~~1696~~

Lit. O. cl. nº. 23.º

RES 3928 V.

~~12257~~

DISPVTATIONES

DE ANIMAE, ET CORPORIS BEATITVDINE.

AD PRIORES QVINQVE QVÆSTIONES primæ ſecundæ D. Thomæ, & ad quæſtionem 12. primæ partis in tres Tomos diſtributæ.

IN QVORVM PRIMO, ET SECVNDO agitur de Beatitudine Animæ; in tertio autem de Beatitudine Corporis.

AVTHORE FRATRE ÆGIDIO de Præſentatione Luſitano Diocœſis Egitanienſis Ordinis Eremitarum S. Auguſtini Doctore Theologo, & in celebri Conimbricenſi Academia in Sacra Theologia Veſperario Profeſſore, emerito, ſiue Iubilato, vt appellant.

AD ILLVSTRISSIMOS OCCIDENTIS, ET ORIENTIS Hiſpaniarũ, ſc. & Indiarũ Primates DD. Fr. Auguſtinũ de IESV, & Fr. Alexiũ de Menezes eiuſdẽ Ordinis Eremitarũ duo lumina præclariſsima.

TOMVS PRIMVS.

BIBLIOTECA NACIONAL DE LISBOA

CONIMBRICÆ,

Cum facultate Inquiſitorum, & Ordinarij.

Ex Officina Didaci Gomez Loureyro Academiæ Architypographi. Anno Domini 1609.

Cum priuilegio Regis Catholici pro Luſitania, & Caſtella.

Taxado a 1300. reis.

OBSERVATIONES

DE ANIMAE, ET CORPORIS BEATITVDINE.

[illegible library stamp]

AD PRIORES QVINQVE QVAESTIONES primae secundae D. Thomae, [illegible] partis in tres Tomos distributae.

IN QVORVM PRIMO, ET SECVNDO agitur de Beatitudine Animae; in tertio autem de Beatitudine Corporis.

AVTHORE FR. AEGIDIO

a Praesentatione Lusitano Dioecesis [illegible] Ordinis Eremitarum S. Augustini Doctore Theologo, & in celebri Conimbricensi Academia in Sacra Theologia [illegible] Professore [illegible].

AD ILLVSTRISSIMOS [illegible]

[illegible]

TOMVS PRIMVS.

CONIMBRICAE,

Cum facultate Inquisitorum, & Ordinarij.

Ex Officina Didaci Gomez Loureyro, Academiae Architypographi. Anno Domini, 1609.

Cum privilegio Regis [illegible]

Taxado a [illegible]

OPVS de Beatitudine in quinq; aptiſsimè libros diſtributum, quod admirabili eruditione, & incredibili ſuprà quàm dixerim, perſpicuitate abſolutum, Reuerendus admodum pater frater AEgidius de Præſentatione, heros illuſtris Eremitarum Familiæ maximarum virtutum concurſu inclytus, in noſtraque Theologia Veſperarius inſignis, nulli tamen ſecundus, in lucem feliciter edidit: tam diligenter recolui, quàm ſuauiter perlegi, & cum Archetypo contuli, nihilque offendi ſugillatione & cenſura dignum, ſed totum opus ſanè magnum & illuſtre, admiratione magis, quàm laude proſequendum, ſumma doctrina confertum, omnibusque præclaris ornamentis conſpicuũ antiquitatis dogmata cum nouitate ſingularis doctrinæ feliciſsimè coniungens, ſuoque in omnibus auctore dignum, incomparabili gloria iam emerito, precibus tamen auguſtiſsimi, & inuictiſsimi Regis noſtri Philippi, non dum à militari diſciplina abſoluto, ne cum cõmuni iactura victor cæſtus, artemque reponeret: quem proinde noſtra Conimbricenſis Academia vnice amat, inuidendo elogio, ſibi pariter natum, & occuppatum: in dieſque magis ſperare licebit, ſi opus hoc æternis monumentis digniſsimum præ omnium manibus & oculis habeatur, noſtrique æui decorum non erit, ſi quod abſit, minus placeat. Ita cenſeo Ego Petrus à Coſta ſacræ Theologiæ Doctor & in Conimbricenſi Academia eiuſdem facultatis profeſſor. *Pero da Coſta.*

VIſta a informação podeſſe imprimir eſte Liuro intitulado de Beatitudine: & depois de impreſſo torne a eſte Conſelho para ſe conferir com o Original, & dar licença para correr, & ſem ella não correra: & eſte deſpacho com a informação do Reuedor ſe imprimira no principio do Liuro: Em Lisboa 1. de Octubro 1609.

Marcos Teixeyra. Bertholameu da Fonſequa. Ruy Piz da Veyga.

Podeſſe Imprimir. O BISPO CONDE.

POdeſſe Imprimir eſte Liuro, viſta a licença do Sancto Officio, & Ordinario.
Machado. A. da Cunha.

TAixaſſe eſte liuro em mil, & trezẽtos reis em papel, & eſta taixa ſe imprimirá no principio delle em Lisboa a 8. de Octubro de 609.
Bargança. Machado. Magalhaes.

EGo frater Ioannes de Nazareth Prouincialis Ordinis Eremitarum Sancti Auguſtini in prouincia Luſitaniæ facultatem concedo, vt hic primus tomus de Beatitudine Animæ & Corporis compoſitus à Magiſtro Fr. AEgidio de Præſentatione eiuſdem Ordinis, & in Conimbricenſi Academia Veſperario profeſſore facultatis Theologiæ iam emerito & iubilato, typis mandetur: In cuius fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas & Sigillo Ordinis noſtri munitas dedimus. Oliſipone 20. die Septembris. Anno Domini 1609.
Frey Ioão de Nazareth. Prouincial.

EV ElRey faço ſaber aos que eſte Aluara virem, que auendo reſpeyto ao que na petição atraz eſcrita diz o Doutor frey Egidio da Preſentação Cathedratico Iubilado da Cadeira de Veſpora de Theologia na Vniuerſidade de Coimbra, & viſto as cauſas que alega: Ey por bem & me praz que por tempo de dez annos Imprimidor, nem outro Liureyro algũ, & peſſoa de qualquer qualidade que ſeja, não poſſa imprimir, nem vender em todos eſtes Reynos & Senhorios, nẽ trazer de fora delles o primeyro Tomo das diſputas de Beatitudine Animæ, & Corporis ſobre a 1. 2. de ſancto Thomas, de que na dita petição faz menção, ſaluo aquelles liureyros & peſſoas que pera iſſo teuerem ſeu poder & licença, & qualquer Imprimidor, Liureyro, ou peſſoa, que durando o dito tempo de dez annos, q̃ começarão de correr da feytura deſte em diãte: vender ou imprimir o dito liuro nos ditos meus Reynos & Senhorios, ou trouxer de fora delles, perdera para elle Doutor frey Egidio todos os volumes que aſsi imprimir, vender, ou trouxer de fora: & alem diſto emcorrera em pena de cẽ cruzados ametade pera o dito frey Egidio, & a outra ametade para quem o acuzar, & mando as Iuſtiças, Officiaes, & peſſoas, a que o conhecimento diſto pretencer cumprão & guardem eſte Aluara, como ſe nelle contem, o qual ſera tresladado no principio de cada liuro. Et eſte quero q̃ valha, & tenha força & vigor; poſto que o effeyto delle aja de durar mais de hũ anno, ſem embargo da Ordenação do 2. liuro tit. 40. que o contrario diſpoem, Franciſco Ferreyra o fez em Lisboa a 19. de Setembro de 1609. Ioão Trauaços da Coſta o fez eſcreuer.

REY.

ILLVSTRISSIMIS, AC REVERENDISSIMIS

DOMINIS DOMINO FRATRI AVguſtino de Ieſu, & Domino Fratri Alexio de Menezes, Occidentis, & Orientis Primatibus. D. Frater Ægidius de Præſentatione S.P.D.

CVPEREM equidèm, Præſules Illuſtriſsimi, & Reuerendiſsimi, lucubrationes noſtras, ac diuturnos labores, vt hactenus, ſic deinceps ſub modio deliteſcere, niſi eis noua occidentis, atque orientis ſolis luce affulgente multis iniquum planè videretur, ac inuidum ea in occulto retinere; quæ forſan ſapientiſsimorum calculo approbata, tutiſsimo Illuſtriſsimorum Præſulum præſidio magis illuſtrata collucerent vndique; & aliquid emolumenti, tum ſcholæ noſtræ Conimbricenſi, quàm eximiè colo; tum vel maximè Chriſtianæ religioni, quam veneror vnicè, & amplector, pro noſtris viribus afferrent. Statutũ igitur iam apud me eſt hanc primam partem Commentariorum, quos in primam ſecundæ Diui Thomæ edidimus, in quibus de Beatitudine diſputamus, prælo ſimul, ac prælijs ſcholaſticis committere. Quo duce in certamen prodirent? anceps fui. Duo occurrunt pariter Eremiticæ familię noſtrę Auguſtinianę ornaméta auguſtiſsima: duo antiſtites clariſsimi; duo Orbis lumina fulgentiſsima: duo non vrbis vnius, ſed totius orbis primates Illuſtriſsimi: quos duos dixerim Orbis ſoles; occidentis vnum, alterum orientis præſidem. Illud in lite eſt, an fætus iſte exiguus in lucem cum occidente emergeret; an cum oriente ſole orietur. Deuenit ad Illuſtriſsimos dominos differendi ratio: noſtros iam fines prætergreſſa eſt dicaturæ noſtræ contentio. Certatur inter ipſos: non quiſque ſibi librum arrogat: non quiſque ſibi dicandum præcipit, ſed alteri. Dum igitur res ſit inter dominationes ve-

ſtras illuſtriſsimas agitatur; vidi in ſymbolum concordiæ caduceum geminis ligatum anguibus oppoſita vice complicatis, auerſis caudis, vultibus tamen pacis oſculo deſuper connexis. Non aliter mihi compoſuit diſcordia litem, ſi dum vterque primas non de primatu, ſed de amore certat, vtrique tenues noſtræ mentis partus, non tamen ingrati, ſed gratiſsimi animi fructus enutriendos apponam: ſic enim orientis, atque occidentis ſolis ortu, & occaſu recreati non in flore decident, nec in ipſa iuuenta marceſcent; ſed ad maturam vſque meſſem magis, ac magis in dies accreſcentes deuenient. Neq; hoc ſorte; ſed diuino cœleſtis luminis afflatu actũ credo: iam enim idem ſol, qui nobis adhùc ab oriente affulſit, idem apud nos nouo ortu in occidente illuceſcet: ſicq́ue duplex orbis primatia in vnico orbis ſole pacis quoque oſculo ad inſtar geminæ anguillæ connectetur. Quod Deus præſtet, & vtrunque lætè, ac feliciter in patrocinium meum, ac meorum operum ſingulare: in noſtra Religionis tutelam, atque ornamentum eximium: in emolumentum, ac totius Orbis decus maximum ſeruet, & augeat.

CANDI-

CANDIDO LECTORI.

PAVCIS candide lector instituti noſtri rationem percipe. Commentarios hos in primam ſecundæ Diui Thomæ eo animo expolire aggreßi ſumus, vt quæ ad Beatitudinem ſpectabant volumen vnum non excederent: potius tamen tibi conſulendũ, quam cœptis ſtandum viſum deinde eſt; ſicque ne nimium accreſceret tomus iſte, in duos partitus eſt. Beatitudo igitur quæ eſt vera gloriæ, ac iuſtitiæ corona, quam reddet nobis Dominus in illa die iuſtus iudex, & omnibus qui diligunt aduentum eius, ea conditione promiſſa eſt, vt pugnantibus ſit brauium, & vincentibus corona: vincentibus enim datur edere de ligno vitæ, manna abſconditum, & nomen nouum: Vincit autem anima non ſeparata, ſed in corpore. Vnde vtriuſque vna cum ſit victoria, cumque coronari debeat, qui legitimè certauerit, vna adæquata beatitudo ex animæ, & corporis beatitudine coaleſcet. De priori ad primas tres quæſtiones Diui Thomæ hoc opere diſputabimus: de poſteriori ſequenti tomo, quẽ curabimus quamcitiſsimè expedire. Interim hæc lege, & lectita: ſiquid laudis appareat Dei ſit: noſtrum erit quod adhuc correctione indigeat. Vale.

Conimbricæ.

INDEX
QVÆSTIONVM TOTIVS HVIVS
PRIMI TOMI.

¶ LIBER PRIMVS.
De vltimo fine in communi. pag.1.

QVÆSTIO I. 2.

Art. vnic. *Quæ ſit formalis ratio finis? pag.2.*

QVÆSTIO II. 4.

Articulus 1 *Vtrum admittenda ſit diuiſio finis in finem* cuius, *& finem* cui? *pag.4.*
2 *An ratio finis propriè conueniat tam fini* cuius, *quàm* cui? *5.*
3 *Vtrum finis* cui *habeat veram rationem finis reſpectu finis* cuius; *an verò ſolùm reſpectu mediorum?* 10.
4 *Quis iſtorum finium ſit principalior, finis* cui, *an finis* cuius? 15.

QVÆSTIO III. 16.

Art. vnic. *An admittenda ſit diuiſio finis in proximum, & vltimum?* 16.

QVÆSTIO IIII. 23.

Articulus 1 *Vtrùm finis vnus ſit naturalis, & alter ſupernaturalis? operatio, & res operata?* 23.
2 *An detur finis, vt res, & vt adeptio rei: finis* qui, *&* quo: *finis obiectiuus, &* formalis? 24
3 *Vtrum detur finis per operationem factus, & finis per operationem non factus, ſed acquiſitus?* 28.
4 *An finis alter ſit generationis; alter rei genitæ?* 30.
5 *Vtrum detur finis operis, & finis operantis?* 31.
6 *Vtrum detur finis principalis, & ſecundarius?* 31.

QVÆSTIO V. 34.

Articulus 1 *An finis, & bonum ſint idem formaliter?* 34
2 *An finis cum bono reciprocetur?* 35.
3 *Vtrum finis ſit obiectum voluntatis?* 37.
4 *Vtrum finis ſit obiectum adæquatum voluntatis?* 39.
5 *An media ad finem ſint obiecta voluntatis ſolùm materialia?* 42.

QVÆSTIO VI. 50.

Articulus 1 *An finis verè, & propriè ſit cauſſa?* ibid.
2 *Quænam ſit proxima ratio conſtituens finem in actu primo cauſæ finalis?* 57.
3 *Vtrum finis debeat eſſe cognitus, vt poſſit cauſſare?* 66.
4 *Vtrum finis moueat, & finalizet ſecundum ſuum eſſe reale; an ſecundum ſuum eſſe cognitum?* 78.
5 *In quonam poſita ſit cauſſalitas cauſſæ finalis?* 92.
6 *Quænam ſit cauſſalitas finalis, explicata in præcedente art?* 103.
7 *An cauſſa finalis vnam tantùm habeat cauſſalitatem?* 112.
8 *De ratione cauſſandi: & cauſſalitate finis* cui. 118.

QVAESTIO VII.

De effectis cauſſæ finalis. 118.

Articulus 1 *Quotnam ſint opiniones in hac quæſtione?* 119.
2 *Quomodò in explicanda hac quæſtione procedendum ſit?* 120.

QVAESTIO VIII. 121.

De ijs, quæ ad ordinem executionis pertinent. ibidem.

Articulus 1 *Vtrum bonitas, & appetibilitas mediorum, ſit effectus cauſſæ finalis?* 121.
2 *Vtrũ imperiũ ſit effectus cauſſæ finalis?* 124.
3 *An vſus, quo voluntas applicat potentias ſit effectus cauſæ finalis?* 125.
4 *Vtrum actiones externæ, quæ in ordine executionis à voluntate imperantur, ſint effecta finis, & quomodò?* 125.
5 *Vtrum effecta actionum externarum ſint effecta finalis cauſſæ?* 128.
6 *Vtrum aſſecutio finis ſit effectus cauſſæ finalis?* 130.
7 *Vtrum amor, & delectatio de fine adepto, ſit effectus finis?* 134.

QVAESTIO IX. 137.

De actionibus, quæ pertinent ad ordinem intentionis. ibidem.

Articulus 1 *Vtrum finalis cauſſalitas reperiatur in ordine intentionis?* ibidem.
2 *Vtrum cauſſalitas finalis in ſolas eas actiones ordinis intentionis exerceatur, quæ circa media explicatè conſiſtunt?* 138.
3 *An intẽtio finis ſit effectꝰ cauſæ finalis?* 139.
4 *Vtrùm ſimplex deſiderium finis inter effecta cauſſæ finalis enumerari debeat?* 140.

5 *Vtrum*

5 Vtrum ſimplex amor finis, quo voluntas in fine complacet, ſit effectus finis? 141.

QVAESTIO X. 161
De ijs, quæ poſſunt cauſſalitatem finalem exercere. 161.
Articulus 1 An bonum honeſtum exerceat cauſſalitatem finalem? 161.
2 Vtrum bonum iucundum, ſiue delectabile exerceat cauſſalitatem finis? 162.
3 Vtrum bonum vtile, ſiue medium poſſit exercere cauſſalitatem finalem erga media priora? 165.
4 Vtrum media habeant cauſſalitatem finalem erga actiones voluntatis, quæ ad illa terminantur? 171.
5 Vtrum minus bonũ poſſit exercere cauſſalitatẽ finalem prætermiſſo maiori bono? 174.
6 An malum ſub ratione mali poſſit exercere cauſſam finalem? 175.
7 An res indifferens poſſit habere rationem veri finis? 182.
8 Vtrum relationes, vt tales ſunt, poſſint exercere cauſſalitatem finis? 184.
9 Vtrum ratio cauſſæ finalis reperiatur in priuationibus, & negationibus? 185.

QVAESTIO XI. 187
Art. vnic. An omne agens agat propter finem? 187.

QVAESTIO XII. 190
An natura, ideſt agentia, quæ cognitione carent agant propter finem? 190.
Articulus 1 An natura agat propter finem? 190.
2 Vtrum natura agat propter finẽ directa à ſe? an ab alio? 191.

QVAESTIO XIII. 200.
Vtrum bruta agant propter finem? 200.
Articulus 1 An bruta agant propter finem? 200.
2 Vtrum bruta dirigant ſe in finem, an ab alio dirigantur? 201.
3 Vtrum bruta cognoſcant finem formaliter? 203.
4 Vtrum in actionibus brutorũ reperiatur vera cauſſalitas finis? 205.

QVAESTIO XIIII. 205.
An Deus agat propter finem? 205.
Articulus 1 Vtrum Deus ad extra verè agat propter finẽ? 206.
2 Vtrum actiones Dei ad extra ſint propter finem? 214.
3 An actus notionales, qui ſunt ad intra, ſint propter finem? 219.
4 Vtrum actus immanentes in diuinis ſint propter finem? 219.

QVAESTIO XV. 223
Vtrum Angeli agant propter finem? 223 Art. vnic.

QVAESTIO XVI. 224
Vtrum homini conueniat agere propter finem? 224.
Articulus 1 Vtrum homini cõueniat agere propter finem? 225.
2 Vtrum omni homini conueniat agere propter finem? 227.
3 Vtrum homo operetur propter finem in actionibus, quæ à voluntate non procedunt? 233.
4 An homo operetur propter finẽ operationes, quæ à voluntate neceſſario fiunt? 237.
5 Vtrum homo agat propter finem actiones, quæ inſiſtunt ijs, quæ ſunt ad finem? 241.
6 Vtrum homo agat propter finem actiones, quæ inſiſtunt fini? 243.
7 Quot modis actio fiat propter finem? 244.

¶ LIBER SECVNDVS.
De vltimo fine hominis.

Præfatio in ſequentem librum? 251.

QVAESTIO I. 251.
Articulus 1 Quænam actiones dicantur propri[æ h]ominis, quatenus eſt homo? 251.
2 Vtrum omnes, & ſolæ actiones, quæ homini conueniunt, vt eſt homo, ſint humanæ? 253.

QVAESTIO II. 259.
Articulus 1 Vtrum homini cõueniat agere propter finem? 259.
2 Vtrum omnes actionem hominis ſint propter finem? 262.
3 An ſoli homini conueniat agere propter finẽ? 268.

QVAESTIO III. 268
De ſpecificatione actionis humanæ ex fine, 268.

QVAESTIO IIII. 269.
Articulus 1 In quo poſita ſit eſſentialis ſubalternatio finium? 269.
2 An in finibus eſſentialiter ſubordinatis aſcendendo dari poſſit progreſſus in infinitum? 273.
3 Vtrum dari poſſit infinitus aſcenſus finium cũ dependentia ab vno extra poſito? 275.
4 Vtrum ſit poſſibilis infinitus deſcenſus in finibus medijs? 277.
5 An ex demonſtratione art. ſecund. bene inferatur dari vltimum finem ſimpliciter? 278.

QVAESTIO V. 280
Articulus 1 Quænam fuerit generalis hominis exiſtimatio de vnitate & pluralitate vltimi finis? 280.

2 *Vtrum vnius hominis poßint eſſe plures vltimi fines?* 281.
3 *Vtrum, qui plura peccata mortalia committit, habeat plures fines vltimos?* 285.
4 *Vtrum iuſtus v. peccans habeat plures fines vltimos?* 295.
5 *Vtrum poßit quis ferri in duos fines non ſimpliciter vltimos?* 303.

QVÆSTIO VI. 307.

Articulus 1 *An ratione naturali demonſtrari poſsit dari vnicum tantùm verum finem ſimpliciter vltimum?* 307.
2 *Vtrum omnium hominum ſit vnicus vltimus finis?* 310.
3 *Vtrum Deus ſit etiam finis vltimus omnium aliarum rerum?* 312.

QVÆSTIO VII. 314.

Articulus 1 *Vtrum actio humana ſit propter vltimum finem in communi?* 314.
2 *Vtrum omnis actio humana ſit propter vltimum finem in particulari?* 320.
3 *Vtrum omnia appetantur propter Deum verum finem vltimum?* 324.
4 *Vtrum actiones humanæ, vt ſunt à Deo, ſint propter vltimum finem?* 326.

QVÆSTIO VIII. & vltima. 326.

Articulus 1 *Præmittuntur nonnulla neceßaria ad intelligendum, an vltimus finis cum proximis cõcurrat?* 326.
2 *Vtrum vltimus finis ſumptus in particulari cum finibus proximis ſimul concurrat ad actionem, effectúmque agentis?* 328.
3 *Vtrum vltimus finis cum finibus proximis ſimul concurrat ad motionem agentis, vt propter finem agat?* 330.
4 *In quo poſita ſit eßentialis ſubalternatio proximorum finium cum fine vltimo?* 331.
5 *Vtrum, & quomodo fines proximi ſubalternentur fini vltimo in communi?* 333.

¶ LIBER TERTIVS, De Beatitudine obiectiua.

Præfatio. 334.

QVÆSTIO I.

De Beatitudine in communi. 335.

Articulus 1 *Quæ ſit propria ſignificatio huius vocis beatitudo?* 335.
2 *Quot modis accipiatur, & diuidatur beatitudo?* 335.
3 *Vtrum præter beatitudinem ſupernaturalem de facto admittenda ſit naturalis beatitudo?* 341.

QVÆSTIO II.

De Beatitudine obiectiua. 352.

Articulus 1 *An Beatitudo obiectiua conſiſtat in bonis fortunæ?* 354.
2 *Vtrum Beatitudo conſiſtat in diuitijs?* 356.
3 *Vtrum Beatitudo conſiſtat in honore?* 359.
4 *Vtrum Beatitudo conſiſtat in fama, ſiue gloria?* 363.
5 *Vtrum Beatitudo in poteſtatate mundana conſiſtat?* 376.

QVÆSTIO III.

Vtrum Beatitudo obiectiua poſita ſit in aliquo bono corporis? 380.

Articulus 1 *Quænam bona cum bonis corporis enumeranda ſint?* 380.
2 *An Beatitudo obiectiua ponatur in bonis animæ vegetatiuæ?* 381.
3 *Vtrum beatitudo obiectiua conſiſtat in bonis vitæ ſenſitiuæ quatenus eſt cognoſcens?* 384.
4 *Vtrum beatitudo obiectiua poſita ſit in voluptate ſenſibili?* 385.

QVÆSTIO IIII.

An beatitudo obiectiua poſita ſit in aliquo bono animæ? 393.

Articulus 1 *Vtrum beatitudo poſita ſit in bonis animæ intellectiuæ?* 394.
2 *Vtrum beatitudo obiectiua poſita ſit in animæ eſſentia?* 395.
3 *An beatitudo obiectiua poſita ſit in potentijs, aut habitibus animæ?* 396.
4 *An beatitudo obiectiua ponatur in operationibus animæ?* 397.
5 *Vtrum beatitudo obiectiua ponenda ſit in voluptate animæ?* 399.

QVÆSTIO V.

Vtrum beatitudo poſita ſit in aliquo bono creato? 399.

Articulus 1 *An beatitudo obiectiua conſiſtat in rebus ſenſibilibus, vt ſub noſtram cadunt ſpeculationẽ, & amorem?* 400.
2 *Vtrum Angeli, vt cogniti à nobis, ſint noſtra beatitudo obiectiua?* 405.
3 *An beatitudo poſita ſit in toto vniuerſo ideſt in omnibus bonis creatis ſimul ſumptis?* 408.
4 *Vtrum poßit demonſtrari beatitudinem obiectiuam in nullo bono creato conſiſtere?* 408.

QVÆSTIO VLTIMA.

Vtrũ beatitudo obiectiua poſita ſit in bono increato, qui eſt Deus? 412.

¶ LIBER QVARTVS. De Beatitudine formali.

Præfatio ad totum librum. 413.

QVÆSTIO I. 413

Articulus 1 *An diuina eßentia, vt illabens animæ ſit, aut eße poßit formalis beatitudo noſtra?* 414.
2 *Vtrum viſio, aut fruitio diuina, qua Deus ſe ipſum*

ipſum videt, & ſe fruitur ſit noſtra beatitudo formalis? 418.

QVÆSTIO II. 436

Articulus 1 An beatitudo formalis ſit ſubſtantia? 436.
2 An beatitudo formalis ſit in genere relationis? 437.
3 An beatitudo formalis ſit actio, vel paſſio? 438.
4 Vtrum beatitudo formalis ſit vera qualitas de prædicamento qualitatis? 439.

QVÆSTIO III.

Articulus De entitate propria beatitudinis formalis? 442.
1 An in patria Deus nouo modo ſit tam in eſſentia, quam in potentijs beati? 443.
2 An Deus prius ſit in eſſentia animæ, quàm in potentijs? 451.

QVÆSTIO IIII. 452

Articulus 1 Vtrum beatitudo formalis ponatur in aliquo actu eſſentiæ, vel potentiæ, vel in ſola operatione? 453.
2 An beatitudo naturalis ſit operatio? 470.
3 An beatitudo ſupernaturalis huius vitæ ſit operatio? 471.
4 Vtrum beatitudo ſit actio immanens? 471.

QVÆSTIO V. 472

Articulus 1 An beatitudo formalis ſit operatio appetitus ſenſitiui? 473.
2 Vtrum beatitudo patriæ conſiſtat in operatione ſenſus? 477.
3 Vtrum operatio ſenſitiua poſſit diuina potentia eleuari, vt ſit beatitudo ſaltem partialiter? 494.

QVÆSTIO VI. 501.

Articulus 1 An diſtinguenda ſit duplex beatitudo eſſentialis, vna eſſentiæ, altera potentiæ? 502.
2 An ſit diſtinguenda duplex beatitudo contemplatiua, & actiua? 502.

QVÆSTIO VII. 504.

Articulus 1 In quonam ſenſu agendum ſit de beatitudine formali? 504.
2 An beatitudo ponatur in vna operatione, an in pluribus? 507.
3 An beatitudo in ſingulis potentijs vnam tantum admittat operationem? 514.

QVÆSTIO VIII. 515

Articulus 1 Quænam ſint fundamenta præcipua, quòd beatitudo in ſolo actu intellectus ponatur? 515.
2 An hæc doctrina contradicat Sacræ Scripturæ, & doctrinæ Patrum? 520.
3 Pro ſolutione primæ rationis inquiritur, an ſola viſio ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici? 521.
4 Pro ſolutione ſecundæ rationis expenditur, an viſio ſimpliciter ſit nobilior, quam amor?
5 Pro ſolutione eiuſdem rationis expenditur, an viſio in patria ſimpliciter, & ſecundum quid ſit amore præſtantior? 526.
6 Pro ſolutione eiuſdem ſecundæ rationis expenditur, an charitas, in patria ſit habitus omniũ præſtantiſsimus? 531.
7 An argumentum ſumptum ex ſeraphinis probet amorem eſſe præſtantiorẽ viſione? 532.
8 Pro ſolutione eiuſdem rationis diſputatur, an viſio in patria ordinetur ad amorem? 536.
9 Pro ſolutione eiuſdem rationis expenditur, an viſio ſit amabilior, quàm amor? 539.
10 An reliqua argumenta aduerſariorum bene ſoluantur? 542.

QVÆSTIO IX. 547.

Articulus 1 An beatitudo patriæ ponatur in notitia quidditatiua Dei? 547.
2 Vtrum beatitudo formalis patriæ ponatur in notitia abſtractiua, an in intuitiua. 548.
3 An beatitudo ſit notitia ſimplex, an compoſita? 552.
4 An beatitudo ponatur in illa notitia, prout eſt apprehenſiua, an prout eſt iudicatiua? 559.
5 An beatitudo ponatur in notitia ſpeculatiua, an in practica? 561.
6 Vtrum beatitudo conſiſtat in notitia directa diuinæ eſſentiæ? an in reflexa? 577.

QVÆSTIO X. 581

Articulus 1 Quænam ſint argumenta præcipua, quod beatitudo in ſolo actu voluntatis ponatur? 581.
2 An hæc opinio contradicat aut Sacræ Scripturæ, aut teſtimonijs Patrum? 584.
3 Pro ſolutione primæ rationis aduerſariorum inquiritur, vtrum ſolus amor ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici? 587.
4 Pro ſolutione ſecundæ rationis expenditur, an dilectio ſit nobilior, quam viſio? 589.
5 Pro ſolutione tertiæ rationis principalis expenditur, an Deus, vt amatus, ſit totale obiectum beatificum? 599.
6 An reliqua argumenta aduerſariæ ſententiæ bene ſoluantur? 600.

QVÆSTIO XI. 603.

Articulus 1 An beatitudo ponatur in actu deſiderij? 603.
2 An beatitudo patriæ per ſe ponatur in delectatione? 604.
3 Vtrum beatitudo per ſe ponatur in amore cõcupiſcentiæ, quo beatus amat Deum, vt bonũ ſib? 611.
4 Vtrum beatitudo ponatur in ſolo amore amicitiæ, quo beatus vult Deo bona, quæ in eo videt? 616.

QVAESTIO XII. 624

Articulus 1 An beatitudo patriæ ſimul ponẽda ſit in actu in-

intellectus, & voluntatis? 624.
2 An beatitudo admittat ad ſuam eſſentiam plures operationes vnius potentiæ? 626.
3 In quibus nam operationibus intellectus, & voluntatis ponatur beatitudo? 627.
4 In quonam duorum actuum beatitudo principalis ponatur, in viſione, an in amore? 629.

QVAESTIO XIII. 630.

Articulus 1 An in hac vita ſit admittenda aliqua ſupernaturalis beatitudo? 630.
2 An beatitudo ſupernaturalis viæ poſita ſit in operatione? 632.
3 An beatitudo ſupernaturalis viæ poſita ſit in vna operatione, an in pluribus? 633.
4 An beatitudo ſupernaturalis viæ ponatur in actione tam intellectus, quàm voluntatis? 634.
5 In quibuſnam operationibus intellectus, & voluntatis eſſentialiter ponatur beatitudo ſupernaturalis viæ? 637.
6 In quanam operatione beatitudo ſupernaturalis viæ principalius collocetur? 640.

QVAESTIO XIIII. 641

Articulus 1 An beatitudo naturalis daretur in hoc vita, an ſolum poſt mortem? 642.
2 Vtrum beatitudo naturalis conſiſteret in operatione. 644.
3 Vtrum beatitudo naturalis in vna tantùm, an in pluribus operationibus conſiſteret? 644.
4 Vtrum beatitudo naturalis eſſentialiter includat beatitudinem contemplatiuam, & actiuam? 646.
5 An beatitudo naturalis eſſentialiter conſiſteret in actibus intellectus, & voluntatis? 650.
6 In quibus actibus intellectus, & voluntatis ſita ſit naturalis beatitudo, & in quo principalius? 652.

¶LIBER QVINTVS.
De viſione diuinæ eſſentiæ.

Præfatio ad totum librum. 654.

QVAESTIO I. 655.

Articulus 1 An Deus in ſe ipſo ſit per ſe obiectum viſionis beatificæ? 655.
2 An Deus ſe ſolo ſit obiectum viſionis beatificæ, an ſimul cum aliquo bono creato? 656.

QVAESTIO II. 658.

Articulus 1 An diuina eſſentia ſit immediatum obiectum viſionis beatificæ? 658.
2 An Deus ſit obiectum viſionis beatificæ prout in ſe eſt realiter exiſtens? 660.

QVAESTIO III. 663.

Articulus 1 An beati videant diuinam eſſentiam? 663.
2 Quid nomine eſſentiæ intelligendum ſit? 663.
3 Quænam ſint illa prædicata, quæ omnium eo ſenſu diuinam eſſentiam quidditatiuè, & eſſentialiter ingrediuntur? 664.

QVÆSTIO IIII. 672.

Articulus 1 Quid nomine attributi intelligendum ſit. 672.
2 An de ratione attributi ſit eſſe prædicatum proprium, & non translatium? 673.
3 An de ratione attributi ſit prædicari de Deo per modum adiacentis? 674.
4 An attributum debeat eſſe nomen eſſentiale, & non perſonale? 677.
5 An prædicata tranſcendentia habere poſſint rationem attributi? 678.
6 An ratio attributi ita includat prædicata affirmatiua, vt excludat omnia negatiua? 681.
7 An attributum in ſua ratione includat, quòd ſit realis perfectio exiſtens in Deo, & qualis nam perfectio eſſe debeat? 686.
8 Epiloguntur ea, quæ in præcedentibus articulis ſunt reſoluta? 687.

QVAESTIO V. 687.

De diſtinctione attributorum? 690.

Articulus 1 An attributa ita cum eſſentia omnibus modis ſint idem, vt nec re nec ratione ab ea diſtinguantur? 690.
2 Vtrum attributa diuina realiter diſtinguantur ab eſſentia? 694.
3 Vtrum attributa ante omnem intellectum ex natura rei actu & formaliter diſtinguantur à diuina eſſentia? 701.
4 Vtrum abſque vllo fidei periculo defendi poſſit diſtinctio formalis actualis ex natura rei ſublato omni intellectu inter eſſentiam, attributa? 705.
5 Vtrũ potius tenenda ſit opinio quæ negat ante intellectum attributa actu diſtingui ab eſſentia, quàm, quæ affirmat? 752.
6 Vtrum ſecluſa quacunque intellectus operatione attributa aliquo modo diſtinguantur ab eſſentia? 755.
7 Vtrum attributa actu diſtinguantur ratione ab eſſentia? 762.
8 Vtrum attributa ab eſſentia ſola ratione diſtinguantur? 785.
9 Vtrum attributa diſtinguantur ab eſſentia ratione ratiocinante, an verò ratiocinata? 788.

QVAESTIO VI.

De diſtinctione attributorum inter ſe. 792.

Articulus 1 An attributa inter ſe aliquo modo diſtinguantur? 792.
2 An attributa inter ſe realiter diſtinguantur? 793.
3 An attributa ante omnem intellectum actu, & formaliter inter ſe diſtinguantur? 795.

Vtrum

4 Vtrùm attributa inter ſe actu ratione diſtinguantur? 797.
5 Vtrum attributa inter ſe ſola ratione diſtinguantur? 798.
6 Vtrum ſublato intellectu attributa inter ſe ex natura rei diſtinguantur formaliter virtualiter? 810.
7 In quonam ſenſu attributa dicantur virtute diſtingui? 812.
8 An attributa à nobis valeant diſtingui ſinè ordine ad creaturas? 814.
9 Vtrum Attributa ab intellectu beati ratione diſtinguantur? 825.
10 An attributa diſtinguantur ratione per diuinum intellectum? 834.

QVÆSTIO VII. 862.
De mutua attributorum incluſione, & prædicatione tum cum eſſentia, tum inter ſe. ibid.
Articulus 1 Vtrùm attributa, vt a nobis cognoſcuntur, eſſentialiter, & quidditatiuè prædicentur de eſſentia? 863.
2 Vtrùm eſſentia, vt eſt à parte rei, eſſentialiter includat attributa? 879.

QVÆSTIO VIII. 897.
Quomodò eſſentia ſe habeat ad attributa quoad eſſentialem incluſionem. ibidem.
Articulus 1 Vtrùm eſſentia, vt à nobis concipitur, ſit de conceptu quidditatiuo attributorum? 897.
2 Vtrùm diuina eſſentia in ſe ſit de eſſentia attributorum? 903.

QVÆSTIO IX. 908.
De mutua attributorum incluſione inter ſe. ibid.
Articulus 1 Vtrum attributa, vt à nobis diſtinguuntur, ſe ſe mutuò eſſentialiter includant? 908.
2 Vtrùm attributa extra intellectum ita ſe habeant, vt de eſſentiali ratione cuiuſque ſint cætera? 911.

QVÆSTIO X. 924.
De mutua prædicatione attributorum, tum inter ſe, tum cum diuina eſſentia. 924.
Articulus 1 Vtrùm, & quomodò diuina attributa de Deo enuntientur, & Deus de illis? 925.
2 Vtrùm, & quomodò diuina attributa de ſe ipſis mutuò enuntientur? 933.

QVÆSTIO XI. 936.
De viſione diuinorum attributorum. ibidem.
Articulus 1 An attributa ſint numero infinita? ibid.
2 An omnia Dei attributa de facto videantur à beatis? 941.
3 An beatus poſſit naturaliter videre eſſentiã ſine attributis; & vnum ſine alio? 949.
4 Vtrùm diuina potentia poſſit eſſentia videri ſine attributis: aut vnum attributum ſine alio? 950.

QVÆSTIO XII. 958.
De Viſione diuinarum perſonarum. ibidem.
1 An detur aliqua diſtinctio inter eſſentiam, & diuinas perſonas? 959. Articulus
2 Vtrùm eſſentia realiter diſtinguatur à diuinis perſonis, & relationibus? 962.
3 An ſublatò omni intellectu eſſentia actu diſtinguatur à relatione? 964.
4 An eſſentia à relatione actu diſtinguatur per ſolam rationem? 991.
5 Vtrùm ſecluſo omni intellectu eſſentia aliquo modo diſtinguatur à relatione? 993.
6 An intellectus beati, ratione diſtinguat eſſentiam à relatione? 1000.
7 An diuinus intellectus eſſentiam à relatione diſtinguat? 1002.
8 Vtrùm diſtinctio rationis inter relationes, & eſſentiam poſſit fieri ſine ordine ad creaturas? 1002.

QVÆSTIO XIII. 1006.
De mutua incluſione, & prædicatione eſſentiæ cum perſonis. ibidem.
1 An eſſentia in ſuo eſſentiali conceptu includat relationem? ibidem. Articulus
2 An relationes eſſentialiter includant eſſentiam? 1023.
3 Quomodò eſſentia, & relatio de ſe mutuò prædicentur? 1036.

QVÆSTIO XIIII. 1041.
De Viſione diuinarum perſonarum. ibidem.
1 An de facto eſſentia videatur à quolibet beato ſimul cum perſonis? ibidem. Articulus
2 Vtrùm diuina eſſentia poſſit naturaliter videri à beato, aut ſine perſonis, aut non cum omnibus. 1044.
3 Vtrùm de potentia Dei abſoluta diuina eſſentia videri poſſit ſine perſonis? 1045.
4 Vtrum diuinà potentia poſſit vna perſona ſine alia videri? 1060.
5 Vtrum eſſentia ſine perſonis, & vna perſona ſine alia poſſit videri notitia iudicatiua? 1075
6 Vtrùm perſona, relatiové perſonalis diuina potentia poſſit videri non viſa eſſentia? 1080
7 Vtrùm viſio eſſentiæ ſine perſonis, aut vnius perſonæ ſine alijs foret beatifica? 1081.

QVÆSTIO XV. 1096.
De Viſione creaturarum in diuina eſſentia. ibid.
Vtrum beati in patria aliquas creaturas de facto videant? ibidem. Art. vnic.

QVÆSTIO XVI. 1097.
Vtrum beati videãt creaturas formaliter in Deo, & intra Deum; an extra ſolùm cauſſaliter? 1097.
1 Quot modis creaturæ à beatis videantur in patria? 1098. Articulus

2 Vtrum

2 Vtrum poſsibile ſit beatos formaliter videre creaturas in Deo, ita vt intra Deum in ſe ipſis videantur? 1103.
3 Vtrum creaturæ de facto videantur in Deo, & intra Deum formaliter, an ſolùm cauſſaliter extra Deum? 1107.

QVÆSTIO XVII. 1125.
Quomodò creaturæ in Deo, atque intra Deum videantur? ibidem.
Articulus 1 An poſsibile ſit creaturas cum eſſentia videri pluribus actibus inter ſe realiter diſtinctis? 1126.
2 An repugnet creaturas in Deo videri actu diſtincto ratione ab eo, quo videtur eſſentia? 1127.
3 Num poſsibile ſit eſsentiam, & creaturas intra ipſum Deum videri actu re, & ratione vno? ibidem.
4 Vtrum poſsibile ſit creaturas cum eſsentia intra Deum videri vna viſione immediatè, & primò in vtrunque obiectũ terminata? 1129.
5 Explicatur alius modus, quo eſſentia, & creaturæ vno actu, immediatè in ſe ipſis poſſunt videri. 1133.
6 An poſsibile ſit creaturas cognoſci à beato in eſſentia, vt obiecto cognito? 1135.
7 An poſsibile ſit creaturas videri in Deo, vel vt eſt idea ipſarum, vel vt eſt ſpeculũ? 1136.

QVÆSTIO XVIII. 1136.
Quomodò creaturæ à beatis de facto videantur in Deo, & intra Deum. ibidem.
Articulus 1 An beati de facto videant Deum, & creaturas in Deo pluribus actibus realiter diſtinctis? ibidem.
2 Vtrum beati videant eſſentiam, & creaturas pluribus actibus ſola ratione diſtinctis? 1142
3 An viſio re, & ratione vna immediatè terminetur, tum in eſſentiam, tum in creaturas? 1143.
4 An creaturæ videantur in Deo ſolùm mediatè, vt obiecta ſecundaria in primario? 1145.
5 Vtrum creaturæ videantur in diuina eſſentia, vt in cauſſa; an verò, vt in idea; an alio modo? 1146.

QVÆSTIO XIX. 1152.
De extenſione viſionis beatificæ in ordine ad creaturas. 1152.
Articulus 1 Vtrum beati videant creaturas vtriuſque ordinis, ſupernaturalis ſcilicet, & naturalis? ibidem.
2 Vtrũ beati in Deo videant creaturas, tum in ſpecie, tum in indiuiduo? 1153.
3 Vtrum beati in diuina eſſentia videant creaturas tam poßibiles quoad eſſe eſſentiæ, quàm etiam quoad eſſe exiſtentiæ? 1155.
4 Quænam ſint ea, quæ beati de facto vident in Deo? 1158.
5 An, quæ beati formaliter in Deo vident, videant naturaliter ex vi viſionis; an aliqua videant per liberam reuelationem Dei? 1169.
6 An beati videant omnia ſimul, an poßint aliqua de nouo videre ipſa viſione beata? 1170.
7 Quænam ſit ratio, cur hæ creaturæ potius, quàm illæ videantur in diuina eſſentia? ibid.

QVÆSTIO XX. ibidem.
Quidnam diuina potentia fieri poßit circa viſionem creaturarum in Deo? ibidem.
Articulus 1 An diuina potentia fieri poßit, vt omnes creaturæ poßibiles in diuina eſſentia videantur. 1171.
2 Vtrum diuina potentia poſsit videri eſſentia nullam interim in ea videndo creaturam? ibidem.

QVÆSTIO XXI. ibidem.
De viſione actuum liberorum, atque decretorũ diuinæ voluntatis. ibidem.
Articulus 1 An beati videant actus liberos, liberaque decreta voluntatis diuinæ? ibidem.
2 Quomodò diuina decreta, & actus liberi videantur in Deo? 1174.

QVAESTIO XXII. & vltima. ibidem.
De formali ratione obiecti beatifici. ibidem.
Art. vnic. Quænam eorum, quæ à beatis videntur in Deo, per ſe concurrant ad formalem rationem obiecti beatifici? ibidem.

Finis Quæſtionum iſtius primi tomi.

ERRATA.

P. indicat Paginam. *C. Columnam.* *N. Numerum.* *L. Lineam.*

Precor candidũ Lectorem, vt omnia errata immediatè ſequentia corrigat in hoc libro ſunt enim incuria correctorum relicta:& confuſionem legenti facient, niſi in proprijs locis corrigãtur:Etenim,vel vna dictio pro alia ponitur:vel aliqua nõ ſcribitur:vel aliqua ſuperfluè ponitur vel ponitur dictio aliqua nõ ſignificatiua: vel deniq; aliqua falsó citãtur.Hęc omnia ordine annotabũtur.

Dictio pro dictione.

P.6.*n.*7.*l.*23:cui *pro* cuius. P.30.*c* 1.*l.antepenultima: quam pro quanquam.* P.48.*n.*2.*l.*20: *dimid itur:pro appetatur.* P.75.*c.*1.*l.*19.*Beda pro Rada.* P.78.*n.*3.*l.vltima: finalis: pro formalis* P.88.*n.*41.*l.*6 *formalis;pro finalis.* P.99.*c.*2.*l.*29.*ſumatum;pro ſumatur.* P.103.*c.*1.*l.*12.*affecta,pro effecta.* P.111.*n.*24 *l.*15:*effectũ pro affectũ:* P.143.*n.*11.*l.*25:*gloſſa,pro quæſtiuncula.* P.169.*c.*1.*l.*4.*a poteſtate ,pro à potione.* P.181.*c.*2.*l.*15.*efficere pro afficere.* P.194.*n.*13.*l.*17. *producantur pro perducantur.* P.198.*c.*2.*ante finem:ex ſe:pro extra ſe: & ſtatim:* Deus ex ſe ; *pro Deus extra ſe.* P.250.*n* 26.*l.*18: *aduerſus:pro auerſus.* P.345.*c.*1.*l.*1:Herrera: *pro* Henriches. P.347.*n.*20.*l.*5:*naturale;pro ſupernaturale.* P.359.*c.*1.*l.*8.*libertatis pro liberalitatis.* P.369.*c.* 2 *l.*26.*vide,pro vnde.* P.388.*c.*1.*l.*4.*operationi;pro operamini.* P.403.*n.*15.*l.*31.*procendum pro producendũ.* P.415.*n.*3.*l.*20:*ſignificat:pro ignificat.* *Ib.d.c.*2.*l.*4:*eſſentiã.Pro eſſẽtialẽ.* *Ibid.* *n.*5.*l.*11.*potente.Pro potentiæ.* P.508.*n.*4.*l.*14 *noſtrum.Pro veſtrum:ſtatim:à nobis. Pro à vobis.* P.541.*n.*7.*l.*22.*habetur.Pro ametur.*P.547.*c.*2.*l.*12:*excluſiue.Pro incluſiuè.*P.565.*n.*13.*l.*13 *inter.Pro intra.* P.599.*n.*4.*l.*16;*præſtantem.Pro præſenta ntem.* P.773.*c.*2.§. *de quinto l.* 1:*aiũt Pro agunt.* P.780.*n* 68.*l.*8:*mulupliciter pro multiplicetur.* P.782.*n.*73.*l.*8: *nõ eo enim pro nam* P.794.*c.*2.*l.*1.*partes pro Patres.* P.812.*n.*4.*l.*1.*huius quæſtionis,pro quintæ quæſtionis.* P.839. *c.*1 *l.ante penult.in intelligere:pro in intelligente.* P.899.§.3.*l.*4:*negandam dic negantẽ.* P.1053. *c.*2.*l.*4 *omni,pro enim.* P.1065.*n.*22.*l.ante penult:mtuum;pro mutuo.*P.1078.*n.*13.*l.*1:*veſpertina pro,matutina.* P.1116.*n.*35.*l.*34:*diſtante;pro dictante.* P.1117.*c.*1.*l.*22. *artificatio; pro artificiato.* P.1150.*n.*21.*l.*2;*diuinam eſſẽtiam;dele,& dic creaturas.*

Dictio omiſſa,& ſuperflua.

P.120.*c.*1.*l.*4 *diſputatio ad finem,dic diſp.*1.*ad finem.* P.117.*c.*2.*l.*20.*ibi vt agens in finem,dic vt agens ſe in finem.* P.297.*n.*8.*l.*6.*deeſt Verbum admiſiſſe,hoc modo ſcribe : ita etiam admiſiſſe vſũ bonum* P.644.*ar.*3 *n.*1.*l.*1.*deeſt negatio non,ita ſcribe non cõueniunt.* P.692.*n.*12.*l.*17.*deeſt aduerbium prius:dic ratione prius reperta.* P.293.*c.*2.*l.*8:*pro propoſitum dele pro.* P.1015.*n.*38.*l.* 6. *ſi eſſentia dele ſi.*

¶ Dictiones non ſignificatiuæ.

P.168.*c.*1.*l.*9.*enſum,dic ſenſum.* P.196.*c.*2 *l* 16.*execcre,dic exercere.* P.222.*n.*12.*l.*3.*vncio, dic vnico.* P.254.*c.*2.*l.*10:*quonim,dic quoniam.* P.298.*n.*13.*l.*10.*omibus:dic omnibus.* P.316. *n.*5.*l.*20.*omes,dic omnes.*P.370.*c.*1.*parũ ante finem anv.què,dic vtranq;.*P.1115.*n.*31.*l.*7 *dctia dic dicta.*

¶ Falſo citata.

P.9.*n.*19.*l.antepenult.ibi.n.*15.*dic.n.*13. P.122 *c.*2.*ibi ar.*5. *dic ar.*2. *Ibid.*§.2.*dic.*§.1. P.171. *c.*1.*l.vlt.ibi* §.2.*dic.*§.3. *Ibi l.c* 2 *ibi ar.*5.*dic ar.*4.P.187.*c* 1.*l.*41.*ibi quinta,dic decima.* P.206 *c.*1.*n.*3.*l.*20.*ibi* 10.*Phyſ.dic.*1.*Phyſic.* P.413.*c.*2 *l* 20.*ibi in* 6.*dic in* 7. P.502.*ibi* §.1.*dic.ar.*1 P.517.*c.*2.*l.*8.*ibi* 77.*dic.*73. P.548.*c.*1.*l.*16.*in ſequenti.dic in* 7.*lib.* P.724.*c.*2.*l.*1.*ibi* §.5.*dic* §.3. P.1007.*n.*5.*l* 3.*ibi q.*28.*dic q.*27. P.1017.*n.*42 *l.*4.*ibi ar.*1.*dic.ar.*2.

¶ Cætera errata,quæ barbariem continent,vel falſam latinitatem, quiſquè facilè corriget,etiam ſi non annotentur.

¶ Errata circa paginas ſic corrige.

*Poſt p.*95.*ponitur.*97.*dic* 96. *Poſt.p.*126.*ponitur* 187.*dic* 127. *Poſt.p.*171.*ponit.*178.*dic* 172. *Poſt p.*191.*ponitur* 198.*dic* 192. *Poſt p.*205.*ponitur* 112.*dic* 206. *Poſt p.*211.*ponitur* 112. *dic* 212.*Poſt p.*212.*ponitur* 113.*dic* 213.*Poſt p.*322.*ponitur.*383.*dic* 323.*Poſt p.*334. *ponitur* 339.*dic* 335.*Poſt p.*374.*ponitur* 775.*dic* 375. *Poſt p.*394 *ponitur* 365.*dic* 395. *Poſt p.*361. *ponitur* 563.*dic.*562. *Poſt p.*841.*ponitur.* 834.*dic.*842. *Poſt p.*975.*ponitur.*956.*dic* 976.

BIBLIOTECA NACIONAL

FINIS ERRATORVM.

LIBER PRIMVS

DE BEATITVDINE, QVI EST DE VLTIMO FINE IN COMMVNI.

BIBLIOTECA NACION

Præfatio totius Operis.

In 1. p, 2. p.

POSTQVAM Diuus Thomas diſputauit de Deo, tum in ſe, tum vt eſt principium creaturarum: conſequēter in prima parte ſecundę partis, diſputationē inſtituit de homine, quatenus eſt Dei imago: id eſt, quatenus eſt intellectuale quoddam, arbitrio liberum, poteſtatem habens ſuorum operum. Quia verò homo, vt eſt agens liberum, agit propter vltimum finem, & ordinat omnia ad illius conſecutionem; ideò in hac prima ſecundæ, primo loco agit de vltimo fine humanæ vitæ: deinde de humanis actibus, quibus ad conſecutionem vltimi finis peruenitur: quæ enim ſunt ad finem, ex fine accipiunt ſuas rationes.

Porrò vltimus finis humanæ vitæ, eſt beatitudo hominis: ideo in prima parte huius libri inſtituitur diſputatio de beatitudine, quam primis quinque quęſtionibus abſoluit. Quia tamen beatitudo in ſua ratione includit, quod ſit vltimus finis; ideo priùs diſputat de vltimo fine hominis abſolutè, & in communi: deinde veluti de quodam ſpeciali vltimo fine diſputat de beatitudine ſub expreſſa ratione beatitudinis.

Sed quamuis D. Thomas in hac 1. parte ſecundæ partis, aut nihil, aut parum ègerit de beatitudine corporis; nos tàmē, vt diſputatio de beatitudine ſit omnibus modis abſoluta, de vtraque beatitudine diſputabimus. Quare totā noſtram diſputationem de beatitudine in 3. tomos diuidemus. In primo agemus de beatitudine animæ, obiectiua ſcilicèt, & formali, tam in ordine ad ſubiectum, quàm in ordine ad obiectum. Et hæc diſputatio primis quinq; libris abſoluetur. In 2. tomo dicemus de ijs, quæ viſionem beatam antecedunt, & conſequuntur, ſiue comitantur, & de illius adeptione. Tandem in 3. tomo latiſsimè diſputabimus de ijs, quæ pertinent ad beatitudinem corporis.

In iſto primo tomo ſequuti ordinem D. Thomæ, antequā de beatitudine animæ diſputemus, priùs diſputabimus de vltimo fine hominis ſub communi ratione finis: deinde de beatitudine. Sed quia vltimus finis duobus modis poteſt conſiderari: vno modo ſub ratione finis abſolutè: altero, ſub ratione finis, vt eſt finis hominis; vt tota noſtra diſputatio clariori methodo procedat: diſputationem de vltimo fine hominis in duos libros diuidemus: in primo ſermo erit de fine in communi, & de ijs, quæ fini, ſub communi ratione finis conueniunt: in ſecūdo agemus de fine, vt eſt finis actionum humanarum. *Ordo procedendi.*

De fine igitur in communi, primò cõſiderandus occurrit ipſe finis ſecundũ ſe: deinde cauſſalitas illius.

De fine autem ſecundùm ſe tria inquiri poſſunt. Quænam ſit formalis ratio finis? quot modis diuidatur? & tandem quomodò ſe habeat ad bonum, & ad voluntatem?

QVÆSTIO PRIMA.

VNICO CONTENTA ARTICVLO.

Quæ ſit formalis ratio finis?

1. *Quid ſit finis apud philoſophos.* VARIOS eſſe vſus huius dictionis (finis) variaſque vſurpationes, colliges ex dictionarijs linguę latinę. Apud Philoſophos, & Theologos accipitur pro ſcopo, ad quem agentium intẽtio refertur, & cuius conſequendi gratia agentia operantur. De quo ita ſcribit Cicero lib. 1. de finibus bonorum, & malorũ: *Finis eſt id, quo ſunt omnia bene viuẽdi, recteq; faciendi conſilia referenda.* Sumpta eſt trãſlatio à terminis, & limitibus, quibus agri à finitoribus terminabantur, qui agrorum fines dicebantur: agẽtis enim operatio conſecutione ſcopi, ad quem tendit, terminatur, ac finitur. Vel, ſi mauis, ſumatur tranſlatio à fine conſũmationis, ſiue abſolutionis cuiuſque rei, qui Græcè dicitur τέλος, à verbo τελέω, quod idẽ eſt, quod perficio: ſicut enim res quæq; tunc ſuam perfectionem cõſequitur, cum conſummatur, & abſoluitur; ſic etiam agẽtis operatio tunc perficitur, cum ſcopum intentum attingit. Igitur id, cuius gratia res quæque eſt, & operatur, philoſophis meritò iure dicitur finis.

2. Diſputaturi de fine, cuius gratia ſumus, & operamur; initium ſumemus à primis duabus quæſtionibus ſimplicibus, quarum vna dicitur an eſt? altera quid eſt? hæ namque inter quatuor, quas Ariſt. 2. Poſteriorum cap. 1. explicauit, ſunt priores. Cum verò quæſtio an eſt, prior ſit quæſtione quid eſt; iuxta doctrinam Boetij ad initium prædicabilium; priùs inquiremus, an agentibus detur aliquis finis in operando? Deinde explicabimus quid nam ſit finis, quævè formalis illius ratio?

Prior quæſtio; an aliquis ſit finis propter quem, & agentia operentur, & res in ſuo eſſe conſtituantur? notior eſt, quàm indigeat noſtra aut inquiſitione, aut explicatione: ob quam rationẽ qui de vltimo hominis fine diſputarũt, quæſtionem iſtam tanquam omnibus notiſſimam ſuppoſuerunt. 3. *An ſit finis?*

Secunda quæſtio quid ſit finis? facilè etiam habet ſolutionem: nam iuxta vulgatam Philoſophorum omnium vſurpationẽ, finis eſt id, cuius gratia, cauſſavè cætera fiunt: hoc enim modo Ariſt. deſcribit finem, vbicunque de fine ſermo incidit. Ita 2. Phyſicor. cap. 3. text. 29: *Inſuper & finis: hic autem eſt, cuius gratia omnia fiunt; veluti deambulandi ſanitas: cur enim deambulat interrogati, quo valeat reſpondemus.* Et ſtatim text. 31. *Quædam autem cauſſæ ſunt, vt finis bonumque cæterorum: id enim gratia cuius cætera fiunt, optimum eſſe ſolet, ac finis illorum.* In 5. Metaphy. cap. 2. text. 2. *item vt finis: hæc autem eſt cuius cauſſa, vt ambulandi ſanitas.* Simili modo finem explicauit idem Ariſtotel. 2. Metaphyſ. cap. 2. text. 5. & 8. & 1. Ethic. cap. 7. text. 25. & 2. de Anima cap. 4. text. 37. vt alios locos propemodũ infinitos omittamus. Cum Ariſt. cæteri omnes concordant. Cicero lib. 1. de finibus bonorum, & malorum ita ait: *Finis bonorum; quo referuntur, & cuius gratia referenda ſunt omnia.* Diuus Gregor. Nyſſenus in lib. de vita Moyſis: *finem, inquit, cuius gratia cætera ſunt.* Auguſtin. 8. de Ciuit. Dei. cap. 8. *ideo finis eſt dictus, quia propter hunc cætera appetimus.* Quin potiùs etiam D. Paul. ad Epheſ. 3: rationem finis ita explicauit inquiens: *huius rei gratia flecto ienua mea ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur, vt det vobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ virtutem.* 4. *Quid ſit finis?* *Ariſt.* *Cicero.* *Nyſſenus.* *Auguſt.* *Paulus.*

Hæc eſt communis ac generalis finis definitio, accõmodanda omnibus finibus iuxta propriam cuiuſque naturam, vt ex dicendis euidentiùs patebit. Pro illius tamen maiori explicatione inquiri poteſt, an illis verbis (*gratia cuius omnia ſunt*) explicetur tota ratio finis, vt exercet rationem finis? quidam putant finẽ, vt exercet rationem finis, duo includere: alterum, vt ametur propter ſe: alterum, vt alia amentur propter illum. Sub 5. *Explicatur definitio finis.* *Opinio quorundam.*

priori

priori habitudine finis finalizat amorē ſui, tanquam verum, & proprium effe-ctum: ſub poſteriori finalizat media. Inquiunt igitur illa verba, *gratia cuius omnia fiunt*, explicitè ſolum comprehendere poſteriorem habitudinem, quæ eſt ad media: virtute tamen, & implicitè priorem etiam habitudinem includere: quia non poteſt finis eſſe id, cuius gratia cætera fiunt, niſi ipſe ametur, nō propter aliud, ſed propter ſe. Quod ſig-

Ariſtotel. nificauit Ariſtot. 2. Metaphyſic. cap. 2. text. 8. dum agens de fine ita ait: *tale autem eſt, quod non eſt alterius gratia, ſed eius cauſſa cætera*, Vbi per illam negationem explicauit poſitiuam quandam motionem, & conditionem finis propriè dicti, in qua illa negatio fundatur; nimirum, quod finis ſit, & ametur propter ſe. Ita docent quidam ex nouioribus in commentarijs ad 1.2. quęſt. 1. in præfatione, quod ipſe idem Suarius ſcripſit in ſua Metaphyſic. diſp. 23. ſect. 2. nu. 14. apud quos tota definitio finis ita habet; *finis eſt id, quod eſt propter ſe, & omnia gratia illius fiunt.* Quare apud iſtos verba illa, *gratia, cuius cætera fiunt*, non cōtinent integrā, & completā definitionē finis, vt finis eſt.

6 *Vera opin.* Oppoſitum docent cęteri omnes, qui putant verba illa, *gratia cuius cætera fiunt*, formaliter, & explicitè continere integram, & completam definitionem finis. Quæ ſententia probanda eſt; mirum eſt enim, quod Ariſt. vbique locorum rationem finis imperfectè declarauerit, nec alibi explicauerit perfectam illius definitionem. Nam illa verba, quæ adducuntur ex 2. Metaphy. ex mente Ariſtot. non explicant rationem finis, vt finis eſt, ſed vt vltimus eſt: hoc enim erat Ariſt. eo in loco intentum demonſtrare, vt omnes interpretes affirmant: nā idem in cæteris cauſſis ibi demonſtrauerat. Quare verba illa negatiua, *quod non eſt alterius gratia*, non adducuntur ab Ariſt. ad explicandam aliquam rationem poſitiuam finis, vt eſt cauſſa finalis: ſed ad explicandam rationem finis, vt eſt ſimpliciter vltimus. Quæ duæ rationes longè ſunt diuerſæ. Sed de hoc iterum redibit ſermo inferiùs art. 2. ſection. 2. §. 2.

7 *An in fine admittenda ſit duplex habitudo?* Hęc communis ſententia non eodem modo à ſuis authoribus explicatur: nā quidā admittunt in fine, vt habet rationem cauſſę finalis, intrinſecè includi duplicē habitudinē: vt. ſ. ametur ꝓpter ſe, & vt alia amētur propter ipſū: ſub priori finalizat amorem ſui: ſub poſteriori verò finalizat media, quæ propter ipsū amantur. *1. Opinio.* Alij tamen nolunt admittere duplicē habitudinē in ratione cauſſādi; quāuis vtrāq; admittāt in ipſo fine, qui exercet finalē cauſſalitatē. Nā res, quæ eſt finis, propter ſe amatur, & alia amātur propter ipſam: at tamē ipſa non excitat ſui amorē, vt cauſſa finalis, ſed tātum amorē aliorū. Priorē dicēdi modū probauit Curſus Conimbr. 2. Phyſi. c. 7. q. 22. artic. 1. §. *Hæc tamen controuerſia*, & §. *Itaque generalis ratio*, & ſatis eam inſinuat Suar. in ſua Metaph. diſp. 23. ſect. 3. à n. 8. & clariùs n. 16. Apud quos vtraq; illa habitudo finis, & ad amorē ſui, & ad amorē mediorū, explicatur per illa verba, *Cuius gratia aliquid fit*, non quidē virtute, & implicitè; ſed explicitè, & formaliter: quia illa verba, *Cuius gratia* idem dicunt, quod, *cuius bonitatis gratia*, ſiue, *propter cuius bonitatem*: vt ſit ſenſus: finis eſt, cuius bonitatis gratia aliquid fit. Quibus verbis explicitè declaratur cauſſalitas finis erga ſuum amorem; quia illa amoris affectio, verè fit gratia ipſius finis, cum fiat propter bonitatem illius. Quare per illa verba, *cuius gratia*, formaliter, & explicitè declaratur vtraq; habitudo finis, & ea, quę eſt erga media, & ea, quæ eſt erga amorem finis.

Poſteriorem dicendi modum probauit doctiſsimus Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 2. §. *Maior eſt dubitatio*, & §. *Quod verò obiectum eſt.* Eūdem probauit noſter Greg. Arimin. in 1. ſent. d. 1. q. 1. art. 2. in probation. 1. concl. §. *Cōfirmatio*, quē refert, & ſequitur Gabr. Vaſq. Bellon. ōtan⁹ ad 1.2. diſp. 3. ca. 2. paulò poſt principium, & ſatis eſt de mente Ferrarienſis 1. contra gent. cap. 44. §. *Sciendum* 2 & c. 75. §. *ex antecedente hic ſumpto.* Apud quos illa verba, *cuius gratia*, idem dicunt atque *cuius amore*: vt ſit ſenſus: finis eſt id, cuius amore aliquid fit.

8 *2. Opinio. Fonſeca. Gregor. Ferrar.*

Quę iſtarū opinionū ſit verior, explicabimus in reſolutione controuerſiæ, an finis ſuam cauſſalitatē exerceat erga amorē ſui, quem in volūtate excitat? De qua agemus in quæſt. de cauſſalitate finis. Et hęc de definitione finis ſatis dicta ſint. Q. 9. ſ. 8.

QVÆSTIO II.

EXPLICATA diffinitione finis, eiuſque formali ratione; conſequẽter explicandũ eſt, quot modis finis diuidatur. Pro explicatione notandum eſt finem diuidi poſſe, vel penes rationem formalem finis: vel penes materiam, id eſt penes res, quæ cauſſalitatem finis exercent. Illa diuiſio erit formalis: hęc materialis: illa intrinſeca; hæc veluti extrinſeca. Quarè prius agẽdum erit de diuiſionibus finis ſecundũ formalem rationem finis, quam de diuiſionibus illius ratione materiæ.

Finis diuidi poteſt penes formam, & penes materiam.

Finis autem ſub ratione finis duobus modis diuiditur: vno modo; penes variã finalizandi rationem, hoc eſt penes eſſe cuius gratia; vel eſſe in cuius gratiã aliquid fit. Altero modo; penes modum finalizandi; independenter. ſ. & dependẽter. Priori modo diuiditur finis in finẽ *cuius*, & finẽ *cui*. Poſteriori modo, in finẽ vltimum, & non vltimum, ſiue medium.

Finis formaliter diuiditur penes rationem finalizãdi, & penes modum.

De priori diuiſione quatuor ſunt inquirenda. Primò; vtrum admittenda ſit diuiſio finis in *cuius*, & *cui*? Secundò; vtrũ ratio finis proprie conueniat tam fini *cuius*, quàm fini *cui*? Tertio vtrum finis *cui* habeat veram rationem finis reſpectu finis *cuius*: an verò ſolùm reſpectu mediorum? Quarto, & vltimo; quiſnam horum finium ſit principalior?

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum admittenda ſit diuiſio finis in finem cuius, & finem cui?

1 CELEBRIS eſt inter Philoſophos, & Theologos modernos diuiſio finis, in finem *cuius*, & finem *cui*. Eam admittunt, & explicant Fonſeca in 5. Metaphyſic. cap. 2. q. 10. ſect. 1. Curſus Conimbricenſis 2. Phyſic. cap. 2. q. 20. art. 2. Suarius in Metaphy. diſp. 23. ſect. 2. n. 2. Gabriel, Bellomontanus ad 1.2. diſp. 2. cap. 3. §. *verum præterea*. & diſp. 33. cap. 1. n. 1. & diſp. 48. cap. 2. n. 5. & ad 1. p. diſp. 84. cap. 2. cũ cæteris recẽtioribus. Quam ſatis inſinuat D. Thom. 1.2. q. 2. art. 7. ad 2. & 3. contra gentes cap. 36. dum fatetur hominem eſſe finẽ artefactorum: ex Antiquioribus expreſſè eam agnouerunt Ocham. in 2. q. 3. litera E. cum ſequentibus, & Gabriel in 2. d. 1. q. 5. art. 1 notab. 1. illatio. 5. Antiquioribus philoſophis notior fuit: eam ex Ariſt. deducunt Simplicius, & Philoponus, vt refert Curſus Conimbr. expreſſe Alexand. Aphrodiſæus in 2. de anima ad illa verba Ariſt. eodem libr. cap. 4: *illud autem propter quod*: & inferiùs ad illa: *manifeſtum eſt autem, quod id cuius gratia*. Qui omnes eam ſumunt ex Ariſt. 2. Phyſic. cap. 2. tex. 24. vbi ſic ait: *id enim cuius gratia cætera fiunt, dupliciter dicitur, vt in Philoſophia diſtinximus*. Et quanuis eo in loco expreſſè hanc diuiſionem non ſcribat: tamen ex antecedentibus non obſcurè illa colligitur: nam text. 22. & 23. egit de fine *cuius*, de illo, inquam, ad quẽ continuata operantis motio terminatur, & cuius acquirendi gratia exercetur. Deinde aſſerit, nos eſſe finem artefactorum, cum ea noſtri gratia fiant. Et ne quis obijceret actionem artis non exerceri noſtri acquirendi gratia; & ſubinde non eſſe finem, quem immediatè explicauerat; quaſi obiectioni occurrens ait, finẽ eſſe duplicẽ: quæ profecto obiectionis ſolutio ſatis euidenter ſignificat nos non eſſe finem *cuius* artefactorum, ſed finẽ *cui*: artefacta enim non ob aliam rationem ſunt gratia noſtri, niſi quia cedunt in noſtri gratiã, id eſt, vſum: quę eſt explicatio finis *cui*. Et hæc eſt communis interpretatio nouiorum, vt Ariſt. diſtinguat finẽ *cuius*, & finẽ *cui*. Ita explicat Curſus Conimbr. in eodem loco cũ cæteris recentioribus, & hanc fuiſſe explicationem Simplicij, & Philoponi plerique teſtantur, & mihi eadem fuit explicatio Commentatoris, quanuis vtatur alijs verbis.

D. Thom. *Gabriel.* *Philopon.* *Alexand.* *Ariſt.*

2 Expreſſior eſt locus apud Ariſtotelẽ 2. de anima cap. 4. tex. 35. & 36. immò ex litera græca adeò eſt expreſſus, vt nullus dubitãdi locus relinquatur, quin Ariſt. hui⁹ diſtinctionis auctor fuerit: ita habet litera gręca: τὸ δὲ οὗ ἕνεκα διττόν: τὸ μὲν οὗ: τὸ δὲ ᾧ, verbũ pro verbo latinè ita vertenda ſunt, vt benè annotauit Bellomõtanus: *id cuius gratia duplex: alterum cuius; alterũ cui*: nã οὗ genitiuus eſt nominatiui ὅς id eſt, qui: vnde idem eſt, quod *cuius*, vt videre eſt apud Lexicon: at particula ᾧ eſſe *Ariſtotel.*

eſſe datiuum caſum eiuſdem nominis, quando cum inſpiratione ſcribitur in neutro genere ex nominatiuo ὅ, id eſt *quod*, docet grammatica græca. Accõmodatiſsima igitur eſt præcitata verſio: quæ etiam fuit antiquiſsima apud *Auerr.* *Alex.* Auerroem, & Alexandrum Aphrodiſęũ, & melior eſt quam verſio Argyropyli Perionij, & Curſus Conimb. quæ ita habet: alterum, *quo* alterum, *cui*. Quanuis hęc etiã verſio admitti debeat: tũ quia in idem recidit cum noſtra: quia finis (*cuius*) dici etiã poteſt finis, *quo*; eſt enim *Themiſt.* id, quo tendit agentis operatio, vt Themiſtius in ſua paraphraſi explicauit, ſi credimus Bellomontano: tum etiã; quia dictio οὗ ſine aſpiratione aliquando idẽ valet quod, *quò*, aduerbium. Sed non eſt probãda trãſlatio antiqua, quę eſt apud D. Tho. ita vertens: *alterum, cuius, alterum, quo*: nam ablatiuus apud Latinos reſpõdet genitiuo gręco, & non datiuo: at gręcè habetur: τῷδὲ ᾧ in datiuo.

6 Igitur præfata finis diuiſio, in *cuius*, & *cui*, tanquam verè Ariſtotelica probanda eſt, quam alijs verbis, in idem ta*Auerr.* men recidentibus explicauit Commentator, tum 2. Phyſic. comment. 24. tum 2. de Anima comm. 35.

Finis, *cuius*, eſt id, cuius obtinendi gratia, aliquid ſit: vt valetudo, cuius aſſequẽdæ cauſſa medicamentum ſumimus: eſt *Ariſt.* enim vltimum motionis, vt ait Ariſt. 2. Phyſic. cap. 2. tex. 23. Finis, *cui*, eſt id, in cuius gratiã aliquid ſit: vt ægrotus, cui valetudo interuentu medicamẽti procuratur. Cum enim bonum alicui debeat eſſe bonum; bonum, quod procuratur, & intenditur, erit finis, *cuius*: id verò, cui tale bonum eſt bonum, erit finis *cui*.

ARTICVLVS II.

An ratio finis propriè conueniat, tam fini, cuius, quàm cui?

1 CIRCA propoſitam finis diuiſionem dubitari poteſt, an formalis ratio finis, vtrique fini, *cuius*, in*Prima opinio.* quam, & *cui*, propriè conueniat? Quod *Ocham.* ſoli fini *cui* propriè accõmodetur, pro*Gabriel.* barunt Ochamus in 2. q. 3. litera F. & Gabriel in 2. d. 2. q. 5. art. 1. notab. 1. illatio. 5. qui putat finem *cuius* non eſſe propriè finem, niſi largè ſumpto finis vocabulo: quam ſententiam Suarius loco citato tribuit Hẽric. quodl. 2. q. 1. ſed nihil hac de re ſcribit eo in loco. Alij ex diame- *2. Opinio* tro oppoſitum docent, ſolum finẽ *cuius*, eſſe verè, ac propriè finem: finem verò *cui*, ſi propriè loquendum eſt, non eſſe finem, ſed ſubiectum, in quo recipitur finis *cuius*. Qui ita ſenſerint, ego inuenire nõ potui, ſed quoſdam ita ſenſiſſe refert Ochamus vbi ſuprà.

2 Probanda eſt opinio media, quæ affirmat in vtroque fine *cuius*, ſcilicet, & *cui*, *Vera opin.* ſaluari propriam, & veram rationem finis, & vtrũque inter veros fines ſimpliciter eſſe enumerandum; Ita Fonſec. in *Fonſec.* 5. Metaph. cap. 2. ſect. 10. q. 1. §. huic dubitationi. Suar. in Metaph. diſp. 23. ſec. 2. n. 2. Bellomont. ad 1. 2. diſp. 2. cap. 3. §. *in hac tamen ſententia*. Quæ opinio generaliter quoad vtrũq; finẽ probatur ex Ariſtot. tũ 2. Phy. c. 2. tex. 24. tũ 2. de Anima cap. 4. tex. 35. & 37. vbi finem ſumptum ſub formali ratione finis, prout ſcilicet eſt id cuius gratia cætera fiũt, diuidit in finem *cuius*, & *cui*, vt ſuprà oſtendimus.

Ratione id ipſum generaliter oſtenditur; quoniam in vtroq; fine reperitur *Ratio boni in vtroque fine.* ſufficiens ratio bonitatis, cuius gratia, cætera fiant. Et quidẽ quod ratio boni in vtroq; propriè reperiatur, inde probatur; quia vterq; finis per ſe, & ratione ſui terminat aliquẽ amorẽ: nam finis *cuius*, terminat amorem concupiſcentiæ: finis verò *cui*, amorẽ amicitię, ex cõmuni omnium Theologorum ſententia: ergo vterque finis ratione ſui habet propriam, & veram rationem boni: amor enim non niſi ad bonũ terminari poteſt. igitur finis *cuius*, habet rationem boni, quod eſt obiectũ cõcupiſcẽtię; finis verò *cui* eſt bonũ, quod eſt obiectũ amicitiæ.

Quod verò vterque finis ſit gratia cuius cætera fiũt; ex dictis oſtẽditur: quoniam amor alicuius boni ex ſua natura cauſſit eiuſdem boni deſideriũ, ſimulq; intentionẽ, & propoſitum illius aſſequẽdi per aliqua media, quæ illius gratia, & eligãtur in ordine intẽtionis, & applicẽtur in ordine executionis, vt ex Philoſophia ſupponimus: igitur cũ vterq; finis ratione proprię bonitatis ametur; vtriq; amor vtriuſque, ſimul cũ deſiderio cauſſabit intentionem aliquorum mediorũ, quæ vtriuſque gratia, & eligantur in intentione, & applicentur in executione.

3 Quę ratio adhùc cõfirmabitur: quia iſti duo fines ita inter ſe ſunt connexi, vt vnus ſine altero nequeat ſuam cauſalitatem finalem exercere: immo conſtituunt vnum, & integrum finem, cuius gratia cętera totaliter, & adęquatè fiũt: nam homo ſanus eſt finis integer, gratia cuius fiunt, & applicantur medicamenta: ſub alia tamen, & alia ratione: quia ſunt gratia ſanitatis, vt conſequẽdę homini: gratia verò hominis, quia in illius gratiam procuratur ſanitas.

4 Sed ſpecialius cõtra ſententiã Ochami, & Gabrielis, id oſtendi poteſt de fine *cuius*: nam quę Ariſt. de cauſa finali ſcribit, tum 2. Phyſic. cap. 3. tum 5. Metaphy. cap. 2. tum etiam vbicunque de fine loquitur; ea omnia fini *cuius* accõmodat: nã omnia ferè ſemper illuſtrat exemplo ſanitatis, quam eſſe finem *cuius* nullus dubitauerit. Quin potius aliqua docet de cauſſa finali, quæ ſoli fini *cuius* conuenire valent. Inter quæ illud occurrit, cauſſas ad inuicẽ eſſe cauſſas; quod non niſi de fine *cuius* verum habet: ſimiliter ſoli illi conuenit id, quod docet finem ſub vna ratione eſſe cauſſam agentis, & ſub alia eſſe effectum illius: quod non conuenit fini *cui*, ſi præciſè ſumatur ratione ſui: nã licet medicus faciat hominem ſanum; non tamen ſimpliciter facit hominem: cum tamen ſimpliciter efficiat ſanitatem in homine.

5 Accedit eo; quoniã ille finis dicitur propriè, & verè finis, qui habet bonitatem ſibi propriam, propriumq́ue finalizandi modum; talis autem eſt finis *cuius* ſecundum ſe acceptus: is enim ſecundũ ſe eſt bonum quoddam formale, fundatum in formali perfectione; cuius per ſe ratio in eo eſt poſita, quod ſit actus, & perfectio alterius: & ſubinde quod ſit bonum conueniens alteri, & alteri appetibile. Quæ bonitatis ratio vendicat ſibi ſpecialem rationem finalizandi; vt inferiùs oſtendemus. Igitur ratio formalis finis verè, & propriè conuenit fini *cuius*.

In hoc art. n.24.

6 Ex quo fundamento colligitur ſpecialis impugnatio poſterioris ſententię, quæ negat finẽ *cui* eſſe verum finem; nã finis *cui*, vt talis eſt, habet ſpecialem bonitatem diſtinctam à bonitate finis *cuius*, vendicantem ſibi propriam, & ſpecialem finis rationem: finis enim *cui*, vt talis eſt, eſt bonum, non quia eſt bonum alteri; ſed quia ipſe eſt bonum in ſe, vt latiùs dicemus inferiùs. Quod genus boni vendicat ſibi ſpecialem rationem finalizandi: quia vendicat ſibi eſſe id, in cuius gratiam, hoc eſt, cuius perficiendi gratia, aliquid fit. Qui finalizandi modus, nõ ſolum verus eſt, & proprius, ſed etiam eſt diſtinctus à modo finalizandi finis *cuius*, quod ſtatim accuratiùs explicabitur.

In ſequenti ſect. 2.

Concludendum eſt igitur tam finem (*cuius*) quam finem (*cui*) ſimpliciter eſſe connumerandos inter veros fines.

§. 2.

Argumenta contra finem (cuius) & eorum ſolutio.

CONTRA noſtram reſolutionẽ nonnulla obijciunt aduerſarij; & quod ſolus finis *cui* ſit verè, & propriè finis pro Ochamo, & Gabriele ita oſtendi poteſt. Primùm, quia ille eſt propriè finis, in quo ſiſtit intentio agentis: nam cætera potius videntur habere rationem mediorum: ſed intentio agentis ſolùm ſiſtit in fine *cui*, nam ad illum vltimatè omnia ordinat. 7

Argumenta contra finẽ (cuius)

Secundò; ſolus finis *cui* eſt gratia cuius fiunt omnia, quę in eadem ſerie fiũt: nam & ipſe finis *cuius* eſt gratia finis *cui*: ſanitas enim fit, & procuratur in commodum & bonum ægroti. Accedit, quia amor concupiſcentiæ, qui terminatur ad finem *cuius* dirigitur in amorem amicitiæ, qui terminatur ad finem *cui*.

Confirmatur ratio, quoniam finis *cuius* ſolum amatur, quatenus eſt proportionatus, & conueniens fini *cui*: amatur enim, quia eſt bonum illi. Ergo finis *cui* verè, & propriè habet rationem medij: nam propriũ eſt medij amari, quia eſt proportionatum fini.

Tertiò; ille finis habet veram rationem finis, qui propter ſe amatur, & intenditur; vt patet ex Ariſt. 2. Metaphy. cap. 2. text. 8. *Tale* (inquit) *eſt quod non eſt gratia alterius, ſed eius cauſſa cætera.* Sed ſolus finis *cui*, eſt propter ſe: nam finis *cuius* amatur, vt bonum alteri, & propter alterum; nempe propter finem *cui*, qui non amatur propter alterum, ſed propter ſe, vt docet D. Tho. 1.2.q.26. art.4.

Tertiò.

Quartò

Quartò.

Quartò, inſtrumenta non enumerantur inter agentia ſimpliciter: ergo nec finis *cuius* debet inter fines ſimpliciter enumerari. Probatur conſequentia, quoniam ſicut inſtrumenta non agunt, niſi vi agentis principalis: ita finis *cuius* non appetitur, niſi in virtute finis *cui*: nam propter illum appetitur.

Solutio arg. Ad 1.

Hæc facilè ſoluuntur. Ad primum dicendum eſt intentionem agentis adæquatè ſiſtere in fine integro, qui componitur ex fine *cuius*, & fine *cui*: inadæquate verò, & partialiter in illis duobus. Dari autem vnum finem totalem ex vtroque illo fine integratum benè aduertit Suar. in dicta diſp.23. ſuæ Metaphy. ſect.2. n.5. vbi etiam aduertit intentionem agentis adæquatè ſiſtere in illo integro fine. Quod mihi inſinuant verba Ariſt. (*Ariſt.*) tum 2. Phyſic. cap.3. tex 29. tum 5. Metaphy. cap.2. tex.2. Nam poſtquam dixit ſanitatem eſſe id, cuius gratia quis deambulat, ita ait: *propter quid enim ambulat? dicimus, vt ſanetur.* Quare intentio medici adequatè fertur in hominem ſanum, & intentio ægroti, dum potionem ſumit, adæquatè fertur in ſe ipſum ſanum: inadæquatè autem intendit tum ſanitatem, tanquam bonum ſibi; tũ ſe ipſum, tanquam cui ſanitas eſt bonũ. Et rectè quidem; quoniam amor finis, in quo fundatur agentis intentio, neceſſario tendit in duos terminos, nempe in bonum, quod quis alteri vult: & in perſonam, cui illud vult, ex D. Thom. 1. 2. q. 26. art.4: amare enim (vt ait Ariſt. 2. Rhetoric. cap.4.) eſt velle alicui bonum.

His ita ſuppoſitis facilè patet primi argumenti ſolutio; negãda eſt enim minor; quia intentio agentis non ſiſtit in ſolo fine *cui*, ſed in vtroque, modo quodam ſubalternato: & ex vtroque vltimatè, & adęquatè intendit vnum finem ex vtroque compoſitum. Quare ſicut generantis intentio nec in ſola forma, nec in ſola materia adęquatè ſiſtit, ſed in compoſito; ita in propoſito. Quare media ordinantur ad finem *cuius*, & ad finem *cui* modo quodam ſubalternato: quia eliguntur, & applicantur gratia conſequendi finem *cuius*, idque in gratiam finis *cui*: quia conſecutio finis *cuius*, eſt conſummatio, & perfectio finis *cui*.

9 Ad 2.

Ad ſecundum negandum eſt, ſolum finem *cui* eſſe, cuius gratia cætera fiunt: nam hoc ipſum verè etiam, & propriè conuenit fini *cuius*, vt docet Ariſt. in locis art. 1. citatis. Quod vt melius intelligas aduerte definitionem finis poſitã art.1. ita eſſe explicandam: *finis eſt gratia cuius* (id eſt intentione cuius) *cætera fiunt*: vel, ſi mauis, *cuius amore cætera fiunt, intenduntùrque ab agente*: cum verò ea, quę fiũt intentione aſſecutionis finis, ſint media vt patet; omnia autem media fiant, non ſolum intentione finis *cui*, ſed etiam intentione finis *cuius*, vt immediatè diximus ad primum; fit vt eſſe gratia cuius cætera fiunt, conueniat vtrique fini. Vtrum verò, & quomodò finis *cuius* ſit gratia finis *cui* explicabimus. §.2.

Ad confirmationem neganda eſt cõſequentia propter diſparem rationem proportionis, quæ cernitur in medijs, & in fine *cuius*: nam media amantur, quia ſunt proportionata ad aſſequendum finem: at finis *cuius* appetitur; quia eſt formalis perfectio ꝓportionata ad perficiendum finem *cui*.

Ad tertium neganda eſt minor: quia etiam finis, *cuius*, amatur propter ſe: nã cætera amantur propter ipſum, vt ſæpiſsimè docet Ariſt. Neque huic doctrinæ officit finem *cuius* amari vt bonum alteri: quia hęc duo non pugnant, *amari vt bonum alteri, & amari propter ſe*, id eſt, propter ſuam bonitatem: ita Suarius in Metaphy. diſp.23. ſect.6. n.10: nam bonitas, quę eſt alteri bonitas, poteſt ratione ſui excitare deſiderium, & intentionem aſſecutionis ſui: quod ſatis eſt, vt dicatur amari propter ſe; cætera verò propter ipſum. Nec D. Thom. in dicto art.4. dixit, *Amari propter ſe ſolum conuenire ei, cui bonum volumus*: ſed ſolum dixit, *amari per ſe, & abſolute* (id eſt non vt bonũ alterius) *eſſe illi proprium*: quod longè eſt aliud. 10 Ad 3.

Ad quartum; conceſſo antecedente neganda eſt conſequentia, propter diſparem rationem: quoniam inſtrumẽta non agunt niſi virtute mendicata, & accepta ab agente principali: ob quam rationem inſtrumentum ſimpliciter nõ operatur; ſed agens per illud. At finis, *cuius*, propria ſua virtute, & bonitate exercet cauſſalitatem finis, vt diximus ad tertium: quamuis illam exerceat cũ ſubordinatione ad finem, *cui*, vt dicem⁹ 11 Ad 4.

inferiùs: quæ ſubordinatio non facit, quod non ſit verè, & ſimpliciter finis: alioqui cauſſæ efficientes ſubalternatæ ſuperioribus non eſſent ſimpliciter cauſæ; quod non probat vera philoſophia. Vide Fonſecam in dicta q.10.ſect.1.

§. 3.

Argumenta contra finem, cui, & eorum ſolutio.

12 Argumenta contra finẽ cui.

QVOD finis cui non debeat cõnumerari inter fines ſimpliciter oſtendunt auctores poſterioris
1. ſententiæ. Primum ex verbis Ariſtot. 2. Phyſic. cap. 2. text. 24. vbi poſtquam dixit: *Omnia, quæ arte fiunt eſſe gratia noſtri,* mox ſubdit: *ſumus enim & nos quodammodò finis,* quæ particula diminuit rationem finis.

Deinde; vbicunque Ariſt. loquitur de
2. fine, ſemper intelligitur de fine *cuius:* nã ſemper vtitur exemplo ſanitatis. Et in multis locis intelligi non poteſt de alio fine, vt patet in 2. Phyſic. cap. 7. text. 31. dum ait, formam introducendam eſſe finem ab agente intentum, & in 2. Phyſi. cap. 3. & lib. 5. Metaphy. cap. 2. vbi ait, cauſſas eſſe ſibi inuicẽ cauſſas, finemq́; ſub vna ratione eſſe effectum agentis, & ſub alia eſſe illius cauſſam: denique finẽ eſſe vltimum in executione: quæ omnia ſoli fini *cuius,* conueniunt.

3. Tertiò, ſi finis *cui,* veram haberet rationem finis; Deus verè haberet finẽ, ad quem dirigeretur: nam volumus Deum nobis.

4. Quartò; quia finis *cui,* non poteſt habere veram & propriam rationem finalizandi: nec enim videtur habere rationem appetibilis, quæ ratio eſt neceſſaria ad rationem finis.

5. Poſtremo finis *cui,* eſt ſubiectum finis *cuius*: homo enim eſt ſubiectum ſanitatis; ſimiliter etiam viſionis beatæ, &c. At habitudo ſubiecti diuerſa eſt ab habitudine finis.

13 Solutio arg. Ad 1. *Fonſeca.*

Hæc facilè ſoluũtur. Ad primum reſpondetur cum Fonſeca lib. 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 2. §. huic dubitationi; Ariſt. non poſuiſſe particulam *quodãmodò,* vt imminueret propriam rationem finis, ſed vt oſtenderet alium modum finis: quaſi dictum ſit: *Sumus & nos finis eorum, quæ arte fiunt, ſed alio quodammodo;* ab eo ſcilicet, quem prius explicauerat: egerat enim de fine *cuius,* quando dixit: *id quod generationis extremum eſt* (nẽpe formam, *finem eſſe.* Quod plane intellexit de fine *cuius.* Vnde ſtatim ſimpliciter adiũgit duos eſſe fines à ſe iam alibi in philoſophia explicatos.

Ad ſecundum admittẽdum eſt Ariſt. 14 Ad 2.
ſæpiſsimè loqui de fine *cuius:* inde tamen non bene inferri finem *cui,* non eſſe apud illum proprie, ac ſimpliciter finem: nam etiam illius non rarò facit mentionem, vt ſuperiùs oſtendimus. Quin potius dari illum duplicem finem ſupponit tanquam rẽ omnibus notiſsimam, dum 2. Phyſic. cap. 2. text. 24. affirmat ſe id iam docuiſſe in libris de Philoſophia; in illis inquam, quorum meminit Laertius, & poſt eum Cicero 3. de natura deorum.

Ad tertium, neganda eſt ſequela; ſi eorum opinionem probas, qui negant 15
finem *cui* habere veram rationem finis Ad 3.
reſpectu finis *cuius,* boniq́ue concupiti. Quare licet eum nobis concupiſcamus tanquam vltimum bonum noſtrum, & tanquam finem *cuius;* non proinde infertur Deum referri ad nos tanquam ad finem. Igitur in illo motu, & tendentia ad vltimum finem, & Deus eſt finis *cuius,* & homo eſt finis *cui*: nõ reſpectu Dei, quẽ nobis volumus: nec etiam reſpectu viſionis beatæ; quæ eſt noſtra formalis beatitudo: ſed reſpectu mediorum, quibus tendimus ad beatitudinem: illorum enim & Deus viſus eſt finis *cuius,* & homo eſt finis *cui.* Si verò cum alijs probas finem *cui* vere eſſe finem reſpectu finis *cuius*; difficilior erit ſolutio, quam inferius expendemus diligentius.

Ad quartum negandum eſt antece- 16
dens: nam ſicut finis *cui* alio modo eſt finis, quàm finis *cuius,* vt colliges ex Ari- Ad 4.
ſtotel. 2. Phyſic. cap. 2. text 24. iuxta expoſitionem, quam in ſolutione primi probauimus: ita etiam diuerſam habet finalizandi rationem. Quæ veritas inde etiam demonſtratur; quia finis *cui* habet propriam bonitatem diſtinctam à bonitate finis *cuius:* terminat enim amorem amicitiæ, qui eſt amor diſtinctus ab amore concupiſcẽtiæ terminato ad finem *cuius:* at bonitas diſtinctę rationis vendicat ſibi diſtinctũ finalizãdi modũ.

Pro maiori explicatione huius diffi- 17
cultatis notandum eſt bonũ dupliciter dici:

Bonum dupliciter dici. dici: vno modo abſolutè, & in ſe; altero modo relatè, & in ordine ad alterum. Quam diſtinctionem habes ex Scoto in quodl. q. 10. art. 1. litera C. D. ex quo eã deſſumpſere Suar. in Metaphy. diſp. 10. ſect. 1. n. 6. & 13. & Bellomontanus 1. p. diſp. 23. cap. 4. in principio. Eam colliges ex D. Thom. in 2. diſt. 27. q. 1. art. 2. ad 1. & in queſt. de virtutibus q. 1. art. 2. ad 1. clarius 1. 2. q. 26. art. 4. & 3. p. q. 11. art. 5. ad 3. videndus etiam eſt 1. p. q. 5. art. 1. ad primum: deſſumi poteſt ex Auguſtin. ſi conſideratius legatur. 8. de Trinit. cap. 3. Illud bonum dicitur bonum relatè, quod alteri eſt bonum: vt ſanitas dicitur bona, quia eſt bona homini: at illud bonum dicitur bonum in ſe, & abſolutè, quod in ſe ipſo per ſe bonitatem habet. Et hoc modo Deus ſecluſa quacunque relatione conuenientię ad creaturas, eſt bonus in ſe, & per ſe: quælibet etiam res in ſe ipſa eſt bona, ea præciſa ratione, quia eſt ens in concreto, id eſt, habens entitatem.

Scotus. *D. Thom.* *Auguſt.*

18 De ratione boni relatè ſumpti. Vtrumque iſtud bonum ſicut eſt bonum ab altero diſtinctum; ita etiam habet rationem formalem diſtinctam bonitatis, in qua fundatur diſtincta ratio appetitionis, atque finalizationis. De ratione formali boni relatè ſumpti, nulla eſt controuerſia: omnes enim conueniunt eam poſitam eſſe in ratione conuenientię cum altero: quę ratio conueniētię fundatur in perfectione actus formalis: actus enim formalis ex ſua natura eſt perfectiuus alterius, vt ait D. Thomas q. 1. de veritate, art. 1. At in quo poſita ſit ratio formalis bonitatis abſolutè, boniq́ue, quod in ſe, & per ſe eſt bonum; non facilè explicatur ab auctoribus: cum tamen ex vera explicatione huius nodi pendeat reſolutio totius difficultatis.

D. Thom. De ratione boni abſolutè ſumpti.

19 Opin. quorundam. Bellomontanus in dict. diſp. 23. cap. 5. cum ſequentibus putat rationem formalem boni abſolutè ſumpti per ſe cõſtituendam fore in integritate, & perfectione rei in ſuo eſſe: vt idem ſit *bonum* quod *integrum, & perfectum*. Putatq́ue hãc eſſe propriam rationem boni tranſcendentis, quod conuertitur cum ente; vt idem ſit bonitas entis, atque integritas illius. Ita docet in dicto cap. 5. num. 15. Quam ſententiam cap. 6. n. 17. intelligit de bonitate, & integritate eſſentiali: nã omne ens, eo ipſo quo eſt, habet bonitatem eſſentialem.

20 Hæc tamen ſententia non eſt admittenda: tum; quia non diſtinguit bonum à perfecto, ſed putat eſſe eſſentialiter ſinonyma, quod inferiùs impugnabimus. Tum etiam; quia ſi ſubtilius conſideretur, non loquitur conſequenter: nã agẽs de bono abſolutè, & in ſe, recurrit ad bonum relatè: nam ipſa integritas, & perfectio in quaque re comparata ad ens (cum quo non eſſentialiter, ſed denominatiuè recurrit, vt ipſe docet diſput. 23. cap. 6. in fine) non poteſt habere rationem boni abſolutè, ſed relatè ſumpti; ſi verum eſt id, quod docet in dicta q. 5. D. Thomæ art. 2. n. 26; bonitatem ſcilicet, & perfectionẽ cuiuſque rei comparatam cum entitate eiuſdem rei, ſemper intelligi per modum proprietatis, & affectionis: iam verò id, quod ita concipitur; neceſſario concipitur per modum boni perfectiui eiuſdem entitatis: in quo poſita eſt ratio formalis boni relatè accepti Ex eodem fundamento reijcienda eſt explicatio Suarij in Metaphy. diſp. 10. ſect. 1. à n. 13. vſque ad 17. Cuius explicatio parum differt ab hac Bellomontani, maximè in 2. ſolutione, quam explicat n. 17.

21 Vera reſol. Quarè dicendum puto bonitatẽ abſolutè dictam formaliter nihil aliud eſſe, quàm conuenientiam quandam veluti paſsiuam, quæ in quaque re cernitur, ad hoc vt integretur, & perficiatur perfectionibus entitati ſuæ debitis: quæ cõuenientia fundatur in ipſa rei entitate, prout eſt quidam actus entitatiuus, quẽ admittendum eſſe præter actũ formalem ſupponimus: nã entitas rei cuiuſq́; vt diſtinguitur à bono, atque perfecto relatè ſumpto, prius concipitur à nobis quàm concipiatur rei perfectio, & bonitas, vt docet D. Thom. 1. p. q. 5. art. 2. & rectè quidem; quoniam teſte eodem Bellomontano in dict. art. 2. n. 6. entitas rei ita conſiderata, ſemper concipitur ad modum ſubſtantiæ, & ſubiecti; bonitas autem, & perfectio etiam eſſentialis, per modũ affectionis, & proprietatis. Vnde fit; vt entitas cuiuſcunque entis, prout diſtinguitur à bonitate, & perfectione relatè accepta, ſit primum veluti fundamentum, quaſi per ſe ſubſiſtens, in quo bonitas rei, & formalis perfectio *D. Thom.*

fectio ſuo modo fundatur. Et licebit nobis ſic philoſophari; vt dicamus entitatem cuiuſque rei, ac perfectionem, bonitatemq́ue illius relatè ſumptã aliquo modo ſe habere ad rationem boni in communi, ſicut ſe habet ſubſtantia, & accidens in ratione entis: & ob id, ſicut ſubſtantia eſt per ſe ens, accidens autẽ eſt ens, quia ens ſubſtantiæ; ita entitas rei eſt bonum per ſe; bonum autem relatè, ideo eſt bonum, quia boni bonum:
D.Thom. quod aliquo modo inſinuauit D.Thom. 3.p.q.11.art.5.ad tertium.

22 Sic igitur in hac difficultate philoſophandum puto; vt entitas cuiuſque rei, ex eo quod ex ſe eſt actus quidam entitatiuus, fundet in ſe paſsiuam quandam conuenientiã, vt integretur, atque perficiatur perfectionibus debitis ſuæ entitati, quarum prima eſt perfectio eſſẽtialis, quia eſſentia eſt per quam, & in qua res quælibet habet formalem eſſendi actum. Secunda verò eſt accidẽtalis. In hac autem paſsiua conuenientia nõ fũdatur ratio appetibilis; hæc enim recurrit cum bono relatè ſumpto, fundatur tamẽ ratio appetitiui, ſiue appetentis; quæ in qualibet re cernitur in ordine ad ſuam perfectionem, iuxta illud Ariſt. 1. Ethic. cap. 1. *Bonum eſt, quod omnia appetunt*: cum enim entitas rei ſit in ſe bonum non relatè, ſed abſolutè; non poteſt fũdare rationem appetibilis ab altero, ſed rationem appetentis alterũ. Ratio verò fundandi talem appetentiã eſt ratio vnitatis, & idẽtitatis, qua quęlibet res eſt idẽ ſecum: inde enim cauſſatur amor beneuolentiæ, qua quiſque ſe ipſum amat, & deſiderat ſibi ſuã perfectionem: & ex ſimilitudine talis identitatis cauſſatur amor amicitiæ, quo amicus amico, qui eſt alter ipſe, concupiſcit perfectiones illi debitas, vt patet ex D.Thom. 1.2.q.28.art.1.

23 Quæ doctrina rurſus confirmari poteſt: quia ratio boni relatè ſumpti, vel eſt ipſa entis perfectio, prout connotat in eo, quod perficitur, entitatiuam quãdam commenſurationem, connaturalitatem, & ordinabilitatẽ ad ipſam perfectionem, quæ appetitur. Quæ ſententia eſt Suarij in dicta diſp. 10. ſect. 1. n. 12: vel ſaltem fundatur in tali perfectione adiuncta explicata cõnotatione. Igitur in hac entitatiua ordinabilitate, & naturali commenſuratione ad perfectionem formalem, quæ cernitur in entitate cuiuſque entis, vt diſtinguitur à ſua formali bonitate, & perfectione, admitti debet quædã ratio conuenientię paſſiuæ ad hoc, vt entitas perfectionibus formalibus ſibi debitis integretur, atq; perficiatur: & in hac paſsiua conueniẽtia fundatur appetentia quædam illarũ perfectionum. 24

Ex his, quæ tam latè diximus, infertur dari in fine *cui*, veram ac propriam rationem finalizandi diſtinctam à ratione finalizandi finis *cuius*: nam finis *cuius* finalizat, vt bonum appetibile alteri, nempe ipſi fini *cui*: finis autem *cui* finalizat vt bonum appetens ſibi ipſum finem *cuius*: vterque autem mouet agentem ad aſſecutionem finis *cuius*: diuerſo tamen modo; quia finis *cuius* mouet agẽtem ad aſſecutionem ſui, vt eſt appetibilis alteri: finis autẽ *cui* mouet agentẽ, vt appetens ſibi finem *cuius*. Et in hoc poſita eſt mutua iſtorum finium connexio, atque ſubalternatio. De quo ſtatim plura.

Ad poſtremum argumentum dicen- 25
dum eſt finem *cui* ſe habere ad finem *cuius*, vt perfectibile per illum: nam ſæpiſſimè eſt ſubiectũ illius. In ſubiecto autẽ perfectibili, ſimul cum habitudine ſuſtẽtantis ad ſuſtentatum, datur habitudo appetentis ad bonum concupitum: & in hac habitudine poſita eſt ratio finis *cui*.

ARTICVLVS III.

Vtrum finis (cui) habeat veram rationem finis reſpectu finis (cuius) an verò ſolum reſpectu mediorum, quæ ad aſſecutionẽ vtriuſque finis ordinantur?

FINIS *cuius*, vt ex dictis patet, eſt bonum relatè ſumptum: eſt enim bonum concupitum alteri; nimirum fini *cui*, vt ſanitas eſt bonũ, quod homini, tanquam fini *cui* concupiſcimus. Igitur cum finis *cuius* dirigatur, & ordinetur ad finem *cui*; meritò dubitari poteſt; an ordinetur, & dirigatur ad illum, tanquam in verum ipſius finẽ; ita vt finis *cuius* ſit, & concupiſcatur ꝓpter finem *cui*, nec enim omnes conueniunt in reſolutione huius difficultatis.

Sunt,

Prima opinio. Fr.Franc. à Chriſto. Durand.

Sunt, qui ſimpliciter affirmant, voluntque eſſe bonum concupitum alicui ordinari in illum tanquam in finem. Ita docuit doctiſsimus Frater Franciſcus à Chriſto eremita noſter, & in hac Conimbricenſi Academia veſpertinæ Cathedræ rudè donatus, & pręceptor meus admodum venerandus in 1. ſent. d.1.q.5.ad finem:& videtur eſſe ſententia Durandi in 3.d.26.q.2.art.1.nu.6. dum ait, Deum ob eam rationem eſſe non poſſe obiectum amoris concupiſcentiæ;quia eſt amandus propter ſe:quaſi ſupponat bonum, quod amatur amore concupiſcentiæ,non amari propter ſe, ſed propter illum, cui concupiſcitur, tanquam propter finem. In hanc ſententiam quãuis cum formidine inclinat Suarius in Metaphyſica diſp.23. ſect.2.n. 8. & clariùs explicat in eadem diſput. 23. ſect. 3.n.13. Fundamentum huius ſententiæ inde ſumi poteſt; quia bonum, quod alteri concupiſcimus,ordinatur in illum: ergo concupiſcitur propter illũ : quod denotat rationem cauſſæ finalis.

Confirmatur ratio; quoniam is, cui aliquod bonum amatur,magis amatur, quàm ipſum bonum : ergo bonum concupitum amatur propter ipſum, iuxta regulam Ariſt.in 1.Poſter.cap.2. Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.

2. Opinio. D.Thom.

Negatiuam ſententiam probare videntur quidam ex recentioribus,quam confirmãt: Primo;quia ſi is,cui aliquod bonum concupiſcitur,eſt finis ipſius cõcupiti boni,poterit Deus ordinatè amari à nobis propter nos, tanquam propter finem : nam amore concupiſcentiæ amamus Deum,illumq; concupiſcimus nobis tanquam bonum noſtrum, vt docet cõmunis Theologorum.Conſequẽs tamen eſſe falſum docet D. Thom. 2. 2. q.27. art.3. vbi aſſerit Deum diligi non poſſe propter aliud tãquam propter finem:cum enim ſit finis vltimus,non poteſt ordinari in alium finem. Ratione etiam id oſtenditur : quoniam ſi Deus amaretur propter nos tanquam propter finem,nos eo actu magis amaremur eſſemusque illius amoris vltimus finis : quod non poteſt eſſe ſine euidenti deordinatione.

Secundò ſequeretur finem *cuius*, non eſſe verè, & propriè finem : nam ſi finis *cuius* ordinatur in alium vlteriorem finem, iam non eſt propter ſe,ſed gratia alterius: contra quod docet Ariſtot. in locis citatis ſup.§.2. Et hanc ſententiã probat Suarius in Metaph.diſp.23.ſect.6.num.10.

3 3. Opinio, Caiet. Medin.

Tertiò;ſententia colligi poteſt ex Caiet.2.2. q.17. art. 5. §. *Et hæc incipit patere ſecundò*,quo loco generaliter docet omne,quod alicui concupiſcitur,ordinari in illum tanquam in finem,vel ſimpliciter,vel ſecundum quid, ideſt,ſecundum aliquem ſuum effectum.Simpliciter ordinabitur in illum tanquam in finem, ſi ſecundum ſe ſit in illum ſimpliciter ordinabile : ſecundum quid verò;ſi ſecundum ſe non ſit in illum ordinabile; quia tunc ordinabitur in illum tanquam in finem ſecundum aliquem ſuum effectũ. Quæ Caietani doctrina probata eſt Medinæ 1.2.q.26.art.4. §. *ex his infertur differentia*.Cum verò omnis finis *cuius* ſit bonum alicui concupitum,tunc iuxta Caietani doctrinam dicitur eſſe propter finem *cui*, tanquam propter ſuum verũ finem; cum ex natura ſua fuerit ſimpliciter ordinabilis in illum : quod ſi non fuerit; tunc ratione ſui non erit propter finem *cui*:benè tamen ratione alicuius ſui effectus. Hæc Caiet. ſententia,ſi benè expendatur amplectitur primam ſententiam cum data modificatione.

4 4. Opinio. Aragon.

Quarta ſententia eſt quorundam recentiorum, qui vtranque ſententiã conciliant,ſed non eodem modo.Nam Aragonius eremita noſter 2.2. q. 17. art.5. §.*tertiò eſt aduertendum*, ita rem reſoluit, vt dicat aliquando fieri poſſe, vt bonũ, quod alicui concupiſcitur,ordinetur in illum tanquam in finem : id tamen non eſſe neceſſarium.Vt verò explicet,vnde nam ſcire poſsimus, vtrùm ordinetur in illum? conſtituit regulam bimembrẽ bonum ſcilicet concupitum alicui tũc in illum ordinari, tanquam in finem,cũ eſt ordinabile in illum tanquam in finẽ; ſecus ſi ita in illum non ordinetur. Sed cum hæc regula idem per idem declaret,non eſt quod de hac opinione ſolliciti ſimus. Quare artificioſior erit diſtinctio, quam inſinuat Suarius in dicta diſp.23.ſect.2.n.8; tunc temporis finem *cuius* ordinari in finem *cui*, tanquam in verum ſuum finem; cum fuerit aliquod particulare bonum:ſecus ſi fuerit bonũ ſummum

ſummum, & vltimum; quia tunc, cum tale bonum ſit finis vltimus, non poterit in alium finem referri. Et in hoc caſu is, cui cócupiſcitur talis finis, non tam dicendus eſt finis, quàm ſubiectum, quod ordinatur ad conſequendum illum finẽ. Quæ ſententia ſatis eſt conformis opinioni Medinæ 1 2.q. 2.articul.7. in fine; nec longè eſt à D. Thom. 2.2. q. 26. art. 3. ad 1.

§. 2.

Reſolutio Quæſtionis.

5 Probatur ſẽtentia neg. EX his ſententijs ſententia, quæ negat, videtur mihi longe probabilior. Puto igitur finẽ *cui*, non habere rationẽ finis reſpectu finis *cuius*; ſed ſolùm reſpectu mediorũ, quæ ad vtrũq; finem conſequendum applicãtur. Quare homo, cui ſanitas appetitur, non eſt finis ſanitatis, ſed deambulationis, & aliorum medicamentorum, quæ ad ſanitatem homini aſſequendam adhibẽtur. In hanc ſententiam inducor; tum argumentis pro illa adductis; maximè argu- (1. Ratio.) mẽt. 2. quod videtur vrgere: tum vel maximè; quia definitio finis non poteſt accommodari fini *cui* in ordine ad finem *cuius*: nam illa verba *gratia cuius* poſita in definitione finis, idem dicunt, quod *intẽtione cuius*: vt ſit ſenſus: *finis eſt, cuius intentione cætera, quæ ſunt propter finem, appetũtur*, vt inferiùs oſtendemus in q. de cauſſalitate finis. At finis *cuius*, nec concupiſcitur, nec fit cum intentione finis *cui*: nã ſi expendimus ordinem intentionis, in quo finis *cuius* eſt primum volitum; cõſtat illũ concupiſci fini *cui*, amore quodam ſimplici abſque vllo actu intentionis: voluntas enim tendit in finem *cuius*, verbi gratia in ſanitatem, actu quodam ſimplici, qui dicitur voluntas, ex D. Thoma 1.2.q.20.art.1. ad 4: is autem actus (*D. Thom.*) antecedit intentionem aſſequendi finẽ volitum, vt doceri ſolet in dicta q. 20. & colliges ex D. Thom. ibi ad 4. Cui ſi adiungas bonum concupitum eodem actu, quo concupiſcitur, concupiſci alteri, nempe fini *cui*, vt docet Caiet. 2. 2. (*Caiet.*) q.17. art.5. loco citato; fit vt finis *cuius* ſit volitus fini *cui* amore quodam ſimplici ſine vlla aſſequendi intentione: ex quo infertur finem *cuius*, non eſſe gratia finis *cui*: neque enim appetitur cum intentione aſſequendi finem *cui*, ſed vt formalis illius perfectio, quæ aſſecuta cõponit cum eo vnum totalem finem, qui & ab agente adæquatè intenditur, & illius actione adæquatè acquiritur.

Confirmatur; quia id quod appetitur 2. propter aliud, tanquam propter finem, ſemper habet adiunctam intentionem, vt per illud ad executionẽ alterius perueniatur: nam appeti propter aliud nihil aliud importat, quàm appeti, vt per illud perueniatur ad id, quod intenditur. Hoc autẽ fieri non poteſt ſine actu intentionis, vt patet ex D. Thom. 1. 2. q.20.art.1. ad 4.

Tertiò; pro eadem ſententia illud vrget, quoniam ſi finis *cui* veram haberet 3. rationem finis in ordine ad finem *cuius*; finis *cuius* aliquo modo haberet rationẽ medij reſpectu finis *cui*: quod non eſt admittendum; tum; quia finis *cuius* ſecundum ſe verè eſt finis, & vbique ab Ariſtotele appellatur finis vltimus; tum etiam; quia finis *cuius* appetitur, vt formale bonum, propriaq; perfectio finis *cui*: at media non appetuntur, vt bona formalia finis *cui*, ſed vt vtilia ad conſecutionẽ illius ratione alicuius effectus.

Poſtremo; ſequeretur ex vtroque illo 4. fine nõ poſſe integrari, & componi vnũ integrum finem, qui adæquatè finalizet omnia, quæ ſunt propter finem: nam ex fine, & ex eo, quod eſt propter finem, nõ videtur integrari poſſe vnum vltimum finem: compoſitio enim ſupponit duo; quorum alterum cõponat vt perficiẽs, & alterum, vt perfectibile: quę ratio nõ reperitur inter finem, & media, quę ſunt ad finẽ. Ex quibus puto longè eſſe probabilius finem *cui*, non tam dicendum eſſe finem in ordine ad finem *cuius*; quã ſubiectum, & perfectibile appetens ſibi finem *cuius*, tanquam perfectionem ſibi debitam.

§. 3.

Soluuntur argumenta partis affirmantis.

NEC argumenta partis affirmantis quicquam efficiũt. Ad primũ 7 Ad argum. admittendum eſt finem *cuius* aliquo modo dirigi in finẽ *cui*, vt benè admittit Fonſeca cap.2. quinti Metaphy. (*Fonſeca.*) q.10.ſect.2.§.*Huic dubitationi*, & docet D. Thom. in 4.d.49.q.1. art.2.q.1. ad 3: cũ enim ſit bonum ac perfectio illius, non

poteſt

poteſt non habere aliquã habitudinem ad illum:negamus tñ ordinari in illũ tãquam in verum finem,nã, vt benè aduertit Caiet.2.2. q.17. art. 5. §. *Et hic incipit.* contingit aliquid eſſe concupitũ alicui, quod non ordinatur ad illud,tanquã ad finem:Deum enim nobis ordinatè concupiſcimus, quem tamen ordinatè non dirigimus in nos,tanquam in finem. Ex quo cum Caietano inferimus,aliud eſſe *concupiſcere hoc mihi*, & aliud *cõcupiſcere hoc propter me.* Ex qua doctrina apparet conſequentiam argumenti eſſe inutilem.

Çaiet.

Ad cõfirm. Ad confirmationẽ reſpondetur primò;antecedens non ſemper eſſe verum: nã Deum nobis concupiſcimus:nec tamen magis nos amamus, quam Deum. Ob quã rationem Suar.in d.diſp.23.ſuę Metaphy.ſect.2.n.8.antecedens illud *ſolum admittit in bonis creatis, & particularibus.* Quæ prius fuit ſententia Medinæ 1.2.q. 2.art.7.in fin. vbi putat hanc eſſe mentẽ D.Tho.2.2.q.26.ar.3.in ſolutionib.arg. Reſpõdetur ſecundò; etiã in illis bonis in quibus antecedens admittitur,cõſequentiam non valere; quia fieri poteſt, vt amor eius,qui magis amatur,non ſit cauſſa amoris,quo amatur alius;in quo caſu nõ eſt locus maximæ Ariſtotelicę.

Sed obijcies, amorẽ finis *cui* eſſe cauſſam amoris finis *cuius*: quia amor amicitię,qui terminatur ad finẽ *cui*,eſt cauſſa amoris concupiſcentiæ,qui terminatur ad finem *cuius*, & ad illũ ſupponitur, tanquam prior,vt docent Ocham.in 2. d.3.art.2.lit.P. cum ſequentib. & Scot[9] in 4.diſt.49. q.5. Cum igitur amor finis *cui*,ſit cauſſa amoris finis *cuius*,vtique finis *cuius*, amatur propter finem *cui*. Negandum eſt id,quod ſumitur, & ad probationem negandum eſt etiam amorẽ amicitię eſſe veram cauſſam amoris cõcupiſcentiæ,& ad illum ſupponi ex parte actus,vt benè aduertit Bellomontan. 1.2.diſp.11.cap.5.n.26.& ante eumMolin.ad 1.p.q.63.art.2.diſp.vnica memb. 2. §.*Hinc patet*: nam ex cõmuni omnium ſententia amor amicitię, & concupiſcẽtiæ eſt vnus actus,nã idem numero motus voluntatis,qui,vt terminatur ad bonum concupitum, qui eſt finis *cuius* dicitur amor concupiſcentię:vt autẽ terminatur ad perſonam, cui concupiſcitur (qui dicitur finis *cui*) appellatur amor amicitiæ,vt docet D.Thom. 1.2.q. 26.art.4. communiter receptus à cæteris Theologis. Ex quo infertur fieri nõ poſſe,vt alter iſtorum amorum ab altero abſoluatur:cũ enim amare,ex Ariſt. 2.Rhetoric. cap.4. ſit velle alicui bonũ; non poteſt dari amor, qui ſcilicet non terminetur, & ad bonum amatum alteri,& ad perſonam,cui amatur.

Ocham. Scot. Reſponſio. Molin. D.Thom.

Si verò adhuc inſtes,amorem amicitiæ eſſe rationem, & originem amoris concupiſcentiæ:ſi id intelligas ex parte actus,negãdum eſt:quia vterque amor, eſt vnus actus. Si autem id intelligas ex parte obiecti;concedendũ eſt cum Molin. vbi ſup.§.*Sed etiam quod affirmant*; nam ille actus vt terminatus ad perſonã, eſt ratio ex parte obiecti, quòd terminetur ab bonũ, quod illi amatur, & in hoc ſenſu intelligendus eſt Scotus loco citato, vt colliges ex verbis illius. De Ochamo non eſt curandum,maximè cum longè alio modo explicet rationẽ vtriuſque amoris,& exiſtimet contra communem ſententiam diuiſionem illam eſſe in actus realiter diſtinctos.

Obiectio. Solutio. Scotus. Ocham.

9 Alia inſtantia.

Sed adhuc inſtabis,interdũ fieri poſſe,vt particulare bonum (quod eſt finis *cuius*) ſupponat abſolutum amorem perſonæ,cui amatur:ita vt ex eo verè oriatur,&cauſſetur:etenim ex amore beneuolentiæ, quò meipſum diligo, realiter cauſſatur amor,quo mihivolo ſanitatẽ. Quod idẽ cernitur in amore amicitiæ: ideo enim Petro volo ſanitatẽ, quia ſũ amicus illius amore antecedente ſanitatis cõcupiſcentiã. Reſpondetur fieri nunquã poſſe, vt amor cõcupiſcẽtiæ alicuius boni particularis ſupponat actũ amoris perſonæ abſolutũ ab aliquo bono cõcupito:quia vt diximus amor amicitiæ nõ poteſt vlla ratione abſolui ab amore cõcupiſcentiæ. Admittendũ tamen eſt interdum poſſe contingere, vt amor,quo egoPetro volo bonũ particulare,nempe ſanitatẽ,cauſſetẽ à priori aliquo amore, quo ego illi volo omne bonum ei debitum, & conueniẽs, vt docet experiẽtia Cõcedẽdũ eſt igitur,aliquẽ amorẽ amicitiæ,&cõcupiſcẽtię cauſſari ex aliquo priori amore vniuerſaliori qui ſimul ſit cõcupiſcentiæ,& amicitiæ. Ex quo nõ benè infertur bonũ concupitũ cõcupiſci Petro ꝓpter ipſum Petrũ, tanquã ꝓpter finẽ:ſolũ enim inferri poteſt me,quãdoPetro volo ſanitatem,eã

Solutio.

hoc amore proſequi, quia illum proſequor amore quodã vniuerſaliori;qui tñ ſimul ſit amicitiæ,& concupiſcentiæ.

§. 4.

Partem affirmantem etiam defendi poſſe.

10 Defenditur pars affirmatiua. Ad 1.

PARS affirmans ſuam etiam habet probabilitatem:vnde & in illius fauoré ſoluéda ſunt argumenta partis negantis. Ad primum argumentum facilè reſponderent, qui negant Deum amari poſſe amore concupiſcentię: quę fuit ſententia noſtri Fratris Franciſci à Chriſto 1.ſentent.d.1.q.5.ad finem,& Durandi in 3.d.26.q.2.ar.1. iuxta quam ſententiã negãda eſt ſequela;quia Deus non poteſt nobis amari amore concupiſcentiæ. At nõ placet ſolutio,quia vera, & cõmunis ſentẽtia admittit Deum & in via, & in patria abſque vlla deordinatione amari poſſe amore concupiſcentię. De quo vide Conradum 1.2.q.2. art.3. & Medinam ibi, §. *Huic argumento.*

Fr. Franc. à Chriſto. Durand. Conrad. Medina.

2. Solutio.

Secũdo igitur loco facilè reſpõdent auctores quartæ ſentẽtię, qui volunt nõ omne cõcupitum ordinari ad perſonã, cui concupiſcitur,tanquam ad finẽ: ſed illud ſolũ,quod ex ſua natura eſt in finẽ ordinabile. Deum autẽ,cum ſit vltimus finis omnium rerũ,ex ſua natura non eſſe ordinabilẽ in alium finẽ:quare quanuis Deus ſit nobis volitus:non tamẽ eſt volitus nobis propter nos tanquã propter finẽ.quare negãda etiã erit ſequela.

Non placet. Sed ſolutio non placet; tum,quia idem per idẽ declarat,vtiam diximus:tũ etiã quia non video, cur Deus non poſsit in aliũ finem à nobis quam ordinatiſsimè referri:dũ tñ nõ in illũ vltimatè referatſ.

11 3. Solutio.

Quare reſpondendum eſt 3. loco admittendo ſequelã, & negando minorẽ: quia licet non poſsimus ordinatè velle nobis Deum,referendo eum in nos tanquã in finem, in quo vltimatè ſiſtamus; quia Deus eſt vltim⁹ finis *cui*,in quo ſolo vltimatè ſiſtendum eſt;tamẽ poſſum⁹ ſine vlla deordinatione velle Deũ nobis tanquam fini *cui*:ſi tamen illum velimus nobis, propter nos quidẽ, ſed non vltimatè ꝓpter nos,ſed propter ipſũ: quatenus dum ille nos obiectiuè beat,in nobis ipſe glorificatur, vt benè aduertit Richard.in 3.d.26.art.7.q.2.ad finẽ corporis:nam & Deus ipſe,dum ſeipſũ vult nobis tanquam vltimum bonum noſtrũ vltimumq; finem *cuius*, refert ſe ipſũ ad nos tanquam in finem *cui*, non vltimatè propter nos,ſed vt in nobis ſuam gloriã oſtendat. Ad probationem verò minoris dicimus D.Thom. ita eſſe intelligendum,vt Deus vltimatè diligi non poſsit propter aliud;cum ipſe ſit,& debeat eſſe vltimus finis, ad quem cætera omnia dirigi debent.Ratio autem adducta inutilem habet ſequelã, ſi conſequens ſimpliciter,& abſolutè intelligatur.Pro explicatione aduertendum eſt, ex mente Conradi 1.2.q.2.art.7.ad 2. Deum duobus modis poſſe á nobis amari; vno modo;vt eſt bonum quoddam in ſe, & abſolutè: altero modo;vt eſt bonum nobis. Priori modo amatur amore amicitiæ; poſteriori verò,amore concupiſcentię.

Richard.

Aduertendum etiam amorem concupiſcentiæ terminatũ adDeum, vt eſt bonũ noſtrum,eſſe amorẽ amicitiæ, vt terminatur ad nos.Cumverò amor amicitiæ habeat nobiliorem rationem amoris,quàm amor cõcupiſcentię;& ex parte obiecti ſit origo illius, vt ſuprà diximus;neceſſario infertur illo vnico amore,quo Deum nobis amamus;nos nobiliori modo,& magis amari, quàm Deũ, vt habet rationem boni noſtri: inde tamen nõ benè inferri nos illo amore magis amari,quàm Deum, vt eſt quoddam bonum in ſe amabile amore amicitiæ: nam licet nos amemusDeum amore cõcupiſcẽtię,quia amamus nos metipſos: tamen amore amicitiæ, ideo amamus nos metipſos, quia Deũ amamus amore amicitiæ, vt in ſe ipſo eſt, quoddam ſummum bonum, ſed de hoc latiùs diſputare non eſt huius loci.

Secundum argumentũ propter ſuam difficultatẽ difficilẽ reddit hãc opinionẽ:poſſumus tamẽ dicere,quod ſicut in cauſsis efficientib⁹,vnã cauſſã eſſe alteri ſubalternatã, nõ infert eã nõ eſſe verè,ac ſimpliciter cauſſã:ita etiã finẽ *cuius* ſubordinatũ eſſe fini *cui*, nõ impedit, quominus verè, ac ſimpliciter dicatur finis,vt benè adnotauit Fõſeca 5.Meta. c.2.q.10.ſect.1.Maximè cũ hi duo fines, ſint fines diuerſæ rationis,& ordinis;ſiquidẽ vnus finalizat,vt bonũ alteri appetibile;alter verò,vt bonũ appetẽs ſibi aliud bonũ. Sed an iſta ſolutio ſatisfaciat difficultati?alteri⁹ ſit iudiciũ:nobis hæc ſentẽtia non vr̃ admodũ ꝓbabilis. 12 Ad ſecũdũ.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Quis iſtorum finium ſit principalior? finis (cui) an finis (cuius.)

1 CVM vterque iſtorum finium *cui*, & *cuius* ſit verè, & propriè finis, vt iam conſtituimus; poterit quis inquirere quiſnam eorũ ſit principalior? In qua dubitatione refertur Henric. quodl. 2. q. 1. docens finem *cuius* (quẽ appellat finem ſub fine) eſſe minus principalem; finem autẽ *cui* eſſe principaliorẽ: cum finis *cuius* ſit veluti illius inſtrumentum. Henricum ita exiſtimantẽ refert Fonſeca 5. Metap. cap. 2. q. 10. ſect. 1. §. *Huic dubitationi*. Sed nec opinio iſta ita indiſtinctè prolata vera eſt: nec Hẽricus vllum de ea fecit verbum in loco, qui citatur: fortè citandus erat in ſumma art. 49. q. 5. litera K. & M. vbi meminit cuiuſdam finis, quem appellat finem ſub fine: ſed eo in loco non agit de fine *cuius*, & *cui*, ſed de fine *qui*, & *quo*, vt legẽti facilè patebit.

Opinio Hẽric. imputata.

Fonſeca.

2 Aduerte Suar.

Pro explicatione dubitationis aduertendũ eſt cũ Suar. in Metap. diſp. 23. ſect. 2. n. 6 poſſe duos iſtos fines inter ſe cõparari, vel in ratione entis, vel in ratione cauſſandi, ſiue finalizandi. Si cõparatio fiat in ratione entis: ſenſus quæſtionis erit; quiſnam illorum finium ſit ens perfectius? & reſpondendum erit cum Fonſeca, & Suario locis citatis non eſſe per ſe neceſſariũ, vt vnus eorũ ſemper ſit perfectius ens, quàm alter: ſed finem *cui*, interdũ eſſe ens perfectius, interdũ verò imperfectius altero; idemq; poſſe contingere fini *cuius*. Nam homo, qui ſibi tanquam fini *cui* operatur ſanitatem, eſt ens longè perfectius, quàm ſanitas, quæ eſt finis *cuius*: Deus verò, qui eſt finis *cuius* propter quem ſibi acquirendũ homo operatᷣ, eſt nobilior homine, qui habet rationem finis *cui*. Deus etiam in Verbi diuini incarnatione miſit filium ſuum in mundum propter hominẽ, tanquam propter finem *cui*, illud bonũ pręparabatur: & tamen Chriſtus homo eſt ens excellẽtius non modo quocunq; puro homine, ſed etiã tota hominũ collectione. Quare finis *cui* interdum eſt ens perfectius, interdum verò finis *cuius*.

Fonſec.

3 Dubitatio.

Sed quæres vnde nã cognoſci poterit; quãdo vnus eſt altero entitatiue perfectior? Diſtinguendũ erit: nã ſi finis *cuius* fuerit aliquod accidẽs intrinſecè perficiẽs finẽ *cui*; tũc finis *cui*, cũ ſit ſubſtãtia, erit perfectioris entitatis: niſi fortè putes accidẽtia ſupernaturalis ordinis eſſe entitatiuè perfectiora quacũq; ſubſtãtia ordinis naturalis; quæ fuit ſententia Molinæ 1. p. q. 12. ar. 5. diſp. 2. ad 2: nã tunc diſtinguendũ erit, an finis *cuius* ſit eiuſdẽ ordinis cũ fine *cui*, vel ſuperioris; quæ tamẽ diſtinctio nõ erit neceſſaria; cũ oppoſita ſentẽtia cõmunior ſit, & verior, quæ fuit Scoti in 4. d. 49. q. 2. lit. D. & O. At verò ſi finis *cuius* fuerit aliqua ſubſtãtia extrinſecè perficiẽs finẽ *cui*, nimirũ per coniunctionẽ vnius ad alterũ; qualis eſt Deus, quẽ nobis tanquã bonũ ſũmum concupiſcimus: qualis itẽ eſt pecunia, quã aut nobis, aut amico volum⁹; tunc adhibẽda eſt diſtinctio eiuſdẽ, aut ſuperioris ordinis. Nã ſi eſt ordinis ſuperioris (vt eſt Deus, qui eſt noſter finis ſupernaturalis) ſubſtãtia etiã ſeparata, in cui⁹ altiſsima cognitione beatitudo naturalis eſt poſita, finis *cuius* erit ens præſtãtius: minus tamẽ pręſtãs, ſi fuerit eiuſdem ordinis cum fine *cui*.

Molina.

Scotus.

Si autẽ cõparatio fiat inter hos fines in ratione cauſſandi, ſiue finalizãdi; ſimpliciter aſſerendũ eſt finẽ *cui* eſſe principaliorẽ: quia habet nobiliorẽ rationem cauſſandi: nã cũ finis *cui* ſit bonũ per ſe, ac veluti ſubſiſtẽs, finalizat ſibi aſſecutionẽ finis *cuius*: homo enim finalizat ſibi ſanitatẽ: at finis *cuius* cum ſit bonum relatè ad finẽ *cui*, finalizat quidẽ ſui ipſius aſſecutionẽ; non tñ ſibi, ſed alteri, nẽpe fini *cui*. Iam verò finalizare ſibi aliquã perfectionẽ eſt nobilior modus finalizandi, quã finalizare ſe alteri. Hinc eſt vt finis *cui* finalizet vt bonũ appetẽs ſibi finẽ *cuius*: finis autẽ *cuius* finalizet, vt bonũ appetibile fini *cui*. Ex quo etiã fit, vt finis *cui* ſit prima, & originalis ratio totius finalizationis: eſt enim radix, & origo, quod finis *cuius* finalizet: nã ideo amamus finẽ *cuius*, nẽpe ſanitatem; quia amamus finẽ *cui* nimirũ Petrum, cui eã volumus: amor autẽ eſt prima cauſſa, & ratio totius cauſſalitatis finalis. Igitur cũ amor finis *cui* ſit origo, & ratio, cur ametur finis *cuius*; nobilior finalizãdi ratio illi cõuenit. Ob quam cauſſam nobiliorẽ amorẽ fundat: fũdat enim amorẽ amicitiæ, qui nobilior eſt, quàm amor concupiſcẽtiæ, qui fũdatur in fine *cuius*. Deniq; cũ finis *cui* ſit ſubiectũ finis *cuius*;

4 Comparantur duo hi fines in ratione cauſſandi.

ad illū vltimatè ſiſtit tota finalis cauſſalitas; tūc enim ceſſat agentis operatio, cum aſſequitur bonum,& perfectionem finis *cuius* ipſi fini *cui*.

5 Quarè ſine vlla trepidatione aſſerēdum eſt finem *cui* in ratione cauſſalitatis eſſe præſtātiorem ipſo fine *cuius*,etiā quando Deus induit rationem finis *cuius*, ideſt,quando induit rationem boni relatè ſumpti. Nam in motu,& tendentia aſſequendi Deum nobis, nos ſumus finis *cui* reſpectu mediorum: Deus autē eſt finis *cuius*. Vnde in illo motu nos habemus nobiliorem cauſſandi rationem, quàm Deus: quia vt ſic Deus finalizat ſe ipſum,vt bonum alteri: nos autem finalizamus eadem media,vt quoddā bonum abſolutè ſumptum,ac veluti per ſe ſubſiſtens. Sed quia iſto modo finalizamus non vt vltimus finis *cui*, ſed cū ſubalternatione ad Deum, vt eſt finis *cui*, ſimpliciter omniū vltimus, in cuius gloriam cedit omnium aliorum finiū perfectio,& conſummatio: ideò in illa etiā tendentia Deus nobiliori modo finalizat: ſumptus tamen,non vt eſt ſummum bonum relatè acceptum, ſed abſolutè ſumptum induēs rationem finis *cui* ſimpliciter vltimi.

6 Ex qua reſolutione infertur finē *cui*, ſub ratione finis *cui* magis amari, magiſq; intendi,quàm finem *cuius*, cū enim amor finis *cui* ſit origo & ratio amoris finis *cuius*,vt ſup.diximus; vtique magis amabitur,quam ille. Obiectio. Nec obijcias Deū, quando à nobis amatur, habere rationem finis *cuius*, ſaltem reſpectu mediorum, quibus illum aſſequi intendimus: Solutio. nam reſpōdetur,quod licet Deus,vt eſt bonum quoddam abſolutè ſumptum, & prout habet rationem vltimi finis *cui*, ſimpliciter magis ametur,quā nos amemur: tamen prout induit rationem boni relatè ſumpti, & prout induit rationem finis *cuius*, ſicut amatur amore minus nobili,quàm ſit amor, quo nos amamur (amatur enim amore concupiſcētię,nos verò amore amicitię) ita etiam minus amatur,quàm nos amemur, neq; hoc debet reputari inconueniens: quia cum hoc ſimul ſtat, quod Deus eodem amore ſimpliciter magis ametur ſub ratione boni abſolutè ſumpti, & prout eſt vltimus finis *cui*: cū enim talis amor non vltimatè ſiſtat in nobis, ſed vlteri⁹ tendat in Deum, vt eſt vltimus finis *cui* cæteri fines ſubalternantur, & in cuius virtute finalizant; eodémet amore virtualiter magis amatur quàm nos: ſub alia tamen ratione;quia iā non amatur amore concupiſcentiæ,ſed amicitiæ,vt diximus ad primum argumētum partis negatiuę.

QVÆSTIO III.

DEINDE agendum eſt de poſteriori diuiſione finis in vltimum,& non vltimum, ſiue medium: quæ ſumitur ex modo finalizandi independenter, vel dependēter ab alio. De qua diuiſione ſolùm inquirimus, an hæc diuiſio ſit admittēda?

ARTICVLVS VNICVS.

An admittenda ſit diuiſio finis in proximum, & vltimum?

SECVNDO loco diuidi ſolet finis in proximum,ſiue medium, & vltimum, ſiue remotum. 1 Hac diuiſione tanquam omnibus nota multis in locis vtitur D. Thom. 1.2.q 1.art.3.ad 3. *D.Thom.* q.12.art.3.q.21.art.1.ad 2.2.2.q.23. artic.7.& q.123.art 7.& in 2.d.41. q.1.artic. 1. & mille alijs in locis. Ægidius in *Ægid.* 2.diſt.38. q.2.art.2. vbi Richard. *Richard.* art.3. q.3.Capreol. *Capreol.* in 2. diſt.9.q.1. art.3. ad 4. Ocham. *Ocham.* in 2.d.3. art.2.corol 2. & 3. lit. P.Q.R.Ex recentioribus Suarius in Metaphyſic.diſput.23.ſect.2.n.14. denique eſt apud omnes receptiſsima.

2 Opinio particularis. Vnus eſt Bellomontanus, qui hanc diuiſionem non recipit in 1.p. diſp.82.ca.2.n.8.& latiùs 1.2.diſp.4.cap.2.vbi multis oſtendit nullum dari finem proximū ſiue medium, ſed omnem finem eſſe vltimum, vel ſimpliciter, vel in tali ſerie. Admittit quidem fieri poſſe, vt quę modo gratia alterius appetuntur tanquā media, interdum appetantur tanquam fines;quia fieri poteſt, vt pręter vtilitatem ad aſſequendum finem, ad quem ordinantur;habeant propriam aliquā bonitatem, ratione cuius propter ſe appetantur, & gratia illorū,cætera: attamen fieri non poſſe, vt in ea ſerie,in qua appetuntur gratia alterius, habeant rationem finis. Ita colliges ex eo in dicta diſputat.4. cap. 1. §. *In qua controuerſia.* & capite ſecundo, §. *Poſtremò Ariſtotel.*

Quam

Quam ſententiã & auctoritatib⁹ Ariſt. & rationibus confirmat, quas inferiùs referemus.

3 *Reijcitur.* Hæc ſententia non ſolùm omniũ philoſophorum, & Theologorum conſenſui repugnat, vt patet ex ijs, quos citauimus, ſed etiam Ariſtotel. Quidam cõtra eam expendunt locum Ariſtotelis 2. Phyſic. cap. 3. tex. 29. & 5. Metaph. cap. 2. tex. 2. inter quos eſt Suarius loco citato, & ante eum Fonſeca in 5. Metaph. cap. 2. in expoſitione text. lit. L. Adde etiam D. Thom. in vtroque loco: in Phyſicis quidem lect. 5. in Metaphyſica verò lect. 2. Conſentit Sotus in 2. Phyſ. citato loco. Qui omnes putant Ariſt. illis in locis, & vltimum finem, & fines inter medios cognouiſſe, atq; etiam docuiſſe, non ſolum ſanitatem habere rationẽ finis, ſed etiam ea, quę inter medicum, & ſanitatem interiacent, reſpectu tamẽ præcedentium.

Ariſt. *Fonſeca.* *D. Thom.* *Scotus.*

Sed ex neutro illo loco præfatam diuiſionem colligi poſſe doctiſsimè aduertit Bellomontanus in dicta diſp. 4. cap. 4. cui in hoc libentiſsimè ſubſcribo: lõge enim alia eſt Ariſt. intentio in vtroque loco, & ſenſus longe diuerſus; ſolũ enim intendit, quod ſicut ſanitas eſt finis, gratia cuius fit deambulatio; ita etiam eſt finis, cuius gratia fiunt cętera omnia, quæ ad ſanitatem conſequendã à medico mouente applicantur. Quæ fuit explicatio Alexandri Aphrodiſæi in dict. c. 2. quinti Metap. & Scoti eo in loco, adde Ægidium, Toletum, & Curſũ Conimbr. in dict. cap. 3. ſecundi Phyſicor. quametiam ſententiam nos in commentarijs ad eundem locum ſecuti ſumus.

Ariſt. *Aphrodiſ.* *Scotus.* *Ægidius.* *Toletus.*

Quod vt euidentius appareat, aduertendus eſt proceſſus Ariſt. in vtroque loco; vterque enim eiſdem fere verbis conſtat. Explicauit Ariſtoteles cauſſam finalem in illis verbis: *Inſuper vt finis: hic autem eſt, cuius gratia cætera ſunt: veluti deambulandi ſanitas.* Quam concluſionẽ probat dicens: *cur enim deambulat? interrogati; quo valeat, reſpondemus: atque ſi hoc pacto dixerimus; reddidiſſe cauſſam arbitramur.* Et ſtatim adiungit verba, quorum explicationem inquirimus. Sed quia verſiones variant, operepretium erit adducere verba græca: *καὶ ὅσα δὴ κινήσαντος ἄλλου μεταξὺ, γίνεται τοῦ τέλους: οἷον τῆς ὑγιείας, ἡ ἰσχνασία ἢ ἡ κάθαρσις, ἢ τὰ φάρμακα, ἢ τὰ ὄργανα.* Quæ verba pro verbo ita Latinè ſunt reddenda: *& quæcunque mouente alio inter, ſunt finis*, in genitiuo, vt patet in illis verbis: *γίνεται τοῦ τέλους*: Sequitur textus, *vt ſanitatis attenuatio, vel purgatio, aut pharmaca, aut organa*, & adiungit præcedentium probationem: *vniuerſa enim hæc ipſius finis gratia ſunt.*

Ex qua probatione conſtat mentem Ariſtotelis, non eſſe agere de illis inter medijs reſpectu præcedentium, ſed de illis in ordine ad ſanitatem, cuius gratia ſunt omnia illa: nam ſi vellet oſtendere illa intermedia reſpectu præcedentium habere rationem finis; extra rem eſſet confirmatio adducta; quidquid Fonſeca plura ſupplendo fruſtra laboret in accommodatione illius probationis. Adde etiam: quia repugnant illa verba: *Quæcunque mouente alia inter, ſunt ipſius finis*: ſenſus enim eſt, non ſolum deambulatio eſt gratia ſanitatis, ſed etiam quæcunque alio mouente, & applicante ſunt inter, ideſt, ſunt intermedia; omnia ea inquam, ſunt ipſius finis, & gratia illius; eſt enim apponenda virgula in propoſitione (inter) vt maneat clauſula interciſa ſupplenda per verbum (ſunt.) Quod ſatis explicat verſio antiqua etiam per vatablum correcta, qua vtitur Sotus. Sed clarius id colliges ex Alexandro Aphrodiſæo, & illius interprete. Hanc virgulam eſſe apponendam indicat phraſis græca: nam inter propoſitionem *μεταξὺ* & genitiuum: *τοῦ τέλους*, interiacet verbum, *γίνεται*, quod oſtendit genitiuum illum, *τοῦ τέλους*, non eſſe conſtruendum cum propoſitione *μεταξὺ*, neque enim phraſis, aut græca, aut latina inter propoſitionem, & caſum interponit verbum, vel aliquam aliam dictionem. Quarè ſicut latinè non dices: quæcunque alio mouente inter ſunt finem, ita nec græcè ita loquereris.

Aphrodiſ.

Quod ſi contendas illum genitiuum, *τοῦ τέλους*, conſtruendum eſſe cum propoſitione, *μεταξὺ*, vt ſit ſenſus: quæcunque mouente alio inter finem ſunt (quę eſt, verſio Argyropili, quàm cũ Beſſarione probarunt Fõſeca, & Curſus Conimb. non repugnabo: adhuc enim idem ſenſus manet: ſenſus enim eſt: Quæcunque alio mouente inter, ſiuè, infra finẽ fiunt 5

Argyrop. *Beſſarien.* *Fonſec.*

ſunt gratia ipſius finis, vt ſanitatis gratia eſt macies, purgatio, pharmaca, & organa: quem ſenſum ſatis ſignificauit Ariſtoteles, dum immediatè addit: *nam vniuerſa hæc ſunt gratia ipſius finis*. Hæc tam latè diximus in gratiam eorum, qui putant rationem finis non poſſe cõuenire medijs, quæ ſunt ad finem. Quare iſta duo loca nec faciunt pro ſententia oppoſita, nec confirmant diuiſionẽ finis in proximum, & remotum.

6 *Ariſtotel.*

Efficaciter tamen hanc diuiſionem colligemus ex eodem Ariſt. lib. 1. Ethic. cap. 7. tex. 23. cum ſequẽtibus, quidquid Bellomontanus contradicat: nam Ariſtoteles eo loci non ſolum admittit plures fines imperfectos, qui nõ propter ſe, ſed aliorum gratia expetuntur; ſed etiam dari plures perfectos, qui & propter ſe expetuntur, & propter vltimum finem, felicitatem inquam, cuius gratia omnes illi fines intenduntur. Ergo ex Ariſtotele datur vltimus finis, qui nullius alterius gratia appetitur: dãtur etiam plures fines, qui, & propter ſe, & propter alium vlteriorem finem appetuntur: hos appellamus fines proximos.

Solutio.

At inquit Bellomõtanus in dicta diſput. 4. cap. 4 §. *Quod verò ait*, Ariſtotelem admittere quidem fines, qui in aliũ poſſunt referri: non tamen docere eos, vt ſunt fines, referri in alium; ſed ſolum vt ſunt media, quæ vltimo fini conſequendo poſſunt inſeruire.

Impugnatur.

Sed ſi mens Ariſtotelis conſideratius inſpiciatur, non ſolum vult fines, quos propter ſe appetimus, poſſe in alia ſerie, & appetitione, in qua ſunt media, referri, & ordinari in vlteriorem finem: ſed etiã quando actu appetuntur, vt fines, & eadem actione, qua vt fines appetuntur, ſimul etiam referri in vltimum finem, & propter illum appeti. Quod euidenter colliges ex Ariſtot. tum 2. de Cœlo cap. 12. tex. 64. dum ait: *omnia agere propter vltimum finem*; tum 1. Rhetoric. capit. 5. dum docet finem omnis operationis eſſe felicitatẽ, quã conijcientes, ſiue intendentes operamur, hæc proſequendo; illa fugiendo: tũ 2. de cœlo dict. cap. 12. tex. 63. quatenus oſtendit omnia ſuis actionibus intẽdere finem vltimum, alia quidẽ pluribus, alia verò paucioribus. Quæ fuit cõmunis doctrina Theologorum, quam latiꝰ inferiùs confirmabimus: interim videndus eſt D. Th. 3. cõtra gẽt. ca. 18. & 19. & de Verit. q. 22. art. 2. Non eſt autem dicendum omnia agentia, dum agunt, nullum alium habere finem, cuius gratia actu moueantur, niſi ſolum vltimum finem, quę eſt beatitudo: oppoſitũ enim docet experientia: & Ariſt. in 1. Ethic. dicto cap. 7. admittit plures fines particulares perfectos, qui propter ſe actu expetuntur, & cętera propter illos: Auguſtinus etiam 11. de Trinitat. cap. 6. expreſſè docet omnes noſtras voluntates habere proprios, & ſpeciales fines: ergo ſi agentia eadem actione, qua appetunt fines particulares, illos referunt in vltimum finem, quæ eſt beatitudo; profectò quando particulares illi fines referuntur in vltimum, non deſinunt eſſe fines, quanuis ſub ratione finis non referãtur in alterũ, ſed ſub ratione finis medij: nam ſi deſinerent eſſe fines, iam non appeterentur propter ſe, ſed propter alium; contra quod docuit Ariſt. in dicto cap. 7.

Ariſtotel. *D. Thom.* *Auguſt.*

7 Corollariũ

Ex dictis euidenter colligitur omnes fines particulares, quos ſingula agentia particularia ſibi conſtituunt in ordine ad finem ſimpliciter vltimum, eſſe fines proximos, medioſque. Quod ſatis eſt, vt admittamus diuiſionem finis in proximum, & vltimum. Et in hoc ſenſu ille finis dicetur vltimus, qui nullius alterius gratia eſſe poteſt, & omnia alia ſunt gratia illius: finis verò proximus erit ille, qui etſi appetitur propter ſe, & propter ſuam propriam bonitatem; ipſe tamen ſemper appetitur gratia alterius, nempe gratia vltimi finis. Quæ explicatio colligitur ex Ariſt. in dicto cap. 7. primi Ethic. Iuxta quam affirmandum eſt nullum dari poſſe vltimum finem ſecundũ quid: quia nullus dari poteſt finis, qui in eadem ſerie, in qua propter ſe appetitur, non appetatur etiam propter vltimum finem.

Ariſt.

8 Dubitatio.

Difficilius eſt diuiſionem illam defẽdere in finibus, qui ex natura ſua ſunt in vltimum finem referibiles, comparatis tamen non cum vltimo fine, ſed inter ſe: an ſcilicet in his admitti debeãt plures fines; quorum alter ſit proximus, alter vltimus, in quo ſiſtat actualis intentio agentis?

Reſponſio. improbatur

Bellomontanus in hoc ſenſu firmius perſiſtit in ſua negatione: cõmunis tamen ſententia eorum, quos retu-

retulimus, in eodẽ ſenſu in affirmatione perſeuerat: inter quos eſt Suarius in Metaphy. diſp. 23. ſect. 2 nu. 15. 16. Quo in loco duo admittit, quæ non videntur inter ſe cohęrẽtia: nam nu. 18. agnoſcit omnem finem, ſi præciſe quatenus finis eſt, conſideretur; habere rationem vltimi: quia formalis ratio finis completur per negationem amoris propter aliud, incluſam in hoc, quod propter ſe amatur: quod ſi omnis finis ſubratione finis conſideratius per ſe includit nõ amari propter aliud, nullus dabitur finis, qui non ſit vltimus, ſi conſideretur præciſè quatenus eſt finis. Adiũgit deinde poſſe contingere, vt quanuis aliquod obiectũ propter ſe, & propter ſuam bonitatem ametur; nihilominùs ex intẽtione operantis referatur, & tendat in vlteriorẽ finem; vt cum quis facit eleemoſynam, & quia honeſta eſt actio in ratione miſericordiæ; & quia eſt accommodata ad ſatisfaciendum pro peccatis. Igitur n. 15. ita habet: Intentio agentis neceſſario debet in aliquo fine immediate verſari, quia alias nunquam inchoaretur: ergo neceſſe eſt eſſe aliquem finem proximũ. Quia verò poteſt agentis intẽtio in vlteriorem finem tendere; ideo præter finem proximũ dari poteſt finis vltimus, in quo vltimò ſit intentio operantis.

Alia reſpõſio.

9 Reijcitur. Sed hæc, vt diximus, vel inter ſe non cohærent; vel à Bellomontano non diſſentiunt: nã vel intelligit dari illos duos fines in eadem ſerie, in qua & ſimul intendantur, & ſimul finalizent, vnus proximè, alter vltimatè: vel in diſtincta ſerie; ita vt poſtquã finis proximus propter ſe fuit volitus, & media ꝑpter ipſũ; idem ipſe iam non propter ſe, ſed propter alium finem ſucceſiue, & diſtincta voluntatis actione ſit volitus. Si primus ſenſus admittatur, profecto illa, quæ docentur, non cohærent: nam ſi vera eſt tradita doctrina, implicat in eadem ſerie finem proximum amari propter ſe, & eſſe gratia alterius finis: alias amari propter ſe non includeret negationem amoris propter aliud.

Si verò concedatur ſecundus ſenſus: hæc ſententia coincidit cum ſententia Bellomontani: ille enim admittit finẽ, qui nunc propter ſe amatur, exuta illa bonitatis ratione poſſe amari gratia alterius, & induere rationem medij. At communis ſentẽtia, quam defendimus, admittit præfatam diuiſionẽ finis etiã in priori ſenſu, vt manifeſte patet ex D. Thom. 1. ſecundæ, q. 12. art. 3. dũ ait agẽtem ſimul intendere, & finem proximum, & vltimũ: quæ intentionis ſimultas, cum vnam numero intentionẽ ſupponat, ſupponit etiam vnam ſeriem. D. Thom.

10 Vera dubitationis ſolutio. Dicendum eſt igitur diuiſionẽ finis in proximum, & vltimũ non ſolùm eſſe admittendam in finibus particularibus in ordine ad finem vltimum, ſed etiam interſe comparatis. Fundamẽtum eſt: quia non repugnat rationi finis, vt finis eſt, quod manente ratione finis in aliũ vlteriorem finem ab agente referatur, vt patebit ex ſolutionibus argumentorum; & hoc ſuppoſito conſequẽter currit ratio adducta: nam intentio agentis propter finem inchoari non poteſt, niſi detur aliquis finis, in quo immediatè verſetur: talis autẽ finis non poteſt nõ eſſe proximus, cum in illũ intentio agẽtis primò, & immediatè feratur. Cum verò agens poſſit eundem finem in aliũ vlteriorem referre, vt ſupponimus, id ſtatim oſtenſuri; fieri poteſt, vt intentio agentis, quæ ad hunc finẽ immediate terminatur, ſimul etiam tendat in vlteriorem alium finẽ, qui in ea ſerie erit vltimus, ſi intentio agentis in eo vltimo ſiſtat. Id exẽplo poteſt declarari; quia fieri poteſt, vt ægrotus eligat potionem amarã gratia ſanitatis, quàm propter ſe amat: ſimul, & eandem eligat, vt liberius vacet ſtudio; ad quem finem ſanitatem dirigit. Ita fiet vt intẽtio potionis in ſanitatem tendat, vt in finem proximum; in ſtudium autem tanquam in finem vltimum.

11 Placet hoc loco id, quod aduertit Suarius in dicto num. 15. non eſſe ſemper neceſſarium, vt præter finem proximũ detur etiam vltimus: quia poteſt intentio agentis ſiſtere in illo fine; nam ægrotus præter ſanitatem poteſt nihil aliud intendere. Similiter dicendũ eſt de fine vltimo: nam quanuis aliquis finis vltimus in qualibet ſerie ſemper ſit neceſſarius; non tamen neceſſarium eſt, vt finis vltimus ſemper habeat aliquem finem proximum, qui ad ipſum referatur. Ita fit vt idem finis poſſit ſimul eſſe proximus, & vltimus, alia tamẽ, & alia ratione:

ne: nam dicetur proximus; quia intentio agentis in illum primò, & immediate tendit: vltimus verò; quia in eadem ſerie in vlteriorem finem non refertur. Igitur tunc finis proximus erit alius à fine vltimo, cum in eadē ſerie reperiuntur plures fines ſubordinati, qui propter ſe amētur, & cętera propter ipſos. vt in adductis exemplis manifeſtū erit.

§. 2.

Soluuntur argumenta Bellomontani contra poſitam reſolutionem.

12 Argum.cōtra ſtatutā reſolutioē.

BEllomōtanus, vt diximus, in ea eſt ſententia, vt omnis finis propriè ſumptus debeat eſſe vltimus, vel ſimpliciter, vel in eadem ſerie: putatq; relegandos eſſe omnes fines proximos, & intermedios. Id aūt, & auctoritate Ariſt. & ratione confirmat. Ariſtotelis quidem, quia in 2.Phy.cap.3. tex.29. finem ita deſcribit: *cuius gratia cætera fiunt*. Cætera inquam, ideſt, omnia præter ipſū, quod non poteſt conuenire fini proximo, ſed ſoli fini vltimo.

2. ex autoritatibus Ariſtotelis.

Secundo etiam Metaphy. cap.2. tex. 8. hoc argumento demonſtrat non dari proceſſum in infinitum in finibus: *Item ipſum, cuius cauſſa, finis: talis autem eſt, quod non eſt alterius gratia, ſed cuius gratia, cætera. Quare ſi tale erit vltimū, nō erit in infinitū: quod ſi nihil tale non erit ipſū cuius gratia.* Ex quibus verbis conſtat (inquit Bellomontanus) vulgatam finis definitionem, *cuius gratia, cætera fiunt*, ad hunc ſenſū explicari ab Ariſt. vt includat negationem non eſſendi alterius cauſſa: quæ negatio nō conuenit intermedijs, ſed ſoli fini vltimo. Accedit etiam; quia ſi media ſimpliciter habere poſſent rationē finis, demōſtratio Ariſt. nulla eſſet; quia licet non dareť vltim⁹ finis, nō proinde tolleretť ratio finis: maneret enim in intermedijs.

13 Prima ratio in cōtrariū.

Deinde id ipſum probat rationibus: prima eſt, quia ex ſententia Ariſt. 8.Ethic cap.2. ex tribus generibus amabilium, bono, inquam honeſto iucundo, & vtili, ſola duo priora genera ſūt amabilia vt fines; quod etiam docuit D.Tho. 1.p.q.5.art.6. ergo ex ſententia Ariſt. & D. Thomæ intermedia, vt intermedia ſunt, non poſſunt habere rationem finis: nam quatenus talia, ſolum poſſunt amari, vt vtilia.

D.Tho. Ariſt.

Confirmatio.

Confirmat hanc rationem: quia vtile, quatenus vtile, non poteſt appeti gratia ſui, alioquin poſſet habere rationem finis, contra id, quod docuit Ariſt. ergo nec aliquid aliud poteſt appeti gratia ipſius. Probatur conſequentia; quia bonitas, quę ex ſe non ſufficit, vt gratia ſui appetatur; quomodo ſufficiet, vt aliud ametur gratia ipſius? Quod ſi nihil poteſt appeti gratia vtilis, profecto vtile non poterit habere rationem finis.

14 2 Ratio ex D Thom.

Secunda ratio ſumitur ex doctrina D.Tho. 1.p.q.19.art.5. & 1.cōtrag.cap. 86. & 87. dum ait, nullam rem eſſe Deo rationem volendi præter ſuam bonitatem; quia nulla res comparatur cū Deo per modum finis, niſi ſua eſſentia. Hac doctrina ſuppoſita ſumitur (inquit Bellomontanus) efficax ratio: nam ſi vnū mediū eſſet vera cauſſa finalis volūtati creatæ reſpectu alterius medij; profecto volūtas creata verè diceretur velle vnum medium propter aliud: poſſemus igitur dicere Deum velle vnam creaturam propter aliam, & ſubinde vna creatura eſſet ratio finalis diuinæ volūtatis comparatione alterius creaturæ, contra ſuppoſitam D.Thomæ doctrinam.

15 Reſpōſio ad primū locū Ariſtot.

Hæc communem ſententiam non expugnant. Ad primum locum Ariſt. dicē dum eſt primò; literam græcam ita habere: Τέλος δ' ἐςὶ τό οὗ ἕνεκα: hoc eſt, *finis eſt id, gratia, cuius*, quomodo vertunt ferè omnes Ariſt. interpretes: quæ verba, cum ſint veluti indefinita, optimè explicantur, vt finis ſit id, cuius gratia aliquid fit: & ita definitionē, & verba Ariſt. explicauit Fonſeca in 2.Metaphy. cap. 2. litera K. Quare illa verba, *cætera fiunt*, poſita ſunt ab Argyropylo. Cui non fauet, quod Ariſt. 1. Ethic cap. 7. tex. 25. poſuerit illa verba inquiens, *finem eſſe id Cuius gratia cætera fiunt*, nam Ariſt. ibi non agit de fine abſolutè ſumpto, ſed de fine ſimpliciter vltimo, in quo, tanquam in ſummo bono collocat felicitatē, vt patet ex D. Tho. cæteriſq; expoſitoribus. At de fine ſimpliciter vltimo veriſſimū eſt, cætera omnia eſſe illius gratia; quia omnes alij fines, cum illi ſubalternētur, illius gratia fiunt.

Fonſeca.

Argyrop. Ariſtot.

Quod ſi definitionē finis, vt proponitur ab Argyropylo admittis; particulam, *cætera*, intellige non abſolutè, ſed cū reſtrictione, vt finis ſit id, cuius gratia

fiunt

ſiunt cætera, quæ ad illum referuntur: ita exponit Curſus Conimb. in eodẽ loco Lit. C. Sed prior ſolutio potius eſt probanda.

16 Explicatio 2. loci Ariſ. Secũdus locus ſumptus ex 2. Metap. cap. 2. tex. 8. vim haberet, ſi admitteremus Ariſt. in illo loco explicare rationem formalẽ finis, vt finis eſt; quod non admittimus, ſed dicimus Ariſt. ibi explicare rationem formalẽ finis ſimpliciter vltimi, vt ſuperius iam aduertimus: nã Ariſtoteles eo loci nititur demonſtrare non eſſe dandum proceſſum in infinitũ, aut in finibus, aut in cæteris cauſſis: vt patet ex verbis textus. 5. *Similiter nec cuius gratia in infinitum progredi poteſt.* Poſtquam autem id in cæteris cauſſis demõſtrauit; idem demonſtrat tex. 8. de cauſſa finali inquiens: *item ipſum cuius cauſſa finis*, ſcilicet non poteſt in infinitum progredi, ſed admittendus eſt vnus finis, qui ſit ſimpliciter vltimus. Deinde declarat rationẽ vltimi finis inquiẽs: tale aũt eſt, quod ñ eſt alteri⁹ gratia, ſed ei⁹ cauſſa, cætera omnia: ideſt, cæteri omnes fines particulares cuiuſcũq; illi ſint ſeriei; vt patet ex his, quæ idem *Ariſt.* Ariſt. docet 1. Ethic. cap. 7. in principio. Quomodo aũt Ariſtoteles, id demonſtret? expendemus inferius in propria quæſt. & explicabimus quomodo valeat illa conſequentia; *Si non daretur vltimus finis; tolleretur ratio finis.* Interim dicimus illam ex eò valere; quia finis particularis finalizare non poteſt, niſi ſimul cum eo finalizet vltimus finis, cui eſſentialiter eſt ſubalternatus.

17. Solutio Primæ ratiõis. Ad primam rationem admittimus finem intermedium, ſub ratione, qua ad alium finem ordinatur, non habere rationem finis; dicimus tamen ordinari ad alium, non excludere à bono, quod ad aliud ordinatur, veram rationem finis: quare licet illud bonum, quod ordinatur ad aliud, ſub ea ratione, nõ habeat rationem finis: tamen non ideo deſinit eſſe verè, & propriè finis, amarique propter ſe: nam ſi conſideratius expẽdantur, quę docet *Ariſt.* Ariſt. 1. Ethic. cap. 7. tex. 29. vnum finem in hac ſerie amari propter ſe, non excludit eum in eadem ſerie, eademque appetitione amari propter aliud: vt iam oſtendimus ſupra §. 1. dicendum eſt igitur finem ſub ratione finis intrinſecè nõ includere non referri in alterum finem; hãc tamen relationem non excludere, quòd in hæc materia eſt notandum. Vt verò hæc omnia fiant euidentiora aduertendum eſt finẽ mediũ includerę duas rationes, ſeu habitudines: vnam finis, vt finis eſt: alterã vt eſt finis medius. Sub priori habet, quod ametur propter ſe, & aliquid propter ipſum: ſub poſteriori verò habet ita amari propter ſe, vt ſimul ametur propter aliud. Quare quanuis ſub hac poſteriori habitudine nõ habeat, quod ſit finis: illam tamen habet ſub habitudine priori: quia, vt diximus, habitudo poſterior non eſt incompoſsibilis in eodem bono cum habitudine priori, vt ex Ariſt. deduximus. Et hoc non aduertere eſt cauſſa lapſus.

Ad confirmationem ex dictis facilè patebit ſolutio. Sed vt clarius argumẽti inefficacia appareat, notandum eſt, eſſe quædam bona, quæ ſimpliciter ſolũ ſunt vtilia: alia, quæ ſunt vtilia ſecundũ quid. Prioris generis bona ſunt illa, quę nullam aliam rationẽ boni habent, niſi vtilis; vt pote, quia appeti non poſſunt propter ſe, ſed ſemper propter aliud. Poſterioris autem generis ſunt ea, quæ habent abſolutam bonitatis rationem, poſſuntq; ꝓpter ſe amari: Sed tñ, quia ñ ſunt bona omni ex parte perfecta, ſed ex ſua natura ſunt referebilia in alia bona: aliquo modo induunt rationẽ vtilis: quatenus ſcilicet poſſunt eſſe media ad conſequenda alia perfectiora bona. 18 Solutio cõfirmationis

Ariſtoteles igitur quando 8. Ethic. cap. 2 aſſeruit bonũ vtile nõ eſſe amabile, vt finẽ: ſolùm egit de bono vtili prioris generis, non verò poſterioris, vt ex illius verbis facile intelliges. Bonũ igitur, quod ſolùm eſt vtile ſecũdum quid, licèt, quatenus eſt vtile, non poſsit appeti gratia ſui; nec, vt ſic, habere rationem finis: tamen id, quod eſt illo modo vtile, poteſt amari gratia ſui. Quare argumentum ſolùm cõcludit, vtile ſub ratione vtilis non poſſe habere rationem finis: cui non repugnat, vt id bonũ, quod ſecundum quid eſt vtile; ſecundum ſe ſit propter ſe amabile, & ſufficiens, quod alia amentur propter ipſum.

Ad ſecundam rationem duobus modis poſſumus reſpondere: vno modo negando id, quod in argumento ſupponitur; nullam ſcilicet rem creatam 19 2. Rationis ſolutio.

eſſe

eſſe Deo rationem volendi, ſed ſolam ſuam bonitatem. Nam quamuis, id verũ ſit in volitione primorum effectuũ (illorum, inquam, qui non ſupponunt alium effectum, ad quem tanquam ad naturalem finem ordinentur, qualis eſt perfectio vniuerſi) nõ tamen eſt verũ in alijs effectis, quæ vlterius in alium effectum tanquam in finem reduci poſſunt. Quare & ſi in primis effectis ſola diuina bonitas eſt Deo ratio volendi illos, vt colliges ex D.Thom.1.p.q.19.art.5.ad tertium.& docet Ferrarien.1. cõtra Gent. cap.87.§. *Aduertendum quod primi effectus*: tamen in alijs vnus effectus poteſt eſſe Deo ratio volendi alterum; ita, vt ſicut verè dicimus Deum velle vniuerſum propter ſuam bonitatem; ita etiam veriſsimè dicamus Deum voluiſſe creare hominem propter perfectionem vniuerſi: & velle dare homini intellectum; quia vult eſſe hominem. Vtrunque dicendi modum inuenies apud D. Thom. nam 1. contra gent. cap. 86. ita ſcribit: *Relinquitur igitur, quòd bonum vniuerſi ſit ratio quare Deus vult vnumquodque bonum particulare in vniuerſo* Et ſtatim: *Ratio igitur quare Deus vult ea, quæ requiruntur ad vnum quodque, eſt, vt ſit illud, ad quod requiritur.* Vnde in eodem cap. ita concludit: *ſic igitur procedere poſſumus in aſsignando diuinæ voluntatis rationem: Deus vult hominem habere rationem, vt homo ſit: vult autem hominem eſſe, ad hoc, quod completio vniuerſi ſit: vult autem bonum vniuerſi eſſe, ad hoc, quod habeat bonitatem ipſius.* Rurſus in cap.87. poſtquã negauit alia à Deo eſſe Deo cauſſam volẽdi, expreſſe ait, vnum illorum eſſe alteri cauſſam, vt ordinem habeat ad diuinã voluntatem. Et inde concludit Deum propter vnum illorum aliud velle. Non eſt igitur, cur Bellomontanus D.Thomã in ſuam trahat ſententiam. Nec eſt audiendus in dicta diſp.82.cap.2. num.7. dũ negat D.Thomam loqui de ratione volendi: ſed ſolùm de ratione ob quam vnũ obiectũ dicitur eſſe propter aliud: nam verba citata clariora ſunt, quã indigeãt explicatione. Melius igitur Thomiſtæ recentiores D.Thomam intellexerunt, & cum illis Suarius in Relectione de libertate voluntatis diuinæ diſp. 1.ſect.2.nu.20& 21. quo in loco noſtrã probauit ſententiam, quæ fuit Caietani 1.p.q.19.art.5.& Durandi in 1.diſp.41, q.2.num.5. & Cordubenſis lib. 1. Quæſtionarij q. 56.opinione 5.§.Si ſecundo quæratur.

D.Thom. *Ferrar.* *Caiet.* *Durandus* *Corduben.*

Nec eſt, quod Bellomont. pro ſua ſententia citet Alexandrum Alenſẽ 1.p.q. 28.memb.3. art.3. & q. 35.m. 3. Nam ſi ea, quæ docet, ſubtilius expendantur, in hac eſt ſententia, vt nulla res ad extra poſsit eſſe, aut finis, aut ratio, cur Deus ſimpliciter velit: volũtatẽ tamen vnius rei eſſe rationem volendi aliam: nam in dicto art. 3. expreſſè docet præſcientiam meritorũ eſſe Deo rationem, cur velit conferre gratiam, & dare gloriã. 20

Alexand. Alenſis.

Similiter non poteſt pro ſua ſententia citare Henric. quodl.4.q.19.lit.O. facit enim pro nobis: nam licèt concedat nihil dari ex parte prædeſtinati, quod ſit ratio prædeſtinationis, vt eſt actus voluntatis diuinę: docet tamen in ipſo prædeſtinato dari rationem eorũ, quæ circa ipſum fiunt: nam (inquit) *in prædeſtinato reperitur aliquid, quod eſt ratio præferendi ipſum alteri.*

Henricus.

Sed mirum eſt, quod pro ſua ſententia alleget Driedonem de concordia liberi arbitrij 1.p.cap.4.ad 4.fol.22.pag. 1.cum apertè cõcedat Deum velle vnũ creatum propter aliud: v.g. velle pluuiã propter noſtram vtilitatem: velle dare primam gratiam propter vitam æternam. Deniq; illum non iuuat D.Thom. 1.p.q.19.art.1.ad 3.& art.2.ad 2. dũ ait nihil aliud mouere diuinam voluntatẽ, niſi ipſam bonitatem diuinam: quia id intelligendum eſt de primo mouẽte, primavè ratione mouendi. In quo ſenſu diuina voluntas ſolùm à ſeipſa moueri poteſt; non quidem, vt à vero fine: ſed vt à ratione mouendi ad modum cauſſę finalis. Quem ſenſum facile colliges ex tit. vtriuſque articuli. Ex quibus omnibus iam patet iure optimo negari id, quod in argumento ſupponitur, cum falſum ſit, & nullum habeat defenſorem. quare argumentum pro nobis facit: nam eo modo, quo finis reperitur in diuinis operibus, diſtinguẽdus eſt in Deo finis proximus, & finis vltimus. 21

Driedo. *D.Thom.*

Altero modo ſolui poteſt ſecunda ratio Bellomontani: quoniam admiſſa doctrina, quam ſupponit, negãda eſt conſequentia, propter diſparem rationem, quæ reperitur in perfectionibus, & bonitatibus creatis reſpectu voluntatis 23

Alia ſolutio

creatæ,

creatæ,& increatæ. Nam perfectiones, quæ reperiuntur in rebus creatis, volũtati quidem createę ſunt per ſe, ac propter ſe amabiles: non tamen diuinæ voluntati, reſpectu cuius ſola diuina bonitas eſt per ſe,& abſolutè amabilis: perfectiones verò creatæ ſolùm ſunt illi amabiles per reſpectum quendam decentiæ, aut conueniẽtiæ ad diuinam bonitatem, vt benè aduertit Suarius vbi ſupra nu.21.Hinc inferes omnia creata reſpectu diuinæ voluntatis ſolùm habere poſſe rationem puri medij: cum in illis tota ratio volẽdi ſit diuina bonitas. Cuius oppoſitum dicendum eſt,ſi perfectiones creatæ conferantur cum voluntate creata: etenim plures illarum ſunt per ſe appetibiles,& amabiles,quanuis adhuc propter alium finẽ, aliamvè bonitatem appetantur, vt oſtendimus ex *Ariſt.* Ariſt.1.Ethic. cap.7.tex.28.& ob id vna res poteſt volũtati noſtræ eſſe ratio volendi alteram, non tamen voluntati diuinæ.Sed prior ſolutio veriorem habet doctrinam.

§. 3.

De ſubdiuiſionibus finis vltimi, & non vltimi, ſiue medij.

23 Oſtendimus admittendam eſſe diuiſionem finis in vltimum, & non vltimum,ſiue medium: agendum eſt breuiter de vtriuſq; ſubdiuiſionibus.

Finis vltimus ſubdiuidi ſolet in vltimum ſimpliciter,& vltimum ſecundum quid. Cuius ſubdiuiſionis meminit D. *D.Tho.* Thom.1.2.q.11.art.3. vbi omnes interpretes cum Bellomontano ibi,explicat Suarius in Metaphy.diſp.24. ſect.1.n.1. & eſt cõmuniter recepta.

Ille finis dicetur ſimpliciter vltimus, qui ſemper per ſe expetitur,&nũquã ob alium finem,vt definit Ariſtot.1.Ethic. *Ariſt.* cap.7. tex.28. Vel ſi mauis illum definire cum Ariſtotele 2 Metaphyſi.cap.2. tex.8. erit ille, qui nec eſt, nec eſſe poteſt alterius gratia·Cętera verò omnia ſunt propter ipſum. Vltimus vero ſecundum quid erit ille,qui in aliqua mediorum, ſiue intentionis ſerie eſt vltimus: vt pote,quia omnia,quæ in eadem ſunt ſerie,ad ipſum referuntur:ipſe verò ad nullum alium finem in eadem ſerie actu refertur.Talis eſt ſanitas in ſerie curationis: & victoria in intentione rei militatis: denique domus in actu ædificandi,vt colliges ex Ariſt. 1. Ethic. in d.cap.7.in principio.

Finis non vltimus ſiue medius etiam ſubdiuiditur in proximũ, & remotum. 24
Finis proximus eſt ille, in quem agẽtis intentio immediatè terminatur,dum tamen in eo non ſiſtat, ſed in aliũ vlteriorem finem tendat: qualis eſt ille finis, cuius gratia aliquid primo appetitur: ita tamen vt ipſe etiam propter alium finem appetatur. Remotus autem ille erit,in quem finis proximus ordinatur, antequam peruentũ ſit ad vltimũ. Itaq; hæc diſtinctio finis proximi, & remoti in medijs finibus tunc dabitur,cum ante finem vltimum plura fuerint media inter ſe ſubordinata, quorũ quodlibet, & propter ſe ſit volitum, & gratia alterius. Et hæc ſatis ſint pro hac 2. diuiſione finis.

QVÆSTIO IIII.

EXPLICATIS diuiſionibus formalibus finis: conſequenter explicandę ſũt diuiſiones materiales illius,quæ vt diximus ſumuntur ex rebus, quæ finalem cauſſalitatẽ excercent. Vbi notandum eſt diuiſiones iſtas tantum dari de fine *cuius*,vt ex dicendis patebit:accommodari tamen poſſe,tàm fini vltimo,quàm proximo.

De diuiſione igitur finis ex parte rerum ſeptẽ poſſunt inquiri. Primo, vtrũ diuidatur finis in naturalem,& ſupernaturalem? Secundò,an diuidatur in operationem,& rem operatam?Tertiò, an detur finis,vt res,&finis,vt adeptio rei: finis *qui*, & finis *quo*: finis obiectiuus, & formalis? Quartò,vtrum detur finis factus per operationem;& finis ſolum acquiſitus? Quintò;an finis, alter ſit generationis; alter rei genitæ? Sextò, Vtrũ detur finis operis;& finis operãtis? Vltimò, Vtrum detur finis principalis, & ſecundarius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum finis,vnus ſit naturalis,& alter ſupernaturalis operatio,& res operata?

PRima diuiſio materialis finium ſit 1
illa, qua cõmuniter diuiditur finis in

in finem naturalem, & ſupernaturalem, cuius diuiſionis mēbra expoſitione non indigent, de illis longa futura eſt diſputatio.

2 Secundam diuiſionem materialē finis *Ariſt.* tradidit Ariſt. lib. 1. Ethi. cap. 1. tex. *D.Thom.* 2. & lib. 1. Magnorū Moral. meminit illi⁹ D. Thomas 1. 2. q. 13. art. 4. Quidam igitur ſunt operationes, quidam verò præter operationes, opera ipſa. Ex quibus Ariſtotelis verbis omnes colligunt finium, alium eſſe operationem tantùm; alium, rem operatam: nam finis contēplātis eſt ſola contemplatio: pulſationis cytharæ finis eſt ſola cythariſatio. Hæ namq́; actiones propter ſe intendūtur, nō verò ꝓpter aliquod opus, quod ex illis reſultet. At finis curationis eſt ſanitas: ædificationis domus: generationis finis eſt res genita: quæ ſunt opera quædam per operationes, & intenta, & *Ariſt.* relicta. Hanc finis diuiſionem Ariſtoteles ideo tradidit in ipſo Ethico. initio, quia vltimum hominis finem collocare debebat, non in re aliqua operata, ſed in ſola operatione.

Hoc loco aduertendum eſt nomine 3 operationis intelligendum eſſe, non ſolam operationem, ſed etiam vſum alicuius rei, ſiue fruitionem eius: vt colliges *Ariſt.* ex Ariſtotele in 1. Magn. Moral. d. cap. *Fonſeca.* 3. & explicauit Fonſeca 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſectio. 1. in principio. Nam vſus domus ædificatæ poteſt eſſe finis ædificatoris; & voluptas poteſt eſſe finis eius qui philoſophatur, vt voluptatem accipiat. Operatio verò, vt ab vſu diſtingui tur, poteſt eſſe, vel immanens, vt contēplatio, cognitio, viſio, auditio & cæt. vel etiam tranſiens, vt cythariſatio. Quæ operationes, licèt ſint qualitates quædā per veram actionem productæ, vt ſupponimus, & aduertit Suari⁹ in Metaph. diſp. 43. ſect. 2. nu. 9. dicūtur tamen operationes actionesvè; quia termini actionum, per quas fiunt ſine illis non permanent, quia non durant, niſi quandiu fiūt.

ARTICVLVS II.

An dicitur finis vt res, & finis, vt adeptio rei (finis qui, & quo) finis obiectiuus, & formalis

1 Tertio loco ex parte materiæ diuidi ſolet finis ab antiquioribus in finē, qui eſt res, & in finē, qui eſt, adeptio rei, ſiue rei poſſeſsio, & vſus. Hæc diuiſio ſub his verbis celebris eſt apud D. Thomam: ea enim vtitur 1. 2. q. 2. art. 7. & q. 3. art. 1. & art. 8. ad ſecundum, & q. 5. art. 2. q. 11. art. 3. ad 3. & q. *D.Thom.* 16. art. 3. Denique q. 34. art. 3. & recipit à cæteris omnibus Theologis, & Philoſophis. Quæ diuiſio eadem eſt cum ea, qua finis diuiditur à D. Thoma in finem *cuius*, & *quo*, vt patet ex eodem D. Thom. *D.Thom.* 1. p. q. 26. art. 3. ad 2. & clarius 1. 2. q. 1. art. 8. & 2. Phy. lect. 4. & in 2. de Anima lect. 7. Henric. in Summa art. 49. q. 5. ad *Henric.* tertiam lit. N. & q. 6. lit. G.

Poſteriores diuidunt in finem, *qui*, & *quo*, ſub quibus verbis à recentioribus ad mentem etiam Henrici. cōmuniter ſolet explicari, vt patet ex Bellomonta. 1. 2. diſp. 2. cap. 3. & diſp. 11. cap. 6. num. 30. & 31. & diſp, 15. cap. 3. & diſp. 7. cap. 6. nu. 24. id quod faciunt, tum ne aliquo modo coincidant membra cum membris ſecundæ diuiſionis; tum etiā, quia talis loquendi modus clarius explicat rationem finis, qui eſt res, vt ex dicendis patebit; tum tertio, quia hæc diuiſio ſolùm accōmodari poteſt fini *cuius*, non verò fini, *cui*: eſt enim quædam ſubdiuiſio illius: nam tam res ipſa, quæ eſt bonum, quàm adeptio illius, eſt bonum alicui concupitum, & amatum, & ſubinde vterq; ille finis dicitur finis *cuius gratia*. Ne igitur confundantur vtriuſq; diuiſionis membra, res, quę eſt finis, artificioſius appellabitur finis, *qui*, quam finis, *cuius*. Vtraque diuiſio re coincidit cum ea, qua à recentioribus finis diuiditur in finem obiectiuum, & formalem; de qua agit Suarius in dict. diſp. 23. ſect. 2. nu. 12. & ſub his verbis hæc diuiſio finis eſt à nouioribus frequentius vſurpata.

Et vt huius varietatis rationem explicemus, oſtendamuſque vnam eſſe diuiſionem, ſub diuerſis tamen terminis explicatā, aduertendū eſt hoc intereſſe inter finem, qui eſt res operata, vt ſanitas; & finē, qui eſt operatio, vt viſio beata, adeptio pecuniæ, & cæt. quòd finis, qui eſt res operata in ſeipſo, & non ratione ſui habet totam, & integrā bonitatem, cuius gratia aliquid fit: ſanitas enim in ſeipſa habet totam bonitatem, quæ appetitur: vnde eſt vnum ſimplex bonum, & vnus ſimplex finis. Hoc autē non

non reperitur in fine, qui eſt operatio: nam licèt operatio in ſe ſit bona: nõ tamen eſt bona preciſè ratione ſui, ſed ratione obiecti: bonitas enim obiecti eſt, quæ ratione ſui ab agente cõcupiſcitur, & intẽditur: viſio nãq; beata ideo dicitur bona, quia agẽs per illã vnitur, & coniungitur Deo, in quo principaliter eſt bonitas, quam homo cõcupiſcit. Idẽ reperies in acquiſitione, & poſſeſſione pecuniæ, qui eſt finis auari: eſt enim bona auaro, quia auarus per eã cõſequitur pecuniam, quam intendit. Ob quam rationem operatio dicitur finis ſub fine ab Henric. locis citatis: ordinatur enim ad finem principalem. Igitur quia obiectũ operationis, quod principaliter ab agente concupiſcitur, nõ poteſt eſſe mihi bonum, niſi per operationem mihi coniungatur; ideo & obiectũ, & operatio à me deſiderantur tanquã finis, diuerſo tamẽ modo; quia obiectũ eſt finis, vt res, quæ eſt bona: operatio verò, vt aſſecutio talis boni. *Henricus.*

3 Ex qua explicatione iam patet, quomodo prima finis diuiſio coincidit cũ 2. & 3. nã cum obiectũ operationis, ſit res, quæ in ſeipſa eſt bona, & finis; adeptio verò ſit finis, quia eſt adeptio eius rei, quę eſt finis: vtiq; obiectũ dicetur finis, *qui*, operatio autẽ finis, *quo*: nam per operationem conſequimur rẽ, quę in ſe eſt finis noſter. Simili ratione obiectũ dicetur finis obiectiuus: quia eſt res, quę nobis obijcitur concupiſcenda, & adipiſcenda: operatio autem dicetur finis formalis; quia eſt id, quò res, quę eſt finis, formaliter coniungitur nobis, & à nobis poſſidetur.

4 Obiectio in propoſitam diuiſionem. 1. Ex Henrico, & Soto. Hæc diuiſio aliquas patitur difficultates, quarũ ſolutio ad perfectam illius explicationem plurimum valet. Contra eam primùm objici poteſt ſentẽtia Henrici in Summa art. 49. q. 5. Lit. N. O. P. X. & q. 6. Lit. G. H. dum negat adeptionem rei, quę eſt finis, habere poſſe verã, & propriam rationem finis: à qua ſentẽtia non videtur longè ab eſſe Sotus in 4. diſt. 49. q. 1. art. 1. dum ait nomen finis, ſi ſeruanda eſt illius proprietas, ſolũ ſignificare rem, quæ eſt finis, nõ verò adeptionem eius. Fundamentum eſt, quia operatio, quæ eſt adeptio finis, *qui*, ex ſua natura eſt propter eundem finem, *qui*: nã poſſeſsio pecuniæ appetitur propter ipſam pecuniam, & viſio Dei propter ipſum Deum.

2. Obiectio Deinde obijcitur, quoniam adeptio finis, *qui*: non eſt obiectum, quod concupiſcitur ab agente: ergo non poteſt habere rationem finis. Probatur cõſequẽtia, quia finis, *cuius*, qui in hac diuiſione diuiditur, vt initio aduertimus, eſt bonũ propter ſe concupitũ, cuius gratia alia concupiſcũtur: vnde terminat amorẽ concupiſcentiæ tãquã obiectũ illius, & actum delectationis, quando eſt præſens, vt patet. Antecedens probatur in viſione Dei quæ eſt formalis Dei adeptio: hæc enim nec in via eſt obiectũ ſpei inhiantis & cõcupiſcẽtis Deũ per actũ deſiderij: nec in patria ẽ obiectũ, vt qui buſdã placet, delectatiõis, ſiue fruitiõis beatificæ; ſed ſolũ ſe habet ad affectũ volũtatis, ſiue ille ſit deſiderij, ſiue delectationis, ſicut cõditio p̃ſentãs illũ voluntati: quę fuit ſent. Caieta. 2. 2. q. 17. art. 2. Scoti in 1. diſt. 1. q. 1. art. 2. Ochami ibi q. 4. art. 3. Gabr. q. 1. art. 2. & plurĩũ aliorũ, qui volunt viſionẽ Dei eodem modo ſe habere ad deſideriũ viæ, & delectationẽ patrię, ſicut ſe habet cognitio cuiuſcũq; alterius boni ad volitionẽ, & deſideriũ eiuſdem boni: iam vero cognitio ſanitatis, quã volũtas appetit, nulla ratione eſt obiectũ volũtatis: nec enim volũtas cognitionẽ ſanitatis deſiderat, ſed ipſam ſanitatem: cognitio autem ad volitionem ſanitatis ſolùm concurrit, vt conditio pręſentans eam voluntati. *Caietanus. Scotus. Ocham. Gabr. Gregor.*

Cõfirmatur hæc ratio: quoniam adeptio finis, *qui*, ſecundum ſe conſiderata non videtur habere aliquam bonitatem, quę propter ſe appetatur, & gratia illius cætera: nec enim illa dici poteſt ratio, ob quam finis, *qui*, nobis eſt bonus; cum ille ideo nobis ſit bonus, quia in ſe eſt quædã perfectio nobis cõueniens: cũ verò ſit res à nobis ſuppoſito diſtincta, non poteſt nobis ſuam bonitatem communicare, niſi cõiungatur nobis per aliquam operationẽ, quæ ſit illius adeptio.

Tertiò obijcitur; quia ratio finis nõ poteſt vtrique membro accõmodari: nam duo illi fines, nec vniuocè, nec analogicè poſſunt conuenire. Non quidem vniuocè; quia ſicut non habẽt bonitatem eiuſdem rationis, ita, nec habẽt vnam rationem finalizandi: *Confirmatio 2. obiectionis.*

etenim vn'finalizat, vt res, quę eſt bona; alter, vt adeptio illius. Nec etiam Analogicè: quia ratio finis in communi ſũpta, eſt ratio quędam vniuoca, vt facile patet ex definitione explicata art. 1. huius quæſtionis.

6 1. præmiſſũ. Pro ſolutione harum difficultatum præmittendum eſt duos iſtos fines ex ſua natura, ita eſſe inter ſe affectos, vt nec conſtituant, nec conſtituere poſſint duos fines totales, & integros: ſed duos tantum partiales, ex quibus vnus integer componatur: cui ſoli ratio finis completè conuenit. Quæ fuit ſententia D. Thomæ 1. ſecundæ quæſt. 11. artic. 3. ad tertium Caietani prima ſecundæ, q. 1. art. 1. ad 2. Conradi 1.2.q.5. art. 2. Sati, eſt de mente Hènrici in loco citato Lit N. & eſt vulgaris doctrina inter nouiores, de qua Suarius in Metaphyſic. diſput. 23. ſectio. ſecunda, num. 12. Bellomontan. 1.2. diſput. 2 cap. 3. verſic. *Præterea hic finis*, & diſput. 11. cap. 6. num. 30. & 31. & latius diſput. 15. cap. 3. num. 13. Nam cum finis, *qui*, non poſsit eſſe bonus nobis, niſi ſit à nobis aſſecutus: illum autem aſſequi non poſſimus ſine aliqua operatione, vel quaſi operatione, qua nobis approprietur: profecto ex vtroque componitur, & integratur vnus finis totalis, ad quem intentio agentis adęquatè terminatur, & cuius gratia omnia facit. Quod exemplis fiet euidentius; nam auarus pecuniam intendit, non abſolutè, ſed vt ſuam, & vt à ſe poſſeſſam: & appetitus noſter in Deum tendit prout eſt à nobis viſus. Vnde adæquatus finis auari eſt pecunia poſſeſſa, & adęquatus finis noſtri deſiderij eſt Deus viſus: & ad vtrunque intentio agentis terminatur per modum vnius, & prout vterque cõplet vnum adæquatum obiectum terminatiuum eiuſdem intentionis.

D. Thom. Caiet. Conradus. Henric.

7 2. Præmiſſũ. Secundo præmittendum eſt quemlibet iſtorum finium veram habere rationem finis, cuius aſſequendi gratia media ab agente & intenduntur, & applicantur. De fine, *qui*, id eſt abſque vlla controuerſia: nam auarus pecuniam concupiſcit tanquam quoddam bonum, & de ea tanquam de proprio bono delectatur. De fine, *quo*, forte aliquis dubitauerit: ſed tamen ſine fundamento, & ratione: quia experimur in nobis deſiderium videndi Deum, & quilibet interrogatus, an velit videre Deum? reſpondebit ſe nihil aliud deſiderare. Auarus item nõ ſolùm deſiderat pecuniam, ſed etiam habere eam. Docet igitur experientia, & pecuniam, & poſſeſſionem pecuniæ eſſe duo obiecta partialia, quorum quodlibet in ſeipſo eſt volitum: attamen cum dependentia vnius ab altero. Quam veritatem, & Ariſtotel. & Auguſtin. confirmant: nam Auguſtin. 11. de Trinita. cap. ſexto, verbis expreſſis aſſirmat voluntatem noſtram habere pro fine vltimo ipſam Dei viſionem: & Ariſtotel. contemplationem ſubſtantiarum altiſsimarũ eſſe ſupremam felicitatem apertè docuit 10. Ethico. capite ſeptimo, & 8. felicitatem autem eſſe vltimum finem appetibilem propter ſe, & non propter aliud clarè docuit 1. Ethic. cap. ſeptimo. Contemplationem verò ſubſtantiarum altiſsimarum apud Ariſto. non eſſe finẽm, *qui*, ſed finem, *quo*, & formalem, euidenter colliges ex Ariſtotele in dicto capite octauo, dum ait, *& deos & homines contemplatione tanquam ſũma beatitudine eſſe felices.* Itaque negari non poteſt finem, *quo*, atque formalem in ſe eſſe quoddam bonum propter ſe appetibile, cuius gratia aliquid fit, quæ eſt vera ratio finis.

Auguſt. Ariſt.

Igitur vterq; finis ſumptus ſecundũ ſe eſt quoddam obiectum, partiale tamen, intentionis agentis, & quoddam partiale bonum, cuius conſequendi gratia media applicantur: nam auarus operatur non ſolum propter pecuniam, ſed etiam propter poſſeſsionem illius: omnia enim dirigit ad conſequendam pecuniam: ſicut etiam fidelis omnia dirigit ad videndum Deum. Quæ omnia cõfirmãtur; quia bonũ, non ſolùm vt bonũ ſed etiam vt proprium, eſt ratio proxima finalizandi, vt dicemus inferius ad quęſtio. tertiam.

8 His ita pręmiſsis patet ſolutio primæ difficultatis: nam cum finis: *qui*, & finis, *quo*, non ſint duo fines integri, & totales; ſed partiales tantum componentes vnum totalem finem, ad quem adæquatè agentis intentio terminatur; vnus nulla ratione poterit habere rationem medij reſpectu alterius; quia ex fine, & ex medio ad finem non poteſt componi vnus integer finis. Quare

Quare negandum eſt Henrico adeptionem finis, *qui*, ordinari ad eundem finem, *qui*, tanquam ad finem. Nam cum adeptio finis, *qui*, ſit formalis illius aſſecutio, nec poteſt intendi, nec applicari tanquam medium ad aſſecutionem illius; hæc omnia intellige de fine operantis: nam ſi ſermo eſt de fine operis, hoc eſt dei naturę inſtitutoris; finis, *quo*, adæquate ordinatur ad finem qui: quia Auctor naturæ operationem, qua finis, *quo*, adipiſcitur, ad finem obiectiuum ordinauit. Vide Suariū Metaphyſic. diſputat. 23. ſectio. 2. num. 12. Negandum eſt etiam Soto ſolum finem, *qui*, eſſe id, cuius gratia cætera fiunt: nam finis: *quo*, nempe viſio Dei, eſt id gratia cuius fiunt omnia, quę fiunt gratia finis, *qui*, De quo non nihil dicendum erit lib. 2. diſputatio 1. artic. ſecundo.

9 Soluitur 2. obiectio. Ad ſecundam difficultatem patet ſolutio ex doctrina ſecundi præmiſsi: nam finis, *quo*, verè eſt id, quod partialiter ab agente concupiſcitur. Quare ad argumentum negandum eſt antecedens. Ad probationem negandum eſt viſionem Dei, non eſſe obiectum, & deſiderij in via, & delectationis in patria; ſed eſſe ſolum conditionem preſentantem voluntati ipſum Deum: vt contra Caietanum, & cæteros, qui citantur, optimè defendit Bellomont. 1. ſecundæ diſput. 15. cap. 3. & 4. cuius opinionem modo ſupponimus tanquam veram, nec enim de ea latius diſputare eſt huius loci: ſatis ſit Auguſtinum eſſe in oppoſita ſententia. 11. de Trinitat. cap. ſexto, quem in ſecundo præmiſſo adduximus, quin potius contra eoſdem adducere poſſumus Ariſtotelē in locis in eodem præmiſſo adductis. Nec eſt verum eodem modo ſe habere viſionem Dei ad deſiderium Dei, & delectationem, quo ſe habet cognitio ſanitatis ad deſiderium eius: quoniam cognitio ſanitatis, non eſt ipſa formalis ſanitatis acquiſitio, ſed ſolùm eſt notitia præſentans voluntati bonitatem ſanitatis acquirendæ, vel acquiſitæ: at viſio Dei eſt formalis adeptio, qua Deum nobis adipiſcimur. Admittimus in via præcedere in nobis notitiam, quod bonum eſt videre Deum, vt poſsimus deſiderare Deū videre. An vero in patria præter viſionem ipſam intuitiuam Dei ſit neceſſaria alia notitia præſentans volūtati bonitatem Dei viſi? Alterius eſt negotij.

Auguſt. *Ariſt.*

Ad confirmationem negandum eſt adeptionem finis, *qui*, non habere aliquam bonitatem, quæ propter ſe appetatur, & cætera gratia illius: oppoſitū enim ex Auguſtino, & Ariſtotele colligimus in ſecundo præmiſſo. Quare falſum eſt eam ſolum eſſe conditionem ſine qua finis, *qui*, non eſſet bonus nobis: nam quamuis finis, *qui*, ideo ſit obiectiue bonus, quia in ſe eſt quędam perfectio nobis conueniens; quia tamen talis perfectio non poteſt eſſe nobis bona, niſi ſit nobis coniuncta, ideo ipſa formalis poſſeſsio perfectionis obiectiuæ in ſe ipſa eſt quædam formalis bonitas, gratia cuius operamur: etenim omnia agimus, vt videamus Deum. An verò eadem ratio cernatur in adeptione cuiuſcunque finis etiam illius, qui eſt finis, vt res operata? mox explicabimus. 10 Solutio confirmationis

Ad Tertiam obiectionem reſpondē dum eſt cum D. Bonauent. in 4. diſt. 49. art. 1. q. 1. & ſatis ad mentem Henrici in Summa artic. 49. quęſtio. 5. Lit. N. duos iſtos partiales fines inter ſe comparatos, non vniuocè, ſed analogicè conuenire: ſiue inter ſe comparentur in ratione entis, ſiue in ratione cauſſandi. Primum patet, quoniam finis, *qui*, eſt ſubſtantia, & finis; *quo*, eſt operatio, vel quaſi operatio, vnde aliquando non eſt res, ſed modus rei. Iam verò nec ſubſtantia vniuocè conuenit cum accidenti, nec res cum modo rei. Idem dicendum eſt ſi comparentur in formali ratione finis: quoniam finis, *quo*, eſt appetibilis, quia finis, *qui*, eſt appetibilis: nullus enim appeteret adeptionem pecuniæ, ſi pecuniam non appeteret: nec viſio Dei haberet rationem beatitudinis, niſi Deus eſſet noſtra vltima beatitudo. Igitur ſicut accidens eſt ens, quia entis: ita etiam finis, *quo*, eſt finis, quia eſt adeptio finis, *qui*. Ita fit, vt finis, *qui*, in ratione entis ſit perfectior, quàm finis, *quo*; & in ratione finis per prius participet rationem finis, quam finis, *quo*. Nec opus eſt vt ratio finis in cōmuni ſit vniuoca ad omnes fines. 11 Satis fit 3. obiectioni. *D. Bonau. Henricus.*

12 Duo ſuperſunt explicanda pro hu-
Dubium 1. ius diuiſionis perfectiori explicatione.
Vnum eſt: An diuiſio iſta finis, *qui*, &
quo, etiam reperiatur in poſteriori mẽ
bro ſuperioris diuiſionis, nimirum in
fine, qui eſt res operata, verbi gra-
tia, An ſicut in aſſecutione Dei, & in
cõſecutione pecuniæ, diſtinguntur duo
partiales fines, *qui*, & *quo*, integrantes
vnum finem totalem: ita etiam diſtin-
gui debeant in adeptione ſanitatis, in
conſtructione domus, in conſecutione
Proponitur pars negãs. victoriæ, & cætera. Parti neganti fa-
uet; quoniam nullus nullus eſt ſcri-
bentium, qui hanc diuiſionem accom-
modet, niſi fini, qui eſt operatio: imò
communiter docent finem, *qui*, ſuppoſi-
to diſtingui à fine, *quo*.

13 Affirmationi fauent verba Ariſtote-
Proponitur pars affirmatur ex Ariſtotel. lis in primo Ethic. cap. 1. text. 2. & 3. ita
enim habent: *Finium autem differentia quæ
dam videtur: quidam enim ſunt operationes:
quidam præter has ipſas, opera quædam: atque
in quibus præter operationes alij quidam ſunt
fines; in ijs ipſa opera ſunt operationibus præ-
ſtantiora.* In quibus verbis pondero illa
verba, *Præter has ipſas*: & vrgentius illa
alia: *præter operationes alij quidam ſunt fines*:
nam particula, *Alij*, inſinuat in illis fini-
bus ipſas etiam operationes eſſe fines.
Suadet etiam ratio; quia non video,
cur in vtroque membro non ſint duo
illi partiales fines diſtinguendi: nam ſi-
cut Deus non poteſt nobis eſſe bonus,
niſi per viſionem coniungatur nobis:
nec pecunia, niſi per adeptionẽ, & poſ-
ſeſsionem fiat noſtra: ita etiam ſani-
tas non poteſt nobis bona eſſe, niſi per
operationem nobis vniatur: nec do-
mus poteſt eſſe bona ædificanti, niſi per
ædificationem conſummetur. Quare ſi
adeptio pecuniæ eſt in ſe formaliter
bona, ideo quia eſt adeptio rei, quæ
eſt bona nobis, cur adeptio ſanitatis
in ſe non erit formaliter bona, & appe-
tibilis, ideo quia eſt aſſecutio boni cõ-
uenientis? nam ſicut omnia operamur
ad videndum Deum: ita ægrotus omnia
applicat ad aſſequendam ſanitatem.

14 Alterum, quod explicandum eſt, pe-
Alterum dubium. tit, an hæc diuiſio in finem, *qui*, & *quo*,
ex Ariſtotele colligatur? quam dubi-
D. Thom. tationem excitamus propter Diuum
Thomam, qui prima ſecundę quæſtio.
prima, articulo octauo, hanc diuiſionẽ
tribuitur Ariſtoteli: intepretes autem
Diui Thomæ locum denotant in quinto
Metaphyſicæ capite decimo ſeptimo,
text. vigeſimo ſecundo, ex quod tamen
loco illa deduci nulla ratione poteſt.
Vaſques Bellomonanus prima ſecundæ
diſputatio. 2. capite tertio, §. *Præterea
is finis*, ſolutionem difficultatis retulit
in diſputationem decimamquintam, ca
pite tertio, quo in loco nullum de ea
verbum fecit. Quare ex quo loco Ariſ-
totelis Diuus Thomas eam deduxerit;
mihi non conſtat.

ARTICVLVS III.

Vtrum detur finis per operationem factus & finis per operationem non factus, ſed acquiſitus.

QVARTO loco diuidi ſolet fi- 1
nis in finem, qui fit per operatio
nem: & in finem, qui per opera
tionem acquiritur. Ille operationem
agentis conſequitur: iſte eam antece-
dit, ob quam rationem ille à quibuſdã
dicitur finis conſequens; iſte finis an-
tecedens. Huius diuiſionis meminit D. D. Thom.
Thom. tertio contra gent. capite 18. vbi Ferrar.
etiam Ferrarienſis. Idem Diuus Tho- Scotus.
mas 12. Metaphyſic. lect. 6. Commento.
tertio, & in eondem loco Scotus ad tex-
tum 37. ad illa verba *Quod autem eſt*. Ean
dem explicant Curſus Conimbricenſis
ſecundo Phyſic. cap. 7. quæſtio. 20. art.
2. & Suarius in Metaphyſica diſput. 23.
ſect. 2. num. 3.

Diuiſum huius diuiſionis eſt finis, 2
cuius, vt in ſuperioribus iam aduerti-
m⁹: nã finis, *cui*, ſemper præſupponitur,
& præexiſtit agẽtis operationi: agens
enim in illius operationẽ non tẽdit, ſed
ſolũ in illius perfectionẽ; intendit enim
acquirere illi finem, *cuius*, nimirum ſani
tatem, viſionem Dei, & cætera. Vnde
præexiſtit, atque præſupponitur etiam
fini, *cui*, vel ſimpliciter, ſicut homo prę
exiſtit ſanitati; vel prout eſt illi con-
iungendus; quomodo homo præexiſtit
Deo viſo, cuius gratia operatur. Igi-
tur finis, *cuius*, eſt, qui diuiditur in hac
diuiſione; ſiue ille ſit vltimus, ſiue inter
medius.

Sed pro maiori explicatione notan- 3
dum eſt ex mente D. Thomę tertio con
tra

Notandum ex D. Tho. tra gent. dicto cap. 18. diuiſionem iſtam conuenire fini, non in ordine cauſſādi, ſed in ordine eſſendi: nam ſi expendamus finem, prout exercet ſuam cauſſalitatem, ſemper pręexiſtit operationi agentis; eſt enim primum mouens, primaque inter omnes cauſſas: dū enim propter ſuam bonitatem amatur, mouet agens, tum ad exquirenda media; tum ad illa applicanda ad ſui conſecutionem. Porrò ſi expendamus finem in ratione eſſendi, & ſecundum exiſtentiam, quam habet à parte rei, optimè acommodatur ibi hæc diuiſio: quia ſūt quidam fines, qui operationi agentis pręexiſtunt; intenduntur autem ab gēte, non vt efficiendi, ſed vt obtinendi per aliquam operationem, vel quaſi operationem: nam pecunia intenditur ab auaro, vt poſsideatur: & ciuitas à duce, vt ſubiugata, & ſubiecta proprię dictioni. Alij verò ſunt fines, qui actioni agentis non ſupponuntur, ſed per eā ſuo modo efficiuntur: nam ſanitas efficitur operatione medici, & domus operatione artificis. Sub priori membro continentur omnes fines, qui in præcedenti diuiſione dicuntur obiectiui: hi autem vel ſunt obiecta operationū immanentium, qualis eſt Deus reſpectu viſionis beatificæ: vel ſunt materia circa quam agens ſuo modo operatur, vt diuitiæ. Denique continentur omnes fines, qui ſunt res ab agente ſuppoſito diſtinctæ.

Sub poſteriori verò membro continentur, tum omnes fines, qui ſunt fines, vt res factæ: tum etiam omnes fines, qui ſunt operationes: nam & iſti ſuo modo fiunt agentis operatione: poſſeſsio enim pecuniæ negotiatione acquiritur: & viſio diuinæ eſſentiæ, actionibus viæ meritorijs adipiſcitur. Vnde hæ operationes non præexiſtunt, ſed conſequuntur potius operationem agentis.

4 Dubitatio. Dubitauerit aliquis, an hæc diuiſio colligatur ex Ariſtotele? Curſus Conimbricenſis, & Suarius locis citatis eam colligunt ex ſecundo Phyſicorum cap. ſecundo, text. 23. & ex ſecundo de Cœlo cap. 12. text. 64. & ex quinto Metaphyſicæ capit. ſecundo, & denique ex 12. Metaphyſi. cap. 12. text. 37. dicendum tamen eſt eam expreſſe colligi ex vltimo loco citato iuxta communem interpretationem Diui Thomæ, Scoti & aliorum ibi, ita enim habet. *Quod verò cuius gratia, in immobilibus ſit ipſa diuiſio manifeſtat: eſt enim id, cuius gratia alicui eorum, quorum hoc quidem eſt, hoc verò non eſt.* Senſus eſt: quod ratio finis poſsit etiā cōuenire rebus immobilibus, quas diximus eſſe per ſe appetibiles, ſatis manifeſtat vulgata diuiſio finis: nam ratio finis interdum reperitur in ijs, quæ ſunt: ideſt, quæ pręexiſtunt rebus, quę ipſorum ſunt gratia: interdum verò in ijs, quę non ſunt, ideſt, quę non præexiſtunt ijs, quę ipſorum gratia fiunt. In hoc ſecundo membro continetur ſanitas, quæ non pręexiſtit medicamentis, quæ illius gratia applicantur: ſubprimo continetur primum mouens, primumque appetibile, nimirum Deus: nam Deus, etſi pręexiſtat ijs, quę propter ipſum ſunt; poteſt eſſe finis aſſequendus ab illis, & hæc eſt propria illius loci explicatio; quamuis Alexander Aphrodiſęus in alium ſenſum & verba, & mentem Ariſtotelis interpretetur. Reſolutio ex D Tho. & Scoto. Aphrodiſ.

5. Ex illo igitur loco expreſſè ſumitur præfata diuiſio: ex alijs verò, quæ citantur, etiam deſumi valet, quia Ariſtoteles in illis aliquando agit de fine, qui agentis operatione efficitur: aliquando verò de eo, qui agenti præexiſtit, non quidem efficiendus ab eo, ſed obtinendus: nam in ſecundo Phyſicorum expreſſè docet naturam, ideſt, formam eſſe finem, nimirum generationis: quæ forma non pręexiſtit generationi, ſed per eam fit. Simili modo in quinto Metaphyſicę, & pleriſque alijs in locis docet ſanitatem eſſe finem: quę tamen non antecedit, ſed conſequitur medicationem, per quam fit. At in ſecundo lib. de Cœlo loco citato affirmat ſummum ens, atque perfectiſsimū, Deum inquam, eſſe vltimum finem, cuius gratia cętera aguntur, qui finis præexiſtit, & ſupponitur cęteris omnibus agentibus: igitur ex omnibus illis locis ſimul ſumptis colligi etiam poterit apud Ariſtotelem dari duplicem illam finium differentiam; vt quidam actioni agentis præexiſtant, nec per illam fiant: quidam verò eam conſequantur, aliquo modo per illam effecti.

ARTICVLVS IIII.

An finis alter ſit generationis; alter rei genitæ.

1 QVinta datur materialis diuiſio finis: nam vnus vocatur generationis, alter rei genitæ. Deſumpta eſt ex Auerr. 4. lib. de Cœlo cap. 3. Commento. 22. ea vtitur D. Thom. in 4. diſt. 8. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. ad primũ, & q. 2. de virtutibus art. 3. ad 18. Explicat Curſus Conimbr. 2. Phy. cap. 7. q. 20. art. 2. in 2. diuiſione, Suarius in Metaph. diſp. 23. ſect. 2. num. 10. & 11. facilè deducitur ex Ariſt. nam lib. 2. Phyſic. cap. 7. tex. 70. & lib. 1. de Generat. cap. 7. tex. 55. expreſſè docet formam etiam finem generationis: at in 2. de Cœlo cap. 3. tex. 17. ait vnum quodq; eſſe propter ſuam operationem; aperte ſignificans operationem eſſe finem cuiuſq; rei genitæ.

Auerroes *D. Thom.* *Ariſt.*

Verum nomine, Generationis, intelligenda eſt omnis actio, tam naturalis, quàm artificialis, per quam aliqua res fit; vt benè notauit Suarius: Omnis enim actio terminatur ad formam, vel quaſi formam tanquam ad finem cuius gratia agens operatur: cum verò idem finis, qui eſt actionis, ſit etiam agentis, qui per actionem operatur: non ineptè inferes, eundẽ eſſe finẽ actionis, & operãtis, vt in ſequẽti diuiſione videbimus

Nomine, formæ, intelligendũ eſſe totum compoſitum opinatur Suarius in d. num. 10. quoniam generatio maximè eſt propter totum compoſitum. Hoc tamen, etſi verũ habeat in creatione, quæ primo, & immediatè terminatur ad totum compoſitum; atque etiam in generatione ſubſtantiali, in qua compoſitũ principalius habet rationem finis, *cuius*, quàm forma ſubſtantialis: tñ in actionibus accidẽtarijs id videtur dubium: nã totum compoſitum, ad quod adæquatè terminatur actio accidentalis, nempe ſanatio componitur ex fine, *cuius*, & ex fine, *cui*, Nos autem hoc loco agimus de ſolo fine, *cuius*, qui in hac deuiſione habet rationem diuiſi: igitur finis, *cuius*, deambulationis eſt ſanitas: quamuis homo ſanus ſit finis adæquatus, & totalis compoſitus ex fine, *cui*, & ex fine *cuius*.

Dubia.

Addendum eſt nomine formæ etiam intelligi poſſe actionem, quia fieri poteſt, vt vna actio ſit finis alterius: nam finis actionis meritoriæ eſt viſio diuinæ eſſentiæ: cytharisatio etiam poteſt eſſe propter delectationem: & locutio propter intellectionẽ; quæ operationes ſunt veluti formæ intentæ per priores. 2

In ſecunda parte diuiſionis ſubre genita comprehẽdi debet omnis res creata, quæ non eſt operatio; quia omne ens creatum eſt propter operationem, vt docet Ariſtoteles ita intelligendus in ſecundo de Cœlo capite tertio, text. 17. Quæ doctrina veriſsima eſt, ſi nomine, operationis, intelligas omnem vſum, ad quem res ordinatur, ſiue illa ſit vera operatio, ſiue non, vt benè aduertit Suarius in dicto num. 11. Et vt omittamus ſubſtantias completas (quarum nulla datur, quæ non ſit à Deo auctore naturæ ad aliquam operationem ordinata tanquàm ad finem, qua poſsit vltimo fini, ſuo modo aſsimilari) id etiam verum habet in materia prima, quæ, eſt ſubſtantia quædam incompleta, & nullo modo actiua: nam materia eſt à Deo inſtituta propter ſuam cauſſalitatem materialem, nimirum ad ſubſtentandam formam, & componendum compoſitum. Domus item, quæ eſt res quædam artefacta, ædificata eſt propter vſum habitationis, & protectionis habitantium.

Ariſt.

3 Diximus (quę non eſt operatio) quoniam ſola operatio ex ſua natura non eſt propter operationem, ſed propter aliud. Primum patet, quia operatio non ideo habet eſſe, vt operetur, ſed vt per eam agens formaliter operetur. Secundum verò facile oſtenditur; quoniam actiones tranſeuntes ab auctore naturæ per ſe ordinantur ad operatum tanquam ad finem immediatum, & proximum: calefactio enim eſt propter calorem producẽdum. At actiones immanentes per ſe ordinantur ad ſua obiecta tanquam ad finem: quanuis aliqui dubitent, de quo modò non curamus.

4 Ex ijs colliges intentionem naturæ in rerum generatione, ſiue effectione vltimatè terminari ad operationem rei genitæ: quælibet enim res operando aſſequitur vltimum ſuum finem naturalẽ, quia operando aſsimilatur Deo primo agenti

agenti: in qua aſsimilatione naturalis cuiuſque rei beatitudo collocatur. Nõ negamus poſſe vnam operationem in aliam ordinari tanquam in finẽ, ſed dicimus hanc ordinationem non eſſe à natura operis, ſed ex voluntate operantis: qui poteſt rem aliquã ordinare ad finem, ad quem à natura non dirigitur, vt ſtatim dicemus: iam verò in hac diuiſione agimus de fine ad quem res genita ab auctore naturæ refertur, non verò de fine, ad quem refertur ab operante.

ARTICVLVS V.

Vtrùm detur finis operis, & finis operantis?

1 DIVIDI etiam ſolet finis materiali diuiſione in finem operis, & in finem operantis, quæ diuiſio non raro eſt vſurpata apud Scholaſticos: crebro ea vtitur D. Thomas 2. 2. q. 141. art. 6. ad 1. & in ſecundo diſt. 1. in 2. p. diſtinctionis q. 1. art. 1. & diſt. 38. q. 1. art. 5. & in quarto diſt. 16. q. 3. ar. 1. quæſtiunc. 2. ad 3. & diſt. 49. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 4. meminit illius Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 16. in Comment. lit. D. Nauar. in Cõmentario de finibus humanorum actuum n. 7. volunt nonnulli eam deducere ex Ariſt. in 5. Metaph. cap. 16. tex. 21. Sed de hoc nihil modo curam°. *D. Thom. Fonſeca. Nauarrus. Ariſt.*

2 Huius diuiſionis poſterius membrũ facilè explicatur: nã finis operantis eſt ille, quem operans pro ſua libertate, & arbitrio ſibi præſtituit: poteſt enim pro ſua libertate vti rebus propter varios, ac diuerſos fines, vt per ſe patet. Prius tamen membrum difficilius explicabitur, ſi expendantur quæ ſcribit D. Thomas in pręcitatis locis. Ex cuius mente ille finis dicendus eſt operis, ad quem opus à Deo naturæ auctore dirigitur: Deus enim naturæ inſtitutor ſingulis quibuſque rebus proprios, ac peculiares fines conſtituit; & talem cuique rei naturam indidit, qualem exigebat finis cuius gratia creabatur. Quod ſatis videtur expreſsiſſe Ariſt. 2. Phyſic. cap. 9. Igitur finis operis in vnaquaq; re creata erit propria ipſius operatio: in operationibus verò finis operis erit terminus, qui per operationem, vel producitur, vel attingitur; vt patet ex præcedẽti diuiſione, in qua ſermo eſt de fine operis, & non de fine operantis, vt aduertimus. Quia verò Deus ſingulas res ordinauit non ſolùm in proprios, & particulares cuiuſque fines, ſed etiam in ſuã bonitatem tanquam in vltimum finem, vt ſingulæ ſuo modo diuinam aſſequerẽtur aſsimilationem: proinde duplex eſt diſtinguendus finis operis: vnus proximus, alter vltimus: ad vtrumque enim quælibet res creata, ſimiliter etiam, & quælibet creata operatio ſuam habet referibilitatem; quamuis ab operante ſæpè in diuerſos alios fines dirigatur. *D. Thom. Ariſt.*

3 Illud eſt hoc loco obſeruandum finẽ operis ſemper coincidere cum fine Dei operantis, vt eſt auctor naturæ: ita vt vnus & idem ſit finis operis, & finis Dei naturam inſtituentis: nam in qualibet re, ille eſt finis operis, ad quem Deus rẽ illam ordinauit, & propter quem illam inſtituit. Nec mirum, quia idem eſt finis artis, & artificis prout eſt artifex: iam verò res omnes reſpiciunt Deum tanquam artificem. Non ſic res habet, ſi finis operis comparetur cum fine operãtis creati, hi enim fines ſæpè ſunt diuerſi, vt benè adnotauit Fonſeca loco citato, & docet experientia: quia operãs creatum ſępiſsimè res ordinat ad fines ipſis rebus extrinſecos, ad quos ex ſua natura nullam habent ordinationem. *Fonſec.*

ARTICVLVS VI.

Vtrũ detur finis principalis, & ſecundarius?

1 VLTIMA diuiſio eſt, qua finis materialiter diuiditur in principalẽ & ſecundarium. Huius diuiſionis mentionem fecit D. Thomas quodlib. 5. art. 19. & quodlib. 8. ar. 11. & in 2. diſt. 1. q. 2. ar. 3. Eſt diſtinctio vſurpatiſsima in materia de vſura, & ſimonia: eam adducit, & explicat Nauar in Manuali c. 23. n. 101. & cap. inter verba concl. 5. n. 34. & in comment. de finibus humanorum actuum n. 9. & paſsim alibi. Ex quo colliges hãc diuiſionem coincidere cũ ea, qua iuriſperiti diuidunt finẽ in motiuum, & impulſiuum. *D. Thom. Nauar.*

2 Pro explicatione præmittendum eſt finem principalem, & ſecundarium habere habitudinem, ad vnum, & idẽ medium, quod voluntas ordinat ad plures

 fines,

fines, qui nec inter ſe ſunt ſubordinati, nec ex æquo intenti;ſed vnus principaliter intentus, alter minus principaliter,& ſecundario. Igitur diuiſio iſta nō habet locum in finibus, qui ſunt ſubordinati: vt quando quis operatur propter ſanitatem non vltimatè, ſed etiam vt liberiùs poſsit ſtudio, aut cōtemplationi vacare. Nam licèt in illa appetitione finis vltim' fortè ſit principalior: finis tamen intermedius non poteſt dici ſecundarius: quia finis ſecundarius ſupponit primariū,cui ſecundarius adiungitur, vt patet in canonico, qui vadit ad Eccleſiam, primò quidem propter cultum Dei:ex conſequenti verò,ac minus principaliter propter diſtributiones quotidianas, & in hoc diſtinguitur à finibus, qui ex æquo à voluntate eodem medio intenduntur, quod eſſe poſsibile plures exiſtimant.

3 Sed iam venit explicandum, quinam finis dici debeat principalis: inde enim facilè intelligi poterit, qui finis appellari debeat ſecundarius. Ad hanc quæſtionem,teſte Nauarro, reſpondent plures ex iureperitis illum finé inter alios dici principalem, quo ceſſante ceſſaret actus,ſiue opus,quod erat ad illos fines. Colligitur hæc ſententia ex Bart.in leg. 2.§.1 lt.ff.de donat. Clarius ex Gloſ. in l. 1.§.origo ad verbum cauſſam, ff.de poſtuland:Gloſ. etiam ad verbum Periculoſis in cap.Cupiētes de Elect.in 6. Adde Bartol. clarius id docentē in Extrauagante ad reprimendum ad verbum, Ne ex eorum.n.13. cum ſequētibus. Ex quo ibi colliges cauſſam minus principalem eſſe qua ceſſante adhuc opus nō ceſſaret.Ob quam rationem omnes iuriſperiti regulam, de qua in cap. Cum ceſſante dē appellationibus,intelligunt de cauſſa finali principali,quam appellant motiuam. Ad hanc ſententiam videtur accedere Bellomont.1.2.diſp.70. cap.3.num.11.ſi finis motiuus idemeſt, quod finis principalis.

Bartoli ſententia.

4 Hæc ſententia non placuit Nauarro locis citatis: & merito ſanè: quia definitio illa, & explicatio nec cōuenit omni fini principali, nec ſoli. Non conuenit omni fini principali: quoniā quādo idem medium appetitur á voluntate propter plures fines totales (quod fieri poſſe cum Fonſeca contra nonnullos ſupponimus) ſublato vno non proinde tollitur effectus:adhuc enim per ſe dependebit ab alio fine totali, vt patet ex definitione finis totalis,quam Philoſophi recipiunt:nec hoc negat, imò fatetur Bart.in dicta Extrauagāte Ad reprimēdum loco citato,& docet Panor. cum cæteris ſcribentibus in dicto cap. Cum ceſſante cauſſa de appellationib'. Idem docet experientia in eo, qui ieiunat concurrentibus in eodem die pluribus præceptis,quorum quodlibet eſt finis principalis,&totalis illius ieiunij, & tamen vno eorum deficiente adhuc ieiunium ſeruaretur.

Bartoli opinio reijcitur à Nau.

Fonſeca.

Bartolus.
Panorm.

5 Quod verò explicatio illa finis principalis non conueniat ſoli,inde probat Nauar.quia plures dantur fines ſecundarij,& minus principales,quibus deficientibus non eſſet effectus: nam canonicus non iret ad chorum, ſi nulla eſſet ſpes diſtributionum: & tamen conſtat. cum non ire in chorum principaliter propter eas.Ex quibus patet non valere hanc conſequentiam:deficiente hoc fine deficeret effectus, ergo hic finis eſt finis principalis: quam conſequentiam expreſſè negat Maior in 4. diſt.25. q.2. in 2.argum.principali, §.Reſpondeo, & ſatis expreſſè D. Thomas in 2. diſt. 38. q.1.art.1.ad 5.Cum igitur definitio illa finis principalis nec ſoli fini principali conueniat,nec omni; infertur explicationem illam eſſe extrinſecā: ſicut etiā extrinſeca eſt à ratione cauſſæ principalis:nam vt aliqua res ab aliqua cauſſa per ſe dependeat tanquam à principali, non eſt neceſſe vt illa ſublata hæc etiam auferatur:poteſt enim ſaltem diuina potētia per ſe pendere à pluribus cauſsis principalibus,& totalibus.

Maior.
D.Tho.

Non eſt negandū quando cauſſa principalis alicuius effectus eſt vnica tātū, ſublata cauſſa effectū neceſſario tolli; in quo ſenſu cōmuniter intelligitur regula textus in dicto cap. Cum ceſſante cauſſa,de appellationibus:cum enim effectus nullam aliam cauſſam habeat, à qua per ſe dependeat; vtique ea deficiēte deficiat effectus neceſſe eſt. At tamē id cōuenit tali cauſſæ non præciſè,quia eſt principalis, ſed quia eſt vnica. Nos autem hoc loco inquirimus non rationem cauſſæ finalis vnicæ, ſed rationem cauſſæ finalis principalis, vt diſtinguitur

6 tur à ſecundaria, & minus principali.

Iuriſperitorum explicatio reijcit. Reiecta igitur communi iuriſperitorum explicatione: ſimiliter etiam reiecta alia explicatione Bartol. in l. Ambitioſa, n. 19. ff. de decret. ab ordine faciẽdis, quam refert Nauar. in dicto cap. Inter verba. n. 34: non ob rationẽ Nauarri, ſed quia idem per idem declarat; probanda foret explicatio eiuſdem Nauarri, niſi & longa nimis, & intellectu foret difficilis: nam etſi rem aliquo modo attingit, rem potius obſcurat, quam explicet, cõtra regulas bonę definitionis.

Bartol. Nauarr.

Exponitur quis ſit finis principalis. Dicendum eſt igitur illum finem dici principalem, qui ſua bonitate ſine vlla dependentia ad alium finem eiuſdem ordinis ſufficienter, ac totaliter mouet voluntatem ad excogitanda, & applicãda media. Quam explicationem colliges ex Suario 1. tomo ad tertiam partẽ diſp. 5. ſect. 4. §. *Vnde vlterius conſiderandũ*. pag. 174. col. 1. & in Metaphyſica diſp. 26. ſect. 5. n. 32: nam vt aliqua cauſſa efficiens ſit principalis, & totalis alicuius effectus, ſatis eſt ſi ab illa recipiat eſſe independenter ab alia cauſſa efficiente eiuſdem ordinis. Itaque qui finis ſua bonitate abſolutè mouet voluntatem, vt gratia illius independenter ab alio fine aliquid faciat, is dicetur finis principalis. Quod ſi Nauar. hac ſola conditione contentus foret, optimam dediſſet definitionem finis principalis; quia hæc ſola conditio explicat propriam conditionem illius quatenus eſt principalis.

Nauar.

Quis ſit finis ſecundarius. Hinc facilè colligitur, quinam finis dicendus ſit ſecundarius. Nã dicetur is qui cum alio fine concurrens non eſt per ſe ſufficiens ad mouendum voluntatem, vt abſolutè ſolius illius gratia faciat opus, quod abſolutè facit gratia alterius: ſemper enim agimus de voluntate operante gratia plurium finium.

7 Qui ſi ita ſe habent, vt vnus voluntatem moueat independenter ab altero, alter verò minimè, ſed cum aliqua dependentia ad priorem; tunc vnus dicetur principalis, & alter ſecundarius: nã finis ſecundarius ſupponit finem principalem tanquam primariò volitũ: vnde, & intenditur, vt coadiuuans motionem finalem, quam finis principalis exercet. Quæ omnia facilè colliges ex ijs, quæ de fine ſecundario docet D. Thom. quodlib. 5. art. 19. & quodlib. 8. art. 11.

D. Thom.

& 1. ſent. diſt. 27. q. 4. art. 1. ad 2. & in 2. diſt. 1. in 2. p. q. 1. art. 3. & diſt. 15. q. 1. artic. 1. ad 6. & denique diſt. 38. q. 1. art. 1. ad 5. Charitas enim etſi reſpicit vnionẽ cum Deo tanquam finem primariũ, puritatem tamen mentis reſpicit tanquã ſecundarium, quia diſponit ad præfatã cum Deo vnionem, ex D. Thom. in dicto art. 19. Sic canonicus diuina officia celebrans in Eccleſia, Deum illiuſque cultum principaliter intẽdit; diſtributiones autem ſecundario tanquam neceſſarias ad vitæ ſubſtẽtationem, quo Deo liberius in Eccleſia vacet, ex D. Thoma in dicto art. 11. & in dicta diſt. 38. loco citato. Sic Angeli creati ſunt propter hominem, tanquam propter finem ſecundarium: quia in hoc, quod hominib⁹ aſsiſtunt, diuinam ſimilitudinem conſequuntur, quæ eſt finis principaliter in eorum creatione intentus. Ita habes ex D. Thoma in 1. & 2. ſentent. locis citatis. D. Thom. D. Thom.

Ob hanc rationem finis ſecundarius à Maiore loco citato apellatur finis ſub fine: à iureperitis dicitur finis impulſiuus; quia ſcilicet potius eſt finis coadiuuans finem principalem ad mouendũ voluntatem, quam mouens illam. Vnde non deſunt, qui velint finem ſecundariũ non eſſe propriè finem, vt patet ex Nauarro in dicto cap. Inter verba loco citato. Id quod colligit ex D. Thoma 2. 2. q. 27. art. 3. quo in loco finem ſecundarium putat potius reducendum eſſe ad genus cauſſæ materialis, quàm finalis. 8 Maior. Nauarr. D. Thom.

Si quis inquirat, an idem ſit finis ſecundarius, & minus principalis? Puto reſpondẽdum eſſe negatiuè: quoniã etſi omnis finis ſecũdarius eſt minus principalis: tamen non omnis finis minus principalis eſt ſecundarius: quia fieri poteſt, vt vnius actionis dentur duo fines totales; quorum alter appretiatiuè ſit principalis, & magis intentus: alter verò minus principalis, ex ſe tamen ſufficiens, vt independenter ab altero moueat voluntatẽ; quamuis non æquè principaliter ab ea intendatur. Ita ſe habebit qui Romam proficiſcitur, & propter ſua, & propter aliena negotia lucri cauſſa: nam principaliter ſua negotia intendet, minus principaliter aliena. Et hæc de diuiſionibus finis dixiſſe ſatis ſit. 9 Finis ſecundari⁹, & minus principalis nõ cõuertuntur.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

EXPLICATA definitione finis, poſitiſque varijs illius diuiſionibus; tertio loco inquirendum eſt, quomodò finis ſe habeat tam ad bonum, quàm ad voluntatem? De quo inquiruntur quinque. Primum, an finis & bonum ſint idem formaliter? Secundò, an finis & bonum reciprocentur? Tertiò, an finis ſit obiectũ voluntatis? Quartò, vtrum ſit obiectum voluntatis adæquatum? Poſtremò; an media ad finem ſint obiecta voluntatis ſolum materialia?

ARTICVLVS PRIMVS.

An finis, & bonum ſint idem formaliter?

PRimùm inquirendum eſt, an finis, & bonum ſint idẽ formaliter? quod nihil aliud eſt, quam quærere, an ratio formalis finis ſit eadem cum ratione formali boni? Ratio dubitandi ex eo ſumitur: quia plerique docent finẽ, & bonum idem eſſe: inter quos eſt Medina 1.2.q.1.art.1. §. *His explicatis dubitatur* 1. Nec deſunt, qui doceant bonum, & finem idem eſſe formaliter, ſolùmque differre in modo ſignificandi: nã quod finis ſignificat in actu ſignato, id ſignificat bonum in actu exercito: etenim eſſe id, cuius gratia aliquid fit, conuenit fini in actu ſignato: at in actu exercito bonum eſt id, cuius gratia fit aliquid.

Medinæ, & aliorum ſententia.

2 Reſolutio quæſtionis.

Reſpondendum tamen eſt negatiuè, quia alia eſt ratio formalis boni, & alia finis: nam ratio formalis boni poſita eſt in ratione conuenientiæ, vt modo ſupponimus cum D.Thom. 3. contra gent. cap.3. in principio, & latè oſtendit Fonſeca in 4. Metaphy. cap.2. q.7. ſect.5. concl. 2. At ratio formalis finis in eo eſt ſita, quod illius gratia aliquid fiat, vt q.1. ex Ariſt. iam oſtendimus.

D.Thom. *Fonſeca.* *Ariſt.*

Accedit eò, quia ſtatim oſtendemus rationem formalem boni fundare rationem formalem finis: res enim, ideo quia bona eſt, vendicat ſibi, quod illius gratia aliquid fiat. Quare cõmunis philoſophorum conſenſus docet finem formaliter diſtingui à bono, quatenus bonum eſt: ita Fonſeca vbi ſupra, & lib. 2. Metaphy. cap.2. in Comment. lit. Q. Curſus Conimbr. in lib. Eth. diſp 2.q.1. art. 2. Molina 1. p. q.5. diſp. vnica ad finem, Cumelius ibi q. 1. concl. 3. Bellomont. 1.2. diſp.3. cap.3. poſt principium. Quæ eadem fuit ſententia Caietani, ſi attentius legatur 1.p. q.5. art.4. in principio commenti, quanuis propter terminorũ obſcuritatem non ab omnibus percipiatur: id enim ſatis ſignificauit, dum dixit D. Thomam in eo art. non quęſiuiſſe, an bonum ſit ratio cauſſæ finalis; ſed an ſit fundamentum fundans illam, illamque exercens.

Fonſeca. *Molina.* *Caiet.* *Cumel.*

§ Propoſitæ reſolutioni non opponitur D. Tho.

Nec oppoſitam ſententiam probauit D.Thom. 1.p.q.5. art.4. dum ait: bonum habere, ſiue importare rationem finis: nam ſi attentius expendantur ea, quæ ſcribit ad primum, idem eſt bonum importare rationem cauſſæ finalis, atque bonum pertinere ad cauſſam finalẽ: nã in hoc ſenſu accepit illam propoſitionẽ adductam in 1. argument. *Pulchrum importat rationem cauſſæ formalis*) nec enim ſenſus eſt, quod pulchrum formaliter ſit cauſſa formalis; ſed quod ſe habeat ex parte cauſſæ formalis, ad eamq; reducatur tanquam id, quod fundatur in forma. Quare cum D.Thom. concludit bonum habere, importareque rationẽ cauſſæ finalis; nihil aliud ſignificat, quã bonum pertinere ad cauſſam finalem, ad eamque reduci. Et meritò, quia bonum eſt fundamẽtum cauſſæ finalis: res enim ideo eſt id, cui⁹ gratia aliquid fit; quia eſt bona. Vnde interpretes D.Thomæ propoſitionem pręfatam ita explicant, vt bonum non formaliter, ſed fundamentaliter importet rationem finis. Ita Caiet. ibi initio Commenti, Molina, Cumelius, Bañes cũ cæteris interpreti bus in eodẽ loco, Ferrariẽ. 3. cõtra gẽt. cap.17. Curſus Conimb.2. Phy. cap.7. q. 21. art.2. concl.1. Quæ ſolutio cum noſtra coincidit, ſed noſtra eſt illis verbis magis germana, & menti D.Thomæ ſatis accommodata, quam explicauit in ſolutione ad primum, & inſinuat ratio, qua vtitur D.Thom. initio articuli.

Caiet. *Molina.* *Cumel.* *Bañes.* *Ferrar.* *D.Thom.*

Inde colliges optimè docuiſſe D.Thomam 3. contra Gent. cap.2. & 3. idem eſſe operari propter bonum, & propter finem: non quod eadem ſit ratio formalis boni, & finis (vt malè quidam interpretantur) ſed quia bonum fundat rationem

tionem finis, ob quam etiam rationem frequenter docuit D. Thom. bonum, & finem eſſe obiectum voluntatis, vt inferiùs dicemus. Quarè non eſt cur Diuus Thomas noſtræ, & communi ſententiæ dicatur contrarius.

4 Non repugnat Ariſto traditæ doctrinæ.

Quin potius nec contra noſtram ſententiam facit Ariſtoteles 2. Phy. cap. 3. tex. 31. & 5. Metaphy. cap. 2. text. 3. & 1. Ethic. cap. 7. text. 25. nam etſi indiſcriminatim bonum cum fine ſimul coniungat; non proinde ſignificat eandem eſſe vtriuſque rationem formalem; ſed vel id facit, quia bonum, & finis ſunt idem fundamentaliter, vt docet Curſus Conimbr. vbi ſupra: vel quia bonum coincidit cum fine, & conuertibiliter ſe habet ad illum, ſi bonum preſsius ſumatur, vt in ſequentibus oſtendemus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm finis cum bono reciprocetur?

1 Conſequenter inquirēdum eſt, an finis reciprocetur cum bono? ita ut omne bonum ſit finis: & omnis finis ſit bonum. Ex cuius quæſtionis reſolutione pendet reſolutio alterius, an finis, & bonum ſint idem re? Nam ſi reciprocantur, ſunt idem re, & fundamēto: ſecus dicendum erit, ſi vnum latius diffunditur, quàm alterum.

§. 1.

Ponitur pars affirmatiua.

2 Ad quæſtionem quidam affirmatiuè reſpondent: bonum, inquam, & finem inter ſe reciprocari, ſi ſumātur in creaturis, non quidem actu, ſed ſecundum poteſtatem. Itaque nihil eſt bonum, quod rationem finis habere nō poſsit: nihil item eſt, aut eſſe poteſt finis, quod non ſit bonum. Quam concluſionem intelligunt comparatione creaturarum: quia in actionibus diuinis ad intra nulla reperitur cauſſa finalis; ob id ibi non poteſt reperiri reciprocatio inter bonum, & finem. Ita Molina 1. p. q. 5. diſp. vnica ad finem, Curſus Conimb. in lib. Ethic. diſp. 2. q. 1. art. 2. ita intelligendus in 2. Phy. cap. 7. q. 21. art. 3. ad 2. part. primi argumenti, apud quem ſi bonum, & finis ſumantur non actu, ſed ſecundum poteſtatē optimè inter ea ſeruatur reciprocatio: quicquid enim (inquit Curſus) reddi poteſt bonum, & cōueniens reſpectu alterius; poteſt ſuapte natura habere rationem finis reſpectu illius: & è conuerſo, quicquid poteſt ab alio appeti vt finis reſpectu alicuius, poteſt eidem eſſe bonum, & conueniens.

Molina.

3 Primum aſſertionis partis fundamentum. Secundum.

Hęc ſententia primùm confirmatur: quia nulla poteſt dari inſtantia. Deinde, quia ex Ariſt. 2. Metap. cap. 2. text. 8. qui è medio tollit finem, neceſſario tollit omne bonum: quod non alia ratione verum eſſe poteſt, niſi quia boni, & finis ratio eſt reciproca, vt aduerterunt D. Thom. & Alenſis in eodem loco.

4 Tertium.

Tertiò, quia conſtat omnem finem eſſe bonum, vt demonſtrat D. Thom. 3. contra gent. c. 16. & apertè docet Ariſt. 2. Phy. cap. 3. text. 31. & 2. Metaphy. cap. 2. tex. 3. & expreſsius 1. Ethi. cap. 7. tex. 25. & 26. ex quo colliges valere hanc cōſequentiam, eſt finis: ergo eſt bonum.

D. Thom. locus pro hac parte.

Quod autem omne bonum ſit finis, manifeſtè colliges ex Ariſt. in dict. cap. 7. tex. 25: inquirens enim quidnā ſit vnicuique bonum? Reſpondet finem eſſe id quod cuique eſt bonum; quæ reſponſio non eſſet adequata, niſi omne bonum eſſet finis. Idem colliges ex D. Thom. 3. cōtra gēt. cap. 17. in 1. argum. docet enim bonum in quantum bonum eſſe finem. Quæ reduplicatiua includit hanc exponentem vniuerſalem. *Omne bonum eſſe finem.* Cum igitur finis, ideo ſit finis, quia eſt bonum, & bonum in quantum bonum ſit finis, euidenter infertur dari reciprocationem inter finem, & bonū.

§. 2.

Refertur pars negans.

5 Oppoſitam ſententiam, quæ negat dari reciprocationem inter finē & bonum, probauit Fonſeca in 2. Metaph. in comment. cap. 2. lit. Q. & latiùs in 4. Metaph. cap. 2. q. 7. ſection. 5. concl. 2. quam eandē, teſte Medina, probauerunt Caiet. & Petrus à Soto, & plerique alij, qui docuerunt bonum latius patere, quam finē; quos non reijcit Medina 1. 2. q. 1. art. 1. Quod verò bonum latius pateat, quàm finis, verbis expreſſis docet Ariſtot. 1. magnorum Moral. cap. 5. dum ait: *Bonorum, quædam ſunt finis,* quædam

Fonſeca. Medina. Caiet. Pet. à Sot.

quædam verò non; quod hoc diſcurſu euidenter demonſtratur: nam bonũ diuiditur in honeſtum, iucundum, & vtile, ex Ariſt. 2. Ethic. cap. 3. D. Thom. 1. p. q. 5. art. 6. At ratio finis non reperitur in bono vtili, ſed tantum in bono honeſto, aut iucundo, vt expreſſè docet Ariſt. 8. Ethic. cap. 2. text. 3. vbi facta prædicta boni diuiſione ita concludit: *Quare ſit, vt amabilia ſint ipſum bonum, & iucundum; vt fines.* Ex quibus verbis omnes interpretes colligunt bonum vtile non habere rationem finis: quod ratio etiam oſtendit, quoniam bonum vtile non eſt amabile propter ſe, ſed propter alterum, vt ex eodem Ariſt. eo in loco patet, dũ ait: *Vtile videtur eſſe, per quod efficitur aliquod bonum, aut voluptas.* At quod bonum fundat rationem finis, id eſt amabile propter ſe: quia finis eſt id, cuius gratia aliquid fit. Quod ſi bonum vtile non poteſt eſſe finis; vtique finis minus latè patet, quàm bonum.

Ratio pro eadem parte.

6 Quod adhuc confirmatur: quoniam ratio boni verè conuenit medijs: nec enim poſſent terminare motum appetitus eligentis; cũ appetitus niſi ad bonum non terminetur. At medijs non poteſt conuenire ratio finis, ſaltem quatenùs ſubeunt rationem mediorum, vt cõmunis philoſophorum probat ſentẽtia. Igitur non omne bonum eſt finis: ſed vel finis, vel medium ad finẽ: vt paſsim docet D. Thom. 1. 2. q. 8. ar. 2. & 2. 2. q. 33. art. 6. ad 3. & 1. contra gent. cap. 40. in fine, & de Malo q. 1. art. 2. ad 9.

Confirmatio.

D. Thom.

§. 3.
Vera Reſolutio.

7 PRO vera difficultatis reſolutione præmittendum eſt, duobus modis intelligi poſſe dari, reciprocationem inter bonum, & finem. Vno modo comparatione eius, cui res dicitur bona, & finis: & tunc ſenſus quæſtionis eſt: vtrum omnis res, quæ alicui eſt bona, eidem etiam ſit finis? & è conuerſo: vtrũ omne, quod alicui eſt finis, eidem ſit etiam bonum? Altero modo intelligi poteſt reciprocatio cõparatione rei, quæ denominatur bona, & finis; & tunc eſt ſenſus: an eadem res, quæ ſortitur rationem boni, neceſſariò etiam debeat ſortiri rationẽ finis reſpectu alicuius? Et in vtroque ſenſu, vel bonũ ſumitur pro bono ſimpliciter, quale eſt bonum honeſtum, & iucundum, quod in ſe, & propter ſe eſt bonum: vel pro bono in communi, vt abſtrahit à bono ſimpliciter, & ſecundum quid: quod ipſum diuiditur in bonum honeſtum, iucundum, & vtile. Quæ diuiſio eſt analogi in analogata ex D. Thom. prima p. q. 5. art. 6. ad 3. Et ſi bonum vtile cum cæteris membris conferatur, erit analogi per attributionem, vt benè annotauit Suarius in Metaphy. diſp. 10. ſect. 2. n. 27.

Præmiſſum ad reſolutionẽ difficultatis.

D. Thom.

Sit prima concluſio. Si ſermo eſt de bono, quod ſimpliciter eſt bonum; datur reciprocatio inter bonum, & finem tam in priori, quàm in poſteriori ſenſu. Vnde veriſsima eſt prima opinio: cui in eodem ſenſu ſecunda opinio, nec cõtradicit, nec poteſt contradicere. Facilè probatur: quoniam non ſolùm eadẽ res, quæ eſt bona, eſt etiam finis, & è cõuerſo, res, quę eſt finis, eſt etiam bona: ſed etiam eadẽ res, quæ alicui eſt finis, eidem etiam eſt bonum; & è conuerſo, res, quæ alicui eſt bonum, eidem etiam eſt finis. Itaque, omne bonum ſimpliciter eſt finis: & omnis finis eſt bonũ ſimpliciter. Vtraque pars probatur auctoritate Ariſtotelis: nam quod bonum, ſi ſimpliciter eſt bonum, ſit finis, patet ex Ariſtotele 8. Ethic. cap. 2. text. 3. dũ ait, *Bonum, honeſtum, & iucundum eſſe amabilia vt fines.* Et 1. Ethic. cap. 7. text. 25: *id quod vnicuique eſt bonum, eidem eſt etiam finis.* Quod adeò verum eſt, vt bonum, quia bonum, fundet, & importet rationem finis. At quod omnis finis ſit etiam bonũ ſimpliciter; euidenter oſtendit Ariſtoteles in dicto cap. 7. primi Ethic. dum facit hanc conſequentiam. Eſt finis; ergo eſt bonum. Denique hãc reciprocationem dari inter bonum ſimpliciter, & finem facilè colliges ex Ariſtotele 2. Phyſic. cap. 3. tex. 31. vbi inſinuat bonũ, & finem, idem eſſe: cum verò nõ ſint idẽ formaliter, vt patet ex 1. articul. erunt idem conuertibiliter. 8

Prima concluſio.

Ariſt.

Ariſtotel.

Secunda concluſio: ſi ſermo eſt de bono in communi, prout ſcilicet diuiditur in bonum honeſtum, iucundum, & vtile; in bonum item ſimpliciter, & ſecundum quid; non datur reciprocatio prioris generis inter bonum, & finẽ. Probatur, quoniam non omne, quod alicui eſt bonum, 9

Secunda cõcluſio.

num, eidem eſt finis: nam bonum vtile, quale eſt bonum mediorũ, verè eſt bonum in ordine ad bonum, cui comparãdo conducit: potio enim, & medicina eſt bona ſanitati, cum illius ſit cauſſatiua: at nullus dixerit, medicinam eſſe ſanitatis finem. Igitur bonum ſumptum in ſua communitate latiùs patet, quàm finis, ſi vtrumque comparetur cum re, cui aliquid eſt conueniens.

Quin potius, ſi propriè loquendum eſt, finis in eodem ſenſu latius patere videtur, quàm bonum: nam ſanitas eſt finis potionis, vt patet: attamẽ propriè loquendo non eſt bonum potioni, quia non dicimus ſanitatem potioni conuenire: poteſt enim ſanitas ſuam bonitatẽ communicare potioni ad hunc effectũ, vt aliquo ſuo modo fiat gratia potionis: ea nimirum, quæ ad confectionem potionis conducũt: attamen ſanitas nõ ita ſuam bonitatem illi communicare poteſt, vt verè dicatur ei conueniens. Itaque non omne, quod alicui eſt bonũ, eſt etiã illi finis: neque omne, quod alicui verè eſt finis, eidem verè eſt bonũ. Quare in hoc ſenſu veriſsima eſt opinio negatiua: cui (ni fallor) affirmatiua non contrariabitur.

10 *Tertia concluſio.* Tertia concluſio: ſi ſermo ſit de bono in cõmuni, & de reciprocatione poſterioris generis; probabilius eſt non dari reciprocationem inter finem, & bonum, vt habet opinio negatiua. Probatur, quia datur bonum, quod nulla ratione poteſt ſubire rationem finis: nam bonum vtile (quod eſt bonum mediorum) ita eſt bonum, vt nullius rei comparatione poſsit eſſe finis, iuxta probabiliorem ſententiam, vt ſuo loco oſtendemus. In hac concluſione agimus de fine, qui verè, & formaliter habet rationem finis: quod ideò dicimus, quia fortè bonum vtile mediorum poterit aliquo modo habere rationem finis participatam ab eodem fine, à quo participant bonitatem; ſed de hoc inferius ſuo loco dicendum erit.

§. 4.

Soluuntur argumenta.

11 *Reſponſio ad 1. fundamentum affirm. partis.* Huic reſolutioni non obſtant argumenta, quæ in confirmationẽ opinionis affirmãtis adductaſũt. Ad primum ex dictis patet ſolutio: datur enim inſtantia in bono vtili, quod reperitur in medijs; hoc enim, cum ſit bonum propter aliud, non poteſt ſortiri veram rationem finis.

Ad ſecundum reſpõdendum eſt cum Fonſeca in 2. Metaphyſic. cap. 2. ad tex. 3. lit. Q. propoſitionem Ariſtotelis non ob id eſſe veram, quòd inter bonum, & finem detur conuertibilitas in terminis noſtræ concluſionis: ſed ob eã cauſſam potius, quia bonum, aut expetitur propter ſe, quo pacto eſt finis: aut propter aliud, quo pacto eſt medium. Et cũ ſublato fine auferatur bonum, quod propter ſe expetitur (reciprocantur enim) ſublato autem bono, quod propter ſe expetitur, auferatur, neceſſe ſit bonum, quod expetitur propter aliud: de primo ad vltimum ſublato fine aufertur omne bonum. 12 *Ad ſecundũ Fonſeca.*

Ad tertium negandum eſt omne bonum eſſe finem, ſi ſermo ſit de bono in communi; hoc enim expreſſè negat Ariſtoteles libr. 8. Ethic. cap. 2. text. 3. & 1. Magnorum Moral. cap. 5. Nec officit locus Ariſtotelis 1. Ethic. cap. 7. text. 25; quia intelligitur de bono, quod eſt bonum ſimpliciter, vt omnes interpretes docent: nam eò loci inquirit de bono, in quo collocatur felicitas. 13 *Ad tertium Ariſt.*

Neque etiam officit locus ex D. Thoma: quia vel intelligitur de bono ſimpliciter; vel illa reduplicatiua non accipitur reduplicatiuè: quaſi contineat cauſſam, cur aliquid ſit finis; ſed ſpecificatiuè ſolùm, ita vt ſignificet rationem finis nulli conuenire, niſi media formali ratione boni. At ſenſus reduplicatiuus ſumptus ſpecificatiuè non continet exponentem vniuerſalem affirmatiuam: nam hæc (capilli, in quãtum capilli ſũt criſpi) non includit hanc exponentem, Omnes capilli ſunt criſpi, vt patet. *Ad locum D. Thom.*

ARTICVLVS III.

Vtrùm finis ſit obiectum voluntatis?

Conſequenter expendendum eſt, quomodò ſe habeat finis ad volũtatem? & primò inquiritur: vtrũ finis ſit illius obiectum? In qua quæſtione communis ſententia ferè omniũ partem affirmãtem tanquam veriſsimam ſupponit. Eam expreſſè docet D. Thom. 1. p. q. 48. art. 1. ad 2. & 1. 2. q. 1. art. 1. ad 2. & q. 7. art. 4. & paſsim alibi. 1 *Communis ſententia.* *D. Thom.*

D Huic

2 Huic communi reſolutioni illud videtur repugnare, quod communis philoſophia docet obiectum voluntatis eſſe bonum, vt probat D.Thom.1.p.dicta q.48.art.5.& q.105.art.4.& 1.2.q.1.art.6.Iam verò bonum, & finis ſunt formaliter diſtincta, vt vidimus art. 1. huius quæſtionis.

D.Thom.

3 Hanc difficultatem varij variè reſoluunt. Quidam volunt bonum, & finem non eſſe obiecta diſtincta, ſed vnum tãtum: quia bonum,& finis ſunt formaliter idem. Et ob hanc rationem obiectũ voluntatis modo dici finem, modò dici bonum: imò interdum ſimul dicitur finis,& bonum, vt patet ex D.Thom.1.2.q.1.art.1. in fine, & art. 2. ad tertium. Sed hæc opinio falſo nititur fundamento,quia bonum, & finis formaliter ſunt diſtincta,vt iam oſtendimus.

Quorūdam placitum.

Impugnat.

4 Alij in eadem opinione perſiſtunt, ſed dicunt finem in actu ſignato non eſſe obiectum voluntatis: quia obiectum volũtatis eſt bonum, à quo finis in actu ſignato formaliter diſtinguitur: finem tamen in actu exercito eſſe voluntatis obiectum:ſed non eſſe obiectum diſtinctum à bono: quia finis in actu exercito formaliter eſt ipſum bonum: bonum enim quatenus bonum, exercet rationẽ cauſſę finalis. Itaque idem eſt dicere finem in actu exercito eſſe obiectum voluntatis, atque dicere bonum eſſe illius obiectum. Hæc videtur explicatio Caietani 1.2.q.1.art.1.quem plures ſequũtur.Huic opinioni fauere videtur communis ſententia, quæ habet finem in actu exercito nihil eſſe aliud, quàm finẽ fundamentaliter ſumptum: finem autẽ ſumptũ fundamentaliter eſſe ipſum bonum; quia bonum eſt id, quod eſt appetibile,& finis, vt annotarunt Caiet.1.p.q.5.art.1.& art.4. vbi Cumelius, Bañes, & Molina, Ferrarienſ. 1. contra Gent. cap.37. §. *Ad euidentiam primi dubij*: Fonſeca 4. Metaphyſicæ cap. 2. q.7. ſect. 5. in 2. part. 2. concluſionis, Curſus Conimb.2.Phyſic.cap.7.q.21. art.2. & fuit doctrina Capreoli in 2.diſt.34. q.1. art.3. prope finem. Quare iuxta hanc ſententiam bonum formaliter, & finis in actu exercito non ſunt duo voluntatis obiecta, ſed vnum;non quidem compoſitũ ex duplici formalitate, ſed ſimplex includens in ſe ſolam rationem formalem boni, quatenus eſt radix, & fundamentum cauſſæ finalis.

Caiet.

Caiet. Cumel. Bañes. Molina. Ferrar. Fonſec. Capreol.

Sed quamuis hæc explicatio ſit ſatis ingenioſa: in hoc tamen non eſt probãda, quòd negat finem in actu ſignato, & prout formaliter diſtinguitur à bono, non eſſe obiectum voluntatis: oppoſitũ enim colliges ex D.Thoma 1.2.q.7. art. 4;quo in loco manifeſtè agit de fine ſub eà ratione,qua eſt id,cuius gratia,& docet hunc eſſe obiectum voluntatis.

Aliorum explicatio nõ probatur.

Quare ſuppoſita hac veriſsima ſententia,quod finis etiam in actu ſignato, & prout formaliter eſt finis,eſt obiectũ voluntatis; probanda eſt illorum opinio,quæ docet bonum, vt bonum eſt, eſſe obiectum materiale: finẽ verò ſimul cum appetibili eſſe obiectum formale: nam in vnaquaque potentia præter obiectum materiale,quod eſt res, quæ terminat actum potentiæ: in ipſo obiecto formali ſub ratione formali,quæ eſt ratio, vt quæ; duplex obiectum diſtingui debet: vnum veluti materiale:alterum ſimpliciter formale. Materiale eſt res, quę cadit ſub potentiam; formale autẽ eſt id, quo obiectum materiale ſub potentiam cadit,illamque immutat, vt patet in viſu: cuius obiectum materiale eſt coloratum, formale verò eſt viſibile:nam coloratum eſt id,quod videtur, viſibile verò eſt ratio formalis,ſub qua coloratum videtur: etenim ideo coloratum videri poteſt, quia eſt viſibile, hoc eſt immutatiuum potentiæ videndi per ſpecies viſibiles, quibus viſus ab obiecto immutatur.Quod pari ratione de cęteris obiectis comparatione ſuarum potentiarum exiſtimandum eſt, vt benè aduertit Curſus Conimb.2. de anima cap.3.q.5.ar.2.poſt principiũ. Quarè duplex obiectum diſtinguendum eſt in voluntate; vnũ quaſi materiale,quod eſt bonum, vt bonum eſt: etenim bonũ quatenus eſt bonum, & conueniens, eſt quod appetitur à voluntate;formale verò eſt appetibile,& finis; quia bonũ ſub ratione appetibilis & finis,cadit ſub voluntatẽ, & eã mouet: primùm.q;idẽ ad amorẽ ipſius boni; deinde etiã ad proſecutionẽ illi'.Itaq;bonũ formaliter,& finis etiã formaliter, nõ ſũt duo obiecta, ſed vnũ ex quaſi materiali,& formali cõſtitutũ:eo modo, quo coloratũ,& viſibile cõſtituũt vnũ obiectũ potẽtię vidẽdi. 5

Quæ opinio probãda ſit.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum finis ſit obiectum adæquatum voluntatis?

1 Rationes dubitandi. HÆC difficultas præcedentẽ conſequitur: cum enim determinatum ſit finem eſſe obiectum volũtatis, non ineptè inquiritur, an ſit obiectum adæquatum illius? In qua quæſtione illud difficultatem ingerit, quod voluntas non ſolùm eſt finis, ſed etiam mediorum, quæ ſunt ad finem, vt docet D. Thom. 1.2.q.8.art.2. communiter receptus. *D.Thom.*

Accedit etiam, quia bonum eſt obiectum adæquatum voluntatis: vt omnes philoſophi agnoſcunt. At ex ſententia Ariſtotelis non omne bonum eſt finis, vt patet 1. Magnorum Moralium cap.5. & libr.8. Ethicor. capit. 2. text. 3: nam bonum vtile, quod inter bona ibi enumeratur, non eſt bonum, vt finis, vt ait Ariſtoteles. *Ariſt.*

§. 1.

Referuntur variæ ſententiæ.

2 Negatiua ſententia. QVidam preſsi hoc argumento negant finem dici poſſe obiectũ adæquatum voluntatis: eſſe tamen obiectum primum, & principale: media autem, & ea, quę habent rationẽ boni vtilis, eſſe obiecta ſecundaria, & minus principalia. Quæ ſententia pleriſque nouiorum placuit, & Bellomontano 1.2.diſp.2.cap.2. At tamen cõmunior Doctorum ſententia affirmantem partem tuetur, docetque finem eſſe obiectum adæquatum voluntatis. Hanc communem ſententiam non eodem modo explicant, & preſsi difficultate initio allata eam varijs modis diſſoluunt, quos operępretium erit referre. Affirmatiu. ſententia cõmunior.

3 Primus modus explicãdi affirmatiuam ſent. Quidam communem ſententiam intelligunt de fine non preſſè, ſed latè ſũpto. Finis autem tunc accipitur preſſè, cum accipitur pro fine, cuius gratia aliquid fit, ita vt voluntas gratia ipſius in illum tendat: latè verò ſumitur non ſolùm prout dicitur id, quod gratia ſui voluntatem mouet; ſed etiam id, quod terminat actionem voluntatis: nam obiectum & terminus actionis, dicitur finis illius; cum enim finis, vt finis eſt, habeat, tum mouere voluntatem, vt gratia illius operetur; tum etiam terminare eiuſdem voluntatis actionem; profectò id, quod voluntatis actionem terminat, non ineptè dici poteſt finis: & inde eſt, vt finis alius dicatur motiuus, alius terminatiuus. Quare ſi accipiamus finem, prout abſtrahit à ratione motiui, & terminatiui, ille erit adęquatum obiectum voluntatis: ſecus ſi accipiatur propriè pro fine motiuo, cuius gratia aliquid fit. Hæc ſententia ita explicata pleriſque placuit, qui volunt eã placuiſſe Conrado 1.2. q. 1. art. 1. & rectè quidem, hæc enim ſunt illius verba: *Nota circa concluſionem reſponſiuam, & probationem eius, quod hic capitur finis extenſè, pro omni bono terminatiuo voluntatis, ſiue ſecundũ actum, qui dicitur voluntas: ſiue ſecundum actũ, qui dicitur intentio, & eſt bonũ & finis iſto modo obiectũ formale, tam motiuum, quàm terminatiuũ per ſe.* Ex quibus verbis conſtat Conradum accipere finem, prout abſtrahit à motiuo, & terminatiuo: vel, ſi mauis, prout accipitur ſecundum rationẽ terminatiui in communi, quæ ratio adęquatè terminat actum voluntatis, vt immediatè ante præcitata verba idem Conradus ſcribit inquiens: *Cauſantur actiones potentiæ ſecundũ rationes obiecti præſertim formalis terminatiue: quod eſt adæquatũ potentiæ: non autem obiectum motiuum eſt adæquatũ, quia non omnia feruntur ad potentiã ſub ratione motiui, ſed terminatiui.* Quare dubitari non poteſt, quin hæc fuerit ſententia Conradi. Quin potius eandem ſententiam quidam tribuunt Victoriæ in Commentar. ad primam ſecundæ, q. 1. articul. 1. vbi etiam Medina §. *Reſpondetur ad ſecundum*. Et videtur fuiſſe Gregorij in ſecundo, diſt. 38. quæſtion. vnica articulo primo, & Gabrielis ibi quæſtione prima, articulo primo, notabili ſecundo, qui volunt obiectum cuiuſcunque volitionis dici poſſe finem eius, non quidem propriè, ſed communiter, & latè. Vnde concedunt bonum mediorum (quod ipſum eſt bonum vtile) collatum cum actu electionis, vel intentionis dici poſſe finem illius; quod etiam, vt plerique volunt, probauerunt Victoria, & Medina vbi ſuprà. Hac ſententia ſuppoſita facilè explicantur, quæ pro ratione dubitandi initio adduximus. *Conradus. Victoria. Medina. Gregor. Gabriel.*

4 Secunda explicatio aff[...] ſententiæ.

Hæc ſententia alijs non placet, quia volunt communem ſententiam intelligendam eſſe de fine preſſè ſumpto: eam tamen intelligũt de fine ſub formali ratione finis, vel in ſe, vel in alio participata: & ſub hac diſtinctione ratio finis eſt adæquata ſub qua omnia obiecta voluntatis appetuntur; nam finis ipſe appetitur ſub ratione finis in ſe: media autem ſub eadem ratione finis, participata tamen in alio. Ita Caiet. 1.2.q.1. ar.1. poſt principium, §. *Ad hoc dicitur.*

Caietan.

5 Tertia explicatio.

Sed neque iſta ſententia alijs arridet, ſed volunt finem ſub ratione finis in ſe ſumpta eſſe adęquatum obiectum volũtatis: media enim ſolùm ſunt obiecta materialia, & peraccidés volita: eo modo, quo ſubſtantia corporea eſt materiale obiectum viſus, quia peraccidens videtur, prout ſubeſt colori. Hanc opinionem quidam tribuunt Conrado, ſed hallucinantur: fauere videtur Medina vbi ſuprà in 3. & 4. ſolutione ſecundi argumenti, vbi eam tribuit Caietano, ſed tamen falſò.

Medina.

6 Quartus dicendi modus.

Quartus dicẽdi modus vtitur diſtinctione: nam duplex eſt (inquiunt) obiectum potentiæ: vnum materiale, & alterum formale. Materiale dicitur res, circa quam potentia verſatur: formale verò eſt ratio ſub qua materiale cadit ſub potentiam. Inquiunt igitur finem non eſſe obiectum adæquatũ materiale voluntatis: benè tamen formale. Nam voluntas non ſolùm verſatur circa rẽ, quę eſt finis: ſed etiam circa media, vt argumẽtum initio propoſitum concludit; at tamen voluntas tam in finem, quàm in media ſemper tendit ſub ratione finis: quia & finem, & media vult propter bonitatem finis, à qua ſola attrahitur tam ad volendum finem, quam advolendum media. Quare ratio formalis adæquata, qua voluntas operatur, eſt ratio formalis finis. Ita docuit Suarius in Commentarijs ad 1.2.q.5. præfationis, & in ſua Metaphyſica diſp. 23. ſect. 7. nu. 17. Quo in loco aduertit in idem recidere ſententiam, quæ docet finem eſſe adæquatum obiectum motiuum, non autem terminatiuum: nam ſolus finis ſub formali ſua ratione, & bonitate mouet voluntatem ad volendum omnia, quę vult: at tamen non ſolus ille terminat voluntatis actum: quia media etiã terminant actionem voluntatis. Itaque obiectum motiuum idem eſt quod obiectum formale; terminatiuum autem coincidit cum materiali.

7 Vltima explicatio ſẽtentiæ affirmatiuæ.

Vltima ſententia à recentioribus noſtrę tẽpeſtatis cõmuniori calculo probata docet finem propriè ſumptum eſſe adequatum obiectum voluntatis, nõ ſolùm formale, ſed etiam materiale: quia non ſolum voluntas in omne obiectum tendit ſub ratione finis: ſed etiam ſemper verſatur circa rem, quæ eſt finis; etiam quando verſatur circa media. Et ratio eſt: quia media verè ſunt finis reſpectu electionis: nam hunc actũ finalizant media ſecundum propriã bonitatem diſtinctam à bonitate finis.

§. 2.

Reijcitur prima opinio.

8 Reijcitur primus modus explicãdi affirmatiuam ſent.

Harum opinionum prima reijcitur ab omnibus, & merito ſanè, quia in hac quæſtione non eſt ſermo de fine in latiori ſignificatione, prout abſtrahit à fine latè & preſſè ſumpto & prout habet rationẽ terminatiui in communi, vt benè aduertit Bellomont. 1.2.diſp.1.cap.1.n.2.& cap.2. in principio, & ante eum id pleriquę aduertęrunt; tum, quia finis in latiore iſta ſignificatione nihil conducit ad materiam moralem; tum etiam; quia Ariſt. de eo ita ſumpto nunquam fuit locutus; ſed ſemper egit de fine gratia cuius, vt patet ex his, quę adduximus ſupra q.1. ar.1. tum 3. quia D.Thom. 1.2.q.1.art.1. dũ concludit omnem humanam actionem eſſe propter finem, nomine finis nullum alium intelligit, niſi finem qui eſt gratia cuius: nam ex hoc veluti fundamentali principio colligit concluſionẽ, quã principaliter intendit, dandum inquam eſſe vnum vltimum finem, cuius gratia cætera omnia fiant. Finis autem, cuius gratia aliquid fit, nõ eſt finis ſub ratione terminatiui: media enim sũt obiecta terminatiua actus voluntatis, non tamẽ ſunt illius motiua, vt aduerſarij ſupponunt. Id etiam colliges ex ſolutione ad 1. & 2: vtrobique enim agit D. Thom. de fine, qui in intentione agentis eſt primus, & principium appetibile, quæ conuenire non poſſunt, niſi fini propriè ſumpto, qualis eſt ſolus motiuus. Quarè propoſitio propoſita à Diuo Thoma

Ariſt.

D.Thom.

D.Thom.

Obie-

Obiectū voluntatis eſt finis, quæ huic diſputationi occaſionē prębuit, nō eſt intelligēda de obiecto terminatiuo: ſed motiuo; nā ſi de obiecto terminatiuo prout abſtrahit à ratione motiui, eſſet intelligēda; ineptum foret medium ad inferendum omnes actiones humanas eſſe propter finem, ita vt à fine tanquam à vera cauſſa finali cauſſentur: nam obiectiuū terminatiuum, prout abſtrahit à ratione motiui, cum non exerceat cauſſalitatem cauſſę finalis, non poteſt cauſſare actiones humanas. Accedit etiam, quia propoſitio D. Thomæ ita habet, *Obiectum voluntatis eſt finis, & bonum*. Ex quibus verbis patet D. Thomam agere de fine, qui ſimul eſt finis, & bonum. At obiectū voluntatis, quod ſolùm eſt terminatiuum, non habet rationem boni apud aduerſarios. Concludendum eſt igitur primam opinionem reijciendam eſſe; quia in titulo quæſtionis ſermo eſt de fine in ſignificatione propria, prout finis eſt id, cuius gratia aliquid fit.

§. 3.

Reijcitur ſecunda opinio cum tertia.

9 Improbatʳ affirmatiua ſent. ſecundo modo explicata.

SECVNDA opinio, quæ Caietano communiter tribuitur, non videtur recipienda; tum quia rē potius confundit, quam explicet; vix enim explicari poteſt, quid intelligendum ſit nomine finis in alio participati. Tum etiam; quia benè explicata, recurrit cū alijs ſententijs. Nam ſi per finem in alio participatum Caietanus intelligit ipſū finem vt extrinſecè denominantem media; recurrit cum opinione quarto loco relata: nec opus eſt conſtituere obiectū diſiunctiuè adæquatum, ſed vnicum tātum ſumptum formaliter. Si verò per finem in alio participatum, intelligit bonitatem mediorum, quam ipſa media conſequuntur ex dependentia, quam habent ad finem; quæ bonitas aliquo modo participat rationē finis; opinio hæc recurrit cum vltima ſententia: iuxta quam adæquatum obiectum volūtatis, non erit aliquod diſiunctum, ſed vnum, & ſimplex ſub vna ratione finis, vt explicabimus.

Caiet.

10 Reijcitur 3 dicendi modus.

Tertià item opinio tanquam minùs philoſophica eſt reijcienda, quatenus aſſerit media non eſſe obiecta per ſe voluntatis, ſed ſolùm peraccidens; eo modo, quo paries dicitur obiectum peraccidens viſus. Quæ doctrina quam longè diſtet à vera philoſophia, inde oſtendi poteſt: quoniam obiectum peraccidens alicuius potentiæ, non attingitur in ſe, nec ſecundum ſe ab actu potentiæ: ſed ſolùm attingitur in alio, cui accidētariè coniungitur: nam viſus ideo dicitur peraccidens attingere ſubſtantiā, quia per ſe attingit colorem, cum quo ſubſtantia accidentario eſt coniuncta. At voluntas per ſe, & immediatè attingit media in ſe ipſis: immò ea attingit per actum diſtinctum ab eo, quo attingit finem: finis enim attingitur per ſimplicē volitionem, media autem attinguntur per actum electionis. Quin potius attinguntur per bonitatē illis propriam, vt dicemus. Quarè ſententia tertia in ſenſu explicato cōmuniter reijcitur à ſcribentibus 1.2.q.1.art.1. & q.8. art.2. Eā rejecit Suarius in ſua Metaphyſic. diſp. 23. ſect. 6. n. 17. & poſt eum Bellomōtan. 1.2. diſp. 1. cap. 2. poſt principium.

§. 4.

Vera reſolutio.

RElíqua erat impugnatio opinionis, quæ quarto loco propoſita fuit (de quinta nāq; mox iudiciū feremus) ſed quia illius impugnatio pēdet ex quęſtione: an bonū vtile, ſiue media ſint obiecta voluntatis ſolùm materialia? an verò ſint etiam obiecta formalia? quam difficultatem in ſequenti articulo contra illam opinionem reſoluemus; ideò ſupponamus reijciendam eſſe illam opinionem vtpotè, quæ falſo nitatur fundamento. 11 Reijcitur 4. dicendi modus.

Rejectis igitur his opinionibus ego puto amplectendam eſſe opinionem negantem, quā primo loco retulimus: quę reſoluit finem eſſe obiectum principale ac primarium voluntatis: media autem & cętera bona vtilia, eſſe obiecta ſecūdaria, & minus principalia. Quam ſententiam pleriſque nouiorum placuiſſe iam diximus, & Bellomont. 1.2. diſp. 1 c. 2. Eandem expreſſè docuit D. Thom. de Verit. q. 22. art. 13. ad 9. & clariùs q. 23. art. 3. ad 3. quo in loco in hoc eodē ſenſu voluit bonum eſſe obiectū volūtatis: quia nimirum bonum, quod eſt propter ſe bonum, & vt finis, eſt primario, & principaliter bonum: bonū autem vtile eſt bonū minꝰ principaliter, atq; ſecūdariū. 12 Amplectitur opinio negatiua initio adducta *D. Thom.*

D.Thom. Quod etiam expreſsit idem D. Tho. de Verit. q. 21. art. 1. ad finē corporis. Quæ opinio confirmari poteſt; quoniam licet media ſint obiecta formalia ratione propriæ bonitatis, vt in ſequēti art. oſtendemus: quia tamen bonitatem habent, & appetibilitatem pendentem, & ſuo modo cauſſatam à bonitate, & appetibilitate finis, vt ibi dicemus; adhuc finis ſe habet ad media, vt ratio formalis volendi ea. Erit igitur obiectum volitū non ſolùm principaliter, ſed etiam primo. Quare voluntas ſe habebit ad finē, & media, ſicut ſe habet intellectus ad principia, & concluſiones: nā inter haſce potentias penes hoc datur analogia. Iamverò intellectus primo, & principalius reſpicit principia, ſecundario autē concluſiones, vtpotè quia ex illis pendent. Adde etiam, quia voluntas primò, & principaliter reſpicit bonum honeſtum, & iucundum, ſecundario autem bonum vtile: quia hoc bonum reſpicit, vt conducit ad conſecutionem illius, vt expreſſè ait Ariſtot. 8. Ethic. cap. 2. poſt principium. *Ariſt.*

13 Et hæc ſententia eſt omninò amplectenda, ſi finis accipiatur ſub propriiſſima acceptione finis, quatenus ſcilicet volitus, & amatus finalizat media ad ſui cōſecutionem: quo modo acceptus ita diſtinguitur à medijs, vt media ſub ratione medij nunquam poſsint ſortiri rationem finis: hoc enim modo à fine, & à medijs nulla poteſt abſtrahi vna formalis ratio obiectiua, quæ ſiue vniuocè ſiue analogicè ſit communis: vnde voluntas in finem, & in media non poteſt tendere niſi ordinatè, itaut prius in finē terminetur, & per eum in media.

14 Diximus (*ſi finis accipiatur ſub propriiſſima ratione finis*) quia plerique philoſophorum philoſophantur in fine duplicē rationem cauſſalitatis: vnam, qua propter ſuam bonitatē finalizat actum, quo voluntas in illum immediatè tendit: alteram, qua ſui amore, & appetitione finalizat media, quibus habeatur. Et quanuis hæc poſterior finalizandi ratio ſit præcipua vis in cauſſa finali, quæ ſolùm fūdatur in bono propter ſe: quod bonum per antonomaſiam appellatur finis, prout finis diſtinguitur à medijs: tamen prior illa finalizandi ratio, apud pleroſque eſt & vera, & propria ratio cauſſæ finalis, fundata tam in bono propter ſe, prout in voluntate excitat ſimplicem ſui amorem: quam in bono propter aliud, prout voluntatem excitat ad ſui electionem. Hac ſuppoſita philoſophia, & opinione (quam eſſe probabilem inferiùs oſtendemus) non ſine fundamento recipi poterit vltima opinio, quæ inter recentiores noſtris temporibus videtur communis, affirmatque finem propriè ſumptum eſſe vnum adæquatum obiectum volūtatis, non ſolùm materiale, ſed etiam formale. Fundamentum eſt, quia voluntas non ſolùm in omne obiectum tendit ſub formali ratione finis, quia in omne obiectum tendit gratia propriæ bonitatis: ſed etiam ſemper verſatur circa rem, quæ verè eſt finis, etiam quādo verſatur circa media: nam res, quæ eſt medium, verè habet rationem finis in ordine ad actum eligendi, quia voluntas illam rē eligit propter propriam bonitatē, quā in ſe habet, vt præcedens opinio ſupponit. *Vltima explicatio aſtir matiuæ ſententiæ recipi etiam poteſt.*

Iuxta quam ſententiam licèt voluntas tendat in media dependenter à bonitate finis, & præſuppoſita illius volitione, vt iam oſtendimus: nulla tamen ratione vult media ſaltem immediatè, ſub formali ratione finis: quia formalis, & immediata ratio eligendi aliquod medium eſt bonitas propria ipſius medij, cuius gratia voluntas immediatè illud eligit, quicquid aliter philoſophentur auctores quartæ ſententiæ: in hoc tamen non audiendi: quia bonitas finis, ſi admittenda eſt tanquam ratio formalis volendi media; illa non erit ratio immediata, ſed mediata. Et ita facilè diſſoluitur fundamentum quartæ opinionis, ſiue primam probes opinionem quam veriorem putamus, ſiue vltimā, quam exiſtimamus eſſe probabilem.

ARTICVLVS V.

An media ad finem ſint obiecta voluntatis ſolùm materialia?

§. 1.

Refertur opinio quod ſolùm ſint materialia.

1 Qvod media ad finem, bonaque vtilia non ſint obiecta voluntatis formalia, ſed ſolùm materialia, fuit opinio Aureoli in 1. diſt. 1. q. 2. art. *Aureoli ſententia.*

art. 3. pag. 95. columna 2. B. quam probauere quidã ex nouioribus, & inter eos Suarius in Coment. ad primam 2. in pręfatione q. 5. & in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 6. num. 17. latius diſp. 10. ſect. 2. nu. 22. & 23. Pro hac opinione primùm adducitur auctoritas D. Thomæ. 1. p. q. 5. art. 6. præſertim ad ſecundum, vbi ſic ait: *Vtilia dicuntur, quæ non habent in ſe vnde deſiderentur: ſed deſiderantur ſolùm vt ſunt ducentia in alterũ, ſicut ſumptio medicinæ amaræ.*

Primũ fundamentum deſũptũ ex autoritate D. Thom.

2 2. Fundamẽtum.

Deinde media non dicuntur bona ab aliqua bonitate illis intrinſeca, quæ ſit in illis, ſed ſolùm à bonitate finis, quæ extrinſecè illa denominat. Ergo media ſolùm ſunt obiecta materialia voluntatis, formale autem eſt ſolus finis. Conſequentia eſt nota: Antecedens probatur, quoniam bonitas mediorum eſt bonitas boni vtilis: at bonum vtile, vt vtile eſt, dicitur bonum non ab aliqua bonitate, quæ ſit in illo, ſed per denominationẽ extrinſecam à bonitate finis.

3 Pro cuius maiori explicatione aduertunt vtilitatem rei vtilis pro materiali dicere vim quandam, ſiue virtutẽ, quæ eſt naturalis perfectio illius, quæ virtus ſiue perfectio comparata cũ ipſa re habet rationem boni naturalis, cùm ſit perfectio illi naturaliter conueniẽs: comparata tamen cum appetente (reſpectu cuius habet rationem boni humani ſpectantis ad mores) non habet rationem boni, niſi quatenus apta eſt efficere, comparareque bonum, aut honeſtũ, aut iucundum, vt expreſſè docet Ariſt. 8. Ethic. cap. 2. tex. 3. Id declaratur exẽplo: nam potio amara in genere quidẽ rei habet virtutem expellendi bilem: quę virtus comparata cum ipſa potione non eſt illi bonum vtile, ſed bonum quoddam connaturale: at in genere moris comparata ad hominem, qui potionem appetit, ſolùm appetitur, vt vtilis, & conueniens ad cauſſandam ſanitatẽ expellendo humorem nociuum, quo ſi homo careret, nòn appeteretur. Ex hoc inferunt bonũ vtile, vt eſt vtile, non habere propriam bonitatem, ſed denominari bonum à ſola bonitate finis, à qua licèt extrinſecè; formaliter tamen quodammodo informatur, & denominatur. Ex quo rurſus colligunt bonum vtile in ordine ad appetitum ſolùm habere rationem obiecti materialis, quod ipſum ſub ratione bonitatis, quæ eſt in fine, terminat actum voluntatis.

Ariſt.

4 Tertiò accedit; quoniam media, bonaque vtilia, quatenus talia, non excitant, nec mouent appetitum ad ſui appetionem: aliàs medijs, bonoque vtili, quatenus eſt vtile, conueniret cauſſalitas finalis. Quod eſt falſum. Ergo volũtas ſolùm tendit ad media, bonaque vtilia tanquam ad obiecta materialia, cuius formalis ratio eſt ſola bonitas finis.

3 Fundamẽtum.

5 Ex his concludũt media ad finem ſecundum ſe eſſe obiecta voluntatis ſolũ materialia, quæ actum voluntatis terminant ſub ratione formali finis: bonitas enim finis eſt voluntati tota ratio tendendi in media.

Quod adhuc exemplis declarant: Primum ſumitur ab adoratione imaginis: Secũdum ab actu diligendi proximum. Nam imago, vt volunt, ſolùm eſt materiale obiectum adorationis: formale, enim eſt ſola excellentia exẽplaris, ſiue prototypi: proximus etiam, quem propter Deum amamus, eſt obiectum materiale illius amoris; Deus autẽ eſt obiectũ formale, quia eſt ratio formalis, ſub qua noſter amor tendit, ac terminatur in proximum.

Exẽplis denique eadẽ ſentẽ. confirmatur.

§. 2.

Exponitur vera ſententia, & reijciuntur fundamenta, quibus aduerſia confirmatur.

6 Oppoſitam ſententiam, quod ſcilicet media, atq; bona vtilia ſint per ſe obiecta voluntatis, nõ modò materialia, ſed etiam formalia probauit noſter Gregorius de Arimeno 1. ſent. diſp. 1. q. 1. art. 2. in fine. §. *Ad probationem dico*, quem plures ſecuti ſunt, & nos hanc ſententiam olim probauimus cum interpretaremur D. Thomam ad 1. 2. q. 1. art. 2. & modo etiã probamus: illam poſtea ſecutus fuit Bellomontan. ibi diſp. 1. cap. 2. poſt principium. Vnicum huius opinionis fundamentum in eo eſt poſitum, quod in medijs (in quibus bonum vtile reperitur) datur aliqua ratio boni ipſis propria, & diſtincta à bonitate finis. Hoc enim admiſſo negari non poteſt media ad finem eſſe obiecta formalia voluntatis, cùm in

Adducitur vera ſentẽt. Gregor. D. Thom.

ſeipſis habeant propriam bonitatem, quę ipſis eſt ratio formalis obiectiua.

Prima Vaſquij probatio ex Ariſt. & D.Tho. Quod verò media ad finem propriã habeant bonitatem diſtinctam à bonitate finis, ab eo tamen dependentem (in quo eſt poſita tota difficultas) probat Bellomont. 1. quia bonum tam ab Ariſt. 8. Ethic. cap. 2. quàm à D.Thom. 1. p. q. 5. art. 6. diuiditur in tria membra, honeſtum inquam iucundum, & vtile: ergo ſingula quæq; membra habent propriam bonitatem à bonitate aliorũ diſtinctã. Vnde Ariſt. loco citato propriã bonitatẽ boni vtilis in eo poſuit, quod conducat ad conſecutionem aliorum bonorũ, in quibus datur ratio finis. Vnde infertur bonitatẽ boni vtilis eſſe bonitatem relatam: cum tamen bonitas aliorum bonorum ſit abſoluta.

7 Deinde id ipſum oſtendit: quoniam media non poſſunt eſſe bona à bonitate finis per extrinſecam denominationẽ tanquam à forma, à qua formaliter dicantur bona: ſequeretur enim omnia media æqualiter eſſe bona; quod cũ ſit abſurdum, concedendum erit in ipſis medijs ineſſe aliquam propriam bonitatem.

8 Hæc tamen argumenta videntur minus efficacia: nam ad primum aduerſarij negarent conſequentiã; quia vt bonum vtile conſtituat diſtinctum membrum à bono honeſto, & iucundo, non neceſſe eſt, habeat in ſeipſo bonitatem ſibi propriam diſtinctã à bonitate aliorum bonorum: ſed ſatis eſt, quod extrinſecè participet bonitatem aliorum, quę eſt bonitas finis, à qua extrinſecè veluti informetur, ac denominetur; nam diuiſio illa boni, ſi cætera duo bona cum ſolo bono vtili conferantur, eſt diuiſio analogi per ſolam attributionem, qualis eſt diuiſio ſani in cibũ, medicinam, & animal ſanum, vt bene aduertit Suarius in dicta. diſp. 10. ſect. 2. n. 27. Quare ſicut cibus formaliter participat rationem ſani à ſanitate, quæ eſt in animali tanquam à forma extrinſeca; & nihilominus conſtituit membrum ſani diſtinctũ ab alijs, ſimiliter dicendum erit in bono vtili.

9 Reijcitur 2. probatio. Ad ſecundum aduerſarij negant antecedens: cuius probatio friuolam habet conſequentiam, vt facilè patebit ex ijs, quæ ipſe Bellomontanus immediatè adducit: poterunt enim aduerſarij reſpõdere bonitatem finis inæqualiter participari à medijs: tum propter inæqualem efficaciam ad conſecutionem finis (nec enim omnia habent æqualẽ virtutem ad finem conſequendum) tum etiam; propter ſubalternationẽ in participando eandem bonitatem: vnum enim medium per aliud operatur finẽ.

Vaſquij reſponſio in ſatisfacit. Cui ſolutioni non ſatis occurrit Bellomontanus, dum affirmat ſe iudice, & auctore illam efficacitatem eſſe bonitatem vtilem ad finem, diſtinctam à bonitate finis; nam hoc illius iudicium, quãtumvis grauiſsimũ, nõ admittunt auctores contrariæ opinionis: qui agnoſcunt illam virtutem, ſiue efficacitatem eſſe materiale, quod denominatur bonũ vtile: formale autem, à quo formaliter denominatur bonum, eſſe bonitatem finis & ab illa tanquam à forma extrinſecè informante, & denominante dici bonũ. Quod Bellomontanus deberet expugnare; nam quod aliqui dicunt nullã rẽ eſſe bonam per extrinſecam denominationem, nõ recipitur ab aduerſarijs, niſi in bono, quod eſt ſimpliciter bonum: nõ verò in bono ſecundum quid, quale eſt bonum vtile; quod etiam erat impugnandum.

§ 3.

Ponitur vera fundamenti confirmatio.

10 Adducitur verum fundamentũ propoſitæ ſententiæ. NOs propoſitum veræ opinionis fundamentum (in medijs ſcilicet reperiri aliquam rationem boni ipſis propriam, & diſtinctam à bonitate finis) inde non inefficaciter confirmabimus; quia bonum, quod eſt alteri bonum, (de quo ſolo agimus) non ſolùm in ſuo conceptu intrinſecè includit perfectionem: ſed inſuper addit rationem conuenientiæ, quæ eſt communis omniũ reſolutio, quam in ſuperioribus ſępe docuimus cum D.Thom. 3. contra gẽt. c. 3. & 1.2. q. 29. art. 1. & 1. p. q. 5. art. 3. ad primum. Docet Caiet. q. 32. art. 1. latè Fonſeca 4. Metaphy. cap. 2. q. 5. ſect. 5. concl. 2. in tertia illius parte: ex aduerſarijs latè id docet Suarius in Metaphyſica diſp. 10. ſect. 1. num. 12. & ſectio 3. num. 3. cum Bellomont. 1. p. diſp. 23. cap. 4. num. 8. & 9. Ex quibus cõſtat bonitatem intrinſecè dicere perfectionẽ conno- *D.Thom. Caiet. Fonſeca.*

connotando quandam conuenientiam cum re, cui dicitur bona. Sed media, vt media ſunt, & vt ſunt quædam bona vtilia, non ſolùm habent propriam perfectionem diſtinctam à perfectione finis; ſed etiam conuenientiam propriam, ac longe diuerſam à conuenientia, quam bonitas finis importat. Ergo media, vt media ſunt, & prout ſunt bona quædam vtilia, habent propriam bonitatem lõge diſtinctam à bonitate finis; quanuis eam non habeant ſine dependẽtia à bonitate illius.

11 Maior huius diſcurſus etiam aduerſarijs eſt notiſsima: Minoris primam partem illi ijdem admittunt: fatentur enim in bono vtili dari perfectionẽ ipſi intrinſecam, & propriam: verbi gratia, in medicina (quæ eſt vtilis ad ſanitatẽ) agnoſcunt vim, & proprietatem quandam illi intrinſecã ad expellendum humorem nociuum. Ita fatetur Suarius in dicta diſp. 10. ſect. 2. n. 23. Nec poteſt id negari.

Poſteriorẽ verò noſtræ minoris partem (in qua eſt ſtatus controuerſiæ) ex eo oſtendi videtur; quia ex eodem Suario in dicta diſp. 10. ſect. 3. nu. 3, bonum in ſuo conceptu intrinſecè includit perfectionem connotando conuenientiam, quam habent ad rem, cui eſt bonum, vt idemmet declarat in eodem loco ſect. 1. num. 12. & videtur fuiſſe mens D. Thomæ de Veritate q. 21. art. 6. in corpore, ſi benè expendatur. Hæc autem conuenientia connotata per hoc nomen, *bonitas*, vel eſt formaliter ipſa perfectio, vt nonnulli volunt, inter quos Henricus quodlib. 3. q. 2. vel eſt relatio rationis, vt habet communis opinio D. Thomæ, & ferè omnium Philoſophorum, quam de bono relato probat Bellomont. ad primam partem diſp. 23. cap. 4. nu. 9. vel denique eſt accommodatio, aptitudo, atque inclinatio ipſius met perfectionis ad rem, cui eſt bona, quæ mihi eſt verior ſententia (de qua alibi) quam idẽ Suarius tribuit Caiet. 1. 2. q. 12. art. 1. Sed quã benè, ipſe viderit. Si verò conuenientia connotata eſt idem realiter, & formaliter, quod perfectio, quã bonũ, vt bonum intrinſecè includit (quę eſt prima ſententia) cùm media, & omnia bona vtilia, vt talia ſunt, habeant propriam perfectionem diſtinctam à perfectionè finis, vt habet prima pars minoris: profectò habebũt etiam propriam conuenientiam diſtinctam à conueniẽtia finis, quanvis ab ea dependentẽ, vt dicemus.

D.Thom. *Henricus.* *D.Thom.*

Idem dicendum, eſt ſi conuenientia formaliter eſt relatio rationis, vt habet ſecunda, & cõmunis opinio; quia relatio, ſiue realis ſit, ſiue rationis, nec in exiſtere, nec denominare poteſt niſi ſubiectum, quod denominatur relatiuũ quantumvis fundamentum proximum, ratiovè fundandi in eo non exiſtant, ſed in alio: eſt enim proprium relationis, vt relatio eſt, non denominare niſi intrinſecè: hoc eſt ſubiectum illud, in quo ineſt, vt docet D. Thom. 1. contra gent. cap. 13. cõmuniter receptus, quem etiã refert, & probat Suarius in Metaphyſica diſp. 47. ſect. 12. num. 8. Concedendũ eſt igitur relationem conuenientiæ, à qua media, bonaq; vtilia formaliter dicũtur bona, nulla ratione eſſe relationẽ extrinſecam ipſis medijs, bonisq; vtilibus, ſed intrinſecam potius inexiſtentem in illis, eaſque intrinceſè denominantem. Quare perfectio, quę eſt in medijs nulla ratione poterit formaliter denominari bona, à relatione conuenientiæ, quæ eſt in bonitate finis, ſed à conuenientia ſibi propria, & diſtincta à cõuenientia, quæ in bonitate finis reperitur. Quod etiam ex eo patebit; quia vtraque illa conuenientia habet diſtinctos terminos: etenim cõuenientia medij reſpicit tanquam terminum ipſam ſanitatem, cuius medicina eſt effectiua: at conuenientia ſanitatis reſpicit hominem, quem ſanitas perficit. 12

D.Thom.

Euidentior erit noſtra ſententia, ſi conuenientia nihil aliud dicit, quám accõmodationem, aptitudinem, inclinationemvè, quam perfectio habet ad rẽ, cui eſt conueniens, & bona; nam iuxta hanc ſententiam bonum vtile, quod in medijs reperitur, nihil aliud dicit, quã perfectionem illius, vt accõmodatã ad conſequendum finem, vt ex Caietano concedit Suarius in dicta ſect. 1. nu. 12. in vltimis verbis. At quis non videt aptitudinem, & inclinationem, quam medicina habet ad efficiendam ſanitatem, diuerſam eſſe ab aptitudine, quam ſanitas habet ad perficiendum hominem? Nam aptitudo, & accõmodatio ſanita- 13

tis

tiſ ad hominem fundatur in cauſſalitate formali, & informatiua, quam ſanitas exercet in homine: aptitudo verò medicinæ fundata eſt in cauſſalitate effectiua ſanitatis, mediante qua eſt homini accõmodata.

14 Quid reſp. dici poſsit ad fundamẽtum adductum. Ad hoc argumentum forte quis reſpondebit conuenientiam, quę formaliter connotatur per bonitatem, dicere quidem accõmodationem, & inclinationem: non tamen dicere accõmodationem perfectionis, quæ eſt in bonitate ad rem, cui illa eſt bonitas, vt malè ſupponimus: ſed dicere accõmodationem rei, cui bonitas eſt bonitas, ad ipſam perfectionem bonitatis: v.g. bonum ſanitatis intrinſecè dicere perfectionem ipſius ſanitatis, connotando accõmodationem, & inclinationem, quæ eſt in homine reſpectu ipſius ſanitatis: ita Suarius in dicta diſp. 1. ſect. prima, num. 12. Ita fit vt bonum vtile intrinſecè dicat vim, ſeu proprietatem, v. g. medicinæ; cõnotando tamen cõmenſurationem, & inclinationem ſanitatis ad ipſam medicinam, & iſto modo optimè intelligi conuenientiam boni vtilis eſſe extrinſecam, ſumique à conuenientia, & bonitate finis.

15 Adducta ſolutio nõ admittatur. Sed ſolutio iſta non eſt admittenda: Primo; quia ipſe Suarius in citato loco ſibi conſtat; nã in inductione, quã ibi affert, ad noſtram recurrit ſententiam, dum accõmodationem, quam cõuenientia importat, expreſſè coniungit cum perfectione boni, ita enim ait: *bonũ delectabile nihil aliud eſt, quàm bonum habens conuenientiam cum natura ſenſibili, vt Caietan. latè tractat. 1. 2. q. 32. art. 1. explicans quomodo id non ſit relatio, ſed ipſa res, vt accommodata tali naturæ.* Et ſtatim de bono vtili ita ſcribit: *bonum vtile ſolùm dicit bonum aptum & accommodatum ad finem intentum.* Apertè igitur fatetur accõmodationẽ, quam importat cõuenientia ſe tenere ex parte perfectiõis ipſius boni. Imò ibi apertè docet conuenientiã ipſam nihil aliud dicere, quam mutuam rerum connexionẽ, & fundamentalem proportionẽ. Igitur ſi inter perfectionem, quam intrinſecè importat bonitas, & rem, cui illa dicitur bona, datur mutua commenſuratio, & inclinatio; cur bonum potius dicet cõmenſurationem ſe tenentem ex parte rei, cui perfectio dicitur bona; quàm eam, quæ ſe tenet ex parte perfectionis, quę per bonum importatur? pro fecto nulla ratio aſsignabitur, cur hæc potius, quàm illa cõmenſuratio per bonum formaliter cõnotetur. Nos autem pro noſtra ſententia: quod ſcilicet importetur cõmenſuratio, quę ſe tenet ex parte perfectionis per bonum importatę habemus D. Thomam, qui de Veritate q. 21. art. 1. in fine corporis expreſſè ait, *bonum vtile ex eo dici bonum, quia natũ eſt conſequi finem*: quæ verba declarant habitudinem ſe tenentem ex parte ipſius boni. Idem D. Thomas multis in locis docet media habere rationem boni ex ordine, quem habent ad finem. Ita ſecũda ſecundæ q. 33. art. 6. ad tertium, & de Malo q. 1. art. 2. ad 9. Sæpiſsimè etiã affirmat bonum importare habitudinem perfectiui, vt patet de Veritat. q. 21. ar. 6. Denique 1. p. q. 16. ar. 1. aſſerit, *terminũ appetitus, quod eſt bonum, eſſe in re appetibili, & ab ea deriuari.* Quæ omnia euidenter declarant cõmenſurationem illam, ſiue relatio ſit, ſiue non, ſe tenere ex parte perfectionis per bonum importatę. D. Thom.

Quo ſuppoſito vera eſt noſtra minor, vt iam oſtendimus, quæ eadem ſtabiliri etiam poteſt ratione: quoniã cõmẽſuratio illa, & inclinatio rei, quę perficitur, ad perfectionem perficientem eſt cõmenſuratio quędam paſsiua: quod ſignificat Suarius dũ illam appellat capacitatem naturalem ad recipiendam boni perfectionem: iam verò formalis ratio boni, quæ poſita eſt in conuenientia, non fundatur niſi in actu, & forma, quatenus eſt vel efficienter, vel formaliter perfectiua.

Ex quibus omnibus euidẽter conſtat media, vt ſunt quædam bona vtilia: habere & perfectionem, & conuenientiã ſibi propriam diſtinctamq; à perfectione, & conuenientia, quæ reperitur in bonitate finis, quę erat minor ſuperioris diſcurſus à nobis probanda. Cum igitur bonitas, vt initio diſcurſus dicebamus, nihil aliud dicat, quàm perfectionem connotando conuenientiam: benè concluditur in medijs, boniſq; vtilibus reperiri propriam bonitatem diſtinctã à bonitate finis.

§. 4.

Amplius confirmatur vera ſententia.

Poteſt

17 Amplius propoſita ſententia confirmatur.

POteſt adhuc noſtra iſta ſententia cõfirmari ex eo, quod pluribus ſuppetentibus medijs ad conſequendum finem, vnum præ alijs à voluntate appetitur, & eligitur: quæ volũtatis electio non aliunde prouenire poteſt, quã ex propria cuiuſq; medij bonitate, & conuenientia, quam habet ad finẽ, quæ in vno medio maior eſt, quàm in alio: nam ſi ſola bonitas finis eſſet illis proxima ratio formalis appetitionis, & diligibilitatis, nihil eſſet, cur voluntas hoc medium potius, quàm illud præuia conſultatione deligeret: nec cur vnum mediũ eſſet appetibilius, quàm alterũ.

Nec tolles vim argumenti, ſi dicas ideo hoc mediũ potius quàm illud eſſe appetibile; quia bonitas finis magis ab hoc, quàm ab illo participatur: nã ſtatim inquiram, in quonam poſita ſit hęc maior participatio finalis bonitatis? Si enim (vt videtur) in hoc ſolùm eſt poſita, quia vnum medium ex ſua natura habet maiorem vim, & efficaciam ad finem conſequendum; cur illa efficacitas, & vis cum illa conuenientia, & accõmodatione ad obtinendum finem, nõ dicetur bonitas? profectò pro parte negante nulla afferetur probabilis ratio.

18 Accedit eò: quoniã in ſpeculabilibus concluſio habet diſtinctam veritatem, & cognoſcibilitatem à veritate, & cognoſcibilitate principiorum, vt omnes fatentur: cur igitur media ad finem non habebunt bonitatem ſibi propriam diſtinctam à bonitate finis? nam iuxta vulgatum axioma: ſic ſe habet finis ad media, quomodo ſe habẽt principia ad cõcluſionem. Nec aliquid cogit, imò nec ſuadet, axioma iſtud in propoſita materia non eſſe verum.

19 Pro eadem ſententia adducũt quædam D. Th. loca.

Poſtremo pro eadem ſententia facit D. Thom. qui ſæpiſsimè docet *voluntatem & eſſe finis, & eorum, quæ ſunt ad finem.* Ita 1. 2. q. 8. art. 1. & 3. & de Verita. q. 22. art. 13. ad 9. & q. 23. art. primo ad 3. & art. 4. in corpore: quibus in locis agit de obiecto formali voluntatis, vt bene aduertit Bellomontanus 1. 2. diſp. 1. cap. 2. §. *Quo modo autem media*: nam in dicta q. 8. art 1. eodem modo agit de obiecto voluntatis, quo de illo egerat art. 1. præcedente: in quo, dubio procul, egit de obiecto formali. Quod etiam colliges ex eo, quòd finem appellat obiectum principale, & primarium; media autem ad finem, obiecta ſecundaria: quę diuiſio nõ conuenit obiecto materiali, ſed formali; cuius membra inter ſe diſtinguntur, penes diuerſam rationem volendi. Nec videtur à noſtra ſententia longè eſſe Caietan. 1. 2. q. 8. art. 3. dum inſinuat, *ea quæ ſunt ad finem tunc ſe habere vt materiam, cum vnico voluntatis actu interdum appetuntur: nam quando appetuntur diuerſis actibus, ſe habent formaliter.* Caietan.

20 Addidimus ſuperius media ſuam propriam bonitatem habere dependẽtem à bonitate finis: quia illorum bonitas non habet rationem bonitatis, & conuenientiæ in ordine ad appetitum hominis, niſi per habitudinem ad finem: ideo enim appetitur ſciſio venæ, aut potio amara, quia appetitur ſanitas, cuius illa media ſunt effectiua: & inde eſt, vt non ſint appetibilia, vbi nullus datur appetitus ſanitatis habendæ: vt patet in homine ſano, cui ſciſio venę eſt inconueniẽs. Igitur conuenientia mediorum dependet à conuenientia finis: & eatenus media ſunt bona, quia finis eſt bonus.

21 Aduertendum tamen bonitatem mediorum dependere à bonitate finis tanquam à cauſſa radicali, & remota; quatenus ſcilicet eorum bonitas ſuo modo cauſſatur à bonitate finis: efficienter quidem, quoad actum: quia amor finis effectiue cauſſat amorem mediorũ: formaliter verò, quoad rationem volendi: ſiquidem bonitas, & conuenientia finis eſt formalis ratio bonitatis medij; non quidem tanquam cauſſa formalis proxima, à qua extrinſecè media formaliter, & proximè habeant bonitatem, vt male exiſtimat Suarius in dicta diſp. 10. ſect. 2. num. 24. ſed tanquam cauſſa formalis radicalis, & remota. Quæ doctrina deduci poteſt ex ijs, quæ docet D. Thom. de Veritate q. 21. art. 4. ad 2. dum ait: ea quæ dicuntur talia per reſpectum, & habitudinem ad alterum, nõ dici talia intrinſecè per aliquam formã ſibi inexiſtentem: cum illud alterum ſolùm eſt ratio denominationis, vt patet in vrina ſana: ſecus verò, ſi illud alterũ fuerit cauſſa illorum; quia tunc dicentur talia per aliquid ſibi intrinſecum. Iam verò bonitas finis nõ eſt medijs ſolum ratio, quod denominẽtur bona, ſed etiã eſt cauſſa formalis bonitatis illorũ D. Thom.

modo

modo explicato. Erunt igitur bona bonitate ſibi propria, & intrinſeca: dependente tamen à bonitate finis eo modo, quo explicauimus. Quare concludendum eſt media ad finem non ſolùm eſſe obiecta materialia voluntatis; ſed etiam formalia, vt pote, quæ appetãtur propter ſuam bonitaté, & conueniẽtiã: dependẽter tamen à bonitate finis, quæ in illa bonitate virtualiter includitur.

§. 5.

Soluuntur argumenta contraria.

22 Reſponſio Ad. 1. fundamentũ contrariũ ex D. Tho deſumptum.

NEc arguméta contrariæ ſentẽtię hãc veritaté expugnant. Ad primum ſumptũ ex D. Thoma. 1. p. q. 5. art. 6. ad ſecundum dicendum eſt D. Thomam eo in loco diſtinguere tria bonorum membra per oppoſitas rationes terminandi motũ appetitus: nã quoddam bonum illum terminat, vt quies in re deſiderata: & hoc eſt bonum delectabile. Quoddam autem vt terminus, ad quem tendit appetitus: & tale eſt bonũ vtile, & honeſtũ, ſed diuerſo modo; quia bonum vtile terminat, vt medium ad aliud: honeſtũ verò vt terminus vltimus. Et ratio eſt; quia bonum honeſtum habet in ſe bonitatem, quę ratione ſui appetitur: vtile verò non habet bonitaté, quę ratione ſui appetatur, ſed ratione alterius. Igitur quando D. Thom. aſſerit bonum vtile in ſe nõ habere vnde diuidatur, in hoc ſenſu explicandus eſt, vt non habeat in ſe bonitaté, ad quam voluntas ratione ſui tendat, ſed ſolum ratione alterius; & hanc eſſe D. Thomæ mentem ex antecedentibus facile colliges. Ex quo non bene inferes bonum vtile nullam in ſe habere bonitatem.

23 Ad ſecũdũ. Ad ſecundum reſpondetur negatione antecedentis: ad cuius probationẽ conceſſa maiori neganda eſt minor. Et ad probationem eius admittimus omnia, quæ ſupponuntur: ex illis tamen nõ benè infertur bonum vtile non habere propriam bonitatem; quin potius nos ex illis præmiſsis oppoſitum concluſimus: nam cum bonum vtile ex ſua natura dicat perfectionem ſibi propriam, connotando conuenientiam ad conſequendum finem, & hæc diſtincta ſit à cõuenientia, quæ eſt in fine, vt latè oſtendimus; non poteſt non includere bonitatem ſibi propriam, & diſtinctam à bonitate finis.

Ad tertium negãdum eſt antecedẽs; quia media, & bona vtilia mouent volũtatem ad ſui appetitionem, in virtute tamen finis, cuius bonitaté participãt. Ad probationem antecedentis duobus modis reſpõderi poteſt. Vno modo iuxta illorum ſententiam, qui putant media exercere veram cauſſalitatem finalem in actum electionis: eo modo, quo finis veram cauſſalitatem finalem exercet erga ſimplicem amorem ſui. Iuxta hanc ſententiam admittendum eſt medijs conuenire veram cauſſalitatem finalem in actum electionis, quo appetuntur. Quin potius non deſunt, qui velint ea etiam exercere finalem cauſſalitaté erga media priora, & antecedentia. 24 Ad 3. reſpõdetur iuxta diuerſas opiniones.

Si verò vtrunq; putas eſſe falſum, & medijs denegas veram finis cauſſalitatem; neganda tibi erit ſequela: quia media excitare poſſunt, & mouere voluntatem ad actum electionis non in genere cauſſę finalis, ſed in genere cauſſæ efficientis. Vnde ſequela videtur peccare in fallacia à pluribus cauſsis ad vnã cauſſam. Quæ illarum opinionum verior ſit inferius expendemus.

Exempla, quæ adducuntur noſtram ſententiam non impugnãt, ſed propugnant potius. Et ad exemplum imaginis, omiſsis ijs, quæ ſcribit Bellomontanus 1. 2. diſp. 1. cap. 2. §. *Quod verò recentiores,* & latius lib. 3. de Adorat. diſp. 1. cap. 6. num. 36. cum ſequentibus (quibus in locis admittit imaginem ſolùm eſſe obiectum materiale adorationis: & proinde cogitur inueſtigare rationem diſcriminis inter imaginem in ordine ad prototypon, & media in ordine ad finẽ) omiſſis inquam illis omnibus, dicendum eſt imaginem, ſi ſumatur in actu ſignato, prout ſcilicet conſideratur, vt eſt imago & ſimilitudo prototypi, habere ꝓpriã excellentiam diſtinctam ab excellentia ſui exemplaris: ab ea tamen dependentem, vt alibi latè diximus. Quare in hoc ſenſu imago eſt formale obiectum adorationis, & reuerentię: quia adoratur propter propriam, quæ in ea reperitur excellentiam: quę cũ longè ſit inferior, quàm excellentia ſui exemplaris; adoratio etiam eſt longe inferioris generis, vt ex Concilio Nyſſeno 2. etiam oſtendimus 25 Exẽpla non tam nocẽt quã fauẽt ꝓpoſitæ ſententiæ. Vaſquius.

dimus. Si vero imago ſumatur in actu exercito, prout ſcilicet exercet actum imaginis proponendo in ſeipſa ipſum prototypon ſeſeque loco illius ſufficiendo, tunc ſolùm habet rationem obiecti materialis, vnde ſolùm adoratur ſub formali excellentia prototypi: partialiter tamen, vt in citato loco diximus: in hoc autem ſenſu imago adoratur eadem numero adoratione, qua adoratur prototypon, quæ ipſa ad imaginem ſolùm materialiter terminatur ſub formalitate excellentiæ prototypi. Et in hoc ſenſu comparari non poteſt cum medijs, ſed in priori; quia agimus de medijs prout diuerſo volũtatis actu in ſeipſis appetuntur coniunta intentione finis. Quare exemplum imaginis potius nobis fauet.

26 Exemplũ verò amoris, quo proximus amatur propter Deum potius eſt pro nobis, quàm reſiſtat, ſiue proximus ex charitate ametur amore amicitiæ: ſiue amore concupiſcentiæ. Nã quando proximus ex charitate amatur amore amicitiæ (vt quando illi volumus ſupernaturalem beatitudinem,) non ſolùm eſt obiectum materiale illius amoris, ſed etiam formale: quoniã amatur propter bonitatem ſibi propriam, diſtinctam à bonitate, qua Deus in ſeipſo amatur amicitiæ amore: nam Deus illo amore ideo amatur; quia cum per eſſentiam ſit diuina bonitas, per eſſentiam eſt capax beatitudinis ſupernaturalis, quæ eſt bonum, quod per charitatem amico concupiſcimus. At proximus ideo amore charitatis diligitur, quia capacitatem beatitudinis habet per participationem diuinæ bonitatis: ſicut colliges ex his, quæ docet D.Thom. ſecunda ſecundæ, q. 25. & 26. & de Charitate, quæſtione vnica, articulo ſeptimo. Iam verò bonitas diuina participata, quæ eſt formalis ratio diligendi proximum, longè eſt alia à bonitate diuina per eſſentiam, quæ eſt formalis ratio, cur Deus amore amicitiæ diligatur. Similiter etiam communicatio beatitudinis, in qua fundatur amor amicitæ emanans ex charitate, longè diuerſa reperitur in proximo, & in Deo; nam in Deo reperitur, tanquam in principio, & cauſſa, à qua effluit beatitudo: at in proximo reperitur, tanquam in ſubiecto, quod per participationem habet talem communicationem, vt patet ex D. Thom. locis citatis.

D.Thom.

27 Obiectio ex D Tho. Soluitur.

Nec huic reſolutioni obſtat, quod Deus ſit ratio formalis diligendi proximum, vt docet D. Thom. in dicta q. 25. artic. primò; quia id non eſt intelligendũ de ratione formali ꝓxima, & actuali: ſed de ratione formali virtuali, & remota. Nec enim quando proximus ex charitate amicitię diligitur, neceſſe eſt, vt actu diligatur Deus, vt benè annotauit Bellomontanus lib. 3. de Adoratione diſp. 1. cap. 6. num. 36. ſed ſolùm virtualiter, quatenus ratio formalis immediata, & proxima illius dilectionis eſt bonitas diuina participata, qua proximus paſsiuam habet commenſurationem ad bonum ſupernaturalis beatitudinis, quę eſt formalis ratio bonitatis abſolutæ, quæ in fine, *cui*, reperitur, vt in ſuperioribus iam oſtendimus. Proximus autèm iſto modo dicitur diligi propter Deum, ſi ly, *propter*, denotet cauſſam formalem: quia talis dilectio, ſi non actualiter, virtualiter tamen eſt dilectio Dei, quatenus bonitas diuina eſt prima, & radicalis ratio formalis, cur proximus diligatur. Si verò ly, *propter*, denotet cauſſam finalem; ideo proximus dicitur diligi propter Deum, tanquam propter finem, quia cum tali dilectione coniuncta eſt intentio voluntatis, qua per talem dilectionem intendit Deo placere, vt alibi diximus: etenim diligens optimè nouit dilectionem illam proximi eſſe ſecundum Dei voluntatem.

Si verò proximus diligatur amore concupiſcentiæ (vt quando in proximo volumus Deo bonum) manifeſtè conſtat proximum, non tantum eſſe obiectum materiale charitatis, ſed etiam formale: quia ipſum proximum volumus Deo, vt proximus eſt aliquid Dei, & prout ratione ſanctitatis eſt quoddã bonum, in quo Deus ſibi complacet. Vide Bellomontanum loco citato, & prima ſecundæ, diſput. prima, cap. ſecũdo, §. *Quod verò recentiores.* Nam de his latius diſputare ad alium locum ſpectat.

QVÆSTIO VI.

EXPLICATIS ijs, quæ pertinent ad finem ſecũdum ſe, & quatenus eſt finis: conſequẽter explicanda ſunt, quæ pertinẽt ad finem, quatenus eſt cauſſa. De quo quatuor ſũt principaliter explicãda. Primũ dicẽdũ erit de cauſſalitate ei⁹: deinde de effectu cauſſę finalis Tertio de ijs, quæ poſſũt exercere cauſſam finalem. Tandem de agentibus propter finem. Et ita abſoluetur tota diſputatio de fine, prout in communi conſideratur.

De cauſſalitate finis multa ſunt inquirenda. Primo, an finis vere, & proprie ſit cauſſa? Secundo; quænã ſit proxima ratio conſtitutiua finis in actu primo cauſſę finalis? Tertio, vtrũ finis debeat eſſe cognitus, vt poſsit cauſſare? Quarto, an finis moueat, & finalizet ſecundũ ſuum eſſe reale, an ſecundũ eſſe obiectiuũ? Quintò, in quonam poſita ſit cauſſalitas finalis? Sexto, quidnam ſit cauſſalitas explicata in præcedente articulo? Septimo, an cauſſa finalis vnam habeat, vel plures cauſſalitates? Octauo & vltimo, quænam ſit ratio cauſſandi, & cauſſalitas finis, cui?

ARTICVLVS I.

An finis verè, & proprie ſit cauſſa?

§. 1.

Agitur de opinione negatiua.

1 Refertur negatiua ſentẽtia.

IN hac de fine tractatione non eſt prętereunda diſputatio, An finis veram, & propriam habeat rationẽ cauſſæ? ſitque enumerandus inter vera cauſſarum genera? nam veteres Philoſophi, vel negauerunt cauſſam finalem: vel eã vix cognouerunt, vt à cęteris diſtinctã. *Ariſt.* Hoc poſterius docet Ariſtot. lib. 1. Metaphy. cap. 6. text. 10. poſt medium: illud verò prius ſatis indicat 2. Phyſicorum cap. 8. text. 15. & libro 1. de Partibus animalium cap. 1. dum ait veteres omnia reuocaſſe ad cauſſam neceſſariam, & ſubinde cauſſam finalem nõ admiſiſſe. Et quidem hanc fuiſſe cõmunẽ Stoicorum ſententiam, dũ ſolam cauſſam efficientem admiſerunt, conſtat ex Laertio in vita Zenonis Cittici, & ex Seneca lib. 8. epiſtolarum epiſtola. 66. vbi idem ſentit cum Stoicis, & ante eum Cicero in Topicis ad Trebatium, cum tractat locum efficientium. Idem ſenſiſſe Socratem apud Platonem in Dialogo, qui de pulchro, vel Hippias maior ſcribitur, plerique referunt. Imò idem videtur probare Pater Auguſtinus libro 83. quæſtionum q. 28. dum ait: *omnem cauſſam eſſe efficientem.* Quin potius Plato in Timæo inter cauſſas ſolùm enumerauit efficientem, exemplarem, & materialem. Vnde finem à vera ratione cauſſæ abſque dubio videtur excluſiſſe.

Stoicorũ ſententia. *Laertius. Seneca. Cicero. Socrates. Auguſtin. Plato.*

2 Primũ huius ſententiæ argumẽtum ex Ariſtot.

Nec deſunt argumenta quibus hæc veterum Philoſophorum ſententia confirmetur. Nam ex Ariſtotel. quinto Metaphyſic. capite primo. *Omnis cauſſa eſt principium*, vel ſaltem conuertitur cum principio, vt idem Ariſtotel. ait quarto Metaphyſic. cap. ſecundo. tex. tertio. *Finis autem non poteſt eſſe principium*, cũ principio opponatur ex eodem Ariſtotel. tertio Metaphyſicor. cap. ſecundo text tertio in fine. Igitur finis non poteſt habere veram rationem cauſſæ.

3 2. Argum.

Secundo; finis non poteſt in effectum realiter influere: ergo non poteſt eſſe vera & realis cauſſa. Conſequentia eſt nota, quia vera, & realis cauſſa verè ac realiter influit in ſuum effectum. Antecedens autem inde patet, quia finis, quando eſt in rerum natura, iam non influit; quia ceſſat actio agẽtis, ſine qua non datur cauſſalitas finis. At antequam ſit, realiter non poteſt influere: quod enim non eſt, nullum poteſt habere realem influxum. Nec ſatis eſt, ſi recurras ad motionem metaphoricã, quam habere poteſt finis, quamuis non exiſtat, dummodo exiſtat obiectiuè in apprehenſione intellectus; quia motio metaphorica nõ poteſt eſſe motio cauſſæ realis.

4 Vltimum.

Poſtremò accedit; quoniam, nec videtur dari fundamentum ſufficiens, ob quod introducẽdum ſit genus cauſſæ finalis: nec poteſt ſatis explicari quid vel circa quod, vel qua cauſſalitate finis cauſſet: quia nec in ipſum agens aliquid cauſſare poteſt, nec in effectum agentis; vix enim fingi poteſt quid, aut in

in vno, aut in altero valeat cauſſare. Hęc ſunt præcipua argumenta, quæ veterum opinionem videntur cõfirmare.

§. 2.

Finem eſſe veram, ac realem cauſſam.

5 Finẽ eſſe veram cauſſã docet Schola Peripatetica.

PArs tamen affirmatiua placuit omni Peripateticorum Scholæ, in qua tanquam primũ philoſophiæ principium cum Ariſtotele ſemper conſtitutum fuit finem eſſe veram, propriam, ac realem cauſſam. Quod á poſterioribus tam Philoſophis, quàm Theologis tanquam dogma conſtituitur. Quod ipſum adeò obſeruauit Socrates apud Platonem in Pœdone, vt ſolùm finem inter cauſſas enumerauerit. (*Socrates.*) Et quanuis in hac excluſiua non fuerit Ariſtoteli probatus: præiacentem tamen propoſitionem, vt veriſsimam ſemper admiſit, adeò, vt veteres ſubnotauerit, quod cauſſam finalem, aut non agnouerint, aut apertè non tradiderint. Igitur, quod finis ſit verè, & proprie cauſſa, ex profeſſo confirmat Ariſtoteles (*Ariſtot.*) ſecundo Phyſicorum cap. tertio & quinto Metaphyſic. cap. ſecundo, idque tanquam dogma celeberrimum mille alijs in locis ſupponit: vt patet primo Metaphy. capit. 6 text. 10. & cap. 7. text. 44. & libro ſecundo, cap. ſecundo, text. 8. & lib. 3. cap. 2. text. 3. & libro 11. cap. 1. & 2. Phyſicor. cap. 8. text. 75. & primo Ethic. cap. 1. & libro primo de Part. Animal. cap. 1. vt alios innumeros locos omittamus. Hanc ſententiam ſine controuerſia probauere omnes, tam Philoſophiæ, quàm Theologiæ interpretes, à quorum citatione ſuperſedemus: ſolùm nouiores, qui hac de re queſtionẽ excitarunt allegandos putamus. Ante omnes Herueus quodlibet. 1. quæſt. 8. in prima difficult. & quodlib. 2. quæſt. 1. artic. 2. contra primam & ſecundam ſententiam. Poſt eum Curſus Conimbricenſis 2. Phyſicor. cap. 7. q. 20. Suarius in Metaphyſic. diſput. 23. ſectio. prima. Cæteri verò hac de re ſolum diſputant, dum cum Ariſtotele oſtendunt cauſſarum genera, nec plura, nec pauciora eſſe, quàm quatuor, de quo Fonſeca lib. 5. Metaphyſic. cap. 2. queſt. 1. ſectio. 4. Curſus Conimbricen. 2. Phyſicorum cap. 7. q. 2. Suarius in Metaphyſica diſp. 12. ſectio. 3. Ante eos Sotus 2. Phyſic. q. 3. vbi Tolet. q. 7. Benedictus Pereira lib. 8. de communibus rerum principijs cap. 1. (*Sotus. Toletus. Benedict. Pereira.*)

6 Prima ratio ex Ariſtotel.

Hoc dogma non aliter probat Ariſtoteles, quàm ex communi conſenſu: omnes enim, dũ interrogantur cur aliquid faciant? arbitrantur ſe cauſſam reddidiſſe, ſi explicent finem, cuius gratia operantur. Ita expreſſe Ariſtot. 2. Phyſicorum cap. 3. tex. 29. & quinto Metaphyſic. cap. 2. tex. ſecundo: ſatis autem fuit principium philoſophicum communi omnium conſentione confirmari; cui vulgaris loquendi modus etiam adſtipulatur; nam qui ab alio inquirit finem, illum inquirit per particulam, *propter*, inquiens propter quidnam operetur? at inter omnes conſtat particulam, *propter*, cauſſalitatem ſignificare. Vnde Ariſtot. 2. Phyſic. cap. 7. tex. 68. quatuor cauſſarum genera deducit ex quatuor generibus queſtionis, *propter quid:* quaſi ſupponat queſtionem, *propter quid*, nihil, niſi cauſſam rei, de qua inquiritur, poſtulare.

7 Eadẽ veritas à priori deducitur ex definitione cauſſæ. (*Ariſtot. Fonſeca.*)

Eadẽ veritas á priori deduci poteſt ex definitione cauſſę: nam ſiue cauſſa dicatur id, propter quod res eſt: vt colligitur ex Ariſt. 2. Phyſic. cap. 7. tex. 68. ſiue id, à quo aliquid per ſe pendet: quæ definitio à modernis cõmuniter recipitur, vt patet ex Fõſeca 2. Metaph. cap. 7. q. 1. ſect. 3. Curſu Conimb. 2. Phy. cap. 7. q. 1. ar. 1. Suario in Metaph. diſp. 12. ſect. 2. n. 3. ſiue dicatur principium per ſe influens eſſe in aliud: quæ definitio magis placet eidẽ Suario; nõ poteſt nõ concedi finẽ habere veram rationẽ cauſſę realis. Nam tùm finis ſit primũ, quod excitat, & mouet agẽs ad agendũ (voluntas enim ex bonitate finis excitatur, tũ ad illius dilectionẽ; tũ ad illius proſecutionẽ) profectò nõ poteſt negari realẽ agẽtis motionẽ, & cæteros effectus, qui ad illã conſequũtur; per ſe pẽdere à fine tãquã à principio per ſe influẽte in eſſe illorum. Ita fit, vt cauſſalitas finis optimè à pleriſq; deducatur ex cõmuni proloquio, quod omne agens agit propter finem: inde enim ſequitur omne agens per ſe moueri ad agendum ab ipſo fine. Erit igitur finis principiũ per ſe influẽs in realẽ motionẽ agẽtis, quod ſine vera, & reali cauſſalitate fieri non poteſt.

§. 3.

Cauſſam finalem eſſe cauſſam effectus quoad eſſe.

8 *Herueus.* Dubitatio. Quorum ad reſponſio.

DVbitarunt nonnulli Philoſophi, quos refert Herueus quodlib. 2. q. 1. ar. 1. fol. 35. colum. 3. verſ. *Ad probationem minoris*, & artic. 2. in 1. & 2. ſententia: an finis ſit cauſſa ſui effectus, quoad eſſe? & partẽ negantẽ probauerunt docentes effectũ cauſſæ finalis non pendere ab ea quantũ ad id, quod in ſe eſt: ſed ſolũ quantũ ad eſſe quoddam accidentariũ, quod à fine recipit; bonitatẽ inquam vtilẽ, aut quandã habitudinem, qua finẽ reſpicit. Itaq; apud iſtos cauſſa finalis non influit in eſſe reale, quo effectus exiſtit.

Reijcitur & vera adducitur. *Herueus.*

Sed reijcienda eſt hęc opinio tanquã improbabilis, & omnino contraria receptæ Philoſophiæ; quam multis impugnat Herueus in locis citatis. Et merito: quia cauſſa finalis vera, & reali cauſſalitate influit in eſſe ſui effectus, ita vt quoad eſſe à fine verè dependeat; quod euidenter patet ex definitione finis: finis enim eſt id; cuius gratia aliquid fit: ergo, id, quod fit ab efficiẽte, quoad ipſũ eſſe, ſecundumquod fit, per ſe depẽdet à fine, cuius gratia agens operatur: ita vt nec fieret, nec haberet eſſe, niſi ꝓpter finem fieret.

9 Cõfirmatio *Nyſſenus. Ariſtotel. Fonſeca.*

Confirmatur, quia finis à pleriſq; definitur eſſe id, cuius gratia cętera ſunt: vt patet, ex D. Greg. Nyſſeno in lib. de vita Moyſi, & ſatis eſt de mente Ariſto. in 1. Metaphy. cap. 1 in fine. De quo vide Fonſecã 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 5. ad 2. obiectionem, & Suariũ in Metephy diſp. 23. ſect. 1. num. 7.

2 Cõfirmatio.

Accedit etiam; quia cauſſa efficiens, & finalis habent inter ſe mutuam connexionem: vt quidquid per ſe dependet ab vna, per ſe etiã dependeat ab alia, vt eſt communis doctrina, de qua Suarius in Metaphy. diſp. 26. ſect. 3. num. 3.

§. 4.

Finem eſſe cauſſam ab alijs diſtinctam.

10 *Ariſtotel.*

QVatuor eſſe cauſſarum genera tanquam Peripateticum axioma modò ſupponimus ex Ariſt. 2. Phyſic. cap. 3. & 7. & 5 Metaphyſic. cap. 2. vbi interpretes ſolent hanc veritatem contra nonnullos veterum diligentius confirmare. De hoc videndi ſunt Curſus Conimbricenſis 2. Phyſic. cap. 7. q. 2. & Fonſeca 1. Metaphyſic. cap. 7. quæſt. 1. ſect. 4. & Suarius in Metahyſi. diſp. 12. ſect. 3. vt alios omittamus. Cauſſam finalem inter has quatuor enumerandam êſſe ex Ariſtotele iam oſtendimus: eſſeque à tribus alijs diſtinctam vnanimus eſt Philoſophorum conſenſus, ſi ſermo ſit de diſtinctione formali ſumpta præciſè ſub ratione cauſſæ, vt bene annotauit Suarius in dicta diſput. 12 ſectione 3 num. 3. quod ſatis inſinuauit Ariſt. lib. 1. Metap. cap. 6. tex. 10. *Ariſtotel.* Dum veteres reprehendit, quod aliquo modo ponentes cauſſam finalem, eã nõ poſuerunt, vt à cęteris diſtinctã. Apertius id ſignificauit, dum locis citatis ex profeſſo probat cauſſarũ genera, nec plura, nec pauciora eſſe, quàm quatuor. Quæ concluſio, niſi ab Ariſt. intelligeretur de generibus cauſſarum, prout in ratione cauſſæ ſaltem formaliter diſtinguntur; vitioſa eſſet quadripartita cauſſarum diuiſio.

11 Cauſſam finale ab alijs formaliter diſtinctam eſſe demonſtratur.

Sed ratione id etiam demonſtratur: nam cum cauſſa, in ratione cauſſæ formaliter conſtituatur per formalem modum rationem ve cauſſandi; vtique illa cauſſa ab alijs formaliter diſtinguetur, quæ diſtinctum ab alijs habuerit cauſſandi modum: nam cauſſæ per proprios modos, & rationes cauſſandi, tanquam per proprios actus, per ſe diſtinguntur. Modum autem, & rationem cauſſandi cauſſæ finalis longè eſſe diſtinctam à ratione aliarum cauſſarum, facile declarat; tum virtus cauſſandi finalis; tum influxus; nam bonitas eſt propria, ac per ſe virtus, & ratio cauſſandi ipſi fini: etenim finis per eam attrahit agens ad agendũ. Influxus autem eſt per mutationem intentionalem, & metaphoricam, vt ex dicendis patebit. Hanc autem cauſſandi rationem, & influxum eſſe diſtinctum ab influxu, & ratione cauſſandi aliarum cauſſarum facile quiſque intelliget, ſi aliarum cauſſarum virtutes, & influxus cognouerit: nam, vt omittamus influxus illarum eſſe per mutationem realem; ratio, & virtus cauſſandi cauſſæ materialis ſumitur à potentia poſsiua illius: formalis autem ab actualitate: efficientis verò, à potentia actiua, & elicitiua actionis.

Di-

12 Diximus ſuperius (ſi ſermo ſit de diſtinctione formali) quia ſi ſermo ſit de diſtinctione materiali, quaſi reali: finis nõ neceſſariò diſtinguitur à cæteris cauſſis; nec in ordine ad diuerſos effect⁹, nec in ordine ad vnũ, & eundẽ. De quo latiùs dicendũ erit in quæſt. Quæ nã res poſſint cauſſalitatem finalẽ exercere? Interim videndus eſt Suarius in Metaph. diſp. 12. ſect. 3. à num. 10. vſque ad 15.

§. 5.

Finem inter cauſſas eſſe & origine, & dignitate primam.

13 Concluſio. FInis non ſolùm eſt vera cauſſa, ſed omnium cauſſarum prima; tum origine, tum etiam dignitate: quam cõcluſionem dilucidè probauit Curſus Conimbr. 2. Phyſi. cap. 7. q. 20. artic. 2. & *His animaduerſis*, & breuiter tetigit Suarius Metaphy. diſp. 12. ſect. 3. num. 8. & diſp. 25. ſect. 1. num 8. probauit D. Thom. 1. p. q. 5. art. 4. & 1. 2. q. 1. art. 2. de quo etiam Albert. 2. Phy. tract. 2. cap. 5. & Auicena in Metaphy. tract. 6. cap. vlt. lit. E. iuxta veterem impreſsionem. De hac concluſione nulla poteſt eſſe dubitatio: nam quod cauſſa finalis origine ſit prima omnium cauſſarum, tam in moralibus, quã in naturalibus, expreſſe docet Ariſtot. lib. 11. Metaphy. cap. 1. tex. 36. agens enim de fine, & bono, quod tam in agẽdis, quàm in naturalibus exiſtit, ita ait: *Et hoc primum mouet*. Quod expreſsius docuit lib. 1. de Part. animalium cap. 1. Satis etiam expreſſe 7. Ethic. cap. 8. tex. 38. *Id autem, cuius gratia principium eſt in actibus; perinde vt ſuppoſitiones ipſæ in Mathematicis.* Denique lib. 2. Ethic. ad Eudemium pag. 1008. in principio; *finem appellat principium & fundamentum.* Quod ratione facile demonſtratur: nam cum efficiens inducat formam in materia, antecedit cauſſam, tam materialem, quàm formalem: finis autem antecedit cauſſam efficientem: hæc enim alicuius gratia ſemper operatur: vnde prius mouetur à fine, quàm aliquid efficiat: etenim ad efficiendum hoc potius, quàm illud; determinatur à fine, vt oſtendit D. Tho. 1. 2. quæſt. 1. art. 2. Quare finis eſt prima omnium cauſſa: imò à pleriſque dicitur cauſſa cauſſarum, vt teſtantur Albert. & Auicen. locis citatis. Et ratio eſt; quia cæteræ cauſſę à fine ſuo modo deſumunt rationem cauſſandi; ob quam rationem dicitur aliarum ratio vt ait. Ariſt. lib. 1. de partibus Animal. cap. 1. Et inde eſt, vt finis in cauſſando à nulla alia cauſſa dependeat; aliæ verò neceſſariò dependent à fine tanquam à cauſſa priori.

D.Thom. Alb.Mag. Auicena. Ariſt.

Finẽ eſſe origine Primã cauſſam ratione cõcluditur.

D.Thom. Albertus. Auicena. Ariſt.

Quin potius inter omnes cauſſas eſt prior dignitate: nam principatũ inter cauſſas fini tribuit Ariſt. 1. de Part. animalium dicto cap. 1. vbi ita ait: *Principatum ſanè illa obtinere videtur, quam ſub hoc verbo cuius gratia, ſignificamus.* Quibus adde Auguſt. 5. de Ciuita. Dei cap. 21. quo loco aſſerit finali cauſſa non dari cauſſam meliorẽ. Et merito ſanè: quia cauſſa finalis eſt mouens, nõ motũ, ex Ariſt. 3. de Anima cap. 10. tex. 54. mouet etiã independenter ab alijs cauſsis: cũ inter illas ſit primũ mouens, vt iam diximus: ob quã rationem per antonomaſiã dicitur de fine eſſe cauſſam, propter quam res fit. Quare merito Socrates apud Platonem ſolã cauſſam finalẽ appellat cauſſam: non quod ſola ſit cauſſa, ſed quod per antonomaſiã nomen cauſſæ ſimpliciter mereatur. In quo ſenſu pleriq; cõcluſionẽ Platonis interpretantur.

14 Fine inter oẽs cauſſas eſſe præcipuam ex Ariſtot. probatur.

Auguſtin. Ariſtotel. Socrates. Plato.

§. 6.

Rationem cauſſæ finalis omni fini conuenire.

CVm finis ſuo modo in varias ſpecies diuidatur; vt patet ex ijs, quę diximus ſupra q. 2. art. 1. merito dubitari poteſt, an ratio cauſſæ finalis omnibus finibus conueniat? Ratio dubitãdi eſt: quia Ariſtoteles in omnibus locis, in quibus agit de cauſſa finali, ſemper egit de fine, *cuius*: ſemper enim cauſſam finalem explicauit per *id cuius gratia*, vt patet 2. Phyſi. cap. 3. & 5. Metaph. cap. 2. & ex alijs omnibus locis.

15 Ratio dubitandi.

Ariſtotel.

Dicendum tamen eſt rationem cauſſę finalis conuenire omni fini. Quæ concluſio ita demonſtrari poteſt: quia omnis finis, vel eſt finis, *cuius*, vel finis, *cui*, at vera ratio cauſſæ finalis verè reperitur in vtroque iſto fine: ergo, & cæt. Maior facilè patebit, ſi ſingulos fines diuiſionis percurras, quas in d. ar. 2. explicauimus. Minor inde patet, quia eſſe, *cuius gratia*, eſt formalis ratio cauſſę finalis, p

16 Cõcluſionis fũdamentũ.

quam Ariſt. eam vbique explicauit. At eſſe, *cuius gratia*, conuenit tam fini, *cuius*. quàm fini, *cui*, vt expreſſe docet Ariſt. ſecũdo Phyſicorum cap. 2. tex. 34. ita inquiens: *Id enim gratia, cuius cætera fiunt, dupliciter dicitur.* Expreſsius id docuit 2. de Anima cap. 4. tex. 35. & 37. vbi iuxta literam Græcam ita habet: *Id cuius gratia, duplex: alterum, cuius, alterum cui.* Hęc enim eſt genuina verſio illius loci, vt latè oſtendimus in dicta q. 2. art. 2. Et in idem recidit verſio Argyropyli, Perionij, & Curſus Conimbr. vt ibi diximus.

Ariſt. *Argyrop.* *Perionius.*

17 2. Fundamẽtum. Præterea id oſtenditur; quia vterque ille finis veram, & propriam habet rationem bonitatis, vt oſtendimus in dicta q. 2. ar. 2. veram igitur habet rationẽ formalẽ cauſſæ finalis: hęc enim poſita eſt in ratione bonitatis, vt inferius oſtendemus.

18 Tertium. Accedit, quia ex vtroq; illo fine partialiter cõſtituitur vnus integer, & totalis finis, cuius gratia agẽs adęquatè operatur, & partialiter ratiõe vtriuſq; quia ab vtroq; partialiter mouetur ad agendũ, vt in dicto loco diximus. Quin poti⁹ ibidẽ ar. 4. probauimus prętantiorẽ finalizãdi rationẽ reperiri in fine, *cui*, quã in fine, *cuius*.

Ex quo infertur rationẽ cauſſæ finalis verè conuenire cæteris omnibus finibus: omnes enim continẽtur, vel ſub fine, *cuius*, vel ſub fine, *cui*. Igitur ſiue finis ſit vlimus, ſiue medius: ſiue operatio, ſiue opus per operationẽ relictũ: ſiue ſit finis generationis, ſiue rei genitæ; ſiue finis operis, ſiue operantis: deniq; ſiue finis principalis, ſiue ſecundarius: nam eo modo, quo quiſq; iſtorũ habet rationẽ finis; eo habet verã rationẽ cauſſæ. Excipiẽdus tamen eſt finis ſecũdarius, cui in hoc ſenſu conuenit finalis cauſſalitas; quia coadiuuat cauſſalitatẽ finis principalis, ſub quo rationem, & vlum finis ſortitur.

§. 7.

Soluuntur argumenta partis negantis poſita §. 1.

19 Reſpõſio ad 1 argum. Contra datam reſolutionem nihil efficiunt argumenta, quæ pro parte negante adduximus. Ad primũ admittimus omnem cauſſam eſſe principium, & negamus finem non eſſe principiũ: oppoſitum enim expreſſe docuit Ariſt. in 5. Metaph. cap. 1. in vltimis verbis, ita inquiẽs: *Quo circa & natura principiũ, & elementũ, & mens, & electio, & ſubſtãtia, & id cuius gratia.* Id, quod eſt veriſsimũ ſi principiũ dicatur id, vnde aliquid eſt, fit, aut cognoſcitur: quæ eſt communis notio, in qua omnia principia conueniunt, vt Ariſt. explicauit loco immediatè citato. Ariſtoteles autem in loco, qui nobis obijcitur, non dixit finem eſſe oppoſitum principio abſolutè, ſed principio, vnde eſt motus: ideſt cauſſæ efficienti, de qua eo in loco agebat. Quæ eſt cõmunis omnium interpretum explicatio: vide Fonſecam 1. Metaphy. cap. 7. q. 1. ſect. 6. ad 1. argum. in fine, & Curſũ Conimbr. 2. Phyſic. cap. 7. q. 20. artic. 2. ad 2. Suarium in Metaphy. diſp. 23. ſect. 1. num. 10. Finis autem cauſſæ efficienti opponitur: nõ opoſitione repugnãtiæ, quaſi repugnet finem, & efficiens coincidere; quia contrarium inferius docebimus: ſed oppoſitione, quæ cernitur inter originem, & terminum motus, ſiue actionis: nam actio oritur à cauſſa efficiente & proficiſcitur ad finem; idque in ordine executionis. Quam oppoſitionẽ apellat relatiuã Fonſeca loco citato, & in Cõment. ad eundem locũ lit. M. pag. 446. quia inter finem, & efficiẽs datur relatio originantis, & terminantis motum: ſi tamen finis accipiatur, vt eſt conſecutus. Et in hoc ſenſu intelligenda erit explicatio huius oppoſitionis, quã probat Curſ. Conimb. loco citato. Ita fit, vt locus Ariſt, intelligẽdus veniat de fine, prout eſt in executione, nõ verò prout eſt in intentione, quo modo eſt cauſſa finalis.

Auguſt. *Fonſeca.* *Fonſeca.* *Cõment.* *Ariſt.*

Ad ſecundum negandum eſt antecedens; quia finis realiter influit in effectũ, tanquam vera illius cauſſa. Ad probationem dicendum eſt cum Fonſeca in 1. Metaphy. loco citato cauſſam realem, quæ non agit, niſi vt amata, non neceſſariò requirere realem exiſtentiam: quin potius in pleriſque requirere non exiſtentiam. Adde tu in aliquibus neceſſariò poſtulare exiſtentiam realem. Quam doctrinam clariorem reddunt ea, quæ in ſolutione huius argumenti multis docet Suarius in dicta diſp. 23. ſect. 1. num. 11. 20 Ad ſecũdũ. *Fonſeca.*

Nã finis formalis, ideſt aſſecutio finis, ſi cõſideretur, vt amat⁹ amore deſiderij, neceſſariò requirit nõ exiſtentiã realem

realem: nam quod deſideratur, non dũ habetur in re, ſed ſolùm in apprehenſione: quare ſtatim ac ponitur in rerũ natura, deſinit influere ad ſui conſecutionem. Porrò ſi conſideretur vt amat⁹ amore complacentię, neceſſariò poſtulat realem exiſtẽtiam: quia amor complacentię ſolum eſt de re poſſeſſa. Vnde finis vt aſſecutus; etſi deſinat influere ad ſui conſecutionem, mouendo agens ad applicationem mediorum: tamen nõ deſinit influere, & finalizare ad ſui conſeruationem, finalizando ſcilicet delectationẽ ex reali illius poſſeſsione, quæ eſt verior ſententia, de qua inferiùs ar. 7. §. 5. Conſtat igitur finem formalem, ſiue aſſecutionem finis non neceſſariò exigere realem exiſtentiam ad realiter finalizandum: quanuis vt exiſtens poſſit aliquãdo finalizare modo explicato.

21 Idem dicendum erit de fine obiectiuo, vt eſt finis partialis: nam licèt aliquando finalizare poſsit vt exiſtens; non tamen ad finalizandum neceſſariò requirit realem exiſtentiam, ſed ſatis eſt exiſtentia obiectiua in cõſideratione intellectus: id quod inſinuauit Suar. in dicto n. 11. Deus enim, qui eſt finis obiectiuus noſtræ beatitudinis, finalizat noſtras operationes, vt iam exiſtẽs: at pecunia, quę eſt finis obiectiuus auari, finalizare poteſt vt non dum exiſtẽs. Dixi (vt eſt finis partialis) quia finis totalis, vt eſt conſtitutus ex obiectiuo, & formali, prout eſt amatus amore deſiderij, neceſſario exigit non exiſtentiã realem, vel ſimpliciter, vel aliquo modo vt poſsit finalizare, & influere ad ſui cõſecutionem. Nam aſſecutus ſtatim deſinit finalizare finalizatione, de qua Philoſophi communiter loquuntur.

22 *Heruæi opinio.* *Ratio illius* *Oppoſitum cum Fonſeca ſuſtinet.*

De fine *cui* ita philoſophatur Suari⁹, vt dicat eum cauſſare non poſſe, niſi vt eſt exiſtens. Quę opinio videtur placuiſſe Heruæo quodlib. 1. q. 8. §. *Ad euidentia*, verſ. *Quantum ad* 2. Ratio Suarij eſt, quia ipſummet agens eſt finis *cui*, quatenus propter ſe, & in ſuum commodum operatur: hoc autem facere non poteſt, niſi exiſtat: oppoſitum tamen melius docet Fonſeca 5. Metaph. cap. 2. q. 10. ſect. 3. poſt principium, cuius opinionem puto eſſe veriſsimam: etenim opinio Suarij vera foret, ſi ſolùm agens eſſet finis *cui* ſuæ operationis: at hoc non eſt verũ: nam filij generandi ſæpè ſunt finis *cui*, actionum paternarum: parentes enim ſæpè diuitias congregant filijs non dũ habitis, ſed habendis: Deus etiam in rerum productione perfectiones accidẽtales inſtituit propter ſubſtantiam, tãquam propter finem *cui*: & vniuerſum iſtud creauit propter hominẽ, tanquã propter finem *cui* non vltimatum. Quare de fine *cui* idem dicẽdum puto, quod de fine formali, & obiectiuo diximus: nec enim ad finalizãdum neceſſariò requirit exiſtentiam realem, vt probant adducta exempla: quanuis interdũ poſſit exiſtens pleraque finalizare. Quin potiùs neceſſariò exigit exiſtentiam, quando agens ſibi ipſi, tanquam fini *cui* operatur: in quo ſolo caſu locum habere poteſt fundamentum Suarij.

His præmiſsis ad difficultatem argumenti dicimus non omnẽ cauſſam realem exigere realem exiſtentiã ad cauſſandum: id enim non habet locũ in cauſſa reali, quæ cauſſat, vt amata, & deſiderata: hæc enim ad realiter agendum non neceſſario requirit realem exiſtentiam, vt optimè annotauit Fonſeca vbi ſuprà: & ratio eſt, quia agit actione intentionali: quæ licèt in genere motus ſit impropria; non tamẽ in genere cauſſalitatis, vt benè aduertit Curſus Conimb. in dicta q. 2. art. 2. ad 3. Sed de hoc plura inferiùs dicenda ſunt in quæſtione: Vtrum finis cauſſet ſecundum eſſe reale? 23 *Fonſeca.* *Conimbr. 2. Phy. c. 7*

Ad poſtremum argumentum negandum eſt id, quod primo loco obijcitur: oppoſitum enim docuimus ſupra §. 2. non ſolùm ex Ariſtotele, & omnium Philoſophorum conſenſu: ſed etiam à priori: tum ex definitione cauſſę; tum etiam ex eo, quia omne agens ſaltem intellectiuum, & creatum agit propter finem: qui operandi modus intelligi nõ poteſt ſine cauſſalitate finali: ſiquidem dari nõ poteſt, niſi agens à fine alliciatur, & moueatur ad operandum, quę motio ſine cauſſalitate non intelligitur. Quanuis autẽ determinatio naturæ, naturaliſq; propenſio agentis ad certũ, & determinatum terminũ, vt pręciſè ꝓcedit à natura determinata, dari poſsit abſque vlla finis cauſſalitate (actiones enim naturalium agentium, vt ab ipſis egrediũtur, non ſunt propter finem, vt ſuo loco dice- 24 *Ad vltimũ.*

dicemus) negandum eſt tamen in agentibus per intellectum dari naturalem propenſionem ad ſua particularia obiecta, ac particulares terminos: nam et ſi volũtas naturalem inclinationem, ac propenſionem habet ad bonum in com muni, quod eſt adæquatum ipſius obiectum: eam tamen non habet ad particularia bona, ſed ad ea eſt indifferens, & indeterminatá, vt omnes fatentur: vnde priuſquam operetur, debet ab alio determinari, iuxta doctrinam D. Thomæ, & communem 1.2.q.1.ar.2. determinatur autem à bono particulari ſibi præſentato, quod ipſum illam determinat, eam alliciendo, & intentionaliter mouendo; quæ motio non datur ſine cauſſalitate finis. Et hoc modo facillimè ſol ues difficultatem quintã allatam à Suario in d.diſp.23. ſect.1. n.15. in qua ſoluenda ille obſcurius elaborauit. Quę in eodem argumento vlterius obijciũtur; grauiores petunt difficultates, quæ inferiùs ſuis locis explicandæ erunt: explicabimus enim, qui ſint effectus finis? quæ ſit illius cauſſalitas? & denique circa quid verſetur?

D.Thom.

§. 8. & vlt.

Nec Platonem, nec Auguſt. nobis contradicere.

25 HAnc veritatem, quam à reprehẽſione vindicauimus, etiam veteribus fuiſſe notam, plerique volunt; nempe Suar. in Metaphy. diſp. 12. ſect.3.n.3. Sed cum Ariſtoteles ſæpe dixerit veteres cauſſam finalem, vt à cæteris diſtinctam explicite nec poſuiſſe, nec agnouiſſe, non eſt, quod hac de re contendamus. De Platone tamen, quem Ariſt. cum cæteris veteribus interdum enumerat, facilè id concederem: nam omnes agnoſcunt Platonem in Phoedone cauſſam finalem agnouiſſe: quin potius illam ſolam eſſe cauſſam inſinuat: quod per antonomaſiam explicandum videtur, vt ſuprà diximus, ideò quia eſt omnium prima, ac præcipua. Plerique tamen volunt Platonem in Timæo tres tantum poſuiſſe cauſſas, nec finẽ inter eas enumeraſſe. Sed huius rei rationem reddit Fonſeca 1. Metaphy. cap. 7. q.1. ſec.vlt.ad 4. non deſunt, qui dicant eum in timæo agnouiſſe cauſſam finalem cõſtitutionis mundi: nam eam appellaſſe cauſſam iuſtiſsimam aſſerit Auguſt. 5. de Ciuit. Dei cap.21. in fine. Quo in lõco Ludonicus Viuis refert verba Platonis. Locus verò ex Dialogo, qui de Pulchro, ſeu Hypias maior inſcribitur, ſi ſolùm dicit efficiẽs nihil aliud eſſe, quã cauſſam, vt plerique aſſerunt, nihil nobis officit: inde enim non benè colligitur eum cum ſtoicis ſolam cauſſam efficientẽ admiſiſſe: vt benè annotauit Suarius in dicta diſp.12. ſect.3. n. 6. nam & plerique affirmant Stoicos id non ſenſiſſe, vnde illorum verba aliter interpretantur, vt videre eſt apud Fonſecam in dicta ſect.vlt.ad 3.

Suar. *Plato.* *Fonſeca.* *Auguſt.* *Fonſec.*

26 His addendum eſt nihil magis eſſe alienum à mente Auguſtini, quàm ſolam cauſſam efficientem admittere: nam ex 5.de Ciuit. Dei cap.21.tom.5. manifeſtè patet eum præter cauſſam efficientem admiſiſſe formalem, & finalem, quã ibi, & initio capitis ſequentis cum Platone appellat cauſſam iuſtiſsimam, cur Deus mundum creauerit: imò affirmat eam eſſe cauſſam, qua non eſt melior cauſſa.

Aug.

Nec locus Auguſtini in lib.83.quæſt. q.28. tom.4; quamuis videatur difficillimus, efficaciter probat Auguſt. aut negare cauſſam finalem, aut eam cum efficiente confundere: nam cùm docet non eſſe quærendam cauſſam, quare Deus voluerit creare mundum, tantum abeſt vt neget cauſſam finalem, vt potius eã probet: nam ſi eam negaret, quomodò de illa inquireret? Cum verò in ſui dicti confirmationem ita ait: *Omnis enim cauſſa efficiens*, non eſt ſenſus, quod ideò non eſt quęrenda cauſſa, cur Deus voluerit mundum creare, quia nulla datur cauſſa finalis, ſed omnis eſt efficiens: Auguſtinus enim cauſſam finalem creationis in Deo admittit. Igitur verba illa non faciunt ſenſum formalem, ſed virtualẽ: quaſi dicat, non eſt quęrẽda cauſſa quare Deus voluerit creare mundum, quia omnis cauſſa (& ſubinde finalis) virtute continet cauſſam efficientem; quoniam nihil poteſt habere cauſſam, niſi ſimul etiam habeat efficientem cauſſã: quod maximè verum eſt in cauſſa finali: conſtat enim id, quod habet finem, habere etiam cauſſam efficientem: ſenſus igitur eſt, non eſt quęrenda cauſſa finalis voluntatis Dei, qua voluit creare mundum: quia eam habere non poteſt, cum cauſſam efficiẽtẽ habere nequeat.

Auguſtini locus exponitur.

Igitur

Igitur omnis cauſſa virtute eſt cauſſa efficiens, quia nulla cauſſa datur, niſi cũ ea ſimul cõcurrat efficiẽs cauſſa. Quare cum voluntas Dei, qua voluit creare mundum, non habeat cauſſam efficiẽtem, nec etiam habebit cauſſam finalẽ. Conſentit nobiſcum Suar. in Metaphy. diſp. 12. ſect. 3. n. 5.

ARTICVLVS II.

Quænam ſit proxima ratio conſtituens finem in actu primo cauſſæ finalis?

§. 1.

Explicatis terminis reſoluitur quæſtio quod bonitas ſit talis ratio.

IN omni cauſſa præter cauſſalitatem, & effectum reperiri aliquam rationem, quę eſt proximũ cauſſãdi principium, quo res, quę eſt cauſſa, conſtituitur in actu primo, ideſt in proxima virtute cauſſandi; omnes agnoſcunt: & inter eos Caiet. 2. 2. q. 17. art. 5. Hęc ſaltem natura antecedit cauſſalitatẽ, quæ eſt actus ſecundus, quo cauſſa effectum cauſſat: ſiquidem cauſſalitas eſt media inter effectum, & virtutem cauſſandi. Hæc facilè patebunt ſi breuiter ſingulæ cauſſæ percurrãtur: nam in cauſſa efficiente, ratio formalis cauſſandi eſt actiuitas formę: in cauſſa autem formali, eſt eiuſdem formæ actualitas: in materiali verò cauſſa, eſt potẽtialitas ſubiectiua, quæ in materia reperitur: etenim cauſſa efficiẽs per actiuitatem ſuæ formæ conſtituitur in actu primo ad agendum: formalis verò per actualitatẽ formæ fit primò potens ad actuandum materiam: materialis denique per ſuã ſubiectiuam potentialitatem primo efficitur apta ad recipiendũ in ſe formã. Meritò igitur inquirendum eſt, quidnã ſit fini proxima ratio conſtituens illum in actu primo ad finaliter cauſſandum?

Caietan.

2 Communis reſolutio. Communis omnium Doctorum reſolutio eſt bonitatem eſſe proximam rationem formalem, qua id, quod eſt finis, reponitur in actu primo cauſſæ finalis, fitque proximè potens ad exercendum finalem cauſſalitatem. Hunc eſſe omniũ conſenſum fatetur Suar. in Metaphyſic. diſp. 23. ſect. 5. Et facilè demonſtratur: quia cauſſalitas finalis non exercetur ſine motione metaphorica, qua finis allicit voluntatem agentis, vt agat propter finem: Ergo id erit fini proxima finalizandi ratio, & principium, quod illi fuerit proxima ratio alliciendi, & attrahendi voluntatem agentis, vt propter finem agat. Talis autem eſt ſola bonitas: nam res quęque ideo allicit volũtatem ad ſui amorem, & conſecutionẽ, quia eſt bona: etenim; quia bona eſt, eſt appetibilis, iuxta illud Ariſt. 1. Eth. ca. 1: *Bonum eſt, quod omnia appetunt.* Hanc ſententiam manifeſtè docuit D. Thom. 3. contra Gent. cap. 17. in 1. arg. dum ait: *Bonum, in quantum bonum eſſe finem*: quę reduplicatio denotat rationem formalẽ finalizandi, & proximum finalizationis fundamentum. Eundem ſenſum habet D. Tho. 1. p. q. 5. art. 4. dum ait; *Bonum importare rationem finis*: ideò enim illam importat, quia eſt illius fundamentum, ratioque formalis fundandi rationem finis: res enim, ideò eſt id, cuius gratia aliquid fit, quia eſt bona, vt inſinuat Ariſtot. 5. Metaphy. cap. 2. & 1. Eth. cap. 7. In eodem ſenſu intelligendus eſt D. Th. 3. contra Gent. cap. 2. & 3; dum ait: *dem eſſe operari propter bonum, & propter finem*: non quod eadem ſit formalis ratio vtriuſque (vt falsò plerique volunt) ſed quia bonum eſt ratio fundandi virtutem finalizatiuam.

Probatio cõmunis ſententiæ.

Ariſt. *D. Thom.*

Ariſt. *D. Thom.*

§. 2.

Vtrùm vt bonum ſit ſufficiens ratio formalis finalizandi, requiratur quod ſit appetenti proprium?

PRo maiori explicatione precedẽtis veritatis primum inquirendũ eſt, an præter rationem boni requiratur quod ſit proprium bonum appetentis? Pro parte affirmatiua facit: quoniam ex Ariſt. 8. Eth. cap. 2. tex. 4. & 5. & cap. 5. tex. 23. & lib. 1. Eth. ad Eudemum ante finem: *Amabile quidem bonum; vnicuique autem proprium.* 3

Ratio dubitandi ꝑ parte affirmatiua ex Ariſt.

Pro negatiua tamen illud communiter obijcitur: quoniã bonum, quod amicis volumus, non videtur ad nos pertinere, ſed ad amicos: & tamen verè exercet rationem cauſſæ finalis. Præterea bonum totius finalizat etiam cum diſpendio boni proprij; ſępe enim appetimus bonum commune totius reipublicę cum periculo propriæ ſalutis: bonũ etiam diuinum finalizat ſui appetitionem, & honorem ſupra bonum noſtrum pro-

Pro negatiua ſententiã rationes dubitandi. Prima. Secunda.

proprium: nam Deum, etiam amore naturali, pluſquam nos diligimus: igitur non neceſſe eſt bonum eſſe appetenti proprium, vt poſsit exercere cauſſam finalem.

4 Hæc queſtio pleriſque reputatur difficilis; & mihi eſt difficillima. Quidam putant in amore concupiſcentię requiri, quod bonum ſit proprium concupiſcentis: non tamen in amore amicitiæ. Ita colliges ex Durando in 3. diſt. 29. q. 2. ad 2. n. 27. Sed reijcienda eſt hęc opinio: tum, quia non eſt, cur propoſitioné Ariſtotelis non verificemus in vtroque amore; tum etiam, quia difficultas allata pro parte negatiua etiam vrget contra amorem concupiſcentiæ: nam bonũ, quod amicis volumus, amatur amore concupiſcentiæ: & tamen non amatur nobis, ſed amicis.

Prima ſententia Durandi.

Reijcitur.

5 Quidam ex recentioribus inſinuare videntur partem affirmantem verã eſſe in omni alia bonitate, præter quã diuina: hæc enim ratione ſuæ infinitatis poteſt amari, & finalizare, quamuis appetentem non reſpiciat; vt contingit, quando Deum amamus ſupra nos metipſos: tunc enim bonitas diuina finalizat cum diſpendio proprij noſtri boni.

Secũda opinio.

Sed nec iſta ſententia recipi debet: primò; quia non eſt, cur à regula excipiamus infinitam bonitatem: nam etiã hęc finalizat, vt bonũ nobis conueniẽs. Deinde; quia non ſolum diuina bonitas ſupra nos diligitur: ſed etiam bonitas communis reipublicę, cuius bonum anteponimus noſtro proprio.

Non probatur.

6 Poterat fortaſsis eſſe tertia opinio, quod bonum propriu n finalizet quidẽ: bonum tamen eſſe proprium, non eſſe formalem rationem, cur bonum finalizet. Quam ſententiam fortè quis colliget ex D. Tho. in 3. diſt. 29. q. 1. art. 3. ad 2. vbi ita ait; *Dicendum, quod quanuis vnicuique ſit amabile, quod ſibi eſt bonum: non tamen oportet quod propter hoc; ſicut propter finẽ ametur: quia ſcilicet eſt ſibi bonum.* Eiſdem ferè verbis ſcribit Abulen. in Matth. cap. 22. q. 302. ad 2. Mens igitur D. Thomæ hæc eſſe videtur, vt bonum proprium finalizet quidem; non tamen quatenus eſt proprium, ſed quatenus eſt bonum. Hæc tamen opinio ex dicendis impugnabitur.

Tertia opinio.

D. Thom.

Abulen.

Impugnabitur

7 Huius difficultatis reſolutio facilius explicabitur, ſi diſtinguamus bonum, quod fundat rationem finis *cuius*, à bono, quod fundat rationem finis *cui*. De bono quod fundat rationem finis *cuius* (quod ipſum finalizat, vt amatum amore concupiſcentiæ) ſit prima propoſitio: vt bonum relatè ſumptum finalizet, non ſatis eſt eſſe bonum, ſed debet eſſe ipſi appetenti proprium. Probatur primò; quia non omne bonum cuique eſt bonum: poteſt enim, quod huic ſubiecto eſt conueniens, eſſe diſconueniens alij: nam medicina, quæ huic complexioni eſt ſalubris, alij erit nociua. Illius igitur appetitum mouere non poterit, nec illius actionem finalizare. Deinde; vt bonum finalizet, neceſſario debet attrahere appetitum agentis ad agendũ: at nullum bonum poteſt appetitum allicere ad agendum, niſi fuerit bonum ipſius agentis: ergo ad finalizãdum vtrũq; eſt neceſſarium; & quod ſit bonum, & quod ſi bonum agenti proprium. Maior eſt manifeſta, quia finalizatio poſita eſt in metaphorica motione agentis, vt inferiùs dicemus. Minor autem euidẽter deducitur ex axiomate Ariſtotelico: *Amabile quidem bonum; vnicuique autem proprium*, de quo ſuprà. Ergo licèt bonum abſolutè ſumptum ex ſe ſit amabile: ab vnoquoque tamen nõ erit amabile, niſi ſit proprium; quod omnes interpretes deducunt ex Ariſtotele locis citatis: expreſſè id fatetur D. Tho. vbi ſupra, dum ait, *Nihil poſſe alicui eſſe amabile, niſi quod ſibi bonum eſt*: idem colliges ex D. Tho. 1. p. q. 60. art. 5. ad 2. & clarius 2. 2. q. 23. art. 3. ad 2. Denique Ariſt. 9. Eth. c. 8. cõcludit, *omnes in ſuis actionibus amatores eſſe ſui.* Concludendum eſt igitur ad finalizandum duo eſſe neceſſaria: & quod ſit bonum, & quod ſit appetenti propriũ, nec vnum ſine altero mouere poſſe.

Prima propoſitio.

Primum fundamentum.

Secundum.

Ariſt.

D. Thom.

8 Secunda propoſitio (bonum eſſe proprium) non concurrit ad finalizandum, vt cõditio ſine qua non; ſed vt ratio formalis finalizandi. Hæc ſtatuitur contra tertiam ſententiam: iuxta quam (bonũ eſſe proprium) ſolùm concurrit, vt cõditio: nam cum illud ſit neceſſarium ad finalizandum; ſi non concurrit vt ratio formalis, ſicut illa opinio affirmat; vtique concurret ſolùm, vt conditio. Contra hanc opinionem noſtram hanc ſtatuimus propoſitionem: quæ ſatis eſt de mente

Secunda propoſitio.

mentē recentiorum 2.2.q.26.art.3.eam docuit Suarius in Metaph.diſp.23. ſect. 5.n.8. videtur eſſe D.Thomę in dicta q. 26.ar.3. Si conſideretur vis argumenti, quod diſſoluere intendit: nec enim negat D.Thom.id,quod in argumento expreſſè ſumitur; ſcilicet(bonum eſſe proprium) eſſe rationem diligendi:quin potius contendit hanc rationem etiā ſeruari,quando pars diligit totum pluſquā ſe,& cum ſui diſpendio. Clarius id inſinuat 1.p.q.60.art.5.ad 2. dum admittit: *Bonum amari in quantum proprium,ſi reduplicetur ratio amandi ex parte amantis.* Idē colliges ex Caiet. ibi, dum aſſerit, *Rationem naturalis inclinationis,quam pars habet ad bonū totius non eſſe aliam, niſi partem ipſum bonum totius reputare proprium.* Sed ratione eadē veritas ſuadetur: quia bonum,quò magis ad appetentē ſpectat, eò magis mouet, & intenſius finalizat: cæteris enim paribus quilibet plus amat bonū, quod ſibi ſoli eſt proprium, quam, quod ſibi cum alijs eſt commune: & plus à nobis diligitur, qui nobis eſt coniunctior,quā minus coniunctus;quę omnia doceri ſolent in materia charitatis. Hoc autem non cōtingeret, ſi(bonum eſſe propriū) non eſſet ratio finalizandi, ſed ſolùm cōditio.

D.Thom. D.Thom: Caiet. Ratio concluſionis.

Obiectio. Si verò obijcias agēs naturale eò intenſius operari,quò magis approximatur paſſo;& tamen(eſſe approximatum) non eſſe rationem agendi,ſed ſolùm cōditionē:

Reſponſio. reſpondebo cauſſam, cur actio eſt intenſior, non eſſe maiorem approximationē;ſed id ex eo prouenire; quia agens naturale actionem ſuam per ſpatium diffundit vniformiter difformiter: inde enim prouenit, vt quò agens magis accedit ad paſſum, eò intenſius in illud agat. At in propoſito nulla poteſt dari cauſſa maioris illius finalizationis niſi (bonum eſſe magis proprium) ſupponimus enim idem bonum vtrobique manere.

9 Tertia propoſitio. Tertia propoſitio (bonum eſſe proprium)eſt ratio formalis finalizandi,nō vt ratio formaliter finalizās: ſed vt formaliter determinatiua bonitatis, quæ ſimpliciter eſt ratio formaliter finalizans.

Explicatio cōcluſionis. Pro explicatione huius propoſitionis notandum eſt quàm diligentiſſimè,in bono, quod exercet rationē cauſſę finalis reperiri rationem finalizandi ſuo modo duplicem. Prima eſt,ipſa bonitas: ſecunda eſt; bonitatem eſſe propriam appetenti: bonum enim fundat in ſe rationem finis; tum,quia eſt bonū; tum, quia eſt proprium: & vtraque ratio integrat, & complet vnam formalē rationem, qua bonum formaliter conſtituitur in actu primo cauſſæ finalis. Verùm non eodem modo vtraque ratio concurrit: ſed vna(nempe bonitas) concurrit,vt ratio principalis, quę formaliter finalizat: altera verò(nempe eſſe bonum proprium) ſolùm concurrit, vt ratio formaliter determinatiua bonitatis. Nam bonitas concurrit vt ratio formalis finalizandi: bonum enim ideò eſt finis,quia eſt bonum, vt §.1.diximus. At (bonum eſſe proprium) non concurrit vt ratio formaliter finalizās: ſed ſolùm concurrit vt ratio determinans ipſam bonitatem,vt fiat completa ratio finalizandi: nec enim ratio proprij per ſe, ac ratione ſui eſt id, cuius gratia aliquid fit;ſed ſola ratio boni:ſanitas enim per ſe non appetitur: quia propria, ſed quia bona:ipſi tamen appetenti.

Et iuxta hanc explicationem intelliges mentem D.Thomæ in 3.diſt 29.q.1. art.3.ad 2;dum ait:*Bonum proprium amari quidem:non tamen eſſe finem propter quē amatur.* Nec enim negat D.Thom.hoc,quod eſt(eſſe bonum proprium)abſolutè cōcurrere,vt rationem cauſſæ finalis; cōcurrit enim, vt ratio formaliter determinans bonitatem;ſed negat(bonum eſſe proprium) concurrere vt rationem finalem, propter quam bonum finaliter amatur,& finalizat;quia, vt diximus,ſanitas abſolutè non amatur, quia propria;ſed quia bonum: proprium tamen appetenti. Et ad eundem modum intelliges Abulenſem in cap.22. Matthæi, q. 302. ad 2. Vnde non benè citari poſſunt pro tertia ſententia: quia latius patet eſſe rationem formalem finalizādi, quā eſſe rationem formalem finalizantem: hæc enim per ſe, & ratione ſui habet, quod ſub ea bonum finalizet: illa verò extenditur etiam ad rationem formaliter determinatiuam prioris rationis. Hinc eſt, vt hęc ratione ſui formaliter finalizet,contracta tamen: illa verò, nō ratione ſui; ſed vt prioris contractiua: etenim bonū finalizat, ideò quia bonū contra-

10 D.Thom. Nec D.Th. nec Abulēſ. propoſitioni cōcluſioni repugnant.

contractum tamen, vt ſit proprium. Bonum igitur vt bonum finalizat in recto, atque vt per ſe ſtãs: at (eſſe bonum proprium) finalizat veluti in obliquo, & quaſi vt adiacens.

11 Quarta propoſitio. Quarta propoſitio: ad rationem cauſſæ finalis ſatis eſt, quod bonum ſit aliquo modo proprium ipſi appetẽti: nec requiritur, quod ſit illi ſimpliciter proprium. Explicatur. Pro explicatione notandum eſt bonum duobus modis dici poſſe proprium alicui ſuppoſito: vel quia eſt ſimpliciter proprium illi, vel quia eſt illi aliquo modo proprium. Illud bonum dicetur alicui ſuppoſito ſimpliciter proprium, quod illi cõuenit, vt ſimpliciter eſt ipſum: hoc modo ſanitas, qua Petrus actu eſt ſanus, dicitur propria Petri; ſimiliter & virtus, qua Petrus in ſe ipſo eſt bonus, & diuitiæ, quas Petrus per ſe ipſum poſſidet. Illud verò bonum dicetur aliquo modo proprium Petro, quod non eſt bonum Petri, ſed alterius, quem Petrus reputat, tanquã alterum ſe, propter aliquam coniunctionem, & habitudinem, quam cum ipſo, vel ad ipſum habet. Nam amicus amicum reputat, tanquam ſeipſum: & pars ſuum totum: & creatura Deum; alio tamen, & alio modo: quia amicum, alioſvè mihi coniunctos reputo eſſe meipſum, ideò quia aliquo modo ſunt aliquid meiipſius: pars tamen reputat totum eſſe ſeipſam, quia pars ſecundum ſuam naturam eſt toti⁹, & ad illud ordinatur: porrò creatura Deum reputat ſeipſam, imò pluſquam ſe, quia ex ſua natura eſt Dei, ad cuius gloriam ordinatur. Hinc eſt, vt amicus appetendo bonum amico appetat ſibi bonum; quia amicus ad ipſum pertinet. Pars verò appetendo bonum totius, appetit etiam ſuum bonum; quia appetit bonum toti, quod reputat eſſe ſuũ, ideó quia ad illud per ſe ordinatur, & eſt aliquid illius. Denique creatura appetendo bonum diuinum, etiam ſibi illud appetit: quia ex eo, quod eſt Dei, à quo per ſe dependet, reputat illud tanquam ſuũ. Et ad hunc modum explicandus eſt D. Thom. 2.2. dict. q. 23. art. 3. ad 2. cum Caietano, & Aragonio ibidem. *D. Thom. Caiet. Aragon.*

12 Hæc diximus de bono, quod fundat rationem finis *cuius*: conſequenter dicẽdum erit de bono, quod fundat rationẽ finis *cui*. Idque propter Durandum in 3. diſt. 29. q. 2. ad 2. n. 27. quẽ in prima opinione retulimus. Quo loco docet illud axioma Ariſtotelis: *Amabile quidem bonum, vnicuique autem proprium*, ſolùm habere locum in bono, quod amatur amore concupiſcentiæ: non verò amore amicitiæ. Cum verò prius bonum fundet rationem finis *cuius*, poſterius autẽ rationem finis *cui*: opinio Durandi hæc eſſe videtur, vt bonitas propria appetenti ſit ratio formalis finis *cui*: ad conſtituendum verò finem *cui* in actu primo non requiri, quod bonitas ſit appetenti propria: nam amico volo bonum, non propter me, ſed propter ipſummet: ita ſit, vt in amore amicitiæ ſolus amicus ſit finis *cui*; non verò ille, qui diligit amicum. Durandi ſẽtentia.

Sed non eſt admittenda hæc Durandi ſententia, ſed dicendum potius eſt (bonum eſſe proprium amanti) neceſſariò etiam requiri, vt finis *cui* conſtituatur in actu primo finalizandi, quia axioma Ariſtotelis verum etiam eſt in amore amicitiæ, qui terminatur ad finẽ *cui*. Hæc ſententia manifeſtè videtur eſſe Ariſtot. 9. Eth. cap. 4. 8. & 9. ſi diligẽtius expendatur: nam poſtquam cap. 8. text. 35. concluſit virum probũ omnia operari propter ſe ipſũ; conſequenter oſtẽdit id etiam eſſe verum, quãdo propter amicos operatur; ita enim inquit: *Hæc enim omnia etiam propter ſeipſum operatur*. Quo nihil clarius. Idem Ariſtoteles lib. 8. Eth. cap. 9. tex. 38. ex eo probat felicẽ indigere amicis, vt ipſe bonis illorum operibus, & operetur, & delectetur: & ratio eſt (inquit) quia in illis amicorum operibus vtraque reperitur delectationis cauſſa; quia & ſunt bona, & ipſi propria. Quin potius in dicto cap. 9. ad finem, ex eo quod amicus vult ſibi eſſe, viuere & alia huius generis bona, infert ea etiam velle amicis; *quia* (vt ait) *amicus eſt alter ipſe*. Quod etiam latè docuit in eodem lib. 8. Eth. cap. 4. text. 16. Igitur quando amicus vult amico bonũ, & propter hoc operatur; ideò operatur, quia illud bonum etiam ſibi eſt bonum, cum amicus ſit alter ipſe. Et in hoc ſenſu explicandus eſt locus Ariſtotelis in dicto cap. 4. in principio, *Amicabilia ad alterũ proficiſci ex amicabilibus ad ſe*: hoc enim non ſolùm intelligendum eſt in genere cauſſæ efficientis: quia amor, quem 13 Non admittitur. *Ariſt. Ariſt. Ariſtotel.*

quem quis ad ſe habet, eſt cauſſa amoris, quem habet ad amicum: ſed etiam in genere cauſſæ veluti formalis: quia ſcilicet amicabile ad alterum fundatur in amicabili ad ſe: amicus enim amico ideo vult bonum, quia ipſe in amico eſt & amicus in ipſo. Inde enim ortum habet, vt bona, quæ amico appetit, reputet ſua, quatenus ipſe eſt in amico: & eadem illi appetat etiam propter ſe, quia amicus eſt in ipſo. De quo vide D. Thomam 1.2.q.28.art.2. *D.Thom.*

14 Ex quibus deſumi poteſt noſtræ aſſertionis demonſtratio: quoniam ex dictis licet colligere rationem formalem, cur amico volo bonum amore amicitiæ, tanquam fini *cui*, eſſe vnitatem, qua amicus amico coniungitur; ratione cuius ſe habet ad illum, vt ad alterũ ſe: quod etiam docuit D. Thomas in dicta quęſt. 28. artic. 1. Ergo quando amicus amore amicitię vult bonum amico, etiam vult bonum ſibi, cum amicus ſit dimidium ſuæ animæ ex Auguſtino 4. Confeſſ. cap. 6. circa finem. Quin potius ideò illi vult bonum; quia ſibi ipſi in amico illud vult.

Quartæ propoſitiõis demonſtratio. *D.Thom.* *Auguſtin.*

15 Nec his obſtat, quia ex Ariſtotele in præcitatis locis volumus amico bona, non gratia noſtri, ſed gratia amici: quoniam id ita intelligendum eſt, vt non velimus illi bonum ſolùm noſtri gratia, ita vt amicum à nobis diſtinguamus. Igitur amicus amando amicum; & volendo illi bonum; non quærit proprium commodum, diſtinguendo ſe ab amico: bene tamen, vt eſt quid vnum cum amico. In quo ſenſu dum illi vult bonum, ſibi ipſi idem bonum concupiſcit.

Obiectio ex Ariſtot. Soluitur.

16 Ex dictis iam facilè patet explicatio argumentorum, quæ initio fecimus pro parte negatiua. Nam primum ſupponit id, quod eſt falſum: bonum inquã, quod amicis volumus, nequaquam ad nos pertinere, ſed ad amicos: oppoſitum enim docuit Ariſtoteles in locis citatis; quin potius ideò amico volo bonum, quia amicus eſt alter ego, vt habes ex Ariſtotele 9. Eth. cap. 4. text. 16. & cap. 9. text. 36. & 38. & lib. 2. Magnorum Moralium capit. 15. & libr. 7. Ethicorum ad Eudemum pagin. 1043. numer. 20.

Diſſoluitur 1. ratio negatiuæ ſententiæ. *Ariſt.*

17 Ad ſecundum quidam reſpondent in illis euentis bonum illud, Dei ſcilicet, & patriæ deſiderari, & appeti propter bonum proprium ipſius appetentis: etenim qui pro conſeruando bono diuino, aut patriæ patitur ſalutis ſuæ diſpendium, ideò illud patitur; quia profundere vitam pro bono diuino, & communi reipublicæ eſt conſentaneum ſuæ naturæ: nam cum pars ſecundum ſuam naturam ſit propter totum, & creatura ſecundum ſe ordinetur ad Deum; vtique pati detrimentum ſui eſſe, propter honorem Dei, aut conſeruationem reipublicæ, docet natura partis, & creaturæ. Ita explicat Aragon. 2.2. quęſt. 23. art. 3. notab. 3. & ſatis annuit Suarius in Metaphyſica diſputat. 23. ſect. 5. numer. 8. Quorum doctrina ſatis eſt ad mentem Ariſtotelis 9. Ethic. cap. 8. text. 35. ad finem, dum ait: *Virum probum in his euentis operari propter ſeipſum: ideò quia operatur propter bonum boneſtum virtutis, quod ſic operando conſequitur.*

Soluitur 2. iuxta quorundam ſententiam. *Aragon.*

Non eſt ſpernenda doctrina; quia re vera illa operatio etiam fit propter hoc virtutis bonum ipſi operanti proprium: at tale bonum eſt finis remotus, & vltimatus operantis: & prætereà eſt bonum diſtinctum ab eo, quod operans concupiſcit tam Deo, quàm patriæ. Porrò doctrina ſuperiùs à nobis tradita in alio diuerſo ſenſu intelligitur (ſi ſubtilius expendatur) in hoc ſcilicet, vt illud idem bonum, quod operans alijs concupiſcit, ideò ab eo concupiſcatur, quia etiam ſibi eſt aliquo modo proprium: ſicut enim quandò amico volo ſalutem, aut diuitias, &cæt. illa bona illi volo, quia eadem ipſa mihi volo: ſic etiam, quando reipublicæ concupiſco conſeruationem cum diſpendio propriæ ſalutis; ideò eam reipublicæ concupiſco, quia reipublicæ conſeruationem reputo eſſe mihi bonum. Et in hoc ſenſu bonum reipublicæ concupitum finalizat quatenus eſt bonum, non abſolutè, ſed prout mihi eſt aliquo modo proprium, modo explicatò in quarta propoſitione, vbi vide.

Soluitur eadē ratio iuxta propriã doctrinam.

§. 3.

Vtrùm bonitas, quæ eſt formalis ratio finalizandi, debeat eſſe vera bonitas; an ſatis ſit bonitas apparens?

18 Pro parte affirmatiua difficultas ex Ariſt.

RAtio dubitandi pro parte affirmatiua ſumitur ex Ariſtotel. qui expreſſè docet finem eſſe bonum, vel apparens bonum. Ita 2. Phyſic.cap. 3.tex.31.& lib.3. de Anima cap.10.tex. 52.& lib.8.Ethic.cap.2.text.4. ergo non ſolùm vera bonitas, ſed etiam bonitas apparens erit formalis ratio finalizandi.

19 Prima dubitandi ratio negatiuæ p.

Pro parte tamen negatiua ratio dubitandi inde ſumi poteſt; quoniam bonitas apparens non eſt bonitas realis, ſed ſolùm eſt bonitas conficta,& exiſtimata: hæc autem non poteſt eſſe principium realis cauſſalitatis: realis enim cauſſalitas oriri non poteſt, niſi à principio reali.

Secunda.

Accedit; quia finis non cauſſat, niſi ſecundum eſſe reale, vt inferiùs dicemus: ergo non cauſſabit,niſi ſecundum bonitatem realem: hæc autem non poteſt eſſe,niſi vera bonitas.

20 Communis ſententia.

In reſoluenda hac difficultate omnes conueniunt ad rationem finis ſatis eſſe bonum,vel verum,vel apparens: id eſt, quod vel verè ſit bonum; vel exiſtimetur,& appareat bonum, quanuis verè non ſit bonum.Id enim expreſsis verbis docet Ariſt. in tribus locis citatis pro parte affirmatiua: nam ad exercendum rationem cauſſę finalis; *Nihil refert* (inquit Ariſt.) *quod bonum vel ſit verum, vel apparens bonum*: nam nihil etiam id refert, vt bonum ipſum rationem amabilis,& appetibilis ſortiatur,vt idem Ariſtot.aſſerit.8.Ethic.cap.2.text.4. Nam ſiue ſit amabile verum, ſiue apparens, ſemper habet vim allicitiuam,& motiuam voluntatis: quæ eſt communis, & recepta doctrina, de qua Diuus Thomas prima ſecundæ, quæſtion. 8. articul. 1. Quam & experientia docuit, & ratio ſuadet:experimur enim nos ſępiſſimè moueri ad quęrenda bona, quę ſolam bonorum habent apparentiam.Sed & ratio id demonſtrat: quia cauſſa finalis non cauſſat, niſi cognita, vt inferiùs dicemus:cum enim voluntas moueatur à bono ſibi applicato, & propoſito per iudicium intellectus: profectò vbi fuerit de vtroque bono eadem repræſentatio, & idem iudicium; eadem etiam erit vtriùſque boni cauſſalitas erga voluntatem, & æqualis vtriuſque motio.

Ariſt. *Ariſt.* *D.Thom.* Probatur communis ſententia.experientia,& ratione.

Tota difficultas eſt de bonitate,ſub qua res, quæ eſt finis mouet voluntatē. Difficultatem nobis fecit noua Suarij ſententia in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 5.num.15.dum ait: *Bonum apparens finalizare quidem poſſe; bonitatem tamen, quæ illi eſt ratio formalis finalizandi, ſemper eſſe veram bonitatem, falſò tamen applicatam rei, quæ mouet tanquam finis.* Itaque res, quæ non eſt, ſed apparet bona, poteſt mouere volūtatem vt finis: nunquam tamen mouebit ſub bonitate apparente, ſed ſemper ſub vera bonitate; illi tamen rei falſò attributa. Ita fit, vt voluntas decipiatur quidem à re, à qua tanquam bona mouetur:nulla tamen dari poteſt deceptio,in ratione formali mouendi, quia ſemper mouebitur à vera bonitate.Fūdamentum Suarij eſt,quia voluntas nūquam poteſt formaliter moueri,niſi vel à delectatione,vel ab honeſtate: quę bonitates ſunt veræ bonitates. 21 In quo ſit quæſtionis difficultas.

At tamen hoc vltimum erat à Suario probandum; quia poteſt quis dicere (nec ſine probabilitate) quod ſicut bonum in communi abſtrahit à bono verò, vel apparenti; in qua abſtractione eſt adæquatum obiectum voluntatis,vt patet:ita bonitas, quæ eſt adæquata ratio finalizandi, abſtrahit à bonitate vera,vel apparente. Quo ſuppoſito optimè dici poteſt bonitatem delectationis in communi abſtrahere à delectatione vera, vel apparente: ſimiliter de honeſtate dicendum erit. Argumentum igitur ſine probatione ſumit id, quod eſt negandum: etenim concedendum erit voluntatem non poſſe formaliter moueri, niſi delectationę, vel honeſtate: ſub hac tamen diſtinctione, vt delectatio, ſimiliter & honeſtas vel ſit vera, vel apparens: nam in hoc ſenſu voluntas moueri non poteſt, niſi à bono delectabili,vel honeſto,prout tamen vtrunque abſtrahit à vero, vel apparenti. 22 Non probatur.

Fortè aliquis reſpondebit diſparem rationem inueniri in bono, atque in bonitate; quoniam bonum dicit rem cum applicatione bonitatis: cum verò applicatio poſsit eſſe, vel vera, vel exiſtimata; inde eſt vt bonum poſsit diſtingui per verum, vel apparens: non ſic bonitas: nam cùm hæc abſtrahat ab applicatione, & concretione, ſui 23 Quid poſſet reſponderi.

ſui cum re bona; ſemper erit vera bonitas.

In multis defici. illa reſponſio. Solutio vtinam tam vera eſſet, quàm eſt ſubtilis: ea tamen in pleriſque deficit. Et primum; quoniam etſi bonitas in abſtracto ſignificata abſtrahat à coniũctione ad ſubiectum; ab ea tamen non abſtrahit, prout in actu exercito eſt ratio formalis finalizandi: res enim, quæ eſt bona, non finalizat, niſi prout eſt ſub bonitate. Quare adhuc à bonitate, prout eſt formalis ratio finalizandi, abſtrahi poteſt vna ratio bonitatis abſtrahẽs à bonitate vera, vel apparenti: cuius oppoſitum data ſolutio probare nitebatur.

Obiectio. Sed dices argumentum noſtrum cõuincere quidem admittendam eſſe bonitatem apparentem: illam tamen non abſtrahere à bonitate vera: nam bonitas vera tunc ſimpliciter dicetur vera, cùm verè ſubiecto ineſt: apparens autẽ; ſi ſubiecto inſit ſolùm apparenter.

24 Multipliciter ſoluitur. Huic obiectioni primùm dicam eſſe contra mentem auctoris, qui ſimpliciter negat dari bonitatem apparentem. Deinde impugnari poteſt iſte dicendi modus, ſi ſupponamus bonitatem formaliter ſumptam ſupra entitatẽ, & perfectionem rei, quæ dicitur bona, ſolùm addere conuenientiam quandam ad rẽ, cui dicitur bona, & cui concupiſcitur: ſiue illa conuenientia dicat ſolam relationem ad talem rem, ſiue connaturalitatem, vel ipſius ad rem, vel rei ad ipſã: parũ enim refert, ſiue hoc, ſiue illo modo dicas: ſemper enim infertur bonitatem formaliter ſumptam ſe habere ex parte rei, quæ dicitur bona: in ea enim reperiri debet conueniẽtia, quę eſt bonitas formalis.

25 Supponendum etiam eſt hanc formalem bonitatem præſupponi in re, quæ dicitur bona ante actum, tum voluntatis, tum etiam intellectus: nam res non eſt bona, nec formaliter habet conuenientiam ad rem, cui eſt bona, quia intellectus illam concipit cum tali conuenientia: ſed ideò intellectus illam cõcipit, vt bonam, & cum conuenientia; quia illa eam in ſe habet, vt aliud agens benè aduertit idem Suarius in Metaphyſica diſputation. 10. ſection. 2. numer. 12.

26 Ex ijs ſuppoſitis ita licet argumẽtari: bonum apparens habet conuenientiam apparentem, antequam intellectus vllam faciat applicationem bonitatis ad rem, cui eſt bona: ergo bonitas apparens non eſt vera bonitas; falſo tamen attributa rei: ſed neceſſariò erit bonitas cum ſola apparentia conueniẽtiæ, quæ adeſt abſque vlla intellectus applicatione. Conſequentia eſt per ſe nota. Antecedens probo ex ſecundo præmiſſo: quia nullum bonum, ideò dicitur bonum, quia concipitur vt bonum: ſed quia in ſe eſt bonum, vel verum, ſi verè conuenit rei; vel apparens, ſi illi conuenit ſolùm apparenter. Quod etiam cõfirmatur; quia ideò intellectus decipitur, quia apprehendit vt verum bonum, quod ſolùm eſt apparenter bonum: ſunt enim quædam bona, quę etiam antequã concipiantur præ ſe ferũt quandam apparentiam conuenientiæ; cum tamen verè non conueniant: nam facere eleemoſynam ex re aliena prę ſe fert quandam apparentiam honeſtatis fundatam in ipſa ratione eleemoſynæ, quę ex genere ſuo eſt bona: at tamen conuenientia illa non eſt vera, ſed apparens. Similiter pomum pulchrum aſpectu, in ſe tamen malè affectum, prę ſe fert quandam delectationis apparentiam fundatam in ipſa natura pomi: quæ tamen ex mala affectione triſtitiam potius affert, quàm delectationem. Argumentum contra ſententiam Suarij.

27 Quod ſit totum fundamentum ſẽtentiæ, quæ defenditur. Igitur totum noſtræ opinionis fundamentum in hoc eſt poſitum, vt ſicut vera conuenientia bonitatis pręſupponitur in re verè bona ad intellectum, quo bonum illud concipitur: ita etiam conuenientia apparens præſupponitur in re ſolùm apparẽter bona, antequam illud bonum concipiatur. Hoc autem ſuppoſito concedendum eſt bonitatem apparentem non eſſe ipſam bonitatem veram, ſed ab ea diſtingui, etiam antequam intellectus vllam faciat bonitatis attributionem. Et rectè ſanè: quia licèt vtraque bonitas fundetur in perfectione rei, quæ dicitur bona, tamen vera bonitas fundatur in ea, vel naturaliter, vel moraliter benè circunſtantionata: at bonitas apparens in eadem fundatur deficiente ſemper aliqua ex debitis circunſtantijs, vt patet in datione eleemoſynæ ex ſuo, vel ex alieno, & ex bono benè, vel malè diſpoſito.

28 Ex quibus concludendum eſt, quod ſicut bonum apparens ſatis eſt ad finalizandum: ita etiam ſatis eſt bonitas apparens, vt ſub ea bonum, quod eſt apparens, finalizet: nam voluntas interdum mouetur à bonitate apparēte. Nec huic reſolutioni obſtant argumēta, quæ pro parte negante initio adduximus. Nam ad 1. dicendum eſt ad minorem nihil eſſe abſurdi, ſi bonitas apparens ſit principiū cauſſalitatis realis in genere cauſſæ finalis: ſicut etiam non eſt abſurdum vt non entia, & entia rationis in genere finis realiter cauſſent, vt ex Ariſt. in 5. Eth. docet D. Thom. 1.2.q.8. art. 1. ad 3. Diximus (in genere cauſſæ finalis) quia id abſurdum erit in alijs cauſſarum generibus. Ratio autem diſcriminis inter cauſſam finalem, & cæteras cauſſas, inde ſumitur; quia finis morali quodam, & intellectuali modo exercet ſuā cauſſalitatem circa voluntatem, quam intētionaliter mouet. Voluntas autem, cum ſit appetitus rationalis, ex ſua natura ſequitur formam, ſiue obiectum apprehenſum, & vt apprehenditur: igitur, vt voluntas moueatur, ſatis eſt, quod apprehendatur aliquid tanquam bonum verū quanuis non ſit tale: ſed apparens, vt ait D. Tho. vbi ſupra: ſicut etiam ſufficit, quod apprehendatur aliquid tanquam ens reale, quanuis non ſit reale.

Solutio primi argumēti, negatiuæ ſententiæ initio adductæ

Ariſt.

D. Thom.

29 Ad ſecundum reſpondendum eſt propoſitionem illam (finis cauſſat ſecundū eſſe reale) in hoc ſenſu eſſe intelligendā, vt cauſſet, non ſecundum eſſe, quod habet in intellectu, ſed ſecundum illud, ſecundum quod in rerum natura intenditur obtineri, ſiue illud ſit verè reale; ſiue non: vt contingit quādo entia rationis, aut negationes finalizant, vt in propria quæſtione explicabimus, & explicauit Fonſeca 5. Metaphy. cap. 2. q. 11. ſect. 4. §. *Aduerte tamen*. Igitur bonum apparens finalizat ſecundum eſſe, quod à parte rei apparenter habet, & ſecundū, quod intenditur obtineri. Vnde non eſt mirum, ſi finalizet ſecūdum bonitatem etiam apparentem.

Solutio ſecundi.

Fonſeca.

§. 4.

An quæcunque bonitas ſit formalis ratio finalizandi? an verò ſola bonitas honeſta, & delectabilis?

30 IN hac quæſtione vnum ſupponitur, & aliud inquiritur. Supponitur tam bonitatem honeſtam, quam iucundam, verè eſſe formalem rationem finalizandi: inquiritur autem; an hæ duæ tantum bonitates ſint ſufficientes ad exercendum cauſſalitatem finalem?

Id, quod præſupponitur, eſt inter Philoſophos indubitatum; quia conſtat apud Ariſtotelem 8. Eth. cap. 2. tex. 3. bonum honeſtum, & iucundum eſſe amabilia vt fines: nam cùm vtrunque ſit per ſe, & propter ſe bonū, & amabile; vtrūque poteſt mouere voluntatem, vt & ipſum diligat propter ſui bonitatem, & alia amore illius. Cùm verò hanc cauſſalitatem finalem non exerceāt, niſi ſub proprijs bonitatibus, tanquam ſub rationibus formalibus finalizandi, vt ex dictis iam patet; fit, vt vtriuſque bonitas, honeſta, inquam, & iucunda, verè ſit formalis ratio finalizandi. Quod annotauit Suarius in Metaphy. diſp. 23. ſect. 5. n. 16. & 17. 31

31 Quod in hac q. ſupponitur eſt indubitatū apud Ariſt.

Id autem, quod inquiritur, in dubium excitatur propter bonum vtile: pleriq; enim arbitrantur bonitatem huius boni non eſſe ſufficientem ad formaliter exercendum cauſſalitatem finalem, & ſubinde nec eſſe poſſe formalem finalizandi rationem. Quam opinionem probauit Suarius in dicta ſect. 5. num. 18. Et probare debent, qui bono vtili in vniuerſum negant omnem cauſſæ finalis rationem: nam ſi bonum vtile nullo modo poteſt exercere cauſſalitatem finalem, quia non eſt bonum per ſe, ſed ad aliud: profectò nec bonitas illius poteſt formaliter eandem cauſſalitatem exercere. 32

32 Quorundā opinio circa id quod inquiritur.

Oppoſita tamen ſententia probari debet ijs, qui volunt bonum vtile, atque mediorum exercere veram, & propriā cauſſalitatem finalis cauſſæ; non quidē eam, quæ potiſsima eſt; qua finis amore ſui finalizat alia à ſe: ſed eam, qua finis propter ſuam bonitatem excitat voluntatem ad actionem electionis, quę finalizandi ratio eſt vera, & propria cauſſæ finalis cauſſalitas. Et cum hęc opinio ſit communior, & ſatis probabilis, vt ſuo loco oſtendemus, dicendum eſt bonitatem vtilem eſſe ſufficientem ad exercēdam veram cauſſalitatem finalem; quāuis non ſit ſufficiens ad exercendū cauſſalitatem præcipuam finis. Igitur iuxta hanc ſententiam bonum vtile ſufficit, 33

33 Aliorum ſententia.

vt

Deciſio q. in alium locum reſeruatur.

vt aliquid fiat propter ſuam bonitatem (nam propter eam voluntas eligit media) non tamen ſufficit, vt amore ſuæ bonitatis aliquid fiat. Quæ harum opinionū ſit verior, patebit ex ſolutione quæſtionis: An media, bonaque vtilia poſſint exercere cauſſalitatem finis?

§. 5.

Vtrùm bonitas ſit adæquata ratio formalis conſtituens finem in actu primo cauſſæ finalis?

34 PRo abſoluta reſolutione quæſtionis principalis ſupereſt explicare; an ſicut bonitas eſt formalis ratio conſtitutiua cauſſę finalis in actu primo: ita etiam ſit adęquata? ita vt ſola bonitas ſit formalis ratio cauſſandi finaliter.

Negatiua ſẽtentia Nominalium, eiuſque primum fũdamentum. Ocham. Almain. Maior. Angeſt. Scotus.

Partem negantem probare videntur Nominales; dum volunt voluntatē poſſe ferri in malum, ſub ratione mali. Quę fuit ſententia Ochami in 3. q. 13. ad 3. dubium, quem refert, & probat Almainus tract. 3. Moralium cap. 4. ad finem, Maior in 4. diſt. 49. q. 7. concl. 2. Hieron. Angeſtus in ſuis Moralibus cap. 2. in 2. p. text. notab. 2. lit. I. non repugnat Scotus in 1. diſt. 1. q. 4. ad argumenta pro opinione, §. *Ad tertium argumentum*, & clariùs in 2. d. 43. q. 2. Ex qua ſententia planè infertur poſſe malū ſub ratione mali mouere voluntatem ad ſui proſecutionem, & ſubinde rationem mali interdum eſſe poſſe formalem rationē cauſſandi finaliter.

35 Secundum fundamentum. Angeſtus.

Poteſt ſecundò eadem pars ſuaderi ex ſententia eorundem Nominaliū, qui putant poſſe voluntatem ferri in obiectum, nec ſub ratione boni, nec ſub ratione mali. Quod expreſſè docet Angeſtus vbi ſupra concl. 4. & 5. Etenim inter bonum, & malum poteſt dari indifferens, vel realiter, vel ſaltem pręciſione intellectus: dum ſcilicet intellectus offert voluntati aliquod ens, interim non conſiderando in eo rationem boni, imò nec rationem mali. Accedit etiam, quia poteſt aliquod obiectum mouere voluntatem ſolùm, quia nō exiſtimatur diſconueniens: ergo bonitas non eſt adæquata ratio volendi, & ſubinde, nec finalizãdi; ſed adęquata ratio erit ratio entis, vt ens eſt; quod expreſſè voluit Almainus loco citato affirmans hãc fuiſſe

Cõfirmatio

ſententiam Ochami, in quo eam non inuenio.

Tertiò adhuc eadẽ negatiua pars cōfirmari poteſt, quoniam de facto volūtas ſæpè mouetur ab obiecto malo, vt illud fugiat: imò pleraque vitat gratia vitandi illud malum. Ergo non ſolùm malum poteſt habere rationem finis in ordine ad actum fugę: ſed eam malitia ſub ratione malitiæ poteſt eſſe formalis ratio cauſſandi finaliter. 36 Tertiū fundamentum.

Hęc ſententia tanquam minus peripatetica iã diu eſt antiquata & ab ſcholis omnino rejecta. Fundamentum vnicum eſt: quia nihil poteſt habere rationem finis, niſi bonum: vt ex Ariſt. multis in locis inferiùs oſtendemus, vbi etiam demonſtrabimus malū, ſub ratione mali, nullo modo habere poſſe rationē finis; ſi propriè de fine loquendum eſt: nā etſi habere poteſt aliquam finalizandi rationem in ordine ad fugam, vt in tertio argumēto objicitur; illa tamen non eſt vera finalizatio, vt ibi dicem⁹. Quod ſi ratio finis in ſolo bono reperitur, profecto ratio formalis finalizandi erit ſola bonitas: & ſubinde illa erit adæquata ratio, & virtus cauſſę finalis. Quę eſt communis doctrina, quam latè probat Suarius in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 5. à n. 3. cum ſequentibus. 37 Reijcitur ſentẽtia Nominalium.

Ex his facilè erit ſoluere argumenta, quę in oppoſitum adducta ſunt. Ad primum dicendum eſt ſententiam illã Nominalium iam diu eſſe relegatã à Scholis, tanquam minùs peripateticam, & repugnantem doctrinæ D. Dionyſij, Auguſtini, & Sanctorum Patrum: imò etiã rationi, vt inferiùs ſuo loco oſtendemus: vnde nec Scotus in ea perſtitit. 38 Solutio primi argum.

Similiter etiam dicendum eſt ad ſecundum; quia illa opinio Angeſti communi etiam calculo eſt reiecta: nam cū nihil ſit volibile, niſi ſit etiam appetibile: appetibile autem nihil ſit, niſi quod eſt bonum, conuenienſque rei, cui appetitur; iuxta illud Ariſtotelis: *Bonum eſt, quod omnia appetunt*: vtique, quòd abſtrahit à bono, non poteſt eſſe volitum. Similiter quod proponitur voluntati tãquam indifferens, & abſtractum abſtractione præciſiua, tam à ratione boni, quàm à ratione mali: nulla ratione poterit mouere voluntatem, vel ad proſecutionem, vel ad fugam. 39 Solutio

40 Abſurdior eſt opinio, quæ docet, rationem entis, vt abſtrahit à ratione boni, eſſe formalem rationem volendi; cũ enim talis ratio indifferẽs etiam ſit ad malum; cur potius proximè fundabit actum volendi, quàm nolendi? At quod idem manens ſit ratio formalis vtriuſq; actus volitionis ſcilicet, & nolitionis; dici non poteſt: nam cùm illi actus ſint inter ſe contrarij, vendicant ſibi oppoſitas fundandi rationes.

41 Solutio 3. Ad tertium admiſſo antecedente neganda eſt conſequentia: & ratio eſt, quia malum, vt malum eſt, non mouet ad fugam ratione ſui, ſed virtute volitionis, ex qua cauſſatur. Quare etſi videatur habere ſimilitudinem quãdam, & apparentiam cauſſę finalis; veram tamen cauſſalitatem finalem non habet. De quo latiùs in quęſtione, vtrum malum poſsit habere rationem cauſſæ finalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum finis debeat eſſe cognitus vt poſſit cauſſare?

3 ANTEQVAM de cauſſalitate cauſſæ finalis diſputationem ſuſcipiamus, ſeruato ordine, & naturę, & doctrinæ, explicanda ſunt nonnulla, quę pertinent ad pręuiam cognitionem finis: quoniam ſi cognitio finis neceſſariò debet eſſe præuia ad cauſſalitatem illius; vtique prius oportet agere de præcognitione finis, ſiue illa ſit neceſſaria cauſſę finali, vt ratio formalis agendi, vt plerique putant: ſiue vt agendi conditio, vt verior habet opinio: vtroque enim modo antecedit actualem finis cauſſalitatem.

§. 1.

Finem nihil cauſſare poſſe niſi cognitum.

2 Cõcors Philoſophorũ ſententia. OMnes Philoſophi cõcorditer docent finẽ nulla ratione poſſe exercere ſuam cauſſalitatem finalem, niſi ſit præcognitus, & per intellectum voluntati præſentatus. Hæc fuit expreſſa ſententia Ariſtotelis (*Ariſt.*) 3. de Anima cap. 10. text. 54. *Appetibile mouet, & non mouetur mente, aut cogitatione perceptum.* Nomine autem appetibilis intelligit finem, qui, & bonum eſt, & appetibile quoddam. Eadem fuit ſententia Auicennæ (*Auicena.*) in ſua Metaphyſica tractatu 6. cap. vlt. lit. E. vbi docet finem habere rationem cauſſæ finalis prout eſt in anima. Idem expreſſè docet D. Thom. (*D. Thom.*) 1. p. q. 80. art. 2. ad 1. Hanc doctrinã tanquam verè peripateticam, ac principium in Philoſophia notiſsimum ſuppoſuerunt omnes Philoſophi, & Theologi. Vnus eſt Suarius, qui hanc concluſionem rationibus voluit confirmare in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 7. per totam. Putatque eam à priori probari ex modo cauſſandi, quem finis habet: quatenus, inquam, cauſſat mouendo, & alliciendo voluntatem, ſiue appetitum: hęc enim motio, vt ait, fundatur in naturali conſentione, ſiue ſimpathya intellectus, & voluntatis, quæ niſi medijs vtriuſque actibus non datur. A poſteriori autem putat eandem doctrinam optimè probari ex eo, quod voluntas ferri non poteſt, niſi in bonum cognitum. Ego rationem à priori non agnoſco: quæ à poſteriori eſſe creditur, eam puto eſſe à priori.

Primùm inde oſtendo: quoniam nec illam ſimpathyam inter intellectum, & voluntatem agnoſco, nec ſi agnoſcerẽ, illa poteſt eſſe per ſe, à priori cauſſa noſtræ reſolutionis. Vtrunque declarabo. 3 Non placet p̄batio quã Suarius putat eſſe à priori. Nam vel illa ſimpathya inter intellectum, & voluntatem datur in hoc ſenſu, quia vna potentia ſine altera nõ poteſt eſſe in actu: vel in eo; quia voluntas ſemper conſentit obiecto, cui intellectus aſſentit: etenim conſentionem illam, & ſimpathyam non exerceri, niſi medijs actibus, idem Suarius agnoſcit. Primo modo non videtur admittẽda talis ſimpathya: quoniam intellectus ſæpè eſt in actu, voluntate immota exiſtente: etenim, vt ſtatim dicemus, nec apprehenſio nuda obiecti voluntatis, nec iudiciũ ſpeculatiuum ſatis eſt ad mouendũ voluntatem. Vnde intellectus ſpeculatiu⁹ circa plurima obiecta negotiatur, circa quę nullo modo negotiatur volũtas. Nec etiam videtur admittenda ſimpathya in ſecundo ſenſu: quoniam poſito iudicio practico ex parte intellect⁹, nõ neceſſariò ſequitur motio voluntatis, nec determinatus conſenſus ad id, cui iudicium aſſentitur: quia voluntas pro ſua libertate poteſt, aut ſuſpẽdere actũ, aut nõ cõſentire, cui aſsẽtit intellectus.

Accedit

4 Accedit eò, quoniam quocunq; modo hæc ſimpathya medijs actibus explicetur, nunquam poterit inferre prioritatem ex parte intellectus, vt finis ex vi ſimpathyæ prius debeat eſſe cognitus, quàm volitus; & inde eſt, vt Suarius prioritatem in hac actuum conſentione ſumat, non ex ipſa ſimpathya, quatenus talis eſt; ſed ex eo, quod intellectus ſe habet, vt motor, & voluntas, vt mota. Quę cauſſa per ſe eſt ſufficiens, quanuis nulla detur ſimpathya inter illas potentias penes ſuos actus: ſed ſolùm intercederet naturalis earum connexio.

Illud etiam in hoc diſcurſu diſplicet quod dicitur motionem metaphoricã, quam finis in voluntatem exercet, fundari in explicata ſimpathya: nam quàm longe id ſit à mente Ariſtotelis facile patebit ex his, quæ dicemus art. 4. huius quęſtionis §. 5.

5 Vnde ſumẽda ſit ratio à priori

Demonſtratio igitur à priori ſumenda eſt ab illo axiomate receptiſsimo Philoſophorum, & Theologorum, volũtatem ferri non poſſe, niſi in bonum cognitum. Quod axioma tanquam certiſſimum ſumit D. Bernardus in tractatu de Gratia, & libero arbitrio non longe à principio, ita inquiens: *Sane quocunque ſe voluerit voluntas ſemper rationem cognitam habet: & quodammodo pediſſecam; non quod ſemper ex ratione, ſed quod nunquam abſque ratione moueatur.* Hoc autem habet, tam voluntas, quam appetitus ſenſitiuus ex principijs eſſẽtialibus ſuę naturę, vt cui dẽter demonſtrabitur ex ijs, quæ docet D. Thomas cum Caietano 1. p. q. 80. art. 1. nam ex principijs ſuæ naturę habet quod ſequatur naturam cognoſcẽtem; non ſecundum formam naturalem, quæ eſt ens; ſed ſecũdũ formas intẽtionales, & intelligibiles, quibus fit cognoſcens: illis enim apprehendit non ſolum bona ſibi naturalia, ſed etiam quę extrinſeca ſunt, nec naturaliter debita: per hoc enim eſſentialiter diſtinguitur ab appetitu naturali, quòd naturalis per ſe, & ex ſua eſſentia conſequatur ad formam naturalem, quę in appetẽte naturaliter exiſtit: ille verò formam apprehenſã, quæ in appetẽte exiſtit intelligibiliter. Et hæc eſt conſtans omnium Philoſophorum doctrina ex D. Thoma loco citato, & clarius 1. p. q. 78. art. 1. ad 3. & 1. 2. q 8. art. 1. & paſsim alibi. Quare ratio à priori illius axiomatis ſumẽda eſt ex eo, quia voluntas ex ſua natura eſt appetitus naturę cognoſcentis, vt cognoſcens eſt: quidquid aliter doceat Suarius vbi ſupra.

D. Bernar. · D. Thom. · Caiet. · D. Thom.

6 Hinc igitur ſumenda eſt ratio à priori, quare finis, niſi ſit cognitus, non poteſt finalem cauſſalitatem exercere. Nã eam exercere nequit, niſi mouendo voluntatem, eamque alliciendo, vt in ipſũ amore feratur: allicere autem illã nequit, niſi cognitus. Ergo nec finalizare poteſt, niſi cognitus. Maior cum conſequentia eſt notiſsima. Minor inde probatur, quoniam finis non alio modo poteſt allicere voluntatẽ, vt in ipſum feratur; niſi eo, quo poteſt terminare actũ, quem ad ſe allicit: illum autem terminare non poteſt, niſi vt cognitus: quia vt diximus, volũtas ex ſua natura nõ poteſt ferri, niſi in bonum cognitum: ergo non poteſt voluntatem allicere, niſi vt cognitus: quæ fuit Minor probanda. Quam expreſsis verbis docuit Auguſt. lib. 3. de libero arbitrio capit. 25. tomo 1. ita ſcribens: *Sed quia voluntatem nõ allicit ad faciendum quodlibet, niſi aliquod viſum, & cæt.* Hæc igitur ſit noſtræ reſolutionis vera demonſtratio à priori.

Auguſtin.

7 Obiectio contra propoſitam demõſtrationem.

Sed obijcies hanc demonſtrationem falſo niti fundamento: quoniam etſi regulariter loquendo voluntas nõ poſsit ferri, niſi in bonum cognitum: id tamen non eſt voluntati eſſentiale, vt ſupponimus. Nec enim deſunt Philoſophi, qui doceant per diuinã potentiã fieri poſſe, vt volũtas feratur in incognitũ. Quæ fuit ſententia Paludani in 4. diſt. 49. q. 1. art. 2. num. 29. Argentinæ in 1. diſt. 1. q. 1. art. 4. in principio, & argumento 2. 3. & 4. quod ſequitur Curſus Conimbr. in 3. de Anima cap. 13. q. 3. artic. 2. ad 3. Pro qua ſententia referri ſolent Durandus Greg. Ochamus, & Ferrar. Falſo tamen, vt videbimus. Quin potius non ſolùm id fieri poſſe per diuinampotentiã, ſed de facto ita contingere viris contẽplatiuis, fuit opinio cuiuſdam Hugonis de Balmà in quodã tractatu de Triplici via in Deum, quem refert, & ſequitur Gerſon alphabeto 66. tomo 3. lit. X. cõſideratione 5. vbi lit. T. pro eadem ſententia refert D. Bonauenturam in Itinerario cap. vltimo. Habetur tomo 7. operum in 3. p. Opuſculorum. Alij referunt

Palud. · Argent. · Hugo de Balma. · Gerſon.

D. Bonau. Verſelenſ. D.Dionyſi. Ferunt eundem D.Bonauenturam in tractatu de myſtica Theologia in quadam quæſtione, quę in fine illius ponitur. Citatur etiam pro eadem ſententia Verſelenſis in Paraphraſi primi capitis de Myſtyca Theologia D.Dionyſij. Qui omnes volunt hanc eſſe ſententiam D. Dioniſij, tum in cap.1.eiuſdem libri:tum in cap.7. de diuinis nominibus.

8 *Obiectiōis ſolutio.* Huic obiectioni negandum eſt fieri poſſe etiam per diuinam potentiam, vt voluntas feratur in bonum incognitū, ideſt, cuius nulla præceſſerit notitia in intellectu: etenim, vt iam diximus ex principijs ſuæ naturę habet, vt ſequatur formam apprehenſam: ipſum etiam appetibile per ſe habet, vt niſi ſit apprehenſum, mouere voluntatem non poſſit *D.Thom.* ex D.Thoma 1.p.q.80.ar.2.ad 1. Et hęc *Auguſtin.* fuit expreſſa ſententia Auguſtini lib.8. de Trinit.cap.4.& lib.10 cap.1.& 2.quibus in locis iterum, atque iterum affirmat amari prorſus nihil poſſe, niſi fuerit cognitum, ita enim ait. *Quoniam firmiſſime nouimus amari, niſi nota nō poſſe.* *D.Anſel.* Cui conſentit D. Anſel. in Monologio cap. 48. dum ait. *Nullum ſe amare poſſe, niſi ſe intelligat; quoniam nulla res amatur ſine ſui memoria, aut intelligentia,* Cum Auguſt. ſentit *D.Thom.* D.Thom.1.2.q.3.art.4.ad.4.& q.27. art. 2. in corpore, & in 3. diſt.27.q.3. art. 1. ad 2.& in terminis, quod nec per potentiam diuinam poſſit amari incognitum *Henricus. Gabr. Adamus. Capreolus.* probarunt Henricus quodlibet.1.q.15. Gabr.in 2.diſt.25.q.1.art.3.dub.3. Adamus relatus à Capreolo in 1. diſt.3.q.3. art.2. contra ſecundam, fol.65. colum. 3. idē probat Capreolus ibi ad argum. Adæ contra ſecundam, fol.70.colum.2. & ad 10.fol.71. col. 3. Suarius in Metaphyſica diſp.23. ſect.7.num.6.Bellomō. 1.2.diſp35.cap.2.num.6.& cap.3.nu.11. cum ſequentibus. Videndus eſt Caiet. *Caietan. Durand.* 1.p.q.80.art.1.§. *In reſponſione ad primum.* Cum quibus euidenter eſt Durandus in 1.diſt.3 in 2.p.q.4.nu.14.quamuis à quibuſdam male in oppoſitū citetur: adde *Gregor.* etiam Gregorium falſo cōtra nos citatum in 2.diſt.25.q.1.concl.2. ad 3.lit. *Paludan. Ochamus* N. Pro nobis eſt Paludanus ſibi contrarius relatus à Capreolo vbi ſupr. ad 10. Nec aduerſatur nobis Ochamus in 2. quæſt.25.ad 7.& 15.quin potius expreſſe *Ferrar.* affirmat voluntatem in incognitum ferri non poſſe. Porrò Ferrarien 3.Cōtra gent.cap.89.§.*Ad euidentiam,*(in quo loco citatur) nihil ſcribit, in quo oppoſitam ſententiam inſinuet. Quare hæc opinio inter Theologos eſt cōmunior: quam nos tanquam veriſsimam ſuppoſuimus ex præcedenti fundamento ſatis confirmatam, nec enim de ea diſputare ad iſtum locum ſpectat.

9 Quę ex vita contemplatiua adducuntur, nō tanti ſunt, vt à vera Philoſophia nos dimoueant: quoniam in illa altiſsima contemplatione, quam myſticam viſionem, ſeu Theologiam appellant; volūtatem ſine intellectu præcedente, & comitante Deo non vniri, expræſſe colli- *Greg. Magnus.* ges ex D.Gregorio lib.5.Moral.cap.23. vbi agens de hac contemplatione vſtatica ita ſcribit: *Videt (ſcilicet mens eleuata) quia videre non poteſt hoc, quod ardenter diligit: nec tam ardenter diligeret, niſi aliquatenus videret,* *Auguſtin. Beda. Anſelm. Chryſoſto. Hierony. Bernard. Dionyſius. Carthuſia.* Idem colliges ex Auguſt. Pſal. 67. ibi: *Beniamin adoleſcentulus*, ex Beda, & Anſelm. 2. Corint. 3. ad illa verba: *ſiue mente excedimus*, ex Chryſoſtomo homilia 22. in Acta Apoſtolorum cap.10. ex Epiphanio hæreſi 48. Hieronymo in prologo Abacuc.deniq; ex D.Bernardo ſerm.7.8.& 52.in Cantica; quod expreſſis verbis docuit Dionyſius Carthuſianus in Commentarijs ad Dionyſium A- *Dionyſius Areopag.* reopagitam in lib. de myſtica Theologia art.9.& in Opuſculo de laudibus vitæ ſolitariæ artic.36. & 37. vide de hoc Bellomontanum 1.2.diſp.35. cap.2.n.8.

Nec oppoſitum docuit D.Bonauentura in ſuo Itinerario cap.vlt.quin potius pro nobis eſt.Fatemur auctorem tractatus de myſtica Theologia in quæſtione citata (quæ falſò adſcribitur D.Bonauenturæ) Gerſonium cum Hugone de Balma illius fuiſſe opinionis: ſed cū euidenter contradicant Patribus ſupracitatis, non eſt illis credendum: maximè cùm ipſummet Dionyſium Areopagitā, quem ſibi patronum ſumunt, euidenter habeant aduerſarium in cap.7.de Diuinis Nominibus, & in cap. 1. & 2. de myſtica Theologia: quod alio in loco diligentius expendemus: interim pro Dioniſij intelligentia vide Bellomontanum vbi ſupra cap.3.num.10. quo in loco, & mentem, & phraſim ſantiſsimi Dioniſij, & doctè, & clarè explicat.

Firmum igitur, & ſolidū maneat noſtrum fundamētum voluntatem ſcilicet

nulla

Propoſita doctrina alia ratione probatur.

nulla ratione ferri poſſe in incognitũ: ex quo firmiter ſumitur cauſſa á priori noſtrę reſolutionis. Cui addi etiãpoteſt optima ratio; quia vnaquæq; cauſſa, ad cauſſandũ indiget aliqua exiſtẽtia: ſiue ea indigeat, vt principio cauſſandi, vt quidam putant: ſiue vt cauſſandi conditione, vt alij verius exiſtimant: quod enim nullo modo eſt, nullo modo poteſt cauſſare, vt ait Ariſtoteles 4. Metaphy. cap.4. tex. 16. Ergo finis debet aliquo modo exiſtere, vt poſsit ſuam cauſſalitatem exercere. At non poteſt eã exercere, vt exiſtit exiſtentia reali; vt dicemus in articulo ſequenti. Ergo, vt eam exerceat, indigebit exiſtẽtia obiectiua, quam habet in intellectu.

Ariſt.

11 *Obiectio.*

Siquis obijciat contra minorem propoſitionem finem interdũ realiter exiſtere, quandó cauſat: imò pleroſque fines, vt cauſſẽt neceſſarió requirere realem exiſtentiam, vt diximus ſupra ar.1. §.5. *Ad ſecundum.* Non igitur ſemper eſt neceſſaria exiſtentía obiectiua. Suarius in dicta ſect.7.n.3. negat conſequentiã: quia illi etiã fines, qui realiter exiſtunt, quando cauſſant, niſi ab intellectu apprehendantur, non cauſſabunt. Hæc ſolutio in ſe vera eſt, ſed nõ tollit difficultatem: quare dicendum eſt nullum finẽ poſſe ſuam cauſſalitatẽ exercere, ſi realiter exiſtat ſecundum totalem, & completam rationem, ſecundum quam finalizat: ſed opus eſſe, vt à parte rei non exiſtat ſecundum aliquam finalizandi rationem: & ob hanc cauſam neceſſario ſibi vendicare exiſtentiam obiectiuam, vt in ſequenti art. oſtendemus. Et ita patet efficacia huius vltimę ratióis.

Suarij Solutio.

adducitur alia ſolutio.

§. 2.

Finem non poſſe cauſſare, niſi ſit cognitus cognitione intellectiua.

12 SEd poteſt quis inquirere, qualis nã debeat eſſe hæc cognitio, vt finis poſsit ſuam cauſſalitatem exercere: nam poſſet quis exiſtimare ſatis ad hoc eſſe cognitionem ſenſitiuã abſque cognitione intellectiua. Fundamentum ſumi poteſt ex auctoritate D. Tho. 1. 2. q.10. art. 3. ad tertium, dum ait voluntatem non ſolùm moueri à bono apprehenſo per rationem, ſed etiam à bono apprehenſo per ſenſum. Quod etiam ratione oſtendi poteſt: quoniam anima, quæ voluntate appetit, eadem ſenſu cognoſcit. Cur igitur ſatis erit cognitio ſenſitiua? Accedit in confirmationem, quoniam interdum fieri poteſt, vt volũtas immediatè moueatur ab appetitu ſenſitiuo nulla mediante notitia intellectus: ferri igitur poteſt in obiectum cognitũ ſola cognitione ſenſitiua: etenim tunc, ſicut nõ poteſt nõ ferri in aliquod obiectum; ita nõ poteſt non ferri in obiectum cognitum ſola cognitione ſenſus. Antecedens huius rationis multis experientijs, & rationibus probat Medina 1.2.q.9. art.2. quando in appetitu ſenſitiuo inſurgit aliqua vehemens paſſio: tunc enim per quandam redundantiam, vt ait, reſultat in voluntate ſimilis paſsio abſq; vlla intellectus cognitione.

Senſitiuam cognitionẽ ſufficere videtur probari 1. ex D. Thom. Deinde ratione.

2. Ratio.

Medina.

13 *Reſolutio.*

Dicendum eſt fieri nullo modo poſſe, vt finis finalizet, niſi ſit cognitus cognitione intellectiua, nec ſatis ad id eſſe ſolam cognitionem ſenſitiuam. Concluſio probatur Suario in Metaphyſica diſpu. 23 ſect.7.n.8. Nec, vt puto, erit aliquis, qui contradicat. Fundamentũ eſt, quia ſenſus nullo modo directè, atq; immediate poteſt mouere voluntatem: voluntas igitur nulla ratione poteſt ferri in bonum apprehẽnſum ſolo ſenſu; & hæc eſt cõmunis, & recepta omnium philoſophia, quam docuit Henricus quodlib. 1.q.15. Caietan. 1.2.q.10.art.3. ad 3. D. Thomæ, vbi etiam Medina, Bellomontanus cum Conrado, cæteriſque interpretibus, interpretes etiam 1.2.q.9.art.1. & 2. docẽt Suarius in Metaphyſica diſp. 23.ſect.7.nu.8. Bellomontanus 1.2.diſp. 35.cap.3.num.17. Quorum ſententia inde probatur: quoniã ex ſententia Ariſtotelis 3. de Anima cap.9.tex.42. voluntas ab appetitu per ſe diſtinguitur; *quia ſit in ratione: appetitus vero in his, quæ ratione vacant.*

Concluſionis fundamentum.

Henricus. Caietan. Med na. Ariſtotel.

14 Ex quibus verbis optime colligitur voluntatem ex ſua natura ſequi non poſſe, niſi formam apprehenſam per rationẽ: in quo per ſe, & eſſentialiter diſtinguitur ab appetitu ſenſitiuo: quod latè probat D.Tho. 1.p.q.80. art. 2. in Corpore, vbi Caietanus verſiculo, *Circa propoſitionem ſubſumptam.* Et in hoc ſenſu intelligẽdi ſunt Philoſophi, dum voluntatem ab appetitu hoc diſtingunt, quod volũtas ſequatur rationem; appetitus autẽ ima-

D.Thom.

gina-

ginationem: de quo Curſus Conimb. 3. de Anima cap. 13. q. 1. art. 3. intelligendi enim ſunt, quod illo modo diſtinguãtur per ſe, & eſſentialiter, tanquam per obiecta formalia. Quod nõ inepte colliges ex Ariſtotele 3 de Anima cap. 11. tex. 57. Itaque formale obiectum voluntatis eſt bonum per rationem apprehẽſum, ita vt eſſe apprehenſum per intellectum conueniat obiecto voluntatis, nõ per accidẽs, ſed per ſe: vt colliges ex D. Thoma, & Caietano in dicta q. 80. art. 2. in fine Corporis, & ad primum. Et in hoc ſenſu intelligendus eſt D. Thom. dũ paſsim aſſerit obiectum voluntatis eſſe bonum ratione cognitum, vt videre eſt 1. p. q. 82. art. 4. & 1. 2. q. 77. art. 1. Quare optime ſcripſit D. Bernardus in tractatu de Gratia, & libero arbitrio non longe poſt principium: *Quocunque ſe voluerit voluntas, ſemper rationem comitem habet, & quodammodo pediſequam: non quod ſemper ex ratione, ſed quod nunquam ſine ratione moueatur.* Adde, & illud D. Anſelmi in Monologio cap. 48. *Nulla res amatur ſine ſui memoria, & intelligentia.*

Ariſtotel. *D. Thom.* *Caietan.* *D. Bernar.* *Anſelm.*

15 Ex quibus omnibus euidenter colligitur fieri nulla ratione poſſe, vt ſenſus immediatè, & directè moueat voluntatem: hoc enim propriũ eſt intellectus, vt cum D. Thoma docent Theologi 1. 2. q. 9. art. 1. cognitio enim ſenſitiua non continetur ſub obiecto adæquato volũtatis, ſed ſub obiecto diſparatè condiſtincto, vt colliges ex D. Thom. in dicta q. 8. art. 2. in fine Corporis, & ex Caietano eodem loco. Cui rationi etiam accedit, quod cognitio ſenſitiua eſt corporea, & ſubinde improportionata ad mouendum voluntatem incorpoream.

D Thom. *D. Thom.* *Caietan.*

16 Addunt nonnulli concluſionẽ noſtrã adhuc eſſe veriſsimam, quamuis admitteremus voluntatem poſſe moueri à bono ſola cognitione ſenſitiua percepto: quoniam tale bonum, vt ſic nequaquam poſſet exercere ſuam finalem cauſſalitatem. Quod benè annotauit Suarius in Metaphyſica in dicta diſp. 23. ſect. 7. nu. 8. Fundamentum eſt, quia finis non poteſt exercere cauſſalitatem finis, niſi appetatur à voluntate, vt bonum propter ſe amabile, & alia propter illum, vt patet ex vulgata definitione finis: iam verò finis non poteſt, vt ſic appeti à voluntate, niſi cognoſcatur ſub formali ratione finis, & cum ordine vnius ad aliud: quomodo enim voluntas appetet finem propter ſe, & alia propter ipſum; niſi præcedat cognitio, quod hoc bonum eſt bonum propter ſe, illud verò ſolùm reſpectu alterius? Ad hæc formalis ratio bonitatis, & conuenientiæ percipi non poteſt per ſolam cognitionem ſenſitiuam, ob quam rationem bruta non dicuntur agere propter finem. Ergo de primo ad vltimum finis, prout ſolo ſenſu percipitur, non poteſt ſuam cauſſalitatem exercere.

Qualiter ad huc nõnulli ſtatuã concluſionẽ tuẽtur.

Siquis dicat non eſſe eandem rationem in cognitione ſenſitiua hominis, & bruti: quia cogitatiua hominis propter coniunctionem, quam habet cum potentia intellectiua poteſt componere, & diuidere: imò etiam ſyllogizare circa ſingularia, vt docet cõmunis Philoſophorum, & Theologorũ ſententia; quos refert, & probat Curſus Conimbricenſis 3. de Anima cap. 3. q. 2. art. 2. concluſione 2. ex Ariſtotele 1. Metaphyſicæ cap. 1. & 2. Poſteriorum cap. vltimo, & in lib. de Memoria, & Reminiſcentia cap. 2. & ex D. Thoma 1. p. q. 78. art. 4. ad 5. Siquis inquam, ita dicat; reſpondendum eſt inde non benè inferri potentiam ſenſitiuam cogitatiuæ hominis poſſe cognoſcere formalem rationem boni, vt conueniens eſt in abſtracto, quidquid Bellomontanus aliter ſentiat alibi impugnandus. Saltem non infertur eam poſſe vnũ bonum in aliud ordinare, & dirigere: id enim ſolius eſt intellectus, vt benè aduertit Curſus Conimbr. vbi ſupr. ar. 3. ad 1. 17

Obiectio. *Ariſtotel.* *D. Thom.* Solutio obiectionis.

Quare ex duplici fundamento optimè concluditur finem non poſſe ſuam cauſſalitatẽ exercere, niſi ſit cognitus cognitione intellectiua: tum, quia niſi ſit ita cognitus, non poteſt mouere voluntatem, eamq; ad ſe allicere: ſine quo finalizare nequit; tum etiam: quia licèt ſenſibiliter cognitus poſſet mouere voluntatem, vt ſimpliciter in ipſum tanquam in terminum ferretur: non tamẽ poſſet eã mouere vt propter ipſius bonitatem aliquid aliud intenderet. 18

Nec his obſtant, quę initio huius §. in contrarium adducuntur. Nam id, quod aſſerit D. Thom. voluntatem non ſolùm moueri à bono vniuerſali, quod per rationem apprehenditur, ſed etiam à bono apprehenſo per ſenſum: ita eſt intelligendum 19

Occurritur Primo argumẽto ex D. Thom.

ligendum, vt non ſolùm volũtas moueatur à bono vniuerſali apprehẽſo in ſua vniuerſalitate ſine ſenſu, ſed etiam à bono, quod ratio apprehendit, vt cum ſenſu coniuncta: vt benè exponit Caietan. ibi quem ſequuntur Cõradus, Medina, Bellomont. & cæteri interpretes.

20 Diluitur 1. ratio. Ad primam rationẽ admittimus eandem eſſe animam, quæ voluntate appetit, & quæ ſenſu cognoſcit: inde tamen non inferri voluntatem poſſe immediatè, & directè moueri à ſenſu. Et ratio eſt, quia cum voluntas ſit potentia ſpiritualis ſubiectata in ipſa animæ eſſentia, non poteſt moueri, niſi à cognitione, quæ in ipſa animæ eſſentia ſine corpore ſubiectetur, qualis non eſt cognitio ſenſitiua: hæc enim etſi eſt ab anima: non tamen eſt ab ea per potentiam in anima ſubiectatam, ſed in corpore: vnde ipſa cognitio tanquam verè corporea immediatè nõ ſubiectatur in anima, ſed in corpore.

21 Soluitur ſecunda ratio. Ad ſecundam rationem negandũ eſt antecedens: quia fieri non poteſt, vt voluntas directè moueatur ab appetitu, vt apud omnes ſine cõtrouerſia recipitur, *D.Thom.* docetq́; D.Thom. 1.2. q.77. art.1. in Corpore, & ad 1. Nec in hoc ſenſu antecedens proponitur ab aduerſarijs, vt ex *Medina.* illius probatione conſtat. nam Medina, à quo ſumitur antecedentis probatio, expreſſè cõcedit appetitum ſenſitiuum directè nõ mouere voluntatem, vt colliges ex ijs, quæ ſcribit 1.2. q.10. art.3. ad tertium: voluntas igitur ab appetitu moueri non poteſt, niſi indirectè, vt do- *D.Thom.* cet D.Thom. in locis citatis, & ſatis ex- *Adrianus.* plicat. 1.2. q.9. art. 1. & ibi interpretes illius cum Adriano quodlibet. 7. Indirectè autem illam non poteſt mouere, niſi mediante notitia intellectiua: quod facile intelliges, ſi expendas modos, quibus appetitus ſenſitiuus voluntatem indirectè mouet, quos explicat D. Thom. locis citatis. Nã modus ille, qui fingitur à Medina per redundantiã appetitus in voluntatẽ, vel nõ eſt admittẽd⁹; vel ſi admittatur, illa redũdantia nõ fiet, niſi mediante notitia intellectus. Et quidem *Communis ſententia recentiorum.* quod redundantia, quam fingit Medina, non ſit admittenda, eſt communis recen- *D.Thom.* tiorum ſententia 1.2. q.9. art.2. quæ videtur fuiſſe mens D.Thomæ de Veritate q.5. art.10. in fine Corporis: vbi quãuis admittat redundantiã à viribus ſuperioribus ad inferiores; voluntatis inquam ad appetitum ſenſitiuum: illam tamen non vult admittere ab appetitu ſenſitiuo in voluntatem: quia non oportet, vt perturbato appetitu ſenſitiuo aliqua vehementi paſsione perturbetur voluntas. Quæ opinio ex eo videtur amplectenda, quia maximè conſentit cum ordine naturali, qui in motionibus huius generis ſeruari ſolet: etenim ex Ariſtot. 3. de Anima cap.11. text.57. *Ariſtotel.* appetitus ſuperior mouet inferiorẽ, ſicut in cęleſti mũdo ſphęra ſuperior ſuo motu inferiorem mouet, at in cœleſti mundo motus ſphęrę inferioris non redũdat in ſuperiorẽ ſphæram: Nec enim eam ſecum trahit, vt conſtat ex Philoſophia. Ergo nec motus inferioris appetitus redundabit in ſuperiorẽ. Et ob hãc rationem D. Thomas vbicunq; agit de *D.Thom.* hac redundantia, ſolùm eam admittit à voluntate in appetitũ ſenſitiuum, vt videre eſt 1.2. q.24. ar.3. ad primum, & q.77. art.6. & de Verit. q.26. art.3. ad 13.

23 Quod ſi contendas aliquando dari poſſe hanc redundantiam appetitus in voluntatem; facilè concedam: quia illã *D.Thom.* videtur tacitè admiſiſſe D. Thomas de Verit. q.25. art.4. dum ait. *In viribus animæ connexis motum intenſum vnius redundare in aliam: maximè ſuperioris in inferiorem.* Quæ verba denotãt eam etiam admitti poſſe inferioris in ſuperiorẽ. At tamen nullo modo concedam illam redundantiã fieri poſſe, niſi mediãte notitia intellectus, vt benè aduertit Bellomontanus in dicta diſputat. 27. cap. 2. num. 4. & eſt communis recentiorum ſententia: tum quia redundantia voluntatis in appetitum, quæ eſt naturalior, non fit ſine cognitione ſenſitiua, vt late oſtẽdit Bellomonta. vbi ſupra, & ante eum Curſus Conimbr. in Ethicis q.3. art.3. & conſentiunt recentiores contra Medinam 1.2. q.2. art. 2. quam ſententiam, vt veriſsimam ſupponimus. Tum etiam, quia aut illa redũdantia fieret neceſſariò eo modo, quo fit redundantia volũtatis in appetitum teſte D.Thom. 1.2. q.77. art. 6. aut voluntate liberè concurrente. Non primo modo: quia id detrahit de nobilitate voluntatis, dum appetitui ſubijcitur tanquam mancipium: vnde D.Tho. de Verit. dicta q.5. art.10. in fine expreſ-

ſe

ſe docet poſſe voluntatem à ſe repellere paſsionẽ in appetitu excitatam: nec oppoſitum videtur tutum; alioquin voluntas ſequendo talem paſsionem non peccaret, quod dici non poteſt, quando paſsio non totaliter tollit vſum rationis, vt patet ex D.Thom. 1.2.q.77.ar.7. Quòd ſi voluntas poteſt à ſe repellere talem paſsionem, vtiq; illam habebit ſibi obiectiuè propoſitã: ſic autẽ, niſi per intellectũ proponi non poteſt teſte etiã Medina. Adde quia cum talis repulſa ſit libera, vtique aliqua deliberatio ſaltẽ virtualis eã pręcedet: quare præcedat etiam oportet intellectus notitia, qua talis repulſa tanquam bona voluntati proponatur.

D.Thom.

§. 3.

Non ſatis eſſe ſimplicem cognitionem finis ad exercitium cauſſalitatis finalis.

24 Primũ notabile. PRo explicatione huius difficultatis aduertendum eſt non eſſe negandũ in ipſo progreſſu cauſſalitatis finalis, tam in ordine intentionis, quàm executionis, admittendas eſſe plures cognitiones, & notitias compoſitas, tum apprehenſiuas, tum etiam iudicatiuas cõſequentes ipſam efficacem voluntatem finis: nam poſt hanc voluntatem conſequetur electio mediorum: quam præcedat, neceſſe eſt compoſitionis iudiciũ ex Bellomontan. in 1.2. diſp.44. cap. 3. num. 11. etenim ante eam fit conſultatio, quę neceſſariò requirit iudiciũ non modo ſpeculatiuum, ſed etiam practicum, tum præmiſſarum; tum concluſionis deliberatæ, vt habes ex D.Tho. 2.2. q.47.art.8. Cõſequetur etiam vſus, quo potentiæ externæ applicantur ad executionem: cuius executionis principiũ eſt intellectus practicus ex Ariſtot. 3. de Anima cap. 9. tex. 46. qui ſine iudicio practico dari nõ poteſt. Inquirimus igitur; vtrum ſatis ſit ſimplex cognitio finis ſine vllo compoſitionis iudicio, vt finis poſsit efficaciter mouere voluntatem, non ſolum ad ſui amorem, ſed etiã ad executionem exteriorem operis.

D.Thom. *Ariſtotel.*

25 Notabile 2. Secundo notandum eſt cognitionem ſimplicẽ rei, quę eſt finis, in ſeipſa abſq; vlla apprehenſione conuenientis, non eſſe ſatis, vt finis voluntatem moueat: tum, quia nihil poteſt mouere voluntatẽ, niſi apprehẽdatur ſub ratione boni, & conuenientis, ex D. Thoma recepto 1.2. q.9. art. 1. ad 2. & art.2. in Corpore, & lib.3. de Anima cap.3. lect.4. ad finem tex.154. tum etiã, quia bonitas rei eſt proxima ratio, qua finis cõſtituitur in actu primo cauſſæ finalis, vt in præcedenti articulo dictum eſt. Oportet igitur, vt res, quæ eſt finis apprehendatur, & cognoſcatur ab intellectu ſub ratione boni, & conuenientis, ſi voluntatem mouere debet: Nec oppoſitum vnquã docuit Scotus, quanuis Valentia 1.2. diſp.2.q.4. puncto primo concluſione 3. oppoſitum illi imponat.

Scotus. *Valentia.*

26 Quid hoc loco inquiratur Ratio dubitandi. His ſuppoſitis iam inquiri poteſt, an ſatis ſit apprehendere finem ſub ratione boni, & cõuenientis cognitione quadam ſimplici ſiue vlla compoſitione, vt finis poſsit ſuam cauſſalitatem exercere? Ratio dubitãdi eſt, quia ſimplex boni apprehenſio ſatis eſt, vt voluntas in illud feratur: nec ad hoc neceſſaria eſt intellectus compoſitio. Hæc eſt expreſſa ſententia Scoti in 2.diſt.6. q. 1. ad 3. lit.G. & in Reportatis q.1. quem ſequitur communis Scotiſtarum Schola: ita Lychetus in dicta q.1. ad 3. Baſſolis ibi q.vnica art.1. ad 3. Angles q.2. difficult. 7. poſt ſecundam concluſionem. Adde Baſſolium in 2.diſt.25.q.1.art.3. ad primum Maironis in 2.diſt.5.q.3. Nicolaus de Nize in Reſolutione Theologica trac. 2.p.2.q.1. ad 5. fol.145. Ioannes Rada 2. p. Controuerſiarum controuerſia 11. art.4. poſt 4. concluſionem pag.349. columna 1. Conſentit Schola Nominaliũ ita maior in 2.diſt.6.q.1. §. Ad 2. *Reſpondetur*, Marſil. in 2.q.16.art.1. concl.1. & 2. Holcot in 2. diſt. 3. Inclinant Ochamus in 3.q.12.art.4.concl.2. lit. QQ. & Gabr. in 2.diſt.6.q.1.art.3.dub. 2. ad 2. Ex recentioribus conſtanter eam defẽdit Bellomontanus ad primam 2. diſpu. 44.cap.2. & ad 1.p.diſp.234.cap.2.nu.7. & diſp.235.cap.3.num.16. & 19.

Scoti ſentẽ. & Scotiſtarum. *Lichetus.* *Baſſolius.* *Angles.* *Baſſolius.* *Naironi.* *Rada.* *Nominales.* *Marcilius* *Holeth.* *Gabr.*

Hac opinione ſuppoſita videtur neceſſario concedendum ſatis eſſe finem eſſe cognitũ ſimplici cognitione, & notitia ſub ratione conuenientis, vt poſſit finalizare: etenim ea notitia ſatis erit ad finalizandum, quę ſatis eſt, vt finis moueat & trahat voluntatem ad ſui amorem: at iuxta propoſitam opinonẽ, finis ſub notitia ſimplici abſque vlla intellectus compoſitione poteſt mouere volunta-

voluntatẽ ad ſui amorem: ergo ſub illa
27 notitia poteſt finalizare.

Oppoſita ſententia probabilior iudicatur.

Oppoſita ſententia eſt longe probabilior: vnde ſtatuimus nõ ſatis eſſe finẽ eſſe cognitum ſimplici, ac incõplexa notitia, vt poſsit ſuam cauſſalitatẽ exercere; ſed neceſſariã eſſe cognitionẽ cõpoſitionis, qua intellectus affirmet rẽ bonam eſſe, & conuenientẽ. Huius opinionis vnicũ datur fundamentũ contrariũ fundamento opinionis oppoſitę: nã veriſsima eſt, & tenenda illorũ opinio, qui exiſtimant ſimplicem boni apprehenſionem, quæ ad primam intellectus operationem pertinet, non eſſe ſatis ad mouendam voluntatem; ſed neceſſariam eſſe cognitionem compoſitam affirmationis, aut negationis. Quare cum finis finalizare nequeat, niſi mouendo voluntatem, vt ex ſuperioribus iam patet: nũquàm poterit finalizare, ſi ſolùm apprehẽdatur cognitione ſimplici, & incõplexa, ſed neceſſe eſt, cognoſcatur per cognitionẽ, quæ affirmet finẽ eſſe bonum.

Fundamẽtũ.

28 Propoſitũ fundamẽtũ Scholaſticorum autoritate confirmatur.

Caiet. Ferrarien.

Quod verò ſimplex boni apprehenſio ſine affirmatione, aut negatione nõ ſit ſatis, vt volũtatẽ moueat, eſt expreſſa ſẽtentia Caiet. 1. p. q. 63. art. 3. § *Ad euidentiam borũ*, vbi affirmat appetibile nunquã præſentari voluntati per primam operationẽ intellectus purã: puram illã appellat, quæ non eſt cõpoſita ex affirmatione, aut negatione. In eadẽ ſententia eſt Ferrarienſ. 3. contra gentes. cap. 109. § *Non valent præterea reſponſiones Scoti*. Cõſentire debent, qui putant ad motionẽ voluntatis neceſſariã eſſe cognitionẽ iudicatiuã, quos in ſequẽti §. referem³.

D. Thom.

Pleriq; putant hanc opinionẽ probaſſe D. Thom. 1. 2. q. 9. art. 1. ad 2. & art. 2. in Corpore: mihi tñ eò loci id non efficaciter probat; quia ſolùm aſſerit nõ mouere voluntatẽ, quod nõ apprehenditur ſub ratione boni; nec declarat, an bonũ apprehẽdi debeat notitia cõpoſita, an verò ſimplici. Non negarem tamen D. Thomam ibi ſatis inſinuare ſe agere de apprehenſione, & notitia cõpoſita: nam agit de notitia, qua aliquid videtur bonũ, & conueniens: iam verò verbũ, *videtur*, denotat opinonem, & apprehenſionẽ enunciatiuã. Hanc tamen eſſe mentẽ D. Thom. clarius colligemus ex his, quę ſcribit in 3. de Anima c. 3. tex. 155. lect. 4. ad finẽ, & in 2. diſtinct. 24. quæſtio. 2.

D. Thom.

articulo primo, vt ſtatim dicemus.

Hæc opinio primo confirmatur generaliter ex his, quæ dicemus in ſequenti §. nam ſi neceſſaria eſt notitia iudicatiua, vt obſtẽdemus, vtiq; non ſatis erit notitia incomplexa, & ſimplex. 29

Prima eiuſdẽ fundamẽti confirmatio.

2 Cõfirmatio Ariſtot.

Deinde ſpecialiter, & in proprijs terminis confirmatur: quia hæc videtur eſſe expreſſa ſententia Ariſt. 3. de Anima cap. 7. tex. 30. *atq; cum bonũ, aut malũ eſſe dicit, affirmando, aut negando: tunc fugit, aut perſequitur*. Ecce ex ſententia Ariſto. volũtas tunc mouetur, cùm bonũ, aut malũ affirmatur, vel negatur. At reſpondet Bellomontanus in d. diſp. 44. cap. 4. ad 3. nu. 13. Ariſtotelẽ ſolùm aſſerere voluntatẽ moueri, cùm intellectus affirmat, aut negat aliquid eſſe bonũ: non tamen negare eã poſſe aliter moueri. Deinde reſpondet Ariſtotelẽ intelligendũ eſſe non de omnibus affectibus voluntatis; ſed ſolũ de quibuſdã, qui neceſſariò pendẽt ex affirmatione, aut negatione: quales ſunt affectus timoris, & ſpei, vt ipſe ibi oſtendit cap. 3. nu. 11.

Sed neutra ſolutio vim argumenti elidit, ſi inſtitutum Ariſtotelis diligenter expendatur. Notandũ igitur eò loci omnium interpretum conſenſu inſtitutum Ariſto. eſſe, ex ijs, quæ ſenſui conueniũt explicare vim intellectus ſpeculatiui, & practici in ordine ad motionẽ voluntatis: nam, & ait, *inter ſenſum, & intellectũ eſt quædã cognitio & ſimilitudo*. De ſenſu autẽ duo aſſerit: primũ eſt; ſenſum de potentia ad actũ reduci à ſenſibili. Alterũ eſt, *non mouere appetitũ ſenſitiuũ, niſi cum iucundum, aut moleſtum, quaſi affirmando, aut negando diſcernit*. Inde infert intellectũ reduci quidẽ de potẽtia ad actũ per phantaſmata, quę intellectui, ſicut ſenſibilia ſenſui ſubijciuntur: at verò tũc fugere, aut perſequi, cũ dicit aliquid eſſe bonũ, aut malũ affirmando, aut negando: nam, vt ait; *ſentire ſimile eſt ipſi dicere, & intelligere*: quorum verborum vera explicatio hęc eſt; vt ſenſus in actu (ſimplici inquam) antequam per æſtimatiuam diſcernat bonum, aut malum, ſimilis ſit cognitioni intellectiuæ, quæ eſt ſimplex quędam dictio, aut intellectio, antequam intellectus aliquid de bono, aut malo concipiat. Ex quo infertur ſenſum per æſtimatiuam apprehendentem, & diſcernentem bonum, & malum, ſimilem eſſe 30

Vtraque reijcitur. Mens Ariſtot. explicatur.

 intelle-

intellectui, qui affirmando, aut negando dicit aliquid bonum eſſe, aut malum. Quare mens Ariſtotelis eſt intellectum nunquam poſſe mouere voluntatem ad perſecutionem, aut fugam, niſi cum affirmando, vel negãdo dicit aliquid eſſe bonum, aut malũ: nã ſenſus (ex quo philoſophatur ad intellectum in ordine ad motionẽ appetitus) ita ſe habet, vt nunquã per ſimplicem actũ mouere poſsit appetitum, antequã per æſtimatiuã iocundũ, aut moleſtũ quaſi affirmãdo, vel negando diſcernat. Ex his iam conſtat vtranq; Bellomont. ſolutionẽ longe abeſſe à mente, & inſtituto Ariſtotelis.

31 3. Eiuſdem fundamenti cõfirmatio. Tertio hanc opinionẽ ita confirmamus: quoniã in brutis ad motionẽ appetitus nõ ſatis eſt nuda apprehenſio phãtaſiæ; ſed neceſſaria eſt cognitio æſtimatiuæ, quæ ſuo modo iudicet id, quod apprehenditur, eſſe conueniẽs, aut nociuũ: ſed quod facit æſtimatiua in brutis, hoc facit opinio in hominibus: ergo in hominibus non ſatis erit ſimplex apprehenſio boni, vt moueatur voluntas; ſed neceſſaria eſt opinio, ideſt compoſitio affirmans rem, quæ apprehenditur eſſe bonam. Maior huius diſcurſus ab omnibus recipitur, docetur à D. Thom. 1. p. q. 59. art. 3. & clarius 1.2. q. 9. art. 1. ad ſecundum. Cuius doctrina eſt ſine controuerſia, cùm doceatur ab Ariſtotel. in 3. de Anima cap. 7. tex. 28. dum ait: *Cum autem ſenſus iucundum, aut moleſtum diſcernit: tunc perſequitur, aut fugit.* Ex quo loco omnes interpretes colligunt appetitum in brutis ſine actu æſtimatiuæ, quo bonum, aut malum apprehendatur, non moueri. Minor autem eſt expreſſa ſententia D. Thomæ tertio de Anima cap. 3. Lectio. 4. ad textum 154. vbi ait: æſtimatiuam in brutis id operari, quod operatur opinio in hominibus. Idem etiã docuit in ſecũdo diſt. 24. q. 2. art. primo. Et ſatis colligitur ex cognitione, quam inter ſenſum, & intellectum agnouit Ariſto. in dicto cap. ſeptimo, ex ea enim philoſophatur Ariſtoteles correſpondentiam affirmationis, & negationis in intellectu ad æſtimatiuam, quam teſtatur diſcernere bonum, & malum quaſi affirmando, & negando.

D. Thom. *Ariſtotel.* *D. Thom.* *Ariſtotel.*

32 4. Cõfirmatio. Accedat quarta ratio à priori: quoniã etſi intellectus poſtquam prędicatũ de ſubiecto affirmauit, v. g. Petrum eſſe album) poſsit notitia ſimplici, ideſt nõ enunciatiua concipere hoc complexũ *Petrus albus*: non tamen illud concipiet, antequam vnum extremum cum alio componat. Et ratio eſt, quia intellectus à phantaſmatibus non abſtrahit vnam ſpeciem totius illius complexi; ſed ſingulas ſingularum partium, vnam Petri, & alteram albi; per quas adinuicem ſeparatas, ac veluti diſsitas non poteſt cõcipere totum illud complexum: ſed oportet, vt vnam cum altera componat: quæ compoſitio ad ſecũdam operationẽ intellectus ſpectat. Opus eſt igitur, vt prius intellectus rem, quæ eſt bona, nempe ſanitatem, per propriam illius ſpeciem concipiat; ſimiliter etiam rationem conuenientiæ per aliam ſpeciẽ à priori diſtinctam: deinde vtranque debet adinuicem componere. Hæc autem compoſitio, cum non niſi affirmando vnum de altero poſsit fieri; vtique non ad primam, ſed ad ſecundam operationem intellectus ſpectabit. Cui philoſophię concinit doctrina Ariſto. in dict. cap. 7. tertij de Anima ſicut in ſenſu illa quaſi compoſitio cibi cum bonitate; & cõuenientia (quæ eſt ſpecies inſenſata) non poteſt fieri, niſi ab æſtimatiua: ita etiã in intellectu cõpoſitio rei cũ ſua bonitate, & conuenientia, nõ poteſt fieri, niſi per ſolũ intellectũ componentẽ: nã ex Ariſto. in d. cap. 7. (vt in 2. argum. diximus) æſtimatiua in ſenſu reſpõdet intellectui componenti: phantaſia verò in intellectui ſimplici. *Ariſtotel.*

33 Cõfirmatur ãplius præcedẽs ratio. Hęc ratio ex alio etiã capite cõfirmari põt; quoniam ſicut neceſſe eſt admotionẽ volũtatis, vt bonũ cognoſcatur ſub ratione boni: ita etiã neceſſe eſt, vt cognoſcatur ſub ratione boni proprij ipſius appetẽtis, vt latè oſtendimus in pręcedẽti ar. 6. 2. At ſub hac ratione res nõ poteſt ab intellectu cõcipi per purã primã operationẽ intellectus: nã licèt daremus, cõtra id, quod immediatè diximus, primã operationẽ intellectus nulla præcedẽte affirmatione cõcipere poſſe hoc cõplexum, *rem conuenientem*: non tamẽ poteſt cõcipere rẽ illã, vt alteri cõuenientẽ: id enim cũ clarã denotet cõpoſitionẽ, proprium erit ſecundæ operationis intellectus, quæ conſiſtit in affirmatione.

Huic rationi fortè reſpõdebit quiſpiã, & ſatis ad mẽtẽ Scoti admitẽdo illa 34
extrema

extrema per intellectũ non poſſe cõponi, niſi per affirmationẽ, qua intellectus affirmet, & rem eſſe bonã, & eſſe bonam ipſi appetenti, vt ratio videtur euincere: ad motionẽ tamen voluntatis nõ eſſe neceſſariũ extrema illa cõponi: ſed ſatis eſſe, ſi ſingula per intellectũ ſimpliciter apprehendãtur: nam cũ volũtas ſit vis collatiua, ſicut intellectus, poteſt ea, quæ per intellectũ ſine cõpoſitione ſimpliciter ſũt apprehẽſa, inter ſe cõpponere, & velle vnũ alteri, v.g. ſi intellect⁹ ſimplex apprehẽdat ſanitatẽ, ſimiliter & Petrũ illa inter ſe nõ cõponendo; poteſt voluntas illa ad inuicẽ ordinare, & cõponere volendo ſanitatẽ Petro. Ita expreſſè Scotus loco citato, quẽ ad literã ſecuntur Lychetus, Baſſolius, Mayronius, Nicolaus de Nize, & Beda vbi ſupra.

Non elidit vim argumenti. Hæc tamẽ ſolutio non elidit vim noſtræ rationis: nam admittimus voluntatẽ eſſe vim collatiuam (id enim præter Scotũ loco citato, & in 2. diſt. 38. q. 1. ad vlt. admittit D. Thom. de Verit. q. 22. ar. 13. in corpore) non quidẽ in hoc ſenſu, quaſi cõponat vnum extremũ cũ alio, ſed in hoc potius, quia appetit vnum in ordine ad aliud, & de vno in aliud tendit, vt D. Thom. ſatis declarat loco citato, & 1. 2. quæſtio. 12. artic. primo, & poſt eum Bellomontanus ad 1. ſecundæ, diſput. 44. cap. primo in fine. Verùm hæc collatio, ſiue potius tranſitus fieri non poteſt à voluntate, niſi in intellectu prędecat ordinatio vnius in alterũ ex D. Thom. in dicta. q. 12. artic. 1. ad tertium, & aduertit Bellomontanus vbi ſupra: voluntas enim tendit in aliud nempe à ſanitate ad Petrum, cui illam vult: quia ordinatur ab intellectu. Hæc autem ordinatio dari non poteſt ſine compoſitione, qua vnum extremum cũ altero cõferatur, & vnum de altero affirmetur. Ita fit, vt ſimplex, & incomplexa extremorum apprehenſio, non ſatis ſit, vt moueat voluntatem, vt per volitionem Petro velit ſanitatem: etenim illa ſimplex apprehenſio nullo modo dici poteſt directio voluntatis, ſicut etiã ſimplex apprehenſio phantaſiæ abſque actu æſtimatiuę nõ poteſt dici directio appetitus ſenſitiui.

Scotus. D. Thom.

D. Thom.

36 Scoti re ſpõſio amplius [illegible]. Accedit eò, quoniã hæc collatio voluntatis dari nõ poteſt, niſi intermedia ad finem, vel inter finem, *cuius*, & finem, *cui*: voluntas enim, vel tẽdit à medijs ad finem, vt cum vult vnum propter alterũ, potionem (inquam propter ſanitatem) vel à bono volito ad eum, cui illud vult. At inter rem, quæ eſt bona, & ipſam illi conuenientiã nullam poteſt facere collationem: v.g. inter ſanitatem, & conuenientiã, quam habet, quod ex eo patet, quia collatio vnius extremi cũ alio, quę voluntati conuenit, nihil aliud eſt, quã tendentia vnius ad alterũ, vt ex D. Tho. diximus. Iam verò voluntas, nec vult conuenientiam ſanitati, nec propter cõuenientiam vult ſanitatem: quin potius nec ſanitas per ſe, nec cõuenientia per ſe eſt obiectum volũtatis, ſed vnum ſub altero: etenim ſanitas, vt conueniens, eſt vnum volitum totale, cuius altera pars eſt volita, vt quod, nempe ſanitas: altera eſt volita, vt quo, nẽpe bonitas, ſiue conuenientia. Igitur ſanitas, vt cõueniens eſt id, à quo voluntas tendit in Petrũ, quia eſt bonũ volitum Petro.

37 Ex quo infertur voluntatem nõ poſſe conferre ſanitatem cum ſua bonitate, vnde nec mouebitur, quãuis intellectus ſimplex apprehẽdat ſanitatẽ diſtinctis cõceptibus adinuicẽ diſſutis, & non copulatis: nec enim ſanitas, niſi ſub bonitate appeti poteſt: nec bonitas, niſi in ſanitate, cũ obiectũ volũtatis ex vtroq; cõpanatur. Igitur præcedat, neceſſe eſt in intellectu compoſitio vtriuſq; illius extremi, quæ niſi per ſecundam operationem intellectus fieri nõ poteſt, vt ratio allata euidenter probat.

38 Corollariũ ex doctrina precedenti. Ex his õnibus infertur veriſsimã eſſe philoſophiã Caietani loco citato, dum ait, appetibile nunquã poſſe voluntati pręſentari per primã operationẽ intellectus purã: quanuis Rada 2. p. Cõtrouerſiarũ cõtrouerſia 11. ar. 4. concl. 4. pag. 349. col. 1. eã reijciat tanquam falſiſsimã, & à nullo Philoſopho concededam: quod tamen ſine fundamẽto aſſerit. Sed de hac difficultate alibi latius erit diſputandũ, vbi expendentur quorundam opiniones, quæ non vniuerſaliter hanc noſtram reſolutionem admittunt.

Caietan. Rada.

§. 4.

An neceſſaria ſit cognitio iudicatiua, vt finis poßit cauſſare.

39 Vñ probẽtur negatiua ſentẽtia. PArtem negantem videtur confirmare opinio illorum, qui putant ad motionẽ voluntatis nõ neceſſar.ò requiri

requiri cognitionem iudicatiuam: ſed ſatis eſſe apprehenſiuam; qua ſcilicet apprehendatur rē eſſe bonam. Pro hac opinione citari ſolet Scotus in 2.diſt.6. q.1.ad.3.Sed eo loco Scotus ſolùm agit de cognitione incomplexa, quæ pertinet ad primam operationē intellectus: at probabile eſt Scotum idem dicturū de notitia apprehenſiua propoſitionis: vnde Baſſolius illius Sectator ita docuit ibi q.vnica art.primo, ad 3. & in 2.diſt. 25.q.2.art.3.ad argumenta. Probarunt Maior in 2.diſt.6.q.1.§. *Ad ſecundum reſpondetur*, & ibi Gabr.q.1.art.3.dub.2.ad 2.Quod ſi notitia iudicatiua non eſt neceſſaria,vt voluntas moueatur in finem; ſed ad id ſatis eſt notitia apprehenſiua, qua finis apprehendatur bonus: vtique ad finalizandum non erit neceſſe, vt finis cognoſcatur cognitione iudicatiua

Scotus. *Baſſolius.* *Maior.*

40 Oppoſitaſē tentia probanda.

Oppoſita tamen ſententia probanda eſt nō poſſe finem exercere ſuam cauſſalitatem, niſi ſit cognitus iudicatiua notitia. Et hanc ſententiam vix poſſe in dubium cadere teſtatur Suarius in Metaphy.diſp.23.ſect.7.num. 9. & rectè ſanè;quoniam ſi mentem Ariſtotelis attētius expendamus, non eſt dubitandum neceſſariam eſſe cognitionem iudicatiuam, vt voluntas moueri poſsit, & operari, quæ fuit ſententia eiuſdem Suarij loco citato, quam probarunt Ferrar. 3.contra gent.cap.109.§. *Non valent prætereà*,fol.348.column.1.in principio, Medina 1.2.q.9.art.2. concl.1. & q.13. art. 5.in fine,Cumelius 1.p.q.63.art. 3. q.1. in primo artic. controuerſiæ in principio,& 1.2.q.77. art.2. diſp. vnica concl. 1. Valentia ad 1.2.diſp.2. q.4. puncto 1. §. *De tertia quæſtione.* Conueniunt omnes recentiores ad 1.2.q.9.art.1. Ferè omnes volunt hanc opinionē eſſe D.Thom. in d. quæſtio. 9. ar.1.ad 2. & artic.2. in corpore,& 1.p.q.59.art.3. ſed in priori loco non ſatis id declarat, vt aduertimus in §.precedente:in poſteriori verò ſolùm affirmat voluntatem moueri ex iudicio libero, quo intellectus iudicat aliquid eſſe bonū, vel malū: non tamen affirmat eā aliter moueri non poſſe.Nō negarē tamen D.Thomā in illis locis ſatis inſinuare hanc doctrinā: & hanc eſſe illius mentem ſatis colligitur ex ijs,quę docet in 2.diſt.24. q. 2. art.1.& in 3. de Anima cap.3.lect.4.ad tex.154.

Ferrari. *Medina.* *Cumel.* *Valentia.* *D.Thom.*

41 Propoſitaſē tentia ex Ariſtotel.oſtēditur.

Hanc eſſe expreſſam ſententiā Ariſtotelis euidenter oſtenditur ex 3. de Anima cap.7. tex. 30. vbi agens de anima dianoitica,ideſt de anima,quæ eſt principium ratiocinandi, ita ait: *Atque cum bonum,& malum eſſe dicit affirmando, & negando, tunc fugit, aut perſequitur.* Iam verò dicere aliquid eſſe bonum, vel malum affirmando,aut negando,nihil eſt aliud, quàm iudicare. Ecce ex Ariſtotele appetitus intellectiuus tūc mouetur cum intellectus affirmando, vel negando iudicat aliquid eſſe bonum. Quod verò mens Ariſtotelis ſit explicare principium adæquatum motus voluntatis, latè contra Bellomontanum oſtendimus in §. precedente: etenim illius inſtitutum eo loci eſt docere quomodo ſe habeat intellectus ad motionem appetitus intellectiui.

Adducitur alius locus Ariſtotelis

Id ipſum quidam deducunt ex Ariſtotele 3. de Anima cap. 3. tex. 154. vbi in hæc verba: *Cum opinamur aliquid malum eſſe,atque terribile; continuò perturbamur. Similiter etiam cum opinamur aliquid eſſe tale,vt in illo ſit confidendum: at cùm imaginamur talia,perinde afficimur, ac ſi in pictura eadem ſpectaremus.* Sed locus iſte euidenter probat ſine opinionē,atque aſſenſu iudicatiuo voluntatem, nec timere poſſe,nec ſperare: ex eo tamen non benè infertur eam nullo alio affectu complacentiæ,aut diſplicentiæ moueri poſſe:vt benè aduertit Bellomontan. in dicta diſp. 34. cap. quarto, num. 13 ad ſecundum, apud quem ibi cap.3.numero 11. & 12. aſſenſus iudicatiuus omnino eſt neceſſarius ad affectum timoris, aut ſpei: nō tamen ad alios voluntatis affectus.Quare locus ille Ariſtotelis, etſi vim habeat contra eos,qui putant ſatis eſſe cognitionem apprehenſiuam, vt voluntas ſecūdum omnem affectum moueri poſſit: non tamen aduerſus eos, qui volunt illam cognitionem non ad omnes voluntatis affectus, ſed ad aliquos eſſe ſufficientem,qui ſatis ſint, vt voluntas efficaciter etiam ad opus exterius propter finem moueatur. Quare ad confirmationē noſtrę ſententię ſatis ſit prior Ariſtotelis auctoritas.

Ex eo tamē non probatur intentū

42 Ratio aſſertæ ſententiæ.

Quam etiā euidenter corroborat 3. ratio, qua in præcedenti. §. oſtēdimus, non ſatis eſſe ſimplicem intellectus cognitionem, vt voluntas moueatur: nam

vt

vt diximus, non ſatis eſt in brutis nuda apprehenſio phantaſiæ, ſed neceſſaria eſt cognitio æſtimatiuæ, quæ ſuo
D.Thom. modo, id eſt naturaliter iudicet id,
Ariſtotel. quod apprehenditur, eſſe conueniens:
D.Thom. vt ex D.Thoma, & Ariſtotele ibi oſtendimus. Sed quod facit æſtimatiua in brutis, hoc facit opinio in hominibus, vt ex D.Thoma 3.de Anima, & ex Ariſt. ibi confirmauimus. Addimus modo D. Thomam in 2.diſt. 24.q.2. ad primum, dum ait. Intellectum practicum eodem modo ſe habere ad voluntatem, quo ſe habet æſtimatiua ad appetitum ſenſitiuum. Quare ſi ad motum appetitus ſen-
Ariſtotel. ſitiui neceſſarium eſt æſtimatiuæ iudicium diſcernens quaſi affirmando, aut negando aliquid eſſe, vel non eſſe conueniens (vt expreſsè docet Ariſto.in 3. de Anima cap.7.tex. 27: *Cum autem ſenſus iucundum, aut moleſtum diſcernit, quaſi affirmauerit, aut negauerit; tunc perſequitur, aut fugit,* quis dubitabit ad motum ſimplicẽ appetitus intellectiui (fugæ inquã, aut perſecutionis) neceſſariam eſſe cognitionem cum diſcretione: & iudicio affirmante aliquid eſſe, vel non eſſe conueniens? nam quod in æſtimatiua eſt iudicium diſcernens quaſi affirmando, aut negando: in intellectu eſt iudicium diſcretiuum cũ vera affirmatione, aut negatione.

43 Eiuſdem ſẽtẽtiæ demõſtratio à priori.

Sed & tertio loco noſtra ſententia videtur veluti à priori demonſtrari ratione, quã ſatis doctè adducit Suarius in dicta ſectio.7.num.9. quoniam voluntas non poteſt moueri in aliquod obiectum, niſi illud cognoſcatur eſſe conueniens: non poteſt autem cognoſci eſſe conueniens, antequam intellectus iudicet de tali conuenientia: ergo nec voluntas moueri poteſt ante cognitionem iudicatiuam de conuenientia obiecti. Diſcurſus eſt optimus. Maior ex eo probatur; quoniam id, quod commu-
D.Thom. niter dicitur nihil poſſe mouere voluntatem, niſi apprehendatur ſub ratione boni, & conuenientis (de quo D.Tho. 1.2.q.6.art.1.ad 2.& art. 2. in corpore, & multis alijs in locis) ita eſt intelligendũ vt apprehendi idem ſit, quod cognoſci; etenim apud Philoſophos, & Theologos obiectũ voluntatis eſſe bonũ apprehen-
D.Thom. ſum, & intellectum ſunt ſynonima: vnde D.Thomas, qui 1.p.q.80.art.2.in corpore, & ad 1. & 1.2.quæſt. 8. art. 10. dicit obiectum voluntatis eſſe bonum apprehenſum; idem affirmat obiectum volũtatis eſſe bonum intellectum, vt patet 1.p.q.82.art.3.ad 2.& art.4.in corpore, & 1.2.q.19.art.3. Quare nihil poteſt mouere voluntatem, niſi apprehendatur, & cognoſcatur eſſe bonũ, & conueniẽs: quæ fuit Maior.

Minor verò inde oſtẽditur: quia qui 44
ſolum apprehendit aſtra eſſe paria, antequam adueniat iudicium de conuenientia prædicati cum ſubiecto, non dum cognoſcit illa eſſe paria, ſed adhuc eſt dubius: vnde ruſticus, ſi de illa propoſitione interrogetur, libenter fatetur ſe neſcire: cum tamen propoſitionem illã apprehendat; & rectè ſane: quia propoſitio illa purè apprehenſa indifferẽs eſt, vt exiſtimetur, vel ita eſſe, vel non ita eſſe. Quare propoſitio quælibet, quantumuis intellectu apprehendatur, nunquam dici poteſt cognoſci, niſi adueniat iudicium de conuenientia prædicati cum ſubiecto; vt benè aduertit Suarius in dicta ſect.7.num.9.& diſp.8. ſect. 4. num.5. Itaque nihil aliud eſt cognoſcere aliquam propoſitionem, quam iudicare de conuenientia extremorum. Ob quam rationem in ſola cognitione iudicatiua propriè loquendo reperitur veritas, & falſitas, vt in d. diſp.8.ſect.4. idem Suarius latè explicat. Ex quo iam infertur veritas noſtræ minoris: nec enim intellectus poteſt cognoſcere obiectũ eſſe bonũ antequam iudicet, & diſcernat conuenientiam ac bonitatem illi conuenire; quæ fuit Minor. Quare ſi obiectum voluntatis non poteſt eam mouere, niſi cognoſcatur eſſe bonum; profecto, nec illam mouere poteſt antequam intellectus iudicet illud eſſe bonum: & ſubinde bonum apprehenſum nullo modo finalizabit, antequam intellectus iudicet illud eſſe bonum.

Quæſtionis concluſio.

Concludendum eſt igitur cognitionem iudicatiuã ſimpliciter, & abſolutè eſſe neceſſariam, vt finis ſuã exerceat cauſſalitatem, quæ fuit ſententia Suarij in dicta diſp.23.ſect.7.nu.9.

§. 5.

An hæc notitia iudicatiua debeat eſſe practica?

QVæſtio iſta apud Ariſt. facilẽ habet ſolutionẽ: apud quẽ, *intelectus* 45 Reſolutio ex Ariſtot.
ſpecu-

ſpeculatiu' nihil eorũ, quæ ſub actionẽ cadũt, cõtẽplatur; nec dicit quicquam omnino, ſi ſit fugiendum, an perſequendum. Ita Ariſtoteles 3. de Anima cap. 9. tex. 46. & quanuis ibi ſolùm agat de intellectu ſpeculatiuo, & practico in ordine ad potentiam motiuam, cuius principium actiuũ eo in cap. perſcrutatur: tamen generale medium, quo vtitur, optimè accommodatur ad omnem voluntatis motum; *nam ſi omnis motus exterior à voluntate imperatus fugientis, aut perſequentis quippiam eſt*, vt in eodem loco affirmat Ariſt. à fortiori motus interior voluntatis (nempe efficax volitio boni, & finis) quo imperatur motus exterior, erit motus fugientis, aut perſequentis, qui ſunt proprij motus vtriuſque appetitus. Quare ſi omnis cauſſalitas finalis verſatur circa aliquid perſequendum, vt patet: & intellectus ſpeculatiuus ex Ariſtotele non dicit quicquam fugiendum, aut perſequendum; neceſſariò infertur notitiam, ſiue cognitionem ſpeculatiuam non eſſe ſatis, vt finis ſuam cauſſalitatẽ exerceat, ſed neceſſariam prorſus eſſe cognitionem practicam, qua intellectus iudicet finẽ, quem voluntati proponit, non ſolùm perſequendum eſſe, ſed hìc, & nunc eſſe perſequendum: hoc enim ex Ariſtotele ad practicum intellectus ſpectat; cuius munus eſt dictare de motu perſecutionis, aut fugæ. Et hæc fuit ſentẽtia Suarij in Metaphyſica diſp. 23. ſectio. 7. nu. 11. & 12.

Vtrum verò præter iudicium practicum requiratur imperium? alterius eſt quæſtionis alibi examinandę, de qua diſputari ſolet 1. 2. quæſt. 9. artic. primo. Placet opinio, quæ negat, etiam apud eos, qui admittunt actum imperij diſtinctum à iudicio practico; quæ diſtinctio pleriſque non placet, à qua difficultate abſtinemus, quia parum refert, an hanc vel illam ſequaris opinionem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum finis moueat, & finalizet ſecundum ſuũ eſſe reale; an ſecundum ſuum eſſe cognitum?

§. 1.

Referuntur duæ opiniones oppoſitæ.

1 1. Opinio. IN hac controuerſia cõmunis ferè omnium ſententia affirmat finem mouere voluntatem, & finalizare ſecundum ſuum eſſe reale: non verò ſecundũ eſſe cognitum, quod habet in intellectu: hoc enim ſolùm eſt conditio agendi. Hanc ſententiam placuiſſe omnibus diſcipulis D. Thomę fatetur Medina ſtatim citandus: eam probarunt Caiet. 1. 2. q. 1. art. 1. §. *Ad quorum euidentiam*. Ferrarieſ. 1. contra gentes cap. 44. §. *Sciendum*. 2. Sotus 2. Phyſicorum q. 3. §. *Cauſſa finalis*, Iauellus 5. Metaphyſic. q. 6. Ex nouioribus eandem probarunt Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 2. q. 11. Curſus Conimb. 2. Phy. cap. 7. q. 23. Benedictus Pereira de principijs rerum naturaliũ lib. 8. cap. 4. Gregor. de Valentia ad 1. 2. diſp. 1. q. 1. puncto 1. Suarius in Metaphy. diſp. 23. ſect. 8. nu. 6. Ex antiquioribus Ochamus in 2. q. 3. art. 2. Gabr. in 2. diſt. 1. q. 5. art. 1. notab. 3. & cum illis Scotus in 2. diſt 25. q. 1. §. *Ad primam rationem*, & eſt in Scholis opinio receptiſsima; in quam magis inclinat Conradus 1. 2. q. 1. art. 1. ad 1. argum. D. Thomæ. *Caietan. Ferrar. Sotus. Iauellus. Fonſeca. Benedict'. Pereira. Valentia. OChamus Gabr. Scotus. Conradus.*

Oppoſitam ſententiam probauit Medina 1. 2. q. 1. art. 1. ad primum D. Thomæ poſt tertiam concluſionem: vbi expreſsis verbis voluit eſſe cognitum concurrere ad cauſſalitatem finalem, non vt conditionem ſine qua non, ſed vt rationem obiectiuam, principiũq; formale agẽdi: eo modo, quo lumẽ concurrit cum colore ad viſum, vt ratio obiectiua. Pro eadem ſententia communiter citatur Soncinas in 5. Metaphyſices q. 3. à quibuſdam etiam tribuitur Capreolo in 2. diſt. 25. q. 1. art. 3. Ad argumenta Heruei contra tertiam fol. 241. colu. 4. poſt mediũ, & ad argumẽta, Gregorij, & Adami in fine eiuſdẽ quęſtionis. Tribuitur etiã Caieta. 1. 2. q. 31. art. 3. ad finem. quaſi ſit ſibi ipſi cõtrarius: quin potius affirmat Iauellus vbi ſupra eam inter recentiores Thomiſtas eſſe cõmunẽ quã nõ õnino reijcit Cõradus vbi ſupr. 2 2. Opinio *Medina. Soncinas. Capreolu Herueus. Gregor. Adamus. Caietan. Iauellus. Conradus.*

Tertiã ſententiam (ne dicã vtriuſq; ſententiæ conciliationem) excogitauit Bellomõt, ad 1. 2. diſp. 2. cap. 2. & 3. quo in loco ita de hac difficultate philoſophatur, vt dicat eſſe intentionale obiectiuũ, quod res, quæ eſt finis, habet in intellectu: (logici conceptũ obiectiuũ appellãt) eſſe rationem finalizandi: ipſam tamen cognitionem (quæ appellari ſolet conceptus finalis) in qua finis obiectiue 3 3. Opinio

iectiue

iectiuè repræſentatur intellectui, & à qua denominatione extrinſeca dicitur cognitus, ſolùm eſſe conditionem finalizandi. Et ad hunc ſenſum putat eſſe explicandam priorem ſententiam: nam ſi per eſſe cognitum intelligatur conceptus obiectiuus finis; veriſsima eſt: falſa tamen, ſi per eſſe cognitum intelligatur formalis conceptus: quia tale eſſe eſt conditio finalizandi, non verò ratio formalis. Itaque cum Medina, & alij per eſſe cognitum intelligant conceptum formalem, & illud eſſe extrinſecum, quod in fine reſultat ex eo, quod repręſentatur in formali conceptu; eorum ſententiam non admittit Bellomõtanus. Quare tertiam mihi videtur excogitaſſe ſẽtentiam, vt conceptus obiectiuus finis ſit illi ratio formalis, non verò formalis conceptus.

§. 2.

Præmittuntur nonnulla pro difficultatis reſolutione.

4 QVęſtionem hanc nullus ſcribentiũ pro dignitate explicauit, teſte Bellomontano loco citato capit. 2. in principio; ego addo nec ipſum eam ſatis explicaſſe; imò magis implicaſſe, niſi ego fallor. Pro reſolutione primùm eſt pręmittendum in qualibet cauſſa tria ſpectari poſſe: id quod per ſe, ac ſimpliciter cauſſat: rationem formalem cauſſandi: & conditionem ſine qua cauſſare non poteſt; vt poſt Caietanum 1. 2. q. 1. art. 1. §. *Ad quarum euidẽtiam.* Aduertit Curſus Conimbr. in dicta q. 23. art. 2: ignis enim eſt id, quod calefacit: cui ratio formalis calefaciẽdi eſt calor: conditio verò ſine qua non calefaciet, eſt agentis, & patientis contactus. In hac igitur difficultate inquirimus quidnam rei, quæ eſt finis, ſit ratio formalis cauſſandi? an ne ſit ipſum eſſe reale: an verò ipſum eſſe cognitum?

Primũ pręmiſſum.

Caietan.

5 Præmittendum eſt ſecundò in hac quęſtione nomen rei, quę finalizat, latiſſimè ſumi: prout ſcilicet res latè diffunditur, vt complectatur non modo ens verum, & poſitiuum, reale, vel rationis; ſed etiam ens negatiuum, & illud quod confictum eſt per intellectum; nam, vt dicemus inferiùs, non ſolùm verum ens reale poteſt eſſe finis, & appeti à voluntate, ſed etiam ens rationis: nam dignitates (quę ſunt pura entia rationis) appetuntur ab hominibus tanquam quædam bona. Quin potius non eſſe, ſiue nõ viuere interdum à nonnullis appetitur, imò & id, quod eſt impoſsibile, vt ſuo loco dicemus.

Secundum pręmiſſum.

Ex quo colligi poteſt, dum inquirim⁹, an finis finalizet ſecundum ſuũ eſſe reale; per eſſe reale intelligi debere eſſe, quod cõuenit ipſi rei, quæ eſt finis, quodcunque illud ſit, ſiue reale, ſiue rationis, ſiue negatiuum, ſiue cõfictum: ita vt nomen (Res) & nomen (reale) accipiatur in ſignificatione quadam latiſsima, prout diſtingitur ab eſſe, quod id, quod intelligitur, conſequitur ex intellectu negotiante circa illud tanquam circa obiectum. Ita annotarunt Fonſeca in dict. q. 11. ſect. 4. ad poſtremum argumentũ, & Curſus Conimbr. in dicta q. 23. art. 2. §. *Sed aduertendum.* Senſus igitur quęſtionis eſt, an dignitas v. g. finalizet ſecundum eſſe ipſius dignitatis, quod habet independenter ab intellectu, quatenus eſt dignitas: An verò ſecundum eſſe cognitũ, quod dignitas conſequitur à cognitione intellectus, per quam concipitur. Similiter dicendum eſt de non eſſe, ſiue de non viuere, quando appetitur ab eo, qui deſperat; vtrùm ne finalizet ſecundum ipſam rationem non eſſendi, quam ipſa negatio ſine intellectu includit; an verò ſecundum eſſe cognitum, quod conſequitur quãdo tanquã quoddam bonum concipitur. 6

Fonſeca.

Ex quo rurſus inferes fieri poſſe, vt id, quod eſt cognitio, poſsit eſſe finis; & bonum concupitum: etenim appetimus viſionem Dei, & notitiam ſcientificam rerum. Inquirimus igitur an ipſa Dei viſio, quã appetimus, finalizet ſui amorem, & deſiderium ſecundum eſſe reale viſionis, quod habebit in patria; an verò ſecundum eſſe cognitum, quod viſio ipſa futura modo habet in nobis, cum ipſam cognoſcimus, & appetimus? itaq; eſſe cognitũ, de quo excitatur quæſtio, eſt eſſe quoddam reſultans in obiecto ex ipſa formali cognitione, qua formaliter cognoſcitur. Ex his facilè intelliges, quæ confuſè ſatis ſcribunt Bellom. in dicta diſp. 2. cap. 2. in 2. p. ſuę opinionis, & Suarius in dicta diſput. 23. ſect. 8. numer. 9. 7

Aperitur ſenſus quęſtionis.

Præmittendum eſt tertiò totam hui⁹ 8

 quæſtio-

Tertiũ præ
miſſum.

quæſtionis difficultatem ortum habere ex æquiuocatione huius particulæ (ſecundum eſſe reale) nam res, quę eſt, & denominatur finis (nomine rei fuſiſsimè ſũpto) conſiderari poteſt ſub quadruplici eſſe, nimirum ſub eſſe eſſentiæ abſolutè: ſub eſſe exiſtentię actualis: ſub eſſe exiſtentiæ potentialis: & denique ſub eſſe exiſtentię obiectiuę.

Sub eſſe eſſentiæ conſideratur, cum conſideratur res ipſa, quę eſt finis, in eſſe quodam ſolitario, in quo ſolùm eſt ipſa; nihil admittens niſi, quę vel pertinẽt ad eſſentiam, vel ad eam, ſecluſa per intellectum omni exiſtentia conſequuntur. Quomodò eam conſiderant omnes Logici, ſecuti Caietanum de eſſe, & eſſentia cap.4. qui omnes hunc naturę ſtatum appellant ſtatum eſſentię, de quo agit etiam Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 28.q.1.ſect.4. §. *Alterum autem.*

Caiet.

Fonſeca.

Conſiderari ſecundò poteſt res, quæ dicitur finis, ſub eſſe exiſtentię actualis, quæ à pleriſque appellatur exiſtentia exercita: quod eſſe res quęque conſequitur, prout eſt in ſtatu executionis, ſiue productionis: etenim executio, actioque agentis terminatur ad actualẽ rei exiſtentiam.

Tertiò cõſiderari poteſt res, quę eſt finis ſub eſſe exiſtentiæ potentialis, ſiue poſsibilis, quod res illa habet prout eſt in potentia ſuæ cauſſæ: & quanuis hæc exiſtentia potentialis ſemper comitetur rem, quandiu non exiſtit: tamen diſtinguitur ab ipſa rei eſſentia, tanquam modus eius, vt nunc ſupponimus.

Denique quarto modo eadem res cõſiderari poteſt ſub exiſtentia obiectiua, quam habet in intellectu, cum ab eo concipitur: ſiue ipſa à parte rei actu exiſtat, ſiue non, vt omnibus eſt notiſsimũ. Hãc exiſtentiã obiectiuam rei conſequuntur plures relationes rationis, & intentiones logicæ, de quo alibi.

Aduertendum tamen eſt rem, quæ eſt obiectiuè in intellectu, repræſentari per intellectionem ſecundum eſſe naturale ſuę entitatis: ita vt ipſummet eſſe, quo eſt talis res, ſit id, quod repræſentatur intellectui ſub exiſtentia obiectiua. V.g. quando ſanitas apprehenditur ab intellectu; id, quod ipſa apprehẽſione, conceptuvè formali obijcitur intellectui, eſt res ipſa, quæ eſt ſanitas, ſecundum eſſe naturale eſſentię ſanitatis: quod ipſum ex eo, quod terminat intellectionem, conſequitur quoddam eſſe intentionale, quod appellatur eſſe cognitum: ſiue illud ſit relatio quędam rationis, vt plerique putant: ſiue ſit tantũ denominatio quædam extrinſeca ſumpta ab ipſa intellectione, eo modo, quo res viſa dicitur viſa à viſione, quæ eſt in oculo, idque per denominationem quandam extrinſecã: & hic eſſendi modus, quem ſanitas habet in intellectu, dicitur exiſtẽtia obiectiua ſanitatis. Quæ omnia ſatis ſunt de mente Ferrarien. 1. contra Gent.cap.44.§. *Sed tamen cauendũ.*

Ferrarien.

Ex quo duo inferuntur: vnum eſt rẽ, quę intelligitur, prius terminare intellectionem, & repræſentationem actualem conceptus formalis, quàm conſequatur eſſe cognitum. Alterum eſt eſſe proprium rei, quę cognoſcitur, diſtingui ab ipſo eſſe cognito.

10 Ex quibus facilè colligitur difficultas propoſitæ quęſtionis, etiã apud eos, qui putant, finem mouere ſecũdum ſuũ eſſe reale: nam dubitari poteſt; in quonam ſenſu accipiatur (eſſe reale) in prę ſenti controuerſia? an intelligatur de eſſe eſſentiæ, an verò de eſſe exiſtentiæ actualis, vel potentialis? & quia hi omnes ſenſus non diſtinguũtur, ſed confunduntur potius; ideò pro rei dignitate, quæſtio iſta non dum fuit explicata.

Quæſtionis difficultas.

§. 3.
Reſolutio Quæſtionis. Prima, & ſecunda concluſio.

11 PRo vera, ac facili difficultatis propoſitę reſolutione ſequentes ſtatuimus concluſiones.

Sit prima concluſio: Res, quę eſt, & denominatur finis, & bona, eſt, quæ finalizat vt quod. In hac concluſione cõueniunt omnes doctores abſque vlla cõtrouerſia, vt benè affirmat Curſus Conimbr. 2. Phy.cap.7.q.23. art. 2. concl. 1: etenim omnibus eſt notiſsimum ipsã ſanitatem eſſe id, quod mouet appetitũ ad ſumendam amaram potionem: ipſamque in ſe ipſa deſiderari, atque medijs accõmodatis procurari. Tota difficultas poſita eſt, quidnam ipſi ſanitati ſit formale finalizandi principium? an eſſe cognitum, ſine quo non mouet; an verò proprium ſuum eſſe reale?

Prima concluſio.

Secun-

12 Secunda cõcluſio. Secunda concluſio (Eſſe cognitum) non concurrit ad cauſſalitatem finis, vt principium formale; ſed ſolùm vt conditio ſine qua non. Hæc concluſio communiori calculo ab auctoribus recipitur. Difficultas eſt ſolùm in confirmanda hac opinione, aduerſariaque falſitatis conuincenda. Nam argumenta, quibus communiter impugnatur non attingunt ſenſum, in quo à ſuis propugnatoribus explicatur. Quod facilè perſpici poteſt, ſi ſingula expendamus.

Quibus argumẽtis ſoleat hæc cõcluſio confirmari.

1. argum. Primum, ac præcipuum argumentum ita proponitur: res, quę eſt finis, non appetitur, vt habeatur ſecundum eſſe cognitum: ergo eſſe cognitum non poteſt eſſe ratio formalis finalizandi.

Secundum. Deinde ratio formalis cauſſãdi cauſſę finalis eſt bonitas, & conuenientia: at finis non habet ſuam bonitatem, & cõuenientiam in eſſe obiectiuo, vt patet.

Tertium. Tertio res, quę eſt finis, ſecundum illud eſſe mouet, ſecundum quod quietat, & ſatiat appetitum: appetitus autem non quieſcit in eſſe cognito ipſius finis.

13 Hæc argumenta facilè ſoluuntur ab aduerſarijs. Hæc argumenta facilè ſoluentur, ſi expendatur ſenſus aduerſariæ ſententiæ: nec enim illa negat finem cauſſare ſecundum ſuum eſſe reale, vt inferiùs oſtendemus; ſed aſſerit ſimul cum illo concurrere eſſe cognitum, vt principiũ formale cauſſandi. Quod non eſt mirũ, vt aiunt; quia color ſub ratione coloris concurrit ad viſionem ſimul cum lumine etiam formaliter concurrente: quare ſicut color non abſolutè, ſed vt illuminatus dicitur obiectum formale viſus: ita etiam bonum non abſolutè, ſed vt cognitum, eſt obiectum formale voluntatis. Argumenta porrò, quæ adducuntur, probant quidem primum, ſecũdum autem non impugnant.

Nam ad primum cum Medina admittendum eſt antecedens: conſequentia verò eſt neganda: quoniam cum antecedente ſimul eſſe poteſt veritas conſequentis, ſi Medinæ credimus: admittit enim finem non appeti, vt habeatur ſecundum eſſe cognitum: quis enim id negabit? & tamen affirmat (eſſe cognitũ) eſſe rationem formalem obiectiuam. Et quanuis Suarius in dicta ſect. 8. nu. 8. dicat Medinam in hoc conſequenter non loqui; deberet id probare.

14 Primum argumentum eneruatur.

Accommodatius occurri poſſet cum Caietano conſequentiam inde valere; quia cum bonũ, appetibile, & finis ſint eiuſdem rationis; quod fuerit ratio formalis bonitatis, & appetibilitatis, id etiam erit ratio formalis cauſſalitatis finalis. Cum verò (eſſe cognitum) non ſit ratio formalis appetibilis, & boni, vt conſtat; vtique nec erit ratio formalis cauſſalitatis finalis. Caietani inſtantia.

Sed hæc inſtantia Caietani non tollit vim ſolutionis: quia dicent aduerſarij illam quidem rationem formaliter cõcurrere ad cauſſalitatem finis, quæ eſt ratio boni, & appetibilis: non tamen ſolam illam. Ex quo patet conſequentiã Caietani eſſe ineptam: cùm à negatione vnius modi, infert negationem omnis modi. Nam licèt (eſſe cognitum) non concurrat ad finalizationem, vt principium formale fundans bonitatem, & appetibilitatem finis: tamen poteſt concurrere, vt principium formaliter conſtituens bonum in potentia proxima, vt poſſit mouere voluntatem. Nam licet color ex ſe ſit viſibilis, tunc tamen erit in potentia proxima, vt videatur; cùm fuerit illuminatus. Non tollit vim ſolutionis.

Ad ſecundum admittent aduerſarij bonitatem, & conuenientiam eſſe rationem formalem cauſſalitatis finalis: dicent tamen eam non eſſe totalem, & adæquatam. 15 2. argumenti vis eluditur.

Ad tertium ſimili modo agnoſcent aduerſarij finem ſecundũ illud eſſe mouere, ſecundum quod obtentus quietat appetitum: & ſubinde mouere ſecundũ ſuum eſſe reale: negabunt tamen finem ſolúm mouere ſecundum illud eſſe, ſecundum quod ſatiat appetitum. Tertium infringitur.

Ex quibus facilè quis intelliget quã parua ſit vis, & efficacia argumentorũ, quæ adduximus ad expugnandam ſententiam aduerſariorum, in ſenſu, in quo ab illis defenditur. Deceptio inde orta eſt, quia ſupponitur aduerſarios negare finem cauſſare ſecundum ſuum eſſe reale: cum tamen exiſtiment illum cauſſare ſecundum vtrunque eſſe, reale inquã & cognitum. Quare in eo erit incumbẽdum, vt oſtẽdatur præter eſſe reale nullum aliud principium formale ad cauſſandum eſſe neceſſarium. 16 Quid in hac q. probandum ſit.

Et quanquam difficile ſit id euidenter oſtendere: vtcunque tamen oſtendi poterit ex cõmuni principio; nihil eſſe ponen- 17 Alia ſolutio ra fundamẽta.

ponendum ſine neceſsitate. At nulla neceſsitas cogit, vt propter rationem boni, & appetibilis aliquid concurrat ad finalizandum, tanquam principium formale. Nam apud Ariſtotelem, D. Thomam, & cæteros Philoſophos antiquos ſola bonitas eſt id, quo finis conſtituitur in actu primo, ac potentia proxima vt potens ſit, & efficax ad finalizandum: nihil enim aliud aut Ariſt. aut D. Thomas vnquam deſiderauit, vt latè oſtendimus art. 2. huius quęſtionis.

18 Primi fundamenti cōfirmatio.

Nec ad hoc confirmandum deeſt ratio philoſophica: quoniam nulla cauſſa poteſt per ſe pendere ab alio, tanquam à principio, quo fiat in actu primo, ſeu (quod idem eſt) in potentia proxima cauſſandi, niſi ab eo aliquam cauſſandi virtutem conſequatur: vt patet tam in potentijs completis, qualis eſt potētia calefaciēdi, quàm in incompletis, quales ſunt potentiæ cognoſcentes: nam ignis ſine calore non eſt in actu primo ad calefaciendum: nec intellectus ſine ſpecie intelligibili habet completam virtutem ad intelligendum: denique nullū dabitur formale principium cauſſandi, quod ipſi cauſſæ non ſit virtus, qua fiat proximè potens ad cauſſandum. Iam verò res, quæ eſt finis, nullam finalizandi vim, aut efficaciam cōſequitur ab (eſſe cognitum) cum nihil aliud ſit formaliter ſumptum, quàm vel relatio quædā rationis, vel denominatio quædam extrinſeca ſumpta à formali cognitione intellectus. Quare totam vim, & efficaciam habet à ſua bonitate, vel vera, vel apparente.

19 Secundum fundamentum.

Poteſt id ipſū vlterius probari; quoniam (eſſe cognitum) nihil aliud ponit in re, quę cognoſcitur, niſi exiſtentiam quādam obiectiuam: etenim omnis res ſub duplici exiſtentia poteſt conſiderari; reali ſcilicet, qua in rerum natura exiſtit: & intentionali, ſiue obiectiua, qua exiſtit in intellectu: quæ eſt apud Logicos vulgatiſsima doctrina: traditur à D. Thoma de Ente, & Eſſentia cap. 4. non longè à principio, vbi etiam Caiet. Idē D. Tho. in 1. diſt. 36. q. 1. art. 3. ad 2. docet Fonſeca 5. Metaph. cap. 7. q. 6. ſect. 5. & cap. 28. q. 3. ſect. 4. §. *Alterum autem.* ā verò conſtat inter Philoſophos exiſtentiam cauſſæ, nec eſſe rationem formalē agendi; nec virtutem, qua agens agat; ſed ſolùm eſſe conditionem ad agendū neceſſariam: & quamuis vnus Suarius contra omnes alios doceat exiſtētiam realem realiter eſſe rationem agendi: fatetur tamen illam eo modo, quo concipitur, vt diſtincta ab eſſentia, non eſſe rationem formalem agendi, ſed ſolùm conditionem, vt videre eſt apud eum in Metaphyſica diſp. 31. ſect. 10. nu. 12. 14. & 19. De qua veritate dubitari non poteſt, ſi ſermo ſit de exiſtentia obiectiua in intellectu: hæc enim, cùm diſtinguatur ab eſſentia rei, quę in intellectu exiſtit, nulla ratione dici poterit ratio cauſſandi, ſed ſolùm conditio.

D. Thom. Caiet. Fonſeca.

Nec aduerſariam ſentētiam adiuuare poteſt exemplum ſumptum à lumine reſpectu viſus, quo Medina ſe tuetur. Primùm, quia probabiliſsimum eſt lumen ſolùm ſe habere ex parte medij, quæ fuit ſententia Auerrois pleriſque probata. Deinde, quia etiamſi admittatur lumen ſe habere ex parte obiecti, atque coloris, vt Auicenna, & plerique alij putant: tamen non eodem modo ſe habet (eſſe cognitum) ad bonum, & finē, quo ſe habet lumen ad colorem: nam lumen ita ſe habet ad colorem, vt vel ſit forma intrinſeca illius, ſicut Auicenna cum Caietano exiſtimat: vel ſit forma complens colorem in eſſe viſibilis, vt putat D. Thomas cum Ferrarienſi, & alijs, de quo latè diximus in 2. lib. de Anima. At nullus dixerit (eſſe cognitum) eſſe formam, vel intrinſecam, qua res fiat bona: vel complentem in ipſo bono rationem appetibilis. 20

20 Aduerſariæ ſentētiæ nō fauet exemplum luminis. *Auerrois. Auicen. D. Thom. Ferrar.*

Accedit etiam, quia lumē in illa opinione ita ſe habet ad colorem, vt ipſum cū colore ſimul videatur, vt ait D. Tho. 1. contra Gent. cap. 76. & de Verit. q. 8. artic. 14. ad 6. Iam verò (eſſe cognitum) non ita cum fine concurrit, vt ipſum cū fine ſimul appetatur: nec enim appetimus habere finem ſecundum eſſe cognitum, ſed ſecundum ſolum eſſe reale, vt Medina libenter admittit.

D. Thom.

§. 4.

Adducuntur, & ſoluuntur argumenta contra ſecundam concluſionem ſupra poſitam.

Contra primam cōcluſionem nulla inſurgit dubitatio: ſed eſt omnino certa apud omnes. Secunda tamen 21

Prima obiectio contra 2. concluſionem.

tamen concluſio multis obijcitur difficultatibus. Contra eam primùm obijcitur: quoniam id, penes quod obiectũ mouens appetitum (finis inquam, & bonum) formaliter variari poteſt, non cõcurrit vt conditio mouendi, ſed vt ratio formalis motiua. Sed obiectum appetitus (nempe finis, & bonum) formaliter variari poteſt, & de facto ſæpè variatur penes (eſſe cognitum) ipſius finis & boni: ergo (eſſe cognitum) non poteſt concurrere vt conditio, ſed neceſſariò concurret, vt ratio formalis, ſecundum quam bonum, & finis formaliter mouet appetitum. Maior huius diſcurſus videtur indubitata: quoniam obiectum formaliter variari non poteſt, niſi per rationes formales obiectiuas: nam quæ concurrunt ſolùm vt conditio, cùm nõ concurrãt per ſe, ſed per accidens, non poſſunt variare rationem formalem obiectiuè motiuam.

22 *Primi argumenti confirmatio ex locis D.Th.*

Minor autem probatur expreſsiſsimis locis D. Thomæ: nam 1.2.q.31. art. 3. ad 1. ita ſcribit: *Quod cum obiectum appetitus animalis ſit bonum apprehenſum, diuerſitas apprehenſionis pertinet quodammodò ad diuerſitatem obiecti.* Rurſus ibi q.30. ar.3. ad 2. ita habet: *Obiectum appetitus eſt bonum apprehenſum: vnde ad diuerſitatem actiui pertinet diuerſitas apprehenſionis.* Idem D. Thom. 1.p.q.80. art.2. ad 1. ita ait: *Dicendum eſt quod appetibili non accidit eſſe apprehenſum per ſenſum, vel intellectum, ſed per ſe ei conuenit: nam appetibile non mouet appetitum: niſi in quantum apprehenſum. Vnde differentiæ apprehenſi ſunt per ſe differentiæ appetibilis. Vnde potẽtiæ appetitiuæ diſtinguũtur ſecundum differẽtias apprehenſas ſiue ſecundum propria obiecta.* Ex quibus locis euidẽter conſtat apud D. Thomam apprehenſionem non peraccidens, ſed per ſe pertinere ad rationem formalem obiecti, quo mouetur appetitus: ad hunc ſenſum, vt variata apprehenſione varietur etiam ipſum obiectum; quæ fuit minor probanda.

Aliæ eiuſdẽ argumenti confirmationes.

Quæ adhuc confirmari poteſt; quoniam actus appetitus variantur ex variatione boni apprehenſi: nam bonum apprehenſum abſolutè cauſſat amorẽ: apprehenſum verò vt abſens, cauſſat deſiderium: gaudium verò; ſi apprehenditur vt præſens. Quo eodem modo diſtinguũtur triſtitia, & timor circa malum apprehenſũ, vel vt præſens, vel vt abſẽs.

Præterea id, quod eſt bonum, apprehenſum vt malum vitiat appetitum: nõ tamen quando apprehenditur vt bonũ. 23
Accedit quoniam cognitio Dei per viſionem claram, & obſcuram, intuitiuã, & abſtractiuam diuerſificat amorem: quia amor patriæ, vel eſt ſpecie diſtinctus ab amore viæ, vt pleriq; putant; vel ſaltem eſt amor neceſſarius: cum tamen amor viæ ſit liber. Denique appetitus intellectiuus, & ſenſitiuus eſſentialiter diſtinguũtur ex diuerſitate cognitionis, vt docet D. Thom. 1.p.q.8. art. 2. *D.Thom.* Quibus omnibus euidenter patet veritas minoris præcedentis diſcurſus, quæ habet obiectum appetitus (bonum inquam, & finem) eſſentialiter variari penes (eſſe cognitum) quod non eſſet, ſi (eſſe cognitum) concurreret ſolùm, vt cõditio, non verò vt ratio formalis, atque obiectiua.

24 *Secunda obiectio.*

Secundò obijcitur; quoniam cauſſa finalis per ſe requirit eſſe cognitum, & nihil aliud requirit: ergo (eſſe cognitũ) non eſt cõditio, ſed formalis ratio cauſſandi finaliter. Conſequentia inde patet, quia nihil aliud eſt eſſe formale principium cauſſãdi, quàm eſſe id, quod per ſe, ac formaliter requiritur ad cauſſandum. Antecedens probatur; quoniã ex ſuperioribus patet finẽ non poſſe cauſſare, niſi ſit cognitus: quod verò ad id per ſe concurrat, & non peraccidens, probatur primò; quia id expreſſè docet D. Thomas 1.p.q. 80. art. 2. ad 1. cuius verba ſuperiùs adduximus. *D.Thom.* Deinde; quia illud per ſe ad cauſſandum requiritur, quo poſito, ponitur cauſſalitas; ſublato, tollitur; at ſublato (eſſe cognitum) tollitur cauſſalitas, vt diximus: ponitur autem, ſi illud ponatur: nam eſſe exiſtentiæ non requiritur ad finalizandum, vt patebit ex tertia concluſione.

25 *Tertia obiectio.*

Tertiò obijcitur; quoniam finis mouet appetitum ſolùm metaphoricè, vt omnes docent, & Ariſtoteles 1. de Generatione cap.7.text.55: *Ariſtotel.* ergo non mouet appetitum ſecundum eſſe reale, ſed ſecundum eſſe intentionale: nam motio metaphorica non procedit ex eſſe reali, ſed ex obiectiuo.

4. Obiectio

Quartò; cauſſa finalis, eo modo ſuam cauſſalitatem exercet, quo inter cauſſas eſt prima: at nõ eſt prima, nec prior cæteris ſecundum eſſe reale; quia ſecũdum

dum tale eſſe eſt aliarum effectus: eſt tamen prima ſecundum eſſe cognitum, vt patet: ergo ſecundũ eſſe cognitum formaliter cauſſat.

5. Obiectio

Quintò; nihil mouet actu, niſi quatenus eſt actu;& ſubinde nihil mouet actu niſi eo, quo eſt actu: ſed finis, quando actu mouet, non eſt actu per ſuum eſſe reale, quia tunc non dum exiſtit, ſed ſolùm eſt actu per eſſe cognitum: ergo finis formaliter cauſſat ſecundũ eſſe cognitum.

26 Sexta obiectio, ex auctoritatibus D. Thom. & aliorum.

Sextò obijcitur: quoniam contrariam ſententiam videtur probare Diu. Thomas multis in locis. Nam 1. 2. q. 1. art. 1. ad 1. docet finem, prout eſt prim⁹ in intentione, habere rationem cauſſæ; non verò prout eſt vltimus in executione: quod in ſubſtantia docuit Auicena in ſua Metaphyſica tract. 6. cap. vlt. lit. E: finis autem eſt primus in intentione ſecundum eſſe cognitum. *Auicen.*

Deinde expreſsius id ſignificauit in locis citatis in 1. argumento: ex quibus euidenter conſtat apud D. Thomam apprehenſionem eſſe differentiam per ſe, & non per accidens obiecti appetitus, & ſubinde ſe habere in bono, & fine, vt rationem obiectiuam. Et hanc eſſe mentẽ D. Thomę affirmat Caietanus 1. 2. q. 30. art. 3. ad finem: quo in loco docet eſſe contra veritatem philoſophiæ aſſerere apprehenſionem ſe habere ad obiectũ appetitus, tanquam approximationem actiui ad paſsiuum, cùm verè ſit ratio obiectiua illius. Nec deſunt, qui putent Caietanum oblitum ſui aduerſariã ſententiam docuiſſe: ita de Caietano cẽſuit Bellomont. 1. 2. diſp. 2. cap. 1. in 2. opin. Imò, & Medina putat pro ſe ſtare Caietanum. Quin potius in eadem opinione (teſte Bellomontano) fuit Capreolus in 2. diſt. 25. q. 1. art. 3. Ad argumenta Heruei contra tertiam, fol. 241. column. 4. poſt medium, & ad argumenta Gregorij, & Adami in fine quæſtionis, quaten⁹ aſſerit actum voluntatis procedere à cognitione finis, tanquam à ratione agendi. Denique contra noſtram ſententiam refertur Soncinas in 5. Metaph. q. 3. & cum eo communis recentiorũ Thomiſtarum, vt affirmat Iauellus 5. Metaphyſi. q. 6. *Caiet.* *Capreol.* *Soncinas.*

27 Vltima obiectio.

Poſtremò obijcitur, quia fieri nõ poteſt, vt eſſe cognitum ſit conditio ſine qua non: hæc enim ad agendum concurrit per accidens, & non per ſe, vt patet in approximatione agentis ad paſſum. Cui argumento eſt: quia diuina potentia fieri poteſt, vt agens agat ſine approximatione: poteſt enim agens agere immedtatè in rem diſtantem: at eſſe cognitum non ſe habet per accidens ad cauſſalitatem finis, ſed per ſe; etenim nec diuinitus fieri poteſt, vt finis non cognitus moueat voluntatem.

Hæc argumenta facilè ſoluuntur. Ad primum reſpondebit aliquis ad mentẽ Curſus Conimbr. in dicta q. 23. libri ſecundi Phyſicorum art. 3. ad 3. & in Ethicis diſput. 4. art. 1. concl. 2. vbi aduertit bonum cognitum duobus modis ſe habere ad actum voluntatis. Vno modo vt finem, prout ſcilicet voluntatem mouet eam alliciendo ad agendum: altero modo, vt terminum, formamq́ue extrinſecam ſpecificantem voluntatis actum. Priori modo requirit notitiam, tanquã conditionem duntaxat: poſteriori modo eam requirit, vt rationem formalẽ obiectiuam. Ad argumentum igitur, cõceſſa maiore, diſtinguenda eſt minor: nam ſi intelligatur de bono cognito, prout cauſſalitatem finalem exercet; neganda eſt: quia ſub hac conſideratione obiectũ non variatur penes eſſe cognitum: benè tamen ſi bonum cognitum conſideretur prout eſt terminus ſpecificans actum. Et in hoc ſenſu admittenda eſt minor: nam & in eodem intelligitur à D. Thoma, Caiet. & Capreolo locis citatis in argumento. 28 Solutio primi argum.

Sed verius ſentiet, qui dixerit obiectum appetitus neutro modo variari penes eſſe cognitum, & ſubinde cognitionem formalem, nec ad finalizandũ, nec ad ſpecificandum concurrere, vt rationem obiectiuam, ſed ſemper vt cõditionem duntaxat. Quam ſententiam tanquam veriſsimã modo ſupponimus, quam optimè explicãt Bellomontanus 1. 2. diſp. 36. cap. 3. n. 14. & Suarius in Metaphy. diſp. 33. ſect. 8. n. 11. 12. & 13. Eam ſatis inſinuat D. Tho. 1. 2. q. 9. art. 1. dum ait: *Intellectum mouere voluntatem per modũ proponentis obiectum.* Quod etiam docuerat de Verit. q. 22. art. 12. Ex qua reſolutione benè infertur cognitionem cõcurrere vt pręſentantem rationem obiectiuam, non verò vt rationem obiectiuam 29 Verior alia eiuſdem obiectionis ſolutio.

ctiuam præſentatam. Et ſubinde nec cõcurrere vt formaliter finalizantem, nec
30 vt formaliter ſpecificantem.

Quare ad argumentum conceſſa maiore, minor ſimpliciter eſt negãda: quia cognitio ipſa nullo modo poteſt variare obiectum appetitus formaliter, ideſt vt ratio formalis, ſed ſolùm applicatiuè; quatenùs poteſt applicare obiectũ ſecundum diuerſam rationem formalẽ motiuam: quia ſcilicet poteſt proponere obiectum vel ſub ratione boni, vel ſub ratione mali: ſub ratione futuri, vel ſub ratione præſentis, &c.

Ad auctoritates D. Thomæ, quæ obijciuntur, reſpondet Suarius vbi ſuprà n. 12. & 13. D. Thomam, quando ait, diuerſitatem apprehẽſionis pertinere ad diuerſitatem obiecti, intelligendum eſſe non formaliter, ſed applicatiuè: hæc tamen explicatio ſatis eſt aliena à mẽte D. Thomæ, vt ex adductis locis facilè quis intelliget: maximè ex loco 1. 2. q. 30. art. 3. ad 2: ibi enim verbis expreſsis agit de diuerſitate formali, non de applicatiua.

Aliena iudicatur à mente D. Tho.

31 *Præmiſſum ad explicationem mẽtis D. Tho.*

Quare pro explicatione huius difficultatis, ac mentis D. Thomæ, notandũ eſt duobus modis intelligi poſſe cognitionem ipſam variari: vno modo ſubiectiuè: altero modo obiectiuè, vt benè aduertit idem Suarius in dicto num. 12. Tunc variatur ſubiectiuè; cum ipſa variatur in ſe, ſuaque entitate: vt quando variatur penes clarum, & obſcurum: certum, & probabile, &c. Obiectiuè tũc variatur, cùm variatur ratio motiua, ſub qua obiectum concipitur; vt cùm res, quę cognoſcitur, variatur penes bonum, & malum; pręſens, vel futurum: honeſtum, vel iucundum. Si quis nunc inquirat, an obiectum appetitus, bonum inquam cognitum, varietur variata cognitione? reſpondendum eſt affirmatiuè, ſi cognitio varietur obiectiuè: ſecus dicendum eſt, ſi ſolùm varietur ſubiectiuè. Dixi (ſi ſolùm varietur ſubiectiuè) quia interdum contingit, vt variatio ſubiectiua cognitionis redundet in obiectum: ita vt ad ipſum obiectum varietur quoad rationem motiuam. Nam variatio cognitionis penes ſenſitiuum, & intellectiuum (quæ ſubiectiua eſt) neceſſariò redundat in obiectum: quia obiectum cognitionis ſenſibilis eſt obiectum ſenſibile ſenſibiliter afficiens appetitum: obiectum verò cognitionis intellectiuæ, licèt interdum ſit obiectum ſenſibile: ſemper tamen mouet appetitum intelligibiliter. Idem reperitur in variatione ſubiectiua cognitionis penes abſolutam, & diſcurſiuam, ſiue deliberatam: hæc enim variatio neceſſariò infert bonum, quod appetitur eſſe bonum conueniens ſecundum naturam; vel bonum conueniens præter id, quod natura requirit: quorum illud dicitur bonum naturale: hoc verò bonum animale. Idem reperies in cognitione Dei ſubiectiuè variata penes eſſe claram, & obſcuram: intuitiuam, vel abſtractiuam. Ex hac enim ſubiectiua variatione neceſſariò infertur variatio obiectiua; quia in vna repræſentatur bonum diuinum, vt in ſe eſt præſens: in altera verò repræſentatur vt abſtrahens à præſentia reali, & tanquam præſens ſolùm intentionaliter. Ex quo rurſus infertur, vt in vna cognitione repræſentetur bonum diuinum ſecundum omnem ſuam totalitatem, & perfectionem: in altera verò ſecundum partem, ideſt ſecundum aliquam determinatam perfectionem, & confuſam.

Concludendum eſt igitur obiectum appetitus nunquam variari ad variationem cognitionis, niſi cognitio ipſa 32
varietur obiectiuè. Quæ fuit expreſſa ſententia Diui Thomę de Veritat. quęſtion. 25. articul. 1. ad ſextum: vbi ait, *Diuerſitatem apprehenſionum per accidens ſe habere ad vires appetitiuas, niſi diuerſitati apprehenſionum coniungatur diuerſitas apprehẽſorum.*

D. Thom.

Ex his iam patet explicatio mentis Diui Thomæ: etenim in omnibus citatis locis agit de variatione cognitionis, non quidem ſubiectiua, vt talis eſt; ſed de obiectiua. Quod ſatis expreſsit D. Thom. 1. 2. q. 30. art. 3. ad ſecundum, qui tertio loco nobis obijcitur, ita enim ait: *Diuerſitas concupiſcentiarum naturalium à non naturalibus non eſt materialis, ſed etiam quodammodò formalis; in quantum procedit ex diuerſitate obiecti actiui.* Ecce ſermo eſt de diuerſitate obiecti penes rationem actiui, ſiue potius motiui. Deinde ſcribit verba, quę nobis obijciuntur, inquiens: *Obiectum appetitus eſt bonum apprehen-*

Colligitur explicatio mentis Diui Thom.

prehenſum:vnde ad diuerſitatem actiui pertinet diuerſitas apprehenſionis. Apprehenſionis, inquam obiectiuè ſumptæ:eſt enim ſenſus; ad diuerſitatem obiecti motiui pertinet diuerſitas obiectiua apprehenſionis:hæc enim diuerſificat obiectum formale, vt conſtat,tum ex verbis D.Thomę de veritate loco citato; tum etiam ex ijs, quæ immediatè ſequuntur, quæ ita habent: *Prout ſcilicet apprehenditur aliquid vt conueniens abſoluta apprehenſione, & prout apprehenditur aliquid cum deliberatione.* Senſus eſt, quia in vna apprehenſione, nempe ſenſitiua, apprehenditur res vt conueniens materialiter tantum, non verò formaliter, quia non apprehenditur ſub ratione conuenientis; ſub qua apprehenditur, quando apprehenditur cognitione intellectiua.Quæ diuerſitas neceſſariò infert diuerſitatem obiectiuam obiecti apprehenſi. Hæc eſt vera huius loci expoſitio, quæ placet Conrado ibi.

Conradus. Eodem modo explicanda ſunt reliqua loca, quæ nobis obijciuntur: intelliguntur enim de diuerſitate, & variatione apprehenſionis, non ſubiectiua, ſed obiectiua: vt facilè intelliget, qui vtriuſque loci literam diligentius conſiderauerit.

33 *Solutio aliarum confirmationum primæ obiectionis.* Ex dictis etiam patet explicatio eorum, quæ in confirmationem minoris negatę adducuntur: nam variatio boni apprehenſi ſub ratione abſentis,vel pręſentis pertinet ad rationem obiectiuā obiecti appetitus. Vnde non eſt mirum, ſi bonum apprehenſum ſub diuerſis illis rationibus diuerſos cauſſet effectus. Idem dicendum erit de apprehenſione mali ſimili modo variata. Variatio etiam cognitionis ſecundum clarum, & obſcurum: intuitiuum & abſtractiuum; quanuis ſit ſubiectiua ipſius cognitionis: infert tamen variationem obiectiuam,vt iam diximus: vnde nihil mirum ſi varietur ratio amoris, vel ſpecificè, vel quoad modum, vt in argumento tāgitur. Idem dicendum erit de variatione cognitionis penes ſenſitiuum, & intellectiuum: hæc enim redundat in variationem obiectiuam, vt ſuperiùs oſtēdimus: ſine qua variatio illa ſubiectiua non eſſet ſatis ad diſtinguendos diuerſos appetitus: vt colliges ex Diuo Thoma de veritate loco citato.

D.Thom.

Ad ſecundum argumentum reſpondetur,eſſe cognitum,vel per ſenſum,vel per intellectum non ſe habere omnino per accidens reſpectu appetibilis,ſed per ſe: non quidem ad virtutem agendi, rationemq́ue motiuam; ſed ad ſtatum neceſſarium,vt poſsit mouere appetitum, ſicut latiùs dicemus ad vltimum argumentum. In quo ſenſu admiſſo antecedente,neganda eſt conſequentia.Cuius probatio procederet,ſi (eſſe cognitum) per ſe conueniret appetibili in ordine ad virtutem mouendi: in quo ſenſu antecedens non admittitur;nec in eo probatur à D. Thoma in citato loco. Nec ratio adducta in confirmationem quicquam efficit:quoniam negandum eſt ad ſolum (eſſe cognitum) præciſè ſumptū poni cauſſalitatem finalem: etenim niſi res, quæ eſt finis,& bona, apprehendatur, vt bona, & conueniens, nunquam mouebit appetitum, vt per ſe patet. Opus eſt igitur, vt apprehendatur ratio bonitatis,& conuenientiæ: & ſubinde non ſufficit rem apprehendi, vt poſſit finalizare. 34 *Solutio ſecundæ obiectionis.*

Ad tertium admittitur antecedens in ſenſu explicato ſupra §.2. in ſecundo præmiſſo: ſed neganda eſt conſequentia, ſi conſequens intelligatur de eſſe reali eſſentiæ rei, quæ tanquam poſsibiliter futura concipitur:nā licet cauſſalitas finalis ſit motus, actiovè ſolùm metaphoricè: eſt tamen vera, & realis cauſſalitas, vt ſæpe aduertimus, & admittunt omnes; ſicut aduertit Curſus Conimbricenſis 2.Phyſic. cap.7. quæſt. 20.art.2. ad tertium. Vera autem cauſſalitas non poteſt procedere ab eſſe intentionali rei, quæ intelligitur; ſed ab eſſe reali illius,nomine rei fuſius ſumpto:etenim res,quæ eſt finis,non mouet, vt acquiratur ſecundum eſſe intentionale,ſed ſecundū eſſe reale, quod à parte rei exiſtimatur habitura. Itaque res realis realitate eſſentiæ mouet appetitum, ſuppoſito tamen quod ſit cognita. 35 *Tertię obiectionis ſolutio.*

Ad quartum reſpondent Fonſeca 5. Metaphy.cap.2.q.10.ſect.4.adę..& Curſus Conimb.2.Phy.cap.7.q.23.art.3.ad 1.quorū ſolutio clarior euadet,ſi ita explices maiorē,vt cauſſa finalis ſecūdū illud eſſe exerceat ſuā finalē cauſſalitatē, ſecūdū quod,priuſquā cęterę cauſſę,poteſt cauſſare:etenī finis dicit eſſe prima inter 36 *Solutio 4. obiectionis Fonſeca.*

inter cauſſas, quia priuſquàm cæteræ ſuam cauſſalitatem exercet. Explicata ad hunc ſenſum maiore propoſitione, neganda eſt minor, ſi intelligatur de eſſe reali eſſentiæ: nam cauſſa finalis ſecundum tale eſſe, quanuis ſit vltima in ordine executionis, qui terminatur ad rem eſſentię ſub eſſe actualis exiſtentię: ęſt tamen prima in ordine intentionis, qui terminatur ad eandem rem eſſentiæ ſecundum exiſtentiam obiectiuam. Itaque eadem met res, quę eſt cauſſa finalis, ſumpta prout eſt res eſſentiæ, eſt prior, & poſterior cęteris cauſis, ſecūdum aliud, & aliud eſſe exiſtentię, quo modificatur. Nam ſecundum eſſe exiſtētię obiectiuæ, ſecundum quod in ordine intentionis prius concipitur, quàm cęterę cauſſę, in ratione cauſſę; eſt cæteris prior, & ſic eſt prima cauſſa: at verò ſecundum eſſe realis exiſtentiæ eſt poſterior, & effectus cauſſæ agentis. Itaque ſi rem eſſentiæ in cauſſa finali diſtinguas ab eſſe exiſtentię, tam realis, quam obiectiuę (ab vtraque enim omnium conſenſu aliquo modo diſtinguitur) omnia erunt plana, quia omnis tolletur ęquiuocatio.

37 Ad quintum reſpondet Fonſeca in dicta ſect. 4. ad primum: facilius tamen diſſoluetur, ſi æquiuocationem, quæ latet in maiori propoſitione explicem: nam hæc propoſitio, *Nihil mouet actu, niſi quatenus eſt actu*, duplicem continet æquiuocationem: vnam in verbo (actu) alteram in reduplicatiua (quatenus) Prima ęquiuocatio patet: quia (actus) duobus modis ſumi poteſt: vno modo pro actu realis exiſtentiæ; altero modo pro actu fotmali, quo res quæque conſtituitur in eſſe talis eſſentiæ, & ſpeciei: nam homo eſt actu homo per animam rationalem, & ignis per ſuam ſubſtantialem formam, qua eſt ignis: & ſanitas per differentiam ſuæ entitatis, qua reponitur in eſſe ſanitatis.

Sublata duplici æquiuocatione diſſoluit 5. obiectio.

38 Secunda æquiuocatio etiam eſt nota: quoniam reduplicatiua (quatenus) vel poteſt reduplicare rationem formalem mouendi: vel ſolam conditionē neceſſariam ad mouendum: id quod in ſimili reduplicatiua docuit Caiet. 1. 2. q. 1. art. 1. quem cęteri omnes ſequuntur, vt Fonſeca 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 3. 6. *Potius ergo concilianda ſunt*, Curſus Conimbr. Suarius, & cęteri, quos in hac quæſtione citauimus.

Si propoſitio ſumpta in maiori intelligatur de actu realis exiſtētiæ, qua mouens exiſtit in rerum natura; falſa eſt, ſi generaliter intelligatur; ſiue reduplicetur ratio formalis mouendi, ſiue conditio: nec enim omne mouens, vt actu moueat, neceſſario requirit actualem exiſtentiam: hęc enim ſolùm eſt neceſſaria in eo mouente, quod propriè, & realiter mouet (quale eſt efficiens) non verò in eo, quod mouet ſolū metaphoricè, qualis eſt cauſſa mouens finaliter: ad hanc enim ſatis eſt exiſtentia obiectiua, & intentionalis: nam cum moueat alliciendo appetitum, qui ex ſua natura ſequitur formam apprehenſam; ſatis erit exiſtentia obiectiua; vt omnes admittunt. Quare ſi ſermo ſit de actu exiſtētiæ realis, argumentum locum non habet in cauſſa finali. Quin potius nec locum habebit in cauſſa verè efficiente: quia in hac cauſſa particula (quatenus) ſolùm reduplicat conditionem agendi. Conſtat enim exiſtentiam non eſſe rationē formalem agendi cauſſæ efficienti, ſed conditionem agentis duntaxat, vt ſupponimus. Vnde ex illa propoſitione nō infertur nihil actu mouere, niſi eo, quo eſt actu, ſi ſermo eſt de actu exiſtentiæ realis: quia à conditione agendi non benè infertur ratio formalis agendi.

Porrò ſi maior intelligatur de actu formali eſſentię; maior eſt veriſſima: quia in vnaquaque re id, quod eſt formalis ratio eſſendi, eſt principium formale agendi. Sed minor, quæ ſubſumitur, non poteſt cum maiore benè ſyllogizare: quia de actu formali, & eſſentiali tranſit ad actum exiſtentiæ. 39

Ad ſextum negandum eſt omnino D. Thomam contrariam ſententiam vnquam approbaſſe; vt contra nonnullos ex Schola Thomiſtarum; Medinam inquam, & alios benè aduertit Fonſeca in dicta quęſtion. 10. ſect. 4. in principio, quin potius cum pro nobis ſtare colligit Fonſeca ex 1. contra Gent. cap. 75. argument. 5: quatenus ait D. Thomas finem ex eo habere vim finalizādi: quia eſt perfectus, & bonus: nec ad id requiſiuit eſſe cognitum. Forſitan clariùs id deduces ex Diuo Thoma de Veritat. quęſt. 25. articul. 1. ad ſextum, dum ait: 40

40 Diſſoluitur ſexta obiectio.

H 2 Diuer-

Diuerſitatem apprehenſionis per accidens ſe habere ad diſtinguendas potentias appetitiuas; niſi illi coniungatur diuerſitas apprehenſorũ. Quod eſſet falſum, ſi apprehenſio cõcurreret, vt ratio formalis obiecti appetitus.

41 Loca Diui Tho. propoſitæ concluſioni nõ cõtradicunt.

Nec obſtant loca, quę ex D. Thoma obijciuntur: nam locus ex prima ſecũdę q. 1. artic. 1. (qui teſte Fonſeca plurimos fefellit) ſolùm probat finem, prout eſt primus in intentione habere rationem cauſſę formalis: quę verba non ſignificant id, quo finis formaliter cauſſat eſſe ipſum eſſe intentionale: ſed ſolùm ſignificant finem, tunc finalizare, cum ab intellectu concipitur: concipitur autem ſecundum eſſe naturale, & eſſentiale, ſecundum quod habet rationem boni. Quare ex illo loco nihil contra nos inferri poſſe poſt Heruæum quodlib. 2. q. 1. aduerterunt Fonſeca vbi ſupra, & Curſus Conimbricenſis in dicta quæſtion. 23. articul. 3. Eodem modo eſt intelligendus Auicena cum eadem verba ſcribat, quæ D. Thomas.

Heruæus. Fonſeca. Auicen.

Sed nec aliquid contra nos colligi poteſt ex 1.2. quæſt. 30. artic. 3. ad ſecũdum, & q. 31. art. 3. ad primum, & 1. par. q. 80. artic. 2. ad primum: quia in his omnibus locis ſolùm agit Diuus Thomas de apprehenſione obiectiuè accepta, vt ſuprà latè oſtendimus in ſolutione primi argumenti.

Caietani locus explicatur.

In quo etiam ſenſu intelligendus eſt Caietanus 1.2. q. 30. artic. 3. ad primum, vt facilè quis colliget ex probatione aſſertionis, quam affert; ita enim ſcribit: *Et hoc ſine dubio oportet omnes fateri ex eo, quod nihil differt bonum, vel apparens bonum; & ex eo, quod appetitus eſt malus tendens in verè bonum, apprehenſum vt malum.* Quæ verba euidenter oſtendunt Caietanum non agere de apprehenſione formaliter, ſed obiectiuè ſumpta: nam agit de apprehenſione, qua apprehenditur verè bonum ſub ratione mali: & id, quod eſt malum, ſub apparentia boni: quę rationes ſunt obiectiuæ. Quare nec Medina poteſt pro ſua opinione citare Caietanum: nec Bellomontanus Caietanum arguere, quod opinionem mutauerit.

42 Nec Capreolus, nec Soncinas aduerſarijs fauẽt.

Sed nec Capreolus pro Medina citari poteſt: quia expreſſè agit de cognitione obiectiuè ſumpta, ideſt de obiecto cognito, quod ipſum (vt putat) concurrit ad actum voluntatis non efficiẽter, ſed vt forma illum ſpecificãs. Quarè nec agit de ratione finalizandi actũ voluntatis, ſed de ratione ſpecificandi: nec agit de cognitione formaliter ſumpta, ſed ſolùm obiectiuè.

Denique nec Soncinas contra noſtram ſententiam rectè affertur, ſi benè expendatur: quoniam agit de re, quę eſt finis, cui, vt ait, conuenit cauſſalitas finalis, prout tamen eſt in anima: an verò eſſe in anima (quod appellat eſſe reale: falſo tamen) concurrat formaliter, an verò ſolùm vt conditio? non exprimit.

43 Circa vltimum argumentum dubitatio. Sententia Scoti.

Poſtremum argumentum petit explicemus, an (eſſe cognitum) concurrat ad cauſſalitatem finalem, vt pura conditio ſine qua non; ac veluti approximatio agentis ad paſſum? Partem affirmantem probauit Scotus, ſi credimus Caietano 1.2. q. 30. artic. 3. ad finem Cõmenti, & eam inſinuat Suarius in dicta diſputat. 23. ſect. 8. numer. 10. Quę opinio confirmari poteſt; quoniam ex ſententia Diui Thomæ prima ſecundæ q. 9. articul. 1. intellectus concurrit ad motum voluntatis, vt proponens illi obiectum.

Cõfirmatur ex D. Tho.

Quid dicendum ſit cũ Caiet.

Ego tamen puto dicendum eſſe cum Caietano 1.2. q. 1. art. 1. §. *Ad quarum euidentiam ſcito.* eſſe cognitum non concurrere, vt puram conditionem, & ſolùm per modum approximationis obiecti ad appetitum, ſed vt conditionem per ſe, & non per accidens neceſſariam; non quidem finalizandi, ſed finalizantis. Quo modo ſubſiſtentia agentis concurrit ad actionem, non vt ratio agendi, ſed vt conditio agentis: agens enim, niſi realiter ſubſiſtat, exiſtatque in rerum natura, non poterit agere. Vnde nec exiſtentia agentis, nec illius ſubſiſtentia eſt pura conditio, quæ per accidens ſit neceſſaria, ſed eſt conditio per ſe, non quidem neceſſaria ad virtutem agendi, ſed ad ſtatum agentis. Eodem igitur modo ſe habebit (eſſe cognitum) ad rem, quę eſt finis; cum enim (eſſe cognitum) ſit exiſtentia obiectiua finis; eo modo concurret cum fine ad finalizandum, quo realis exiſtentia concurrit cum cauſſa efficiente ad efficiendum. Et in hoc ſenſu (eſſe cognitum) non per accidens conuenit bono,

D. Thom. no, & fini, ſed per ſe, vt argumentum probat, & affirmat D. Thomas in dicta quæſtion. 8. artic. 2. ad primum: non quidem ad rationem finalizandi, ſed ad ſtatum finalizantis: etenim omnis cauſſa, vt cauſſet: indiget exiſtentia vel reali, vel obiectiua; non quidem, vt fiat in actu primo agendi, ſed vt conſtituatur in ſtatu neceſſario ad agendum.

§. 5.

Ponuntur aliæ concluſiones pro reſolutione quæſtionis.

44 Tertia concluſio. SIT tertia in ordine concluſio: finis non cauſſat ſecundum eſſe reale exiſtentiæ exercitæ; id eſt ſecundum eſſe exiſtentiæ, quo acquiſitus exiſtit. Hæc concluſio eſt indubitata, & vt puto ſine vlla controuerſia recepta. Soncin. Eam latè confirmat Soncinas lib. 5. Metaphyſic. quæſt. 3: quo in loco ad hunc ſenſum negat finem cauſſare ſecundum eſſe reale; quia negat eum cauſſare ſecundum eſſe reale exiſtentiæ, qua actualiter exiſtit, cùm actione agentis acquiritur: hunc enim ſenſum, & non alium impugnant illius argumenta. Eandem Auicen. ſententiam in ſenſu explicato docuit Auicena in ſua Metaphyſica tractatu 6. capite vltimo, lit. E: agit enim de eſſe Caiet. exiſtentiæ, quod finis in executione cõſequitur. Idem docet Caietanus prima ſecundæ, quæſt, 1. artic. 1. §. *Ad quarum euidentiam ſcito*, quem ſequuntur omnes Fonſeca. poſteriores, nempe Fonſeca 5. Metaphyſic. cap. 2. quæſt. 10. ſect. 3. §. *Sed quæret aliquis*: Curſus Conimbricenſ. 2. Phyſicor. cap. 7. quæſt. 23. artic. 3. ad primũ. Pereir. Benedictus Pereira lib. 8. de principijs rerum naturalium cap. 4. in principio: Suarius in Metaphyſica diſput. 23. ſection. 8. numer. 7. & 14. & tandem Bellomontan. 1. 2. diſput. 2. cap. 3. poſt principium. Ex quibus conſtat, hallucinatum fuiſſe Bellomontanum, dum diſput. 23. cap. 1. in fine primæ opinionis dixit auctores, qui docent finem agere ſecundum ſuum eſſe reale pro eodem vſurpaſſe eſſe reale, & eſſe in executione. Nam Doctores citati admittunt finem agere ſecundum ſuum eſſe reale; & tamen negant eum agere ſecundum eſſe reale, quod in executione habet. Nec poterant vnum pro altero vſurpare, quia finis ſub eſſe exiſtentiæ exercitæ eſt effectus, non ſolùm agentis; ſed etiã ſuæ finalis cauſſalitatis, vt in ſequentibus oſtendemus: igitur exiſtentia exercita, id eſt, quæ eſt in executione, nullo modo poteſt eſſe ratio formalis cauſſalitatis finalis. Conſequentia inde probatur: quia id, quod eſt formalis ratio agendi antecedit ſaltem natura cauſſalitatem, cuius eſt ratio. At illud eſſe exiſtentię, prout eſt in executione, non antecedit cauſſalitatem finis, cum ſit illius effectus: quin potius cauſſalitas, tã agentis, quam finis omnino ceſſat, cùm adeſt talis exiſtentia ex Ariſtotel. 1. de Generat. cap. 7. text. 55: ergo illa exiſtẽtia, vt ſic non poteſt eſſe ratio cauſſalitatis finalis. Concluſionis fundamentum. Ariſtotel.

Accedit eò, quia illud non poteſt eſſe principium formale agendi alicui cauſſæ, ſine quo cauſſalitas illius haberi poteſt. At finis poteſt habere ſuam cauſſalitatem finalem, quanuis illius exiſtentia non ponatur in executione: ergo talis exiſtentia non poteſt eſſe ratio formalis cauſſalitatis finalis. Conſequentia cum maiore eſt nota. Minor inde fit euidens, quia finis actu finalizat actionem agentis; cuius intentio fruſtratur, ideo, quia finem non eſt conſecutus, in quo caſu finis non habuit eſſe exiſtentiæ. Ex qua ratione colliges eſſe exiſtentiæ exercitæ (vt appellant) nec poſſe concurrere ad finalizandum, vt conditionem ſine qua non: in quo cõueniunt auctores ſupra citati. 45 Alia ratione probatur concluſio.

Contra hanc tertiam concluſionem primùm obijci poteſt; quoniam vt verum habeat in fine *cuius*: tamen verum habere non poteſt in fine *cui*: is enim cum exiſtat, quando actu mouet: verè mouet ſecundum eſſe reale exiſtentiæ etiam, vt exercitæ. 46 Contra ſtatutam concluſionem 1. obiect.

Deinde, vt concluſio vera ſit, quando finis alliciendo mouet agens ad agendum illius conſequendi gratia; quia vt ſic non dum exiſtit: non tamen eſt vera, quando finis cauſſat ſatiando appetitum: tunc enim, cum moueat, vt eſt exiſtens; non poteſt non mouere ſecundum eſſe reale ſuę exiſtentiæ, etiam vt exercitæ. 2. Obiectio

Primum argumentum facilè quis ſoluet, ſi dicat concluſionem poſitam ſolùm habere locum in fine *cuius*: de quo 47 Soluitur 1. obiectio.

ſolo à Philoſophis excitatur dubitatio, ſolum enim agunt de fine, qui mouet ad ſui conſecutionem.

At tamen non errabit, qui concluſionem extẽderit ad finem *cui*: etenim nec in eo exiſtentia eſt formalis ratio finalizandi. Quæ ſententia 1. ex eo oſtenditur; quia finis *cui* poteſt finalizare etiã non dum exiſtens in rerum natura: vt cum Fonſeca contra Suarium oſtendimus ſuprà art. 1. huius quæſtionis, §. 5. *ad* 2. At nulla cauſſa poteſt cauſſare ſine ſua formali ratione cauſſandi. Deinde, cum finis *cui* finalizet perfectionem ſibi debitam: ratio formalis finalizandi erit bonitas abſoluta, ac per ſe ſubſiſtens, quatenus eſt appetens ſuę perfectionis, vt patet ex ijs, quæ diximus ſupra q. 2. Exiſtentia verò non ſemper eſt neceſſaria, niſi quando quis appetit ſibi bonum: tunc autem ad ſummum concurret, vt conditio finalizantis.

Fonſeca.

48 Secũdæ obiectionis explicatio.

Ad ſecundum plerique facilè admittunt concluſionem ſolùm eſſe intelligẽdam de fine, quì mouet agens ad agendum ſui conſequendi gratia: non verò de fine, quatenus obtentus quietat appetitum: tunc enim finalizat ſecundum eſſe reale exiſtentiæ, vt exercitæ. Hanc tamen ſententiam non recipit Fõſeca in dicta q. 10. libr. 5. Metaph. ſect. 3. in principio, quia putat finem obtentũ nullam cauſſalitatem finalem exercere. Verùm nos oppoſitum docebimus inferiùs artic. 7. §. 5. Dicendum eſt igitur præcitatam ſententiam in hoc ſenſu eſſe admittendam, vt ſcilicet finis obtentus finalizet conſeruationem ſui ſub actuali exiſtentia: cuius finalizationis ratio formalis non eſt pręciſè ipſa exiſtẽtia, ſed ipſa bonitas eſſentialis; vt appetens conſeruari ſub exiſtentia.

Fonſeca.

49 4. Cõcluſio.

Quarta concluſio: finis nullo modo formaliter cauſſat ſecundum eſſe reale exiſtẽtię etiam abſolutè ſumptum, hoc eſt abſtrahendo ab eſſe exiſtentiæ præſenti, aut futuro, ſaltem exiſtimatione. Oppoſitum docet Suarius in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 8. n. 14. dum docet exiſtentiam abſolutè ſumptam in ſenſu explicato eſſe rationem formalem cauſſalitatis finalis, ita vt finis formaliter cauſſet ſecundum eſſe exiſtentiæ realis abſolutè ſumptæ. Ego tamen puto oppoſitum eſſe veriſsimum, ſi ſermo ſit de exiſtentia prout diſtinguitur ab eſſentia. Fundamentum ex eo puto eſſe ſumendum; quoniam exiſtentia, prout diſtinguitur ab eſſentia, ſemper concipitur vt modus diſtinctus ab ea, vel ex natura rei, vt communis docet, vel ſola ratione, vt idem Suarius exiſtimat in Metaphyſica diſp. 31. ſect. 6. n. 13. 14. 15. & clariùs ſect. 10. num. 14. Nec enim cum illis ſentimus, qui aſſerunt exiſtentiam eſſe ens poſitiuum realiter diſtinctum ab eſſentia. Iam verò id, quod vel ſolum eſt modus eſſendi, vel pręciſè in ſe concipi non poteſt, niſi vt eſſendi modus; non poteſt eſſe alicui cauſſæ ratio formalis cauſſandi. Quam doctrinam in cęteris cauſis concedit idem Suarius in dicta ſect. 10. num. 14. & in cauſſa finali à fortiori id erit concedendum; ob eam rationem, quia nihil poteſt eſſe fini formalis ratio cauſſandi, niſi ſit vel bonitas ipſa, vel fundamentum bonitatis: etenim ſola bonitas eſt adæquata ratio formalis, & appetibilitatis, & finalizationis. Iam verò id, quod ſolùm eſt modus eſſendi, non poteſt fundare aliquã bonitatem: nam cum modus eſſendi nõ ſit entitas; non erit perfectio: in qua ſola fundatur bonitatis ratio.

Fundamentum concluſionis.

50 Argumentum aduerſus propoſitam concluſionem.

Contra hanc concluſionem ſic argui poteſt: quoniam finis ſecundum illud eſſe mouet cauſſam efficientem, ſecundũ quod obtentus ſatiat deſiderium; non obtentus autem reddit actionem agentis fruſtratoriam. At finis non ſatiat deſiderium, niſi cum obtinetur ſecundum eſſe realis exiſtentię: hoc enim adepto quieſcit agens: non adepto autem, fruſtra laboraſſe dicitur. Ergo finis mouet formaliter ſecundũ eſſe realis exiſtentię abſolutè ſumptum.

Reſponſio

Reſpondetur hoc argumento ſolùm probari finem mouere ſecundum eſſe ſuæ entitatis, & eſſentiæ, vt obtinendum ſub reali exiſtentia: ita vt ratio formalis motiua ſit bonitas naturalis, & eſſentialis ipſius entitatis, ſub hac tamen conditione, vt exiſtimetur obtinendum ſub actuali exiſtentia; quam ſanitatis entitas actualiter obtenta eſt, quæ ſatiat appetitum; non verò exiſtẽtia illius. Vnde illa eadem entitas, vt habenda ſub actuali exiſtentia eſt, quæ formaliter mouet, ſub illa tamen conditione.

Quinta

51 *Quinta Cō cluſio.* Quinta Concluſio: finis formaliter cauſſat ſecundum eſſe reale, ac naturale ſuę entitatis eſſentialis. Hanc concluſionem puto ab omnibus vtriuſque opinionis auctoribus eſſe receptam. Eam euidens ratio demonſtrat: nam ex ſententia Ariſtotelis, & omnium Philoſophorum prima, & adæquata ratio formalis finalizandi eſt perfectio, & bonitas ipſius finis; vt latiſsimè oſtendimus ſupra art. 2. huius quęſtionis; Et ſatis *D.Thom.* docet D.Thom. 1. contra gent. cap. 75. argum.5. dum ait finem ideo vim habere ad finalizandum; quia eſt perfectus, & bonus. At finis (ſicut,& quælibet alia res) habet quod ſit bonus & perfectus, ab entitate ſuæ eſſentiæ: hæc enim eſt, quę dicitur conueniens appetenti; hæc, quę ad illius realem perfectionem pertinet, & qua non obtenta dicitur agentis intentio fruſtrari: etenim tūc fruſtrata eſt medici intentio in applicanda medicina, cùm ſanitatis entitas ad actum exiſtentiæ non reducitur: in hac, dum actualiter acquiritur, conquieſcit agentis appetitus. Igitur hæc eſt formalis ratio, ſecundum quam finis formaliter mouet appetitum. Quæ ſententia videtur expreſſa Ferrarien. 1. contra gent. *Ferrar.* cap.44.§.*Siendum*.2. & §. *Sed tamen cauendū*. *Caiet.* Eandē mihi probat Caiet. 1.2.q.1.ar. 1.§. *ad quarū euidentiam*, dum ait: *Eſſe in rerum natura*, quod eſt ratio formalis finalizādi, nec includere, nec excludere eſſe in executione; ideſt eſſe realis exiſtentię. Iam verò eſſe rei, quod nec includit, nec excludit eſſe exiſtentiæ, non eſt aliud, quàm eſſe entitatis eſſentialis, quatenus eſſentialis eſt, & ab exiſtentia diſtinguitur: hæc enim entitas, nec includit eſſe exiſtentię; quia exiſtentiam acquirit per actionem agentis: nec à ſe illud excludit; quia mouet ad illud habēdum.

52 *Fonſeca.* Eandem etiam amplexus eſt Fonſeca in 5.Metaphy.cap.2.q.10. ſecti. 3. §. *Sed quæret aliquis*, dum affirmat eſſe rei, quæ eſt finis, abſolutè ſumptum eſſe id, quo finis mouet, v.g. ipſam ſanitatem abſolutè acceptā mouere appetitū ad actualem aſſecutionem ſui ipſius. Iam verò eſſe rei abſolutè ſumptæ non eſt aliud, quàm eſſe entitatis eſſentialis. Eiſdem *Conradus.* verbis rem explicauit Conradus 1.2. q. 1.art.1. Ad 1.D.Thomæ in 2.dicēdi modo, dum ait: Eſſe rei abſolutè, & ſecundum ſe ſumptæ (prout ſcilicet abſtrahit ab exiſtentia reali, & obiectiua) eſſe id quo finis formaliter finalizat. Iam verò preter eſſe exiſtentiæ realis, vel obiectiuæ non datur aliud eſſe, niſi eſſe eſſentię, ideſt ipſa entitas eſſentialis, quæ ab exiſtentia diſtinguitur: hoc autem eſſe dicitur abſtrahere ab exiſtentia reali, & obiectiua, non quod in illo ſtatu ſolitario finalizet; vt Conradum malè interpretatur Bellomontanus in dicta diſp. 2.cap.3. nam ipſe Cōradus fatetur illud eſſe abſolutè ſumptum non finalizare, niſi ſit in intentione: ideo igitur dicitur abſtrahere ab vtraq; exiſtentia, quia illud eſſe ſecundum ſe ſumptum, nec vnā, nec alteram exiſtentiam ſibi vendicat, quanuis ſi debet exiſtere ſub altera illarum exiſtat neceſſe ſit.

Poſtrema concluſio: vt finis ſecundū eſſe reale ſuæ eſſentiæ poſsit finalizare, neceſſe eſt concipiatur, vt poſsibiliter futurus: ipſum tamen eſſe poſsibiliter futurum non eſt illi ratio finalizādi, ſed ſolùm conditio. Prior huius concluſionis pars experientia eſt nota: nam quantuis, vt finis moueat, non neceſſe ſit, vt abſque dubio ſit futurus: quia ampla meſsis fortè non futura mouet agricolam, vt mandet terrę ſemina, & ſanitas, quam ægrotus fortè non conſequetur, mouet medicum ad curationem adhibēdam: quanuis etiam, nec ſit neceſſe, vt abſolutè exiſtimetur futurus, quia plerique multa aggrediūtur cū dubio, num ad finem intentum peruēturi ſint: tamē omnino eſt neceſſe finē concipi, vt poſsibiliter futurum: nam ex Paulo 1. Corint. 9. *debet in ſpe arare, qui arat*: impoſsibilium enim nō eſt electio, nec vlla voluntas efficax, vt modo ſupponimus: opus eſt igitur, vt finis exiſtimetur non eſſe impoſsibilis; ſed poſsibiliter obtineri poſſe. 53 *Vltima cō cluſio.* *Prior Pars concluſiōis probatur.* *Paulus.*

Poſteriorem partē concluſionis probat Fonſeca in 5.Metaphy. cap.2. q.11. ſect.3.§.*Hæc dubitatio* faciléq; demonſtrabitur: quoniam id, quod mouet appetitum, non eſt ipſum, *futurum eſſe*, formaliter ſumptum; ſed ſola res, quæ concipitur, vt poſsibiliter futura. Accedit eò, quoniam id, quod alicui cauſſę eſt ratio formalis cauſſandi; completa cauſſalitate non deſinit, ſed adhuc permane *Probatio poſterioris partis cōcluſionis.* *Fonſeca.* *Confirmatur.*

cum cauſſa, ſi ipſa in ſe permaneat: vt facilè patebit, ſi ſingula cauſſarum genera percurras. Iam verò, *eſſe futurum*, non permanet, cùm finis in executione ponitur; quia iam non eſt futurus, ſed præſens.

54 Dubitatio ex præcedẽti concluſione orta.

Contra hanc vltimam concluſionem eadem excitatur difficultas, quæ poſtremo loco contra ſecundam concluſionem excitata fuit: nam, *eſſe poſsibiliter futurum*, non videtur concurrere peraccidens, ſed per ſe: quia, vt diximus, fieri nõ poteſt, vt finis moueat, ſi non exiſtimetur obtineri poſſe: non concurrit igitur, vt conditio. Reſpondemus *eſſe poſſibiliter futurum*, non concurrere, vt purã conditionem, & omnino peraccidens; ſed ſuo modo per ſe, tanquam conditionem boni finalizantis; ſicut enim finis, niſi obiectiuè exiſtat, non eſt aptus finalizare: ita nec aptus erit, niſi concipiatur, vt poſsibiliter futurus. Et hæc de ipſa difficillima quæſt. dixiſſe ſatis ſit.

Soluitur.

ARTICVLVS V.

In quonam poſita ſit cauſſalitas cauſſæ finalis?

1 EXPLICATA ratione formali, qua res, quę eſt finis conſtituitur, in actu primo cauſſandi finaliter; ordo bonæ diſpoſitionis poſtulat, vt dicamus de actu 2. finalis cauſę: hoc eſt, de cauſalitate, qua finis influit in effectum. Etenim cauſſalitas eſt medium interiacens inter ipſum effectum, & rationem formalẽ cauſſandi, vt ãduertit Caiet 2.2. q.17. art.5. cum pluribus alijs. Inquirimus igitur, in quonam ſit poſita finalis cauſſalitas?

Caietan.

§. 1.

Referũtur, & impugnantur quorundam ſententiæ omnino improbabiles.

2 HÆc quæſtio omnium conſenſu eſt aliarum omniũ difficillima; cuius explicationẽ ſemper deſideraui. De qua variæ fuerunt opiniones. Primo loco referemus nonnullas, quæ ab omnibus improbabiles iudicantur: deinde expendemus, quę noſtris temporibus ſunt celebriores.

Prima opinio. Prima opinio docet cauſſalitatem iſtam eſſe innominatam; ſignificari tamen per illa verba definitionis, *propter quod.* Ita Caiet. in dicta q.17. art.5. Sed cum recurrat ad cauſſalitatem innominatam, ſeipſam impugnat.

Caietan.

Alij finalem cauſſalitatem explicant per quendam effectum finalis cauſſæ; finis enim eſt in cauſſa, quod media habeãnt habitudinem ad aliquid nobilius ſe: quare apud iſtos cauſſalitas finalis formaliter erit poſita in datione, ſiue largitione huius habitudinis. Hanc ſententiam refert Herueus quolib. 2. q.1. art.2. quam etiam ibi impugnat. Primo ex eo capite, quod ſupponit cauſſam finalem non influere in eſſe ſui effectus; quod eſt contra cõmunem ſententiam omnium Philoſophorũ, de qua egimus ſupra art. 1. huius quæſtionis. Deinde ex eo, quoniã habitudo min⁹ nobilis ad magis nobile dari poteſt ſine vlla cauſſalitate: reperitur enim inter lapidem, & hominẽ, inter quæ nulla interiacet cauſſalitas. Tertio; quia ſupponit finalem cauſſam ſemper eſſe perfectiorem ſuo effectu: quod non eſt verum, vt ſuo loco oſtendemus; & oſtendit Suarius in Metaphyſica diſp.26. ſect.1. nu.9. cum ſequentibus. Poſtremo accedit; quia dum ſolùm admittit finem ſuam cauſſalitatem tantum exercere in media; anguſtè nimis ſumit cauſſalitatem finalem, cùm ad plura alia extendatur, quàm ad media.

3 2. Opinio.

Impugnaẽ ab Herueo.

Tertia ſententia cauſſalitatem finalẽ per hoc explicat, quod finis eſt in cauſſa, quod media habeant vtilitatem quãdam in ordine ad finem. Hanc probaſſe nõnullos refert Herueus in dicto quodlib. 2. q. 1. art.2. Et quanuis eo in loco illam reijciat; quatenus cum præcedẽte ſupponit finẽ non influere in eſſe ſui effectus: cum ea tamen conſentit quodlib.1. q.8. art.1. & quodlib.2. q. 1. art. 2. & quæſt. 8. quibus in locis cauſſalitatem finis per hoc explicat, quod finis tribuat medijs quandam bonitatem in ordine ad ipſum. Et cum hæc bonitas ſit bonitas vtilis, vt patet; ad eã reddit ſententiam, quam improbauit. Non longè ſunt ab hac ſentẽtia, qui volunt cauſſalitatem finis in hoc conſiſtere, quod finis eſt in cauſſa, quod media adhibeãtur, & applicentur propter illum.

4 3. ſententia

Herueus.

Hæ omnes ſententiæ ex eo ſufficienter impugnãtur, quia omnes anguſtè ſumunt cauſſalitatem finalis cauſſæ; vt doctè aduertit Fonſeca in 5. Metaphyſicæ cap.

5 Impugnatio omniũ præcedẽtiũ ſententiarũ *Fonſeca.*

cap. 2. quæſtio. 10. ſect. 3. in 1. opinione: etenim cauſſalitas finis extenditur ad alia, quæ non ſunt media, vt in ſequenti quæſtione explicabimus. Deinde ſententia Heruei ex eo reijcienda venit; quia non explicat veram cauſſalitatem, quam finis exercet in media; quia fieri poteſt, vt medium ſit actu amabile, nec exerceat actum medij: quod non eſſet, ſi, *medium fieri actu amabile,* eſſet cauſſalitas, quam finis in media exercet: nec enim fieri poteſt, vt finis ſuam cauſſalitatē exerceat erga media; quin media ſint actu media. Iam verò id, quod eſt actu amabile, non eſt medium actu, ſed potentia. Quin potius nec, *medium eſſe actu amatum,* poteſt eſſe finalis cauſſalitas; quia medium actu amatur, cum in ordine intētionis eligitur ad conſequēdum finem: tamen fieri poteſt, vt nō ſtatim ſit actu medium: etenim poteſt nō eſſe applicatum ad finem per actualem vſum, qui ad electionem conſequitur. Ex quo capite etiam conuincitur, *eſſe actu amatum,* nō eſſe cauſſalitatem, quam finis, vt finis exercet in media: quia medium non applicatur ad finem, niſi per cauſſalitatem ipſius finis. Accedit tertio, ad impugnationem eiuſdem opinionis; quia ex ea ſequitur finem non influere in media quoad reale eſſe, quo exiſtunt in rerū natura: nam ſolùm influet in amabilitatem illorum in ordine ad finem. Si reſpondeas pro Herueo ad, *rē amari propter finem,* conſequi, *rem fieri propter finem;* inde inferam cauſſalitatem finalem, non eſſe expendendam penes dationem amabilitatis propter finem, ſed penes dationem, *eſſe,* propter illum. Reiectis igitur his opinionibus tanquam omnino improbabilibus, expendendæ ſunt celebriores, quæ noſtris temporibus circunferuntur.

Reſponſio pro 3. ſentētia improbatur.

§. 2.

Expenditur, & reijcitur opinio communis, quæ docet cauſſalitatem finis adæquatè eſſe poſitam in metaphorica motione agentis ad agendū propter finem.

6 Refertur cōmunis opinio

INter celebriores ſententias, quæ de adęquata cauſſalitate finis circunferuntur, ſatis eſt celebris opinio, quæ docet cauſſalitatem finalem formaliter cōſiſtere in motione metaphorica agētis, vt velit agere propter finem. Quæ ſententia tribui ſolet D. Thomæ, Auicennę, Alenſi, Gandauenſi, & Scoto: vtrum benè? ſtatim expendemus. Expreſſè tamen fuit Ochami in 2. q. 3. artic. 2. lit. G. cum ſequentibus, Soncinę in 5. Metaph. q. 2. Conſentit Bellomont. 1. p. diſp. 82. cap. 1 n. 1. in fine, & 1. 2. diſp. 3. cap. 3 ad 2. inſinuat Sotus 1. phyſicorū q. 3 § *Cauſſa finalis,* non videtur diſplicere Benedicto Pereira lib. 8. de principijs rerum naturalium cap. 2. Placet etiam Iauello in 5. Metaphy. q. 6. ſi ſermo ſit de fine in ordine ad agens.

D. Thom. Auicen. Alenſ. Gandauen. Ochamus. Soncinas. Sotus. Benedict. Pereira. Iauellus.

7 In quo ſenſu falſa ſit cōmunis opinio.

Hæc tamen opinio ſi intelligatur de vniuerſa, & adęquata cauſſalitate cauſſę finalis, eſt prorſus improbabilis, & omnino falſa; quod ita euidēter demōſtratur, quoniā nulla cauſſa poteſt cauſſare niſi mediante ſua adæquata cauſſalitate: nec enim agens poteſt agere, niſi mediante actione; nec materia materializare, niſi ſuſtentando formam; nec deniq; forma poteſt cauſſare aliquid, niſi informando, & actuādo materiam. Sed finis poteſt finaliter cauſſare abſq; vlla motione metaphorica attractiua agentis ad volendum agere: ergo motio metaphorica agētis nō eſt adæquata cauſſalitas cauſſæ finalis.

Maior iam patet, Minor oſtenditur: quoniam Deus actiones ad extra verè agit propter finem, nempe propter ſuā bonitatem, *vniuerſa enim propter ſemetipſū operatus eſt Dominus.* Prouerb. 16. At diuina bonitas illas actiones finalizat abſq; vlla metaphorica motione, qua voluntas Dei ad agendū moueatur: quia actus immanentes diuinę voluntatis etiā liberi; ſicut nullā habere poſſunt cauſſā efficientem: ita nullam habent cauſſam finalem, vt contra temerariam Sōcinatis ſententiam ſuo loco oſtenſuri ſumus cum communi ſententia Theologorum qui volunt diuinam bonitatem eſſe quidem rationem volendi operari ad extra: non tamen eſſe cauſſam volendi talem operationem: ergo finis in Deo de facto exercet finalem cauſſalitatē abſq; vlla motione, & cauſſalitate erga agēs: dici igitur non poteſt cauſſalitatem finalem adęquatè conſiſtere in metaphorica agentis motione.

Prouerbia.

Quo argumento ſuperiorem ſententiam 8

Herueus, Fonſeca. tiam reijciunt Herueus quodlib. 2. q. 1. art. 2. fol. 36. colum. 2. verſi. *Ad illud, quod vlterius.* Fonſeca in 5. Metaphyſicæ cap. 2. q. 10. ſect. 4. §. *Videntur tamen hi auctores*: Curſus Conimbric. 2. Phyſicorum cap. 7. q. 21. concl. 2. & art. 3. ad 4. & q. 22. art. 2. ad 1. Suarius in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 9. nu. 9. quo loco doctiſsimè aduertit, vt finis poſsit in ſuos effectus influere, non eſſe neceſſarium eum exercere ſuam cauſſalitatem in ipſo agente, & intra ipſum: nam bonitas diuina finaliter influit in actiones Dei ad extra; nullam interim finalem cauſſalitatem in ipſo Deo, & intra Deum exercendo per aliquam motionem. Quod ſi ſemel admittamus finem finalizare poſſe ſine aliqua motione agentis, neceſſario admittendum eſt cauſſalitatem finalem adæquatè non conſiſtere in tali agentis motione.

7 Obiectio ex loco Ariſtotelis. Nec huic opinioni fauet Ariſtoteles in primo de Generatione cap. 7. tex. 55. quia eo in loco ſolùm dixit, *finem non eſſe cauſſam actiuam niſi per translationem.* Ex quibus verbis colligi quidē poteſt cauſſalitatem finalem eſſe motionem quandam metaphoricam; id quod nos inferius colligemus: nō tamen colligitur finalem cauſſalitatem eſſe motionē Metaphoricam agentis: Ariſtoteles enim non agebat de motione agentis, ſed mobilis. Diluitur.

10 Opinio quæ impugnatur non poteſt tribui D. Thomæ, nec alijs auctoribus, quos citant ipſius aſſertores. Nec etiam D. Thomas, aut aliquis eorum, quos citant, hanc opinionem vnquam expreſsit: nam Auicena lib. 6. ſuæ Metaphyſices tracta. 6. cap. vltimo, nec verbum facit de motione metaphorica agentis. Gandauenſis autem in 2. p. Sūmæ art. 49. q. 6. & Alenſis 1. p. q. 17. mēbro 3. atque Scotus in 1. diſt. 1. q. 4. ad 2. principale, nihil aliud ſcribunt quàm finem metaphoricè mouere voluntatem; ex quo non bene infertur in hac motione poſitam eſſe adæquatam cauſſalitatem finis.

Quo pacto D. Thomas in hanc ſententiam trahatur? planè non video: nā 1. 2. q. 1. art. 1. nec verbum de motione agentis: at 1. 2. q. 9. art. 1. & de potentia q. 5. art. 1. ſolùm ait finem mouere agentem, nec eſſe cauſſam, niſi in quantū illū mouet: quæ verba non probant cauſſalitatem finis adæquatè poſitam eſſe in hac motione; imò nec ſignificant cauſſalitatē in ea motione eſſe poſitam; quia ſolùm indicant finem nō agere, niſi præuia agentis motione, quam exercet in omni agente, non vt cauſſa finalis, ſed ſolùm, vt finalis ratio, vt inferius dicemus. Ea verò, quæ ſcribit 1. contra gēt. cap. 75. potius in oppoſitum faciunt.

Sed obijcit Soncinas loco citato, quia finis eſt id, cuius gratia aliquid ab agente fit: ita enim eſt explicanda definitio finis: ſed eſſe id, cuius gratia aliquid fit ab agente, nihil eſt aliud quàm eſſe id, quod metaphoricè mouet agens ad agendum: ergo cauſſalitas finis vniuerſè, & adæquatè poſita eſt in metaphorica motione agentis. Minor probatur; inquit Soncinas, quia nihil aliud eſt dicere: amo A. propter, B. quàm dicere: B. mouet me ad amandum A. 11 Obiectio Soncinaus.

Secundo vrgentius obijcitur; quia ideo reijcitur opinio præcedens, quia in Deo agente propter finem nō poteſt dari motio metaphorica, quod tamen eſt falſum: quia bonitas diuina, propter quam Deus agit; mouet metaphoricè diuinam voluntatem: Deus enim allectus, & motus à ſua bonitate operatur ad extra, vt patet ex D. Thoma 1. p. q. 19. art. 1. ad 3. & art. 2. ad 2. vbi ait: *Diuinam bonitatem mouere voluntatem Dei.* Et Boetius lib. 3. de Conſolatione proſa 3. aſſerit, *inſitam bonitatem pepuliſſe Deum, vt res externas operaretur.* Cum verò, nec mouerit, nec pepulerit realiter; vtique eum metaphoricè pepulit, & mouit. 12 2. Obiectio D. Thom. Boetius.

Ad primum admiſſa Maiore neganda eſt Minor: quia id, cuius gratia aliquid fit ab agēte, ſemper eſt vera cauſſa eius, quod ab agente illius gratia fit: id tamen, quod metaphoricè mouet agens ad agendū, non neceſſario eſt vera cauſſa: quia hæc motio fieri poteſt ab eo, quod ſolùm eſt ratio mouendi, vt patet ex dictis, & ſtatim latius explicabimus. Ad probationem Minoris negādum eſt id, quod ſumitur, ſi ſermo ſit de motione vera, & reali; datur enim inſtantia in ſimili forma. Nam Deus iuſtificat Petrum propter ſuam bonitatem: & tamē bonitas diuina verè, & realiter non mouet Deum, vt velit Petrum iuſtificare. 13 Solutio Primæ obiectionis.

Ad ſecundum reſpondetur diuinā bonitatem mouere Dei voluntatem motione quadam totaliter, & adæquatè metaphorica: & ſubinde abſq; vlla vera cauſſali- 14 Solutio 2æ

cauſſalitate; & adhuc ſenſum explicandum eſſe D. Thomam, & Boetium. Iam verò cauſſalitas finalis, qua finis dicitur mouere agentem eſt metaphorica, nō totaliter, ſed inadęquatè modo inferius explicando. Et iſto modo diuina bonitas metaphoricè non mouet diuinā voluntatem: nec aliquis finis poteſt eam iſto modo mouere. Ob quam rationem cauſſalitas finalis non poteſt vniuerſè eſſe poſita in hac metaphorica motione.

15 *Aduentitia ex Suario ad clariorē 2. obiectionis ſolutio.*

Vt verò hæc ſolutio fiat euidentior, aduertendū eſt cū Suario in dicta diſp. 23. ſectione 9. num. 6. Ad finem, in hoc vocabulo, *motio metaphorica*, latere ęquiuocationem, quæ parit confuſionē. Nā motio poteſt dici metaphorica duobus modis. Vno modo, vt metaphora cadat ſupra totam rationem verę motionis, tam ſpecificam, quàm genericam. Altero modo, vt ſolùm cadat ſupra rationē propriam motionis, ſecundū quam ſoli agenti appropriatur; non verò ſupra rationem genericam: vt potè quia à motione non excludat rationē realis cauſſalitatis; quę eſt veluti ratio generica ad omnes cauſſalitates omniū cauſſarū.

16 Hæc facilè intelliges, ſi aduertas actionem, ſiue motionē (quæ eſt cauſſalitas ſolius agentis) in ſua totali ratione includere non ſolùm ſpecificam rationem motionis, quæ eſt talis cauſſalitas, nimirum agentis; ſed etiam genericā, quæ poſita eſt in vera, ac reali cauſſalitate; nam ſicut agens eſſentialiter eſt cauſſa, & talis cauſſa, nempe actiua: ita actio, ſiue motio eſſentialiter eſt cauſſalitas, & talis cauſſalitas; nempe actiua. Metaphora igitur poteſt cadere, vel ſupra totalem eſſentiam motionis tam ſpecificam, quàm genericam; vel ſupra ſolùm ſpecialem rationem illius, ſecundum quam eſt cauſſalitas agentis. Priori modo motio tunc dicetur adęquatè metaphorica; cùm ſecundū totam rationē motionis eſt metaphorica, quia ſcilicet, nec verè eſt actio agentis, nec verè eſt cauſſalitas: ſed vtrumq; habet per translationem: quatenus concipitur ad modum veræ cauſſalitatis, & veræ actionis. Et iſto modo diuina bonitas dicitur mouere diuinam voluntatem, quia eam mouet metaphoricè, tam ſub ratione motionis, quam ſub ratione cauſſalitatis: nam cùm bonitas diuina ſit voluntati diuinæ ratio volendi, non aliter hanc rationem concipimus, aut explicamus, niſi ad modum cuiuſdam cauſſalitatis, & motionis; cum tamen nec vera ſit cauſſalitas, nec vera motio. Poſteriori modo motio dicetur metaphorica ſolùm inadæquatè: cùm enim metaphora ſolùm cadat ſupra rationem actiuitatis, quę eſt differentia conſtitutiua actionis; non excludit ab ea rationem genericam cauſſalitatis. Quare talis motio eſt vera cauſſalitas: exercita tamen ad modū motionis actiue; cum tamen verè nō ſit motio, ſed habeat ſimilitudinem motionis. Et in hoc *Ariſtotel.* ſenſu dixit Ariſtoteles primo de Generatio. cap. 7. tex. 55. *cauſſam finalem eſſe actiuam per translationem*. Ex quibus verbis ſolùm colligitur cauſſalitatem finalem (quæ eſt vera cauſſalitas) eſſe motionē metaphoricam, quia ſcilicet illius cauſſalitas explicatur ad modum actionis, cum tamen non ſit vera actio; vt inferius dicemus. Exemplum ſumi poteſt à metaphora, qua tam Deus, quam homo dicitur leo propter fortitudinem: nam hominis fortitudo, nō eſt fortitudo metaphorica, ſed eſt metaphoricè Leonina: quia metaphora inadæquatè cadit ſuper fortitudinem. Ad tamen diuina fortitudo totaliter, & adæquatè eſt fortitudo leonina per metaphoram; Vnde Deꝰ totaliter metaphoricè dicitur Leo. Ex dictis iam facile intelligitur ſolutio ſecundi argumenti ſuperius poſita.

§. 3.

Cauſſalitatem finalem, nec reſpectu agentis creati poſitam eſſe in motione metaphorica illius.

CVrſus Conimbr. 2. Phyſic. cap. 7. q. 2. art. 2. concl. 1. & 2. docet motionem metaphoricam agentis, qua finis allicit appetitum eius ad agendū, eſſe quidem cauſſalitatem finalem: non tamen reſpectu cuiuſcunque agentis, ſed ſolius creati. Duas igitur ſtatuit cōcluſiones: Prima eſt. Cauſſalitas finalis, ſi vniuerſè loquendum eſt; conſiſtit in hoc, quod eſt eſſe id, cuiꝰ gratia aliquid fit. Secunda eſt: Cauſſalitas finalis reſpeſpectu agentis creati poſita eſt in motione metaphorica agentis. 17

Hæc ſententia nunquam mihi placere 17

re potuit; ſed nec placet quibuſdam ex recentioribus, videntur enim duæ illæ concluſiones interſe pugnare. Nã cauſſalitas, de qua in prima concluſione, ideo dicitur cauſſalitas vniuerſe ſumpta, quia eſt vniuerſalis, & adęquatus modus cauſſandi cauſſę finalis, vt idem Curſus declarat in fine ſecundæ cõcluſionis: vnde cõmunis erit tam agenti creato, quàm increato. Iam igitur inquiro, An hæc vniuerſalis cauſſalitas in agente creato ſit diuerſa à cauſſalitate, quæ iuxta ſecundam concluſionẽ poſita eſt in motione metaphorica agentis, vel ſit eadem cum illa? Non poteſt eſſe eadem quia hęc reperitur in cauſſa finali reſpectu agentis increati, in quo nulla reperitur cauſſalitas motionis metaphoricæ reſpectu agentis, vt ſuperius oſtẽdimus. Nec poteſt eſſe diuerſa: quia recepta Philoſophia non admittit duas cauſſalitates diuerſas in eodem genere cauſſæ in ordine ad eundem effectum: Vna enim in quolibet genere cauſſę ſatis eſt ad quemlibet effectum. Et quanuis nonnulli admiſerint in vno, & eodẽ genere cauſſæ diſtinctas cauſſalitates (nam geminam cauſſalitatem, tam in materia, quàm in forma admiſit idem Curſus 2. Phyſic. cap. 7. q. 8. Et pleriq; geminam agnoſcunt in cauſſa finali: vt inferius dicemus) tamen in eodẽ genere cauſſæ nullus agnouit duplicem cauſſalitatem in ordine ad vnum, & eundem effectum: ergo in agente creato præter generalem illam cauſſalitatem cauſſæ finalis non debet admitti alia diſtincta cauſſalitas ad effect⁹, qui ab agẽte creato ſimul cum fine cauſſandi ſunt: ſed ſatis erit vna cauſſalitas, & vnus tantum cauſſandi modus.

19 Huic argumento fortè aliquis ocurret duobus modis: vno modo; ſi dicat, duas illas cauſſalitates in agente creato conuenire in vnam. Altero modo; ſi exiſtimet illas duas cauſſalitates non eſſe diuerſas diſparatè, ſed ſubalternatim; ita vt vna ſit veluti generica, altera ſpecifica. Sed neutra ſolutio admitti debet. Non prior; quia gratis, & ſine fundamento dicitur: maximè cum modi cauſſandi ſint ſimplices. Poſterior autem multis modis eſt abſurda. Primo, quia ſupponit, *eſſe id gratia cuius aliquid fit*, eſſe cauſſalitatem quandam genericam

Duobus modis elidi poſſe videtur vis propoſiti fundamẽti. Neuter modus ſatisfacit.

ſub qua continetur quędã ſpecies; motio, inquam, metaphorica agentis creati: hoc autem eſt falſum; quia non poteſt fingi alia ſpecies cauſſalitatis, quæ ſub illo genere collocetur; genus autem ſub vna ſpecie conſeruari non poteſt. Accedit, quia cauſſalitas illa vniuerſalis, de qua agit prima concluſio, reperitur in agente increato immediatè nulla alia ſpecie ſibi ſubalterna mediante; nulla enim fingi poteſt. Genus autẽ non niſi mediante aliqua ſpecie poteſt exiſtere. Secundo etiam videtur abſurda; quia cauſſalitates cauſſarum ſunt modi quidam ſimplices excludẽtes, tam phyſicam, quàm metaphyſicam compoſitionem. Quare concludendum eſt duas illas concluſiones inter ſe conſtare non poſſe.

§. 4.

Expenduntur duo dicendi modi noſtris temporibus celebriores.

Dvo alij dicendi modi noſtris his temporibus celebres expendendi ſunt: quorum primus affirmat cauſſalitatem finalem poſitam quidem eſſe in motione metaphorica: hanc tamen motionem eſſe ipſam motionẽ, ſeu affectum voluntatis, prout eſt, & dependet à fine, ita vt eademmet actio voluntatis, quæ in genere cauſſæ efficiẽtis eſt à voluntate, ſit cauſſalitas finis, prout ipſamet eſt, vt dependet à fine. Hanc ſẽtentiam quibuſdam placuiſſe, refert Suarius in Metaphy. diſp. 23. ſect. 4. nu. 7 in 3. opinione, quam latè defendit ibi n. 12. poſt quartam concluſionem. 20

Referuntur duo alij dicendi modi

Hic tamen dicendi modus ſicut proponitur non videtur eſſe adæquatus fini reſpectu cuiuſcunq; agentis: nec enim accommodari poteſt agenti increato, in quo cauſſalitas finalis non poteſt eſſe actus voluntatis diuinæ: hic enim nec cauſſatus eſſe poteſt, nec poteſt eſſe cauſſalitas, qua mediante finis influat in effectus. Vnde idem Suarius in dicta diſp. 23. ſect. 9. num. 9. docet cauſſalitatẽ finalem in Deo agente propter finẽ poſitam eſſe in actione tranſeunte ad extra, quę in genere cauſſę efficientis pendet à Deo: in genere verò cauſſę finalis pendet à diuina bonitate. Quare potius dicendum eſſet motionem metaphoricam, in qua cauſſalitas finalis conſiſtit, 21

Primus dicẽdi mod⁹ non placẽt.

adæqua-

adęquatè eſſe poſitam in actione, quæ eſt ab agente; non prout eſt ab agente, ſed prout pendet à fine: ad hunc enim ſenſum finalis cauſſalitas reperitur, tā in agente creato, quàm in increato, vt
22 Idē modus dicendi amplius impugnatur. ſtatim dicemus.

Deinde in eo diſplicet iſte dicendi modus; quia potius explicat quidnam realiter ſit cauſſalitas finis, quam quid ſit formaliter. Nam ex ea benè intelligimus cauſſalitatem finalem realiter eſſe indiſtinctam ab actione agentis: at tamen ſub qua formalitate ſit cauſſalitas finalis, non explicat hęc opinio: ex ea enim ſolùm colligitur cauſſalitatem finalem eſſe ipſam actionem agentis, vt dependet à fine: at non explicat quidnam formaliter ſit hęc dependentia? ſed eam relinquit innominatam, inexplicatam, & confuſam, cum tamen illius diſtinctam explicationem requiramus.

23 3. eiuſdem modi impugnatio. Tertio alicui fortè diſplicebit, quatenus cauſſalitatem finalem ſolùm ponit in dependentia, qua actio agentis dependet à fine; cum tamen non ſola actio agentis, ſed etiam effectus actionis (media inquam ipſa) ſint & dependeant ex cauſſalitate finis: idque non mediante actione agentis, quanuis hęc neceſſario comitetur, ſed mediāte cauſſalitate ab ipſis effectis indiſtincta: diſtincta tamen ſaltem ratione ab actione, quatenus eſt actio. Sed de hoc inferius latior erit ſermo.

24 2. dicendi modus. Poſterior dicendi modus cauſſalitatem finalē ponit in hoc, quod eſt eſſe id, cuius gratia aliquid fit: ita vt, *eſſe id, cuius gratia aliquid fit*, ſit ipſa finalis cauſſalitas, & ipſa actualis finalizatio. Hic
Fonſeca. Toletus. Pereirius. dicendi modus placuit Petro à Fonſeca in 5. Metaphyſic. cap. 2. quęſtio. 10. ſect. 4 & quinta, Toleto 2. Phyſi. cap. 9. quæſt. 14. concluſione prima, ad eū accedit Benedictus Pereira lib. 8. de Principijs rerum naturalium cap. ſecundo, §, *Cauſſalitas finis*, & cap. 3. in vltimis verbis. Eundem probauit Curſus Conimb. ſecundo Phyſic. cap. 7. quæſt. 8. art. 1. in fine, & latius q. 21. art. 2. aſſert. 3. ſi tamen (vt ait) vniuerſè loquendum eſt de cauſſalitate finis: nimirum de ea, quæ conuenit fini reſpectu cuiuſcunque agētis tam creati, quàm increati.

25 Primo. Hunc dicendi modum multis impugnat Suarius in dicta diſput. 23. ſectio. 4. num. 3. cùm nonnullis ex poſterioribus Philoſophis. 1. quia per illa verba, *Id cuius gratia*, non tam declaratur cauſſalitas finis, quàm denominatio quędā reſultans in ipſo fine ex eo, quod aliud ad ad ipſum ordinatur: quæ denominatio non poteſt eſſe cauſſalitas.

Secundo, quia in illis verbis non ſignificatur finis, vt principium, ſed vt terminus: cum tamen cauſſalitas ſignificari debeat per modū emanationis, & cuiuſdā influxus cauſſę finalis in effectū: hoc enim conuenit omni cauſſalitati. Secundo.

Tertio, quia illa verba conueniunt omni motui reſpectu ſui termini; & omni actui reſpectu ſui obiecti: terminus enim eſt id, cuius gratia eſt motus: & obiectum, cuius gratia eſt actus. Conſequens tamen eſt falſum: quia aliàs cauſſalitas finis non magis conueniret obiecto voluntatis, quàm aliarum potentiarum: nec magis eſſet in motione animali, quàm in naturali. Tertio.

Quarto, quia ſi illa verba ſignificarent cauſſalitatem finis; potentia viſiua ſemper actualiter cauſſaretur à ſuo actu, & obiecto; quoniam potentia viſiua ſemper eſt gratia ſui act⁹, & obiecti: conſequens tamen eſt falſum; quia actualis cauſſalitas finis, non eſt ſine actuali cauſſalitate agentis: at potentia viſiua nō ſemper fit ab agēte. Poſtremo obijciunt nonnulli; quoniam, *fieri gratia alicuius*, poti⁹ cōuenit effectui, quā cauſſę Quarto. Poſtrema aliorū impugnatio.

Hęc tn̄ pręfatā ſententiā non impugnant. Ad primum negandū eſt per illa verba non declarari cauſſalitatē finis, ſed denominationē extrinſecā: nam definitio finis tradita ab Ariſtotele nō explicat ſolā denominationē, ſed virtutē finis, prout eſt finaliter cauſſatiua ſui effectus. Iā verò illa verba, quę adducunt, cōtinent definitionē finis, vt exercitā in actu, ſicut patet ex illis verbis, *finis actu eſt id, cuius gratia &c.* quę verba denotāt actum virtutis finaliter cauſſatiuæ, qui actus nihil eſt aliud, quàm cauſſalitas. 26 Hę impugnationes nō deſtruūt præfatam ſētentiam. ſolutio primæ.

Ad ſecundum ex eodem fundamento patet ſolutio: nam cum definitio finis explicet finem, non quatenus eſt terminus, ſed quatenus habet virtutem cauſſæ finalis; non poſſunt præcitata verba nō ſignificare finē quaten⁹ eſt principiū, etenim verba illa eodē modo explicāt finē in actu exercito, quo ipſa definitio 27 Soluitur 2. Suarij impugnatio.

illum explicat in actu ſignato. Quare, *eſſe actu id, cuius gratia aliquid fit*, non eſt aliud, quàm eſſe id, quod actu influit in id, quod gratia finis fit.

27 3. Rationis Ad tertium reſpondetur actus aliarum potentiarum à voluntate conſiderari poſſe, vel vt naturaliter emanant à potentijs, vel vt ſubſtant directioni primi agentis. Si priori modo conſiderentur, negandum eſt actus aliarum potentiarum fieri ab ipſis potentijs gratia terminorum, & obiectorum, quia non fiunt à potentijs ordinantibus, ac dirigentibus ſuos actus in obiecta: in quo ſenſu explicantur illa verba, *cuius gratia*, poſita in definitione finis, & in verbis, quibus cauſſalitas finis in hac opinione explicatur: idem enim ſignificant, atq; *intentione cuius*, vt ferè omnes admittunt.

At ſi actus aliarum potentiarum cõſiderentur modo poſteriori; in quo ſolo ſenſu aliæ potentiæ dicuntur agere propter finem; obiecta, & termini illorum actuum: iam non reſpiciunt ipſas potentias naturaliter agentes; ſed voluntatem primi agentis, cui ſubſunt. & in hoc ſenſu in illis obiectis, & terminis datur vera cauſſalitas finalis reſpectu actuum potentiæ, quæ diuinæ voluntati ſubditur. Et hæc omnia conſentanea ſunt communi doctrinæ, quam idẽ Suarius probat in dicta ſectio. 10. num. 5. cum ſequentibus.

Id quod diximus de obiectis reſpectu actuum potentiarum, dicendum etiam eſt de terminis reſpectu motuũ naturalium: habent enim motus illi habitudinem naturalis tendentiæ, non verò habitudinem directionis, qua à ſuis agentibus dirigantur in terminos, ſine qua non datur cauſſalitas finalis.

29 Occurritur 4. obiectioni. Quarti argumenti obiectio videtur futilis: quia verba illa, quibus explicatur cauſſalitas finis, ita habent, *Id cuius gratia aliquid actu fit*, iam verò potentia viſiua non ſemper actu fit propter actum, ſed iam facta eſt; idq; per cauſſalitatem, quam actus, & obiectum exercuerunt cùm potentia fuit in fieri. Id, quod docuit Suarius in dicta ſect. 4. num. 15. & ſatis explicauit Fõſeca in dicta q. 10. ſect. 5. ad poſteriorem obiectionem. *Fonſeca*,

30 Soluitur vltima impugnatio. Vltimum argumentũ ſupponit cauſſalitatem finalem explicari per hęc verba, *fieri gratia alicuius*: cum tamen non explicetur, niſi per iſta, *eſt id, cuius gratia aliquid actu fit.* Quæ verba non conueniunt effectui cauſſæ finalis, ſed ipſi cauſſæ finali.

Vindicauimus ſecundum dicendi modum à reprehenſione Suarij, & aliorum: illum tamen non admittimus; non ex eo capite, quod veram cauſſæ finalis cauſſalitatem non inſinuet (cum enim finalis cauſſæ definitionem contineat, non poteſt non inſinuare veram illius cauſſalitatem) ſed ex eo potius; quia finalem cauſſalitatem non explicat: adhuc enim illa innominata manet, & in intellecta, ſaltem conceptu aliquo diſtincto, & explicabili. Vnde videtur coincidere cum opinione Caietani, quam ſupra §. primo, primo loco retulimus, & reiecimus. *Qua ratione 2. dicẽdi modus diſpliceat.* *Caietan.*

§. 5.

Præmittuntur nonnulla, quæ valent ad veram explicationem cauſſalitatis finalis?

31 1. præmiſſũ ex Ariſt. ad reſolutione quæſtionis. PRo vera reſolutione huius difficillimæ quęſtionis pręmittendum eſt Ariſtotelem vbique locorum ſuæ doctrinæ non aliter explicare, aut definire cauſſam finalem, quam per *eſſe id, cuius gratia aliquid fit*, vt patet ex quæſtio. prima. Cùm verò ex propria cuiuſque cauſſę definitione venanda ſit propria illius cauſſalitas, vtique propria cauſſalitas finalis cauſſæ ex præfata Ariſtotelis definitione venanda erit: vt bene inſinuauit Fonſeca in dicta quæſt. decima ſectio. quarta §. *Non eſt igitur*, & in cauſſa formali explicauit Suarius in Metaphyſic. diſput. 15. ſectio. quinta num. tertio, id enim in cæteris cauſſis inuenitur. Nam quia materia ex ſua natura eſt potentia ſubiectiua ſuſceptiua actus, & formæ, ideo cauſſalitas eius poſita eſt in actuali ſuſtentatione formæ, vt habes apud Fonſecam quinto Metaphyſi. cap. ſecundò, quęſtione prima ſectio. 3. Curſum Conimbricenſ. 2. Phyſic. cap. 7. q. 8. art. primo, §. *His in hunc modum conſtitutis*: quidquid ſit hęc actualis ſuſtentatio formę, de quo videndi ſunt Fonſeca 5. Metaphyſic. cap. ſecũdo q. 13. ſect. 3. & 4. Curſus Conimbricenſ. dicto cap. 7. quęſt. 6. art. 2. Suarius in Metaphyſic. diſputatio. 13. ſectio. 9. numero 5. & nono *Fonſeca.*

nono. Similiter, quia forma ex ſua ratione eſt actus ſubſtantialis materiæ; ideo cauſſalitas eius conſiſtit in ipſa actuatione actualiq; informatione materiæ, vt ait Curſus Conimb. in d. q. 8. art. 1. & Fonſeca in dict. cap. 2. q. 2. ſect. 2. in principio: ſiue (quod idem eſt) in ipſa actuali, & intrinſeca datione, ſiue cõmunicatione, qua forma ſeipſam præbet materiæ; vt ait Suarius in Metaphyſica diſp. 15. ſect. 6. nu. 7. ſiue cõmunicatio ſit vnio formæ ad materiam, vt idem Suarius putat, ſiue aliquid aliud. Denique idem eſt videre in cauſſa efficiente: nã quia ex ſua natura eſt id, vnde eſt principium motus, quo res fit; ideo cauſſalitas illius poſita eſt in influxu emanatiuo effectus ab ipſa: ſiue influxus ille ſit actio, vt cõmuniter diceri ſolet; de quo Curſus Conimb. 2. Phyſi. cap. 7. q. 7. art. 2. Suarius in Metaphyſica diſp. 18. ſect. 10. nu. 5. ſiue aliquid aliud, vt voluit Fõſeca in dicto cap. 2. quinti Metaphyſices q. 13. ſect. 2. Cõcludẽdũ eſt igitur cauſſalitatem cauſſę finalis venandam eſſe ex ipſa definitione finis. Cum verò definitio finis finem explicet per *eſſe id, cuius gratia aliquid fit*; vtique cauſſalitas finalis erit aliquid, quo finis finaliter efficit, vt aliquid ipſius gratia fiat. Quid autem hoc ſit, nunc inquirimus.

Fonſeca. *Fonſeca.*

32 2. Præmiſſũ. Secundo præmittendum eſt negari non poſſe cauſſalitatem finalem conſiſtere in quadam motione metaphorica: id enim euidenter deducitur ex Ariſtotele 1. de Generat. cap. 7. tex. 55. vbi ita ait: *Cauſſa finalis eſt cauſſa actiua per tranſlationem.* At cauſſalitas cauſſæ actiuæ eſt actio, ſiue motio, vt ſupponimus: Ergo ſi cauſſa finalis eſt actiua per tranſlationem; vtiq; cauſſalitas cauſſæ finalis erit actio per tranſlationem, & metaphoram. Et hanc eſſe communem ſententiam habes ex Fonſeca in 5. Metaphyſi. cap. 2. q. 10. ſectio. 4. in principio, Curſu Conimb. 2. Phyſi. cap. 7. art. 2. Suario in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 4. num. 4. & 7. conſentiunt Ochamus, Soncinas, Bellomõt. Sotus, Pereira, quos ſuperius citauimus §. 2. in principio.

Ariſtotel. *Fonſeca.* *Ochamus. Soncinas. Sotus, Pereira.*

33 Cur cauſſalitas finis dicat motio metaphor. Sed poteſt quis inquirere, quam ob cauſſam cauſſalitas finalis dicatur motio metaphorica? Varij variè reſpondent. Suarius in Metaphyſica diſpu. 23. ſect. 4. num. 8. ideo putat dici actionem metaphoricã; quia manat à fine vt trahente, & alliciente. Sed inquiri poteſt, cur talis tractus, & allectio dicatur motio metaphorica.

Aliam rationẽ reddit idem Suarius in eadem diſp. 23. ſectio. 1. num. 14. quia ſcilicet motio illa eſt intentionalis, Sed non placet; quia idem conuenit cauſſæ efficienti morali, v. g. conſulenti: qui tamen non dicitur agere metaphoricè. Aliorum ratio.

Bellomontanus 1. 2. diſpu. 3. cap. 2. & cap. 3. ad 2. ideo putat finem mouere metaphoricè; quia non mouet per ſeipſum, ſicut efficiens; ſed per apprehenſionem, & deſiderium. Sed adhuc inquiri poteſt, cur motio, quæ fit per apprehenſionem, & deſiderium, dicatur metaphorica? Adde, quia non conſtat, an omnis cauſſalitas finalis fiat mediante deſiderio: nam finis apud nonnullos finalizat ſui amorem, quod tamen non facit mediante deſiderio.

Nos dicimus ideo cauſſalitatem finalem dici motionem, ſiue actionem metaphoricam; quia non poteſt explicari, niſi ad modum cuiuſdam actionis, motionisve actiuæ; ita vt metaphora ſumatum ab actione, ſiue motione cauſſæ efficientis. Et hanc eſſe mentem Ariſtotelis in dicto cap. ſeptimo, text. 55. facile intelliges, ſi interim aduertas Ariſtotelem nunquam dixiſſe. Cauſſam finalem metaphoricè cauſſare: ſed ſolùm dixiſſe finem metaphoricè agere: hæc enim ſunt verba Ariſt. *nam cauſſa, vt vnde principium motus actiua eſt: cuius autem gratia cætera fiunt; actiua, non eſt: qua propter ſanitas ipſa non eſt actiua, niſi per tranſlationem.* Ex quibus verbis patet Ariſtotelẽ agere de actiuitate cauſſę efficientis: & hanc tribuere cauſſæ finali; nõ realiter, & verè, ſed per metaphoram, & tranſlationem. Finis igitur veram habet cauſſalitatem; & non metaphoricam; quia eſt vera, & realis cauſſa verè influens in effectum: hæc tamen finis cauſſalitas dicitur ab Ariſtotele actiua, non propriè, ſed per metaphoram. Quare hæc tranſlatio, & metaphora nõ aliunde ſumenda eſt, niſi ab actiuitate cauſſæ efficientis, cuius actiuitatẽ propriam Ariſtoteles denegat cauſſæ finali, & ſolùm concedit metaphoricam, & tranſlatitiam.

Ariſtotel.

34 In quo poſita ſit metaphora cauſſalitatis finalis.

Si verò inquiras, in quo ſit poſita hęc metaphora? Variè explicant auctores: ſed extra mentem Ariſtotelis, ſi præcipitatus locus expendatur. Ex quo colliges metaphoram in hoc eſſe poſitã; quia cauſſalitatẽ finalem explicare nõ poſſumus, niſi ad modũ actionis, & motionis actiuæ: cùm tamen nõ ſit vera, nec propria motio actiua. Quod non conuenit cauſſalitatibus cauſſę materialis, & formalis: hæ enim, nec per metaphorã dici poſſunt actiones, aut motiones: nam cum ſint cauſſę intrinſecæ, potius ſunt cauſſę, ex quibus eſt effectus, quã à quibus: hoc enim, ſi propriè loquendum eſt ſolis cauſis extrinſecis conuenit. Itaq; cauſſalitas cauſſæ finalis ideo dicitur actio, ſiue motio metaphorica; quia nõ poteſt explicari, niſi admodũ actionis actiuæ. Quod ad explicandam cauſſalitatem finalis cauſſæ eſt diligentiſsimè aduertendum.

35 3 premiſſũ ad ſolutione quæſtio.

Præmittendum eſt 3. cauſſalitatẽ finalem explicandã eſſe per modũ cuiuſdã emanationis, & influxus in effectum: id, quod benè aduertit Suari⁹ in d. diſp. 23. ſect. 4. n. 3. & 10: eſt enim id de ratione intrinſeca omnis cauſſalitatis: õnis enim cauſſalitas ſignificatur, vt quędam quaſi via, & tendentia cauſſæ ad effectũ, vt videre eſt in ſingulis cauſſalitatibus aliarũ cauſſarũ. Nam cauſſalitas materialis explicatur per actualẽ ſuſtentationẽ formæ: formalis autẽ per actuationẽ materiæ: deniq; agentis cauſſalitas explicari ſolet per actionẽ, ſiue largitionem eſſendi. Idem igitur ſeruari oportebit in cauſſalitate finali. Quod euidenter etiã deducitur ex ijs, quæ immediatè diximus premiſſo ſecũdo cauſſalitatẽ, inquã, finalẽ conſiſtere in quadam motione metaphorica: motio autẽ iſta ſignificatur, vt influxus quidã emanans à cauſſa in effectum.

§. 6.

Cauſſalitatem cauſſæ finalis generaliter loquendo eſſe attractionẽ quandam ſiue allectionẽ, qua finis aliquid trahit ad ſe.

36 Concluſio quæſtionis principalis.

His ita pręmiſsis, vt ad difficultatis explicationẽ iam propius accedamus, dicim⁹ cauſſalitatẽ finalẽ generaliter loquendo eſſe attractionẽ quandã, & allectionẽ, qua finis ad ſe trahit, & allicit ſuos effectus, vt ſcilicet gratia ipſius fiant. Itaq; nihil aliud eſt finem finalizare, influereq; in ſuos effectus, quam finem eos ſuo modo ad ſe trahere, & allicere.

37 *Fonſeca.*

Hęc concluſio ita generaliter explicata videtur eſſe nobiliorũ auctorũ. Eã probat Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 2. q. 12. ſect. 3. pag. 159. in fine; imò ſi illi credim⁹ ibid. q. 10. ſect. 4. in princ. auctores, qui putant cauſſalitatẽ finalẽ conſiſtere in motione metaphorica, dicunt hũc motũ eſſe allicientis, & attrahentis; qui eſt veluti tractus quidã iuxta illud Poetæ: *Trahit ſua quemq; voluptas.* Quod ſatis explicant Henric. 1. p. Sũmę art. 49. q. 6. lit. L. & N. Soncinas 5. Metaph. q. 2. §. *Sciendũ eſt* 2. Iauel. ibi q. 5. concl. 1. & ad 2. Curſus Conimb. 2. Phyſic. cap. 7. q. 21. concl. 1. Suarius in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 4. n. 8. in tertia opinione, cõſentiũt auctores 2. opinionis ibi relatæ nu. 4. adde Bellomõt. 1. 2. diſp. 3. c. 2. poſt principiũ.

Henricus. *Soncinas.* *Iauellus.*

38 Prima ratio cõcluſionis.

Quorũ opinio ratione nõ inefficaci cõfirmari põt: nã ex ijs, quæ diximus ſupra art. 2. ratio finalizandi cauſſę finalis eſt bonitas ipſius; ſiue ſimpliciter ſumpta, ſi putas, finẽ finalizare amorẽ ſui, ſiue vt amata, & deſiderata, ſi contrariã probas ſententiã: vtriq; enim opinioni accõmodari poſſunt verba illa, *cuius gratia*, poſita in definitione finis, vt diximus ſupra. q. 1. At bonũ, ſiue inquantũ bonũ, ſiue inquantũ amatũ nõ mouet, niſi alliciendo, & attrahendo ad ſe, iuxta præcitatum dictum Poetæ. *Trahit ſua quemque voluptas.* Et docet Auguſt. trac. 26. in Ioãnẽ ad illa verba: *Nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit illum*, & in ſermone 2. de verbis Apoſtoli: ergo cauſſalitas cauſſæ finalis poſita erit in hoc tractu, & allectu: nã huic tractui cõuenit ratio metaphoricę motionis, & explicatio per modũ emanationis, & tẽdentię in effectũ.

Auguſt.

36 2. ratio cõcluſionis.

Accedit; quia hic tractus, quamuis nõ ſit vera, & propria motio, ſed ſolũ metaphorica, eſt tamẽ vera; & realis cauſſalitas; id nãq;, quod trahitur, verã habet in eſſendo depẽdentiã ab eo, à quo trahitᷣ. Quæ cauſſalitas, cum nec pertineat ad cauſſã efficientem, quia non eſt vera ac realis motio: nec ad cauſſã, aut materialẽ, aut formalẽ; quia harũ cauſſarũ cauſſalitates nõ poſſunt ſubire rationẽ motionis metaphoricę, vt diximus §. præcedente pręmiſſo 2. vtique ad ſolã cauſſam finalem referenda erit.

Igitur

Igitur generaliter loquendo cauſſalitas finalis non eſt aliud, quàm tractus quidam finis allicientis, & trahentis aliquid. Diximus, *generaliter loquendo.* quia nedũ explicata eſt ſpecialis, & propria ratio cauſſalitatis finalis, de qua in ſequenti §. agimus.

§. 7.

Cauſſalitatem finalem adæquatè poſitam eſſe in tractione, non agentis, ſed actionis, atque effectus illius; vt fiat gratia, & intuitu ipſius finis.

40 Specialis explicatio cauſſalitatis finalis.

CAuſſalitas finalis in §. pręcedente generaliter explicata adęquatè, & ſpecificè explicabitur, ſi dicamus cauſſalitatẽ cauſſæ finalis per ſe primo, & adęquatè poſitã eſſe in quodã tractu, ſeu tractione (ſi ita loqui licet) nõ quidẽ agentis ad agendũ; ſed actionis, & effectus illius, vt ſcilicet vtrũq; fiat ab agẽte, intuitu, & gratia ipſius finis. Quare finem finaliter influere, ſiue finalizare non erit aliud, quàm finem ad ſe trahere id, quod fit ab agente, vt ſcilicet gratia ipſius fiat: ſiue id, quod fit, ſit actio agentis, ſiue actionis effectus.

41 Probatur hæc ſententent. 1.

Hæc ſententia ita explicata facilè probatur; quia hæc cauſſandi ratio primum ſignificatur per modum cuiuſdã emanationis, ac veluti influxus à fine in effectum: quod eſſe de ratione cauſſalitatis oſtendimus ſupra §. 5. in 3. præmiſſo. Deinde eſt quædam motio metaphorica ad ſenſum Ariſtotelis explicatum in dicto §. 5. 2. pręmiſſo: explicatur enim per modũ actionis, ſiue motionis, quanuis non ſit vera actio, nec vera motio. Secundo. Prętereà adęquatè cõuenit fini, tam reſpectu agẽtis creati, quã increati: nã id, quod agitur ab agẽte, tã creato, quã increato, agitur dependenter à tractione finis, propter quẽ agitur, Nec incurrimus in illud incõmodũ, vt aliquid in Deo cauſſatũ admittamus: quia nihil in Deo ad intra fit; quod verò fit ad extra, dependẽter fit à fine, propter quẽ Deus illud agit. Tertio. Deniq; hæc cauſſãdi ratio ex definitione cauſſæ finalis nõ ineptè colligitur: nã eſſe id, cuius gratia aliquid fit (quæ eſt definitio finis) non eſt aliud, quã eſſe id, quod trahit illud, quod fit, vt gratia ipſius fiat. Et hãc puto fuiſſe mẽtẽ ſapientiſsimi Petri à Fõſeca, & eorũ, qui 2. dicẽdi modũ ſupr. §. 4. probauerũt *Fonſeca.*

§. 8.

Finem prius agenti eſſe rationem volendi agere propter finem; quam ſit cauſſa finalis eorũ, quæ propter finem fiunt.

VT hæc noſtra de cauſſalitate finis ſententia fiat euidentior; aduertendũ eſt in fine duo reperiri poſſe interſe diſtincta: nimirum eſſe agẽti rationem volendi agere propter finem: & eſſe cauſſam finalẽ actionis, quę propter finem fit. Quod autem duo iſta diſtinguantur in fine, propter quem Deus agit, dubitari non poteſt: quia bonitas diuina, propter quã Deus omnia operatur, eſt Deo ratio finalis volẽdi operari: nec tamen eſt cauſſa volitionis diuinæ, ſed ſolũ operationis volitæ ad extra, vt patet ex ijs, quæ diximus ſupra §. 2. Quãuis autem hæc duo in Deo inſeparabiliter ſeſe cõmitentur; tamẽ habent ſe ad inuicem tanquam prius, & poſterius: nã ſicut prius eſt Deum velle operari: ita prius eſt bonitatẽ diuinam, diuinæ voluntati eſſe rationem volendi operari; quàm eſſe cauſſam finalem operationis Dei tranſeuntis ad extra.

42 Duo in fine diſtinguenda ad clariorem cauſſalitatis finalis explicationẽ.

Res eſt tamen digna diligenti inquiſitione, an hęc duo reperiantur, & diſtinguantur in fine reſpectu agentis creati? Negabunt fortè, qui putant finem verã cauſſalitatem finalem exercere in õnes actiones agentis creati, ſiue tranſeuntes ſint, ſiue immanentes: apud quos finis non erit ratio volendi, ſed cauſſa volitionis. Ego tamen puto hæc duo diſtinguenda eſſe in fine reſpectu agentis creati.

43 Aliud aduertendum.

44 Pro cuius explicatione inſuper notãdum eſt ſermonem eſſe hoc loco de agẽte propter finem, dirigente ſe in finẽ; & cũ hoc agens ſit liberũ, vt ſupponimus; illius volũtas ex ſe erit indeterminata, & indifferens ad volendũ, aut non volẽdũ: determinabitur autem à fine ex D. Thom. cõmuniter recepto 1. 2. q. 10. ar. 2. Quæ doctrina intelligẽda eſt de determinatione obiectiua: determinaŧ enim á fine tanquã ab obiecto alliciẽte ad volendũ: nã effectiuè à ſeipſa determinaŧ. vt modo ſupponim⁹; idq; per ſuã ipſi⁹ actionẽ: volũtas enim volendo ſe determinat. Cũ verò volitio, qua ſe determinat, ſit actio libera, non poteſt nõ eſſe volita per volitionem virtualẽ antecedenter

reflexam, qua vult ſe velle, vt latius cũ Caiet. & Suario oſtenſuri ſumus in noſtris diſputationibus de voluntario, & inuoluntario inferius ad quæſtionem ſextam D. Thomæ.

Ex qua doctrina patet in voluntate libere ſe determinante ad volendũ, admittendas eſſe duas volitiones: actualẽ vnã, qua voluntas actu vult: virtualẽ alteram, qua vult ſe velle. Non quod illæ ſint duæ volitiones diſtinctę, ſed quia vna, & eadẽ volitio actualis cõſiderari poteſt, vel vt per eã voluntas actu vult, vel vt per eã vult ſe velle. Hoc poſteriori modo cõſideratur, vt antecedẽter reflexa terminatã ad volitionẽ actualem.

45 Ex ijs ego colligo in fine reſpectu agẽtis creati diſtinguendã eſſe rationẽ volendi à cauſſa volitionis. Nam finis reſpicit volitionẽ agentis ſub vtraq; cõſideratione; nã & voluntas propter finẽ vult ſe velle, & actu vult. Si referatur ad volitionem actualẽ, qua voluntas actu vult propter finem, neceſſariò eſt cauſſa finalis eius, vt ſuo loco dicemus: cum enim habeat cauſſam efficientẽ, ipſam, inquam voluntatẽ, à qua elicitur; habebit etiã cauſſam finalẽ. At tamen ſi referatur ad volitionẽ, vt eſt volitio virtualis, & reflexa, qua voluntas vult ſe velle; non poteſt habere rationẽ cauſſæ finalis: quia illa volitio, vt ſic nõ habet cauſſam efficientẽ: igitur reſpectu illius volitionis ſic conſideratæ ſolùm erit ratio volendi, quia voluntas tracta, & allecta á fine determinatur ad volendum volitione illa virtuali, qua vult ſe velle: etenim voluntatẽ ſeipſam determinare ad volendum, nihil eſt aliud, quàm voluntatẽ velle ſe velle; quod in ſequenti articulo clarius explicabitur.

76 His ita præmiſſis ego pro explicãda cauſſalitate finis à nobis ſuperius aſſignata, ita philoſophandũ exiſtimo, vt finis reſpectu quidẽ agentis (ſiue illud increatũ ſit, ſiue creatum) ſit ratio finalis volendi agere propter finẽ: at reſpectu actionis, quę propter finem elicitur, ſit vera cauſſa finalis influens, & in eam, & in effectum, vt vtrũq; fiat propter finẽ, vtrunq; ſcilicet trahendo, vt fiat intuitu ſui. Hæc philoſophia notiſsima eſt in fine reſpectu agẽtis increati; quia bonitas diuina, vt ſæpe diximus, reſpectu diuinæ voluntatis eſt ratio finalis volẽdi operari: at reſpectu operationis volitæ (nimirum creationis) eſt vera cauſſa finalis: quia eandem actionem, & effectũ eius ad ſe trahit modo ſuperius explicato, vt ſcilicet fiat gratia diuinæ bonitatis. Quod verò eadem philoſophia ſit veriſsima in fine reſpectu agentis creati in ordine ad quancũq; actionem, quam elicit alliciente fine facilè patebit ex doctrina ſuperius explicata. Etenim haud negari poteſt finẽ aliquo modo concurrere, tam ad volitionẽ actualẽ, qua volũtas vult aliquid propter finẽ; quã ad virtualẽ, qua vult ſe illud velle Cũ verò ad volitionẽ virtualẽ nõ poſsit concurrere, vt vera cauſſa finalis, vt iã oſtendimus; fit, vt reſpectu illius ſolũ cõcurrat tanquam finalis ratio volendi.

Quo pacto philoſophãdum ſit in explicanda cauſſalitate finis.

Intereſt autẽ quoad hoc inter agens creatum, & increatum: quoniam finis reſpectu agentis increati ſolũ eſt ratio volendi volitionem diuinã, ſiue illa conſideretur, vt eſt volitio actualis, ſiue vt eſt virtualis, quia vtroq; modo volitio diuina, ſicut caret cauſſa efficiente; ita etiã caret finali. At verò reſpectu agentis creati (quod capax eſt, vt intra ipſũ exerceatur cauſſalitas finalis) ſolùm eſt ratio volendi reſpectu volitionis virtualis: nam reſpectu volitionis actualis; eſt vera cauſſa finalis.

Ex hac philoſophia infertur finẽ non poſſe exercere ſuam cauſſalitatem finalem, niſi prius ipſi agenti ſit ratio volendi agere propter finem; idq; ipſum metaphoricè mouendo, & alliciendo, vt velit propter finem agere: nam cauſſa finalis nequit cauſſare, niſi ſimul cum ea concurrat agens, vt docet cõmunis philoſophia. Agens autem non poteſt elicere ſuam actionem, niſi determinetur à fine, vt velit agere: ad hoc autem finis illum determinat tanquam ratio volendi, vt diximus. Ergo cum finis non exerceat ſuam finalem cauſſalitatem, niſi in actionem elicitam ab agente; vtique non poterit finaliter cauſſare, niſi prius agenti ſit ratio cur velit agere. Accedit; quia ex parte agentis velle agere ſemper ſupponitur ad agere: iam verò finis mouet agens, tam increatum, quàm creatum, vt velit agere, non vt cauſſa, ſed vt ratio volendi. 47

Ex dictis primum corollarium.

Deinde infertur finẽ ideo poſſe actiones agẽtis, & illarũ effectus finalizare, & 48

2. corollarium.

& trahere, vt fiant ſui intuitu; quia agẽti eſt ratio, cur velit velle agere propter finem. Nam ſi agens tractum, & allectum à fine, vt ratione volendi, vult velle agere propter finem; profectò ſicut talis actualis actio non poteſt non fieri ab agente dependenter à fine: ita non poteſt non trahi ab eodem fine, vt fiat gratia illius. Quod in hac materia eſt diligenter aduertendum, vt intelligamus, vnde finis habeat vim attrahendi ad ſe actiones, & affecta agentis: nam etſi hęc virtus radicaliter ortum habet ab ipſa bonitate finis; proximè tamen eam habet ab eadem bonitate, vt actu eſt ratio, cur agens velit velle agere propter finem.

Tertia collectio. Tertiò infertur diuerſam eſſe motionem metaphoricam, qua finis, vt eſt ratio volendi, mouet agens, vt velit, ab ea, qua vt cauſſa finalis mouet, & trahit actiones, & effecta agentis, vt fiant ſui intuitu. Nam illa exercetur in ipſum agens; hęc exercetur erga actiones, & effecta agentis: hæc eſt vera cauſſalitas: illa minimè; hæc eſt motio metaphorica inadæquatè: illa adęquatè, & totaliter.

Epilogus totius Articuli.

49 VT quæ tam latè diximus, breui epilogo concludamus; cauſſalitas cauſſę finalis adęquatè ſumpta formaliter nihil eſt aliud, quam attractio; ſiue motio quædam attractiua, tam actionis agentis, quàm effectus, vt vtrunque fiat gratia ipſius finis. Hęc autem motio, ſiue attractio diſtinguitur à motione, qua finis mouet agens, vt velit agere, illamque ſemper ſupponit. Quid verò ſit hęc attractio, vtrum ne ſit aliquid poſitiuum emanans ab ipſo fine, diſtinctum ab eo, & ab actione agẽtis? & in quo ſubiecto ſit? quæſtiones ſũt longè diuerſę, de quibus in ſequenti artic. dicendum erit.

ARTICVLVS VI.

Quidnam ſit cauſſalitas finalis explicata in præcedenti articulo?

EXPLICAVIMVS in præcedẽte articulo, in quo adæquatè ſit poſita cauſſalitas cauſſæ finalis? Supereſt, vt explicemus, quidnam illa ſit? vtrùm ſit aliquid reale? an modus eſſendi dũtaxat? an verò nihil reale? hinc enim pendet totius difficultatis explicatio.

§. 1.

Referuntur opiniones.

VArias inuenio de re propoſita ſẽtentias. Quidã videntur inſinuare cauſſalitatẽ finalem (quidquid illa ſit) nihil eſſe reale, aut in fine, aut in agente. Hæc videtur eſſe ſententia Ochami in 2. q. 3. art. 2. lit. G. vbi cauſſalitatem finàlem in eo ponit, quod eſt finem in ſe amari, & aliud propter ipſũ: & cum hoc nihil reale ſit, quod à fine emanet, & ponatur in agente, vt patet; vtique cauſſalitas ipſa nihil reale erit, aut in fine, aut in agente. Quod eadem ratione videtur poſſe deduci ex D. Th. de Verit. q. 22. art. 2. & 1. contra Gent. cap. 75. ratione 5. Nam in priori loco ait influere cauſſæ finalis nihil aliud eſſe, quàm finem appeti, & deſiderari: in poſteriori autem aſſerit cauſſalitatem finis in hoc conſiſtere, quod propter illum aliæ deſiderentur. Iam verò finem appeti, & deſiderari; & alia deſiderari propter finem, nihil eſt reale. 1 Prima opinio. Ochamus. Videtur ex D. Tho deduci hæc opinio.

Alij volunt cauſſalitatem cauſſæ finalis nihil eſſe aliud, quàm ipſam cauſſam finalem, non abſolutè ſumptam, ſed vt actu concurrit ad ſuum effectum. Igitur hæc cauſſalitas nec eſt nihil, nec eſt aliqua entitas, aut relatiua, aut abſoluta: ſed eſt ipſe finis, vt ita ſe habens, id eſt vt concurrens ad ſuum effectũ. Erit igitur modus quidam ſe habendi ipſius finis ab eo realiter indiſtinctus: ita Fõſeca 5. Metaphy. cap. 2. q. 13. ſect. 3. concl. 4. & ſect. 4. ad 1. fuit antea Didaci de Aſtodilla in 2. Phyſic. q. 3. ad 2. Probauit Curſus Conimbr. lib. 2. Phyſic. cap. 7. q. 6. art. 2. & in Schola Conimbricenſi olim fuit communis. Attractio igitur eius, quod fit ab agente vt fiat gratia ipſius finis (in qua finalem cauſſalitatem conſtituimus) non erit aliqua entitas ſuperaddita, aut fini, aut effectui, ſed erit modus quidam ſe habendi finem: quia eſt ipſe finis, vt actu ad ſe trahens id, quod ab agente fit. Huius opinionis fũdamentum non eſt aliud, quàm quod ſit peruacaneum ſit aliquam inuehere rea- 2 Secũda opinio. Fonſeca. Didacus de Aſtodilla. Fundamentum 2. ſent.

litatem ab ipſo fine diſtinctam; cum ſine illa vis cauſſæ finalis, & defendi, & explicari facilè poſsit.

3 Tertia opinio.

Tertio loco citantur illi, qui volunt cauſſalitatem finalem eſſe aliquid à fine emanans, ac naturaliter reſultãs, diſtinctum ab ipſo fine. Quæ opinio, ſi illius auctores diligentius expendantur, tripartito diuiditur. Quidã (ſi Suario credimus in Metaphyſica diſput.23. ſect.4. opinion.2.n.4.) putant cauſſalitatem finis (ipſam inquam allectionem agentis) eſſe aliquid realiter reſultans à cauſſa finali, ab ea realiter diſtinctum, antecedenſque actum agentis, in ipſo agente receptum tanquam actus primus eius. Quod cauſſalitas finis ſit quid à cauſſa finali naturaliter reſultãs, ſupponit hęc opinio tanquam certum; quia hoc conuenit omni cauſſalitati: omnis enim eſt quid veluti cauſſatũ à ſua cauſſa. Quod autem antecedat actum agentis, inde probant: quia ratio, cur voluntas operatur, eſt illa voluntatis allectio, qua trahitur à fine: ergo præcedit aliquo modo agentis actionem: poteſt enim dari talis agentis motio ipſo agente non eliciente actionem, vt patet in voluntate, quæ, cùm ſit libera, poteſt non elicere actum, ad quem allicitur. Quod verò diſtinguatur, inde probatur; quia licèt talis allectio reſpectu cauſſæ finalis ſit actus ſecundus: tamen reſpectu agẽtis eſt veluti actus primus: cum ſit ratio cur ad agendum mouetur. Recepta verò in ipſo agente non poteſt non realiter diſtingui à fine, cùm finis realiter ab agente diſtinguatur.

4 Quarta opinio.

Eſt quarta opinio quorundam noſtri temporis philoſophorum, qui volunt eodem modo philoſophandum eſſe de cauſſalitate cauſſæ materialis, formalis, & finalis, ſicut cõmunis opinio philoſophatur de cauſſalitate cauſſæ efficientis. Quare ſicut cauſſalitas efficiẽtis cauſſæ eſt accidens quoddam abſolutum, medium inter agens, & effectum, ab effectu realiter indiſtinctum, diſtinctum tamen ab agente: ita etiam cauſſalitas cauſſæ finalis (idem dicunt de materiali, & formali) eſt accidens abſolutum, quod medium interiacet inter finem, & effectum finis, ab effectu realiter indiſtinctum: diſtinctum veró realiter ab ipſo fine. Hæc ſententia, vt iam diximus, placuit quibuſdã philoſophis noſtræ huius tempeſtatis, quam referunt Fonſeca, & Curſus Conimbr. locis citatis. Attractio igitur, qua finis ad ſe trahit agentis actionem, & effectũ, erit quoddam accidens idem realiter, tum cum actione, tum etiam cum effectu ab ipſo fine realiter diſtinctum: quod, vt eſt à fine dicitur finalizatio. Et quanuis hęc opinio in cauſsis intrinſecis, materiali inquam, & formali, non habeat probabile fundamentum, vt in 2. Phyſicorum, & in 5. Metaphy. latiùs oſtendũt philoſophi: in cauſſa finali nõ longè eſt à probabilitate: quia ſimul cum cauſſa efficiente eſt cauſſa extrinſeca: influxus autem extrinſecæ cauſſæ non poterit effectum realiter attingere, niſi realiter exeat ab ipſa cauſſa in effectum ipſum.

Eſt adhuc quinta in ordine opinio, quæ vult cauſſalitatem finalem eſſe ipſam actionem agentis, prout tamen eſt & dependet à fine: ita vt eademmet actio agentis, quę prout eſt ab agẽte, eſt cauſſalitas cauſſæ efficientis; ſit cauſſalitas cauſſæ finalis, prout eſt, & dependet à fine, v.g. Deo mundũ creante propter ſuam bonitatem, tanquam propter finem, cauſſalitas finalis eſt idem, quod creatio: ita vt creatio, prout eſt à Deo, ſit cauſſalitas cauſſæ efficientis: prout tamen eſt à diuina bonitate, ſit cauſſalitas finalis, qua bonitas diuina trahit ad ſe ipſam actionem tranſeuntem creationis. Similiter in agente creato actio voluntatis, qua voluntas vult aliquid propter finem, prout eſt, & pendet à fine, eſt finalis cauſſalitas: efficientis verò, prout ab efficiente pendet. 5 Quinta ſententia.

Hęc opinio probata eſt pleriſq; quos Suarius refert in dicta diſp.23. ſect.4. in 2. opinione; quam ipſe ibidem probat poſt quartam opinionem, nu.12. & poſt eum ſequuntur nonnulli ex modernioribus paruæ notæ. quin poti' putat Suarius vbi ſupra n.8. hanc ſententiam eſſe D. Thomę, Auicenæ, Alberti, Alenſis, Heruei, Soncinatis, & clariùs Occhami, quos omnes refert.

Eam primò ita confirmat: quia nihil aliud excogitari poteſt, quod ſit cauſſalitas finis: nec aliud eſt neceſſarium, vel vt agens moueatur à fine, & in finẽ; vel vt actus eius dependeat à fine. Deinde à ſimili: quia in potentia cognoſcitiua cauſſali- Prima ratio pro hac ſententia. 2. Ratio.

cauſſalitas potentiæ, & obiecti, eſt ipſamet actio potentiæ; quę, vt fluit à potentia, eſt cauſſalitas potentiæ; vt verò eſt ab obiecto, eſt cauſſalitas obiecti. Eodem igitur modo actio agentis, v. g. voluntatis, prout eſt ab agente, eſt cauſſalitas cauſſę agentis: at prout eſt, & pēdet à fine eſt cauſſalitas finis. Addunt nonnulli tertiam rationem, quia neceſſarium videtur, vt cauſſalitas cauſſę finalis identificetur cum actione agentis, vt poſsit verè, & realiter cauſſare ſuum effectum: alioquin ſola cauſſalitas finalis, cùm ſit motio metaphorica, nihil reale cauſſaret. Quare, ſicut motio intentionalis obiecti circa potentiam cognoſcitiuam debuit eſſe coniūcta cū reali actione, qua idem obiectum cauſſat ſpeciem ad producendum ſimul cū potētia actualem cognitionem: ita etiā motio metaphorica finis debuit eſſe cōiuncta cum actione reali agentis, vt ſimul cum agente poſſet aliquid realiter cauſſare. Itaque finis mediante actione agentis influit in effectum, & illum attingit: prout tamen ipſa actio eſt cauſſalitas finis.

Tertia ratio.

§. 2.

Expenduntur ſententiæ ſuperius relatæ.

6 Prima opinio conſentit cum ea-quę probanda eſt.

ANtequamveram reſolutionem explicemus, priùs expendendæ ſunt opiniones ſuperi⁹ relatæ. Et quod attinet ad primam, cum conſentiat cū opinione, quam probaturi ſumus, nihil modo de ea dicimus.

2. Opinio in quo placeat & in quo diſplaceat.

Secunda autem opinio in eo eſt veriſſima, quòd docet cauſſalitatem finalem non diſtingui à fine: id enim etiā nos docebimus: diſplicet tamen id, quod aſſerit cauſſalitatem ipſam eſſe modum poſitiuum ipſius finis, ex natura rei ab eo diſtinctum, tanquam modum rei à re: diſplicet, inquam, quoniā ſupponit cauſſalitatem finalem eſſe quid poſitiuum, & reale ſuperadditum fini; quod non cōuenit cauſſalitati morali, quę fit per motionem intentionalem affectus, vt inferiùs patebit §. ſequenti.

7 Id quod diſplicet amplius impugnatur.

Deinde ex eo euidentiſsimè impugnatur, quia Deus eſt cauſſa finalis, non ſolùm earum operationum, quas in tēpore quotidiè facit; ſed etiam noſtrarū actionum, vt patet: ad quas omnes nouis ſemper cauſſalitatibus concurrit: Deus autem eſt incapax modi realis de nouo aduenientis, vt idem Curſus (nobis contrarius) latè probat in 2. Phyſi. cap. 7. q. 7. art. 2. Nec ſatisfaciet, qui dixerit modos illos non aduenire Deo de nouo, ſed eſſe ab æterno in Deo; non tamen ab æterno concurrere ad effectū. Et ratio eſt, quia cum illi modi ſint quidam concurſus, & quædam cauſſalitates; neceſſariò dicunt ordinem fundamentalem ad ſuos effectus. Cum verò effectus ab æterno actu non pendeant à diuina bonitate; ſed tunc, quando fiunt; tales modi non ab æterno concurrunt, ſed pro tempore, quo fiunt effectus. Nō ſatisfaciet, inquam, qui ita reſponderit; quanuis reſpondere videatur ad mentē Fonſecę in lib. 5. Metaphy. cap. 2. q. 13. ſect. 4. ad 2: quoniam etſi ſatisfacit allatæ difficultati, prout per eam quidam recentiores intendunt conuincere non eſſe admittendos modos eſſendi aduenientes Deo de nouo: non tamen ſatisfacit abſurdo, quod ex dicta opinione infertur; admitti ſcilicet in Deo modos reales, qui etſi ab æterno Deo conueniūt cauſſalitates nō pro æternitate, ſed in tempore: tamen potuerūt non eſſe in Deo: quia potuit Deus nihil ad extra producere. At nihil poſitiuū eſt in Deo admittendum, quod potuerit non eſſe in Deo, de qua difficultate latius diſputare non eſt huius loci.

Reſponſio.

Non ſatisfacit.

Fonſeca.

8 Tertia opinio in eo, quod peculiariter aſſerit, reijcitur

Tertia opinio conuenit cum 4. & 5. in eo, quod ponit cauſſalitatem finalem eſſe quid poſitiuum naturaliter reſultans à cauſſa finali, & ab ea realiter diſtinctum: cuius puncti veritatem ſtatim expendemus. Id verò, quod addit hoc poſitiuum eſſe quid antecedēs omnem agentis actionem, non poteſt non diſplicere omnibus, qui peripateticè philoſophantur de cauſſalitate finis. Vnde meritò impugnatur à Suario in d. diſp. 23. ſect. 4. nu. 5. in ſecunda opinione. Sed omiſsis alijs impugnationib⁹ ab eo adductis, in quibus vel nō impugnatur id, quod aſſerit hæc opinio; vel fingitur id, quod non aſſerit, vt licentius impugnetur: illa ſola impugnatio ad expugnationem ſatis ſit, quæ ab eo in prima cōfirmatione ponitur. Nam ex communi omnium philoſophorum ſententia finis actu non cauſſat, niſi concauſſante cum eo

Qua ratiōe tertia ſentētia reijcienda ſit.

Ariſtotel. eo cauſſa efficiente. Quæ doctrina expreſſè eſt Ariſtotelis 1. de Generation. cap.7.tex.55: *Etenim* (ait Ariſt. agens de cauſſa finali) *cum ea aliquo agente, adeſt patiens, fit quippiam.* Et in 3. Metaphy. cap.2. tex.3. *Finis* (inquit) *& cuius gratia, actionis cuiuſque finis ſit.* Quod prætereà demonſtratur ex definitione finis: nam ſi finis eſt id, cuius gratia aliquid fit (nimirum ab agente) vtique niſi aliquid ab agente fiat, nulla ratione fingi poterit finalizatio. Ob quam rationem ceſſante agentis actione finem etiam ceſſare à finalizando, colligunt omnes interpretes ex Ariſtotele loco citato.

Impugnatur eadē ſētentia auctoritate Auicen. Accedat etiam ad impugnationem auctoritas Auicenę in ſua Metaphyſica tract.6.cap.vlt.lit.E: finem eſſe cauſſam cauſſalitatis ipſius agētis: quia ſcilicet cauſſat ipſam agentis actionem. Iam verò cauſſa in actu, ſimul eſt cum effectu in actu: igitur cauſſalitas finis actu non erit, antequā actu exiſtat agentis actio.

9 Quarta opinio non ꝓbatur. Quod attinet ad quartam opinionē: illa à communi Schola in eo eſt iam diù relegata, quod aſſerit cauſſalitates in omnibus cauſſarum generibus eſſe entia quędam abſoluta diſtincta à cauſsis & effectis: inter quę media interiacent. Hanc philoſophiam in ſua generalitate iam non admittunt Philoſophi noſtri tēporis: nam *Fonſeca.* Fonſeca in nulla cauſſa, nec etiam in efficiente eam agnoſcit, vt patet ex 5. Metaph. cap.2. q.13. ſect.2. Alij in ſola cauſſa efficiente illo modo philoſophantur, vt Curſus Conimbr. 2. Phyſicorum cap.7. q.6. art.2. Porrò Suarius eam recepit in cauſſa efficiente, materiali, & finali, non verò in formali. De efficiente id oſtendit in Metaphyſica diſp.18. ſect.10. n.5. de materiali videndus eſt ibi diſp.13. ſect.9. nu.5. De finali verò diſp.23. ſect.4. quem in 5. opinione citauimus. Non deſunt, qui illam philoſophiam noſcant in efficiente, & finali cauſſa: non tamen in materiali, & formali: in his enim cauſſalitates ſunt modi quidam eſſendi, & non entia. Ex quibus iam conſtat generalem illam philoſophiam non eſſe à poſterioribus philoſophis receptam in omnibus cauſsis. Et quidem in cauſsis materiali, & formali meritò venit reijcienda, quanuis de hoc non ſit locus diſputandi. An verò ſit recipienda in cauſſa finali? de qua eſt nobis ſermo, ſtatim expendemus in quinta opinione, quæ in hoc conuenit cum hac quarta. Illud tamen dicimus non eſſe recipiendum id, quod hæc opinio ſuperaddit, illud ens abſolutum in cauſſa finali eſſe ens reponibile in prędicamento actionis, diſtinguique ex natura rei à cauſſalitate cauſſæ efficientis. Hoc poſterius ſtatim expendemus; illud verò prius ſupponimus, cuius latiorem diſputationē prætermittimus.

Reliqua eſt quinta opinio, quæ vult cauſſalitatem cauſſæ finalis eſſe ipſam actionem agentis, prout tamen pendet à cauſſa finali; quæ, vt diximus, pleriſq; Philoſophorum placuit, quos probauit Suarius, cum quibuſdā ex poſteriorib'. Quę opinio ſubtilis quidem eſt, ſed multis expoſita difficultatibus; vnde nobis non placet. 10 Non placet 5. opinio.

Prima difficultas eſt: quoniam, teſte eodem Suario, hæc cauſſalitas eſt veluti moralis: moralis autem cauſſalitas non eſt aliquid poſitiuum, quod à cauſſa morali emanet, & quo illa effectum attingat, vt omnes admittunt. Prima difficultas cōtra quintam ſētentiam.

Deinde cauſſalitas cauſſæ finalis eſt motio metaphorica, vt omnes volunt. Ergo nec erit motio realis, nec finis per eā realiter mouebit: etenim in hoc diſtinguitur motio metaphorica à motione cauſſę efficientis. At hoc eſt falſum, ſi cauſſalitas finalis eſt ipſa actio. Nam inquiro, cur ipſa actio, vt eſt ab agente ſit realis, & realiter moueat; nō verò prout eſt, & pendet à fine? profectò vix dabitur ſufficiens ratio diſcriminis: nam ipſam eſſe à fine, vt ab obiecto alliciente: ab agente autē, vt à principio effectiuo (ad quod recurrit Suarius vbi ſuprà n.8.) non videtur ſatis, vt ſub vna ratione dicatur realis: ſub altera, metaphorica. Et ratio eſt; quoniā vel illa actio pendet à fine alliciente, vt à cauſſa reali, & phyſica: vel vt à cauſſa morali. Si vt à cauſſa morali; verè dicetur metaphorica, vt ab ea pendet: attamen vt ſic non poteſt habere rationē cauſſalitatis finalis, reſpectu alicuius effectus: & ratio eſt, quia effectus cauſſę moralis, licet ſecundum conſiderationē moralē: ab ea pēdeat; nō tamē ab ea pendet per aliquā cauſſalitatē poſitiuā, vt diximus: hęc autem actio agentis eſt quid poſitiuum. Si verò actio pendet à fine, 11 Secunda difficultas.

fine, vt à cauſſa reali, & ſecundum conſiderationem phyſicam, phyſicè influẽte; cur dicetur metaphorica, & non realis? nam cauſſa, quæ alliciendo mouet, non ob aliam rationem dicitur metaphoricè mouere, niſi quia moraliter mouet: nam ſi phyſicè moueret; non poſſet non realiter mouere per cauſſalitatem realem.

12 Tertia diffi cultas cõtra 5. ſententiã. Accedit eò; quoniam illa actio, vt pẽdet ab agente, non ob aliam rationem dicitur realis, ac realiter mouere; niſi quia realiter identificatur cum re, qua ſubiectum recipiens aliter ſe habet nũc ac prius: niſi enim illa actio; vt eſt via ad talem actum, cum ea realiter identificaretur, non poſſet realiter mouere ſubiectũ, circa quod operatur. At actio illa, prout pendet à fine, id ipſum habet; nam ſi vt ſic eſt cauſſalitas finis, vtique vt cauſſalitas idem eſt realiter cum re; qua ſubiectum realiter mutatur: ergo illa actio ſub vtraque dependentia dicetur realis motio ſubiecti: in diuerſo tamen genere cauſſæ, vt dictum eſt. Nã cur illa eadem res, & ab efficiente, & à fine cauſſata in ſubiecto, quod per eam realiter mutatur; potius dicetur realis, vt eſt ab efficiente; non autem vt eſt à fine?

13 Tertio; cùm dicitur cauſſalitatem finis eſſe ipſam actionem agentis: vel accipitur actio pro ipſo actu, qui fit ab agente; vel formaliter prout eſt actio, & cauſſalitas ipſius agentis: etenim actio agentis vt actio eſt, diſtinguitur ſaltem ex natura rei ab actu, qui per eam fit, vt communis docet philoſophia: & expreſſè fatetur ipſe Suarius in Metaphyſica diſp. 18. ſec. 10. n. 8. & diſp. 48. ſect. 1. n. 15. & ſect. 5. n. 1.: quin potius eadem diſtinctio reperitur in actionibus immanentibus, vt vera habet opinio, quam idem Suarius latè probat in dicta diſp. 48. ſection. 2. n. 12. & eam ſupponit in diſp. 23. ſect. 4. n. 12.

Non poteſt accipi pro actu, qui fit: quia vt ſic eſt effectus cauſſæ finalis, vt inferiùs dicemus: cauſſalitas autem cuiuſque cauſſæ diſtinguitur ab effectu, qui per eam fit, ſaltem ex natura rei. Neque etiam poteſt accipi pro ipſa actione agentis formaliter ſumpta, quatenus eſt agentis cauſſalitas: nam iſto etiam modo eſt effectus cauſſæ finalis, per finalem cauſſalitatem verè, & propriè cauſſatus; conſtat enim inter Philoſophos cauſſam finalem eſſe cauſſam cauſſæ efficientis quoad cauſſalitatem: ita vt cauſſalitas finalis ſit cauſſalitas, qua verè, & propriè cauſſatur cauſſalitas efficientis. Ita Auicena in ſua Metaphyſica tract. 6. cap. vlt. lit. E. quem refert, & probat Henricus 2. p. Sũmæ art. 49. q. 5. lit. S. & T. & poſt eum Ochamus in 2. q. 3. art. 2. lit. G. H. I. Idem docuere Alexan. Alenſis, & D. Tho. in 5. Metaph. cap. 2. Albertus Magnus 2. Phyſicorum tract. 2. cap. 6. quos referunt, & ſequuntur Curſus Conimbr. 2. Phyſicorum ca. 7. q. 9. art. 2. concluſion. 1. & idem Suar. in Metaphyſic. diſp. 27. ſect. 2. n. 7. & 10. Nec repugnat Fonſeca in 5. Metaphyſi. cap. 2. q. 1. ſect. 4. ad 2. & q. 16. ſect. 2. §. *Verum iſta non videntur*, ſi nomine cauſſalitatis intelligatur actio agentis. Quare ſi cauſſalitas, qua cauſſa quæque influit in effectum ſuum diſtinguitur ab effectu per ipſam cauſſato; fieri non poteſt, vt cauſſalitas finalis ſit ipſa actio agentis ſumpta formaliter pro ipſa agentis cauſſalitate.

Auicen. Henricus. Ochamus. Alenſis. D. Thom. Alb. Mag. Fonſeca.

At, inquit Suarius, in dicta diſp. 23. ſection. 4. nu. 12. in fine non repugnare, vt eadem res, quæ eſt effectus cauſſæ in eo genere, in quo eſt effectus, ſit etiã cauſſalitas, quando ipſemet effectus eſt ipſamet actio: ſufficit enim (vt ait) diſtinctio rationis, vt diſtinguantur per modum cauſſalitatis, vel per modum effectus: id enim manifeſtè conſtat in cauſſalitate actiua. 14

Sed hæc ſolutio vel doctrinam falſã continet: vel difficultatem non ſoluit. Non probatur. Nam doctrina illa, ſi intelligatur de effectu cauſſæ, quæ propriè non eſt illius effectus, ſed ſolùm lato modo (qualis eſt cauſſalitas cuiuſque cauſſæ in ordinem ad ipſam cauſſam, à qua veluti emanat) veriſsima eſt: quia iſte effectus, cùm ſit cauſſalitas cauſſæ, & ad eam immediatam habeat habitudinem; non indiget alia cauſſalitate, qua eadem cauſſa in eam influat; ſed ipſamet eſt immediatus cauſſę influxus, vt omnes Philoſophi docent, & cum illis Suarius in Metaphyſica diſp. 18. ſect. 10. n. 8. & ante eum Curſus Conimb. 2. Phyſicor. cap. 7. q. 7. art. 3. ad ſecundum.

At tamen non poteſt eſſe vera doctri-

na

na illa, ſed omnibus modis eſt falſa ſi intelligatur de effectu, qui verè, & propriè eſt effectus alicuius cauſſæ, cauſſatus ab ea per veram, & propriam cauſſalitatem: quis enim, qui philoſophiam, vel primis, vt dicitur, labris tetigerit, negabit cauſſalitatem hanc à ſuo effectu, etiam ſi ille alterius cauſſę ſit cauſſalitas, neceſſariò diſtingui ſaltem ex natura rei? Nám quo pacto idem omnibus modis idem poterit eſſe vera cauſſalitas ſui ipſius? profectò cum ratio repugnet, vix id poterit intelligi.

15 Quare admittam libentiſsimè, iuxta doctrinam in priori ſenſu explicatam, cauſſalitatem finalem, vt talis eſt, dici poſſe & effectum, & cauſſalitatem cauſſæ finalis ſecundum diuerſas conſiderationes, & habitudines: erit enim cauſſalitas reſpectu termini, qui per eam cauſſatur: effectus autem, reſpectu finis, à quo veluti emanat: nam cum ab eo diſtinguatur (ſecundum aduerſariorum opinionem loquor) & ab eo emanet; vtique ab eo ſuo modo tanquam effectus dependebit: at tamen tanquam effectus immediatè emanans à cauſſa nulla mediante vera cauſſalitate. Sed quis dicet in hoc ſenſu cauſſalitatem finalem eſſe verè, & propriè cauſſalitatẽ ſui ipſius? etenim ipſa, vt ſic, non ſit à fine per aliá antecedentem cauſſalitatem, vt idem Suarius agnoſcit.

Sed in hoc ſenſu data doctrina difficultatem argumenti non tangit: quoniã nos agimus de cauſſalitate cauſſæ efficientis, vt eſt cauſſalitas cauſſæ efficientis, non verò vt eſt cauſſalitas cauſſæ finalis: & cum cauſſalitas cauſſæ efficientis, vt eſt talis, ſit effectus verè, & propriè cauſſatus à cauſſa finali, iuxta cõmunem philoſophiam ab eodem Suario probatam, idque mediante vera, & propria cauſſalitate finali, à qua tanquam à cauſſalitate naturaliter priori, neceſſariò pendet: inde inferimus cauſſalitatem ipſam finalem, qua cauſſalitas ipſa efficientis cauſſæ verè cauſſatur, ex natura rei diſtinguẽdam eſſe ab ipſa cauſſalitate efficientis cauſſæ, vt talis eſt: & ſubinde fieri non poſſe, vt ſit ipſamet actio agentis; ſiue illa ſumatur, vt eſt act⁹ qui ab agente fit, ſiue, vt eſt cauſſalitas illius in genere cauſæ efficientis.

16 Fortè reſpondebit aliquis non eſſe neceſſarium omnem cauſſalitatem diſtingui ex natura rei à ſuo cauſſato: fundamentum fortè ſumet ex doctrina eiuſdem Suarij in Metaphyſica diſp. 27. ſection. 2. n. 10: dum ait; vt vna cauſſalitas dicatur eſſe cauſſata ab altera, ſatis eſſe, quod illa non poſsit eſſe, niſi altera ſimul concurrente: at mutuus iſte concurſus non infert cauſſalitatem vnius diſtingui ex natura rei à cauſſalitate alterius. Sed qui ita reſpondet, probare debuiſſet id, quod ſine probatione ſumit: quoniam eſſe cauſſatum (ſi propriè loquendum eſt) non ſumitur ex ſimultate influxuum cauſſarum: ſed ex dependentia terminatiua illorum influxuum. Reijcitur.

17 Tertia reſponſio.

Si verò aliquis tertio loco reſpõdeat cauſſalitatem, quæ eſt realis motio, neceſſario diſtingui ex natura rei à ſuo cauſſato, ſecus, ſi fuerit motio metaphorica, qualis eſt cauſſalitas finalis. Si, inquam, ita quis reſpondeat: reijcienda eſt ſolutio: quoniam etſi cauſſalitas quę eſt realis motio, diſtinguatur ex natura rei à ſuo cauſſato; vt patet in actione agentis, & ſuo effectu: tamen, vt detur talis diſtinctio inter illa duo, non eſt neceſſarium cauſſalitatem eſſe motionẽ realem; alioquin inter cauſſalitatẽ formalem, & compoſitum (qui eſt cauſſalitatis effectus) non daretur diſtinctio ex natura rei: quod tamen eſſe falſum omnibus eſt notum. Idem dicẽdum erit de cauſſalitate materiali reſpectu ſui effectus. Satis eſt igitur ad diſtinctionẽ ex natura rei, quod cauſſalitas ſit vera, ac propria cauſſalitas, quod in cauſſalitate finali reperitur. Non placet etiam.

18 Quarta difficultas contra quintam opinionem.

Quartò; falſum eſt id, quod aſſeritur actionem agentis ſine vlla diſtinctione in re dici cauſſalitatem effectiuam, & finalem, diuerſis duntaxat reſpectibus, & dependentijs, quod non videtur rectè dictum: quoniam diuerſæ illæ dependentię apud eos, qui admittunt cauſſalitatem finalem eſſe realẽ, ſunt diuerſi modi reales, quibus idem actus, ſiue effect⁹ actionis à duabus illis cauſſis realiter dependet. Fieri igitur non poteſt, vt eadem actio, ſine vlla diſtinctione in re, ſit & dicatur cauſſalitas effectiua, & finalis. Quod autem duæ illæ dependentiæ dicant duos modos reales, ex eo probatur; quia, ſuppoſita iſta ſententia, dicunt duas cauſſalitates reales, quarum quali-

quælibet eſt modus realis, ex natura rei diſtinctus ab actu, ſiue effectu, qui per ſe pendet à duabus illis cauſsis, efficiente ſcilicet, & finali. Et quidem, quod depẽdentia à cauſſa efficiente præcisè ſumpta, vt talis eſt, ſit modus realis; cõmunis docet philoſophia, & Suar. in Metaphy. diſp. 48. ſect. 3. n. 1. & alibi ſæpè. Idem neceſſariò dicendum eſt de dependentia, qua idemmet agentis effectus depẽdet à fine, ſi dependentia illa eſt realis; nam quæ ratio probat dependentiam à cauſſa efficiente eſſe modum realem in effectu; ea etiam probat depẽdentiã à cauſſa finali, vt talis eſt, eſſe quoque realem modum in eodem effectu. Quod facilè patebit, ſi ea, quæ adducit Suarius de cauſſalitate agentis in diſp. 48. ſect. 2. n. 15. applicentur ad cauſſalitatem cauſſæ finalis: nam ſicut cauſſalitas cauſſæ agẽtis non eſt aliud, quàm dependẽtia, qua effectus pendet à cauſſa agente, quæ ipſa intrinſecè, & eſſentialiter dicit reſpectum tranſcendentalem ad agens, à quo emanat: quæ non poteſt non eſſe realis habitudo, qua & agẽs dicit agens, & effectus realiter conſtituitur in eſſe effectus agentis, vt latè oſtendit Suar. in d. ſect. 2. n. 15. 16. & 17: ſimiliter etiã cauſſalitas finalis non erit aliud, quàm dependentia, qua idem effectus pendet à cauſſa finali, quæ ipſa intrinſecè, & eſſẽtialiter dicit reſpectum tranſcẽdentalem ad finem, à quo veluti emanat, qua, & finis dicitur cauſſans, & effectus eſt, & dicitur effectus. Quod fieri nõ poteſt ſine reali habitudine, & reali quodam modo, quo effectus ſe habet ad finem. Quin potius hoc cõuenit omni cauſſalitati reali: omnis enim ſublato quocũque intellectu à parte rei facit effectũ in ſua entitate eſſe pendentẽ à ſua cauſſa. Quod cũ ſit aliquid à parte rei, nec ſit aliqua entitas abſoluta, aut relatiua. vt contra 4. ſententiam iam aduertimus, vtique erit modus aliquis realis. Quare ſuppoſita prædicta ſententia concedẽdum eſt dependentiam illã, qua idẽ agẽtis effectus per ſe pendet à cauſſa finali, eſſe modum realem ipſius effectus.

19 Reſponſio ad præcedẽtem rationẽ

Sed reſpõdebit aliquis dependentiã illius actionis à fine, eſſe quidem modũ realẽ actus, qui fit; indiſtinctũ tñ ex natura rei à modo reali depẽdentiæ effectiuæ: ita vt vtraq; depẽdentia cõſtituat vnum modũ realem, qui diuerſis reſpectibus dicatur cauſſalitas effectiua, vt emanat ab agente: & finalis, vt emanat à fine: quę videtur eſſe mens Suarij in d. diſp. 23. ſect. 4. n. 13. Sed hæc reſpõſio nequaquã admitti debet. Primò; quia ille modus, vt eſt cauſſalitas, & depẽdentia ab agẽte, verè, & propriè eſt effectus cauſſatus à cauſſalitate, & dependentia à fine, vt cũ cõmuni philoſophia ab eodem Suario recepta oſtendimus in præcedẽti argumento. Implicat autẽ, vt ibi diximus, idẽ ſine vlla diſtinctione in re eſſe cauſſalitatẽ, & cauſſatũ propriè ſũptũ: fieri igitur non poteſt, vt modus, qui eſt depẽdẽtia ab agẽte, ſit ex natura rei indiſtinctus à modo, qui eſt depẽdentia à fine. Deinde fieri poteſt, vt manẽte eadẽ numero depẽdentia à fine, varietur depẽdentia à cauſſa efficiẽte, & è cõtrario, manente eadẽ dependẽtia effectiua varietur dependẽtia finalis: ergo illę dependentię ſunt inter ſe diſtinctæ, nõ per ſolos reſpectus rationis, diuerſaſq; conſiderationes, ſed ex natura rei. Conſequentia valet ex doctrina inter philoſophos recepta, probataq; ab eodẽ Suar. in Metap. diſp. 6. ſect. 2. n. 2. ſeparationẽ ſcilicet vnius ab alio, ſiue illa mutua ſit ſiue non mutua, ſignũ eſſe inter ea dari maiorẽ diſtinctionẽ, quã rationis, atq; adeò dari actualẽ aliquã ex natura rei. Antecedens quoad vtramq; partem eſt notũ: ſuppoſito quod in eodem effectu poſſunt variari dependentiæ effectiuæ, & finales, & de dependentia effectiua id fatetur Suarius in Metaph. diſp. 18. ſect. 10. n. 8. & latiùs diſp. 20. ſect. 5. n. 13. poteſt enim fieri, vt qui effectus nunc pendebat ab hac cauſſa agente, poſtea pẽdeat ab alia. Idẽ dicendũ eſt de depẽdẽtia finali: poteſt enim agens liberum id, quod modò in vnũ finẽ referebat, illo relicto, in aliũ referre. Quibus poſitis patet prior pars antecedẽtis, quia poteſt Deus effectũ, quẽ mediãte cauſſa inſtrumẽtali pducebat pter hũc finẽ; eundẽ ſe ipſo immediatè pducere pter eũdẽ finẽ: in quo caſu nõ poteſt nõ variari depẽdentia effectiua, vt idẽ Suar. docet in d. ſec. 5. n. 13. Et qui grã ſtudendi illuminauit domũ hac cãdela: & qui grã bibẽdi applicãto igne calorẽ in aquã produxit; poteſt manẽte eodẽ fine cõſeruare idẽ numero lumẽ appoſito alio lumi- Admitti nõ debet.

K noſo

noſo, eundem itẽ calorẽ applicato alio calefaciẽte. Poſterior verò pars antecedentis eſt etiã manifeſta; quia poteſt agẽs liberũ illud ipſum, quod gratia hui⁹ finis faciebat, facere gratia alterius: qui enim medicinam propter Petrum ſanandum nunc præparabat; poteſt eãdem non propter Petrum, ſed propter Ioannem præparare.

Accedit etiam quia fieri non poteſt, vt eadem res, ſiue idem realis modus ſine vlla diſtinctione in re ſit cauſſalitas cauſſarũ diuerſi generis: nulla enim dabitur inſtantia; nam, quæ à Suario adducuntur in dicta diſp.23. ſect.4.nu.13. multa ſupponunt, quę vel ſunt falſa, vel dubia: nam eiſdem argumentis impugnari debent. Id verò, quod adducit vnã ſcilicet, & eandem actionem, ſiue cauſſalitatem eſſe primæ cauſſæ, & ſecundæ nihil ad rem facit: quoniam cauſſa prima, & ſecunda: quãuis in ſuo ordine ſingulę ſint totales: tamen aliquo modo dicuntur partiales, vnam totalem cauſſã, veluti complentes, vt colliges ex Curſu Conimb.2.Phyſi.cap.2. q.12. ar.3.ad 3.

21 Ex quibus omnibus videtur concludendum fieri non poſſe, vt vna, & eadem actio diuerſis reſpectibus, & conſiderationibus ſit cauſſalitas cauſſæ efficientis, & finalis. Prætereà etiam fieri non poſſe, vt eadẽm actio ſit vna realis dependentia virtualiter duplex, vt quidã ex Philoſophis poſterioribus pro illius opinionis defenſione ſunt commenti: nam ex ijs, quæ diximus, euidenter patet inter dependentiam effectiuam, & finalem conſtituendam eſſe diſtinctionem actualem ex natura rei; ita vt ambæ, & ab effectu, & inter ſe ſaltem modaliter diſtinguantur: idque ſi ſupponamus cauſſalitatem cauſſæ finalis poſitã eſſe in dependentia effectus à fine, prout ab eo veluti emanat. Cum verò id nõ admittant aduerſarij, qui negant cauſſalitatem finalem ſuperaddere actioni aliquem modum realem (& in hoc quidem rectè:) cõcludendũ eſt cauſſalitatẽ finalem nõ eſſe idẽ cum actione agẽtis.

22 *Vltima obiectio cõtra quintam opinionem.* Poſtremo cõtra eandem opinionem poſſumus obijcere: quoniam finis ſua cauſſalitate allicit voluntatem ad volẽdum, vt aduerſarij admittunt; non poteſt autem eam allicere per volitionem actualem voluntatis: ergo cauſſalitas finalis non eſt ipſa volitio. Maiorem admittunt aduerſarij. Minor probatur; quoniam voluntas volẽs iam eſt allecta ad volendum: nec enim vellet, niſi eſſet ad volendum determinata: nec facilè intelligitur quomodò voluntas volitione elicita alliciatur à fine ad eliciendã volitionem. Si reſpondeas voluntatem volendo, ſe determinare; & determinando ſe, velle: iuxta veriſsimam Theologorũ doctrinam, quam nos alibi docuimus, & docet Suar.lib.1. de Auxilijs cap. 17. n.3. Non erit igitur mirum, ſi voluntas eadem volitione, qua vult; ſe alliciat ad volendum. Si inquã ita reſpondeas; aduertam doctrinam illam ab ijs, qui bene theologizant, ita declarari; vt voluntas eadem volitione, qua vult, ſe determinet: non tamen prout illa eſt actualis volitio, qua voluntas actu vult; ſed prout eſt volitio quædam virtualis ſui ipſius; quæ ſupra ſe ipſam reflectitur; etenim determinat ſe per ipſam volitionẽ, quaten⁹ eſt volitio, qua virtualiter vult ſe velle, vt nos latè aduertimus in præcedente art. §. 8. Ita fiet, vt cauſſalitas finis, ſi eſt volitio, ſicut volunt aduerſarij, non ſit volitio, prout eſt actualis volitio, ſed prout eſt volitio virtualis: at volitio iſto modo ſumpta non eſt cauſſalitas volũtatis, vt eſt agens, realiterq; eliciens volitionem. Iam verò volitio, quatenus eſt virtualis ſui ipſius volitio, non realiter elicitur, ſed ſolùm virtualiter. Sed cur rem ad has anguſtias redigemus?

§. 3.

Reſolutio Quæſtionis.

PRo reſolutione huius difficultatis aduertendum eſt cauſſam finalem veram eſſe cauſſam, & realem: attamen eſſe quodammodo moralem; quod pleriq; philoſophorum aduerterunt, & probauit Suar. in d.diſp.23.ſect.4. n.17. in fin. Quare de ea non eſt eodem modo per omnia philoſophandum, quo de cęteris cauſsis, maximè de efficiente philoſophamur, vt idẽ Suarius loco citato videtur inſinuare: cauſſabit igitur ſuum effectum, & in illum influet ad modum cauſſę moralis, ideſt per cauſſalitatem quodãmodò moralẽ. Cauſſa verò moralis hoc ſibi vẽdicat, quod nõ habet influxũ poſitiuum, quo effectum attingat, & cauſſet, vt videre eſt in conſulente, quẽ eſſe cauſſam efficientem aſſerit Ariſto. ſecun- 23 *Aduertẽtia ad reſolutionem quæſtionis.* *Ariſtotel.*

ſecũdo Phyſicorum cap.3.text.29. & in 2.Metaphy.cap.2.tex.2: is enim ſuo cõſilio influit in effectum non influxu phyſico,& poſitiuo; ſed influxu quodam morali, quem appellare poſſumus intentionalem.

24 Vera reſolutio.

Hoc ſuppoſito, ita puto philoſophãdum eſſe de cauſſalitate cauſſæ finalis, vt dicamus non eſſe influxum aliquem poſitiuum, & ſubinde non eſſe entitatẽ, vel modum poſitiuum alicuius entitatis, qui à fine veluti emanet: ſed eſſe ſolum influxum quendam moralem, vel (ſi mauis) intentionalem; quo finis ſuũ effectum attingit ſolùm intentionaliter; ad eum prorſus modum, quo voluntas dicitur eſſe in re amata, in qua eſt, non quidem realiter, ſed intentionaliter dũtaxat per effectum ſui amoris. Attractio igitur eius, quod ab agente fit, vt ſcilicet fiat intuitu, & gratia finis (in qua cauſſalitatem finalem conſtituim⁹) nec erit aliqua entitas, nec modus entis à fine veluti reſultans: ſed erit intẽtionalis quædam motio, qua finis efficit, vt agentis effectus in fieri ita pendeat ab ipſo fine, vt fiat intuitu ipſius.

25 Præcedens reſolutio cũ 1. opinione conſentit.

Hæc opinio cõſentit cum prima opinione, quam §. 1. retulimus, quatenus aſſerit cauſſalitatem finalem nihil reale ponere, aut in fine, aut in agente, aut in effectu. Quod ſi nihil reale ponit; vtique nec erit entitas, nec entitatis modus, & ſubinde non erit influxus poſitiuus; quia omne poſitiuum, vel eſt ens, vel modus entis. Cum verò opinio illa aſſerat finem cauſſare, non eſſe aliud, quàm finem amari, & deſiderari (ita expreſſè D.Thom. & Ochamus) finis verò vt amatus, & deſideratus nullo poſitiuo influxu cauſſet, ſed ſolum intentionali, qui fit per affectum, quem moralis conſideratio expendit; profectò noſtra ſententia verè eſt ſententia D. Thomæ, & Ochami; nec ab ea longè eſſe videtur Benedictus Pereira lib. 8. de Principijs rerum naturalium cap. 2. in fine, dum ait: *Finem ideo metaphoricè mouere, quia perinde ſe habet, ac ſi moueret.* Quod non alia ratione verum eſſe poteſt, niſi quia non mouet phyſicè, ſed ſolùm moraliter: quæ moralis motio expenditur penes motionem, quæ actiuè fit per affectum; amorem inquam, cuius motio eſt intentionalis, vt iam diximus.

D.Thom. Ochamus. Pereir.

Hæc opinio non aliter melius probari poteſt, quàm ex impugnatione aliarum: inde enim facilè patebit cauſſalitatem cauſſæ finalis nec eſſe entitatẽ, nec modum realem entitatis: & ſubinde non eſſe influxum aliquem poſitiuũ, & realem ſecundum phyſicam conſiderationem. Supereſt igitur, vt ſit influxus ſolùm ſecundum conſiderationem moralem; qui, vt diximus, ſolùm intentionaliter influit per intentionem affectus voluntatis: nam ſecundum hanc cõſiderationem verum eſt id, quod à Patribus, & philoſophis dici ſolet voluntatem trahi ad rem amatam: á ſe exire in eam: & tandem in ea eſſe potius quã in ſe: qui loquendi modi non ſunt veri ſecundum conſiderationem phyſicam; ſed ſecundum ſolam conſiderationem moralem, quæ non tam expẽdit motiones, quæ realitatibus fiunt, quàm eas, quę fiunt affectibus voluntatis, & appetitus. Igitur ſicut voluntas trahitur à fine amato: ita finis amatus trahit eam, non quidem tractione reali, quę fit per motum phyſicum: ſed tractione morali, quæ fit per affectum, ſiue actiuè, ſiuę paſſiuè explicatum: finis enim amatus trahit voluntatem per affectum amationis paſſiuæ: voluntas verò amans trahitur per affectum amationis actiuæ. Et profectò iuxta hunc dicendi modum facilè intelligimus in quo ſenſu finis metaphoricè moueat: mouet enim motu metaphorico, quia mouet motu morali per intentionem affectuum; qui ad modũ motionis phyſicæ explicatur. 26 Probatio præcedentis reſolutionis.

Quæ omnia non parùm confirmantur, ſi expendas cauſſam finalẽ non mouere, niſi obiectiuè exiſtat in intellectu: quæ exiſtentia maximè eſt conſentanea modo cauſſandi ſibi proprio, de quo inferiùs dicemus.

§. 4.

Soluuntur argumenta contra datam reſolutionem.

Contra datam reſolutionem dupliciter obijci poteſt: primum, quia vel iſte influxus intentionalis, atque moralis eſt aliquid, vel nihil. Si nihil: ergo cauſſa finalis verè nõ cauſſat: nam cum cauſſa non cauſſet niſi mediante ſua cauſſalitate; ſi cauſſalitas eſt nihil; cauſſa verè nõ cauſſabit. Si eſt aliquid, ergo vel entitas, vel modus entis. 27 Primum argumentum.

Secundum argumentũ. Deinde, quia hæc duo non videntur conſequenter dicta; quod ſcilicet cauſſa finalis ſit verè, & per ſe cauſſa, & quod ſit cauſſa moralis: nam cauſſa moralis apud verè philoſophantes non eſt per ſe cauſſa, ſed ſolum per accidens, vt aduertit Suar. in Metaphy. diſp. 17. ſect. 2. n. 6. & ante eum Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 2. q. 5. ſect. 1. *Fonſeca.*

28 Solutio primi. Ad primum reſpondetur influxum illum intentionalem per modum affect', nec eſſe purum nihil: nec eſſe aliquid ex natura rei diſtinctum à fine, illique ſuperadditum: ſed eſſe ipſum finem, non ſimpliciter; ſed prout connotat actualẽ dependentiam effectus à fine in ſuo fieri; ortam ex ſympathia, ſeu naturali cõuenientia, & conſenſu, qui eſt, non ſolùm inter finem, & appetitum agentis, ſed etiam inter finem, & effectũ ipſum. Quæ fuit plurimorum opinio, teſte Suario in dicta diſp. 23. ſect. 4. n. 10. in 4. ſententia, quam tribuit Fonſecę in 5. Metaphyſi. cap. 2. q. 13. an verè? aliorum ſit iudiciũ. Si illius fuiſſet, vtique magis mihi placuiſſet, quanuis Suario diſplicuerit: leui tamen (ni fallor) fundamento: nam id, quod ait concurſum nunquam ſignificare cauſſã ipſam, ſed eſſe aliquid, quod proximè fluit à cauſſa in ſuo genere; nõ eſt verum in cauſſalitate morali, vt ex dictis patet: nec oppoſitum ipſe probauit ibi diſp. 18. ſect. 10. n. 5. & 6. *Fonſec.*

29 Solutio ſecundi. *Ariſt.* Ad ſecundum negandum eſt cauſſam moralem non eſſe cauſſam per ſe; ſed per accidens: oppoſitum enim mihi probat Ariſt. in 2. Phyſicorum cap. 3. tex. 29. & in 5. Metaphyſic. cap. 2. tex. 2: dum definitionem cauſſæ efficientis primo loco tribuit conſulenti, ita inquiens: *Id vnde primum principium eſt motus, & quietis; qualis eſt is, qui conſuluit, & pater filij.* Et inferius in dicto cap. 3. tex. 31. & in dicto cap. 2. tex. 3. ita habet: *At ſemen, medicus, quiquè conſuluit, & omnino efficiens; omnia sũt cauſſæ, vnde eſt mutationis principium; vel quietis, vel motus.* Non eſt igitur cauſſa moralis à veris cauſſis reijciẽda, cum Ariſtoteles conſulentem (qui ſolùm moraliter cauſſat) inter veras cauſſas efficiẽtes ſemper enumeret: imò etiã in priori loco. Nec doctores, qui in contrariũ obijciuntur, oppoſitum docent: quia ſolùm volunt cauſſam moralem ſecundũ conſiderationem phyſicam (quæ ſolùm expendit realitates) non eſſe cauſſã, niſi per accidens; & rectè ſanè, quia cauſſalitate reali non per ſe, ſed per accidens attingunt effectum. Vnde ſtatim docẽt cauſſam moralem ſecundum cõſiderationem moralem, non eſſe cauſſam per accidẽs, ſed per ſe; quod ſatis eſt, vt ſimpliciter dicatur cauſſa per ſe: ſiquidem agẽtia phyſica, ſaltẽ intellectualia phyſicè agere non poſſunt, niſi cum phyſica cauſſalitate ſimul cõcurrat cauſſalitas cauſſæ finalis: quę, vt diximus, cõcurrit ad modum cauſſę moralis influendo, nõ per motionem realem, ſed per motionẽ affectuum, quę eſt metaphorica. Ob quã rationem cauſſa finalis pertinet ad philoſophum naturalem: non quod influat per concurſum poſitiuum, & realẽ, ſed quia nullus poteſt dari phyſicus cõcurſus, niſi cum eo ſimul concurrente concurſu morali.

ARTICVLVS VII.

An cauſſa finalis vnam tantùm habeat cauſſalitatem? an plures?

§. 1.

Referuntur opiniones, & difficultates, quæ excitantur.

IN reſolutione huius difficultatis nõ conſentiunt Philoſophi: quidam, vnã tãtum cauſſalitatem admittunt: alij autem plures; ſed nec hi eodem modo rem explicant.

Prima opinio ponit duas cauſſalitates erga cauſſam agentem. Vnam, qua mouetur agens, vt velit agere propter finem: alterã, qua mouetur, vt actu agat. Ita Ochamus in 2. q. 3. art. 2. lit. I. Alij volunt finem exercere vnam cauſſalitatem erga cauſſam agentem: alterã erga media. Priori mouet agentem, vt adhibeat media: poſteriori mouet media, vt actu adhibeantur. Ita ſenſiſſe nõnullos refert Fonſeca. Cum hac opinione concordant Iauellus lib. 5. Metaphy. q. 5. & Benedictus Pereira lib. 8. de princ. rerũ natur. c. 2. Qui tamen poſteriorem cauſſalitatem in eo conſtituunt, quod finis tribuat medijs bonitatẽ, ſiue amabilitatem, vt fiãt gratia illius cõſequẽdi. Eſt tertia ſententia, quæ videtur tribuere fini duas cauſſalitates; vnã propriã, ſed non ita perfectã, qua finalizat ſibi amorẽ, quo appetitur: alterã perfectiſsimã, qua Prima opinio. *Ochamus.* Secunda opinio. *Fonſeca.* *Iauellus.* *Benedictus Pereira.* Tertia opinio.

qua finalizat ea omnia, quæ circa media inſiſtunt. Hæc ſententia non eſt aliena à Curſu Conimbr. 2. Phy. cap. 7. q. 22. art. 1. §. *Hæc tamen controuerſia*.

Quarta opinio. Quarta adhuc eſt opinio, quæ cũ cæteris duas admittit cauſſalitates finales; quarum vnam tribuit fini, prout nõdum eſt habitus: ſecundam fini, prout iam eſt poſſeſſus. Prior cauſſalitas poſita eſt in motione agentis ad agendum gratia finis conſequendi: poſterior ponitur in quietatione, ſiue ſatiatione agẽtis in fine iam conſecuto. Hanc probauit Suar. in Metaph. diſp. 23. ſect. 1. n. 11. & ſect. 3. n. 14. 15. 16. Et videtur fuiſſe Caiet. 1. 2. q. 1. art. 1. §. *Ad quorum euidentiã:* quo in loco duos in fine agnoſcit finalizandi actus; vnum, quo mouet appetitũ ſecundum actũ deſiderij, idq; prout eſt futurus; alterum, quo illũ mouet ſecundum actum delectationis, prout eſt acquiſitus. (Caiet.) Poſtrema ſententia vnicam tãtum cauſſalitatem tribuit cauſſæ finali, tã reſpectu agentis, quàm reſpectu mediorum, quàm etiam reſpectu finis acquiſiti, & poſſeſſi. Hęc videtur ſententia Fonſecę in 5. Metaph. cap. 2. q. 10. ſect. 3. (Vltima ſententia. *Fonſeca.*)

2 Quæ difficultates ex propoſitis opinionibus oriantur. Ex his opinionibus iã patet quæſtionẽ propter diuerſas difficultates, quas inuoluit, eſſe difficilem. Prima difficultas excitatur in prima ſententia, an finis duplici cauſſalitate moueat agentẽ, vt ſcilicet velit agere, & vt actu agat? Secunda difficultas colligitur ex 2. opinione, an ſcilicet finis vnã cauſſalitatẽ exerceat erga cauſſã agentem, & alterã erga media? Tertiam difficultatem mouet opinio 3. an cauſſalitas, qua finis finalizat ſibi ea, quę circa media inſiſtũt; ſit diuerſa à cauſſalitate, qua finis finalizat ſimplicem actum amoris? Poſtrema dubitatio petit quæſtionem, an finis acquiſitus vlteriorem aliquam cauſſalitatem exerceat, reſpectu delectationis, diſtinctam à cauſſalitate, qua ſui acquiſitionem finalizauit? Singulas iſtas difficultates ſingulatim explicabimus.

§. 2.

Reſoluitur prima difficultas de fine reſpectu voluntatis volentis agere, & agentis.

3 Prima difficultas circa primam opinionem. PRima difficultas, quam 1. opinio mouet, inquirit: An finis eadẽ cauſſalitate, qua mouet agens, vt velit agere, & adhibere media propter finẽ; moueat etiã ipſum agens, vt actu agat?

(D. Thom. Caiet.) Pro explicatione aduertendũ eſt cũ D. Thoma, & Caiet. 1. 2. q. 26. ar. 4. duplicem dari ordinem, ſiue habitudinem in voluntate erga finem amatum: vnã intentionis; alterã executionis; nã priuſquam voluntas exequatur realem conſecutionẽ finis, prius debet velle aſſequi finẽ & deliberare de medijs, quibus ille aſſequendus eſt, vt deinde accedat ad executionem. Quare ante ordinẽ executionis præcedit ordo intentionis, in quo voluntas vult aſſequi finem, & eligit media, quibus vult finem acquirere. Quo finito ſequitur ordo executionis, in quo mouetur ad exequenda ea, quæ voluit, & decreuit.

Senſus difficultatis. Ex his iam patet ſenſus difficultatis: inquiritur enim, an finis eadẽ cauſſalitate, qua mouet voluntatẽ, vt intendat finẽ acquirere, & eligit media accõmodata, quibus finis eſt acquirẽdꝰ; moueat eandem, vt imperet executionẽ, & vtatur potentijs executiuis eas ad opus applicando?

4 Negatiua ſententia. Huic quæſtioni 1. opinio reſpõdet negatiuè: putat enim finem duplicem exercere cauſſalitatem erga cauſſam agentem; vnam, qua eã mouet, vt velit, & intendat finem, & ea, quæ ſunt ad finem; alteram, qua eandem mouet, vt actu exequatur eã, quę ad conſequendũ finem ſunt excogitata, & electa. Et hæc videt fuiſſe opinio Ochami, quem citauimus.

Oppoſita probanda cum Fonſeca. Nos oppoſitam ſententiã probamus cum Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 3. ſuperuacaneum enim eſt ponere duas cauſſalitates, ad ea, quæ proponũtur. Nam qua cauſſalitate agens mouetur, vt velit adhibere hęc, vel illa media gratia conſequendi finem; eadem actu adhibet illa, ad eum conſequendũ. Hæc eſt ratio Fonſecæ, in qua ſine probatione ſumitur, quod probandũ erat. Quare fũdamentum ex eo melius ſumetur; (Fundamentum vnde ſumendum.) quoniã finis ad vtrũq; ordinem, intentionis inquã, qua vult agere; & executionis, qua actu agit, nõ aliter cõcurrit, quam voluntatem ſua bonitate alliciẽdo, & ipſius actionem trahendo, vt fiat gratia ipſius. Nã ſi quis quęrat, propter quid mouetur voluntas ad deſiderandũ finem, ad ineundum conſiliũ de medijs, ad eligendum ea, quę aptiora ſunt? nihil aliud reſpondendum erit, quàm voluntatẽ ad hęc omnia moueri propter bonitatem

nitatem finis: etenim bonitas illius eã allicit ad deſiderium habendi finem, ad conſultationem de medijs, ad electionẽ illorum. At hoc idem reſpõdendum eſt, ſi quis inquirat, à quo moueatur voluntas, vt imperet executionem, & vtatur potentijs executiuis applicando eas ad opus: nam ad hęc omnia verè mouetur ex bonitate finis, cuius realem aſsecutionem intendit: quę enim bonitas mouet voluntatem, vt velit ſcribere, ea ipſa eandem mouet, vt actu ſcribat. Nec aliud colliges ex Ochamo, ſi attentius illum legeris.

5 Dubitatio. Dubitabit aliquis, an ſaltem dentur duæ cauſſalitates numero diſtinctę; quarum vna moueat cauſſam agentem, vt velit agere: altera, vt actu agat? Nam quod non diſtinguantur formaliter tãquam cauſalitates diuerſę rationis, prę cedens ratio manifeſtè conuincit: eadẽ enim bonitas ſub eadem formali ratione cauſſandi eſt cauſſa allectionis, & attractionis ad motionem vtriuſque ordinis. Ad quæſtionem reſpondendũ eſt Reſponſio. cauſſam finalem diſtinctis numero cauſſalitatibus mouere ad illa duo: nam diſtinctis numero cauſſalitatibus concurrit ad effectus, qui pertinent ad ordinẽ intentionis, & ad eos, qui ſpectant ad ordinem executionis. Quin potius tot in cauſſa finali erunt cauſſalitates ſolùm numero diſtinctæ, & ſucceſsiuè ſe habẽtes, quot ſunt effectus, qui ab agẽte fiũt, tam interius in ipſomet agente, quàm exteriùs in medijs. De hoc tamen commodius diſſerendum erit in ſequenti q. in qua agemus de effectis cauſſę finalis. Nunc ad noſtrum inſtitutum ſatis ſit, Reſponſionis ratio. quod ordo intentionis non ſolùm natura, ſed interdum tempore præcedit ordinẽ executionis. Ergo cauſſalitas, qua finis concurrit ad ea, quę pertinent ad ordinem intentionis, neceſſariò erit numero diſtincta à cauſſalitate, qua concurrit ad ea, quæ pertinent ad ordinem executionis: nam cauſſalitas cauſſæ agẽtis, quam finis cauſſalitas ſemper comitatur, eſt etiam numero diſtincta: finem autẽ ad hos etiã act⁹ immediatè cõcurrere; nõ verò mediatè & remotè: in ſequẽti q. cõmodius oſtendem⁹. Et fortè Ocha. dũ in cauſſa finali admittit duas cauſſalitates; agit de cauſſalite ſolo numero diſtincta: in quo ſẽſu opinio eſt veriſsima.

§. 3.

Reſolutio ſecundæ difficultatis de fine reſpectu agentis, & mediorum.

Secunda difficultas excitatur in 2. opinione; & petit an finis habeat vnam cauſſalitatem erga cauſſã agẽtem; alteram erga media? vt ſtatus difficultatis magis appareat, præmittendũ eſt cauſſã agentem, abſoluto intẽtionis ordine, in quo decernũtur ea, quę ad finis conſecutionem ſunt eligenda, incipere ordinem executionis ab actu imperij, quo imperat executionem decretorũ: actum imperij ſequitur vſus, quo mouentur potentiæ executiuę, & applicantur ad executionem ſibi imperatã. Ad duos iſtos actus conſequũtur actiones externarum potentiarum, quæ exequuntur imperiũ: actiones verò conſequũtur effecta, ideſt media ad realẽ cõſecutionem finis. Exemplo res illuſtrabitur. Electa atq; decreta potione adcõ ſequendã ſanitatem voluntas imperat pręparari potionẽ: volitio, quę ſe habet per modũ vſus, applicat potẽtias externas ad confectionẽ potionis: potẽtiæ applicatæ eliciũt ſuas actiones, quib⁹ potio perficitur, & tandẽ ſumitur gratia ſanitatis cõſequendę. Ex quibus patet in ordine executionis duo ſe habere ex parte cauſſę agẽtis; & duo ex parte mediorũ. Ex parte agẽtis datur imperiũ, & vſus, ex parte mediorũ dantur actiones imperatæ, & effecta earũ, quæ ſunt media, quibus finis realiter acquiritur. Ad omnia cõcurrit finis ſua cauſſalitate. Nã volũtas (quę eſt cauſſa agẽs) gratia cõſequendi finẽ imperat ea, quę ſũt decreta: deinde eiuſdẽ finis gratia vtiẽ potentijs executiuis ad executionẽ decretorũ. Porro actiones, quę gratia finis imperãtur, eliciũtur à potentijs, & tandẽ media ipſa (quę ſũt actionũ externarũ effecta) fiũt gratia cõſequendi finem. Status difficultatis.

6 Secunda difficultas circa 2. opinionem. Præmiſſum ad explicatonẽ cõtrouerſiæ.

Hinc iã patet ſenſus, & vera explicatio ꝓpoſitæ difficultatis: inquiritur enĩ vtrũ finis duplicẽ habeat cauſſalitatẽ: quarũ altera cõcurrat ad duos illos actus volũtatis; imperij inquã, & vſus: altera verò cõcurrat & ad media, quæ ꝑ actiones potẽtiarũ exequentiũ efficiũt, & ad eaſdẽ actiones, quę media efficiũt? Vtrũq; enim ſub nomine mediorũ cõtinetur. Sed adhuc difficultas ꝓpoſita duplicẽ poteſt habere ſenſũ. Vn⁹ eſt, an finis ad

ad illa duo cōcurrat duab⁹ cauſſalitatib⁹ diuerſę rationis? ſecundus eſt, an cōcurrat diuerſis cauſſalitatibus ſolo numero diſtinctis?

7 Referuntur diuerſi dicēdi modi. Difficultatem in ſenſu à nobis explicato nō eodem modo omnes diſſoluūt. Nam auctores ſecūdæ, & tertiæ opinionis indiſtinctè attribuunt cauſſæ finali duplicem cauſſalitatē: vnam, erga cauſſam agentem ad actiones imperij, & vſus: alteram erga media, actioneſq; externas, quibus producuntur, & applicātur ad finis conſecutionem. Et ſi illorū mens diligentius inſpiciatur, videntur admittere duas iſtas cauſſalitates eſſe diuerſæ rationis. At vnicam dandā eſſe cauſſalitatem numero, aſſerendum erit ab eo, qui probauerit opinionem Suarij in Metaphyſi. diſp. 23. ſect. 4. num. 17. & 18. vbi docet eādem volitionem, quæ ſe habet per modum vſus prout pendet à fine eſſe cauſſalitatem finalem ipſiuſmet volitionis, & actionis externæ, effectuſq; per ipſam producti: diuerſo tamen modo; quia ad actum interiorem, vt ait, intrinſece, & immediatè terminatur: ad exteriorem autem, & effectum eius extrinſecè tantum, & remotè. Qua ſuppoſita opinione dicendum eſt finem vna, & eadē numero cauſſalitate influere, & in cauſſam agentem, & in media. *Fonſeca.* in qua etiam ſententia videtur eſſe Fonſeca in vltima opinione relatus in 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 3. Dum ait, vt media gratia finis adhibeantur, non eſſe opus alia actione cauſſandi, præpter eā qua agens permotum eſt á fine, ſiquidē eadem ratione cauſſandi, & agens mouetur à fine, vt velit adhibere media illius gratia, & media ipſa illius gratia adhibentur.

8 Eligitur media quædā via. His tamen non obſtātibus media via eligenda eſt: vt ſcilicet finis erga cauſſam agentem, & erga media pluribus quidem cauſſalitatibus concurrat, non tamen diuerſę rationis, ſed ſolùm numero differentibus. Quod pluribus, & diſtinctis cauſſalitatibus finis concurrat ad cauſſam agentem, & ad media in ſenſu explicato; volumus eſſe ſuppoſitum, diligētius id probatur inferius in quęſtione ſequente, quæ erit de effectibus cauſſæ finalis; vbi & Suarij, & Fonſecæ fundamenta expendemus. Quod verò illæ duæ cauſſalitates ſolo numero diſtinguantur; eodem argumento oſtendi poteſt, quo in prima difficultate vſi ſumus: nam ad vtraſque concurrit finis per ſuam bonitatē vt amatam, attrahat tem ad ſe vtriuſque ordinis actiones. Quare quæ ratio cauſſandi in fine ſatis eſt ad trahendum actiones internas agentis: ea ſatis etiā erit ad trahendū actiones externas, & media per ipſas producta. Nec duæ illæ opiniones ſecunda inquam, & tertia probabili aliquo fundamento diuerſam rationē cauſſandi probare poterunt: nam quod tertia opinio adducit de bonitate ſiue amabilitate, quām finis tribuit medijs, friuolum eſt: id enim, vel falſum eſt (quia media ſuam propriam habent bonitatem, dependētem tamen à bonitate finis, vt ſupra diximus q. 2. art. 4. §. 4.) vel ad eam bonitatem, & amabilitatem non concurrit in genere cauſſę finalis, ſed formalis, vt ibi oſtendimus verſ. *Addidimus tamen ſuperius.* Quod adhuc inde confirmatur, quia finis non poteſt finaliter concurrere niſi ad effectum, ad quem agens ſua actione concurrit efficienter, vt docet recepta philoſophia. At verò ad illam amabilitatem (quę denominatione ſola extrinſeca à fine communicatur) cauſſa agens nequaquam concurrit. Sed hac de re rurſus inferius erit ſermo.

§. 4.

Reſolutio tertiæ difficultatis de fine reſpectu amoris finis, & eorum actuum, qui ſunt ad finem.

Tertię difficultati nullus datur locus apud eos, qui volunt finē non concurrere ad amorem ſui in ratione cauſſæ finalis: quæ ſententia ſicut habet patronos doctiſsimos; ita etiam plurimū habet probabilitatis. Sed quia oppoſita ſententia inter recentiores forſitan eſt communior, & ſatis probabilis, vt inferius oſtenſuri ſumus: proinde de ea præſuppoſita inquirendum eſt, an cauſſalitas, qua finis ad amorem ſui cōcurrit, ſit eiuſdem, an verò diuerſæ rationis cum cauſſalitate, qua concurrit cum cæteris actibus, qui circa finem inſiſtunt. Quam difficultatem apud Philoſophos intactam inuenies. In qua ſupponimus finē diſtinctis cauſſalitatibus concurrere ad ſimplicem amorem ſui: & ad cæteros actus: nam voluntas diſtinctis etiam actionibus illos actus efficienter 8 Iuxta quā opinionem excitetur difficultas.

cienter producit. Quare tota difficultas eſt, an cauſſalitas, qua finis ſui amorē finalizat, ſit diſtinctę rationis à cauſſalitatibus aliorum actuum?

Quæſtio mihi videtur pro vtraque parte probabilis: affirmatiua tamen videtur probabilior. Poſterior pars inde conſirmatur; quoniam finis ſub alia ratione mouendi concurrit ad ſimplicem ſui amorem, & ad alios actus. Igitur cauſſalitates erũt diuerſæ rationis. Probatur conſequentia; quia ratio cauſſalitatis per ſe pendet ex ratione formali cauſſandi. Antecedens probatur: quoniam licèt bonitas finis ſemper ſit finiformalis ratio cauſſandi finaliter, vt ſupra diximus artic.2. tamen non ſemper eſt proxima ratio cauſſandi: interdum enim cauſſat ſub nuda, ac præciſa ratione bonitatis: interdum verò non ſub nuda illius ratione, ſed ſub ratione bonitatis amatæ: vtraque cauſſandi ratio neceſſariò videtur admittenda, ſi vera eſt ſententia, quam ſupponimus. Nā primum voluntatis actum circa finem, ſimplicem inquam ipſius finis amorem, finis finalizat ſub nuda ratione bonitatis: amor enim ille elicitur propter ipſā finis bonitatem nudè ſumptam: cũ tamen cæteros omnes actus finalizet ſub ratione bonitatis, vt amatę. Hinc efficitur, vt finis ſortiatur diuerſam rationē cauſſalitatis erga hos, & illum actum: hos enim finalizat ſui acquirendi gratia; quia ratio amoris excitat acquiſitionis deſiderium, & intentionem. Primum verò actum non ita finalizat, ſed gratia ſolius conuenientię, quam habet bonitas finis ad appetitum ſiue voluntatem. Ex quo rurſus infertur, vt cæteros actus finalizet ſub aliqua ratione medij, amorē verò ſui abſque vlla medij ratione.

...tiua, quę probatur.

11 Fauent huic ſententiæ, qui cũ Curſu Conimbricenſi in dicta q.22.art.1. concipiunt vnam generalem rationem in cauſſalitatibus, atque effectis finalibus; nempe cauſſare, vt aliquid fiat propter bonitatem finis, ſiue illud fiat, & requiratur finis, ſiue, vt agens illi vniatur. Nam qui generalem rationē admittit; admittat neceſſe eſt rationes ſpecificè diuerſas. Cui etiam fauent, qui volunt cauſſalitatem finis non fuiſſe adæquatè explicatam à D. Thom.1. contra gent. cap.75. dum ait, *eam in hoc conſiſtere, vt alia propter ipſum deſiderentur*: nam qui admittit dari cauſſalitatem inadęquatam, nō poteſt non admittere dari aliam alterius rationis cauſſalitatem. Hæc ſunt, quę hanc ſententiam mihi faciunt probabiliorem.

§. 5.

Explicatur vltima difficultas de cauſſalitate finis reſpectu quietis, quæ, acquiſito fine, datur in appetitu.

SVpereſt explicanda vltima difficultas; quā excitat quarta opinio. Hęc autem petit, an finis duplicem cauſſalitatem habeat vnam, qua vt nondum habitus moueat cauſſam agentē ad agēdum gratia illius acquirendi: alteram, qua, vt iam eſt habitus, mouet eandem ad quieſcendum in eo iam aſſecuto. 12 Vltima dubitatio circa 4 opinionē

Partem affirmantem probare videtur Caiet. 1.2.q.1.art.1.§. *Ad quorum euidentiam*, quo in loco agnoſcit in fine duos finalizandi actus: vnum, quo mouet appetitum ſecundũ actum deſiderij ad ipſum acquirendum: alterum, quo, prout iam eſt acquiſitus, mouet appetitum ſecundum actum delectationis, vt quieſcat in ipſo. Eandem ſententiam probauit Suarius in Metaphy. diſp.23. ſect. 1. num.11. & clarius ſect.3. nu.14.15.16. quo loco oſtendit amorem, & delectationem de fine iam aſſecuto cauſſari finaliter à fine, vt iam aſſecutus eſt. Cum verò non cauſſetur ab eo ea cauſſalitate, qua, vt nondum habitus conſecutionem ſui ipſius finalizabat; (hęc enim cauſſalitas ceſſauit aſſecuto fine, ſicut etiam eo aſſecuto ceſſauit agētis actio) infertur diſtinctam eſſe cauſſalitatem, qua illa duo à fine aſſecuto cauſſantur. Caietani ſententia.

Contrariam ſentētiam probauit Fōſeca in 5. Metaphyſic. cap.2. q.10. ſect. 3. quo in loco docet cauſſalitatem finis omnino ceſſare cum primum finis eſt aſſecutus, nec vlteriorem in eo admittēdam eſſe cauſſalitatem. Quod hac ratione vult eſſe demonſtratum: quoniam tum primum ceſſat cauſſalitas finis, cũ ceſſat cauſſalitas agentis propter finē: acquiſito autem fine ceſſat cauſſalitas agentis ex Ariſtotel. primo de Generation. cap. ſeptimo text.55. ergo acquiſito fine ceſſauit omnino ipſius finis cauſſalitas. 13 Contrariā probat Fōſeca. *Ariſtotel.*

Pro

14 Circa quid difficultas verſetur.

Pro reſolutione aduertendum eſt totam difficultatem verſari circa delectationem, qua appetitus in fine adepto conquieſcit: an ſcilicet finis adeptus in eam finaliter influat? Quæ difficultas ſolùm habet locum apud eos, qui volũt delectationem eſſe actum elicitum à voluntate appetente: nam ſi ſolum eſſet paſsio concomitans operationem, qua finis eſt adeptus, (quæ fuit plurimorum opinio) nulla foret difficultas; quia aſſecuto fine nulla ſupereſſet actio, in quã finis poſſet finaliter influere. Vnde ſine dubio amplectenda foret opinio Fonſecæ. Quæ etiam foret probanda, ſi finis aſſecutus non finaliter, ſed ſolùm effectiuè concurreret ad delectationem elicitam ab appetitu; quod etiam pleriſq; placuit. Finis igitur, ſi hæc, vel prior opinio vera foret; vnicam cauſſalitatẽ haberet, quæ per ſe, & intrinſecè moueret ad ſui acquiſitionem: extrinſecè verò ad delectationem, tanquam ad perfectionem conſequentẽ ipſum finem adeptum: nam, ſicut generatio immediatè terminatur ad hominem; mediate verò ad riſibile, ita vt generans vtriuſq; conſequendi gratia ad generandum moueatur: ita etiam agentis operatio, & finalis influxus immediatè terminaretur ad aſſecutionẽ finis; mediate verò ad delectationem. De quo plura inferius.

opinio Fonſecæ qua rõe nõ admittatur.

Tota igitur difficultas verſatur, an finis, vt adeptus finalizet ſibi dilectationem? Negabit Fonſeca: ſed illi aſſentiri non poſſum, quia ex ſententia Ariſtotelis, vt ſuo loco oſtendemus, delectatio eſt propter operationem, bonumq; illa aſſecutum, tanquam propter finem, non quidem acquirendum, (quia iam eſt acquiſitus,) ſed conſeruãdum. Nec video, cur id negare debeat Fonſeca, cum in citato loco admittat nouam finis intentionem, & cauſſalitatem; ſi agens nouam eliciat actionem de eo aſſecuto: iã verò aſſecuto fine elicitur delectatio de ea aſſecuto (eſt enim delectatio actio vitalis) nouam igitur habebit finis aſſecutus cauſſalitatem in nouum actũ elicitum propter ipſum. Quę cauſſalitas erit à priori diſtincta: cum hęc fiat gratia conſeruandæ poſſeſsionis in fine; illa autem prior facta ſit gratia acquiſitionis illius.

15 Concedendũ eſt igitur ceſſante priori cauſſalitate, quæ cum agente cauſſabat acquiſitionem finis; dari vlteriorẽ cauſſalitatem, qua finalizetur conſeruatio finis acquiſiti. Cui non repugnat Ariſtotel. 1. de Gener. cap. 7. tex. 55. quia intelligitur de actione, quę tendit ad cõſecutionem finis: etenim aſſecuto fine, agens nihil facit ad illius conſecutionẽ: bene tamen aliquid facit ad conſeruationem eius. Intereſt tamen maximè inter agens, prout agit ad cõſequendum finem, & prout agit ad illum conſeruandũ: quia priori modo propriè agit propter finem; ſeipſum enim mouet in finẽ. At poſteriori modo agitur ab Auctorę naturæ in illum finem: nam delectatio, quæ eſt veluti medium ad cõſeruadum finem cum naturaliter conſequatur ad finis aſſecutionem; non elicitur ab appetitu, vt agens in finem: ſed vt ab Auctore naturæ agitur in illum. Quod eſt in hac materia diligenter notandum.

In quo ſenſu Fonſecæ opinio veritatem contineat.

Hinc primùm colligimus opinionem Fonſecę veriſsimam eſſe de cauſſalitate, quam exercet finis cum agente, quæ mouet, vt agat propter ipſũ: hæc enim acquiſito fine omnino ceſſat: incipit tamen cum Deo Auctore naturæ naturaliter finalizare ſui conſeruationem, & poſſeſsionẽ media delectatione. At ſub hac ratione iam non eſt finis operantis, ſed operis, nempe delectationis, quę iã ab operante nõ dirigitur, ſed à Deo Auctore naturę. Cum verò Ariſtoteles, & Philoſophi diſputantes de fine, ſolũ diſputent de fine operantis, vt patet; hinc eſt, vt opinio Fonſecæ ſimpliciter admitti poſsit.

Secundo colligitur cauſſalitatẽ, quã finis aſſecutus exercet, verè eſſe conſũmationem prioris cauſſalitatis: qua licèt extrinſecè, veriſsimè tamen terminatur non ſolùm ad aſſecutionem finis, ſed etiam ad delectationem, tãquam ad aſſecutionis complementum. Etenim finis, cuius aſſequendi gratia agens operatur, nõ eſt ſola ſimplex aſſecutio eius, ſed aſſecutio perfecta, & cõſũmata: talis autem eſt, cum aduentu delectationis perficitur. Finis igitur totalis operantis non eſt finis, vt ſimpliciter adeptus; ſed vt adeptus perfectè, & conſũmatè: conſũmatè autem non acquiritur per ſimplicem aſſecutionem illius; ſed prout cõiunctus eſt, & perfectus adueniente 16

ueniente delectatione. Vnde nobiles Theologi volunt in ordine ad operantem, adeptionem finis, & delectationẽ, quam finis aſſecutus operatur, ſicut nõ ſunt duo bona, ſed vnum completum: ita non eſſe duos fines, ſed vnum finem completè adeptum. Vt patet ex D. Tho. 1. 2. q. 2. art. 6. Ad primum, & tertio con tra gent. cap. 26. Ad tertiã obiectionẽ, & ibi Ferrarienſis. D. Thom. in 4. diſt. 49. q. 3. art. 4. quæſtiuncula 3. Et hæc dixiſſe ſatis ſit de pluralitate cauſſalitatũ finalium.

D. Thom. Ferrar.

ARTICVLVS VIII.

De ratione cauſſandi, & cauſſalitate finis, cui.

1 Diximus hucuſque de ratione cauſſandi finis. *Cuius*, & de illius cauſſalitate: conſequenter agendum eſt de ratione cauſſandi, & de cauſſalitate finis, *cui*, qui & verus finis eſt, & verã habet rationẽ cauſſæ finalis, vt patet ex art. 3. huius quæſtionis, & ſupra q. 1.

Quod attinet ad rationem cauſſandi; cõſtat ex dictis ſupra art. 2. huius quæſtionis §. 1. bonitatem eſſe proximam rationem formalem, qua res, quę eſt finis, reponitur in actu primo cauſſę finalis: inde enim potens eſt, & virtuoſa, vt poſſit finaliter influere. Bonitas igitur, quę eſt in fine, *cui*, proximè fundabit rationem cauſſæ finalis: ita vt res, quæ eſt finis, *cui*, ex eo ſit finis in actu primo; quia eſt bona bonitate quadam non relata, (hęc enim fundat rationem finis, *Cuius*, ſed abſoluta; quia nimirũ eſt ens quoddam per ſe ſubſiſtens ex ſua natura perfectibile perfectionib⁹ ſibi debitis: quibus perfici eſt ſibi conuenientiſſimum: in hoc enim poſitam eſſe bonitatem abſolutam finis, *cui*, latè oſtendimus ſupra q. ſecunda: quæ bonitas non pręciſe, vt eſt bonitas, ſed vt eſt aliquo modo propria appetenti, eſt ſufficiens, ac proximum fundamentum virtutis cauſſatiuę, ac finalizatiuæ in fine. *cui*: vt contra Durandum iam oſtendimus artic. 2. huius quęſtionis §. 2. *poſt quartam propoſitionem.* Nam ratio cur fini, *cui*, appetitur bonũ, & perfectio, eſt ratio vnitatis, & identitatis, vel ſecundum rem, vel ſecundum aliquam ſimilitudinem, vt habes ex D. Thoma 1. 2. q. 28, art. 1. In priori identitate fundatur amor beneuolentię: ideo enim vnumquodque ſibi ipſi appetit bonum; quia eſt idem ſecum: in poſteriori verò fundatur amor amicitię, quo amicus amico bona cõcupiſcit: ideo enim ad concupiſcendum mouetur; quia amicum reputat alterum ſe, vt ex Ariſto. latè oſtendimus in hac quæſtione art. 2. §. ſecundo.

D. Thom.

Cauſſalitatem porrò finis, *cui*, eſſe diuerſę rationis à cauſſalitate finis, *cuius*, oſtendimus ſupra q. 2. Nam ſicut cauſſalitas finis, *cuius*, poſita eſt in attractione eorum, quę ab agente fiunt, vt fiant gratia illius: ita etiam cauſſalitas finis, *cui*, ſimiliter conſiſtit in attractione eorũ, quę fiunt, vt etiam fiãt gratia ipſius. Attamen hęc attractio aliter, & aliter fit ab vno, & altero fine: nam finis, *cuius*, attrahit, vt quod fit, fiat gratia conſequendi illum: at finis, *cui*, attrahit, vt quod fit, fiat gratia perficiendi ipſum. Et merito, quia finis, *cuius*, finalizat, vt bonũ perficiens: finis autem, *cui*, finalizat, vt bonum perfectibile. Et hæc ſatis ſint de his dixiſſe. 2

Explicatur Cauſſalitas finis cui.

De effectis cauſſæ finalis.

Vt diſputationem de cauſſalitate cauſſæ finalis abſoluamus; explicandum erit, quæ nã ſunt illa, circa quæ cauſſa finalis ſuum munus exercet? quod nihil aliud eſt, quàm inquirere, quęnam ſint effecta cauſſæ finalis. De qua quęſtione ex profeſſo diſputant Fõſeca in 5. Metaphyſicæ cap. 2. q. 10. ſect. 2. Curſus Conimb. 2. Phyſi. cap. 7. q. 22. latè Suarius in Metaphy. diſp. 23. per totam tertiam ſectionem, & poſt eũ Bellomõt. 1. 2. diſp. 3. vt omittamus alios, qui hanc difficultatem non ex profeſſo, ſed obiter tetigere; quos citabimus in progreſſu diſputationis.

Qui ex profeſſo hac q. ex inſtitu to diſputẽt Fonſeca.

QVÆSTIO VII.

Circa hanc difficultatem ita procedemus: vt primum referamus varias de ea opiniones, & declaremus modum procedendi, deinde iuxta ordinẽ præſcriptũ quęſtionẽ explicemus.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.
Quot nam ſint opiniones in hac quæſtione.

1 1. Opinio. QVOD attinet ad primum quod proponitur, varię ſũt opiniones de propoſita difficultate. Prima aſſerit res, quæ fiunt, domum inquam, aut nauim nõ eſſe effecta cauſſę finalis, ſed ſolas actiones, quibus aliquid fit. Hanc ſententiam quibuſdam placuiſſe refert Fonſeca in 5. Metaphſi. cap. 2. q. 10. ſect. 2. *Fonſeca.*

2 2. Opinio. Alij, & res, quę per actiones fiunt, & ipſas actiones, quibus fiunt; enumerãt inter effecta finalis cauſſæ: nõ verò actiones, quibus aliquid intenditur, aut eligitur. Hanc etiam ſententiam refert Fõſeca loco citato, & affirmat eam eſſe communem. *Fonſeca.*

Ego nec huius, nec prioris ſententię auctorem inuenire potui. Forſitan inter Philoſophos Societatis vtraque ſententia aliquando cõmunis fuit. Iuxta vtranque in ordine intentionis nulla dantur effecta cauſſæ finalis, ſed ſolùm in ordine executionis; in quo enumerãt imperium, & vſum.

3 3. Sentẽtia. Tertia opinio omnes, & ſolas actiones, quæ circa media verſantur, inter effecta cauſſæ finalis enumerandas putat, ſiue illæ ad ordinem intentionis pertineant, ſiue ad ordinem executionis. Ita fit, vt ex ordine intentionis, & ex actionibus, quæ intra voluntatem fiunt, tres priores actiones (amor inquam finis, illius deſiderium, atque intentio illius conſequendi) inter effecta cauſſę finalis nequaquam enumerari debeant, vt pote, quod circa illas cauſſa finalis ſuam cauſſalitatem propriè non exerceat; ſed ſolùm circa actiones, quæ circa mediorum inueſtigationem, iudiciũ, electionemve inſiſtunt: eas etiam, quæ ad vſum, executionemve mediorum ſpectant. Hanc ſententiam refert Curſus Conimbr. 2. Phyſi. cap. 7. q. 22 artic. 1. in prima opinione, nullo tamen illius auctore citato. Eandem citat Suarius in Commentarijs ad 1. 2. in pręfatione q. 2. vbi eam tribuit Gabrieli in 2. diſt. 1. q. 5. art. 1. & Gregorio in 1. diſt. 1. q. 1. art. 2. Herueo quodlib. 1. q. 8. & quodlib. 2. q. 1. Et tandẽ Medinę 1. 2. q. 8. in principio, qui tamen non omnino cum hac opinione ſentiunt, ſed cũ ſequenti. Hãc tamen opinionem formaliter probauit Bellomõt. ad 1. 2. diſp. 3. cap. 2. per totũ. *Gabr. Gregor. Herueus. Medina.*

4 4. Opinio. Adeſt quarta opinio, quæ inter effecta cauſſæ finalis putat etiam eſſe enumerandam intentionem, qua voluntas optat adipiſci finem per aliqua media indefinitè ſumpta: non tamen aut ſimplicem amorẽ finis, aut illius conſequẽdi deſiderium. Hanc ſententiam refert Curſus Conimb. in dicta q. 22. art. 1. §. *Alij etiam intentionem.* Eam expreſſe probauit Fonſeca in dicta q. 10. ſect. 2. §. *Sed dicendum eſt,* & §. *Quod verò obiectum eſt.* *Fonſeca.*

5 5. Sentẽtia. At quinta ſententia deſiderium cum intentione confundit: vnde ſolùm actũ ſimplicis amoris finis putat eſſe excipiendum. Hanc opinionem refert Suarius in Metaphyſica dicta diſp. 23. ſect. 3. num. 8. eamque tribuit Ferrarienſi. 1. contra Gent. cap. 75. §. *Ex antecedente hic ſumpto.* Dum ait poſſe voluntatem velle finem, & non ſub ratione cauſſæ finalis: quod tunc contingit, cum vult finem, & nihil deſiderat propter ipſum. Eadem opinio prius probata fuit Gabrieli in 2. diſt. 1. q. 5. art. 1. §. *dicitur notanter in deſcriptione,* & clarius in §. *Sed in hoc differunt,* & adhuc magis in §. *Si diceres amor &cæt.* quibus in locis verbis expreſsis affirmat finem nõ eſſe cauſſam finalem amoris, quo ſimpliciter amatur. Id ſatis eſt de mente Gregorij in 1. diſt. 1. q. 1. art. 2. lit. P. &. Heruei quodlib. 1. q. 8. fol. 16. col. 3. §. *Quantum ad primũ v, er l. 2. Quia ſicut dictum eſt,* & in locis inferius citandis; & de mente Cordubenſ. lib. 1. Quęſtionarij. q. 42. Ad ſecundum argumentum, pag. 334. col. prima. Adde etiã Medinam 1. 2. q. 8. in præfatione. *Ferrari. Gabr. Gregor. Herueus. Cordub. Medina.*

6 6. Opinio. Sexta opinio ſimpliciter affirmat finem cauſſalitatem finalẽ exercere circa omnes actus, qui in ordine intentionis reperiuntur: ſiue inſiſtant circa media, ſiue circa ſolùm finem, & ſubinde ſimplicem amorem finis enumerandũ eſſe inter effecta cauſſæ finalis. Hæc ſententia placuit Suario in Commen. ad 1. 2. q. 2. prologi, quam etiam ſcripſit in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 3. num. 9. Hãc tribuit Henrico 2. p. ſuę Summæ art. 46. q. 6. quam allegationem ſumpſit ex Curſu Conimb. ſed neuter Henricum vidit, qui in illo art. 46. quatuor tantum continet quæſtiones, in quarum nulla hæc opinio inuenitur. Fortè voluerunt citare *Henricus.*

tare art.49.q.6. Vtrum autem hęc opinio tribui debeat D.Thomæ? inferius expendemus. Cum hac ſententia conſentire videtur Molina 1. p. q. 5. diſput. ad finem.

Molina.

7 Vltima ſententia.

Poſtrema ſententia nititur omnes iſtas quaſi conciliare. Quę probata eſt Curſui Conimb. 2. Phyſi. cap. 7. q. 21. ar. 2. §. *His ita explicatis*. & clarius, q. 21. art, 2. §. *Hæc tamen controuerſia*, quo in loco aduertit duplicia eſſe effecta finis: alia, quę verè, & propriè, alia, quę non ſolùm verè, & propriè, ſed etiā perfectiſsimo modo effecta illius ſunt. Inquit igitur hęc ſententia ſolas eas actiones, quæ in media explicatè feruntur (quales ſunt, quę ad mediorum electionem, vſumque & applicationem ſpectant) eſſe effecta cauſſę finalis; ſi ſermo eſt de effectis, quæ pfectiſsimo modo ſunt effecta: quia perfectiſsimus modus finalis cauſſalitatis in eas ſolas exercetur: cum ſolæ illæ exerceantur obtinendi finis gratia, in qua re precipua vis, & ratio cauſſandi finalis cauſę ſita videtur. Porrò ſi ſermo ſit de effectis, quæ ſi non perfectiſsimo modo, verè tamen, & propriè ſunt effecta cauſſę finalis; vt potè quia cauſſa finalis verè, & propriè in ea influat: tunc non ſolum actiones, quæ explicitè inſiſtunt circa media enumerandę ſunt inter effecta cauſſæ finalis: ſed etiam actiones, quæ ſolùm verſantur circa finē: quales ſūt tres actiones priores: amor, inquam, finis, deſiderium, & intentio illius. Hęc de varietate opinionum dicta ſunto: vt omittamus opinionem eorū qui bonitatem, & amabilitatem mediorum enumerant inter finis effecta.

ARTICVLVS II.

Quomodo in explicanda hac quæſtione procedendum ſit.

1 Aduertēdū ad intelligētiā quæſtionis.

Fonſeca.

PRo explicatione ſecundi, quod proponitur, aduertendum effecta cauſſæ finalis nō aliunde melius agnoſci poſſe, quā ex definitione finis, vt optimè aduertit Fonſeca in 5. Metaphyſic. cap. 2. q. 10. ſect. 2. in principio; nam cū finis ſit id, cuius gratia aliquid fit; perſpicuum eſt ea, quæ fiūt alicuius gratia, eſſe effecta finalis cauſſę. Quare tota dubitatio eſt, quænam ſunt illa, quę fiūt alicnius gratia? Vt verò, id facilius explicetur, & intelligatur opinionū diuerſitas, pręmittendum eſt cum Curſu Conimbr. in dicta q. 23. art. 1. in principio, in agente, qui operatur propter finem, varias operationes ordinem quendam inter ſe habētes reperiri. Prima eſt ſimplex amor finis. Secunda, aſſequendi finis deſiderium. Tertia, intentio, qua voluntas finem adipiſci optat per media, nondum tamen explicata, ſed confuſe concepta. Quarta, mediorum ad comparandum finem inueſtigatio. Quinta, iudicium de medijs. Sexta, mediorum electio. Septima, eorūdem mediorū executio, & applicatio. Octaua, adeptio finis. Vltima denique delectatio, & gaudiū de adepto fine. In quibus omnibus operationibus, & in alijs inferius aſsignandis duo ordines à Philoſophis diſtinguūtur: vnus intentionis, alter executionis. Ille eſt in mente agentis, atq; intra ipſam voluntatem exercetur. Iſte eſt in executione operis. Ille incipit à fine, & terminatur ad medium magis ab eo remotum: iſte incipit à medio iſto remoto, & ordinatè terminatur ad finis adeptionem, delectationemq; inde conſecutā. Quæ omnia ſunt apud Philoſophos receptiſsima, & confirmantur illo vulgatiſsimo axiomate: Finis eſt primus in intentione, & vltimus in executione: de quo D.Thom. 1.2.q.1. artic.1. Primus ordo, intentionis, inquā, incipit ab amore finis, & terminatur ad electionem mediorum, quibus finis comparādus eſt. Secundus autem, executionis inquam, incipit ab imperio, vſu ve volūtatis; quo applicātur potentiæ ad executionē, applicationemve mediorum, & terminatur ad adeptionem finis, illiuſq; adepti fruitionem, & gaudium. Hęc videre eſt apud D. Thom. 1. 2. quæſt. 16. artic. 4.

D.Thom.

D.Thom.

2 Nec eſt prętereundum hoc inter alia intereſſe inter actiones vnius, vel alterius ordinis; quod actiones ordinis prioris, cum intra voluntatem verſentur; omnes ſunt actiones immanentes, & à voluntate elicitæ: actiones verò poſterioris ordinis, cum extra voluntatem prodeāt; eſſe poſſunt actus omniū aliarum facultatum animæ, tam internarū; quàm externarum, quę imperio voluntatis ſubſunt. Vnde poſſunt eſſe actiones

nes non ſolum immanentes, intellectus inquã,& ſenſus:ſed etiã tranſeuntes externarum virium,ac facultatum. Ita fit, vt in ordine executionis nõ ſolùm inueniri poſsint actiones, quæ propriè non fiunt; ſed etiã res,quæ fiũt per actiones, permanentq́;illis omnino tranſeuntib⁹. Etenim ædificatur domus ad habitandũ: conſtruitur nauis ad nauigandum: deniq; conficitur potio ad ſanandum. Quod ſatis expreſsit Ariſtoteles. Dum inter ea,quæ fiunt gratia finis,enumerauit,non ſolùm actiones externas,vt extenuationem, purgationem; ſed etiam opera,quę per actiones fiunt, vt medicamenta,& inſtrumẽta, quibus illa fiũt; vt patet in 5.Metaphy.cap.2. poſt principium,& 2.Phyſic. cap. 3. tex.26.

Ariſt.

Ordo procedendi in hac quæſt.

Ex his,quę premiſimus iam patet ꝓpoſitam difficultatẽ facilè explicatum iri,ſi de ijs, quæ in vtroq; ordine reperiũtur,ſigillatim dicamus. Et vt à notioribus incipiamus,primũ dicemus de ijs quæ inueniũtur in ordine executionis: Deinde de illis,quæ ad ordinem intentionis pertinent, hoc enim modo omnia fient euidentia.

QVÆSTIO VIII

De his,quæ ad ordinem executionis pertinent

1 PRIMO igitur loco dicemus de his,quę in ordine executionis reperiũtur: nam in illis, vel ſaltem in pluribus eorum reperiri cauſſalitatẽ finalem indubitatũ eſt: etenim hęc cauſſalitas in hoc ordine non ſolùm magis elucet,ſed etiã perfectius exercetur: cũ in eo contineantur media; in quę cauſſa finalis ſuam cauſſalitatẽ maximè exercet, vt patet ex inſigni habitudine finis ad media; quę adeò eſt inſignis, vt pleriq; putent finẽ ſuã cauſſalitatẽ in ſola media exercere;ex eo fortaſsis,quia in ſola illa influit modo omnium perfectiſsimo.

2 Notandũ eſt in hoc ordine plura inueniri:nã primũ inuenitur bonitas,atq; appetibilitas mediorũ ad conſequendũ finẽ. Deinde ex parte voluntatis reperitῦ imperiũ,& vſus,quo potẽtię exequẽtes ſiue internæ, ſiue externæ ad executionem applicantur. Tertio reperitur ipſa actualis, ac veluti externa applicatio mediorũ : in quibus non ſolũ enumerãtur opera,quę per actiones fiũt,vt domus,quæ fit ad habitandũ: nauis ad nauigandũ: medicina ad ſanandũ; ſed etiã actiones ipſę,quibus opera fiunt. Quarto reperitur adeptio finis. Vltimo reperitur delectatio de fine adepto.

Quæ reperiuntur in ordine executionis.

Quare circa ordinẽ executionis quęruntur ſeptem. Primo, vtrũ bonitas, & appetibilitas mediorũ ſit effectus cauſſæ finalis? Secundo, vtrũ imperium ſit etiam effectus illius? Tertio, vtrũ vſus, quo voluntas applicat media, depẽdeat à fine tanquam cauſſa finali? Quarto, vtrum actiones potentiarũ, quæ applicantur vera ſint effecta eiuſdem cauſſæ? Quinto, vtrũ effecta earundẽ actionum ſint à fine? Sexto, vtrũ aſſecutio finis ſit eiuſdẽ finis effect⁹? 7. Tandẽ vtrũ delectatio de fine adepto ſit ẽt effectus illi⁹?

Circa executionis ordinẽ ſeptem proponuntur inquirenda.

ARTICVLVS I.

Vtrum bonitas,& appetibilitas mediorum ſit effectus cauſſæ finalis?

1 QVod igitur attinet ad 1.à quibuſdã excitatῦ quæſtio, an bonitas, & appetibilitas mediorũ ſit effectus cauſſę finalis? partẽ affirmantem pleriq́;probauerũt,nẽpe Herueus quod lib.1.q.8.§. *Ad euidentiã verſ. Et ideo aliter mihi videtur dicendum.* fol. 16. colun. 3. & quodli.2.q.1.ar. 1. verſ. *Eſt igitur cauſſalitas* fol. 34. col. 3. & fol. 36. col. 1. & 2. Idẽ probauerunt Iauell⁹ 5. lib. Metaph. q.5.& Benedictus Pereira lib.8.de principijs rerum naturaliũ cap.2. Id nõ eſſe improbabile teſtatur Soncinas 5. Metaphy.q.2.§. *Quidam tamen moti*: qui omnes putant cauſſalitatem finis in hoc etiam eſſe poſitam, vt tribuat medijs bonitatem,& appetibilitatem. Igitur ipſa mediorum bonitas, & amabilitas in ordine ad finem eſt verus effectus cauſſalitatis finalis. Hanc ſententiam adeò eſſe manifeſtã putat Iauellus,vt aſſerat eam probatione minimè indigere : hanc tñ roẽm affert,quia pleraq;per ſe non amarentur,ſed deſpicerentur potius:quę tñ amantur ideo, quia conferunt ad finis conſecutionẽ: potio enim amara ideo eſt grata infirmo:quia conducit ad cõſequendam ſanitatem.

Pars affirmatiua quos habeat aſſertores.

Herueus.

Iauellus.

Pererius.

Soncinas.

Curſus Conimbr.2. Phyſic.cap. 7. q. q.22.art.1.ad finem §. *Iure hic etiam quæſierit*, in ea eſt ſententia, vt dicat bonitatem.& appetibilitatem mediorum, non propriè, ſed ſolùm reducticiè pertinere ad effecta finis. Fundamentum eſt, quia illorum bonitas, & appetibilitas in eis reperitur antequã finis actu ſuam exerceat cauſſalitatem: etenim reperitur in illis ante cauſſalitatem agentis, ſine qua non datur actualis cauſſalitas finis. Igitur bonitas mediorũ propriè loquẽdo nõ pertinet ad effecta cauſſę finalis, ſed ſolùm reducticiè, quatenus deriuatur à fine non actu finalizante; ſed ſolum poteſtate.

3 Præfertur ſententia negatiua.

Nobis magis placet bonitatẽ, amabilitatemq; mediorũ, nec propriè, nec reducticiè inter effecta finis eſſe enumerandam: quæ opinio in ſuperioribus nõ ſemel, ſed iterum, atq; iterum, nobis placuit. In hanc ſententiam inducimur; 1. quià media ſuam propriam habent bonitatẽ, & amabilitatẽ, quamuis dependentem à bonitate, & amabiltate finis, vt latiꝰ oſtendimus ſupra. (1. Ratio.) Deinde, quia bonitas illa, & appetibilitas in ordine ad noſtrũ appetitũ non dependet à fine in genere cauſſę finalis, ſed ſolũ in genere cauſſæ formalis; quatenus ſcilicet bonitas finis eſt formalis ratio bonitatis mediorũ per denominationẽ extrinſecã: vel proxima, vt quidã volunt: vel remota; vt potius placet, iuxta ea, quę diximus in dicto §.4.verſ. *Addidimus tamẽ.* (2. Ratio.) Tertio, accedit, quia bonitas, & amabilitas reperiunť in medijs antequã finis vllã cauſſalitatẽ exerceat in ea, vt benè aduertit Fonſeca 5.Metaph.cap.2.q.10. ſect.3.in 1.opinione, & poſt eum Curſus Conimb. loco ſuperius citato: etenim ſciſſio venę, aut potio bona eſt, & amabilis ad tollendã humorũ repletionem & purgandã bilim, antequã, aut à medico pręparetur, aut ab infirmo ſumatur. (3. Ratio.) Quin potius media ipſa actu amantur, quãdo actu eliguntur; antequã per vſũ voluntatis actu applicentur, vt benè aduertit Fõſeca vbi ſupra. (Fonſeca) Iam verò, nec effectus cauſſę datť antequã ipſa cauſſet nec media ſunt actu media ante actualẽ applicationẽ ad conſequendum finem. Poſtremo; finis nõ poteſt finaliter cõcurrere, niſi ad effectũ, ad quẽ agens ſua actione efficienter concurrit, vt vera habet philoſophia. (Vltima ratio.) At verò agens nõ concurrit effectiuè ad illã bonitatẽ, & amabilitatẽ, quã habent media ad cõſequendũ finẽ: cũ illam habeant ante illum agentis concurſum, vt eſt notiſſimum.

4 His rationibus videť dicendũ bonitatẽ; & amalibitatẽ, quã habent media in ordine ad finẽ non poſſe cõnumerari inter effecta cauſſæ finalis. Et hæc videtur mihi fuiſſe mens doctiſſimi Fõſecę in d. q.10.ſect.3.in 1.opinione. (Fonſeca) Facilè cõſentiet Suarius, & illi, qui putant bonitatẽ mediorũ nõ eſſe diſtinctã à bonitate finis: vt pote quia media dicuntur bona à bonitate finis tanquã à cauſſa proxima extrinſecè denominãte. Qua ſuppoſita ſententia finis non põt concurrere ad bonitatem mediorũ eam finaliter cauſſando, ſed ſolùm formaliter, & per denominationem extrinſecam.

ARTICVLVS V.

Vtrum imperiũ ſit effectus cauſſæ finalis?

IN hac quęſtione vnum ſupponimus, & alterũ inquirimꝰ: ſupponimꝰ enim dari in nobis actũ imperij, quo mediorũ executio imperať: inquirimus autẽ an actus ipſe ſit effectus cauſſæ finalis?

§. 2.

Expenditur veritas eius, quod ſupponitur.

1 (1. præ[illegible]ſſũ.) PRo explicatiõe præmittendũ ẽ imperare, ſeu pręcipere (quod idẽ eſt) nõ eſſe aliud, quã inſinuare, ſeu intimare aliquid eſſe faciendũ: vt docet D. Tho.1.2.q.17.ar.1. (D.Thom.) Vnde imperiũ, ſiue pręceptũ formaliter eſt quędã intimatio eius, quod eſt agendum, vt ex eodem D.Thom.loco citato colliges.

Porrò pręcipere, ſiue imperare põt ſumi, & largius, & preſſius; vt facilè intelliges ex eodẽ D.Thom. nã (vt ait) duobus modis aliquid denũciari, ſiue intimari põt; vno modo abſolutè, vt quãdo intimatio exprimitur per verbũ indicatiui modi, vt ſi quis alicui dicat: hoc eſt tibi faciendũ. Altero modo aliquid intimatur cũ motione ad actionẽ, vt cũ intimatio exprimitur per verbũ imperatiui modi; vt cum alicui dicitur fac hoc. Inter vtrunq; imperium hoc intereſt, quod imperium, ſiue præceptum largius ſumptum non excludit iudicium, quod tamen excludit imperium, ſiue præcep-

præceptum preſsius acceptum: illud ſcilicet, quod exprimitur per uerbum imperatiui: vt contra nonnullos ſuo loco oſtenſuri ſumus ex verbis Ariſtot. 6. Ethicor. cap. 10. tex. 56. nam cum tale imperiũ excludat enunciationẽ (nec enim exprimitur per verbũ indicatiui modi) vtiq; excludet iudiciũ: quoniam iudicium ſine enuntiatione non datur. *Ariſtotel.*

2 Ex quo infertur aliud etiam diſcrimen inter vtrunq; iſtud imperium, ſiue præceptum: quoniam imperium ſumptum largius præcedit electionem: pertinet enim ad actũ iudicij practici, qui electionẽ præcedit. Oppoſitũ dicẽdum eſt de imperio preſsius ſumpto: etenim cum excludat iudicium, nec pertinet ad conſultationem, nec ad iudicium: & cũ habeat cõiunctam motionem, ad executionem eius, quod eligitur, non poteſt non conſequi electionem; ſine qua non datur motio ad exercitium eius, quod fieri placuit. Ex quo etiam capite conuincitur non dari in intellectu imperiũ, ſiue præceptũ antequãvoluntas eligat: cum intellectus ante voluntatẽ nõ moueat ad exercitium, ſed ad ſpecificationem ſolùm, vt docet D. Tho. 1. 2. q. 9. *D. Thom.*

3 Ex qua reſolutione diſſoluitur cõtrouerſia, quæ eſt inter Sotũ, & alios, an ex parte intellect⁹ poſsit imperiũ præcedere electionẽ, an neceſſariò debeat eam cõſequi? Nã ſi de imperio, & præcepto largius ſũpto ſit ſermo negari non põt ante electionẽ dari in intellectu actũ imperij; quia datur iudiciũ practicũ: quod prout continet intimationẽ eius, quod eſt faciendũ, per verbũ indicatiui modi habet rationẽ imperij. At ſi ſermo ſit de imperio preſsius accepto, illud neceſſariò debet electionẽ cõſequi: ſiue ponatur actus intellectus, ſiue voluntatis; vt ex dicendis patebit.

4 1. præmiſſũ. Secundo, præmittendũ eſt in hac diſputatione nõ eſſe ſermonẽ de imperio, ſiue de præcepto largius ſumpto, prout ſcilicet exprimitur per hæc verba indicatiui modi, *hoc eſt faciendũ*: etenim cum hoc imperiũ antecedat electionẽ, non pertinet ad ordinẽ executionis, ſed intentionis: de cuius actibus inferius agẽdũ erit. Sermo igit̃ eſt de imperio, præceptove preſsius accepto, quod includit intimationẽ motiuã, ſiue motionem intimatiuã eius quod faciendum eſt: vnde ab eo poteſt incipere ordo executionis: de cuius actibus nunc inquiramus.

Tertio præmittendũ eſt indubitatũ eſſe dari in humana conſultatione actũ imperij, ſiue præcepti vnius hominis ad aliũ: conſtat enim ſuperiores ſubditos ſuos imperãdo, & præcipiendo gubernare: quod imperiũ pertinet, ad ſcientiam tam politicã, quã Oeconomicã. De eo latè diſſerit Ariſt. in 1. Politicorũ cap. 3. 4. & 8. & lib. 3. cap. 3. & 4. & lib. 7. cap. 4. & 14. Vtrũ verò tale imperiũ ſit actus intellectus, aut voluntatis, dubitari ſolet: cuius difficultatis reſolutio ad noſtrũ inſtitutum nõ pertinet, de qua diſputatur in materia de legibus. Satis modo nobis ſit ſcire imperiũ iſto modo ſumptum eſſe intimationẽ cũ quadã veluti motione morali, quæ ad gen⁹ cauſſæ efficientis reuocatur; ex ſentent. Ariſto. 2. Phyſicor. cap. 3. & 5. Metaph. cap. 2. etenim, qui præcipit: dũ intimat id, quod à legiſlatore volitũ, & decretum eſt fieri, mouet inducẽdo obligationẽ, vt ſubditi id operentur, quod præcipitur; ſicut explicari ſolet in materia de legibus. 5 3. præmiſſũ. *Ariſtot.* *Ariſtot.*

6 Vtrum verò admittendum ſit imperium, ſiue præceptum preſsius ſumptũ vnius hominis ad ſeipſum, & ad ſuas actiones morales, nõ conuenit inter omnes. Affirmant hi, qui volunt, imperare ſiue præcipere ſolius eſſe voluntatis. At tamen inter eos, qui putãt id ſolius eſſe intellectus, de hoc nõ conuenit. Cõmunior ſentẽtia affirmat, quæ abſq; dubio eſt D. Thom. apud quem põæ exequentes ſine intellectus imperio operari nõ poſſunt. quidam tñ negãt imperium eſſe neceſſarium; vt pote quod ſatis ſit electio efficax voluntatis, vt operentur potentiæ, quæ motioni voluntatis ſubijciuntur. Hæc fuit ſententia Bellomõ. 1. 2. diſp. 49. cap. 4. & Suarij in tractatu de Prædeſtinatio. diſp. 3. ſect. 3. in fine, & in tractat. de Legibus diſp. 1. ſect. 1. §. *Super eſt verò vlterius inquirendũ*, & ante eos Molina ad 1. 2. q. 17. ar. 1. cõcl. 2. Qui omnes putant fictitiũ eſſe ponere in intellectu actũ imperij ad mouendũ poãs exequẽtes; cum ad id ſatis ſit electio efficax voluntatis, cui potentiæ illæ ſubijciunt̃. Et hæc fuit ſententia Maioris in 3. diſt. 33. q. 7. §. 2. *Scito*, Almaini in Moralibus tract. 3. c. 2. & Adriani quodlib. 4. art. 1. lit. C. §. *Pro horũ ſolutione*: & hæc eſt ſentẽ- *Molina.* *Maior.* *Almainus* *Adrianus.*

L 2 inter

inter recẽtiores cõmunior. Apud quos actus imperij, ſiue præcepti admittendus eſt ex parte intellectus in agente politico,& Oeconomico reſpectu ſuorum ſubditorũ; non tñ in agente morali reſpectu ſuarũ actionũ. Quæ harum opinionum ſit probabilior, reſoluere non eſt huius inſtituti: cum non inquiramus an detur in intellectu actus imperij in ordine ad actiones morales, ſed ſolùm inquirimus, an ſi talis actus detur, ille ſit effectus cauſſę finalis? Putamus tamen opinionem D. Thomę non eſſe figmentũ; vt quidam iſtorũ temerè affirmãt: ſed eſſe probabilem, vt ſuo loco diligentius oſtendemus. Admiſſo igitur actu imperij in ordine ad noſtras actiones, ſiue ille ſit actus volũtatis, ſiue intellectus, illud eſt ſupponendũ, actum imperij, ſiue præcepti, quo intellectus, & voluntas mouet potentias ſibi ſubiectas, eſſe intimationem quandam motiuam illarũ potentiarum, quibus fit intimatio: vt ſcilicet exequantur id, quod electũ eſt, quocunq; modo fiat talis motio: de hoc enim eſt maxima cõtrouerſia; cuius reſolutio ad reſolutionem noſtræ quęſtionis minimè pertinet.

7 Cuiuſdam quæſtionis reſolutio. Ex dictis patet reſolutio alterius quæſtionis, quæ aliquo modo ad noſtrũ ſpectat inſtitutum; an ſcilicet ordo executionis (de cuius actibus nũc agimus) neceſſario incipiat ab actu imperij? Cuiusdifficultatis ſolutio ex dictis colligitur: nã ſi ſermo eſt de ordine executionis in agente politico, ſiue Oeconomico: omnes admittunt ordinem executionis in externa ſubditorum gubernatione incipere ab actu imperij. Porrò res eſt dubia, ſi ſermo ſit de agente morali in ordine ad proprias actiones: etenim, vt diximus, quidam negant actũ imperij eſſe neceſſarium ad executionẽ eorum, qua decreta ſunt fieri, & electa: ſed facta electione executionem immediatè incipere ab vſu. At communior opinio affirmat, quę ſatis eſt probabilis, ſi imperium ponatur actus intellectus: indubitata tamen, ſi ponatur voluntatis actus. Nam cum imperium, ſiue præceptum apud iſtos auctores non ſit aliud, quàm velle quoddam efficax volũtatis, atque intimatio quædam impulſiua illius, vt fiat, quod electũ eſt, execucutio autem fieri non poſsit ſine hac volũtatis efficacia; neceſſariò concedendũ eſt imperium ſemper eſſe neceſſariũ, vt facultates exequentes fiant in executione. Quare executionis ordo ſemper incipiet ab imperio.

Vtrum verò apud auctores actus imperij ſiue pręcepti ſit diſtinctus ab actu electionis? affirmatiuè videtur reſpondere Henricus quodlib. 9. q. 6. lit. V. & X. Ochamus verò in 3. q. 12. art. 2. concluſione 3. diſtinctione vtitur. Vtranque ſententiam alibi reiecimus. Quare dicendum eſt actum imperij (ſi ad voluntatem pertinet) ab electione nunquam diſtingui realiter, ſed ſola ratione, & reſpectu ad diuerſa: nam ille actus, quatenus vnum medium alijs anteponit, dicitur electio: prout verò eſt impulſiuus, & motiuus ad executionem eius, quod electum eſt; dicitur imperium, ſiue pręceptũ. Huius tamen rei diligentior explicatio ſpectat ad 1.2.q.17. artic. 1. vbi hac de re late diſſerendũ nobis eſt. Dubitatio. Henricus. Ochamus Solutio.

§ 2.

Reſoluitur id, quod in hoc art. inquiritur.

8 Concluſio. HIs ſuppoſitis de actu imperij, ſupẽ inquirere an act⁹ imperij ſit effectus cauſſę finalis? Cui quęſtioni affirmatiuè reſpondendũ erit; quia vbi ponitur actus imperij, ille ſẽper ab agẽte fit gratia finis cõſequẽdi. De qua cõcluſione nulla poteſt eſſe ratio dubitãdi quoniã imperiũ ſequit̃ ad electionẽ efficacẽ. Ergo ſi electio ſit gratia finis (ſicut verè ſit, vt inferi⁹ dicemu⁹) imperiũ etiã erit gratia eiuſdẽ finis. Probat̃ cõſequentia: quia voluntas eadẽ intentione imperãdo mouet ad executionẽ medij electi; qua illud eligit; nã electio virtualiter eſt ipſũ imperiũ. Quare ſi dũ eligit mediũ, intendit finẽ propter quẽ eligit: eundẽ etiã finẽ intendet, cũ imperãdo mouerit ad executionem medij electi. 1. Probatio

6 Secunda. Accedit etiã quoniã imperiũ nõ ſolũ procedit ex affectu, & intentione finis; ſed ẽt ſuo modo eſt mediũ ad cõſequendũ finẽ: etenim id aliquo modo ſortit̃ rationẽ medij, quod à volũtate eligitur ad conſequendũ finẽ: voluntas autẽ dũ efficaciter eligit mediũ, virtualiter etiã eligit ĩperari executionẽ illi⁹ medij. At vero quicquid habet roẽm medij, neceſſario includit dependentiam à fine, tanquam effectus illius. Et hęc de re clariſſima dixiſſe ſatis ſit.

ARTI-

ARTICVLVS III.

An vſus, quo voluntas applicat potentias, ſit effectus cauſſæ finalis.

1 IN hac quęſtione ſupponim' vtî aliqua re nô eſſe aliud, quam eam ſumere, & adhibere ad aliquid conſequendum: vt colligitur ex Auguſt. lib. 10. de Trinit. cap. 10. & 11. & lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 4. Supponimus etiam dari duplicem vſum: vnũ actiuũ, paſsiuum alterũ. Actiuus vſus eſt applicatio alicuius rei ad conſequendũ finem, ſiue ille fiat à ſola voluntate, ſiue etiã ab intellectu imperante: ſiue ſit actus immanẽs, ſiue tranſiens: ſiue diſtinguaẗ ab electione, & imperio, ſiue nô diſtinguatur. Etenim ad noſtrũ inſtitutũ parũ refert, quod hoc vel illo modo dicatur. Vſus paſsiuus eſt operatio rei, quę ad vſum ſumitur, vt tamen ordinatur ad aliquem finem conſequendum.

Auguſtin.

Diuiſio vſ9 in actiuũ, & paſsiuum.

2 His ſuppoſitis, ad quæſtionem propoſitam reſpondendum eſt affirmatiuè: ſiue vſus ſumatur actiuè, ſiue paſsiue: nã vtroque modo fit gratia finis. In qua reſolutione côueniunt omnes, qui hac de re diſputant. Expreſsit idipſum Suarius in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 3. n. 5. Quæ reſolutio eiſdẽ rationibus côfirmatur, quibus ſupra ar. 2. oſtendimus imperiũ eſſe gratia finis: nã ſicut imperium ſequitur ad electionẽ efficacem, ita etiã vſus, ſiue actiue, ſiue paſsiue ſumatur. Ergo ſicut imperiũ eſt gratia finis; ita & vſus; nam voluntas eadem intentione vtitur re, quam aſſumit ad conſequẽdum finem, qua eam tanquam medium eligit ad finis conſecutionem. Quare ſi eligendo intendit finẽ, ita vt propter finem eligat; vtique & vtendo eundem intẽdet finem: ita vt propter finem ea actiuè vtatur, & vſus paſsiuus ab eadem in finem ordinetur.

Reſolutio articuli.

1 Ratio.

3 Accedit, quoniam vſus, ſiue actiuè, ſiue paſsiuè ſumatur, nô ſolũ procedit ex intentione finis; ſed etiã ſuo modo eſt mediũ ad conſequendum finem; nam voluntas eligendo mediũ, virtualiter etiã eligit vti tali medio, & potentijs motiuis ad executionem illius. At quod aliquo modo habet rationem medij, neceſſario habet dependentiam à fine, nec hac de re vlla pôt inſurgere dubitatio.

2. Ratio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actiones externæ, quæ in ordine executionis à voluntate imperantur, ſint effectus finis, & quomodo.

QVanuis omnes, quos viderim auctores partem affirmatiuam amplectantur: contra eam tamen inſurgunt non contemnẽdę difficultates, ac dubitandi rationes. 1

Pars affirmatiua cômunis.

Prima ratio dubitandi eſt, quia actiones externæ imperatæ à voluntate (quales ſunt actiones potentiarũ, quas exequentes appellamus) nullam videntur habere realẽ, & intrinſecam depẽdẽtiam à fine tanquam à cauſſa ſuæ entitatis; ergo non videntur eſſe per ſe effecta cauſſæ finalis. Côſequentia eſt nota, quia omnes effectus per ſe alicuius cauſſę habent realem, ac intrinſecã dependetiam à ſua cauſſa. Antecedens ex eo probatur, quia iſti actus nullo modo excitantur proxime, & immediatè ab ipſo fine, ſed ſolùm dicuntur ordinari in finem medijs internis actibus voluntatis. Nam finis, cũ ſolùm cauſſet motione metaphorica; ſolùm immediatè mouet voluntatem ad actus internos: & ob id illos ſolos immediatè cauſſat; externos verò, & imperatos ideo reſpicit; quia voluntas à fine immediatè mota ſuis actibus internis imperat exteriores: maximè per vſum; quo proximè imperat actionem externam ſcribendi, vel ambulandi. Quo fit, vt finis ſolùm influat in actiones externas mediatè, & remotè, quatenus influit in actiones internas, quæ influentes in externas eas ordinãt in finẽ. Quod nô ſatis eſt, vt finis dicaẗ per ſe cauſſa illarũ; niſi fortè vel ad eũ modũ, quo auus eſt cauſſa nepotis vel ad eũ, quo applicãs, vel excitãs efficientem cauſſam, dicitur eſſe cauſſa effectus cauſſati ab illa: qui cauſſandi mod' enumeratur inter modos per accidens.

Côtra illa ſequẽtes occur ũt obiectiones Primæ.

Secunda dubitãdi ratio eſt, quia finis per ſe loquendo nihil rei ponit in actionibus externis, & imperatis: nullã igitur in eas habet cauſſalitatẽ. Côſequentia eſt nota, quia cauſſa per ſe cauſſat realitatẽ ſui effect', vna quęq; in ſuo genere. Antecedẽs ꝓbaẗ: quoniã ex ijs, quę in 1. argum. diximus, côſtat actũ externũ ex imperio voluntatis ſolum habere ordi- 2

2. Côcluſio.

 nationem

nationē ad finem per intentionem, qua imperatur. Iſta autem ordinatio, & intentio nihil reale ponit in ipſo actu externo; ſed ſolũ ponit quandam denominationē extrinſecam, quæ non ſatis eſt, vt ipſa actio quoad ſuam realitatē pendeat à fine.

3 Tertia. Tertia dubitãdi ratio ex eo ſumitur: quoniam illa eadem actio externa maneret, ſi propter alium finem fieret: vel ſi fieret à caſu, & ſine vllo fine, quod tamen eſſet falſũ, ſi illa externa actio eſſet verus effect' finis. Etenim variata cauſſa, etſi interdũ effectus nõ varietur; neceſſariò tñ variatur actio, & cauſſalitas.

4 Poſtrema. Poſtremo obijcitur; quoniam cauſſalitas finis identificatur cũ actione agẽtis, quæ elicitur propter finẽ: at cauſſalitas finalis non poteſt identificari cum actione externa, quæ non immediatè, ſed mediate eſt à voluntate. His tamen non obſtantibus apud omnes indubitatũ eſt omnes actiones externas, quę à voluntate imperantur ad executionem mediorum, verè, & propriè eſſe effecta cauſſę finalis. In hoc conueniunt omnes opiniones, quas ſupra q. 1. art. 1. enumerauimus, nec legi aliquem, qui huic reſolutioni repugnaret: etenim euidẽter conſtat omnia, quibus voluntas vtitur ad conſequendũ finem, verè, & propriè fieri gratia ipſius finis: omnibus enim illis vtitur cum intentione, & relatione ad finem. Patet idipſum ex Ariſtot. ſecundo Phyſic. cap. tertio, text. 29. & quinto Metaphyſic. cap. ſecundo tex. 2. quibus in locis inter effecta cauſſę finalis enumerat ambulationem, quæ fit gratia ſanitatis conſequendæ: vbi agẽs de cauſsis ita ait. *Itẽ vt finis: hæc autem eſt, cuius cauſſa: vt ambulandi ſanitas: propter quid enim ambulat? dicimus, vt ſanetur.* Deinde ſubdit: *Et quæcunque inter illud mouens, & finem media fiunt: vt ſanitatis attenuatio, purgatio, & cæt.* Ex quibus verbis conſtat actiones externarum potentiarum, quando imperantur, eſſe gratia finis, veraque illius effecta.

Reſolutio quæſtionis.

Ariſtotel.

5 Sed quanuis in hac concluſione omnes conueniant; non conſtat tamen inter omnes, quomodo actiones ipſæ externæ à fine dependeant, an ſcilicet dependeant immediatè, & intrinſecè, an verò extrinſecè, & mediatè? Difficultatem mouet Suarius in dicta diſputa. 23. ſectio. 3. num. 23. illam explicat ſectione quarta, num. 17. & 18. Ex cuius mente, quantum ego poſſum colligere ex ijs, quę doctè ſanè, ſed obſcurè ſatis ſcribit; difficultas ita erit explicanda, vt dicamus in hac diſputatione de actionibus imperatis non eſſe agendum phyſicè, ſed modo morali: nam cauſſalitas finalis, & ſi realis eſt, modum tamẽ moralem habet, cum ſit intellectualis, & fiat media cognitione: vt idem affirmat in dicto num. 17. in fine. Quare actiones imperatę, dum in ordine ad cauſſalitatem finalem expenduntur, nõ ſunt expendendæ modo phyſico, ſed morali: vt idem inſinuat in dicto nu. 17. in principio. Et quanuis ſecundum conſiderationẽ phyſicam actio externa diſtincta ſit ab actione interna, à qua imperatur: tamen ſecundũ conſiderationem moralẽ, & vt fit cũ intentione finis, non eſt diſtincta, ſed cũ ea habet rationem vnius. Etenim velle ſcribere (ſermo eſt de velle per modũ vſus) & ſcribere, non ſũt duo obiecta, ſed vnũ, & idẽ: ita enim ſũt cõnexa, vt ſeparari nõ poſsint. Quare vna, & eadẽ cauſſalitas finis in vtrãq; influit: diuerſo tamen modo; quia in internã influit proximè, & intrinſecè: in externam verò ſuo modo extrinſecè, & remotè; quia in illam influit, prout in genere moris priori ſubalternatur.

Hęc videtur mens viri doctiſsimi locis citatis explicata: ex qua putat ſatis reſpõſum eſſe difficultatibus allatis: attamen non facilè earũ ſolutionẽ quiſq; etiã doctiſsim' percipiet, niſi quælibet per ſe diſtinctius enodetur, quod in illi' gratiã faciemus antequã examinemus doctrinę veritatẽ. Ad 1. igitur dubitãdi rationẽ, qui hanc ſententiã probauerit, negabit antecedẽs, quoniã nõ modò actiones imperatæ, ſed etiã earum opera realẽ, ac intriſecã habent dependentiã à fine, tanquã vera illius effecta. Ad probationẽ antecedentis dicendũ eſt argumentũ optimè procedere ſi actiões iſtę cõſiderentũ ſolũ phyſicè, & prout vna ab alia diſtinguitũ: porrò ſi conſiderentũ modo morali, quẽ ſortiunt, vt finẽ reſpiciũt, argum. nõ rectè procedere; quia licèt voluntas vnũ actũ mediante altero ordinet in finẽ: finis tamen ita ad vtrũque mouet voluntatem, vt ſimul, & per modum vnius eam ad vtrunque moueat. 6

Solutio primæ.

Ad

7 Diluitur 2. Ad ſecundā rationem dubitandi negandum eſt.etiam antecedens. Ad probationem dicendum eſt actionem imperatam ex intentione, qua à voluntate imperatur, ſolùm habere denominationem illam extrinſecam ad finem: attamen ab ipſo fine habere ſuam realitatem in genere cauſſæ finalis, vt colliges ex Suario in dicto nu. 17. verſiculo *Nec etiam obſtat.*

8 Soluitur 3. Ad tertiam dubitandi rationem dicendum erit entitatem actionis imperatę phyſicè,& entitatiuè ſumptam,fieri quidem potuiſſe ſine illa cauſſalitate finali: non tamen prout conſideratur, vt hìc,& nunc. Vide eum in dicto num. 17.& 18.

9 Diluitur poſtrema obiectio. Ad poſtremam rationem dubitandi dici poteſt, ſuppoſita Suarij ſententia, cauſſalitatem finis realiter, & phyſicè ſolùm identificari cum actione interna: cum externa verò ſolùm morali modo, quatenus ſcilicet illa cum priori cōnectitur: hæc enim connexio ſatis eſt, vt in genere moris dicatur vnum cum illa:vt patet ex ijs, quę Theologi docēt in materia de peccatis de actione interna, & externa: vtraque enim in genere moris cenſetur vna numero actio, & vnum numero peccatum; vt docet D.Thom.1.2.q. 17.art.4. & q. 20. art.3. ad 1.& vtrobique interpretes.

D.Thom.

Non placet præfata ſententia. Hæc pro explicatione præcedentis ſententiæ dicta ſint.Illa tamen mihi placere nunquam potuit, quatenus docet finē in actiones imperatas ordinis executionis non influere intrinſecè, ſed extrinſecè, & remotè: quatenus ſcilicet per ſe conſequuntur ad actionem internam, & cum illa cenſentur vnum obiectum in genere moris:hæc enim doctrina nec poteſt eſſe generalis, nec ſolido nititur fundamento.

Quod non ſit generalis,euidenter demonſtrat cauſſalitas finalis, quæ exercetur in actionibus diuinis: hæc enim cum in nullum actum internum exerceatur,vt ſuprà oſtendimus,& inferius oſtenſuri ſumus latius; non poteſt immediatè & intrinſecè non exerceri in ipſam actionem externam, quæ ſola in Deo eſt propter finem. Vnde ipſe Suarius in dicta diſp.23. ſect.9. n.9. concedit cauſſalitatem finalem, propter quā Deus agit, poſitam eſſe, & identificari cum actione Dei tranſeunte: quod falſum eſſet, ſi finis in ipſam intrinſecè, & immediatè non influeret. Quod ſi finis in Deo immediatè, & intrinſecè influit in actiones ad extra imperatas à voluntate diuina; cur non poterit etiā intrinſecè influere in actiones imperatas ab agente creato? maximè ſi verum eſt, quod idē Suarius ſcribit in dicta diſp. 23.ſect.4.n.18. actionem imperatam externam in agente creato ſimul eſſe effectum cauſſæ finalis, & cauſſalitatem illius reſpectu effectus per eam producti,v.g.deambulationem ſimul eſſe effectum ſanitatis, & cauſſalitatem,qua finis formaliter influit in effectum deābulationis,v.g. in bonam digeſtionem, vel extenuationem humorum. At qui fieri poteſt, vt cauſſalitas finis identificetur cum deambulatione; ſi intrinſecè non influit in eam? Nam effectus remotus non poteſt identificari cū cauſſalitate à qua remotè fit, & extrinſecè. 11

Nec video cur negandum ſit cauſſalitatem finalem intrinſecè,& immediatè influere in actiones imperatas externas: v.g. in deambulationem,vel ſumptionem medicinæ:nam cum finalis cauſſalitas formaliter, & adæquatè cōſiſtat in attractione actionis,quę fit ab agente; vt ſcilicet fiat gratia ipſius finis, vt ſuperius oſtendimus:quid impedit quo minus ſanitas, quæ eſt finis deambulationis; immediatè eam attrahat,vt fiat intuitu ipſius conſequendæ?

Reſpondebit aduerſarius deambulationem ordinari in finem medijs actibus internis.Sed obijciam conſultationem de medijs, & iudicium de eiſdem (qui ſunt actus intellectus imperati à voluntate in ipſomet ordine intentionis) non ordinari in finem, niſi media intentione finis: electionem etiam finē non reſpicere, niſi media intentione illius, vt communis habet philoſophia. Et tamen nullus dubitat finem immediatè,& intrinſecè influere, tum in electionem, tum in actum conſultationis, & iudicij de medijs.Quare actum imperatum externum ordinari in finem mediante actu interno intentionis;non impedit, quominus in ſe immediatè,& intrinſecè terminet, recipiatq; influxum cauſſæ finalis. Aduerſarij reſpōſio pręcluditur.

Vt hæc facilius percipiantur,aduertendum 12

Præmiſſum ad explicationemque ſtionis, & obiectionũ ſolutionem. tendum eſt in hac materia illud deceptionem poſſe cauſſare, quod aduerſarij comminiſcuntur finem ideo influere in actum exteriorem, quia per modum vnius coniungitur actui interno, in quẽ finis immediatè influit; quod longè diſtat à vero: nam finis ideo influit in aliquid, quia illud participat formalem rationem cauſſabilis finaliter: hãc autem rationem actio imperata (ſiue interna ſit, ſiue externa) ex eo participat; quia ab agente fit, & elicitur cum intentione conſequendi finem: inde enim habet actio imperata, quod attrahatur à fine, ita vt gratia illius fiat. Ita fit vt intentio finis non mediet inter finem, & actiones imperatas tanquam medium interiacens, & vt in quo finalizato finalizentur actiones, quæ imperantur; vt cogitãt aduerſarij; ſed vt medium aſsiſtens, & vt quo ordinantur, & diriguntur in finem. Hoc autem medium non impedit, ſed iuuat potius immediatum influxum cauſſæ finalis.

13 Alia via explicãtur ſupra poſitæ obiectiões. Hac opinione ſuppoſita facilè explicabuntur difficultates allatæ. Nam ad primam negandum eſt antecedens. Ad probationem negandum eſt actus externos imperatos non excitari proximè ab ipſo fine; ſi idẽ eſt excitari, quod attrahi, vt fiant gratia ipſius finis. Nec oppoſitum probant ea, quæ adducũtur: nam falsò ſupponitur finem ſolos actus internos immediatè cauſſare: imò apertè petitur principium, cum in hoc poſitus ſit ſtatus controuerſiæ. Præterea oppoſitum demonſtrat cauſſalitas, quæ in actionibus diuinis externis reperitur, vt iam diximus. Et quãuis in agentibus creatis finis non poſsit finaliter influere in actiones externas, niſi pri' influat in aliquas internas: tamen cum non vnica numero cauſſalitate influat in vtraſque, ſed pluribus, vt dicemus, etſi prius tempore in internas influit, quam in externas; in vtraſque influit immediatè: nam quanuis mediet intentio, qua ab agente diriguntur in finem: tamen cum mediet, vt aſsiſtens & coniuncta, & ſolùm, vt quo, vt ex dictis patet; illius mediatio non impedit immediationem influxus cauſſalitatis finalis.

Solutio primæ.

14 Solutio ſecundæ. Ad ſecundam difficultatem negandũ eſt antecedens: quia cauſſalitas finalis verè cauſſat entitatem actionis externæ. Ad probationem admittimus actionem externam conferri poſſe, vel cum intentione voluntatis, qua aſsiſtẽte imperatur: vel cum ipſo fine, à quo ſuppoſita voluntatis intentione actu cauſſatur. Si conferatur cum intentione; ab ea ſolùm habet denominationẽ extrinſecam, à qua dicitur ordinata in finem. Porrò ſi conferatur cum fine, ab eo habet realem dependentiam' in ſua entitate: quia ipſa entitas à fine trahitur, vt fiat gratia illius: non traheretur tamen niſi ſecum coniunctam haberet agentis intentionem, à qua formaliter conſequitur rationem cauſſabilis finaliter, vt iam diximus.

15 Solutio tertiæ. Ad difficultatem tertiam omiſsis ijs, quæ obſcurè nimis ſcribit Suarius in dicta ſect. 4. n. 18. admittendum eſt illam eandem numero actionem externam, cum eodem numero effectu permanere poſſe, ſi varietur finis: nam ſicut variata cauſſa efficiente poteſt permanere idem numero effectus: ita etiam poteſt manere idem effectus numero variata cauſſa finali, vt ſuprà aduertimus. Quare admiſſa maiore neganda eſt minor, cuius probatio ſupponit nos admittere variationem cauſſę finalis permanẽte eádẽ numero finali cauſſalitate: quod tamen non admittimus: ſed cum variatione finis ſimul etiam concedimus variationem cauſſalitatis finalis; manente tamen inuariata actione externa, v. g. deambulatione: quæ antea erat effectus prioris finis; nunc autem eſt effectus finis poſterioris. Ita fit vt actionẽ externam permanere eandem numero variato fine, & finali cauſſalitate: non inferat eam non eſſe verum effectum cauſſæ finalis: cuius oppoſitum argumẽtum inferebat.

Solutio vltimæ obiect. Ad poſtremam difficultatem negandum eſt cauſſalitatem finalem identificari cum actione agentis: quaſi actio agentis, vt eſt à fine, ſit cauſſalitas finalis: hoc enim impugnauimus in ſuperioribus.

ARTICVLVS V.

Vtrum effecta actionum externarum ſint effecta finalis cauſſæ?

QVÆSTIO iſta excitatur propter primam opinionem, quã ſupra q. 1. artic. 1. retulimus; quæ negat 1

Quorũdam ſententia. negat ea, quæ fiunt per actiones externas eſſe effecta finalis cauſſæ: v.g. domũ, nauim, &c. Hanc ſententiam quibuſdã placuiſſe refert Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 2. Ego tamen huius opinionis auctorem vidi neminem. Illa cuiuſcunque fuerit eiſdem dubitandi rationibus confirmari videtur, quibus in præcedenti art. pars negatiua videbatur confirmari.

Fonſeca.

2 Quid dicendum ſit. Quibus non obſtantibus dicendum eſt opinionem iſtam tanquam omnino improbabilem eſſe reijciendam, quam ſpecialiter reijcit Fonſeca vbi ſuprà. Vnde ſtatuendum eſt non ſolum actiones externas, ſed etiam res, quæ per eas fiunt; verè, & propriè eſſe propter finẽ: v. g. domum verè eſſe propter habitationem tanquam propter finem, & nauim propter nauigationem & ſic de cęteris. Id quod verbis expreſsis docuit Ariſt. 2. Phyſic. cap. 3. tex. 39. & 5. Metaphy. cap. 2. tex. 2. vbi poſtquam docuit ſanitatem eſſe cauſſam finalem deambulationis, ita ſcribit: *Et quæcunque alio mouente inter ipſum, & finem fiunt: vt inter medicum, ſanitatemque, macies, aut purgatio, aut medicamenta, aut inſtrumenta: vniuerſa enim hæc ipſius finis gratia fiunt; inter ſe autem differunt: alia nanque ſunt opera, alia inſtrumenta.* Ex quibus verbis euidenter colligitur Ariſtotelem enumerare inter effecta cauſſæ finalis, non ſolùm actiones, quibus aliquid fit, vt ambulationem, & purgationem: ſed etiam ea, quæ per ipſas actiones fiunt, vt medicamenta, inſtrumentaque; fiunt enim à medico, vt illis vtatur ad dandam ſanitatem & eadem ratione inter effecta cauſſæ finalis enumerari debet domus, quæ non ſolùm in fieri, ſed etiam in facto eſſe eſt gratia habitationis: etenim non ſolum ædificatur ad habitandum; ſed ea iam ædificata vtimur eiuſdem finis gratia. Idem dicendum eſt de naui, quæ, & conſtruitur ad nauigandum, & conſtructa ſumitur ad faciendam nauigationem. Quin potius rebus naturalibus vtimur ad obtinendum finem, quem intendimus: vtimur enim equo ad iter faciendum: & igne ad comburendum, & pecunia in eleemoſyna ad conſequendam beatitudinem, & ſic de cæteris. Non eſt igitur dubitandum de veritate propoſitæ cõcluſionis, quam præter Fonſecam generaliter docet Suarius in Metaphyſic. diſp. 23. ſect. 3. n. 19. cum ſequentibus.

Ariſt.

3 Solùm ſupereſt difficultas de modo, quo finis influit in illos effectus. Cui difficultati Suarius in dicta diſp. 23. ſect. 4. n. 15. ita reſpondet, vt exiſtimet finem influere in eiuſmodi effectus mediante actione, qua producuntur, vel etiam applicantur ad finem conſequendum. Nã, vt ait, effect⁹ exteriores, qui per actiones producuntur, in tãtum eſſe poſſunt effectus cauſſæ finalis; inquãtum actiones per quas fiunt, aliquo modo cauſſantur à cauſſa finali, & ab ea pendent. Fundamentum ex eo ſumit: quia ex Ariſtotele cauſſa finalis non cauſſat actu, niſi quando agens actu aliquid cauſſat propter finem: ob quam rationem ſicut ceſſante actione agentis, effectus, qui adhuc permanet, iam non cauſſatur, ſed cauſſatus eſt: ita etiam ceſſante illa actione iam actu nõ cauſſatur à fine, ſed cauſſatus eſt, & manet ordinatus in finem, vel per intrinſecam habitudinem, ſeu propenſionem, vel per denominationem extrinſecam ab actione præterita. Et inde infert num. 18. ipſam actionem agentis ſimul eſſe effectum cauſſæ finalis, & cauſſalitatem finalem reſpectu ipſius rei factæ: etenim res facta mediante illa actione pendet à tali fine. Iã verò nihil aliud eſt eſſe cauſſalitatem, quam eſſe quaſi viam, qua effectus pendet à tali cauſſa.

4 Hæc tamen philoſophia & in ſe, & in ſuo fundamento deficit. Deficit quidẽ in ſe; quia falſum eſt finem influere in hoſce effectus mediante actione agentis, qua producuntur, ſi de mediatione formali ſit ſermo. Nam quanuis verum ſit finem non influere in hos effectus; niſi actione agentis ſimul comitante influxum finalem, & coexiſtente cum illo: etenim finis non influit in effectum, niſi cauſſa agente in eundem ſimul influente; tamen falſum eſt actionem agentis formaliter eſſe ipſum influxum, quo finis influit in effectum: iam enim oſtendimus influxum finalem non eſſe ipſam actionem agentis; quod non ſolùm verum eſt quatenus influxus cauſſæ finalis terminatur in actionem, vt in proprium effectum, id, quod in ſuperiorib⁹ diligenter oſtendimus: ſed nec etiam verum eſt, quatenus influxus cauſſæ finalis

nalis terminatur ad ipſum effectum, vt ſtatim oſtendemus.

5 Deficit etiam illa philoſophia in fũdamento: quoniam falſum eſt hos effectus in tantum eſſe effectus cauſſę finalis, inquantum actiones, per quas fiunt, cauſſantur aliquo modo à cauſſa finali, & ab ea pendent. Hoc eſſe falſum euidenter conuincitur ex effectis, quę à Deo ad extra producuntur: qui poſſunt pendere à bonitate Dei tanquam à cauſſa finali, etſi actio Dei, per quam fiunt, nõ dependeat ab eadem Dei bonitate in genere cauſſæ finalis: vt facilè videri poteſt, ſi ſupponamus opinionem D. Thomę ſatis probabilem, actionem qua Deus ſe ſolo ad extra aliquid producit, eſſe actionem immanentem, & non tranſeũtem: hanc enim non pendere à bonitate Dei tanquam à cauſſa finali negari non poteſt.

Si verò dicas opinionem D. Thomæ communiter reijci; fateor, ſed illam adduxi, vt oſtenderem, dependentiam finalem effectus per actionem producti per ſe non depẽdere ab hoc, quod cauſſalitas per quam producitur ſit etiam effectus cauſſę finalis: quamuis enim facilè admittam actionem, qua effectus producitur ſemper pendere à cauſſa finali tanquam verum eius effectũ (quia vt diximus, cauſſalitas cauſſæ agentis verè eſt effectus cauſſæ finalis) nunquã tamen admittam effectus iſtos in tantũ pendere à fine, inquãtum actiones per quas fiunt cauſſantur à fine: quaſi depẽdentia finalis effectus per ſe, & veluti eſſentialiter pẽdeat ex dependentia finali actionis, per quam fit: id enim falſum eſt: quoniam etſi illa dependentia effectus à fine pendeat à præcitata dependentia, dependentia neceſſariæ cõcomitantiæ; non tamen pendet dependentia intrinſeca, & eſſentiali.

6 Fundamentum etiã, quo Suarius nititur, eodem pede claudicat, quia ex dependentia concomitantiæ infert depẽdentiam formalem: fatemur nanque cũ Ariſt. cauſſam finalem actu non cauſſare, niſi agens actu cauſſet: & ſubinde cõcedimus ceſſante actione agentis, ceſſare & cauſſalitatem finalem: at tamen non video, quomodò inde inferatur actionem agentis formaliter eſſe cauſſalitatem finalem, qua finis influit in effectum. Nec enim ratio adducta in probationem huius concomitantiæ id probat; ſed euidenter peccat fallacia ęquiuocationis: nam rem factam pendere à tali fine mediante illa actione, poteſt habere duplicem ſenſum: vel enim intelligi poteſt de mediatione coexiſtentiæ, & concomitantiæ: vel dẽ mediatione formalis dependentiæ. Si poſteriori modo intelligatur; falſa eſt, vt diximus, ſi modo priori; veriſsima eſt; ſed ex ea non benè infertur actionem agentis eſſe ipſam cauſſalitatem, qua finis influit in effectum.

Omiſſo igitur ſuperiori dicendi modo: ſi quæras, quomodò finis influat in effectum per actionem agentis productum? reſpondendum erit, finem eadem numero finali cauſſalitate, & influxu, quo influit in actionem agentis tanquã in effectum, influere in ipſum effectum per actionem productum, ita vt eadem numero tractione, qua finis ad ſe trahit ipſam actionem, vt fiat gratia ſui: eadẽ etiam trahit effectum actionis, vt ſui gratia fiat. Qui influxus, vt diximus, diſtinctus eſt, tum ab ipſa actione agẽtis; tum ab illius effectu. Hoc poſterius iam oſtendimus in ſuperioribus. Illud verò prius inde oſtenditur; quia actio, & effectus eius non ſunt duo obiecta, ſed vnũ ex vtroque veluti compoſitum: nam ſicut viſio Dei, & Deus viſus nõ ſunt duo obiecta totalia, ſed vnum: ita etiam ędificatio domus, & domus ædificata vnũ obiectum ſunt in ordine ad cauſſalitatem finalem: non verò duo. Et ad hunc ſenſum puto eſſe veriſsimum effectus externos, qui producuntur, non poſſe terminare cauſſalitatem finalis cauſſę, niſi prout illa eſt ſub actione cauſſę agẽtis. Quem ſenſum ſi faceret præcedens opinio (quam explicat Suar. in d.n.15.) eam vtraque manu reciperemus.

7 *Adducitur verus dicendi modus.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum aſſecutio finis ſit effectus cauſſæ finalis?

Applicatis medijs reſultat aſſecutio finis: nam finis adeptus eſt vltimũ in ordine executionis. Quare meritò inquirẽdum eſt, an ipſa finis adeptio, ſiue finem eſſe realiter adeptum, ſit effectus eiuſdẽ finis, vt exercet cauſſa-

Pro parte negatiua 1. argumentũ.

cauſſalitatem finalem? Et pro parte negatiua prima ratio dubitandi ſumitur, quia aliás ſequeretur finem eſſe cauſſã ſui ipſius, quod videtur abſurdum. Sequela patet, quoniam nihil eſſe poteſt cauſſa realis productionis rei, niſi ſit etiam cauſſa rei productæ: ſed finis in ordine executionis producitur per actionem, qua acquiritur, & poſsidetur: ergo ſi finis eſt cauſſa actionis, per quam acquiritur; finis eſt cauſſa ſui ipſius. Maior huius diſcurſus ſatis eſt nota in philoſophia: quia res queque media actione producitur. Minor probatur: quoniã finis, v.g. ſanitas à parte rei, & in ordine executionis verè producitur: etenim forma ſubſtantialis, quę eſt finis generationis, verè producitur per ipſam generationem: & ſanitas, quæ eſt finis curationis, verè producitur per ipſam curationis actionem: ergo ſi ipſa ſanitas eſt cauſſa finalis ipſius curationis, vtique ipſamet erit cauſſa ſui ipſius.

2 Secundum argumentũ.

Deinde ipſa adeptio finis, vt apprehenſa, eſt quæ cauſſat: ipſa enim, vt apprehenſa, mouet agens motione metaphorica, & finali: ergo ſi ipſamet adeptio finis in ordine executionis eſt effectus cauſſæ finalis, ipſa erit effectus ſui ipſius.

3 Tertium.

Tertio operatio à voluntate operata interdum eſt cauſſa finalis, vt viſio beata, cõtemplatio citharizatio, & alię ſimiles; cuius operationis executio, ſiue adeptio non diſtinguitur ab ipſamet operatione: ergo ſi adeptio finis eſt effectus ipſius finis, idẽ cauſſat ſe ipſũ.

4 Vltimum. *Ariſtot.*

Poſtremo illud in hoc art. facit difficultatem; quoniam adepto fine ceſſat actio agentis, ex Ariſt. 1. de Generat. ca. 7. tex. 55: ceſſante autem actionę agentis, ceſſat etiam cauſſalitas finalis, vt omnes philoſophi agnoſcunt: ergo nec adeptio finis, nec finis adeptus poteſt eſſe effectus cauſſæ finalis.

5 Reſolutio.

His tamen non obſtantibus dicendũ eſt non ſolùm adeptionem finis, ſed etiã ipſum finem adeptum eſſe effectum finalis cauſſæ: etenim & ſanitas adepta, & actio qua illa acquiritur, ſunt effecta eiuſdem ſanitatis, vt eſt cauſſa finalis. Hæc videtur recepta ſententia inter Philoſophos, qui hac de re ſcripſerunt: illã tanquam verã ſupponit Fonſeca 5. Metaph. cap. 2. q. 10. ſect. 2. ad finem. §. *At obijciet aliquis*: Curſus Conimb. 2. Phyſic. cap. 7. q. 22. art. 1. §. *Circa ipſam tamen poſſeſsionem*, & art. 2. ad 2. Suarius in Metap. diſp. 23. ſect. 3. n. 21. & 22.

Fonſec.

6 Probatur prior pars cõcluſionis. *Ariſt.*

Hæc opinio, quod attinet ad aſſecutionem finis ex eo confirmatur, quia adeptio paſsiua finis eſt effectus actionis agentis: acquiritur enim finis illius actione, vt per ſe patet, & docet Ariſt. 2. Ethic. ad Eudemũ pag. 1008. in principio, & 2. Phy. cap. 2. tex. 23: dum ait finem (aſſecutum intellige) eſſe vltimum, & terminum actionis agentis: ſed id, quod eſt effectus actionis agentis eſt etiam effectus cauſſæ finalis, vt eſt recepta philoſophia: ergo adeptio paſsiua finis eſt effectus cauſſæ finalis. Ex quo infertur id, quod ſecundo loco dicebamus, ipſum inquam finem aſſecutum eſſe effectum ſui ipſius, vt eſt cauſſa finalis: nihil enim poteſt eſſe cauſſa actionis, qua res fit, quin ſimul ſit cauſſa rei, quæ fit. Accedit etiam, quia finis, qui eſt primus in intentione (nimirum cauſſando) eſt vltimus in executione tanquam effectus vltimo à fine cauſſatus: omnia enim, quæ in ordine executionis fiunt, cauſſantur à fine, cum ab agente cauſſentur. Igitur cum finis aſſecutus habeat cauſſam efficientem, habebit etiam cauſſam finalem, amore cuius ab agente eſt aſſecutus.

Poſterioris partis probatio.

7 Ad 1. argument. reſpondetur 1.

Nec huic veriſsimæ reſolutioni obſtant argumenta; quæ initio rationem dubitandi faciebant. Nam ad primum reſpondetur 1. in cæteris cauſsis à finali abſurdum eſſe quod idem ſit cauſſa ſui ipſius: in finali tamen cauſſa id non eſſe abſurdum, vt bene aduertit Suarius vbi ſupra n. 22. Nam repugnantia, quæ in cęteris cauſsis reperitur, non interuenit in cauſſa finali: ideo enim in cæteris cauſsis id repugnat; quia cũ cauſſare non poſsint, niſi ſint actu: ſi idem ſe ipſum cauſſaret, idem eſſet actu, antequam eſſet. Quæ ratio omninò ceſſat in cauſſa finali: quæ ad cauſſandũ non modo non requirit realem exiſtentiã, ſed omnino requirit ſe actu non eſſe (loquimur de fine *cuius*) etenim mouet, vt realiter exiſtat: ſatis eſt igitur, ſi exiſtat exiſtentia obiectiua, vt mouere poſsit voluntatem agentis, eamque allicere ad ipſius realem conſecutionem, & exiſtentiam.

Reſpon-

Reſpondetur 2. Reſpondetur ſecundò non eſſe alienum à Philoſophia idem poſſe influere in ſe ipſum, ſecundum aliam, & aliã rationem: ad hoc enim ſatis eſt, ſi influẽs in ſe ipſum ſit aliquo modo diſtinctum à ſe ipſo, vt influxum recipit. Iam verò finis vt influens in ſeipſum non omnino eſt idem ſecum, prout ſui ipſius influxũ recipit, tum quia influit, vt obiectiuè exiſtens; recipit autem influxum, vt à parte rei reponitur in actuali exiſtentia; tum etiam, quia influit mediante affectu amoris, & intentionis, actioneq; agentis; recipit autem influxum immediate in ſua entitate naturali; tum denique, quia finis *cuius* (de quo ſolo agimus) non eſt cauſſa adęquata, & totalis ſui ipſius, ſed concurrit ad ſui realem adeptionem tanquam cauſſa partialis ſimul cum fine *cui*, & interdum cum fine obiectiuo; & cum vtroque conſtituit vnam cauſſam finalem adęquatam, & totalem, vt patet ex ijs, quæ diximus tam de fine *cui*, quàm de fine obiectiuo: etenim ęgrotus amans ſui ipſius ſanitatẽ finaliter influit in ipſam ſanitatem, tãquam in effectum: & Deus viſus eſt adæquata finalis cauſſa influens in actualẽ viſionis beatificæ aſſecutionem. Quam ſolutionem inuolutè, & ſatis confuſè adducit Suarius in dicto n.22.

8 Secundi argum. ſolut. Ad ſecundum diſtinguendum eſt antecedens: nam ſi intelligatur de adeptione finis tranſitiuè, ideſt de actione, qua finis immediatè in ſe ipſo comparatur, & acquiritur; ſiue ille ſit finis formalis, ſiue obiectiuus, ſiue vterque ſimul (finis enim formalis, quantumuis ſit operatio, ſemper acquiritur per aliquã agentis actionem) ſi inquam antecedẽs ita intelligatur; negandum erit: quia adeptio finis non eſt finis, qui mouet, ſed eſt actio agentis ad quam eliciendam mouet finis, qui per eam comparatur: etenim actio phyſica, qua ſanitas immediatè producitur, non eſt finis, ſed ipſa ſanitas, quæ producitur. Similiter nec actio, qua elicitur viſio beata eſt quæ influit vt finis; ſed ipſamet viſio, qua Deus videtur: quæ ipſa eſt quædã qualitas, vt aliquando dicemus.

Porrò ſi antecedens intelligatur de adeptione finis in ſenſu intranſitiuo: id eſt de adeptione, quæ eſt finis formalis componens vnum adęquatum finem cũ fine obiectiuo (qualis eſt viſio beata, quæ eſt formalis finis, quo intellectus Deo vnitur tanquam fini obiectiuo: ſimiliter etiam poſſeſsio pecunię, quę eſt formalis finis auari) admittendum eſt antecedens, ſimul cum conſequentia; quia nullum eſt abſurdum ſi ipſa adeptio, vt apprehenſa ſit cauſſa ſui ipſius in eſſe reali exiſtentię, vt immediatè diximus ad primum argumentum.

Tertium argumentum aliqua tangit, quæ explicatione indigebant: cæterum quia difficultas, quam argumentum inferre nititur, ex dictis iam eſt ſoluta, non eſt quod in eo immoremur. Solutio tertij.

Poſtremum argumentum perit difficultatem; quì fieri poſsit, vt finis adeptus ſit effectus cauſſæ finalis, ſi adepto fine non datur finalis cauſſalitas? quam difficultatem in terminis tangit Curſus Conimb. vbi ſupra in dicta q. 23. art. 2. in 2. argum. nec aliter eam ſoluit, quàm admittendo actiones, quibus finis quæritur & procuratur vt adipiſcendus, adepto fine omnino ceſſare. Quæ tamen ſolutio potius confirmat rationem dubitandi, quam eam ſoluat: hoc enim inquirimus; quomodò finis adeptus poſſit eſſe effectus ſui ipſius, ſi illo adepto omnino ceſſat finalis cauſſalitas. 10 Difficultas ex vltim. argum. nata. Non placet ſolutio.

Quare pro huius difficultatis ſolutione aduertendum eſt nullum dari locum difficultati in finib⁹, qui per actionem inſtantaneam comparantur; ſiue illam præcedat motus, vt contingit in forma ſubſtantiali, quæ eſt finis generantis, & acquiritur per generationem, quam antecedit alteratio; ſiue præcedat aliquid, quod ſit veluti diſpoſitio: vt contingit in viſione beatifica, quã præcedunt merita viæ, produciturque per inſtantaneã actionem intellectus. In his igitur finibus ceſſat omnino argumenti difficultas: quoniam licet pro inſtanti, in quo finis primo eſt adeptus, ceſſet præcedens motus, qui ad mutationem inſtantaneam terminatur: non tamen ceſſat ipſa actio inſtantanea, qua finis pro illo inſtanti acquiritur. Vnde nec ceſſat cauſſalitas finalis, quæ actionem agentis comitatur. Pro illius explicatione notandũ

Tota difficultas verſatur circa finẽ, qui per motum, actionemvè ſucceſsiuã acquiritur, qualis eſt ſanitas, quæ acquiritur per alterationẽ: etenim adepto fi-

to fine ceſſat agentis actio, & cum ea ſimul ceſſat finalis cauſſalitas. Sed etiam in his finibus omninò ceſſaret difficultas, ſi vera foret opinio Suarij, quam ſcripſit in Metaphy. diſp. 18. ſect. 2. numer. 16. & in 3. tomo ad 3. partem diſp. 8. ſect. 2. fol. 96. col. 1. §. *Vltimus ergo ac verus dicendi modus.* In quibus locis aſſerit vltimum mutatum eſſe motus, & actionis cuiuſcunque ſucceſsiuæ eſſe mutationem quandam inſtantaneam, qua cõſũmatur terminus præcedentis motus, & acquiritur quoddam indiuiſibile formæ, quod ipſum in toto antecedente tẽpore non erat acquiſitum. Quæ mutatio, ſiue mutatum eſſe eſt quidam terminus extrinſecus motus, quia in eo primo non eſt motus: at tamen eſt terminus intrinſecus ipſius formæ conſũmans, & perficiens illius entitatem, eo modo, quo punctus terminat, & conſũmat entitatem lineæ. Hanc doctrinam explicat in intenſione formarum, v. g. caloris, vt tria, vel vt ſex: nam in inſtãti in quo calor eſt vt ſex, eſt primũ non eſſe calefactionis: primum tamen eſſe caloris vt ſex, ideo quia tunc primò eſt acquiſitum indiuiſibile quoddam caloris; quod antea non erat acquiſitũ; quo indiuiſibili conſummatur calor vt ſex, & reponitur in tali gradu.

Hac ſuppoſita doctrina (quæ, vt ait conſtat ex Philoſophia) facilè ſoluetur poſtremum argumentum: quoniam etſi cum primum finis eſt adeptus ceſſet actio agentis ſucceſsiua, quia verè tunc primùm non eſt: tamen non ceſſat mutatio, quæ eſt terminus illius, licèt extrinſecus, veraque acquiſitio indiuiſibilis, quo finis materialiter ſumptus intrinſecè conſummatur, & perficitur. Quare nec ceſſabit cauſſalitas eiuſdem finis, quæ concurrit cum omni actione agentis.

11 Hæc ſolutio facilis eſſet, ſi vera foret vtraque philoſophia, quam tanquã veram ſupponit Suarius, indiuiſibilium inquam in ſubſtantijs, & qualitatibus, & mutationis inſtantaneç in vltimo mutato eſſe motus. Quarum poſteriorem poſuit in citatis locis: priorem verò excogitauit in Metaphyſica diſput. 40. ſect. 4. numer. 28. & clariùs ſect. 5. num. 50. cum ſequentibus. At verò vtraque philoſophia noua eſt, & viris doctiſsimis paradoxa; nec deſunt, qui ingeniũ viri eruditiſsimi appellent mirabile, ex eo, quod vt nouas opiniones defendat; nouam excogitet philoſophiam. Vnde Bellomontan. iure admiratur viri ingenium, quod ſine neceſsitate philoſophiam inuſitatam pronunciet. Ego autem non ſolùm nouitatem admiror; ſed maximè quod auſus ſit ſcribere ſuã iſtam philoſophiam ex philoſophia cõſtare: cum & noua ſit, & ſine vllo auctore; quin potius nihil minus ſit cum philoſophia conſentiens, quam admittere indiuiſibilia realia, ac poſitiua in ſubſtantijs materialibus, & in qualitatibus, quæ intenſionem, ac remiſsionem ſuſcipiunt. Etenim hæc indiuiſibilia in terminis, ſiue copulatiuis partium gradualium qualitatis, ſiue terminatiuis totius qualitatis confeſsione omnium philoſophantium non ſunt neceſſaria, vt alibi latiùs demonſtrabimus. Nunc ex eo hãc indiuiſibilium philoſophiam eſſe improbabilem probatum volumus; quoniam ad copulandas partes quantitatis continuæ, terminandamque totam quantitatem probabiliſsimum eſt non dari indiuiſibilia entitatiua: ſed ad id ſatis eſſe negationes vlterioris extenſionis, ſiue potius modos quoſdam eſſendi puros, quos huiuſmodi negationes conſequantur, vt præter Nominales, & Durandum docuerunt viri doctiſſimi in Schola realium: vt patet ex doctiſsimo Fonſeca in quinto Metaphyſi. capit. 13. quæſtion. 6. ſect. 4. concluſi. prima, & Benedicto Pereira libr. 10. de rerum naturalium principijs cap. 6. nec id omnino reſpuit Curſus Conimbricenſis 6. Phyſicor. cap. 2. q. 1. artic. 2. poſt principium, & ante eos Sotus ibi quæſt. 1. §. *Duo ſunt termini*: cur igitur admittenda erunt in ſubſtantia, & qualitate? quin potius omnes, qui in quantitate admittunt indiuiſibilia, vna confeſsione fatentur ea non eſſe admittenda, aut in qualitate, aut in ſubſtantia. Ita expreſſè Capreolus in 2. diſt. 2. q. 1. art. 3. Ad tertium Gregorij contra ſecundam. fol. 46. column. 1. in principio, & diſt. 18. q. 1. art. 3. Ad tertium contra primam, fol. 206. col. 3. Hiſpalen. in ſecundo diſt. 2. art. 4. Burlæus in 1. Phyſicor. ad text. 15. Soncinas in quinto Metaphy. quæſt. 20. Ad primum, & quartũ.

Fonſeca. *Pereira.* *Sotus.* *Capreolus.* *Gregor.* *Hiſpalẽſis.* *Burlæus.* *Soncinas.*

Tolet. Curſus Conimbr.6. Phy. cap.2. q.1.art. 3.Ad 6. Tolet. ibi ad text.23. q.1.Ad 9. fol.181.col.3.Bellomont.ad 1.2.diſp.80 cap.5.n.27.& 31.& diſp.82.cap.6. n.27. & hanc eſſe omnium confeſsionem te- *Fonſeca.* ſtatur Fonſeca in dicta q.6. ſect. 4. in 3. p.1.côcluſion.Quomodo igitur conſtat ex philoſophia indiuiſibilia in ſubſtantijs,& qualitatibus eſſe admittenda?

12 Non admiſsis autem indiuiſibilibus, aut ſubſtantialibꝰ,aut qualitatiuis corruit fundamentum nouę alterius philoſophiæ, quæ docet motum ſemper terminari, atque conſummari aliqua mutatione inſtantanea, qua producatur, aut acquiratur aliquod indiuiſibile, quo intrinſecè, & entitatiuè terminetur, & conſūmetur forma certa,quę in illo inſtanti primo incipiet:etenim noua iſta, & alijs incognita mutatio ſolum fuit excogitata ad defendendam nouam indiuiſibilium philoſophiam. Amplectenda potius eſt vera philoſophia antiquorū, & cæterorum omnium recentiorū philoſophorum,quam amplexus eſt Curſus Conimb.8.Phy.cap.8.q.2.ar.3.poſt primam concluſionem, quæ docet in toto tempore antecedente collectiuè ſumpto nihil deeſſe illius formæ,ſed totā ſuā entitatem habere,quam habet in inſtāti illius terminatiuo.At tamen illam habere non eodem,ſed in diuerſo acquiſitionis ſtatu: quia ſcilicet in toto tempore antecedente totum illud habebat adhuc ſub motu,& in acquiri: ſiquidem in toto illo tempore ſemper fuit motꝰ: at verò in inſtanti immediatè ſequenti iam totum illud habet ſub ſtatu quieto,& ſub acquiſito eſſe:ideo quia in illo iam motus primo non eſt. Itaque deſitio motus ſuo modo efficit formam eſſe in acquiſito eſſe.

13 Ex hac doctrina infertur vera ſolutio argumenti: nam licet in inſtanti, in quo finis primo eſt adeptus,iam non ſit actio agentis, nec influxus cauſſæ finalis: non proinde finis acquiſitus deſinit eſſe effectus cauſſæ finalis etiam pro illo inſtanti:ſicut nec deſinit eſſe effectus cauſſæ efficientis.Rationem huius phi- *Fonſeca.* loſophiæ nititur reddere Fonſeca in 5. Metaphy.cap.2. dicta q.10. ſect.2. in fine: ſed quia ſolutio non facilè percipitur; facilius dicemus non eſſe de ratione effectus,qui per motum fit, vt pro inſtanti,in quo primo factus eſt;aliqua actione fiat; ſufficit enim, vt effectus dicatur quod pro illo inſtanti immediatè conſequatur ad actionē immediatè terminatam ad illum, & ab ea reali quodā tranſitu veluti reſultet. Quæ doctrina non poteſt non admitti in formis; quæ per motum acquiruntur: nam cum illæ pro inſtanti:in quo primò ſunt acquiſitæ, nihil de nouo acquirant, quod non fuerit in toto antecedēte tempore; ſed ſolum acquirant nouum acquiſitionis ſtatum,vt diximus;non indigent,vt pro illo inſtanti adhuc permaneat actio in aliqua mutatione inſtantanea, qua terminetur: quin potius ex ſe poſtulant,vt nulla tunc detur mutatio. Satis igitur erit, quod actio productiua illiꝰ formæ fuerit pro toto pręcedente tempore,in quo toto fuit in acquiri. Accedit eò, *Solutionis confirmatio* quoniam cum omnis actio conſideretur vt via, & effectus vt terminus viæ: ſemper in omni actione effectus conſiderandus eſt, vt quid immediatè conſequens ad ſuam actionem, & vt habens ſe ad illam ordine quodam ſucceſsiuo: vel ſola conſideratione rationis (vt fit in effectis, quæ fiunt per mutationem inſtantaneam,in quibus fieri non diſtinguitur à facto eſſe, niſi ſola conſideratione) vel ordine realiter ſucceſsiuo: vt contingit in formis, quæ per motum acquiruntur; in quibus factum eſſe ſub certo gradu realiter conſequitur ad totum tempus antecedens collectiuè ſumptum, in quo toto totum illud eſſe erat in fieri.Quare ad argumentum poſtremum conceſſo antecedente neganda eſt conſequentia propter rationem immediatè explicatam: poteſt enim finis adeptus eſſe effectus actionis, quæ primo non eſt pro illo inſtanti: ſed tamen immediatè fuit pro toto temporę antecedente.

ARTICVLVS VII.

Vtrum amor,& delectatio,ſiue gaudium de fine adepto ſit effectus finis.

SVpereſt diſputare de actibus volūtatis, qui verſantur circa finem iā 1 conſecutum; vtrum ſcilicet ſint & ipſi cauſſæ finalis veri effectus? Pro explicatione præmittendum eſt ad finem actu

Premiſſum ad explanationem quæſtionis. actu aſſecutum duos actus cõſequi: vnũ amoris: alterum delectationis. Vtrum verò amor iſte ſit actus diſtinctus ab amore, qui ante præſentiam finis cauſſabat illius aſſequẽdi deſiderium? & vtrũ amor ſit actus realiter diſtinctus à delectatione, an ſola ratione? quæſtio eſt inter philoſophos: cuius ſolutio ad noſtrum inſtitutum parũ refert: quia quocunque modo diſtinguatur, ſemper locus eſt quæſtioni, an eo modo, quo diſtinguũtur, ſint verè effectus finis?

§. 1.

De actu Amoris.

2 *Fundamentum.* QVod attinet ad actum amoris quæſtioni affirmatiuè reſpõdet Suari[a] in Metaphy. diſp. 23. ſect. 3. n. 14. Fundamentum inde ſumit, quia vel idem numero eſt amor, quo voluntas verſatur circa finem iam poſſeſſum, & circa finẽ non dum poſſeſſum: vel ſaltem eſt eiuſdem rationis: ſed amor circa finem non dum poſſeſſum eſt effectus finis: ergo etiam, vt eſt circa finem iam poſſeſſum erit effectus illius. Patet conſequentia (inquit) quia eodẽ modo cauſſatur amor in vtroque ſtatu ab ipſo fine alliciente. *Confirmatio.* Deinde id confirmat, quia omnes rationes, quibus probatur priorem amorem eſſe effectum finis, probãt id ipſum de amore poſteriori. *D. Thom.* Quin potius D. Tho. 1. 2. q. 23. art. 4. & q. 26. art. 2. eodem modo tribuit cauſſalitatẽ finis in vtrunque amorem.

3 Sed in hoc fundamento ſupponitur id, de quo eſt maxima controuerſia: nam, vt patebit in quæſtione ſequenti, viri doctiſsimi negant ſimplicem amorem finis cauſſari à fine, vt à cauſſa finali. *Dubium eſt.* Quam ſententiam nos multò probabiliorem exiſtimamus. Nec D. Thom. in locis citatis explicat, in quo genere cauſſæ cauſſet amorẽ; an in generẽ cauſſæ efficientis, an finalis. Deinde ſupponitur vtrunque illum amorem, vel eſſe eundem numero, vel ſaltem eſſe eiuſdẽ rationis: vtrunque eſt dubitabile: quanuis ad propoſitum parũm referat, ſiue hoc, ſiue illo modo dicas.

4 *Aduertendum ad reſolutioem.* Ego pro reſolutione, & maiori quæſtionis intelligentia pręmittendum puto duplicem cauſſalitatem admittendã eſſe in fine: vnam, qua vt non dum habitus influit in ſui aſſecutionem: alteram, qua vt iam aſſecutus influit in conſeruationem ſui iam aſſecuti. Hanc duplicem finis cauſſalitatem contra Fonſecã cum Caietano admiſimus ſupra q. 6. ar. 7. n. 14. & 15. vbi oſtendimus vtranq; eſſe diſtinctam: *Caietan.* nam finis habet priorem cauſſalitatẽ ſimul cum cauſſalitate agẽtis, & dependenter ab ea: ita vt ceſſante illa ceſſet etiã prior illa finalis cauſſalitas, quia iam finis non influit, nec influere poteſt ad ſui conſecutionem. Poſteriorem verò, quæ ceſſante priori immediatè conſequitur, iam non habet finis dependenter à priori cauſſalitate agẽtis, qua ſeipſum agebat in finẽ: quia etſi agens adhuc concurrit eliciendo amorem erga finem aſſecutum: tamen eum non elicit vt agens ſeipſum in finem; ſed vt actũ: nã cũ illa actio fine aſſecuto naturaliter cõſequatur; voluntas ad eã nõ agit ſe, ſed agitur à Deo producente in ea talem propenſionem, ob conſeruandum aſſecutum finem. Hęc in præcitato loco diligentiùs oſtendimus.

5 *Duplex quęſtionis ſenſus.* Ex his iam patet propoſitã quæſtionem duobus modis poſſe intelligi: vno modo, vt amor iſte cõparetur cũ priori cauſſalitate, qua finis cum agente influebat in ſui aſſecutionem: altero modo, vt amor illè comparetur cum cauſſalitate poſteriori, quam finis, vt iã poſſeſſus de nouo exercet. *In primo ſẽſu eadem affirmatiua ſẽtẽtia amplectitur, diuerſo tamen fũdamento.* Cõmuniter tñ intelligitur, & excitatur quęſtio in priori ſẽſu, & in eo diſputatur à Suario. Nos cum eo affirmatiuè reſpondemus: fundamento tñ longè diuerſo. Quod autẽ amor ille, prout à priori amore diſtinguitur, ſit verus effectus finis influentis ad aſſecutionẽ ſui; ex eo euidenter demõſtratur: quoniam ille amor verè eſt effectus agentis, cuius actione finis eſt aſſecutus: etenim agentis actio non ſolùm terminata eſt ad aſſecutionẽ finis; ſed etiam ad amorẽ inde naturaliter reſultãtẽ: diuerſo tamẽ modo; quia ad aſſecutionẽ terminatur intrinſecè immediatè, & primo; ad amorẽ verò extrinſecè, mediatè, & ſecundariò. Nam ſicut generatio hominis intrinſecè terminatur ad hominem; extrinſecè verò, & tãquam ad terminum ſecundariũ terminatur ad riſibile, quia eſt paſsio naturaliter conſequens: ita in propoſito. Quod ſi amor ille verè eſt effect[us] agentis; vtique verè eſt effectus finis: quia agens nihil agit, niſi gratia finis.

6 Idem confirmatur ex cõmuni doctrina, quæ docet finem, cuius aſſequendi gratia agens operatur, non eſſe ſolam ſimplicem aſſecutionem finis; ſed aſſecutionem perfectam, & conſũmatã; quę tunc datur cum finis acquiritur cũ omnibus naturalibus perfectionibus, quæ aſſecutionem comitantur. Sicut enim adeptio finis, & illa naturalis perfectio non ſunt duo bona, ſed vnum bonum cõpletum; ita non ſunt duo fines, ſed vnus finis completè aſſecutus. Ob quam rationẽ docebimus cum D. Thoma adeptionem finis, & delectationem non eſſe duos fines, ſed vnum finem completè adeptum. Idem igitur dicendum eſt de amore. Quare ſi adeptio finis eſt effect⁹ cauſſæ finalis; ita etiam amor, quo talis adeptio naturaliter perficitur. Quin potius ipſa cauſſalitas poſterior ſuo modo erit effectus prioris, ſaltem tanquã prioris cõſũmatio, vt voluit Caiet. 1.2. q.1.ar.1. §. *Ad quorũ euidentiã*, quẽ in hoc ꝓbat Fõſec. in 5. Metap. c.2. q.10. ſect.3.

Confirmatur precedens doctrina.

Caiet.

Fonſeca.

7 Contra hanc reſolutionem poterit quis obijcere: quoniã amor finis antecedens cõſecutionẽ, non eſt effectus finis: ergo nec amor cõſequens finẽ adeptum. Antecedens probarunt viri doctiſſimi, quorum ſententiam tanquam probabiliorem inferiùs defendemus. Conſequentia probatur 1. quia in vnoquoq; ſtatu amor eſt vnus, & idem numero: ergo ſi in vno ſtatu non eſt effectus cauſſæ finalis, nec etiã erit in altero. 2: quia ſi eſſent duo numero amores, eadẽ ratio militat in vtroque. Ad hoc argumentũ ex mente Suarij negandum eſt antecedens: nã oppoſitum illius ſumit pro medio ad probandã noſtram concluſionẽ. At non eſt quòd concluſionem indubitatam medio dubio cõfirmemus. Quare conceſſo antecedente negãda eſt cõſequentia, propter diſparem rationem, quæ vel in vtroq; amore, vel in vtroque eiuſdẽ amoris ſtatu reperitur: nã amor ante conſecutionem finis non poteſt eſſe gratia ipſi⁹ finis amati; quia ille amor non ſupponit alium priorem amorẽ. Iã verò finis non poteſt exercere finalem cauſſalitatem, nec illius bonitas, niſi vt amata, quod eſt illius opinionis fundamentũ. At verò finis aſſecutus cùm verè ſit amat⁹, poteſt finalizare, vt idẽmet amor (ſi ponatur idem numero) iam nõ ſit ſimplex affectus, ſed ſit amor cõprehenſionis, & detentionis finis aſſecuti. Itaque aſſecutio finis amati facit, vt idẽ numero amor, qui antea non erat comprehenſio finis; modo ſit comprehẽſio, ac tentio illius. Etenim inter actus voluntatis enumeratur cõprehenſio, quã non diſtinguimus ab amore, quo voluntas in finem præſentem tendit, vt ſuo loco dicemus. Quare ſi iſte amor eſt realiter diſtinctus à priori; vtiq; prior erit ſolum ſimplex affectus, iſte verò erit affectus qualificatus, quia eſt affectus cõprehenſiuus, & aſſecutiuus finis. Si verò fuerit vnus, & idem numero amor, ille ipſe in priori ſtatu erit affect⁹ ſimplex: in poſteriori verò erit affectus aſſecutiuus, ac veluti tẽtiuus, vt ita loquamur. Quam efficaciam ideo habet, quia finis iam amatus realiter acquiritur. Vnde patet ratio diſcriminis inter amorem finis ante aſſecutionem, & poſt; & ideo non valet conſequentia, vt diximus.

Obiectio.

Hæc de amore finis aſſecuti, prout comparatur ad cauſſalitatem, qua finis in ſui aſſecutionem influebat. Porrò ſi comparetur cum cauſſalitate, quam finis aſſecutus exercet, vt conſeruetur; res eſt clarior: conſtat enim apud eos, qui hãc cauſſalitatem admittunt, amorem iſtum à natura eſſe inſtitutum ad conſeruandam conſecutionem, & poſſeſsionem ipſius finis. Et hęc de amore. 8

Eadem ſententia in alio ſenſu approbatur.

§. 2.

De actu delectationis.

Qvod verò attinet ad actum delectationis, quo voluntas cõquieſcit in fine adepto (quem ſupponimus eſſe actum à voluntate elicitũ & realiter diſtinctũ ab amore:) ad quæſtionem propoſitam reſpondendum eſt affirmatiuè, delectationẽ eſſe effectum finis, quæ eſt ſententia Suarij in Metap. diſp.23. ſect.3. n.15. quo in loco non ſatis diſtinctè loquitur, ideo quia duplicem (de qua ſupra egimus) cauſſalitatẽ finis non diſtinguit, nos delectationem cum vtraque cauſſalitate conferemus. 9

Sit prima propoſitio: Delectatio de aſſecutione finis verè eſt effectus eius cauſſalitatis, qua finis ſimul cum agente in ſui aſſecutionem confluebat. Probatẽ eodẽ fundamẽto, quo idẽ de amore diximus: nam finis, cuius aſſequẽdi gratia 10

Prima propoſitio.

tia agens operatur, nõ eſt ſolã ſimplex aſſecutio finis; ſed aſſecutio illius perfecta, & conſũmata, ideſt cõiuncta cum omnibus perfectionibus, quę aſſecutionem illam naturaliter comitantur, & perficiunt, vt diximus: cauſſalitas enim intrinſecè terminata ad vnum effectum extrinſecè terminatur ad omnia, quæ illum effectum naturaliter perficiunt, & comitãtur: ſed delectatio eſt perfectio, & conſũmatio aſſecutionis ipſius finis, vt expreſſè docet Ariſt. 10. Ethic. cap. 4. Quod adeò verum eſt, vt delectatio dicatur non ſolùm finis aſſecutionis, & ideo bonum illius: ſed etiam finis archi tectus, & principalis, vt patet ex Ariſt. 7. Ethic, cap. 11. & 12. Ergo ſi aſſecutio finis eſt effect' illius cauſſalitatis finalis ipſa etiã delectatio erit effectus eiuſdẽ. *Ariſt.* *Ariſtot.*

Ex quo fundamẽto grauiſsimi Theologi docuerunt in ordine ad operantẽ, qui gratia finis ſemper operatur, adeptionem finis, & delectationem non eſſe duo bona, ſed vnum bonum completũ: ſimiliter nec eſſe duos fines, ſed vnum finem conſũmatè adeptum, vt patet ex D. Tho. 1. 2. q. 2. art. 6. Ad 1. & q. 34. ferè per totam, & 3. contra Gent. cap. 26. Ad 3. obiectionem, vbi Ferrariẽſis. idẽ D. Tho. in 4. diſt. 49. q. 3. ar. 4. queſtiũc. 3. *D. Thom.* *Ferrari.* *D. Thom.*

11 Secunda ꝓpoſitio. Secunda propoſitio: Delectatio, ſi cõferatur cum cauſſalitate; quam finis iã adeptus exercet, vt cõſeruetur; verè eſt effect' illius cauſſalitatis. Hæc ꝓpoſitio, quãuis ad noſtrũ inſtitutũ nõ pertineat, quia agim' de effectis cauſſalitatis, quã ſimul cum operante finis exercet; ex eo probatur, quia ex intẽtione Dei auctoris naturæ, delectatio eſt propter operationem, qua finis aſſecutus eſt, vt modò ſupponimus cum Ariſtot. 10. Ethic. cap. 3. & 4. & cum D. Tho. 3. contra Gẽt. c. 26. & cum cõmuniori ſentẽtia Theologorum, cuius examen in alium locum relinquimus. *Ariſt.* *D. Thom.*

QVÆSTIO IX.

De actionibus, quæ pertinent ad ordinem intentionis.

EXPLICATIS his difficultatib', quæ ad ordinem executionis ſpectabãt; supereſt, vt de actionibus diſſeramus, quę ad ordinem intentionis pertinent. In quo ordine primùm inuenitur ſimplex amor finis. Deinde eiuſdẽ finis intentio. Tertio, deſiderium illius aſſequendi. Quarto, & vltimo electio mediorum: cum qua enumerantur conſultatio, & iudicium, quæ electionem præcedunt.

Ex his, quæ diximus ſupra q. 1. cõſtat non ſolùm controuerſum eſſe, an cauſſa finalis erga iſtas actiones aliquam exerceat cauſſalitatem: ſed etiam an circa omnes, an verò circa aliquas duntaxat eã exerceat. Sunt enim, qui volunt nullas huius ordinis actiones pendere ex cauſſalitate finis. Oppoſitũ docent alij: inter quos eſt non mediocris dubitatio quænam actiones iſtius ordinis ſint effecta cauſſæ finalis: variæ enim ſunt de hoc opiniones; dum hi omnes actiones eius ordinis inter effecta finalis cauſſæ enumerant, illi verò ſolas eas, quæ circa media explicitè, & determinatè verſantur. Alij ſolum excipiunt ſimplicem amorem finis: alij deniq; etiã excipiunt ſimplex deſiderium finis amati.

Nos pro huius varietatis reſolutione quinque inquiremus. Primo, vtrum finalis cauſſalitas in ordine intentionis reperiatur. Secundo, vtrùm ſuppoſito quod reperitur; an in ſolas eas exerceatur, quę circa media explicitè inſiſtũt. Tertio; vtrum intentio finis ſit effectus cauſſæ finalis. Quarto, vtrũ ſimplex deſiderium finis inter effectus cauſſę finalis enumerari debeat. Poſtremo, an ſimplex amor finis depẽdeat à fine tanquã verus effectus illius. Ex quibus articulis facilè apparebit, quænam in quaque opinionum veritas reperiatur. *Quę in hac q. ſunt inquirenda.*

ARTICVLVS I.

Vtrum finalis cauſſalitas reperiatur in ordine intentionis?

2 Pars negatiua nõnullis placuiſſe Fonſeca. PArtem negatiuam placuiſſe nõnullis fatetur Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 2. qui voluerũt nullas actiones, quibus aliquid aut intẽditur, aut eligitur dependere á fine tanquam à cauſſa finali. Imò teſtatur hanc eſſe communem ſententiam. Sed miror quod affirmet eam ſententiam eſſe cõmunem, cuius auctorem nullũ inuenies.

3 Oppoſitam ſententiam tenet cõmunis ſcribentium conſẽſus. Hac tamen ſententia non obſtante, conſtitutum ſit ſine vllo vel apparenti fundamento aſſeri in ordine intentionis nullos dari effect' cauſſæ finalis. Pro

qua opinione inuenio communem ſcribentium conſenſum. Nam præter Fonſecam loco citato contra eam docuerunt Gregorius, Gabr. Herueus, Ferrarien. Medina, Cordubenſis, Soncinas, Iauellus, Molina, Curſus Conimb. Suari⁹, & Bellomontanus, vt patebit ex ijs, quę de illorum ſententijs ſtatim dicemus.

Fundamentum. Fundamentum ex eo ſumitur; quoniam omne, quod eo modo, quo ab agente fit, fit gratia finis, neceſſariò enumerari debet inter effecta finis: vt patet ex finis definitione. At plurimæ dantur actiones ad ordinem intentionis pertinētes, quæ eo modo, quo fiunt, fiunt gratia finis: etenim qui conſultat, & de conſultatis iudicat, & tandem eligit: hęc omnia facit gratiā obtinendi finem, vt experientia notum eſt: quis enim negabit conſultantem, aut eligentem ideò conſultare, & eligere, vt finem cōſequatur? Quod ſi has actiones elicit gratia finis; vtique finis ad eas concurrit, vt gratia ipſius fiant.

4 Nec aduerſarijs admittendum eſt ſola media, quibus obtinetur finis eſſe finis effecta: id enim ſine fundamento aſſeritur; quoniam id omne dicitur effectus finis, quod fit propter finem, & ab ejus amore pendet. Iam verò non ſola media, quorum actione finis obtinetur, fiunt propter finem: ſed etiam conſultationes, & electiones, & pleraque alia, quæ circa media verſantur. Alioquin nec imperium, nec vſus, quo media applicantur, inter effecta finis connumerari poſſet; quod friuolum eſt aſſerere.

ARTICVLVS II.

Vtrùm cauſſalitas finalis in ſolas eas actiones ordinis intentionis exerceatur, quæ circa media explicatè conſiſtunt.

1 Duplex quęſtio in hac inuoluitur. IN hac quæſtione propter dictionem excluſiuam duæ continentur. Prima eſt circa præjacentem affirmatiuā, an finalis cauſſalitas exerceatur in actiones, quæ in ordine intentionis circa media explicitè, & determinatè inſiſtūt? Secunda eſt circa præjacētem negatiuam; an cauſſalitas finalis exerceatur in aliquam actionem ordinis intentionis, quæ circa media non inſiſtat?

2 Reſolutio primę quęſtionis. Quoad priorem quæſtionem ſtatuēda eſt hęc concluſio tanquam certa, & indubitata. Non eſt negandum omnes actiones, quę in ordine intentionis verſātur, circa media, verè, & propriè, imò & proprijſsimè eſſe effecta finalis cauſſæ. Huiuſmodi actiones ſunt electio, & quæ illam præcedunt, conſultatio, & iudicium: hę enim actiones verſantur circa media, vel inueſtiganda, vel dijudicanda, vel denique eligenda.

3 Probatur ex Ariſt. varijs in locis. Hæc aſſertio inter omnes eſt indubitata, ſi auctores opinionis art. præcedenti expugnatæ excipias; & meritò, quia electionem eſſe gratia finis multis in locis docet Ariſt. id expreſſè docet lib. 2. Phyſic. cap. 5. tex. 49. *Eorum*, inquit, *quæ fiunt, alia fiunt, alia non fiunt alicuius gratia: & horum alia per electionem fiunt: alia non per electionem.* Optimus locus 6. Ethic. cap. 2. tex. 8. & 9. vbi præter alia ita ſcribit: *Appetitus autem, eaque ratio, quæ alicuius eſt gratia, electionis principium eſt.* Et inde cō cludit mentem actiuam, & quæ alicuius eſt gratia eſſe principium electionis. Celebris eſt locus apud eundem Ariſt. lib. 2. Ethic. ad Eudemum pag. 1006. n. 45: *Nemo*, inquit, *finem, ſed ea, quæ fini conſequendo conferunt, eligit: quemadmodum nemo ſanum eſſe, ſed ambulare, ſedere ſanitatis gratia. Et in vniuerſū declarat ſemper eligens, quod cuius rei gratia eligat.* Et in eodem libr. parum ante finem in hunc ſenſum multa docet ita concludens: *Etenim, vt finis rectus præfigatur, electionis munus eſt.* Idem de conſultatione, deliberatione, & iudicio, quę actiones antecedunt electionem, affirmat Ariſt. in eodem libr. 2. Ethic. ad Eudemum pag. 1008. in principio, ita inquiens: *Et quia conſultantes omnes gratia alicuius conſultāt, & ſcopum habent præfixum certum.* Et ſtatim: *Tendit eò conſulēdo, quomodo hic finis in ipſum adducatur vel quomodo ipſe perduci in finē poſſit.* Cū igitur hæc ſit expreſſa doctrina Ariſt. non eſt cur in citādis auctorib⁹ immoremur Ratione etiam oſtenditur. maximè cū id euidenti ratione demonſtretur. Etenim electio verſatur circa actiones noſtras: finis verò eſt principiū omniū noſtrarū actionū ex Ariſt. 2. Ph. c. 9. tex. 89. *Ariſt.* Vnde electio omniū conſenſu ſemper dicit ordinem ad cōſecutionem finis; cuius amore pręcedēte deliberatione, & iudicio eligit media. Iam verò finis nō ſolū verè influit in ea, quę amore ſui fiūt: ſed etiā influit modo pfectiſsimo, quo poteſt, vt aduertit Curſ⁹ Con. & ſatis patet ex definitione finis.

Nec

4 Obuiã itur cuidam obiectioni. *Vaſquius.* Nec huic veriſsimæ reſolutioni obſtat, quòd electio cauſſetur ab intentione finis in genere cauſſę efficientis, vt plurimorum habet opinio non parum probabilis, quam defendit Bellomontanus 1.2.diſp.23.cap.4.nu.21.nonobſtat inquã, quoniam, vt illam ſententiam admittamus (quæ tamen pleriſque non admittitur) ex ea non infertur finem non cauſſare electionem in genere cauſſæ finalis, vt idem Bellomontanus benè aduertit 1.2.diſp.3.cap.3. Ad 2.rationem: quoniã actus electionis cõferri poteſt, vel cum ipſo actu intentionis, vel cum ipſo fine intento. Ab actu intentionis efficienter dependet: à fine vero intento, ſolum finaliter.

5 2.quęſtio. Maior difficultas eſt circa pręiacentem negatiuam: an finis finaliter nõ influat in alias actiones, quæ ad ordinem intentionis ſpectant: nempe in ſimplicẽ amorem finis, deſiderium illius conſequendi, & intentionem, quam voluntas habet aſſequendi finem per media indefinite ſumpta? Partem affirmantem latè defendit Bellomontanus 1. 2. diſp.3. cap.2.& 3.vt clare explicat, tum in ſolutione ad tertiũm, tum ad finem capitis tertij. Huius opinionis tacito auctore meminit Curſus Conimb.in 2.Phy. cap. 7.q.22.art.1.in 1.opinione. Eandẽ Suarius tribuit Gabrieli, Gregorio, Herueo, atque Medinæ, vt patet in Commẽtarijs ad 1.2. in præfatione q.5. Sed nec Gabr. nec Greg. in locis ab eo citatis, quidquam loquuntur de deſiderio, aut intentione, nec etiã Medina: Herueus vero expreſsis verbis oppoſitum docet de actu intentionis, vt dicemus. (Eius pars affirmatiua)

2. quæſtionis Reſolutio. Sed quicquid ſit de iſtorum ſententia, pro reſolutione quæſtionis aſſerendum eſt finem finaliter influere in actũ intẽtionis, & in actum deſiderij, vt ex duobus articulis immediatè ſequẽtibus patebit. An vero influat etiam in ſimplicem actum amoris, quo volũtas tendit in finem, vltimus articulus explicabit.

ARTICVLVS III.

An intentio finis ſit effectus cauſſæ finalis?

1 Statuitur affirmatiua. PArtem negantem ſolus Bellomontanus (ni fallor) amplexus eſt 1. 2. diſp.3.cap.2.& 3. Sed pro parte affirmante ſtatuenda eſt hæc aſſertio. Intentio (id eſt affectus, quo voluntas intendit finem, vt aſſequẽdum per media indefinitè ſumpta) inter effecta finalis cauſſæ, non ſolùm verè, & propriè, ſed etiam perfectiſsimo modo eſt enumeranda. Prior aſſertionis pars pleriſque placuit, vt tacito nomine auctoris teſtatur Curſus Conimbr. 2. Phyſi. cap.7. q. 22. art. 1. in 1. opinione: quam ibidem probat § *Hæc tamen controuerſia.* Eandem expreſſe probauit Fonſeca in 5. Metaphy.cap.2.q.10.ſect.2.§. *Sed dicendum eſt,* & §. *Quod verò obiectum eſt.* Probauit Suarius in Metaphyſica diſp.23.ſect.3.num. 8.& 9.& in Commentarijs ad 1.2.in pręfatione q. 2. Ante illos idem verbis expreſsis docuit Herueus quodlib.1.q. 8. fol.17.col.1.§. *De hoc dubium eſt*: vbi propoſita quęſtione, an finis ſit cauſſa finalis actus, qui dicitur intentio, his verbis respondet: Ad hoc dicendũ, quod ipſius actus intendendi, nihil prohibet ipſum finem mouentem eſſe cauſſam efficientem, & finalem. Quare Herueus pro parte oppoſita falſò citatur à Suario, vt ſupra aduertimus. Facilè hęc pars demoſtratur; quoniã intentio verè, & propriè fit gratia finis: ergo verè, & propriè eſt effectus finis. Conſequentia patet: nam ſi finis eſt id, gratia cuius aliquid fit; vtique id, quod fit gratia finis, verè, & proprie erit effectus finis. Porrò antecedẽs videtur notum: quoniam voluntas amore finis allecta intendit aliqua media gratia conſequendi finẽ. Vnde intentio eſt affectus voluntatis tendens in finem, non abſolutè; vt ſimplex voluntas finis: ſed vt cõſequendum per media. (Fonſeca.) (Herueus.)

2 Poſterioris partis cõfirmatio. Ex hoc fundamento infertur confirmatio poſterioris partis: nam ille effectus dicitur perfectiſsimo modo pertinere ad cauſſam finalẽ, qui pendet à fine finalizante per ſui amorem: definitio enim finis tunc explicat perfectiſsimũ finalizandi modum, cum particula, *cuius gratia*, idem ſignificat quod *amore cuius*: tunc enim finalizat cum habitudine ad media, & cum ordine ad conſecutionẽ ſui. Quod reperitur in hac finalizatione.

3 Contra hanc poſteriorem partẽ exiſtimat Curſus Conimbricenſis loco citato: at illius fundamentum, licet fortè

locum habeat in ſimplici amore finis: qui finalizatur non alio amore finis,ſed ex ſola illius obiectiua bonitate, nullũ tamen locum habere poteſt in actu intentionis; qui non ex ſola nuda bonitate finis dependet, ſed ex amore illius.

4 Obiectio cōtra poſteriorē partem. Contra priorem aſſertionis partem aduerſarium habemus Bellomõtanum: illius tamen argumenta non reſpiciunt actum intentionis, ſed ſolùm ſimplicem finis amorem,& cõplacentiam, de quo ſtatim agemus. Obijci tamẽ ſolet hoc argumentum: quia ſi intentio fieret gratia finis intenti daretur proceſſus in infinitum: ſiquidem omnis intentio finis eſſet effectus alterius intentionis. Negatur tamen conſequentia, vt benè aduertit Fonſeca, & ante eum Herueus locis citatis: falsò enim ſupponit omnẽ amorem finis eſſe illius intentionẽ; etenim omnes amamus virtutem (quæ etiam in hoſte diligitur) nec tamen omnes virtutem intendimus; ideſt aſſequi proponimus, aut ſtudemus. Itaq; (vt benè aduertit Fonſeca) intendimus finẽ amore finis: ipſe tamẽ amor finis,ſimplexq; illius complacentia, qua allecti illum intendimus; non eſt intentio,ſeu propoſitum illius conſequendi;ſed ſimplex quidam illius affectus terminatus ad illum abſolutè; ideſt ſine vlla relatione, aut affectu conſecutionis eius: in quo diſtinguitur ab intentione,ſiue propoſito; quia intentio ſemper terminatur ad finem relatè,hoc eſt vt conſequendũ per aliqua media:&inde eſt,vt intentio,ſiue propoſitum non ſit impoſſibilium;benè tamen voluntas, ideſt primus actus voluntatis, qui terminatur ad ipſum finẽ, vt ait Ariſtot.lib.1. Magnorum moralium capit. 18. & lib.3. Ethicor. cap.2. text.16.

Solutio.

Ariſtot.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſimplex deſiderium finis inter effecta cauſſæ finalis enumerari debeat.

PRO clariori quæſtionis reſolutione præmittendum eſt. Primo, duplex dari deſiderium: vnum, quo deſideramus finem,alterum,quo deſideramus ea,quæ ſunt ad finem,vt docetD. Thom.Opuſc.61.cap.3. Paulus enim deſiderabat eſſe cum Chriſto,tanquam finem; ſimul etiam deſiderabat diſſolui, tanquam medium,vt eſſet cum Chriſto. Nam ſicut voluntas fertur, tum in finẽ, tum etiam in media; & amat non ſolùm finem,ſed etiam media, quamuis diuerſo modo; quia finem vult,& amat propter ſe, media autem propter aliud; ita etiam cum eadem differentia deſiderat tam finem,quam etiam media. Vnde deſiderium ſæpe recurrit cum electione, vt benè aduertit Bellomont.1.2.diſput. 40.cap.2. num.8. & 9. In propoſita difficultate quæſtio excitatur de ſolo deſiderio finis: nam deſiderium, quod fertur in media,cum recurrat cum electione.abſque dubio eſt effectus finis.

1 Primũ præmiſſũ ad reſolutionem quæſtionis.

Præmittendum ſecundò deſiderium finis eſſe actũ diſtinctum à ſimplici amore, & complacentia finis. Vtrum verò realiter ab eo diſtinguatur, alterius eſt quæſtionis: verior ſentẽtia realem diſtinctionem agnoſcit. At quod ſit actus diſtinctus ab amore finis, euidẽter colligitur ex D.Thom.1.2.q.25.art.2. &.q. 26.art.1.in Corpore, & Ad primum: dũ ait deſiderium conſequi ad amorem,ſiue complacentiam finis. 2 2.præmiſſũ

Vtrum verò, & quomodo diſtinguatur ab intentione, poteſt eſſe difficultas. Nec enim deſunt, qui deſideriũ cũ intentione confundant.Iuxta quam ſententiam facilis foret difficultatis ſolutio: ſiquidem iam conſtitutum eſt intentionem eſſe effectum finis. At communior,& verior opinio deſiderium finis diſtinguit ab intentione: quod expreſſe probat Curſus Conimb. in dicta q.22.art.1.in principio: & ſatis ſupponit Fonſeca in dicta q.1.ſect. 2. §. *Quod obiectum eſt*,& probat Bellomontan. 1.2. diſp.40.cap.2.

Quo pacto autem ab illa diſtinguatur, non omnino conſtat.NãBellomon. in dicto cap.2.num.6. penes hoc diſtinguit deſiderium ab intentione,quod intentio fertur in finẽ; non abſolutè, ſed relatè,ideſt,vt conſequendum: Deſiderium autem ſolùm fertur in illum abſolutè,quia in illum fertur, non tamen vt conſequendum.Sed in hoc non eſt audiendus,tum quia repugnatD.Thom.1.2. q.26.art.2. in corpore, ex quo colliges appetitum per actum deſiderij tendere in finem,vt conſequendum: quod etiam tanquam notiſsimum affirmat Curſus Conimb. 3

Conimbr. in dicta q. 22. art. 1. in principio; tum ēt quia niſi deſiderium terminaretur in finem, vt conſequendum, nō poſſet diſtingui ab actu ſimplicis amoris eiuſdem finis: per quid enim ab illo diſtingueretur? nam cum ſit primus voluntatis motus in finem, vt ſæpe docet D. Thom. maximè 1. 2. q. 26. art. 2. in corpore, & ad 3. & clarius in 3. diſt. 16. q. 2. art. 3. quæſtiuncula 2. ad 3. quomodo in illum mouetur, niſi affectu habendi; etenim quod placet, haberi concupiſcitur. *D. Thom.*

Quare exiſtimo deſiderium cum intentione in hoc conuenire, vt vterque actus terminetur in finem, vt conſequēdum: in hoc tamen differre; quia deſiderium terminatur in finem vt conſequēdum abſolutè, & ſimpliciter, id eſt abſtrahendo à medijs, quibus haberi debet: intentio verò non ita, ſed cum relatione, & habitudine ad media indefinitè ſumpta. Ita fit vt deſiderium terminetur in aſſecutionem finis ſine relatione ad media: intentio verò cum actuali relatione ad illa. Poſſe autem finem etiā vt conſequendum, abſolutè tamen appeti ex eo facilè probari poteſt, quia omnes finem amatū deſideramus: (etenim deſiderium naturaliter conſequitur ad amorem boni) nec tamen omnes intendimus adhibere media, quibus illum cō ſequamur: plerique enim finem amatū habere deſiderant, affectu quodam ſimplici, & inefficaci; & ideo de medijs nihil curant. At intentio non ad quodcunque deſiderium conſequitur, ſed ſolùm ad deſiderium efficax. Vnde omnes admittunt dari duplex deſiderium efficax ſcilicet, & inefficax. Quæ diſtinctio in intentione admitti non poteſt; quia omnis intētio in ſuo ordine eſt efficax; omnis enim intendit finem cōſequi per aliqua media; & inde eſt; vt intellectum efficaciter applicet ad mediorum excogitationem.

§. 1.
Reſoluitur quæſtio.

4 Auctorum ſentētię. His præmiſſis accedendum eſt ad reſolutionem quæſtionis, quę vel non tāgitur à doctoribus, vel vno & altero verbo à paucis explicatur. Quidam negant deſiderium inter effecta cauſſalitatis finalis eſſe enumerandum. Ita Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 2. §. *Quod verò obiectum eſt*, cum quo conſentit Bellomontan. 1. 2. diſp. 2. cap. 2. & 3. affirmat tamen Ferrarienſis 3. contra gent. cap. 64. §. *Circa id, quod addit D. Thomas*, dū affirmat deſideratū eſſe cauſſam deſiderij per modum finis: & ad hunc ſenſum interpretatur D. Thomam ibi, dum aſſerit deſiderans à deſiderato moueri: quæ verba putat eſſe intelligenda de motione finali. Eandem ſententiam probare debent ij, qui generaliter affirmant finem verè, & propriè finalizare omnes actiones, quæ ſpectāt ad ordinem intentionis. Quæ fuit opinio Curſus Conimb. in 2. Phyſi. cap. 7. q. 22. art. 2. & Suarij in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 3. n. 8. & 9. & aliorum, quos inferius citabimus. *Fonſeca. Ferrar. D. Thom.*

Ego opinionem affirmantem puto eſſe veriſsimam. Vnde hæc ſtatuatur aſſertio: Probabilior eſt ſententia, quæ inter effecta cauſſę finalis enumerat actum deſiderij. Hæc aſſertio non placet Fonſecę, vt diximus: ſed cum ex illius doctrina, quod ex amore finis fit, verè fiat gratia finis: neceſſario concluditur deſiderium fieri gratia finis; quia volūtas ex amore finis in ipſum mouetur: etenim deſiderium cōſequitur amorem vt omnes agnoſcunt cum D. Thom. 1. 2. q. 25. art. 2. & 9. q. 26. art. 2. & clarius in 3. diſt. 27. q. 1. art. 1. ad 1. 5 *Reſolutio. Fonſeca, D. Thom.*

ARTICVLVS V.

Vtrum ſimplex amor finis, quo voluntas in fine complacet, ſit effectus finis?

De ſimplici amore finis, ſimplicięq; voluntatis complacentia in fine maxima eſt cōtrouerſia, tam inter philoſophos, quā inter Theologos, an verè pendeat à fine, vt effectus eius? De qua controuerſia duæ circunferuntur oppoſitę ſententię. 1

§ 1.
Proponuntur fundamenta partis affirmantis.

Pars affirmans ſimplicem amorem finis verè eſſe effectū illius, vt exercet cauſſam finalem, communiori recentiorum iudicio comprobatur. Eā affirmat Molina 1. p. q. 5. diſp. 1. ad finē, latè 2 *Pars affirmatiua. Molina.*

latè Suarius in Metaphy.diſp.23.ſect.3. num.8. Eandē probat Curſus Conimb. 2.Phyſi.cap.7.q.22.art.1.§.*Hæc tamen cõtrouerſia*: cuius ſententia hac concluſione explicat̃:ſimplex amor finis verè, & ꝓpriè eſt effect⁹ finis ita vt finis ſuã finalē cauſſalitatē in illum vere, & propriè exerceat; non tamen perfectiſsimo modo: docet enim duplicia eſſe effecta finis: alia, quæ verè, & propriè, alia, quæ nõ ſolùm verè,& propriè,ſed perfectiſſimo modo effecta illius ſunt: ſimplex igitur voluntatis amor, qui ad finē terminatur; verè, & propriè eſt effectus finis: quanuis à fine nõ fiat perfectiſsima finalizandi ratione: hoc enim modo ſolùm influit in electionem mediorum,cęteraſque actiones, quæ pręhabita intētione finis circa media inſiſtunt. Quam
Gabr. ſententiam ſumi etiam ex Gabriele in 2.diſt.38.q.vnica art.1.not.2.refert Suarius, quanuis Gabriel nõ ſatis expreſſè id aſſerat. Non deerit,qui hanc affirmã
Sotus, tem ſententiam tribuat Soto 2. Phyſic. cap.5.in Cõmentario text.49. Dum habet intentionē vltimi finis eſſe propter ipſum finē:ſed cũ intentio finis ſit actus diſtinctus ab amore finis; non eſt certũ an Sotus huius fuerit ſententiæ. Curſus
Henricus. Conimbr.& Suarius hanc opinionē tribuunt Henrico de Gandauo 2.p.ſummę art.46. q. 6. fortè voluerunt citare art. 36.q.6.ſed an illam tenuerit ſententiam non ſatis ex eo patet.

Primũ arg. partis affirmatiuæ. In confirmationem huius ſententiæ plurima argumēta proponũtur.Primo, omnis actus humanus eſt effectus cauſſę finalis: ſed amor ſimplex finis eſt actus human⁹:ergo eſt effectus cauſſę finalis. Maior patebit in ſequenti argumento. Minor probatur; quia ſimplex amor finis verè procedit ab homine, vt rationalis eſt, & vt eſt liber ſaltem pro ſtatu viæ.

3 Secundum. Secundò,voluntas dum vult finē agit propter finem; ergo volitio finis, verè ē effectus finis.Cõſequentia eſt nota ex definitione finis; nam cum finis ſit id, cuius gratia aliquid fit; vtiq; quod fit gratia finis,vere erit effectus illius.Vnde hęc duo conuertũtur,eſſe propter finem,& eſſe effectum finis: ſicut etiam eſſe ab agente, & eſſe effectum agentis.
Prima antecedētis confirmatio. Antecedens verò probatur: tum; quia illa actio non fit temerè, & caſu:ſed ex inſtituto tendit in definitum ſcopum; tum ſecundò, quia homo in ea actione Secunda. ita operatur,vt ipſe ſeipſum dirigat, & moueat in talem finem, & in formalem Tertia. bonitatem eius; tum tertiò, quia illa actio verè eſt ab obiecto voluntatis ſub ratione finis: verę enim eſt ab eo ſub ratione boni,& conuenientis. quod ſatis eſt,vt verè dicatur eſſe propter finē ex doctrina D.Thom.1.2.q.1.art.1. Tũ de- *D.Thom.* nique; quia illa amoris actio elicitur à 4 Cõfirmatio. voluntate ex præcognitione finis,quem per eam conſequitur. Hoc autem ſatis *D.Thom.* eſt, vt ſit propter finem ex doctrina D. Thom.3.contra gent.cap.2.ratione.5.

Tertiò,homo dum vult finem, opera- 4 3.Argum. tur vt proximè,& immediatè motus ab ipſo fine ſecundũ propriam,& formalem rationem eius: ergo volitio finis eſt cauſſata ex propria motione finis,vt exercet finalem cauſſalitatem. Conſequentia (vt inquiũt)eſt nota,quia cauſſalitas finis proprijſsimè cõſiſtit in illa motione ſecundum rationem formalē finis. Antecedens etiam, vt aiunt,clarũ eſt;quia homo illum actũ operatur illectus,& attractus à fine cognito, quatenus eſt bonum quoddam propter ſe diligibile, quæ eſt propria,& formalis ratio finis.

Quartò,amor rei, quæ eſt finis, verè 5 Quartum. cauſſatur à bonitate illius,vt cognita, & vt mouente appetitum ad illam amãdam propter ſuam bonitatem: igitur talis amor cauſſatur ab illa re, vt à fine: ita vt, verè ſit propter illam tanquam propter finem; non quidem extrinſecũ, ſed intrinſecũ; qui moueat nõ vt extrinſeca ratio eliciēdi amorē,ſed vt intrinſeca;quia mouet per intrinſecam ſuam bonitatem, quod non tollit quominus finis ille verè ſuam cauſſalitatem exerceat in talem actum amoris: nam intẽtio,quam admittimus verè eſſe propter finem, nõ eſt propter finem extrinſecũ, ſed intrinſecum; in quem immediatè tendit propter ipſum,&propter intrinſecam illius bonitatem.

Quinto, ſimplex amor finis virtuali 6 Quintum. reflexione in ſeipſum cadit: ita vt ipſe in ſe ſit non quidem formaliter,ſed virtualiter volitus: ergo talis actus eſt propter finem.Antecedens conceditur:Cõſequentia eſt apertiſsima;quia licèt ille act⁹ amore illo virtualiter reflexo poſ-
ſit

ſit amari propter ſuam honeſtatem: tamen reuera amatur propter obiectum, in quod directe tendit, tãquam propter finem: etenim non eſt volitus, niſi vt ille amantem vniat, & coniungat obiecto amato. Quod ſi admittatur amorẽ illũ in ſe amari propter finem; concedendũ eſt illum amorem verè eſſe cauſſatum ab ipſo obiecto tanquam à fine finaliter in illum influente.

6 Sextu arg. Sexto, id confirmant ex cõmuni modo loquendi: dicimus enim nos amare finem propter ſeipſum, & propter ſuam bonitatem. Sed particula, *propter*, attributa fini cũ proprietate declarat cauſſalitatem eius. Vnde cum Deum ſuper omnia amamus, dicimur illum amare vt vltimum finem; quia verè exercet cauſſalitatem finis circa noſtrũ amorẽ.

7 Septimum. Septimo, amor finis poteſt ordinari in ipſum amantem, vt in finem, *cui*, nẽpe vt ipſum perficiat: ergo ex hoc ſaltẽ capite poteſt, & debet dici effectus finis.

8 Octauum. Octauo accedat fundamentum Curſus Conimbricenſis, quod pro hac parte videtur magis vrgere: nam finis mouet volũtatem ad ſui amorẽ motu metaphorico: illam enim mouet attrahendo, & alliciendo ſua bonitate, vt planũ eſt; hæc autem motio ad ſolam cauſſam finalem pertinere poteſt: cui proprium eſt cauſſare per motionem metaphoricam, vt iam oſtendimus: ergo finis ſuã finalem cauſſalitatem vere exercet in actum amoris: nam amor iſte per ſe pẽdet ab illà metaphorica motione, in qua iuxta cõmunem ſententiã conſiſtit vera cauſſalitas cauſſæ finalis.

9 Nonum. Nono, alij apud Bellomontanum ex eo ſumunt argumentum, quia in ratione finis includuntur duo: vnum eſt, vt ipſe gratia ſui appetatur: alterum eſt, vt aliquid appetatur gratia illi⁹. Ex quo inferunt munus cauſſę finalis in vtroq; reperiri; in eo inquam, vt ametur gratia ſui: & in eo, vt gratia ipſius amentur alia: ergo ſicut finis exercet ſuam cauſſalitatem in ea, quæ gratia illius appetuntur; ita etiam eam exercibit in voluntatem, quando gratia ſui ab ea ſimpliciter appetitur.

10 Decimum. Decimo, apud eundem Bellomantanum quidam ita arguunt: finis exercet munus cauſſę finalis quando mouet ad appetẽda media: ergo idẽ munus exercebit quando mouet ad ſimplicem ſui amorem. Cõſequentiam inde deducũt: quoniam ſi finis ideò exercet cauſſalitatem finalem, quia tribuit medijs rationem boni, & appetibilis; à fortiori illam exercebit, cùm ratione propriæ bonitatis trahit ad ſe voluntatem.

Vndecimo, arguunt alij, quoniam id, quod habet cauſſam efficientem, habet etiam cauſſam finalem; vt cõmuniter docent philoſophi: ſed amor finis habet cauſſam efficientem; ipſam ſcilicet voluntatem à qua elicitur: ergo habebit cauſſam finalem. Nec aliam niſi ipſum finem ſua propria bonitate atrahentem ad ſe voluntatis affectum, & amorem. Vndecimũ.

Duodecimo, apud eundem Bellomõtanum inſurgunt nonnulli; quoniam finis vt poſſeſſus ſua bonitate allicit voluntatem ad actũ delectationis, & quietis, idq; per veram cauſſalitatem: ergo nondum habitus per veram cauſſalitatem alliciet voluntatem ad ſimplicẽ ſui amorem. Duodecim.

Poſtremo eadem ſententia à nonnullis comprobatur aliquibus teſtimonijs D. Thomę. Primum habetur 1.2.q.1.ar. 1. ad 2. dum ita ait: *Quidquid homo faciat verum eſt dicere, quod homo agat propter finẽ: etiam agendo actionem, quæ eſt vltimus finis.* Quod ſi viſio beatifica, quę eſt vltimus finis, fit propter finem, & per verã cauſſalitem finis: eadem ratione amor beatus, quo voluntas adhęret Deo viſo fiet ex cauſſalitate ipſius finis obiectiui, nimirum Dei viſi. Secundum teſtimoniũ ſumitur ex q.22. de Verit, art.2. vbi ait: *Sicut influere cauſſæ efficientis eſt agere, ita influere cauſſæ finalis eſt appeti.* Sed finis verè appetitur, cùm ſimplici amore gratia ſui amatur: ergo finis vera cauſſalitate influit in talem amorem. Tertium teſtimonium ſumitur ex 3. cõtra gent. cap. 2. dum ait, *finem eſſe id, quo tendit impetus agentis:* ſed voluntas amoris impetu tendit in rem, quæ eſt finis: ergo talis res verè eſt finis talis impetus. Quartum, teſtimonium adducit Suarius ex 4. diſt. 49.q.1.art.1.gloſſa 2. dum ait: *velle non eſſe aliud, quam ordinari aliquid in finem: & ideo neceſſario ſupponere aliquem finem.* 11 13. Argum. ex locis D. Tho. de ſũptum. 1. locus. 2. Locus. 3. Locus. 4. Locus.

Quintum accipi poteſt ex 1.2.q.1.ar. 1. quatenus ait: *omnem actionem humanam eſſe propter finem.* At amor finis eſt actio humana. Ex eo etiam, quod ibidem ait 5. Locus.

q.1.ar.1. *illorum agentium motus eſſe voluntarios, cum vtrunque, ſcilicet, quod agunt, & quod propter finem agunt, eſt ab intrinſeco.* At nullus negabit amorem finis eſſe actum voluntarium.

6. Locus. Sextum etiam teſtimonium ſumi poteſt ex eodem 1.2.q.6.art.2. cum aſſerit *de fine eſſe deliberationem*: at omnis actus deliberatus eſt effectus finis, cùm omnis ſit propter finem. Elegans locus ha-

7. Locus. betur 1.p.q.82.art.4.dum ait, *voluntatē moueri ab intellectu per modum finis quatenus ſcilicet intellectus voluntatem mouet proponendo illi obiectum, nempe bonum, à quo voluntas mouetur per modum finis.* Quæ D. Thom. doctrina videtur cõmuniter recepta, non ſolùm à Thomiſtis, ſed etiam ab Henrico, & Scoto, vt modo ſupponimus.

Vlt. Locus. *Capreol.* Vltimum teſtimonium ſumit Suari' à Capreolo in 1.diſt.1.q.1. Ad 1. contra tertiam, dum aſſerit amorem, qui antecedit finis conſecutionem, ordinari vt in finem in conſecutionem, & fruitionem rei amatę, & iſto modo eſſe effectũ *Henricus.* cauſſę finalis. Refert etiam Henricum, quem falſò citat, citare tamen volebat 2.p. Summę art.49.q.6. Hęc ſunt huius partis affirmantis omnia fundamenta.

§. 2.

Refertur, & confirmatur pars negatiua.

12 Pars negatiua. PArtem tamen negantem, quod ſcilicet finis in actum amoris, quo voluntas in illo cõplacet, nullam exerceat finalem cauſſalitatem, probarunt grauiſsimi Theologi, tam ex antiquioribus, quàm ex recentioribus. Ex antiquioribus hanc ſententiã probauit O-*Ocbamus* chamus in 2. q.3.art.2 lit.G. Gabriel in 2.diſt.1.q.5.art.1.notabili.2.§. *Sed in hoc differunt.* & §. *ſi diceres amor, & cæt.* & §. *Item cauſſa finalis*: quibus in locis verbis adeo expreſsis affirmat amorē finis nõ cauſſari à fine, vt à cauſſa finali, vt mirandũ ſit cur Bellomontanus hanc ſententiam apud Gabrielē non inuenerit. Et quan-*Herueus.* uis idem dicat de Herueo. & Gregorio; tamen aſſerendum eſt vtrunque hanc probaſſe opinionē: nam Herueus quodlibet.1.quæſt.8.fol.17.col.1.§. *Nam ſciendum*, explicans omnes cauſſas amóris finis, & eorum, quę ſunt ad finem: amori mediorum duplicē tribuit cauſſam, efficientem inquam, & finalem: amori tamen, quo amatur finis, ſolũ tribuit efficientem. Ex quo euidenter patet Herueum hanc negantem ſententiam probaſſe. Quod etiam ex eo mihi perſuadeo; quia cauſſalitas finalis, quã admittit, nullo modo poteſt conuenire amori finis. Ob eandem rationem pro hac negante ſententia citandus eſt Gregor. de *Gregor.* Arimino in 1.diſt.1.q.1.art.2.in confirmatione primæ concluſionis lit.P. Dum affirmat cauſſalitatem finis in eo eſſe poſitã, vt amore finis aliquid fiat. Quare cum amor finis non fiat amore finis; alioquin daretur proceſſus in infinitũ: vtique dicendum eſt Gregorium in hac eſſe ſententia. In eadem expreſſe fuit *Ferrarien.* Ferrarien.1.contra gent. cap.57. in expoſitione 5.rationis, §. *Ex antecedente hic ſumpto*: vbi admittit finem amari abſque vlla finali cauſſalitate: vnde cap.44.eiuſdem libri fol.48.column.3.in 6.ratione ſolam cauſſalitatem per modum cauſſę formalis tribuit appetibili.

Ex recentioribus eandem negantem ſententiam probarunt Fonſeca 5. Meta-*Fonſeca,* phyſices cap.2.q.18.ſect.2.§. *Quod verò obiectum eſt*, & latè Bellomontanus. 1.2. diſp.3.cap.2. ſatis inſinuat Medina 1.2. *Medina.* q.1.art.1.§. *Quæſtio alia ſolet moueri, ad finē*, & q.9. art. 4. §. *Sed tota difficultas*; eandem annuit licèt non ſatis clare Cordub. lib. *Cordub.* 1. Quæſtionarij q. 42. ad 2. argum. pag. 331.col.1.

Huic opinioni non deſunt etiam ſua fundamenta. Primum, veluti à priori ſumitur ex definitione finis: eſt enim id, cuius gratia cætera fiunt vt patet ex Ariſto.2.Phyſi.cap.3.tex.29. & 31. & in 3.Metaphyſi.cap.2.tex.2. In qua definitione verba illa, *cuius gratia*, idem valent, atque, *cuius amore*, vt ſit ſenſus: finis eſt id, cuius amore aliquid fit. Qua explicatione ſuppoſita facile eſt partem iſtam negantem demonſtrare: quoniam ex ea conſtat finē nihil finalizare, niſi mediãte ſui amore; ita vt, quod ex fine fit, amore finis fiat: ſed amor finis nõ poteſt eſſe ex amore finis: alioquin res abiret in infinitum: ergo amor finis non eſt, nec pendet à fine, vt à cauſſa finali. Minor huius diſcurſus eſt notiſsima. Porrò quod particula, *cuius gratia*, idem valeat, quod. *amore cuius*, docuerunt Gregor. in 1.diſt.1.q.1.art.2.in probatione primæ concluſionis lit. P. Herueus quodlib. 2. q.1. 13 Primũ negatiuę ſententię fundamentum. *Ariſtot.* *Gregor, Herueus.*

q.1.art.2.fol.34.col.4.§.*Primo ſic*,& §.*Ex biſ ergo*. Et rurſus fol.35.col.4.§. *Ad tertium*. Idem repetit in eodem quodlib.2. q.8.art.1.fol.48.col.3. poſt principium: quibus in locis contra nonnullos latè defendit hanc interpretationem. Quã ſæpiſsime ſupponit Gabriel in 2. diſt.1. q.5.art.1.Corol.5.lit.B.in fine;& notabili 1.lit.F. Satis eam inſinuat Ochamus 2.q.3.art.1.lit.C.in medio, & art. 2. lit. G. Eandem expreſsit Ferrarienſis in 1. cõtra gent.cap.44.§.*Sciendum* 2.Expreſſius Fonſeca in 5.Metaphy.cap.2. q.10. ſect.2.§.*Minor eſt dubitatio, Quod verò obiectum eſt*.Medina 1.2.q.1. art. 1. §. *Quæſtio alia ſolet moueri*,Cumelius 1.p.q.5.art4.q. 2.concl.2.Iauellus in 5.Metaphyſi. q. 5. concl.1.Ibi Soncinas q. 2. in 1.ratione, Alphonſus à vera Cruce in 2.Phyſi.ſpeculatione 3.fol.82.col.1. Benedictus Pereira lib.8. de principijs rerum naturalium cap.2.ante finem, & cap.3. in fine, & nouiſsimè Bellomontanus 1.2.diſp.3. cap.2.poſt principium.

Gabr. Ochamus Ferrarien. Fonſeca, Medina. Cumel. Iauellus. Soncinas. Alphõſus à veraCruce; Pereira.

Quo in loco ex eo hanc expoſitionẽ confirmat,quoniam niſi ita explicetur, non ſatis explicari poterit motio metaphorica,qua finis omnium conſenſu dicitur finaliter cauſſare. Etenim, vt ait, ad motionem metaphoricam non ſatis eſt,quod finis abſolutè moueat voluntatẽ agentis eã ad ſe alliciendo; & trahendo: quoniã quodlibet obiectũ mouet ſuam poãm, & facultatẽ alliciendo eã ad ſe: inde enim eſt,vt quælibet poã cõſentaneè ad ſuã naturã in ſuum obiectũ feratur,& operetur:& tñ non omne obiectũ dicitur mouere ſuã potentiam motu metaphorico. Igitur ea ratione diceť finis motione metaphorica mouere voluntatem agentis ad agendum; quia eã mouet mediante ſuo amore.

13 2.fundamẽtum. Secundo eãdem ſententiã Bellomõt. in d.diſp.3.cap.2.à poſteriori putat eſſe demõſtrati;quia ſequeretur bruta animantia,dũ amore feruntur in bonũ agere propter finẽ: ita vt talis amor ſit ab illo bono tanquã ex fine verè in illũ influente.Cõſequens tñ eſt falſum,vt inferius oſtendemus.Sequelã ex eo probat; quoniã ſicut homo mouetur in bonum propter ipſum bonũ ab eo ſcilicet allectus,& attractus: ita etiã bruta quando appetunt bonũ delectabile, feruntur in ipſum bonũ propter ipſum: etenim feruntur in illud allecta ab ipſa obiecti bonitate.Sed ſatis eſt voluntatem ferri in bonũ propter ipſum, vt dicatur agere propter finẽ: ergo hoc ipſum ſatis erit, vt bruta propter finem verè,& propriè dicantur agere, quæ fuit ſequela. Nec ſatis eſt (inquit Bellomõtanus)ſi reſpõdeas voluntatẽ ñ ex ea pręciſa rõe agere propter finẽ;quia fertur in bonũ propter ipſũ,vt in argumento ſupponiť:ſed ideo pręciſe quia fertur in bonũ cũ cognitiõe boni, vt formaliter eſt bonũ,& cõueniens; quod ſine cõpoſitione fieri non põt. Iã verò bruta etſi feruntur in bonũ propter ipſum bonũ,id eſt allecta ab ipſo bono, nõ tñ feruntur in bonum cũ cognitiõe boni,vt formaliter eſt bonũ,& cõueniens;quia ad hoc neceſſaria eſt cõpoſitio.Quarebruta feruntˇ quidẽ in rẽ, quæ eſt cõueniens, & cõſentanea ſuę naturæ; non tñ quatenus eſt cõueniens,& cõſentanea; quia ipsã conueniẽtiam,vt eſt talis,non cognoſcunt. Non inquã ſatis eſt hæc ſolutio (inquit Bellomontanus) quoniã bruta non feruntur in bonũ,niſi cognitũ formaliter ſub ratione boni,& cõuenientis:quã cognitionem habent abſq; vlla cõpoſitione per ſimplicẽ apprehenſionẽ boni præſentati ſibi ſub ratione cõuenientis per ſpecies inſenſatas: etenim vt bonũ formaliter ſub rõe conuenientis cognoſcať, minimè opus eſt, vt cognoſcatur relatio conuenientiæ, per quam formalitatẽ boni explicamus. Quod ſi ſemel admittatur bruta ferri in bonũ cũ cognitione rationis formalis boni;vrget argumentũ (inquit Bellomontanus:) eo enim neceſſariò euincitur ad cauſſalitatẽ finalẽ nõ ſatis eſſe finem ſua bonitate allicere volũtatẽ, vt in ipſũ proter ipſũ ferať:ſed neceſſariò reqri,vt ex amore finis velit aliquid ꝑpter ipſũ finẽ.Quod nec brutis cõuenire põt,nec cõuenit volũtati,vt ſimpliciter amore ferť in finẽ.

Tertiò eadem ſententia cõfirmatur: quoniã finis nõ põt ſuam cauſſalitatem exercere,niſi in actionem,ad quã agens á ſeipſo moueť,& nõ ab alio extrinſeco. Sed volũtas ad ſimplicẽ amorẽ finis nõ à ſeipſa mouetur,ſed à principio extrinſeco:ergo finis non poteſt exercere finalem cauſſalitatem in illum amorem. Minor ex eo probatur; quia finis non exercet ſuã cauſſalitatẽ, niſi in actionẽ, 3.fundamẽtum.

N quam

quam agens propter finem elicit: etenī cauſſalitas finalis nunquam datur ſine cauſſalitate agentis propter finem, vt omnes agnoſcunt. At nullũ agẽs põt agere ꝑpter finẽ, niſi à ſeipſo moueaꝛ in finẽ dirigendo ſcilicet, & ordinando in finẽ ſuam actionem: vt eſt cõmunis doctrina: ergo finis non põt finaliter influere, niſi in actionem, ad quã agens à ſeipſo mouetur: quæ fuit maior.

Porrò minor expreſſe aſſeritur à D. Thom. 1.2.q.9.art,4. & à Caietan. ibi, & à Thomiſtis cõmuniter. Quin potius eã aſſerit D. Anſel. de caſu Diaboli cap. 12. Satis eam probat Ariſt. lib. 7. Ethic. ad Eudemũ cap. 18. & lib. 2. Magnorum moraliũ cap. 8. dum docet primã bonã voluntatem eſſe ab aliquo exteriori principio, à bona ſcilicet fortuna. Et videꝛ id ratione confirmari; quia nihil põt eſt mouere ſeipſum ad agendũ, niſi agat ex conſilio, & deliberatione; quæ videtur eſſe cõmunis philoſophia: de qua D. Th. in d.q.9.ar.3. & ibi cõmuniter interpretes, probat Curſus Conimb. 2. Phy. cap. 6.q.2.art.2. nã, quæ ſine conſilio; & deliberatione agunt, nõ tam ſeipſa agere, quã ab alio agi cẽſenda ſũt; vt docuit Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 27. ſed volũtas amorẽ finis elicit abſq; vllo cõſilio, aut deliberatione; quia de fine non daꝛ conſultatio ex Ariſt. 3. Ethic. cap. 3. tex. 22. & 2. Ethic, ad Eudemum fol. 1008, in princ. docet D. Tho. 1.2.q.14.ar.2. ergo voluntas ad amorem finis nõ moueꝛ à ſeipſa, ſed à principio extrinſeco; quæ fuit minor. Cõcludendũ eſt igitur amorẽ finis nulla ratione dici poſſe effectũ finis prout exercet mun⁹ cauſſę finalis.

D Thom. D. Anſel. Ariſtot. D. Thom. Damaſce. Ariſt. D. Thom.

§. 3.

Reſoluitur quæſtio pro vtraq; parte: ſed negans opinio probabilior aſtruitur.

16 NOs controuerſiã iſtam hac vnica concluſione dirimimus: vtraque opinio, affirmãs ſcilicet, & negãs eſt probabilis: mihi tñ longe probabilior videtur opinio, quæ negat. Prima pars hui⁹ aſſertionis ex eo facilè patet; quia vtraq; opinio doctiſsimos habet patronos, & vtriuſq; probabilitas argumẽtis hinc inde adductis, & ſolutionibus ſtatim adhibendis ſatis confirmatur.

Poſterior verò pars multis mihi ſuadetur: & primũ; quia inter recentiores eſt lõge cõmunior: nã præter Molinam, Curſum Conimb. & Suariũ; cęteris omnib⁹, qui hac de re ſcripſerũt, vnanimi ferè cõſenſu placuit: nã eã probauerũt Fonſeca, & Bellomõ. quos ſupra citaui: & præter eos Medina. 1. 2. q. 1. art. 1. §. *Alia quæſtio ſolet moueri*, & q. 9. ar. 4. §. *Sed tota cauſſalitas finis.* Cumelius 1.p.q 5.ar.4. q.2. Notabili 3. & conſ. 1. & 2. ſatis eam inſinuat 1.2.q.29.ar.2.diſp.3. ad 2. principale, dũ docet omne agẽs propter finẽ ſeipſum mouere ex appetitu, & amore finis: ex quo neceſſario infertur volũtatẽ amando finẽ non agere propter finẽ; quia ad illum amandũ non ſe mouet ex amore finis. In idẽ recidit Bañes 1.p. q. 80. art. 2. dubitatione 1. quatenùs in 3. & 4. concluſione aſſerit finem, prout eſt in ſolo deſiderio, ſiue amore, non finalizare: ſed ſolũ prout eſt in intentione. Citari põt Sõcinas. 5. Metaph. q. 2. §. *Ex hoc probatur*, dũ ait, *finem eſſe id, cuius gratia, nihil aliud eſſe, niſi finem amatum mouere ad amorem aliorum.* Accedat & Iauellus in 5. Metaph. q. 5. cõcl. 1. dũ ait cauſſalitatem finis in eo eſſe poſitam, vt ſui amore, ſiue deſiderio moueat agentem. Omitto innumeros alios, qui in eandẽ ſententiam ſcribunt.

2. Cõfirmatio ſenteu. negatiuę. Fonſeca. Medina. Cumel. Banhes. Soncinas. Iauellus.

Deinde moueor; quia ex ãtiquiorib⁹ pro parte affirmante nullũ inuenio patronũ: cũ tamen pars negans pro ſe habeat quã plurimos. Nam verbis expreſſis probata eſt Ochamo, Gregor. Gabr. Herueo, & Ferrarienſi, quos ſupra citauimus. Eandẽ expreſſè probauit Caiet. 1.2.q.9.ar.4. ad finẽ Cõment. dũ ait voluntatẽ ad 1. actũ non cõcurrere agẽdo propter finẽ. Quin potius hanc ſententiã mihi ſumo ex D. Thoma in Cõment. ad 2. Phy. cap. 5. ad tex. 39. quo loco cõplacentiam in fine enumerat inter eã, quæ ab Ariſt. ibi dicũtur non fieri propter finem, ita inquiens: *Sed ſciendum eſt quod ea dicit non propter aliud fieri, quæ propter ſe fiunt: in quantum in ſe ipſa habẽt delectationem, vel honeſtatem, propter quam ſecundum ſe ipſa placent.* Vbi aduertẽdũ eſt, ea ab Ariſt. dici propter finẽ, quæ vel appetunꝛ, vel fiũt propter finẽ. Quare hic eſt ſenſus diuiſiõis, quã ibi facit Ariſt. Eorũ, quę fiũt, vel appetuntur, quædam fiunt, aut appetuntur propter finẽ; quædam minimè. Quare cũ D. Tho. ea, quę fiunt 17

2. cõfirmatio. Ochamus, Gregor. Gabr. Herueus. Ferrar. Caiet. D. Thom. Ariſtotel.

fiunt, aut appetuntur propter ſe, enumeret inter ea, quæ non fiunt propter finē: vtiq; ex ſentētia D. Thomę. amor ſiue cōplacentia in fine non ſit propter finem. Quam etiā ſententiam ſatis conuincit doctrina D. Thom. de Verit. q. 21. ar. 2. in principio, dū aſſerit de ratione finis eſſe vt ſit appetitus, & deſiderat⁹ ab ijs, qui finem nondū attingūt: quaſi nullā cauſſalitatem finalem exercere valeat, niſi amatus ſit, & ab agente deſideratus. *D. Thom.*

18 *3. Cōfirmatio.* Tertio ex eo moueor; quia negantē partem ſatis videtur confirmare definitio finis: in qua illa verba, *cuius gratia*, idem valent ac, *cuius amore*, quę eſt communis ferè omnium explicatio, quam latè ſupra oſtendimus: ita explicarunt Ochamus, Gregorius, Gabriel, Herue⁹, Ferrarienſis, Medina. Cumelius, Soncinas, Iauellus, Benedictus Pereira, Fonſeca, Bellomontanus, Alphonſus à vera Cruce, & plerique alij. Quam explicationem ſatis indicat D. Thom. in dicta q. 1. de Verit. ar. 2. dum ait de ratione finis eſſe, quod ſit appetitus, & amatus. Satis etiam inſinuat Albertus Magnus in 2. Phyſi. tract. 24. dum ait, *finem intentū mouere agens ad agendum: finis autem nō amatus non intenditur.* Et hunc eſſe verum ſenſum illorum verborum facilè colliges, ſi aduertas verba illa, *cuius gratia*, ſiue, *cuius cauſſa*, ſi illorum ſignificatio expendi debet, non idem valere quod, *cuius bonitate*; etenim nec verbum, *gratia*, nec verbum, *cauſſa*, ſignificant bonitatem: benè tamen amorem, & intentionē, qua agēs ad aliquid agēdū applicat: vt facile eſt colligere ex latinis dictionarijs. Quare ſi propia, & vera illorū ſignificatio expēdi debet; idē erit, *cuius gratia*, atq; *cuius amore*, ſiue, *cuius intentione*.

Ochamus. Gregor. Gabr. Herueus. Ferrarien. Medina. Cumel. Soncinas. Iauellus. Pereira. Fonſeca. Alphōſus à vera Cruce. D. Thomas. Albertus Magn. Ariſtot.

Obiectio. At inquies verba græca Ariſto in omnib⁹ locis, in quibus finē deſcribit, ſolū habere, *finis eſt id propter quod cætera fiunt*: ita enim habet litera Græca τὸ οὗ ἕνεκα, quæ idem valent, atq; *propter quod*, quæ verba ſatis accōmodatè patiunt ſenſum aduerſarijs probatū, vt ideo ſit, *propter quod*, ac, *cuius bonitate*.

Solutio. Reſpōdemus verba quidem græca poſſe habere vtrūq; ſenſum: at noſtrum ex eo iudicandū eſſe menti Ariſto. magis accōmodatū, quod oēs Ariſtotelis verſores iuxta noſtrū ſenſū verba græca verterunt, vt finis ſit id cuius gratia. Quæ verba iuxta propriam ſignificationem, non ſignificant bonitatē, ſed amorem ipſius bonitatis.

Poſtrema cōfirmatio. Poſtremò accedit, quoniā argumēta partis negātis longe ſunt vrgentiora, & magis cum principijs veræ philoſophię conſentanea, quàm argumenta partis affirmantis, vt in ſolutione eorū aduertemus. Supereſt vt argumēta partis affirmantis primo loco diſſoluamus.

§. 4.

Pro opinione negante ſoluuntur argumenta, quæ pro affirmante obijciuntur.

ARgumenta, quę contra opinionem negantē adducuntur, facilè ſoluētur; ſi ſtatuamus finē ſuā cauſſalitatē exercere nō poſſe, niſi vt amatū: ita vt amor finis ſit quid prærequiſitū, vt finis ſuā cauſſalitatē exerceat. 19 Quod fundamentū pro parte negante defendēda cōſtituunt Ocham⁹, & cæteri, quos ꝑ ea citauim⁹: qui oēs ita definitionē finis interpretant̃, vt illa verba, *cuius gratia*, idē valeāt quod, *cuius amore*. Quod fundamētū ideo mihi videt̃ probabiliſſimū; quia illud ſatis euidēter declarat D. Tho. de Verit. q. 21. art. 2. dum ait: *De ratione finis eſſe, vt ſit appetitus, & deſideratus ab ijs, qui finē nondum attingunt.* *D. Thom.* Id etiā declarat D. Tho. 1. 2. q. 28. art. 6. quo in loco ex eo, quod finis eſt bonū amatū cōcludit ōne agēs agere ex aliquo amore. *D. Thom.* Vbi id etiā confirmat ex Dionyſio cap. 4. de diuinis Nominibus affirmante, *omnia agere quæcūque agunt propter amorē boni.* *D. Dionyſi.* Euidētius adhuc id ſignificat D. Tho. in 3. diſt. 27. q. 1. art. 1. dum cōcludit, *amorem eſſe amanti principium operandi.* Ex quibus euidenter conſtat fundamentū, quo hęc nititur opinio ſatis eſſe de mente D. Thomæ, ſumique ex D. Dionyſio.

20 *Dubitatio.* Siquis quęrat, an amor finis concurrat ad cauſſalitatē finalē, vt ratio formalis finalizādi; an verò, vt ſola cōditio finalizātis? *Reſponſio.* repōdendū eſt quæſtionem nō carere dubitatione. Mihi magis placet ſolū concurrere vt conditionē finalizātis, ſicut cōcurrit cognitio eiuſdem finis, vt in ſuperioribus latè dixim⁹; etenī rationes, quib⁹ id de cognitione oſtēdimus, idē cōuincunt de amore: nā nec Ariſt. nec D. Thomas præter bonitatē aliquid deſiderarūt, vt res, quę eſt finis, fieret in actu primo finalizandi. Et merito: quoniam cum eſſe amatum nihil aliud ponat in re, quæ eſt finis, niſi

relationem rationis, aut denominationem quandam extrinſecam ſumptã ab amore; nullam poteſt illi tribuere efficaciam ad cauſſandũ, qua conſtituatur in actu primo cauſſæ finalis. Quod inde etiam cõcluditur, quoniam eſſe amatũ, ſicut & eſſe cognitum nihil ponit in re, quę eſt finis, niſi quandam exiſtentiam obiectiuam in voluntate. Exiſtentia autem, ſiue realis ſit, ſiue obiectiua, non poteſt eſſe ratio formalis cauſſandi. Vide quæ de cognitione diximus.

21 *Solutio Primi argumẽti affirmatiuę partis, iuxta quorundã ſententiã.* His pręmiſsis accedamus ad ſolutionem argumentorũ. Ad primũ facilis eſt ſolutio apud eos, qui putant primũ voluntatis actum, quatenus fertur in finẽ, qui in quocũq; negotio primũ voluntati offertur, non eſſe actũ liberum, ſed neceſſariũ, tam quoad ſpecificationẽ, quã quoad exercitium. Hac ſuppoſita opinione negãdum eſt actum illum eſſe humanum ſecundũ conſiderationem moralẽ, ſecundũ quam Theologi de actu humano loquuntur: omnis enim actus humanus debet eſſe liber ſaltẽ quoad exercitiũ, vt inferius oſtendemus. Ad argumentum igitur neganda erit minor.

Alia ſolutio iuxta aliorũ opinionẽ. Maior erit difficultas, ſi cum cõmuniori ſententia dicamus primum volũtatis actum, quo fertur in finem, eſſe actum liberum, ſaltem quoad exercitiũ: maximè ſi ſimul admittamus omnem actum liberum eſſe actum humanũ. Hac enim poſita ſententia amor finis, cum ſit actus liber, erit actus humanus. Iam verò omnem actum humanum eſſe propter finem expreſsè docet D. Thom. 1.2. q.1. art.1. in vltimis verbis. Cui difficultati occurrere debuerat Bellomontanus, cui negãs iſta opinio probata fuit. Nec video quomodo ſufficienter poſsit huic difficultati ſatis fieri, niſi vel negãdo omnem actum liberum eſſe humanũ; vel negando omnem actum humanum eſſe propter finem. Vtraque enim aſſertio ſuam habet probabilitatem. Ad argumetum igitur, vel neganda eſt maior, iuxta hanc poſteriorem ſententiã: vel neganda eſt minor iuxta priorem. Quod horum ſit verius vide lib. 2. q. 2. art. 2. *D. Thom.*

22 *Solutio. 2. De qua inferius q. 16. ar. 5. & lib. 2. q. 2. ar. 2.* Ad ſecundum negandum eſt antecedens iuxta probabiliorem ſententiam, quam latè defendemus in quæſtione, vtrũ omnes hominis actiones ſint propter finem, & ibi explicabuntur, quę in confirmationem illius adducũtur. Nũc breuiter ad primam confirmationem neganda eſt ſequela; quia, vt aliquid temere non fiat, nec à caſu, non neceſſariò requiritur, quod verè fiat propter aliquem finem: ſed ſatis eſt, quod fiat cum cognitione, aduertentia, & ordinatione intellectus dirigentis volũtatem ad illud: hoc autem conuenit voluntati tendenti in finem: quamuis enim in illum non tendat, eo finaliter cauſſante talem tendentiam: tendit tamen in illũ cũ cognitione, & aduertentia bonitatis. *1. Cõfirmationis ſolutio.*

23 *2. Cõfirmationis ſolutio.* Ad ſecundam confirmationem antecedentis negandum eſt voluntatem, dũ volendo fertur in finem, ſeipſam agere in eum: etenim vt voluntas dicatur ſeipſam agere ad aliquam operationem, neceſſe eſt, vt ſeipſam agat per impulſũ à ſeipſa ſibi impreſſum vt ex D. Thoma, & veriori ſententia explicat Bellomontanus 1.2. diſp. 38. cap. 3. num. 10. Talis autem eſt amor finis, qui voluntati eſt primum, & proximum mouendi principium, vt ex D. Dionyſio cap. quarto de diuinis Nominibus docet D. Thom. 1.2. quæſtione 28. artic. ſexto, & in tertio diſtinct. 27. quæſtio. prima, articulo primo. Vide D. Thomam 1.2. quæſt. 9. artic. quarto, & de malo quęſtio. ſexta, artic. primo in corpore. Quare cum voluntas non dirigat ſe in finem ex amore finis, ſed ex naturali inclinatione in bonum ſibi naturaliter impreſſa, non dicetur ſeipſam agere in finem: ſed agi in eum, vt ex ſententia D. Thomę, & D. Anſelmi ſuo loco oſtendimus. *D. Thom.* *Dionyſius* *D. Thom.*

24 *Soluitur 3. Cõfirmatio* Ad tertiam confirmationem negandum eſt actionem amoris, quem voluntas primo elicit circa finem, eſſe, pendereque ab obiecto voluntatis ſub ratione finis formaliter, hoc eſt ſub ratione finis prout exercet cauſſalitatem finalem: ſolùm enim pendet ab eo ſub ratione finis fundamentaliter, ſiue materialiter ſumpti: eſt enim ab eo ſub ratione boni, & conuenientis, quod non ſatis eſt vt dicatur eſſe ab illo, prout eſt formaliter finis: nam vt bonum conſtituatur in actu primo cauſſę finalis neceſſariò requirit, quod ſit amatũ, vt ex fundamẽto pręiacto eſt videre. Nec oppoſitũ docuit D. Thom. 1.2. q. 1. ar. 1. vt in pręcitata quęſtione latius oſtẽdem⁹.

Tandem

25 Vlt. confirmationis ſolutio. Tandem ad poſtremam antecedẽtis confirmationem admittimus actionem amoris elici á voluntate, preuia cognitione finis, quocunque modo cognitio finis ad illum amorẽ concurrat: de hoc enim eſt inter auctores cõtrouerſia; cuius reſolutio ad inſtitutũ parum refert: ſiue enim concurrat efficienter, vt pleriq; volunt: ſiue formaliter, vt alij malunt; nunquam tamen efficit, vt bonum cognitum concurrat vt cauſſa finalizatiua illius amoris: nec oppoſitum docuit Diuus Thomas, vt ſuo loco dicemus.

26 Solutio tertij argum. principalis. Ad tertium argumentum negandum eſt antecedens, quamuis aduerſarijs videatur non eſſe negandum; in quo apertiſsimè petunt principium; nam cũ tota huius quęſtionis controuerſia poſita ſit, an volitio finis pendeat à fine, vt à cauſſa finali; non eſt, quod illud antecedens, tanquam indubitatum proponaſ. Nec illius probatio vim habet; quoniam admittimus voluntatem elicere volitionem, & amorem finis attractam, & allectam à fine, quatenus eſt quoddã bonum propter ſe diligibile: inde tamẽ non infertur voluntatem elicere eam propter finem, vt eſt cauſſa finalis: ad hoc enim neceſſe erat, vt voluntas eam eliceret attracta, & allecta ex amore finis: in qua ſola tractione poſita eſt cauſſalitas finalis apud auctores, qui partẽ negantem defendunt: eſt enim de ratione finis, vt non niſi amatus finalizet, vt ex D. Thoma, imò potius ex D. Dionyſio oſtendimus. Quorum opinio non gratis fingitur, ſed probabiliſsimo nititur fundamento: nam cum proprium ſit agentis propter finem (vt nunc de illo loquimur) agere ſe in finem, vt docet D. Thomas receptus 1. 2. quęſtio. prima, articul. ſecundo, vtique finis ſuam cauſſalitatem exercere non poterit, niſi in actionem, ad quam agens non ab alio, ſed à ſe ipſo moueatur: id quod inter Philoſophos, & Theologos eſſe notiſſimum cum D. Thoma ſuo loco oſtendemus. At conſtans eſt Doctrina D. Thomæ à doctiſsimis Theologis recepta voluntatem tũc demum ſe in finem agere, cum ex amore finis aliquid operatur, vt expreſsis verbis docet D. Thom. 1. 2. quæſtione nona, artic. 4. & de Malo quæſt. 6. art. primo, & prius docuerat D. Anſelmus de caſu Diaboli, cap. 12. & ex recentioribus idem aſſeruit Bellomontanus 1. 2. diſput. 38. num. 10. Quod ſi voluntas non poteſt agere propter finem, niſi ex amore finis aliquid agat; neceſſariò infertur cauſſalitatem finalem formaliter eſſe poſitam in motione, & tractione voluntatis à bonitate finis, non quidem ſimpliciter ſumpta (vt aduerſarij volunt) ſed, vt amata, vt ex D. Dionyſio, & D. Thoma ſępius aduertimus.

D. Thom. *D. Thom.* *D. Anſel.*

27 Ex qua doctrina colligitur duplicem diſtinguendam eſſe voluntatis tractionem à bono ſibi obiecto; vnam ſimplicem, qua voluntas ſimplici volitione cõplacentię tendit in finem: alteram, qua voluntas in illum tendit cum ordine aliquo, & reſpectu ad illius conſecutionẽ. Cum verò ratio finis, vt induit rationẽ finalis cauſſæ, intrinſecè includat reſpectum, & ordinem ad conſecutionem ſui ipſius (eſt enim finis id, cuius conſequẽdi gratia aliquid fit): hic autem reſpectus, & ordo non includatur in priori tractione, quæ fit à bonitate vt ſolùm cognita, ſed ſolùm in poſteriori, quæ fit à bonitate, vt iam amata; neceſſariò infertur bonum prout ſolùm eſt cognitum, non poſſe exercere cauſſalitatem finalem; ſed ſolùm vt eſt amatum. Et ratio eſt; quia voluntas ad bonum, vt ſolùm eſt cognitum, non à ſe ipſa mouetur, ſed ab alio, vt diximus: cum tamen ad illud, vt iam eſt amatũ, ſeipſam moueat ad tale bonum, & propter talẽ bonũ. Quæ omnia ſuo loco diligentiùs explicabuntur. Hęc enim diximus, vt oſtendamus argumentum in hoc deficere, quòd tanquam certiſsimum ſupponat formalem rationem finis, vt eſt cauſſa finalis, ſolùm eſſe poſitam in motione, & tractione voluntatis à fine cognito, quatenus eſt bonũ quoddam per ſe, & propter ſe diligibile: hoc enim inter auctores nec eſt omnino certũ, nec indubitatum.

28 Solutio 4. argumẽti. Ad quartum reſpondetur in eo aperṭiſsimè committi fallaciam à pluribus cauſis ad vnã cauſſam, ſi in antecedente ſit ſermo de cauſſalitate abſtrahẽdo ab hoc, vel illo cauſſalitatis genere. Nã ex eo quòd amor finis abſolutè eſt cauſſat' ab obiecto; infertur illum cauſſatũ eſſe in genere cauſſæ finalis: quæ eſt falla-

cia à pluribus cauſsis ad vnã cauſſam: etenim poterat amor ille cauſſari ab obiecto, vel in genere cauſſæ efficientis, vt pleriq; putant: vel in genere cauſſæ formalis illum ſpecificando, vt alij exiſtimant Quod ſi antecedens ſumat amorem finis eſſe cauſſatum à bonitate finis in genere cauſſę finalis: iam apertiſsimè petit principium; quia poſtulat ſibi concedi id, in quo poſitus eſt ſtatus controuerſię. Quare cũ ſine probatione antecedens illud ſumatur tanquam verum, euidenter patet argumẽti inefficacia.

29 Quin potius ſi diligenter attẽdamus argumentum ſuo ſe iugulat gladio; dum ſumit amorem finis eſſe propter ipſum finem; non quidem extrinſecum, ſed intrinſecum: vt potè quia ad ipſum finem, propriamque illius bonitatem immediatè terminetur: inde enim infertur amorẽ finis non pendere à fine tanquam à cauſſa finali: nam cum finis inter cauſſas effectui extrinſecas enumeretur, non poterit finalizare, niſi prout eſt extrinſecus actui quem finalizat.

Soluitur ad uerſarii argumentum.

Nec fundamentum, quo nititur Suarius in dicta diſputat.23.ſectio. 3. num. 11. aliquid efficit; quoniam intentio (quam eſſe verum finis effectum ſuperius admiſimꝰ) licèt terminetur ad ipſũ finem, propriamque illius bonitatem: tamen non terminatur ad ipſam abſolutè, & præciſè ſub ratione bonitatis: ſed ſub ratione bonitatis vt acquirendæ: ob quam rationem intentio finis aliquo modo ſortitur rationem medij, & eſt veluti quædam inchoatio acquiſitionis, vt idem Suarius fatetur ibi numero 12. Quare immediatum, & intrinſecum obiectum intentionis (quæ eſt actus voluntatis) eſt res, quæ eſt finis, eiuſque bonitas, vt acquirenda. Cum verò voluntas ad hunc actum eliciendũ moueatur ex amore finis (nec enim voluntas intenderet finem acquirere, niſi illum amaret:) hinc eſt vt ipſe finis, eiuſque bonitas abſolutè ſumpta ſit finis extrinſecus intentionis: etenim ideo intendit finem acquirere, quia finem in ſeipſo amat. Argumentum igitur multiplicem patitur defectum.

30 Solutio quinti.

Ad quintum negari debet antecedẽs ab ijs, qui putant volitionẽ finis, prout primo fertur in finem, eſſe actum neceſſarium, & quoad ſpecificationẽ; & quoad exercitium: quoniam illa virtualis reflexiò actus in ſeipſum ſolùm concedenda eſt in actibus liberis, & nullo modo in actibus neceſſarijs, vt contra Suarium huius argumenti auctorem latè oſtendimus in diſputationibus noſtris de voluntario, & inuoluntario: vbi pro noſtra ſententia citauimus Caietanum 1.2. quæſt.9.artic.quarto, §, *Scito ſecundo* & Bellomantanum latè id diſputantem ad primam ſecũdæ, diſp.23. cap.primo, numero ſecundo, & cap. 2. num. 4. & 5. & cap.tertio, numero 16. imò etiam D. Thom.1.2.quæſt.9.artic.4. & quæſt. 16. artic.4.ad tertium, & q.17.artic.quinto ad tertium, & Scotum in quodlib.q.16. articulo primo lit.D.

Caiet. *D.Thom.* *Scotus.*

Admittendum tamen eſt antecedẽs, ſi cum alijs ſentias amorem finis eſſe actum liberum: quia in actibus liberis datur illa virtualis reflexio, de qua agit̃ in antecedẽte. Sed planè non video, quo modo inde inferri poſsit, amorem finis eſſe propter finem, tanquam propter cauſſam finalem: nec enim ratione formæ, nec ratione materiæ poteſt vim habere talis conſequentia. Non quidem ratione formę; quia vim habere non poteſt, niſi quis dicat, actum eſſe virtualiter volitum per volitionem virtualiter reflexam cadẽtem ſupra ipſummet actum, conuincere actum ipſum eſſe propter finem; quaſi ſic fiat ſyllogiſmus: actus virtualiter volitus eſt propter finem; ſed amor finis eſt virtualiter volitus: ergo eſt propter finem. In quo ſyllogiſmo maior ſine vllo fundamento ſumitur: nam cum nihil ſit propter finẽ niſi ſit volitũ ex amore finis iuxta noſtrum fundamentum ſæpius repetitum: poſsit autem dari actus virtualiter volitus, qui ex amore finis non ſit volitus: ipſe nimirum actus primus voluntatis immediatè tendens in finem, non erit à nobis concedenda, ſed neganda potius illa maior.

Quin potius melius philoſophabitur, qui dixerit actum eſſe virtualiter volitũ nihil immutare de natura ipſius actus. Quod ex eo fundari poteſt: quia voluntas eodem modo mouetur ad actum virtualiter reflexum, quo mouetur ad actum directum, & virtualiter volitum: nam ſicut bonum ſua bonitate mouet 31

mouet voluntatem ad eliciendum actū amoris, ita etiam eandem mouet, vt virtualiter velit illum actum. Simili modo ſicut bonum amatum mouet voluntatem ad eligendum medium; ita etiam mouet eam, vt velit medium eligere. Quare actus virtualiter reflexus eandē cauſſalem dependentiā ab obiecto habebit, quam habet ipſe actus directus, & virtualiter volitus. Quare actum eſſe virtualiter volitū nihil immutat de natura ipſius actus. Et ſubinde melius philoſophabitur, qui dixerit actum virtualiter reflexum pendere ab obiecto in genere cauſſę finalis, cum actus, ſupra quē cadit, finaliter ab eo dependet: non penderet autem; ſi ille ſimiliter non haberet finalem dependentiam. Quare cum dubium ſit, an amor finis pendeat à fine in genere cauſſæ finalis; vtique dubium etiā erit, an reflexio ipſius amoris ſimili modo pendeat à fine.

Sed nec conſequentia valere poteſt ratione materiæ: nam ſi ratione materiæ firma eſſet, vtique ex eo eſſet, quia actus amoris circa finem non alia de cauſſa eſt virtualiter volitus, niſi vt voluntas per illum vniatur obiecto, quod videtur denotare dependentiam finalem. Sed hoc non firmat illā conſequētiam; quia reſpondemus vnionem illam voluntatis cum obiecto eſſe finem operis, non tamen voluntatis operantis: nā cum ad talem actum, & vnionem volūtas non ſe ipſam moueat, ſed à Deo moueatur, vt cum D. Thoma ſupponimus; vtique talis vnio non erit finis propter quem voluntas operatur (nec enim operatur ex amore illius vnionis) ſed ſolū erit finis operis intentus à Deo voluntatem dirigente; Deus autem ideo voluntatem naturaliter ad illum actum inclinauit, vt per illum actum vniretur cū bono cognito.

32 Solutio ſextι argum. Ad ſextum argumētum ſumptum ex communi modo loquendi reſpondetur veras eſſe communes illas locutiones, nempe nos amare finem propter ipſum finem, & propter ſuam bonitatem: negamus tamen aduerbium, propter, in illis locutionibus denotare cauſſalitatē finalem exercitam erga actum ipſum amoris, quia ſolùm denotat rationem volendi, cum bonitas ſit ratio formalis volendi finem, quod ſatis eſt, vt voluntas verè dicatur amare finem propter ipſum finem. Et licèt particula, propter, communiter denotet cauſſalitatē finalem: tamen non ſemper eam denotat, ſed interdum cauſſalitatem aliarū cauſſarum, vt expreſsè docet D. Thom: de potentia q.5.ar.5. in quinta illius articuli quæſt. ad 3. & ſatis inſinuat Ariſt. 2. Phy. cap. 7. tex. 68: dum definiens cauſſam in tota ſua communitate inſinuat, *Cauſſam eſſe id, propter quam res eſt*: hanc enim definitionem cauſſæ in communi colligunt omnes interpretes. Si verò interroges quando particula (propter) verè denotet cauſſalitatem finalē? Reſpondebo tunc eam denotare, cum relata ad voluntatem denotat eam hoc velle, quia vult illud. Quod inſinuat D. Tho. 1. p. q. 19. art. 5. in fine corporis, dū ait: *Voluntatem, quæ aliquid vult propter finem, non ita ſe habere, vt velit hoc eſſe propter illud, ſed ita potius, vt velit hoc, quia vult illud*; ita vt duo actus interueniant, quorum vnus ſit cauſſa alterius, vt expreſsis verbis declarat in corpore illius articuli. Hoc ipſum explicauit Bellomontanus 1. 2. diſp. 4. cap. 4. ad primam rationem, ſatis conſentaneè ad fundamentum ſuperius iactum: nam cum finis non finalizet niſi vt volitus, & amatus; tunc voluntas dicetur aliquid velle propter finem, cū illud vult, quia vult finem. D.Thom. D.Thom.

33 Ex quibus euidēter deducitur in hac propoſitione, voluntas amat finē propter ſe, particulam (propter) non denotare cauſſalitatem finalem, quia cōſtat voluntatem non elicere amorem finis ex præcedente volitione bonitatis eius: alioquin amor finis non eſſet primus actus, quo voluntas tendit in finem, vt ſupponimus. Denotabit igitur ſolam negationē incluſam in habitudine, quā finis habet ad ſuam bonitatem: quatenus ita eſt volitus propter ſuam bonitatem, vt in illo ordine ſit volitus independenter à bonitate alterius, per quā bonitatis independentiam res, quæ eſt finis, primò conſtituitur in eſſe finis: quia ex ea habet vim vt gratia ſui poſſit alia finalizare.

Secundo ex dictis colligitur Deum, quando à nobis amatur propter ſe ipſum; non exercere cauſſalitatem finis reſpectu talis amoris: quidquid in argumento oppoſitum ſine fundamento

ſupponatur: ſed per talem independentiam conſtituitur in actu primo, proximaque potentia, vt poſsit actiones noſtras finalizare propter ſe. Quomodò autem talis amor ſit meritorius, ſtatim explicabitur.

34 Septimi argumenti ſolutio. Pro ſolutione ſeptimi argumenti aduertendum eſt in propoſita difficultate non inquiri, an amor finis debeat dici effectus alicuius cauſſæ finalis: ſed ſolùm inquiri, an debeat dici effectus ipſius finis *cuius*: ita vt ipſe finis *cuius*, v. g. ſanitas, exerceat ſuam finalem cauſſalitatem in ipſum ſui amorem, ſicut eam exercet in alios voluntatis actus, qui ad ipſam ſanitatem intrinſecè, vel extrinſecè terminantur. Quare licèt admittamus amorem finis *cuius* ſimul cum ipſo fine ordinari ad finem *cui*, tanquam ad cauſſam finalem ſui, non proinde inferri poteſt amorem illum finaliter dependere à fine *cuius*, v.g. à ſanitate. Ratio diſcriminis eſt; quoniam amor ſanitatis nullo modo poteſt cauſſari à priori aliquo amore, quo voluntas in ſanitatem tendit. Oppoſitum cernitur in eodem amore ſanitatis, ſi conferatur cũ amato, qui eſt finis *cui*: hic enim amor verè, & realiter cauſſari poteſt ex amore, quo amatur Petrus, tanquam finis *cui*: nam licèt amor ille ſit vnus, & idem actus, qui terminatur & ad ſanitatem, vt bonum volitum, & ad Petrum, cui illud eſt volitum; tamen ille idem actus amoris, quo volo ſanitatem Petro, verè cauſſatur ex amore, quo abſolutè amo Petrum: etenim ideo volo ſanitatem Petro, quia Petrum abſolutè amo. Cum igitur & amor ſanitatis, & ſanitas ipſa amata, verè ex priori amore cauſſetur; poterit quis dicere, nec ſine probabilitatis apparentia, amorem ſanitatis pendere à Petro tanquam à vero fine *cui*: non tamen pendere à ſanitate tanquam à fine *cuius*, idque propter rationem diſcriminis allatam. Quare etiamſi argumentum concluderet, nihil tamen concluderet contra noſtrã reſolutionem: quod aduerſarij non aduerterunt.

35 Alia eiuſdẽ argum. ſolutio. Poſſet ſecundò diſſolui argumentum negatione antecedentis, iuxta ſententiam, quæ negat finem *cuius* ordinari ad finem *cui*, tanquam ad veram cauſſam finalem. Quam ſententiam tanquã probabiliorem defendimus ſupra q.2. ar.3. §.2.n.5. Quod ſi ſanitas v.g. non amatur propter Petrum, tanquam propter verum finem; vtique nec amor ſanitatis pendebit à Petro tanquam à vera cauſſa finali. Fatemur amorem finis *cuius*, v. g. ſanitatis aliquo modo dirigi ad finẽ *cui*, nempe ad Petrum, vt benè aduertit Fonſeca in 5. Metaphy. cap.2.q.10. ſect. 2. §. *Huic dubitationi*: negamus tamen ordinari in illum tanquam in verum finẽ: nam cum ordinetur ad illum, vt perfectio, & bonum eius, vtique ordinabitur ad eum, tanquam ad ſubiectum perfectibile. Nec valet: ſanitas concupiſcitur Petro: ergo ordinatur ad Petrũ tanquam ad finem, vt benè annotauit Caiet. 2.2.q.17.art.5. §. *Et hic incipit*: vbi docet non eſſe idem concupiſcere alicui, & concupiſcere propter illum. Quæ reſolutio ex eo cõfirmatur: quoniam eodem numero amore, quo amatur ſanitas, amatur Petrus: illa quidem amore concupiſcentiæ; hic autem, amore amicitiæ. Fieri autem nequit, vt voluntas, quando mouetur ex cauſſalitate finis, vno, & eodem actu terminetur in finẽ, & in id, quod eſt ad finem, vt docet D. Thomas receptus 1.p.q. 19. art.5. & eſt communis philoſophia. Fieri igitur nõ poteſt, vt Petrus vllam exerceat cauſſalitatem finalem erga amorem, quo ſanitas illi amatur.

Fonſeca. Caietan. D. Thom.

Sed reſpondebit aliquis amorem ſanitatis volitæ Petro, licèt non cauſſetur ex ipſo amore, qui terminatur ad Petrum, vt argumentum concludit: cauſſari tamen ex alio amore realiter diſtincto, quo Petrus abſolutè amatur, & qui illi eſt ratio, vt ei cõcupiſcatur omne bonum conueniens: ratione cuius amoris antecedentis & ſanitas, & illius volitio veram habet finalem dependẽtiam ad Petrum abſolutè amatum. Dicendum eſt amorem ſanitatis, quæ eſt bonum quoddam particulare volitum Petro, verè, & realiter cauſſari ex amore, quo Petrus abſolutè amatur: cauſſari tamen non in genere cauſſæ finalis, ſed efficientis: ratio eſt, quia vnus act⁹ amoris poteſt efficienter cauſſari ab alio amore præcedente, vt patet: non poteſt tamen cauſſari finaliter, niſi á bono, quod eſt obiectũ præcedentis amoris: etenim amor ſanitatis nõ eſt cauſſa finalis, 36

finalis, aut medicinæ, aut volitionis ei⁹, ſed ipſa ſanitas. Iam verò in propoſito caſu bonum particulare ſanitatis, quod ego volo Petro, non poteſt finaliter dependere à bono communiter, & in genere ſumpto, ad quod amor antecedēs Petri terminatur. Quod ex eo probari videtur, quia finis debet, vel realiter, vel modaliter diſtingui diſt inctione diſparata ab eo, quod eſt ad finem: nec ſatis eſt diſtinctio oppoſitionis ſubalternatæ, quę datur inter ſuperius, & inferius: iam verò bonum, ad quod amor præcedentis amoris terminatur, diſtinguitur à bono ſanitatis, quæ amatur Petro tanquam ſuperius ab inferiori.

37 Octaui argumenti refutatio.

Ad octauum argumentum, vt reſpōdeamus, prænotandum eſt, hoc loco nō inquiri de cognitione finis; an ſcilicet illa concurrat ad primum voluntatis actum (ad amorē inquam finis) vt cauſſa illius; ſed ſermonem eſſe de ipſo fine, ſiue bono, quod eſt obiectum voluntatis: de hoc enim ſolo dubitatur, an concurrat ad actum amoris finis, vt cauſſa finalis: nullus autem dixit cognitionem finis concurrere ad actus voluntatis in genere cauſſæ finalis, vt quod: licèt enī non defuerint, qui dixerint cognitionē finis eſſe rationem formalem finalizandi (quam ſententiam ſuperius impugnauimus:) nullus tamen vnquam dixit cognitionem finis eſſe cauſſam finalem, quæ cū re, quæ eſt finis, ſimul exerceat cauſſalitatem finis.

Prima ſolutio.

Hoc ſuppoſito, argumentum, quo aliqui putant ſe rem obtinuiſſe, non vno, ſed multis modis refringi poteſt. Vno modo negatione maioris: falſum enim eſt finem metaphoricè mouere voluntatem ad amorem finis: quod ſatis ſignificauit Ochamus in 2. q. 3. lit. G. §. *Dico quod ſi amor*, & poſt eum Bellomont. in 1.2. diſp. 3. cap. 2. in principio, dum explicat opinionem Gregorij, & ad vltim. argum. Quæ ſententia ſatis erit firma, ſi exiſtimas finem ad ſuum amorem cōcurrere in genere cauſſæ efficiētis: quæ fuit opinio doctiſsimorum virorum; eā inter recentiores probauit Fonſeca in 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 2. §. *Quod verò obiectum eſt*, & Iauellus ibi q. 6. ar. 3. ad 2. argum. Ex antiquioribus id docuerunt Ochamus vbi ſupra, & Gabr. in 2. diſt. 1. q. 5. art. 1. lit. F. §. *Si diceres*, Herue⁹ quodlib. 1. q. 8. fol. 17. col. 1. poſt mediū. §. *Vnde ſciendum eſt*, & quodlib. 2. q. 1. fol. 36. col. 1. in fine. Hac verò opinione ſuppoſita concedendum eſt finem ad amorem ſui non cōcurrere motu metaphorico, ſed verò influxu, & reali actione: nam motio cauſſæ finalis ex Ariſt. 1. de Generation. cap. 7. tex. 55. ideò dicitur metaphorica; quia cū verè non ſit motio actiua, explicari non poteſt, niſi ad modum motionis actiuæ, vt latè ſuperi⁹ oſtendimus. Quare qui in fine reſpectu ſui amoris agnoſcunt veram motionē actiuam, non poſſunt illi nō negare motionem metaphoricam.

Ochamus. *Fonſeca.* *Iauellus.* *Ochamus.* *Gabr.* *Herueus.* *Ariſt.*

38 2. Solutio.

Alio modo incedit Bellomontanus, nec longè à mēte Ochami; vterque maiorem illam negandam eſſe cenſet: quia volunt motionem cauſſę finalis ideò dici metaphoricam; quia finis non mouet per ſe ipſum, ſuamque intrinſecam formam, vt mouet cauſſa efficiens, ſed per ſui amorem, ac deſiderium: finis enim ideo mouet, quia amatus eſt, ac deſideratus: motio autem amoris, & deſiderij non eſt realis, ſed metaphorica. Quare cum finis ad amorem ſui non moueat mediāte alio amore (daretur enim abitio in infinitum) ſed moueat immediatè per ſuam intriſecam perfectionem, & bonitatem: hinc eſt, vt finis ad ſui amorem non poſsit voluntatem metaphoricè mouere. Meritò igitur neganda eſt maior argumenti, cuius probatio nullam videtur habere vim, ſi Bellomontano credimus: etenim ad motionem metaphoricam non ſatis eſt potētiā ab obiecto trahi, alliciuè (quia omnis potentia animæ, & facultas trahitur, & allicitur à ſuo obiecto, cum quęlibet operetur circa illud conſentaneè ad ſuam naturam) & tamen non omnis facultas animæ metaphoricè mouetur à ſuo obiecto. Igitur ad motionem metaphoricam non ſatis eſt quod voluntas ab obiecto, & fine alliciatur, & trahatur: ſed vlterius requiritur, vt obiectum per ſui deſiderium, & amorem eā alliciat, & trahat: hoc autem modo finis non trahit voluntatem ad amorem ſui, vt iam diximus. Hæc ad mentē Bellomontani dicta ſunto.

39

Hæc prima ſolutio probabilis eſt, & defendi poteſt, imò defēdi debet ab ijs, qui putant finē efficienter mouere volunta-

Fertur iudiciũ de præcedenti ſolutione. luntatem ad amorem ſui, quia motio verè actiua, & phyſica non poteſt eſſe metaphorica, vt ex Ariſt. iam diximus. At tamen nec opinio, quæ fini tribuit cauſſalitatem efficientem reſpectu ſui amoris, ab omnibus recipitur. Oppoſitum enim docet communior opinio inter Theologos, quã probarunt Capreolus in 2. diſt. 25. q. 1. art. 3. ad 1. contra primam, & ad argumenta Heruei contra tertiam, fol. 241. col. 4. in principio, & Ferrarien. 1. contra Gent. cap. 44. §. *Licet autem vtraque opinio*, latè Bellomon. 1. 2. diſp. 36. cap. 3. & 4. n. 17. & 21. videtur conſentire D. Thomas 1. 2. q. 9. ar. 1. & 1. p. q. 82. art. 4. & de verit. q. 22. ar. 12. nec ſimiliter ab omnibus recipitur illa ſententia, quæ fini denegat motionem metaphoricam reſpectu ſui amoris. Nã hanc motionem, eſſe metaphoricã admittit Ferrarien. vbi ſupra, quantumuis fini deneget finalem cauſſalitatem reſpectu illius: cuius opinionem ego puto eſſe probabiliſsimã: exiſtimo enim omnem motionem, quæ fit attrahendo, alliciendovè potentiam, eſſe metaphoricam, ſiue attractio illa fiat mediante amore, ſiue eo non mediante ſola attrahentis bonitate: quidquid in oppoſitum doceat Bellomõtanus. Et in hoc potius ſentio cum Suario in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 4. n. 80. aſſerente motionem dici metaphoricam, quæ fit ab obiecto trahente, & alliciente. Quod etiam ſatis explicauit Fonſeca 5. Metaph. cap. 2. q. 10. ſect. 4. in principio, & q. 12. ſect. 3. pag. 159. in fine, in quibus locis metaphoricum motum ſemper declarat per motum allicientis, & trahentis. Quare cum finis ad ſui amorem moueat volũtatem trahendo illam, & alliciendo, vt omnes agnoſcunt; vtique concedendũ erit finem etiam ad ſui amorem metaphoricè mouere voluntatem. Nec antiquiores aliam motionem tribuerunt fini reſpectu voluntatis, niſi metaphoricam, vt videre eſt apud Gandauenſem 2. p. Summæ art. 49. q. 6. lit. L. & N. Alenſ. 1. p. q. 17. memb. 3. Scotum 1. ſent. diſt. 1. q. 4. ad ſecundũ principale. Conſentiunt moderni, vt Soncinas in 5. Metaphy. q. 2. §. *Sciendum eſt ſecundò*, Curſus Conimb. in 2. Phyſic. cap. 7. q. 21. concl. 1. cum pleriſque alijs. Nec audiendus eſt Bellomontanus, dum ait ad motionem metaphoricam non ſatis eſſe motionẽ, quæ fit alliciendo, & trahendo potentiam: nam cum præter concurſum obiectiuum, quo concurrit ad ſpecificandum actum voluntatis; concurrat etiã concurſu diſtincto ratione bonitatis, & amabilitatis: bonum enim, vt bonum, amatur gratia ſui: iam inquiram qualisnam debeat eſſe is concurſus, & hęc motio, ſi nec eſt efficiens, nec metaphorica? Nec fundamentum quo nititur vim habet: quia falſum eſt cæteras potentias animi trahi, allicivè à ſuis obiectis: etenim iſto modo trahere ſolùm conuenit obiecto voluntatis, idque ratione bonitatis; cui proprium eſt mouere alliciendo, & trahendo res ad ſe: obiecta verò aliarum potentiarum, vel concurrunt efficienter, vel ſolùm formaliter ſpecificando tanquam formæ extrinſecæ.

Capreol. Herueus. Ferrarien. D. Thom. Fonſeca. Gandauenſis. Alenſis. Scotus. Soncinas.

41 Alia via ſoluitur idem argumentũ.

Quare melius ſoluemus argumentũ, ſi conceſſa maiore negetur minor, ſi illa intelligatur de fine, prout exercet cauſſalitatem finalem: nam quanuis mouere attrahendo voluntatem ſolius ſit finis; non tamen ſolùm conuenit fini, vt eſt cauſſa finalis, vt opinio, quam defẽdimus ſupponit. Cuius doctrinam eſſe veram ex eo facilè intelliges, ſi expendas rem, quæ eſt bona, ratione ſuæ bonitatis inter alia, duo præcipuè conſequi: vnum eſt, quod gratia ſui ametur: alterum eſt, quod ipſius gratia amentur alia: vtraque enim ratio reperitur in fine ratione ſuæ bonitatis. Quæ duæ rationes ita ad bonitatem conſequuntur, vt non diſparatè conueniant; ſed vna ex altera oriatur: nam ideo quia bonũ eſt amabile propter ſe, & ſolius ſui gratia; conſequitur, quod alia amentur gratia ipſius; & inde eſt vt prior habitudo ſit poſterioris fundamentum. Cum verò ratio formalis finis, prout eſt cauſſa finalis, formaliter poſita ſit in ſola poſteriori habitudine, vt patet ex definitione finis; fit, vt prior habitudo non ſit formaliter finalis cauſſalitas, ſed fundamentum cauſſalitatis finalis. Cum verò bonitas ſub priori habitudine habeat aliquem effectum erga voluntatẽ (eſt enim illius obiectum:) nullum autẽ habeat, niſi voluntatem allicere, & trahere ad amorem ſui, vt omnes admittunt: & hunc effectum exerceat tanquã

ratio

ratio fundans finalem cauſſalitatem, vt iactum fundamentum probat: neceſſariò concedendum eſt allicere voluntatem, eamq́ue trahere non ſolùm conuenire fini, prout exercet cauſſalitatem finalem; ſed etiam prout in actu primo cauſſę finalis conſtituitur per priorem habitudinem, cuius oppoſitum aſſumebat minor, quam negamus. Et hoc modo optimè ſoluitur argumentum, quod Curſui Conimbricenſi erat inſolubile.

42 Noni argumenti ſolutio. Ad nonum argumentum reſpondet Bellomontanus in dicta diſp. 3. cap. 30. Ad primam rationem: ſed facilius ſolues ex his, quæ diximus: admittimus enim in ratione finis illa duo includi: negamus tamen munus cauſſæ finalis in vtroque formaliter reperiri: nam quanuis (bonum amari propter ſe) ſit fundamentum cauſſalitatis finalis, non tamen formaliter eſt ipſa finalis cauſſalitas; hæc enim formaliter conſiſtit in hoc, quòd gratia ipſius alia appetuntur. Ad argumentum igitur conceſſo antecedente neganda eſt illatio: quia licet in ratione finis illa duo includantur; non tamen vtrunque in eo formaliter includitur, quatenus eſt cauſſa finalis, ſed vnum includitur, vt fundamẽtum cauſſalitatis: alterum verò, vt formalis ratio ipſius cauſſalitatis. Et ideò in ſolo poſteriori exercetur cauſſalitas finalis, non autem in priori.

43 Soluitur decimum argumentum. Argumenti decimi facilis eſt ſolutio: neganda eſt enim conſequentia, cuius probatio ſupponit cauſſalitatem finalẽ formaliter poſitam eſſe in hoc, quod tribuit medijs rationem boni, & appetibilis, quam opinionem ſuperiùs impugnauimus. Et quanuis illa vera eſſet, ex ea non bene ſumitur argumentum à fortiori ad cauſſalitatem amoris ipſius finis. Et ratio eſt, quia amor, & bonitas mediorum pendet à fine, vt amato, & mediante illius amore: cũ tamen amor finis non ſupponat finem, vt iam amatum: ſine quo non datur cauſſalitas finalis, vt ſæpè diximus.

44 Ad vndecimum argumentum Bellomon. in dicta diſp. 3. cap. 3. ad 3. admittit amorem finis nullam habere cauſſã finalem actu, quanuis habeat cauſſam efficientem: nec enim (vt ait) neceſſe eſt aſſignare cauſſam finalem actu cuiuis operationi naturæ rationalis, etiamſi habeat cauſſam efficientem: etenim amor beatificus eſt à voluntate effectiuè: nec tamen habet cauſſam finalem, quia Deus hanc cauſſalitatem erga illũ non exercet. Quare ad argumentũ putat maiorem eſſe negandam,

Sed cum ratum, ac firmum ſit in philoſophia ibi dari cauſſam finalem, vbi datur cauſſa efficiens, & è conuerſo; vt docet Curſus Conimb. 2. Phy. cap. 7. q. 9. art. 2. §. *At enim iſtiuſmodi*, & Suarius in Metaphy. diſp. 26. ſect. 3. nu. 3. non videtur maior illa ſimpliciter neganda, ſed diſtinguenda potius: nam tritum illud proloquium: *Id quod habet cauſſam efficientem, habet etiam cauſſam finalem*, poteſt intelligi duobus modis. Vno modo, vt habeat cauſſam finalem præſtitutam ſibi ab ipſo efficiente, dum illud operatur. Altero modo, vt illam habeat præſtitutam, vel ab ipſo efficiente, vel ab alio, à quo efficiens in illa operatione dirigitur. Si propoſitio illa intelligatur hoc poſteriori modo, veriſsima eſt: quia in hoc ſenſu omne agens agit propter finem, vt inferiùs dicemus, quare in eodem ſenſu omne, quod ab aliquo agente fit, neceſſariò fit propter aliquem finem. Porrò ſi priori modo intelligatur propoſitio, neganda eſt, quia non omne agens in hoc ſenſu agit propter finem; ſed illud ſolùm, quod à ſe ipſo ad agendum mouetur, vt ſuo etiam loco dicemus. Maior autem in vero ſenſu admiſſa nihil contra noſtram reſolutionem poteſt ſyllogizare: quoniam admittimus amorem, quo voluntas tendit in finem, habere cauſſam finalem: non quã voluntas ſibi proponat, dum elicit talem amorem: ſed quam propoſuit ſibi Deus, à quo voluntas in tali amore eliciendo dirigitur: nec enim ad illum voluntas à ſe ipſa mouetur, ſed à Deo, vt ex mente D. Thomæ in propria huius rei quæſtione latiùs oſtendemus. Solutio ſatis eſt de mẽte Gabrielis in 2. diſt. 1. q. 5. art. 1. concluſion. 7. In idem recidit ſolutio, quã breuiſsimis verbis ſubtiliter tetigit Fonſeca 5. Metaphy. cap. 2. q. 10. ſect. 2. §. *Quod verò obiectum eſt*, dũ ait: amorem finis habere quidem cauſſam finalem; non ipſius amantis (cum ab eo per illum ſimplicem amorem nihil adhuc intendatur) ſed ipſius operis. Itaque id, quod habet cauſſam efficientem,

D. Thom. Gabr. Fonſeca.

tem, habet etiam cauſſam finalem, vel ipſius operantis; vel ſaltem ipſius operis; quia licet id, quod fit, interdum ab operante non dirigatur in finem, ſemper tamen dirigitur in illum; vel ab ipſo operante, quando ſe ipſum dirigit, vel à cauſſa aliqua ſuperiori; quando ſcilicet operans à Deo dirigitur. In quo ſenſu amor beatificus cauſſam finalem habet, vt ſuo loco demonſtrabimus.

45 Ad 12. argumentum reſpondet Bellomontanus in dicta diſp. 3. cap. 3. ad vlt. ſed non aduertit ad vim argumenti ideo quia ad aliam difficultatem diuertit: etenim argumentum petit, cur finis poſſeſſus finalizet actum delectationis, & quietis: non poſſeſſus verò non finalizet amorem ſui? Cui difficultati Bellomôtanus non occurrit. Nos dicimus primò difficultati non eſſe locũ, ſi quis cum Fonſeca 5. Metaphyſic. cap. 2. q. 10. ſect. 3. exiſtimet nullam in fine acquiſito, & poſſeſſo admittendam eſſe vlteriorem cauſſalitatem reſpectu delectationis, & quietis; ſed omnino cũ actione agentis ſimul ceſſare cauſſalitatem finis: hac enim ſuppoſita opinione ad argumentum negandũ eſt antecedens.

Soluitur 12 argum iuxta Fonſecæ ſententiam.

Nos tamen contra Fonſecam ſentimus, & in fine iam acquiſito, & poſſeſſo admittimus nouam, ac veram cauſſalitatem finalem reſpectu delectationis, vt ſuperiùs cum Caietano, & Suario aduertimus: diximuſque cauſſalitatem illam finalẽ non eſſe cauſſalitatẽ operantis, ſed ſolum operis: quoniã voluntas non elicit delectationem propter conſeruationẽ finis, ſed delectatio illa dirigitur, & ordinatur in talem finẽ à Deo auctore voluntatis. Ex hoc autem antecedente ita explicato non bene infertur conſequens: quoniã ex fine operis finalizati à fine poſſeſſo, fit illatio ad finem operantis finalizantẽ amorem finis non dum poſſeſſi. Nec video vndè valere poſſit talis conſequentia.

Diluitur etiã alio modo.

§. 5.

Soluitur poſtremum argumentum, & explicantur teſtimonia in contrarium adducta.

46 Explicatur 1. locus Diui Thomæ.

SVpereſt reſolutio poſtremi argumenti, & vt reſpondeamus ad teſtimonia D. Thomæ, quæ pro aduerſaria ſententia adducuntur. Primum teſtimonium ſumptum ex 1. 2. q. 1. art. 1. ad 2. pluribus negotium faceſſit: & verè, niſi conſideratiùs expendatur, difficultatem ingeret. Pro illius explicatione nonnulla ſcribit Bellomontanus in dicta diſp. 3. cap. 3. ad primum teſtimonium. Facilè autem explicabitur, ſi expendamus D. Thomam ibi non agere, niſi de actione humana, quæ eſt vltimus finis, non quidem formalis, ſed obiectiuus; ſi qua tamen poteſt eſſe actio, quæ in ſenſu explicato poſſit eſſe vltimus finis obiectiuus. Statuit igitur D. Thomas nullam actionem elicitã à voluntate poſſe eſſe illo modo vltimum finem: ſed ſi qua fuerit, eam eſſe debere actionem humanam imperatam, ita enim ſcribit: *Vnde relinquitur, quod ſi qua actio humana ſit vltimus finis, quod ipſa ſit imperata à voluntate.* Et ex hoc concludit, quidquid homo faciat (deliberatè ſcilicet, & ex imperio voluntatis) ſemper id facere propter finem. Et hanc concluſionem adeò veram eſſe putat, vt etiam ſit vera, ſi homo fecerit actionem, quæ eſt vltim⁹ finis; v.g. citharizationẽ, ſpeculationem. Quæ actiones ſuarum artium ſunt vltimi fines non formales tantum, ſed obiectiui, de quibus agit Ariſt. in 1. Ethic. cap. 1. à quo ſumitur argumentum, quod nititur diſſoluere. Nam has etiam actiones quando homo facit ex imperio voluntatis, eas facit propter finem: quia quęlibet earum ſecundum ſe accepta, & amata eſt finis ſui ipſius prout ex imperio voluntatis exercitè fit. Hęc ex D. Thoma. Nec video quo modo inde colligatur ſimplicẽ amorem finis ex mente D. Thomæ eſſe propter finem: nam etſi ipſa actio (quãdo eſt vltimus finis) prout actu imperatur à voluntate, ſit propter finem (quia citharedus propter finem citharã pulſat, nempe propter ipſam actionem citharizandi) tamen ſimplex amor ipſius actionis non eſt propter finem; quia ex ſententia eiuſdem D. Thomæ non fit ex imperio voluntatis.

Ariſtot.

Inde colliges nihil minus colligi ex D. Thoma hoc in loco, quàm viſionem beatam eſſe propter finem: nam quãuis ſit vltimus finis: tamen nec eſt vltimus finis obiectiuus, nec eſt actio humana imperata à voluntate, ſed naturalis, vt 47

ſuo

ſuo loco dicemus. Et ita ceſſat difficultas ſumpta ex verbis D. Thomæ.

48 Expoſitio ſecundi loci. Ad 2. teſtimonium ex q. 22. de Verit. ar. 2. reſpondet Bellom. in d. diſp. 3. c. 3. in ſolutione ſecundi teſtimonij. Pro clariori reſpõſione aduertim⁹ propoſitionem D. Thomæ (finem appeti eſſe finem influere) nõ eſſe explicandã in ſenſu formali; quaſi ipſum finem appeti formaliter ſit ipſum influere: ſed explicandã eſſe in ſenſu cauſſali; quia ſcilicet finẽ appeti, ſiue amari verè eſt cauſſa, quod finis influat: finis enim ex eo, quod amať, & appetitur, cõſtituitur in actu primo influendi, conſequiturq; virtutẽ ad influendũ. Quare ſicut ignem eſſe calidũ eſt ignem calefacere nõ formaliter, ſed cauſſaliter, quia ex eo, quod eſt calidus habet vim ad calefaciendũ: ita finẽ appeti eſt finem influere, trahereq; actionem agentis, vt ipſius gratia fiat; cauſſaliter tñ, non verò formaliter. In quo ſenſu ꝓpoſitio D. Thomæ potius noſtrã ſententiam confirmat: quoniã ſi finem appeti (quod eſt finẽ amari) cauſſaliter eſt finem influere; profectò finis, niſi amatus influere nõ poteſt. Quomodo igitur influet in ipſũ amorem ſui? etenim, antequã ametur, nõ poteſt dici amatus vt poſſit finaliter influere in ſui amorẽ. Ex quo patet defectus argumẽti, quod ſumitur ex verbis D. Thomæ: nã etſi finis verè appetitur, cùm ſimplici amore gratia ſui amatur; tamen non dum eſt amatus, vt influat.

49 Ad 3. teſtimoniũ ex 3. cõtra Gent. ca. 2. in princ. reſpondet Bellomõtanus aſſertum D. Thomę intelligendum eſſe nõ de fine formaliter, ideſt prout exercet cauſſalitatẽ finalẽ: ſed de fine fundamẽtaliter, prout ſcilicet eſt bonũ, cui conuenit munus cauſſæ finalis. Finis igitur (ideſt res, quæ eſt finis, & bonũ) eſt, quò tendit impetus agẽtis, quãuis non ſemper tendat, quia exercet munus cauſſæ finalis. Igitur impet⁹ agẽtis (ſiue ille ſit primus, ſiue ſecũdarius) ſemper tendit in id, quod eſt finis: quãuis nõ ſemper tẽdat in illud, prout exercet mun⁹ cauſſæ finalis: quod cõtingit, quãdo agens ſimplici amore, ac veluti naturali impetu tendit in finẽ. Subtilis eſt explicatio, & in ſe vera. Accõmodatius ad mentẽ D. Tho. dices ſenſũ eſſe hunc: finẽ eſſe id, in quod cõſequendũ tẽdit agẽtis impetus, ideſt actio: quẽ ſenſum explicant verba immediatè ſequẽtia, quibus propoſitio illa ꝓbatur: *hæc enim adipiſcens dicitur adipiſci finem:* Illud inquã, cuius gratia agebat. Quæ explicatio vera eſt, etiãſi finis accipiatur prout eſt cauſſa finalis, quidquid repugnet Ferrariẽſis. Quin potius *Ferrarien.* data explicatio ſupponit finẽ ibi accipi prout exercet finalẽ cauſſam: nã illa verba (ad quod conſequendũ) idem valent quod (cuius conſequendi gratia) & erit ſenſus: *Finis eſt cuius conſequendi gratia tẽdit impetus agentis:* iã verò tendentia agentis propter conſequendũ finem non fit ſine cõcurſu cauſſalitatis finalis. Ex quo patet ex propoſitione D. Thomæ nõ bene inferri finem ſuã cauſſalitatẽ exercere in impetũ amoris, quo voluntas tẽdit in finẽ, quia ille impet⁹ adhuc eſt ſimplex, & ſine intẽtione cõſequendi finẽ, vt ſupponimus. Ad argumentũ igitur dicimus voluntatẽ impetu amoris verè tendere in finem: non tamen tendere in illum vt conſequendũ; ſine qua intentione finis ſuam cauſſalitatem exercere nõ poteſt.

Quartũ teſtimonium ſumptum ex 4. diſt. 49. q. 1. ar. 1. quęſtiũc. 2. in corpore parùm vrget: quãuis Suarius putet hoc teſtimonio aduerſariam ſententiã optimè confirmari: nam in illo teſtimonio finis ſumitur non formaliter, ſed fundamẽtaliter: in quo ſenſu paſſim ſumitur à D. Thoma, cæteriſq; Theologis: ita enim ſumitur 3. contra Gent. ca. 16. dum dicitur: *Bonum in quantum bonum eſt finis,* quod falſum eſt, niſi finis ſumatur fũdamẽtaliter. Fatemur igitur velle (qui eſt primus actus volũtatis) nihil eſſe aliud, quàm ordinare aliquid in bonum, quod eſt finis. Secus dicendum eſſet, ſi D. Thomas aſſereret velle eſſe ordinare aliquid in finem, vt finis munus exercet. 50 Expoſitiõ quarti loci. *D. Thom.*

51 Explicatur quintus locus. Quintum teſtimonium ex 1. 2. q. 1. ar. 1. nihil vrget eos, qui volũt amorẽ finis, prout primò in finem tendit, eſſe actum neceſſarium: negabunt enim amorem finis, vt ſic, eſſe actum humanum. Si verò putas eũ eſſe actũ liberũ, vel dices non omnẽ actũ liberum eſſe humanũ (quod maximè videť cõſentire cũ mẽte D. Th.) vel nõ omnẽ actũ humanũ eſſe ꝓpter finẽ: ſed illũ dũtaxat, qui ꝑfectè eſt humanus. Quæ harũ opinionũ ſit verior, expẽdemus inferiùs in quæſtione. An omnes hominis actiones ſint propter finem.

O Ad

52 Sexti teſtimonij explanatio. D.Thom. Ariſt.

Ad 6.teſtimonium ex 1.2.q.6.ár.2.negandũ eſt D.Thomã ibi aut docere, aut ſupponere deliberationem eſſe de fine: nã oppoſitum docuit 1.2.q.14.art.2. cũ Ariſt.3.Ethic.c.3. & lib.2.Ethic. ad Eudemũ pag.1008.in princ. Quæ doctrina eſt veriſsima, ſi ſermo ſit de fine abſolutè ſumpto, & prout mouet voluntatẽ ad ſui amorẽ: nã ſi ſermo ſit de fine ad certam materiã cõtracto; de eo poteſt eſſe deliberatio, vt ſuo loco explicabimus. Quod verò in loco citato D. Tho. illud nec doceat, nec ſupponat, aduertunt interpretes ibi cum Medina q.2.& poſt eũ Bellom.1.2.diſp.4.c.3.n.7. qui plures explicationes afferunt, minus tñ cõueniẽtes cum mente D. Thomæ, vt nos eo in loco oſtendimus in Cõm. ad literam illius art. vbi nouam ſcripſimus verborũ explicationem, vt D.Tho. dixerit, *Deliberans de fine, & de ijs, quæ ſunt ad finem*, non quod deliberatio obiectiuè ſit de fine, ſed ſolùm prǽſuppoſitiuè: quatenus omnis deliberatio ſupponit volitionem finis. Vide, quæ ibi diximus.

Medina.

53 Septimi loci explicatio.

Ex 7.teſtimonio (quod quibuſdam videtur vrgens) nequaquam colligi poteſt finem, dum voluntatem mouet ad ſui amorem exercere munus cauſſę finalis: nam ex illo loco ſolùm habetur intellectum mouere voluntatem per modũ finis, quod ideo verum eſt, quia proponit voluntati obiectum, nempe bonũ, quod eam mouet per modum finis. Porrò bonum dupliciter mouere poteſt voluntatem per modũ finis: vno modo formaliter, & vt eſt cauſſa finalis: altero modo fundamentaliter, & ſine vlla finali cauſſalitate; id, quod ſuprà oſtendimus ad 8. & 9. argum. ex duplici ratione, quæ in fine reperitur: vna, quod ametur propter ſe, & ſolius ſui gratia: altera, quod alia amentur propter ipſũ. Ex poſteriori habet, quod formaliter ſit cauſſa finalis: ex priori autem ſolùm id habet fundamentaliter, quia non dũ vim habet, vt alia amore ſui ſint volita. Solùm igitur fundat in ipſo bono virtutem, vt poſsit finaliter cauſſare. Quare in argumento committitur fallacia à pluribus cauſſis ad vnam cauſſam.

54 Vltimi teſtimonij expoſitio. Capreolus.

Poſtremum teſtimonium ſumit Suar. ex Capreol.1.ſent.diſt.1.q.1.art.3. ad 1. contra tertiã: quin potius idem Suarius cum Curſu Conimbr. ſumit teſtimoniũ ex Henrico 2.p̃. Sũmæ ar.49.q.6. quanuis ab vtroq; falſò citetur artic.46.q.6. Henricus.

Ad hoc reſpondetur 1. teſtimonia illorum doctorum, quanuis aperta forent, non tanti eſſe, vt noſtram ſententiã reddant minus probabilẽ, quam cõmunior & antiquiorum, & recentiorum conſenſus probabiliorem effecit: imò etiã grauiſsima auctoritas D. Thomæ, quæ ſola ſatis eſſet, vt noſtra ſententia probabiliſsima cenſeretur. Reſpondetur 2. teſtimonia illorum doctorum aduerſariã ſententiam non probare. Nam Capreolus in loco citato ſolùm habet delectationem eſſe finem amoris; quod etiam affirmat D.Thomas in locis ab eo citatis: neuter tñ loquitur de amore, qui eſt ſimplex voluntatis actus immediatè ad finem terminatus: ſed de amore earum rerum, quę gratia delectationis conſequendæ amantur: iſte enim amor à delectatione tanquam à vera cauſſa finali cauſſatur. Nec Capreolus vllum verbũ fecit de amore immediatè terminato ad ipſam delectationẽ, quæ vt finis proponitur. Denique in toto diſcurſu illius articuli, aut ſolutionis argumentorum nihil in Capreolo inuenies, quod poſsit conferre ad confirmandam aduerſariã ſententiam.

Porrò Henricum ſemel, & iterum legi in dicta quæſtione 6. nec aliquid inueni, ex quo colligi poſsit eũ in ea fuiſſe ſententia, vt finis exerceret munus cauſſę finalis erga amorem, quo voluntas illi primùm adhęret. Nam in ea quęſtione litera L. ſolùm dicit finẽ mouere voluntatem alliciendo eam ad ſe deſiderandum: hęc autem verba non declarant, quomodo finis voluntatẽ moueat ad talem actum, an ſimpliciter, & ſine vlla finali cauſſalitate, an per veram cauſſalitatem. Et hæc dicta ſufficiant pro defenſione ſententiæ negantis.

§. 6.

Defenditur opinio affirmans, & ſoluuntur argumenta opinionis negantis.

Diximus §.3. opinionem, quæ affirmat finem veram cauſſalitatem exercere in amorem, quo voluntas in illũ fertur; ſuam etiã habere probabilitatẽ: habet enim doctiſsimos patronos. Quare pro illa etiã propugnãdum eſt. Et vt argumenta aduerſaria facilius 55

Vberior explicatio affirmatiuæ ſententiæ.

cilius ſoluũtur, illud tanquam vnicum huius opinionis fundamentũ ſtatuendũ eſt, ad cauſſalitatem finalem exercendã nõ neceſſario requiri, vt agens aliquid agat amore finis; cuius oppoſitũ opinio negãs ſupponit: ſed ſatis eſſe, quod agẽs aliquid agat propter bonitatẽ finis ſibi ab intellectu propoſitam: id quod Ariſt. (*Ariſt.*) teſte Curſu Conimb. non obſcurè indicauit, cùm in definitione finis vſus eſt verbis illis generalibus (cuiꝰ gratia aliquid fit:) nam idem eſt (cuiꝰ gratia) atq; (cuius bonitatis gratia) vt ſatis inſinuauit Curſus Conimb. in 2. Phy. c.7.q.22. ar.1.§. *Hæc tamen controuerſia*, & § *Itaq; generalis ratio*: & expreſsius Suar. in Metap. diſp.23.ſect.3.n.10.& 16. Quam expoſitionẽ ex eo corroborant, quod finis per ſuam bonitatem cognitam immediatè mouet voluntatem alliciendo eã ad ſui amorem: quæ motio, cum ſit metaphorica, ad nullam aliam cauſſandi rationẽ pertinere poteſt, quàm ad finalem. Igitur, vt finis exerceat cauſſalitatem finalem, ſatis eſt, vt moueat voluntatem, vt gratia ſuæ bonitatis amorem eliciat. Quod adhuc cõfirmatur, quia finis per ſolam ſuam bonitatem perfectè cõſtituitur in actu primo cauſſandi. Cur igitur non finaliter cauſſabit ſui amorem? etenim etiam tũc aliquid fit gratia ſuæ bonitatis. Ex quo infertur cauſſalitatẽ finalem in ſua ratione eſſentiali nõ neceſſario includere, quod reſpiciat medium cõſequendi finem: vt benè aduertit Suariꝰ in d. ſect.3.n.7.& 12. Et ratio eſt, quia non ſolùm media ſunt propter finem: etenim non ſola illa fiunt gratia finis, ſed pleraq; alia, quæ medij rationẽ non habent: vt videre eſt in actu deſiderij, & intentionis, quæ cũ immediatè verſentur circa ipſum finem, non habẽt rationem medij ordinati in finem.

56 Et vt hæc melius intelligantur, notãdum eſt negari nõ poſſe cauſſalitatẽ finalẽ magis relucere in ipſis medijs, & in actionibus, quæ circa media explicitè inſiſtũt, quales ſunt conſultatio, ſiue deliberatio, conſiliũ, electio, & vſus, & ſi quæ ſunt aliæ, quæ præhabita intẽtione finis explicitè ferũtur in media: vnde in hæc omnia cauſſalitas finalis exercetur perfectiſsimo, quo poteſt, modo. Attamẽ nõ proinde benè inferẽ cauſſalitatẽ finalem in ſola illa verè, & propriè exerceri: quia pleraq; alia, quæ explicitè nõ ſunt media, ita à fine dependẽt, vt illius ſolius gratia, ac propter illius bonitatẽ fiant. Cui argumento eſt, quoniã ad illa aliquo modo rationẽ medij participãt, etiã in ordine ad conſecutionem finis: quãuis ratio medij in illis nõ ita manifeſtè appareat: vt ſubtiliter aduertit Suar. in d. ſect.3.n.12. Quod in actu intẽtionis facilè intelligitur: intentio enim, licèt immediatè feratur in ipſum finẽ, tñ non fertur in illũ abſolutè, ſed vt cõſequendũ: voluntas enim allecta amore finis, eiuſq; deſiderio excitata intendit finis conſecutionẽ per aliqua media indeterminatè ſumpta. Quare aliquo modo explicitè inſiſtit circa media, quibꝰ obtinẽdus eſt finis. Deſideriũ etiã quo finis haberi cõcupiſcitur, ſi nõ explicitè, tñ implicitè, & virtualiter inſiſtit circa media: cũ enim terminetur in finẽ nõ abſolutè, ſed vt c onſequendũ, vtiq; virtualiter, & implicitè terminatur in media. Solus amor finis in hac materia difficultatẽ parit: cũ enim ex ſe abſtrahat, tum à deſiderio cõſequendi, tum ab intentione cõſecutionis per media (quia poteſt quis amare id, quod nec deſiderat, nec intendit cõſequi) nec implicitè, nec explicitè terminatur in media, quibus in ordine executionis finis acquiri debet. Attamen, ſi res iſta benè expendatur, ſimplex amor finis, quãdo eſt efficax, nõ eſt omnino alienus à virtuali inſiſtentia circa media. Nã cũ excitet voluntatẽ, tum ad deſiderãdã conſecutionem finis; tum ad illam intendendã per aliqua media; vtiq; virtualiter circa illa inſiſtit. Quarè cũ amor finis aliquo modo virtualiter, & implicitè inſiſtat circa media, quæ ſunt ad finẽ conſequendum: vtiq; ipſe etiã erit gratia eiuſdẽ, quãuis non ita explicatè, vt cæteræ actiones, quę explicatiùs feruntur in ipſa media.

Ex quibus colliges conſtituendã eſſe
differentiã inter effecta finis; ita vt alia
verè, & propriè: alia magis ꝓpriè, ac ꝑ- 57
fectiori modo ſint illiꝰ effecta: id, quod
benè aduerterũt Curſ. Co. & Suar. locis citatis. Nã ſi cauſſalitas finis in his effectis perfectiori modo exercetur, quàm in illis, vt ex dictis iam conſtat: vtique inter effecta finis alia alijs perfectiori modo participabunt rationẽ effectorũ. Et quanuis Curſus Conimb. duo tãtum

genera conſtituat, velitque vt inter effecta finis, alia vere, & propriè: alia non modo verè, & propriè, ſed perfectiſsimo modo effecta illius fiut; in quorũ poſteriore cõtineãtur actiones, quę in media explicitè ferũtur: in priori verò cętera numerẽtur. Ego ad tria genera rẽ iſtam puto eſſe reducendam, vt alia effecta verè quidem, & propriè ſint effecta finis: alia perfectiori modo: alia denique, quę perfectiſsimo modo dicãtur effecta cauſſæ finalis. Hæc autẽ tria genera diſtinguenda puto penes triplicẽ cauſſandi modũ, qui in cauſſa finali reperitur, ſi benè philoſophamur, quorũ vnus aliũ in cauſſando excedit: conſtat enim cauſſam finalem, v.g. ſanitatẽ, aliqua finalizare ex intentione finis amati: nimirũ media, quibus acquiri debet, & actiones, quæ circa illa media explicitè inſtitũt. Quomodò finalizat medicinam, deambulationem, & alia, quæ ad ſanitatem conſequendã conducunt; ſimul etiã conſultationem, & electionem horum mediorum. Nullus etiã probabiliter negare poteſt eãdem ſanitatem quædã finalizare ſine intentione ex ſolo amore finis: hoc enim modo iuxta cõmunem, & veram ſententiam finalizat ipſum actum intentionis, quẽ elicit nõ ex alia intentione, ne in infinitum detur abitio: nec illum finalizat ex ſola bonitate finis, ſed ex amore, & deſiderio illius: voluntas enim allecta amore, & deſiderio ſanitatis intendit eam conſequi per aliquã media indeterminatè ſũpta: & ob id intellectũ ad illorũ inueſtigationẽ excitat. Tandẽ apud eos, quorũ ſententiam modo probamus, eãdem ſanitas finalizat ſui amorem immediatè ratione ſuæ bonitatis, & ſolius illius gratia alliciendo voluntatem, non ex intẽtione, nec ex amore ſui, vt patet. Itaque in cauſſa finali triplex finalizandi ratio reperitur. Prima eſt ipſa bonitas finis nudè ſũpta: ſecunda, amor ipſiꝰ bonitatis: vltima tandẽ, ipſiꝰ bonitatis intẽtio. Quarũ prima ad duas ſequẽtes neceſſariò ſupponit: ſecũda verò ad ſolã tertiã.

58 Nec dubitari poteſt inter hos modos tertiũ eſſe omnium perfectiſsimũ: ſecũdum autem primo præſtare. Nã quæ ex bonitate finis amata ſimul, & intẽta finalizãtur; explicitè, & directè fiunt gratia cõſequẽdi finem: in quo cauſſalitas finalis potiſsimũ conſiſtit. At quę ex bonitate finis amata, non dum tñ intenta finalizãtur; cũ nõ inſiſtant circa media, niſi aut implicitè, aut ſaltẽ indeterminatè; vtiq; nõ finalizãtur perfectiſsimo modo, ſed adhuc imperfecto, cũ adhuc indeterminatũ ſit per quænã media finis acquiri debeat. Attamẽ perfectiori modo finalizantur, quàm finalizetur ſimplex amor finis, qui ex ſola bonitate finis finalizatur: cuius finalizãdi ratio, quamuis ſit vera, & propria; eſt tñ adeò imperfecta, vt in ea ratio cauſſalitatis finalis vix appareat. Concludendũ eſt igitur amorẽ finis verè, & propriè eſſe effectum cauſſæ finalis: non tamen eſſe effectum illius modo perfectiſsimo.

His ita poſitis, ſoluẽda ſunt argumẽta, quæ pro negãte opinione in contrariũ adducũtur. Et ad 1. neganda eſt maior: nã licèt finis amore ſui plura finalizet, imò etiã ſui intẽtione præhabita: tñ generalis ratio finalizãdi nõ neceſſariò exigit, vt finis ſit amatus. Cũ verò definitio finis explicet generalem rationẽ cauſſæ finalis, quæ adæquatè poſita eſt in hoc quod finis gratia ſuæ bonitatis voluntatẽ moueat; negandũ eſt verba illa (cuius gratia) poſita in definitione finis idẽ denotare, quod (cuius amore:) etenim, vt dictũ eſt, idẽ valent, atq; (cuius bonitatis gratia.) Quãuis oppoſitũ doceãt doctores, qui in argumẽto citãtur. Nec probatio Bellomõtani vim habet ad confirmandã illorum doctorum interpretationẽ: ſupponit enim nullam dari motionẽ metaphoricã, niſi fiat mediante amore; quod falſum eſſe cum cõmuni ſentẽtia latè oſtendimus ſupra §. 4. in 1. ſolutione primi argumenti: vbi etiã probauimus cõtra eundẽ Bellom. ad motionem metaphoricam ſatis eſſe, quòd fiat alliciẽdo, & trahẽdo volũtatẽ, ſiue illa amore finis trahatur, ſiue à ſola nuda bonitate. Diximꝰ etiã cæteras potẽtias à volũtate nec trahi, nec allici à ſuis obiectis. Vide, quæ ibi diximus. 59 Soluitur primum argumentum negatiuæ ſententiæ.

Ad 2. neganda eſt ſequela: cuius probatio primũ deficit, quia ſupponit bruta ferri in bonũ ꝓpter ipſũ bonũ: quod eſſe falſum oſtẽdemus inferiꝰ q.13. ar. 3. Deinde deficit, quia illo admiſſo, adhuc ſequela eſt infirma: etenĩ ſuo loco oſtẽdemꝰ nõ ſatis eſſe vt agẽs dicatur agere ꝓpter finem, quod feratur in bonũ formaliter 60 Solutio ſecundi.

maliter cognitum, & ſub ratione cõuenientis: ſed adhuc opus eſſe, vt ſe ipſum moueat in illud, quod brutis nõ conuenit; conuenit tamen voluntati, prout amore fertur in bonum, de quo alibi diligentiùs diſputandum erit.

61 *Solutio tertij.* Ad tertium admittenda eſt maior, & neganda minor: ad cuius probationem dicendum eſt maiorem ſolùm eſſe verã de deliberatione latè ſumpta: falſam tamen, ſi deliberatio propriè, & ſtrictè ſumatur prout ſumitur ab Ariſt. D. Alſelmo, & D. Thom. adductis in contrarium: hæc tamen difficultas alibi diligẽtiùs examinabitur. Atque ita facilè poterit hæc opinio defendi: quanuis oppoſita nobis videatur lõgè ꝓbabilior. *Ariſtotel. Anſelm. D.Thom.*

QVÆSTIO X.

De ijs, quæ poſſunt cauſſalitatem finalem exercere.

POST diſputationem de cauſſalitate finalis cauſſæ, & de eius effectis: ordine conſequitur diſputatio de ijs, quæ cauſſalitatem finalẽ exercere poſsũt. Et pertinet hęc diſputatio ad ſubiectũ, quod poteſt habere vim cauſſandi. Hęc diſputatio vnica quęſtione abſoluetur: in qua inquiruntur octo. Primò, an bonum honeſtum exerceat cauſſalitatem finale? Secundò; an illã exerceat bonũ delectabile, ſiue iucundũ? 3. an bonum vtile, ſiue medium poſsit exercere cauſſalitatem erga media priora. 4. an media habeant cauſſalitatem finalem erga actus voluntatis. 5; an minus bonum prætermiſſo maiori bono poſsit exercere cauſſalitatem finis. 6. an malũ ſub ratione mali poſsit id ipſum participare? 7. an id etiam conueniat enti, quod eſt indifferens? 8. quid de relationibus dicendum ſit? 9. & vlt. An priuationib⁹, & negationibus id poſsit accõmodari? *Quæ ſint in hac quæſtione inquirẽda.*

ARTICVLVS I.

An bonum honeſtum exerceat cauſſalitatem finalem?

1 *Concluſio articuli.* AD primum facilis eſt ſolutio: eſt enim apud omnes Philoſophos indubitatum bonum honeſtum exercere poſſe cauſſalitatem finalem. Id tanquã notiſsimum docuit Ariſt. 8. Ethic. ca. 2. tex. 3. dum ait: *Quare ſit vt amabilia ſint ipſum bonum (honeſtum intelligit) & iucũdum, vt fines.* Ratione oſtenditur: quoniam finis ideo vim habet finalizandi, quia in ſe, & propter ſe eſt amabilis, & appetibilis: etenim ſui amabilitate trahit, & allicit, vt gratia ſui aliquid fiat. Sed bonum honeſtum eſt amabile propter ſe, & ratione ſuæ formalis bonitatis ex Ariſt. vbi ſupra, dum ait: *Amabile autem bonum*: honeſtum ſcilicet. Ergo bonum honeſtum vim habet ad finalizandum. Accedat etiam ratio Ariſt. in d. cap. 2. in principio: vbi ex eo, quia bonum dicitur vtile, ideo quia aptum eſt, vt per illud acquiratur bonum honeſtum, infert bonũ honeſtum eſſe amabile vt finem: quaſi ſic arguat: illud bonum habet rationem finis, quod efficit, vt aliquid amet̃, quia vtile eſt, & conducens ad ipſius conſecutionem: ſed bonum honeſtum efficit, vt ratione ipſius conſequendi ametur medium tanquam bonum. Ergo bonum honeſtum habet rationem finis. *Ratio concluſionis. Ariſt.*

2 Quin potius dicendum eſt hanc finalizãdi virtutem maximè reperiri in bono honeſto: nam ſi aliquod bonũ poteſt finalizare, profectò maximè id poterit bonum honeſtum. Tum quia inter cętera bona ſimpliciter eſt bonum; quod ſatis ſignificauit Ariſt. in dict. cap. 2. quatenus diuidẽs amabile in tria membra, bonum honeſtum ſimpliciter appellauit bonum, inquiens: *Amabile aut bonum, aut iucundum, aut vtile*: quaſi ipſum bonum honeſtum ſimpliciter, & ſine addito dicatur bonum. Tum etiã, quia etſi ratio boni in bono delectabili etiã per ſe reperiatur, vt dicemus in art. ſequenti: tñ ſi cõſiderentur ea, quę de vtroque bono docet D. Tho. 1. p. q. 5. ar. 6. in corp. & ad 2. ratio boni aliquo modo primùm reperitur in bono honeſto, quàm in bono delectabili; quoniã bonũ honeſtum eſt bonũ, quod ſimpliciter appetit̃ ratione ſui: delectabile autẽ appetitur, vt quies in ipſo bono honeſto, & tãquam quædã perfectio ipſi⁹, vt ſcilicet poſſeſsio boni honeſti addito bono delectabili diuti⁹ cõſeruetur, & permaneat. Tũ 3. quia res quæ eſt bonum honeſtum, totaliter, & ſub omni ſua ratione eſt bonum naturæ, cui eſt bonum: quod non reperitur in bono delectabili: ſi expendimus *Ariſt. D.Thom.*

D.Thom. mentem D. Thomæ in dicto art.6. ad 2. nam res, quæ cauſſat delectationẽ, quãuis ſit bona naturæ, cui concupiſcitur, quatenus eam cauſſat, tamen ex alia ratione poteſt eſſe illi diſconueniens, vel quia inhoneſta, vel quia noxia ſaluti. Ex quibus omnibus iam patet rationẽ boni & amabilis maximè reperiri in bono honeſto, & perfectiori modo quàm in cæteris bonis. Quare ſi bonitas eſt formalis ratio finalizãdi, vt in ſuperioribus oſtendimus; vtique virtus finalizandi maximè reperietur in bono honeſto. Porrò honeſtum hoc loco illud dicitur, quod vel eſt, vel ſaltem exiſtimatur, & apparet honeſtum, quamuis in ſe honeſtum non ſit, vt docet Ariſt. 8. Ethic.cap.2.tex.4.

3 Obiectio. Contra hanc veriſsimam reſolutionem vnica tantum poteſt fieri obiectio: quoniam id nõ poteſt exercere cauſſalitatẽ finis, quod non eſt amabile propter ſe, ſed propter aliud. Sed bonum honeſtum non amatur propter ſe, ſed ꝓpter rem, cui eſt cõueniens: ſanitas enim (quę eſt bonum honeſtum) non amatur, niſi propter hominem, cui eſt volita: ergo bonum honeſtum non poteſt exercere cauſſalitatem finis.

Solutio. Reſpondetur negatione minoris: ad probationem dicimus bonum honeſtũ, quod ipſum eſt finis *cuius*, licèt ametur, & concupiſcatur alteri, nẽmpe fini *cui*: quia illi eſt conueniens: non tamẽ amatur propter illum, cum non ordinetur ad illum tanquam ad finem, ſed tanquã ad ſubiectũ perfectibile per ipſũ. Quare, ſi propriè loquendum eſt, ſanitas nõ amatur propter hominẽ, licèt ametur homini, vt benè aduertit Caiet. 2. 2. q. 17. ar. 5. & nos cum illo aduertimus ſupra q. 2. ar. 3. §. 3. n. 7. vbi oſtendimus finem *cuius* non ordinari ad finem *cui*, tãquam ad verum finem. Iam verò ſanitatem, & quodcunque aliud bonum honeſtũ amari homini, non impedit, quominus ſanitas non ſit amabilis propter ſe: quin potius maximè id confirmat, quia infert ſanitatem amari, vt perfectionẽ quandam: at quælibet perfectio eſt amabilis propter ſe. Igitur à fortiori non impediet ſanitatem exercere cauſſalitatem finalem; vt benè aduertit Suarius in Metaphyſic. diſputation. 23. ſect. 6. numer. 10.

Caiet.

ARTICVLVS II.

Vtrum bonum iucundum, ſiue delectabile exerceat cauſſalitatem finis?

An bonum delectabile valeat exercere cauſſalitatem finalẽ non caret difficultate, ſi hac de re, tam Platonem, quàm Ariſtotelem conſulamus: Plato enim (ſi vera ſunt, quæ Ariſt. refert 10. Ethic. cap. 2. & 3.) exiſtimauit nullam delectationem eſſe bonũ per ſe. At ſine bono per ſe non datur virtus finalizandi. Quare apud Platonem bonum delectabile non poteſt habere rationem finis. 1 Pars negatiua ſuadetur ex teſtimonijs Platonis, & Ariſt.

Ariſtoteles autem in citato loco admittit quidem aliquam delectationem eſſe per ſe bonum, & appetibile: non tamen omnem, vt expreſſè affirmat in dicto libr. 10. cap. 3. in fine ita ſcribens: *Voluptatem igitur nec ſummum bonum eſſe: nec expetibilem omnem: & voluptates nonnullas eſſe per ſe expetibiles perſpicuum eſſe videtur.* Quod ſi apud Ariſtotel. non omnis delectatio eſt per ſe bonum, & expetibile; profectò apud eundem non omne bonum delectabile poterit exercere cauſſalitatem finalem. 2

Quin potius etiamſi admittamus omnem delectationem eſſe quoddam bonum: non eſt tamen admittendum bonũ delectabile eſſe amabile propter ſe, ſed ſemper erit tale propter aliud. Nullum igitur eorum poterit exercere cauſſalitatem finis. Conſequentia patet. Antecedens probatur: primò, quia bonum delectabile eſt bonum alteri, ei nimirũ, quod delectatur. Secundò, & vrgentius, quoniam delectatio eſt propter operationem tanquam propter finẽ: eſt enim perfectio quædam inſtituta à natura ad perficiendam operationem, quam conſequitur: ideò enim natura operationibus delectationem indidit, vt agẽs operationi inſiſtat. In quam ſententiam videtur inclinaſſe Ariſt. 10. Ethic. cap. 4. in fine, quamuis quæſtionem definire noluerit: probarunt tamen eam D.Thom. 3. contra Gent. cap. 26. & in 4. diſt. 49. q. 3. art. 4. quęſtiunc. 3. & 10. Ethic. cap. 4. lect. 6. com. vlt. Sequuntur omnes Thomiſtæ 1. 2. q. 4. art. 2. vbi Caiet. Conrad', & Medina, Ferrarien. etiam in dict. cap. 26. Capreolus in 4. in dicta diſt. 49. q. 2. art. 3 Ratione eadem pars cõfirmatur. Ariſt. D. Thom. Caiet. Conradus. Medina. Ferrarien. Capreol.

Valentia. *Ochamus.* art.3.ad 2.contra primam fol. 192. col. 2.& 3. Valentia 12.diſp.1.q.4. puncto 1. Probauit Ochamus in 1.diſt. 1. q.3.art. 4.lit.B.

4 Affirmatiua ſententia approbatur. *Ariſtot.* His tamẽ nõ obſtãtibus pars affirmatiua probanda eſt: fuit enim verbis expreſsis probata Ariſt. 8. Ethico. cap.2. tex.3.his verbis: *quare fit, vt amabilia ſint ipſum bonum, ſcilicet honeſtum, & iucũdum, vt finis.* Fauet Ariſt in 7.Ethic.cap.11.tex. 50.vbi agens de voluptate & dolore ita ſcribit: *Hic enim architectus eſt finis: ad quẽ vidẽtes vnũquodque, aut malũ, aut bonum ſimpliciter dicimus.* Senſus eſt, ideo ad philoſophum pertinet diſputare de dolore, & voluptate; quia ex voluptate, & ex dolore iudicamus aliquid eſſe malum, vt fugiamus: vel bonũ, vt proſequamur tanquam finem: quanuis locus iſte aliã habet explicationem. *Ariſtot.* Accedere etiam poteſt locus Ariſto.7. Ethicorum cap.12. tex. 54. vbi dicitur, *quaſdam delectationes eſſe operationes, & finem:* nimirum agentis propter eas operantis.

5 Ratio concluſionis. Ratione id ipſum probatur; quia finis ideo vim habet finalizandi; quia in ſe, & propter ſe, eſt amabilis. Sed bonũ delectabile eſt amabile propter ſe, & ratione ſuę propriæ ac formalis bonitatis. Ergo bonũ delectabile poteſt exercere cauſſalitatem finis. Maior patet ex dictis ſupra art. 1. minor oſtenditur quoad ſingulas partes: nam quod bonũ delectabile ſit quoddam bonum amabile; dubitari nõ poteſt: experimur enim delectationem allicere ad ſe appetitũ. Quod verò ſit amabile propter ſe, ideſt abſolutè, & nõ in ordine ad aliud; patet ex vulgata diuiſione boni, in qua bonũ delectabile ſimul cum bono honeſto diſtinguitur à bono vtili, quod eſt bonum ad aliud: vt patet ex Ariſto.2.Ethicorũ cap.3.tex.9.& lib.7.cap.2.tex.3.& ex D. Thom.1.p. q.5.art.6. & 2. 2. q. 145.ar.3. *Ariſtot.* *D.Thom.* Nõ diſtingueretur autẽ, ſi eſſet bonũ ꝓpter aliud, & nõ propter ſe. *Ariſtot.* Accedat eo auctoritas Eudoxi Philoſophi, quẽ refert Ariſt.10.Ethic.cap.2.tex.3.qui docuit delectationem, eſſe propter ſe expetibilem, & non propter aliud: idque confirmabat communi omnium conſenſu; quia, vt ait, *neminem interrogas, cuiuſnã gratia capiat voluptatem: propterea quod per ſe ipſam expetibilis eſt ipſa voluptas.* Nã plures operantur preciſè propter delectationem, vt docet experientia. Quod argumento eſt bonum delectabile habere in ſe, vnde ametur, & expetatur; etiam ſi præciſum ſit ab alio fine extrinſeco.

Denique quod bonum delectabile ſit amabile propter ſuam propriam bonitatem diſtinctam à bonitate boni honeſti, euidẽter colligitur ex dicta diuiſione boni: in qua bonũ delectabile cõdiſtinguitur à bono honeſto. Quod veriſsimum eſt, ſiue bonũ delectabile ſit idẽ quod ipſa delectatio; quod videtur inſinuare D.Thom.1,p.q.5 art.6.ſiue ſit idem, quod res ſiue obiectũ, ex quo naſcitur delectatio, quod alij exiſtimant. 6 *D.Thom.*

Nam ſi bonum delectabile idem eſt, quod delectatio: nullus dubitabit bonũ delectabile habere bonitatem diſtinctã à bonitate boni honeſti: conſtat enim bonitatem, & conuenientiam delectationis habere peculiarem vim, & modũ mouẽdi appetitum: illum enim mouet, vt eſt appetitus particularis appetens ſibiipſi bonũ ſuum: cũ tamen bonũ honeſtum illum non moueat, niſi vt eſt appetitus communis totius appetẽtis, cuius munus eſt appetere bonum, & toti, & ſingulis partibꝰ. Accedit etiam; quia conuenientia delectationis habet terminum longe diſtinctum à conuenientia boni honeſti; quia conuenientia boni honeſti reſpicit naturam, quam bene conſtituit, vel ſecundum eſſe naturale, vel ſecundum eſſe morale: conuenientia verò delectationis reſpicit aſſecutionem ipſam boni honeſti, ex qua reſultat, vt alibi diligentius oſtendimus.

Porrò ſi bonum delectabile idem eſt, quod obiectũ, ex quo naſcitur delectatio: nec ſic dubitari poteſt, quin bonũ delectabile habeat propriam ſibi bonitatem diſtinctam à bonitate boni honeſti. Id enim neceſſariò concedes, ſi conſentias opinioni, quæ in obiecto, ex quo naſcitur delectatio, etiam ſecluſa delectatione admittit propriam bonitatem & conuenientiam pręter bonitatem, & conueniẽtiam boni honeſti: quam opinionem plures probarunt, & cum illis Bellomontanus 1.2.q.4,ar.2.in dubitatione circa textum numero 29: Cui ego potius ſubſcribo. Si in illo obiecto nullam aliam bonitatem, & cõuenientiam agnoſcis, præter conuenientiam boni honeſti, (quæ ſententia pluribus etiam placuit

placuit, & Suario in Metaphyſica diſp. 10,ſect.2.num.19)teneris dicere obiectum illud non dici bonum delectabile, niſi prout includit delectationem, cum qua facit vnum obiectum totale, quod appellatur bonum delectabile. Hoc autem modo nullus negabit bono delectabili propriam bonitatem longe diuerſam à bonitate & conuenientia boni honeſti: etenim ratio formalis attrahendi appetitum in bono honeſto eſt bona cõſtitutio naturæ: boni autem delectabilis,eſt ipſa delectatio orta ex bonitate honeſta. Ex quibus iam conſtat veriſsimam eſſe minorem ſuperioris diſcurſus bonum ſcilicet delectabile, vt tale eſt, eſſe bonum quoddam amabile propter ſe,& ratione ſuæ propriæ bonitatis. Ex quo infertur,bonum delectabile,vt tale eſt,poſſe exercere propriam, & veram cauſſalitatem finis. Quod erat à nobis probandum.

7 Pro ſolutione argumentorum, quę initio in contrarium ſunt adducta;prępremittendũ eſt antiquos philoſophos ſolùm de hoc diſputaſſe, an omnis delectatio,in genere moris eſſet per ſe bona? an verò mala? quem ſenſum ſatis explicant rationes, quibus ſuam quiſque confirmat opinionem. Omnem delectationem in genere moris eſſe malã exiſtimauit Plato, ſi Ariſto. credimus è cõtrario omnem in genere moris eſſe per ſe bonam,& nullam eſſe malam, docuit Eudoxus Philoſophus. Mediam tenet viam Ariſto.qui putauit nonnullas eſſe per ſe bonas, nonnullas verò prauas. Quod non tollit ,quominùs omnis delectatio,qua delectatio eſt ratione ſui ſit bonum quoddam delectabile in genere rei:& ſubindę in ſe ipſa per ſe appetibilis ratione naturalis cõformitatis, quã habet ad appetitũ,quem perficit, quãtumuis in genere moris,& in ordine ad rectam rationem interdum non ſit per ſe bona,ſed mala: Etenim delectatio ex vi ſuæ bonitatis poteſt attrahere volũtatem ad appetitum ſui contenta malitia morali, ſi quando per intellectum, cum illa ſibi præſentatur: hęc enim eſt vis,& efficacia voluntatis vt non obſtãte malitia morali, quæ delectationem cõmitatur, poſsit eligere bonum delectabile,vt tale eſt. Ex quo infertur malitiam moralem non impedire, quominus bonum delectabile ratione ſui exerceat cauſſalitatem cauſſæ finalis: nam & ſi illam non exercet in eo, qui honeſte operatur; quia impeditur à malitia morali,quæ in iſto fortior eſt, & efficacior ad auertendum voluntatem, quam delectatio ſit ad illam conuertendum: tamen in homine male operante verè exercet cauſſalitatem finalem; cum & iſte male agendo agat propter finem. Et quanuis bonum delectabile, quando ex ſe eſt malum in genere moris,in eodem genere ſit ſolùm bonum apparens in eo,qui vel ex ignorantia, vel ex paſſione, vel ex actuali inconſideratione operatur propter delectationem; quia verè apparet eſſe moraliter bonum, cũ tamen non ſit: tamen in genere rei non eſt apparens bonum, ſed verè, & realiter bonum.

Premiſſum ad argumẽtorũ ſolutionem.

8 His ſuppoſitis iam patet ſolutio ad id,quod tam ex Platone,quàm ex Ariſt. obijcitur: nam ex eo quod aut nulla delectatio in genere moris eſt per ſe bonum; vt voluit Plato: aut non omnis, ſicut voluit Ariſtotel. non bene infertur nullam delectationem eſſe per ſe bonũ in genere rei: etenim hęc duo bene cõſtãt inter ſe, omnem ſcilicet delectationem in genere rei eſſe per ſe bonum; & tamen non omnem eſſe per ſe bonũ in genere moris.Iam verò vt bonum delectabile poſsit exercere cauſſalitatẽ finalem,non neceſſariò requiritur, quòd ſit per ſe bonum in genere moris: ſed ſatis eſt quod tale ſit in genere rei,quãuis cognoſcatur eſſe malum in genere moris,vt patet ex ijs,quæ immediatè diximus.

Solutio argumẽti ex auctoritate Platonis,& Ariſtot. de prompti.

9 Ad id,quod vltimo obijcitur, dicendum eſt bonum delectabile ex intẽtione quidem naturæ inſtituentis delectationẽ,non eſſe amabile propter ſe, ſed propter operationem, vt argumentum probat: quod non impedit, quominùs ex intentione operantis creati ſit propter ſe amabile: operans enim pro ſua libertate poteſt pręſtituere ſibi finem, quẽ voluerit, & propter illum operari. Et inde eſt,vt finis operis,ſiue Dei inſtituentis naturam, ſępe ſit longe diuerſus à fine operantis,vt diximus ſupra q. 4.art.5. num.3. etenim incontinẽs carnalem copulam,quam natura in bonum prolis ordinauit, operatur propter delectatio-

Solutio rationis contrariæ.

lectationem. Cui reſolutioni nō obſtat, quod bonum delectabile ametur propter hominem: nam id etiam conuenit bono honeſto: amatur autem propter hominem, tanquam finem, *cui*; quod non impedit, quominùs in ſe ipſo verè, & ꝓpriè ſit finis, *cuius*. Vide Suarium in dicta diſp. 23. ſect. 6, n. 10.

ARTICVLVS III.

Vtrum bonum vtile ſiue medium poßit exercere cauſſalitatem finalem erga media priora?

§. 1.

Præmittuntur nonnulla ad faciliorem explicationem.

1 Primū prę-miſſum. TERTIO loco accedit bonū vtile, quod in diuiſione boni conſtituit tertium membrum. De quo exquirendū eſt, an poſsit exercere cauſſalitatem finalem? ſed præmittendū eſt bonum vtile ab Ariſtot. 8. Ethicor. cap. 2. tex. 3. illud dici, per quod efficitur aliquod bonum per ſe, ita enim ſcribit: *atq; vtile videbitur eſſe, per quod efficitur aliquod bonum, aut voluptas.* Ex quibus verbis omnes colligunt, bonum vtile non eſſe bonum propter ſe, ſed propter aliud; quia nimirum eſt medium ad conſequēdum aliquod bonum. Ex quo infertur bonū vtile, & bonum mediorum ad finem, reciprocari inter ſe; quia omne bonum vtile, quatenùs vtile, eſt medium conducens ad conſecutionem finis: & omne medium quatenùs medium, eſt vtile ad finis conſecutionem. Quare eadem eſt quæſtio de cauſſalitate finali boni vtilis & de cauſſalitate finali mediorum ad finem. Cōmuniter excitari ſolet quæſtio ſub his terminis: an media ad finē poſsit exercere cauſſalitatem cauſę finalis?

Ariſtot.

2 2. Pręmiſſū Præmittendum eſt ſecundò media ad finem in duplici genere inueniri: nam quædam ſunt, quæ nulla ratione per ſe appetuntur, ſed ſolùm in ordine ad finē: vt potio amara, ſciſsio venę, & id genus alia. Quædam verò eiuſmodi ſunt, vt nō ſolùm propter finem, ſed etiam propter ſe experi poſsint, propter aliam, & aliā rationem bonitatis, quam in ſe habent: veluti cibus, qui ſimul eſt ſalubris, & ſuauis: exercitatio corporis moderata, quæ ſimul eſt ſalutifera, & delectabilis. De poſteriori genere mediorum nulla eſt dubitatio, quin ſub ea ratione, qua ſunt per ſe expetibilia, poſsint exercere finalem cauſſam; quia ſub illa ratione non ſunt media, nec bona vtilia, ſed bona delectabilia: vt bene aduertit Fōſeca in 5. Metaphyſicæ cap. 2. q. 10. ar. 1. in fine, & Suarius in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 6. nu. 11.

Fonſeca.

3 Tota ergo difficultas eſt de medijs prioris generis, atque etiam de ijs, quæ pertinēt ad genus poſterius, quatenùs habent rationēm mediorum, & bonorū vtilium. Nec de ijs eſt cōtrouerſia, quatenus media ſunt, & fiūt propter finem: quia vt ſic dubio procul ſortiuntur rationem effectus, eſt igitur controuerſia de ijs medijs, quę licet nulla ratiōe per ſe expetantur: tamen habēt alia media priora, quę immediatè expetuntur propter illa: vtrum ſcilicet poſsint exercere cauſſalitatem finis reſpectu præcedētium, quanuis ſint media reſpectu finis: quidam enim negant: alij affirmant.

4 3. Pręmiſſū. Sed vt hęc difficultas diſtinctè explicetur, præmittendum eſt tertió, media iſta conferri poſſe, vel cum medijs antecedentibus: vt verbi gratia attenuatio cum purgatione: purgatio cum potione, &cæ. ſæpe enim contingit, vt ad cōſecutionem finis intenti ſint neceſſaria plura media inter ſe ſubordinata, vt patet in exemplo allato. Vel cum actionibus voluntatis, quarum ipſa media ſūt obiecta, quibus mediantibus ordo executionis continuatur cum ordine intētionis. Duę igitur quęſtiones circa media excitari poſſunt. Prima, an media ipſa verè, & propriè finalizēt media antecedentia, quæ fiunt propter ipſa? v. g. an extenuatio humorū, quę propter ſanitatem eſt volita, exerceat cauſſalitatem finis erga de ambulationē, aut medicinam, quę ad extenuandos humores eligitur? Secunda quæſtio eſt, an media ipſa habeant aliquam cauſſalitatem erga actiones voluntatis, quę ad ipſa media terminantur? v. g. an de ambulatio concurrat, vt cauſſa finalis ad actū electionis, qua eligitur propter ſanitatē? vtraq; quæſtio eſt controuerſa: & vtraque ex diuerſis pendet principijs: quare per ſe ſingulatim explicabit, prima in hoc articulo, ſecunda in ſequenti.

Duę quęſtiones ſunt hic agitādæ

§. 2.

§. 2.

Ponuntur fundamenta partis affirmantis.

5 Fundaméta partis affirmátiuæ prioris quæſt. PRima quæſtio inter Doctores eſt maximè controuerſa. Grauiſsimi partem affirmantē defendunt, docentque media illa enumeranda eſſe inter cauſſas finales: nō quatenùs in finē principalem referuntur, ſed quatenùs media priora fiunt, & amantur, propter ipſa. Inde inferunt omnia media, quę inter primum medium, & finem interiacent, eſſe veros fines; non quidem vltimos, ſed intermedios; & ſubinde à ratione cauſſæ finalis ſolùm excludi primū medium; illud ſcilicet, quod in executione primò ſumitur. Quanuis non deſint qui huic etiam medio veram rationem finis tribuant; non reſpectu alterius prioris medij externi; quia nullum aliud habet prius, ſed reſpectu actionis voluntatis, qua eligitur, & ad executionem applicatur. Sed hoc pertinet ad ſecundam quæſtionem. Priorem tamen ſententiam expreſſe docuit Gabriel in 2.d.1.q.5.L.C.D. ſatis eſt de mēte Ochami in 2.q.3.art.2.Corol.2.& 3.L.P.q. R. ante eos hanc ſententiam probauit Ægidius in 2.diſt.38.q.2.artic. 2. & videtur mihi fuiſſe ſententia D. Thomæ 1. 2. q. 12.art.3.& 3.contra gentes cap. 2. in 4. ratione: ſed de hoc ſtatim nonnihil dicemus. *Gabr. Ochamus Ægidius. D.Thom.*

6 Prima probatio auctoritate Ariſ. Hæc opinio primo probatur auctoritate Ariſtot. 2. Phyſicorum cap. 3. text. 29. & 5. Meth. cap. 2. in illis verbis: *& quæcunque mouente alio inter ipſum, & finēm ſunt; vt inter medicum & ſanitatem macies, aut purgatio, aut medicamenta. aut inſtrumenta.* Sēſus enim eſt: inſuper, & finis dicuntur, quęcunque mouente alio inter ipſum, & finem ſunt: idque reſpectu pręcedentium, vt attenuatio eſt finis purgationis: purgatio medicamentorum: & medicamenta inſtrumētorum, quibus cōficiuntur. Ita locum explicauit D. Tho. in 2.Phyſi. d.cap.3. lect.5. & in 5. Meta. d.cap.2.lect.2. & poſt eum Sotus in d. c. 3.ſecundi Phyſicorum, probat Fonſeca in d.cap.2.quinti Metaphyſicę in explicatione textus litera L. *D.Thom. Sotus. Fonſeca.*

7 1. Ratio pro eadē ſententia. Deinde probatur rationibus: prima eſt; quia definitio finis verè conuenit ijs medijs: nam purgatio v. g. verè eſt gratia extenuationis: & potio verè conficitur gratia purgationis: nam voluntas mouetur ad eligēda illa media amore bonitatis, quę in illis reperitur.

Secundò, quia iſta media reſpectu præcedentium ideo reijciūtur à ratione finis; quia non habent in ſe ipſis propriam, & intrinſecam bonitatē. At hoc eſt falſum; quia habent in ſe ipſis bonitatem diſtinctam à bonitate finis. Cur igitur non habebunt cauſſalitatē finis? 2. Ratio. 3. Ratio.

Tetiò, quia vnum medium verè ordinatur ad aliud: v.g. potio amara ad extenuationē humorum: quin potius ita vnum mediū ordinatur ad aliud, vt verè dicatur amari propter illud. Hoc autem ex ſe denotat veram finis cauſſalitatem: tum quia vnū eſt gratia, & amore alterius, quę eſt definitio finis: tum quia hoc genere locutionis denotatur motio metaphorica voluntatis, quæ ſoli cauſſæ finali conuenit.

§. 3.

Ponuntur fundamenta partis negantis.

8 PArtem negantem probauerūt quidam ex nouioribus, inter quos eſt Suarius in Metaphyſica diſpu. 23. ſect.2.num.5.& latius ſect.6.num.11. cū ſequentibus, Bellomontanus 1.p. diſpu. 82.cap.2.num.8.& 1.2.diſp.4.cap.2.&q. 12.art.2.nu.10.& 11.in annotatione ad articulum, ex antiquioribus, qui eam probauerit inueni neminem. Probatur autem his argumentis.

Et primo locis Ariſtot. verè expreſſis. Primus habetur 8.Ethic.cap.2. tex. 3. *atqui vtile videbitur eſſe, per quod efficitur aliquod bonum, aut voluptas: Quare fit, vt amabilia ſint ipſum bonū & iucundum, vt fines.* Vbi annotāda eſt illatio Ariſtot. ex eo enim quod bonum vtile dicitur medium ad conſequendum bonum, aut honeſtum, aut iucundum; intulit bonum honeſtum & iucundum eſſe amabilia, vt fines. Cuius illationis ſenſus videtur eſſe excluſiuus: quaſi ſignificet ſola illa duo bona eſſe amabilia vt fines, bonū autem vtile, minimè; cum intentio agentis in illo nō ſiſtat, ſed aliò tendat. Partis negatiuę probatio ex locis Ariſtotelis.

9 2. Locus Ariſtot. Secundus locus habetur primo magnorum moraliū cap. 2. vbi ita ſcribit: *bonorum alia ſunt fines, alia non: quemadmodū ſanitas quidem, finis: at ſanitatis cauſſa neutiquā finis*

finis eſt. Vbi ſanitatis cauſſam vocat omnia media,quę ſunt cauſſatiua ſanitatis.

3.Locus. Fauet locus ſecundo Phyſicorum cap. 3.tex.29.& 2.Metaph.cap.2.tex.2. quatenùs vult omnia intermedia inter agēs & finē eſſe gratia finis, de quo loco plura ſtatim.

10 Ratio pro eadē parte. Ratione etiam probatur: quoniam ſola illa res poteſt exercere cauſſam finalem,quę in ſe,& ex ſe habet bonitatē, propter quam ametur. Sed res, quę eſt bonum vtile,& quæ ideo preciſe eſt bonum; quia eſt medium ad finem,vel non habet in ſe ipſa intrinſecam bonitatē, propter quam ametur:vel ſi eā habeat, non habet eam ex ſe ipſa, ſed dependenter ab alio. Ergo res, quę eſt bonū vtile,& medium ad finem, non poteſt exercere cauſſalitatem finis. Diſcurſus eſt optimus:& maior certa;quia finis ex eo preciſe eſt finis;quia eſt bonum amabile propter ſe: ideo enim cætera trahit, vt fiant ipſius gratia; quia in ſe ipſo, & ex ſe ipſo habet bonitatē, propter quā ametur.Minor verò eſt notiſsima, ſi cū nonnullis dixeris,bonum vtile,& media ad finem nō habere in ſe bonitatem aliquam intrinſecam, ſed denominari bona immediatè à bonitate, quę eſt in fine,tanquā à forma extrinſeca: quę fuit opinio Suarij in Metaphyſica diſpu. 10. ſect.2.num.22.23.24.& diſp.23.ſect.6.n. 6.12.quam plerique nouiorum probauere. Similiter etiam erit nota, ſi cum alijs veriùs dixeris media ad finem habere in ſe bonitatem intrínſecam; dependentem tamen à bonitate finis:nam ex hoc infertur bonitatem medij non eſſe ex ſe,& propter ſe appetibilē. Itaq; ſiue hanc,ſiue illā de bonitate mediorū, opinionē ſequaris, ſemper hoc erit obtentum, vt media non habeant bonitatem amabilem ex ſe, & propter ſe,ſine qua bonitate nihil poteſt exercere cauſſalitatem finis: etenim de ratione finis eſt vt propter ſe,& propter ſuam bonitatem faciat,vt cætera quæ fiunt, propter ipſum fiant: vt colliges ex Ariſtot. (*Ariſtot.*) 1.Ethic.cap.7. tex.25.26. dum inſinuat vltimum in vnaquaq; ſeriè ideo dici finem; quia omnia in eadem ſerie fiunt ipſius gratia. Quod etiam colliges ex ſecundo Phyſicorum cap.3.tex.29.& 5. Metaph.cap.2.tex.2.fiunt,inquam, ipſi' gratia;quia agentis intētio in illius bonitate ſiſtit; quę tamen non ſiſtit in bonitate medij: nam quanuis agentis intētio,vnum medium dirigat ad aliud medium,ita vt per vnum intendat aliud:nō tamen ita illud intendit, vt in eo ſiſtat. Hęc ſunt huius opinionis præcipua fundamenta.

§. 4.

Pars negans tanquam probabilior eligitur, & ſoluuntur argumenta partis affirmantis.

EGo puto opinionem negātem eſſe longe probabiliorem; quia & melioribus nititur fundamētis,& auctoritatibus Ariſtotel. ferè expreſsis. 11 Ad quam acceſsit Fōſeca in 5. Metaph. cap.2.q.10.ſect.1 in fine. (*Fonſeca,*) Nam quanuis aſſerat intermedia (de quibus eſt controuerſia) inter fines eſſe annumeranda; addit tamen non eſſe annumeranda ſimpliciter,ſed ſecundum quid,& reductitie. Quibus verbis ad ſententiam negantem expreſſe accedit. Videtur etiam pro eadem ſententia facere D. Tho. (*D.Thom.*) prima parte q.5.art.6.ac 2.dū ait: *vtilia dicuntur, quæ non habent in ſe vnde deſiderentur: ſed deſiderantur, vt ſunt ducentia in alterum: ſicut ſumptio medicinæ amaræ.* Quod ſi in ſe nō habent,vnde apperantur;nulla ratione poterunt habere rationem finis. Soluenda ſunt igitur argumenta partis affirmantis.

12 Soluitur argum. ex locis Ariſtot. pro parte affirmatiua deſumptū. Ad primum ſumptum ex Ariſtotele 2.Phyſicorum & 5.Metaphyſicæ,dicendum eſt locum illum neganti ſententię potius fauere, vt ſuperiùs aduertimus. Nam quam longe ſit à mente,& inſtituto Ariſtot. velle oſtendere intermedia illa habere rationem finis reſpectu præcedentium, & literæ ſeries, & ratio Ariſtotel, euidenter oſtēdit: cōſtat enim Ariſtotel. probare illa intermedia fieri gratia ſanitatis, Erit igitur ſenſus: non ſolùm ſanitas eſt finis deambulationis; ſed etiam omnium eorum,quę inter medicum, & ſanitatem interiacent. Quæ fuit explicatio Alexandri Aphrodiſæi, (*Aphrodiſæus.*) & Scoti (*Scotus.*) in dict.cap.2.quinti Metaphyſicæ Ægidij, (*Ægidius.*) Toleti, & Curſus Conimbricenſis in dict.cap.3.ſecundi Phyſicorum. Quam nos olim probauimus in Commentarijs ad vtrunque locum, & ſupra q.1.ar.2.ſect.2. cū Bellomontano 1.2. diſp.4.& hanc eſſe mentem Ariſtot. pro-

probare poſſumus, primò ex litera græca, quam ibi adduximus, cuius verba ꝓ verbo ita reddenda ſunt: *& quæcunque mouente alio inter: (ſupple) ſunt ipſius finis: vt ſanitatis attenuatio, vel purgatio, aut pharmaca, aut organa.* Quę verba ita fideliter in latinũ verſa clariora ſunt, quã vt noſtra indigeant explicatione ad impugnandum ſenſum aduerſarijs probatum. Deinde id ipſum probant verba immediatè cõſequentia; *vniuerſa enim hæc ipſius finis gratia ſunt.* Quę cum contineant probationẽ verborum pręcedentium, manifeſte oſtendunt Ariſtotel. agere de illis intermedijs, non reſpectu mediorum præcedẽtium, ſed in ordine ad ſanitatem, quã conſtituit omnium illorum vnicum finem: aliter confirmatio eſſet extra rẽ; quidquid Fonſeca plura ſupplẽdo fruſtra laboret probationem illam accõmodare, ſed accommodare non potuit.

13 Accedit tertiò, quia Ariſtot. generaliter loquitur de omnibus intermedijs, quæ interiacent inter medicum, & ſanitatem: & tamen non omnia illa habent alia priora, quorum fines dicantur, vt patet in primo medio in executione ſũpto. Non eſt igitur dubitandum quin ſenſus aduerſarijs probatus repugnet, & menti, & probationi Ariſtot. Vnde nõ eſt audiendus Suarius in dict. diſpu. 23. ſect. 6. num. 13. dum cũ aduerſarijs ſupponit Ariſtotelem in illis locis cõferre intermedia cum medijs prioribus, velleque ea eſſe fines priorum, non prout finis induit rationem cauſſæ finalis, ſed prout induit rationẽ puri termini. Quæ ſolutio in duobus deficit: primò, quia probat ſenſum aduerſariorum à mente Ariſto. alienum. Deinde, quia nõ poſſũt illa intermedia induere rationem finis vt eſt terminus, quin ſimul induant rationem cauſſę finalis: de quo ſtatim nõnihil dicemus.

14 Pro explicatione primæ rationis aduertẽdum eſt definitionem finis ita eſſe explicandam; vt ſit id, gratia cuius aliquid ſimpliciter fit. Tũc autem aliquid ſimpliciter fit gratia alterius, cum fit propter ipũ ſine vlla in intentione agẽtis per ſe dependentia à bonitate alterius. Quod dicimus propter dependẽtiam finis medij á fine vltimo; vt cum quis ſumens potionem ſimul intendit ſanitatem, & vacationem ſtudij: aut cũ dans elèmoſynam ſimul intendit honeſtatem virtutis, & ſatisfacere pro peccatis. Duos enim fines in eadẽ ſeriẽ intendi poſſe, ita vt vnus ſit proximus, & alter vltimus, oſtẽdimus ſupra q. 3. ar. vnico num. 10. contra Bellomontanum. hæc enim dependentia finis proximi nõ eſt per ſe dependentia, quia poteſt quis ſanitatem appetere non appetendo vacare ſtudio, & poteſt quis dare elèmoſynam propter virtutis honeſtatem, interim non intendendo ſatisfacere pro peccatis. Igitur de ratione finis eſt, vt gratia ipſius aliquid fiat abſq; vlla per ſe dependentia à bonitate alterius: nã ſi aliquid fit gratia alicuius cum per ſe dependẽtia à bonitate alterius, cuius gratia & ipſum per ſe fit: iam illud non fit ſimpliciter gratia ipſius, ſed gratia illi⁹ alterius.

Aduertẽtia ad ſoluendã primã rationem.

Hoc ſuppoſito negandum eſt definitionem finis cõuenire intermedijs reſpectu priorum mediorum: & ratio eſt; quoniã etſi priora illa aliquomodo fiãt propter ipſa; Simpliciter tamen nõ fiũt eorum gratia, ſed gratia principalis finis: vt optime aduertit Fonſ. in 5. Meta. dict. cap. 2. q. 10. ſect. 1. ad finem. Igitur illa intermedia habent quidẽ aliquẽ modum cauſſæ finalis: attamen nõ ſunt cauſſæ finales, quia nunquam finalizant; niſi cum dependentia à bonitate illius, cuius gratia, & ipſa appetuntur: etenim purgatio licet aliquo modo trahat potionem, vt fiąt gratia ipſius: tamen ſimpliciter illam non trahit gratia ſui; quia eam non trahit niſi cum dependentia à ſanitate.

Solutio primæ rationis. *Fonſeca.*

15 Ad ſecundam rationem admittent maiorem, qui in ea fuerint opinione, vt medijs intrinſecam bonitatem denegent: negabuntque minorem. Et ſuppoſita illa opinione euidẽter conſtat media poſteriora non finalizare priora ratione ſui, ſed ratione finis, vt ab ipſis participati. Nam cum non finalizent priora media, niſi media bonitate: nullã autem aliam habeant niſi bonitatem finis, à qua tanquam à forma extrinſeca denominantur bona: fit, vt ipſe finis potius finalizet, nõ quidẽ ſimpliciter (quia finis ratione ſui immediate nõ finalizat media illa remota) ſed ſolũ prout participatur ab illis medijs: bonitas enim ſanitatis vt participata per extrinſecã denomina-

Solutio 2. rationis iux diuerſas opiniones.

nominationẽ à purgatione, qua media, ſanitas eſt cõparanda, immediatè finaliꝫat potionem amarã: &, vt participata à poteſtate, finalizat cõfectionẽ potionis, & inſtrumẽta, qb⁹ potio debet cõfici, & ob iſtam participationẽ bonitatis finalis dicuntur media aliquo modo finalizare: prout ſcilicet ipſa, vt participantia bonitatem finis, immediate finalizant: cum tamen ſimpliciter non finalizent gratia ſui, ſed gratia finis.

Porrò iuxta noſtrã opinionem negãda eſt maior; quia nõ ideo preciſe reijciuntur media à ratione finis, quod non habeant propriam, & intrinſecam bonitatem: (hanc enim illis concedimus) ſed quia illam bonitatem habent per ſe dependentem à bonitate finis: ratione cuius eſſentialis dependentiæ alia non ſimpliciter fiunt gratia ipſorũ, ſed gratia bonitatis finis; obquam rationẽ ipſa quidẽ aliquo modo finalizãt priora media; non tamen ſimpliciter, ſed ſecundũ quid, & cauſſalitate, quæ reductiue ad cauſſalitatem finalem reducitur vt bene aduertit Fonſ. vbi ſupra. *Fonſeca.*

16 *Soluitur 3. Ratio.* Ad 3. rationem admittendum eſt vnum mediũ vere ordinari ad aliud poſterius medium, non ſolùm materialiter: quatenus prius eſt cauſſa poſterioris: ſed etiam formaliter quatenus perfectio naturalis prioris medij eſt bona & conueniens poſteriori, quidquid Suarius repugnet. At tamen non ordinatur ad illud ſimpliciter, & abſolutè illi⁹ gratia: ſed prout illud ꝑſe ordinatur ad bonitatẽ finis. Et inde eſt, vt licet mediũ prius aliquo modo ametur propter medium poſterius; quia voluntas vult pri⁹ cum intentione poſterioris: tñ non ſimpliciter amatur propter illud poſteri⁹ medium, & gratia illi⁹: ſed cum dependentia per ſe abonitate finis; quæ depẽdentia in ordine ad poſterius licet aliquo modo pertineat ad cauſſam finalem, non tamen eſt vera, & propria dependentia cauſſæ finalis; cum ſimpliciter non fiat gratia illi⁹, nec ſimpliciter ab eo trahatur, vt diximus. Et inde eſt, vt ſicut medium poſterius in ordine ad prius aliquo modo participat rationem finis, ita etiam aliquo modo participet rationem motionis metaphoricę.

§. 5.

Partem affirmantẽ habere etiã probabilitatem & in quo ſenſu defendi debeat.

QVanuis partem negantẽ putem⁸ eſſe longe probabiliorem: nõ negamus tamen affirmanti ſuam ꝓbabilitatem: cuius probabilitatis non leue fundamentũ eſt, quod antiquioribus eſt probata: Egidio inquam, Ochamo, & Gabrieli: cum tamen pars negãs quibuſdam tantum placeat nouioribus & quod apud me plurimũ valet, pro affirmante abſq; dubio habemus D. Tho. ita enim ſcribit. 1. 2. q. 12. ar. 3. *ſimul autẽ intendit aliquis & finem proximum, & vltimũ, ſicut confectionem medicinæ, & ſanitatem.* Quibus verbis expreſſe docet non ſolùm ſanitatem eſſe finẽ eorũ, quę propter ipſã fiunt, ſed etiam confectionem medicinæ eſſe finem eorum, quæ ad illius confectionem præparantur. Expreſsior locus in 3. cõtra Gẽt. c. 2. in 4. ratione, ita ſcribit: *omnia intermedia inter agens & vltimum finem, ſunt fines reſpectu principiorum, & principia actiua reſpectu ſequentium.* Idem docet in 5. Metaph. lectione 2. cõm. 1. ad finem, vbi ad hunc ſenſum explicat Ariſtotelem eo in loco vt ſuperius adduximus. 17 *Confirmatur amplius pars affirmans auctorib. D. Tho.* *D. Thoma.* *D. Thom.*

Nec ſatis eſt, ſi cum Suario in d. ſect. 6. num. 13. dicas D. Thom. loqui de fine, non prout induit rationem cauſſæ finalis, ſed puri termini: hæc enim explicatio longe eſt à mente D. Thomę 1. 2. loco citato. Id quod, primũ oſtendiť præſuppoſita doctrina eiuſdem Suarij vbi ſupra nu. 14. docet enim finem ſemper induere rationem cauſſę finalis, cũ terminat ſub ratione boni: quibus verbis ſatis ſignificat finem, quãdo induit rationem puri termini non terminare ſub ratiõe boni, ſed ſub alia ratiõe materiali, quæ in ipſo reperitur. Hac ſuppoſita doctrina euidenter colligiť D. Thomã non agere de fine, prout induit rationem puri termini: quoniam agit de fine, prout terminat actum intentionis, vt manifeſte conſtat ex litera, & tota illa quæſtio, Intentio aut ſemper terminatur ad bonum ſub ratione boni, vt docet D. Tho. de Veritate queſtio. 22. articul. 13. in fine, & in hoc ſenſu dicitur terminari ad finem. ergo D. Tho. non agit de fine, prout induit rationẽ puri termini, ſed ꝓut induit rationem cauſſę finalis. 18 *D. Thom.*

Accedit eo, quia in eodem ſenſu D. Tho. accepit finem, cum in dict.ar.3. docet intentionem ſimul terminari ad finem vltimum, & medium (ad ſanitatẽ inquàm, & ad confectionem Medicinę) in quo docuit ar.2. intentionem ſemper eſſe finis, quanuis non ſemper ſit vltimi finis: nam ex hac poſteriori propoſitione intulit priorem, quam poſuit in d.ar. 3. Sed in hac poſteriori propoſitione in vtroq; membro accepit finem non prout induit rationẽ puri termini, ſed ꝓut induit rationẽ cauſſæ finalis (etenim in hoc ſenſu cõmunis philoſophia docet intentionem terminari ad bonum, & ad finẽ) ergo in vtroq; mẽbro propoſitionis prioris accepit finem prout induit rationem cauſſæ finalis. Nec enim dici poteſt intentionem ad vnum finẽ illorũ terminari ſub ratione puri termini, & ad alium ſub ratione cauſſæ finalis: ne cogamur dicere D. Tho. in eadẽ ꝓpoſitione commiſiſſe apertam, & inutilem æquiuocationem.

19 Nec etiã ſatis videtur eſſe explicatio Bellomont. ad 1.2.q.12.ar.2. in annotatione ad art.nu.11. D.Tho. eo in loco agere de intentione nõ proprie, & preſſe ſumpta, ſed in latiori ſignificatione in qua poteſt etiã terminari ad ea, quę ſũt ad finem. Nõ ſatis eſt inquam: tum; quia non explicat, quę nã ſit hæc latior ſignificatio intentionis, ſed nec explicare poteſt: tum ſecundo, quia D.Thomas in d.ar.3. de ea intentione agit, de qua egerat in 1. & 2.ar. in quibus egit de intentione preſſe ſumpta. Tũ 3. quia in d. ar.3 ait voluntatem vna, & eadem intentione terminari ad finem, medium, & vltimum, iam verò ad finem vltimum terminari non poteſt, niſi p̃ſſe ſumpta: tum deniq; quia vis noſtri argumenti nõ eſt poſita in hoc, quod intentio preſſe, aut late ſumatur: ſed in hoc potius, quod D. Tho. ſimiliter appellat fines media illa, quę priora alia media reſpiciunt. Cui difficultati non reſpõdet Bellomontanus.

Soluitur obiectio ex D. Thom.

Credo igit̃ D.Tho. probaſſe opinionẽ affirmantẽ. Cui nõ obſtãt verba eiuſdẽ D.Th. 1.p.q.5.ar.6. ad 2. dũ ait: *vtilia dicũtur, quæ nõ habent in ſe, vnde deſiderentur. Sed deſiderantur, vt ſunt ducentia in alterum; ſicut ſumptio medicinæ amaræ.* Senſus .n. eſt bona vtilia ñ habere in ſe vnde ꝓpter ſe ſimpliciter deſiderent̃, & ſine dependentia ab alia bonitate: ſed ſemp deſiderari cũ dependentia. Quod ñ tollit, quin reſpectu præcedentiũ poſsint deſiderari, ſi ñ ſimpliciter, tamen cum dependentia. Quod ſatis eſt, vt exerceant rationem finis.

Ex his pẽt opinionẽ affirmãtẽ ſatis reddi ꝓbabilẽ auctoritate Patronorũ. Sed vt eius probabilitas magis appareat, & quã ſit conſentanea cũ doctrina Ariſtotelica, aduertendũ eſt Ariſt. 1.Ethc.c.7. tx.27. & 28. iuxta cõmunẽ õnium interpretũ explicationẽ, triplex cõſtituere genus finis: primũ eſt eorũ, qui ſimplicit̃ ſunt imꝑfecti, vt quia ex ſua natura habent, vt expetant̃ nõ ſimpliciter, ſed cũ dependẽtia ad alios fines: inter hos enumerat diuitias, fiſtulas, & alia huius generis inſtrumenta. Qui fines finalizant pleraq;, q̃ gratia ipſorũ fiũt: homines .n. plura faciunt gratia congregandarum diuitiarum: quæ tñ non appetunt ratione ſui, ſed cum quadã per ſe dependentia ad conſeruationẽ vitæ. Alterum genus finiũ, qui ita expetuntur gratia ſui, vt ipſi gratia alterius nunquam expeti poſsint. Et hic eſt ſolus finis vltimus, in quo ponitur felicitas: is. n. ita expetit̃ gratia ſui, vt per ſe habeat nõ poſſe appeti gratia alterius. Tertiũ genus finiũ inter duo priora genera tanquam medium interiacet, & eſt eorum finiũ, qui ita ſunt per ſe expetibiles, vt non repugnet & ipſos appeti gratia alterius: vnde & in eadẽ ſerie poſſunt ſimul appeti modo quodam ſubalternato, nõ quidem ex ſua natura, ſed ex ſola intentione agentis: & ideo vnus eorum dicitur finis proximus, alter vero vltimus in eadem ſerie. 30

Maior eiuſdem opinionis confirmatio ex locis Ariſtot.

Inter hos fines ex ſententia Ariſtotelis ibidem hoc intereſt, quòd fines primi generis per ſe ſunt fines imperfecti; quia nimirum nunquam poſsũt ſimpliciter appeti gratia ſui, ſuæque bonitatis, ſed ſemper appetuntur cum dependentia ad alium finem. Fines verò ſecundi, & tertij generis ſunt fines ex ſua natura perfecti; quia quilibet eorum per ſe eſt expetibilis ſine dependentia ſaltem actuali ad alium finem. Inter quos fines vnus eſt alio perfectior, vt Ariſtoteles eo in loco oſtendit. Media autem, de quibus agimus, pertinent

rent ad primū genus finium, ad quod ꝑtinent omnia bona vtilia, quę habēt alia priora, quæ illorum ſunt gratia. Iſti fines ex ſua intrinſeca ratione habēt, quod ſint fines medij, & nulla rōe vltimi, & ob id dicuntur imperfecti. Cui doctrinæ cōcinit cōmunis Philoſophorū, & Theologorum doctrina, quæ duplex genus finis diſtinguit: nā alius dicitur vltimus, & alius medius, quam diuiſionem contra Bellomont. late defendimus ſupra q. 3. ar. vnico. Sed aduertendum eſt ex finibus medijs, quoſdam eſſe, qui per ſe, & ſua natura ſunt medij, ita vt nunquam poſsint eſſe vltimi: quoſdam verò, qui ſolum ſunt medij ex ordinatione operantis, qui pro ſua libertate bonū, quod eſt propter ſe bonum, & expetibile, poteſt in aliud bonum referre. Ad priores fines reuocantur media ad finē, quę ex ſua natura ſunt media. Inter poſteriores enumerari poſſunt fines, qui in tertio genere collocantur.

22 His pręmiſsis dicendum eſt opinionem affirmātem in hoc ſenſu admittere media ad finem eſſe veros fines inordine ad media pręcedētia; vt tñ aſſerat eſſe fines per ſe imperfectos, & ſolū eſſe fines medios, & nunquam vltimos. Nec proinde admittit eſſe fines ſecundum quid, & reductitie: (quidquid Fonſe. oppoſitum velit) ſed in illis verā rationē finis agnoſcit, quanuis minus perfectā cum illorum gratia vere aliquid fiat, licet non pręciſe, & independenter gratia illorum: hęc enim independentia, licet requiratur, vt finis dicatur perfectus, non tamen vt dicatur verus. Nec imꝓbabiliter id dicitur, cum colligatur ex Ariſt. in d. cap. 7. primi Ethic. & ex D. Tho 1. 2. q. 12. ar. 2. ad 3. ex Ariſto. quidē, quia agens de cauſſa finali, cuius gratia aliquid fit, (quę eſt vera ratio finis) triplicem eam diſtinxit, diuiſitq; in imperfectam, perfectam, & perfectiſsimam. Ex D. Tho. autē; quia docuit intētionem, ex ſe quidem eſſe finis, nō tamē ſemper eſſe vltimi finis: cum tñ intentio ſemper terminetur ad verū finem. Quare iuxta hanc doctrinam finis abſolute ſumptus eſt id, cuius gratia aliquid vere fit, ſiue fiat ſolius illius gratia, ſiue cū dependentia ad alterum.

23 Ex his facile diſſolui poſſūt argumēta partis negantis poſita §. 2. Nā ad primū locum ex 8. Ethic. cap. 2. tex. 3. dicendū eſt Ariſtote. ibi agere de fine vltimo, & perfecto: quem ſenſum manifeſte indicat illatio, quam in argumento expendimus. Nec eſt admittendum illationis ſenſum eſſe excluſiuum: Ariſtot. enim in cap. 3. ſequente fatetur bonum vtile eſſe bonum amabile. Et cap. 4. ſatis indicat bonum vtile poſſe amari vt finē: docet enim poſſe vnum hominem ab alio amari propter vtilitatem, quam inde conſequitur. Itaque infert Ariſto. bonum delectabile & honeſtum eſſe fines vltimos: quod non tollit, quominus bonum vtile ſit finis medius: id enim admiſit 1. Ethic. cap. 7. vt oſtendimus. Explicatio primi loci Ariſtot. pro parte negatiua adducti

In eodem ſenſu explicandus eſt ſecūdus locus ex primo Magnorum Moralium cap. 2. vt intelligatur de fine vltimo in aliqua ſerie: etenim Ariſtot. intētio eſt inueſtigare, & venari finem ſimpliciter vltimum, & perfectum, cui intentioni ſoli fines vltimi inſeruire poterant. Explicatio 2. loci.

Tertius locus eſt pro nobis, ſi admittimus explicationem D. Thom. Soti, & Fonſec. ſed quoniam putamus eam eſſe violentam, & alienam à mente Ariſtot. vt diximus. §. 3. Reſpondemus Ariſtotelem docuiſſe quidem omnia illa inter media eſſe gratia finis vltimi, ſcilicet ſanitatis, de qua agit: negamus tamen inde inferri ea nō eſſe fines reſpectu pręcedentium. Exponitur 3. locus.

Ad rationem dicimus ea bene probari media ad finem eſſe non poſſe finem perfectum, & vltimum, de quo ſolū vera eſt maior: non probari tamen nō poſſe eſſe finem imperfectum, & medium, vt appellant: maior enim ſi generaliter intelligatur de quocūq; fine, negāda erit. Solutio rationis.

ARTICVLVS V.

Vtrum media habeant cauſſalitatem finalem erga actiones voluntatis, quæ ad illa terminantur.

§. 1.

Explicatur opinio affirmans.

SVPEREST vt conferamus media cum actu electionis cæteriſque actibus voluntatis, quæ ad media terminātur, tanquam ad obiecta. Conſtat 1

tat enim voluntatem allectam amore finis ex illis medijs, quę ab intellectu ſibi proponunť, eligere ea, quę ad finis conſequutionem magis conducunt; deinde per actum vſus applicare poās ad exequutionem illorū. Inquirunt igitur quidā ex nouioribus, vtrū ſicut finis iux ta plurimorum ſententiā exercet cauſſalitem finalem in ſimplicem amorem, quo voluntas in illum fertur: ita etiam media exerceant cauſſalitatem finis in actum electionis, quo eligunť: & in actū vſus, quo à voluntate applicantur ad finem conſequendum.

3 Affirmatiua ſentent. Partem affirmantem plerię; probauerunt, quam hac concluſione bimembri declarant. Media cōparatiōe actuū quibus à voluntate expetuntur, habēt propriam rationem finis, nō tamen potiſsimam. Duplicem philoſophantur, & diſtinguūt finalem cauſſalitatem: ſiue potius duplicem rationem cauſſalitatis finalis. Vnam, qua finis gratia ſui amoris finalizat: alteram, qua finalizat ſolius ſuæ bonitatis gratia. Et quanuis prior finalizandi ratio ſit pręcipua, & perfecta: hæc tamen poſterior vera eſt & propria. Huius diſtinctionis in hoc lib. ſæpe meminimus, eam videtur docuiſſe Curſ. Conimb. 2. phyſ. cap. 7. q. 22. ar. 1. §. *Hæc tamen cōtrouerſia*, Suar. in Met. diſp. 23. ſect. 3. num. 8. tribuit Gabr. in 2. diſt 25. ar. 1. notab. 2. & Greg. ibi q. 1. a. 1. ſtatim in principio. *Gabriel Gregor.* Et quanuis neuter illorum duplicem iſtam finalizandi rationem ſub terminis explicatis proponat: ex vtroq; tamen euidenter colligitur duplex ratio finalizandi, propria inquam, & magis propria (propriſsima, quam addunt, ad rem modo non facit) vna finis finalizat, vt volitus, & amatus, altera ſolùm, vt obiectum, ſub qua ratione non poteſt finalizare, niſi ſub ratione ſuæ bonitatis. Vnde nobiſcum videntur conſentire. Nec audiendus eſt Bellomont. 1.2. diſp. 4. c. 2. §. *hanc ſententiā*, dum negat Greg. aut Gab. docuiſſe cauſſam finalem accipi modis ibi explicatis, ſed finem, quem diſtinguit à cauſſa finali: oppoſitum enim colligitur ex Gabriele in verbis immediate præcedentibus, dixit enim finem interdum accipi prout idem eſt, quod cauſſa finalis, finēque ſub illa ratione tripliciter accipi.

4 Hac diſtinctione pręmiſſa nouiorum nonnulli dicunt media verā finis cauſſalitatem exercere, erga actum electiōis, quo eligunť; non tamen cauſſalitatem perfectiſsimam. Huius aſſertionis poſterior pars inde oſtenditur, quia perfectiſsima ratio finalizandi in hoc eſt poſita, vt bonum amatum, vi ſui amoris excitet voluntatē ad eligenda media gratia ipſius. Quod non conuenit medijs in ordine ad actum, quo eliguntur, nec. n. media antequam eligantur ſunt amata; quia per actum electionis primo amantur: nec voluntas ex amore medij appetit aliquid, quod excitet ad eligendum medium, ſed immediate tendit in illud. *Probatur poſterior pars præcedentis ſententię.*

Prior pars multis poteſt confirmari: primò, quoniā negari nō poteſt media ratione ſuæ bonitatis mouere voluntatem ad electionem ſui: voluntas enim ń ſolùm eſt finis, ſed mediorum ad finem ex D. Thoma 1.2. q. 8. ar. 2. & 3. & de veritate q. 22. ar. 13. ad 5. & q. 23. art. 1. ad 3. & paſsim alibi. Mouent autem voluntatem motu metaphorico, attrahendo nimirum, & alliciendo eam, quæ motio ad cauſſam finalem pertinet. *1. Probatio prioris partis.* *D.Thom.*

Deinde, definitio finis verè, & proprie cōuenit medijs in ordine ad actum ſuæ electionis. Igitur erga illū exercent veram cauſſalitatem finis. Conſequentia patet. Antecedens probatur, quoniam finis eſt cuius gratia aliquid fit, ideſt, ꝓpter cuius bonitatem aliquid fit, vt explicant Curſ. Conim. 2. Phyſ. cap. 7. q. 21. ar. 1. §. *Hæc tamen controuerſia*. & §. *itaque generalis ratio*, Suar. in Cōmentarijs ad 1.2. q. 2. pręfationis, & ſatis in metap, diſpu. 23. ſect. 3. nu. 8. & 16. ſed voluntas elicit actum electionis, per quem tendit in media, idq; gratia bonitatis mediorū: ideo enim hoc mediū prę cæteris eligit; quia melius eſt ad conſequendum finem. *2. Ratio.*

Tertio omne obiectū voluntatis habet rationem, & cauſſalitatem finis erga actum, quem terminat, ſed medium eſt obiectum voluntatis in actu electionis, ergo medium, quoad illum actū habet cauſſalitatem finis. Min. patet; quia illud eſt obiectum potentię, circa quod potentia verſať: voluntas autem verſatur circa media. Maior ex eo videtur probari; quia finis eſt obiectum voluntatis ex D. Thom. 1.2. quæſtione prima, art. 1. bonum enim, & finis idem ſunt ex Ariſtot, 2. Phyſi. cap. 3. *3 Ratio.* *D.Thom. Ariſt.*

Quartò,

4. Ratio. Quartò; finis rõe ſuæ bonitatis verã exercet cauſſalitatem finalem erga ſimplicem ſui amorem iuxta opinionẽ probabilem de qua in præcedẽte diſp. Ergo media eandẽ cauſſalitatem exercebunt erga actum electionis, nulla enim dabiť ratio diſcriminis.

vlt. Ratio. Poſtremo, nihil impedit, quominùs media exerceant veram cauſſalitatem finalem erga actũ ſuæ electionis: nam habent in ſe ipſis bonitatem formalẽ diſtinctam à bonitate finis, vt ſupra oſtendimus. Igitur cur non dicentur cauſſa finalis ſuæ electionis?

Hęc ſunt hui⁹ opinionis fundam. potiora; quam pleriq; nouiorum prabauere, & mihi ſatis eam probarũt Greg. & Gab. quidquid Bellomont. contradicat; agentes enim de fine, vt eſt idem quod cauſſa finalis docent obiectum volitõis verè & propriè eſſe finem illius: & cum tradant generalem doctrinam, eam intelligunt de obiecto cuiuſcunque volitionis, ſiue illa ſit amor, ſiue deſideriũ, ſiue electio, &c. *Gregor. Gabr.*

§. 2.

Explicatur pars negans.

6 *Negatiua ſententia à quibus auctoribq probetur.* NEgantem ſententiã probauerũt plurimi ex recentioribus Theologis, eam probare debent, qui volunt finem non exercere cauſſalitatẽ finalem erga ſimplicem ſui amorem, ſed ad illũ cõcurrere in genere cauſſæ efficientis: idem enim dicent de medijs, quatenus ſunt obiecta electionis, maximè cum doceant finem non finalizare, niſi per bonitatem, vt amatam: quæ finalizandi ratio, ſicut ñ dať in fine reſpectu ſui amoris, ita nec datur in medijs reſpectu ſuæ electionis. In hac opinione videtur eſſe Suarius in dict. diſp. 23. ſect. 6. num. 16. ſi diligentius legatur.

Vnde probetur hęc ſententia. Hæc opinio ijſdẽ ferè argum. probari poteſt, quibus in pręcedente ſect. probat vnum medium repectu alterius pręcedentis nõ exercere rõem finis. Nam Ariſt. 8. Ethi. cap. 2. tex. 3. ſatis declarat ſola bona honeſta, aut iucũda eſſe amabilia, vt fings, Iam verò media, vt media nec ſunt bona honeſta, nec iucunda, ſed tantum vtilia. Hanc etiã ſententiam confirmare videť ratio ibi adducta, dũ ꝓbat ea ſola bona exercere cauſſalitatẽ finalẽ, quę ſũt bona amabilia propter ſe, Media aũt nõ amanť propter ſe, ſed propter finem vt ibi oſtenſum eſt. *Ariſtot.*

§. 3.

Reſoluitur pars negãs tanquã probabilior.

SIcut in ſect. pręcedente §. 3. illorũ ſẽtentiãm longe probabiliorẽ exiſtimauimus, quæ medijs reſpectu præcedẽtium denegat cauſſalitatẽ finis: ita nunc longe probabiliorẽ exiſtimamus hãc negantem partem; habet. n. fundamenta longe meliora, & cũ mente Ariſt, magis cõſentientia. Cui fauent verba D. Tho. 1. p. q. 5. ar. 6. ad 2. nam ſi ſũptio medicinæ amaræ non habet in ſe, vnde rõe ſui deſideretur, ſed ſolũ deſiderať prout ducit ad ſanitatem: vtiq; iam non gratia ſui mouet voluntatem ad ſui electionem, ſed gratia ſanitatis; quod non ſatis congruit cum ratione finis. Soluẽda ſunt igitur argumenta in contrariũ. 7 *Prefertur negatiua ſẽtentia.* *Ariſtot. D. Thom.*

Solutio Primę rationis cõtrariæ. Ad 1. in confirmationem prioris partis adductũ Reſpondendũ eſt primo, media mouere voluntatem ad ſui electionẽ, ſolũ in genere cauſſæ efficientis, quæ eſt plurimorum opinio; iuxta quã negãdum eſt media mouere voluntatem motu metaphorico; quia motio effectiua ñ poteſt dici metaphorica, vt colliges ex Ariſt. 1. de gener. c. 7. tex. 55. Hęc tñ ſolutio ſupponit opinionem ſatis dubiam.

2. Eiuſdẽ argum. ſolutio. Quare 2. loco reſpõderi poteſt negãdo media ratione ſuæ propriæ bonitatis mouere voluntatem: media. n. non habent propriã bonitatem, ſed dicuntur bona per bonitatem finis denominatione quaſi extrinſeca, quę eſt multorum ſentẽtia. Sed hæc etiã opinio ſupponit opinionẽ, quę plurib⁹ non placet exiſtimantibus media habere bonitatem ꝓpriã, diſtinctam à bonitate finis.

3. Solutio. Tertiò loco ſolui poteſt ſi dicas, id qđ quibuſdã placet, media mouere quidẽ voluntatem per bonitatem propriã, & tanquam obiecta formalia illius; at tñ eam mouere non tanquam obiecta primaria, ſed ſecundaria, quæ non gratia ſui mouent, ſed gratia alterius nempe finis. Quibus non conuenit motio metaphorica: quoniã licet moueant voluntatem alliciendo eam, & attrahẽdo: nõ tñ mouent attrahendo per amorem, & deſiderium; etenim primus actus, quo voluntas in ea tendit, eſt electio; quam & ſi anteceſsit amor finis, non tamen anteceſsit aliquis amor ipſorum me-

diorũ determinate, & in ſe ipſis:vt autẽ motio dicatur metaphorica neceſſe eſt, vt moueat attrahendo voluntatem per amorem, & deſiderium ſui, quæ eſt ſententia Bellomontani 1.2. diſp. 3. cap. 2. ſed nos eam reiecimus in ſuperiore diſputatione.

4 & germana ſolutio. Vera igitur argumẽti ſolutio in hoc eſt poſita, vt dicam* media mouere quidem voluntatem per propriam bonitatem dependentem tamen à bonitate finis. Et præterea mouere voluntatem motione Metaphorica: nam cum eam non moueant efficienter, non poſſunt nõ mouere alliciendo, & attrahendo: in quo poſita eſt vera ratio Metaphoricæ motionis, vt ſupra cõtra Bellomontanum oſtendimus. Negamus tamen motionem iſtam ſoli cauſſæ finali, quæ vera ſit cauſſa finalis, conuenire: nam cõuenit ẽt illis, quæ rationem cauſſæ finalis aliquo modo participant, & dicũtur cauſſa finalis ſecundum quid & reductiue: media veró in ordine ad voluntatẽ aliquo modo ſe habent, vt cauſſa finalis, ſicut ſectione præcedente ad mentem Fonſ. diximus. *Fonſeca.* Faciunt ad cõfirmationẽ huius ſolutionis, quę diximus in diſp. præcedente in 2. ſolutione 8. argu.

8. Solutio 2. rõis cõtrariæ. Ad ſecundum negandũ eſt definitionem finis vere & proprie conuenire medijs, quantũuis illa verba, *cuius gratia*, idẽ valeant quod, *cuius bonitatis gratia*, quoniã definitio finis ita eſt explicanda, vt finis ſit cuius bonitatis gratia aliquid ſimpliciter fit, vt diximus ſect. præcedente §. 3. ad 1. rationem: quod non conuenit medijs: nam & ſi voluntas eligit hoc mediũ gratia ſuę propriæ bonitatis: illud tñ nõ eligit pręciſe gratia illius, ſed dependẽter à bonitate finis.

9 Solutio 3. rationis. Ad 3. neganda eſt maior: datur enim inſtantia in fine, qui terminat actum amoris abſq; vlla finali cauſſalitate iuxta veriorẽ ſententiã. Quod ſi oppoſitã probes: maior ſolum erit vera de obiecto voluntatis principali, & primario, non de ſecundario, ad quod media reuocantur, & adhũc ſenſum explicandus erit D. Tho. dũ ait, *finem eſſe obiectũ volũtatis*, primariũ inquã, & principale; quomodo aũt *D. Thoma.* intelligenda ſit illa propoſitio, quam ex Ariſt. pleriq; deducũt; *finis & bonum idem ſunt*, alibi oſtendim*, ea enim nõ eſt vera in ſenſu formali, nec eitã in ſenſu materiali, niſi bonũ ſumaẽ pro bono, quod eſt ſimpliciter bonũ: quale nõ eſt bonũ vtile, ſed honeſtum, & iucundum.

Ad 4. reſpõderi poteſt 1. negando id, quod in antecedente ſupponiẽ: opinio n. contraria lõge eſt verior, vt diximus in diſp. pręced. Reſpõdeẽ 2. admiſſo antecedẽte conſequentiã nõ valere, ꝓpter diſparẽ rationẽ: finis. n. habet bonitatẽ intrinſecã abſolutã ſine vlla ꝑ ſe dependentia à bonitate alterius, quę bonitas eſt proximũ fundamentũ cauſſalitatis finalis: bonitas aũt mediorũ nõ eſt talis quia vel habent ſolã bonitatẽ extrinſecã, vel non habent bonitatem indepẽdẽtem. 4. Rõis enodatio. Et inde infertur ſolutio ad poſtremũ argum. Vltim. rõis Solutio. Quoniã ad veram cauſſalitatem finalẽ neceſſaria eſt bonitas intrinſeca & abſoluta, quæ pręciſe ſui gratia, & independenter ab alio finalizet.

Nõ negabo partem affirmantem aliquo etiam modo defendi poſſe: fateor tamen eam mihi nõ eſſe admodum probabilem; quia non video, quomodo vera ratio finis poſsit accõmodari medijs in ordine ad actus internos, quorũ ſunt obiecta. Nec. n. illis accõmodari poteſt vera ratio finis vltimi, aut intermedij, ad quæ duo membra õnis verus finis reducitur. Nõ accõmodari rõem finis vltimi in aliqua ſerie, per ſe conſtat: quod non conueniat ratio finis intermedij, inde patet; quia inter fines intermedios datur eſſentialis ſubordinatio: nam medicamentũ fit propter purgationẽ, purgatio propter ſanitatem. Hanc autem ſubordinationẽ non video inter media, & actus internos, quorũ ſunt obiecta.

ARTICVLVS V.

Vtrum minus bonũ poſſit exercere cauſſalitatẽ finalem prætermiſſo maiori bono.

1 Ratio dubitandi pro affirmatiua. Pars negatiua hãc habet rõem dubitãdi: quoniã bonum ideo exercet cauſſalitatẽ finis, quia mouet volũtatẽ, vt gratia & amore ſuæ bonitatis aliquid agat. Sed min* bonũ ñ poteſt ita mouere voluntatẽ, vbi ex aduerſo ſe ſe obijcit mai* bonũ. Ergo min* bonũ prętermiſſo maiori, nunquã poterit exercere rõẽ finis. Maior eſt nota, minor oſtẽdiẽ, quoniã ſi de rõe boni quatenus eſt bonũ, eſt mouere voluntatẽ; vtiq; de rõe maioris boni erit magis mouere volũtatẽ. Et percõſequens concurrentibus

ex

ex aduerſo duobus bonis maius bonum mouebit voluntatem, & non minus.

Reſolutio.

Hoc tamen non obſtante dicendum eſt minus bonum interdũ poſſe exercere munus cauſſæ finalis, quanuis ex aduerſo ſimul cõcurrat aliud maius bonũ. Id quod fatetur Suarius in Metap. diſp. 23. ſect. 5. n. 11. Concluſio experiẽtia eſt notiſsima: experimur enim ſæpiſsimè nos moueri à maiori bono, & tamen eo prætermiſſo gratia minoris operari: etenim propoſitis illis duobus bonis adhuc voluntas eſt libera, & quoad exercitium, & quoad ſpecificationem vtriuſque, vt modò ſupponimus.

Soluitur ratio dubitandi.

Et hinc ſoluitur ratio dubitãdi: quoniam & ſi maius bonum ex ſe ſit efficacius ad mouendum voluntatem, & ad finaliter cauſſandum: quia tamen ea nõ neceſsitat, nec quoad exercitium, nec quoad ſpecificationẽ, adhuc relinquit locum, vt minus bonum poſsit voluntatem allicere, vt prætermiſſo maiori bono gratia ſui operetur: etenim motio, qua bonum mouet voluntatem, dependet à determinatione, & cooperatione ipſius voluntatis: ſine qua non datur cauſſalitas finalis.

ARTICVLVS VI.

An malum ſub ratione mali poſsit exercere cauſſam finalem?

Duplex ſenſus quæſtionis.

PRæſens quæſtio duplicẽ poteſt habere ſenſum: primus eſt, an malum ſub ratione mali poſsit finalizare ſui ipſius proſecutionem, & aſſecutionem? Alter eſt, an malum ſub ratione mali, vere finalizet fugam, vt euitetur? Qui ſenſus ſunt inter ſe diuerſi, & diuerſas habent tum dubitãdi, tum decidendi rationes, quæ ſigillatim explicabuntur.

§. 1.

An malum poſsit finalizare ad ſui proſecutionem?

1 Sentẽtia Nominaliũ circa primã q. *Ochamus.* *Almainus*

RAtionem dubitandi præbuerunt Nominales, qui volunt voluntatẽ poſſe ferri motu proſecutionis, & amoris in malum ſub ratione mali. Quę fuit ſententia Ochami 3. q. 13. ad tertiũ dubium liter. S. T. quem refert, & videtur probare Almainus Tract. 3. Moralium c. 4. ad finem. Maior in 4. d. 49. q. 7. concl. 2. Hieronym. Angeſtus in ſuis moralibus c. 2. notabil. 2. lit. I. fol. 15. verſo, non repugnat Scotus in 1. d. 1. q. 4. ad 1. argum. pro opinione, §. *Ad* 3. & clariùs in 2. diſt. 43. q. 2. Ex qua ſententia plane infertur poſſe malum ſub ratione mali exercere cauſſalitatẽ finalem, nõ ſolùm mouendo voluntatem, vt ſimpliciter feratur in ipſum; ſed etiam, vt gratia ipſius aliquid operetur.

Maior. *Angeſtus.* *Scotus.*

Primum argumentum pro hac parte.

Quoniam verò fundamentum huius opinionis ex antecedente deſumitur (illo enim ſuppoſito non poteſt non concedi hæc opinio) proinde tota difficultas erit in ꝓbatione antecedẽtis. Quod primo confirmatur: quia nulla poterit ratio adduci, quæ conuincat non poſſe voluntatem ferri in malum, ſub ratione mali: ſicut etiã non afferetur ratio, quæ concludat non poſſe voluntatem odiſſe bonum, ſub ratione boni.

2. argum.

Deinde arguit Ochamus: quoniã ſequeretur neminem poſſe mereri, aut demereri circa obiectum propoſitum vt malum, v. g. circa colẽdum falſum Deũ. Quod eſt falſum. Sequela ꝓbatur: quoniam ſi voluntas non poteſt velle illud obiectum, nempe colere falſum Deum. Igitur nunquam circa illud poterit peccare peccatum commiſsionis. Ergo nolendo colere falſum Deum mereri non poteſt. Hanc conſequẽtiã inde probat, quoniã ſecundum leges ordinarias nullus fugiendo aliquod obiectum poteſt mereri, niſi poſsit peccare illud volẽdo.

3. argum.

Tertiò arguunt aliqui ex mẽte Ochami, quia ſequeretur dari aliquod obiectum circa quod viator nec mereri poſſit, nec demereri. Probať ſequela, quia circa ſummam miſeriam præſentatam ſub ratione omnis mali neceſſariò illã odiret, ſi vera eſt noſtra ſententia. Ergo non merebitur illam odiendo. Nec demerebitur eam volendo, quia eam velle non poteſt.

4. argum.

Quarto nullũ eſt obiectũ circa quod lege ordinaria ſecluſo priuilegio non poſsit voluntas mereri, aut demereri. Sed circa obiectum malum poteſt mereri, nolendo illud; ergo poterit demereri illud volendo.

5 argum.

Quintò, quia ſequeretur quod volũtas creata non poſſet tẽdere in aliquod obiectum ſub ea ratione, ſub qua non

poteſt in illud tendere voluntas diuina. Conſequens eſt falſum, ergo, &c. Falſitas conſequentis inde patet, quia ſequeretur, quòd voluntas creata non poſſet peccare, ſicut nec diuina poteſt. Prima ſequela ex eo probatur, quia voluntas diuina poteſt tendere in omne bonum ſubtractũ deformitati, licet nõ feratur in deformitatem concommitantem.

6.argum. *Scotus.* Sextò arguitur ex mente Scoti in 2. loco citato, poteſt quis nullo errore in intellectu pręcedẽte velle habere odiũ Dei. Ergo poteſt ferri in malum ſub ratione mali. Probatur conſequẽtia; quoniam non poteſt ferri in odium Dei ſub aliqua ratione boni, niſi præcedat obcæcatio intellectus, vt patet: nullam tamen præcedere ſupponimus.

7.argum. *D.Thom.* Septimò: quia aliàs nũquam dabitur peccatum ex malitia: quod eſt contra communem doctrinam, de qua D.Tho. 1.2.q.78. ar.1. Sequela probatur: quoniam peccatum ex malitia dicitur peccatum ex certa ſcientia, vt quia peccãs cognoſcat peccatum eſſe, & malum id, quod facit, ex D.Tho. vbi ſup. ar.1.

Vltimum argum. *D.Thom.* Poſtremò. Poſſumus aliquem odiſſe. Ergo poſſumus velle malum, vt malum eſt. Antecedens experientia eſt notum. Conſequentia oſtenditur: quoniã odiſſe, non eſt aliud, quàm velle malum ſub ratione mali ex D. Thoma recepto 1.2. q.29.art.2.

3 Hęc ſunt argumenta, quibus hæc opinio videtur confirmari: quam, vt Nominales faciant probabilem, aduertunt Duplex boni vſurpatio ex ſententia Nominaliũ. bonum duob' modis vſurpari. Vno modo prout idem eſt, quod honeſtum, iucũdum, & vtile. Altero modo, prout idẽ eſt, quod volibile, ſeu appetibile. Cum vero malũ cõtrarietur bono, vt docet Ariſt. malum dupliciter etiam vſurpatur: vno modo, prout contrariatur triplici explicato bono: alio modo, prout idem eſt, quod nolibile, ſeu fugibile. Inquiunt igitur voluntatem affectu proſecutionis non poſſe velle aliquid, niſi ſub ratione boni ſumpti ſecundo modo: ſicut etiam non poteſt aliquid nolle, niſi ſub ratione mali ſecundo modo accepti: quia implicat voluntatem velle, niſi id, quod eſt volibile: aut nolle, niſi id, qđ eſt nolibile. At tamen ſi bonum, & malũ primo modo ſumantur, voluntas poteſt velle malum, & nolle bonum. Ex qua doctrina conſtat apud Nominales bonum ſumptum priori modo non eſſe adæquatum fundamentum boni ſecũdo modo ſumpti: quaſi ſola illa tria bona ſint appetibilia, & volibilia: quia fieri poteſt (inquiunt) vt malum triplici illi bono oppoſitum ſit etiam volibile, & appetibile. Similiter etiam malum priori modo acceptum non eſſe adæquatum fundamentum mali, prout malum idem eſt, quod nolibile: quia poteſt contingere, vt bonum honeſtum, iucundum, & vtile ſub proprijs rationib' formalibus ſint nolibilia ſiue fugibilia à voluntate.

§. 2.

Voluntatem non poſſe ferri in malum, prout cõtrariatur bono honeſto, iucundo, & vtili.

4 Præcedens ſentẽtia cõmuni omnium conſenſui repugnat. HAnc ſententiam Nominalium in ſuo fundamento repugnare cum conſenſu Ariſtotelis, Diony. Auguſt. Anſelm. D.Thom. & omnium rectè ſentientium affirmat Suarius in Metap. diſp.23. ſect.5. n.3. Quin potius affirmat Bellomontanus 1.2. diſp.31. c.2. n.4. ſententiam oppoſitam naturaliter animis hominum ita inſitam inhærere, vt Nominales manifeſtè deſipuiſſe nemo non videat, & meritò ſanè: quoniam docente id Seneca lib.4. de beneficijs. cap.17. *Ariſt. Dionyſ. Auguſt. Anſelm. D.Thom.* *Nequitia odio, pudorique eſt: nec quiſquam tantum à naturali lege deſciuit, & hominem exuit, vt animi cauſſa malus ſit.* Vnde D. Thomas Nominalium dogma tanquam impoſſibile reijcit inquiens: *impoſſibile eſt, quod aliquod malum inquantum huiuſmodi appetatur*, ita 1.p.q.19.art.9. & q.62.ar.8. *D.Thom.* Vnde 1.2.q.8.ar.1. & q.29.art.4. ad 2. & q.78. art.1. ad 2. & mille alijs in locis ſcribit voluntatem eſſe tantũ boni, & non mali. In quo conueniunt cæteri omnes ſcribentes. *D. Bonau.* Ita D.Bonau. in 2.d.34.ar.1.q.3. *Richard.* & Richard. ar.2. q.3. *Gabr.* Gab. q.1. ar.3. dub. 1. *Ægid.* Ægid. quodlib.3. q.16. *Marſil.* Marſilius in 2. q.16. art.5. concl.5. *Scotus.* Scotus in 4.d.49.q. 10.§. *Quantum ad 2. art.* *Caiet.* Caiet. 2.2.q.14.ar. 1. *Lichetus.* Lichet. in 2. d.43. q.2. *Cordub.* Cordub. lib.2. quæſtionarij q.12.§. *Sed ne tam ſicco.* folio 69. colu.1. Valent. 1.2. diſp.2. q.3. punct. 1. *Aſorius.* Aſorius lib.1. inſtit. moralium c.20. q. 5. *Conrad.* Conrad. cum cæteris interpretib' D. Thomæ 1.2.q.8.art.1. *Medina.* Vbi latè Medina, Bellomont. & Suar. locis citatis, vt innumeros alios omittam: qui omnes agunt de

de malo, prout cõtrariatur triplici bono, honeſto inquam, iucundo, & vtili.

5 Impugnatur præcipuum Nominalium fundamentum ex locis Ariſt. Huius communis ſententiæ demonſtratio pendet ex impugnatione fundamenti, quo nituntur Nominales, dum affirmant malum, quod triplici bono explicato contrariatur eſſe poſſe appetibile, volibileque à voluntate: etenim ſi ſemel oſtẽſum fuerit id eſſe falſum, omnino euaneſcet Nominalium opinio.

Ariſt. Quòd illud fundamentum ſit falſum primò deducitur ex Ariſt 8. Ethic. c. 2. tex. 3. vbi primùm ſtatuit nihil à voluntate amari poſſe, niſi ipſum amabile: id eſt, quod fundat, & induit rationẽ amabilis, ita enim ait: *Non enim omne quoduis amari videtur, ſed ipſum amabile.* Quidquid enim amatur ſub ratione amabilis amatur: amabile autem, appetibile, & volibile idem omnino ſunt. Illa concluſione præmiſſa oſtendit Ariſt. quænã poſſunt induere rationem amabilis, ſeu appetibilis ita ſcribens: *hoc autem (ſcilicet amabile) aut bonum, aut iucundum, aut vtile eſſe videtur.* Idem explicat Ariſt. eodẽ *Ariſtot.* libr. c. 5. text. 23: *Nam amabile quidem, & id expetibile eſſe videtur, quod eſt abſolute bonum, aut iucundum, & cæter.* Ex quibus verbis euidenter conſtat Ariſtotelem explicare adæquatum fundamentũ appetibilis, ſeu amabilis, id eſt explicare ea, quæ adæquate poſsũt eſſe, & denominari amabilia, & appetibilia: & tamẽ nõ explicat, niſi tria illa bona, honeſtũ, iucundum, & vtile: quaſi ſola iſta tria poſsint fundare in ſe formalem rationẽ appetibilis, & ab illa denominari. Quod eſſet falſum, ſi malum, quod triplici illi bono contrariatur, poſsit eſſe amabile, volibileque à voluntate.

6 *Ariſt.* Secundò eadem veritas contra Nominales euidenter deducitur ex Ariſt. 3. Ethic. c. 4. tex. 23. vbi inquirit, quænã à volũtate ſunt affectabilia, quod idem eſt, atque inquirere, quænam poſſunt à voluntate eſſe volita. Refert duas opiniones: prima docebat illud ſolum bonum eſſe affectabile, quod eſt vere bonum: ſecunda illud ſolum bonum, quod cuique apparet bonum. Vtranque conciliat inquiens: *Dicendum eſt, ſimpliciter quidem, & re vera verum bonum eſſe affectabile à voluntate: vnicuique verò id, quod vnicuique videtur.* Senſus eſt: ſi expendamus rei naturam illud ſolum bonum eſſe affectabile, quod eſt verũ bonum: at tamen in ordine ad ipſum appetentem, illud ſolum bonum, quod ipſi videtur, & apparet bonum: ex qua reſolutione illud annotandum eſt. Ariſtotelem cum omnibus illis Philoſophis in hoc conuenire, vt ratio appetibilis ſoli bono conuenire poſsit, vel vero, vt prima aſſerebat opinio: vel quod appetẽti videtur bonum, etiam ſi bonum non ſit, vt ſecunda opinio docebat. Ex qua doctrina abſque dubio colligitur ſolum bonum eſſe volibile. In qua propoſitione bonũ non poteſt accipi ſecundo modo, vt idem ſit, quod volibile: eſſet enim propoſitio nugatoria, quia eſſet ſenſus, ſolum volibile eſſe volibile. Quare bonum ibi accipitur pro bono honeſto, iucũdo, & vtili: quia verè ſolum triplex illud bonum poteſt eſſe volibile. Ex quo infertur malum, quod triplici illi bono contrariatur, nulla ratione volibile dici poſſe. Quem ſenſum confirmat conſequentia, quã Ariſt. ibi facit inquiens: *Nam ſi ſit affectabile, erit continuò bonũ.* Quaſi valeat hæc conſequentia: hoc eſt appetibile, ergo eſt bonum: in qua ne ſit nugatoria, in conſequente bonum non idem eſt, quod volibile: ſed idem, quod honeſtum, iucundum, & vtile: quia hoc tantum bonum poteſt fundare rationẽ appetibilis, & volibilis.

Tertiò, Ariſt. 1. Ethic. c. 1. doctrinam moralem exorſus eſt ſumpta hac generali propoſitione: *Omnis ars, omniſque doctrina, atque actus itidem, & electio bonum quoddam appetere videntur. Quapropter bene veteres bonum ipſum id eſſe dixerunt, quod omnia appetunt.* Quo in loco bonum non idẽ eſt, quod volibile, ſed id, quod conueniens, in quo fundatur ratio appetibilis, ſeu volibilis. Et hic ſenſus eſt dignus tanto Philoſopho, & propoſitione, quæ eſt fundamentum totius ſcientiæ moralis. Quid enim ſcitu dignum aſſereret Ariſtoteles, ſi ab hac propoſitione totius moralis doctrinæ ſumeret initium: *omnis ars, omnis doctrina, actus, & electio appetunt appetibile.* Quid item haberet energiæ veterum axioma: volibile eſt, quod omnia volunt? Valeant igitur Nominales, & maneat ſenſus tanto dignus Philoſopho. 7 *Ariſtot.*

Quartò. Confirmatur ex verbis Diui Anſelmi in lib. de cõcordia liberi arbitrij,

Idem fundamentum cõuellit auctoritate D. Anſelmi. trij, & prædiſtinationis, vbi ſic ait: *Nihil vult voluntas, niſi commoditatem, aut rectitudinem: quidquid enim aliud vult, aut propter commoditatem, aut rectitudinem vult: & ad has, etiam ſi fallitur, putat ſe referre, quod vult.* Quibus verbis, vt recte annotauit Bellomontanus, vbi ſup. n. 9. expoſitio Nominalium ac cõmodari non poteſt: quia expreſſe declarant bona, propter quæ voluntas omnia vult, eſſe, vel commoditatem, vel rectitudinem. Nomine rectitudinis intelligit bonum honeſtum: cõmoditatis verò, bonum tam delectabile, quam vtile.

8 Eadem veritas ratione oſtenditur. Sed ratione eadem veritas oſtenditur: quoniam bonum, quod diuiditur in honeſtum, iucũdum, & vtile, formaliter eſt idẽ, quod conueniens: malum autem huic bono contrarium formaliter, non eſt aliud, quàm diſcõueniens. Sed volũtas ex ſua natura habet, quod affectu amoris, & proſecutionis non feratur in aliquid, niſi ſub ratione conuenientis. Ergo voluntas non poteſt ferri in aliquod obiectum affectu amoris, niſi ſub ratione boni, vel honeſti, vel iucundi, vel vtilis, & nulla ratione poterit ferri ſub ratione mali, quod triplici illi bono contrariatur. Conſequentia eſt nota. Maior recepta inter Philoſophos. Minor probatur 1. auctoritate Damaſceni lib. 2. de fide c. 22: *Voluntas* (inquit) *fertur ad agendum in illis rebus, quæ naturæ conſentaneæ ſunt.* Deinde, quia Deus inſtitutor voluntatis ad hũc finem homini eã conceſsit, vt quærat, quæ conuenientia ſunt; fugiat, quę diſconueniunt: quin potius hæc eſt natura cuiuſque appetitus, cum ſit inclinatio quędam: inclinari autem nihil poteſt niſi in id, quod ſibi conueniens eſt, vt aduertit D. Thomas 1. 2. q. 8. art. 1. Vnde res quæque inde habet, quod ſit appetibilis, & volibilis, quia eſt conueniens: ob quam rationem doctrina communis habet bonum, & appetibile eſſe idem, vt colliges ex D. Thoma 1. p. q. 5. art. 1. & ar. 3. & 4. vtrobique ad 1. Sunt, inquam idem non formaliter: nã formaliter diſtinguũtur, vt patet ex Capreol. in 2. d. 2. q. 3. ad vltimã contra ſecundam, Caietan. 1. p. q. 5. art. 1. Fonſec. in 4. Metaph. c. 2. q. 7. ſect. 5. pag. 146. in principio. Suario in Metaphy. diſp. 10. ſect. 1. n. 18. Sunt igitur idem fundamẽtaliter: quia id, quod eſt bonum, eſt etiã

Damaſc. *D. Thom.* *D. Thom.* *Capreol.* *Caiet.* *Fonſec.*

appetibile: & quidquid eſt appetibile eſt bonum.

Hæc omnia confirmãtur ex eo, quod docet Ariſt. 8. Ethic. c. 5. tex. 21. *maxime namque natura videtur moleſtiam fugere, oblectamenta autem ſectari.* Quomodo igitur poterit malum appetere? Dionyſ. de diuinis nominibus c. 4. *Nemo propoſito ſibi malo facit, quod facit.* Ex quibus verbis deſumptum eſt vulgatum axioma, nemo attendens ad malum operatur. Auguſt. etiam 2. Confeſsionum à cap. 4. vſque ad 10. & in Enchiridio c. 86. *Beati volumus eſſe: & miſeri non ſolum eſſe nolumus, ſed nec velle poßumus.* Vide Boetium lib. 4. de cõſolat. proſa 2. Ex dictis iam euidenter conſtat voluntatem nullo modo poſſe ferri in malum, vt malum eſt, affectu amoris, & proſecutionis, ſed ſolum affectu odij, & fugæ. 9 Confirmatur ex Ariſtot. *Dionyſ.* *Auguſt.* *Boetius.*

§. 3.

Malum non poſſe exercere cauſſalitatem finalẽ ad ſui aſſecutionem.

Sed iam ad propoſitam quæſtionẽ redeamus, quæ inquirit an malum ſub præciſa ratione mali poſsit exercere cauſſalitatẽ finalẽ in ordine ad ſui proſecutionem? Pars negatiua; quãuis non ſub his terminis, in ſenſu tamen eſt apud omnes indubitata, & oppoſita non ſolùm falſa eſt, ſed à recta ratione longe aliena. Eam docuit D. Thom. 1. p. q. 48. art. 1. ad 2. Idem colliges ex eodẽ de malo q. 1. art. 1. vbi in ſecunda ratione ex eo probat malum non eſſe aliquid in rebus, quia non poteſt eſſe finis. 10 Deciſio quęſtionis. *D. Thom.*

Neceſſariò id demonſtratur ex fundamento, quod geſsimus §. 2. nihil enim exercere poteſt cauſſam finalem in ordine ad ſui conſecutionem, niſi prius ametur à voluntate: quod enim non eſt volitum & amatum, non poteſt mouere volũtatem, vt aliquid illius gratia operetur, ſed malum vt malum eſt, & diſcõueniens, non poteſt vlla ratione amari á voluntate, vt iam oſtendimus. Ergo malum vt malum eſt, non poteſt exercere cauſſalitatem finalem ad ſui conſecutionem. Fundamentum.

Confirmari poteſt, quoniam vt ſuperiùs oſtendimus, bonum, vt eſt bonum, & conueniens, eſt proxima ratio finalizandi, ita vt nulla res poſsit finalizare Cõfirmatio

conſecutionem ſui, niſi quia eſt bona,& conueniens, vt habet receptiſsima philoſophia. Sed malum, vt malum eſt, eſt contrarium bono,& conuenienti, vt patet; ergo nullo modo poteſt fundare rationem cauſſæ finalis.

11 Probatur in ſuper auctoritatibus Ariſtot. Hæc fuit Ariſt. philoſophia: ita enim finem coniunxit cum ratione boni,&cõuenientis, vt vbique locorum inſinuet hanc conſequentiam eſſe neceſſariam: eſt finis, ergo eſt bonum. Eam colliges ex Ariſt. in 1. Ethic. c.2. in princ. *Ariſt.* *Si igitur quiſpiam rerum agendarum eſt finis, quem nos propter ſe ipſum, cætera autem propter hunc volumus: conſtat hunc talem finem ſummum bonum eſſe.* & c.7. eiuſdẽ lib. tex. 26. *Quare ſi quis omnium rerum agendarum ſit finis, is ipsũ bonum agendum erit.* Accedat locus ex 2. *Ariſt.* Phyſic. c.3. tex.31. & 5. Metap. c.2. tex.3. *Quædam autem cauſſæ ſunt, vt finis, bonumque aliorum: id enim gratia cuius cætera fiunt, optimum eſſe ſolet, ac finis illorum.* *Ariſt.* Optimus locus ex 2. Metap. c.2. tex.8. *Sed qui faciunt infinitum, latet eos, quod boni naturam auferũt.* Ex quibus verbis omnes colligunt ex ſententia Ariſt. ſublato fine tolli omnẽ naturam boni; quaſi cenſeat ex poſitione finis neceſſariò inferri poni naturã *Ariſt.* boni. Vltimus locus ſit 1. Ethic. c.7. tex. 25. vbi inquirenti quidnam ſit vnicuiq; bonum? Reſpondet, *an non id, cuius gratia alia geruntur?* Quę reſponſio non eſſet accommodata, niſi omnis finis eſſet bonum.

Cõfirmatur præterea auctoritate Dionyſij. Eandem veritatẽ verbis ferè expreſſis ſignificauit D. Dionyſ. de diuinis nominibus cap.4. vbi ex eo probat omnia, quæ fiunt fieri gratia boni tanquã gratia finis, quia nemo propoſito ſibi malo facit, quod facit. Igitur, ſi gratia mali nullus operatur, vtique malum, vt malũ eſt, non poterit eſſe finis. Ex his Dionyſ. verbis deſumptum eſt celebre axioma: *nullus intendens ad malum operatur.* Inde docent Theologi malum non poſſe ab aliquo per ſe intendi. Ita ex Dionyſ. D. *D. Thom.* Thomas 1.p.q.62.ar.8. & 1.2.q.29.ar.4. *D. Bonau.* ad 2.& q.88.ar.1. ad 2. D. Bonau. in 2.d. *Richard.* 34.ar.1.q.3. Richar. ibi ar.2.q.3. Gab.q. *Gabr.* 3.dub.1. cum cæteris. Iam ſic: nihil poteſt exercere rationẽ cauſſæ finalis, niſi per ſe ab operante intendatur, vt patet ex diffinitione finis, ſed nemo poteſt ꝑ ſe operari intendens ad malum, vt malum eſt, ex pręcitata doctrina; ergo malum, vt malum eſt, non poteſt exercere munus cauſſæ finalis.

Confirmari id poteſt, quia malum, vt malum, non poteſt eſſe cauſſa per ſe alicuius, ſed ſolum per accidẽs, vt ex eodẽ Dionyſ. vbi ſup. docet D. Tho. 1.p. q.48. ar.1. ad 4.& q.49. ar.1.& 1.2.q.29. art.4. ad 2.& de malo q.1. artic.3. ſed finis eſt cauſſa per ſe, vt patet: ergo malum, vt malum eſt, non poteſt eſſe cauſſa finalis. Alia eiuſdẽ ſententię cõfirmatio.

Poſtremo; accedat communis doctrina D. Thom. bonum vt bonum, importare rationem finis, ita 1.p.q.5. ar.2. ad 1. & 2.& ar.4.& q.48. ar.1. ad 2.& 3. contra Gent. c.2.3.16.& 17. cuius doctrinę ſenſum explicat in d. ca.17. dum ait vnumquodque ideò habere rationem finis, quia eſt bonum. Probatur denique auctoritatibus D. Thomæ.

§. 4.

Soluuntur argumenta in contrarium.

AD primum eorum, quę in contrarium adducuntur, negandum eſt antecedẽs: implicat enim malum ſub ratione mali eſſe volibile, vt oſtenſum eſt: nihil autem poteſt eſſe finis, niſi ſit volitum. 12 Solutio primi argum.

Ad ſecundum neganda eſt ſequela: quia vere poteſt quis peccare,& demereri circa obiectum propoſitum vt malum, etſi proponatur per ſe ſub ratione mali, v.g. poteſt quis peccare circa colendum falſum Deum, quantumuis proponatur preciſe ſub ratione mali, ſeclu ſa quacunque ratione boni. Quoniã licet facta illa hypotheſi neceſsitetur voluntas circa tale obiectum, quoad ſpecificationem; quia ſi debet operari circa illud neceſſariò operabitur nolendo: tamen quoad exercitium libera eſt, vt poſsit ſuſpendere talem actum: quæ ſuſpenſio aliquando poteſt eſſe peccatum, ſi nimirum currat præceptum abominandi illum cultum. Ad probationẽ ſequelæ admittẽdum eſt data hypotheſi voluntatem non poſſe peccare circa illud obiectum committendo: quia non poteſt illud velle. Ex quo non bene infertur voluntatẽ non poſſe mereri nolendo talem idololatriã: quoniã ad meritum ſatis eſt, quòd liberè illam nolit: vt vero eam liberè nolit, ſatis eſt, quòd poſsit non fugere,& ſuſpendere actũ, quæ dicitur libertas quoad exercitiũ. Solutio ſecundi.

Nec

Nec admittenda eſt doctrina, quam ſupponit Ochamus ſecundum leges ordinarias neminem poſſe mereri fugiendo aliquod obiectum, niſi poſsit peccare illud volendo: quoniam ad meritum non neceſſariò requiritur libertas ad contraria, quę dicitur quoad ſpecificationem, ſed ſatis eſt libertas ad contradictoria, quæ dicitur quoad exercitium. Vide Medinam 1.2. q.8.ar.1. ad vlt.

Medina.

13 *Solutio tertij.*

Ad tertium eadem ratione neganda eſt ſequela. Ad probationem reſpondetur voluntatem viatoris propoſita ſũma miſeria ſub ratione omnis mali, & ſecluſa ratione cuiuſcunque boni non poſſe mereri, aut demereri eam volendo, quia non poteſt eam velle: poterit tamen mereri, aut demereri circa illã; quia nolendo illam, mereri poteſt, demereri verò omittendo nolitionis actũ concurrente præcepto.

14 *Quarti ſolutio.* *Valentia.*

Ad quartum reſpondet Valentia 1.2. diſp.2.q.3.punct.1.§.*Sed non ſupereſt*. facilior erit ſolutio, & magis accommodata ad intentionem argumenti, ſi maiore, & minore conceſsis in terminis in quibus proponũtur, negetur conſequẽtia; quia datur medium in quo cernatur demeritum. Nam quanuis circa obiectum, quod proponitur ſub ratione mali, non poſsit voluntas demereri volendo illud: poteſt tamen demereri ſuſpẽdendo nolitionem eius, quando concurrente præcepto tenetur poſitiuè nolle tale malũ. Quare maior propoſitio verificatur in terminis, quibus proponitur: quoniam non poteſt dari obiectum malum circa quod voluntas non poſsit mereri, aut demereri: ſi non nolendo, aut volendo; ſaltem nolendo, & omittẽdo nolitionem. Porro ſi maior ita proponatur, vt nullum detur obiectum circa quod lege ordinaria non poſsit voluntas mereri, aut demereri volendo, aut nolendo, falſa eſt, ſi tale obiectum ſub eadem ratione formali conſideretur: nam circa obiectum malum propoſitum ſub pręciſa ratione mali volũtas non erit libera contrariè, ſed ſolum cõtradictoriè. Vnde nunquam poterit illud velle, & ſubinde, nec demereri volendo: bene tamen omittendo illius nolitionem, vt ſæpè diximus. Quod ſi velis obiectum illud conſiderare ſolum materialiter; admittẽda eſt propoſitio, vt bene aduertit Valentia, quia nullũ poteſt dari obiectum malũ, quod non poſſit conſiderari ſub aliqua ratione boni, vt poſsit appeti: ſicut etiam nullum poteſt dari obiectum bonũ, quod non poſſit conſiderari ſub aliqua ratione mali, vt fugiatur. Vnde non eſſe (quod eſt maximum malum) appeti poteſt ſub ratione huius boni, quod eſt carere præſẽti miſeria. Similiter & beatitudo (quę eſt ſummum bonum) poteſt reſpui ratione annexæ difficultatis. Sed tũc nec malum appetitur ſub ratione mali, nec bonum reſpuitur ſub ratione boni: ſed illud ſub ratione boni appetitur, hoc autem reſpuitur ſub ratione mali.

15 *Solutio quinti.* *Caiet.*

Ad quintum reſpondet Caiet. 2.2. q. 14.art.1. negando ſequelam. Cuius probatio, vt ait eſt inefficax: quia in actu malo, præter ſubſtractũ, nihil aliud agnoſcit, niſi ſolam malitiam: cum tamen ſimul cum illa conſideranda ſit bonitas quædam illi coniũcta, vera vel apparẽs, quæ eſt ratio formalis appetendi talem actum. Nam in actu fornicationis, præter ipſum ſubſtractum, & pręter deformitatem moralem (quæ eſt formaliter malitia) datur ibi bonitas delectabilis, quæ eſt ratio, cur talis actus appetatur. Quanuis igitur volũtas creata non poſſit tendere in illud obiectum ſub ratione malitiæ præciſè ſumptæ: poteſt tamen ferri in illud ſub ratione bonitatis annexæ, quæ eſt ratio peccãdi: ſub qua ratione voluntas diuina non poteſt in illud tendere. Et ita facilè explicatur propoſita difficultas. In quam explicationem tendunt omnia, quæ Caiet. tam optimè, quàm ſubtiliter philoſophatur, quem refert, & ſequitur Cordub. in d. q.12. Libri ſecundi ſui quæſtionarij. fol. 69. colum. 2. §. *Sed certe rationes ſupra dictæ*, vbi refert Lichetum in 2.d.43.q.2.

Corduba. *Lichetus.*

16 *Reſponſio ſexti.*

Ad ſextum admittendum eſt antecedens: quia verè poteſt dari peccatum in voluntate nullo præcedente errore in intellectu, vt latè diximus in 2. apud Scotum d.6.diſp.1. art.3.ſect.4. concluſ. 4.& notarunt Caiet.2.2.q.14.ar.1. Corduba lib.2.q.12. §. *Ad 2. probationem*, fol. 69.colum. 2.& Bellomont.1. 2. diſp.31. c.3.n.12. An verò dari poſsit peccatum in voluntate abſque aliquo defectu in intellectu: alterius eſt quæſtionis, modò ſatis nobis eſt poſſe dari peccatum in

Scotus. *Caiet.* *Cordub.*

voluntate, abſque vllo præcedente errore in intellectu. Quare admiſſo antecedente neganda eſt conſequentia, quia licet nullus præcedat error in intellectu, adhuc poteſt apprehendi odiũ Dei non præciſè ſub ratione mali, ſed ſub aliqua ratione boni commodi, vel delectabilis, & ſub ea amari. Quare negandum eſt, quod ſumitur ad probandam conſequentiam: quia verè poteſt concipi odium Dei ſub aliqua ratione boni abſque vlla excęcatione, quę in intellectu præcedat.

17 Solutio ſeptimi. Ad ſeptimum neganda eſt ſequela: quia peccatum ex malitia non ideo dicitur ex malitia, quòd voluntas ſciens & prudens directe tendat in malum, vt malum eſt, ideſt vltimate, quia malum eſt; quidquid Nominales id inſinuent, & ſuppoſita eorum opinione id ſignificet *Scotus.* Scotus in 2.d.43.q.2.litera A. Nec item dicitur ex malitia, quia voluntas abſq; vlla paſsione appetitus ſenſitiui, & abſque vllo errore intellectus ex pura ſua libertate peccat, quamuis hoc doceat Scotus vbi ſupra litera B. nemo enim *Seneca.* (vt ait Seneca lib.4. de beneficijs c.17.) tantum à naturali lege deſciuit, & hominem exuit, vt animi cauſſa malus ſit. Animi, inquam cauſſa, id eſt cauſſa ſolius voluntatis, & libertatis. Ita enim fieret, vt vix dari poſſet peccatum malitiæ; cum tamẽ plerunque detur. Quare peccatum ideo dicitur eſſe ex malitia, quia ſciens aliquid eſſe peccatum, vult illud committere, propter aliquod bonum, quod per ſe intendit. Etenim, qui ſic peccat dicitur peccare ex volũtate per ſe, ac liberè inordinatã: dum propter minus bonum, quod amat, eligit priuari maiori bono. *D.Thom.* Vide D. Thomam 1.2.q.78.art.1.

18 Vltimi arg. ſolutio. *Medina.* Ad poſtremum argumentum, relictis ijs ſolutionibus, quas affert Medina 1.2.q.8.art.1.ad 2.& impugnat Bellomõt. in d.diſput.31. c.3. n.13. pro ſolutione aduertendum eſt negari non poſſe, malum, vt malum eſt, eſſe poſſe rem volitam, & terminum volitionis: id enim argumentum allatum neceſſariò conuincit: & inde etiam conuincitur, quia deſperantes appetunt mori, & non eſſe. Solum igitur negatur, malum, vt malum eſt, eſſe poſſe rationem volendi. Vnde quando malum, vt malum terminatiuè appetitur tanquam res volita, neceſſe eſt habeat coniunctam aliquã rationem boni, ſub qua fiat volitum: ſicut etiam bonum, vt bonum eſt, poteſt eſſe nolitum, & obiectum fugæ: non tamen ſub ratione boni, ſed ſub ratione alicuius mali, quod cum bono illo coniungitur. Vnde, *non eſſe*, quod eſt malum, appetitur, vt euitetur præſens aliqua miſeria: & beatitudo, quæ eſt quoddam bonum, ſæpè reſpuitur propter laborem, quem illius aſſecutio habet annexum. Itaque licet ratio boni, & ratio mali inter ſe ſint contrariæ, tamen vna poteſt alteram efficere in ordine ad appetitum, vt iam diximus. His ſuppoſitis ad argumentum admittimus nos poſſe aliquem odiſſe, & ſubinde velle illi malum, vt malum eſt: at tamen volumus inimico illud malum, quia inimicũ malè habere iudicamus eſſe bonum noſtrum: ſicut etiam ille, qui deſperat, & appetit non eſſe, ideo illud appetit, quia ſe non eſſe iudicat ſibi bonum, tãquam medium euadendæ miſeriæ, qua premitur.

§. 5.

An malum ſub ratione mali verè finalizet fugam, vt euitetur?

Ratio dubitãdi eſt, quoniam finis eſt obiectum voluntatis, vt docet cõmunis philoſophia, quã expreſsit D.Thomas 1.p.q.8. ar.1.ad 2. & 1.2.q.1.ar.1.ad 2. & q.7.art.4. & paſſim alibi. Quin potius à pleriſque ponitur eſſe obiectum adæquatum illius, vt ſupr. aduertimus q.5.art.4. §.1. Sed obiectum voluntatis non ſolum eſt bonũ, ſed etiam malum: habet enim voluntas duos actus, volitionem, inquam, & nolitionem, quorum alter fertur in bonum; alter in malum. Ergo non ſolum bonũ erit finis reſpectu proſecutionis, ſed etiam malum in ordine ad fugam. 19 Ratio dubitandi ꝑparte affirmatiua. *D.Thom.*

Confirmatur, quoniam de facto voluntas mouetur ab obiecto malo ad illud fugiendum: quin potius pleraque eligit gratia vitandi illud malum, vt docet experientia. Ergo non ſolum malũ vt malum eſt, poteſt habere rationem finis in ordine ad actum fugæ: ſed etiã malitia ſub ratione malitiæ poteſt eſſe ratio formalis cauſſandi fugam mali. Confirmatio.

His tamen non obſtantibus dicendũ eſt, malum, vt malum, nullã veram cauſ- 20

Reſoluitur ꝑ negatiua ſententia.

ſalitatem finis habere poſſe etiam in ordine ad fugam ſui. Dixi (veram, & propriam) quia non eſt negandum malum habere aliquam ſimilitudinē cauſſæ finalis in ordine ad fugam ſui. Et inde eſt vt prudentia ad euitandum aliquod malum, quod futurum timetur, excogitet media, & applicet ad malum illud fugiendum: ſed ſi bene hac de re philoſophamur, malum illud, cuius fuga intenditur, nullam verè exercet cauſſalitatē finis. Et ratio eſt, quia nihil poteſt hanc cauſſalitatem exercere, niſi, quod propter ſe, & ſui non vero alterius gratia mouet voluntatem ad agendum, vt patet ex diffinitione finis: eſt enim id, gratia cuius aliquid fit. At malum non mouet voluntatem ad procuranda media, quibus euitetur, gratia ſui, ſed in virtute boni, cuius eſt priuatio: ideo enim quiſque intendit fugere mortem, quia vult vitam. Vnde D. Dionyſ. in d.c. 4. de diuinis nominibus docet malū nō agere, niſi in virtute boni, quod etiam docuit D. Thom. in 3.d.27.q.1.ar.3. ad 3. & meritò: quia ſicut malum non eſt cognoſcibile, niſi ratione boni, vt omnes docent cum D. Thom. 1.p.q.14. art. 10. ad 4. ita etiam non poteſt influere ad ſui fugam, niſi in virtute boni, quod fugato malo acquiritur, vel conſeruatur. Etenim voluntas ideo affectu nolitionis & fugæ tendit in malum, quia affectu amoris, & proſecutionis tendit in bonum, cuius eſt priuatio. Ob quam rationem bonum, vt bonum eſt, ſimpliciter, & abſolutè dicitur obiectum volūtatis: quoniam licet voluntas tendat etiam in malum tanquam in obiectum; quia tamen tendit in illud fugiēdo propter amorem boni, proinde bonum dicitur ſimpliciter eſſe obiectum voluntatis. Simili ratione bonum ſimpliciter dicitur finis; quia licet malum aliquo modo influat in fugam ſui: ideo tamen influit, quia bonum, cuius eſt priuatio, influit in proſecutionem ſui.

Concluſionis ratio. — Dionyſ. — D.Thom. — D.Thom.

21 Soluitur ratio dubitandi.

Ex his patet ſolutio ad rationem dubitandi, nam admittimus finem eſſe obiectum voluntatis, ſi non adæquatum, ſaltem primarium, & principale. Admittimus etiam non ſolum bonum, ſed etiā malum eſſe voluntatis obiectum: in hoc tamen ſenſu, vt bonum ſit primariū obiectum, & per ſe, ideſt, ratione ſui: malū verò ſolum ſit ſecundariū, & ratione boni, vt optime docuit D. Thomas 1. p.q. 20.ar.1. Ex quo non bene infertur malū habere rationem finis in ordine ad fugam: quia nihil poteſt habere rationem finis, niſi, quod propter ſe ipſum, & ratione ſui eſt obiectum voluntatis.

D.Thom.

Solutio confirmationis

Ad confirmationem ſimiliter dicendum eſt: quia malum, vt malum eſt, dum mouet voluntatem ad exquirenda media, vt occurratur impendenti malo, habet quandam ſimilitudinem cauſſæ finalis: non tamen veram cauſſalitatem finalem: cum non moueat ratione ſui, ſed in virtute boni, quo priuat.

ARTICVLVS VII.

An res indifferens poſsit habere rationem veri finis?

1 Angeſti ſententia, & ratio.

IN hac quæſtione rationem dubitandi fecit Hieronymus Angeſtus in ſuis moralibus ca.2. notabili 2. litera 1. fol. 16. vbi concluſ.3. affirmat voluntatem poſſe ferri in obiectum, in quo nec reperiatur ratio boni nec mali, v.g. poſſe velle Petrum eſſe hominem, quanuis nulla in hoc obiecto repræſentetur aut bonitas, aut malitia. Quam opinionem non aliter confirmat, niſi quia cōuinci non poterit id eſſe impoſsibile.

Confirmatur 1.

Corroborari id poteſt ex opinione, quę aſſerit rationem entis, vt ens eſt, eſſe voluntati formalē rationē volendi. Ita aſſerit Almainus tract. 3. moraliū c.4. ad finem, vbi affirmat hanc fuiſſe opinionē Ochami, cui etiam eam tribuit Suar. in Metap. diſp.23. ſect.5.n.3. Inde infertur rem, quæ nec bona eſt, nec mala, poſſe interdum exercere finalē cauſſalitatē: nam ſi res, quæ eſt indifferēs, poteſt ꝑpter ſe amari: profecto alia etiā poterūt amari ꝑpter ipſā: q̄ eſt vera ratio finis.

Confirmatur 2.

Confirmari poteſt, & non leuiter, hęc opinio, ſi diligentiùs conſideremus cōtrouerſiam à Theologis agitatā 1. 2.q. 18.ar.9. & in 2.d.41. an poſsit dari actus humanus ſingularis, qui in genere moris ſit indifferēs? In qua cōtrouerſia omnes ſupponunt voluntatem etiā deliberatā ferri poſſe in rē indifferentē, vt eſt indifferēs: alioquin quomodo poſſet ſtare cōtrouerſia? Supponūt autem voluntatem in eam ferri, vt in finem.

Hæc

2 Angeſti ſẽtentia ab õnibus reijcitur.

Hæc tamen ſententia ab omnibus reijcitur tanquam aliena à Peripatetica Ariſtotelis Philoſophia. Pro cuius expugnatione præmittendum eſt non eſſe dubium, quin dari poſsit indifferens præciſione intellectus: quia poteſt intellectus concipere aliquod ens, interim non conſiderando in eo, vel rationem boni, vel rationem mali, ſed ſolam rationem entis. Poterit tamen aliquis dubitare, an à parte rei detur aliquid, qđ verè ſit indifferens? Reſolutio ſit à parte rei nihil dari poſſe, quod abſolutè, & reſpectu cuiuſcunque ſubiecti ſit indifferens, ideſt, quod nulli ſit aut bonum, aut malum: dari tamen poſſe aliquid, quod alicui ſit omninò indifferẽs ſecũdum omnem rationem tam bonitatis, quàm malitiæ.

Dubitatio. Reſoluitur.

Prior pars probatur.

Prior pars ex eo patet, quia non poteſt dari ens, quod alicui non ſit bonum & conueniens, vt ex Metaphy. ſupponimus, & aduertit Fonſec. lib. 4. Metaphy. c. 2. ſect. 5. concl. 4. & latè oſtendit Suarius in Metaphy. diſp. 10. ſect. 3. num. 6. cum ſequentibus, & in hoc ſenſu explicanda eſt conuertentia boni cum ente, de qua Ariſt. 1. Ethic. cap. 6. & D. Thomas 1. p. q. 5. artic. 3: quia ſcilicet omne ens eſt alicui conueniens. Cum igitur omne ens ſit bonum, & conueniens, ſi non omni, ſaltem alicui ſubiecto: nulla ratione dari poteſt aliquid, quod à parte rei ſit abſolutè indifferẽs. Id, qđ bene aduertit Suar. in Met. diſp. 23. ſec. 5. n. 7.

Fonſeca.

Ariſt. *D. Thom.*

Poſterioris partis probatio.

Poſterior pars inde videt̃ nota, quoniam dari poteſt ens, quod reſpectu alicuius ſubiecti, ſub omni ratione boni, & mali ſit indifferens, & quãuis Suar. in d. nu. 7. de hoc dubitet: puto tamen non poſſe dubitari: quoniam ſæpiſsime cõtingit, vt leuare nunc feſtucam, ſit abſolutè mihi indifferens: vt quia nec honeſtum eſt nunc, nec inhoneſtum, nec iucundum, nec moleſtum, nec vtile, nec incommodum. Ex his patet dari poſſe indifferens, non ſolum præciſione intellectus, ſed etiam à parte rei: ſi non abſolute reſpectu omnis ſubiecti; bene tamẽ reſpectu alicuius. Quare relinquit̃ loc⁹ quęſt. an id, quod eſt, & concipitur tanquam indifferens, poſsit fundare rationem cauſſæ finalis, ita, vt illã exerceat.

3 Concluſio articuli.

Omiſſa opinione affirmatiua, quæ ex doctrina Angeſti deducitur; omnino reſpondendum eſt negatiuè. Quod etiã placuit Suario in d. n. 7. poteſt 1. id conuinci authoritate Ariſt. in 7. Metaphy. c. 2. tex. 3. vbi ex eo, quod in immobilib⁹ nec reperitur ratio boni, nec mali, infert in illis non reperiri rationem cauſſæ finalis; ergo nec reperietur in indifferenti, quatenus indifferens eſt, & ſeparatur à ratione boni. Deinde cõuincitur ex deſtructione fundamenti aduerſariæ ſententiæ: nam cum nihil poſsit fundare in ſe rationem finis, & finalizare, niſi ſit volitum; ſi ſemel oſtenſum ſit voluntatẽ nulla ratione ferri poſſe in indifferens, ſub ratione indifferentis, demonſtratũ erit indifferens nullo modo poſſe exercere rationem finis. Porrò, quod voluntas ferri non poſsit in indifferens, quatenus indifferens, probant omnia, quibus in præcedenti art. §. 2. oſtendimus voluntatem ferri non poſſe in malũ ſub ratione mali: etenim ex Ariſtotel. vt ibi diximus, nihil à voluntate amari poteſt, niſi ſit amabile: at ex eodem Ariſt. nihil eſt amabile, niſi bonum, ergo, &c.

Probatur au ctoritate Ariſtot.

Ratione etiam oſtenditur.

Accedit philoſophia Ariſtotelis ab omnibus probata, quæ finem ita coniũgit cum ratione boni, & conuenientis, vt valeat hæc conſequentia, eſt finis, ergo eſt bonum, vt iam oſtendimus, quod etiam docet Dionyſius, vt ibi diximus. Non eſt igitur dubitandum, quin contraria ſententia ſit contra doctrinã Peripateticam: imò contra naturam appetitus, qui ex ſua natura inclinat in id, quod conueniens eſt. Accedat doctrina D. Thomæ 1. p. q. 5. artic. 3 ad 4. dum ait: *Entia metaphyſica ideo non poſſe habere rationem finis, quia abſtrahunt à bono, & ſunt indifferentia.*

Cõfirmatur

Dionyſius.

D. Thom.

4 Occurritur rationi dubitandi.

Ex dictis patet, quam friuola ſit ratio dubitandi, quę in opinione Angeſti fundatur. Etenim, cum voluntas ex ſua natura feratur in id, quod eſt bonum, & conueniens, fugiatque id, quod habet rationem mali, & diſconuenientis: fieri non poteſt, vt feratur, aut proſequendo, aut fugiendo in id, quod nec ſub ratione boni præſentatur, nec ſub ratione mali. Vnde id, quod proponitur abſtractum abſtractione præciſiua, tum à ratione boni, tũ à ratione mali, nullo modo poteſt mouere voluntatẽ, quãdiu eſt in illa abſtractione, de quo vide D. Th. 1. p. q. 5. a. 3, ad 4: & de verit. q. 21. ar. 1. ad 4.

D. Thom.

Soluitur prima confirmatio. Opinio autem, qua ſententia Angeſti corroboratur, abſurdior eſt: nã ſi ens abſtractione præciſiua abſtrahit tam à bono, quàm à malo, quomodo poterit eſſe ratio volendi? Nam ſi ex ſe indifferens eſt ad bonum & malum, cur potius erit ratio volendi, quam nolendi? Nec enim poteſt ratio diſcriminis aſsignari. Fieri autem non poteſt, vt idem manens ſub vna, & eadem ratione entis ſimul ſit ratio volendi, & ratio nolendi: hi enim actus ſunt contrarij.

5 Diluitur 2. cõfirmatio. Confirmatio poſterior facilè diſſoluitur, ſi aduertas in citata controuerſia ſermonem eſſe de re indifferenti in genere moris, ideſt de re, quæ ex ſuo genere nec eſt moraliter bona, nec moraliter mala. Nam inter hęc duo extrema dantur plura, quæ in tali genere sũt indifferẽtia, vt modò ſupponimus. Porro ea, quæ in genere moris ſunt indifferentia, non neceſſariò ſunt indifferẽtia in genere rei, ſed pleraque eorum poſſunt eſſe bona in tali genere, & ſubinde appeti à voluntate: nec enim ſola bonitas moralis eſt appetibilis, ſed etiam bonitas naturalis, vt omnes concedũt. Talia ſunt ambulare tempore frigoris, ſputis reumata iacere, & alia huius generis, quæ ex ſe ſunt commoda naturæ, & ſubinde appetibilia, tanquam bona honeſta honeſtate naturali. Dixi (pleraque eorum) quoniam plura ſunt, quæ non ſolum in genere moris ſunt indifferentia, ſed etiam in genere naturæ, ſaltẽ collata cum aliquo ſubiecto, vt ſuperius aduertimus. Exemplum poni poteſt in leuatione feſtucæ, quando inde nihil fertur commodi.

6 Aduertendum etiã voluntatem poſſe ferri in rem indifferentem in genere moris, ſi in genere rei ſit bona ſub aliqua ratione bonitatis. Etenim ſatis eſt bonitas in genere rei, vt voluntas poſſit in eam ferri etiam propter ſe. Quis enĩ negabit poſſe aliquẽ deliberatè velle ſputis reumata proijcere, ideo præciſe, quia natura iſto modo exoneratur? Quod ſi res, quæ in genere moris eſt indifferens ſimul etiam ſit indifferens in genere naturæ, voluntas nequaquam poterit per ſe, & ſolius illius gratia in illud ferri, cum nullam vt ſic habeat bonitatem: poterit tamen in illud ferri gratia alicuius boni concomitantis: nam ſicut malum ratione alicuius boni annexi poteſt eſſe volitum: ita res ex ſe indifferens in genere rei, poteſt eſſe volita ratione annexi boni. Poterit igitur quis velle feſtucam leuare nulli' alterius rei gratia, niſi vt ſuam exerceat libertatem: ita vt pro ratione ſit ſola voluntas.

Ex hoc primùm infertur ex præcitata controuerſia, cuius fit mentio, nihil inferri poſſe contra datam reſolutionem: quoniam id, quod eſt indifferens in genere moris neceſſario debet eſſe bonum, & appetibile in genere rei, vel ratione ſui, vel ratione alterius. Infertur ſecundò fortè conciliari poſſe oppoſitas illas ſententias, vt ille actus humanus, & ſingularis ſit indifferens in genere moris, qui terminatur in obiectũ, quod in genere naturę eſt bonum: ſecus ſi omnino ſit indifferens.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum relationes, vt tales ſunt, poßint exercere cauſſalitatem finis?

IN hac quæſtione varias inuenio opiniones. Prima abſolutè negat, ita Herueus quodlib.2.q.1.ad 8. fol.36. colu. 3. ad finem: cum enim relationes, vel nihil, vel minimum habeant de entitate, & perfectione, friuolum eſt, inquit, aſſerere voluntatem agere propter relationem. Confirmari poteſt, ſi verum eſt nullam relationem perfectionẽ dicere. 1 Prima ſententia Heruei.

Secunda ſententia eſt oppoſita, quæ docet non ſolùm relationes reales, ſed etiam rationis poſſe exercere cauſſam finalem. Ita Fonſeca in 4. Metaphyſic. cap.2 q.7. ſect.8. ad tertium. §. *Ad priorem verò impugnationem*, & in 5. cap. 2. q. 11. ſect. 4. ad poſtremum, quem refert, & ſequitur Curſus Conimbr. lib.2. Phyſicor. cap.7.q.3. artic.2. §. *Quæritur etiam*. Idem quod antea conceſſerat quæſt.19. eiuſdem capitis art.3. ad tertium. Etenim homines multa faciunt, vt dignitates acquirant, non tantum ratione poteſtatis annexæ, & opum, quæ acquirũtur: ſed etiam, vt ab alijs magni æſtimentur, quod eſt aliquid ſolius rationis. Quibus verbis ſatis explicant ſe loqui de relationibus ipſis, vt relationes ſunt. 2 Secunda ſẽtentia Fonſecæ.

Tertia

Tertia interiacet ſententia, quã probauit Suarius in Metaphy. diſp. 23. ſect. 6. num. 20. nullam relationem, vel rationis, vel prædicamentalem eſſe propter ſe amabilem, ſed ſolum ratione ſui fundamenti, vel propter concomitantiam ſui termini. Nam (vt ait) qui amat famam non amat relationem reſultantẽ, ſed realem exiſtimationem ſui, quia hanc putat ſibi eſſe conuenientem. Secus dicendum de relationibus tranſcẽdentalibus creatis, & de diuinis.

Pro reſolutione dicendum 1. Pro reſolutione certiſsimum eſt relationes diuinas obtinere hanc cauſſalitatem, vt bene annotauit Suar. nam ſiue dicas eas dicere perfectiones, ſiue d neges, ſemper verum erit eas contineri intra obiectum beatitudinis: etenim non ſolum eſſentia nos beat, ſed etiam perſonæ, vt ſuo loco dicemus. Vnde Philippus viſionem patris deſiderabat.

2. dicendũ. Nec etiam dubitari poteſt relationes tranſcendẽtes agere poſſe cauſſam finalem, cum ſint veræ perfectiones, ac vera bona. Vnde appetimus ſcire, videre, & pleroſque alios actus, qui eſſentialiter includunt relationem tranſcẽdentalem.

§ 3. dictum. Quod verò attinet ad relationes rationis, potius placet opinio Suarij, quã Fonſec. nam ſi quæ relationes rationis ſunt amabiles; illæ non ratione ſui amantur: ſed ratione eorum, á quibus pendent. Nam qui dignitates appetunt, licet eas non tam quærant ratione opũ, aut poteſtatis adiunctæ: quam vt ab alijs magni æſtimentur: tamen appetunt magni æſtimari, non ratione illius entis rationis, quod ex conceptione excellentiæ reſultat, ſed ratione ipſius cõceptionis, & iudicij, quod alij de propria ipſorum excellentia formant: hoc enim iudicium amant, & appetunt tanquam ſibi bonum, & conueniens. Quam ſententiam ideo mihi perſuadeo, quia teſte eodem Fonſ. in 4. Metaph. loco citato, relationes rationis non ſunt bonæ bonitate, quæ poſsit mouere appetitũ. *Fonſeca.* At verò implicat aliquid ratione ſui agere cauſſam finalem, quod ratione ſui non eſt bonum. Nec video, cur bonum, quod eſt proxima, & adæquata ratio finalizãdi, abſtrahat à bono, quod conuertitur cum ente reali.

De relationibus realibus, quæ prædicamẽtales dicuntur; cum in ſe ipſis ſint vera entia, habeãtque veram bonitatẽ, ac perfectionem, vt Suar. admittit in Metaphy. diſp. 10. ſect. 3. nu. 15. non video, cur negari debeat eas agere poſſe finalem cauſſalitatem, etiã ratione ſui, & prout ex fundamento, & termino reſultant. Quare in hoc placere non poteſt opinio Suarij: contra quem facit id, quod diximus ſup. diſp. 1. finem, & bonũ conuerti: ita vt omnis finis ſit bonum, & omne bonum (ſaltem quod eſt abſolutè bonum) poſsit eſſe finis. Non eſt tamen negandum relationem huius generis ratione ſui vix aut nunquam eſſe finem operãtis, qui appetitu animali, aut rationali operatur: nam cum ſint minimæ entitatis, vix aut nunquam poſſunt mouere appetitum animalis, aut hominis. Vnde in ordine ad rationalem appetitum cenſentur tanquã entia indifferẽtia in genere rei. At verò non ſunt tales in ordine ad appetitum naturalẽ: cum in genere rei ſint perfectiones, & habeant propriam bonitatẽ cuique ſubiecto conuenientem: ob quam rationẽ poſſunt agere cauſſam finalem in ordine ad Deum Auctorem naturæ. 4

ARTICVLVS IX.

Vtrum ratio cauſſæ finalis reperiatur in priuationibus, & negationibus.

1 Suarius quibuſdam tribuit partem affirmatiuã. Fundamentum. Si credendum eſt Suario in Metaph. diſp. 23. ſect. 6. n. 19. pars affirmatiua quibuſdam placuit. Fundamentum eſt, quia priuationes, & negationes quanuis abſolutè nullam in ſe includãt bonitatem: tamen vt ſunt remotiones alicuius mali, habent rationem boni, & conueniẽtis, poſſuntq; finalizare. Quod experientia videtur notum: quia plerique appetunt mori, & non eſſe appetitu adeo efficaci, vt gratia non eſſendi aliqua operentur, plures enim ſe occidunt; & damnati adeo efficaciter appetunt nõ eſſe, vt ſi poſſent, omnia fecerẽt, vt deſinerent eſſe. Quòd ſi nihil faciunt, nec vlla applicant media ad non eſſendũ, hoc ideo eſt, quia nulla ſuppetunt: etenim Apoc. 6. *mors fugiet ab eis.* Inde inferunt, bonum, quod eſt proxima ratio finalizandi, non eſſe bonum, quod conuertitur cum ente reali, ſed bonum, *Apocalyp*

 quod

quod conuertitur cum ente, prout ens ſub ſe comprehēdit etiam priuationes, & negationes.

2 Fertur iudicium circa præcedentē opinionem.

Hæc opinio, ſi intelligatur de priuationibus, & negationibus ſecundum ſe, omnino repugnat Philoſophiæ: quia nihil poteſt exercere cauſſalitatem finis, niſi per ſe ſit bonum, & appetibile: omnis enim finis eſt bonum. Sed nulla priuatio, aut negatio eſt bona, aut appetibilis per ſe, & ratione ſui. Ergo nulla priuatio ſumpta ſecundum ſe poteſt eſſe cauſſa finalis. Minor facilè oſtenditur, ſi duplex diſtinguatur genus priuationum: nam quædam ſunt priuationes alicuius boni, vt non eſſe, non viuere, non videre, & alia id genus. Alia ſunt priuationes alicuius mali, vt carentia miſeriæ, doloris, &c. In priuationibus prioris generis minor eſt manifeſta: quoniā priuationes huius generis ſecundum ſe eſſentialiter ſunt quædam mala: etenim malum eſſentialiter nihil eſt aliud, quā priuatio boni, vt aduertit D. Tho. 1. p. q. 14. art. 10. Malum autem ſecundum ſe non poteſt eſſe appetibile, vt iam oſtenſum eſt. Idem etiam patet in priuationibus poſterioris generis: quoniam carentia mali non habet rationē boni ratione ſui, ſed ratione boni poſitiui cui opponitur malum, cuius dicitur carentia, v.g. carentia doloris eſt bonum, nō pręciſe ratione ſui, ſed ratione indolētiæ, ſiue ſanitatis, cui contrariatur dolor, & quę ad carentiam doloris conſequitur. Ex quibus patet veritas minoris ſubſumptæ, nullam ſc. priuationem, aut negationem ratione ſui eſſe bonum & appetibile. Quare nec poterit eſſe cauſſa finalis.

D. Thom.

3 Obiectio.

Sed dicet aliquis priuationes, & negationes, licet ſecundum ſe non ſint bonę, & appetibiles; tamē eſſe tales ratione alicuius annexi: etenim (non eſſe) à plerïſque appetitur, quę eſt priuatio alicuius mali, & miſerię, quæ comitatur eſſe: ſicut etiam carentia mali eſt appetibilis ratione boni, quod cum tali carentia per ſe coniungitur. Poterunt igitur finalizare, ſi non ratione ſui, ſaltem ratione boni, quod ſecum annexum habent. Ad hoc reſpondemus, non eſſe negandum priuationem, & negationē dici, & eſſe poſſe bonas, & appetibiles, ratione alicuius boni, cum quo coniunguntur: idem enim communiter docent Theologi, vt patet ex D. Thom. 1. p. q. 5. art. 2. ad 3. & de veritate, q. 21. art. 5. & q. 22. art. 1. ad 7. & in 4. d. 5. q. 2. art. 1. & latè Ferrarien. 3. contra Gentes ca. 19. §. *Circa iſtam probationem.* Heru. quodlib. 8. q. 8. & eſt vulgata Philoſophia. At tamē inde nō inferri priuationes habere vim cauſſandi finaliter: nam cum non moueant appetitum ratione ſui, ſed in virtute boni annexi, non poſſunt ſibi vendicare vim cauſſandi finaliter: quia de ratione cauſſæ finalis eſt, quod moueat appetitum virtute propria, & non alienа, vt ſupra diximus art. 6. nu. 20. Quin potius ex illa philoſophia infertur priuationes potius habere rationem medij ad obtinendum tale bonum, quā rationem finis: vt bene aduertit Suar. in d. diſp. 23. ſect. 6. n. 19. Quæ doctrina eſt manifeſta, ſaltem in priuationib[9] prioris generis, in illis, ſcilicet, quæ ſunt priuationes alicuius boni. Conſtat enim (non eſſe) non amari ab eo, qui ſe ipſum occidit, niſi quia per non eſſe liberatur à miſeria, cui ſubiacet. Vnde bonum carentiæ illius mali potius finalizat appetitionem non eſſendi tanquam medium accommodatum ad obtinendum bonū (carere inquā miſeria) quod appetitur.

Solutio.

D. Thom.

Ferrar.

Herueus.

4 Quædam argumenti aduerſariorum ſolutio.

Ex dictis patet ſolutio ad fundamentum aduerſariæ ſententiæ: quoniā priuationes ſecundum ſe nunquam finalizant, ſed prout coniunctæ ſunt cum bono aliquo, in virtute cuius mouent appetitum ad aliquid operandum propter ipſas. Sed non videtur hæc ſolutio ſatisfacere: quoniā ſupponit (non eſſe) appeti ratione alicuius boni poſitiui, & in virtute illius: quod tamē videtur falſum. Etenim nullum bonum poſitiuum dari poteſt ſine aliquo eſſe. Iam verò (non eſſe) ſimpliciter tollit omne eſſe; ergo falſum eſt non eſſe ſimpliciter appeti in virtute alicuius boni poſitiui. Admittendum quidem eſt (non eſſe) nō appeti niſi quatenus cauſſat carentiam ſummæ miſeriæ: & prætereà, talem carentiam, cum ſit carentia ſummi mali, habere rationem boni. At, quod carentia ſummæ miſeriæ (quæ eſt quædam priuatio) finalizet in virtute alicuius boni poſitiui, quod ex illa conſequatur, id videtur inintelligibile, imò impoſſibile, vt argumentum probat.

Non placet

Difficul-

Difficultatem paucis ſe diſſoluiſſe putat Suarius in d.diſp.23.ſect.5. num. 19. in fine. In ea diſſoluenda multum inſudat Ferr.3.contra gent.cap. 19.§. *Sed remanet adhuc dubium*: verum ex illorum dictis non facilè patebit ſolutio argumẽti, ſi illius difficultas diligentiùs vrgeatur. Etenim ſi carentia ſummæ miſeriæ mouet in virtute alicuius eſſe, quo homo non ſuſtinet priuari, vt ait D.Thom. 1.p.q.5. art. 2.ad 3. quod ipſum eſſe eſt beatitudo, vt bene explicat Ferrar. vbi ſupra: quì fieri poteſt, vt appetens non priuari hoc eſſe, appetat ſimpliciter nõ eſſe: ſi ſimpliciter nõ eſſe tollit õne eſſe,

Ferrarien. *D.Thom.* *Ferrar.*

Alia ſolutio.

Mihi non alia occurrit via ſoluendæ difficultatis, niſi dicamus carẽtiã ſummæ miſerię finalizare quidem in virtute beatitudinis, quod eſt quoddam bonum poſitiuum, cuius appetitus, quoad ſpecificationẽ ita eſt naturalis, vt null9 poſſet eam nolle. At tamen non finalizare ſecundũ adæquatam rationẽ beatitudinis, ſed inadæquatam tantũ: quatenus ſcilicet beatitudo includit carentiam miſeriæ. Hanc autem, &ſi falsò, cõcipiunt tamen vt poſsibilem haberi ſine aliqua poſitiua ratione beatitudinis. Itaque damnati ex appetitu beatitudinis ſecundum hãc præciſe rationẽ quatenus ſcilicet includit carentiam miſeriæ, appetunt non eſſe ſimpliciter, tanquam medium accõmodatum ad conſequendum bonum, quod intendunt, nempe carere miſeria; nam licet, *non eſſe ſimpliciter*, tollat eſſe poſitiuum, quod includitur in beatitudine: non tamen tollit omnem rationem negatiuã ipſius beatitudinis, quæ eſt carentia miſerię, quam per tale medium intendunt. Et hęc dicta ſint de quinta iſta quęſtione.

QVÆSTIO XI.

EXPLICATIS omnibus, quæ ad cauſſalitatẽ cauſſę finalis pertinẽt: ſupereſt diſputare de agentib9 propter finem, vt tandem noſtra diſputatio perueniat ad hominem, cuius finem vltimum inquirimus. Porrò de agentibus propter finem primum inquiremus in genere, an õne agens agat propter finem? Deinde ad ſingula agentia deſcẽdendo, inquiremus, an natura agat propter finem? Tertio, an bruta gratia finis agant? Quarto, an Deo id conueniat? Quinto idẽ inquiretur de Angelis ſubſtãtisq; ſeparatis? Poſtremo quæſtionem eandem de homine inſtituemus.

ARTICVLVS VNICVS

An omne agens agat propter finem?

§. 1.

Referuntur, & reijciuntur duæ opiniones negatiuæ.

CIRCA propoſitam difficultatem pro parte negatiua duas inuenio opiniones. Prima eſt vniuerſalit̃ negatiua, quæ affirmat nullũ agens agere propter finem. Secunda admittit aliqđ quidem agens propter finem agere, nõ tamen omne. 1 1.Sententia

Priorem ſententiam probauere veteres, qui voluerunt omnia tam in naturalibus, quam in humanis euenire caſu, & fortuito. Quam ſententiam pleroſque ex veteribus phil. probaſſe, refert Curſus Conimb. in ſecundo Phyſ. in Cõmentario ad cap.4. in principio. Ex qua ſententia infertur nullum agens agere propter finem: nam quæ caſu, & fortuito fiunt, non fiunt gratia finis; ergo ſi omnia fortuito, & caſu contingunt, nullum erit agens, quod agat propter finem. 2.Sentẽtia.

Hæc tamen ſententia in ſuo fundamento ſtatim à ſuo principio tanquam abſurda, & abhorrens à communi hominum ſenſu omniũ conſenſu reiecta fuit. Impugnari ſolet tanquam min9 philoſophica in 2.Phy.cap.8.& 9. vbi latiſsime eam impugnat Curſ Conimbr. q. 1. artic.1. diſſoluitque in 2.& 3. omnia argumenta quibus pręcitati Philoſophi ſuum errorem confirmabant. Nobis ſatis nunc ſit contra hunc errorem ſcripſiſſe Ariſtotelem 2.Phyſic. cap. 8. & 9. lib.2. de Generat.cap.6. tex. 44. & 1. de partibus animalium cap.1. Plato in Trimęo, Phędone, Philebo, & Politico, Cicero lib.2.& 3. de natura Deorum, Trimegiſtus in lib. de poteſtate, & Sapient. Plutarchus lib. 1. de placitis Philoſophorum 2 Reijcitur 1. ſententia

Ariſtot. *Plato.* *Trimigiſt.* *Cicero.* *Plutarcus*

phorum cap. 1. Seneca in lib. de prouidentia, qui omnes ex principijs naturalibus hãc ſententiam impugnarunt tãquam naturali rationi contrariam.

Sed & illam repugnare fidei catholicę pp. docuerunt. Contra hunc errorẽ ſcripſerunt Lactantius in lib. de ira Dei cap. 1. & in lib. de opificio Dei, Diuus Ahanaſi. in oratione aduerſus Idola, Theodoretus lib. 1. de ꝓuidentia, Chryſoſtom. in eodem Opuſc. Nazianz. oratione ſecunda de Theologia, D. Baſil. & D. Ambr. in lib. Hexęmeron, D. Auguſt. lib. primo de ordine, & plerique alij, qui hanc ſententiam, tanquam contrariam fidei condemnarunt. Quare cum fundamentum huius ſententię hæreticum ſit, & à vera Philoſophia alienum non indiget alia impugnatione.

Lactanti⁹. D. Athan. Theodore. Chryſoſto. Nazianz. Baſilius. Ambroſi. Auguſtin.

Fundamẽt a 2. Sẽtẽtia. Poſteriorem ſententiam videntur ꝓbaſſe veteres, qui negarunt naturam agere propter finem, de quibus Ariſtoteles in 2. Phyſic. cap. 8. hi enim non ſatis declararunt, an idem de intellectu ſentiant, quod de natura ſenſerunt, ſed cuiuſcunq; hæc opinio fuerit, poteſt nonnullis argumentis corroborari.

1. ex Ariſt. Primo ex Ariſt. 2. Phyſi. c. 5. tx. 39. vbi ita ait: *eorum, quæ fiunt, alia fiũt, alia non fiunt gratia alicuius.* Cum verò ea, quæ fiunt, ab aliquo agente fiant, vtiq; eadem erit diuiſio agentium ex mente Ariſto. vt alia agant propter finem, alia verò minimè.

Secundum. Deinde, operationes, quæ dicuntur hominis (quales ſunt, quæ fiũt ſine vlla deliberatione, aut cogitatione: vt fricatio barbæ, motio man⁹, aut pedis, & alia id genus; vere fiunt ab homine: & tamen non fiunt propter finẽ, vt docet D Tho. cõmuniter receptus 1.2.q.1.ar.1,

Tertium. Tertio multa fiunt ab homine otioſe: at quod otioſe fit non fit propter finem; nam ideo dicitur otioſè factum, quia ſine fine eſt factum.

Quartum. Quarto, voluntas vt ſimplici amoris affectu vult finem, vere operatur ſimplicem amorẽ finis: elicit enim illum actũ. At amor finis non fit propter finẽ, vt ex veriori ſententia iam oſtendimus, ergo non omne agens agit propter finem.

Vltimum. Poſtremo, multa fiunt caſu, & fortuna, vt docet Ariſto. 2. Phyſic. cap. 5. cõmuniter receptus à Theologis, quæ verò caſu aut fortuna fiunt ñ fiũt propter finẽ, opponuntur. n. caſu fieri, & à propoſito fieri; ergo non omne agens agit propter finem.

§. 2.

Statuitur vera ſententia.

HIS tamen non obſtantibus, iam tranſijt in axioma philoſph. omne agens agere propter finem, quam ſententiam expreſſe docuit Ariſtote. in 2. Phyſic. c. 5. tex. 49. *Sunt autem*, inquit, *alicuius gratia, quæ à mente agi poſſunt, & quæ à natura.* Cum Ariſtot. conſentit vniuerſa Schola peripatetica: nec opus eſt in re notiſsima referre auctores: ſatis ſit hanc concluſionem in hac generalitate ſtatui à D. Thoma 3. contra gent. cap. 2. vbi pluribus eam confirmat. Demõſtrare nititur eandem idem D. Thomas 1.2. q.1. ar. 2. & aliquo modo eam cõfirmat 1.p.q.44.ar.4. 4 Reſolutio.

Hoc philoſoph. axioma in ſua generalitate primum probari poteſt à ſufficienti partium enumeratione: quoniam omne agens, vel eſt agens per naturam, vel per intellectum: ſed tam agens per naturam, quam per intellectum, ſemper agit propter finem. Ergo omne agens agit propter finem. Maior eſt notiſsima, Minorem probat Ariſtot. in 2. Phyſic. vbi ſupra, & probabitur diligentius quoad ſingulas partes in ſequentibus quęſtionibus. Probatur primo. *Ariſtot.*

5 Probatur 2. Secundo, probatur à poſteriori atq; ab effectu: quoniam peccatum non reperitur niſi in ijs, quæ ſunt propter finem: peccatũ enim in eo cernitur, quod res deficit ab eo, ad quod ordinat̃. Sed peccatum reperitur in õni genere agẽtis: in agente quidem à propoſito: quia grammaticus ſæpe loquitur incongrue & medicus interdum ægroto officit. In agente verò naturali; quia dantur pleraque mõſtra in rebus naturalibus, quæ dicuntur peccata naturę.

6 Probatur 3. Tertio, probatur à priori: quoniam õne agẽs, dũ agit; determinatũ eſt ad ꝓducendum certum aliquem effectum: nõ poteſt autẽ ita determinari, niſi prius determinetur ad aliquid, quod illi ſit finis, in quem tendat. Ergo omne agens agit propter finem. Huius diſcurſus cõſequentia eſt nota. Maior autem inde patet; quia niſi eſſet determinatum ad hunc

hũc effectũ, indifferẽs eſſet ad ꝓducẽdũ particulares effect⁹, & ꝑ cõſequẽs nullũ eorum poterit operari. Minor verò (in qua vis argumenti poſita eſt; quia diceret Democritus illam determinationẽ à caſu fieri: Annaxagoras verò, eã fieri ex neceſsitate materię) ita videtur demonſtrari: quoniam cõſtat omne agẽs ad agendum moueri ex proprio appetitu: ergo illa determinatio fiet ab appetitu ipſius agentis: id, quod euidens eſt in agentibus liberis: hæc enim non determinantur ad agendum, niſi ex appetitu rationali. Idem etiam dicendũ erit in agentibus naturalibus, quia iſta ex proprio naturali appetitu, & inclinatione ad agendum mouẽtur. Appetitus autem, cum nõ poſsit ferri, niſi in bonum: omne autem bonum habeat rationem finis: vtique appetitus non poterit determinare agens, niſi ex aliquo bono, & fine, quę fuit minor. Concludendum eſt igitur omne agens priuſquam agat, determinari per appetitum ex aliquo certo bono, quod illi conſequendum, tanquam finis proponitur. Sumitur ratio ex D. Thoma. 1. 2. q. 1. art. 2. & 3. contra gent. cap. 2. ratione. *D. Thoma.*

Aduertendum tamen eſt intereſſe plurimum inter agentia libera, & naturalia: quoniam libera, cum agãt ex cognitione intellectiua, poſsintq́; de rerum delectu conſultare, non habent appetitum determinatum ad aliquod genus boni, ſed indifferens, & indeterminatum, potentem tamen à ſe ipſo determinari propoſito ſibi aliquo certo bono tanquam fine: agentia autem naturalia habent appetitum determinatũ ad certum genus boni, & finis, idq́; ab Auctore naturæ, à quo diriguntur. Aduertendum etiam finem àb appetitu propoſitum non determinare agentem ad certum effectum ſecundum numerum, ſed ſecundum ſpeciem: licet enim actiones ſint circa ſingularia, & agens intendat effectum ſingularem, & non cõmunem: tamen ſingularem effectum intendit, nõ ſecundum rationem indiuiduam, ſed ſecundum cõmunem, & ſpecificam, quoniam ſecũdum iſtam nititur ſibi aſsimilare paſſum. A quo verò deſumenda ſit determinatio effectus quoad ſingularitatem, ita vt potius hunc numero, quam illum producat? Alterius eſt quæſtionis de qua vide hìc Medinam, diligentius id explicarunt Curſ. Conimb. 2. Phyſicorum cap. 7. q. 15. ar. 2. concluſ. 2. Fonſec. in 5. Metaph. cap. 5. q. 14. ſect. 3. ante finẽ & latius in 1. Met. cap. 2. q. 3. ſect. 8. Suarius in metaph. diſp. 19. ſect. 1. nu. 11. *Medina.*

§. 3.

Soluuntur argumenta in oppoſitum.

7 *A. Primi argum. explicatio D. Th.*

PRimum argumentum mihi eſt difficillimum. Vnde diuiſio illa Ariſt. variè explicatur. D. Thom. ibi ita explicat, vt nomine eorum, quę non fiũt propter finem, intelligantur ea, quæ propter ſe fiunt, qualis eſt finis, quia in vnaquaque actione ab agẽte intẽditur: iſte enim non fit propter finem, ſed propter ſe, ſuamque bonitatem. Sed hęc explicatio nec in ſe vera eſt, nec difficultatẽ tollit. Non eſt in ſe vera; quia aſſecutio finis, quanuis non fiat gratia alterius finis, eſt tamen gratia ſui ipſius, vt habet rationem finalis cauſſæ: nam vere eſt effectus illius, vt iam oſtendimus. Nõ tollit autem difficultatem: quoniam ex ea ſequitur nõ õne agẽs agere ꝓpter finẽ.

Cõmunis ſent. ita diuiſionẽ explicat, eorum, quæ fiunt, quædam fiant ex fine deliberato, quędam verò non ita fiant, vt cum fricatur barba, &c. Ita explicat Commentator, probant D. Thomas Egidius, Sotus, & Toletus, cęterique cõmuniter. Iuxta quam explicationem diuiſio nec noſtro axiomati repugnat, nec eſt vniuerſalis, & adæquata, quaſi ſubaltero illorũ membrorum comprehendãtur omnia, quę fiunt, ſed erit inadæquata, vt ſit ſenſus: inter ea, quę fiunt, quędã fiunt ex deliberatione propter finem, quædam non ex deliberatione, quod nõ tollit, quominùs & ipſa fiãt propter finem, vt dicemus ad ſecundum. Hæc explicatio difficultatem argumẽti ſoluit: non videtur tamen admittenda, tũ quia diuiſio coincideret cum ſubdiuiſione, quę ſtatim fit ab Ariſtotele: tum etiam quia ad intentum Ariſtotelis nihil conduceret. *2. Solutio.* *Ægidius. Scotus. Toletus.*

Quare dicendum puto diuiſionẽ ex mente Ariſtot. ita eſſe explicandam; vt ea, q̃ fiũt q̃dã fiãt gratia alicuius, nimirũ per ſe; quædam non fiant gratia alicuius per ſe, ſed ſolùm peraccidens. Quę ſenſus ad intentum Ariſtotelis maximè cõducit *3. Solutio.* *Ariſtot.*

ducit,vt patet ex ijs,quæ immediate docet tx.50.& 51.&hoc modo diuiſio nihil obſtat noſtræ ſententiæ.

8 *2.Argum. Solutio.* Ad ſecundum reſpondet actiones indeliberatas,quæ dicuntur hominis,quã uis non fiant propter finem ex directione hominis,fieri tamen ex directione,& intentione Auctoris naturæ,de quo plura in ſequenti quæſtione.

9 *Solutio 3.* Ad tertium admittimus multa fieri ab homine otioſè: negamus tamen ea, non fieri propter finem: actiones enim non ideo dicuntur otioſè; quia carent fine,vt male argum. ſupponit: ſed quia carent debito fine,vt bene aduertit Medina 1.2,q.1.ar.2.ad primum, & docuit D.Greg.Homilia 6.in Euangelia. Quomodo autem intelligendus ſit finis debitus,vt actiones non dicantur otioſæ alio in loco explicari ſolet.

Medina. Gregor, Naz.

18 *Solutio.4.* Ad quartum dicendum eſt argum. non habere vim apud eos,qui putant amorem finis eſſe propter finem: ſed nec vim habet ſi oppoſitam ſententiam ſequaris: quoniam licet nõ fiant propter finem ab ipſa voluntate ſe ipſam dirigẽte: fit tamen propter finem ab eadẽ voluntate directa à Deo Auctore naturæ, vt ex mente Gãbr.diximus ſupra diſpu. 4.q.3.ar.5.§.4.ad 11.argum.

Vltimi ſolutio. Ad poſtremum dicendum eſt ea,quæ fiunt caſu aut fortuna in hoc diſtingui ab ijs,quæ per ſe fiunt;quia hæc per ſe & a ꝓpoſito ſunt intenta ab agente, ita vt per ſe agat,& operetur gratia eorũ:illa verò non ſunt ab agente intenta per ſe, ſed per accidens, quatenùs accidit illa eſſe coniuncta cum effectu per ſe intento. Quare argumẽtũ abutitur terminis dũ ſumit ea,q̃ caſu fiũt,aut fortuna,ñ fieri ꝓpt finẽ nãq; fiũt ꝓpter finẽ ſũt media,quibus intenditur alicuius conſecutio: caſualia verò,& fortuita non ſumũtur vt media ad cõſecutionem alteriꝰ, ſed ſunt effectus,qui coniunguntur cum effectu per ſe intento ab agente, quod propter illum tanquam propter finem operatur. Quare conſequentia poſtremi argumenti non valet, quin potius ex hoc quod multa fiunt caſu,& fortuito,potius argui debet omne agens agere propter finem: quoniam non poteſt dari effectus fortuitus, niſi detur effectus per ſe intentus ab agente.

QVÆSTIO XII.

An natura,id eſt agentia, quæ cognitione carent,agant propter finem?

VT ea,quæ in præcedẽti quæſtione generaliter dicta ſunt, fiant euidentiora: operepretiũ erit,id de ſingulis agentium generibus ſpecialiter inquirere, quod de omnibus generaliter in præcedente quæſtione inquiſiuimus. Et primo inquirendũ eſt de natura hoc eſt, de agẽte,quod ſine cognitione operatur. De hoc autem duo inquiremus. Primum,an & ipſum agat propter finẽ? Deinde an ad finem ab alio dirigatur.

ARTICVLVS I.

An natura agat propter finem.

PARTEM negantem probauerunt plerique ex veteribus Philoſophis: plures enim (ſi Ariſt. credimus in 2.Phyſic.cap.8.tex.86.) ſimpliciter negarunt naturam ex ijs eſſe,quæ alicuius finis gratia operãtur; vel quia exiſtimarũt õnia neceſſario fieri eo modo, quo fiunt,quæ opinio tribui ſolet Anaxagoræ,& Empedocli,vel quia voluerũt omnia temere & caſu euenire, quod cenſiſſe Democritum, & Epicurum pleriq; ſcribunt.Huius opinionis aliquot fundamenta breuiter tetigit Ariſt. vbi ſupra:plura alia in clariori forma refert Curſ.Conimb.2.Phyſic.cap.8.& 9.q.1.a. 2. Primum ſumitur ab abſurdo. Sequeretur enim naturam ſe exhibuiſſe in hominem,vt nouercam, vt matrem aũt in belluas: nam ratio agentis propter finem poſtulat,vt ea,quæ excellunt, benignificentius tractet:cum tamen beneficentius natura egerit cum belluis,quam cũ hominibus,vt ibi Curſ.late oſtendit.

Pars negatiua. Anaxago. Empedocl. Democri. Epicureus Ariſtot. 1.Fundamẽtum.

2.Fundamẽtum. Secundum fundamentum ſumitur ex eo,quod in natura multa fiunt præpoſtera,& incompoſita: cum tamen ea, quæ fiunt propter finem, ordinate fiant.

Poſtremũ. Poſtremo inde ſumitur; quia pleraq; exiſtunt in natura prorſus inutilia. Iam verò

verò ea, quæ propter finem aguntur, habent aliquem vſum, & vtilitatem.

3 Plato Ariſtot. Hanc opinionem tanquam abſurdã, & à communi philoſophantium iudicio abhorrentem incuſauit Plato in Timęo Phædone, Philebo, & Politico, ſi vera ſcribit Curſ. Conimb. Eandem tanquã impoſsibilem reiecit Ariſto. 2. Phyſi. c. 8. text. 77. Imò adeo eſt abſurda, vt ſua abſurditate ſatis refutetur. Quare omnes Philoſophi, tam antiquiores, quàm poſteriores vnanimi conſenſu docent naturã agere propter finẽ, quod iã verſum eſt in axioma Philoſophicum, quod multis rationibus confirmauit Ariſto. in dict. cap. 8. plures adducit Curſ. Conimb. vbi ſupra. Et poſt eum Suar. in Metaph. diſp. 23. ſect. 10. nu. 2. late Moli. 1. p. q. 2. ar. 3. §. *Quarta ratio ſumi poteſt.* Molina. Ariſtot.

1. Ratio. Placet maxime ratio Ariſt. in d. tx. 77. & 85. quoniam ea, quæ natura fiunt, aut ſemper ita fiunt, aut plerunq;, vt docet experientia, ergo non fiunt, aut caſu, aut fortuna: Hęc enim raro fiunt. Quod ſi quæ natura fiunt, nec caſu, nec fortuna fiunt, vtique fiunt gratia alicuius finis.

2. Ratio. Ariſtot. Placet etiam ratio, quæ tangitur ab Ariſtot. in dict. cap. 8. tx. 82. quia cõſtat naturam quãdoq; peccare: interdum enim generantur monſtra, quę ſunt peccata naturæ. Peccatum autem non reperitur niſi in ijs, quæ ſunt propter finem: nec enim alio modo cõmittitur, niſi cũ adeſt deuiatio à fine, vt cõmunis docet Philoſophia, de qua D. Thom. 1. 2. q. 21. art. 1. & 2. D. Thom.

3. Ratio. Nec diſplicebit ratio, quã èx D. Tho. adduximus in pręcedente quæſtione: conſtat enim naturam ad agendum moueri ex appetitu, & inclinatione naturali: cũm omne agens ad agẽdum per appetitum proprium determinetur; ergo natura agit propter finem. Valet conſequentia; quia appetitus non fertur niſi in bonum, & in finem. Quare natura operabitur propter finem, in quem tendit appetitus, à quo ad operandum mouetur.

Præter has rationes placere debent quę eleganter concinnantur à Curſ. Conimbr. & à Suario vbi ſupra: adeo enim euidenter rem iſtã conuincunt, vt null⁹ niſi amens diſſentire queat.

4 Diluitur. 1. argum. Sed nec fundamenta in contrarium vim habent: nam ad primũ neganda eſt ſequela: nec verum eſt naturam benificentiùs cum belluis egiſſe, quam cũ hominibus: vna enim mens, & ratio, qua hominem ornauit, inſtar eſt omnium, quæ belluis conceſſa ſunt. De quare videndus eſt Lactantius in lib. de opificio Dei cap. 2. & Galenus 1. de Vſu partiũ: ex quibus aliqua adducit Curſus Conimbr. vbi ſupra, q. 1. art. 3. ad 1. Lact.ant. Galenus.

Ad ſecundum negandum eſſe antecedens docet Auguſt. lib. 3. de Trinit. cap. 2. & libr. 5. de Geneſi ad literam cap. 21. & D. Damaſcen. lib. 2. de Fide cap. 7. ex quibus habes illas naturæ tam inferiorum, quàm ſuperiorum corporum excurſiones, & exorbitantias nequaquã ſine ordine contingere, quanuis is interdum non appareat. Vide quæ ex his PP. annotauit Curſ. Conimb. in dicto art. 3. ad ſecundum. Diluitur. 2. argum. Auguſtin. Damaſ.

Tertium tandem fundamentum euertitur ex illo vulgato axiomate Deum, & naturam nihil feciſſe fruſtra. Quare nihil eſt in rerum natura, quod ſuperfluũ exiſtimari poſſit: quanuis vſus illi⁹ nos lateat. Vide, quæ tam de rebus minimis quàm de nociuis ex Ariſtotele, Plinio, Auguſt. & nonnullis alijs PP. breuiter ſcribit Curſ. Conimbr. in dicto artic. 3. ad tertium. 5 Soluitur 3. argum.

ARTICVLVS II.

Vtrum natura agat propter finem directa à ſe, an ab alio?

PRO explicatione quæſtionis pręmittendum eſt Cum D. Thom. 1. 2. q. 1. art. 2. duobus modis intelligi poſſe agens aliquod ſua actione tendere in finem: Vno modo, vt in finem à ſe ipſo dirigatur: altero modo, vt in eundem dirigatur ab alio. Quod exemplo ſagittę facilè explicat. Nam ſagitta ita in ſcopum tendit, vt non á ſe, ſed à ſagittãte dirigatur in eum: cuius oppoſitum cernitur in ſagittante: is enim in illum ſcopum à ſe ipſo dirigitur. Hoc pręmiſſo iã datur loc⁹ propoſitę quæſtioni nam cũ apud omnes conſtet naturam agere ꝓpter finem, merito inquiri poteſt, an ita agat, vt ſe ipſam in finem dirigat; an verò ab alio in finem dirigatur? Pręmiſſum ad explicatioñe quęſtionis D.T

§. 1.

§. 1.

Refertur & impugnatur opinio aſſerens naturam dirigere ſe in finem.

2 Phletonis ſententia. QVod natura dirigat ſe in finem videtur probaſſe Phleto, ſiue Gemiſtus auctor Græcus, ſi vera ſunt, quæ de eo ſcribit Curſ. Conimb. 2.Phyſic.cap.9.q.2. art. 3. in principio. Is enim in lib. quē ſcripſit de his, in quibus Ariſtoteles à Platone diſſentit, inuehitur in Ariſtotelem, quod naturæ deliberationem negauerit, ſimul admittēs eam agere propter finem: quaſi exiſtimet omnia, quę propter finem operantur egere deliberatione, & cōſilio. Porrò ſi admittit naturam agere ex deliberatione; non poteſt nō admittere naturam agere ſe ipſam in finem: quod enim ex deliberatione operatur, ſeipum mouet in finem porpter quē operatur.

3 Reijcitur precedens Sentent. Sed hæc Phletonis opinio irridenda potius eſt, quam coarguenda. Nam inſenſili naturæ deliberationem tribuere hominis eſt delirantis: cum deliberatio ſine ratione non detur. Quis autem, niſi delirans, naturę tribuet rationem? In hoc etiam reprehendēdus eſt Phleto, quod ex eo, quod Ariſt. naturæ deliberationem negauit, infert eū negare naturam propter finem agere: quaſi hæc duo repugnent, agere propter finē, & non agere ex deliberatione: in quo quam cæcutiat nullus non videt; quia deliberatio nō eſt neceſſaria vt agēs dicatur propter finem agere, vt idem Ariſt. expreſſe docuit in 2.Phyſic.cap.8.tx.86. vbi reputat abſurdum id exiſtimare.

§. 2.

Expenditur opinio, quæ negat naturam dirigi in finem ab aliqua intelligentia.

4 Refertur alia ſent. EST hac de re ſecunda opinio affirmans nec Ariſtotelicè, nec phyſice dici agētia naturalia in ſuis actionibus ideo agere propter finē, quia ad illum ab intelligentijs diriguntur. Ita *Benedict⁹. Pereira. Ariſtot.* exiſtimauit Benedi. Pereira libr. 8. de principijs rerum naturalium cap. 3. §. *hæc dicuntur ab ijs.* Et quidē, quod id Ariſtotelicè non dicatur, inde probat; quia apud Ariſto. intelligētiæ, aut prorſus ignorant ſpecies rerum ſublunarium: aut certe eas non cognoſcunt, niſi eminenter atq; in vniuerſali dūtaxat. Hāc fuiſſe mentem Ariſtotelis, docuèrunt Commētator aduerſus Algaſelū, & 12.Meta.tx. 51. Mirand. li. 12. de euerſ. ſign. certā. ſectio.1. Grego. in primo .d.35. q. prima, Iand.12, meta. q. 21. quin potius ita de Ariſtotele docent Clemens Alex. lib.5. Stromatum, Theodoret. lib. de curandis Græcanicis affectionibus. Nyſſenus ſiue Nemeſius lib. 8. philoſophię cap. 4. Ambroſ. lib. 1. de officijs cap.12. Epiphani. de hęreſibus hęreſi vltima, Nazianz. oratione prima de Theologia, Nycętas in oratione eiuſdem Nazianz. 16. & Euſeb. lib. 15 de pręparatione Euangelica cap.4. Quod ſi nec Deus, nec intelligentiæ apud Ariſto. hæc inferiora cognoſcunt: vtique Ariſtotelicè non aſſeritur Deum, & intelligentias res iſtas inferiores in ſuis actionibus dirigere in finem. *Cōmentator. Mirand. Gregor. Iādunus. Clemēs Alexand. Theodore. Niſſenus. Ambroſ. Epiphan. Nazianz. Nicetas. Euſeb.*

Sed nec philoſophicè id dici, ex eo probat, quia cum ſingulis rebus naturalibus inſitæ ſint qualitates actiuę, per quas ad ſuas actiones, & fines determinētur: profecto ſuperuacanea eſt talis motio, & directio. 5 1. Argum.

Secundo; quia ſi fingamus mundum eſſe ſine intelligentijs, adhuc leuia in ſuperum, grauia verò in infimum locum mouebuntur, ergo in ſuis motibus à directione mentis omnino non dependent. 2. Argum.

Tertio, quia quem Philoſop. non pudebit reſpondere ideo ignem producere calorem, quia mouetur, & dirigitur ab intelligentia? 3. Argum. Poſtremo; quia ſi agētia naturalia agerent directa à mente diuina, nunquam in ſuis actionibus errarent, nec deficerēt à cōſecutione intenti finis: cuius oppoſitum docet experientia: interdum enim generantur monſtra, quę dicuntur naturę peccata. Vltimum.

6 His argumentis inductus Benedictus Pereira nō admittit naturam ideo agere propter finem; quia ad illum ab intelligentijs dirigitur: ſed ideo poti⁹; quia virtus actiua, & actio cuiuſque agētis naturalis determinata eſt ad talē finem. Et ita concludit, naturam quidē agere propter finem: ad illum tamen nec ſe ipſam mouere; nec ad eundem ab alio dirigi, ſed à ſola ſua naturali inclinatione, & propenſione.

§. 3.

Ponitur vera reſolutio.

Hæc

7 Reſolutio. HÆc tamen opinio, quanuis eruditiſsimo Philoſopho placuerit, nõ eſt digna, quę vel à philoſopho, vel à Theologo recipiatur. Quare dicẽdum eſt, naturam ideo agere propter finẽ, quia ab intelligentia dirigit in finẽ. Quod adeo verum eſt, vt niſi natura ab aliqua mente ſuperiori gubernaretur, & dirigeretur in finem, nihil intenderet tanquam finẽ: & ſubinde nec dici poſſet agere propter finem, quod aduertit D. Thomas prima parte q. 103. art. 5. ad 1. Etenim impoſsibile ẽ naturã agere ꝑpter finem, & non dirigi in illum ab aliqua intelligentia cognoſcente finem ex D. Thom. 3. contra gent cap. 64. ratione quarta.

D. Thom.

1. Probatio ex cõmuni philoſop. cõſenſu. Hęc Philoſophia ex eo primum probari debet, quod vno excepto Pereira (vt ipſemet fatetur) omnes hanc probant, & confirmant philoſophiam. Et mirum eſt, ſi omnes in hac philoſophia ſint allucinati, vno dempto Pereira. Et quanuis Pereira à citatione Doctorum nos deobliget; videndi tamen ſunt D. Thomas 1. part quęſt. 103. artic. 1. & 1. 2. quæſt. 1. art. 2. & 3. cõtra gẽtes cap. 24. Albert. Mag. 2. Phyſi. cap. 2. Simplici⁹ cum cęteris Ariſtotelis interpretibus, tam antiquioribus, quàm modernioribus in ſecundo Phyſic. cap. 8. vbi Curſ. Conimbricen. quæſtio. 2. artic. 2. & 3. Suarius in Metaphyſic. diſput 23. ſectio. 10. num. 5, cum ſequentibus, late Moli. prima parte, quæſtione 2. artic. 3. in 4. ratione pro minore folio. 47. columna prima.

D. Thom. Albertus Mag. Simplicius Molina.

Probatur ex Ariſto. Deinde probatur ex Ariſtotele 4. de generatione animalium cap. ſecundo, dum ait: *omnia quæ natura, vel arte efficiuntur, ratione aliqua eſſe, & fieri:* Quod non aliter poteſt eſſe verum, niſi quia à ſuperiore mente in illis efficiendis natura dirigitur. Ex quo Ariſtotelis loco forte deſumptum eſt illud tritum axioma: *Opus naturæ eſt opus intelligentiæ*, de quo Auerroes 12. Metaph. comment. 18. & Themiſt. primo Phyſic. tex. 81. & primo de Anima tex. 23. & D. Thom. 3. contra gentes. cap. 24. At opus naturæ non poteſt dici opus intelligentiæ ab intelligẽtia, quæ formaliter ſit in ipſa natura (natura enim eſt rationis expers) ſed ab intelligentia, à qua natura dirigitur, & in qua quaſi operatur: nam ob hanc cauſſam operationes naturæ Deo attribuuntur, quaſi operãti in natura, vt ait D. Thom. prima perte quæſt. 105. art. 5. in fine. Ob eandem rationem natur a dicitur artis diuinę, vt appellat D. Thom. 3. contra gẽt. cap. 3. dicitur etiam docta, atque erudita in ſuis operib⁹, vt ait Hippocrates in lib. de arte, & poſt eũ Galen. lib. 1. de Vſu partium, & lib. 6. de locis affectis non diceretur aũt in agẽdo erudita, niſi ab aliqua intelligentia diligenter erudiretur. Denique huic ſententię ſatisfauet Ariſtotel. primo de Cœlo cap. quarto, text. 32, dum aſſerit. *Deum, & naturam nihil facere fruſtra.* Quib⁹ verbis natura in agendo propter finem videtur Deo ſubalternari. Optimus mihi locus apud Ariſtotelem primo Metaphyſic. cap. 3. ad finẽ, vbi laudat eos Philoſophos, qui dixerunt, *mentem facere in tota rerum natura id, quod mens noſtra in nobis efficit:* vt ſicut mens noſtra in nobis facit, vt gratia boni ac finis operemur; ita mens illa ſuperior facit, vt natura gratia alicuius boni operetur. Quare naturam in agendo dirigi à mente quadam ſuprema, & fuit opinio quorundã Philoſophorũ, & Ariſtotelis, qui in hoc eos maximè laudat

Auerroes Themiſti⁹ *Hippocra. Galenus.* *Ariſtot.*

Sed & Theologice inde oſtẽdi poteſt pręfata Philoſophia: quoniam natura, niſi à Deo dirigeretur in finem, quem, intendit, & propter quem agit; non gubernaretur à Deo; quod dicere eſt impium iuxta illud Sapientiæ. 14. *Tua autem Pater gubernat omnia prouidentia.* Sequela probatur: quoniã gubernare aliquid non eſt aliud, quam illud in ſuum finem dirigere, vt docet D. Thomas 1. p. q. 103 art. 1. & 2. & 3. contra gentes c. 64. ratione tertia. Quare niſi natura in ſuis actionibus à Deo dirigeretur, vtiq; à Deo non gubernaretur. Vnde apud D. Thomam in d. q. 103. ari. 5. valet hæc conſequentia. *Omnia à Deo gubernantur, ergo omnia ab illo diriguntur in finem.* 8 Ratio Theologica.

Sapientia. D. Thom.

Philoſophice etiam id ipſum demonſtratur: quoniam conſtat ipſo Pereira conſentiente, naturam non agere temere & à caſu, ſed gratia alicui⁹ finis, vt oſtẽdimus. At, quod non temere, ſed per ſe ac rectã aliquo tendit ordinate progreditur in id, quo tendit. Ordinare autẽ opus eſt rationis, & intellectus, ex Ariſtotele in 1. Metaphy. Oportet igitur 9 Ratio philoſophica.

Ariſtot.

concedere naturam, quæ ſe ipſam ordinare in finem non poteſt; quia ratione caret, ab aliqua intelligentia in operando in finem ordinari, quæ ratio tangitur à D. Thoma tertio contra gẽtes capit. 24. & optime explicatur à Curſu Conimbricenſi in dicta quęſtio. ſecunda, articulo tertio, & ad hanc rationem reducenda eſt probatio Molinę loco citato ſatis confuſa.

D.Thom.

Molina.

10 Alia ratio ex D. Tho. & Ferrar.

Accedat & alia ratio ex D.Thoma in dicto capit. 24. quod enim mouetur ab aliquo per ſe, & non per accidens, dirigitur ab eo in finem ſui motus, & operationis. Sed natura per ſe non per accidens mouetur ab aliqua intelligentia. Ergo ab ea in ſuis actionibus dirigitur. Maior tanquam nota proponitur à D.Thom. & à Ferrarienſ. ibidem. Minor probatur: tum, quia tota natura per ſe ad agendũ mouetur, & applicatur à prima cauſſa, vt patet, tum etiam quia corpus cœleſte per ſe mouetur ab intelligentia: mouet autem ſuo motu corpora iſta inferiora.

11 Alia eiuſdẽ D. Thomę ratio.

Sed adhuc adduci poteſt ratio ſumpta à certo, & determinato curſu naturæ in agendo, qua vtitur D. Thomas prima parte quęſtione 103. arti. primo, ad primum nam, ſicut motus ſagittæ ad determinatum finem, demonſtrat aperte, quod ſagitta dirigitur ab aliquo cognoſcente: ita etiam certus curſus rerum naturalium manifeſte declarat res illas ratione aliqua gubernari, & dirigi. Nam ſicut mittens ſagittam eam dirigit imprimendo impulſum directum ad talem finem, & non ad alium: ita etiam Deus naturę auctor dirigit res naturales imprimendo illis naturalem inclinationem in determinatum finem.

Vltim. ratio

Poſtremo confirmatur deducendo ad abſurdum: quoniam, niſi ita res ſe habeat, non poterit dari vera cauſſalitas finalis in operationibus naturæ. Quod eſt falſum vt inferius oſtendemus. Sequela probatur; quia cauſſalitas finalis, cum ſit motio Metaphorica, vel ſaltẽ non detur ſine illa exercita erga cauſſam agentem, nón poteſt exerceri, niſi erga cauſſam agentem cũ cõmiſsione, vt patet.

§. 4.

A qua intelligentia natura in ſuis actionibus dirigatur?

Dvbitari tamen poteſt, à quanam intelligentia natura in ſuis actionibus dirigatur? Ratio dubitandi ſumitur á Diuo Thoma tertio contra gentes cap. 24. vbi non obſcure videtur ſignificare naturam dirigi ab intelligentia, quę mouet corpus Cœleſte, dum ait: *Non ſolum corpora Cœleſtia, ſed etiam omnia inferiora in ſuos fines dirigi ab intelligentia Cœlorum motrice.* Et inde infert quodlibet opus naturæ ab intelligentia illa dirigi in ſuum finem. Cõſentit Ferrarienſ. in eodem loco. 12

Ratio dubitandi ex D. Thom.

At tamen Curſ. Conimbr. in 2. Phyſ. cap. 8. quæſt. 2. artic. 3. non putat naturam ab alio dirigi in finem, niſi à Deo, qui cum ſit auctor totius naturæ, ſingulis rebus ſuos fines præſcripſit. In qua etiam ſententia videtur etiam Molina 1. par. quęſt. 2. art. 3. §. *Quarta ratio*, fol. 43, col. 2. & fol. 47. §. *Secũda pars minoris.*

Dicendum tamen eſt naturam in omnibus ſuis actionibus dirigi à Deo in ſuos fines: non eſſe tamen excludendas intelligentias Cœlorum motrices ab ea directione. Quod natura à Deo in ſuos fines dirigatur, eſt expreſſa ſententia D.Thomæ prima ſecundę, quæſt. 1. art. 2. ad tertium vbi generaliter docet omne, quod caret ratione, moueri in finem à Deo. Quam doctrinã etiam colliges ex D.Thoma prima parte q. 22. art. 2. & quæſt. 103. articul. 3. 5. & 6. & 3. contra gentes cap. 64. ratione 3. quibus in locis oſtendit omnia à Deo gubernari, & dirigi in ſuos fines. Nam cum omnia à Deo in eſſe producantur, neceſſe eſt, vt omnia ab eodem in ſuos fines producantur: ad quem enim pertinet rem ꝓducere in eſſe, ad eum pertinet eam perducere in finem, vt docet D. Thomas in dicta q. 103. art. 1, in fine. 13

Concluſio.

D.Thom.

D.Thom.

Qnod vero non excludantur intelligentiæ Cœlorum motrices ex mẽte D. Thomæ ita probari poteſt: quoniam Deus, licet omnia ſe ipſo immediate gubernet: non excludit tamen à gubernatione rerum alias cauſſas, quarum miniſterio vtitur in rerum gubernatione vt docet D. Thom. prima p. q. 22. ar. 3. & q. 103. ar. 6. & 3. contra gent. c. 77. & 78. quare

D.Thom.

quare cum gubernare aliquid non ſit aliud, quam illud in ſuum finem dirigere, vt ſupra diximus ex D. Thoma prima parte, quæſtione 103. articu. 1. & ſecundo, vtique Deus ita pleraque dirigit in ſuos fines, vt à tali directione alias cauſſas non excludat, ſed eas ſecum aſſumat. Huiuſmodi autem cauſſę ſunt intelligentię Cœlorum motrices, à quibus inferiora iſta reguntur, vt idem Diuus Thomas docet tertio contra gentes capit. 78. Nam iſta inferiora eſſentialiter ſubordinata eſſe corporibus Cœleſtibus, tanquam cauſſis vniuerſalibus, ab eiſque pendere, & quoad ſuum eſſe, & quoad operari communis eſt ſententia & Philoſophorum, & Theologorum, quam optime declarat Fonſeca libro ſeptimo Metaphy. cap. 7. quęſt. 10. 3. ſectio. 10. ad vlti. Non eſt igitur negandum agentia naturalia in ſuis operationibus dirigi, tum à Deo tanquam à primo gubernatore, tum etiam ab intelligentijs Cœlorum motricibus coaſſumptis à Deo ad illorum gubernationem.

D. Thom.

Fonſeca.

§. 5.

Quomodo natura ab intelligentia dirigatur ad ſuos fines?

14 Dubitatio. ANtequam ad ſolutionem argumẽtorum accedamus, vt difficultas magis explicetur, operæ pretiũ erit explicare, quo modo natura dirigatur in finem à Deo. An ſcilicet per aliquam nouam directionem, quæ tunc actu datur, cum natura actu operatur? An verò per illam primam, & antiquam directionem, qua in prima cuiuſque naturę molitione vnamquamque in ſuũ finem ordinauit? Etenim Deus cum vniuerſum condidit, ſicut ſingulis particulares præſcripſit fines, ad quos rectà ten[d]erent: ita ſingulis determinatas indidit formas, & inclinationes, quibus ad ſuos fines peruenirent.

15 Huic dubitationi fortaſsis reſpondebit aliquis, Deũ non primo, ſed poſteriori modo dirigere in finem operationes naturæ quaſi illa prima directio, quæ ſingulas naturas, dum eas condidit ad proprios fines ordinauit, dando ſingulis formas ad illum finem inclinatas, virtualiter permaneat in ſingulis operationibus naturæ: eo modo, quo intentio finis virtualiter manet in medijs, quamuis illa ab agente in finem actu non dirigantur: Etenim plerique Philoſophorum non alia ratione probant agentia naturalia dirigi in finem à primo agente, niſi quia Deus illis cõtulit naturas, & potentias ad proprios ſuos fines inclinatas, vt colliges ex Molina prima parte, quæſtione ſecunda, articul. tertio §. *Prima pars minoris*, & §. *fatemur quidem res omnes*, pag. 47. colum. prima, & ſecunda, & inferius quæſtione decima quarta, articulo decimo tertio diſputatione ſeptima, §. *Nec verò, vt hic Auctor affirmat*, pagin. 192. columna prima.

Ego tamen longe aliter dicendum eſſe puto: & pro explicatione ſupponendum eſt cum D. Thom. prima parte, quęſt. 22. articul. tertio, & quęſtio. 103. articulo ſexto; diuinam prouidentiam qua res omnes in ſuos fines diriguntur, dupliciter conſiderari poſſe, vno modo ſecundum ſe, altero modo prout eſt in executione. Priori modo conſideratur, prout eſt ratio quædam, & diſpoſitio rerum omnium exiſtens in mente diuina: Poſteriori modo prout diſpoſitio in mente diuina ſtatuta, & decreta, in actuali rerum gubernatione, ponitur in executione. Hoc loco non eſt ſermo de directione naturæ priori modo ſumpta; quia conſtat naturam operari iuxta ordinem, & diſpoſitionem diuinæ artis in mente diuina exiſtentis, qua De[us] per ſe immediate cunctas res ordinat in ſuos fines. Solùm igitur eſt ſermo, quo pacto Deus operationes naturæ actualiter dirigat in finem. Et dicendum puto Deum ideo res naturales in ſuis operationibus in finem dirigere; quia ſimul cum illis in eaſdem operationes influit, & concurrit. Itaque ideo dicitur dirigere naturam in finem; quia eandem actionem, quam natura elicit, ipſe etiam elicit cum actuali intentione finis. Hęc explicatio ex eo videtur oſtendi, quoniam tam Theologi, quàm Philoſophi inde probant omnia ſubijci diuinæ prouidentiæ; quia omnia ad agendum indigent diuino concurſu, vt operentur: Vide Fonſecã ſexto Metaphyſi. capite ſecũdo, quęſt. 5. ſectione 3. litera B. Præterea inde etiã probant diuinã ꝓuidentiam in executione plurima facere,

16 Dubitationis explicatio.

re, & prouidere mediate, hoc eſt mediante cauſſa ſecunda; quia non ſolùm ſimul cum cauſſa ſecunda, aliqua producit & conſeruat: ſed etiam; quia plurima agit ſimul cũ ea, vt idē Fonſeca loco citato aduertit litera C. quare cum diuina prouidentia in executione nihil ſit aliud, quam gubernatio: gubernatio autem ſit ipſa rerum directio in finem, ex Diuo Thoma 1. parte queſtio. 103. articul. primo & ſecundo: ſit Deum ideo dirigere naturales cauſſas in fines; quia earum operationes ſimul cum illis elicit cum intentione finis, ad quem ipſa natura inclinatur. Quę explicatio non longe eſt à mente eorum, qui putant, ideo opus naturæ dici opus intelligentiæ; quia Deus per ſuum cōcurſum eas mouet, & applicat ad ſuas naturales operationes. Et quanuis in modo applicandi cum præcitatis Auctoribus non conſentiat Molina in dicta diſput. ſeptima loco citato: tamen in in hoc cũ illis conuenit, vt putet ideo opus naturæ dici opus intelligentiæ; quia Deus cum eadem natura ad operationem cōcurrit: ita vt operatio naturæ ſit etiam operatio primæ intelligentiæ, vt patet ex dicto loco, & in concordia diſput. 32. in principio, & ſatis conſentit D. Thomas prima parte, quæſtione 105. artic. quinto in fine, dum ait *Deum in omni natura operari:* quod non alia de cauſſa verum habet, niſi quia Deus eandem quam natura, operationem operatur, cum ea ſimul concurrens. Nobiſcum conſentire videtur Suarius, dum in Metaphyſi. diſput. 23. ſectio. 10. numero ſexto aſſerit adęquatum principiũ actionum naturalium eſſe agens ipſum naturale, ſimul cum Deo primo agente, & ob id opus naturę dici opus intelligentiæ, dirigique ab ea.

D. Thom.

Molina.

D. Thom.

§. 6.

Quo modo in naturalibus actionibus detur vera cauſſalitas finalis?

17 Prima Ratio dubitandi.

VNa adhuc ſupereſt non leuis difficultas, quonā pacto vera cauſſalitas finalis reperiatur in actionibus naturæ? Rationem dubitandi facit: quoniam cauſſalitas finis, vel eſt motio metaphorica agentis, vel non datur ſine tali motione, vt patet ex his, quæ diximus de cauſſalitate finali. Sed motione metaphorica non poteſt moueri, niſi id, quod, cum cognitione operatur. Ergo cum natura ſine cognitione operetur, non poteſt in illa reperiri vera cauſſalitas finis.

Deinde finis (verbi gratia, locus ſuperus reſpectu ignis) non ſe habet, vt principiũ reſpectu aſcenſus ipſius ignis, ſed tantum vt terminus. Etenim locus ſurſum reſpectu ignis, non concurrit vt principium motus, quo aſcendit, ſed ſolum vt terminus. Iam verò conſtat finem non exercere cauſſalitatem finalem, vt eſt terminus actionis, ſed vt eſt principium eius. 2. Ratio.

18 1. Dicendi modus.

His argumētis permoti quidam ſimpliciter negarunt finem exercere veram cauſſalitatem finalem in agentia naturalia, aut in actiones illorum, vt refert Suarius in Metaphyſica, diſput. 23. ſect. 10. nu. 4.
Oppoſitam ſententiam alij ſimpliciter probauerunt, eodem teſte, voluerunt q́; ſimpliciter admittendum eſſe in operationibus naturalibus reperiri veram cauſſalitatem finalem. Fundamentum eſt; quia non poſſet natura propter finem ſimpliciter agere, niſi in illius actione daretur vera cauſſalitas finalis. Quod etiam ſuadet artificium, quo natura operatur, & induſtria, qua ſuas exercet operationes.

Vtramque opinionē veluti conciliat idem Suarius numero quinto, & ſexto, docet enim de operationibus naturalibus dupliciter agi poſſe. Vno modo prout ſunt ab ipſis naturalibus agentibus: altero modo, prout ſunt à prima intelligentia, quæ vt prima cauſſa generali concurſu concurrit cum illis. Si primo modo conſiderentur, in illis non eſſe propriam cauſſalitatem finalē, vt argumenta primæ opinionis conuincunt; quia illæ operationes vt ſic, ſolùm reſpiciunt finem, vt terminũ & obiectum. At poſteriori modo, in ills dari veram cauſſalitatem finis; quia illæ operationes, vt ſic vere ſunt actiones Dei ad extra, in quib⁹ vera reperiť cauſſalitas finis, vt inferi⁹ dicem⁹. Cōcludit tādē in ipſis actionib⁹ naturalib⁹ vt ſũt ab ipſis naturalibus agētibus dari

Vtriuſque ſenten. cōciliatio.

dari veram cauſſalitatem finalem, non ſimpliciter, ſed prout illæ ſubſunt directioni, & intentioni primę intelligentiæ. Et hanc vltimam explicationem maximè probo: Ex qua infero hoc ſatis eſſe, vt ipſa natura non ſolùm proprie dicatur dirigi in finem, ſed etiam operari propter finem: quia vt ſic cum prima cauſſa vnum conſtituit principiũ adæquatum ſuarum operationum, vt idem Suarius aduertit num. ſexto. Accedit etiam; quia ex ſua eſſentia habet natura, quod in agendo ſubalternetur primæ cauſſę, illique ſubſtet. Quod ſatis eſt, vt propriè dicatur agere propter finẽ, & ab illo finaliter moueri. Et ad hunc modum vtriuſque opinionis argumenta facilè ſoluuntur,

§. 7.

Soluuntur argumenta Benedicti Pereira ſumpta ab Ariſtotele.

19 SVpereſt vt reſpondeamus ad argumenta Benedicti Pereira. & primũ reſoluendum eſt, an noſtra, & communis reſolutio ſit contra Ariſtotelis mentem. In qua dubitatione fatemur plures exiſtimaſſe Ariſtotelem non agnouiſſe in Deo horum inferiorum cognitionem, & prouidentiam. Quę fuit ſẽtentia illorum patrum qui in argumento citantur. In quã etiam inclinat Bellomon. 1. p. diſp. 87. cap. 1. numer. 1.

Circa Ariſtot. ſententiam dubitatio.

20 At tamen non deſunt, qui dicant, iniuriam irrogare Ariſtoteli, qui hunç errorem illi imponunt. Ita Marſil. in 1. q. 38. art. 3. in 2. coroll. poſt ſecundam cõcluſionem Palat. in primo diſt. 35. diſp. 1. fol. 187. columna 3. Valentia. 1. tom. quęſt. 14. punct. 3. §. *quarto accedit.* Et q. 21. puncto 2. Banhes 1. p. quęſt 14. art. ſexto §. *ſecundum eſt notandum;* Suar. in Metaphyſi. diſputa. 33. ſectio 10. num. 9. & Latius diſput. 31. ſect. 15. num. 41. Molina 1. p. q. 14. ar. 5. & 6. diſput. vnica §. *tertio probatur* pag. 144. col. 2. hãc putat eſſe opinionem verisimiliorem etiam Curſ. Conimbr. 2. Phyſic. cap. 9. q. 2. a. 3. vltimis verbis. Et hęc videtur fuiſſe ſententia D. Thom. 1. p. q. 14. artic. 11. & 1. contra gent. cap. 50. & profectò dignum eſt, quod de tanto philoſopho ita cenſeamus: maxime cum ex pluribus illius placitis hæc eius mens, ſi non euidẽter, vrgenter tamen colligi videatur: & quæ in contrarium adducuntur, bonam patiuntur explicationem. Vrget maximè, vt hanc mentem Ariſtoteli concedam°, id quod ex lib. 4. de generatione animalium cap. 1. ſuperiꝰ adduximus: *õnia, quæ natura vel arte efficiuntur, ratione aliqua eſſe efficique.* Hæc autem ratio nõ poteſt eſſe niſi mens aliqua ſuperior, quæ ſit ſupra totam naturam. At quo modo poteſt mens iſta, & ratio omnia hæc inferiora dirigere, niſi illa cognoſcat, & gubernet.

Illorũ opinio. *Ariſtot.* *Palatius.* *Valentia.* *Banhes.* *Molina.* *D. Thom.* *Ariſtot.*

Concinit id, quod ſuperius adduximus ex primo Metaph. cap. 3. ad finem: laudat enim Ariſtotel. eos philoſo. qui cũ viderẽt ordinẽ vniuerſi in his inferioribus nec fortunæ, aut caſui poſſe attribui, nec igni, aut terræ, alicuivè materiali principio, quaſi coacti agnouerunt mentem quandam in natura, quę in rebus naturalibus agat, ordinãdo earũ operatioẽs, qđ mẽs noſtra in nobis agit. At quomodò mens iſta vnica (quẽ Deum eſſe nullus negat) in natura omnia operatur, & dirigit, ſi horum inferiorum cognitionem, & curam non habet?

Ariſtot.

Accedat tertius locus ex 3. Metaph. cap. 4. text. 15. & 1. de Anima cap. 5. tex. 80. vbi Empedoclem ad hoc inconueniens deducit, quod ex ſua poſitione ſequatur Deum ignorare ea, quæ nos cognoſcimus. Ex quo loco D. Thomas 1. p. q. 14. art. 10. putat ex mente Ariſtotelis Deũ cognoſcere iſta ſingularia, quæ nos cognoſcimus.

D. Thom.

Sed & quarto facit, quod ex aliquibus Ariſtotelis locis euidẽter patet Deum aliqua horum inferiorum cognoſcere. Nam decimo Ethicor. cap. 8. aperte concedit eos qui mentem excolũt Deo chariſſimos eſſe, & eſſe ſub illiꝰ cura. & 1. Economicorum cap. 3. docet *nãm maris & fœminæ diuina prouidentia inſtitutam, & ordinatam eſſe ad ſocietatem.* Quod ſi ſemel admittatur apud Ariſtotelem Deum aliqua horum inferiorum cognoſcere, cur apud eundem non cognoſcet õnia? 21

Ariſtot.

Vrget & quinto loco id, quod de bona fortuna ſcribit Ariſtoteles libro 7. Ethicor. ad Eudemum cap. 18. pag. 1048. vbi admittit duplicem dari bonam fortunam: naturalem vnam; qua

Ariſtot.

ex bono contemperamento bonaque Cœli conſtellatione quis operatur: diuinā alteram, qua bene fortunatus dicitur agere ex impetu, & Imperio diuino. Et hanc dicit eſſe apud homines frequentiorem. Porrò ſi ex doctrina Ariſtotelis datur bona fortuna diuina, & *Ariſtot.* hæc apud homines eſt frequentior: profectò fatendum eſt Ariſtotelem docuiſſe Deum hæc inferiora, & cognoſcere, & interdum curare. Etenim hęc diuina fortuna in Deum reducitur, in quē huius omnes bonæ fortunæ euētus reduci debent. Accedit ſexto locus Ariſtotelis ſecūdo magnorum moraliū cap. octauo quatenùs docet *Deum ita eſſe præficiendum dominum, vt bona malaque meritis diſtribuat.*

22 Et quanuis in eo erret, quod docet bonam fortunam hominum iniquorum non eſſe in Deum referendam, vt quia malorum hominum curam non habeat: in eo tamen rectè ſentit, quod Deus ſit malorum ac bonorum pro meritis diſtributor.

Poſtremò hanc fuiſſe Ariſtotelis mentem dubitari non poterit, ſi liber de Cœlo, & mundo ad Alexandrum eſt *Ariſtot.* legitimus partus Ariſtotelis ſicut creditur: In eo enim non ſemel, & iterum, ſed ſæpius Deum omnium Auctorem facit. Cum verò conſtantiſsimum ſit apud omnes Deum non ignorāter operari, ſed per intellectum, & voluntatem: ſi Deus ex Ariſotele eſt omnium rerum etiam inferiorum Auctor: vtique omnia etiam inferiora diſtinctè, & clarè cognoſcet.

Porrò quod in eo libro Deus ab Ariſtotele ponatur omnium rerum Auctor, patet ex illis Verbis: *Itaque vetus fama eſt, & quidē hæreditaria mortalium omnium vniuerſa à Deo, & propter Deum nobis eſſe conſtituta: nec verò vlla natura per ſe ſufficit orbata ſalute, quam ille ferat.* Et ſtatim *Deus enim ſine dubio ſeruator omnium eſt, & parens eorum, quæ in mundo conficiuntur:* & multis interpoſitis: *decentius exiſtimabimus Deum conſtitutum eſſe ſummo in loco, & virtutem eius per vniuerſum Orbem diffundi, Solem, & Lunam verſare, & Cœlum totum conuertere, auctoremque eſſe ſalutis rerum, quæ terra continentur.* At etiam hęc illius verba: *nam omnes aeris, terræ, aquæ res, Dei opera dicere poteris.* Denique ad calcem totius libri; ita concludit: *rectè quoque dicitur ſalutis, & libertatis auctor: & vt generatim rem proponam, cœleſtis, & terrenus vniuerſæ naturæ, & fortunæ cognominis eſt. Quippe cum auctor ſit rerum omnium.* Quod ſi Deus apud Ariſtotelem auctor eſt omnium etiam inferiorum; profectò apud Ariſtotelē omnium etiam erit cognitor.

Hæc maximè vrgēt, vt dicamus Ariſtotelem agnouiſſe in Deo inferiorum horum cognitionem, & prouidentiam: maximè cum, quę in contrarium adducuntur, non cogant, vt dicamus Ariſtotelem hanc cognitionem Deo denegaſſe.

Nam locus 12. metaphyſic. cap. 9. tx. 51. quod eſt pręcipuum aduerſariorum fundamentum, parum vrget: quoniam in eo ſenſu negat Deū cognoſcere alia à ſe; quia negat Deum extra ſe nihil intelligere: cum quo bene conſtat Deum apud Ariſtotelem in ſe ipſo, & in ſua eſſentia omnia perfectiſsimè intelligere. Nam Auguſti. in lib. 83. quęſtionum q. 46. ita negat Deum intelligere extra ſe rem aliquam, vt admittat Deū in ſe omnia intelligere. In quo ſenſu Ariſtótelem intellexere D. Thom. Egidi[9] & Scotus ibi: Marſilius, Palati[9], & Bañes in locis ſupracitatis, & poſt eos Suarius in Metaphy. diſp. 3. ſection. 16. num. 42. & optimè Molina 1. parte quęſt. 1. artic. 5. & 6. diſput. vnica §. ad quartum dicendum pag. 167. columna prima: & hunc fuiſſe ſenſum Ariſtotelis colligi poteſt tum quia ex locis ſuperius adductis euidenter conſtat Ariſtotelem agnouiſſe in Deo cognitionem plurimarū rerum: nec eſt admittendum ſibi fuiſſe contrarium: tum etiam, quia rationes, quibus ducitur in eo loco, vt dicat Deum non cognoſcere alia à ſe hunc ſenſum, & nō alium ſuadent: Etenim ex duplici abſurdo colligit Deum alia à ſe non cognoſcere. Primum eſt; quia res ipſæ, quas intelligit, nobiliores forēt diuina intellectione. Alterum eſt; quia in Deo eſſet intellectio ignobilis: *quia*, vt ait, *de quibuſdam etiam cogitare abſurdum eſt, & melius quædam non videre, quam videre.* Quæ rationes nō habent vim, niſi ponat Deus intelligere ex ſe, res alias: nam ſi Deus ex ſe aliqua intelligit, ita ea intelligit, vt ab ipſis ad intelligendum moueatur. Ex quo bene infertur primum abſur-

Marginalia: 24 Explicātur aliqua Ariſtotelis loca in cōtrarium. — *Auguſt.* — *D. Thomas. Ægidius. Scotus. Marſilius. Palatius. Banhes. Molina.*

abſurdum: nec enim obiectum intelligibile dicit nobilius intellectione, quia eam terminat; ſed quia ad eam mouet. Infertur etiam abſurdum ſecundum: nã ea ſola intellectio ex obiecto ſuam ſumit nobilitatem, quę ab eo motiuè dependet: & cum pleraque obiecta ſint in ſe viliſsima, vileſceret intellectus, ſi ab illis ad ea intelligenda moueretur. Nõ eſt igitur, quod Bellomont. hunc Ariſt. locum nobis objiciat.

25 Alterius loci expoſitio. Nec ſecundo quidquam contra nos facit id, quod Ariſt. docuit 12. Metaph. c. 7. tex. 37. Deum ſcilicet (quem primũ mouẽs immobile appellat) mouere primum corpus mobile, & ab hoc cætera moueri: quoniam etſi forte inde infertur Deum ex ſententia Ariſtot. non eſſe ſecundum ſuam ſubſtantiã vbique, ſed ſolum in loco ſupero (quæ forte fuit illius ſententia in lib. de Cœlo, & mundo ad Alex.) tamen non bene infertur Deũ non cognoſcere iſta inferiora, quæ non niſi mediatè mouet: etenim conſtat poſſe à nobis cognoſci, quæ à noſtra ſubſtantia longè diſtant, vt fatetur D. Tho. 1. p. q. 8. art. 3. ad 2. *D. Thom.* Quare non cogit argumentum, vt dicamus Ariſtotelem cũ illis ſenſiſſe, qui de Deo dixerunt Iob. c. 22. *Iob.* *Super cardines Cœli ambulat, nec noſtra conſiderat.* Cum ex pluribus locis conſtet Deum plura cognoſcere ex his inferioribus.

26 Exponitur alius locus Ariſt. Poſtremò nõ obſtat, quod lib. 1. magnorum moralium c. 8. negauerit Ariſt. caſus fortuitos poſſe Deo attribui, ne illum iniuſtum fateri cogamur: quoniã vt demus (quod tamen eſt dubium) Ariſtotelem negare caſus fortuitos poſſe Deo attribui, non tamen cogimur fateri Deum non cognoſcere hæc inferiora. Nam aliud eſt Deum omnia inferiora cognoſcere: & aliud Deum in his inferioribus omnia dirigere, & prouidere. Primum non negauit Ariſt. bene tamen ſecundum, quia non omnia diuinæ prouidentiæ ſubiecit. Et inter alia diuinæ prouidentiæ denegauit ea, quę ſubiecit fortunæ naturali. *Libr. 7. Ethic. ad Eudemũ. cap. 18.* Nec mirum ſi de diuina prouidentia circa iſta inferiora & humana non ea firmitate, & cõſtantia, qua par erat, loquutus fuit, vt bene aduertit Molina 1. p. q. 22. artic. 1. *Molina.* diſp. 2. §. *Tertium eſt.* & ſatis patet ex illis verbis 10. Ethic. c. 8: *Nam ſi Dij curam humanarũ rerum, vt exiſtimatur, aliquam habent, &c.* Nec implicat Deum iſta omnia inferiora cognoſcere, & tamen non omnia in illis dirigere, & curare. Si verò inferas Deum ex ſententia Ariſt. non dirigere naturam in ſuum finem, neganda eſt conſequentia: quia bene conſtat naturã in ſuis actionib' à Deo dirigi ad ſuum per ſe finem, non tamen ad finem per accidens, qualis eſt fortuitus: nam agens per intellectum ſe ipſum dirigit priori modo, non poſteriori. Quare Ariſtoteles errauit, dum caſus fortuitos à diuina ſubtraxit prouidentia: ſed pugnantia non dixit.

§. 8.

Soluuntur argumenta Pereiræ petita à Philoſophia.

Sed nec argumenta Bened. Pereiræ probabunt eſſe minus philoſophicè dicta, quæ diximus. Ad primum 27 Solutio primi argumẽti. negandum eſt ſuperuacaneam eſſe motionem, & directionem primæ intelligentiæ. Nam ex eo, quod res naturales ꝑ qualitates ſibi inditas ad ſuas actiones, & fines determinantur, bene infertur eas non temere, ſed ordinatè tendere in finem: ordinatio autem dari non poteſt ſine intellectu. Accedit etiã, quoniam determinatio rerum naturaliũ ad certam actionem, & finem, non tollit ab illis eſſentialem ſubalternationẽ in operando ad primam cauſſam, quæ eſt intellectualis: ratione cui' operari nequeũt, niſi ad earum operationem ſimul concurrat Deus illam eliciens cum intentione finis, ad quem talis actio dirigitur. Quare argumentũ retorquetur in arguentem.

Ad 2. omiſsis ijs, quæ pro ſoluendo 28 hoc argumento ſcribit Suarius in dict. Solutio ſecundi. diſp. 23. ſect. 23. n. 9. Reſpondendum eſt cum Curſu Conimbr. 2. Phyſic. c. 9. q. 2. art. 3. falſo ſupponi grauia poſſe deorſũ moueri, & leuia ſurſum, ſi tollatur prima intelligentia: hac enim ſublata quoad eſſe, natura, ſicut nec aliqua creatura, nõ poſſet ſubſiſtere. Si verò dicas poſſe Deum naturã conſeruare, negare tamen illi generalem concurſum: dicam naturam in illo caſu ſubſiſtere quidem: operari tamen nequaquam poſſe: cũ in operãdo eſſentialiter depẽdeat à prima cauſa, vt vulgata agnoſcit philoſophia.

29 Solutio tertij. Ad tertiũ reſpondetur illam reſponſionem illi ſoli philoſopho pudori futuram, qui philoſophiam non tenuerit: nã qui philoſophiam rectè callueri t, rogãti, cur lapis incẽtrum, vt in finem feratur, ſatis appoſitè ac philoſophice reſpondebit, quia ab Auctore naturæ per formam, & grauitatem eò deſtinatur, vt bene aduertit Curſus Conimb. loco citato.

30 Solutio vltimi. Ad poſtremum neganda eſt ſequela, quam etiam negat Suarius in d. diſput. 23. ſect. 10. n. 11. & ratio eſt, quia intentio Dei cum naturali cauſſa concurrẽtis, quatenus refertur ad ſolum finem particularẽ, ad quem ſimul cum natura operante cõcurrit, non eſt abſoluta, ſed quaſi conditionata: quia nimirùm ſub ea conditione per concurſum à ſe præſtitum finem illum intendit, ſi materia fuerit diſpoſita, & impedimenta remoueantur, vt bene aduertit Suar. in d. nu. 11. & in materia de prouidentia explicauit Fonſec. in 6. Metaphy. c. 2. q. 5. ſect. 4. lit. F. & M. & ſatis inſinuauit Bellomont. ad primam part. diſp. 87. c. 4. n. 18. *Fonſeca.* Quo in loco bene aduertit Deũ prouidentia ſua dirigentem ſecundã cauſſam decreuiſſe operari pro natura ipſius cauſſæ, quæ cum ex ſua natura ſit cõtingens, & impedibilis, non decreuit cum illa operari, niſi impedibiliter: & ſubinde ſub conditione, ſi non impediretur. Quorum auctorum doctrina, vel ex eo vera apparet, quia intentio Dei generaliter dirigentis naturalẽ cauſsã, prout refertur ad ſolum finem particularem illius, cõformari debet naturæ ipſius concurſus, quo cum ea concurrit, cùm talem concurſum dirigat in finẽ, vt modò ſupponimus. Iam verò cõcurſus generalis, quo Deus concurrit, & ſimul influit, modificatur iuxta naturam ipſius cauſſæ ſecundę, & ſubit conditionem eius: nam vtriuſque eſt vnus, & idẽ numero. Quare cũ ille cõcurſus, vt eſt à cauſſa ſecunda, ex ſua natura ſit contingens, & impedibilis; vtique vt eſt à Deo, & rationem generalis ſubit, etiam erit impedibilis, & contingens. Quare ſi intentio dirigens talem concurſum conformari debet naturæ concurſus, vtiq; non poterit eſſe intentio abſoluta, & efficax, ſed cõditionata, quæ à Theologis dicitur antecedens. Hæc autem poteſt à fine intento deficere.

Obiectio. Si quis obijciat hanc directionem, qua Deus naturã dirigit in ſuis operationib⁹ pertinere ad executionem diuinæ prouidentiæ: diuinam autem prouidentiam certam eſſe & infallibilẽ, nec poſſe vnquam fruſtrari à fine intento. Expeditur. Reſpondendum eſt diuinam quidem prouidentiam complete conſideratam, prout ſc. ſumitur ſecũdum completam rationem prouidẽtię, qua Deus toti vniuerſo prouidet, certam eſſe & infallibilem: ſecus dicẽdum eſſe, ſi incomplete conſideretur, & prout ſolum refertur ad ſolas naturas ſingulorum agentium, quia vt ſic, cum nõ ſit abſoluta, ſed conditionata, vt diximus, poteſt interdum à fine intento deficerę. Quam doctrinam optime explicat Fonſec. loco citato, & iuxta eã conciliari poſſunt oppoſitę ſententiæ circa infallibilitatem diuinæ prouidentiæ. *Fonſeca.*

QVÆSTIO XIII.

Vtrum bruta animalia agant propter finem?

Proponuntur inquirẽda. CONSEQVENTER diſputandum eſt de brutis animantibus, quæ ex cognitione operantur. De his primum inquirẽdum eſt, an agant propter finem? Secundò, an dirigant ſe in finem? Tertiò, an bruta cognoſcant finẽ formaliter? Quartò, an in illis reperiatur propria cauſſalitas finalis?

ARTICVLVS I.

An bruta agant propter finem?

1 Opinio negatiua. PArtem negantem probare videntur Veteres illi, qui abſolutè negauerunt naturam agere propter finem: etenim eos nomine naturæ comprehendiſſe etiam bruta animantia, ſatis inſinuauit Ariſt. in 2. Phyſic. c. 8. dum *Ariſtot.* tex. 80. contra eos oſtendit, bruta animantia operari gratia alicuius: quaſi ſupponens philoſophos illos ſub natura comprehendere etiam bruta.

2 Statuitur affirmatiua ſententia. Sed profectò ſine vllo fundamento brutis negabitur operatio tendens in finem. Vnde Ariſt. in d. text. 80. contra Veteres

Veteres

Veteres maiori cum ratione hoc putat concedendum eſſe brutis, quàm naturæ: cum illarum operationes tanto ingenio,& artificio ordinentur,vt pleriq; dubitent,an illa mente aliqua,& ratione moueantur. Quare ſi omnes Philoſophi citati q. præcedente Veterũ opinionem tanquam abſurdã accuſarunt; dum negauit naturę operari propter finem: vtique maiori cum ratione eandẽ tanquam abſurdiorem accuſabunt, dũ hoc ipſum denegat brutis animãtibus. Nam quæ arguméta euincunt naturam agere propter finem: ea etiam euincũt bruta ꝑpter finẽ agere. Etenim ſi ideo naturę operanti finis præficiĩ,quia ea,q̃ à natura fiunt,aut ſemper,aut plerũque fiunt:profectò à brutis caſus,aut fortuna longè aberit, ſed dabitur illis ordinatio in finem,cum illorũ operatio, aut ſemper, aut plerunq; eodem modo fiãt, vt docet experientia.

Prætereà ſi ex eo natura agit propter finem, quia in natura interdum dãtur peccata: vtique in brutorum operationibus peccata etiam reperiuntur. Quin potius in brutis hoc ipſum magis apparet,quam in natura. Nam ea agere alicuius boni gratia, & propter finem euidenter oſtendit illorum in fœtibus educandis ingenium & amor, artificiũ in operando,in ſe tuendo ſolicitudo,induſtria, & ſagacitas: & pleraque alia, quæ de brutis ſcribit Plinius lib. 6. ſuæ hiſtoriæ, & Plutarch. in lib. de induſtr. animalium,&plures alij probati auctores,quos refert Curſus Conimb.2.Phyſicor.cap.9.q.3.art.1. *Plinius. Plutarch.*

ARTICVLVS II.

Vtrum bruta dirigant ſe in finem: an ab alio dirigantur?

§. 1.

Bruta ſe ipſa non dirigere in finem.

1 *Quorũdam placitum.*

QVod bruta animantia ita operentur propter finem, vt ſe ipſa dirigant in finem, non poſſunt non probare,qui brutis tribuunt intellectum, & rationem,licet imbecilliorẽ, quàm ſit in hominibus. Quam opinionẽ plerique tribuunt Porphyrio libr.3. de abſtinentia. Eiuſdem dogmatis fuiſſe Anaxagorã,&Pythagoram ſcripſit Plutarchus lib.5. de placitis. c.20. In quod etiam ille inclinat in dialogo,qui inſcribitur,quòd brutis ratio inſit,teſte Curſu Conimb.lib.2.Phyſic.c.9.q.3. art.1.in principio,vbi art.2. refert non defuiſſe ex Recentioribus, qui huius dogmatis patrocinium ſuſceperint. Quare cũ omne agens per intellectum, & rationem ſe ipſum moueat in finem, dirigatq; in eum ſuas actiones, vt fatetur D. Thom. ab omnibus receptus 1.2.q.1.art.2. qui ſuperioris fuerint opinionis, non poſſunt non probare bruta ſe ipſã dirigere in finem. *Porphyr. Anaxag. Pythagor. Plutarch. D.Thom.*

2 *Præcedens ſententia delirium reputatur.*

Hæc tamẽ opinio ipſo ſuo fundamẽto ſe ipſam deſtruit: eſt enim delirio ſimile brutis tribuere rationem,quantũuis imperfectam,& ſopitam. Quare cõtra iſtum errorem vbique docuit Ariſtot.ita 2.Phyſic.cap.8. tex.80. lib.2.de anima c.3.tex.158.& lib.3.c.3.tex.162. & c.11.tex.57.in Ethicis lib.7. c.6. tex. 23.& lib.10. c.8.tex.30. in fine, denique lib.1.magnorum moralium c.18. Vidẽdi ſunt Nemeſius in libr. de natura hominis c. 2. & poſt alios Curſ. Conimbr. loco citato,vbi diligenter diſſoluit,quę in fauorem huius erroris adducuntur. Nam ſi ſemel admittamus brutorũ animas eſſe intellectiuas; vtique non poſſumus non admittere, eas eſſe immortales: naturalis enĩ & vera philoſophia ex intellectualitate animæ recte cõcludit illius immortalitatem, vt ſupponimus: inde enim fides docet animam rationalem eſſe immortalem, vt patet ex Concilio Lateranẽſi ſub Leone 10.ſect. 8.quin potius non poſſumus non admittere bruta eſſe liberi arbitrij, quia libertas ex intelligentia emanat, vt modò ſupponimus cum Suario in Metaph. diſp.19. ſect.2.n.18. At animas brutorũ eſſe liberi arbitrij, nec admittit Philoſophia,nec patitur fides Catholica. *Ariſt. Nemeſius. Conc. Lat.*

Deſtructo igitur fundamento neceſſe eſt corruat ædificium:quia ſicut certiſsimum eſt omne agens per intellectũ ſe mouere in finem: ita etiam eſt indubitatum nullum agens poſſe ſe in finem agere,quod rationis particeps non eſt: hæc enim motio, & directio non fit ſine cognitione finis,& ordinatione mediorum ad finem, vt inferiùs dicem9, quod munus rationis eſt proprium. Concludendum

Damaſc. dendum eſt igitur bruta non agere ſe in finem, quod placuit Damaſceno 2. de fide c. 27.

3 Obiectio. Obijci tamen poteſt, quia Philoſophorum conſenſu omnia viuentia non ab alio mouentur, ſed à ſe ipſis, vt patet ex *Ariſt.* Ariſt. 8. Phyſic. c. 4. tex. 29. & 1. de anima c. 2. tex. 19. & lib. 2. c. 2. tex. 13. docet *Plato.* Plato 10. de legibus, & in phædro. Quare ſi bruta operãtur propter finẽ, vtiq; à ſe ipſis mouebuntur ad finem.

Solutio. Huic obiectioni occurrendũ eſt moueri à ſe ipſo, non vno modo dici, ſed *Fonſeca.* pluribus, vt bene aduertit Fonſ. 9. Metaph. c. 1. q. 5. ſect. 1. lit. B. Vno modo idẽ eſt atque libere moueri: alio modo idẽ eſt, quod moueri ſponte, nimirum affectu cupiditatis: tertio idem eſt atque rem motum à ſe ipſa inchoare, poſtquã naturaliter quieuit. Hoc tertio modo (vt ait Fonſec.) omnia viuentia à ſe ipſis mouentur, etiã ſtirpes. Secundo modo à ſe ipſis mouentur omnia animalia. Primo modo ſola agentia per intellectum. Doctrina igitur à Philoſophis tradita intelligenda eſt de moueri à ſe ipſo, prout tertio modo ſumitur: in hac autem diſputatione ſermo eſt de moueri à ſe ipſo, prout ſumitur primo modo.

Alia ſolutio. Sed clariùs, & magis ad noſtrum inſtitutũ rñdebis duodus modis dici poſſe agens à ſe ipſo moueri. Vno modo ſecundum cõſiderationem phyſicam: altero ſecundum moralem. Bruta igitur ſecundum conſideratiõe phyſicã mouentur à ſe ipſis: non tamen ſecundum conſiderationem moralem. Ratio diſcriminis eſt, quia conſideratio phyſica expendit motũ, prout eſt in genere rei: in quo genere pendet motus à ſuo motore cauſſavè efficiente: vnde ſecundũ conſiderationem phyſicam ea dicũtur moueri à ſe ipſis, quæ mouentur à motore interno. Et quia omnia viuẽtia ab *Ariſt.* interno motore mouentur ex Ariſt. in d. c. 4. tex. 29. octaui Phyſicorũ, ideo omnia viuentia ſecundum conſideratiõẽ phyſicam mouentur à ſe ipſis. Porro cõſideratio moralis expendit motum, prout ſpectat ad genus moris. In genere autem moris motus dependet à fine: quia finis in hoc genere eſt principiũ omniũ actionum, vt habes ex Ariſt. 7. Ethicor. *Ariſt.* c. 8. & 2. Ethicorum ad Eudemum pag. 1008. & 14. Metaph. c. 4. Finis autem ſub formali ratione finis mouere non poteſt, niſi ſub eadẽ ratione cognoſcatur. Quare ſecundum moralem conſiderationem ea ſola dicentur ſe ipſa mouere, quæ ex cognitione finis, vt finis eſt, ad agendum excitantur, & diriguntur. Quod ſolis agentibus per rationẽ competit.

§. 2.

Bruta non à ſolo inſtinctu naturali, ſed ab intelligentia dirigi in finem.

Cum ex dictis conſtet bruta nõ dirigi in finem à ſe ipſis, explicandũ eſt à quonam dirigantur? Cui difficultati reſpondebit Bened. Pereira id, 5 Refertur quædam ſententia ex mente Benedicti Pereriæ quod de agentibus naturalibus reſpõdit: bruta, ſcilicet non ab aliqua intelligentia dirigi, ſed ab inſtinctũ naturali cuique proprio: eadem enim ratio eſt de brutis, quæ eſt de natura. Imò maiori cum ratione id dicendum erit de naturali inſtinctu brutorum, quod dictum ab eo fuit de naturali propenſione naturæ. Primò, quia inſtinctus ideo dicitur inſtinctus, quia bruta eo inſtigãtur: Probatur 1. inſtinctus enim ab inſtigando dicitur. Deinde, quia Ariſt. 3. de anima c. 3. tex. 162. ait, *imaginationem, & phantaſiam eſſe id, cuius ductu bruta operantur:* iam verò inſtinctus naturalis brutorum eſt actus phãtaſiæ. 2. ex Ariſt. Tertiò, quia inſtinctus naturalis in brutis, ſi non eſt ratio, vt Porphyrius falsò exiſtimauit; eſt tamen rationis imitatio, vt docet Ariſt. 1. Metaph. c. 1. & lib. 8. de hiſtoria animalium cap. 1. Tertiò. *Porphyr. Ariſt.*

Hac tamen opinione nõ obſtante dicendum eſt bruta non à ſolo inſtinctu naturali, ſed ab aliqua mente, & intelligentia ſuperiori dirigi in finem, propter quem operantur. Ita D. Thom. 1. p. q. 103. ar. 5. ad 2. & clarius 1. 2. q. 1. art. 2. & 3. contra Gent. c. 24. & eſt opinio communiter recepta. Quæ primó confirmatur auctoritate D. Dameſceni lib. 2. de fide c. 27. vbi docet bruta non agere ſe ipſa, ſed ab alio agi in finem. 6 Quid tenendum ſit. *D. Thom.* Probatur 1. ex Damaſc.

Deinde confirmatur ex Ariſt. 1. Metaphy. cap. 3. ad finem, quatenus laudat eos, qui dixerunt mentem in tota natura facere id, quod mens noſtra in nobis efficit. Vbi natura ſumitur, prout diſtinguitur à ratione, & non ſolùm complectitur agentia, quæ cognitione carent: ſed etiam bruta, quæ cognitione ſenſitina 7 2. ex Ariſt.

tiua ducuntur. In quo etiam ſenſu accipitur natura ab Ariſt. 4. de generatione animalium c. 2. dum ait: *Omnia, quæ natura efficiuntur, fieri ratione.* Ideſt mente quadam ſuperiori, qua tota natura ratione carens dirigitur.

8 Tertium fundamentum. Tertiò; quoniam bruta non temere, & à caſu operantur, ſed ordinatè progrediuntur in id, quò tendunt: nam licet in diuerſis belluarum ſpeciebus diuerſæ cernantur inclinationes, & inſtinctus naturales: tamen, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei certum habent operandi modũ à quo non deflectunt, & ad hæc opera ita determinantur, vt non ad alia. Hæc autem ſtabilis operum ordinatio, ac certus operandi modus manifeſtè declarat belluas in ſuis operationibus ab aliqua mente dirigi, atque gubernari, cui talis ordinatio tribuatur, vt docet D. Thom. 1. p. q. 103 artic. 1. & 3. contra Gentes c. 24. *D. Thom.*

9 Quartũ argumentum. Accedit quartò, quia negari non poteſt, cum id fides certiſsimè doceat, bruta in ſuis operationibus à Deo gubernari: Deus enim ſua prouidentia gubernat omnia Sapient. 14. At gubernare aliquid non eſt aliud, quàm illud in ſuum finem dirigere, vt patet ex D. Thom. 1. p. q. 103. ar. 1. & 2. & 3. contra Gẽt. c. 64. *D. Thom.*

Sit igitur cõſtitutum bruta non à ſolo ſuo naturali inſtinctu, ſed à Deo dirigi in finem, tanquam à primo gubernatore, ac dirigente: quod non impedit, quominus in hac directione, ac gubernatione etiam coaſſumat intelligentias Cœlorũ motrices, iuxta ea, quę in præcedenti q. art. 2. §. 4. de natura diximus. Quo modo autem Deus dicatur brutorum operationes dirigere? explicabimus ibi §. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum bruta cognoſcant finem formaliter?

1 ANTEQVAM explicemus, an bruta ita agant propter finem, vt in illis reperiatur vera cauſſalitas finis? Operæpretium erit explicare, an bruta formaliter cognoſcant finẽ, propter quem operantur? Indubitata eſt ſententia negatiua: quia omnes agnoſcunt bruta apprehendere quidẽ finem: quia apprehendunt bonum, à quo mouentur, non tamen apprehendere, aut cognoſcere finem formaliter, ideſt, ſub ratione finis. Ita D. Thomas in hac q. 1. art. 2. & inferiùs q. 6. art. 2. quem cæteri omnes ſequũtur, vt videre eſt apud Suarium in Metaph. diſp. 23. ſect. 10. n. 13. & 14. & Bellomontanũ 1. 2. diſp. 3. vt alios omittamus. Probatio huius reſolutionis facilis eſt, ſi expendamus formalem rationem finis poſitam eſſe in ordine, & proportione finis ad media, & mediorum ad finem: nam ſi finis eſt id, gratia cuius aliquid fit; vtique finis hanc proportionem habet ad media, vt ipſe ſit amabilis propter ſe, media vero propter ipſum. Hanc autem proportionem nullus poteſt cognoſcere, niſi qui poteſt medium ad finem ordinare: quod ſolius eſt rationis. *Reſolutio.* *D. Thom.* *Probatio.*

Prima obiectio. Huic reſolutioni duo obijci poſſunt. Vnum eſt, quoniam bruta cognoſcunt bonum formaliter, ideſt, ſub expreſſa ratione boni; ita vt cognoſcant non ſolùm rem, quæ eſt bona, & conueniens: ſed ſimul etiam ipſam formalem bonitatem, & conuenientiam. Ergo bruta cognoſcunt finẽ formaliter ſub ratione finis. Probatur conſequentia, tũ, quia bonum, & finis, idẽ ſunt: tum etiã, quia eadem eſt ratio in bono, & in fine.

2 Obiectio. *D. Thom.* *Caiet.* Alterum eſt: quoniam bruta mouentur ad bonũ vtile, vt expreſſe docet D. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. & Caiet. 1. 2. q. 4. art. 2. Non mouerentur autem ad bonum vtile, niſi cognoſcerent finem ſub ratione finis: cum vtile dicat relationẽ, & ordinem ad finem, vt eſt id, gratia cuius aliquid fit.

Dubitatio ex 1. obiect. orta. Prior obiectio mouet difficultatem inter nonnullos agitatam, an bruta cognoſcant bonum formaliter, vt bonũ eſt & conueniens? Affirmat Bellomõnt. 1. 2. q. 3. c. 2. §. *Deinde eadem ſententia.* Idem repetit inferiùs diſp. 44. c. 4. nu. 10. & in comment. ad artic. 5. quæſtionis 12. vbi affirmat bruta ita cognoſcere bonum ſub ratione boni, vt cognoſcant & ipſã rem bonam, & conuenientiã illius: imò addit bruta adeo cognoſcere bonũ ſub ratione boni, vt moueantur propter ipſum. Fundamentum eſt, quia appetitus bruti nõ poteſt ferri in bonum, niſi ſub ratione conuenientis, vt per ſe patet. Ergo non poteſt apprehẽdere bonum, niſi ſimul etiam apprehendat, & cognoſcat Primum fundamentum.

noſcat ipſam conuenientiã. Conſequẽtia patet, quia ſicut color non poteſt eſſe ratio formalis videndi, niſi ſimul etiã ſit viſus: ita conuenientia non poteſt eſſe ratio formalis volendi, niſi ſimul etiã ſit volita. At ſi ipſa formaliter eſt volita, vtique formaliter erit cognita.

4 Secundum. Deinde, bruta quaſdã res affectu ſuo proſequuntur; quaſdam vero fugiunt. Ergo ex parte obiecti datur diſtincta ratio formalis: vna, quæ ſit ratio boni, vt eam bruta proſequantur: altera, quæ ſit ratio mali, vt eam fugiant. Ergo vtraque ratio cognoſcitur á brutis. His rationibus perſuaſus Bellomõtanus, putat admittendũ eſſe antecedens. Quare ad argumentum negabit conſequentiã.

Solutio primæ obiectionis iuxta præcedenté ſententiam. Ratio diſcriminis apud eũ hęc eſt, quoniam formalis ratio boni poteſt apprehendi, & cognoſci per ſimplicem apprehenſionem, ſimplexque iudicium, abſq; collatione, & compoſitione: nam licet formalis ratio boni, & conuenientis ſit relatio, non tamen opus eſt, vt apprehẽdatur conceptu, & notitia relatiua. Totum oppoſitum reperitur in fine ſub ratione formali finis: quia hæc non poteſt cognoſci ſine expreſſa collatione, & cõpoſitione cum medijs.

5 Alia ſententia iudicaſ verior. Sed verior videtur ſententia, quę negat bruta cognoſcere bonum formaliter, ita vt ipſam conuenientiam in ſe ipſa cognoſcant. Quæ eſt opinio apud Philoſophos magis recepta, & placuit Suario in d. diſp. 23. ſect. 10. n. 13. & 14. Nec enim video, quo modo conuenientia in ſe ipſa apprehendi poſsit, niſi conceptu quodam abſtracto à bono conueniẽte: quam abſtractionem facere non poteſt bruti æſtimatiua. Similiter in ſe ipſa concipi non poteſt, niſi cõceptu relatiuo, & cum compoſitione ad propriã naturam, cui illud bonum eſt cõueniẽs: quam compoſitionem bruta nequeunt efficere. Quare bruta inſtinctu naturali, ſicut apprehendunt res, eaſque cognoſcunt apprehenſione quadã ſimplici; ita iudicio quodam ſimplici iudicãt rẽ eſſe conuenientem: hoc eſt non apprehendendo, nec iudicando eam ſub propria ratione conuenientiæ, ſed ſolũ apprehendendo, & iudicando conuenientiam in concreto abſque vlla abſtractione ipſius. Itaque nec apprehendũt, nec cognoſcunt conuenientiã, vt quod, ſed ſolùm vt quo. Et eodem modo iudicium æſtimatiuę non terminatur ad cõuenientiam, vt quod, ſed ſolùm vt quo.

Ex hac doctrina facilè deſtruitur fũdamentum Bellomontani: nec enim opus eſt vt id, quod cognoſcitur vt quo, cognoſcatur etiam vt quod, cuius oppoſitum ſupponit vtraque Bellomontani ratio. Quare ad primam admittimus appetitum bruti non ferri in bonum, niſi ſub ratione conuenientis: negamus tamen inde inferri illum non poſſe ferri in bonum, niſi ſimul apprehendat ipſam conuenientiam in ſe: quia ſit argumentum ab obiecto vt quo, ad obiectum vt quod: quod non valet in potentijs, quæ rationem formalem obiecti non poſsũt abſtrahere à ratione materiali. Nec eſt verum viſum terminari ad colorem, vt quod: quia ſolum ad illum terminatur, vt quo. 6

Secunda etiam ratio eodem modo ſoluitur: quoniam agnoſcimus ex parte obiecti appetitus bruti dari duplicem rationem formalem: vnam, quæ eſt ratio proſequendi: alteram, quæ eſt ratio fugiendi. Illa eſt ratio conueniẽtiæ, quę eſt formalis ratio boni: hæc eſt ratio diſconuenientiæ, quę eſt formalis ratio mali. Cum verò inde infertur vtranque rationem cognoſci à brutis, admittenda eſt conſequentia, ſi conſequens intelligatur de cognitione vt quo: neganda tamen, ſi ſermo ſit de obiecto cognito vt quod. Ex his patet ſolutio prioris obiectionis: negandum enim eſt antecedens, vt patet. Soluitur 2.

Alia ſolutio primæ obiectionis ex dictis colligitur.

Ad poſteriorem obiectionem negãdum eſt bruta moueri ad bonum vtile, quatenus eſt vtile, ideſt ſub formali ratione vtilis ad aliud: quia, vt diximus, bruta apprehendere non poſſunt proportionem, & habitudinem medij ad finem. Nec oppoſitum docuit D. Thomas in citato loco; quoniam ſolum dixit bruta non tantum moueri propter bonum delectabile ſenſibus externis: ſed etiam propter cõmoditates, & vtilitates, quæ ſenſibus externis non percipiuntur: ſed ſunt rationes quædam, & delectationes inſenſatæ, quæ per ſpecies inſẽſatas apprehendunſ ab æſtimatiua bruti. Quare eo in loco commoditas, & vtilitas ſumuntur pro bono inſenſibiliter delectabili: quale eſt bonum amicitiæ, vel inimicitiæ: 7 Diluitur 2. obiectio.

micitiæ: ideſt conuenientis, vel diſconuenientis ad conſeruationem propriæ naturæ. Vide de hoc Bellomontanum 1.2.q.4. art.2. in Commentario, §. *Si ergo ſermo ſit* ad finem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in actionibus brutorum reperiatur vera cauſſalitas finis?

1 QVæſtionem iſtam excitat Suarius in Metaphyſi. diſp.23. ſect. 10.num.15. Facilè reſoluetur, ſi præmittamus de operationibus brutorum dupliciter agi poſſe, ſicut de operationibus naturę ſupra aduertimus q. 2.ar.2.§.6. Vno modo, prout ſubſunt directioni ſuperioris intelligentiæ, qua diriguntur. Altero modo, prout ſunt, & emanant ab ipſis brutis. Si priori modo cõſiderentur, nulli dubium eſt, quin in illis operationibus detur vera cauſſalitas finalis, ſicut datur in operationibus naturæ, vt iam oſtendimus in d. §.6. Nã cum bruta ſimul cũ prima cauſſa conſtituant vnum principiũ adęquatum ſuarum operationum: & Deus illas operationes verè propter finem operetur, vt q. ſequenti oſtendemus: vera in illis reperitur cauſſalitas finalis.

2 *In quo ſit quæſt. difficultas.* Tota difficultas eſt de illis operationibus, vt à brutis emanant. Cui difficultati facilè reſpõderent, qui putant bruta nihil verè cognoſcere, & ſubinde nihil appetere appetitu elicito, ſed ſolo naturali, vt lapidem: negarent enim in actionibus brutorum veram cauſſalitatem finalem. At tamen huius opinionis fundamentum non ſolùm eſt contra euidentem experientiam, ſed contra vulgatiſsimam Philoſophiam, quæ agnoſcit bruta eſſe animalia ſenſitiua, & cum cognitione operari.

3 Qua ſuppoſita Philoſophia illud pro parte affirmatiua primùm vrget, quia euidẽter experimur bruta à bono cognito excitari, & allici ad operandũ, moueríque ab illo motione metaphorica, quæ eſt ipſa cauſſalitas finalis, vel ſine ea non datur. Deinde vrget ſagacitas, & prudentia, qua pleraque eorum operantur: ea enim ſagacitate, & induſtria opera ſua perficiunt, vt plane oſtendãt ſe proportionem mediorũ cognoſcere.

Dicendum tamen eſt cauſſalitatẽ finalem aliquo modo reperiri in operationibus brutorum, prout ab ipſis emanant: propriè tamẽ & verè in illis, vt ſic, non reperiri: quia cauſſalitas finalis verè, & propriè nõ exercetur, niſi in operationibus, quę ab agente eliciũtur cũ intentione, & ordinatione earum ad finem. Etenim finis mouet, vt gratia, & intentione ipſius aliquid fiat. Hanc autẽ intentionem, & ordinationẽ non habẽt operationes brutorum, vt ab ipſis ſunt, ex D.Tho.1.2.q.12.ar.5.& ibi interpretes. Non eſt tamen negandum finalem cauſſalitatem aliquo modo participari à brutis, cum alliciantur ex motione finis verè, & propriè metaphorica. Quæ motio eſt materialis quædã finalizatio. Itaque in operationibus brutorum, vt ſunt ab ipſis, reperitur cauſſalitas finalis materialiter ſolùm, & imperfectè: non perfectè, & formaliter, vt bene cõcludit Suariꝰ in d.diſp.23. ſect.10.n.15. 4 *Reſolutio.* *D.Thom.*

QVÆSTIO XIIII.

An Deus agat propter finem?

1 *Multiplex quæſtionis ſenſus aperitur.* SI nomen actionis fuſiſsimè ſumatur, duplex actionũ genus in Deo diſtingui poteſt: vnum actionũ ad extra: alterum actionũ ad intra. Quod adhuc ſubdiuidi poteſt: quia aliæ ſunt actiones notionales, vt generatio, & productio: alię ſũt actiones immanentes, vt intellectio, & volitio. Quare de Deo, vt agens eſt, nomine agẽtis fuſiſsimè ſumpto, tripliciter agi poteſt. Vno modo, vt eſt agẽs ad extra, vt quando aliquid ad extra producit, velut cauſſa particularis, vt quãdo creat. Vel vt agẽs vniuerſale, vt quãdo ſimul cum cauſsis ſecundis aliquid efficit; ſecundo modo, vt ad intra producit perſonam, vt quando Deus pater generat Filium: & Pater & Filius producunt Spiritumſanctum. Tertiò, vt ad intra abſque vlla reali productione immanẽter agit, vt cũ intelligit, & vult. De Deo autem agente duo inquiri poſſunt: vnum eſt, an Deus verè agat propter finẽ: alterum eſt, an ita agat propter finẽ, vt eius actio ſit ꝓpter finem, proinde v-

Quę ſunt in hac quæſt. inquireda.

trũque erit de Deo inquirendum. Quatuor igitur in hac quęſtione inquiremꝰ. Primũ eſt, an Deus ad extra agat propter finem? Secundum, vtrũ actiones Dei ad extra ſint propter finem? Tertium, an actus notionales ſint propter aliquẽ finem? Quartum denique, an actiones immanentes verè pendeant à fine.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus ad extra verè agat propter finem?

§. 1.

Adducuntur argumenta pro parte negatiua.

2 Negatiuæ partis primum fundamentum.

PARS negatiua nonnullis rationibꝰ videtur confirmari. Primò, quoniam ſi Deus ageret propter finẽ, haberet aliud principiũ propter quod ad agendum moueretur: agens enim propter finem mouetur à fine, propter quem agit. At Deus non habet aliud à ſe, à quo moueatur. Quo argumento Ariſtoteles 12. Metaphy. cap. 10. text. 35. impugnauit opinionem Anaxagoræ dicentis primum bonum (nimirum Deũ) eſſe primum mouens: quia ſcilicet primum mouens eſſe non poteſt, niſi agat propter finem: at propter finem agere non poteſt, vt probat adductum argumentum.

Ariſt.

3 2 fundamentum.

Secundo, vel ille finis propter quem Deus agit, eſt Deus, vel aliquid præter Deum: non Deus: quia cũ Deus ſit cauſſa efficiens, non poteſt eſſe cauſſa finalis: hæ enim duæ cauſſæ non coincidunt, ex Ariſtotele in 2. Phyſicorum. Accedit etiam, quia cauſſa finalis eſt prior cauſſa efficiente: eſt enim omnium cauſſarũ prima, vt oſtendimus, daretur igitur in Deo prius, & poſteriꝰ. Non aliud à Deo: quia Deus à nullo alio à ſe poteſt moueri. Agens autem propter finem mouetur à fine.

Ariſt.

Tertium.

Tertiò, omne agens propter finẽ dependet à fine, tanquam à cauſſa ſui ipſius, ſed Deus, etiam vt eſt agens, non poteſt eſſe cauſſatus ab aliquo fine. Ergo nec poteſt agere propter finem. Minor eſt nota: Maior inde probatur: quia ex Ariſtotele 10. Phyſicorum capit. 3. cauſſæ ſibi inuicem ſunt cauſſæ: quare cum agens ſit cauſſa ipſius finis, finis erit cauſſa ipſius agẽtis, quę fuit maior.

Ariſt.

Quartum

Quartò, cauſſalitas finis, vel poſita eſt in metaphorica motione agentis: vel ſaltem dari non poteſt ſine illa. Sed voluntas Dei non poteſt ab aliquo fine metaphoricè moueri. Ergo nec Deus poteſt agere propter finem.

Quintum.

Quintò, Deus non poteſt agere propter finem, niſi finis propter quem agit, vera cauſſalitate finali illum moueat ad agendum. Sed Deus nec à ſe ipſo, nec ab aliquo alio fine poteſt vera cauſſalitate finali moueri ad agendum, vt patet. Ergo nec Deus poteſt agere propter finẽ.

Vltimum.

Poſtremò, agere propter finem non eſt aliud, quàm actionem agentis ab ipſo agente eſſe propter finem. Sed nulla actio Dei ad extra poteſt eſſe propter finem. Ergo Deus ad extra non agit propter finem. Maior videtur vera: minor probatur, quoniam actio Dei ad extra, eſt ipſa Dei ſubſtantia. Dei autem ſubſtantia non eſt propter finem.

§. 2.

Deum ad extra agere propter finem.

IN hac quæſtione ſupponimus Deum ad extra operari non ſolùm immediatè, tanquam cauſſam particularẽ: ſed etiam mediatè tãquam cauſſam generalem cooperando cum cauſsis ſecũdis: id enim docet tum fides, tum ſana Philoſophia, quidquid ſenſerit Ariſtoteles. Hac veritate ſuppoſita ſtatuendum eſt tanquam indubitatum, & conceſſum Deum ad extra agere propter finem. Hanc veritatem ſupponit Diuus Thomas 1. part. quæſt. 44. artic. 4. & ibi interpretes: idem D. Thomas in ſecundo d. 1. in ſecunda part. diſtinctionis q. 1. artic. 1. & 2. & lib. 3. contra Gentes cap. 17. & 18. 4

Statuitur vera ſententia.

D. Thom.

5 Prima ratio.

Ariſt. *Anaxagoras.*

Quæ veritas, facta noſtra ſuppoſitione tanquam indubitata, aſſeritur ab Ariſtotel. 12. Metaphy. cap. 10. tex. 55. vbi ex opinione Anaxagoræ ponentis Deũ eſſe primum principium mouens infert Deum agere propter finem. Quam conſequentiam inde deducit, quia omne agens agit propter finem. Qua ſola ratione noſtram concluſionem probauit D. Thomas in dict. art. 4. Quod axioma maximè habet verum in agente per intellectum ex Ariſtotele 2. Phyſicorum c. 5. text. 49.

D. Thom. *Ariſt.*

Secunda ratio. Accedit etiam, quia aliàs, quæ à Deo fierent, à caſu fierent: quæ enim fiunt, ſi propter finem non fiunt, à caſu fiunt.

6 Tertia ratio. Tertiò, quia ad quem pertinet omnia gubernare, ad eum pertinet omnia agere propter finem: quia gubernare eſt ordinare rem in finem, propter quē facta eſt. Sed ad Deum pertinet omnia gubernare iuxta illud Sapientiæ 14. *Tu pater omnia gubernas prouidentia*, & docet Diuus Thomas 1. p. quæſt. 12. articul. 2. ergo ad Deum pertinet omnia agere propter finem. Sapientia. D.Thom.

7 Quartū fundamentū ex Scriptura ſacra. Quod etiam euidenter probatur ex ſacra Pagina: nam Prouerbiorum 16. *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus*. Vbi particula *propter* denotat habitudinem finalem. Paulus etiā ad Epheſios 1. *Qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ*. At qui operatur ſecūdum conſilium, propter finem operatur. Idem Paulus ad Romanos 8. *Quæ à Deo ſunt, omnia ordinata ſunt.* At quæ ordinate fiunt, propter finem fiunt. Denique Sapientiæ 8. de diuina ſapientia dicitur, *quod attingit à fine vſque ad finem, & diſponit omnia ſuauiter*: non alia ratione, niſi quia omnia propter finem operatur. Ex quibus patet propoſitam concluſionem, & ſecundum Philoſophiam, & ſecundum fidem eſſe veriſsimam. Prouerbia. *Paulus ad Epheſ.* *Paulus ad Romanos.* Sapientia.

§. 3.

Deum ad extra verè operari propter finem, id eſt propter aliquam cauſſam finalizantem.

8 Aliquorum in hac re ſētentia. QVANVIS propoſita concluſio vera ſit, & indubitata, dubitari tamen poteſt, an Deus agat propter finem, qui ſit cauſſa finalizans. Nec enim deſunt, qui inſinuent non abſurdè dici poſſe, Deum ad extra omnia quidem operari propter finem: nihil tamen operari per veram, & propriam cauſſalitatem finalem, ſed per modum quendam eminentiorem liberū ab omni cauſſalitate. Qui dicendi modus etſi non omnino placet Suario, non tamen omnino diſplicet illi in Metaphyſi. diſputation. 23. ſection. 9. numer. 8. Vbi aduertit duo illa ſecum non pugnare: quia apud Gabrielem, & nonnullos alios finis, & cauſſa finalis non omnino ſunt idem: finis enim vt ſic ſolùm dicit terminum ad quem tendit operatio agentis: cauſſa verò finalis ſuperaddit motionē agentis ad operandū, cauſſatam ab ipſo fine. Iam verò poteſt dari finis, qui terminet actionem agentis, abſque hoc, quod moueat agens ad actionem. Igitur non repugnat dari finem terminantem operationem agentis, qui verè & propriè non ſit cauſſa finalis. Quare dici poterit Deū operari ad extra propter ſe, ſuamque bonitatem, tanquam propter finem, id eſt terminum, in quem omnia Dei opera ordinentur, abſque vlla finali cauſſalitate.

Hic tamen dicendi modus eſt omnino reijciendus: quia nullus eſt alicuius notæ auctor, qui neget Deum ad extra agere propter aliquam cauſſam finalē. Et in hoc ſenſu intelligunt Deum agere propter finem. Hunc ſenſum manifeſtè expreſsit Ariſtoteles 12. Metaphy. cap. 10. text. 55. dum ait: *Deum, ſi cum Anaxagora admittatur eſſe primum mouens, agere gratia alicuius.* Quæ verba explicant cauſſam finalem. Eundem ſenſum explicauit Paulus ad Epheſios 1. *Deus operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ.* Vbi verbum *Conſilium* accipitur in propria ſignificatione ſecluſa imperfectione inquiſitionis, & prout idem eſt, quod iudicium certum de agendis. In qua ſignificatione cum perfectionem importet, propriè eſt tribuendum Deo, vt notat Diuus Thomas 1. 2. quæſt. 14. artic. 1. ad 2. Iam verò conſilium ſemper verſatur circa media, quæ ad veram cauſſam finalem referuntur ex Ariſtotele 3. Ethicorum cap. 5. quare meritò plerique ex hoc loco Pauli noſtram deducunt concluſionem, inter quos eſt Suarius in Relectione de libertate diuinæ voluntatis diſputation. 1. ſection. 2. numer. 15. 9 Reſolutio. Probatio ex Ariſtotele. *Paulus.* *D.Thom.* *Ariſt.*

Quam eandem reſolutionem idē Suarius cum alijs ex eo etiam confirmat: quia Deus eſt cauſſa finalis omnium rerum, ex Ariſtot. in d. cap. 10. & D. Thomas cum communi Theologorum 1. p. q. 44. ar. 4. Sed non facilè patet quomodò inde inferatur Deum agere propter cauſſam finalem: nam vt dicatur cauſſa finalis omniū rerum, ſatis eſt, quod omnia agentia inferiora operentur ꝓpter Deum, tāquam propter vltimā cauſſam finalem, quanuis Deus non operetur 10 2. probatio. *Ariſt.* *D.Thom.* 11

propter ſe, tanquam propter finalem cauſſam: firma tamen erit illa conſequẽtia, ſi ſupponatur Deum ad extra operari: nam ſi Deus aliquid operaretur ad extra non propter ſe ipſum, vt cauſſam finalẽ; Deus non eſſet cauſſa finalis omnium rerum: nec enim eſſet cauſſa finalis eorum, quæ ipſe ad extra operatur: ſi enim eſſet finalis cauſſa eorum, vtiq; fieri non poſſet, niſi Deo ad ea concurrente vt cauſſa finali: quidquid enim fit, neceſſariò fit dependenter à ſua cauſſa finali.

11 *Probatur 3.* Tertiò, ille dicendi modus facilè impugnabitur hoc diſcurſu: quia Deus ad extra ita operatur propter finem, vt finis propter quem operatur, vera cauſſalitate finali concurrat, ſaltem ad effectum ipſius Dei. Ergo Deus ad extra verè, & propriè operatur propter cauſſam finalem. Antecedens inde demonſtratur, quia Deus ad extra operatur propter ſuam bonitatem, tanquã propter finem, vt omnes Theologi cum aduerſarijs agnoſcunt. Sed Deus ratione ſuæ bonitatis eſt vera cauſſa finalis omnium quæ fiunt: vt ex Ariſtotele, & D. Thoma, & communi immediatè diximus. *Ariſt. D. Thom.* Ergo Deus ad extra ita operatur propter finem, vt finis vera cauſſalitate finali concurrat, ſaltem ad effectum, qui à Deo producitur; quod fuit antecedens. Porrò conſequentia euidenter oſtenditur, tum ex ſententia aduerſariorum, tum etiam ratione. Ex ſententia quidem aduerſariorum: quia ideo negant Deum ad extra operari propter cauſſam finalem, quia non admittunt finem vllum vera cauſſalitate concurrere ad eundem effectum. Quare ſi finis, ideſt diuina bonitas, exercet ibi veram cauſſalitatem finalem, vt in antecedente probatum eſt; vtique Deus agit propter veram cauſſam finalem, & meritò, quia nihil aliud eſt agens operari propter finem finalizantem, quàm operari propter finem, qui ſua finali cauſſalitate ſimul cum agente concurrit ad eundem effectum.

12 Concludendum eſt igitur Deum ad hunc ſenſum ad extra operari propter finem, vt operetur propter finem verè finalizantem illum eundem effectum, quem Deus effectiuè operatur. Et oppoſitum implicat in adiecto: quia implicat agens agere propter finem ſub ratione boni, & finem ibi verè non finalizare.

Nec obſtat, quod finis, & cauſſa finalis interdum non ſint idem: quia finis, qui ſub ratione boni eſt finis, omnino eſt idem cum cauſſa finali: finis enim vt ſic eſt id gratia cuius aliquid fit: hæc verò eſt formalis ratio cauſſæ finalis. *Occurritur obiectioni.*

§. 4.

Deum ad extra omnia operari propter ſe ipſum tanquam vltimum finem: interdum tamen operari propter aliquod creatum, tanquam propter finem proximum.

CVM iam conſtet Deum ad extra operari propter aliquã cauſſam finalem; conſequenter explicandum eſt, propter quemnam finem operetur? An omnia operetur propter ſe ipſum ſuamque bonitatem? An verò interdũ operetur propter aliquod creatum? 13 *Senſus difficultatis.*

In hac difficultate illud eſt certiſſimum Deum ad extra operari propter ſe ipſum, ſuamque bonitatem, tanquam propter finem: id enim docet Sapiens Prouerbiorum 16. *Omnia propter ſe metipſum operatus eſt dominus.* Id etiam patet, quia finis reſpondet principio. Sed De⁹ eſt primum principium, quod omnia operatur. Ergo ipſe eſt finis; propter quem omnia operatur. Deinde, Deus eſt bonum per eſſentiam. Ergo eſt vniuerſale bonum, cuius participatione omnia intendit. Ergo eſt vniuerſalis finis, cuius gratia omnia facit, & ad quẽ tendit omnis diuina gubernatio. Vide D. Thomam 1. part. q. 44. artic. 4 & q. 103. artic. 2. & 4. 14 *Quid in eo certum ſit. Prouerb. D. Thom.*

Controuerſia tamen eſt, vtrum Deus omnia operetur propter ſolã ſuam bonitatem tanquam propter finem proximum, & immediatum omnium operationum diuinarum? An verò interdum immediatè operetur propter aliquem finem particularem creatum? Quidam volunt Deum ad extra nihil proximè operari propter finem creatum: ſed omnia immediatè operari propter ſolam ſuam bonitatem. Ita docuiſſe nonnullos probat Suarius ſtatim citandus; expreſſè id probat Vaſques Bellomontan. 15 *Quorũdam opinio.*

1. part.

1.part. diſput. 82. cap.2. & q.44. art. 4. in commentario, & ſatis inſinuat 1. 2. diſput.4. c.2. Hæc opinio primùm probatur ex cōmuni quadam doctrina D. Thomæ, & Theologorum, nihil mouere poſſe diuinam voluntatem, niſi ſolā bonitatem diuinā, ita D.Tho.1. p.q.19.ar. 1.ad 3.& ar.2.ad 2.Aleſ.1.p. q.28.ar.3. & q.25.memb.3. Henr. quodlib.4. q.19. Gab.in 1.d.41.q.vnica ar.2.in fine, Ferr. 1.contra Gent.c.86. Driedo de concordia liberi arbitrij 1.p. c.4. ad 4.1am ſic: ſola diuina bonitas poteſt mouere diuinam voluntatem: ergo ſola diuina bonitas poteſt eſſe finis Dei operātis. Antecedēs patet ex pręmiſſa doctrina. Cōſequentia probatꝰ, quia omnis finis mouet voluntatem operantis. Ergo ſi nihil aliud à diuina bonitate poteſt diuinam volūtatem mouere, ſola diuina bonitas poteſt eſſe finis Dei operantis.

Primum argumentum. D.Thom. Alenſis. Henric. Gabr. Ferrarien. Driedo.

16 Deinde ſic arguit Bellomōtanꝰ: quia Deus omnia operatur propter bonitatem ſuam, tanquam propter finem. Ergo Deus non poteſt operari propter alium finem, ſed omnia immediatè propter ſuam bonitatem. Antecedens patet ex ijs, quæ initio diximus. Cōſequentiā inde probat Bellomōtanus, quia in qualibet agendi ſerie, vnus tantum dari poteſt finis, cuius gratia agens operatur, nec enim admittendi ſunt fines intermedij, vt idem latè probat in d. diſp. 4.

2.argum.

Denique videtur eſſe præter diuinā perfectionem aliquid aut velle, aut operari propter aliquem finem creatum. Quare iuxta hanc ſententiam ſola bonitas diuina habet rationem finis reſpectu Dei operantis, cætera verò habent rationem mediorum; quæ à Deo quidem ſunt volita, tanquam quædam obiecta materialia, in quibus tota ratio volendi eſt ſola diuina bonitas. Cōcludit igitur Bellomontanus Deum velle quidem, & efficere, vt hoc ſit propter illud: non tamen velle, aut efficere hoc propter illud, ſed omnia propter ſe ipſum. Cui videtur concinere D. Thomas 1.p.q.19. artic.5. dum ait: *Deum velle hoc eſſe propter hoc: non tamen propter hoc velle hoc.*

3.argum. D.Thom.

17 Secundam de hac re ſententiam fortaſſe quis colliget ex D Thoma, & Ferrarienſi, vt dicamus Deum quamplurima operari propter aliquem finē creatum, non tamen omnia. Etenim primos effectus, quos Deus vt naturę inſtitutor operatus eſt ad extra, operatus ſit immediatè propter ſe ipſum: cæteros verò, quos vt naturæ prouiſor operatur, eos operetur immediatè propter aliquem finem particularem. Itaque vniuerſum creauit Deus immediatè propter ſuam bonitatem. Cœlum etiam, & terram, & ſi quæ ſunt aliæ partes vniuerſi principales, ac veluti eſſentiales, quas ex nihilo produxit. Hæc facilè quis colliget ex D.Thoma 3.p. q. 19. ar. 5.ad 3. & ex Ferrarienſi 1. contra Gentes cap.87. §.*aduertendum, quod primi effectus*, & ſatis videtur eſſe de mēte D.Thomæ ibi c.86.

2.ſententia. D.Thom. Ferrarien.

18 Ego tamen ſum in opinione ex diametro oppoſita priori: & ideo nec vnā nec alteram puto eſſe veram: quin potius exiſtimo Deum ad extra immediatè, & proximè nihil operari propter ſuam bonitatem, ſed propter aliquem finem creatum: quanuis omnia vltimatè operetur propter ſe ipſum. Quare cōtra duas præcedentes ſententias duas ſtatuo concluſiones.

Prima concluſio: Deus ad extra quā plurima immediatè operatur propter aliquem finem creatum. Hæc opponitur priori ſententię. Probaturque Suario in Metaphyſic. diſp.24. ſect.2. num. 9. & 10. & vt puto, à nemine reijcitur, vno excepto Bellomontano. Probatur primum: quia nullum eſt inconueniens, nullamq; denotat imperfectionem Deū proximè aliquid efficere propter aliquem finem creatum. Quod ex eo probatur, quia Deum aliquid operari propter aliquem creatum finem, non eſt aliud, quàm Deum eam rem, quam operatur, proximè ad aliam, tanquam in finem illius ordinare. Hoc autem nullam denotat imperfectionem: quin potius id ſpectat ad diuinam prouidentiam, & optimam vniuerſi gubernationem. Etenim ex ſententia Theologorum ad diuinam prouidentiam ſpectat res omnes ordinare, non ſolùm ad finē vniuerſalem & ſeparatū (qualis eſt diuina bonitas) ſed etiam ad fines ſingulis proprios, & intrinſecos: ordinat enim ſingulas cuiuſq; rei partes ad bonum, & perfectionem totius: ſingulas etiam rerum ſpecies, & gradus ad vni-

Prima concluſio. Probatur 1.

uerſi pulchritudinem: denique defect⁹, qui in rebus reperiũtur, permiſsiue ordinat ad vniuerſi integritatem, & perfectionem, vt habes ex D. Thom. 1. p. q. 22. ar. 6. & 4. & q. 103. ar. 1. ad 3. Quare ſi Deum vnam rem ad finem ſuum proximum ordinare, nullam denotat imperfectionem, ſed perfectionem potius diuinæ gubernationis: cur imperfectionẽ denotabit Deum rem, quam ad extra operatur, gratia alterius etiam ob bonitatem ipſius rei, tanquam propter finem operari?

19 Probatur 2. Deinde, quod in ordine intentionis eſt ratio, cur aliud ſit à Deo volitum: id in ordine executionis eſt finis, gratia cuius illud aliud eſt à Deo operatũ, ſed in ordine intentionis, non ſola diuina bonitas eſt ratio, quod alia à Deo ſint volita, ſed vna res creata eſt etiam ratio, cur alia res ſit volita à Deo: ergo in ordine executionis vna res creata vere eſt finis, propter quem alia à Deo cauſſatur, & efficitur. Conſequentia eſt nota. Minor eſt D. Thomæ 1. p. q. 19. ar. 5. ad 3. & 1. contra Gentes cap. 86. & 87. (D. Thom.) bonum enim vniuerſi (vt ait) eſt ratio, quare Deus vult vnumquodque bonum particulare: & bonum totius eſt ratio, quare Deus vult ſingulas illius partes: de quo multa diximus contra eundem Bellomontanum ſupra q. 1. ar. 2. ſect. 2. §. 2. Porrò maior inde fit nota quia abſolutè loquendo, quod in ordine intentionis eſt ratio volendi aliud, id in ordine executionis eſt ratio alliciens, & mouens ad operandum illud: nam ſi ſanitas in intentione eſt ratio volẽdi medicamentum: ea in executione allicit ægrotum ad illud ſumendum. Quod verò allicit agens ad operandum, id eſt finis, gratia cuius operatur. Quare cum vna creatura ſit ratio volendi aliam, vt ex D. Thoma diximus: vtique vna creatura in executione erit finis, gratia cuius Deus aliam operatur. Si perfectio vniuerſi eſt finis, propter quẽ Deus operatur ſingula, ex quibus vniuerſum cõſtat: etiã totũ eſt finis, gratia cuius De⁹ operatur partes. v. g. Deus creat animã propter hominem, hominem autẽ propter vltimum finẽ. Simili modo creauit animalia, & herbas, & alia propter hominem.

20 Secunda cõcluſio. Deus ad extra omnia immediatè operatur ꝓpter aliquẽ finem creatum. (Secunda concluſio.) Hæc ſtatuitur contra poſteriorem ſententiã, mihi autẽ ex eo euidenter demonſtratur, quia ſingula, quæ Deus, vt Auctor naturæ operatur ad extra, ſunt partes vniuerſi. Iam verò Deus ſingulas vniuerſi partes immediatè operatur propter ipſius vniuerſi pulchritudinem, & perfectionẽ, vt docet D. Thomas in locis ſuperi⁹ citatis. (D. Thom.) Accedit, quia partes totius efficit propter ipſum totum, v. g. materiam, & formam propter totum: animã rationalẽ ꝓpter hominem: denique omnes perfectiones accidentales propter ſubſtantiã. Nec aliquid dabitur à Deo actu operatum, vel immediatè per ſe ipſum, vel mediãte cauſſa ſecunda, quod non habeat aliquem finem proximum, propter quẽ ſit. Quare licet Deus omnia vltimatè operetur propter ſuam bonitatem: immediate tamen omnia operatur propter aliquem finem proximum creatum.

Nec huic aſſertioni obſtat cõmunis doctrina D. Thomæ 1. p. q. 19. ar. 5. ad 3. 21 (D. Thom.) & 1. contra Gent. c. 86. & 87. explicata à Ferrarienſi in d. c. 87. §. *Aduertendum*, (Ferrarien.) Deũ ſcilicet primos effectus immediatè voluiſſe propter ſuam bonitatẽ: cætera verò immediatè propter aliquem finẽ creatum: non obſtat inquã, quoniã doctrina illa intelligenda eſt in ordine intẽtionis, in quo datur diſpoſitio rerũ omniũ in ordine ad voluntatem diuinã: de quo ſolùm ibi agit D. Tho. In hoc autem ordine primi effectus ſunt voliti à Deo immediatè propter ſuã bonitatẽ: nã cum ſint primi nõ habent alios priores, quorũ volitio ſit illis ratio volẽdi, ſed prima radicalis, & immediata ratio eſt ſola diuina bonitas. Hoc autẽ nõ eſt verũ de primis effectibus in ordine executionis: hi enim cũ ſint effectus particulares, & partes totius vniuerſi, nõ poſſunt fieri à Deo immediatè propter ſuã bonitatẽ, ſed propter perfectionẽ, & pulchritudinẽ vniuerſi. Itaq; pulchritudo, & perfectio vniuerſi eſt immediatè intenta à Deo, vt exequẽte, manifeſtatio autẽ diuinæ bonitatis eſt vltimate intẽta. Quod euidenter demõſtratur ex illo vulgato Philoſophię pronũtiato: quod eſt primũ in intẽtione, eſt vltimũ in executione: & è cõtrario, quod eſt primum in executione, eſt vltimũ in intentione.

Quare

22 Quare cū bonitas diuina ſit primum volitum in intentione diuinæ prouidētiæ: & poſt eam immediate ſint voliti primi effectus, nēpe vniuerſi perfectio, & pulchritudo: & vltimo ſint volitæ partes ipſæ tam eſſentiales, quàm accidentales Vniuerſi: fit, vt in intentione Dei exequentis, primi effectus, nempe partes eſſentiales huius Vniuerſi (Cœlum inquam, & omnia elementa) nō ſint immediate volitæ propter diuinā bonitatem, ſed propter pulchritudinem, & perfectionem vniuerſi. Quod docuit D. Thomas vbi ſupra, dum ait. *Deum voluiſſe hominem habere manus, vt deſeruirent intellectui: voluiſſe autem intellectum propter ipſum hominem: hominem autem propter pulchritudinem vniuerſi: denique ipſam pulchritudinem propter diuinam bonitatem.* Quibus verbis ſatis explicauit ordinē intentionis Dei exequentis, ſuppoſito ordine intētionis omnia in ſua mente diſponentis. Quare vtrunque ordinem ſic debemus philoſophari, vt Deus in interna mentis diſpoſitione (quæ ad ordinē intentionis pertinet) primo intenderit bonitatem ſuā: deinde Vniuerſum perfectum omnibus eſſendi gradibus ad naturalem perfectionē ſpectantibus: Tertio, ſingulos gradus, vt ſunt partes ipſius Vniuerſi, corpora inquam cœleſtia, quatuor elementa, & cætera, quę imediate ab ipſo erāt producenda. Porrò in ordine executionis primo inceperit à creatione Cœli, & terrę, quæ creauit immediate intendens ipſam Vniuerſi perfectionem, & ea mediante intendēs vltimate manifeſtationem diuinæ bonitatis.

D.Thom.

23 Ex quibus iam patet non ſolùm veritas noſtrę ſecundę aſſertionis, ſed etiā reſolutio totius controuerſiæ. Concludendum eſt enim Deum ad extra agentem omnia operari immediatè propter aliquem finem creatum: mediate verò & vltimate propter diuinam bonitatē. Quod non ſolùm verum eſt in diſpoſitione, & prouidentia rerum ſecundum eſſe naturale, ſed etiam ſecundum eſſe ſupernaturale. Nam quanuis ſecundū ordinem ſupernaturalis prouidentiæ, & diſpoſitionis, prima, & immediata ratio primi effectus (qui eſt hominum prædeſtinatio, & electio ad gloriam) ſit diuina bonitas (nulla enim alia datur ratio prędeſtinationis): tamen in ordine executionis ratio prima, & immediata primi effectus (qui eſt vocatio) non eſt diuina bonitas, ſed impij iuſtificatio: Deus enim exequens prædeſtinationis ordinem, vocat impium, vt eum iuſtificet: iuſtificat, vt glorificet: glorificat, vt in eo diuina bonitas manifeſtetur. Ita fit, vt immediatus finis Dei impium vocantis ſit illius iuſtificatio: iuſtificationis finis immediatus ſit glorificatio: huius immediatus finis ſit diuinę bonitatis manifeſtatio, vt ait D. Thomas 1. p. q. 19. art. 5. ad 3.

Colligitur totius cōtrouerſię concluſio.

D.Thom.

Argumenta Bellomontani ſupra §. 4. adducta facilè diluuntur. Ad primum reſpondendū eſt, & antecedens eſſe falſum, & conſequentiam eſſe inutilē. Primum iam oſtendimus ſupra q. 3. art. vnico num. 10. ad 2. in prima ſolutione: vbi diximus non ſolam diuinam bonitatem eſſe Deo rationem volendi: ſed etiam vnam rē creatam poſſe Deo eſſe rationem volendi aliam rem: nec oppoſitum docuiſſe aut D. Thomam, aut Doctores, qui in argumento citantur.

Solutio argumenta.

Conceſſo tamen antecedente in terminis, in quibus proponitur negari poteſt conſequentia. Cuius probatio claudicat in antecedente; nec enim eſt neceſſe, vt omnis finis moueat agentē motione, quæ ſit vera cauſſalitas finalis, vt late oſtenſum eſt ſupra. Vnde nec diuina bonitas, dum rationem finis exercet eam exercet, aut exercere poteſt, erga diuinam voluntatem, & intra illam, vt ibi diximus. Quare etiam ſi daremus vnam rem creatam eſſe non poſſe Deo rationem volendi aliam rem: nec mouere poſſe diuinam voluntatem ad agendum (quod tamen eſt falſum) adhuc vna res creata poteſt eſſe verus finis, ꝓpter quem Deus immediate operetur.

Ad ſecundum admittitur antecedēs: quia vt diximus, Deus omnia operatur vltimate propter ſuam bonitatem. Neganda tamen eſt conſequentia. Cuius probatio doctrinam falſam aſſumit, vt contra eundem Bellomontanum oſtendimus in dict. q. 1. loco citato. Solutio. 2.

25 Ad tertium negandum eſt eſſe pręter diuinam perfectionem Deum operari propter finem creatum, dummodo vltimate operetur propter ſe ipſum, vt diximus in primo argumento primę concluſionis. Solutio. 3.

§. 5.

Deum operari ad extra propter finem, cuius, & propter finem, cui.

76 Dubitatio CVm duplex ſit finis, *cuius*, & *cui*, merito inquiri poteſt, an Deus ad extra operetur gratia vtriuſq; finis?

Reſolutio. Reſpondendum eſt affirmatiue. Nam quod operetur propter finem, *cuius*, inde patet, quia Deus operatur propter

Probatio. D.Thom. ſuam bonitatem cõmunicandam, & manifeſtandam, vt docet D.Tho.1.p. q.44. art.4. Quæ actualis diuinę bonitatis cõmunicatio, vel ẽ quædã extrinſeca Dei perfectio (vt quidam male volunt) vel ſaltem eſt actus maximè decens diuinã bonitatem, & cum ea maximè congruens. Quæ congruentia eſt veluti quoddã bonum, cuius gratia Deus ad extra operatur. Similiter Deus creat ſingula bona particularia propter pulchritudinẽ vniuerſi. Hæc autem pulchritudo eſt quoddam bonum, quod Deus vniuerſo intendit. Simili modo Deus dat homini gratiam propter vltimum finem; nempe gloriam, quam tanquam vltimum bonũ intendit homini. Quare dubitari non poteſt Deum ad extra operari propter finem, *cuius*.

Quod verò etiam operetur propter finem, *cui*, manifeſte patet: intẽdit enim manifeſtationm ſuæ bonitatis, vt ipſe in ſuis creaturis glorificetur, vt bene ad-

Richard. uertit Richardus in 3. diſt. 26.] artic. 7.q. 2. in fine corporis. Vnde ipſe Deus eſt finis, *cui*, omnium ſuarum operationum ad extra; quia omnia operatur ꝓpter ſuam gloriam: & in hoc ſenſu proprie intelligitur illud pro verbiorũ ibi,

Prouerbia. *omnia propter ſemetipſum operatus eſt dominus.* Quin potius non ſolùm operatur ad extra propter ſeipſum tanquam finem, *cui*, vltimatum: ſed etiam propter aliquem finem, *cui*, creatum. Nam pulchritudinem vniuerſi ipſi vniuerſo intẽdit tanquam fini, cui vult tale bonum. Similiter quãdo homini largitur gratiã, & gloriam, vtrunque operatur propter hominem tanquam propter finem, cui, vt amico bona illa intendit.

§. 6.

Soluuntur argumenta initio propoſita.

27 1.Solutio. AD primum eorum, quæ initio articuli in contrarium adduximus, neganda eſt ſequela: quia non eſt neceſſe, vt Deus ab alio, quam à ſe ipſo ad agendũ

Apocalyp. moueatur: cum ipſe idem ſit α & ω, principiũ & finis, vt dicitur Apocalypſis cap. 1. primum enim principium efficiens, & finale eſt vnum ſecundum rem, & multa ſecundum rationem, vt aduertit D.

D.Thm. Thomas 1.p.q.44.art.4.ad 4. idem enim Deus vt eſt ſummum bonum, poteſt ſeipſum mouere, vt eſt primũ agens. Quare futile eſt argumentum, quo Ariſtoteles contra Anaxagorã inſurgit: ſupponit enim omne agens propter finem neceſſario moueri à principio alio realiter à ſe. Quod & ſi forte verum eſt in agente creato, non eſt tamen verum in increato; quia Deus poteſt à ſe ipſo moueri allicique ad agendũ; quia talis motus eſt pure, & ſimpliciter metaphoricus nullam in ſe includens cauſſalitatẽ, vt ad quartum dicemus.

Ad ſecundum dicendum eſt Deũ agere ad extra, & ꝓpter ſe, & propter alia: 28 Solutio.1.

propter ſe quidem, vltimate: proximè autem propter alia, vt §.4. diximus.

Ad primam impugnationẽ prioris partis negandum eſt cauſſam efficientem, & finalem non coincidere: oppoſitum enim probat illud Apocalypſis. *Ego ſum α & ω. principium & finis*, & docent Theologi cum D.Thoma 1. parte q.44.art.4.ad 4. Imò etiam hæc eſt ſententia Ariſtot. qui concedit formam ſubſtãtialem eſſe cauſſam efficientem generationis: quæ tamen teſte eodem Ariſtotele eſt generationis finis. Falſum eſt igitur Ariſtotelem vnquam docuiſſe finem, & efficiens nõ coincidere: nam in 2. Phyſicorũ cap. 7. ſolùm aſſeruit in generationibus cauſſam efficientem ſpecie diſtingui à forma genita, quæ eſt finis. Quod non intelligas materialiter, ſed formaliter, quia diuerſæ ſunt vtriuſque cauſſalitates.

Apocalyp. D.Thom. Ariſtot.

D.Thom. Ad ſecundam eiuſdem prioris partis impugnationem, reſpondet D.Thomas vbi ſupra in Deo dari prius, & poſteriꝰ ſecundum rationem, & in ordine ad noſtrum intelligendi modum: & ſubinde prius ſecũdum rationem eſſe Deum ſub ratione boni mouere ſeipſum ad agendum quam Deum aut agere, aut velle agere.

Porro impugnatio poſterioris partis facilè ſoluitur ex dictis §.4. cõſtat enim

Deum

Deum in ordine intentionis,& reſpectu ſuæ voluntatis à nullo alio à ſe poſſe primo,& immediate moueri, ſed à ſola ſua bonitate: mediate tamen poſſe moueri ab aliqua re creata: nam perfectio vniuerſi eſt Deo ratio volendi bona particularia,ex quibus integratur: & homo à Deo volitus eſt ratio, cur Deus illi velit intellectum, vt ſit homo: & manus, vt ea, quę neceſſaria ſunt intellectui,operetur,exD.Thoma 1.p.q.89.ar. 5.ad tertium& 1.contra gent.cap.86.& 87. At, quod in ordine intentionis eſt Deo ratio volēdi aliud,id in ordine executionis eſt finis, propter quē Deus ad extra operatur,vt diximus §.4.

D.Thom.

29 Ad tertium, quidam putant maiorē in vniuerſum eſſe negandam; quia axioma Ariſtotelis, ſicut non eſt vniuerſale in omnibus cauſſis,vt plerique putant: ita nonpoteſt vniuerſe intelligi de omni efficiente & fine. Quare apud iſtos axioma Ariſtotelicum non vniuerſe intelligi debet, ſed indefinite, ſeu non repugnāter: nec enim repugnat aliquas cauſſas eſſe ſibi inuicem cauſſas:& de facto in aliquibus reperitur hęc mutua cauſſalitas, vt idē Suarius aduertit diſp.27. ſect. 2. num. 2.

Solutio 3.

Ariſtot,

Alij putant axioma Ariſto. eſſe vniuerſaliter verum de cauſſis efficientibus, & finalibus inter ſe comparatis: ſi tamē id intelligatur quoad aliquod eſſe vel ſimpliciter,vel ſecundum quid. Vnde fatentur: finem ſemper cauſſare aliquod eſſe ſaltem ſecundum quid in omni efficiente, quia in eo cauſſat vel motionem, qua ad agendum mouetur,quādo eſt capax motionis: vel actionem, qua efficiens denominatur. Ita docuit Fonſeca in 5.Meta.c.2. q.16. ſect.3. conclusione 2. & 3. Apertius ſectione 4. ad ſecundum. Deus igitur ſuppoſita hac ſententia, vt eſt vltimus finis, licet non ſit cauſſa ſui; eſt tñ cauſſa ſuæ actionis ad extra. Cum verò Deus ab ea denominetur agens; vtique ſub hac denominatione, quæ eſt extrinſeca, poteſt ſuo modo dici cauſſatus à ſe ipſo.

Fonſeca.

Hæc poſterior ſolutio debet eſſe indubitata apud eos, qui volunt Deum ad extra operari actione vere, & mere tranſeunte, id eſt quę nō ſolùm productiuè,ſed etiam ſubiectiue eſt tranſiens recepta in creatura: hæc enim, vt in ſequēti articulo dicemus, vere cauſſatur à Deo, vt á fine. Cum igitur ab hac cōſtituatur, & denominetur actu agens, tanquam à forma extrinſeca: vtique Deus vt eſt agens, & in eſſe extrinſeco agentis vere dependet à ſe ipſo, vt eſt vltimus finis. Et hæc eſt ſolutio Suarij in dicto num.11.in ſecunda ſolutione,& ſatis explicat Fonſeca loco citato ſect. 4.ad 2. Non eſt tamen indubitata apud eos, qui putant actionem Dei ad extra non eſſe vere tranſeuntē, ſed immanētē trauſeūtemaūt ſolū virtute ratione effectus. Hac enim opinione ſuppoſita non apparet, quo modo Deus, vt eſt agens, dependeat à ſe ipſo,vt eſt vltimus finis, quo ad aliquod eſſe ſecūdum quid: nam ipſa actio,cum ſit idem cum diuina eſſētia, nec poteſt dare aliquod eſſe ſecundum quid,nec ab aliqua cauſſa finali dependere. Circa hanc difficultatem plura dicenda ſunt in ſequenti articulo: interim,qui illam opinionem probauerit, confugiat ad priorem ſolutionem,quæ facilis eſt,& expers omnis difficultatis. 31

Ad quartum argumentū facilis eſſet ſolutio, ſi vera foret opinio Soncinatis in 5.Metaphyſicę, q.2. in fine corporis, & ad tertium. vbi veram cauſſalitatem finis tribuit diuinæ bonitati erga voluntatem, &volitionem diuinam. Vnde agnoſcit bonitatem Dei Metaphorice mouere diuinam voluntatem, ad amorem tum eſſentiæ,tum creaturarum. Verum hanc opinionem non modo vt falſam, ſed vt omnino temerariā inferius reijciemus.

Solutio. 4.
Soncinas.

Quaread argumentū negandà eſt maior, ſi de cauſſalitate finis vniuerſe, & reſpectu cuiuſcunque agentis intelligatur: nam & ſi finis cauſſalitatem habet reſpectu agentis creati, eam tamen habere non poteſt reſpectu increati: Hoc enim à bonitate ſua trahitur per ſimplicem quandam allectionem liberam ab omni cauſſalitate,cauſſaliuè dependentia: & ſubinde abſque omni Metaphorica motione, vt ſupra oſtendimus, & inferius oſtendendum eſt diligentius. Nec hoc impedit, quo minùs Deus vere & proprie dicatur agere propter finem: nam cum propria finis cauſſalitas per ſe primo ſit poſita in eſſe id, cuius gratia aliquid fit: ad hoc autē ſatis ſit, quod agens ſuas actiones ordinet ad finem:

nem: & hoc autem Deo agenti ad extra veriſsime conueniat, ſiue agat actione mere tranſeunte, ſiue actione, quæ ſolũ productiue ſit tranſiens: fit, vt Deus vere poſsit agere propter finem; quanuis ab ipſo fine Metaphorica motione ſibi propria non moueatur. Quæ omnia colliges ex Fonſeca 5. Met. c. 2. q. 10. ſect. 4. §. *Videntur tamen hi Auctores*, Curſu Conimbricenſ. 2. Phyſicorum cap. 7. q. 21. art. 2. & 3. & q. 22. art. 2. ad primũ, & Suario in Metaphyſica diſp. 23. ſect. 9. num. 9. Quin potius ſi vniuerſe loquendum eſt de caſſalitate finali, non eſt neceſſe, vt agens ſuas actiones deſtinet, & dirigat ad cõſecutionem finis: ſed ſatis eſt, ſi rem volitam propter finem ordinet in ipſum finem. Ita inſinuat D. Thomas 1. p. q. 19. a. 1. ad 1. & aduertit Caiet. 1. p. q. 44. ar. 4. §. *Circa prædicta*, & ibi Bañes in 3. notabili, & expreſsius Valentia 1. p. diſput. 3. de Deo creatore q. 1. puncto 3. §. *pro huius dubij ſolutione*, & §. *Vnde ad ipſam rationem dubitandi in finem.* Vnde teſte Caietano communiter dicitur, Deũ agere propter finem, nõ ſui, ſed rerum, quas producit.

Fonſeca. *D. Thom.* *Caietan.* *Banhes.* *Valentia.*

32 Solutio 5. Ad quintum neganda eſt maior: quanuis enim agens creatum forte non poſsit agere propter finem, niſi à fine vera cauſſalitate moueatur ad agendũ: id tamen non eſt verũ in agente increato, vt ſupra oſtendimus, & aduertit Suarius vbi ſupra, aſsignatque hanc diſcriminis rationem; quia agens creatũ nõ poteſt aliquid operari, niſi prius realiter ſe ipſum moueat ad operandum: tũ volendo, & amando finem: tum etiam illum deſiderando, & conſecutionẽ eius intendendo, ac denique media eligendo ad illum conſequendum: quę omnia ſicut facere non poteſt ſine cauſſalitate efficiente, qua illos actus eliciat: ita nec ſine finali cauſſalitate, qua illos eliciat gratia finis, vt oſtendimus, dum de effectibus cauſſæ finalis diſputauimus. At Deus ſine vlla ſui mutatione, aut cauſſalitate poteſt velle, & amare rem aliquam, & ad illius productionem ſe ſe applicare. Ita fit vt finis propter quem agit, diuina in quam bonitas, poſsit finaliter influere in effectum à Deo productum, quanuis nullam cauſſalitatem veram finalem exerceat intra ipſum Deũ, qua illum moueat, aut ad volendum, aut ad operandũ. Quod in ſuperiorib⁹ ſæpe aduertimus.

Ad poſtremum reſpondetur primo negando maiorem; quia, vt diximus ad quartum, vt agens dicatur agere propter finem, non neceſſe eſt, vt actio eius ſit propter finem. Secundo neganda eſt minor, de qua in ſequẽti articulo latior erit ſermo. 33 Vltimi argumẽti ſolutio

ARTICVLVS II.

Vtrum actiones Dei ad extra ſint propter finem.

1 QVÆSTIO iſta eadem eſt cum illa, quæ inquirit an Deus, quatenùs eſt agens, habeat cauſſam finalem? Vt colliges ex Caietano 1. p. q. 44. art. 4. §. *Circa prædicta*, & aduertit Suarius in Metaphy. diſp. 23. ſect. 9. nu. 10. Nam ſi actio agentis habet cauſſam finalem, ita vt ipſa ſit propter finem: agens etiam, quatenùs eſt agens, finalẽ habebit cauſſam, ita vt in eſſe agentis dependeat à fine, tanquam à cauſſa talis eſſe. *Caietan.*

§. 1.

Quid dicendum ſit apud eos qui volunt Deum ad extra operari actione vere tranſeunte.

PRo reſolutione aduertendũ eſt cõtrouerſiam eſſe inter Theologos, an actio, qua Deus ad extra operatur, ſit vere & formaliter tranſiens? An verò ſit formaliter immanens, virtute tamen tranſiens? Quidam priorem amplectuntur partem, alij poſteriorẽ: nec deſunt, qui putent Deum interdum vno & interdum alio modo operari ad extra. Sed quoniam nõ eſt animus hoc loco examinare, quæ nam illarum verior ſit; Volui iuxta ſingulas quæſtionem ex explicare. 2 1. Aduertẽdum.

Aduertendum ſecundo fuiſſe nõnullos; qui voluerunt, Deum ad extra nihil operari niſi actione formaliter tranſeunte, receptaque in ipſa creatura. Ita Egidius de eſſe; & eſſentia q. 7. in prima via, & in 2. diſt. 1. q. 3. Thomas de Argẽtina in 2. d. 37. q. 1. art. 1. in principio, & in 2. d. 19. q. 1. art. 1. explicauit Aureol⁹ apud Capreolum in 2. d. 1. q. 2. ati. 2. Ochamus d. 43. q. 1, litera E. F. Gregorius in 2. 3 2. Aduertẽdum.

Egidij. *Argent.* *Aureol.* *Ocham.* *Gregor.*

Molina. in 2.d.1.q.6. Curſus Conimb.8.Phyſicorum cap.2.q.1.ar.3.Molina 1.p.q.25.ar.1.diſp.1.concluſione 3.& q.45.art.3.§. *Sententia hæc*, Suarius in Metaphyſi.diſp.20.ſect.5.num.36.& diſp.23.ſect.9.nu.12.Bellomontanus 1.p.diſp.102.cap.6.nu.20.& eſt inter recentiores communiſsima,quam ego puto eſſe longe probabiliorem.

4 Reſolutio iuxta quorũdam ſententiam. Hac ſuppoſita ſententia certiſsimũ eſt, omnem actionem Dei ad extra eſſe propter finem. Ponitur à Suario in Metaphyſica diſp.28.ſect.9.num.10.& 12. Valentia. Inſinuatur à Valentia ad primam part. diſp.3.de Deo creatore, q.1.puncto 3. in fine.

Probatur.1 Perſuadetur primò; quia ſuppoſita hac ſententia neceſſario fatendum eſt actionem ad extra eſſe aliquid creatũ: & cum habeat cauſſam efficientẽ (etenim actio aliquo modo fit ab agente) nõ poteſt non habere cauſſam finalem, ad quam ordinetur.

5 2.Probatur Deinde ex eo demonſtratur; quia finis propter quem Deus operatur, mouet Deum ad operandum, non quidem vt vera cauſſa finalis,ſed vt ratio finalis agendi, vt in ſuperioribus oſtendimus. Ergo Deus operationẽ ad extra ſimul cum effectu dirigit in finem: nec enim poteſt à fine præconcepto ad operandũ moueri, quin operationem dirigat in ipſum finem: ad hoc enim mouetur ad operandum à fine, vt propter ipſum operetur.Nec vlla aduerſus hanc reſolutionem excitari poteſt difficultas, ſi ſemel opinionem prædictã admittamus.

6 Hæc Reſolutio veriſsima eſt, ſiue dicas actionem iſtam tranſeuntẽ eſſe Deo rationem agendi, concurſumque, quo ſimul cum creatura in effectum concurrit: Siue id neges, & ſolùm cõcedas eſſe effectum, quo effectiue Deus concurrit ad effectum creaturæ. Pro cuius explicatione aduerte fuiſſe nonnullos, qui volunt Deum interdum aliqua operari actione mere tranſeunte: Deus enim ad effectum cauſſæ ſecundæ concurrit eadem met actione,qua ſecunda cauſſa ad eum concurrit: eadẽ enim calefactione cum igne calefacit lignum. Addunt tamen Deum illa actione operari, non tanquam actione: quaſi illa Deo ſit formaliter actio, qua operatur;ſed tanquã effectu,quo mediante effectiue concurrit ad producendum effectum creaturę. Ita vt actio illa tranſiens, v.g. calefactio,non ſit Deo agendi ratio, aut concurſus, quo formaliter concurrit (hic enim apud iſtos ponitur in Deo:) nec ſit actio reſpectu Dei,quanuis calor productus ſit ab eo: ſed ſolùm ſit effect⁹ quo mediante aliũ effectum efficit. Ita expreſſe docet Fonſeca in 3. Metaphy. cap.15.q.8.ſect.2.ad finem,& in 7. Metaphyſi.cap.8.q.3.ſect.3.litera D.F.& q.4.ſect.4.litera D. diſcedit igitur in duob⁹ ab opinione ſuperius explicata;quia non putat Deum ad extra omnia operari actione mere tranſeunte, ſed aliqua duntaxat: ea autem non operari tanquam ratione agendi concurſu ve formali: imò etiam nec tanquam formali actione,ſed ſolùm tanquam effectu. Explicauimus doctiſsimi viri opinionem, non vt eam probemus (eam enim alibi impugnauimus) ſed vt aduertam⁹ illas actiones tranſeũtes,eo etiã modo, quo à doctiſsimo viro admittuntur, & prout ſunt à Deo, eſſe propter finem. Nam præter argumenta ſuperius poſita (quę in hoc etiam ſenſu rem euincunt) vrget hæc demonſtratio; quia õnia, quæ De⁹ ad extra operatur, ſunt propter finem: ſiue Deus illa immediate ſe ſolo operetur,ſiuè mediante cauſſa ſecunda: nam Sapientię 16.generaliter dicitur Deum omnia propter ſe ipſum operari. Quare cum illæ actiones ſint veri effectus Dei, non poſſunt nõ fieri à Deo propter ipſummet Deum, tanquã propter finẽ.

§. 2.

Quid dicendum ſit,ſi Deus ad extra operetur actione immanente?

7 Aduertẽtia ad reſolutionem quęſtionis iuxta aliorum ſententiam. Maior difficultas eſt, ſi ſupponamus Deum agere ad extra actione, quæ ſecundum ſe ad creaturã non tranſeat, ſed in Deo maneat,tranſeunte ſolo effectu producto. Pro cuius reſolutione aduertendum eſt,dari celebrem opinionem, Deum ad extra nihil operari actione mere tranſeunte,ideſt, quæ & productiue, & ſubiectiue ſit trãſiens: ſed omnia operari actione, quæ licet productiue ſit tranſiens, nõ eſt tamen tranſiens ſubiectiue; quia in Deo manet, quæ opinio à ſuis Auctoribus non vno modo explicatur. Quidam volunt

lunt Deum ad extra omnia operari actione formaliter immanente, virtute tamen tranſeunte; quia omnia operatur per actum practicum diuini intellectus, & voluntatis, nimirum per intelligere, & velle practicum: quæ actio licet virtute ſit tranſiens; quia producit effectum tranſeuntem; formaliter tamē eſt immanens; quia eſt actus intellectus & voluntatis, à quibus potentijs non diſtinguūt potentiam actiuam, ſiue executiuam Dei. Opinio iſta celebris eſt inter Thomiſtas, imo indubitata apud recentiores eorum. Ita Capreolus in primo ſententiarum diſt, 27. quæſt. 1. art. 1. concluſio. prima, & in 2. diſt. 1. q. 2. art. 1. concluſio. 2. §. *Ex quibus patet*, & art. 3. ad. 6. & 15. Aureoli contra primā. Ferrarienſ. in 2. contra gentes cap. 18. Cumelius 1. parte, q. 25. artic. 1. q. vnica concl. 5. Banhes 1. parte, q. 45. artic. 2. concl. ſecunda: putat veriorem Caiet. prima p. q. 25. art. 1. §. *Ad cuius euidentiā.*

Capreolus. Ferrar. Cumel. Banhes. Caietan.

Conſentire videntur, qui volunt creationem actiue ſumptam eſſe diuinam voluntatem pro vt habet habitudinem rationis ad creaturam, quod ſentire videntur Albert. Mag. in 2. diſt. 1. art. 6. & de Coæuis q. 1. art. 2. & in 1. p. ſūmæ tractatu 6. q. 26. litera C. & tract. 13. q. 53. in principio, & poſt eum Baſſolius in 2. diſt. 1. q. 6. art. 1. non diſſentiūt Scotiſtę ſi diligentius expendantur, vt videre eſt apud Herreram in 2. diſp. 1. q. 11. notabili 3. cum Thomiſtis conſentit Fonſeca in 5. Metaphy. capit. 2. q. 5. ſect. 3. §. *tertium eſt*, & latius ibi q. 13. ſect. 2. poſt principium, & c. 15. q. 8. ſect. 3. ad finem, & lib. 7. Metaphy. cap. 8. q. 3. & 4. & poſt eum Valētia ad primam part. diſp. 3. de Deo creatore q. 1. puncto 3. §. *Quo circa non mihi.*

Alb. Mag. Baſſol. Herrera. Fonſeca. Valent.

9 Sententia Caiet.

Alij affirmant Deum ad extra agere operatione non quidem immanēte, ſed formaliter tranſeunte: eam tamen manere in Deo, nec diſtingui ab eſſentia diuina. Ita expreſſe Caietan. prima p. q. 25. art. primo §. *Ad cuius euidentiam ſcito*: vnde mirum eſt, quod pro priori ſententia communiter referatur: docet enim difertis verbis probabile eſſe apud D. Thomam potentiam actiuam Dei diſtingui ab intellectu, & voluntate, quanuis ſit executiua decreti ab intellectu, & voluntate conſtituti: hanc enim ſententiam D. Thomas eo loci ad quartum tanquam probabilem amplectitur. Ex quo infert admittendam eſſe actionem formaliter tranſeuntem mediam inter potētiam actiuam Dei, & effectum: nam cum admittatur potentia actiua media inter voluntatem & effectum; non poteſt (inquit Caietanus) non admitti actio media inter effectum & potentiam actiuā, quæ ſit vere ac formaliter trāſiens, cū non ſit actio aut diuini intellectus, aut voluntatis. Putat tamen Caietanus hāc actionem, quatenùs eſt actio, non exire ad creaturam, ſed manere in Deo: quod etiam docuit 1. p. q. 46. arti. 1. ad 9. & 10. in ea enim eſt ſententia, vt putet actionem formaliter tranſeuntē etiam in creatis non recipi in paſſo, ſed manere in agente. Intereſt autem maximè inter hanc Caietani ſententiam, & præcedentem, quanuis communiter ad hoc Doctores non aduertant. Quoniā in priori opinione inter velle Dei practicū, & effectum nulla mediat actio; quia ipſum velle diuinum eſt actio, à qua immediate emanat effectus, & ob id Deus dicitur agere ſola actione immanente: at in opinione Caietani inter velle Dei practicum & effectum mediat actio potentiæ actiuæ, quę eſt alia à voluntate & cum non ſit actio intellectus, & voluntatis, non poteſt dici immanens, ſed formaliter tranſiens, quanuis maneat in agente.

D. Thom. Caietan.

10 Hæc diximus, vt notum fieret diſcrimen inter vnam & alteram opinionem: quanuis ad noſtrum inſtitutum parum referat, an actio, qua Deus ad extra operatur, ſit immanens ad modum prioris opinionis; vel tranſiens, vt explicat Caietanus, Nam quæſtionis difficultas ſolùm eſt poſita in eo, quod ſupponitur actionem Dei manere in Deo, & identificari cum diuina eſſentia: hoc enim ſuppoſito dubitari poteſt, an talis actio vere ſit propter finem?

11 De quo non conuenit inter Theologos. Nam Caietanus 1. p. q. 44. art. 4. §. *Circa prædicta*, putat adhibēdam eſſe diſtinctionem: quoniam actio iſta, vel ſumitur materialiter quantum ad rem, quæ eſt actio, vel formaliter ſecundum rationem actionis. Si ſumatur materialiter, nullum habet finem: bene tamen ſi ſumatur formaliter. Primum probat; quia

Caietan.

quia actio illa quantū ad id, quod eſt, eſt diuina eſſentia: manet enim in Deo. Poſterius cōfirmat, quoniā cùm Deus agat propter finē, vt iam eſt conſtitutū, vtiq; actio, qua agit, quatenus actio eſt, habebit finē. Accedit, quoniā finis eſt cauſſa cauſſarū. Erit igitur cauſſa cauſſalitatis cauſſæ agentis: & per conſequens erit finis actionis, quę eſt agētis cauſſalitas. Itaq; apud Caietanū Deus agens ad extra non ſolùm habet finē effectorū, quæ producit, ſed etiā ſuę actionis. Quare habebit finem ſui ipſius, non abſolute, ſed quatenus eſt agens. Hāc Caietani ſententiā Bañes 1. p. in d. ar. 4. §. *Pro ſolutione huius dubij*, putat magis eſſe conſentaneā veritati, & doctrinę D. Thomę. Additq; actionem Dei tunc accipi formaliter, vt eſt actio, cū accipiť ꝓ reſpectu ratiōis ad creaturā productam: nam actio diuina (vt ait) ſumpta formaliter intrinſece includit illum reſpectum rationis: quāuis non conſtituat actionem diuinam in ratione actionis.

Bañes.

12 Caietani ſententiā plures Thomiſtarū teſte Suario plane rejiciunt: eā tāquā falſiſsimam reijcit Valētia ad 1. p. diſp. 3. de Deo creatore q. 1. puncto. 3. §. *Pro huius dubij ſolutione*, & §. *Quo circa non mibi.* Et eſſe reijciendā, ſi actio Dei manet in Deo, affirmat Suar. in Meta. diſp. 23. ſect. 9. nu. 11. & Bañes facile concedit eā diſplicere poſſe. Fundamentū Valentiæ inde ſumitur; quia actio formaliter ſumpta nō minùs eſt idem realiter, & formaliter cū diuina eſſentia, quā ſit quatenus eſt res. Suarius verò ita arguit: quoniā, vel actio Dei, vt eſt actio, addit aliquid rei ipſi Deo, vel nihil: ſi addit, nō poteſt eſſe in Deo, quia nihil reale poteſt de nouo aduenire Deo: ſi nihil: vtiq; vt ſic, nō poteſt habere finē. Siquis dicat (inquit Suar.) actionē Dei formaliter addere reſpectū rationis (quæ fuit ſentētia Bañes) obijcit primo; quia inde ſequiť opinionē Caietani coincidere cū opinione Soncinatis, de qua in art. 4. Deinde ſequitur amorē Dei, vt libere terminatū ad creaturas habere cauſſam finalē; quia in illa terminatione libera dať identitas realis cum eſſentia diuina, & modus ſiue reſpectus rationis. cōſequēs tamen non eſt admittendum.

Valent.

Fundamentū Valentię contra ſententiam Caietani

13 Ego puto opinionē Caietani eſſe probandam, ſi actio Dei ad extra manet in ipſo Deo ſicut ſupponim⁹. Pro explicatione præmittendū eſt primo diuinam actionē ſecūdum totum id quod intrinſece dicit, includere actū diuinę potentiæ (ſiue ille ſit diſtinct⁹ ab actu diuinæ voluntatis, ſiue idem ſit cū eo) & rationem formalem, qua actus ille per ſe 1. conſtituitur in ratione cōpleta actiōis. Si vero quęras per quidnā diuinus ille actus per ſe primo reponatur in eſſe actionis? Reſpondendū eſt primū nō cōſtitui in tali eſſe per reſpectum rationis ad rem productam; quia talis rationis reſpectus poſterior eſt ipſa actione, vt eſt actio, cū in ea iam cōpleta fundetur. Deinde nō cōſtituitur per aliquid reale ſuperadditū eidem actui. Tū quia actio creata, quatenus eſt actio, nihil reale ſuperaddit actui potentiæ actiuæ. Tum etiam: quia nihil reale ſuperadditum Deo vllus vnquam Theologorum agnouit. Conſtituitur igitur per ſe primo in eſſe completo actionis, vt actio eſt; quia eſt in actuali concurſu faciēdi id, quod ad extra fit: ita vt actus potentiæ actiuę Dei ex eo formaliter, & cōplete ſit actio quod actu concurrit ad effectū ad extra & ad illū terminatur. Porro actū illū eſſe in actuali concurſu operādi rē ad extra, nihil eſt aliud, quam quidā modus ſe habendi ad rem, quę extra fit, vt modo ſupponimus. Inde inferes actionem, vt eſt formaliter actio, ſupaddere ſupra actū potentiæ actiuæ Dei modum quendā ſe habendi ad rem productā: quē nōnulli vocant cauſſalitatē Dei agentis, ſiue (qđ idem eſt) rationē agendi, vt Fonſ. 5. Metaph. c. 2. q. 13. ſect. 3. rat. 4. & ſect. 4. ad 2. & q 18. ſect. 3. & clari⁹ atq; latius in 7. Meta. c. 8. q. 4. ſect. 5. cōcl. 8. & 9. Nec lōge à mente Caiet. 1. p. q. 45. ar. 4. §. *Circa prædicta*: vbi actionē, ꝓut manet in agēte appellat cauſſalitatem rationem vè agendi ipſius. Hæc omnia ſupponim⁹ tanquam probabilia, de illis alibi copioſius acturi: modo ſatis ſit actionem diuinam formaliter, & complete ſumptam in hoc dicendi modo eſſe ipſum actum potentiæ actiuæ non abſolutè, ſed prout, ita ſe habet ad rem, quæ extra fit: ſiue, (& in idem recidit) quatenus eſt in actuali concurſu faciendi rem; & inde eſt, vt actio diuina dicat actum ſecundum potentiæ actiuæ, prout eſt ſub ratione agendi cauſſa-

Primū præmiſsū ad explicationē ſententiæ Caietan.

Fonſeca.

Caietan.

cauſſalitate vè, quę cauſſalitas ab ipſo actu noſtrò intelligendi modo diſtinguitur, tanquam modus ſe habendi à re, quæ ita ſe habet. Vide Fonſecam in 7. Metaph.cap.8.q. 4. ſectione 5. litera O. Exemplis res fiet euidentior. Nam apud eos, qui potentiam actiuam Dei non diſtinguũt ab intellectu & volũtate, actio, qua Deus extra operatur, eſt ipſũ diuinum velle non abſolutè, ſed prout in actu exercito eſt practicum, id eſt, prout eſt in actuali concurſu faciendi rem ad extra. Etenim diuinum velle ſi abſolutè conſideretur, eſt actus voluntatis prout eſt potentia appetitiua, quæ vt ſic, ſolùm dicit ſimplicem inclinationem ad obiectum, vel decretum, quod obiectum externe fiat. At prout eſt velle practicum, & prout ſe habet in actuali concurſu faciendi, eſt actus potentię actiuę: quæ potentia actiua eſt diuina voluntas nõ abſolutè, ſed prout eſt diuina potentia practica efficaxque ad operandum ad extra. Cuius actus eſt velle diuinum, vt eſt in actuali concurſu operandi.

14 Porro ſi velis potentiam actiuã Dei diſtinguì ab intellectu, & voluntate (quę eſt opinio plurimorũ) tunc actio diuina formaliter nõ erit ipſum velle diuinum, ſed actus quidã noſtro intelligẽdi more ab eo diſtinct⁹: quæ actio prout eſt ſub cauſſalitate effectiua, & ſub ratione agẽdi, dicit̃ actio formaliter, & complete. Ipſa aũt ratio agendi ſiue cauſſalitas ſuperaddita actui tanquã modus ſe habẽdi, idẽtificat̃ tã realiter, quã formaliter, tũ cũ ipſo actu potẽtię actiuæ, tum cum ipſa potentia actiua, tũ deniq; cũ diuina eſſentia: diſtinguit̃ tñ ab illis ſolo noſtro modo intelligẽdi. Quæ õnia ſupponim⁹ cum Caietan. & cum Fonſeca locis cita.

15 Secũdo prę mittendũ eſt actionẽ diuinã etiã formaliter ſumptã (ſiue ſit velle Diuinũ, ſiue actus ab eo diſtinctus) ſecũdũ id, qđ eſt, eſſe æternã, virtute tñ terminatiue noſtro intelligendi modo eſſe tẽporalẽ. Late id oſtendit Fonſeca. in 7. Metap.c.8.q.4.ſect.5.cõcl.10.& 11. Quę doctrina aſſerẽda eſt ab ijs qui volũt actionẽ Dei ad extra manere in Deo. Hac opinione ſuppoſita nõ põt negari actionẽ illã eſſe æternã, quaten⁹ dicit actũ potentiæ actiuæ Dei: act⁹ enim ille identificat̃ cũ diuina eſſentia. Idẽ dicendũ eſt, ſi

2. præmiſſũ ad explicandam Caietani ſententiã Fonſeca.

actio ſumat̃ formaliter pro modo ſe habendi, quẽ ſuper addit; quia modus iſte (quẽ cauſſalitatẽ appellam⁹) realiter, & formaliter identificat̃ cũ eſſentia. Quare ſecundũ id qđ eſt, eſt æternus. Confirmat̃ ex Aug. 16. de Ciui. Dei c. 6. vbi fatet̃ actionẽ Dei eſſe ęternã. Quòd verò talis actio etiã ſumpta formaliter virtute ſit tẽporalis ꝓbat Fõſeca loco cit. litera, D. actio enim illa ita cauſſat effecta Dei tẽporalia, ac ſi illa eſſet formaliter temporalis. Quod etiã ſit temporalis terminatiue, probat Fõſec. vbi ſup. cõcl. 11. litera L. quia actio illa æterna nõ ab æterno terminata eſt ad effectũ, ſed in tẽpore: vnde ex Aug. vbi ſup. illa actio ſempiterna manẽs, tẽporaliter operatur. Nec implicat actionẽ Dei eſſe ab æterno, & effectũ eſſe in tẽpore, vt oſtendit Alber. Mag. in lib. Dionyſij de Cœleſti Hierarchia c.4. & D.Tho. 1.p.q.46.ar.1. ad 9. & 10. Quod breuiter poteſt explicari; quia actio illa ſecundum ſe ęterna nõ fuit ab æterno definita, vt ab æterno eſſet completa, & terminata, ſed in tẽpore. Igitur illa actio fuit ab æterno ſub rõe formali actionis (quia potẽtia actiua Dei nũquã potuit eſſe in potentia ad ſuũ actum, ſed ſemper fuit cũ illo) at tñ ille actus in ſe ęternus ab ęterno fuit terminatiue temporalis, quia ab ęterno decretũ fuit, vt vis illa ęterna nõ eſſet incõpletione pro ductione vè exercita effectus, niſi in tali tẽpore, vt explicat Auguſt. loc. cit. & Caietan. 1.p.q.46.ar.1. Inde infert̃ actionẽ illã noſtro intelligẽdi modo habere cõpletionẽ temporalem; quia illam cauſſalitatem, & actualem modum ſe habendi non concipimus, niſi in tempore. Vide Fonſecam vbi ſupra litera P. Pręmittendũ 3. actionẽ diuinam, prout ad extra terminatur ad creaturas, eſſe liberã quia potuit Deus nolle ſe cõmunicare. Quod cum ſit de fide, negari nõ poteſt.

Auguſt. *Fonſeca.* *Albertus Mag.* *Dionyſ.* *D.Thom.* *Auguſt.* *Caietan.* 3. pręmiſſ.

Ex his patet explicatio & confirmatio opinionis Caietani. Nam actio diuina, quãuis ſecũdũ id qđ eſt, ſit æterna, & ideo, vt ſic, careat cauſſa finali: tñ ſub ratione formali actiõis, ꝓut ille act⁹ ętern⁹, (v.g. velle diuinũ) ſubeſt modo ſe habẽdi in actuali cõcurſu faciẽdi rẽ extra, terminatiue eſt tẽporalis, & libera. Et ſubinde terminata dicet̃ ſecundũ Cõſiliũ volũtatis diuinæ, iuxta Paulũ ad Epheſios 1. Cur igitur negabim⁹ actionẽ 16

Defendit ſentẽtiã Caietani. *Paulus ad Epheſ.*

illã

illã formaliter ſumptã ſecundũ illã liberã terminationẽ ad creaturas pendere à diuina bonitate, tãquã à cauſſa finali? Ita vt dicam⁹ bonitatem diuinã vere finalizaſſe terminationẽ talis actionis. Itaq; bonitas diuina nõ eſt cauſſa finalis volendi creaturas, quatenùs volitio dicit decretũ, & definitionem ꝓducendi (ita enim ſolũ cõcurrit, vt ratio volendi) eſt tñ cauſſa finalis ipſius actus, qui eſt formalis actio, non ſecundum id qđ
71 Soluitur fũdamentũ Valentiæ. eſt, ſed quoad terminationem actualem duntaxat. Hæc ſubcenſura.

Quæ verò in contrariũ adducuntur, facile ſolui poſſunt. Ad fundamentũ Valentiæ reſpõdetur illã identificationem nõ tollere, quin act⁹ ille, vt eſt ſub explicato modo ſe habendi (.i. vt eſt in actuali cõcurſu faciendi) ſit terminatiue temporalis, & liber: & ſubinde aptus, vt qua
18 tenus eſt temporaliter terminabilis, & liber, poſſit à bonitate diuina finalizari.

Ad fundamentum Suarij dicim⁹, formalitatem actionis diuinæ ad extra nec eſſe relationem ratiõis (hęc enim eſt q̃d poſterius ipſa actione) nec eſſe aliquid rei ſup additũ: ſed eſſe modũ quendã ſe habendi, vt Fõſeca nõ ſine probabilitate contendit. Cuius ſententia de cauſſalitate efficiente ponenda in agẽte quãuis nõ admodũ ſit probabilis in agentib⁹ creatis, admittenda tñ eſt ab ijs, qui volũnt Deũ ad extra operari actione in Deo manente: in hac enim opinione nõ poſſunt nõ admitti cauſſalitates efficiẽtes in ipſo Deo, ſecundũ ſe æternę, terminatiuę tẽporales, & liberę; & ſubinde in ſua terminatione pendẽtes à bonitate diuina, tanquã à cauſſa finali illi⁹ terminationis: nec enim neceſſaria eſt realis diſtinctio inter finẽ, & operationẽ agentis: ſed ſatis eſt diſtinctio rationis, vt bene aduertit Bañes loco cit. Et hæc dicta ſint de actione Dei ad extra.

ARTICVLVS III.

An actus notionales, qui ſunt ad intra, ſint propter finem.

1 Actus notionalis apud Theologos dicitur, qui ſignificat originẽ perſonę diuinę ab alia perſona: vt pa-
D.Thom. tet ex *D.*Thoma 1.p.q.41.ar.1. Cum verò duplex ſit origo in diuinis: vna, qua filius originatur à Patre: altera, qua Spiritus Sanctus à Patre & filio procedit duplex datur in diuinis actus notionalis; gneratio inquam, qua ſignificatur origo Filij à Patre: & proceſsio, qua exprimitur origo Spiritus Sancti à Patre & filio. Iã patet ſenſus quæſtionis: idẽ enim eſt inquirere, an act⁹ notionales in diuinis ſint ꝓpter finẽ? & inquirere, an Pater generet Filium, & cum Filio ꝓducat Spiritum Sanctum alicuius finis gratia? Reſolutio. Probatur 1. ex D.Tho.

Reſolutio abſq; vlla controuerſia eſt negatiua, & apud omnes indubitata. Primo, quia *De⁹* nec eſt, nec eſſe poteſt propter aliquem finẽ, ex *D.*Thom.1.p.q.41. ar.2. ad 3. nam cum eſſentialiter ſit ſuũ eſſe, eſt omnino incauſſatus. Sed quælibet perſona producta eſt Deus. Ergo nulla perſona producta eſt, aut eſſe poteſt propter aliquẽ finẽ. Igitur nec Pater generat filiũ propter finẽ, nec cũ Filio propter finẽ producit Spiritũ *Sãctũ*. 3 2.Probatur.

Deinde, vbi datur cauſſa finalis, ibi detur neceſſe eſt cauſſa efficiens, iuxta receptam Philoſophiam, de qua Curſ. Conimb. 2. Phyſicorũ cap.7.q.9.ar.2. ad finem. In diuinis autẽ ad intra nulla datur cauſſa efficiens; quia nec filius fact⁹ eſt, nec Spiri⁹ Sãct⁹, vt fides docet in Symbolo Athanaſij; ergo in diuinis ad intra nullus poteſt dari finis finalizãs aut perſonas diuinas, aut actus notionales, quibus producuntur.

Poſtremo id oſtenditur de ſingulis actibus notionalib⁹. Nã, quod generatio 4 Vltimo probatur.
Filij nõ ſit à Patre gratia alicuius finis, inde probari poteſt; quia ea, quę ſũt propter finem, ſunt à voluntate, tanquam à principio. Voluntas enim mota à voluntate finis operatur ea, quæ ſunt ad finẽ. At Pater diuinus licet generet Filiũ voluntate concomitante: non tñ illũ generat voluntate principiante, vt oẽs Theologi agnoſcunt cũ D.Thom.1.p. q.41.a. D.Thom.
2. Quod verò nec proceſsio Spiritus Sãcti ſit propter finem; inde patet: quoniã & ſi Spiritus Sanctus procedit à voluntate vt principio: procedit tñ ab illa, vt natura eſt ex *D.*Tho. in d.ar.2. ad 3. Quæ producit, nõ vt allecta, & mota à bonitate, amoreq; eſſentiæ (ſine quo non datur finalis cauſſalitas) ſed vt fœcũdata amore ipſius bonitatis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus immanentes in diuinis ſint propter ſinem?

1 ACTVS immanentes hoc loco illos appellamus,qui ſunt actus vitę;aut ſenſitiuæ ,aut intellectiuæ : quales ſunt oēs, & ſolæ actiones potentię cognoſcentis,& appetentis:ſiue illæ immateriales ſint,& incorporeæ, vt intellectio & volitio : ſiue corporeę & materiales, vt viſio,auditio,& oēs operationes appetit⁹ ſenſitiui.Dicunť aūt immanētes; quia& ſecundū ſe,& ſecundū ſuos terminos manēt intra potentiā operantē. Itá fit, vt actus immanentes in Deo dicanť actus intellectus,& volūtatis, quatenus formaliter ſunt tales: intellectio inquā, quatenus formaliter eſt intellectio , & volitio quatenus formaliter eſt volitio: quā reduplicationē ideo adiūgim⁹;quia hi actus accipi poſsūt,quaten⁹ ſunt practici.& quatenus ſunt actus potētię actiuę:quomodo & ſi formaliter ſunt actus immanētes ſunt tñ virtualiter tranſeuntes: de quibus,vt ſic iam egimus ar.2.

§. 1.

Refertur opinio affirmatiua Soncinatis.

2 Sententia Soncinatis. QVanuis nullus ſit,qui dicat cauſſalitatem finalē exerceri circa actus intellectus diuini: non deſunt,qui affirment in actibus diuinę voluntatis reperiri verā, & propriā cauſſalitatē finis. Ita docuit Soncinas in 5. Metap.q.1.in fine corporis & ad tertiū: quo in loco hāc cauſſalitatē vere, & ꝓprie agnoſcit nō modo circa actus liberos diuinæ voluntatis,qui circa creaturas verſantur: ſed etiam circa actum dilectionis,qua Deus ſeipſum diligit , qui actus in Deo eſt neceſſarius.

3 Primū fundamētū pręcedētis ſententiæ. Hāc ſententiā ex eo principaliter cōfirmat ; quia vera , & ꝓpria cauſſalitas finalis poſita eſt in motione metaphorica voluntatis à bonitate obiecti.Sed bonitas diuinæ eſſētię verè, & proprie mouet diuinā voluntatē motione metaphorica, tū ad amorē ſui, tū ad amorē creaturarū.Ergo bonitas diuinæ eſſentiæ verā cauſſalitatem finalē exercet circa actus diuinæ voluntatis, ſiue ad eſſentiā, ſiue ad creaturas terminenť.Maior cōtinet propriā ipſius Soncinatis ſententiā circa cauſſalitatē cauſſæ finalis. Minorem tanquam notam ſupponit. Probari poteſt, tum auctoritate Boetij lib. 3.de Conſolatione proſſa 3.dum ait: *Diuinam bonitatē pepuliſſe Deū, vt res externas operaretur.* At cum nec mouerit , nec pepulerit realiter,vt patet:vtiq;pepulit,& mouit metaphoricè. Tum etiam ex D. Thom.1.p.q. 19. ar.1. ad 3. & ar.2. ad 2. vbi expreſſe fatetur diuinam bonitatē, mouere voluntatem Dei. *Boetius.* *D.Thom.*

4 2.Fundamentum. Deinde ex mente eiuſdē Soncinatis ſic arguiť:Deus tā ſeipſū,quā creaturas amat ꝓpter bonitatē ſuā, vt patet. ErgoDeus ſe ipſum,& creaturas amat propter finē.Probať conſequentia; quia amare propter aliud idem eſt,quod amare gratia illius. Tertio effectus Dei,vt ſunt à Deo , habent cauſſam finalem, vt patet : ſed cauſſa finalis nō poteſt exercere ſuā cauſſalitatē in effectū,niſi cauſſalitate ſua moueat agens ad agendū. Ergo eadem cauſſa finalis , quæ exercet ſuā cauſſalitatem in effectus Dei ad extra, eam etiam exercebit in actū voluntatis diuinæ, vt vellit agere. Tertium

5 Quartum Quarto,quod agenti volūtario eſt ratio operandi,eſt etiā cauſſa volendi.ſed in Deo dať ratio operandi res;quia ex Aug. lib. 83. quæſtionū non eſt dicendū Deū irrationabiliter cōdidiſſe ea , quæ cōdidit.Ergo inDeo dať cauſſa volendi. *August.*

Vltimum Poſtremo, ſi volūtas Dei nullā habet cauſſam ſuę voluntatis, nihil à Deo factū habebit cauſā,niſi ſimplicē Dei volūtatem,ac beneplacitū;qđ eſt falſū.Falſitas cōſequentis patet;quia ſcientię inquirūt cauſſas rerū, q̄ ſunt factæ à Deo. Sequela probatur:quoniā ea , quæ fiunt à volente,ſi propter nullā cauſſam fiunt, pendent ex ſola ſimplici volūtate.Ergo ſi voluntas Dei nullam cauſſam habet; omnia, quæ á Deo fiunt , nullam aliam cauſſam habebunt,niſi voluntatemDei.

Hęc ꝓ ſententia Sōcinatis adduxim⁹ Nec deerit,qui dicat eā eſſe verā, ſi ſermo ſit de cauſſa finali ſecundū noſtrū intelligendi modū;non tñ ſecundū realem cauſſalitatem. Et pro ſe forte citabit Ferrar. 1.contra gent. c.87. vbi fatetur diuinā bonitatē ſecundū noſtrū modū intelligendi eſſe cauſſam diuinę volūtatis; non tamen realem cauſſalitatem.

§. 2.

Aſſeritur pars negatiua.

OPinio iſta Sōcinatis nō modo eſt falſa, ſed etiam temeraria,quatenus aſſerit actum diuinæ voluntatis habere cauſſam finalem, ipſam ſcilicet diuinam bonitatem:ita vt Deus moueatur ab ea,tanquam à vera cauſſa finali,

li, tum ad diligendũ ſe; tum ad volẽdum creaturas. Soncinatẽ in hoc incõſiderate fuiſſe locutũ meritò affirmat Curſus Conimb. 2. Phyſi. cap. 7. q. 21. ar. 2. cõcl. 2. in fine. Eius opinionẽ eſſe omni ratione improbabilẽ aſſerit Suar. in Metaph. diſp. 23. ſect. 9. n. 3. in princ. & num. 4. ad finẽ. Contra eandem docuit Fonſeca 5. Metaph. c. 2. q. 10. ſect. 2. ad finẽ, & ſect. 4. pag. 142. Molin. 1. p. q. 19. ar. 5. & õnes interpretes D. Thom. ibi. Quin potius contra eandẽ docẽt õnes Theologi, dũ vno conſenſu generaliter negant dari aliquam cauſſam voluntatis diuinę: ita docuit D. Thom. 1. p. q. 19. ar. 5. vbi omnes interpretes, idem D. Thom. 1. cõtra gent. cap. 87. vbi Ferrar. Alexander etiã Alenſis 1. p. q. 35. ar. 3. Quæ vniuerſalis negatio comprehendit etiam cauſſam finalẽ, cum illa vere ſit cauſſa. Vnde D. Thomas ex illa generali doctrina cõcludit, *Deum non velle hoc propter hoc*, ideſt nõ velle hoc, quia vult hoc, tanquam finem: quaſi ideo velit ſe ipſum, & creaturas; quia vult ſuam bonitatẽ. Poſſumus etiã contra Soncinatem adducere Auguſtinũ in lib. 83. quęſtionũ q. 28. vbi ait; *Non eſſe quærendam cauſſam, quare Deus voluerit creare mundum.* Quę verba euidenter negant dari cauſſam finalem diuinæ voluntatis, qua voluit mundũ creare. Etenim non negat Auguſt. non eſſe quęrendam cauſſam creationis mũdi; quia eam expreſſe admittit 5. de Ciuit. Dei c. 21. ſed ſolũ negat eſſe quęrendã cauſſam ipſius actus: quo voluit mundũ creare; quia talis actus in ſe, ſuaq; entitate nullã cauſſam habet, aut habere poteſt.

Fonſeca. Molina. D. Thom. D. Thom. Auguſtin.

Quã reſolutionẽ inde videt̃ Aug. confirmare; quia cauſſa finalis virtute eſt efficiẽs: quaſi ita argumẽtet̃; nulla res poteſt habere cauſsã finalẽ, niſi etiã habeat cauſsã efficientẽ: quã Philoſophiam eſſe receptã docet Curſ. Conimb. 2. Phy. c. 7. q. 9. ar. 2. ad finẽ, & tanquã notiſsimã ſupponit Suar. in Metaphy. diſp. 12. ſect. 3. n. 5. & diſp. 23. ſect. 9. nu. 3. ſed act⁹ diuinæ voluntatis non poteſt habere cauſsã efficientem, cum ſit ens increatũ: ergo nec poteſt habere cauſſam finalem.

Deinde; actus diuinæ voluntatis ſiue ſumatur, vt terminat̃ ad diuinã eſſentiã, ſiue, vt terminat̃ ad creaturas; cũ ſit idẽ realiter cũ diuina eſſentia, eſt ens increatũ. Ergo eſt ẽs õni rõe incauſſatũ, hoc eſt expers õnis dependentię cauſſalis. 9

TertioDiuina bonitas eſt idẽ cũ actu diuinæ volũtatis, vt patet. Ergo nullam cauſſalitatẽ poteſt exercere erga talem actũ; quia cauſſa debet diſtingui ab effectu: quod maximè verũ eſt in cauſſa efficiente, & finali, quæ ſunt cauſſę extrinſecæ. Hac rõe vtitur D. Tho. 1. cõtra gent. c. 87. & ibi Ferrar. qua euidẽter demõſtrat̃ actum diuinę volũtatis nullo modo habere poſſe ad intra aliquam cauſſam.

Poſtremo; quãdo finis exercet cauſſalitatẽ in volitionẽ mediorũ; volitio finis eſt act⁹ diſtinct⁹ à volitione medij; quia tũc volitio medij cauſſatur à volitione finis. Ergo vbi finis, & mediũ vno actu ſũt volita, finis nõ poteſt exercere ſuã cauſſalitatẽ in volitionẽ medij: ſed bonitas diuina vno, & eodẽ actu eſt volita cũ diuina eſſentia, & cũ creaturis; quia Deus vno actu vult bonitatem ſuã, & ſe ipſum & creaturas, ex D. Tho. 1. p. q. 19. ar. 5. & 1. cõtra gent. c. 87. Ergo bonitas diuina nullam poteſt exercere cauſſalitatem finalem in actum diuinæ voluntatis. D. Thom.

Hęc reſolutio adeo eſt vera, vt nec noſtro intelligẽdi modo bonitas diuina vllã exerceat cauſſalitatẽ in diuinã volũtatẽ: quidquid oppoſitũ inſinuare videat̃ Ferrar. vbi ſupra: talis enim intelligẽdi mod⁹ eſſet falſus. Quomodo aũt Ferrar. doctrina intelligi debeat explicat Suar. in d. diſp. 23. ſect. 9. nu. 3. quem vide. Ferrar.

§. 3.

Vtrum in Deo admitti debeat ratio volendi ea, quæ vult.

Aduertendũ eſt differre plurimũ inter eſſe rationẽ volendi, & volendi cauſſam, vt aduertit D. Tho. 1. cõtra gent. c. 86. & 87. & vtrobiq; Ferrar. Nã cauſſa ſemper ſignificat quid diuerſum à cauſſato: quã tñ diuerſitatẽ ratiò nõ importat, vt patet in diuinis attributis: poteſt enim vnũ attributũ eſſe ratio alterius, nõ tñ cauſſa: nullus enim dixit ĩmutabilitatẽ in Deo eſſe cauſsã ęternitatis, cum tñ õnes concedãt eã eſſe rationem per quã æternitas Deo cõuenit; vnde æternitas ꝑimutabilitatẽ demõſtrat̃ in Deo, vt doceri ſolet 1. p. q. 10. a. 2. & 3. Ita fit, vt act⁹ diuinę volũtatis, quãuis nõ habeat diuinã bonitatẽ ꝓ cauſſa finali, eam tñ habeat pro finali ratione: nã bonitas diuina (quę eſt omniũ finis) quanuis nõ ſit Deo cauſſa volendi creaturas 10 D. Thom. Ferrarien

turas, eſt tamen ratio volendi eas:ideo enim eas vult, vt in illis oſtendat ſuæ bonitatis communicationem.

11 Solutio. Dubitari poteſt, an ſola bonitas diuina ſit Deo ratio volẽdi aliquod obiectum, an verò volitio vnius rei creatę poſsit Deo dici ratio volendi aliã? v.g. vtrum volitio dandi ſanitatem Petro ſit ratio volendi illi medicinam, qua conſequatur ſanitatem? Negat Bellomontanus ad 1.2.diſp.4.cap.1. & 2. & diſp. 82. cap.2. num. 7. vbi admittit volitionem bonitatis diuinæ eſſe Deo rationẽ volẽdi creaturas, tam in generali, quàm in particulari:negat tamẽ volitionẽ vnius creaturæ eſſe Deo rationem volendi aliam. Vnde cõcludit Deum velle, vt vna creatura ordinetur ad aliam:non tamẽ vnam propter aliam tanquam propter rationem volẽdi. Pro hac ſententia allegat *D.Thom.* D.Thomam 1. p. q.19. artic.1. ad tertium, & art.2. ad 2.& art.5. & primo *Alenſis.* contra gent.cap.86. & 87. Alenſ. 1.p.q. *Henricus.* 28. memb.3.ar.3.& q.35.m. 3. Henricũ *Driedo.* quodlib.4.q.19.litera O. Driedonem de concordia liberi arbitrij 3.p,cap.4.fol. 22.pag.1.

12 Oppoſita ſẽtentia defenditur, Oppoſitam ſententiam contra Bellomontanum defendimus ſupra quæſtio. 3.art.vnico num.19.ad ſecundum, quam eandẽ nunc probamus, & ſtatuimus nõ ſolùm diuinam bonitatẽ eſſe poſſe Deo rationem volendi creaturas, v.g. vniuerſum: ſed etiam vnam creaturam à Deo volitam poſſe eſſe Deo rationem volẽdi aliam, v.g. volitionem abundantiæ frumenti poſſe Deo eſſe rationẽ volẽdi pluuiã: ita vt velit pluuiam propter frumẽ- *Caietan.* tum. Quę eſt ſẽtẽtia Caietani 1.p.q.19. ar. 5. vbi cæteri interpretes. Durandus *Corduba.* etiam ita ſentit in 1.diſt.41.q. 2. num.5. *Durand.* Cordubenſis lib. 1. quæſtionarij q. 56. opinione 5. §. *Si ſecundo quæratur.* late Suarius in rellectione de libertate diuinæ voluntatis diſp.1. ſect.2. num.20. & 21. *D.Thom.* hanc fuiſſe ſententiam D.Thomæ d.cap. 86.& 87. ex verbis eius euidenter oſtendimus vbi ſupra:vbi etiam diximus, nec D.Thomam, nec Alenſem, nec Gandauẽſem, nec denique Driedonem nobis repugnare, ſed potius ſentire nobiſcum.

§. 4.

Soluuntur argumenta adducta prę Soncinate.

PRimum argumentum initio adductum pro Soncinate facile ſoluitur iuxta eam ſententiam, quam in diſputatione de cauſſalitate finali ſecuti ſumus: Maior enim eſt neganda: cauſſalitas enim finalis formaliter non eſt poſita in motione metaphorica agẽtis; quia dari poteſt finalis cauſſalitas ſine vlla agẽtis motione: & dari poteſt mutatio metaphorica agentis ſine vlla cauſſalitate finali.

Quod verò attinet ad minorem, vt 13 Soluitur argum. Soncinatis. explicemus, quomodo bonitas diuina diuinam moueat voluntatem, aduertendum eſt motionem duobus modis dici poſſe metaphoricam, vt in dicta quæſtione diximus. Vno modo, totaliter, & adæquate: altero modo inadæquate ſolùm. Nam cum motio in ſua ratione includat eſſe cauſſam (quæ eſt ratio generica illius,) & eſſe talem cauſſam, nempe eſſe cauſam, quę cauſſat agendo (quæ eſt ratio ſpecifica motionis) metaphora poteſt cadere, vel ſupra totam, & adęquatam rationem motionis, vel ſolùm ſupra rationem ſpecificam. Si metaphora cadat ſupra totam rationem motionis genericam, & ſpecificam, tunc motio dicitur totaliter, & adęquate metaphorica; quia nec vere agit, nec vere cauſſat, ſed vtrunq; uendicat ſibi per quandam translationẽ, Porro ſi metaphora ſolùm cadat ſupra rationem ſpecificã motionis; quia et ſi vere, & realiter mouet; non tamen mouet vera actione, ſed per motionem, quæ translatitie dicitur actio. Tũc motio dicitur metaphorica ſolũ inadæquate; quia vere eſt cauſſa, non tñ vere agit, ſed ſolùm translatitie, & per metaphorã. Vidè quę diximus in dicta quæſtione. Quod igitur attinet ad minorẽ, dicimus bonitatẽ diuinã mouere quidẽ metaphorice diuinã voluntatẽ, motione tñ quę totaliter eſt metaphorica; quę motio eſt lõge alterius rationis à motione metaphorica, qua finis mouet agens ad agendũ:hęc enim motio dicit metaphorica ſolũ inadęquate; quia licet vere, & realiter mouęat cauſſando: non tñ mouet vere, & realiter agẽdo, ſed ſolũ metaphoricè; quatenùs finalis cauſſatio videtur eſſe actio, cum verè non ſit actio.

Ad ſecundũ cõceſſo antecedẽte negãda eſt cõſequẽtia: nam qñ Deus dicitur 14 amare

Solutio ſecundi arg. amare ſe, & alia propter ſuam bonitatem; particula *propter* non ſignificat veram cauſſam, ſed rationem tantũ amãdi: vt bene aduertit Suarius in d. diſput. 23. ſect. 9. n. 7. & patet, quia *Deus* non poteſt eſſe finis ſui ipſius; iam verò bonitas Dei, & voluntas Dei ſunt ipſe Deus. Quare ad probationem conſequentiæ negandum eſt amare vnum propter aliud, ſemper idem eſſe, quod amare vnũ gratia alterius, ita vt ex amore illiᵘ moueatur voluntas ad amandum aliud: nã ad veritatem illius propoſitionis ſatis eſt, quod vnum ſit voluntati ratio amãdi aliud.

15 Solutio tertij. Ad tertium neganda eſt minor: licet enim illa vera ſit in agente creato, in quo finis non poteſt exercere cauſſalitatem in effectum externum, niſi prius eam exerceat intra ipſum agens, & in internas illius actiones: tamen non eſt vera in ordine ad agens increatũ: quia in eo finis poteſt exercere cauſſalitatẽ finalem in effectum ad extra, abſque eo quod aliquam cauſſalitatem exerceat intra ipſum *Deum*, & in internos illius actus. Ratio diſcriminis eſt, quia actus interni in Deo carent cauſſa finali, cum efficientem non habeant: oppoſitũ reperitur in actibus internis agentis creati: hi enim ſicut verè dependent à cauſſa efficiente, ita etiam verè dependent à fine. Cum veró finis non moueat ad agendum, niſi ſecundum eſſe, quod habet in intellectu; priuſquã moueat agẽs creatum ad agendum externè; neceſſariò illum mouet ad agendum ad intra, cuius oppoſitum reperitur in agẽte increato. Minor igitur illa generaliter ſumpta eſt falſa: quia abſolutè loquendo, vt finis exerceat ſuam cauſſalitatẽ in effectum, actionesvè externas agentis, non neceſſe eſt, prius exerceat aliquam veram cauſſalitatem intra ipſum agens, aut in internas illius actiones, vt nos iam aduertimus, & aduertit Suarius in dicta diſputatione 23. ſection. 9. numer. 9.

16 Solut. quarti. D. Thom. Ad quartũ neganda eſt maior ex mẽte D. Thomæ 1. p. q. 19. art. 5. ad 1. quia in Deo datur ratio volendi aliquid, in quo non datur volendi cauſſa, vt ex dictis patet. Quin potius etiam in agente creato datur inſtantia apud eos, qui volunt ſimplicem amorem finis non eſſe effectum ipſius finis: cum tamen finis ſit ratio volendi ipſum finem.

Ad poſtremum reſpõdet D. Thomas in d. ar. 5. ad 2. & 3. Clariùs reſpondebis negando ſequelam: quia licet nulla detur cauſſa volitionis diuinæ, adhuc voluntas *Dei* poteſt velle, vt vna res creata ſit cauſſa finalis alterius: *Deus* enim de facto voluit, vt manus in homine eſſet gratia totius hominis, & medicina eſſet gratia ſanitatis. In probatione ſequelę in illo deficitur, quia ex cauſſa volitionis fit tranſitus ad cauſſam volitorum: qui tranſitus eſt ineptus. Pro reſolutione admittimus ea, quæ fiunt à Deo non ob aliam cauſſam, niſi quia Deus voluit ea fieri, pẽdere ex ſola ſimpliciDei voluntate: negamus tamẽ omnia, quæ fiunt à Deo ob nullam aliam cauſſam fieri, niſi quia *Deus* voluit ea fieri: quia *Deus* multa voluit fieri, ideo quia aliorum volitio pręceſsit. Nam ex eo, quia voluit fieri vniuerſum integrũ, & perfectum; voluit, vt in vniuerſo fierent omnes eſſendi gradus, &c. Nec valet, volitio *Dei* nullam ſui ipſius cauſſã habet; ergo non voluit *Deus*, vt hoc fieret propter illud. Quod in propoſito eſt diligenter aduertendum. D. Thom. Solutio vlti mi argum.

QVÆSTIO XV.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum Angeli agant propter finem?

1 PARS affirmatiua apud omnes eſt indubitata, quam ſolùm negare potuerunt Philoſophi veteres, qui voluerunt omnia in rerũ natura caſu, & fortuito euenire: quorum dementiam impugnauimus ſupra q. 1. huius diſputationis. Hæc veritas in ſpeciali primo demonſtratur ex generali Philoſophorum axiomate, omne agens agere propter finem, ratione cuius apud Ariſtotelem hæc conſequentia eſt neceſſaria: eſt agens, ergo agit propter finem, vt patet ex Ariſt. 12. Metaph. c. 10. tex. 55. Quod de agente per intellectum eſſe veriſsimum patet ex Ariſt. 2. Phyſi. c. 5. tex. 49. Pars affirmatiua. Probatur 1. Ariſt.

Vnde idem Ariſtotel. cæteriq́ue Philoſophi omnes, nô alio medio conuincũt, Deum agere propter finem: niſi quia ad extra multa operatur. Quare cum Angeli in vniuerſi gubernatione plura agant, vt docet Philoſophia, & fides: indubitatum erit Angelos agere propter finem.

2 Probatur 2. *Ariſt.* Deinde ſpecialiter demonſtratur ex doctrina Ariſtotelis 12. Metap.c.7.tex. 36. & 37. primum mouens, nempe *Deũ*, mouere hæc inferiora, vt finem amatũ: quia nimirum ipſe eſt finis, propter quẽ omnes intelligentiæ mouent ſuas ſphæras: eas enim mouent, vt primo mouenti aſsimilentur: quæ eſt communis explicatio ex Cõmentatore, Auic. D. Thoma, cæteriſque interpretibus. Vide Sôcinatem 12. Metaph.q.37. Iauellũ q.15. *Comment. Auicen. D.Thom. Soncinas. Iauellus.*

Probatur 3. Tertiò; quia iam conſtat inter Philoſophos naturam ideo agere propter finem, quia ad ſuum finem dirigitur, non ſolùm à prima intelligentia, ſed etiam ab alijs, quæ mouent cœleſtes orbes, à quibus inferiora reguntur; ita D. Thomas 3. contra Gent. c.24. ab illis autem non poſſet dirigi in finem, niſi ipſe agerent propter finem.

3 4. probatio. Ex quo ſumitur quarta confirmatio: quia conſtat intelligentias non ſolùm mouendo cœleſtes orbes (id, quod Philoſophi agnouerunt) ſed etiam per ſe ipſas mediate, vel immediate iſta inferiora gubernare: omnes enim ſunt adminiſtratorij ſpiritus, vt ait Paulus ad Hebræos 1. Gubernare autem non eſt aliud, quàm rem gubernationi ſubiectã in ſuum finem dirigere, ex D. Thoma 1. p.q.103.art.1. & 2. *Paulus. D.Thom.*

Vltima probatio. *Paulus.* Poſtrema confirmatio ſumitur ex loco Pauli immediatè citato, ita enim ait: *Non ne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſsi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis?* Omnes igitur ex Paulo nô ſolùm mittuntur à Deo ad inferiora gubernanda, vt electi ſalui fiant: ſed etiam ipſimet ea, quæ adminiſtrant, ideo adminiſtrant, vt electi ſalutem conſequãtur. Accedat illud Gabrielis Archangeli, Danielis 9. *Ecce vir Gabriel, quem videram, locutus eſt mihi, dixitque: Daniel nunc egreſſus ſum, vt docerem te, & intelligeres.* Egreſſus eſt igitur Angelus docẽdi gratia, & ſtatim addit: *Ego autẽ veni, vt indicarem tibi, &c.* *Daniel.*

Quæ diximus ſatis ſint ad confirmationem veritatis apud omnes indubitatæ. Quæ de actionibus Angelorum hoc loco dici poterant, facilè patebunt ex ijs, quæ de actionibus hominum in ſequenti quæſtione dicemus.

QVÆSTIO XVI.

Vtrum homini conueniat agere propter finem?

DVPLEX poteſt eſſe huius quæſtionis ſenſus: prim⁹, vt abſtrahamus ab hoc, vel illo modo operandi propter finem, ideſt, ſiue homo operetur dirigendo ſe in finem; ſiue operetur directus ab alio. Secundus ſenſus eſt magis ſpecialis, prout illud agens dicitur agere propter finẽ, quod ex cognitione finis ſe ipſum in finem dirigit. Quos duos ſenſus explicãt duo Philoſophorum axiomata, quę videntur inter ſe contraria. Vnum affirmat omne agens agere propter finem, ſumiturque ab Ariſt. 2.Phyſic.c.5.text. 49. & vſurpatur paſsim à D. Thoma 3. contra Gent.c.2. & 1.p.q.44. art.4. & 1. 2.q.1.artic.2. Alterum aſſerit proprium eſſe naturæ rationalis agere propter finem, de quo D. Thomas in d. art. 2. Primum axioma verum eſt in priori ſenſu: ſecundum autem in poſteriori. Inquirendum eſt igitur, an homo agat propter finem altero horum modorum: an etiam vtroque? 1 Quæſtionis ſenſus explicantur. *Ariſt. D.Thom.*

Vt hoc melius explicetur præmittẽdum eſt, in homine reperiri actiones duplicis generis; quædam enim pendẽt à voluntate, vel elicitiuè, vel imperatiuè: quædam autem omnem voluntatis actum antecedunt. Prioris generis ſunt actiones voluntatis, quę ſunt circa finẽ: inter quas, quædam antecedunt conſecutionem finis, vt amor, deſiderium, & intentio, quædam verò adſunt poſt finis conſecutionem, vt delectatio. Deinde actiones, quæ ſunt circa media, vt electio, conſenſus, & vſus. Tertiò denique actiones, quæ à voluntate imperantur: de quibus omnibus actionibus agit D. Thomas 1.2. à q.11. vſque ad 18. excluſiuè. Ad genus poſterius ſpectant primò actiones merè naturales potentiæ vegeta- 2 *D.Thom.*

vegetatiuæ, quarum nulla ſubiacet imperio voluntatis. Deinde actiones potentiarum, quæ licet interdum ſubiaceant imperio voluntatis; non tamen ſemper, nec quoad omnes ſuas actiones: vt quia pleraſque habeant, quę præueniunt omnem actionem voluntatis, vt cernitur in intellectu, ſenſu, & appetitu. Harum actionum, quaſdam eſſe liberas, & quaſdam neceſſarias: quaſdam deliberatas, quaſdam verò indeliberatas, nullus eſt, qui ignoret. Sicut etiam nullus ignorat hominum alios eſſe integræ mentis, alios non integræ.

3 Præmittendum eſt etiam, quatuor pręcipue modis intelligi poſſe, hominē operari propter finem: actualiter, ſcilicet, virtualiter, habitualiter, & interpretatiuè. Quorum explicatio maximè conducit, tum ad explicationem quæſtionis propoſitæ: tum etiam ad cognitionem eorum, quæ in materia morali in hac 1. 2. doceri ſolent.

4 His ita præmiſsis plura ſunt in hac quæſtione inquirenda. Primum inquirendum eſt in genere; An homini conueniat agere propter finem? Secundò, vtrùm omni homini id conueniat? Tertiò, an id conueniat homini ſolùm in actionibus liberis? Quartò, an in omnibus actionibus; quæ inſiſtunt his, quæ ſunt ad finem, homo à ſe ipſo dirigatur in finem? Quintò; an hoc illi conueniat in omnibus actionibus, quæ verſantur circa finem? Sextò, vtrum homo operetur propter finem in actionibus, quæ à voluntate non procedūt? Septimò, quādo homo dicatur operari propter finē actualiter, virtualiter, habitualiter, & interpretatiuè? Octauò, quænam actiones hominis dicantur humanæ; quæuè dicantur hominis? Poſtremò, vtrum agere propter finem ſit proprium naturæ rationalis?

Quæ ſunt in hac quęſtion. inquirenda.

ARTICVLVS I.

Vtrùm homini conueniat agere propter finē?

§. I.

Confirmatur pars negans.

1 PRIMVM igitur inquirendum eſt, an homini conueniat agere propter finē? De qua quęſtione in terminis diſputat D. Thomas in hac quęſt. 1. art. 1. & 3. contra Gent. cap. 2. & opuſculo 3. cap. 100. Pars negatiua ita ſuadetur. Primò, quia particula *propter* deſignat habitudinem cauſſæ: ſed finis nō poteſt eſſe cauſſa actionis, quam operatur homo: cum potius eam conſequatur, quàm antecedat: finis enim eſt quid vltimum, ad quod actio terminatur, vt ſæpe docet Ariſtoteles.

D. Thom.

Negatiuæ partis fundamenta. Primum.

Secundò, multa agit homo ſine deliberatione nihil de fine cogitās; vt cùm fricat barbam, vel inconſiderate mouet pedem, & cætera. Ergo non ſemper agit propter finem.

Secundum.

Tertiò, dantur plures actiones humanæ, quæ ſunt fines vltimi agentium, vt contemplatio, citharizatio, vt docet Ariſt. 1. Ethicorum cap. 1. Ergo hę fieri non poſſunt ab homine propter finem; alioquin non eſſent vltimi fines.

Tertium. Ariſt.

Quartò, prima volitio finis eſt vera actio, & tamen non eſt propter finē: daretur enim proceſſus in infinitum. Ergo homo non ſemper agit propter finem.

Quartum.

Quintò, in homine dantur plures actiones voluntatis non liberę, ſed neceſſarię: vt patet in amore beatifico: in electione vnici medij, ſuppoſita efficaci volitione finis: denique in actibus voluntatis indeliberatis. Hę autem actiones non fiunt propter finem: nam cum non ſint liberę, nō ſunt humanę, ex D. Thom. in hac q. 1. ar. 2: iam verò ſolæ actiones humanę ſunt propter finem, ex D. Thoma in eodem loco.

Quintum. D. Thom.

Sextò, in homine dātur plures actiones, quæ à voluntate non procedunt, vt patet in actionibus animæ vegetatiuæ, & in pleriſque animę tam ſenſitiuę, quā intellectiuæ, in illis inquam, quę omnē actionem voluntatis pręueniūt. Deniq; actiones appetitus ſenſitiui à voluntate non eliciuntur. Omnes autem iſtæ actiones non poſſunt eſſe propter finē.

Sextum.

Poſtremò, nō omnis homo agit propter finem: amentes enim, & pueri ante vſum rationis, & dormientes non vidētur agere poſſe propter finem; quia non poſſunt conferre medium cum fine, nec cognoſcere eorum proportionem: alioquin poſſent peccare. His argumentis videtur ſuaderi aut hominē non agere propter finem, aut ſaltem non omnem hominē, nec in omnibus ſuis actionib'.

Vltimū fūdamentum.

§. 2.

§. 2.

Reſoluitur Quæſtio.

3 Reſolutio.

HIs tamen non obſtantibus reſoluendum eſt pro parte affirmatiua; vel vniuerſaliter: ſi generaliter loquamur de agere propter finem: vel indefinitè, & particulariter: ſi agere propter finẽ propriè ſumatur. Pro explicatione reſolutionis repetẽdum eſt quod in prologo huius quæſtionis iam aduertimus: agere propter finem accipi poſſe dupliciter. Vno modo generaliter abſtrahendo ab hoc, quod agens agat vel directum ab alio, vel dirigendo ſe ipſum: qui modus agendi propter finem eſt imperfectus: qui enim ab alio agitur in finem, impropriè dicitur agere propter finem. Altero modo ſpecialiter, prout agere propter finem, idem eſt, quod dirigere ſe in finẽ: qui modus agendi propter finem eſt perfectus, & proprius. Quæſtio igitur duplicem habet ſenſum, & in vtroque eſt reſoluẽda.

Præmiſſum ad reſolutionem explicandam.

4 Prima concluſio.

Sit prima concluſio; ſi quæſtio excitetur in priori ſenſu, non ſolùm omnis homo agit propter finem; ſed etiam in omnibus ſuis operationibus, ſiue naturales fuerint, ſiue humanę. Concluſio in hac generalitate probatur vulgato Philoſophorũ proloquio: omne agens agit propter finem: quod in hac generalitate veriſsimum eſt in omni agente, & in omni actione: & hanc eſſe Peripateticã doctrinam docet D. Thomas 3. contra Gentes cap. 2. & 1. p. q. 44. art. 4. & 1. 2. q. 1. art. 2. patet ex Ariſt. 2. Phyſicorum c 5. nu. 49. dum ait tam naturam, quàm intellectum agere propter finem.

D.Thom. *Ariſt.*

5 Secunda cõcluſio.

Si quæſtio excitetur in ſenſu poſteriori, ac proprio, ſit ſecunda aſſertio: Neceſſariò cõcedendum eſt hominem agere propter finem dirigendo ſe in finem. Concluſio iſta ab omnibus admittitur: nec negatur, niſi à veteribus, qui docuerunt omnia fieri à caſu, & fortuito: vel ab hæreticis, qui liberum arbitrium homini negant. Probatur tamen ab omnibus Catholicis, cuius latiorem probationem differimus in ſecundũ librum q. 2. art. 1. vbi cum D. Thoma inquirendum erit, an homini conueniat agere propter finem? vbi quęſtionẽ excitabimus in ſenſu explicato in hac cõcluſione. Satis nunc ſit hominẽ pleraq; operari propter finem non ab alio, ſed à ſe ipſo directum. In quibus autem operationibus ita operetur, ex ſequẽtibus facilè patebit.

§. 3.

Soluuntur argumenta in contrarium.

ARgumenta, quæ initio adduximus 6
excepto primo nõ impugnant noſtram ſecundam aſſertionem, quę à nobis eſt principaliter intenta: nam cum illa non ſit vniuerſalis, ſed indiffinita; nihil obſtabit, ſi admittamus, nec omnem hominem dirigere ſe in finem, nec in omni actione. De veritate tamẽ ſingulorum argumentorum in ſequentibus agemus diligentiùs. Ad primum ergo, quod directè ſecũdam concluſionem impetit, ad mentem D. Thomæ hìc art. 1. ad 1. admiſſa maiore, neganda eſt minor. Ad probationem dicendum eſt finem non eſſe cauſſam actionis agẽtis, prout in executione eſt vltim⁹: ſed prout in intentione eſt primus. Nec eſt inconueniens, quod finis, qui ſecundum eſſe exiſtentię, & in ordine executionis eſt effectus actionis agentis; ſecundum eſſe eſſẽtiæ in ordine intẽtionis ſit cauſſa eiuſdem actionis: id enim & Auicẽna ſæpe docuit, & Ariſt. ſæpius inſinuauit, vt contra Ochamum, & Gabrielem alibi oſtendimus. Quomodò autẽ eſſe cognitum concurrat cum fine ad finalizandum, alterius eſt quæſtionis, de qua egimus in ſuperioribus.

Solutio primi fundamẽti. *D.Thom.*

Porrò ſi argumenta adducta afferan- 7
tur aduerſus primam aſſertionem, infirma ſunt: & primum iam ſolutum eſt: nã in illis actionibus, in quibus homo ſe ipſum non dirigit, ſed dirigitur; finis, vt eſt in intentione dirigentis, non eſt vltimus, ſed primus: vnde poteſt eſſe cauſſa actionis, quæ eſt ab homine.

Ad ſecundum reſpondetur actiones, quæ indeliberatè, & ſine aduertẽtia fiũt ab homine, dirigi in finem, non ab ipſo homine, ſed à ſuperiori mente, à qua homo dirigitur. Vnde non dicuntur actiones humanę, ſed hominis, de quibus agẽdum eſt art. 4.

Secundi ſolutio.

Ad tertium reſpondetur actiones, de quibus in argumento, dici quidem vltimos fines artium, à quibus traduntur: non tamen neceſſarió eſſe vltimos fines artificum illas exercentium: poſſunt enim eas exercere gratia alterius finis,

Solutio tertij.

vt

vt inferiùs oſtendemus. Et quamuis interdum ab ipſis operantibus tanquam vltimi fines conſtituantur, ita vt ipſas propter ſe ipſas operentur: adhuc ſunt propter finem, non abſolutè; ſed prout ab homine propter propriam ipſarum bonitatem liberè exercentur. De quo plura inferiùs.

8 Solut. quarti. Ad quartum dicimus, dubitari poſſe, an homo ad primam volitionem finis ſe ipſum dirigat, ita vt eam eliciat propter finem? Quidā affirmant, alij negant: nemo tamen dubitat, hominē illa actione ferri in finem, vel dirigendo ſe in illum, vel directum ab alio. De quo inferiùs.

Solutio quinti. Ad quintum, etſi controuerſum eſt, an actiones illæ ſint propter finē in ſenſu ſecundæ concluſionis: nulla tamē eſt controuerſia, quin in ſenſu primæ concluſionis ſint propter finem. De quo etiam inferiùs.

Solutio ſexti. Ad ſextū inferius oſtendemus actiones illas fieri ab homine propter finem; ſi non à ſe, ſaltem à Deo.

Ad poſtremum patebit ſolutio ex ſequenti articulo.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omni homini conueniat agere propter finem?

§. 1.

Arguitur pro parte negatiua.

1 Duplex quæſtionis ſenſus. QVÆSTIO iſta ſicut & ſuperior, duplicem poteſt habere ſenſum. Prior eſt, an omni homini conueniat agere propter finem, ſiue à ſe, ſiue ab alio in illum dirigatur? & in hoc ſenſu quæſtio non eſt dubitabilis: conſtat enim ſeruato hoc ſenſu omne agēs agere propter finem. Solus igitur poſterior ſenſus ad inſtitutum pertinet, an ſc. omni homini conueniat agere ꝓpter finem dirigendo ſe in illum? nō quidem in omnibus operationibus, ſed ſaltem in aliquibus. Excitatur autem quæſtio propter amentes, pueros ante vſum rationis, & dormientes: de quibus quæſtio eſt dubitabilis, quamuis à Doctoribus ferè non tangatur.

2 Partem negatiuam probare debent, qui negant iſtos aut ratione vti, aut voluntate aliquid operari; vt quia ſolo ſēſu, & appetitu ſenſitiuo operentur. Ita ſenſit Henr. quodlib. 1. q. 15. & videtur eſſe D. Thom. 1. 2. q. 10. art. 3. vbi expreſſe negat in amentibus dari aliquem rationis, aut voluntatis motum, & 1. 2. q. 6. art. 7. ad 3. aſſerit in amentibus cognitionem totaliter auferri. Qua ſuppoſita opinione concedendū eſt iſtos homines nullo modo agere propter finē; ſed in omnibus ſuis operationibus ab alio in finem dirigi: nam appetitus ſenſitiuus non poteſt agere propter finem, niſi per rationem, & voluntatem in eū moueatur. Quare ſi in his hominibus nec ratio aliquid agit, nec voluntas, ſed ſolus appetitus ſenſitiuus; vtique in ſuis operationibus non ſe agunt, ſed aguntur in finem. Quo ex capite quidam negatiuam tueantur ſententiam. *Henric.* *D. Thom.*

3 Eādem ſententiam alij aliunde deducunt. *D. Thom.* Eandem negatiuam ſententiam probare debent, qui admittunt iſtos agere quidem intellectu, & voluntate; non tamen liberè operari, ſed neceſſario ad modum brutorum; quæ videtur eſſe ſententia D. Thomæ 1. 2. q. 10. artic. 3. dum negat in amentibus eſſe aliquem rationis, & voluntatis motum, eſſeque de illis eandem rationem, ſicut de animalibus brutis, quæ ex neceſſitate agunt. Quod idem inſinuat 2. 2. q. 154. art. 5. & hanc ſententiam certam eſſe docet Medina in d. q. 10. art. 3. & Adamgodam in 1. ſentent. d. 1. cum pluribus alijs. Iam verò in operationibus neceſſarijs homo non ſe ipſum dirigit in finem, ſed ab alio dirigitur. *Medina.* *Adamgod.*

4 Pro eadem ſentētia tertium arg. Tertiò, ſi dormientes, amentes, & pueri poſſent agere propter finem; vtique poſſent conferre media cum fine, & cognoſcere proportionem vnius ad alterū: inde enim habet operatio agētis, quod ſit propter finem. Cōſequens tamen eſt falſum: quia eadem ratione poſſent hi conferre vnum medium cum alio, & de vtroque conſulere, & iudicare, & tandē eligere: quæ omnia ſine libertate dari non poſſunt, qua omnes iſti carent.

5 Vltimum. *D. Thom.* Poſtremò: ſolus actus humanus eſt propter finem: ſed nullus actus iſtorum poteſt dici humanus. Ergo nullus erit propter finem. Maior eſt D. Thom. 1. 2. q. 1. art. 1. Minor probatur, quia ex eodem D. Thoma actio ex eo dicitur humana, quia procedit ex voluntate deliberata, dominaque ſuæ actionis: tales

autem

autem non ſunt actiones iſtorum hominum: cum enim non habeant liberũ arbitrium, nec poſſunt deliberare, nec ſũt ſuorum actuum domini. Quod ſi nulla horum operatio eſt humana; vtique nulla erit propter finem, ſi vera eſt maior ſumpta ex D. Thoma.

§. 2.

Iſtos verè operari intellectu, & voluntate.

6 *Præmiſſum ad reſolutionẽ difficultatis.* Pro vera difficultatis reſolutione illud, tanquam certiſsimum præmittendum eſt, & ſtatuendum cõtra Henricum tam dormientes, quàm pueros, & amentes verè operari non ſolùm ſenſu, & appetitu ſenſitiuo, ſed etiã intellectu, & voluntate.

Et quod attinet ad dormientes eos in ſuis inſomnijs verè operari intellectu, & voluntate communis eſt omnium Philoſophorum ſententia, quam idemmet Henricus probat quodlib. 6. q. 9. eam docuit D. Thom. 1. p. q. 84. art. 8. ad 2. & 2. 2. q. 154. art. 5. & q. 172. art. 1. ad 2. de veritate q. 28. art. 3. ad 6. & in 4. d. 9. q. 1. art. 4. ad 3. & 4. latè probat Victoria in relectione de vſu rationis 1. p. q. 1. n. 4. 9. *Non eſt idem habere*, Adrianus de Euchariſtia in q. de pollutione nocturna, Medina 1. 2. q. 10. art. 3. Bellomontanus ibi diſp. 35. c. 3. n. 17. Curſus Conimbr. 3. de Anima c. 13. q. 5. art. 4. ad 1 Cumelius Cordub. & Molina in locis inferiùs citandis. Hæc doctrina confirmatur tum ex ſacris literis; tum experientia, tum etiam ratione. Ex ſacris quidẽ literis: quoniam Salomõ dormiens accepit ſapientiam 3. Regum 3. Si verò locum explices, non de ſomno naturali, ſed de ſomno Prophetiæ, de quo Num. 12. adducam apertiſsimum teſtimoniũ Iob 38. vbi plures dicuntur á Deo erudiri *In viſione nocturna, quando ſopor ſolet occupare homines, & in lectulo ſuo dormiunt.*

D. Thom. *Victoria.* *Adrianus* *Medina.* *3. Regum.* *Iob.*

Experimur etiam in ſomnijs optimos ſæpe fieri ſyllogiſmos, etiam de rebus vniuerſalibus: interdum etiam, quando motus vaporis eſt modicus, diiudicamus id, quod apparet eſſe ſomnium, & non rem veram. Denique ratio id ipſum ſuadet: quoniam in ſomno non ſemper ligatur imaginatio, ſed interdum manet libera: vnde proponit phantaſmata ordinata earum rerum, quarum ſpecies manent in intellectu. Cur igitur ad actũ non poterit reduci intellectus? imò intellectus dormientis, teſte D. Thoma de veritate loco citato, propter ligationẽ ſenſuum habilior eſt, & magis diſpoſitus, vt à Deo, vel ab angelo illuſtretur, iuxta ea, quæ adduximus in teſtimonio Iob. Nõ eſt igitur dubitandũ dormientes in ſuis inſomnijs vti & intellectu, & voluntate. *D. Thom.*

Quod verò attinet ad amentes, & pueros idem omnino eſt dicẽdum. Pro hac ſententia quidam citant D. Thomam in 4. d. 9. q. 1. art. 4. ad 3. & 4. & 1. p. q. 84. art. 8. ad 2. ſed in his locis ſolùm agit de dormientibus, nec verbum facit de amentibus, aut pueris. Citari poſſet 1. 2. q. 10. art. 3. & 2. 2. q. 154. art. 5. Præter D. Thomam id docuerunt Adrianus, Victoria, Medina, Cordub. Cumelius. Molin. Bellomont. & Angeſtus cum cæteris, quos ſtatim citabimus. Adde Curſum Conimbr. 3. de Anima c. 13. q. 5. art. 4. ad 1. Et videtur eſſe res abſque dubitatione. Primò, quia experimur tã pueros, quã amentes de multis iudicare, de quibus non poteſt iudicare ſenſus: plures enim amentium loquuntur de ſpiritualibus, quorum etiam habent deſiderium, quæ non cadunt ſub ſenſum. Videmus etiam amentes, & pueros plura inter ſe conferre, & quibuſdã ſpretis amplecti alia: quæ comparatio eſt veluti quædam cõſultatio, quam veluti quædam electio comitatur: cum verò hæc non faciant naturali aliquo inſtinctu (eo enim carent) vtique ea facient intellectu, & voluntate. Denique experimur amentes nonnullos facere diſcurſus, & ſyllogiſmos. Vidi enim amentem, qui putabat ſe eſſe Spiritum ſanctum tertiam Trinitatis perſonam, & inde plura inferebat corollaria. Senſus autem, niſi cum ratione, & intellectu coniugatur non diſcurrit, vt modò ſupponimus: 7

D. Thom. *Adrian.* *Victoria.* *Medina.* *Cordub.* *Cumelius.* *Molina.* *Angeſtus.*

Sed etiam ratione id confirmatur: nã pueri, & amentes vtuntur ſenſibus, & phantaſmatibus: quid ergo impedit, quominus intellectus ab illis moueatur ſimul, & voluntas mediante intellectu? nulla poteſt reddi ratio ſufficiens, ne id fiat. Reſpondebunt fortaſſe aduerſarij ligatam eſſe rationem, ne moueri queat à phantaſmatibus rerum ſenſatarum: cõfirmabuntq; id ex verbis D. Tho. 1. 2. 8

q. 10.

q.10.ar.3. dum negat in amentibus dari vllum motum rationis, aut voluntatis: Soluitur. non alia de cauſſa, niſi quia in illis ratio totaliter eſt ligata. Sed profectò non video, vnde ratio in iſtis ligari queat ne à rebus ſenſatis moueri poſsit ad apprehenſionem, & iudiciũ, nam licet admitti debeat rationem in iſtis ligatam eſſe, ne liberum vſum habeat circa rem ſenſatam quoad iudiciũ boni vel mali: quia paſsio efficit, vt ſemper iudicet eam eſſe bonam, nec poſsit eam concipere, vt malam; tamen non video, cur admittẽdum ſit rationem ita eſſe ligatam, vt nõ poſsit à phantaſmate moueri ad apprehenſionem rei ſenſatæ non ſolũ ſimplicem, ſed etiam iudicatiuam: etenim licet ligatis ſenſibus tam externis, quàm internis ratio totaliter ligetur, ne in vllum actum exeat, ſed omnino ceſſet: quia intellectus in agendo pendet à ſenſibus: tamen ſolutis ſenſibus ſaltem internis ratio etiam nulla vehementi paſſione ligari poteſt, ne omnino exeat in actum: bene tamen ne exeat in iudiciũ contrarium paſsioni, à qua mouetur; vt D.Thom. colliges ex D. Thom. 1. p. q. 84. ar. 8. ad 2. vbi inſinuat in dormientibus intellectum ideo non ligari, ne vllum ferat iudicium, quia in illis non ligatur imaginatio formans phantaſmata: quaſi ſentiat ſolutis phantaſmatibus non poſſe rationem ligari, ne de rebus ſibi propoſitis iudicet: quanuis ex illorum inordinatione ligetur, ne ordinate iudicet. Quare cum in amentibus, & pueris phantaſia non ſit ligata; ratio ligari nõ poteſt, ne prodeat in iudicium propoſiti ſibi phantaſmatis; quanuis ex vehementi paſsione ligari poſsit, ne aliter iudicet, atque paſsio proponit.

9 D.Thom. Et hoc docuiſſe Diuum Thomam loco citato in dicta quæſt. 10. articul. 3. facilè videbit, qui diligentiùs expenderit, quæ docentur in corpore articuli: inquirens enim, an voluntas neceſſariò moueatur ab appetitu ſenſitiuo? docet voluntatem duobus modis poſſe immutari à paſsione ſenſitiua: vno modo, vt totaliter ligetur ab ea; altero modo, vt aliquo modo maneat liber vſus rationis: additque priori modo voluntatem neceſſariò moueri à paſsione, non tamen poſteriori. Fatetur igitur Diuus Thomas voluntatem à paſsione moueri quidem; non tamen ita, vt poſſit illi non conſentire; ſed ita, vt neceſſariò conſentiat. Et hoc modo aſſerit voluntatem moueri in amentibus: quia in illis non liberè, ſed neceſſariò mouetur iudicio appetitus ſenſitiui. Quare cum D. Thomas ibi aſſerit in amentibus non dari aliquem rationis, aut voluntatis motum; non excludit omnem motionem rationis, & voluntatis; ſed omnem rationis vſum liberum, & indifferentem ad iudicandum pro vtraque parte de bonitate, aut malitia obiecti ſibi propoſiti: vt quia ita moueat intellectum, vt illum neceſsitet ad iudicium paſsionis, & voluntatem ad conſenſum illius. Et in hoc ſenſu Diuum Thomam intellexit Medina ibi in principio cõmentarij, & eſt communis, & vera explicatio: quam mihi ſatis inſinuant illa verba Diui Thomæ: *aliquando autem ratio non totaliter abſorbetur à paſsione, ſed remanet quantum ad aliquid iudicium rationis liberum.* Quæ verba ſignificant in priori membro rationem dici totaliter ligatam, & abſortam; non quod rem ſenſatam non apprehendat, aut abſolutè non iudicet de illius bonitate: ſed quia nullus in ea manet liber vſus rationis, vt poſsit aliter iudicare, quam iudicet paſsio. Quẽ ſenſum ſatis expreſsit Diuus Thomas ibi ad ſecundum; dum ait vtranque hominis naturam, intellectiuam inquam, & ſenſitiuam in amentibus eſſe vniformem; modo tamen contrario, atque vniformis reperitur in virtuoſis: & ratio eſt, quia in virtuoſis pars ſenſitiua ſubijcitur rationi: in amentibus autem ratio abſorbetur à paſsione: abſorbetur inquam, hoc eſt ſubijcitur iudicio paſſionis. Non eſt igitur dubitandum exiſtimaſſe D. Thomam amentes intellectu, & voluntate operari. Vnde 1. 2. q. 6. artic. 7. ad 3. eodem modo eſt explicãdus: vt ſcilicet totaliter auferat cognitionem; non quidẽ abſolutè, ſed quoad vſum in vtranque partem.

Medina. *D.Thom.* *D.Thom.*

§. 3.
Reſoluitur Quæſtio.

Hac ſuppoſita veritate iam datur locus propoſitæ quæſtioni: quoniam conſtat ea, quæ intellectu & voluntate agunt, agere poſſe propter finem: 10

V

finem: quare ſi amentes, pueri, & dormientes intellectu, & voluntate operãtur, vt contra Henricum conſtituimus; optime de illis inquiri poteſt, an operẽtur propter finem? & ratio dubitãdi ſumitur ex controuerſia inter Theologos agitata, an hi homines operentur liberè, an ſolũ neceſſariò: nec enim in hoc omnes conueniunt, & quidẽ ſi libere operãtur, non videtur negandũ eos operari propter finẽ: ſin min⁹, non operari.

Aduertẽtia ad reſolutionem.

11 Pro reſolutione aduertendũ eſt omnes in hoc cõuenire, vt negent in his hominibus dari liberum arbitrium, vnde nec in illis admittunt dari poſſe peccatum ob defectum vſus rationis, & deliberationis, ſaltem in materia morali. Controuertunt tamẽ, an operentur neceſſariò, an liberè. Quidam in illis admittunt libertatẽ in voluntate; negãtq́; voluntatem in illis neceſsitari ad operandum; vt quia poſsit nõ operari etiã poſitis omnibus neceſſarijs ad operandum. Ita Victoria in Relect. de vſu rationis 1.p.n.4.propoſitione 3. Angeſtus in Moral.c.6.Cordub.lib.1. quæſtionar. q.23.dub.9.notab.3.fol.202.& libr.2. q. 10.de ignorantia, §. *reſpondeo ad replicam.* fol. 61. Cumelius 1.2.q.71.ar.6 diſp.1. cõcl.2.& q.74.ar.3.diſp.1.cõcl.1. & 5.& q.89.ar.6.diſp.1. in 1.præmiſſo, & latiùs 1.p.q.14.ar.13.diſp.2.in noua appẽdice ſecundæ editionis, Molina 1.p.q.14.ar. 13.diſp.2.Bellomont.1.2.diſp.35. c.3.n. 17.& diſp.139.c.1.n.1.& in comm.ad q. 13.ar.2.n.15.Suarius in cõment. ad 1.2. diſp.2.quæſtiũc.2.ad finẽ, & plures alij.

Controuerſia. Quorundam ſententia. *Victoria. Angeſtus. Cordub. Cumel. Molina.*

Oppoſitum plures alij defendunt, voluntq; iſtos omnes non libere, ſed neceſ
12 ſariò operari, quod tanquã certum ſtatuit Medina 1.2.q.10.ar.3.concl.2. probauit Adam in 1.Sent.q.2. cum quibuſdam ex recentioribus. Citatur pro ea Caiet. 1.2. q.77. ar. 2. ſed nihil inuenio, quod huic faueat opinioni. Videtur in eam propendere D.Tho.in d. q.10.ar.3. dũ ait in amentibus eandẽ reperiri rationem, ſicut de animalibus brutis, quæ ex neceſsitate ſequuntur impetum naturæ. Vtrãque opinionem probabilem iudicat Victoria, & Cordubenſ. locis citatis, quamuis in priorem potius eant, vt patet ex Victoria vbi ſupra propoſitione 5.n.6. & ex Cordubenſi lib.2. citato loco pag. 62. col. 1. Quænam verior ſit expendere non eſt huius loci: placet magis prima opinio propter experientiam. Nos iuxta vtranque quæſtionem diſſoluemus nonnullis ſtatutis concluſionibus.

Aliorum opinio. *Medina. Adam. Caiet. D.Thom. Victoria. Cordub.*

Sit prima concluſio: qui in amentib⁹ 13
pueris, & dormientibus libertatem nõ agnoſcunt, negare tenentur eos agere propter finẽ. Cõcluſio facilè probatur, ſi ſupponamus hanc ſententiã in eo fundari, quod voluntas ad iſtorũ operationes ſolũ concurrit vt natura determinata ad vnũ, vt putant Victoria, & Cordub. apud quos hæc eſt natura voluntatis, vt ſit libera, ſi intellectus ſit ſolutus, & non impeditus, capaxq́; deliberationis, & conſilij: ſin minùs, voluntas ſolũ ſe habebit, vt natura: nam licet libertas formaliter ſit in voluntate, tanquam in ſubiecto; eſt tamen in intellectu, tanquã in cauſſa, & radice, vt communis Theologorum docet cum D.Tho.1.2.q.6. ar. 2.ad 2. Vnde ſi intellectus non eſt indifferens ad oppoſita, nec eſt capax deliberationis; ipſa etiam voluntas non erit capax libertatis, ſed naturaliter aget tanquam determinata ad bonum ſibi præſentatum, non ſolum quoad ſpecificationem, ſed etiam quoad exercitium. Quod fundamentum inde corroboratur, quia ſi voluntas in iſtis ex ſe haberet libertatem, non poſſet non eſſe libera ad operandum, quia nihil haberet, à quo neceſsitaretur, vt latè probat Victoria vbi ſupra propoſitione 3. Quare ſi ſemel admittatur voluntatem in iſtis neceſſariò operari; nõ poteſt nõ admitti, ideo neceſsitari, quia in illis nõ poteſt cõcurrere, niſi per modũ naturę.

Prima concluſio. Suppoſiti ad probationem concluſionis. *D.Thom.*

Hoc ſuppoſito fundamento euidens fit probatio concluſionis. Nam ex principio huius articuli iam conſtat illud agens nunc dici agere propter finem, quod ſe ipſum agit in finem: nec ſatis eſſe, quod ab alio dirigatur: in hoc enim ſenſu quæſtionem excitamus. Sed volũtas, quando concurrit, vt natura, non mouet ſe ipſam, ſed mouetur à Deo, à quo habet naturalem inclinationem ad bonum, ex D. Thoma 1. 2.q. 9.artic. 4. Ergo ſi in iſtis hominibus voluntas ſolùm concurrit vt natura, dici non poſſunt agere propter finem. Vide quæ inferiùs dicemus artic.4.

Probatio concluſio. *D.Thom.*

14 Contra hanc concluſionẽ objici poteſt:

Obiectio cõtra concluſionem.

teſt: quoniam horum hominum operationes vere ſunt effecta cauſſæ finalis. Ergo verè ſunt propter finem. Conſequentia inde patet: quoniam actum eſſe effectum finis, infert illum eſſe propter finem: nam ſicut conuertuntur eſſe effectum agentis, & eſſe ab agente: ita eſſe effectum finis, & eſſe propter finẽ. Porro antecedens probatur primò, quoniã operatio iſtorũ vere eſt ab obiecto voluntatis cognito ſub ratione finis: eſt enim ab eo ſub ratione boni, & conuenientis; hoc autem ſatis eſt, vt dicatur eſſe effectus finis ex doctrina D. Thomæ 1.2.q.1.art.1. & 3. contra Gent. c.2. ration. 5. Deinde non eſt negandum volũtatem in iſtis moueri à bono ſibi præſentato motu quodã metaphorico: voluntas enim ab illo bono trahitur, & allicitur: quæ motio pertinet ad ſolã cauſſalitatem cauſſæ finalis, vt Philoſophi volunt. Tertiò, quia bonum præſentatũ mouet horum voluntatem influendo in eam ſui appetitum. At influere cauſſæ finalis nihil eſt aliud, quàm appeti, ex D. Thoma de veritate q.22.art.2. Quartò denique voluntas iſtorum tendit in obiectum ſibi preſentatum gratia bonitatis obiecti, quod eſt propriũ finis. Hæc omnia videntur probare operationes amentium, & aliorum verè eſſe effecta cauſſæ finalis.

Prima antecedentis probatio. — D. Thom. — 2 probatio. — 3. probatio. — D. Thom. — 4 probatio.

Cõfirmatio præcedentis rationis.

Confirmatur hæc ratio: quoniam ſi aliquid deeſſet, quominus horum hominum operationes eſſent propter finem; eſſet defectus libertatis, ſine qua actio non poteſt eſſe propter finẽ. At hoc eſt falſum: quia poteſt dari cauſſalitas finalis ſine actionis libertate; vt patet in amore beatifico, & in electione, quãdo ſolum datur vnicum medium.

15 Solutio obiectionis. Reſpõſio ad primã probationem.

Ad hanc obiectionem negandum eſt antecedens, ſuppoſita opinione, quòd in illis voluntas concurrit vt natura. Ad primam antecedẽtis probationem negandum eſt horum operationes eſſe ab obiecto voluntatis ſub formali ratione finis: nam quanuis ſint ab obiecto ſub ratione boni, & conuenientis: (bonum enim eſt finis materialiter, ſiue fundamentaliter, cum ratio formalis finis fũdetur in ratione formali boni) id tamẽ nõ ſufficit, vt ſint ab obiecto ſub ratione formali finis, vt diximus q.7. ar.5. §. 4. ad hoc enim præter alia neceſſariò requiritur, vt ſint ab obiecto attrahẽte & alliciente voluntatẽ, vt ſe ipſam moueat ad operandũ aliquid gratia ipſius, vt diximus in d.q.7.ar.5.§.6.ad 2: nã cũ finis ſit id, gratia cuius aliquid fit; non ſolùm includit, quod moueat voluntatẽ, vt ipſum velit gratia ſui (quod habet quatenus eſt quoddã bonũ) ſed etiam, quod aliquid aliud velit, gratia ipſius: velit, inquã, non ab alio mota, ſed à ſe: ſemper enim in hac quæſtione ſupponimus illud agẽs dici agere propter ſinẽ, quod ſe ipſum mouet in finem; attractũ tñ, & allectum ab ipſa bonitate rei, quæ eſt finis, vel nudè ſumpta, vt nõnulli volunt: vel vt amata, vt alij rectius exiſtimant, de quo ſupra in d. q.7.art.5. & ad hunc ſenſum intelligendus eſt D. Thom. in locis in argumento citatis. Ad ſecũdam probationem patet ſolutio ex ijs, quæ diximus in d.q.7.ar.5. §.4. ad octauum argum. Nam in primis negari poteſt id, quod negari non poſſe argumentum ſupponit: grauiſsimi enim Philoſophi negant bonum mouere voluntatem motu metaphorico: id negant Ocham, Gabriel, Herueus, Fonſeca, Iauellus, & Bellomontanus, quos ibi citauimus.

Reſponſio ſecundę probationis.

Ochamus. Gabriel. Herueus. Fonſeca. Iauellus.

16 Deinde admiſſo illo motu metaphorico, non proinde infertur obiectum voluntatis eã mouere, vt cauſſam finalem: quoniã cauſſalitas finalis nõ eſt poſita in illa motione metaphorica, vt in ſuperioribus oſtendimus. Nõ negamus mouere voluntatẽ attrahendo ad amorem ſui, ſoli eſſe finis, hoc eſt boni, quod eſt finis: non tñ ſolum illi conuenit, vt formaliter eſt finis; nam etiã illi conuenit, quatenus formaliter eſt bonũ amabile propter ſe; quod eſt proximum fundamentũ finis, vt formaliter eſt finis: nam quia bonum ſub ratione boni eſt amabile ꝓpter ſe, ideo finalizat, vt alia fiãt gratia ſui; quæ eſt formalis ratio finis, de quo latè diximus in d. §. 4. ad 8. arg. Quare in amentibus bonũ præſentatũ volũtati (quod alioquin eſſet finis, ſi ſubiectũ eſſet capax finalizationis) metaphorice mouet voluntatem; non tamen vt bonum finalizans: quia illam mouet, non vt eſt libera, ſed vt eſt natura.

Ad tertiam probationẽ concedimus id, quod ſumitur: negamus tamen cauſſalitatem finalem formaliter eſſe poſitam in hoc influxu. Propoſitio D. Tho-

Reſponſio ad 3. prob.

mæ intelligēda eſt non in ſenſu formali, ſed cauſſali, vt diximus in d.q.7.art.5.§.5.ad ſecundum teſtimonium: bonum enim à voluntate appeti, & amari propter ſe,& gratia ſui, eſt in cauſſa, vt alia gratia illius amentur: ſi tamen amans capax fuerit finalizationis ex tali bono; quod non admittimus in amentib⁹. Ex dictis patet etiam ſolutio ad quartã probationem antecedentis.

17 Solutio confirmationis

Ad confirmationem admittimus actiones iſtorũ ex defectu libertatis non eſſe propter finem: agens enim neceſſarium, etiamſi ex cognitione agat, non agit propter finem, vt dicemus ar.4. vbi oſtendemus amorem beatificum non eſſe propter finem: electionem autem vnius tantùm medij non eſſe ſimpliciter neceſſariam, ſed ex ſuppoſitione, quod finis efficaciter appetitur: cuius appetitio non eſt neceſſaria, ſed libera. Secus dicēdum eſſet, ſi finis naturaliter eſſet volit⁹. Vide, quę dicēda ſũt in ar.4.

18 Secunda cõcluſio,

Secunda concluſio: qui admittunt amentes, pueros, & ſomniantes liberè operari, admittere debẽt eos aliquo modo operari propter finem, ita vt ſe ipſos in finem agant. Hanc concluſionem probatam video Suario in commentar. ad 1.2. diſp.2. quęſtiuncula 2. ad finem, §. *Hic verò quæret aliquis*, & facilè probatur; quoniam, vt actio ab agente fiat propter finem, non neceſſariò requiritur, vt ſit à libero arbitrio, ſed ſatis eſt, ſi fiat cum cognitione boni ex parte intellectus, & ordinatione ad finẽ ex parte voluntatis. Sed ſuppoſita illa ſententia iſti operantur cum cognitione boni, & ordinatione actionis ad finem. Ergo concedendum eſt illos operari propter finem. Maior probatur; quoniam actio, quæ fit ex cognitione finis cum ordinatione ad finem, non poteſt non fieri gratia finis. Minor autem oſtenditur; quoniam libertas etiam imperfecta, nõ ſolùm ſupponit cognitionem boni ſub ratione boni, & conuenientis, quanuis imperfectam; ſed præcipuè verſatur circa intentionem, & deſiderium illius cõſequendi per aliqua media, vt ſupponimus. Ergo ſi in amentibus, cæteriſque admittitur libertas, quanuis imperfecta, neceſſariò admittendum eſt illos operari cum aliquali cognitione boni, quatenus eſt bonum, & præterea cum intentione, & ordinatione actionis ad illud conſequendum. Quod probat experientia: nam ſi amentes interrogentur, cur appetant cibum? reſpondebunt, quia comedere eſt ſibi bonum. Etſi rogentur, cur vtantur medicina? reſpondent, quia confert ad ſanitatem. Quod ſatis arguit illos media cum fine aliquo modo conferre, & vnum ad aliud ordinare. Nam interdum vtuntur quadam ſagacitate, ac veluti prudentia, vtendo quibuſdam dolis, & inſidijs ad decipiẽdum. Quæ omnia non ſunt tribuẽda inſtinctui alicui naturali, cum illo careãt; ſed rationi, veluti ratiocinanti, ordinãtique vnum ad alterum, tanquã ad finẽ.

Probatio cõcluſionis.

19 Tertia cõcluſio.

Tertia concluſio: amentes, pueri, & dormientes, quanuis aliquo modo operentur propter finẽ: non tamen ita perfectè, vt operantur homines cordati, & qui perfectum habent vſum rationis. Hæc eſt indubitata: quia indubitatum eſt habentes vſum rationis perfectiſſimo modo agere propter finem: quia ſe ipſos agunt in finem ex perfecta cognitione finis, & perfecta deliberationẽ, qua media cum fine conferunt. Quare cum indubitatum ſit iſtos non habere perfectum vſum rationis, nec omnimoda frui libertate, ſaltem in genere moris (ob quam rationẽ in ſuis operationibus non peccant) indubitatum etiam erit illos non ita perfectè operari propter finem, atque operantur homines vigilantes, & cordati.

§. 4.

Soluuntur argumenta initio adducta.

20 Occurritur primo arg.

SVpereſt ſoluere argumenta, quę §. 1. adducta ſunt, quatenus ſecundã concluſionem videntur impugnare. Ad primum ſumptum ex opinione Henrici patet ſolutio ex reſolutione §. 2. vbi oſtendimus iſtos intellectu, & voluntate operari. Nec huic ſententiæ refragatur D. Thomas, dum ait, in amentibus cognitionem totaliter auferri: quia intelligitur, quod auferatur quoad vſum conſultationis, & iudicij in vtranque partem: intellectus enim in illis alligatus eſt paſſioni amentiæ, vt nõ poſſit iudicare honeſtum, niſi quod paſſio amentię honeſtũ iudicat: ob quam rationem in illis omnino tollitur liberũ arbitriũ in genere moris, & hęc eſt cõmunis explicatio, vt diximus in fin. §. 2.

D. Thom.

Ad

Occurritur 2. Ad ſecundum argumentum neganda eſt opinio, quæ ſupponitur, vt patet ex ſecunda concluſione: aliquam enim in illis agnoſcimus libertatem.

Occurritur 3. Ad tertium admittimus amentes cũ cæteris poſſe aliquo modo cõferre media cum fine, & aliquo modo cognoſcere proportionem vnius ad alterum ſub aliqua ratione boni delectabilis, & vtilis: non tamen ſub ratione boni honeſti, & moralis: quia non poſſunt bonitatem, quam cognoſcunt, conferre cum recta ratione, quæ eſt regula in genere moris: vnde incapaces ſunt conſultationis, & iudicij in tali genere, & expertes liberi arbitrij.

21 Occurritur vltimo. Poſtremi argumenti ſolutio pendet ex reſolutione quæſtionis, quænam actiones dicantur humanę? de qua in ſecundo libro agendum eſt: nunc dicimus controuerſiã eſſe non de re, ſed de modo loquendi: nam ſi actio ideo dicitur humana, quia eſt ab homine ſecundum modum operandi ſoli homini propriũ (qualis eſt modus operandi libere) actiones iſtorum dicendæ ſunt humanę; quoniam ab illis eliciuntur liberè. Porrò ſi actio dicitur humana, quia eſt elicita à libero arbitrio, & ab homine ſuarum operationum domino; humanæ dici non poſſunt: quia iſti non operantur ex libero arbitrio, nec ex pleno dominio in ſuas operationes. Quæ autem harum opinionum ſit verior explicabitur libr. 2.

ARTICVLVS III.

An homo operetur propter finem in actionibus, quæ à voluntate non procedunt?

§. 1.

Nonnullis præmiſsis reſoluitur quæſtio.

1 Præmiſſum ad reſolutionem quęſtionis. CVM iam ſit conſtitutum omnem hominem agere propter finem; inquiri poteſt, an in omnibus ſuis actionibus propter finem agat? pro cuius explicatione repetendũ eſt id, quod initio huius quęſtionis præmiſimus: in homine reperiri actiones duplicis generis: quaſdam; quæ à voluntate pendẽt, vel elicitiuè, vel imperatiue: quaſdam autem; quæ nullo modo pendent à voluntate. Prioris generis ſunt omnes actiones, quæ à voluntate eliciuntur, & illæ, quę ab ea imperantur: quales ſunt actiones potentiarum, quæ imperio voluntatis ſubijciuntur. Ad poſterius genus ſpectant actiones, quę fiunt voluntate ad eas non concurrente: vt ſunt actiones potentiæ vegetatiuæ, quę fiunt ſine cognitione: actiones etiam illarum potentiarum, quæ licet interdum ſubiaceant imperio voluntatis; non tamen ſemper, nec quoad omnes ſuas actiones; vt quia pleraſque habeant, quę omnem voluntatis actionem præueniunt: vt cernitur in intellectu, ſenſu, appetitu, & in pleriſque alijs potentijs, quę ſola imaginatione moueri poſſunt. Actiones prioris generis omnes dicuntur voluntarię, quia ſunt à voluntate, vel elicitiuè, vel imperatiue. Quæ ſunt poſterioris generis dicuntur non volũtariæ.

His duobus membris quidam addũt tertium membrum eorũ, quæ licet nec eliciantur à voluntate, nec imperẽtur; ſunt tamen volita ab ea, tanquam quædam obiecta, circa quæ voluntas verſari poteſt: poteſt enim voluntas complacere in aliqua re, quæ in fieri ab ea non pendet: gaudere enim poteſt de actione potentiæ vegetatiuæ, & de morte Petri, quã ipſa nõ imperauit, & de iniuria ſibi ab aliquo illata. Deniq; Martyres gaudebant de tormentis illatis ſibi à Tyrannis. An hoc tertium membrũ ad inſtitutũ pertineat, §. 4. expẽdemus. 2

Ex his iam patet ſenſus ꝓpoſitę quęſtionis; ſupponimus enim dari plures actiones in homine, quæ à volũtate nullo modo procedunt; & inquirimus, an in illis homo operetur propter finem? Sit concluſio negatiua: actiones, quæ nullo modo cadunt ſub humanam voluntatẽ; ita vt nec elicitiue, nec imperatiuè ab ea pendeant; nullo modo ſunt ab homine propter finem, ſed homo in illis ab alio dirigitur in finem. Hæc indubitata eſt, & facilè demonſtratur, quoad priorem partem: quoniam in tota hac diſputatione illud ſolum agens agit propter finem, quod in agendo ſe ipſum dirigit in finem: ſed homo in his actionibus ſe non dirigit in finem. Ergo illas non operatur propter finem. Maior ſæpe in his diſputat. ſupponitur. Minor probatũ: quoniã finis omniũ cauſſarũ eſt prima cauſſa, à qua tã in naturalibus, quàm in moralibus primo incipit motus, vt cum Ariſtotel. lib. 12. Metaph. cap. 1. tex. 36. 3 Concluſio.

& alijs in locis docet communis philoſophia. Nullum igitur agens poteſt mouere, niſi à fine ad agendum moueatur: à fine autem moueri nõ poteſt, niſi mediante voluntate, cuius obiectum eſt finis: & inde eſt, vt voluntas in omni agẽte propter finem ſit primum mouens. Ergo de primo ad vltimũ homo ſe mouere non poteſt ad aliquid agendum, niſi prius à volũtate moueatur. Ex quo patet veritas minoris propoſitionis; hominem ſcilicet non poſſe ſe ipſum mouere ad operationes, quæ nullo modo pendent à voluntate. Ex quo patet veritas poſterioris partis: nam cum illæ actiones ſint propter finem; ſi homo in illis à ſe ipſo non mouetur à fine; vtique ab alio mouebitur.

§. 2.
Corollaria ex præcedente reſolutione.

4 Primum corollarium. EX data reſolutione primò infertur hominem non agere propter finem operationes animæ vegetatiuę: cõſtat enim hominem illas agere ſine cognitione tanquam agens naturale ex determinatione naturę: agẽs autem naturale, vt diſtinguitur ab agẽte per cognitionem, & voluntatem, cũ ſe ipſum non agat in finem, non dicitur agere propter finem.

5 2. Corollar. Secundò infertur non ſolùm primam intellectionem, quam in vita habuim⁹; ſed primam, quæ in quocunque negotio ſeſe nobis offert; nullo modo eſſe propter finem: quia homo ad illam intellectionem non cõcurrit motus à voluntate, ſed omnino naturaliter, vt modò ſupponimus.

6 Tertium corollarium. Infertur tertiò viſionem diuinę eſſẽtiæ in patria, cum ſit prima operatio intellectus beati, nullo modo à beato elici propter finem: nam cum antecedat omnem actum voluntatis in patria; non poteſt beatus mouere ſe ad illam motione voluntatis, ſed mere naturaliter eam elicit ad præſentiam diuinę eſſentiæ.

4. Corollar. Tandem infertur, nec actiones ſenſuum externorum, nec etiam internorum fieri ab homine propter finẽ, quãdo hi ſenſus ab imperio rationis non mouentur. Tales ſunt actiones horum ſenſuum, quæ antecedunt omnem actũ intellectus, & voluntatis. Nam, cum intellectus pendeat à ſenſu (iuxta illud Ariſtotelis nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu) oportet, vt priuſquam intellectus aliquid intelligat, & voluntas aliquid velit, vt præceſſerit ſẽſatio illius obiecti tam in ſenſibus externis, quàm internis. Has igitur operationes homo nõ agit propter finem, quia ad illas à ſe non dirigitur, ſed ab alio. Solũ ſupereſt difficultas de actionibus appetitus ſenſitiui, de quibus in ſequenti §.

§. 3.
Soluitur difficultas de appetitu ſenſitiuo.

IN actionibus igitur appetitus ſenſitiui poteſt eſſe aliqua dubitatio ſũpta non ſolùm ex communi ratione appetitus ſenſitiui, quę homini cũ brutis eſt communis; ſed etiam ex propria ratione appetitus ſenſitiui, vt eſt in homine. Nam appetitus ſenſitiuus, prout communis eſt homini cum brutis, mouetur ex cognitione boni, & appetibilis: quæ motio non poteſt pertinere, niſi ad cauſſalitatem finalem; cum ſit quædam motio metaphorica, quæ ſoli cauſſæ finali conuenit. 7 Dubitatio. Pro pr... [illegible]

Deinde appetitus ſenſitiuus, vt eſt in homine, mouetur à cogitatiua, ſiue æſtimatiua ipſius hominis: hæc autem ex ſua natura poteſt diſcurrere, ſaltem circa particularia obiecta, & ſubinde poteſt rationem boni cognoſcere, & vnum medium cum alio conferre, illudque ordinare ad bonum ſenſibile apprehenſum. Cur igitur non poterit vnum propter aliud appetere, tanquam propter finem? 8 Secunda ratio.

Tertiò, quia Diuus Thomas 3. contra Gentes cap. 2. in fine, & ibi Ferrarienſis docent actiones, quæ ſunt ab aliqua imaginatione, quanuis non ſint per intellectum ad aliquem finem ordinatæ; eſſe tamen ordinatas ad aliquem finem ab ipſa imaginatione. 9 Tertia ratio. *D. Thom. Ferrarien.*

Quartò accedit, quoniã cõmunis opinio Theologorũ agnoſcit peccatũ ſaltẽ veniale in appetitu ſenſitiuo D. Thom. 1. 2. q. 74. art. 3. ad 4. vbi Caietanus, Cõradus, Medina, Cumelius, Porreta cũ cęteris. D. Bonauent in 2. d. 24. 2. p. ar. 3. q. 2. Richard. art. 4. q. 1. Durand. q. 5. cum cæteris, Bellomontanus 1. 2. diſp. 104. per 10 4. Ratio. *D. Thom. Caiet. Conrad. Medin. Cumel. D. Bonau. Richard. Dur.*

per totam maximè cap. 5. At peccatum, cum ſit actus humanus, non poteſt dari, niſi in operante propter finem. Nec obſtat, quod peccatum veniale repertum in ſenſualitate nõ eſt actus perfecte humanus ex D. Thoma vbi ſupra ar. 3. ad 3. quoniam licet non ſit actus perfecte humanus, ſatis eſt, quod imperfecte ſit talis, vt poſsit eſſe propter finem.

11 5. Ratio. *Caietan.* Quinto confirmatur ex opinione Caietani in d. q. 74. ar. 4. verſ. ad hoc dicit, qui in appetitu ſẽſitiuo agnoſcit innatã quandam, & propriam ſibi libertatem abſq; vllo ordine ad voluntatem imperantem; ex eo præciſe, quod ſecundum ſe naſcitur ex anima, in qua volũtas ſedem habet: ratione cuius innatę libertatis poteſt in appetitu ſenſitiuo dari peccatum veniale independenter á voluntate, vt idem Caietanus exiſtimat. Porro ſi in appetitu ſenſitiuo ponatur hęc innata libertas; non video cur non admittatur eum agere propter finem. Hæc ſunt, quæ rem iſtam dubiam reddunt.

12 Aduertẽtia ad reſolutionem. Pro reſolutione aduertendum eſt nõ eſſe hoc loco ſermonẽ de appetitu ſenſitiuo (qui à Theologis cõmuniter dicitur ſenſualitas) prout ſubeſt directioni intellectus, & motioni voluntatis; quia vt ſic, actiones illius pendent à voluntate, & dicũtur volũtariæ, vt docet *D. Thom.* D. Thomas in d. q. 74. ar. 3. Eſt igitur ſermo de appetitu ſenſitiuo, prout mouetur independenter à voluntate, & intellectu: qđ contingere in motibus ſubitis docet *D. Thom.* D. Thomas 1. 2. q. 17. ar. 7. & q. 50. ar. 3. & q. 56. ar. 4. Etenim & ſi appetitus ſenſitiuus in homine ex ſe ſubiacet rationi; non tñ illi ſubijcitur ſubiectione deſpotica, quæ eſt in ſeruo, ſed politica, & regali, quæ non totaliter eſt ſubiecta ſuperiori.

Reſolutio. Hoc ſuppoſito dicendum eſt appetitum ita conſideratum nullo modo agere propter finem. Quod ſatis ſignificat *D. Thom.* D. Thom. in d. q. 74. ar. 4. dum ait, *Senſualitati non conuenire ordinare aliquid in finem; ſine qua ordinatione nullum agens operatur propter finem.* Accedit etiam, quoniam appetitus ſenſitiuus, quando non operatur ex imperio rationis, operatur ex inſtin- *D. Thom.* ctu naturę, ex D. Thoma in d. q. 50. ar. 3. vnde in operando determinatus eſt ad vnum ita vt poſitis omnibus ad agẽdum requiſitis, non poſsit non operari. Quę verò operantur ex inſtinctu naturæ ſe ipſa non dirigunt ad agendum, ſed ab alio diriguntur: vnde non agunt ꝓpter finem. In hac concluſione nobiſcum conſentit Suarius in Metaphyſic. diſp. 23. ſect. 10. in vltimis verbis.

13 Soluitur 1. ratio dubitandi. Quæ pro ratione dubitandi ſunt adducta, parum efficiunt. Ad primum agnoſcimus appetitum ſenſitiuum, prout cõmunis eſt homini cum brutis, moueri ad operandum à bono cognito, & motione quadam metaphorica: negamus tamen moueri ab eo, vt à bono exercẽte cauſſalitatem finalem: vel quia talis motio metaphorica formaliter non eſt finalis cauſſalitas: vt ſupra oſtendimus: vel quia tunc ſolùm eſt cauſſalitas finalis, cum bonum mouet vt cognitum; tũ ſub formali ratione boni, tum ſub formali ratione finis: quomodo nõ mouet appetitum ſenſitiuum, vt talis eſt: ſicut etiam non mouet appetitumbrutorum, vt ſupra oſtendimus. Mouetur igitur appetitus ſenſitiuus ab eo, quod eſt bonũ, & finis: nõ tñ ſub rõe boni & finis. Vnde talis motio dici põt materialis quędã finalizatio; non tamen formalis, ſine qua agens non poteſt agere propter finem.

13 Difficultas ex 2. argum nata. Secundum argumentum tangit difficultatem, an cogitatiua hominis poſsit diſcurrere, quę longiorem poſtulabat explicationem. Sed, quod attinet ad pręſens inſtitutum; ſi ſermo ſit de cogita- Reſolutio. tiua ſecundum ſe, vt non coniuncta intellectui: & de diſcurſu proprie ſumpto (prout propria virtute vnum ex alio infert) puto veriſsimam eſſe ſententiam; quę cogitatiuæ hominis omnem diſcurſum negat; imo, & compoſitionem: quæ fuit ſententia Franciſci Toleti 3. de Anima cap. 3. quęſt. 7. conclu. 2. fol. 146. colun. 4. quam vt veram probat Bellomontanus 1. 2. diſp. 104. cap. 2. num. 3. & omiſsis Toleti fundamentis (quæ vel falſum ſummunt, vel principium petũt) hanc ſententiam deſumo ex doctrina D. Thomæ multis in locis. Nam 1. 2. q. 50. ar. 3. in corp. & ad 1. abſolutè docet vires ſenſitiuas, ſecũdũ qđ operãt̃ ſuo ꝓprio operandi modo, independenter ſ. ab imperio rationis; operari ex inſtinctu naturæ, & cum determinatione ad vnum: & ſolùm dici rationales, cum ex imperio rationis operantur. Ergo ex mente D. Thomę cogitatiua hominis,

 niſi

niſi ſubdatur imperio rationis,non poteſt vlla ratione dici potétia rationalis ſed naturalis ſolùm determinata ad vnum: cui,vt ſic repugnat vnum cũ alio aut componere, aut cõferre:aut ex vno aliud deducere.Quod ſatis docuit idem D.Thom.1.p.q.82.ar.2. ad 3.dum generaliter aſſerit. *Vim ſenſitiuam non eſſe collatiuam diuerſorum,ſed vnum tantum apprehendere,& ſecundum illud determinate mouere appetitum;* quod intelligi non poteſt,niſi de vi ſenſitiua, prout ſibi relicta abſque rationis imperio mouet: nam cogitatiuæ hominis,prout ſubijcitur rationi conuenire collationem vnius cum altero docuit D.Thom.1.p.q.78. ar.4.in corp. vbi ad 5.rem iſtam manifeſte expoſuit, dum affirmauit cogitatiuam hominis non habere eminentiam conferendi,cõponendi, & diſcurrendi, ſecundum id, quod eſt proprium ſenſitiuæ partis; ſed per affinitatem, & propinquitatem ad rationẽ vniuerſalem ſecundum quandã refluentiam,quæ refluentia ex mente D. Thomę poſita eſt in reflexione,quam intellectus facit ad ſingularia,coniungendo ſe ad phantaſmata ſibi per cogitatiuam miniſtrata,qđ etiã patet ex D.Tho. in Opuſculo de potentijs animę cap. 4. ad finem.Ex hac igitur refluentia,& reflexione cogitatiua participat quendã componendi,& diſcurrendi modum ſatis improprium. Denique in his diſcurſibus cogitatiuam dirigi ex ratione vniuerſali egregie explicat D.Thomas 1.p. q.81.ar.3.in corp.

D.Thom. *D.Thom.* *D.Thom.*

15 *Soluitur 2. ratio dubitandi.* Ad argumẽtum igitur negandum eſt cogitatiuam non coniunctam cum intellectu poſſe aut cõponere propoſitiones circa ſingularia,aut circa eadẽ diſcurrere. Nec eſt audiendus Caietanus 1.2.q.74.ar.4.dum oppoſitũ docet,quãuis Curſ. Conimb.3. de Anima cap.3.q. 2.ar.2.tacite cum Caietano conſentiat. Nec D.Thomas in loco cit. à Curſ. Conimb.loquiť in noſtris terminis, ſed ſolùm de cogitatiua, vt coniuncta eſt cũ intellectu diſcurrente.Et in eodem ſenſu explicãdi ſunt,qui cogitatiuæ diſcurſum tribuunt: ſimiliter & Ariſtoteles,ſi quando memoriæ ſenſitiuę ratiocinationem concedit.

Caietan. *D.Thom.* *Ariſt.*

16 *Solutio 3. rationis dubitandi.* Ad tertium dicendum eſt D. Thomã ſolùm dicere,quæ ab imaginatione ſine intellectu fiunt, ad aliquos fines tendere,at tamẽ pręter ordinem intellectus: quod verò tendant ad finem ab ipſa cogitatione, non aſſerit D.Thomas,ſed ſolus Ferrarien. in quo vel deceptus fuit, vel in bono ſenſu eſt explicandus, vt ſc. ordinentur ab imaginatione, non à ſe, ſed ab alio mota.

Ad quartum dicendum eſt ex Catholicis neminem vno excepto Caietano admittere peccatum, quanuis minimũ veniale in appetitu ſenſitiuo, niſi prout ille imperio rationis, & voluntatis aliquo modo ſubijcitur, ita vt eius actus habeat rationem volũtarij, vt patet ex D.Thoma d.q.74. ar.3. Quam doctrinã nos tanquam veriſsimam ſupponimus: vide interim Bellomontanum 1.2.diſp. 106.cap.2.num.7. cũ ſequentibus.Quare negandũ eſt in noſtris terminis poſſe aliquod peccatum vel minimum in appetitu ſenſitiuo reperiri. 17 *Solutio 4.* *D.Thom.*

Ad poſtremum dicendum eſt opinionem Caietani de libertate innata appetitus ſenſitiui ſecluſa omni dependẽtia à voluntate, non ſolùm reijci ab omnibus poſterioribus vt falſam, ſed vt ferè temerariam. Eam late impugnant Cumelius 1.2.q.74.ar.3. concl. 1. maximè in 4. argumento,Medina ibi ar.3. Valẽtia 2.tomo diſp.6.q.4.punct.2. ad finem §. *Ex quibus intelligitur*.pag.659. A. Bellomont.diſp.104.cap.1.num. 3. vbi teſtať omnes,qui poſt Caietanum ſcripſerunt hanc ſententiam confutaſſe. Vnde mirũ eſt,quod Curſ.Conimbr.3.de Anima c. 3.q.2.ar. 2. affirmet cõmunem Theologorum doctrinam ſtatuere appetitum ſenſitiuum non nihil participare libertatis ex eo,quod ab eadem anima dimanat,à qua dimanat voluntas. Quod falſiſsimum eſt:ſi ſermo ſit de appetitu ſecundum ſe,& prout non ſubeſt motioni voluntatis liberæ. Quod modo ſupponimus. 18 *Soluitur vltima dubitandi ratio.* *Cumel. Medina. Valentia.*

Nec fundamentum aliquid facit :nã appetitum ſenſitiuum ab eadem anima fluere, à qua fluit voluntas; quanuis ſatis ſit,vt hanc habeat excellentiã, quod vt ſubeſt rationi, & voluntati, aliquod veſtigium tum diſcurſus, tum libertatis participet, quãuis imperfectiſsimũ, & ſub ratione ſatis diſtrahente à ratione diſcurſus,& libertatis: non eſt tamẽ ſatis,vt veſtigium illud habeat ſecundũ ſe, & cum indepedentia ab imperio rationis

tionis, & voluntatis: nam vt ſic operatẽ ex inſtinctu naturæ, vt docuit D. Thom. 1.2.q.50.ar.3. Ob quam rationem operationes inde procedentes nullo modo dici poſſunt humanæ, nec etiam imperfecte, ſed ſolùm dicuntur operationes hominis; de quo lib. 2. latius dicendum erit.

D.Thom.

§. 4.

An ea, quæ à voluntate, vt à cauſſa non pendẽt, poſsint ab ea ordinari in finem.

19 Dubitari poteſt, an, quæ à voluntate nec eliciuntur, nec imperãtur, poſsint aliquo modo eſſe propter finẽ? Reſpondendum eſt, iſta quidem nec fieri, nec eſſe poſſe propter finem; poſſe tamen ob homine ordinari in finẽ. Etenim poteſt quis velle ſui vegetationem propter finem, vt viuat. Poteſt etiã homo eas paſsiones, & iniurias, quę ſibi inferuntur, ob eum finem velle, vt Deo placeat. Hæc igitur, quanuis non ſint voluntaria cauſſaliter; quia à voluntate nec eliciuntur, nec imperantur; ſunt tñ voluntaria obiectiue; quia ſunt quædã obiecta libere volita propter aliquem finem.

Reſponſio.

Aduertendũ eſt tamen hæc non poſſe ab homine in finem ordinari, niſi homo aliquid operetur propter finem. Nam quanuis homo non operetur ipſum obiectum, quod ordinat in finem: tamen vere, & propriè operatur volitionem, qua ipſum volitum ordinat in finẽ. Quare licet ex parte ipſius actus, qui eſt ꝓpter finem; aliud ſit actum fieri propter finem, & aliud actum ordinari in finem: ex parte tamen hominis operantis ſemper dabitur actus, qui ſit propter finem; quia ſemper debet dari volitio, qua obiectum ordinetur in finem.

ARTICVLVS IIII.

An homo operetur propter finem operationes, quæ à voluntate neceſſario fiunt?

§. 1.

Præmittuntur nonnulla.

1 Conſequenter agendum eſt de operationibus, quæ à voluntate pendent: pendent autem illæ, quæ à voluntate vel eliciuntur, vel imperantur, quę omnes dicuntur voluntarię. Harũ alias eſſe neceſſarias, & alias liberas, certiſsimum eſt: voluntas enim interdum operatur naturaliter, interdum libere. Nunc de ſolis neceſſarijs dicendũ erit. Inquirimus igitur Vtrum homo, actus voluntatis neceſſarios operetur propter finem?

2 In qua quęſtione vnum inquirimus, & aliud ſupponimus: inquirimus enim, an act' neceſſarij fiant ab homine propter finem? Et ſupponimus dari aliquos voluntatis actus neceſſarios. De qua ſuppoſitione dubitatio eſt inter Doctores: nam Scotus abſolutè negat in voluntate noſtra dari aliquem actum ſimpliciter neceſſarium quoad ſpecificationem & exercitium. Quin potius docet volũtatem beati non neceſſario, ſed libere amare Deum clare viſum; ita vt poſsit amare, & non amare; quanuis nunquam non amabit. Ita Scotus 1. ſentent. d. 1. q. 4. §. *negatiua iſtius articuli*: cum eo conſentiunt non ſolùm qui ſunt ipſius Scholæ, ſed etiam plures alij. Qua ſuppoſita ſententia propoſitæ quęſtioni nullus relinquitur locus.

Quid in hac quęſt. inquiratur, quid item ſupponatur

At tamen contraria ſentẽtia eſt omnino vera, quoniam certiſsimum eſt ſaltem in patria dari actũ voluntatis quoad ſpecificationẽ, & exercitium ſimpliciter neceſſarium: amorem ſcilicet beatificum, & beatificam fruitionem. Quã ſententiam probauit D. Thomas 1. p. q. 82. ar. 2. & ibi Caietanus, idem D. Thom. 3. contra gent. cap. 62. & ibi Ferrarien. Capreolus in 1. d. 1. q. 3. ar. 1. concl. 4. & 5. Durand. in 4. d. 48. q. 2. & d. 49. q. 8. nu. 16. Maior ibi q. 8. Paludanus q. 7. ar. 2 n. 22. Egidius quodlib. 5. quęſt. 6. Henricus quodlib. 12. q. 5. in corpore, & ad 1. late Bellomontan. 1. 2. diſp. 16. cap. 2. Suar. in Metaphyſic. diſput. 19. ſect. 8. num. 8. Vtrum autem in via dari poſsit aliquis actus vtroq; modo ſimpliciter neceſſarius? dubitant Theologi. Negantẽ partem late probat Suar. loco cit. à num. 7. & eſt cõmunis: affirmantem plures defendunt, ſed præcipue Caietanus 1. 2. q. 9. ar. 4. apud quos amor finis, qui primo voluntati proponitur eſt neceſſarius etiam præcedente aduertentia, & rationis iudicio. Nullus etiam negat motus voluntatis ſubitos, qui dicuntur primò primi, aliquam neceſsitatem ſibi vendicare

Probatur id quod ſupponitur.

D.Thom. Caietan. Ferrar. Capreolus Durand. Maior. Palud. Egid. Henric.

Caietan.

care; vt quia ex defectu aduertentię, & deliberationis, non ſunt liberi, nec noſtræ ſubſunt poteſtati. Quare tam in patria, quam in via relinquitur locus quæſtioni propoſitæ.

3 Præmiſſum ad reſolutionem. Sed vt quęſtio meliꝰ explicetur, prę-mittendum eſt, duobus modis poſſe cõtingere actum voluntatis fieri neceſſarium: vno modo ex perfectione, tum ipſius obiecti, tum modi applicandi illud ad mouendum voluntatem per cognitionem perfectiſsimam: quod in ſola patria cõtingit in amore Dei clare viſi: nam Deus ſua perfectione omnibus modis ſubijcit ſibi voluntatem: & præterea proponitur voluntati, tanquam bonum ſummum, per cognitionem perfectiſsimam cum plena aduertentia, & iudicio. Altero modo contingit neceſsitas ex imperfectione, tũ ipſius obiecti, tũ modi ꝓponẽdi illud, quia ſcilicet nec obiectum eſt tantæ perfectionis, vt omnino ſubijciat ſibi voluntatem; nec proponitur cum plena aduertentia, & iudicio, ſed imperfecte, & ſine deliberatiõe; & hoc modo dicuntur neceſſarij motus primó primi, ſiue ſint ſpirituales, & immediate tangant voluntatem: ſiue ſint rerum ſenſibilium, & mediante appetitu ſenſitiuo voluntatẽ indeliberate moueãt. Vtrum verò ſit addendus tertius modus apud eos, qui dicunt ſimplicem amorem finis eſſe neceſſarium, alterius eſt quæſtionis. Si tamen admittẽdus eſt, ad noſtram pertinet quæſtionem: & licet proponatur ex plena aduertentia & iudicio bonitatis finis; non tamen proponitur præmiſſa aliqua deliberatione.

§. 2.

Reſoluitur quæſtio pro parte negatiua.

4 Quorũdam ſententia. QVidam ex nouioribus adhibita diſtinctione quęſtionẽ reſoluũt: putãt enim eos actus, qui neceſſitatem cõſequũtur ex perfectione, vere eſſe propter finem: ſecus, ſi nãciſcuntur neceſsitatem ex imperfectione. Inde inferunt amorem beatificum in patria vere eſſe propter finem: non tamẽ motus ſubitos, qui in voluntate excitãtur, & dicũtur primó primi. Ita Suariꝰ in comment. ad 1. 2. diſp. 2. quæſtiunc. 2. & in Meta. diſp. 23. ſect. 3. n. 17. & ante cũ quidã ex nouioribus idẽ ꝓbauerũt.

Ego oppoſitam ſententiam puto eſſe veriſsimam. Vnde hanc ſtatuo generalem aſſertionem: nullus actus, qui ex volũtate neceſſario procedit, poteſt eſſe propter finem. 5 Statuitur concluſio.

Probatio. Hanc aſſertionem primo confirmabimus; quia illa neceſſario colligitur ex D.Thom. 1. 2. q. 1. art. 1. vt patet ex hac demonſtratione: apud D. Thomam illæ ſolę actiones ſunt propter finẽ, quæ ſunt humanę: apud eum ſolę actiones liberæ ſunt humanę: ergo apud eum ſolæ actiones liberæ ſunt propter finem. & per conſequens ex ſententia D. Thomę nulla actio neceſſaria erit propter finẽ. D. Thom.

Ad hanc demonſtrationem Suarius in dictis cõmentarijs negat maiorem; quia D.Thom. non dixit ſolam actionem humanam eſſe propter finem; ſed ſolùm aſſeruit omnem actionem humanã eſſe gratia finis. Et hãc ſolutionem probat, ſi actio humana idem eſt, quod actio libera. Porro ſi actio dicatur humana; quia proceſsit à plena hominis aduertentia, putat minorem eſſe negandã; q̃a nõ omnis actio humana eſt libera. Nec oppoſitum (vt ait) docuit D.Thom. quoniam cum ait actionem eſſe humanam, cuius homo eſt Dominus; ſub dominio comprehendit non ſolùm id, quod eſt liberũ, ſed etiam id, quod eſt volũtarium. Sed quam aliena ſit vtraq; ſolutio à mente, & litera D. Thomæ, oſtẽdemus lib. 2. hoc poſterius, q. 1. ar. 2, §. 2. illud prius, q. 2. artic. 2. 7

Secundo id ipſum ratione confirmatur: quoniam conſtat illud tantum agẽs agere propter finem, quod á ſe ipſo, & non ab alio mouetur: ſed voluntas ad actiones neceſſarias ab alio, & non à ſẽ mouetur. Ergo volũtas actiones neceſſarias non elicit propter finem. Maior eſt cõmune axioma receptum etiam ab aduerſarijs. Minor probatur primo, quia voluntas principium eſt eorum, ad quę ipſa ſeipſam mouet, vt patet. At omne id, cuius voluntas eſt principium, poteſt eſſe, vel non eſſe, ex doctrina D.Thomæ de potẽtia q. 2. ar. 3. Ergo ad ea, quæ non poſſunt non eſſe, voluntas non erit principium ſe ipſam mouens. 8 Probatur. D.Thom.

Deinde voluntas ad ea, quę aliter ſe habere non poſſunt, non concurrit, vt voluntas, ſed vt natura, & ad modum naturæ, vt docet D.Thom. 1. p. q. 41. art. 2. 9 Cõfirmatur.

con-

concurrit enim, vt determinata ad vnũ; ſiquidem nec aliud, nec aliter poteſt agere. Sed receptum eſt in Philoſophia naturam non ſe agere ad ſuas operationes, ſed agi ab alio, vt in ſuperioribus diximus. Ergo voluntas ad operationes
Probatur 3. neceſſarias nõ ſeipſam agit, ſed agitur.

Accedit tertio, quia voluntas nõ poteſt ſe ipſam mouere ad agẽdum, niſi ex
D.Thom. deliberatione, & conſilio, vt ſatis ſignificat D.Thomas 1.2.q.9. ar.4. At ea, quæ agit ex deliberatione, & cõſilio, non agit neceſſario, ſed libere, vt eſt vulgata Philoſophia. Ergo ad actiones neceſſarias ſe ipſam non agit: quę fuit minor. Concedendum eſt igitur voluntatem actiones neceſſarias nõ elicere propter finẽ.

§. 3.

Inferuntur nonnulla corollaria.

EX hac reſolutione infertur primo
10 omnes actus, qui à voluntate fiunt
Primũ corollarium. cum inaduertentia, & inconſideratione rationis nullo modo fieri propter finem. In hoc corollario omnes conuenimus: nam cum huiuſmodi actus prę ueniant omnem rationis aduertentiã, & deliberationem, fiunt á voluntate, nõ vt eſt voluntas (quia hæc ſine deliberatione non datur:) ſed vt eſt quędam natura ad vnũ determinata, vt plures aduerterunt, & inter eos Bellomontanus 1.2.diſp. 106.cap.1.nu.1. vnde dicuntur actiones hominis, & non humanæ, vt patet ex D.Thoma 1.2.q.1.ar.1. in corpo.
D.Thom. & ad 3. & paſſim alibi. Huius generis ſunt omnes motus indeliberati externi vt fricatio barbę, motus pedis, & aliæ huius generis actiones externæ, de quibus D.Thomas vbi ſupra. Eiuſdem generis ſunt omnes motus ſubiti voluntatis, qui à Theologis dicũtur primò primi, qui omnem rationis aduertentiam pręueniunt, nec ſunt in hominis poteſtate: obquam rationem, quanuis voluntarij ſint, nullam peccati etiã minimi rationem habere poſſunt, vt ſupponimus, videndus inter alios Bellomõtanus 1.2. diſp.106.cap.3.

Secundo infertur amorem beatificũ patriæ nulla ratione fieri propter finẽ.
11
2 Corollar. Hanc aſſertionem probauit Curſ. Conimbr. in Ethicis diſp.4.q.1.ar.2. in fine, dum iſtum amorem refert ad actiones, quæ dicuntur hominis, quarũ nulla eſt propter finem. Eandem confirmãt ea, quæ diximus: nam ex doctrina D. Thomæ ſolę actiones humanæ ſunt propter finem; & pręterea ſolę actiones liberæ D.Thom.
ſunt humanę, & ſubinde ſolę liberę ſunt propter finem. Sed ex D.Thoma, & cõmuni ſententia amor ille eſt actus neceſſarius: ita 1.p.q.45.ar.1. & q. 82. art. D.Thom.
2. vtrobique Caietanus, Ferrar. 3. contra gent. cap.62. Capreol. in 1. d. 1. q.3. & contra Scotum id affirmat Suarius in Caietan.
Metaph. diſp.19. ſect.8. nu.8. Bellomont. Ferrarien.
1.2. diſput. 16. cap.2. Quam ſententiam Capreol.
tanquam veriſsimam ſupponimus. Ergo ſi ſolę actiones liberæ ſunt propter finem; vtique amor beatificus non erit propter finem.

Accedit ratio ſuperius adducta, quoniam agens, quod ſe ipſum ad agendum non mouet, non agit propter finem. 12
Voluntas autem beati ad amorem Dei Præcedẽs
nõ mouet ſe ipſam, ſed mouetur ab Auctore naturę mediante inclinatione naturali naturaliter determinata ad amorem illius obiecti, tam quoad ſpecificationem, quam quoad exercitium. Ergo voluntas beati non elicit amorem propter finem. Maior eſt vulgatum axioma: Minor probatur: primo, quia eam ponit D.Thomas 1. 2. q.9. art.4. ad 2. ſi ſolutio conferatur cum doctrina articuli. Deinde, quia ad actiones neceſſarias voluntas non mouet ſe ipſam, vt oſtendimus. Tertio, quia voluntas ad amorem patriæ concurrit vt natura, & ex inſtinctu naturæ, naturalique inclinatione, vt paſsim docet D.Thomas receptus 1.p.q.45.ar.2. vbi late Caiet. idem D.Thomas 1.p.q.82.ar.1. in fine, & 1. 2. q.9.ar.4. & q.17.ar.5. ad 3. & eſt cõmunis doctrina, quam etiam Suarius fatetur in Metaphy. d.19. ſect.8. num.5.

doctrina cõfirmatur. D.Thom. Caietan.

Poſtremo, quoniam voluntas ad amorem finis in via non mouet ſe ipſam, vt ex ſententia Damaſceni, & Anſelmi, imò etiam Ariſtotelis, & D.Thomę latius oſtendimus in ſuperioribus. Ergo à fortiori, nec ſeipſam mouebit ad amorem vltimi finis clare viſi: nam, quę rationes concludunt in amore viæ, multo euidẽtius conuincunt in amore patriæ. Damaſce. Anſelm. Ariſt. D.Thom.

Huic Corollario nõnullos habem' aduerſarios, & inter alios Suarium. Obijcit primo, quia omnes rationes, quę probant amorem finis eſſe propter finem, habent etiam locũ in amore beatifico. 13

Secundo,

Secundo. Secundo, quia cum illa neceſsitas proueniat ex ſumma perfectione obiecti beatifici, & modi, quo perfectio diuina per viſionem præſtantiſsimam applicatur voluntati: neceſsitas non poteſt impedire, quominus amor ille ſit propter finem.

Tertio, Tertio, quia bonitas diuina trahit voluntatem beati ad amorem ſui: quæ motio, cum ſit metaphorica, pertinet ad ſolam cauſſam finalem. Porro, ſi admittatur amorem illum eſſe ex cauſſalitate finali, admittendum erit eum eſſe propter finem: quia idem ſunt, *eſſe propter finem, & eſſe ex cauſſalitate finali.*

Quarto. Quarto, quia vt actio ſit propter finem, non requiritur, quod ſit libera, ſed ſatis eſt, quod fiat cum perfectiſsima aduertentia rationis. Ergo cũ amor beatificus fiat cum tali aduertentia, vt patet; quantumuis non ſit liber, ſed neceſſarius, erit propter finem. Conſequentia eſt nota: prima pars antecedentis ex eo probatur; quia exiſtente vnico medio, electio eſt neceſſaria: & tamen electio eſt propter finem. Secunda pars inde patet, quia vbi adeſt talis aduertẽtia, cognoſcitur ratio finis, & proportio mediorum ad finem. Poteſt igitur volũtas ſe ipſam mouere ad agendum propter finem, quamuis actio ſit neceſſaria.

14 Reſpondetur ad 1. obiectum. Hæc noſtram aſſertionem non expugnant. Ad primum reſpondetur in eo ſupponi amorem finis eſſe propter finẽ: cuius oppoſitum verior docet ſentẽtia; & quamuis ſuppoſitionem admittamus: (nam ſatis eſt probabilis, vt inferius dicemus ar. 6.) negandum erit eandẽ eſſe vtrobique rationem: nam in via volũtas eſt libera, vt ſupponunt illius auctores; vnde poteſt ſe ipſam mouere ad talem amorem: quod tamen facere non poteſt in patria, vbi ad amorem mouetur, vt natura, & ex inſtinctu naturę, cuius proprium eſt non à ſe, ſed ab alio dirigi in finem.

15 Ad 2. Ad ſecundum probandũ foret, quod ſumitur: illa enim obiecti perfectio omnino ſubijcit ſibi voluntatem beati, vt iam non concurrat, vt voluntas, ſed vt natura, quæ non ſeipſam mouet in finẽ, ſed mouetur.

Ad 3. Ad tertium reſpondetur ex eo, quod voluntas ex diuina bonitate trahitur ad amandum; non bene inferri voluntatẽ agere propter finem, vt in ſuperioribus iam late oſtendimus, & inferius dicemus.

16 Ad 4. Ad vltimum neganda eſt vtraq; pars antecedentis: nam iam oſtendimus neceſſario requiri actionem eſſe liberam, vt ſit propter finem. Probatio prioris partis parum habet efficaciæ; vt iam diximus ar. 2. concl. 1. in fine: nam neceſſitas electionis vnici medij non eſt ſimpliciter neceſsitas, ſed ſolùm ex ſuppoſitione, quod finis efficaciter ſit volit⁹: cum tamen in via non neceſſario, ſed libere appetatur: ſecus eſſet dicendum, ſi finis appeteretur neceſſario, & in fieri, & in permanere; quia tunc nec volitio finis, nec electio talis medij eſſet propter finem, quia agens ad vtrunq; non à ſe moueretur, ſed ab alio. Probatio etiam poſterioris partis deficit: quoniã aduertentia finis, & cognitio proportionis actus ad finem tunc ſatis eſt, vt finis poſsit finalizare, cum obiectum cognitum non neceſsitat voluntatem, nec illã omnino ſibi ſubijcit, ac determinat ad actum: ſecus ſi obiectum eam omnino neceſsitat, & determinat. Et ratio eſt; quia in priori caſu obiectũ non eſt primũ, ac totale mouens; quia non eſt principium ſufficienter determinans indifferentiam voluntatis; quæ niſi determinetur, non poteſt agere. Oportet igitur, vt ipſa volũtas per ſuam innatam libertatem ſe ipſam determinet: quod facit, dum finaliter mota à bonitate finis ſibi obiecti ſeipſam mouet, & dirigit ad illũ conſequendum. At in poſteriori caſu obiectum ipſum ratione ſuæ infinitatis eſt principium primo, & totaliter determinatiuum voluntatis ad talem actum: & proinde impedit, quominus voluntas ſe ipſam ad actum determinet. Vide D. Thom. 1. p. q. 82. ar. 2. ad 2. & hæc pro defenſione ſecundi corollarij. D. Thom.

17 3. Corollarium. Tertio principaliter infertur apud eos, qui volunt voluntatis primum actum erga finem eſſe neceſſarium etiã in via; dicendum eſſe voluntatem primum illum actum non agere propter finem: hac enim ſuppoſita opinione ad illum actum voluntas concurrit, non vt voluntas, sed vt natura: quæ non agit ſe in finem. Et hæc de actibus voluntatis neceſſarijs.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo agat propter finem actiones, quæ inſiſtunt ijs, quæ ſunt ad finem.

1 Quid ſit in hoc certiſſimum.

CONſequenter agendũ eſt de actionibus, quę à voluntate libere fiũt; & inquirendũ, an homo illas operetur propter finem? in qua quęſtione certiſſimum eſſe debet, tã iuxta principia fidei, quàm rationis naturalis hominẽ pleraq; agere propter finẽ: id enim iam oſtendimus ar. 1. Cũ verò actiones neceſſarias non agat propter finem, vt immediate conſtituim⁹, infertur hominẽ non poſſe agere propter finẽ, niſi quę libere operatur. Et merito ſane; nã cũ in ijs ad agendũ ſit indifferens; determinari debet ad agendum ex amore finis, cui tanquam primo mouenti ſubordinatur Quod etiã ſatis inſinuat ſacra Scriptura, vt patet ex Pſalmo 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionẽ*, & 1. Petri 1. *Reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum.* Supereſt igitur explicandũ, an homo in omnibus actionibus liberis agat propter finem.

Pſal. 118. Petrus.

2 Præmiſſum ad explicationẽ quæſtionis.

Et vt id clarius explicetur præmittẽdũ eſt oẽs actiones hominis liberas vel verſari circa media ad finem, vel circa ipſum finẽ. Et in ordine intentionis ſola electio cũ conſultatione, & iudicio illã antecedentibus inſiſtit ijs, quæ ſunt ad finem: intellectus enim imperatus à volũtate inueſtigat media, & eadẽ iudicat & tandem voluntas eligit: cęterę õnes actiones, quæ pertinent ad ordinem intentionis inſiſtũt circa finẽ: finem enim reſpicit, non ſolùm ſimplex amor finis, ſed etiã deſideriũ, & intentio, vt omnes agnoſcũt. Porro in ordine executionis inſiſtunt medijs, nõ ſolũ actiones internæ vſus, & imperij, quib⁹ potentię externæ ad agendũ applicãtur, ſed etiã õnes externę actiones, quę aſſumuntur ad cõſequendũ finem. At circa finem primo verſatur ipſa formalis aſſecutio finis: deinde circa illũ iam aſſecutũ verſantur amor, & delectatio. Duo igitur erunt inquirenda: primum, an homo omnes actiones medijs inſiſtentes operetur propter finẽ? deinde, an propter finẽ operetur omnes, quæ inſiſtunt fini. De priori quæſtione in hoc articulo agendũ erit.

Non defuerunt, qui ſenſerint non omnes actiones, quæ medijs inſiſtunt, fieri propter finem: putauerunt enim ſolas actiones externas, quæ in ordine executionis circa media verſanẽ, fieri propter finem; non verò eas, quæ in ordine intẽtionis inſiſtunt medijs; quales ſunt cõſultatio, & iudiciũ de medijs, & eorũ electio. Hanc opinionẽ quibuſdã placuiſſe refert. Fonſ. in 5. Metaph. c. 2. q. 10. ſect. 2. Auctores tamen, qui ita ſenſerint, nõ refert: ego tamen inueni neminem.

3 Quorundã ſententia circa primum quæſitum.

Fonſeca.

Pro reſolutione ſit prima concluſio: actiones, quę in ordine intentionis inſiſtunt medijs (vt conſultatio, & electio) ab homine fiunt propter finem. Concluſio iſta ex dictis ſupra in quæſtione de effectis cauſſæ finalis adeo eſt nota, vt non facilè credam eam alicui diſplicuiſſe: nam verbis expreſsis de eligente eam ſcripſit Ariſtot. lib. 2. Ethic. ad Eudemũ pag. 1006. n. 45. ita ait: *Nemo finem, ſed ea, quæ fini conſequendo conferunt, eligit: quemadmodum nemo ſanum eſſe; Sed ambulare, ſedere, ſanitatis gratia; & in vniuerſũ declarat ſemper eligens: quod cuiuſque gratia eligit.* Quare ex Ariſtotele, qui eligit ambulare, id eligit gratia alicuius finis: & vniuerſaliter loquendo omnis eligens alicuius gratia eligit. Optimus locus 6. Ethicor. cap. 2. text. 8. & 9. *Appetitus (inquit) & ratio, quæ alicuius eſt gratia, eſt electionis principium.* Senſus eſt: intellectus, & appetitus quę ſunt electionis principia, ſunt gratia alicuius, quia ſcilicet intellectus deliberans de medio, & voluntas eligens medium deliberatum; gratia alicuius finis deliberat, & eligit. In terminis proponitur aſſertio ab Ariſtot. in d. lib. 2. Ethic. ad Eudemum pag. 1008. in principio: *Et quia conſultantes* (inquit) *omnes gratia alicuius conſultant, & ſcopum habent præfixum certum* Et ſtatim: *tendit eo conſulendo, quomodo hic finis in ipſum adducatur; vel quomodo ipſe perduci in finem poſſit.*

4 Prima Concluſio.

Ariſtot.

Ariſt.

Ratione id ipſum cõfirmatur: quoniã ex Ariſtot. 2. Phyſi. cap. 5. tex. 49. ea, quæ per electionem fiunt, fiunt alicuius gratia. Ergo electio ipſa fit etiam gratia alicuius. Probatur conſequentia: tum, quia media ſunt propter finem mediante electione: niſi enim eligerentur, non applicarentur ad finẽ. Igitur à fortiori electio erit propter finẽ. tum etiam, quia electio, cũ ſit libera, vir-

5 Rationibus probatur cõcluſio. Primo.

tute eſt volita: eo auté modo eſt volita quo ſunt volita media, ad quæ terminatur: media autem ſunt volita propter finē, vt ſtatim dicemus. Ergo & ipſa electio erit volita propter finem.

6 Secundo. Iuuat etiam alia ratio: quoniã quicquid homo operatur allect⁹ amore aſſequendi finem, operatur propter finem, vt patet ex definitione finis. Sed homo eligit media, & de illis deliberat, & iudicat motus amore conſequendi finem: voluntas enim amando finem cum intētione illius aſſequendi mouet intellectũ ad deliberandum de medijs, & ſeipſam ad media eligenda, vt habet communis Philoſophia. Ergo homo eligit media propter finem.

Tertio. Denique electio omnium conſenſu eſt actus volũtatis, quo amplectitur media ad conſecutionē finis accõmodata, de quo Theologi apud D. Tho. 1.2.q.13. *D.Thom.*

7 His rationibus õnes vnanimi (vt puto) conſenſu conſultationem, iudicium, & electionem inter effecta cauſſę finalis enumerarunt, vt ſupra vidimus. At idē eſt eſſe effectum cauſſæ finalis, & fieri propter cauſſam finalem. Quare noſtrã ſententiam approbarunt Fonſec. in 5. Metaph. cap. 2. q. 10. ſect. 2. Curſus Conimb. 2. Phyſic. c. 7. q. 22. ar. 1. late Suar. in Metaph. diſput. 23. ſect. 3. n. 6. & 7. & in Cõment. ad 1. 2. in pręfatione q. 2. Bellomont. ibi diſput. 3. cap. 2. & antiquiores quos citabimus. *Fonſeca.*

8 2. Cõcluſ. Secunda concluſio: actiones vſus, & imperij, quibus mouentur potentiæ ad executionem mediorum, abſque dubio fiunt propter finem. Et ideo homo imperans illis potētijs, & illis vtens in executionem mediorum, gratia finis intenti imperát; & gratia illius vtitur, tũ potentijs exequentibus, tum operationibus earum. Hæc etiam concluſio eſt apud omnes indubitata, de qua vide Suarium in Metaph. diſp. 23, ſect. 3. nu. 5. &

Probatur prior pars. Satis probatur ex recepta diffinitione vſus: vſus enim eſt actus, quo aliqua res ſumitur ad aliquem finem aſſequendũ: *Vti enim* (ex Auguſt. lib. 10. de Trinit. c. 11.) *Eſt ſumere aliquid in facultatem voluntatis, non propter ipſum, ſed propter aliud.* Quod ipſum ſatis explicauit eodē lib. cap. 10. & clarius lib. 1. de doctrina Chriſtiana cap. 4. inquiens: *Vti eſt id, quod in vſum venit, ad id, quod amas, obtinendum referre.* Ex *Auguſt.*

quibus id ipſum concludit D. Thomas cum Theologis 1.2.q.16.ar.3. affirmans vti ſemper eſſe eius, quod eſt ad finem. D.Thom.

9 Poſterior pars probã D.Thom. De imperio autem idem dicendum eſt: nam imperium in ordine executionis antecedit vſum ex D. Thoma 1.2. q. 17. ar. 3. quod enim imperium imperat, vſus exequitur. Sed vſus imperatus ſemper eſt ad finem, vt immediate diximus. Ergo imperiũ ſemper erit propter finē. Accedit etiam, quia ex eodē D. Thoma in d. q. 17. ar. 4. imperium, & actus imperatus, & ſi in genere rei ſint actus diuerſi; tamē in genere moris ſunt vnus act⁹. Sed actus imperatus ſemper eſt propter finem, vt patet. Ergo imperium erit propter aliquem finem Denique tam imperium, quàm vſus ſunt ex motione voluntatis intendentis conſequi finem: quod autem eſt ex amore finis, ſemper eſt propter finem.

10 3. Cõcluſ. Tertia cõcluſio: omnes actiones exterius imperatæ: omniaq; effecta, quæ in ordine executionis fiunt circa executionem mediorum; omnia inquam iſta operatur homo propter finē. Expreſſis verbis colligitur ab Ariſto. 2. Phyſi. c. 3. tx. 29. & 5 Metaph. cap. 2. poſt principiũ: *Quæcunque* (inquit Ariſt.) *Alio mouente inter ipſum, & finem fiunt: vt inter medium, ſanitatemque macies, aut purgatio, aut medicamenta aut inſtrumenta: vniuerſa enim hæc ipſius finis gratia fiunt.* Ex quib⁹ verbis patet hominē omnia ea agere propter finē, quę inter ipſũ, & finē interiacent, ſiue illa ſint operationes, ſiue opera, effectaq; illarũ: medic⁹ enim qñ purgat infirmũ, ipſam purgationē facit gratia conſequēdę ſanitatis: ſimiliter etiam qñ præparat medicamentũ, & cætera. Quod etiã ratio demonſtrat: quoniam agens vtitur iſtis medijs: null⁹ aũt aliqua re vtit̃, niſi in ordine ad finē, vt immediate dixim⁹. Nec in re notiſſima op⁹ eſt ampli⁹ ĩmorari. *Ariſt.* Ratio cõcluſionis.

11 Obiectio. Obijci tñ poteſt quoniã ſi homo oẽs iſtas externas actiões earũq; effecta vere, & ꝓprie propter finē operat̃; õnia iſta haberēt realē, & intrinſecã depēdentiã à tali fine tanquã à cauſſa ſuæ entitatis. Quod falsũ eſſe ex eo patet; q̃a finis ille ñ influit in iſtas externas actiones niſi mediãte actione interna vſus, & imperii. Igit̃ finis immediate mouet volũtatē, vt imperet, & vtatur actionib⁹, & eorũ effectis: mediate verò ordinat eas in finem.

Accedit

Confirmatur. Accedit etiam, quoniã finis ille nihil realitatis ponit in iſtis actionibus, nec in earũ effectis, ſed ſolũ denominationem quandã ab imperio relictã: cui argumẽto eſt, qđ realitas earũ actionũ, & effectuum ĩmutata maneret; ſi aut propter aliũ finẽ, aut à caſu fieret ſine vllo fine.

Confirmatur 2. Adde etiã; quia cauſſalitas finis non poteſt identificari cum his externis actionibus, vt patet: cum tñ cauſſalitas finis identificetur cum actione agentis.

12 Solutio. Hæc nõ impugnant principalem cõcluſionẽ; ſed poſtulãt, vt explicetur, quo modo finis influat in iſtas actiones externas. Quã difficultatem latius explicauimus ſupra q. 4. ar. 4. de effectis cauſſæ finalis: vbi diligentius expendimus ſententiã Suarij, qui putat finem eadem cauſſalitate influere in actiones iſtas externas, qua influit in internas vſus, & imperij, diuerſo tñ modo; quia in internas influit proximè, & intrinſece, in has verò ſolùm extrinſece, & remote; quia in illas influit, quatenus in genere moris hę ſubalternantur internis, & vnũ cenſentur cum illis. Sed nos hanc Suarij ſententiam in præcitata quæſtione non recepimus: quin potius docuimus finẽ propter quem homo has operationes, & earũ effecta operatur, immediate influere in eas, & in effecta earũ, cũ immediate eas attrahat, vt fiãt gratia ſui. Vide, quæ ibi diximus, nec enim opus eſt acta agere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo agat propter finem actiones, quæ inſiſtunt fini?

1 SVpereſt explicare, an homo operetur propter finem actiones, quę fini inſiſtunt, tam in ordine intẽtionis, quàm executionis. Supponimus ex dictis in ordine intentionis immediate verſari circa finem ſimplicem amorem finis: deſiderium illius conſequendi: & intentionem. In ordine vero executionis circa finem verſari actionẽ, qua finẽ aſſequimur: amorem de illo acquiſito, & delectationem: & quanuis hac de re latius egerimus ſupra in q. de effectis cauſſæ finalis; ad abſolutam tamen præſentis quęſtionis explicationem ſpectat ſequentes ſtatuere concluſiones.

2 1. Cõcluſio. Sit prima concluſio: homo intendẽs finem non ſolùm proprie operatur propter finem; ſed etiam perfectiſsimo modo. Prior pars non poteſt non probari illis, qui volunt intentionem finis verè, & proprie eſſe effectum cauſſæ finalis: nec enim poteſt eſſe effectus finalis cauſſę, niſi homo ipſam intentionem finis vere agat propter finem. Quod verò intẽtio finis vere ſit effectus cauſſæ finalis placuit Fonſec. Curſui Conimbr. & Suario, quos in illa quæſtione ſequuti ſumus: vbi etiam oſtendimus Herueũ nobiſcũ conſentire, falſoq; referri à Suario pro oppoſita ſententia. Porro aſſertio ex eo manifeſte patet; quia homo allectus amore finis intẽdit aliqua ex cogitari media ad conſequendum finem. Probatio prioris partis. Fonſeca.

Poſterior pars ex priori deducitur: nã tunc homo perfectiſsimo modo dicitᷣ aliquid agere propter finẽ; cũ amore finis ſeipſum mouet ad agendũ propter finẽ. Homo autẽ amore finis ſe mouet ad intendendũ media, quibꝰ finis acquiratur. Contra priorem partem ſolùm habemus Bellomont. qui tamen nullum contra eam adducit argumentum. Cõtra poſteriorem habemus Curſum Conimb. fundamentum tamen debile eſt. Vide, quæ diximus in q. citata.

Secunda cõcluſio, homo deſiderãs finẽ, agit ꝓpter finẽ. Probatᷣ, quia deſideriũ finis ennumeratᷣ inter effecta finis. Et quãuis id diſpliceat Fonſ. placuit tamẽ Curſui Conimb. & Suar. Iã verò qđ à fine finaliter efficitᷣ; ab agente efficitᷣ gratia finis. Adde etiã, quia homo ab amore finis mouetur, vt deſideret finẽ: quod aũt fit alicuius gratia; propter finẽ fit. Quo modo deſideriũ diſtinguatᷣ, tũ à ſimplici amore finis, tũ ab intẽtiõe eiuſdẽ finis? in illo loco annotauimus. 3 2. Cõcluſio Probatur. Fonſeca.

Tertia cõcluſio: Vtrũ homo amet finẽ propter finẽ; ita vt ipſũ amoris actũ eliceat gratia finis, in quẽ amore tendit? quęſtio eſt pro vtraq; parte probabilis: mihi negatiua eſt lõge ꝓbabilior. Quęſtionẽ iſtã late diſputauimus in d. q. de effectis cauſſæ finalis. Quare non eſt: quod eadem iterum repetamus, illud tñ aduertã quæſtionem hanc ſolũ habere locum apud eos, qui volunt ſimplicem amorẽ finis eſſe actũ liberũ: nam ſi actꝰ eſt neceſſarius, vt pleriq; volunt; nullus relinquitᷣ quæſtioni locus: nullus enim voluntatis actus neceſſarius eſſe poteſt propter finem, vt diximus ar. 4. 4 3. Cõcluſio. Supra q. 9. art. 5.

5 Pro actionib⁹, quæ in ordine executionis imediate verſantur circa finem; ſit 4.concluſio. Conſecutio finis vere fit ꝑpter finem: hęc enim actio vere eſt effectus finis, vt late oſtendimus in pręcitata quęſtione; vbi ões in côtrariũ difficultates fusè ſatis diſſoluimus, medic⁹ igitur actione productiuã ſanitatis egit propter finem, & homo iuſtus actionem qua meritorie acquiſiuit ſibi beatitudinẽ, operat⁹ eſt ꝑpter ipsã beatitudinẽ: itaq; viſio diuinæ eſſentiæ ſub rõe præmij operãtib⁹ ꝓmiſsi fuit effect⁹ ſui ipſius, vt erat in viatore ſe ipsã finalizans.

4. Cõcluſio.

6 Quinta, & vltima concluſio, amor, & delectatio, quæ finem aſſequutũ conſequuntur, non poſſunt enumerari inter effecta finis finalizantis ſui conſequtionem. Hæc concluſio euidenter demonſtratur: quoniã conſtat inter philoſophos tunc primum ceſſare cauſſalitatẽ finalem, cum primum ceſſat cauſſalitas agentis: finis enim nõ finalizat, niſi mouendo agens ad agendum. Ad acquiſito fine omnino ceſſat actio agentis, vt docet Ariſto. 1. de generatione cap. 3. tex. 55. Ergo acquiſito fine omnino ceſſat finalis illius cauſſatio. Vtrum verò finis iam acquiſitus vlteriorem habeat cauſſalitatem finalem erga actum amoris, & delectationis, alterius eſt quæſtionis Negare videtur Fonſeca: videtur concedere Caietanus cũ Suario. Hanc poſteriorem ſententiã veriorem exiſtimauimus ſupra q.3. ar. 7. §. 5. Talis autem finalizatio longe eſt diuerſę rationis à finalizatione, quã non dum habitus ſui ipſius aſſequutionem finalizabat. Vide, quę diximus in d.§.5. Et hæc dixiſſe ſatis ſit de actionibus, quas homo exercet propter finem.

Vltima Cõcluſio. Probatur. *Ariſt.* Dubitatio. Reſoluitur. *Fonſeca. Caietan.*

ARTICVLVS VII.
Quot modis actio fiat propter finem.

1 Conſtituim⁹ hominem actiones ſuas, ſi non ões, ſaltem aliquas agere ꝑpter finẽ. Id autem cõtingit ñ vno, ſed plurib⁹ modis: cui⁹ explicatio ad plurimarũ difficultatum ſolutionem plurimũ conducit: erit igitur, operæpretium explicare, quot modis poſsit agẽs ſuã actionẽ ad finem referre? Antiquiores duos tantũ modos admittebãt; actu ſc. & virtute: at Sot⁹ in 4.d.6.q.6. & in 2.d.41.q.1. tres modos admiſit; actu. ſc. virtute, & habitu: ſequuntur Gabr. in 2. d.41.q.vnica.ar.3.dub.2. vbi etiã Maior q.1. idem Gab. in 4.d.6.q.1.ar.1. notabili 3. Sot⁹ in 4.d.1.q.5.ar.8.pag.115. & ſatis eſt de mente Richardi ibi ar. 1. q. 3. Sed iam vſus obtinuit, vt quatuor modi principales proponãtur, vt explicauit Suar. in 3.tom.diſp. 13. ſect.3. in princi. itaq; actio poteſt referri in finẽ, vel actu vel virtute, vel interpretatiue, vel habitualiter. Singulos modos explicabim⁹, vt pateat, quęnã ſit cuiuſq; ꝓpria ratio.

Opinio antiquorum. *Maior. Gabr. Sotus. Richard.*

§. 1.

De relatione actuali in finem.

Homo tũc dicitur actu agere ꝓpter finem, qñ à fine actu côcepto, & intẽto ſeipſum mouet ad actionẽ gratia conſequendi finẽ: vt cũ ex amore actuali Dei mouet̃ ad dandã Eleemoſynã: ita vt eleemoſynam actu referat in Deũ: vel in actu ſignato; formãdo ſc. hũc actum, volo dare eleemoſynam propter Deũ, vel in actu exercito, vt cũ dat eleemoſynam cum aduertentia amoris Dei. 2

Quare ad actualem relationẽ primũ requirit̃, quod actu adſit intentio aſſequendi finẽ. Deinde, qđ ex illa actuali intẽtiõe homo moueat ſeipſũ ad actionẽ: niſi enim det̃ actio, quæ referatur in finem: nunquã poterit dari relatio in finem. Tertio requiritur, quod finis actu cognoſcatur, qñ actio refertur: finis enim, niſi actu ſit cognitus, nõ poteſt actu finalizare, referreque actionem, vt fiat gratia ſui. Quarto adhuc requiritur, qđ actualis intentio cõſequẽdi finem actu coniungatur cum ipſa actione, & opere quod actu refertur.

Qud requirat ad actualem relationem.

3 Quod doctiſsime vnico verbo ſignificauit Bellontanus 1.2.diſp.6.c.1. in 2. notab. dum ait hãc actualem relationẽ futurã eſſe ſimul cũ opere, actione ve, q̃ in finẽ refertur. In quo melius loquitur quam Suarius in 1. 2. diſp.2. quæſtiunc. 4. in princ. vbi diſputationi relinquit, an requiratur actualis intentio finis propter ſe; an ſufficiat actualis electio, vel vſus propter finem actu cognitum, nam vt eleemoſyna actualiter dicatur facta propter Deum; non ſolùm requiritur, quod De⁹ ſit actu cognitus, dum illa fit. Sed etiam, vt ſit actu intentus, ita vt actualiter intẽdatur Deo placere p talẽ eleemoſynã: actio enim non poteſt actu eſſe

eſſe gratia finis; niſi actu adſit intentio eam dirigens in finem. Admittimus vſũ tum actionis, tum operis externi interdum dari poſſe abſq; actuali cognitione finis, intentioneq; illius aſſequẽdi: at tñ nullo modo poteſt eſſe actu propter finem, niſi adſit actualis intentio referens in finẽ. Et in hoc diſtinguũtur actiones externæ ab electione: quoniam electio medij non poteſt, non eſſe ſimul cũ actuali intentione conſequendi finem: at tñ actio externa dari poteſt ſine vlla actuali intẽtione; quia poteſt quis ex priori intẽtione dare eleemoſynã, quanuis nihil de Deo per eã cõſequẽdo cogitet.

4 Quatuor igiť ſunt neceſſaria, vt actio aliqua actu referatur in finem, nimirũ, quod adſit actualis intentio aſſequẽdi finem: qđ ex illa intentione agẽs ſeipſũ moueat ad agendũ: quod actu finem cognoſcat, & amet: deniq; quod actu intẽdat per illam actionem conſequi finem: & ex hoc vltimo reſultat actualis cauſſalitas finis; ex hac enim intentione immediate fit, vt actio fiat gratia finis.

§. 2.

5 *De relatione virtuali in finem.*

PRæter relationẽ actualem actionis, operiſq; in finẽ omnes admittũt relationem virtualẽ: nec enim opus eſt, vt qui operať propter finẽ, ſemper actu cogitet de fine, vt docet *D.Tho.* 1.2 q. 1.ar.6.ad 3. Vnde inter Philoſoph. morales cõſtat intẽtionẽ virtualẽ ſufficere ad operãdũ bene, vel male moraliter. Simili modo cõſenſus totius Eccleſiæ in hoc cõuenit, vt ad valorem Sacramenti nõ ſit neceſſaria in miniſtro actualis intẽtio conficiendi Sacramentũ, ſed ſufficiat virtualis, de quo D. Thom. cũ cæteris in 4.d.6. Quid tñ ſit iſta virtualis intẽtio, ſiue relatio in finem? Et qñ illa detur? operoſum eſt explicare, vt inquit Nauarrus in cap. inter verba concl. 5. corol. 20.n. 40. Erit igitur operepretiũ hunc nodum diſſoluere.

D.Thom. *D.Thom.* Quid ſit virtualis intentio. *Nauarr.*

6 In hoc ferè omnes cõueniunt, vt virtualis intentio, & relatio in finẽ ſit illa, qua fit, & intendiť aliqd opus ex virtute actualis intẽtionis præcedentis: quomodo ille, qui actu propoſuit viſitare Dñi Sepulchrũ dum eſt in itinere, quod ex vi prioris intentionis eſt aggreſſus, virtute intendit Sepulchrũ viſitare; quanuis nullã actualem intentionẽ habeat illius viſitandi: quando iter facit, & cõtinuat in virtute, & efficacia primæ intẽtionis. Oportet igitur, vt actualis intentio, quæ præceſsit, actu cauſſauerit volitionẽ alicuius medij cum actuali relatione in finem, vt manẽte illa volitione medij, & vſu illius, ipſa dicatur virtute manere, atq; referre in finem cætera, quæ ſequũtur. In hac reſolutione video cõuenire ferè oẽs Theologos, qui hac de re ſcribunt. Satis id explicat D. Bonauent. in 2. d.41.ar.1.q.3.ad 3.n.33. expreſsius Scotus ibi q.1. litera A. Maior q.1. Gabriel q. vnica ar.3. dub.2. idem Scot⁹ in 4.d.6. q.6. litera A. vbi etiã Gabr. q.1.a.3. dub. 1. Sot⁹ in 4. d.1.q.5.a.8. in ſecunda propoſitione. Ex recentioribus optime rem explicauit Bellom. 1.2. diſp.6. cap.2. non longe ante finem, & diſp.32.c.2. in principio, & diſp.75.c.2.nu.5. denique diſp. 217. cap.1.n.6.& 7. Azorius lib.1. inſtit. Moralium cap. 8. Suarius ad 1.2. diſp.2. quæſtiunc.4.& 3.tom. diſp. 13. ſect.3. in 2. dicto. pag. 186. litera A.

In quo omnes conueniunt. *Bonau. Scotus. Maior. Gabr. Sotus.*

Ex qua reſolutione inferť, tria requiri, vt actio agentis dicať virtute referri in finẽ nimirũ, qđ præceſſerit actualis intentio finis aſſequendi: qđ illa intentio nunquã fuerit reuocata, nec aliquomodo p̃ cõtrariã voluntatẽ interrupta: deniq; qđ maneat in aliqua ſua virtute, hoc eſt in aliqua volitione medij actu relati in finẽ per actualẽ intentionẽ, quæ præceſsit. De primo nulla eſt dubitatio; qđ enim nunquã fuit, nõ poteſt virtute manere; nec ſimiliter dubitari poteſt de ſecũdo: intẽtio enim actualis interrupta, vel p̃ contrariã voluntatẽ, vel alio modo, nõ poteſt influere; nec in genere rei; quia non eſt, nec in genere moris; quia virtus in medijs relicta fuit deſtructa per cõtrariam voluntatem. Tertium verò eſt apud omnes receptiſsimum. 7

Tria requirũtur ad virtualẽ relationem.

8 Igitur vt actualis intẽtio dicatur virtute manere in actionib⁹, quæ ſola virtute in finem referũtur, requiritur, vt intẽtio ipſa actualis aſſequendi finem mouerit, nõ modo intellectũ ad deliberandũ, & voluntatem ad eligẽdum; ſed etiã ad vſũ alicui⁹ medii, applicãdo potentias exequẽtes ad executionẽ illi⁹. Quare op⁹ eſt, vt actualis intẽtio p̃cedẽs cauſſauerit actualẽ volũtatẽ medij cũ actuali relatione illius ad finẽ, & hac volũtate manẽte, illa diciť virtute manere, v.g. vt

actualis voluntas occidẽdi Petrũ,& actualis intentio executionis huius homicidij dicat̃ virtute manere, opus eſt vt talis intentio poſt conſultationẽ,& electionẽ mediorũ,cauſſetvoluntatẽ,&vſũ alicuiꝰ medij, voluntatẽ, ſc. præparãdi enſem,& hãc pręparationẽ actu referat in tale homicidiũ:qua relatione facta in ipſa enſis pręparatione virtute manet illa intẽtio,quãuis actu ceſſauerit.Itaq; ſi vnũ tantũ eſt electũ mediũ, aſſũptũq; ad talem finẽ,ſatis eſt,quod à principio fuerit actu ordinatũ, quãuis illa actualis relatio poſtea nõ adſit.Porro ſi ad cõſequendũ finẽ pluribus opus eſt medijs; tunc requirit̃, vt ex primo medio (quod actu fuit ordinatũ in finem) cõnexione quadã fiant cætera media: ita vt ex volũtate primi medij deriuetur, & ſuo modo cauſſetur voluntas ſecundi medij; & ex hac volũtas tertij & ita connexione quadam vſq; ad vltimũ.V.g. voluit quis occidere Petrũ,ex vi huius intentionis incepit pręparare enſem: opus adhuc eſt,vt ex illavolitione præparãdi enſem ſuo modo oriat̃ volũtas inquirendi Petrũ.Et ſic de cæteris medijs ad illũ finẽ ordinatis. Idẽ dices de eo,qui ex actuali intentione faciendi ſacrũ domũ exiuit,vt iret in Eccleſiã, ſacris ibi ſe indueret,librum ſumeret,& cætera;vtiq; vt hęc omnia virtute referant̃ in finẽ intẽtum,opus eſt,vt ex illa actuali intẽtione actu exierit domũ: & vt inde deriuetur intentio in ſecundũ mediũ,& ex ſecũdo in tertiũ,vſq; ad realẽ ſacrificij oblationẽ. Hęc omnia ſatis dilucide explicauit Bellomont.locis citat. ex D. Bonauent. Scoto,Gabriele,& alijs allegatis.Concludendum eſt igitur ad relationem virtualem neceſſarium eſſe, vt actualis relatio pręcedẽs maneat in aliquo ſuo effectu,quem ipſa actu retulerit in finem.

Bonauent. Scotus. Gabriel.

9 Dubitatio. Richardi reſponſio.

Sed iã ſe offert difficultas,quænam,& qualis ſit hæc virtus,qua mediãte actualis intentio,quæ nõ eſt,dicat̃ virtute influere,& referre media in finẽ? Primo loco reſpõdet Richard.in 4.d.6.a.1.q.3. ad 2.volũtatẽ intẽdẽdo finẽ imprimere in potẽtia motiua,&in organis externis quandã qualitatẽ,quę permanet ceſſante actuali intẽtione:à qua qualitate actiones, & media aſſũpta dirigũtur in finẽ.Et videt̃ Richard. hac in re ita philoſophari, vt philoſophamur in motu proiectorũ:agẽs enim in proiecta imprimit quẽdã impetũ, quo mouentur, quanuis proijciens deſinat eſſe: ſicut igit̃ proijciẽs etiã qñ non eſt,dicit̃ mouere proiecta;quia mediãte virtute à ſe relicta ea mouet: ita in propoſito actualis intentio impreſſit in potentijs motiuis quãdam qualitatem ordinatiuã actionũ in finẽ, & in hac dicit̃ virtute permanere.

10 Præcedens reſpõſio reijcitur. Scotus. Gabri. Suar. Sotus.

Hãc tñ philoſophiã non recipit Scot. diſt.6.litera D.§.*Sed mirũ*,nec etiã Gabr. ibi.q.1.a.3. dub.1.diſplicet Suar.3.tom. diſp.13.ſect.3.pag.187. colu.1. ridiculã appellat Sotꝰ in 4.d.1.q.5.ar.8.pag.115. col.2.ſed nec mihi placet: tum, quia nõ eſt ſatis probabile voluntatem, dũ mouet potentias externas ad vſum, & executionem actus imperati,imprimere in illis aliquã qualitatẽ, qua vt principio actiuo excitent̃,&impellant̃ ad agendũ, quod modo ſupponimꝰ,tũ ſecundo:quia etſi aliqui probauerint talẽ philoſophiã nullꝰ tñ probauit qualitatem illã permanere voluntate ab actione deſiſtente.tũ tertio,quia nõ intelligo,quomodo qualitas illa poteſt in genere moris dirigere in finẽ actiones potentiarũ exequentiũ: etenim facile intelligo per actionẽ voluntatis (quæ dicit̃ intentio) alias actiones in genere moris paſſiue dirigi in finẽ:qđ vero dirigãt̃ per qualitatẽ, quæ non ſit actio immanens recepta in voluntate intelligere non poſſum.

11 Scoti ſententia & Gab.

Secũdo loco difficultati ocurrit Scotꝰ loco cit.admittẽs in appetitu ſenſitiuo,ſiue in phãtaſia certã quandã diſpoſitionẽ,qua mouet potẽtias ceſſante actu voluntatis:cũScoto tranſit Gabriel ibi Sed minꝰ placet ſolutio,quoniã ñ negamꝰ poſſe potẽtias externas interdũ moueri ex imãginatiõe,&appetitu ſẽſitiuo negamꝰ tñ poſſe ad finẽ moueri ex ſola imaginatione,& appetitu: quoniã appetitꝰ ſenſitiuꝰ ex ſua natura, & ꝑut nullã habet dependentiã à voluntate, nullam habet diſpoſitionem innatã ſibi, vt poſſit alias potẽtias in finem mouere:nihil enim poteſt aliud mouere in finẽ, niſi poſſit agere propter finẽ:appetitus aũt ſenſitiuus cõſideratus, vt ñdependẽs à voluntate non poteſt agere propter finem, vt oſtendimus artcul. 3. §. tertio Quare ſi ceſſante actu volũtatis poteſt alias potentias mouere in finem vtique id erit ex aliqua noua diſpoſitione, & quali-

Nõ placet.

qualitate, quam accepit à voluntate intendente finem.

12 At mirum etiam erit, quod voluntas intendendo finem cauſſet in appetitu ſenſitiuo nouam aliquam qualitatem: quare ſicut Scoto diſplicet qualitas impreſſa in potentia motiua, ita etiam nobis diſplicet qualitas impreſſa in appetitu ſenſitiuo.

13 Tertiam ſolutionem excogitauit Suarius in d. diſp. 13. ſect. 3. pag. 187. colu. 1. B. dicẽs ad virtualẽ intentionem, relationemq; non eſſe neceſſariam formalem, & propriam intentionem finis: neceſſariam tamen eſſe actualem voluntatem, & attentionem, quæ verſetur circa actionem externam. Additque hanc attentionem re vera eſſe à parte rei; quamuis propter ſui remiſsionem, & debilitatem eam nõ ſemper experiamur. In hac igitur actuali attentione medij, tanquam in ſua virtute virtualiter manet actualis intentio finis, quæ præceſſit. Qui dicendi modus probatus fuit Gabrieli in 4. d. 6. q. 1. ar. 1. notab. 3. ad finem, maximè in corollario. *Gabr.*

Iudiciũ de præcedenti ſententia. Suarius tamen, quamuis iſtum modũ dicendi putet probabilem; non tamen putat eſſe neceſſarium: & in hoc quidẽ rectè: quoniam ex ſententia D. Thomæ 3. p. q. 64. ar. 8. ad 3. actio externa poteſt fieri ex intentione præcedente ſine vlla actuali attentione: quod etiam concedit D. Thomas 2. 2. q. 83. ar. 13. hoc enim experientia docet; nec enim quis ſemper actu cogitat de ambulatione, quam quis gratia ſanitatis ex vi prioris intentionis elegit, & applicauit; ſed interdum ad alia diſtrahitur: & tamen illa deambulatio adhuc dicitur virtute volita propter finem. *D. Thom.*

14 *Approbatur quartus dicẽdi modus.* Quare eſt quarta huius difficultatis explicatio, vt actualis illa relatio, & intentio dicatur virtute manere in actu ex illa imperato, & applicato ad conſecutionem finis; quĩ actus ab illa non pẽdet in cõſeruari. In hoc igitur actu permanente dicitur illa actualis intentio virtualiter permanere. In hac ſolutione conſiſtit Scotus vbi ſupra, & Gabriel in citatis locis, ad eam acceſsit Sotus, ſi bene expendatur, dum ait: non eſſe aliud intentionem actualem virtute permanere, quam illam initio mouiſſe mẽbra in illum finem. Denique in hac ſolutione quieſcit Suarius. Et vere in ea eſt quieſcendum, ſi expendamus hoc negotium in genere moris, ad quod ſpectant hæ relationes: in hoc enim genere actiones externæ & media ad exequutionem aſſumpta nihil realitatis aſſequuntur ex imperio voluntatis; ſed vel ſolam denominationem extrinſecam; vel relationem quandam rationis; vel ad ſummum debiliſsimum quendam eſſendi modum, quem ſolus Philoſophus moralis conſiderat. Quare ſatis eſt actiones iſtas, & media aſſumpta, ordinata fuiſſe ad finem, vt ſecundum conſiderationem moralem retineant illam ordinationem. Et ſi forte plura media ſũt neceſſaria ad finis conſecutionem; ſatis eſt primum fuiſſe actu ordinatum, vt cętera virtute dicantur ordinata: nam in genere moris omnia illa media cenſentur vnum tantum medium; maximè cũ inter ſe in ordine ad talẽ finem habeãt colligationẽ, ratione cuius primo actu ordinato in finem, cætera cenſentur virtualiter ordinata in eundem. *Scotus.*

§. 3.
De relatione interpretatiua.

Qvando, & quomodo detur intẽtio, ſeu relatio interpretatiua finis, non ſatis clarè explicant Theologi, vt videre eſt apud Medinam 1. 2. q. 76. ar. 3. poſt principium, Suariũ in Comment. ad 1. 2. diſp. 2. quęſtiunc. 4. §. *Circa quartum modum*, & q. 6. ar. 1. quæſtiunc. 4. §. *Quarto diuidi poteſt*, & 3. tom. diſp. 13. ſect. 3. in principio, Bellomontanum 1. 2. diſp. 24. c. 1. n. 3. 15

Pro explicatione illud tanquam fundamentum ſtatuendum eſt relationem, ſeu intẽtionem interpretatiuam in hoc per ſe diſtingui tum ab actuali, tum à virtuali; quia ad vtranque requiritur actualis intentio, quæ vel exiſtat, vel extiterit manens tamen virtute, vt ex dictis patet: oppoſitum tamen reperitur in relatione interpretatiua: hæc enim ex ſua natura poſtulat, vt nulla præceſſerit actualis relatio finis, qui interpretatiue intenditur: opus eſt igitur, vt finis, propter quem agens interpretatiue agit, ſit intentus in alio. Et quamuis Theologi hac de re ſcribentes id non ita diſtinctè explicent: exempla tamen, *In quo diſtinguatur relatio interpretatiua à duabus præcedentibus.*

quæ adducunt id ſatis euidenter ſignificant: in nullo enim præceſsit expreſſa intentio talis finis: & ideo dicunt intẽtionem interpretatiuam non dari, niſi in voluntario indirecto: hoc eſt in voluntario non in ſe, ſed in alio.

16 Primũ corollarium. Ex hac reſolutione infertur primò, agens, quod operatur propter aliquem finem vltimum in illa ſerie, interpretatiue operari propter finem, ad quem finis actu intentus ex ſua natura refertur, qui communiter dicitur finis operis, v.g. qui eleemoſynam largitur pauperi propter bonitatem miſericordiæ; interpretatiue dicitur etiam operari propter Deum, diuinamq; bonitatem, in quam miſericordia ex ſua natura eſt referibilis, vt optime aduertit Suarius in d. quæſtiunc. 4. in fine: etenim iſte nec actu, nec virtute intendit Dei bonitatem, quia nullam illius actualem habuit intentionem: verum quia finis actu intentus, ipſa inquam miſericordia ex ſua natura referibilis eſt in Deum finẽ ſimpliciter vltimum; ideo interpretamur illius voluntatem, vt etiam vltimate intenderit ipſum Deum: id enim exprimeret, ſi de hoc interrogaretur. Scio plures hanc intentionem, & relationem appellare virtualem, non virtute operantis, ſed operis, vt patet ex Bellomõtano 1.2. diſp. 6. c. 1. notab. 2. & diſp. 32. c. 2. non repugnabo, ſi relationem virtute operis diſtinguant à relatione virtute operantis, quam explicauimus: hæc enim coincidit cum noſtra interpretatiua.

17 Secundum. Secundò infertur homicidium cauſſatum ex ignorantia culpabili (vt cum quis in medio foro iaculatur cauſſa recreationis, & occidit hominem) eſſe volitum intentione non virtuali, ſed interpretatiua, vt bene aduertit Medina 1. 2. q. 76. ar. 3. poſt principium. *Medina.* Facilè demonſtratur corollarium: quoniam iſte nullam habuit actualem intentionẽ occidendi, ergo nec actu, nec virtute voluit illud homicidium in ſe, ſed ſolum in ſua cauſſa; quia voluit mittere ſagittã in loco publico: at tamen illud voluit quadam volitione interpretatiua.

Idem dicendum erit de eo, qui caſu, & ſine vlla culpa putans ſe occidere feram, occidit inimicum: ita tamen diſpoſitus, vt ſi ſciret eſſe inimicum, vellet occidere: talis actio nullo modo dici poteſt actu, aut virtute relata in homicidium: quia tunc nec de occidendo homine cogitauit: & tamen interpretatiue relata dicetur in illud homicidium; quod voluit in emiſsione ſagittæ ex voluntate, quæ cauſſam dediſſet illi actioni, ſi inimicum cognoſceret.

18 Tertium corollarium. Tertiò infertur eum, qui ſciens, & prudens ſe in ebrietate hominem occidere; ſi inebrietur, & hominem occidat; actu, & explicite non voluiſſe homicidium; & ſubinde actionem ebrietatis, nec actu, nec virtute in homicidium relatam eſſe, ſed ſolum interpretatiue, vt ſatis ſignificat Suarius in d. diſp. 13. ſection. 3. in principio: & recte ſane: quia cum nulla præceſſerit actualis intentio homicidij; nec actu, nec virtute ebrietas poteſt in homicidium referri, ſed ſolum interpretatiue, quicquid aliter quidam dixerint: noſtra tamen opinio veriſsima eſt.

19 Vltimum. Poſtremò infertur voluntatem principis, quam per Epijkiam colligimus; dici non poſſe virtualem; quia nulla præceſsit actualis volitio, qua princeps actu declarauerit non eſſe ſuæ mentis actum illum cum talibus circunſtantijs ſua lege prohibere: ſed dicendam eſſe interpretatiuam, quia illã deducimus ex voluntate, quæ & ſi nunquam fuit in principe; foret tamen, ſi occurrentes circunſtantias cognouiſſet. Quicquid contradicat Bellomontanus in d. diſp. 24. c. 1. n. 3.

Obiectio. Obijcit tamen voluntatem illam deduci ex generali quadam, & actuali voluntate, qua per legem illam voluit præcipere id, quod rationi eſſet conueniẽs. Ergo virtualiter voluit in illo caſu non obligare. Obiectio friuola eſt: quia illa generalis volitio forte nunquam fuit in principe: & quamuis fuiſſet; ad rem non faceret: quia generalis illa intentio non poteſt dici intentio actualis nõ obligandi in hoc caſu; quæ tamen erat neceſſaria ad virtualem intentionem. Dilutio.

Hæc de relatione, & intentione interpretatiua. Vtrùm verò illa ſatis ſit ad reddendum actum moralem, & humanum, & quomodò, alterius eſt quæſtionis. Nunc regulas generales iacimus.

§. 4.

§. 4.
De relatione habituali.

20 QVanuis aliqui ex antiquioribus relationem, ſeu intentionẽ habitualem non diſtinguant à virtuali, vt patet ex D. Bonauentura in 2. d.41.ar.1.q.3.ad vltimum: communior tamen ſententia eam à virtuali diſtinguit, vt Scotus ibi q.1.litera A. Gabriel q.vnica ar.3. dub.2. Idem Scotus in 4.d. 6.q.6.& ibi Gabriel q.1.ar.1. not.3. Sotus in 4. d.1.q.5. ar.8. propoſitione prima, Suarius 3. tomo diſp. 13. ſect. 3. in princip. ſatis ſignificauit D.Thomas 1. 2.q.88.art.1.ad 2.& 2. 2. q.24. ar.10. ad 2. vbi Caietanus ante finem commenti, idem D.Thom.q.3.de malo,ar.7. quorũ ſententia eſt veriſsima, ſi ſermo ſit de intentione habituali ſtrictè ſumpta.

D. Bonau. *Scotus.* *Gabr.* *D.Thom.*

21 Quomodo autem diſtinguatur à tribus prioribus, facilè patebit, ſi aduertamus relationem habitualem à ſuis auctoribus non eodem modo explicari. Et quãtum potui colligere duobus modis dari poteſt. Vno modo, quando quis habet habitum proprie ſumptum inclinantem in aliquẽ finem: qualis eſt charitas, quæ inclinat, vt omnia in Deum dirigamus. Ita relationem habitualem explicat D. Thomas cum Caietano, & cæteris citatis: omnes enim relationẽ habitualem eam appellant, quæ ſit ab habitu exiſtente in homine, & inclinãte ad talem finem: inclinante inquam, non quidem influẽdo in actionem, quæ dicitur habitualiter ordinari: ſed quia quantum eſt de ſe, poteſt influere in eã, ordinareque illam in finem. Quod optime explicauit Caietanus loco citato, dum ait, hominem habitu amare Deum non eſſe aliud, quam hominem habere habitum charitatis, quo poſsit Deum amare: & ſubinde agens actionem referre in finem habitualiter, idem eſſe, atq; hominem habere habitum, quo poſsit actionem illam referre, quanuis eam actu non referat.

Quo pacto a tribus prioribus hæc relatio differat. *D.Thom.* *Caiet.*

22 Confirmatur explicatio, quoniam ſi habitus v.g. charitatis ſimul cum volũtate influat in aliquam actionem referendo eam in Deum finem ſupernaturalem; iam non habitualiter, ſed actualiter potius, actualique ſuo influxu ordinat in finem: quare habitualis relatio non dabitur per actualem influxum habitus in actionem, ſed per ſolam concomitantiam, & aſsiſtentiam habitus in operante abſque vllo illius influxu.

Ex quo infertur talem actionem ab habitu nihil recipere, vel in genere phyſico, vel in genere moris: & ſubinde ex tali relatione actionem nec moralem dici poſſe, nec humanam, in quo conueniunt omnes, vt patet ex Soto loco citato, & ſatis expreſsit Scotus in 4. d. q. 6. §. *Ad propoſitum dico*, litera E. Gabriel ibi q.1.ar.2.concl.5. & probatur; quoniam, qui ex habitu currendi, quem habet, curreret ad ludum: & ex illo curſu ſanitatem conſequeretur; non diceretur eam conſequutus à propoſito, & actu humano, ſed à caſu: & tamẽ ille curſus fuit ex habituali intentione, ſiquidẽ actus ad talem curſum mouit: vt alia omittamus in re notiſsima: nam cum illa relatio naturalis ſit; non poteſt actũ, quem ſolum habitualiter refert in finẽ facere moralem, aut humanum. 23

Sotus. *Scotus.* *Gabr.*

Ex qua reſolutione infertur ſolã relationem habitualem charitatis in Deũ non ſatis eſſe, vt actio aliàs moraliter bona, & iuſta ſit meritoria: quoniã meritum non datur, niſi ex intentione finis, quę moralis ſit, & humana, efficaxq; vt finis per modũ finis influat in actionem; talis autem non eſt ſola habitualis relatio charitatis, vt ex dictis patet, & bene aduertit Bellomõtanus 1.2. diſput.217. c.7. in fine. Vtrum autem talis actio alioquin humana, & bona aliunde ſit meritoria? alterius eſt quæſtionis. Negant quamplurimi Theologi, & omnes, qui putant has operationes eſſe indifferentes in genere meriti. Alij affirmant: nempe, qui docent in iuſto nullã dari poſſe actionem moraliter bonam, quæ ſit indifferẽs in genere meriti. Horum opinio ſatis erit probabilis, ſi cum Bellomontano loco citato dicas actiones iſtas eſſe quidem meritorias, nõ ex vi relationis habitualis, & ſubinde nec ratione circunſtãtiæ finis habitualiter intenti: quia talis habitualis intentio non eſt moralis, aut humana, quæ ſecũ afferat finis intenti influentiam: erunt igitur meritoriæ ex circunſtantia perſonę: quia charitas eam reponit in ſtatu filij Dei: ſtatus autem perſonæ ſicut conducit ad augendum meritum; ita etiam 24

Corollarium.

etiam ſatis eſt ad reponendam actionē ex ſe bonam in ratione condignæ vitæ æternæ. Vide Bellomontanum loco citato.

Ex quibus patet relationem iſtā habitualem, vt à ſuis auctoribus exponitur, per ſe diſtingui à tribus præcedentibus: ab actuali quidē, & virtuali: quia nullam requirit actualem intentionem finis vel præſentem, vel præteritam; vt in finem inclinet: ab interpretatiua autem; quia nec requirit, vt finis, in quem inclinat, ſit in alio volitus.

25 *Alia explicatio habitualis relationis.* Altero modo à nonnullis explicatur hæc habitualis relatio, ſeu intētio finis: vt relinquatur ex aliqua actuali intentione finis, quę in nullo ſuo effectu virtualiter manet, ſed ſolum habitualiter, ideo, quia ſemel habita non fuit retractata, qualis dat̃ in eo, qui omnes ſuas actiones, vel vitæ, vel alicuius diei generaliter retulit in Deũ: qui tamen; quando operatur, operationem ſuā, nec actu nec virtute in Deum refert, ſed ſolũ habitualiter; quia cēſetur habitu permanere prima relatio, quandiu non reuocatur. Ita relationē habitualem explicauit Suar. ad 1.2. diſp. 2. quæſtiunc. 4. & 3. tomo diſp. 13. ſect. 3. §. *Dico ſecundò.*

26 Hæc relatio à quibuſdam dicitur virtualis; ſed ſine fundamento: quia nō poteſt non diſtingui à relatione virtuali iam explicata: nā in illa relatio actualis pręcedens, quanuis actu non ſit, quando agens operatur; manet tamen in ſua virtute, vt §. 2. oſtendimus: hæc autem relatio, de qua agimus, nec in ſe, nec in aliqua ſua virtute manet, ſed ſolum in habitu; ideo quia non eſt reuocata. Qui manendi modus non debet cenſeri peregrinus: quoniam omnes doctores admittunt conſenſum in actu peccati, qui tranſijt, habitu manere, donec per conſenſum contrariũ retractetur, per diſplicentiam inquam contritionis: vnde peccator, qui per actum peccati actualiter fuit à Deo auerſus habitualiter dicitur manere auerſus, quandiu ſe in Deum non conuertit. Cur igitur illa actualis intentio operandi propter Deũ, non dicetur habitualiter manere, quãdiu non fuerit reuocata? Admittenda eſt igitur hęc habitualis intentio, tanquam diſtincta à tribus pręcedentibus: nam ab actuali diſtinguitur, quia non eſt ſimul cum actione, quæ in finem refertur: à virtuali autem; quia non manet in ſua virtute: ab interpretatiua verò; quia finis, ad quem actionem refert, fuit volitus in ſe ipſo, & non in alio.

Vtrum autem hæc relatio habitualis ſatis ſit, vt conferat operi moralem aliquam bonitatem, aut meritum? quæſtio eſt inter doctores controuerſa. Affirmabunt, qui volunt eam ſatis eſſe, vt opus iuſti dicatur meritorium. Ita Capreolus in 2. d. 40. q. 1. ar. 3. ad 1. contra 2. & in 1. d. 1. q. 3. ar. 1. contra primam, Caietanus 1. 2. q. 1. ar. 6. ad 1. Scoti, Cōradus ibi, Sotus lib. 3. de natura, & gratia c. 4. Maior in 2. d. 41. q. 1. concl. 5. cũ alijs ex recentioribus, qui omnes putant opera iuſti eſſe meritoria ex efficacia relationis actualis, qua iuſtus omnes ſuas actiones in Deum retulit: quaſi illa relatio vim habeat, vt quando iuſtus operatur, concurrat finis vltimus ex vi, & efficacia illius primæ relationis. 27 *Capreolus. Caiet. Coradus. Sotus. Maior.*

Oppoſitam ſententiā defendunt quā plurimi Theologi, qui volunt hanc relationem non ſatis eſſe ad tribuendum actioni moralitatem. Hæc fuit opinio D. Bonauent. in 2. d. 41. art. 1. q. 3. ad vlt. probarunt Scotus, Gabriel, Durand. & Paludanus, quos refert, & ſequitur Bellomontanus in d. diſp. 217. c. 4. num. 36. Accedit Suarius in d. diſp. 13. ſect. 3. §. 2. *dico.* Confirmari poteſt, quia hæc intētio non ſatis eſt ad ſacramentũ, vt omnes volunt in 4. d. 6. 28 *D. Bonau. Scotus. Gabr. Durand. Palud.*

Quæſtio mihi eſt dubia: poſterior mihi eſt probabilior, ſed non eſt animus rem iſtam diligentiùs expendere hoc loco: quia eius reſolutio pendet ex varijs principijs. Nunc ſatis ſit tetigiſſe quatuor generales modos, quibus homo poteſt agere propter finem. Et de fine vltimo in cōmuni hæc diximus: in ſequenti libro diſputabimus de fine vltimo, propter quem homo operatur.

(***)

Finis Libri primi.

LIBER

LIBER SECVNDVS
DE VLTIMO
FINE HVMANARVM ACTIONVM.

Præfatio in ſequentem Librum.

1 IN ſuperiori libro explicauimus omnia, quæ ad rationem finis in communi pertinent; & metaphyſicas difficultates, quæ de fine ſecundũ generalem rationẽ finis, tam à metaphyſicis, quàm à Theologis ſolent explicari, qua potuimus diligentia, diſcuſsimus. In hoc ſecundo libro diſputandũ erit de fine vltimo hominis, humanarumq; actionum: de quo D. Thom. diſputationem inſtituit in 1. q. huius primæ ſecundæ: relictis enim, quę ad Metaphyſicam ſpectabãt; eas ſolùm excitauit quęſtiones, quæ ad Theologiam finis humanæ vitę proximè accedebant: nam (vt ait in præfatione ad 1. q.) ex fine accipiendæ ſunt rationes eorum, quæ ſunt ad finem. Et primò diſputat de vltimo fine humanę vitæ, ideſt humanarum actionum ſub formali ratione vltimi finis: deinde agit de vltimo fine ſub ratione ſummi boni, ideſt beatitudinis, ad cuius conſequutionem humana vita ordinatur; nam quanuis vltimus finis, & ſummum bonum materialiter coincidant; formaliter tamen diſtinguuntur, vt diximus in ſuperiori libro. Seruato autem naturæ, & doctrinę ordine, prius diſputandum erat de ſummo bono ſub ratione finis vltimi, quam ſub ratione beatitudinis: cum enim beatitudo ſit noſtrarum actionum præmiũ per ipſaſmet aſſequendum; ordo naturę & doctrinę poſtulabat, vt priùs de ſummo bono explicaretur ratio finalizatiua actionum, in quibus reperitur meritum; quam ratio præmiatiua illarum, in qua poſita eſt beatitudo.

D.Thom.

QVÆSTIO I.

NOS in explicandis huius libri quęſtionibus hoc ordine procedemus: primùm inquiremus quænã actiones hominis ſint humanæ? Deinde; vtrũ homo agat propter finem. Circa primum duo inquirenda erunt: primùm; quænam actiones dicantur propriæ hominis, quatenus eſt homo? Secundò; vtrum omnes, & ſolæ actiones, quæ ſunt propriæ hominis, quatenus eſt homo; ſint actiones humanæ?

Quæ ſunt in hac quæſt. quærenda.

ARTICVLVS I.

Quænam actiones dicantur propriæ hominis, quatenus eſt homo?

HVNC articulum excitamus, vt in ſequentibus diſputationibus omnis tollatur æquiuocatio: vnde non eſt, quod argumentis adductis quæſtionem dubiam faciamus. Ad quęſtionem igitur reſpondet Caietanus in hac

hâc q. 1. art. 1. illam actionem eſſe propriam hominis, quæ propriè, & formaliter eſt actio: ſecus ſi fuerit actio fuſo ſatis actionis nomine. Quod ſi ab illo inquiras; quænam actio propriè, & formaliter ſit actio? reſpondet illam dici propriè, & formaliter actionem, quam agens á ſe ipſo motum agit, & non ab alio. Quare actiones, quas homo à ſe ipſo motus agit, ſunt actiones proprię hominis; ſecus verò dicendum eſt de illis, ad quas homo ab alio agitur; quanuis homo per eas differat ab irrationabilibus: quanuis enim per eas ab illis differat in eſſendo, atque etiam in operando: non tamen differt in agendo; quia ille agendi modus etiam conuenit brutis, & alijs agentibus: illa enim non agũt ſe ad agendum, ſed ab alio aguntur.

Medina. Hæc tamen explicatio nõ placet Medinæ in hoc artic. 1. nec alijs, nec mihi: tum quia rem potius confundit, quàm explicat: tum etiam quia auctores operationes omnes, tam eorum, quæ ſe ipſa agunt ad agendum; quam eorum, quæ ad agendum ab alijs aguntur, indiſtinctè appellant actiones: & D. Thom. in *D. Thom.* hoc art. appellat actiones, tam quę ſunt humanæ; quàm quę ſunt hominis.

2 *Præmiſſum ad reſolutionem.* Pro clara reſolutione præmittẽdum eſt duobus modis actionem dici poſſe homini propriam: vno modo quoad ſubſtantiam, ſiue entitatem actionis; altero modo, quoad modum operandi ipſã actionem. Priori modo omnes, & ſolæ illę actiones dicuntur homini propriæ, quę emanant à potentijs, quæ ſoli homini conueniunt; vt intelligere, velle, ridere, & ſi quæ ſunt aliæ huius generis. Poſteriori modo omnes, & ſolę illæ actiones dicuntur proprię hominis, quæ eliciuntur, & fiunt ab homine modo operandi homini proprio. Quam diſtinctionem ſaltem in ſenſu admittunt omnes interpretes D. Thomę in hoc art. 1. & Curſus Conimb. in Ethicis diſp. 4. q. 1. art. 1. Intereſt autem plurimum duplex hoc genus diſtinguere: quoniam conſtat plures actiones, quę homini ſũt proprię primo modo, nõ eſſe proprias ſecundo modo: prima enim intellectio eſt homini propria primo modo; quia ſolus homo intelligit: at tamen non eſt illi propria ſecundo modo, quoad modum operandi: quia fit ab homine modo operandi naturali; qui modus operandi nõ ſoli homini conuenit, ſed etiã agentibus irrationabilibus. Ambulatio etiam, non eſt propria homini priori modo; quia etiam bruta ambulant: eſt tamen illi propria ſecundo modo; quia libere fit: qui modus operãdi ſolius eſt hominis.

3 *Reſponſio articuli.* Suppoſito iſto duplici genere propriæ operationis; poterit quis inquirere; de quonam genere ſit quęſtio in hoc articulo? Reſpondendum eſt ſermonem eſſe de actionibus proprijs ſecundo modo; in quo omnes conueniunt: & ratio eſt; quia actiones prioris generis dicũtur proprię homini ſecundum phyſicã conſiderationem, cuius eſt naturas rerum conſiderare: poſteriores verò appropriantur homini ſecundum conſiderationem moralem; quia ſecundum illas homo eſt ſtudioſus, vel prauus. Cum verò in his libris cum D. Thoma conſideremus hominem, vt philoſophi morales: ideo proprietatem actionum ſpectamus non quoad ſubſtantiã, ſed quoad modum agendi, qui ad moralem ſpectat. Concludendum eſt igitur in hac diſputatione eas ſolas actiones dici homini proprias, quatenus eſt homo; quæ fiunt ab homine modo operandi proprio ſoli homini, quod in hac materia ſit primum fundamentum.

4 *Dubitatio. Reſpõſio mente Caietani.* Sed iam inſurgit nonnulla difficultas; quinam operandi modus dicatur proprius hominis, vt homo eſt? Cui difficultati poterit quis reſpondere ex mẽte Caietani vbi ſupra, agere ſe ad actionem, & non agi; eſſe modum agendi proprium homini, vt eſt homo: quia iſte agendi modus ſoli homini conuenit. At *Non recipitur.* non recipitur hęc reſponſio: non quod falſa ſit (coincidit enim cum communi modo dicendi) ſed quia apud Philoſophos morales nõ eſt ſatis vſurpata: nec enim rationem moris in actionib⁹ quiſquam deſumpſit ex hoc capite.

Communis ſolutio. Communis igitur opinio docet ſolũ modum operandi libere eſſe proprium homini, quatenus eſt homo, nam modus agendi aut naturaliter, vt diſtinguitur à voluntario; aut neceſſario, vt diſtinguitur à libero; conuenit etiam alijs agentibus. Ex quo infertur ſolas actiones liberas eſſe proprias homini, quatenus eſt homo: quia modus operandi

libere

libere nulli agenti corporeo conuenit, niſi homini.

5 Alterius dubij ſolutio. Siquis autem inquirat; quid nam ſit operari libere? Reſpondendum erit cũ cõmuni ſententia, operari libere idem eſſe, quod operari ex voluntate deliberata, per liberum inquam arbitrium, & cum dominio ſuarũ actionum: quod dominiũ in eo eſt poſitũ, vt præmiſſa deliberatione expreſſa, vel tacita poſsit homo agere, vel non agere. Ita explicat D. Tho. in hac q. 1. a. 1. cõmuniter recept⁹. D.Thom.

6 3. dubium. Sed dubitabit adhuc aliquis; an ſolus iſte modus operandi ſit proprius homini, quatenus eſt homo? Rationem dubitandi faciunt, qui in amentibus, pueris, & dormientibus, admittunt liberam voluntatem ad operandum, & non operãdum ſine libero arbitrio, & dominio agendi: cuius opinionis auctores allegauimus ſuperiori lib. q. 16. art. 2. §. 3. qua ſuppoſita ſentẽtia videtur dicendũ modum operandi per liberum arbitriũ, & cum dominio operationum eſſe quidẽ ſoli homini proprium: at tamen non ſolum hunc operãdi modum eſſe illi proprium: quia modus operandi libere, id eſt cum facultate ad operandum, & non operandũ abſq; libero arbitrio, & dominio actionis, ſoli etiã homini conuenit.

7 Ab hac difficultate liber erit, qui denegat omnẽ voluntatis libertatẽ amẽtibus, pueris, & dormientibus; vt quia iſti omnia operantur neceſſariò: quam ſententiã nõnullos probaſſe nec diſplicuiſſe D. Thomę oſtẽdimus in d. §. 3. Sed quoniam oppoſitã ſententiã ibi exiſtimauimus probabiliorẽ; reſpõdemus ſecundum conſiderationem moralẽ (quæ ſola ad noſtrum pertinet inſtitutũ) vnicum tantũ dari operandi modũ homini proprium: nempe modum operandi ex deliberatione, & dominio liberi arbitrij: & ad hunc ſenſum intelligendũ eſſe D. Thomã, dũ in hoc ar. 1. ſignificat hũc operandi modũ cõuenire homini, vt diſtinguitur ab agente irrationali. Vnde quãuis modus, qui fit cũ libertate, & indifferentia ad agendũ, & non agendum abſq; dominio in agẽdo, ſoli homini cõueniat, vt homo eſt: non tñ conuenit ei, prout ſecundũ moralẽ conſideratione ſpectatur: nã, etſi mod⁹ ille aliquid participat de libero arbitrio (quia includit indifferentiã in agẽdo; quæ eſt quædam pars liberi arbitrij) tñ non pertinet ad moralẽ cõſideratiõnẽ, vt omnes admittunt, & cum illis Curſ. Conimbr. in Ethicis diſp. 4. q. 1. ar. 1. ad argum. ſed potius ad conſideratiõnẽ phyſicam hominis: ob quam rationem libertas illa voluntatis à pleriſq; appellatur naturalis, vt patet ex Cumelio 1. p. q. 14. art. 13. diſp. 2. in noua appendice ſecundę editionis, & 1. 2. q. 74. ar. 3. diſp. 1. concl. 5. & q. 89. ar. 6. diſp. 1. in primo præmiſſo. Ex quib⁹ omnibus iam patet reſolutio quęſtionis: reſpondemus enim ſolas actiones ex voluntate deliberata procedẽtes eſſe proprias hominis, quaten⁹ eſt homo moraliter conſideratus: quę eſt ſententia D. Tho. in hac q. 1. art. 1. ab omnibus recepta: nam per ſolas iſtas actiones homo bene, vel male operatur: eſt dignus laude, vel vituperio: denique per ſolas eas tendit ad aſſecutionẽ ſui finis.

Dubij tertij ſolutio. D.Thom. D.Thom. Cumel. Totius quæſtionis reſolutio. D.Tho.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omnes, & ſolæ actiones, quæ homini conueniunt, vt eſt homo, ſint humanæ?

§. 1.

Propoſita vera ſententia arguitur contra illam.

1 Senſus articuli eſt euidẽs ex ijs, quę diximus in præced. ar. concluſũ eſt enim ſolas actiones liberas ex libertate arbitrij procedẽtes (quales ſũt actiones deliberatæ) eſſe actiones proprias homini, quatenus eſt homo: nunc inquirimus, an omnes, & ſolæ actiones deliberatæ dicantur humanæ?

2 Reſponſio ex D. Tho. Huic quæſtioni reſondet D. Thomas in hac q. 1. art. 1. hac vnica concluſione. Omnes, & ſolæ actiones deliberatæ ſunt humanę. Quam concluſionem repetit ar. 3. & ſatis eam inſinuat 1. 2. q. 18. art. 5. & 9. & q. 19. ar. 1. ad 3. & in 2. d. 25. q. 1. ar. 3. & ſæpe alibi. Eam hoc diſcurſu demonſtrat in d. ar. 1. ſolæ illæ actiones dicuntur humanæ, quæ ſunt proprię hominis, in quantum homo; ſed homo, vt homo eſt, in hoc differt à brutis, quod eſt dominus ſuarum actionum. Ergo ſolę illæ actiones erunt humanæ, quarũ homo eſt dominus. Eſt autem dominus ſuarũ actionum per liberum arbitrium, quod per ſe includit voluntatem deliberatã. Ergo illæ ſolæ actiones dicuntur humanę, quę ex voluntate deliberata ꝓcedũt. Probatio.

3 Prima obiectio. D.Thom. Hanc reſolutionem nonnulla videntur dubiã reddere. Primum eſt; quoniã ex ſententia D.Thomę actus dicitur humanus, quia eſt voluntarius, vt patet 1.2.q.6.art.1. & q.7.art.4. & q.18.art.6.& q.71.art.6.denique q.74.ar.1.At voluntarium latius patet, quàm deliberatum ex Damaſceno lib.2.de fide c.24. *Damaſc.*

Secunda. Secundò; omnis actio moraliter bona, aut mala, eſt vere humana. At plures ſunt moraliter malæ nulla præuia deliberatione. Ergo non oportet actionem eſſe deliberatam, vt ſit humana. Conſequentia cum maiore patet: minor oſtẽditur; quoniam, qui ſine deliberatione facit rẽ ex genere malã, agẽdo peccat.

Tertia. Tertiò, actio indifferens eſt humana: hæc non procedit ex voluntate deliberata. Ergo non eſt neceſſaria deliberatio, vt actio ſit humana. Maior inde patet, quia talis actio eſt moralis: antiqui enim actionem moralem diuiſerunt in bonam, malam, & indifferentem: minor autem probatur: quoniam actiones illæ, cum ſint otioſæ, non ſunt propter finem, & ſubinde nec ſunt deliberatæ.

Quarta. Quartò; viſio beata, ſimiliter & amor beatificus ſunt actiones maximè humanæ: & tamen non ſunt actiones liberæ, nec procedunt ex deliberatione; cum ſint neceſſariæ.

Vltima. Poſtremò; volitio finis eſt actio humana: eſt enim actio libera: & tamen nõ eſt deliberata: quia ex Ariſtotele de fine non deliberamus.

§. 2.

Refertur, & reijcitur quorundam ſententia.

4 Quorundã ſententia. HÆc omnia argumenta, vel ſaltem illorum aliqua coegerunt quoſdam Theologos, vt dicerent non eſſe opus actionem eſſe deliberatam, vt dicatur humana: imò nec humanam dici ex hac præciſè cauſſa, ſed ex ea potius, quia eſt ex plena poteſtate voluntatis, & procedit ex aduertentia rationis; ſiue illa ſit deliberata, ſiue neceſſaria. Hanc ſententiam pleriſque placuiſſe refert Suarius ad 1.2.q.1.diſp.2. quæſtiunc.2. Nec eam ibi reijcit, ſed vt probabilem admittit. Iuxta quem dicendi modum reſpondendum erat ad quæſtionem, omnes quidem actiones deliberatas eſſe humanas; non tamen ſolas. Sunt quidem omnes humanæ: quia omnes procedũt ex plenaria poteſtate voluntatis ſimul cum plena intellectus aduertentia, vt patet. At tamen non ſolæ illæ dicuntur humanæ: quoniam viſio diuinę eſſentiæ, & amor eiuſdem in patria maximè ſunt actus humani, vt in 2. argumento tangitur: ſunt enim ex plena poteſtate voluntatis ſimul cum pleniſsima rationis aduertentia. Nec obſtabit eas eſſe actiones neceſſarias: quoniam hæc neceſsitas non oritur ex imperfectione aduertentię, ſed ex perfectione obiecti. Similiter etiam amor finis erit actus humanus; quoniam quantumuis non ſit ex deliberatione; eſt tamen cum perfecta cognitione finis. Et iuxta hunc modum dicendi ſolæ illæ actiones non dicentur humanæ, quæ ex defectu conſiderationis, & aduertentię conſequuntur neceſsitatem; vt motus ſubiti, qui dicuntur primo primi, & cæteri, qui ex incõſideratione procedunt, vt fricatio barbæ, & cætera, quę omnes actiones dicũtur hominis, & nõ humanę.

5 D.Tho. Si his obijcias D.Thomam in hoc ar. 1. verbis expreſsis aſſerere ſolas eas actiones propriè eſſe humanas, quarum homo eſt dominus: cum tamen non ſit dominus vel viſionis, vel amoris beatifici; reſpondent D. Thomam vel ſub nomine dominij cõprehendiſſe non ſolùm liberum, ſed etiam voluntarium: vel ſaltem ſolùm egiſſe de homine viatore: in quo nulla eſt actio humana, quę non ſit libera. Ex qua ſolutione patet auctores huius opinionis exiſtimare ſe D.Thomę non repugnare.

6 Rei praec. opin. Hęc tamen opinio non eſt admittenda: quia rationem humanę actionis, nec in genere rei, nec in genere moris adæquatè explicat. Pro cuius explicatione aduerte actionem dici, & eſſe humanã, quia eſt ab homine operante, vt homo eſt: homo autem dupliciter conſiderari poteſt, & debet; vno modo in genere rei expendendo ipſam entitatem actionũ: altero modo in genere moris, expendẽdo actionum moralitatem. Tunc autem ratio humani in actione adæquatè explicabitur; cum illa in quolibet illorum adæquatè explicabitur. Itaque ſi homo cõſideretur in genere rei ratio humani adæquatè erit explicanda per propriã rationem, ſecundum quam in genere rei adæquatè eſt humana. Simili modo ſi ho-

ſi homo conſideretur in genere moris; ratio humani explicanda erit ſecundũ rationẽ adęquatã illius generis: quod non facit explicatio præcedens: aſſerit enim actionem dici humanam, quia eſt ex plena voluntatis poteſtate, & procedit ex plena aduertentia rationis: quæ explicatio nec eſt conueniens, nec adęquata, ſiue homo in hoc, ſiue in illo genere conſideretur. Non eſt quidẽ adæquata, ſi homo conſideretur in genere rei: quoniam in tali genere conſideratur entitas, & ſubſtantia actionis ſecũdum rationem homini propriam: entitas autẽ actionis humanę in genere rei ſolùm dicitur humana, quia à ſolo homine poteſt fieri, ſiue illa dependeat á plena voluntatis poteſtate, ſiue non dependeat: vnde prima intellectio, quę omnem voluntatis poteſtatem antecedit, verè dicitur humana, quanuis non pendeat à voluntate: motus etiam ſubiti intellectus, & volũtatis verè ſunt humanę actiones in genere rei; quia à ſolo homine fieri poſſunt. Porro ſi homo conſideretur in genere moris; ideo illa explicatio non eſt recipienda; quia pluribus actionibus accõmodatur, quæ non ſunt morales, & ſubinde nec humanæ in genere moris: conſtat enim nec viſionem beatam, nec amorem patriæ eſſe actiones humanas in hoc genere; cum ſint actiones neceſſariæ, & naturales.

7 Præcedens ſentẽtia D. Thomæ cõtradicit.

Sed mirum eſt, quod fautores huius opinionis putãt ſe nõ contradicere D. Thomæ: & quod volũt D. Thomã ſub nomine dominij cõprehẽdiſſe non ſolũ liberũ, ſed etiã voluntariũ, quãuis liberũ nõ ſit. Quod ęquo animo nõ fero; cũ ex verbis D. Thomæ luce clarius conſtet ſolas liberas actiones eſſe humanas: liberas inquã, hoc eſt, quarũ homo ita eſt dñs, vt poſsit eas operari, & non operari; ita enim ſcribit in d. art. 1. in princip. *illæ ſolæ actiones dicuntur humanæ, quæ ſunt hominis, inquantum eſt homo*, & explicans horum verborũ ſenſum addit: *ſolas actiones vocari propriè humanas, quarum homo eſt dominus per liberum arbitrium*: & tandẽ concludit: *eas ſolũ actiones eſſe propriè humanas, quæ ex voluntate deliberata procedunt*. Quæ verba repetit in hac q. ar. 3. & clariùs q. 6. ar. 2. vbi verbis expreſsis deliberationem ponit in eo, atq; libertatem; quod homo poteſt moueri in finẽ, & non moueri. Euidenter igitur patet D. Thomã egiſſe de ſolo dominio, quo homo per liberam voluntatem poteſt agere, & non agere: non verò de voluntario in cõmuni, prout ſub ſe complectitur actionem neceſſariam. Igitur velint, nolint, fateri debent ſe in ſua explicatione contradicere D. Thomæ.

§. 3.

Confirmatur vera ſententia initio poſita.

8 D. Tho. opinio amplectenda.

Omiſſa hac opinione amplectẽda eſt opinio D. Thomę, quã expreſſit in hac q. 1. ar. 1. omnes ſc. & ſolas eas actiones proprie dici humanas, quę à volũtate deliberata procedũt: ita vt actio ideo dicatur humana, quia eſt actio moralis, & libera. Quod ſatis expreſsit D. Ambroſius in præfatione in Lucã non procul à fine, dũ ait mores ꝓpriè dici humanos. *D. Ambr.* Aduertendũ eſt igitur id, quod ſuperiùs aduertim⁹, actionẽ dici humanam, quia eſt ab homine, quatenus eſt homo, vt docet D. Thom. in principio dicti art. 1. quod perinde eſt atq; dicere actionem dici humanã, quia eſt ab homine, quatenus operatur vt homo. Homo autem operans vt homo duobus modis poteſt conſiderari: phyſicè ſc. & moraliter. Priori modo cõſideratur homo penes entitatẽ, & ſubſtantiam actionum: in quo ſenſu omnes & ſolæ illæ actiones dicuntur humanæ, quæ à ſolo homine fiunt, quæcunq; illæ ſint. Vnde videre, audire, comedere, & aliæ huius generis actiones non ſunt humanæ; quia brutis etiã conueniunt. At intelligere, velle, ridere, & aliæ ſimiles dicuntur humanę; quia nulli conueniũt niſi homini. Poſteriori modo cõſideratur homo, non penes entitatem, & ſubſtantiam actionum; ſed penes bonitatẽ, aut malitiam moralem illarum. Secundum quam cõſiderationem non omnes actiones, quæ ſecundum ſubſtantiã ſunt homini propriæ, dicuntur illi conuenire, prout eſt agens morale: prima enim intellectio antecedens omnem actũ voluntatis ſecundum ſubſtantiam eſt humana: non tamen in genere moris, quia non eſt moralis: at tamen omnes, & ſolæ actiones ex voluntate deliberata ꝓcedentes in hoc genere dicuntur humanæ; quia homo ex his ſolis actionibus meretur laudem, aut vituperium.

Aduertẽtia ad explicationem veræ ſentẽtię.

Si inquiras ſecundum quam conſiderationem homo à nobis in his diſputationibus ſpectetur? facilis eſt ſolutio, hominē ſc. hoc loco ſolùm conſiderari, vt eſt quoddā agens morale: conſideratur enim, prout ordinatur in finem vltimū à ſe proprijs actionibus aſſequendū: per actiones nimirū dignas præmio. Quia verò D. Thomas in prologo huius libri expreſsit ſe acturū fore de homine, prout eſt agens quoddā morale, & liberum; proinde eas ſolas actiones appellauit humanas, quę ex volūtatis deliberatione, liberoq; illius dominio procedebāt: quia ſolæ iſtę cōueniunt homini, vt eſt agens morale, & liberum agens ſuas actiones cum pleno in eas dominio: qui modus operādi, & ſoli homini cōuenit, & ſolum, prout eſt agens morale.

§. 4.

Quænam deliberatio requiratur, vt actio ſit humana.

9 Sed ſtatim ſe ſe obijcit difficultas; de quanam volūtatis deliberatione intelligenda ſit hæc D. Thomæ reſolutio, & doctrina? Nam duplex apud viros doctos datur deliberatio: vna perfecta; imperfecta altera. Perfecta eſt, quæ fit cum inquiſitione conſilij, de qua D. Thom. inferiùs q. 14. Imperfecta eſt, quæ non prærequirit inquiſitionem, & conſilium; ſed ſolum dicit ſimplicē quādam intellectus alicuius boni propoſitionē; quam voluntas ſimpliciter, libere tamen acceptat. Quam duplicem deliberationem admiſerunt Suar. in Met. diſp. 19. ſect. 8. n. 20. Bellom. 1. 2. diſp. 45. c. 3. in fine, & ante eos Iauellus li. 3. Eth. c. 2. *§. pro euidētia*, & lib. 8. c. 5. *§. Sed aduerte.* Inter vtranq; hoc conſtituūt diſcrimē, vt deliberatio propriè ſumpta ſolū ſit de medijs ad finem, in quibus ex parte intellectus datur inquiſitio cum conſilio: ex parte autem voluntatis electio. Quæ verò eſt impropria, poteſt etiā eſſe de fine, vt plures colligunt ex D. Tho. 1. 2. q. 6. art. 2. Hoc præmiſſo iam relinquitur locus dubitationi; de quanā deliberatione intelligenda ſit reſolutio D. Thomæ? an ſc. vt actio propriè ſit humana, ſit neceſſaria deliberatio propriè ſumpta; an ſatis ſit deliberatio latè accepta? Nec deeſt ratio dubitandi pro vtraq; parte. Nam durū eſt negare amorem finis (quem liberum ſupponimus) eſſe actionem humanam. Porro ſi hoc concedas; teneris concedere illam eſſe propter finē: quia ex D. Thoma in d. ar. 1. omnis actio humana eſt propter finē. Hoc autem non admittit communior, & verior ſententia, quam ſuperiori libro vt probabiliorem defendimus.

Duplex datur deliberatio.

D. Thom.

Iauellus.

D. Thom.

D. Thom.

10 Pro vera huius difficultatis reſolutione pręmittendum eſt primò, liberū ita ſe habere, vt vnum ſit alio magis perfectè liberum, vt omnes Philoſophi agnoſcunt, & annotauit Suar. in Met. diſp. 19. ſect. 8. n. 19. Cū verò voluntas eo perfectius libere operetur; quo perfectius ſe ipſam mouet ad agendum: moueat autem ſe perfectius ad volitionem mediorū m, quàm ad volitionem finis (nam ad volitionem mediorum mouet ſe ipſam ex volitione finis: ad volitionem autem finis, ex naturali propenſione) fit vt voluntas libertatem ſuam perfectius, & euidentius exerceat circa media, quàm circa finem.

Primū præmiſſum.

11 Præmittendum eſt ſecundò; liberum eo ipſo, quod eſt liberū, ex ſua ratione includere electionem quandā vnius prę alio, vt bene aduertit idem Suarius cū Iauello, & Bellomontano locis citatis. Quæ veritas facilè patet, quando volūtati proponuntur plura bona, & vnum præ alio eligitur. Habet etiā locum eadē veritas, quando vnū tantum bonum proponitur, circa quod voluntas eſt libera, & quoad ſpecificationē, & quoad exercitiū: nam in ordine ad iſtud bonū libertas quoad ſpecificationē (quæ dicitur cōtrarietatis) in eo cernit, quod poteſt illud velle, & nolle: nam quamuis in volūtate detur naturalis quædā affectio ad bonum, vt bonū eſt, & ſub cōmuni ratione boni: tñ ad hoc particulare bonū nō habet affectionē determinatā; vnde poteſt illud nolle: licet enim, quatenus eſt bonū, nō poſsit illud nolle: bene tñ, quatenus eſt particulare quoddā bonū: nō quidē ratione alicuiꝰ collationis cū alio bono; quia ſupponimus nullū aliud illi pręſentari: nec ratione alicuiꝰ diſcōuenientię; quia nulla tunc illi proponitur: ſed ratione imperfectæ bonitatis; quę imperfectio ſicut nō tollit cōtrarietatē obiectorū, vt aliud bonū potius, quā iſtud placere poſsit: ita nō tollit contrarietatē actuum circa illud ipſum; ita vt voluntas in illud potius tendat

Secundum præmiſſum.

Iauellus.

dat nolendo, quã volendo:in quo motu nõ poteſt non dari virtualis quædã electio;nõquidẽ in ordine ad obiecta(quia vnũ tantũ proponitur) ſed in ordine ad actus cõtrarios voluntatis:quia voluntas, ideo quia libera, eligit nolitionem præ volitione,aut è cõtrario.Simili modo eadem electio nõ poteſt non dari in libertate quoad exercitiũ; quæ dicitur libertas contradictionis, & expenditur penes velle,& non velle, ſiue potius penes actũ, & ſuſpenſionem actus: propoſito enim voluntati aliquo particulari bono poteſt voluntas pro ſua libertate aut agere, aut ſuſpendere actũ.In cuius libertatis exercitio non poteſt non reperiri virtualis quædã electio:nã ſi libere operatur;eligit operationem potius, quàm ſuſpenſionem illius:quod ipſũ nihil eſt aliud, quã vnum alteri præponere,& vno relicto alterum aſſumere: hoc autem formaliter eſt virtualis electio.

12 Tertiũ præmiſſum. Præmittendum tertiò; plurimum intereſſe inter liberũ, quod perfectiſsimè eſt liberum, & verſatur circa media: & liberum,quod non ita perfecte eſt liberum,&verſatur circa finem:nam liberũ circa media, cum ad illa moueatur ex amore finis iã voliti, & intenti, indiget conſultatione,& iudicio dictante de bonitate mediorum ad finem:cũ enim voluntas determinata media nequeat eligere,niſi eorum bonitas ſibi ab intellectu proponatur; non poteſt moueri ad volenda media, niſi præcedat conſultatio. Ob quã rationem electio mediorũ eſt perfectiſsima electio, & ſuam libertatem perfectiſsimo modo exercet; vt quia eam exerceat per impulſum ſibi à ſe ipſa impreſſum: mouetur enim ex libero amore finis,liberoq; illius aſſequẽdi deſiderio,&intentione.At verò liberum, quod verſatur circa finem:cum in illum ſimpliciter tendat motu ſolius cõplacentiæ, abſque vlla intẽtione medij: nulla indiget noua inquiſitione,aut cõſultatione: an in illum debeat tendere: ſed ad illam tendentiã ſatis eſt notitia præcedens bonitatis, cũ naturali inclinatione voluntatis ad bonũ.Et ob id dixit *Ariſt.* Ariſt. non eſſe conſultationẽ de fine. Verum cũ in illa etiã tendentia ſit libera: nõ poteſt voluntas in actu exercito velle tale bonũ ſine aliqua ſimplici electione:quę poſita eſt in libera determinatione voluntatis potius ad velle, quã ad nolle,aut ad nõ velle.Quæ libera determinatio, ſicut ſupponit reflexã quãdã veluti electionẽ, qua voluntas veluti eligit velle potius, quàm nolle: ita etiã ſupponit virtualẽ quandã cõſultationẽ reflexam, reflexumq; iudicium,quo intellectus virtualiter iudicauit meli⁹ eſſe velle illud bonũ,quã nolle. Et ad hũc ſenſum admittenda eſt doctrina Iauelli, Suarij,& Bellomontani; dum volunt in omni libero reperiri aliquam conſultationem,atque deliberationem.

Pręmittendum eſt 4.id,quod de libero diximus, dicẽdum etiã eſſe de actione humana: ſiquidẽ actio ideo dicitur humana,quia libera. Igitur cũ liberum ita ſe habeat,vt vnum alio ſit perfecti⁹; actio etiã humana vna erit perfectior alia. Nã quãuis omnes actiones humanę ſoli homini cõueniant in genere moris:tñ in eodẽ genere ratio liberi,moralis,&humani perfectiori modo cõuenit his actionib⁹,quam illis ex eo,quod homo magis ſe ipſum moueat ad iſtas,quã ad illas: etenim ad ſimplicem amorẽ finis,etſi moueatur libere;nõtñ mouetur per impulſum,quẽ ipſa ſibi impreſſerit: ſed ex inclinatione naturali ad bonum: cum tamen ad eligenda media determinetur ex libero amore finis, liberaq; illius aſſequendi intentione. 13 Quartũ præmiſſum.

His ita præmiſsis ad propoſitã dubitationẽ reſpõdendũ eſt actiones perfectiſsime humanas procedere ex volũtate pfectiſsime deliberata: at tñ vt actio ſimpliciter dicatur humana, ſatis eſt, qđ procedat à deliberatione latè ſũpta. Prima pars aſſerti clara eſt:ſiquidem actio,quę perfecte eſt humana,eſt perfecte libera,ex 4.notab. actio autẽ perfectè libera perfectã deliberationẽ requirit,ex præmiſſo tertio.Ergo actio perfectè humana pfectã exigit deliberationẽ. Poſterior autẽ pars aſſerti ex eo probatur; quia vt actio ſimpliciter ſit humana, ſatis eſt, quod ſit libera: at vt actio ſit libera, ſatis eſt deliberatio late ſũpta,nec eſt neceſſaria deliberatio pfecta libera enim volitio finis nõ poteſt nõ dici actio humana:& tñ circa finẽ non eſt cõſultatio ex Ariſt. 3.Eth.c.2.&3.quod intelligendũ eſt de perfecta cõſultatione.In eodẽ ſenſu intelligẽdus eſt D.Thomas 1.2.q.14. art.2. ad 2. quatenus ait: 14 Reſolutio. Prima pars probatur. Poſterior oſtenditur. *Ariſt.*

De operatione humana, quæ eſt finis, quatenus talis eſt, non eſſe conſilium. Intellige perfectum, & abſolutum. Datur igitur apud D. Thomam operatio humana, quæ non procedit ex perfecto cõſilio. Quod etiã colliges ex eodem Thoma in d. q. 14. ar. 4. dum cum Ariſtotele admittit operationes humanas abſque inquiſitione, & deliberatione: illas ſc. quæ vel non ſunt dubitabiles, vel ſunt de rebus minimis, vel de rebus quoad fieri determinatis. Quæ doctrina intelligenda eſt de conſultatione, & conſilio preſſe ſumptis: nã conſilium latè ſumptum includitur in omni libero, vt diximus.

15 De qua autem actione humana egerit D. Thom. in hoc ar. 1. res eſt mihi dubia. Nam quod de omni actione humana egerit, ſiue perfectiſsime ſit humana ſiue non, illud videtur ſuadere, quod cæteras omnes actiones, quæ humanæ nõ ſunt: vult eſſe actiones hominis. Quod eſſet falſũ, ſi ageret de ſolis actionibus perfectiſsime humanis. Datur enim inſtantia in ſimplici volitione finis, quæ perfecte nõ eſt humana: nec tamen dici poteſt actio hominis, cũ fiat cum aduertentia intellectus, & cũ deliberatione latè ſumpta. At tamen, quod egerit de ſolis actionibus perfectiſsimè humanis: illud maxime vrget: quoniã in fine corporis cõcludit omnes actiones humanas eſſe propter finẽ: quod eſſet falſum apud illos, qui volũt volitionẽ finis ꝓprie non eſſe propter finẽ: niſi dicas D. Thomã vel eſſe in oppoſita ſentẽtia, vel ſolũ egiſſe in concluſione de actionibus perfecte humanis. Sed de hoc in ſeq. q.

§. 5.

Soluuntur argumenta initio propoſita.

16 Solutio primi. Explicanda reſtant argumenta §. 1. adducta. Ad primũ reſpondetur in illis locis, in quibus actio dicitur humana, quia voluntaria; voluntarium accipi, prout idẽ eſt, quod liberum, ſiue deliberatum: nam D. Thomas in omnibus illis refert ſe ad hunc articulum, in quo actio dicitur humana, quia libera. Damaſcenus autem non ita accepit voluntarium, dum ait voluntarium latius patere, quàm liberum: de quo dici ſolet cum D. Thoma q. 6.

D. Thom. & Damaſceni loca explicantur.

17 Dilutio 2. Ad ſecundum negandum eſt dari poſſe actiones moraliter malas nulla præcedente deliberatione formali, vel virtuali. Quod tanquam veriſsimum ſupponimus. In quo ſenſu intelligimus doctrinam D. Thomæ, dum ait actionem humanam procedere ex voluntate deliberata: id enim intelligendum eſt de deliberatione formali, vel virtuali, expreſſa, vel interpretatiua.

Ad tertium dicimus magnam eſſe inter Theologos queſtionem, an dentur actiones morales indifferentes, ſaltem in indiuiduo? Qui negant liberi ſunt ab hac difficultate. Qui verò affirmant negabunt minorem. Cuius probatio falſum aſſumit: quoniam actiones illæ verè ſunt propter finem; indifferentem tamen: de quo aliquid dicemus in ſeq. q. 18 Refutatio tertij.

Ad quartum; quod attinet ad viſionẽ beatam, quidam iudicant eam dici poſſe humanam, ideo; quia licet ſit neceſſaria in ſe; fuit tamen libera in ſua cauſſa; nimirum in actione meritoria viæ. *Ita* ſignificat Medina in hoc art. 1. p. 4. col. 1. Sed alijs id non placet; nec ſatis placuit ipſi Medinę, qui potius cum illis cẽſet, qui negant eam eſſe actionem humanam: & recte quidem; quia, cum ſit prima operatio patriæ, antecedit omnem actum voluntatis. Nulla autem actio inuoluntaria dici poteſt humana. 19 Quarti explicatio. *Medina.*

Quod verò attinet ad amorem patrię, non deſunt, qui eum enumerent inter actiones humanas: non quod ab intrinſeco ſit liber (vt Scotus exiſtimat) ſed quia etſi neceſſarius; oritur tamen à voluntate; non rapta ab obiecto, vt appetitus brutorum, nec determinata ab auctore naturæ; vt appetitus naturalis, ſed vt applicante ſe ipſam ex aduertentia, & iudicio rationis efficaciter iudicante obiectum illud eſſe dignũ amore. Sed hæc ſententia ſibi contradicit: dum fatetur amorem illum eſſe neceſſarium, & ſimul eſſe humanum in genere moris, in quo ſolo loquimur. Quare negandum eſt amorem beatificum eſſe actionem humanam, prout de ea nunc loquimur.

Ad poſtremum negabunt maiorem qui putant ſimplicem amorem finis eſſe actionem neceſſariam. Porro, qui volunt eam eſſe liberam, negabunt in ea non reperiri aliquam deliberationem: quamuis enim non reperiatur deliberatio preſſe ſũpta; reperitur tñ deliberatio latè accepta, vt dixim' §. 4. notab. 2. 20 Reſponſio ad vltimum.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

Ordo ſeruãdus. DEINDE conſiderandum eſt de homine in ordine ad finem. De quo tria inquiremus: primum eſt; an homini conueniat agere propter finem? Secundum; an actiones hominis ſpecificentur à fine? Tertiũ denique, quomodo actiones hominis ſe habeant ad finem vltimum?

Circa primum: primo loco inquiremus id, quodproponitur. Deinde, an omnes actiones hominis ſint propter finẽ? Tertio, an ſoli homini conueniat agere D.Thom propter finem? De duobus primis agit D.Thomas in primo art. huius 1.q. de 3. agit in ſecundo art.

ARTICVLVS I.

Vtrum homini conueniat agere propter finem?

1 ACTVRVS D.Tho. de homine in ordine ad finem vltimum aſſequendũ proprijs actionibus; in primo art. ſtatim inquirit, an homini conueniat agere propter finẽ? Hæc enim quæſtio eſt cæterarum omnium fundamentum. De hac quæſtione egimus in ſuperiori libro q.16.art.1.Sed ſecundę concluſio nis ibi poſitę confirmationem ad hunc locum retulimus: vt ordinem D.Thom. in hoc 2.lib. obſeruaremus.

§. 1.

Refertur opinio negatiua.

2 NEgantem partem huius quæſtionis probauerunt veteres quidam Philoſophi, qui docuerunt non ſolum in actionibus naturalib⁹ omnia caſu, & fortuito euenire; ſed etiam in humanis. Ita cenſuiſſe quoſdam ex veteribus refert Curſus Conimbr. 2. Phyſic. in Commẽtario ad cap. 4. in principio. Ex qua ſententia infertur non conuenire homini agere propter finem: ſed quidquid ab homine fit; à caſu, & fortuito fieri.

3 Eadem eſt hęreticorũ. Eandem negantem partem probare debent illi noſtri temporis hęretici, qui docent per peccatum Adami extinctũ in nobis fuiſſe liberum arbitriũ; Deũq; omnia in nobis operari. Quod ſi verum foret; foret etiam verum hominem nihil agere propter finem in ſenſu quæſtionis propoſitæ: in qua illud agens dicitur agere propter finẽ, quod à ſe ipſo mouetur ad agendum, ita vt ipſum met ſuas actiones operetur: poſito autẽ hoc errore homo nihil operatur, ſed omnia in eo operatur Deus. Ergo nihil agit homo propter finem.

Quod ſi dicas hæreticos illos non negare homini liberum arbitrium ad omnes actiones, ſed ad eas ſolas, quæ ad ſalutem ſpectant; adhuc infertur negandum eſſe ab iſtis hominem ea, quæ ad ſalutem ſpectant, non poſſe propter finem operari. Quare apud iſtos actiones hominis vel omnes, vel ſaltem aliquæ ſunt quidem propter finem, non vt ſunt ab homine, ſed vt ſunt à Deo: Deus enim eas propter aliquem finẽ operatur, homine ſolùm paſsiue concurrente.

Nec ab hac negante ſententia longe abſunt Nominales, qui volunt nullam cauſſam ſecundam efficere ſuas actiones; ſed omnes fieri à cauſſa prima ad præſentiam cauſſæ ſecundæ: hac enim opinione poſita ſequitur hominẽ nihil agere propter finem; cum in ſuis actionibus dirigatur potius ab alio, quam ſe ipſum dirigat. Hę ſunt ſentẽtię, ſiue potius hi ſunt errores, qui pro parte negãte referri poſſunt. 4 Non diſſentiunt Nominales aliqui

Pro eadem hoc argumentum poteſt adduci: quoniam particula *propter* denotat habitudinem cauſſæ; vt patet: finis autem non poteſt eſſe cauſſa actionis, quam operatur homo; quia finis, nõ antecedit actionem hominis, ſed conſequitur ad eam: actio enim terminatur ad conſecutionem finis. Hęc pro parte negatiua. Fundamentum.

§. 2.

Reſoluitur pars affirmatiua.

PRo explicatione aduertendum eſt in tota iſta diſputatione de fine hominis illud agens dici agere propter finem, quod ſeipſum in finem agit, vt patet ex D.Thoma in hac 1. q. art. 2. vt in ſuperiori libro ſæpe aduertimus, maximè q.16.ar.1. nam in hoc ſenſu homo dicitur agens morale. Quare, cũ inquirimus, an homo agat propter finem? Inquirimus, an homo ita agat propter fi- 6 Aduertentia ad reſolutionem.

nem,

nem, vt non ab alio, ſed à ſeipſo in finē dirigatur.

6 Cōcluſio. Hoc ita præmiſſo ſit concluſio affirmatiua: homini cōuenit agere propter finem. Concluſio apud omnes eſt indubitata. Confirmari poteſt, & auctoritate ſacrarum literarum, & Ariſtotelis teſtimonio. Ex teſtimonio quidem Ariſtotelis: quoniam 2. Phyſic. cap. 5. tex. 49. ita habet: *Sunt autem alicuius gratia, quæ à mente agi poſſunt, & quæ à natura.* Quod verò mens ita ſit gratia finis, vt ſe ipſam moueat in finem, ſatis ſignificat Ariſto. ante verba præcitata, dū ait: *Eorum, quæ fiunt, alia fiūt, alia non fiunt alicuius gratia: & horum, alia per electionem, alia non per electionem.* Et inde colligit eſſe propter finem, & ea, quæ à mente fiunt, & ea, quę à natura. Quaſi ſignificet ea, quę per electionem fiunt, fieri à mente: à natura verò, quę per electionem non fiunt. Idem ſatis ſignificat in eodem cap. 5. tex. 51. & 52. vbi inſinuat ea, quæ à mente fiunt, ex electione fieri. Ad electionem autem mens ſe ipſam agit, vt patebit in 2. art. Quare ex ſententia Ariſtotelis mens ita agit propter finem, vt ſe in finem moueat: vnde ſimpliciter agit propter finem.

7 Probatur ex ſacris literis. *Eccleſiaſticus.* Fauent etiam ſacræ literæ: nam apud Eccleſiaſticum 15. Legimus: reliquit Deus hominem in manu cōſilij ſui, & adiecit mandata, & præcepta ſua. *Si volueris præcepta ſeruare, conſeruabunt te.* At ſi homo non ageret ſe in finē; fruſtra in manu ſui cōſilij relinqueretur: fruſtra etiā à Deo modo promiſsionibus ad virtutem alliceretur, modo minis deterreretur à vitijs ideo enim hęc omnia à Deo homini proponuntur, vt vel amore pręmij, vel timore pœnæ ſeipſum agat, vt proſequatur bonum, & auocetur à malo. Eandem concluſionem ſatis explicat vſitatus ſcripturæ loquendi mod⁹: dicitur enim *Pſalm.* Pſalm. 118. *Inclinaui cor meū ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributionem.* Quę verba ſatis clarè ſignificant hominem ita agere propter finem, vt ſe in eū agat: Propheta enim cor ſuū, hoc eſt ſuam voluntatem inclinauit ad ſeruanda præcepta; vt beatitudinem vltimum noſtrarum actionum finem conſequeretur. *Prima Petri. 1.* Petrus etiam 1. cap. 1. *Reportantes finem fidei veſtræ ſalutem animarum veſtrarum.* Credimus enim, quę fides docet ea intentione, & fine, vt beatitudinem conſequamur. Ad fidem autem voluntas libere ſe mouet. Ad Roman. 8. *Propter te mortificamur tota die.* Et rurſus: *Sed in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos.* Vt alios locos omittamus in confirmanda veritate omnibus nota, & per experientiam notiſsima. Conſtat enim hominem plura operari non caſu, & fortuito in incertū tendentē, ſed dirigentē ſuas operationes in ſcopum certum, & determinatum. *Ad Rom. 8.*

§. 3.

Rationibus idem probatur.

Ratio etiam naturalis eandem veritatem demonſtrat. Quidam putant eam à priori demonſtrari ratione, qua D. Thomas ar. 1. demōſtrat actiones humanas eſſe propter finem, in hunc modum: actiones, quę procedunt ab aliqua potentia, cauſſantur, & fiunt ab ea ſecundum rationem ſui obiecti. Sed obiectum voluntatis eſt finis. Ergo actiones voluntatis ſunt propter finem. 8 Quorundam ratio.

Sed ratio iſta longe eſt á demonſtratione. Primo; quia ratio iſta generaliter concludit de omnibus actionibus volūtatis, ſiue illæ liberæ ſint, ſiue neceſſarię: etenim in omnibus vtraq; pręmiſſa verificatur. Cōſtat autem non omnes actiones voluntatis eſſe propter finem, vt patebit ex ſequenti articulo: & de neceſſarijs contra quoſdam oſtendimus libro 1. q. 16. art. 4. Peccat igitur ratio vel in forma, vel in materia, vel in vtroque: quod vltimum mihi eſt verius. Nā minor eſt ſatis dubia; vt patet ex dictis lib. 1. q. 2. art. 4. Maior etiam, quem faciat ſenſum, non ſatis apparet: vnde variè ab interpretibus explicatur. Inter alias explicationes illa eſt cōmunior; vt idem ſit actiones cauſſari à potentia ſecundum rationem ſui obiecti, atq; ab ea fieri cum reſpectu, & ordine ad ſuū obiectum, & vt per eas potentia in illud tendat: quem ſenſum explicauit Caiet. ibi §. *In calce eiuſdem articuli*; & inſinuat Conradus in fine corporis, & ſatis explicat Bellomont. diſp. 1. cap. 2. §. 3. *pars noſtræ ſententiæ.* Senſus igitur erit: actiones potentię cauſſari à potentia, vt per eas tendat in ſuum obiectum, quę propoſitio *In quo peccet.* *Caietan.* *Conradus.*

poſitio intelligi poteſt, tam de obiecto intrinſeco actionis, quam de extrinſeco. Si intelligatur de intrinſeco obiecto; minor eſt falſa: quia finis non eſt obiectum intrinſecum omnium actionũ voluntatis. Si verò intelligatur de obiecto extrinſeco; dubitari poteſt, an ſit vera: & vt admittatur; ex illa,& ex minori ſub ſumpta ſolùm colligitur voluntatem ſuis actionibus tendere in finem: at,quod tendat in illum mouendo ſe ad illum, ex præmiſsis deduci non poteſt. Libenter fateor me huius argumenti efficaciam ignorare.

9 Vera ratio cõclaſionis à priori. Omiſſa hac ratione poſſum⁹ ꝓpoſitã veritatem,& à priori, & à poſteriori demonſtrare. A priori quidem; quia nullum agẽspoteſt aliquid agere,niſi prius determinetur ad certum effectum producendũ: quandiu enim indifferens eſt ad plures effectus, nullum eorum poterit producere; quia nulla eſt ratio, cur potius hunc, quam illum producat. Cũ verò nullum agens poſsit ad agendum moueri,niſi ex proprio appetitu (appetitus enim eſt principiũ omnis motus) nullum agens indifferens ad plures effect⁹ poterit determinari,niſi ex proprio appetitu. Appetit⁹ autẽ hominis eſt voluntas: hæc autem non poteſt ferri, niſi in bonum cognitum.Ergo homo nõ poterit in actionem prodire, niſi per volũtatem determinetur ad agendum ex intentione alicuius boni, quod intellect⁹ propoſuit conſequendum, & voluntas amauit cum intentione illius aſſequendi. Homo igitur, quãdo agit, ſimul agit propter finem,& dirigit ſe in finem: cũ enim ſit natura intellectualis, non ſolũ apprehendit finem ſub ratione boni, & cõuenientis, ſed etiam ſub ratione finis ſui conſecutionem finalizãtis:& ab hoc amore excitatur, & mouetur ad agendum propter talem finem.

10 2. Ratio. Secundo cõfirmatur ex eo,quod omne agens in agendo ſubordinatur fini,& ab eo in agendo dependet: finis enim inter cauſſas eſt omniũ prima, vt eſt vulgatum Philoſophorum placitum. Hæc autem agentis dependentia à cauſſa finali in eo eſt poſita; quia nihil poteſt agere, niſi ad agendum moueatur ex deſiderio,& intentione conſequendi finem: & meritò, quia inter Philoſophos conſtat in agente libero primum dari ſimplicem amorem finis: deindè illius aſſequendi deſiderium; tertio intentionem, & propoſitum conſequendi illum per aliqua media: pręmiſſa autem mediorum deliberatione,& electione incipit ordo executionis ab applicatione medij,quod ſemper applicatur cum intentione conſequẽdi finem.Hęc paſsim explicant Philoſophi, & inter alios Fonſeca 5.Metaph.cap 2.q.10. ſect. 2. ad finem,& clarius Curſus Conimb.2. Phyſicorum cap.7. q.22. art.1.in principio. Porro ſi dependentia agentis liberi in agẽdo per ſe eſt poſita in hoc, quod moueatur ad agendum ex intentione conſequendi finem; bene infertur hominẽ à ſe ipſo moueri ad agendum gratia cõſequendi finem amatum. *Fonſeca.*

A poſteriori verò ex eo probatur eadem veritas; quia in actionibus hominis ſæpiſsime reperitur peccatum, homo enim plerunque ab ſcopo deficit:at peccatum non reperitur,niſi in his,quæ ſunt propter finem. 11 3.Ratio à poſteriori.

Poſtremo; hoc intereſt inter agens naturale, & mentem, quod natura agit propter finem ab alio directa; vt lib.1. q.12.ar.1. & 2. Diximus:cũ tamen mẽs agat propter finem ex electione, ex Ariſtotele 2.Phyſic.cap.5.tx.49.51.& 52. & hæc ſatis pro confirmatione veritatis notiſsimæ. Vltima.

§. 4.

Ad argumenta initio adducta.

NEc,quæ initio adduximus, quidquam officiunt: nam ſententia veterum, qui fortunę omnia tribuerũt,ſtatim à ſuo principio tãquãabſurda reiecta fuit, & impugnata ab Ariſtotele,Platone,Cicerone,Trimegiſtro Plutarcho,& Seneca, vt oſtendimus lib. 1. q.11.art.vnico §. 1. Quin potius eam tanquam fidei Catholicę contrariã, & diuinam prouidentiam de medio tollẽtem cõmuni conſenſu impugnarunt Patres cum tota Eccleſia, vt in præcitato loco aduertimus. 12 Veterũ ſententia reiecta ab Ariſtot.& ab alijs.

De hæreticis autem liberũ arbitriũ negantibus non eſt curandum. Cum in fide errent, & in pomeridiana luce cęcutiant alibi impugnandi. Et eadem ratione parui facienda eſt ſententia Nominalium, dum agentibus creatis actiuitatem denegant:eorum enim opinio,

&

& Philoſophiæ aperte repugnat, & principijs fidei contradicit: quam alio in loco diligentius impugnauimus.

13 Euertitur fũdamentum. Argumentum porro, quod in contrarium fecimus, iam diſſoluim⁹ lib.1.q.16 ar.1. §.3. nunc breuiter dicimus in illa propoſitione particulã (propter) denotare habitudinem cauſæ finalis: ſimiliter admittimus finem in ordine executionis nõ eſſe cauſſam actionis, per quã fit: eſſe tamen veram illius cauſſam in ordine intentionis, & prout mente cõcipitur: nec hoc eſſe vllum inconueniens, vt ibi ex Ariſtotele, & Auicena oſtendimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnes actiones hominis ſint propter finem?

§. 1.

Adductis argumentis pro negatiua nonnulla præmittuntur.

1 D.Thom. Primum argum. DE hoc agit D.Thomas in hac q. 1. ar.1. Pars negatiua ſuadetur primo; quia actiones animæ vegetatiuę non fiunt ab homine propter finem: nec enim pendent ex volũtate hominis, ſed naturaliter fiunt.

Secundum. Secundo, dantur plures actiones, tam ſenſus, quàm intellectus, quę prçueniũt omnem actum voluntatis, & per conſequens non dicuntur voluntariæ. Vnde nec poſſunt eſſe propter finem; quia finis eſt voluntatis obiectum.

Tertium. Tertio, in homine dãtur plures actiones voluntatis, quę non libere, ſed neceſſariò fiunt, vt eſt amor beatificus: in his homo ſe ipſum non dirigit: igitur eas non agit propter finem.

Quartum. Quarto, multa agit homo ſine deliberatione nihil cogitans de fine; vt cùm fricat barbam, & inconſiderate mouet pedem, aut manum: quæ non fiunt propter finem.

Quintum. Quinto, prima volitio finis eſt ab homine, & eſt actio libera, atque moralis: & tamen non eſt propter finem. Ergo nec omnis actio humana eſt propter finem.

Sextum. Poſtremo, dantur plures actiones humanæ, quę ſunt vltimi fines agentium, vt citharizatio, contemplatio, & cęteræ huius generis, Ex Ariſtotele 1. Ethicorũ cap.1. hę autem actiones, cum ſint vltimi fines, non poſſunt eſſe propter finẽ.

Pro reſolutione huius quæſtionis pręmittendum eſt ſermonem eſſe hoc loco de homine, eiuſque actionibus non ſecundum cõſiderationem Phyſicam, ſed ſecundum conſiderationem moralem, & prout homo eſt quoddam agens liberum, vt diximus in præcedenti art. & q. etenim D.Thomas in hoc libro Philoſophum agit moralem: vnde hominẽ moraliter contemplatur. Præmiſſum ad reſolutionem. D.Thom.

Ex quo infertur nõ eſſe ſermonem in hac queſtione de operationibus animæ vegetatiuæ; quia eas homo non operatur, niſi vt agens omnibus modis naturale: cuius actiones ad mores non pertinent. Infertur ſecundo non eſſe ſermonem de actionibus non voluntarijs, quanuis ſecundum ſuam ſubſtantiã ſint proprię hominis; quales ſunt actiones tam ſenſus, quàm intellectus, quæ præueniunt omnem actum voluntatis: hæ enim fiunt etiam naturaliter, prout natura à voluntate diſtinguitur. Nec tertio ſermonem eſſe de actionibus voluntarijs, quę à voluntate fiunt, non libere, ſed neceſſariò: qualis eſt amor beatificus patriæ: qui licet ſit voluntarius, non tamen ſit à voluntate, prout eſt voluntas, ſed prout eſt natura: quæ licet agat præuia cognitione (in quo diſtinguitur à natura condiſtincta contra voluntatem) non tamen agit libere, ſed neceſſariò: in quo coincidit cum natura propriè ſumpta: & dicitur natura, vt diſtinguitur à libero: actiones enim huius generis, cum libertatem non participent, non poſſunt dici morales. 3

4 ſermo igitur eſt de homine, prout eſt agens cum libertate, & dominio ſuarũ actionum: ſub hac enim ſola conſideratione pertinet ad Philoſophiam moralem. Et quanuis dentur plures actiones quæ ſecundum ſubſtantiam ſunt actiones hominis, quatenus eſt homo: tamen inter modos agendi ſolus iſte (agere in quam libere, & cum dominio in actionem) eſt proprius hominis, quatenus eſt homo; quia inter agentiá corporea ſolus homo agit cum hoc dominio. Cũ verò ſolus Philoſophus moralis conſideret in actionibus non tantum ſubſtãtiam, quantum modũ, quo fiunt; & mod⁹ proce-

procedendi libere ab agente ſit propriꝰ hominis, quatenus eſt agens; ideo ſolæ illæ actionis, quæ libere fiunt, dicuntur conuenire homini, quatenus eſt homo.

5 Ex his patet duo actionum genera reperiri in homine, vt agit per voluntatem: aliæ enim ſunt liberæ; aliæ ſunt neceſſariæ. Prioris generis dicuntur humanæ: poſterioris autem dicuntur hominis. Vnde iã celebris eſt diuiſio actionum hominis, vt eſt agẽs voluntarium, in actiones hominis, & in actiones humanas. Quæ diuiſio ſumpta eſt à D. Thoma in hac q.1. ar. 1. apud quẽ actio dicitur humana; quia eſt ab homine, quatenus eſt homo, id eſt, quatenꝰ agit cum libertate, & dominio in actionem. Qui modus agendi ſoli eſt proprius.

Illud repetendum eſt, quod quæſtione 1.ar.2.§.4. aduertimus: actiones humanas ſubdiuidi in eas, quę proprie ſũt humanę nõ tamen modo perfectiſsimo: & in eas, quę non ſolùm ſunt proprie humanę, ſed modo perfectiſsimo rationẽ humani participant: quales ſunt, quæ rationem liberi participant modo perfectiſsimo: vt pote; quia procedunt à volũtate deliberata deliberatione perfecta.

§. 2.

Reſoluitur quæſtio quatuor concluſionibus.

9 1.Cõcluſio PRo reſolutione ſit prima cõcluſio: ſimpliciter concedendum eſt omnes actiones, quę perfectiſsimo modo ſunt humanæ, eſſe propter finem. Indubitata eſt, & ſequenti dicurſu demonſtratur: actiones, quæ perfectiſsimo modo ſunt humanæ, procedunt à voluntate, quę perfectiſsimo modo eſt libera. Sed omnes actiones, quę procedũt à voluntate perfectime libera, ſunt propter finem. Ergo omnes actiones, quæ perfectiſsimè ſunt humanę; ſunt propter finem. Maior patet ex dictis ſupra q.1.ar.2.§.4.notabili.4. Enim verò actio ex eo ſimpliciter dicitur humana; quia eſt libera: igĩ, quę perfectiſsimo modo fuerit libera, perfectiſsimo etiam modo erit humana. Minor autem facilè patebit, ſi aduertamus illas actiones eſſe perfectiſsime liberas, quę inſiſtunt circa media: quales ſunt electio, & quæ illã cõmitantur, conſultatio, & iudicium: & pręterea, quæ ex electione exequuntur, & applicant media: in his enim actionibus præcipue enitet libertas, vt omnes agnoſcunt. At huius generis actiones eſſe propter finem, concors eſt ſcribentium conſenſus: vt aduertimus lib. 1. q. 16.at.5.nu.4. ita iudicarunt Fonſeca, Conimbricenſes, Suarius, Bellomontanus, cum omnibus antiquioribus, vide ibi n. 7. id docuit verbis expreſsis Ariſtoteles 6.Ethicorum cap.2.tex.8.& 9. & lib. 2.Ethic.ad Eudemum p.1006.nu. 45. & p.1008.in principio, quo in loco ita ſcribit: *Conſultantes omnes gratia alicuius conſultant: & ſcopum habent præfixum certum*. Et ſtatim: *Tendit eo conſulendo; quomodo hic finis in ipſum; adducat vel quomodo ipſe perduci in finẽ poſsit.* Adde Ariſtotelem 2.Phyſi.cap.5. tex. 49. *Eorum, quæ fiunt, alia fiunt, alia non fiunt gratia alicuius: & horum; alia per electionem fiunt; alia non per electionem.* Id ipſum demõſtratur ratione ibi adducta. Quidquid enim homo operatur allectus amore aſſequendi finem, operatur propter finem: vt patet ex definitione finis; ſed homo omnes iſtas actiones operatur allectus amore aſſequendi finem (voluntas enim amando finem cum intentione aſſequendi illum mouet intellectum ad deliberandum, & ſe ipſam ad eligendum, & ad vſum mediorum, vt vulgata habet Philoſophia) ergo homo haſce operationes agit propter finem. Quę ratio nõ ſolùm cõcludit de actionibꝰ, quæ electionem proprie ſumptam aut antecedunt (vt conſultatio, & iudicium) aut conſequuntur, vt imperium, & vſus, vt patet ex d.q.16.ar. 5. ſed etiam de illis, quę circa finem inſiſtunt, & ad electionem, & vſum mouent, vt deſiderium, & intentio, vt late diximus in d.q.16.art. 6. Non eſt igitur dubitandum de veritate primę concluſionis.

Fonſeca. *Ariſtot.*

Dubitari tamen poteſt; an omnes actiones humanæ abſolute loquendo (ſiue 7 Dubitatio. ſint perfectiſsimè humanę, ſiue non ſint) fiant propter finem? Ratio dubitãdi ſumitur; quia cõtrouerſũ eſt, an ſimplex amor finis ſit ꝓpter finẽ? Affirmãt plures recentiorũ Molina, Suar. & Curſus Conimb. Negat cõmunior antiquiorum ſententia cum pluribus ex nouiorĩbus, Ochamus, Gabr. Greg. Heru. Ferrarieſ. Medina, Cordubenſ. Fõſeca, & bellomont. Priores citauimus lib.1.q.9.ar. 5.nu.1. poſteriores ibi nu. 12. Vtrãque opinionem ibi defendimus; negantem lon-

longe probabiliorem diximus, in qua ſententia modo permanemus.

8 Pro reſolutione 2. Concluſio.

Pro reſolutione ſit ſecunda concluſio: probabilius eſt non omnes actiones humanas eſſe propter finem. Hanc non poſſunt non probare, qui putãt vel ſimplicem amorem finis, vel deſideriũ, vel intentionẽ nõ eſſe gratia finis: Enim verò negari non poteſt iſtas tres actiones eſſe humanas. Quare cum probabilius ſit amorem finis nõ eſſe propter finem, vtique probabilior erit noſtra ſecunda aſſertio, quam oppoſita.

Fundamentum ex eo ſumitur; quia ſupponitur tanquam certum, illud ſolũ agens agere propter finem, quod ſeipſũ mouet ad finem. Cum verò voluntas ad ſimplicem amorẽ finis ſe ipſam nõ moueat, ſed ab aliquo moueatur, infertur voluntatem amorem finis non agere propter finem. Probatio minoris (in qua poſita eſt difficultas) ſumenda eſt ex doctrina, quam aduertimus lib. 1. q. 9. ar. 5. nu. 23. vt aliquod agens dicatur ſeipſum agere ad operationem, neceſſariũ eſſe, vt ſeipſum agat per impulſum à ſe ipſo ſibi impreſſum: quod etiam docuit Bellomont. 1. 2. diſp. 38. c. 3. nu. 10. qui impulſus eſt amor, & volitio finis. Eſt igitur neceſſarium, vt agens dicatur ſe mouere ad agendum, quod ex amore finis ad agendum moueatur. Quod primum probatur ex doctrina Dionyſij cap. 4. de diuinis Nominibus, amorem inquocũque agente eſſe principium ad agendũ, ita enim ait: *Propter amorem boni omnia agunt, quæcunque agunt.* Ex quibus verbis D. Thomas 1. 2. q. 28. ar. 6. concludit omne agens agere ex aliquo amore, idem repetit in 3. d. 27. q. 1. ar. 1. vnde D. Thomas multis in locis docet voluntatem ex hoc ſeipſam mouere; quia vult finem, ita enim ſcribit 1. 2. q. 9. arti. 3. *Similiter voluntas, per hoc, quod vult finem mouet ſeipſã ad volendum ea, quæ ſunt ad finem.* Quod ibidem repetit ad 1. 2. & 3. Idem D. Thom. ibidem ar. 4. ita habet: *Et quidem ſicut dictum eſt, ipſa mouet ſeipſam, in quantum per hoc quod vult finem, reducit ſeipſam ad volendũ, quæ ſunt ad finem.* In eodem ſenſu de malo q. 6. ar. 1. Docet voluntatem ad exercitiũ actus moueri à ſe ipſa ex prima volitione finis. Nam & ipſe intellectus ſeipſum non mouet ad intelligendum, niſi à cognitione principiorum. Voluntas igitur ex volitione finis mouebit ſeipſam ad volendum ea, quæ ſunt ad finem. Quare, vt homo dicatũ ſeipſum agere ad aliquã actionem, neceſſum eſt, vt ſeipſam agat per impulſum amoris finis, quem ipſe libere ſibi impreſsit. Hac ſuppoſita doctrina facile probatur maior, voluntatem, ſcilicet, ad amorem finis ſe ipſam non mouere: etenim amorem finis non pręcedit alius amor, à quo ſeipſam moueat. Ob hanc rationẽ D Tho. 1. 2. q. 9. ar. 4. in corp. & ad 2. & 3. expreſſe docet voluntatem ad finis amorem non ſeipſam mouere, ſed eſſe motam; & ſatis id explicat 1. 2. q. 111. ar. 2. & id cõfirmat auctoritate Ariſtotelis 7. Ethic. ad Eudemum cap. 18. & lib. 2. Magn. Moralium cap. 8. quibus in locis docet primã voluntatem eſſe ab aliquo exteriori principio: idem cũ D. Thoma docuit D. Anſelm' in lib. de caſu Diaboli c. 12.

Dionyſius. D. Thom. D. Thom. Ariſt. Anſelmus

9 Obiectio ex D. Tho. Soluitur 1.

Huic cõcluſioni obſtat generalis doctrina D. Thomæ in hac q. 1. ar. 1. vbi in vltimis verbis concludit omnes actiones humanas eſſe propter finem. Cui obiectioni reſpondendum eſt D. Thomam in ea eſſe opinione, vt dicat volitionem finis non eſſe actum liberum, ſed neceſſarium, & ideo non eſſe actum humanum. Reſpondetur ſecundo D. Thomam non admittere ſententiam, quam putamus probabiliorem: quod tamen nõ admitterem, iuxta ea, quæ dixim' lib. 1. q. 9. a. 5. n. 17. Quare magis placet cõcluſionẽ D. Tho. intelligẽdã eſſe de ſolis actionib', quæ perfectiſsimo modo ſunt humanæ.

Secundo.

3. Concluſio.

Tertia concluſio: non eſt negandum probabiliter affirmari poſſe omnes actiones humanas eſſe propter finem. Hęc concluſio probanda eſt illis, qui volũt non ſolùm deſiderium, & intentionem, ſed etiam finis amorem eſſe propter finem. Hac enim poſita opinione nulla dabitur inſtantia. Et cõcluſio eſt ſatis cõſentiens cum vltimis verbis D. Thomæ poſitis in d. ar. 1. quibus generaliter aſſerit omnes humanas actiones eſſe propter finem. Et quidem, quod amor finis ſit propter finem, tanquam opinionem probabilem late defendimus lib. 1. q. 9. ar. 5. nu. 55. Qua poſita ſententia negandum eſt amorem eſſe primum principiũ omnis actionis, ſi abſolute loquamur; quia voluntas ſine amore finis ſe ipſam mouet in finem ex ſola bonitate boni particu-

particularis ſibi per intellectum propoſiti: quod ſatis docuit D. Thomas 1.2.q. 6.art. 1. dum ſcribit notitiam finis eſſe principium intrinſecũ, nõ ſolũ vt agens agat, ſed etiam, vt agat propter finẽ mouendo ſcilicet ſeipſum in finem. Quod verò ex Dionyſio, Anſelmo, & D. Thoma in contrarium adduximus, intelligendũ eſt de motione, qua homo plena libertate, perfectiſſimoq; dominio ſeipſum ad agendum mouet; non verò de motione, qua voluntas ſeipſam mouet, libere quidem; concurrente tamen naturali quadam propẽſione ad bonũ reperta in voluntate ex ſentẽtia D. Tho. ita intelligẽdi 1.2.q.10.ar-1. & clari⁹ q.17.a.5. ad 3.

D.Thom.

Dionyſij, Anſelmi, & D Tho. loca explicantur.

11 Notatio ad explicationem 3. Cõcluſio.

Pro cuius explicatione notandũ eſt voluntatẽ in õni actu libero ſeipſam mouere ad agendũ: cũ enim de ratione actus liberi ſit fieri cũ dominio volũtatis, & cum indifferentia ad agendũ, aut non agendum, etiam poſtquàm ab intellectu obiectiue determinatur; hanc indifferentiã ipſa met voluntas pro ſua ingenita libertate determinat: & hinc eſt, vt voluntas ad õnem actũ liberũ determinet ſeipſam. Opus eſt igitur, vt ex parte voluntatis præter notitiã boni det aliquod determinatiuũ illius indifferentiæ actiuæ ad agendũ. Hoc aũt, ſi bene philoſophamur, eſt duplex: vnũ eſt naturalis propẽſio ad bonũ: alterũ eſt amor ipſi⁹ boni. Primũ determinat voluntatem ad amorem boni, ſiue finis: ſecundũ verò eã determinat in ordine ad proſecutionẽ ipſius boni, & finis iã amati: enim verò voluntas determinatur ad bonũ ex naturali propenſione impreſſa ab Auctore naturæ, vt docent Thomiſtæ cũ D. Tho. 1.2.q.10.ar.1. & q.17.a.5. ad 3. Ad proſecutionẽ aũt boni determinat ab amore finis: amor enim finis eſt principiũ õnium actionum, quæ ad conſecutionem illius conducunt, vt patet ex D. Thoma 1.2.q.9.ar.4. & q.28. art.6. & in locis ſupra adductis. Intereſt tñ maximè inter hanc, & illã determinationem: quoniã determinatio, quę prouenit ex amore finis, eſt ab ipſa met voluntate, quæ libere amat finem: vnde ipſa ſola voluntas ad talem motionem immediate concurrit. obquam rationẽ ſola volũtas ſeipſam mouet ad agendũ propter finẽ; nec ad hoc indiget alio extrinſeco mouẽte. Porro ad mouendũ ſe in finẽ, nõ ſola voluntas concurrit, vt mouens ad actionẽ, ſed etiam Deus auctor naturæ mediante propenſione naturali ad bonum, quam voluntati indidit: & ob iſtã cauſſam volũtas dicitur moueri ad amorem finis, non à ſe, ſed a Deo, vt patet ex D. Thoma 1.2.q. 9.ar.4. & q. 17. ar.5. ad 3. quod intelligendum eſt in hoc ſenſu, vt non moueatur ſolum à ſe, ſed ſimul etiam à Deo, mediante præcitato impulſu. Et hoc modo omnia conciliant; quia voluntas ad vtrunq; actum (amorẽ ſcilicet finis, & illius eſſecutionem) libere mouetur: ſed ad hanc, à ſe ſola; ad illũ autem à ſe, & à Deo.

D.Thom.

Ex quo colliges rationem, cur volũtas ad agendũ propter finem concurrit pleno dominio: non tñ ad amandũ finẽ. Ratio eſt; quia ad agendũ propter finẽ mouetur à principio mouente, cui ipſa voluntas ſimpliciter dominatur: poteſt enĩ ñ perſiſtere in tali amore, & ſubinde tollere à ſe tale principium: at verò ad amorem finis mouetur à principio, cui ipſa abſolute ñ dominatur, ita vt poſſit illud à ſe abijcere; quia illa propenſio ſemper manet; quãuis illi in agendo nõ omnimode ſubijciatur, ex eo; quia poteſtas boni, quod obiectiue mouet volũtatem, non excedit poteſtatem voluntatis; vt quia illi præſentatur ſub ratione particularis boni, vt colliges ex D. Thoma 1.p.q.82.ar.2.ad.2. 12

D.Thom.

Ex his iam facile patet voluntatẽ nõ tãtũ mouere ſeipſam ex amore finis: ſed etiã ex propenſione naturali, quã habet ad bonũ, ſiue finem quod ſatis eſt, vt dicatur mouere ſe ad amandum finẽ propter ipſum finem. Et hoc modo tertia concluſio facile defenditur.

Quarta cõcluſio: ſolę actiones humanę ſunt propter finẽ. Hęc concluſio oſtẽditur, quoniam omnes actiones, quę fiũt ab homine, vel ſunt hominis, vel ſunt humanæ. Actiones humanę ſunt propter finẽ, vt oſtenſum eſt: non tñ actiones hominis; quia ſunt indeliberatæ. Ergo ſolę actiones humanæ ſunt propter finem. Hęc cõcluſio ſatis eſt de mente D. Thomæ, & communiter recipitur. 13 4. Cõcluſio

Quidã ex recẽtioribus (quorum ſententiam putat probabilem Suarius 1.2. quæſt. 1. diſput. 2. quęſtiunc. 2.) hanc concluſionẽ nõ recipiunt; ſi actio humana idem eſt, quod libera, vt ſupponim⁹:

datur enim actio propter finem, quę nō eſt humana. Amor ſcilicet beatificus: qui in ſenſu explicato non eſt actus humanus;quia nō eſt liber:& tamen eſt ꝓpter finē,quod putant ſe probaſſe. Negant deindeD.Thom.pro nobis eſſe:nec enimvnquam dixit ſolam actionē humanam eſſe propter finem;ſed ſolùm aſſeruit ōnes actiones humanas eſſe gratia finis : cum quo ſtat aliquas actiones non humanas eſſepropter finē.Quin potius, quod aſſertio excluſiua non ſit de mēte D.Thomæ inde deducit Suarius; quod
D.Thom. D.Thomas in 2.ar.immediate inquirit; Vtrum agere propter finē ſit proprium homini? Quod ſuperflue inquireret, ſi in 1.art.concluſiiſſet ſolas actiones humanas eſſe ꝓpter finē : inde enim bene inferret ſolū hominē ꝓpter finē agere.

15 Solutio inſtantiæ. Sed nec audiendi ſunt in ſua inſtātia; nec in explicatione D.Thomæ. Nō ſunt audiendi in inſtantia: quoniam lib.1. q. 16.ar.4.§.2.& 3. late oſtendimus amorē beatificum nō eſſe propter finem.Quod veró mentem D. Thomę non perce-
D.Thom. Explicatio. perint, facile demonſtrari poteſt. Nam quanuis D.Thomas expreſſe non ponat propoſitionem excluſiuam: tamen ex diſcurſu articuli euidenter conſtat mētem,& ſenſum D.Thomę eſſe excluſiuū. Aduertendum eſt igitur D.Thomam in diſcurſu articuli duo tantum actionum genera in homine agnoſcere:actiones, ſcilicet humanas, & hominis. Patet itē D.Thomam eas actiones appellare hominis, quæ non ſunt humanę, ita enim ſcribit: *Illæ ergo actiones proprie humanæ dicuntur,quæ à voluntate deliberata procedunt:ſi quæ autem aliæ actiones homini conueniunt;poſſunt dici quidem hominis,ſed non proprie humanæ.* Inter iſtas actiones hoc diſcrimen ponit,vt actiones humanæ ſint propter finem(id enī expreſsit in fine corporis) actiōes hominis nō itē, vt expreſsit ad 3.& omnes interpretes fatentur eſſe doctrinamD.Thomæ actiones hominis nō eſſe propter finem , ſed humanas.

His præiactis facile domonſtratur excluſiuam concluſionem, *Solas inquam actiones humanas eſſe propter finē*;eſſedemēte D.Thomę: quod hoc diſcurſu conficio: *Omnes actiones,quæ fiunt ab homine,vel ſunt humanæ,vel hominis.* Hanc probant verba ſuperius poſita. *Sed actiones hominis non ſunt propter finem* : patet ad 3,& eſt cōmune proloquium huius articuli : *Actiones verò humanæ ſunt propter finem*: Ita concludit in fine corporis.*Ergo ex actionibus,quæ fiunt ab homine,ſolæ humanæ ſunt propter finem* Hæc conſequentia ex regulis exponibilium eſt nota : ita enim exponetur: omnes actiones humanę ſunt propter finē: & nulla actio non humana eſt propter finem. Ergo ſolę actiones humanę ſunt propter finem ; Minor huius diſcurſus patet;quia omnis actio non humana eſt actio hominis; nulla autem actio hominis eſt propter finem.

Obiectio verò ex Suario facile eliditur, 16
ſi aduertas D. Thomam in primo articulo ſolùm egiſſe de actionibus,quæ ab homine fiūt: ita enim inquit in principio articuli: *Dicendū, quod actionum, quæ ab homine fiunt; illæ, &c.* Patet etiam ex verbis ſupra allatis: *Si quæ autem aliæ actiones homini conueniunt.* Igitur has ſolùm actiones diuidit in humanas, & hominis, & concludit ex illis actionibus ſolas humanas eſſe propter finem. Quare adhuc relinquitur locus inquirendi, an ſolus homo agat propter finem, de quo in ſequenti articulo.

§. 3.

Soluuntur argumenta initio allata.

AD primum eorum, quæ in contrarium allata ſunt,patet ſolutio:quo 17 Solutio a[r]gum.
niam non eſt ſermo, niſi de actionibus, quæ conueniunt homini, prout eſt agens morale: cuius generis nō ſunt actiones animę vegetatiuæ.

Quomodo ſoluitur ſecundum argumentum;quia illę actiones non ſunt morales. Secundi.

Similiter ſoluitur tertiū; quia amor beatificus nec eſt actus humanus; nec eſt propter finem, vt patet ex quarta concluſione. Tertij.

Ad quartū admittimᵘ actiones iſtas non eſſe propter finem;quia ſunt actiones hominis, vt aduertit D. Thomas in hac quęſtione prima, artic. 1. in corp. & ad 3. Quarti.

Quintū argumentū tangit duas quæſtiones ſatis controuerſas:prima eſt; an volitio finis ſit actio neceſſaria?Secūda an ſi eſt actio libera,ſit ꝓpter finē?Illi,q putāt primā volitionē finis eſſe neceſſa- Quinti.
riam

facile admittunt eã nõ eſſe propter finẽ, quia non eſt actio moralis, aut humana. At, qui volunt eam eſſe liberã, & humanam; ſi ſimul exiſtimant eã non eſſe propter finẽ; libenter cõcedent nõ omnes actiones humanas eſſe propter finẽ, iuxta ſecundã concluſionẽ: quã nos exiſtimamus probabiliorẽ. Ad. D.Thom. iam reſpondimus ad finem concluſionis ſecũdæ. At, qui putant amorẽ finis eſſe ꝓpter finem: cum ſimul defendant omnes actiones humanas eſſe propter finem; ad argumentũ negabunt minorem: quã ſententiam nos vt probabilem defendimus lib. primo quæſtione 9. ar. 5. nu. 55.

18 *Solutio vltimi* Ad poſtremũ argumentũ facilis eſt ſolutio, ſi dicamus actiones, de quibus agitur, dici ab Ariſtot. vltimos fines, nõ quidem operãtis, ſiue artificis; ſed ipſarum artium, à quibus traduntur, vt ipſemet Ariſtot. explicat, & cum eo D.Tho. 1.p.q.103.ar.2.ad 2. ars enim cithariſta pro vltimo fine habet citharizationem; ſicut etiam ſcientia ſpeculatiua nihil niſi ſpeculationem intendit: in quo diſtinguitur à practica; ars enim domificandi nõ domificationem intendit, ſed domum. Illæ igitur actiones, quę ſuis artib⁹, ſeu ſcientijs ſunt vltimus finis, poſſunt non eſſe tales ipſis artificibus: poſſunt enim ab illis referri ad alios fines; quia ſcientificus poteſt ſpeculari, vel propter ipſum ſcire, vel propter gloriã vel deniq; propter Dei cultum, & bonũ cõmune Eccleſiæ: ſicut etiam cithariſta poteſt actionem artis referre vel ad lucrum, vel ad animi recreationem: & ſub hac ratione dicuntur humanæ, & ſunt propter finem, etiam quando fiunt propter ſe ipſas. *Ariſt. D.Thom.*

19 *D.Thom.* Quod vt melius intelligas aduerte diligenter concluſionẽ D. Thomę in hoc ar. 1. ad 2. dum aſſerit actionem õnem humanã fieri propter finem; etiã ſi quis agat actionem humanã, quam ſibi tanquã finem vltimũ conſtituit: nã ſi homo actionem aliquã humanam (v. g. ſpeculationem alicuius veritatis) pro vltimo fine ſibi proponat; adhuc eam exercet propter finem; ipſam nimirum ſpeculationem propter ſe ſumptã. Similiter ſi pro vltimo fine ſibi cõſtituit dationem eleemoſynę: adhuc enim ipſa datio eleemoſynę, vt voluntariè exercita, exercetur propter ſeipſam, vt eſt quoddã bonũ terminãs volitionẽ. Itaq; ipſa met actio propter ſe ſumpta, & ratione ſuæ bonitatis poteſt eſſe finis ſui ipſius, vt eſt libere exercita. Aduertendũ eſt enim, qđ licet actio humana v.g. eleemoſyna habeat, quod ſit humana ex eo, quod libere exercetur: poteſt tñ dupliciter cõſiderari; vno modo in actu exercito, altero in actu ſignato. Tunc conſideraſ in actu exercito, cũ conſideratur, vt actu exercetur, & libere elicitur: in actu verò ſignato cõſideraſ, cũ ipſa in ſeipſa cõcipiť tanquã quoddam obiectum bonũ, & appetibibe, & hoc modo concipitur antequã exerceatur, & actu imperetur: pri⁹ enim datio illa eleemoſynæ concipitur ab intellectu, vt bonum quoddam, & vt tale amatur à voluntate; quam ipſamet à parte rei imperetur, & exerceatur. Ipſa igitur actio humana ſecundum ſe ſumpta, & prout in actu ſignato eſt humana, ratione ſuæ bonitatis poteſt eſſe finis ſui ipſius, prout exercite eſt humana. Et ad hunc ſenſum intelliges D.Tho. loc. cit. & ea, quę Caiet. in fine ſui cõmẽti, ſubtiliterq; dẽ, ſed ſatis obſcure docet. *D.Thom. Caietan.*

Ex qua doctrina inferes veriſsimũ eſſe id qđ D.Tho. ibi aſſerit nullũ ſc. actum elicitum á voluntate eſſe poſſe vltimum finẽ, propter quẽ voluntas opereſ: quod tñ intellige de actu elicito, quo volũtas imperat actionẽ aliquã humanã: hęc enĩ nõ poteſt eſſe vltimus finis; quia volũtas hunc actũ elicit propter actionem illã humanã, quã fieri imperat: quã eandem in actu ſignato pri⁹ voluit vt finẽ. Quod tñ non impedit, quin aliquis actus volũtatis à volũtate quidẽ imperatè eliciẽdus, poſsit eſſe vltim⁹ finis, propter quẽ voluntas agat: quãuis Medina, & cõmuniter Thomiſtæ id negẽt: nam poteſt voluntas imperare ſibi, vt vacet Deo, eũq; amet: qui quidẽ actus volitus vt finis in ordine intentionis; in ordine executionis debet elici ab ipſa voluntate; imperatè tamen: & ſubinde per aliam volitionẽ, qua volũtas imperet ſibi executionẽ illi⁹ actionis, quã vt finẽ ſibi voluit. Quãdo igitur voluntas à ſe ipſa imperata in ordine executionis elicit amorem Dei, quẽ eliciendũ ſibi ꝓpoſuit: talis act⁹, vt imperatè volitus, & elicitus, eſt humanus, & idem ipſe in ordine intentionis volitus, & obiectiue amatus propter propriam bonitatem, finalizauit ſe ipſũ

in ordine executionis modo humano exequendum. Igitur quando D. Thomas negat actum elicitum à voluntate eſſe poſſe finem, propter quem voluntas operetur; agit de actu, qui ſolùm eſt elicitus vt imperans: iſte enim ſemper ſupponit alium actũ priorem, amorem ſcilicet illius imperati, qui finalizare non poterat imperium ſui, niſi ante imperium eſſet à volũtate iam amatus. Quare actus voluntatis in ordine executionis imperatè eliciendus à voluntate poteſt eſſe vltimus finis, propter quem volũtas operetur, vt patet in exẽplo amoris Dei iam adducto. Quod eſt in hac materia diligentiſsime aduertẽdũ, vt intelligantur ea, quę ſatis obſcure docet D. Thomas in d. art. 1. ad 2.

ARTICVLVS III.

An ſoli homini conueniat agere propter finem?

1 D.Thom. DE hoc agit D.Thomas in hac q. 1. art. 2. nam cum in 1. ar. oſtendiſſet inter actiones hominis ſolas humanas eſſe propter finẽ; conſequenter inquirendum erat; vtrum inter agentia ſolus homo propter finẽ ageret: ita fit, vt excluſiua præcedentis articuli: *Solæ actiones humanæ ſunt propter finem*; non impediat huius articuli excitationẽ; quãuis quidã Modern⁹ de hoc dubitauerit. Et aduertendũ eſt D. Thom. in 2. art. inquirere, vtrũ agere propter finem ſit proprium rationalis creaturæ? vbi nomine, *rationalis creaturæ*, intellexit hominẽ: angelus enim eſt natura intellectualis. Nos autẽ maioris claritatis gratia quæſtionẽ de homine excitauimus. In quo articulo hominẽ conferimus nõ cũ angelo (conſtat enim angelũ eſſe liberę naturę, & ob id agere propter finẽ) ſed cũ agentibus corporeis; nimirũ cũ agẽte naturali, ſiue agat ſine cognitione, vt eſt natura, ſiue cũ cognitione, quale eſt brutũ. Titulus quęſtionis, cũ ſit excluſiuus, duas cõtinet exponentes. Prima, an homo agat ꝑpter finẽ? Secunda, an aliquod aliud agens præter hominẽ finẽ intendat? Priorẽ iã expediuim⁹ in duobus pręcedentibus articulis: in hoc articulo expediemus poſteriorem.

2 Quorũdam ſententia. Quod non ſolus homo agat propter finẽ mouendo ſcilicet ſe in finẽ, docuerunt quidã ex antiquis Philoſophis, qui tam naturę, quàm brutis intellectũ, & rationẽ tribuerũt. Ita de natura docuiſſe Plethonẽ, ſiue Gemiſtũ græcũ auctorẽ teſtatur Curſ. Conimb. lib. 2. Phyſic. cap. 9. q. 2. ar. 3. in princ. De brutis idem exiſtimaſſe Porphyriũ lib. 3. de abſtinẽtia pleriq; referunt. Anaxagorã item cũ Pythagora eiuſdẽ fuiſſe ſentẽtiæ refert Plutarc. lib. 5. de placitis cap. 20. à qua idem Plutarch. non longe abeſt in Dialogo, quem inſcripſit, quod brutis ratio inſit. Nec defuerũt ex recentiorib⁹, qui huic opinioni patrocinarentur, ſi credendum eſt Curſ. Conimb. vbi ſupra q. 3. ar. 1. in principio. Enim verò ſi, aut natura, aut bruta pollent intellectu, & voluntate; non carebũt deliberatione, qua ſeipſa agant in finẽ. Vnde neceſſariò inferretur agere propter finem non ſoli homini conuenire. Plethon. Porphyr. Anaxag. Pythagor. Plutarch.

Sed cũ duæ ſententię delyrio ſint ſimiles, vt late oſtendimus lib. 1. nõ eſt quod in illarũ impugnatione iterũ ĩmoremur. Reijcitur. Deſtructo aũt fundamento deſtruatẽ ędificiũ neceſſe eſt. Quare cũ nullum agẽs intellectu, & ratione carẽs poſsit ſe mouere in finẽ; quia hoc propriũ eſt agẽtis liberi: ſol⁹ autẽ homo inter agentia corporea præditus ſit intellectu, & voluntate, vtiq; ſolus homo poteſt agere propter finem. Quæ dicenda erant in confirmationem articuli petẽda ſunt ex quæſtione an natura, & bruta agant ꝑpter finem, de qua late egimus lib. 1.

QVÆSTIO III.

De ſpecificatione actionis humanæ ex fine.

COſtituimus in pręcedente q. actiones humanas eſſe ꝑpter finẽ: inquirendũ erat ſecundo loco, an illę ſumerent ſuã ſpecificationẽ à fine? Nã explicato principio effectiuo entitatis; ordo naturæ poſtulabat, vt explicaretur principiũ ſpecificatiuũ eſſentiæ. Et ob hanc rationẽ D. Thom. in hac q. 1. poſtquã in duob⁹ primis articulis conſtituit actiones humanas eſſe ꝑpter finẽ; ſtatim in 3. art. inquirit, an actiones humanæ accipiant ſpeciem à fine? Quam etiam quæſtionem excitat inferius q. 18. art. 6.

Sed

Sed quoniam accurata huius quęſtionis explicatio plura ſupponit, tum de diſtinctione eſſe moralis ab eſſe naturali earundem humanarũ actionum: tum etiam de diſtinctione actuum humanorum, per quos voluntas verſatur circa finẽ, tum deniq; de bonitate, & malitia morali humanorum actuũ, quæ longam poſtulant diſputationẽ, quæ potius pertinet ad tractatũ de bonitate, & malitia humanorũ operũ, de qua late diſputat D.Thom. in hac 1.2.q.18.19.& 20. ideo huius quæſtionis explicationẽ relinquimus, eã aliquando fauente Deo diligentius explicaturi in præcitato tractatu de bonitate, & malitia actuum humanorum, quare ad quęſtiones conſequẽtes accedamus.

PRÆFATIO IN ſequentes quæſtiones.

Ordo deinceps ſeruandus,

IVXTA ordinem initio huius libri propoſitum conſiderãdus eſt homo in ordine ad vltimum finem: quam conſiderationẽ aggreditur D.Thomas ab articulo quarto huius quæſtionis primæ, eamq; perſequitur vſque ad finem quęſtionis. De homine igitur in ordine ad finem vltimum primum conſiderandũ eſt; an in finibus detur proceſſus in infinitum; an verò deueniendum ſit ad finẽ vltimum? Deinde agendũ erit de vnitate, aut pluralitate finis vltimi. Tertio de appetibilitate illius. Poſtremo de cõcurſu vltimi finis cũ finibus proximis.

QVÆSTIO IIII.

Quę ſunt in hac quęſtione inquirẽda.

QVOD attinet ad primum, de proceſſu in infinitum in finibus multa inquirẽda ſũt. Primo inquirendum eſt, in quo poſita ſit eſſentialis ſubalternatio finium? Secũdo, an in finibus eſſentialiter ſubordinatis dari poſsit aſcendẽdo ſurſum versus infinitus proceſſus? Tertio, Vtrum dari poſsit infinitus proceſſus cum dependentia ab vno fine poſito extra totam ſeriem? Quarto, Vtrum ſit poſsibilis infinitus proceſſus deſcendendo deorſum verſus per medios fines? Poſtremo, Vtrum ex negatione proceſſus in infinitum bene inferatur dari vltimũ finem ſimpliciter.

ARTICVLVS I.

In quo poſita ſit eſſentialis ſubalternatio finium?

§. 1.

In quo poſita ſit ſubalternatio cauſſarum, & quotuplex detur?

DE ſubalternatione cauſſarum agit Scotus in 1. diſtinct. 2. quæſtio. 1. articulo primo litera I. diligentius Fonſeca 2. Metaphyſic. cap. 2. quæſtio. 1. ſectio. 2. Subalternatio autem ex eodem Fonſeca in ſua ratione includit plurium cauſſarum in agendo dependentiam in ordine ad eundem effectum. Quare cauſſæ dicuntur ſubordinatæ, quæ in cauſſando effectum inter ſe aliquam habent dependentiam. Hæc poteſt eſſe duplex, vna per ſe, altera per accidens. Quod tanquam vulgatiſsimum ſupponit Diuus Thomas in hoc articulo quarto. Tunc datur dependentia per ſe, cùm cauſſæ in agendo eſſe ctum ita ſe habent, vt vna neceſſariò poſtulet aliam: per accidens autem tũc erit; cùm reſpectu effectus vna aliam neceſſariò non exigit. 1 Scotus. Fonſeca. D.Thom.

Dubitari tamen poteſt, vtrum idem ſit cauſſas eſſe per ſe ordinatas; & eſſe ordinatas eſſentialiter? Quidam hæc duo diſtingunt; vt Capreolus in ſecundo diſtinctione 20. quæſtione prima, articulo tertio in fine ad quartum argumentum, quem ſequuntur Conradus, & Medina in hoc articulo: nam pater, auus, proauus, & reliqui aſcendentes habent per ſe ordinem ad filium genitũ; quia nec iſte filius eſſe poteſt, niſi ab hoc patre; nec iſte pater niſi ab hoc auo, & ſic conſequenter: & tamen inter 2 Dubitatio. Capreolus Medina.

 ſe

ſe non habent eſſentialem ſubordinationem vt patet.

Alij putant idem prorſus eſſe cauſas eſſe per ſe ordinatas, & eſſe ordinatas eſſentialiter. Ita Fonſeca vbi ſupra, & ſatis videtur de mẽte D. Thomæ in hoc articulo quarto; dum aſſerit in ijs, quę per ſe habent ordinem, non dari progreſſum in infinitum: quę doctrina vera eſt in ſolis eſſentialiter ordinatis, vt ex dicendis patebit. *Fonſeca. D.Thom.*

Solutio. Controuerſia dirimenda eſt, vt hæc poſterior opinio vera ſit, ſi proprijſſime loquendum eſt: prior verò, ſi nomen. *Ordinis per ſe*, ſumatur vt late fuſum & prout diſtinguitur à per accidens: nec enim negandus eſt per ſe ordo inter cauſſas diuerſorum generum; quarum concurſum in agendo nullus philoſophorum accidentarium vnquam appellauit; cum vna ſine alijs cauſſare nequeat: at tamen inter eas non datur ordo eſſentialis, nec eſſentialis ſubalternatio, vt ex dicendis patebit. Simili modo dicendum erit de ordine Patris, & aſcendentium: nec enim ordinem illum dixerim ſimpliciter peraccidens; ſed inter eos aliquam perſeitatem admiſerim: non tamen eſſentialem. Quare, vt res fiat planior, tres conſtituemus ſubalternationes cauſſarum: per ſe, & peraccidens: diuiſo priori membro in ſubalternationem eſſentialem, & non eſſentialem.

§. 2.
Explicatur ratio ſubalternationis eſſentialis.

3 Ad ordinem ſubalternationemque eſſentialem cauſſarum illud omnium conſenſu ſimpliciter eſt neceſſariũ, vt vna cauſſa ex ſua natura dependeat ab alia in cauſſando; quod ſine probatione ſumit Scotus vbi ſupra; probat tamen Fonſeca ex communi prologuio Ariſtotelis 2. Phyſic. cap. 2. tex. 26. *Sol, & homo generant hominem.* Quæ verba ſignificant hominem in generando à cõcurſu ſolis neceſſarió pendere tanquã cauſſam in agendo inferiorem. At cauſſa ſuperior eſt cauſſa inferioris ex eodem Ariſtotele d. cap. 2. text. 10. & in 2. Metaphyſic. cap. 2. text. 6. non quidem in conſeruando, vt male putat Durandus 2. d. 1. q. 5. ſed in agendo, & quoad ſuam actionem; ita vt eam elicere non poſsit, niſi cauſſa ſuperior ſimul eandẽ eliciat: quæ eſt communis Philoſophia, de qua Fonſeca loco citato, Curſus Conimbr. 2. Phyſicorum cap. 7. quęſt. 12. art. 2. §. *Porro noſtra concluſio*, & art. 3. ad 3. latiſsime Suarius in Metaphyſic. diſput. 21. ſectio. 1. & 2. Quam tanquam veriſsimam ſupponimus. Quare cauſſas eſſe eſſentialiter ſubordinatas nihil aliud eſt, quam vnã ab alia ita dependere, vt alia ſimul cum ea concurrat, non ſolùm ad ipſum numero effectum, ſed etiam ad ipſum cauſſandi actum, ſiue cauſſalitatem. Quare à ratione eſſentialis ſubalternationis reijcitur dependentia, & ſubordinatio reperta inter quatuor cauſſarum genera inter ſe cõparata: quoniam licet habeant per ſe dependentiam, & ſubordinationem in ordine ad vnum, & eundem effectũ; quẽ ſine mutuo omnium concurſu nequeũt cauſſare: in ſua tamen cauſſalitate vna non habet dependentiã ab alia: ſed quælibet eſt ſuę cauſſalitatis integra, & totalis cauſſa. Quod fuit fundamentum Fonſecæ, vt affirmaret vnũ genus cauſſæ nullo modo dici poſſe alteri eſſentialiter ſubordinatum. A fortiori à ratione eſſentialis ſubalternationis reijcitur dependentia, quæ cernitur inter patrẽ; & auum reſpectu filij geniti. Nã licet pater aliquo modo pendeat ab auo; non tamen pendet in cauſſando, ſed ſolùm in eſſendo, quatenus, niſi ab eo eſſet genit⁹ non poſſet & ipſe filiũ generare: quę dependentia, licet aliquam includat ordinis perſeitatem; illa tamẽ eſt adeo impropria, vt non dubitauerit Auicen. 6. ſuæ Metaphy. cap. 5. eam appellare accidentariã, quem Scotus loco citato probat: nã patrẽ eſſe genitũ ab auo ſolũ cõcurrit ad generationẽ filij, vt quoddam prærequiſitum, vt pater generet.

Scotus. Fonſeca. Ariſtot. Ariſtot. Durand. Auicen. Scotus.

Ex his, quæ diximus, primum colligimus in cauſſis eſſentialiter ſubordinatis non ſolùm opus eſſe, vt vna ſit ſuperior altera; ſed etiam vt ratio cauſſandi ſuperioris ſit nobilior, & perfectior, quam inferioris. Quod poſt Scotum aduertit Fonſeca: nam cum vna cauſſa ab altera in cauſſando pẽdeat; nõ poteſt cauſſa inferior nõ habere modũ cauſſandi longe inferioris rationis, & ordinis. 4 *Primũ coſectarium. Scotus. Fonſeca.*

Ex

Ex quo rurſus collige cauſſas eſſentialiter ſubordinatas nõ poſſe eſſe eiuſdem ſpeciei, & rationis: quod etiam aduertit Fonſeca: quę enim cauſſę eiuſdẽ ſunt ſpeciei, ex ſua natura ſunt in cauſſando virtute pares. Debent tamen eſſe eiuſdem generis: quia in eodem genere vna poteſt in ſua cauſſalitate pendere ab alia; ita vt illius cauſſalitas non ſit integrum, & ſufficiens principium: ſecus dicendum eſſet, ſi diuerſi forent generis: quælibet enim in ſuo genere ad ſuam cauſſalitatem ſufficiens eſt, & independens ab alia.

Tertium. *Fonſeca.* *Scotus.* Denique colligitur teſtibus Fonſeca, & Scoto omnes cauſſas eſſẽtialiter ſubordinatas ſimul concurrere ad eũdem effectum: etenim in omnibus datur vna cauſſalitas ab omnibus emanans. Vtrũ verò in earum cõcurſibus detur aliqua naturę prioritas? Alterius eſt quæſtionis, quę ad noſtrum inſtitutum minimè pertinet.

§. 3.

In quo ſit poſita eſſentialis ſubalternatio finium.

5 Alia corollaria. Primum. Ex ijs, quæ dicta ſunt, licet colligere, in quonam ſit poſita eſſentialis finium ſubalternatio? Primum enim requiritur, vt dentur plures fines, qui actionem agentis finalizent. Secundum. Deinde; vt vnus ex ſe in finalizando pendeat ab alio; ita vt vterque concurrat ad eũdem actum finalizationis, quicunque ille ſit. Tertium. Tertiò; quod vnus eorum ſit inferior, & proximus, & alius ſuperior habens nobiliorem finalizandi rationem. Quartum. Quartò denique, vt inferior ſuam cauſſalitatem non exerceat, niſi alius ad eãdem ſimul concurrat. Itaque duos, aut plures fines inter ſe eſſentialiter ſubalternari non eſt aliud, quàm vnũ ab alio ita dependere, vt alij cum eo ſimul concurrant, non modo ad eundem effectũ, ſed ad eandem cauſſalitatem, qua cauſſatur effectus.

6 Primum dubium. Sed poſſunt nonnulla hoc loco inquiri. Primum eſt; an aliquorum finiũ ſubalternatio ſit poſſibilis? Rationẽ dubitandi facit opinio Bellomontani, qui ab Vaſquij ſententia. ſcholis relegat omnes fines intermedios, tam proximos, quàm remotos; & vnicum tantum admittit finem in qualibet intentionis ſerie, qui ſolus finalizet omnia illius ſeriei intermedia. Cõſtat autem ex ſupradictis non dari eſſẽtialem ſubalternationem, niſi plures fines in eadem ſerie concurrant. Et quidem ſi hęc opinio vera foret; vtique inter fines nulla poſſibilis eſſet ſubalternatio in ſerie operantis. At opinio illa veluti ſingularis, & paradoxa ab omnibus reijcitur: Ab omnib⁹ reijcitur. paradoxum enim videri debet negare ſubalternationem eſſentialem inter fines, nam illam dari tanquam notiſſimum ſupponit D. Thomas D.Thom. cum cęteris omnibus in hoc ar. 4. & facilè probatur ex vulgata diuiſione finis in vltimum, & non vltimum, ſiue mediũ, quam contra Bellomontonum defendimus ſuperiori libro q. 2. Admittendum igitur eſt dari fines, qui ex ſua natura in alium finem ſunt referibiles: licet enim finis ſub ratione finis ſibi vendicet eſſe bonum appetibile propter ſe, & in hoc diſtinguatur à medio: id tamen nõ excludit, quod poſſit appeti propter alium finem etiam in eadem ſerie, vt latè demonſtrauimus in d. q. 2. & ratio patet; quia non omnia, quæ habent bonitatem propter ſe appetibilẽ, excludunt referibilitatem in aliam bonitatem: nã bona per participationem, quantũuis habeant bonitatem propter ſe appetibilem; eam tamen habent ex ſua natura referibilem ad vltimam bonitatem imparticipatam, vt patet ex Ariſtotele Ariſt. 1. magnorum Moral. c. 1. Ex quo neceſſario colligitur non idem eſſe *appetibile propter ſe*, & *vltimate appetibile:* quia nõ idem eſt *bonum ex ſe bonum, & bonum imparticipabile:* datur enim bonum participatum, quod eſt bonum propter ſe. Itaq; dantur plura bona, quæ licet habeant alia bona ad ſe referibilia; ipſa tamen ad alia referũtur: ſanitas enim licet ſua bonitate finalizet medicamenta; eſt tamen referibilis ad felicitatem, cuius eſt quędam particula, vt docet Ariſtoteles: vnde poteſt etiam propter felicitatem appeti in eadẽ ſerie, in qua propter alia appetitur, de quo latè in d. q. 2.

Secundò inquiri poteſt; quinam fines habeant hanc eſſentialem ſubalternationem? 7 Secundum dubium. Reſpondetur omnes fines non vltimos eſſẽtialiter ſubalternari fini vltimo: probatur ex eo; quoniam ad ordinem agentium ſequitur ordo in finibus, vt monſtrat D. Thomas 3. contra D.Thom.

 Gentes

Gentes c.17. Sed omnes cauſſæ ſecundę in agendo eſſentialiter ſubalternantur primæ cauſſæ, vt habet recepta philoſophia. Ergo omnes fines non vltimi in finalizando eſſentialiter ſubalternātur fini vltimo, & omnium ſupremo, à quo virtutem finalizandi participant, tanquam à prima idea finium. Poteſt etiā dari inter fines non vltimos eſſentialis ſubalternatio, idque ex natura ipſorum finium, nam finis artis frēnifactiuæ (quę eſt fabricatio frēni) ex ſua natura ordinatur ad finem equeſtris: & hic ad finē artis militaris: hic autem ad victoriā, quæ eſt vltimus finis á duce intentus. Similiter dicendum eſt de finibus officiorum ciuitatis in doctrina politica; omnes enim per ſe ordinate reſpiciunt vnum politicæ finem, pacificum inquā reipublicæ conuictum, quem rector ciuitatis immediatè intendit. Denique factio potionis ex ſua natura reſpicit purgationem: purgatio extenuationem; hæc autem ſanitatem.

8 *Tertium dubium. Rationes dubitandi pro parte negatiua.* Poſtremò dubitari poteſt; an omnis ſubalternatio finium, quæ fit ab operāte, ſit eſſentialis? Ratio dubitandi eſt: quia ex intentione operantis vnus finis poteſt alteri ſubalternari, quanuis ex ſua natura non ſit illi ſubalternatus: poteſt enim quis deſiderare ſanitatem, vt expeditius vacet aut ſtudio, aut negotiationi, quorum finium dependentia non poteſt non eſſe accidentaria. Deinde ex intentione agentis poſſunt ſubalternari, quæ eiuſdem ſunt ſpeciei, nec habent ordinem ſuperioris, & inferioris, vt patet in agricola, qui expetit frumentum, vt eo ſato accipiat aliud. Poteſt adhuc operans, quę ex ſua natura ſunt ſuperiora, & nobiliora ordinare ad inferiora, & minus nobilia tanquam ad finem: quod eſſentiali ſubalternationi repugnat.

9 *Communis & affirmatiua ſententia probatur cū Fonſeca. Fundamentum.* Nihilominus tamen communis philoſophorum doctrina, quam probat Fōſeca 2. Metaph. c.2.q.1.ſect.2. ad finem, in omni operantis coordinatione agnoſcit veram, & eſſentialem finium ſubalternationem. Fundamētum ex eo ſumi poteſt, quoniā ratio eſſentialis ſubalternationis per ſe ſumitur ex dependentia in finalizando, quę reperitur in vno bono in ordine ad aliud: hęc autem fundatur in vtilitate, quę in vno bono reperitur, ſi cum alio conferatur. Cum verò nullum poſsit dari bonum quantumcunque perfectum, in quo non reperiatur aliqua ratio vtilitatis reſpectu aſſecutionis alterius boni, etiam minori s: quanuis ex ſua natura non ſit ordinatum ad eam: ideo non datur bonū, quod aliquo modo non ſit ordinabile ad aſſecutionem alterius, quod ſatis eſt ad fundandam eſſentialem ſubalternationem. Exemplis fiet res clarior, nam Incarnatio Verbi diuini (quæ eſt bonum maximè perfectum) ex natura ſuæ perfectionis habet rationem valoris infiniti: quæ valoris infinitas vtilis eſt ad ſatisfaciendum pro peccatis humanæ naturæ, & ratione huius vtilitatis incarnatio aliquo modo finalizata eſt à bonitate Redemptionis generis humani: ita vt volitio redēptionis, quæ fuit in Deo, finalizauerit actum incarnationis: quāuis incarnatio ipſa ex ſua natura intrinſece non ſit ordinata ad redemptionē. Incarnatio igitur abſolutè eſt bonum quoddam ſuperius, quàm redemptio: tamen ſub ratione illius vtilitatis minus eſt bonum, & aliquo modo ordinabile ad redemptionē. Quod ſatis eſt, vt ſubalternatio illa ex parte Dei non inſtituentis quidem rerum naturas; ſed naturas inſtitutas diſponentis, non ſit per accidens, ſed per ſe. *Primum exemplum.*

Idem reperitur in exemplo agricolę: quoniam frumentum ex natura ſua eſt ſeminabile, & eius ſeminatio vtilis eſt ad recipiendum frumenti copiā; & ideo in ſubalternatione frumenti ad copiam eiuſdem frumenti aliqua reperitur ratio eſſentialis ſubordinationis. Quanuis autem duo illa frumenta ſint eiuſdē ſpeciei in genere naturæ: non tamen in genere bonitatis: quia copia frumenti appetitur propter ſe: ſeminatio autem eiuſdem propter aliud. Denique in quocunque bono, quod ex intentione operantis in aliud ordinatur; ſemper reperitur aliquod fundamentum vtilitatis ad aſſecutionem boni, quod propter ſe amatur. Quare ſiue fines ex ſua natura ſint inter ſe ſubalternati, ſiue ex intentione operantis ſubalternentur; ſemper inter eos cernitur vera ratio eſſentialis ſubalternationis; quanuis in vna illa ordinatio ſit perfectior, quā in alia. 10 *Secundum.*

Intereſt tamen plurimum inter vnū, & al-

& alterum ſubalternandi modum: quoniam quæ ſola intentione operātis ſubalternantur, dependentiam, & concurſum conſequūtur ex ſola intentione operantis; & ideo opus eſt, vt ab operante ad aliud referantur, vt ſubalternari dicantur: quod tamen non neceſſariò requiritur in ijs, quę ex natura rei ſunt inter ſe ſubalternata; quāuis enim agēs inferiores fines non ordinauerit ad ſuperiores, tamen ſemper dicitur virtute hos velle propter alios, vt inferiùs oſtēdemus.

ARTICVLVS II.

An in finibus eſſentialiter ſubordinatis aſcendēdo dari poſſit progreſſus in infinitum?

1 *In parte negante cōſenſu omnes Philoſophi.* INITIO huius quæſtionis illud ſuppoſuimus ſummum ſemper fuiſſe philoſophorum cōſenſum infinitionem in cauſsis eſſentialiter ſubordinatis eſſe ſimpliciter impoſsibilē: nullus enim ita inſaniuit, vt diceret rem eandem ab infinitis cauſsis eſſentialiter ſubordinatis aut pendere, aut pendere poſſe, vt bene aduertit Fōſeca 2. Metap. c. 2. q. 1. ſect. 4. pag. 350. Vnde Ariſt. 2. Metaphy. c. 2. in principio affirmat impoſsibilitatem illam eſſe omnibus perſpicuam: nec in hoc habuit aduerſarium, ſed finxit, vt veritatem rationibus demōſtraret. Eandem ſententiam in cauſsis finalibus probauit idem Ariſt. in d. c. 2. tex. 8. & 9. & in 2. Ethic. c. 2. in principio, & & vtrobique omnes Ariſtotelis interpretes. Ex Theologis D. Thomas in hoc art. 4. vbi Caiet. Conradus, Medina, Porrecta cum cæteris. Idem D. Thomas 1. contra Gent. c. 38. argument. 4. vbi Ferrarienſis, latè Scotus in 1. d. 2. q. 1. ar. 1. §. *Iuxta tres concluſiones*, litera N. & in 2. Metaphyſic. q. 6. vbi Fonſeca q. 1. ſect. 4. Curſus Conimbr. in Ethicis diſp. 2. q. 3. latiſsimè Suarius in Metaph. diſp. 24. ſectio. 1. vt alios ommittamus.

Fonſeca. Ariſtot. D. Thom. Caietan. Conradus. Medina. Porrecta. Ferrarien. Scotus.

2 *Huius ſententiæ demonſtratio ex Ariſtot.* Tota difficultas poſita ſemper fuit in demonſtranda hac veritate: omnes autem, quę hac de re fiunt demonſtrationes reuocantur ad vnicam Ariſtotelis, quæ ponitur 2. Metaph. c. 2. text. 8. nam in illa finium ſubordinatorum infinita ſerie vel deuentum eſt ad aliquem finē, qui nulli⁹ ſit gratia, cæteri verò omnes ſint gratia illius: vel ad nullum deuentū eſt. Si deuentum eſt ad talem finem; non datur progreſſus in infinitum, vt patet, & vt indubitatum omnes ſupponunt. Si verò ad nullum talem deueniri poteſt (vt aduerſarij fatentur) nullus finis datur. Quod omnes reputant abſurdum etiam aduerſarij.

Hanc conſequentiam Ariſt. ibi non probat; quia eam iam probauerat tex. 6. & 7. agens generaliter de cauſſa: nec enim poteſt dari cauſſalitas in cauſsis eſſentialiter ſubordinatis, niſi detur primum, à quo cauſſalitas incipiat. In abitione autem in infinitum non datur vnū primum, à quo incipiat cauſſalitas. Ergo ſi datur infinita abitio omnino tollitur cauſſalitas, & omnis ratio cauſſæ: qui diſcurſus ad cauſſam finalem facilè applicari poterat.

Hæc eſt Ariſtotelis demonſtratio, qua vſus eſt in d. c. 2. tex. 6. & 7. & 8. Phyſic. c. 5. tex. 34. 35. & 36. quæ hoc nititur principio, vt omnino tollatur cauſſalitas in ſubordinatis, ſi non datur primū in cauſſando independens. Hoc fuit vnicum medium, quo D. Thomas hìc art. 4. demonſtrat impoſsibilem eſſe infinitionē in finibus eſſentialiter ſubordinatis. Quo etiā ptinet ratio adducta à Caietan. 1. p. q. 2. ar. 3. dum ait ſublato primo mouente cætera mouentia non habere completam cauſſalitatem, vt poſſint agere. Eo etiam tendit ratio Fonſecæ in d. q. 1. ſect. 4. ratione vltima, quia ſcilicet ſublato vltimo fine non manet vlla regula, vllavè quaſi menſura appetendi quæ ſunt ad finem.

D. Thom. Caietan. Fonſeca.

3 Ego tamen in hac probatione Ariſtotelis ab auctoribus tam diligenter elaborata ſemper deſideraui probationem illius maioris, quę eſt totius demōſtrationis fundamentum: nimirum non poſſe dari vllam cauſſalitatem, niſi in coordinatione cauſſarum detur vnum primum, à quo cauſſalitas incipiat. Nā quanuis propoſitio in ſe ſit veriſsima; ab aduerſarijs tamen in ſua proteruia perſiſtentibus non poterat non negari: vnde non erat ab Ariſtotele ſine probatione ſumenda.

Sed diligentiùs expendens verba Ariſtotelis inueni illius propoſitionis pbationem ſumptam ex eo, quod in cauſſarum eſſentiali coordinatione dantur cauſſæ

cauſſæ mediæ: at vbi dantur medię cauſſæ non poteſt non dari prima, quæ ſit cauſſandi primum principium. Ex quo optime infertur in per ſe ſubordinatis ſublato primo cætera neceſſariò auferri. Hanc probationem expreſſe ponit Ariſtoteles in d. c. 2. his verbis: *Vtroque modo impoſsibile eſt in infinitum progredi: illorum enim, cùm media ſint, neceſſe eſt finem eſſe.* Quę verba apertiſsimè ſignificant Ariſtotelē inde probare in eſſentiali cauſſarū ſubordinatione ſurſum verſus dādum eſſe vnum finem illius coordinationis; quia in illa dantur media ſubordinata: quaſi dicat; vbi dantur media per ſe ſubordinata, detur neceſſe eſt primum, & vltimum, inter quæ illa mediēt. Id quod euidenter expreſsit Ariſtoteles tex. 6. in illis verbis: *mediorum ſane; quorum extra aliquid vltimum, & primum eſt.* Extra inquam; quia nec primum, nec vltimum participat rationem medij, ſed alterius eſt rationis: cùm enim media ita cauſſent, vt in cauſſando pendeant ab alio; id, quod ibi fuerit primum, ita cauſſabit, vt independenter cauſſet, & inde habet, quod in cauſſando ſit primum. Quod verò in infinita illa coordinatione non detur primū expreſſe ſcripſit Ariſtoteles in d. tex. 6. inquiens: *infiniti omnes partes ſunt mediæ.* Hæc videtur optima demonſtrationis Ariſtotelicæ explicatio. Vnde ſuperſedendum puto à pluribus, quæ à recentioribus adducuntur.

Ariſt.

4 Ex hac Ariſtotelis demonſtratione pendet veritas eorum, quæ Ariſtoteles infert in d. c. 2. nā poſita infinita abitione in finibus tollitur cauſſalitas finalis. Tollitur item natura boni, vt affirmat Ariſtoteles ibi tex. 8. quia natura boni eſt fundamentum finalis cauſſalitatiš. Tollitur tertiò omnis conſultatio, & electio, & denique omnis actio, vt docet ibi Ariſtoteles tex. 8. & 9. & 2. Ethic. ca. 2. etenim nihil horum fit, niſi amore finis.

Ariſt.

Rurſus ex eadem demonſtratione infertur non ſolùm impoſsibilem eſſe infinitionem categorematicam, ex qua, ſublata prima cauſſa, tollitur cauſſalitas: ſed etiam infinitionem ſyncategorematicam, qua de vno fine aſſumpto proceditur ad alium ſuperiorem: quia vbi dantur mediæ cauſſę neceſſariò datur vltima vltra, quam non liceat aſcēdere, de quo ar. 5.

Contra hanc veriſsimam reſolutionem duo obijci poſſunt, quæ oportet explicare. Primum eſt; quia dantur plura per ſe ordinata, in quibus abitio in infinitum aſcendēdo non repugnat. Quod patet primum in numeris in quibus nō repugnat hęc infinita abitio, vt Mathematici cum Ariſtotele fatentur: addita enim vnitate ad præcedentem numerū reſultat numerus ſuperior. In numeris autem per ſe reperitur ordo prioris, & poſterioris: nam poſt binarium non poteſt ſequi, niſi ternarius: ternarium autem per ſe conſequitur quaternarius, & ſic conſequenter. Similiter in figuris dari poteſt iſta infinitas: quia ex doctrina Mathematicorum cuicunque figuræ addatur noua linea, reſultat alia ſpecies figuræ. Eodem modo datur abitio infinita in actibus reflexis voluntatis, vt patet: vt omittamus infinitatem generationum deſcendentium ab alio. 5 Prima obiectio.

Secundò obijcitur; quoniam, vt ſe habent principia in ſpeculandis rebus; ita ſe habent fines in rebus agendis teſte Ariſtotele 2. Phyſicorum c. vltimo tex. 89. Sed à primis principijs ad concluſiones poteſt dari proceſſus in infinitū ſemper aſcendendo: mathematici enim ex alijs concluſionibus ad alias, & alias procedunt, & ſine vllo termino poſſunt procedere. Ergo ab vno fine poteſt dari proceſſus ad alios, & alios ſine exitu. 6 Secunda obiectio. Ariſt.

Hęc facilè ſoluuntur. Ad primum dicimus hoc loco ſermonem eſſe de illis, quæ inter ſe habent ordinem eſſentialem: talis autem non reperitur in numeris, vt docet D. Thomas in hoc ar. 4. ad 2. Quæ doctrina veriſsima eſt, ſi numeri expendantur ſecundum cōſiderationem phyſicam, & quoad eſſe reale, quod habent in rebus: accidit enim, quod vni numero addatur aliqua vnitas, & ſimiliter quod aliqua dematur. Imò fieri poteſt, vt plures vnitates ſimul aut addātur, aut tollantur; quod euidenter probat nec aſcenſum numerorum, nec deſcēſum eſſentiali ordine procedere, ſed accidentario. Porro, ſi numeri conſiderentur mathematica conſideratione, prout ſc. abſtrahunt à materia, & ſpectantur ſecundum ſolas ſuas rationes eſſentiales (quo tantūmodò ſunt entia 7 Solutio primę obiectionis. D. Thom.

per

per ſe, vt pleriſque placet) adhuc dicẽdum eſt eos in aſcenſu non habere ordinem eſſentialem, quanuis illũ habeãt in deſcenſu. Primum patet; quia in eſſẽtialiter ordinatis inferiora per ſe pendent à ſuperioribus iuxta naturam dependentię, quæ dari poteſt in numeris, quæ ſolùm eſt in eſſendo. At numeri inferiores in eſſendo non dependent à ſuperioribus: eſſentia enim ternarij, & eſt & concipitur ſine vlla dependentia à quaternario, vel quinario: non tamen ſine binario, quia illum in ſua compoſitione eſſentiali includit. Et ob hanc rationem in aſcenſu numerorum poteſt dari abitio in infinitum, non tamen in deſcenſu, vt patet.

8 Idem dicendũ eſt de figuris ſiue phyſicè conſiderentur, ſiue ſolum mathematicè; nam ſecundum eſſe phyſicum accidit, quod figurę pręexiſtenti addatur, vel dematur vna linea: ſecundum eſſe mathematicũ inferiores figuræ eſſentialiter non dependent à ſuperioribus: quanuis ſuperiores in ſe includant inferiores: vnde aſcenſus poteſt eſſe infinitus; non tamen deſcenſus, quia tandem deueniendum eſt ad figuram duarum linearum.

9 Porro infinita abitio in actibus reflexis voluntatis ideo non repugnat; quia ordine accidentario inter ſe ordinantur, vt ait D. Thomas in d. ar. 4. ad 3. Nã ſi voluntas reflectitur ſupra eundẽ actũ; omnes reflexiones ſunt eiuſdẽ ſpeciei, inter quas non datur eſſentialis ordo. Accedit etiam; quia prior non per ſe dependet à poſteriori, quod ordini eſſentiali repugnat. Ob quam rationem non datur eſſẽtialis ordo inter eas, quæ ſubalternato ordine reflectũtur, vt hęc ſuper primam, & tertia ſupra ſecundã, &c. prior enim non dependet à poſteriori, vt patet. Denique abitio infinita in generationibus hominum quanuis habeat inter ſe aliquam perſeitatẽ (quia filius pendet à patre, & pater ab auo, & ſic conſequenter) tamen ex ſententia Auicęnę ille ordo eſt accidentarius, nec poteſt dici eſſentialis; tũ quia omnes ſunt eiuſdem ſpeciei, nec ſubalternantur ſicut inferior, & ſuperior. Tũ etiam; quia deſcendendo priores non dependent à poſterioribus: pater enim non dependet à filio; & quia retrocedẽdo ad aſcendentes, datur aliquis per ſe ordo; ideo in illis non poteſt dari proceſſus in infinitum: nec enim generationes potuerunt eſſe ab ęterno, vt cõtra Ariſtotelem in 8. Phyſic. demõſtrari ſolet.

D. Thom.

Ad ſecundum dicimus propoſitionẽ, & ſimilitudinem Ariſtotelis non eſſe intelligẽdam quoad omnia, ſed ſolũ quoad dependentiam concluſionis à principijs: ſicut enim concluſio per ſe pendet à principijs quoad veritatem, & neceſsitatem: ita media per ſe pendent à fine quoad appetibilitatem. In quo ſenſu argumentum noſtram doctrinam potius confirmat: nam ſicut concluſio nõ poteſt dependere à principijs ſubalternatim infinitis; ſed neceſſariò deueniẽdum eſt ad primum principium: ita etiã media non poſſunt eſſentialiter dependere ab infinitis finibus ſubalternatim poſitis, ſed neceſſariò deueniendum eſt ad vnum finem, qui vt amatus finalizet media. 10

Occurritur ſecundæ obiectioni.

Illud etiam in hoc argumento aduertendum eſt, concluſiones poſteriores eſſentialiter pendere à prioribus; priores autem à poſterioribus nequaquam, vt patet. Ob quam rationem in deſcenſu à concluſionibus ad principia nõ datur proceſſus in infinitum, vt docuit D. Thomas 1. Poſteriorum. In aſcenſu verò fortè non repugnabit, vt argumentũ nititur probare, quare argumẽtum aduerſus nos nihil valet, quia agimus de finibus, qui aſcendendo eſſentialiter ſubordinantur.

D. Thom.

ARTICVLVS III.

Vtrum dari poßit infinitus aſcenſus finium cum dependentia ab vno extra poſito?

IN artic. præcedente conſiderauimus abitionem in infinitum in finibus eſſentialiter ſubordinatis; & docuimus illam eſſe impoſsibilem non admiſſo vno, à quo cauſſalitas incipiat: ſed quoniam fingi poteſt aduerſarius, qui defendat infinitam illam abitionẽ admiſſo vno primo, non quidem intra ſeriem exiſtente, ſed extra: operæpretiũ erit expendere, an hoc modo poſsibilis ſit infinita finium in aſcendendo abitio? 1

Pro

Præmiſſum Pro explicatione aduertendum eſt, non eſſe nouum in ordinatione cauſſarum admitti primam cauſſam non intra ſeriem, ſed extra: in hoc enim ſenſu in ſerie agentiũ creatorum admiſit primam cauſſam Scotus 1. Senten. d. 2. q. 1. ar. 1. litera k. & in 2. Metaph. q. 6. & Fõſeca ibi c. 2. q. 1. ſect. 3. in 3. ratione pro ſecunda concluſione pag. 343. & Curſus Conimb. 8. Phyſic. cap. 5. q. 1. ar. 2. & in finibus finem extra ſeriem admiſit D. Thomas 1. p. q. 103. ar. 2. Poſſet igitur aliquis fingere infinitam finium ſeriem poſito tamen vno vltimo fine extra ſeriem poſito, à quo totius collectionis motus initium ſumat. Hunc autem non poſſe non admitti, ſi ſeries ſit infinita, hæc ratio demonſtrat: quoniam tota illorum finium collectio categorematicè ſumpta non poteſt non eſſe vnũ cauſſatum, vnumque dependens in cauſſando: quia quodlibet illius ita cauſſat, vt cauſſetur: & in cauſſando ab alio depẽdeat. Cumverò nihil à ſe ipſo cauſſetur, ſed ab alio, vt demonſtrat Ariſtoteles in 8. Phyſic. non poteſt non admitti ab aduerſarijs aliqua cauſſa non cauſſata, quæ ſit extra totam ſeriem, & à qua tota illius collectionis cauſſalitas eſſentialiter dependeat. Quare licet non admiſſa vna prima cauſſa, & vno primo fine neceſſariò auferatur cauſſalitas, aut finis: tamen admiſſa prima cauſſa extra totam collectionẽ non tolletur cauſſalitas, nec finis. Enitendum eſt igitur, vt oſtendamus hanc etiam conſiderationem eſſe fictitiam, & incompoſsibilem cum infinita illa ſubalternatione: niſi enim id oſtendamus, non omnino demonſtrabitur impoſsibilitas infinitionis finium.

Scotus.
Fonſeca.
D. Thom.

3 Suarij ſententia. Suarius in Metaph. diſp. 24. ſect. 1. n. 4. ſimpliciter aſſerit inuoluere contradictionem dari aliquem finem extra totam illam collectionem: implicationem tamen probat inferius n. 7. Primò; quia alias iam non ſumeretur tota collectio infinita. Secundò, quia aliàs tota collectio non poſſet cauſſare, niſi innixa illi: & rediret eadem quæſtio: nam ſi ille finis dicatur independens; ille erit vltimus, quem quærimus: dependens autem eſſe non poteſt; aliàs contineretur in priori collectione. Sed vtraque ratio debilis eſt: debilitas primæ eſt manifeſta; quid enim impedit conſiderare vnã collectionem infinitam dependentium; & extra illam concipere vnum finẽ per ſe independentem? Ad ſecundam rationem admitteret aduerſarius totam illã collectionem non poſſe cauſſare, niſi innixam illi primo, & independenti fini. Nec rediret eadem quæſtio: quoniam ille finis apud aduerſarium eſſet independens, quia poneretur principium totius cauſſalitatis: non proinde tamen eſſet vltimus finis, quẽ inquirimus: nos enim inquirimus vltimum finem, à quo deſcendat prima cauſſalitas in aliquem determinatum finem: talis autem non eſſet iſte vltimus extra poſitus, vt ex dicendis patebit.

Prima ipſi' ratio.
Secunda.
Vtraq; debilis eſt.

Veram igitur demonſtrationem primò ſumimus ex medio, quo vſus eſt Ariſtoteles in art. præcedente: ex illo nãque euidenter colligitur primam cauſſam, ex qua cauſſalitas dependet, non poſſe collocari niſi intra ipſam ſeriem: nam cum in ipſamet ſerie inueniantur cauſſæ mediæ; in eademmet reperiri debet cauſſa prima, quæ initium tribuat cauſſandi. 4 Vera demõſtratio præcedentis ſẽtentiæ ex Ariſtot.

Deinde euidenter implicat illa infinita eſſentialiter dependere ab aliquo vno exiſtente extra ſeriem. Pro huius explicatione aduertendum eſt in cauſſarum ſubalternatione ſingula tam inferiora, quàm ſuperiora non cuicunq; indiſcriminatim immediatè ſubalternari; ſed alicui certo, & determinato: ita vt ſicut quodlibet inferius diuiſim acceptum proximè pendet in cauſſando à certo, & determinato ſuperiori, à quo virtutem immediatè accipiat; Ita etiam quodlibet ſuperiùs diuiſim ſumptum habet certum, & determinatum inferius, cui virtutem cauſſandi proximè cõmunicet, & eo mediante cæteris ſecundum ordinem ſuperioris, & inferioris. Ex quo manifeſtè infertur eſſentialem cauſſarum ſubordinationẽ ſibi vendicare, vt nulla earum cauſſare poſsit, niſi ſimul omnes ad cauſſandũ concurrant: etenim vna cauſſante, nec ſuperiores poſſunt non cauſſare, nec inferiores omnes: non quidẽ ſuperiores; quia hæ in cauſſando à ſuperioribus, vel immediatè, vel mediatè pendẽt. Nec etiã inferiores, quia motæ ab hac vna non poſſunt non cauſſare; aliàs non daretur per 5 Alia ratio.

ſe

ſe ordo in illarum ſubordinata cauſſalitate.

6 Hac ſuppoſita doctrina admittendũ eſt hanc etiam legem ſeruandam eſſe in illa cauſſarũ infinitione, vt nulla illius coordinationis ſuam poſsit exercere cauſſalitatem, niſi tota illa ſimul cõcurrente. Hoc ſuppoſito facilè demonſtrari poteſt infinitam illam collectionem non poſſe eſſentialiter dependere ab aliquo vno poſito extra ſeriem. Nam quãdo hoc vnum incipit ſuam virtutem toti collectioni cõmunicare; vel eam immediate cõmunicat alicui certo, ac deſignato illius: vel nulli certo eam immediate cõmunicat. Hoc poſterius vix cõcipi poteſt: quia implicat cauſſandi vim alicui communicari, & nulli determinato cõmunicari. Si autem virtus alicui certo immediatè cõmunicatur, & eo mediante cæteris; infertur primò hanc virtutem non fuiſſe communicatam ſuperioribus, quæ ſunt infinita, & ſubinde dari cauſſalitatem in hac ſerie non concurrentibus omnibus ad eam; quod repugnat, vt diximus. Infertur ſecundò hoc vnum, cui virtus cauſſandi immediatè communicatur, cauſſare independenter à ſuperioribus, quod eſt contra naturam ſubordinationis eſſentialis. Et pro demonſtranda hac impoſſibilitate hæc ſatis ſint.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſit poſsibilis infinitus deſcenſus in finibus medijs.

DEmonſtrauimus impoſsibilẽ eſſe progreſſum in infinitum aſcendendo ſurſum verſus in finibus; ſed tandem in ordine intentionis figẽdum eſſe appetitum in aliquo fine certo, cuius amor, & intentio moueat appetitum agentis, tum ad excogitanda media, quibus finem aſſequi poſsit: tum ad applicanda media ad executionem aſſecutionis eiuſdem. Supereſt, vt expendamus; an conſtituto illo primo, & ſupremo fine, poſsit dari proceſſus in infinitum deſcendendo deorſum verſus ad ea, quæ ad conſecutionem finis ſunt neceſſaria? Nam de hoc etiam deſcenſu egit Ariſtoteles lib. 2. Metaphy. c. 2. text. 6. & 7. *Ariſt.*

Et ne in his parum neceſſarijs ſpeculationibus diutius immoremur, aſſerimus cum Ariſtotele, & omnibus philoſophis hanc etiã infinitionẽ eſſe omnino impoſsibilẽ; vt quia illa poſita omnis auferatur cauſſalitas quoad executionẽ, in qua adeptio finis principaliter eſt poſita. Nec aliquis ita poterit proteruire, vt oppoſitum aſſerat; nec oppoſitũ vnquam aliquis aſſeruit: Ariſtoteles enim (vt iam diximus) in hoc nõ habuit, ſed finxit ſibi aduerſarium. 2 *Aſſertio ex Ariſtot.*

Demõſtratio ita poteſt confici: quãdo in illa eſſentiali finium ſubalternatione deſcendimus à fine amato ad ea, per quæ eſt acquirendus; vel peruentũ eſt ad vltimũ, à quo incipiat executio: vel non poteſt ad vltimum perueniri. Si detur primum euidenter tollitur infinitas in deſcenſu: quia ſiſtitur in hoc vltimo, à quo executio incipit. Si verò ad vltimum perueniri non poteſt; neceſſariò tollitur executio, & actualis cauſſalitas finis; quod eſt contra experientiam: plura enim agentia intentum finẽ aſſequuntur. Hæc vltima conſequentia inde probatur: quoniam ſicut in aſcenſu, ſi non datur primum, à quo ordo intentionis incipiat, tollitur cauſſalitas: ita ſi in deſcenſu non detur vltimum, à quo incipiat executio, nulla dari poteſt cauſſalitas, cum illa in ſola executione reperiatur. Iam verò in infinitione deſcenſus nullum poteſt dari vltimum, ad quod ordo intentionis terminetur. *Concluſionis demonſtratio.*

Accedit; quia in tali deſcenſu dantur cauſſæ mediæ inter ſuperiorem, & inferiorem, vt patet. At in eſſentialiter ſubordinatis, ſi dantur cauſſę mediæ nõ poteſt non dari in aſcenſu cauſſa prima; in deſcẽſu verò cauſſa vltima, vt diximus ex Ariſtotele in art. præcedente. Quare in tali deſcenſu non poteſt non admitti vltimum, in quo deſcendendo ſiſtatur, vt inde executio incipiat. *Alia ratio.*

Itaque ſicut agentis intentio aſcendendo figatur oportet in aliquo primo, à quo incipiat motus intẽtionis: ita deſcendẽdo opus eſt, vt intẽtio terminetur ad aliquod vltimũ, à quo incipiat executio; alioquin agens ad deliberandũ cõſiliandumq; à fine amato fruſtra moueretur: fruſtra enim deliberamus de medijs, ſi tandem ad nullum deueniendum eſt, à quo executio poſsit incipere. 3

4 Obiectio. Dionyſius. Contra hanc reſolutionem obijci poteſt; quoniam bonum ſecundum ſuã rationem eſt diffuſiuum ſui ex Dionyſio c. 4. de diuinis nominibus. Ergo ex bono procedit bonum: ex hoc, cum ſit ſui diffuſiuum, poteſt procedere aliud bonũ, & ſic in infinitum. Sed bonum habet rationem finis. Ergo in finibus non repugnat proceſſus in infinitum. Reſponſio. Reſpondendum eſt ex propoſitione Dionyſij, nec in aſcẽdendo, nec in deſcendendo poſſe inferri progreſſum in infinitũ. Non quidem in aſcendendo: quia ſi ſubtilius res D.Thom. iſta cõſideretur cum D.Tho. in hoc art. 4. ad 1. ex illa propoſitione potius colligitur dari vltimum finem: nã ſi bonum ex ſua ratione eſt ſui diffuſiuũ; cum non ſit de ratione boni eſſe ab alio bono: dãdum eſt vnum ſummum bonum, quod à ſe ſit bonum: & ſubinde tale bonum erit vltimus finis independens ab alio fine: quod enim non habet cauſſam efficientem, nec habet finalem iuxta veram philoſophiam. In illo igitur bono, & fine ſiſtat oportet aſcenſus in finibus.

5 At, quod nec in deſcendendo ex doctrina Dionyſij inferatur proceſſus in infinitum, facilè patebit, ſi aduertamus bonum ſub quadruplici cauſſarũ genere poſſe ſe ſe diffundere, & ſe ſe alijs cõmunicare, vt palàm eſt, & aduertit Curſus Conimb. in Ethic. diſp. 1. q. 1. ar. 2. At tamen non eſt de ratione boni, vt ſub illo quadruplici genere ſe ſe cõmunicet: nam ſummum bonum (qui eſt Deus) ſe alijs cõmunicare poteſt ſub duplici tãtum cauſſarum genere, efficiẽte. ſc. & finali; nec enim Deus ſe cõmunicat, vt formam, vel vt materiam: ex neutra autem iſtarum cõmunicatione ſequitur proceſſus in infinitum ordine eſſentialiter ſubalternato. Nã in genere cauſſæ finalis ſolum ſe cõmunicat Deus cõmunicatione quadã metaphorica alliciẽdo ſc. & mouendo appetitũm agentis ad agẽdum propter ſe ipſum: quæ cõmunicatio, atque diffuſio ſui cum ſolum ſit metaphorica non producit aliquod bonũ, cui conueniat ſe ipſum alijs rurſus cõmunicare. Hoc enim modo ſe cõmunicat Deus in ſolo genere cauſſę efficientis. Quanuis autem omne, quod à Deo effectiuè producitur, ſit quoddã bonũ: non tamen omne tale bonum habet eũdem modum ſe cõmunicandi: nam ſi tale bonum eſt aliquis actus, & forma, ſolum ſe poteſt cõmunicare actuando materiam, & ibi finitur communicatio talis boni. Si verò tale bonũ eſt materia; hæc ſolùm ſe poteſt communicare cõmunicatione materiali, quę poſita eſt in ſuſtentatione formæ, & hæc etiam ibi ſiſtit. Porro, ſi bonum à Deo productũ eſt ſubſiſtens; quanuis demus illud poſſe ſe communicare generando aliud ſibi ſimile cum eadem generandi potentia: poſsitq; hæc cõmunicatio in infinitum abire: talis tamen communicatio non fit ordine per ſe eſſentiali, ſed accidentario, vt diximus art. 2. Et hoc modo facilè diſſoluitur hoc argumentum, in cuius ſolutione plerique laborant.

ARTICVLVS V.

An ex demonſtratione articuli ſecundi bene inſeratur dari vltimum finem ſimpliciter.

Statuimus in artic. 2. deueniendum eſſe ad vnum finem vltimum. verũ, quia duplex eſt finis vltimus; vnus 1 ſimpliciter vltimus, alter vltimus ſecũdum quid, & in tali genere: controuertunt doctores; an demonſtratio adducta concludat dandum eſſe vnum finem ſimpliciter vltimum; an verò vltimum ſecundum quid? Hoc poſterius pleriq; Quorūdam ſententia. defendunt, voluntque concluſionem D. Thomæ hìc artic. 4. *ponendum eſſe vltimum finem*, explicandam eſſe de vltimo fine ſecundum quid. Pręter alios ita exiſtimauit Fonſeca 2. Metaph. c. 2. q. 1. ſect. 4. ad finem ſecundæ concluſionis, & ſect. 7. ad Fonſeca. 2. & ſatis Bellomontanus hoc loco diſp. 4. c. 3. §. *his ſane rationibus.*

Oppoſitam ſententiam videtur probaſſe Medina in hoc art. 4. in tertia du- Alia ſententia M. bitatione, §. *Pro huius tamen rei explicatione*: quo loco putat ex præcitata demonſtratione bene inferri dandum eſſe vnũ finem ſimpliciter abſtrahendo à vero, vel exiſtimato, cui omnes alij ſint ſubordinati. Et ad hunc ſenſum explicandum eſſe D. Thomam. Nec longè ab hac ſententia eſt Suarius in Metaphy. diſp. 24. ſect. 1. n. 10.

Ego cum hac poſteriori ſententia puto eſſe dicendum. Sed pro clariori re- 2 Prima concluſio. ſolutione ſequentes ſtatuo concluſiones. Sit prima concluſio: ex negatione ab itio-

abitionis in infinitum in finibus non neceſſariò infertur dari vnum finem ſimpliciter vltimum, & vniuerſalem, in quē omnia referantur, & à quo tota finium vniuerſitas pendeat. Concluſio videtur indubitata: placuit Suario: facilè probatur, quoniam ex hac negatione, etſi bene infertur dandum eſſe vnum vltimum finem intentum ab agente; non tamen bene arguitur illum vltimum finē futurum eſſe vniuerſalem, & communē ad quem omnia agentia ſuas actiones referant: nam ſi in diuerſis rebus diuerſi darentur fines vltimi; adhuc quælibet illarum in ſuis actionibus non in infinitum abiret, ſed quælibet terminaretur ad aliquem finem non communem omnibus. Ergo ex negatione proceſſus in infinitum non bene demonſtratur vnus vltimus finis vniuerſalis, & communis omnibus agentibus, ſed ex alio principio longè diuerſo id erit demonſtrandum, vt ex dicendis patebit. Ob hanc rationem D. Thomas in vltimo art. huius primæ quæſtionis inquirit, an detur vnus finis vltimus communis homini cū cæteris rebus: quod tamen non inquireret, ſi ex concluſione huius articuli quarti putaſſet ſatis demonſtratum eſſe dari vnum vltimum finem, & vniuerſalem omnibus rebus.

3 Secunda cō cluſio.

Secunda concluſio. Nec etiam ex negatione infinitionis finium bene demōſtratur dandum eſſe vnum vltimum finem vniuerſalem, & communem toti humanæ vitæ, hoc eſt omnib⁹ humanis actionibus. Hæc etiam debet eſſe indubitata, quia iiſdem medijs probatur. Enim verò, quanuis ex negatione infinitionis fortè demonſtretur dandū eſſe vnum vltimum finem, qui à quolibet homine in ſuis actionibus intendatur: nō tamen inde demonſtrari poteſt vnus vltimus finis vniuerſalis, & communis omnibus hominib⁹, ad quē omnes actiones omnium hominū dirigantur. Quod euidenter demonſtrat varietas opinionū, quę de felicitate inter philoſophos reperitur: ſinguli enim Philoſophi in ſingulis ſuis actionibus vnum finem vltimum conſtituebant iuxta eam, quā de felicitate habebant opinionem. Et ob hanc rationem D.Tho. ar.7. hui⁹ primæ quæſtionis de nouo inquirit; an omniū hominum ſit vnus finis vltimus.

D.Thom.

4 Tertia concluſio.

Tertia concluſio. Ex negatione infiniti proceſſus in finibus non ſolū infertur dandum eſſe vnum vltimum finē in qualibet intentionis ſerie, qua homo agit propter finem; ſed etiam in ſingulis hominibus dandum eſſe vnum finem ſimpliciter vltimum, ſaltem ſecundum ſuā exiſtimationem: quæ fuit ſecunda ſententia initio poſita, quam probamus.

Probatur prior pars.

De priori huius aſſertionis parte nulla poteſt eſſe dubitatio, cùm eam quotidiana doceat experientia: qui enim propter finem agit, ſuam intentionē figit in aliquo fine, à quo moueri incipit: ægrotus enim ex amore ſanitatis mouetur ad ſumendam medicinā, interim de alio vlteriori fine nihil cogitans, & ſatis ex negatione proceſſus in infinitū euidenter colligitur in finibus eſſentialiter ſubordinatis actualem, & categorematicam infinitionem non eſſe poſsibilē. Quin potius nec illa poſsibilis eſt in ordinatis per accidens: nam quanuis agens in his finibus poſsit in infinitum ſyncategorematicè procedere: categorematice tamen infinitos fines actu intendere nō poteſt. Oportet igitur, vt in qualibet humana actione intentio agētis actu terminetur ad aliquem certum finem, bonumq́;, quod propter ſe amet, vt poſsit ad agendum moueri: qui finis, quanuis ex ſe non ſit vltimus; in illa tamen ſerie vltimus erit.

5 Poſterioris partis probatio. *D.Thom.*

Poſteriorē aſſertionis partem (in qua eſt poſita difficultas) primū colligemus ex progreſſu, quem in excitandis articulis ſeruauit D.Thomas: nam in art.4. ideo conſtituit non dari proceſſum in infinitum in finibus, vt ſimul conſtitueret dandum eſſe vltimū finem ſimpliciter humanarum actionū: nā in art.5. demonſtrat in vno homine non poſſe dari duos vltimos fines, quā cōcluſionē intelligit de finib⁹ ſimpliciter vltimis: nullus enī dubitauit in vno homine dari poſſe plures fines vltimos ſecūdū quid, & in genere: ſūt enī plura bona, quę à nobis appeti poſſūt, nō modo ſucceſſiue, ſed etiā ſimul, vt patet ex D.Tho. 1.2. q.12. ar.3. Hoc autē ideo conſtituit, vt oſtenderet illum finē vltimū, quē eſſe dandū immediatè conſtituerat, eſſe vnicum tantum: quod eſſet falſum, ſi in ar.4. ſermo eſſet de fine vltimo ſecundum quid. Ideo autē in art.5. conſtituit illum finem vltimum

 (de

(de quo in art. 4.) eſſe vnicum in ſingulis hominibus; vt oſtendat in 6. art. ſingulos homines agere propter finem vltimum, quē ſibi quiſque conſtituit. Non eſt igitur dubitandum mentem D. Thomæ in art. 4. fuiſſe dandum eſſe vnum finem ſimpliciter vltimum humanæ vitę.

6 Probatur 2. Quod etiam euidenter deducitur ex demonſtratione, qua progreſſus in infinitum oſtenditur impoſsibilis: Ariſtoteles enim non ſolùm docuit non dari infinitum proceſſum in finibus in ſenſu categorematico: ſed nec in ſenſu syncategorematico: quoniam nō ſolùm actu non dātur infiniti fines, ſed nec dari poſſunt in ſyncategorematico aſcēſu. Primum ſenſum eſſe impoſsibilē ex eo demonſtrauit Ariſtoteles; quia illa infinita abitio tolleret primum finem, & ex conſequenti omnem finalem cauſſalitatem. Secundum autem ſenſum inde demonſtrauit impoſsibilem; quia vbi datur medium neceſſariò debet dari vltimum. Et cum in finibus dentur fines medij, non poteſt non dari finis vltimus. Quæ demonſtratio conuincit impoſsibilem eſſe infinitionem finium ſumptā ſyncategorematicè; & proinde ſimpliciter deueniēdum eſſe ad vltimum finē ſimpliciter, qui vel re ipſa, vel ſecūdum noſtram exiſtimationem ſit vltimus.

7 Tertio. Id etiam diſcurſus iſte conuincit: nā omnis appetitio terminatur ad aliquē finem vltimum. Ille igitur vel eſt vltim° ſimpliciter: vel non. Si eſt, habemus intentum. Si non eſt: ergo in finalizando ab alio dependet: & cum hæc dependētia in infinitum ire nequeat: tum, quia in tali ſerie dātur medij fines: tum, quia ſi tollatur vltimus, tollitur finis: vtique talis finis erit vltimus ſimpliciter, vel in ſe, vel quoad nos.

Si quis reſpondeat à parte rei dari illam infinitam finium ſubalternationē: quodlibet tamen agentium poſſe ſuam intentionem figere in quolibet illorum non referendo illum ad alium finē: reſponſio futilis eſt: quia facta illa ſuppoſitione nullus illorum finium vim habet finalizandi, niſi dependenter ab alio.

Dicendum eſt igitur ex vi allatæ demonſtrationis neceſſariò inferri dandum eſſe finem ſimpliciter vltimum vel in ſe, vel quoad nos. Vtrū autem ille ſit vnus finis tantum? Vtrum etiā propter illum omnia ſint agenda? Id explicandum erit in ſequentibus quæſtionibus.

QVÆSTIO V.

DEINDE agendum eſt de vnitate, & pluralitate finis vltimi. Sed quia vnitatem vel pluralitatem illam duobus modis cō ſiderare poſſumus: vno modo iuxta hominum exiſtimationem: altero modo ſecundum rei veritatem: primò conſiderandum eſt de vnitate, aut pluralitate vltimi finis ſecundum hominum exiſtimationem: deinde ſecundum rei veritatem. Ordo ſeruandus.

Quod attinet ad primum; primò inquirendum eſt, quidnam generaliter loquendo exiſtimauerint homines de vnitate, aut pluralitate vltimi finis? Secundò; an vnius hominis poſsint eſſe plures vltimi fines; ita vt poſsit homo ferri in plures fines, tanquam in vltimos? Tertiò, an qui mortaliter peccat, habeat plures vltimos fines? Quartò, id ipſum inquirendum eſt de iuſto peccāte venialiter? Tandem expendetur; an poſsit quis ſimul ferri in plures fines non ſimpliciter vltimos?

ARTICVLVS I.

Quænam fuerit generalis hominis exiſtimatio de vnitate, & pluralitate vltimi finis?

QVæſtionis reſolutio facilis erit, ſi nonnulla pręmittamus. Primū eſt; quæſtionem ſolum excitari de fine ſimpliciter vltimo. Quoniā conſtat vnum hominem non ſolum ſucceſſiuè, ſed etiam ſimul, imò vna eademq; actione intēdere poſſe plures fines proximos, de quo in vltimo articulo. 1 Primū pręmiſſum.

Pręmittendum eſt ſecundò, nomine vltimi finis intelligi bonū aliquod perfectiſsimum continens totale appetit° cōplementum. Poteſt autem à nobis dupliciter cōſiderari: vno modo in vniuerſali: altero in particulari. In vniuerſali; quando conſideratur ſecundum cōmunem, & vniuerſalē rationem ſūmi boni, nullam rem particularem denotando, in qua vniuerſalis ratio ſummi boni reperiatur: In particulari autem; quando denotatur res aliqua certa. Secundò.

His

2 His præmiſsis ſit prima concluſio: finis vltimus ſumptus ſub communi ratione vltimi finis, eſt vnicus tantum, tũ à parte rei, tum ſecundum hominũ exiſtimationem. Probatur ex Ariſtotele 1. Ethic. c.4. text. 14. vbi agens de ſummo bono ita ſcribit: *Nomine igitur omnes ferè de ipſo conſentiunt: nam & vulgus, & elegantes felicitatem inquiunt eſſe.* Felicitas autem, & finis vltimus, idem ſunt. Quare cum formalis ratio felicitatis ſit vnica tantum (ſumma nimirum bonitas) vtique & finis vltimus in communi vnicus tantum erit: tum à parte rei; quia nihil nos realiter beat, niſi ſub ratione veræ, & ſummæ bonitatis: tum hominum exiſtimatione: quia omnes appetunt eſſe felices, & beati, vt ex Ariſtotele, & Auguſtino communiter refertur.

Prima concluſio. Ariſt.

3 Secunda concluſio: finis vltimus in particulari ſumptus (pro re, inquã, quæ eſt vltimus finis) non eſt vnus apud omnes, ſed plures. Hæc Ariſtoteles loco citato: *De felicitate quænam ſit, diſſentiunt: & nõ ſimiliter vulgus, & ſapientes eam aſsignant.* De varietate opinionum, de re, quæ eſt felicitas, & vltimus finis multa dicem⁹ in libr. ſequenti. Igitur non vnus eſt vltimus finis in particulari apud omnes. Vtrum autem ſicut in diuerſis hominibus diuerſe de vltimo fine opinantib⁹, dantur plures fines vltimi; ita in vno, & eodem homine plures dari poſsint? Eſt controuerſia, de qua in ſequenti artic.

Secunda cõcluſio. Ariſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum vnius hominis poſsint eſſe plures vltimi fines?

§. 1.

Ponitur pars affirmatiua cum varijs illius explicandæ modis.

1 CVM apud diuerſos homines iuxta cuiuſque exiſtimationem plures conſtituantur fines vltimi, vt immediatè diximus: inquirendũ eſt; an vnus, & idem homo poſsit plures vltimos fines ſibi conſtituere, in quos, vt in vltimos feratur. Quam quæſtionem excitat D. Thomas hoc loco art. 5.

D. Thom.

2 Pars affirmatiua multis ſolet confirmari. Primò; quoniam poteſt quis ſimul velle tria bona, v.g. diuitias, honores, & voluptates, ita vt nec illa ordinet in aliquem vlteriorem finem; nec vnum eorum in aliud, ſed quodlibet propter ſe appetat. Ergo poteſt quis ſimul habere plures fines vltimos. Conſequentia patet: antecedens probatur, quoniam ex ſententia D. Thomæ 1.2. q 12. art.3. ab alijs recepta poteſt quis ſimul intendere plura ad inuicem non ordinata.

Probatur 1. D.Tho.

Secundò; multa bona inueniũtur, quæ inter ſe non opponuntur, nec mutuo ſe excludunt. Cur igitur illa tanquam vltimi fines non appetentur? Secundo.

Tertiò; qui vltimum finem ſibi præſtituit v.g. voluptatem; libere illum ſibi præſtituit, vt ſummum bonum. Potuit igitur vltimum finem ſibi cõſtituere in alio bono, v.g. in honore: cur igitur electo vno bono aliud vt vltimum finem non poterit ſibi conſtituere? Nam conſtitutio prioris finis non ademit libertatem ad alium finem. Tertio.

Quartò; quælibet diuina perſona eſt ſummum bonum: & perconſequens, qui adhæret vni perſonæ, is illi adhæret vt vltimo fini etiam vt ab alia diſtinguitur: ſed poteſt quis adhærere omnibus tribus perſonis, & cuique vt ab alijs diſtinguitur. Ergo illis adhærebit, vt tribus vltimis finibus. 3 Quarto.

Quintò poteſt; quis deſiderare duo aliqua bona ſub diſiunctione, doctoratum v.g. vel epiſcopatum; eo voluntatis affectu, vt ſi alterum haberet, nihil amplius ſibi deſiderandum ſupereſſet: in hoc caſu iſte in quolibet illorum vltimum finem ſibi conſtitueret. Ergo vltimum finem conſtituet in duobus: nam in quolibet ex æquo illum conſtituit independenter ab alio. Cur igitur ſimul, & copulatiue non cõſtituet illa duo bona, vt vltimos fines? Nam ſi exiſtimat ſe quolibet illorũ ſufficienter beari; à fortiori exiſtimabit ſe vtroque ſufficientiſsimè beandum. Quinto.

Poſtremò; quod homo ſæpe ſæpius duos fines vltimos ſibi cõſtituat; ex multis patet: primò in eo, qui actu fertur in plura obiecta mortalia nullam inter ſe habentia ſubordinationẽ: is enim duos fines vltimos actu ſibi conſtituit; ſecundò patet in iuſto venialiter peccante: habet enim pro vltimo fine, & Deum, & creaturam ſine vlla vnius ad alterũ depẽdẽtia. Tertiò; peccator, quãdo primo iuſtificatur: nam in eodẽ inſtãti, & Deũ habet pro vltimo fine, quia illum diligit 4 Vltimò.

ſuper omnia, & adhuc eſt in peccato, quia peccatum non expellitur, niſi per gratiam. Quartò; quoniam angelus cũ primum peccauit, peccando quieuit in creatura tanquam in vltimo fine: nec tamen eſt auerſus à Deo, vt fine naturali, nec enim primum contra Deum ita peccare poterat. Poſtremò; puer exiſtens in originali non eſt auerſus à Deo fine naturali, & tamẽ cõuerſus eſt ad creaturam tanquam ad vltimũ finẽ.

5 Hæc ſunt, quæ hanc partem affirmatiuam videntur confirmare: cui non defuere patroni ſi Medinæ credimus in principio huius quinti articuli. *Medina.* Nec ex Philoſophis veteribus defuerunt, qui hanc probauerint ſententiam: Auguſtinus enim 19. de Ciuitate Dei c.1.2.& 3. ex Varrone refert quoſdam veterum beatitudinem collocaſſe in pluribus bonis; ita vt illa omnia non propter aliud, ſed propter ſe ipſa vltimatè appeterẽtur. *August.* Id aperte colliges ex verbis Auguſtini loco citato ca. 1. Ita enim ſcribit: *Hæc igitur quatuor, ideſt voluptas, quies, vtrũq; prima naturæ, ita ſunt nobis, vt vel virtus, quã poſtea doctrina inſerit; propter hæc appetenda ſit: aut iſta propter virtutem: aut vtraque propter ſe ipſa*, & ſtatim: *virtuti porro voluptas iungitur; quando neutra earum propter alterã: ſed propter ſe ipſas ambæ appetantur.* Quod ibi ſæpius repetit, maximè c.4. vbi enumeratis varijs opinionibus ita concludit: *Illi autem, qui in iſta vita fines bonorum, & malorum eſſe putauerunt, ſiue in corpore, ſiue in animo, ſiue in vtroque: atque vt id explicatius eloquar, ſiue in voluptate, ſiue in virtute, ſiue in vtroque.* Ad ſenſum ſuperius explicatum, vt neutra propter alteram, ſed vtraque propter ſe appetatur. Ex quibus verbis patet Philoſophos illos admiſiſſe dari plures fines vltimos; quos quiſque illorum tanquã ſimpliciter vltimos ſibi appeteret.

Hanc affirmantem ſentẽtiam, ſi quidam vera referunt, plerique probant cum modificatione tamen. Quidam enim eam admittũt in hoc ſenſu, vt vnus finis poſitiuè appetatur, alter verò ſolum negatiuè: quatenus ſcilicet voluntas eum ad alium finem non refert. Huius opinionis forte quis contendat eſſe Bellomontanum hoc loco diſp. 5. c.3. §. *Hanc tamen ſolutionem*: ſed ſi diligentiùs legatur eam non habet. Alij agnoſcunt plures fines vltimos ab vno homine appeti poſſe, non actu, ſed virtualiter, & interpretatiuè. Nec deſunt, qui in vno homine plures vltimos fines recipiant, quorum alter ſit actu intentus, alter ſolo habitu. Denique alij hoc admittunt in finibus, qui non ſpecie, ſed ſolo numero diſtinguantur. Has opiniones aliquibus fuiſſe probatas ſatis ſignificat Cumelius 1:2.q.71. diſp.11. fol.194. col.1. & fol.198. col. etiam 1. *Cumel.*

§. 2.

Opinionem negatiuam eſſe veriſsimam.

His tamen non obſtantibus opinio ſimpliciter negãs ſimpliciter eſt probanda. 6 *Præmittitur ad negat. ſententiæ probationem* Sed vt diſtinctius procedamus, præmittendum eſt ſermonem hoc loco eſſe de fine ſimpliciter vltimo, qui vt vltimus ab homine concipitur, & habetur. De hoc autem inquirimus an vnus, & idem homo poſsit ſibi conſtituere duos vltimos fines, non quidẽ ſucceſsiuè, ita vt vno relicto tranſeat ad alterum: id enim non repugnat: nam qui nunc in diuitijs finem vltimum ponebat, poteſt mutata opinione illum ponere in honoribus, vel etiam in Deo vero: & forte Philoſophis antiquis hęc cõtigit mutatio: nam Chriſtianus, dũ mortaliter peccat non in Deo vero, vt antea, ſed in creatura finem vltimum ponit: à qua ad Deum tranſit, dum per pœnitentiam conuertitur. Quare quęſtio in eo verſatur, an idem homo ſimul poſſit habere plures fines; totales ſcilicet, quorum quilibet ab homine concipiatur, vt ſummum bonum, ac per ſe ſufficiens ad beandum: nam ſi ſermo ſit de finibus partialiter ſumptis vnum totalem integrantibus; nullus dubitare poteſt vnum, & eundem hominem habere poſſe plures fines. Nec de ratione vltimi finis eſt, quod ſit quid ſimplex, ac per ſe vnum: finis enim naturalis huius vitæ duas operationes complectitur: ſpeculatiuam vnam circa primam cauſſam; practicam alteram, quæ eſt operatio ſecundum virtutem: & vtraque per ſe eſt de intrinſeca ratione beatitudinis naturalis, vt modò ſupponimus. Quin potius inter Theologos maxima eſt cõtrouerſia, an beatitudo patrię per ſe includat vnam tantum, an plures operationes. Denique Ariſtoteles in Ethicis *Ariſtot.* conſti-

conſtituit vltimum finem non ſolùm in operatione ſecundum virtutē, tanquā in parte præcipua felicitatis, ſed etiā in affluentia bonorum externorum, tanquam in parte minus principali, requiſita tamen ad felicitatem. Agimus igitur de fine vltimo totali; ſiue illud ſit ſimplex quoddam bonum, ſiue ſit ex pluribus integratum, quod in ſua totalitate ſit, aut exiſtimetur ſummum bonum.

7 *D.Thom.* *Caietan.* *Conrad.* *Medina.* *Cumel.* *Valentia.* His ita præmiſsis opinio negatiua cōfirmatur; quoniam hæc fuit receptiſsima inter Philoſophos opinio. *D.* Thom. in hoc art. 5. vbi Caietanus, Conradus, Medina, & reliqui interpretes. Repetit eandem D. Thomas 1.2.q.12.ar.5. ad 1. in 3.d.31.q.1.ar.1. de malo q. 14. art. 2. late Cumelius. 1.2.q.71.ar.6.diſp.11. cōcluſ.1.3.& 4. Bellomontanus hìc diſp.5. c.3. Valentia 2. tomo diſp.1. q.1. pūct. 6. Suarius in Metaph. diſp. 26. ſect. 5. in vltimis verbis, de qua etiam Scholaſtici in 2. d. 38. Sed vt hęc ſententia diſtinctius explicetur nonnullæ ſunt ſtatuendæ concluſiones.

1 *1. Cōcluſio.* Prima concluſio: impoſsibile eſt, vt vnus homo plures vltimos ac totales fines actu, & copulatiue appetat; ita vt vtrunque velit conſequi, & quemlibet illorum tanquam vltimum, & ſufficientem. In hoc ſenſu eſt de mente eorum, *Cumel.* quos citauimus, & in terminis eam ſtatuit *Probatur 1.* Cumelius vbi ſupra concluſione 3. Generaliter confirmari poteſt: quoniā inter Philoſophos cōſtat plures cauſſas totales non poſſe concurrere ad vnum numero effectum. Quæ ſententia, ſi ſermo ſit de potentia naturali cauſſarum, eſt apud omnes indubitata, vt patet ex *Caietan.* Caietano 1.p.q.52.ar.3.§. *Ad hoc breuiter dicitur.* Et. 3.p.q.67.a.6 §. *Ad hoc dubiū:* Fō*Fonſeca.*ſeca in 5. Metaphy. cap.2.q.15. ſect.2. ad finem, Suario in Metaphy. diſp. 26. ſect. *Rubeus.* 4. nu. 14. Rubeo lib. 2. Phyſicorum tractatu 7. q.2. in 3. opinione: quin potius *Scotus.* cōmunior opinio docet etiam per potentiam diuinā id eſſe impoſsibile. Quę eſt ſententia Scoti in 3.d.1.q.2.& in 4.d. *Capreolus* 6.q.2.art.1. & eſt cōmunior inter Tho- *Ferrar.* miſtas, Capreolus in 2. d.2. q.1.ar.3. ad *Cumel.* argumenta Scoti contra 3.& in 3.d.1.q. *Palatius.* 1. art. 3. ad argumenta Scoti contra 2. *Marſilius.* Ferrarienſis 3. cōtra gentes cap.68. Cumelius in d. concluſione 3. Palatius in 3. d.1. diſp.3. fol.18. col. 2. Marſilius 1. de generatione q. 8. Soncinas 5. Metaphy. *Soncinas.* q. 6. Iauellus q. 7. videtur conſentire D. *Iauellus.* Thomas 1.p.q.52.ar.3.& in 1. d.37. q.3 *D.Thom.* ar. 3. quibus in locis ſimpliciter aſſerit *Ariſt.* id eſſe impoſsibile: & ſatis eſt de mente Ariſtotelis in 2. Phyſicorum cap. 3. tex. 30.& 5. Metaph. cap.2.& in eiſdem locis cōmentator, Themiſtius, Albertus Magnus, *Alb. Mag.* & D. Thomas. Quod ſi hæc doctrina generaliter eſt vera in alijs cauſsis, etiam verificanda erit in cauſſa finali.

2 *2. Probatur* Sed ſpecialiter hæc veritas demonſtratur ex ratione vltimi finis; & quatenus eſt finis vltimus, & quatenus eſt ſummum bonum. Quatenus eſt finis vltimus; quia de ratione finis vltimi eſt, vt non ſit alterius gratia; & cætera omnia ſint propter ipſum, vt patet ex verbis Ariſtotelis 2. Metaphy. cap.2. tex. 8. *Ariſt.* *Item ipſum, cuius gratia, finis: tale autē eſt, quod non eſt alterius gratia; ſed eius gratia cætera.* Agit autem de vltimo fine, vt patet ex verbis immediate ſequentibus. Porro ſi de intrinſeca ratione vltimi finis eſt, vt ita non ſit alterius gratia, vt cætera omnia ſint gratia ipſius: euidenter implicat poſſe dari, aut concipi plures vltimos fines: nam cum vnus nō poſsit ad alium referri: eſt enim vltimus: vtique iam alter nō erit vltimus: ſi quidem de eo non verificatur, quod cęteri omnes ad illum referantur. Igitur ex ratione vltimi finis euidenter colligitur implicatio.

10 *Probatur 3.* *D.Thom.* Sed ex ratione ſummi boni, quam vltimus finis per ſe includit, eadem implicatio manifeſte deducitur, vt patet ex D. Thoma in hoc ar. 5. in prima demōſtratione, nam de eſſentiali ratione ſūmi boni eſt, quod per ſe ita ſit perfectū, & ſufficiens, vt ſe ſolo complete ſatiet appetitum, trahens ſecum omnia bona: *Ariſtot.* etenim ex Ariſtotele 9. Ethic. cap. 9. in principio, & tex. 36. in fine: *Beato inſunt omnia bona;* & in fine capitis: *Id, quod eſt expetibile, id adſit ipſi oportet; vel egen' erit hac ex parte.* Ex ratione igitur ſummi boni manifeſte deducitur implicare dari plures fines vltimos: ſequeretur enim neutrum per ſe eſſe ſufficiens; quia neutrum ſecum traheret omne bonum per ſe expetibile: quin poti' extra quodlibet illorum daretur bonum ex ſua natura maximum ſecundum appetentis exiſtimationem. Neutrum igitur per ſe

complete appetitum ſatiaret; quia ſemper conſtitueret appetitum egentem alterius boni. Quæ etiam ratio euidẽter demonſtrat implicationem.

11 Aliæ ratio D. Thomæ. Duas alias demonſtrationes adducit D. Thomas in hoc ar. 5. quarum altera ſumitur ex eo, quod vltimus finis eſt bonum ad quod voluntas ſe habet per modum naturæ. Altera verò ex eo, quod omnes actiones humanę ſuam ſpecificationem ſaltem genericam accipiunt à fine vltimo. Cęterum; quia vtrunq; medium non eſt apud omnes indubitabile; ab vtriuſq; explicatione ſuperſedemus: ſatis enim ſunt ad probandam implicationẽ ea, quę adduximus.

12 2. Cõcluſio. Secunda concluſio: ſed nec poſsibile eſt duos vltimos fines concipi diſiunctiue appetendos, ideſt, fieri non poteſt vt quis ad duos fines vltimos ita ſe habeat, vt vnum, vel alterum ſibi appetat. *Cumel.* Probatur. Hęc cõcluſio in terminis ponitur à Cumelio in d. diſp. 11. concl. 4. facile probatur, quoniam duæ à nobis allatæ demõſtrationes, etiam in hoc caſu implicationem concludunt. Nam ſi finis vltim' ex ſe habet, quod cętera omnia ipſius ſint gratia; quì fieri poteſt, vt quis duo aliqua bona formaliter inter ſe diſtincta tanquam vltimos fines cõcipiat; ita vt altero illorum contentus quieſcat? Nam cum neuter illorum finium ſit gratia alterius; vtique neuter ex ſe habet, quod cętera ſint ipſius gratia.

Et eadem ratione, ſi de ratione vltimi finis eſt, quod in ea ſint omnia bona, ita vt nullum bonum per ſe expetibile extra illud ſit: vtique cum vnum illorũ in altero non ſit; & vtrunque ſupponatur per ſe appetibile; profectò neutrũ erit vltimus finis; quia neutrũ in ſe continet omne bonum: vnde neutrum poteſt appetitũ ita ſatiare, vt adhuc aliud bonum non deſideret. Quare duo vltimi fines nec diſiunctiue cõcipi poſſunt.

13 3. Cõcluſio. Tertia concluſio: non ſolùm duo fines vltimi formaliter diſtincti dari, aut concipi non poſſunt; ſed nec duo ſolùm numero differentes. Probatur, quia fieri non poteſt, vt duo ſumma bona ſolo numero diſtinguãtur: nec enim poſſunt dari duo vltimi fines ſolo numero diſtincti, quin ſimul dentur duę cauſſæ primæ diſtinctæ ſolo numero: at dari non poſſe duas primas cauſſas, quę ſolo numero diſtinguantur, Metaphyſici demonſtrant, vt ſupponimus.

14 4. Cõcluſio. Probatur. Quarta concluſio: qui admittit plures fines vltimos, quorum vnus actu ſit vltimus, alter verò ſolùm virtute; longe abeſt à vera huius rei Philoſophia. Probatur primo; quoniam, quæ virtute, aut habitu appetunt, actualiter poſſunt appeti. Ergo, ſi duo vltimi fines actu ſimul appeti non poſſunt; vtique nec ita appeti poterunt, vt vnus actu, alter virtute appetatur.

Secundo. Secundo, quia vel vnus illorum determinate ſemper appetitur actu, & alter ſolùm virtute; vel indeterminate modo iſte actu appetitur, & modo ſola virtute. Primum non eſt admittendum: tum quia vltimus finis non ſemper actu appetitur: tum ſecundo; quia fieri non poteſt, vt aliquid virtute appetatur, ſi actu nunquam appeti poteſt: eſſet enim fruſtra talis appetibilitas. Poſterius autem ſine vllo fundamento aſſeritur.

Tertio. Tertio, quoniam de ratione vltimi finis eſt, vt vel actu vel virtute à cæteris appetatur. Cui conditioni nullus dabitur locus, ſi duo fines illo modo concipiantur, vt vltimi: nam cum neuter eorum ſit alterius gratia; neuter ab altero appetetur.

15 Vltima cõcluſi. Poſtrema concluſio: qui plures vltimos fines agnoſcunt, quorum alter poſitiue, & per affirmationem ſit vltimus, alter ſolùm negatiue; propriã, niſi fallor, ignorant vocem. Aduertendum igitur quoſdam recẽtiorum eum finem appellare vltimum negatiue, ſiue per negationem; qui ad alium vlteriorem non refertur, ad eum tamen cętera non referuntur. Sed hoc eſt abuti non ſolùm vocibus, ſed proprijs rerum conceptib': nã ex Ariſto. 2. Meta. c. 2. tex. 8. de intrinſeca ratione vltimi finis eſt, vt ita nullius ſit gratia, vt cætera omnia gratia illius ſint: iſte eſt rectè philoſophantium communis conceptus. Quomodo igitur appellari debet finis vltimus, cui deeſt vltimi finis ratio intrinſeca? Quod ſi pro libito talem finem vis appellare vltimũ; Philoſophia pro libito introducta inanis eſt, & impoſitio nominis propria auctoritate excogitata contra receptam omnium impoſitionem obſcurat poti', quam explicat Philoſophiæ difficultates. Quare non eſt audiendus Azorius,

nec

nec cum eo Bellomontanus: ſed de hoc rurſus in ſequenti articulo.

§. 3.
Soluuntur argumenta in contrarium.

16 Soluti o 1. argum. Argumenta initio adducta facile ſoluuntur. Ad primum omiſsjs varijs,& peregrinis ſolutionibus negandum eſt poſſe tria illa bona, vt tres fines totaliter vltimos ab aliquo expeti; ſed ſolùm partialiter. Quod objicit ex D.Thoma intelligitur de finibus proximis, de quibus in vltimo articulo.

Solutio.2. ex D. Tho. Ad 2. reſpondendum eſt cum D.Thoma in hoc ar.5.ad 2.illa bona, quæ materialiter non opponuntur; opponi in ratione perfecti, & vltimi boni: implicat enim vt plura, quatenus plura, habeant rationem boni perfecti, vt patet ex demõſtrationibus adductis.

Solutio 3, ex D. Tho. Ad tertiũ reſpondet D.Thomas eodẽ loco ad 3. in voluntate libera non eſſe poteſtatẽ, vt faciat oppoſita ſimul eſſe. Quare licet poſsit diuiſim velle quodlibet illorum oppoſitorum; non tamen poteſt ea velle coniunctim.

17 Solutio.4. Ad quartum concedimus quamlibet diuinam perſonam eſſe ſummum bonũ, & vltimum finem: id tamen quælibet non habet, prout ab alia diſtinguitur: nec enim hoc habet á proprietate diſtinguente perſonas, ſed à natura diuina illas ineffabiliter vniente. Vnde vna perſona, quæ eſt ab alijs diſtincta, eſt vltimus finis: non tamen prout eſt diſtincta ab aliis, ſed prout ſimul cum alijs eſt Deus: quo modo ſicut cum illis eſt vnus Deus; ita etiam cum illis eſt vnum bonum ſummum,& vnus vltimus finis. Negandum eſt igitur, qui adhæret vni perſonę, vt eſt ab alijs diſtincta, ad hærere illi vt vltimo fini adæquate.

Solutio.5. Ad quintum; negandum eſt id, quod ſupponitur; quia implicat concipere alterutrum illorum, vt bonum ſibi ſufficiens,& vt vltimum finem. Vide ſecundã concluſionem.

Solutio vltimi. Ad poſtremũ negandum eſt antecedens. Ad primam, & ſecundam probationem patebit ſolutio ex ar.3. & 4.

Ad tertiam negandum eſt peccatorẽ cum primum conuertitur, habere pro vltimo fine creaturam, ſicut etiam negandum eſt pro illo inſtanti in priori aliquo naturæ eſſe in peccato: nam primum illud inſtans conuerſionis, dilectionis Dei,& gratię eſt primũ non eſſe peccati: vnde fieri non poteſt, vt idem met inſtans temporis intrinſece menſuret eſſe peccati: hoc enim totum tẽpus immediate præcedens adæquate menſurauit. De quo multa diximus in tractatu de Sanctificatione Virginis. Et hæc ſolutio clarior, & melior eſt, quàm ſolutio Cumelij loco citato ad 3.

Ad quartam probationem dicendum eſt angelum, dum peccando auerſus eſt à Deo fine ſupernaturali, conſequenter auerſum etiam fuiſſe à Deo, vt eſt naturalis finis, vt cõmuniter docetur in materia de peccato angelorũ, vbi nos multis id oſtendimus.

Ad vltimam probationem negandũ eſt id, quod ſupponitur; quia pueri in originali exiſtentes auerſi ſunt à Deo; tum, vt eſt finis ſupernaturalis, tum, vt eſt naturalis. De hoc plura diximus in materia de peccato originali.

ARTICVLVS III.
Vtrum, qui plura peccata mortalia committit, habeat plures fines vltimos?

HVNC articulum excitamus pro reſoluenda vulgari difficultate, quæ contra reſolutionem pręcedentis articuli excitatur. Diximus fieri non poſſe, vt quis plures totales fines vltimos ſibi conſtituat. Contra hanc reſolutionem in vltimo argumento eiuſdem articuli vulgatam fecimus obiectionem; quia poteſt homo velle duo obiecta mortaliter mala, ita vt vnum non velit gratia alterius, ſed vtrunque gratia ſui. Ergo poteſt quis velle duos fines vltimos, & totales. In qua conſequentia ſupponitur peccantem mortaliter adhærere creaturæ, tanquã vltimo fini: & quoniam de vtroque eſt inter Theologos dubitatio; de vtroqne erit hoc loco agendum. Primum igitur expendemus; an qui mortaliter peccat, conſtituat finem vltimum in bono creato. Deinde ſuppoſita ſententia affirmante tanqnam certa inquirendum eſt; an in caſu propoſito peccator ille duos vltimos fines ſibi conſtituat.

PARS

PARS PRIMA ARTICVLI.

Qui peccat mortaliter vltimum finẽ conſtituere in re creata.

2 Adriani ſententia. CIRCA priorem difficultatem cõmuniter refertur Adrianus quodlib.7.ar.3.negans peccantem mortaliter creaturam ſibi proponere tanquam vltimum finem. Et quamuis Adrianus non ita generaliter loquat; vt quia ſolùm aſſerat non oportere, vt omnis mortaliter peccans finem vltimum cõſtituat in creatura; ſatis eſt, vt pro negante parte vere adducatur, quod non neget aliquem peccatorem poſſe ſuum vltimum finem in creatura collocare. Sed quidquid ſit de mente Adriani hæc negatiua pars communiter his confirmatur rationibus.

1. Argum. Primo, Adrianus argumentum ſumit ab eo, qui ex indiſcreto zelo mortaliter peccat putans ſe obſequium præſtare Deo, Ioannis 16. Roman. 10. In quibus nõ creatura, ſed Deus eſt vltimus finis.

Secundum. Secundo arguit ex illis, qui ignoranter peccant: in quibus cum ignorantia non poteſt eſſe adhæſio in creatura, tanquam in vltimo fine.

Tertium. Tertio, arguit; quia multi peccant ſpe veniæ, qui non videntur intendere non habere Deum pro vltimo fine.

Quartum. Quarto, quia fieri poteſt, vt qui peccat, eo ſit animo, vt pro fide, aut honore Dei vitam profundat.

3 Quintum. Quinto, quia non bene infertur: *Peccat mortaliter propter bonum creatũ. Ergo plus amat bonum creatum, quam Deum*: Poteſt enim quis peccare in gratiam amici, vt ſi propter illũ falſum iuret: & tamen minus amare illum, quam ſeipſum: nam licet propter illum peierauerit: non tamen propter illum ſe, vel minimo objiciat periculo. Similiter poteſt filius in patrem peccare propter ſeruum, quando illũ liberat à nece, quàm pater vult ſeruo inferre: & tamen non plus amat ſeruum, quam patrem. Eadem igitur ratione poterit quis in Deum peccare ꝓpter aliquod bonum creatum: quod tamen non plus diligat, quam Deum.

Sextum. Sexto, qui peccat v.g. propter voluptatem; eo tamen animo, vt propter illã non totam ſuam erogaret ſubſtantiam plus ſuam diligit ſubſtantiam, quam diligat voluptatẽ: & tamen poteſt eo animo eſſe, vt totam prodigeret ſubſtantiam, vt fidem conſeruaret. Ergo ſignũ eſt, quod non plus diligat voluptatem, quam Deum.

Poſtremo, vt demus peccatorẽ plus diligere illam creaturam, quam Deum; non proinde bene infertur peccatorẽ illam creaturam diligere, vt vltimum finem; quia fieri poteſt, vt aliam creaturam magis diligat. Hæc ſunt argumenta, quæ pro Adriani opinione cõmuniter afferuntur. Vltimum.

Hæc tamen opinio Adriani cõmuniter reijcitur à Theologis: qui abſq; vlla dubitatione concedunt eum, qui mortaliter peccat finem vltimum conſtituere in aliqua creatura. Ita *D.* Thomas in hac q.1. ar.7. ad.1. & clarius q.89. ar. 1. ad 3. & 2.2. q.24. ar.10. ad 2. & q.45. ar.1. ad 1. & in 1.d.1.q.3. ar.1. ad 4. de Veritate q. 28. ar.2. & de malo q. 7. ar. 9. Probant Albertus Magnus in 2. d.42. ar. 3. & ibi D. Bonauentura ar.2.q.1. Durandus q. 6. Scotus in 1.d.1.q.5. §. *Ex his*, & §. *Ad primum*, late id cõfirmat Medina in hoc ar. 5. Cumelius 1.2. q.71. ar.6. diſp. 11. ad 1. pag.193. col.2. & q.77. ar.4. in dubio annexo pag.436. col.1. Caietanus cum cęteris in hoc ar. 5. & 1.2. q.77. ar.4. Bellomontanus hìc diſp.5. cap. 1. Valentia 2. tomo. diſp.1. q.1. punct.6. conclu.2. pag. 31. Probat Syluester cum cæteris Thomiſtis, & cũ illis Caietanus verbo peccatum. 4 Præcedens ſententia reijcitur communiter à Scholaſticis. *D.Thom.* *Alb.Mag.* *Bonau.* *Durand.* *Scotus.* *Medina.* *Caietan.* *Valentia.* *Syluester.*

Quæ fuit cõmunis doctrina patrum, dum explicant illud Pauli ad Philippenſes 3. *Quorum Deus venter eſt*, & quatenus docent peccatum dominari ipſis peccatoribus, vt patet ex Hieronymo in cap. 50. Iſaiæ ad illa verba; *In iniquitatibus veſtris venditi eſtis.* Sed ſatis rem euincit Auguſtinus, dum affirmat omnem humanã peruerſitatẽ in hoc eſſe poſitam, vt fruamur vtendis, & vtamur fruẽdis, vt patet lib.83. quæſtionum q.30. dum ait: *Omnis itaque humana peruerſio eſt, fruendis vti velle, & vtendis frui.* & 10. de Trinitate cap.10. *Nec eſt alia vita hominis vitioſa, atque culpabilis, quàm male vtens, & male fruens.* Itaque cuiuſque peccati mortalis peruerſio in hoc conſiſtit, quod peccator creatura fruitur, qua vti debebat. Frui autem apud Auguſtinum non eſt aliud, quam alicui tanquam vltimo fini adhęrere, ex 5 Eadem doctrina Patrum. *Hieronym.* *Auguſtin.*

Augu-

Auguſtino lib. 10. de Ciuit. cap. 10. & lib 1. de doctrina Chriſtiana cap. 4. 5. & 21.

6 Nec eſt audiendus Adrianus, dum ait Auguſtinum intelligendum eſſe de fruitione non proprie, ſed late ſumpta: tum quia falſa eſſet data doctrina; nec enim eſt peruerſio frui vtendis, ſi frui idẽ eſt, quod vti. Tum etiam; quia oppoſitum manifeſte colligitur ex cap. 10. libri decimi de Trinitate: definiens enim fruitionem proprie ſumptã, immediate addit vitam peruerſam in hoc poni, quod vtendis fruimur; hęc enim ſunt Auguſtini verba: *Fruimur cognitis, in quibus voluntas, ipſis propter ſe ipſa delectata, conquieſcit, nec eſt alia vita hominis vitioſa, atq; culpabilis, quã male vtens, & male fruens;* male inquam fruens illa fruitione, quam explicauerat. Quare non eſt dubium apud Auguſtinũ peruerſionem cuiuſcunq; peccati mortalis poſitam eſſe in fruitione creaturę, cui peccator propter ſeipſam adhæret, tanquã vltimo fini. Quod ſatis expreſſit Auguſtinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 24. in hæc verba: *Vnde hæc obſcuratio?* (explicat verba Pauli: obſcuratum eſt cor eorum) *Niſi ex auerſione à lumine ſapientiæ? Vnde autem hæc auerſio? Niſi, dum ille, cui bonum eſt Deus, ſibi ipſi vult eſſe bonum ſuũ, ſicuti ſibi eſt Deus.* Quibus verbis manifeſte docet peccatorem ideo à Deo auerſum eſſe; quia dum vult ſibi ſuum bonũ, vult ſe eſſe ſibi Deum, & vltimum finem, quo fruatur. Quod etiam ibi cap. 25. videtur expreſſiſſe, dum ait: *Si autem tanquam obuius placet ſibi ad peruerſe imitandum Deum; vt poteſtate ſua frui velit; tanto fit minor quanto ſe cupit eſſe maiorem.* Peccator igitur ideo peruerſus eſt; quia bono creato frui vult tanquam vltimo fine.

7 *Probatur ex Paulo ad Philip. 3.* Fauent huic opinioni ſacræ literæ in ſuo loquẽdi modo. Quoniam Paulus ad Philip. 3. agens de peccatore ita ſcribit *Multi enim ambulãt, quod ſæpe dicebant vobis (nunc autem, & flens dico) inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus: quorum Deus venter eſt: & gloria in confuſione ipſorum.* Venter igitur, atque etiam gloria humana eſt eorum Deus: non alia ratione, niſi quia omnia in ventrem, & gloriam terrenam tanquam in Deum referunt: quę eſt cõmunis explicatio ex Chryſoſtomo ibi homilia 13. *Chriſoſto.* In eodem ſenſu Paulus ad Epheſ. 5. auaritiã appellat, *idolorum ſeruitutem:* *Ad Epheſ. 5.* quia auari in pecunia ſuum idolũ Deumque conſtituunt: quæ eſt cõmunis omnium explicatio. Eadem ratio cernitur in cæteris omnibus peccatis; bonũ enim, quod in illis quęritur, eſt ipſius peccantis idolum, & Deus, & ſubinde vltimus finis.

8 Sed & ratione Theologica id demonſtrabitur, ſi præmittamus peccantem mortaliter auerti à Deo vltimo fine, ac ſummo bono. Hæc eſt de fide: ponitur in Tridentino ſeſsione 6. cap. 5. & in terminis Iſaiæ 1. *Væ genti peccatrici, &c. dereliquerunt Dominum.* *Cõcil. Trid. Iſaiæ c. 1. & 30.* Quin potius, & *ſpreuerunt,* vt dixerat initio capitis. cap. 30. in principio: *Væ filij deſertores*, quia nimirum deſeruerunt Deum. Hieremię 2. *Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ.* Vnde cum peccator pœnitet, dicitur conuerti ad Deum Eccleſiaſt. 5. Iſaiæ 45. & Hierem. 4. cõuertũtur inquam; quia auerſi erant. *Hierem. c. 2. Eccleſiaſt. 5.* Hæc autem auerſio, cum ſit actio humana non poteſt fieri ſine conuerſione ad aliquem finem creatum, cui peccator adhæreat, vt bene aduertit Caiet. 1. 2. q. 87. ar. 4. §. *Ad hoc dicitur;* & D. Thomas 2. 2. q. 45. artic. 1. ad 1. *Caietan. D. Thom.* Quod ſatis docent Theologi, dum in quolibet peccato duo philoſophantur: auerſionem inquam à Deo bono incommutabili, & conuerſionem ad aliquod commutabile bonum creatum. Ex Auguſtino lib. 2 de libero arbitrio cap. 19. & cum eo omnes Theologi, & ſatis colligitur ex verbis Hieremię 2. *Auguſt. Hierem. 2.* *Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ; & foderunt ſibi ſiſternas diſsipatas.* In hac conuerſione hoc reperitur, vt peccans plus diligat creaturam, quam Deum: quod generaliter annotauit Auguſtinus lib. 21. de ciuitatę Dei cap. 26. ante finem, & D. Ambroſius, atque Hieronymus ad illa verba Matthęi 10. *Qui amat patrẽ, aut matrem pluſquam me.* *Auguſt. Ambroſ. Hieronym.* Quod ſatis colligitur ex verbis Iſaiæ 1. *Ipſi autem ſpreuerũt me.* Et ex illis 1. Regum 2. *Qui contemnunt me, erunt ignobiles.* Matthęi 6. *Non poteſtis duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget; aut vnum ſuſtinebit & alterum contemnet.* *Iſaiæ. 1. Primo Regum. 2. Matth. 6. Auguſt.* Accedat Auguſtin. 14. de Ciuitate cap. 28. dum ait; *Amorem ſui peruenientem vſque ad Dei contẽptum ædificaſſe terrenam ciuitatem;* quia nimirum omnis peccator Deum contemnit. Cõtẽptus autem in eo eſt poſitus, quod bonũ creatum pluris ęſtimet, & plus diligat, quam bonum increatum: vt colliges ex

verbis

Ioan. 2. verbis Ioann. 12. agens enim de principibus, qui credentes in Chriſtum eum non confitebantur, ita ſcribit: *Dilexerũt enim gloriam hominum magis, quam gloriam* *Matth. 10* *Dei.* Et Matthæi 10. ideo plures Chriſto non adhæſerunt; quia plus patrem, & matrem amauerunt, quam Chriſtum.

9 *Ratio Theologica pro eadem ſententia.* His ſuppoſitis Theologicè ita demõſtrari poteſt peccantem mortaliter cõſtituere vltimum finem in creatura: nã is, qui mortaliter peccat, auertitur à Deo vltimo fine, & ſummo bono: & ita conuertitur ad bonum creatũ, vt illud plus diligat, quam Deum. Ergo, qui mortaliter peccat, adhęret creaturę tanquã vltimo fini. Antecedens ex dictis patet. Conſequentia primo probatur; quia cũ talis conuerſio ſit actio humana, non poteſt non eſſe propter aliquem vltimum finem actu, vel virtute amatum. Iſte finis non eſt Deus; quia peccator ab eo auertitur. Ergo eſt aliquod creatum.

10 Secundo, quia bonum illud creatum pręfertur ſummo bono, qui eſt Deus. Ergo peccator ad illud conuertitur tanquam ad bonũ ſua ęſtimatione ſummũ: iam verò ratio vltimi finis inſeparabilis eſt à ratione ſummi boni.

Iſaias 30. Tertio, id ſatis ſignificant illa verba Iſaię 30. *Sperantes auxilium in fortitudine pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra Ægy-* *Matth. 6.* *pti.* Et clarius verba Chriſti Matth. 6. *Non poteſtis duobus dominis ſeruire: Deo, & mammonæ,* quaſi ſignificet, qui à ſeruitute Dei auertitur nolens illi ſubdi tanquam ſupremo Domino, atque vltimo fini, cõuerti ad ſeruitutem mammonę, ita vt illi tanquã Domino ſupremo atq́; ſummo bono ſubijciatur,

§. 2.

Quo pacto peccans mortaliter conſtituat vltimũ finem in creatura?

11 Ex dictis patet non eſſe ſimpliciter, & abſolute negandum peccatorẽ, dum mortaliter peccat, vltimum finem conſtituere in creatura. Sed quo pacto in ea vltimum finem conſtituat? Nec eodem modo, nec ſatis explicatur à Theologis. Multa indigeſte nec ſatis *Cumel.* conſtanter cõgerit Cumelius 1. 2. q. 71. ar. 6. diſp. 11. in ſolutione difficultatum pag. 193. & q. 77. ar. 4. in dubio annexo pag. 432. cuius diſtincta explicatio ad veram difficultatis intelligentiam maxime conducit. Si vera ſunt, quę Cumelius ſcribit. Plures ex diſcipulis D. Thomæ putant peccatorem non ita conſtituere vltimum finem in creatura, vt formaliter, & expreſſe illum in ea collocet, ſed ſolùm virtualiter, & interpretatiue, atq; veluti negatiue: quatenus ſcilicet peccator nõ ordinat actionem ſuam in vltimum finem verum, ſicut tenetur; nec creaturæ adhæret tanquam medio ex ſe ordinabili in vltimum finem *Prima explicatio.*

12 *2. Explicatio Vaſqu.* Secundam explicationem excogitauit Bellomontanus hoc locò diſp. 5. cap 1. §. *Hinc etiam colligi poteſt.* vbi diſtinguit triplicem finem vltimũ; primus eſt, qui eſt vltimus tam operis, quàm operãtis. Alter vltimus operis tantum, & nõ operantis: quem ſubdiuidit; quoniam opus vnius, etſi actu non refertur in vltimum finem verum; eſt tamen in illum referibile: opus verò alterius nec refertur in finem vltimum verum, nec in illũ eſt referibile; quia illi opponitur. Primũ igitur genus vltimi finis dicitur, & operis, & operantis; quia opus ipſum, ideſt bonum, quod eſt finis, eſt finis vltimus, & in illum operãs cætera omnia refert: hoc modo & Deus, & beatitudo eſt vltimus finis. In ſecundo genere vltimi finis opus eſt vltimum, ad quod intentio operantis actu terminatur: non tamen eſt vltimus finis reſpectu operãtis; quia operans cætera õnia non refert in illũ, tanquam in bonum optimum, & maxime amabile. Hoc genus ſubdiuidit, vt patet ex dictis. Putat igitur Bellomontanus peccatorem vltimum finem conſtituerẽ in creatura tertio explicato modo; quia ſcilicet creatura eſt vltima vltimitate operis: nec enim eſt referibilis in vltimũ finem verum, ſed illi opponitur, non tamen eſt vltimus vltimitate operantis; quia peccator non refert ſe, & cætera omnia ad illam creaturam, tanquam ad bonum optimum, & maxime amabile.

13 *Ad illã accedit Azor.* Ad hanc proxime accedit Azorius lib. 1. inſtitutionum Moralium cap. 1. q. 5. & 7. vbi duplicem diſtinguit vltimum finem: per affirmationem vnum: alterũ per negationem. Vltimum finem per affirmationem vocat; in quem omnia referuntur, vt Deus. Vltimum verò per negationem illũ appellat, qui in nihil aliud refer-

refertur; non tñ in eum cætera referuntur. Finis vltimus per affirmationem coincidit cũ fine, quem Bellomont. appellat operis, & operantis: vltimus autẽ per negationẽ coincidit cũ fine, qui Bellomontano eſt operis, & non operantis.

14 Reijcitur prima expticatio 1. Nulla harũ explicationũ eſt admittẽda. Primã non admiſit Cumel. & aliena ſatis eſt à vera hui⁹ rei Philoſophia: intẽtio enim virtualis non datur, niſi præcedat aliqua actualis. Pugnat igitur ſecũ hæc explicatio, dum negat peccatorem finẽ vltimum expreſſe, & formaliter collocare non poſſe in creatura: bene tñ virtualiter: hæc enim duo ſecum pugnant, ſi de intentione proprie virtuali ſit ſermo. Nec à repugnantia liberabitur, ſi ad veram intentionẽ interpretatiuam recurrat; quæ includit volitionẽ finis intenti non in ſe, ſed in alio, in quo ſecundum moralem quandã interpretationem dicitur volitum, vt explicauim⁹ lib. 1. q. 16. ar. 7. nam quocunq; modo intentionẽ interpretatiuam explicet, illa ſemper ſupponit id, qđ interpretatiue eſt volitum, potuiſſe eſſe actu volitũ in ſe ipſo: cuius tamen oppoſitum ſupponit hęc explicatio; dum negat peccatorem formaliter, & expreſſe poſſe vltimũ finem in creatura collocare.

15 Secundo. Accedit eo; quoniã, qui peccat mortaliter, actu adhæret creaturę, cum illã actu plus diligat, quam Deum. Ergo ſi inde bene infertur peccatorem adhærere creaturæ, vt vltimo fini; profecto admittendum eſt eum non virtualiter ſolùm, & interpretatiue; ſed formaliter, & expreſſe affectu ſuo illi hærere: nec enim dicendum eſt peccatorem ſolùm virtualiter, & interpretatiue plus diligere creaturam, quam Deum: repugnat enim verba Ioannis. 12. *Quoniam gloriã hominum dilexerunt magis, quam gloriam Dei* Verba etiam Matth. 10. *Qui amat patrẽ, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus.* Et apertius verba Hieremię 2. *Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ: & foderunt ſibi ciſternas diſsipatas.* Quæ verba denotant actualem affectum, quo voluntas practice, & à parte rei ſpreto, ac relicto Deo, libere adhęret bono creato.

Ioan. 12 Matth. 10 Hierem. 2.

Tertio. Denique in hoc etiam reijcienda eſt hęc explicatio, quatenus intentionem virtualem, & interpretatiuam ponit in intentione negatiua. In quo dupliciter errat: primo; quia intentio virtualis & interpretatiua, quanuis aliquando conſequatur ex negatione, nimirum ex aliqua omiſsione, vt aliqui volunt: ipſa tamen in ſe non eſt negatiua, ſed poſitiua. Secundò errat; quoniam illa non ordinatio actionis in vltimum finẽ, illa item negatio adhæſionis medio ex ſe ordinabili in illum; etiam conuenit ei, qui venialiter peccat: vere enim nõ ordinat actionem in vltimum finem verum: nec adhęret medio per ſe ad illum referibili. Quare qui mortaliter peccat, aliquid amplius habere debet.

Explicatio Bellomontani fictitia eſt, & pro libito adinueta; vnde reijcienda venit. Primo; quia parit confuſionem jjs, qui finem operis, & operantis iuxta communem explicationem longe aliter dedicerunt. 16 2. Explicatio impugnatur. Primo.

Deinde; quia poſterius genus vltimi finis in duo membra condiuiſum repugnat intrinſecæ rationi vltimi finis, vt ſupra diximus: is enim duo includit, & quod in nullum alium referatur, & quod omnia ad illum referantur; adeo, vt dempta, vna, vel altera particula iam non poſsit dici vltimus finis, ſiue opus attendas, ſiue operantem. Sicut enim ratio boni, quod eſt vltimus finis, per ſe includit vtranque illam conditionem; ita vt ſi alteram tollas, tollas neceſſe eſt rationem vltimi finis: ita etiam nullus poteſt vltimum finem intendere; niſi duplicem illam conditionem in ſua intentione includat; vt ſc. bonum illud, quod vt vltimum finem intendit in aliud bonum non referat, & præterea, vt ad illud referat cætera omnia bona, ſi non actuali affectu, ſaltem virtuali, aut interpretatiuo. Quare fictitium eſt illud genus vltimi finis, quod Bellomontanus, & Azorius confixerunt: nam & ſi admittendus eſt finis vltimus per negationem in vlteriorem finem: nullo tamẽ modo admitti debet vltimus finis per negationem relationis cæterorum omnium in illum. Secundo.

Dicendum eſt igitur peccatorẽ finẽ vltimum ponere in creatura tum; quia illã nõ gratia alterius amat, ſed ꝓpter ſe tãquam ſummum bonũ, etenim creatura fruitur ex ſentẽtia Auguſtini: tum etiã; quia ſecundũ affectũ cętera õnia 17 Vera explicatio.

Bb bona

bona in illã refert ſaltẽ interpretatiue; & quidẽ quod peccator creaturę adhæreat, vt ſummo bono modo ſtatim explicãdo, dubitari non poteſt. Nã cũ bonũ illud pluris æſtimet, quã diuinum bonũ, vt iã oſtenſum eſt, vtiq; illud ſua æſtimatione amat, vt ſummũ. Quod aũt cętera omnia bona ſecundũ pręſentem affectũ referat in illam, tanquam in ſummũ, & vltimum bonum patet ex locis Pauli ad
Ad Philip Philip. 3. ad Epheſ. 5. iuxta communem explicationem: nam ideo gulę deditis venter eſt ipſe Deus; & auaro pecunia eſt idolum; quia ille in ventrem, hic in pecuniam omnia refert, quæ eſt cõmunis explicatio ex Chryſoſtomo homilia 33. in Epiſtolã ad Philip. Ex quo patet
Chryſoſto. quam aliena ſit à mente Pauli, & Chryſoſtomi explicatio Bellõmõtani, & Azorij.

Quod veró peccator ſecundum pręſentem affectum cætera omnia referat in creaturam, cui adhæret non quidem actu, ſed interpretatiue, facile probatur; quia eo ipſo, quod peccans mortaliter adhæret creaturæ, vt bono ſecundum ſuam ęſtimationem ſummo ſecundum moralem conſiderationem habet affectum interpretatiuum referendi cętera bona in illam: hęc enim eſt natura ſummi, vt cętera bona ſui gratia finalizet. Etenim, quod à parte rei conuenit verò ſummo bono; conuenit bono, quod eſtimatur vt ſummum, vnde vt ſic finalizabit finalizatione ſummi boni. Quod in hac materia eſt annotandum.

Ex qua reſolutione patet falſam eſſe doctrinam Medinæ, & Valentiæ, dum ſol-
18 uendo argumenta Adriani putant peccatorem non ita adhęrere creaturæ, vt abſolute, & ſecundum omnem rationẽ illi adhęreat, vt ſummo, & vltimo bono, & ſubinde fieri poſſe, vt ſub alia ratione non eam æſtimet vltimum finem, quod putant probari argumento quarto Adriani cum ſequentibus. Sed profecto non mihi videntut bene Philoſophari; etenim ex dictis patet ex ratione vltimi finis concedendum eſſe iſtum ſecũdum præſentem affectum cætera omnia ad hoc bonum referre, illaq; minus ęſtimare. Nec oppoſitum probant argumẽta Adriani, vt videbimus.

Medinę, & Valentię doctrina falſitatis cõuincitur.

§. 3.

Quænam creatura ſit peccatori vltimus finis?

ANtequam Adriani argumenta diſſoluamus, operępretium erit explicare, in qua nam creatura, qui mortaliter peccat, ſuũ vltimũ finẽ cõſtituat? Rem iſtam obſcuram fecit Caietanus, tum in hoc art. 5. tum inferius q. 87. ar. 4. paulo poſt principium §. *Ad hoc dicitur*: quibus in locis docet peccatorẽ in quibuſcunq; peccatis ſuum vltimum finẽ collocare in ſe ipſo; ita vt ipſemet ſit ſibi vltimus finis. Quam ſẽtentiã nõ eſſe intelligendam de vltimo fine *cui*, ſed de vltimo fine *cuius*, contra nonnullos contendit Cumelius: ita vt ipſe peccator in ſuis actionibus ſeipſũ appetat, & quęrat, vt bonũ ſibi ipſi appetitũ, & amatum, tanquã finẽ *cuius*. Ita habes ex Cumelio 1.2.q.71.ar.6.diſp.11.cõcl.2.pag. 189. & inferius in ſolutione difficultatis pag. 194. col. 2. & pag. 195. verſiculo tertia ſolutio & pag. 196. §. *Verum tamen hoc argumentum*. Et latiſsime q. 87. ar. 4. in dubio annexo maxime pag. 433. Quibus in locis non ſolùm confuſe, & parũ Philoſophice, ſed adeo late nodum iſtũ tractat, vt eum implicet potius, quam explicet. Ex his, quæ indigeſte congerit, pro hac ſententia hæc potui colligere. Primum fundamentum ſumit; quia omnia, quę peccator appetit, ad ſeipſum refert: quod multis chartis diffundit. Secundo, quia peccator omniũ conſenſu eſt finis *cui*, Suarũ omniũ appetitionũ, & operationũ. Ergo eſt etiam finis *cuius*. Conſequẽtiam probat; quia de ratione finis, vt finis, eſt, quod ſit cui⁹ gratia aliquid fit: hæc enim eſt illius definitio. Ergo ſi finis *cui* eſt finis, non poteſt non eſſe finis *cuius*. Quare ſi peccator eſt vltim⁹ finis *cui*, ſuarũ actionũ, non poteſt nõ eſſe finis *cuius*. Ita pag. 196. & pag. 434.
Tertio, finis *cuius*, eſt ꝓpter quẽ alia quęrunt, & qui excitat amorẽ mediorũ. Sed peccator quærẽs bonũ delectabile, vel qđcũq; aliud; illud quęrit ꝓpter ſe & ꝓpter amorẽ ſui. Erit igit̃ ipſe vltim⁹ finis *cuius*. Deniq; peccator tribuit actualẽ appetebilitatẽ omnibus, quę deſiderat. Hęc autem cauſſalitas propria eſt finis *cuius*. Ergo peccator ſeipſum ſibi conſtituit, vt vltimum finem *cuius*. Ad hæc reducuntur omnia Cumelij fundamenta.

19 *Caiet. ſententia.*

Explicatur à Cumelio

1. Arg.

Secun.

Tertium

Quartum

Pro

20 Pro reſolutione ſit prima concluſio: peccator, dū peccat ſeipſum ſibi proponit, vt finem vltimū *cui*. In hac teſte Cumelio omnes conuenimus: probaṫ; quia peccator in omnibus ſuis actionibus ſe ipſum amat amore amicitiæ: bona igiṫ ōnia, quę appetit, ſibi appetit, vt fini *cui*. Et cū ſeipſum nō referat in Deum (quia iuxta doctrinā Auguſtini ſępe repetitā ita ſe amat, vt Deum contēnat) omnia in ſeipſum refert, vt in finem vltimū *cui*. Et in hoc diſtinguitur iuſtus à peccatore: quoniam iuſtus omnia etiam operatur propter ſe, tanquam propter finem *cui*: vnde ipſam beatitudinem tam formalem, quàm obiectiuam ſibi appetit, vt fini *cui*: at tū non ſibi ea vltimate appetit: cum ideo ea appetat ſibi, vt in ſe ipſo glorificetur Deus.

Prima Cōcluſio.

2. Cōcluſio.

Secunda concluſio; ſi proprie loquēdum eſt, peccator nō conſtituit ſeipſū, vt vltimū finē *cuius*: ſed hunc finē conſtituit in aliquo bono creato, qđ tanquam ſummū bonum ſibi concupiſcit. Hęc cōcluſio exceptis Caietano, & Cumelio, eſt omnibꝰ cōmunis. Suadetur primò; quia ſatis conſentit cum phraſi ſacrę Scripturæ: etenim Paulus ad Epheſ. 5. ſatis explicat vltimum finem auari eſſe pecuniam, dum auaritiam vocat, *Idolorum ſeruitutem*: ideo quia ad poſſeſsionem pecuniæ tanquam ad ſummum bonum omnia refert. Et ad Philip. 3. dum ait: *Quorū Deus venter eſt*; ſatis ſignificat vltimum finē dilicioſi eſſe ventrē, vt pote; quia æſtimet in dilicijs ſummūbonū eſſe collocatū. Hoc etiam explicat querela Dei, de qua Hierem. 2. *Dereliquerunt me fontē aquæ viuæ.* (ideſt ſummū bonū) *Et foderūt ſibi ciſternas diſsipatas, quæ cōtinere non valēt aquas.* Quæ verba non ſatis apte accōmodari poſſunt, niſi bonis creatis, quę peccator ſibi, vt vera bona, & ſolida, errando eligit. Nec bene accōmodanṫ amori proprio, quo peccator ſe amat: nā amor ille ſi ordinatꝰ fuerit, aquas veras valebit cōtinere. Ex quibus colliges in peccatore nō eſſe diſtinguendū duplicē finē, v.g. in auaro proximū ſcilicet ipsā pecuniā. & vltimū amorē proprium: quomodo enim pęcunia eſſe poteſt idolum auari; ſi nō eſt bonū ſummū, nec vltimꝰ finis eius? Colliges ſecundo falſum eſſe, quod Medina in hoc ar. 5. affirmat, in §. *Quod vt apertius*, bona illa (quę appellat fines proximos) non plus amari à peccatore, quam Deum: id aperte falſum eſt, quāuis probeṫ Cumelio vbi ſupra pag. 54. col. 2. repugnat enim euidenter verbis Ioan. 12. *Quia magis dilexerunt gloriam hominum, quàm Dei gloriam.*

Probatur 1. ex ſcriptura Sacra Ad Epheſ. 5.

Ad Philip 3.

Hierem. c. 2.

Medina, & Cumel. falſitatis cōuincuntur.

21 Ratione etiā Philoſophica cōcluſio facile oſtēditur, ſi aduertamꝰ doctrinā cōmunem, quę docet finem *cuius*, ſiue vltimus ſit, ſiue non vltimꝰ, ſolùm amari amore concupiſcētię; quia ſemper amatur, vt bonum ad alterum, id eſt, alicui concupitum. Ex qua veriſsima doctrina, ſi bene philoſophemur, infertur peccatorem ſe ipſum, non intendere, vt finē *cuius*: enim verò amor ad ſeipſum terminatus non poteſt non eſſe amor amicitiæ, cum non terminetur ad bonum ſibi concupitum, ſed ad ſeipſum, cui bonum concupiſcitur. At finis *cuius*, non poteſt amari amore amicitiæ, ſed neceſſario a . atur amore concupiſcentiæ, cū ametur vt bonum alteri. Quare peccator, vt eſt ipſe; nō poteſt eſſe finis *cuius*, ſui ipſiꝰ.

Probatur ratione.

Reſponſio pro Caiet.

At inquiet Caietanus argumentum conuincere peccatorem, vt eſt formaliter ipſe, non eſſe finem *cuius*, reſpectu ſui ipſius: bene tamen, vt ipſe eſt participatus in alio deſiderato bono: quā ſolutionem ſępe repetit Cumelius. Sed explicet nobis Caietanus, quomodo ipſe peccator participeṫ à bono ſibi concupito, vt ipſe in eo ſe ipſum participet: ſed non facile id explicabit. Deinde inquiro; an ipſe peccator vt participatus à bono deſiderato diſtinguaṫ ab ipſo bono v.g. à pecunia, à voluptate: ita vt ipſe ponat in numero cum tali bono: an verò non diſtinguatur, ſed idem ſit cū illo. Priori modo intelligi non poteſt; quia ipſe nō eſt totale bonum, nec totalis finis vltimus, ſed ipſe cū alijs. Porro, ſi poſteriori modo intelligatur, à noſtra ſententia nō diſcedit; quia vere conſtituit vltimū finem peccatoris à bono creato diſtincto à ſe. Quod verò peccator in illo bono ſit participatus? parum refert.

Improbatur

Alia Caiet. & Cumelij reſpōſio rejicitur. 1.

22 Sed nec admittendi ſunt Caiet. & Cumelius, quatenus docēt peccatorē, ideo ſeipſū conſtituere vltimū finē ſibi; quia amor ꝓprius ſui ipſius eſt vltimus finis ad quem omnia refert. Non ſunt inquā audiendi; quia hæc Philoſophia primū deficit; quia perſonam peccatoris, & amorem proprium pro eodem accipit.

Secundo. Secundo, quia amor proprius non eſt bonum in ſeipſo amatum, vt finis, *cuius*; ſed eſt cauſſa, quod ipſi peccatori amẽtur pecunia, & alia bona. Tertio. Tertio, quia amor ꝓprius, quo quiſq; ſeipſum amat, eſt amor amicitię: terminatur enim ad propriam peccatoris perſonam, cui vult omnia, quæ vult. Amor autem amicitiæ non terminatur ad finem, *cuius*, nec ad bonum concupitum. Quin potius amor proprius effectiue cauſſat omnẽ amorem cõcupiſcentiæ, quo finis *cuius* concupiſcitur: ideo enim, quia me ipſum amo, vt amicum; cõcupiſco mihi ea bona, quę vt conuenientia concipio. Ob quam rationem ad õmnẽ amorem concupiſcentię terminatum ad finem cuius præſupponitur amor proprius, tanquam realiter diſtinctus. Quomodo
23 igitur in peccatore amor proprius erit vltimus finis *cuius*, & vltimum bonum concupitum?

Ex quibus omnibus patet peccatorem, dum mortaliter peccat, non conſtituere ſeipſum vltimum finem, & ſummum bonum, ſed rem, quam ſibi concupiſcit, vt aſſerit ſecunda concluſio. Reſpõſio ad 1. argumentũ Cumel.

Quam argumenta Cumelij non impugnant. Nam primum, in quo late ſpaciatur, ſolum probat peccatorem eſſe ſibi vltimum finem *cui*: ad ſe enim tanquam amatum amore proprio amicitiæ refert omnia bona, quę peruerſo amore concupiſcentię ſibi deſiderat.

24 Ad 2. Secundi argumenti conſequentia eſt inutilis, ſi ſermo ſit de vtroque illo fine formaliter ſumpto: vtrunque enim diuerſam habere rationem finis late oſtẽdimus lib. 1. In eo autem deceptus eſt Cumelius, quod definitionem finis explicare neſciuit. Nam quanuis vterque finis ſit gratia, cuius aliquid fit, vt multis oſtendimus lib. 1. non tamen vterq; eodem modo eſt *gratia cuius*: finis enim *cuius*, eſt finis, cuius aſſequẽdi gratia aliquid fit: finis verò *cui*, eſt cuius perficiendi gratia fit aliquid. Vnde dicitur finis in cuius gratiam agens operatur, vt lib. 1. late oſtendimus. Quare hæc conſequentia: *Finis cui eſt finis. Ergo eſt finis cuius*; peccat fallacia conſequentis; quia argmuentaẽ affirmatiue à ſuperiori ad inferius. Sed nec valet conſequentia, ſi ſermo ſit de fine ſũpto materialiter: nã res, quæ eſt finis *cui*, terminat amorẽ amicitiæ, & amaẽ ꝓpter bonitatẽ ſuã abſolutã: at res, quæ eſt finis *cuius*, terminat amorẽ cõcupiſcẽtiæ, & amaẽ ꝓpter bonitatẽ relatã, vt lib. 1. late diximus. Ad 3.

In 3. argumento maior eſt neganda, ſi intelligatur, quod alia quærantur ꝓpter ſolũ finẽ *cuius*: nam etiã quęruntur propter finem *cui*: imò nihil appeti poteſt propter finem *cuius*, quin etiam ſimul appetatur propter finem *cui*: vterq; enim finis finalizat actionẽ agentis, quã uis diuerſo modo: nam finis *cuius*, finalizat alteri; finis autẽ cui finalizat ſibi: ille finalizat aſſecutionem ſui in gratiã alterius; quia finalizat vt bonum conueniens alteri; iſte finalizat ſui perfectionem, atque conſũmationem; quia finalizat vt bonum abſolutum, de quo lati' diximus in lib. 1. Vterque etiã finis excitat ſui amorem in operãte: quoniã finis *cuius*, excitat, vt amore conuenientię ꝓprię ametur alteri: finis *cui*, vt amore bonitatis abſolutæ eius perfectio, & conſumatio ab agente intendatur.

Ad 4. Ex quo patet ſolutio quarti argumẽti: vterque enim finis communicat medijs appetibilitatem, diuerſo tamen modo: quoniam finis *cuius* facit, vt media ſint apta ad communicandã alteri ipſi' finis bonitatem: finis autem *cui*, efficit, vt media apta ſint ad perficiendam, & conſummandam bonitatem eſſentialem eius. Et ita liberata manet noſtra ſecũda aſſertio ab impetitiõe Cumel. Sed iã ad ſoluẽda argumẽta Adriani redeam'.

§. 4.

Soluuntur argumenta Adriani.

PRo ſolutione argumẽtorũ Adriani pręmittẽdum eſt duobus modis in- 16 telligi poſſe peccatorem conſtituere in creatura vltimum finem. Vno modo expreſſe: & formaliter, quod alij vocant ſpeculatiue: altero modo interpretatiue, quod alij appellant practice. Tũc expreſſe formaliter, vel ſi mauis, ſpeculatiue illud facit cum peccator formali iudicio iudicat. *In hac reponendus eſt mihi finis vltimus*: at verò tunc ſolùm interpretatiue, aut practicè; cum à parte rei diuina ſpreta lege libere adhæret creaturæ. Peccator igitur priori modo non facit creaturam ſuum vltimum finem (eſſet enim hæreticus, ſi ſummam bonitatem creaturæ iſto modo tribueret) bene tamẽ poſteriori modo; Pręm ad arguм Adri. quoniam

quoniam ex eo, quod Deo ſpreto, & cō-tra diuinā voluntatē, quā vel cognoſcit, vel tenetur cognoſcere, ad creaturam conuertitur; ſecundum quandā moralē interpretationem videtur illud iudiciū habere: quæ interpretatio abſque hære ſi in illo conſiderari poteſt.

27 Solutio. 1. Hoc ſuppoſito ad primū argum. Adri ani negandū eſt Deū eſſe vltimū finē illi, qui zelo indiſcreto peccat: id, quod fate tur Paulus ad Rom. 10. de Iudæis zelo le gis Chriſtianos perſequentibus, dū ait illos zelo ſuo nō Dei iuſtitiā quæſiuiſſe, ſed ſuam, ſuæq; legis, cuius erant ęmula tores, ita ait Paulus. *Teſtimonium perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent, ſed nō ſecundum ſcientiam: ignorantes enim iuſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dñi nō ſunt ſubiecti;* ideo igitur ex Pauli ſententia æmulatio illa, quæ apparenter erat Dei; vere tamen non erat: quoniam voluntarie ignorantes Dei iuſtitiam (quā per ambitionē, & ſuperbiā, vt ait Chryſoſtomus nolebant agnoſcere) volunta rie ſuam iuſtitiam ſtatuebant. Similiter igitur, qui zelo indiſcreto peccat, dum non vult veritatem ſcire (idq; propter affectionem, quam habet ad falſitatem, quam defendit) non quęrit honorē Dei ſed ſuum cōmodum. Vnde ſpreto Deo quadam morali interpretatione adhę ret creaturæ. Hæc igitur moralis inter pretatio in ignorantia affectata fundatur, quam ideo affectat; quia ad falſam creaturæ bonitatem afficitur.

28 Solutio. 2. Ex quo patet ſolutio ad ſecundum: ad hęſio enim creaturæ vt fini vltimo optime cōſtat cū ignorantia affectata; quia ideo vult ignorare; quia interpretatiue vult creaturæ vltimate adhęrere.

29 Solutio. 3. Ac tertium dicendum eſt, peccatorē peccare, *Spe veniæ*, ſicut non tollit eum, cum peccat, plus amare creaturā, quā Deum; ita non tollere, quin pro tunc creaturæ tanquam vltimo fini practice, & interpretatiue adhæreat. Quare ſpes veniæ ſolùm infert peccatorem nō habere voluntatem practicam, & interpretatiuam ſemper adhærendi illi crea turę: non tñ infert eum pro tunc interpertatiue ñ adhręere illi, vt vltimo fini.

30 Ad 4. reſpō detur. Ad quartū ex mente Bellomontani in d. diſput. 5. cap. 1. ad finem reſpondendum erit fieri quidem poſſe, vt qui peccat taliter ſit diſpoſitus, vt pro fide vitam profundat: at tamen cum peccat, actu nō eſſe in illo animi propoſito, nec illius recordari: quaſi ſentiat fieri non poſſe, vt ſtāte illo actuali propoſito peccator. M. peccet. Itaq; actuale illud ꝓpoſitū impediet interpretatiuā peccatoris voluntatem adhærendi creaturæ, vt vltimo fini; quā tamen non impediet propoſitum habituale. Sed non video, cur primum illud admitti non debeat.

Secundo igitur occurri poteſt peccatorem, dum peccat, adhærere quidē illi creaturæ, v. g. voluptati; non tamen ita abſolute, vt quoad omnē aliam rationē bonitatis ſic illi adhæreat: ac proinde fieri poſſe, vt peccator, qui ſecundū affectū huic creaturæ vltimatę adhæret, ſub alia ratione illam minus æſtimet. Adducitur alia. Sed hanc ſolutionem (quæ ſatis eſt de mente Medinę, & Valentiæ) tanquam min⁹ Philoſophicā ſuperius non admiſſimus: etenim ſi peccator adhæręt huic bono, vt ſummo, & vltimo; non poteſt non omnia bona ſaltem interpretatiue ad illud referre tanquam ad bonum, cui ſimpliciter adhęret: & hoc eſſe ſatis cō ſentaneū mēti Pauli iuxta explicationē Chryſoſtimi, & aliorū iam oſtendimus. Non admittitur.

Quare ad argumentum non admittimus peccatorē pro tēpore, quo peccat, habere verum animi propoſitum æſtimandi plus bonum fidei, quam bonū, cui adhęret: non negamus tñ habere poſſe aliquam velleitatem fallaxque propoſitum relinquendi pręſens bonū, ſi inſtaret fidei articulus. Vera ſolutio.

Ad quintū dicim⁹ conſequentiā eſſe legitimā: nam electio illa vnius prę alio v. g. boni creati prę diuino bono, quę datur in peccatore, manifeſte arguit maiorē amorē erga bonū creatū: qđ ſatis ſignificauit Ioan. c. 12. dū timoris phariſęorū, ne Chriſtū publice confiterenē, hāc fuiſſe cauſſam dicit; *Quia dilexerūt gloriam humanā magis, quā gloriam Dei.* Quin potius illa electio arguit Dei contemptū, & minorē illius æſtimationē. Ad inſtantiam ſumptā ab eo, qui ꝓpter amicū in Deū peccat multis reſpondent Medina, Valentia, & Bellomont. ſed ni fallor, rē claram reddūt obſcurā. Facile occurri poteſt inſtantiā nō eſſe ad rē; quia nos agim⁹ de peccatore in ordine ad Deū, inter quos hoc reperit, quod Deus cōtēnitur, peccator autē diligitur: in inſtantia 31 Ad 5. Ioan. c. 12.

autē cōparatur peccās cū amico: inter quos non datur habitudo amoris vnius cū contēptu alteri⁹: etenim peccās iſte nō diligit amicū cum contēptu ſui ipſi⁹ quin potius cū ſui ipſius amore. In illo enim actu peccaminoſo diligit amicum amore amicitię, & cū amicus ſit alter ego ſeipſū etiā diligit. Quare ſi in vtroq; caſu ſimilitudo ſeruāda eſt; cōparatio poti⁹ debet eſſe inter amicū, qui diligit, & Deū, qui contēnitur. In qua comparatione abſq; dubio magis diligit amicū quā Deum. Dices cōparationē fieri inter amicum, & ſe ipſum peccantem non abſolute, ſed vt priuatum gratia, quam propter amicū perdit: quomodo peccādo, & malū ſibi inferendo magis diligit amicum, quā ſe. Reſpondemus nec illo modo bonā fieri cōparationem: quoniā cōparatur amicus, qui diligit, cum ipſo peccante, cuius perſona offenſiue nō cōtemnitur, ſed amicabiliter poti⁹. Quod longe aliud eſt. Vnde non magis amicū diligit, quā ſe: ſed ſeipſū diligit in amico & ſeipſum in amico pluris æſtimat, quā Deum.

32 Quod verò attinet ad exēplū filij; in hoc eſt diſsimilitudo; quod fili⁹ liberando ſeruū à nece non præfert bonū ſerui ipſi parenti, ſed malo, quod pater intendit patrare: vnde non vt offendat patrē ſeruū liberat, ſed potius in gratiā patris ne peccet in ſeruū; & per conſeqnēs patrē potius diligit, quā ſeruum. Quod ſi vis filium in offenſam patris ſeruū liberare: dicam filium ſecundum illum præſentem affectum ſeruū magis diligere, quam patrē: & illum in quocunq; caſu poſtpoſiturum patri, ſi res ſecundum præſentem affectum ſit interpretanda.

33 Ad 6. Ad ſextū reſpōdetur; ſi affectus ille præſēs voluptatis expendatur; plus illā voluptatē ęſtimari, quā totam ſubſtātiā quanuis à principio, ſi tota ſubſtantia eroganda foret; non plus æſtimaretur: vnde non peccaret.

Ad vlt. Ad poſtremū reſpōdendū eſt peccatorē plus diligere illā creaturam, quam Deum, & illā nō diligere vt vltimū finē, vt iam oſtēdimus. Nec eſt verū peccatorē tunc plus diligere aliā creaturā, ſi iudicandū ſit ſecūdū illū pręſentē affectū: nā ōnia refert ad illā, vt iam dixim⁹. Et hęc qđ attinet ad ſentētiā Adriani, & ad finē vltimū eius, qui peccat mortaliter.

SECVNDA PARS ARTICVLI.

Qui plura peccata mortalia peccat non habere plures vltimos fines.

SVppoſita ſuperiori reſolutione cōtra Adrianū; peccatorē, dum mortaliter peccat, vltimū ſuum finē conſtituere in creatura, ad quam conuertitur, iam relinquitur locus quæſtioni in articulo propoſitę; an tunc duos intendat vltimos fines? 34

Prima responſio. Cui difficultati varij varie reſponderunt. Prima reſponſio (ſi Cumelio credimus) fuit illorum, qui voluerunt peccata illa non ſimul fuiſſe cōmiſſa, ſed ſucceſsiue: & ſubinde nunquam peccatorē illū ſimul habuiſſe plures vltimos fines, ſed vnum tantum; quoniam præcedens peccatum, cum non maneat, niſi ſolo reatu, non habet vltimum finem.

Inepta cauſa. Hæc opinio, ſi alicui placuit, inepte illi placuit: tum quia repugnat experientiæ: poteſt enim quis ſimul actu intēdere duo peccata inter ſe diſparata, tū etiam, quia peccatum, quod actu tranſiuit, quandiù nō reuocatur, ſemper manet habituali quodam affectu, vt diximus lib. 1. q. vltima ar. vltimo: vnde peccator habituali affectu (quem nonnulli appellant virtualem) adhuc adhæret creaturę, vt vltimo fini. Quare hanc opinionem merito reiecit Cumelius 1.2.q. 71. ar. 6. diſp. 11. in ſolutione difficultatum pag. 194. & 195. vtrobique col. 1. *Cumel.*

35 2. Reſp. Secunda ſolutio eſt eorum, qui volūt peccatorem conſtituere in creatura finem vltimum, nō expreſſe, ſed virtualiter, & interpretatiue: nec putant incōueniēs plures fines vltimos hoc modo ſimul intendi. In hac ſententia fundamētum falſum eſt, vt patet ex prima parte huius articuli: & concluſio eſt impoſsibilis, vt oſtendimus ar. 2. Quare à Cumelio loco citato refutatur §. *Tertia interpretatio.* & q. 77. ar. 4. in dubio annexo cōcl. 3. pag. 433. *Cumel.*

26 3. Reſp. Vaſqu. Tertiā ſolutionē excogitauit Bellomont. in d. diſp. 5. c. 3. §. *Hāc tamē ſolutionē,* ſumptam ex doctrina, quā dederat c. 1. vbi diſtinxerat triplicē vltimū finē: tertius erat, quē appellauit vltimū finem operis non operantis: peccatorem autē hoc modo vltimū ſuū finē ponere in creatura; nec putat difficile, nec incōueniēs.

Ad

Et Azorij. Ad hanc ſolutionem proximè accedit opinio Azorij lib. 1. inſtitutionum moralium c.1.q.vltima;vbi duplici præmiſſo fine per affirmationem vno, altero per negationem; exiſtimat poſſe quem intendere plures fines vltimos per negationem: peccatorē autem ſolum per negationem ſuum finem vltimum conſtituere in creatura. Sed nos in præcedente art. latè impugnauimus has vltimi finis diuiſiones, vt minus philoſophicas, & theologas.

Iam ſupra eſt impugnata.

37 Quarta ſolutio Caietani. Quarta igitur ſolutio fuit Caietani in hoc ar. 5. & inferiùs q.87.art.4. §. *Ad hoc dicitur.* quibus in locis docet peccatorē, quanuis in plura creata bona feratur, gulæ ſc. voluptatis, &c. in illa tamen non ferri, vt in vltimum finem, ſed omnia referre ad ſe ipſum, vt in finem vltimum. Quam Caietani ſententiam latè defendit Cumelius in locis citatis pag. 194. 195. 196. 433. qui duplicem diſtinguit finē in qualibet peccatoris actione: proximum vnum: diuitias, ſcilicet in auaro; voluptates in delicioſo, &c. alterum remotū, & vltimum; ipſum ſcilicet peccatorem, propriumque ſui ipſius amorem, in quem vltimatè cætera bona refert veluti quædam media ad vltimatum finem ita ſcribit in d.diſp.11. in ſolutione difficultatis pag. 194. col. 2. §. *Rurſus obſerua*; & q.77.art.4. in dubio annexo, §. *Sed vt explicentur hæc*, pag.496. colum.2. Quę diſtinctio ſumpta eſt ex Medina in hoc ar. 5. §. *Quod vt apertius nobis.*

Et Cumelij.

Reiecta eſt ſupra. Sed hanc Caietani ſententiam iſto modo explicatā (forte enim alia fuit mens Caietani) iam ſuperiùs impugnauimus.

38 Vera difficultatis ſolutio. Quare vera difficultatis reſolutio erit, ſi dicamus peccatorem, qui plurib[9] eſt implicatus peccatis, nec actu, nec habitu, nec formaliter, nec interpretatiuè habere plures vltimos fines totales: bene tamen plures partiales conſtituentes vnum vltimum finem ex pluribus aggregatum: ſuum inquam bonū proprium, quòd ſibi quærit tanquam vltimo fini *cui*. Itaque in peccatore vnicus tantum datur finis *cui*, nempe ipſemet peccator: vnicus item vltimus finis *cuius*; nempe bonum proprium: quod interdum erit aliquid vnum, ſi vno tantū peccato implicatur: interdum erit ex pluribus bonis aggregatū; ita vt quodlibet illorum ſit finis vltimus non totalis, ſed partialis. Hanc opinionem plures probaſſe refert Cumelius loco citato pag. 194. col.2. & pag. 433. in tertia opinione; fuit etiam Conradi in hoc articulo. Et hanc eſſe Caietani ſententiam plerique putauerunt: nec ſine maximo fundamento ſi attentius legantur, quæ ſcribit in hoc ar. in fine commenti: *quoniam omnia appetit, vt conferentia ad bonū proprium: ita, quod huiuſmodi bona non appetuntur, vt fines vltimi ſimpliciter; ſed vt fines vltimi partiales, vt ſcilicet partes boni proprij, quod eſt ſimpliciter finis vltimus illius, & intētum in omni peccato mortali.* Quare ex ſententia Caietani illa bona, quę integrāt bonum proprium peccatoris, dici non poſſunt fines proximi referibiles ad bonum proprium tanquam ad finem vltimum: tum; quia à Caietano dicuntur fines vltimi. Tum; quia ex Caietano partialiter integrant vnum finem vltimum, bonum ſcilicet proprium: cum tamen fines proximi cum fine vltimo non cōcurrant vt fines partiales integrantes vnum totalem: ſed quilibet in ſuo ordine eſt totalis. Quare ſatius eſt Caietanū explicare, vt dictio *propter ſe ipſum* idem ſit, *quod proprium bonum* ad quod cætera bona, vt bona partialia referuntur. Et in hoc ſenſu optime explicantur, quæ ſcribit q.87. ar.4. & in eodem ſenſu explicandus eſt Valentia in d. puncto 6. pag.32. §. *Tertia quoque aſſertio*; & pag.34. §. *poſtremò ex illa*. Cuius ſolutio nobiſcū conuenit, ſi intelligat peccatorem eſſe ſibi vltimum finē *cui*: aliter longè abeſt à vero: quia peccator cum cæteris bonis, quæ appetit ſibi, non poteſt partialiter integrare vnum totalem finem *cuius*. Et hæc de iſto articulo.

Plures eam probant teſte Cumel.

Eſt Conradi, & forte Caietani.

& Valentię.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm iuſtus venialiter peccans habeat plures fines vltimos?

1 HVNC etiam articulum excitamus in defenſionē veritatis, quā in ſecundo articulo ſuperiùs reſoluimus: neminem ſcilicet poſſe ſimul intendere duos vltimos fines. Contra iſtam veritatē quidam arguunt ſumentes argumentum ex iuſto venialiter peccante: hunc enim habere Deum pro vltimo fine totali, nullus negabit: cū Deū

Ratio dubitandi pro parte affirmatiua.

diligat ſuper omnia. At, quod ſimul habeat pro vltimo fine creaturã inde probant; quoniam illa actio venialiter mala eſt humana. Habebit igitur aliquem finem vltimum. Ille nõ poteſt eſſe Deus; quia actio ratione ſuæ malitiæ non eſt referibilis in Deum. Ergo pro fine vltimo habebit creaturam.

§. 1.

Ponitur prima ſolutio.

2 Ad ſolutionem præcedentis alia dubitatio excitatur.

HVius difficultatis ſolutio pendet ex reſolutione alteri', quę Theologis negotiũ faceſſit; an iuſtus venialiter peccans vltimum finem collocet in creatura, quam inordinatè diligit. Cuius quæſtionis partem affirmãtem quamplurimi defendũt, inter quos Bellomontanus hìc diſp. 5. c. 2. qui putat peccatorem non vti, ſed frui creatura, quam per peccatum veniale diligit: nã cum ex ſententia Auguſtini inter vſum, & fruitionem non detur actus medius; amor autẽ ille non poſsit dici vſus; quia vſus ſemper eſt ad Deum, ad quẽ amor ille venialis referri non poteſt: neceſſariò infertur talem amorem eſſe fruitionem, voluntque hanc non ſolum in mortali culpa, ſed etiam in veniali reperiri. Porro, ſi peccator fruitur re, quam per peccatum veniale diligit; vtique eã habet pro vltimo fine: quia fruitio nõ verſatur, niſi circa finem vltimum, vt ex ſẽtentia Auguſtini docent Theologi cum D. Thoma 1. 2. q. 11. Quare ad difficultatem initio allatam omnes huius opinionis auctores admittunt iuſtum venialiter peccantem habere pro vltimo fine, & Deum, & creaturam.

Vaſquij ſententia. *Auguſt.* *D. Thom.* *Iuxta illam ſolutio rationis dubitandi.*

3 Obiectio. Si verò illis objicias inde inferri dari in iuſto duos vltimos fines; quilibet eorum pro ſua, quam hac de re habet, ſententia obiectionem ſoluit. Quidam non putant eſſe abſurdum eundem hominem habere duos fines vltimos; ſi alterum habeat habitualiter, & permanẽter; alterum verò actualiter, & tranſiũter. Iuſtum autem venialter peccantem habere Deum pro vltimo fine habitualiter, & permanẽter: creaturam autem actualiter, & tranſiunter ſolum. Ita Cumelius 1. 2. q. 109. artic. 2. diſp. 6. fol. 57. pag. 1.

Aliorum ſẽ reſponſio. *Cumel.*

4 Alij idem de peccante venialiter dicunt, quod dixerunt de eo, qui mortaliter peccat: nec enim reijciunt duos fines vltimos virtualiter, & interpretatiuè intentos, & hoc modo creaturam pro vltimo fine habet, qui peccat venialiter. Ita exiſtimaſſe pleroſque Thomiſtarum multi referũt. Tertio loco quidam admittunt in hoc iuſto creaturam eſſe vltimum finẽ operis, non verò operantis: quoniam iuſtus peccando venialiter; etſi creaturam non refert in alium finem, ſed eam diligit propter ſe; non tamen cętera omnia in eam refert, tanquam in vltimum finem: ob quam rationem creatura eſt vltimus finis operis non tamen operantis. Nullum autẽ eſt inconueniẽs, ſi in aliquo dentur duo vltimi fines; quorum alter ſit vltimus & operis, & operantis (qualis eſt Deus in hoc iuſto) alter operis tantum non verò operantis; quomodò creatura iuſto, vt vltimus finis proponitur. Ita cenſuiſſe nonnullos refert Cumelius 1. 2. q. 71. ar. 6. diſp. 11. in ſolutione ſecundi argumenti pag. 197. col. 2. Quam in effectu probauit Bellomontanus loco citato, §. *Verum iuxta ea.*

Quorſdam ſententia. *Tertius dicendi mod'*

5 Quarta opinio. Tandem alij putant iuſtum cõſtituere vltimum finem in creatura non ſimpliciter, ſed ſecũdum quid: quem finem alij vocant finem vltimũ negatiuè; quia ſcilicet in alium vlteriorem finem non refertur. Itaque iuſtus venialiter peccans habet Deum vltimum finem ratione charitatis: ratione autem peccati venialis habet creaturam, quæ eſt vltimus finis non ſimpliciter, ſed ſecũdum quid: quatenus voluntas pro ſua libertate in illo fine ſiſtit, eum non referendo in alium. Nec putant eſſe inconueniens in vno homine dari duos fines vltimos iſto modo. Et hæc eſt cõmunior recentiorum ſententia, admittuntque iuſtum non vti, ſed frui creatura fruitione non ſimpliciter, ſed ſecundũ quid & putant in hoc ſenſu iſtam doctrinam negari non poſſe.

§. 2.

Creaturã in peccato veniali non eſſe finem vltimũ: nec peccantem ea frui, ſed vti.

IN hac ſolutione illud non poſſum nõ reprobare, quod in peccato veniali (ſaltem iuſti) admittatur creaturæ fruitio. 6 Reſolutio.

fruitio. Et quamuis Bellomontanus ſcribat id nullo modo negari poſſe, & plures nouiorum cũ eo conſentiant, ſi ſermo ſit de fruitione ſecundum quid: ego tamẽ omnem rationem fruitionis à veniali culpa relegandam eſſe puto, & in ea ſolum vſum eſſe admittendum: & hãc puto fuiſſe ſententiam D. Thomæ ſatis conſentaneam cum mente Auguſtini, & cum vera huius rei Theologia.

7 Probata fuit D. Thomæ. Quod hæc fuerit expreſſa ſententia D. Thomæ, euidenter patet ex locis, in quibus hac de re ſcripſit. Nam generaliter ſcribens de peccato veniali 1. 2. q. 88. ar. 2. ad 3. ita ait: *Ille, qui peccat venialiter inhæret bono temporali, non vt fruens; quia non conſtituit in eo finem: ſed vt vtens referens in Deum non actu, ſed virtute.* & q. 7. de malo ar. 1. ad 4. ita habet: *Ille, qui peccat venialiter non fruitur creatura: ſed vtitur ea.* At inquit Bellomontanus D. Thomam in hoc ſenſu eſſe intelligendũ, vt ideo non fruatur; quia non fruitur, vt vltimo fine oppoſito vero fini vltimo. Sed oſcitanter hoc dixit: nam expreſſe D. Thomas ait peccantem venialiter ideo creatura nõ frui, quia in ea finem non cõſtituit: imò eam refert in finem, tanquam medium: vt ſatis etiam expreſsit de malo loco citato ad 3. Iam verò, ſicut relatio in finẽ excludit omnem rationem vltimi finis ſiue oppoſiti, ſiue non oppoſiti; ita etiã ſic conſtituit rationem vſus, vt omnem excludat rationem fruitionis, cuius ratio ſine ratione vltimi finis, nec cogitari poteſt. Reijcienda eſt igitur Bellomõtani explicatio, non ſolum tanquam aliena à mente D. Thomæ; ſed tanquam repugnans, & menti, & verbis.

8 Conſentit cum doctrina Auguſtini plurimis in locis. Conſentit hoc ipſum cum mente, & doctrina Auguſtini. Enim verò ſiquis Auguſtinum hac de re loquentem attẽtius legerit; inueniet eum, ſicut admittit fruitionem bonam, & malam: ita etiã vſum bonum, & malum; diuerſo tamen modo: quoniam malam fruitionem non agnoſcit, niſi quando vtendis fruimur: at verò malum vſum agnoſcit, non ſolũ quando fruendis vtimur (quod non poteſt non eſſe malum) ſed etiam quando vtendis non bene vtimur, ſed malè, quẽ appellat abuſum: qui propriè loquendo non datur, quando fruẽdis vtimur; quia fruendis nunquam bene vti poſſumus: datur igitur verè, & propriè, quando vtendis non bene vtimur: quia tunc illis non vtimur ad id, ad quod vtilia ſũt: quo modo, ſi illis vteremur, bene vtiq; vteremur. Vnde, & ipſis peccatis (id eſt rebus, quæ obiectiuè ſunt malæ, ſiue V. ſiue M.) bene vti poſſumus; ſi nimirum ea fugiamus: quia ad hoc ſolum ſunt vtilia. Igitur Auguſtinus in ipſis rebus vtendis, & bonum vſum agnoſcit, & malum. Quod euidenter colliges ex Auguſtino in lib. 83. quæſtionum q. 30. agens enim ibi de ijs, quibus eſt vtendum; poſt quam docuit vtendum eſſe omnibus vtilibus, vt quoquo eorum opus eſt, ita ſcribit: *quare abuti rectius dici ſolent, qui non bene vtuntur: non enim quicquam prodeſt id, quo male vtitur.* Et lib. 1. de doctrina Chriſtiana c. 4. inquit: *frui eſt amore alicui rei inhærere propter ſe ipſam. Vti autem, quod in vſum venerit ad id, quod amas, obtinendum referre: ſi tamen amandum eſt, nam vſus illicitus abuſus potius nominandus eſt.* Ecce referre id, quo vtendum eſt, ad id obtinendum, quod amas, eſt abuti eo: quo tamen bene vtereris, ſi ab illo abſtineres. Etenim malis bene vtimur cum illa fugimus.

Non eſt igitur dubitandum apud Auguſtinum dari malum vſum in ijs, quibus vtendum eſt, non fruendum, diſtinctum à mala fruitione, qua vtendis fruimur: nam fruitio ſolum eſt mala, cum fruimur vtendis; iſte autem abuſus non eſt vtendorum fruitio, ſed malus tantũ vſus illorum. Quam reſolutionem mihi euidenter probat Auguſtinus libr. 8. de Ciuitate Dei ca. 9. *Multi enim amando ea, quæ amanda non ſunt, miſeri ſunt: & miſeriores, cum fruuntur.* Ecce non omnis inordinata, & vitioſa dilectio eſt fruitio, quia fieri poteſt ex mente Auguſtini, vt aliquis amet, quæ amanda non ſunt; & tamen non fruatur. Cum verò nullus actus ſit medius inter dilectionem, quæ eſt fruitio, & eam, quæ eſt vſus (vt cum Auguſtino lib. 1. de doctrina Chriſtiana c. 31. fatentur aduerſarij) profectò ſi talis inordinata dilectio, non eſt fruitio, vt Auguſtinus ſupponit; vtique erit vſus, ſiue abuſus. 9

Hac doctrina ſuppoſita explicent nobis aduerſarij, vtrũ talis abuſus ſit peccatum mortale, an ſolum veniale? Dicere non poſſunt eſſe mortale; quoniam, qui mortaliter peccat, nõ abutitur, ſed fruitur eo bono, quod diligit, vt fatẽtur

aduer-

aduerſarij, & patet ex art. præcedente. Quod ſi eſt peccatum veniale; fateantur, oportet dari veniale peccatum, in quo peccans diligat creaturam vtendo non fruendo. Et cum non ſit maior ratio in hoc, quam in illo veniali; vtiq; generaliter vera erit doctrina D. Thomæ peccantem venialiter adhęrere temporali bono non fruendo, ſed vtendo.

10 Quam doctrinam adhuc confirmare poſſumus; quoniam apud Auguſtinum (ſi attentiùs expendatur) fruitio non poteſt nõ eſſe peruerſitas mortalis. Quod mihi euidenter probant præfata verba Auguſtini in d.c.9. Inquiro enim, an illi, qui amandò, quæ amanda non ſunt, non tamen fruendo, miſeri ſunt; ſint miſeri miſeria mortali, an veniali? Non miſeria culpæ mortalis; quia non datur mortalis culpa ſine fruitione boni commutabilis: etenim conſentientibus etiam aduerſarijs, qui mortaliter peccant, vtendis fruuntur. Ergo erunt miſeri culpa veniali: fient tamẽ culpa mortali miſeriores, ſi illis fruantur. Qui locus ad rem euincendam videtur ſatis euidens.

11 *Ad Philemonem.* Quod etiam nõ inepte deducitur ex Auguſtino lib. 1. de doctrina Chriſtiana c.33. explicans enim verba Pauli ad Philemonem: *te fruar in Domino.* ita ſcribit: *quod ſi non addidiſſet in Domino, & te fruar tãtum dixiſſet: in eo conſtituiſſet ſpem beatitudinis ſuæ.* Ecce ex Auguſtino fruitio alicuius rei ex ſua natura infert adhæſionem in bono, à quo ſpes beatitudinis pendet. Quod etiam ſatis expoſuit Auguſtinus c.22. eiuſdem libri, dum abſolutè docet; *quod propter ſe diligitur, in eo conſtituitur vita beata.* Iam verò, qui aliquid præter Deũ ita diligit, vt in eo ſpes beatitudinis, ſiue etiam ipſa beatitudo ponatur; non venialis eſt culpa, ſed mortalis. Vnde lib. 15. de Ciuitate Dei c. 7. generaliter docet ad terrenam ciuitatem pertinere *vti Deo, & frui mundo*: quia nimirũ fruitio alicuius creati boni ad ſolos ſpectat terrenę ciuitatis habitatores. Quomodo igitur Auguſtinus iuſto venialiter peccanti dabit fruitionem? Quare cum in lib. 83. quæſtionum q. 30. affirmat omnem humanam peruerſitatem in hoc eſſe poſitam, *vt quis velit vti fruendis, & vtendis frui*; de peruerſitate culpæ mortalis intelligendus eſt, quidquid reclamet Bellomontanus: ſicut enim vſus fruendorum ſine mortali peruerſitate non datur, vt patet: ita fruitio vtendorum ſine eadem non dabitur. Quod ego colligo ex Auguſtino in eadem quęſtione 30: ſtatim enim admittit vſum malũ vtendorum, qui non eſt fruitio, de quo ſuperiùs.

Nec huic veriſsimæ reſolutioni obſtant verba Auguſtini in 1. de doctrina Chriſtiana c. 3. *Si eis, quibus vtendum eſt frui voluerimus, impeditur Curſus noſter, & aliquando etiam deflectitur, vbi ijs rebus, quibus fruendum eſt obtinendis, vel retardemur, vel etiam reuocemur inferiorum amore præpediti.* 12 *Obiectio ex Auguſt.* *Diluitur.* Nam quanuis ſuperficie tenus intellecta videantur ſignificare dari fruitionem vtendorum venialem; dum ſignificant dari fruitionem, qua non deflectimur, nec reuocamur à ſummo bono; ſed ſolum retardamur, atque impedimur: tamen diligentius expenſa de ſola fruitione mortali intelligũtur: qua ſemper auertimur à ſummo bono: quanuis non ſemper ita auertamur, vt omnino, & finaliter ab eo obtinendo deflectamus, & reuocemur; ſed ſolùm impediamur, & retardemur; quia ad bonum incommutabile tandem conuerti debemus, & hęc eſt vera illorum verborum intelligẽtia.

Ratione probatur eadem reſolutio. Quod verò hæc reſolutio de relegãda fruitione à dilectione peccati venialis ſit ſatis conſentanea cum vera huius materiæ theologia, facilè patebit: quoniã patet ſeruatis veræ Theologiæ principijs in peccato veniali non dari adhæſionem in creatura tanquam in vltimo fine: ſine qua non datur fruitio.

Porrò, quod peccans venialiter creaturæ, vt vltimo fini non adhæreat; conſtanter docuit D. Thomas 1. 2. q. 88. ar. 1. ad 3. & 4. & q. 89. ar. 1. ad 3. & in 1. d. 1. q. 3. ad 4. & de malo q. 7. artic. 1. ad 3. in quibus locis expreſſe id affirmat: quin potius in eiſdem, & 1.2.q.72. ar. 5. multis oſtendit peccatum veniale non verſari circa finem, ſed circa ea, quæ ſunt ad finem, quæ doctrina ab omibus Thomiſtis recepta, ex eo mihi, vel euidenter probatur, quod ſecundum fidem iuſtus venialiter peccans non auertitur à ſummo bono, quin potius habitualiter, & interpretatiuè ſemper ei adhæret, & cum hac adheſione nullo modo conſtare poteſt alius finis ſimpliciter vltimus qualis definitur ab Ariſtotele 2. Meta. 13 *D. Thom.*

Ariſt. c.2.tex.8.& de quo ſolo agimus: implicat enim apud bonos philoſophos dari duos tales fines, aut à parte rei, aut in alicuius exiſtimatione. Quare cũ apud iuſtum, etiam ſi venialiter peccet, Deus vere ſit finis vltimus, qui non modo nõ eſt propter alium finem, ſed etiam cætera ſunt propter ipſum; nulla ratione fieri poteſt, vt aliqua creatura apud iuſtum vltimi finis rationem habeat.

14 *Reijcitur 1. ſolutio.* Prima autem ſolutio, quę placuit Cumelio, indigna eſt philoſopho: quia illa actualis adhęſio, quantũuis ſit tranſiẽs, non poteſt non tollere rationem vltimitatis à Deo ſummo bono: quia omnino deficit eſſentialis conditio finis vltimi: nec enim ad illum cętera bona referuntur; ſiquidem hoc bonum, cui iuſtus actu aliter, & trãſitoriè, vt vltimo bono adhæret; ad diuinum bonum nec actu refertur à peccante; nec referri poteſt, ſi vt vltimus finis concipitur: nec denique ex ſua natura eſt referibile. Aduerto etiam contra Cumelium; fieri poſſe, vt iuſtus non tranſiunter ſolum, ſed permanenter adhæreat bono illi vltimo; quia fieri poteſt, vt illi⁹ peccati habeat habitum: & ita dabuntur duo vltimi fines, quibus iuſtus habitualiter, & permanenter adhæreat.

15 *Refellitur ſecunda.* Secunda etiam ſolutio non eſt digna impugnatione: quoniã, qui peccat, aut mortaliter, aut venialiter, non poteſt virtualiter, & interpretatiuè adhærere bono creato; quin aliquando illi actu adhęſerit. Vide, quę dicta ſunt ſupra ar. 2. contra hanc ſolutionem.

Obiectio. Sed occurrere poſſunt auctores tertiæ ſolutionis; argumentũ noſtrum optime procedere in bono creato, quod opponitur ſummo bono increato, quale eſt bonum peccati mortalis: non tamen procedere in bono creato, quod bono increato nõ opponitur, quale eſt bonum, cui per peccatum veniale adhęretur: hoc enim poteſt exiſtimari vltimus finis, quamtuuis iuſtus habitualiter vero vltimo fini adhæreat: ſiquidem illa duo bona non opponantur. *Soluitur.* At hæc imaginatio (quæ à Bellomõtano eſt primo excogitata) non videtur ſatis philoſophica: primò; quia libenter admittimus illud bonum creatũ venialiter malum abſolutè non ita opponi bono increato, vt dilectio illius repugnet dilectioni boni increati: nec enim deſtruit principium charitatis: at tamen nõ poſſumus admittere tale bonum non opponi bono increato, ſi concipiatur, vt vltimus finis; quia vt ſic, iam concipitur, non vt bonum à nobis vtendum, ſed vt bonum fruendum: & per conſequens vt bonũ, in quo ſita eſt noſtra vita beata iuxta doctrinam, quam ex Auguſtino ſupra retulimus ex 1. de doctrina Chriſtiana c.22. & 33. *Auguſt.*

16 *Refutatur tertia ſolutio.* At occurret iam tertia ſolutio, quã cum alijs probauit Bellomontanus; bonum illud creatum ſolum eſſe finem vltimum reſpectu operis, & per negationem (vt alij volunt) non verò reſpectu operantis: quoniam operans ita ei adhęret, vt illud ad alium finem non referat; non tamen, vt ad illud cætera referat, tanquam ad ſummum bonum. Sed in hac ſolutione ſuperius ar. 2. & 3. illud reprehendimus, quod in effectu negat id, quod affirmat: ſæpe enim diximus, ad rationem vltimi finis duo requiri: non eſſe propter alium finem, & cætera eſſe propter illum.

Quare, qui creaturam diligit per peccatum veniale, ſi ad illam, vt ad finem vltimum cætera omnia non referat, vt auctores iſti fatentur; vtique dici non poteſt illam ſibi tanquam finem vltimũ conſtituere; quantumuis actu eam non referat in alium finem. Conſentiant igitur nobiſcum in modo loquendi, cum in re conueniant; & vniformis erit omnium doctrina.

17 *Vltima ſolutio in re ipſa vera eſt.* Auctores autem vltimæ ſolutionis, dum fatentur creaturam in peccato veniali non eſſe finem vltimum ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid, nobiſcũ in re conueniunt: quod enim ſecundum quid eſt tale, ſimpliciter nõ eſt tale iuxta vulgatam philoſophorum doctrinã. Porro à nomine fruitionis abſtineant: hęc enim, & ſi diſtingui poteſt in fruitionem perfectam, qualis eſt patriæ: & in imperfectam; qualis eſt viæ: non tamen bene diuiditur in fruitionem ſimpliciter, & ſecundũ quid; ſicut nec vſus: ſiquidem inter fruitionem ſimpliciter, & vſum ſimpliciter nullus datur actus medius ab vtroque diſtinctus: vnde illud bonum, quod in peccato veniali reperitur, ſimpliciter eſt vtibile, & nullo modo fruibile ſine mortali culpa. Quomodò

modo autem peccans venialiter ſiſtat in dilectione creaturæ, quam propter ſe diligit; & ea non fruatur, ſed ſolum vtatur? Nodus eſt in ſequenti §. explicãdus.

§. 3.

An, & quomodò bonum creatum venialiter malum referatur in vltimum finem?

18 REiecta igitur præcedẽte opinione difficultatem initio allatã ſecundo loco diſſoluunt alij, negãdo iuſtum venialiter peccantem habere pro vltimo fine creaturam: quod erat allatæ difficultatis totale fundamentũ. Sed iam inſurgit non facilis dubitatio; an, & quomodò bonum creatum, quod per peccatum veniale diligitur, referatur in vltimum finem? Etenim, ſi illud non amatur, vt vltimus finis, ſicut reſoluimus; vtique amabitur, vt bonum, quo vtitur iuſtus in ordine ad vltimum finẽ: nam omne agens agit propter finem vltimum, vt inferiùs q. 7. oſtendemus.

Primus dicendi mod' Auctores huius ſententię in duos diuiduntur ſoluendi modos principales. Primus modus dicendi nonnult iuſtum iſtum ſuam actionem venialem aliquo modo referre ad aliquem finem vltimũ in particulari, ſed ſolum ad vltimum finem in cõmuni ſub ratione conuenientis, & ſatiatiui appetitus. Itaque peccans venialiter ſua actione non intendit Deum, vt vltimum finem: quia actio illa, cum ſit mala poſitiuè non eſt referibilis in Deum; & quanuis ratione habitus charitatis habitualiter intendat Deum, vt vltimum finem, non proinde cenſetur habere duos vltimos fines: quoniam vltimus finis in communi nõ ponit in numero cum vltimo fine in particulari: quia vnus eſt vltimus finis, vt res; alter verò, vt ratio formalis vltimi finis. Hanc fuiſſe plurimorum opinionẽ refert Cumelius, imò putat probabilẽ 1.2.q.71.ar.6. diſp.11. ad ſecundum argumẽtum principale in tertia ſolutione pag. 198. Cumel.

19 Non placet Hæc tamen ſolutio placere non debet: quoniam & ſi omne agens agit propter finem in communi, vt propter finẽ quo, ſiue ſub quo: quia ratio finis in cõmuni eſt ratio formalis, & vltima, ſub qua appetitur, quicquid appetitur: non tamen omne agens agit propter vltimũ finem in communi, vt propter finẽ, qui vltimo appetitur: ſed propter aliquam rem, in qua ratio illa communis vltimi finis reperitur: de quo q. 7. Quare, qui peccat venialiter, quãuis intendat particulare illud bonum, quod diligit, ſub communi ratione boni (quia hæc in cõcreto ſemper eſt ratio formalis tendẽdi, in quodcunque tendatur bonum) nõ tamen refert illud in bonum in communi, tanquam in rem, quæ vltimo intenditur (ratio enim vltimi boni in communi nullam rem certam cõnotat) ſed tanquam in rationem formalem vltimam, ſub qua intenditur illud particulare bonum.

Secunda ſententia eſt D. Thomæ, qui putat creaturam venialiter dilectã referri in Deum, non quidem actu, ſed habitu, charitatis inquam. Hæc fuit conſtans opinio D. Thomæ. Ita 1.2.q.88.ar.1.ad 3. vbi expreſſe docet; *qui peccat venialiter bonum temporale, cui inhæret, in Deum referre non actu, ſed habitu.* 2.2.q.24.ar.10. ad 2. ita ait: *quod enim amatur in peccato veniali, propter Deum amatur habitu, ſed nõ actu.* Idem docet de malo q.7.ar.1.ad 4.&ar.2.ad 1. & ſatis inſinuat in 1.d.1.q.3. ad 4. Quæ doctrina ſub eiſdem terminis recipitur à Thomiſtis: à Caietano 2.2. q.24.ar.10.ad 2. Conrado infra q.88.ar.1.ad 2. & 3. à Medina in hoc ar. 5. cum cæteris. Conſentiunt Aragonius noſter 2.2.q.24.ar.10. in fine commentarij, Suarius 1. tomo ad 3.p. diſp.4.ſect.11. ad finem primi dicti pag.131.col.1. in principio. Sed quãuis hi omnes conſentiãt in dicto D. Thomæ: non tamen omnes conueniunt in modo explicandi hanc habitualem relationem. Et omiſsis quã pluribus explicationibus, quæ vel friuolę ſunt; vel ad rem non faciunt, duæ ſunt celebriores. 20 Secunda ſententia D. Thom. Caiet. Conrad. Medina. Aragon.

Prima eſt Caietani, quem Aragonius cum pleriſque alijs ſequitur: hi putant nihil eſſe aliud peccatum veniale habitu in Deum referri, quam peccatum veniale habere ſecum concomitantem, & aſsiſtentem habitũ charitatis, quo poſſet propter Deum amari, ſi ex ſua natura eſſet amabile propter Deum, & in illum referibile. Laudat explicationem Bellomõtanus, ſi opinio D. Thomę probanda eſt. 21 Prima explicatio ſecundæ ſententiæ.

Secunda explicatio eſt aliorum, qui putant

explicatio putant peccatum veniale immediatè, & ratione ſui non referri in Deum: benè tamen mediatè, & ratione perſonæ, quę ratione habitus charitatis in Deum refertur. Hanc explicationem plures Thomiſtarũ probaſſe teſtatur Medina; quã licet inuitus, vt probabiliorem probat in fine commenti.

22 Neutra explicatio recipitur. Hæc D. Thomæ ſententia ſiue hoc, ſiue illo modo explicetur, etiam ipſis Thomiſtis eſt difficillima; vnde à nouioribus cõmuniter non recipitur: quia durum videtur malum ipſum veniale ſecundum ſe ipſum referri in Deum vltimum finem, ſiue relatione immediata, vt ſentire videtur Caietanus; ſiue etiã mediata, vt exiſtimat Medina.

Contra vtrumque dicendi modum illud expendo, hanc conſequentiam eſſe inutilem: *perſona iuſti per charitatem habitualiter ordinatur in Deum. Ergo quicquid in eo ineſt, per eandem charitatem habitualiter ordinatur.* Cuius conſequentiæ nullitatem facilè intelligemus; ſi rectè intelligamus, quid ſit perſonam iuſti per charitatem in Deum habitualiter ordinari. Pro cuius vera explicatione aduertendum eſt charitatem conſiderari poſſe, vel vt influit in actum; vel vt diſponit, & afficit ſubiectum. Si conſideretur, vt influit in actum; ordinatio illius expenditur penes directionem illius, vel illũ eliciendo directè in Deum; vel eum imperatiuè dirigendo in eundem. At quatenus conſideratur, vt afficit ſubiectũ, & perſonam; in eo ſenſu dicitur ordinare in Deum; quia perſonam reddit Deo charam, & dignam vita æterna. Priori modo nunquam ordinat, nec refert in vltimum finem, niſi voluntate operante, & intendente finem, propter quem agit. Poſteriori modo non exigit operationem: quia perſona habens charitatem, etiam quando non operatur, ordinatur in Deum ordinatione habituali, & in actu primo; quatenus per charitatem eſt Deo grata, & digna æterna beatitudine. Itaque nihil eſt aliud charitatem habitualiter aliquid ordinare in Deum, quam dignificare illud in ſua ipſius entitate, vt ſit dignum vita æterna: & in hoc ſenſu dicitur habitualiter ordinare in Deũ actiones moraliter bonas, quanuis in eas non influat: quia ſc. ratione dignitatis perſonę facit easdignas gloria, vt diximus lib. 1. q. 16. ar. 3. §. 4. Ex quo infertur ea ſolũ habitualiter per aſsiſtentiam charitatis in Deũ referri; quæ in ſua natura apta ſũt ad hãc cõdignitatatẽ, in qua ſola ponitur habitualis relatio. Ad quod non aduertit Caietanus, cũ dixit non oportere, vt quod habitualiter per charitatem in Deũ referri debet; ſit ex ſua natura amabile ꝓpter Deum: oppoſitum enim euidenter probat ratio relationis habitualis per coaſsiſtentiam: quæ in eo per ſe ponitur, quod facit rem eſſe dignam acceptatione diuina.

Sed reſpondet Caietanus: vt aliquid habitu referatur in Deũ; ſatis eſſe, quod ex efficacia charitatis poſſet referri; ſi illud ex ſua natura eſſet referibile. Sed (niſi fallor) ſolutio indigna eſt tanto ingenio: ita enim fieret, vt actiones animæ vegetatiuæ per charitatem in Deũ habitu referrentur; quoniam in charitate ineſt efficacia referendi illas, ſi ipſæ eſſent referibiles; fieret etiam, vt impoſsibilia ſimpliciter dici poſſent Deo poſsibilia: ſiquidem Dei omnipotentia ex ſe eſt efficax ad illa faciẽda, ſi eſſent factibilia. Quod ſi hęc hypothetica (alioquin vera) non ſatis eſt, vt impoſsibilia ſimpliciter, & categoricè dicãt poſsibilia: vtiq; eadẽ ratione illa hypothetica vera nõ erit ſatis, vt ſimpliciter, & categoricè peccata venialia dicantur habitu in Deum referri. Firmũ igitur ſit noſtrum fundamentum; efficaciam ſc. charitatis in hoc eſſe poſitam, vt habitu ſolùm ea referat in Deum, quę ex ſua natura ſunt referibilia. Cum verò cõſtet peccatum veniale non eſſe aptum condignificari per charitatem aſsiſtentẽ; vtique nec erit ſua natura aptum per eam in Deum referri. 23 Caietani reſponſio. Refellitur.

Illud etiã contra D. Thomę doctrinã expẽdi poteſt; quoniã ſolutio accõmodari non poteſt ad peccata venialia illius, qui charitate eſt priuatus: etenim nec iſte conſtituit vltimum finẽ in hoc bono creato, cum per illud non auertatur à Deo: in quo tamen peccatum nec actu, nec habitu in Deum refertur.

§. 4.

Reſolutio difficultatis.

Pro vera reſolutione primò ſtatuẽdum eſt in peccato veniali creaturam non conſtitui vltimum finem; 24 Primũ præmiſſũ ad reſolutionem.

nem; quod ideo ſtatuimus; quia ratio vltimi finis in aliquo bono creato tollit adhæſionem in bono increato, tanquam in vltimo fine: nec enim poſſunt dari duo vltimi fines, nec duo ſumma bona, quibus quiſque noſtrũ adhæreat. Vnde, ſi in peccato veniali bonum creatum eſſet vltimus finis, impediretur influxus charitatis, vt expreſſe docet D. Thomas 1.2.q.89.art.1.ad 3. & ſatis innuit in omnibus citatis locis. Ex quo in-

D.Thom.

feres longè abeſſe à mente D. Thomæ diſtinctionem Bellomontani, qua finis vltimus diuiditur in eum, qui opponitur vero ſummo bono: & in eum, qui illi non opponitur, ſed cum eo ſimul eſſe poteſt. Ex dictis enim euidenter patet rationem vltimi finis in aliquo bono creato non poſſe non opponi ſummo vero bono. Inferes etiam in peccato veniali nullo modo reperiri fruitionem: quia fruitio ſine vltimo fine non datur.

25 Secundum præmiſſum.

Secundò ſtatuendũ eſt bonum creatum, cui peccator venialiter adhæret, amari citra Deum, ideſt minus, quàm ametur Deus: dilectio enim illius boni ſecum patitur Deum à peccante diligi ſuper omnia. Expreſsit id D. Thomas 1. Sent.d.1. q.3. ad 4. & ſatis colligitur ex eo, quod immediatè ſtatuimus. Ex hoc infertur tale bonum veniale eſſe obiectum vſus, quem Auguſtinus abuſum vocauit.

26 Tertiũ præmiſſum.

Statuendum eſt tertiò; eum, qui venialiter peccat, agere propter illud bonum, tanquam propter finem: nam cum talis actio ſit humana, non poteſt non eſſe propter aliquem finem, iuxta ea, quæ in hoc libro reſoluimus. Cum verò illud bonum non intendatur à peccante tanquam vltimus finis: vtique intendetur tanquam finis proximus amabilis propter ſe, ſuamque bonitatem: eſt enim de ratione finis, vt propter ſe ametur. Hinc iã inſurgit difficultas: quia

Status controuerſiæ.

omnis actio humana non ſolum eſt propter finem; ſed etiam propter vltimum finem. Hoc autem bonum creatum non eſt vltimus finis, vt diximus in primo aſſerto: nec etiã eſt Deus: quia opinionem D. Thomæ non recepimus. Quem igitur habebit finem vltimũ? Is eſt ſtatus difficultatis.

27 Occurrunt quamplurimi ex recentioribus non eſſe opus, vt omnis actio humana poſitiuè referatur in aliquem finem vltimum: ſed ſatis eſſe, ſi ad aliquem vltimum finem negatiuè referatur, quem appellant vltimum ſecundũ quid: id autem putant ſe euidenter probaſſe ſumpto exẽplo idolatræ; qui & ſi ratione ſtatus refertur habitualiter in idolum: tamen quando bene moraliter operatur, non refert illud opus in idolum; ſed illius intentio fertur, & ſiſtit in fine virtutis, tanquam in fine vltimo negatiuè: hæc enim eſt noſtræ voluntatis libertas, vt poſsit ſiſtere in tali fine, qui non eſt vltimus ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & negatiuè: ſic (inquiunt) cõtingit in iuſto venialiter peccante: licet enim ratione ſtatus referatur in Deum verum: tamen ratione actionis peccati non tendit in illum, ſed in bonum creatum, quod eſt illi finis vltimus negatiuè.

Quorũdam reſponſio.

Sed hæc ſolutio, niſi aliud addatur, non ſatisfacit: nam exemplum ſumptũ ab idolatra aſſumit vnũ falſum: quoniam actio illa moraliter bona, quanuis actuali operantis relatione ſiſtat in illo bono virtutis; vlterius tamen tendit relatione operis: vnde licet ille finis ſit vltimus negatiuè ex parte operantis: quia illum actu non refert in finem vlteriorem: abſolutè tamen non eſt vltimus; quia relatione operis vlterius tendit. Nec libera voluntas poteſt illam relationem impedire; niſi fortè velit in illo bono virtutis vltimatè ſiſtere tanquam in ſummo bono: quod ſine graui culpa fieri non poteſt. Quare exemplum potius facit in oppoſitum, quam ſoluat difficultatem.

Non ſatiſfacit.

Quæ adhuc augeri poteſt ex ſecundo præmiſſo: quoniam peccans venialiter non fruitur bono, quod diligit; ſed vtitur: nec enim his Theologis admittimus fruitionem ſecundum quid, quæ media ſit inter fruitionem veram, & vſum. Merito igitur adhuc inquiritur vltimus finis actionis venialiter malæ.

Dicimus igitur pro reſolutione difficultatis doctrinam illam, omne agens agere propter finem ſimpliciter vltimum ſolum eſſe veram in actionibus, quæ proximè tendunt in finem honeſtum; ſecus ſi tendant in finem venialiter malum. Ratio diſcriminis eſt; quoniam

Reſo...

niam finis honeſtus ex ſua natura eſt referibilis in verum finem vltimum, vt dicemus quæſt. 7. Vnde licet poſsit eſſe vltimus finis negatiuè reſpectu operantis, vt iam diximus: non tamen reſpectu operis: quia opus ex ſua natura non eſt irreferibile in vltimum finem, ſed referibile potius. At finis proximus venialiter malus ex ſua natura eſt irreferibilis in verum vltimum finē: vnde non ſolum poteſt eſſe vltimus negatiuè ratione operantis, ſed etiam ratione operis. In his igitur finibus venialiter malis admittendam puto diſtinctionem finis, in vltimum ſimpliciter, & ſecundum quid, ſiue negatiuè. Et in hoc ſenſu nullum eſt inconueniens dari in eodem homine duos fines vltimos: nec enim vnus alteri repugnat: ſed vterque ſimul amari poteſt: cum vnus minus ametur, quàm alter, vt patet ex Diuo Thoma quæſt. 7. de malo artic. 1. ad 1. & in 1. d. 1. quæſt. 3. ad 4. Nec proinde actio iſta venialiter mala definit eſſe humana: quia ad rationem humanę actionis ſatis eſt, quod habeat finem vltimum ſecundum relationem operantis: nam referibilitas operis in vltimū finem non pendet ex libera operantis voluntate, ſed ex natura ipſius operis.

D.Thom.

30 Obiectio. Huic tamen reſolutioni fortè quis obijciat id, quod ex Ariſtotele ſæpe diximus de ratione vltimi finis eſſe, quod cætera referantur in illum. Qui igitur fieri poteſt, vt Deus ſit vltimus finis venialiter peccanti, ſi bonum illud, quod diligit, nec refert in Deum, nec diligit propter Deum? Reſpondetur primò doctrinam Ariſtotelis ita eſſe intelligendam, vt cætera omnia, quæ verè ſunt bona, in illum referantur: ſecus ſi fuerint ſolum apparenter bona. Altero modo; vt cętera omnia vel poſitiuè, vel ſaltem negatiuè ſint in illum referibilia. Mala autem venialia licet ex ſua natura poſitiuè non ſint referibilia in Deum; ſunt tamen negatiuè: quatenus ſcilicet non impediunt aliorum referibilitatem, cū quibus ſunt cōiuncta: in quo diſtinguūtur à malis, quæ ſunt peccata mortalia: hæc enim non modo non ſunt referibilia in Deum; ſed impediunt, & excludūt aliorum referibilitatem. Quare peccata mortalia ſunt irreferibilia irreferibilitate contraria: venialia autem ſolū negatiuè. Quæ omnia non longè ſunt à mente Scoti in 4. d. 49. q. 10. litera O.

Soluitur 1. Secundo.

Scotus.

Quod ſiquis hanc referibilitatem voluerit appellare habitualem, & ita intelligere doctrinam D. Thomæ; facilè annuam, & admittam actionem venialiter malam eſſe propter Deum; non quidem poſitiuè, ideſt referibilitate ſuę naturę: ſed negatiuè; quatenus non excludit referibilitatem aliorum in Deum. Cui explicationi aliquo modo fauent, quę ſcribit D. Thomas 1. 2. q. 88. ar. 1. ad 2. & q. 89. artic. 1. Peccata igitur venialia non abducūt à via, ſed manentē in ea remorantur: non auertunt à fine; ſed deordinant media ad finem: non offendunt præceptum; ſed citra præceptū deordinăt.

D.Thom.

ARTICVLVS V.

Vtrùm poſsit quis ferri in duos fines non ſimpliciter vltimos?

VT, quæ pertinent ad quæſtionem de pluralitate finis, abſoluamus; inquirendum eſt; an poſsit quis ſimul ferri in duos fines nō vltimos, ſed proximos ad inuicem non ſubordinatos. Quæ quæſtio excitatur à D. Thoma inferiùs q. 12. ar. 3. & ibi ſolet explicari. Sed non erit extra inſtitutum eam hoc loco explicare, cum agamus de pluralitate finiū, qui ab homine intendūtur.

D.Thom.

2 Primum aſſertum. In hac quæſtione illud certiſsimum eſt poſſe voluntatē velle duos fines etiā non vltimos, ſi inter ſe ſunt ſubordinati. Ita D. Thomas in dicta q. 12. artic. 3. & eſt concluſio indubitata, vt videre eſt apud Ægidium in 2. d. 38. quæſt. 2. Richardum ibi artic. 3. quæſt. 3. Satis eſt nota vel ipſa experientia: poteſt enim quis ſimul intendere cōfectionem medicinæ, & ſanitatem. Vtrum verò vno, vel diuerſo actu intendantur, modo non curamus: nam ſiue hanc, ſiue illam opinionem probes; ſemper noſtra aſſertio ſalua manet. Et quidem ſi cum Diuo Thoma exiſtimas voluntatem vno, & eodem actu velle media, & finem: minus dubitabilis erit concluſio: quia ceſſat difficultas; an in eadem voluntate poſsint dari ſimul plures actus. Porro ſi cum alijs putas media, & finem diuerſis actibus appeti (quæ eſt verior ſententia) adhuc noſtra aſſertio

D.Thom. Ægidius. Richard.

ſalua permanet: quia nullum eſt inconueniens dari ſimul plures actus circa obiecta ſubordinata: nec enim inde infertur voluntatem velle plura per modum plurium, ſed per modum vnius: quod nec in intellectu repugnat etiam apud D. Thomam, vt patet in d. q. 12. art. 3. ad 3. & 1. p. q. 85. art. 4. Poſſunt igitur dari in voluntate plures actus, ſiue deſcendas ab intentione finis ad electionem medij; in quo deſcenſu intentio finis eſt cauſſa electionis: ſiue aſcēdas ab electione ad volitionem conſequendi finem: nihil enim impedit, quominus in voluntate dentur duæ volitiones duorum finium ſubordinatorum.

D. Tho.

3 Secundum aſſertum.

Deinde certiſsimum eſt poſſe voluntatem ſimul velle duos fines ad inuicē non ordinatos; ſi tamen ſumantur non per modum plurium, ſed per modum vnius. Pro quo prænotandum eſt cum Bellomontano inferius q. 12. art. 3. in commentario n. 13. tunc plura per modum plurium intendi; cum vnum non modò non refertur ad aliud, ſicut ad finem; ſed nec cum eo in aliqua ratione conuenit, ſub qua appetatur: nam licet inter ſe per modum finium non ordinētur: ſi tamen vnum cum alio conuenit, vel ſecundum communem aliquam rationem, ſub qua appetatur: vel conſtituat vnum tertium; iam illa plura non appetuntur per modum plurium. Exēplis res explicabitur cum D. Thoma in d. q. 12. art. 3. ad 2. intendit aliquis acquirere vinum, & veſtem; ita vt nec vinum referat ad veſtem, vt ad finem; nec contra: ſi tamen illa intendit ſub ratione lucri, quod principaliter intendit; tunc illa duo intendit per modū vnius. Simili modo intendit quis calorem, & frigus non referendo vnum in aliud, vt in finem; ſed prout integrant vnā cauſſam ſanitatis: vtique illa plura appetit per modum vnius: quia vtrumque appetit ſub ratione cauſſæ ſanitatis. Itaque ex D. Thoma, quę ſunt plura ſecundum rem, prout ſunt vnum ſecundum rationem poſſunt terminare motum intentionis.

D. Thom.

4 Ex his iam patet explicatio ſecundi aſſerti: dicimus enim poſſe voluntatem ſimul velle duos fines inter ſe non ſubordinatos: dummodo ſumantur, prout conueniunt in aliqua vna ratione, vt explicauimus. Hæc concluſio ita explicata eſt Diui Thomæ in dicta quæſtion. 12. artic. 3. obſcurè quidem in corpore; expreſsius ad 2. & 3. nam, quod docuit in corpore voluntatem poſſe ſimul velle plura non ſubordinata, & quæ à parte rei ſunt plura; explicat ad 2. vt intelligatur, dummodò illa plura ſumantur, prout ſunt vnum ſecundum rationem: nam hoc etiam modo plura poſſunt ab intellectu intelligi. Quare non eſt dubitandum noſtrum aſſertum eſſe de mēte Diui Thomæ in dicto art. 3. Expreſſius illud declarauit de veritate quæſt. 13. art. 3. poſt principium in hęc verba: *Intentio autem vnius non poteſt ferri ad multa ſimul; niſi fortè illa multa hoc modo ſint ad inuicem ordinata, vt accipiantur quaſi vnum.* Vnde interpretes illum ita intellexere, vt Caietanus, Medina, & Conradus, adde Bellomontanum, & Valentiam ſecūdo tomo diſputation. 2. quæſt. 7. punct. ſecundo.

D. Thom.

Caietan. Medin. Conrad. Valent.

Concluſio ita explicata experientia eſt nota: mercator enim ſępe eligit aliquod medium, quia videt illud magis conducere ad plura acquirenda, v. g. vinum, oleum, pecuniam, &c. quæ omnia intendit ſub vna ratione lucri. Medicus item hoc potius eligit medicamentum, quam illud; quia videt aptius eſſe ad plura, quæ intendit, nempe ad purgandam bilem: purificandum ſanguinem, & alia, quæ in ordine ad ſanitatem appetit. Quam aſſertionem auctores ita intelligunt, vt illa plura non pluribus, ſed vno tantum actu intendātur: quod ſatis expreſſerunt Medina, & Conradus, & ſatis eſt de mente D. Thomę in dicto artic. 3. ad 2. Quæ ſententia in noſtris terminis videtur certa: quoniam plures illi fines non ſpecificant motum intentionis, vt ſunt plures, aut ſecundum ſuas ſpeciales rationes; ſed prout in vna communi ratione vniuntur.

5 In quo controuerſia.

Eſt tamen controuerſia non parua; an poſſit voluntas ſimul velle plures fines per modum plurium: ita vt nec vnus ſit propter alium, nec cum alio in vna ratione conueniat? Partem negantem expreſſe probauit Medina in dicta quęſtion. 12. articul. 3. vbi etiam Conradus, & ſatis Valentia in dicta diſputatione ſecunda, quęſtion. 7. punct. 2.

Illi negant. Med. Conr. Valent.

Quæ

D.Thom. Quæ opinio abſque dubio eſt D. Thomæ, tum de veritate q. 13. art. 3. in verbis citatis; tum etiam in d. q. 12. art. 3. vbi reſolutionem corporis explicat in ſolutione ſecundi, & tertij, vt ſit intelligenda, dummodo illa plura in vnam rationem vniantur, & conueniant; ſatis etiam id ſignificat ad 3. vbi ait idem de voluntate dicendum eſſe, quod dicitur de intellectu: iam verò apud Diuum Thomam intellectus plura per modum plurium intelligere non poteſt.

6 Probatur 1. Hæc opinio primum probari poteſt; quia non videntur admittendi plures fines proximi, qui intendantur per modum plurium. Tum quia omnes ordinantur ad operantem, vt ad finem *cui*. Tum quia omnes conueniunt in vnam rationem commodi ipſius operantis. Tum denique quia omnes ordinantur in vnum finem vltimum ſimpliciter, in quo conueniunt. Quare ſuppoſitio videtur impoſsibilis.

7 Secundò. Deinde; vt admittamus plures fines diſparatos per modum plurium: voluntas illos velle non poterit: nam apud D. Thomam intellectus non poteſt plura intelligere per modum plurium, vt patet ex Diuo Thoma 1. p. q. 85. artic. 4. (D.Thom.) cuius ſententia omnibus Thomiſtis placet: & præterea Alenſi 4. p. q. 98. Alberto Magno in 3. d. 30. artic. 4. & Durando in prologo q. 1. numer. 24. & ſatis deducitur ex Ariſtotele 2. Topicorum cap. 4. dum ait: contingit plura ſcire: intelligere autem vnum. Ergo voluntas non poteſt velle plura per modum plurium: tum; quia eſt eadem ratio. Tum quia voluntas ſupponit intellectum dirigentem, & ordinantem. (Alenſis. Albertus. Durandus. Ariſtot.)

8 Tertiò. Tertiò; quia vel illi plures fines intēderentur vna voluntatis actione, vel pluribus. Non vna: tum; quia intentio eſt quidam veluti motus: vnus autem motus non poteſt ſimul terminari ad plures terminos. Tum etiam; quia actus exterior ſumit ſpeciem à fine proximo: vnus autem actus non poteſt eſſentialiter conſtitui in duplici ſpecie. Tum denique; quia illi fines, cum ſint omninò diſparati, & accepti, vt plures, erunt in ſua ſerie, & ordine cauſſæ totales illius actus: iam verò duæ cauſſæ totales eiuſdem effectus dari non poſſunt. Nec etiā poſſunt illi fines intendi pluribus actibus: ſequeretur enim dari plures cauſſas totales eiuſdem effectus in genere cauſſæ efficientis: nam actus illi interni ſimul concurrent ad vnum actum externum, qui vtriuſque finis fuerit medium. Hæc ſunt huius opinionis fundamenta.

His tamen non obſtantibus aſſerendum eſt poſſe voluntatem intendere, & velle plures fines etiam per modum plurium. Quæ fuit opinio Ægidij in 2. ſent. d. 38. q. 2. ar. 2. & in 5. quodlib. q. 22 & de cognitione Angelorum q. 7. Richardi in 2. d. 38. ar. 3. q. 3. & ſatis ſupponit D. Bonauentura ibi ar. 1. q. 3. Gregorius in 1. d. 1. q. 1. art. 3. concl. 2. Eſt communis inter recentiores. probat Fonſeca in 5. Metaphy. c. 2. q. 15. ſect. 4. in fine, Curſus Conimb. 3. de anima c. 8. q. 6. ar. 2. Bellomontanus hìc q. 12. D. Thomę ar. 3. in commentario nu. 15. Suarius hoc loco diſp. 3. quæſtiuncula 2. Rubeus 2. Phyſicorum tractatu 7. q. 2. in fine. Quorum opinio experiētia eſt nota. Etenim eādem medicinam quis velle poteſt, tum propter ſanitatem, tum propter dulcedinem: poteſt ſimiliter quis vnum odiſſe, & amare alterum: ſicut enim hi fines inter ſe nullam habent repugnantiam; ita nec intentiones illorum vllam habebunt, vt ſimul ſint. Non eſt tamen negādum voluntatem non tanto conatu iſta plura per modum plurium appetiturā; quanto illa appeteret per modum vnius: vt annotarūt Ægidius, & Richardus. (9 Controuerſiæ reſolutio. Ægidius. Richardus. D. Bonau. Gregor. Fonſeca. Vaſques. Rubeus.)

Ad primum in oppoſitum reſpondēdum eſt experientiam ipſam docere dari poſſe plures fines, qui per modum plurium voluntatem moueant. Nec prima ratio aliquid probat: quoniam relatio horum finium in vnum finem *cui* non impedit illorum pluralitatem: nam ſicut finem *cuius* referri, & ordinari ad finem *cui* non impedit, quominus finis *cuius* ſit vltimus in ſuo ordine, vt omnes fatentur: ita etiam non tollit, quominus plures fines *cuius* in ſuo ordine ſint plures, & diuerſi fines. Quin potius ſi rectè philoſophamur, non oportet; vt omnes fines *cuius* appetantur propter vnum ſolum finem *cui*: ęgrotus enim, qui ſibi appetit ſanitatem; poteſt appetere Deo gloriam, & honorem, & bonum aliquod ſuo amico; ita fit, vt voluntas poſsit habere ſimul plures fines *cuius*, & *cui*. (10 Reſponſio ad primum argum.)

Nec ſimiliter ſecunda probatio rem efficit. Primò; quia admittimus omnes illos fines inter ſe diuerſos, & non ſubordinatos in hoc conuenire, quòd ſint bona propria, & propria cõmoda operantis. Inde tamen non infertur illos conſtituere vnum finem ex illis integratum. Pro quo aduerte plura bona tunc vnum bonum integrare, cùm quodlibet illorum veluti materialiter concurrit ſub vna formali ratione boni: vinũ enim, veſtis, &c. ideo reſpectu mercatoris integrant vnum lucrum, quia conueniunt in ratione lucri, quod quaten' eſt lucrum, eſt ſpecialis quædam ratio boni. Similiter ligna, lapides, calx, &c. materialiter integrant vnum bonum, quia cõueniunt in vna ratione domus, quę continet ſpecialem boni rationẽ. Porro ratio commodi non' eſt aliqua formalis ratio boni, ſed ſolum eſt conditio quædam appetendi: etenim bonũ commodum, & bonum proprium idem ſunt. Iam verò ratio proprij eſt conditio boni ad finalizandum: non verò ratio finalizans, vt diximus ſupra libr. 1. Accedit, quia operans non conſiderat, nec formaliter intendit hanc vnitatem commodi in illis repertam, ſed poteſt velle quemlibet illorum finium propter ſuam bonitatem, non conferendo illos inter ſe, nec referendo ad aliquam communem rationem, vt docet experientia.

Tertia denique probatio facilè ſoluitur; quoniam ordinatio illorum finiũ ad vnum finem vltimum ſimpliciter nõ tollit finalizationes ſingulorum in ordine ad agens eſſe plures; quoniam vltimus finis licet concurrat cum illa actione, vt eſt à Deo: non tamen, vt eſt à nobis: vt inferiùs q. 8. ar. 2. dicem'. Quare non falſo, ſed verę ſupponimus dari poſſe plures fines proximos, qui vt plures, & per modum plurium intendi poſſint.

11 *Ad ſecundũ ex mẽte Caietani.* Ad ſecundum argumentum, ſi credẽdum eſt Bellomontano in d. q. 12. ar. 3. n. 12. Caietanus ibi admittit intellectũ non poſſe intelligere plura per modum plurium: poſſe tamen voluntatem plura per modum pluriũ intendere. Quare apud Caietanum conceſſo antecedẽte, neganda eſt conſequentia ob rationẽ, quam Bellomontanus ex mente Caietani affert. Sed, an hęc fuerit mens Caietani, mihi non conſtat.

Ad argumentum igitur antecedens negari debet: nam intellectum poſſe plura ſimul intelligere per modum pluriũ, receptior eſt ſententia inter nouiores, vt patet ex Curſu Conimb. 3. de Anima c. 8. q. 6. ar. 2. quæ fuit Scoti in 1. d. 3. q. 6. Licheti ibi, Mayronis q. 1. Bargij q. 4. Gregorij in 1. d. 1. q. 3. ar. 3. concl. 1. Ocham. in 2. d. 21. Gabrielis in 1. d. 1. cõcl. 6. Marſilij q. 11. quam nos longè probabiliorem duximus in libris de Anima. *Alia ſolutio. Scotus. Lichetus. Mayron. Bargius. Gregor. Ocham. Gabr. Marſil.*

Ad 3. Ad tertium dicendum eſt intẽtiones non poſſe non eſſe plures, ſi fines illi fuerint intrinſeci: vt ſiquis velit dare eleemoſynam, & ſumere diſciplinam: quia actus interiores ſumunt ſpeciem ab obiecto, fineque intrinſeco, vt reſoluit D. Thomas in 3. art. huius quæſtionis primæ. Quare tot erunt intentiones diſtinctę, quot fuerint obiecta motiua voluntatis. Alia igitur erit volitio eleemoſynæ, & alia diſciplinæ; & proinde mouebunt ad diuerſa media. Et in hoc caſu neutra argumenti pars locum habet. *D. Thom.*

Porro, ſi fuerint fines extrinſeci (qualis eſt quicunque finis collatus cum volitione medij) diſtinguendum eſt: quoniam ſi fines illi extrinſeci diuerſa finalizarunt media (vt ſi quis ſimul intendens vanam gloriam, & conſecutionem dignitatis; ad illam elegit eleemoſynã: ad hanc verò captare gratiam miniſtri regis) tunc nulli dubium, quin plures dẽtur intentiones, & electiones: quia dantur plura media extrinſecè ordinata ad plures illos fines: nec in hoc caſu datur locus difficultati argumenti.

At verò ſi illi fines finalizarũt vnum tantum medium (vt ſiquis volens opus miſericordiæ exercere, & ſimul ſatisfacere pro peccatis eligat eleemoſynam, eamq; ordinet ad vtrunque illum finẽ) in hoc caſu dubitari poteſt, an dentur plures intentiones, an vnica tantum ratione vnius medij. Quidam putant non poſſe non admitti plures; quia actus interiores ſpecificantur à fine: vnus autẽ actus non poteſt eſſentialiter eſſe in duplici ſpecie. Sed cum electio mediorum non eſſentialiter ſpecificetur, niſi ab ipſo medio; à fine autem accidentaliter tantum: omninò corruit fundamentum. 13

Quare

14 Quare probabilius puto vnum tantum dari actum electionis medij, v. g. eleemoſynę: & ad illum ſimul concurrere duos illos fines. Vtrum autem concurrant vt cauſſæ totales? Dubium eſſe poteſt. Affirmat Fonſeca vbi ſupra; quia nullum putat abſurdum duos fines totales concurrere ad vnum effectum: quanuis id negetur duobus efficientibus: rationem diſcriminis non eſt noſtrũ modò aſsignare. Probabilior videtur mihi hæc opinio. *Fonſeca.*

Vtrum verò ſicut eſt vnus numero actus electionis; ita etiam ſit vna numero intentio, pendet à quæſtione; An intentio, & electio, quando ſimul concurrunt, ſint actus diſtincti. Si probas eſſe vnum tantum actum reſpectibus diſtinctum; vnam admitte intentionem cum diuerſis reſpectib⁹ ad diuerſos iſtos fines. Porro ſi probas eſſe actus diſtinctos vel realiter, vel formaliter; eſt præ manibus obiectio; quia inde ſequitur dari plures cauſſas totales efficientes: nam illæ intentiones effectiue concurrũt ad motum potentiæ exequentis, v. g. ad motum manus largientis eleemoſynam. *Obiectio.*

15 Nititur difficultatem diſſoluere Suarius: Et primo recurrit ad ſimultatem moralem: quaſi neget illas internas intentiones poſſe concurrere ad eundem externum motum ſimultate Phyſica, id eſt, in vno temporis inſtanti. Sed nõ placet; quia non ſolùm eſt difficultas; an plures cauſſę totales effectiuè poſsint ad eundem effectũ numero coniunctim concurrere; ſed etiã diſiũctim: vt omittamus experientiam, & rationem docere plures fines poſſe ſimul in vno temporis inſtanti à voluntate intendi: in quo ſęnſu defenditur opinio.

Deinde recurrit ad cõmunem ſolutionem, neutram illarum intentionum cõcurſuram cum toto ſuo conatu: quod commune eſt cauſsis efficientibus, quando plures alioquin per ſe ſufficientes, ſimul ad vnum effectum applicantur: neutra enim agit tota ſua virtute. At non omnino ſatisfacit ſolutio.

Non inepte dicemus potentias illas inferiores effectiue applicari ad agendum per vſum actiuum, qui eſt actus voluntatis, vel realiter diſtinctus ab electione, & intentione, vt quidã volũt: vel identificatus cum electione, à qua ſola ratione diſtinguitur. Quare motus ille exterior vſuſq; paſsiu⁹ potentiæ externę nõ ſit effectiue à pluribus cauſsis, ſed ab vna tantum: quanuis ab intentione conſequatur quandam extrinſecam ordinationem. Optima eſt ſolutio voluntatẽ non dici effectiue mouere potentias inferiores per aliquem poſitiuum influxũ veramque actionẽ: ſed ideo præciſe, q̃a ex appetitu voluntatis mouetur anima ad mouendas potẽtias externas. In quo ſenſu nullum eſt inconueniens dari plures cauſſas totales eiuſdẽ effectus, etiã in genere cauſſæ efficientis. *Adducitur alia.*

QVÆSTIO VI.

RESOLVIMVS In quęſtione pręcedẽte vltimum finem ſumptum in particulari nõ eſſe vnicum, ſed plures; ſi hominum exiſtimatio vera vel falſa expendenda eſt: nam quanuis in vno quoque vnicus tantum ſit finis vltimus ſimpliciter; apud diuerſos tamen non vnus eſt, ſed plures. Conſequenter inquirendum eſt, vtrum à parte rei vnicus tantum ſit vltimus finis? De quo tria inquirenda ſunt. Primum, an ratione naturali demonſtretur dari vnicum tantum finem ſimpliciter vltimum? Secundũ; vtrum ille vnus finis ſit omniũ hominũ finis? Tertiũ, an ſit etiam finis omniũ in vniuerſum creaturarum. *Ordo ſeruãdus.*

ARTICVLVS I.

An ratione naturali demõſtrari poſsit dari vnicum tantum verum finem ſimpliciter vltimũ?

QVOD detur vnus tantum verus finis ſimpliciter vltimus, docet fides Catholica. Sumitur iſta veritas ex illo prouerbiorum 16. *Omnia propter ſe metipſum operatus eſt Dominus.* Quę verba generaliter comprehendunt omnes res creatas. Accedit illud Apocalyp. 21. & 22. *Ego ſum α & ω principium, & finis.* In demonſtranda hac veritate totus eſt Auguſtinus 19. de ciuitate Dei, & in re notiſsima ſuperſedamus à citatio- 1 *Quod ſupponitur de fide eſt.* *Prouerb. 16.* *Apocalyp. 21.*

ne Patrum. Locus optimus habetur apud magnum Dionyſium cap. 10. de diuinis nominibus, dum ait: *Deum ad ſe omnia ſicut ad plantationem omnitenentem conuertere*: quia ſcilicet omnia à ſe creata ad ſeipſum primum omnium auctorem tanquam ad vltimum finem reducit.

2 Tota verſatur difficultas, an ratione naturali hæc veritas demonſtrari poſsit? Ratio dubitandi inde ſumitur; quoniã etiã ſi per fidem nobis innoteſcat Deũ propter ſemetipſum omnia creaſſe, id tamen ratio naturalis oſtendere nõ poteſt: nam ſi quod eſſet medium accommodatum, illud ſumeretur ex eo, quod Deus ad extra agit propter finem. Cũ verò in eius intentione non ſit admittẽdus proceſſus in infinitum; ageret propter aliquem finem vltimũ. At iſte proceſſus nõ legitime cõcludit: licet enim bene concludat Deum in qualibet ſua actione habere vnicum finem vltimum, propter quem agit: non tamen concludit Deum omnium ſuarum actionũ vnicum tantum habere finem, ad quem omnes in vniuerſum actiones dirigat. Enim verò, vt Deus dicatur agere propter finem, ſatis eſt, quod ſingulas actiones eliceat propter vltimum aliquem finem earum rerum, quas producit: quod optime conſtat cum pluralitate finium vltimorũ: ſicut enim res productæ à Deo natura, & eſſentia ſunt diuerſæ; ita diuerſos habẽt fines vltimos, quorum quilibet ſingulis ſit vltima perfectio.

Primaratio pro parte negatiua.

3 Secundò; ratio naturalis non poteſt demonſtrare Deum eſſe omnium rerũ vltimum finẽ. Ergo naturaliter demõſtrari nequit dari vnum aliquem verum finẽ ſimpliciter vltimum. Conſequentia patet; quia ſi aliquis daretur; ille eſſet Deus. Antecedens probatur quoniam ratio naturalis non poteſt excogitare vnam aliquam rationem formalem, ſub qua Deus ſit omnium rerum vltimus finis: vt enim admittamus Deum ſub ratione veri, & intelligibilis eſſe finẽ creaturæ rationalis; ille vt ſic nõ poteſt eſſe finis aliarum creaturarũ. Vnde Ariſtoteles, qui tanta cum diligentia de vltimo fine Philoſophatus eſt; ſolùm egit de vltimo fine creaturę rationalis; quaſi tacite admittat aliarum rerum dari aliũ finem.

4 Tertio, Ariſtoteles agnouit duos vltimos fines, vnum vitę contemplatiuæ; alterum vitę actiuę. Quin potius vltimus finis vitę actiuæ (agere ſcilicet ſecundum virtutem) non videtur vnicus finis, quia ſingulæ virtutes ſuum habent proprium finem vltimum non ordinatum ad alias virtutes. *Tertia.*

Poſtremo; non datur vnicus vltimus finis formalis in omnibus rebus, vt cum D. Thoma in ſequente articulo oſtendemus. Ergo nec dabitur vnus tantum finis obiectiuus: nec enim dabitur, diſpar ratio. *Vltima.*

5 His tamen non obſtantibus dicendũ eſt lumine naturali cuicunque intellectui bene diſpoſito oſtendi poſſe verum vltimum finem eſſe vnicum tantũ. Qua de re late ſcribunt D. Thomas 1. p. q. 44. ar. 4. & q. 65. ar. 2. & q. 103. ar. 2. & 3. contra gent. cap. 17. & 18. Aliquid tetigit in ar. 5. huius quęſtionis. In omnibus his locis id annotarunt cõmuniter ſcribentes Gregor. in 2. d. 1. q. 2. ar. 2. Cumelius in d. q. 65. a. 2. in dubio circa diſcurſum, breuiter Bellomõt. hic diſp. 5. cap. 4. & Valentia 1. tom. diſp. 3. q. 1. punct. 3. Latius Suarius in Metaphyſi. diſp. 24. ſect. 1. à nu. 9.

Reſolutio. *D. Thom.* *Gregor.* *Cumel.* *Valentia.*

6 Hæc veritas ex eo primum confirmatur; quia apud veteres Philoſophos ſatis fuit cognita: plures enim vnum rerũ omnium finem poſuerunt; alij quidem obſcurius; alij autem clarius. Obſcuriꝰ id docuerunt, qui voluerunt amorẽ eſſe omnium rerum principium, vt Heſiodꝰ poeta, Parmenides, & Trimegiſtus in pimandro. Amor enim, cum moueat, vt bonum, non aliud poteſt eſſe principiũ, quam finis mouens, vt amabilis. Clarius id expreſsit Plato tum in Timæo, tùm lib. 4. de Legibus. Sed omnium clariſsime Ariſtot. in lib. de Cœlo, & mundo ad Alexandrum, & 12. Metaphy. vbi cap. 7. cum ſequentibus oſtendit dari vnã ſubſtantiam, quę mouet vt amata, & ſubinde per modum finis. Et cap. vltimo clare probat dari vnum principem, qui ſit principium omnium, tum vt mouens, tũ vt finis bonumque ſeparatum, ad quod, & totum vniuerſum, & ſingulę illius partes, vt ad vltimum finem referantur.

Probatur auctoritate *Heſiodus.* *Parmenides.* *Trimegiſt.* *Plato.*

7 Sed ratione generaliter demonſtrabitur, ſi ſupponamus non eſſe hoc loco quæſtionem; an in rebus detur vltimus finis

Prima demonſtratio

finis: quoniam ſicut inter Philoſophos eſt celeberrimum dari cauſſam finalem vt ex Ariſtotele oſtendimus lib. 1. Ita eſt receptiſsimum in finibus non dari abitionem in infinitum, & ſubinde certiſsimum eſt dari vltimum finem ſimpliciter. Quod veró iſte non poſsit eſſe niſi vnicus euidenter demonſtratur ex definitione finis vltimi, quam tradidit Ariſtoteles
Ariſtot. 3. Metaphy. cap. 2. tex. 3. clariꝰ 1. Ethic. cap. 7. tex. 29. eſt enim ille, *qui nunquam ob alium expetitur: cæteri autem omnes ipſius gratia expetuntur*. Quæ definitio euidenter excludit pluralitaté á fine ſimpliciter vltimo: nam vt in illis verificaretur prima definitionis pars: quia neuter propter alium finem vnquam expeteretur: ſecunda tamen pars neutri poſſet conuenire: quia ſi vnus ad alterũ referretur; iam ille vltimus eſſe non poſſet.

8 Secunda. Et quanuis hæc demonſtratio ſatis eſſe debeat ad conuincendam propoſitam veritatem: tamen vt veritas magis eluceat ſit ſecunda demóſtratio, quam
Ariſt. Ariſtoteles 12. Metaphy. cap. vltimo ſũpſit ex ordine vniuerſi, quam late exornat Gregorius in 2. d. 1. q. 2. art. 2. in hunc modum: quę ſunt naturaliter ordinata vnum habent bonum, & vnum finẽ. Sed omnes partes vniuerſi, & ipſum etiã vniuerſum naturalem habent ordinationem. Ergo totum ipſum vniuerſum vnũ habet finem, á quo per ſe pendeat. Minor huius diſcurſus & patet experiẽtia, & late explicatur ab Ariſtotele ibi, & corroboratur auctoritate ſacræ Scripturę; *quæ á Deo ſunt, ordinata ſunt*. Maior veró probatur ab Ariſtotele citato loco in illis verbis: *Sed ſunt ad quidpiam: ad vnũ namque coordinata ſunt omnia.* Quibus verbis ex eo probat omnia, quę ſunt in vniuerſo, reſpicere vnum finem, quia omnia inter ſe ſunt ordinata: quaſi doceat fieri non poſſe, vt aliqua inter ſe bene diſponantur, atque ordinentur, niſi in vno aliquo fine vniantur, & conueniãt.

9 Tertia. D.Thom. Tertiam demonſtrationem ſumit D. Thomas 3. contra gentes cap. 17. in prima ratione ex natura boni: nam bonum in quantum bonum, eſt finis: ratio enim bonitatis eſt proxima ratio finalizandi, vt oſtendimus lib. 1. Ergo ſolum ſummũ bonum erit vltimus finis; ita vt ratio vltimi finis non poſsit fundari, niſi in ratione ſummi boni: & merito; quia ratio vltimi finis requirit, vt nunquã propter aliũ finẽ appeti queat: quã conditionem non ex alio capite ſibi vẽdicat, niſi quia fundatur in ratione ſummæ bonitatis, quæ á ſe, & nõ ab alio eſt bonitas. Quare ſi bonum, vt eſt bonum, fundat rationem finis; vtique nihil, niſi ſummum bonum poterit fundare rationem vltimi finis. At ſummum bonum nõ poteſt eſſe, niſi vnicum, vt ex Metaphy. ſupponimꝰ. Ergo vltimus finis non poteſt eſſe, niſi vnicus.

Quarta demonſtratio ſit: datur vnũ tantum primum principium actiuũ omnium rerum. Ergo datur vnus tantum finis vltimus rerum omniũ. Antecedens eſt notum lumine naturali, de quo Ariſtoteles 8. Phyſicorum, & 12. Metaphy. cap. vltimo, D. Thomas 1. p. q. 11. ar. 3. & q. 44. ar. 1. vbi omnes interpretes: lătiſsime id demonſtrat Suarius in Meta. diſp. 29. Porro conſequentiam inde deducimus: quoniam hoc vnum actiuum principium omnia operatur propter ſe metipſum tanquam propter vltimum finem. Ergo ipſummet eſt vltimus finis omnium rerum, imò etiam, & vnicus; patet hæc poſterior conſequẽtia; quia idẽ finis eſt operationis, & rei operatę. Antecedens verò eiuſdem diſcurſus non ſolum confirmatur ex illo Prouerbiorũ 16. *Omnia propter ſe metipſum operatus eſt Dominus*; ſed etiam ex Ariſtotele 12. Meta. cap. vltimo tex. 55. vbi ex eo, quod primum principium agit propter finem infert contra Anaxagoram dandum eſſe aliud principium, pręter primum illud, nempe principium finale: *niſi ſit* (inquit) *vt nos dicimus*. Hoc eſt niſi dicamus ipſũ primum principium agere propter ſe ipſum, vt interpretatur D. Thomas ibi lectione 9. Sed & ratione idem antecedens oſtenditur: quoniam ex Ariſtotele multis in locis, maximè 1. Ethic. cap. 7. tex. 25. & 26. vnicuique agenti vltimꝰ finis ſuarum actionum eſt illi optimum, & maximum bonum. Sed nihil poteſt eſſe maximum bonum primo mouenti, niſi ſua bonitas, ſuaque perfectio. Ergo primum agens omnia operatur propter ſuam bonitatem: ſupponimus enim tanquam indubitatum primum agens propter finem non poſſe non agere propter aliquem vltimum finem; qui ſit illi ſummum

10 4. Demonſtratio.

Ariſtot. D.Thom. Prouerb. 16.

mum, atque perfectũ bonũ; quod ipſum vnicum tantum eſſe poteſt.

Plures alias demonſtrationes vide apud D.Thomã 3. contra gent. cap. 17. & 1.p.q.44.ar.3.& q.65. art. 2. & q.103. art. 2.

Solutio primi argum. Nec aliquid faciunt, quæ initio adduximus pro ratione dubitandi. Nam primũ argumentum ſoluitur dicendo efficaciores, & euidentiores demonſtrationes adductas à nobis eſſe: ſed demonſtrationem, de qua agitur, optimã eſſe, ſi ita explicetur; vt Deus ad extra agat propter vltimũ finẽ, qui illi ſit bonũ optimum. In quo ſenſu optime infertur Deum vnicum tantum vltimum finem habere omnium ſuarum actionũ: ſiquidem nullus finis rerum creatarum, qui non ſit ipſe Deus, poteſt eſſe Deo agenti bonum optimum, & ſummum. Quod fuit fundamentum Ariſtotelis 12. Metaphy.cap. vltimo, de quo in quarta demonſtratione. *Ariſt.*

12 Solutio 2. Ad ſecundum negatur antecedens: quia ratio naturalis euidenter demonſtrat Deum eſſe illum vltimum finem rerum omnium, quẽ dari à parte rei euidenter demonſtrauimus; de quo D.Thomas 1.p.q.44.ar.4. Ad probationem dicimus Deum ſub ratione bonitatis eſſe vltimum finem rerũ omnium, de quo latius in tertio articulo. *D.Thom.*

Solutio 3. Ad tertium reſpondetur Ariſtotelẽ non poſuiſſe duos fines ſimpliciter vltimos: ſicut nec poſuit duas felicitates ſimpliciter diſtinctas, & non ſubordinatas: etenim ſicut felicitatem vitę actiuæ ordinauit ad felicitatem vitæ contemplatiuę; ita finem vnius ordinauit ad finem alterius. De quo ſuo loco plura ſunt dicenda.

Solutio 4. Ad quartum admittendum eſt antecedens, & neganda conſequentia: quia fieri poteſt, vt quæ cõueniunt in vno fine obiectiuo, non conueniant in formali: quia vnus finis à diuerſis rebus diuerſo modo acquiri poteſt. Sed de hoc in 3. artic.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnium hominum ſit vnus vltimus finis?

D.Thom. Partis negatiuæ 1. argum. DE hac quæſtione agit D. Thomas ar.7. huius q.1. pro parte negante tripliciter argumentatur. Primo; quoniam, qui mortaliter peccant auertuntur à bono incõmutabili, & finem vltimum ſibi conſtituunt in bono creato. Ergo non omniũ eſt vnus vltimus finis.

Secundo; ſi omnium hominum eſſet vnus finis vltimus; non eſſent in hominibus diuerſa ſtudia viuendi: quia vita hominis ſecundũ vltimum finem regulatur. Conſequens autem manifeſte eſt falſum. 2 Secundum.

Tertio, non omnes homines habent eaſdem actiones. Ergo non omnium hominum eſt vnius vltimus finis. Antecedens eſt notum. Cõſequentia probatur; quia finis eſt terminus actionis: actiões aũt diuerſæ diuerſos habent terminos. 3 Tertium.

Confirmatur, quoniam cum finis ſit terminus actionis: & actiones ſint ſingularium; finis erit quid ſingulare: non igitur erit aliquid omnibus cõmune: ſed ſingulis hominibus ſinguli erunt fines. Confirmatur.

Quæſtio iſta facilem habet ſolutionẽ; ſi aduertamus cũ D.Thoma in hoc ar.7. de fine vltimo dupliciter agi poſſe: vno modo ſecundũ rationem formalem vltimi finis in cõmuni: quę poſita eſt in bene, ac beate ſe habere: quomodo vltimꝰ finis ſumitur formaliter, & in cõmuni. Altero modo ſecundũ id, in quo ratio formalis vltimi finis cõplete reperitur: quomodo vltimus finis accipitur materialiter, & in particulari; nimirũ pro re; quæ eſt vltimus finis. 4 Aduertẽtia ex D. Th.

Sit prima cõcluſio: ſi ſermo ſit de vltimo fine in cõmuni; vnus eſt omnium hominum vltimus finis. Cõcluſio eſt D. Thomę in hoc ar. 7. apud omnes interpretes ibi indubitata, & apud Scholaſticos in 2.d.38. vbi D.Bonauentura ar. 1. q.4. Durandus q.4.num.5. Valentia hìc diſp.1.q.1.puncto 7. Eãdem probat Auguſtinus lib.10.cõfeſſionum cap.20. & lib.7.de libero arbitrio cap.14. & lib.8. de ciuitate Dei cap.8.& lib. 17.cap.1:& lib.13.de Trinitate cap.3. Eam expreſſit Ariſto. multis in locis 1.Ethic.cap.4. tex.14. vbi agens de ſũmo bono ita ait: *Nomine igitur omnes fere de ipſo conſentiunt: nam, & vulgus, & elegantes felicitatem inquiunt eſſe*; cap. etiam 7. eiuſdem libri text. 31. poſtquam multis oſtendit felicitatẽ (quæ eſt cõmunis ratio vltimi finis) ab omnibus expeti, ita ſcribit: *Igitur quoddam, & ſufficiens* (bonũ) *videtur eſſe felicitas: cum ſit rerum agendarum omniũ finis: ſed forſitan* 5 1.Cõcluſio. *D.Thom. Bonauen. Durand. Valentia. Auguſt. Ariſtot.*

forſitan felicitatem quidem ſummum eſſe bonũ dicere, ab vniuerſis conceditur; lib. 1. Rhetoricorum cap. 5. in principio ita habet: *Vere autem, & vnicuique priuatim, & publice omnibus finis quidam eſt, quem conijcientes, alia perſequuntur, alia fugiunt: is verò eſt (vt vno verbo dicam) felicitas.* Eam etiam notam facit experientia, quia omnes appetũt perfectionẽ ſuam compleri: ſuaque deſideria perfecte ſatiari, ac vitam ducere omnibus bonis affluentem, omnique vacantem miſeria. Id quod Auguſtinus confirmat corrigens vrbanam cuiuſdã mimi facetiam; qui cũ promiſiſſet ſe in theatro dicturũ quid omnes in votis haberent; dixit. *Omnes vultis vili emere, & care vendere: verius dixiſſet* (inquit Auguſtinus) *omnes vultis eſſe beati: miſeri eſſe non vultis:* quia vere omnes homines id ipſũ appetunt. De quo Auguſtinus lib. 13. de Trinitate cap. 4. *Pro veriſsimo, certiſsimoq; poſuimus beate viuere omnes homines velle.* Et infra ſcribit: *Nec de hoc Academicus ille Cicero dubitauit: qui cum vellet in Hortenſio dialogo ab aliqua re certa, de qua nullus ambigeret, ſumere ſuæ diſputationis exordium: beati certe inquit omnes eſſe volumus.*

August.

Cicero.

6 2. Cõcluſio. Secunda concluſio: ſi ſermo ſit de fine vltimo in particulari, hoc eſt de re, quæ eſt vltimus finis verus, vel exiſtimatus; non eſt vnus omnium hominum finis vltimus. Ita D. Thomas in hoc ar. 7. Concluſio eſt indubitata, ſũpta ab Ariſtotele 1. Ethic. cap. 4. vbi poſtquam dixit omnes tam ſapientes, quàm inſipiẽtes in vno vltimo fine formaliter ſumpto cõſentire: de vltimo fine ſumpto materialiter pro re, quæ eſt vltimus finis, ita ſcribit: *De felicitate autem, quænam ſit; diſſentiunt: & non ſimiliter vulgus, & ſapientes eam aſsignant.* Et cap. 7. tex. 31. *Sed forſitan felicitatem quidem ſummum bonum dicere, ab omnibus conceditur, deſideratur autem, vt dilucidemus, quidnam ſit ipſa. dicatur* 1. Rhetoricorum cap. 5. agens de re, in qua ſita eſt felicitas, ita ait: *De hac enim, & de ijs, quæ ad hanc conferunt, de eius quoque contrarijs, ſuaſiones, diſſuaſioneſque ab omnibus ſuſcipiuntur*: quia nimirum ea de re non omnes eandem habent opinionem. Varias eſſe de hac re ſententias patebit ex ſequẽti libro q. 2. in præfatione. Vnde Auguſtinus lib. 13. de Trinitate cap. 4. de hac varietate admiratus ita ſcribit: *Mirum eſt, cum capeſſendæ, atque retinendæ beatitudinis voluntas vna ſit omnium: vnde exiſtat de ipſa beatitudine rurſus varietas, & diuerſitas voluntatum: non quod aliqui eam nolint; ſed quod non omnes eam norint.*

D. Thom.

August.

Vide de hoc optimã ſimilitudinẽ adductam à D. Thoma in hoc art. 7. omnes enim appetunt dulcedinem in cõmuni: at tamen non omnes eadem dulcedine in particulari delectãtur: ſed alius dulcedine vini, alius mellis, &c. Similiter in beatitudine: omnes enim in cõmuni eã volunt: quia ratio formalis eius omnibus eſt nota, ab omnibus amata, & concupitã; at quodnam bonorum ſit ſummũ bonum, & vltimus finis; non omnium eſt idem iudicium; quia nec omnium eſt eadem cognitio, nec idẽ affectus appetẽdi. 7

D. Thom.

Tertia concluſio; ſi ſermo ſit de fine vltimo materialiter, & in particulari, qui à parte rei vere eſt omnium hominũ finis vltimus; vnus eſt tantum vltimus finis õniũ hominũ. Cõcluſio ſatis euidenter deducitur ex reſolutione præcedentis articuli: oſtendimus enim, & ſecundum fidem, & ſecundum rationem naturalem vnum tantum dari vltimũ finem omnium rerum. Quod ſatis expreſſit D. Ambroſius in Pſal. 118. in hæc verba: *Ille, qui verus eſt finis, non vnius eſt finis, ſed omnium.* Ambroſ.

Poſtrema concluſio; Deus in ſe ipſo eſt finis ſimpliciter vltimus omnium hominum, & totius humanæ vitæ: quẽ non ſolùm vt vltimum agnouit fides Catholica; ſed agnouerunt omnes, qui ſecundum appetitum bene diſpoſitũ philoſophati ſunt. Hęc eſt de mente D. Thomæ in hoc ar. 7. & in ar. 8. Probatur primũ ex eo, quod Deus eſt finis toti' vniuerſi, vt dicemus art. ſequenti. Sed quia ſpeciali quodam modo eſt finis hominum, & totius creaturæ intellectualis; Ideo ſpecialiori modo eam nunc oſtendem'. Illius veritas patet euidenter ex Apocalypſi 21. & 22. *Ego ſũ α, & ω; primus, & nouiſsimus, principium, & finis.* Quæ verba intelliguntur de beatitudine ſupernaturali hominibus promiſſa, vt euidẽter patet ex antecedentibus, & conſequentibus: nã cap. 21. immediate additur: *Ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis: qui vicerit, poſsidebit hæc, & ero illi Deus,* & cap. 22. immediate adiungitur: *Beati qui lauant ſtolas ſuas, vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ.* Expreſſius id declarant verba immediate antecedentia

8 Vltima cõcluſio.

D. Thom.

Apocaly.

cedentia in eodem cap. 22. *Eſſe venio cito, & merces mea mecum eſt.* Mecum inquam eſt merces mea; quia ego ipſe ſum merces, & ſummum bonum à beatis poſsidendum iuxta illud ad Abrahã
Geneſ. 15. Geneſ. 15. *Ego ſum Deus tuus, & merces tua magna nimis;* ſatis id expreſsit Dauid Pſ. 72. *Quid mihi eſt in Cælo? & à te quid volui ſup terrã? Defecit caro mea, & cor meũ Deus cor-*
Pſal. 99. *dis mei, & pars mea Deus in æternum.* Facit locus Pſal. 99. *Scitote, quoniam ipſe eſt Deus: ipſe fecit nos, & non ipſi nos.* Alij legunt: *& ſibi nos.* Eandẽ veritatem cognouit Ari-
Ariſtot. ſtoteles, dum felicitatem naturalem humanæ vitę poſuit in ſola contemplatione, & ſpeculatione primæ intelligẽtiæ, quam Deum appellauit. Et hęc ſatis ꝓ hac veritate.

9 1. Argum. ſolutio. Argumenta in contrarium facile ſoluuntur. Primum confirmat primam, & ſecundam concluſionẽ: peccator enim licet auertatur à verò vltimo fine: non tamen auertitur à fine vltimo formaliter; quia in ipſo peccato quęrit appetitus ſui ſatietatem, quod aſſerit prima aſſertio. Dum autem relicto vero vltimo fine ſuum vltimum finem conſtituit in creatura; ſatis confirmat non vnum eſſe vltimum finem verũ, vel exiſtimatum, ſed plures: quod aſſerit aſſertio ſecunda.

10 2. Solutio ex D. Tho. Ad ſecundũ reſpondet D. Thomas in hoc ar. 7. diuerſa ſtudia, inſtitutaque viuendi contingere ex opinione, ſiue exiſtimatione vltimi finis in particulari: nam licet ratio formalis vltimi finis in cõmuni ſit ratio mouendi appetitum; res tamen, quæ exiſtimatur vltimus finis, eſt, quæ appetitum mouet: finis autem ſumptus in particulari non eſt vnꝰ, ſed plures, ſi hominum opiniones ſpectemus. Quare argumentum ſecundam aſſertionem confirmat; cæteras non impugnat.

11 Solutio 3. Ad tertium conceſſo antecedente neganda eſt conſequentia. Ad probationem reſpondetur finemvltimum nõ eſſe terminum actionis, niſi remotum: proximus enim terminus eſt finis proximꝰ, quem operans actu intendit. Is autem non eſt vnus, ſed plures. Quare argumẽtum ſolum concludit de fine proximo, non de fine vltimo.

Soluitur cõfirmatio. D. Thom. Ad confirmationem D. Thomæ in d. ar. 7. ad 3. dicendum eſt: quod licet actiones ſint ſingularium: fluunt tamen à natura, tanquã à principio agendi, quæ tendit in ſingularia ſub vna cõmuni ratione: & ideo non ſingulariter, ſed vniuerſaliter in ea tendit. Vide D. Thomã, & Conradum. *Conradus.*

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus ſit etiam finis vltimus omnium aliarum rerum?

De hac queſtione agit D. Thomas in vltimo articulo huius quæſtionis primę. Pro parte affirmante nõnulla argumenta obijcit. Primo ſic; finis reſpondet principio, ſed Deus, qui eſt principium hominũ, eſt etiam principium omnium aliorũ. Ergo idem vltimus finis eſt cõmunis homini, & alijs omnibus. 1 *D. Thom.* Pro parte affirmatiua arguitur. Primo.

Secundo, Dionyſius cap. 10. de diuinis nominibus docet Deum conuertere omnia in ſe ipſum, tanquam in vltimum finem. Ergo omnia conueniunt in Deo, tanquam in vltimo fine. Secundo ex Dionyſio.

Tertio, obiectum voluntatis eſt finis: ſed obiectum voluntatis eſt bonum vniuerſale: bonum autem vniuerſale eſt finis omnium rerum. Ergo idem finis eſt hominis, & aliarum rerum. Tertio.

Si recte expẽdamus D. Thomã in vltimis verbis ar. 8. ſatis videtur inſinuare partem negantem eſſe aſſerẽdam: vnde pro parte affirmante initio adduxit argumenta, tanquam pro parte minime probanda. Sed vt hæc difficultas clariꝰ reſoluatur, prẽmiſſa cum D. Thoma duplici acceptione finis; dirimetur quęſtio nõnullis adhibitis aſſertionibus. *D. Thom.*

Præmittendum eſt igitur finem dupliciter vſurpari ab Ariſtotele. Vno modo pro re, quæ eſt finis: altero modo pro adeptione ipſius: primus finis dicitur finis, vt res: ſecundus, dicitur finis, vt vſus. De qua diuiſione multa diximus in 1. lib. q. 2. Quo in loco aduertimus non ſatis conſtare à quonam loco Ariſtotelis in 5. Metaph. D. Thomas hãc diuiſionem collegerit: nam locus ex cap. 17. tex. 22. non ſatis fauet huic diuiſioni: forte eam deſumpſit ex cap. 16 tex. 21. Sed id parum refert, cum iam conſtet diuiſionem iſtam eſſe cõmunem in ſenſu, in quo à D. Thoma explicatur; quantumuis varijs nominibus à varijs explice- *Ariſt.*

D.Thom. explicetur: nã à D. Thoma in hoc ar.8. finis vt res diciturfinis *cuius*; finis, vt adeptio rei dicit̃ finis *quo*. Ab aliis adeptio rei dicit̃ finis formalis: res autẽ ipſa dicitur finis obiectiuus, & ſub his nominibus celebrior eſt diuiſio. Sed cũ de ſenſu conſtet; de nominibus non eſt curandum. Præmiſſa igitur hac diuiſione ſtatuendæ ſunt nonnullæ concluſiones.

3 1.Cōcluſio. Sit prima cõcluſio; Deus (qui eſt finis vltimus, vt res, ſiue obiectiuus) eſt finis vltimus cõmunis homini cũ cæteris omnibus rebus. Concluſio eſt indubitata. D.Thom. Ita D.Thomas in hoc ar.8.& 1. p. q. 44. Bonauent. ar.4.& q.65.ar.2.& q.103.ar.2.& 1.con- Gregor. tra gentes cap.75.& lib.3.cap.17.de Ve- Durandus ritate q.5.ar.6.ad 4. & q.22.ar.2. deniq; in 2.d.38.q.1.ad 1. vbi D.Bonauentura, Gregorius, Durandus cũ cęteris. Vnus fuit Origines, qui huic veritati contradixit: docuit enim lib.1.Periarchon creaturas non fuiſſe creatas à Deo ex intẽtione: ſed per accidens, vt in eis, tanquã in ergaſtulis punirentur ſpirit⁹, qui peccaſſent. Et quanuis hanc Originis ſententiã plures ſuo tẽpore fuerint ſecuti teſte Cyrillo lib.1.in Ioannẽ cap.9.ad finẽ: illa tñ ſtatim à principio impugnata fuit à patrib⁹ tanquam ſacris literis cõtraria: tũ in alijs articulis; tũ etiã, quaten⁹ negabat creaturã corporalẽ fuiſſe creatã propter ipſum Deũ, ideſt. vt in ea Cyrillus. Dei bonitas manifeſtaretur. Cõtra quẽ Auguſt. errorem late ſcripſit Cyrillus vbi ſupra D.Thom. Auguſtinus lib.11.de ciuitate Dei c.23. Bañes. D.Thomas 1.p.q.65.ar.2. vbi latiſsime Valentia. Bañes, Valẽtia 1.tom.diſp.5.q.1. pũct.2.

4 Probatur ex Scriptura. Noſtra igitur cõcluſio ex ſcripturis euidenter demonſtratur. Apertiſsimus locus prouerbiorũ 16. *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*. Locus etiam Al Philip. 31. Apocalyp.21.& 22. *Ego ſum α, & ω, principium, & finis.* Qui locus apertiſsimus eſt, vt demonſtretur Deum eſſe vltimũ finẽ hominis, qui eſt creatura corporea. Nec veritas iſta latuit veteres Philoſophos, vt diximus ſupra ar.1. Eã enim ali- Heſiodus. quo modo explicarunt, qui docuerunt Parmenid. amorẽ eſſe omniũ rerũ cauſſam, & prin- Trimegiſt. cipiũ, vt Heſiodus, Parmenides, Trimegiſt⁹, & alij: amor autẽ nõ poteſt mouere, niſi, vt bonũ, & vt finis: exiſtẽs enim in prima cauſſa efficiente õnia ꝓduxit ob ſuã bonitatẽ. In quo ſenſu pleriq; hãc Geneſ.1. veritatẽ colligũt ex verbis Geneſ. 1. *Et ſpiritus Dñi ferebatur ſuper aquas*, per ſpiritũ Dñi intelligẽtes amorẽ diuinũ: quo De⁹ allectus voluit rebus ſuã bonitatẽ communicare ad ipſius met bonitatis manifeſtationẽ. Clarius hãc veritatẽ expreſſit Plato lib. 4. de legibus: clariſsime Ariſtot.lib.12.Metaph.cap. vltimo tex. Plato. 55.iuxta expoſitionẽ D. Thomæ de qua Ariſtot. ſupra ar.1. optimus locus 2.lib.de Cœlo cap.12.tx.64. ei verò, quod quã optime ſe ſe habet, nõ eſt opus actione: eſt enim id gratia, cuius omnia agunt. Multis rationibus hanc veritatẽ probat D. Thomas 3.cõtra gẽt. cap.17. Alijs vtitur 1. D.Thom. p.q.44.ar.4.& q. 65.ar.2. & q.103.art.2. quas in re certiſsima referre, aut latius explicare nõ licet. Satis ſit generalis ratio ſumpta ex natura boni: nã ſi bonum Ratio concluſionis. quatenus bonũ eſt. eſt finis; quia quatenus bonũ eſt ratio finalizandi; vtiq; bonũ, quod fuerit vniuerſale bonum, erit vniuerſalis omnium rerum finis vltim⁹. Nã ratio cauſſę finalis, cũ ex ſua natura perfectionẽ dicat, nõ modo nõ erit denegãda enti ſũme perfecto, ſed concedẽda potius in ſũmo perfectionis gradu: talis autem eſt ratio finis vltimi. Merito igitur D.Ambroſius Pſal.118.hęc ſcripſit verba: *Ille, qui verus eſt finis, non vnius eſt finis. ſed omnium.* Ambroſ. 2.Cōcluſio.

Secunda cõcluſio; ſi finis accipiatur ꝓ conſecutione rei; nõ eſt vnus finis vltim⁹ hominis, & aliarũ rerũ. Hãc cõcluſionẽ probat D.Thom. quia homo cõſequit̃ Deũ cognoſcendo, & amãdo; cætera verò õmnia illũ conſecunt̃ participãdo illius bonitatẽ, tũ quoad eſſe, tũ quoad agere. Hãc doctrinã latiſsime explicat D.Tho.3.cõtra gẽt.à c.17.vſq; ad 25, quo in loco ita diſcurrit. Nã c.17.docet Deũ eſſe vltimũ finẽ rerũ õniũ. Et id magis explicãdo oſtẽdit c.19. Deũ eſſe finẽ omniũ nõ actione efficiẽdũ, ſed aſſequẽdũ; c.19. aſſerit cõmune eſſe õibus creaturis, vt tũc dicant̃ vltimũ finẽ conſequi cũ diuinę bonitatis participatione Deo aſsimilant̃: creaturę enim ideo dicunt̃ bonę, quia cõgruæ ſunt ad manifeſtãdã diuinã naturã: eam autẽ manifeſtãt, cũ participant diuinũ eſſe, illiq; aſsimilantur, tanquã exemplatæ ſuo exemplari: quod multis oſtendit c.19. Quare, ſicut creaturę, dum ſunt à Deo cõditę, cõditæ ſunt propter Deũ; quia Deus illas cõdidit, vt in eis diuina reluceret bonitas, & 5 Ratio D. Thom.

ſimilitudo; ita dum appetũt aut ſeipſas perficere, aut propria actione alijs ſe cõmunicare; vtrunq; appetunt propter Deũ: quia in vtroq; nituntur Deo aſsimilari, vt late demonſtrat D.Thom. à c. 19. vſq; ad cap. 24. Homo autem licet cũ cæteris hoc habeat cõmune, vt Deũ tan quam vltimum finem pertingat, dũ diui nam aſsimilationem, aut in eſſendo, aut in agendo participat: habet tamen quẽ dã ſpecialẽ modum aſſequendi Deũ per cognitionem, & amorem; vt annotauit D.Thomas lib. 3. contra gent. cap. 25. & de veritate q. 5. ar. 6. ad 4. Ex quibus patet veritas noſtræ ſecundę aſſertionis longe diuerſum eſſe finem hominis, & aliarum rerum, ſi ſermo ſit de fine pro aſſecutione rei, quę eſt finis.

6 *3. Cõcluſio. D.Thom. Valentia.*

Tertia concluſio: abſolute loquendo affirmandum eſt, non eundem eſſe vltimum finẽ hominis, & aliarum rerũ. Cõcluſio ſatis eſt de mẽte D.Thomæ in hoc ar. 8. vt ſupra aduertimus, ponitur à Valentia 2. tomo diſp. 1. q. 1. puncto 8. ad finem. *Fundamentũ ex Aug.* Fundamentum ex eo ſumitur, quoniam vltimus finis ſimpliciter ſumptus idem eſt, quod beatitudo ex Auguſtino lib. 19. de ciuitate Dei cap. 1. & lib. 13. de Trinitate cap. 3. & 4. Beatitudo autem ſoli homini conuenit ex Auguſtino in præcitatis locis, & in lib. 83. quęſtionum q. 5. *Ariſtot.* & patet ex Ariſtotele 1. Ethicorum cap. 9. tex. 45. & lib. 1. Ethicorũ ad Eudemum paulo ante finem. Accedit etiã, quoniam cum abſolute ſermo eſt de fine, ſemper concipimus finem, qui adæquate eſt finis integratus ex re, & ex adeptione rei, vt annotauit Caietanus 1. 2. q. 1. ar. 1. ante finem. *Caietanus* Quare, cũ non idẽ ſit adæquatus vltimus finis hominis, & aliarũ rerum; cũ adeptio vltimi finis nõ ſit omnibus eadem; ſi ſimpliciter loquamur, negandum eſt vltimum hominis finem eſſe cõmunem cęteris rebus.

7 *Reſolutio totius articuli. Auguſt. D.Thom.*

Sit igitur vltima huius articuli reſolutio, in hoc diſtingui creaturas rationales à cæteris; quod aſſecutio vltimi finis eſt illis beatitudo: non tamen cęteris. quod ex Auguſtino locis citatis docuit D.Thomas in 2. d. 1. q. 2. ar. 2. ad 2. nam aſſecutio vltimi finis, niſi ſit cum cognitione, & amore coniuncta, quies dici poteſt, beatitudo nõ poteſt. Vnde Deus inde bonus; quia habet eſſe modo ſibi conuenientiſsimo: inde tamen beatus; quia illã ſui eſſe ad ſe ipſum congruentiam (quam bonitatem dicimus) & cognoſcit, & diligit.

Argumenta initio adducta non impugnant noſtram reſolutionem. 8 *Solutio argu.* Nam primum probat Deum eſſe vltimum finem hominum, & aliarũ rerũ: quod in prima concluſione aſſeruimus: Deus autem eſt res, quæ eſt finis, quæ eſt homini communis cum cæteris.

Secundum argumentum ſimul cum tertio in eodem ſenſu explicantur: *2. & 3. ratio.* vnde ſolum probant communitatem in re, quę eſt finis: non verò in aſſecutione finis.

QVÆSTIO VII.

IVXTA ordinem à nobis præſcriptum pręfatione ad quartam quęſtionẽ huius libri; conſequẽter agendum eſt de appetibilitate vltimi finis: Vtrum ſcilicet homo omnia velit propter vltimum finem? De qua quęſtione agit D. Thomas in art. ſexto huius primæ quæſtionis. Et quoniam varia eſt acceptio finis vltimi, vt diſtincte procedamus; de ſingulis acceptionibus finis ſigillatim inquirendum erit. Quibus duas alias quęſtiones adiungemus pro cõplemento totius materiæ.

Ordo dus. Primo igitur inquirendũ eſt; vtrũ actio humana ſit propter vltimũ finem in cõmuni. Secundo; an omnis actio humana ſit propter vltimum finem in particulari, quem quiſq; ſibi vere, vel falſo conſtituit? Tertio; vtrum omnia appetamus propter Deum verum vltimum finem? Poſtremo; vtrũ actiones humanæ, vt sũt à Deo, ſint propter finem vltimum?

ARTICVLVS I.

Vtrum actio humana ſit propter vltimum finem in communi?

§. I.

Reiecta ſententia negante probatur, quæ affirmat.

VLtimum finem accipi bifariam in cõmuni ſcilicet & in particulari: iã 1

ſuperius

ſuperius aduertimus. Dicitur accipi in communi, non quaſi ſit vnum bonum genericum abſtractum, tanquam ſuperius ab omni particulari ratione boni; vt male explicauit ſupplementum Gabrielis in 4.d.49.q.1. ar. 2. in principio; ſed quia eſt bonum quoddam ſummum, atque perfectum, cumulus, atque complementum omnium bonorũ, nullam rẽ determinate connotando, ſed indeterminate, & in confuſo. Quare dicitur finis vltimus in cõmuni, non per abſtractionem à ratione ſpeciali bonitatis: cũ potius denotet aggregationem omniũ bonitatum: ſed per abſtractionem á re, in qua talis bonitatis cumulus reperitur. Quare vltim' finis in particulari erit ille, qui determinate ponitur eſſe vltimus finis, & ſummum bonum. Ex quo iam patet titulus quæſtionis: inquirimus enim, an actio humana ſit propter vltimum finem in communi; hoc eſt vtrum vltimate intendat, ſummam omnium bonitatem, quam beatitudinem appellant.

Supplementũ Gabrielis.

2

Negatiua ſẽtẽtia.

Partem negantem probauit Scotus in 1.d.1.q.4.§. *Ad argumenta pro opinione*, verſ. *ad* 2. & in 4.diſt. 49. quæſt. 10.§. *Ex his ſequitur.* litera N. quibus in locis agẽs de beatitudine, tam in particulari, quã in communi abſolute negat voluntatẽ ſemper appetere, & agere propter beatitudinem. Id etiam negauit Baſſolius in quarto diſt.49.q.6. art.3. ad finem, & Nicolaus de Niſe in reſolutione Theologica fol. 616. qui omnes in hoc diſtingunt appetitum naturalem à libero, vt naturalis ſemper appetat propter ſuam vltimam perfectionem, non tamen voluntas libera.

Scotus. Baſſolius. Nicolaus de Niſe.

Primum fũdamentũ.

Quam ſententiã primo confirmãt: quia non ſemper cogitamus de vltimo fine, quando operamur, finis autem non poteſt finalizare, niſi actu ſit in intẽtione.

Secundum.

Deinde, poteſt volũtas aliquid velle, non ſolùm non referendo illud in vltimum finem etiam in communi; ſed etiã nolendo illud in vltimum finem referre: eſt enim libera.

Tertium.

Tertio ſequeretur nullum dari actũ iocoſum: nullum item otioſum: nullum denique indifferentem: nec enim iocus datur, nec otioſitas, nec indifferentia, vbi datur relatio in finem vltimum.

3

Hæc tamen ſententia ita generaliter prolata ab alijs communi conſenſu reijcitur: fatentur enim omnem humanũ actum eſſe propter vltimum finem ſaltẽ in cõmuni, qui eſt beatitudo in cõmuni. Ita abſolute D.Thom. in hoc ar. 6. & 1. p.q.60.ar.2.& in 4.d.49.q.1.ar.3.quæſtiuncula 4. Conradus, & Medina, & Caietanus hìc, idem Caietanus 1.part.q. 82. ar.2. §. ad euidentiam huius ambiguitatis, Capreolus in 1.diſt.1.q.3.ar.1.cõcl. 1.fol. 32.colum.3. & 4. Bonauentura in 2. diſt.38.ar.1.q.1.ad 1.nu.8. Richardus ibi art. 2.q.3. Durandus quæſt.4. ex recentioribus Fonſeca 2.Metaphyſi. cap. 2.q.1. ſect. 7. ad 2. Curſus Conimbri. in Ethicis diſp.2.q.3.ar.1.concl.2. Valẽtia 2.tom. diſp.1.q.1.punct.5. Bellomõt. hìc diſp.6.c.1.& 2. Suarius in Metaph. diſp. 24.ſect.2.n.14.& 15. Azorius lib.1. inſtitut.moraliũ cap. 1. q. 6. qui õnes cõueniũt, vt õnia à nobis appetãtur propter vltimũ finẽ, beatitudinẽq; in communi.

Reijcitur. D.Thom. Conradus. Medina. Caietan. Capreolus. Bonauent. Richard9. Durand. Fonſeca. Valentia. Azorius.

4

Probatur au&oritatib9 Ariſtotelis.

Quæ veritas primo oſtendi poteſt; quia hæc eſt Ariſtotelis doctrina, vbi de vltimo fine, & felicitate ſermo incidit: Nam primo Ethic.cap.primo ab hac veritate Ethicam doctrinam exorſus eſt inquiens: *Omnis ars, omniſque doctrina, atq; actus, itidem, & electio bonum quoddam appetere videntur.* Hanc generalem propoſitionem intelligendã eſſe de bono in cõmuni ſatis ſignificat, dũ adiungit: *Quapropter bene veteres bonum ipſum id eſſe dixerunt, quod omnia appetunt.* Sed expreſsius id ſignificauit in eodem libro cap.2. in principio: *Si igitur quiſpiam rerũagendarum eſt finis, quem nos propter ſe ipſum, cætera autem propter hunc volumus.* Addimus Ariſtotelem ibi cap.7.tex. 25. inquirens enim, quodnam ſit ſummum bonum, quem vltimum finem, & felicitatem appellat, ita ſcribit: *Quid igitur vnicuique bonum eſt, an non id gratia cuius cætera aguntur.* Et tex.29. *Eum igitur perfectum ſimpliciter* (agit de vltimo fine) *Qui per ſe ſemper eſt, & nunquam ob aliud expeten dus: talis autem finis ipſa felicitas maxime eſſe videtur: hanc enim propter ſe ipſam ſemper, & nunquam ob aliud quicquam expetimus: honorem enim, voluptatem, mentem, virtutem denique omnem, & propter ſe expetimus, & felicitatis gratia.* Primo etiam Rhetoricorum cap. 5. in principio ita ait: *Vnicuique, & priuatim, & publice finis quidã eſt; is verò, vt vno verbo dicam, felicitas.* Adde Ariſtotelem 2.Metaphyſic.cap.2. tex.8.

vbi vltimum finem in communi ita diffinit: *Tale autem eſt, quod non eſt alterius gratia; ſed eius gratia cætera.*

5 Cicero. Hanc eſſe veriſsimam omnium ſẽtẽtiam affirmat Cicero lib. 1. de finibus bonorum his verbis: veriſsime Philoſophi appellant id, propter quod omnia appetuntur. Cum illis concinit Auguſtinus 19. de Ciuitate Dei cap. primo inquiens: *Illud eſt finis boni noſtri, propter quod appetẽda ſunt cætera: ipſum autẽ propter ſe ipſum.* Et ibi lib. 4. cap. 23. *Quis enim optat aliquid propter aliud, quam vt felix fiat?* Et lib. 8. cap. octauo agẽs de ſummo bono: *quo referentes omnia, quæ agimus, &c.* Et ſtatim: *Ideo quippe & finis eſt dictus; quia propter hũc cætera volumus.* Optima ſunt verba Auguſtini 13. de Trinitate cap. quinto: *Quapropter, quoniam verum eſt, quod omnes homines eſſe beati velint, idque vnum ardentiſsimo amore appetunt: & propter hoc cætera, quæcunque appetunt* Sed longe meliora, quæ ſcribit 11. de Trinitate cap. 6. *Omes iſtæ, atq; aliæ tales voluntates ſuos proprios fines habent, qui referuntur ad finem illius voluntatis, qua volumus beate viuere.* Vide illum lib. 10. Confeſsionũ cap. 20. & 21. Dionyſium de diuinis nominibus cap. 4. Anſelmũ de caſu Diaboli cap. 12. Boetium 3. de conſolatione proſa 2.

Auguſt. *Dionyſius.* *Anſelmus* *Boetius.*

Prima ratio. Rationibus etiam veritas hæc cõfirmari poteſt. Prima ſumitur ex philoſophia: quoniã nullus proximus finis poteſt mouere appetitum, niſi concurrente ſimul vltimo fine in communi, vt q. 8. oſtẽdemus: nõ poteſt autem cõcurrere vltimus finis, niſi aliquo modo per actionem ſit intentus. Ergo vltimus finis in omni actione intenditur.

6 Secunda. Secunda ratio: quoniam quidquid homo appetit, id appetit ſubratione boni Vel igitur id, quod appetit, eſt ſummum bonum: & appetitur vltimus finis. Vel eſt bonum imperfectũ: & appetitur vt tendens ad ſui perfectionem; quod non eſt aliud, quam appeti propter vltimũ finẽ.

7 Tertia. Tertia deniq; ratio ſumitur ab alijs agentibus: nã agens naturale ſua actione intendit vltimam ſui perfectionẽ, vt Scotus fatetur, & late probat D. Thom. articulo 8. huius quæſtionis: omnia enim naturalia agentia intendunt aſsimilari Deo, qui eſt vltimus, & ſupremus illorum finis. Ergo, & agens liberum in omni ſua actione intendet ſuum vltimũ finem, atque beatitudinem.

Scotus. *D. Thom.*

Ex quibus euidenter patet ſimpliciter cõcedendum eſſe omnem actionem humanam eſſe propter vltimum finem, beatitudinemque in communi: ſimpliciter enim hoc aſſeritur ab Ariſtotele, Auguſtino, & alijs patribus: ſuffragantur etiam Philoſophiæ principia, vt vidimus, nec vt puto, Scotus abſolute eam voluit negare. Argumenta autem illius ſolùm probant vltimum finem nõ ſemper à nobis expreſſe appeti, quod ſtatim concedemus; nam & quando voluntas expreſſe non vult actum ſuum referre in beatitudinem in communi, vt ſuam libertatem experiatur; eo ipſo eã appetit, vt dicemus.

§ 2.

In quo ſenſu hæc ſententia ſit probanda.

8 Præmittit ad reſolutionem. VT appareat verus ſenſus ſententię affirmantis, præmittendum eſt multis modis actionem aliquam poſſe in finem referri, vt late diximus libro primo, quęſtione 16. artic. ſeptimo vbi omnes modos ad quatuor principales reduximus; nam referri poteſt actio in finem, vel actu, vel virtute, vel interpretatiue, vel habitualiter. Explicandum igitur eſt, quonam modo omnis actio humana ad vltimum finem, ſiue beatitudinem in communi referatur?

1. Cõcl. In qua difficultate inter omnes conuenit actionem humanam non ſemper actu, & expreſſe referri ad finem vltimum in communi. Concluſio iſta eſt D. Thomæ in hoc artic. 6. ad 3. & in quarta diſtinct. 49. quęſt. prima, art. 3. quæſtiuncula quarta ad ſextũ. Conſentiunt omnes, quos pro affirmante parte citauimus, & in hoc ſenſu nobiſcum conſentit Scotus cum Baſſolio, & Nicolao de Niſe. Experientia enim ſatis docet nos plura velle: & appetere nihil cogitantes de beatitudine, atque fine vltimo in communi. Iam verò non datur actualis appetitio finis alicuius, nec actualis relatio actionis in illum; niſi detur actualis illius cognitio, & actualis intentio agendi propter illum. 9

D. Thom.

2. Cõcl. Secunda concluſio: Non ſatis probabiliter dicitur omnem actionem humanam virtute eſſe propter vltimum finẽ in communi in hoc ſenſu, quod omnis referatur in vltimum finem propter actualem

actualem aliquam volitionem illius, quæ virtute maneat in omnibus ſequẽtibus actionibus. Cõcluſio iſta cõtrouerſa eſt; quia plures in hoc ſenſu illam admiſerunt docentes omnẽ actionem humanam præceſsiſſe vnam, quę actualiter fuerit vltimi finis in cõmuni, quę virtute in alijs manet. Ita nõnullos ſenſiſſe refert Medina in hoc ar.6. concl.4. vbi tanquam probabilem eam ſequitur: videtur eſſe D.Thomæ in eodem art. & in 4.loco citato ar.4.ad 6.dum ait virtutẽ primæ intentionis, quę eſt reſpectu vltimi finis manere in quolibet appetitu cuiuſq; rei, quantumuis de vltimo fine actu nihil cogitetur. Quod etiam docuerunt Richardus in 2.d.38.ar.2. q.3. ad 3.Durandus ibi q.4.num.8. Caietan. in hoc ar.6.ad 1.Scoti, Capreolus vbi ſupra fol.32.col 4.6. *Ex quibus patet*, & ſatis videtur expreſsiſſe D.Thomas 1.p.q.60 ar.2. dum ait ex voluntate naturali, qua homo vult, finem cauſſari omnes alias voluntates, cum homo quidquid vult, propter finem velit.

Medina. D.Thom. Richardus Durandus Caietanus Capreolus. D.Thom.

10 Hęc ſententia mihi non videtur ſatis probabilis: & Medina vbi ſupra putat oppoſitam eſſe longe probabiliorem: eſſe certam putat Suarius in Metaphy. diſp.24.ſect.2.num.16. late Bellomont. hic diſp.6.cap.1.§. *Verum hic modus explicandi.* Ego ſubſcribo: tum; quia non puto oppoſitam ſententiam placuiſſe D. Thomæ, vt ſtatim dicam. Tũ etiã, quia non facile explicabitur; quomodo omnem actionem humanam, in qua de fine vltimo nõ cogitatur, ſemper præcedat actualis aliqua volitio vltimi finis: hoc enim, quanuis fingendi detur licentia, tribus ſolùm modis poteſt contingere vno modo; vt dicamus ante ſingulas proximorum finium actuales appetitiones, in quibus de vltimo fine nõ cogitatur, ſemper præceſsiſſe actualẽ aliquam volitionẽ vltimi finis. Secundo, vt dicamus in ſingulis annis, menſibus, diebus, aut horis primã volitiõẽ actu eſſe de vltimo fine.

Ratione probatur cõcluſio.

Tertio denique, vt prima actio in ſingulis hominib', cũ vſus rationis accedit, ſit actualis amor vltimi finis. Duos priores dicendi modos ipſa reprobat experientia; tertium admittunt aduerſarij: quod eſſe maxime probabile putat Medina in hoc ar.5. concl. 3.in fine; & videtur eſſe D.Thom.in hoc ar.5.ad 3.vbi ita ſcribit: *Virtus primæ intentionis, quæ eſt reſpectu vltimi finis manet in quolibet appetitu cuiuſcunq; rei etiam ſi de vltimo fine actu non cogitetur.* Per actum primæ intentionis intelligunt primam cuiuſque hominis actualem volitionem. Sed hæc opinio, nec videtur probabilis: nec ſatis eſſet, vt cęteræ actiones virtute illius ad vltimum finem referrentur. Vtrunque breuiter oſtendamus.

Medina. D.Thom.

Quod opinio illa, nec apud Thomiſtas debeat eſſe probabilis; facile oſtenditur: quoniam licet communis Thomiſtarum cum D.Thoma exiſtimet, vnum quemque noſtrum, cum ad vſum rationis peruenit, ex præcepto teneri ſe in Deum conuertere: inde nullus bene inferet primam hominis actionem eſſe actualem amorem vltimi finis, & beatitudinis in communi: tum quia omnes Thomiſtæ fatentur illi præcepto ſatiſfactum iri; ſi in primo actu implicite appetatur vltimus finis, v.g. ſi quis proponat bene viuere, vt cum D.Thoma de veritate q.14.ar.11. ad 1. Docet Medina cum alijs 1.2.q.89.a.6. Tum ſecũdo; quia nullus eorum negat potuiſſe quemque noſtrum præceptum non ſeruare adhęrendo alicui bono creato mortali affectu. Quę duo euidenter demonſtrant non neceſſe eſſe, vt prima hominis volitio ſit actualis, & formalis amor vltimi finis. 11 *Prima pars minoris pręcedẽtis, probatur 1.*

Secundo confirmatur; quoniam ſicut in ſcientijs non neceſſe eſt actu progredi à primis principijs: quale eſt: *De quolibet vera eſt affirmatio, vel negatio*: ita etiam in agibilibus non eſt opus, vt appetitio incipiat ab actuali volitione beatitudinis, & vltimi finis in communi; ita vt primus actus ſit iſte: *Volo eſſe beatus, aut volo in omnibus bene habere, & nõ male*; Sed poteſt incipere ab alijs actibus terminatis ad bona particularia. 12 *Secundo.*

Tertio, quia fieri poteſt, vt tam intellectui, quam voluntati primo proponantur obiecta particularia, & non illa vniuerſalia: oppoſitum enim ſine vllo probabili fundamento aſſeritur. Quin potius ſi bene philoſophamur à particularib' obiectis neceſſe eſt, incipiat actio intellect', & prim' appetitionis motus: nã licet appetit' tã naturalis, quã elicit' ſpecificet̃ ꝑ bonũ in cõmuni, 13 *Tertio.*

tanquã per obiectum primũ, & adæquatum; per particularia autem bona, tanquam per obiecta ſecundaria: tamen in executione, & practicè non eodem ordine tendit in ſuum obiectum; ſed prius tendit in bona particularia, quã in vniuerſalia, & ſub ratione vniuerſali: intellectus enim via inuentionis procedit à ſenſibilibus, tanquam à notioribus; ſimiliter igitur appetitus procedet primũ à bonis particularibus; ſiquidem hęc primo ab intellectu proponãtur, quam vniuerſalia. Et quanuis non poſsint proponi, nec appeti, niſi ſub ratione boni: tamen non opus eſt, vt proponantur ſub ratione boni abſtracta, & in cõmuni; ſed ſub ratione concreta, & particulari huius boni: nam & intellectus non primo intelligit ens ſub ratione abſtracta entis, ſed ſub ratione concreta in hoc particulari ente, vt cum Caietano diximus in lib 1. Phyſic. Quare fieri poteſt, vt in primo inſtanti vſus rationis voluntati primo proponãtur aliqua bona particularia, & per ſe amabilia; cur volũtas illa non appetet ſub propria illorum bonitate? Etenim ſicut ex parte intellectus nihil eſt, quod eum neceſsitet ad primò intelligendum bonũ in cõmuni; ſed poteſt intelligere quodcunq; aliud obiectũ ſibi propoſitum: ita ex parte volũtatis nihil datur, cur illi neceſſaria ſit prima appetitio, & intentio beatitudinis in cõmuni: nec enim cum probabilitate dici poteſt illam generalem appetitionẽ boni ſummi in cõmuni eſſe neceſſariam, vt voluntas velit bona particularia: cum propria illorum amabilitas ſit ſufficiẽs ratio, vt voluntas in ea tendat.

Caietan.

Si verò dicas hanc neceſsitatem non prouenire ex parte intellectus, aut voluntatis; ſed ex parte diuinæ gubernationis: cum enim Deus ſuo præcepto obligauerit quenquam noſtrũ, vt in primo voluntatis actu ſe, aut explicite, aut implicite in Deum conuertat, vt docet communis Thomiſtarum cum D. Thoma 1.2. h.89.ar.6. nec Deus deſit in neceſſarijs; ipſe à ſua lege obligatur ita circa ſingulos homines res diſponere, vt vltimus finis in cõmuni ſit primũ obiectum intellectui occurrens voluntati propoſitũ. Sed cũ tale pręceptum non plurimum habeat probabilitatis; quin potius nimium includat rigoris; non videtur admittendũ. Vnde non eſt, quod neceſsitatẽ proponendi tale obiectũ ſumam⁹ ex diuina gubernatione: vt omittamus naturaliter fieri non poſſe, vt vltimus finis ſub illa abſtractione primũ offeratur intellectui, qui immediate nõ mouetur, niſi à ſenſibilibus. Ex quibus patet nõ ſatis eſſe probabile primã hominis volitionẽ eſſe vltimi finis in communi.

D. Thom.

14 Quod verò nec talis prima actio (ſi admitteret) ſatis eſſet, vt cęterę õnes actiones in illius virtute ad vltimũ finem referrẽtur; late probat Bellomõt. in d. diſp.6.cap.1. in ſecũda impugnatione. Et facile probari poteſt, ſi ea, quæ diximus lib.1.q.16.ar.7. de relatione virtuali, diligentius expendant: voluntas enim finis non dicitur manere, niſi manente aliqua volitione medij finalizata ab eodem fine: quia virtus cauſſæ non dicitẽ manere, niſi in ſuo effectu: effectus autẽ volitionis finis eſt volitio medij actu applicati ex actuali finis volitione. Op⁹ eſt igitur, vt volũtas finis aliquo modo connectatur cum ſequentibus operib⁹, actionibus, & volitionibus ſucceſsiua quadã connexione; ita vt volitio huius medij à fine actu cauſſata cauſſet volitionẽ ſecũdi medij, & ſic cõſequẽter: vbi autẽ hæc mediorũ cõnexio cum actuali volitione finis interrupta fuerit; interrũpatur neceſſe eſt virtus volitionis finis: de quo late in d.ar.7.§.2. Dici autẽ non poteſt cum probabilitate primã volitionẽ beatitudinis in cõmuni, quã in primo inſtanti vſus rationis habuimus (ſi tamen eam habuimus) hac cõnexione per medios effect⁹, mediaſq; volitiones vſq; ad finẽ vitę cõnexã eſſe. Quare volitionem illam (etiam ſi admittatur) non ſatis eſſe, vt cæterę omnes vſque ad vltimum vitæ ſpiritum conſequentes in illius virtute in vltimum finem referantur; probant D. Bonauentura in 2. diſt. 41. art.1. quæſt.3. ad finem num. 32. Richardus ibi art.1.q.2. cum omnibus recentioribus, inter quos Bellomontanus vbi ſupra, & diſp.32. cap.2. & diſpu. 75. cap.2. nu.4.

Potterior pars m... probatur.

Bonauent.

Richard.

15 Contra hanc reſolutionem duo obijci poſſunt. Primum: quoniã media circa fines particulares appeti non poſſunt, niſi finis ipſe particularis actu prius appetatur. Ergo nec fines interme-

1. Obiectio

termedij appeti poterunt, niſi vltimus finis aliquando fuerit actualiter appetitus. Alterum eſt: quoniam fieri non poteſt, vt quis concluſionibus aſſentiatur, niſi principijs actu prius fuerit aſſentitus. Ergo fieri etiã nequit, vt quis finibus intermedijs conſentiat, niſi vltimo fini actu priùs conſenſerit: nam ex Ariſtotele ſicut ſe habent principia ad cõcluſiones; ita finis ad intermedia.

Secunda.

16 Hæc facilè diſſoluuntur. Ad primum reſpondetur ex finibus particularibus cuiuſque ſeriei non poſſe ſumi argumẽtum ad vltimum finem: ratio diſcriminis eſt; quia vltimus finis in vnaquaque ſerie eſt primum, quod actu mouet in illa ſerie; & ſubinde actu finalizat omnia illius media: quod facere non poteſt, niſi actu & cognoſcatur, & appetatur. At vltimus finis in communi non finalizat actu, ſed ſolum virtute modo explicando in vltima quæſtione art. vltimo: quam virtualem cauſſalitatem exercere poteſt, quanuis actu nunquam fuerit in ſe ipſo intentus, vt patebit ex ſequenti concluſione.

Occurritur primę.

17 Ad ſecundum admittendum eſt antecedens de principijs primis cuiuſq; ſcientiæ: ſecus de principijs vniuerſaliſsimis omnium ſcientiarum: ratio differentiæ in eo eſt poſita; quoniam prima principia cuiuſque ſcientiæ actu, & formaliter ingrediuntur primã demõſtrationem ſcientiæ: vnde non poſſunt non cognoſci in ſe ipſis. Porro prima principia vniuerſaliſsima, & omnibus ſcientijs communia nullius particularis ſcientiæ demonſtrationẽ ſaltẽ oſtẽſiuam formaliter, & in actu, vt vocant, ſignato ingrediuntur, ſed virtute duntaxat, vt cum Ariſtotele in 1. Poſteriorum c.8. docent Logici.

Satisfit 2. *Ariſt.*

18 Tertia concluſio: omnis actus humanus refertur in vltimum finem, beatitudinemque in communi ſaltem referibilitate interpretatiua; quam pleriq; vocant virtualem virtute operis non operantis. Hæc concluſio eſt de mente omnium, eam docuit Durandus in 2. d. 39. q.4.n.5. ſatis eſt de mente D. Thomæ in hoc ar.5. ſi prima illius ratio diligẽtius expendatur, & in 4. loco citato ad 6; tãgitur à Medina in hoc ar.5. concl.4. ad finem, & à Suario in Metaphy. diſp. 24. ſect.2. n. 15. & ſatis eam expreſsit Fonſeca in 2. Metaphy. c.2. q.1. ſect.7. ad 2.

Tertia concluſio. *Durandus* *D.Thom.* *Medina.* *Fonſeca.*

Pro illius explicatione breuiter repetenda ſunt, quæ lib. 1. q. 16. ar. 7. §. 3. diximus de relatione, intentioneque interpretatiua, prout diſtinguitur ab actuali, virtuali, & habituali: hæc enim eſt alicuius finis, qui non fuit actu in ſe ipſo volitus, ſed ſolum in alio; qui ipſe ex ſua natura refertur in finem, qui interpretatiuè dicitur intendi. Exemplis res fiet clarior. Petrus largitus eſt eleemoſynam pauperi ex affectu miſericordiæ: dicitur interpretatiuè eleemoſynam referre in Deum, quem nec actu, nec virtute intendit, ex eo prçciſè, quia eleemoſyna ex ſua natura referibilis eſt in Deum finem vltimum: ex hoc enim interpretamur hanc fuiſſe illius voluntatem; quia re vera hoc ipſum intenderet, ſi de hoc aduerteretur. Eàdem ratione ſiquis in medio foro iaculatus recreationis gratia occidit hominem: homicidium nec actu, nec virtute voluit; quia nunquam de illo cogitauit: voluit tamen illud interpretatiuè nõ in ſe, ſed in ipſa iaculatione in tali loco: quia dũ illam vult cum probabili periculo homicidij: interpretamur eum voluntatẽ habuiſſe occidendi.

Notandum ad probationem concluſionis.

Dicimus igitur eum, qui humano more propter aliquod particulare bonum operatur; quanuis nec actu, nec virtute illam actionem referat in vltimum finẽ in communi: bene tamen eam referre interpretatiua quadam intẽtione; quatenus illud particulare bonum ex ſua natura reſpicit finem vltimum, & beatitudinem in cõmuni: nõ tanquam medium ex ſua natura inſtitutum, & ordinatum ad conſecutionem finis in communi: ſed vt quoddam bonum imperfectum, & inchoatum, quod ex ſua natura appetit ſuam perfectionem, & conſummationem.

Et vt hoc melius intelligatur, aduerto, opus, quod operans actu intendit, duobus modis referri poſſe in vltimum finem: vno modo tanquam medium accommodatum ad finem conſequendũ; altero modo tanquam particulã quandam, & quandam inchoationem vltimi finis. Priori modo refertur eleemoſyna & quodcunque aliud opus virtutis: quia quodlibet illorum accommodatum eſt ad conſequendum vltimum finem. Po- 19

ſteriori modo refertur quodlibet bonum, quod ex ſua natura non eſt ſummum, ſed particulare, & incompletum: nam ex D. Thoma in hoc ar. 6. hæc eſt natura cuiuſcunque boni imperfecti, vt tendat ad perfectum: inchoatio enim perfectionis naturaliter ordinatur ad ſui perfectionē. Priori modo non quodcunque bonum refertur in vltimum finem in particulari: nam peccata nō ita referuntur, vt dicemus in ſequenti ar. cum tamen poſteriori modo quodcũq; bonum referatur ad vltimum finem in communi. Igitur in hoc ſenſu noſtram ſtatuimus cōcluſionem, vt omnis actus humanus referatur in vltimum finem in communi referibilitate interpretatiua non quidem medij ad conſecutionem finis: ſed boni inchoati, & imperfecti, quod appetit conſummari.

D.Thom.

20 Concluſionis demonſtratio.

His ita præmiſsis iam facilè eſt concluſionem demonſtrare: nā omnis actio humana eſt propter aliquod bonum ſub ratione boni. Vel igitur eſt ſub ratione boni in communi: & habetur intentum; vel eſt ſub ratione boni particularis: & tunc interpretatiuè appetitur bonum in communi; quatenus quodlibet bonũ particulare, & imperfectum ex ſua natura eſt propter ſui ipſius conſũmationem, quæ eſt formalis ratio boni in cōmuni: vnuſquiſque enim, dum intendit perfici hoc particulari bono; ideo id intendit: quia intendit conſummari omni bono.

Ex qua demonſtratione colliges cōcluſionem propoſitam non ſolum eſſe veram in actionibus ſtudioſis; ſed etiā in actionibus prauis: nam hæ etiam terminantur ad aliquod bonum. Quin potius vera eſt in ijs, qui vitam ſibi volunt adimere: omnes enim hi in bonum feruntur ſub aliqua beatitudinis conditione: illi quidem; vt appetitum ſatient boni concupiti poſſeſsione: hi verò; vt à præſentibus miſerijs liberentur, quæ eſt quædam beatitudinis conditio. Imò ſiqui fuerint, qui beatitudinem in communi ea intentione reſpuant, vt ſuā experiantur libertatem; ij appetunt aliquam beatitudinis particulam; bonum ſcilicet libertatis, quo ſatiari volunt. Ita fit, vt nolendo beatitudinem; eam virtute, & interpretatiuè velint.

21 Veriſsima eſt igitur communis ſententia omnem actum humanũ eſſe propter vltimum finem in communi. Hanc veritatem argumenta Scoti non impugnant. Non primum, quia licet non ſemper, dum operamur actu, aut virtute cogitemus de vltimo fine in communi: de illo tamen ſemper cogitamus ſaltē interpretatiuè, vt habet tertia concluſio; finis autem, quanuis actu non poſsit finalizare, niſi quando actu concipitur; virtute tamen, & interpretatiuè finalizat actu non conceptus. Reſponſio ad primum Scoti initio propoſitū.

22 Ad 2.

Ad ſecundum facilis eſſet ſolutio, ſi cum Thomiſtis negaremus poſſe volũtatem pro ſua libertate nolle vltimum finem in communi: nam ex Auguſtino nullus non vult eſſe beatus: ſed nec argumentum vim habet, etiamſi id Scoto admittatur: nam, vt diximus ad finem concluſionis tertiæ, ille, qui ita nollet beatitudinem in communi; virtute eam vellet. Auguſt.

23 Ad tertium

Ad tertium neganda eſt ſequela cum D. Thoma in hoc ar. 6. ad 1. nam tres illi actus, qui obijciuntur, finem habent intrinſecum aliquod bonum, quod agēs in illis quærit; actiones enim ludricæ, & iocoſæ ordinantur in bonum ludentis, quatenus habent adiunctam aliquā delectationem ex D. Thoma vbi ſupra, & 3. contra Gentes c. 2. ad finem, & cap. 25. in ſexta ratione, & 2. 2. q. 168. ar. 2. ad finem. Idem dicendum eſt de actu indifferenti ex obiecto: in eo enim etiam aliquod bonum quæritur. Quod non impedit, quominus dici poſsint otioſi, & moraliter mali: quoniam actus non dicuntur otioſi, quod careant aliquo fine, aliquovè bono, propter quod immediatè fiant: ſed quod careant aliquo fine extrinſeco, pio, & honeſto, ad quem referantur: vt ex D. Gregorio docet D. Thomas in 2. d. 40. q. 1. ar. 5. ad 8. & in 4. d. 9. quæſt. 1. quæſtiuncula ſecunda ad 3. Otioſitas igitur actionis poſita eſt in carentia finis non in communi, ſed in particulari; in quem proprius finis intrinſecus, natura ita inſtituente, referri debet. D.Thom. D.Greg.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omnis actio humana ſit propter vltimum finem in particulari?

§.1.

§. 1.

Refertur affirmatiua opinio.

1 EGimus de fine vltimo in communi: agendum nunc eſt de eodem in particulari. De quo duobus modis agi poteſt: vno modo abſtrahendo à vero, vel exiſtimato; altero modo agendo de ſolo vero, qui eſt Deus optimus, & maximus. Hoc poſteriori modo agemus de vltimo fine in ſequenti art. nunc de eo agimus priori modo. Inquirimus igitur, an omnia appetam' propter vltimum finem, quem in particulari nobis conſtituimus? v. g. an fidelis omnia appetat propter Deum? Infidelis verò propter idolum?

2 *Affirmatiua ſententia.* Partem affirmantē pleriſque placuiſſe nonnulli referunt; nec deſunt, qui eā tribuant illis Theologis, qui putant omnia opera infidelium eſſe peccata mortalia: quod plures aſſeruiſſe teſtātur Richardus in 2. d. 41. ar. 1. q. 3. probarunt Gregorius in 2. d. 38. q. 1. & Reuerendiſſimus Epiſcopus Conimbricenſis dominus Gaſpar Caſſalius noſtræ Eremitanæ religionis decus lib. 1. de quadripartita iuſtitia à c. 21. vſque ad 27. Volunt igitur Theologos iſtos ex eo capite docuiſſe omnia infidelium opera eſſe peccata mortalia, quia omnia ex infidelitate procedebant. Et verè hanc ſententiam probaſſent; ſi ex illo cap. omnia infidelium opera damnaſſent: nec enim ex infidelitate illorum opera naſci poterant, niſi quia omnia in falſum Deum ab infidelibus referuntur. At tamen citati Theologi nihil minus voluerunt, quam ex illo capite infideliū opera dānare, quod alibi oſtendimus. Sed quicquid de hoc ſit pars illa affirmans nonnullis argumentis confirmatur.

Richard. Gregor. Caſſalius.

3 *Primum argum.* Primò; Auctoritate Ariſtotelis 1. Ethic. c. 1. 2. & 7. & 1. Rhetoricorum c. 5. in principio, & Ciceronis lib. 1. & 2. de finibus bonorum, Dionyſij de diuinis nominibus c. 4. Auguſtini lib. 19. de Ciuitate c. 1. & alijs in locis ſæpe citatis Boetij libr. 3. de conſolatione proſa 2. Denique Anſelmi de caſu Diaboli c. 12. Qui omnes docent omnia fieri propter finem vltimum. Quod etiam ſimpliciter docuit D. Thomas in hoc ar. 6.

Ariſt. Cicero. Dionyſ. Auguſt. Boetius. Anſelmus. D. Thom.

4 *Secundum.* Secundò; quilibet homo habet vnum vltimum finem ſuarum actionum ex ar. præcedente. Ergo quilibet homo omnia agit propter vltimum finem. Patet conſequentia: quia de ratione vltimi finis eſt, vt cætera omnia propter ipſum appetantur, & fiant, vt ſæpe docuimus ex Ariſtotele 2. Metaph. c. 2. tex. 8. *Ariſtot.*

Tertiò; in cauſsis eſſentialiter ſubordinatis nulla poteſt cauſſare, niſi prima ſimul concurrente ex Ariſtotele 2. Metaph. c. 2. tex. 6. & lib. 8. Phyſicorum c. 5. & diximus ſupra q. 4. ar. 1. Sed nullus eſt finis proximus, qui vltimo fini non ſit eſſētialiter ſubordinatus, vt ibi dixim' §. 3. Ergo neceſſe eſt, vt vltimus finis ad omnem actionem humanam cōcurrat. Non poteſt autem concurrere, niſi homo propter illum agat: concurſus enim finalis in hoc eſt poſitus, vt aliquid fiat finis gratia. Ergo in omni actione homo agit propter vltimum finem. 5 *Tertium. Ariſt.*

Confirmatur; quia eodē modo ſe habet vltimus finis ad cauſſalitatem finalem cuiuſcunque finis proximi; quomodò ſe habet primum agens ad omnem actionem agētis ſecundi. Ergo vltimus finis actu etiam concurret ad omnem cauſſalitatem finis proximi. Quod erit falſum, niſi homo omnia agat propter finem vltimum. *Confirmatur.*

Quartò; omnis humana actio eſt propter vltimum finem in communi, vt patet ex præcedente ar. Ergo omnis actio humana erit propter vltimum finem in particulari. Probatur cōſequētia, quoniam ratio vltimi finis in communi reperitur in vltimo fine in particulari. 6 *Quartum.*

§. 2.

Refertur opinio negans.

PArtem tamen negantem abſolutè plerique probauerunt: Scotus ſc. in 1. d. 1. q. 4. §. *Ad argumenta pro opinione.* Et in 4. d. 49. q. 10. litera N: quibus in locis abſolutè negat voluntatē ſemper appetere vltimum finem, beatitudinemque in particulari. Id ipſum probat Baſſolius in 4. d. 49. q. 6. ar. 3. ad finē. Probat eandem Bellomōtanus hìc diſp. 6. cap. 3. 7 *Pars negās. Scotus. Baſſolius.*

Hæc ſententia his rationibus confirmari poteſt; primò: quia non ſemper cogitamus de vltimo fine in particulari, vt patet experientia. Ergo non omnia agimus propter vltimum finem in particulari. 8 *Probatur 1.*

ticulari. Probatur conſequentia; quia finis non finalizat, niſi cognitus.

Secundò. Secũdò, quia poteſt voluntas aliquid velle non ſolum non referendo illud in vltimum finem in particulari; ſed etiã nollendo illud referre, vt patet ex liber tate voluntatis.

3. Tertiò; ſi omnes referrentur in vltimum finem nullus daretur actus iocoſus: nullus ocioſus, nullus denique indifferens contra experientiam, & cõmunem doctrinam. Sequela patet; quoniã actus iocoſus, ſi referatur in vltimum finem, deſinit eſſe iocoſus: deſinit etiam eſſe ocioſus, & indifferens.

4. Quartò; ſequeretur omnia opera infidelium eſſe peccata mortalia vitij infidilitatis: referrentur enim ad Deum falſum. Similiter opera fidelis exiſtentis in peccato mortali eſſent peccata: fierent enim propter creaturam, cui tãquam vltimo fini adhæret: conſequens tamen de fideli nullus dixit: de infideli vero nullus bene dixit.

Confirmatur. Confirmatur; quoniã ſequeretur iuſtum in omnibus operibus mereri: omnia enim ageret propter Deum ſumme dilectum. Conſequẽs tamen non omnes admittunt.

5. Quintò; quia iuſtus venialiter peccans non operatur propter vltimum finem, quem ſibi cõſtituit: nec enim opera venialia in Deum poſſunt referri.

Vltimò. Poſtremò; ſi homo omnia appeteret propter vltimum finem; ille ſuo influxu cõcurreret ad omnem actionem, quod non videtur concedendum.

§. 3.
Reſolutio Quæſtionis.

9 Neutra harum opinionum eſt abſolutè vera: ſed opus eſt diſtinctione; quoniam vel ſermo eſt de relatione ex parte operantis: vel ex parte operis, finiſque proximè intenti.

Prima concluſio. Sit prima concluſio: non eſt neceſſe, vt actio humana ex parte operantis ſẽper actu referatur in vltimũ finem, quẽ operans ſibi præfiniuit, ſiue verus ille ſit, ſiue falſus. Hęc nota eſt experientia: plura enim quotidie deliberatè agimus nihil de Deo cogitantes: nec infidelis ſemper cogitat de idolo: nec peccator de fine vltimo creato, cui adhæret. Nec ſolum non operãtur omnes propter vltimum finem, quem aut verè, aut falſo ſibi conſtituerunt: ſed plerique bene intelligunt ſe contra illum agere, vt patet in illis, qui peccant ex malitia, ſiue fideles ſint, ſiue infideles. 10

2. Concl. Secunda concluſio: nec ſimiliter neceſſe eſt, vt omnis actio humana ab operante virtute referatur in ſuum vltimũ finem in particulari: virtute inquam, hoc eſt in virtute alicui' actualis actionis, qua voluit omnia in vltimum finem referre. Quare nec omnes actiones hominis fidelis virtute referuntur in Deũ verum: nec actiones idolatræ in ſuum idolum. Hæc neminem habet contradictorem in terminis, in quibus proponitur: nam licet quidam exiſtiment omnem actionem humanam, actu, vel virtute eſſe propter vltimum finem in cõmuni: nullus tamen (quem viderim) hoc aſſeruit de fine vltimo in particulari: nec enim probabilis eſt opinio, quod prima actio hominis totius vitę debeat expreſſe, & formaliter in Deum terminari. Qua ſuppoſita opinione, concluſio Probatur. euidenter demõſtratur in prima actione, quam quiſque habuit in primo vſu rationis: hæc enim non neceſſariò formaliter terminatur in Deum; ſed ſatis eſt, ſi terminetur implicitè; ita vt primus actus ſit *volo bene viuere*; iſte enim actus expreſſe non terminatur in Deũ: nec etiam in virtute alicuius præcedẽtis actus: quia nullum habuit priorem, in cuius virtute referatur. 11

Idem de cæteris omnibus actionibus Secundò. dicendum erit, nec enim cum probabilitate affirmari poteſt omnes actiones in quolibet homine habuiſſe vnam omnibus priorem terminatam ad finem vltimum in particulari, in cuius virtute in eundem referantur; & quanuis illa præceſſerit: non erit ſufficiens, vt in ſua virtute referantur cæteræ, vt in præcedente ar. concl. 2. latè diximus.

Tertiò ex eo euidẽter probatur: quia 12 Tertiò. ſequeretur opera infidelium, quantumcunq; ex genere bona ſint, ſemper prouenire ex infidelitate: quia omnia in virtute illius actionis, qua idolum in Deũ ſibi elegit, in idolum tenderent. Conſequens tamen, vt puto, nullus admiſit: nã etſi plerique putent omnia infidelium opera eſſe peccata: non tamen affirmãt

ea procedere ex infidelitate: nec enim infidelis ex infidelitatis errore ſemper perſtituit finem in ſuis actionibus, ex D. Thoma 2.2.q.10. art.4. & in 2. d. 41. q.1.art.2.ad 4.& 5.

D.Thom.

4 Quartò, id oſtenditur ex actionibus mortaliter, aut venialiter malis: hæ enim, nec actu, nec virtute ab operante in vltimum finem relatę fuerunt. Et has duas primas concluſiones ſolum probant argumenta partis negantis.

13 Tertia concluſio. Tertia concluſio: Nec ſimiliter eſt neceſſe, vt omnes actiones humanæ referibilitate operis referantur in vltimum finem, quem ſibi quiſque, vel verè vel falsò conſtituit. Hęc facilè patet in actionibus moraliter bonis: quanuis enim hę actiones in homine fideli referibilitate operis referantur in Deum vltimum finem verum, vt patebit ex ſequenti ar. tamen in homine infideli hãc referibilitatem non habent: quia opus illud ex ſua natura, non habet referibilitatem, niſi in vltimum finem, à quo entitatem, & bonitatem participat: quam tamen non participat ab idolo, ſed à ſolo vero Deo. Actiones igitur moraliter bonæ in homine infideli nec ex parte operantis, nec ex parte operis neceſſariò referuntur in idolum: ſecus dicẽdum eſt, ſi fiant ab homine fideli: quanuis enim ab operante non ſemper referantur in vltimum finem: ſemper tamẽ referuntur ex parte operis, vt eſt communis doctrina Theologorum ita explicanda in 2. d. 38. vbi Magiſter cum D. Thoma q.1.art.1.& 2. D. Bonauentura, & Richardo art.1. q.3. Ægidio q.1.art. 2.& 3. Durando q.4. Soto 1. de natura, & gratia c.20. Fonſeca 5. Metaphy. c.2.q. 12.ſect.6. Patet etiã concluſio in actionibus moraliter malis, quæ ſiue in homine fideli, ſiue in infideli ex parte operantis referuntur in vltimum finem lõgè diuerſum, tum à vero Deo, tum ab idolo: cum referantur ad bona creata, quibus peccator vltimatè adhęret.

Probatur.

Magiſter. D.Thom. D.Bonau. Richard. Ægid. Durandus. Sot. Fonſeca.

14 Dubitatio. Diuerſæ ſẽtentiæ. Conciliantur. Vtrum verò detur vnus finis omniũ malarum voluntatum? Alij negant, vt Richardus, Bonauẽtura, Ægidius, & Durandus. Alij affirmant, vt Magiſter, & Fonſeca. Sed conciliari poſſunt, ſi dicamus non dari vnum finem ſimplicem, ad quẽ omnes malæ actiones ratione operis referantur; bene tamen dari vnum finem ex pluribus partialibus aggregatum. Prior pars eſt nota: quia non datur vnum malum, quod ſit cauſſa omnis mali, vt contra Manichæos fides docet. Poſterior pars ex eo eſt euidens; quia ſingulæ actiones prauæ vltimo terminantur ad ſingula bona creata, tanquam ad partiales fines vltimos; quorum aggregatio eſt vnus vltimus finis totalis peccatoris. De quo plura diximus ſupra q. 5. art. 3.

§. 4.

Soluuntur argumenta partis affirmantis.

EX dictis patet veram eſſe opinionem negantem, ſi explicetur, vt à nobis eſt explicata. Nec obſtant, quæ pro parte affirmante in contrariũ adduximus. Ad primum dicimus Ariſtotelem, & patres intelligendos eſſe de vltimo fine in communi. Quod facilè quiſque intelliget, ſi legerit, quæ ex illis adduxim⁹ in præcedẽte articulo. Quod verò D. Thomas ita ſit intelligendus, affirmant omnes illius interpretes, Caietanus, Conradus, Medina, & alij. 15

Soluitur 1. argum.

Caiet. Conrad. Medina.

16 Solutio ſecundi. Ad ſecundum negamus conſequentiam: ad probationem dicimus non eſſe de ratione vltimi finis, quod cætera omnia propter illum ſemper actualiter appetantur: ſed quod propter illum ab operante ſint expetibilia, ſiue ſine errore, vt cum finis vltimus eſt ſummum bonum: vel cum errore; vt cum ſolum exiſtimatione eſt tale. Nec eſt intẽtio Ariſtotelis, quod omnia ex ſua natura ſint referibilia in quemcunque vltimum finem; ſed in illum, qui vere eſt vltimus. Et præterea intelligendus eſt, quandiu vltimus finis ſupponitur, & amatur, vt vltimus: nam ſi quis vltimum finem contemnit, & ad alterum conuertitur; iam prior non eſt illi vltimus finis, ſed poſterior. Itaque quandiu aliquod bonum exiſtimatur, & habetur, vt vltimus finis: quicquid ab operante appeti poteſt ad illud ab eodem eſt referibile.

17 Solutio tertij. Ad tertium admittimus in omnibus finibus eſſentialiter ſubordinatis; ſiue ex intentione agẽtis, ſiue ex natura rei ſubordinentur; vltimum finem concurrere cum cæteris proximis, vt patebit ex ſequente quæſtione: negamus tamen eſſentialem ſubordinationẽ dari in ordine

dine ad quencunque finem: nam quanuis ex intentione operantis quicunque finis eſſentialiter ſubalternari poſsit vltimo fini falſo: quia poteſt infidelis omnes ſuas actiones actu dirigere in idolum: tamen à parte rei non datur eſſentialis ſubordinatio, niſi in ordine ad finem vltimum in communi, & ad finem vltimum in particulari, qui ſit verus, vt ex ſequente articulo patebit. Vterque autem verè concurrit cum omnibus finibus proximis modo explicando in ſequente quæſtione. Quare finis falſus, quem infidelis ſibi proponit, non concurrit cum omnibus finibus proximis ab infideli concupitis; niſi quando ipſe infidelis eos actu ſubalternat ad idolũ: aliàs concurrere non poteſt; quia cum illis nullam habet ex natura rei eſſentialem ſubalternationem.

18 Solutio cõfirmationis. Ad confirmationẽ neganda eſt maior, ſi intelligatur de quocunque fine vltimo vero, vel exiſtimato: ratio eſt, quia omnia agentia ſecunda ex ſua natura eſſentialiter ſubalternantur primo agẽti: at tamen non omnis finis proximus ita ſubalternatur cuicunque fini vltimo: nec enim datur ſubalternatio ad finem falſum. Porro, ſi maior intelligatur de vltimo fine vero, adhuc non recipitur ab omnibus; quoniam fines proximi moraliter mali non eſſentialiter ſubalternantur Deo vltimo fini vero: cum tamen omnia agentia ſecunda in agendo eſſentialiter ſubalternentur primo agenti. Nos tamen in illo ſenſu maiorẽ admittimus: putamus enim Deum vltimum finem ad omnem actionem humanam, etiam malam finaliter concurrere, vt explicabimus in ſequenti articul. Cum verò in hoc articulo abſtraham' ab vltimo fine vero, vel exiſtimato: in quo ſenſu non omnia ad quencunque finem vltimũ referuntur, non mirum eſt, ſi non quicunque finis vltimus, concurrat ad omnes actiones illius, qui illum pro vltimo fine habet.

19 Solutio vltimi. Ad poſtremum concedendum eſt antecedens in ſenſu explicato in præcedẽte ar. & negãda eſt conſequentia: diſpar enim ratio reperitur in vtroque fine: nam vltimus finis in communi eſt formalis ratio boni, qua omnia appetuntur, etiam, quæ apparenter ſunt bona: ab omni enim bono formaliter participatur: non ſic res habet in omni vltimo fine in particulari.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnia appetantur propter Deum verum finem vltimum?

1 Ex dictis conſtat non omnia appeti propter vltimum finem, qui falſo exiſtimatur vltimus: inquirendum eſt, an aliquo modo dici poſsit omnia à nobis appeti propter Deum verũ hominis vltimum finem. Res eſt controuerſa. Quidam partem affirmantem probant, vt Medina in hoc ar. 6. concl. 5. quem plures recentiorum ſequuntur, ſatis inſinuat Valentia 2. tomo diſp. 1. q. 1. puncto 5. in fine: qui omnes volunt cuncta, quæ vult homo, velle propter Deum; etiam dum peccat: nam etiã tũc operatur propter Deum, vt eſt bonum quoddam vniuerſale. Pro qua ſententia citant D. Thomam in 4. d. 49. q. 1. art. 3. & de veritate q. 22. ar. 2. & 1. Ethicorũ lectione 1. & 3. contra Gentes à c. 17. cũ ſequentibus: & hanc ſententiam nõnullis confirmant argumentis. Affirmatiua ſententia. *Medina. Valentia. D. Thom.*

2 Sententiam tamen negantem aliqui ex nouioribus amplectuntur, ſi ſermo ſit de actibus hominis, prout procedũt ex directione hominis. Hanc ſententiã probat Bellomontanus hoc loco diſp. 6. c. 3. §. *Ego vero quanuis admittam,* cum quibuſdam ex recentioribus. Totum fundamentum ſumitur ex actionibus peccaminoſis: quia durum ſatis eſt, & offẽſiuum piarum aurium dicere latronem dum furatur: propter Deum furari; & adulterum adulterari propter Deum: nam quanuis inficiari non poſsimus (inquiunt) hominem aliquando zelo falſo ex ignorantia profecto peccare eo fine vt placeat Deo, vel religionẽ eius tueatur, prout ipſe exiſtimat: tamen cum aliquis peccat, nec vllo zelo pietatis erga Deum ducitur ad peccandum; nunquã dicemus eum peccare, aut velle peccare propter Deum: velle enim facere aliquid propter Deum ſolum dicimus; vel, cum quis actu cogitans de Deo aliqua voluntate erga eum ducitur ad peccãdum, vt in caſu propoſito: vel quando facit aliquid, quod re vera placet Deo: id vero, quod Deo diſplicet; quis dicet fieri Pars negatiua. Fundamentum.

fieri propter Deum? Hæc eſt horum auctorum ſententia, hoc fundamentum.

3 *Vtraque ſententia conciliatur.* Ego tamen haſce opiniones cõciliari poſſe ſemper exiſtimaui: vt affirmãs vera ſit de Deo, prout eſt finis vltimus cõmunis homini cũ omnib⁹ creaturis: negans verò; de Deo, vt ſpeciali quodam modo eſt vltimus finis hominis. *Præmiſſum ad explicationẽ illius.* Pro cuius explicatione aduertendũ eſt Deum, quãuis ſub ratione ſũmi boni ſit finis vltimus rerũ creatarum (Deus enim omnia creauit propter ſe metipſũ, i. propter ſuã bonitatem Prouerb. 16.) *Prou. 16.* non tamen eodẽ modo nec ſub eadem ratione bonitatis eſſe omniũ rerũ vltimũ finem: quia ſpeciali modo eſt finis vltim⁹ creaturæ rationalis: quod elegantiſsimè aduertit D. Thom. de Verit. q. 5. ar. 6. ad 4. *D. Thom.* & 3. cõtra Gent. c. 25. Ex quo idem diximus ſupra q. 6. ar. 7. in 2. cõcluſione. Duplex igitur ratio bonitatis diſtingui debet in bonitate diuina: vna, quæ eſt entitatiue participabilis, tanquam bonũ quoddam ideale, & exemplare. Altera; quæ eſt participabilis obiectiuè, vt bonum quoddã beatificans. Sub priori ratione eſt vltimus finis aſſequendus per aſsimilationẽ entitatiuã ad diuinã bonitatem: idq; per aliquam diuinæ bonitatis participationẽ. Sub poſteriori verò eſt vltimus finis acquirẽdus per cognitionẽ, & amorẽ: ita colliges ex D. Thoma *D. Thom.* in locis immediatè citatis, & in 4. d. 49. q. 1. ar. 3. quæſtiũc. 4. ad 2: vbi hoc diſcrimẽ videtur ponere inter vnũ, & alterum finẽ: quia hoc poſteriori modo intẽditur per mediũ, quo per modũ meriti Deus acquiritur: nõ tñ modo priori.

4 *Prima concluſio.* His ſuppoſitis ſtatuimus duas cõcluſiones, quibus ſententiæ oppoſitæ, quas citauimus, conciliantur. Sit prima concluſio: non eſt neceſſe, vt omnia, quæ ab homine appetuntur, ſemper explicitè, vel implicitè appetantur propter Deũ, vt ſpeciali modo eſt vltimus finis hominis poſsidẽdus per cognitionẽ, & amorem. *D. Thom.* Satis ſignificatur à D. Thoma tum in hoc ar. 6. tum in 4. d. 49. q. 1. ar. 3. fere per omnes quæſtiunculas: hoc enim diſcrimen ponit inter vltimũ finem in cõmuni, & in particulari; quod vltimus finis in cõmuni ſemper appetitur ab homine, etiam dum peccat: non tamen vltim⁹ finis in particulari: quia iſte à peccante non appetitur. Quod intelligendum eſt de Deo vltimo fine, prout eſt beatificatiuus hominis: nam ſub alia cõſideratione etiã à peccante appetitur, vt ex D. Thoma ſtatim dicemus.

5 *Probatur.* Probatur etiã concluſio ex actionib⁹ peccaminoſis: hæ enim, nec ex parte operãtis, nec ex parte operis, vt ſũt à peccante vllo modo referri poſſunt in Deũ finem beatificatiuum: tantum enim abeſt, vt fiant, tanquam merita aſſecutiua Dei, vt potius auertant ab ipſo Deo. Et in hoc ſenſu veriſsima eſt ſententia, quæ negat: nec in eo habet affirmantem ſibi oppoſitam.

6 *Secunda cõcluſio.* Secunda concluſio: neceſſe eſt, vt omnia ab homine, aut explicitè, aut implicitè appetantur propter Deum, vt eſt vltimus finis communis homini cum ceteris rebus, aſſequendus per entitatiuã aſsimilationem, & imitationem diuinæ bonitatis, vt eſt idea, & exemplar rerũ omnium. In quo ſenſu vera eſt prima opinio, & in eodem à ſuis auctoribus intelligitur, vt facilè patet ex fundamentis, quibus eam confirmant. Hæc aſſertio ſatis eſt de mente D. Thomæ, dũ generaliter *D. Thom.* docet omnem creaturam in ſuis actionibus Deum appetere, vt patet de veritate q. 22. ar. 2. & lib. 3. contra Gentes c. 17. 18. & 19. de peccatore id ſpecialiter affirmat in 4. d. 49. q. 1. ar. 3. quæſtiuncula 4. ad 2. & 3: omnis enim peccans in ſua actione appetit Deo aſſimilari, eumq́ue imitari, vt ibi ex Auguſtino *Auguſt.* lib. 2. Confeſsionum D. Thomas affirmat: cum verò finis vltimus rerum omnium, quatenus ſunt quidam Dei effectus, ſit aſsimilari Deo, vt eſt bonum quoddam ideale, & vniuerſale in participando, vt docet D. Thomas in locis citatis, *D. Thom.* & 1. p. q. 6. ar. 1. & q. 44. ar. 4. non eſt, quod in hac veritate probanda immoremur.

7 *Aduertẽtia.* Illud tamen aduerto; non eſſe ſimpliciter aſſerendum peccatorem peccare propter Deum; ſeu potius peccando agere propter Deum: quia iſte loquendi modus ex communi acceptione denotat id, quod fit, amore Dei fieri: quod lõge eſt à mente noſtræ aſſertionis. Hoc tamen non tollit, quominus rectè dici poſsit, peccatorem peccando Dei aſsimilationem intendere ſaltem implicitè & propter illam operari. Quare ſenſus noſtræ aſſertionis verus eſt: modus lo-

quendi,quo explicetur,ſit caſſus,& alienus ab vlla piarum aurium offenſione.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actiones humanæ, vt ſunt à Deo, ſint propter vltimum finem?

1 VVlgata eſt Philoſophia primam cauſſã cõcurrere ad omnes actiones ſecũdarum cauſſarum. Deus igitur ad omnes actiones humanas ſimul cum voluntate concurrit. Cum verò Deus àd extra agat propter finem, vt diximus in ſuperiori libro; inquiri poteſt, an omnes illas ad ſe ipſum, tanquã ad vltimum finem explicitè referat? Rationem dubitandi faciũt actiones peccaminoſæ: nam, cum bonitati diuinę repugnent; quì fieri poteſt, vt Deus illas referat ad oſtenſionem ſuæ bonitatis?

Ratio dubitandi.

2 Hoc tamen non obſtante dicendum eſt omnes humanas actiones, vt ſunt à Deo; explicite eſſe propter Deum vltimum omnium rerum finem, ſaltem quatenus eſt bonum quoddam ideale, atq; vniuerſale in participando. Quæ ſentẽtia innuitur à D. Thoma 3. cõtra Gent. c. 17. ratione 6. & 7. vbi Ferrarienſis, & eſt cõmunis inter noniores, de qua Fõſeca in 5. Met. c. 2. q. 12. ſect. 6. pag. 165. & Suar. in Met. diſp. 24. ſect. 2. n. 8. & 11.

Reſolutio. *D. Thom. Ferrarien. Fonſeca.*

Primò deducitur ex illo Prouerb. 16. *Omnia propter ſe metipſum operatus eſt Dominus.* Deinde ſuadetur ratione: quia diuina bonitas fuit Deo non ſolum immediatus finis, ſed etiam vltimus, propter quem Deus ſe voluit rebus communicare: eadem igitur diuina bonitas eſt Deo ratio volendi omnia, quæ vult.

Probatur 1. ex 16. Prouerb. 2.

3 Tertiò; quoniam ſicut Deo, ideo, quia eſt agens liberũ, conuenit agere ad extra propter finem: ita etiam ex eo, quod eſt perfectiſsimum agens; conuenit illi agere perfectiſsimo modo: at perfectiſſimus modus operandi propter finẽ eſt explicitè agere propter finem vltimũ: vltimus autem finis omnium eſt Deus, iuxta illud Apocalyp. 21. & 22. *Ego ſum α, & ω principium, & finis.* Ergo Deus ad extra ſemper agit propter ſe ipſum, tanquam propter vltimum finem. Vtrum autem etiã agat nobiſcum propter proximos fines creatos, alterius eſt quæſtionis. Multi negant: alij concedunt, & hæc eſt noſtra ſententia. Vide Ferrariẽſem 3. contra Gentes c. 17.

Tertio. *Apocal. Ferrarien.*

Præcedens ſententia non ſolum vera eſt in omnibus actionibus bonis; in quibus nulla datur dubitatio: ſed etiam in peccaminoſis, ex quibus dubitãdi ratio inſurgebat: nam licet, vt peccaminoſæ ſunt, non poſsint in Deum referri: tamen, quatenus actiones ſunt, cùm vt ſic ad aliquod bonum terminentur; habent referibilitatem ad diuinam bonitatem, non beatificè acquirendam, ſed entitatiuè manifeſtandam. 4

Satisfit rationi dubitandi.

Quomodò autem peccator Deo, vt vltimo fini, in his actionib' ſubalternetur, in ſequente quæſt. explicandũ erit.

QVÆSTIO VIII. & vltima.

IVXTA ordinem propoſitum in præfatiuncula ad quæſtion. 4. huius libri vltima diſputatio erat de concurſu vltimi finis cum finibus particularibus, & proximis: cuius quæſtionis mentio apud antiquos vix reperitur: à quibuſdam nouiorum excitatur, ſed à paucis pro dignitate explicatur. Vt illam ea, qua potuero claritate explicem; difficultatem primùm excitabo de vltimo fine in particulari: poſtea de vltimo fine in communi.

Multa igitur in hac quæſt. ſunt explicãda de cõcurſu vltimi finis cũ cæteris finibus proximis. Primo loco præmittẽtur ea, quę ſunt neceſſaria ad intelligẽtiã propoſitæ quęſtionis. Secũdò, inquiretur; vtrũ vltimus finis in particulari ſimul cũ proximis finibus cõcurrat ad actionẽ agentis propter finem. Tertiò; quomodò idem finis concurrat ad motionem agentis, vt propter finem agat. Quarto; in quonam poſita ſit eſſentialis ſubalternatio proximorum finium cum fine vltimo. Poſtremo eadem inquiremus de vltimo fine in communi.

Quæ ſint in q. inquirenda.

ARTICVLVS I.

Præmittũtur nõnulla neceſſaria ad intelligendũ, an vltimus finis cum proximis cõcurrat.

VT ea, quæ de cõcurſu vltimi finis dicẽda ſunt, intelligãtur; nõnulla præmittenda erunt. Primum eſt primam cauſſam in genere cauſſæ efficientis per ſe, & immediatè concurrere cũ omnibus cauſsis efficientibus, nõ ſolùm dando illis virtutem ad agendũ; ſed 1

Primũ præmiſſum.

ſed immediatè influẽdo in eandẽ actionem, & effectum: ita vt eadẽ met actio, quæ eſt ab agente ſecundo, ſit etiam ab agente primo. In hoc cõmunis cõuenit philoſophia. Inquirimus igitur; an vltim' finis (qui in genere cauſſæ finalis eſt primus in finalizando) per ſe, & immediatè concurrat cũ omnibus finibus ſecũdarijs, & proximis; non ſolum cõmunicando illis bonitatẽ, & appetibilitatẽ qua valẽt finalizare: ſed etiã ſua formali bonitate, & propria appetibilitate influendo in eandem finalem cauſſalitatẽ, qua ſecundarij fines actionem agentis, & effectum illius finalizant, v.g. ſanitas ſua propria bonitate ſanitatis finaliter influit in electionem huius medicamenti: in confectionem eius, & deniq; in ſũptionem illius: ægrotus enim ex amore ſanitatis mouetur ad eligendũ hoc medicamentum, ad illud conficiendũ, & denique ad ſumendũ illud. Quæritur vtrũ Deus, qui eſt vltimus finis ſua diuina bonitate influat, & finalizet eaſdem actiones: ita vt eadem cauſſalitas finalis, quę eſt à ſanitate, ſit etiã à diuina bonitate? Et ita patet ſenſus ꝓpoſitæ quæſtionis.

2 Secundũ præmiſſum. Secundò præmittendum eſt cauſſam duobus modis influere in cauſſalitatem & in effectum: vno modo immediatè, & proximè; altero modo mediate, & remote. Immediatè tunc influit, cum tam cauſſalitas, quã effectus immediate proficiſcitur à virtute cauſſæ: hoc pacto ignis immediatè calefacit; quia ab illius calore immediatè exit calefactio. Mediatè vero tunc dicitur cauſſa influere; quando actio, ſiue cauſſalitas immediate non fluit à propria virtute cauſſę; ſed à virtute, quam cauſſa alteri ad agendũ cõmunicauit: hoc modo generans dicit generare mediãte ſemine: & ignis calefacere mediãte calore, quẽ in ligno ꝓducit: pater etiã dicitur generare nepotẽ; quia filio ſuo dedit virtutem generandi illum. Ille igitur finis dicetur immediatè influere in cauſſalitatem finalem, qui ſua formali, & actuali bonitate, & appetibilitate mouęt agens ad agendum illius conſequendi gratia: quomodo ſanitas influit in ſumptionem medicinæ. Ille verò finis dicitur influere mediatè, & remotè, qui ideo ſolum influit; quia alteri fini tribuit bonitatem, & appetibilitatem, qua finalizat. Senſus igitur propoſitæ quęſtionis eſt; vtrum vltimus finis ſua propria bonitate, ac formali appetibilitate influat cum ſanitate v.g. in ſumptionẽ medicinæ: ita vt eadem finalizatio immediate ſit, & à ſanitate, & à Deo vltimo fine? An verò ſolum influat mediate, & remote, ideo præciſe, quia Deus ſanitati eam bonitatem cõmunicauit, qua finalizat?

Præmittendũ eſt tertiò agentia duobus modis agere immediate immediatione virtutis, vt nos olim admonuim', & poſtea admonuit Fonſeca in 5. Met. c.2. q.9. ſect.4. Vno modo; quia agunt virtute non accepta ab alio. Altero modo, quia ab eorum virtute proficiſcitur & emanat actio, ſiue illa virtus accepta ſit ab alio, ſiue non accepta. Priori modo ſolus Deus dicitur agere immediate immediatione virtutis: agentia verò ſecunda ſẽper agunt mediatè; quia omnia virtutem agendi acceperunt à Deo; Deus autẽ à nullo. Poſteriori modo nõ ſolum Deus, ſed etiam agentia ſecunda agere poſſunt, & agunt immediate immediatione virtutis: quia non ſolus De' immediatè elicit actionẽ ad extra, ſed etiam cauſſa ſecunda: ignis enim immediate calefacit. 3 Tertiũ pręmiſſum. Fonſeca.

Duobus igitur modis intelligi poteſt finem finalizare immediate immediatione virtutis: vno modo; quia finalizat virtute ab alio nõ accepta, ſed ſibi propria. Altero modo; quia ſua virtute immediatè finalizat. Priori modo ſolus Deus immediate poteſt finalizare; quia ſolus ille bonitatem (quæ eſt virtus finalizandi) ſibi habet eſſentialem: cæteri autem fines ſolum finalizabunt mediate; quia bonitatem, qua finalizant, non habent à ſe, ſed à Deo. At tamen poſteriori modo tam finis vltimus, quam fines proximi, & ſecundarij poſſunt immediate finaliter influere; quia tam vltimus, quàm cæteri poſſunt ſua bonitate immediatè mouere ad agendum. In hac diſputatione ſolum agimus de immediatione virtutis ſumpta poſteriori modo.

Quartò pręmittendũ eſt id, quod latè explicauimus lib.1.q.6.ar.5. §.8. nullum finẽ poſſe exercere ſuã cauſſalitatẽ finalẽ, niſi pri' metaphoricè moueat agens, alliciendo illud, vt velit agere propter finem: in qua metaphorica mo- 4 Quartũ præmiſſum.

tione quidam formaliter ponunt cauſſalitatē finalem: quibus nos conſtanter repugnauimus cauſſalitatē finalem cōſtituentes in attractione tum actionis, tum effectus, vt fiant, & ſint gratia finis: ſed parum refert ad noſtrum inſtitutū motionem illam eſſe, vel non eſſe finis cauſſalitatem: quia ſemper concedendum eſt finem non poſſe actionem, & effectum finalizare, niſi prius metaphoricè moueat, & alliciat agens ad agendū. Quare, vt omnia diſtincta explicentur; conferendus eſt tam finis vltimus, quam proximus tum cum actione, & effectu agentis; tum cū ipſa agentis motione. De primo agemus in art. 2: de ſecundo autem in art. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum vltimus finis ſumptus in particulari cum finibus proximis ſimul concurrat ad actionem, effectumque agentis?

1 NVllus vnquā dubitauit finē proximum (qui in vnaquaq; ſerie eſt vltimus ſuo influxu finali immediate influere in omnes tum actiones, tum etiam effectus, qui in eadem ſerie continentur: omnia enim, veluti quędā media fiunt gratia ipſius finis, vt docet Ariſtoteles 2. Metaphy. c. 2. tex. 2. & 2. Phyſicorum c. 3. text. 29. Quare de ſolo fine vltimo poteſt eſſe dubitatio.

Ariſt.

Prima obiectio pro parte negatiua. Pro parte negatiua primò obijci poteſt: quia finis non poteſt influere, niſi ſit cognitus ab operāte, vt diximus lib. 1. Sed pleraque agentium ſecundorum agunt nihil cogitando de vltimo fine, vt in præcedente quæſtione diximus. Ergo non ſemper vltimus finis actu cōcurrit cum finibus proximis.

2 Secunda. Eadem difficultas reperitur in agētibus, quę intellectu carent: nam bruta immediatè moueri nequeunt à diuina bonitate, quam non cognoſcunt: agentia autem naturalia in ſolos ſuos fines particulares tendunt; non vero in diuinam bonitatem. Quanuis autem dicantur intendere aſsimilari bonitati diuinæ; id non fit cum formali relatione ad eam; ſed cum ſola relatione fundamentali; quatenus ſc. intendunt ſuum bonū creatum, in quo Deo aſsimilantur: hęc autem intentio non ſatis eſt, vt Deus vere dicatur cum illis concurrere, tanquam finis vltimus.

Quęſtio iſta adeo eſt difficilis, vt plures cōquerantur, quod nullus Theologorū ſatis declarauerit modum influxus, quo vltimus finis cū finibus proximis, & particularibus cōcurrit. Pro vera difficultatis explicatione pręmittēdū eſt; quod ſicut eadē agentis actio in genere cauſſę efficientis eſt à duplici agente, primò ſc. & ſecundo: Deo inquā, & homine: ita etiam in genere cauſſæ finalis eadem actio eſt à duplici fine; proximo ſc. & vltimo: quorum quilibet in eam finaliter influit immediatè immediatione ſuæ propriæ bonitatis. Quare finis vltimus ſub duplici habitudine reſpicere poteſt actionem, quæ eſt propter finem: vno modo, prout eſt à Deo: altero modo prout eſt ab homine. Quare, vt hæc difficultas & cōcurſus vltimi finis, modusq; illius clarius explicetur; oportet illum primo loco expendere, prout cōcurrit ad actionem, vt eſt à Deo, ab ipſo Deo ordinata in finem: deinde; prout cōcurrit ad eādem, vt eſt ab homine operante. Duæ igitur ſunt ſtatuendæ concluſiones. 3 Præmiſſio ad reſolutionem.

4 Prima concluſio. Prima cōcluſio: Deus, vt eſt vltimus finis, concurrit cū omni fine ꝓximo ſua bonitate per ſe, & immediate influendo in omnem actionē humanā, vt eſt à Deo. Hanc concluſionem quidā putant à cæteris fuiſſe intactā; aſſeruntq; D. Thomā cæteroſq; Theologos cōcurſum vltimi finis ita declaraſſe; vt ſolum remotū cōcurſum ad motiones proximorū finium tribuere videātur; quin potius arguunt Fōſecam, quod immediatum cōcurſum vltimi finis affirmauerit; nō tamen declarauerit. Ita Suar. in Met. diſp. 24. ſec. 2. n. 7. Ego tamen hanc noſtrā cōcluſionem inuenio, tum apud D. Thomam, tū apud doctiſsimum Fōſecam. Quod eam expreſſerit D. Thomas, agnoueritq; immediatum cōcurſum vltimi finis, vt eſt à Deo in omni ſecundi agentis operatione, ſatis euidenter mihi probat Diu. Tho. 3. cōtra Gent. c. 17. in 6. ratione: dū ex eo, quod ſupremū agens Deus omnia agit propter ſuū finem, hoc eſt propter ſuā bonitatem, infert Deū omnes ſecūdorum agentium actiones ordinare in ſuū ꝓpriū finē: quę ordinatio nō poteſt fieri, niſi proprius ipſi' Dei finis (diuina ſc. bonitas) immediatè influat in ipſas actiones, vt à Deo ordinātur: nā finalis cauſſalitas in hac ordinatione eſt poſita, vt *D. Tho. Fonſec.*

ta, vt idē Suarius fatetur vbi ſupra n. 12. At quod Fōſeca nō modo affirmauerit immediatum influxum vltimi finis; ſed etiā modū illius explicauerit, facilè colliges ex eodem in 5. Metaphy. c. 2. q. 12. ſect. 6. pag. 165. vbi ita ſcribit: *Itaque in omni actione, vt actio eſt, Deus eſt finis vltimus ex intentione ſua*, & inferius ad 1. *Dicendum eſt actionem, quæ peccatum eſt, non eſſe propter Deū ex intentione peccantis: ſed tamen eſſe propter Deum ex intentione Dei ad illā concurrētis.* Porro, ſi in omni actione ex intentione Dei Deus eſt vltimus finis; vtiq; in omni actione, vt eſt à Deo, Deus, vt vltim⁹ finis immediatè influit; nam ex eodem Suario, vbi ſupra finis immediate influit in omnem actionem, quæ ex intentione agentis propter illum fit.

5 *Quorundā probatio.* Concluſionē nonnulli ita confirmāt: Deus in omni actione cauſſæ ſecundæ operatur propter finem: ſed non poteſt operari propter aliū finē, niſi propter ſe ipſum vltimum finem. Ergo Deus, vt finis vltimus cōcurrit cū fine proximo, propter quē cauſſa ſecunda operatur. Maiorē admittit vera Theologia: minorem quidā ex nouioribus ex eo probant, quia non decet diuinā perfectionē agere propter aliquē finem creatū: ſed *Supra eſt im pugnata.* quęcunq; facit, ſolū facit propter ſuam bonitatē, tanquā propter finē. Sed lib. 1. latè hanc opinionem impugnauimus: diximuſq; multa Deū proximè efficere propter finem creatū, cum habitudine tamen, & ordine ad ſuā bonitatē, vt ad vltimū finem ſuarum actionū. Nobiſcū cōſentit Suari⁹ in d. diſp. 24, ſect. 2. n. 10.

6 *Vera cōcluſionis ratio.* Concluſionē igitur ita confirmamus: quoniā omnis actio ſecundorū agentiū eſt à Deo expreſſe, & formaliter operāte propter ſuā bonitatem, tanquā propter vltimū finem, vt iam oſtendimus ar. 4. quæſtionis præcedētis: Deus enim nō poteſt ab alio fine, aliavè bonitate primò moueri, & allici, niſi à ſua propria. Ergo diuina bonitas, vt eſt finis vltim⁹, immediatè influit in omnē actionē ſecundorū agentiū, vt eſt à Deo. Probatur hæc conſequētia: quia finis immediatè influit in omnē eā actionē, quæ ex formali, & expreſſa intentione agentis eſt propter ipſū: & per conſequens Deus, vt eſt finis vltimus, immediatè cōcurrit cū fine proximo immediatè influēdo in eādē actionē, vt eſt à Deo primo agēte.

Quod non ſolum verum habet, quando Deus illam ſecundi agentis actionē in nullum alium creatum finem dirigit: ſed in ſolam ſuam bonitatem; verū etiā quando per illam actionem intendit aliquem finem creatum vnam creaturam proximè in aliam ordinando v. g. quando concurrit ad actionem meritoriam hominis eam ordinando in gloriam ſuo tempore conferendam: & quando concurrit cum ſumptione medicinæ volēs ægroto eandem ſanitatem, quā ſibi vult ægrotus: in his enim omnibus, quanuis in ordine executionis proximè velit actionem meritoriam propter gloriam; & ſumptionē medicamenti propter cōferendam ſanitatem: tamen vtrūque illum finem expreſſe, & formaliter vult propter ſuā bonitatē, tanquam vltimū finem: tum; quia bonitas diuina in ordine intentionis fuit primū volita; & ratio, vt Deus illas actiones vellet propter creatos illos fines. Tum etiam; quia Deus ſemper operatur præſtantiſsimo modo: & ſubinde vno ſimpliciſsimo actu omnia reducit ad ſupremam cauſſā; quæ eſt ſua bonitas. Cum igitur etiam in his caſibus actionem dirigat ad finē creatum cum actuali intentione, & relatione illius in ſe ipſum: infertur etiam in illis vltimū finem cum fine proximo immediatè concurrere ad eandē actionem: ita vt fiat proximè propter finem creatum; vltimatè tamen, & principaliter propter vltimum finem. 7

Nec eſt, quod nobis obijciātur actiones moraliter malæ, & peccaminoſæ: quoniam licet illæ, vt ſunt peccaminoſæ, non ſint referibiles ad vltimum finē, vt quia repugnent diuinæ bonitati: tamen vt ſunt actiones, & entia non per ſe includunt defectum malitiæ. Cum verò ſint quædam entia entitatiuè bona; ſicut ſunt à Deo prima cauſſa efficiente: ita etiam ſunt à Deo vltimo fine: nam & Deus primum efficiens illas propter ſe ipſum, vt vltimum finem operatus eſt. Quare diuina bonitas immediate ad illas concurrit ſimul cum fine proximo peccantis: non tamen vt eſt à peccante. 8 *Occurritur obiectioni.*

Pro quo aduertendum eſt peccatorē nō moueri ad operādum ex malitia obiectiua; quia nullus attendens ad malū, operatur ex Dionyſio c. 4. de diuinis nominibus: *Dionyſ.*

minibus:ſed mouetur ex bonitate entitatiua delectationis, vel vtilitatis, quã appetit: hanc enim per ſe intendit;malitiam verò ſolum peraccidẽs, vt docet D.Thom.1.2.q.72.art.2. Non eſt igitur mirũ, ſi finis vltimus(diuina ſcilicet bonitas) ſimul concurrat cum fine proximo peccantis influendo in eandẽ actionem. Ex quibus patet nullam eſſe actionem creaturæ cauſſatã à fine proximo, in quam immediatè non concurrat vltimus finis, prout illa eſt à primo agẽte.

9 Secunda cõcluſio. Secunda concluſio: Deus, vt eſt vltimus finis, non ſemper concurrit immediatè cum fine proximo ad omnẽ actionem, vt eſt ab operante: ſemper tamen concurrit mediatè, remotè, & virtualiter. Concluſio facilè demonſtratur ex (Probatur.) reſolutione quæſtionis præcedentis:nã ſi homo nõ ſemper actu, & explicite mouetur ad agendum ex bonitate Dei in ſe ipſa, & ſecũdum ſe ipſam intenta; ſed vt plurimũ ſolum mouetur ex bonitate finis proximi, prout participatio quædam diuinæ bonitatis. Ergo non omnis actio humana, prout eſt ab homine, eſt à diuina bonitate immediatè influente in eam; ſed ſolum mediatè, & remotè: quatenus ſcilicet mouet, & concurrit per bonitatem creatã, quam proximo fini immediatè influenti cõmunicauit. Quæ conſequentia ex eo eſt nota; quia nullus finis poteſt ſe ipſo actu, & immediatè influere in actionem agentis; niſi actu, & explicitè ſit ab agente intentus. Quare ſi diuina bonitas non ſemper ab agente explicitè intenditur; ſed ſolum implicitè, & virtualiter; quatenus participatur à bonitate creata, quæ actu intenditur; vtique non ſemper immediatè cũ fine proximo influet in actionem agentis, vt eſt ab agente:ſed ſolum virtualiter, & remotè.

10 Totius articuli reſolutio. Ex quibus difficultas ſatis clare manet explicata. Reſolutio ſit finem vltimum diuinam ſcilicet bonitatem ſemper immediatè concurrere ad actionẽ agentis ſecundi, prout ipſa eſt à Deo: non tamen ſemper, prout eſt ab operãte. Dixi *non ſemper*; quoniam interdũ poteſt immediatè concurrere ad actionẽ etiam, vt eſt ab operante:ſi nimirũ operans actu, & explicitè actionem referat ad Deum vltimum finem: tunc enim in eam immediatè influit; tum vt eſt à Deo, tum, vt eſt ab homine:idq;vna, & eadem finali cauſſalitate in ordine ad actionẽ, & effectum, per eam productum.

Nec huic reſolutioni aliquid obſtãt, quæ initio articuli rationem dubitãdi fecerũt. Nam prima obiectio ſolũ probat vltimum finẽ non ſemper immediatè influere in actionem ſimul cum fine proximo, quatenus ipſa eſt ab operante:non tamen quatenus eſt à Deo. Ratio diſcriminis eſt: quoniam homo operãs non ſemper explicitè intendit vltimum finem; quem tamen Deus ſemper explicitè, intendit. 11 Solutio primæ obiectionis.

Eodem modo ſoluitur ſecunda obiectio: nec enim vltimus finis ad actiones iſtorum agentium poteſt immediatè cõcurrere, vt illæ ſunt ab agentibus; quia ab illis nunquam poteſt cognoſci, & intendi: quod non impedit, quominus ad eaſdẽ immediatè concurrat, vt illę ſunt à Deo concurrẽte vt prima cauſſa:quia Deus ita concurrens explicitè ſe ipſum cognoſcit, ſuamque bonitatem, propter quam agit. (Solutio ſecundæ.)

ARTICVLVS III.

Vtrum vltimus finis cum finibus proximis ſimul concurrat ad motionem agentis, vt propter finem agat?

Diximus in 4. notabili primi articuli nullum finem poſſe exercere ſuam cauſſalitatem finalem, niſi prius moueat, & alliceat agens, vt velit agere propter finem. Et ob hanc cauſſã ſtatuimus conferre vltimum finem tum cum actione agentis, tum cum motione illius ad agendum. Primum pręſtitimus in præcedente art. In hoc præſtabimus ſecundũ. Inquirimus igitur; an ſicut vltimus finis cum omni fine proximo immediatè concurrit ad omnẽ actionem agentis:ita etiã ſimul, & immediate cõcurrat ad mouendũ, & alliciendũ agẽs, vt propter finem agat. De qua quæſtione ſpecialiter excitanda eſt dubitatio: quia iuxta cõmuniorẽ ſentẽtiã(quã putam' falſã(in hac etiã motione, quæ eſt metaphorica, poſita eſt cauſſalitas finalis. Cũ verò omnis actio agentis ſecũdi ſit à duob' agẽtibus:à Deo ſc. & à cauſſa ſecũda;merito inquirim', vtrũ ſicut vltim' finis cõfertur cũ vtroq; agẽte:quia vtrũque ſuo modo mouet; ita etiã finis proximus vtrũque moueat ad agẽdum? 1

Pro

2 Pro reſolutione ſit prima concluſio: finis vltimus cum fine proximo, nõ ſemper immediate concurrit ad motionem agentis ſecundi immediate illum mouẽdo ad agendum: ſemper tamen cũ illo concurrit mediate, & remote.

1.Cõcluſio.

Probatur prior pars.

Prior pars ſit euidens ex ſecunda cõcluſione ſecundi articuli: quia finis nõ poteſt immediate mouere, & allicere agens, vt ſui gratia agat; niſi actu ſit ab agente cognitus, & volitus; nec enim alio modo finis poteſt finaliter cauſſare. Sed nullum agens non rationale poteſt vltimum finem actu cognoſcere, & intẽdere: homo autem pleraque operatur nihil cogitans de vltimo fine, vt patet ex quæſtione præcedẽte. Ergo vltimus finis non ſemper immediate influit in motionẽ metaphoricã agentis ſecundi.

Poſterior oſtenditur.

Poſterior autem facile etiam probatur: quoniã finis proximus ſemper immediate influit in cauſſam agentẽ; quia amore ſuæ bonitatis illã mouet, vt velit agere illius conſequendi gratia. Sed illa bonitas eſt quædã participatio bonitatis vltimi finis, vt patet. Ergo vltimus finis dicitur mouere cauſſam agẽtem, nõ quidem immediate ratione ſuæ bonitatis; ſed mediate ratione bonitatis, quam proximo fini communicauit. Itaq; eodem modo, quo dicitur mediate influere in actionem agẽtis, vt eſt ab agente; eodẽ influit in agentis motionẽ. Nec de hoc poteſt eſſe aliqua dubitatio

3 Secunda concluſio: quanuis vltimus finis, bonitas, ſcilicet diuina, nõ ſemper immediate influat in actionem immediate mouendo agens ad agendum, vt diximus in prima concluſione: ſemper tamen immediate influit in actionem immediate alliciendo Deum, vt velit agere propter ipſam. Hæc eſt indubitata: quia Deus ad omnem actionem ad extra ſemper allicitur, & trahitur à ſua diuina bonitate: hæc enim illi in omnibus eſt prima volendi ratio.

2.Cõcluſio.

4 Vtrum vero finis proximus ſimul cũ fine vltimo Deum ad agendum alliciat, & trahat? non conueniunt omnes. Quidam abſolutè negant reputantes incõmodum, quod Deus à bonitate aliqua creata ad agendum alliciatur: docẽtq; Deum ad extra nihil agere propter aliquem creatum finem; nec vnam creaturam in aliam ordinare, tãquam in finẽ. Sed hanc ſententiam iam reiecimus ſupra ar.2.concl.1.& latius in 1.libro: Deus enim, & ſi omnia operatur propter bonitatem ſuam: ſingula tamen facit propter particulares fines, quos ſingulis rebus præfixit: cum referibilitate tamen ad ſuam bonitatem.

Sit igitur tertia concluſio: non eſt incõmodum, vt finis proximus ſimul cum fine vltimo ſua bonitate alliciat Deum primum agentem ad aliquid proxime agendum propter ipſum: nam cum vna creatura ſit propter aliam (pars enim eſt propter totũ, & herbæ propter animalia: & res vniuerſi propter ipſam vniuerſi pulchritudinem) ordinatiſſimum eſt, vt Deus vnam velit propter aliam, vt aduertit Suarius in d.diſp. 24. Metaphyſi.ſect.2.nu.9.& 10. De quo iam diximus ſuperiori libro.

3.Cõcluſio.

ARTICVLVS IIII.

In quo põſita ſit eſſentialis ſubalternatio proximorum finium cum fine vltimo?

5 QVÆSTIO propoſita ex ijs, quę diximus in 2.& 3.articulo, facile ſoluitur. Sed vt res fiat euidentior ſequentes ſtatuimus concluſiones.

Sit prima concluſio: eſſentialis ſubalternatio finis proximi ad finem vltimum non eſt expẽdenda penes concurſum mediatum, & remotum vtriuſque ad eandem cauſſalitatem finalem: ſed penes concurſum immediatum vtriuſq; ita vt cauſſalitas finis proximi immediate etiam ſit à fine vltimo. Hæc concluſio euidẽter deducitur ex ijs, quę de eſſẽtiali cauſſarum ſubalternatione aduertimus ſupra q.4.art.1. nam ad hanc requiritur, vt vtraque cauſſa (ſuperior inquam, & inferior) ſimul, & immediate concurrat ad eandem cauſſalitatem; ita vt eadem cauſſalitas immediate ſit ab vtraque. Ob quam rationem ad eſſentialem ſubalternationem duorum agentium non ſatis eſt, quod virtus agentis inferioris ſit participata à virtute ſuperioris agentis: nec enim ſatis eſſet Deũ tribuiſſe igni virtutẽ calefaciendi, niſi ſimul cum igne immediate concurreret eandem calefactionem; ita vt eadem calefactio, quæ immediate eſt ab igne, ſit etiam immediate à Deo. Similiter

1.Cõcluſio.

Probatur.

igitur, non ſatis eſt ad ſubalternationẽ finis proximi,& vltimi, quod finis proximus bonitatem,qua immediate finalizat, habeat á fine vltimo: ſed opus eſt, vt ad eandem finalizationem vterque finis immediate ſua propria bonitate concurrat; ita vt eadem finalizatio immediate ſit ab vtroque finę. Ex quo inferes finem proximum per ſe non ſubalternari fini vltimo in ordine ad actionẽ agentis prout eſt ab ipſo agente: quia finis vltimus immediate non concurrit ad talem actionem,vt ſic,ſed ſolùm mediate,& remote, vt patet ex concluſione ſecunda articuli ſecundi.

2 2.Cõcluſio. Secunda concluſio: eſſentialis dependentia finis proximi ad finem vltimum per ſe non ponitur in ordine ad motionem metaphoricã ſecundi agentis.Hęc concluſio facile oſtenditur: quoniam eſſentialis dependentia duarum cauſſarum in hoc eſt poſita, vt inferior non poſsit cauſſare, niſi cauſſa ſuperior ſimul cum ea ad eandem cauſſalitatem immediate concurrat. Sed finis proxim⁹ immediate influit in motionem metaphoricam,qua agens ad agendũ allicitur,vltimo fine ad illam immediate non concurrẽte. Ergo finis proximus in tali motione eſſentialiter non pendet à fine vltimo. Maior eſt euidens ex conditione eſſentialis ſubalternationis cauſſarum,de qua diximus ſupra q.4.a.1.Minor autẽ patet ex prima cõcluſione pręcedentis articuli. Etenim,quando agẽs operatur nihil de vltimo fine cogitans vltimus finis ſua propria bonitate,&immediate non mouet operans, ſed ſolum mediate,& remote. *Probatur.*

3 3.Cõcluſio. Tertia concluſio:eſſentialis ſubordinatio finis proximi ad finem vltimũ in hoc eſt poſita,quod finis proxim⁹ actionem agentis finalizare non poteſt, niſi vltimo fine eandẽ finalizante eadem numero finali cauſſalitate. Concluſio ex ſuis terminis eſt nota: nam ſicut cauſſa ſecunda in agendo eſſentialiter dependet à prima; quia agere non poteſt, niſi cauſſa prima ad eandem numero actionem (quę eſt agentis cauſſalitas)immediate concurrente: ita etiam finis proximus v.g. ſanitas non poteſt finalizare medicamentũ,niſi vltimo fine ſua ipſius bonitate illud ipſum immediate finalizante. Neceſsitas autẽ huius ſubalternati concurſus radicaliter ſumitur ex neceſsitate ſubalternati concurſus inter agens ſecundum, & primum:nam ex eo,quod agens ſecundum agere non poteſt,niſi primũ ad eãdem numero actionem ſimul concurrat: neceſſariò infertur finem proximum non poſſe finalizare, niſi vltimo fine ad eandem numero finalizationem immediate concurrente: nam cum vtrunq; agens non poſsit agere, niſi propter finem, vt patet,neceſſe eſt,vt vtrunq;à ſuo proprio,& immediato fine finaliter moueatur, antequam agat.Primum autẽ agens non poteſt immediate ad agendum moueri, ſiue potius allici,niſi à ſe ipſo ſuaq;propria bonitate. Quare ſi proximus finis v. g. ſanitas debet mouere ægrotum,vt gratia ſui velit medicamentum; vtique diuina bonitas debet immediate moue re Deum,vt gratia ſui velit ęgroto illud ipſum medicamentũ. Quare ſicut Deus & ægrotus in genere cauſſæ efficientis ſimul concurrunt ad eandem actionem medicamenti:ita etiam diuina bonitas, & ſanitas finaliter concurrunt, vt medicamentũ gratia vtriuſq; finis conficiatur: ſanitas quidem; vt fiat gratia ſui, vt eſt ab ægroto: diuina bonitas:vt fiat gratia ſui,vt eſt à Deo. *Probatur.*

Et in hoc ſenſu intentio ſecũdi agẽtis ſubalternatur intentioni agentis primi: quatenus ſcilicet id, quod agens ſecundum actu intendit, vt finem ſibi bonum;intendat etiam Deus ad diuinam bonitatem manifeſtandam.Vnde oportet, vt id, quod agens ſecundum per ſe intendit, ſemper ſit referibile ad vltimum finem: quia ratione eſſentialis ſubalternationis neceſſariòdebet à Deo in vltimum finem referri. 4 Amplius explicatur.

Quod etiam ſeruatur in actionibus peccaminoſis: nam illud bonum, quod peccator per ſe intendit (v.g. delectatio vel vtilitas) cum ſit entitatiue bonum,& quędam diuinę bonitatis aſsimilatio; referibile eſt in Deum referibilitate operis;& à Deo primo agente actu refertur in diuinam bonitatem, quanuis non prout eſt à peccatore volitum: quia à peccatore volitum eſt, cum diſconuenientia ad rectam rationem,cum qua non eſt in Deũ referibile; nec Deũ, vtſic allexit,vt ad illud agendũ concurreret. Quare licet intentio ipſius peccato-

catoris in modo, quod in illud bonū pec caminoſum tendit, non ſubalternetur intentioni Dei primi agentis: tamē per ſe ſubalternatur illi intendentia ad bonum peccaminoſum. Et in hoc ſenſu admittendum eſt, quod aſſerit Fonſeca in 5. Metaphyſic. cap. 2. q. 12. ſect. 6. 5. *Quod demum*, dum ait peccatorem in expetēdo non ſubalternari Deo appetenti: id enim, niſi intelligatur quoad modū expetendi, non eſt ſimpliciter verum: quoniam peccator, quamuis in modo appetendi tale bonum nō agat propter Deū, ſed ab eo potius auertatur: in ipſa tamē appetitione terminata ad tale bonum, quod aliàs eſt peccaminoſum, implicite, & virtualiter intendit Deum vltimum finem, vt cum D. Thoma explicauimus in quæſtione præcedente art. 3. concl. 2. D. Thom.

ARTICVLVS QVINTVS, & Vltimus.

Vtrum, & quomodo fines proximi ſubalternentur fini vltimo in communi.

1 SVpereſt, vt aliquid dicamus de ſubalternatione finium proximorū cū fine vltimo in cōmuni. Nam inter eos dari eſſentialem ſubalternationem omnes admittunt: modum tamen illius nullus explicauit: cum tamen indigeat explicatione.

Aduertētia ad explicationem. Aduertendum eſt finem in communi accipi poſſe dupliciter: vno modo ſolū formaliter pro cōmuni, & formali ratione finis vltimi, & beatitudinis in abſtracto: & hoc modo nō eſt aliud, quam bonitas ſūma, & vltima. Altero modo, vt ſignificatur in concreto, & prout cōnotat rem, in qua ſumma bonitas reperitur: inconfuſo tamen. Et quamuis hoc modo, ſi ſpectemus hominum incipientium exiſtimationē, pro pluribus poſſit ſupponere: tū vere, & à parte rei ſolùm ſupponit pro Deo; quia ſolus De⁹ in ſe, & ex ſe habet ſummā bonitatē. ita fit, vt quādo finis vltimus ſub hac confuſione cōcipitur; De⁹ ipſe cōcipiat, & cōcupiſcatur; non quidem diſtincte, ſed cōfuſe Porro ita in cōmuni conceptus, & ſignificatus adhuc concipi poteſt, vel in ſuppoſitione ſimplicici, vel in ſuppoſitione perſonali confuſa.

His ita præmiſsis ſit prima cōcluſio; finis vltimus ſumptus ſolùm formaliter & in abſtracto non poteſt finalizare, *vt quod*, ſed ſolùm, *vt quo*. Concurret igitur vt finalizans, vt ratio formalis, non verò vt res, quæ finalizat, *vt quod*. 1. Cōcluſio.

Secunda concluſio: finis in cōmuni ſumptus in concreto, & veluti in ſuppoſitione ſimplici intelligi quidem poteſt; finalizare tamen non poteſt. Primū patet: quia in illa vniuerſalitate non exuit rationem entis intelligibilis; exuit tamen rationem bonitatis in actu exercito; quia vt ſic realem exiſtentiam habere nequit: nec enim vniuerſalia in ſua vniuerſalitate poſſunt exiſtere. Quare cum vltimus finis, vt ſic à nullo acquiri poſsit; nulli poteſt eſſe conueniens, & ſubinde non poterit finalizare ſui acquiſitionē. Ita fit, vt quando vltimus finis, & beatitudo in cōmuni confuſe concipitur, & appetitur; non accipiatur in ſuppoſitione ſimplici, ſed perſonali. 2. Cōcluſio.

5 Tertia concluſio: finis vltimus in cōmuni concrete, & perſonaliter ſumptus ſemper, & immediate influit in actionē agentis, prout illa eſt à Deo: non tamen ſemper immediate influit in eam, prout eſt ab homine: bene tamen mediate, & remote. 3. Cōcluſio.

Prima pars nota eſt, ſi termini percipiantur: nā ſiquis appetat beate viuere; illa actio, & eſt ab appetente, & à Deo: ſi illā expendamus, vt eſt à Deo; cum vltimus finis in cōmuni ſupponat pro Deo, immediate concurret ad eam; quia De⁹ ad eam concurrens, vt primum agens ſe ipſum diſtincte concipit, & diſtincte propter ſe ipſum illam agit. Probatur prima pars.

Secunda pars etiam eſt nota; quoniā ſecundum agens non ſemper actu, & explicite operatur propter vltimum finē in cōmuni; ſed vt plurimum implicite, vt iamdiximus in quæſtione præcedente ar. 1. Ergo vltimus finis in communi non ſemper immediate influit in actionem, vt eſt ab homine; ſed mediate tantum, & remote: iuxta ea, quę diximus in quæſtione præcedente artic. 1. & 2. 2. Oſtenditur.

Et de hac quæſtione, & libro hæc diximus.

(?.)

FINIS II. LIBRI.

LI-

LIBER TERTIVS

DE BEATITVDINE

OBIECTIVA AD PRIMAM SECVNDÆ QVÆSTIO SECVNDA.

PRÆFATIO.

IN ſuperiori libro egimus de vltimo fine hominis: & cum vltimus finis hominis ſit beatitudo humanæ vitæ; conſequēter agendū erit de beatitudine hominis; de qua agit D. Thomas à quęſt. 2. huius libri vſq; ad quęſtionem quintā. Notandum eſt in homine creaturaque rationali beatitudinē re ipſa idem eſſe cum vltimo fine; quia id, quod homini eſt ſummum bonum, & beatitudo; eidē eſt vltimus finis, cuius gratia omnia homo operatur. Non tamen inde colligas id, quod alicui eſt beatitudo, eidem eſſe vltimum finem: id enim verum non eſt in Deo: quia Deus eſt ſibi ſua beatitudo (Deus enim ſe ipſo, ſuaq; bonitate eſt eſſentialiter beatus ex Auguſtino 11. de Ciuitate Dei cap. 11. & lib. 12. cap. primo) & tamen nō eſt ſibi vltimus finis; qa habet eſſe omnino independens ab omni cauſſalitate, vt ex D. Thoma. 1. p. q. 41. ar. 2. ad 3. diximus in ſuperiori libro diſp. 6. quæſtio. quarta, art. 3. & 4. Quare licet id, quod alicui rationali naturæ eſt vltimus finis, ſit eidem beatitudo: non tamen, quod alicui eſt beatitudo, ſemper erit ei vltimus finis. Quare etſi beatitudo, & vltimus finis interdum ſubiecto coincidant; ita vt id, quod alicui eſt beatitudo, ſit ei vltimus finis: formaliter tamen differunt: quia ſub ratione beatitudinis ſolùm denotatur ratio boni perfecti, & conſummati; ſub hac enim ratione beat: ſub ratione autem vltimi finis denotatur cauſſalitas finalis; quatenus id, quod eſt beatitudo, excitat ad ſui amorem, & conſecutionem.

D.Thom.

Auguſt.

D.Thom.

De beatitudine igitur diſputaturi hunc ordinem obſeruabimus: vt primū diſputemus de beatitudine ſecundum ſe: deinde de adeptione illius. Cum verò beatitudo duobus modis accipi ſoleat; vno modo pro beatitudine ſimplici, & ſumpta eſſentialiter: altero modo pro beatitudine accepta pro ſtatu omnium bonorum aggregatione perfectō. Primum agendum eſt de beatitudine eſſentialiter ſumpta: deinde de beatitudine ſumpta pro ſtatu illo. Beatitudo autem eſſentialiter accepta diuidi ſolet in beatitudinem obiectiuam, & formalem: prius igitur agemus de beatitudine obiectiua, & poſt.a de formali. 2 Ordo ſer-dus.

De beatitudine autem obiectiua in hoc libro acturi primum dicemus nonnulla de beatitudine in communi: deinde dicemus in ſpeciali de beatitudine obiectiua.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

De beatitudine in communi.

QVOD attinet ad primùm, explicanda eſt in primis propria vocis ſignificatio. Deinde quot modis accipiatur beatitudo? Tertio, an illa ſit vna ſpecies an plures?

ARTICVLVS I.

Quæ ſit propria ſignificatio huius vocis (beatitudo.)

1 VT incipiamus à quęſtione quid nominis quæ ex doctrina Ariſtotelis õnibus alijs ſupponitur; beatitudo abſolute ſũpta varijs modis à Doctoribus explicatur. Definitur à Cicerone 3.lib.Tuſcul.quæſtionum: *Secretis malis omnibus cumulata bonorũ complexio*: Conſentit Auguſtinus dum ait: *Beatitudinem eſſe omnium bonorum ſummam, & cumulũ.* à Boetio 3. de Conſolatione proſa ſecũda dicitur, *Status bonorum omnium aggregatione perfectus.* Hę tamen explicationes ſtatui potius beatitudinis, quã ipſi beatitudini accommodantur: cum tamen inquiratur generalis quædam deſcriptio, quæ omni beatitudinis acceptioni conueniat. Quare aptior videtur deſcriptio poſita ab Ariſt.1.Ethicorũ cap. 4.tex.14. & cap 7. tex. 31. *Vt beatitudo ſit ſummum bonum hominis:* Hoc enim, vt ait, ab vniuerſis beatitudini cõceditur: omnes enim, dum beatitudinem abſolute concipiunt, & nominãt, eam concipiũt, & nominant ſub ratione ſummi boni; & verè cõceptus iſte cõmunis eſt beatitudini, quocunque accipiatur modo: ſi tamen accõmodate ad propriam cuiuſque naturam explicetur. Nam beatitudo eſſentialiter ſumpta, eſſentialiter eſt ſũmum bonum: formaliter quidem, ſi eſt beatitudo formalis: obiectiue autem, ſi eſt beatitudo obiectiua. Beatitudo verò ſumpta pro ſtatu, ſuo etiã modo eſt ſummum bonũ, ſcilicet collectiue; quia eſt collectio, & aggregatio omnium bonorum.

Ariſt. *Cicero.* *Auguſt.* *Boetius.* *Ariſtot.*

2 Hæc igitur ſit beatitudinis, vt eſt beatitudo generalis explicatio. Beatitudo eſt ſummum atq; perfectum hominis bonum. Quod eo ipſo, quòd eſt ſummũ bonum, eſt bonum perfectum & ſufficiens. Perfectum quidem; quia omnia propter ipſum, ipſum verò propter nullum eſt. Sufficiens autem; quia ipſum ſolum, ſi habetur, facit vitam ratione ſui eligibilem, & nullius alterius indigentem; vt colliges ex Ariſtotele in d.cap.7.tx.31. Vnde conſequitur rationem vltimi finis ipſius hominis. Et hæc de generali explicatione beatitudinis dicta ſint.

Beatitudinis definitio. *Ariſt.*

ARTICVLVS II.

Quot modis accipiatur, & diuidatur beatitudo.

HIC articulus viam munit ad quęſtionem an eſt? Nec ſatis explicabitur, niſi prius pręmittantur variæ beatitudinis acceptiones, & diuiſiones. 1

Ommiſſa diuiſione beatitudinis in veram, & falſam; quia beatitudo falſa non eſt beatitudo, licet habeat beatitudinis apparentiã: vera beatitudo duobus modis accipitur. Vno modo ꝑ beatitudine eſſentiali, quę eſt quædam perfectio ſimpliciter ſignificata per nomẽ beatitudinis. Altero modo pro ſtatu ipſius beatitudinis, quatenus complectitur omnes perfectiones accidẽtarias quidem, ſed intrinſecas illi, & per ſe eã comitãtes: quomodo beatitudo dicit collectionem, ſiue aggregationem omnium bonorum, & perfectionũ, quę beatitudinem eſſentialem comitantur. Priori modo accipitur, cum ſolus Deus dicit̃ eſſe noſtra beatitudo: & præterea cum dicitur conſiſtere in optima operatione hominis: in aſſecutione ſummi boni: denique cum dicitur conuenire homini non ſecundum corpus, ſed ſecũdum animam. Hæc enim, & alia huius generis attributa ſolũ conueniunt beatitudini, quę eſſentialiter eſt beatitudo: vel obiectiua, vel formalis, vt patet. Poſteriori modo ſumitur à Boetio 3. de Conſolatione proſa 2. cum dicitur, *Status bonorum omnium aggregatione perfectus.* Et à Cicerone 3. Tuſculanarum quæſtionũ cum dicitur, *Bonorum omnium ſecretis malis*

Boetius. *Cicero.*

lis omnibus cumulata complexio. Et cum ab Auguſt. appellatur, *Summa, & cumulus bonorum omnium.* In eadem ſignificatione eam accepit Gregor. Nyſſenus in libro de beatitudinibus, cum ait: *Beatitudo comprehenſio quædam eſt omnium earum rerũ, quæ nomine boni intelliguntur: à qua nihil abeſt eorum, quæ pertinent ad bonorum deſiderium, & cupiditatem.*

August.

Hoc loco agendum erit de beatitudine ſumpta priori modo; quia hæc ſola in Scholaſticam diſputationẽ venit: poſterior enim coadiuuat ipſam beatitudinem eſſentialẽ ex D. Thoma. in 4. diſtinctione 49. q. 1. ar. 2. quæſtiuncula 1. ad primum.

D. Thom.

§. 2.

Prima diuiſio beatitudinis.

2 Beatitudo igitur eſſentialiter ſumpta primum diuiditur ratione ſubiecti, quod beatur, in eam, quæ eſt ſingulorum hominum: & in eam, quæ eſt Ciuitatis, & Reipublicæ. De qua diuiſione egit Ariſtot. lib. 7. polyticorum cap. 1. & 2. Hæc diuiſio, cum ſolum ſumatur ex parte ſubiecti, accidentaria eſt; nec rationem beatitudinis diuerſificat. Quin potius vna, & eadem eſt vnicuiq; hominum, & Reipublicę beatitudo: vt docet Ariſtoteles in d. cap. 2. in principio, & cap. 3. ad finem: nam (vt ait) in eo conſiſtit cuiuſque Reipublicę beatitudo, in quo cuiuſque priuati hominis beatitudo eſt poſita. Quare de Reipublicæ felicitate nihil ſpecialiter dicemus: ſatis enim manebit explicata, ſi cuiuſque priuati hominis felicitas explicetur.

1. Diuiſio beatitudinis. *Ariſt.* *Ariſt.*

§. 3.

Secunda diuiſio beatitudinis in obiectiuam & formalem.

3 Secundo diuiditur beatitudo in obiectiuam, & formalem: obiectiua dicitur ipſum obiectum, quod nos beat: formalis verò adeptio obiecti beantis, quę, vt ſuo loco dicemus, eſt operatio, qua obiecto beanti coniungimur. Hæc diuiſio ſub his terminis celebris eſt inter Nouiores. Ita omnes interpretes D. Thomę 1. 2. q. 2. & 3. Ea vtitur Suarius ibi diſp. 4. q. 1. & Bellomontanus obſeruatione prima ad totam ſecundam quęſtionem, & inferius diſp. 8. cap. 3. n. 16. Curſ. Conimbr. in Ethicis diſp. 2. q. 2. ar. 2. ad ſecundum; ante eos Caietan. 1. p. q. 26. ar. 3. Sotus in 4. diſtinct. 49. q. 1. ar. 2. concl. 2. Nam & finis iam communiter diuiditur in obiectiuum, & formalem, de quo nos late egimus in ſuperiori libro. Coincidit hæc diuiſio cum ea, qua beatitudo ab Antiquioribus diuiditur in beatitudinem, quę eſt res: & in eã quæ eſt adeptio rei: de qua D. Thomas 1. 2. q. 2. ar. 7. & q. 3. art. 1. & 8. ad 2. & q. 11. ar. 3. ad 3. etenim beatitudo, quę eſt res, eſt obiectum ipſum beatificum, quo obiectiue beamur. Adeptio verò rei beantis eſt ipſa operatio, qua formaliter beamur. Coincidit rurſus cum ea, qua beatitudo diuiditur in beatitudinem, *cuius*, & beatitudinẽ, *qua*, de qua D. Thomas 1. 2. q. 1. ar. 8. melius loquuntur, qui priorem beatitudinem appellant, *quæ*, poſteriorem, *qua*, & ſatis ad mentem D. Thomę in d. ar. 8. coincidit inquã, quia beatitudo, *quæ*, eſt ipſum obiectũ beans: beatitudo autem, *qua*, eſt operatio, qua formaliter beamur. Cum igitur de re conſtet, non eſt curandum de nominibus. Nos cũ pluribus loquemur, & beatitudinẽ, quę eſt res, & quæ dicitur, *quæ*, appellabimus obiectiuam: beatitudinẽ verò, quę dicitur adeptio rei, ſiue, *qua*, vocabimus formalẽ: vtraque enim locutio naturã beatitudinis explicat verbis Philoſophię accõmodatioribus: vt omittamus pręcitatam diuiſionem ſub illis verbis ſatis inſinuaſſe D. Thõmam 1. p. q. 26. ar. 3. vt patet ex Caietano in eodem loco.

2. Diuiditur. *D. Thom.* *Caietan.* *Sotus.* *D. Thom.* *D. Thom.*

Illud tamen eſt hoc loco aduertendũ 4
beatitudinem nõ diuidi in obiectiuam, & formalẽ tanquam in duas partes ſubiectiuas, ſiue in duas ſpecies, quarũ quęlibet per ſe ſit integra quædam, & totalis beatitudo: ſed tanquam in duas partes eſſentiales vnius totalis beatitudinis, quæ ex vtraque integratur: vt optime aduertit Cõradus 1. 2. q. 5. ar. 2. & ante eum Caietanus 1. 2. q. 1. ar. 1. ad 2. D. Thomę, & ſatis expreſsit D. Thomas 1. 2. q. 11. ar. 3. ad 3. aduertunt omnes nouiores, inter quos Bellomontanus 1. 2. diſp. 8. cap. 3. num. 16. ad finem. Quod ipſum de diuiſione finis in obiectiuum, & formalem annotauit Suarius in Metaphy. diſp. 23. ſect. 2. nu. 12. cum Bellomonta-

D. Thom.

montano, & alijs, quos ſuperiori libro citauimus. Enim verò, ſicut finis obiectiuus non poteſt eſſe nobis bonus, niſi ſit á nobis per aliquam operationem aſſecutus, & ob id ex ipſo, & aſſecutione eius componitur, & integratur vnus finis totalis, ad quem intentio agentis adæquate terminatur, & propter quem adęquate omnia operatur (auarus enim non intendit pecuniam abſolute, ſed vt ſuam, & á ſe poſſeſſam): ita etiam beatitudo obiectiua (nimirum Deus) non poteſt nos beare, niſi nobis per formalem beatitudinem beatificè coniungatur; vnde ex vtraque integratur vna totalis beatitudo, nempe Deus viſus, quē adęquate appetimus. In hoc igitur toto compoſito diſtinguemus duas partes: obiectum ſcilicet ipſum, quod nos beat: & adeptionem illius, qua formaliter beamur. Priorem partem appellamus beatitudinem obiectiuā: poſteriorem autem; formalem. Vtraque ita ſe habet, vt neutra ſine altera poſsit beare.

5 Dubitatio Aliquorum ſētētia. Aduertendum eſt ſecundo, nō cōſtare inter Doctores, an vtraq; pars huius cōpoſiti debeat dici beatitudo? Sūt, qui dicunt, ſi proprie loquendū eſt, ſolam adeptionem obiecti beatifici dici poſſe beatitudinē. Aliorū reſponſio. Alij è cōtrario volūt beatitudinē ſimpliciter prolatam pro ſolo obiecto accipi. Priorē dicendi modum probauit Sotus in 4. diſtinct. 49. q. 1. ar. 1. in principio, & videtur fuiſſe ſententia Durādi ibi q. 1. quatenus docet beatitudinē ſimpliciter prolatā accipi nō poſſe pro re, quæ nos beat. Sed pro adeptione illius. Sola igitur beatitudo formalis eſt ſimpliciter beatitudo: obiectiua verò ſolùm impropriè. Fundamentū eſt, quia beatitudo ſimpliciter ſupra eſt id, quo formaliter dicimur beati: igitē erit in nobis inherens: talis autē nō eſt Deus, ſed adeptio Dei. Fauet huic ſententiæ D. Thomas; qui adeptionem Dei appellat beatitudinem per eſſentiam: Deum autem dicit eſſe cauſſam, ſiue obiectū beatitudinis, vt patet 1. 2. q. 1. ar. vltimo ad argumenta, & q. 3. ar. 1.

(Sotus. Durandus. D. Thom.)

6 Henricus. Poſteriorē modū dicendi probare videtur Henricus in ſumma ar. 49. q. 5. litera N. O. P. X. & q. 6. litera G. H; Fundamentum eſt; quia beatitudo ſimpliciter ſumpta habet rationē vltimi finis: iam verò adeptio obiecti beatifici, non eſt finis vltimus; cum referatur ad ipſum obiectum beatificum, tāquam in finem, gratia cuius eſt. Ob quam rationem Sotus vbi ſupra dixit adeptionē beatitudinis, ſi proprie loquendum eſt, non eſſe vltimum finem noſtrum.

7 Reſolutio. Dicendum tamen eſt vtranque partialem beatitudinem veram habere, & propriam rationem beatitudinis: nā, tā finis obiectiuus, quam formalis veram habet rationem finis, vt in ſuperiori libro late oſtendimus. Et quidem, quod vtraque beatitudo, tum apud Ariſt; tū apud Patres dicatur beatitudo non negant aduerſarij: quin potius fatentur vtrāque promiſcue dici beatitudinem. Et in hoc quidem rectè: nam, quod Deus dicatur beatitudo noſtra, colligitur ex illo Geneſis 15. *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Nomine mercedis intelligitur vita æterna, & ſuprema beatitudo, vt eſt communis explicatio. Itē Ioannis 11. *Ego ſum reſurrectio, & vita:* Nimirum æterna, iuxta illud primæ Ioānis primo. *Annuntiamus vobis vitam æternā, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.* Et cap. 5. in fine: *Hic eſt verus Deus, & vita æterna.* Deniq; Auguſtinus 19. de Ciuitate Dei cap. 26. *Vita beata hominis Deus eſt.* Et lib. 12. de Ciuitate cap. primo: *Non eſt creaturæ rationalis bonum, quo beata ſit, niſi Deus.* Tractatu 70. in Ioannem: *Ipſe eſt vita æterna, in qua futuri ſumus.* Vnde Deus dicitur noſtrum præmium: noſtra vita: noſtra gloria, & denique finis noſter: ex Auguſt. 22. de Ciuitate Dei c. 30. & lib. 10. cap. 4. Quod etiam colliges ex Ariſtotel. 12. Metaphyſic. cap. 10. tex. 52: vbi concludit Deum in ſe eſſe bonum quoddam totius vniuerſi, & finem, ad quem omnia ordinantur.

(Geneſ. Ioannes. 1. Canonica Ioannis. Auguſt. Auguſt.)

9 Ariſtot. Quod verò beatitudo formalis, & apud Ariſto. & apud Patres, imo, & in ſacris literis dicatur beatitudo, facile patet: quoniam Ariſt. paſsim docet felicitatē in operatione eſſe ſitam: & operationē ſecundū virtutem, & ipſam cauſſarū altiſsimarum contemplationem ſępe appellat felicitatem. Aug. etiam lib. 1. de moribus Eccleſię Catholicę c. 25. cognitionē veritatis appellat vitā æternā, id eſt beatitudinē. Quod etiā repetit lib. 1. retractat. c. 1. & probat ex verbis Chriſti Ioannis 17: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum, & quem miſiſti Ieſum*

(Auguſt. Ioannes.)

Chriſtum. Non eſt igitur negandum vtrãque beatitudinis partem, & ab Ariſt. & a Sanctis appellari beatitudinem.

9 Quod vero vtraq; veram, & propriã rationem beatitudinis habeat, inde patet: quoniã vtraq; habet verã, & propriã rationem ſummi boni, & vltimi finis in ſuo genere. Et Deum in ſe eſſe ſummũ bonum, & vltimum finem creaturæ rationalis nullus dubitabit: id enim expreſſe docet Auguſtin. de Ciuitate Dei lib.10.cap.4.& lib.12. cap.1. & lib. 22.c. 3. In hoc ſenſu dicitur merces noſtra Geneſis 15. & vita ęterna primę Ioãnis primo & 5. Id etiam cognouit Ariſtot. 12.Metaphy.cap.10.tex.52. vt ſupra diximus. Cum igitur Deus in ſe vere, & proprie ſit ſummum bonum noſtrum, & vltimus finis, non poteſt non habere veram, & propriam rationem beatitudinis. Nec fundamentum Soti aliquid officit: quoniam beatitudo ſimpliciter ſumpta, ideſt, ſecundum totalem rationem beatitudinis eſt id, quo beamur: non tamen ſecundum ſuam totalem rationem, eſt id, quo intrinſecè beamur; cum enim beet, & vt res, vt adeptio rei, ſecundum vnam ſui partem beat, vt forma extrinſeca, & ſecundum alteram, vt forma intrinſeca; & vtroque modo beat; vt quo: Etenim Deum eſſe id, quo beatus fit beatus, docet Auguſtin. 7. de Ciuitate Dei cap.30. & lib. 10. capit. 4. & libro 12. cap primò, vt ex dictis patet.

Auguſt. Geneſ. Ioannes. Ariſt. Auguſt.

10 Ipſa autem adeptio rei, quæ beat, nõ dicitur à D.Thoma beatitudo per eſſentiam, quaſi ſola illa habeat eſſentialem beatitudinis rationẽ: ſed quia res, quæ beat, per eam formaliter reponitur in eſſe eſſentiali beatitudinis: Enimverò res, quę eſt beatitudo obiectiua, & ſũmũ bonum nõ habet completam rationem beatitudinis, niſi fiat bonum proprium eius, qui beatur: iuxta illud Ariſt. amabile quidem bonum, vnicuique autem proprium. Fit autem bonum propriũ beati per ipſam ipſius boni adeptionẽ.

Ariſtot.

11 Quòd verò ipſa adeptio ſummi boni (quam appellamus beatitudinem formalem) veram, & propriam habeat rationem beatitudinis, inde oſtenditur: quia Ariſtotel. vix aliam beatitudinem agnouit, niſi formalem (vbique enim felicitatem in operatione ponit, operatio autem nõ poteſt eſſe beatitudo, niſi formalis) hanc autem paſſim appellat ſummum bonum, vt 1. Ethicorum cap. 2. tex.8.& cap.4.tex, 13. & cap. quinto, tex. 16. 7. polyticorum cap. 8. eandem eſſe vltimum finem docet primo Ethicorum cap. 7. & primo Rhetoricorum cap. 5. & primo Magnorum moralium cap.2. cum quo conſentit Auguſt. 11. de Trinitate cap. 6. vbi verbis diſertis affirmat voluntatem videndi Deum habere pro fine ipſam viſionem. Conſentit D.Thomas 1.2. q.3.ar. 1. in corp. & ad 2. & 3. cum igitur beatitudo formalis ſecundum ſe vere ſit ſummum bonum, participatum tamen; & vere ſit vltimus finis hominis; non video, cur illi neganda ſit vera, & ꝓpria ratio beatitudinis. Nec ea, quę obijcit Henr. aliquid efficiũt: quia non poteſt Philoſophicè negari beatitudinẽ formalẽ verè, & proprie eſſe vltimũ finem: vt ſuperiori lib. oſtendimus.

Ariſt. Auguſt. D.Thom. Henric.

12 Aduertendum eſt Tertio, beatitudinem, vt eſt quoddam totum integratum ex vtraque partiali beatitudine, habere quidem vnam completam rationem beatitudinis vniuocam, quæ vniuoce conuenit ſingulis completis beatitudinibus: eſt enim nihil aliud, quam ſummum bonum adeptum. Ipſas tamẽ partiales beatitudines inter ſe collatas nõ habere vnam rationem vniuocam, ſed ſolùm analogam docuit D. Bonauentura in 4. diſt. 49. ar.1. q. 1. & ſatis eſt de mente Henrici in ſumma art. 49. quæſt. 5. ad 3. litera N. etenim vna eſt beatitudo vt res, altera vt poſſeſſio rei vna eſt beatitudo vt, *quæ*; altera vt, *quo*. Quarũ neutra poteſt complete beatificare, ſed in complete ſolum, ac veluti partialiter: ſub diuerſa tamen ratione beandi: quia vna beat, vt res, quæ ratione ſui eſt bonum per ſe appetibile & amabile: altera beat, vt adeptio: ſiue poſſeſſio illius boni. Ex quo infertur beatitudinem formalem participare rationem beatitudinis per beatitudinem obiectiuam: nec enim viſio Dei haberet rationem beatitudinis, niſi Deus eſſet noſtra beatitudo: nam ſicut auarus non appeteret: poſſeſſionem pecuniæ, niſi appeteret ipſam pecuniam, tanquam cauſſam ſuæ felicitatis: ita etiam homo non appeteret viſionem Dei tanquam ſummum bonum, niſi appeteret Deum fontẽ omniũ bonorũ.

Bonau. Henric.

Quare

Quare ratio bonitatis, & appetibilitatis, quæ reperitur in beatitudine formali, in eam diriuatur ex beatitudine obiectiua: vnde ratio beatitudinis prius conuenit obiectiuę, & poſterius formali. *Ægidius. Argentin.* Quare ſine fundamento Ægidius, & Thomas de Argentina reprehẽduntur à Bellomontano 1.2. diſp.8. cap. 3.num. 16. quod dixerint noſtram beatitudinem pręcipue eſſe ipſum Deũ, operationem verò minus principaliter: in hoc enim ſatis Theologicè, & Philoſophice loquuntur: cum beatitudo formalis, & bonitatem, & rationem finalizandi conſequatur ex beatitudine obiectiua, habeatque ſuam perfectionẽ *D.Thom.* per vnionem ad illam, vt docet *D.* Thomas 1.2. q. 3. ar.8. Neque huic doctrinæ officit, quod ex vtraque fiat vna beatitudo completa: & vna ſine altera non poſſit eſſe beatitudo: cum his enim optime conſtat vnam beatitudinem eſſe altera pręſtantiorem. Ex quo colliges vnam ab Auctore naturæ in alteram ordinatã eſſe, tanquam in finem operis adęquatum: Deus enim viſionẽ diuinæ eſſẽtię ordinauit ad videndum Deum. Itaque vna poteſt eſſe finis operis reſpectu alterius, non tamen finis operãtis, quod eſt aduertendum.

§. 4.
Tertia diuiſio in naturalem, & ſupernaturalem.

15 Tertio diuiditur beatitudo in naturalem, & ſupernaturalem. Naturalis eſt, quę eſt proportionata humanæ, naturę ad quã homo per ſua naturalia peruenire poteſt. Supernaturalis eſt, quę naturam humanam excedit: vnde nec ad eam perueniri poteſt, niſi humana natura diuinitus eleuetur. Diuiſio ponitur à D.Thoma 1.p.q.62. art.1. & 1.2. q.62.ar.1.in corp. & ad 3. & in 3. d.23.q. 1. ar. 4. quęſtiuncula 3. ad 2. innuitur ab eodẽ D.Thoma 1.p.q.75.ar.7. ad 1.& 1.2.q.3.ar.5. Nam duplicem finẽ naturalem, & ſupernaturalem expreſſe docuit idẽ *D.*Thomas 1.p. q.23. ar.1. Et multis alijs locis, vt vidimus ſuperiori libro. *Caietan. Medina. Petrus Ledeſma.* Diuiſionem probãt omnes interpretes D. Thomæ locis citatis: probãt Caietan. prima p.q.62. ar.1. Medina 1.2. quęſt.3. art. 8. Petrus Ledeſma de diuina Perfectione quæſt.6.& q.8.ar.4. *Fonſeca.* Fonſec.1.Metaphyſic.cap.primo, q. 1. ſect. 6.& q.2.ſect. 3. Curſus Conimbr. lib Ethicorum diſp.3.quęſt.3.ar.2. Suarius in Metaph. diſp.30. ſect. 11. num.11.& 36. Henr. lib. primo de fine hominis cap.1. §.4. *Scotus.* Satis eã admittit Scotus in 3. quæſt. Prologi ad 3. primę quæſtionis litera.S. Ex quibus patet diuiſionẽ eſſe celebrẽ apud Theologos; quanuis non inueniatur apud Ariſt. Æthnicoſq; Philoſophos, quibus beatitudo ſupernaturalis fuit ignota.

14 Non defuerunt tamen, qui putauerũt eam non eſſe admittendam eo ducti fũdamento, quod beatitudo naturalis admittenda nõ ſit, ſi vera, & propria ratio beatitudinis ſit expendenda. Ita conſtãter ſcripſit Bellomont.1.p.diſp.226.c.2. & 1.2.diſp.12.cap.3.nu.11. Quare in eo ſolùm ſenſu admittit hãc diuiſionem, ſi beatitudo in latiori quadam ratione ſumatur: nimirum pro illa, quę ſolum habet veſtigium quoddam, & quandã imaginem beatitudinis. *Cano.* Hãc ſententiã ſumpſit ex Cano de locis Theologicis lib. 9. cap. 9. vbi multis oſtendit nullã dari in hac vita naturalẽ felicitatẽ. *Sotus.* Eiuſdẽ ſententiæ fuit Sotus in 4.diſt.49.q.2.ar.1. §. *Hæc quæſtio multa*, vbi affirmat beatitudinẽ veram nõ eſſe duplicẽ, ſed vnicã, viſionẽm ſcilicet Dei. Vnde ibi ar.2. poſt tertiã concluſionẽ affirmat in hac vita nõ eſſe reperibile ſummũ bonũ. Sed vel mutãuit ſententiã, vel ſui oblitꝰ eſt: quoniã lib.1.de natura, & gratia c.3. in tertia conſideratione hominis Phyſici agnoſcit in homine duplicẽ vltimũ finẽ, naturalem inquã, & ſopernaturalẽ: nec ſemel admittit beatitudinẽ aliquã viribꝰ naturæ acquiri poſſe, vt ſcribit in 4.diſt. 49.q.2.ar.2.concl. 3. & 5. *Scotus.* Quid Scotus ſenſerit mihi nõ eſt certũ; quanuis à quibuſdã in oppoſitum allegetur ideo, quia putat viſionem Dei eſſe finem nobis naturalem. *Scotus.* Sed negandum non eſt Scotum noſtrã diuiſionẽ admiſiſſe in 3.q.prologi litera S. Cũ qua ſentẽtia minime pugnat beatitudinẽ patrię eſſe nobis finẽ naturalẽ, ſupernaturaliter tñ cõſequẽdũ: quoniã cũ hoc ſimul ſtat pręter hunc finem dari aliũ, qui & appetitione, & aſſecutione ſit homini naturalis. Quod mihi manifeſte ſignificãt verba Scoti in 1.q. prologi ad argumẽta ꝑ opinione Ariſt.

litera Q. vbi agens de felicitate naturali, quam agnouit Ariſtotel. ita ait: *Si felicitas noſtra conſiſteret in ſpeculatione illa ſuprema, ad quam poſſumus nunc naturaliter attingere; non diceret Philoſophus naturam deficere in neceſſarijs: nunc autem concedo illam poſſe naturaliter homini acquiri: & vltra hoc dico aliam eminentiorem poſſe naturaliter recipi. Ergo in hoc magis dignificatur natura, quã ſi ſuprema ſibi poſsibilis poneretur ſolùm eſſe iſta naturalis.* Ex quibus verbis euidenter patet Scotum admittere beatitudinem naturalem, quam agnouit Ariſtotel. viribus naturæ acquiſibilem; & præter eã dari alterã eminentiorem, quæ nobis eſſet appetitu naturalis; acquiſitione tamen ſupernaturalis. Cum Scoto ſimpliciter tranſit Lichetus: nec eſt ex Scotiſtis, qui hoc neget. *Lichetus.*

15 *Herrera.* Vnus eſt Herrera, qui particularem videtur eligere dicendi modum, ſi recte conſiderentur ea, quæ ſcribit apud Scotum in primo diſput. 1. q. 8. putat enim beatitudinem naturalem viribus noſtris commenſuratam; poſsibilẽ fuiſſe, & nobis, & Angelis: quia vtraque natura potuit à Deo in finem naturalem ordinari: de facto tamen nullum dari in nobis, aut in Angelis finem illo modo naturalem: vt quia de facto in ſolùm vltimum finem alterius vitę ordinati ſimus à Deo: qui etſi nobis, vt per illam extrinſecam ordinationem eleuatis, ſit naturalis in ordine ad appetitum: conſecutione tamẽ eſt ſupernaturalis. Hęc colliges ex Herrera loco citato in 4. notabili, & concluſione 4. & 5. & clarius diſp. 17. q. 6. §. *Tertia tamen ſententia.* *Herrera.*

Sed quidquid ſenſerit Scotus, & Scotiſtæ cum Soto (nec enim de illorum ſententia nunc inquirimus) non eſt, cur recedamus à celebri apud Theologos diuiſione beatitudinis in naturalem, & ſupernaturalem. Diuiditur autem non iam in partes eſſentiales, ſed in ſubiectiuas: etenim dandam eſſe beatitudinem appetitu, & aſſecutione naturalem ſpecie diſtinctam à beatitudine ſuprema alterius vitę; In ſequenti articulo oſtendemus.

§. 5.

Beatitudo alia perfecta, alia imperfecta.

16 QVarto loco diuiditur beatitudo in perfectam, & imperfectam. Quæ diuiſio celebris eſt apud D. Thomam, & vtitur 1. 2. q. 3. ar. 2. ad 4. & ar. 3. & 5. atq; 6. & quæſt. 4. 5. 6. 7. & 8. & paſsim alibi. *D. Tho.* Quę diuiſio duobus modis explicari poteſt: vno modo, vt ſit diuiſio beatitudinis in cõmuni adæquate continens omnem beatitudinem. Altero modo, vt ſit ſub diuiſio vtriuſque beatitudinis, naturalis inquam, & ſupernaturalis. In priori ſenſu vtitur hac diuiſione D. Thomas in citatis locis vbi beatitudinem ſupernaturalem appellat perfectam, naturalem verò imperfectam. Et hoc modo diuiſio iſta coincidit cum præcedẽte, qua beatitudo diuiditur in naturalem, & ſuper naturalem: hæc enim ſola perfecta eſt, illa imperfecta. Expenditur autem in hac diuiſione beatitudo ex parte obiecti, à quo ſpecificatur. Et hoc modo omnis, & ſola beatitudo ſupernaturalis eſt perfecta; quia ſola illa poteſt perfecte beare. Naturalis autem ex parte obiecti eſſentialiter eſt imperfecta; quia non poteſt facere aliquem ſimpliciter, & abſolute beatum, ſed ſolùm in tali genere.

Porro, ſi beatitudo expendatur ex 17 parte modi poſsidendi ſummum bonũ naturale, vel ſupernaturale: tunc diuiſio iſta eſt ſubdiuiſio vtriuſque membri diuiſionis pręcedentis: vtraque enim bipartito diuiditur in perfectam, & imperfectam: hęc ad mortalem iſtam vitam pertinet: illa ad futuram. Vtraque tamen ſubdiuiditur in perfectam, & imperfectam: ſupernaturalis enim futurę vitæ eſt omnino perfecta; quæ verò in hac vita haberi poteſt, imperfecta eſt, vt patet. Similiter naturalis beatitudo ſubdiuiditur; nam quæ in hac vita haberi poſſet, eſſet imperfecta in ſuo genere; quæ autem poſt hanc vitam, vel ab anima ſeparata, vel ab homine reſuſcitato poſsideri poſſet, longe eſſet perfectior. De quo in ſuis locis dicemus. Beatitudinem imperfectam huius vitę tam ſupernaturalem, quàm naturalem admittit Sotus in quarto diſtinctio. 49. quęſt. ſecunda, artic. 2. cõcluſio. 3. & 5. *Sotus.*

§. Vltimus.

Beatitudo alia practica, alia ſpeculatiua.

18 TAndem beatitudinẽ diuidi in practicam, & ſpeculatiuam communis eſt doctrina Theologorũ in 4. d. 49. cum D.Thoma 1.2 q.5.ar.4. & Paludano in d.diſt.49.q.3. ar. 2. Fundatur in Ariſtotele 10.Ethicorum cap.7. 8. & 9. Diuiſio tamen accomodari non poteſt beatitudini ſupernaturali futuræ vitæ; hæc enim formaliter eſt ſpeculatiua: & non practica, iuxta veriorem ſententiam. Bene tamen accommodari poteſt beatitudini tam naturali, quàm ſupernaturali viæ: ad vtranque enim requiritur perfectio nõ tantum cognitionis, ſed etiã operationis: vnde ad vtrãque eſt neceſſaria tũ ſcientia, tum etiã virtus, vt ſupponimus.

D.Thom. Palud. Ariſtot.

Aduertendum tamen vtranque beatitudinem diuidi in priuatam, quę ad hominem priuatum pertinet reſpectu ſui: & in politicam, ſiue ciuilem, quæ ſpectat ad hominem, prout eſt politicus, & in Reipublicę luce verſatur. Hęc de diuiſionibus beatitudinis tetigiſſe ſatis ſit.

ARTICVLVS III.

Vtrum præter beatitudinem ſupernaturalem de facto admittenda ſit naturalis beatitudo?

§. I.

Præmittuntur nonnulla.

1 QVoniam nõ ſolùm Ethnici Philoſophi cũ Ariſtotele, ſed etiã Philoſophi Chriſtiani cũ D. Thoma multa ſcripſerunt de beatitudine commenſurata naturę hominis, quam appellant naturalem; operæpretium erit, antequã de beatitudine in ſpeciali diſſeramus; examinare, an præter beatitudinem ſupernaturalem, quæ futura eſt in patria; hæc etiam de facto ſit admittẽda, quę & appetitione, & aſſecutione ſit naturalis? Quod dicimus propter eos, qui beatitudinem ſupernaturalem patrię contendunt eſſe naturalem, non quidem aſſecutione, ſed appetitu: vt quia, licet, non niſi ſupernaturaliter acquiri à nobis poſsit, naturaliter tamen à nobis appetitur, quaſi finis noſter naturalis. Cuius quæſtionis reſolutio ad noſtram diſputationem parum refert: quoniam ſiue illa ſimpliciter ſit dicenda ſupernaturalis, ſiue ſolùm quoad aſſecutionem; ſemper inquiri poteſt, an præter illam detur alia beatitudo, quæ naturalis ſit, tum quoad appetitionem, tum etiam, quoad aſſecutionem. De hoc enim nonnulla eſt inter Theologos controuerſia.

In hac quæſtione ſupponimus dari quandam ſupernaturalem hominis beatitudinem, quę eſt vltimus finis noſter ſupernaturalis: viſionem ſcilicet diuinę eſſentię, eiuſque fruitionem, quam in futuro ſęculo ſperamus. De qua ſuppoſitione non poteſt dubitari ab aliquo fideli; eſt enim de fide certiſsimum dari hanc ſupremam beatitudinem: nam in Symbolo fidei articulus vitæ æternę futuri ſæculi proponitur nobis credendus, iuxta illud Matthęi. 25. *Venite benedicti Patris mei poßidete paratum vobis Regnum ab origine mundi*, & in fine capitis concludit Euangeliſta: *Et ibunt hi (ſcilicet mali) in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam.* Denique Marci 10. & Lucæ 18. vita ęterna promittitur in futuro ſæculo his, qui propter Chriſtum reliquerint Patrem, & Matrẽ, &c. Hęc autem æterna beatitudo dicitur ſupernaturalis, vel ſimpliciter, vel ſaltem ſecundum aſſecutionem: quia niſi per media ſupernaturalia comparari non poteſt. 2

Symbolum fidei *Matthæi.* *Marcus.* *Lucas.*

Pręter iſtam ſupernaturalem beatitudinem (quę ſola eſt beatitudo perfecta, & abſoluta) danda eſt quædam ſupernaturalis beatitudo, quæ in via reperitur. Id, quod ſupponendum eſt tanquam certiſsimum, cum eam admittant omnes Theologi cum Soto in 4. diſtinctio. 49. quęſtio. ſecunda, articulo ſecundo, concluſio. 3. & quinta, Cano, & Bellomontanus, ille lib. 9. de locis Theologicis cap. 9. hic verò prima parte diſput. 226. cap. tertio, num. 9. & prima ſecundæ, diſput. 12. cap. 3. num. 13. Et in hoc quidem rectè: quoniam loquuntur conſentaneè. ad D.Thomam 2.2. quęſt. 186. articulo primo ad 4. & de veritate quęſtio. 14. artic. 2. & in 3. diſtinct. 27. q. 2. ar. 2. & ad Auguſtinum 11. de Ciuitate Dei capitul. 12. vbi docet non ſolum dicendos eſſe beatos, qui diuina fruunt eſſentia iã de ſua perpetuitate ſecuri, ſed in hac vita beatos poſſe nõ nullos dici. Quin poti' affirmat primos paren- 3

Sotus. *Cano.* *D.Thom.* *Auguſt.*

parentes in ſtatu Innocentiæ beatos fuiſſe: *Quis enim, inquit, primos illos homines in paradiſo negare audeat beatos fuiſſe ante peccatum?* Et de ijs, qui in hac vita iuſti ſũt, ita addit: *Cum hodie non imprudenter beatos vocemus, quos videmus iuſte, & pie cum ſpe futuræ immortalitatis hanc vitam ducere ſine crimine.* Ecce ex Auguſt. nec imprudenter admittimus dari in hac vita ſupernaturalem beatitudinem: nec niſi audacter negabitur aliquos in hac vita dici poſſe beatos. Et merito (vt ait Ludouicus Viues in eodẽ loco) quia Chriſtus Matth. 5, ait: *Beati, qui eſuriũt, & ſitiunt iuſtitiam.* Et rurſus: *Beati mundo corde, quia ipſi Deum videbunt.* Ex quo loco Theologi deducunt octo beatitudines huius vitæ, de quibus diſputat D. Thomas 1.2.q.69. & Scholaſtici in 3. diſt. 34. & Diuina Scriptura paſsim appellat beatũ, qui hoc vel illud fecerit: Pſamo 1. *Beatus vir, qui timet Dominum.* Et in alio Pſalmo: *Beati immaculati inuia* Ioannis 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Qui locus, & ſi ab aliquibus explicetur de cognitione intuitiua patrię, vt patet ex D. Thoma. 1. p. q. 10. ar. 3. tamen communiter exponitur de cognitione per finem, vt patet ex Aug. & ex cæteris interpretibus ibi. In quo ſenſu illa verba: *Hac eſt vita æterna;* non ſunt explicanda in ſenſu cauſali (quicquid velit Toletus) ſed in ſenſu formali, vt interpretatur Euthymius cum Maldonato, vt ſit ſenſus: hæc eſt vita æterna, quam ego Diſcipulis iam dedi, cognoſcere ſcilicet te ſolùm Deum, ideſt, totam Trinitatem, & ſimul Filij incarnationẽ: dederat autem Diſcipulis cognitionem non viſionis, ſed fidei. Quare negari non poteſt dari in hac vita quandam ſupernaturalem beatitudinẽ; quæ licet imperfecta ſit: vera tamen eſt. Ita vt non imprudẽter vocetur beatitudo, vt patet ex verbis Auguſtini.

Ludouicus Viues. Matthæus D. Thom. Pſalm. 1. Ioannes. D. Thom. Auguſt. Toletus. Euthimius. Maldonat.

4 Obiectio. Si verò obijcias beatitudinem iſtam eſſe beatitudinem ſolum in ſpe, quatenus habet ſpem obtinendi beatitudinẽ patriæ, vt docet D. Thomas 1. 2. quæſt. 69. ar. primo & tertio, iuxta illud Pauli ad Romanos 8. *Spe ſalui facti ſumus.* Beatitudinẽ autem ſolùm in ſpe non eſſe veram beatitudinem, quæ faciat beatum, ex Ariſtot. 1. *Ethicorum* cap. 9. tex. 45. dũ negat pueros dici poſſe felices, quãuis concedat eos habere felicitatem in ſpe, quatenus de illis ſperatur, quod ſuo tempore ſecundum virtutem operabũtur. Si inquam ita obijcias; reſpondendum erit beatitudinem ſupernaturalem viæ dici beatitudinem in ſpe; non præciſe ex eo, quod in ſpe eſt beatitudo patriæ: ſed ex eo, quod in ſe ipſa eſt operatio perfectiſsima habẽs coniunctam ſpem cõſequendi beatitudinem patriæ. Quare, etſi actu careat operatione patrię (quia hanc ſolùm habet in ſpe) non tamen caret operatione, quæ eſt ſummum bonum viæ: idque propter ſpem coniunctam conſequendi viſionem patriæ. Obquam rationem dicitur ſemen cœleſtis beatitudinis, & quędam actualis illius operatio. Et ita explicandus eſt D. Thomas: nec enim dicit eſſe beatitudinem patrię ſolùm in ſpe; eo modo, quo beatitudo pueri eſt beatitudo, quę ſperatur futura: ſed dicit eſſe beatitudinem actualem in ſe ipſa, cum ſpe conſequendi beatitudinem patriæ. Vnde multum differt à beatitudine in ſpe, quæ eſt in puero: hęc enim nullam dicit operationem, quæ actu ſit cum ſpe futurę operationis. Et hunc ſenſum ſatis inſinuant verba Auguſt. ideo enim dicit iuſtos eſſe beatos, quia iuſte, & pie viuunt (ecce operationem perfectam virtutis) cum ſpe futuræ immortalitatis. Solutio.

D. Thom. Ariſtot.

Ex his patet ſenſus propoſitæ quæſtionis: inquirimus enim, an præter beatitudinem ſupernaturalem, tam patriæ, quàm viæ, admittenda ſit beatitudo quędam naturalis, quæ ſit vltimus finis naturę humanæ commenſuratus, tum in appetendo, tum in aſſequendo? Nec enim in hoc omnes conſentiunt. Quidam enim negant: alij affirmant: media via quidam incedunt, quorum opinio videtur probabilior: ſed ſingulas ſententias perſequamur.

§ .2.

Ponitur opinio negans.

5 PArtem negantem propoſitę quæſtionis probauit Canus licet obſcure libro nono de locis Theologicis capite nono pagin. 521. Expreſſius Bellomotanus prima parte diſput. 226. cap. 2. num. 3. & 4. & 1. 2. diſput. 12. cap.

cap. 3. n. 11. quibus in locis multis contendit, ſi propriè loquendum eſt, nullā admittendam eſſe beatitudinem naturalem: quia nulla operatio naturalis beare poteſt intellectualē creaturā, & in hac opinione conſtanter perſeuerat.

Sotus. Pro eadē ſententia citari poteſt Sotus in 4. diſt. 49. q. 2. ar. 1. poſt principiū §. *Hæc quæſtio multa*, quatenus aſſerit veram beatitudinem vnicam tantum eſſe, viſionem ſc. Dei: niſi velis eum interpretari de vera, ideſt perfecta beatitudine, ne ſibi cōtradicat; quia, vt diximus, in homine agnoſcit duplicem vltimum

Scotus. finem. Nonnulli pro hac opinione citāt Scotum, quatenus docet ſupremam patriæ beatitudinem eſſe naturalem hominis finem. Sed profectò Scotum præter beatitudinem patriæ admittere alium finē in præcedenti articulo collégimus. Nec ſatis eſt, vt Scotum ad ſententiam Bellomōtani trahamus, quod dicat beatitudinem patriæ eſſe finem naturalem: nam cum illum ita ponat naturalem, vt dicat ſupernaturaliter eſſe aſſequendū; non bene infertur eum negare finem alium in homine, qui non ſolum appetatur naturaliter; ſed etiam naturaliter comparetur.

7 Herrera. Non eſt negandum Herrerā præſtātiſsimum Scotiſtam peculiarem excogitaſſe dicendi modum: beatitudinem naturalem poſsibilem quidem fuiſſe: de facto tamen nullam dari, aut in nobis, aut in Angelis: vt quia de facto in ſolūm finem alterius vitæ à Deo ſimus ordinati: qui licet nobis per talem ordinationem iam eleuatis ſit naturalis in ordine ad appetitum; conſecutione tamen eſt ſupernaturalis. Hæc collegimus ex Herrera in primum Scoti diſp. 1. q. 8. notabili 4. & concl. 4. & 5. & clarius diſp. 17. q. 6. §. *tertia tamen ſententia*. Quare Herrera partim conſentit cum Bellomontano; partim ab eo diſſentit. Diſſentit quidem, quatenus admittit poſsibilem nobis fuiſſe naturalem beatitudinem: ſi nimirum homo in puris naturalibus relinqueretur, nec eleuaretur ad ſuperiorem finem: conſentit verò; quatenus de facto nullam aut in homine, aut in Angelis naturalem beatitudinē agnoſcit; ſed eam ſolum, quæ futura eſt in patria.

8 Bellomontanus in citatis locis multa congerit in confirmationem ſuæ ſententiæ, quorum vim non facilè intelliges, niſi aduertas illum eo tendere, vt oſtēdat in Angelo, & homine in puris naturalibus cōſtituto nihil dari poſſe, quod nomen beatitudinis mereatur. Hominē verò tunc in puris naturalibus conſiderari, cum conſideratur cum ſolo dono creationis ſecluſa, quacûque gratia ab illo dono diſtincta. Quare exiſtimat nullam eſſe felicitatem homini, aut Angelo naturalem; ideo quia nulla eſt, quæ ex ſolo dono creationis poſsit illi conuenire. Hoc autem eſſe quam manifeſtiſsimum multis nititur probare.

Et primum: quia nihil, quod cum ſūma miſeria peccati ſimul eſſe poteſt, meretur nomen veræ beatitudinis. Sed quidquid conuenit homini, aut Angelo pro ſtatu puræ creationis hoc eſt cum ſolo dono creationis, poteſt eſſe ſimul cum ſumma peccati miſeria. Ergo nihil eſt in homine, aut Angelo in tali ſtatu, quod nomen beatitudinis mereatur. Cōſequentia patet, ſimiliter, & maior, quia vera felicitas conſtare non poteſt cum ſumma miſeria: beatitudo enim, ſi vera eſt, excludit ſi non omnem, ſaltem ſummam miſeriam, qualis eſt miſeria peccati. Minorem non probat, ſed ſupponit: ex his tamen, quæ ſcribit, probari poteſt: quia nec Angelus, nec homo ex ſua natura eſt impeccabilis, vt patet. Ergo donum creationis non ſatis eſt, vt peccatum excludat; ſed adhuc eſt opus noua gratia Dei, etiam vt non peccetur contra præcepta naturalia, vt cū Theologis ipſe probat 1. p. diſp. 231. & 1. 2. diſp. 189. 9 Primum fūdamentum ſentētiæ negatiuæ.

Ex quo infert hoc peculiare eſſe creaturæ rationali, vt ad ſui beatitudinem, vltimamque perfectionem indigeat peculiari dono gratiæ præter donū creationis: & in hoc diſtingui ab irrationali creatura: hæc enim ad conſequēdam ſuam vltimam perfectionem nullo indiget nouo Dei dono diſtincto à dono creationis. Rationem diſcriminis ex eo ſumit, quod creatura irrationalis ſuapte natura ad vnā partem, & ad vnum operandi modum eſt determinata; & ideo ſolùm indiget generali influxu, vt ſuam conſequatur naturalem perfectionem, vltimumque finem, qui generalis influxus naturaliter illi eſt debitus. Secus in homine & Angelo: nam cum neuter ex

vi ſuæ creationis ſit ad vnũ modũ operã di determinat*, vterq; indiget noua gratia diſtincta à dono creationis, ne in operando errare poſsit. Quare ſi ab illis ſecludamus omnem gratiam Dei diſtinctam à dono creationis, poſſunt errare etiam contra præcepta naturalia. Ita fit, vt dono creationis non repugnet eſſe ſimul cum ſumma miſeria, quæ fuit minor.

10 Secundum fundamentum. Secũdò, quia de ratione beatitudinis eſt perpetua aut ſaltem diuturna duratio in poſſeſsione ſummi boni. Sed in ſtatu puræ naturæ ex ſolo dono creationis nec daretur perpetua, nec diuturna duratio in aliquo illius ſtatus bono. Ergo in illo ſtatu nulla vera beatitudo poteſt conſiſtere. Maior ab omnibus conceditur: nec enim per operationem, quæ cito tranſit, quantumuis ſit perfectiſsima, poteſt homo eſſe beatus. Minor probatur, quia in illo ſtatu ſecluſa omni gratia à dono creationis diſtincta, nec intellectus poſſet diu perſeuerare in naturali Dei contemplatione: nec voluntas in naturali rectitudine operando ſecũdum virtutem: enim vero ſtatus ille non eſſet potẽtior noſtro naturę lapſæ; in quo nec adeſt diuturna in bono perſeuerantia, nec bonorum ſtabilis ſufficientia.

11 Tertium fũdamentum. Tertio; ſi præter beatitudinem ſuper naturalem daretur naturalis beatitudo; vtique præter Deum, vt eſt obiectũ beatitudinis ſupernaturalis, daretur aliquod ſummum bonum, cuius conſecutione poſſemus eſſe beati. At præter Deum, vt eſt obiectum ſupernaturalis beatitudinis nullum datur tale ſummũ bonum. Ergo præter beatitudinem ſupernaturalem nulla poteſt dari naturalis beatitudo. Conſequentia eſt nota ſimul cum maiore: quia de ratione beatitudinis eſt, quod ſit aſſecutio ſummi boni. Minor probatur: quia experiẽtia conſtat appetitum noſtrum non ſatiari vllo eorum bonorum, quæ in hac vita viribus naturæ conſequi poſſumus; nec etiam ipſo Deo naturaliter cognito; quia nec Deus, niſi clare viſus, appetitum ſatiare poteſt, iuxta illud Pſalmi: *Satiabor cum apparuerit gloria tua*. Quod etiam ſatis explicauit Aug. lib. 1. Confeſsionum cap. 1. *Inquietum eſt cor noſtrum donec perueniat ad te.* Cuius inquietudinis ratio ea eſt, quia nullum datur bonum creatum; quod per ſe ſit ſufficiens bonum: cum nullum detur, quod per ſe ſit omne bonum. Imò nec Deus niſi clare viſus ſe ſe nobis coniungit ſub ratione omnis boni; quod ſi nullum bonum, niſi Deus clare viſus poteſt ſatiare hominis appetitum; vtique nullum bonum, præter Deum clare viſum, poteſt eſſe ſummum noſtrum bonum: & ſubinde nulla poteſt dari beatitudo naturalis.

Pſalm. *Auguſt.*

Quartò, Deus clare viſus eſt vltimus finis naturalis hominis. Circa hunc finẽ nulla beatitudo verſari poteſt, niſi ſola beatitudo ſupernaturalis patriæ. Ergo præter hanc nulla datur naturalis. Minor patet; Maiorem probant præſtantiſſimi Theologi. Conſequentia ex eo probatur, quia nulla beatitudo dici poteſt naturalis, niſi verſetur circa finem vltimum naturalem: & cum iſte non ſit niſi vnicus (quia vnius rei vnicus tantũ poteſt dari vltimus finis) profecto ſi Deus clare viſus eſt vltimus finis naturalis; circa quem ſola beatitudo ſupernaturalis verſatur; vtique præter beatitudinem ſupernaturalem nulla dari poteſt naturalis beatitudo. Hæc ſunt potiora huius ſententiæ fundamenta. 12 Quartũ fundamentum.

§. 3.
Explicatur ſententia affirmans.

Partem tamen affirmantẽ probare videtur communiſsima ferè omnium Theologorum ſententia. Eã tanquam veriſsimam ſupponunt omnes qui admittunt beatitudinem diuidi in naturalem, & ſupernaturalem. Ita D. Thomas 1.p. q.23.ar.1. & q. 62. ar.1. & q.75.ar.5.ad 3.&q.110.ar.3.& in 3.diſt. 23.q.1.ar.4. quæſtiunc. 3. in corpore, & ad 2. Caietanus 1.p.q. 62. ar.1. & q. 82. ar.1. §. *Circa hanc concluſionem*, vbi admittit rationem naturalis beatitudinis ſaluari in cognitione Dei, quę naturaliter haberi poteſt. Medina 1.2.q.3.ar.8. Petrus Ledeſma de diuina perfectione q. 8.ar.4.pag.512.colum.2.& q.6.pag.422. Banhes 1.p.q.12.ar.1.dub.2.& q.62.ar. 1.notabili 2.& 3. & dub.1. ad argumenta, Viguerius in inſtitutionibus Theologicis cap.14. verſo 1. Curſ. Conimbr. in libr. Ethicorum diſp.3. q.3.ar.1. Bellarmin. in libr. de gratia primi hominis cap. 13

D.Thom. *Caiet.* *Medina.* *Petr. Led.* *Banhes.* *Viguerius* *Bellarmi.*

Herrera. Molina. cap. 7. in fine, Herrer. lib. 2. de fine hominis cap. 1. §. 4. in tex. & in Gloſa, M. Molina 1. p. q. 62. ar. 1. & q. 63. ar. 1. & 2. diſp. vnica, Suarius in Metaphy. diſp. 30. ſect. 11. n. 11. & 36. Eam admittit Scotus in 1. q. prologi litera S, & in 3. q. liter. D. expreſsit Sotus lib. 1. de natura, & gratia cap. 3. in 3. conſideratione hominis, & in 4. diſt. 49. q. 2. ar. 2. concluſione 3. & 5. Qui omnes non ſolum tanquam notiſſimum ſupponunt dari beatitudinē naturalem diſtinctam à ſupernaturali: ſed etiam affirmant eam de facto viribus naturæ obtineri poſſe.

Scotus. Sotus.

14 Primum argumentum ſententiæ affirmatiuæ. Hæc ſententia primò oſtenditur ab ijs, qui putant beatitudinem ſupernaturalem patriæ eſſe ſimpliciter, & appetitione, & aſſecutione ſupernaturalē: ſumuntque argumentum ex naturali appetitu ad beatitudinem in cōmuni, quē omnes agnoſcunt. Et ita argumentantur: in homine datur naturalis appetitus ad beatitudinem in communi, ergo datur in eo naturalis appetitus ad particularem aliquam beatitudinem: non ad beatitudinem futuræ vitæ; ergo ad aliam, quę ſit homini connaturalis, quā homo viribus naturæ conſequi valeat. Totus diſcurſus eſt legitimus; minorē poſterioris ſupponunt Auctores huius argumenti ſimul cum antecedēte prioris diſcurſus: conſequentiam autem inde probant; quia ſi nulla in particulari beatitudo daretur, quæ ab homine naturaliter appeteretur; nec ſane in ipſā beatitudinem in communi natura humana naturaliter eſſet propenſa, quēadmodum ſi nulla ſpecialis forma poſſet in materia naturaliter acquiri, materia naturaliter non eſſet propenſa in formam in communi: ne in ea eſſet fruſtra talis propenſio. Quare ſi in homine admittitur naturalis ꝓpenſio in beatitudinem in communi; non poteſt non admitti naturalis propenſio in aliquam particularem beatitudinem, ſaltem indeterminatè vide Fonſecam 1. Metaph. cap. 1. q. 2. ſect. 3. ad 3.

Fonſeca.

15 Secundum argumentū. Secundo; potuit Deus hominem non ordinare in finem ſupernaturalem viſionis diuinæ eſſentiæ, ſed vel in puris naturalibus illum creare, hoc eſt ſine vlla gratia, aut dono ſanante naturam: vel in ſtatu naturæ integræ ſine vlla gratia gratum faciente; ita quodam dono rebellionem potentiarum continente, vt vigoroſus eſſet, ac virtuoſus ad ſeruandam rectitudinem naturalem, ſed homo vno, vel altero modo cōditus nō poſſet non ordinari in aliquem finem vltimum ſibi connaturalem, cuius aſſecutione beatus eſſet, ergo præter beatitudinem ſupernaturalem datur aliqua naturalis beatitudo. Diſcurſus eſt optimus, maior ex eo probatur, quia omnes ferè Theologi hominem in hac vita conſtitutum ſub quadruplici ſtatu conſiderant, & diſtingunt: in puris ſcilicet naturalibus: in ſtatu naturæ integræ: in ſtatu naturę lapſæ: & in ſtatu gratiæ gratum facientis: vt videre eſt apud Caietanum 1. 2. q. 85. ar. 3. vbi etiam Conradus, & Medina: idem Caietanus 1. 2. q. 109. ar. 1. Sotus 1. de natura, & gratia à cap. 3. cum ſequentibus, Bellomontanꝰ 1. 2. diſp. 185. c. 12. n. 59. & 60. vt omittamus eos, qui hominem in puris naturalibus conferunt cum homine in ſtatu naturæ lapſæ: inter quos Scotus in report. diſt. 29. q. 2. & diſt. 35. q. 1. ante medium, vbi Gab. q. 1. ar. 3. dub. 3. Alb. Pighius controuerſia 1. Driedo de gratia & libero arbitrio tractatu 4. cap. 1. in fine. Non conſiderarent autem quadruplicem iſtum ſtatum hominis, niſi exiſtimarent quemlibet illorum eſſe homini poſsibilem.

Caietan. Conrad. Medina. Sotus. Scotus. Gabr. Albertus. Pighius. Driedo.

Deinde probatur: quia hominem ordinari in beatitudinem ſupernaturalē non eſt debitum naturæ humanæ: eſt enim præmium homini ex gratia Chriſti præparatum, vnde à Paulo ad Romanos 5. dicitur: *Gratia Dei vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Porro ſi vita æterna eſt gratia; vtique nec ipſa, nec ordinatio hominis ad ipſam erit debita naturæ humanæ: quia gratia, quæ eſt ꝑ Chriſtum, excedit omnem conditionem, & proportionem naturæ humanæ; vt omnes Theologi docent contra Pelagianos, cum D. Thoma 1. 2. q. 111. ar. 1. ad 2. & q. 114. ar. 5. Quod ſi homo potuit creari abſque gratia, & ſine vlla ordinatione ad illam; vtique potuit homo creari à Deo abſque vlla ordinatione ad finem ſupernaturalem. Denique cū id nullam includat repugnantiam, vera eſt maior noſtri diſcurſus: quam ſatis inſinuauit D. Thomas 1. 2. q. 109. ar. 5. ad 3. dum ordinationem iſtam ad finem ſuperna-

Paulus. D. Thom. D. Thom.

pernaturalem ponit vt poſsibilem, non vt debitam.

Porro minor ex eo deducitur, quoniam ad Deum naturæ auctorem pertinet res omnes, quas condit in finem ordinare: iuxta illud Pauli ad Romanos 13. *Quæ à Deo ſunt, omnia ordinata ſunt.* & Sapientiæ 8. *diſponit omnia ſuauiter.* Vnde omnia cuiuſcunque ſint ordinis, diuinæ ſubſunt prouidentię, vt fides docet; quę non eſt aliud, quam ratio ordinis rerũ in finem in mente diuina exiſtens. Deus igitur, ſi hominem conderet in puris naturalibus ſine gratia, non poſſet illum non ordinare in aliquem finem vltimũ ſibi cõnaturalẽ, cuius aſſecutione beatus eſſet: quæ fuit minor. Quare præter finem ſupernaturalem admittendus eſt naturalis finis.

Paulus. *Sapientia.*

16 *Tertium argumentum.* *Ariſt.*

Tertiò; quia omnes Philoſophi agnouerunt in homine vltimam beatitudinẽ, vt patet ex Ariſtotele 1. & 10. Ethicor. Non agnouerunt autem ſupernaturalẽ beatitudinem, quæ in clara Dei viſione conſiſtit: hæc enim longè ſuperat naturale lumen noſtri intellectus. Vnde, qui rectius philoſophati ſunt, eam poſuerũt in contemplatione primæ cauſſę adiuncta operatione ſecundum virtutem. Nõ eſt igitur negandum præter beatitudinem ſupernatuaralem admittẽdam eſſe naturalem naturaliter homini debitam. Nec enim dicendum eſt philoſophos in hoc erraſſe. Nam & ſi errarunt, qui beatitudinem collocauerunt in diuitijs, aut voluptate, cæteriſque rebus, quas ratio naturalis mõſtrat beare nõ poſſe: non tamen errarunt, qui beatitudinem poſuerunt in optima animi operatione, qualis eſt contemplatio Dei, vt eſt prima cauſſa, & operatio ſecundum virtutem, vnde in hoc probati ſunt à D. Thoma, & à Theologis.

17 *Quartũ argumentum.*

Quartò; quoniam communis Theologorum ſententia non ſolum agnoſcit poſsibilem fuiſſe beatitudinem naturalem; ſed in aliquibus eam de facto agnoſcunt: etenim Angelos fuiſſe creatos in beatitudine naturali docet D.Thom. 1.p.q.62.ar.1. vbi omnes Thomiſtæ Caietanus, Banhes, & cæteri interpretes, & Viguerius in inſtitutionibus Theologicis cap.14. verſu 1. Scotus in 2.diſt. 3.q.9.§. *ad quæſtionem*, verſiculo *Quod autem tale*, & diſtinctione 4. q. 1. in primo argumento in principio quæſtionis, Durandus ibi quæſt.1.

D.Thom. *Caietanus.* *Banhes.* *Viguerius.* *Scotus.* *Durand.*

Pueros etiam, qui ſine baptiſmo decedunt frui naturali beatitudine, quam plurimi docuerunt Theologi: ita Ambroſius Catharinus in opuſculo de ſtatu puerorum decedentium ſine baptiſmo in c. de ſtatu, & loco illorum, ad finẽ Opuſculi, vbi ita concludit: *Ergo iſtis pueris, qui humanam naturam ſine crimine habebũt illa, quæ humanæ naturæ conuenit, & quodammodò ipſo iure debetur, felicitas dabitur.* Quã etiam ſententiam aſſerit in c. 5. ad Romanos ad illa verba, per vnum hominẽ folio 55. colum.1. late Sabonarola in libro de Triumpho Crucis, Albertus Pighius 1. controuerſia, §. *De ipſo vero damnationis modo*, & §. *Horum animas ſupernaturalem, & cætera.* Eſſe probabilem ſententiam exiſtimat Medina, placuiſſeq; pluribus Theologis 1. 2. q.83. ar.4. & in 2. opinione, & ad finem commenti: eã tribuit D.Thomæ in 2. diſt.33.q.2. ar.2. in corp. & ad 5. & de malo q.5. ar.3. probauit Michael Flauius in 2. diſt.43.q. vnica. Videtur eſſe Scoti ibi, dum pueris iſtis concedit excellentiorem de Deo cognitionem naturalem, aliarumque naturalium rerũ, quam philoſophi pro huius vitæ ſtatu habuerint: vnde inquit *aliqualem beatitudinem naturalem de Deo cognito in vniuerſali poterunt attingere.* Conſentit Lyra Eccleſiaſtes c 4. ad illa verba: *qui non dum natus eſt*, dum ait pueros iſtos habere vitam magis delectabilem, quã poſsit haberi in vita præſẽti, teſtaturq; hanc eſſe omnium doctorum opinionẽ. Probat Thomas de Argentina in 2. diſt. 33. q. vnica ar.3. concluſione 2. ad 1. & concl.3. ad 2. Viguerius in ſuis inſtitut. Theolog. cap.14. in principio verſu 1.

Sabonarol. *Alb. Pigh.* *Medina.* *D.Thom.* *Michael Flauius.* *Scotus.* *Eccleſiaſt.* *Lyra.* *Argent.* *Viguerius.*

18 *Vltimũ argumentum.*

Poſtremo, hominis excellentia (ad quam aduerſarij recurrunt) non eſt ſatis, vt hominem priuet ordinatione ad finem naturæ humanæ accõmodatum: nam licet homo eius ſit excellentiæ, vt ad altiorem finem, quam ex ſua natura habeat, ſit ſupernaturaliter eleuabilis; hoc non impedit, quominus ſimul ordinetur ad finem ſuæ naturæ debitũ, quem viribus naturæ acquirat: ſicut enim principia ſupernaturalia ex ſua natura ſupponunt in homine ordinationẽ ad finem ſupernaturalem: ita principia naturalia inferunt hominis ordinationem

D.Thom. nem ad finem illi cõnaturalem: vt ſatis docuit D.Thomas 1.2.q.82.ar.1.in corpor.dum ait: per principia naturalia ordinari hominem ad finem connaturalẽ, atque ideo indigere ſupernaturalibus principijs ad finem ſupernaturalẽ. Quibus verbis ſupponit in homine ſicut reperitur duplex principiorum genus, ſupernaturalium ſc. & naturalium; ita in eo ſimul dari duplicem ordinationem ad duplicem finem. Quod clarius colliges ex ſolutione ad 3.dum ait hominem per rationem, & voluntatem naturaliter ordinari ad Deum, prout eſt naturę principium, & finis ſecundum proportionem naturæ. Porro ſi illa ordinatio naturalis eſt, vtique neceſſaria eſt ſuppoſita voluntate creandi hominẽ. Quare illa ſimul exiſtet, cum gratuita ordinatione illius ad ſupernaturalem beatitudinem. Ob quam rationem, nec Angelus propter ordinationem ad ſupernaturalem finem deſijt ordinari ad finẽ ſuum naturalem, quem (vt diximus) de facto fuit cõſequutus: nec homo ad eũdem ordinari deſijt, vt colliges ex Diuo Thoma de malo q.5.art.3: dum docuit ad cognitionem naturalem pertinere ſcire ſe eſſe ordinatum ad finem naturę ſuæ debitum: & ob id pueros in Limbo, dum naturalem ſui cognitionẽ habent, naturaliter cognoſcere ſe ordinatos eſſe ad finem naturalem: quod non eſſet, ſi ordinatio ad finem ſupernaturalem (quam etiam habent per ſupernaturalem, & generalem Dei prouidentiam) excluderet ab eis ordinationem ad finẽ ſibi connaturalem. Hæc ſunt huius ſententiæ præcipua fundamenta. D.Thom.

§. 4.

Reſoluitur difficultas.

19 Reſolutio. EGO puto difficultatem iſtam ita reſoluẽdam eſſe, vt dicamus beatitudinem naturalẽ, prout diſtinguitur à ſupernaturali alterius vitę, poſſibilem quidẽ fuiſſe; de facto tamen nullam dari. Hanc ſententiam quibuſdam Thomiſtarum probatam fuiſſe, tacito nomine auctorum, refert Bellomontanus 1.2. cap.2.nu.10. voluerunt enim in eo, qui ordinatus eſt ad finem ſupernaturalem, nullam eſſe poſſe naturalem beatitudinẽ: quaſi ſupponant, niſi Deus libera voluntate homines ordinaſſet ad ſupernaturalem beatitudinem, eos ordinandos fuiſſe ad beatitudinem ipſis connaturalem, Quæ etiam fuit ſententia Franciſci de Herrera in diſputationibus ad 1.ſc.diſp.1.q.8.ſi recte conſiderentur ea, quæ ſcribit notabili 4.& cõcluſion.4. & 5. & clarius diſp.17. q.6.§. 3. *tamen ſententia*, cuius mentem explicauimus ſupra ar.2. in 3.diuiſione beatitudinis. Satis nobiſcum cõſentit Suarius in commentarijs ad 1. 2. q. 1. diſp. 4.quæſtiunc.3. in fine primæ diuiſionis. Inſinuat noſtram ſententiam Scotus in 2.diſtin.33. q.1.litera D.dum ex eo probat nunquam aliquem futurum in puris naturalibus, quia Deus naturam, quam fecit, ſemper perducit ad finem, niſi ex parte eius adſit impedimentum, vel defectus. Quibus verbis ſupponit, cum ordinatione hominis ad finem ſupernaturalem (de quo ſolo agit) nõ poſſe dari finem præciſè naturalem. Sed quidquid ſit de mente Scoti, reſolutio noſtra eſt veriſsima. Herrera. Scotus.

20 Prior pars reſolutionis vnde probatur. Priorem illius partem mihi demonſtrat ſecunda ratio partis affirmantis: nec enim poteſt negari potuiſſe Deum hominem non ordinaſſe in beatitudinẽ ſupernaturalẽ: nam ſicut naturalis beatitudo eſt donum gratiæ: ita etiam voluiſſe Deum hominem ad illam ordinare, fuit maximum gratiæ donum: ſiue ſermo ſit de ordinatione efficaci prædeſtinationis, ſiue de inefficaci, qua Deus voluit omnes homines ſaluos fieri: vtrumque enim gratis voluit, & omnino libere, quia vtrumque eſt ſupra naturalem hominis capacitatem: potuit igitur Deus hominem creare, vel in puris naturalibus, vel in ſtatu naturæ integræ: quid enim hoc implicat? Porro ſi ita illum creaſſet, vtique eum in aliquem finem connaturalem ordinaſſet, vt ſupra oſtendimus, & ſatis docet D.Thomas 1. 2.q.62.ar.1.ad 3. dum ait hominem per rationem, & volũtatem naturaliter ordinari ad Deum, prout eſt finis connaturalis naturæ humanæ. Etſi in finẽ naturalem ordinatus fuiſſet, vtique illum viribus naturæ aſſequi potuiſſet, cuius aſſecutione fuiſſet beatus; beatitudine imperfecta quidem, perfectiſsima tamẽ pro illo ſtatu, cui nihil deeſſet de ratione veræ beatitudinis, vt patebit ex ſolutionibus argumentorum. D.Thom.

Poſte-

21 Poſterior pars vnde cõfirmetur.

Poſteriorem partem ratio illa facilè demonſtrat: quia ſuppoſita ordinatione hominis ad claram Dei viſionem, nõ poteſt homo appetere cognitionẽ Dei naturalem, tanquam ſummum bonum, & vltimum finem: quia illum non appeteret propter ſe, & cætera omnia propter ipſum: quin potius & ipſam appeteret propter aliud bonum, & ita in illius aſſecutione non quieſceret, ſed vlterius tenderet: quod veræ beatitudini repugnat: eſt enim de ratione illius, quod ſimpliciter ſit ſummum bonum, cuius gratia cætera omnia ſimpliciter appetantur, & ipſa propter nullum: vt docet Ariſtot. 1. Ethicorum c. 7. tex. 29. his verbis, *& eum (finem ſcilicet) perfectum ſimpliciter, qui per ſe ſemper eſt, & nunquam ob alium expetendus: talis autem finis ipſa felicitas maxime eſſe videtur: hanc enim propter ſe ipſam ſemper, & nunquã ob aliud quidquam expetimus.* Hoc igitur ſit vnicum huius opinionis fundamentum: nam hoc ipſo, quod quis ad finem ſupernaturalem ordinatus eſt tanquam ad ſummum bonum à ſe appetitum, cõtemplatio Dei naturalis, quãtuncumque perfectiſsima, iam non eſt ei ſummum bonum, ſed illam appetit propter vlteriorem alium finem, quod tollit ab ea rationem beatitudinis.

Ariſt.

Ex hoc infertur admittendam eſſe diuiſionem beatitudinis in naturalem, & ſupernaturalem, tanquam in duas ſpecies, quidquid Bellomontanus, & Canus reclament: nam quanuis de facto nulla detur naturalis beatitudo; ſatis eſt illã fuiſſe poſsibilem, vt diuiſioni locus detur.

§. 5.

Soluuntur argumenta partis negantis.

22 Sentẽtia negatiua priori noſtræ reſolutionis parti contradicit: quatenus abſolutè negat dari poſſe vllam beatitudinem naturalem, quæ veram habeat, aut habere poſsit rationẽ beatitudinis, quare illius argumenta ſunt diſſoluenda.

Solutio primi fundamẽti.

Ad primum, quod eſt totum Bellomõtani fundamentũ reſpõderi poteſt multis modis. Et primo, quoniam admiſſo toto argumenti diſcurſu abſolutè non cõcluditur, nullam naturalem beatitudinem eſſe poſsibilem: nam quanuis daremus eam dari non poſſe in homine aut angelo creato pro ſtatu puræ creationis, id eſt pro ſtatu, in quo conſideratur cum ſolo creationis dono: quia donum illud præciſè ſumptum non ſatis eſt ad excludendam peccati miſeriam, ſed adhuc neceſſaria eſt noua Dei gratia, vt homo non peccet contra præcepta naturalia: non proinde infertur beatitudinem naturalẽ ſimpliciter eſſe impoſsibilem: quia poſſet Deus hominem, quem crearet abſque vlla ordinatione ad finem ſupernaturalem, plurimis donis, & auxilijs communire, ne peccaret: quę dona, & auxilia, licet ſimpliciter nõ eſſent debita naturæ, ſed gratis donata: non tamen eſſent ordinis ſupernaturalis ſecundum ſuam ſubſtantiam, & ſuo modo eſſent ordinis naturalis, ad ſolum finem naturalem diſponentia. Potuit enim Deus creare Adamum abſque gratia cum ſola iuſtitia originali: quæ licet gratis eſſet naturæ collata; erat tamen donum naturale. Potuit etiam Deus Adamo ſic creato, gratis concedere non ſolum auxilium, vt poſſet non peccare (quod de facto illi contulit) ſed etiam auxilium, ne actu peccaret: quod ad donum perſeuerantiæ ſpectat, quo in rectitudine naturali, in qua conditus eſſet, perſeueraret. Quod ſi admittatur (nec enim id implicat) vtique conceſſo toto diſcurſu, nihil concluderetur contra priorem partem noſtræ ſententiæ: poſsibilem ſc. & fuiſſe, & nunc eſſe beatitudinem purè naturalem. Conſonat cum hac ſententia, quoniam talis prouidentia, licet in rigore non eſſet naturaliter debita homini: eam tamen Deus ſibi ipſi deberet, hoc eſt ſuæ ſapientiæ, & bonitati: maximè ſi hominem ordinaſſet ad illam beatitudinem conſequendã ſub ratione præmij, ſi in officio ſtetiſſet, ſtatuta pœna, ſi ſua culpa ab eo defeciſſet; tunc enim Deus ſuæ bonitati debebat, natura humana aliquo modo id efflagitante, vt de auxilijs ſpecialibus illi prouideret, ordinis tamẽ naturalis: quibus vigoroſus eſſet, & potens impedimenta ſe ſe offerentia, ſuperare. De quo latius dicendum erit, cùm de adeptione beatitudinis ſermo erit. Hæc ſolutio facilis eſt, & euitat extrinſecas difficultates.

Deinde reſponderi poteſt maiorem intelligi poſſe, vel de ſimultate tẽporis, 23

vel

vel de ſimultate ſtatus. Si intelligatur primo modo, facit hunc ſenſum: nihil habere poteſt rationem beatitudinis, quod ſimul tempore eſt, vel eſſe poteſt cum miſeria peccati: in quo ſenſu propoſitio eſt vera, & minor falſa: quia non ſolum beatitudo perfecta, ſed nec imperfecta huius vitæ poteſt ſimul coexiſtere cum miſeria peccati; quoniam omnis beatitudo includit, vel eſſentialiter, vel ſaltem radicaliter rectitudinem voluntatis, vt ſuo loco oſtendemus. Porro ſi maior intelligatur de ſimultate ſtatus, vt ſit ſenſus: nihil poteſt habere rationem veræ beatitudinis in ſtatu, qui poteſt admittere miſeriam peccati (in quo ſenſu videtur ſumi à Bellomontano) propoſitio abſolutè, & generaliter intellecta eſt falſa, quoniam ſtatus viæ eſt ſtatus, in quo reperitur peccatum, vt patet: & tamen in via dari poteſt, & de facto datur beatitudo ſupernaturalis, vt ſupra §. 1. oſtendimus ex ſententia Auguſtini: & eadem ratione dari poſſet beatitudo naturalis imperfecta, ſi Deus creaſſet hominem in aliquo ſtatu abſque ordinatione in finem ſupernaturalem; poſſet enim iſte homo operari ſecundum virtutem propter Deum naturaliter cognitum, in quo poſita eſt beatitudo vera naturalis viæ, vt ſupponimus. Quare miſeriam peccati poſſe reperiri in aliquo ſtatu abſolutè loquẽdo non tollit, quin in eodem ſtatu reperiri queat vera ratio beatitudinis imperfectæ tam ſupernaturalis, quam naturalis.

24 Quod ſi maiorem intelligas de beatitudine perfecta (quam ſupponimus ſolùm dari poſſe poſt mortem) fortè admittemus maiorem: quia perfecta beatitudo omnem excludit miſeriam, vel abſolutè, ſi eſt ſupernaturalis patriæ, vel pro illo ſtatu, qualis eſſet beatitudo naturalis, ſi Deus hominem ad ſupernaturalem non condidiſſet: hæc enim excluderet omnem miſeriam repugnantem naturali beatitudini: & maximè miſeriam peccati: quia perpetuam voluntatis rectitudinẽ includeret, vt ſuo loco dicemus. Admiſſa tamen maiori in hoc ſenſu argumentum non concludit nullam dari poſſe beatitudinem naturalem, quæ perfectè nos beet: ſed ſolum concludit talem beatitudinem non eſſe poſsibilem pro ſtatu viæ; in quo ſtatu ſicut beatitudo non includit omnimodam perpetuitatem (eſt enim imperfecta) ita nec excludit omnimodam miſeriam. Quod ſatis ſignificauit Ariſt. dum aſſeruit homines pro vita præſẽti poſſe eſſe beatos, non ſimpliciter, ſed vt homines: poſt mortem tamen, & pro ſtatu animæ ſeparatæ dari poſſet, imò daretur perfecta beatitudo excludens omnem miſeriam peccati; quia licet anima ex ſua natura non ſit impeccabilis: deceret tamẽ diuinam bonitatem, atq; prouidentiam, eam reddere impeccabilẽ ab extrinſeco donis gratuito quidem collatis; fini tamen, & beatitudini naturali proportionatis. Nec enim admittendum eſt, ſi inſpiciamus, tum naturam creaturæ rationalis, tum etiam diuinæ bonitatis dari creaturam in puris ſolum naturalibus, cum ſolo creationis dono productã, vt ſuperiùs iam aduertimus, & ſuo loco oſtendemus. Et id tantum probant ea, quæ à Bellomontano in argumento adducuntur.

Argumentum ſecundum ſimilem habet ſolutionem: nam ſi quid concludit ſolum concludit non poſſe dari beatitudinem naturalem perfectam in homine in puris naturalibus conſtituto, & cum ſola gratia creationis: ex quo non bene infertur beatitudinem naturalem abſolutè non eſſe poſsibilem: quia poſſet Deus hominem illum, pluribus gratijs iuuare, gratuito quidem donatis, attamen ad ordinem naturalem ſpectantibus, quibus homo ille poſſet à peccato abſtinere. Quomodò autẽ cum beatitudine naturali perpetuitas ſtare poſſit, oſtendemus ſuo loco. 25 Solutio ſecundi fundamenti.

Ad tertium neganda eſt minor. Ad probationem reſpondet Molina 1. p. q. 12. ar. 1. diſp. 2. ad 2. Scoti pag. 103. col. 2. nõ eſſe de ratione vltimi finis naturalis, quod comparatus ita integrè compleat appetitũ, vt omnino quieſcat. Materia enim ordinatur ad formã, tanquã ad naturalem finẽ, & viſus ad viſionem: cum tamen nec materia acquiſita forma ſatietur, nec viſus vlla viſione. Satis eſt igitur (inquit ille) ad rationem naturalis finis, quod ſit supremũ bonum, ad quod appetitus naturaliter inclinet. 26 Solutio tertij ex Molina.

Sed iuxta hanc doctrinam nõ eſſet de ratione beatitudinis, quod quietet, &

ſatiet appetitum: quod tamen admittere, nec peripateticũ eſt, nec conſentiẽs cum doctrina Ariſtotelis, qui 1. Ethicorum cap. 7. ſummum bonum (in quo felicitatem ponit) appellat bonum perfectum, ac per ſe ſufficiens. Perfectũ quidem; quia omnia propter ipſum, & ipſũ propter nullum eſt: ſufficiens verò; quia ipſum ſolum, ſi habeatur, facit vitam ratione ſui eligibilem, ac nullius alterius indigentem, vt ſupra art. 1. diximus ex Ariſt. in d. c. 7. text. 29. in fine. Eſt igitur de ratione ſummi boni, in quo beatitudo ponitur, quod ſit bonum ſufficiẽs, & ſubinde quietans appetitum: accõmodate tamen ad ſtatum appetitus, & ad beatitudinis naturam. *Ariſt.*

Alia ſolutio ex Fonſeca. Quare doctius ad argumentũ occurrit Fonſeca 1. Metaph. cap. 1. q. 2. ſect. 3. ad 4. ſi homines naturali felicitate fruerentur, nec fide tenerent beatitudinem ſupernaturalem ſibi eſſe propoſitam; futurum, vt nihil amplius abſolutè deſiderarent. Vnde fieret, vt appetitus naturalis integrè, ac perfectè quieſceret in ſummo bono naturali: nam cum felix ille eſſet prudens, & ſapiens, iudicaret quodcunque aliud bonum, quantocũq; ſuo bono melius, eſſe ſibi ſimpliciter impoſsibile, nec poſſet illud ratione ſui ſtatus inordinatè deſiderare abſoluto deſiderio: velleitas autem, ſeu voluntas cõditionata, qua in illud ſine vlla inordinatione ferri poſſet, nullam appetui inquietudinem afferret. Id autem, quod ex Auguſt. adducitur, putat eſſe vocem hominis credentis, & ſperantis futurã beatitudinem ſupernaturalem alterius vitæ: qua doctus cognitione, non ſolum quodcũque naturale bonum iudicat nõ eſſe ſummum: ſed etiam ſpei ſuæ ſatiandæ minus ſufficiens. Idcirco inquietum cor habet, donec ſupernaturale bonum conſequatur: quod tamen quietum haberet, ſi naturali felicitate frueretur abſque vlla, aut cognitione, aut ſpe ſupernaturalis beatitudinis. Quæ ſolutio prius fuit Medinæ 1. 2. q. 3. art. 8. ad 2. poſt tertiam concluſionem, tangit Herrera ad primum diſp. 1. q. 8. argum. 7. pro quarta concluſione. *Auguſt.* *Medina.* *Herrera.*

27 *Solutio vltimi fũdamenti.* Ad poſtremum neganda eſt maior, quia Deus clarè viſus nullo modo poteſt eſſe finis naturalis hominis: quod abſque dubio affirmandum eſt, ſi nullus appetitus naturalis ad claram Dei viſionem in homine admittatur. Quæ eſt communior, & mihi verior opinio, quã probat Caietanus 1. p. q. 1. ar. 1. & q. 12. ar. 1. Ferrarienſis 1. contra Gentes c. 5. Medina 1. 2. q. 3. ar. 8. concluſione 4. latè Fonſeca 1. Metaph. cap. 1. q. 2. per totã, latiſsimè Molina 1. p. q. 12. ar. 1. diſp. 2. Suarius in Metaph. diſp. 30. ſect. 11. n. 36. Bellomontanus 1. 2. diſp. 22. cap. 2. cum ſequentibus, ex Scotiſtis Herrera in 1. diſp. 1. q. 8. & plures alij, quos ſuo loco referemus: non enim poteſt dari appetitus naturaliter innatus ad finem ſupernaturalem, cum vnaquæque res naturaliter propendeat in vltimam ſuam naturalem perfectionem. *Caietan.* *Ferrar.* *Medina.* *Fonſeca.* *Molina.* *Herrera.*

Debet etiam maior negari, etiamſi cum alijs admittamus appetitum innatum, & naturalem ad claram Dei viſionem: adhuc enim non eſt admittendus naturalis appetitus ad eam, tanquam ad finem naturalem: nam etſi viſio illa poteſt eſſe actus, & perfectio naturalis in ordine ad potentiam: nunquam tamen poteſt dici finis, niſi in ordine ad media: & cum media non ſint, nec eſſe poſsint naturalia, ſed neceſſario ſint ſupernaturalia; vtique nec poterit talis viſio dici naturalis finis, vt ſuo loco diligentius explicabimus. Et ita explicata manent argumenta negantis ſententiæ.

§. 6.

Soluuntur argumenta partis affirmantis.

Opinio affirmatiua cum eleuatione, & ordinatione hominis ad beatitudinem ſupernaturalẽ admittit non ſolùm dari poſſe naturalem beatitudinem; ſed etiam de facto fuiſſe datam Angelis in ſua creatione, & Adamo in ſtatu innocentię, & dari quotidie in pueris ſine baptiſmo decedentibus. Et eadem ratione concedet in beatis tam Angelis, quàm hominibus vtramque reperiri beatitudinem: nam vtramque ſimul admittit in via in pleriſque, qui cum vtraque Dei cognitione, naturali, inquam, & ſupernaturali vtramque habent ſummam illius dilectionem. In quo hæc opinio noſtræ reſolutioni contrariatur: exiſtimamus enim dari quidem tam in via, quàm in patria bonum illud, in quo poſita eſt naturalis beatitu- 28

beatitudo: cæterum non dari ſub ratione ſũmi, & vltimi boni appetibilis propter ſe, & non propter aliud: & proinde habere non poſſe rationem beatitudinis. Quod eſt vnicum noſtræ aſſertionis fundamentum. Quare ſoluenda ſunt argumẽta illius opinionis, quatenus huic noſtræ reſolutioni contradicunt.

29 Refutatio primi argumenti partis aſſirmãtis.

Ad primum argumẽtum admittimus viſionem claram Dei nullo modo dici poſſe finem noſtrum naturalem. Vnde admittimus id, quod argumentum nititur probare: nimirum pręter beatitudinem ſupernaturalem dandã eſſe quãdam naturalem beatitudinem, ad quã, & ſub ratione communi, & ſub ratione particulari appetitus noſter feratur. Inde tamẽ non infertur in nobis, qui ad beatitudinem ſupernaturalem eleuati ſumus, de facto dari beatitudinem iſtã naturalem, ſub ratione formali beatitudinis. Nam licet admittamus de facto dari in nobis illud bonum connaturale, & illa connaturalis perfectio, quæ eſt cognitio naturalis Dei, vitaque ſecundum virtutem: negamus tamen dari in nobis illud bonum ſub ratione ſũmi boni, & vltimæ perfectionis propter ſe, & nõ propter aliud diligibilis: in quo poſita eſt formalis ratio beatitudinis. Quare argumentũ ſolum concludit dari in nobis illud bonum, illamq́ue perfectionem, quæ eſt beatitudo: non tamẽ dari in nobis ſub ratione formali beatitudinis.

Et vt hæc melius intelligantur, aduertendum eſt appetitum innatum ad beatitudinem in cõmuni (qui omnium conſenſu in nobis datur) & ad beatitudinẽ connaturalem in particulari (qui etiam non poteſt non admitti) ferri non poſſe in eam ſub ratione formali beatitudinis: cum enim is appetitus nõ ſequatur formam apprehenſam, ſed naturalem; ſolum fertur in ipſam beatitudinẽ, quatenus eſt quoddam bonum, & quædam perfectio cõnaturalis ſibi: nec ferri poteſt ſub ratione formali beatitudinis. i. ſub ratione formali vltimi finis. Cum enim ſit appetitus naturalis, non agit ſe in finẽ, ſed agitur ab Auctore naturæ, vt diximus in ſuperiori libro. Quare talis appetitus non poteſt nos beare, ſiquidẽ ſine cognitione vltimi boni non datur beatitudo. Beamur igitur per actionem appetitus eliciti: quia is appetit' fertur in beatitudinem noſtrã, non ſolum quatenus eſt quoddã bonum, ſed etiã quatenus eſt quoddam bonum ſummum, & perfectio quædã vltima, ſub qua ratione concurrit ad noſtram beatitudinẽ, vel eſſentialiter (vt quidam volunt) vel ſolum concomitanter. vt alij exiſtimãt. Cum verò in nobis iam eleuatis ad altiorem beatitudinem bonum illud nobis cõnaturale, ſine errore apprehendi non poſsit ſub ratione boni propter ſe ſolum, & non propter aliud diligibilis, ſed apprehendi debeat cum referibilitate ad Deum clarè viſum; fit, vt appetitus elicitus non poſsit, niſi inordinatè ferri in tale bonum ſub ratione formali beatitudinis: ſine quo bonũ illud beare non poteſt, & ita facilè intelligitur explicatio argumenti.

Secundum argumentum ſolum probat naturalem beatitudinem eſſe poſsibilem: ſi Deus hominem crearet, interim eum non ordinando in beatitudinẽ ſupernaturalem. Quod concedimus. 30 Refutatio ſecundi argumenti.

Ad tertium admittimus Philoſophos agnouiſſe bonũ, quod in ordine naturæ eſt optimum: ideo autem in eo collocaſſe beatitudinem, quia tale bonum ſuapte natura non ordinatur ad aliud bonũ ſuperius, & ſubinde in ſuo ordine propter ſe, & non propter aliud eſt diligibile. Et ob id rectiſsimè eſſe philoſophatos: non ita philoſophaturos, ſi lumine fidei illuſtrati intelligerent Deum ordinaſſe hominem ad bonum altius, & diuinius: cui bonum naturale, ſi nõ ex ſua natura, tamen ex diuina, & gratuita ordinatione iam eſt ſubalternatum; ita vt iam non liceat illud propter ſe tantum diligere, cum teneamur illud ſupernaturali beatitudini ſubordinare. Refutatio tertii.

Ad quartũ; quod attinet ad Angelos poſſet quis reſpõdere cum Bellom. 1. p. diſp. 226. c. 2. in principio, & 1. 2. diſp. 12. c. 3. n. 15. in fine, Theologos, qui citãtur, ideo dixiſſe angelos fuiſſe creatos in beatitudine naturali, quia cognitio naturalis, quam habuerunt de Deo, erat quoddã veſtigiũ, quædãvè aſsimilatio veræ beatitudinis. At quã aliena ſit hęc explicatio à mẽte D. Thomæ, & aliorũ, ex eo patet, quia omnes loquũtur de vera beatitudine naturali, quam diſtingunt contra ſupernaturalem. 31

Alia ſolutio. Melius dicemus Angelos ideo à D. Thoma, & alijs dici creatos in beatitudine naturali, quia creati ſunt cum illo naturali bono, ac perfectione, quæ in ordine naturali eſt vltimum bonum, & vltimus finis naturæ angelicæ; quamuis in illis non habuerit rationem beatitudinis, ex eo, quod natura angeli non cõplacuerit, nec quieuerit in illo bono, tanquam in bono ſummo propter ſe, & non propter aliud deligibili: illuſtrati enim lumine fidei, ſciebant ſe fuiſſe ordinatos in beatitudinem longe altiorẽ: & ſubinde ſe non poſſe ordinatè deligere illud bonum, niſi cum ſubordinatione ad bonum ſupernaturale, quod illis eſt vltimus finis, beatitudoque ſupernaturalis.

Quod verò attinet ad pueros, qui ſi-
32 ne baptiſmo cum originali decedunt; inter omnes cõuenit illos perpetuo excluſos eſſe à beatitudine ſupernaturali contra quendam Vincentium hæreticum, qui voluit pueros iſtos poſt diem iudicij ad regnum Cœlorũ forè admittendos: & contra quoſdam noſtri temporis hæreticos, qui volunt vel omnes, vel ſaltem, qui ex parentibus fidelibus naſcuntur ſtatim ad regnum Cœlorum

Ioannes. admitti: quorum errorem conuincunt verba Chriſti Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poteſt in-*

Trident. *troire in regnum Dei*. Vnde Tridentinum ſeſsione 5. can. 4. de peccato originali hos pueros à regno Cœlorum perpetuò excludit.

De beatitudine naturali eſt tota cõtrouerſia. Auctores citati affirmant:

Sotus. negant tamen Sotus primo de natura,

Herrera. & gratia cap. 14. §. *Et ideo tandem*, Herrera in diſput. ad 2. diſp. 27. q. 2. concl. 3. Petrus à Soto de inſtitutione ſacerdo. lect. 6. de Baptiſmo, §. *Hinc etiam cauendæ ſunt*, vbi inter cauendas nouitates Catharini alienas à fide hanc enumerat. Eam eſſe dogma inconſideratum aſſerit Palat. in 2. diſt. 33. diſp. 2. concluſione 2. pag. 116. colum. 2. affirmans hoc dogma vel nihil differre ab errore Pelagij, vel non nihil illi ſuffragari; hanc ſententiam, vt defenditur à Catharino non congruere cum teſtimonijs ſacræ Scripturæ, & traditione Eccleſiæ affirmat Valentia 2. tom. diſp. 6. q. 17. pun-

Valentia. cto 4. pag. 810. non conſentire cum fide docet Cumelius 1. 2. q. 83. ar. 4. in diſp. Cumel.

de pœna peccati originalis 4. p. concl. 4. pag. 618. column. 1. Denique illam, vt hæreticam reijcit Bellarminus libr. 6. Bellarm.

de amiſsione gratiæ, & ſtatu peccati c. 6. & 7. Quorum ego ſententiam tanquã veriſsimam ſuppono: de quo alio in loco diximus latiùs.

Ad poſtremum libenter admittimus 33 Reſponſio vltimo argumentu.

in homine ordinationem ad finem ſuæ naturæ accommodatum: negamus tamen in eo dari ordinationem in illum finem, tanquam in vltimum, in quo ille poſsit ordinate quieſcere: quia non poteſt illum appetere ſine ſubordinatione ad finem ſupernaturalem, gratia cuius actu, vel virtute illud appetat. Hæc autem ſubalternatio finium, & ſi non tollit rationem finis: tollit tamen rationẽ finis vltimi, de cuius ratione eſt, vt nec actu, nec virtute ſit in alium finem referibilis, vt ſæpe diximus.

QVÆSTIO II.

De Beatitudine obiectiua.

EXPLICATIS ijs, quæ ſpectant ad communẽ rationem beatitudinis, conſiderandum eſt de partibus eſſentialibus, ex quibus beatitudo componitur: de obiecto inquam, quo beamur, vt (quod) & de aſſecutione illius, qua beamur vt (quo.) Prior dici ſolet beatitudo obiectiua, poſterior beatitudo formalis: vtramq; habere veram rationem beatitudinis in ſuo genere, iam oſtendimus. De beatitudine obiectiua primùm erit agendũ, deinde de formali. 1

2 Circa beatitudinem obiectiuam varia fuerunt Philoſophorum dogmata: nec enim alia de re apud Philoſophos tanta dogmatũ varietate vnquam certatũ fuit, vt de hominis felicitate. Aug. Aug.

19. de Ciu. Dei c. 1. citat Varronem colligentẽ ducentũ, & octoginta octo philoſophorũ ſententias. Multa de hac varietate ſcribit Ariſt. 1. & 10. Ethicor. & Ariſt.

lib. 1. & 2. Ethic. ad Eudemum lib. 7. Politicorum, & libr. 1. Rhetoricorum c. 5. & pal-

Cicero. & paſsim alibi. Cicero item in libris de finibus bonorum, & malorum, & in libris Tuſculanarum quæſtionum, atque in paradoxis. Adde Senecam in libr. de vita beata. Ex Patribus Lactantius libro tertio de diuinis inſtitutionibus, & *Lactātius.* in libr. de falſa ſapientia à cap. 7. Boetius de conſolatione, Clemens Alexād. *Boetius. Cle.Alex. Euſebius.* 2.lib. Stromatum circa finem, Euſebius lib. 11. de præparatione Euangelica c. 20. D. Ambroſius 2. de diuinis officijs cap.2. Auguſt. libr. 19. de Ciuitate Dei cap.1.5.& 6.& lib.13. de Trinitate cap. 4. & in libr. de beata vita, D.Thomas in hac ſecunda quæſtione, & 3.contra Gētes à cap. 25. *D.Ambr. Auguſt. D.Thom.* Omnes opiniones non dico ſcrutari, ſed recenſere ſuperuacaneum eſſe docet Ariſtotel. primo Ethicorum cap. 4. ſed eæ, inquit, ſcrutandæ ſunt, quæ aliquam videntur habere rationem. *Ariſt.*

3 Deinde præmittendum eſt, tanquam diſputationis fundamentum beatitudinem, vt ſupra diximus, eſſe ſtatum omnium bonorum aggregatione perfectū. In quo non vnum, ſed plura reperiuntur bona: imò omnia bonorum genera, vt docet Ariſtoteles 7.Politicorum capit.7. *Ariſt.* vbi explicatis pluribus bonorum generibus, ita concludit: *Iſta omnia adeſſe felici homini oportet.* Quod latè perſequitur 1.Rhetoricorum cap.5. Verum non omnia bona æqualiter ſe habēt ad beatitudinem: ſed in vno eſſentialiter conſiſtit; cætera ad ornamentum illius, decoremque ſpectant, tanquam partes accidentariæ: vel ab intrinſeco, vt proprietates; vel ab extrinſeco bonum illud vnicum ornantes. Id, quod non ſolum docuerunt Theologi, ſed etiam Ariſtotel. *Ariſt.* primo Ethicorum cap. 7. quo loco docet beatitudinem non in pluribus eſſe poſitam; ſed in vno omnium bonorum optimo, & expreſsit id ipſum 7. Politicorum capit.1. & alijs in locis. Quare omnia bonorum genera in ſtatu beatitudinis inueniuntur; in vno tantum eſſentialiter conſiſtit; cætera illi adiacent, vel tanquam proprietates, vel tanquam adumenta, quibus perficitur, vel inſtrumenta, quibus vtitur.

4 Ex quo infertur eſſe de ratione illius boni, quod illud comitentur omnia bonorum genera, tam interna, corporis inquam, & animi, quam externa: comitentur inquam, vel tanquam proprietates ex eo manantes: vel ſecūdum debitum decentiæ, quaſi cætera bona debeantur poſsidenti bonum illud optimum. Ex quo rurſus colligitur beatitudinem eo eſſe perfectiorem, quo maiori cum neceſsitate, aut debito cætera omnia eam comitantur. Et inde eſt, vt beatitudo patriæ ſit ſimpliciter perfectiſsima, vt quia omnia bonorum genera ſimpliciter conſequuntur poſſeſsionem Dei clare viſi. Cæteræ verò non ita ſunt perfectæ: quia licet ſuo modo poſsideant ſummum bonum: non tamen illud poſsident modo perfectiſsimo, quo poſsideri poteſt: ob quam rationem non omnia bona ſunt illi ſimpliciter debita. Ex quo infertur ſuperiorē doctrinam ita eſſe explicandam, vt omnia bona beatitudinem comitentur, non ſimpliciter, ſed iuxta capacitatem ſtatus, modumque poſſeſsionis, quo bonum ſummum poſsidetur. Hæc omnia ex dicendis fient euidentiora.

His præmiſsis, vt ad inſtitutum reddeamus, beatitudo obiectiua idem eſt, 5
quod obiectum, quod nos beat. Hoc autem generaliter loquendo eſt ſummum bonum, & vltimus finis, Bonum autem, vel eſt increatum, vel creatum: creatū autem vel eſt huius mundi viſibilis, vel mundi inuiſibilis: ſi huius mundi viſibilis, vel eſt homini externum, vel internum: internum rurſus, vel pertinet ad corpus, vel ad animum. Hæc omnia ferè colliges, tum ex Platone 3. de legibus, tum ex Ariſtotele 1. Ethicorum c. *Plato.* 8. & 7.Politicorum cap.1.& primo magnorum Moralium cap. 3. & 1. Rhetoricorum cap. 5. *Ariſt.* Quare vt de ſingulis his bonis inquiramus, quatuor à nobis ſūt ordinatè inquirenda. Primum, vtrum beatitudo poſita ſit in aliquo bono externo? Secundum, an conſiſtat in bono corporis? Tertium, an in aliquo bono animi? Quartum, an poſita ſit in bono aliquo creato? Quintum denique, an, & quomodo poſita ſit in ſolo bono increato?

Vt ab imperfectioribus ad perfectiora procedamus, primo loco inquirendū eſt; an noſtra beatitudo obiectiua poſita ſit in aliquo bono externo? Aduertēdum eſt autem bona iſta externa appellari bona fortunæ, inter quæ à Platone,

& Ariſtotele principaliter enumerantur diuitię, honores, gloria, ſiue fama, & principatus ſiue dominatio. Quibus Ariſtoteles adiungit nobilitatem, liberorum procreationem, amicorum ſocietatem, & alia huius generis. Primũ igitur inquiremus generaliter, an in aliquo bono externo per ſe poſita ſit beatitudo obiectiua? Secundo, an poſita ſit in diuitijs. Tertio, an in honorib⁹? Quarto, an in fama, ſeu in gloria? Quinto denique, an in poteſtate mundana?

Ordo procedendi.

ARTICVLVS I.

An beatitudo obiectiua conſiſtat in bonis fortunæ?

DVAS de propoſita theſi quæſtiones inuenio excitatas apud Antiquos. Prima directè inquirit, quod in titulo proponitur. Secunda, an ſuppoſito, quòd in illis beatitudo eſſentialiter non cõſiſtit; an illa aliquo modo ad beatitudinem pertineant. Vtrumque per ſe examinabimus.

§. I.

Beatitudinem in bonis externis fortunæ non conſiſtere.

NOn defuerunt ex antiquis Philoſophis, qui in bonis externis beatitudinẽ collocarint: alij quidẽ in omnibus ſimul: alij in aliquo illorũ iuxta cuiuſque placitum: vt ex dicendis facilè patebit.

Ariſt. Partẽ tamen negãtem probarunt ij, quos Ariſtoteles 1. Ethicorum cap. 5. tex. 19. appellat elegantes; ideo quia elegãter de beatitudine philoſophati ſũt. Horum ſententiam Chriſtiana Philoſophia confirmauit, tam in ſupernaturali beatitudine, quam etiam in naturali.

Prima concluſio. Sit prima concluſio: beatitudo ſupernaturalis tam patriæ, quàm vię non poteſt conſiſtere in bonis externis, quæ fortunæ dicuntur. Hæc eſt de fide, & apud fideles notior, quam indigeat probatione: patebit facilè ex ijs, quæ de ſingulis fortunæ bonis dicentur.

2 Secunda cõcluſio. Secunda concluſio: nec beatitudo naturalis poteſt eſſentialiter conſiſtere in bonis externis. Hanc latè confirmat Ariſtoteles 1. Ethicorum cap. 5. & 7. Politicorum c. 1. quo in loco beatitudinem à bona fortuna, quæ circa bona externa verſatur, putat eſſe diſtinguendam. Latè D. Thomas 1. 2. q. 2. artic. 4. Latiſsimè Ioannes Maior in 4. diſt. 49. q. 1. Pluribus, & euidentibus rationibus generaliter demonſtrari poteſt. *Ariſtot.* *D. Thom.* *Ioan. Ma.*

Primò, quia de ratione beatitudinis eſt, quod ſit bonum optimum, & perfectum, ex Ariſtotele primo Ethicorum cap. 7. & libr. 10. cap. 6. Ergo ex ſua natura excludet omne malum, quod ex ſe eſt malum, quale eſt malum moris: conſtat enim inter omnes, malos felices eſſe non poſſe. At bona externa fortunæ eſſe etiam malis hominibus communia, probatione non indiget: quin potius à viris malis, & facilius obtinentur, & abundantius poſsidentur. Probatur ex Ariſt.

3 2. probatio. Secundò; beatitudo, cum ſit bonum perfectum, non ſolum non poterit communicari homini malo, ſed ex ſua natura nullo modo poterit eſſe principium alicuius mali, ex Ariſtotele 1. Ethicorũ cap. 12. in fine. At bona externa, quamplurimis ſunt incentiua malorũ, vt notum eſt. *Ariſt.*

3. probatio. Tertiò; beatitudo ex ſua natura habet, quod ſit bonum per ſe ſufficiens, nullius alterius indigens, vt paſsim docet Ariſtoteles 1. Ethicorum cap. 7. lib. 10. c. 6. & lib. 7. Politicorum c. 1. optimũ enim non eſſet, ſi alterius extrinſeci boni eſſet indigum; ſed bona externa ex ſua natura non ſunt per ſe ſufficientia, ſed indigent quamplurimis alijs bonis, ſine quibus nequeunt ſufficere: indigent enim corporis incolumitate, ſapientia, & virtutẽ, vt bene dirigantur. *Ariſt.*

4 Quarta probatio. Quartò; beatitudo eſt bonum diuinum, ad quod conſequendum homo ordinatur abſque dependentia à fortuna, cauſiſque externis, ex Ariſtotele primo Ethicorum capit. 9. felix enim (vt ait) per ſe ipſum, & in ſe ipſo felix eſt, ex eodem Ariſtotele ſeptimo Politicorum capite primo ante finem. Sed bona externa potius pendẽt ab externa cauſſa, præſertim à fortuna, quam ab aliqua interna, vt conſtat. Ergo nulla ratione poteſt in illis beatitudo eſſentialiter conſiſtere. *Ariſt.*

Quinta

5 Quinta ratio eſt Ariſto. 7. politicorũ cap. 1. quia de ratione beatitudinis eſt, vt eo ſit melior, quò in maiore habetur exceſſu: nam, cum non habeat finem, gratia cui' ſit; néc etiã habebit aliquod medium, in quo conſiſtat, ita vt extrema ſint vitioſa, ſed bona externa habent finem, propter quem expetuntur (ſunt enim bona vtilia, & propter aliud) & præterea ex ſua natura vendicant ſibi quoddam medium, ita vt vitioſa ſint, ſi illud excedant, adeò, vt vel noceant, vel ad nihil proſint. Quod etiam docuit Ariſto. lib. 2. Magn. moral. cap. 3.

5. Probatio. Ariſtot.

Ariſtot. 6. Probatio.

Sexta ratio Ariſtotelis: quia homines externis bonis non conſeruant virtutes, ſed virtutibus bona externa: exceſſus enim externorum bonorum moderari debent virtute. At beatitudo nõ dirigitur ab alio, ſed alia dirigit. Ergo non poteſt per ſe conſiſtere in bonis externis.

7. Probatio.

Septima ratio Ariſto. quoniam externa bona ad corpus potius pertinẽt, quam ad animum. Ergo non ſunt bona omnium prẽſtantiſſima: conſtat enim bona animi potiora eſſe, quam corporis, primo Ethicorum cap. 8. & lib. ſecundo Ethicorum ad Eudemum in principio.

6 Poſtrema ratio eſt Ariſtotel. 7. politicorum capit. 1. ſumpta ex teſtimonio ipſius Dei, qui ſe beatum profitetur non bonis externis, ſed ſe ipſo.

8. Probatio Ariſtot.

Hæc argumenta deſumpta à ratione beatitudinis, ſatis ſuperq; demonſtrant beatitudinem nulla ratione poſſe per ſe conſiſtere in bonis externis. Ad quam probandam veritatem ſatis eſſe debet eorum bonorum denominatio: dicunt enim bona fortunę: quæ, cum iſta ſit cęca inordinate, & ſine vllo delectu bonis, & malis cõmunicantur. Cum ſit in cõſtans; non poſſunt eſſe diuturna, ſed caduca. Et cum ſit cauſſa externa; nõ poſſunt non eſſe bona nobis extrinſeca, & ordinis omnino inferioris: nec poſſunt non pendere à cauſſa incerta; vt nobis etiam inuitis ſine vlla culpa amittãtur. Quæ omnia rectè pugnant cum ratione beatitudinis etiam naturalis.

§. 2.

Bona externa comitari, & extrinſecus perficere beatitudinem.

Vtrum bona externa aliquo modo ad beatitudinẽ pertinerent? fuit olim controuerſia inter Stoicos, & Peripateticos, vt annotauit D. Thomas 1. Ethicorum cap. 8. lect. 12. com. 2. Stoici negabant, inde moti; quia homo bonis externis nullo modo poteſt eſſe bonus: cum tamen ad beatitudinem nihil pertinere poſſit, quod bonum homini non ſit. Affirmabant tamen Peripatetici: quoniam, etſi bona externa inter bona infimum locum obtinent; boni tamen rationem ſortiuntur, ſi non abſolute; per analogiam tamen ad bona per ſe: ſunt enim adiumento ad operandum opera virtutis. Quæ ſententia, quod attinet ad naturalẽ huius vitę beatitudinem, admittitur ab Ariſto. 1. Ethicorũ cap. 8. ad finem, & 7. politicorum cap. 1. vbi docet beatum bonis externis indigere; quia illis ad bene operandum plurimum iuuatur. Vnde primo Rhetoricorum cap. 5. inter beatitudinis particulas bona iſta enumerat, quaſi partes extrinſecus eam perficientes. Non ad hũc ſenſum, quod ſine illis non detur beatitudo ſecundum ſe ſufficiens: ſed quia illis adiunctis beatitudo omnibus modis ſufficiens ſit, & ob id perfectior, accidẽtaliter tamen, vt declarat 1. Ethicorũ cap. 7. vbi oſtendit beatitudinem huius vitę extrinſecum recipere incrementũ. Quod ſuo modo etiam conuenit beatitudini patriæ. De qua re plura inferius dicemus.

7 D. Thom.

Stoicorum ſententia.

Peripateticorum opi-

Obijcies bona externa ex conſilio Chriſti Euãgelico potius eſſe contemnẽda, quam quęrenda: & ſubinde ea potius eſſe beatitudini impedimento, quam adiumento. Reſpondendum eſt argumẽtum concludere in ordine ad beatitudinem patriæ, quam ſperamus: huic enim bona externa potius ſunt impedimento quam adiumento; quia illorum cura, & ſolicitudo impedit, quominus homo diuinis liberi' vacet: quæ vacatio eſt medium illius conſequendę, perfectius, & tutiùs. Vnde bona externa potius iuuant huius beatitudinis conſecutionẽ, dum contemnuntur, quam dum poſſidẽtur. Non ſic dicendum eſſet in ſtatu, in quo beatitudo naturalis haberet rationem veræ beatitudinis. Naturalem igitũ beatitudinem bona externa potius perficerent, quam impedirent.

8 Obiectio.

Reſponſio.

ARTICVLVS. II.

Vtrum beatitudo conſiſtat in diuitijs?

1 *Referuntur duo errores.* DVO fuerunt circa diuitias errores extremi. Alter beatudinẽ perfectam in illis ponebat: Alter eas adeò alienabat, & relegabat à vera beatitudine, vt putaret eas eſſe p ſe malas. Priorem errorem quibuſdam placuiſſe refert Ariſt. auctorem tamen non nominat. Poſteriorem ſequuti ſunt Manichęi *August.* teſte Auguſt. Epiſt. 89. ad Hilarium q. 4. & alibi ſæpe. Veritas incedit media via, nec enim putat diuitias eſſe ſummũ bonum: nec admittit eas eſſe per ſe malas.

2 *Primũ præmiſſum.* Pro reſolutione præmittendum eſt, ſermonem eſſe de diuitijs temporalibꝰ, quæ ſunt bona fortunæ. Hę duplices diſtinguntur ex Ariſtot. 1. politicorum c. 5. & 6. & D. Thoma prima ſecundæ, q. 2. ar. 1. *Ariſtot. D. Thom.* Quædam ſunt naturales: & quędã artificiales. Naturales dicuntur, quas natura ſuppeditauit ad defectus homini tollendos: vt cibus, potus, indumẽta, habitacula, vehicula; prędia item & plãtę, atque iumenta, quę omnia in ſeruitiũ hominis natura produxit. Artificiales ſunt, quas natura non inſtituit: ſed ars humana adinuenit ad ſubueniendũ eiſdem defectibus, vt pecunia: eſt enim inuẽta, vt eſſet commune prętium pro facienda commutatione pro diuitijs naturalibus, ſi quando deeſſent: Etenim ad comparandas naturales diuitias inuentus eſt nummus, vt loco citato ait Ariſtoteles.

3 *2. Prçmiſſũ. Auguſt.* Secundo præmittendum eſt contra errorem Manichęi, diuitias ſecundum ſę ſuapteque natura nõ eſſe malas. Idq; cõtra Manichæos multis docet Auguſt. d. Epiſt. 89. q. 4. & ſuper Pſalm. 51. oſtendens poſſe diuitem ſaluari, quod & fides docet, & ratio naturalis. Fides quidem; *Eccleſiaſt.* quia Eccleſ. 31. diues beatus prędicatur ſi circa diuitias recte ſe geſſerit: quamuis enim fateatur ibi hoc arduum eſſe, & difficile: ſupponit tamen eſſe poſſibile: vnde homini diuiti magnam oſtẽdit retributionem, ſi vixerit ſine macula, nam & Patriarchas olim fuiſſe diuites, teſtatur Scriptura, de quorum ſalute non dubitatur. *3. Reg. 10. 2. Paral. 1* Deus etiam Salomoni diuitias dedit innumeras, vt habetur 3. Regum 10. & 2. paralip. cap. 1. & pro diuitijs naturalibus adducitur illud Geneſis 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat; & erãt valde bona.*

4 *1. Cõcluſio.* His ita præmiſsis ſit prima concluſio. Indubitatum eſt apud Chriſtianos beatitudinem patriæ in diuitijs nõ eſſe poſitam. Hæc concluſio; non ſolùm fit euidens ex eo, quod fides beatitudinem patrię ſolùm collocat in Deo clare viſo & amato; ſed etiam ſuppoſita illius reuelatione lumine naturali eſt euidentiſſima.

Probatur ratione. Primo, quia lumen naturale euidenter oſtendit diuitias huius ſeculi nõ eſſe vltimum finem, & ſupremũ hominis bonum, de quo ſtatim. Deinde quia experientia docet eas poſſeſſores ſuos ad futurã vitam migrantes omnino deſerere ab alijs poſsidendas: iuxta illud Lucæ 12. de diuite: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem paraſti cuius erunt.* *Lucas.* Et Pſalm. 48. *Simul incipiens, & ſtultus peribit: & relinquent alienis diuitias ſuas.* *Pſalm. 1. ad Thimot.* Primæ Thimoth. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium, quod nec auferre quid poſſumus.* Denique Apocalyp. 18. *Apocal.* enumeratis huius ſæculi diuitijs diuiti mortuo ita improperatur: *Et poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia, & præclara perierunt à te.* Et tandem pro omnibus diuitibus concluditur; *Et amplius illa iam nõ inueniunt.* Quomodo igitur ſupernaturalis patriæ beatitudo in illis cõſiſtet? Sed nec ad illam poterunt vlla ratione conducere, vt oſtendit D. Thomas 1. 2. q. 4. ar. 7. *D. Thom.* De quo ſuo loco dicemus.

5 *2. Cõcluſio.* Secunda concluſio: ſed nec beatitudo ſupernaturalis imperfecta huius vitæ per ſe eſt poſita in diuitijs. Eſt de fide. Euidenter probatur ex illo Chriſti conſilio Matth. 5. & Lucæ 6. *Matth. Lucas.* *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum Cœlorum.* Vbi beatitudo Euangelica potius collocatur in contemptu diuitiarũ, quã in poſſeſsione earum. Ob quam rationẽ beatior iudicatur, qui, & affectu, & effectu diuitias relinquit, quam, qui ſolo affectu, iuxta illud Chriſti reſponſum ad adoleſcentem diuitem Matth. 19. *Matth.* *Si vis perfectus eſſe, vade, vende, quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me.* Cui perfectioni ſi ſolemne paupertatis votum addatur iã adderit apoſtolica perfectio, quę poſita eſt in ſolemni abdicatione omnium temporalium bonorum, vt fides docet,

&

& ſatis explicat locus Matth. 19. vbi Petro interroganti: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quid ergo dabis nobis?* Reſpondit Dominus: *vos, qui ſequuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes tribus Iſrael.* Quare tantum abeſt, vt beatitudo ſupernaturalis viç poſita ſit in poſſeſsione diuitiarum: vt potius conſtituatur in earum contēptu, & abiectione. Quod euidenter demonſtrat bonum diuitiarum, nec etiam in via eſſe ſummum bonū, qui enim fieri poteſt, vt bonum ſummum viæ conſilio Euangelico contemni, ac fugi ſuadeatur? Quod etiam argumentum ſumi poteſt, quoniam in ſacris literis iubemur nō theſaurizare nobis theſauros in terra, Matthæi 6. theſaurizare inquam, amore, & affectu: ita vt in diuitijs: tanquam in optimo vitæ bono ſperemus. Quē ſenſum explicat Paulus 1. Thimot. 6. *Diuitibus huius ſæculi præcipe, non ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo.* Eccleſiaſt. 31. *Beatus diues, qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris.* At ſicut, quod optimum eſt viæ, ſumme eſt in via proſequēdum; ita, quod optimum eſt viç cenſeri debet maxime vtile, & accommodatum, vt eo mediante ſperemus conſequi, quod optimum eſt patriæ. Confirmatur etiam, quia ex ſacris literis cōſtat diuitias nō eſſe ſummum bonum viç: nam Prouerbiorum 22. *Melius eſt nomen bonum, quam diuitiæ multæ: ſupra argentum, & aurum gratia bona.* Sapientiæ 7. *Diuitias nihil eſſe duxi in comparatione illius.* Vnde 2. Paralipom. cap. 1. Laudatur Salomon, quod à Deo non poſtulaſſet diuitias, ſed Sapientiā. Denique ex ſacris literis conſtat diuitias eſſe inſtabiles, faciles, fallaces, ſolicitudinib⁹ plenas, reperiri in malis, eſſe bonorum impedimentum, & incentiuū malorum. Quæ omnia cum ſummo bono viæ conuenire nequaquam poſſunt. Vtrum autem ad veram viæ beatitudinem aliquo modo conducant? ſuo loco dicemus.

Matth. *Paulus,* *Eccleſiaſt.* *Prouerbia* *Sapientia.* *Paral. po-*

6 3. Cōcluſio Tertia concluſio, perfecta beatitudo naturalis, ſi daretur, nequaquam in diuitijs poſſet collocari. Dixi, *ſi daretur:* quia de facto naturalis beatitudo dari non poteſt, vt ſupra diximus. Dixi *perfecta:* quia ſi naturalis beatitudo daretur, illa duplex foret: vna perfecta poſt mortem, altera imperfecta huius vitæ. Ex quibus patet Ariſtotelem aut nihil, aut parum de hac beatitudine loquutum fuiſſe.

His præmiſsis concluſio probatur à poſteriori, quoniam ex prima concluſione patet, diuitias huius ſçculi nobiſcum ad futuram vitam non cōmigrare. Perfecta autem naturalis beatitudo non daretur niſi poſt mortem, vt diximus, igitur perfecta beatitudo naturalis non eſt in diuitijs collocanda: quin potius ſi in alia vita forent, illę nequaquam homini conducerent. Nam cum ſeruato ordine pure naturali non daretur reſurrectio; ſola anima ſeparata beata foret. Illa autem non pateretur eos defectus, ad quos tollendos natura diuitias naturales ſuppeditauit: nec enim indigeret cibo, & potu, aut indumētis, aut corporalibus inſtrumentis ad naturales actiones obeundas. Quod ſi ex diuina libertate homines tunc reſurgerent, vtique reſurgerēt immortales, nec indigerent diuitijs. Probatur à poſteriori.

Eadem cōcluſio à priori demonſtratur, quia beatitudo in eo per ſe collocatur, quod eſt bonum propter ſe, & non gratia alterius, ex Ariſtotele 1. Ethicorum cap. 7. tex. 29. & ſępe alibi. At diuitiæ non ſunt gratia ſui, ſed quæruntur propter aliud 1. Ethicorum cap. 5. tex. 21. artificiales namq; ſunt propter naturales; quia nummus ad comparandas naturales diuitias inuentus eſt, 1. politicorum cap. 5. & 6. quin potius etiam expetuntur propter honorem, ex Ariſtot. 4. Ethicorum cap. 5. tex. 54. diuites enim in hac eſſe videntur excellentia, vt omnia ſuo modo poſsideāt, dum omnia poſſunt emere: ob quam excellentiam videntur digni honore, ex Ariſto. dict. cap. 3. tex. 53. & 2. Rhetoricorum c. 16. naturales autem diuitię à natura tributæ ſūt homini ꝓ ſuſtentanda vita, tollendoſque defectus corruptibilitatis ex Ariſtotele lib. 1. politicorum cap. 5. & 6. Quare cum vtrumque diuitiarum genus ſit, & appetatur gratia alterius; neutrum poteſt eſſe bonum, in quo beatitudo poſsit conſtitui. 7 Probatur cō cluſio à priori. *Ariſt.* *Ariſtot.* *Ariſtot.*

Secundo, quia ſumma hominis felicitas non ſubiacet fortunę, Ariſtot. 7. politicorum cap. 1. & 1. Ethicorum cap. 9. nam

nam, cum fortuna ſit cęca, non poteſt eligere, quę meliora ſunt Ex Ariſtotel. Problemate 8. ſectionis 29. & quidem intolerabile eſſet malum, ſi hominis feli- Ariſtot citas fortunæ ſubiaceret, ex Ariſt. in d. cap. 9. felix enim proprium finem conſequitur non per accidés, & fortuito, ſed ſtudio rationis. At diuitias ſubiacere fortunæ, quis negabit? lege Ariſtotelē 7. Politicorum cap. 1. Igitur lumen naturale euidenter demonſtrat beatitudinem naturalem perfectam nequaquam conſiſtere in diuitijs, quin potius, nec ad illam poſſunt vlla ratione conducere, cum in illa non reperiantur defectus naturales, ad quos tollendos ex ſua natura ſunt inſtitutæ, de quo plura ſuo
6 loco.

4. Cōcluſio. Plato. Socrates. Plutarch. D. Thom. Ariſtot Cicero. Auguſt. Gregor. Chryſoſto. Baſilius. Bernar.

Quarta concluſio, ſed nec beatitudo naturalis huius vitę poteſt per ſe conſiſtere in diuitijs. In hac conuenere omnes fere Philoſophi antiqui: ita Plato, Socrates, & Plutarchus relati à D. Thoma 3. contra gentes cap. 30. probarunt Ariſto. 1. Ethicorum cap. 5. tex. 21. Tullius Paradoxo 1. Seneca in lib. de beata vita. Ex Patribus Auguſtinus ſermone 28. de verbis Apoſtoli, & ſermone 4. ad Fratres in Eremo. D. Gregorius 3. p. Paſtoralis admonitione 27. Chryſoſtom. Homilia 64. & 70. in Matthæum, Baſilius in duabus Homilijs contra diuitias, D. Bernardus in ſermone de conuerſione ad Clericos cap. 12. vt alios in re notiſſima omittamus.

10 Prima ratio. Confirmatur primo, quia diuitię non ſunt gratia ſui, ſed propter aliud, vt diximus concluſione 3. Secunda. Deinde, quia homo eſt finis, *cui*, diuitiarum: natura enim diuitias inſtituit in gratiam hominis: iā vero beatitudo obiectiua hominis eſt bonum ipſo homine nobilius, alioquin non poſſet illum beare.

Tertia. Tertio, quia ſubiacent fortunę: ſunt enim inſtabiles, & fallaces, & talis naturæ, vt homine inuito amittantur: cum tamen beatitudo obiectiua ſit bonum, quod non facile aufertur ab homine, Ariſt. ex 1. Ethicorum cap. 5. tex. 19. nec per violentiam: totum enim poſitum eſt in hominis poteſtate: & vita, quæ per violentiam poteſt auferri, beata eſſe nō poteſt, ex ſententia Ciceronis.

Quarta. Quarto, quia cōmunes ſunt bonis, & malis: quin potius à prauis, vt plurimū poſsidentur, vt aduertit Ariſtotel. pro- Ariſtot. blemat. 8. ſect. 29. eas vt plurimum peſſimi mores comitantur ex Ariſt. 2. Rhetoricorum cap. 16.

Quod argumento eſt diuitias, quam 11 uis per ſe malę non ſint, dū tamen plus 1. Ad Timoth. nimio amantur: malorum potius, quam bonorum eſſe occaſioni: quod non ſolū docent ſacræ literæ, ſed etiam Ariſtot. Nam Paulus primæ ad Timotheū 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli: & deſideria multa inutilia quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem: radix enim omnium malorum eſt cupiditas; quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.* Eccle- Eccleſiaſt. ſiaſt. 31. *qui aurum diligit, non iuſtificabitur: multi dati ſunt auri caſus, & facta eſt in ſpecie illius perditio illorum: lignum offenſionis eſt aurum ſacrificantium: væ illis, qui in ſectantur illud; & omnis imprudens deperiet in illo.* Vnde diuitię ſpinis comparantur à Chriſto Matthęi 13. Marci 4. Lucę 8. Ariſtot. etiam 2. Rhetoricorum cap. 16. aperte Matth. docuit mores peſsimos diuitias comi- Marcus. tari: & diuites vt plurimum contume- Lucas. lioſos eſſe: & ſuperbos. Idem affirmat Ariſtot. 2. Magnorum moralium cap. 3. ante finē Baſilius. Contra diuitias plura dixerunt Patres, Bernardus vide Baſilium, & Bernardum vbi ſupra. Quę omnia, quam ſint aliena à beatitudine naturali nullus non videt: nam cū illa ſit bonum hominis optimum, nec à fortuna pendet, vt caſu potius, quam ſtudio comparetur; nec poteſt ſecum compati morum malitiam; nec deniq; ad malū occaſionē præbet, ſed ad bonū.

Quinto accedit demōſtratio moralis 12 eius enim eſt naturæ beatitudo, vt boni Quinta. tas illius in eius poſſeſsione, ac retentione potius eluceat, quam in vſu, & diſtributione ad alterum: nam, cum ex ſua natura ſit bonum, amatur vt proprium: quia ex Ariſtotele 8. Ethicorum cap. 2. *Amabile quidem bonum. vnicuique autem proprium:* Et quatenus eſt optimū, nobis potius & reſpectu noſtri erit optimū ex A- Ariſtot. riſtotele 1. Magnorum moralium c. 1. Ita fit vt beatitudo beet, quatenus poſſeſſa ex Ariſtotele 1. Ethicorum cap. Ariſtot. 6. Bonum igitur, in quo ponitur, eius eſt naturæ, vt eius bonitas potius eluceat, quia poſsidetur, quam quia in alios diſtribuitur. Cuius oppoſitum reperitur in bonitate diuitiarum: quoniam ex Ariſtot.

Ariſtot. 1. Rethoricorum cap. 5. eſſe diuitem potius conſiſtit in vtendo diuitijs, quam in poſſidendo illas. Quæ etiã fuit ſententia Boetij 2. de Conſolatione proſa 5. in principio. Et merito ſane; quia vſus pecuniarum potius conſiſtit in dando, quam in poſſidendo, ex Ariſtotele 4. Ethicorum. Nam cum libertatis (quæ circa pecunias verſatur) duo ſint actus; vti inquam pecunijs: & eas conſeruare: melior eſt, & laudabilior vſus pecuniarum, quam illarum conſeruatio, vt docet D. Thomas 2.2.q.117. *Boetius.* *D. Thom.*

13 Quin potius conſeruatio pecuniæ nõ eſt laudabilis, niſi ordinetur ad illius vſum, cum ratio popoſcerit; Nam, & ab vſu pecuniæ nomen accepit liberalitas: vſus enim, & elargitio pecuniæ oſtendit animum dantis liberum eſſe ab affectu, & amore pecunię, vt ex nomine grę co, ἐλευθεριότης facile colligit Caietanus in d.q.117. Quare ſi bonitas diuitiarũ in vſu earum potius elucet, quam in earum poſſeſſione: vtique non poſſunt diuitiæ habere rationem boni, niſi vtilis, & in ordine ad aliud.

Poſtrema ratio. Ex ijs, quę immediate diximus colligitur poſtrema noſtræ veritatis demõſtratio: nam ſi liberalis ideo laudandus: quia dum pecunias errogat, oſtendit animum ab earum amore liberum: vtique diuitiæ non poſſunt eſſe ſummum vitæ huius bonum: etenim animus beati debet ſummo amore inhęrere bono, quo beatur; & eo eſt beatior, quo ardentiori amore illi inhæret. Et hęc ſatis ſint pro reſolutione totius articuli. Quæ in oppoſitum adducuntur, facilem habẽt ſolutionem. Videndus eſt D. Thomas 1.2.q. 2. ar. 1. Vtrum autem diuitiæ ad perfectionẽ naturalis beatitudinis viæ conducant? ſuo loco explicabimus. *D. Thom.*

ARTICVLVS III.

Vtrum beatitudo conſiſtat in honore?

§. 1.

Arguitur pro parte affirmante.

1 PArtem affirmãtem probatam eſſe his, qui vitam ciuilem ſectantur; videtur inſinuare Ariſt. 1. Ethicorũ cap. 4. tex. 14. & cap. 5. tex. 19. vbi eos appellat viros elegantes, & ad agendũ idoneos. Ita confirmatur. *Ariſtot.*

Primo, quia honor eſt præmium virtutis, 1. Ethicorum cap. 5. tex. 19. & 20. & lib. 4. capit. 3. text. 49. & 51. & lib. 8. tex. 79. Iam verò beatitudo ponitur in eo, quod eſt virtutis pręmium 1. Ethicorum cap. 9. tex. 43. *Primũ argumentũ Ariſtot.*

2 Secundo, in eo eſt ponenda felicitas quod maxime conuenit Deo, & viris excellentiſsimis: his enim non poteſt cõuenire niſi id, quod maximum eſt. Sed honor ſoli Deo conuenit, vt docet Paulus 1. Corinthiorum 2. *Soli Deo honor, & gloria.* Quod etiam agnouit Ariſtot. 4. Ethicorum cap. 3. tex. 49. & lib. 8. cap. 14. tex. 79. *Secundum.* *1. ad Cor. 2* *Ariſtot.*

Tertio, beatitudo poſita eſt in bono maxime deſiderabili: omnes enim maxime appetunt beatitudinem, ſed nihil ab hominibus ardentius expetitur, quam honor: ſiquidem nullius boni iacturas iniquiori animo ferunt, quam honoris: quem illæſum conſeruare omnes volunt 5. Politicorum cap. 1. *Tertium.*

Poſtremo, beatitudo ponitur in eo bono, quod vltimo deſideratur: tale enim non poteſt non eſſe bonum optimũ. Sed honor vltimo loco quæritur, & deſideratur: ſtudioſus enim vltra virtutẽ deſiderat honorari. *Vltimum.*

§. 2.

Reſoluitur pars negatiua.

3 PRo reſolutione pręmittendum eſt honorem definiri ab Ariſtotele 1. Rhetoricorũ cap. 5. vt ſit exiſtimationis benefactiuæ iudicium. Quib⁹ verbis definitur honor per cauſſã. quia vt immediate ait: *Honorantur atque merito, qui beneficia contulerunt, deinde, qui conferre queant.* Sed nõ ſola beneficentia eſt honoris cauſſa: plerique enim alios honorant, à quibus nullum ſe beneficium cõſecuturos ſperant, vt colliges ex Ariſto 8. Ethicorum cap. 8. tex. 38. Quare generaliter definitur honor à D. Thoma 2.2.q.103. art. 1. & 2. vt ſit teſtificatio, ſiue proteſtatio excellentię eius qui honoratur: quam definitionem colligit ex 8. Ethicorum loco citato. Vel ſi mauis, honor eſt actus exhibitus alicui in ſignum, teſtimonium ve bonæ exiſtimationis, reuerentiæ, & venerationis ob aliquam *Pręmiſſum ad reſolutionem.* *Ariſtot.* *Ariſtot.* *D. Thom.*

aliquam excellentiam, quæ difficile acquiritur. Exhiberi autem poteſt honor vel quoad Deum, vel quoad homines, ex D. Thoma vbi ſupra. Si exhibetur quoad Deum; actus ille poteſt eſſe aliquis interior cordis motus. Porro quoad homines: ſolùm erit actus exterior: quia coram hominibus non poteſt teſtimonium ferri, niſi per ſigna exteriora, & corporalia verborum, vel factorum, & aliarum rerum exteriorum. Nam ab Ariſtotele 1. Rhetoricor. cap. 5. variæ enumerantur honoris partes, actuſque honorarij: ad honorem enim pertinent ſacra, quibus honoramus Deum: decantationes carminum, laudumque recitationes: primi in locis publicis cõſeſſus, imagines: corporis inclinationes, aliaq; huius generis ſigna, quæ in veneratione̅ cedunt, cultumque perſonæ: ſignificatur enim his actibus bonitas, & excelle̅tia illius.

Ariſt.

3

4 Aſſeritur negatiua ſe̅tentia Ariſt.

Explicata propria honoris ratione, & natura pars negans eſt omnino vera: nullam ſcilicet beatitudinem non modo ſupernaturalem, ſed nec naturalem per ſe pòſitam eſſe in honore. Fuit ſemper apud omnes indubitata: docuit eam Ariſtoteles 1. Ethicorum cap. 5. tex. 19. D. Thomas q. 2. art. 2; 3. contra gentes cap. 28.

D. Thom.

1. Ratio.

Prima, & generalis ratio ſumitur ex propria ratione, & natura, tum beatitudinis, tum honoris: conſtat enim beatitudinem obiectiuam (de qua ſola agimus eſſe bonũ optimum propter ſe ſemper, & non propter aliud expetendum, 1. Ethicorum cap. 7. tex. 29. honorem autem nõ eſſe propter ſe expetendum, ſed propter aliud euidenter conſtat tum ex Ariſtotele, tum ex propria honoris ratione: ex Ariſtotele quidem 8. Ethico. cap. 8. tex. 38. *Non per ſe autem, ſed per accidens videntur honorem expetere: nam pleriq; gaudent, cum honorantur ab ijs, qui ſunt in poteſtatibus propter ſpem: putant enim ſe, ſi quo indigeant, id ab illis impetraturos gaudent igitur ipſo honore, vt ſigno beneficij ſuſcipiendi, qui autem appetunt à bonis viris, atque ſcientibus honorari, confirmare opinionem eam, quam ipſi habent de ſe, affectant. Gaudent igitur, quia ſunt boni: credentes eorum iudicio, qui id dicunt.* Eodem argumento Ariſtot. 1. Ethico. cap. 5. tex. 19. probauit beatitudinem in honore non poni, quia vt ait: *Honorem homines perſequi videntur, vt ſe ipſos bonos eſſe credant; Itaque à prudentibus, & apud eos, qui ipſos cognoſcunt: & ob virtutem honoribus affici quærunt.* Conſtat igitur ex ſententia Ariſtotelis honore̅ nec appeti, nec quęri propter ſe, ſed propter alium finem. Quod etiam patet ex propria honoris natura: cum enim ſolum exhibeatur, vt ſignum, & teſtimonium excellentiæ: expetaturque ſolùm gratia illius agnoſce̅dæ, euidenter conſtat honorem non eſſe in genere bonorum ſimpliciter: ſed bonorũ vtilium: teſtimonium enim excellentiæ ad ipſam excelle̅tiam ordinatur, vt in finem, vt bene annotauit Caietan. 2. 2. q. 129. ar. 1. cum verò excellentia ſit in homine, veluti quid diuinum datum à Deo, vt alijs proſit, teſte D. Thoma q. 131. ar. 1. fit, vt teſtimoniũ excellentię in quo honor formaliter eſt poſitus) nec expeti debeat, nec placere, niſi in quãtum ex hoc paratur homini via, vt proſit alijs, vt ibi annotauit D. Thom. Quæ prorſus euincunt honorem ex ſua natura non collocari, niſi in genere bonorũ vtilium, vt teſtatur Caietan⁹ vbi ſupra: cum tamen beatitudo conſiſtat, in ſolo bono ſimpliciter per ſe, & non propter aliud expetendo.

Ariſt.

Ariſt.

Ariſtot.

Caietan.

D. Thom.

Ex hoc inferuntur duo, ex quibus ide̅ euidenter demonſtratur. Nam primum infertur honorem non eſſe bonum optimum homini: nam cum honor non propter ſe quęratur, ſed propter virtutis excellentiam, vt patet ex diffinitione honoris; vtique ipſa virtutis excellentia præſtabilior eſt honore. Quo argumento vtitur Ariſtoteles 1. Ethicorum cap. 4. tex. 19. in fine ad noſtrum inſtitutum demonſtrandum. Confirmari poteſt ex doctrina Ariſtot. 8. Ethicorum cap. 8. vbi docet pręſtabilius eſſe amari, quam honorari: non ob aliam ratione̅, niſi quia amari homines per ſe gaudent; honorari autem propter aliud, vt ibi oſtendit. Quare ſi excellentia digna eſt, & amore, & honore, & amari præſtantius bonũ eſt, quam honorari; vtiq; beatitudo potius collocanda erat in ipſo amari, quam in honorari.

5 1. Illatio præcede̅ rationc.

Ariſtot.

Ariſt.

2. Illatio.

Denique infertur honorem expeti nonpoſſe vt finem, in quo quis quieſcat, niſi inordinate, & ambitioſe. Quod enim per ſe non eſt bonum, non poteſt ordinate expeti, vt finis, ex Ariſtotele 8. Ethico-

D.Thom. Ethicorum cap.2.tex.3. D. Thmas 2. 2. q. 131. art. 1. vbi videndus eſt Caietanus. Et D.Thomas ibi ad tertium concludit eos, qui ſolum propter honorem vel bona faciunt, vel mala vitant, non
6 eſſe virtuoſos; quod etiam patet ex Ariſtotele tertio Ethicorum cap. octauo, tex. 45. dum ait non eſſe fortes, qui ob honorem pericula aggrediuntur; quod quam alienum ſit à ratione beatitudinis, nullus non videt: nam propter illam tanquam propter finem vltimum operari, non ſolum ſtudioſos facit, ſed etiam beatos.

6
2.Ratio. Secunda demonſtratio ſumitur ex alia honoris proprietate: nam cum honor ſit teſtimonium excellentiæ, quę eſt in honorato, vt diximus; honor ex ſua natura habet, quod potius ſit in honorante, quam in honorato: etenim actus ille teſtificans excellentiam in honorante eſt, & ab eo per ſe pendet, non verò ab ipſo honorato. Ergo honor ipſe nō ſolum non poteſt eſſe beatitudo formalis (hęc enim formaliter eſt in ipſo beato) ſed nec poteſt eſſe beatitudo obiectiua: quoniam de ratione illius eſt, vt per proprias ipſius beati operationes, & acquiratur, & realiter poſſideatur: aliàs non poſſet eſſe proprium beati. Honores autem aſſequimur aliorum actionibus.

Hæ duæ demonſtrationes generaliter oſtendunt nullam beatitudinem in honoribus per ſe locandam eſſe: ſed in ſingulis beatitudinibus hoc ſpecialiter demonſtremus.

7
Specialiter in neutrō [illegible] Et quidem de beatitudine ſupernaturali patriæ facile id demonſtrabitur: quoniã in patria nec honores mũdani inueniri poterunt; cũ vani ſint, & quidã fumus nullius ponderis, vt ait Agu.5.de Ciuitate cap. 15.nec honores huius ſæculi: nam & hi, vt ab hominibus inſtituti ſunt, cũ ſæculo trãſeunt. Qui verò ibi inueniuntur honores (inueniuntur autem quã plurimi, iuxta illud Pſalmi.8. *Gloria & honore coronaſti eum Domine.* Qui locus non ſolũ de Chriſto intelligit, ſed etiã de vno quoq; beato. 1.Petri 1. *Vt probatio fidei vestræ multo pretioſior auro inueniatur in laudem, gloriam, & honorem in reuelatione Ieſu Chriſti.* Id eſt in patria, quando Chriſtus reuelabitur. Ioannis 12. *Siquis mihi miniſtrauerit, honorabit eum Pater meus.* Deniq; Apocalypſ. 21. de Cœleſti Hieruſalẽ ſcribitur: *Et Reges terræ afferent gloriam ſuã, & honorem in illam.* Per Reges terrę intellige beatos homines.) Qui in quam honores ibi inueniuntur; hi veri ſunt, & ſolidi: tribuuntur tamen cuique beatorum, tum à Deo, tum ab alijs beatis propter excellentiam beatitudinis iuxta cuiuſq; gradũ. Quare in patria honor beatitudinem conſequitur tanquã illius comes: vt beatitudo nō ſit ipſe honor, ſed res honorabilis, quæ honorem ſibi vendicat. Quod eſt de mente Ariſtotelis primo Magnor.moral. cap. 2. in principio.

Auguſt. Pſalm.8. 1.Petri. Ioan.12. Apocalyp. Ariſtot.

8
Idem probatur in beatitudine ſupernaturali viæ. A beatitudine autem ſupernaturali viæ tantum abeſt, vt ea poſita ſit in honore hominum, vt potius ponatur in contumelijs, perſecutionibus, & vituperijs, quando hæc fiunt propter iuſtitiam: iuxta illud Matthæi quinto. *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: beati eſtis cum maldixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos mentientes propter me.* Iacobus in ſua Canonica cap. ſexto: *Beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt.* Paulus primę Corinth.4. *Tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus.* Vnde viri virtute inſignes perfectiq; religione laudantur, quod honores fugiũt & contēnunt. Bonum autem in quo ſupernaturalis beatitudo vię formaliter conſiſtit, nec contemni poteſt, nec fugi: cum per ſe optimum ſit, & appetibile.

Matth. 1. ad Cor.

9
Oſtenditur cōcluſio in beatitudine naturali. Quod verò attinet ad beatitudinem naturalem, quod illa (ſi daretur) nec in hac vita, nec in alia poſita ſit in honoribus, à priori demonſtratur ex eo, quod honor, non propter ſe, aut appetitur, aut tribuitur, ſed propter excellentiam virtutis. Ex eo item, quod conſecutio honorum non actionibus noſtris fit, ſed aliorum, cum honor potius ſit in honorante. Igitur cum honor nec ſit bonum in nobis, nec à nobis eius aſſecutio pendeat, non poteſt beatitudo in eo cōſiſtere. Accedit, quiã honor nō eſt ſummũ bonũ naturale huius vitæ, nec eſt nobis propriũ, nec eius naturæ, vt à nobis inuitis nobis auferri nequeat. Ob quas rationes Ariſtot. in d. c.5. honorē reiecit à ratione beatitudinis, cum Auguſt. ſermone 12. de verbis Domini c. quinto. *Bonum eſt (inquit) quod non potes inuitus amittere: potes honorem perdere.*

Ariſtot. Auguſt.

Hh

perdere, bonum, quo vere bonus es, nec inuitus accipis, nec inuitus amittis. Cum tamē honorem, & multi accipiant inuiti, & inuiti amittant, & quia bonum honoris huius eſt naturę, quantumuis ille inter externa bona ſit maximum; à magnanimo nō pluris fit, ſed potius ſuo modo contemnitur, ex Ariſt. 4. Ethic. c. 4. tex. 54. ideo quia exiſtimat nullum honorem dignū eſſe accumulata virtute: ſi verò magnos honores ſibi delatos, tanquā ſibi debitos acceptet, ideo illos acceptat, quia maiora bona ab alijs ſibi exhiberi non poſſe videt, ex Ariſtot. dicto cap. 4. tex. 53. & D.Tho. 2. 2. q. 129. ar. 1. ad 3. & ar. 2. ad 3. cum tamen bono virtutis (in quo naturalem beatitudinem agnoſcit) maxime lętetur, tanquam bono omnium optimo, in cuius poſſeſſione quieſcit.

Ariſtot

D.Thom.

10 Addere his poſſumus, quoniam bonū honoris non eſt eius naturæ, vt eo male vti non poſsimus: nam ex Auguſti. ſermone 12. de verbis Domini cap. 3. honor bonum eſt, ſi tamen eo benè vtamur: nam pleriſque fuit occaſio mali: *Honorem (inquit) habere vis? bonum eſt: ſed & hoc, ſi bene vtaris: quam multis honor occaſio exitij fuit: quam multis honor miniſterium boni operis fuit.* Quin potius frequentius eſt occaſio mali. Vnde ex Auguſtin. ſermone 62. ad fratres in Eremo: *Quanto maior honor datur, tanto maius periculum comparatur: ſunt enim tales elati, ſuperbi, &c.* Cum igitur honore poſsimus male vti, & frequentius male vtamur, quàm bene: non poteſt in eo conſiſtere beatitudo etiam naturalis: quæ eius eſt naturæ, vt nec mali poſsit eſſe occaſio: nec ea poſsimus male vti. Vnde, nec in malis hominibus reperitur.

Auguſt.

Auguſt.

At quamuis nulla beatitudo per ſe conſiſtat in honore: nulla tamen eſt beatitudo, quæ non habeat honorem ſibi comitē: honor enim eſt comes virtutis, & excellentiæ, ex Ariſtotel. primo magnorum moralium capit. ſecundo. Vtrum verò, & quomodo honor ſit appetibilis? Vide D.Thomam ſecunda ſecundæ queſt. 131.

Ariſt.

D.Thom.

§. 3.

Soluuntur argumenta.

12 Primi argumenti ſolutio.

NEc huic reſolutioni obſtant, quę initio in contrarium adduximus

Ad primum reſpondendum eſt ex mente D. Thomę 1. 2. queſtione 2. articul. 2. ad primum, & clarius 2. 2. queſt. 131. art. 1. ad 2. honorem conſiderari poſſe, vel ex parte eorum, quibus tribuitur: vel ex parte tribuentium. Si primo modo conſideretur, negandum eſt honorem eſſe verum, & proprium virtutis præmium: alioquin poſſet quis propter ſolùm honorem ſtudioſe operari: cuius oppoſitum ſupra docuimus, cum Ariſtotele 3. Ethicorum cap. 8. tex. 45. & D.Thoma 2. 2. quæſt. 131. artic. 1. ad 3. At ſi expendatur ſecundo modo: non eſt negandum honorē habere aliquam ſpeciem, & rationem præmij: quia aliquo modo, & inſtituitur, & exhibetur in retributionem virtutis: nam Reſpublica bene inſtituta ea, quæ poteſt, virtuti præmia inſtituit: vt homines allecti amore prēmij ad res præclariſsimas alliciantur. Cum verò ſtatuere in præmia alia bona non poſsit, niſi externa, quia hæc ſola habet, quæ largiatur: inter quæ honor habet locum præſtantiſſimum ex Ariſtotele 4. Ethicorum cap. 3. tex. 49. ideo virtuti, viriſque ſtudioſis ob res prēclariſsimas honores decernit; non tanquam præmium virtuti condignum (vìrtuti enim nullus honor cumulate dignus dari poteſt, ex 4. Ethicorum cap. 4. tex. 53.) ſed tanquam maius eorum, quæ exhibere poteſt: vt ita teſtimonium ferat, atque manifeſtet excellentiam virtutis, quam tanquam bonum pulchrum manifeſtari condecet. Itaque honor non eſt ſtudioſo prēmium virtutis, propter quod operetur: eſt tamen aliquo modo præmium, quod ſtudioſo propter virtutem, tanquam propter finem offerri debet. Vnde nunquā virtutis eſt finis, ſed ſemper medium ad illam, tanquam ad finem ordinatum.

D. Thom.

Ariſt.

D.Thom.

Ariſt.

Ad ſecundum reſpondetur, beatitudinem in eo bono eſſe ponendam; quod per ſe, & ratione ſui maxime conuenit Deo, & viris excellentiſsimis: tale autem bonum nō eſt honor: licet enim honor ſoli Deo, & viris virtute excellentibus conueniat, ex Ariſtot. quarto Ethicorum capitul. quarto text. 59. non tamen illis conuenit ratione ipſius honoris, ſed ratione virtutis, & excellētiæ, ob quam ſunt honore digni. Itaque beatitudo 11 2. argu. reſponſ.

titudo in eo bono eſt ponenda, quo ſolus Deus, & viri ſtudioſi ſunt excellentes, ex D. Thoma 1. 2. q. 2. ar. 2. ad 2. honor autem non eſt tale bonum, quo De⁹ & viri ſtudioſi excellentes ſunt; ſed quo illorum excellentia manifeſtatur.

D. Thom.

13 Ad tertium dicendum eſt, beatitudinem poſitam eſſe in eo bono, quod ſicut in ſe, & ratione ſui eſt omnium optimum: ita per ſe, & non per aliud eſt maxime expetibile: talis autem non eſt honor; quia non ratione ſui expetitur, ſed ratione excellentię, in qua beatitudo conſiſtit. Vnde honor conſequitur beatitudinem tanquam comes, & proprietas inſeparabilis: & ob id deſiderium honoris conſequitur in nobis deſideriũ beatitudinis. Quod ſi aliqui honorem appetunt, ſolum propter ipſum honorẽ, aut grauiter ferunt honoris iacturam, ratione ſolius honoris: id prouenit ex deprauato ambitionis affectu: nam vir ſtudioſus, & magnanimus, ſicut propter honorem ſolùm non operatur, ita conſecutione honorum, nec immoderate lætatur, nec nimiũ dolet illius iactura, ex Ariſtotele 4. Ethicorũ cap. quarto tx. 53. nam ſuam intelligens excellentiam; ſicut putat ſe dignum honore oblato: ita putat ſe indignum oblata in honoratione.

Solutio 3.

Ariſt.

14 Ad poſtremum neganda eſt minor: nec enim qui verè ſtudioſus eſt, vltimũ ſuum bonum ponit in honore, nec in eo quieſcit: alioquin nõ ſtudioſus eſſet, ſed ambitioſus. ex D. Thom. 1. 2. q. 2. ar. 2. ad 2. & 2. 2. q. 131. a. 1. Vnde ſtudioſ⁹ quiſq; honorẽ appetit, & eo gaudet, vt ab ijs, quos prudentes agnoſcit, ſuę excellentiæ habeat teſtimoniũ, vt ex Ariſtot. 1. Ethicor. c. 5. tex. 19. ſæpe diximus. Quin potius ſtudioſus, & felix, cũ vere ſit magnanimus honores ęſtimat, vt parua bona, & minora, quam ſibi debeãtur, ex 4. Ethicor. c. 4. tex. 53. & 54. ob quã rationem ibi dicitur contẽptor honorũ. Imò ſtudioſus appetit honorari, vt eius excellẽtia bonorũ, & ſapiẽtum teſtimonio in honorem Dei, & aliorum vtilitatem manifeſtetur, vt ſuperioribus diximus; qui autem virtute vere Chriſtiana eſt ſtudioſus, honorem potius contemnit, quã appetit, niſi aut ratione ſtatus, aut officij, teneatur eum, tanquam ſibi debitum exigere, ſed de his plura dicere non eſt huius loci. Vide Buridanum 1. Ethicorum q. 8.

Solutio vlt. argum.

D. Thom.

Ariſtot.

Burid.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beatitudo conſiſtat in fama, ſiue gloria?

§. 1.

Argumenta pro parte affirmante.

Qvamuis Ariſtoteles nullum referat, qui felicitatem in gloria collocauerit; hæc tamen opinio nõ poterit diſplicere ijs, qui beatitudinẽ poſuerunt in fine vitę ciuilis, quos elegantes vocat Ariſto. 1. Ethicor. cap. 5. quare ſicut quidam felicitatem poſuere in honore, quia vitę ciuilis erat finis, ita eam ponere debebãt in gloria, cum vita ciuilis gloriam pro fine videatur habere. Quæ ſententia ita ſuadetur.

Ariſt.

Primo; quia teſte Cicerone pro Archia poeta, *Optimus quiſq; maxime gloria ducitur.* Eſt igitur gloria inter cętera bona maxime appetibilis: & proinde in ea ponẽda eſt beatitudo.

1. Ratio. Cicero.

Secundo, per famam, & gloriam homines quodãmodo æternitatem ſortiũtur, vt ex Boetio de cõſolatione lib. 2. proſa 7. deducit D. Thom. 1. 2. q. 2. ar. 3. Ex quo infertur gloriã eſſe bonũ maxime ſtabile, quę eſt beatitudinis cõditio.

2. Ratio. Boetius. D. Thom.

Tertio, inter omnia bona gloria eſt maxime diffuſiua ſui; etenim per gloriã, & famam homines in aliorum notitiam veniunt. Quæ proprietas eſt maxime propria beatitudinis.

3. Ratio.

Quarto, beatitudo patrię per ſe ponitur in gloria: nam hęc promittitur nobis in prĕmium ex D. Thoma de malo q. 9. ar. 1. ad 5. & patet ex Paulo ad Romanos. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones huius mũdi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Quæ verba ſatis indicant gloriam eſſe mercedem, & prĕmium laborũ vię. Pſalm. 8. *Gloria, & honore coronaſti eum Domine.* Et Pſalm. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Quibus in locis nomine glorię intelligitur patrię beatitudo nobis in prĕmium promiſſa.

4 Ratio. D. Thom. Ad Roma. Pſal. 8. & 18.

Poſtremo, beatitudo Dei per ſe ponit in gloria: hoc eſt in notitia ineffabili, qua ſeipſũ, ſuarũq; perfectionũ abyſſum cognoſcit, & cõprehẽdit; quaten⁹. ſ. per eã ipſe ſibi ab æterno innotuit. Ergo & beatitudo noſtra per ſe etiam ponenda eſt in gloria.

5. Ratio.

§. 2
De multiplici acceptione gloriæ.

2 ANtequam ad quæſtionis explicationem accedamus, vt omnis tollatur æquiuocatio, explicanda primum eſt multiplex acceptio huius nominis *gloria*. Hoc nomen multipliciter accipi docuit D. Hieronymus in cap. 5. ad Galatas. Obſeruauerunt Capreolus in diſtinctione 26. quæſt. 1. art. 3. ad primam contra ſecundam, & in 4. diſtinct. 49. quęſt. 1. art. 3. ad quartam probationem quarti argumenti contra primam, Conrad. 1.2. quæſt. 2. art. 3. Sotus in 4. diſtinctione 49. q. 3. art. 4. poſt ſextã concluſionem.

Hieronym. Capreolus. Conradus. Sotus.

3 Interdum accipitur pro hominis maieſtate, hoc eſt pro apparatu, & amplitudine dignitatis, & opulentiæ, vt ait D. Hieronymus vbi ſupra, ita accipitur Geneſis 45. *Ite (inquit Ioſeph fratribus) annunciate Patri meo gloriam meam.* Id eſt, omnem meam maieſtatem regiam opulentiam, & apparatum. Exodi 24. *Operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini ſuper Sinai,* & ſtatim: *Erat enim ſpecies gloriæ Domini quaſi ignis ardens.* Item Exodi 33. *Oſtende mihi gloriam tuam.* Exodi 40. *Gloria Domini impleuit templum.* Iudith primo. *Et gloria quadrigarum ſuarum.* Matth. 4. *Oſtendit illi regna mundi, & gloriam eorum.* Id eſt, apparatum, & opulentiam. Quare in ſacris literis in hac ſignificatione nomen iſtud frequentiſsime vſurpatur: etenim maieſtas, & apparatus præſe fert quendam ſplendorem, & ſui manifeſtationẽ.

1. Glorię acceptio. Hieronym. Geneſ. Exodus. Iudith. Matth.

4 Interdum accipitur pro ſtatu beatitudinis, quatenus ſcilicet beatitudo dicitur ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus: ita accipitur in Pſalmo. *Exultabunt Sancti in gloria.* Id eſt in beatitudine cœleſti. Apud Theologis ſæpiſsime accipitur pro ipſa formali beatitudine: ita accipiunt, dum docent: gloriã eſſe meritorum præmium: maiorẽ eſſe in vno, quam in alio, & cæt. Quarto loco ſumitur etiam à Theologis pro illa claritate, & ſplendore, qui tum in anima beati, tum etiam in beato corpore admittitur. Tandem accipitur gloria pro clara frequentiq; notitia alicuius cum laude coniuncta: quam appellam⁹ famam. Ita gloriam definit Tullius in libro de inuentione, *Gloria eſt frequens fama cum laude.* Et pro Marcelo. *Gloria eſt illuſtris, & peruagata fama meritorum.* Gloria etiã dicitur *clara, frequenſque cum laude notitia.* Ex gloſſa D. Ambroſij ad Romanos 1. & ex Auguſt. in lib. 83. quęſtionũ q. 31. circa finem. Quę omnia coincidunt: nam fama, cum à fando dicatur, non datur ſine notitia eius, quod fatur.

2. Acceptio. Pſalm. 3. Acceptio. 4. Acceptio. 5. Gloriæ vſurpatio. Tullius. D. Ambr. D. Auguſt.

5 Hoc vltimo modo proprijſsime accipitur gloria apud Latinos: quin potius hæc eſt genuina huius vocis ſignificatio. Gloria enim ex natiua ſignificatione, idem eſt, quod claritas, lux, & ſplendor: non quicunque (quia ſplendor, & claritas ignis, aut rei luminoſę non dicitur gloria) ſed ille ſol⁹, qui in intellectuali ſubſtantia ob aliquam rem pulchram reperitur: vnde gloria idem eſt, quod clarificatio alicuius perſonæ ob aliquod opus laude dignum: vt facile colliges ex Auguſt. in Ioannem tractat. 82. & tractat. 100. non longe à principio, & tractat. 104. non procul à fine, docent dictionarij latini. Quare gloria ꝓprijſſime ſumpta nõ eſt aliud, quam notitia, & fama cum laude coniuncta, vt ex Cicerone, Ambroſio, & Auguſtino dixim⁹ expreſsit Ariſtot. primo Rhetoricor. cap. 5. dum ait: gloria eſt, cum virtuoſus à cunctis exiſtimatur, aut id habere putatur, quod omnes, vel plures, vel probi, vel prudentes expetunt. Quia verò maieſtas, id eſt apparatus, & amplitudo alicuius dignitatis, & opulentię ex ſe eſt quid conſpicuum, & expetibile, redditque habentem omnibus clarũ & notum; ideo appellatur gloria: non quod ipſe apparatus formaliter ſit gloria: ſed quia cauſſat gloriam, hoc eſt notitiam, & claritatem apud alios. Et eadem ratione ſtatus beatitudinis interdum appellatur gloria: habet enim ille ſtatus maieſtatẽ quandam, & quẽdã apparatũ ex ſua natura dignũ manifeſtatione, & notitia. Simili etiã modo tũ ipſa formalis beatitudo, tum ſplendor ille, non ſolũ glorioſi corporis, ſed etiã animę (qui a pleriſq; ponitur diſtinctus à viſione, & illã antecedens) à Theologis appellatur gloria; quia tam beatitudo, quã ſplẽdor ille beatũ faciunt apud alios notum. Itaq; gloria accipi poteſt, vel cauſſaliter, vel formaliter: formaliter ſumitur pro illa clara notitia, quæ ab alijs de perſona habetur ob rẽ laude dignam

Auguſt. Ariſtot.

dignam. Cauſſaliter verò pro re, quæ cũ ſit laude digna, cauſſa eſt, vt perſona ab alijs omnibus cum laude cognoſcatur, atque omnium ore celebretur.

6 Hoc loco ſermo eſt de gloria formaliter ſumpta, prout ſcilicet dicit notitiã claram frequentẽq; cũ laude coniunctã. De hac expreſſe inquirit D. Thom. 1. 2. q. 3. ar. 3. vbicunq; hanc excitat quæſtionem. De eadẽ agit Ariſt. 1. Rhetori. c. 5. dum inter partes felicitatis enumerat gloriam, & dum cap. 11. affirmat gloriam eſſe quid iucundiſſimum. Cicero etiam, dum ait optimum quenque maxime duci gloria: omnes enim maxime appetunt ſui nominis celebritatem claramque notitiam. Hæc gloria, ſi proprie ſumatur, poſita eſt in notitia approbationeque multorum, vt aduertit D. Thom. 2. 2. q. 132. art. 1. gloriari enim vt ait Saluſtius in Catilinari, non eſt ad vnum: quin potius nec ad ſe: gloria enim inter bona externa ab omnibus numeratur. Porro largius accepto gloriæ nomine poteſt gloria conſiſtere in cognitione paucorum: imò, & vnius: quin potius & ſui ſolius, vt bene aduertit D. Thomas vbi ſupra, quidquid reclamet Martinus in prima quæſtione de inani gloria: etenim cognitio, & approbatio, qua aliquis bonum ſuum cognoſcit, & approbat, dicitur gloria à Paulo ad Galatas 6. *Opus ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantum habebit gloriam, & non in altero.* Et 2. Corinthi. 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Nam, & apud quoſdam Theologos notitia illa ineffabilis, qua Deus ſe ipſum ſuarumque perfectionũ abyſſum cognoſcit, & comprehendit, quatenus per eam ipſe ſibi abæterno innotuit, dicitur, & eſt gloria Dei, cuius ſplendor eſt Chriſtus ad Hebræos 1. vt obſeruauit Sotus in 4. diſtinctione 49. quæſtio. 3. art. 4. poſt ſextam conclusionem. In hac tamen quæſtione gloria ſumitur prout eſt multorum clara, & cum laude notitia, & fama.

D. Thom. *Ariſtot* *Cicero.* *D. Thom.* *Saluſtius* *D. Thom.* *Ad Galat.* *2. Corinth.* *Ad Hebr.* *Sotus.*

7 Gloriam ita ſumptam diſtingui ab honore manifeſtum eſt: quia honor ponitur in teſtimonio, quod alij de excellentia reddunt: gloria autem poſita eſt in clara, & frequenti notitia eiuſdem excellentiæ: quæ notitia ſæpiſſime ex honore procedit: clareſcit enim hæc excellentia ex proborum hominum cõmuni teſtimonio; vnde gloriam eſſe effectum honoris docuit D. Thomas in dicta quæſtione 132. art. 1. Vtrum verò & quomodo gloria diſtinguatur à laude? merito inquiri poteſt. Affirmatiue reſpondet D. Thomas ſecunda ſecundæ queſtio. 103. art. 1. ad 3. dum ait gloriam eſſe laudis effectum, ab eaque oriri. Quod etiam probat Bellomontanus libro primo de Adoratione diſput. prima cap. primo num. 3. & 1. 2. q. 2. art. 3. in Commentario: apud quos idem erit dicere, gloria eſt notitia cum laude, ac dicere, eſt notitia à laude profecta, & cauſſata. Vnde illud Quintiliani: *cõſentiens laus bonorum, gloria appellatur.* Non eſt intelligendum formaliter, ſed cauſſaliter: quoniam excellentia laudati clareſcit ex communi, & frequenti proborum laude.

D. Thom. *D. Thom.* *Quintiliã.*

§. 3.

Explicatio Quæſtionis.

Explicato quæſtionis ſenſu facile queſtio explicabitur, ſi duplicem diſtinguamus gloriã proprie ſumptam: eſt enim quædam, quæ eſt apud homines: altera. quæ eſt apud Deum, vt colliges ex D. Thoma 1. 2. queſtione 2. art. 3. Illa poſita eſt in clara alicuius excellentię notitia apud homines: hæc vero conſiſtit in cognitione approbationeque, quam Deus habet de excellentia alicuius. Vtramque gloriam diſtinxit Chriſtus Dominus Ioannis 5. *Dum ait: claritatem ab hominibus non accipio.* & ſtatim: *Quo modo poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis; & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt non quæritis?* Paulus etiam Romanorum quarto: *ſi Abraham ex operibus iuſtificatus eſt: habet gloriam: ſed non apud Deum.* Gloria, quæ eſt apud homines, appellari ſolet humana; quia ex hominibus dependet: ſicut etiam gloria, quę eſt apud Deum dici poteſt diuina; non quod illa ſit gloria Dei, ſed quod pendeat à Deo. Porro gloria humana poteſt diſtingui in eam, quæ pure eſt humana; & in eã, quę non eſt pure humana. Pure humana dicitur illa, quæ in hac vita apud homines adhuc mortales habetur, & de bonis excellẽtijſq; huius vitę, quæ enim habetur apud homines beatos in 8

D. Thom. *Ioan. 5.* *Ad Rom.*

patria, & de bonis, atq; excellẽtijs patriæ etſi formaliter eſt humana (quia vere eſt apud homines) non tamen eſt pure humana: quia per ſe comitatur gloriam, quæ eſt apud Deum, & ſine illa nõ datur, tanquam decor illius: qui enim apud Deum in patria eſt glorioſus, ſimul etiã eſt glorioſus apud Angelos, & Sanctos, vt aduertit Caiet. 1. 2. q. 2. ar. 3. *Caietan.*

9 Concluſio. His ita præmiſſis ſit concluſio generalis: nulla beatitudo poteſt per ſe, & eſſentialiter cõſiſtere in gloria, & fama.

1. Ratio cõcluſio. Agimus autem de beatitudine obiectiua. Recipitur ab omnibus, & in ſua generalitate demonſtratur primo, quia de ratione beatitudinis obiectiuæ eſt, quod per propriam actionem beati poſsideatur, tanquam bonum ſibi proprium. Gloria autem, nec haberi poteſt, nec poſsideri per propriam actionem eius, cuius eſt gloria, nec realiter poteſt cum illo vniri, nam cum gloria eſſentialiter ſit notitia, ex ſua natura eſt actio immanens exiſtens in illis, qui excellentiam, & cognoſcunt, & laudant: in eo verò, qui laudatur, ſolum ineſt terminatiue, & per extrinſecam quandam denominationem.

10 2. Ratio. Deinde, beatitudo cũ ſit bonum optimum non eſt collocanda in paſsione, ſed in operatione, vt ſuo loco dicemus: gloria autem per ſe ponitur non in operatione, ſed in paſsione: quia ponitur in notitia excellentiæ, non quatenus denominat cognoſcentem, ſed cognitum: Etenim glorioſus quis dicitur, quia famoſe eſt ab alijs cognitus, & laudatus. Conſtat autem perfectius, & nobilius eſſe cognoſcere, quam cognoſci: ſiquidem non cognoſcunt, niſi, quæ in rebus ſunt nobiliora: cognoſcuntur autem etiam, quæ in rebus ſunt infima. Vnde Deus, qui cognoſcendo ſe eſt beatus, formaliter eſt talis, quatenus ſe ipſum cognoſcit, non verò quatenus à ſe ipſo eſt cognitus: cum tamen dicatur apud ſe ipſumglorioſus nõ quatenus ſe ipſum cognoſcit, ſed quatenus cognitus eſt à ſeipſo, vt cum Soto diximus ſuperius 6. ſecundo in fine. *Sotus.* Quod argumento eſt cognoſcere eſſe quid perfectius, quã cognoſci. Ex quo infertur beatitudinẽ non eſſe poſitam in gloria, quæ nihil aliud eſt quam cognoſci.

11 3. Ratio. Tertio, quoniam beatitudo eſt bonũ ſimpliciter perfectum, & propter ſe ipſum ſimpliciter appetibile. Gloria autem formaliter ſumpta, non eſt aliquid per ſe, ac propter ſe appetibile. Ergo in gloria, vt eſt gloria non poteſt per ſe conſiſtere beatitudo. Diſcurſus optimus. Maior per ſe nota. Minorem demonſtrat D. Thomas 2. 2. q. 132. ar. 1. ad 3. & de malo q. 9. ar. 1. *D. Thom.* Nam gloria poſita eſt in ipſo cognoſci ab alijs: hoc autem per ſe ſumptum nullam importat hominis excellentiam; quia ſolũ ponit in homine denominationem quandam extrinſecam, quæ ratio concludit etiam ipſum cognoſci à Deo, vt ſic nullam ponere in homine perfectionẽ. De quo inferius agemus. Quod autem per ſe nullam importat perfectionem, non eſt per ſe appetendum, quia bonũ ideo appetitur, quia perfectum: vnde, quod per ſe non eſt perfectum, nec per ſe eſt bonum. Gloria igitur formaliter ſumpta, nec per ſe eſt bonum, nec perfectũ, nec appetibile, quomodo igitur in ea ponetur beatitudo? Ex quo fundamento colligitur vera, & propria ratio, cur vanum ſit, & vitium appetere gloriam præciſe ꝓpter ipſam gloriã: appetitur enim tanquam per ſe bonũ, quod nõ eſt bonum per ſe, de quo plura inferius.

Quarto, quia beatitudo eſt bonum in ſua natura ita perfectum in ſuo ordine, vt ſemper per ſe, & nunquã ꝓpter aliud ſit appetendum: ita enim ſcribit Ariſtot. 1. Ethicorũ cap. 6. tex. 29. agens de fine, in quo ponitur felicitas: *Cum igitur perfectum ſimpliciter dicimus, qui per ſe ſemper eſt, & nunquam propter alium expetendus:* Studioſe ſcilicet: & ordinate: nam inordinate etiam ipſum ſummum bonum malitia appetentis poteſt in alium finẽ ordinari. Gloriam laudabiliter, & ſtudioſe appeti poſſe, & debere propter aliud, docent omnes Theologi: poteſt enim quis laudabiliter gloriã appetere eam referendo in debitum finem, puta in gloriam Dei, & ſalutẽ proximorum: ita D. Thomas 2. 2. quæſtione 132. art. primo in fine corporis, & ad primum, & 3. de malo quæſtione 9. artic. 1. & 2. ab omnibus receptus, de quo præter Summiſtas verbo, inanis gloria, late Nauar. in tractat. de horis canonicis c. 6. cõcl. 22. n. 62. vided. eſt etiã in cap. inter verba, concl. 5. Corolar. 33. n. 57. poſt. Maiorem, 12 4 Ratio Ariſt. D. Tho. Nauar.

Abulenſ. Caietan. Valentia. Azorius. iorem, Abulenſem, & Caietanum, quos citat, vide Valentiam 3. tom. diſp. 8. q. 3. puncto 2. & Azorium libr. 4. inſtitut. moralium cap. 13. & quidem, quod gloria propria etiam apud homines in gloriam Dei poſsit laudabiliter appeti euidenter docuit Chriſtus Matth. 5. *Luceat, inquit, lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrũ, qui in Cœlis eſt.* De quo latè Auguſt. lib. 5. de Ciuitate Dei cap. 14. & in ſermone Domini in monte c. 7. & in hoc ſenſu explicari etiam poteſt illud Pauli 1. Cor. 1. *Qui gloriatur in Domino glorietur:* vt non ſolum liceat gloriari apud Deum, ſed etiam apud homines, dummodò in gloriam Dei, talis gloria referatur. Quod verò etiam liceat gloriam propriã appetere etiam apud homines in vtilitatẽ proximorũ, colligit D. Thomas de malo, vbi ſupra ex Paulo 1. Corinth. 10. *Vnuſquiſque proximo ſuo placet in bonum in ædificationem:* illa enim bona proximi exiſtimatio, & complacentia boni nihil aliud eſt, quam gloria: quam licet appetere in ędificationem. Sed de hoc alibi agendum erit. Nobis ſatis ſit poſſe gloriam laudabiliter appeti propter aliud bonum, tanquam propter finem: inde enim euidenter oſtenditur nõ poſſe beatitudinem per ſe cõſiſtere in gloria. Qui autẽ ſint illi fines, propter quos gloria laudabiliter appeti poteſt, explicat D. Thomas 2. 2. q. 132. ar. 1. in corp. & ad 3. & latius Nauarrus in tractatu de horis canonicis c. 6. concl. 22. n. 63. nam quãuis ſemper appeti debeat propter gloriam Dei, tanquam propter finem ſimpliciter vltimum; poteſt tamen laudabiliter appeti propter vtilitatem ſpiritualem, tum propriam, tum etiam proximi: quia non ſolum appeti poteſt, vt ædificetur proximus: ſed etiam, vt ipſe appetens magis in virtute confirmetur, & in laudes diuinas ardentius prorumpat, ex D. Thoma vbi ſupra ad 3. Nauar. & ceteris, quos citauimus. Quin potius poteſt expeti gloria, etiam apud homines, vt ipſa virtus innoteſcat. Nã virtus ex ſua natura eſt digna, quæ cognoſcatur. Quare ſicut honor ex ſua natura ordinatur in excellentiam, tanquã in finem; quia eſt illius teſtificatio: ita etiam gloria ex ſua natura ordinatur in excellentiam, tanquam in finem; quia ex ſua natura eſt ipſius excellentiæ notitia, & claritas: notitia autem, & claritas à natura inſtituta ſunt gratia manifeſtandi obiectum, quod ex ſe dignũ eſt claritate. Quod ſentit D. Thomas 3. contra Gentes cap. 29. ratione 4. D. Thom.

Matth. — Auguſt. — 1. ad Cor. — D. Thom. — 1. ad Cor. — D. Thom. Nauarr.

13 Vltima ratio. Poſtrema cõfirmatio ex dictis infertur: conſtat enim ex dictis gloriam ex ſua natura non collocari in genere boni ſimpliciter, ſed ſolùm in genere boni vtilis. Quod, quam longè abſit à vera ratione beatitudinis, confirmat omnium conſenſus, omnes enim beatitudinem ponunt in bono per ſe, & non propter aliud 1. Ethicorum c. 7. text. 29. Quod vero gloria formaliter ſumpta ſolũ collocetur in genere bonorum vtilium, omnes inſinuant cum D. Thoma 2. 2. q. 132. ar. 1. ad 3. & de malo q. 9. ar. 1. in corpore, & inter alios expreſsit Nauarrus in c. inter verba 11. q. 3. concl. 4. nu. 18. Quam veritatem euidẽter demonſtrat argumentum tertium, ex eo enim patet gloriam formaliter ſumptam nullã ponere perfectionem in appetente, & ſubinde non eſſe per ſe, ac ſimpliciter bonum, ſed ratione finis inducere poſſę boni rationem. Quin potius ipſa formalis ratio gloriæ oſtendit eam ex ſua natura eſſe ad aliud ordinatam; nempe ad manifeſtandum excellentiam alicuius boni, quod dignum eſt apud alios clareſcere ex D. Thoma vbi ſupra. Vnde conueniunt omnes gloriam formaliter ſumptam eſſe rem ex ſua natura indifferẽtem in genere moris, qua quis, & bene, & male vti poteſt, vt docet D. Thomas in d. q. 132. ar. 1. in corp. & ad 3. & clarius quodlibeto 10. ar. 13; aduertit Nauarrus vbi ſupra concl. 5. n. 2. & poſt eum notauit Azorius. (Ariſt. — D. Thom. Nauarr. — D. Thom.)

14 Ex quibus collige gloriam per ſe, & ratione ſui expeti non poſſe, niſi vane, & vitioſe vitio, quod appellatur vana gloria, vt oſtendunt omnes Theologi cum D. Thoma in d. q. 132. ar. 1. & 2; & q. 9. de malo artic. 1. & 2; & quodlibeto 10. ar. 13. Nauarr. in Manuali cap. 23. n. 9. & latius in cap. inter verba concl. 4. & 5. & de horis canonicis c. 6. corol. 22. n. 33. cum ſequentibus, Valentia 3. tomo diſp. 8. q. 3. puncto 2. pagina 2141. Azorius in ſua ſumma Morali lib. 4. c. 13. q. 3. Cuius veriſsimę doctrinę propria ratio inde ſumitur, quoniam cum gloria (D. Thom. — Nauarr. — Valentia. — Azorius.)

ex ſua natura ſit de numero bonorum vtilium, vt diximus, non poteſt appeti vt finis, niſi inordinate, & vane, vt de honore docuit Caiet. 2.2. q.131. art.1. ad finem, §. *Ad ſecundam verò obiectionem:* appetitur enim tanquam finis, & bonũ propter ſe, quod ex ſua natura nec finis eſt, nec propter ſe bonum, quod habet rationem vanitatis, vt ex doctrina D. Thomæ colliges. Adde etiam, quia iſto modo id, quod eſt maius bonum ordinatur ad minus bonum tanquam ad finem: quia bonum excellentiæ, & virtutis (quod eſt maius) ordinatur ad bonũ gloriæ, quod eſt minus, vtpote, quia eſt bonum concomitans virtutem: hoc autem vanum eſt, & vitioſum, ex D. Thoma in 2. diſtinct.38.q.2.ar.1. ad finem, & ar.2. in tertio argumento, Maiore in 4. diſtinct.25.q.2. ſub finem, ex quibus id aſſeruit Nauarrus de horis canonicis cap.6. corol.11.n.12. & corolario 24.n. 37. Quibus adiungi poteſt ratio Auguſtini lib.10. Confeſsionum c.36. in fine, vbi ideo putat reprehendendũ eſſe, qui propter gloriam propriam, tanquam propter finem aliquod bonum operatur, quia plus gaudet ſe laudari, quam habere bonum, vnde laudatur. Quæ ratio cum præcedẽte coincidit, tum etiã, quia plus illi placet donum hominis (nẽpe ſe cognoſci ab homine) quam donũ Dei, bonum inquam, quod à Deo accepit, & à quo laudatur.

Caiet. D.Thom. D.Thom. Nauar. Auguſt.

25 Alia ratio ſumi poteſt ex eodem Auguſtino de ſpiritu, & litera cap.10: quia iſte, qui ſic gloriam humanam captat, gloriatur de bono tanquam ſuo, cum tamen illud ſit à Deo: nam ſi de illo gloriaretur tanquam accepto; vtique illud tribueret Deo, tanquam principali auctori. Sed hac de re alibi latius: modo ſatis eſt ad noſtrum inſtitutum gloriã formaliter ſumptam ex ſua natura collocari in genere bonorum vtilium, vt abſolutè, & generaliter concludamus beatitudinem collocari poſſe in gloria ſecundum ſe, & formaliter ſumpta. Quę generalis cõcluſio fiet euidẽtior ex ijs, quæ dicemus de ſingulis gloriæ ſpeciebus.

Auguſt.

§. 4.

Idem oſtenditur de ſingulis gloriæ ſpeciebus.

26 HÆc, quæ de gloria in communi diximus efficaciter probant nullam beatitudinem etiã naturalem poſſe per ſe conſiſtere in gloria apud homines, quam pure humanam diximus. Sed operæpretium erit eandem veritatem euidentius confirmare rationibus petitis ex ipſius natura. Et prima ſumitur ex D. Thoma 1.2. q.2. ar.3: quoniam cum notitia humana non ſit cauſſa rerum, ſed potius à rebꝰ cauſſetur; gloria apud homines, quæ formaliter eſt notitia humana, non erit cauſſa humani boni, ſed ab ipſo humano bono cauſſabitur. Vnde gloria apud homines potiꝰ erit cauſſata ab ipſa hominis beatitudine, quæ in hac vita datur, quam ſit ipſa beatitudo.

Beati[tudi]nem no[n poſ]ſe con[ſiſte]re in gl[oria] pure huma[na]. Prima ratio ex D. Thom.

Confirmatur, quoniam gloria humana, etiam, quæ vera eſt, & de vero bono habetur, ex ſua natura ordinatur in ipſum verum bonum, tanquam in finem, non igitur poteſt eſſe beatitudo. Conſequentia patet, quia, quod in aliud ordinatur, non poteſt eſſe ſummum bonũ, nec beatitudo. Antecedens probatur, quoniam cũ gloria formaliter ſit quædam manifeſtatio boni; ordinata eſt ab auctore naturæ ad manifeſtandum bonum, cuius eſt notitia.

Confirmatur.

Secundò; quoniam gloria apud homines adhuc mortales eſt effectus honoris, & laudis; & ideo minus bonum, quam honor, & laus; ſed in honore non ponitur beatitudo, ergo nec poteſt poni in gloria. Minor probata eſt articulo 3. Maior inde patet, quoniam bonitas, & excellentia alicuius ideo apud homines clareſcit, quia per exhibitionẽ honoris, & laudis homines de illa teſtificantur ex D.Thoma 2.2.q.103.ar.1. ad 3.& q.132.ar.2.& 3. contra Gentes cap. 29. Quin potiꝰ, vt ibi ait D.Thomas plerique ideo gloriam apud homines quęrunt, vt ab illis honorentur: pluris honorem æſtimantes, quam gloriam. 19

Secunda ratio. D.Thom.

Tertiò; gloria apud homines, licet inter bona enumeretur ab Ariſt. 1. Rhetoric.c.5; & ab Eccleſiaſtico c.41. dum ait: *Cura de bono nomine*, & Prouerbior.22. *melius eſt bonum nomen, quam diuitiæ multæ:* tamen ab eodem Ariſt. enumeratur inter bona externa, quæ ſunt infimi generis, & parui facienda: vnde Paulus 1. Corint.4. parui faciebat gloriam apud homines inquiens: *mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut humano die.* At beatitudo

3. ratio. Ariſt. Eccleſiaſt. Prouerb. 1. ad Cor.

titudo etiam naturalis ex ſe eſt ſummum bonum, & pluris faciendum: imò omnia facienda propter ipſum.

18 Quarta ratio. Quartò, gloria apud homines adhuc mortales, ex ſua natura eſt res indifferens, vt aduerterunt D. Thomas 2.2. q. 132.ar.1.in corp. & ad 3. & quodlibeto 10.ar.13. Nauarrus in cap. inter verba concl. 5.n.2. Azorius lib.5. inſtit. moralium cap.13. nam, & illam bene, & male poſſumus acquirere, & acquiſita bene, vel malè vti. Primum docet Saluſtius in Catilinam relatus à D. Thoma 2. 2. q. 131.ar.1. ad 3. *Gloriam* (inquit) *bonus, & ignauus æque ſibi exoptant: ſed ille vera via vtitur, hic quia bonæ artes deſunt, dolis, & fallacijs contendit.* Secundum patet experientia: nam etſi gloria apud homines etiam in hac vita, laudabiliter imò etiam meritoriè appeti, & quæri valeat, vt colliges ex D. Thoma q.132.a.1.ad 1.&3. latè docet Nauarrus in d. concl.5.n.1. cum ſequentibus, & patet ex illo Matthæi 5: *ſic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in Cœlis eſt.* Vnde Eccleſiaſtici 49. in fine: *Seth & Sem apud homines gloriam adepti.* Tamẽ nullus dubitauerit pleroſq; gloriam hominum vitioſe, & vane captare: id ſatis patet ex ijs, quæ docuit Chriſtus Matth.6. de Hypocritis gloriã hominum quærentibus, & Ioannis 12. *qui dilexerunt magis gloriam hominum, quam Dei,* & de Pharitæis Ioannis 5: *quomodò poteſtis credere, gloriam ab inuicem expectantes, & gloriam, quæ à Deo eſt non quærentes.* Vnde de vana gloria plura ſcribuntur à Theologis. Quin potius pleriſque fuit occaſio mali, vt de Romanis docet Auguſtinus 5. de Ciuitate Dei à cap.12. & ex eo confirmatur, quoniam gloria humana ex ſua natura ſubiecta eſt vanitati, vt ſit inanis, & caduca, quod facilè patet, tum ex natura ipſius gloriæ: tum ex parte hominum, apud quos habetur: tũ denique ex parte rei, de qua quis gloriatur. Quæ triplex ratio vanitatis explicari ſolet à Theologis cum D. Thoma 2.2.q.132.ar.1. & de malo q.9.ar.1.

(Marg.: D. Thom. Nauarr. Azor. Saluſtius. D. Thom. Nauar. Matth. Eccleſiaſt. Matth. Ioan. 12. Ioan. 5. Auguſt. D. Thom.)

19 Ex parte quidem ipſius gloriæ id facilè oſtenditur. Nam cũ appetitus gloriæ ſit homini maximè naturalis (vnuſquiſque enim gloria ducitur, vt ait Tullius pro Archiapoeta) ipſamet gloria humana mouet animos mortalium, vt velint ab hominibus prædicari, vt ait Auguſtinus vbi ſupra, & ſatis explicauit in libr.83. quæſtionum q.31. ad finẽ, & D. Bernardus ad illa verba Pauli, qui gloriatur in Domino glorietur. Appetitus autem gloriæ humanæ ſiſtens in ipſa gloria inanis eſt, & vitioſus, primò, quia appetitur, tanquam per ſe bonum, quod nõ eſt bonum, niſi propter aliud. Deinde, quia maius bonum ordinatur in minus bonum, & ob alias rationes, quæ ſuadent appetitum vltimate terminatum ad gloriam apud homines vanum eſſe, & vitioſum, quem tam ſacra, quam naturalis philoſophia reprobat, vt patet ex verbis Chriſti Matth. 6. *Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis,* & inferius: *Te autem faciẽte eleemoſinam neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Vbi ex Auguſt. per dexteram intelligitur voluntas boni operis, per ſiniſtram, appetitus humanæ gloriæ: tunc autem ſiniſtra manus neſcit bonum opus dexteræ, cum nullus in operãdo adeſt appetitus gloriæ humanæ. Vide Paul.1. Theſalo. 2. *Ita loquimur* (inquit) *non quaſi hominibus placentes.* Et ſtatim: *Nec quærentes ab hominibus gloriam, nec à vobis, nec ab alijs.* Vnde ad Galatas 1. *Si hominibus placere vellem Chriſti ſeruus non eſſem.* Hanc veritatem cognouiſſe philoſophiam antiquorum multis poterat oſtendi: ſatis ſit illud Perſij ſatyra 1. *Sed recti finemque, extremumque eſſe recuſo: Euge tuum & belle.* Cuius appetitus vanitatem ſatis expreſsit Chriſtus, dũ Matth.cap.16. ſæpius repetit: *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam*: illam inquã mercedem, quam appetiuere: nimirum notos eſſe, & glorioſos apud homines: His verbis ſignificans mercedis vanitatem, & inanitatem. Ratio ex dictis patet, quia gloria apud homines præciſè ſumpta nullam in ipſo appetente perfectionem importat. Quare cum gloria apud homines ex ſua natura maximè alliciat inordinatum appetitum hominis ad ſui deſiderium; manifeſte patet gloriam humanã ex ſe vanitati eſſe ſubiectam.

(Marg.: Tullius. Auguſt. Bernardus. Matth. Auguſt. 1. ad Theſ. Ad Galat. Perſius. Matth. 16.)

Poteſt etiã euaneſcere humana gloria ex parte hominum, apud quos quæritur: ſi nimirum quis ex ſolo ipſorum hominum iudicio firmus, & certus fiat, de veritate ſuæ excellentiæ, dum eam 20

videt

videt ab hominibus approbari. Pro cuius intelligentia aduertendum eſt gloriam, quã apud homines habemus, laudabiliter placere poſſe, ſi ideo placeat, vt aliorum teſtimonio noſtram virtutẽ, & excellentiã cognoſcentes reddamur de ea certi, vt ita ſtudeamus in ea perſeuerare, & ad maiora proficere, vt patet ex D.Thoma 2.2.q.132. art.1. ad 3. Quod de appetitu honoris dixerat Ariſtoteles 1. Ethicorum c.5. tex.19. & lib. 8.c.8. tex. 38. Hæc igitur certitudo, & firmitas, ſi ſolo hominum teſtimonio nitatur, vt certo credamus id, de quo laudamur, veram eſſe virtutem, veràq; excellentiam; vana erit: quoniam teſtimonium hominum, quatenus eſt hominum abſolutè nec firmum eſt, nec certum, vt ait D.Thomas. Non eſt firmum; quia ex ſua natura inconſtans eſt, & variabile, iuxta illud Iob. 14. de homine: *& nunquam in eodem ſtatu permanet*, & c.20. *cogitationes illorum variè ſuccedunt ſibi, & mẽs in diuerſa rapitur*. Vt monſtrat experientia: quod enim nunc placebat, mox diſplicet. Nec etiam eſt certum, ſed incertum potius, & ex ſua natura fallax, iuxta illud Pſal. 115: *omnis homo mendax*. & Pſal. 61. *veruntamen vani filij hominum: mendaces filij hominum; in ſtateris; vt decipiãt in vanitate in id ipſum*, & Sapientię 13. *vani autem ſunt omnes homines in quibus non ſubeſt ſapientia Dei*. Cum igitur hominũ iudicia ex ſua natura ſint inconſtantię, & falſitati ſubiecta; ex ſua natura erunt vana. Vnde, qui ſolo hominum iudicio certus, & firmus redditur de ſua bonitate, & excellentia, vt de ea glorietur; non vere, ſed vane gloriatur: nam cum ſæpiſsime decipiantur homines, & decipiant, plerũque contingit, vt gloria, & fama, quæ apud illos eſt, fallax ſit; & fucata: vt quæ, vel falſis populi rumoribus collecta ſit, vel ob res vanas, & caducas acquiſita.

D.Thom. Ariſt. Iob. Pſal.115. Pſalm.61. Sap.

21 Ex quo etiã patet gloriam apud homines poſſe euaneſcere ex parte rei, de qua eſt: fit enim ſæpiſsime, vt quis apud homines clareſcat de re falſa: quia homines, & fallere poſſunt, & falli: vel de re fragili, & caduca, quæ ſicut non eſt digna laude, ita nec glor ia. anVque vanitatem explicat Propheta Pſal. 61. in verbis ſuperius citatis: ex quibus patet homines in ipſiſmet ſuis ſtatèris, quibus omnia librant, in ipſum de vanitate decipi: quia, & decipiunt, & decipiuntur: decipiunt; dum re vana, & caduca (quam falſo iudicant veram) alios faciunt glorioſos; decipiuntur: quia interdum laudant alios de excellentia, & bonitate, quæ non eſt in illis, ipſa ipſorum hypocriſi, & fictione decepti. Vnde Paulus 2.Corinth.10.conſulit, vt qui gloriari deſiderat, non in homine, ſed in Deo glorietur, quia vt ait: *non qui ſe ipſum commendat ille probatus eſt* (idem dicito de eo, quem homines cõmendant) *ſed quem Deus commendat*; cuius teſtimonium firmum eſt, & certum.

Pſal.61. 2. ad Cor.

22 Hæc, quę de gloria pure humana diximus ſatis euidenter oſtendunt nullã beatitudinem in ea poſſe collocari.

Quæ veritas de beatitudine ſupernaturali patriæ euidentior eſt, quam probatione indigeat: vbi merces à ſolo patre eſt, iuxta illud Matth.6: *alioquin mercedem non habebitis apud patrem*, & ſtatim: *pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi*. Denique beatitudo patriæ in ſola patria reperitur.

Matth.

23 De beatitudine autem ſupernaturali viæ facile id oſtenditur 1. ex Paulo ad Galatas 1: *an quæro hominibus placere? ſi hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem*. In qua ſeruitute beatitudo ſupernaturalis viæ per ſe eſt poſita, & hanc Paulus appetebat. Deinde patet ex verbis Chriſti Matth.6. attendite, ne iuſtitiã veſtrã faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem nõ habebitis apud patrem. Cum tamen beatitudo viæ apud patrem magnam habeat mercedem propter ſpem ſupernæ mercedis. Denique beatitudo viæ Matth.5. in hoc maxime collocatur à Chriſto, quod propter iuſtitiam quis apud homines inglorius ſit, infamis, & plenus ignominijs: *Beati eſtis (inquit) cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, mentientes propter me*. Quæ omnia contraria ſunt gloriæ, quæ apud homines eſt.

Ad Gal. Matth. Matth.

24 Porro de beatitudine naturali huius vitæ id ſatis docuit Perſius in d. ſatyra 1. dum non vult laudem hominum, & gloriam apud illos eſſe finem boni operis. Quod ſatis eſt de mente Ariſtotelis 3. Ethic.c.8.tex.45. vbi negat virtutẽ fortitudinis ijs, qui pericula aggrediũtur, vel propter honorem, vel propter gloriam

Probat concluſio[nem] ... Perſius Ariſt.

riam captandam: quod non negaret, ſi beatitudo naturalis per ſe poſita eſſet in gloria apud homines. Cum Ariſtotele conſentit D. Thomas 2. 2. q. 123. ar. 1. & clarius q. 132. ar. 1. ad 2. ex Aug. 5. de Ciuitate Dei cap. 12. 19. & 20. dum ait: *non eſſe veram virtutem, quando gloriæ humanæ ſeruitur.* Faciunt, quæ diximus, vt oſtẽderemus beatitudinem naturalem non eſſe poſitam in honore. Nam gloria humana nec eſt bonum in nobis, nec eius acquiſitio, & poſſeſsio à nobis dependet: nec eius eſt naturæ, vt à nobis, inuitis nobis, nequeat auferri: nec denique ex ſua natura eſt bonum, quo virtus cumulate præmietur: vnde pluris æſtimari non debet, ſicut de honore ob eandẽ rationem ex Ariſtotele, & D. Thoma ſupra diximus. Quod ſatis eſt de mente Pauli 1. Corinth. 4. dum pro minimo habet ab hominibus iudicari: vnde nec gloriam humanam quęrit 1. Theſſal. 2. Nec ſolum eſt parui facienda, ſed melius eſt illius cupiditati reſiſtere, quam cedere, vt expreſſe docet Aug. 5. de Ciuit. c. 14. imò ſanius iudicat, qui gloriæ amorem vitium eſſe cognoſcit, ex Aug. ibi c. 13. Vnde contra cupiditatem humanę gloriæ multa ſcripſit in d. libr. 5. à cap. 12. In cuius vituperium illud adduci poteſt, quod in patria (in qua eſt vera beatitudo) non dabitur.

D. Thom. Auguſt. 1. ad Cor. Ad Theſ. Auguſt.

25 Nec in gloria, quæ nõ eſt pure humana, beatitudo patriæ collocanda eſt.

Gloria porro, quæ non eſt pure humana (qualis eſt, qua vnuſquiſque beatorum apud angelos, & beatos in patria clareſcit) quanuis vera ſit gloria (ſupponit enim diuinam approbationẽ, & cõmendationem) non tamen in ea beatitudo patriæ ponenda eſt. Primò, quia gloria apud beatos minus bonum eſt, quam gloria apud Deum: beatitudo autem patriæ in ſummo bono patriæ collocatur. Secundo, quia illa clara apud beatos notitia eſt effectus cauſſatus ab excellẽtia ipſius beati: ab illa, inquam, qua Deus beato per viſionem immutabiliter adhæret, & ad illam manifeſtandam, tanquam in finẽ ex ſua natura ordinatur: ideo enim beatorum quiſque in patria apud ſupernos ciues cum laude celebratur, quia viſione, & amore inamiſsibiliter adhæret Deo: cuius excellentię notitia ab auctore naturæ per ſe ordinata eſt in manifeſtationem talis excellentiæ. Quin potius ipſe beatus

Probatur 1. Secundo.

gloriam illam non per ſe appetit, ſed vt in illa laudetur, & glorificetur Deus, tũ à ſe, tum à cæteris beatis. Vnde Deus ipſe gloriam, quam apud homines habere vult, non vult propter ipſam gloriam: ſed immediate propter nos, mediate verò propter gloriam ſuam ex D. Thoma in d. q. 132. ar. 1. ad 1. Denique Deus ipſe non ideo formaliter eſt beatus, quia apud angelos, & homines eſt glorioſus: alioqui ab ęterno glorioſus non foret. Licet autẽ à Deo in hac materia ad nos argumentari, quia beatitudinem obiectiuam habemus cum illo communem.

D. Thom. 3.

Tandem, vt rem iſtam concludamus, nec beatitudo noſtra per ſe poni poteſt in gloria noſtra, quæ eſt apud Deum: hoc eſt in notitia, quam Deus habet de noſtra bonitate, & excellẽtia, qua apud Deum noti, & clari ſumus. Quod expreſſit D. Thomas cum Caiet. 1. 2. q. 2. ar. 3. Nam quanuis gloria, quæ eſt apud Deũ, per ſe, ſit veriſsima, & ſolida, ex D. Thoma in d. ar. 3. & 2. 2. q. 132. ar. 1. ad 2: quin potius, quanuis tanquam vera ſit à nobis quærenda, vt ſatis colligitur ex verbis Chriſti Ioannis 5: *& gloriam, quæ à Deo eſt, non quærẽtes*, & clarius ex Paulo 2. Corinth. 10: *Qui gloriatur in Domino glorietur: non enim, qui ſe ipſum commẽdat ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat* (quia ſc. in ſuo iudicio falli non poteſt) tamen ipſa in ſe, & quatenus formaliter eſt ipſum cognoſci à Deo, nõ ſolum non eſt ſummum bonum, ſed nec eſt per ſe bonum: non eſt ſummum bonum; quia maius bonum eſt cognoſcere Deum, quam cognoſci à Deo. Quod facilè probatũ ex eo, quia omnia entia etiam infima, & imperfecta cognoſcuntur à Deo: cum tamen cognoſcere Deum, non niſi in entibus perfectis reperiatur, tanquam perfectio ſimpliciter: & inde eſt, vt Deus, quãuis ſit formaliter glorioſus, quia à ſe cognoſcitur; non tamen eſt formaliter beatus, niſi quia ſeipſum cognoſcit, vt bene aduertit Sotus in 4. diſt. 49. q. 4. ar. 1. poſt ſextam concluſionem. Quare eadẽ ratione nos formaliter erimus beati, quia Deum clare cognoſcemus; non vero, quia ab eo cogniti erimus: alioquin cum ab æterno ab eo ſimus cogniti, ab æterno beati fuiſſemus. Quare cõcedendum eſt cognoſci à Deo, quanuis bonum

26 Beatitudo non poteſt collocari in gloria noſtra quæ eſt apud Deum. D. Thom. Caiet. Ioan. 5. 2. ad Cor. Sotus.

bonum ſit; non tamen eſſe ſummum bonum. Quin potius, nec eſt per ſe bonũ, ſi formaliter conſideretur, vt eſt quoddam cognoſci à Deo: etenim, vt ſic nullam perfectionem ponit in rebus cognitis, ſed ſolum quandam extrinſecam denominationem. Quare ipſum cognoſci à Deo, non eſt appetendum propter ipſum cognoſci præciſe ſumptum, ſed propter aliud: Antecedenter quidem; propter noſtram beatitudinem, cuius cauſſa fuit ipſum cognoſcere approbatiuum Dei ex D. Thoma ita intelligendo 1.2.q.2.art.3. finaliter vero: propter gloriam Dei ad quam omnis noſtra gloria, etiam illa, quæ eſt apud Deum, tanquam in finem referenda eſt. *D.Thom.*

27 Sed, vt hæc melius intelligantur, aduertẽdum eſt duplicem ſcientiã (quod ad inſtitutum attinet) poni in Deo: vnã viſionis, quam vocant ſpeculatiuam: alteram approbationis, quam practicam appellant: quia eſt rerum cauſſa. Igitur gloria hominis, quæ eſt apud Deum, accipi poteſt, vel pro notitia viſionis, qua Deus videt hominis bonitatem, & excellentiam; vel pro notitia approbationis, qua Deus volens approbat, & approbando cauſſat bonitatem, & excellentiam hominis. Si ſermo ſit de gloria, ideſt de notitia viſionis, qua Deus ſpeculatiue videt excellentiam, quæ eſt in homine: nec in patria, nec in via beatitudo poteſt in illa conſiſtere. Probatur, quia hæc viſionis notitia ſupponit ipſã excellentiam, cuius eſt notitia, & manifeſtatio, & ſuo modo ab ea dependet, & quodammodo cauſſatur. Vnde quatenus nos denominat, minus bonum videtur eſſe, quam ipſa noſtra bonitas, & excellentia. Adde etiam, quia in nobis maius bonum eſt cognoſcere Deum, quam cognoſci à Deo, vt ſupra oſtendimus. Quare cum ex ſe, nec in via, nec in patria ſit ſummum bonum noſtrum, non poteſt in ea beatitudo collocari.

28 Accedit; quia licet illa diuina notitia ſit in Deo quoddam per ſe bonum, & perfectio ſimpliciter: tamen quatenus ad nos terminatur, & ſuo modo dicitur eſſe in nobis, nullam ponit perfectionẽ, cum ſolam ponat extrinſecam quandã denominationem, in qua fundatur relatio rationis. Vnde ipſum cognoſci à Deo (quo reddimur glorioſi) ſolum enumeratur inter bona vtilia: quod ideo expetimus, quia eſt veluti quoddam teſtimonium, quo certi ſumus de veritate, & ſoliditate noſtræ bonitatis, & excellentiæ, vt de honore docuit Ariſtot. 1. Ethic. c.5. tex.19. & lib.8. c.8. tex.38. eſt enim in vtroque eadem ratio. Ex quo cum Ariſtotele inferre poſſumus bonitatem, & excellentiam, ob quam clari ſumus apud Deum, præſtantius bonum eſſe, quam ipſam gloriam apud Deum. i. quam ipſum cognoſci à Deo: hoc enim à nobis appetitur, tanquam teſtimoniũ & confirmatio noſtræ bonitatis. Quod teſtimonium non ſolum appetimus, vt certi de noſtra reddamur bonitate; ſed in via, vt ſtudeamus perſeuerare, & ad maiora proficere: in patria verò, vt in nobis Deus glorificetur. Quę omnia cõfirmant beatitudinem tam in via, quam in patria potius collocãdam eſſe in excellentia, & bonitate, ob quam apud Deum clari reddimur. Vnde non ſolum dici poteſt beatitudinem noſtram perfectam, vel inchoatam eſſe cauſſam noſtræ gloriæ apud homines, vt docet D. Thomas 1.2.q.2.ar.3: ſed etiam ſuo modo eſſe cauſſam gloriæ apud Deum. *Ariſt.* *D.Tho.*

29 Si verò ſit ſermo de gloria apud Deũ, quæ ponitur in notitia approbatiua noſtræ excellentiæ; & bonitatis, quæ Deo eſt nota: inde probat D. Thomas in d. ar.3. beatitudinem in ea non poſſe collocari: quia beatitudo pendet ab hac notitia ſicut ex cauſſa: cum notitia iſta ſit cauſſa rerum. Quæ ratio ex eo vim habet, quia Deus eſt auctor, & cauſſa noſtræ beatitudinis, iuxta illud Pſal. 83: *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*: illud etiã Pſalmi 90: *Glorificabo eum, & oſtendam illi ſalutare meum*. Igitur beatitudo non poteſt poni in ipſa ſcientia approbatiua: ſed ponenda eſt in aliquo bono, per ipſam ſcientiam nobis applicato. *D.Tho.* *Pſal.83.* *Pſal.90.*

Accedit eo; quoniam licet beatus, quem Deus approbando nouit ad beatitudinem, dicatur approbatus ad eam, quatenus eſt terminus talis notitiæ: tamen non dicitur beatus formaliter, ex hoc approbari: ſed ex bono, ad quod approbatur: nam ipſa approbatiua notitia, non dicitur cauſſa ipſius approbari (hoc enim, cum formaliter ſit denominatio extrinſeca, realiter nõ cauſſatur) ſed eſt cauſſa illius boni, ad quod approba-

probatur. Igitur beatitudo (quæ à Deo verè cauſſatur) in illo bono cauſſato ponenda eſt, & non in ipſo approbari, in quo formaliter gloria conſiſtit: nam & ipſum approbari, non ſolùm antecedit natura ipſum bonum, ad quod approbatur, ſed etiàm tempore; imò, & æternitate: cum tamen homo in tempore ſit beatus.

Conſtat igitur ex his omnibus beatitudinem noſtram nulla rationē poni etiam in gloria, quæ eſt apud Deum. Hæc tamen gloria erit comes perpetuus noſtræ beatitudinis, vt ſuo loco dicemus.

§. 5.

Soluuntur argumenta in oppoſitum.

30 Solutio primi argumenti. Tullius. Auguſt. Val. Max.

NEc argumenta in oppoſitum facta vim habent. Ad primum admittimus omnes gloria duci: id enim præter Tullium fatetur Auguſt. Pſalmo 189. ad illa verba, *Exultabunt Sācti in gloria*, vbi ait, *neminem eſſe, qui gloriam non amet*. Quod etiam aſſerit Valerius Maximus lib. 8. cap. 15; dum ait: *Nullam eſſe tantam humilitatem, quæ dulcedine gloriæ non tangatur*; hoc eſt, nullum eſſe à Deo vilem, & abiectum hominem, qui non tangatur gloriæ deſiderio. Vnde appetitus gloriæ etiam in malis reperitur: bonus enim, & ignauus gloriam exoptant. Quod adeo eſt naturale, vt vix, aut nunquam compeſci ab hoc deſiderio poſsit homo, vt ait D. Bernardus in ſermone ad illa verba Pauli: *qui gloriatur, in Domino glorietur*: nam cum gloria beatitudinem comitetur; ſicut nullus eſt, qui non appetat beatitudinem; ita nullus eſt, qui non appetat gloriam. Quare libenter admittimus omnes duci gloriæ ſtudio. Negamus tamen appetitum gloriæ, ſi ordinatus ſit, eſſe omnium maximum: quia natura bene ordinata, & regulata ſecundum rectam rationem non appetit gloriam tanquā bonum ſimpliciter, ſed tanquam bonum vtile, & ad aliud: vnde magis appetit id, cuius gratia gloriam appetit: finis enim magis appetitur, quam ea, quę ſunt ad finem. Quod ſi de appetitu gloriæ inordinato, & vitioſo ſermo ſit; non negamus apud pleroſque appetitū gloriæ eſſe maximum; ita vt gloriam appetant, tanquam ſummum bonum: ſed hoc non poteſt in argumentum trahi: quia beatitudo in eo bono ponitur, quod ab omnibus ordinate, & laudabiliter maximè appetitur.

D.Bernar. (margin)

31 Solutio ſecundi arg.

Secundum argumentum agit de gloria humana, quæ in hominum notitia & memoria eſt poſita: quam plerique immortalē tūc reddi volunt, cū ſcriptorum annalibus ad tēpora futura trāſmittitur: ſumiturque argumentum ex verbis Boetij: cum tamen Boetius eo in loco verba illa referat non ex propria ſententia, ſed ex ſententia illorum, qui gloriam, tanquam ſummum bonum captabant: oſtenditque horum hominum cogitationem vanam eſſe, & inanem: tum, quia plures ſuis temporibus maximè glorioſos, quorum præclara geſta plurimorum annalibus ſcripta fuerunt; temporis obſcura vetuſtas ſimul cum annalibus obliuione deleuit. Tum etiā, quia, vt fama illorum per omnia ſæcula conſeruatis annalibus permaneret; adhuc fama immortalis non eſſet, cum tēpora finem habitura, cum æternitate comparari nequeant. Quare ex verbis Boetij nullum argumētum ſumi poteſt: quin potius ex ijs, quæ docet, expreſſe probatur gloriam, & famam apud homines non eſſe bonum per ſe ſtabile, vt etiam docet D. Thomas in d. ar. 3. ad 3: nā vel falſo rumore facile perdi poteſt, vel temporis diuturnitate deleri obliuione. Adde tertiò, quod gloria apud homines per ſe non habet ſtabilitatem in futuris temporibus, ſed per accidēs, quia ad poſteros tranſmitti cum diuturnitate nequit, niſi ratione annaliū, quorum pleraque tempora ſunt inopia. Accedit, quoniam & ſi ſtabilitatem admitteremus (quam admittimus in gloria patriæ) non inde infertur beatitudinem in gloria ponendam eſſe: quia ſtabilitas iſta, etſi comes eſt beatitudinis: non eſt tamen ſolius beatitudinis. Nam & ea, quæ beatitudinem conſequuntur, ſtabilitatem habent, quanuis eam habeant ex beatitudine.

Boetius. D.Thom. (margin)

32 Solutio tertij. D.Thom.

Ad tertium reſpondetur, primò ex mente D. Thomæ hic ar. 3. ad 2; gloriam non eſſe ſui diffuſiuam, ſed bonum: hoc enim per aliorum notitiam diffunditur, dum clareſcit. Quare notitia, & gloria, eſt id, quo bonum diffunditur; non id, quod diffunditur.

Alia eiuſdē argumenti ſolutio. Reſpondetur ſecundò diffuſibilitatē boni, quæ eſt proprietas boni, potius cōſiſtere in reali ſui diffuſibilitate, quā in diffuſibilitate per notitiam, quæ eſt diffuſio quædam ſolum intentionalis. Et quanuis hæc etiam diffuſio conueniat bono, quia bonum, ideo quia decorum eſt, eſt manifeſtatiuum ſui ex Diuo Thoma 2.2. q. 132. ar. 1. tamen bonum, non ideo habet beandi rationem, quia manifeſtatiuum ſui; ſed quia eſt ſui ipſius realiter cōmunicatiuum. Vnde beatitudo obiectiua non ideo beat, quia ſe aliorū notitijs manifeſtat: ſed quia realiter ſe communicat. Quare ex ipſa diffuſione per notitiam, non bene infertur gloriam eſſe obiectiuam beatitudinem. D Thom.

33 Solut. quarti argumenti ex D. Th. Ad quartum D. Thomas hìc ad primum negat gloriam, quæ eſt ab hominibus, eſſe præmiū beatitudinis noſtræ. Negat deinde Paulum loco adducto loqui de hac gloria, ſed de ea, quæ eſt à Deo, qui in gloria Patris coram angelis Dei ſuos confitetur, & agnoſcit. Quibus verbis ſatis ſignificat gloriam, quæ eſt à Deo, dari nobis in præmium, non verò gloriam, quæ eſt ab hominibus. Quod etiam docet in d. q. 132. artic. 1. ad ſecundum. D.Thom.

Obiectio. Si verò obijcias beatitudinem noſtrā obiectiuam, nec etiam poni in gloria, quæ eſt apud Deum: occurrit Conradus D. Thomam per gloriam, quę eſt à Deo, non intelligere gloriam, quæ eſt notitia, quam Deus habet de homine, ſed de gloria Dei apud homines, ideſt de gloria, quæ eſt notitia, quam homo in patria habet de Deo; quæ eſt noſtra beatitudo, & præmium virtutis, & meritorum. In quo sensu etiam intelligit Diuū Thomam 2.2. loco citato, dum ait, gloriam, quæ habetur à Deo, dari nobis in præmium, gloriam inquam, ideſt viſionem Dei, quam homo habet in patria, quę à Deo eſt. Confirmat hanc explicationem ex Diuo Thoma de malo q. 9. artic. 1. ad quintum; dum ait gloriam, quæ nobis datur in præmium, conſiſtere in cognitione Dei. Si obijcias Diuū Thomam in titulo quæſtionis, & in corpore egiſſe de gloria hominis apud Deū & proinde ad primum de eadem eſſe intelligendum: reſpondet æquiuocationem tolli, quia iſta gloria eſt effectus prioris. Solutio ex Conrado.

Vtrum Conradus ſatisfaciat? aliorū ſit iudicium; facilius ſoluetur argumentum negando maiorem, ſi intelligatur de gloria formaliter ſumpta, ſiue apud homines, ſiue apud Deum. Nec oppoſitum probant, quæ in contrarium adducuntur: reſpondetur enim, non omne, quod promittitur in præmium eſſe noſtram beatitudinē eſſentialē, ſed, quod promittitur, tanquam eſſentiale præmium: talis non eſt gloria, ſed Deus clare viſus. Concedimus igitur gloriam, honorem, & cætera bona, quæ ſtatum beatitudinis integrant, promitti nobis in præmiū: & forte ita accipitur in Pſalmo 16: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* ideſt, cum fuero in illo ſtatu beatitudinis omnibus bonis affluente. Eodē modo exponi poteſt illud Pauli ad Rom. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones huius mundi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*, ideſt ad omnia bona gloriæ, quæ in patria conſequemur: nam in eodem accipitur nomen gloriæ in ſimili ſententia Pauli 2. Cor. 4: *id enim, quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Vbi ſtatus beatitudinis propter omnium bonorum ſuperabundantiam appellatur pondus gloriæ. Vnde Paulus ibi inter bona gloriæ enumerat liberationē à ſeruitute corruptionis, quæ in redemptione corporis ponitur. Quare libenter concedimus gloriam, & honorem promitti nobis in præmium, vt patet ex Paulo ad Romanos ſecundo: *His, qui ſunt ſecundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem.* & Pſalmo octauo: *Gloria, & honore coronaſti eum Domine.* At tamen cum nō promittatur, tanquam præmium eſſentiale, non bene inde infertur beatitudinē eſſentialiter poſitā eſſe in gloria apud Deum: nam gloria apud angelos, & beatos etiam erit noſtrum præmium. Nec Diuus Thomas oppoſitum docuit: ſed ſecundam argumenti ſolutionem poſuit. Nam cum ſibi obijceretur gloriā promitti nobis in præmium, reſpondet gloriam, quæ nobis in præmium promittitur, eſſe gloriam, quæ ponitur in clara Dei viſione. Et ſubinde negat gloriam propriè ſumptam non eſſe nobis præmium eſſentiale, ſed accidentale. Aliter occurritur argumento. Pſal. 16. Ad Rom. 8. 2. ad Cor. Ad Rom. 2. Pſalm. 8

34 Ad vltimum dicendum eſt beatitudinem

dinem formalem Dei per ſe poſitam eſſe in ipſo cognoſcere ſe ipſum: quia formaliter eſt beatus per viſionem claram ſui ipſius. Ipſum tamen eſſe beatitudinẽ obiectiuam ſibi, vt eſt ſibi cognitus: terminans enim noſtro intelligendi modò ſuam ſui ipſius viſionem ſe ipſum beat: & eodem modo, vt à nobis cognitus eſt noſtra obiectiua beatitudo. Ex qua doctrina inferri poſſet, Deum, vt glorioſũ habere rationem beatitudinis obiectiuæ, ſi vera foret ſententia Soti in 4. diſtinct.49.q.3.ar.4. poſt ſextam concluſionem gloriam eſſentialem Dei formaliter ſumptam poſitam eſſe in ipſo eſſe cognitum à ſe: ita vt Deum à ſe ipſo eſſe cognitũ formaliter ſit Deum apud ſe eſſe glorioſum gloria eſſentiali, quam ab æterno habuit: nam cum Deus, vt cognitus ſit, & nobis, & ſibi beatitudo obiectiua, vt omnes fatentur: ſi Deum eſſe glorioſum formaliter eſt Deum eſſe, & ſibi, & nobis cognitũ: vtique Deus vt glorioſus erit beatitudo obiectiua tam ſibi, quam nobis.

35 Sed non puto veram eſſe doctrinam Soti: quia gloria formaliter ſumpta nõ dicit quamcunque notitiam, ſed notitiã cum laude, vt omnes agnoſcunt: talis autem non eſt notitia, quæ, & in Deo, & in creatura eſt beatifica: hæc enim tam in Deo, quàm in beatis antecedit omnẽ laudem Dei. Hoc in beatis oſtenditur. Primo, quia ex quorundã ſententia laus Dei in beatis non reperitur, niſi in politia veſpertina, in qua beati verſantur circa res in proprio genere: quod videtur placuiſſe Caietano 2.2.q.52.ar.3. Iã vero viſio beatifica antecedit omnem actum notitiæ veſpertinæ. Iuxta quam opinionem Deus non eſt apud beatos glorioſus, niſi in veſpertina politia: ſiquidem in hac ſententia nunquam eſt cognitus cum laude, niſi in ea. Secundò, licet admittamus laudem Dei etiã dari in politia matutina (quæ eſt verior ſententia) adhuc in ea politia viſio beatifica prior eſt, quam actus laudis. Tum, quia eſt actus libere à beatis exercitus circa Deum, vt ſupponimus ex D.Thoma Opuſc.63.c.5.& 6. Tum etiam, quia laus illa procedit ab ipſa notitia beatifica, vt eſt practica, vt etiam ſupponimus, id ſuo loco diligẽtius explicaturi. Quare cum notitia beatifica, quæ eſt in beatis, quatenus eſt beatifica, nõ ſit cõiuncta cum laude, non poteſt Deus per illam dici glorioſus apud beatum, & per conſequens, nec Deus erit beatitudo obiectiua beato formaliter per notitiã, quæ eſt gloria. Erit igitur nobis obiectiua beatitudo, vt cognitus quidem, nõ tamen, vt glorioſè cognitus.

Quin potius ipſa viſio beatifica noſtro modo intelligendi antecedit omnẽ 36
rationem laudationis, quam Deus erga ſe habere poteſt; ſi tamẽ aliquam apud ſe poteſt habere. Nam cum laus nõ debeatur niſi de illis, quę in finem ordinãtur, vt docet Ariſt.1.Eth.c.12.tex.54.& D.Thomas 2.2.q.103.ar.1.ad 3: non debetur Deo ſecundum ſe, & ſecundũ ſuã eſſentiam, & perfectionem, vt docet D.Thomas 2.2.q.91.ar.1.ad 1, & ſatis ſignificat Ariſt. in d.c.12; dum ait: neminẽ eſſe, qui laudet Dei beatitudinem, & diuinitatem: omnes tamen eam colere, reuereri, & honorare: debetur tamẽ laꝰ Deo ſecundum ſuos effectus, quatenus ſc. ſumma cum prudentia omnia ordinat, vt D.Thomas docet in d.q.91.& in 4.diſtinct.15.q.4.ar.3. quæſtiũc.2.ad 1; & de verit. q.23. ar.1.ad 4. Quare quãtumuis Deus à ſe ipſo cognoſcatur ſecundum omnem ſuæ eſſentię perfectionem, tam formalẽ, quam eminentialẽ: non tamen habet, vnde ſe ipſum laudare poſsit, antequam poſt liberam volũtatem condendi mũdum cognoſcatur, vt ordinans in finẽ ſuas creaturas. Quã cognitionem noſtro intelligendi modo antecedit viſio ſui ipſius, qua formaliter eſt beatus. Quare ſi admittenda eſt in Deo aliqua gloria apud ſe ipſum, qua ab æterno apud ſe dicatur glorioſus: illa non eſt admittenda ante notitiam ordinationis, & diſpoſitionis, qua res cõditas ſumma cũ ſui ipſius laude gubernat. Vnde Deus nõ poteſt dici beatitudo obiectiua per notitiã, quæ formaliter eſt gloria, vt modo de gloria agimꝰ. Cui illud etiã eſt argumẽto, quod gloria Dei apud ſe (ſi qua dari debet) dici nõ poteſt Deo eſſẽtialis; cum ſupponat liberam rerum ordinationem, quæ ſola poteſt eſſe Deo ratio laudis. Hęc autem libera rerũ ordinatio potuit in Deo nõ eſſe, vt patet. Quare non eſt audiendus Sotus, dum admittit aliquam gloriã (de qua modo eſt ſermo) Deo eſſentialem.

Caietanus. *D.Thom.* *Ariſt.* *D.Thom.* *Ariſt.* *D.Thom.*

37 Ad inſtitutum igitur reuertentes ad argumentum negandũm eſt beatitudinem Dei per ſe poni in gloria, qua Deus eſt ſibi cognitus: nã beatitudo formalis Dei ſolum ponitur in ipſa viſione ſui ipſius, quatenus eſt actio immanens: beatitudo autem obiectiua Dei, quãuis ſit ipſe Deus, vt eſt à ſe cognitus: non tamẽ eſt Deus, vt eſt cum laude cognitus à ſe, & ſubinde nec eſt Deus, vt apud ſe eſt glorioſus: cum ante talem notitiam noſtro modo intelligendi iã ſe ipſum beârit, vt oſtendimus.

Aliter ſoluitur idem argumentum. Adde etiam argumentum inutilẽ habere conſequentiam; etiamſi admittamus antecedens: datur enim longe diſpar ratio inter gloriam, quam Deus de ſe apud ſe habet, & inter gloriam, quam nos apud Deum habemus: nam Deus, vt ſibi cognitus, beatificè ſibi poteſt coniungi, quia ipſe eſt ſibi beatitudo obiectiua. At homo, vt cognitus à Deo, non neceſſario infert Deum beatifice homini coniungi: hoc enim modo non coniungitur, niſi per notitiam, qua Deus eſt homini formaliter cognitus.

ARTICVLVS V.

Vtrum beatitudo in poteſtate mundana conſiſtat?

§. 1.

Ponuntur argumenta partis affirmatiuæ.

1 *Ariſt.* PArtem affirmãtem plurimos probaſſe colliges ex Ariſt. 10. Ethic. c.6. tex. 28. & 7. Politicorum c.2. poſt principium. Quorum ſententia his argumẽtis poteſt corroborari. Primo; quia felicitas poſita eſt in optima vita actioneque. Optimum autem eſt bene agere. Sed qui cæteris principatur, & præeſt, poteſt agere res plurimas, & pulcherrimas. Ergo in principatu poſita eſt felicitas. *Primum argumentum.*

Secundum. Secundò, in eo felicitas principaliter eſt poſita, quo Deo magis aſsimilamur: nam in aſsimilatione cum Deo poſita eſt cuiuſque rei beatitudo. At homines magis aſsimilantur Deo ratione poteſtatis, & principatus: nam qui alijs principantur, & præſunt, appellantur dij in illis verbis Exodi 22: *Dijs non detrahes,* id eſt ſuperioribus, & præfectis. *Exod.*

Tertium. Tertiò, beatus eſt, qui ſibi, & alijs ſufficit: nam beatitudo poſita eſt in bono optimo, & per ſe ſufficiente: ſufficiente, inquam, ſibi, & alijs ex Ariſt. 1. Ethicor. ca.7. & 8. Sed, qui cæteris dominatur ſibi, & alijs ſufficit. Ergo in dominatione poſita eſt beatitudo. *Ariſt.*

Quartum. Quartò, beatitudo ſita eſt in bono optimo, & maximè ſui diffuſiuo. Sed tale eſt poſſe ſe, & alios regere: hoc enim bonum ad omnes diffunditur. Ergo in regendi poteſtate beatitudo eſt poſita.

Poſtremo. Poſtremò, beatitudo eſt maxime appetibilis. Ergo ſita eſt in eo bono, quod per ſe opponitur malo maximè fugibili. Tale autem eſt malum ſeruitutis: hãc enim omnes maxime fugiunt; dominatio autẽ per ſe opponitur ſeruituti. Ergo dominatio eſt ſummum bonum, in quo ponitur beatitudo.

§. 2.

Præmiſſis nonnullis reſoluitur pars negatiua.

PRo reſolutione præmittendum eſt triplicem à Philoſophis diſtingui poteſtatem, ſiue dominationem: deſpoticam, œconomicãm, & politicã, vt patet ex Ariſtotele 1. Politicorum cap.1. 2. & 3. Prima eos reſpicit, qui lege ſunt ſerui. Secunda domum, & familiam. Tertia ciuitatem, & regna: & hæc appellatur poteſtas ciuilis, & regia: appellatur etiam poteſtas mundana à D. Thoma hoc loco, & 3. contra Gentes c. 31. ideo, quod mundi legibus, pompiſq; ſubiaceat. Hoc loco ſolum eſt ſermo de dominatione ciuili: de hac enim ſola poterat eſſe dubitatio. Nam dominatio deſpotica, quæ ſeruos reſpicit, cum nõ ſit naturalis, ſed violenta, & contra naturam, vt omnes docent cum Ariſtotele primo Politicorum cap. 2. & 3; non eſt capax beatitudinis: quia beatitudo eſt bonum naturæ conſentaneum. Œconomica autem, ſiue domeſtica, & ſi eſt naturalis, cum ex ſua natura ſit pars ciuitatis, ex ſua natura eſt ſubiecta dominationi ciuili, ex Ariſtotele vbi ſupra. Sola igitur dominatio politica & ciuilis inter ſpecies dominationis eſt perfecta, & habet rationem totius. Quare cum maius ſit bonum, de ea dubitari poterat, an ad beatitudinem pertineret. 3 *Præmiſſa ad reſolutionem* *Ariſt.* *D.Thom.* *Ariſtot.*

Quia

Quin potius ſermo eſt hoc loco de ſola dominatione ciuili, in qua vnus principatur: ſiue illa ſit regia, in qua vnus tantum dominatur; ſiue ſit miſta ex regia, & Ariſtocratica, in qua vnus quidem perficitur, ita, vt ſub eo aliqui principentur: vtraque enim hæc dominatio eſt præſtantior, quam pura Ariſtocratica, in qua non vnus, ſed plures ex aptimatibus principantur: & quam pura democratica, in qua principantur populares; quæ eſt doctrina Platonis in libris de Republica, & Ariſtotel. libr. 3. Politic. c. 4. & lib. 7. c. 3. D. Thomas 1. p. q. 103. art. 3. & 1. 2. q. 105. ar. 1. in corp. & ad 2. Cum igitur regius principatus, vel ex Regio cum alijs commiſtus ex ſua natura ſit perfectior, quam ariſtocraticus, & democraticus; profectò ſi in principatu beatitudo eſſet ponenda, in eo poneretur.

Plato. ... D. Thom.

4 *Reſolutio.* His ita præmiſſis affirmandum eſt beatitudinē non poſſe collocari in principatu, & dominatione ciuili. Et quidē, quod beatitudo ſupernaturalis patriæ in hoc principatu non collocetur, res eſt notior, quam in dubitationem poſſit cadere: quia beatitudo patriæ non eſt de hoc mundo, ſicut nec regnum Chriſti. Quin potius nec collocatur in aliquo principatu, dominationeque in alios: nam cum ibi ſolus Deus dominetur, & in ſacris literis regnum Cœlorū dicatur regnum Dei; vtique ſolus Deus eſſet beatus: aut ſolus Chriſtus cum Deo; cum regnum Cœlorum etiam dicatur regnum Chriſti ad Epheſios cap. quito, *Fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in regno CHRISTI, & Dei*: cum tamen fides doceat in patria omnes eſſe beatos. Quin potius nec Deus ideo dicitur beatus, quia omnibus principatur: alioquin ab æterno beatus non eſſet: potuiſſetque non eſſe beatus. Vnde nec Angeli ideo beati ſunt, quia dominātur aut principantur: alioquin nō omnes eſſent beati, quia non omnes sūt dominatione, aut principatus; imò actus dominandi, & principandi non ſunt omnium præſtantiſsimi; ſpectant enim ad ſecundam hierarchiam, quæ ſubeſt primæ, cuius actus nobiliores ſunt, ex Diuo Thoma 1. parte, q. 108. & Magiſtro cum Theologis in 2. diſtinctione 9.

[Proba]tur in beatitudine ſupernatura[li pa]triæ. *Ad Epheſ. 5.* *D. Thom. Magiſter.*

5 Sed nec beatitudo ſupernaturalis huius vitæ poteſt conſiſtere in principatu: etenim Chriſtiana Philoſophia conſulit dignitatum fugam, & contēptum exemplo Chriſti, qui in montem fugit cum voluerunt eum regem facere Ioan. 6. Quo ducti exemplo Sanctorum plurimi mundanos principatus non ſolum reliquerunt, ſed eos velo, ac remo (vt aiunt) fugerunt. Vnde & Patres multa ſcripſerunt de contēptu mundanæ dignitatis. Satis ſit illud Sapientiæ 7: *Datus eſt mihi ſpiritus ſapientiæ, & præpoſui illam regnis, & ſedibus.* *Ioan. 6.* *Sap. 7.*

6 *Probatur cōcluſio in beatitudine naturali.* Quod verò beatitudo naturalis huius vitæ, nec in dominatione ciuili poni debeat, docuerūt omnes antiqui Philoſophi. Ita docuit Anaxagoras teſte Ariſtotele 10. Ethic. cap. 8. tex. 32. quē ibi laudat, idem Ariſtotel. 7. Politicor. cap. 2. ad finem, & cap. 3. in principio, vbi videndus eſt, & in 1. Ethic. cap. 12. in principio. Quin potius ſi expendamus verba Ariſtot. 1. Rhetoric. cap. 5. non ſolum affirmat felicitatem non cōſiſtere in dominatione, & principatu: ſed nec illum enumerat inter particulas felicitatis, hoc eſt inter illa bona, quæ felicitatem comitantur: imò illum videtur excludere, quaſi felicitati contrarium, ita enim ſcribit: *Sunt autem in homine, quæ in anima, & quæ in corpore ſunt: extra vero, nobilitas, amici, pecunia, honores: ad hæc oportere arbitramur potentiā, & fortunam non eſſe: hoc enim pacto vita erit tutiſsima.* Nomine autem potentiæ intelligit dominationem. Cum Ariſtotele, & Anaxagora conſentit Seneca in libro de beata vita, vbi plura ſcribit in huius veritatis confirmationem, & Boetius libro ſecundo de Conſolatione, proſa ſexta; & libro tertio proſa quinta. Vide Diuum Thomam prima ſecundæ, quæſtione ſecunda, articulo quarto, & 3. contra Gentes cap. 31. & Opuſculo 2. cap. 108.

Anaxagoras. *Ariſt.* *Ariſt.* *Seneca.* *Boetius.* *D. Thom.*

7 *Ariſt.* Hanc ſententiam quidam ex Antiquis Philoſophis, ſi credimus Ariſtoteli primo Politicorum capite ſecundo; inde confirmabant; quia volebant omnem dominationem, & principatum eſſe præter naturam iniuſtam, & violentam, quos tamen ibi redarguit Ariſtotel. quoniam licet dominatio deſpotica naturalis non ſit, ſed violenta, &

iure belli potiſsimum introducta: duæ tamen aliæ ſpecies dominationis ſunt vere naturales, & de numero vtilium, vt multis ibi probat Ariſtot. Quam veritatem omnino cōuincunt principatus, & denominationes, tam cœleſtis, quam Eccleſiaſticæ hierarchiæ; quas iniuſtas eſſe nefas eſt dicere. Quin potius principatus ciuitatū, & regnorum, tanquā iuſtos, & à iure naturali deriuatos fuiſſe iure gentium accommodatiſsime introductos probat Paulus ad Romanos 13: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: nō enim eſt poteſtas, niſi à Deo, quæ autē ſunt à Deo, ordinata ſunt. Itaque, qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt, ſibi damnationem acquirunt.* Vnde ad Titum 3: *admone, inquit, illos principibus, & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire.* Quod etiam docuit Petrus 1. c. 2. *Subiecti igitur ſtote omni humanæ creaturæ propter Deum ſiue Regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tanquam ab eo miſsis ad vindictam malefactorum, laudē vero bonorum: quia ſic eſt voluntas Dei.* Denique Sapientiæ 6: *Audite ergo Reges, & intelligite iudices finium terræ: præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis.*

Ad Rom. 13. *Ad Titum 3.* *1. Petri.* *Sapient. 6.*

8 Prima ratio. Omiſſo igitur horum fundamento ſit prima ratio; quoniam mundana poteſtas (ſicut, & quæcunque alia) ex ſua natura eſt ad finem: nam ex ſua natura dicit potentiam ad agendum, cuius actio eſt propter finem; tum; quia omne agēs agit propter finem: tum etiam, quia ex ſua natura instituta eſt gratia populi, cuius bonum ſemper intendit, vt docēt omnes Philoſophi cum Ariſtotele 3. Politicorum c. 4. & lib. 7. c. 3. & D. Thoma 1. p. q. 92. ar. 1. ad 2. & q. 96. ar. 4: rex enim dicitur à regendo: regere autē eſt actus prudentiæ, cuius proprium eſt dirigere in finem. Ex quo fundamēto D. Thomas hìc art. 4. noſtram confirmat ſententiā: nam inde deducitur principatum dici non poſſe ſummum bonum obiectiuè: quia potius eſt principiū optimę actionis, quam finis eius. Iam verò bonum, quod obiectiue eſt ſummum, eſt obiectum, & finis optimæ actionis, per quam acquiritur. Quod non conuenit principatui: licet enim poſsit eſſe principium optimæ actionis ciuilis; per eam tamen non acquiritur, ſed per electionem populi, vel per hæreditariam ſucceſsionē. Quæ non ſunt optimæ actiones. Ita fit, vt optima actio principatum ſupponat, non acquirat.

Ariſt. *D. Thom.* *D. Thom.*

9 Confirmatur. Cōfirmatur, quoniam non ſolum humana poteſtas inſtituta eſt ab Auctore naturæ propter finem; ſed à nobis interdum poteſt ſtudioſe appeti propter finem: plerique enim poteſtatem appetunt propter honorem, ex Ariſt. 4. Ethi. c. 3. tex. 54; idque ordinate: cum tamen beatitudo nō niſi inordinate valeat appeti propter aliud, vt in ſuperioribus iam oſtendimus.

Secundatio. Deinde; mundana poteſtas ſecundum ſuam naturam inſtabilis eſt, & parum conſtans: tum, quia à fortuna plurimum pendet: tum etiam, quia pendet ab hominum iudicijs, & opinionibus, quæ inſtabiles ſunt, & eò magis, quò ſunt plurium, vt colliges ex Ariſt. 5. Politicorū ca. 11. Iam verò naturalis felicitas non pendet à principio extrinſeco, ex cōmuni ſententia Philoſophorum, de qua Lactantius lib. 3. de ſapientia c. 7. & 8. Vnde Ariſt. recte dixit felicem quenq; dici ſecūdum propriam naturam: quia nimirū in propria cuiuſque operatione poſita eſt felicitas: nam, cum naturaliter ad eam quiſque ordinetur, ordinari debet per cauſſas internas, non externas, vt aduertit D. Thomas in hoc ar. 4.

Ariſt. *Lactan.* *D. Thom.*

10 3. Ratio. Tertiò; humana poteſtas non poteſt hominem quietum reddere: eſt enim plena ſolicitudinibus, & aculeis formidinum plurimum ſubiecta. Vnde Boetius 3. de conſolatione proſa 5: *Poteſtas (inquit) humana ſollicitudinū morſus expellere, formidinumque aculeos vitare nequit.* Deinde ait: *potentem cenſes, cui ſatellites latus ambiūt: qui quos terret, ipſe plus metuit?* Et inde eſt, vt potentiam, & imperium comitentur odium, & timor: iuxta illud Senecæ: *Simul iſta poſuit conditor mundi, odium, & regnum.* Vnde ortum eſt vulgatum dicterium: *neceſſe eſt multos timeat; quem multi timent.*

Boetius. *Seneca.*

11 Quartatio. Quartò; quia beatitudine nemo poteſt male vti: eſt enim per ſe ſummum bonum. At mundana potentia, & bene, & male poteſt quis vti: plures enim fuere Tyranni. Cum igitur etiam in malis reperiri valeat, & plerūque reperiatur, qui felices dici non poſſunt, non poteſt in ipſa beatitudo poni.

Poſtre-

Poſtremo, beatitudo eſt bonum omnibus commune. At non omnes homines apti ſunt dominari. Sunt enim quidam, qui natura ſunt domini; quia natura ſua apti ſunt imperare: alij verò natura ſunt ſerui; quia natura parent, & obediunt, vt multis oſtendit Ariſto. 1. politic. cap. 2. & 3. *Ariſtot* Accedit; quia imperium paucis poteſt contingere, & de facto pauci imperant: cum tamen beatitudo ſingulis pateat: nullus enim eſt, qui nõ poſsit eſſe beatꝰ. Et de his ſatis.

§. 3.

Soluuntur argumenta.

12 ..tio Pri ..i argum. QVæ obiecimus parum officiunt. Ad primum reſpõderi poteſt argumentũ (ſi quid probat) ſolũ probare beatitudinem formalem poſitam eſſe in dominatione: non verò obiectiuã, de qua eſt ſermo: hæc enim, & ſi per optimam actionem acquiritur, non tamen poſita eſt in actione optima: ſed in bono optimo per actionem optimã acquiſito: tale autem non eſt principatus. Sed nec argumentum vim habet in beatitudine formali: primo, quia beatitudo naturalis formaliter poſita eſt in actione, vt dicemus: Principatus vero non eſt actio, ſed potentia ad agendum. Secundo, quia actio dominationis poteſt eſſe bona, vel mala: is enim, qui principatur, ſicut poteſt agere res pulcherrimas: ita agere poteſt, & plerunq; agit res turpes, & minime honeſtas, qđ beatitudini repugnat. Poſtremo, quia actio dominatiua non poteſt eſſe omnium optima: quia eſt gratia aliorum, & non propter ſe. *Ariſt.* Quo argumento Ariſtot. 7. politic. cap. 3. probat optimam vitam tam ciuitatis, quàm ſingulorum non poſſe poni in actione imperantis. Ad argumentum igitur neganda eſt maior, ſi ſermo ſit de beatitudine obiectiua, quia non ſemper ponitur in actione: concedenda tamen de beatitudine formali, & neganda minor; quia actio dominandi non eſt ſui gratia, ſed ad alios. *Ariſt.* Ita ſoluit Ariſtot. vbi ſupra.

13 ..utio 2. Ad ſecundum ex mente Diui Thomæ ar. 4. huius quæſtionis ad primũ negãda eſt minor: nam licet homines in poteſtate conſtituti Deo aſsimilentur, quo ad poteſtatem: non tamen quoad bonitatem: Deus enim eſt ſua bonitas, nec poteſt male vti ſua poteſtate: qua tamẽ homines ſæpe male vtuntur. Quare per ſolam poteſtatem non maxime aſsimilamur Deo, ſed per bonitatem. Probãt Conradus ibi: & Ferrarienſis 3. contra gentes cap. 31. in fine. *Conradus. Ferrar.* Facilius ſolues cũ Curſu Conimbric. in Ethicis diſputatione 3. q. 1. ar. 3. ad 2. homines dominatu fieri Deo maxime ſimiles: nõ tñ illi aſſimilari ſimilitudine excellentiori, & quæ propius accedat ad Dei beatitudinem: magis enim aſsimilãtur contemplatione, & operatione ſecundum virtutem. Quare conceſſa maiore neganda eſt minor. Cui nihil fauet, quod in ſacra Scriptura principes appellantur dij: quoniam ſic appellantur, quia Deus ad imitationem ſui, quatenus eſt iudex illis ſua iudicia credidit, vt explicauit Auguſtinus. q. 86. in Exodum: *Auguſt.* quæ appellationis ratio minus eſt perfecta, quã illa, obquam viri virtutis ſtudioſi in eiſdem literis ſacris dij appellantur.

Ad tertium dicendum eſt beatitudinem poſitam eſſe in bono, quod per ſe 14 Solutio. 3. ſufficit habenti ſine bonis externis, quãuis interdũ illis iuuetur, & perficiatur, vt ſæpe docet Ariſtoteles: *Ariſtot.* tale autem bonũ non eſt ciuilis dominatio: hæc enim per ſe nõ eſt bonum ſufficiens, quia per ſe pendet ab alijs.

Ad quartum dicendum eſt ex mente D. Thomę in dict. ar. 4. ad 2. beatitudinẽ 15 Solutio. 4. ex D. Tho. ſitam eſſe in eo bono, quod per ſe eſt optimum: tale autem bonum non eſt principatus, cum ex ſe indifferens ſit ad bonum, & malum: ſicut autem optimum eſt bene vti poteſtate in regimine multorum: ita peſsimũ eſt ea male vti. Adde etiam, quia nec ipſum bene vti poteſtate eſt ex ſe omnium bonorum optimum, quia non eſt gratia ſui, ſed aliorũ, vt diximus ex Ariſtotele.

Ad poſtremum dicendum eſt ſeruitutem dupliciter accipi: vno modo pro 16 Solutio vltimi. ſeruitute legali, quę iure belli eſt introducta: altero modo pro ſubiectione, qua quis eſt alteri ſubditus, vel ſubiectione œconomica, vel politica: qua filius Patri, & ciues principi ſubijciuntur. Poſteriores duas ſeruitutes homines naturaliter non fugiunt: quin potius ſecundũ naturam alij alijs ſubijciuntur; vt mulier viro, filius patri, famulus hæro, ciuis regi. Si igitur ſermo eſt de ſola ſer-

uitute legali, argumentum ad rem non pertinet: quoniam quęſtio non eſt de dominatione deſpoſitica, ſed de politica: de qua falſa eſt minor.

17 Quin potius nec argumentum concludit de dominatione deſpotica; quoniam,&ſi homines naturaliter fugiunt ſeruitutem legalem: non tamen eam fugiunt, tanquam ſummum malum (nam etiam ſerui poſſunt eſſe felices non ſolũ beatitudine ſupernaturali, vt fides docet; ſed etiam naturali: ſi in ſuo ſtatu ſecundum virtutem operentur) ſed quia eſt impedimentum bono vſui poteſtatis, quam homo à natura habet in ſuas actiones, vt optime docet D. Thomas *D.Thom.* in ar.4.huius quæſtionis ad 3. Quare cũ ſeruitus legalis,&ſi malum quodam eſt, non tamen ſit ſummum malum: non bene infertur dominationem eſſe ſummũ bonum.

Et hæc de iſto articulo, & de tota quęſtione prima, quę de bonis externis agit. Nam licet plura alia ſint bona externa, vt patet ex Ariſtot. 1. Rhetoricorum cap.5. *Ariſtot* ea, de quibus diſputauimus ſunt potiora. Quare ſi in illis nulla poteſt collocari beatitudo, vtique nec in alijs.

QVÆSTIO III.

Vtrum beatitudo obiectiua poſita ſit in aliquo bono corporis?

CVM iam conſtet beatitudinem obiectiuam non conſiſtere in bonis externis: inquirendũ eſt, an ea conſiſtat in bonis noſtris internis? Bona autẽ *Plato.* interna, vt ex Platone, & Ariſtotele iã *Ariſtot.* diximus, vel pertinent ad corpus, vel ad animum,&cùm ab imperfectioribus ad perfectiora procedamus, Primo loco inquiremus, an beatitudo noſtra obiectiua poſita ſit in bonis corporis? de *D.Thom.* qua re diſputat D.Thomas 1.2.q.1.ar.5. & in 4 diſtinctione 49.q.1.ar.1. quæſtiũcula 1.& 3. contra gentes cap.32.& 33. *Ariſt.* & Opuſc.2.cap.264.interpretes Ariſto. in primo Ethicorum cap.7.& 8. Nos in hac quæſtione primũ inquiremus, quęnam bona ad corpus pertineant? Secundum, an beatitudo noſtra obiectiua ponatur in bonis animæ vegetatiuę? Tertium, an in cognitione animæ ſenſitiuę? Quartum, vtrum in bonis animę appetitiuæ maxime in voluptate?

ARTICVLVS I.

Quænam bona cum bonis corporis enumeranda ſint?

RAtione dubitandi fecit Ariſtoteles, qui in locis, vbi agit de bonis corporis, inter ea nunquam enumerauit voluptatem, corporeaſque delectationes, vt videre eſt in primo libro Rhetoricor.cap.5. & in primo Magnorum moralium cap.3. Quin potius voluptatem ad bona animi expreſſe refert in primo Ethicorum cap.8.tex.40. *Nam voluptate quidem affici, ex ijs eſt, quæ ad animũ pertinent.* Expreſsius lib.1.Magnorũ moralium d.cap.3. *Quæ porro in anima definita ſunt bona, trifariam diſtribuuntur: in prudentiam, in virtutem, & in voluptatem.* Idem repetit 2.Ethicorum ad Eudemum in principio. Et fortaſsis huius opinionis fuit D.Thomas, tum 1.2. quęſtio. ſecunda, tum 3. contra gentes loco citato, vbi voluptatem à bonis corporis videtur diſtinguere. nam poſtquam ar.5.excitauit quæſtionem, an beatitudo conſiſtat in bonis corporis? ar. 6. excitat, an ea cõſiſtat in delectatione? quaſi ſupponat delectationem non pertinere ad bona corporis. Quod etiam argumentum ſumi poteſt ex ijs, quę ſcribit 3. contra gentes: nam cap.32.conſtituit beatitudinem non conſiſtere in bonis corporis: deinde cap. 8. ſtatuit, eam non conſiſtere in parte ſenſitiua: diſtinguẽs bona partis ſenſitiuæ à bonis corporis. 1 *Ratio dubitandi ex Ariſtotele.* *D.Tho.*

His tamen non obſtantibus dicendũ eſt voluptatem ſenſitiuam, omniaq; partis ſenſitiuæ bona cõnumeranda eſſe cũ bonis corporis: omnia enim ſecundum ſuam naturam ſunt corporea, & ideo ꝓprie loquendo ad bona corporis pertinent. Ad quæ primũ pertinẽt bona animæ vegetatiuæ, ſub qua continetur anima, quatenus dat eſſe corporeum: deinde bona animæ ſenſitiuę, vt colliges ex Ariſtotele primo Ethicor.cap.7.tex.32. & 33. *Reſolu.*

& 33. Ad vegetatiuam ſpectant, primũ quidem ipſum eſſe, ſeu viuere: quod appellatur bonũ ſubſtantiale corporis, & ſubintelligitur ſub nomine ſanitatis ab Ariſtote vbi ſupra. Deinde pulchritudo, virium robur, debita magnitudo, vitæ longęuitas, & ſiquæ ſunt alia huius generis bona, quæ à plieriſque accidentalia dicuntur; quia ornant, & perficiũt bonum ſubſtantiale corporis, ipſum inquam eſſe, & viuere. Ad animam ſenſitiuam ſpectant omnes actiones ſenſuum, tam externorum, quàm internorum: inter quas delectatio, ſiue voluptas ſenſitiua locũ habet præcipuũ, quę eſt actio appetitus concupiſcibilis: & ob id D. Thomas in locis citatis ſpecialem de voluptate quæſtionęm excitauit: non quod exiſtimaret eam ad bona corporis non eſſe referendam; ſed quod à pleriſque magni æſtimabatur: vnde circa eam inter antiquos magna excitata eſt quæſtio. *D. Thom.*

3 Pro explicatione rationis dubitandi notandum eſt Ariſtotelẽ tanquam notiſsimum ſupponere felicitatẽ non poſſe conuenire homini, niſi quatenus eſt rationalis, & ſubinde ratione animæ, quæ vel ſecũdũ ſe ſit rationalis: vel aliquo modo rationem participet: felicitas enim ſine cognitione non datur, cũ ex ſua ratione ſit bonum, & finis: finis autem niſi cognitus non finalizat. Inde eſt, vt in diſputatione de felicitate nomine animæ eam ſolam animam intelligant, quæ rationem habet: vel eſſentialiter; qualis eſt anima intellectiua: vel per participationem, qualis eſt ſola ſenſitiua, nõ verò vegetatiua: hæc enim, cũ in ſuis actionibus nõ ſubijciatur rationi, dicitur irrationalis; & ob id bona animę vegetatiuæ, nec iuuare poſſunt felicitatem, nec inter felicitatis particulas ab Ariſtotele enumerantur, vt patet ex primo libro Magnorum moralium cap. 4. ad finem. Supponuntur igitur ad felicitatem, non tamen ſunt particulæ illius: vnde nec illorum meminit Ariſt. lib. 2. Ethicor. ad Eudemum in principio: vbi docet omnia bona, quę ad felicitatem pertinent, vel eſſe externa, vel eſſe in animo, quaſi bona corporis ad felicitatem per ſe non conducant, vt appeti poſsint. *Explicatur ratio dubitandi.* *Ariſtot.* *Ariſtot.*

4 Itaque Ariſtoteles illa ſolà bona appellat corporea, quæ ſunt omnino irrationabilia, vt quia imperio rationi nullo modo ſubdantur: quæ verò rationẽ aliquo modo participant, ſiue eſſentialiter, ſiue participatiue; ea enumerat cum bonis animæ. Prioris generis ſunt bona corporis, quę ſpectant ad animã, tam vegetatiuam, quam nutritiuam: vt ſanitas, robur, ſtatura, pulchritudo, & alia huius generis enumerata ab Ariſtotele primo Rhetoric. cap. 5. Poſterioris generis ſunt, quę pertinent ad vitam ſenſitiuam; & ad hoc genus reuocat Ariſtoteles voluptatem ſenſitiuam: quæ licet nõ ſit rationalis per eſſentiam, eſt tamen talis per participationem, quia ſuo modo imperio voluntatis ſubditur. Vnde merito pertinet ad bona animi ratione materię ſubiectæ. Nos tamen, quia bona animæ ſenſitiuæ (in quibus eſt ſenſitiua voluptas) verè ſunt corporea, inter bona corporis ea enumerabimus: at bona corporis diſtinguemus in duas claſſes: in prima collocabimus bona corporis prioris generis, quæ ad animam ſpectant vegetatiuam. In ſecunda verò bona corporis poſterioris generis. Et vt in ſumma dicam bona corporis diſtinguemus à bonis animæ intellectiuæ. *Ariſtot.*

ARTICVLVS. II.

An beatitudo obiectiua ponatur in bonis animæ vegetatiuæ?

1 PARTEM affirmantem probauit Carneades quidam Academicus, ſi credendum eſt Ferrarięſi 3. contra gentes cap. 32. & quanuis hoc de nullo Phyloſopho facile crediderim; opinio ita corroborari poteſt. *Carneades* *Ferrari.*

Primo; quia ſummum hominis bonũ poſitum eſt in ipſo hominis eſſe: ſed bona valetudo ſiue ſanitas cõſeruat eſſe hominis. Ergo beatitudo poſita eſt in bona corporis valetudine. Minor patet experientia, & auctoritate Platonis in Gorgia, vbi bona valetudo iudicatur optimum bonorum. Maior probatur, tum; quia ex ſententia Magni Dionyſij eſſe melius eſt, quam viuere, & quã cætera, quæ conſequuntur. Tum etiam; quia remoto eſſe remouetur omne bonum. Denique, quia eſſe ab omnibus ſumme appetitur. *Primũ fundamẽtũ partis affirmantis.* *Plato.*

Se-

Secundum. Secundo, per locū à contrarijs; Mors eſt omnium terrebilium terribiliſsimū. Ergo eſſe, & viuere erit omnium deſiderabilium deſiderabiliſsimum. Eſſe autem, & viuere eſt bonum corporis.

Tertium. Eccleſiaſt. Tertio, Eccleſiaſtici 30. dicitur, non eſt cenſus ſupra cenſum ſalutis corporis. Ergo ſalus corporis eſt quid optimum.

Quartum. Porphyri. Virgilius. Quarto, quod beatitudo ſita ſit in pulchritudine, ſuadetur; quia forma digna eſt imperio, vt patet ex Porphyrio in cap. de ſpecie: adde etiam, quia virtutem reddit gratiorem, & amabiliorem, iuxta illud Virgilij: *Gratior, & pulchro vehiens in corpore virtus.*

Poſtremo. Poſtremo, quanto aliquid eſt cōmunius, tanto eſt diuinius: ſed bona corporis ſunt homini cum brutis communia, non verò bona animi. Ergo ſunt bona diuiniora, in quibus beatitudo poti⁹ collocetur.

2 Statuitur vera ſentētia. D.Thom. Ariſtot. Opinio tamen Carneadis deridenda potius eſt, quam impugnanda. Contra quam agit D. Thomas artic. 5. huius quæſtionis ſecundæ, & inferius q. 3. ar. 3. & in 4. diſtinctione 49. q. 1. ar. 1. quæſtiuncula prima, & in 3. cōtra gentes cap. 32. Eam reijcit Ariſto. primo Ethicor. cap. 7. tex. 32. & 33. & cap. 8. tx. 39. & lib. 1. & 2. Magnorum moralium vtrobiq; cap. 3. expreſsius in Rhetorica ad Alexandrum in cap. de ſpeciebus laudandi.

Probatur in beatitudinē Patriæ. Id in beatitudine ſupernaturali patriæ indubitatum eſt: cum apud omnes fideles indubitatum ſit noſtram beatitudinem obiectiuam eſſe Deum viſum. Deinde indubitatum eſt animas abſq; corpore de facto iam potiri ſupernaturali beatitudine, vbi exiſtunt ſine corpore.

3 Idē oſtēditur in beatitudine ſupernaturali viæ. Roma. 14. Sapient. 6. Batitudinem autem ſupernaturalem viæ in bonis animæ vegetatiuę non poni ſatis declarat Paulus ad Roman. 14. *Non eſt enim Regnum Dei eſca, & potus*, ſine quibus nec datur nutritio, nec vegetatio. Accedit Sapientiæ 6. *Melior eſt Sapientia, quam vires: & vir prudens, quam fortis.* Iam verò beatitudo vię cōſtitui debet in bono viæ nobiliſsimo.

Probatur cō cluſio in beatitudine naturali. Beatitudo autem naturalis perfecta (ſi poſt hanc vitam daretur) nequaquā ponenda eſſet in bonis animę vegetatiuę; quia in ſtatu illo homines immortalitatis dono perficerentur, nec indigerent corporis nutritione, aut vegetatione.

Arist. Beatitudinem naturalem huius vitæ in bonis animæ nutritiuæ collacari non poſſe expreſſe docuit Ariſtoteles in d. cap. 7. libri primi Ethicorum tex. 32. & 33. *Vere, inquit, homini commune videtur eſſe cum plantis: opus autem proprium quæratur, ſegreganda eſt ergo nutriendi, augendique vita.* A ratione ſcilicet felicitatis. Idē inſinuauit eodem libro cap. 8. tex. 39. dum poſita triplici bonorum diuiſione, externorum, corporis, & animi, concludit bona animi eſſe excellentiora, & in his, non vero in illis collocādā eſſe felicitatem. Quo etiam argumento vſus eſt lib. 1. & 2. Magnorum moraliū cap. 3. & in Rhetorica ad Alexandrum in cap. de ſpeciebus laudandi dicens: *Robuſtos namque, & pulchros nequaquam laudare, ſeu dicere beatos conuenit.* Ex quibus locis Ariſtotetelis tria colligimus argumenta, quibus hæc veritas probari poteſt.

1. Ratio eiusdem p... Primum eſt, quia vita vegetatiua nobis communis eſt cum plantis. Ergo in ea non poteſt collocari huius vitæ beatitudo. Nam cum beatitudo ſit propria homini, nec plantis conueniat, debet collocari in aliquo bono, quod homini ſit proprium.

Cōfirm... Confirmatur, quia bona huius animę non ſolum ſunt nobis cōmunia cū belluis; ſed in illis perfectiori modo reperiuntur: plura enim animantia in bonis corporis excellunt homini: tum, duratione vitę, tum corporis viribus, tum etiam velocitate. Quare ſi animantia dici non poſſunt felicia, ſed ſolus homo, vt ait Ariſt. 1. Ethicor. cap. 7. profecto felicitas non poteſt collocari, niſi in bono homini proprio. Hoc argumento vtitur Ariſtoteles in d. cap. 7. Arist.

4 2. Ratio Ariſto. Secundum argumentum ſumitur ex eodem in 1. Ethicor. cap. 8. tex. 39. & lib. 1. & 2. Magnorum moralium cap. 3. quoniam bona vitæ vegetatiuæ ſunt minora, quam bona animi. Imò referuntur ad bona animi, tanquam in finem. Nam ex D. Thoma 1. 2. q. 2. ar. 5. homo ita cōſtat ex corpore, & anima, vt eſſe corporis ab anima pēdeat, tanquam à forma. D.Thom. Et inde eſt, vt corpus etiam actuatum anima vegetatiua ſit propter intellectiuam animam, vt inſtrumentū propter motorem: opera enim illius deſeruiūt animę

animę intellectiuę, vt talis eſt.

Tertium argumentū ſumitur ex Rhetorica ad Alexandrum loco citato: quia beatitudo in ijs bonis collocanda eſt, quę vel laude, vel honore ſint digna: beatitudo enim res eſt honorabilis, vt ait Ariſtoteles 1. Ethicor. cap. 12. & quanuis beatitudo, quę ſumma eſt, & perfecta honorabilis potius ſit, quam laudabilis, ex Ariſtot. in d. cap. 12. ea tamen, quę eſt in via, etiā eſt laudabilis, cū conſiſtat in actione ſecundum virtutem: vnde & meritum habet. At ea, quę pertinent ad vitam vegetatiuam, vt pulchritudo, robur, & cętera huiuſmodi laudē non merentur; cum ex electione non fiant, ſed à natura exiſtant, vt videtur ſenſiſſe Ariſtoteles in d. loco Rhetoricorum, quanuis idem Ariſtoteles in d. cap. 12. doceat bona corporis ex eo eſſe laudabilia, quatenus aliquius laudabilis actionis ſunt principia.

Ariſtot. *Ariſtot.*

4 Quartum argumentum adducit D. Thomas in dicto ar. 5. quia ſi in bonis corporis animę vegetatiuę beatitudo poneretur; fieret, vt conſeruatio corporis in eſſe, eſſet vltimus hominis finis: quod eſt falſum. Sequela inde patet, quia bona animę vegetatiuæ conſeruāt eſſe corporis, tum vt ſit: tum vt melius ſit, & ad hoc ſunt inſtituta. Quare ſi in bonis animæ vegetatiuę beatitudo collocatur; vtique collocabitur in ipſa cōſeruatione corporis, tanquam in optimo illius vitæ bono. Falſitas ex eo patet: quia cum homo ad vlteriorem finē referatur, nō poteſt habere pro vltimo fine conſeruationem ſui eſſe: ſicut, quia nauis inſtituitur ad nauigandum, non poteſt nauta habere pro fine conſeruationem nauis.

4. Ratio ex D. Thom.

7 Poſtremo accedunt rationes generales: quia bona animę vegetatiuæ ſunt bonis cum alijs communia, ex ſua natura inſtabilia, & diſpoſitiones facile mobiles à ſubiecto, vt dicitur in prædicamentis cap. de qualitate: noſtrę voluntati non ſubijciuntur: aduenıunt ſępiſſime nobis nolentibus, vel non cooperātibus. Quę omnia repugnant beatitudini.

5. ratio.

8 Argumenta in oppoſitū facile ſoluūtur. Ad primum neganda eſt maior, ſiue ſermo ſit de eſſe participato, ſiue de diuino. Nam eſſe participatum, ſi ſumatur ſecundum ſe, & abſtractum à cæteris eſſendi modis, imperfectius eſt cæteris omnib⁹: quę enim vniuerſal ora sūt imperfectiora ſunt: vnde eſſe viuens præſtantius eſt, quam eſſe: & inter viuētia pręſtant, quæ intelligunt, vt docet Dionyſius: vnde in rebus creatis ipſum eſſe perficitur, quando coniungitur, & actuatur per ſpeciales eſſendi modos. Verba autem Dionyſij, quę obijciuntur, intelligenda ſunt de eſſe, quod per eſſentiā eſt tale: hoc enim in ſe vnite, & eminenter continet omnem eſſendi perfectionem, omneſque eſſendi modos, qui in creatis reperiuntur, ex D. Thoma in dicto ar. 5. ad 2.

Occurritur fundamē. 1. *Dionyſius.* *D. Thom.*

Quin potius eſſe diuinum, ſi ſumatur ſecundum ſe, vt formaliter virtualiter diſtinguitur à viuere, & intelligere ipſius Dei, vt ſic non præſtat cęteris modis eſſendi, qui in Deo formaliter inueniuntur: imò ſecundum noſtrum modū intelligendi illis perficitur: obquam rationem beatitudo diuina non eſt poſita in ipſo eſſe diuino ſub pręciſa eſſendi ratione; ſed potius in ipſo intelligere, & velle, quo Deus ſe ipſum intelligit, & in ſua perfectione complacet, vt fatentur Theologi. Quare nec in Deo, nec in nobis beatitudo per ſe eſt poſita in ipſo eſſe ſub præciſa eſſendi ratione. Vnde maior ſimpliciter eſt neganda. Ad primam probationem ex Dionyſio iam diximus. Quod verò eſſe cæteris bonis ſupponatur, potius arguit imperfectionem, cum natura ab imperfectis generationem incipiat. Summe autem appetitur, non ratione ſui, ſed ratione ſummi boni, quod ſecum coniunctum habet.

9 Ad ſecundum concedimus mortem inter mala corporalia eſſe maximum: ex quo ſolum infertur bonam valetudinem inter corporalia eſſe potius.

2. Fundamē to occurrit.

11 Ad tertium eodem modo reſpondetur: nam Eccleſiaſticus ibi comparat bona corporis cum bonis externis, quę quæ nomine cenſus explicauit. Senſus igitur eſt bonum ſalutis (quod eſt bonum corporale) longe eſſe præſtantius, quam omnes diuitias, quod eſſe veriſſimum etiam Ariſtoteles docuit: ita D. Thomas in d. art. 5. ad 1. Quin potius Eccleſiaſticus ſignificat ſanitatem inter bona corporalia obtinere principē lo-

3. Fundamē to occurrit.

locum: quod etiam docuit Plato in Gorgia, dum ait: *Optimum eſſe valere: ſecũdo formoſum eſſe: tertio diuitias poſſidere.* Quibus verbis ſanitatem anteponit cæteris bonis, tam corporis, quàm externis.

Ad quartum dicendum eſt venuſtatem corporis, & oris conciliare amorẽ virtuti; quia virtus amabilior eſt in pulchro, quam in turpi homine: inde tamẽ non benè infertur venuſtatem bonitate præſtari virtuti.

Occurritur vltimo argumento. Poſtremum argumentum ſolues, ſi dixeris maiorem eſſe veram de bono communi per participationem vnius, & eiuſdem rei, falſam tamen de commu-

D.Thom. ni ſecundum prædicationem. Ita ex D. Thoma docet Ferrarienſis 3. contra gẽtes cap. 32.

ARTICVLVS III.

Vtrum beatitudo obiectiua conſiſtat in bonis vitæ ſenſitiuæ, quatenus eſt cognoſcens.

1 TAmet ſi nullus fuerit ex Philoſophis, nec ex Hæreticis, qui beatitudinem etiam naturalẽ poſuerit in bonis vitæ ſenſitiuę, quatenus eſt cognoſcens: exitauimus tamen hunc articulum, tũ vt omnia bona corporis per-

D.Thom. currantur, quod fecit D. Thomas 3. contra gẽtes cap. 33. tum, vt ſenſum propoſitę quæſtionis explicaremus, cuius explicatio ad explicationem ſequentis articuli conducet.

2 Explicatur ſenſus quæſtionis. Aduertendum eſt igitur bona vitæ ſenſitiuę, tam vt eſt cognoſcens, quàm vt eſt appetens, eſſe operationes immanẽtes: etenim bonũ viſus eſt videre, auditus audire, phantaſię phantaſiare; & denique appetitus appetere. Cum verò operationes hę ſine obiecto nõ dentur; poſſunt ipſa obiecta inter bona vitæ ſenſitiuæ ſuo modo enumerari: ita tamen vt operationes ſint bona intrinſeca, obiecta verò extrinſeca. Cum verò hoc loco ſit ſermo de beatitudine obiectiua, poteſt quęſtio propoſita duobus modis explicari. Vno modo, an ipſa operatio, quę anima ſenſitiua ſua obiecta cognoſcit, ſit obiectum beans hominem. Cognigtionem enim eſſe bonum, quod ſecũdum ſe hominem perficit, nullus dubitat: an verò ita ſit hominis bonum vt quod, vt ſit optimum illius bonum? Hoc inquiri poteſt. Altero modo poteſt quęſtio explicari, non de ipſa cognotione ſenſitiua, ſed de obiecto ſenſibili: vt ſit ſenſus, an aliquod obiectum ſenſibile, quatenus tale eſt, ſit ſummum hominis bonum per ſenſibilem cognitionem homini acquirendum. Prior ſenſus magis eſt accommodatus ad rem propoſitam: eſt enim hoc loco ſermo de bonis intrinſecis animæ ſenſitiuæ, quale non eſt obiectũ ſenſibile. Sed vt res fiat euidentior, in vtroque ſenſu quæſtionem explicabimus.

Quod attinet ad priorẽ ſenſum quæſtionis facilè oſtendi poteſt cognitionẽ ſenſitiuam, nec eſſe nec eſſe, poſſe beatitudinẽ obiectiuam. Et quidem, quod ſupernaturalis beatitudo patrię in ea ſita non ſit ex eo oſtenditur, quoniam animæ beatæ iam ſuam habent eſſentialem beatitudinem, vt fides docet, vbi nullam habent ſenſitiuam cognitionem. Et cũ poſt reſurrectionem eandem habere debeant beatitudinem obiectiuam, quam modo habent; nec tunc cognitio ſenſitiua erit illis obiectiua beatitudo. 3 Reſolu... quæſtio... vno ſe...

Quod verò in via ſupernaturalis beatitudo nõ collocetur in cognitione ſenſitiua, patet ex verbis Chriſti: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum.* Cognoſcant, inquã, cognitione fidei, quæ non eſt ſenſitiua. Sed nec beatitudo naturalis in ea collocari poteſt. Primo, quia illa minus bonum eſt, quam cognitio intellectiua. Deinde quia ex ſua natura non eſt bonum propter ſe, ſed propter aliud: eſt enim ex ſua natura ordinata ad cognitionem intellectiuam, illique ſubordinata. Vt ommittamus eam à natura inſtitutam eſſe propter obiectum, vt illud, ſcilicet, apprehendat; actus enim ſunt propter obiecta, & ab illis ſumunt perfectionẽ eſſentialem. Tertio, quia pleræque cognitiones ſenſitiuæ triſtitiam afferũt cognoſcenti: vt patet in guſtatione amari: in viſione turpis: in tactu ignis, & in aliis pluribus, quorũ obiecta maximè cõtriſtant. Denique ſunt bona, quæ communia ſunt homini cum belluis, & bonis cum malis. 4

Sed nec beatitudo obiectiua poteſt conſiſtere in aliquo bono corporeo, & ſenſibili: quia inter entia, quę corporea ſunt, Solutio alio ſe...

ſunt, minoris ſunt perfectionis. Nullum igitur corpus ſenſibile poteſt eſſe ſummum hominis bonum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum beatitudo obiectiua poſita ſit in voluptate ſenſibili?

§. 1.

Refertur opinio affirmans.

1 DVplicem eſſe voluptatē, ſiue delectationē dubitari nō poteſt: quia cōſtat tā corpus, quā animū ſuas habere delectationes. Hoc loco inquirimus de voplutatib⁹ corporis: tū; quia ſermo eſt de bonis, quę ad vitā ſenſitiuā ſpectant: tū etiā, quia hæ ſimpliciter dicuntur voluptates, vt quia ōnibus ſint notiſsimę, vt ex Ariſto. 7. Ethic. c. 14. aduertit D. Thom. art. 6. hui⁹ ſecundę quęſtionis; inquirimus etiā de beatitudine obiectiua: in quo ſenſu quęſtionē excitauit D. Tho. in d. ar. 6. quicquid Bellomōtanus putet rationē D. Thomæ de beatitudine formali cōcludere: ſed nec mētē D. Thom. nec vim rationū ſatis ꝑpēdit. Ariſt. D.Thom.

2 Quod beatitudo obiectiua conſiſtat in voluptate corporis, ꝓbauerunt illi, de quibus Salomon Eccleſiaſtes cap. 5. ſcribit: *Hoc itaq; viſum eſt mihi bonū, vt comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore ſuo: hæc eſt pars illius.* Et Sapientię 2. *vbique relinquamus ſigna lætitiæ: quoniam hæc eſt pars noſtra, & ſors noſtra.* Ideſt in hoc poſitū eſt ſummum bonum noſtrum. Eandem ſententiam probaſſe nonnullos teſtatur Ariſtot. 1. Ethic. ad Eudemū poſt principium ita inquiens; *Nam prudentiam alij, alij virtutem, alij verò voluptatem, vt ſummum aliquid eligunt.* Et inferius: *Voluptarius verò corporis voluptatem expetit: qua propter aliū, quam priores felicem, beatumque arbitrantur.* Et rurſus. *Cæterum, qui Sardanapalum, aut Smyndiridem, Sybaritam, aut alium quenquā vitæ voluptariæ indulgentem beatum prædicant; hi in lætando felicitatem poſuiſſe vidētur.* Et 1. Ethic. cap. 5. tex. 17. & 18. affirmat vulgus, hominęſque importuniſsimos ita ſenſiſſe. Imo eam tribuit Eudoxo 1. Ethic. cap. 12. tex. 54. & lib. 10. cap. 3. tx. 3. Eudoxum enim agere de voluptate corporea facile colliges ex ijs, quæ ibi ſcribit Ariſtoteles. Ariſtippo eandem ſententiam tribuit Lactantius lib. 3. de vera Sapientia c. 7. & 8. atq; etiā Diodoro, & Hieronymo Rhodio. Cōmuniter tribuitur hęc ſententia Epicuro, cuius ſecta ob hāc cauſſam iudicatur infamis: Epicurum felicitatē poſuiſſe in voluptate ſenſitiua affirmat D. Thomas 3. cōtra gent. cap 27. pleriq́, tamen Epicurū ab hac liberant infamia: voluntq; eum felicitatē poſuiſſe quidē in voluptate nō corporis, ſed animi; ita de Epicuro ſenſiſſe Ciceronem 2. de finibus bonorū, & malorum pleriq; referunt: affirmat Lactantius vbi ſupra, conſentit Seneca in lib. de beata vita cap. 13. & cum eo Diogenes, atq; Laertius lib. 10. de vitis Philoſophorum, Non deſunt, qui velint Epicurum in voluptate, tam animi, quam corporis poſuiſſe felicitatem. Veriſsimilior videtur eorū ſententia, qui volunt Epicurum in ſola corporea voluptate felicitatem poſuiſſe, non quidē immoderata, quæ eſt vitioſa, ſed moderata, quæ bona eſt, & cōiuncta cum virtute: quod etiam placuit Ferrarienſi in d. cap. 27. tertij contra gent. niſi enim Epicurus ita ſenſiſſet non tanta laboraret infamia. Diodorus. Hieronym. Rhodius. Epicurus. D.Thom. Cicero. Seneca. Diogenes. Laertius. Ferrarien.

Sed quicquid ſit de Epicuro, opinionem iſtam probauerunt, tā Iudęi, quàm Sarraceni: hi enim felicitatem etiam futuræ vitæ in vita corporis voluptuoſa collocarunt, vt affirmat D. Thomas in dicto. capit. 27. in fine. Cum illis conſentit Cerinthus hæreticus cum Diodoro, qui felicitatem noſtrā per mille annos poſt hanc vitam conſtituerunt in voluptatibus corporis, vt referunt Caſtro aduerſus hæreſes verbo *beatitudo* hæreſi ſecunda Sixtus Senenſis in ſua Biblioteca lib. 5. ānotatione 233. & lib. 6. annot. vltima. Iudæi. Sarraceni. D.Thom. Cerinthus. Caſtro. Sixtus Senenſis.

3 Fundamenta huius ſententię (ſi tamē ſententia dici poteſt) ex Eudoxo refert Ariſto. 10. Ethic. cap. 2. Primū eſt, quia ōnia, tā rationis capacia, quàm expertia appetūt voluptatem. Ergo voluptas eſt bonum maximum. 1. Fundamētum præcedētis erroris Eudoxus. Ariſt.

Deinde, voluptas non expetitur propter aliud, ſed ꝓpter ſe. Ergo eſt bonū optimū. Conſequentia patet, quia hæc eſt conditio ſummi boni. Antecedēs ꝓbabat Eudoxus; quia nullus quærit ab alio, cuius rei gratia lætetur: nō alia de cauſſa, niſi quia per ſe eſt notum voluptatem propter ſe expeti. Tertium.

Kk Tertio

Tertium. Tertio; delectatio adiuncta cuiq; bonorũ facit illud eligibilius, & appetibilius: Ergo auget bonitatem cuiq; bono. Ergo eſt cõplementum omnium bonorũ.

4 Quartum. Quarto, dolor, & triſtitia eſt ſummum malũ ab omnibus maximè fugiendũ. Ergo voluptas dolori contraria eſt ſummũ bonum. Conſequentia probatur per locum à contrarijs. Antecedens videtur eſſe Auguſtini 1. Soliloquiorum cap. 12. *Auguſt.* poſt principiũ, vbi docet, quod ſicut ſummum bonum eſt in meliore parte hominis, quę eſt animus: ita ſummum malum eſt in deteriori parte, quę eſt corpus, nimirum dolor ſenſitiuus.

Quintum. Quinto loco arguunt alij: operatio appetitur propter voluptatem, & non è contrario: voluptas enim operationẽ perficit, & ideo operatio ad eam, tanquam ad finem ordinatur. Ergo ſummũ bonum non eſt poſitum in aliqua operatione etiam ſecundum virtutem, ſed in voluptate inde percepta.

Vltimum. *Apocalyp.* Poſtremo loco Hęretici confirmabant ſuũ errorem ex c. 20. Apocalypſis: *Vixerunt, & regnauerunt cũ Chriſto mille annis: cæteri vero mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni.* Accomodatius adduci poteſt, quia in vtroq; teſtamẽto promittitur nobis cibus, & potus in futura vita, tãquam optimum illius bonum, vt patet Iſaias 45. *Serui mei comedent; vos autem eſurietis: Serui mei bibent; vos autem ſitietis.* *Iſaias. Lucas.* Lucę 17. *Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater, vt edatis, & bibatis ſupra menſam meam in regno meo.*

§. 2.

Præcedens opinio generatim impugnatur.

5 HÆc ſentẽtia omniũ Philoſophorũ iudicio nõ ſolum impugnatur, vt falſa: ſed etiam reijcitur, vt inſana, & infamis: quin potius à Philoſophis Chriſtianis dãnatur, vt hæretica. Quod euidentius patebit, ſi ſingulas beatitudinis ſpecies percurramus. Prius tamen *D. Thom.* cum D. Thoma art. 6. huius quæſtionis ſecundę generatim impugnabitur argumento ſumpto à natura voluptatis, ſiue delectationis. Conſtat enim ex ipſa eſſentia voluptatis eã eſſe accidens quoddam, quod tanquam proprietas naturaliter conſequitur ad beatitudinẽ obiectiuã à nobis aſſecutã, & poſſeſsã: vel ad aliquã eius partẽ: Etenim delectatio cõſequitur adeptionẽ boni conuenientis: ideo enim quiſq; delectatur, quia habet bonũ conueniẽs ſibi; qđ ipſũ ſi fuerit ſũmũ, erit beatitudo: ſin minꝰ, erit aliqua beatitudinis particula. Ergo ipſa delectatio, quatenus talis, non eſt beatitudo obiectiua, ſed ad eã tanquã proprietas conſequit̃: nam ſi delectatio ex ſua natura conſequit̃ adeptionẽ boni, qđ eſſẽtialiter eſt beatitudo obiectiua, vel perfecta, vel participata: vtiq; ipſa in ſe non poterit eſſe obiectiua beatitudo: alioquin daretur delectatio ipſius delectationis ex bono aſſecuto, & abitio quędã in infinitũ. Cõcedendũ eſt igitur ipſum delectationis obiectũ habere rationem beatitudinis obiectiuę, non verò ipſam delectationẽ in ſe ſumptã. Vides quomodo ratio *D.* Thomę optime cõcludat delectationẽ eſſe nõ poſſe beatitudinem obiectiuã, de qua agit in tota quæſtione ſecunda; quãuis Bellomont. ſignificet argumentũ nõ probare de beatitudine obiectiua, ſed formali, in hoc tñ allucinat̃. Hęc autẽ ratio aliquo modo tangitur à quibuſdã Philoſophis apud Ariſt. 7. Ethic. c. 11. tex. 52. in princ. & in fine. *Ariſt.* Vide, quę dicemus inferius §. 5. Sed iã ſingulas beatitudinis ſpecies percurramus, vt appareat qua cenſura in ſingulis digna ſit pręcedens opinio.

§. 3.

Sententiam affirmantem eſſe hæreticam de beatitudine ſupernaturali Patriæ

VT incipiamꝰ à beatitudine futuræ vitę, qđ ea nõ ſit poſita in vita corporis voluptaria, & delicioſa euidẽter oſtendit̃ ijs, qui fidẽ admittũt. Et primũ quoniã animæ beatę iã perfruũtur eſſentiali beatitudine, vt de fide ſupponimꝰ definitũ ab Innocentio 3. in cap. Apoſtolicã de Pręſbyt. nõ bapt. & à Bened. 12. in Extrauagant. *Benedictus Deus.* Sed animæ beatę, cũ ſint ſeparatæ à corpore, nullas habent delicias corporeas, vt patet. Ergo beatitudo patrię in his delicijs non ponit̃. Et cũ talis earũ beatitudo perpetuo permanere debeat, vt fides etiã docet: vtiq, poſt reſurrectionẽ illę etiã erũt beatæ, non verò delicijs corporeis, quibus corpora beatorũ nõ carebunt, lõge tamen melioribus, & purioribus, quam ſint carnales deliciæ huius vitæ, quæ ibi non erunt.

6 c. Rom. Innoc. 3. Bened. 12.

Secunda

2 Ratio. Ad Rom. 14. Secundo cõtra Cerinthũ Caſtro vbi ſupra expendit illud Pauli ad Rom. 14: *Nõ eſt enim regnũ Dei eſca, & potus, ſed iuſtitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto.* Vbi per regnum Dei intelligit regnum ſupernæ beatitudinis: per eſcã verò, & potũ carnales epulas, & delicias. In quo ſẽſu verba illa Pauli intellexit *D.* Anſelm. (D. Anſel.) apud quẽ hic eſt verborum ſenſus: regnũ Dei, ꝓpter quod laboram⁹, & currimus, nec per eſcam, nec per potum conſtat: hoc eſt in eſca, & potu nõ conſiſtit: *ſunt enim* (inquit) *hæc aliena à regno Dei, & ab illa Sanctorum futura conuerſatione: non erunt ibi carnales epulæ, ſed regnum Dei eſt iuſtitia, pax, & gaudium: quia in iis conſiſti regnum æternæ beatitudinis.* Sed ſi mens Pauli diligentius inſpiciatur regnum Dei eo in loco non ſatis accommodatè ſumitur pro regno Cęlorum, ſed pro regno, quo Deus per gratiã in nobis regnat: quæ fuit explicatio. *D.* Thomę ibi lect. 2. Caiet. Toleti, & Bened. Perei. diſp. 3. & aliorum (D.Thom. Caietan. Toletus. Pereira.): nã illis verbis reddit Paulus rationem, cur non ſit danda occaſio infirmiorib⁹, vt blaſfemetur bonũ Chriſtianę libertatis ad indifferenter vtendum omnibus cibis: quoniã (vt ait Paulus) *regnum Dei* (quo ſc. per gratiam in nobis nunc regnat) *non pendet* ſubſtantialiter *ab eſca, &* potu, ideſt, à libertate, qua omnibus cibis vti poſſumus: *ſed à iuſtitia, à pace, & a gaudio in Spiritu Sancto*, in quibus ſeruientes Chriſto (vt cõſequenter addit Paulus) *placemus Deo, & ſumus omnibus probati.* Hæc igitur non ſunt relinquenda pro aliorum ſcãdalo: cum tamen interdum relinquenda ſit libertas vtendi quibuſcunque cibis, quam Chriſtus nobis donauit, ſi alij inde ſcandalizantur: quia ſc. regnum gratiæ & amicitiæ cum Deo nõ neceſſario pendet ab eſu, vel non eſu cuiuſcunque cibi. Hæc eſt vera, & literalis Pauli explicatio, ex qua nullum poteſt ſumi argumentum pro noſtra concluſione.

8 Probatur ex Matthæi 22. Optimum argumentum ſumitur ex Verbis Chriſti Matthæi 22. *In reſurrectione, nec nubent, nec nubẽtur: ſed erunt homines, ſicut angeli Dei.* Ideſt. puri & liberi à voluptatibus carnalibus huius vitæ: quia nec veneri indulgebunt, nec ſumẽt cibum: in quibus duobus principaliter cõſiſtit vita corporis voluptaria. Quib⁹ Chriſti Verbis, ſatis euidenter expugnatur error, ñ ſolũ Iudæorũ, & Sarracenorum, ſed etiam Cerinthi, qui beatitudinem futuram in voluptatibus, tam cibi, & potus, quam veneris collocabant.

Contra quos etiam poſſunt adduci verba Chriſti Ioannis 6. *Operamini non cibum, qui perit: ſed, qui permanet in vitã æternam.* Quibus explicat ſalutem beatitudinis futuræ nõ eſſe poſitam in iſto corporali cibo, quo in hac vita vtimur: alioquin ille in hac vita operandus foret. Quod ſi iſte cibus periturus eſt, nec in futura vita inueniẽdus; vtique in eo cibo non poterit conſiſtere patriæ beatitudo, ſed in alio longe excellentiori, qui ab hominibus videri non poteſt, vt dixit angelus Tobiæ 12. *Cum eſſem vobiſcum, videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere: ſed ego cibo inuiſibili, qui ab hominibus videri non poteſt, vtor.* Cui ſententiæ ſi adiungamus in patria eandem beatitudinem obiectiuam eſſe communem angelis, & nobis, vt eſt de fide: conuincitur beatitudinem noſtram futuræ vitę non eſſe poſitam in delicijs vitæ ſenſitiuæ, cũ deliciæ animæ intellectiuæ longe ſint præſtantiores. 9 Probatur ex loco Ioãnis. Thobiæ 12.

§. 4.

Hæreticam etiam eſſe de beatitudine ſupernaturali huius vitæ.

Sed nec beatitudo ſupernaturalis huius vitę collocari poteſt in vitę ſenſitiuæ voluptatibus. Pro qua veritate forſitan quis adducet verba Pauli ad Romanos 14. *Regnum Dei non eſt eſca, & potus.* Sed ex ijs, quę diximus ſupra, patet verba illa, nec huic ſententię fauere poſſe. Nam quanuis ibi ſermo ſit de regno Dei huius vitæ, nimirum de regno gratiæ, qua Deus in nobis regnat: tamen ibi non eſt ſermo de eſca, & potu, prout vitam delicioſam denotant: ſed de libertate Chriſtiana, qua fideles ſunt à Chriſto donati, vt indifferenter omnibus cibis vti poſſint: non quidem ad deliciandum corpus, ſed ad ſuſtentandum. Optimus erit locus primæ Corinth. 8. *Eſca nos non commẽdat Deo: nec enim ſi non mãducauerimus, deficiemus: nec ſi mãducauerimus, abũdabimus.* Sẽſus eſt: eſca ſũpta, vel nõ ſumpta non facit Deo eſſe acceptos, & gratos. In quo poſita eſt huius 10 Probatur ex loco Pauli. Reijcitur. Probatur ex Paulo 1 Ad Corinth. 8.

Ex epiſtol. ad Hebr. *Ex Matth.* vitæ beatitudo. Facit illud ad Hæbreos 2. *Bonũ eſt virtutibus ſtabilire cor, non ſcis.* Facit optime illud Chriſti Dñi Matth. 22. *Operationi non cibum, qui perit, ſed, qui permanet in vitam æternam.* Cum tñ Chriſtus iubeat, vt quam diligentiſsime operemur noſtram ſalutem, in qua beatitudo eſt poſita.

11 Ratione oſtenditur. *Caſtro.* Accedit ratio, qua vtitur Caſtro vbi ſupra: quoniã in eo bono ponitur beatitudo ſupernaturalis uiæ, quod eſt via ad futuram patriæ beatitudinem: ſed nihil magis impedit beatitudinis cõſecutionem, quã carnales deliciæ (ebrioſi enim regnũ Dei non poſsidebunt, vt ait Paulus 1. Corinth. 6. & clarius ibi c. 15. *Caro, & ſanguis regnum Dei poſsidere non poſſunt*: nomine: *carnis, & ſanguinis* intelligẽs carnis dilicias.) Ergo hui⁹ vitę beatitudo in voluptatibus ſenſitiuis poni nõ poteſt. *1. ad Cor.*

§. 5.

Turpiter errare, qui beatitudinem naturalem ponunt in voluptate corporea.

12 Probatur autoritatibus Platonis, & Ariſtotelis. AGendũ eſt deinde de beatitudine naturali, de qua inter antiquos Philoſophos, fuit olim maxima cõcertatio. Partẽ affirmantẽ plures probauerunt, quos iã citauimus. Hęc tñ ſententia probatiſsimorum Philoſophorũ iudicio nõ ſolum falſitatis accuſatur, ſed etiã turpitudinis, imó, & inſanię. Hanc ſectã dãnauit Plato cũ Ariſto. 10. Ethic. c. 2. 3. & 4. Idem Ariſto. 1. Ethic. cap. 7. tex, 33. vbi poſt quam docui vitã nutriẽdi, & augendi ſegregandam eſſe à ratione felicitatis: de ſenſitiua ita ſcribit. *Hãc ſentiẽdi ſequitur vita: & ipſam etiam homini cũ equo, ac boue omnique animali conſtat eſſe communem.* Et clarius 1. Ethic. cap. 5. tex. 17. & 18. ita ait. *Vulgus igitur mancipÿ ſimile penitus eſſe videtur: pecorum vitam diligendo.* Late hãc ſententiã improbat lib. 1. Eth. ad Eudemũ poſt medium, quẽ vide. Contra eãdẽ ſectã multa ſcripſerũt Cicero de finibus bonorũ, & malorum. Seneca de beata vita, Lactãtius lib. 3. de vera Sapientia cap. 7. & 8. Boetius lib. 3. de Cõſolatione proſa 7. D. Thomas in hac ſecunda queſtione ar. 6. & latius 3. contra gentes cap. 27. & de veritate q. 2. ar. 12. & multis poteſt hæc inſania conuinci. *Ariſt.*

13 1. Ratio. Primo: quia nulla delectatio ſenſibilis poteſt eſſe finis. Ergo nulla poteſt eſſe beatitudo obiectiua. Conſequentia patet, quia beatitudo ſecũdum ſe eſt finis. Antecedẽs multis probatur primis ex ipſa natura delectationis ſenſibilis: hæc enim ex ſua natura habet, quod vel ſit generatio ideſt motus, & acquiſitio alicuius, quod eſt naturæ ſenſibili conueniens; vel eſt cum tali generatione, & motu. Quę propoſitio probata fuit quibuſdam Philoſophis apud Ariſtotelem 7. Ethic. cap. 11. tex. 52. in principio, & in fine, quã de delectatione ſenſibili verã eſſe admittit Ariſt. ibi c. 12. tx. 54. dũ ſoluit illorũ Philoſophorũ argumẽta, vbi etiã D. Tho. & 1. 2. q. 34. ar. 3. nã delectatio ſenſibilis ex ſe orit ex concupiſcẽtia alicuius conuenientis naturæ: vnde ſupponit in natura ſenſibili deficere aliquod bonũ conueniẽs naturę, qđ per generationẽ; motumve acquiritur. Quare ex ſua natura delectatio potius cõſequitur bonum per generationẽ, tanquã finẽ acquiſitum. Quod verò conſequit id, qđ eſt finis, nõ poteſt eſſe finis. Deinde probatur idem antecedẽs, ſi vera eſt opinio quę docet õnem delectationẽ eſſe ꝓpter operationem, quę eſt verior opinio, & cõmunior. quã in delectatione ſenſibili docet D. Tho. 3. contra gent. c. 26. in ſeptima ratione, & c. 27. in princ. Hac autem opinione ſuppoſita nõ poteſt nõ cõcedi illud antecedens: quod enim nõ eſt propter ſe, ſed propter aliud, nõ poteſt eſſe finis. Quod ipſum etiã eſt dicendũ, quãuis dicamus operationes ſenſitiuas eſſe propter ſenſitiuã delectationẽ, quæ fuit plurimorũ ſententia: conſtat enim delectationẽ ſenſibilẽ ex ſua natura ordinatã eſſe ad alium finẽ: delectationem quidẽ ex cibo, & potu ad cõſeruationẽ corporis; ex venere autẽ ad generationẽ prolis, vt patet. Delectatio igitur ſenſibilis nõ poteſt eſſe vltimus finis, & per cõſequens nec ſommũ bonum naturale, in quo naturalis beatitudo collocetur. *Ariſt.* D.Thom. D.Thom.

Secundo, ſummum bonum hominis, cum in homine ſit quid optimum, non poteſt conſiſtere, niſi in eo bono, quod ad partẽ hominis nobiliſsimam ſpectat: ita enim fiet, vt tale bonum homini cõueniat, quatenus eſt homo: tales autem nõ ſunt voluptates corporeæ, cum conueniant homini ſecundum partem ſenſitiuam, quæ in homine inferior eſt: 14

Tertio

3. Ratio. Tertio, ſummū bonū naturaliſq; beatitudo hominis nō poteſt eſſe nobis cōmunis cū belluis; beatitudo enim nō cō- Ariſt. uenit animātibus, ſed ſoli homini, vt docet Ariſt. 1. Ethic. c. 9. tex. 45. & lib. 10. c. 8. tex. 30. ad finē, & tanquam axioma ab omnibus Philoſophis receptiſsimū ſup- Lactanti'. ponit Lactantius lib. 3. de vera Sapient. c. 7. & 8. At voluptas ſenſibilis eſt nobis cōmunis cum belluis, vt patet. Ergo illa Ariſt. non poteſt eſſe hominis beatitudo. Ratio eſt Ariſto. in 1. Ethi. c. 7. tex. 33. Quā ſatis explicauit eodē lib. c. 5. tx. 17. & 18.

15 Ratio. Quarto, delectatio corporea, & ſenſibilis nō eſt per ſe, ac ſimpliciter bonū. Ergo non poteſt in ea poni beatitudo obiectiua. Conſequentia eſt nota: quia beatitudo obiectiua eſt ſimpliciter bonū optimū. Antecedēs probatur: primo, quia vir ſtudioſus, & bonus nō fugit id, Obiectio ex Ariſto. quod per ſe eſt bonū: fugit autē voluptates. Quod ſi reſpondeas cum Ariſto. 7. Ethic. c. 12. tex. 55. Virum ſtudioſum nō fugere delectationē niſi immoderatā, & ſuperabundantē, nō verò, quę modera- Refellitur. ta eſt, & tenet rationis mediū: ſic inſtabo: quod nō eſt bonum niſi vt moderatū non eſt per ſe bonū, quia bonitatē accipit à virtute moderāte: quare ſi vſus delectationis ſenſibilis nō eſt bonus, niſi ſit moderatus: vtiq; delectatio ipſa nō eſt per ſe bona. Accedit etiā, quoniā ſi hæc delectatio eſſet per ſe bonum, vtiq; eo eſſe melior, quò eſſet maior: & per cōſequēs, quò quis illa magis vteret, eò eſſet melior: nam in ijs, quę per ſe, & ſimpliciter ſunt talia, ſicut ſimpliciter ſequitur ad ſimpliciter; ita magis ſequit̄ ad magis: calidū enim, quia per ſe, & ſimpliciter calefacit, quod magis eſt calidū, magis calefacit. Quare ſi delectatio ſenſibilis vſuſq; illius per ſe, & ſimpliciter eſt bonus; vtiq; eo melior erit, quò maior fuerit. Quod tamen eſt falſum: quoniam nimius vſus ſenſibilis delectationis ver- Ariſt. titur in vitium, & facit hominem intemperatū, & vitioſum, vt docet Ariſtot. 7. Ethic. cap. 12. tex. 55.

16 Concluſio. Hęc ſatis ſint pro cōuincenda ſtultitia eorum, qui ponunt beatitudinē in voluptate, delectationeq; corporea. Verū Quæſtio ex D.Thom. verò voluptas iſta ſenſibilis ſequat̄ verā beatitudinē? poteſt quis inquirere. Negatiue reſpondet D. Tho. in hac q. 2. ar. 6. Quod eſſe veriſsimū etiā in beatitudine naturali inferi' ſuo loco oſtēdemus, cum ſermo fuerit de ijs, quę beatitudinem conſequuntur.

§. 6.

Soluuntur argumenta in contrarium adducta.

Argumenta Eudoxi, & aliorū adducta. §. 1. facile ſoluuntur. Ad primū 17 1. Argum. ſolutio. poteſt negari antecedēs in ea generalitate, qua proponitur, ſi ſermo ſit de voluptate ſenſibili: nec enim eas appetunt ſubſtantiæ immateriales, cum ſint corporis expertes. Imò nec omnes homines illas appetūt abſolute ſūptas, ſed eas tantū, quæ ſunt moderatę. Quin potius pleriq; etiā moderatas fugiunt: illi ſc. qui propter futurā beatitudinē, vitam auſterā eligunt. Sumpto autem Alia eiuſdē ſolutio. antecedente de voluptate generaliter ſumpta, ex eo cōceſſo nō infertur voluptatē per ſe, & ratione ſui eſſe ſummum bonū: licet enim omnia appetant voluptatē; nō tā illam appetunt ratione ſui, ſed ratione boni, cui eſt cōiuncta: nam quia ōnia appetunt bonū, cum quo aſſecuto ſemper coniungit̄ delectatio; ideo appetunt delectationē. ita D.Thom. ar. 6. huius ſecundę quęſtion. ad tertium, & D. Thom. infra q. 34. ar. 2. ad 3. & Ferrarieſ. 3. contra gentes cap. 27. §. *Aduertendum*. Quæ Ferrar. Cicero. etiam fuit ſolutio Ciceronis in libr. de finibus bonorum, & malorum, dum ait: *Naturam non mouere infantem, vt voluptatem expetat: ſed vt diligat ſe ipſum: volendo ſibi bonum, quod delectatio cōmitatur*: quib' verbis explicat naturam non mouere infantē, vt appetat voluptatem ratione ſui, ſed ratione boni, quod ſibi vult. Expreſsius id docuit Ariſto. 10. Ethic. cap. 4. tex. Auguſt. 18. vbi aſſerit: *Omnes ideo voluptatem appetere, quia omnes viuere affectant*: Ita vt omnes ideo affectent voluptatem, quia omnes affectant viuere, tanquam propriū bonum, ad quod delectatio conſequitur. Cū igitur voluptas non ratione ſui appetatur, ſed ratione boni, quod conſequitur; quanuis ab hominibus appetatur, non proinde erit beatitudo, quia hęc ratione ſui appetitur.

Poteſt tertio ſolui argumentum cum 3 Solutio. D.Thom. D.Thom. in 4. diſtinct. 49. q. 3. ar. 4. quæſtiunc. 3. ad 4. ideo ōnes appetere voluptatē, quia omnes appetunt bonum perfectū: quod non eſt tale, niſi vt voluptati

coniungitur. Et inde eſt, vt bonũ, & delectatio nõ ſint duo bona, ſed vnũ tantũ bonum, quod ab omnibus appetitur, vt ex mente Ariſt. & D. Thomę ſuo loco dicemus. Ex quo non bene infertur delectationem eſſe beatitudinẽ obiectiuã: quia hęc per ſe ponit in bono prouteſt ꝑ bonũ, non prout eſt cõplementũ boni; iã vero delectatio in illo obiecto totali appetitur nõ vt bonũ, ſed vt perfectio cõplẽs bonitatẽ boni, quod per ſe beat. Et hæc eſt optima huius argumẽti ſolutio.

18 *Prima ſolutio 2. argu.* Ad ſecundum reſpondetur, primo, vt bonum tale ſit, in quo ponatur beatitudo, duo eſſe neceſſaria: vnũ; vt ipſum ſẽper propter ſe appetatur, & nunquã ꝓpter aliud: alterũ; vt cętera omnia bona appetantur propter ipſum. Primum colliges ex Ariſt. 1. Ethic. cap. 7. tex. 29. dum ait: *Eum finem eſſe ſimpliciter perfectum, qui per ſe ſemper eſt, & nunquam propter aliud expetendus, talis eſt felicitas: hanc enim propter ſe ipſam ſemper, & nunquam ob aliud quicquam expetimus.* Idem colliges ex eodẽ 10. Ethic. c. 6 tx. 26. dum ait: *Felicitatem eſſe aliquam operationem earũ, quæ ſunt per ſe, & non ob aliud expetendæ.* *Ariſtot.*

Ariſtot Secundum verò ſatis expreſsit Ariſt. Secundo metaph. cap. 2. tex. 8. dum docet: *Finem vltimum eſſe id, quod non eſt alterius gratia, ſed eius cauſſa cætera.* Id eſt, cæteros alios fines, & cætera omnia alia bona. Id clarius expreſsit 1. Ethico. cap. 7. tex. 25. vbi inquirens, quodnam bonum cuique ſit bonum ſimpliciter perfectũ? Reſpondet: *An non gratia cuius cætera agũtur?* Itaq; ad rationẽ ſummi boni requiritur, vt ipſum nunquam ob aliud appetatur: cætera verò omnia bona appetãtur ipſius gratia. Quorum neutrum cõuenit voluptati ſenſibili, de qua ſola nũc agimus: etenim nec alia bona propter illã appetuntur, vt patet: nec ipſa ſemper ꝓpter ſe, ſed interdũ propter aliud appetitur. Nam inſtitutor naturæ voluptatem inſtituit propter operationem, vt ſuo loco oſtẽdemus. Et pleriq; voluptatẽ ſenſibilem appetunt propter aliũ finẽ, poteſt enim quis veneri indulgere: vt furetur: & vti honeſtis dilitijs, vt vitã ſuſtentet, & vt Deo placeat. Ad argumẽtum igitur in forma negandũ eſt voluptatẽ ſenſibilẽ nunquam expeti propter aliud, ſed ſemper propter ſe: nã quãuis in aliqua appetitionis ſerie appetatur non propter aliud, ſed propter ſe (eſt enim in ſe aliquod bonum & finis ex Ariſto. 8. Ethic. cap. 2. tex. 3.) tamẽ nõ ſẽper propter ſe, ſed ſæpius propter aliud appetitur. Hæc eſt huius argumenti facilis ſolutio. *Ariſt.*

Reſponderi poteſt ſecundo admittẽdo antecedens, & negando conſequẽtiã. Nam, quod antecedens ſit admittendũ, inde patet, quia admittitur à D. Thoma in 6. ar. huius quæſtionis ad primum, & inferius q. 34. ar. 2. ad 2. & 3. contra gentes cap. 26. ad tertiam obiectionẽ, & oſtenditur ratione D. Thomæ: quoniam appetitus eadem appetitione, qua fertur in bonũ; ſimul etiam fertur in quietem ſub illo bono, quæ nõ eſt aliud, quã delectatio: ſicut enim virtus motiua grauis eadem vi, qua fertur in locum inferum, ſimul etiam fertur in quietem in eo dem loco: ex eo, quia acquiſitio loci, & quies in eo ſunt naturaliter inſeparabilia: ita etiam, cum aſſecutio boni, quod appetitur, & quies in eo (quę formaliter eſt delectatio) ſint naturaliter inſeparabilia ex Ariſt. 10. Ethic. c. 4. in fine vtique appetitus eadem appetitione, qua appetit bonum, appetit quieſcere, & delectari in eo. Ex hoc infertur delectationem in bono aſſecuto appeti ꝓpter ſe, & non propter aliũ finem, quod fuit antecedẽns: nam cum appetitus eadem appetitione tendat in bonum, & in quietem ſub illo: vtiq; ſi tendit in bonũ ꝓpter ſe, & non propter aliũ finem, non poterit appetere delectationẽ propter finem alium. Tum, quia vna, & eadem operatio non poteſt ad duos fines terminari. Tum ſecundo, quia ea, quę per ſe cõmitantur bonum appetitum propter ſe, & non propter alium finem, appeti non poſſunt propter vlteriorem finem, ſed ſolum propter ſe, ex D. Thoma in 4. diſtin. 49. q. 3. ar. 4. quæſtione 3. ad 3. & libro 3. contra gentes vbi ſupra. Et merito: quia illa bona non cenſentur duo bona, ſed vnum tantum bonũ completum, & perfectum, vt ad primum aduertimus. 18 *2. Solutio argum.* *D. Thom.* *Ariſt.* *D. Thom.* 20

Patet igit antecedens eſſe admittendum. conſequentia tamen eſt neganda, quã negat D. Thom. expreſſe in d. c. 26. tacite in d. ar. 6. ad 1. Et ratio eſt, quia licet delectatio non appetatur propter aliud, tanquam propter finẽ appetitur tamen *D. Thom.*

tamen propter aliud, tanquam propter cauſſam formalem, ſiue potius motiuã ſuæ appetibilitatis, quod repugnat ſũmo bono obiectiuo: hoc enim eſt per ſe bonum, & appetibile, non ſolum, quia non eſt bonum gratia alterius, vt finis; ſed etiam, quia ſuam bonitatem, & appetibilitatem non habet ab alio, ſed à ſe, quatenus tale bonum eſt: hoc autem non conuenit delectationi, quia eſt appetibilis non ex ſe, ſed ex bono, de quo delectatur: eſt enim bonũ, quia eſt quies in bono, & perfectio ex ſua natura adiacens bono, in quo quieſcit: vt colliges ex D. Thoma, & ex Ariſtotele in d.c.4. in fine. Vnde ab illo bono, tanquam à principio formali ſpeciem ſumit, & eſſentiam: imò etiam appetibilitatem: appetitus enim ex appetibilitate illius boni mouetur, à quo per ſe, & immediatè mouetur, delectationem autem conſequenter appetit: niſi enim appeteret illud bonum, non appeteret quietem in illo. Et ita explicabis ea, quæ doctiſsimè, obſcure tamen ſcribit D. Thomas in d.art.6.ad 1.

D.Thom. Ariſt.

D.Thom.

Argumentum igitur in forma facilè ſoluetur, ſi dicas voluptatem quidẽ non expeti propter aliud, tanquam propter finem: bene tamen expeti propter aliud tanquam propter cauſſam formalem, & motiuã ſuæ appetitionis. Ex quo antecedente non bene infertur conſequẽtia: quia ad ſummum bonum vtraque perſeitas requiritur, vt ex dictis patet. Probatio autem antecedentis probat voluptatẽ non appeti alterius finis gratia: non tamen probat eam non appeti propter aliud, quod ſit ſuæ appetibilitatis cauſſa, tum formalis, tum etiã motiua: nã & ſi nullus quærit ab alio, propter quem finem lætetur; quia notiſsimũ eſt vnumquenque appetere delectationem gratia ipſius: ita etiam nullus quæret ab alio, ob quam cauſſam appetat delectationem: quia notiſsimum eſt vnumquenque appetere delectationem, quia ipſa eſt quies in bono deſiderato, & concupito.

21 Ad tertium (quod fuit Eudoxij apud Ariſtotelem 10. Ethic.c.2. text.3.) reſpondebat Plato teſte eodem Ariſtotele eodem loco, eo potius probari voluptatem non eſſe ſummum bonum: quoniam ſummum bonum nullo bono addito ſit expetibilius. Quare apud Platonem concesſo antecedente cum prima conſequentia neganda erat ſecunda, ſi per complementum omnium bonorum intelligatur ſummũ bonum. Sed Ariſt. in d.c.2.tex.4. in illis verbis: *Conſtat autẽ*, putat hoc Platonis argumentũ eſſe inutile: quia ſequeretur nullum in rebus humanis dari ſummum bonum: nullum enim datur bonum in humanis, quod adiuncto alio bono non ſit expetibilius. Quare in diſcurſu Platonis neganda eſt maior: quia ſummum bonum, quod in humanis quæritur, & datur (qualis eſt felicitas naturalis) adiunctis alijs bonis redditur expetibilius, vt expreſſe docet Ariſt. 1. Ethic.c.7.tex.30; & lib. 1. Magnorum Moralium cap. 2. & libr. 1. Rhetoric.c.5. & elegãter addidit Ariſt. *Summum bonum in humanis, cuius nos ſumus participes*: quoniam ſummum bonũ, quod ſimpliciter eſt ſummum bonum, cuius participatione omnia ſunt bona (quale eſt bonum diuinum) nullo alio addito bono fit melius, vt patet, & aduertit D. Thomas in 1. Ethic.c. 7. lect. 9. in vlt. cõmento, & 2.2.q.34.ar.3.ad 2.

Solutio tertij argumenti ſententia Platonis.

Præcedens ſolutio ex Ariſt. reijcit.

Ariſt.

D.Thom.

Eſt igitur ſecunda ſolutio Ariſtotelis in d.c.2.tex.3. ad illa verba, *videtur autem hæc ratio*. Illo argumento ſolum probari voluptatem eſſe quoddam bonum: non vero eſſe aut magis bonum, quam alia bona, aut eſſe ſummum bonum: & ratio eſt, quia illud antecedens non ſolum eſt verum in delectatione, ſed in quocunque bono: quodcũque enim bonum additum alij bono facit illud eligibilius: & tamen non bene infertur quodcunque bonum eſſe complementũ omnium bonorum, tanquam ſummum bonum. In forma igitur concedendum eſt delectationem adiunctã cuique bono diuiſiuè ſumpto facere illud eligibilius, quam ſit ſe ſolo. Concedendum eſt præterea delectationẽ cuique bono ſũpto diuiſiuè augere bonitatem, non intrinſece, ſed extrinſece. Ex quo non bene infertur delectationem eſſe complementum omnium bonorum collectiuè: tanquam illa ſit bonum ſummũ vltimo complens cuiuſque boni rationem: datur enim inſtantia, ſi diſcurſus cuique bonorum applicetur, vt bene aduertit Ariſtot. optima eſt ſolutio.

22 Alia ſolutio ex Ariſt.

Facilius ſolues argumentum cum D. 23

D Thom. Ariſtot. Thoma in 4. diſtinctione 49. q.3. artic. 4. quæſtiuncula 1. ad 1. ſi duplicem diſtinguas delectationem cum Ariſtotel. 7.Ethicor.cap.12.text.55;& lib.10.cap.5. per totum, & D. Thoma loco citato, & 1.2.quæſt.34.artic.1.ad 1.vnam propriam: alteram alienam, & extrinſecam. Propria cuique bono eſt illa,quæ per ſe illi coniungitur, tanquam propria illius quies,& perfectio: qualis eſt delectatio, quæ ſequitur ſpeculationẽ, operationẽ virtutis,& ſumptionẽ cibi & cætera. Extrinſeca delectatio illa dicetur,quę eſt delectatio nõ illius boni,cui cõiungitur,ſed alterius ab eo extranei. *Ariſtot.* Nã ex Ariſt.in d.c.5.tex.20. Vnũquodq; bonum ſuã propriam habet delectationẽ, eamq; diſtinctam à delectatione alterius boni:alia eſt enim voluptas equi, & alia canis,& alia hominis: in hominib⁹ etiã diuerſę ſunt delectationes,quia alij alia amant bona, & quo bono vnus delectaẽ, illud alius fert moleſte, vt experientia docet,nõ ſolum in delectationibus animi,ſed etiã corporis. Quæ delectationũ varietas non aliunde prouenit, niſi quia vnũquodque bonum ſuam propriam habet delectatioẽ ſibi cõnaturalem, & inſeparabilẽ: cui delectatio alterius boni erit aliena, & extrinſeca.

24 Quare ad argumentũ Eudoxi dicendũ eſt antecedẽs ſolùm eſſe verũ in delectatione, quæ cuique ſingulo bono eſt propria:falſum verò in ea,quę extranea eſt,& aliena. Nam,quæ eſt propria,cum *Ariſtot.* bonũ ipſum perficiat,ex Ariſt.10. Ethi. cap.4.tex.18.illud reddat, oportet eligibilius, & appetibilius:aliena autẽ delectatio,cum extenuet potius, & interdũ *Ariſtot.* corrumpat delectationẽ boni,cui adiũtur,vt docet Ariſt.7.Ethic. cap.12. tex. 55.& lib.10.c.5.tex.19. nullo modo poteſt reddere expetibili⁹ aliud bonũ, cui extrinſecus adiungitur: nec enim in his bonis vera eſt ꝓpoſitio,quã Eudoxo,& Platoni trãſire voluit Ariſt. in d. lib. 10 *D.Thom.* c.2.tex.3.Quare D.Thom.in 4.vbi ſupra *Ferrarien.* cũ Ferrarien.loco citato bene negauit delectationes intẽperati adiunctas operationibus iuſtis eas reddere appetibiliores.Negandũ eſt igitur delectationẽ ſenſibilẽ adiunctã cuiq; aliorũ bonorũ facere illud appetibilius: id enim falſũ eſt,ſi delectatio intẽperati adiungatur delectationib⁹ animi operantis ſecundũ virtutẽ: cum enim ſit delectatio aliena, & extranea, tantum abeſt, vt bona animi faciat appetibiliora (etiamſi moderata ſit) vt potius attenuet illorũ delectationes,& operationes,vt iam oſtendimus ex Ariſt.in d.c.12.libri 7. Ethic. & in d.cap.5.libri.10. *Ariſt.*

25 Quę doctrina non ſolũ vera eſt,ſi delectationes ſenſibiles cũ bonis animi cõiungas: ſed etiã,ſi vel ipſas animi delectationes inter ſe extraneas,vel delectationes corporis ſimul ponas,vt ſatis clare oſtendit Ariſt.10. Ethic. c.5. tex. 19. *Ariſt.* *Qui namque fiſtulis delectantur (inquit) nec in mentẽ ſermonibus adhibere.ſi quempiã audierit modulantẽ magis modulãdi gaudentes arte, quã operatione præſenti.* Falſum eſt igitur omnẽ delectationem adiunctã cuiq; bono facere illud appetibilius. Et hęc ſit tertia huius argumenti ſolutio.

Quarta ſolutio ex D. Thomæ. Poteſt adhuc quarto loco argumentum ſolui cum D.Thoma 3. contra gentes cap.26.ad ſecundam dubitationem: quia admiſſo antecedente cum prima cõſequentia,negãda erit ſecunda, quia non omne, quod perficit aliud eſt finis eius, de quo nonnihil dicendum eſt in ſequenti quæſtione.

26 *Solutio argumenti ex doctrina Platonis.* Ad quartum argumentum (quod etiã eſt Eudoxi) negabat Plato conſequentiam, vt patet ex Ariſtotele 10. Ethic. ca.2. tex.9: quoniam malum non ſolum opponitur bono, ſed etiam malo,atque indifferenti, quod nec bonum eſt, nec malum: audacia enim opponitur cum fortitudini,tum etiam timiditati.Quare non bene infertur, dolor eſt malum, ergo delectatio eſt bonum: quia poteſt illi opponi,non vt bono,ſed vt malo.Solutio optima eſt,ſi ſolùm ſpectemus vim formæ (eſt enim forma inutilis) non eſt tamen admittenda, ſi cõſideremus vim conſequentiæ gratia materiæ: quia re vera delectatio omnium iudicio nõ opponitur dolori tanquam malum malo, ſed tanquam bonum malo:vt Ariſtotel. *Ariſt.* loco citato aduertit contra Platonem. Quare ſi antecedens admittatur, videtur conſequentia vim habere,ſi non ratione formæ, ſaltem ratione materiæ.

Alia ſo. ex Ferrar. D.Thom. Negandum eſt igitur antecedens cũ Ferrarienſi 3. contra Gentes cap.27. in fine, ſatis ad mentem D. Thomæ 1.2.q.39.ar.4;vbi probat nullũ dolorẽ aut triſtitiã eſſe poſſe ſummũ malũ: cuius opinionem

nionẽ tanquã veriſsimã modo ſupponimus. Et quod attinet ad noſtrũ inſtitutũ euidẽter patet nullũ dolorẽ, aut triſtitiã ſenſitiuã eſſe ſummũ malũ: quantũuis daremus (quod nõ damus) aliquẽ dolorem eſſe ſummum malum. Nam cũ duplex ſit dolor ſenſitiuus, vnus exterior, interior alter: conſtat externum non eſſe ſummum malum, quia internus eſt maius malum; vt tanquam veriſsimũ ſupponimus ex D. Thoma 1.2. q.35. ar. 5. Quod etiam patet de dolore ſenſitiuo interno: triſtitia enim intellectiua longe eſt maius malum ex D. Thoma 1. 2. q.39. art.4. ad 3. Quod autem adducitur ex Auguſt. vim non habet: quoniam Aug. id non dixit ex ſuo ſenſu, ſed ex ſẽtentia alterius, vt fatetur D. Thomas in d. ar.4. ad 3. Vera igitur doctrina habet illud malum eſſe peius, quod nocet meliori bono: & cum anima melior ſit, quã corpus; malum, quod nocet animæ, pei⁹ erit, quam malum, quod nocet corpori. Et eâdem ratione malum, quod nocet animę, vt non depẽdet à corpore, peius erit malum, quam illud, quod nocet animę, prout à corpore dependet. Quare triſtitia intellectiua maius malum erit, quam ſenſitiua, ſiue illa ſit exterior, ſiue interior.

D. Thom. D. Thom. Auguſt. D. Tho.

27 Ad quintum negandum eſt operationem appeti propter voluptatem, tanquam propter finem: vt ſuo loco oſtenſuri ſumus. Sed admiſſo antecedente (quod grauiſsimi Theologi admittunt) argumentum non habet vim: nam quãuis illo probaretur voluptatem ſenſitiuam melius bonum eſſe, quàm ſenſitiuam operationem: inde tamẽ non probaretur voluptatem ſenſitiuam eſſe ſũmum bonum: ſed illam duntaxat voluptatem, quę perficeret operationem nobiliſsimam, qualis non eſt operatio ſenſitiua. Sed in ſequenti quæſtione oſtendemus nec voluptatem, quæ operationẽ intellectiuam cõſequitur, eſſe ſummum bonum obiectiuum.

28 Ad poſtremum argumentum, quod continet fundamentum Hæreticorum, reſpondetur locum ex c. 20. Apocalyp. nullo modo fauere Cirinthianis. Nam licet admitteremus regnum illud Chriſti per mille annos poſt reſurrectionẽ, quod heretici fingunt, & fabulantur; vnde colligunt regnum illud futurum fore in carne concupiſcẽtijs, ac libidinibus ſubiecta? Ioannes enim ſolum ſcribit animas illas & vixiſſe, & regnaſſe cum Chriſto mille annis. Nunquid ſi in carne iam ſuſcitati regnaturi forent; cur non potius regnarent liberi à paſsionibus corporis vacantes contemplationi diuinarum rerum longe altiori, quã fuerit Adami in ſtatu Innocentiæ? has enim delicias eſſe longe meliores, & diuiniores non ſolum Chriſtianus agnoſcit, ſed etiam Ariſtotel. vt ex dicendis patebit: nam Papias Hieropolitan⁹ Epiſcopus, qui etiam probauit Chriſtum cũ Sanctis regnaturum in terra per mille annos; in hoc millenario regno carnales delicias nõ admiſit, ſi credimus Caſtro verbo, *Beatitudo*, hęreſi 2: nec enim Euſebius libr. 3. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ c.39. ſcribit Papiam eas admiſiſſe; cum tamen ibi c.28. ſcribat eas admiſiſſe Cerinthum. Et hæc ſolutio ad hunc locum ſatis ſit; quia ſatis nobis eſt, vt delicias, voluptateſque carnales à beatitudine relegemus. Quod verò locus iſte Ioannis non probet regnum illud millenariũ in terra poſt reſurrectionem ad ſenſum Cerinthi, & Papiæ alio in loco explicabimus.

Ariſt. *Papias.* *Caſtro.* *Euſebius.*

Porro loci ex Iſaia, & Luca intelligẽdi ſunt de cibo, & potu ſpirituali, de quo agit Chriſtus Ioan. 6; dum ait: *Operamini non cibum, qui perit, ſed, qui permanet in vitam æternam*: nam & in hac vita præter corporalem cibum, dari cibum ſpiritualẽ animarum longe excellentiorem ſatis expreſsit Chriſtus Matth. 4. dum dixit: *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* & Ioan. 4. *Ego cibum habeo, quem vos neſcitis:* & rurſus: *meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris mei, qui in Cœlis eſt.* Vide Caſtrum loco citato. Et hæc de bonis corporis.

Iſaias. *Lucas.* *Ioannes.* *Matth.* *Ioannes.* *Caſtro.*

QVÆSTIO IIII.

An beatitudo obiectiua poſita ſit in aliquo bono animæ?

CVM beatitudo obiectiua non ſit poſita in bonis corporis, inquirendum eſt, an poſita ſit in bonis animæ: animæ inquã intellectiuæ: nam bona animæ tam vege-

tatiuæ, quàm ſenſitiuæ enumeranda eſſe cum bonis corporis iam docuimus in præcedente quæſtione art. 1. Quare hoc loco ſolum erit ſermo de bonis animæ intellectiuæ, quæ intrinſecus ſunt in anima. Quod dicimus, vt ba hac qu ſtione excludamus obiecta operationũ animæ intellectiuæ: hæc enim licet aliquo modo dici queant bona animæ, vt fatetur D. Thomas in hac 2.q.art.7.ad 3: nõ ſunt tamen in ipſa anima, ſed extra eã, vt ibi annotauit D. Thomas. At inter bona animæ intrinſeca enumeranda venit ipſa animæ ſubſtantia ſimul cum potentijs, habitibus, & operationibus ipſius: de quibus omnibus ſigillatim inquirendum erit. Primum igitur generaliter inquiremus, an beatitudo obiectiua poſita ſit in bonis animæ intellectiuæ? Secundò, vtrum poſita ſit in ipſa animæ ſubſtantia? Tertiò, vtrum ponẽda ſit in potentijs, habitibuſque illius? Quartò, an in aliqua illius operatione? Poſtremò, an in voluptate animi? Nam de his omnibus agit D. Thom. in art. 7. huius ſecundæ quæſtionis.

D. Thom. *Ordo in hac q ſeruã ...* *D. Thom.*

ARTICVLVS I.

Vtrum beatitudo poſita ſit in bonis animæ intellectiuæ?

1 QVÆSTIO iſta à nobis proponitur ſub his generalibus terminis, tum: vt rationem D. Thomæ explicemus: tum vt explicemus duo illius argumenta. Pars igitur affirmans ita ſuadetur.

Affirmatiuę partis arg.

Primum. Primò, quia conſtat beatitudinem eſſe quoddam hominis bonum. Omnia autem bona hominis, vel ſunt bona exteriora, vel bona corporis, vel bona animæ, vt patet ex Ariſt. 7. Politic. c. 1. & 1. magn. Moral. c. 3; & 1. Rhetoric. c. 5. docuit Plato lib. 3. de legibus. Oſtendimus ſupra quæſtione 1. beatitudinem obiectiuam non conſiſtere in bonis vitæ externis. In quæſtione ſecunda eam non conſiſtere in bonis corporis. Ergo non poteſt non conſiſtere in bonis animæ.

Ariſt. *Plato.*

2 *Secundum.* Deinde beatitudo eſt quædam perfectio hominis, vt omnes admittũt: perfectio autem eſt aliquid eius, quod perficitur, vt patet. Sed beatitudo non eſt aliquid corporis. Ergo erit aliquid animæ: nam, cum homo conſtet ex corpore & anima; id quod eſt aliquid hominis, vel erit aliquid corporis, vel aliquid animæ

Tertium. Tertiò, quia tam Ariſtoteles, quàm D. Thomas felicitatem ponunt in contemplatione primæ ſubſtantiæ, vt patet 10. Ethic. c. 10. Sed contemplatio primæ ſubſtantiæ eſt aliquid animæ intellectiuæ, & bonum quoddam illius intrinſecum, vt patet. Ergo beatitudo obiectiua ponitur in aliquo bono animę intellectiuæ.

Ariſt. *D. Thom.*

3 *Reſo...* Dicendum tamen beatitudinem obiectiuam nullo modo poſſe conſiſtere in aliquo bono animæ intellectiuæ. Ita D. Thom. in art. 7. huius q. 2: nam ſi beatitudo obiectiua eſſet aliquod bonum animæ, vel eſſet ipſa animæ eſſentia, vel aliquid animæ, nimirum potentia, habitus, aut actus, ſed nihil horum eſt; ergo, &c. Maior patet: minorem probabimus in ſequentibus articulis.

D. Th...

4 *Solutio argum. cum D...* Ad primum in oppoſitum ex mente D. Thomæ in d. art. 7. ad 1. dicendum eſt argumentum nõ procedere ex adæquata diuiſione bonorum animæ: nam præter bona, quæ intrinſece ſunt in anima, dantur bona alia illi extrinſeca, quæ eã perficiunt ſolum obiectiuè: & ideo conſequentiam non valere: valeret tamen, ſi inter bona animæ enumerarentur etiam illa bona, quæ illi extrinſece ſunt bona: quoniam in hoc ſenſu admittendum eſſet beatitudinem obiectiuam cõſiſtere in aliquo bono animæ: quod ipſum non eſt in illa, ſed extra, vt ſuo loco dicemus. Nos autem ſolum negamus beatitudinem obiectiuam conſiſtere in bonis, quæ ſunt in anima.

Sol... ex D. Th... Ad ſecundum ſimiliter dicendum eſt ex mente D. Thomæ in d. art. 7. ad tertium: nam beatitudo obiectiua eſt quędam hominis perfectio non inhærens, ſed extrinſece illum perficiens ratione animæ.

Solutio tij. Ad tertium reſpondetur Ariſtotelem, & Diuum Thomam intelligendos eſſe de beatitudine formali, non de obiectiua: formalem autem beatitudinem conſiſtere in bonis animæ inhærentibus fatetur Diuus Thomas in dicto articulo 7. & ſequente libro oſtendemus.

D. Th.

(.*.)

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo obiectiua poſita ſit in animæ eſſentia?

1 QVANVIS nullus philoſophus vnquam dixerit beatitudinē obiectiuam ſitam eſſe in ſubſtantia animæ intellectiuę: excitatur tamē hęc quæſtio, tum; quia tangitur à D. Thoma in art. 7. huius queſtionis, tum; quia pro parte affirmante non deeſt ratio dubitādi. Nam illud, cui appetimus aliquod bonum, magis amamus, quàm ipſum bonum: magis enim amo amicum, cui volo pecuniam, quàm ipſam pecuniā. Sed vnuſquiſque ſibi appetit, quodcunque bonum appetit. Ergo plus ſe diligit, quā quodcunque aliud bonum. Sed illud eſt beatitudo obiectiua, quod eſt bonum magis amatum, quàm quodcūque aliud bonum. Ergo homo eſt ſibi ſua beatitudo obiectiua: non ratione corporis, vt patet. Ergo ratione animæ, quæ ſecundum ſubſtantiam excellentior eſt omnibus, quæ ſunt in ea.

Ratio dubitati pro parte affirmanti.

2 Pars tamen negans indubitanter vera eſt: & facilè demonſtratur: quoniam anima non poteſt beare, vt eſt forma dans homini eſſe humanum: tum, quia ſemper homo eſſet beatus, quandiu eſſet: Tum ſecundò, quia non poteſt beare, niſi, vt eſt finis: finis autem, niſi ſit cognitus, non finalizat. Quare ſi anima eſt beatitudo obiectiua, non beabit, niſi vt eſt obiectum cognitum. At nec ſic, poteſt beare: quia anima ſecundum ſuā ſubſtantiam non eſt vltimus finis: tum, quia ſecundum ſe eſt ens in potentia ad actum: nam de potentia ſciente fit actu ſciens ex Ariſt. 3. de anima tex. 14. & de potentia virtuoſa fit actu virtuoſa. At, quod eſt in potentia ad actum, ad illum ordinatur, vt ad finem. Tum ſecundò, quia cum habeat cauſſam efficientem, habeat, neceſſe eſt, cauſſam finalem iuxta receptam philoſophiam. Tum denique, quia homo ſe, & omnia, quæ habet in ſe, amat propter Deum, ſi ordinatè ſe amat. Cum igitur anima ſecundum ſuam eſſentiam non ſit vltimus finis, nō poterit eſſe beatitudo obiectiua.

Negatiua ſententia ſtatuitur, & probatur. *Ariſt.*

Poteſt etiam adduci ratio, quam affert D. Thomas in d. ar. 7: nam anima nō eſt bonum vniuerſale, ideſt, continens omne bonum; ergo non poteſt eſſe obiectiua beatitudo. Sed de hac ratione latius agemus in ſequenti quæſtione.

Alia probatio ex Diuo Thoma.

3 Ad rationem dubitandi initio allatā reſpondet D. Thomas in d. artic. 7. ad 2. Ex cuius mente maior videtur neganda, quatenus habet *magis amari cui appetimus bonum, quàm ipſum bonum.* Nam cū bonum volitum ametur amore concupiſcentiæ; ille autem, cui bonum volumus, amore amicitię: & hi amores ſint diuerſi ordinis, & generis; non poteſt fieri cōparatio inter amata penes magis, & minus. Quare quanuis nobis concupiſcamus omne bonum, non bene infertur nos magis nos ipſos amare, quā quodcunque aliud bonum: ſed ſolum infertur, nos amare nos amore amicitiæ, bona autem, quæ nobis volumus, amore concupiſcentiæ. Ex quo non licet colligere nos nobis ipſis eſſe beatitudinē obiectiuam: quia beatitudo obiectiua non ponitur in eo bono, quod plus amatur amore amicitię, ſed in eo, quod plus amatur amore concupiſcentiæ. Cum hac ſolutione tranſeunt Conradus, & Medina in d. art. 7.

Soluitur ratio dubitandi ex D. Th. doctrina. *Ariſt.* *Conradus.* *Medina.*

Sed non eſt negandū poſſe duos iſtos amores, & ea, quę illis amantur, inter ſe comparari penes magis, & minus, ita vt magis vnus dicatur amare, quàm alter: nam D. Thomas 2. 2. q. 26. ar. 3. expreſſe docet nos magis diligere Deum amore amicitiæ, quàm amore concupiſcentię, cum illum diligimus, vt bonum noſtrū. Ex quo loco Medina in d. ar. 7. libenter admittit amicum magis diligi, quam diligatur bonum volitum illi. Et ratio eſt, quoniam licet inter iſtos duos amores non poſsit fieri comparatio penes magis, & minus intenſiuè (quoniam hæc comparatio non poteſt fieri, niſi inter ea, quæ eiuſdem ſunt ſpeciei) tamen optime duo illi amores comparari poſſūt penes magis, & minus in perfectione: vt illud dicatur magis amari, quod amatur nobiliori amore. Et cum amor amicitię longe ſit nobilior, quàm concupiſcentiæ (hic enim eſt imperfectus, ille vero perfectus ex D. Thoma 2. 2. q. 17. ar. 8.) fit, vt poſsit admitti amicum magis diligi, quam bonum illi cōcupitum. Diximus (poſsit admitti) quoniā apud nonnullos non debet ſimpliciter admitti in quocunque bono alteri cōcupitō, ſed

D. Thom. *Medina.* *D. Thom.* *D. Thom.*

ſed in ſolo bono particulari, & creato, non verò in bono, quod eſt vniuerſale bonum: ita fit, vt magis diligamus eum, cui volumus bonum, quàm ipſum bonũ, quando illud bonum eſt particulare, & limitatum: non tamen ſi fuerit bonum vniuerſale, qualis eſt Deus: ita Medina in d. art. 7. huius q. 2. nec longe eſt à mẽte D. Thomæ 2. 2. q. 26. ar. 3. ad 1. nec reſiſtent ij, qui putant finem *cuius*, quando eſt bonum vniuerſale non ordinari ad finem *cui*, vt vult Suarius in Metaphyſi. diſput. 23. ſect. 2. n. 8. concinit Aragoni⁹ 2. 2. q. 17. ar. 5. §. *Tertio eſt aduertẽdum*. Iuxta hanc ſententiam ex illa maiore ita explicata non bene infertur hominem ſe ipſum magis amare, quàm quodcunque aliud bonum: quoniam cũ ſibi appetit Deum, non magis amat ſe, quàm Deum: & per cõſequens homo non magis ſe ipſum amat, quàm omne aliud bonum: quod tamen requiritur, vt in eo, ſuaque ſubſtantia beatitudo obiectiua ponatur.

Medina. D.Thom. Aragon.

4 Adducitur alia ſolutio. Satis eſt ſolutio ad ſoluendam argumenti difficultatem. Sed ego puto maiorem poſſe ſimpliciter admitti in quocunque bono alicui concupito: magis enim amatur is, cui bonum concupiſcitur, quàm ipſum bonum, quãuis ſit vniuerſale: nam in ea ſum opinione, vt quãdo quis ſibi Deum concupiſcit, non ſolum ſe ipſum amet amore nobiliori, quam tunc amet Deum; ſed etiam magis: ſi idem ſit magis ſe amare, quàm amare ſe perfectiori amore. Nec enim puto Deum inordinatè amari, ſi interdum ideo minus ametur, quia amatur amore minus perfecto: nam prout amatur, tanquam bonum noſtrum, non poteſt tunc non amari amore concupiſcentiæ, qui eſt minus perfectus, quàm amor amicitię, quo tunc nos amamus. Quare tunc Deus inordinatè amabitur, quando minus amatur, vel quia aliud bonum à Deo magis nobis concupiſcitur, quàm Deus: vel quia nobis maius velimus bonum, quàm Deo, quia tunc in eodem genere amoris creaturã Deo pręferimus; quę præferentia non datur, quando Deum, vt bonum concupitum amamus, nos verò vt bonum amicabiliter amatum, quia licet vt ſic meliori amore nos amemus, quã amemus Deũ: tamen ipſum Deum non vltimate propter nos amam⁹, ſed propter ipſum Deũ, vt latè diximus ſupra lib. 1.

5 Hac igitur opinione ſuppoſita ad argumentum in forma admittimus totũ primum diſcurſum, ſi conſequens ita intelligatur, vt homo magis. i. meliori amore ſe ipſum amet, quàm quodcunq; aliud bonum ſibi concupitum. Ex quo non bene infertur beatitudinem obiectiuam collocandam eſſe in ſubſtantia ipſius hominis: nam cum beatitudo obiectiua ſit finis *cuius*; & proinde ſit bonũ concupitum nobis; non ponitur in eo, quod magis. i. meliori amore amatur; ſed in eo bono, quod magis eſt concupitum: cum tamen homo non ſit magis amatus, ideo quia magis concupitus, ſed quia ei omne bonum cõcupiſcitur: quod arguit amari amore amicitiæ, qui nobilior eſt, quàm amor concupiſcentiæ. Et hæc eſt optima huius argumenti ſolutio.

6 Alia Conradi ſolutio. Nec diſplicebit, ſi quarto loco dicas cum Conrado in d. art. 7. ad 2. quamuis verum ſit hominem magis amari, quàm quodcunque bonum ſibi concupitum; non proinde inferri hominem ſimpliciter magis amari: quia illo amoris genere, nempe amicitiæ, quo tunc amatur, non plus amatur, quàm Deus, qui illo amicitiæ amore plus amatur. Sed hoc altiorem poſtulabat diſputationem.

ARTICVLVS III.

An beatitudo obiectiua poſita ſit in potentijs, aut habitibus animæ?

1 D.Thom. HÆc quæſtio ideo à nobis excitatur, quia tangitur à D. Thoma ar. 7. huius quęſtionis. Diſſoluitur autem concluſione negatiua, tam à Diuo Thoma, quàm à Curſu Conimbricenſi in Ethicis diſputatione 3. q. 3. art. 1. in principio. Eam probauit Ariſtoteles 1. Ethicorum c. 5. tex. 20. & c. 8. tex. 39. & lib. 10. c. 6. tex. 26. quibus in locis expreſſè docet beatitudinem, nec poni in animæ potẽtijs, nec in habitibus. Et 2. magnor. Moralium c. 10. *felicitas*, inquit, *eſt actio, non habitus*.

Reſolutio D.Tho. Ariſto.

2 Probatur. Probatur primò, quia nec potentia animæ, nec habitus poſſunt ſatiare noſtrum appetitum: is enim non ſatiatur, niſi bono vniuerſali, ideſt bono, quod eſt

eſt omne bonum. De qua ratione plura dicenda ſunt in ſequenti quæſtione.

Secundo. Secundò, quia tam potētiæ, quám habitus non poſſunt eſſe vltimus finis: ordinantur enim ad aliud, tanquam ad finem, cum ſint propter operationem, vt ſæpe docet Ariſt. vide Curſum Conimbricenſem in d.q.3. ar.1. ad 3. Ariſtot.

ARTICVLVS IIII.

An beatitudo obiectiua ponatur in operationibus animæ?

1 Prio dubi. ratio ex Ariſtotele. QVæſtio iſta aliquā habet dubitationē propter rationē dubitādi ſumpram ab Ariſt. qui vbique locorum ſuæ doctrinæ docet felicitatē poſitam eſſe in operatione ſecundū virtutem: ita 1. Ethic. c.7. tex.36. & lib.10. c.6. tex.28. & lib.1. Magn. Moral. c.3. & 4. & 7. Polliticor. c.3. adeo vt 7. Pollitic. c. 1. affirmet vnicuique tantum felicitatis contingere, quantum virtutis, & prudentiæ. Porro Ariſtotelem agere de beatitudine obiectiua, videtur manifeſte colligi ex ijs, quæ docet 10. Ethicor. c.6. tex. 27. ita enim ſcribit: *Operationes autem eæ ſunt per ſe expetibiles, à quibus nihil præter operationem quæritur. Tales autem videntur eſſe actus ij, qui à virtute proficiſcuntur: honeſta namque, ſtudioſaq; agere ex ijs eſt, quæ per ſe expetuntur.* Quæ verba ſatis ſignificant ipſum agere honeſta, ipſumque viuere ſecundum virtutem eſſe obiectum, quod nos reddit felices, & beatos. Cum verò operatio ſecundum virtutem ſit operatio animæ intellectiuæ; fit, vt in aliqua animæ intellectiuæ operatione ponatur felicitas noſtra obiectiua.

2 Concluſio. Hoc tamen non obſtante dicendum eſt nullam animę intellectiuę operationem eſſe, aut eſſe poſſe obiectum noſtræ beatitudinis, nec ſupernaturalis, nec etiam naturalis: ſi propriè de beatitudine naturali loquendum eſt. Hæc concluſio ita generaliter poſita eſt D.Thomæ in 7. art. huius quæſtionis: agens enim de beatitudine obiectiua, hoc eſt de re, quam, vt bonum ſummum, & vltimum finē appetimus, poſtquam oſtēdit animam ipſam in ſe non eſſe tale bonū ita ſcribit: *Similiter etiā nec aliquid eius, ſiue ſit potentia, ſiue actus, ſiue habitus.* Deinde ita concludit: *vnde impoſsibile eſt, quod aliquid eorum ſit vltimus finis hominis.* D.Thom.

3 Probatur 1 ratione D. Thom. Hæc concluſio probatur à D.Thoma eādē ratione, qua ar.8. probat beatitudinē obiectiuā poni non poſſe in aliquo bono creato: nec enim poni poteſt, niſi in bono, quod cōplete compleat, & ſatiet appetitū. Appetitus autē nullo bono limitato, & particulari ſatiari poteſt ſed ſolo bono vniuerſali, quod continet omne bonum. Quare cum nulla animæ operatio ſit bonū vniuerſale, vt patet: nulla poteſt eſſe beatitudo obiectiua. De efficacia huius rationis multa dicēda ſunt in ſequenti quæſtione.

4 Secundò. Secundo eadem cōcluſio oſtenditur, quoniam omnis operatio animæ intellectiuæ, vel eſt intellectus, vel volūtatis. Et vtriuſque potentiæ operationes, vel ſunt practicæ pertinentes ad vitā actiuam: vel ſunt ſpeculatiuæ ſpectantes ad ſpeculatiuam vitā. Neutrius autē vitæ operatio poteſt eſſe vltimus finis obiectiuus. Id probatur in operationib' vitę actiuæ: hæ enim non ſunt per ſe expetibiles, ſed propter aliud, vt latè probat Ariſt. 10. Ethic. c.7. vbi oſtendit operationes vitę actiuę politicas, quibus bonum cōmune ordinatur: & bellicas, quibus cōmune bonum defēditur, non eſſe propter ſe, ſed propter aliud, & inde ſumit argumentū, cęteras omnes operationes vitæ actiuę nō expeti propter ſe, ſed propter aliquē finem: nam ſi actiones ciuiles, & bellicę, quę cęteris omnibus, tam pulchritudine, quàm magnitudine excellunt, propter ſe non expetūtur, ſed propter finem; vtique cæteræ actiones vitę actiuæ non propter ſe expetentur, ſed propter finē, & ſpecialiter de actionibus virtutū moraliū id oſtēditur: nam cum hæ verſentur, tum circa res externas, quę in vſum hominum veniunt, tum circa moderandas partis inferioris, & ſenſitiuę affectiones: & pars ſenſitiua ſit in homine gratia animę intellectiuæ, & propter perficiendū illius opus, ex Ariſtotele 2. Magnorū Moral. cap. 10. vtique actiones virtutum moralium expeti debent propter operationes animæ ſpeculatiuæ: ideo enim virtus moralis affectiones ſēſitiuas bene ordinat; vt mens expeditius poſsit ſpeculationi vacare. Concludēdum eſt igitur operationes vitę actiuę eſſe propter finem, & ex conſequenti in illis non conſiſtere beatitudinem obiectiuam. Ariſt. Ariſt.

5 Quod verò operationes vitæ ſpeculatiuæ ex ſua natura non ſint ſui gratia, ſed gratia alterius, tanquã finis; probãt illi philoſophi, qui volunt obiectum eſſe cauſſam finalẽ actus: maxime ſi eſt act' immanens, & quanquã hęc opinio non ſatis placeat Suario in Met. diſp. 12. ſec. 7. n. 17. illa tamen veriſsima eſt, ſi ſermo ſit de fine operis; ad quẽ ab auctore naturę actus eſt inſtitutus, & vt ab inſtituto non diſcedamus; cõſtat operationes, tã intellectus, quàm volũtatis ex ſua natura inſtitutas eſſe à Deo gratia vniẽdi obiecta cũ hiſce potentijs: nam cũ nulla res poſsit attingi, aut à potẽtia cognitiua, a. appetitiua, niſi cuique illarum in ratione termini vniatur, vt recepta habet philoſophia; inſtitutor naturæ Deus inſtituit in vtraq; potẽtia actionẽ, per quã res cognoſcẽda, & volẽda vniretur, tũ intellectui, tũ volũtati: etenim obiectũ cognoſcẽdũ actu fit intra intellectũ, & ab eo motu intẽtionali cognoſcibiliter attingitur. Per actũ verò volũtatis, amorem, inquam, voluntas vnitur cum obiecto, dum ſuo intentionali impetu appetibiliter ſeponit in re amata. Quare ſi bene philoſophandum eſt, non eſt negandum obiectum eſſe finem operationis immanentis intellectus, & voluntatis: finem inquam operis: qui non influit in operantem, ſed in auctorẽ naturæ inſtituentem operationis eſſentiã: dum ab vnionis obiecti cum potentia operationem inſtituit. Et ita non datur locus fundamento Suarij, qui ſolùm aduertit ad influxum in operantem, non verò in auctorem operis. Hac ſuppoſita philoſophia euidenter cõſtat operationes vitæ contẽplatiuæ ex ſua natura habere finem, in quem, ſi non ab operante, tamen ab Auctore naturæ referantur. Quod ſicut ſatis eſt, vt ſimpliciter non dicantur eſſe ſui gratia: ita ſatis eſſe debet, vt in illis non ponatur beatitudo obiectiua: hæc enim poni non poteſt, niſi in bono, quod ex ſe non alterius ſit gratia, ſed tantùm ſui.

6 *Obiectio ex Ariſt.* Si quis obijciat operationes vitę cõtemplatiuæ ex ſententia Ariſtotelis, cũ multis in locis; tum maximè 10. Ethic. c. 7. & 8. non eſſe gratia alterius, ſed ſui tantum. *Reſpondetur primo.* Reſpondendum eſt primò, doctrinam Ariſtotelis intelligendam eſſe in ordine ad operantem: á quo ipſum ſcire non quæritur gratia alterius, ſed tantum ſui, ex Ariſtot. primo Metaphy. c. 1: hoc autem nõ impedire, quominus ipſæ ſpeculatiuæ operationes habeant finem, qui dicitur operis, in ordine ad inſtitutorẽ naturæ, qui opus ipſũ, quod operans gratia ſui appetit, appetijt gratia alterius. Reſpondendum eſt ſecundò, ex eo, quod operationes ſpeculatiuę ab Autore naturæ inſtitutæ ſunt propter obiectum cognoſcendum, inferri in ordine ad operantem idem eſſe operationes ſpeculatiuas eſſe ſui tantum gratia, atque eſſe ſolùm gratia cognoſcendi obiectum: nam, cum cognitio ex ſua natura ſit alicuius obiecti cognitio; idẽ erit appetere cognitionem obiecti, & appetere obiectum cognitum: nam ex vtroque conſtituitur vnum integrũ obiectum, quod ab operante quæritur, nõ gratia alterius, ſed ſolùm gratia ſui: nã, qui ſpeculatur aliquam veritatem ſolũ quærit obiectum à ſe cognoſci gratia ſolius cognitionis, vt eſt cognitio obiecti. *Reſpõdetur 2.*

7 *D. Thom.* Hoc loco poſſet expendi demonſtratio, qua D. Thomas in 4. diſtinction. 49. q. 1. ar. 1. quæſtiuncula 2. nititur oſtendere nullum actum voluntatis eſſe poſſe vltimum finem, nec beatitudinem obiectiuam: ſed quia illa demonſtratio longiorem poſtulat explicationem; non eſt quod circa id immoremur: nam ad cõfirmationem propoſitæ concluſionis ſatis ſunt, quæ adduximus.

8 *Solutio rationis dubitandi.* Ratio dubitandi cum ſumatur ex auctoritatibus Ariſtotelis, qui beatitudinem ſupernaturalem non agnouit, ſolum habet locum in beatitudine naturali. Et cum hæc ſit duplex, vna vitæ contemplatiuæ: altera vitæ actiuæ: dubitatio etiam locum non habet in beatitudine vitę contemplatiuę, ſed in beatitudine vitę actiuæ, de qua ſola agit in citatis locis. Nec reputo abſurdum, ſi beatitudinem obiectiuam huius vitę in operationibus animi collocemus; nimirum in operando ſecundum virtutẽ moralem: nam ſuperior reſolutio intelligenda eſt de beatitudine, quæ propriè eſt beatitudo; qualis non eſt beatitudo vitæ actiuæ: cum illius operationes non ſint per ſe expetibiles, ſed propter alium finem, vt cum Ariſtotele iam oſtendimus.

Neq

9 Nec eſſet abſurdum negare beatitudinem vitæ actiuæ ad eſſentiam beatitudinis naturalis pertinere, etiam vt partẽ illius: vt lib. 4. q. 14. ar. 4. oſtendemus contra Fonſecã, & nõnullos alios: fatetur enim Ariſt. in d. c. 8. tex. 30. eum, qui verè, & eſſentialiter eſt felix, habere felicitatem ſeparatã ab ijs, quæ humana ſunt, & ſpectãt ad hominẽ, quatenus eſt ex corpore cõpoſitus. Vnde vt talis eſt, nõ indiget felicitate vitę actiuę, quę ſimpliciter nõ eſt felicitas, ſed felicitas talis, hoc eſt humana: qua homo ſolũ indiget, quatenus eſt homo cõpoſitus ex affectibus, & paſsionibus, & viuit ſocialiter cũ alijs: nam vt ſic expetit ea agere, quæ à virtutibus moralibus proficiſcũtur: nimirũ viuere ſecundũ virtutẽ moralem: nõ præciſe ratione ipſius operationis; ſed ne pars irrationalis, & inferior prohibeat rationalẽ, & ſuperiorẽ ſuam exercere actionẽ, in qua eſſentialis, & vera beatitudo ponitur, vt elegãter explicauit Ariſt. lib. 2. magn. Moral. c. 10: cuius verba libet hic trãſcribere: inquirens enim, quid nã ſit agere ex recta ratione ſecũdum virtutes morales, & vbi ſit poſita recta ratio, ita ſcribit: *Eſt nimirum ex recta ratione agere; cum animæ pars irrationalis non prohibuerit rationalem ſuã exercere actionem, tum demum ex recta ratione erit actio. Quoniam animæ partem, vnã quidem deteriorem habemus, alteram meliorem: ſemper deteriorem melioris cauſſa obtinemus. Sicut in corpore, & anima, corpus animæ cauſſa habere dicimur, cum ita habuerit ne præpediat; ſed ita coniungatur, & conſurgat ad animæ opus perficiendũ: quandoquidẽ deterius melioris eſt cauſſa; ita vt ſe cũ meliore exerceat. Cum igitur affectus menti non inhibuerit ſuũ opus exercere; an nõ tum ex recta ratione fuerit? ita prope modum.* Quæ verba digna ſunt & homine, & memoria chriſtiana: & quod ad inſtitutũ attinet, ex illis patet apud Ariſtotel. qui eſſẽtialiter eſt felix, indigere felicitate humana, i. felicitate poſita in actione ſecundũ virtutẽ; non vt eſſentialiter perficiatur; ſed ne à ſua actione præpediatur agẽdo cõtra virtutem, vel circa ſuos affectꝰ proprios, vel circa ſuos cõciues. Et ad hunc ſenſũ intelligẽdus eſt, cum in d. c. 8. decimi Ethic. aſſerit felicẽ appetere ea agere, quæ ſunt à virtute, hoc ipſo, quo homo eſt, & cũ alijs viuit: inde enim, ſi recta nõ egerit, præpediri poteſt à ſua felicitate ſeparata, quæ in operatione mentis eſt poſita. Quare felix ex mẽte Ariſt. eo modo indiget operatione ſecundum virtutẽ (quæ dicitur humana felicitas) quo indiget bonis externis, & ſanitate corporis, ne ſc. à ſua perfectiſsima operatione impediatur, vt ſatis colliges ex Ariſtotele in d. c. 8. tex. 31. Hęc eſt optima huius difficultatis ſolutio.

Ariſtot. Ariſt. Ariſt. Ariſt.

ARTICVLVS V.

Vtrum beatitudo obiectiua ponenda ſit in voluptate animi?

1 Epicuri ſententia vt explicatur à Cicerone, Lactãtio, & Seneca.

HÆc quæſtio excitatur ꝓpter eos, qui volunt Epicurum, dum beatitudinẽ poſuit in voluptate, egiſſe de voluptate animi: ita Epicurũ explicauit Cicero 2. de finibus bonorũ, & malorũ, & Seneca in lib. de beata vita c. 13. & Lactantius lib. 3. de vera philoſophia c. 7. & 8. & quanuis Ariſt. hanc ſententiã nõ probet; argumẽta tñ, quæ cõtra eam obijciebantur, ſoluit 7. Ethic. c. 11. & 12. Ariſt.

Reijcitur ratio D. Tho.

Non eſſe tamen admittendã euidenter demonſtrat ratio adducta à D. Thoma art. 6. huius ſecundę quæſtionis, quã nos adduximus in q. præced. ar. 4. §. 2. Vbi vide ſolutionem argumentorum, quibus illa nitebatur.

QVÆSTIO V.

Vtrùm beatitudo obiectiua poſita ſit in aliquo bono creato?

Exponitur ordo procedendi.

BONA, quæ hominem perficiũt (quod ad præſens attinet inſtitutũ) ſunt in duplici differentia: quædam enim illum perficiũt per realẽ inexiſtentiã in eo: alia illum perficiunt ſolùm obiectiuè, quatenus ſc. ſunt ab eo cognita, & amata: etenim obiectum intellectus eſt forma perficiens intellectũ vt dicitur in 3. de anima: idem dices de obiecto cuiuſcunq; potentię cognitiuę, vel appetitiuæ. Prioris generis ſunt bona, tum corporis, tũ animæ, quæ intrinſece ſunt in homine, vel ratione corporis, vel ratione animæ: & præterea bona omnia, quæ appellantur bona fortunæ. Poſterioris generis ſunt omnia entia, tam ſenſibilia, quàm intelligibilia, quatenus cadunt ſub ſpeculationem intellectus, & ſub amorem voluntatis.

D.Thom. Hucuſque egimus cum D.Tho.in hac 2.q.de bonis prioris generis:& in nullo eorũ beatitudinẽ obiectiuã collocauimus.Reliqua erant bona poſterioris generis:nã cũ illa perficiãt hominẽ,vt obiecta cognita, & amata, dubitari poterat, an in illis beatitudo obiectiua ſit collocãda? & cũ horum bonorũ quædã ſint creata,quædã increata,vt Deus: de vtriſq; inquirendũ erit; vt tandẽ cõcludamus, in quonã eorũ beatitudo obiectiua collocari debeat, & in hac quæſt. inquirem⁹ de bonis creatis, vt tãdẽ totã diſputationẽ in ſequenti q. cõcludamus. Et quãuis D.Tho.vtrãq; queſtionẽ vnico articulo vltimo cõplexus fuerit; vt tñ omnia diſtincti⁹ explicẽtur; vtrãq; ſub diſtinctis queſtionib⁹ explicabimus.

Cũ verò inter bona creata,quæ obiectiue nos poſſunt perficere, reperiãtur entia ſẽſibilia,de quibus agunt ſcientiæ ſpeculatiuę: intelligibilia,quę metaphyſicæ ſũt cõſiderationis: & totũ ipſũ vniuerſum ex vtriſq; cõpoſitũ:& in ſingulis his bonis ſpecialis ratio dubitãdi reperiatur; de ſingulis,ſingulos ponemus articulos, & quarto loco generaliter inquiremus,an demonſtrari poſsit beatitudinem noſtram obiectiuam in nulla creatura poſſe conſiſtere?

ARTICVLVS I.

An beatitudo obiectiua conſiſtat in rebus ſenſibilibus, vt ſub noſtram cadunt ſpeculationem, & amorem?

1 CVm res ſenſibiles, vt ſunt quædam obiecta ſpeculabilia, & amabilia, hominẽ perficiãt,quatenus eſt rationalis;merito inquiri poteſt, an in illis,quatenus tales ſunt, ponatur noſtra

D.Thom. beatitudo obiectiua. Hãc queſtionẽ D. Tho.inferius q.3.ar.6. excitauit de beatitudine formali,inquirẽs,an illa poſita ſit in cõſideratione ſcientiarũ ſpeculatiuarũ,quæ ſenſibilia ſpeculãtur. Accõmodatius id ipſũ inquiri poteſt de bea

D.Thom. titudine obiectiua, de qua agit D. Tho. in hac quæſtione 2. nam ex reſolutione huius articuli ſumit argumẽtum, vt neget beatitudinem formalem poſitam eſſe in ſpeculatione rerum ſenſibilium.

2 Pars affirmatiua probatur 1. Pars affirmatiua huius queſtionis primũ confirmatur,quoniã in eo bono ponẽda eſt beatitudo obiectiua,cuius cognitio eſt beatitudo formalis. Sed Ariſt. formalem beatitudinem noſtrã poſuit in cognitione ſcientiarũ ſpeculatiuarũ i.ſcientiarũ,quæ ſenſibilia ſpeculantur. Ergo in ipſis ſenſibilibus, prout ſunt quędã obiecta ſpeculabilia, ponit̃ beatitudo obiectiua. Maior eſt nota: quia beatitudo formalis eſt adeptio beatitudinis obiectiuę. Minor autẽ probatur, quoniã Ariſt. 10.Ethic.c.7.noſtram formalem felicitatẽ poſuit in operatione ſecundum virtutem perfectam:docetq; ibi,& c. 8. ſequenti virtutem ſpeculatiuã eſſe virtutem perfectã, in cuius operatione ponitur felicitas; virtutes autẽ ſpeculatiuas in 6.Ethic.c.3.cum ſequẽtibus diuiſit in ſcientiam,ſapientiam,& intellectum. Ergo in operatione ſcientiarum ſpeculatiuarum ponitur noſtra formalis beatitudo, quæ fuit minor. Ariſt. Ariſt.

Deinde,beatitudo obiectiua in eo eſt ponẽda, cuius cognitio per ſe ipſam ab omnibus deſideratur: ſed cognitio ſpeculatiua rerum ſenſibiliũ propter ſe ipſam deſideratur ab omnib⁹.Ergo in rebus ſenſibilibus, vt ſunt obiecta ſpeculabilia, ponitur noſtra beatitudo obiectiua.Maior ex eo patet, quia nõ poteſt cognitio ab omnibus deſiderari propter ſe ipſam, quin, & ipſum cognitionis obiectum propter ſe ipſum deſideretur cognoſci. Minor probatur ex Ariſt. 1. Met.c.2. dum ait ſpeculatiuas ſcientias ꝓpter ſe ipſas ab omnibus deſiderari. 3 Probat. Ariſt.

Tertiò, obiecta ſenſibilia perficiunt intellectũ, dum eum reducunt de potẽtia ad actum,qui per ſe deſideratur. Ergo in illis ponitur beatitudo obiectiua. Antecedens eſt notũ.Conſequentia patet,quia beatitudo obiectiua ideo dicitur vltima perfectio intellectus,quia eũ obiectiue reducit ad actum, qui per ſe, & non per aliud deſideratur. Probat.

Dicẽdum eſt tamen in rebus ſenſibilibus, etiam quatenus obiecta ſunt ſpeculabilia, nullo modo ſitam eſſe vllam beatitudinem obiectiuã. Hanc concluſionem probat D.Thomas artic.vltimo huius ſecundæ quæſtionis,dum generaliter probat beatitudinem obiectiuam in nulla re creata poſſe collocari: in ꝓprijs terminis eam ſtatuit inferius q.3. ar.6.& 2.2.q.167.ar.1. ad 1.& 3. contra Gẽt.c.37.vbi etiã Ferrarienſis.Et eſt cõcluſio non ſolùm Theologis indubitata in beatitudine ſupernaturali;ſed etiam philo- 4 Reſolu. D.Thom. Ferrar.

philoſophis, qui de naturali diſputant.

5 Hęc veritas de beatitudine in commu- muni naturaliter demõſtrari poteſt, tũ à poſteriori, tum etiã à priori. A poſteriori illã demonſtrat D. Tho. 3. contra Gẽt. c. 37. quia beatitudo obiectiua ponitur in obiecto pręſtãtiſsimo, ex Ariſt. 10. Eth. c. 7. & 8. ſenſibilia autẽ non ſunt obiecta præſtantiſsima, vt conſtat. A priori verò demonſtrari poteſt ratione ſumpta ex parte obiecti beatifici, tũ quatenus eſt quoddam bonum quietatiuum voluntatis: tum, quatenus eſt quoddã bonum perfectiuũ intellectus.

Probatur à poſteriori. D.Thom. Ariſt.

6 Primo modo eã demonſtrat D. Thomas in vltimo articulo huius queſtionis ſecundæ: conſtat enim beatitudinẽ obiectiuam eſſe quoddã bonum, quod ratione ſuæ ꝓpriæ bonitatis totaliter cõplet, & quietat voluntatem noſtrã: vel quatenus eſt appetitus obedientialis, ſi fuerit ſupnaturalis beatitudo: vel quatenus eſt appetitus naturalis, ſi beatitudo fuerit naturalis. At voluntas quoad vtrunque appetitum totaliter quietari non poteſt in aliquo bono creato. Ergo cum res ſenſibilis ſit quoddam bonum creatũ, non poteſt in ea collocari beatitudo noſtra obiectiua, ſiue ſupernaturalis ſit, ſiue naturalis. De cuius demõſtrationis efficacia pluribus agendum eſt in vltimo articulo.

A priori demonſtratur à D.Th.

7 Secũdo modo demonſtrari poteſt ratione ſumpta ex parte obiecti beatifici, quatenus eſt quoddam verum perfectiuũ intellectus. Nã beatitudo obiectiua ratione ſui, & nõ ſecundũ participationem alterius veritatis eſt vltima intellectus perfectio, vel ſimpliciter, ſi beatitudo fuerit ſupernaturalis; vel naturalis; ſi beatitudo naturalis fuerit. Senſibilia autem non poſſunt intellectũ noſtrum perficere per ſe, & ſui ratione: ſed per participationẽ intelligibilis ſuperioris, quã ſit homo, quatenus eſt intellectiu'. Ergo in rebus ſenſibilib', prout ſunt quædam obiecta intelligibilia; non poteſt poni noſtra beatitudo. Diſcurs' eſt optimus: maior eſt nota, quia obiectũ beatificum, ſicut quietat voluntatẽ per bonitatem propriam, & non participatã; ita propria veritate, & non participata perficit intellectum.

Secũdò.

8 Minor tripliciter probatur. Prima ꝓbatio ſumitur à D. Thoma inferius q. 3. ar. 8. quoniã ſenſibilia non poſſunt perficere intellectũ noſtrum, niſi quatenus in ſe habent rationem veri: quia hæc eſt propria, & formalis ratio obiecti intellectus: cõſtat autẽ ſenſibilia nõ habere veritatẽ, niſi participatã à Deo; cũ entitatẽ nõ habeant, niſi participatam ab eodẽ. Ergo nõ perficiunt intellectũ, niſi prout participant veritatẽ primæ veritatis, & primi intelligibilis, quod ipſum eſt homine ſuperius. Secunda probatio minoris in philoſophia eſt facillima: quoniã conſtat ſenſibilia non eſſe ex ſe actu intelligibilia, ſed ſolum potentia: indigentq; virtute ſuperaddita ad mouendũ, & perficiendum intellectũ. Tertia verò minoris ꝓbatio difficilior eſt, quã affert D. Thomas inferius q. 3. ar. 6. Ex eo, quod ſenſibilia in eſſẽdo ſunt inferiora homine, quatenus eſt intellectiuus: ſicut enim nõ viuentia ſecundũ gradũ eſſẽdi ſunt inferiora viuẽtibus, quatenus ſunt viuẽtia: ita inter viuẽtia, illa, quæ ſũt ſenſitiua, ſunt inferiora intellectiuis, vt cõſtat: & inter intellectiua, quę ſunt intellectualia ſunt ſuperiora intellectiuis rationalibus: & intellectuale increatũ ſuperius eſt in gradu eſſendi intellectuali creato. Ex hoc medio ita poteſt cõfici demõſtratio ex ijs, quæ ſcribit D. Tho. in d. ar. 6. Nullũ perfectibile poteſt perfici ab inferiori ſecundũ perfectionẽ ſibi propriã, niſi quaten' in ipſo inferiori eſt aliqua participatio naturæ ſuperioris, quã ſit ipſum perfectibile. Sed ſẽſibilia ſunt in eſſẽdo inferiora homine, quatenus eſt intellectiu'. Ergo nõ poſſũt perficere hominis intellectũ, niſi in ipſis detur participatio alicuius naturæ, quæ ſit ipſo humano intellectu ſuperior. Ex quo infertur ſenſibilia non perficere humanum intellectum virtute ſibi eſſentialiter propria, ſed virtute ab aliquo ſuperiore participata. Quę fuit minor ſuperioris diſcurſus.

D.Thom. D.Thom. Cõſtituitur demonſtratio ex Diuo Thoma.

§. 1.

Expenditur præcedens demonſtratio.

IN hac Diui Thomæ demonſtratione primum videtur dubia illa maxima, quæ in maiore proponitur. Deinde non explicatur, in quonam ſit poſita participatio naturæ, quæ eſt homine ſuperior, ſecundum quam ſenſibilia poſſunt perficere intellectum hominis. 9

Duplex dubitatio.

Ratio dubitandi pro poſteriori. *Prima inſtātia pro priori dubitādi ratione.* *Caietanus.* *Medina.*

nis. Hæc poſterior dubitatio patet: nec enim facilè apparet, in quonam poſita ſit illa participatio ſuperioris naturæ. Quod verò attinet ad priorem dubitationem, maxima illa plures patitur inſtantias, quas afferunt Caietanus, & Medina in d. ar. 6. Nam ignis in eſſendo eſt inferior homine: quem tamen perficit abſque vlla virtute participata ab aliqua natura, quæ ſit homine ſuperior. Deinde accidentia perficiunt ſubſtantiam abſque vlla participatione ſuperioris naturæ: & tamen inferiora ſunt, quam ſubſtantia. *Secunda inſtantia.* Tertiò, ſenſibile eſt inferius in eſſendo, quam ſenſus: & tamen illum perficit virtute propria, & nō participata à natura ſuperiore, quā ſit ſenſitiua. *Tertia.* Quartò, quoniam ſenſibilia perficiunt intellectum angeli, à quo cognoſcuntur; anima item rationalis cum perficit: quæ ſunt in eſſendo ordinis inferioris ad angelum: & tamen illū non perficiunt per aliquam virtutem participatam à natura, quæ angelo ſit ſuperior: nec enim apparet, quænam ſit hæc participatio. *Quarta.*

10 *Medina.* Nonnulli teſte Medina his difficultatibus ſuccumbunt, putantque rationem D. Thomæ parum habere efficaciæ: nec multum renuit Medina, ſi bene expendatur. Caietanus tamen putat rationē eſſe ſolidam, ſi maxima ita explicetur: vt ab inferiori nihil poſſit ſimpliciter perfici, abſque participatione naturæ, quæ ſuperior ſit ipſo perfectibili: bene tamen perfici poſſe ſecundum quid: ſubſtantiam autem ab accidentibus, & hominem ab igne perfici non ſimpliciter, ſed ſecundum quid: cum tamen intellectus à ſenſibili non ſecundum quid, ſed ſimpliciter perficiatur: perficitur enim tanquam à forma, veluti ſubſtantiali, vt docet Auerroes in lib. 3. de anima. Quæ ſolutio eſt ſatis ingenioſa, & ſubtilis, ſi aduertas illam dici perfectionem ſimpliciter alicuius perfectibilis, quæ in ſuo genere eſt prima: iam verò in genere intelligibili prima intellectus humani perfectio eſt actus intelligendi, ad quem intellectus noſter reducitur ab obiecto intelligibili, tanquam à forma ſubſtantiali, quia ab ea ſimpliciter reponitur in actu eſſendi: ſecūda veró perfectio, & ſecūdum quid eſt à formis accidentarijs: ita etiam in genere intelligibili intellectus ſimpliciter perficitur ab obiecto intelligibili; quia ab eo reducitur ad primam perfectionem, quæ eſt ſimplex apprehēſio. Et ita patet inutilem eſſe inſtantiam, quæ ſumitur ab acccidentibus perficientibus ſubſtantiam, & ab igne calefaciente hominem.

Primę dubitationis explicatio ex ſentētia Caietani.

Facilius, & verius difficultatem explicabis, ſi maximam illam explices de inferiori, quod eſt per ſe, & ſimpliciter inferius. Iamverò ſola illa dicuntur per ſe, & ſimpliciter inferiora in genere perficientium, & perfectiuorū; quæ quoad gradus eſſendi ſunt per ſe inferiora: & ad hunc ſenſum non viuentia ſunt per ſe inferiora viuentibus: ſenſitiua intellectiuis: rationalia intellectualibus: & inter hæc creata increato intellectuali. In quo ſenſu ſi explicetur maxima, inutiles ſunt inſtantiæ allatæ. 11 *Alia ex[plica]tio difficul[tatis].*

Nam, quæ ſumitur ab igne calefaciēte hominem, ſupponit ignem, vt calefactiuus eſt, eſſe inferioris ordinis, quam ſit homo, vt eſt calefactibilis: quod eſt falſum: quia homo eſt talis, prout eſt corporeus; ignis igitur tunc dicetur ordinis inferioris reſpectu hominis, cum comparatur ad illum, vel vt ſenſitiuus eſt, vel, vt eſt intellectiuus, & ſecundum hanc conſiderationem ignis non poteſt hominem, vel quoad ſenſum, vel quoad intellectum perficere, niſi per virtutem participatam à natura ſuperiori, quam ſit vel natura ſenſitiua hominis, vel natura intellectiua, vt habet maxima. 12 *Solutio ma[ximæ]...*

Inſtantia etiam ſumpta ab accidētibus perficientib' ſubſtantiā eſt inutilis: tū, quia hoc loco non eſt ſermo de perficientibus, vt quo, ſed de perficientib', vt quod. tum etiā, quia agentia, quæ accidētaliter perficiūt ſubſtatiā, nō ſunt vnius generis, nam quædā poſſunt illam perficere pręciſe, vt eſt corporea: alia, vt eſt ſenſitiua, alia deniq; prout eſt intellectiua: & ſecundū hāc cōſiderationē iudicādū eſt, an ſint eiuſdē, an inferioris ordinis: ignis enim (idē dicito de cæteris agētibus in ſubſtantiā corporeā) ſi perficit ſubſtantiā ſecūdū gradū eſſēdi corporis, eſt eiuſdē ordinis cū illa, quātūuis illa alias ſēſitiua ſit, vt eſt in brutis ſiue intellectiua, vt eſt in homine. Si verò pficit eā, vel vt eſt ſēſitiua, quatenus eſt obiectū ſēſibile: vel vt eſt intellectiua quaten' eſt intelligibile quoddā; eſt ordinis 13 *Solutio.*

dinis inferioris, vnde non poteſt illam perficere ſine participatione ſuperioris naturę, vt habet maxima D. Thomæ.

14 Solutio 3. Tertia inſtantia, quę ſumitur ex ſenſibili in ordine ad ſenſum, pro nobis facit: quoniam ſenſibile, cum ſenſum moueat, quatenus eſt non viuens (mouet enim illum, quatenus eſt coloratum & ideo ſecundum gradum eſſendi corporeum) vere eſt inferioris ordinis: & ideo ſenſum non perficit, niſi quatenus in eo eſt aliqua participatio ſubſtantię immaterialis, quę eſt ſuperior, quam natura ſenſitiua: ratione cuius participationis, habet, quod ſit productiuum ſpecierum ſine materia, & quod moueat ſenſum non motum à ſenſu: vtrunque autem eſt conditio agentis immaterialis, vt bene aduertit Caietanus.

15 Soluitur 4. inſtantia. Quarta etiã inſtantia non habet vim apud doctrinam D. Thomæ, qui putat angelos habere ſpecies omnium rerum ſibi inditas; nec eas accipere poſſe à rebus. Iuxta quam doctrinam negandum eſt ſenſibilia perficere intellectum Angeli, vt inſtantia falſo ſupponit: quia nõ aliter perficere poſſunt intellectum angeli, quam immittendo in illũ ſpecies intelligibiles, quibus fiat in actuprimo ad intelligendum. Quin potius nec vim habet, ſi dicas angelos accipere ſpecies a rebus, nam cum ſimul debeas admitte re in angelis intellectum agentem illuminantem, & eleuantem ipſa ſenſibilia, vt ſpecies ſpirituales producant, in illis concedas, neceſſe eſt, participationem naturæ ſuperioris, quam ſit natura ãgelica, ratione cuius poſſunt angelum intelligibiliter pficere. Similiter dicendũ eſt de anima ſeparata: hæc enim iuxta ſententiam D. Thomæ cum ſpecies in angelum non immittat, non poteſt dici angelum perficere: vnde ad intellectionem angeli non concurrit effectiue, ſed ſolùm obiectiue. Apud aliorum ſententiam anima ipſa in virtute quadam participata angelum perficit: quatenus ab intellectu agente angeli eleuatur; non quidem ad eliciendumſpecies ſpirituales, ſicut eleuatur ſenſibile: ſed ad procendum ſpecies abſtractiores, & puriores, quam ſint ſpecies, quas anima elicit ad ſuas intellectiones.

16 Ad ſecundam dubitationem dicendũ eſt participationem naturæ ſuperioris in hoc eſſe poſitam, quod inferius non poteſt perficere ſuperius in eſſendo per fectibile, niſi per coniunctionem ad aliquam virtutẽ ſimilem virtuti, quæ per ſe eſt perfectiua illius perfectibilis: quæ virtus non poteſt conuenire, niſi naturę ſuperiori, quam ſit ipſum perfectibile. Pro quo aduertendum eſt intellectum perfici nõ poſſe niſi ab obiecto, quod ſit actu intelligibile; non ſolùm vt terminet intellectionem ſui, ſed etiam vt moueat intellectum conſtituendo eum in actu primo intelligendi. Iam vero non quodlibet obiectum intelligibile per ſe eſt tale, vt virtute ſibi propria poſſit intellectum conſtituere in actuprimo: ſed illud ſolum, quod per ſe eſt actus purus abſtractus, tum ab omni materia, tum ab omni potentialitate: talis autem eſt ſolus Deus. Vnde ſolus Deus per ſe, & virtute propria poteſt intellectum perficere, & conſtituere in actu primo ad intelligendum: alia autem obiecta, ſiue illa ſenſibilia ſint ſiue intelligibilia, non poſſunt intellectum alterius perficere, niſi per virtutem participam à Deo. Et quidem de obiectis ſenſibilibus res eſt clara: quoniam illa ſunt ſolum intelligibilia in potentia, ſiunt verò actu intelligibilia cum eleuantur lumine intellectus agentis, vt ſint productiua ſpecierũ intelligibilium. Intelligentiæ porro vel non perficiunt obiectiue alias intelligẽtias conſtituendo eas in actu primo; ſi non accipiunt ſpecies à rebus, vt vult D. Thomas: vel ſi eas accipiunt ab alijs intelligentijs, ita vt ab illis conſtituantur in actu primo, quæ eſt opinio Scoti: vtique eas non perficiunt, niſi quatenus habent actualem veritatem entis; quam tamen non habent ex ſe, ſed à Deo participatam. Quare ſolus Deus virtute, & intelligibilitate ſibi eſſentiali poteſt intellectum alterius perficere, eumq; conſtituere in actu primo intelligendi. D. Thom.

Hoc ſuppoſito iam facile explicari poteſt, & intelligi, in quonã ſit poſita participatio naturę ſuperioris. Etenim inferiꝰ participare virtutẽ à natura ſuperiori, qua intellectum ſibi ſuperiorem poſſit perficere, non eſt aliud, quam ipſum inferius, vel habere aliquam virtutem ſimilem virtuti naturæ ſuperioris: vel coniungi eleuarique per aliquam virtutem ſimilem ſeperiori virtuti. Verbi

gratia ſenſibile perficere intellectũ humanum virtute participata à natura, quæ ſuperior ſit intellectu humano; non eſt aliud, quam ſenſibile perficere humanum intellectum per virtutem luminis intellectus agentis, quo fit actu intelligibile, & potens ad eliciendum ſpeciem, qua perficiat intellectum. Lumen autẽ intellectus agentis eſt virtus quædam participata ab intelligibilitate diuina, illique ſimilis. Simili modo idem ſenſibile (quod in eſſendo eſt inferius ſenſu) perficere ſenſum in virtute participata à ſubſtantia immateriali, non eſt aliud, quàm ſenſibile coniungi lumini ſolis, vel alterius luminoſi, cuius virtute eleuatur, vt poſſit, & medium, & ſenſum non materialiter, ſed intentionaliter afficere per formas intentionales abſtrahentes à materia: quæ luminis virtus in hoc eſt ſimilis lumini ſubſtantię immaterialis, quia aliquo modo abſtrahit à materia, dum ſenſum, & mediũ non realiter informat, ſed ſolùm intentionaliter, & ita explicata ſit ſecunda dubitatio, & demonſtratio, qua vtitur D. Thomas.

§. 2.

Id ipſum ſpecialiter demonſtratur de ſingulis beatitudinibus.

18 Inſtitutum probatur in beatitudine ſupernaturali.

Rationes, quæ ſunt adductæ, generales ſunt, ſpecialiter de ſingulis beatitudinibus id ipſum oſtendetur: & de beatitudine ſupernaturali, tã patriæ, quàm viæ concluſio eſt nota de fide: fides enim beatitudinem ſupernaturalem ſolùm collocat in Deo, prout eſt obiectum ſupernaturaliter perficiẽs intellectum: in patria quidem, prout ſe ſe videndum obijcit, ſicut eſt: in via autem; prout ſe cognoſcendum proponit lumine fidei: quod Hieremiæ 9. expreſſe (*Hieremias*) declaratur in illis verbis: *non glorietur ſapiens in ſapientia ſua: ſed in hoc glorietur, qui gloriatur ſcire, & noſſe*. Quæ verba eſſe intelligenda de ſapientia ſcientiarũ ſpeculatiuarũ patet ex D. Thoma inferiùs (*D. Thom.*) q.3. ar.6. in argumento ſed contra. Non eſt igitur chriſtiano gloriandum de ſẽſibilibus cognitis lumine naturali, ſed de Deo cognito lumine ſupernaturali, (*2. ad Cor.*) & reuelato: iuxta illud Pauli 2. Corinth. 10: *Qui gloriatur, in Domino glorietur*. Expreſſius id declarauit Paulus 1. Corint. (*1. ad Cori.*) 1. dum probat, quomodo Deus per ſtultitiam crucis Chriſti ſtultam fecit mũdi ſapientiam, vt oſtenderet veram beatitudinem non eſſe in illa poſitam, ita enim ait: *Scriptum eſt enim, perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiam prudentum reprobabo. Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi conquiſitor huius ſeculi? nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi*. Vide ibi multa cõtra ſcientias ſpeculatiuas philoſophorum, qui de ſua ſcientia gloriantes verã ſapientiam nõ agnouerunt, nec beatitudinem aſſecuti (*Ecclcſiaſt.*) ſunt. Videnda ſunt multa, quę ex Eccleſiaſt. c.1.2.3.6. & 8. in hanc ſententiam (*Medina.*) ſcribit Medina inferius q.3. ar.6. vbi videbis optimum locum ex c.3. Baruch. (*Baruch.*)

19 Probatur concluſio in [...]turali [...] pernaturali. (*Ariſtot.*)

Quod verò attinet ad beatitudinem naturalem, eſt etiam indubitatum apud philoſophos, eam non eſſe poſitã in ſpeculatione rerum ſenſibilium. Ariſtotel. enim 10. Ethic. c.7. text.29. felicitatem ponit in ſpeculatione, non quarumcũq; rerũm, ſed earum, quæ diuinæ ſunt; ideo enim formalem beatitudinem ponit in operatione mẽtis non practica, ſed ſpeculatiua; quia mens ipſa, & in homine eſt quid præſtãtiſſimum, & animaduerſionem habet de rebus diuinis: ob quã rationem ibi c.8. tex.30. felicitatẽ, quæ eſt in mente, appellat ſeparatam; quia ſcilicet eſt de rebus ſeparatis, abſtractiſque à ſenſibilibus, quæ omnium cognoſcibiliũ ſunt præſtantiſſima. Ex quibus ſic poſſumus argumentari: beatitudo naturalis obiectiua poni non poteſt, niſi in obiecto præſtantiſſimo, in quo omnes conueniunt. Senſibilia autem, vt conſtat; non ſunt obiecta præſtantiſſima. Faciunt in huius confirmationem ea, quæ de ſpeculatione ſenſibilium in ſequenti libr. dicemus.

§. 3.

Soluuntur argumenta.

20 Reſponſio ad primum.

Qvę initio in contrarium adduximus, facilè explicantur. Ad primum reſpõdetur, argumentum nihil facere contra beatitudinem obiectiuam ſupernaturalem, vel patriæ, vel vię: hanc enim non nouit Ariſtoteles, à quo argumentum ſumitur. Sed nec aliquid probat cõtra beatitudinem naturalem: quoniam Ariſt. eam non poſuit niſi

niſi in cognitione ſapientiæ, quæ verſatur circa res diuinas omnium præſtantiſsimas, prout diſtinguitur à ſcientia, quæ verſatur circa ſenſibilia. Quare ad argumentum neganda eſt minor. Ad probationem negãdum eſt ſapientiam pertinere ad ſcientias ſpeculatiuas, vt de illis agimus, prout ſc. verſantur circa ſenſibilia: ſapientia enim verſatur circa res diuinas abſtractas à materia.

Reſponſio ad 2. cũ D. Thom. Ad ſecundum reſpondetur ex mente D. Thomæ inferius q. 3. ar. 6. ad 2. maiorem, vt vera ſit, ita eſſe explicandam: vt beatitudo obiectiua in eo ponatur, cuius cognitio per ſe ipſam, & propter ſe ipſam ab omnibus deſideratur, tanquã vltimus finis: in quo ſenſu minor eſt falſa: quoniam licet cognitio ſpeculatiua rerum ſenſibilium deſideretur propter ſe ipſam, non tamẽ deſideratur, tanquã vltimus finis: quia appetitur propter veram beatitudinem, quæ poſita eſt in cognitione Dei, vt inferius dicemus.

Reſponſio D. Tho. ad tertium. Ad tertium D. Thomas in d. art. 6. ad 3. negat antecedens, ſi ſermo ſit de actu, qui vltimate, & tanquam omnium præſtãtiſsimus deſideratur: nam etſi omnia ſenſibilia perficiunt intellectum, eumq́; reducunt ad actum per ſe deſideratum; non tamen eum reducunt ad actum omnium præſtantiſsimum, & qui deſideretur, vt vltimus finis intellectui naturaliter debitus: ad hunc enim actum reducitur intellectus ab obiecto pręſtantiſſimo.

ARTICVLVS II.

Vtrum Angeli, vt cogniti à nobis, ſint noſtra beatitudo obiectiua?

1 CVM ſubſtantiæ ſeparatę, quas vocamus angelos, ſint quædam obiecta pręſtãtiſsima obiectiue perficientia noſtrum intellectum; merito inquiri poteſt, an in illis, prout per cognitionem, & amorem nobis coniunguntur; conſiſtat noſtra beatitudo obiectiua? Quam quæſtionem tetigit D. Thom. in hac 2. q. ar. vlt. ad primum, & expreſſius inferius q. 3. ar. 7. & 3. contra Gentes c. 44. & quanuis in vtroque loco hãc quæſtionem excitet de beatitudine formali; accommodatius illam excitamus hoc loco de beatitudine obiectiua: inde enim pendet, an cognitio angelorum ſit beatitudo formalis?

D. Thom.

§. 1.

Refertur pars affirmans.

PRo parte affirmante hæc poſſunt afferri argumenta. Primũ eſt; quoniam illud bonum, quod ſummè perficit hominem, eſt beatitudo obiectiua hominis. Sed natura angelica eſt bonum ſummum, quo homo perfici poteſt. Ergo angelorum natura eſt beatitudo obiectiua hominis. Maior eſt nota. Minor probatur ex doctrina D. Dionyſij c. 4. de diuinis nominibus, vbi docet diuinam ſapientiam coniungere fines primorum principijs ſecundorum: ex quo omnes colligunt docere Magnũ Dionyſium, quod ſummũ inferioris naturæ ſit attingere infimum naturæ ſuperioris: ita vt natura inferior, tunc ſit ſumme perfecta, cum coniungitur infimo naturæ ſuperioris. Et cum homo ſit ſupremum ordinis inferioris corporei; ſuperioris autem & ſpiritualis ordinis infimum ſit natura angelica: vtique natura angelica erit ſummum bonũ, quo homo perfici poteſt, quæ fuit minor. Ex qua infertur in natura angelica ſitam eſſe beatitudinem obiectiuam hominis.

Primum argumentum pro parte affirmatiua.

D. Dionyſ.

Secundò, beatitudo hominis in hoc eſt poſita, quod interſit feſtis angelorũ, vt docet D. Gregorius Homil. 26. in Euangelia, dum ait: *nihil prodeſt intereſſe feſtis hominum, ſi non contingat intereſſe feſtis angelorum*. Interſumus autem angelorum feſtis per eorum cõtemplationem. Ergo in ipſis angelis viſis ponitur noſtra obiectiua beatitudo.

Secundum. D. Gregor.

Tertiò, Vltima perfectio vniuſcuiuſque rei eſt, vt coniungatur ſuo principio: nam & circulus dicitur eſſe figura perfecta, quia habet idem principium, & finem, ſed principium cognitionis humanæ eſt ab angelis: per eos enim homines illuminantur, ex Dionyſio c. 4. de cœleſti Hierarchia. Ergo vltima perfectio hominis erit poſita in contemplatione angelorum, tanquam in obiecto, à quo perficitur, & beatur.

Tertium. Dionyſ.

Poſtremò: maiorem proportionem habet natura angelica cũ humana, quã habeat Deus: maiorem enim habet cũ ea ſimilitudinem, & propinquitatem. Ergo

Vltimum.

Ergo ipſa natura angelica potius erit obiectũ noſtræ beatitudinis, quã Deus.

§. 2.
Reſoluitur Quæſtio.

3 IN hac quæſtione nulla fuit controuerſia inter Chriſtianos philoſophos de beatitudine ſupernaturali, aut patriæ, aut viæ: fuit tamen dubitatio inter antiquos de beatitudine naturali. Quidam teſte D. Thoma 3. contra Gentes c. 41. & 44. beatitudinem naturalem etiã huius vitæ poſuerũt in cognitione ſubſtantiarum ſeparatarum: quam opinionem D. Thomas videtur tribuere Auẽpaci, Alexandro, & Auerroi. Eam eſſe conſentaneam illis, qui poſuerunt animas humanas eſſe creatas ab angelis, aſſerit D. Thomas inferius q. 3. ar. 7. ad 2. Quin potius Can⁹ lib. 9. de locis Theologicis cap. 9. putat Ariſtotelem in hac fuiſſe opinione, eam enumerans inter errores Ariſtotelis.

D. Thom. *Auempac.* *Alexand.* *Auerr.* *D. Thom.*

Pro reſolutione totius quæſtionis ſit prima concluſio: nulla beatitudo ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis, perfecta, vel imperfecta, quanuis ſit quidditatiua & clara, poteſt conſiſtere in cognitione intelligentiarum, quam angelos appellamus. Hæc concluſio generaliter oſtenditur: quoniã ſicut beatitudo formalis poni non poteſt, niſi in præſtantiſsima hominis operatione: ita obiectiua collocari non poteſt, niſi in præſtantiſsimo obiecto, vt ſæpe inculcauimus ex Ariſtotele 10. Ethic. c. 4. 7. & 8. Angeli autem non ſunt obiecta præſtãtiſsima; cum ſint entia creata, quod etiam ex lumine naturali notiſsimũ ſupponimus.

Prima concluſio. Generaliter probatur. *Ariſt.*

4 Deinde demonſtrari poteſt à priori ratione, qua vtitur D. Thomas in hac q. 2. ar. vlt. ſumpta à ratione obiecti beatifici, quatenus eſt quoddã bonum quietatiuum voluntatis: conſtat enim obiectum beatificum eſſe bonum ex ſe totaliter quietatiuum, & completiuum volũtatis: vel ſimpliciter; ſi beatitudo fuerit ſupernaturalis, & perfecta: vel quatenus eſt appetitus naturalis; ſi beatitudo naturalis fuerit. Voluntas autem nec ſimpliciter, nec naturaliter poteſt totaliter quietari in aliquo bono creato, vt in vltimo artic. huius quæſtionis oſtendendum eſt. Ergo cum angeli ſint bona quædam creata, non poſſunt totaliter complere, atque quietare voluntatem. De hac ratione plura in vlt. art.

Probatur à priori ratione D. Tho.

Tertiò, poteſt demonſtrari etiam à priori ſumpto argumẽto à ratione obiecti beatifici, quatenus eſt quoddã verum perfectiuum intellectus, qua vtitur D. Thomas inferius q. 3. art. 7. & 2. 2. q. 167. ar. 1. ad 1: quoniam beatitudo obiectiua per ſe, & ratione ſuæ propriæ veritatis eſt vltima intellect⁹ perfectio: vel ſimpliciter; ſi beatitudo fuerit ſupernaturalis: vel naturalis; ſi beatitudo talis fuerit. Sed angeli ratione ſuæ veritatis non poſſunt eſſe vltima perfectio intellectus: quia habent veritatem non eſſentialem ſibi, ſed participatam à veritate diuina. Ergo non poſſunt eſſe noſtra beatitudo obiectiua. De qua etiam ratione plura dicenda ſunt inferiùs artic. vltim. 5

Alia ratio à priori. D. Thom.

Secunda concluſio: beatitudo obiectiua ſupernaturalis tam patriæ, quàm viȩ non eſt poſita in ſubſtantijs ſeparatis, ſiue angelis. Hæc concluſio eſt de fide: hæc enim docet noſtram obiectiuã beatitudinem in ſolo Deo eſſe poſitam, vt in ſequenti quæſtione oſtendemus. Pro confirmatione ſatis modò ſit illud Pauli 2. Corint. 10. *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Illud item Ieremiæ 9. *non glorietur ſapiens in ſapientia ſua: ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, ſcire, & noſſe me.* Quæ verba optime poſſunt accõmodari cognitioni, quæ habetur de intelligentijs: hæc enim nomine ſapientiæ maximè ſignificatur. Et ſuppoſita reuelatione beatitudinis patriȩ, atque viæ, naturaliter demõſtrari poteſt eam in angelis quidditatiuè cognitis, imò, & clare viſis, minime poſſe conſiſtere: nam obiectum ſupernaturaliter beatificum eſt obiectũ cognitum ſecundum veritates ordinis ſupernaturalis, quæ omnem naturalem cognitionem ſuperant. At in angelis nihil eſt, quod naturaliter cognoſci non poſsit, vel à nobis, vel ab animabus ſeparatis, vel denique ab alijs angelis. Non igitur poſſunt eſſe obiectum beatitudinis ſupernaturalis. 6

2. Concl. Probatur 2. ad Cor. ex loco Hierem. Oſtenditur ratione naturali.

Tertia concluſio: nec beatitudo naturalis, ſi de facto daretur, collocari poſſet in ſubſtantijs ſeparatis, quas angelos vocamus. Quod dicimus, vt primã intelli- 7

Tertia concluſio.

intelligentiam ab hac concluſione excludamus, quam philoſophi agnouerũt, vocaruntque primam ſubſtantiam increatam, & Deum. Hęc concluſio, quanuis in his terminis proponi non ſoleat, eſt tamen omnium conſenſu recepta. Canus. Eam probauit Canus lib. 9. de locis c. 9. pag. 522. Suarius in Metap. diſp. 35. ſect. 2. & ſatis expreſsit D. Thomas 3. contra D. Thom. Ratio Diui Thomæ. Gentes c. 44. vbi eam inde probat, quia impoſsibile eſt nos in hac vita quidditatiue cognoſcere ſubſtantias ſeparatas, vt ibi latè oſtendit, quaſi ſic argumentetur: nos pro hac vita non poſſumus ſubſtantias ſeparatas quidditatiuè cognoſcere. Ergo in illis non poteſt collocari noſtra naturalis beatitudo. Quæ tamen ratio ſolùm habet vim cõtra philoſophos, quos redarguit, qui cognitionem quidditatiuam ſubſtãtiarum ſeparatarum nobis in hac vita poſſibilem exiſtimabant: abſolute tamen non habet vim: tum quia, & ſi pro hac vita quidditatem illarum ſubſtantiarũ cognoſcere non poſsimus: anima tamẽ ſeparata poſſet cognoſcere, de cuius naturali felicitate agi oportebat. Tum ſecundo, quia licet in hac vita illas ſubſtantias quidditatiuè nõ cognoſcamus; dicerent aduerſarij ad beatitudinẽ naturalem ſatis eſſe cognitionem, quam de illis ex ſenſibilibus naturaliter habemus: aliàs nec in Deo naturaliter à nobis cognito poni poſſet beatitudo noſtra naturalis; cum Deum in hac vita quidditatiuè cognoſcere nõ valeamus. Quare ſi ad beatitudinem naturalẽ huius vitæ ſatis eſt cognitio Dei, quæ ex ſenſibilibus haberi poteſt: ſimiliter dicerẽt aduerſarij de cognitione ſubſtãtiarum ſeparatarum.

8 Vera cõcluſionis ratio. Vera igitur ratio ſumi debet ex eo, quia ſubſtantiæ ſeparatæ quantumuis quidditatiuè, imò etiam intuitiuè cognitæ, nec ſunt verum perfectiſsimũ, nec bonum ſũmum: nam cũ ſint entia creata, nec habent veritatem, niſi participatam, quæ non poteſt eſſe vltima perfectio intellectus: nec habent bonitatem per eſſentiam, quæ ſola eſt vltimus finis potens voluntatem totaliter quietare. Nec oppoſitum docuit Ariſtoteles, ſed pro nobis eſt, vt in ſequenti quæſtione oſtendemus.

(*)

§. 3.

Soluuntur argumenta.

9 Solutio primi argumẽti. A D argumenta in contrarium adducta reſpondendum erit. Ad primum neganda eſt minor: ad probationem reſpondetur cum D. Thoma, D. Thom. tum in hac q. 2. ar. vlt. ad 1. tum inferius q. 3. ar. 7. ad 3. Quem vtrobique bene explicat Conradus, doctrinã Magni Dionyſij non eſſe intelligendam de coniunctione obiectiuali, qua aliquid coniungitur alicui, vt obiecto: ſed de coniunctione, tum in eſſendo, tum in modo operandi: vt idem ſit coniungi, quod approximari. Conradus. Senſus igitur propoſitionis Dionyſij eſt, vt diuina ſapientia coniũgat fines. i. ſuprema primorum. i. inferiorum principijs ſecundorum. i. ſuperiorũ; quatenus facit, vt ſuprema creatura ordinis inferioris coniungatur in eſſe cum infima creatura ordinis ſuperioris: & ſubinde cum illa coniungatur in operatione: quia ſcilicet ſimilem cũ illa habeat operandi modum. Ex quo inferunt Theologi ex doctrina Dionyſij ſupremum ordinis inferioris attingere in eſſendo infimum ordinis ſuperioris: ſimiliter etiam in operãdo, quatenus ſc. ſimilem habet cum illo operationem. Cum igitur homo inter corporea ſit ſupremus, attinget in eſſendo, tũ immaterialitatem angelorum, quia ſecundum animam eſt immaterialis: tum etiam operationem; quia ſicut angelus intelligibiliter operatur; ita etiam homo, & nõ ſolùm ſenſibiliter. Ex qua explicationę iam patet ex doctrina Dionyſij minimè colligi ſummam hominis perfectionem eſſe obiectiuè perfici ab angelis.

10 Solutio ſecũdi ex D. Th. Ad ſecundum D. Thomas infra q. 3. ar. 7. ad 1. admittit beatitudinem ſupernaturalem hominis in patria ad hunc ſenſum poſitam eſſe in hoc, quod homo præſens ſit feſtis angelorum; quia ſimul cum illis de Deo viſo feſtum agit: etenim ſicut angelorum feſtum in hoc ponitur, quod de Deo clare viſo angeli lętantur; ita homo tunc dicitur intereſſe angelorum feſto; cum ſimul cum illis de Deo viſo diem agit lætiſsimum. Quare minor eſt neganda: nec enim dicimur intereſſe feſtis angelorum, quando eos videmus, ſed quando cum illis videmus Deum:

Deum, quæ viſio eſt cauſſa feſtiuitatis.

Ad tertium reſpondet D. Thomas in
10 d.q.3.ar.7.ad 2. maiorem eſſe veram in
Solutio tertij ex D.Th. hoc ſenſu, vt vltima perfectio cuiuſque rei ſit coniungi ſuo principio, à quo habet eſſe, & à quo per ſe illuminatur. In quo ſenſu minor eſt falſa: quoniam nec homo habet eſſe ab angelis, ſed à Deo: nec ab illis illuminatur, niſi tanquam à *D.Thom.* miniſtris Dei ex D. Thoma 1. p. q. 111. art. 1. Quare in via adiuuant homines, non vt perueniant ad ipſorum conſpectum, ſed ad conſpectum Dei.

11 *Solutio vltimi argum.* Ad poſtremũ neganda eſt conſequẽtia; quoniam licet angelus habeat maiorem ſimilitudinem, & proportionem in ratione entis: non tamen in ratione boni, & finis; nec item in ratione cauſſę, & effectus: homo enim non habet eſſe ab angelo, nec in eſſe ab eo dependet, ſed à Deo, à quo ſicut per ſe dependet, vt à prima cauſſa: ita etiam ab eo per ſe pendet, vt ab vltimo fine: in qua dependentia poſita eſt ratio beatitudinis, nõ in ſimilitudine entitatis.

ARTICVLVS III.

An beatitudo obiectiua poſita ſit in toto vniuerſo, ideſt in omnibus bonis creatis ſimul ſumptis?

1 *D.Thom. Ratio dubitandi.* Excitatur hęc quæſtio propter ſecundum argumentum D. Thomæ in ar. vlt. huius ſecundæ quæſtionis, quod ita habet: vltimus finis cuiuſq; rei ponitur in ſuo toto, & perfecto: pars enim eſt propter totum, tanquam propter finem; ſed tota vniuerſitas creaturarum eſt quoddam totum, & perfectũ, cuius homo eſt pars. Ergo tota rerum vniuerſitas eſt vltimus finis, propter quem eſt homo.

2 *Reſolutio.* Sed non eſt, cur in his immoremur: conſtat enim rerum vniuerſitatem ex omnibus creaturis conſtantẽ eſſe propter Deum, tanquam vltimum finem: *nam vniuerſa propter ſe ipſum creauit Dominus.* Nõ igitur poteſt eſſe vltimus finis: licet enim Deus omnia, quæ ſunt in vniuerſo, fecerit propter vniuerſi perfectionem (voluit enim Deus condere vniuerſum omnibus numeris perfectiſsimum) tamen ipſum vniuerſum propter ſe tanquam propter finem vltimum condidit. Itaque vniuerſũ ſuo modo eſt finis ſuarum partium: non tamen vltimus.

Solutio dubitandi. Quare ſi maior argumenti intelligatur de fine ſimpliciter vltimo, eſt falſa: ſin minus; inepta erit, vt ab ea inferatur beatitudo obiectiua.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum poßit demonſtrari beatitudinem obiectiuam in nullo bono creato conſiſtere?

In ſuperioribus quęſtionibus ſpecialiter percurrimus ſingula rerũ creatarum genera: oſtendimuſque in nullo eorum conſiſtere noſtram beatitudinem obiectiuam: nunc inquirimus, verum poſsit naturaliter demonſtrari beatitudinem obiectiuam in nullo bono creato conſiſtere? Quam quæſtionẽ excitamus, vt diligentiùs expendantur duæ rationes, quas affert D. Thomas. *D.Th.* 1
Prima ponitur in ar. vlt. huius quęſtionis: ſecunda inferius q.3.art.7.

Statuitur concluſio ... Quæſtioni affirmatiua concluſione ſatisfacimus. Beatitudinem obiectiuã non conſiſtere in aliquo bono creato euidenter demonſtrari poteſt, non ſolùm à poſteriori, ſed etiam à priori demonſtratione ſumpta ex propria natura obiecti beatifici: tum, quatenus eſt bonum quietatiuum voluntatis: tum etiam, quatenus eſt verum perfectiuum intellectus. Priorem demonſtrationem expendemus in §.1. Poſteriorem autem in ſecũdo: in tertio verò demonſtrationes à poſteriori, & generales afferemus.

§. I.

Expenditur prima demonſtratio.

Primam demonſtrationẽ poſuit D. Thomas in ar.7. & vltimo huius ſecundæ quæſtionis: ſumitur ex parte obiecti beatifici, quatenus eſt quoddam bonum totaliter quietatiuum voluntatis. Nam beatitudo obiectiua ex ſua natura eſt bonum, quod voluntatẽ totaliter quietat, & ſatiat. Sed voluntas in nullo bono creato põteſt totaliter quietari. Ergo in nullo bono creato ponitur beatitudo obiectiua. Maior huius legitimi diſcurſus eſt nota: quoniã alias beatitudo obiectiua, nec eſſet bonum omni ex parte perfectum, nec vltimus finis. 2 *D. Th...*

finis. Minorem probat hoc diſcurſu: obiectum voluntatis eſt bonum vniuerſale, ſicut obiectum intellectus eſt vniuerſale verum. Ergo nihil poteſt quietare voluntatem, niſi fuerit vniuerſale bonum. Sed nullum bonũ creatum eſt bonum vniuerſale: quia omne eſt bonum participatum. Ergo nullum bonũ creatum poteſt totaliter quietare voluntatem; quæ fuit minor. Qua ſuppoſita bene infertur beatitudinem obiectiuam in nullo bono creato poſſe conſiſtere.

3 Difficultas contra rationem D Th. Caietanus. Sed ſtatim ſe ſe obijcit non leuis difficultas, quã tãgit Caiet. in hac 2. q. ar. 7. & 8. quoniã in probatione minoris illa conſequentia non videtur ſatis firma: *obiectum voluntatis eſt bonum vniuerſale, ergo nullum bonum poteſt quietare voluntatem, niſi fuerit vniuerſale.* Nam, cum duplex ſit bonum vniuerſale: vnũ in eſſendo; quia ſc. eſt omne bonũ: alterũ in prędicãdo; quod dicitur bonum vniuerſale quia eſt bonum in cõmuni abſtractũ ab omni particulari bono. Si antecedens intelligitur de bono vniuerſali priori modo (.i. de bono, quod eſt omne bonũ) duo ſequũtur abſurda. Primum, quoniã nõ bene probaretur antecedens ex eo, quod obiectum intellectus eſt verũ vniuerſale; hæc enim ꝓpoſitio intelligitur de vero vniuerſali in prędicãdo. Alterũ eſt; quoniã antecedens non eſt admittẽdum, ſi intelligatur de obiecto adæquato volũtatis, vt patet: de inadęquato autẽ, cũ ſit propoſitio particularis, videtur eſſe aſyllogiſtica. Porro ſi intelligatur antecedens de bono vniuerſali poſteriori modo (.i. de bono vniuerſali in prædicando) antecedens eſt veriſsimũ: quia bonum ita ſumptum eſt adæquatũ obiectũ volũtatis. At ex hoc antecedẽte nõ bene infertur ſolum bonũ vniuerſale poſſe quietare voluntatẽ. Nam ſi cõſequens intelligatur de bono vniuerſali in prędicãdo, conſequẽtia ſupponit vnũ falſum, nimirum bonũ in cõmuni ſumptũ poſſe quietare voluntatẽ: quod eſſe falſũ ex eo patet, quia voluntas nõ quietatur, niſi in bono realiter poſſeſſo: bonũ autẽ in cõmuni nõ datur à parte rei, ſed per ſolã conſideratiõnẽ intellectus. Si verò in cõſequenti ſit ſermo de bono vniuerſali in eſſendo; primo, cõmittitur æquiuocatio: quia in antecedente ſermo eſt de bono vniuerſali in prædicando. Deinde, fit tranſitus de vno bono vniuerſali ad alterum vniuerſale bonũ: nec apparet, quomodo talis tranſitus bonam habeat conſequentiam.

Caietan' preſſus difficultate argumẽti putat antecedens illud (*obiectum voluntatis eſſe bonum vniuerſale*) nec intelligendũ eſſe de bono vniuerſali in prędicãdo nec in eſſendo; ſed de bono vniuerſali abſolutè. i. nõ contracto ad tale vel tale bonum. Ex quo antecedente ita intellecto bene infertur voluntatem in illa ſola re poſſe totaliter quietari, in qua eſt bonum vniuerſale abſolutè. i. non contractum ad hoc, vel illud bonum. 4 Quo pacto Caietanus explicet mẽtem D. Th.

Sed profectò nec hæc fuit mẽs D. Tho. ſi bene expẽdatur 2. 2. q. 2. ar. 3. vbi propoſitionẽ intelligit de bono vniuerſali in prædicãdo, vt dicem': nec difficultatẽ tollit: quoniã explicatio illa neceſſario coincidit cũ altero illorum mẽbro. Nã illud bonum vniuerſale abſolutè, vel ideo dicitur nõ contractũ; quia abſtrahit à contractione ſuperioris ad inferi' per differentias contrahentes: vel quia in ſe ipſo à parte rei nullã admittit determinationem in gradu bonitatis: vt quia omnẽ bonitatis gradũ in ſe includit, vel formaliter, vel eminẽter: nec enĩ alia fingi poteſt nõ cõtractio. Si priori modo: bonũ vniuerſale abſolutè coincidit cũ bono vniuerſali in prædicãdo: quia idẽ eſt bonũ vniuerſale abſolutè in ſenſu dato, quod bonũ non contractum per differentias diuidẽtes, & contrahẽtes; quod bonũ nõ eſt aliud, quã bonum in cõmuni, & in prædicando. Si autẽ intelligatur poſteriori modo: bonũ, quod ita eſt vniuerſale abſolute, nõ poteſt nõ eſſe bonum vniuerſale in eſſendo: nam ideo non contrahitur aliquo ſpeciali, & determinato bonitatis gradu, quia omnẽ bonitatis gradũ in ſe includit: quod appellamus bonũ vniuerſale in eſſendo. Quare antecedens illud, vel Caietano inuito, intelligendum eſt de bono vniuerſali in prædicando, vel in eſſendo, & ita redit allata difficultas. 5 Non placet Caiet. explicatio.

Quare alij melius intelligunt antecedens illud de bono vniuerſali in prædicando, ideſt de bono, quod ſub ſe veluti potentialiter comprehendit omnia bona: voluntq; ex eo, quod voluntas habet pro obiecto bonũ vniuerſale in prędicando, ita vt poſsit attingere omnem 6 Aliorũ iudicium.

 rationem

rationem boni, optimè inferri voluntatem quietari nõ poſſe, donec pertingat ad bonũ vniuerſale in eſſendo, quod in ſe continet omne bonũ. Ita expreſſe Cõradus in hac q.2.ar.7.in 2.p.cõcluſionis & ar.8. explicans primam concluſionẽ. *Conradus.*

7 Non ſatisfacit. At tamẽ ſine probatione ſumit id, de quò dubitamus, nec explicat allatas difficultates. Nititur eas diſſoluere Suari' in commentarijs ad 1.2.q.2.diſp.5. quæſtiũc.1.in fine: negatq; fieri vllam æquiuocationem, cum ex vna vniuerſalitate ad alteram optimum fiat argumentum. Nam cum voluntatis adæquatũ obiectũ ſit bonũ in cõmuni, & vniuerſale in prædicando: vtiq; obiectum voluntatis ſub ſe compræhendit Deum, bonumq; diuinum. Ex quo bene infertur voluntatem eſſe capacẽ diuinæ bonitatis: & cũ Deus ſit ſummum bonum, vtiq; Deus erit præcipuum obiectum illius: & inde infertur voluntatem in alijs bonis ſine Deo non poſſe quietari, & ſubinde nec eſſe beatã in aliquo bono creato.

8 Diſplicet. Hæc tamen deductio ideo diſplicet, quod ex eo ſumit argumẽtũ, quod Deus inter obiecta volũtatis eſt obiectũ præcipuũ: hoc enim mediũ non ſatis eſt ad probandum voluntatẽ non poſſe totaliter ſatiari, niſi in bono vniuerſali in eſſendo, quæ eſt cõſequentia D. Thomæ, cuius rationẽ inquirimus. Iã verò obiectũ alicuius potẽtiæ eſſe inter alia principale, & præcipuũ, nõ ſatis eſt, vt inferat potẽtiã nõ poſſe quietari, niſi in obiecto, quod in eſſendo omnia alia obiecta cõtineat: nã inter obiecta potentiæ viſiuæ album eſt obiectũ præcipuũ: & tñ in eſſendo nõ cõtinet omnia obiecta viſus. Quare deductio viri doctiſsimi ſatis eſt, vt probabiliter ſuadeat voluntatem in ſolo bono creato quietari non poſſe; quia non quietatur, niſi poſsideat obiectum inter alia præcipuũ: non tamẽ ſatis eſt, vt inferat voluntatem quietari non poſſe, niſi in bono, quod ſit omne bonum. Quod longè eſt aliud, quam voluntatem non quietari ſine tali bono.

9 Quid dicendum ſit. Quare dicendũ puto, ex eo valere illã conſequentiã: quia bonum vniuerſale in prædicando neceſſario ſub ſe comprehendit bonum vniuerſale in eſſendo, vt bene aduertebat Suarius: cũ verò omnia, quæ in voluntatẽ cadunt, præcedãt, neceſſe ſit in intellectu; vtiq; præcedet in intellectu cognitio, quod võlũtas capax ſit cuiuſdã boni, quod eſt omne bonũ. Hac autẽ cognitione præcedẽte fieri nõ poteſt, vt volũtas quietetur in alio bono, quod cognoſcit nõ eſſe omne bonũ. hac enim ſtãte cognitione, illud bonum voluntati proponi nõ poteſt, vt ſũmum bonum; ſine qua cognitione volũtas quietari non poteſt in aliquo bono.

Cõfirmari etiã poteſt illa conſequentia, ſi aduertamus D. Thomã in hoc diſcurſu agere de bono, vt quietatiuo volũtatis: quod patet, tũ ex cõſequente illato: tũ, quia agit de beatitudine: tum tertio, quia vult ꝓbare minorẽ, quæ ſumit nullam creaturã poſſe totaliter quietare voluntatẽ. Quare propoſitio illa ſũpta à D. Thoma pro antecedente (*obiectũ voluntatis eſt bonũ vniuerſale in prædicando*) vt poſsit ad ſyllogiſmum cõducere, ita eſt explicanda: vt obiectũ quietatiuũ volũtatis ſit bonum vniuerſale, & in cõmuni propoſitũ ſecundum cõmunem rationẽ boni: ſicut etiã obiectum perfectiuũ intellectus eſt verũ ſecundum cõmunem rationẽ veri: bonum enim ſub cõmuni ratione boni naturaliter attrahit ad ſe voluntatẽ, ita vt non poſsit in illo non quieſcere, vt omnes fatẽtur. Ex hoc autẽ antecedẽte ita explicato bene infertur ſolùm bonũ vniuerſale in eſſẽdo poſſe in actu exercito quietare voluntatẽ. Et ratio eſt, quia bonũ vniuerſale ſumptum in cõmuni ideo ſuo modo totaliter quietat voluntatẽ; quia eſt bonũ aliquo modo. i. potentialiter continens omne bonum. Ergo nullum bonum in eſſendo poteſt in actu exercito totaliter quietare voluntatem, niſi in eſſendo contineat omne bonũ. Qui diſcurſus fiet euidentior, ſi diſtinguamus duplicem rationem in bono, quatenus eſt bonum, & quietatiuum voluntatis: vnam formalẽ, materialem alterã. Formalis, eſt ratio bonitatis, & conuenientiæ: materialis autẽ, eſt res, quæ ſub illa ratione formali quietat, vt quod. Bonum autem in cõmuni, cum ſolum ſit vniuerſale quoad rationem formalem boni: quia ſecundum eam abſtrahit ab omnibus bonis; ſolùm habet quietare voluntatem ſub ratione formali boni in communi: quæ ideo quietat, quia ſecundum quandam connotationem potentialiter includit omnia bona, quæ materialiter quietare poſſunt: 10 *D.Tho.*

poſſunt: bonum autem vniuerſale in eſſendo eſt bonum materialiter continēs omnem perfectionem, quæ eſt materiale ſignificatum boni formaliter ſumpti: bonum enim materialiter. i. ſecundum materiale ſignificatum, idem eſt, quod perfectum. Hoc ita ſuppoſito patet efficacia conſequentiæ: nam bonum vniuerſale in prædicando ideo ſecundum formalem rationem boni totaliter quietat voluntatem (voluntas enim non poteſt formaliter quietari, niſi ſub ratione boni) quia potentialiter eſt omne bonum, & omne perfectum. Ergo bonum in eſſendo ideo totaliter quietabit, quia in eſſendo eſt omnis perfectio; & hæc de prima demonſtratione.

§. 2.

Expenditur ſecunda demonſtratio.

11 D.Thom. SEcundam demonſtrationem fecit D.Thomas inferius q.3, ar.7. ſumptā ex natura obiecti beatifici, quatenus eſt quoddam verum perfectiuum intellectus: obiectum enim beatificum, quatenus tale, non ſolùm ex ſua natura perficit voluntatem, vt eſt quoddam bonum: ſed etiam intellectum, vt eſt quoddam verum. Demonſtratio formari poteſt, ſi ſupponamus beatitudinem obiectiuam ex ſua natura eſſe quoddam verum perfectiuū intellectus. Iam ſic: beatitudo obiectiua perfecta nō poteſt cōſiſtere in vero, quod ſit verum per participationem: ſed in eo, quod ſit verum per eſſentiam. Sed nulla creatura eſt verum per eſſentiam, ſed per participationem. Ergo in nulla creatura poteſt conſiſtere beatitudo obiectiua. Diſcurſus eſt optimus: minor eſt nota; quia ſicut omnes res creata habet entitatem participatam, ita etiam habet participatam veritatem: veritas enim conſequitur entitatē. Maior probatur: quoniam beatitudo obiectiua, ſicut ex ſua natura habet, quod non per aliud, ſed per ſe beet: ita rationem beandi, & perficiendi intellectum, non ab alio habet, ſed à ſe. Et ſubinde rationem veri, ſub qua perficit intellectū, & eum beat, non ab alio participat, ſed à ſe habet: alioquin non per ſe, ſed per aliud bearet, quod non eſt dicēdum: quia id, quod eſt tale per aliud, neceſſariò reducitur ad id, quod per ſe eſt tale. Maior igitur eſt veriſsima, & ſubinde concluſio.

Dubitari poteſt, an hæc demonſtratio concludat in omni beatitudine: tam in illa, quæ eſt ſimpliciter perfecta, qualis eſt beatitudo patriæ: quā in illa, quæ eſt perfecta naturaliter? Caietanus inferius q.3. ar.6. & 7. putat hanc demonſtrationem conuincere in ſola beatitudine ſimpliciter perfecta; qualis eſt patriæ: quia in ſola illa oportet, perueniamus ad verum per eſſentiam, quod per ſe intellectum ſimpliciter perficiat: nam in beatitudine naturali non oportet deuenire ad verū per eſſentiā, ſed ad verum participatum in illo obiecto ſenſibili, per quod deuenimus in cognitionem Dei. Putat igitur obiectū in beatitudine naturali non beatificare, vt eſt verum per eſſentiam, ſed vt eſt participatum in obiecto, quod per ſe perficit intellectum. 12 Dubitatio circa propoſitam demōſtrationem. Caietani reſponſio.

Sed ſi Caietanus in hac materia bene metaphiſicaret; diſtingueret inter obiectum cognitum per aliud, & obiectum per aliud perficiens intellectum. Deus igitur eſt naturaliter cognitus ab homine per aliud, quia non poteſt cognoſci, niſi per ſenſibilia: at tamen, vt per ſenſibilia cognitus, non iam intellectū perficit per ſenſibilia, ſed per ſe, & vt eſt quoddam verum per eſſentiam: non tamen cognitum quidditatiuè, & per eſſētiam, ſed ſecundum prædicata eſſentialia communia, & quoad an eſt. Fallitur igitur Caietanus, dum ait: quando cum D.Thoma quæſiuimus, an beatitudo cōſiſteret in ſenſibilibus, vt à nobis cognitis, nomine ſenſibiliū intelligi tum Deū, tum ſubſtantias ſeparatas: & ſimili modo cum quæſiuimus, an beatitudo poſita eſſet in ſubſtantijs ſeparatis; nomine ſubſtantiarum ſeparatarum intelligi etiam Deum cognitum in illis, & per illas: oppoſitum enim eſt dicendum; quoniam beatitudo naturalis (vt dicemus) cōſiſtere non poteſt niſi in Deo: nō quidem clare viſo (quia hæc eſt ſupernaturalis beatitudo patriæ) nec quidditatiuè cognito (quia nō poteſt vel ab homine, vel ab Angelo quidditatiuè cognoſci per lumen naturale) ſed cognito per creaturas, & in creaturis. Oportet igitur, vt ipſas creaturas, vt ſunt obiecta intelligibilia, diſtinguamus à Deo, vt 13 Refellitur.

per illas, & in illis eſt cognitus: creaturæ enim perficiunt intellectum per veritatem participatam, quia hanc ſolam habent: Deus autem, etiam vt in illis repræſentatur, perficit intellectum per veritatem diuinam, quam habet; cognitam tamen, quoad an eſt, & quoad prædicata communia.

Dubitationis concluſio.

Concludendum eſt igitur beatitudinem obiectiuam, tam ſupernaturalem, quàm naturalem conſiſtere non poſſe, niſi in eo obiecto, quod per ſuam eſſentiam, & per veritatem ſibi eſſentialem eſt intellectus noſtri perfectio: quod non conuenit creaturis, ſed ſoli Deo, vt ex dictis patet.

§. 3.
Oſtenditur eadem veritas à poſteriori.

14 Prima ratio à poſteriori.

VEritatem ſupra poſitam demonſtrari poſſe à poſteriori, nullus dubitare poterit. Et prima demonſtratio, omniumq́ue efficaciſsima ex eo ſumitur; quoniam euidenter conſtat beatitudinem obiectiuam conſiſtere non poſſe, niſi in ſummo, & præſtantiſsimo bono: id enim ſæpe expreſsit Ariſtoteles in omnibus, quos de moribus inſcripſit libros: maximè 10. Ethic. c. 4. 6. 7. & 8. Conſtat etiam nullam rem creatam eſſe poſſe ſummum, ac pręſtātiſsimum bonum: tum, quia omnis res creata, ſicut habet entitatem participatam ab alio: ita etiam habet participatam bonitatem; hæc autem non poteſt eſſe omnium præſtantiſsima. Tum etiam, quia omnis res creata, cum habeat cauſſam efficientem; habeat etiam neceſſe eſt cauſſam finalem, ad quā referatur. Nulla igitur res creata poteſt eſſe ſummū bonum: & perconſequens in nulla poteſt poni beatitudo obiectiua.

Ariſt.

15 Alia ratio.

Deinde probatur à ſufficienti partiū enumeratione: nam beatitudo obiectiua non poteſt conſiſtere in bonis externis fortunæ, vt patet ex 1. q. nec etiam in bonis internis, quæ intrinſecè, aut corpus, aut animam perficiunt, vt latè demonſtrauimus in quæſt. 2. & 3. Nec tertio conſiſtere poteſt in rebus ſenſibilibus, vt obiectiuè cognitis: nec item in rebus intelligibilibus, ac ſeparatis, vt in hac quæſtione diligentiùs expendimus. Sub his autem continentur omnia bona creata, quę hominem, aut realiter, aut obiectiuè poſſunt perficere. Ergo in nulla re creata poteſt conſiſtere noſtra beatitudo obiectiua.

QVÆSTIO VLTIMA.

Vtrum beatitudo obiectiua poſita ſit in bono increato, qui eſt Deus?

1 CVM omne bonum creatum à ratione beatitudinis obiectiuæ in ſuperioribus quæſtionibus excluſerimus; ſolùm inquirendum reſtat, an illa conſiſtat in bono increato, qui eſt Deus benedictus? Cui quęſtioni affirmatiuè reſpondet D. Thomas in vltimo articulo huius q. 2. & eſt concluſio, tum in fide, tum in philoſophia prorſus indubitata: de qua multa explicatu difficilia inquiri poſſunt: quorum aliqua à nonnullis hoc loco inquiruntur: ſed quia D. Thomas nō agit de illis hoc loco: ſed inferiùs q. 3. art. 8. & maximas ſecum inuoluunt difficultates; omnia, quæ hoc loco dicenda erant in quintum librum reijcimus, in quo de perfectione obiectiua beatitudinis formalis diſputandum erit. Et ita finitur liber iſte tertius.

Concl. D. Thomæ.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QVARTVS

DE BEATITVDINE FORMALI IN ORDINE AD SVBIECTVM.

PRAEFATIO AD totum librum.

AD initium ſuperioris libri q.1.art.2.oſtẽdimus non eſſe hoc loco ſermonẽ de beatitudine, prout dicit ſtatũ omniũ bonorum aggregatione perfectum; ſed de beatitudine eſſentialiter ſũpta, quæ eſt perfectio quędam, qua beatus eſſentialiter dicitur beatus. Hæc autem, vt ibi diximus, eſt ex duabus partibus eſſentialiter integrata; ex re, inquam, quæ beat, vt quod: & ex re, quæ beat, vt quo. Illa dicitur beatitudo obiectiua: hæc formalis. Beatitudinem formalem appellauimus ipſam adeptionem beatitudinis obiectiuæ; rei ſcilicet, quæ nos beat. Superiori libro egimus de priori beatitudine: in hoc agendum eſt de poſteriori.

Beatitudinem formalem tribus modis conſiderabimus: vno modo ſecundum ſe, prout reſpicit ſubiectum; ſecũdo modo prout reſpicit obiectum, & circa illud verſatur. Tertio modo, ſecũdum ſuam entitatem, & ſecundum perfectiones ſibi connaturales, & cõcomitantes. Primo modo agit de ea D.Thomas in hac quæſtione tertia in primis quinque articulis. Secundo modo de illa agit in tribus vltimis articulis eiuſdẽ tertiæ quæſtionis in 6. ſcilicet 7. & 8. Porro tertio modo diſputat de illa in tota quarta quæſtione. Quia verò beatitudo nõ eſt eiuſdem generis: quia vna eſt ſupernaturalis & perfecta: qualis eſt beatitudo patriæ; alia eſt ſupernaturalis & imperfecta, vt beatitudo ſupernaturalis viæ: alia denique naturalis eodẽ modo diuiſa penes perfectum, & imperfectum. Primum agemus de beatitudine ſupernaturali patriæ. Deinde de ſupernaturali viæ; vltimo de beatitudine naturali, vtroque modo ſumpta. D.Thom.

In hoc igitur libro agemus de beatitudine formali, vt reſpicit ſubiectum. In libro quinto de illa in ordine ad obiectum. In ſexto verò de beatitudine ſecũdum ſe, & ſecundum perfectiones ſibi connaturales, & concomitantes. De beatitudine formali patriæ ſecundum ſe ſumpta, vt reſpicit ſubiectum, primũ inquiremus; an ſit quid increatum? Deinde de creata illius entitate.

QVÆSTIO PRIMA.

IN prima quęſtione inquirendum eſt, an beatitudo formalis patrię ſit quid increa-

increatum? cuius quæſtionis pars affirmatiua quibuſdam placuit, in diuerſo tamen ſenſu. Nam fuerunt nonnulli, qui exiſtimarunt eſſentiam diuinã, vt illapſam animæ noſtræ eſſe nobis formalem beatitudinem. Alij autem, non ipſam eſſentiam diuinam, ſed ipſam diuinam viſionem, & fruitionẽ, qua Deus ſe videt, & ſe ipſo fruitur, vt intellectui noſtro, & voluntati communicatam, & vnitam putant eſſe beatitudinem formalẽ. Duo igitur inquiremus. Primum, an diuina eſſentia, vt illapſa animæ noſtræ ſit, vel eſſe poſsit noſtra beatitudo formalis? Secundò, an operatio diuini intellectus aut voluntatis (viſio, inquam, & fruitio diuina) ſit formalis beatitudo noſtra?

Quę ſunt in hac quæſt. inquirenda.

ARTICVLVS I.

An diuina eſſentia, vt illabens animæ, ſit, aut eſſe poſſit formalis beatitudo noſtra?

IN hoc articulo duæ explicandæ ſunt difficultates. Prima eſt, an aliquis vnquam dixerit beatitudinem noſtram formalem eſſe illapſum aliquem Deitatis in animam beati? Secunda eſt, an illa opinio ſit probabilis?

§. 1.

Agitur de mente Henrici.

1 Quid de mẽte Henrici, Sotus & alij ſentiant.

QVod attinet ad primam difficultatem; Sotus in 4. d. 49. q. 1. art. 3. in 1. opinione ſcribit Henricum exiſtimaſſe noſtram beatitudinem conſiſtere in quodam Dei illapſu in eſſentiam animę beatæ admodum, quo ignis illabitur in ſubſtantiam ferri candentis: putatque hanc ſententiam olim fuiſſe celebrem; refertque Henricum quodlib. 13. q. 12. Eandem ſententiam Henrico tribuit Scotus in 4. d. 49. q. 2. §. *Ad iſtam ſecundam quæſtionem*, & in 2. d. 26. q. vnica §. *Contra iſtam poſitionem*. Capreolus in 4. d. 49. q. 1. artic. 2. contra primam. Herueus in tractatu de beatitudine q. 1. Et tandem Medina in hac q. 3. artic. 2. denique communiter Henrico tribuitur. Ex qua opinione ſequitur apud Henricum formalem noſtram beatitudinem eſſe quid increatum.

Capreolus. Medina.

2 Vnus Bellomontanus ad 1. 2. diſp. 8. cap. 2. n. 4. affirmat nullum ſcholaſticorum vnquam docuiſſe noſtram formalem beatitudinem eſſe illapſum aliquẽ Deitatis in animas beatorum. Et quod attinet ad Henricum in capit. 1. exiſtimat eum non poſuiſſe formalem beatitudinem in illo illapſu, ſed ſolam obiectiuam: formalem verò cum cęteris poſuiſſe in operatione intellectus & volũtatis. Id probat: quoniam in d. q. 12. expreſſe docet noſtram, & Angelorũ beatitudinem conſiſtere in operationibus intellectus, & voluntatis: quæ verba de beatitudine formali intelliguntur. Cũ verò inquit noſtram beatitudinem prępicuè exiſtere in obiecto ipſo increato, plane indicauit ſe non loqui de beatitudine formali, ſed de obiectiua: in qua ideo principaliter conſiſtit noſtra beatitudo, quia eſt ſummũ bonum, cuius conſequutione ſumus beati. Et quãuis dicat ipſum obiectum beatitudinis, Deum ſcilicet, primarie illabi animæ beati. Deinde deriuari in potentias: & præterea illabi, quia ipſa eſſentia Deitatis intrat ſubſtantiam animæ; & eam penetrat: non tamen explicat, an talis illapſus proximè fiat per eſſentiã abſq; vllo effectu producto in ipſam: & inde colligit non conſtare apud Henricũ, an ille ipſe illapſus ſit beatitudo formalis?

Primum fundamentum. Pro hac opinione Bellomontani primum adducimus verba Henrici in d. q. 12. vbi ita ait: *Dico, quod vera beatitudo humana, ſicut & Angelica conſiſtit, non ſolùm in actu voluntatis & intellectus, in quibus non eſt niſi beatitudo creata ratione ipſorum actuũ: ſed principalius conſiſtit in ipſo obiecto, quod eſt beatitudo increata, quæ eſt Deus in quantum & bonum voluntatis, in quod per actum beatitudinis creatæ ipſa anima humana mediante voluntate ſe transformat, vt conuertatur in illud prout poſsibile eſt ſecundum naturam*. Poſſumus ſecundò adducere, quod Henricus quodlib. 6. q. 6. litera Y. Expreſſe docet beatos non attingere finem beatificum, niſi per intellectum & voluntatem. Tertiò & efficacius adducemus ipſum Hẽricum in ſumma art. 45. q. 5. vbi litera O. ita ſcribit: *Quanquam beatitudo conſiſtat in vtroque, vt etiam aliquo modo operatio poſſit dici beatitudo: & ſic ab vtroque eorum denominetur beatus: quia vnum eorum eſt finis, vt quod principaliter intenditur; alter vero, vt quo illud obtinetur*. Ecce agens de Deo, vt eſt obiectum beatitudinis, & de operatione, qua Deus attingitur; docet beatitudinem vt quo (quam appella-

Secundò. Tertiò.

pellamus formalem) eſſe operationem. Quod etiam repetit litera k. L. & N. quod apud Henricum adeo videtur certum, vt q. 6. eiuſdē articuli inquirat, vtrū beatitudo noſtra principalius ponatur in actu intellectus, an voluntatis. His igitur videtur probari Henricum longe aliter ſenſiſſe, atque illi ab Scoto & alijs imponitur.

3 Quæ fuerit ſententia ſen tentia. Ego tamen puto apud Henricū beatitudinem formalem (de eſſentiali eſt ſermo) poſitam eſſe in illapſu Deitatis, in ſubſtantiam animæ: ſiue potius (& in idem recidit) in ipſa eſſentia Deitatis vt illapſa animæ. Nam euidenter conſtat Henricum beatitudinem noſtram eſſentialem collocare in quadam deificatione animæ, & trāſformatione eiuſdem animæ in Deum: ita vt nihil aliud ſit eſſe eſſentialiter beatum, quàm ſecūdum animæ eſſentiam eſſe deificatum, & vnum ſuo modo ſubſtantialiter cum Deo. Huius deificationis cauſſa, & rátio formalis apud Henricū eſt ipſa Deitatis eſſentia, quę per ſui ipſius illapſū, & immediatam circuinſeſsionē in animæ ſubſtantiam, eam formaliter deificat eo modo, quo ignis ſe ipſo formaliter ignificat ferrum candēs. Vnde fatetur Deum per ſuam eſſentiam immediate perficere ſubſtantiam animæ, dū in illam illabitur: probans enim huiuſmodi illapſum prius, & principalius fieri in eſſentiam, quam in potentias, ita ſcribit: *Quia illam perficit quodammodo per ſuam eſſentiam: potentias autem per operationes.*. Iam verò Deus ſub ratione obiecti non poteſt immediate perficere eſſentiam animæ, ſed mediantibus potentijs. Perficit igitur animæ eſſentiam, non vt eſt obiectum beatificum beans vt quod (hoc enim ſolum habet in ordine ad potentias,) ſed ſecundum ſuam eſſentiam, prout immediate animæ illabitur: & hoc modo non poteſt non eſſe beatitudo formalis. Igitur apud Henricū beatitudo formalis (ſi ſermo ſit de beatitudine eſſentiali, & principali) eſt ipſa eſſentia Deitatis, vt illapſa in ſubſtantiam animæ.

4 Aduertendum ad diuerſa Henrici loca cōciliāda. Vt verò ea, quæ non minus obſcure, quā varie ab Henrico diuerſis in locis ſcribuntur, facile conciliētur; aduertēdum eſt primò apud Henricum duplicē poni beatitudinem in beatis: vnam appellat creatam: alteram increatam, vt patet in d. q. 12. litera L. & in fine quæſtionis illam appellat minus principalē; hanc vero principalem, & eſſentiam: illa ineſt in potētijs, medijs operationibus; hæc ineſt in ipſa animæ eſſentia nulla interiacente operatione, ſed ipſo ſummo bono ſecundum Deitatis eſſentiam illabente in ſubſtantiam animæ; hæc prius ineſt in eſſentia, & conſequenter in potentia; illa verò prius in potentia & ea mediante conuenit eſſentiæ. Duas iſtas beatitudines in ſingulis beatis colliges ex ipſo Henrico, tum in d. q. 12. tum etiam in ſumma art. 49. q. 1. litera K.

2. Aduertētia. Aduertendum eſt ſecundò apud Henricum Deum (qui eſt nobis ſummum, & beatificum bonum) prius à nobis per operationes intellectus & volūtatis attingi, & obtineri, quā in anima adſit beatitudo principalis, & eſſentialis: Nec enim eſſentiam animę beatifico illapſu intrare poteſt, niſi per intellectum ſit viſus, & amatus per voluntatem; deificata autem eſſentia animæ beatitudo redundat in potentias, intellectum ſcilicet, & voluntatem: intellectus enim inde purgatus videt animę perfectionem, Deumque in animam illabentem: volūtas autem illa perfectione ſatiatur, & quieſcit:

Hoc eſt Henrici figmentum, ſi bene expendatur, quo cōciliātur omnia, quæ inter ſe videbantur pugnare. Nec enim negat obiectum beatificum attingi operatione intellectus & voluntatis: negat tamē in hac operatione formaliter cōſiſtere beatitudinem eſſentialē, ſed hāc prærequirit, tanquam inchoationē beatitudinis perfectæ. Igitur in beatitudine minus principali (qualis eſt beatitudo potentię) operatio eſt beatitudo formalis; Deus autem, beatitudo obiectiua. At in beatitudine principali Deus, qui in priori erat beatitudo obiectiua, in hac ſolum eſt formalis: & in hoc deceptus eſt Bellomontanus; quia ſupponit id, quod in priori beatitudine habet rationem beatitudinis obiectiuæ, cum eadem ratione manere in beatitudine poſteriori: quod longe eſt à mente Henrici, in poſteriori namque beatitudine Deus iam non eſt beans vt quod; ſed vt quo: ſiquidem ſe ipſo admodum formæ 5

deificat, & beat animę eſſentiã. Et hæc pro explicatione mentis Henrici.

§. 2.

An Henrici opinio habeat probabilitatem?

6 Sententia Scoti. Capreoli. Heru. Soti, Medinæ, & Valentia

EXplicatam Henrici opinionẽ cõmuniter impugnarunt Theologi, vt Scotus, Capreolus, Herueus, Sotus, & Medina, quos ſupracitauimus, Valentia ſecundo tomo diſp. 1. q. 3. puncto 2. quorum aliqui eam reijciunt tanquã omnino improbabilem, & cõmentitiam: aliqui verò tanquam temerariam, vt Medina, & Valentia, quos plures ex recentioribus ſequuntur.

7 1. Propoſitio.

Pro reſolutione ſit prima propoſitio: opinio Henrici, vt à nobis eſt explicata cõmentitia eſt & improbabilis, imò etiam impoſsibilis. Hęc cõmuniter recipitur; contra Henricũ plura obijciuntur, quę potius pertinent ad ſequẽtem quæſtionem: quare hoc loco ſolùm erit impugnãda, quatenus affirmat beatitudinem formalem eſſe poſitã in ſpeciali illapſu, quem explicauimus. In hoc enim ſenſu pertinet ad principalẽ quæſtionem, qua cum D. Thom. inquirimus, an beatitudo formalis ſit aliquid increatum? cui affirmatiue reſpondet Hẽricus. Quare oſtendendũ eſt illapſum illum in animam beati cõmentitiũ eſſe, & vere impoſsibilem: inde enim euidẽs fiet beatitudinem formalem non eſſe quid increatum.

8 Suppoſitio ad præcedẽtem concluſionẽ demõſtrandum.

Hoc autem facile demonſtrabitur, ſi ſupponamus cũ cõmuni ſentẽtia Theologorum duplicem dari poſſe illapſum vnius ſubſtantiæ in aliam. Vnus eſt generalis, & minus proprie dictus; qualis eſt, quando vna ſubſtantia aliam ingreditur ſecundum ſimplicem præſentiam in eodem ſpatio, ſiue loco: talis ingreſſus datur, quando vnus Angelus ſiue bonus, ſiue malus intrat aliquod corpus, vt in eo aliquod operetur: talis enim ingreſſus dicitur illapſus à Magiſtro, cæteriſque Theologis in ſecundo d. 8. nomine illapſus late ſumpto. Quem tamẽ ingreſſum Auguſtinus, ſiue auctor libri de Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 83. non vult eſſe illapſum. Idem illabendi modus conuenit corpori, dũ diuina potentia aliud penetrat exiſtens intra terminos quantitatiuos illius in eodẽ ſpatio: vt cum Chriſtus clauſo ſepulchro exiuit, & clauſis foribus ad diſcipulos intrauit. Idem etiam illabendi modus conuenit Deo ratione ſuæ immenſitatis præciſe ſumptæ: ex ea enim habet, vt ſecundum ſuam ſubſtantiam in eodẽ loco pręſens ſit cuique creaturæ. Alter datur illapſus proprie ſumptus; qui vltra realem præſentiam cũ ſubſtantia, quæ intratur, ſuperaddit concurſum conſeruatiuum illius in aliquo eſſe, vt docet Magiſter in 2. d. 8. & cũ eo omnes Theologi, D. Bonauentura ibi ſecunda p. diſt. art. 1. q. 2. in corp. & ad ſecundum, Herueus d. 9. q. 1. art. 2. ad 2. rationem principalem, Argentinas in 2. d. 7. q. 1. ar. 2. Ferrarienſis in 4. contrag. cap. 18. in fine, quos refert, & ſequitur Bellomontanus prima parte diſp. 193. cap. 2. nu. 2. & 3. & diſp. 205. cap. 2. nu. 4. quẽ ingreſſum D. Tho. in 2. d. 8. q. 1. art. 5. in corpore, & ad primum, cum cæteris Theologis appellat ingreſſum intra terminos eſſentię; ideo quia per illum eſſentia conſeruatur in eſſe, quo intime terminatur. Et ob id talis illapſus ſoli Deo conuenit, vt cum Magiſtro docent Theologi ex ſententia Auguſt. Bedæ, & aliorum Patrũ, & ſatis conſtat ex verbis Auguſtini vbi ſupra, dum ait; *Illabi autem menti ſoli illi poſsibile eſt, qui creauit.*

Magiſter. Auguſti. *Magiſt. Bonau. Herue. Argẽt. Ferra. Aug. Beda.*

9 Demõſtratur concluſio.

Duplici præſuppoſito illapſus genere, facile eſt demonſtrare illapſum, quẽ fingit Henricus, eſſe prorſus impoſsibilem. Nam prior illabendi modus non ſatis eſt ad beatitudinem, ſiue deificationem animæ: tum quia illo illabendi modo Deus ratione ſuæ immenſitatis in omnes illabitur creaturas: eſt enim omnibus rebus prę ſens ſecundum ſuã ſubſtantiam. Tum etiam quia illo modo eidem animæ illabebatur, dũ erat in via. Poſterior autem illapſus (ad quem Hẽricus neceſſario recurret) non poteſt vlla ratione dari, niſi mediante aliquo effectu creato. Et ſubinde illapſus ille, quo Deus animam facit beatam, neceſſario fiet ſecundum aliquem effectum de nouo productum, mediante quo dicatur in animam beatifice illabi. Porro ſi ſemel admittatur talis effectus; vtiq; erit ille beatitudo formalis, vt bene annotauit Scotus, in 4. d. 49. q. 2. §. *Contra iſtam opinionem:* quia per illum anima formaliter reddetur beata: eſſentia enim ad beati-

beatitudinem ſolùm concurret effectiue; ideo enim dicetur in animam illabi; quia in ea effectiue cauſſat effectũ, qui eſt formalis beatitudo.

10 Quod verò illapſus, qui ſoli Deo eſt ꝓprius cuiuſcunque ille ſit generis (multiplicem enim dari illapſum Dei increaturam oſtendemus in quæſt. ſequente) nulla ratione dari poſsit, niſi interueniente aliquo effectu creato: ita vt Deus dicatur illabi in rem creatam; quia in illa aliquem effectum producit, ſub cuius eſſe immediate illam conſeruet; primo probatur: quia ex cõmuni conſenſu Theologorum cum Magiſtro in 2. d. 8. illapſus, qui eſt Deo proprius, vltra præſentiam ſecundum ſubſtantiam, ſuperaddit concurſum Dei conſeruatiuũ rei ſub aliquo eſſe. Conſeruatio autem rei in eſſe, cum dicat aliquam actionem non poteſt dari ſine aliquo effectu producto, qui cõſeruetur. Deinde illapſus, quo Deus in rem creatam illabitur, ex ſua natura eſt quædam vnio, qua Deus ſecundum ſe ſpeciali quodammodo vnitur rei creatæ, vt omnes theologi admittunt, nec diffitebitur Henricus. Hæc autem vnio non poteſt eſſe ſubſtantialis: quia Deus cum re creata non poteſt ſubſtantialiter vniri, niſi vnione hypoſtatica, vt patet; vnio autem, quæ fit per illapſum, non eſt hypoſtatica. Erit igitur vnio accidentalis. Hæc autem inter Deum; & rem creatam non datur, niſi mediante, vel aliquo accidente, ſi proprie eſt accidentalis; vel aliquo actu ſeparabili à ſubſtantia, qualis eſt actus eſſendi, quem Deus tribuit eſſentiæ, cum eam producit. Etenim ſicut Deus vera compoſitione non poteſt creaturæ immediate vniri cõpoſitione ſubſtantiali, quæ reducatur ad cõpoſitionem actus, & potentiæ; ita nec compoſitione accidentaria. Oportet igitur inter Deum, & rem creatam, quę per illapſum fit, fiat mediante aliquo effectu producto: ita vt Deus non formaliter cum re creata vniatur, ſed effectiue ſolùm. Adde etiã quia non poteſt dari, aut fingi vnio inter vnibilia, niſi intercedat aliqua habitudo, vel cauſſalitatis, vel dependentiæ vnius ab alio, vel vtriuſque ab aliquo tertio. Sed ſecluſa dependentia hypoſtatica non poteſt dari aliqua depẽdentia creaturæ à Deo in eſſe reali, niſi vt à cauſſa prima. Hæc autem fit per aliquẽ effectum.

Magiſter.

11 Denique illapſus iſte diuinæ eſſentiæ in animam beati, vt exemplo candentis ferri declaratur, vel omnino eſt impoſſibilis, vel non fit niſi, mediante aliquo effectu: nam ferrum fieri ignitum vno ex duobus modis poteſt intelligi: vel quia ignis ſua ignea qualitate, id eſt calore, ita afficit ferrum, vt excandeſcat, ignisque appareat: vel quia ignis ſubſtãtia per pòros ita ingreditur ferrum, vt ſubſtãntia ferri non appareat, ſed ſola ignis ſubſtantia. Hoc poſteriori modo non vnitur ferro propria vnione, ſed per ſolã iuxta poſitionẽ ſubſtantiæ ignis ad ſubſtantiam ferri: vnde nec dici poteſt illabi ferro; ſiquidem terminos quantitatiuos ſubſtantiæ ferri non intrat, nec in eodem ſpacio ſimul, & penetratiue eſt cum ſubſtantia ferri. Hanc vnionem nulla ratione habere poteſt diuina eſſentia cum ſubſtantia animæ, vt ipſe fatebitur Henricus. Vnietur igitur animæ ad modum prioris vnionis: quia nimirum, ſicut ignis cõmunicat ferro ſuam igneam qualitatem caloris, qua ferrum formaliter ita ignificatur, & excandeſcit, vt ignis appareat; ita etiam diuina eſſentia ſuo illapſu, & vnione cũ anima beata effectiue communicat illi qualitates deificas (de quibus in ſequẽti quæſtione) vt anima illis formaliter deificata non appareat, niſi alter Deus.

Roboratur amplius ratio præcedens.

Et hunc vnionis modum ſatis videtur expreſsiſſe Henricus, dum ait, *Per illapſum diuinitatis in animam nihil in ea apparere, niſi diuinas diſpoſitiones.*

Porro ſi Henricus hoc modo ſuum nobis explicat illapſum; iam admittit illapſum nõ fieri per diuinam eſſentiam ſe ipſa immediate, & formaliter deificantem beati animam, ſed effectiue ſolùm mediantibus deificis qualitatibus à ſe per illapſum productis. Et hoc modo iam diſcedit ab opinione, quam in ea quæſtione non obſcure expreſsit: vnde non erit nobis cũ illo contentio de poſſibilitate talis illapſus, & illarum qualitatum deificantium; ſed an in illis poſita ſit formalis beatitudo, de quo modo non inquirimus. Quod ſi Henricus nõ ita explicat ſuum illapſum; ſed adhuc perſiſtit, illapſum illum deificantem animam fieri immediate, & formaliter per ipſam

Henricus.

ipſam deitatis eſſentiam; tum dicimus illum eſſe impoſsibilem, non ſolùm ob rationes adductas, ſed argumento ſumpto ab exemplo ferri candentis, quo vtitur: & denique, quia fieri non poteſt, vt ſecluſis illis diſpoſitionibus creatis anima ſit, aut appareat beata ſola ipſa deitate, tanquam formali beatitudine. Quare concludendum eſt deitatis eſſentiã illapſam animæ noſtræ eſſe nõ poſſe nobis formalem beatitudinem. Et hæc de prima propoſitione.

13 2. propoſitio. Secunda propoſitio: opinio Henrici falſa quidem eſt: nulla tamen temeritatis nota eſt digna. Hęc ſtatuitur contra illos, qui putant opinionem Henrici eſſe temerariam. Contra quos nobiſcum exiſtimat Suarius in Commentarijs ad primam ſecundæ q. 3. art. 2. d. 6. quæſtiũcula 1. in principio. Probatio. Probatur, quia nulla eſt digna cenſura ex eo, quod beatitudinem formalem non ponit in operatione, vt in ſequenti quęſtione videbimus: nec item ex eo, quod vult diuinam eſſentiã, vt in patria illapſam nobis eſſe noſtram formalem beatitudinem: cũ enim non ponat diuinam eſſentiam intrinſece informare animam noſtram; falſam affirmabit opinionem; non tamen dignã cenſura, vt ſequenti articul. patebit.

ARTICVLVS II.

Vtrum viſio, aut fruitio diuina, qua Deus ſe ipſum videt, & ſe fruitur, ſit noſtra beatitudo formalis?

§. 1.

Refertur opinio affirmatiua.

1 AD ſecundum, quod ſecundo loco diſputandum propoſuimus, affirmatiue reſpondet quidam Ioãnes de Ripa, *Ioannes de Ripa.* qui putauit non ſolùm beatitudinem obiectiuam eſſe quid increatum, ſed etiam formalem: beati enim (vt ait) non alia viſione Deum vident, nec alia fruitione Deo fruuntur, quam viſione, & fruitione, qua Deus ſe ipſum videt & ſe ipſo fruitur, cõmunicata tamen, & vnita intellectui cuiuſcumq; beati. Hãc opinionem ſuo tempore placuiſſe quibuſdam refert. *Bonauent.* D. Bonauentura, in 3. d. 14. art. 1. q. 1. eam Pariſijs fuiſſe publice *D. Gregor.* defenſatam refert Greg. in 2. d. 7. q. 2. quorum argumenta refert Adam in 1. *Adam.* q. 2. & in 3. q. 3. Eandem expreſſe probauit Hugo de Sancto Victore 3. tomo. tra *Hugo [de S. Vict]ore.* ctat. de ſapientia animæ Chriſti fol. 37. litera V. X. ita enim ait: *Cum igitur animas ſapientes dicimus, iſtam increatam ſapientiam cogitemus, & ipſam ſolam eſſe credamus, qua ſapiunt, quæcunque rationales mentes intelligendo, atque diſcernendo perceperant. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Cognitio itaque Dei vita æterna eſt: & quid eſt cognitio Dei? nunquid accidens eſt? ergo amor Dei accidens eſt, & beatitudo accidens eſt, & in accidentibus eſt beatitudo noſtra. Quare non magis Deus ſit beatitudo noſtra? ipſe eſt ſapientia, qua cognoſcimus: ipſe amor, quo diligimus: ipſe gaudium, quo exultamus. Ergo vna ſapientia eſt, qua omnes ſapiũt: nec tamen vno modo ſapiunt; quia participando ſapiũt.* Inde infert animam Chriſti Domini ſapientem eſſe ſapientia increata; id quod multis confirmat in illo tractatu, & in ſumma ſententiarum tract. 1. cap. 16. litera N. O. & lib. 2. de Sacramentis p. 1. cap. 6. litera L. M. Quin potius affirmat eam nullam habuiſſe aliam Sapientiam, niſi increatam, vt patet in fine tractatus de Sapiẽtia animæ Chriſti, & clarius in Summa ſententiarum dicto cap. 16. vbi litera P. ita ſcribit: *Sed cum ſapientia illius animæ non ſit alia, quam diuina Sapiẽtia: quomodo poteſt fieri comparatio? indubitanter namque dicendum eſt, quod alia ſapientia, quam diuina non fuit in Chriſto.* Non eſt igitur audiendus Suarius 1. tom. ad tertiã partem diſp. 24. ſect. 2. in ſecunda ſententia, dum ait Hugonem expreſſe non negare eſſe in Chriſto aliquẽ actum creatum ſcientiæ.

Hanc opinionem primò probant oſtẽ dendo rationibus Theologicis beatos videre Deum viſione increata: deinde impugnando fieri non poſſe vt Deum videant Viſione creata. 2 *Duobus illi opinionem probant [au]ctores.*

Primum probant auctoritate Auguſtini primo de Trinitate cap. vltimo; poſt quam enim docuit vitam æternam eſſe viſionem, qua Deum videmus; aſſerit Deum illa viſione bonũ eſſe his verbis: *Secundum illam viſionem Deus bonus eſt, ſecundum quam viſionem Deus apparet mundis corde.* Deus autem non eſt bonus viſione niſi increata. Præterea eodem loco dicit. *Solam viſionem, qua contemplabimur incommutabilem, & humanis oculis inuiſibilem* *1. probant auctoritate Auguſt.*

Dei ſubſtantiam, quæ ſolis ſanctis promittitur, eſſe ſummum bonum noſtrum. At nihil creatum poteſt eſſe nobis ſummum bonum. Accedit locus Auguſtini 8.ſupra Geneſim ad literam cap.27.vbi ait: *Deum per ſuam ſubſtantiam præbere loquutionem Angelis.* Quod nihil eſt aliud, quam Deum ſecundum ſuam ſubſtantiam ſe ipſum Angelis manifeſtare.

3 Ex verbis Ioannis. Deinde Hugo confirmat id ex verbis Ioannis 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum, & quē miſiſti Ieſum Chriſtum.* At vita æterna non poteſt eſſe quid creatum, cum ſit ſummum bonum.

4 Ratione. Tertio: Deus actu vnitur intellectui beati, tanquam ſpecies intelligibilis, & in actu primò. Ergo actu etiam vnitur per modū viſionis, & in actu ſecundo. antecedens eſt ſententia Theologis recepta. Conſequētia facile probatur apud eos, qui putant viſionem actu non eſſe aliud, quam recipere ſpeciem intelligibilem, ita vt intellectum recipere ſpeciem intelligibilem formaliter ſit ipſa intellectio: ſicut receptio ſpeciei viſibilis formaliter eſt ipſa viſio. Quare ſi intellectus beati ſuo modo veluti recipit ipſam diuinam eſſentiam ad modū ſpeciei intelligibilis: vtiq; ipſa diuina eſſentia erit illi formaliter viſio, qua Deum videt. Probari etiam poteſt, quia non eſt maior ratio, cur diuina eſſentia vniatur cum intellectu beati, vt actus prim' & non vt actus ſecundus. Similiter etiā non eſt, cur diuina eſſentia, vt eſt eſſentia ſuppleat ſpeciem intelligibilē creatam, & non ſuppleat, vt eſt viſio, creatā viſionem.

5 Quarto. Quartò, Deus formaliter eſt ſuum intelligere, ſuum amare, & ſuum frui: & actu intime vnitur intellectui beati eū vitaliter immutando. Ergo non poteſt ſua viſione, & fruitione non reddere intellectum beati formaliter videntem, & fruentem. Probatur conſequētia, quoniam cum Deus formaliter ſit ſua viſio, & fruitio, non poterit intime vniri intellectui beato, quin illi vniatur, vt eſt viſio, & fruitio, nam ſi Deus formaliter eſſet albedo, & alicui intime vniretur, non poſſet eum non reddere formaliter album.

6 Quinto. Quinto, ſi beatus formaliter eſſet beatus viſione creata, plura ſequerentur abſurda. Nam primo ſequeretur beatitudinem noſtram eſſe Accidens: quod apud Hugonem eſt abſurdū: eſſet enim ignobilior anima, & ſubinde non eſſet ſummum bonum. Deinde viſio faceret nos videre: cū tamen ipſa nō videret. Tertio, aliqua creatura repreſentaret Deum, ſicuti eſt: eſſet enim Dei imago: Hoc autem eſſe non poteſt, niſi ſit perfectionis infinitæ: vt pote terminata ad obiectum infinitum, & ad infinita in eo repreſentata. Quarto, poſſet beatus non manere beatus ſublata Dei preſentia: ſi nimirum Deus conſeruaret illam viſionem (vt poteſt) Deo non pręſente: illa enim viſio, cum ſit formalis beatitudo, nō poterit nō reddere beatā animā, in qua eſt. Deniq; poſſet intellectus ab anima ſeparatus fieri beatus: quia poſſet Deus illum ita ſeparatum conſeruare cum illa creata viſione.

7 Pro 2. parte probādā, arguunt & Ripa. Deinde probant fieri non poſſe, vt Deus videatur viſione creata. Et Ripa apud Capreolum ita arguit: quoniam ſi viſio illa eſſet creata non ſolum eſſet viſio ſui ipſius, & Dei, ſed prius eſſet viſio ſui, quam Dei. Conſequens eſt falſum: quoniam viſio illa non eſſet immediate diuinæ eſſentiæ. Deinde, quia daretur viſio rei in proprio genere æque perfecta, ſicut viſio Dei: nam viſio illa eſſet viſio Dei, & præterea eſſet viſio ſui in proprio genere. In probatione conſequentiæ Ripa adeo abutitur terminis, vt vel ſint inintelligibilia, quæ affert: vel adeo contra principia Philoſophię, vt ineptire videatur. Et quantum ego potui conijcere, ita probat conſequentiam: quoniam viſio creata per ſuum eſſe, eſſet viſio beata, & per conſequens ſecundum ſuum eſſe eſſet ratio cognoſcendi Deum. Ergo prius eſſet ratio cognoſcendi ſe ipſam, quam Deum. Hanc vltimam conſequentiam dupliciter ꝓbat: primo, quoniam omnis natura intellectiua, quæ per ſolam ſuam eſſentiā poteſt intelligere alia à ſe, per prius eſt ratio cognoſcendi ſe, quam alia. Sed viſio illa per ſe eſſet ratio cognoſcendi Deum: Ergo prius eſſet ratio cognoſcēdi ſe, quam Deū. Deinde viſio ipſa ęque eſt in ſe quoddam viſibile, & viſio Dei. Poteſt igitur adæquatè videri in ſe per aliam viſionem: quæ ipſa æque erit viſio atque illa. Erit igitur viſio ipſius viſionis ſimul, & Dei. Cur igitur ipſa prima

ma viſio non erit viſio, & ſui ipſius, & Dei.

8 Secundo. Secundo, ita arguit: quoniam ſi illa viſio creata ſine viſione increata perficit intellectum beati; obiectum beatificũ non in ſe, ſed vt relucẽs in ipſa creata viſione beatificabit intellectum beati, quod eſſe falſum multis confuſiſsime tamen nititur oſtendere apud Capreolum in 3. d. 14. q. 1. art. 2. in 2. argumẽto contra primam fol. 55. col. 1. *Capreolus.*

Tertio. *Adamus. Capreolus. Gregor.* Tertio, quidam apud Adamum in 1. q. 2. & in 3. q. 3. & apud Capreolũ vbi ſupra quarto loco cõtra primam, & apud Gregorium in ſecundo d. 7. q. 2. arguunt medijs pœne infinitis: quæ tamen conſulto omittimus, quia tangunt Philoſophiam, vel omnino extraneam, vel iam ſepultam.

§. 2.

Aſſeritur opinio negatiua.

9 NEgatiua opinio indubitanter aſſerit beatos non videre Deũ viſione increata, ſed creata, receptaque, & inhærente in ipſo intellectu: & ſubinde beatitudinem formalem in nobis eſſe accidens creatum. Ita affirmãt omnes Theologi vno, vel altero excepto. Probant D. Thomas in hac 3. q. art. 1. vbi omnes illius interpretes, Caietanus, Medina, Conradus, Porrecta. Idem D. Thom. in 4. d. 49. q. 1. art. 2. quęſtiuncula 1. vbi D. Bonauentura art. 1. q. 1. Richardus art. 1. q. 3. idem D. Bonauentura in 3. d. 54. artic. 1. q. 1. & in ſpeciali contra Ripam, & alios Henricus in ſũma ar. 49 q. 5. lit. k. Capreolus in 3. d. 14. q. 1. art. 1. concluſione 1. & art. 3. in argumentis contra primam, vbi late Hiſpalenſis q. 1. Gregor. in 2. d. 7. q. 2. Marſilius in 3. q. 10. art. 2. Caietanus 3. p. q. 9. art. 1. ad primum D. Thomæ, Conradus in hac q. 3. art. 1. vbi late Medina, idem Medina 3. p. q. 9. art. 1. Molina 1. p. q. 12. art. 1. diſp. 2. membr. 2. Cumelius ibi ar. 5. q. 1 concluſione 1. Suarius 1. tomo ad tertiam partem, diſp. 24. ſect. 2. §. *Dico tertio.* & in lib. 2. de attributis cap. 11. nu. 9. Bellomontanus prima ſecundę diſp. 7. cap. 7. Valentia 2. tomo diſp. 1. q. 2. pũcto 1. Conſentit D. Thomas 3. p. q. 9. art. 1. ad primum, & de Veritate q. 20. art. 1. in corp. & ad nonum, & in 3. diſt. 24. q. 1. artic. 1. quæſtiuncula 1. ad primum.

D. Thom. Caietan. Medina. Conradus. Porrecta. D. Thom. Bonauent. Henricus Capreolus Hiſpalen- Gregor. Marſilius. Caietanus. Conradus. Medina. Molina. Cumelius. Valentia. D. Thom.

Quorum nonnulli putant ſententiam illam eſſe impoſsibilem: alij vt hæreticam, vel ſaltẽ temerariam reprobant: alij denique ſolùm eam reijciunt, vt extraordinariam, & paradoxam, à communi omnium via, & conſenſu recedentem. Quare tota difficultas erit in explicanda falſitatis nota, quod iam explicamus.

§. 3.

Opinionem Ripæ, & Hugonis non ſatis conuinci impoßibilem.

10 PRimo loco expendendum erit, an impoſsibile ſit beatos Deum videre viſione increata, qua Deus ſe ipſum videt? Cõmuniter Theologi, quos citauimus, & inter eos Suarius, putant hoc euidentem includere contradictionem. Primum fundamentum communiter ſumitur ex eo, quod viſio, qua beatus Deum videt, eſt quædam vitalis operatio: at de intrinſeca ratione operationis vitalis eſt, quod ſit elicitiue ab eo, qui per eam operatur: & oppoſitum implicat contradictionem. Ergo contradictionem implicat beatum videre Deum per increatam viſionem, cũ hæc ab eo non ſit.

11 Secundum fundamentum communiter ſummitur, quoniam viſio beata, qua beatus videt Deum, ex ſua ratione eſt actus immanẽs, quo beatus formaliter fit intelligens. At actio immanens ex ſua formali ratione dicit formalẽ vnionem ſui ad potentiam, quam conſtituit agentem; hæc autem vnio cum potentia, vel fit per ſummam identitatem ſui cum ea, vt cõtingit in Deo, qui per ſuã eſſentiam eſt ſuum intelligere, & velle: vel per informationẽ propriam, quando actio diſtinguitur à potentia: informare autem eam non poteſt, niſi in ea recipiatur. Ob quam rationem communiter docetur, de ratione actionis immanentis eſſe recipi in eodem agente, cuius eſt actio: quæ Philoſophia ſumitur ab Ariſtotele 9. Metaphy. cap. 9. tex. 16. Quin potius ideo poteſt formaliter denominare agentem, quia in eo recipitur. Sed viſio increata, nec poteſt eſſe idem cum intellectu creato, nec in eo recipi, vt eum formaliter conſtituat intelligentem. Ergo fieri non poteſt, vt beatus *Ariſt.*

12 beatꝰ Deũ videat per viſionẽ increatã.

Tertium ex Caietan.

Tertio arguit Caietanꝰ: quoniã omnis operatio eſt actus operantis ſecundũ eſſe naturale, prout eſſe naturale diſtinguitur contra eſſe intelligibile. Sed increata viſio nõ poteſt eſſe alicui creaturę actꝰ ſecũdũ eſſe naturale, vt cõſtat. Ergo nulla creatura poteſt intelligere ꝑ intellectionẽ, qua Deꝰ ſeipsũ intelligit

13 Quarto arguit Bellom. explicans mẽtem Caietani in præcedenti argumẽto: quoniã omnis actio denominat agens, aut quia ab eo procedit, vt in actionibꝰ tanſeuntibus: aut quia ab eo procedit, & in eo recipitur, vt accidit in immanẽtibus: nec enim actio agentis alio modo poteſt ipſum denominare. Cum igitur intellectio increata Dei non procedat ab intellectu creato, neq; in eo recipiatur, vt patet; nõ poterit intellectus creatus ab ea denominari intelligens.

14 Quintũ ex Valentia.

Quinto arguit Valentia: quoniam vt aliquis per actũ attingat obiectum, neceſſe eſt talem actum peculiari ratione eſſe propriũ ipſius. Sed actus increatus, quo Deus videt ſe, nõ eſt peculiari aliqua ratione proprius ipſius beati. Ergo per illũ non poteſt beatus Deũ videre. Maior (vt ait) patet ex cõmuni conceptione hominũ, quia obiectũ attingitur per actũ ipſius cognoſcẽtis. Minor probatẽ quoniã duobus modis intelligi poteſt actũ eſſe propriũ alicui: 1. ſi ab eo effectiue eliciatur: 2. ſi ab eo, vt à ſubiecto, cauſſa ve materiali depẽdeat ineſſe. Actus autẽ increatus Dei neutro modo dici poteſt actus ꝓprius beati. Nec ſolues (inquit) argumẽtũ ſi dicas poſſe illũ actũ eſſe ꝓpriũ beati, quatenꝰ eſt vnita cũ illius intellectu, vt illius cauſſa: nã ea ratione viſio Dei erit ꝓpria cuiuſcunq; creaturæ; quia cum omnibus eſt vnita, tanquam cauſſa.

15 Sextũ fundamentum ex D Thom.

Sexto arguitẽ ex D.Tho. in 3. loco cit. quoniã intellectio, qua intellectꝰ noſter intelligit, eſt de his, quę humanã naturã conſequuntur ſecundum animã. Ergo nõ poſſumus intelligere per intellectionem, quæ nõ ſit ab anima. Septimo ex eodẽ D.Thom. de veritate vbi ſup. diuina eſſentia nõ poteſt eſſe actus corporis, nec vita ſubſtantialis eius, ergo nec etiam poterit eſſe actus intellectus, quo anima formaliter intelligat. Octauo ex eodẽ Thom. 3. p. vbi ſup. Intelligere diuinũ eſt ipſa Dei eſſentia. Ergo nõ poteſt eſſe actus intellectus beati: quoniã actus proprius vnius naturæ non poteſt alteri naturæ cõmunicari. Nono arguunt Medina, Cumel. & Valẽtia: quoniã ſequereẽ beatũ poſſe cõprehendere diuinã eſſentiã: quod eſt impoſsibile. Sequelã probãt, quoniã eadẽ viſio eſt cõmunis Deo, & beato. Ergo ſi Deꝰ ita cognóſcit ſuã eſſentiam, vt eam comprehendat; eodẽ modo beatus eam cognoſcet: Etenim cognoſcere aliquid nõ eſt aliud, quam habere illius cognitionem.

...ex D.Th. — ...ex D.Th. — 9. ex Medina, Cumel. & Valentia

16 Decimum.

Decimo arguit Suariꝰ vbi ſupra: quoniam ſequeretur beatos poſſe formaliter eſſe iuſtos, & miſericordes, iuſtitia, & miſericordia increata, quod eſt falsũ. primo ex doctrina de iuſtificatione data à Tridentino ſeſ. 6. can. 10. Deinde, quia hæ perfectiones pertinẽt ad naturæ diuinæ (vt ait ita dicã) cõſtitutionẽ; cũ tñ diuina eſſentia nõ poſsit cũ creatura vniri in natura. Adde quia talis ꝑfectio, nec poteſt eſſe creaturæ ſubſtantialis, vt patet; nec accidentalis; quia cum illa ſit ſubſtantialis, non poteſt ſubire rationẽ accidẽtis. Vndecimo alij aguũt, ſi credimꝰ Suario: quoniã ſi viſio increata ita eſſet vnita intellectui beato, vt redderet illũ actu intelligentẽ; talis vnio eſſet ꝑfecta in natura, & eſſet cõmunis toti trinitati: qđ eſt impoſsibile.

Trident. — Vndecimũ. — Poſtremũ.

Poſtremo nonnulli ita arguunt: quia ſequeretur dari inter beatũ, & Deũ cõmunicationem idiomatum, quod tamẽ eſt falſum: ad hanc enim cõmunicationem non ſufficit minor vnio, quam hypoſtatica. Hæc adduci video, vt probetur implicare contradictionem beatum videre Deum per viſionem increatam, qua Deus ſe ipſum videt.

17 Primi fundamenti ſolutio.

Sed argumenta, ſi iſtorũ vis, & efficacia recte expendaẽ, impoſsibilitatẽ non cõuincunt. Nam primũ argumentũ ſupponit id, de quo non ſatis conſtat inter theologos: nec enim inter eos conſtat, an ſit de rõe cuiuſq; operationis vitalis vt ab operãte, & à principio vitę intrinſeco eliciaẽ? partẽ negatẽ expreſſe ꝓbat Valentia 1. tom. diſp. 1. q. 3. punct. 1. §. *Solet præterea*, folio. 48. vbi docet non eſſe impoſsibile actionem vitalem, qualis eſt cognitio, non elici à potentia, quæ per illam attingit obiectum. Hanc etiam impoſsibilitatẽ difficile proba-

Valentia.

ri poſſe libenter agnoſcit Suarius ad 1. partem lib. 2. tract. 1. cap. 10. nu. 7. & in Metaph. diſp. 48. ſect. 2. nu. 9. Pro hac ſententia faciunt Nominales cum Scoto, Richardo, Durando, Paludano, & alijs, qui putant viſionem, qua beati Deũ vident, non elici ab intellectu beatorum, ſed à ſolo Deo. Nec ab hac ſententia lõge abſunt, qui putant eam non effici ab intellectu, ſed á ſolo lumine gloriæ. Et cũ omnes illi Theologi admittãt viſionẽ beatã eſſe actionẽ vitalẽ, (nec enĩ negari poteſt eſſe actum vitæ) profecto, vt cõſequẽter loquãtur, non admittẽt eſſe de intrinſeca ratione operationis vitalis eſſe à potẽtia, quæ per eam vitaliter operatur. De qua ſentẽtia inferius agemus, & ibi patebit, in quonam præciſe ponenda ſit ratio vitalitatis. Quare ex hoc medio non ſatis conuincitur impoſſibilitas ſententiæ aduerſariæ.

Nominales. *Scotus.* *Durand.* *Paludan.*

18 *Solutio 2.* Secundum argumentum videtur vrgentius; quoniam auctores, qui putant intellectum poſſe formaliter intelligere per intellectionem à ſe non elicitã; putant eſſe neceſſarium, intellectionem recipi, & inhærere in intellectu, vt per eã valeat intelligere, vt videre eſt apud Valentiam, & alios, quos citauimus. At tamen argumentum non neceſſariò videtur concludere aduerſarios; quoniã admittent actionem immanentem ex ſua ratione formali dicere vnionẽ formalem ſui ad potentiam, quam conſtituũt, & nominant agentem: negabunt tñ vnionem illam, vbi actio immanens diſtinguitur à potentia, ſolùm fieri per intrinſecam informationem, & inexiſtentiam in potentia: nam licet id neceſſariò reperiatur in actione immanente connaturali potentiæ: non eſt tamen id de intrinſeca ratione actionis immanẽtis, ſed ſatis eſt, ſi vniatur potentiæ, vt forma extrinſeca ſecundum eſſe intelligibile illi communicata. Nam de ratione ſpeciei intelligibilis non eſt intrinſecè inhærere in pontentia; ſed ſatis eſt, quod vniatur, & ſuo modo actuet, vt forma extrinſeca: vt contingit in eſſentia diuina, quæ in patria ſubeſt vicem ſpeciei intelligibilis. Quod ſi eſſentia diuina in genere intelligibilium poteſt vniri intellectui, vt forma extrinſeca; cur intellectio increata in ratione intellectionis id non poterit? Profecto non video, vnde hoc demonſtrari poſsit impoſsibile. Argumentum igitur in hoc claudicat, quod omittit tertium vnionis modum, quem vt poſsibilem imaginantur aduerſarij. Nam cum ipſa diuina intellectio ex ſua natura ſit actualis quædam expreſsio ipſius Dei: cur nõ poterit intellectum beati immutare, vt per eã notionaliter veluti tẽdat in Deũ, vt eſt obiectum beatificum?

Valentia.

Tertium argumentum, quo Caietanus putat ſe rem cõfeciſſe, ſua ſe obſcuritate, & intelligibilitate ſoluit: dum diſtinguit duplex eſſe; vnum naturale, & alterum intelligibile; duplicemque vnionem, ſiue actuationẽ actus: vnam ſecundum eſſe reale; alteram ſecundũ eſſe intelligibile: quæ diſtinctio licet ꝓbata ſit D. Thom. in 3. cõtrag. c. 51. à pluribus tñ cenſetur gratis cõficta, vt à Suario 1. tom. ad 3. partẽ diſp. 24. ſect. 2. §. *Et hæc ratio ſoluit fundamẽtũ.* Et ad 1. partẽ lib. 2. primi tract. c. 12. n. 9. & 10. vbi ꝓbat eſſe intelligibile, vel nihil eſſe, vel diſtingui non poſſe ab eſſe reali. Vnde penes hoc non poteſt diſtingui operatio intellẽctus ab ſpecie intelligibili: & per conſequens in ſenſu, quo eſſentia diuina poteſt vniri intellectui beato in ratione ſpeciei intelligibilis, poterit etiã eidem vniri diuina intellectio. 19

Solutio argu. Caiet. *D. Thom.*

Deinde; ſi quæramus à Caietano, cur operatio, qua intellectus creatus intelligit, ſit forma naturalis actuans ſecundum eſſe naturale, vt diſtinguitur ab eſſe intelligibili; nullam rationem reddit, ſed ſolùm id probat, quia inductione patet intellectionem eſſe formam naturalem, quia ita reperitur in omnibus intellectionibus creatis. Quæ probatio, ſi vim habet, vtiq; etiam valebit, vt dicamus ſpeciẽ intelligibilem eſſe formam naturalem: etenim inductione conſtat omnem ſpeciem intelligibilem actuare intellectum ſecundum eſſe naturale, cum omnis in eo realiter inhæreat, vt optime contra Caietanum aduertit Suarius in dicta diſputatione 24. Quare ſi ob explicatam rationẽ operatio increatæ intellectus diuini nõ poteſt cõmunicari, & vniri intellectui creato, vt per eam formaliter Deum videat, profecto eadem ratio ſatis erit, vt eſſentia diuina non poſsit cõmunicari, & vniri intellectui creato per

per modum ſpeciei intelligibilis, vt per eam intellectus creatus vim habeat ad videndum Deum. Ex quibus patet argumentum Caietani, vt ab eo proponitur, non modo, nõ demonſtrare impoſſibilitatem, ſed rem iſtam reddere penitus inintelligibilem.

20 (Alia via ſoluitur idem argumentũ.) Sed nec impoſſibilitas iſta demonſtrabitur, quãuis admittam* diſtinctionem formæ actuãtis potẽtiam ſecundũ eſſe naturale, & intelligibile: quæ diſtinctio ſi debite ad mentem D. Thomæ explicetur, ſolida eſt, & minimè improbabilis. Notandum eſt igitur apud D. Thomam præter eſſe naturale, quod rebus conuenit ſecundum ſuas reales formas, ſiue ſubſtantiales, ſiue accidentales, dari aliud genus eſſendi ſecundum eſſe intelligibile: ita D. Thomas. 3. contrag. cap. 51. Admittit Ferrariẽſis ibi, & Caietanus 1. p. q. 12. art. 2. §. *In reſponſione ad tertium*, & alijs in locis. (D.Thom. Ferrar. Caietanus.) Quod eſſendi genus reperitur, in ſolis potẽtijs cognoſcentibus, actuatis per formas intelligibiles. Neq; dicitur ſine fundamento: nã ex Ariſt. 3. de anima cap. 4. tex. 8. & cap. 5. tex. 18. (Ariſt.) vt intellectus poſſit aliquam rem intelligere, neceſſe eſt, vt fiat ipſa res: homo enim intelligens lapidem, fit lapis: idque non in genere entis naturalis, vt patet; fiet igitur lapis in genere intelligibilium: idque per formã intelligibilem lapidis, quæ cum ſi formalis imago lapidis, imò ipſe lapis in eſſe intelligibili, dũ actuat intellectum, facit eũ eſſe lapidẽ in tali genere. Et ad hunc ſenſum explicari debet Auerroes in 3. de anima cap. 5. dũ docet ex ſpecie, & intellectu magis fieri vnũ, quã ex materia, & forma: id enim ideo eſt verum, quia ex intellectu, & ſpecie fit ipſum intelligibile, hoc eſt, intellectus fit res intellecta. Quare non ſine fundamẽto D. Thomas (D.Thom.) diſtinguit duplex genus eſſendi: vnum ſecundum eſſe naturale ad extra: alterum ſecundum eſſe intelligibile intra ipſum intellectum. Primum genus conſtituit forma ſecundũ eſſe, quod habet in ſe ipſa; poſterius verò conſtituit forma intẽtionalis, hoc eſt forma, quæ eſt formalis alterius repreſentatio in eſſe intelligibili. Hæc ſupponimus ex mente D. Thomæ, quam Caietanus ſatis explicat, vbi ſupra, & q. 84. ar. 2. §. *Aduerte quod ratio iſta.* (D.Thom. Caietan.)

Ex quibus iam patet diſcrimen, quod Caietan* ponit inter operationẽ intellectus, qua formaliter intelligit, & ſpeciẽ intelligibilem: putat enim intellectionem eſſe actum intellectus ſecundũ ſuũ eſſe naturale, non vero ſecundum eſſe intelligibile: oppoſitum docet de ſpecie intelligibili. Sed iam inquiro à Caietano, cur ſpecies intelligibilis, vt talis eſt potius enumerabitur inter formas pertinẽtes ad gen* intelligibile, & actuãtes ſecundum tale eſſe; quam ipſa intellectus operatio? profecto cum vtraque ſit rei intellectæ ſimilitudo formalis, vna impreſſa, altera expreſſa; non eſt cur intellectio intra genus formarũ naturaliũ ita cõtineat; vt ad genus intelligibiliũ nõ pertineat; nã ſicut intellectus per ſpeciẽ intelligibilẽ fit ipſũ intelligibile in habitu, ſeu in actu primo: ita p intellectionẽ fit ipſum intelligibile in actu 2. intelligere enim non eſt aliud, quam intra ſe, & ſibi actu exprimere rem, quę intelligitur. Porro ſi hoc admittatur (admittendum eſt autem ad mentẽ D. Thomæ) non video cur eſſentia diuina poſsit ſupplere vicẽ ſpeciei intelligibilis, quatenus eſt forma in genere intelligibiliũ, ita actuando intellectum beati, vt ipſum faciat Deum in tali genere: intellectio autem diuina non poſſit ſupplere vicem intellectionis creatæ, non in genere entis ad extra, ſed in genere intelligibili intra intellectũ: ita vt intellectui ſit actualis expreſsio eſſentiæ diuinæ, quæ intelligitur: nam quidquid reperitur in ſpecie intelligibili, reperitur etiam in operatione noſtri intellectus. 21

Poterit quis reſpondere cum doctrina Suarij 1. p. loco citato n. 8. & 10. & ſatis ad mentem D. Thomę, & Ferrariẽſis 3. contrag. cap. 51. in ſpecie intelligibili reperiri, & rationem qualitatis mentalis, & rationẽ obiecti in eſſe intelligibili: ſpecies enĩ vere eſt qualitas, & vt eſt ipſũ obiectũ in tali eſſe, cũ in illo vicẽ obiecti ſubeat: & quãuis vt eſt qualitas, reſpiciat intellectũ per modum formę: nõ tamẽ ita illũ reſpicit prout intra intellectũ eſt ipſum obiectum: quia vt ſic illum reſpicit per modum principij iuuantis intellectum, & complentis actiuitatem eius ad operandum. Quæ vnio per ſe non fit per modum formæ actuantis ſed ſolum per modum formæ 22

aſsiſtentis,& coadiuuantis. Hoc autem genus vnionis non repugnat diuinę eſſentię,& ob id ſupplere poteſt vicē ſpeciei intelligibilis, quatenus eſt ſpecies. Nō ita ſe res habet in intellectione:hæc enim,ſiue ſumatur, vt eſt qualitas,ſiue vt eſt intellectio, ſemper reſpicit intellectū,vt eſt forma actuās,& informans. Ob quam rationem intellectio increata nō poteſt ſupplere creatam intellectionē, ita vt intellect⁹ formaliter ꝑ eā tendat in obiectum, & illud percipiat.

23 Præcludi poteſt aduerſarijs. Ad hoc poſſent aduerſarij reſpondere ſpeciem intelligibilem apud veriorē ſententiam non poni, vt ſit principium partiale elicitiuum intellectionis, ſed vt faciat intellectum eſſe ipſum intelligibile:quod neceſſarium eſt, vt intellect⁹ ſit in actu primo ad intelligendū.Et hoc modo non poteſt non reſpicere intellectū per modum formæ actuantis: quod ſatis eſt de mente D.Thomę, & Ferrar. vbi ſup. Quare ſicut eſſentia diuina poteſt actuare intellectū beati ipſum cōſtituendo Deū in eſſe intelligibili, vt fiat in actu 1. ad intelligendū diuinā eſſentiam abſq; vlla reali informatione:eodē etiā modo intellectio Dei increata nulla intercedēte informatione poterit intellectū ipſum facere Deū in actu 2. exprimēdo illi ipſam diuinā eſſentiā, vt eā intelligibiliter attingat, & percipiat. Et hoc ſatis eſſe aduerſarijs, vt non ſine ꝓbabilitate impedirent demonſtrationē impoſsibilitatis.

D.Thom. Ferrar.

Alia Solutio eiuſdem argum. Eandem etiam euitabunt, ſi admiſſa explicata opinione dicant: quod ſicut in ſpecie intelligibili reperitur,& ratio qualitatis mentalis,& ratio obiecti impreſſi, ſub qua ſit aſsiſtens intellectui per modū principij elicitiui: ita etiam in intellectione reperitur,& ratio qualitatis mētalis,&ratio obiecti intelligibiliter expreſsi. Et licet ſub priori cōſideratione reſpiciat intellectū, vt forma actuans, & informans; non tñ ita illum reſpicit in conſideratione poſteriori; ſatis enim eſt, vt ſit forma intellectui aſsiſtens, non quidem, vt forma elicitiua, ſed vt forma formaliter expreſsiua diuinæ eſſentiæ ipſi intellectui beato. Et hæc pro ſolutione tertij argumenti, quod erat Caietani.

24 Solutio.4. Ad quartū probare debuerat Bellomontanus nullam actionē poſſe aliter denominare agēs, niſi, vel ab eo ſit, vel in eo: nam licet id ſit verum ſecundum naturalem ordinem rerum: non eſt tamē per ſe neceſſarium in actione immanente, qua obiectum intētionaliter attingitur, & percipitur, vt ad ſecundum diximus: poteſt enim potentia cognoſcens rationaliter tendere in obiectum (quod eſt opus vitæ) per notitiam, quę, nec ſit ab ea, nec in ea per realem informationem. Quare cum in hoc ſit ſtatus controuerſiæ, committitur petitio principij, dum ſumitur tanquam indubitatum id, quod in hac opinione negandum eſt.

Ad quintum, quod eſt Valentiæ reſpondendum eſt latere æquiuocationē in illo nomine, *proprio*: nam vel ſenſus eſt actū debere eſſe proprium, ideſt, cōnaturalem potentiæ, vt per illum potētia attingat obiectum; & neganda eſt maior; nec cōmunis conceptio philoſophantium, in eo ſenſu maiorem intelligit: ſed in eo potius, vt actus, per quem obiectum attingitur, ſit proprius potentiæ, ideſt vere illi communicatus. In quo ſenſu minor eſt falſa: quia licet actus increatus nō ſit ꝓprius, ideſt cōnaturalis intellectui creato, eſt tñ proprius, ideſt cōmunicatus illi. Probatio aūt minoris idē, quod præcedēs argumentum vitiū continet: Supponit enim actū non poſſe eſſe agētis, ita vt per illū agat, niſi vel ab eo, vel in eo ſit: quod eſſe falſum aduerſarij, vt conſequenter loquant, non poſſunt nō fateri, ſi ſermo ſit de actib⁹ īmanentibus potentię cognoſcentis, vt dixim⁹ ad ſecundū: ad hoc enim ſatis eſt, ſi actus vniatur potentiæ vnione formę intelligibilis; quæ nō neceſſariò requirit realē informationem potentiæ; vt patet in eſſentia diuina ꝓut intellectui beato vnitur, tanquam ſpecies. Cur igitur non poterit eodē modo vniri increata intellectio? hoc contra aduerſarios nō ſatis ſufficienter ꝓbat. 25 Solutio.

Sextū argum. in antecedente includit æquiuocationē: nā ſi ſenſus eſt intellectionē cōuenire homini ratione animę, ideſt, mediāte anima; veriſsimū eſt antecedēs: nam cum homo intelligere nō poſsit, niſi per animam; intellectio, qua intelligit, debet homini conuenire, non mediante corpore, ſed mediante anima. Porro ſi ſenſus eſt intellectionē, 26 Solutio.

qua

qua homo intelligit eſſe de his, quæ animam naturaliter conſequuntur, illique naturaliter cõueniunt; petitur principium in antecedente: quia de hoc controuertitur, an intellectio neceſſario futura ſit ab anima? quod non ſolũ negãt aduerſarij, ſed etiam quam plurimi, ex Theologis, vt ad primum diximus.

27 Solutio 7. Ad ſeptimũ admiſſo antecedente neganda eſt conſequentia: quoniã diuina eſſentia nõ poteſt eſſe vita ſubſtantialis corporis, niſi illud intrinſecè informet: quod tñ non requiriť, vt diuina eſſentia, tanquã forma intelligibilis, & in genere intelligibiliũ actuet intellectũ: nã illi vnitur per modũ ſpeciei intelligibilis abſq; vlla reali informatione.

28 Solutio 8. Octauum argumentum etiam ſumit cõſequentiã negandam ab aduerſarijs. Probatio autem ſumit id, quod probandum erat: nam quanuis actus proprius, & naturalis vnius naturæ non poſsit alteri cõmunicari tãquam naturalis illi: bene tamen poterit nõ naturaliter: calor enim ignis communicatur aquæ, & ſubſiſtentia diuina cõmunicata eſt naturæ humanæ.

29 Solutio 9. Ad nonum ſequela argumenti eſt ſatis infirma, vt bene annotauit Suarius ad 3. partem, diſp. 24. ſect. 2. §. *Quæres* 1. quia viſio increata, etſi tota vniretur, non tamen totaliter, ſed finito modo iuxta capacitatẽ intellectus eleuati lumine gloriæ. Quæ ſolutio fuit Ripæ apud Capreolum loco citato art. 2. in primo argumento contra primam, fol. 55. col. 1. & ſatis colligitur ex Hugone: nam eſſentia diuina in ratione ſpeciei tota vnitur intellectui beati: vni tñ magis, alij minus; ideo huic magis repreſẽtat quã illi, & nemini repreſentat totaliter. Probatio autẽ ſequelæ inutilem continet conſequentiã: nam licet eadẽ viſio ſit cõmunis Deo & beato: non tñ eodẽ modo cõuenit beato, & Deo: quia Deo cõuenit eſſentialiter, & ſecundum totalem, & adæquatã ſuã repreſentationẽ: beato autem conuenit perquandam cõmunicationem, & participationẽ: & ob id non poteſt illi vniri ſecundum ſuã repreſentationem totalem, & adæquatam. Quare non bene infertur, ſi De⁹ ea viſione ſe cõprehendit, beatum eadem Deum cõprehenſurum: nec cognoſcere eſt habere cognitionem, ſed habere eã,

Ripa.

vt formalem, & actualẽ expreſsionem obiecti; quæ poteſt, vel totaliter conuenire, vel non totaliter, ſed limitate.

30 Solutio 10. Ad decimũ, quo vtitur Suarius, 1. reſpõderi poteſt ſequelã non tenere: quoniã iuſtitia, & cætera attributa nõ ſunt entia intentionalia, formaleſq. rerum ſimilitudines, & imagines, quibus potentia in aliud tanquã in obiectum notionaliter, & intelligibiliter tendat: ſed ſunt veluti qualitates ſimpliciter abſolutæ, inquibus relatio tranſcendentalis reperitur ſolùm ad ſubiectum, quod denominãt. Oppoſitum reperitur in intellectione, quę cum ſit forma intentionalis, tranſcendentalẽ relationem habet non ſolùm ad ſubiectum, ſed etiam ad obiectum, reſpectu cuius includit notionalẽ quandam veluti tendentiã, quæ ſub hac particulari ratiõe vere eſt vitalis; quia iſto modo nullus, niſi viuens poteſt ad obiectum tendere. Fieri igitur poteſt, vt intellectio increata quãuis cõmunicari nequeat ſub ratione actus informantis ſubiectum; cõmunicetur tamen ſub ratione formalis tendentiæ ad obiectum. In quo poſitum eſt principale huius opinionis fundamentum.

31 Alia reſpõſio. Secundo reſpõdetur admiſſa ſequela non conuinci falſitatem conſequentis. Ad primam probationem dici poteſt, Tridentinum nõ agere de poſsibili, ſed de facto: nec Suarius negabit poſſe Deũ nos iuſtificare ſine gratia inhærẽte per ſolam imputationem iuſtitiæ Chriſti, aut per ſolã gratiã increatam, per quã etiam de facto ſumus extrinſecè dilecti, prius quam iuſtificemur. Secunda probatio parum efficit: quoniam licet perfectiones attributales non poſsint vniri creaturæ per intrinſecã conſtitutionẽ, ita vt cum illa vnã naturã cõſtituãt, vt contra Eutychetem diffiniuit Eccleſia: bene tamen vniri poſſunt creaturæ per quandã extrinſecam cõmunicationem, atq; denominationem; ſicut affirmat Hugo de Sancto Victore, cuius reſponſio deberet impugnari à Suario.

Trident.

Hugo de S. Victore.

Ad tertiam probationem, ex mente eiuſdem Suarij facile reſpõdetur: nam perfectionem diuinam eſſe ſubſtantialem bene infert eam eſſe non poſſe verũ accidẽs reſpectu creaturę: non tamẽ inferre poteſt eã nõ poſſe habere modũ accidentis reſpectu illius, nec poſſe illi

vniri modo accidentario,ideſt, vnione non pertinente ad eſſentiam: conſtat enim diuinam eſſentiam,quę eſt ſubſtãtia modo quodam accidentario vniri cum intellectu beati, quãdo illi vnitur ad modũ ſpeciei intelligibilis. Nec alienum eſt à vera Metaphyſica ſubſtantiã poſſe alicui accidere,ideſt,accidentaliter cõuenire,illudq; denominare. Quin potius hæc eſt cõmunis doctrina, quam ipſemet Suarius docuit in Metaphyſica diſp.37.ſect.1.nu.5.dum ait: *Et ſi id, quod eſt verum accidens,ſemper accidat alicui, non tamen omne, quod alicui accidit,eſt verum accidens: habet tamen modum accidentis: nam ferrum dicitur ignitum ab igne,vt à forma accidẽtaria,& poculum dicitur aureum ab auro:& homo veſtitus à veſte.* Quare ipſemet argumenti auctor argumenti ſolutionẽ ſuppeditauit. De qua doctrina vide Fonſ.in 5.Metaph.cap. 28. q.19.ſect.2.ad finem. *Fonſec.*

34 Solutio 11. Ad vndecimũ negandã eſſe ſequelã optime docet Suarius ad 3. partẽ diſp. 24.ſect.2.§.*Dico tertio.* Etenim talis vnio nõ eſſet ſubſtãtialis,vt fieret in natura, ſed accidentalis, & ſecundum formam intelligibilem, quæ vniri poteſt abſque reali informatione, vt patet in vnione diuinæ eſſentiæ cum intellectu beati in ratione ſpeciei intelligibilis.

35 Solutio vlt. argum. Poſtremum argumentũ procedit ex ignoratione cõmunicationis idiomatũ, qua diuina homini, & humana Deo tribuuntur; hęc enim ſolùm datur ratione vnius perſonæ in duplici natura ſubſiſtentis: nã quia illa perſona, quę creauit Cęlos,eſt homo;ideo dicit homo creaſſe Cœlos: quãuis illos ñ creauerit,quatenus homo,ſed quatenus Deus: & quia illa perſona, quæ paſſa eſt, & crucifixa, quatenus eſt homo,eſt etiã Deus; ideo Deus dicitur paſſus, & crucifixus. Iam verò vnio intellectionis increatæ cũ intellectu beati nõ eſt vnio in perſona, ſicut nec talis eſt vnio eſſentiæ cum eodẽ intellectu in ratione ſpeciei. Quare ex neutra ſequi poteſt cõmunicatio idiomatum.

Ex quibus omnibus libenter fateor me neſcire conuincere impoſsibilitatẽ rei, de qua hic eſt ſermo: nec tamen puto id factu eſſe poſsibile: quoniam nõ omnia concedenda ſunt, vt poſsibilia, quę eſſe impoſsibilia conuinci non poſſunt. Et de his ſatis.

§. 4.

Opinionem Ripæ, & Hugonis nulla cenſura contra fidem poſſe notari.

SEcundo loco expendendum eſt, an opinio Ripæ,& Hugonis aliqua notari debeat cenſura contra fidem? 39 Cẽſura Medina. Nam Medina,quẽ plures ſequuntur,hãc ſententiã reijcit,vt hæreticã: Cumelius abſtinet ab hæreſi,notat tamen eam temeritatis,& periculi in fide: Subſcribit Suar.3.p.diſp.24.ſect.3.§.*Sed quæres* 1.pa. 494. Hanc cenſuram deducunt, 1. ex ſacris literis: deinde ex definitionibus Eccleſiæ: 3. ex doctrina Patrum: vltimo rationibus theologis.

Quod nõ conſentiat cũ ſacris literis inde ꝓbat Medina, quia ex ſacris literis euidenter colligitur beatos videre Deum per viſionem à ſe productam. 37 Probat ex ſac. literis. 1. id colligit ex 1. Ioan. 3. *videbimus eum,ſicuti eſt.* Et Ioan. 14: *qui videt me,videt & Patrẽ meũ.* Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolũ Deũ verũ.* 1. Corin. 13. *Tũc autẽ cognoſcam,ſicut,& cognitus ſum.* Videre autẽ in creatura rationali eſt producere intellectionem. Accedit, quia in ſacra Scriptura beatitudo dicitur vita æterna,vt patet Matth. 19: *Si vis ad vitã ingredi, ſerua mandata.* Ad Roma. 6. *Gratia Dei vita æterna.* At impoſsibile eſt creaturam viuere,niſi vita creata. *1.Ioan. Ioann. & 17. 1.Cor. Matth. Ad Ro.*

38 2. Prob. ex Conc. Sexta Synod. Secundo id deducunt ex definitionibus conciliorum. Nam in ſexta Synodo generali actione 17. in confeſsione fidei cõtra Machariũ definitur in Chriſto eſſe duas operationes: alterã naturæ diuinæ, alterã humanæ. Igitur Chriſtus eſt beatus viſione creata, & à fortiori quilibet alius beatus. Pręterea in eadẽ confeſsione fidei, ita ſcribitur: *Agit vtraq; forma cum alterius cõmunione, quod proprium eſt: verbo ſcilicet operante, quod verbi eſt: & carne exequẽte, quod carnis eſt. nec enim in quoquam vnam dabimus naturalem operationẽ Dei, & creaturæ: vt neque quod creatum eſt in diuinam inducamus eſſentiam: aut quod eximium eſt diuinæ naturæ, ad cõpetentẽ creaturæ locum deijciamus.* Cenſet igitur Conciliũ (inquit Bellomõt.) impoſsibile eſſe increatam operationẽ naturæ creatæ cõuenire poſſe: ſicut nec poteſt operatio creata increatæ naturæ tribui. Quare erit impoſsibile creaturam videre Deum viſione increata.

Tertio,

Definitio Agathonis Papæ.

Tertiò adducunt definitionem Agathonis Papę relatam in eadem ſexta ſynodo, actione 4. & 8. vbi Agatho Papa ex eo probat in Chriſto eſſe non poſſe vnam operationem vtriuſque naturæ, quia impoſsibile eſt propriam operationem vnius naturę fieri operationem alterius. Ita refert Suarius in dict. diſp. 24. ſect. 2. §. *Dico tertiò.*

Concilium Baſilienſe.

Quartò in concilio Baſilienſi ſect. 22. contra quendam Auguſtinum de Roma damnatur hæc poſitio: *Anima Chriſti tam clare, & tam intenſe videt Deum, ſicut Verbum ipſum.*

Concilium Viennenſe.

Quintò adducitur decretum Concilij Viennēſis in clem. ad noſtrum de hæreticis, dum definit: *Beatum non poſſe videre Deum, niſi ipſius intellectus lumine gloriæ roboretur.* Quæ definitio teſte Bellomontano ſupponit beatum videre Deum viſione creata: nam ſi increata illum videret, fruſtra ad id requireret lumen gloriæ.

Valentia. Extrauag. Bened. 12.

Poſtremò adducit Valentia Extrau. Benedicti 12. in qua definitur, *animam eſſe beatam Viſione, ac fruitione diuinæ eſſentiæ, & eam viſionem, & fruitionem futuram æternam, & perpetuam abſque vlla interruptione.* Quibus verbis (inquit) tanquam certū ſupponitur eam viſionem, & fruitionem eſſe creatam, de qua ſola quæri potuit, vtrum abſque vlla interruptione futura ſit: increatum enim eſſe æternum, per ſe eſt notum.

39 *Tertiò probatur ex Patribus.*

Tertiò afferunt aliquot Patrum teſtimonia: quorum alia probant in natura diuerſa non poſſe dari vnam operationem; quod verbis expreſsis ſcripſit D. Ambroſius libr. 2. de fide cap. 4. Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 13. 14. & 15. Leo Papa epiſt. 10. ad Flauianum, & epiſtola 96. ad Leonem auguſtum. Alia verò probāt noſtram beatitudinem eſſe participationem quandam beatitudinis increatæ, & diuinę, à ſolo Deo nobis donatā: primum aſſerit D. Gregori⁹ Nyſſenus in lib. de beatitudinibus oration. 1. & Boetius lib. 3. de conſolatione proſa 10. ſecundum verò Ambroſius libr. 2. Officiorum cap. 1. & Auguſtinus lib. 12. de Ciuitate Dei cap. 1. Quæ duo (inquit Valentia) denotant beatitudinem noſtram eſſe aliquē effectum creatum.

Ambroſ. Damaſcen. Leo Papa. Greg. Nyſſen. Boetius. Ambroſ. Auguſt. Valentia.

Quarto loco vtuntur rationib⁹ Theologis. Prima eſt: quoniam ex Tridentino ſeſſ. 6. canone 4. hæreticum eſt aſſerere liberum noſtrum arbitriū nō operari aliquid ad noſtram iuſtificationē. Ergo hæreticum erit beatum non operari ad ſuam beatitudinem.

Quarto loco probatur rationibus. Prima ex Tridentino deducitur.

40 *Secunda ex eodē Trid.*

Secunda ratio ex eodem Tridentino eàdem ſeſsione can. 10. hæreticum eſt aſſerere nos eſſe formaliter iuſtos per iuſtitiam: quæ eſt in Chriſto. Ergo hæreticum erit beatos in patria formaliter eſſe beatos per beatitudinē increatam, quæ eſt in Deo.

Tertia ratio

Tertia ratio: ſi beatus in patria videret Deum viſione increata, omnes eſſēt æqualiter beati; quod eſt hæreticum. Probatur ſequela, quia omnes æqualiter viderent Deum.

Quarta.

Quarta ratio; beati in patria non diligunt Deum dilectione increata: charitas enim viæ manet in patria ex Paulo 1. Corinth. 9. ergo nec videbunt Deum viſione increata. Eadem enim eſt vtrobique ratio.

1. Corin. 9.

Vltima.

Poſtrema ratio; quia alioquin intellectus beati eſſet otioſus in patria. Hæc ſunt argumenta quibus adducuntur, vt opinionem Ripę, & Hugonis, vel hæreſis vel temeritatis nota accuſent.

41 *Ea, quæ adducta ſunt, nullam cenſuram conuincunt.*

Ego puto hanc opinionem etiam de facto intellectam ex eo temeritatis dānandam eſſe, quod in re grauiſsima ſine vllo, vel apparenti fundamento doceat id, quod vnanimus theologorum conſenſus, tanquam abſurdum, & improbabile reijcit: ex ijs tamen, quæ pro illius damnatione, & cenſura adducuntur; puto eam, non modo hæreſis damnari non poſſe, ſed nec temeritatis in fide. Quod ex ſolutione argumentorum patebit.

42 *Reſponſio ad 1. argum. ex locis Scripturæ.*

Ad primū argumentum ſumptum ex ſacra Scriptura dicēdum eſt ex illis locis non ſatis conuinci præcitatam opinionem: quoniam auctores illius nō negant, ſed fatentur beatos videre Deum: negant tamen inde neceſſario inferri beatos videre Deū, non viſione increata, ſed creata. Nec fundamentum id neceſſariò conuincit: quoniam, nec ex ſacris literis, nec ex indubitatis philoſophiæ principijs deduci poteſt intelligere formáliter non eſſe aliud, quàm producere intellectionem: nam quod non ſit de intrinſeca ratione intellectionis, quod ab intellectu effectiuè ꝓducatur;

 præſtan-

præſtantiſsimi Theologi defendunt; inter quos eſt Valentia, qui hoc argumẽto vtitur. De quo iam diximus in præcedẽte §. ad primum. Quin potius apud eos, qui admittunt intellectum producere intellectionem, intelligere formaliter, non eſt intellectionem producere, vt male ſupponit Medina. De quo tamẽ alibi diſputatur.

Valentia.

Medina.

Deinde nec aliquid inferri poteſt ex locis ſecundo loco adductis: nam præcitati auctores non negant, nec negare poſſunt beatitudinẽ, qua beati formaliter ſunt beati, eſſe vitam animæ beatæ: non quidem in actu primo, quæ eſt vita ſubſtantialis; ſed in actu ſecundo, quæ dicitur vita accidentalis; & quanuis impoſsibile ſit creaturã viuere vita ſubſtantiali, & in actu primo, niſi vita creata: tamen non id concedunt de omni vita accidentali, quæ poſita eſt in operatione. Quare ſumere hoc tanquam indubitatum, cum de eo ſit controuerſia, eſt aperta petitio principij, quod Valentia non aduertit. Diſcrimen autẽ inter vtramque vitam quoad hunc effectum explicauimus in præcedente §. ad ſeptimum argumentum.

Valentia.

43 Reſponſio ad 2.

Ad ſecundum ſumptum ex definitionibus Eccleſiæ dicendum eſt ex 6. ſynodo, quæ primo loco obijcitur, ſolùm colligi hæreſim eſſe negare intellectui, & voluntati Chriſti omnem naturalem operationem, quaſi intellectus, & voluntas humana Chriſti omnia intelligat, & velit per intellectionem, & volitionem increatam: ita vt nullum habeat naturalem actum intelligendi, & volendi, ex quo non bene infertur Concilium damnaſſe eos, qui aſſererent animam Chriſti videre Deum viſione increata; dummodo illi non negentur alij actus creati circa alias res, vt bene aduertit Suarius in dicta diſput. 24. ſect. 2. ad finem, §. *Reſpondeo.*

Explicatur primus loc⁹ 6. ſynodi.

Exponitur ſecundus.

Ad locum eiuſdem ſextæ ſynodi obiectum ſecundo loco patet ſolutio ex ipſiſmet verbis: in illis enim ſolum negatur dari poſſe vnam operationem in Chriſto, quæ & Deo, & animæ Chriſti ſit naturalis, vt patet ex illis verbis: *nec enim in quoquam vnam dabimus naturalem operationem Dei, & creaturæ.*

44 Ex quo perperã infertur negare Cõcilium dari poſſe vnam, & eandem operationem Dei & creaturæ, quæ Deo ſi naturalis, creaturæ autem ſupernaturalis, & gratuita: ex hac enim operatione, *nec id, quod creatum eſt in diuinam inducitur eſſentiam: nec quod eximium eſt diuinæ naturæ, ad competentem creaturæ locum deijcitur.* Hoc enim abſurdum à Concilio illatum ſolùm infertur, quãdo illa operatio, ita eſt Deo & creaturæ cõmunis, vt vtriq; ſit naturalis. nã ſi illa naturalis eſt Deo, non poteſt eſſe naturalis creaturę, quin ipſa creatura in diuinam eſſentiam inducatur: ſimiliter ſi eſt naturalis creaturæ, non poteſt id, quod diuinũ eſt nõ deijci ad locum naturaliter competentem creaturæ: hæc omnia abſurda ceſſant, ſi illa communis operatio ſoli Deo eſt naturalis, creaturę autem ſolũ gratuita & ſupernaturalis. Quare non video, vnde Bellomontanus colligat cenſuiſſe Conciliũ impoſsibile eſſe increatam operationem poſſe conuenire naturæ creatę: melius colligeret ſenſiſſe Concilium operationem increatam nõ poſſe alicui creaturę naturaliter conuenire. Ex quo nihil colligi poteſt contra opinionem Ripæ, & Hugonis.

Tertius locus ex Agathone non ſatis fideliter refertur à Suario, ita enim habetur in 6. ſynodo act. 4. in 2. tom. Conciliorũ impreſsionis Coloniæ pag. 914. col. 1. & ędıtionis venetę in 3. tom. pag. 249. *Nec enim poterit angelica natura diuinã habere voluntatem, aut humanam; nec humana natura voluntatem Dei, vel angeli; ſicut nec alterius, quam eſt quiſquam naturalem habere poterit motum, niſi quod eſt naturaliter, aut creatus eſt.* Quę verba ſolùm probant fieri nõ poſſe, vt actio naturalis, aut diuinæ, aut angelicæ naturæ ſit naturalis homini: quod verò eadem actio aut Dei, aut angeli non poſſit homini conuenire, ita vt Deus per eã naturaliter intelligat, homo autem ſupernaturaliter: id nec Agatho docet (nihil enim hoc ad illius inſtitutũ pertinebat) nec ex verbis eius infertur, ſi ex fonte fideliter referãtur, nam vbicunque loquitur de diuina voluntate, & volitione, ſemper addit eam non potuiſſe humanitati Chriſti naturaliter conuenire: ita enim ait: *Nec humanitatem eius diuinã habuiſſe naturaliter voluntatem credendum eſt.* 45 Explicatio 3. loci.

Quod quarto loco adducitur ex Cõcilio Baſiliẽſi nihil officit: quia ipſamet propo- Explicatur 4. locus.

propoſitio ſe ipſam explicat, vt in ea ſermo ſit de viſione creata animę Chriſti: nam & de creata volitione agit alia propoſitio eo in loco damnata, quæ aſſerit voluntatem creatam Chriſti ęque amare humanitatem vnitam, atque diuinitatem. Quare præcitata propoſitio ex eo capite damnatur, quod viſionem creatam animæ Chriſti adęquat viſioni, qua Deus ſe ipſum videt.

46 Explicatio quinti loci. Decretum Concilij Viennenſis quinto loco adductum, quomodo ſupponat viſionem, qua beati Deum vident eſſe creatam; plane non video: nam quod inde ſequatur beatos non indigere Lumine glorię, friuolum eſt; quoniã dici poteſt (vt bene aduertit Suarius) lumen glorię non poni, vt intellectus viſionem eliciat; ſed vt ſupernaturaliter eleuetur ad ordinem diuinum, quo fiat capax, vt diuina eſſentia ſe illi vniat per modum ſpeciei intelligibilis, quę fuit plurimorum ſententia. A fortiori igitur lumen illud eſſet neceſſariũ, vt intellectus beati eleuaretur, vt diuina viſio poſſet illi vniri per modum viſionis: nam ſic intellectus beati indiget lumine gloriæ, vt poſſit vniri diuinę eſſentię per modum actus primi, & ſpeciei intelligibilis; à fortiori illo indigebit, vt vniri poſſit diuinę viſioni per modum actus ſecundi, vt ea poſſit formaliter attingere, & apprehẽdere diuinam eſſentiam. Friuolum igitur eſt argumentum, quod ſumitur ex definitione Concilij Viennenſis.

Explicatur locus Extrauag. Benedicti. Sed nec video vim aliquam in argumento Valentię deſumpto ex definitione Benedicti 12. nam ſolum definit animam eſſe beatam viſione diuinæ eſſentię, eamque eſſe perpetuam, & abſque vlla interruptione. Iam verò licet de viſione increata quæri non poſſit, an in ſe ipſa æterna ſit? poteſt tamen quæri, an illius vnio, & coniunctio cum intellectu beati futura ſit perpetua, & ſine interruptione? Ex quibus patet argumentũ ſumptum ex diffinitionibus Conciliorum, & Summorum Pontificum ſatis eſſe infirmum, non modo, vt opinio Hugonis hæreſeos damnetur, ſed nec alicuius in fide temeritatis.

47 Soluitur tertium argumentum ex Patribus. Tertium argumẽtum ex Patrum teſtimonijs paruam habet efficaciam, vt dicat Suarius Patres ferè aperte Hugonis opinioni contradicere. Illa igitur, quæ priori loco adducuntur, manifeſtè loquũtur de naturali operatione diuerſarum naturarum: nam ſicut Concilia ex eo, quod in Chriſto diuerſę ſunt naturę ſubſtantiales, non ſimpliciter inferunt diuinam operationẽ eſſe non poſſe operationem naturę humanæ, ſed eſſe non poſſe illi naturalem: ita etiam Patres: etenim naturæ humanæ dandam eſſe naturalem operationem non negabant hęretici, contra quos & Concilia, & Patres argumentantur: volebant tamen eam, quam Deo naturalem eſſe admittebant; etiam humanitati eſſe naturalem: quod falſum eſſe, & omnino impoſſibile inſolubili quodam argumento ſumpto ex diuerſitate naturarum, tã Concilia, quàm Patres demonſtrabant.

Ambroſius igitur libr. 2. de fide cap. 4. pag. 391. vt probet Chriſtum ſecundũ diuinitatem eiuſdem eſſe naturæ cũ patre, ita ſcribit: *Si Chriſtus eſt natura minor patre, quomodo ea ſimiliter facit, quæ pater facit? nam quemadmodum eadem operatio diuerſæ eſſet poteſtatis? nunquid ſic poteſt minor, quẽadmodum maior operari? aut vna operatio poteſt eſſe, vbi diuerſa eſt ſubſtantia?* In quibus verbis illa duo aduerbia *ſimiliter*, & *ſic*, emphaſim habent, & naturalitatem declarant, & ſenſum præcedentium verborum ſatis exponunt. Senſus ergo eſt: *ſi Chriſtus eſt minor natura patre; quomodo eadem, quæ pater facit, ſimili modo facit.* Hoc eſt eàdem actione ſibi cum patre naturali. Quare ex diuerſitate naturarum infert impoſſibile eſſe vnam operationem vtrique naturæ eſſe naturalem, & in hoc ſenſu intelligenda ſunt verba illa: *nam quemadmodum eadem operatio diuerſæ eſſet poteſtatis?* Ideſt naturaliter diuerſis potentijs conueniret. Quod etiam explicant illa verba: *nunquid ſic poteſt minor, quemadmodum maior operari?* Sic inquam. i. vt vterq; naturaliter eadẽ operetur. Quare vltima verba: *aut vna operatio poteſt eſſe, vbi diuerſa eſt ſubſtantia?* Ex pręcedentibus ſenſum accipiunt, vt vna operatio eſſe non poſſit, vbi diuerſa eſt ſubſtantia: vna, inquam, naturaliter vtrique cõueniens. Deniquè D. Ambroſius eodem in loco ex eo; quod filius ſimiliter facit ea, quæ pater facit; infert filium eiuſdẽ eſſe ſubſtantiæ cum patre. Quæ illatio ex eo pręciſe vim habet, quia operatio, qua filius ea operatur, quæ operatur pater,

Ambroſ.

Ambroſ.

pater, eſt illi naturalis, ſicut naturalis eſt patri.

48 Damaſcen. Damaſcenus etiam in eodẽ ſenſu intellexit illa verba: *quorum natura diuerſa; eorum diuerſa eſt actio: & quorum vna actio; horum quoque ſubſtantia vna.* Quæ formaliter habentur lib.2. de fide c.15: etenim in toto illo capite ſemper agit de actione naturali, quam initio capitis diffiniuit illis verbis: *actio eſt efficax, & ſubſtantialis naturæ motus: natura ipſa, à qua actio prodit.* In quo ſenſu veriſsima eſt doctrina, quam in eodem capite ſæpius inculcat, ex natura diuerſa diuerſam inferri actionem: & ex vnitate naturæ, vnitatem etiam actionis conuinci. Denique id euidenter apparet ex ijs, quæ docet cap. 13. & 14. vbi de actionibus naturalibus vtrique naturæ Chriſti euidentiſsimè agit. *Leo Papa.* Quid autem Leo Papa in præfatis epiſtolis ſcribat, in quo Ripæ contradicat, plane non video. Sicut etiam nec aliquid aduerſus illum inuenire potui *Auguſt.* apud Auguſtinum in lib. de duabus animabus contra Manichæum c.10. quanuis à Suario in contrarium citetur.

Quę ſecundo loco adducuntur à Valentia, maiorem videntur habere vim: ſed non omnino conuincunt: nam licet beatitudo increata, qua anima iuxta Ripæ ſententiam formaliter eſt beata, in ſe ipſa non ſit participatio beatitudinis increatę, vt patet: ipſa tamen, vt animæ communicatur, non ſolùm dici poteſt nobis à Deo donata: ſed etiã aliquo modo participata à ſe ipſa, prout eſt formalis Dei beatitudo. Et hęc pro ſolutione argumenti deſumpti ex Patrum teſtimonijs.

49 Soluitur 4. argumentũ ex rationibus. Solutio primę rationis ex Trident. Quartum argumentum, quod rationes theologicas continet, facilem habent ſolutionem. Nam primum ex Cõcilio Tridentino ſatis infirmam habet conſequentiam: plures enim Theologorum volunt, beatum actiue non concurrere ad viſionem beatificam, ſed ſolùm paſsiue. Quorum ſententiam, vt falſa communiter reijcitur: nullus tamen hucuſque eam damnauit vt hæreticã. Adde, quod diſpar datur ratio in vtroque: quoniam in via ex diuina inſtitutione debemus meritoriè operari noſtrã ſalutem: meritum autem non datur, niſi liberum arbitrium actiue ad actionem concurrat: at in patria non oportet, vt viſio, qua beamur, ſit libera; ſed in omni opinione eſt neceſſaria. Accedit tertiò, quoniam in via Deus nõ vnitur aut voluntati, aut intellectui ſecundum ſuã eſſentiam clare repræſentatam; ſed ſolùm vnione quadam obſcura, & ænigmatica per actum quendam obſcurum; quem viſio increata ſe ipſa ſupplere nõ poteſt, cum ſit clara expreſsio diuinæ eſſentię: iam verò in patria Deus vnitur clare, & diſtincte intellectui per viſionẽ diſtinctam, & claram: hanc autem viſionem increatam ſupplere, non probatur eſſe impoſsibile.

Secunda ratio ſumpta ex eodem Tridentino habet etiam conſequentiã diſparatam: quid enim cõmune habet viſio increata, qua Deus ſe ipſum videt, cum iuſtitia Chriſti; vt ſi hæc de facto non eſt in via formalis hominis iuſtitia, nec etiam viſio increata de facto ſit formalis viſio animæ beatæ? profecto non video, vnde illa conſequentia valeat. 50 Solut. ſecundæ rationis.

Tertia ratio infirma ſatis nititur cõſequentia: nam ſi viſio increata inęqualiter ſe cõmunicaret; nec omnes æqualiter viderẽt, nec omnes æqualiter beati forent. Vide, quæ diximus in §. ſuperiori ad nonum argumentum. Solutio.

Ad quartam rationem Ripa, & Hugo negarent antecedens: nam cum ponant beatos in patria per beatitudinẽ increatam formaliter eſſe beatos: beatitudo autem, & in intellectu, & in amore ponatur; ſicut docent beatos videre Deum viſione increata; ita etiam docebunt eos amare Deum increato amore. Nec probatio valet: nam quanuis ſit de fide charitatem viæ manere in patria; cum id Paulus doceat: non eſt tamen de fide amorem beatificum elici à charitate. Nec proinde ibi eſſet otioſa: quia etſi illa non concurrit ad amorem matutinum: poteſt tamen concurrere ad veſpertinum, quo beati, & Deum diligunt, & ſe ipſos, & cęteros omnes propter Deum. Solutio.

Ex quo iam patet ſolutio ad poſtremam rationem: neganda eſt enim ſequela: quoniam licet beatus non haberet cognitionem matutinam à ſe elicitam: haberet tamen verſpertinam. Solutio poſtremę.

Et ita libera manet opinio Ripæ à cenſura.

(.?.)

§. 5.

§. 5.

Opinionem Ripæ falſam eſſe, & omnino reijciendam.

51 EX dictis conſtat opinionem Ripę, nec rationibus conuinci poſſe impoſsibilitatis, nec ex Scripturis, Concilijs, aut Patribus damnari poſſe temeritatis. Nihilominus tamen eam, vt vere falſam reijcimus: imò etiam, vt temerariã ex eo capite, quod in re grauiſsima à communi Doctorum torrente ſine ſolido fundamento recedat. Ob quam rationem D. Bonau. in 3. d. 14. ar. 1. q. 1. putat eam annumerãdam eſſe cũ poſitionibus extraneis. Quin potius ex eo debet reijci tanquam falſa: quoniam etſi de potentia abſoluta fortè non repugnat intellectum creatum poſſe Deũ videre viſione increata: concedendum tamẽ eſt intellectum creatum non modò poſſe Deum videre viſione creata (id, quod nec aduerſarij negabunt, cum id nullo ex capite repugnet) ſed etiam hunc videndi modum illi ſupernaturaliter eleuato eſſe maximè connaturalẽ: imò etiam ex ſua natura debitum, quatenus eſt quædam potentia vitalis, & quædam vita in actu primo eleuata ad ordinem ſupernaturalẽ patriæ. Id, quod facilè eſt demõſtrare ex principijs philoſophię: nam ex eo, quod animatum ab inanimato per ſe diſtinguitur vita, ideſt operatione vitali, vt ait Ariſtoteles 2. de anima c. 2. tex. 13. iuxta communem explicationem, colligit inde Ariſtot. ibi tex. 18. animam eſſe id, quo primo viuimus, ſentimus, & intelligimus: ita vt anima, quatenus anima eſt, & vita quædam ſubſtantialis ſit principium radicale, & primum operationis vitalis, qua viuimus; hęc enim eſt communis explicatio illius loci. Ex quo infertur animam intellectiuam, vt eſt vita quędam ſubſtantialis, ex ſua natura vendicare ſibi actũ vitalem, quo actu viuat. Et quanuis act⁹ vitalis ex ſua intrinſeca ratione forte non vendicet eſſe à principio vitæ intrinſeco (quia intellectus per abſolutã Dei potentiam poteſt intelligere per intellectionem à ſe non elicitam) dubitari tamen non poteſt id eſſe de ratione intrinſeca actus vitalis, quatenus eſt connaturalis animæ per eum intelligẽti: & inde eſt, vt anima modo ſibi cõnaturali intelligens non intelligat, niſi per actum, cuius ipſa ſit principiũ elicitiuũ.

D. Bonau.

Falſitas præcedentis ſẽtẽtiæ demõſtratur.

Ariſt.

Id autem, quod anima ſibi naturaliter vendicat, quatenus eſt vita ſubſtantialis intra cãcellos naturalis ordinis; vendicat etiam ſibi, prout eſt vita ſubſtantialis eleuata ad ordinem ſupernaturalem, tam gratiæ in via, quàm glorię in patria: nam in vtroque illo ſupernaturali ordine anima non poteſt non eſſe vita ſubſtantialis, qua primo viuim⁹: operationes enim vitales vtriuſque illius vitæ non poſſunt nos efficere viuẽtes, niſi per animam. Porro ſi ipſa anima in vtraque illa vita eſt principium, quo viuimus, non poteſt non ſibi vendicare aliquem actum vitalem ſibi cõnaturalem in illo eſſe eleuato, cuius ipſa ſit principium elicitiuum: actus enim primus in vnaquaque vita ex ſua natura poſtulat actũ ſecundum ſibi propriũ, & connaturalem. Quod ſi admittatur (admittendum eſt autem neceſſariò) ad ſuauem Dei prouidentiam, & ordinationem ſpectat, vt in omni ſtatu Deus ſinat res operationes ſuas modo ſibi ꝓprio, & connaturali operari. Quare licet intellectus in patria per diuinã potentiam forte poſſet Deum videre viſione increata; cum ille etiam poſsit eũ videre viſione creata; & iſte modus videndi ſit illi connaturalis; profecto iſte admittendus eſt, & non ille: quia Deus in ſtatu beatitudinis non inſtituit ordinem extraordinarium, & ſupra naturã illius ſupernaturalis ſtatus: ſed ordinarium, atque conſentaneum naturis rerũ, ne cogatur perpetuo vti miraculo. 52

Cui illud etiam eſt vel maximo argumento, quod in vita gratię, qua viuimus in hac vita, hunc ordinem diſpoſitionis obſeruauit, vt fineret animam operationes vitales illius vitæ elicere modo ſibi connaturali: anima enim in via, & credit per actum fidei à ſe elicitum, & diligit per elicitum amorem, ad quem liberum arbitrium ſe diſponit ex Tridentino ſeſſ. 6. can. 4. Quod ſi charitas in via ad actũ amoris elicitiuè concurrit: vtique maiori cum ratione concurret in patria ad amorem beatificum: tũ, quia in patria habet ſtatum cõſummatum, & perfectum, vt ad actum voluntatis perfectiſsimum cõcurrat: tum etiã, quia amor beatificus eſt pręmium eorũ merito- 53

Eadẽ ratio cõfirmatur.

Trident.

meritorum, quorum ipſamet charitas fuit principium. Denique, cum id cedat in maius decus, & ornamentum ſtatus beatifici, non eſt cur hunc ordinē alioquin poſsibilem, & beatis connaturalē Deus non inſtituerit. Quare etiamſi ratio actus vitalis (quæ communiter adducitur in confirmationem huius veritatis) in ordine ad diuinam potentiam forte non conuincat; vt in ſuperioribus oſtendimus: ratio tamen illius, vt connaturalis eſt intellectui beato, omnino conuincit, vt iſte ordo ſit inſtitutus à Deo, vt ſc. videatur viſione creata. Et hæc pro impugnanda opinione Ripæ.

§. 6.

Soluuntur argumenta priori loco in contrarium adducta.

54 Soluitur primum argumentū pro ſentētia Ripæ adductū. *Auguſt.*

AD argumenta, quę priori loco adducuntur §.1. vt probetur beatos videre Deum viſione increata, reſpondendum eſt. Ad primum dicendum eſt Auguſtinum in primo loco non dicere Deum eſſe bonum ſibi ea viſione, qua nos eum videmus: id enim eſſet falſum, quanuis nos viſione increata Deū videremus: quia Deus non eſt formaliter bonus viſione, ſed bonitate ſua. Solùm igitur aſſerit Deum ea viſione, qua nos eum videmus, eſſe bonum nobis: quia ea communicat ſe nobis, vt ſūmum bonum obiectiuè beans. Ex quo non infertur viſionem, qua Deum videmus eſſe increatam: quia ſatis eſt viſio creata, vt Deus ſe nobis communicet, tanquam ſummum noſtrum bonū. Cum verò addit viſionem, qua Deū videmus, eſſe ſummum bonum, id intelligendum eſt de viſione creata: hæc enim, cum ſit noſtra formalis beatitudo, eſt ſummū bonum nobis, quia eſt id, quo formaliter beamur.

Nec Auguſtinus ait Deum per ſuam ſubſtantiam dare loqutionem angelis: ſed per ſuam ſubſtantiam loqui illis: per ſuam inquam ſubſtantiam. i. per ſe ipſū immediatè, non verò mediante aliqua creatura, quæ loco Dei illis loquatur, quomodo ſæpe loquutus eſt hominib⁹. Dicitur autē loqui ad angelos per ſuā ſubſtantiam; non quod ipſa Dei ſubſtātia ſit formalis loqutio, & manifeſtatio, qua angeli verba Dei ad ſe facta percipiant: ſed eo modo, quo Deus interius, & angelis, & nobis loquitur; nimirū producendo in intellectu ſigna quædam expreſsiua rerū, de quibus eſt ſermo: hunc enim ſenſum ipſe Auguſtinus explicat, dum ait: ſi Deus per ſuam ſubſtantiam loquutus fuit; illa loquutū fuiſſe, vt eius mentē miro, & ineffabili quodam modo mouerit ipſe in ſe immotus. Igitur apud Auguſtinum Deus, quando per ſuam ſubſtantiam alicui loquitur; loquitur mouendo mentem eius, cui loquitur per ſigna quædam interna, vt ad Dei verba attendat.

Ad ſecundum reſpondetur locū Ioānis Hugonem non iuuare. Primo, quia locus ille non explicatur de vita æterna patriæ, quę eſt per viſionem claram, ſed de cognitione, quę eſt in via per fidem, vt exponunt Cyrillus, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Baſilius, & cæteri omnes. Deinde, quia intelligitur de vita ęterna; nō quidem obiectiua, quam omnes admittimus eſſe bonum increatum: ſed formali; qua formaliter viuimus. An verò hęc ſit quid increatum, vt Hugo vult; an creatum aliquid, vt nos veriſsimè volumus; verba illa non declarant. Quin potius denotant eſſe quid creatum: quia omnis alia vita, qua formaliter viuim⁹, eſt quid creatum. 55 Solutio ſecundi argumenti. *Cyrillus. Auguſt. Chryſoſt. Baſilius.*

Ad tertium facilis erat ſolutio, ſi vera foret opinio, quę negat eſſentiam diuinam vniri intellectui beato per modum ſpeciei intelligibilis: ſiue, quia beati viderunt Deum per ſpeciem intelligibilem creatam, vt volunt Aureolus, Richardus, & alij: ſiue, quia pręter lumē gloriæ nō eſt neceſſaria aliqua ſpecies, nec diuinam eſſentiam ſubire vicē ſpeciei, quæ fuit opinio Bellomontani: negandum enim erat antecedens. ſed quia communior, & verior ſententia admittit diuinam eſſentiam vniri intellectui per modum ſpeciei; admiſſo antecedēte neganda eſt conſequētia propter diuerſam rationem, quæ reperitur inter ſpeciem intelligibilem, & intellectionē: nam intellectio, quando eſt connaturalis intellectui (qualis eſt viſio beatifica, vt ſupra diximus) nec poteſt non eſſe elicita ab intellectu; nec in eo nō recipi per realem informationē, vt iam oſtendimus. Quod non conuenit ſpeciei intelligibili, quæ ex ſua ratione, nec vendicaſ 56 Solutio tertij argumenti. *Aureol. Richard.*

cat ſibi eſſe ab intellectu effectiuè: nec quatenus eſt ſpecies per ſe vēdicat actuare intellectum per realem informationem, vt dicemus in quęſtione, an eſſentia diuina vniatur intellectui, tanquam ſpecies.

Ex quo patet ſolutio ad ſecundam, & tertiam probationē conſequentiæ. Prima autē ſupponit opinionem falſam: nā ſicut intelligere formaliter non eſt recipere ſpeciē intelligibilē; ita nec intellectio formaliter eſt ipſa receptio ſpeciei, vt contra Godphredum, & Aureolū latè oſtendimus in libris de anima cum Capreolo, & alijs in 3. d. 35. q. 1. & Curſu Conimb. in 2. de anima c. 8. q. 4. ar. 1.

Godphred. Aureolus. Capreolus.

57 Solutio 4. Ad quartū admittimus Deum formaliter eſſe ſuum intelligere, & amare: cū verò dicitur in minore Deū vniri cum intellectu beati vitaliter, & intelligibiliter eū imutando; ſi intelligatur, quod ita vniatur abſq; viſione creata; petitur id, quod erat probandū. Dicimus igitur Deū intimè quidē vniri cū anima, & intellectu beati vnione generali ſecundū eſſentiā, præſentiam, & potentiam, qua intime eſt in omnibus rebus: hanc autē vnionē non ſatis eſſe, vt vniatur intellectui in eſſe intelligibili, nec vt obiectū, nec vt ſpecies, nec vt formalis viſio. Et quāuis Deus ſecundum ſuam eſſentiam de facto ſit vnit' intellectui beato vnione obiectiua, & tanquā obiectum, & tāquam ſpecies: non tamen eſt illi vnitus, vt eſt ſua viſio: vel quia fieri non poteſt, vt iſto modo illi vniatur, vt habet communis opinio; vel quia nō vult ita illi vniri, iuxta ea, quæ diximus in §. præced. Quod verò adducit̃ de albedine ita eſt explicādū, vt vnio cōmunis, & generalis nō ſatis ſit, vt vniatur, tanquam albedo: ſed opus ſit alia vlteriori vnione per inhærētiam, vt poſsit formaliter efficere album. Sic dicendum erit in propoſito.

58 Soluuntur cæteri argu[...] abſurda. Ad quintum neganda eſt ſequela. Ad probationem reſpondetur non eſſe abſurdum id, quod primo loco infertur: quoniam accidens, etſi non poteſt eſſe ſummum bonum obiectiuū, & vt quod; poteſt tamen eſſe, & de facto eſt ſummū bonum formale, & vt quo: ad hoc enim ſatis eſt, quod ſit adeptio ſummi boni, vt docet D. Thom. in hac q. 3. ar. 1. ad 2: nam, & in eodem ſenſu dicitur vltimus finis ibi ad 3. Vtrum autem ſummū bonum formale ſimpliciter debeat eſſe nobilius omni alio ente? ſuo loco explicabimus: nunc dicimus nullum eſſe incōmodum, ſi accidens in genere entis ſit ignobilius ſubſtantia, & ſub aliqua ratione ſit ea nobili'.

Soluitur 1. D. Thom.

Et ita patet ſolutio ad ſecundum abſurdum: nam ſapientia, & viſio beata facit nos Deum videre, vt forma videndi: nec eſt abſurdum viſionem eſſe formam videndi, & ipſam non videre. Imò nec ipſa viſio increata ſub ratione formali viſionis dicitur videre, ſed Deus, qui eſſentialiter eſt ſua viſio. Soluitur 2.

Ad tertiū reſpondetur non eſſe abſurdum, ſed veriſsimum aliquam rē creatam repræſentare Deum, ſicuti eſt: nec inde inferri poteſt eam eſſe infinitā, aut entitatiuè, aut intēſiuè, aut etiā repræſentatiuè: nam quāuis repręſentaret id, quod in ſe eſt infinitū; nō tamē illud repræſentaret totaliter, ſed finito modo: de quo ſuo loco plura ſunt dicenda. Soluitur 3.

59 Soluitur 4.

Pro reſolutione quarti abſurdi ſupponendum eſt viſionē illam conſeruari non poſſe, ſi Deus per impoſsibile deſtruatur: Deo enī deſtructo omnia creata deſtruātur, neceſſe eſt. Similiter ſupponendum eſt fieri non poſſe, vt Deus ſit alicui abſens ſecundum præſentiam localem: quia Deus ratione ſuę immenſitatis vbique eſt pręſens ſecundum ſuā præſentiam, & potentiam. Solùm ſupereſt præſentia obiectiua, qua Deus ſe ſe videndum obijcit intellectui, prout eſt in ſe ipſo: ſecundum quam præſentiam non ſe ſe obijcit viatoribus: & in hoc ſēſu dicitur eſſe abſens nobis, quādiu ſumus in via. Obiectio igitur non poteſt intelligi, niſi de hac præſentia obiectiua. In quo ſenſu ſupponit poſſe Deum conſeruare viſionem creatam Deo non præſente. i. Deo ſe ſe obiectiuè non pręſentante intellectui beati: & hinc infert poſſe beatum manere beatum Deo iſto modo abſente: & hoc reputat abſurdū. Vtrumque autem, quod ſupponitur, eſt ſatis dubium. Quod facilè patebit, ſi aduertas omnes ſentire dari non poſſe, aut conſeruari viſionem intuitiuam cuiuſq; rei, ſi ipſa res omnino fiat abſens, etiam obiectiuè. Vt bene aduertit Curſus Conimbricenſis ſecundo de anima cap. 6. q. 3. artic. 1. §. *Denique tertia pars*, & Bellomontanus 1. 2. diſputation. 7. cap. 2. ad 3: nam de ratione viſionis, &

Oo cuiuſ-

cuiuſcunque intuitiuæ notitiæ eſt, vt pręſentet obiectum: & ideo neceſſe eſt, vt manente notitia, maneat etiam obiecti præſentia.

60 Cæterum in his notitijs duplicē philoſophi diſtingunt præſentiam obiectiuam: vnam, qua obiectum eſt præſens, vt eſt à parte rei: alteram, qua obiectū, quanuis non ſit ſecundum ſe ipſum pręſens, repræſentatur tamen vt præſens: vt contingit, tum in viſione colorū apparentiū in nubibus ex refractione lucis, & in viſione eorum, quæ in ſpeculo videntur per ſpecies in eo reflexas, quæ repræſentant obiectum, ac ſi eſſet præſens: tum denique in viſione pueri, vel carnis, quæ in myſterio ſacræ Euchariſtiæ interdum apparent. Opus eſt igitur vt ſi viſio, ſiue quæcunque alia notitia intuitiua conſeruari debeat; obiectum fiat obiectiue præſens, vel in ſua reali præſentia, vel in præſentia repręſentata, qua repręſentetur vt præſens, quanuis non ſit præſens.

61 Hoc præſuppoſito ſunt, qui admittūt poſſe Deum conſeruare viſionem beatam abſentando obiectiuè ſe ipſum ſecundum ſuam realem præſentiam, manendo tamen ſecundum pręſentiam repræſentatam: nec putant eſſe abſurdum viſionem illam adhuc hominem beare. Ita docet Bellomontanus vbi ſupra, eo ductus argumento: quia illa viſio adhuc eſſentialiter eſt beatitudo formalis; cū adhuc habeat Deum repræſentatum. Sed magis placet opinio, quæ negat viſionem illam poſſe hominem beare: nā cum repræſentet Deum, vt pręſentem, cum tamen non ſit pręſens, non eſt vera viſio Dei, ſed ſolùm apparentis Dei, ſiue Dei apparenter repræſentati, quæ non poteſt habere rationem veræ beatitudinis formalis: nam ſicut Deus non poteſt obiectiuè beare, niſi verè viſus, vt in ſe eſt: ita nec viſio Dei poteſt beare formaliter, niſi ſit vera viſio Dei in ſe ipſo præſentis: aliter enim nulla ratione dici poteſt vera, & realis aſſecutio ſummi boni. Accedit etiam, quoniā talis viſio non poteſt non eſſe deceptiua, cum obijciat pręſens id, quod nō eſt præſēs: at in vera beatitudine nulla poteſt dari deceptio. Hęc igitur ſit prima obiectionis ſolutio. Negādum eſt enim viſionem illam poſſe hominem beare.

Secunda ſolutio mihi magis placet: quæ negat viſionem illam, qua beatus verè Deum videbat, poſſe diuinitus cōſeruari Deo ſecundum ſe non pręſente: nam & ſi de nouo poteſt fieri ſpecies, & notitia, quę repręſentat rem pręſentē, quæ tamen non ſit præſens: fieri tamen non poteſt, vt Deus ſpeciem, vel notitiā, quę erat vera notitia intuitiua rei; cōſeruetur à Deo re in ſe ipſa non pręſente. Priorem reſolutionis partē probant, quæ adducit Curſus Conimb. 2. de anima c. 6. q. 3. ar. 1. & 2. & Suar. 3. tom. ad 3. partem diſput. 53. ſect. 4. pag. 805. col. 2. ex D. Tho. 3. p. q. 73. ar. 8. & in 4. d. 10. q. 1. ar. 4. quæſtiunc. 2. Durādo ibidē q. 4. & alijs. Poſteriorem autem ex eo ꝓbo, quia mihi ſatis ſit impoſſibile, vt notitia, quę in ſe ſemel fuit vera notitia, & vera viſio alicuius rei, fiat viſio eiuſdē rei ſolùm apparens: quod probat Fonſeca 6. Met. c. 2. q. 4. ſect. 3. litera E. nec diſplicuit Molinę 1. p. q. 55. ar. 2. diſput. 2. mēb. 5. §. *Ad hæc non video*, quāuis ibi §. *iuxta hæc ergo* aliquo modo inclinet in oppoſitum. Sed de his diſputare latiùs, non eſt huius loci.

Alia ſolutio eiuſdem argumenti. D. Tho. Durand. Fonſeca. Molina.

Ad id, quod vltimo loco infertur, facilè reſpondebūt, qui putant intellectū ſeparatū ab anima poſſe intelligere: cōcedent enim poſſe etiā beatificari. Sed oppoſitā ſententiā puto eſſe lōge veriorē: intellect⁹ enim nō intelligit vt quod, ſed ſolùm vt quo: nec actio vitalis, qualis eſt intellectio, dari poteſt ſine ſubſtantiali vitæ principio. Cū igitur intellectus ab anima ſeparatus, nequeat intelligere; nulla ratione poterit beatificari.

Solutio vltimi argumenti.

§. 7.

Soluuntur argumenta poſteriori loco adducta.

AD primum eorū, quę adducuntur vt probetur fieri nō poſſe, vt Deus videatur viſionē creata, eadē cōfuſione reſpondet Capreolus ibi citatus, qua à Ripa proponitur. Diſtinctè ſoluetur, ſi negemus vtrāque partē ſequelę, dūmodo ſermo ſit de viſione prima, & directa: quoniā nulla cognitio, ſiue ſēſitiua ſit, ſiue intellectiua, directè, & primo eſt cognitio ſui, ita vt ipſamet ſit primū obiectū ſui ipſius, quæ eſt cōmunis philoſophia, & de cognitione ſēſitiua id docet D. Thom. 1. p. q. 78. ar. 4. 62

Solutio primi. D. Thom.

ad

ad 2. & q. 87. ar. 3. ad 3. & 1. ſententiarũ d. 17. q. 1. ar. 5. ad 3. De intellectiua verò ita D. Thomas in d. q. 87. ar. 3. in corp. & ad 2. & de vtraque Capreolus in d. ar. 3. fol. 60. §. *vlterius dicitur.* Diximus *dummodò ſermo ſit de viſione prima, & directa*: quoniam ipſamet viſio Dei poteſt eſſe formalis viſio ſui, mediata tamen: quatenus ſc. ipſamet repræſentantur in Deo viſo, vt idem Capreolus aduertit in d. fol. 60. col. 1. §. *Ad ſecundam improbationem.* Quare ad argumentum neganda eſt cõſequentia quoad vtramque partem. Ad priorem probationem admittimus viſionem creatam ſecundum ſuum eſſe, & eſſentialiter eſſe viſionem beatam; & ſubinde ſecundum ſe, & ex ſua entitate eſſe formalem rationẽ expreſſam cognoſcendi Deum; quia eſt ipſa formalis, & actualis expreſsio Dei. neganda tamẽ eſt poſterior conſequentia ſecundi diſcurſus, qua infertur viſionem prius eſſe rationem cognoſcendi ſe ipſam, quàm Deum. Ad cuius priorem probationem admittẽda eſt maior in terminis, in quibus proponitur; ſimiliter & minor: conſequentia tamen ex eo habet illationẽ diſparatam, & omnino ineptam; quia maior de ſola eſſentia diuina poteſt verificari, vt bene aduertit Capreolus in d. fol. 60. col. 2. §. *vlterius dicitur:* quia ſola eſſentia diuina per ſuam eſſentiam intelligit ſe, & alia à ſe. Diximus *in terminis, in quibus proponitur*: quoniam ſub illis terminis maior intelligitur de natura intellectiua, vt quod.

Capreolus. Capreolus.

63 Porro ſi intelligatur de natura. i. forma intellectiua vt quo, qua intellectus, vt ratione intelligendi intelligit alia à ſe; maior eſt falſa, & ſumpta ſine vllo fũdamẽto: quia ſpecies intelligibilis (quæ eſt forma quædam intellectiua vt quo) non concurrit ad intellectionẽ per aliã ſpeciem, ſed per ſe ipſam: & tamen vt formaliter eſt ſpecies ſe ipſam non repræſentat, ſed obiectum, cuius primò, & immediatè eſt imago. Similiter dicẽdum eſt de intellectione, quæ eſt actus ſecundus, & forma quædam intellectiua, nec enim media alia intellectione, ſed ſe ipſa concurrit ad intelligendum obiectum, cuius eſt intellectio: & tamen non eſt intellectio ſui ipſius.

Ad poſteriorem probationem conſequentiæ ſecũdi diſcurſus admittimus viſionem ipſam, quatenus eſt qualitas quædam, & quoddam ens; ex ſe eſſe intelligibilem per aliam viſionem reflexam: quæ viſio reflexa ęque intenſe erit viſio viſionis directæ, atque viſio directa eſt viſio obiecti: nec tamen video, quomodò inde inferatur viſionem ipſã reflexam ſimul eſſe viſionem, tum viſionis directæ, tum ipſius Dei. Et quanuis illud gratis daremus, inde non bene inferretur viſionem ipſam directam eſſe viſionem ſui, & Dei: nam viſio reflexa obiectiuè terminatur ad viſionem directam; & cum hæc ſit formalis imago Dei, poteſt, vt eſt cognita, eſſe medium, vt in quo, ducens ad cognitionem Dei: quod reperitur in viſione directa, vt patet.

Secundum etiam argumentum eadẽ confuſione, qua proponitur à Ripa, ſoluitur à Capreolo in d. ar. 3. fol. 60. col. 4. in principio. Facilius ſoluetur, ſi dicamus viſionem beatam ſe ipſa formaliter perficere intellectum beati; quia perficit eum, vt eſt actus ſecundus immanens, quo actu percipitur Deus, vt in ſe eſt. Cum verò inde infertur Deum non in ſe ipſo, nec per ſe ipſum beare, ſed vt eſt in ipſa viſione; dicendum eſt Deum, vt eſt obiectum beatificum in ſe ipſo, & per ſe ipſum immediatè beare noſtrum intellectum; prout tamen formaliter videtur per viſionem: nam & ipſe Ripa concedit Deũ beare non poſſe, niſi à nobis videatur. Intereſt autem inter nos, & Ripam; quoniam Ripa putat Deum beare nos, vt eſt viſus à nobis viſione increata: nos autẽ dicimus Deũ nos beare, vt viſione creata eſt viſus à nobis. In eo autem decipitur Ripa, quia ſupponit Deum viſum viſione creata nõ vniri noſtro intellectui ſecundum ſe ipſum, & ſecundum eſſe reale, quod in ſe habet, ſed ſecundum eſſe quoddam intentionale, quod habet in viſione creata: & ſubinde non eſſe pręſentem noſtro intellectui ſecundum ſe, & vt in ſe eſt; ſed ſecundum eſſe aliquod intentionale: quod verum eſſet, ſi viſio illa nõ eſſet intuitiua, & facialis, ſed abſtractiua ſolùm: nam in viſione intuitiua obiectum ſecundum ſe, & in ſui reali exiſtentia terminat viſionem: ad quam ſecundum ſe, & realiter cõcurrit per emiſsionem ſpecierum, ſi eſt creatum. Deus autem

64 Solutio ſecundi argumenti.

ſecundum ſuam eſſentiam,& ſicuti eſt à parte rei, concurrit cum intellectu ad eliciendam viſionem ad modum ſpeciei intelligibilis: & ad eãdem ſecundum ſe, & vt in ſe eſt, concurrit terminatiue, tãquam obiectum illius. Et ob id beat intellectum, vt realiter præſens, intelligibiliter tamen perceptum. Et ita ceſſant omnia, quæ inutiliter, & parum philoſophicè congerit Ripa apud Capreolũ vbi ſupra.

QVÆSTIO II.

SVPPOSITA prçcedẽtis quçſtionis veritate, beatitudinem ſc. formalem eſſe quid creatum; plura de illa ſunt inquirenda. Et primo loco inquiremus de illius entitate. Deinde de ijs, quç ſibi vendicat ratione obiecti, circa quod verſatur. De entitate igitur primo generaliter inquirendũ eſt in quonam ſit genere. Secundo, quænam ſit illius entitas.

Ordo procedendi in hac quæſtion & quæ in ea ſunt inquirenda explicatur.

Circa primum quatuor inquirentur: primo, an beatitudo formalis ſit ſubſtãtia? Deinde an ſit ad aliquid? Tertio, an ſit actio, vel paſsio? Poſtremò, an ſit qualitas? Nec inquirimus, an ſit quantitas: nam cum ſit in anima ſpirituali, concedendum eſt eam, nec eſſe poſſe quantitatem, nec conuenire poſſe mediante quantitate. Similiter etiã per ſe eſt notum non poſſe pertinere ad quatuor vltima prædicamenta, & ideo de quinque tantũ prçdicamentis excitauimus quçſtionem.

ARTICVLVS I.
An beatitudo formalis ſit ſubſtantia?

CVM beatitudo formalis ſit quædam forma creata; & omne crea-
1 tum ad aliquod genus prædicamẽtorum pertineat; meritò inquiritur, in quonam genere collocetur? & primum excitatur quæſtio de genere ſubſtantię. Pars affirmatiua hac ratione poteſt ſuaderi: quoniam niſi beatitudo ponatur in genere ſubſtantiæ, daretur aliquod accidens perfectius, quam ſubſtantia. Conſequens eſt falſum. Ergo beatitudo formalis collocanda erit in genere ſubſtantiæ. Minor videtur vera, quia beatitudo eſt ſummũ bonũ, ex quo iam patet ſequela: quoniã ſi beatitudo eſt ſũmum bonũ, eſt perfectius cęteris bonis. Ergo ſi illa eſſet accidẽs, eſſet perfecti⁹, quàm ſubſtantia, quæ fuit ſequela.

Ratio pro parte affirmatiua.

Dicendum tamen eſt beatitudinem formalẽ nullo modo collocari poſſe in genere ſubſtantiæ. Quæ opinio ab omnibus ſupponitur (nullus enim vnquam dixit eam eſſe ſubſtantiam) & ex doctrina Ariſtotelis eſt euidens, qui felicitatẽ vbique poſuit in ſola operatione animæ. Quidam ex nouioribus ita probant hanc aſſertionem: quoniã formalis beatitudo eſt conſecutio finis extrinſeci. i. boni, quod eſt obiectiua beatitudo. At homo per ſuam ſubſtantiam prçeiſe nõ aſſequitur ſuum finem. Ergo beatitudo formalis non poteſt eſſe ſubſtantia. Maior eſt nota. Minorem probat, quia fieri poteſt, vt homo manens in ſua ſubſtãtia priuetur ſuo fine, & fiat miſer. Ita cõcluſionem probat Suarius in comment. ad 1.2.diſp.6.quæſtiuncula 2. poſt principium. Sed extra rem loquitur: quoniã dubitari non poteſt, an ipſa hominis ſubſtantia, & natura ſit ipſi homini ſua formalis beatitudo: alioquin ſemper homo eſſet formaliter beatus. Solũ igitur inquirit quæſtio, an beatitudo formalis, quæ eſt perfectio quędã ſuperaddita ſubſtantiæ hominis, animæ ſc. rationali, ſit aliqua forma ſubſtantialis? 2 Reſolutio

Reijcit

Vera igitur probatio ex eo eſt ſumẽda, quod beatitudo formalis ex ſua natura eſt perfectio quędam addita ſubſtantiæ, vel hominis, vel animæ rationalis: quare ſi illa eſſet ſubſtantia; vtique eſſet aliqua forma ſubſtantialis, quæ de nouo adderetur ſubſtãtiæ animę. Quod repugnat vniuerſæ metaphyſicæ: nulla enim ſubſtantialis forma per modũ informãtis poteſt de nouo ſuperaddi rei iam conſtitutæ in ſuo eſſe ſubſtantiali: variaret enim eſſentiam. Hæc igitur ſit ratio, qua à priori probatur beatitudinem eſſe non poſſe, niſi formam accidẽtariam: cui non repugnat de nouo aduenire abſque vlla mutatione eſſentiali ſubiecti. 3 Vera probatio

Facit etiam, quoniam beatitudo formalis ex ſua ratione eſt quaſi vinculum quoddã, quo homo coniungitur, & vnitur Deo ſuæ beatitudini obiectiuæ. Vna autem ſubſtantia completa non poteſt alteri Confirmatur

alteri ſubſtantię cōpletæ vniri per aliquam formam ſubſtantialem: hæc enim nunquam vnit, niſi cōponendo ſubſtantialiter ipſa extrema: homo autē ſubſtātialiter vniri non poteſt cū diuina ſubſtātia, vt patet: nam licet natura humana vnione hypoſtatica ſubſtantialiter vniatur cum diuina perſona: impoſsibile tamē eſt, vt perſona hominis, aut aliqua perſona creata per ſe ſubſiſtens vniatur hypoſtaticè cū natura diuina. Iā verò pręter vnionē hypoſtaticam nulla ſupereſt ſubſtātialis vnitas, qua creatura cū creatore vniri queat. Quare fieri non poteſt, vt beatitudo formalis, quæ hominē cum Deo vnit, ſit forma ſubſtātialis, ſed neceſſario erit accidentalis.

Ad argumentum in oppoſitum variè

4 Occurritur argumēti contraria. reſpondetur. Quidam non putāt abſurdum accidentia ordinis ſupernaturalis eſſe entitatiuè perfectiora omni naturali ſubſtantia. Alij ſimpliciter negant beatitudinem entitatiuè eſſe perfectiorem, quam ſubſtantiam; quam ego opinionem probo: quia ſubſtantia eſt finis *cui*, cuiuſcunque accidentis: quod ſatis eſt, vt ſubſtantia animę ſit ens perfecti⁹ beatitudine formali; quanuis ipſa beatitudo ſit finis *cuius* ipſius animę: etenim finis *cui* longe eſt præſtantior fine *cuius*. Sed de hoc inferius redibit ſermo, in quęſtione, an beatitudo formalis ſit ſūmum bonum?

ARTICVLVS II.

An beatitudo formalis ſit in genere relationis?

1 Affirmatiua ſententia tribuitur Aureolo, & Scoto. PRo parte affirmante referri ſolet Aureolus apud Capreolum in 4. d. 49. q. 1. ar. 2. contra 1. fol. 188. col. 1. in fine, quaſi cenſeat beatitudinē formaliter eſſe poſitam in quadā relatione præſentiæ obiecti beatifici ad ipſū beatum. Quin potius pro eadem ſententia à quibuſdam citatur Scotus in d. d. 49.

Ratio p hac parte. q. 1. Argui poteſt pro hac ſentētia, quoniā ſi operatio, vel quæcunque alia forma beatifica, non faceret Deum præſētem beato, non faceret illum beatū. Ergo ipſa relatio præſentiæ, qua Deus ſit beato pręſens, eſt illi formaliter beatitudo.

2 Reſolutio.

Dicendum tamen eſt beatitudinem formalem per ſe, & formaliter non conſiſtere in relatione pręſētię Dei ad beatum formaliter ſumptæ: bene tamen in fundamento illius relationis pręſentialis, quę dici poteſt præſentia fundamētalis. Hęc concluſio, quanuis in his terminis à nemine ponatur, eſt tamen de mente omnium, etiam Aureoli, vt videbimus. Prior pars concluſionis probatur: quia relatio formaliter ſumpta nullam in ſe includit perfectionem, aut ſaltem diminutam ſatis: cum tamen beatitudo formalis ex ſua natura ſit ſummū bonum, vt eſt vulgatiſsimum axioma Ariſtot. Philoſophorū, & Theologorū. *Aureolus.* Prior pars probatur 1. *Ariſt.*

3 Secundò. Deinde, relatio pręſentię formaliter ſumpta fundatur in reali indiſtātia extremorum, realiq; vnione eorum, vt vera habet philoſophia: cōſequitur enim ad hanc extremorum indiſtantiam, & coniunctionem. Ergo relatio, qua Deus ſit formaliter, & relatiuè præſens beato præſentia beatifica, ex ſe ſupponit Deum in ſe ipſo eſſe indiſtantem à beato, non quidem indiſtantia locali (hac enim indiſtans eſt, & ſubinde præſens cuicunq; rei creatę) ſed indiſtātia quadam beatifica, quæcunque illa ſit: & ſubinde ſupponit Deū eſſe beatificè vnitū beato, & ab eo beatifice aſſecutū, & poſſeſſum. Ergo ſupponit beatitudinē formalē: beatitudo enim formalis eſt ipſa formalis aſſecutio Dei, vt eſt ſūmū bonū.

Ex quo infertur veritas poſterioris partis: nam cum beatitudo formalis ſit act⁹, ſiue forma, qua Deus ſit nobis beatificè indiſtans, & vnitus: ipſa in ſe eſt fūdamentalis præſentia, qua Deus dicitur nobis beatificè pręſens. Diximus *beatificè præſens*, vt excludamus pręſentiā, qua Deus cuiq; creaturę præſens eſt pręſētia locali: nā licet hæc neceſſaria ſit, vt Deus faciat hominē beatū: nō eſt tamē pręſentia beatifica, qua ſoli beato Deus ſit præſēs: hæc enim cōſequitur ad Deū, prout ſe ſe nobis cōiungit, vt eſt ſūmū bonū beans: quę cōiunctio nō datur ſine aliqua operatione, aliquavè forma, qua Deus ſe ſe beato vnit, vt eſt bonū beās. 4 Poſterioris partis probatio.

5 Aureoli ſētentia probatur. Et hæc fuit opinio Aureoli, ſi bene expendantur, quæ apud Capreolum vbi ſupra ſcribuntur: ſolum enim probant beatitudinem complete, & formaliter non eſſe poſitam in operatione, ſiue forma, quæ dicitur beatitudo, quatenus eſt entitas quædā omnino abſoluta,

qua reſpicit beatum, vt ſubiectum; ſed prout eſt exhibitiua obiecti beatifici in eſſe præſentiali, non quidem formaliter ſed fundamentaliter. Vide Capreolum vbi ſupra art.3.ad Aureolũ contra primam fol.189. col.4. in fine. Hoc autem in omni opinione eſt veriſsimum: quoniam actus ſiue forma beans ideo complete, & formaliter eſt beans, quia vnit nos Deo: quę vnio eſt ipſa exhibitio fũdamentalis præſentialitatis. Quare Aureolus non bene allegatur pro parte affirmatiua. Apud Scotum in loco in quo citatur nihil inueniri poteſt, quod parti affirmanti faueat: quin potius, nec in reportatis in aliquo fauet. Falſo igitur pro parte affirmatiua citatur.

Capreolus.

Scotus.

Solutio oppoſiti argumenti.

Ex dictis facilè ſoluitur argumentũ: negandum eſt enim antecedens, ſi intelligatur de præſentia formaliter, & relatiuè ſumpta: hæc enim per poſsibile, vel impoſsibile impedita, adhuc beatus formaliter eſſet beatus. At ſi intelligatur de præſentia fundamentali, veriſsimum eſt: conſequentia tamen non tenet, vt patet.

ARTICVLVS III.

An beatitudo formalis ſit actio, vel paßio?

1 Oſtenditur non eſſe collocãdam in actione trãſeunte.

QVÆSTIO iſta facilem habet ſolutionem, ſi ſermo ſit de actione, & paſsione tranſeunte. Nam actio tranſiens, cum non recipiatur in agente, ſed in paſſo, vel nõ eſt perfectio agentis, vel eſt perfectio extrinſeca, vt omnes admittunt. Conſtat autem beatitudinem formalẽ eſſe intrinſecã perfectionem beati.

Deinde; per actionẽ tranſeuntem attingitur obiectum per aliquid in ipſo productum: ignis enim attingit lignum producendo in eo calorem. Beatitudo autem formalis non ita attingit Deum: quia nihil in eo producit; imò nec Deus ab aliquo aliquid poteſt recipere. Quare (& eſt tertia ratio) Deus beatifice attingi non poteſt, niſi notionaliter, & intelligibiliter: quomodò attingi non poteſt per actionem tranſeuntem, ſed per ſolam actionem immanentem intellectus, vel voluntatis. Quare beatitudo formalis reponi non poteſt in genere actionis tranſeuntis.

2 Nec in paſſione tranſeunte.

Sed nec reponi poteſt in genere trãſeuntis paſsionis. i. paſsionis, quæ correſpondet actioni tranſeunti. Quod ita probatur: dici enim non poteſt, quod ſit aliqua paſsio tranſiens producta à beato, & recepta in Deo: tum, quia Deus nihil recipit ab aliquo: tum, quia beatitudo formalis eſt aliquid inhærẽs in beato. Quare ſi beatitudo formaliter eſt poſita in paſsione tranſeunte; vtique poſita erit in paſsione, ſeu receptione alicuius formæ, quæ à Deo immediatè producatur in beato. Hoc autem dici non poteſt, ſi beatitudo eſt actus vitalis: iſte enim ex ſua natura habet, quod non ſit à principio extrinſeco. Porro ſi ponatur in aliquo actu nõvitali (vt quidam ſatis improbabiliter volũt) potius ponenda eſt in ipſa forma, quatenus eſt quędam qualitas, quam prout habet rationẽ paſsionis: nam illa forma ſub ratione paſsionis eſt quid imperfectũ, cũ ſit veluti via ad terminum. Et præterea ſolũ conſiſtit in fieri, & non in facto eſſe, vt patet ex philoſophia: cum tamẽ beatitudo formalis ex ſe ſit ens quoddam perfectũ, atque permanens: facit enim beatũ permanenter. Quare nulla ratione poterit collocari in genere paſsionis tranſeuntis.

3

Tota igitur difficultas eſt, an beatitudo formalis ſit collocãda in genere actionis, nõ vt actio tranſiẽs, ſed vt actio imanens? Negabũt, qui putãt beatitudinẽ nõ eſſe operationẽ; ſed vel habitum, vel formã in eſſentia animæ inhærentẽ: ita enim fieret, vt eſſet extra totũ prædicamentum actionis. Sed hæc opinio falſa eſt, vt inferiùs dicemus.

4 R[...] quo[...] ſente[...]

Quare dubitatio eſt apud eos, qui beatitudinẽ formalẽ ponunt in operatione intellectus, aut volũtatis. Sũt enim, qui volũt operationes harũ potentiarũ eſſe veras actiones de prędicamento actionis. Quã ſententiã Suarius ſtatim citãdus tribuit Caietano 1.p.q.27.ar.2.dub. 1.& 3. Ferrariẽſi 1.contra Gẽt.c.53. Capreolo in 1.d.27.q.2.& Iauello 9.Met.q. 16: in quibus tamẽ nihil reperio. Cõmuniter etiã tribuitur Bartolomęo de Torres de Trinit. q.27.ar.1. in 1.p. diſputationis 4. fol. 15. col. 2. ſed in quo ſenſu ſit intelligendus, ſtatim explicabimus. Simpliciter eã probauit Curſ. Conimb. in 3.de anima c.8. q.3.art.3. vbi probat intelle-

Caie[...] Ferra[...] Capr[...] Iaue[...] Torre[...]

intellectionem, & alias actiones immanentes nō eſſe veras qualitates, ſed veras actiones de prædicamēto actionis. Quam opinionē probabilem dicit Capreolus in 4.d.49.q.5.ar.3.ad 1. Aureoli contra primam fol.213.colum.1. Apud quos ſicut intellectio formaliter eſt productio qualitatis, quę dicitur cōceptus, ſiue verbum: ita intelligere formaliter erit agere, ſiue producere conceptum, verbumque mentale. Et quamuis pręcitati Doctores id non explicent; hanc tamen eſſe illorū mentem explicat Belmontanus in locis ſtatim citandis in ſequenti articulo, & ſatis colligitur ex opinione illorum bene explicata.

Capreolus

Iuxta præcedentem ſententiam beatitudo eſt actio.

Iuxta hanc ſententiam, ſi ſermo debet eſſe conſequens, non poteſt non cōcedi beatitudinem formalem per ſe, & propriè reponi in prędicamento actionis: nam cum formalis beatitudo formaliter ponatur in operatione intellectus, aut voluntatis; ſi hæ operationes formaliter non ſunt qualitates, ſed veræ actiones de genere actionis; neceſſariò infertur beatitudinem in eodem prędicamento eſſe collocandam.

5 Oppoſita ſententia communis.

5 Oppoſita tamen ſententia eſt cōmunis etiam inter Thomiſtas (quidquid aliter velit Suarius in Metaphyſi. diſp. 48. ſect. 2. nu.5.) nam etiam apud illos intellectio, vt formaliter eſt intellectio, non eſt actio, ſed qualitas: nec intelligere formaliter eſt agere, ſed intelligibiliter attingere, & apprehendere obiectum: quod fit non per realem actionē, ſed per qualitatem, quæ eſt notitia: hæc autē non eſt vera actio, ſed ſolùm grāmaticaliter. Quod diligentius in ſequēti articulo examinabimus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beatitudo formalis ſit vera qualitas de prædicamento qualitatis?

1 Pars negatiua.

1 PARTEM negantem probare debent, qui volunt intellectionem, cæteraſq; actiones immanentes formaliter ſumptas eſſe veras actiones de prædicamento actionis, nec eſſe qualitatem: hi enim, vt conſequenter loquātur, non poſſunt non negare beatitudinem eſſe veram qualitatem.

Horum opinio primum cōformatur expreſſa auctoritate Ariſtote. 10. Ethicorum cap.3. in principio, vbi ita ſcribit. *Atqui nec ſi voluptas non eſt qualitas; propter hoc bonum non eſt: nec enim operationes virtutum ſunt qualitates, nec felicitas ipſa:* Ex quibus verbis duo colliguntur: primū eſt beatitudinem formalē (de hac enim agit Ariſtoteles) non eſſe qualitatem: quæ eſt negantis partis directa confirmatio. Alterum eſt, nec actiones immanentes eſſe qualitates; quod eſt partis negantis euidens fundametum: nam tā voluptas, quam operationes virtutum (in quibus ab Ariſtotele ponitur beatitudo) ſunt actiones immanentes. 1. Fundamētū ex Ariſt.

2 Deinde ſuadetur, quoniam Ariſtoteles vbiq; docet felicitatem in operatione conſiſtere, vt ex ſequenti quæſtione facile patebit: ſatis modo ſit locus in 1. Ethicorum cap. 7. tex. 36. ita enim habet: *Quæ cum ita ſint, ſit, vt bonum humanū animæ ſit operatio per virtutē.* Et lib.9.c.9.tx. 38. *Nam in principio dictum eſt felicitatē operationem eſſe quandā.* Præterea intellectionem inter actiones enumerat Ariſto. de anima cap.4.tex.4. & 12. Metaphyſi. c. 3: tex.13. vt citat Curſ. Conimbr. verius citaret Ariſto. 10. Ethicorum cap.7. tx. 29. vbi intellectionem appellat operationem. Idem colliges ex Ariſto. eodē libro cap.5.tex.19. & ex toto cap.8. 2. Fundamētum. Ariſt.

Tertio accedit, quoniam actio nihil eſt aliud, quam actus agentis, vt agens eſt: intellectio autem, & operationes immanentes ſunt actus agentis, vt agēs eſt. Tertium.

Poſtremo, cōmunis ſenſus interpretum cathegoriam actionis diuidit in tranſeuntem actionem, & immanentē: & inter immanentes enumerātur actiones, & volitiones. Hæc fuit ſententia Curſ. Conimb. q.1. ad prædicamentum actionis ar. 2. Rubei ibi cap. 9. num.3. & 4. docet Suarius in Metaphyſic. diſp. 48. ſectio.6.num.9. Vltimum. Rubeus.

§. 2.
Reſoluitur quæſtio.

HIs tamen non obſtantibus dicendum eſt beatitudinem formalem eſſe qualitatem de genere qualitatis, & nullo modo eſſe actionē de genere actionis. Ita docuit Scotus in proprijs terminis in 4.d.49.q.2. §. *Ad argu-* 3 Reſolutio. Scotus.

menta ad 4. litera DD; non poſſunt non admittere hanc ſententiã, qui putant beatitudinem formalem non eſſe operationẽ, ſed formam aliquam actuantẽ animæ eſſentiam: hæc enim forma non poteſt non eſſe qualitas. Eſt etiam cõmunior inter eos, qui beatitudinẽ collocãt in viſione, aut amore: putãt enim haſce actiones (ſicut, & alias immanẽtes) formaliter non eſſe actiones, ſed qualitates de genere qualitatis. In terminis noſtram ſententiã probauit Suarius in Commentarijs ad 1. 2. diſput. 6. quæſtiunc. 2. ſatis expreſſit lib. 2. de attributis cap. 11. n. 10. ad 1. explicat Bellomontanus 1. 2. diſp. 9.

4 Fundamentum. Vnicum huius ſententiæ fundamentum eſt, quod intellectio, & volitio, & reliquæ actiones immanentes ſunt veræ qualitates de prædicamento qualitatis. Quę opinio pene ab omnibus, paucis exceptis recipitur: eam eſſe de mẽte D. Thom. fatetur Capreol. in 4. d. 49. q. 5. ar. 3. contra primam fol. 213. col. 1. in principio, ſatis eam docuit D. Thom. Opuſc. 48. in titulo de prædicamento actionis, vbi expreſſe docet intelligere, ſentire, & alias actiones immanentes eſſe actus quoſdam, & formas, quæ in prędicamento actionis directè non ponuntur: vnde omnes D. Thomę diſcipuli in hanc iuere ſententiam. Ita Caietanus 1. p. q. 79. ar. 2. §. *Quoad ſecundum*, non longè à fine, & ſatis explicauit 1. p. q. 34 ar. 1. ad 2. in fine cõmenti, ante eum Capreolus in 1. d. 35. q. 1. ar. 3. cõtra 1. fol. 237. col. 4. ad 3. & 6. & fol. 238. col. 1. ad 2. Idem Capreolus in 2. d. 1. q. 2. ar. 3. ad 12. Aureoli fol. 19. col. 4. Idem repetit ibi d. 3. q. 2. ar. 3. fol. 91. col. 2. Ferrarenſ. 2. contra gentes cap. 9. in fine. & clarius cap. 82. non longè à fine §. *Quod ſi obijciatur.* Idem Ferrarienſ. in 2. de anima q. 22. Soncinas in 5. Metaphy. q. 36. & lati' in 9. Metaph. q. 21. & Iauellus ibi q. 7. falſo citatus à Suario pro parte oppoſita. Scotus etiam hanc opinionẽ cõſtanter tenet in 1. d. 3. q. 6. §. *Hic ſunt* litera *V*. Et inferius ad argumenta principalia ad 1. & 3. & ibidem q. 7. §. *Ad argumenta opinionũ* litera *O*. Et inferius §. *Ad autoritatẽ Philoſophi* litera Y. Et q. 9. ad 3. principale litera N. & in 4. d. 49. q. 2. *Ad argumẽta ad* 4. litera *DD*, Late quodlib. 13. ar. 3. §. *Si quæratur* litera *Aa.* & §. *Ad iſta ad* 1. litera *DD*. Scotum ſequuntur omnes illius ſtudioſi, Anton. And. 9. Metaph. q. 4. Herrera in diſputationibus ad 1. ſententiarũ diſp. 10. q. 1. notab. 4. & in diſputationibus ad 2. diſp. 1. q. 11. notabili 1. Rada in 1. p. controuerſiarum controuerſia 7. in ſolutione quarti argumenti concl. 2. & 4. Ex alijs eandem ſententiam probant Ægidius de menſura angelorum q. 10. Henricus quodlib. 11. q. 3. Durand. in 1. d. 27. q. 4. Ochamus, & Gabriel ibi q. 2. Herueus quodlib. 2. q. 8. Ex Nouioribus late Suarius in Metaph. diſp. 42. ſect. 5. num. 13. & lib. 2. de attributis cap. 12. num. 7. late Bellomontanus 1. p. diſput. 38. cap. 2. & diſp. 112. cap. 4. & diſp. 141. cap. 3. & 12. diſ. 9. cap. 2. num. 9.

D. Thom. *Capreolus.* *Caietan.* *Capreolus.* *Ferrar.* *Soncinas.* *Iauellus.* *Scotus.* *Anton'us Andreas* *Herrera.* *Rada.* *Ægidius.* *Henricus.* *Durand.* *Herueus.* *Ochamus* *Gabriel.*

Probant omnes, qui volunt intellectũ poſſe intelligere per intellectionem nõ á ſe, ſed ab alio productam. Quin poti' in hac ſententia nobiſcũ conuenit Torres, ſi diligẽtius expendatur: nam quãuis diſp. 4. fol. 15. col. 1. dicat actum intelligendi, vt eſt actio intellectus, reponi in prædicamento actionis: tamẽ ibidem fatetur actũ intelligendi, vt eſt notitia, & prout formaliter eſt intelligere, reponi in prædicamento qualitatis. Clarius id docuit in 1. p. diſputationis quintæ fol. 18. col. 2. §. *Ex quo infertur*: vbi docet actum intelligendi, & habere rationem actionis, & rationem actus intelligendi formaliter; notitiæ inquam, qua formaliter intelligimus: priori modo (vt ait) eſt vera actio, qua producit verbum, ſiue conceptus, quẽ diſtinguit à notitia intellectioneque. At poſteriori modo non eſt actio, ſed qualitas, vt antea dixerat. Cum verò actus intelligendi non habeat rationem beatitudinis, niſi quatenus formaliter eſt intellectio, & notitia apprehenſiua Dei, vt omnes agnoſcunt; vtique ex mente Torres non habebit rationem beatitudinis, niſi quatenus eſt qualitas. Conſentit igitur nobiſcum, tum in cõcluſione principali, tum etiam in fundamento illius. 5 *Torres.*

Quin potius nec Curſ. Conimb. nobis aduerſatur: nam & ſi in d. q. 3. ar. 3. dicat intellectionem non eſſe qualitatem, ſed actionem de genere actionis: tamen inferius q. 4. ar. 1. ad 2. expreſſe negat intelligere formaliter ſumptum eſſe producere intellectionem, ſed eſſe illam recipere cum illius productione. Quibus verbis

verbis ſatis ſignificant Patres Conimbricenſes intellectionẽ formaliter, hoc eſt quatenus eſt forma apprehẽſiua obiecti, & ad illud terminata, nõ eſſe actionem, ſed formam aliquam productam per actionem; quæ forma, vt recepta, eſt id, quo formaliter intelligimus. Defecerunt igitur, quod abſq; diſtinctione docuerunt intellectionem nõ eſſe qualitatem, ſed actionem: nam cum doctrina ſimpliciter prolata intelligenda ſit de rebus ſumptis formaliter, & vt tales ſunt; potius debuiſſent dicere intellectionem eſſe qualitatem, quàm actionẽ: ſiquidem ex ipſorum doctrina intellectio formaliter non eſt productio, ſed apprehenſio obiecti per formam productam. Itaque concedent Conimbricenſes beatitudinem formalem per ſe non reponi in prædicamento actionis, ſed qualitatis: quoniam beatitudo formaliter eſt viſio Dei, non quocunq; modo ſumpta, ſed prout Deus per eam intelligibiliter videtur.

7 Quæ ſententia præcedenti reſolutioni contradicat. Quare in hac quæſtione ſolos habemus aduerſarios, qui dicunt intelligere formaliter eſſe producere qualitatem, quæ dicitur cõceptus, ſiue verbum mẽtis, & intellectionẽ formaliter eſſe ipſã conceptus productionem. Ego, qui ex ſcribentibus ita exiſtimet, inueni neminem: quoſdã tamen ita exiſtimaſſe ſuppreſsis auctoribus teſtatur Bellomontanus. Et ita ſenſiſſe quoſdam ex Conimbricenſib⁹ adhuc in philoſophia tyrones, olim vidi, quam ſententiam illorum doctiores non admiſerunt: & vere non eſt admittenda. Eam reiecit Bellomontanus in locis citatis, & nos olim latius eam impugnabimus in libris de anima: quam impugnat Scotus in 1. d. 3. q. 7. §. *Ad auctoritatem philoſophi* litera Y. Et in quodlibetis q. 13. ar. 3. §. *Ad. 2. poteſt dici* litera E E. & ſatis eam reijcit D. Thomas in d. opuſculo 48. affirmans intelligere eſſe actum quendam, & formã non de prædicamento actionis, & clarius 1. p. q. 34. ar. 1. ad 3. Ita ſcribens: *Intelligere importat ſolam habitudinem intelligẽtis ad rem intellectam: in qua nulla ratio originis importatur, ſed ſola informatio quædam in noſtro intellectu, prout intellectus noſter fit actu per formam rei intellectæ.* Ex quibus verbis euidenter patet apud D. Thomam intelligere nullam habitudinem originis denotare (quomodo igitur intelligere formaliter erit producere) ſed ſolùm denotare ipſam obiecti notionalem, ſiue intentionalem perceptionem, & obiectiuam illius attinctionem; non quidẽ effectiuam (quia id, quod intelligitur, per intellectionem nõ efficitur) ſed ſolũ intentionalẽ in genere intelligibilium: quæ attinctio denotat actionem, & motum, ſiue tendentiam potentiæ in obiectum; non quidem realem, ſed grammaticalem, vt appellat Scotus.

Scotus. D. Thom.

8 Impugnatur 1. Ex qua D. Thomæ veriſsima doctrina colligitur præcedentis opinionis optima impugnatio, quam tetigit Bellomontanus 1. p. diſp. 141. cap. 4. num. 17. nam intellectio, quaten⁹ eſt intellectio, ſolùm dicit habitudinem intelligentis ad rem intellectã: intelligens enim per intellectionem formaliter intelligit rẽ intellectam. Ergo quidquid per intellectionem, quatenus eſt intellectio, attingitur; intelligitur. Ergo intelligere formaliter non eſt producere conceptum. Hæc ſecunda cõſequentia ex priori ꝓbatur: nam, quod per intellectionem, vt talis eſt, attingitur; id intelligitur. Sed ſi intelligere formaliter eſt producere qualitatem conceptus, intelligere formaliter attingit ipſam qualitatem. Ergo ipſa qualitas intelligitur, quod cum ſit falſum, à deſtructione cõſequẽtis infertur intelligere formaliter nõ eſſe ꝓducere conceptum.

9 Secundo. Quod etiã inde efficaciſsime probatur: quoniã formalis ratio intellectionis, vt eſt intellectio, qua intelligẽs, fit intelligẽs, cõmunis eſt nobis, & Deo, cõmunitate tñ analogica: ſed in Deo intelligere formaliter non eſt producere, ſed percipere obiectum intelligibile, & intelligendo illud attingere, vt omnes concedunt. Ergo nec in nobis intelligere formaliter erit producere conceptum.

10 Tertio. Accedit tertio, quia intellectio formaliter ſumpta eſt vltim⁹ actus, quo intellectus actuatur, & perficitur: eſt enim vltima intellectus perfectio, vt omnes agnoſcunt. Ergo intellectio formaliter ſumpta non eſt actio de prædicamento actionis. Probatur conſequentia: quoniam actio, cum ſit via ad formam, quæ per illã producitur, non poteſt eſſe vltima perfectio intellectus. Cum verò non ſit ſubſtantia, nec quãtitas, nec relatio,

latio, vt iam diximus; erit qualitas de genere qualitatis. Et hoc communiter omnes ſentiunt. Beatitudo igitur formalis in eodem genere collocabitur.

§. 3.

Soluuntur argumenta.

11 Primũ argumentum ex loco Ariſto. varie explicatur.

NEc huic veriſsimæ reſolutioni obſtant, quæ initio in contrariũ adduximus. Primum argumentũ continet locum Ariſto. verè difficilem, vt fatetur Suar. in Metaph. diſp. 42. ſect. 5. num. 14. quo in loco nititur illum explicare, quod antea fecerat Scotus in d. quodlib. 13. ar. 3. §. *Ad aliud*: 10. Ethicorum litera F F, & poſt eum Rada ad 1. ſentent. Scoti controu. 7. ad 1. Ex quib⁹ quatuor colliges explicationes. Prima placet Radæ; Ariſtotelem agere de felicitate increata: ſed friuola eſt, & aliena à mente Ariſtot. qui nuſquam meminit felicitatis increatæ.

Scotus. *Rada.*

12 Secunda placet, & Scoto, & Radæ, vt Ariſtoteles accipiat felicitatem, non ꝓ ipſa felicitate propriè ſumpta, ſed pro actione, qua producitur. Sed nec multũ arridet. Placebit magis tertia ſolutio Scoti Ariſtotelem ſolũ appellare qualitatem, quæ eſt permanens: hæc enim ſimpliciter facit quale: quæ verò qualificat in tranſitu, & non in eſſe quieto, & permanente, quanuis verè ſit qualitas, inter qualitates tamen non anumeratur: forte, quia apud Platonem, cuius argumentum ſoluit, illa ſola dicebatur qualitas. Ob quam rationem voluptatem (quæ verè eſt qualitas) à ratione qualitatis excludebat. Et ad hũc ſenſum optima eſt inſtãtia Ariſtotelis, quia operatio virtutum, & felicitas nõ ſunt qualitates in ſenſu explicato à Platone, & tamen non proinde excluduntur à ratione boni.

Plato. *Ariſt.*

13 Maximè placet explicatio Suarij, vt nomine qualitatis intelligatur, tũ à Platone, tum ab Ariſtotele eo in loco qualitas, quę eſt pura qualitas, ideſt qualitas, quæ in ſua permanentia non neceſſariò pendeat ab aliqua actione: in quo ſenſu operationes immanentes non ſũt puræ qualitates: quia nõ ſolùm in fieri, ſed etiã in permanere pẽdent ab actione, qua à principio vitæ intrinſeco producuntur: ob quam rationem ſignificãtur nomine actionis.

Ad ſecũdum reſpondet Suarius lib. 2. de attributis cap. 12. num. 10. ad 1. felicitatem, ideo vbiq; dici operationem, quantumvis ſit qualitas, quia eſt talis qualitas, quę (vt immediate dicebam⁹) & in fieri, & in permanere dependet ab actione ſui productiua. Sed non placet: quoniam eadem ratione lumen in medio diceretur operatio; nam, tam in fieri, quàm in permanere pendet ab actione agentis. Quare potius dicẽdum eſt felicitatem, & omnes actiones immanẽtes ideo dici operationes, quoniã grãmaticaliter loquendo habent conditiones actionis, quamuis verè non ſint actiones: ſicut enim vera actio, vt calefactio, terminatur ad terminum: ita etiã intellectio ſignificatur, tanquam tranſiens in ſuum terminum, nempe in obiectum: ob quam rationem ſignificatur per verbum actiuum, & per modum actionis. 14

Alia ſolutio.

15 Ad tertium neganda eſt minor: quia intellectio, vt eſt formaliter intellectio, non eſt actus agentis, vt agens eſt: intellectus enim, vt eſt formaliter intelligens, non eſt agens, quia vt ſic nihil producit.

Solutio [...]

Ad poſtremum concedimus actionẽ prædicamentalẽ diuidi in actionem trãſeuntem, & immanentem, quanuis nõnulli reclament: negamus tamen inter actiones immanentes enumerari intellectionem, & volitionem, ſi formaliter ſumantur. Nec in hoc ſenſu ſumuntur, quando referuntur ad genus actionis: ſed penuria vocabulorũ actio, qua producitur intellectio, appellatur intellectio: volitio autẽ actio, qua volitio producitur. Quæ æquiuocatio fuit cauſſa errandi.

Vltimi argument. ſolutio.

QVÆSTIO III.

De entitate propria beatitudinis formalis.

1. Ordo ſeruandus.

EXPLICATA ratione generica beatitudinis formalis, explicanda eſt propria, & ſpecifica illius ratio. Hunc autem ordinẽ ſemper obſeruabimus, vt prius dicamus de beatitudine perfecta patrię, deinde de imperfecta, tam naturali, quàm ſuper-

ſupernaturali viæ. Et vt facilius oſtendamus, in quanam beati perfectione conſiſtat beatitudo, explicandum erit quasnam perfectiones beatus de nouo habeat in patria: deinde, in quanam illarũ ponenda ſit beatitudo. Et de primo inquirenda ſunt duo: primũ eſt, an Deus in patria nouo quodam modo ſit in beatis? deinde, an prius ſit in eſſentia, quám in potentijs?

ARTICVLVS I.

An in patria Deus nouo modo ſit, tam in eſſentia, quàm in potentijs beati?

1 Quæſtionis ratio. INQVIRVNT Theologi, an beatitudo formalis patriæ ſit poſita in aliqua perfectione eſſentiæ? An verò in ſola operatione alicuius potẽtiæ? Cuius quæſtionis reſolutio pendet ex reſolutione ejus, quam in titulo propoſuimus. Nam cũ in patria Deus nouo quodã modo ſit in beatis, quo in via in illis non erat; ſi Deus in patria nouo aliquo modo non eſt in eſſentia animæ ſecundum aliquam perfectionem illi collatam, ſed in ſolis potentijs habet nouũ eſſendi modum per nouas operationes viſionis, & fruitionis diuinæ eſſẽtiæ, quas in via anima non habebat; neceſſariò infertur beatitudinem formalẽ patriæ in ſola potentiæ perfectione, in aliqua ſcilicet operatione eſſe collocandã. Porro ſi in patria aliquam nouam perfectionem cauſſat in eſſentia animę, ratione cuius ſpeciali quodam modo in illam illabatur; cum conſtet etiã in potẽtijs Deum nouo eſſendi modo adeſſe, iã relinquitur locus quæſtionj, an beatitudo per ſe collocãda ſit in aliqua perfectione eſſentiæ? an in aliqua potentiæ operatione? Nõ erit igitur alienum ab inſtituto, ſi inquiramus; an Deus in patria nouo modo per nouam aliquã perfectionẽ ſit, tam in eſſentia animæ beatæ, quàm in potentia?

2 1. Præmiſſũ ad reſolutionem. Pro cuius quæſtionis explicatione præmittendum eſt Deum multis modis in rebus eſſe: vno modo per ſimplicem pręſentiam ſuæ eſſentiæ in eodem ſpatio, & loco, in quo res eſt. Secundo modo per eſſentiam, tanquam cauſſa eſſendi rerum: quia ſcilicet illis tribuit eſſe, & eas in eſſe cõſeruat. Qui modus eſſẽdi vltra ſimplicem præſentiam in eodẽ ſpatio cũ re ſuperaddit cõcurſũ cõſeruatiuũ eiuſdẽ rei, de quo D.Th. 1.p.q.8. ar.1.& 3.in fin.corp.& eſt cõmunis doctrina theologorum, vt ſupra oſtendimus q.1.ar.1. Tertio adhuc modo dicitur Deus eſſe in aliquo per gratiam, & gloriam, ſicut in templo, in quo ſpecialiter inhabitat. Quem exiſtendi modum explicat D.Thomas 1.p.q.8. ar. 3. & q.45.ar.3.& alibi ſæpe. D.Thom.

3 Et quanuis Bellomontanus 1. p.diſp. 30.cap.3.& 12.diſp.8.cap.2.num.5.& 7. neget hunc exiſtẽdi modum eſſe talem, vt ex vi ſua Deus ſit in rebus pręſens ſecundum ſubſtantiam; cum ex ſua vi ſolùm faciat coniunctionem, & præſentiã ſecundum affectum: quæ coniunctio, & præſentia dari poteſt inter abſentes, qui loco ſunt diſsiti: melius theologizant, qui dicunt iſtum modum eſſendi Dei, per gratiam, & gloriam, ſicut in tẽplo, ex vi ſua poſtulare intimam, & realem præſentiam Dei ſecundum ſuã ſubſtantiã in anima illis donis ornata: idq́; ex ſpeciali quodam titulo præter titulum immenſitatis, & cauſſalitatis conſeruatiuæ in eſſe: id, quod nos alibi oſtẽdimus, & contra Bellomontanum poſtea aduertit Suar. lib. 12. de Trinitate cap.5.nu.12. Quod ſignificauit Chriſtus Ioan.14. *Et ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Et poteſt id oſtendi ex doctrina Philoſophorum: conſtat enim dona illa ſupernaturalia cauſſare vnionem amoris, & amicitiæ: hæc autẽ vnio cauſſat, quantum poſsibile eſt, realem inter amicos vnionẽ: & quia nõ eſt poſſibile eos fieri vnam Phyſicè; amor ipſe excitando deſiderium effectiue, moraliter tamen cauſſat realem præſentiam amicorum, vt ſimul inhabitent, præſentialiter conuerſentur, collocantur, & alijs modis ad inuicem vnus ſuo modo alio fruatur, vt ex Ariſtophane docuit Ariſtot.2. Politicorum cap. 2. poſt medium, & refert D.Thomas 1.2.q.28. ar. 1. in corpore, & ad 2. Et quanuis in creaturis propter earum imperfectionem amor amicitię non ſit potens, vt hanc realem præſentiam ſemper cauſſet, & perpetuo conſeruet: tamen in Deo, in quo eſt perfectus, potens eſt, vt ex ſolo titulo amicitię Deus ſeipſum faciat pręſentem ſecundum ſubſtantiam ipſi animæ, Ariſtophanes. Ariſt. D.Thom.

mæ, quam amat; adeò vt ſi per impoſsibile non eſſe immenſus, nec eſſe illi animæ prima cauſſa eſſendi; ex ſolo titulo amicitiæ ad illam veniret per præſentiã ſuæ eſſentiæ, vt bene aduertit Suar. vbi ſupra, & ſatis indicant verba Chriſti ſupra citata: *Ad eum veniemus*, & cætera.

Igitur tertius iſte modus, quo Deus exiſtit in creatura rationali tanquam in templo, ſecũ fert ſpecialem titulum, & rationem præſentiæ ſecundum ſubſtantiam diſtinctum à titulo immenſitatis, & à titulo cauſſæ conſeruatiuę rei in eſſe. Et quanuis duas illas exiſtentias priores pręſuponat (nam Deus non poteſt non eſſe præſens ratione immenſitatis: nec poteſt nõ eſſe pręſens, vt prima cauſſa conſeruatiua illorum donorum in ſuo eſſe) addit tamen ſpecialem exiſtendi modum aſsiſtentię præſentialis ad protegendum, & regendũ, & pręſtandum alios amicitiæ effectus.

Primus modus eſſendi in rebus, ſi abſolute ſumatur, non eſt proprius Dei: quoniam poteſt etiam conuenire angelo, & de facto conuenit, quando intrat aliquod corp᷑. Poteſt etiam conuenire alicui corpori, ſi nimirum diuina potẽtia aliud penetret corpus, quod factu eſſe poſsibile ſupponimus: at tamen eſſe in omnibus rebus ſecundum pręſentiam ſuæ eſſentiæ in eodem ſpatio, proprium eſt Dei; Cum hoc illi conueniat ratione ſuæ immenſitatis, qua dicit̃ eſſe vbique, vt patet ex D. Thoma 1. p. q. 8. ar. 4. Secundus autem modus eſſendi in rebus eſt proprius ſoli Deo, quia illi ſoli conuenit dare eſſe rebus, eaſq; in eſſe conſeruare, vt modo ſupponimus. Similiter modus tertius in ſolo Deo reperitur, cui ſoli conuenit dare gratiam, & gloriam, iuxta illud Pſalmi: *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.*

D. Thom.

Pſalm.

5 His tribus modis addendus eſt quartus, & omnium ſupremus, quo Deus ſpeciali quodã modo poteſt eſſe in aliqua re per vnionem hypoſtaticam, qua eſt in humana natura aſſũpta à verbo. Sed quia iſte modus eſt alteri᷑ generis, nec pertinet ad beatitudinem beatorum, de illo nihil nunc agimus. Vtrum autẽ addendus ſit quintus modus? dubitant quidam, qui exiſtimant Deum eſſe beatis, non ſolùm per præſentiam in eodẽ loco: nec ſolùm, vt cauſſam eſſendi, immo nec ſolùm, vt in tẽplo, ſed per nouũ quendam eſſendi modum, nouamque vnionem diuinitatis ad animam omnino poſsibilem. Sed non ſunt admittenda myſteria inerrabilia ſine ſolido fundamento. Nullum autem eſt, vt aliam vnionem admittamus præter quatuor explicatas, vt contra Henricum oſtendimus ſupra q. 1. ar. 1.

6 Præmittendum eſt ſecundo, ſi nomẽ illapſus generaliter ſumatur; illabi in rem idem eſſe, quod in exiſtere in ea: ſi tamen de illapſu propriè loquendum eſt; non idem eſſe illabi in rem, atque in ea eſſe. Primum patet, quia fere omnes Theologi cum Magiſtro in 2. d. 8. fatentur angelum ſępe illabi in corpora: qui illapſus nõ aliter eſſe poteſt, quàm per præſentiam ſuæ ſubſtantiæ in eodẽ ſpatio. Scotus etiam in 4. d. 49. q. 2. litera A in fine §. *Prima ergo ratio*, exiſtentiam Dei obiectiuam, qua eſt in beato, ſicut obiectum in cognoſcente, & amatum in amante appellat illapſum. Secundum verò ex eo oſtenditur, quia cũ illapſus ex ſua ratione dicat ingreſſum, ſiue introitum vnius rei in aliam; ex ſua etiã natura denotat quandam intimam exiſtentiam, ita vt res intrata intime penetretur. Intima autem penetratio rei non poteſt fieri per ſolum ingreſſum ſecundum pręſentiam in eodem ſpatio: hęc enim penetratio extrinſeca eſt, cũ fiat in ordine ad ſpatium, quod eſt quid extrinſecum ipſi rei intratæ. Nec etiam fit per ſolam pręſentiam obiectiuã, qua cognitum, & amatum eſt in cognoſcente, & amante: quoniam præſentia obiectiua eſt extrinſeca, & poteſt fieri inter abſentes, cum abſentes, & intelligi poſsint, & amari. Oportet igitur, vt illa intima penetratio rei, quę intratur, fiat in ordine ad aliquid intimum, & intrinſecum illius. Nihil autẽ excogitari poteſt, niſi ipſum eſſe exiſtẽtię, quod cum ſit terminus vltimo terminans eſſentiã, eſt terminus illi intrinſecus. Illapſus igitur propriè ſumptus dicitur ille: quo illabens illabitur intra terminos eſſentiæ, vt docet D. Thom. tum multis in locis, tum maximè in 2. d. 8. q. 1. ar. 5. ad 1. Hoc autẽ modo, vt ibi docet, illabi non poteſt, niſi concurrẽdo ad eſſe, quo res intime exiſtit immediate illud per ſe ipſũ cõſeruando: qđ ſoli Deo cõuenit.

2. Pręm.

Magiſt.

Scotus.

D. Th.

Præ-

7 Præmiſſū. Præmittendum tertiò fieri non poſſe, vt Deus in aliqua re exiſtat, in eamq; illabatur, niſi ratione alicuius intimi effectus, quem in ea producit, & conſeruat, quæ eſt recepta ſententia, de qua ſupra q.1.ar.1. Enim verò Deus dicitur intime in rebus eſſe, in easque illabi, vt illis eſt cauſſa eſſendi. Aduertendum eſt tamen cōmunem illum illapſum, & exiſtentiam, qua Deus ſecundum ſuam eſſentiam eſt in omnibus rebus, vt cauſſa eſſendi; fundamentaliter quidem eſſe vnum tantum: quia vna tantùm eſt Dei eſſentia, formaliter tamen eſſe plures: quia habet plures rationes fundādi talem exiſtentiam. Nam Deus omnibus rebus adeſt, tanquam cauſſa immediatè conſeruans eſſe ſubſtantiale cuiuſq;: at cum nouus aliquis effectus accidentalis in eadem re producitur, in ea dicitur eſſe nouo quodam modo: quia eā rem conſeruat, non quidem quoad eſſe ſubſtantiale (hoc enim iam antea conſeruabat) ſed quoad eſſe accidentale, quod de nouo acquiſiuit: nam & hoc accidentale eſſe conſeruari non poteſt ſine immediata Dei exiſtentia, immediatoque illapſu in tale eſſe: maxime ſi eſſe formaque acquiſita eſt ſupernaturalis ſecundum ſubſtantiam: hæc enim non, niſi Deo immediate concurrente, conſeruari poteſt. Vbi notandum eſt illapſum iſtum eſſe quidē ſpecialem: eiuſdem tamen generis cum illapſu generali, quo Deus eſt omnibus rebus, vt cauſſa eſſendi illarum: nam vtroque modo Deus dicitur eſſe in rebus, vt conſeruans eſſe: priori quidem conſeruat eſſe ſubſtantiale ſimpliciter: poſteriori autem, conſeruat eſſe tale.

Ex quibus concludimus Deum in patria non poſſe nouo modo exiſtere, aut in eſſentia animæ, aut in animæ potentia, niſi nouum aliquem effectum in hac aut in illa producat; ratione cuius effectus nouo illapſu in eſſentiam, aut in potentiam illabatur.

§. 1.

Reſoluitur quæſtio.

8 Prima concluſio. QVæſtio iſta nonnullis adhibitis concluſionibus eſt reſoluenda. Sit prima concluſio: ſi ſermo eſt de primo exiſtendi modo per (præſentiam ſc. in ſpatio) Deus in patria nouo quodā modo exiſtit in beatis. Probatur, quia exiſtit in illis in nouo loco, quod ſatis eſt, vt modus exiſtēdi diuerſus ſit: nam licet præſentia Dei fundamentaliter ſit vna tantū, qua & in via, & in patria exiſtit in beatis: formaliter tamen eſt alia, & alia; quia alia, & alia eſt ratio fundādi exiſtentiā ſecūdū pręſentiā localē. Sed hęc exiſtentia nihil conducit ad noſtrum inſtitutum, cum in illa beatitudo formalis non ponatur. Probatur.

9 Secunda cōcluſio. Secunda cōcluſio: ſi ſermo ſit de exiſtentia Dei in creatura rationali, tanquā in templo; Deus in patria nouum habet modū eſſendi in beatis lōge meliorē, quā habuit in via. Huius aſſertionis prima pars nō eſt omnibus indubitata, ſi credēdū eſt Suario lib.12. de Trinitate c.5. n.16. quidā enim negant diuinas perſonas de nouo mitti inuiſibiliter ad hominē iam iuſtificatū, quādo in eo gratia augetur: quia nemo mittitur, niſi vbi non eſt: in iuſtificato autē iam diuinæ perſonę inerant, tanquā in templo: miſsio autem noua diuinæ perſonę arguit inexiſtentiā de nouo: & è cōuerſo noua inexiſtentia arguit nouā diuinę perſonę miſsionē. Sed tamen quidquid ſit de hac opinione in augmento gratiæ viatoris: non poteſt dubitari, q̄d in patria detur noua inexiſtētia in beato, ſicut in tēplo, & ſubinde, quod detur noua miſsio diuinarū perſonarū: cōſtat enim apud omnes ibi dari nouā diuinarū perſonarū miſsionē, & nouā inhabitationē, vbi dantur noua dona, nouuſq; ſtatus ſāctificationis, vt expreſſe docet D.Tho. 1.p.q.43.ar.6. ad 2. Iam verò in patria dantur noua dona: datur enim lumen gloriæ, quod ex ſua natura poſtulat nouam inhabitantis præſentiam, nimirum facialem. Præterea in gratia datur nouus ſtatus: nam quanuis ſit eadē numero, quę fuit in via; tamen in patria eſt conſummata, & habet rationem gloriæ: quæ conſummatio ponit in ea nouā quandam extenſionem virtutis, vt inferiùs dicemus. Nouus autem ſtatus gratię, & noua extenſio illius ad nouos effectus omnium conſenſu arguit nouam inhabitationem, nouamque miſsionem diuinarum perſonarum, vt ex D.Thom. in d. art. 6. & ex D. Bonau. & alijs bene docet Suar. in d. libr.12. c.5. n.17. & 18. Probatio cōcluſionis. D.Thom. D. Thom. D. Bonau.

Itaque in via erat Deus in beato tanquam in templo, vt ſanctificans illud: at in patria iam eſt in eo, vt templum illud glorificans. In via erat, vt obiectũ cognitum per fidem, & in ænigmate: at in patria eſt vt obiectum facialiter cognitum in ſe ipſo. In via erat vt obiectũ amatum amore imperfecto, & libero: in patria eſt vt obiectum amatum amore naturali, & conſummato: imò etiã amore apprehenſiuo obiecti in ſe ipſo.

10 Ex quibus patet exiſtentiam Dei in beatis, tanquam in templo longe eſſe nobiliorem: adde etiam, quia inhabitatio viæ ordinabatur ad habitationẽ patriæ, tanquam in finem: Deus enim ideo in via inhabitabat in iuſto, tanquam in templo, vt illum per gratiam ſanctificaret, quo fieret dignus, in quo Deus glorioſe inhabitaret. Sed nec iſte nouꝰ modus exiſtendi in beatis pertinet ad inſtitutũ: quoniã hæc inexiſtentia potius ſe habet ex parte Dei, quã ex parte beati, cuius formalẽ beatitudinẽ inquirimus.

11 *Tertia concluſio.* Si ſermo ſit de exiſtentia Dei in beatis per intimã inexiſtentiam, verumq; & propriũ illapſum (qui ſolus modus ad noſtrũ inſtitutũ pertinet) ſit tertia cõcluſio: Deus in patria habet nouã inexiſtentiam, nouũq; illapſum in potẽtias animæ. Cõcluſio explicatis terminis erit indubitata. Nã præter exiſtentiam, quam Deus in patria habet in intellectu beati, vt cognitũ in cognoſcente; habet etiã in ipſo intellectu plures effectus nouos, quos in via nõ habebat, & ſubinde habet nouũ illapſum. Nã in primis omnes agnoſcunt in intellectu beati viſionem intuitiuam Dei. *Probatio.* Deinde agnoſcunt omnes lumen gloriæ, quo intellectꝰ perficitur, & vigoratur ad eliciendã viſionẽ. In voluntate autẽ præter exiſtentiã amati in amante, dantur plures noui actus: datur enim amor beatificꝰ, qui vel eſt ſpecie diuerſus ab amore vię, vt plures volũt: vel ſi eſt eiuſdẽ ſpeciei, eſt numero diſtinctus: cũ per mortẽ (excepta Virgine) actus amandi interrumpatur. Datur etiã noua delectatio, & plures alij, de quibus ſuo loco. Igitur cũ in potẽtijs animę in patria dentur noui effectꝰ, in illis dabitur nouus Dei illapſus conſeruatiuus animæ, nõ ſecundũ eſſe ſubſtantiale, ſed quoad eſſe accidẽtale, iuxta ea, quæ tertio loco pręmiſimus.

12 Vtrũ verò in eſſentia animæ detur in patria nouus aliquis effectus, qui inferat nouã inexiſtentiã Dei in ipſa animę ſubſtantia, nouũq; illapſum? non eſt omnium eadem ſententia. Affirmat Henricus quodlib. 13. q. 12. vbi iuxta aliquorũ explicationẽ, aſſerit Deũ in patria ſpeciali quodãmodo illabi in animã beati, eamq; ita penetrare, vt animam ipſam in ſe ipſum transformet, ac deificet, ad modũ, quo ignis illabẽs in ferri ſubſtãtiam, eã ignificat. *Henr.* Hanc deificationem animæ fieri per noua quędã dona, & per infuſas quaſdã qualitates in animæ eſſentia, colligunt nõnulli ex eo, quod Hẽricus dicit in anima beata non apparere, niſi diuinas diſpoſitiones. De mente Hẽrici modo nõ curamus, ſupponamus tamẽ hãc fuiſſe illius ſententiã, vt in eſſentia animæ nouas quaſdã diſpoſitiones agnoſcat, ratione quarũ Deus in patria nouo quodãmodo eſt in animę eſſẽtia. Non longe ſunt ab hac ſententia, quos refert D. Bonauent. in 4. d. 49. ar. 1. q. 4. dum volunt beatitudinem formalẽ nõ poni in operatione, ſed in eſſẽtia animę: quod fieri nõ poteſt, niſi in ea ponatur noua perfectio, & qualitas, qua anima ipſa in ſua eſſẽtia deificetur. *D. Bo.* In qua ſententia abſque dubio fuit D. Thomas in 4. d. 49. q. 4. art. 2. & ar. 5. quęſtiunc. 1. in corp. & ad 5. quibus in locis expreſſe docet dari qualitates quaſdã animę inhærentes, diſtinctas ab operationibus; quas appellat dotes. *D. Th.* Admiſſo autem nouo effectu, non poteſt non admitti nouus illapſus Dei, nouaque exiſtentia, vt patet ex ijs, quæ præmiſimus.

Eandẽ ſententiã affirmatiuã probãt quidã ex nouioribus, etiãſi nullus nouꝰ effectus, nullaq; noua qualitas in animæ eſſẽtia in patria à Deo ꝓducatur: quoniam ad nouũ illapſum Dei in eſſentiã animæ ſatis eſſe volunt nouũ modũ eſſendi, quem gratia (quã cum D. Thoma ponunt in eſſentia animæ) conſequitur in patria: ibi enim primũ exiſtit conſũmata, quæ antea in via ſolũ erat inchoata: conſummatio autem gratiæ non eſt aliud, quã modus eſſendi in anima inamiſsibiliter, & incorruptibiliter.

Et à fortiori dabitur nouus illapſus, ſi vera eſt illorum ſententia, qui volunt gratiam in ipſo patriæ ingreſſu intenſiorem fieri, ita vt præter eos gradus, quos

quos habuit in via, aliquos de nouo recipiat: nã ſi nouus eſſendi modus ipſius gratiæ ſatis erat (iuxta præcedentẽ opinionem) vt Deus nouo illapſu in eſſentiam animæ illabatur; à fortiori ſatis erit noua eiuſdem gratiæ intẽſio. Quod vero gratia in ingreſſu patriæ additione nouorum graduum intendatur, admittere debent ij, qui putant in ingreſſu patriæ ex diuina liberalitate augeri gratiam viæ, cum Deus præmiet vltra condignum. Similiter etiam gratiæ intenſionem debent agnoſcere, qui volũt in via non ſtatim dari omne augmentũ gratiæ, quod homo meretur; ſed in ipſo ingreſſu patriæ: ſimili modo nec ſtatim reuiuiſcere merita mortificata, vt ſtatim conferatur gratia illis correſpondens; ſed hanc ſolum conferri in primo beatitudinis inſtanti.

14 Quarta cõcluſio. Nos pro oppoſita ſententia quartam ſtatuimus concluſionem. Deus de facto in patria nullum habet nouũ illapſum, nullamque nouam exiſtentiam in animæ eſſentia; ſed eadẽ, qua inerat in via, ineſt in patria. Iſta concluſio placuit Scoto in 4. d.49. q.2. ante literam A. §. *Contra iſtam opinionem*, & litera A. in fine, quam nos in noſtris publicis prelectionibus olim ſecuti ſumus; poſtea eandẽ probauit Suarius in comment. ad 1. 2. diſp.6. quæſtiunc.1. §. *Dico tertiò*, & poſt eum Bellomontanus 1.2. diſp.8.c.2.n.7.

Hanc ſententiam inde probat Bellomontanus in dict. n.7. ratione 1. quia ſi aliquis illapſus particularis eſſet in patria præter communem, quo Deus ſua immenſitate eſt intra omnes res creatas; eſſet ratione donorum gratiæ, quæ Deus beatis confert. Sed hęc dona non ſatis ſunt, vt Deus peculiari modo ſit in beatis ſecundum eſſentiam. Ergo nullus eſt admittendus nouus illapſus Dei in patria. Sequela patet: minorem probat; quoniam ſi Deus aliàs non eſſet immenſus, nec alia ratione intime eſſet in rebus; non eſſet in nobis ſecundum eſſentiam ratione donorum gratiæ: quoniam hęc dona ſolo affectu coniungunt nos Deo; cum verò coniunctio per affectum dari poſsit etiam inter abſentes, & loco diſsitos; fit vt præciſe ratione donorũ gratię non dicatur Deus in nobis eſſe ſecũdum ſuam eſſentiam. Quod etiam docuit 1.p. diſp.30. cap.3.

15 Reijcitur. Sed in hoc argumento nec percipitur ratio veri illapſus: & ſumitur mediũ ſatis debile. Nõ percipitur inquam ratio veri illapſus; quia ſupponitur Deum illapſu ſibi proprio eſſe in rebus præciſe ratione ſuæ immenſitatis; quod eſt falſum; quoniam immenſitas Dei, licet ſit ratio illapſus generaliter ſumpti: nõ tamen eſt formalis, & per ſe ratio illapſus proprie ſumpti, vt Deus eſt cauſſa eſſendi, & dicitur eſſe intra terminos eſſentiæ rerum, quem diximus eſſe ſoli Deo proprium: nam ſi per impoſsibile Deus exiſtens immenſus, non eſſet omnipotens, nec prima cauſſa rerum, ille eſſet quidem in rebus præſens ſecundũ ſuam eſſentiam: non tamen eſſet intimè in illis, nec intraret terminos eſſentiæ rerum: hæc enim Dei exiſtẽtia in rebus formaliter conuenit Deo, vt eſt prima cauſſa conſeruans eſſe cuiuſque rei: quę exiſtentia intima ſupponit quidem immenſitatem Dei: non tamen præciſe cõuenit ratione immenſitatis.

16 Ex quo patet, quam debilis ſit argumẽti efficacia: etenim dona gratię beatis collata, quatenus ſunt quędam entia creata, non poſſunt non cõiungere nos Deo cõiunctione entitatiua intima; nec enim poſſunt in ſuo reali eſſe cõſeruari, niſi à Deo prima cauſſa eſſendi. Et quãuis admittendum ſit dona gratiæ ſecũdum ſpecialem rationẽ ſuæ ſpeciei cõiungere nos Deo ſecũdum affectum (efficiunt enim nos Deo gratos, acceptos, & amicos) & ſecundum iſtã coniunctionem dari poſſe etiam inter abſentes: tamen quatenus ſunt quędã entia, coniũgunt nos Deo coniũctione reali effectus ad cauſſam primã, & immediatã ſui eſſe: quæ cõiunctio ex ſe poſtulat realem, & immediatã pręſentiam diuinæ ſubſtantię. Iam vero illapſus realis Dei in rebus per ſe expenditur penes eſſe rei; non vero penes affectũ Dei erga rem: iſte enim poſterior illapſus pertinet ad exiſtẽtiã rei in rebus, tanquam in templo, quæ exiſtentia non ſemper requirit præſentiam inexiſtentis, vt patet in exiſtentia, qua vna creatura eſt in alia ſecundum affectum: & quanuis exiſtentia ſecundum affectum in creaturis non ſemper requirat præſentiam Dei ſecũdum ſubſtantiam: in Deo tamen per dona gratiæ illam ſemper requirit: vt contra

tra eundem Bellomontanum bene aduertit Suar. lib.12. de Trinitate cap. 5. n.12; talia enim ſunt dona gratiæ gratum facientis,vt vi ſua,vel quaſi connaturali iure poſtulent realem, & perſonalem pręſentiamDei per dona illa per ſe inhabitantis;adeò vt ſi Deus per impoſsibile,non eſſet immenſus, Deus ipſe per talia dona veniret. Quo fit,vt vltra præſentiam Dei per immenſitatem, & per conſeruationem in eſſe;dona illa vi ſua, & quodam ſpeciali titulo poſtulent realem Dei præſentiam ſub ratione protegentis. Ex quibus patet inefficatia argumenti Bellomontani.

17 *Vera ratio cóclusionis.* Vera igitur quartæ aſſertionis confirmatio,ex eo eſt ſumenda,quoniam in patria nullæ ſunt admittẽdæ nouæ qualitates in eſſentia animę, quæ in via non fuerint:nulla etiam maior intentio gratiæ,quam fuerit in via; ſed ſolus admittendus eſt nouus modus ipſius gratiæ, quatenus in patria ſit conſummata:qui nouus eſſendi modus non ſatis eſt, vt Deus nouum habeat illapſum in eſſentiam animæ:ſicut etiam ad nouum illapſum nô ſatis erat noua intenſio gratiæ, ſi illa daretur.Singula perſequamur.

18 Nam quod in patria nulla ſit admittenda noua qualitas in eſſentia animæ, præter gratiam, quę fuit in via (quam ſupponamus eſſe in eſſentia animæ) ex eo generaliter probatur; quoniam nulla eſt neceſsitas,nulla etiam ratio probabilis, vt noua qualitas admittatur. Quod nulla ſit neceſsitas ex eo patet; quia gratia,vt conſummata,ſatis eſt ad omnes effectus, qui fingi poſſunt: nam per ipſam gratiam viæ, vt iam eſt in termino, efficitur conſors diuinæ naturæ: & per eandem ſatis eſt diſpoſita,tum vt potentiæ diuinitus eleuẽtur ad diuinas operationes exercendas:tũ,vt iam eleuatæ eaſdem operentur. Ad quid igitur *Obiectio.* aliæ qualitates ſunt neceſſariæ? Forte dices animam per gratiam viæ ſolum fieri conſortem diuinę naturę,vt eſt ſãctificans; oportere autem, vt in patria fiat conſors diuinæ naturæ,vt eſt glori- *Reſponſio.* ficans, & beatificans. Reſpondetur nec ad hoc opus eſſe noua qualitate:quoniã ratio ſanctificãdi non eſt formaliter diſtincta à ratione glorificandi, ſed ſunt eiuſdem rationis, & ſe habent inter ſe, vt via ad terminum, & vt ratio imperfecta ad perfectã. Nã ex ſentẽtia Theologorũ ſanctificatio eſt quædã inchoatio glóriæ,& beatitudinis: & ob id gratia, vt in via, cômuniter dicitur quædã inchoatio gloriæ in patria, vt patet ex D.Thoma 2.2.q.24.ar.3.ad 2. Quare cũ *D.Thom.* gratia vię ſatis ſit,vt nos reddat côſortes diuinæ naturę, vt eſt ſanctificãs; eadem etiã ſatis erit,vt in patria nos reddat conſortes eiuſdẽ naturæ, vt eſt glorificans. Accedit, quoniã nullus vnquã poſuit in anima Chriſti Domini aliquã qualitatẽ præter gratiam: multo igitur minus admittenda eſt in alijs beatis. Quod verò nec ratio probabilis aliam qualitatẽ ſuadeat præter gratiã, facilè oſtẽditur: quoniã probabilior ſumitur ex eo, quod in patria in corporibus glorioſis admittũtur quatuor dotes glorię perficientes corporis ſubſtantiam. Ergo cũ in patria admittantur dotes animæ beatę;illę etiam erunt qualitates in exiſtentes in animę eſſẽtia, quę vt diximus,fuit opinio D.Th.in 4.loco citato. *D.Thom.*

19 Verum rationem iſtam parum vrgere oſtẽditur ex diuerſa ratione, quę inter corpus,& animã reperitur: corpus enim,tam in ſua ſubſtãtia, quàm in ſuis potẽtijs defect⁹ patiebatur in via,quos per ſupernaturales qualitates dotium oportebat auferri: etenim corp⁹ in ſua ſubſtãtia,& eſt corruptibile,& ſuo modo tenebroſum, cum ſit imperuium viſu:in potentia etiã motiua tardum eſt, & à motu facile impedibile: opus fuit igitur, vt in patria per ſupernaturales qualitates perficeretur, tum in potẽtia loco motiua per dotẽ agilitatis, & ſubtilitatis; tum in ipſa corporis ſubſtãtia per dotẽ impaſsibilitatis, & claritatis. At in anima beata defectus, qui poterant ineſſe in eſſentia, ſufficienter ſublati ſunt:tum ex ſua natura,quia naturaliter eſt immortalis; tum per donum gratiæ, quo ipſa ſua natura naturaliter pulcra, ſit ſupernaturaliter pulcherrima. Quare ſolùm indigebat qualitatibus patriæ ad tollendos defectus, qui in potentijs ineſſe poterant: ſiue illæ qualitates ſint habitus, ſiue ſint actus; de quo ſuo loco agendum erit. Et quidem de opinione Henrici non multum eſt curandum: illa enim animæ ſecundum eſſentiam deificatio per qualitates in patria collatas,nec facilè intelligitur,

gitur, & in ſe eſt ſuperuacanea, atq; ſingularis ab omnibus improbata. Opinionẽ porrò D. Thomæ ſuo loco impugnabimus, cũ de dotibus animę fuerit ſermo: oſtẽdemusq; D. Thomã mutaſſe ſententiã, tum inferius q.4. ar.3. tum 1. p.ar.1. q.5. vt Sotus affirmat. Non eſt igitur, quòd in patria in animę eſſentia nouam qualitatem admittamus.

D.Thom.

20 Similiter nõ admittimus in ipſo patriæ ingreſſu gratiam vię fieri intenſiorem, ſupponimus enim tanquam certiſſimũ in ingreſſu patriæ ex diuina liberalitate nullũ dari gratiæ augmẽtũ: nã in patria gratia tantæ eſt intẽſionis quãtę intẽſionis eſt beatitudo eſſẽtialis: beatitudo autẽ, cũ ſit merces, & præmiũ meritorũ ſolis meritis reſpõdet. Ergo vltra merita, quæ fuerunt in via, nõ datur vllum gratiæ gratuitũ, & liberale augmentum. Augmentum porro gratię ex quibuſcunq; meritis ſtatim datur in via vt etiam ſupponimus iuxta veriorem ſententiam. Similiter etiam gratia, quę meritis mortificatis reſpondebat, ſtatim confertur, quando per pœnitentiã merita illa reuiuiſcunt, quod etiã concedit probabilior ſententia. Nulla igit̃ admittenda eſt in ingreſſu patrię noua intẽſio gratię: & ſubinde ex hoc capite, nõ eſt admittendus nouus aliquis illapſus Dei in animæ eſſentiam in patriæ ingreſſu. Vtrũ autẽ, ſi talis noua intenſio daretur, illa ſatis eſſet ad nouũ illapſum? ſtatim explicabitur.

21 Solus igitur remanet nouus eſſendi modus, quem gratia vię conſequitur in primo patriæ ingreſſu: nec enim iſte nouus modus negari poteſt; cum gratia primò reddatur conſummata, & vocetur gloria. Poteſt igitur eſſe controuerſia, an iſte nouus eſſendi modus ſatis ſit ad nouum illapſum in eſſentiam animę? Aduerſarij affirmant: alij negant, vt Suar. ad 1.2. diſp.6. q. quęſtiunc.1. §. *Tertio modo intelligi poteſt*, & Bellomontanus 1.2. diſp.8. c.3. nu.10. ex eo, quod gratiæ conſũmatio non ſit aliqua noua entitas, ſed nouus quidam reſpectus, nouaq; extrinſeca denominatio adueniẽs gratiæ ex cõiunctione cũ viſione, & amore beatifico, ex qua habet, qđ ſit inamiſſibilis. Iam verò ſolus iſte reſpect⁹, & noua denominatio nõ ſatis eſt ad nouũ illapſũ: hic enim ex ſua ratiõe ſupponit aliquid poſitiuũ, qđ indigeat nouo concurſu cõſeruatiuo in eſſe. Ego negãtẽ partem probo: non tñ admitto fundamentum Suarij, & Bellomõtani: quia, nec gratia in patria præciſe conſũmatur per ſolã inamiſſibilitatẽ ratione peccati: nec formaliter per coniunctionẽ, & conſortiũ cum viſione beatifica, & fruitione. Primũ ex eo patet; quoniã amiſſibilitas oppoſita non ſolù prouenit ex peccato poſſibiliter cõmittendo; ſed etiam ex voluntate Dei, qui potuit nõ perpetuo, ſed ad tẽpus eam conſeruare: vnde certitudo, quæ eſt in beato, de perpetuitate, & inamiſſibilitate ſuæ beatitudinis nõ ſolù pẽdet ex certitudine, qđ nunquã peccabit: ſed etiã ex certitudine, quod Deus nunquã deſinet eam in perpetuas æternitates cõſeruare. Secundum verò inde oſtenditur; quoniam gratia in patria prius natura conſummatur, quàm beati aliquã habeant operationẽ beatificam: & ex conſequenti nõ conſummatur ex coniunctione cum beatifica viſione, & fruitione.

Dubitatio.

Præcedens ſentẽtia approbatur, fũdamentũ reijcitur.

Fundamẽtũ inde ſumo, quoniam apud eos, qui gratiã ponunt in eſſentia animę gratia eſt vita animæ, veluti ſubſtãtialis, & prima forma veluti ſuſtantialis, à qua primò, & radicaliter emanãt actiones vitæ ſupernaturalis, tam in via, quã in patria: nam, ſicut gratia viæ eſt viatori vita ſubſtantialis, à qua primo emanant actiones vitales viæ: ita in patria gratia eſt comprehenſori vita ſubſtantialis, à qua operationes vitæ beatæ primò profluunt: vt docuit Ægidius quodlibet. 2. q. 30. §. *Sic enim imaginabimur:* vbi affirmat gratiam in patria, vt eſt perfecta, & conſummata cauſſare in beatis viſionem claram, & apertam: cũ verò cauſſa natura ſit prior ſuo effectu; gratia in patria prius conſummabitur, quàm beati habeant aliquam beatificã operationem. 22

Fundamentũ vnde ſumendũ.

Ægidius.

Sed iam inquires, per quidnã gratia cõſummetur in patria? Res eſt difficilis explicatu. Ægidius loco citato ſatis inſinuat eam conſũmari ratione ſtatus: nam ſicut dum erat in via ratione ſtatus erat imperfecta: ita vt eſt in patria perfecta eſt ratione ſtatus. Sed explicatio non ſatisfacit: adhuc enim inquiremus, quomodo ſtatus patriæ conſummet, & perficiet gratiam? an 23

Per quod in patria cõſũmetur.

Aegidij reſponſio.

Nan placet.

addendo aliquam realitatem, intrinſecam ve perfectionẽ? ſi nihil addit quomodo ſtatus eam conſũmat, & perficit? ſi verò aliquid addit, iam non poteſt nõ admitti nouus Dei illapſus ratione illi' perfectionis.

Vera reſpõſio. Ego puto gratiam in patria ideo cõſũmari; quia ex dono aſſumptionis ad patriam (iuxta illud intra in gaudium Domini tui) ita vigoratur, vt iam ex vi ſua, & iure quaſi cõnaturali poſtulet ſibi præſentiam, & inhabitationem facialem diuinę eſſentię, fiatque vigoroſa, vt influat in diuinam viſionem, actusq; beatificos tanquam ſibi connaturales. *Fundamentum.* Quam ſententiam cõfirmare poſſumus; quoniam eadem gratia in via dono perſeuerantiæ ideò dicitur conſummari conſummatione poſsibili in ſtatu vię, quia ex collocatione talis doni redditur potens, & vigoroſa, vt ſuo quaſi iure poſtulet ſibi diuinam aſsiſtentiã, & protectionem, vt alibi diximus. Simili modo gratia ſacramentalis ex eo, quod ex vi Sacramenti donatur, fit vigoroſa, vt inclinet ad proprium ſacramenti effectum, vendicetque ſibi diuinam aſsiſtentiam, & cooperationem ad talem effectum, iuxta veriorem ſententiã D.Thom.3.p. q.62. art.2. quã probat Caietan. Sotus, & alij, & cũ illis Suar.3.tom.ad 3.p.diſp.63.ſect.6.in principio 9. *Circa priorem ergo partem.* *D.Thom. Caietan. Sotus.*

24 Ex quibus exemplis colligimus conſũmationem gratię in patria non addere ipſi gratiæ, aut aliquem nouum habitum, aut aliquam rem intrinſecam; ſed ſolam virtuoſam quandam ſuæ virtutis extenſionem ad nouum actum, nouamq; præſentiam diuinæ naturæ, qualis eſt pręſentia facialis: ſicut enim gratiam collatam eſſe ex vi ſacramẽti nihil realiter ſuperaddit gratiæ ſacramentali, vt nos alibi diximus, & aduertit Suarius vbi ſupra: ſed ſolam illam extenſionem, & reſpectum in illa fundatum: ſicut etiam donum perſeuerantiæ alicui collatum nihil ſuperaddit gratiæ gratũ facienti, ſed ſolã vigoroſam quãdã extenſionẽ ad coaſsiſtentiã Spiritus Sancti: ita etiã conſũmatio gratię, quæ datur in patria, nec ſuperaddit nouũ aliquem habitũ, nec nouam aliquam realitatem: Sed ex ipſa aſſumptione ad patriam recipit illã extenſionem vigoroſam, quam explicauimus, quæ appellari poteſt nouum augmentũ, non quidẽ intenſiuum, ſed extenſiuum, quod adhuc ſatis accõmodatè explicari poteſt exẽplo cõſummationis characteris ſacerdotalis, dum quis in Epiſcopum conſecratur, iuxta eorum ſentẽtiam, qui putant eundem numero eſſe characterem 25
ſacerdotalem, & Epiſcopalem, de quo Sotus in 4.d.24.q.2.ar.3. ad 2.& 3.apud quẽ character ſacerdotalis cõſummatũ, & perficitur per ordinationẽ in Epm: eſt enim Epiſcopus Sacerdos quidam primus, & cõſummatus, vt ex Auguſt. refert: at tñ conſũmatur per Epiſcopalẽ ordinationẽ nõ additione noui characteris, aut realitatis: ſed per extenſionẽ ad aliqua munia exequenda, quæ antea nequiuerat, vt ibi docet Sot' cũ cæteris, qui illã probant opinionem. Simile exẽplũ ſumi poteſt ex charactere ſacerdotali ad verũ Chriſti corpus, quẽ Apoſtoli in die Cœnæ à Chriſto acceperunt; qui ipſe per nouã extenſionẽ ad corpus Chriſti myſticum abſq; vllius realitatis additione fuit conſũmatus, & perfect', vt virtutẽ haberet dimittẽdi peccata, de quo vide Sotum in 4. d.20.q.1. art. 2. concl.3. Simili igitur modo gratia viæ cõſũmatur per aſſumptionẽ illius ad patriã, dũ abſq; vlla realitatis additione extendit̃ ad nouã diuinitatis pręſẽtiã, & ad act' nouos, viſionẽ, inquã, & fruitionẽ 26 *Sotus. Auguſt. Sotus.*

Ex quo iam licet inferre nullum dari in patria nouũ illapsum Dei in eſſentiã animæ: quoniã nouus illapſus nõ datur ſine noua realitate: hęc autẽ nulla datur in hac gratiæ cõſũmatione. Quin potius nec noua realitas ſatis eſſet, niſi ſecũ deferret nouũ eſſe: ob quã rationẽ nec noua intenſio illius gratię ſatis eſſet ad nouũ illapsũ, ſicut nec ſatis eſt in naturalibus noua formæ intenſio ad illapsũ nouũ, vt nos olim docuimus, & docuit Bellomõt.1.p.q.43.ar.6. in cõmentario articuli §. *Mihi probatur.* Et 1.2. diſp.8. c. 2. nu. 10. quanuis oppoſitum ſignificet Suar. in cõmentarijs ad 1.2.diſp.6.quæſtiuncula 1.§. *Altera difficultas.*

Sed obijci poteſt; quoniam nõ ſolùm 27
nouum augmentum intenſiuum gratię, ſed etiã extenſiuũ ſatis eſt, vt detur noua miſsio diuinæ potentiæ. Ergo vtrũque ſatis erit, vt detur nouus illapſus. Adhoc reſpõdemus primò poſteriorem partem *Obiectio. Solutio.*

partem antecedentis recipi ab omnibus, recipitur enim à D. Thoma 1. p. q. 43. ar. 6. ad 2. D. Bonau. in 1. d. 15. ar. 2. q. 3. Cordubenſi lib. 1. quæſtionarij q. 41. in fine, Bellomontano in commentario ſupracitato, Suario lib. 2. de Trinitate cap. 5. n. 18. Priorem tamen partem non ab omnibus probari: eam enim negat D. Bonauent. cum Bellomontano: concedunt tamen Durandus, & Suarius, & videtur cõcedere D. Thomas vbi ſupra.

D.Thom. D.Bonau. Cordub. D.Bonau. D.Thom.

Alia ſolutio.

Reſpondemus ſecundo, conceſſo antecedente, negandam eſſe conſequentiam: quia licet nouum augmentum intenſiuum, aut extenſiuum ſatis ſit ad nouam miſſionem diuinæ perſonæ: non tamen ſatis eſt ad nouum illapſum diuinæ naturæ ſecundum præſentiam eſſentiæ, vt eſt prima cauſſa: hic enim illapſus, ſicut non datur ſine influxu conſeruatiuo rei in aliquo eſſe: ita non datur ſine nouo eſſe rei: augmentum autem extenſiuum, cum nihil realitatis ſuperaddat, nullũ ſuperaddit eſſe, quod de nouo cõſeruetur: intenſiuum autem, licet ſuperaddat nouum gradum formæ (quæ eſt noua realitas,) non tamen ſuperaddit realitatem nouam, quę ſecum ferat nouum eſſe, vt aliàs diximus.

28 Porro miſſio diuinæ perſonæ, cum ſolùm ferat ſecum exiſtentiam per inhabitationem, vt in templo in ordine ad protectionem, & communicationem amicabilem, ſolùm denotat illapſum diuinę perſonę per exiſtentiam inhabitationis, vt in templo: ad quam ſatis eſt nouum augmentum ſaltem extenſiuum ad nouam protectionem. Quæ latiorem poſtulabant explicationem, ſed non eſt is locus proprius; de hoc Theologi cum D. Thoma 1. p. q. 43. & cum Magiſtro in 1. d. 15. Modo ſatis ſit dari poſſe nouam miſſionem diuinę perſonæ, nouamque exiſtentiam Dei, vt in templo, abſque nouo illapſu Dei, vt eſt cauſſa eſſendi: quod genus illapſus alteri⁹ eſt rationis.

D.Thomas Magiſter.

ARTICVLVS II.

An Deus prius ſit in eſſentia animæ, quàm in potentijs?

1 Henrici ſententia.

HÆc quæſtio principaliter excitatur propter Henricũ, qui in hac materia, & obſcurus eſt, & videtur ſatis varius: cuius mentem explicauimus ſupra q. 1. ar. 1. §. 1. Ex ijs, quæ ibi diximus, patet mentem illius fuiſſe Deũ in patria ſimpliciter loquẽdo prius eſſe in potentijs, quam ſit in eſſentia, quia prius per operationes intellectus, & voluntatis apprehenditur, & attingitur, quam per deificationem eſſentię in eã illabatur: etenim mediante voluntate ſe transformat in eſſentiam diuinam, vt expreſſe ait quodlib. 13. q. 12. addit tamen Deum prius per beatitudinem eſſe in eſſentia, deinde in potentijs. Vide, quæ diximus in d. §. 1.

Oppoſitam ſententiam videtur probare D. Thomas in 4. d. 49. q. 4. art. 2. & art. 5. quæſtiuncula 1. ad 5. dum habet Deũ ante operationes beatificas prius quibuſdam dotibus exornare animæ eſſentiã, quam operentur potentiæ. Apud D. Bonauenturam res eſt ſatis confuſa, ſi expendantur, quę ſcribit in 4. d. 49. ar. 1. q. 1. n. 5. & q. 4. n. 17. & in 3. d. 14. ar. 1. q. 1. nam licet ponat beatitudinẽ in potentijs animæ; ita tamen in illis eã collocat, vt velit beatitudinem prius eſſe in anima, quàm potentiæ dicant ordinẽ ad actum. Denique ſi cęteros theologos expendamus; quæſtio non poteſt non eſſe confuſa. 2 Opinio D. Thom. D. Bonau.

Quare, vt huius quæſtionis reſolutio clarior euadat; eam explicabimus percurrendo varios modos, quibus Deus in rebus exiſtit. Et de primo exiſtendi modo, qui eſt per ſimplicem præſentiã in eodem ſpatio, quam Deus habet ad res ratione ſuæ immenſitatis; nulla eſt omnino difficultas; nam, cum Deus ratione ſuæ immenſitatis ſimul ſit in omnibus locis, & non prius in vno, quàm in alio; ſimul etiam erit in omnibus rebus ſimultate ſpatij abſque vllo ordine, niſi temporis: vnde abſque vllo prioritatis, & poſterioritatis ordine ſimul erit in eſſentia animæ, & in potentijs: nam eſſentia cum potentijs ſimul eſt in ſpatio, quo diffinitur. 3 Explicatur quæſtio.

De ſecundo modo exiſtendi in rebus per intimam eſſentiæ præſentiam, vt eſt cauſſa eſſendi: nõ omnes conſentiũt: nam apud Henricum Deus prius eſt in potentijs, quàm in eſſentia, vt ſupra diximus. Oppoſitum dicendum eſt apud eos, qui volunt Deum in patria infundere in eſſentia animæ nouas quaſdam 4

qualitates, quas appellant dotes animę (quę fuit opinio D. Thomę, & aliorum) omnino concedendum eſt Deum in patria prius eſſe in eſſentia animæ, & in eam prius illabi, quàm illabatur in potentias: etenim in potentias illabitur per nouos habitus, nouaſque operationes; quę cum ſint effectus illarum qualitatum, non poſſunt eas non ſupponere. Idem etiam dicẽdum eſt apud illos, qui admittunt nouum illapſum Dei in eſſentiam animę ratione gratię, quę ibi, vel eſt intenſior, vel habet nouũ eſſendi modum: quorum vtrumque nouum poſtulat illapſum, atque etiam priorem, quam ſit illapſus in potentias: cum gratiæ conſummatio concurrat ſuo modo, tum ad habitus potentiarum; tum ad operationes, tanquam principium ſubſtantiale primum.

5 Sed has opiniones in præcedenti articulo iam reiecimus, oſtendimuſque Deum in patria nullum nouũ illapſum, nullamque de nouo exiſtentiam habere in eſſentia animæ beatæ, ſed ſolùm in potentijs: quo ſuppoſito, non eſt locus inquirendus, an de nouo prius ſit in eſſentia, quàm in potentijs? Igitur in patria permanet idem illapſus, quo Deus in via conſeruabat eſſentiam animæ, tũ quoad eſſe ſubſtantiale; tum quoad eſſe accidentale collatum à gratia: de nouo tamen in potentias ſolùm illabitur ratione nouarum qualitatum, quæ tunc beatis dantur, vt diximus in pręcedente articulo: qui illapſus dicitur eſſe poſterior, quatenus ſupponit permanentiam prioris in anima. In hac ſententia conuenit nobiſcum Scotus in 4. d.49.q.2. ante literam A. §. *Contra iſtam opinionem*, & litera A. in fine: nullum enim admittit nouum illapſum in eſſentiam, ſed ſolùm in potentias.

Scotus.

6 Poteſt tamẽ dubitari, an Deus in patria prius ſpeciali modo illabatur in potentias, quàm illę operentur? dubitationi occaſionem dedit D. Bonauent. in locis ſupra citatis: vult enim habitus potentiarum prius deificare eſſentiam animę, quatenus illi vniuntur, quàm habeant ordinẽ ad operationes. Sed quidquid ſit de hac eſſentię deificatione per habitus potentiarum; concedendum eſt Deum in patria prius illabi in potẽtias per infuſionem nouorum habituũ, quã in eas illabatur ratione operationum: etenim Deus prius eleuat potentias per habitus de nouo infuſos, quàm potẽtiæ ipſæ operentur. Quod in intellectu maniſeſtè patet: ille enim prius eleuatur per lumen gloriæ, quàm Deum videat. Vtrum autem idem dicendum ſit de voluntate? alterius eſt quæſtionis. Negare debet, qui in voluntate ſolùm admittit eundem charitatis habitum, qui fuit in via: quoniam, etſi ibi reperitur cõſummatus; conſummatio tamen forte non arguit nouum illapſum, vt de gratia diximus in articulo præcedente.

Dubium. *Bonauent.* *Solvitur.*

7 De tertio modo exiſtendi tanquam in templo; cum Henrico poteſt eſſe cõcertatio: nam cum admittat in patria Deum prius illabi in potentias, quàm in eſſentiam, concedat, neceſſe eſt Deũ prius inhabitare in beato mediantibus potentijs, quàm mediante eſſentia. Sed Henrici opinionem ſępius reiecimus. Aſſerendum eſt igitur Deum in patria per eſſentiam, & ratione eſſentiæ beati inhabitare in eo, tanquam in templo: nam cum in beato iam inhabitet, non vt ſanctificans, ſed vt glorificans; ipſam glorificationẽ incipit per nouam miſſionem diuinarum perſonarum ad eleuandam gratiam, quæ eſt in anima ad nouum ſtatum, & vt nouam virtutem habeat ad operationes beatificas. Quare ſicut in via Deus per gratiam primũ inhabitabat in anima eam ſanctificando, & eleuando ad operationes meritorias: ita in patria per eandem gratiam, vt iam habet rationem gloriæ, primum inhabitat in anima eam glorificando, eleuandoque ad beatificè operandum, & hæc de iſto articulo.

Henricus

QVÆSTIO IIII.

DEINDE inquirendum eſt in quanam perfectione ſit poſita beatitudo patriæ? an ſc. ponatur in operatione? deinde, an ponatur in operatione animæ ſenſitiuę, an ſolius intellectiuæ?

Circa primum inquirendum eſt primò, an beatitudo formalis poſita ſit in aliquo actu eſſentiæ, vel potentiæ, an in operatione? Secundò, an beatitudo naturalis ſit operatio? Tertiò id ipſum inqui-

Ordo dub.

inquiritur de beatitudine ſupernaturali viæ? Poſtremò, an beatitudo ſit operatio immanens?

ARTICVLVS I.

Vtrum beatitudo formalis ponatur in aliquo actu eſſentiæ, vel potentiæ, vel in ſola operatione?

1 QVæſtio iſta, quãuis facilis videatur, difficilem tamen habet explicandi rationem: non propter aliquam difficultatem, quæ difficilem habeat intelligentiam; ſed propter difficultatem in confirmanda vera, & vulgatą opinione; quam inficiari paradoxum erit. Quare in illius explicatione hoc ordine procedemus: vt primum referamus, quæ de ea ſunt opiniones. Deinde veram ſententiam confirmabimus communi philoſophorum cõſenſu. Tertio autoritate ſacræ Scripturæ, diffinitionibus Eccleſiæ, & doctrina Sanctorũ Patrum. Quarto expendemus, an rationes, quibus communiter confirmatur, ſint efficaces? Quinto loco fundamenta iaciemus, vnde in ſua generalitate efficaciter valeat cõfirmari. Sexto ſpecialiter agemus cõtra ſententiam, quę beatitudinem ponit in eſſentia. Septimo, contra opinionem D. Bonauent. diſputabimus. Poſtremo diſſoluemus argumenta, quæ contra datam reſolutionem faciunt.

§. I.
Referuntur opiniones.

2 DE propoſita quęſtione tres verſãtur ſententiæ: duæ ex diametro opponuntur; tertia media interiacet. Prima ſententia ponit beatitudinem formalem patriæ non in aliqua operatione, ſed in perfectione eſſentiæ ipſius animæ. Ita ſenſiſſe nonnullos refert D. Bonauent. in 4. d. 49. art. 1. q. 4; nõ explicat tamen in quanam perfectione eam ponerent; ſed non poſſunt non concedere perfectionem iſtam eſſe qualitatem, quæ animæ eſſentiam immediate perficiat, atque deificet. Huius ſententiæ fuiſſe Henricum fateri debent, qui putant beatitudinem formalem apud Henricum eſſe aliquid creatũ: nam Henricus, vt ſæpe diximus, beatitudinem formalem per ſe ponit in quadam circuminſeſsione, & illapſu, quo Deus ſpecialiter illabitur in eſſentiam animæ, eáq; ita penetrat, vt illam in ſe ipſum transformet, & deificet: ſicut enim ignis (vt ait) illabens in ferrum, ita illud ignificat, vt appareat quidam ignis: ita Deus ſuo beatifico illapſu ſic animam deificat, vt in ea nihil niſi diuinæ quędam diſpoſitiones appareant. Et vt mentem Hẽrici percipiamus; aduertendum eſt Hẽricum duplicem ponere beatitudinem, etiam in patria: perfectam vnam; imperfectam alterã. Hanc ponit in operatione; illam in perfectione, ſeu deificatione eſſentiæ: ita enim theologizat, vt velit obiectum beatificum (Deum inquã) nõ poſſe à nobis aliter, quam operatione obtineri, & poſsideri: ipſum tamen operatione iam à nobis poſſeſſum vlterius procedere ad ipſam animę eſſentiam, in eamque ſpecialiter illabi, vt nouo illapſu eam deificet modo explicato & hanc eſſentiæ deificationem appellat beatitudinem perfectam; non quidem obiectiuam (vt male explicat Bellomontanus) ſed formalem: cum illa fiat medijs qualitatibus, & diſpoſitionibus diuinis immediate receptis in eſſentia animæ: quæ in potentias redundant, non vt operentur, ſed vt melius operentur. Et ad hunc ſenſum explicandus eſt, dũ q. 12. & alibi beatitudinem patriæ ponit in operationibus intellectus, & voluntatis: intelligendus eſt enim de beatitudine imperfecta, quam ponit vt viam ad perfectam beatitudinẽ modo explicato. Hæc eſt mẽs, & ſententia Henrici, de qua contra Bellomontanum egimus ſupra q. 1. ar. 1. & art. 1. tertiæ quęſtionis.

Prima opinio.

D. Bonau.

Henricus.

Secunda opinio conſtanter defendit formalem beatitudinem patriæ eſſentialiter eſſe poſitam in operatione. Hęc eſt omnium conſenſu ita recepta, vt videatur iam philoſophicum, & theologicum axioma. Ita D. Thomas in hac q. 3. ar. 2. vbi vnanimiter omnes interpretes, Caietanus, Medina, Conradus, Porrecta cum omnibus nouioribus. Idem D. Thom. in 4. d. 49. q. 1. ar. 2. quæſtiunc. 2. & q. 4. ar. 2. & quodlib. 8. ar. 19. Theologi cũ Magiſtro in 4. d. 49. vbi Richardus ar. 1. q. 4. Scotus q. 1. §. *Ad quæſtionẽ.* litera BB. Supplemẽtum Gabrielis q. 2. Capreo- 3

3 Secunda opinio.

D. Thom. Caiet. Medina. Conradus. Porrecta. Mag. Sent. Richard. Scotus. Supl. Gab.

Capreol. Hiſpalenſ. Soncinas. Sotus. Ouandus. Ægidius. Argent. Valentia.

Capreolus q. 1. ar. 1. concl. 1. Hiſpalenſis q. 1. ar. 1. Soncinas q. 1. concl. 1. Sotus q. 1. ar. 1. & 2. Ouandus propoſitione 2. cum cæteris omnibus. Ægidius in 2. d. 5. q. 2. ar. 2. Argentina q. 1. ar. 4. Curſus Conimbric. in Ethicis diſp. 3. q. 3. Valẽtia 2. tom. diſp. 1. q. 3. punct. 2. Bellomõt. in 1. 2. diſp. 8. c. 3. cum cęteris omnibus, qui hac de re diſputarunt. Nec audiendi ſunt Capreolus, & Soncinas, dum aſſerunt Scotum contrarium cenſuiſſe. Nec pro contraria ſententia bene citatur Aureolus, vt bene aduertit Capreolus vbi ſupra ar. 3. ad argumenta Aureoli cõtra primam: ſolum enim docuit beatitudinem non eſſe poſitam in operatione, quatenus eſt qualitas, ſed quatenus eſt exhibitiua obiecti beatifici: admittit igitur beatitudinem in operatione, quatenus facit obiectum eſſe præſens.

Aureolus.

4 Tertia ſententia.

Tertia ſentẽtia interiacet veluti media, quæ beatitudinem ponit in habitu deificante eſſentiam animæ, vt tamen coniunctus eſt cum operatione; ita tamen vt principalius dicat ipſum habitum, quia Deus illo mediante influit in eſſentiam animæ illam deificando. Ita cenſuit D. Bonau. in 4. d. 49. ar. 1. q. 1. n. 5. & q. 4. n. 17. & ſatis eam inſinuauit in 3. d. 14. ar. 1. q. 1. Beatitudo igitur patrię apud D. Bonauent. per ſe collocatur in habitu quodam deificatiuo eſſentiæ, nõ abſolutè, ſed prout coniunctus eſt cum operationibus intellectus, & voluntatis. Pro intelligentia mentis D. Bonau. aduertendum eſt illum beatitudinẽ ponere non in eſſentia animæ; quaſi illam perficiat quoad eſſe. ſed in potẽtia. Vnde beatitudinem conſtituit in quodam habitu, de cuius ratione eſt, quod immediate perficiat potentiam: addit tamen beatitudinem non poni in potentia, pro ut eſt potentia. i. prout dicit ordinem ad actum, ſiue operationem: ſed prout potentia vnitur, & identificatur cum eſſentia, tanquam quid ſubſtantiale, & inde habere, quod ipſam animę eſſentiam deificet. Senſus quidem obſcurus: traditus tamen à D. Bonauentura.

D. Bonau.

§. 2.

Beatitudinem patriæ poni in operatione conuenerunt Philoſophi.

5 Reſolutio.

Quæſtio cũ ſecunda opinione reſoluenda eſt, & aſſerendum beatitudinem formalem patriæ in ſola operatione eſſentialiter eſſe collocandam. Hanc veritatem primum confirmamus: quia omnes tam theologi, quàm philoſophi conſenſu ferè cõcordi in ea conuenerunt; adeò, vt iam in Theologia ſit verſa in axioma, quod inficiari noua eſſet & paradoxa ſentẽtia. Et merito, quia veteres Philoſophi in eadem veritate vnanimiter conſenſerunt: Ariſtoteles enim vbique beatitudinem hominis poſuit in operatione, vt inferiùs oſtendemus: & quamuis ſemper loquut' ſit de beatitudine naturali; idẽ dixiſſet de ſupernaturali, ſi eam cognouiſſet: vtriuſque enim, quoad hoc par eſt ratio. Quod ex eo facile intelligim', quia in Deo nullam aliam formalẽ beatitudinem agnouit, niſi contemplationem ſui ipſius: vt patet ex 10. Ethicorũ cap. 8. text. 30. paulo ante finem, & 12. Metaphyc. cap. 7. tex. 39. & cap. 9. text. 51. & lib. 2. magn. Moralium c. 15. Faciunt, quæ aſſerit contra Empedoclem 3. Metaph. c. 4. tex. 15. dum eum ad hoc abſurdum deducit, quod Deus alioquin felicisſim' nõ omnia intelligeret; quod ſi Dei beatitudo ab Ariſtotele ponitur in operatione; vtique & noſtra ſupernaturalis beatitudo ab eo poneretur. Cum Ariſtotele concinit Auerroes 12. Metaph. c. 17. etenim felicitatem ſubſtantiæ ſeparatæ (quam nobis vnitam finxit) in intellectione poſuit. Quinimò omnes antiqui Philoſophi docuerunt inferiores intelligentias viſione primæ intelligentię eſſe beatas. Denique inter veteres Philoſophos hanc fuiſſe vulgatam ſententiam, vt beatitudo tam Dei, quàm intelligentiarum in operatione collocaretur, colliges ex Ariſtotele 10. Ethicorum c. 8.

Probatur 1. auctoritate veterũ philoſophorũ.

Ariſt.

Auerr.

Ariſt.

§. 3.

Beatitudinem in operatione collocari conſentit cum ſacris literis, cum doctrina Eccleſiæ, & Patrum teſtim'nijs.

6 2. Prob. ex ſacr. teſtis.

Secundò confirmatur opinio communis, quia ſatis eſt conſentiens cum ſacris literis, doctrina Eccleſię, & Patrum teſtimonijs. Conſentit cũ ſacris literis: quoniam vbi de beatitudine

dine patriæ in illis fit mentio, ponitur in viſione Dei, delectatione, & gaudio. Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum*: qui locus à pluribus explicatur de cognitione patriæ per claram Dei viſionem. Ita Auguſtinus de ſpiritu, & litera c. 33. & lib. 1. de Trinitate cap. 8. Cyrillus lib. 3. aduerſus Iulianum, §. *nihil autem*. D. Bernardus ſerm. 4. in feſtiuitate omnium Sanctorum. Et quanuis verius explicetur de cognitione viæ, adhuc locus nobis fauet: quia beatitudo viæ eſt inchoatio quædam beatitudinis patriæ: quare ſi beatitudo viæ eſt operatio, vtique beatitudo patriæ erit etiam operatio.

Ioan. 17. August. Cyrillus. Bernar.

7 Deinde in eodem cap. 17. Ioannis habetur: *Pater, quos dediſti mihi, volo, vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt videant claritatē meam, quam dediſti mihi.* Quibus verbis fere omnium conſenſu Chriſtus Dominus precatur ſuis beatitudinem patriæ: cū verò precetur, vt videant claritatē diuinitatis, vtique beatitudinem patriæ ponit in viſione, quę eſt quędam operatio. Quod autem ibi ſit ſermo de claritate diuinitatis explicāt Chryſoſtom⁹, Euthymius, Theodorus Mepſueſtienſis ibi, D. Ambroſius lib. 5. de fide cap. 3. & ſatis Auguſtinus tract. 111. in Ioannem, & probat Cardinalis Toletus in eadem verba. Optimus locus Ioannis 14: *Siquis diligit me, manifeſtabo ei me ipſum*, & rurſus: *Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis.* Quæ verba de beatitudine patrię intelliguntur: hæc enim tanquam præmium diligenti promittitur, & hæc eſt, quæ cuique ſufficit: hęc autē ponitur in manifeſtatione, qua Deus ſe ſe videndum cuique proponitur.

Ioan. 17. Chryſoſt. Euthym. Theodorus Mepſueſt. Ambroſ. Auguſt. Toletus. Ioan. 14.

8 Maxime fauet illud Chriſti Matthæi 5: *Beati mundo corde; quoniam ipſi Deum videbunt*: quaſi dicat; ideo beati, quia videbunt Deum. Quod etiam Paulus ſatis ſignificat primæ Corinth. 13: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem*, & rurſus: *tunc autem cognoſcā, ſicut, & cognitus ſum.* Quibus in locis diſtinguit Paulus beatitudinem patriæ à beatitudine viæ penes cognitionē claram, & obſcuram. Manifeſtius id explicat 2. Corinth. 5. *Dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem.* i. per claram viſionem: vbi viatorem à comprehenſore diſtinguit penes hanc, vel illam viſionē.

Matth. 5. 1. Corint. 2. Corint.

Non eſt prętermittendus locus 1. Ioan. 3. *Nunc ſumus filij Dei, ſed non dum apparuit, quod erimus; cum autem apparuerit, ſimiles ei erimus; quia videbimus eum, ſicuti eſt.* Senſus eſt: quanuis nunc vere ſimus filij Dei; non dum apparuit noſtra beatitudo: cū apparuerit, erimus beati, ſicut & ille eſt beatus: ideo, quia eum videbimus. Ex quibus omnibus patet ſententiam, quæ aſſerit beatitudinem patriæ in operatione eſſe poſitam, ſatis eſſe conſonam ſacris literis. 1. Ioan.

Sed etiā conſona eſt diffinitioni Benedict. duodecimi: diffiniens enim animas Sanctorum, ſtatim ac decedunt, videre Deum, ita ait: *Nec non ex tali viſione, & fruitione eorum animæ ſunt beatæ.* Quę verba ſimpliciter prolata denotant operationem viſionis, & fruitionis eſſe formalem beatitudinem. Iuuant verba Cōcilij Vienenſis in Clem. ad noſtram de Hæreticis: quatenus habent, *animam indigere lumine gloriæ ad videndum Deum, eoq; beate fruendum.* Quaſi beatitudo in vtraq; illa operatione ponatur. 9 Probatur ex definitione Eccleſiæ Bened. 12. Concilium Vien.

Accedunt Patrum teſtimonia: quorū plurima refert Supplementum Gabrielis, & poſt eum Valent. Ita ait D. Gregorius Nazianzenus in oratione ad plagam grandinis: *Regnum Cœlorum eſt contēplatio Trinitatis.* D. Ambroſius lib. 2. de officijs c. 2: *Scriptura diuina vitam beatam in cognitione poſuit diuinitatis.* Vt ommittam⁹, quod Patres beatitudinem patriæ vno conſenſu collocant, vel in viſione, vel in fruitione, vel in gaudio, ſiue delectatione, vt ſuis locis videbimus: omnes igitur eam collocant in operatione. 10 Ex teſtimonijs Patrū. Nazianz. Ambroſ.

Nonnulli his omnibus inducti putāt hanc ſententiam adeò eſſe veram, vt oppoſita ſit temeraria: ſed profecto, quæ adducta ſunt nullam poſſunt in oppoſita ſententia temeritatis notam arguere, vt quidam melius aduerterunt. Nam locus primus ex 17. c. Ioan. ad rem propoſitam induci non poteſt, vt bene aduertit Toletus ibi annot. 5. in fine, & poſt eum Maldonatus: nec enim in illo loco eſt ſermo de cognitione patriæ, ſed de cognitione viæ per fidem, vt exponunt Cyrillus, Auguſtinus, Chryſoſt. Baſilius, Hilarius, & Ambroſius citati ab illis: quæ explicatio ex antecedentibus, & conſequentibus conuincitur literalis. 11 Hæc nō probant oppoſitam ſententiam eſſe temerariam. Reſponſio ad 1. locum Ioannis. Toletus. Maldonat. Cyrillus. Auguſt. Chryſoſt. Baſilius. Hilarius. Ambr.

teralis. Et quanuis explicaretur locus de cognitione patriæ; adhuc non conuinceret: quoniam explicari poſſet, non in ſenſu formali, quaſi vita æterna, beatitudoq; ſupernaturalis formaliter ſit ipſa viſio: ſed in ſenſu veluti cauſſali, & antecedéte, qui in ſacris literis paſsim vſurpatur. Dicerent igitur aduerſarij vitam æternam eſſe viſionem Dei, quia viſio cauſſatur ex vita, quæ eſt in eſſentia animæ: vel ſi mauis Henrico adhærere, vita ęterna ideo dicitur viſio; quia viſio antecedit ipſam deificationem eſſentiæ, vt ex Henrico diximus. Viſio igitur dicetur vita ęterna, quia ſaltem diſpoſitiue eſt cauſſa illius.

12 Reſponſio ad 2. locum Ioan.

Secundus locus ex eodem c.17. ſimili modo illiditur: quoniam verba allata potius intelligenda ſunt de gloria, & claritate naturæ humanę Chriſti, quam de claritate diuinitatis: vt interpretantur Cyrillus, Leontius, & Theodorus Heracleota, cum Aug. tract. 111. in Ioannem, quos rectius ſenſiſſe putat Maldonatus in eodem loco nu.24. ad finem, & fuit explicatio Caietani ibidem confirmata ex verbis immediate ſequētibus: *quia dilexiſti me ante mundi conſtitutionem*. Quæ continent rationem cur pater illi dederit claritatem, de qua eſt ſermo: licet enim pater filium ſuum ab omni dilexerit æternitate: non tamen illi dilectione claritatem dedit, ſed generatione: claritatem autem humanæ naturæ ideo pater dedit Chriſto, quia hominē illum dilexit. Vide Caietanum ibidem. Porrò ſi vis locum intelligi cum Chryſoſtomo, & alijs ſupra citatis, non ideo euincitur beatitudinem formaliter eſſe poſitam in viſione: nec enim id concedent Scotus, & ſequaces, qui beatitudinem ponunt in amore. Dicent igitur Chriſtum ideo petijſſe Apoſtolos videre claritatem diuinitatis, quia à viſione inchoatur beatitudo. Eâdem igitur ſolutione ſe proteget Henricus, cum expreſſe ponat beatitudinem inchoari ab operationibus intellectus, & voluntatis.

Cyrillus. Leontius. Theodorus Heracleot. Auguſt. Maldonat. Caiet.

13 Reſponſio ad 3. locum

Ad locum Ioannis 14. ſimiliter reſpondendum eſt; nam primus locus intelligitur de manifeſtatione, qua Chriſtus poſt reſurrectionem diſcipulis ſe manifeſtauit: vt explicat Auguſtinus tract. 75. in Ioannem, & Chryſoſtomus homilia 74. in eundem, Euthymius item eodem loco: hæc enim manifeſtatio illis promiſſa fuit in eodem capite. Vide Toletum annotat. 23. Alij locum intelligunt de manifeſtatione, quæ in hoc ſæculo fit viris perfectis per plenam, & perfectam fidei doctrinam, ita Cyrillus lib. 10. in Ioannem c. 1. probat Cornelius Ianſenius in ſua concordia c.134. pag.940. Sed demus cum Aug. in d. tractatu locum intelligendum eſſe de manifeſtatione in patria, ex illo ſolùm infertur nos ea manifeſtatione futuros eſſe beatos: vtrum verò manifeſtatione per viſionem? negabit Scotus. Cur igitur temerarius erit Henricus, ſi id negauerit?

Aug. Chryſoſt. Euthym. Toletus. Cyrillus. Ianſenius.

14 Explicatur quart[...]

Porrò alius locus ex verbis Philippi parum vrgebit, ſi cum Toleto verba explicentur de viſione patris per oculos corporeos, vt ſcribunt Cyrillus, Leontius, & Theophylactus, & de ſufficientia ad tollendam mæſtitiam de Chriſti diſceſſu: vt ſit ſenſus: oſtende nobis nunc patrem: & id ſufficiet nobis, vt nec mæſti ſimus, nec vltra timeamus. Sed nec vrgebit quanuis cum Cyrillo libr. 9. in Ioannem c.36. & Chryſoſtomo homilia 73. in eundem locum verba interpreteris de ſufficientia beatitudinis: quia sēſus erit, non formalis, ſed cauſſalis, vt ſæpè diximus.

Toletus. Cyrillus. Leontius. Theoph. Cyrill. Chryſ.

15 Explyca[...] quintu[...]

Simili modo explicabit Henricus illa verba Chriſti: *Beati mundo corde, quia ipſi Deum videbunt*. Ex hac enim viſione cauſſabitur in illis vera, & eſſentialis beatitudo. Loci autem, qui ex Paulo adducuntur ſolum probant in patria dari viſionem facialem: non tamen probant in illa viſione eſſentialiter poni beatitudinem. Vltimus tandem locus à pleriſque intelligitur de apparitione Chriſti in ſecundo aduētu. Sed admittamus intelligendum eſſe de apparitione noſtræ gloriæ: erimus igitur ſimiles ei, quia eum videbimus: at in hac ſimilitudine, & viſione beatitudinem conſiſtere, nec explicauit Ioannes, & ſi explicaret, ſolùm probaret nos beatos eſſe viſione cauſſaliter, & inchoatiue.

Explic[...] loca [...]

16 Reſpon[...] ad [...]

Benedictus autem ſolum definit contra eos, qui volebant animas iuſtorum ante diem iudicij nec videre Deum, nec eo frui, nec denique eſſe beatas. Vtrum verò operationibus illis formaliter, & eſſentia-

eſſentialiter eſſent beatæ? an verò antecedenter, & cauſſaliter? id definire non intendit: aliàs diffiniret beatitudinem in illis duabus operationibus eſſentialiter eſſe poſitam; quod nec Thomiſtæ admittunt, nec Scotiſtæ. Quid autem contra Henricũ faciat Concilium Vienenſe; plane non video.

Ad Concil. Vienenſ.

17 Ad auctoritates Patrũ.

Patres verò in hac materia de beatitudine nihil curant de ſenſu formali, aut cauſſali, ſiue per concomitantiam: cui argumento eſt, quod modo docent beatitudinem poſitam eſſe in viſione, modò in amore, modò in gaudio, & delectatione: vnde ſæpe explicant beatitudinem per varia accidentia, ſiue illa ſint antecedentia, ſiue conſequentia, ſiue etiam concomitantia, vt inferiùs dicemus. Quare, quæ ex Nazianzeno, & Ambroſio adducuntur, parum vrgẽt, quia in ſenſu cauſſali loquuntur ad modum, quo loquuntur Scripturæ, quas explicant.

18 Exponitur locus Ambroſij.

Illud addimus pro explicatione Diui Ambroſij eum agere de cognitione diuinitatis per fidem in via, vt patet ex verbis immediatè adiunctis: *Scriptura diuina beatitudinem in cognitione diuinitatis poſuit, & in fructu bonorum operum*, ideſt in bonis operibus, quibus cœleſtem beatitudinem promeremur: nam de hac cognitione per fidem intelligendum eſſe locum Ioannis decimi ſeptimi: *Hæc eſt vita æterna, & cætera*. Supra aduertimus. Quare intelligendus eſt D. Ambroſius de beatitudine ſupernaturali viæ, prout vtramque beatitudinem complectitur; ſpeculatiuam ſcilicet; quæ includit cognitionem veri Dei: & practicam, quæ includit operationem ſecundum virtutem. Quod ſi malueris eum intelligere de vita patriæ: ſenſus erit cauſſalis ad modum, quo ſæpè loquitur Scriptura: nam beatitudo patriæ poſita eſt in fide diuinitatis, & in bonis operibus, tanquam in cauſſa meritoria.

Ex his iam euidenter patet ſententiam negantem nulla dignam eſſe cenſura ex locis aut Scripturæ, aut Eccleſiæ, aut Patrum, quos adduximus. Quare ex illis noſtra opinio ſuadetur quidem: non tamen perſuadetur.

(*)

§. 4.

Expenduntur rationes ſententiæ communis.

19 Prima ratio.

PRo communi ſententia adduci ſolent rationes philoſophicæ, quæ nonnullis videntur efficaciſsimæ: mihi autem ſolùm probabiles. Prima ratio, quoniam beatitudo hominis eſt vltima hominis perfectio: nam & eſt vltimus finis, & nihil ſupereſt, quo natura hominis perficiatur. Ergo beatitudo eſt vltimus actus: nam ſi vnumquodque in tantum eſt perfectum, in quantum eſt actu; vltima perfectio erit vltimus actus. At vltimus actus non poteſt non eſſe operatio: nam ſi actus aliquis eſt vltimus; ille non poteſt eſſe actus primus, ſed actus ſecundus: iam verò actus ſecundus omnium conſenſu eſt operatio. Ergo actus vltimus non poteſt non eſſe operatio. Ergo de primo ad vltimum beatitudo erit operatio.

Confirmatur ex Ariſtotele.

Confirmatur hæc ratio: quoniam ex Ariſtotele 2. de Cœlo cap. 3. text. 17. vnumquodque eſt propter ſuam operationem. Ergo operatio eſt vltimus act', vltimaque perfectio cuiuſque rei. In ea igitur ponenda eſt beatitudo.

20 Secunda ratio. Ariſt.

Secunda ratio: beatitudo eſt actus perfectiſsimus, vt vbique locorum docet Ariſtotel. Ergo non poteſt non eſſe actus ſecundus, & operatio. Probatur conſequentia: quoniam cum ſit actus, non poteſt non eſſe aut primus, aut ſecundus: & cum ſit perfectiſsimus non poteſt non eſſe actus ſecundus, qui perfectior eſt, quàm actus primus: cũ actus primus ad eum ordinetur, tanqnam ad finem: iuxta illud Ariſtotelis proloquiũ: vnumquodque eſt propter ſuam operationem: iam veró, quæ ſunt ad finem minus ſunt præſtantia, quàm finis ex Ariſt. 3. Topicorum c. 1. & libr. 1. Magnorum Moral. c. 1. Ariſt.

21 3. ratio.

Tertiò: beatitudo formalis eſt apprehẽſio, & aſſecutio ſummi boni, quod eſt beatitudo obiectiua. Hoc autẽ bonũ non apprehenditur, nec tenetur, niſi per operationẽ: cum operatio ſit quoddam vltimum, ad quod res ordinatur.

Quartò: beatitudo perfectè ſatiat appetitum. At ſatiatio appetitus, cum ſit delectatio, non ſequitur, niſi operationem, vt ſæpe docet Ariſtoteles. 4. ratio.

Quintò; ſi beatitudo poſita eſſet in

Quinta ratio. perfectione, aut eſſentiæ, aut potentiæ, quæ non eſſet operatio: poſſet quis eſſe beatus quieſcens ab operatione: veluti ſiquis dormiret: at hoc eſſe abſurdum iudicat Ariſtoteles 12. Metaphyſ. cap. 9. & lib. 2. Magnorum Moralium capit. 15. quibus in locis, nec Deo tribuit beatitudinē, ſi aut dormiret, aut nihil operaretur.

Ariſt.

Sexta ratio. Sextò: beatitudo in ſolis animi bonis ſita eſt: vt cum Ariſtotele omnes concedunt. At animi bona vel ſunt potentiæ, vel habitus, vel operationes, vt ſæpè docuit Ariſtoteles: cum verò duo priora ad operationem ordinentur; & beatitudo propter ſe expetatur; vtique beatitudo in ſola animi operatione cōſiſtit.

Septima. Poſtremò: beatitudo formalis eſt optima, & vltima habitudo hominis ad obiectum beatificum. Sed talis habitudo non poteſt non eſſe operatio. Ergo beatitudo eſt operatio. Maior patet; quia nihil poteſt complete bene ſe habere, niſi immediate ſe habeat ad ſummum bonum, cuius poſſeſsione appetitus ſatietur. Minor oſtenditur: quia nec eſſentia, nec potentia poteſt coniungi beatitudini obiectiuæ, niſi per operationem. Hæc ſunt potiſsima fundamenta, quibus communis iſta ſententia cōfirmari ſolet.

22 Adductæ rationes non ſunt omnino efficaces. Hæc tamen argumenta, vt initio dicebam, probabilia quidem ſunt; non tamen ſunt omninò efficacia, niſi aliunde corroborentur. In primo argumento (quod ex natura operationis, & beatitudinis deſumptum putat Bellomont.) multa videntur dubia. Et in primis dubia eſt maior: quoniam vel beatitudo dicitur vltimus actus ordine generationis, vel perfectionis, vel denique appetibilitatis.

Solutio pri-[redacted]

Si primo modo: maior eſt falſa apud eos, qui beatitudinem eſſentialiter collocant, non in delectatione, ſed vel in viſione, vel in amore, vel in vtroque. Viſio enim non eſt vltima perfectio, nec vltimus actus beati; cum ad eam conſequatur amor. Nec ſimiliter amor erit vltima perfectio, cum illum conſequatur delectatio. Quare cum in delectatione (quæ generatione eſt vltimus actus beati) non ponatur beatitudo, vt ſuo loco oſtendemus; falſum erit beatitudinem eſſe actum generatione vltimum. Maiorem non eſſe intelligendam ſecundo modo fatetur Bellomōtanus: & optime; quia conſtat vnionem hypoſtaticam præſtantiorem eſſe vnione beatifica.

Porrò ſi in tertio ſenſu intelligatur 23
maior: vt beatitudo ſit actus vltimus, ideſt, eligibilior, & appetibilior cæteris actibus: propoſitio etiam eſt dubia: quoniam cum beatitudo non ab omnibus ponatur actus omnium perfectiſsimus conſentiente etiam Bellomontano; non ab omnibus concedi debet cæteris appetibilior. Quod ſi dicas id, quod eſt minus nobile, & minus bonum interdum eſſe eligibilius (etenim bucella panis famelico eſt eligibilior magno auri pondere) non tollis difficultatem: quia maior ſumitur vniuerſaliter.

Minor etiam eſt dubia; dum ſuppo- 24
nit ſolam operationem eſſe vltimum actum: hoc enim non poteſt non negari ab Henrico; nec ſane ſine fundamento: nam etſi concedendum eſt operationē eſſe vltimum actum operantis, quatenus eſt operans (cæteri enim actus ad operandum inſtituti dicuntur actus primi) tamen operatio non eſt ſimpliciter vltimus actus. Quod notiſsimum eſt in operationibus tranſeuntibus: ægrotus enim ſumens potionem nō vltimo perficitur ipſa ſumptione, ſed ſanitate. In actionibus autem immanentibus, prout actiones ſunt de genere actionis, hoc etiam eſt notum: terminantur enim ad qualitatem, quam producunt, quæ eſt actus operantis: intellectio enim terminatur ad notitiam, quæ eſt cognoſcentis actus perfectiſsimus: at tamen cognoſcentis actuatio non ſemper ſiſtit in ipſa notitia: quia per eam, tanquam per formam actiuam plerunq; producitur habitus, quo ipſe cognoſcens actuatur, vt eſt recepta philoſophia. Quid igitur impedit, ſi diuina eſſentia viſa, & amata illabens in eſſentiam animę eam actuet, & deificet productis in eam diſpoſitionibus diuinis? Quod ſi admittatur, bene infertur, nec operationem ſemper eſſe actum vltimum: nec omnem actum vltimum eſſe operationē. Sumit igitur minor illa id, quod ab Henrico non poteſt non negari.

Nec

15 Nec probatio minoris aliquid efficit: qm̃ falſo ſupponit omnẽ actum eſſe, vel primum, vel ſecũdum: nam licet diuiſio illa ſit adæquata de actibus, qui ad operandum concurrunt, & quibus operans actuatur ad operandum (omnis enim talis actus, vel eſt primus, vel ſecũdus) nõ eſt tamen adæquata; ſi actus abſolutè ſumatur: ſunt enim quam plurimi, qui nec dicuntur primi, nec ſecundi; vt quia non ſunt actus ex ſua natura actuantes ad operandum, ſed ſolùm ad eſſendum: talis enim eſt ſanitas, & albedo, & cęteræ qualitates, quæ non ſunt actiuæ. Et ad hoc genus actuum referendus eſt ab Hẽrico actus deificationis eſſentię, quẽ ponit. Quare hoc primum argumentũ, niſi aliquid vlterius addatur, non ſatis eſt efficax ad conuincendam ſententiã Henrici.

26 Solutio confirmationis Ariſt. Caiet. Ad confirmationem reſpondendum eſt illam Ariſtotelis propoſitionem nõ ita eſſe intelligendam, vt operatio ipſa ſit finis, cuius gratia vnumquodque habet eſſe (hunc enim ſenſum eſſe falſiſsimũ aduertit Caietanus ar. 4. huius tertię quæſtionis in principio, quẽ plures probant) ſed ita potius: vt vnumquodq; ſit, vt operetur perfectionem ſibi debitam. Ex quo ſenſu potius infertur operationem non eſſe vltimum actum, nec vltimam perfectionem: cum ex illo inferatur intentionem agentis non ſiſtere in operatione, vt eſt operatio, ſed in perfectione, quam media operatione in ſe ipſo operatur: ſiue illa ſit vltima perfectio, ſiue non: nec enim agens ſua operatione ſemper ſe ipſum perficit.

D. Thom. Quod ſi volueris propoſitionem illã in primo ſenſu explicare cum D. Thoma ibi lectione 4. & pluribus alijs; non proinde bene inferes operationem eſſe vltimum actum; & vltimam perfectionem. Quod euidenter demonſtratur: nã propoſitio Ariſtotelis ſub ſe complectitur, tam operationẽ immanentẽ, quàm tranſeuntem: quin potius principaliter intelligitur de tranſeunte, vt ex Ariſtotele ibi facilè colliges; & tamen conſtat operationem tranſeuntem non eſſe vltimum actum, nec vltimam perfectionem: quin potius non eſſe perfectionẽ, actumuè agentis, cum extra illum tranſeat. Probat igitur illa propoſitio vnũquodque habere eſſe ſubſtantialę propter operari. Vtrum autem illa operatio eſſe debeat vltimus actus, & vltima perfectio? id non probat: quia eſſe cuiuſque rei non ſolùm eſt propter operari vltimam perfectionem, ſed etiam propter operari perfectionem non vltimam.

Secundum argumentum minus eſſe efficax exiſtimat Bellomontanus 1. 2. diſp. 8. c. 3. n. 13. & merito, quia multis modis diſſolui poteſt. Primo negando antecedens: quoniam beatitudo, quanuis ſit actus vltimus; non tamẽ eſt actus omnium perfectiſsimus: quæ eſt plurimorum ſententia, cum qua tranſit Bellomontanus vbi ſupra. Deinde admiſſo antecedente negatur conſequentia. Ad probationem patet ſolutio: quia, vt diximus, non omnis actus eſt primus, aut ſecundus. Tertio nec conuinceret argumẽtum, ſi daremus diuiſionem actus in primum, & ſecundum eſſe adæquatã: diceret enim D. Bonauent. beatitudinẽ eſſe actum primum: nec proinde eſſe minus præſtantem: quia non eſt opus, vt finis ſecũdum ſe ſimpliciter præſtet ijs, quæ ſunt ad finem. Doctrina autem Ariſtotelis adducta ita eſt intelligenda, vt media reſpectu appetentis ſint minus perfecta; cum ab eo non aſſumantur, vt appetibilia gratia ſui, ſed gratia finis: quod interdum contingit, quanuis ipſa in ſe ſint nobiliora fine. 27 Solutio ſecundæ rationis. D. Bonau.

Ad tertium reſpondendum eſt ad mẽtem Henrici beatitudinem quidem eſſe aſſequutionem, & apprehẽſionem ſummi boni, non quancunque: ſed perfectã. Ad minorem fateretur Deum à nobis per operationem intellectus, & voluntatis primo teneri, & poſśideri; non tamen complete, & perfecte teneri, niſi deificatione eſſentiæ, quia tunc non intelligibiliter (vt fit per viſionẽ) ſed reali participatione diuinæ naturæ Deo aſsimilamur, & ſuo modo identificamur cum illo. Nec ſolutio debet omnino diſplicere: quoniam Scotus cum cæteris, qui beatitudinem ponunt in actu voluntatis, agnoſcit Deum à beato per viſionem primo teneri, non tamen complete. Similiter igitur diceret Henricus. 28 Solutio tertij. Scotus.

Ad quartum reſponderet Henricus delectationem, non ſolùm ſequi operationem, ſed etiam actum vltimum, 29

 & per-

Solutio 4. rationis. & perfectum, qui non eſt operatio: nam ambitioſus delectatur honore poſſeſſo, & auarus poſſeſſa pecunia. Quare volũtas beati non ſolùm delectabitur, quia Deum videt, & amat; ſed quia anima ipſa eſt realiter deificata.

Solutio quĩtæ rationis. Ad quintum reſponderet Henricus beatitudinem perfectã, quam ponit in deificatione eſſentiæ, ex ſe ſupponere beatitudinem imperfectã, quam ponit in operationibus intellectus, & voluntatis: Deus enim viſus, & amatus illabitur in eſſentiam animę, eamq; deificando facit complete beatam. Quare apud Henricum non poteſt dari beatitudo cum omnimoda quiete ab operatione; nec poteſt beatus concipi, vt dormiẽs. Argumentum igitur ſolũ impugnat beatitudinem actuantem animæ eſſentiam independenter ab operatione.

30 Soluitur ſexta ratio. Ad ſextum reſpondebit Henricus Ariſtotelem ſolum cognouiſſe triplex illud animi bonum, quod in argumento proponitur: ponẽdum tamen eſſe aliud bonorum genus, quod nec ſit potentia animi, nec habitus, nec operatio: talis eſt animæ deificatio: niſi velis dicere hanc deificationẽ aliquo modo habere rationem potentiæ: ſiquidem redundãs in potentias facit eas nobilius operari, vt docet Henricus in dict. quodlibet. 13.q.12. *Henricus.*

31 Soluitur ſeptima ratio. Ad poſtremum negabit Henricus minorem: quoniam optima, & vltima habitudo beati ad Deum, vt eſt obiectum beatificum, ponitur in ſupernaturali, ac diuina cum Deo aſsimilatione, quæ ſit per deificationem. Ad priorem probationem admittet Henricus nec eſſẽtiam, nec potentiam poſſe beatifice cõiungi obiecto beatifico, niſi præuia operatione: ea tamen præuia poſſe animam alio modo longe nobiliori Deo coniungi. Ad poſteriorem dicet Henricus beatum non poſſe Deo frui, niſi operatione voluntatis: fruitionem tamen non eſſe perfectam, niſi conſequatur deificationem animæ. Ex quibus patet rationes adductas contra Henricum non eſſe ſatis efficaces, niſi aliunde corroborentur.

§. 5.

Vera communis opinionis demonſtratio.

Vera igitur communis ſententiæ demonſtratio, & à priori, ni fallor, ſumenda eſt ex eo, quod beatitudo ex ſua propria ratione habet, quod ſit actus vitæ: inde enim neceſſariò infertur beatitudinem formalẽ per ſe non poſſe conſiſtere, niſi in aliqua operatione vitali. Vt hoc noſtrum fundamentum melius intelligatur, aduertendum eſt beatitudinem formalem ex ſua ratione in viuendo conſiſtere; ita docuit Ariſtoteles lib.1. Magnorũ Moralium c. 4. vbi poſt multa ita concludit; *Ergo, & feliciter viuere, & felicitas in viuendo eſt.* Ob quam rationem beatitudo ab Ariſtotele vbique locorum ſuæ moralis doctrinę appellatur vita beata: vt patet 10. Ethic. c.6. tex. 26. & 4. Politic. c.11. & lib.1. Ethic. ad Eudemũ, vbi poſt principium ita ait: *Ante omnia conſiderãdum, in quo vita beata conſiſtat;* & 9. Metaph. c.9. text.16. in fine: *felicitas* (inquit) *vita quædam eſt.* De beatitudine ſupernaturali tam vię, quam patrię id etiam euidẽter patet: nam in Symbolo fidei appellatur vita æterna in vltimo articulo. Matth. 19. *Quid boni faciam, vt habeam vitã æternam?* Matth. 25. *Ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam.* Similiter beatitudo viæ vita æterna appellatur: vita quidem Ioan. 10. *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant:* æterna autem; Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum.* Quem locum de cognitione per fidem eſſe intelligendũ verior eſt explicatio. 32 Aduertẽtia ad communem rationẽ demonſtr. *Ariſt.* Matth. Ioan. & 17

33 Concludendum eſt igitur, & ſupponendum beatitudinem tam naturalem, quàm ſupernaturalẽ ex ſua ratione eſſe quandam vitam. Et cum vita ſit duplex: vna ſubſtantialis, altera accidentalis: certiſsimũ eſt beatitudinẽ non eſſe vitã ſubſtantialẽ: tum, quia hæc eſt ſola anima; quæ vt eſt ſeparata, eſt ſubſtantia viuens: vt vero eſt coniuncta, eſt forma ſubſtantialis, qua primo viuimus, ex Ariſt. 2. de anima c.2. tum ſecundo, quia vita beata proficiſcitur à mente, vt affirmat Ariſtoteles 10. Ethic. c.7. in fine: vita autem, quæ ab alia vita proficiſcitur, non eſt primum principium viuendi, & ſubinde non eſt vita ſubſtãtialis. Beatitudo igitur erit vita quædam accidentalis, i. actus vitalis, quo viuimus. Quod expreſſe docuit Ariſt. 9. Metaph. *Ariſt.*

Ariſt. taph. loco citato in præcitatis verbis: agit autem ibi de vita, quę eſt actio immanens, vt patet ex antecedentibus. Probatur etiam, quoniam cum beatitudo ſit quædam formalis vita, erit vita, qua formaliter viuimus: & cum ea ſubſtantialiter non viuamus, vt iã oſtẽdimus; vtique ea viuemus vita accidentali. Erit igitur actus, quo formaliter viuimus. Iſte autem actus non poteſt nõ eſſe actus ſecundus vitæ, & vitalis quædam operatio.

34 Quod ego primũ deduco ex Ariſtotele lib. 2. de anima c. 1. & 2. vbi præter vitam ſubſtantialem animæ nullam aliã admittit vitam, niſi quæ eſt operatio, & qua anima eſt, vt in vigilia. Id, quod patet, tum ex verbis Ariſtotelis, tum ex vtraque diffinitione animæ. Ex verbis quidem Ariſtotelis; quoniam in d. c. 2. text. 13. idem eſt viuere, quod operari: ex vtraq; verò definitione animæ: quia in vtraque vita ſumitur pro operatione. Prima enim diffinitio dicit animam eſſe actum ſubſtantialem corporis potentia vitam habentis: vbi nomine vitę omnium conſenſu intelligitur vitalis operatio. Secunda definitio habet animã eſſe id, quo primo viuimus, mouemur, ſentimus, & intelligimus. Quæ particulæ communi interpretatione denotant operationes vitales proprias cuique vitæ: vt omittamus, quod Ariſt. 1. Politic. Ariſt. c. 3. aperte affirmat vitam eſſe actionẽ.

35 Deinde id deduci poteſt ex propria ratione actus, quo formaliter viuimus: is enim actus intrinſece includit ordinem ad principium vitæ: ita vt nec produci poſſit, nec productum poſſit ſuam cauſſalitatem cauſſare in ſubiecto, niſi ad id concurrente primo vitæ principio: nam primum principium vitæ (anima inquam) eſt, quo primo viuimus, ex ſecunda Ariſtotelis diffinitione: hoc autem non poteſt conuenire, niſi vitę, quæ eſt actus ſecundus, & operatio. Et quidem, quod id conueniat operationi vitali, patet: quoniã vitalis operatio, nec poteſt naturaliter produci, niſi à principio vitę, tam primo (qualis eſt anima) quàm ſecundo (qualis eſt potentia) nec poteſt recipi, vt eſt vitalis operatio, niſi vtroq; principio concurrente ad notionalem obiecti apprehenſionẽ. Quod autẽ hoc conuenire nequeat actui ſubſtantiali, quo viuens in actu primo viuendi conſtituitur, facilè patet: quoniã actus ſubſtãtialis, ſicut non habet, quod per actionem vitalem producatur; ita etiam non habet, quod vitaliter ſubiectum informet. Quod facilè patet in habitibus ſenſus, quales ſunt ſpecies viſibiles, quibus viſus conſtituitur in actu primo videndi: nam ſpecies viſibiles nõ producuntur in oculo per actionem vitalem: producuntur enim à principio extrinſeco, nempe ab obiecto: & ſicut non producuntur vitaliter; ita etiã nec vitaliter viſum actuant, & informant: etenim ad paſsiuam receptionem ſpeciei viſibilis viſus ſolùm paſsiuè ſe habet viſu aut anima ad eam non concurrente, vt principio viuendi. Nullo igitur modo dici poteſt nos viuere receptione ſpecierum viſibilium: & ex conſequenti ſpecies viſibilis, nec in fieri, nec in recipi, poteſt dici formalis vita. Id, quod diximus de ſpeciebus viſibilibus, dicendum etiam eſt de habitibus infuſis intellectui: hi enim à ſolo Deo infunduntur, & ob id non vendicant ſibi produci per actionem vitalem: & per conſequens nec receptio illorum dici poteſt vitalis: cum recipiantur anima ad receptionem illorum vitaliter non cõcurrente.

Simili modo dicendum eſt de habitibus acquiſitis: tum quia non repugnat 36 illos infundi per accidens. Tum etiam, quia non producuntur per actus actione vitali. i. vitaliter immutante: & ſubinde nec verè dicimur illis formaliter viuere. Concludendum eſt igitur omnẽ actum, quo accidentaliter viuimus, eſſe actum ſecundum vitæ, vitalemq́ue operationem.

Ex dictis ſumi poteſt noſtræ ſententię vera confirmatio. Nam conſtat beatitudinẽ formalem ex ſua ratione eſſe actũ vitæ, non quidẽ ſubſtantialem, ſed accidentalẽ proficiſcentem à vita ſubſtantiali, quo beatus formaliter viuit. Sed actus vitæ, qui formaliter eſt vita, non poteſt non eſſe operatio vitalis, vt latè oſtendimus. Ergo beatitudo per ſe habet, quod ſit aliqua operatio beati. Quam reſolutionem mihi probant verba Ariſt. in d. c. 4. lib. 1. magn. Moral. *felicitatẽ in viuendo eſſe*: nã apud Ariſtotelem Ariſt. idem eſt viuere vita, & operatio vitæ.

Vera ratio communis ſententiæ.

37 Corroboratur prima ratio.

Et iuxta hunc ſenſum corroborari poſſunt omnes rationes ſuperius adductæ, vt habeant efficaciam. Et prima ratio (quæ inter eas eſt principalior) corroborabitur, ſi dicamus beatitudinem ex ſua ratione eſſe vltimum actum in genere vitæ: in quo tum ex Ariſtotele, tũ ex ſacris literis eſt collocãda, & in hoc genere dicere vltimam perfectionem. In quo ſenſu veriſsima eſt minor ſubſumpta: quamuis enim abſolutè loquendo, nec vltimus actus ſemper ſit operatio; nec omnis operatio ſemper ſit vltimus actus, vt oſtendimus: tamen in genere vitę vltimus actus formalis viuendi eſt operatio: nam ſi interdum per operationem vitalẽ generetur habitus, qui in genere eſſendi eſt poſterior, quã actio: tamen ille habitus non eſt actus formalis vitæ, vt diximus. Explicata autem hoc modo ratione D. Thomæ ceſſat dubitatio de vltimitate in ordine generationis, perfectionis, aut appetibilitatis: quia modo loquimur in communi de vltimo actu vitæ, non verò in ſpeciali. At loquendo de actu vitæ in communi, beatitudo eſt actus vitæ vltimus ordine generationis: quia actus primus vitę generatione antecedit actum ſecundum; an vero antecedat perfectione? ſuo loco oſtendemus.

38 Corroboratur ſecunda ratio.

Similiter corroborabitur ſecũda ratio Richardi, ſuppoſita enim opinione, quod operatio immanens (quæ eſt vitalis) perfectior eſt, quam habitus, & potentia; ratio optime diſcurrit: quoniã ſi beatitudo eſt actus perfectiſsimus in genere vitæ; non poteſt non eſſe vel act⁹ primus, vel actus ſecundus: hæc enim diuiſio eſt adæquata in actibus ex ſua natura operatiuis, quales ſunt actus vitæ: omnes enim ſunt, vel principium vitæ, vel ipſa vitæ operatio.

Corroboratur tertia ratio.

Tertia ratio corroborabitur, ſi dicamus beatitudinem eſſe perfectam aſſecutionem ſummi boni, non quãcunq; ſed obiectiuam, qua ſummum bonum in ſe ipſo apprehenditur: nec enim alio modo poteſt Deus ſe ipſo nos perficere, niſi obiectiue apprehenſus, vt in ſequenti §. dicemus. Obiectiue autem nõ poteſt vitaliter apprehendi, niſi per operationem, vt bene ſumit argumentũ.

Quartæ rationis confirmatio.

Quarta ratio vim habebit, ſi ſupponamus beatitudinem eſſe actum vitæ: nam hoc modo non poteſt ſatiare, niſi ſit operatio aſſequutiua Dei: ſatiatio enim appetitus ſequitur bonum, vt præſentialiter poſſeſſum: poſsideri autem non poteſt, niſi per operationem: auarus enim delectatur pecunia, quam ſua induſtria comparauit. Quòd maxime habet verum in Deo, qui non aliter poteſt à nobis in ſe ipſo poſsideri, niſi obiectiue, & per operationem potentię illum attingentem, vt in ſequenti §. dicemus.

Confirmatio quintæ rationis.

Quintum argumentum ex noſtro fũdamento confirmatur: nam illa eſſentiæ deificatio, cum non ſit actus vitalis, non poteſt eſſe formalis beatitudo.

39 Sextæ rationis confirmatio.

Sexta ratio eodem modo fit efficax: nã licet admitteremus dari poſſe aliud bonorum genus ad animam ſpectans: nunquam tamen admittemus illud bonum ad genus vitæ pertinere: cum nec ſit vitæ principium, nec ipſa formalis vita: & ideo beatitudo, quæ in viuendo conſiſtit, in illo poni non poteſt.

Septimæ rationis corroboratio.

Denique poſtrema ratio ex eodem fundamento redditur efficax, nam beatitudo ex ſe eſt vitalis quædam coniunctio cum ſummo bono obiectiue coniũcto, quæ coniunctio niſi per operationẽ vitalem fieri non poteſt: beatitudo igitur non conſiſtet, niſi in operatione: etenim, vt diximus, deificatio eſſentiæ, quam fingit Henricus, non eſt vita: vnde nec vitaliter coniungit Deo. Sed de hoc ſtatim plura.

§. 6.

Beatitudinem non poni in perfectione eſſentiæ.

40 Duplex explicatio primæ opinionis.

PRima opinio, quam initio retulimus, beatitudinẽ collocat in perfectione eſſentiæ, quam deificationem appellat. Hæc ab Henrico ita explicatur; vt Deus prius à nobis videatur, & ametur: deinde viſus, & amatus in eſſentiam illabatur eam deificando. Alij deificationem eſſentiæ admittunt: at tamen ante omnem intellectus, aut voluntatis operationem. Hæc opinio vno, vel altero modo intellecta eſt à nobis ſpecialiter impugnanda. Et in genere ex eo vtraque impugnatur; quia vtraque ſingularis eſt, & contra torrentem theologorum.

Vtraque impugnatur.

Deinde

Secundò. Deinde, quia neutra conſentit cum phraſi modoque communi loquendi ſacræ Scripturæ, & Patrum: is enim denotat beatitudinem patriæ eſſe operationem. Neutra item fundari poteſt, aut in Scriptura, aut in Patribus.

41 Tertiò. Tertiò, quoniam ad illam deificationem vno vel altero modo ſumptã Deus ſolùm concurrit, vt cauſſa efficiens. Ergo illa deificatio non poteſt eſſe formalis beatitudo. Antecedens patet: quia in vtraque illa opinione Deus efficit diuinas diſpoſitiones, quibus anima deificatur. Cõſequentia inde probatur; quia nulla forma, aut perfectio poteſt eſſe formalis beatitudo, niſi ſimul cum ea Deus ſe ipſo immediate concurrat ad beandum animam. Deus autem ita cõcurrere non poteſt cum deificatione, ſi ad eam concurrit efficienter.

Pro efficacia huius argumenti prænotandum eſt id, quod in ſuperiori libro latè oſtendimus, Deũ ſe ipſo, ſuaq; nuda eſſentia immediate animam beare, vt quod: Deus enim dicitur noſtra
Gen.15. merces Gene.15. & Ioan.11. noſtra vi-
Ioan.11. ta, & apud Auguſtinum 22. de Ciuit. Dei
Auguſt. c.30. dicitur noſtra gloria: denique no-
Ariſt. ſtrum bonum dicitur ab Ariſtotele 12. Metaph. c.10. text.52. & cum Deus beãdo nos perficiat; certiſsimum eſt Deum in patria ſe ipſo, & ſua eſſentia, immediate nos perficere: Deus autẽ non poteſt ſe ipſo immediate perficere creaturam in genere cauſſæ efficientis: nam licet ſe ipſo poſsit cauſſare perfectionem, qua creatura perficitur: non tamẽ ſe ipſo eam perficit, ſed mediante perfectione producta: eſt enim proprium cauſſæ efficientis, ideo quia eſt cauſſa extrinſeca, non poſſe aliud perficere, niſi mediante ſuo effectu, tanquam cauſſa formali: ignis enim perficit lignum mediante calore: & dealbans perficit parietem formaliter per albedinem. Et inde eſt, vt cauſſa efficiens cum forma, quam efficit, non integret vnam totalẽ cauſſam: ſed vtraque concurrit, vt cauſſa totalis in ſuo genere; efficiens quidẽ, in genere cauſſæ efficientis; forma autem, in genere cauſſæ formalis. Non ſic
42 res habet in Deo, vt beante: ipſe enim cum forma, quæ eſt beatitudo formalis, integrat vnam cauſſam totalem, cui primo, & adæquatè conuenit beare, vt in ſuperiori libro ſæpe docuimus: hoc autem modo beare non poteſt, niſi cõcurrendo in genere cauſſæ obiectiuæ, tanquam obiectum beans: quoniam in ſolo hoc genere poteſt ſe ipſo, & per ſe ipſum perficere animam beatã. Et quidem, quod obiectum in genere cauſſæ obiectiuæ poſsit aliud perficere, quanuis ſit forma extrinſeca, euidenter colligitur ex libris de anima: fatetur enim
Ariſtot. obiectum intellectus perficere Ariſt.
intellectum: & ſimilis ratio eſt in cæteris potentiarum obiectis. Et non ſolum obiectum in ſuo genere poteſt perficere potentiam: ſed etiam immediate ſe ipſo; ita vt in tali genere ipſummet ſit, quod obiectiuè perficit non alio, quam ſe ipſo: idque perficiendo vt quod, & vt quo. Quod facilè patebit, ſi ſingula obiecta percurramus. Nam intelligibile (quod eſt obiectum intellectus) ſe ipſo perficit intellectum: cum ſe ipſum obijcit in ſe ipſo videndum. Similiter bonũ cognitum (quod eſt obiectum voluntatis) ſe ipſo eam perficit; quia ipſummet ſeſe obijcit amandum in ſe ipſo; vt cognitum, & amatum ſe ipſo appetitum ſatiet, beetque, ſi fuerit ſummum bonum: vnde cum viſione, & amore integrat vnam totalẽ cauſſam beatificantem. Nõ ita ſe habebit Deus cum ipſa deificatione; nam licet eã immediatè efficiat: tamen non ſe ipſo cum ea immediatè deificat animam; ſed mediante qualitate deificante. Vnitur igitur Deus animę deificatæ ratione deificationis: ſed vnitur, vt cauſſa conſeruans animam ſub tali eſſe: non verò vt obiectum beans: Quare licet illam eſſentiæ deificationẽ admitteremus, nequaquam in illa beatitudinem collocaremus.

Quarta ratio, eaque generalis: quo-
niam ſi illa eſſentię deificatio ſatis eſſet 43 Quarto.
ad beatificam vnionem, ita vt in ea poni deberet beatitudo; profecto deificatio, quia Chriſti anima per vnionem hypoſtaticam eleuatur, & deificatur, maiori cum ratione ſatis eſſet, vt in illa poneretur beatitudo formalis animę Chriſti. At in Chriſto non ſatis eſt illa deificatio. Ergo nec in cæteris beatis ſatis erit, qualiſcunque fingatur deificatio. Sequela per ſe videtur nota: quia ex materia de Incarnatione certiſsimum eſt animam Chriſti per vnionem hypoſta-

ticam deificatam eſſe deificatione omnium maxima, vt bene aduertit Bellomontanus in d.diſp.8.c.2.n.14. & explicatur 3.p.q.7.ar.1. vbi Suarius diſp.18. ſect.1.ex Naziãzeno, Chryſoſt. Hilario, & Aug. Minorem extra controuerſiam eſſe affirmat Bellomontanus: at non vidit Henricum eam negantem quodlib. 6. q. 6. vbi docet animam Chriſti ipſa deificatione, quam ex vnione conſecuta eſt, eſſe formaliter beatã. Sed in hoc non eſt audiendus: tum quia ſine fundamento diſcedit à torrente doctorum: tum ſecundo, quia ſibi non conſtat: tum denique, quia non conuenit cum receptis Theologiæ principijs. Quod non cõſtet ſibi inde patet: quoniam in eadem quæſtione fatetur Deum non deificare animæ eſſentiam, niſi per intellectum, & voluntatẽ à nobis poſſideatur; vultq́; deificationem eſſentiæ eſſe poſteriorẽ viſione, & amore. Hoc autem conuenire non poteſt deificatione animę Chriſti, quæ fit per vnionem hypoſtaticam: hæc enim prior eſt quacunque operatione intellectus, & voluntatis. Nec eſt, quod in ratione beati Chriſtus nobiſcũ non conueniat: cum nobis per omnia voluerit aſsimilari, vt ait Paulus.

Nazianz. Chryſoſt. Hilarius. Auguſt. Henricus.

44 Nec conuenit cum receptis Theologiæ ſententijs: conſtat enim contra Hẽricum non ſolum naturam rationalem, ſed irrationalem etiam & inſenſibilem eſſe aſſumptibilem: & ſubinde eſſe deificabilem deificatione per vnionem hypoſtaticam: quæ tamen in natura irrationali, aut inſenſili nullo modo haberet rationem beatitudinis. Concedẽda eſt igitur minor ſuperioris diſcurſus, & dicendum animam Chriſti non eſſe formaliter beatam per talem deificationem, ſed per ſolam viſionem, & amorem. Nec ſatis eſt, ſi dicas diſparem eſſe rationem in deificatione, quæ fit per vnionem hypoſtaticam, & quæ fit per vnionem beatificam: quoniam per illam deificatur natura deificatione ſecundum ſubſiſtentiam diuinam: per hãc verò deificatur deificatione ſecundum participationem diuinæ naturæ. Non ſatis eſt, inquam, quoniam per vnionem hypoſtaticam ex coniunctione ſubſtãtiali datur participatio, non ſolùm ſubſiſtentiæ diuinæ, ſed etiam diuinæ naturæ longe nobilior, quam ſit quæcunque alia diuinæ naturę participatio, aut per gratiam, aut per gloriam, vt modò ſupponimus.

Hæc generaliter diximus contra vtramque opinionem: contra ſingulas in ſpeciali aliquid dicamus. 45 Et cõtra deificationem Henrici, modumq́ue explicationis eius primũ obijci poteſt: quoniam pręter beatitudinem per viſionẽ, & amorem (quam tanquam imperfectã admittit, prioremque ſequenti deificatione eſſentiæ) abſque ſolido fundamẽto alteram fingit beatitudinem poſitã in eſſentia animæ: ſatis enim eſt prior beatitudo, vt anima perfectè, & complete dicatur beata, vt ex ſolutionibus argumentorum facilè patebit. Deinde obijcitur; quia etiam ſi admitteretur deificatio eſſentiæ, quam fingit; in ea nõ poſſet poni formalis beatitudo. Et pręter generales rationes probari poteſt: quia conſtat beatitudinem formalem etiam in patria eſſe actum vitæ, quo anima formaliter viuit. Illa autem deificatio non eſt talis: nec enim eſt actus ſecundus vitæ; cum non ſit operatio: nec dici poteſt actus primus; quoniam nullius vitalis operationis eſt principium.

Prima e[…] plicatio[…] cialiter […] pugnatur. Secund[…]

46 Contra deificationem, quam alij admittunt priorem omni intellectus, & voluntatis operatione, primum obijci poteſt: quia inde ſequeretur dari poſſe beatum, qui nec Deũ videat, nec amet, quod apud omnes eſt falſum: etenim etiam antiqui Philoſophi Deo, aut dormienti, aut ab operatione vacanti denegarunt beatitudinem, vt patet ex Ariſtotele 12. Metaph.c.9. & lib.2. Magnorum Moralium c.15. Sequela probatur: quoniam non eſt negandum deificata eſſentia Deum impedire poſſe omnem, & intellectus, & voluntatis operationẽ.

Impu[…] ſecund[…] plicat[…] ſpecia[…] Primo[…] Ariſt.

47 Deinde obijcitur; quoniam illa deificatio eſſentiæ non poteſt eſſe alia à deificatione, qua eadem eſſentia deificata eſt per gratiam, quæ ex via manet in patria: nam ſuperius artic.1. oſtendimus nullam in patria nouam qualitatem in animæ eſſentia admittendam eſſe: ſi qua enim eſſet neceſsitas nouæ qualitatis; eſſet, vt anima eleuaretur ad eſſe diuinum, quo poſſet elicere operationes beatas: ad hoc autem ſatis eſt gratia viæ, vt in patria conſummatur, vt latè diximus in d. art. 1. alioquin deificatio

Secun[…]

per

per gratiam nullum haberet effectum in patria. Porrò ſi deificatio eadem eſt, quæ antea erat mutato tamẽ ſtatu; profectò in ea non poteſt poni beatitudo. Primo, quia beatitudo viæ in ea non ponitur. Secundo, quia iuſti in via eſſentialiter eſſent beati. Tertio, quia gratia etiam vt eſt in patria, nõ poteſt habere rationem hæreditatis, & præmij: nam etiam in patria fundat ius adoptionis filiorum Dei ad cœleſtem hæreditatem, & meritum, cui datur præmium, & merces; nam in patria ſicut permanet adoptio filiationis: quia adhuc vere ſumus filij adoptiui; ita permanẽt merita, quæ de facto coronantur. Quare ſicut in via adoptio diſtinguebatur ab hæreditate, & meritum à præmio: ita, quod in patria fundat vtrunq; , diſtinctum quid erit ab hæreditate, & præmio.

Tertio. Tertio obijcitur, quoniam licet illa deificatio poneretur qualitas diſtincta à gratia; adhuc beatitudo non poſſet in ea collocari: beatitudo enim nõ poteſt conſiſtere in ſolo actu primo vitæ, cum ſit vita quędam perfecta, & iucundiſſima; qualis non eſt actus primus: deificatio autem illa ſolum eſſet actus primus.

§. 7.

Beatitudinem non conſiſtere in aggregato ex habitu, & operatione, vt volebat D. Bonauentura.

48 Quid diſplicent in tertia opinione D. Bonauẽt. SVpereſt expendenda opinio D. Bonauenturę; quę beatitudinem ponit in habitu, & actu ſimul: principalius tamen in habitu perficiente potentiam non vt eſt potentia, ſed vt identificatur cum eſſẽtia. In qua opinione illud primũ diſplicet, quod beatitudinem collocat

Primum. in aggregato ex habitu, & operatione. Hoc autèm non ex eo capite diſplicet, quod beatitudo ponitur in pluribus; ſed quod ponitur in pluribus, quorum alterum eſt habitus, alterũ operatio. Quod nõ ſatis philoſophice dicitur: nam quãuis ad perfectum ſtatum beatitudinis habitus, & operatio requirantur; tamẽ habitus non poteſt ad eſſentiam pertinere. Primo, quia beatitudo eſſentialiter dari poteſt ſine aliquo habitu: poteſt enim diuinitus fieri, vt anima videat, & amet Deum nullo habitu in potẽtijs exiſtente: poſt enim Deus ſupplere actiuitatem habitus. Negari autèm nõ poteſt poſito illo caſu animam complete eſſe beatam: adhæreret enim perfectiſsimo modo vltimo fini, & iucundiſſime frueretur ſummo bono. Confirmatur; quoniam ad actus beatificos viſionis, & amoris magis neceſſaria eſt potẽtia, quam habitus: quoniam actus illi ſine potentia dari non poſſunt: bene tamen ſine habitu. Quare ſi potentia ad eſſentiã beatitudinis non pertinet; vtiq; nec ad eam pertinebit habitus. Secundo, beatitudo formalis eſſentialiter eſt aſſequutio vltimi finis: habitus autem licet concurrat ad aſſecutionem finis, vt principium efficiens; non tamen vt formalis aſſecutio. Tertio, quoniã beatitudo in genere vitę eſt vltimus actus: eſt enim vita perfecta. Habitus autèm nec eſt formaliter actus vitalis (nec enim intrinſece habet, quod ſit ab interno vitę principio,) nec eſt vltimus act⁹; cum ſit principium elicitiuum operationis vitalis.

Confirmat.

2. Argum.

3. Argum.

Deinde diſplicet, quod beatitudinem principalius collocat in habitu, quam in actu: hoc enim non eſſet verum, quanuis beatitudo per ſe collocaretur in aggregato ex habitu, & actu: nam cũ beatitudo ex ſua eſſentia ſit formalis aſſequutio ſummi boni; principalius collocanda foret in eo, cui verius, & principalius conuenit ratio aſſequutionis: hęc autem tantum abeſt, vt principalius cõueniat habitui; vt illi proprie conuenire nequeat: eſt enim principium effectiuum actus, qui eſt formalis aſſequutio. Simile argumentum ſumi poteſt ex eo, quod beatitudo eſt vltima perfectio viuentis, quatenus eſt viuens. Ratio autẽ vltimæ perfectionis principalius conuenit actui, quam habitui, vt patet. Deniq; cum iucunditas, & delectatio principalius conueniat beatitudini ratione actus, quam habitus (ex Ariſtotele enim delectatio ſequitur operationem,) non eſt dubitandum, ſi beatitudo collocanda eſt in habitu ſimul, & in actu; in actu potius collocandã eſſe, quam in habitu.

49 Secundum quod non placet.

Tertio loco non poteſt non diſplicere, quod beatitudo collocatur in habitu potentiæ, non quatenus potentia eſt potentia habens ordinem ad actum; ſed quatenus identificatur cum eſſentia: nã cum D. Bonauent. beatitudinem collocet, non in eſſẽtia, ſed in potentia nõ ſatis

50 Tertium.

tis

tis philoſophice collocatur beatitudo in potentia, & non in ordine ad actum: etenim habitus, qui per ſe ponitur in potentia, tanquam in ſubiecto, ex ſe dicit ordinem ad operationem ipſius potentię, vt docet D. Thom. 1. 2. q. 49. ar. 3. Quare potius deberet D. Bonauentura ponere beatitudinem in animę eſſentia, quam in potentia: & conſentire cũ prima opinione.

D. Thom.

§. 8.

Soluuntur argumenta, quæ probare videntur beatitudinem ponendam eſſe in perfectione eſſentiæ.

51 SVperior reſolutio duas cõtinet partes. Prima aſſerit beatitudinem nõ eſſe ponendam in aliqua perfectione, quæ immediatè ſit in eſſentia. Secũda affirmat eam eſſe ponendam in operatione potentiæ. Contra vtranq; partem nonnulla fiunt argumenta. Et contra priorem primo ſic arguitur: beatitudo eſt nobiliſsima perfectio. Ergo recipi debet in nobiliſsimo ſubiecto: talis autem eſt eſſentia animæ.

Contra primam partẽ ſuperioris reſolutionis arguitur. Primo.

Secundo, beatitudo eſt ſummum bonum formale. Ergo eſt perfectiſsima vnio Dei cum beato. Talis autèm eſt vnio, qua Dei eſſentia vnitur cum eſſẽtia animæ; non vero vnio, qua vnitur cum potentia media operatione.

Secundo.

Tertio; in vnoquoque ordine prius eſt habere eſſe talis ordinis, quam operari operationes illius. Ergo Deus prius vnitur eſſentiæ animæ eam deificando; quam operetur diuinas operationes viſionis, & amoris.

Tertio.

Quarto, Deus nos efficit beatos vi ſui amoris: ſed vis amoris eſt, vt amantem transformet in amatum, ex D. Dionyſio c. 7. de Eccleſiaſt. Hyerarchia. Ergo Deus ideo nos efficit beatos, quia in nos transformatur. Hoc autem facit nos deificando.

Quarto. *Dionyſius.*

Quinto, beatitudo eſt gratia conſumata; iuxta illud Pauli ad Romanos, *& gratia Dei vita æterna*. Sed gratia ponitur in eſſentia animæ. Ergo & beatitudo.

Quinto. *Ad Romanos 6.*

Poſtremo vnio Dei, quę fit cum eſſentia eam deificando (quam Henricus appellat illapſum in eſſentiam) perfectior eſt, quam vnio Dei cum potẽtia ad operandum. Ergo in illa ponenda eſt beatitudo. Conſequentia patet: antecedens probatur; quoniam in priori vnione Deꝰ eſt beato pręſens ſecundum ſuam eſſentiam, ratione noui effectꝰ: in poſteriori autẽ Deus ſolùm eſt præſẽs pręſẽtia obiectiua, & in ordine operationem: quæ præſentia minus perfecta eſt, vt patet.

Vltimo.

Hæc argumenta facile ſolui poſſunt. Difficultatem primi euadunt, qui negãt beatitudinem formalem eſſe perfectionem nobiliſsimam. Sed inferius hãc opinionem tanquam minus peripateticam reijciemus. Admiſſo igitur antecedente difficultas poſita eſt in explicatione huius propoſitionis: *nobiliſsima perfectio poſtulat ſibi nobiliſsimum perfectibile.* Quam propoſitionem quidam ita explicãt, vt vera ſit dummodo nobiliſsimum perfectibile ſit illius capax. Iam vero eſſentia animæ non eſt capax beatitudinis, niſi mediante potentia. Ita Medina 1. 2. q. 3. ar. 2. q. 1. ad 4; & eſt communis inter Salmanticenſes. Hanc ſolutionem probauerat Scotus in 4. d. 49. q. 2. litera O, in ſecunda ſolutione primi verſiculo *aliter & quaſi reddit*: quo in loco propoſitionẽ illam putat ſimpliciter veram in perfectionibus ſubſtantialibus: nam forma ſubſtantialis inter ſubſtãtiales nobiliſſima nobiliſsimum poſtulat perfectibile: at non eſſe veram in perfectionibus accidentalibus: quia nobiliſsimum perfectibile nõ eſt capax talis perfectionis Quod contigit in propoſito: quoniam eſſentia animę (quæ eſt nobiliſsimũ perfectibile) non eſt capax beatitudinis, quæ eſt operatio: ſicut etiam non eſt capax habitus, niſi mediante potentia. Solutio ſatis eſt ad euadendum difficultatem: ſed cum ſupponat id, de quo cum aduerſarijs eſt cõtentio, videtur aliquo modo petere principium.

52 Solutio primi argum.

Medina. Salmanticenſes. Scotus.

QuareScotus in prima ſolutione aliter difficultatem explicat; vt propoſito vera ſit, ſi perfectio nobiliſsima cum perfectibilibus ſui ordinis conferatur; Secus ſi conferatur cum perfectibilibꝰ alterius ordinis. Duo autèm ordines perfectibilium apud Scotũm diſtinguẽdi ſunt; iuxta duos ordines perfectionũ: nam cum perfectionum accidentalium (de quibꝰ modo eſt ſermo) aliæ ſint actꝰ primi; aliæ actus ſecundi, ſiue operationes; diſtinguenda ſunt perfectibilia in duos ordines, vt illa, quæ actus primos 53

immedate

immediate reſpiciunt, ad vnum ordinē pertineant: quæ autem immediate reſpiciunt actus ſecundos; alterius ſint ordinis. Igitur perfectio, quo eſt nobilior, eo ſibi poſtulat nobilius perfectibile, non abſolute, ſed ſui ordinis. Cum vero beatitudo in operatione cōſiſtat, in ordine operationum erit nobiliſsima: & ſubinde poſtulabit perfectibile in ſuo ordine nobiliſsimum. Quod eſt veriſsimum: nam ob hanc cauſam, qui beatitudinem ponunt in viſione; putant intellectum eſſe potentiarū nobiliſsimam potentiam: è contrario dicunt de voluntate, qui ponunt beatitudinem in amore. Addit tamen Scotus perfectiones, quæ in ſuo ordine habent perfectibile nobilius, eſſe nobiliores perfectionibus alterius ordinis: & ſubinde ſi in eſſentia animæ ineſſent aliquæ perfectiones, illas nobiliores futuras fore omnibus habitibus, & operationibus, & ſubinde ipſa beatitudine. Hæc ſolutio etiam ſuo modo videtur petere principium; & in hoc vltimo placere non debet, vt ex dicendis patebit.

54 Quare ego puto propoſitionem illam intellectam de perfectionibus accidentarijs abſolute eſſe negādam: nec enim neceſſe eſt, vt nobilior perfectio immediatè perficiat nobilius ſubiectum: dātur enim plurimæ inſtantiæ; nam quantitas immediatè perficit ſubſtantiam; qualitas autèm non, niſi mediante quātitate: & tamen qualitas longe eſt nobilior, quam quantitas. Deinde potentiæ animæ ſunt perfectiones minus nobiles quam actus ſecundi, vt ſuo loco oſtendemus: & tamen immediate perficiunt eſſentiam animæ, operationes vero nō, niſi mediantibus potentijs. Quin potiꝰ propoſitio eſt falſa, etiam ſi abſtrahamꝰ à perfectione ſubſtantiali, & accidentaria: nam forma ſubſtantialis immediate perficit materiam primam; quæ eſt perfectibile minus nobile, quam totum compoſitum ſubſtantiale; quod immediate perficiunt accidentia: ſi non ōnia (vt quidam volūt) ſaltem aliqua, quod nullus negat. Et tamen forma ſubſtantialis longe eſt nobilior, quamquæcūq; accidentalis.

55 Solutio 2. Ad ſecundum argumentum reſpōdetur primo, beatitudinem non eſſe abſolute ſūmū bonum; quia maius bonū eſt vnio Hypoſtatica. Quare ex hoc capite non poſtulat ſibi ſummam vnionē cū Deo. Reſpondetur ſecundo beatitudinē ex ſententia Ariſtotelis eſſe ſūmū bonū inter omnia bona, ad quę homo, tanquā ad finem dirigitur. Quare beatitudo ex ſua natura non poſtulat quancumq; vnionem cum Deo: ſed eam ſolam, quæ animam coniungit Deo, vt vltimo fini, obiectoque beatifico: talis autem vnio fieri non poteſt, niſi per operationem vitalem. Reſpondetur tertio, vnionē beatificam perfectiorem eſſe vnione, qua Deus per aliquem effectum cōiungitur eſſentiæ animæ: quoniam Deus per effectum non ſe ipſo immediate perficit animam, ſed ipſo effectu mediāte: per vnionem autem beatificam ſe ipſo immediate perficit beatum, vt ſuperius diximus.

56 Solutio 3. Ad tertium reſpondetur animā beatam prius natura habere eſſe beatificū, quam habeat beatificas operationes: inde tamen non inferri beatitudinem formalem poſitam eſſe in perfectione eleuante eſſentiam ad eſſe glorioſum, vt diximus ſupra §. 6.

57 Solutio 4. Ad quartum dicendum eſt primo argumentum extra rem agere: quia potiꝰ probat Deū vi ſui amoris trāſformari in beatū quā beatū in Deū. Reſpōdetur ſecūdo Deum in hoc ſenſu vi ſui amoris nos facere beatos; quia amor diuinꝰ eſt Deo ratio, cur illis beatifice cōiūgatur: coniungitur autem, dum ſe ipſum obijcit à nobis in ſe ipſo videndū. Vnde trāſformatio Dei in nos, quæ fit per amorē; potius ſupponitur ad beatitudinē, quā ſit ipſa formalis beatitudo.

58 Solutio 5. Ad quintū reſpondetur primo beatitudinem in hoc ſenſu dici gratiam conſummatam; quia eſt conſummatio, & complementum omniū beneficiorū Dei quæ interdum appellātur gratia. Iuxta quam explicationem beatitudo non eſt gratia gratum faciens. Pauli locus expoitur. Quare ſēſus Pauli eſt iſte: *gratia vita æterna*. i. vita ęterna eſt Dei beneficium: nam licet detur ex meritis; merita tamen ex Auguſtino ſūt dona Dei. Reſpondetur ſecundo, etiam ſi Paulus intelligatur de gratia gratum faciēte; inde non inferri beatitudinem eſſe in eſſentia animæ: quoniam pleriq; non ſine probabilitate docent gratiam non diſtingui à caritate, quæ eſt in potentia. Quod ſi oppoſitum ſentias, dici-

to locutionem Pauli explicandam eſſe in ſenſu cauſſali,& non in formali: nam, gratia conſummata exiſtens in anima tanquã ſupernaturalis illius vita,& natura, influit in operationem, tanquam principium primum, ſed remotum. Gratia igitur, vt iam conſummata eſt, eſt vita æterna in actu primo: cum tamẽ beatitudo formalis ſit vita in actu ſecundo vt ſæpe diximus.

Vltimi argumenti ſolutio. Ad poſtremum neganda eſſet conſequentia etiam ſi daremus antecedens: nam ſicut non eſt neceſſe, vt beatitudo ſit maximum bonum animæ; iuxta illorũ ſententiam, qui putant gratiam eſſe entitatem nobiliorẽ beatitudine; ita non oportet, vt beatitudo ponatur in perfectiore coniunctione cum Deo abſolute loquẽdo; ſed, quod ponatur in perfectiore coniunctione cum Deo, vt eſt obiectũ beatificum: quæ coniunctio eſt obiectiua, & nulla poteſt eſſe perfectior ea, quę habet Deum intuitiue præſentem. Sed melius negabitur antecedens: quoniam vnione beatifica Deus ſe ipſo immediate vnitur beato: per deificationem autẽ non vnitur immediate ſe ipſo, ſed mediante effectu, vt ad ſecundum diximus.

§. 9.

Soluuntur argumenta quæ videtur probare beatitudinem non poni in operatione.

60 Primum argumentum cõtra poſteriorem partem reſolutionis. QVod beatitudo non ponatur in operatione, multis probant aduerſarij. Primo; quoniam beatitudo formaliter ſumpta, eſt vltimus finis noſter: nulla autèm operatio poteſt eſſe vltimus finis, tum, quia operatio eſt propter obiectum, tanquam propter finem, vt iam probatur; tum etiam, quia viſio, & fruitio obiecti beatifici eſt propter ipſius obiecti aſſecutionem.

61 Secundum. Secundo; quia inde ſequeretur operationem eſſe nobiliorem, non ſolũ potentia, & habitu, à quibus elicitur; ſed etiam ſubſtantia operantis: eſſe enim finis; & ideo præſtantior ex Ariſtotele 3. Topic. c. 1. *Ariſtot.* Conſequens eſt falſum: tum; quia ſubſtantia ſimpliciter eſt nobilior quocunq; accidente; tum ſecundo; quia ſubſtantia, potentia, & habitus, ſũt cauſſę æquiuocę operationis: & ideo ſũt nobiliora; tum denique; quia habitus ſupernaturales gratiæ, charitatis, & luminis gloriæ, ſunt entia nobiliora, quam ſuæ operationes: fiunt enim à ſolo Deo; cum tamen ad operationes potentia etiam concurrat.

Tertio, beatitudo formalis à ſuis autoribus ponitur in operatione, quia ex ſentẽtia Ariſtot. 2. de Cœlo c. 3. text. 17. Vnunquodq; eſt propter ſuam operationem. Quę maxima ſatis eſt dubia: nam accidentia potius ſunt propter ſubſtãtiam, quam è contrario: ſũt enim ab auctore naturæ inſtituta, aut vt eam conſeruent in eſſe, aut vt eam perficiant, & ornent: imperfectiora enim ſunt propter perfectiora. Deinde ex illa maxima non bene infertur operationem eſſe vltimũ finem operantis: quoniam teſte eodem Ariſtotele operationes tranſeũtes ordinantur ad vlteriorem finẽ: nempe ad operatum, & ad id, quod per operatum intenditur: immanentes verò, quanuis nullum habeant operatum: habent tamen obiectum, ad quod tanquã ad cauſſam finalem ab auctore naturæ inſtitutæ ſunt: quod adeo verum eſt, vt plures doceãt iſtas actiones in ſuo eſſe quidditatiuo pendere ab obiectis, tanquam à cauſſa finali: & quanuis hęc opinio pluribus non placeat, vt patet ex Curſu Conimb. 2. Phyſic. cap. 7. q. 2. art. 3. ad 2. & lib. 5. cap. 4. q. 1. ar. 3. ad 1. tamẽ omnibus placere debet veram eſſe iſtã ſententiam de iſtis actionibus, prout producibiles ſunt, & actu ponuntur in rerum natura, vt cõſtat ex eodem Curſu in d. cap. 7. q. 15. art. 2. in fine: nam ſub hac ratione, ſicut habent cauſſam efficientem, ita habebunt finalem. At nullam aliam habere poſſunt, niſi ſua obiecta, propter quæ ſunt inſtituta. 62 Tertium. *Ariſt.*

Quarto, beatitudo ideo ponitur in operatione, quia per operationem primo vnimur Deo: quod tamẽ eſt falſum; quia Deus prius vnitur noſtro intellectui, vt ſpecies intelligibilis. Et quanuis id eſſet verum: nõ tamen eſſet ſatis vt beatitudo in operatione operetur: quoniam beatitudo non eſt poſita in prima vnione, ſed in vnione completa. 63 Quartum.

Quinto, in eo ponenda eſt beatitudo, quod nobis eſt vita æterna: iuxta illud Pauli ad Roman. 6. *Habetis fructum veſtrũ in ſanctificationem: finem vero vitam æternã.* Vita autem non eſt operatio, ſed eſſe viuentis. 64 Quintum. *Ad Romanos 6.*

Sexto

...xtum. Sextò; beatitudo ſignificat aliquid exiſtẽs in beato: eſt enim vltima perfectio hominis: ſed operatio vel tranſit in aliud: vel ſignificatur, vt procedẽs ab alio. Ergò beatitudo non eſt operatio.

...mum. Septimò; vnius hominis vna eſt beatitudo: operationes autem ſunt plures.

...mum. Poſtremo; ſequeretur animam denudatam ſuis potentijs non poſſe eſſe beatã: beatas tamen eſſe poſſe potentias, ſi ab anima ſeparentur. Vtrũq; eſt abſurdũ.

65 Solutio primi argumẽti. Hæc argumenta ita ſoluuntur. Ad primum admittenda eſt maior ad hunc ſẽſum; vt beatitudo ſit vltimus finis noſter; non quidem adæquatus, ſed partialis, conſtituens cum beatitudine obiectiua vnum totalem finem, vt latè diximus lib. 1. & 2. Maiore igitur ita explicata neganda eſt minor: quoniam operatio, qua aſſequimur obiectum beatificum, eſt vltimus finis, vt verbis expreſſis docuit Aug. 11. de Trinitate c. 6. dum ait: *viſionem Dei eſſe vltimum finem noſtræ voluntatis*: omnes enim appetimus Deũ videre tanquam vltimum finem. Ariſtoteles etiam felicitatem (quam in operatione poſuit) vltimum finem appellat 1. Ethic. c. 7. Minor igitur eſt falſa. Cuius probatio bene concludit quancũq; operationem habere pro fine ſuum obiectum: quia Deus inſtitutor naturæ operationes adæquatè inſtituit propter obiecta: nimirum vt per eas operans obiecta attingeret, & obtineret: non tamen cõcludit obiectum eſſe finem operantis in ordine ad operationem, quaſi operans operationem ipſam in ſe appetat, & formaliter applicet tanquam medium ad attingendum obiectum: volũtas enim immediatè appetit finem ex operatione, & obiecto integratum: adæquatè enim appetit videre Deum: & auarus immediatè appetit poſsidere pecuniam, & ſic de cæteris. Quare, ne confuſio fiat, diſtinguendus eſt hac in re finis operis à fine operantis: nam fines, qui reſpectu operantis ſunt partialiter vltimi vnum totalem integrantes ita ſe habent, vt vnuſq; reſpectu alterius poſsit eſſe adæquatus finis non quidem operantis, ſed operis, quod in duobus prioribus libris citatis iam aduertimus.

...Obiectio. Siquis obijciat operationem, quæ eſt formalis aſſequutio finis vltimi, eſſe effectum eiuſdem finis, vt lib. 1. iam oſtẽdimus; igitur reſpectu operantis eſſe nõ poſſe vltimum finem. Reſpondendum eſt antecedens eſſe falſum, ſi intelligatur de fine obiectiuo partialiter ſumpto, vt comparatur cum fine formali: in hoc enim ſenſu talis operatio nec in ordine intentionis, nec exequutionis, eſt effectus finis obiectiui. Porrò, ſi antecedens ita intelligatur, quod tam adeptio finis vltimi, quàm ipſe finis vltimus, vt adeptus in ordine executionis ſit effectus ſui ipſius, vt in ordine intentionis eſt amatus ab operante; antecedens eſt verum, & à nobis aſſertum. Ex quo nihil contra nos effici poteſt. Reſponſio.

Secundum argumentum petit difficultatem; vtrum beatitudo formalis ſit maxima omnium perfectio? qui negãt, ſimpliciter negabunt ſequelam. Ad probationem admittunt beatitudinem eſſe vltimum finem; ex quo non bene infertur eſſe perfectionẽ omnium maximã; proloquium autem Ariſt. intelligendũ eſt non abſolutè, ſed in ordine ad appetentem: quia media, vt ab appetente aſſũmuntur; non aſſummuntur, vt appetibilia propter ſe, ſed in ordine ad finem. 66 Solutio ſecundi.

Sed inferius dicemus negantem illã ſententiam eſſe minus peripateticam; quia beatitudo eſt perfectio omnium maxima inter perfectiones accidentarias, quę animæ cõueniunt, vt eſt quoddam viuens: eſt igitur minus nobilis, quam ſubſtantia animæ: nobilior tamẽ, quàm potentiæ, & habitus tam acquiſiti, quàm infuſi. Quare ad argumentum neganda eſt ſequela reſpectu ſubſtantię animæ: admittenda tamen reſpectu potentiarum, & habituum, in quibus neganda eſt minor: cuius fundamenta ſuo loco diſſoluemus.

Ad tertium negamus noſtræ opinionis fundamentum ſumi ex illa Ariſtotelis propoſitione; cum de illius intelligẽtia non dum ſatis conſtet. Solidum igitur fundamentũ ex eo ſumpſimus, quod beatitudo ex ſua ratione eſt actus vitę, non primus, ſed ſecundus. Vide, quæ diximus §. 5. 67 Solutio tertij.

Ad quartũ admittimus beatitudinẽ ideo poni in operatione, quia ſola operatione poſſum' vniri Deo vnione obiectiua: qualis nõ eſt vnio, qua diuina eſſẽtia nobis vnitur per modũ ſpeciei intelligibilis: vel quia vnitur nobis per modũ 68 Solut. quarti.

principij elicitiui viſionis,vt plures putãt:vel ſi nobis vnitur aliquo modo per modum obiecti; vt alij exiſtimant: non vnitur, niſi modo habituali, & non per modum actus vitalis,

69 Solutio quĩti. Ad quintum dicimus beatitudinem collocãdam eſſe in eo, quod in nobis ſit vita,non in actu primo,ſed in actu ſecũdo:nam vita ſimpliciter prolata accipitur pro operatione vitali,vt §.5.dicim⁹ ex 2.de anima c.2.tex.13. in qua ſignificatione diuiditur vita in actiuam,& cõtemplatiuam. Vide D.Thomã.1. 2. q.3. ar.2.ad 1.

D.Thom. Solutio ſexti. *D. Thom.* Ad ſextum reſpõdet D. Thom. ibi ad 3.beatitudinem eſſe actionem immanẽtem, quę eſt perfectio manens in agente:nam quanuis ſignificetur per modũ actionis veluti tranſiũtis in obiectum: non eſt tamen vera actio, ſed qualitas in agente manens.

Solutio ſeptimi. Ad ſeptimum reſpõdetur: quod licet vnius hominis ſint plures operationes: vna tamen eſt operatio omnium perfectiſsima, in qua ponitur beatitudo.

70 Solutio vltimi. Ad poſtremum admittimus animam denudatis ſuis potentijs non poſſe fieri beatam: quia ſine potentijs non poteſt elicere operationes beatas. Vtrum verò intellectus ab anima ſeparatus (idẽ dicito de voluntate) poſsit fieri beatus? eſt controuerſia: Affirmat Scotus in 4. d. 49. q.2. ad 2. litera P. quem aliqui ex nouioribus ſequũtur. *Scotus.* Negant tamẽ alij ferè omnes,vt patet ex Suar. in Metap. diſp.18.ſect.5. n.3. ad finem. Sed ad noſtrum inſtitutum parum refert, quæ nã illarum opinionum ſit vera. Nam ſi non poteſt beari, neganda eſt ſequela: ſi verò poteſt; admittenda eſt, & neganda minor. Ego puto ſententiam negantem veriorem eſſe: nam, cum intellectio ſit actio vitalis, non poteſt dari, niſi ad eã cõcurrat primum vitæ principiũ, quod eſt anima, iuxta illud Ariſtotelis 2. de anima c.1.anima eſt,quo primo viuim⁹, intelligimus,&c. Quare nihil poteſt intelligere,vt quod,niſi ſit ſubſtantialiter viuens: quæ eſſentialis dependentia ad formam ſubſtantialem non neceſſariò requiritur in actionibus non vitalibus: nam etſi à forma ſubſtantiali dependerent, vt communior docet philoſophia (quidquid repugnet Suarius vbi ſupra ſect.6.) tamen non neceſſario dependẽt ab ea, vt coniuncta eſt cum agente, vt quod.Sed latior huius rei diſputatio ad alium locum pertinet.

ARTICVLVS II.

An beatitudo naturalis ſit operatio?

HAC de re non omnes antiqui inter ſe conuenerũt: nam ſi Ariſtoteli credimus, quidam veterũ felicitatem naturalem poſuerunt in virtutibus:ita colliges ex Ariſtot.1.Ethic. c.5.tex.20. & c.8. tex.38. & lib.2. Magnorum Moralium c.10.in fine. Quin potius eam tribuit Socrati lib.1. Ethic.ad Eudemum pag.991.n.40.& 50. Solet tribui Senecæ libr.10. epiſt. 77. cuius opinionis nullum aliud inuenio fundamentum,niſi, quod habitus præſtent operationibus, quæ ſententia apud noſtros probata fuit Alenſi 2.p.q.104.memb.3. & ex nouioribus probat Valentia 2. to. diſp.4.q.3.punct.2. cum nonnullis alijs, quibus videtur annuere D. Thomas 1. 2.q.51.ar.2.ad 3.& q.63.ar. 2.ad 3. 1 Veterũ opinio ab Ariſt. Socrat. Senec. Fundamentum. *Alenſ. Valent. D.Th.*

Sed oppoſitam ſententiam antiquam eſſe, & conceſſam à philoſophantibus, teſtatur Ariſt. 1. Ethic. c.8. tex.39. reprehenditq; citatos philoſophos: vnde vbique locorum ſuæ doctrinæ felicitatem ponit in ſola operatione, vt patet ex citatis locis,& 1.Ethic.c.7. tex.34.& 35.& lib.9.c.9.tex.38. & lib.10. c.6. tex. 26.& 27.& lib.1.Magn.Moral.c.4.&lib. 2.c.10.in fine,& 7.Politic.c.3. poſt principium,& lib.1. Ethic. ad Eudemum nõ longè à principio, & eſt receptiſsima ſentẽtia inter philoſophos Chriſtianos; & res eſt abſque vlla dubitatione,ſi ſermo ſit de beatitudine naturali perfecta quæ in alia vita daretur, ſi Deus ad ſupernaturalẽ longè nobiliorem nos non ordinaſſet: ſuo enim loco oſtendemus hanc collocandam fore in contemplatione abſtractiua primę cauſſæ. 2 Oppoſ. tentia batur Ariſto.

Et quidem,quod beatitudo naturalis ſiue perfecta, ſiue imperfecta non in habitu virtutis, ſed in operatione collocanda ſit,confimari poteſt omnibus rationibus;quibus in ar.præcedẽt. oſtendimus beatitudinem patrię in ſola operatione conſiſtere: nam cum beatitudo naturalis in viuendo conſiſtat, vt diximus ex Ariſtotele 1. Magn. Moral. c.4. 3 Ratio eadem tentia ditur Primo

immò

immò etiam ſit quędā vita beata ex eodem 9. Metaph. c. 9. tex. 16. & 10. Ethic. c. 6. text. 26. & lib. 4. Politic. c. 11. & lib. 1. Ethic. ad Eudemum poſt principium: vtiq; beatitudo conſiſtet in vltima perfectione vitali: qualis eſt operatio, qua formaliter viuimus: nam ex Ariſtotele 2. de anima c. 2. text. 13. idem eſt viuere, quod operari. Quin potius inter actus vitales accidentarios operatio vitalis non ſolùm eſt vltima perfectio viuentis, ſed etiam nobiliſsima: quod colliges ex Ariſtotele 2. de Cœlo c. 3. text. 17. hæc ſcribit: *Eorum quodque, quorum eſt opus, operis ipſius eſſe gratia conſtat.* Senſus eſt: *vnumquodque eorum, quorum eſt opus*: i, quæ alicuius operis ſunt actiua: *eſſe gratia ipſius operis conſtat*: i. conſtat eſſe actiua gratia ipſius operis. Quare actus primus vitæ (ſiue potentia ſit, ſiue habitus) ex ſua natura eſt gratia actus ſecundi vitæ, tanquā finis. Tertiò accedit; quia niſi beatitudo eſſet operatio, non eſſet vita iucunda: delectatio enim operationē cōſequitur. Adde quartò; quia Deus (quē conſtituimus noſtram beatitudinē obiectiuam) non poteſt nobis beatificè cō iungi, niſi obiectiuè coniungatur. Deus enim ſe ipſo non poteſt nos perficere, niſi vt obiectum: obiectiuè autem non poteſt coniungi, niſi per operationem, vt ſępe diximus. Poſtremò accedat ratio Ariſtotelis, quoniā ſi beatitudo per ſe ponatur in habitu virtutis; dormiens poſſet eſſe beatus: quod ſi admittatur: non poteſt non admitti eum dicendum fore beatum, quāuis ſemper dormiret; quod eſſe abſurdum patet ex Ariſtotel. citatis locis.

Arist. — Secundo. — Tertio. — Quarto. — Vltimo.

Occurritur fundamēto adducto.

Nec fundamentū pro contraria opinione adductum aliquid facit: quoniam falſum eſt habitus acquiſitos (de quib' modò agimus) præſtare operationibus vitalibus, vt ſuo loco oſtendemus.

ARTICVLVS III.

An beatitudo ſupernaturalis huius vitæ ſit operatio?

1 Dubitandi ratio pro parte negatiua.

DE beatitudine ſupernaturali huius vitæ inquirendum etiam eſt, an ipſa per ſe conſiſtat in aliqua operatione? nec deeſt dubitandi ratio: nam fortaſſe placeret alicui eam per ſe collocari non in operatione: ſed in aliqua perfectione, quæ immediatè ſit in anima; qualis eſt gratia: aut in habitib' ſupernaturalibus, qui ſunt in potentijs, nimirum in fide, ſpe, aut charitate, quæ ſunt virtutes theologales. Fundamentū autem inde ſumet; quoniā hę perfectiones ſupernaturales ex ſua natura ſunt nobiliores, operationibus viæ: etenim, ſi aliquibus credimus, frequentior ſententia affirmat habitus infuſos eſſe ſuis actibus longe nobiliores: tum, quia à ſolo Deo infundūtur: tum etiam, quia ſūt ſimpliciter neceſſarij ad tales actus. Et de habitibus iſtis ſupernaturalibus ita exiſtimat Suarius in Metaphy. diſp. 44. ſect. 8. n. 18. & de gratia idem docet Molina 1. p. q. 12. ar. 5. diſp. 2. ad 2.

His tamen non obſtantibus oppoſitū affirmāt omnes Theologi, qui hac de re ſcripſerunt: nec videtur poſſe de hoc dubitari: colligitur enim ex ſacris literis, ex illo ſc. Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*: quem locum explicandū eſſe de cognitione vię per fidem, aduertit Toletus ibi annot. 5. Maldonatus cū cæteris interpretibus ex Cyrillo, Aug. Chryſoſtomo, Baſilio, Hilario, & Ambroſio, quos referunt: & ſatis colligitur ex antecedentibus, & conſequentibus.

Molina. — 2 Affirmatiua ſententia ꝓbatur primò. — Ioan. 17. — Toletus. — Maldonat. — Cyrillus. — Auguſt. — Chryſoſt. — Baſilius. — Hilarius. — Ambr.

Accedit etiam; quoniam ex ſacris literis patet fidem ſine operibus mortuā eſſe: & obſeruantibus mandata non ſolùm promittitur diuina manſio per gratiam, ſed etiam vita æterna. Denique Matth. 5. beatitudines huius vitæ promittuntur ijs, qui operantur.

Secundo. — Matth.

Ad fundamētum dubitationis initio propoſitæ facilè reſpondebunt, qui putant non eſſe de ratione beatitudinis, quod ſit perfectio omniū nobiliſsima; ſed quod ſit vltima. Sed melius reſpondebis cum illis, qui negant datam doctrinam; de quo ſuo loco agendum erit.

3 Soluitur ratio dubitandi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beatitudo ſit actio immanens?

CVM duplex ſit operatio; tranſiens ſc. & immanens; ex Ariſtotele 9. Metaph. c. 9. tex. 16. explicandum eſt, an omnis beatitudo ſit actio immanens? Rationem dubitandi facit: quoniam ex ſentētia Ariſtotelis beatitudo ponitur in operatione ſecundū virtutē, 1

Difficultas pro negatiua ſentētia ex Ariſ.

vt patet ex locis citatis art. 4. Operatio autem ſecundum virtutem non ſolū complectitur actionē immanentem, ſed etiam tranſiuntem: virtutes enim morales, non ſolùm moderantur actiones internas (quæ ſunt immanentes) ſed etiam externas; quæ ſunt tranſiuntes: vt patet in actionibus fortitudinis, liberalitatis, &c.

2 *Affirmatiua ſententia probatur.* *D.Thom.* *1. ex Ariſt.* Dicendum tamen eſt omnem beatitudinem eſſe operationem immanentē, & non tranſiūtem: ita D. Thomas in hac q.3.ar.2.ad 2. & eſt indubitata ſentētia. Probatur primò auctoritate Ariſtotelis 9. Metaph. c.9. text.16. vbi felicitatē enumerat inter actiones immanentes: eſt enim vita, vt ait: vita autem eſt in anima viuente. Et generaliter ita probari poteſt: quoniā beatitudo, quæcūq; illa ſit, eſt operatio in ſuo genere perfectiſsima, ex 10. Ethic. c.7. operatio autem immanens præſtantior eſt tranſiūte (eſt enim propter ſe, ex Ariſtotele 1. Metaph. c.1. & 10. Ethicor. c.7. & 8: & 9. Met. c.9. text. 16. cum tamen actio trāſiēs non propter ſe ſit, ſed propter operatum. 1. Eth. c.1. tex.3.) ergo beatitudo nō eſt operatio tranſiens, ſed immanēs.

3 *Probatur 2.* *Ariſt.* Deinde; quoniam beatitudo eſt operatio, quæ manet in beato operante, ex Ariſtotele 1. Magnorum Moral. c.1. & 9. Metaph. c.9. tex.16. operatio autē tranſiens non manet in operāte, ſed ſola immanens ex Ariſtotele d. c.9. Ergo beatitudo non poteſt eſſe operatio tranſiens, ſed immanens.

Tertio. *Ariſt.* Accedat tertiò; quoniam beatitudo eſt quędam vita, ex Ariſt. in locis ſæpe citatis. Sed operatio vitalis non eſt trāſiens, ſed immanens, ex Ariſt. d.c.9. Ergo beatitudo per ſe eſt actio immanēs.

4 *Quarto.* *Ariſtot.* Poſtremò; operatio tranſiens eſſentialiter eſt, vel motus, vel mutatio eius, circa quod operatur, ex d. c.9. Ariſtotelis. Beatitudo autem eſt operatio attingens Deum obiectum beatificū abſq; vlla illius reali mutatione: tranſit enim ad obiectum, illudque attingit tranſitu quodam, & tactu intentionali, qui ſolius eſt actionis immanentis, vt patet in viſione, cognitione, &c.

5 *Specialiter probatur in ſingulis beatitudinibus* Hęc generaliter diximꝰ de omni beatitudine. De ſingulis autem in ſpeciali facilè id oſtenditur. Nam beatitudo patrię conſiſtit in viſione, aut amore, vt dicemus; quæ ſunt actiones immanentes. Idem patet de beatitudine ſupernaturali viæ; quæ poſita eſt in cognitione ſupernaturali Dei, vt diximus ex verbis Ioan. 17. Porrò naturalem beatitudinē eſſe operationem mentis, quæ eſt immanens, ſæpè docuit Ariſtoteles. Vide 10. Ethic. c.7. text.29. & c.8. tex.34. *Ariſt.*

6 *Reſp. ad dif. tatē adducta.* Ad rationem dubitandi initio allatā dicimus beatitudinem vitæ actiuæ non eſſe poſitam in quacunque operatione ſecundum virtutem; ſed in actu intellectus practici, quo externæ operationes diriguntur: qualis eſt actus prudentiæ, ex D. Tho. q. vnica de virtutibus in cōmuni ar.5. ad 8. Iam verò actus intellectus practici, licet virtute ſint tranſiuntes (quia actus tranſiuntes dirigunt) formaliter tamen ſunt immanentes, vt patet.

QVÆSTIO V.

1 EXPLICATA beatitudinis eſſētia quoad genus remotum, & proximum; conſequenter explicanda eſt illius eſſentia inueſtigando ſpecificas differentias. Et cum iam cōſtet beatitudinem eſſe operationem animæ immanentem: operationum autē differentiæ ſumātur, tum ex parte principij actiui; tum ex parte obiecti: ex vtroque inueſtigandæ ſunt differētiæ eſſentiales illius. Et primum eas inueſtigabimus ex parte principij actiui, quod eſt anima: deinde ex parte obiecti. De primo agit D. Thomas in hac q. 3. ar.3. 4. & 5. De ſecundo diſputat in eadem quæſtione ar.6.7. & 8. *D.Th.*

1 *Quæ in hac ſtione reſolu.* Quod attinet ad 1. inquirendum eſt, cuius nā animę beatitudo ſit operatio; an animę ſēſitiuę; an ſolius intellectiuę? deinde ſuppoſito, quod ſit animę intellectiuę; explicandū erit, cuius nam potētiæ ſit operatio? Nihil autē inquiremus de anima vegetatiua; quia nō poteſt eſſe principiū humanę, & moralis operationis; cū ſit ōninò expers rationis: qualis nō eſt anima ſenſitiua: hęc enim etiā dicitur rationalis: nō quidē per eſſētiā, ſed per participationē; quia ſubijcitur imperio rationis: ob quā rationē bona animę ſenſitiuę enumerari ſolent inter bona

Ariſt. bona animi, vt patet ex Ariſt. 2. Ethic. ad Eudemum in principio: immò diſtinguntur à bonis corporis à D. Thoma
D.Thom. ſupra q. 2. ar. 5. 6. & 7. & 3. contra Gentes c. 27. 32. & 33.

3 Aduertendum eſt hoc loco in ſuperiori libro quęſitum eſſe; an beatitudo obiectiua poſita ſit in bonis animæ ſenſitiuæ? id eſt in bonis ſenſibilibus, quæ per ſenſibiles operationes obtinentur: nunc autem, cum ſermo ſit de beatitudine formali, inquirimus, an illa formaliter ſit poſita in aliqua operatione animę ſenſitiuę? quod nihil aliud eſt, quàm quęrere, an per operationem ſenſitiuã obtineri poſsit à nobis noſtra beatitudo obiectiua? Et quãuis alicui fortaſsis videri poſsit eadem quęſtio: diuerſa tamen eſt: quoniam licet affirmatiuè bene inferatur; ſi beatitudo obiectiua eſt bonum ſenſibile; beatitudo formalis eſt ſenſibilis operatio: negatiuè tamen nõ bene infertur: quoniam licet indubitatum ſit nullum bonum ſenſibile eſſe ſũmum bonum: tamen dubitari poteſt, an operatio ſenſibilis eleuari poſsit ad videndum ſummum bonum intelligibile? Quare non mirum, ſi tam in hoc libro, quàm in ſuperiori hac de re excitetur quęſtio.

4 Ad inſtitutum igitur reuertentes ad inueſtigãdas proprias beatitudinis differentias ex parte animæ, inquirendum eſt, an beatitudo ſit operatio ſenſitiuæ, an intellectiuæ animæ? Cũ verò duplex ſit potentia animæ ſenſitiuę; ſenſus ſc. & appetitus; inquirendum eſt primò, an beatitudo formalis conſiſtat in operatione appetitus ſenſitiui? hoc eſt in vita quadam voluptuoſa: deinde, an cõſiſtat in operatione ſenſus? v.g. in viſione corporea. Tertiò, an ſaltem diuina potentia poſsit operatio animæ ſenſitiuę eleuari, vt ſit formalis beatitudo?

ARTICVLVS I.

An beatitudo formalis ſit operatio appetitus ſenſitiui?

§. 1.

Referuntur varij errores.

1 *D.Thom.* De hoc egit D. Thomas articul. 3. huius tertiæ quæſtionis, & 3. cõtra Gentes cap. 33. & 37. & Opuſcul. 3. cap. 264. Ex dictis ſuperiori libro conſtat varios fuiſſe errores de propoſita quæſtione, tum inter veteres philoſophos, tum inter fideles Chriſtianos. *Primus error.* Nam nonnullos poſuiſſe beatitudinem in vita voluptaria docuit Ariſtotel. 1. Ethicor. c. 5. text. 17. & 18. & lib. 1. Ethi. ad Eudemum poſt principium. Eam tribuit Eudoxo 1. Ethic. c. 12. text. 54. & libr. 10. cap. 3. text. 3. tribuitur etiam *Eudoxus.* Ariſtippo, vt placet Lactantio. Epicurus etiam communi laborat infamia *Ariſtipp⁹.* *Epicurus.* huius opinionis, quamuis ab aliquibus ab ea vindicetur. Eam quamplurimos probaſſe teſtatur Salomon Eccleſiaſtes cap. 5. & Sapientiæ 2. Tandem eam probauerunt Iudæi, & Saraceni, qui felicitatem futuræ vitæ in vita voluptuoſa *Iudæi.* *Saraceni.* collocarunt, ex D. Thom. 3. contra Gẽtes cap. 27. in fine, Caſtro lib. 3. aduerſus hæreſes verbo beatitudo hæreſi. 2.

Secundus error huic proximus fuit cuiuſdam Cerinthi, à quo Cerinthiani tempore Ioannis Euangeliſtæ: qui putauit iuſtorum beatitudinem per mille annos poſt reſurrectionem futuram eſſe cum Chriſto in terra in delitijs gulę, & luxuriæ, alijſque obſcœnis voluptatibus. 2 *Secũdus error Cerinthi.* Poſt Cerinthum idem defendit quidã Nepos Epiſcopus relatus à Dionyſio Alexandrino: impingitur etiam iſte error Papiæ Hieroſolymitano Epiſcopo. *Nepos Epiſcopus.* *Papias.* Sed quidquid ſit de Papia (quem Caſtro ab hoc errore liberat) Cerinthũ habuiſſe illum errorem refert Euſebius lib. 3. Eccleſiaſticę hiſtoriæ cap. 28. Auguſtin. de hæreſibus hæreſi 8. D. Thom. 3. contra Gentes cap. 27. Caſtro vbi ſupra, *Euſebius.* *Auguſt.* *Caſtro.* qui ductus auctoritate Euſebij affirmat Cerinthum idem cenſuiſſe de regno Dei futuro in Cœlis. Vtrum verò ſimul cum illis delitijs viſionem diuinæ eſſentię admiſerit Cerinthus, non explicat Caſtro: ex verbis tamen Euſebij colligitur negatio. Quod ſi vtrumq; in illo regno admiſit; habebimus tertiũ errorem, qui beatitudinem ponat in operationibus vtrique animæ communibus ſenſitiuæ, ſcilicet; & intellectiuæ. *Tertius error.*

Omnes hi errores conueniunt, vt beatitudo obiectiua ponatur in bonis delectabilibus, & voluptuoſis: cibis, inquam, re venerea, & alijs huius generis: formalis verò in operationibus ſenſuũ 3

externorum, & principaliter in operationibus appetitus ſenſitiui, quibus bona ſenſibilia, & voluptuoſa obtinebantur: ad hunc enim ſenſum intelligendi ſunt philoſophi, qui apud Ariſtotelem beatitudinem poſuerunt in voluptate: nomine enim voluptatis, & obiecta ipſa voluptatem cauſſantia, & ipſam appetitus operationem intellexerunt. Et ita vtramque beatitudinem, obiectiuã inquam, & formalem ſimul complexi ſunt. Vnde illorũ opinio, & ad ſuperiorem librum pertinet, & ad præſentem.

Quibus argumentis Eudoxus ſuum dogma confirmauerit, latè adduximus in lib. ſuperiori. Ibi etiam in vltimo argumento adduximus, quæ ex ſacris literis pro Cerintho afferri poterant. Non eſt igitur, quod iterum ea hoc loco repetamus.

4 Primum argumentum pro tertio errore. Pro tertio errore primò adduci poteſt; quia ex vulgata ſententia Boetij 3. de conſolatione proſa 2. *Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus.* Cum igitur quædam bona ſint ſenſitiua, quæ non niſi ſenſu apprehendi poſſunt; vtique etiam in operatione ſenſitiua beatitudo ponetur.

Secundum. Secundò; beatitudo eſt bonum perfectum 1. Ethic. c. 7. tale autem non eſſet, niſi homo ſecundum animam, & corpus bearetur. Tertium. Tertiò; operatio intellectiua in nobis pendet à ſenſitiua: nec enim intelligere poſſumus ſine phantaſmate. Ergo beatitudo ab vtriuſque animæ operatione pendet.

Quartum. Poſtremò; operatio ſenſitiua eleuari poteſt ad videndum Deum. Ergo, vt beatitudo patriæ omnem compleat appetitum, debet Deus operationem ſenſitiuam eleuare ad ſui viſionem.

§. 2.

Beatitudinem patriæ non poni in operatione appetitus ſenſitiui.

5 His erroribus non obſtantibus aſſerendum eſt nullam beatitudinem eſſentialiter admittere operationem appetitus ſenſitiui. Concluſio eſt receptiſsima. De ſingulis ſpecialiter dicamus.

Prima concluſio. De beatitudine patriæ ſit prima concluſio: beatitudo patrię collocari non debet in ſola operatione appetitus ſenſitiui. Eſt de fide: quia de fide eſt animas poſt mortem etiam ante reſurrectionẽ eſſentialiter eſſe beatas. Et cum ſint ſolutæ corpore nullam habent operationem ſenſitiuam: hęc enim ſine corpore dari non poteſt. Ergo admittenda eſt beatitudo ſine vlla operatione appetitus ſenſitiui. Deridendi ſunt igitur tam Saraceni, quàm Iudæi, qui putant animas exutas corpore delitijs frui carnalibus. Fundamentum.

2. Conc. Secunda concluſio: poſt corporũ reſurrectionem beatitudo nullo modo cõſiſtet in delitijs carnalibus vitæ corruptibilis: nec etiã pro aliquo determinato tempore. Hęc directe ſtatuitur contra Saracenos, & Iudæos, & contra Cerinthum. Eſt de fide: colligitur ex verbis Chriſti Matt. 22. vbi Sadducęis de reſurrectione diſputãtibus, eamq; oppugnãtibus exemplo mulieris, quæ ſeptẽ nupſit fratribus; ita reſpondit: *Erratis neſciẽtes ſcripturas, nec virtutem Dei: in reſurrectione enim, nec nubent, nec nubẽtur, ſed erunt ſicut angeli Dei.* Ergo ex Chriſti doctrina poſt reſurrectionem nulla erit corporũ commiſtio, nullus cibi, & potus vſus, nulla deniq; vita carnalis. i. nullæ carnis corruptibilis delitiæ; nam angeli his omnibus carẽt. Paulus 1. Corint. 15. poſtquã contra nõnullos docuit corpus poſt reſurrectionem non futurum eſſe animale ſed ſpirituale: non corruptibile, ſed incorruptibilẽ, concludit: *hoc autem dico fratres; quia caro, & ſanguis regnum Dei poſſidere nõ poſſũt: nec corruptio incorruptelã poſſidebit.* Per carnem autẽ, & ſanguinẽ intelligit Paulus vitam actionibus carnis, & ſanguinis ſubiectam: hæc enim non poſſidebit regnum Dei; quia hæ actiones cũ regno Dei manere non poſſunt. Quare hanc hęreſim, tanquam nefariã reiecit magnus Dionyſius c. 7. de Eccleſ. Hierarchia. Pro ex ſacr. literis. Matt. 1. Cor. Dion.

Matt. Et contra errorem Cerinthi ſpecialiter objici poteſt locus Matth. 25. vbi Dominus vltimum iudicium ita cõcludit: *Ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autẽ in vitam æternam*, & rurſus: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum, quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi.* Paulus 1. Cor. 15. *Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo, & patri.* Apocalyp. 20. & 21. poſt iudicium ſtatim deſcendit noua Hieruſalẽ. Chriſtus igitur poſt iudicium cum Sanctis regna- 1. Cor. Apoc.

regnabit in Cœlo in æternum. De quo plura ſuo loco.

7 Ratio theologica probatur cócl. Sed non eſt contemnenda ratio theologica: quoniam ſi animę iuſtorum ante reſurrectionem corporum iam complete erãt beatę: quomodo poſt reſurrectionem per mille annos manebunt in terra cum ſolis delitijs carnis? nũquid in deterius illarum beatitudo cõmutabitur? minime gentium: quin potius perficietur. Quod ſi dicat Cerinthus viſionem beatam manere, extendique beatitudinem ad delitias corporis; iam ad tertiũ errorem accedit: de quo ſtatim. Quare Cerinthus merito reputatus eſt inter Hæreticos à Ioanne Euangeliſta, ſicut de illo ex teſtimonio Policarpi ſcribit Irenæus lib. 3. aduerſus hæreſes c. 3. cõtra quem ſcripſit Dionyſius Alexandrinus teſte Hieronymo in c. 18. Iſaiæ, & Auguſtinus aduerſus hæreſes hęreſi 8; & lib. 20. de Ciuitate c. 7. Euſebius lib. 3. hiſtorię c. 28. faciunt; quę ſcribit Dionyſius Areopagita c. 7 de Eccleſiaſt. hierarchia. Videdus eſt Caſtro lib. 3. aduerſus hęreſes verbo beatitudo hæreſi 2.

Ioan. Euãgeliſta. Policarpus Irenæus. Dionyſius. Alex. Hieron. Auguſt. Dionyſius. Areop. Caſtro.

8 3. concluſ. Tertia concluſio: beatitudo patriæ poſt reſurrectionem nõ ſolũ non eſt collocanda in delitijs carnalibus vitæ corruptibilis: ſed nec in delitijs, quas Paulus 1. Corint 15. vocat ſpirituales, & incorruptas corporis glorioſi. Hæc eſt de fide: nam ex ſacris literis cõſtat beatitudinem formalem patrię poſitã eſſe in viſione, amore, & gaudio cordis, 1. animæ intellectiuę. Deinde; quia illæ delitiæ redundant in appetitum ſenſitiuũ ex beatitudine animæ, vt theologi docent, de quo D. Thom. ar. 3. huius 3. q.

Probat. 1. Secundo. D. Thom. Tertio.

Tertio; quia homo eſſentialiter non eſt beatificabilis, niſi quatenus eſt rationalis: talis autèm non eſt ſecundum partem ſenſitiuam, quæ eſt communis homini cum brutis: & ſi ad has delitias ſuo modo ſpirituales eleuatur; ideo ad eas eleuatur, quia cõiuncta eſt cũ appetitu rationali, cuius veræ delitiæ etiam in corpus redundant, iuxta illud pſalm: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum meũ*. Poſtremo; operationes appetit' ſẽſitiui nec ex parte obiecti, nec ex parte principij ex ſuo genere ſunt perfectiſſimę: nam, & obiectum intelligibile perfectius eſt, quàm ſenſibile: & anima intellectiua, longe ſuperat ſenſitiuam.

Pſalmo.

§. 3.

Nec beatitudo ſupernaturalis viæ ponitur in operatione appetitus ſenſitiui.

9 Prima concluſio. De beatitudine ſupernaturali huius viæ ſit prima concluſio: beatitudo ſupernaturalis viæ non poteſt poni in operationibus corporeis, & voluptuoſis. Probatur ex Paulo ad Rom. 14. *non eſt regnum Dei eſca, & potus, ſed iuſtitia, pax, & gaudium in Spiritu Sancto.* Quę verba explicantur de regno, quo Deus in hac vita in nobis regnat per gratiam: quæ eſt communis explicatio D. Thom. Caiet. Toleti, Pereir. & aliorũ: quam ſatis confirmant illa verba: *ſed iuſtitia, & pax, & gaudium*, & patet ex argumento materiæ: reddit enim Paulus rationem, cur non ſit danda occaſio infirmiorib' blaſphemandi chriſtianam libertatem ad veſcendum omnibus cibis: quaſi dicat: regnum Dei (quo nunc regnat in fidelibus) non ſubſtantialiter pendet ab eſca, & potu, ſed á iuſtitia &c. Agit igitur ibi de regno, quod intra nos eſt, Luc. 17. & quod petimus in oratione dominica Matth. 6. *adueniat regnum tuum*. Accedit illud Ioannis 6. *operamini non cibũ, qui perit: ſed qui permanet in vitam æternam.* Cũ vero beatitudo huius vitæ ſit cibus, qui permanet in vitam æternam; ſatis declarat eam non conſiſtere in cibo iſto corporali, qui perit: ſed in alio cibo longe præſtantiori. Optima ſunt verba Pauli 1. Corinth. 8. *eſca nos non cõmendat Deo: nec enim ſi manducauerimus, abundabimus: nec ſi non manducauerimus; deficiemus.* Iam vero beatitudine ſupernaturali vitæ ſummè commendamur Deo: & ea maxime abũdamus: deficimusque à ſalute, ſi illa in nobis non fuerit.

Pobatur ex Paulo ad Roman. D. Thom. Caiet. Toletus. Pereir. 2. probatur ex Ioan. c. 6. 3. Probatur ex 1. Cor.

10 2. concluſ. Secunda concluſio; beatitudo ſupernaturalis viæ non ſolùm poni nõ poteſt in ſola operatione animę ſenſitiuę, ſed in nulla eſſentialiter collocatur. Prior pars probatur Ioan. 17. *hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verũ Deum*: quem locũ explicandum eſſe de vita æterna viæ, ſępe diximus ex Toleto ibi, & Maldonato. Quare beatitudo viæ non poteſt nõ admittere ad ſuam eſſentiam operationẽ animæ intellectiuæ. Vnde paul' ad Rom. 14. regnum Dei huius vitę poſuit in iuſtitia, pace, & gaudio in Spiritu Sancto: alibi etiã ait: *qui manet in charitate, in Deo manet,*

Prior pars probatur ex 17. Ioan. 17 Toletus. Maldon. Ad Romanos 14.

manet,& Deus in eo. Sed,& ratione demõſtratur: quoniam beatitudo huius vitæ ponenda eſt in operatione animæ præſtantiſsimæ. Talis autem non eſt anima ſenſitiua. Poſterior pars probatur primo; quoniam beatitudo viæ non poteſt per ſe poni, niſi in operatione animæ rationalis, vt rationalis eſt: hæc enim ſola eſt beatificabilis, at operatio ſẽſitiua nõ eſt huius generis, cum etiam reperiatur in brutis. Deinde: beatitudo viæ ad ſuam eſſentiam non admittit, niſi operationem, quæ ſit perfectiſsima, tã ex parte principij, quàm ex parte obiecti. Talis autem non eſt operatio ſenſitiua.

11 3. Concluſ. Probatio. Tertia concluſio: beatitudo ſupernaturalis huius vitę multis modis iuuatur, & perficitur operationibus animæ ſenſitiuæ. Probatur: quoniam operatio animæ ſenſitiuæ pertinet ad beatitudinem viæ antecedenter, conſequenter, & cõcominãter, vt oſtendit D.Thom. (*D.Thom.*) in 3.ar. huius quęſtionis. Antecedenter; quia in hac vita intellectus in operando pendet à ſenſu. Conſequenter: quoniam viatores, qui in beatitudine vię plurimũ profecerunt, ſępe experiuntur cor ſuum, & carnẽ exultare in Deum viuũ per quãdam redundantiam beatitudinis animę intellectiuę. Concomitanter denique quoniam anima ſenſitiua virtutibus acquiſitis, & infuſis ornata, non ſolùm non grauat animam intellectiuam; ſed etiã eã iuuat, & facilitat, vt liberius, & promptius contemplationi incumbat. Sed de his ſuo loco latius.

§. 4.

Beatitudinem naturalem per ſe non poni in actu animæ ſenſitiuæ.

12 Quorundã ſententia. Qvæ de beatitudine naturali obiectiua fuit inter philoſophos controuerſia; eadem extitit de beatitudine formali: nec enim beatitudo obiectiua poni poteſt in aliquo bono animæ ſẽſitiuæ; quin etiam formalis ponatur in ſenſitiua operatione aſſecutiua illius boni. Hanc igitur opinionem de beatitudine formali quoſdã probaſſe ſcribit Ariſtoteles 1.Ethic.c.5.te.17. & 18; & 1.Ethic. ad Eudemum poſt principium. Eam tribuit Eudoxo (*Eudoxus.*) 10. Ethic. c.2; & 1. Ethic. c. 12. Tribuitur Lactantio, Ariſtyppo (*Ariſtipp9*), Diodoro (*Diodorus.*), & cuidam Hieronymo Rodio (*Hieron. Rodius.*). Communiter tribuitur Epicuro (*Epicurus.*): denique probauerunt hi, de quibus Salomõ Eccleſiaſt.S.& ſapiẽtię 2.

13 Reijcitur ab Ariſt., Platone, Cicerone, Seneca, & Lactantio. Hanc ſententiam, vt omnino falſam, immo, vt turpem, ſi ſermo ſit de operatione vitæ voluptuoſæ corporis, reiecerunt Ariſtoteles 1. Ethic.cap.5.tex. 17. & 18.& c.7. text.33. & lib.10.c.23.& 24. & lib.1.Ethic. ad Eudemum, Plato teſte Ariſtotele in d.lib.10. Cicero de finibus bonorum, & malorum, Seneca de beata vita, Lactantius 3.lib. de vera ſapientia c. 7.& 8. vt patres omittamus. Hæc veriſsima opinio primum demõſtrabitur rationibus generalibus: deinde percurrendo ſingulas ſenſitiuas operationes. Prima ratio generalis (1. Ratio.): quia beatitudo naturalis ponenda eſt in operatione naturaliter perfectiſsima: in hoc enim omnes conueniunt teſte Ariſtot. (*Ariſt.*) 1. Ethic. c.2.& 5. & lib.10.cap.6. At operatio ſenſitiua, quæcunque illa ſit, non eſt perfectiſsima, nec ex parte principij, nec ex parte obiecti. Non ex parte principij: quia eſt ab anima ſenſitiua, quæ minus nobilis eſt, quam intellectiua. Nec ex parte obiecti: quia terminatur ad bonũ ſenſibile, quod longe eſt inferius bono intelligibili.

14 2. ratio. Secunda ratio generalis; quia ſummum bonum, & naturalis beatitudo, non poteſt eſſe nobis communis cũ brutis: conuenit enim ſoli homini ex Ariſt. (*Ariſt.*) 1. Ethic.cap.9.text,45.& lib.10. cap. 8. text.30.& fuit omnium philoſophorum conſenſus ex Lactantio vbi ſupra. Operatio autem ſenſitiua etiam brutis conuenit. Hac ratione vtitur Ariſtoteles 1. Ethic.cap. 5. & 7.

15 3. ratio. Tertia ratio generalis: quoniam beatitudo etiam generalis non modo conuenit ſoli homini; ſed etiam illi cõuenit quatenus rationalis eſt, & ratione vtitur: nam ideo non conuenit pueris, nec amentibus, nec dormientibus, ex Ariſt. 1.Ethic.d.c.9.& 1.Magn.Moralium c.4. Operationes autem ſenſitiuæ, non conueniunt homini, quatenus eſt intellectiuus: reperiũtur enim, non modo in pueris, & amentibus, ſed etiam in brutis.

16 4. ratio. Quarta ratio generalis: quia beatitudo naturalis, cum ſit ſummum bonum naturale, nõ poteſt poni in operatione, quæ poſsit eſſe praua: alioquin poſſet non eſſe ſummum bonum. Ad operationes

nes ſenſitiuæ, niſi conſentiant rectæ rationi, ſunt prauæ: & cũ rationi ſubijciãtur ſolo dominio ciuili, poſſũt à ratione diſſentire, & eſſe prauæ.

17 ratio. Quinto id ipſum patet, ſi ſingulas vtriuſque animæ ſenſitiuæ operationes percurramus. Anima enim ſẽſitiua, vel eſt cognoſcens, vel appetens, & in neutra poteſt conſiſtere beatitudo. Patet id de operationib⁹ animę cognoſcẽtis. quoniam cõiungere non poſſũt, niſi bono ſenſibili. Nullum autèm tale eſt ſummum bonum, & eadem ratio eſt de operationibus animæ appetentis: quia nullum bonum ſenſibile eſt perſe appetendum. Deinde operationes appetitus interdum à bonis, & ſapientibus fugiũtur: & præterea ineſſe non poſſunt, niſi cum motu, & generatione. Vide, quę, dixim⁹ ſuperiori libro.

18 Non eſt tamen negandum operationes ſẽſitiuas maxime cõducere ad perficiendam naturalem beatitudinem poſitam in operatione animę intellectiuę. Conducunt autèm non modo antecedẽter; ſed etiam concomitanter, & conſequenter. Antecedenter quidem: quia intellectus naturaliter à ſenſibus pẽdet. Concomitãter autèm, & conſequenter: quia beatitudo naturalis animæ intellectiuæ maxime perficitur bonis animę ſenſitiuæ, quæ ſunt ſecundum virtutem: vnde virtutes morales, ideo reſident in appetitu ſenſitiuo, vt homo facilius, & ſuauius operetur actiones ſecundum virtutem, & eò erit perfectior beatitudo naturalis, quò à doloribus, cæteriſq; miſerijs vitæ ſenſitiuæ fuerit remotior: & quò magis abundauerit honeſtis voluptatibus conſequentibus operationes ſenſitiuas, quę ſunt ſecundũ virtutẽ.

§. 5.

Soluuntur argumẽta initio adducta in oppoſitũ.

19 Solutio 1. AD primum eorum, quæ pro tertio errore adduximus, communiter reſponderi ſolet definitionẽ Boetij non eſſe eſſentialem, aut formalem, ſed cauſſalem: beatitudo enim eſt cauſſa ſtatus omnium bonorum aggregatione perfecti: nam coniungit nos Deo, qui eſt omnium bonorũ fons, & origo: ita Caietanus in 3. ar. huius quæſtionis, Curſus Conimb. in Ethicis diſp. 3. q. 3. ar. 1 ad 1. Dicerem Boetium non definiuiſſe beatitudinẽ eſſẽtialiter ſũptã, ſed ſũptã pro ſtatu beatifico, in quo õnia bona continentur, quæ, tam animam, quàm corpus perficiunt iuxta naturam cuiuſq; beatitudinis. Beatitudo autèm patriæ continet omnia iſta bona, vel formaliter, vel eminenter: continet enim dotes, tum animæ, tum corporis, cæteraſq; perfectiones, quæ ad animam intellectiuam, ſenſitiuam, & uegetatiuam ſpectant: de qua re plura ſuo loco.

Ad ſecundum reſpondetur beatitudinem nõ ideo dici bonum perfectũ, quaſi formaliter ſit omne bonum: ſed quia virtute, & eminenter, & ſuo modo cauſſaliter eſt omne bonum: & ob id perficere totum hominem, tum quoad animam, tum quoad corpus, iuxta naturam cuiuſque beatitudinis. Vnde alio modo in beatitudine patrię perficitur totus homo; & alio in beatitudine vię ex D. Thom. hic ar. 3. ad 3. nam in beatitudine patriæ à beatitudine animæ fit redundantia ad corp⁹: at in beatitudine vię à perfectione inferioris partis proceditur ad perfectionẽ ſuperioris: Nam inferior pars debet virtutibus perfici, vt anima liberi⁹ vacet ſuo ſũmo bono: & corp⁹ debet à miſerijs liberari, vt cõtẽplatione ſui boni melius inſiſtat. De hoc plura alibi. 20 Solut. 2. D.Thom.

Ad tertium reſpondet D. Thom. ar. 3. ad 1. argumento probari beatitudinem imperfectam antecedẽter pẽdere à ſẽſu: quia in via intellectus pendet à phãtaſmatibus. At in patria nihil cõcludit: quoniam poſt reſurrectionem intellect⁹ quoad operationes beatificas à ſẽſu nõ pẽdebit: quin potius nec quoad alias operationes: quia poteſt intelligere ſine phantaſmatibus, vt ſuo loco oſtẽdemus Non eſt tamen negandum beatitudinẽ patriæ dependere à corpore quoad ſui redundantiam: quia non redundabit in corpus, niſi poſt reſurrectionem. Solutio 3. ex D.Thom.

Ad poſtremum negandum eſt antecedens, de quo in ſequenti articulo. Solutio vltimi diſ. ~~~tur in ſequẽtem art.

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo patriæ conſiſtat in operatione ſenſus?

PRæter errores poſitos in præcedẽti articulo circa operationes appetitus 1

petitus ſenſitiui, inueniuntur alij circa operationes ſenſus. Primus fuit eorum,

1.error. qui Deum fecerunt corporeum; & ſubinde in patria à nobis videndum eſſe oculis corporeis. Vtrum autèm oculis etiam mentis ibi vidêdus eſſet? non explicant: videntur tamen beatitudinem ponere in viſione corporea: putantque de ea intelligendum eſſe Paulum, quando docet nos in patria Deum facie ad faciem viſuros eſſe.

2 2.error. Secundus error tribuitur ijs, qui dixerunt poſt reſurrectionem Deum à nobis videndum eſſe oculis corporeis; illis tamen in alíud mutatis. Et iuxta quorũdam ſententiam mutabuntur in Dei ſubſtantiam, vt ſic virtutem habeant ad videndum Deum. At iuxta ſententiam aliorum corpus mutabitur in ſubſtantiã ſpiritualẽ mentis, vt illius virtutem habeant: quaſi ſentiant oculos iſtos corporeos intra terminos corporeæ ſubſtantię permanentes Deum videre nõ poſſe, quantuncunq; videndi acies in illis diuinitus intendatur.

3 3.error. Tertia ſentẽtia referri ſolet affirmãs Deum à nobis hiſcemet corporeis oculis poſt reſurrectionem eſſe videndum Deo illorum virtutẽ intra limites corporei viſus intendente.

Hi ſunt errores, quos de propoſita quæſtione inuenire potui, & colligere ex ijs, quæ Aug. ſcribit. Quibus omnib⁹

Veritas catholica. veritas theologa, & (vt puto) catholica ſeſe opponit, affirmans Deum, nec in via, nec in patria oculis corporeis defacto à nobis videri: & ſubinde beatitudinem formalem nulla ratione collocari in operatione animę ſenſitiuę, ſed intellectiuæ. Cuius veritas euidentior fiet, ſi ſinguli errores ſingulatim impugnẽtur.

§. 1.

Impugnatur error, qui docet Deum eſſe corporaliter viſibilem.

4 Primus erroris autores gentiles Sadducæi. Primus in hac materia error fuit illorum, qui Deum fecerunt corporeum: & ideo affirmant Deum eſſe viſibilem oculis corporis, & modo corporeo. Hunc errorem præter gentiles probaſſe olim Sadducæos pleriq; putãt, qui act. 23. omnem ſpiritum de medio tollebant; & ob id negabant eſſe ſpiritũ Sanctũ: admittentes interim Patrem, & Filium, vt corporeos tamen, vt refert Epiphanius in illorum hæreſi. Poſtea: eundem errorem probauerunt hęretici Audiani, ſiue Vadiani, qui & Anthropomorphitæ dicti ſunt, & præterea Manichæi ex Aug. hæreſi 46. & lib. 3. Confeſſionum c.7. Refertur pro eodem errore Tertullianus ab Aug. lib. 10. de geneſi ad literam c.25. & quanuis eum excuſet in lib. de hæreſibus hæreſi 86. non videtur tamẽ alienus ab hoc errore in lib. 2. aduerſus Martionem c.16; & lib. aduerſus Praxeam, ſi credimus Bellomontano, & Maldonato: qui eũdem errorem tribuit Arnobio lib. 3. contra gentes, & Lactantio in lib de ira Dei c.18. Quin potius etiam Cyrillo in c.4. Ioannis. Audiani. Manichæi. Tertullia. Arnobius. Lactant. Cyrillus.

Fundamentum huius erroris inde ſumũt quia in ſacris literis ſæpe numero Deo tribuuntur membra. Et quod Adã factus eſt ad imaginem, & ſimilitudinẽ Dei. Deniq; quia Paulus 1. Corinth. 13. agens de viſione Dei in patria, ita ait: *videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.* Quę verba corporalẽ faciem ex vtraque parte videntur denotare. Vnde illis verbis non ſolum probari videtur Deum habere corporalem faciem; ſed etiam videri viſione corporea, modoque corporali. Et ſi id admittatur, bene infertur beatitudinem formalem poſitam eſſe in operatione animæ ſenſitiuæ. Fundam. 5 1.Cor.

Sed in hac ſententia fundamentum hæreticum eſt, & repugnans veræ philoſophiæ, & conſequentia nõ ſatis eſſet firma, etiamſi fũdamentum per impoſſibile admitteretur. Singula expendamus. Quod fundamentum impium ſit, & hęreticum ſemper agnouit Eccleſia Catholica: vnde hæreſeos damnauit Anthropomorphitas, qui Deum fecerunt corporeum: eos inter Hæreticos annumerauit imperator Theodoſius in L. Arriani C. de hæreticis; & inter hæreticos referuntur in c. quidam autem 24 q.3. quod deſumptum eſt ab Iſidoro lib. 8. Æthimolog. c.5. referuntur etiam ab Epiphanio hæreſi 70. ab Aug. lib. de hęreſibus hæreſi 50. à Caſtro aduerſus hæreſes verbo Deus hęreſi 2. Catholica veritas docetur á Tridentino ſeſſ. 25. in decreto de reliquijs, & ſacris imaginibus, dum pręcipit, *vt populus fidelis doceatur diuinitatem non propterea figurari, quaſi coloribus,* 6 Pro... fun... reti... Lex... ani. Capu... dam... Iſid. Epiph. Aug. Caſtr. Trid.

bus, & figuris exprimi poſſit. Docetur etiã à Concilio Foroiulienſi in ſymbolo fidei 3. tom. pag. 671. vbi ita ſcribitur: *in hac Sancta Trinitate nihil (quod abſit) aliquid putandum eſt viſibile, corporale, palpabile, vel cõprehenſibile: omnipotens namque Sancta Trinitas inuiſibilis, incorporalis, impalpabilis.*

Conciliũ Foroiulienſe.

In ſynodo Nicena 2. act. 5. tom. 3. in Epiſtola Ioannis Epiſcopi Theſſalonicenſis tom. 3. pag. 535 Chriſtianus Concilio audiente, & approbante cuidam Gẽtili ita reſpondet: *Chriſti imaginem pingimus, non vt ipſe natura Deus eſt: quæ enim poſſet eſſe Dei ſimilitudo? aut quæ figura incorporei, non effigiabiliſque verbi patris? Deus enim, vt ſcriptum eſt, ſpiritus eſt.* Et ſtatim: *nos eius humanitatem ea ratione depingimus; non illius incorpoream deitatem.*

Synodus Nicena.

Concilium Lateranẽſe.

In Concilio Lateranẽſi ſub Innocentio tertio in c. firmiter, & in c. damnamus de ſumma Trinitate: vniuerſa Chriſti Eccleſia confitetur *diuinam eſſentiam eſſe omnino ſimplicem, & indiuiſibilem:* quod attributum repugnat cuicunque etiam ſubtiliſsimo corpori: nullum enim corp⁹ poteſt excogitari, quod quãtitatiuã diuiſibilitatem non admittat.

7 Eadem veritas ex ſacris literis probatur 1. Act. 23.

Sed & ſacræ literæ huic veritati aſsiſtunt. Optimus locus actorum 23. *Sadducæi dicunt non eſſe reſurrectionem: nec angelum, nec ſpiritum.* Quo loco nomine ſpiritus generaliter accipienda eſt ſubſtantia ſpiritualis; vt ſit ſenſus: dicunt Sadducæi nec eſſe reſurrectionem (vbi animam rationalem intelligunt) nec angelum, nec denique vllam ſpiritualem ſubſtantiam. Quæ fuit explicatio Lyrani, & Carthuſiani, & ſatis ad mentem D. Chryſoſt, & Æcumenij ibi, & Nazianzeni oratione 5. de theologia & accommodate ad mentem Sadducæorum: Conſtat enim eos omnem ſpiritualem ſubſtantiam de medio ſubſtuliſſe; & ob id Deum corporeum feciſſe, quia exiſtimabant nihil eſſe, quod corpus non eſt. Igitur, & animam ſpiritualem, & immortalem negabant ſimul cum reſurrectione, & angelum, & vniuerſaliter omnem ſubſtantiam ſpiritualẽ.

Lyranus. Carthuſianus. Chryſoſt. Æcumen. Nazianz.

Non eſt aſpernãda explicatio eorum, qui nomine ſpiritus intelligunt Spiritum Sanctum tertiam Trinitatis perſonam: quod placuit Epiphanio hæreſi 14; & Nazianzeno vbi ſupra: qui volũt Sadduceos agnouiſſe quidem patrem & filium, corporeos tamẽ: at non agnouiſſe Spiritum Sãctum, quia nullam agnouerunt ſubſtantiam ſpiritualem.

Epiphan.

Non videtur tamen admittenda explicatio Caietani, & aliorum, qui nomine *Spiritus* eo in loco intelligunt animum humanum: quoniam Sadducæi omnem in viuerſum ſpiritualem ſubſtãtiam auferebant: quam generalitatem non ſatis explicat hæc interpretatio: optime tamen eam explicat prima explicatio. Qua ſuppoſita optimus eſt locus ad conuincendam omnimodam naturę diuinæ incorporeitatem: cũ Sadducæi eam negantes à Luca eo in loco improbentur: & tanquam hæretici habiti fuerint; etiam in Synagoga.

Caietan. explicatio reijcitur.

Deinde eadem veritas probatur ex verbis Chriſti Ioannis 4. *Spiritus eſt Deus:* Vbi articulus in litera gręca appoſitus ad dictionem, *Deus*, indicat ſenſum eſſe: *Deus eſt Spiritus*, vt, *Deus* ſit ſuppoſitũ Verbi: *Spiritus* autem ſit prædicatum. Nam & materia hunc ſenſum poſtulat, vt bene aduertit Rupertus lib. 4. in Ioannem pag. 86. col. 2. Ex quo loco patres colligunt omnimodam Dei incorporeitatẽ. Ex hoc loco id collegerunt Didymus, & Ammonius in Cathena græca, Aug. tract. 15. in Ioannem, Chriſoſt. Æcumeneus Euthimius, & alij in eodem loco. Enim vero niſi ſpiritus idẽ ſit, quod ſubſtantia incorporea excludens quancũque etiam tenuem, & ſubtilem corporeitatem; ratio adducta à Chriſto nihil efficeret, vt bene aduertit Maldonatus ibi n. 24. in fine. Chriſtus enim inde probat veros Dei adoratores non in locis corporeis, nec corporeis rebus, ſed in ſpiritu adoraturos eſſe Deum; quia Deus eſt ſpiritus: ita enim ſcribit Aug. *quare pater tales quærit, qui adorent eum, non in monte, non in templo, ſed in ſpiritu: ſpiritus eſt Deus; ſi corpus eſſet Deus, oportebat eum adorare in monte, quia corporeus eſt mons: oportebat eum adorare in templo, quia corporeum eſt templum: ſpiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu oportet adorare.* Similem ſententiam ſcribit Chryſoſt. homil. 32. in Ioan. *Qui igitur ſunt verè adoratores? Qui nullo loco diuinum cultum circunſcribunt: qui Deũ in ſpiritu colunt. Spiritus eſt Deus: per ſpiritum autem incorporeum ſignificat: opus eſt enim incorporeum cultum eſſe; & per incorporeũ, quod eſt in nobis; hoc eſt per animam, & animæ mũditiam offerri.* Denique hęc eſt communis Patrum, & interpretum explicatio.

8 Probatur 2. *Ioan. 4.*

Rupertus. Didymus. Ammon. Auguſt. Chryſoſt. Æcumen. Euthym. Maldon. Aug. Chryſoſt.

Idem

9 Idem argumentum ſumi poteſt ex verbis 2. Corint. 3. *Dominus autèm ſpiritus eſt.* Quo in loco ſpiritus idem eſt, quod ſubſtantia incorporea: reddit enim Paulus rationem, cur corporeũ velamen, quod nunc in oculis iudæorum poſitum eſt, vt corporeas legis cęremonias corporaliter intelligant auferendum ſit ab illis, cum in fine mundi ad Dominum conuertentur: quaſi dicat, cum Dominus ſit ſpiritus ſubſtantiaq; in corporea; cum illum agnouerint; auferetur ab illis velamen corporale legis, vt nec iam in loco corporeo, & in ſacrificijs, ceremonijsq; corporeis illum colant, nec legem corporaliter intelligant, ſed ſpiritualitereũ in ſpirito colentes, vt Chriſtus dixerat Ioannis 4.

10 *Probat. 4.* Poteſt 4. loco eadem veritas deduci ex ſcripturis, quæ negant poſſe Deum à nobis depingi, figurarique prout in ſe eſt. *Iſaias.* Ita Iſaiæ 40. *Cui ſimilem feciſtis Deum? aut quam imaginem ponetis ei,* & inferius. *Cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis, & cõparaſtis me, & feciſtis ſimilem?* quaſi dicat; fieri nulla ratione poteſt, vt aliquam effingatis imaginem, quæ diuinam eſſentiam in ſe ipſa referat, & repreſentet; idque non ob aliam rationem, niſi quia incorporea eſt, & omnino inuiſibilis, vt depingi, ac figurari ſe permittat, vt aſſerit Theodorus *Theodor9.* patriarcha Hieroſolymitanus in Epiſtola Synodali, quę lecta eſt in 7. Synodo *Septima Synodus.* generali (quæ eſt Nicæna 2.) act. 3. tom. 3. pag. 392. col. 1. in fine, & ſatis explicat *German.* Germanus patriarcha Conſtantinopolitanus in Epiſtola 1. ad Ioannem Epiſcopum, quæ lecta eſt, & probata actione 4. eiuſdem Concilij vbi aſſerit inuiſibilis deitatis imaginem, aut ſimilitudinem, aut figuram, aut formam expreſſam nec intelligi à nobis poſſe, nec inueſtigari: *Act. 17.* nam vt ait Paulus act. 17. *non debemus æſt i mare auro, aut argẽto, aut lapidi ſculpturæ artis & cogitationis hominis diuinum eſſe ſimile.* Quaſi Deus corporeus ſit, & ſimilitudine corporea coli vellit. Vnde velle Deũ depingere, vt ipſum in ſe ipſo pictura *Damaſc.* exprimamus extremæ eſt dementiæ, vt ait Damaſcenus in orat. 1. de imaginibus. Et ne Deus exiſtimaretur corpoream habere formam, Numæ Romanis prohibuit fieri ſimulacrum aliquod teſte Pultarcho in vita illius, & ob hanc ra- *Pultarch.* tionem Deus loquens, populo Iudæorum ſub nulla forma, aut ſimilitudine corporea illis apparaui: ne forte decepti Deũ corporeum exiſtimarent: ita enim ſcribitur Deuteronomij 4. *vocem eius audiſtis, formam penitus non vidiſtis.* Et ſtatim: *non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt vobis Dominus in Oreb. de medio ignis: ne forte decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem.* Ob eandem cauſſam in Concilio Eliberitano c. 37. cautũ eſt ne in Eccleſia eſſent picturę Dei: *ne ſe id, quod colitur, & adoratur, in parietibus depingatur;* quaſi quid corporeum. Poſtea tamen permiſſæ ſunt in Eccleſia; dummodo tamen populus doceatur diuinitatem nõ propterea figurari, quaſi corporea coloribus, & figuris expreſſa. *Deuteron.* *Concilium Eliberitan.*

Cõſtat ex prętatis locis, quib' De' dicit ineffigiabilis & ĩpĩgibilis optime deduci Deum eſſe incorporeum, etenim non ob aliam rationem pingi non poteſt, niſi quia omnino eſt incorporeus. Scio argumentum iſtud Tertulliano ſolum probare Deum non habere corpus effigiabile; non tamen conuenire Deum nullũ habere corpus; quia apud Tertullianũ (teſte Auguſt. de hæreſibus hęreſi 86.) datur corpus nõ effigiabile: ſed hęc corporeum diſtinctio friuola eſt, & philoſophiæ contraria, ſi ſermo ſit de corpore proprie ſumpto: nam ex Aug. ibi corpus proprie ſumptũ eius eſt naturæ, vt partes habeat alias minores, alias maiores nec enim philoſophus finget corpus, quod non ſit capax quantitatis, & ſubinde extenſionis, & diuiſibilitatis quantitatiuæ: tale autem corpus depingibile eſt, & effigiabile: vnde qui angelos corporeos faciunt corpore quodam non elementari, ſed ſubtiliſsimo; non illis negant poſſe effigiari, ac depingi: vt patet tum ex Tertulliano, tum ex Epiſtola Ioannis Epiſcopi Theſſalonicenſis in Cõcilio Nyceno actione 5. p. 535. col. 1; vbi ita habetur: *ſolus Deus incorporeus, & informabilis: intelligibiles autem creaturæ nequaquã ex toto ſunt incorporeæ: & immitabiles pictura exiſtunt.* Nam, vt inferius dicitur, multoties in proprio corpore viſi ſunt angeli. Suppoſita igitur vera philoſophia de natura corporis cuiuſcunque rationis illud concipiatur; argumentum ſumptũ ex eo, quod Deus dicitur informabilis, & ineffigiabilis; efficaciter deducitur Deum eſſe ſimpliciter incorporeum: quid- 11 *Tertul. reſpon.* *August.* *Impugn.* *Tertul. Epiſt. Ioannis.*

quidquid nonnulli repugnent relati à Bellomont.1.p.diſp.21.c.2. in princip.

12 Quintò eadem veritas demõſtratur *Probatur 5.* ex illis Scripturę teſtimonijs, in quibus Deus dicitur eſſe vbique, omnia implere, & continere, vt patet Hieremiæ 23. *Hierem.* Iſaiæ 66. Ioſue 2. & pſ. 138. *Iſai.* Ex quo Dei attributo Nazianzen⁹ orat.34. (quæ eſt *Nazianz.* ſecunda de Theologia) probat Deũ non eſſe corpus: nam, vt ait: *ſi Deus corpus eſſet, vbique non eſſet.* Idem argumentũ facit D. *D. Anaſt.* Anaſthaſius Epiſcopus Nyſſenus in quęſtionibus in ſacram Scripturã q.20. 1. *D. Athan.* tom. Bibliotecæ pag.64.C. D. Athanaſi⁹ in Epiſtola ad Liberiũ Papam in princ. & D.Greg.lib.32. Moraliũ c.4. *Gregor.* Enim verò cum nullũ aut detur, aut dari poſſit corpus infinitũ mole; de ratione corporis eſt, quod ſit loco circũſcriptibile; & ob id, qui Deum corporatũ faciunt, nõ admittunt eum eſſe vbiq;. Quod argumentũ erit fortius, ſi immenſitati adiũgamus Deũ ita eſſe vbiq;, vt vbiq; ſit totus: quæ eſt cõmunis doctrina Patrum, & D. Gregorij homil. 8. in Ezechielem: quod ratio naturalis demonſtrat, & ſatis inſinuant præcitata Scripturæ teſtimonia: ita enim Deum vbiq; ponunt, vt vbiq; ſit potens operari: quod non eſſet, niſi ſubſtãtia diuina, ſimiliter & diuina potẽtia tota eſſet vbique præſens: quod non cõuenit rei, quæ corporeitati quoquo modo eſt ſubiecta.

13 Poſtremò hæc veritas deduci poteſt *Probatur vl timò ex:* ex eo, quod in Scriptura De⁹ dicitur inuiſibilis, vt 1. Timoth.1. ad Coloſſenſ.1. *1. Timoth.* *Ad Coloſſ.* & alijs in locis. Nã ideo De⁹ appellatur *D. Athan.* inuiſibilis, quia eſt ſpirit⁹ corporis expers: ita explicat D.Athanaſ. ad Liberiũ Papã in principio: *vnus Deus immortalis, inuiſibilis, intactilis, eo quod Deus ſit ſpirit⁹.* Quibus verbis ex inuiſibilitate Dei colligit Dei incorporeitatẽ. Idẽ facit in orat. cõtra idola p.20. in fine: *ſi enim Deus inuiſibilis, intactiliſq; natura: qui fit, vt Deũ corpus eſſe comminiſcantur?* *Olimpiod.* Eodẽ modo Olimpiodorus (vt referunt) in c.1. Iob: ideo Deũ vocat inſpectabilẽ, quia quãtitatis, & molis eſt expers. *Euſebius.* Idem inſinuat Euſebius 8. de preparatione Euangelica c.2 dũ ait: *Deum eſſe ſubſtantiam penitus inuiſibilem, cui ſimilem nec videre, nec cogitare quidquam poſſumus*, quaſi dicat ideo eſſe inuiſibilem, quia nullam creaturam corporalem illi ſimilem poſſumus cogitare.

Nonnulli eundẽ ſenſum deducunt ex 14 Paulo ad Coloſſenſ.1. *qui eſt imago Dei inuiſibilis*: volunt enim Paulum ideo id dixiſſe, ne Chriſtus exiſtimaretur imago materialis, & corporea rei, quę viſu corporeo cerni poſſit: ita Suarius lib. 2. de attributis c.6. n.4. addens D. Thomam ita docuiſſe: ſed D.Thom. verbis expreſ *D.Thom.* ſis locum exponit de inuiſibilitate ſecũdum naturales vires intellectus: ego addo inuiſibilitatem, quæ eſt cõmunis angelis, non ſatis accommodatam eſſe ad explicandam Chriſti diuinitatẽ, quã Paulus ex multiplici capite explicare nititur. Poteſt tamen ad explicandũ noſtrum ſenſum expendi locus Pauli ad *Ad Hebr. 11.* Hebræos 11. vbi de Moyſe ait: *inuiſibilem tanquam videns ſuſtinuit*: agens enim de fide, qua Moyſes ſolo Dei verbo, & promiſsione fretus reliquit Ægyptum; ait Moyſen ſuſtinuiſſe, & fidem adhibuiſſe Deo, quem oculis non videbat; tanquã ſi illum proprijs oculis præſentialiter videret. Quã expoſitionẽ ſatis inſinuat D. Thom. ibi, & Caietanus cũ cõmuni. *D.Thom.*

Non inepte in eo ſenſu explicari po- 15 teſt Paulus ad Rom. 1: *inuiſibilia Dei per* *Ad Rom. 1.* *ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque eius virtus, & diuinitas.* Vbi per inuiſibilia intelligi non poſſunt, quę intellectu noſtro naturaliter intelligi nequeunt; cum Paulus dicat illa ſufficiẽter à nobis cognoſci per ea, quæ facta ſunt. Inuiſibilia igitur dicuntur à Paulo: quia incorporea ſunt, nec oculis corporeis viſibilia: vt ſit ſenſus; ea, quæ in Deo oculis noſtris corporeis nõ percipimus; per cognitionem eorũ, quæ oculis noſtris videmus, à nobis mente, & intellectu percipiuntur. Quare in eo loco inuiſibilia Dei dicuntur ea, quæ ſunt incorporea, & oculis corporeis impuia.

In eodẽ ſenſu pleriq; explicãt Paulũ 1. 16 Tim.1. *Regi ſæculorũ immortali, & inuiſibili,* *1. ad Timotheum 1.* *ſoli Deo honor, & gloria*: volũtq; ſermonẽ ibi eſſe de inuiſibilitate ſecũdũ viſionẽ corporeã, ſecundũ quam Deus ſua natura eſt inuiſibilis, ideo quia incorpore⁹. Ita Aug. Epiſt.112.c.15. & Epiſt.111.p.198. *Auguſt.* quibus in locis, ꝑ eadẽ explicatione adducit Hieronymũ, Ambroſiũ, Athanaſiũ *Hieron.* *Ambroſ.* & Nazianzenũ: qui voluerũt Deũ inuiſibilẽ eſſe oculis corporeis, viſibilẽ tñ *Athanaſ.* *Nazianz.* oculis mentis. De eadẽ inuiſibilitate locum explicat Anſelmus ibi, D.Th. lect.4. *Anſelmus.* *D.Thom.*

Sſ & Ca-

Caietan. & Caiet.ſi bene expēdatur, Suarius lib. 2.de attributis c. 6. n.4. Hæc tamen expoſitio pluribus diſplicet,& mihi nō ſatis arridet: Paulus enim eo in loco eas perfectiones explicare nititur,quæ ſoli Deo conueniunt,vnde ſenſus eſt: *illi regi ſæculorum immortali,& inuiſibili, qui ſolus eſt Deus,ſit honor,& gloria*. Quare particula excluſiua *ſoli* addita ad verbum *Deus* explicat in quo ſenſu, ille rex ſæculorum, qui ſolus eſt Deus, dicatur immortalis, & inuiſibilis; nimirum immortalitate, & inuiſibilitate ſoli Deo propria: qualis non eſt immortalitas participata, & inuiſibilitas ſubſtantiæ incorporeæ: cū vtraque perfectio ſit communis Deo cū angelis.

17 Non eſt tamen negandum aliam explicationem eſſe probabilem: nec enim intētio Pauli eſt explicare eas ſolas Dei perfectiones,quę ſoli Deo ſunt proprię: ſed Deum explicare per conditiones,& attributa,quibus ab alijs regibus diſtinguitur. Agit igitur gratias regi non vni⁹ ſæculi,ſed omnium ſęculorum. Et ne intelligeres regem iſtum,ideo dici regem ſæculorum, quia per plura durat ſæcula,tandem moriturus;addit *immortali* ad differentiam aliorum regum, qui licet longæuā habuerint vitam; tamen mortui ſunt. Et ne exiſtimares illum regem immortalem ſolum dominari rebus viſibilibus,tanquam viſibilem, & corporeum;ideo adiunxit *inuiſibili*, vt eum diſtinguat(inquit D.Thomas) ab alijs viſibilibus huius ſæculi. Et vt omnia concluderet, vltimo loco addidit *ſoli Deo*: vt ſit ſenſus: *qui rex ſæculorum immortalis, & inuiſibilis ſolus eſt Deus*. Quare iuxta hanc explicationem *inuiſibile* hoc loco diſtinguitur cōtra viſibile oculis corporeis.

1.Timot.6 In eodem ſenſu probabiliter explicatur locus Pauli 1. Timoth.6. *qui ſolus habet immortalitatem: & lucem habitat inacceſſibilem:quem nullus hominum videt, ſed nec videre poteſt*. Quem locum plerique interpretantur de luce inacceſſibili ab oculis corporis,vtpotè incorporea: ita explicauit Aug. epiſt. 6. poſt principium: August. vbi docet lucem illam inacceſſibilem eſſe oculis corporis:acceſſibilem tamē oculis mētis: & ideo inuiſibilem eſſe ab oculo corporis; non tñ ab oculo mētis.

18 Eandem probauit idē Aug.epiſt.111. Ambr. p.198.vbi pro ea refert Ambroſium. In eadē perſiſtit epiſtola 112.c.15.16.&19 &ſer.44.de diuerſis:Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 9. in princip. tom.2. Cyrillus Hieroſol. Bibliotecæ Patrum.D.Thomas ibi lect. 3.& quanuis locus ab alijs probabiliter D.Thom. explicetur de inacceſſibilitate, & inuiſibilitate per vires naturales oculi mentis:prior tamen explicatio ſatis eſt accommodata,& menti, & literę Pauli.

In eodem ſenſu accōmodatiſsimè explicatur loc⁹ 1.Ioan.1. *Deū nemo vidit vnquam*: vt intelligatur de viſione diuinæ Prima Ioannis 1. eſſentiæ per viſionē corporeā: eo enim loco Ioannes nititur perſuadere mutuā inter nos charitatem,& dilectionem: & adductis pluribus rationibus, inde etiā ſumit argumentū: quoniam ſi ad inuicē diligimus,Deū in nobis habemus;quantūuis Deū in nobis non videamus:quaſi ita argumentetur: quāuis Deū in vobis non videatis, quia nemo Deum vnquā vidit:tamen pro cōperto habete Deum in vobis eſſe, ſi ad inuicē diligitis. Quæ verba etiam ſi ad inſtitutum ſufficienter explicentur de viſione Dei per oculos mentis: tamen accommodatius ad mentem audientium intelligūtur de viſione per oculos corporis.Nec inde inferas in eodem etiam ſenſu explicari verba illa Chriſti Ioannis 1. *Deum nemo* Ioann. 1 *vidit vnquam*: nam quanuis à pleriſq; Patrum ita explicentur:explicatio tamen non videtur accommodata inſtituto,vt ſuo loco oſtendemus.

19 Ex his patet Dei incorporeitatē non ſine efficacia deduci ex locis Scripturę, in quibus Deus dicitur inuiſibilis, tum, quia plures eorum de inuiſibilitate incorporeitatis euidenter intelliguntur: tum quia ferè omnes de eadem à patribus explicantur:tum denique,quoniam etiamſi explicentur de inuiſibilitate ſecundum naturales vires mentis: adhuc inde cōuincetur Deum non eſſe corporeum: quoniam ſi eſſet corporeus,vtiq; intra obiectum naturale noſtri intellectus,vel ſaltem angelici cōtineretur: & ſubinde viribus naturæ poſſet in ſe ipſo videri:qđ repugnat teſtimonijs citatis.

Ex quibus iam patet hæreticum eſſe fundamentū,quo nititur primus error, quem impugnamus: quia vere hęreticū eſt Deum habere corpus; quem errorē impugnarunt Theophyl⁹ Alexandrinus apud hiſtoriam tripartitam lib.10. c.7.

Faustus

Fauſtus. Regienſis. Raterius. Trithem. Origenes. Nycephor. Theodor. Baſilius. Nyſſenus. Nazianz. Chryſoſt. Epiphan. Ammon. Auguſt. Cyprian. Ambr. Hierony. Gregor. Anſelm. Caſsianus. D. Thom. Caſtro. Maldonat. Valentia.

Fauſtus Epiſcopus Regienſis, & Raterius monachus, ſi credimus Trithemio in cathalogo virorũ illuſtrium, latè Origenes in Ioannẽ tom.14. ad illa verba capitis 4. *ſpiritus eſt Deus*, & lib. 3. contra Celſum, & homilia 3. in Geneſim, Nycephorus lib.11.c.14.& lib.13.c.10. Theodoretus in Epitome diuinorum decretorũ in c.de principio, & q.20.in Geneſ. Baſilius homil.10. in Exameron, Niſſenus orat.1.ad illa verba Geneſ. *faciamus hominem ad imaginem, &c.* Nazianz. orat. 2.de Theologia, Chryſoſtomus hom.5. ad Colloſſẽſ. Epiphanius hæreſi 70. Ammonius in catena græca, Aug.epiſtol.6. 111. 112. Cyprianus de vanitate Idolorũ, Ambroſ.lib.1.de Spiritu ſancto c.10. Hieron. pſ.95.ad illa verba; *qui plantauit aurẽ, &c.* Greg.lib.10. Moral. c.10. & lib. 32.c.4. Anſelm. in monologio c.20. & in lib.de mẽbris Deo attributis, Caſsian⁹ collatione 10..c.3.& 5. Ex theologis D. Th.1.p.q.3.ar.1.& 1. contra Gent. c.20. Caſtro libr. 5. aduerſus hæreſes verbo Deus hæreſi.2. Bellom. 1.p.diſp.21. c.2. Mald.in c.4.Ioã.n.24. Valẽt.1.to. diſp.1. q.3.pũct.6. Suar.lib.1.de eſſẽtia Dei c.3.

20 Defenditur Lactantius.

Nec pro contraria ſententia vnquã ſteterunt Lactantius, & Arnobius. Non quidem Lactantius: quia oppoſitum expreſſe docuit lib.1. de falſa religione c. 5. vbi cũm Marone verbis expreſsis aſſerit Deum mentem eſſe, & ſpiritum: id confirmat auctoritate Talis Mileſij, Pythagoræ, & aliorum philoſophorũ, & ibi probat latè hãc veritatem. Capite etiã 8.eiuſdem libri ex profeſſo probat Deũ eſſe ſine corpore. Vnde illi capiti titul⁹ eſt: *quod Deus ſine corpore ſit.* & addit hæc verba. *quid eſt autem tam remotum à Deo. quã id opus, quod ſine ſubſtantia corporali nullũ poteſt eſſe?* Quib⁹ verbis ſatis expreſsit corporalem ſubſtantiam à Deo longe eſſe remotiſsimam. Quę verò ſcribit in lib. de ira Dei c.18. *Deum ſc. fēciſſe hominẽ ſibi ſimilem,* non conuincunt Lactãtium Deo corpus tribuiſſe: alioquin Geneſ.1. De⁹ ſibi corpus daret, cum ait: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* Maximè cum Lactantius in eodem cap. explicet hominem non corpore, ſed animo eſſe Deo ſimilem.

21 Defenditur Arnobius.

Sed nec Arnobio idem error tribui poteſt: is enim non ſolùm in lib.3.cõtra Gẽtes, ſed in alijs ſæpiſsimè docet Deũ omnis eſſe expertem corporis; ita enim ſcribit in illo lib.3. p.105. poſt princip. *adduci ergo non poſſumus, vt corpora credamus Deum.* & p.107. *nec quiſquam iudaicas in hoc loco nobis opponat, & Sadducæi generis fabulas, tanquam formas tribuamus, & nos Deo.* & ſtatim: *naturam omnem diuinam, quæ nec eſſe cæperit aliquando, nec vitalem ad terminum ſit aliquando ventura, lineamẽtis carere corporeis: nec vllas formarum effigies poſsidere.* & inferius p.111. *ſi noſtri animi motum non recuſatis audire; tantum abeſt, vt nos Deo corporalia lineamenta tribuamus: vt animorum etiam decora, ipſaſq; virtutes tantæ rei vereamur aſcribere.* & lib.7. pag.229. probans odores à Deo ſentiri non poſſe, ita ait: *à Deo ergo ſentiri ratione non poteſt vlla, qui caret re corporis, atque omni ſenſu, & cogitatione priuatus eſt.* Et vt rem concludamus annotanda ſunt verba, quę ſcribit lib.1.pag.14. vbi reddens rationem, cur Deus aſſumpſerit humanum corpus, ita ſcribit: *an aliter potuit inuiſibilis illa vis, & habens nullam ſubſtantiam corporalem, inſerre, & accommodare ſe mundo, concilijs intereſſe mortaliũ, quã vt aliquod tegmen materiæ ſolidioris aſſumeret?* & c.illa verba. *& habens nullam ſubſtantiam corporalem.* Euidenter probant apud Arnobium Deum nec ſubſtantiam tenuiſſimi corporis habere.

Miror igitur Maldonatum virũ alioquin diligentiſsimum tantum errorem antiquiſsimo patri ſine fundamẽto impoſuiſſe: ſed non poſſum non admirari, quomodò Suarius ſine examine, ac prę uia diligentia à Maldonato Arnobij citationem acceperit. At fortè occaſionẽ ſumpſit Maldon. ab illis verbis, quæ lib. 3.p.110. ab Arnobio ſcribuntur: *ſi veram vultis audire ſententiam; aut nullam habet Deus formam: aut ſi informatus eſt aliqua; ea, quæ ſit, profecto neſcimus.* Similia verba ſcribit libr.7.p.235. *Vos hominum ſimilitudinem gerere: & mortalium vultibus exiſtimatos eſſe formatos: nos effigies remur ſubmotas eſſe ab his longe: & ſi forte eſt vlla, comprehendere neminẽ poſſe indubitabili aſſeueratione iuramus.* Sed verba iſta formam corporalem non cõuincunt; ſed ſolùm formam aliquam mentis: de qua idem Arnobius in dict. lib.3.pag.109. his verbis egit: *nam ſi vos fateremini id, quod veſtra ſuſpicio credidiſſet; formam mentis attribuiſſe diuinis: minus erat iniuriæ præſumpta in opinatione peccaſſe.* Ex quibus verbis patet Arnobium nec 22

hanc formam mentis Deo attribuiſſe: ſed quia Gentilium aliqui ad illam confugiebant; hoc illis (vt falſum tamen) permittens: iurauit formã illam in Deo à nobis eſſe incomprehenſibilem.

23 Sed nec ferre poſſum, quod Maldonatus hunc errorem Cyrillo Alexandrino auſus ſit tribuere, hæc de illo ſcribens: *quin & Cyrillus hoc loco non aliter dicit Deum ſpiritum, quam comparatione corporũ appellari. quaſi ad corpora, ſpiritus, ad ſe, corpus ſit.* Sed quam longè ſenſus iſte ſit à Cyrillo lib. 2. in Ioãnẽ. c. 93. facilè patebit, ſi verba Cyrilli proferamus: *ſpiritus enim Deus, quando corporibus confertur, eſſe intelligitur.* Non dixit Deum dici ſpiritum, quando confertur cum corporibus, & cum illis comparatur: quę lectio fortè ſuſtinere poſſet ſenſũ Maldonati: ſed ſolùm aſſerit Deum eſſe ſpiritum, quando corporibus confertur, i. donatur: quoniam homines, quibus confertur, facit ſpirituales: & per conſequẽs eos ſpirituales facit Dei adoratores, quos pater quærit.

Hæc tam latè diximus, vt oſtẽderem[*]

24 fundamentũ, quo nititur primus error, eſſe hæreticum: quia ſemper hęreſis fuit in Eccleſia Deũ facere corporeũ. Quin potius error eſt verę philoſophiæ contrarius: quod nunc, tanquã veriſsimum ſupponimus: poteſt enim ratione philoſophica demõſtrari Deum eſſe omninò immaterialẽ, & incorporeũ. De quo latè D. Thom. 1. p. q. 3. ar. 1. & 1. cõtra Gẽt. c. 20. Vide Bellomontanũ, Suar. & Valẽt. locis citatis. Ex philoſophis vidẽdi sũt Soncinas 12. Metaph. q. 46. vbi Iauellus q. 12. Suar. diſp. 30. ſect. 4. n. 15. Sotus 8. Phyſi. q. vlt. Curſus Conimb. ibi c. 6. q. 1. vt innumeros omittamus, qui veritatẽ iſtam rationibus naturalibus nituntur demonſtrare: nobis ſatis ſit demonſtraſſe eam eſſe de fide.

D. Thom. *Soncinas.* *Iauel.* *Sotus.*

25 Cui veritati nõ obſtat, quod in ſacris literis Deo tribuãtur membra: quia cõſtat illa Deo tribui, nõ propriè, ſed metaphoricè. Quod latè perſequitur Cõc. Foroiuliẽſe in ſymbolo fidei tom. 3. fol. 671. Anſel. in opuſculis de mẽbris Deo attributis, Iſidor[9] lib. 6. Æthymologiarum, & apud Hieronymum tom. 9. epiſt. 15. Eucherius in tractat. de formulis ſpiritualis intelligẽtię c. 1. & 2. & à quo ſuppoſitus eſt tractatus de eſſentia Trinitatis apud Aug. tom. 4. Damaſc. lib. 1. de fide c. 14. & 15. D. Greg. lib. 14. Moralium c. 22. docuit Nouatianus lib. de Trinitate c. 6. & 7. nonnihil Auguſt. epiſt. 111. non longe ante finem, & in lib. de vera religione c 50. latè id tractauit Sanctes pagninus in Iſagoge ad ſacras literas c. 48. Ex quibus id ipſum docuerũt Bellomõtanus 1. p. diſp. 21. c. 2. n. 8. Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 3. n. 9.

Occurritur obiectioni. *Cõc. Foroiuliense.* *Anſelm.* *Iſidorus.* *Euchor.* *Damaſc.* *Greg.* *Nouatian.* *Auguſt.* *Sãctes pagnin.*

Nec rurſus obſtat, quod Adamus dicatur factus ad imaginẽ, & ſimilitudinẽ Dei Gen. 1. quoniã cõſtat hominẽ factũ fuiſſe ad imaginẽ Dei, non ſecundũ corpus, ſed ſecundũ animũ. Ita Baſilius homil. 10. in Geneſ. c. 8. Ambroſ. lib. 6. exameron. c. 8. Auguſt. lib. 6. de Geneſi ad literã. c. 12. & lib. 1. de Geneſi contra Manichęos c. 18. & in lib. de quantitate animæ c. 2. & tract. 8. in 1. epiſtolã Ioãnis, & alibi ſæpe, Theodoretus q. 20. in Geneſ. Epiphanius hæreſi 70. Niſſenus orat. 1. ad prçcitata verba Geneſ. Damaſc. lib. 2. de fide c. 12. Bernardus in Cãtica ſer. 24. & 80. & de libero arbitrio. Docent Theologi cum D. Th. 1. p. q. 93. & cũ Magiſtro in 2. d. 16. Ex quibus cõſtat imaginem, & ſimilitudinẽ in animo eſſe poſitã, & non in corpore. Vnde argumentũ in aduerſarios poteſt retorqueri. Porrò, quod obijciunt ex Paulo eſt friuolũ: quoniã verba illa *facie ad faciẽ* nõ sũt intelligenda de noſtra facie corporali, & externa; ſed de facie interna animi noſtri: quę facies interioris hominis dicitur vt probat Aug. epiſt. 6. & epiſt. 112. c. 22. & lib. 22. de Ciu. Dei c. 29. agit enim de facie, quę ex Paul. 2. Cor. 3. renouanda eſt, & trãsformanda de gloria fidei, qua in via Deũ cognoſcimus, ad gloriam cõtemplationis patriæ, & hęc dixiſſe ſufficiat pro expugnatione fundamẽti præcedentis erroris. 26

Alia ob... ex lib. G... ſolum... *Baſil.* *Ambr.* *Auguſt.* *Theod.* *Epiph.* *Niſſ.* *Damaſc.* *Bernar.* *D. Tho.* *Mag.* *Solutio obiectio... lo.* *Aug. 2. Cor.*

Et vt illius expugnatio fiat euidẽtior, non omittã id, quod initio dicebamus; admiſſo per impoſsibile illo fundamẽto, adhuc non poſſe deduci firmũ argumentũ, vt beatitudo ponẽda ſit in operatione ſenſitiuæ viſionis: nam cum negandum non ſit Deum ipſum corporeũ ſimul etiã vidẽdũ eſſe oculis interiorib[9] mẽtis; quæ viſio longe foret præſtãtior, quã corporea (nã angelus corpora intelligibiliter videt) vtiq; in illa potius ponẽda eſſet beatitudo. Niſi velis dicere animã, q ſeparata Deũ videbat, poſt reſur-

reſurrectionem ab illa viſione ceſſare, & Deum ſolo corpore videre: quod eſſe abſurdum ſtatim oſtendemus. Et hæc dicta ſint contra primum errorem.

§. 2.

Impugnatur ſecundus error Deum videndum eſſe oculis corporeis in aliud tamen transformatis.

28 SEcundus fuit error eorum, qui admittentes cum Catholicis Deū incorporeum eſſe, ſubſtantiamq́; ſpiritualem; docebant nos poſt reſurrectionem viſuros quidē fore Deum hiſce oculis corporeis: illis tamen non manētibus intra ſpeciem oculi corporei, ſed in aliam ſubſtantiam cōmutatis, in qua reddantur idonei, & capaces ad videndum diuinam eſſentiam incorpoream. Auctores huius opinionis duobus modis eam explicabant quantum potui cōijcere ex Auguſtino. Quidam volebant carnem noſtram in reſurrectione conuertendam fore in Dei ſubſtantiam, & futuram eſſe id, quod Deus eſt. Alij non in Dei ſubſtantiam carnē conuertendā eſſe putabant; ſed in ſubſtantiam quandam ſpiritualem. i. in ſubſtantiā mētis.

Duplex explicatio ſecundi erroris.

29 Priorem ſententiam explicauit Auguſtinus epiſtola 6. vbi relata eorum opinione, qui putabāt Deum corporeū corporaliter eſſe videndum, ita ſcribit: *Quanto iam tolerabilius deſipiunt, qui carnem aſſerunt conuerſum iri in ſubſtantiam Dei, & hoc futuram eſſe, quod Deus eſt: vt ſic eam ſaltē videndo Deo faciant idoneam, non tanta diuerſitate diſsimilem.* Quæ verba euidenter explicant prioris opinionis ſenſum.

Aug.

Poſteriorem ſententiam quiſque colliget ex Aug. Epiſtola 111. poſt initium, vbi ita habet: *Cæterum nihil tale de Deo ſentiens* (ſc. Epiſcopus, cui volebat Auguſtinus reconciliari) *ſed eum incommutabilem, & incorporalem ſpiritum vbique totum credēs: ſi tantam quiſque mutationem huius corporis futuram putat; cum ex animali fuerit ſpirituale; vt & ſubſtantiam incorporalem non locorum interuallis, vel ſpatijs diuiſibilem: vel etiam membrorum lineamentis ac [illegible], terminatam, ſed vbique totam per tale corpus videre poſsimus: volo, vt me doceat, &c.* Hanc autem mutationem corporis animalis, in ſpirituale euidentiùs explicans ita ait: *Porrò autem ſi in tantam membrorum diſsimilitudinem noſtra corpora mutabuntur, vt oculos habeant, per quos videatur illa ſubſtantia, quæ non per locorū ſpatia, vel diffunditur, vel finitur; longe aliud erunt hæc corpora, & non erunt ipſa: nec ſola detractâ mortalitate, atque corruptione, & ponderis grauitate aliud erunt; ſed in virtutem ipſius mentis quodammodò conuertentur, ſi videre poterunt.*

Auguſt.

Ecce apud iſtos corpus animale non fiet ſpirituale ſolum, quia exuet mortalitatem, & corruptibilitatem; ſed quia mutabitur in virtutē mentis: & ad hunc ſenſum corpus iam erit aliud; non quidem accidentaliter, ſed ſubſtantialiter. Quod magis explicant verba, quæ immediatè ſequuntur: *qua propter ſi videbunt Deum; non iſtius corporis oculi videbunt: quia etiam in hoc non erit ipſum corpus, vſque in illā vim, potentiamq́ue mutatum,* & paulo poſt concludens doctrinam ait: *aut enim iſtius erunt* (ſc. corporis oculi) *& non videbunt: aut non erunt iſtius, ſi videbunt; quoniam tanta commutatione longe alterius corporis erunt.* Et vt omnis tollatur ambiguitas, in eadem epiſtola non longe à fine ita ſcribit: *De ſpirituali autem corpore, quod in reſurrectione habebimus; quantam capiat in melius commutationem: vtrum in ſimplicitatem ſpiritus cedat, vt totus homo iam ſpiritus ſit: an, quod magis puto, ſed non dum pleno iudicio confirmo; ita futurum ſit ſpirituale corpus, vt propter ineffabilem quandam facilitatem ſpirituale dicatur; ſeruet tamen ſubſtantiam corporalem, &c.* Quæ verba euidenter conuincunt apud illos auctores mutationem corporis noſtri futuram eſſe ſubſtantialem; ita vt corpus nulla manente ſubſtantia corporali cōuertatur in ſpiritum. Quod apertis verbis explicat Auguſt. epiſtola 112. c. 21. *Sunt autem alij Deum quidem corpus non eſſe minimè dubitātes: ſed ideo eos, qui ad vitam æternam reſurgent, & per corpus Deum viſuros putant: quoniam talem ſperant ſpiritualis corporis qualitatem, vt & ipſa, quæ caro fuerat, ſpiritus fiat.* Amiſſa inquam corporis ſubſtātia, vt explicat c. 22. hiſce verbis: *Sed cogitandum eſt, ne quid inſolenter audiamus; ſi dixerimus corpus, non ſolum mortalitatem, & corruptibilitatem; verum etiam hoc ipſum, quod corpus eſt per gloriam reſurrectionis amittere, & ſpiritum fieri.* Satis igitur, vt puto mentē, & ſenſum huius ſententiæ expreſsit Aug. Cuius nullum aliud inuenio fundamentum, niſi, quod Paulus 1. Corinth. 15. dicat: *per mortem ſeminari corpus animale: ſurrecturum tamen fore ſpirituale.* 30

Auguſt.

1. Cor.

31 *Precedens ſententia fidei repugnat.* Hæc ſententia, ſiue vno, ſiue altero ſenſu explicetur, fidei Chriſtianæ aduerſatur, dum affirmat corpus noſtrum in reſurrectione futurum eſſe aliud ſubſtantialiter; ita vt amiſſa corporali ſubſtantia conuertatur, & transſubſtantietur in ſpiritum, ſpiritualemque ſubſtātiam: fides enim Catholica conſtanter prædicat corpora reſurgentium non ſolum futura eſſe vera corpora, & corpora humana: ſed etiam futura eſſe eadē numero corpora, quę in vita fuerunt: in hoc enim ſenſu in ſymbolo fidei confitemur carnis reſurrectionem; vt patet ex verbis Clementis Papę in epiſtola ad Iacobum: *Credo reſurrectionem humani generis in eadem carne in vitam æternam futurā.* Nos reſurrecturos in eadem carne, in qua viuimus, diffiniuit Concilium Toletanum quartum c.1. in confeſsione fidei: & Toletanum 11. in eadem fidei cōfeſsionę ad finem: & Lateranenſe ſub Innocentio 3. c.1. relatum in cap. Firmiter de Summa Trinitate, & patet ex illo Iob. 19. *& rurſum circundabor pelle mea: & in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum.* Nam & Chriſtus in vero corpore humano, quod in cruce, & in ſepulchro fuit, reſurrexit. Sed de hac veritate alibi latius.

Symbolum fidei. *Clem. Pap.* *Conc. Toletan.* *Lateranēſ.* *Iob.19.*

32 *Impugnatur ſpecialiter prima explicatio præcedentis erroris.* Et vt ad ſingulas deſcendamus ſentētias, ſiue potius errores: contra priorē illud obijcitur; quia conuerſio carnis in Dei ſubſtantiam eſt omnino impoſsibilis: nam, vt vna creatura poſsit diuina potentia in aliam totaliter conuerti, & transſubſtantiari: vt tamen transſubſtātietur in ſubſtantiam diuinam, fieri nullo modo poteſt: vt in materia de Euchariſtia latiùs oſtendimus. Deindè inquiram; an facta illa conuerſione carnis in ſubſtantiam Dei; maneat homo compoſitus ex Dei ſubſtantia, & ex anima, vt in vita componebatur ex anima, & carne? Non poteſt dici, quod maneat cōpoſitus ex duabus illis partibus: quia Deus non poteſt in compoſitionem alicuius venire, vt per ſe eſt notum. Si verò homo reſurgens non componitur ex anima, & ex Dei ſubſtantia; non poteſt manere homo, ſed ſolus animus: & ita in effectu negatur hominis reſurrectio.

33 *Secunda explicatio refellitur ex Auguſt.* Contra poſteriorem errorem vrget argumentum Auguſtini in dict. epiſtola 112. c.22. aut enim corpus animale cōuertitur in ipſammet animam hominis: aut in ſpiritum alium ab anima: ita vt in homine conduplicetur ſubſtantia ſpiritus. Si detur primum: non poteſt non concedi corpora noſtra in reſurrectione omnino peritura: quod enim in aliud totaliter conuertitur, omnino deſinit eſſe. Quomodò igitur fides docet corpora noſtra in æternum fore permanſura? Quæ ratio etiam probat noſtra corpora non eſſe conuertenda in ſpiritum alium ab animā: idem enim ſequeretur abſurdum. Sequeretur etiam in homine abſque vllo corpore ſpiritum conduplicari: cum tamen ex duobus ſpiritibus homo nō poſsit componi. Quin potius nullus permanebit homo: quia homo eſſentialiter includit corpus.

Quare Auguſtinus vtramque ſententiam reprobat: nam epiſtola 6. verbis expreſsis docet deſipere eos, qui priorem probauere ſententiam. Poſteriorē autem non eſſe veram expreſſe affirmat in d. epiſtola 112. c.21. Nec dici poteſt Auguſtinum de hac veritate dubitaſſe: cum in pluribus ſuæ doctrinæ libris expreſſe fateatur corpora reſurgentium futura non eſſe ſpiritum, ſed vera corpora: vt patet in Enchirid. c. 91. & lib. 13. de Ciuitate Dei c.20. & lib.22. c.5. & 21. de fide, & ſymbolo c.6. & in tribus libris de fide ad Catechumenos, & 1. retractationum c.11.17. & 23. 34 *Auguſt.*

Sed obijci poteſt Auguſtinū non ſatis fuiſſe firmum de hac veritate in epiſt. 111. vt patet ex verbis ſuperius allatis: *de ſpirituali autē corpore, &c.* Quomodò ad hanc obiectionē reſponderi poteſt, ego plane ignoro: verba enim adeo ſunt expreſſa, vt probent Auguſtinū aliquando in illa veritate non fuiſſe firmum: quod concedere mihi durum videtur. Velim de hac difficultate pro liberando Auguſtino ab alijs edoceri: nam in alijs locis Auguſtinum abſque vlla prorſus dubitatione in præcitata fidei veritate firmiſsimum fuiſſe, dubitari nequaquam poteſt. Niſi dicas in illo loco non aſſerendo, ſed diſputando agere.

§. 3.

Impugnatur ſententia affirmās Deum ſolis oculis corporeis eſſe videndum.

IMpugnanda reſtat ſententia, quæ affirmat Deum oculis corporeis à nobis eſſe videndum; hæc pluribus modis 35 *Prima ... ſententia ... danda*

dis explicatur, ſi Auguſtinum conſulamus. Quidam eam ita explicabāt, vt Deus ſolis oculis corporis eſſet videndus: fundamentum erat: quia viſionem nolebant tribuere, niſi corporibus, vt habes ex Aug. Epiſ. 112. cap. 21. Alij cū præcedentibus conueniunt in cōcluſione; non tamen in fundamento: nam mēti ſuam etiam tribuunt viſionem: quia nunc multa videmus mente, etiā Deum: in patria autem ſoli corpori viſionem Dei concedunt: de quibus ita ſcribit Aug. Epiſtola 6. *dicunt enim quidam eorū, qui talia garriunt, quantum ad me potuit peruenire, nos Deum videre nunc mente: tunc corpore*. Quos eo in loco arguit inconſtantiæ, cum in vnam ſententiam non permaneant, ita ſcribit: *antea dicebant carni ſuæ tantū hoc præſtitiſſe Chriſtum Corporeis oculis videre Deum: deinde addiderunt etiām omnes ſāctos receptis in reſurrectione corporibus eodem modo Deum eſſe viſuros: nunc iā iſtā poſſibilitatem etiam impijs donauerunt*, & cum hi in ſua ſententia firmi non perſtiterint, ſed modo in hāc, modo in illam iuerint ſententiam: non ſatis mihi conſtat; an hi ſenſerint in reſurrectione nos ſolo corpore viſuros eſſe Deum. Sed quantū ex Auguſtino conijcio, hęc fuit illorum ſententia: nam D. Auguſtinus Epiſtola 111. paulo ante finem contra iſtos oſtendit non eſſe negandum videndum Deum eſſe, tunc etiam oculis mentis: quaſi ſentiat Auguſtinus iſtos negare beatos poſt reſurrectionem menteDeū eſſe viſuros, ſed ſolo corpore: forte inde ſumebant fundamentum; quia anima corpori coniuncta nihil niſi medio viſu corporeo poteſt intuitiuę videre: vt patet in via. Hac ſuppoſita opinione bene infertur beatitudinem formalem apud iſtos, ſaltem poſt reſurrectionem non conſiſtere, niſi in ſola operatione animæ ſenſitiuæ.

Auguſt. 1. Explicatio fundamenti. *Auguſt.* *Auguſt.*

Tertia eſt aliorum ſententia Deum poſt reſurrectionem, & mente, & corpore hoc eſt oculo corporis glorioſo videndum eſſe. Et hanc opinionem, eſſe admittendam ab ijs, qui oculo glorioſo tribuunt diuinæ eſſentię viſionem probat Aug. in d. Epiſtola 111. ante finem oſtendens hanc viſionem oculo corporis ita donandā eſſe, vt ea oculis mentis non denegetur: & in eodem ſenſu quæſtionem diſputat Aug. lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 29. Sed iam apud iſtos inſurgit quæſtio; quonam modo oculis corporis diuina eſſentia in ſe ipſa videatur? & ſi expendimus Auguſtinū ibi, quidam eorum voluerunt oculos iſtos corporis eadem, quā modo habent, virtute, & potentia, intenſa tamen, & aucta Deum viſuros. Horum ſententiā non probat Aug. ibi; exiſtimatq; ſi oculi corporei in patria Deum viſuri ſunt; donandos eſſe virtute videndi longe alterius naturæ, & rationis, qua ſuper corporalia ad ſpiritualia eleuentur.

3. poſitio *Auguſt.*

Quòd verò oculi glorioſi corporis Deum viſuri ſint; auctores huius ſententiæ primo colligunt ex illo Iob. 19. *& in carne mea videbo Deum ſaluatorem meū: quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius*. Secundo ex Lucæ 3. *& videbit omnis caro ſalutare Dei*. Tertio ex Paulo 1. Corinth. 13. *videmus nunc in ænigmate: tunc autem facie ad faciem* 1. oculis corporeis. Quarto; quia Iob in hac vita oculis corporis Deum vidit, vt patet ex verbis eius c. 42. *Auditu auris audiui te: nunc autem oculus meus videt te; propterea deſpexi me, &c.* Quinto denique quia ex ſacris literis manifeſte colligitur Deum oculis corporis fuiſſe viſum? Nam Iſaiæ 6. dicitur *Dominum Sabaoth vidi oculis meis*. Deum ab Abrahamo viſum eſſe patet Geneſ. 18. de Iſaac, Geneſ. 26. de Iacob, Geneſ. 32. de Moyſe Exod. 33. & de Phanuele 13. Adamo etiam viſum eſſe patet Geneſ. 1.

36 3. explicat. probatur 1. ex Iob 19. 2. ex Lucæ. 3 ex 1. Corinc. 4. ex Iob. Quinto ex varijs locis ſcripturæ.

His tamen non obſtantibus dicendū eſt Deum oculis corporeis nec eſſe videndum à nobis, nec poſsibile eſſe ita videri. Hoc poſterius oſtendemus in ſequenti art. nunc prius confirmabimus; ſi interim nonnullas ex præcitatis ſentētijs tanquā erroneas prius reijciam.

37 Reſolutio.

Et primo loco fundamentum primæ ſententiæ delyrio potius ſimile eſt, quā errori: vnde Aug. in d. Epiſtola 112. c. 21. merito admiratur; vnde nam opinio iſta nata fuerit: nam ſi intelligatur de ſola viſione corporea, vt ſit ſēſus viſionem corpoream ſoli corpori conuenire; quo modo inde infertur Deum in patria ſolo corpore videri? Etenim viſionem corpoream ſoli corpori conuenire, non impedit mentem etiam ſuam habere viſionem, qua Deus in patria videatur. At ſi ſermo eſt de viſione prove

38 Euertitur fundamentum primę explicationis. *Auguſt.*

idem eſt, quòd cognitio, & notitia (in quo ſenſu ſæpiſsime vſurpatur) omnino delyrat opinio, tum in fide, tum in philoſophia: ſequeretur enim, nec Deum aliquid videre, ideſt cognoſcere, nec angelum, nec animam ſeparatam. Quod quam alienum ſit à philoſophia, ex eo patet, quod Ariſtoteles cognitionem, & notitiam rerum, & menti tribuit, & ſenſui: vt patet ex libro de inſomnijs c. 1. in principio, & 2. de anima c. 3. text. 150. his enim vtriſque anima res diſcernit, atque cognoſcit. Porrò ſacras literas menti potius, quam corpori viſionem tribuere expreſſe docet Auguſtinus in d. Epiſtola 112. cap. 21. in fine: nam Geneſ. 1. *Deus vidit omnia, quæ fecerat, & erant valde bona:* vt infinitos pene locos in re notiſsima omittamus.

Ariſt.

Auguſt.
Geneſ. 1.

39
1. & 2. explicatio ſimul impugnãtur

Deinde hæretica eſt concluſio, tã primæ; quàm ſecundæ opinionis; Deum ſc. ſolo oculo corporeo à nobis eſſe videndum: non ſolum ſi intelligatur abſolutè, vt nunquam niſi corporeo oculo videri poſsit; quem ſenſum videtur probaſſe prima opinio: ſed etiam ſi intelligatur, quod poſt reſurrectionem, quando corpora reſumemus, non poſsit videri Deus, niſi oculo corporis. Vtroq; enim modo concluſio eſt hæretica: nam de fide eſt animas, quæ nihil purgandum habent, ſtatim poſt mortẽ viſuras eſſe diuinam eſſẽtiam vt definiuit Benedictus duodecim' in Extrauag. *Benedictus Deus in donis ſuis*, & poſtea Concilium Florentinum ſeſſ. vltima in literis vnionis, & Francofordienſe in Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, & Euariſtus Papa, & eſt cõmunis patrum doctrina vt ſuo loco oſtendemus.

Benedicti 12. extrau.
Concil. Florent.
FrãcoFordi.

40
Similiter etiam eſt de fide animas reaſſumptis corporibus intuitiue viſuras eſſe diuinam eſſentiam: ita enim habet definitio Benedicti: *Definimus animas etiam ante reſumptionem corporum, & iudicium generale, quæ fuerunt ſunt, & erunt in Cœlo viderunt, vident, & videbant diuinam eſſentiam immediate ſe bene, & clare, & aperte illis oſtendentem: quodque ſic videntes eadem diuina eſſentia perfruuntur: nec non, quod tali viſione, & fruitione eorum animæ ſunt beatæ, & habent vitam æternam. Et quod viſio huiuſmodi, & fruitio ſine aliqua intermiſsione, ſeu euacuatione eiuſdem viſionis, & fruitionis cõtinuata exiſtet, & continuabitur vſque ad finale iudicium: ex tunc vſque in ſempiternum.* De quo etiam inferius plura dicemus. Nec fundamentum vnius, vel alterius erroris vim habet: nam fundamentum primæ repugnare fidei, & philoſophiæ immediate oſtendimus.

41
2. explicat. fundamentum impug.

Fundamentum etiam ſecundæ in eo deficit, quod putat animam beatam reaſſumpto corpore adhuc in intelligẽdo pendere à corpore, & à ſenſu, ſicut pendebat in via: quod falſum eſt: quia tunc, & corporea, & incorporea nullo mediante ſenſu intuebitur, vt eſt communis theologorum doctrina, de qua multa ſuo loco, & quidẽ quod in viſione diuinę eſſẽtiæ non pẽdeat à ſenſu, explicãt verba diffinitionis Benedicti ſuperi' poſita.

Tertio loco certiſsimum eſſe debet Deũ in ſe ipſo ab oculo corporeo, quãtũuis glorioſo de facto non videri. Hæc veritas inter theologos eſt indubitata: eam docuit D. Thomas 1. p. q. 12. ar. 3. vbi Caiet. Porrect. Banhes, Cumel, & Molina, probauit idem D. Thomas in 4. d. 49. q. 2. art. 2. vbi Sotus quæſt. 1. art. 2. concl. 2. & latius quæſt. 2. art. 2. concl. 2. Bellomont. 1. p. diſp. 40. cap. 2. Valent. 1. tomo diſp. 1. q. 12. punct. 8. §. *Nam aſſertio eſt.* Suarius lib. 2. de attributis cap. 6. n. 5. Quæ veritas ex reſolutione ſequẽtis articuli euidenter demonſtratur: nam ſi nec per diuinam potentiam fieri poteſt, vt viſus corporeus eleuetur, nõ modo ad viſionem diuinæ eſſentiæ, ſed nec ſubſtantiæ angelicæ: vtique certiſsimũ erit nos nec in hac vita, nec in futura oculis corporis viſuros eſſe diuinam eſſentiam.

D. Thom.
Caiet.
Porrect.
Banhes.
Cumel.
Molina.
Sotus.
Valent.

42
D. Petr.
Iuſtin.

Quæ ſententia apud patres etiã fuit indubitata, eam docuerunt D. Petrus apud Clementem lib. 3. recognitionum p. 54. ſed *audi* (inquit) *Deus videtur mente non corpore: ſpiritu non carne.* Iuſtinus martyr in colloquio cum Tryphone Iudæo p. mihi 42. *non poteſt oculis mi pater aſpici Deus, vt cætera animalia, ſed ſola mente.* Origines homil. 3. in cantica p. 613. in medio: *viſus, quo Deus videtur, non eſt corporis, ſed mentis, & ſpiritus.* Hieronymus in cap. 6. Iſaiæ ad illa verba: *& ea, quæ ſub ipſo erant,* ita inquit: *patris diuinitatem non poſſunt oculi carnis aſpicere, ſed oculi mentis,* & lib. 17. in Iſaiam ad cap. 64. ibi *à ſæculo non eſt auditum.* Ita habet: *ergo Deus nequaquam ſermonibus explicatur, nec oculis contemplabilis*

Origen.
Hieron.
Ambr.

plabilis eſt. D. Ambroſius in proœmio in Lucam: *non enim corporalibus, ſed ſpiritualibus oculis Ieſus videtur:* agit autem de diuinitate Chriſti. Cyrillus Hieroſolymitanus chatecheſi 9. in principio tomo 2. Bibliotecæ patrum: *Deus oculis corporis non poteſt videri, ideo, quia corporis expers eſt.* Anaſthaſius Epiſcopus idem docet q. 20. in ſacram Scripturã eodem 2. tomo Bibliotecæ. Clemens Alexandrinus lib. 5. ſtromatum ſæpiſsime id affirmat, vt patet p. 585. n. 30. & 60 & p. 586. in principio, Euſebius lib. 1. de demonſtratione Euangelica cap. 4. & plures alij. Præter iſtos patres idem docuit Plato teſte Iuſtino martyre loco citato: addit enim citatis verbis: *vt ait Plato, cui ego aſſentio.* Clemens Alexandrinus vbi ſupra p. 587. adducit Orpheũ theologum in hęc verba: *vnus perfect⁹ ex ſe, ex vno omnia facta: nullus & ipſum mortalis cernit: non video hunc ſolidus poſitus nam nymbus in orbem eſt namque pupillæ oculis hominum mortalibus inſunt paruæ & mortales: ijs inſunt nam caro, & oſſa.* Ibi etiam p. 588. ex poeta Agrigentino hæc affert: *illum non oculis noſtris apprehendere fas eſt: aut manibus. via. quæ revera eſt maxima, mentes, vt credant hominum. quæ mox deducere poſſit.* Præterea idem Clemens in Epiſtola exhortatoria ad gẽtes p. 70. adducit teſtimonium Xenofontis, aſſeritq́; illum doctum eſſe à Sybilla Hebręorum prophetiſſa, quam ita vaticinatam ibi ſcribit: *quæ caro cœleſtem poterit verumque tueri; humanæ ſortis, qui expers, in vertice Cœli, eſt Deus? Aduerſus radios, nec cernere ſolis mortales poſſunt homines. lucemque micantem.* Quem locum ex lib. 5. ſtromatum falſo affert Leo Caſtro in c. 40. Iſaiæ. p. 642.

§. 4.

Quid hac de re ſenſerit Auguſtinus.

43 Plerique Auguſtinum faciunt de hac veritate ancipitem, & dubiũ, inter quos eſt Bellomontanus 1. p. diſp. 40. c. 1. Suarius lib. 2. de attributis c. 6. n. 5. vbi expreſſe aſſerit Auguſtinum inclinaſſe quidem in eam ſententiam, quæ aſſerit Deum oculis corporeis non videri; nihil tamen certum hac de re vnquam docuiſſe. Conſentit Pineda Iob. c. 19. verſu 27. n. 5. Sed quam falſum id ſit, euidenter conſtat ex ijs, quæ Aug. ſcribit Epiſtola 6. quo in loco teſte etiam Suario conſtanter probat Deum oculis corporeis nec nunc in via, nec tunc in patria videri poſſe. Si conſtãter id probat Aug. quomodò nihil certum hac de re vnquam docuit? At in epiſtola conſtantiſsimè illam veritatẽ docuiſſe Auguſtinum patet ex his verbis: *quoniã Deus lux eſt, ſed lux mentium purgatarum, non iſtorũ corporis oculorum*: & paucis interpoſitis; *hoc autem oculus videre corporis, nec nunc poteſt; nec tunc poterit*, & ſtatim: *per hoc enim videri ab homine non poteſt, per quod videt homo corporeus corpora.* & tandem concludit his verbis: *quis enim audeat affirmare Dei ſubſtantiam corporaliter videri; cum eam noluerit corporaliter adorari?* Quæ verba euidẽter conuincunt hanc veritatem, tanquã certam, immò certiſsimam, conſtanter aſſeruiſſe Auguſtinum. Addo etiam lib. 1. de Trinitate c. 6. in medio p. 88. A. primo: *videri autem Trinitas humano viſu nullo modo poteſt: ſed eo viſu videtur, quo iam qui vident, non homines, ſed vltra homines ſunt.* Et inferius c. 13. nõ longe à fine expreſſe docet, *Dei ſubſtantiam humanis oculis eſſe inuiſibilem.* Id ipſum euidenter oſtenditur ex quadam epiſtola, cuius meminit Aug. epiſtola 111. ad Fortunatianum: ex qua epiſtola Epiſcopus quidã, qui cum Anthropomorphitis ſentiebat, offẽſus fuit ex eo, quod Aug. aſpere arguebat eos, qui dicebant nos his oculis corporeis viſuros Deum. Quam opinionem Aug. in eàdem epiſtola 111. acerrimè defendit, ſi ſupponatur oculos iſtos in reſurrectione in corpore ſpiritali ſuam corpoream ſubſtantiam retenturos; ita vt maneant oculi iſtius corporis, quantũuis in melius mutati. Fundamentum Auguſtini in pręcitata epiſtola (quæ non extat) illud ipſum ęrat, quod approbat in d. epiſtola 111. quia inde ſequeretur Deum eſſe corporeum. Sequelam non aliunde probabat, nec probat, niſi quia oculi iſtius corporis nihil aliud videre poſſunt, niſi corpus. Quod argumentum Aug. rurſus approbat in d. epiſtola 111. vt patet ex verbis initio poſitis: *Quam epiſtolam me illo modo ſcripſiſſe non pœnitet: quia dixi iſtius corporis oculos, nec videre Deũ, nec eſſe viſuros.* Si nõ pęnitet ſe illud ſcripſiſſe; quomodò (quæſo) in illa epiſtola dubius manet? Quomodò nihil hac de re certi ſcripſit? Sed argumentum aſſertionis Auguſtini expendamus: *cauſſam, quippe*

quippe adiunxi, cur hoc dixerim: ne ſc. Deus ipſe corporeus eſſe credatur: nihil enim videre aliter iſtius corporis oculus poteſt. Ideo me ergo illud dixiſſe non pertinet: ne de ipſo Deo tam impie ſẽtiamus, vt eum non vbique totum, ſed per ſpatia diuiſibilem exiſtimemus: talia quippe his oculis nouimus. Ecce fundamentum, quo nititur Auguſtinus: ſequeretur enim Deum eſſe corporeum. Vnde ſequitur? Profectò non aliunde, niſi quia hi oculi, niſi corpora nõ vident: quomodo igitur hi oculi ex ſẽtẽtia Aug. videbunt Deũ; qui apud Auguſtinum corpus non eſt? aut quomodo Auguſtinus de hac veritate certus nõ fuit; qui certiſsime prędicat Deũ non eſſe corpus? docetque firmam eſſe illam conſequentiam: Deus oculis corporis videtur: ergo eſt corporeus. Addit deinde Aug. ſi Epiſcopus ille putat, Deum eſſe ſpiritum, & non corpus; ideo tamen eſſe oculis corporis à nobis videndum: quia in regeneratione corpus eſt conuertendum in ſpiritum: ſi inquã Epiſcopus ille ita dicat; occurrit Aug. hoc idem falſum eſſe; Inde tamen non inferri oculos huius corporis poſſe Deũ
45 videre: quia ſi corpus tunc conuertendum eſt in ſpiritum iam non erit idem corpus, nec oculi tunc erunt oculi corporis. Quod poſtquam multis explicauit, & illam corporis mutationem expendit, ita concludit: *quapropter ſi videbunt Deum; non iſtius corporis oculi videbunt: quia in hoc non erit ipſum corpus. Si non aliud, quam ipſum erit; ſubſtantiam incorpoream nullo modo videbit. Siue ergo hoc, ſiue illud verum ſit; ſecundum vtrunque verum eſt, quod iſtius corporis oculi Deum non videbunt: aut enim iſtius erunt; & non videbunt: aut non erunt iſtius; ſi videbunt.* Ecce quam conſtãter, quantaq; cum certitudine affirmat Auguſtinus oculos corporis Deum videre non poſſe. Nec inquiſitio, de qua Auguſtinus in Epiſtola 111. ſolicitus eſt, verſatur, an oculi corporei viſuri ſint Deum? vt male aſſerunt Suarius, & Bellomontanus; cum ſemper cõcludat eos Deum viſuros non eſſe.

46 Tota igitur inquiſitio illius verſatur, an hoc noſtrum corpus ita reſurget ſpirituale, vt dimiſſa ſubſtantia corporea conuertatur in ſpiritum, vt patet ex ijs, quæ late adduximus in §. præcedente. Nam, ſi ita reſurget ſpirituale, vt adhuc ſubſtãtiam corpoream retineat; firmiſſimus eſt Auguſtinus oculos eius Deum nec viſuros eſſe, nec videre poſſe. Vnde ibi pag. 197. totus eſt in referendis patribus, qui probant Deum oculis corporis eſſe inuiſibilem: Hieronymus inquam, Ambroſ. Athanaſius, & Nazianzenus, & in hoc verſatur vſque ad illa verba: *de ſpirituali autem corpore* pag. 199. Ex his autem, quę conſequenter ſcribit euidenter colliges inquiſitionem Aug. ſolùm verſari circa mutationem corporis noſtri, cum ſpirituale ſurrexerit: & ſemper in eadem ſententia firmiſſimum perſeuerare oculos eius non viſuros eſſe Deum, ſi corpus ita ſpirituale reſurgat, vt ſubſtantiam corpoream retineat.

47 At obijcit Bellomontanus vltima verba eiuſdem epiſtolæ: *ſi autẽ iſte frater, quod de ſpirituali corpore adhuc requiro, iam ſibi firmat eſſe certiſſimum; niſi placidus audiero docentem, vt ille quoque placidus me audiat inquirentem; habebit vnde iure ſuccenſeat.* Ex quibꝰ Bellomontanus infert Auguſtinũ adhuc ſub ea dubitatione, & inquiſitione manere. Ego quidem fateor Auguſtinum in illa epiſtola adhuc permanere ſub dubitatione, & inquiſitione, quam faciebat: at ex antecedentibus manifeſte cõſtat inquiſitionem non verſari; an oculi corporis viſuri ſint Deum? Sed circa qualitatem, & modum ſpiritualitatis, in qua corpus noſtrum eſt ſurrecturum, vt iam diximus. Quare allucinantur, qui putant Auguſtinum in d. epiſtola 111. de noſtra veritate dubium eſſe: cum potius in ea ibi firmiſſimus permaneat. In qua etiam veritate perſeuerat in Epiſtola 112. quę eſt de videndo Deo: multis enim in locis ex Ambroſio, & Hieronymo eandem affirmat veritatem, vt patet c. 11. 12. & 16. A cap. autẽ 20. diſputat de corpore ſpirituali, quod futurum eſt poſt reſurrectionem; & in c. 21. refert opinionem dicentium illud futurum eſſe ſpirituale, quia in ſpiritum eſt conuertendum, & in cap. 22. inquirit de qualitate huius mutationis; inclinatq; magis corpus adhuc permanſurum cũ ſubſtantia corporea.

Et hac opinione tanquam probabiliori ſuppoſita docet oculos corporis non eſſe Deum viſuros, vt patet ex c. vltimo eiuſdem epiſtolæ. Quare nec in ea dubius eſt, an oculi permanentes in ſpecie,

ſpecie,& ſubſtantia corporis viſuri ſint Deum? Sed ſi dubius eſt, vtique dubius eſt,quonam modo corpora noſtra poſt reſurrectionem futura ſint ſpiritualia. Porrò lib.22. de Ciuitate Dei c.29.certiſsimus eſt Auguſtinus oculos corporis poſt reſurrectionem ſpiritualis,non eſſe viſuros Deum, ſi eandem ſpecie videndi virtutẽ habuerint;quia hæc quãtumcunque intendatur nihil niſi corp' videre poteſt. Porrò,ſi admittat(quod tamen non credit) oculos illius corporis Deum viſuros eſſe; pro comperto habet eos habituros fore virtutem altiorem,& alterius rationis: ideo forte, quia,vt dixerat Epiſtola 111.& 112.corpora conuertenda ſunt in ſpiritum, vt plerique docuerunt.Quare Auguſtinus ibi & inquirendo diſputat,& ſub conditione reſoluit difficultatem,vt aduertit D. Thomas 1.p.q.12.art. 3. ad 2. & hæc dicta ſint pro explicanda mente Auguſtini. *D.Thom.*

§. 5.

Soluuntur argumenta §. tertij.

43 *Exponitur primus locus Iob.19.* NEC argumenta in contrariũ adducta §.3.aliquid efficiũt,&quod attinet ad locum Iob. 19. ille integer ita habet: *ſcio enim, quod redemptor meus viuit: & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circundabor pelle mea: & in carne mea videbo Deum ſaluatorem meũ: quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Vbi primum notandum eſt in hebræo ſolũ haberi:*& videbo Deum* In vulgata autem cõmuniter addi *ſaluatorem meum*. Porro vulgata emendata per Xiſtum Quintum ita legit: *& videbo Deum meum.* Notandum 2. lectionẽ vulgatam, quæ in prima perſona habet: de terra ſurrecturus ſum: ſemper eſſe veram, & hæbraicæ lectioni conſentaneã, quanuis in hebręo legatur in tertia perſona *de terra ſurrecturus eſt, ſiue ſurget*: vt bene aduertit Pineda in d. cap. 19. verſic. 25.num.11. vnde fit, vt locus intelligendus ſit de reſurrectione ipſius Iob. *Pineda.* Quo ſuppoſito controuerſum eſt, de qua nã reſurrectione verba illa ſint intelligenda.Quidam locum intelligunt de reſurrectione, qua Iob de ſterquilinio, vbi vlceribus plenus ad priſtinam ſanitatẽ, melioremque vitæ conditionem,& fortunam reſtiturus eſt. Verba igitur ſic explicantur: *credo quod redemptor meus iudex, & vindex Deus viuit, & de me cogitat. Vnde in nouiſsimo die huius miſeriæ, & calamitatis, quam patior, de terra & ſordibus huius ſterquilinij, in quo iaceo, ipſo me liberante ſurrecturus ſum: & pelli meæ, atque cuti, quæ vlceribus tota conciſa, & lacerata eſt, reddito externo ſplendore iterum reſtituar, & ita in carne mea iam mihi reſtituta, & renouata videbo Deũ meum ſalutis meæ auctorem: qui mihi ad ſalutẽ priſtinã reſtituto apparebit in figura ſc. corporali: quem ego ipſe ſolus, & non alius mecum mihi loquentem oculis meis videbo.* Placuit explicatio Auguſtino Eugubino ibi, & placuerat Chryſoſtomo, cuius verba, nullo citato loco refert Pineda vbi ſupra n.12.nec diſplicet Bellomontano in d. diſp.40.cap.3. num. 6. *Eugubin'. Chryſoſt. Pineda.* Vtrum expoſitio ſit verbis, & menti Iob cõſentanea, non eſt noſtrum modò expendere; ſatis nunc ſit ex hoc loco ita explicato nullum contra poſitã veritatem ſumi poſſe argumentum.

Sed quia hæc expoſitio non ſolũ pleriſque non placet, vt noſtro Didaco de Stunega; ſed etiã ſine temeritatis nota nõ poteſt nõ explicari de vera corporũ reſurrectione, vt aſſerit Pineda vbi ſupra num.13. *Didacus de Stunega.* abſque vlla dubitatione fatemur locum eſſe de corporum reſurrectione intelligendum: quod non negarunt citati autores: eſt enim inter patres hæc interpretatio receptiſsima. Sed iam ſurgit dubitatio; an locus intelligendus ſit de generali omnium reſurrectione in die iudicij; an de peculiari illa Sanctorum, qui cum Chriſto ſurrexerunt Matthæi 27. *Dubitatio.* Quidam locũ intelligunt de hac poſteriori reſurrectione, & expoſitionem eſſe accommodatiſsimã vehementer ſuſpicatur Pineda vbi ſupra num.19. ſumens fundamẽtum ex verbis ſeptuaginta in vltimo c. eiuſdem libri Iob in vltimis verbis, ita enim ſcribunt:*Mortuus eſt Iob ſenior,& plenus dierum ſcriptum eſt autem ipſum rurſus reſurrecturum, cum quibus reſuſcitat Dominus.* *Quorundã reſponſio. Pineda. Iob,* Quæ verba leguntur apud Theodotionem, eadem agnoſcunt Clemens Romanus lib.5. recognitionum Apoſtolicarũ cap.6.& Origenes in Epiſtola ad Africanum, & ſatis agnoſcit editio 70. Vaticana correcta per Xiſtum Quintum. *Theodotius. Clemens Romanus. Origenes. Editio 70.*

Ex

Ex quibus non leue argumentum ſumi poteſt locum iſtum de illa reſurrectione eſſe intelligendum: cum nullibi hoc ſcriptum reperiatur, ſi locus iſte Iobi de illa reſurrectione non intelligitur. Quomodo autem intelligatur id, quod dicunt 70. iterum reſurrecturum Iob? Explicat Turrianus ad præcitatum locum Clementis, ſed explicatio non placet: accõmodatior videtur, quam ex Niceta affert Pineda vbi ſupra n.21. in fine, vide eum: nec enim noſtrum eſt modo veritatem huius explicationis diligentius examinare. Ideo tamen hoc loco eam adduximus; vt oſtenderemus illa ſuppoſita nullum ex verbis Iob deſumi argumentum aduerſus noſtram reſolutioné: quoniam Iob reſurgens cũ Chriſto reſurgente in ſua carne, & proprijs oculis carneis vidit Deum .1. Chriſtum reſurgentem, qui verus eſt Deus.

Turrian. Nicetas. Pineda.

Verior reſponſio.

51 Iuxta ea explicatur loc⁹ Iob, & elidi tur argumẽtum primo.

Sed præſtat locum intelligere de generali reſurrectione in die iudicij: quæ eſt communis explicatio, & ſine vi verbis contextus accõmodata. Sed illa poſita argumentum videtur vrgere. Primo tamen elidi poteſt iuxta expoſitionem 70. explicatam à Niceta, & probatam cuidam Rabino ad fidem conuerſo, de qua Pineda vbi ſupra n. 5. & 6. ſed iam nobis viſa eſt improbabilis.

52 Secundo. *Augſt.*

Secundo eliditur, ſi verba illa: *& in carne mea videbo Deum meum*, explicentur cũ Auguſtino ſermone 2. de natiuitate, vt ſit ſenſus, *& ego reſuſcitatus videbo Deũ indutum carne mea, & incarnatum.* Quam probaſſe Philippum pręſbyterũ refert Pineda ibi n.4. vbi eã appellat piam, & nõ inelegantem: parum tamen cum antecedentibus, & conſequentibus cõſentiẽtẽ: Sed hanc diſſonantiam nunquam probabit Pineda. Erit igitur ſermo de viſione Dei incarnati, & ſubinde de viſione corporea, non Dei in ſua eſſentia, ſed Dei in carne.

Philippus præſby.

53 Tertio.

Tertio non conuincit locus, ſi explicetur, vt communiter explicari ſolet: vt Iob in carne ſua reſuſcitatus viſurus ſit Deum ſuum: cum enim non dicat ſe in carne per carnem Deum eſſe viſurum, ſed ſe exiſtentem in carne viſurum eſſe Deum; verba optime explicari poſſunt de viſione non corporis, ſed mentis, vt annotauit Aug. lib. 22. de Ciuitate dei cap.29; quam probant omnes fere ſcholaſtici cum D.Thoma 1.p.q.12.ar.3. ad 1. & in 4.d.46.q.2.ar.2.ad 2. ex recentioribus Bellomontanus 1. p. diſp. 40. c 3. in fine, & Suar. lib.2. de attributis c. 6.n. 7. ex interpretibus ſacræ ſcripturæ D. Thomas ibi lect. 2. Aſtunega ibi p. 457. nec diſplicet Pinedæ ibi n. 5. Vnde verba ſequentia: *& oculi mei conſpecturi ſunt*; de oculis mentis erunt explicanda.

Aug. *D.Thom.* *Aſtunega* Pineda.

54 Quarta.

Sed quarto loco reſpondetur in eodem ſẽſu accõmodatiſsime poſſe vtraq; illa verba explicari de viſione corporea qua De⁹ in aſſumpta humanitate à Iob, ſicut & à cæteris omnibus videndus eſt. In quo ſenſu Pineda n.6. explicat illa verba: *& in carne mea videbo Deũ meũ.* Et placet explicatio: quoniam illa alia: *& oculi mei conſpecturi ſunt*, in eodem explicantur à D.Thoma, Hugone, Caietano, Dionyſio Titelmano, & à pluribus alijs in eodem loco. Pro eadem refert Pineda Rabinum Samuelem Marochianum in Epiſtola ad Iſaac de aduẽtu Meſsiæ c.11. vbi ex hoc loco infert Chriſtum eſſe Deum, & hunc ſenſum probauit ille, qui præcitatis verbis addit ſaluatorem meum: quod verbum codices noſtri ante correctionem Xiſti communiter habebant. Cõfirmatur expoſitio, ſi illa verba: *Scio, quod Redemptor meus viuit*, explicentur de vita Chriſti reſurgentis, vt explicat Hieronym⁹ Epiſtola 51. ad Pamachium, Gregorius lib. 14. Moralium c.16; & videtur expoſitio accõmodatiſsima: quoniam Iob ex vita ſui redemptoris certiſsime infert ſuam ipſius reſurrectioné: quam etiam deductionem facit Paulus Rom. 6. & 8. 1. Corinth.15; & ad Philipenſ.3. & ſatis explicant Theologi cum D.Thom. 3.p.q.56 docentes Chriſti reſurrectioné eſſe cauſſam noſtræ; & ſatis confirmatur, ſi litera hebraica eſt incorrupta: *Scio, quod redemptor meus viuit, & nouiſsimum* (1. in ſtatu nouiſsimo legis Euangelicę) *de terra ſurrecturus eſt*: vt ad redemptorem referantur. Cum igitur Iob initio hui⁹ ſententiæ de Chriſto redemptore loquatur; accõmodatiſsime explicabuntur illa verba: *& in carne mec videbo Deum meum*; de viſione Dei incarnati. Quare eũdem incarnatum Deum referet illud relatiuum, *quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt.* Denique accedit; quoniam cũ ſermo ſit de viſione in die iudicij, in quo Chriſtus erit iudex, quaten⁹ homo

Pineda *D.Thom. Hugon. Caiet. Dionyſ. Titelm. Rab. Samuel.* *Hieron. Greg.* A d Rom. 1. ad phil. D.Thom.

homo: vtique de viſione Dei hominis, & iudicis præcitata verba intelligentur: in quo ſenſu noſtræ veritati nihil efficiunt.

Secundus locus ex Luca c. 3. ad veritatem impugnandam nihil facit, vt pa-
55 tet ex verbis Auguſtini 22. de Ciuit. Dei
Explicatio loci ex Luca. August. c. 29. *illud enim* (inquit) *quod ſcriptum eſt: & videbit omnis caro ſalutare Dei: ſine vllius modo difficultatis ſic intelligi poteſt, ac ſi dictum fuerit: & videbit omnis homo Chriſtum Dei, qui vtique in corpore videbitur.* Nam in eodem ſenſu accipitur verbum illud à Simeone Lucæ 2. *quia viderunt oculi mei ſalutare*
Lucas c. 2. Beda. Gregor. *tuum.* In quo ſenſu idem verbum explicarunt Beda in Comment. ad eundem locum, & D. Gregor. homilia 20. in Euāgelia. Quòd ſi volueris per *ſalutare Dei* intelligere ſalutem, quam Chriſtus operatus eſt, quæ eſt communis explicatio ex Maldonato in eodem loco n. 6. adhuc
Maldonat. locus nihil nobis officit.

56 Tertius locus ex Paulo 1. Corinth.
Exponitur tertius locus 1. Cor. 13. *Videmus nunc in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.* Non eſt intelligendus de facie corporali, ſed de facie interioris hominis, quæ eſt facies mentis, vt ſupra
Aug. aduertimus §. 1. in fine, ex Aug. epiſtola 6. & epiſt. 112. c. 22. & 22. de Ciuitate c. 29. & ex eo manifeſtè patet; quoniam illud *tunc* non ſolùm refert tempus poſt reſurrectionem, ſed etiam tempus ante reſurrectionem, cùm à vita diſcedimus: tunc enim iam non in ænigmate, ſed facie ad faciem videmus Deum: cum tamen conſtet animas eſſe ſeparatas, nec habere faciem corporalem. Accedit etiam, quoniam videre facie ad faciem ibi metaphoricè ſumitur; vt idem ſit, quod videre clarè, & manifeſtè in ſe ipſo abſque vlla ſimilitudine, & medio.

Quod attinet ad locum Iob 42. *Audi-*
57 *tu auris audiui te: nunc autem oculus meus vi-*
Exponitur quartus locus c. 42. libri Iob. *det te:* ſicut certiſsimum eſt Deum in ſua eſſentia non eſſe à Iobo auditum (nec enim id eſt poſsibile) ita certiſsimū eſt, nec in ſua eſſentia fuiſſe viſū oculo corporali: nec vllus vnquam de hac viſione locum explicauit. Quomodò autem ſit explicandus; verſatur in quæſtione: ſed quocunque modo explicetur, noſtræ veritati non officit. Quidam locum intelligunt de aliqua viſione Dei apparētis apparitione aliqua corporea; ſicut viſus fuit patriarchis, de quo ſtatim. Ita Euſebius lib. 1. de demonſtratione Euangelica c. 4. probarunt Titelmanus Dionyſius, Iſidorus, & Aſtunega, probabilem putat Pineda ibi verſu 5. n. 3. ex qua viſione magis, quàm antea, quādo ſolùm Deum audiebat nihil videndo, illuminatus manſit, vt meliùs, & clariùs de diuina prouidentia ſentiret, & loqueretur. Quo modo locus nobis non erit contrarius.. *Euſebius. Titelman. Dionyſius. Iſidorus. Aſtuñega. Pineda.*

Sed nec etiam contrarius erit, ſi ex- 58
plicetur de viſione interna per oculos mentis facta ſibi aliqua diuina reuelatione, quod probare videtur D. Gregorius lib. 35. Moral. c. 2. Pineda vbi ſupra num. 2. refert Philippum præsbyterum, Chryſoſtomum, & Olympium: idem affirmat de Caietano, Vatablo, & Rabi Moyſi: probauit D. Thomas 1. p. q. 12. art. 3. ad 1. Quorum alij priora verba de corporali auditu: poſteriora de viſione ſpirituali per reuelationem intellexere, quod placuit D. Gregorio vbi ſupra ita dicenti; *quanto viſus ſuperior eſt auditu; tanto differt ab eo, quod prius extitit: quia interno oculo veritatis lumen magis conſpexerat.* Alij vtraque verba intelligunt de auditu, & viſu internis: inter quos eſt Philippus præsbyter, dum ait: *audire Deum, vel videre, qui eſt inuiſibilis, non iſtorum oculorum, vel aurium eſt, ſed mentis, & cordis.* Non diſplicet mihi, ſed admodum placet explicatio Bellomontani dicta diſput. 40. cap. 3. poſt principium, vt ſit ſenſus: *multa audieram de tua erga homines prouidentia: nunc verò in me ipſo experimento didici, & cognoui; imò quaſi ad oculum vidi, qualem erga tuos prouidentiam habeas: & idcirco me reprehendo, &c.* Et ita nulla opus eſt, aut externa imago, & apparitio, aut interna de nouo illuminatio. *D. Gregor. Pineda. Philippus præsby. Chryſoſt. Olympius. Caietan. Vatablus. Rab Moyſ. D. Thom.*

Apparitiones porrò, quæ in vltimo argumento ex Scriptura obijciuntur noſtram veritatem non impetunt: quoniam inter omnes Patres conſtat Deum in illis ſolùm apparuiſſe in formis corporeis: quod multis probat Auguſtinus epiſtola 111. & 112. ex Diuo Hieronymo, Ambroſio, Athanaſio, & Nazianzeno. Probarunt etiam Epiphanius hæreſi ſeptuageſsima; & Irenæus libro quarto, capite trigeſsimo ſeptimo; & eſt indubitata explicatio. *Expenditur quinta obiectio. Auguſt. Hieron. D. Ambr. D. Athan. Nazianz. Epiphan. Irenæus.*

(?)

§. 6.

Concluditur beatitudinem in ſola operatione intellectus eſſe.

59 Collectio ex dictis. EX ijs, quæ tã latè diximus, colligitur vera reſolutio articuli initio ꝓpoſiti: an beatitudo formalis ponatur in operatione ſenſus? negatiua reſolutio eſt indubitata, & efficaciter demonſtratur ex dictis. Diximus enim Deũ nõ eſſe corporeũ, vt oculis corporeis ex ſe ſit viſibilis, ſed eſſe ſpiritum, & incorporeum. Oſtendimus etiã corpus noſtrũ in reſurrectione non ita futurũ eſſe ſpirituale, vt verè ſit ſpiritus habẽs oculos verè ſpirituales. Tertiò oſtendimus erroneã eſſe ſententiã, quæ admittens Deum eſſe incorporeum, docet videri non poſſe à nobis, niſi oculis corporis. Tandẽ demonſtrauimus Deũ, nec in via in ſua ſubſtantia oculis corporis viſum eſſe; nec in patria eiſdẽ videndũ fore. Ex quibus plane demõſtratur beatitudinẽ formalẽ patriç actu non collocari in operatione ſenſitiua. In ſeq. art. demõſtrabimus, nec in tali ſẽſitiua operatione per diuinã potentiã collocari poſſe. Quare à ſufficienti partiũ enumeratione euidenter concluditur beatitudinẽ patriç collocãdã eſſe in ſola actione animæ intellectiuæ. Siquis inquirat, Dubitatio. in quo gradu certitudinis hæc veritas ſit habẽda? Qui putant Deũ oculis corporis videri non poſſe, ita eſſe certũ, vt Reſolutio. Valentia. ſit veritas fidei, ſi ſermo eſt de facto, & ſecundũ legẽ ordinariã, vt putat Valẽt. 1. to. diſp. 1. q. 12. pũct. 8. §. *nã aſſertio eſt:* vel accedere ad axioma fidei, vt putat Suar. lib. 2. de attributis c. 6. n. 5. qui inquã ita exiſtimãt; ſi cõſequenter loquãtur: dicere debent, vel eſſe de fide, ſi loquamur ſecundũ legẽ ordinariã; vel ſaltẽ proximè accedere ad fidẽ, beatitudinẽ nõ collocari in aliqua ſenſitiua operatione, ſed in ſola intellectiua: nec diſplicet mihi hæc cenſura; cum in ſacris literis nunquam ponatur in operatione ſenſus, ſed mentis. Nec Auguſtinus de hac ſententia vnquam dubitauit; cum nunquam dubitauerit oculum corporeum diuinam eſſentiã videre non poſſe; vt iam latè oſtendimus.

ARTICVLVS III.

Vtrũ operatio ſenſitiua poßit diuina potentia eleuari, vt ſit beatitudo ſaltem partialiter?

§. 1.

Refertur opinio affirmans cum ſuis argumentis.

HAnc quęſtionẽ fuiſſe controuerſam tempore Auguſtini, patet ex eodem Auguſtino epiſt. 6. 111. & 1 Auguſt. 112. & lib. 22. de Ciuit. Dei c. 29. & ſi aliquibus credimus, fuerunt, qui partẽ affirmatiuam non ſolùm tanquam veriſſimã ꝓbauerint; ſed reprobauerint oppoſitam, non ſolùm de facto, ſed de poſſibili, tanquã ſacris literis repugnantẽ. Vnde docuerunt non ſolùm eſſe poſsibile oculum corporeũ ad viſionem clarã diuinę eſſentię diuinitus eleuari poſſe: ſed poſt reſurrectionẽ eam viſurum fore. Imò teſte Aug. epiſt. 6. voluerunt oculos Chriſti eã nũc videre, & ſemper vidiſſe, quandiu Chriſtus fuit in via. Et eò dementię deuenerunt, vt dicerẽt impios in die iudicij eã fore viſuros: ſed in ſuperiori articulo iam oſtendimus, nec in via vnquam Deũ oculis corporis in ſe ipſo fuiſſe viſum; nec in patria videndum eſſe. Quare hoc loco ſolùm diſputabimus, an id ſit poſsibile.

Quod id non implicet; affirmat Valẽtia tom. 1. diſp. 1. q. 12. punct. 8. ad finem, 2 Valen. vbi docet nõ implicare potentiã ſenſitiuã condi à Deo, quæ vel ex ſua natura, vel ſuperaddito dono gratuito valeat res incorporeas, & ſpirituales, etiã ipſum Deũ attingere. Rem, vt dubiã relinquit Suar. in Metaph. diſp. 30. ſect. 11. n. 2. nec omnino repugnat 2. tomo ad 3. p. diſp. 48. ſect. 1. §. *dices hæc omnia.* Fundamẽta huius opinionis ſunt. Primũ; quoniã Moyſes Exod. 33. exiſtimauit id factu eſſe poſsibile, dum ait: *Oſtende mihi faciem tuam:* petijt enim, vt oculis corporeis Deum videret, vt putat D. Ambroſius ſermone 8. in Pſal. 118. Prima fundamenta affir. ſent. Ex. D. A.

Deinde; quoniam ex ſacris literis oppoſitum non poteſt demonſtrari: nã loci, in quibus Deus dicitur inuiſibilis, im- 3 Secun. poſsibilitatem non probãt: cum in illis Deus dicatur inuiſibilis, non ſolùm oculis corporis, ſed etiam mentis, vt eſt cõmunis explicatio. Ex quibus tamen, ſicut non bene colligitur Deum oculis mentis nullo modo videri poſſe; ſed ſolùm non poſſe naturaliter videri: ita ex illis ſolùm colligetur Deum oculis corporis naturaliter non videri: non tamen ſimpliciter non videri. Qua etiã rationc

ratione eliditur argumentũ ſumptum ex verbis Ioannis 1. & primæ Ioan. 4: *Deum nemo vidit vnquã:* & ex verbis Pauli 1. Timoth. 6. *quem nullus hominum vidit: ſed nec videre poteſt:* id enim intelligitur viribus naturæ, & in hac vita mortali ſecũdum legem ordinariam.

Ioan. 1. & 1. Ioan. 4. 1. ad Tim.

4 Tertiũ. Tertiò; quia non apparet implicatio; nec poteſt ratione naturali cõuinci huius rei impoſſibilitas. Nam demonſtratio communis ſumpta ex eo, quod Deus non continetur ſub obiecto adæquato potẽtię ſenſitiuę, ideo, quia non eſt corpus; facilè ſoluitur, ſi dicas nec coloratum reſpectu viſus, nec corpus ſenſibile reſpectu ſenſus eſſe obiectum adęquatũ adæquatione, vt vocant, extenſiua; ſed ſolùm intenſiua, & naturali; ſub qua etſi continentur omnia, in quæ ſenſus naturaliter poteſt tẽdere; non tamẽ omnia, quę ſenſus ſupernaturaliter eleuat⁹ poteſt attingere. Quæ ſolutio videtur adinuenta ab Auguſtino, dum locis ſupra citatis dixit ſenſum virtute, quam modo habet, ſola corpora poſſe attingere: at in patria virtute ſuperaddita eleuari, vt attingat etiã ſpiritualia. Nec deeſt exemplum ſatis accõmodatum: quia res ſpiritualis excedit obiectum agentis corporei illi naturaliter adæquatũ: non tamen excedit illud, quod eſt adæquatum extenſiuè: poteſt enim diuinit⁹ eleuari, vt agat in ſpiritũ. Similiter igitur in potẽtia viſiua philoſophabimur.

Auguſt.

5 Quartum. Quartò; tota ratio huius repugnantiæ ex eo pẽdet; quia Deus eſt ſpiritus, oculus autẽ corporeus: nec enim aliũde poteſt repugnantia prouenire. Sed ex hoc capite nõ bene conuincitur repugnantia: quia fieri poteſt per diuinã potẽtiã, vt oculus corpore⁹ videat angelũ: enim vero plus diſtat Deus ab intellectu hominis, quàm angelus à viſu corporis. At hominis intellectus eleuari poteſt ad viſionẽ Dei, vt fides docet. Ergo vis⁹ corporis poteſt eleuari ad viſionẽ ãgeli. Quid ergo impediet, quomin⁹ eleuetur ad viſionem Dei, quantũuis Deus ſit ſpiritus?

Quintum. Quintò; quidã apud Auguſtinũ epiſt. 111. ita arguunt: quæ diſtinctio eſt rei corporeæ ad ſpiritualem; ea eſt rei ſpiritualis ad corpoream. Sed potẽtia ſpiritualis poteſt cognoſcere rem corpoream. Ergo corporea potentia percipere poteſt rem ſpiritualem.

Poſtremò poterit hoc cõfimari, quoniã æſtimatiua poteſt habere notitiam abſtractiuã Dei; poterit igitur habere intuitiuã. Conſequentia videtur bona. Antecedẽs probatur: tum, quia æſtimatiua cognoſcit res inſenſatas, vt docet cõmunis philoſophia. Tum etiã; quoniã quæ ſunt in appetitu ſenſitiuo fuerũt in æſtimatiua: quia nihil eſt appetitũ, niſi præcognitum. At in appetitu ſenſitiuo eſt triſtitia de offenſa Dei: & in eo ponuntur virtutes morales infuſæ, quę inclinant ad operandum propter Deum, Ergo Dei notitia neceſſario præceſſit in ęſtimatiua, quod erat probandũ. Hęc pro præfata ſententia. 6 Vltimum.

§. 2.

Reſoluitur pars negatiua.

His tamẽ non obſtantibus veriſſima eſt ſententia, quæ negat Deũ videri poſſe oculis corporis, etiã per potentiam abſolutã. Hæc eſt cõmunis philoſophorũ, & theologorum. Eam probat D. Tho. in hac q. 3. ar. 3. latiùs 1. p. q. 12. ar. 3. & in 4. d. 49. q. 2. ar. 2. de virtutibus q. 4. ar. 2. in corp. & ad 1. Rẽ eſſe indubitatã aſſerit Caietanus in d. q. 12. ar. 3. vbi etiã Porrecta, Banhes, Cumeli⁹ & Molina cũ cæteris; Medina in hac q. 3. ar. 3. q. 1. vbi etiam Conradus. Sotus in 4. d. 49. q. 2. art. 2. concl. 2. vbi id tetigit Paludanus q. 1. ad argumentũ principale n. 45. Curſus Conimb. 2. de anima c. 6. q. 3. ar. 2. ad finẽ, Bellomõt. 1. p. diſp. 40. c. 2. & 3. Suarius lib. 2. de attributis c. 6. n. 5. & eſt ſine cõtrouerſia receptiſſima, tam inter antiquiores, quàm nouiores. 7

D. Thom. Caiet. Porrecta. Banhes. Cumel. Molina. Medina. Conradus. Sotus. Paludan.

8 Hanc ſententiã expreſſè probarunt Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 9. in princip. tom. 2. Bibliotecæ Sanctorũ, vbi pag. 103. ita cõcludit: *diuinam itaq; naturã oculis corporeis videre impoſſibile eſt.* Idẽ docuit Ambroſius ſerm. 8. in Pſalm. 118. vbi reprehẽdit Moyſen, quod putauerit *hoc eſſe poſſibile, vt corporeis oculis faceret id, quod eſt incorporeum cõprehendi.* Non poſſe id fieri expreſſis verbis affirmat Iuſtin⁹ Martyr in colloquio cũ Tryphone pag. 42. D. Hieronymus in c. 6. Iſaię. & plures alij Patrum. Idem docuit Plato relatus à Iuſtino Martyre, & poeta Agrigentinus relatus à Clemente Alexandrino libr. 5. ſtromatum pag. 388. & cum illis Sibylla Hebræorum, quam cum Xenophonte

Cyrillus Hieroſolymit. Ambroſ. Iuſtinus. Plato. Hieron. Poeta Agrigetinus. Sibylla. Xenophon

phōte refert idem Clemens in epiſtola exhortatoria ad Gentes pag.70.& ſatis eſt de mente Ariſt.10.Ethic.c.7.dum aſfirmat vitam contemplatiuam hominis naturā excedere,quatenus eſt viuēs ſēſibile, ideo, quia circa diuina verſatur: ob quam rationē eam appellat ſeparatā,& dijs cognatā: non ob aliā rationē, niſi quia ſola illa circa diuina, & ſeparata verſatur. Et quod hæc fuerit mens Auguſtini euidenter patet ex ijs locis, quos adduximus §.4.articuli preced.ex quibus cōſtat eū ſemper docuiſſe fieri nulla ratione poſſe, vt oculus corporis intra ſpeciē oculi corporei exiſtens videat diuinam eſſentiam. De hoc autem nūquam dubitauit:de quo autē dubitauerit ſolùm inquirendo ibi oſtendimus.

Ariſtot.

9 Tota difficultas poſita eſt in demonſtratione huius veritatis. Cōmunis demonſtratio ex eo ſumitur;quoniā Deus in ſe eſt extra obiectum adęquatū viſus corporei: potētia autem nec diuinitus eleuari poteſt extra ſuum obiectū adæquatum. Quod argumentū vim non habet, niſi ſermo ſit de obiecto adæquato tam intenſiuè,quàm extenſiuè. Duplex enim obiectum potentiæ diſtinguitur: vnum, quod eſt illi ſimpliciter adæquatum; quia in illud potentia ſaltem diuinitus adiuta ferri poteſt, & hoc appellari ſolet obiectum adæquatum extenſiuè. Alterum eſt adæquatum quidē,ſed non ſimpliciter, quia extra illud ferri poteſt, ſi diuinitus eleuetur:ſed ſolùm eſt adæquatum reſpectu propriæ virtutis;quia vi ſua naturali in illud tantum, & non in aliud poteſt ferri: & hoc obiectum appellatur adæquatum intenſiue. Quare vt argumentum vim habeat, neceſſe eſt, vt intelligatur de obiecto ſimpliciter;& extenſiue adæquato.&in hoc ſenſu aduerſarij, vt cōſequēter loquāť, negare debēt Deum eſſe extra obiectū adęquatum viſus corporei.Quin potius putabunt ſe in hoc Auguſtinum pro ſe habere: quia lib.22. de Ciuitate Dei.c.29.ſiue aſſerendo,ſiue differēdo non reijcit ſententiam, quę dicit tantam futuram eſſe vim oculi corporis poſt reſurrectionem, vt ſpiritualia attingat; ita enim ait: *Sicut ergo conſtat videri corpora ſpiritu.quid ſi tanta erit potentia ſpiritualis corporis,vt corpore videatur & ſpiritus?* Quæ verba non omnino reijciunt aduerſariam

Communis demonſtratio negatiuæ ſentētię.

Reſponſio aduerſariorum.

Auguſt.

ſententiam.Qua admiſſa neceſſariò infertur incorporeum, & ſpirituale ſimpliciter non excedere obiectum viſus corporei. Quare,qui illa vtuntur demōſtrationę, non deberent ſupponere illā propoſitionem, tanquam notā,ſed probare.& admiror, quod Suarius lib.2.de attributis c.6.n.5. propoſitionem illam tam certam eſſe putet; quàm eſt certū Deum non eſſe corporeum: maximè cū eo in loco ſcribat Auguſtinum non eſſe vſque quaque certum,an oculus corporeus diuinam videat eſſentiam; qui tamen certiſsimus ſemper fuit Deum nō eſſe corpus. In hoc igitur deficiunt rationes, quæ à quibuſdam recentiorum pro noſtra veritate demonſtranda adducuntur: vt patebit, ſi rationes illorū expendamus.

Bellomontanus igitur 1.p. diſp.40.c. 2. in principio putat ſe rē hoc argumēto demonſtraſſe: quoniam viſio(& quælibet alia cognitio) ita eſt actio ipſius videntis, vt ab eo, vt à cauſſa efficiente pendeat; nec poſsit ſine eo fieri à Deo: opus eſt igitur;vt in potētia viſiua inſit vis quædā natiua effectrix circa obiectū,quod debet videre; etiamſi interdū indigeat peculiari Dei concurſu: alioquin viſio (quę eſt operatio vitalis) ſua natura non pendebit à facultate videndi.At potentia videndi corporea nō poteſt habere hanc innatam efficacitatē, niſi circa obiectū,quod intra rationem corporis cōtineatur. Ergo nullā habet innatā efficacitatē ad viſionem rei incorporeæ, & ſpiritualis: & ſubinde nec diuinitus poterit eleuari ad videndum Deum. Hanc rationem putat Bellomōtanus adeo eſſe efficacē, vt oppoſitū iudicari debeat manifeſtus error. Sed cū in hoc diſcurſu ſupponat corp⁹ eſſe obiectū viſus ſimpliciter adæquatū; quod vel negandum erit ab aduerſarijs; vel Auguſtino erit dubitabile;ſi de eo vera ſcribit Bellomontanus: tantùm abeſt, vt ratio adducta ſit demonſtratio; vt contineat turpem principij petitionē. Vtrùm autem ſecundus diſcurſus Bellomontani vim habeat iam dicemus expendentes Suarij demonſtrationem. 10

Petitio principii.

Is igitur lib.2. de attributis c. 6. n.5. propoſitionem illam (quam certiſsimā ſuppoſuit)ita demonſtrat: quoniā oculus corporeus, aut eleuatur ad videndū 11

Deum

Deum recipiendo in ſe viſionem aliquã ſpiritualem: aut ideo, quia viſio corporalis eleuatur ad repreſentandum Deũ, prout in ſe eſt. Primum repugnat: tum; quia oculus, cum ſit corporeus, non habet capacitatem ad recipiendam formam ſpiritualem: tum etiam; quia viſio ſpiritualis ex ſua natura habet, quod reſpiciat ſolum intellectum, vt adæquatum ſubiectum. Secundum autem excedit limites formæ corporalis; ſiue viſio ſit formalis ſimilitudo obiecti, vt quidam exiſtimant: ſiue ſolum ſit ſimilitudo intentionalis, vt alij volunt; ſemper eſt improportionata in ordine ad Deũ, & ſpiritum, vt illum repreſentare poſſit: primò; quia qualitas corporea non poteſt, niſi corporeo modo repreſentare. Deinde; quia viſio illa debet repreſentare Deum potentiæ corporali, quæ de ſe eſt limitata ad obiectũ corporale.

Bellomontanus vbi ſupra c.2.n.3. hoc etiam ferè argumento vtitur: exiſtimat enim viſionem illam non poſſe non eſſe formam ſpiritualem, cuius idoneũ ſubiectum non poteſt eſſe aliquod corpus; non ſolùm in recipiendo: quia forma ſpiritualis non recipitur in corpore; ſed nec in videndo: quia etſi in corpore poneretur, non poſſet per eam corpus obiectum percipere: ſicut lapis non videbit, quanuis viſio in eo diuinitus ponatur.

12 Præcedens ratio rẽ nõ demõſtrat.

Sed nec iſta ratio omninò rem demõſtrat; ſiue dicamus oculum eleuari per viſionem ſpiritualem, ſiue per corporalem. Nam ſi dicamus eum eleuari per viſionem ſpiritualem; reſponderent aduerſarij corpus non habere capacitatẽ naturalem ad recipiendum in ſe formã ſpiritualem: bene tamen habere capacitatem obedientialem. Quid enim implicat qualitatem ſpiritualem recipi in corpore? licet enim ſit formaliter inextenſa; virtualiter tamen extenſa eſſe poteſt; ita vt ſit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte; eo modo, quo eſt anima rationalis, quæ eſt vera corporis forma. Ex quo iam vides ſecundam obiectionẽ Suarij facilè ſolui: nec enim ſolus intellectus apud aduerſarios erit ſubiectum adæquatum extenſiue viſionis ſpiritualis; ſed ſolùm intenſiue: quiá accommodatè ad ſuam naturam in ſolo intellectu recipietur. Viſio igitur recepta in oculo corporeo eſſet illi ratio formalis tendendi in Deum; quidquid contradicat Bellomontanus: cum enim aduerſarij admittant oculum poſſe diuinitus eleuari ad viſionem Dei; admittenda eſt in oculo innata quędam efficacitas in ordine ad Deũ: quę non datur in lapide, & ob id lapis nõ eſt eleuabilis ad talem viſionem; quãuis admittamus eam recipi poſſe in lapide. Nec etiam ratio demonſtrabit; ſi aduerſarij dicãt oculum eleuari per viſionem corporalem: negabunt enim hanc eſſe omnino improportionatã, vt eleuari poſsit ad repreſentandũ Deum: nec oppoſitũ ſufficienter probatur; nam poſterior probatio manifeſtè petit principiũ; quoniã de hoc contendimus, an potẽtia corporea adæquatè extenſiuè ſit limitata ad obiectum corporale; & cum id negent aduerſarij, non erat id ſupponendũ, ſed probandũ. Prior autẽ probatio maiorẽ vim habet; ſed cũ aduerſarij conſequẽter loquentes negare debeant id, quod ſumitur; non erat ſine probatione ſumẽdum: maximè quia nõ deſunt, qui dicãt oculum corporeũ diuinitus eleuari poſſe ad videndum Chriſtũ, vt eſt in Sacramento: quam ſententiã nos veriſsimam putauimus in materia de Euchariſtia. Quæ viſio, cum terminetur ad corpus Chriſti inextenſum in ordine ad locũ, eleuatur, vt repreſentet obiectũ modo inextenſo reſpectu loci. Quod ſi admittamus; cur nõ poterit eleuari, vt repreſentet obiectũ omni modo inextenſum? Is eſt difficultatis ſtatus: hæc arx oppugnanda: hæc effugij via præcludenda.

In hoc igitur totis viribus enitendũ eſt, vt probem' corpus ſenſibile eſſe obiectũ ſimpliciter, & extenſiuè adęquatũ viſus corporei: inde enim euidenter demonſtrabitur Deũ in ſe ipſo eſſe extra obiectũ extẽſiuè adequatũ viſus. Illa igitur propoſitio à priori (ni fallor) demõſtratur à D. Thoma ex eo, quod omnis potẽtia ſenſitiua eſt actus corporis: ita enim argumẽtatur 1.p.q.12.ar.3. omnis potẽtia ſenſitiua eſt actus organi corporei. Ergo nulla potentia ſenſitiua poteſt extẽdi vltra corporalia. Conſequẽtiã inde probat, quia actus proportionatur ei, cuius eſt actus. Ergo ſi potentia ſenſitiua eſt actus organi corporei, non poteſt tendere, niſi in corpus. 13 Vnde petenda ſit vera demonſtratio. *D.Thom.*

14 Obiectio Vt vis huius rationis appareat, contra eam ſic obijcimus: quoniam ſi conſequens intelligatur de extenſione naturali, & ex proprijs viribus (quàm appellamus intenſiuam) bona eſt conſequentia, & bene probatur ex medio aſſumpto: actus enim in agẽdo proportionatur ei, cuius eſt actus. Porrò, ſi conſequens intelligatur de extenſione ſimpliciter, ita vt extenſiue ſit adæquata: nec videtur bona conſequentia, nec mediũ aſſumptum ſufficiens eſt ad illam probandam: datur enim inſtantia: quoniam anima eſt actus corporis organici, 1. de anima c. 1. & tamen in agendo non proportionatur corpori: nec corpus eſt obiectum ſimpliciter adæquatum omnis operationis animæ. Hęc obiectio cogit, vt explicemus propoſitiones ſumptas à D. Thoma. Prima eſt; *potentia ſenſitiua eſt actus organi corporei:* hæc ita eſt explicanda; vt ſit actus per ſe pendens in eſſendo ab organo corporeo, & ita intelligitur ab interpretibus D. Thomæ. Secunda propoſitio *actus propotionatur ei, cuius eſt actus*, intelligenda eſt, vt non ſolum proportionetur in preficiendo; ſed etiam in operando: vt non modo illud perficiat, ſicut illud in ſe eſt perfectibile; ſed etiam operetur ad modum, quo illud aptum eſt operari: nam cum ad eſſe ſequatur operari ex cõmuni philoſophia Ariſtotelis in 2. de Cœlo, ſicut ille actus ab eo accipit rationem eſſendi, ita ab eo ſumere debet rationem, & modum operandi: in hoc ſenſu, vt ſicut à ab eo habet eſſe corporeum, & extenſum; ita etiam ab eo habeat non poſſe operari circa obiectum, niſi modo corporali, & extenſo. Ex vtraq; propoſitione ſic intellecta bene infertur potentiam ſenſitiuam abſolute, & ſimpliciter operari non poſſe, niſi circa obiectum corporeum, extẽſum, & corporaliter ſenſibile. Inſtãtia autẽ ſũpta ab anima rationali vim non habet: quia anima ita eſt actus corporis, vt in eſſendo à corpore non dependeat; & ideo nec neceſſario depẽdet in operando: dependeret autem, ſi quoad eſſe penderet ab eo. Dixi *non neceſſario*, quia in operationibus potentiarum, quæ ſunt actus organi corporei; anima neceſſario pendet à corpore, in hoc ſenſu, vt nequeat operari, niſi circa corpus, & modo corporeo, vt palã eſt in operationibus animæ vegetatiuæ, à quibus efficaciter argui poteſt ad operationes animæ ſenſitiuæ. Quod adeo verum eſt, vt in operationibus intellectus, & voluntatis, quanuis anima ſimpliciter non dependeat à corpore, tanquam ab obiecto ſimpliciter adæquato ideo, quia poteſt eſſe ſine corpore: tamen quandiu eſt actus corporis, (niſi diuinitus iuuetur) non poſsit non dependere à corpore, vt ab obiecto.

Illius explicatio.

Ariſtot.

Secundo, poteſt eadẽ propoſitio demonſtrari ex adæquata ratione, qua ſenſus diſtinguitur ab intellectu: conſtat enim has duas potentias adæquate inter ſe diſtingui; quia vna tẽdit in obiectum ſub ratione ſenſibilis, quatenus eſt ſenſibile; altera vero ſub ratione intelligibilis, quatenus eſt intelligibile: ita vt ſenſibilitas, & intelligibilitas ſint duæ formales rationes obiectiuæ per ſe primo, & adæquate diſtinguentes duas illas potentias, quæ eſt vulgata philoſophia. Ergo obiectum ſenſui ſimpliciter, & extenſiue adæquatum erit ens ſenſibile, quatenus eſt ſenſibile: ſicut etiam obiectum extenſiue adæquatum intellectus eſt ens, quatenus eſt intelligibile: nam ſicut quidquid ſub intellectu cadit, cadit ſub ratione intelligibilis, & quaten' intelligibiliter immutat intellectum: ita quidquid ſub ſenſum cadit, ideo cadit, quia ſenſibiliter, & modo quodam corporeo immutat ſenſum. Sed conſtat ſenſibile, quatenus eſt ſenſibile neceſſario eſſe corpus. Ergo obiectum ſimpliciter, & extenſiue adæquatum ſenſui eſt corpus, vt eſt ſenſibile. Minorem huius vltimi diſcurſus verbis expreſsis agnouit Ariſoteles de ſenſu, & ſenſibili cap. vltimo ante finem his verbis: *Quod autem ſenſibile omne magnitudine præditum ſit; nec id ſentire contingat, quod eſt indiuiſibile; manifeſtũ euadet, & cæt.* Ecce ex Ariſtotele, quod eſt indiuiſibile, & incorporeum, eſt extra obiectum viſus ſimpliciter, & extenſiue adæquatum. 15 2. Demonſtratio. Ariſt.

Accedit & tertia ratio ab abſurdo: quoniam, niſi corpus eſſet obiectũ ſenſui ſimpliciter adæquatum, ſequeretur obiectum intellectus, & ſenſus materialiter ęque late patere: conſequens tamẽ eſt falſum. Sequela oſtenditur: quoniã ſenſus poſſet ſaltẽ diuinitus adiutus tendere in omne ens, ad quod intellectus poteſt 15 3. Ratio

poteſt terminari: vnde ſicut ens, vt eſt ens, eſt obiectum intellectus; ita etiam eſſet obiectum ſenſus. Quod patet eſſe falſum. Primò; quia non omne ens eſt ſenſibile. Secundò; quia ſenſibile eſſet paſsio entis, vt ens eſt. Tertiò; quia quæri poteſt, vnde nam ſenſibilitas cōueniret enti, vt ens eſt: nec enim conueniret ſub ratione veri: quia ſub hac ratione habet ens, quod ſit intelligibile. Quare cum ens, vt ens eſt, nihil habeat, quo fundare poſsit rationem ſenſibilitatis; dicendum eſt ens ſub ratione entis latiùs patere, quàm ſenſibile. & ſubinde dādum eſſe genus aliquod entis, quod ex ſua natura ſit omnibus modis inſenſibile extra totam ſphæram potentiæ ſenſitiuæ. Huius generis ſunt entia ſpiritualia, & incorporea.

Ex ijs, quæ diximus, infertur nullum
17 Corollariū. Auguſt. oculum etiam glorioſum videre, aut videre poſſe Deum in ſe ipſo. Quod docuit Auguſtinus in dict. epiſtola 6. Nam quanuis glorioſus ſit, & quoad vim, & efficaciā ſpiritualis: ſemper tamen manet ſecundum ſubſtantiam corporeus, & ob id ineleuabilis ad videndum rem incorpoream. Confirmatur id euidenter: quoniam in patria, vel intenditur, & augetur eadē videndi virtus, vt acrius, & clarius videat: vel confertur vis noua alterius rationis, & ſpeciei, quæ ſub ambitu ſui obiecti adæquati contineat ſpiritum. Si detur primum; vis illa, quātumcunque augeatur, nunquam poterit ad ſphæram inuiſibilium, & ſpiritualiū eleuari, quod expreſſe fatetur Auguſtinus 22. de Ciuitate Dei c. 29. quia virtus eſſentialiter inferior, quantumcūq; augeatur, nunquam perueniet ad virtutem eſſentialiter ſuperiorem. Illud poſterius dari non poteſt, ſi oculus glorioſus in patria futurus eſt eiuſdē ſpeciei, & eſſentiæ, cum eo, qui fuit in via, vt fides docet: quoniam illa virtus, ſicut haberet obiectum formaliter diſtinctum; ita conſtitueret viſum alterius ſpeciei; nec maneret idem oculus, quod reſpuit fides: vnuſquiſque enim noſtrum ſicut ſurrecturus eſt in eodē corpore, & ſpecie, & numero: ita in oculo, ſpecie, & numero eodem. Quare concedendum eſt oculum glorioſum, in quo reſurgemus, nec per potentiam diuinam eleuari poſſe ad videndum Deum.
Auguſt. (margin, beside "eleuari, quod expreſſe fatetur Auguſtinus")

Vtrum verò implicet creari à Deo potentiam ſenſitiuā, quæ vel ex ſua natura, vel dono gratuito valeat ſpiritualia videre? controuerſum eſt: nam Valentia 1. tom. diſp. 1. q. 12. punct. 8. in fine non audet id negare: maxime cum Auguſtinus dubius fuerit, an in patria de facto detur. Conſtanter negat Suarius lib. 2. de attributis c. 6. n. 6. quinimmò putat fingere potentiam ſenſitiuam huius generis chimericum eſſe: quia chimericum eſt cogitare potentiam corpoream capacem ſpiritualium. Huic ſē tentiæ ſubſcribo: hoc enim, vt bene aduertit, quanuis non probet, non eſt aliud, quam confundere intellectum cū ſenſu: nam ſi ſunt diſtinctæ potentię, vnde ſumēt diſtinctionem? Vtraque enim haberet obiectum materiale æque latè patens: quia ad quæcunque valeret intellectus; valeret etiam ſenſus. Formaliter autem non aliter diſtingui poſſēt, quàm penes rationes formales intelligibilis, & ſenſibilis; quatenus intellect⁹ tenderet in idem obiectum ſub ratione intelligibilis; ſenſus autem ſub ratione ſenſibilis. At ratio ſenſibilis non poteſt conuenire, niſi corpori, & extenſo, vt diximus ex Ariſtotele de ſenſu, & ſenſibili c. vltimo in fine: nam in ſpiritu nihil datur: in quo fundetur ratio ſenſibilitatis. Nec eſt, quod Valentia pro ſe citet Auguſtinū: nec enim vnquam Auguſtinus fuit dubius, an oculus manens corporeus poſſet habere vim ad vidēdum ſubſtantiam ſpiritualem, de quo iā multa diximus art. præcedente, §. 4.

(margin: 18 Dubitatio. — Valentia. — Reſolutio. — Ariſt.)

Vtrum verò Deus poſsit creare viſū ſpecie diſtinctum à noſtro? Alterius eſt quæſtionis. Sed quidquid dicatur; ſi ille intra genus corporei contineatur, quātęcunque ſit perfectionis, nunquam ad hāc poterit peruenire, vt videre queat ſubſtantiam ſpiritualem: quia nunquā poterit tendere in obiectum ſub ratione intelligibilis; nec ab eo intelligibiliter immutari, ſed ſolùm ſenſibiliter.

§. 3.

Soluuntur argumenta §. 1.

SVpereſt diſſoluere argumenta, quę §. 1. adduximus in fauorem partis affirmantis. Ad primum reſpondetur ex petione Moyſi nullum argumen- 19 Solutio primi argum.

Tt 4 tum

tum ſumi poſſe, ſi iuxta literam hebraicam non petiuit claram Dei viſionem; ſed ſolum, vt Deus ſibi oſtenderet viam ſuam. Similiter non erit locus, ſi petijt, (vt plerique putant) viſionem humanitatis Chriſti. Sed quia communis patrũ locum intelligit, vt petierit claram Dei viſionem: negandũ eſt Moyſem petijſſe viſionem illius per oculos corporis habendam. Quod etiam fatetur D. Ambroſius in citato loco ita inquiens: *nouerat Sanctus vates inuiſibilem Deum corporeis oculis videri non poſſe: ſed deuotio ſancta menſuram ſupergreditur: non reprehenſibilis hic error: ſed grata cupiditas.* Fatetur igitur Ambroſius petijſſe quidem Moyſem, vt Deũ oculis corporeis videret: non tamen exiſtimans id eſſe poſſibile; ſed per quendam cupiditatis laudabilem exceſſum.

D. Ambr.

20 Solutio 2. Ad ſecundum reſpondetur impoſſibilitatem licet ex ſacris literis non demonſtretur; demonſtrari tamen ratione naturali, vt vidimus.

Solutio 3. Ad tertium ex dictis patet ſolutio: oſtendimus enim corpus ſenſibile eſſe obiectum ſenſui adæquatum, tam intenſiue, quam extenſiue; & proinde ſenſum nõ poſſe eleuari ad cognoſcendum ſpiritum. Nec exemplum ſumptum ab igne inferni torquente ſpiritum eſt ſatis accommodatum: quia agẽtia actione trãſeunte ſolum eleuantur ad huius generis effectus, vt inſtrumenta quædam diuinæ virtutis, quæ illarum actionum eſt cauſſa principalis. Eleuatio autem potentiæ, quæ agit actione immanente; ſi quãdo eleuatur ad obiectũ excedẽs ſuã vim naturalem; non eleuatur, vt inſtrumentum purum, ſed vt cauſſa principalis, quæ virtute ſibi innata (quanuis inchoata ſit, & incompleta) ad illã actionem concurrit: ob quam rationem huius generis potentiæ non ſpecificantur ab obiectis intenſiue adæquatis; ſed extenſiue: nec enim intellectus noſter ſpecificatur à quidditate entis materialis (quæ apud D. Thomam eſt obiectum intenſiue adęquatum) ſed ab ente, quatenus ens eſt, quod eſt obiectum ſimpliciter adęquatum illi: vnde ad illud tanquã proprium ſibi obiectum habet tranſcẽdentalem relationem. Cuius oppoſitum reperitur in alijs potentijs: hę enim per ſe, & intrinſece ſpecificantur ab obiectis intenſiue adæquatis; quia hęc ſola reſpiciunt, vt cauſſę principales, non verò obiecta, quæ ſolum obedientialiter reſpiciunt, vt pura Dei inſtrumenta: nã vt ſic non habent obiectum aliquod certũ, ſed omnino vagum, & incertum ſub vaga, & incerta agẽdi ratione: tale enim eſt obiectum potentiæ purè obedientialis, quæ in qualibet creatura reperitur ad quencunque Deus voluerit effectum: vnde nullam habent tranſcedentalem relationem ad obiectũ ita vagũ.

D. Thom.

Dixi potentias, quæ immanenter agunt, non eleuari ad ſuas actiones immanẽtes, vt inſtrumentum purum; quia non nego poſſe eas eleuari, vt purum inſtrumentum ad actiones non immanentes: poteſt enim Deus aſſumere meum viſum, vt producat calorem in petro: ſicut Chriſtus apud nonnullos aſſumit ſuam humanam volitionem, vt per eam inſtrumẽtaliter producat in nobis gratiam. Et in hoc ſenſu diximus alia agentia ſumi à Deo, vt pura inſtrumenta; nimirum ad elicẽdas actiones extraneas; ſicut aſſumit ignẽ inferni ad torturã ſpirituum, quocunq; modo illa fiat: nam ad actiones ſibi proprias poteſt etiam eleuari, non vt purum inſtrumẽtum, ſed vt cauſſa principalis: vt ſi eleuetur ignis caloris vt quatuor, ad producẽdum calorem vt viginti: aut ad producendum calorem extra ſuam ſphæram: aut vt agat in rem diſtantem interim non agẽdo in medium. Sed de hoc latius diſputare non eſt huius loci. 21

Ad quartum dicendum eſt impoſſibilitatem, & repugnantiam optime demonſtrari ex eo, quod oculus eſt corporeus, Deus autem eſt ſpiritus. Vnde negandum eſt poſſe viſum corporeum etiam diuina potentia eleuari, vt videat angelum. Ad obiectionem reſpondetur hoc loco non eſſe ſermonem de diſtantia perfectionis entitatiuę: ſed de diſtantia proportionis obiectiuæ, quæ datur inter potẽtiam, & obiectum; de qua maior eſt falſa: quia creatura ſpiritualis eſt omnino obiectiue improportionata potentiæ corporeæ; quia nullo modo continetur intra obiectũm illi ſimpliciter adæquatum: cum tamen Deus obiectiue proportionatus ſit reſpectu noſtri intellectus, vtpote contentus ſub obiecto illi ſimpliciter adæquato. De quo D. Thomas 3. contra gentes c.54. D. Bonauentura 22 Solutio.

D.Th. D.Bo.

Durandus Palud. uentura in 1.d.3.1.p.art.1.q.1. ad 2.Durãdus in 4.d.49.q.2.n.29. Paludanus ibi q.1.in fine,Bellomontanus in d.diſp.40. cap.2.n.4. & eſt theologia ab omnibus recepta.

13 Solutio 5. Auguſt. Ad quintum reſpondet idem Auguſtinus in eodem loco, docetq́;argumẽti inefficaciam inde patere,ſi ſub illa maiore ſumatur hæc minor, *res corporea non poteſt cognoſcere rem incorpoream.* Ex qua,ſi diſcurſus non claudicat, inferri debet rem incorpoream non poſſe cognoſcere rem corporeã. Quo argumento quidam hęretici vtebantur, vt probarent nec Deum,nec angelos cognoſcere res iſtas corporeas,&inferiores:&cum iſte hęreticorum diſcurſus concludat aliquid hęreticum;nec claudicet in minore; non poteſt non claudicare in maiore. Alia ſolut. Faciliùs reſpondebis,ſi dicas maiorẽ veram eſſe de diſtinctione entitatiua: ex qua non bene infertur,eandem proportionem obiectiuam, quæ reperitur inter rem ſpiritualem ad corpoream, reperiri inter corpoream ad ſpiritualem:vnde fieri poteſt, vt res ſpiritualis cognoſcat corpoream; corporea tamẽ non cognoſcat ſpiritualem. Ratio diſcriminis patebit, ſi aduertas vim cognoſcẽdi ſpirituałẽ, (qualis datur in intellectu) altiorem eſſe,& longe ſuperiorem,quàm ſit vis ſenſitiua; & ob id reſpicere obiectum ſub altiori,&ſuperiori ratione,nimirũ entis intelligibilis; quæ ratio ſimul reperitur cũ ratione entis ſenſibilis: nam ſenſibile cum ſit ens, eſt etiam intelligibile;&proinde cadit ſub obiecto ſubſtantię intelligibilis. Oppoſitum reperitur in ſẽſu: nam cum ſit vis quædam in eſſendo, & in cognoſcendo inferior,reſpicit obiectum ſub ratione inferiori nimirum ſub ratione ſenſibilis:quę ratio in ſubſtantia ſpirituali nõ reperitur. Quare in cognoſcendo,proportio, quæ eſt inter rem ſpiritualem ad corpoream, non cernitur inter corpoream ad ſpiritualem.

14 Solutio vlt. Ad poſtremum reſpõdetur primò negatione antecedẽtis,ſi ſermo ſit decognitione abſtractiua,qua Deus per ſe, & diſtincte concipiatur, quoniam eadem ratio reperitur in ſenſibus internis, & externis adcognitionem ſiue intuitiuã, ſiue abſtractiuam:ſemper enim ſpirituale tranſcendit metas obiecti ſenſibilis, vt probant omnes nouiores cum Medina 1.2.q.3.art. 3. Sotus etiam in 4.d.49. q.1.a.3.cõcl.2.&latius q.2.art.1. concl. 2.CurſusConimbricenſ.2.de anima c. q.3.ar.2.in fine,&ſatis eſt de mẽteD.Th. 1.p.q.12.ar.3 ad 3.Porrò ſi ſermo ſit de cognitione confuſa,&connotatiua,qua Deus ſub aliqua corporea ſimilitudine ipſum connotante confuſe apprehẽditur;non eſt negandum dari poſſe in noſtra æſtimatiua notitiam aliquam Dei: eam enim admittit D. Thomas loco citato,dum affirmat viſionẽ,de qua Iſaiæ 6.(idẽ dicito de alijs relatis in ſcriptura) non fuiſſe intellectiuam, ſed imaginatiuam modo explicato.Eandem cum D.Thoma admiſit Victoria relatus à Medina, & poſt eum Curſ. Conimbric. vbi ſupra:quanuis Sotus, & Medina ſine fũdamento reclament:hęc enim eſt excellentia noſtræ æſtimatiuæ; quam ſortitur ex coniunctione cum intellectu, vt non ſolum valeat concipere exteriùs ſẽſata;ſed etiam ſpiritualia admodum ſẽſatorum,hoc eſt ſub aliqua ſenſata ſpecie. Et inde eſt vt rationes inſenſatas poſsit abſtrahere:de quo latior futurus eſt ſermo in lib. de beatitudine corporis glorioſi in q.de ſenſibus internis.Ex hac tamen notitia connotatiua, quam æſtimatiua de Deo habere poteſt,& ſępè defacto habet;non bene infertur ſẽſum poſſe attingere autDeum in ſe ipſo, aut ſubſtantiam aliquam immaterialẽ. Medina. Sotus. D.Thom. Victoria. Sotus. Medina.

QVÆSTIO VI.

IN inueſtiganda propria differẽtia beatitudinis ex parte prĩcipij, quod eſt anima,hũc peruenimus vt beatitudo formalis ſit operatio ſolius animæ intellectiuæ; conſequenter inquirẽdũ reſtat;an beatitudo ponatur in operatione ſolius intellect⁹,aut volũtatis; an in operatione vtriuſque. Deinde ſiue ponatur in operatione vnius tantum, ſiue in operatione vtriuſque,oportet inquirere, an ponatur in vna tantum cuiuſque potentiæ operatione; ita ſc. vt ſi ponatur in operatione ſolius intellectus; in vna tantũ Ordo dicendorum.

illius

illius ponatur: eodem modo ſi ponatur in operatione ſolius voluntatis: imò etiam ſi in operatione vtriuſque ponatur; inquirendum eſt; an vnam ſolū vtriuſque operationem ſibi vendicet; an vero poſsit vnius, vel vtriuſque plures operationes ſibi vendicare. Quæ omnia nō ſatis dilucide explicari poterunt; niſi prius explicemus, an duplex ſit diſtinguenda beatitudinis ſpecies, An beatitudo eſſentialis vnius tantum ſit rationis, & ſpeciei. Quare de hac quæſtione primum dicemus: deinde ad reliquas accedemus.

Quod attinet ad id, quod primo loco proponitur; primum inquiremus; an admittenda ſit duplex beatitudo; vna eſſētiæ, quæ ſit totius hominis: altera potētiæ? Deinde; an ſit admittenda beatitudo ſpeculatiua, & practica?

§. 1.

An diſtinguenda ſit duplex beatitudo eſſentialis, vna eſſentiæ, altera potentiæ?

1 Scoti ſētē.

Affirmat Scotus in 4. d. 49. q. 3. litera A, quo in loco ſupponit beatitudinem eſſentialiter ſolum accipi pro operatione, qua Deo immediate vnimur: at tamen putat duplicem diſtinguendam eſſe eſſentialem beatitudinem: vnam naturæ, ſiue eſſentiæ, qua anima, imò & totus homo beatus dicitur: alteram potentię, qua potentia in ſe ipſa formaliter beatificatur. Et ne quis diſtinctionem iſtam, vt nouam admiretur; aduertit non ſolum eſſentiam animę eſſe eſſentialiter beatificabilem; ſed etiā ipſas animæ potentias intellectum ſc. & voluntatem. Eſſentia igitur formaliter beatificatur per operationem illius potentię, quæ perfectiſsimo modo Deo coniungit: vel ſi mauis, quæ formaliter eſt aſſecutiua Dei. Potentia vero ad ſuam formalem beatificationem hoc non requirit; ſed ſolùm poſtulat, quòd ſua operatione immediate attingat Deum in ſe ipſo. Ita fit, vt non quælibet operatio potentiæ ſit formalis beatitudo reſpectu eſſentiæ: quia nec operatio cuiuſq; potentiæ eſt formalis Dei aſſecutio, nec perfectiſsima coniūctio cum Deo obiecto beatifico. At tamen omnis operatio potentiæ attingens Deum in ſe ipſo eſt formalis beatitudo potentiæ; quia eſt ipſi potentiæ vltima perfectio.

2 Præcedens ſententia reijcitur.

Hæc tamē opinio à pleriſq; reijcitur; quia ſine fundamento ponitur, & abſq; vlla neceſsitate parit confuſionem, nec ſatis eſt philoſophica. Vnde nec ipſi Scoto multum arridet. Fundamentum inde ſumunt, quoniam beatitudo etiā potentiæ non præciſe eſt poſita in immediata attinctione obiecti beatifici; ſed in attinctione illius ſub ratione beatifici: quæ ratio, vt ipſe exiſtimat, vna tantum eſt. Quare vna tantum admittenda eſt beatitudo, qua & anima ipſa formaliter fiat beata, & omnes animę potentiæ. Enim vero, ſi beatitudo ponitur in ſolo amore, vt vult Scotus, amore ipſo & anima beatificatur, tanquam ſubiectū principale, & vt quod, & ipſa voluntas tanquam ſubiectum quo: intellectus autèm per quandam redundantiam. Eodē modo dicendum eſt, ſi ſola viſio ponitur formalis beatitudo. (Primo.)

3 Secundo.

Ex eo etiam reijci poteſt hęc opinio; quoniam operatio cuiuſque potentiæ, quanuis ſit propria perfectio eius potentię, à qua elicitur: non tamen poteſt habere rationem beatitudinis proprie loquēdo: tum quia potentia non eſt proprie beatificabilis, vt quod: tum etiam quia non appetit ſuam operationem, niſi appetitu naturali, & innato: cum tamē proprie nō beatificetur, niſi agēs, quod appetitu elicito appetit bonum, quod eſt beatitudo. Quare vnicā tantum eſt admittēda formalis beatitudo, qua anima principaliter tanquam ſubiectum quod beatificetur: potentiæ autem ex conſequenti.

ARTICVLVS II.

An ſit diſtinguenda duplex beatitudo contemplatiua, & actiua?

1 Palu. Opi.

Affirmat Paludanus in 4. d. 49. q. 3. ar. 2. n. 33. vbi tam in via quàm in patria duplicem diſtinguit beatitudinem; contemplatiuam vnam: actiuam alteram. Quarū illa ſit in intellectu: hæc vero in voluntate, præcedente tamen actu practico intellectus. Vbi n. 35. affirmat conſtitui poſſe vnum aggregatum eſſētialiter integratum ex actu intellectus, & voluntatis: cuius pars principalior erit beatitudo contemplatiua; quia

Fundamentum. quia hæc eſt finis alterius. Fundamentum iſtius duplicis beatitudinis, quantum ego ex Paludano potui colligere, eſt hoc, quoniam viſio Dei, in qua beatitudo ſpeculatiua conſiſtit, non poteſt mouere voluntatem, nec ad amorē, nec ad delectationem: intellectus enim ſpeculatiuus, cum nihil dicat de proſecutione, aut fuga; non poteſt mouere appetitum, vt patet ex Ariſtotele 3. de anima. Cum vero negari non poſsit in illa ſuperna ciuitate dari beatitudinē, quæ conſiſtat in pace illius regni, charitate ordinata inter ciues, tum inter ſe, tum ad Deum; non poteſt non admitti beatitudo quædam, quæ in hac pace, & ordinata charitate conſiſtat. Hæc autē præ requirit cognitionem practicam ordinatiuam mutuæ illius charitatis & pacis. Quare præter beatitudinem ſpeculatiuā admitti debet in patria alia beatitudo practica conſtituta ex practica cognitione, & ex dilectione. Hæc ex Paludano colliguntur.

Ariſtot.

2 Confirmatio prima ex D. Thom. Cuius ſententia confirmari videtur auctoritate D. Thom. 1. 2. q. 3. art. 5. vbi agēs de perfecta beatitudine futuræ vitę expreſſe docet eā principaliter conſiſtere in contēplatione: ſecūdario autē in operatione practici intellect⁹ ordinātis actiones, & paſsiones humanas. Videtur igitur ſanctiſsimus Doctor vtrāque iſtā beatitudinē agnoſcere, contēplatiuam, ſc. & practicam; quarum illa principalior ſit; hæc ſecundaria.

Cōfirm. 2. Confirmari ſecundo poteſt; quia in via duplex diſtingui ſolet beatitudo: tā ſupernaturalis, quàm naturalis, vt ſuo loco dicemus; ergo & in patria duplex illa beatitudo erit admittenda.

3 Refellitur Paludani opinio. In hac Paludani ſententia plura cōtinentur falſa, vt ſuo loco aduertemus. Nunc ſolum eſt expendendum, an in patria admittenda ſit duplex illa beatitudo, quam aſsignat. Partem negantē expreſſe probat Bellomontanus 1. 2. diſp. 10. cap. 2. n. 10. & diſp. 12. cap. 1. num 3. quibus in locis diuiſionem appellat friuolam, & ſine fundamento. Cui ego ſententiæ ſubſcribo. Tum, quia nullus eſt, vno excepto Paludano, qui in patria duplicem illam beatitudinem diſtinguat, tum etiam; quia nullum apparet fundamentum, cur diſtinguenda ſit, ſi ſermo fuerit de beatitudine eſſentiali, quæ poſita eſt in aſſecutione Dei, vt eſt obiectum beatificum. Nam per beatitudinem, quam appellat contemplatiuam, vel Deus eſt beatifice aſſecutus; vel non eſt: ſi non eſt: ergo talis viſio, & contemplatio non poteſt eſſe beatitudo eſſentialis, hæc enim poſita eſt in aſſecutione obiecti beatifici. Porrò ſi De⁹ per illam beatifice eſt aſſecutus; beatitudo, quam appellat practicam, nō poteſt eſſe formalis beatitudo; vt quæ ſupponat Deum beatifice iam aſſecutum.

Quòd ſi dicat Deum per beatitudinē contemplatiuam eſſe quidem aſſecutū; non tamen omnibus modis & complete: ſed tunc, cum accedit beatitudo practica: inde inferam beatitudines iſtas ſingulatim ſumptas non eſſe beatitudines totales ſpecie inter ſe diſtinctas; ſed ſolum eſſe beatitudines quaſdā partiales vnam totalem integrantes. Quod non videtur eſſe de mente Paludani; videtur enī eas ſpecie diſtinguere. Quod ſi hæc non eſt illius mens, ſed eas ſolùm diſtinguat partialiter; quo pacto beatitudo contemplatiua, & practica in via diſtinguuntur; non repugnabo: nam, qui beatitudinem collocant in operatione intellectus, & voluntatis: ſicut duas partiales aſſecutiones obiecti beatifici admittunt, vt ſuo loco dicemus: ita duas agnoſcunt beatitudines veluti partiales. Illud tamen Paludano non admittam dari in intellectu beati aliquē actū practicum diſtinctum à viſione in ordine ad amorem, quia ipſa viſio ſatis eſt, vt voluntatem moueat ad amorē Dei. Vtrum vero viſio reſpectu amoris verè ſit notitia practica? Inferi⁹ expēdem⁹. 4

Illud hoc loco annotauerim; ſi mens Paludani num. 34. expendatur; beatitudinem practicam admittere in ordine ad politiam veſpertinam; qua beati vnā ciuitatē politicam inter ſe conſtituunt: in qua tum in ordine ad Deum, tum inter ſe ordinate diſponuntur. In quo ſenſu admitto in ſingulis beatis actum practicum intellectus diſtinctum à viſione: at tamen talis actus non eſt beatificus, ſed pertinet ad ſolam politiam veſpertinam. Ita fit, vt nec ille actus, nec dilectio veſpertina, qua beati, & Deum, & alios diligunt, conſtituant aliquā beatitudinem eſſentialem, vt patet. Concludendum eſt igitur non eſſe admittendas 5 Paludani mens expēditur.

tendas

tendas duas beatitudines totales ſpecie diſtinctas; ſed vnam tantùm: vel omnino ſimplicem, ſi in vno tantùm actu collocatur; aut integratam, ſi per ſe collocetur in duobus actibus.

6 Soluitur primum argumentum. Argumenta in cõfirmationem adducta parum efficiunt. Nam fundamentũ Paludani ſatis eſt debile: quia ſupponit beatitudinem practicam dari inter beatos, vt inter ſe conſtituunt vnam ciuitatem: quæ, cum ſit eorum, quæ extra verbum, & intelliguntur, & amantur; nõ eſt beatitudo eſſentialis. Porrò ſi in illo fundamento eſt ſermo de amore beatifico: negandum eſt viſionem non eſſe ſatis ad amorem, vt inferiùs dicemus.

Solutio primæ confirmationis. Prima confirmatio ſumpta ex D. Th. difficilis eſt, ſi ſequamur literam antiquã illius loci: at tamen, cum illa ſit corrupta, vt patet ex textu Romæ excuſſo, & emendato: vbi verba, quæ obijciuntur, nõ accommodantur beatitudini patrię; ſed ſolius viæ: argumentum vim non habet.

Solutio 2. Ad ſecundam neganda eſt conſequẽtia propter diſparem rationem, quæ datur inter beatitudinem viæ, & patriæ, vt patebit ex ijs, quæ dicemus de vna, vel pluribus operationibus beatitudinis viæ.

QVÆSTIO VII.

Ordo ſeruandus. CVm iam conſtet vnicam tã tum ſpecie beatitudinem admittendam eſſe; cõſequẽter inquirendum eſt; an illa ponatur in operatione vnius tantùm potentiæ, intellectus ſc. an voluntatis. Et quia vtraque pars nobis videtur æque probabilis: primum inſiſtemus circa eam ſententiam, quæ beatitudinem collocat in vna operatione: deinde circa eam, quæ in pluribus eam ponit.

Circa primum inquirendum eſt primo loco, in quonã ſenſu in hac quæſtione agendum ſit de beatitudine? Deinde, an beatitudo eſſentialis ponenda ſit in operatione vtriuſque potentiæ: intellectus inquam, & voluntatis? Tertio; an in ſingulis potentijs, vel diuiſim, vel ſimul vnicam tantum admittat operationem?

ARTICVLVS I.

In quonam ſenſu agendum ſit de beatitudine formali.

QVoad primum quæſtionis articulum aduertendum eſt in hac diſputatione, an beatitudo in vna, an in pluribus operationibus collocanda ſit? Ideo varie reſpondiſſe theologos; quia non eodem modo beatitudinem acceperunt. Referendæ igitur ſũt à nobis ſingulorũ opiniones: deinde nõ nullis pręmiſsis veritas explicabitur. 1

§. I.

Varij dicendi modi.

QVidam ex theologis docent beatitudinem proprie, & eſſentialiter ſumptam eſſe aggregatum quoddam ex omnibus bonis, quę in beato inſunt; docẽtque beatitudinem proprie ſumptam ſupponere pro ſolo illo aggregato bonorum, nõ diuiſiue, ſed collectiue ſumpto: etenim nulla illius pars per ſe, ac diuiſiue accepta proprie loquendo dici poteſt beatitudo, ſed illud tantum aggregatum. Ita ſcripſit Holchot in 4.q.8. ar.2. per ſeptem cõcluſiones: illius opinionem non eſſe improbabilem putat Buridanus 10. Ethic. q. 4. in prima opinione, & diſſoluit argumenta in oppoſitum. Iuxta hanc opinionem beatitudo nec eſt vna operatio, nec plures, ſi diuiſiue ſumantur, eſt tamen aggregatum ex pluribus operationibus. 2 Prima opinio. Holchot. Buridanus.

Ad hanc ſententiã proxime accedit, quę beatitudinẽ ponit in aggregato omniũ, quæ & ſecũdũ animã, & ſecũdũ corpus beato cõueniũt; ita tamen, vt tã aggregatum ipſum, quàm quælibet eius pars diuiſiue ſumpta vere, & proprie ſit beatitudo hominis: alia tamen, & alia ratione; quia totũ aggregatum eſt beatitudo totius hominis, quo homo totus perfectiſsime beatur: quælibet tamen pars eſt particularis beatitudo alicuius potentię: ita vt uiſio ſit beatitudo intellectus; fruitio voluntatis, claritas, & impaſsibilitas ſit beatitudo corporis, & ſic de cæteris. Ex quo inferunt hominẽ non eſſe proprijſsime beatum, ſi illi deſit aliqua ex particularibus beatitudinibus animæ, vel corporis: enimverò beatitu- 3 2.Op.

beatitudo ex ſe & intrinſecè connotat, vel includit omnes particulares beatitudines ſuarum partium, tanquam partes integrales ſui. Inde inferunt nullum hominem ante generalem reſurrectionem dici poſſe proprijſsimè beatum: Sanctos veró nunc dici beatos à parte principaliori, nempe anima, quæ verè eſt beata. Ita Buridanus loco citato in ſecunda opinione. (Buridanus.)

4 Tertiò accedat opinio Durandi in 4. d.49.q.4.n.10.& 11.putat enim beatitudinem duobus modis accipi poſſe: vno modo, prout includit omnẽ perfectionem tam animæ, quàm corporis: altero modo, prout dicit id, quod inter perfectiones humanas eſt optimũ. Priori modo beatitudo poſita eſt in pluribus operationibus: poſteriori autẽ in vna tãtũ. (Tertia opinio Durandi.)

5 Quarta eſt opinio Paludani in 4.d.49. q.3.ar.2. vbi tam in patria, quàm in via duplicem diſtinguit beatitudinem: contemplatiuam vnam; actiuã alteram: putatque ex vtraque conſtitui vnum aggregatũ; quod nomen beatitudinis ſortitur. Beatitudo igitur tam contemplatiua, quàm actiua diuiſiuè ſumpta in vna tantùm eſt operatione; ſumpta verò pro aggregato plures includit: principalius tamen operationem intellectus. (Quarta opinio Paludani.)

6 Quinto loco adeſt Scotus in 4. d. 49. q.3.litera A. quo loco ſupponit beatitudinem eſſentialiter ſolùm accipi pro operatione, qua Deo immediatè vnimur: at tamen duplicem diſtinguit beatitudinem: vnam naturę, qua beatur anima; alteram potentiæ, qua beatur ipſa potẽtia. Hoc ſuppoſito ponit Scotus duas concluſiones. Prima; beatitudo eſſentię in vna tantùm operatione cõſiſtit. Probat; quoniam anima beari non poteſt, niſi illa operatione, quæ obiectum beatificum perfectiſsimè attingit; hæc autẽ vna tantùm eſt. Secunda concluſio; beatitudo potentiæ eſſentialiter eſt poſita in duabus operationib⁹. Probatur; quia cum duæ potẽtiæ ſint beatificabiles intellectus ſc. & voluntas (quia vtraque immediatè attingit obiectum beatificum) duæ admittendę ſunt operationes beatificantes potentiam. (Quinta opinio Scoti.)

7 Poſtrema ſententia eſt cõmunis, beatitudinem eſſentialiter acceptam eſſe vnam tantùm: nimirum, quæ eſt formalis aſſecutio obiecti beatifici, & de hac ſermo eſt in diſputatione, quæ inquirit, an beatitudo ſita ſit in vna, an in pluribus operationibus. & hæc de varietate opinionum. (Vltima ſententia.)

§. 2.

Vera reſolutio.

8 NObis placet hęc poſtrema ſentẽtia; quæ, vt diximus, nõ diſplicet Scoto, & eſt inter antiquiores, & nouiores receptiſsima. Pro explicatione totius quæſtionis præmittendũ eſt; negari non poſſe beatitudinem multipliciter accipi, tum in ſacris literis, tũ apud Sanctos, & Philoſophos: negandũ tamen non eſſe non in omnibus acceptionibus accipi eſſentialiter. Primũ patet ex dictis lib.3. in prefatione: nam interdum accipitur beatitudo pro ſtatu omnibus bonis perfecto, & cumulato, ita enim accipitur à Boetio, Anſelmo, Auguſtino, & Cicerone: interdũ pro viſione beatifica; & aliquando pro fruitione, & gaudio, vt patebit ex dicendis, & videre eſt apud Valentiã 2.tom. diſp. 1.q.3.pũct.4. Secundũ inde demonſtrat: quoniã beatitudo formalis (de qua ſola agimus) eſt adeptio obiecti beatifici, vt omnes cõcedũt; & ideò cũ obiecto beatifico cõponit vnã integrã beatitudinẽ, quæ eſt Deus à nobis aſſecutus, & poſſeſſus, vt lib. 3. iã oſtẽdimus: Deus enim, vt aſſecutus, eſt, qui nos eſſentialiter beat: vnde ſicut Deus eſſẽtialiter eſt beatitudo obiectiua; ita ipſa formalis Dei aſſecutio eſſẽtialiter eſt beatitudo formalis, qua beamur. At cõſtat nõ omne bonũ, quod reperitur in ſtatu beatitudinis eſſe formalẽ obiecti beatifici aſſecutionem: nec enim dotibus aut animæ, aut corporis Deum formaliter aſſequimur; ſed illum iam habemus aſſecutum: & ideo dotes potius emanant à beatitudine, quàm illam conſtituant. (Poſtrema ſententia eligitur, & explicatur.) (Boetius. Anſelm. Auguſt. Cicero. Valentia.)

9 Ex quo infertur in beatitudine duplicẽ diſtinguendã eſſe perfectionẽ: eſſentialẽ vnã; accidentalẽ alterã; id enim in omni re creata reperitur; quare nõ omnis beatitudinis perfectio pertinet ad eſſentiã illius: quia dantur pleræq; perfectiones, quæ perficiunt, & complent beatitudinẽ, non quidem eſſentialiter (eſſentia enim eſt in indiuiſibili) ſed accidentaliter. Hanc doctrinã in beatitudine naturali expreſſè docuit Ariſtot. 1. Ethicor. c.7. text.29. dum ait: *Felicitatem* (Illatio.) (Ariſtot.)

tatem quidem per ſe ſumptam, & ab alijs bonis ſegregatam eſſe bonum optimum, & per ſe ſufficiens, vt vitam faciat expetibilem, & beatam: accipere tamen augmentũ, vt expetibilior fiat, & perfectior. Cum verò nihil ſeparari poſſit ab eo, quod eſt de ſua eſſentia: felicitas autem ex ſententia Ariſtotelis, & mente, & re ſeparari valeat ab aliquib⁹ bonis; neceſſariò infertur bona illa ſuperaddita non ad eſſentiam felicitatis pertinere, ſed ad perfectionem accidẽtariam.

10 Inde facilè colligitur ſtatum difficultatis poſitum eſſe in diſcernendis perfectionibus eſſentialib⁹ beatitudinis ab ijs, quæ illi ſunt accidentales: vt inde videamus, an beatitudo patriæ vnam tantùm operationem in ſua eſſentia includat, an plures? Hunc nodum non melius diſſoluemus, quàm ex principio ſuperi⁹ poſito; beatitudinem ſc. formalem eſſẽtialiter eſſe ipſam formalem aſſecutionem obiecti beatifici: nam ſicut beatitudo obiectiua eſſentialiter ponitur in Deo beatificè aſſecuto: ita beatitudo formalis eſſentialiter ponetur in ipſa formali Dei aſſecutione; ita enim fiet, vt ex vtraque beatitudine componatur vna integra, & totalis, qualis eſt Deus in ſe ipſo aſſecutus. Hinc intelliges beatitudinem formalem eam ſolam operationem eſſentialiter includere, quæ ex natura ſua fuerit formalis Dei aſſecutio: quę verò talis non fuerit, excludetur ab eſſentia illius, quantũuis extrinſecùs illam perficiat. Quare, ſi vna tantùm datur operatio, quę ex ſua natura ſit adeptio obiecti beatifici: in vna tantùm operatione beatitudo eſſentialiter ponetur: ſi verò Deus non vna tantùm, ſed pluribus operationib⁹ beatificè obtinetur; vtiq; beatitudo in pluribus operationibus eſſentialiter collocabitur. Et in hoc ſoluendo nodo conſiſtit explicatio ſequentis articuli.

§. 3.

Impugnantur aduerſariæ ſententiæ.

11 Excluditur prima opin. Ex hac veriſsima reſolutione euidẽter infertur reijciẽdas eſſe duas priores ſententias Holchoth, & Buridani, quatenus docent beatitudinẽ eſſẽtialiter includere omnes perfectiones, quæ dãtur in beatifico ſtatu, ſiue ad animã ſpectẽt, ſiue ad corpus, quas meritò reijcit Bellomõt. hìc diſp. 10. c. 2. n. 11. reijci autem debent ex duplici capite. Ex primo, quia nulla corporis glorioſi perfectio eſſe poteſt formalis aſſecutio obiecti beatifici: vt om ittamus pꝛfectionẽ corporis aut nõ eſſe operationẽ, aut non eſſe operationem animæ intellectiuę. Errarunt igitur, quòd neſciẽrũt ſtatũ beatitudinis diſtinguere à formali beatitudine. Ex ſecundo etiã capite: quia ex vtraq; ſequitur nec Chriſtũ in via verè, & eſſentialiter fuiſſe beatũ; nec Sanctorũ animas modò eſſe tales: quod eſt planè abſurdũ, vt ſuo loco oſtẽdemus, & ſatis patet ex Extrau. Benedicti 12. de qua in ſeq. art. Sequela probatur, quia gloria corporis & modo deeſt animabus ſãctis, & in via defuit Chriſto: eſſentia autẽ rei deſtruitur detracta aliqua illius particula ad eſſentiã pertinẽte. Nec ſatis reſpondebũt animas nunc iã eſſe eſſentialiter beatas; non tamen perfectiſsimè: quoniã, cum eſſentia rei conſiſtat in indiuiſibili; non poteſt aliquod augmentũ admittere. Quare vel debẽt negare gloriã corporis eſſe partem eſſentialẽ beatitudini: vel animas nũc eſſe eſſentialiter beatas: & cũ hoc poſterius non ſit negandũ; vtiq; negandum erit illud prius. Admittimus igitur ſtatũ beatitudinis deficiẽte aliquo bono ad illũ pertinẽte, non eſſe perfectiſsimũ: eſſe tamen eſſentialiter perfectum, ſi maneat beatitudo eſſentialis. Extrau. Bened.

Porrò opinio Durãdi multis de cauſſis nõ placet. Primò; quia beatitudo ſũpta pro cumulo omniũ perfectionũ non poteſt eſſe beatitudo eſſentialis, vt contra duas priores opiniones diximus. Secundò; quia putat eſſentiã beatitudinis poni præciſè in ratione maioris perfectionis: quod non eſt verũ; quoniã præciſè ponitur in ratione aſſecutionis. Vtrũ verò operatio aſſecutiua ſimul debeat eſſe perfectiſsima? Non conuenit inter omnes: pleriq; id negant; vnde putant operationem minus nobilẽ habere poſſe rationem eſſentialis beatitudinis: quod debent dicere, qui beatitudinem ponunt in pluribus operationibus. Reijc.

In opinione Paludaſi illud diſplicere debet, quod admittit in patria duplex genus beatitudinis, cuius opinionẽ impugnauimus in 2. ar. quæſtionis præcedentis; ſi ſermo ſit de beatitudine eſſentiali: hæc enim vnica tantum eſt, formaliter

liter quidē ſpeculatiua;eminēter tñ practica,& actiua modò inferiùs explicando. Nō negarent tamen in alia vita politiam veſpertinam,quæ poſita eſt in cōmunicatione, & conuerſatione Sanctorum inter ſe, prout ſunt partes vnius ciuitatis ſupernæ Hieruſalem, admittere duplicē illam beatitudinē; tum in vnoquoque beatorum: tum in communi illorum omnium politia:nam,& quilibet beatorum Deum contemplatur,&bene ſe habet tum ad ſe,tum ad cæteros beatos,& tota illa ciuitas ſuam habet ciuilem,& politicam beatitudinem, qua tũ erga Deum bene diſponuntur in cultu exhibendo,& referēdis gratijs: tum inter ſe,prout vnius corporis politici sũt partes. Sed quia hæc beatitudo non eſt
Quinta excluditur. eſſentialis,qua Sancti ſunt beati: proinde de ea modò non curamus.

De opinione Scoti non eſt multũ curandum: quia nec vera eſt,nec ipſi Scoto admodum arridet,vt diximus in præcedente quæſtione art. 1.

ARTICVLVS II.

An beatitudo patriæ ponatur in vna operatione, an in pluribus?

DE beatitudine formali eſſētialiter ſumpta inquirēdum eſt, an ſit vna, an plures operationes? Eſt enim de hoc non parua controuerſia.

§. 1.

Sententia admittens plures operationes.

1 Richardus. Maior. PRima ſententia beatitudinem ponit in pluribus operationibus animæ intellectiuę.Ita Rich.in 4.d.49.
Argentina. ar.1.q.6. Maior ibi q.3. Argentina q.3.
Supp. Gab. cōcl.3.& 4.& in 4. opinione contra eaſ-
Baſſolius. dem concluſiones, Supplementum Ga-
Marſilius. brielis ibi q.2. ar.3. in 3. eiuſdem dubii
Gregor. articulo,Baſſolius q.2.Marſilius in 4.q.
Aureolus. 13.ar.3.notab.2. & concl.4. Greg. in 1. d.1.q.2.ar.1.ad 8. Aureolus apud Capreolum 1.d.1.q.1.ar.2. in 1.3.& 4.ar-
Ochamus. gumento contra 6. Ochamus ibi q.2.ad
Henric. 2. principale, Henricus quodlib. 13.q. 12.& in Summa ar.49. q.5. & 6. ſatis in-
Alenſis. ſinuat Alenſis 3.p q.23.membro 1.ad 1.
Ægidius. Ægidius quodlib. 3.q.vltima, & in tra-
Alphonſus Toletanus. ctatu de influentia diuina in beatos c.2. colum.1.& 2.& in tractatu de prædeſtinatione c.7. Alphonſus Toletanus in 1. d.1.q.2.ar.3.ad argumenta contra 3. Ex recentioribus Veiga lib.7. in Tridenti- *Veiga.*
num c.3. latè Cordubenſis lib. 1. q. 42. *Cordub.*
propoſitione 2.in 10.argum.Henriques *Henriq.*
lib.vltimo de fine hominis in principio, videtur eſſe Molinæ 1.p.q.12.ar.1. diſp.
2.concl. 5.& q.26.Probabiliorem putat *Molina.*
Valentia 2.tomo diſp.1.q.3.puncto 4. p. *Valentia.*
61.IoſephusAngles in q.de beatitudine *Angles.*
ar.1.dub.1.difficult.3.in fine. Citari ſolet D.Bonauentura in 4. d.49. 1.p. ar.1. q.5.ſed ibi agit de dotibus, non verò de beatitudine eſſentiali,quam poſuit non in operatione, ſed in habitu, vt ſupra oſtendimus.Citatur etiam Magnus Albertus in 4.d.48.ar.4. ſed vix ex eo colliges. Henriques citat Scotum, Durandum, & Paludanum, ac etiã Sotum, quē etiam citat Suarius. Sed Scotus,dũ plures operationes admittit, agit de beatitudine potentiæ,non naturæ, ſiue hominis: vnde immeritò pro hac ſentētia citatur,quæ agit de hominis beatitudine: & eàdem ratione non bene citatur Durādus;quoniã ſolùm admittit plures operationes in beatitudine ſumpta pro ſtatu, de qua modò non agimus. Sotum autem falſò citari oſtendemus in §.ſeq.
Paludan⁹verò pro ea bene citatur,quid *Paludan.*
quid repugnet Bellomōt. vt facilè colliges ex pręced.art. §.1. Pro eàdem ſen-
tentia pugnat Catechiſmus Tridentin⁹ *Catechiſm⁹ Tridentin.*
1.p.c.13. in illa verba Symboli *vitã æternam.* & latè Suarius in hac q.3. diſput.7. quęſtiunc. 1. §.*Hactenus aliorum ſententias.*

Hęc ſentētia primò probatur ex Ex- *Probatur 1. ex Extrau. Bened.12.*
trau.Benedicti duodecimi: vbi poſtquã Pontifex definiuit animas Sanctorũ ante diem iudicij videre Deum,& eo frui: addit hæc verba: *nec non*(definimus ſc.) *quod ex tali viſione, & fruitione eorum animæ*
ſunt verè beatæ. Ex quibus verbis Argen- *Argentin.*
tina,Toletanus,Veiga,&Corduba colli- *Veiga. Corduba.*
gunt ſentētiam iſtam definitam eſſe de
fide:quorum iudicium non diſplicet Va- *Valent.*
lentiæ, & ſatis videtur cōfirmari ex doctrina Catechiſmi loco citato:*ſolida* (in-
quit) *beatitudo, quam eſſentialem communi* *Catechiſm.*
nomine licet vocare,in eo ſita eſt,vt Deũ videamus,eiuſque pulchritudine perfruamur. Accedat Concilium Viennenſe in Clem. ad *Cōfirmatur auctoritate Conc. Viennenſis.*
noſtrum de hæreticis:dum damnat eos, qui aſſerunt, animam non indigere lumine gloriæ ipſam eleuante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum.

3 2. probatur ex Patrib⁹. Aug. Deinde accedant Patres, & maximè Auguſtinus, qui in libro de moribus Eccleſiæ Catholicę c. 3. enumeratis tribus, in quibus non eſt beatitudo, ita ait: *Quartum reſtat, vbi beata vita inueniri queat; cum id, quod eſt hominis optimum, & amatur, & habetur.* Vnde ſine diſcrimine modo ponit beatitudinem in actu intellectus, modo in actu voluntatis, vt patebit ex 1. de Trinitate c. 8. q. 10. & 13. & ex lib. 1. de doctrina Chriſtiana c. 32. & ex lib. 10. Confeſsionum c. 21. & 23. & in ſoliloquijs c. 22. 35. 36. & tandem lib. 1. de moribus Eccleſiæ Catholicæ c. 25. Adde Hugonē de ſancto Victore, dum explicat illa verba Dionyſij de Cœleſti Hierarchia c. 7. *multas quidem, & beatas videas, & cætera*, vbi in hæc verba: *Duo ſunt enim cognitio, & amor: alterum ad illuminationem pertinet; alterum ad refectionem. Cognitio illuminat; dilectio ſatiat. Cognitio veritatis, & amor bonitatis. In his beatitudo conſtat; cognoſcere, & amare bonum.* Diuus etiam Bernardus Epiſtola vigeſima octaua: *ſicuti initiat in hac vita fides, & deſiderium: ſic etiam in alia conſummat viſio, & amor.*

Hugo Vict.

D. Bernar.

4 Tertio ex ſacris literis. Ioann. 17. Auguſt. Sacrę etiam literæ vitam æternam. i. beatitudinē modo ponunt in cognitione, modò in gaudio. In cognitione quidem: Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum.* Quæ verba & Auguſtinus, & plures alij de beatitudine patriæ interpretantur. Facit locus 1. Ioānis 3. *Non dum apparuit, quod erimus* (i. noſtra beatitudo) *cum autem apparuerit: ſimiles ei erimus: quia videbimus eum: ſicuti eſt.* 1. Corinth. 3. *cognoſcam ſicut & cognitus ſum.* De gaudio autem patet Matth. 25. *Euge ſerue bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Ioann. 16. *gaudium noſtrum nemo tollet à nobis.* Rom. 14. *Regnum Dei, iuſtitia, pax, & gaudium.* Pſal. 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Denique in vtroque actu ponitur Pſal. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.*

1. Ioannis. 1. Corinth. Matth. 25. Ioan. 16. Ad Rom. 14. Pſal. 16. & 35.

5 Quarto probatur rationibus. Prima. Quartò; rationibus oſtenditur: primò; quoniam beatitudo eſſentialiter ponitur in ſumma vnione, & coniunctione cum Deo ſumme bono. Hæc autem vnio non erit, donec Deo omni modo, quo poſſumus, vniamur. Vnimur autem Deo tam operatione intellectus, quàm voluntatis: quia vtraque attingimus Deum, vt eſt obiectum beatificum. Ergo beatitudo eſſentialiter conſiſtet in operatione, tam voluntatis, quàm intellectus.

Confirmatur; quia beatitudo eſſentialiter ponitur in perfecta Dei aſſecutione, ita vt beatus omnibus modis ſatiatus maneat. Hæc autem perfecta aſſecutio, & ſatiatio haberi non poteſt, niſi vtraque operatione. Ergo, &c. Maior notiſsima eſt ex Ariſtotele 1. Ethic. cap. 7. & Pſalm. 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Vnde Matth. 25. iubemur intrare in gaudium Domini, vt inſinuetur nos non capere in nobis Dei gaudium: ſed illud nos totos capere. Minor autē probatur: quoniam vna potentia non poteſt ſatiari operatione alterius, ſed ſua propria. Confirmatur, Ariſt. Pſal. Matt.

Secundò; eſſentia beatitudinis ſumenda eſt penes immediatam terminationem ad obiectum beatificum; ita vt quæ operationes illud attingunt; eæ ad eſſentiam beatitudinis pertineant: nam ſicut actus immediatè attingens viſibile, eſt viſio; ita actus immediatè attingens obiectum beatificum eſt beatitudo. Sed tam intellectus, quàm voluntas ſua operatione immediatè attingit obiectum beatificum, vt patet. Ergo vtriuſque operatio ad eſſentiam pertinet. 6 Secunda.

Tertiò; non tantùm intellectui, ſed etiam voluntati dantur dotes in patria. Ergo vtraque potentia ibi eſſentialiter beatur. Antecedens ſupponimus. Conſequentia inde patet; quia dotes ſunt ſigna matrimonij ſpiritualis animæ cum Deo, quod contrahitur per beatitudinem. 7 Tertia.

Quartò; Beatitudo eſt conſummatio quædam ſimilitudinis Dei, iuxta illud 1. Ioan. 3. *cum apparuerit, ſimiles ei erimus.* Sed non poteſt dari hæc conſummata ſimilitudo, niſi vtraque pars imaginis, intellectus inquam, & voluntas, aſsimiletur. Ergo beatitudo in vtriuſque aſsimilatione eſſentialiter ponitur. Quarta. Prima. 1. Ioā. 3.

Quintò; Beatitudo eſſentialis immediatè poſita eſt in aſſecutione ſūmi boni. At Deus non ſolùm actu intellectus obtinetur, ſed etiam voluntatis: Deus enim ſicut eſt in intellectu per viſionē; ita etiam eſt in voluntate per charitatem, iuxta illud; *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Quinta.

Sextò

8 *Sexta. D.Thom.* Sextò; apprehẽſio eſt de eſſentia beatitudinis ex D. Thoma 1.2.q.4. art.3. & patet ex Paulo 1. Corinth.9. *ſic currite, vt comprehendatis.* Sed comprehenſio ex eodem Thoma fit intellectu, & voluntate. Ergo actus vtriuſque eſſentialiter pertinet ad beatitudinem.

Septima. Septimò; ſicut ſine viſione Dei nullus poteſt eſſe beatus; ita nec eſſe poteſt ſine amore: quomodò enim beatus erit, qui Deum non amat?

Vltima. Poſtremò; quoniam rationes pro ſẽtentia Thomiſtarum probant actum intellectus eſſentialiter pertinere ad beatitudinem: ſimiliter rationes Scotiſtarum probant actum voluntatis ad eandem eſſentiam ſpectare. Ergo, cùm nec Thomiſtæ probent in ſolo actu intellectus beatitudinem conſiſtere: nec Scotiſtæ in ſolo actu voluntatis; conciliari poterunt, vt in vtroque actu eſſentialiter ponatur. Hæc pro hac opinione.

§. 2.

Opinio, quòd in vno ſolo actu ponitur.

9 QVod beatitudo in vna tantum operatione eſſẽtialiter ponatur, abſolutè probat ferè tota Thomiſtarum ſchola: *Capreolus. Soncinas. Hiſpalenſ. Victoria. Canus. Caiet. Medina. Conrad. Porrecta. Sotus.* Capreolus in 1.d.1.q.1.ar.3. ad 1. 3. & 4. Aureoli contra 6. & in 4.d.49.q.2.art. 3. ad argumenta contra 2. Soncin. ibi q.2. concl.2. Hiſpal. q.2.ar.4. ad argumenta Scoti contra 2. refertur Victoria in d. ar. 4. eſt de mente Cani 12. de locis c. 14. in fine, qui falsò pro prima opinione citatur ab Henriq. Caiet. Med. Conrad. Porrectæ cum cæteris nouioribus 1.2.q.3.ar.4. Expreſſe Sotus in 4.d.49.q.1.a.3. Quo loco priorem ſententiam reijcit, vt ineptam: nec ſibi contradicit, dum ibi ar.4. concl. 3. ponit beatitudinem eſſentialem in viſione, & fruitione; quia apud Sotum ibi fruitio eſt actus non voluntatis, ſed intellectus non diſtinctus à viſione: vnde, quamuis in hoc fallatur; non tamen ſecum pugnat: ſicut etiam non pugnat ſecum ibi q.3.ar.4. in principio, & concl. 4. dum affirmat viſionem, amorẽ, & gaudium eſſe de eſſentia beatitudinis: agit enim ibi de beatitudine, non quatenus eſſentialiter eſt beatitudo, ſed quaten⁹ denominat beatũ, de quo inferiùs. Quare non eſt credendum Henriques, dum Sotum trahit ad aduerſarios: ſicut non eſt illi credendum, dum pro contraria ſententia citat Durãdum in 4.d.49.q.4. Durandus enim ibi concl.2. & 4. certiſſimè ſtat pro hac ſententia. *Durandus.* Quæ abſq; dubio fuit D.Thomæ, dum vbique affirmat beatitudinem non ponĩ in actu voluntatis, ſed in ſolo actu intellectus, in quo ſola viſio poteſt habere rationem beatitudinis. *D.Thom.* Fuit etiam ſine dubio opinio Scoti in 4.d.49.q.3. vt patet ex concluſione poſita in fine corporis litera D. ſic enim habet: *Nullo ergo modo poteſt poni conſiſtere in duabus operationibus, niſi ponendo, quòd ad operationem beatificam non ſufficit operatio vna ſine alia: quod videtur dubiũ.* *Scotus.* Vnde in ſolutionibus argumentorũ ſæpe affirmat beatitudinẽ ſimpliciter ſũptam in vna tantum operatione conſiſtere. Ibidem etiam litera A. affirmat beatitudinem naturæ (de qua modò agim⁹) eſſe vnam tantum operationem. Quare allucinãtur Capreolus, Soncinas, & Hẽriques, dum Scotum ad oppoſitam ſententiã referunt. Melius igitur Ouandus in 4.d.49. propoſitione 4. aſſerit oppoſitam ſententiam ab Scoto impugnari. *Ouandus.* Quare, & Ouandus pro hac ſentẽtia citari poteſt. Pro qua clarè facit Curſus Conimb. in Ethicis diſp.3.q.3.ar.2. & latiùs Bellomõt. 1.2. diſp.10.c.2. & 3. Denique inter nouiores eſt receptiſsima.

Primum huius opinionis fundamentum ponitur à Soto in d.q.1.ar.3. in impugnatione ſecundæ ſententiæ: quoniam reliqua entia vnica, & ſimplici operatione cum ſuis finibus coniunguntur: 10 *Primum fundamentum Soti.* grauia enim ſimplici deſcenſu: aſcenſu verò leuia conſequũtur ſuum naturalẽ finem. Oculus etiam ſimplici viſione videt obiectum pulcherrimum. Denique res corruptibiles ſuæ ſpeciei conſeruationem (quam vltimo intendunt) vnica actione generationis conſequũtur. Homo igitur vnica actione aſſequetur ſuũ finẽ, cuius aſſecutio eſt beatitudo eſſentialis.

Deinde; Beatitudo ex ſe eſt operatio præſtantiſsima. Ergo non poteſt eſſentialiter conſiſtere, niſi in vna tantùm operatione. 11 *Secundum.* Antecedens recipitur ab Ariſtotele, vt ſuo loco dicemus. *Ariſt.* Conſequentia probatur: quoniã illę operationes debẽt ſpecie diſtingui (nullus enim vnquã dixit beatitudinẽ poni in plurib⁹ operationib⁹ eiuſdẽ ſpeciei) vna igitur

erit nobilior altera. Quin potius ſeruabunt inter ſe ordinem, ita vt, quę minus perfecta eſt, ſit propter perfectiorem tanquam propter finem: vnde in illa ſola ponenda eſt beatitudo.

12 Tertium. Tertiò arguit Bellomontanus: quoniam beatitudo debet eſſe adeptio obiecti beatifici, & illius poſſeſsio. At in nobis vna tantum eſt operatio, quæ ſit adeptio Dei. Ergo beatitudo in vna tãtum operatione eſſentialiter conſiſtet. Maior eſt recepta: quoniam beatitudo non ideo eſt beatitudo, quia eſt operatio perfectiſsima; ſed quia eſt adeptio beatifici obiecti. Minorem ſupponit à ſe probandam diſp.11.c.7.n.37.

Quartũ ex Scoto. Quartò arguit Scotus in d.q.3. litera A.& C. Deus, vt eſt obiectum beatificũ, habet vnam tantum rationem beandi. Ergo vt ſic ab vna tantum potentia attingi poteſt, & vna tantùm operatione.

Quintũ ex eodem Scot. Poſtremò; ex eodem Scoto: beatitudo eſſentialiter poſita eſt in operatione, qua obiectum beatificum immediatiſsimè, & modo omnium perfectiſsimo attingitur. Attingi autem iſto modo nõ poteſt, niſi per vnam tantum operationem. Hæc pro iſta opinione.

§. 3.

Reſolutio quæſtionis.

13 Pręmittitur dubitatio an hæc quæſt. ſit de nomine. PRo vera reſolutione difficultatis explicandum eſt; an vera ſit eorum opinio, qui putant quæſtionem ſolùm eſſe de modo loquendi, quam ſententiam non multum aberrare à veritatis ſcopo teſtatur Suarius hìc diſp.6. quæſtiunc. 3. ſi tamen tollatur nominis æquiuocatio, & beatitudo ſumatur pro formali adeptione obiecti beatifici: quia conſtat ad beatitudinem neceſſariam in primis eſſe viſionem clarã Dei; deinde amorem, qui neceſſario ad viſionem conſequitur; tertio delectationem, quæ conſequitur ad viſionem, & amorem: nullus enim poteſt eſſe perfecte beatus; ſi aliqua harum operationũ deſit. Quare, cum omnes illę operationes ſint neceſſariæ, vt homo dicatur perfecte beatus; vtique quæſtio erit de nomine, an omnia ſint de eſſentia beatitudinis? Præſertim, cum illa phyſicè non componant aliquod ens totum; nec ſint partes vnius naturæ: ſed ſint diuerſi actus, quorum ſinguli propter propriam perfectionem neceſſarij ſunt ad beatitudinem.

Reijcitur. Sed hæc ratio non conuincit, vt dicamus controuerſiam eſſe de nomine, modoque loquendi; cum verè ſit de re: cum enim beatitudo formalis veram habeat eſſentiam, conſiſtatque in formali adeptione obiecti beatifici: quæſtio verò erit de re: an ſc. hæc eſſentialis ratio beatitudinis vni tantum, an pluribus operationibus conueniat: qui nodus adeo eſt difficilis, vt vix intelligamus, in quonam ſita ſit adeptio obiecti beatifici, vt ex dicendis patebit. Nec fundamentum habet aliquid efficaciæ: quoniam multa ſunt neceſſaria ad ſtatum naturalem rei; quæ non ſunt de eſſentia illius. Quare licet admittamus tria illa eſſe neceſſaria ad complẽdum ſtatum naturalem beatitudinis; nõ proinde concedemus omnia illa complere beatitudinis eſſentiam.

Et vt hæc doctrina fiat euidentior; præmittendum eſt ſtatum perfectũ alicuius rei non recidere in idem cum rei eſſentia: nam hominis eſſentiam complet animal rationale; cum tamen ſtatus perfectus hominis plures alias requirat accidentarias perfectiones. 14

Duplex autẽ ſtatus perfectus in qualibet re eſt diſtinguendus: vnus, quoad actum primum; alter quoad actum ſecundum. Actum primum appellant philoſophi potentias, & omnes naturales proprietates, quibus vnũquodque primò perficitur: actum ſecundum vocant perfectiones; quæ ſecundo perficiunt. Actus prim⁹ omnino requiritur ad perfectionem naturalis ſtatus eſſentię. Secundus verò ad perfectionem ſtatus, veluti accidentariam, & contingentem: nam ſine actu primo eſſentia non eſt naturaliter perfecta: quod de actu ſecundo dici non poteſt. Et inde eſt, vt generans ſimul tribuat eſſentiam, & actus primos; quia eius eſt producere rem naturaliter perfectam: ob quam rationem actus primi auctore naturæ ita inſtituente emanant ab eſſentia: cũ tamen actus ſecundi immediatè, & primo actione producantur.

Iuxta hanc veriſsimam doctrinam in beatitudine primo oportet diſtinguere eſſentiam ab eius ſtatu perfecto: deinde 15

ſtatum

ſtatũ naturaliter perfectũ ab ſtatu perfecto accidentaliter: etenim eſſentia ſine naturalibus proprietatibus, & ſi vera eſt eſſentia, non tamen est in vero, ac naturali ſtatu eſſentiæ: quem tamen habet, quamuis careat perfectionibus accidẽtarijs: quales ſunt perfectiones corporis, & aliæ, quæ communiter dicuntur pertinere ad accidentalem beatitudinem. Quo loquendi modo ſatis inſinuãt theologi naturales proprietates beatitudinis pertinere ad beatitudinẽ eſſẽtialem. Et inde fit, vt beatitudo eſſentialis, niſi ſit in ſtatu naturaliter perfecto, neminem cõſtituat abſolute, & ſimpliciter beatum: non quod, ſi in aliquo per miraculum ita detur; ille veram beatitudinem non habeat; Sed quia eam nõ habet naturaliter perfectã. Quin poti⁹ non deſunt, qui velint beatitudinem ſine ſuis naturalib⁹ proprietatibus nec cõſtituere, nec denominare ſimpliciter beatum: & ratio eſt, quia nõ denominat beatum, niſi, vt concernit, & connotat ſuas naturales proprietates tanquam cõditiones neceſſarias ad denominandũ. Ex quibus iam patet, quàm fragile ſit fundamẽtum ad probandum quæſtionẽ eſſe de modo loquẽdi: fieri enim poteſt, vt amor, & delectatio ſint actus neceſſarij ad naturalem beatitudinis ſtatum; non verò ad eſſentiam: ſi forte neuter fuerit formalis adeptio Dei obiecti beatifici. Vnde à parte rei neuter dicetur beatitudo eſſentialis. Quare controuerſia eſt de re, & non de ſolo modo loquendi.

16 His ita præmiſſis: quæſtionem dirimendam puto nonnullis concluſionib⁹.

1. Concluſ. Sit prima concluſio: vtraque opinio ſine vllo fidei periculo defendi poteſt. Hęc ſtatuitur contra Argentinam, Veigam, & alios, qui volunt priorem ſententiam eſſe de fide: vt pòte definitam à Benedicto duodecimo. Nobiſcum conſentit Valentia. 2. tom. diſp. 1. q. 3. punct. 4. in 2. dicto: p. 61. & 69. & ante eum idẽ notauit Canus 12. de locis c. 14. in fine, & poſt eũ Bellomontanus in d. diſp. 10. cap. 3. nu. 13. & plures alij, de quo in §. ſequenti. *(Valentia. Canus.)*

2. Concluſ. Secunda aſſertio: vtraque ſententia eſt in ſe probabilis. Placuit Valentiæ: eam mihi perſuadeo: tum; quia vtriuſq; argumenta facilem habent ſolutionem: tum etiam; quia illam colligo ex verbis Ariſtotelis 1. Ethic. cap. 8. ad finem in illis verbis: *has autem ipſas operationes, aut vnam ipſarum, quæ ſit optima, felicitatem ipſã dicimus eſſe.* Quibus verbis ſatis inſinuat, vtrãq; illi⁹ diſiunctiuæ partẽ eſſe ꝓbabilem. Idem colliges ex 10. Ethic. cap. 5. in fine: *ſiue igitur vna ſit* (inquit) *ſiue plures operationes perfecti viri atq; beati,* & quãuis Ariſtoteles in illis locis loquatur de ſola beatitudine naturali; inde colligi poteſt probabilitas vtriuſque partis in beatitudine ſupernaturali tam viæ, quã patriæ. *(Valentia. Ariſtot.)*

3. Concluſ. Tertia aſſertio: quænam harum opinionum ſit probabilior? Non ſatis mihi conſtat. Valentia priorem putat probabiliorem: ego olim probabiliorem exiſtimaui poſteriorem: nunc vtraq; mihi videtur poſita in æquilibrio. Quare vtranque ab altera defendemus.

§. 4.

Pro poſteriori ſententia ſoluuntur argumenta prioris.

17 Solutio pri. argumenti. PRO ſententia, quæ beatitudinem collocat in vna tantum operatione; ſoluẽda ſunt argumẽta prioris. Ad primum: quod attinet ad definitionem Benedicti, communis ſolutio habet Benedictum ſolum egiſſe de beatitudine conſummata, ſumptaque pro ſtatu naturaliter perfecto: in quo ſenſu includit non ſolum eſſentiam, ſed etiam naturales proprietates. Ita Canus vbi ſupra. Melius dices Benedictum noluiſſe definire viſionem, & fruitionem ad eſſentiam beatitudinis pertinere: nec enim id vllo modo ſpectabat ad expugnandum errorem, quẽ ibi damnare intendit: errorem inquam, qui docebat ante generalem reſurrectionẽ animas decedentium quantumcunque purgatas in Cœlo non recipi, nec videre clare diuinam eſſentiam, nec eſſe beatas illius viſione, ſed beatitudine longe inferioris generis. Quare ſolũ intendit definire animas peracta purgatione mox in Cœlo recipi, eſſeque beatas viſione diuinæ eſſentiæ, illiusq; fruitione. Quibus verbis nihil aliud intendit, quã definire animas receptas in Cœlo vere videre Deum, & illo frui, eſſeque vere. i. perfecte beatas ipſa viſione, & fruitione. Vtrum verò vtraque illa, an altera tantum eſſentialiter eſſent beatæ? Nihil *(Canus.)*

de hoc curauit, quia de hoc nulla erat contentio, nec ad errorem expugnandum id pertinebat. Meminit autē vtriuſque illius operationis, vt quod apud omnes erat indubitatum, acciperet, vt bene aduertit Bellomontanus in d.cap. 3.n.13.omnes enim in hoc conueniunt vtranque illam operationem eſſe neceſſariam, vt beatitudo ſit naturaliter perfecta. Quare aduerbium *verè* non idem eſt, quod *eſſentialiter*, ſed idem, quod *perfectè*: vt ſit ſenſus animas vere.i. perfecte eſſe beatas viſione, & fruitione. In quo ſenſu intelligēdus eſt catechiſmus: agit enim de ſolida beatitudine: ſolida autem tunc dicitur, cum naturaliter eſt perfecta: quæ ipſa dicitur eſſentialis, nō eſſentialitate ſolius eſſentiæ; ſed naturalis ſtatus: qui modus loquendi à pleriſque ſolet vſurpari. Ex Concilio Vienenſi ſolum habetur lumen gloriæ eſſe neceſſarium ad beate videndum Deum, illoque fruendum. Ex quibus verbis nō bene infertur fruitionē eſſe beatitudinē, quia fruitio, ideo dicitur beata, quia ad beatitudinem naturaliter pertinet.

Locus catechiſmi explicatur.

Exponitur Concilij viennēſis autoritas.

18 Ad ſecundum & tertium argumentū dicendum eſt; ideo in ſacris literis, & apud Patres beatitudinem modo per viſionē, modo per fruitionē, & gaudium explicari; quia ſermo eſt de beatitudine conſummata, hoc eſt naturaliter perfecta: nam agere de beatitudine præciſe quoad eſſentiam; proprium eſt ſcholaſticorum, qui rerum quidditates minutatim expendunt. Et in hoc ſenſu de beata vita agit Auguſtinus, Bernardus, & Hugo, ſi bene expendantur.

Solutio 2. & 3. argumēt.

19 Ad primam rationem reſpondet Capreolus beatitudinem eſſentialiter cōſiſtere in vnione ſumma, & perfecta intenſiue, quę fit per actum perfectiſsimū, qui eſt vnus tantum: non verò in vnione perfecta extenſiue, quæ fit per plures actus. Sed ſolutio ſupponit, quod ſatis eſt dubium, rationem ſc. eſſentialē beatitudinis poſitam eſſe in ratione perfectionis: cum tamen per ſe non ponatur, niſi in ratione aſſecutionis. Quare melius dices beatitudinē eſſentialiter non conſiſtere in quauis vnione: ſed in ea tantum, quæ eſt aſſecutiua Dei: talis autem vnio vno tantum modo fit, & non pluribus.

Solutio primæ rationis ex Capreolo.

Alia ſolut.

20 Ad confirmationem reſpōdetur illo argumento concludi omnem voluntatis operationem ad eſſentiam beatitudinis pertinere: quod eſſe falſum ſuo loco oſtendemus. Deficit igitur argumētum in aliqua præmiſſarum: & cum minor ſit vera, maior erit falſa: nec enim beatitudo in ſua eſſentia includit omnē perfectionem, qua conſummatur, & perficitur: nec Ariſtoteles in eo ſenſu maiorem vnquam agnouit; Quin potius oppoſitum docuit: quoniam ſupponit beatitudinem, quæ ſecundum ſe eſt beatitudo, poſſe ſegregari ab alijs bonis, quibus cōſūmatur. Ex quo infertur eā eſſentialiter poſitam non eſſe in omnibus perfectionibus, quibus perficitur. Illud verò ps. intelligitur de beatitudine ſumpta pro ſtatu naturaliter perfecto: nam gloria in hoc ſenſu accipitur.

Solutio cō-firmationis

Ariſtot.

21 Ad ſecundum dicendum eſt non ſatis eſſe operationem immediate attingere Deum, vt eſſentialiter ſit beatitudo: in quo conueniunt huius opinionis auctores, & docuit Scotus in 4.d.49 q.3. Quare ad argumentum neganda eſt maior. Si quæras quidnā amplius requiratur? Reſpondent quidem cum Scoto adhuc requiri, quod operatio Deum attingat perfectiſsimo modo.i. operatione perfectiſsima. In quo etiam conueniunt Thomiſtæ. Sed iam ſæpe diximus rationem eſſentialem beatitudinis poſitam eſſe in formali adeptione obiecti beatifici: & ideo vt operatio Deum immediate attingens ſit eſſentialis, neceſſariò requiritur, vt ſit aſſecutiua Dei. Hæc autem operatio vnica tantum eſſe poteſt. Nec inde inferas operationes immediate Deum attingentes, quæ aſſecutiuę non fuerint, eiuſdem eſſe gradus cū perfectionibus corporis glorioſi. Nā ſine illis beatitudo nō poteſt eſſe naturaliter perfecta: cùm tamē perfecta ſit ſine gloria corporis in animabus, quę ſūt in Cœlo: & ideo perfectiones illæ naturali ſequela conſequūtur eſſentiam beatitudinis: cùm tamen gloria corporis non naturali ſequela, ſed pacto diuino animæ gloriam conſequatur, vt ſuo loco dicemus.

Solutio ſecundæ rationis.

Scotus.

22 Ad tertium admittimus dotes in intellectu, & voluntate: ſed inde non infertur beatitudinem eſſētialem in vtraque illa potentia reperiri: quia licet omnis dos detur propter beatitudinem (in qua formali-

Solutio

formaliter cõſiſtit matrimonium ſpirituale) non tamen omnis dos eſt beatitudo eſſentialiter, nec ratio dotis ad eſſentialem beatitudinis rationem ſpectat: nam ratio dotis reperitur in pluribus operationibus, quibus ratio eſſentialis beatitudinis conuenire non poteſt:& ſi quæ dos in operatione, quæ eſt formalis beatitudo, reperitur; in illa ratio dotis à ratione beatitudinis diſtinguitur: viſio enim, cui ratio dotis negari non poteſt, ſub alia ratione eſt beatitudo, & ſub alia eſt dos. Eſt enim formalis beatitudo, quatenus eſt ſponſi aſſecutio, qua matrimonium formaliter cõtrahitur: dos autem; quatenus fidei imperfectionem expellit, de quo aliàs dicturi ſumus. Nobiſcum fere conſentit Bellomontanus in d. diſp. 10. c. 3. n. 16.

Ad quartum reſpondetur beatitudinem pro ſtatu naturaliter perfecto eſſe conſummatam Dei ſimilitudinem; quæ conſiſtere non poteſt, niſi in conſũmata omnium potentiarum perfectione: eſſentialiter verò ſolum conſiſtere in ſimi-

23 Solutio 4. litudine, qua Deus obtinetur. Hæc autẽ eſt vna tantum apud huius opinionis auctores.

24 Solutio 5. Ad quintum conceſſa maiore, neganda eſt minor, vt diximus ad 2. formalis enim Dei aſſecutio in vna tantum operatione ponitur. Probatio autem minoris eſt debilis: quia non ſatis eſt Deum quoquo modo eſſe in potẽtia, vt per illã Deus dicatur obtineri.

Solutio 6. rationis ex D. Thom. Ad ſextũ reſpondetur primo D. Tho. in loco citato nec dicere comprehenſionem eſſe eſſentiam beatitudinis: nec eam fieri diſtinctis actibus: quinimò oppoſitum docere. Alia ſolutio. Reſpondetur ſecundo comprehenſionem duobus modis accipi poſſe: vno modo pro ipſa formali aſſecutione vltimi finis abſolute ſumpta. Altero modo, provt eſt dos reſpondens ſpei, tanquã illius terminus. Priori modo maior eſt vera, & neganda minor, quia vnica tantum datur actio aſſecutiua ſummi boni: vt ſæpe diximus, nec oppoſitum docuit D. Thomas. Poſteriori modo maior eſt neganda: nam cũ habeat rationem dotis, non conſtituit eſſentiam beatitudinis; ſed eam cõſequitur; etiam ſi detur coincidere cum ope-

25 ratione beatifica.

Ad ſeptimum dicendum eſt argumentum concludere, ſi ſermo ſit de beato perfecte, & conſũmate beato: quia beatitudo naturaliter perfecta dari nõ poteſt ſine viſione, & amore: ſed inde non infertur beatitudinem eſſentialiter cõſiſtere in pluribus operationibus. Quod ſi ſermo eſt de beato eſſentialiter beato, antecedens negandum eſt à Thomiſtis pro ſecunda parte: nã ſublato amore beatitudo adhuc eſſentialiter conſiſtet, extra tamen naturalem ſtatum. Vtrum autem, vt ſic denominare poſsit beatum? Alterius eſt quæſtionis. Quidã negant: alij affirmant. Quidquid dictũ fuerit, nullũ inferet incommodum. Ab Scotiſtis vero antecedens erit admittendum: quia ſine viſione nullus dabitur actus beatificus in voluntate; quia nihil volitum, niſi præcognitum; nec tamen inde infertur beatitudinem eſſentialiter cõſiſtere in viſione, vt ſuo loco cum Scotiſtis oſtendemus. Solutio 7. Rationis. Alia ſolutio Scotiſtarũ.

Ad poſtremũ reſpondendum eſt cõciliationem naturæ beatitudini repugnare: hæc enim ex ſua natura vnicam operationem ſibi vendicat. Thomiſtæ autem facile ſoluunt argumenta Scotiſtarum: Scotiſtæ vero ſimiliter ſoluent argumenta Thomiſtarum. & hæc pro defenſione huius opinionis. Vltimæ rationis ſolutio.

§. 5.

Pro priori ſententia ſoluuntur argumenta poſterioris.

Sententia, quæ beatitudinem ponit in pluribus operationib⁹, haud difficilè defenditur. Primũ argumẽtum, & ſumit antecedens falſum, & inutilem habet conſequentiam; quod antecedens ſit falſum primùm probari poteſt ex D. Thoma 3. contra gentes c. 20. vbi docet res non coniungi ſuo vltimo fini per vnum, ſed per plura: nam cum res Deo aſsimilentur per bonitatem: & in creatis bonitas ſit multiplex; vtiq; nõ vna bonitate, & perfectione, ſed plurib⁹ Deo aſsimilantur. Vide ibi Ferrarienſem. Deinde id probatur ex Ariſtotele 2. de Cœlo c. 12. tex. 65. & 66. dum ait: res, provt diuerſimode ſe habẽt; ita pluribus, vel paucioribus motibus aſſequi ſuum finem: planetas item intermedios inter terram, & primam ſphæram ſuum finem pluribus motibus ſortiri. Quare antece- 26 Primi argumenti reſolutio. *D. Thom.* *Ferrarien.* *Ariſtot.*

antecedens non eſt vniuerſaliter verum maxime ſi ſermo ſit de aſſecutione vltimi finis ſimpliciter nam licet pleraq; ſuum proximum finem vnico motu ſimplici aſſequantur (vt probant exempla in argumento adducta) vltimum tamē finem, non vno modo, ſed pluribus aſſequuntur, vt ex D. Thoma iam oſtendimus. Quod verò conſequentia ſit inutilis, inde patet: quia beatitudo obiectiua hominis non ſolùm eſt in ſe ipſa perfectior; ſed etiam modo quodam altiori, ac ſpecialiori ab homine attingenda, vt docet D. Thomas 3. contra gentes cap. 25. nec enim attingēda eſt corpore, aut corporis actione; ſed mente, & operatione mentis: mens autem non vno modo mouetur ad aſſequēdum bonum, ſed pluribus; nec illud perfecte poſsidere valet, niſi vtriuſque potentiæ actione illud poſsideat, quod eſt huius opinionis fundamentum ſuo loco latius confirmandum.

D. Thom.

27 Non deſunt, qui hanc operationum pluralitatem colligant ex perfectione obiecti beatifici, & imperfectione ſubiecti aſſequentis illud: nam quanuis obiectum ob ſuam perfectionem, ſūmamq; ſimplicitatem, quantum eſt ex ſe, per vnam operationem ſit attingibile; tamē ob imperfectionem ſubiecti non poteſt, niſi pluribus poſsideri. Ita Suarius 1.2. diſp.6. quæſtiunc.3. in vltimo dicto, ſed longe aberrat ab ſcopo: cum enim beatitudo iuxta hanc opinionem in plurib⁹ operationibus intellectus inquam, & voluntatis ponatur; non videtur huius pluralitatis ratio ſumi poſſe ex imperfectione ſubiecti; ſed ex natura aſſecutionis boni, quæ fit per mentem. Sed de hoc inferius plura.

Non probatur.

28 Secundum argumentnm facile ſolueretur, ſi vera foret opinio, quæ negat eſſe de ratione beatitudinis, quòd ſit operatio omnium prēſtantiſsima: neganda enim eſſet maior. Facilè etiam ſolueretur, ſi beatitudo ponenda eſſet in operatione præſtantiſsima quidem; non tamē ſimpliciter, ſed in genere: nimirum in operatione optima potentiæ, in qua ponitur. Sed neutram opinionem admittemus inferius, oſtendemus enim beatitudinem eſſe operationem omnium operationum optimam, iuxta quam doctrinam admittendum eſt beatitudinē eſſentialiter ſibi vēdicare aliquam operationem omnium optimam, non tamē, quòd omnis operatio ſibi eſſentialis ſit optima. Ita colliges ex Valentia 2. tom. diſp.1. q.3. punct.4. quo loco docet beatitudinem inadęquate quidem eſſe operationem optimam, non tamen adæquate: quia ſc. non vendicat ſibi, vt omnis operatio ſibi eſſentialis ſit optima, ſed aliqua. Eodem modo rem explicat Suarius in d. diſp.6. quęſtiunc.3. in fine.

2. argumēt. Solutio.

Valentia.

In tertio argumento ſupponitur minor falſa: ſolam ſc. viſionem eſſe formalem Dei aſſecutionem: de quo ſuo loco latius dicemus.

Solutio 3.

29 Ad quartum reſpondetur negatione antecedentis: nam licet Deus, quatenus res eſt, beat nos ſub vna ratione entis ſc. infinite perfecti: tamen quatenus obiectum eſt beatificum plures habet rationes formales beandi: beat enim, & quatenus eſt ens verum, & quatenus eſt ens bonum: quarum vtraque eſt neceſſaria, vt perfecte à nobis teneatur: vt modo ſupponimus conſentanee ad hanc opinionem.

Solutio.

Ad poſtremum patet ſolutio ex ſolutione ſecundi, nam quanuis de ratione beatitudinis ſit, quòd obiectum immediate in ſe ipſo attingatur: non eſt tamē de illius ratione, quòd adæquate attingatur operatione præſtantiſsima; ſed ſolùm inadæquate.

Solutio.

ARTICVLVS III.

An beatitudo in ſingulis potentijs vnam tantum admittat operationem?

1 Antequam procedamus ad explicationem ſingularum opinionum, quas probabiles iudicauimus; inquirendum eſt, an in ſingulis potentijs, in quibus vel diuiſim, vel coniunctim ponitur; vendicet ſibi vnam tātum operationem, ? v.g. vnam tantum in intellectu, & vnam ſimiliter in voluntate. Rationem dubitandi faciunt theologi, qui putant beatitudinem ex parte voluntatis plures vendicare ſibi operationes: ita ſentit Richardus in 4. d.49. ar. 3. q. 6. Toletanus 1. ſentent d.1. q. 2. ar. 2. concl. 4. Gerardus de ſenis eremita noſter ibi q. 1. ar. 3. Nec defuerunt, qui ex parte intellectus duos etiā actus poſtulauere: alterum

Opiniones admittens operationes. Richar. Toletan. Gerard. de ſenis.

Paludan. alterum ſpeculatiuum, alterum practicum. Quæ fuit opinio Paludani.

Sed Paludanum iam reiecimus ſupra q.6.ar.2. cæteros verò reijciemus, dum
2 Reijcitur. oſtenderimus beatitudinem ex parte voluntatis vnicum tantum actum amoris amicitiæ ſibi vendicare. Generaliter nunc haſce opiniones ex eo impugnamus; quia ratio formalis beatitudinis (aſſecutio ſc. obiecti beatifici) vni tantum operationi in quaque potentia cõuenire poteſt: vt ſuo loco latius oſtẽdemus. Quare in hoc articulo non eſt diutius immorandum, ſed accedendum ad explicationem earum opinionum, quas probabiles iudicabimus.

QVÆSTIO VIII.

1 CVM ex præcedente quæſtione iam conſtet beatitudinem æque probabiliter poni in vna tantum operatione, & in pluribus; iuxta vtranque ſententiam explicanda eſt quæſtio: & vt ordinate procedamus; primũ explicabimus quæſtionem iuxta opinionem, quæ vnam tantũ operationem requirit. Et inquirendum eſt; an ponenda ſit in operatione intellectus, an voluntatis? Et quia vtraque pars problematis ſuos habet patronos, & eſt pro vtraque parte celebris, & ſatis probabilis; proinde vtranque etiam hoc loco defendemus. Et vt vtriuſque partis probabilitatem ſine vlla confuſione explicemus; primum expendem⁹ ſententiam, quæ beatiudinem ponit in ſolo actu intellectus: deinde eam, quæ eam collocat in ſolo voluntatis actu.

Primo igitur loco propugnanda eſt ſententia, quæ ſolum intellectus actum agnoſcit. Et primum agemus de illius probabilitate: deinde in quonam actu intellectus beatitudo ponatur, an ſc. in ſimplici apprehenſione? An in iudicatiua? An in actu ſpeculatiuo, an verò in practico?

Quod attinet ad primum hæc ſunt in-
2 Ordo in hac ſeruand. quirenda. Primò, quæ nam ſint huius opinionis fundamenta præcipua? Secundo; an illa contradicat aut ſacræ ſcripturæ, aut patribus? Tertio; an ſola viſio ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici? Quarto; an viſio ex parte intellectus ſit nobilior, quàm amor? Quinto; an viſio in patria ſimpliciter, & ſecundum quid ſit amore præſtantior? Sexto; an in patria charitas ſit habitus omnium præſtantiſsimus? Septimo; an argumentum ſumptum ex Seraphinis probet amorẽ in patria eſſe præſtãtiorẽ viſione? Octauo; an viſio in patria ordinetur ad amorem, vt ad finem? Nono; an viſio ſimpliciter ſit amabilior, quàm amor? Poſtremo; an bene ſoluantur cætera argumẽta, quæ contra noſtram opinionem adducuntur.

ARTICVLVS I.

Quænam ſint fundamenta præcipua, quòd beatitudo in ſolo actu intellectus ponatur?

CVM conſtitutum iam ſit probabilem eſſe opinionẽ, quæ beatitudinem collocat in ſolo actu intellectus; pro ſtabilienda illi⁹ probabilitate referemus theologos, qui eam defendunt: deinde iaciemus fundamenta, quibus principaliter nititur, vt inde facile aduerſaria argumenta ſoluantur. Hanc ſententiã conſtanter probauit D.Thomas in hac q.3.ar.4.&8. & 1.p.q.26.ar.2.& in 4.d.49.q.1.ar.1.quæſtiuncula 2.& 3.contra gentes c.25.26.& 37.& Quodlib.8. ar. 19. & in ea permanet vbicunque hac de re incidit ſermo. Inter omnes thomiſtas eſt vnanimiter certiſsima: ita Capreolus in 1.d.1.q.1.ar.1.concl.6.& in 4.d.49.q.2.ar.1.concl.1.& 2.vbi Hiſpalenſis q.2.ar.1.cõcl.1.Soncinas in 1.d.1.q.1.ar.1.concl.6. & in 4.d.49.q.2.concl.1.& 2. vbi Sotus q.1.ar.3. Caietanus in hac q.3.ar.4.& ibi Conradus, Medina, Porrecta cum cæteris interpretibus, Ferrarienſis 3.cõtra gentes c.25.& 26. Herueus in tractatu de beatitudine q.3.& 4. Cum Thomiſtis conſentiunt Durandus in 4.d.49.q.4. Dionyſius Carth. ibi q.1. poſt ſententiam Scoti pag.531.column.1.ad finem. Curſus Conimb. in Ethicis diſp.3.q.3.ar.2. Fonſeca 1.metaph.c.1.q.1.ſect.6. poſt quartam concluſionem, Bellomontan⁹ 1.2.diſp.11.à c.3. cum ſequentibus. Ex quibus patet ſententiam iſtam autoritate 1

Huius ſent. actores. D.Thom. Capreolus. Hiſpalenſ. Soncinas. Sotus. Caietan. Conrad⁹. Medina. Porrecta. Ferrar. Herueus. Durand. Dionyſi⁹. Carthuſ.

tate patronorum ſatis eſſe probabilẽ, & ex hoc capite probabilitatem ſpecialiter ex eo confirmabimus; quia vno, vel altero dempto omnes agnoſcunt operationem intellectus eſſentialiter eſſe beatificam: nam exceptis Varrone, & Floreſtadio nullus expreſſe negat actũ intellectus ad eſſẽtiam beatitudinis pertinere: Scotus enim id non negauit, vt multi ex ſuis putant; quin potius nec poſſe negari teſtatur Baſſolius in 4.d.49 q. 2. in principio, & id eſſe ab omnibus conceſſum affirmat Cordubenſis lib. 1. q.42. in principio.

2 Ex quo infertur opinionem oppoſitã, quatenus negat in actu intellectus poni poſſe beatitudinem, minus eſſe ꝓbabilem: enim vero operationem in ellect⁹, viſionem ſc. claram, eſſe obiecti beatifici aſſecutionem euidenter probat Augustinus lib. 83. quæſtionum q. 35. vbi poſtquam concludit Deum niſi mente haberi non poſſe, ita ait: *Quidquid autem mente habetur; noſcendo habetur.* Quin poti⁹ ſæpe ibidem aſſerit, *nibil aliud eſſe Deum habere, quàm noſſe.* Et tandem ita ſcribit. *Si beata vita amanda eſt, ſicut eſt; hoc eſt eam noſſe, quod habere: quæ cum ita ſint; quid eſt aliud beate viuere, niſi aliquid cognoſcendo habere? Æternum eſt enim, de quo ſolo dicitur, quod amanti auferri non poteſt; idque ipſum eſt; quod nihil ſit aliud habere, quàm noſſe.* Cũ vero ex ſententia Auguſtini nihil aliud ſit Deum aſſequi, quàm Deum videre; negandum non eſt viſionem Dei eſſe eiuſdem Dei aſſecutionem. Cui ſi adiungamus, beatitudinem in vnica operatione eſſentialiter conſiſtere; neceſſariò inferendum eſt beatitudinem in ſolo actu intellect⁹ eſſentialiter collocari.

August.

§. 1.

Probabilis eſt teſtimonijs Patrum.

3 Secundo loco hæc ſententia fit probabilis quamplurimis Patrum teſtimonijs; quę licet non omnino cõuincant illius certitudinem; tamen non poſſunt non eam reddere probabilem Cyrillus lib. 3. contra Iulianum §. *nibil autem* ita ſcribit: *Hominum felicitas eſt habere ſummam contemplationem.* Quæ verba formalem continent prædicationem. Irenæus lib. 4. contra hęreſes c.37. n. 6. & 7. *quæ* (ſc. vita æterna) *vnicuique adue-nit ex eo, quòd videat Deum.* In quibus verbis viſio ponitur, vt cauſſa formalis vitæ æternæ. Apud Baſilium de conſtitutione Monaſtica c. 19. contemplatio ſũmi boni eſt theſaurus angelorũ: apud Hieronymum ps. 89. ad illa verba *videbitur Deus in Sion* videre eſt corona, merces, & magna felicitas. Idem affirmat Euſebius lib. 4. de præparatione c. 35. & 37. & lib.7. c. 3. Nazianzenus oratione 10. in Cæſareum Fratrẽ, Bernardus ſermone 5. de aſſumptione. Deniq; apud Auguſtinum de ſpiritu, & litera c. 22. & 37. *videre eſt ſumma felicitas, iucunditas, & vita æterna*: quod rurſus repetit libro 10. de Trinitate c.7. & 8. ps. 86. & 90. & lib. 22. de ciuitate c.29. lib. de quãtitate animæ c.33. lib. 1. de libero arbitrio c. 14. lib. 1. retractationũ c. 14. Vnde lib. 1. de Trinitate c. 8. ita ait. *Hæc contemplatio promittitur nobis omnium actionum noſtrarum finis.* Finis autem vltimus idem eſt, quod beatitudo. Confirmat ſpecialiter hanc ſententiam Auguſtinus lib. 83. quæſtionum c. 35. dum ait Deum habere nihil aliud eſſe, quàm Deum noſſe, quem locũ inferius expendemus. Adde etiam in pluribus locis docere Auguſtinum ſolã viſionem eſſe ſummum bonum, vt patet lib. 1. de Trinitate c.13. & 4. de Trinitate cap. vltimo.

Cyrillus

Irenæus.

Baſilius.

Hierony.

Euſeb.

Nazian.

Bernard.

Aug.

§. 2.

Eſt probabilis teſtimonijs ſacræ ſcripturæ.

Tertio redditur probabilis hęc ſẽtentia quam plurimis ſacrę ſcripturæ teſtimonijs, ex quibus colligitur beatitudinem patrię conſiſtere in viſione diuinæ eſſentiæ. Primus locus habetur Ioan. 17: *hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum.* Quem locũ de vita æterna, atque beatitudine patriæ interpretantur Auguſtinus de ſpiritu, & litera c.33. & 1. de Trinitate c.8. & ſermone 112. de tempore, & multis alijs in locis, Cyrillus lib. 3. aduerſus Iulianum pag.850. Bernardus ſermone 4. in feſtiuitate Sãctorum, Innocẽtius tertius in lib. de officio miſſę c.8. & 29. Laurentius Iuſtinianus in faſciculo amoris c.26. inſinuant D. Ambroſius lib. 1. de fide c.1. & Rupertus lib. 12. in Ioannẽ. Probat catechiſmus Tridentinus 1. p. c.13. ad illa verba ſymboli, *vitam æternam* §.6. vt 4

Prim. locus Ioan. 17.

Aug.

Cyril.

Ber.

Laur.

Iuſti.

Amb.

Ruſ.

vt omittamus Lyranum, & alios, & Cornelium Ianſenium in ſua concordia c. 136. fol. 977. colum. 1. vbi affirmat locum manifeſtè confirmare noſtrã opinionem.

5 Secundus locus ſumitur Ioannis 17. *Pater, quos dediſti mihi, volo, vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi.* Quem etiã locum Cornelius Ianſenius putat eſſe expreſſum pro hac ſententia: eum enim intelligit de viſione diuinitatis Chriſti, quam à Patre per æternam generationem accepit. Ita etiam D. Hilarius lib. 8. de Trinitate, Auguſtinus tractatu 111. in Ioãnem, Chryſoſtomus homil. 81. in eundẽ, Theophylactus, Euthymius, Beda, Rupertus, & Theodorus Mopſueſtienſis, Gloſſa interlinearis, & ordinaria in eodem loco, ſatis Ambroſius lib. 5. de fide cap. 3. ad finem, & c. 9. D. Thomas ibi lectione vltima, Lyra cum Ianſenio c. 136 concordiæ, Toletus ibi.

6 Tertius locus habetur 1. Ioannis 3. *Quando apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* i. quando apparuerit, erimus illi ſimiles per beatitudinẽ, quia videbimus eum, ſicuti eſt in ſe ipſo. Quem locum de beatitudine patriæ communis intelligit: Auguſtinus epiſtola 6. 111. & 112. cap. 5. 8. 10. 15. & 19. & tractatu 4. in primam epiſtolam Ioãnis, & ſermone 118. de diuerſis c. 5. & ſæpe alibi. Gregorius homilia 2. in Ezechielem ad finem. Leo Papa in ſermone omnium Sanctorum capite 7. Diuus Bernardus ſermone 33. in Cantica, & ſermone 4. de omnibus Sanctis, Didymus Alexandrinus in eodem loco cum alijs.

7 Quarto adducitur illud Ioannis 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & manifeſtabo ei me ipſum.* De manifeſtatione diuinitatis in patria locum intellexit Auguſtinus tractatu 75. in Ioannem, & 1. de Trinitate capite 13. & Pſalm. 48. ad illa verba: *inclinabo in parabolas aures meas,* & Pſalm. 85. *ibi reſpice in me*, & epiſtola 112. capite 11. in fine. Diuus Gregorius decimo octauo Moralium cap. 38. Iuſtus Orgilitanus Epiſcopus in expoſitione Canticorum primo tomo Bibliotecæ pagina 744. Diuus Thomas lectione quinta in Ioannem. Nec diſplicet Toleto, & Maldonato. Manifeſtatio autem alicuius rei, non fit, niſi per viſionem, aut externam, aut internam. Concinunt cum his verbis illa Philippi in eodem capite: *Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis.* Quæ verba de ſufficientia beatitudinis intellexerunt Cyrillus libr. 9. in Ioannem cap. 36. Chryſoſtomus homilia 77. in eundem, cum nõnullis alijs. *Ioan. 14. Cyrillus. Chryſoſt.*

8 Quinto adducitur illud Pauli 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.* Concordat illud Pauli ſecunda Corinth. 5. *dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem.* i. per viſionem intuitiuam Dei. Adde illud Apocalyp. 22. *Serui eius ſeruient ei, & videbunt faciem eius.* Concinunt omnia teſtimonia ex veteri teſtamento: nam Pſalm. 16. dicitur: *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Pſalm. 35. *apud te eſt fons vitæ* (ideſt beatitudo) *& in lumine tuo videbimus lumen.* Illud etiam: *adimplebis me lætitia cum vultu tuo.* Rurſus: *Ibunt de virtute in virtutem. Videbitur Deus in Sion.* Illud etiam: *vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini: & videam voluntatem eius.* Exod. 33. inquit Moyſes: *Oſtende mihi faciem tuam.* & reſpondit Dominus: *Oſtendam tibi omne bonum.* *Quintus locus. 1. Corint. 2. Corinth. Apocalyp. Pſal. 16. & 35. Exod. 33.*

9 Poſtremò. Vrget illud Matthæi 5. *Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.* Quibus verbis ratio beatitudinis explicatur, & viſioni tribuitur. *Vltimus locus Matt. 5.*

§. 3.
Probabilibus confirmatur rationibus à priori.

Poſtremò huius opinionis probabilitas confirmatur nonnullis rationibus ſumptis à priori, quia ſumuntur ex ipſa formali ratione beatitudinis. 10

Prima ratio ſumitur ex eo, quod beatitudo ex ſua eſſentia eſt formalis aſſecutio obiecti beatifici, in quo conueniunt vtriuſque ſententiæ auctores. Sed ſola operatio intellectus ex ſua natura eſt formalis aſſecutio Dei obiecti beatifici. Ergo in ſola operatione intellectus beatitudo eſt eſſentialiter poſita. Minor (in qua poſita eſt tota difficultas) multis probatur. Et primò auctoritate Diui Auguſtini in libro 83. *Prima ratio Auguſt.*

queſtionum q.35.quatenus docet idem eſſe habere Deum, quod noſſe Deum. Secundò ex proprio modo operādi intellectus: trahit enim ad ſe res, quas intelligit: & ſecundum ſuam præſentiam, ſi eſt operatio intuitiua. Tertiò; quia aſſecutio Dei maximè fit per aſsimilationem: cæteræ enim creaturæ tunc dicũtur conſequi ſuum vltimum finem, cum iuxta propriam cuiuſque capacitatem
D.Thom. Deo aſsimilantur, vt latè probat D.Th. 3.contra Gentes c.19. cum ſequētibus: & de homine ſatis colligitur ex 1.Ioan-
Primæ Ioā nis 3. nis 3. *Cũ apparuerit, ſimiles ei erimus.* i. beatitudinem vltimam aſſequemur, quando erimus illi ſimiles. Iam verò per actũ intellectus, nimirum viſionē, ſumus Deo ſimiles ex eodem Ioanne eodem loco: *ſimiles ei erimus, quia videbimus eum, ſicuti eſt.* Cui doctrinæ fauent principia philoſophiæ, quæ docent cognitionem fieri per aſsimilationē, vt patet ex libris de anima. Quartò, & accommodatiùs, quia obiectum beatificum non aliter aſſequi poſſumus, & poſsidere, niſi per actionē immanentem: nec enim aliter haberi poteſt, niſi obiectiuè; obiectiuè autem tunc habetur, cum ex vi actionis ſit nobis pręſens: quod ſatis inſinuauit D.Th.
D.Thom. in hac q.3.ar.4.ante finem, & explicauit Bellomontanus ibi diſp.11. c.7. n.39. §. *iam non difficulter.* At nulla actio immanēs ex ſua natura poteſt facere obiectum in ſe ipſo realiter præſens tum potentiæ, tum agenti, niſi ſola notitia intuitiua, quam appellamus viſionē: quia hæc ex ſua natura eſt actualis expreſsio obiecti, vt in ſe eſt, & ſecundum realem præſentiam.

11 Confirmatur 1. Hæc ratio duobus adhuc modis poteſt confirmari. Primò; quia beatitudo formalis eſſentialiter eſt poſita in operatione, qua Deus ſe ſe nobis beatificè
Ioan. 14. oſtendit: iuxta illud Ioannis 14. *& oſtendam me ipſum illi.* & rurſus: *Domine oſtende nobis Patrem.* Quæ verba ſatis inſinuant Deum ſe ipſum tenendum, ac poſsidendum tradere; cum ſe ſe nobis in ſe ipſo manifeſtat. Sed hanc manifeſtationem intellectus percipit, & apprehendit ſua operatione, vt palam eſt: ergo operatio intellectus eſt aſſecutio Dei ſe ſe beatificè oſtendentis.

12 Confirmatur 2. Deinde confirmatur: quoniam Deus tunc tenetur à nobis, ac poſsidetur, cũ ſit nobis in ſe ipſo obiectiuè præſens, vt patet ex Paulo ſecundæ Corinth.5. *Audemus, & bonam voluntatem habemus, peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Deum.* 2. Corinth. Hanc claram Dei præſentiam intellectu percipimus, & acquirimus, vt patet ex verbis præcitatis primę Ioannis 3. *quia videbimus eum ſicuti eſt*; hoc eſt in ſe 1. Ioan. ipſo præſentem. Ergo Deus operatione intellectus à nobis percipitur, ac tenetur.

13 Secunda ratio principalis. Secunda principalis ratio etiam ſumitur ex ipſa beatitudinis eſſentia: habet enim ex ſua natura, quod ponatur in operatione omnium præſtantiſsima. Sed inter operationes animæ intellectiuæ operatio intellectus eſt omnium præſtantiſsima. Ergo in ea ponenda eſt beatitudo eſſentialis. Maiorem tanquā peripateticam ſupponimus contra nōnullos ſuo loco eam diligentiùs confirmaturi. Minorem autem ex eo probant huius opinionis auctores, quia intellectus eſt potentia longè perfectior, quā voluntas: quę eſt ſententia D.Thomę 1. D.Th. p.q. 82. artic. 3. Quam ſententiam tanquam veriſsimam, atque receptam ſupponunt.

14 Tertia. Tertia adhuc ratio ex eſſentia beatitudinis deſumitur: eſt enim de ratione formalis beatitudinis, quod cum beatitudine obiectiua immediatè integret, & conſtituat vnum integrum obiectum beatificum: in quo omnes conueniunt, vt diximus tum libro primo de fine formali, & obiectiuo, tum libro tertio de beatitudine obiectiua, & formali. Hoc autem nulli voluntatis operationi conuenire poteſt: omnis enim voluntatis operatio, quæ eſt in patria, ex natura ſua ſupponit adeptionem vltimi finis: verſaturque proinde circa vltimum finem ex obiectiuo, & formali cōſtitutum. & omiſſo actu deſiderij (qui circa vltimum finem in patria non reperitur) id euidenter patet, tam in actu delectationis, quàm dilectionis. Delectatio enim, cum ex adeptione boni oriatur, vt verbis expreſsis docet Auguſtinus lib.1.de libero arbitrio capite 13. ad finem; ex ſua natura ſupponit bonum, de quo delectatur, iam eſſe poſſeſſum: vnde ex ſua natura verſatur circa integrum obiectum beatificum. Id ipſum oſtēditur de actu dilectionis, ſiue amoris

Caietan. amoris: quoniam, vt ait Caietanus in ar. 4. huius quæſtionis, §. *ad rationem autem primam Scoti*, amor aut eſt boni non habiti; & non eſt adeptio illius: aut eſt boni habiti; & iam ſupponit illius adeptionem. Hæc ſunt huius opinionis fundamenta deſumpta ab ipſa eſſentiali ratione beatitudinis.

§. 4.

Aliæ rationes à poſteriori.

15 Prima ratio SEd etiã à poſteriori multis rationibus redditur probabilis hæc opinio. Prima ratio: quoniam viſio, qua Deus ſe ipſum videt, eſſentialiter pertinet ad beatitudinẽ ipſius Dei. Ergo eſſentialiter pertinebit ad noſtram eſſẽtialem beatitudinem. Conſequentia eſt nota, quia Ariſt. Ariſtoteles 10. Ethic. c. 8. poſt medium ex beatitudine formali Dei arguit ad noſtram. Antecedens autem ex eodem Ariſtotele in eodem loco fit euidens: diſputans enim in quanam operatione Dei beatitudo conſiſtat, ita ait: *Quidnam aliud præter contemplationem reſtat? Quare Dei operatio præcellens beatitudine, contemplatiua ſine controuerſia fuerit.*

16 Secunda. Secundò; Beatitudo eſt proprium bonum intellectualis naturæ. Ergo conueniet illi ſecundum eum gradum, qui rationali naturę fuerit maximè proprius. At rationalis natura eſt primo talis per intellectum, & non per appetitum: ſicut enim appetitus naturalis pendet ex forma naturali; & ſenſitiuus à ſenſu: ita intellectiuus ab intellectu; & ob id per intellectum conuenit rationali naturæ. Ergo beatitudo non poteſt nõ conſiſtere eſſẽtialiter in operatione intellectꝰ.

Tertia. Tertiò; intellectus eſt potentia eſſentialiter beatificabilis. Ergo in eius operatione ponenda eſt eſſentialis beatitudo. Conſequentia eſt nota ſimul cũ antecedente: quia intellectualis natura ideo eſt beatificabilis, quia intellectualis.

17 Quarta. Quartò; quia in illa potentia debet poni beatitudo, per quã anima formaliter eleuatur, & diſponitur ad illã. Sed ita diſponitur anima per intellectum: ſiquidem diſponitur per lumen glorię, vt Concilium Viennenſ. patet ex Concilio Viennenſi in Clem. Ad noſtrum de hæreticis: lumen autem gloriæ recipitur in intellectu.

Quintò; Beatitudo eſſentialis eſt fõs & origo, vnde emanãt, & reſultant omnes perfectiones ſtatus beatifici: etenim omnes illas continet quadam virtuali, & eminentiali continentia. Sed in viſione clara Dei virtute continentur amor, delectatio, & cætera bona ſtatus beatifici: ex viſione enim naturaliter ſequitur amor; ex amore delectatio, & fruitio, & inde cætera omnia. Quinta.

Sextò; pœna damni, quæ eſſentialiter eſt miſeria, & per ſe opponitur eſſentiali beatitudini, eſſentialiter includit carentiam viſionis diuinæ eſſentiæ. Ergo beatitudo eſſentialiter conſiſtet in viſione. Conſequentia patet ex natura oppoſitorum priuatiuè: antecedens probatur, quia pœna damni à Theologis definitur per carentiam diuinæ viſionis, atque etiam ab Alexandro tertio in c. Maiores de baptiſmo. Sexta.

Septimò ex Durando: quoniam nullus actus voluntatis quæritur propter ſe; ſed omnis propter intellectum. Ergo in nullo eorum poteſt beatitudo per ſe collocari. Conſequentia patet. Antecedens inde probatur: quia ſicut ſe habet appetitus naturalis ad formam naturalem; ita appetitus intellectiuus ad intellectum: iam verò appetitus naturalis non eſt propter ſe, ſed propter conſeruandam naturalem formam. 18 Septima.

Confirmatur primò hæc ratio: quoniam voluntas non eleuatur in patria nouo aliquo dono gloriæ: ſiquidem ſecum trahit charitatem viæ. Confirmatur ſecundò, quia beatus à non beato præciſè non diſtinguitur actu voluntatis, ſed ſolo actu intellectus. Confirmatur primò. Secundò.

Poſtremò; quoniã beatitudo eſt primum volitum à voluntate. Ergo nullus actus volũtatis poteſt eſſe formalis beatitudo. Antecedens eſt notum: conſequentia probatur; quoniam potentiæ, quæ in ſuos actus conuertuntur; priùs feruntur in obiectum, quàm obiectiuè ferantur in ſuum actum. Ergo nullus actus potentiæ in ſe ipſam cõuerſiuæ poteſt eſſe primum obiectum ipſius potẽtiæ: & ſubinde nullus actus voluntatis poteſt eſſe primum volitum à voluntate, & ex conſequenti nullus actus voluntatis erit eſſentialis beatitudo. Hæ ſunt rationes omnes, quibus huius opinionis probabilitas confirmatur. Vltima ratio.

ARTICVLVS II.

An hæc doctrina contradicat ſacræ Scripturæ, & doctrinæ Patrum?

1 Confirmata ſatis in primo ar. opinione D. Thomæ, quæ beatitudinem in ſola viſione ponit; ſoluenda ſunt argumenta, quę in contrarium adducuntur. Illa ad longum referemus, cùm aduerſariam ſententiam defenderimus: inferiùs q. 10. nunc ea ſummatim perſtringamus.

Aduertētia ad explicanda diuerſa loca Scripturæ, & Patrum.

Primū ſumitur ex locis ſacræ Scripturæ. Secundum ex teſtimonijs Patrum. Pro ſolutione illud aduertimus omnia ſacræ Scripturæ loca agere de ſolo gaudio, & fruitione, vt patet ex c. 25. Matt. Ioan. 16. Lucæ 2. Apocalyp. 2. & Pſal. 35. & 16. Simili modo teſtimonia Patrū ferè omnia loquuntur de gaudio, & fruitione, vt patet ex Auguſtino, Anſelmo, Chryſoſtomo, & cæteris. Quæ teſtimonia, ſi contra D. Thomam conuincunt beatitudinē in ſolo actu voluntatis collocandam eſſe; vtiq; etiam conuincent contra Scotum eam non in amore, ſed in fruitione eſſe ponēdam. Quare ſicut Scotus tenetur defendere locos illos non eſſe explicandos de beatitudine eſſentiali; ſed de conſummata, & omnino perfecta perfectionibus naturaliter ſibi debitis: ita & nos reſpondebimus pro D. Thoma.

Matth. Ioann. Luc. Apocalyp. Pſalm. Auguſt. Anſelm. Chryſoſt.

2 Quare dicendum eſt ſecundò beatitudinem patriæ in ſacris literis modò explicari actibus intellectus, modò voluntatis: non quòd omnes ad eſſentiam beatitudinis pertineāt; ſed quòd omnes ſpectent ad naturalem, & perfectū illius ſtatum. Explicatur igitur beatitudo in citatis locis per fruitionem, & gaudiū; quia gaudium eſt quædam accidentalis conſūmatio beatitudinis eſſentialis, vt explicat D. Thomas in ar. 4. in fine huius tertiæ quęſtionis. Quod verò attinet ad locum Matth. 25. non poſſunt aduerſarij nō agnoſcere ibi agi de beatitudine accepta pro omnium bonorum aggregatione: ſumitē enim ibi, prout eſt quoddā regnū, in quo plures ciuitates reperiūtur; quibus ſerui boni, & frugis bonæ præficiuntur, iuxta id, quod declarat Luc. cap. 19.

D. Thom. Exponitur locus Matt. 25.

Lucas 19.

3 Dicendum eſt tertiò ex locis citatis non poſſe ſumi firmū argumētum: quoniam longe aliter intelliguntur. Nam in c. 25. Matth. eſt ſermo de ſecundo aduētu Chriſti in iudicium: quando Chriſtus poſiturus eſt publicam rationem cū ſeruis exacturuſque vſuras de talentis in vita traditis: & quando Chriſtus regnū patri eſt traditurus: quod regnum non poteſt ſumi pro beatitudine eſſentiali; ſed pro tota, & adæquata animę, & corporis felicitate: quæ beatitudo explicari non potuit accōmodatius ad humanum ſenſum, quàm per gaudium. Quare ex hoc loco nullum poteſt ſumi argumentum.

4 Explic… locus … 16. *Auguſt.* *Beda.*

Sed nec ſumi poteſt ex loco Ioannis 16. nam cōmunis tam græcorum, quàm latinorum cum Auguſtino, & Beda ibi locum explicat de gaudio diſcipulorū, cùm poſt reſurrectionē viderunt Chriſtū: nā verba illa: *Iterum videbo vos*, ijdē Patres intelligunt de viſione, qua Chriſtus reſurgens diſcipulos inuiſit. In quo ſenſu locus nihil facit pro aduerſarijs. Sed nec illis fauet, ſi explicetur deviſione, qua Chriſtus in 2. aduentu in iudiciū diſcipulos eſt viſurus: nam explicari debent verba non de gaudio beatifico (ſiquidem ante iudiciū iam illo perfruuntur) ſed de gaudio ſenſitiuo, quod Apoſtoli reſuſcitati de maieſtate Chriſti iudicantis habituri ſunt: & de illo, quod habebunt, cum abſoluto iudicio, & regno Chriſti iam Patri tradito omnes cū ingenti triumpho in Cœlum aſcendent.

5 En… alior… corum

In cæteris verò locis excellētia beatitudinis cœleſtis explicatur accōmodatè ad humanum ſenſum: explicatur enim per cibum, & potum, per voluptates, & omnimodam appetitus ſatiationem; quia homines cōmuniter his omnibus ducuntur. Hæc quod attinet ad loca ſacræ Scripturæ.

Vniu… reſp… Patr… ſtimo…

Quòd verò attinet ad Patrum teſtimonia; ſimili modo ſunt explicāda: nec enim mens illorum eſt explicare eſſentiam beatitudinis: ſed illius cumulatam perfectionem, ſiue illa eſſentialis ſit, ſiue accidētalis illi ſtatui naturaliter cōueniens. Quò fit, vt teſtimonia Patrum non ſatis ſint ad vnam, vel alteram opinionem confirmādam. At tamen, ſi quā partem inſinuant; vtique inſinuant partem D. Thomæ: ſunt enim pro illa parte, & euidentiora, & vrgentiora, vt expendenti facilè patebit.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Pro ſolutione primæ rationis inquiritur, an ſola viſio ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici?

1 PRIMA ratio principalis pro aduerſaria ſententia petit; vt explicemus, cur nulla voluntatis operatio ſit aſſecutio obiecti beatifici: id enĩ à patronis ſententię, quam modò defẽdimus, omnino eſt aſſerendum: nam ſi aliqua voluntatis operatio ſit formalis Dei aſſecutio; fieri non poteſt, vt beatitudo formalis in ſola operatione intellectus eſſentialiter collocetur. Hu9 igitur aſſertionis fundamentum inquirimus: quam difficultatem pauci pro dignitate tetigere. De hoc egimus ar. 1. §. 3. n. 10. in 1. ratione. Ex ijs, quę ibi diximus, patet illud fundamentum eſſe præcipuum; quod aſſecutio obiecti beatifici, non aliter dari poteſt, quã per actionem immanentem, qua obiectum obiectiuè, & acquiritur, & tenetur. Iam verò actio immanẽs nõ aliter habere poteſt rationẽ aſſecutionis; quàm, quòd ex ſua natura faciat Deum nobis ſecundum ſe obiectiuè præſentẽ: ita vt operatio, qua Deus fit nobis in ſe ipſo præſens, ſit manus ipſa, qua obiectum apprehendimus, & poſsidemus; quod nulli actioni volũtatis conuenit, vt etiam aduerſarij fatentur, ſed ſoli viſioni intuitiuæ. Cui fũdamento ſuffragantur, quę in prima illa ratione principali dicta ſunt: inde enim eſt, quòd per viſionẽ aſsimilamur Deo, non quocunq; modo, ſed aſsimilatione expreſsiua illius, vt eſt in ſe: & ad rationem manutenentiæ iuuat modus operandi intellectus; qui in eo eſt poſitus, vt obiectũ ad ſe trahat: quod ipſum trahere eſt apprehendere. Denique inde prouenit, vt ſoli viſioni conueniat conſtituere vnum integrum obiectum beatificum. Vide, quæ ibi diximus.

2 [Ratio pri... rationi ... contraria.] Hęc ſunt fundamenta, quibus huius ſententiæ auctores putant rationẽ aſſecutionis obiecti beatifici nulla ratione conuenire poſſe actibus volũtatis. Quæ licet rem non conuincant; vt pro aduerſarijs ſuo loco oſtendemus; ſunt tamen ſatis, vt negari poſsit aduerſarijs fundamentũ, quo nititur prima ratio principalis. Ad illam igitur conceſſa maiore negãda eſt minor. Ad primam minoris probationem ſumptã ex Auguſtino dupliciter reſpõderi poteſt. Vno modo iuxta doctrinã ſuperius datam, non eſſe curandũ de modo loquendi Sanctorum; quia non eſſentiam inueſtigant; ſed explicãt perfectionẽ ſtatus: vnde, qui modo beatitudinẽ in viſione poſuerũt; ſtatim eam ponũt in amore, aut in gaudio. Auguſtinus igitur, qui in locis ſuperiùs adductis dixerat, *habere Deum idem eſſe, quòd Deũ noſſe:* ille ipſe in locis modo adductis affirmat, *velle Deum idem eſſe, quòd Deum habere:* non alia ratione, niſi, quia, qui videt, habet: ſimiliter &, qui amat: quia nec videre poſſumus, niſi habeamus: & niſi habeamus, amare nequim9: vtrum autẽ habere Deum eſſentialiter ſit, aut noſſe; aut amare? De hoc non curat Auguſtinus. Altero modo reſpõdere poſſumus Auguſtinũ in locis, qui nobis obijciũtur, nõ agere de habere beatifico in patria, ſed in via, vt legenti facilè patebit: in via autẽ ſine amore De9 non habetur, nec perfectè, nec imperfectè: *qui enim non diligit, manet in morte.* 1. Ioã nis 3. quãtumuis credat, vt fides docet. *Prima Ioã nis 3.* Reſpõſio ad primam probationẽ minoris.

3 Reſponſio ad ſecũdam probationẽ minoris. Ad ſecundam probationem minoris patet ſolutio ex fundamento ſumpto ex Caietano, & Bellomõtano: maior enim, vt ſit vera, ita eſt explicanda, vt aſſecutio obiecti beatifici poſita ſit in operatione ita illud attingente, vt cum ipſo faciat vnum obiectum integrum: ex vtraque enim beatitudine, obiectiua inquam, & formali integratur vna totalis beatitudo, quę adæquatè eſt beatitudo obiectiua adæquatè beans. In quo ſenſu neganda eſt minor: quia voluntas nec ex ſua natura, nec ex modo operãdi ſibi proprio habet, quòd attingat obiectum beatificum in ſe ipſo: quin potiùs ex ſua natura ſupponit adeptionem illius: ita vt verſetur circa illud iam adeptũ per viſionem, & integratum ex vtraq; beatitudine: delectamur enim in patria de Deo viſo, ita vt delectatio terminetur in Deum ſimul & inviſionẽ: idq; non per accidẽs, ſed per ſe: ita vt obiectum per ſe adęquatum delectationis ſit Deus viſus, in quem tanquam in finem vltimum fertur; in Deum inquam, vt in finem *qui:* in viſionem autem, vt in finem *quo.* Simili modo amamus Deum viſum tanquam integrum obiectũ: ita vt amemus, & Deum, vt bonum vt *quod.* & viſionem,

Caietan. vt bonum vt *quo*:idque non per accidẽs, ſed per ſe. Hæc eſt ſolutio Caietani in d.ar.4.huius quæſtionis,§.*ad rationem autem primam Scoti.*& expreſſe Bellomontani in d.diſp.11.c.6.n.33.& 34.

4 *Secum pugnant.* In hac ſolutione non eſt dubitandum de maiore: in illo enim ſenſu ab omnibus etiam aduerſarijs eſt explicanda. De minori tamen tota eſt difficultas: quoniam Caiet. & Bellomontanus ſecũ pugnant.Caietanus enim 22. q.17. ar.5. ad 1. Durandi §. *ad rationem autem dicitur*; multis probat in patria nec ad delectationem, nec ad amorem ſiue amicitiæ, ſiue concupiſcentiæ viſionem concurrere, vt rationem obiecti, ſed ſolùm vt conditionem præſentantem obiectum: quæ fuit plurimorum opinio: ita enim cenſuerunt Nominales, Ocham. in 1. diſt.1.q.4.ar.3.ad 6.Durãdi, Gregorius in 1.d.1.q.3.ar.1.Maior q.5.dub.2. Marſilius q.4. ar. 2. Olcoth in ſuis determinabilibus q.7.cum quibus conſentit Paludanus in 4.d.49. q.4.ar.2. Qua ſuppoſita opinione viſio non poteſt eſſe formalis aſſecutio obiecti beatifici: nam cum obiectum beatificum non ſolùm vt res eſt, ſed etiam vt adeptũ eſt; ſit obiectum per ſe bonum: & id, quod ex vtroque integratur, ſit adæquatè appetibile: profectò ſi viſio in patria nunquã concurrit ad actus voluntatis, niſi, vt conditio præſentans obiectum beatificum, vt res eſt; nunquam poterit cũ tali obiecto conſtituere vnum obiectum totale voluntati adæquatum: & ſubinde nunquam concipi poterit, vt aſſecutio: nam concepta, vt ſic, non poteſt non cõcurrere, vt ratio obiectiua formaliter, tum motiua; tum terminatiua voluntatis. Ex quibus patet Caietanum non ſibi ſatis conſtare dum in ſecunda ſecũdæ negat viſionem concurrere ad actũ voluntatis, vt rationem obiecti, cum id manifeſtè affirmauerit in articulo 4. huius quæſtionis, vt patet ex his, quæ diximus.

Ochamus. Gregor. Maior. Marſilius. Olcoth.

5 Eodem argumento inconſtantiæ cõuincitur Bellomontanus: nam diſput. 11.cap.6.numer.33.&34.manifeſtè docuit tam delectationem, quàm vtrũque amorem per ſe verſari circa integrum beatitudinis obiectum; ita vt terminetur, & in bonum adeptum, & in ipſam adeptionem per actum viſionis: & tamen in eádem diſputatione cap.9.num. 52. & 53. veluti ſui oblitus contra Caietanum multis docet viſionem in patria ad amorem amicitiæ, quo beati Deum amant, ſolùm concurrere, vt cõditionem proponentem obiectum; & nullo modo, vt rationem formalem integrantem vnum adæquatum obiectum illius amoris: quam etiam doctrinam conſtanter docuit in eádem prima ſecundæ diſputatione 15.cap.3. numer.8. & cap. 4 numer. 18. Quòd ſi viſio non concurrit ad amorem amicitiæ, vt ratio formalis, ſed ſolùm vt conditio, explicet nobis Bellomontanus, quo modo amor amicitiæ per ſe verſatur circa integrum beatitudinis obiectum; ita vt verſetur & circa Deum adeptum, & circa ipſam Dei adeptionem, quam putat fieri per ſolam viſionem.

Relicta hac ſolutione communis ſolutio in hoc ſenſu explicat maiorem, vt vera ſit de immediata attinctione obiecti beatifici in ſe ipſo: etenim hæc ſola poteſt eſſe formalis illius aſſecutio, & componere cum illo vnum totale obiectum adæquatè beatificum. Et in hoc ſenſu neganda eſt minor: quia ſola viſio immediatè attingit diuinam eſſentiam in ſe ipſa, non tamen actus voluntatis: cum enim voluntas ſupponat viſionem Dei (quia nihil volitum, niſi præcognitum) non poteſt attingere Deum in ſe ipſo, niſi mediatè, & vt iam viſum. 6 *Relicta periori ponduct.*

Sed hæc ſolutio æquiuocationem cõtinet: multis enim modis intelligi poteſt Deum, vt eſt res, & obiectum *quod* immediatè in ſe ipſo attingi. Vno modo; quia attingitur nulla præuia alterius potentiæ operatione circa idem obiectum. Secundo modo, quia attingitur nullo mediante obiecto vt *quo*. Tertio modo; quia attingitur nullo mediante obiecto, quod prius attingatur, vt *quod*. *Impr hæc ſio.*

Si ſermo ſit de obiecto immediato primo modo; ſolutio petit principium, & ſine vllo fundamento (niſi aliud adaatur) vendicat ſibi rationem formalis aſſecutionis. Primum patet: quia in hoc ſẽſu idem erit obiectum immediatè attingi, & primò attingi: de hoc autem eſt controuerſia; an ſc. idem ſit obiectũ in ſe primo attingi, & illud acquiri. Negant 7

gant aduerſarij, qui agnoſcunt in intellectu primam obiecti beatifici attinctionẽ; & tamen negant eam eſſe aſſecutiuam: nec in hoc longe ſunt à regulis philoſophiæ, quæ docet, quod ordine generationis eſt primum, eſſe imperfectius. Accedit etiam; quia hæc primitas licet arguat immediatam attinctionẽ obiecti in ſe ipſo, vt res eſt; non tamen excludit à cæteris operationibus etiam alterius potentiæ attinctionem immediatam: quia idem poteſt ordine quodã ſucceſiuo immediate attingi in ſe ipſo. Et quanuis vlteriores operationes immediate attingant Deũ viſum; nõ tamẽ neceſſe eſt, vt eum attingant, vt viſum: ita vt ipſam etiam viſionem obiectiuè attingant: id quod euidenter patet in amore amicitiæ, quo beati attingunt Deum, qui eſt viſus; non tamen, vt eſt viſus: cùm viſio ad talem actum ſolùm cõcurrat, vt conditio proponens obiectũ; non vt ratio formalis obiecti, vt ex Caietano, & nonnullis alijs ſuperius diximus: conditio autem ſine qua non attingitur obiectum, non tollit obiectum in ſe ipſo immediate tãgi, vt patet ex philoſophia. Quare niſi ad hanc operationis primitatem aliquid adiungatur; illa non bene arguet in operatione poni rationem aſſecutionis: ne dum in ea ſola poni.

8 Si vero ſermo ſit de obiecto immediato ſecundo modo, admittendum eſt aſſecutionem obiecti beatifici iſto modo illud attingere: nam, cum illa ſola ſit obiectum, vt *quo*, non poteſt non attingere obiectum *quod* immediate in ſenſu explicato. At tamen non omnis attinctio obiecti iſto modo immediata habet rationem aſſecutionis: vnde maior hoc ſenſu eſt negãda. Quodautẽ nõ omnis attinctio iſto modo immediata habeat rationẽ aſſecutionis, vt maior ſupponit; non poteſt non concedi ab illis, qui putant amorem amicitiæ attingere Deum immediate: nam viſio (quæ apud nos eſt formalis aſſecutio Dei, & obiectum beatificum, vt *quo*) ad hunc amorem non concurrit, vt ratio formalis obiecti, ſed ſolũ, vt cõditio. Ergo amor amicitiæ attingit Deum in ſe ipſo, interim non attingendo ipſam viſionem, vt obiectum *quo*. Idem etiam dicendũ erit de delectatione patriæ, & amore concupiſcentię: ſi vera eſt opinio, quæ aſſerit viſionem etiam ad illas actiones ſolum concurrere, vt conditionem. Quæ fuit opinio Caietani, & aliorum, quos ſuperius retulimus.

Denique ſi ſermo ſit de obiecto immediato in tertio ſenſu; vtraque præmiſſa eſt falſa. Falſitas maioris patet ex ijs, quę immediate diximus: nam licet aſſecutio obiecti iſto modo immediate attingat Deum in ſe ipſo; non tamen omnis operatio ita Deum attingens eſt aſſecutio: quia plures actiones voluntatis attingunt Deum immediate iſto modo: & tamen nulla earum eſt aſſecutio apud noſtram ſententiam: vel ſaltem non omnes, etiam apud aduerſarios. Falſitas minoris inde patet; quia nullus dixit (vno excepto Durando) delectationem, aut amorem prius terminari in viſionẽ Dei, tanquam in obiectum *quod*. 9

Reiectis igitur his ſolutionibus; facilior erit ſolutio ſumpta ex præiacto fũdamẽto: nam ſi aſſecutio Dei per actionem immanentem in eo eſt poſita, quod ex vi ſua faciat obiectum eſſe nobis pręſens: cùm hoc ſoli actioni intellectus cõueniat, vt etiam fatẽtur aduerſarij; vtiq; neganda eſt maior, quatenus in attinctione pręſupponit iam factam eſſe aſſecutionem: nec enim quæcunque attinctio obiecti etiam immediata eſt aſſecutiua illius, niſi, quæ ex vi ſua illud efficit præſens. Hæc ſolutio facilis eſt, & paucioribus exponitur difficultatibus: quæ licet contra aduerſarios non ſufficienter probetur; vt ſuo loco videbim⁹; ab illis tamen non ſufficienter impugnabitur; quod ſatis eſt ad probabilitatem huius ſententiæ. 10 Alia reſpõſio facilior.

Ad tertiam probationẽ minoris (quę continet præcipuum aduerſariæ ſentẽtiæ fundamentum) cumulatam ſolutionem hucuſque deſideraui. Pro explicatione aduertendum eſt in obiecto potentiæ duplicem rationem formalẽ eſſe diſtinguendam: vnam obiecti materialiter ſumpti, & quatenus res eſt; alterã obiecti formaliter accepti, & quatenus obiectum eſt; vt facilè patet in obiecto viſus: cuius formalis ratio, vt materialiter ſumitur, eſt ratio formalis coloris, qua reponitur in eſſe coloris: at prout eſt obiectum, formalis ratio illius eſt viſibilitas: color enim ſub ratione viſibilis, 11 Reſponſio ad tertiam minoris probationem.

bilis, & quatenus eſt immutatiuus diaphani, cadit ſub viſum. Prior illa ratio formalis dici poteſt ratio, per quam attingitur res, quæ eſt obiectum: poſterior autem dicitur ratio ſub qua; quia ſub illa res obiecta etiã ſub priori formalitate cõſtituta, cadit ſub potẽtiam. Prior ſe habet ex parte rei obiectæ; vnde ipſa in ſe attingitur ſimul cum re obiecta. Poſterior ſe habet ex parte modi tendendi; quia ſub illa obiectum tendit in potentiam: & obid in ſe non attingitur: nec enim videns coloratum videt ipſam viſibilitatem, & ipſam immutatio-

Fonſequa. nem diaphani. Vide de hoc Fonſecam in 6. Metaph. c.1. q. 2. ſect. 3. litera G. & Curſum Conimbric. lib. 1. de interpretatione c. 4. q. 3. ar. 4. & in 2. de anima c. 3. q. 5. ar. 2.

12 Quare in obiecto beatifico, vt eſt per noſtram potentiam acquiſibile; duplex etiam ratio formalis erit diſtinguenda. Vna, quatenus ſumitur materialiter ꝑ ipſo Deo, cuius formalis ratio eſt deitas. Altera, quatenus habet rationem obiecti tendentis in potentiam animæ. Hæc autem, pro vt tendit in intellectũ, eſt ratio veri, & intelligibilis: pro vt vero tẽdit in voluntatem eſt, ratio boni, & appetibilis. Si vero inquiras; vnde nam Deus formaliter habeat virtutem beandi? Reſpondendum eſt eam habere ex ſua deitate: beare tamen non poſſe niſi ſub ratione formali, quatenus eſt obiectũ. Quare in obiecto beatifico duplex diſtingui debet ratio beandi: vna *vt quæ* altera, *ſub qua*. Deitas eſt formalis ratio, qua Deus beat: ratio vero ſub qua beat, erit vel ratio veri, & intelligibilis: vel ratio boni, & appetibilis: de hoc enim eſt controuerſia.

13 Ex dictis patet in hac controuerſia certiſsimum eſſe nos tunc beatifice aſſequi Deum, cùm illum aſſequimur, vt Deus eſt ex ſua deitate infinite perfect⁹ & bonus. Vtrum uero cum ita obiectiue aſſequamur, quando illum attingim⁹ ſub ratione intelligibilis, ita vt ratio intelligibilis ſit ratio beandi *ſub qua*: an vero, quando illum attingimus ſub ratione appetibilis; ita vt ratio appetibilis ſit ratio beandi *ſub qua*? In hoc eſt controuerſia. Aduerſarij poſteriorem modum dicendi amplectuntur, de quorum fundamẽto inferius agemus. Nos vero nũc amplectimur priorem. Fundamentum eſt, quia aſſecutionem obiecti beatifici, vt eſt Deus, & perfectio quædam infinita, ponimus in aſſecutione realis præſẽtiæ eſſentiæ diuinæ. Deus autem in ſe ipſo nobis non poteſt præſens fieri, niſi ſub ratione intelligibilis: quia ſub hac ratione à nobis in ſe ipſo clare, & intuitiue, præſentialiterq́; exprimitur. Quare ratio *ſub qua* beandi eſt ratio veri, & intelligibilis, non vero ratio appetibilis

Cum vero in argumẽto obijcitur formalem aſſecutionem obiecti beatifici poſitam eſſe in attinctione illius, vt eſt ſummum bonum, & vltimus finis, falſa eſt propoſitio quocunque modo explicetur. Nam ſi ſenſus eſt aſſecutionem obiecti beatifici poſitam eſſe in attinctione illius, quod eſt ſummum bonum, ita vt ly *vt* denotet materiale obiecti beatifici; iam oſtendimus propoſitionẽ eſſe falſam: quia non quæcunque attinctio Dei, qui eſt ſummum bonum, eſt formalis aſſecutio obiecti beatifici. Porrò ſi illud *vt* denotat rationem *ſub qua*; ita vt aſſequamur Deum, quando attingimus illum ſub ratione conuenientis, & finis, adhuc eſt falſa: quia iuxta hanc opionem tendentia in obiectum beatificum ſub ratione boni, & cõuenientis ex ſua natura ſupponit aſſecutionem eiuſdem obiecti ſub ratione pręſentis; quæ in hac opinione eſt formalis Dei aſſecutio: nec enim voluntas tenderet in Deũ amore beatifico; niſi illum ſibi præſentem haberet. Quare maior in quocunq́; ſenſu eſt neganda. Probatio autem ſup ta ex aſſecutione viſibilis, nihil officit; quoniam diſpar ratio cernitur in aſſecutione viſibilis, & in aſſecutione obiecti beatifici: nam viſibile vno tantum modo, & ſub vna tãtũ ratione *ſub qua* poteſt in ſe ipſo attingi, nimirum ſub ratione immutatiui medij diaphani: & ob id vno tantũ modo eſt obiectiue acquiſibile, nimirum per viſionem, & ſub ratione viſibilis. At obiectum beatificum licet vno tantùm modo ſit obiectiue acquiſibile; non tamen vno tantum modo, ſed pluribus eſt in ſe ipſo attingibile: quia poteſt obiectiue attingi, vel ſub ratione intelligibilis, vel ſub ratione appetibilis. Ob quam rationem, non quæcunque attinctio illius habet rationem aſſecutiuæ; ſed illa ſola, cuius virtute aſſequi- 14

aſſequimur illius præſentiam. Quod in hac difficultate eſt diligenter obſeruandum.

15 Reſponſio ad auctoritatem D. Thom. Supereſt vltima difficultas ſumpta ex D.Thom. 1.2.q. 11.ar.3. ad 3.& q.34.ar. 3.in fine, in quibus locis expreſſe concedit fruitionem (quam docet eſſe voluntatis actum) eſſe aſſecutionem obiecti beatifici. Ergo apud D. Thomam vera eſt minor, quam negauimus. Dicendum eſt D. Thomam intelligendum eſſe de vltimo fine conſtituto ex fine *qui*, & ex fine *quo*: nam in d.ar. 3. cum Auguſtino dicit fruitionem eſſe de vltimo fine cognito, & poſſeſſo: actus autem voluntatis, licet ſit aſſecutio huius vltimi finis; non tamen eſt beatitudo: quia hęc poſita eſt in aſſecutione finis, vt ſolum res eſt. Conrad. Solutio eſt de mente Conradi in dictis locis, & Bellomontani 1.2.diſp. 11. c.6. n. 32.& c.7. n. 40. & hæc pro explicatione primæ rationis, quæ in contrarium adducitur.

ARTICVLVS IIII.

Pro ſolutione ſecundæ rationis expenditur, an viſio ſimpliciter ſit nobilior, quam amor?

1 SEcunda ratio principalis aduerſariorum petit difficultatem, an act^9 intellectus nobiliores ſint, quàm actus voluntatis? Cui difficultati non eſſet locus, ſi vera eſſet quorundam ſẽtentia non eſſe de ratione beatitudinis, quod ſit operatio præſtantiſsima: quæ fuit ſẽtẽtia Bellomontani 1.2.diſp.11. c.7.n.36& .c.8.n.83. Quod ante eum quidam nouiores ſenſerunt, & ſatis Suarius in Metaph.diſp.44.ſect.8.n.18. Qua ſuppoſita opinione neganda eſſet minor. Quæ ſẽtẽtia, ſi vera foret, à magno nos liberaret labore. At tamen non eſt vera: quia eſt contra communem ſententiam, & expreſſe contra Ariſtotelẽ, quod ſuo loco oſtendemus.

2 Reſolutio conbuttio-nis, & iuxta eam Solut. 2. rationis. Capreolus. Soncinas. Cogimur igitur admiſſa maiore, negare minorem. Quare aſſerimus operationes intellectus ex ſua natura nobiliores eſſe operationibus voluntatis. Hæc eſt communis Thomiſtarum ſententia. Ita Capreolus in 1.d.1.q.2.ad argumenta primo loco contra 6. maxime ad 6.fol.28.col.3. & in 4.d.49.q. 2.art.3. ad argumenta tertio loco contra primam, vbi Soncinas q.2.concluſio.2.ad 1. Durandi. Sotus q.1.ar.3. §. *contra hæc obijcit Scotus* pag. 566. & ad vltimum principale, Caietanus 1p.q.82 ar.3.§. *ad obiectiones Scoti contra concluſionem:* Herueus Qodlib.8.q.9.ad 2. Conradus, & Medina in hoc ar.4. doctiſsimus præceptor frater Franciſcus à Chriſto in 1. d. 1. q. 2. ad 4. Curſus Conimb.3. de anima c. 13. q.2.ar.2. Bellomontanus 1.2.diſp. 11.c. 7.n.42.& c.8.n. 44. &. 45 & hæc videtur expreſſa ſententia D. Thomę in hoc ar. 4.ad 4.& 3.cõtra gentes c. 26 ad quintã rationẽ, expreſſius de veritate q.22.ar. 11. Hui^9 opinionis fũdamẽta vidẽda ſũt apud citatos auctores: nec enim hoc loco hac de re exacte diſputamus. Mihi ꝓ fundamento ſatis ſit hanc eſſe expreſſã ſententiam Ariſtotelis, qui conſtituens beatitudinem in pręſtantiſsima operatione, vt modo ſupponimus, eam multis in locis collocat in contemplatione, vt 10. Ethc.c.7. & 8. Nõ negauerim in hac opinione præſtantiam actionis intellectus ſumendam eſſe, tum ex nobilitate potentię, tum ex pręſtantia obiecti, tum deniq; ex meliori operandi modo. Sed, vt diximus, hęc omnia tanquam probabilia ſupponimus. Solum hoc loco enitemur explicare argumenta, quibus minor iſta, quam negamus, confirmatur ab aduerſarijs: quod tum in hoc articulo, tum in ſequentibus pręſtabimus.

Sotus. Scotus. Caietan. Herueus. Conrad. Medina. Franciſc^9 à Chriſto D. Thom. Ariſt.

Prima illius minoris probatio inde ſumitur, quod voluntas nobilior eſt potentia quàm intellectus, quæ eſt aduerſariorum ſententia. Patroni tamen opinionis, quam modo defendimus, è contrario intellectum nobiliorem faciunt, quàm voluntatem. Ita D. Thom. 1. p.q. 82.ar.3.vbi late Caietanus, idem Thom. de veritate q.8.ar.1.in principio, & q. 22.ar.11.& in 3. d.27.q.1.ar.4. & 3.contra gentes c.25, in 9.argumento, & c.26. ad 5.obiectionem, & vtrobique Ferrarienſis. Conſtanter hoc defendunt Thomiſtæ, Capreolus 1.d. 1. q.1.ar.3. ad 7. 11.13.14.contra 6.fol.28.col.3.& in eodem d.3.q.3. ar. 2. ad 14. Adæ contra 2. fol.71.col.4.in fine, Herueus, Sotus, frater Franciſcus locis citatis, Durandus in 4. d.39.q.4. Curſus Conimb.loco citato, Bellomontanus in d.diſp.11.c. 8.n. 43.ad primum. De hac quæſtione latius diſputare non eſt huius loci, de ea late diximus 5 Reſponſio ad 1.probationem minoris.

D.Thom. Caietan. Ferrar, Capreol. Herueus. Franciſcus à Chriſto. Durand.

diximus in lib. de anima. Nec deeſt optimum fundamentum, quod ſimul cum ſolutionibus aduerſariorum vide apud Curſum Conimb. Nobis pro fundamẽto ſatis ſit auctoritas Ariſtotelis 10. Ethic. c. 7. poſt principium: vbi poſtquam docuit felicitatem eſſe operationẽ virtutis, & potẽtiæ præſtantiſsimæ, his verbis concludit. *Hæc enim operatio præſtantiſſima eſt* (agit de operatione contemplatiua) *quippe cum & mens ſit eorum, quæ in nobis inſunt, præſtantiſsimum.* Nomine autem mentis intellectum intelligit. Vnde inferius mentem appellat quid in homine diuinum, & eam in nobis eſſe optimum quid, & dijs maxime cognatam expreſſe docet c. 8. text. 34.

4 Hoc ſuppoſito fundamento negandũ eſt voluntatem eſſe nobiliorem intellectu. Ad probationem admittimus volũtatem eſſe primum mouens in genere cauſſę efficientis in ordine ad exercitiũ: id enim docet D. Thomas 1. 2. q. 9. art. 1. ad 3. communiter receptus; inde tamen non bene infertur prętantia voluntatis ad intellectum, vt bene aduertit D. Thomas in d. c. 25. ad 5. & Ferrariẽſis ibidem fol. 252. col. 2. cum Capreolo in d. fol. 28. col. 4. in fine, & Curſus Conimb. vbi ſupra, & ratio eſt; quoniam ſi intellectus mouetur à voluntate quoad exercitium, & in genere cauſſæ efficiẽtis: mouet tamen eam modo quodam longe altiori, & nobiliori: tum quia mouet eam per modum finis proponendo illi obiectum ſub ratione boni; qui mouendi modus altior eſt; tum ſecundo, quia eam mouet independenter ab ea: nec enim ad primum actum pendet à voluntate; cum tamen voluntas in mouendo ſemper pendeat ab intellectu, vt patet. Vnde intellectus in ordine ad voluntatem ſe habet, vt mouens veluti immotum: cum tamen voluntas in ordine ad intellectum ſe habeat vt mouens ab eo motũ: qui mouendi modus longe eſt præſtantior. Ita fit, vt in hoc paruo mundo intellectus poſt Deum dicatur primus motor ex D. Thoma in dicto cap. 25. ad 5. etenim ab intellectu incipit prima radix totius motus. Hæc dicta ſint pro ſolutione primæ probationis minoris, quam negauimus.

D. Thom. Ferrar. Capreolus. D. Thom.

(?)

ARTICVLVS V.

Pro ſolutione eiuſdem rationis expenditur, an viſio in patria, & ſimpliciter, & ſecundum quid ſit amore præſtantior?

Secunda probatio minoris ſecundi argumenti principalis, quæ negata eſt; vertit in dubium, an viſio in patria ſit præſtantior, quàm dilectio? Adducit plures auctoritates, & rationes, vt oſtendat dilectionem præſtare viſioni; Vt autem hæc difficultas clarior euadat, præmittendum eſt fieri poſſe, vt id, quod ſimpliciter, & eſſentialiter eſt altero nobilius, ſit illo minus nobile ſecundum quid .i. ſecundum aliquam extrinſecam, & accidentariam nobilitatem, & perfectionem. Quare, cum hoc loco agatur de maiori, vel minori nobilitate, & excellentia viſionis ſupra dilectionem; expendendum eſt, à quo actus iſti ſuam accipiãt eſſentialem perfectionem: inde enim venandus eſt exceſſus maioris, vel minoris nobilitatis vnius ad alterum. In quo articulo illud iam conſtat inter philoſophos, actus inde accipere ſuam eſſentialem nobilitatẽ, vnde accipiunt eſſentiam: ita vt actus ille eſſentialiter ſit nobilior, qui à nobiliori re, & ratione formali eſſentialiter ſpecificatur. Conſtat etiam actus potẽtiarum eſſentiam ſuam ſumere ab obiecto formali. Quare illi actus erunt eſſentialiter nobiliores, quorum obiecta formalia ſunt nobiliora. Porrò nobilitatẽ accidentariam, & ſecundum quid multis modis poſſunt ſibi vẽdicare. Et quod attinet ad pręſens inſtitutum, cognitio, & dilectio perfectionem quandam accidentariam poſſunt accipere à nobiliori modo eſſendi, quem obiectum habet in illis actibus, & potentijs, à quibus ſunt: ita vt actus intellectus iſto modo ſit nobilior, quando obiectum nobiliorẽ modum eſſendi habet in intellectu, quàm in voluntate: è contrario verò ſit minus nobilis; quãdo obiectũ in illo minus nobilem modum eſſendi habuerit, quàm habeat in voluntate. Cum verò ex communi philoſophorum cõſenſu conſentaneè ſatis ad doctrinam Ariſtotelis in 6. Metaph. c. 2. text. 8. intellectus terminetur ad res, vt ſunt in ipſo intellectu; volũtas vero terminetur ad illas, vt ſũt in

Ariſtot.

in ſe ipſis ad extra: tunc actus intellectus ſecundum iſtam conſiderationem erit nobilior; quando res intellecta habuerit in intellectu nobilius eſſe, quam in ſe ipſa: è contrario autem actus voluntatis erit nobilior actu intellectus; cum res volita habuerit melius eſſe in ſe, quam habeat in intellectu. Hæc omnia habes ex doctrina D. Thomæ in locis adductis in argumento, in quo ab omnibus probatur.

His ſuppoſitis cõueniunt omnes Thomiſtæ uiſionem in patria ſimpliter, & eſſentialiter nobiliorem eſſe dilectione: in quo non poſſunt non conuenire omnes Thomiſtæ, qui nobiſcum ſupponũt beatitudinem eſſe operationem omnium nobiliſsimam. Quare cum omnes huius opinionis auctores defendãt beatitudinem eſſentialiter poni in viſione diuinæ eſſentiæ, non poteſt non concedi viſionem eſſe eſſentialiter nobiliorẽ, quam ſit dilectio, & alius quicunque voluntatis actus. Quæ ſententia expreſſe fuit Nazianzeni in oratione de ſtatu Epiſcopali; vbi loquẽs de alia vita ita ait: *Arbitror nihil aliud eſſe cœleſte regnum, quam adipiſci, quod puriſsimum, & perfectiſsimum eſt: perfectiſsimum autem ex omnibus, quæ ſunt; cognitio Dei eſt.* Quæ etiam fuit ſententia D.Thomæ multis in locis, maxime 1. p. q.12. ar.1. vbi ait operationẽ intellectꝰ, in qua ſupernaturalis ponitur beatitudo, eſſe omnium nobiliſsimam. Quod repetit innumeris ſuæ doctrinæ locis. Ita Caietanus 1.p.q.82.ar.3. §. *ad obiectiones Scoti contra concluſionem* in fine, late Ferrarienſ.3.contra gentes c.26.in ſolutione quintæ obiectionis §. *Sed contra prædicta*, & §. *propter quod videtur mihi*, & ante eos Capreolus in 1.d.1.q.1.ar.3.ad 7. cõtra 6.fol.28 col.3. Medina in hoc ar.4.ad argumenta ſecundi prædicamẽti pro tertia opinione pag.66.col.1. Sotus in 4.d.49.q.1.ar.3.§. *ad hoc autem reſpondetur.* fol. 566.col.2. ad finem, Durandus ibi q.4. fere per totam, ex nouioribus Bellomõtanus 12.diſp.11.c.8.ad.3.n.45. Suarius hic diſp.7.quæſtiuncula 1.ad argumẽta. Nec ſine fundamẽto: quoniam actus intellectus ſuam eſſentiam accipiunt ex obiecto formali ipſius intellectus: quod ipſum apud Thomiſtas nobilius eſt, quã formale voluntatis obiectum. Ergo viſio in patria ſimpliciter erit nobilior dilectione. Cum vero actus intellectus eandem eſſentiam in patria retineant, quam habuerunt in via; admittendum eſt cognitionem viæ eſſentialiter eſſe nobiliorem dilectione eiuſdem viæ. In quo omnes huius opinionis auctores conueniunt.

Nazianz. D.Thom. Caiet. Ferrar. Capreol. Medina. Sotus. Durand.

3 Dubitatio

Controuerſia tamen eſt; vtrum ſicut in via cognitio eſt ſecundum quid minꝰ nobilis, quam dilectio; ita etiam in patria. Et quidem, quod cognitio Dei in via ſit ſecũdum quid minus nobilis, quã dilectio eiuſdem; vnanimiter fatentur Thomiſtæ. fundamẽtum ſumitur ex ijs, quę ſupra præmiſimus: nam quãdo obiectum voluntatis, & intellectus in ipſo intellectu habet modum eſſendi minus nobilem, quam habeat in volũtate; actꝰ intellectus eſt ſecundum quid minus nobilis, quam actus voluntatis: vt quia terminatur ad obiectum ſecundum eſſe minus nobile. Deꝰ autẽ terminat actũ amoris vię ſecundum eſſe, quod habet in ſe: quia voluntas terminatur ad res, vt ſũt in ſe: cognitionem vero eiuſdem viæ terminat Deus ſecundum eſſe, quod habet in intellectu viatoris; quod eſſe, eſt minus nobile, quam eſſe, quod Deus habet in ſe ipſo: eſt enim Deus in intellectu viatoris ſecundum ſpecies receptas vniuerſales, & confuſas. Ob quam rationẽ omnis dilectio rerum ſuperiorum, angelorum inquam, erit nobilior ſecundũ quid cognitione earum: è contrario dicẽdum eſt de amore rerum corporalium, quæ ſunt anima noſtra inferiores: hæ enim nobilius eſſe habent in intellectu, quando intelliguntur, quam in ſe ipſis: cum in intellectu hebeant eſſe ſpirituale in ſpeciebus, in quibus repræſẽtantur: cum tamen in ſe ipſis habeant eſſe materiale, quod longe eſt imperfectius. Hæc eſt doctrina D.Thomæ 1.p.q.82.ar.3.& q.108.ar.6.ad 3.& 12.q.66.ar 6. ad 1.& 22.q.23.ar.6 ad primum, & de veritate q. 22. ar. 11. de virtutibus q. 2 art. 3. ad 13. Denique in 3.d. 27.q.1. ar. 4. quæſtiuncula 2. Hoc nixi fundamẽto conueniunt omnes Thomiſtæ dilectionem in via eſſe ſecundum quid nobiliorem, quam cognitionem in eadẽ via. Ita Caietanus 1. p. in d.q. 82. ar.3. loco citato, & 22.q.23. ar. 6.in fine cõmenti. Ferrar.3.contra gentes c.26.ad 5.obiectionem. Capreolus loco citato, cum quibus

Sentent Thomiſt. D.Thom. Caietanus. Ferra,

quibus etiamBellomontanus vbi ſupra, quanuis alio nitatur fundamento ſumpto,& ex genere rei, & ex genere moris, de quo inferius.

4 Alia dubit. Ferrarienſ. ſententia. Vtrum vero in patria dilectioDei dici poſsit ſecundum quid nobilior viſione? Controuerſia eſt inter Thomiſtas. Affirmat Ferrarienſis loco citato eodẽ nixus fundamento:quoniam & ſi diuina eſſentia ſecundum ſe ſumpta æque perfecta eſt in intellectu,&in volũtate beati:tamen vt eſt in intellectu per modum formæ intelligibilis, non æque perfecta eſt,atq; eſt in ſe ipſa. Cui illud eſt argumento; quoniam in ſe ipſa habet omnẽ ſuam intelligibilitatem: at in intellectu beati non eſt ſecundum omnem ſuæ intelligibilitatis modum.Addit etiamFerrarienſis;quoniã D.Thomas 1.p.q.108. ar.6. ad 3. affirmat ſupremum Seraphinorum ordinem ideo in patria ſumi ab amore; quia amor eſt nobilior cognitione, cum verò apud D. Thomam non ſit nobilior ſimpliciter; vtique erit nobilior ſecundum quid. Cum Ferrarienſi conueniunt quidam ex recentioribus in Cõmentarijs ad hunc quartum articulum; videtur inclinare Medina ibi ad argumenta ſecundi prędicamenti. D.Thom.

5 Caietani opinio. Oppoſitam ſententiam probauerat Caietanus locis ſupra citatis:& videtur probare Bellomontanus in d.diſp.11.c. 8.ad 4.n.46.ConſentitSuariusvbi ſupra: &nos ante eos eam ſemper probabiliorem exiſtimauimus:eſt enim,&mentiD. Thomæ, & rationi magis conſentiens. NamD.Thomas de veritate q.22.ar.11 ad 5.expreſſe docet voluntatem tũc eſſe intellectu nobiliorem (agit de nobilitate ſecundum quid)cum intellectus rem ſe nobiliorem minus poteſt oſtendere, quàm voluntas in illam feratur:quæ ratio locum non habet in patria; cum voluntas ibi in nihil eſſentiæ diuinæ feratur,quod ab intellectu ei præſentialiter & diſtincte non oſtendatur.Quare ſi vera eſt doctrina adducta exD.Thoma,volũtas in patria nec iſto modo poteſt eſſe nobilior,quam intellectus. Præterea cõſentit magis cum fundamẽto, ex quo ſumitur accidentaria nobilitas:nam in patria eodem eſſe,quoDeus eſt in ſe,eſt in intellectu, & in voluntate: ſicut enim Deus ſecundum eſſe, quo in ſe eſt,amatur:ita etiã videtur.Si verò reſpondeat D.thom.

Ferrarienſis Deum non coniungi intellectui,nec eius actum terminare ſecundum omnem modum intelligibilitatis, quem in ſe habet: occurrẽdum erit nec Deum coniungi voluntati,eiuſq; actum terminare ſecundũ omnẽ modũ amabilitatis,quẽ habet in ſe. Quare ſicutDeũ non amari ſecundum omnem amabilitatis modum, non arguit modum, quo Deus eſt in voluntate beati, eſſe minus nobilem,quam eſſe, quo Deus eſt in ſe: ita etiamDeum non intelligi ſecundum omnem ſuam intelligibilitatem nõ poteſt arguere, *eſſe*, quo Deus eſt in ſe,eſſe nobilius,quam *eſſe* quoDeus eſt in intellectu. Ita ſit, vt *eſſe* quo Deus,ſicuti eſt, obiectiue vnitur tam intellectui, quam voluntati, non ſit expendendum Syncategorematice.i.ſecundum omnem modum eſſendi, quo Deus & intelligibilis eſt,& amabilis; ſed ſolum categorematice.i. ſecundum totalitatẽ ipſius eſſe, quod conuenit Deo. Et iſto modo, cum illud ipſum totale eſſe, quo Deus eſt in ſe,ſit, quod terminat actum viſionis, & amoris: æqualem eſſendi nobilitatem habet,provt in ſe eſt, & provt eſt in intellectu,& voluntate.

At obijcit quidam modernus:Deum, &ſi in patria videtur ſicuti in ſe ipſo eſt, tamen per viſionẽ trahi,vt ſit intra ipſũ intellectum per ſui imaginem, in qua apparet;quæ eſt actualis intellectioDei; cum tamen voluntas per dilectionem Dei,quaſi extra ſe exeat ad Deum,provt eſt extra animam repræſentatus tamen ſibi per viſionem.Ex quo infert modernus iſte Deum in ſe ipſovifum,habere minus nobilem eſſendi modum in intellectu; quam habeat in voluntate. In pluribus tamen deficit hæc inſtantia: & primum quidem; quia non diſtinguit inter rem intellectam trahi ad intellectũ per ſpeciem ſiue notitiam intuitiuam, &abſtractiuam:cum tamen inter vnam, & alteram tractionem lõgum ſit diſcrimen: nam quando res intellecta trahitur ad intellectum ſolum abſtractiue; non trahitur ad eum ſecundum eſſe ſuum reale,quo in ſe eſt; ſed ſecundum eſſe quoddam intentionale, quod res illa conſequitur in ſpecie intelligibili,notitiaque abſtractiua: quod quidem eſſe, licet ſit nobilius, quam eſſe rei materialis,quę intelligitur(hoc enim eſt materiale 6 Obiectio. In multis deficit.

teriale, illud autem ſpirituale) eſt tamē minus nobile, quàm *eſſe*, quod res ſpiritualis habet in ſe: hoc enim eſt reale; illud verò intentionale, & obiectiuum. At verò, quando res trahitur ad intellectū per ſpeciem, & notitiā intuitiuam, trahitur ad illum ſecūdum eſſe reale, quod ipſa habet in ſe, & in ſua reali exiſtētia: nam ſecundum tale eſſe terminat & intellectionem, & repræſentationem ſpeciei intelligibilis. Cumverò illud ipſum eſſe, quo eſt in ſe, ſit illud, quo eſt in intellectu; vtrobiq; habet modum eſſendi æque nobilem. Quod non ſolùm verum eſt in re ſpirituali intuitiuè viſa: ſed etiam in re corporea, quando ab angelo, vel ab anima ſeparata in ſe ipſa intuitiuè videtur: nam vtraque eſt in intellectu obiectiuè ſecundum illud idem eſſe, quo eſt in ſe ipſa.

7 Ex quo colliges tūc rem intellectam habere in intellectu *eſſe* minus perfectū, quā habeat in ſe ipſa: quando eſt ſecundum ſe ſpiritualis, & trahitur ad intellectum per ſpeciē notitiāq; abſtractiuā; ſecus autē ſi trahatur per ſpeciē, & notitiam intuitiuā. Et D. Thomā in locis citatis ita intellexiſſe hoc fundamentū, clarè intelliges, ſi ſingula loca perlegeris, & ex dicēdis patebit. Ita fit; vt ad noſtrū inſtitutū parum conducat rem trahi ad potentiam, vel trahere ad ſe potētiam; quando ipſa ſecundū illud *eſſe*; quo eſt in ſe, aut trahitur, aut trahit: neutro enim modo mod' eſſēdi variatur: qui tamē maximè variatur, quādo abſtractiuè trahitur, aut trahit, & quia modernus ille ad hanc diſtinctionem non aduertit; ideo in ſua doctrina defecit.

8 In eo etiam deficit; quia nō aduertit amorem non ſolùm trahere amantē ad amatum; ſed etiam amatūm ad amantē; ita vt intra amantem exiſtat per inclinationem, & propenſionem ipſius amoris, vt docet D. Thomas 1.2.q.28. ar. 2. cōmuniter receptus. Quare ſi amatum trahi ad amantem, & in eo exiſtere per inclinationem amoris, non infert amatum habere in voluntate modum eſſendi minus nobilem, quàm habeat in ſe; nō videtur dari locus allatæ inſtantię: nam ſi Deus nō minus perfectè exiſtit in voluntate, quàm in ſe ipſo, quanuis per amorem beatificum ſecūdum ſuum eſſe, quod in ſe habet, trahatur ad voluntatem: profectò nec minus perfectè exiſtet in intellectū, quàm in ſe ipſo; quantumuis per notitiam intuitiuam trahatur ad intellectum ſecundum illud eſſe, quo in ſe exiſtit.

D. Thom.

Ex his concludendum eſt viſionem in patria ita eſſe eſſentialiter nobiliorem dilectione, & amore; vt nec ſecundum quid ſit ea minùs nobilis. Quare ad ſecundam probationem minoris ſecundi principalis argumenti, negādum eſt id, quod ſumitur: amorem ſc. beatificum excellentiorem eſſe beatificā viſione: quod adeò eſt falſum, vt nec ſecundum quid nobilior dici queat.

9 Concluſio, & reſponſio ad ſecūdam probationē minoris.

Diuum Thomam huic reſolutioni non contradicere.

Contra hanc reſolutionem adducuntur plures D. Thomæ loci, in quibus expreſſè docet dilectionē Dei eſſe nobiliorem Dei cognitione: ita in locis in argumento citatis: adde etiā 1.2.q.66.ar.6.ad 1.& 2.2.q.23.ar.6.ad 1. & de virtutib' q.2.ar.3.ad 13. quod etiā cōfirmat Hugo de S. Victore citatus in argumento. Hoc argumentum Thomiſtis faceſsit negotium. Sunt, qui putant D. Thomam in illis locis non comparare viſionem, & dilectionem ſecūdum ſe, & inter ſe, ſed prout dilectio aut includit, aut ſupponit viſionem. Sed ab alijs ſolutio reijcitur, tanquam friuola: tum; quia talis comparatio nullam habebat dubitationem: quin potiùs ſi dilectio ita ſumatur; vtique non ſolum ſecundū quid; ſed etiam ſimpliciter nobilior erit viſione: tum ſecundo; quia ex ipſiſmet locis conſtat D. Thomam dilectionem cum viſione comparare, vt vtraq; ſecundum ſe ſumitur: nam ſicut ibi docet amorem Dei meliorē eſſe Dei cognitione; ita etiam affirmat cognitionē rerum corporalium nobiliorem eſſe amore earundem: quod eſſet falſum; ſi amor ſumeretur, prout in ſe includit cognitionem: etenim perfectioni cognitionis ſuperadderet ſuam propriam; & non poſſet non eſſe nobilior, quàm cognitio, vt bene aduerterunt Durandus in 4.d.49.q.4.ad 2.& Ferrarienſis 3. contra Gentes c. 26. §. *Ad huius euidentiā conſiderandum.*

10 Soluitur obiectio ex locis D. Tho. & ex Hugone deſumpta.

Quorūdam ſolutio.

Reijcitur.

Durandus. *Ferrar.*

Secundo loco reſpondet Ferrarienſis ibi

11 Ferrariēſis reſponſio.

ibi §. *propter quod mihi videtur*; & admittit D. Thomam in illis locis agere quidẽ de cognitione, & dilectione patriæ; non tamẽ de nobilitate ſimpliciter, ſed ſecũdum quid. Et ſubinde apud D. Thomam fatendum eſſe viſionem in patria ſimpliciter eſſe nobiliorem dilectione, & ſecundum quid minus nobilem, quod non impedit, quominùs in viſione ponatur beatitudo. Nos fatemur ad inſtitutum ſolutionem iſtam ſatis eſſe, vt ratio beatitudinis ſaluetur in viſione. Fatemur etiam D. Thomam in illis locis non agere de perfectione eſſentiali, ſed accidentaria, & ſecundum quid: ſumit enim ibi nobilitatẽ non ex ratione formali obiecti, ſed ex modo eſſendi illius, vel in ſe, vel in potẽtia: cuius perfectio, cum aliquando inſit, aliquando non inſit, non poteſt non eſſe accidẽtaria. Negamus tamen Ferrarienſi D. Thomã ibi agere de amore, & cognitione, prout ſunt in patria: quia, vt iam oſtendimus, dilectio patriæ nec ſecundum quid præſtat viſioni.

Non probatur.

Quare ad obiectionẽ dicendum eſt

12 D. Thomã in citatis locis agere de cognitione, & amore, vt ſunt in via: quod olim nos aduertimus, & poſtea idẽ inuenimus apud Suar. in 1.2. diſp. 7. quæſtiũ. 1. ad 1. & ſatis eſt de mẽte Caietani 2.2. q.23. ar.6. in fine cõmenti, & 1. p. q. 26. ar. 2. §. *ſecunda quoq; quæſtio.* & q. 82. ar. 3. §. *ad obiectiones Scoti contra concluſionẽ* in fine: & facilè oſtendi poteſt; quia D. Thomas in illis locis agit de cognitionẽ, qua res cognita eſt in cognoſcẽte non ſecundũ ſe ipſam, ſed ſecundum ſuam ſpeciẽ intelligibilem: Deus autẽ hunc modũ eſſẽdi in noſtro intellectu nõ habet in patria, ſed in via. Quod verò de hac cognitione loquatur D. Thomas, facilè patebit, ſi ſingulos locos percurramus. Nã 1. p. q. 82. art. 3. agit de cognitione, qua res anima nobilior eſt in ea ſecundum ſuã ſpeciẽ. Vt patet ex illis verbis: *actio intellectus conſiſtit in hoc, quod ratio rei intellectæ eſt in intelligente.* & addit: *quando igitur res, in qua eſt bonum, eſt nobilior ipſa anima, in qua eſt ratio intellecta.* Per rationẽ autẽ rei intellectæ intelligit ſpeciẽ intelligibilẽ. Id expreſsiùs declarat de veritate q. 22. ar. 11. ita inquiens: *Profectò intellectus conſiſtit in hoc, quod ſpecies rei intellectæ eſt in intellectu*, & rurſus: *rerum autem, quæ ſunt anima ſuperiores, formas recipit intellectus inferiori modo, quàm ſint in ipſis rebus.* Itaq; agit de intellectu recipiente in ſe formam rei ſuperioris: ſecũdum quam minus de ea oſtendit, quam ipſa ſit in ſe, vt idem D. Thomas ait in d. ar. 11. ad 5. hoc autem ſolùm contingit in via. Quem eundem ſenſum ſeruat in 3. d. 23. q. 1. ar. 4. vt patet ex verbis vltimis articuli: *res cognitæ in cognoſcente efficiuntur per ſuas ſimilitudines.* Vide ibi ad 10. In eodem ſenſu explicãdus eſt 1.2. q. 66. ar. 6. ad 1. & 2.2. q. 23. ar. 6. ad 1. & de virtutibus q. 2. art. 3. ad 13. dum ait: *Entia, quæ ſunt nobiliora, quàm anima; nobiliori modo eſſe in ſe ipſis, quàm ſint in cognoſcente:* quia ſc. ſunt in eo per ſuas formas intelligibiles, in quibus habẽt modum eſſendi longè inferiorem, quàm in ſe ipſis. Quod ſolùm eſt in via, & non in patria, vt bene annotauit Caietanus 2.2. loco citato: nam in patria Deus eſt in cognoſcente per cognitionem intuitiuam, quæ trahit ad ſe ipſum Deum, vt in ſe eſt: at in via eſt in cognoſcente per cognitionem abſtractiuam vniuerſalẽ, & confuſam.

D. Tho. mẽs explicatur.

Caietanus.

D. Thom.

Nec obſtat locus ex 1. p. q. 108. ar. 6. ad 3. quo nititur Ferrarienſis: nã ea, quę ibi docet, nequaquam poſſunt accõmodari cognitioni, & amori patrię, ſed vię: agit enim de cognitione, in qua ſuperiora in intellectu habent eſſe minus nobile, quàm in ſe ipſis: hoc autem non rẽperitur in patria; vbi Deus ſecundũ idẽ *eſſe*, quo eſt in ſe, eſt in intellectu beatis cum ſe ſe illi objiciat, ſicuti eſt. Si verò objicias D. Thomã ibi diſtinxiſſe ſupremum ordinem Seraphinorum ab ordine Cherubinorum per amorem Dei; & in præcedẽte art. docuiſſe ordini ſupremo deberi perfectionem ſupremã: reſpondendum eſt D. Thomam non diſtinxiſſe illos ordines per cognitionem, & amorẽ patrię, ſed vię, vt ar. 7. oſtẽdem⁹. 13

Conſtituendũ eſt igitur D. Thomã in præcitatis locis agere de cognitione, & amore ſolius viæ. In quo etiam ſenſu explicandus eſt Hugo de Sancto Victore: vt ſatis colliges ex verbis immediatè poſitis: *intrat amor, vbĩ, bris ſtat ſcientia.* ideſt amor pertingit ad Deum in ſe ipſo, ad quem ſciẽtia non pertingit; quod de ſcientia patriæ non eſt verum: *quia videbimus eum, ſicuti eſt*, prima Ioannis 3. In via autem, licet apud nonnullos amor 14

Hugo... mens explicatur.

1. Ioan.

amor ſimpliciter,& eſſentialiter ſit minus nobilis, quàm cognitio; eſt tamen nobilior ſecundum quid, & nobilitate quadam accidētaria. Ita Hugonem explicare tenentur, qui noſtram probant opinionem: nam ab aduerſarijs aliter eſt explicandus.

ARTICVLVS VI.

Pro ſolutione eiuſdem ſecundæ rationis expenditur; an charitas in patria ſit habitus omnium præſtantiſsimus?

1 IN eodem ſecundo argumento cōtra præſtantiam amoris ſupra viſionē in patria adducitur, quòd charitas ſit habitus præſtantiſsimus, tum ex Paulo, tum ex Auguſtino. Et inde inferunt aduerſarij amorem præſtātiorem eſſe viſione: quaſi ſupponant actum eſſe nobiliorem, qui à nobiliori eſt habitu.

2 Reſponſio mente Medinæ. Huic obiectioni poſſet quis reſpondere ex mente Medinæ in hoc art. 4. ad argumenta ſecundi prædicamenti pag. 66. inde non inferri amorem in patria eſſe nobiliorē viſione: quia viſio ex qua ſequitur amor, cum ſit præmium bonorum operum, non eſt tribuenda aut potentiæ, aut habitui ſed Deo prēmiatori: quę ratio ne videatur diſparata, ita eſt explicanda, vt velit Medina viſionem, & amorem ex ea ſequentem non eſſe tribuenda aut potentiæ, aut habitui, ſed ſoli Deo, cui⁹ ſolius eſt prēmiare. Quòd ſi actus illi nec potentiæ, nec habitui tribuendi ſunt, non poſſunt ſumere ſuā nobilitatem ex habitibus, à quibus ſunt: & ob id charitatem eſſe habitum prēſtantiſsimum nō benè inferre amorem eſſe præſtantiſsimum actum. Sed non placet ſolutio: Non placet. quoniam licet actus illi ſub ratione præmij tribuantur ſoli Deo: tamē vt ſunt entia quædam eliciuntur à potentia, & ab habitu: vnde ab illis nobilitatem ſuæ entitatis ſumere poſſunt.

3 Secundo loco alij reſpondent charitatem inter habitus vię eſſe ſimpliciter habitum præſtantiſsimū non ſolùm in genere moris, ſed etiā in genere rei; nō tamen ſi conferatur cum habitibus patriæ. Quare ex illo antecedente ſolùm poteſt inferri amorem in via præſtare cognitioni vię. Hęc ſentētia probata eſt Suario hoc loco diſp. 7. quæſtiūc. 2. §. *ſecūdo verò addendū eſt*, vbi multis ꝓbat charitatem in via non ſolùm in genere moris, ſed etiā in genere entis eſſe ſimpliciter, & eſſentialiter nobiliorem fide.

Tertia ſolutio eſt eorū, qui putāt charitatē tam in patria, quàm in via in genere entis eſſe ſimpliciter, & eſſētialiter minus nobilē, quàm quoſcunq; habitus intellectuales tā patriæ, quàm viæ; porrò in via in genere quidē moris eſſe alijs omnibus etiā fide præſtantiorē. Ita videtur ſentire Bellomont. hìc diſp. 11. c. 8. n. 41. & n. 42. ſi adiungātur, quæ docet n. 48. Inde infert charitatē in patria ſimpliciter eſſe minus nobilē, quàm habitū luminis gloriæ; ſiquidē in patria rationem moris amittat, cum in Deū tendat neceſſariò. Qua ſuppoſita opinione facilè ſoluitur argumentū: nā & ſi admittendum eſt charitatem in via eſſe præſtantiorē in genere moris omnibus habitibus viæ: in genere tamen rei id eſt negandum tam in patria, quàm in via. Quare argumentum contra viſionem patriæ applicari non poteſt. 4 Tertia ſolutio.

5 Si verò inquiras; quænam harū ſolutionum potius ſit admittenda? Dicendū eſt ad noſtrum inſtitutū parum referre vtra illarum opinionū ſit verior de charitate in via: quia ſiue hāc, ſiue illā opinionē probes; nunquā habebis charitatē in patria eſſe habitū ſimpliciter nobiliorē, imò nec ſecundū quid, quod patet ex tertia ſolutione: nam ſi charitas, nec in patria, nec in via eſt eſſentialiter præſtantiſsimus habitus, parum refert, quòd in via ſit præſtantiſsimus in ſolo genere moris: tum; quia genus moris in patria locū non habet in viſione, aut amore, cū neuter ſit actus liber, ſed naturalis, tum etiā, quoniā genus moris non arguit nobilitatē ſimpliciter, ſed accidentariā, & ſecundū quid: beatitudo autē poſtulat actū ſimpliciter prēſtātiſsimū, qualis in patria eſt ſola viſio. Quòd ſi probas ſecūdā ſolutionē, & exiſtimas charitatē in via, & in genere moris, & in genere rei eſſe nobiliorem habitibus intellectualibus; cum id negetur pro ſtatu patriæ: nihil refert, quód illam ſequaris opinionem.

6 Contra hanc reſolutionem nihil facit ſententia, quę affirmat fidē docere charitatem ſimpliciter eſſe nobiliorē fide, quod contra hæreticos cōmuniter doceri ſolet, tum 1. 2. q. 66. ar. 6. tum 22. q. 23. artic. 6. etenim hæc ſententia ſolùm

eſt vera, ſi intelligatur in genere moris; ſecus in genere rei. De quo alibi latiùs diſputauimus.

ARTICVLVS VII.

An argumentũ ſumptum ex Seraphinis probet amorem eſſe præſtantiorem viſione?

1 AD probandum amorem in patria eſſe nobiliorem viſione; expendũt aduerſarij, quod Seraphim, qui ſuperiorem ordinẽ ſuperioris hierarchię obtinent, denominationem ſumpſerunt ab amore: non ob aliam rationem, niſi quia amor nobilior eſt, quàm ſcientia: ordinum enim nomina ita imponuntur ſecundum conuenientiam ad ſpirituales perfectiones, vt ſuperiori ordini ſuperior perfectio tribuatur, vt ex Dionyſio docet D.Thomas 1.p.q.108. ar.5.

D. Dionyſ. D.Thom.

2 Hoc argumentum ſolis illis negotiũ faceſsit, qui putant Hierarchias, & ordines angelorum in patria diſtinctionẽ & appellationẽ ſumere ab actibus beatificis. Qua opinione ſuppoſita ad argumentum primò reſpondet Ferrarienſis 3.contra Gentes c.26.ad finem, 6. *Ad ſecundum dico primò*, inde non poſſe argui amorem in patria eſſe ſimpliciter nobiliorem viſione: quia ſatis eſt amorẽ ibi eſſe nobiliorem ſecundum quid, vt ab eo Seraphini denominentur. Quam ſolutionem plures nouiorũ probant. Ratio eſt, quia ſuprema hierarchia conſiderari debet in ordine ad Deum, non prout ſubeſt rationi formali obiecti intellectus, & voluntatis; ſed ſecundum eſſe, quod Deus habet in vtraque illa potentia. Cum verò ſecundum tale eſſe amor præſtet viſioni; ab amore potiùs Seraphini nomẽ ſumere debuerũt; quãuis ſimpliciter eſſet actus minus nobilis, quàm viſio. Optima eſſet ſolutio; ſi opinio vera foret. Sed iam ſuperiùs illã impugnauimus art.5.

Prima reſponſio Ferrarienſ. — *Non recipitur.*

3 Alij volunt Seraphinos nomen habere ab amore beatifico non ſimpliciter, ſed prout habet rationem dotis; quatenus ſc. reſpondet amori viæ, quo prę cæteris Deum dilexerunt: Cherubinos verò ſumpſiſſe nomen à viſione, prout reſpondet fidei, qua cæteros in via ſuperarunt. Quanuis autem amor in patria eſſentialiter ſit minus nobilis, quã viſio; tamen prout vterque actus inducit rationem dotis gloriæ; amor eſt nobilior viſione ſecũdum quid: ideo quia in via amor præſtantior fuit, quã fides.

Secũda reſponſio.

Sed in hac opinione primùm dubitari poteſt; an dilectio in patria habeat rationem dotis? Nam hæc ſententia pluribus eſt improbabilis, & mihi etiam. Deinde; vt ſuppoſitionem admittamus; inquiri poteſt, cur Seraphini non denominentur ab amore ſimpliciter, ſed pro vt habet rationem dotis?

Reijcitur.

4 Tertio loco accedunt alij Seraphinos nomen ſumpſiſſe ab eminente charitate includente ſimul eminentem ſcientiam; ita vt ſicut in amore ſuperarũt Cherubinos; ita etiam in ſcientia. Placet reſponſio Ferrarienſi loco citato, & ſatis probare videtur Cumelius 1. p. q.108. ar. 6. ad finem. Sed non videtur admittenda: quoniam ſi ſenſus eſt in Seraphinis amorem eſſe æqualem ſcientiæ: redit eadem difficultas, cur ſcilicet non à ſcientia, ſed ab amore denominati ſunt? Porrò, ſi velint eos denominari à charitate; non abſolutè, ſed vt includit ſcientiam; quæ hoc modo perfectior eſt, quàm ſcientia ſumpta ſine charitate: ſolutio eſt friuola; quia, vt iam aduertimus friuola eſt talis comparatio, & aliena à mente D.Thomæ.

Tertia reſponſio. — *Ferrarien. Cumel.* — *Non admittitur.*

5 Quarto loco, ſi penes actus beatificos ſumenda eſt hæc diſtinctio; melius dicemus Seraphinos ideo ab amore fuiſſe appellatos; quia diſtinctionem acceperunt ex familiaritate, quam habent ad Deum: ſunt enim (vt ait Dionyſius cap.7.de cœleſti hierarchia) quaſi aſſeſſores Dei, qui per ſe ipſos familiariter ad Deum accedunt; vt etiam ait Diuus Thomas 1.p.q.108. art.6. Ad hanc autẽ dignitatem potiùs conducit charitas, quàm ſcientia; quanuis ſit illa minus nobilis. Hæc dicta ſint iuxta eos, qui hierarchias, & ordines diſtinguunt, & nominant ex actibus beatificis.

Quarta reſponſio. — *Dionyſ.* — *D.Thom.*

6 Sed ego cum alijs puto opinionem illam eſſe negandam: quod de viſione beatifica expreſsit D. Thomas in dicta q. 108. art.1. ad 2. vbi etiam Banhes in cõmentario concl.1. Quod de omnibus actib⁹ beatificis inde demõſtrari poteſt; quoniã conſtat inter theologos ex doctrina Dionyſij hierarchias ex ſua natura poſtulare ſubordinationẽ ſuperioris & inferioris in recipiẽdo, & cõmunicãdo

Alia reſponſio recepta. — *D.Thom.* — *Banhes.*

do dona,quib' diſtinguũtur,ita vt ſuperior hierarchia ab inferioribus ideo diſtinguatur; quòd immediatè dona illa recipiat à Deo: inferiores verò non niſi mediatè;quia ea recipiũt à ſuperiori hierarchia. Et quanuis hæc ſubordinatio non generaliter reperiatur in ordinibus choriſuè eiuſdem hierarchiæ; quoad aliqua tamen reperitur; quoniã & ſi omnes tres ordines ſupremæ hierarchiæ aliqua immediatè recipiant à Deo;non tamen omnia: quia aliqua recipiunt á ſuperiori choro, vt colliges ex D.Thoma 1.p.q.108.& q.112.art.3.
D.Thom. ad 4.&q.113.ar.2.ad 2.Quare diſtinctio tam hierarchiarum, quám ordinum ſumenda eſt ab ijs donis,& perfectionib', in quibus angeli habere poſſunt ſubordinationem, & dependentiam inter ſe tum in recipiendo; tum etiam in communicando: quæ eſt doctrina ab omnibus recepta.Sed in actibus beatificis viſionis,& amoris, cæteriſque non datur talis dependentia,& ſubordinatio inter angelos: omnes enim cuiuſcunque ſint hierarchię,& ordinis eos recipiunt immediate à ſolo Deo: nec eos alijs communicãt,vt patet.Ergo ab actibus beatificis, vt tales ſunt, non poteſt accipi diſtinctio, aut hierarchiarum, aut ordinum.

7 Obiectio ex Dionyſ. Sed obijcies (nec ſane inefficaciter) quoniam ex Dionyſio,& omnibus theologis conſtat Seraphinos denominationem ſumpſiſſe ab amore, & ab illius excellentia ſumpſiſſe etiam diſtinctionem à Cherubinis, & Thronis,qui ſunt eiuſdem ſupremæ hierarchię.Cum verò cõſtet ſuperiores, & nomen,& diſtinctionem ſumere à perfectione nobiliori;explicandum ſupereſt; quiſnam ſit iſte amor, à quo tanquam à dono excellentiori Seraphim denominentur?

Quidam Ad hanc obiectionem quidam reſpondent hierarchias, & ordines diſtinctionem, & appellationẽ ſumere à perfectionibus viæ. Id,quod ſine probatione ſupponunt Bellomontanus d.diſp.11. c.8.ad 4.n.46. Molina 1.p.q.63.art.7.§.
Molina. *Quod ſi aduerſus hanc ſententiam.* & q.108. ar.1.§.*Porrò inter angelos*,Curſus Conimbric.3.de anima c.13.q.2.art.2. probat tamen Suarius hìc diſp.7. quæſtiuncula
Primum. 1.§.*Ad obiectionem verò*: primò; à ſigno: quoniã hæc diſtinctio ſuo modo reperta eſt in dæmonibus, qui in via cum cæteris fuerunt. Secũdò;quia nomina iſta Secundum.
impoſita ſunt ab hominibus, & propter homines,qui ſolùm cognoſcunt ea,quæ ſunt in via. Tertiò;ratione: quoniam in Tertium.
ſola via angeli ad inuicem ita habuerunt, vt vnus in vna perfectione alium ſuperaret, & in alia ſuperaretur ab eodem: Seraphini enim in ſola via ita ſe habuerunt,vt in amore Cherubinos ſuperarent, à quibus in cognitione ſuperati ſunt: lucifer namque cæteros omnes in cognitione ſuperauit. At in patria non poſſunt ita ſe habere: etenim in ea ita ſe comitantur amor, & ſcientia, vt qui perfectius amat, perfectius etiam videat; & è contrario: vnde,qui in patria perfectior eſt in amore, ſimul etiã in ſcientia perfectior exiſtit. Quare in patria nihil in his perfectionibus reperitur, vt potiùs ab vna, quàm ab alia denominationem ſumerent Seraphini:bene tamen in via. Supponunt igitur hi auctores denominationem Seraphinorum ſumptam fuiſſe ex amore vię; qui in via eſt præſtantiſsimus: & in Seraphinis fuit intenſiſsimus,& intenſior, quàm cognitio.

8 Non placet præcedens ſolutio,&ſẽtentia. Hæc opinio nec in eo, quod ſupponit; nec in ſua decidendi ratione placere poteſt. Non quidem in eo, quod ſupponit: quoniam ſi diligentiús expendãtur, quæ à magno Dionyſio, & à Theologis ſcripta ſunt; non poteſt cum probabilitate defendi diſtinctionem,& appellationẽ in hierarchijs,& choris ſũptam eſſe à perfectionibus,& actibus vię.
Dionyſius. D.Thom. Nam ex Dionyſio,Thoma,& Theologis tã hierarchia, quàm ordo importat gubernationem per intelligibiles prouidẽtiæ diuinę rationes angelis ordinatè reuelatas, in ordine ad hominum ſalutẽ, & conſecutionẽ ſupernaturalis beatitudinis. Quam theologiam volo eſſe ſuppoſitam ex doctrina D. Thomæ 1.p. q.108.ar.1.2.& 4.quam euidẽter decla-
D.Gregor. rat D.Gregorius homil. 24. in Euangelia, vbi hierarchias, ordineſq́; earũ diſtinguit,& nomina exponit per exteriora miniſteria, quæ ſingulis hierarchijs, & ordinibus conueniunt in ordine ad executionem diuinæ prouidentiæ circa humanam ſalutem:& ſatis conſentaneè ad doctrinam Dionyſij capite ſep-
Dionyſius. timo de cœleſti hierarchia:quo in loco

 hier-

hierarchias, & ordines diſtinguit, ſimiliter & nomina ſecundum conuenientiã ad ſpirituales perfectiones in ordine ad recipiendum diuinum lumen, & rationes intelligibiles, reuelationeſq; ad executionem prouidẽtiæ Dei circa homines, quod ſatis expreſsit Paulus ad Hebræos 1. *Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus ad ſalutem hominum attendentes, & in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Quæ verba euidenter declarant adminiſtrationẽ diuinæ iſtius gubernationis, & prouidentię commiſſam eſſe angelis in ordine ad ſalutem hominum. Cum verò homines non dum fuerint, quando angeli in via fuerunt; vtiq; adminiſtratio ſalutis eorũ (penes quã hierarchię, & ordines in patria complerè, & perfectè diſtinguũtur, & nominantur) non fuit angelis commiſſa, niſi poſt quam fuerunt comprehenſores. Dixi *completè, atque perfectè, &c.* quoniam non eſt negandum angelos in via aliquo modo habuiſſe eaſdem hierarchias, & ordines, quos retinent in patria: ſed concedendum eſt illas in via imperfectè, & adhuc incompletè fuiſſe diſtinctas. Nã ſicut ex mente D. Thomæ 1. p. q. 108. ar. 4. illæ aliquo modo diſtinctę fuerunt ſecundum exigentiam, & perfectionem propriæ ſingulorum naturæ, nimirum diſpoſitiuè; ideo quia ſecundum dona naturalia fuerũt illis conceſſa dona gratuita: ita etiam in via fuerunt diſtinctæ ſecundum dona gratuita viæ; non quidem perfectè, & completè, ſed imperfectè, & ſuo modo inchoatiuè; quod nonnullis placuit Theologis. Quare in ſola patria perfectè ſunt diſtinctæ ſecũdum dona gratuita patrię accommodata ad gubernationem hominum.

Ad Hebr. 1. — *D. Thom.*

9 Et vt melius intelligatur, aduerto hierarchiam dicere ordinem gubernationis, & executionis diuinæ prouidentiæ in aliquem finem ſupernaturalẽ, vt colliges ex D. Thoma 1. p. q. 108. ar. 1. & 4. Cum verò pro tempore viæ nulla alia excogitari poſſet diſpoſitio diuinę prouidentiæ, & executio illius (quę ad gubernationem ſpectat) niſi in ordine ad finẽ ſupernaturalis beatitudinis ab ipſis angelis conſequendum; non eſt negandum pro tempore viæ fuiſſe hierarchiarum, & ordinum diſtinctiones ſecundum dona gratuita conueniẽtia ad cõſecutionem finis. Nam in hierarchia Eccleſiaſtica admittuntur etiam ordines iſti ad ſupernaturalem hominũ gubernationem. At tamen talis diſtinctio in via non fuit abſolutè completa, ſed inchoata potiùs, complenda in patria per altiorem aliam gubernationem, & per dona longè excellentiora, qualia ſunt dona patriæ.

D. Thom.

Quare non puto admittendũ eſſe diſtinctionem in hierarchijs, & ordinibus pro ſtatu patriæ præciſè, & completè ſumendam eſſe ex donis ſolius viæ: ſed ex donis patriæ; niſi fortè quis velit hanc diſtinctionem inchoatiuè ſumi ex donis viæ in hoc ſenſu; quia dona illa gratuita patriæ, à quibus hæc diſtinctio completè ſumitur, donantur à Deo cõſentaneè ad merita viæ. Argumẽta porrò Suarij parum habent efficaciæ, nam primum ſolum probat hierarchias fuiſſe aliquo modo diſtinctas in via; incõpletè ſc. & inchoatè, & in ordine ad gubernationem longè diſtinctam, quod admittimus. Secundum autem videtur friuolum: quia Paulus per ſupernam illuſtrationẽ potuit cognoſcere ea, quibus cæleſtes hierarchiæ diſtinguuntur; & ea nobis tradere, ſi non clarè, & diſtinctè cognoſcenda; ſaltem aliquo modo, & ſecundum aliquas communes rationes: nam, & hoc modo tradita nobis ſunt à magno Dionyſio. Tertium verò ſupponit, quod erat probandum: nam multa ſunt in patria, ex quibus diſtinctio illa ſumi poteſt, vt ex dicendis patebit. 10

Solutio primum argumentij. — *Solutio.* — *Solutio.*

Quare dubitatio ſuperius allata diſſoluenda eſt iuxta illorum ſententiam; qui putãt diſtinctionem in hierarchijs, & ordinibus angelorum ſumendam eſſe ex perfectionibus patriæ. Quæ opinio non diſplicet Suario, eam probant Banhes 1. p. q. 108. pagina 1526. & Curſus Conimbricenſ. loco citato, & ſatis Medina in hoc artic. 4. ad argumenta ſecundi prædicamenti. Nec longè abeſt Ferrarienſis tertio contra Gentes, capite 81. Sed quanuis in hoc omnes conueniant; non tamen eodem modo omnes difficultatem explicant. Quidam volunt angelos, & nomen, & diſtinctionem accepiſſe à proprijs miniſterijs, & effectibus, quos erga alios exercent: quia verò Seraphinorum propriũ eſt 11

Iuxta quã ſententiam diluenda ſupra p. dubitatio. — *Banhes.* — *Medina.* — *Ferrar.*

Diverſæ explicationes propoſitæ ſententiæ. eſt docêre inflãmando, quos docent, ad diuini numinis amorem (qui effectus longe eſt nobilior, quam ſimpliciter illuminare) ideo appellati ſunt Seraphini, ab amore ſc. quẽ excitant in ijs, quos illuminant. Hæc ſententia probata fuit pleriſque recentiorũ, & Curſui Conimb. & ante eos Medinæ, nec diſplicuit Suario. Alij hanc diſtinctionem accipiunt, non ab effectibus, ſed à perfectionibus ſupernaturalibus, & gratuitis, ſecundũ quas vnuſquiſque nobiliori modo recipit lumen diuinæ illuſtrationis, & rationes intelligibiles diuinæ diſpoſitionis, quas etiam nobiliori modo alijs cõmunicat: hierarchiæ enim diſtinguuntur ex modo recipiendi rationes illas intelligibiles; chori vero, & ordines diſtinguũtur ex modo illas communicandi. Quia vero Seraphini cognitiones, & reuelatio ſupernaturales meliori modo communicant, quam Cherubini: quia eas communicant inflãmando ad amorem; Cherubini autem abſq; inflammatione; quod non denotat tantam perfectionem; ideo Seraphini ab amore, ad quem inflammãt; Cherubini autem à cognitione nomen accepere. Ad hanc ſententiam accedit Banhes vbi ſupra pag. 1521. & 1526. & videtur ad eam acceſsiſſe Ferrar. loco citato: in hoc tamen differũt; quòd Ferrariẽſis putat angelos ſupremę hierarchiæ rationes illas diuinæ gubernationis videre in eſſentia diuina: Banhes autem exiſtimat illas accipi per ſpeciales reuelationes extra verbũ. Ad noſtrũ inſtitutũ parum refert hoc, vel illo modo eas accipiant. In eo tamen diſplicẽt hi dicendi modi; quia omnes ſupponũt amorem, ad quem Seraphini excitãt, eſſe perfectiorem cognitione, ad quã excitant Cherubini: nam vel id intelligitur de perfectione ſimpliciter, vel ſecũdum quid. Si de perfectione ſimpliciter; omnes ſecum pugnant: omnes enim docent amorem tam vię, quam patriæ eſſe ſimpliciter ignobiliorem cognitione. Si de perfectione ſecundum quid: occurrit difficultas allata in principali argumẽto; cum enim Seraphini ſimpliciter ſint nobiliores, quàm Cherubini; cur accipiunt nomen à perfectione ſimpliciter minus nobili? Nam, vt ex D. Thoma aduertitur, angelis ſuperioribus debẽtur perfectiones ſimpliciter nobiliores.

Diſplicent hi dicendi modi.

12 Hæc difficultas ſemper mihi viſa eſt difficilis. Ad illam tamen puto eſſe dicendum Seraphinos ideo ab amore nomen ſumpſiſſe; quia ex amore beatifico; in quo Cherubinos excedunt, per ſe habẽt, quod in altiori, & nobiliori prĩcipio ordinis diuinæ prouidentiæ (ſecundum quam, & illuminant, & illuminantur) recipiunt lumen, & cognitionem eiuſdem prouidentiæ, vt doctiſsime annotauit D. Thomas 3. contra gentes c. 80.

Quid tandẽ ſit reſpondendum. D. Thom.

13 Ex cuius doctrina aduertendum eſt hierarchias, & ordines nomen, & diſtinctionem accipere ex modo recipiendi, & communicandi lumen, & rationes intelligibiles à Deo reuelatas circa ordinem prouidentiæ, & gubernationis huius mundi inferioris: ita D. Thomas in d. c. 80. & 1. p. q. 108. ar. 1. & 2. & in 2. d. 9. q. 1. ar. 1. ad quintum. Ex quo intelliges hierarchias, & ordines tàm quoad nomen, quàm quoad diſtinctionem expẽdi penes ſolas intelligibiles rationes prouidentiæ, & penes diuerſum modum, quo eas accipiunt à ſuperioribus, & cõmunicant inferioribus. Cum vero prima hierarchia haſce rationes intelligibiles immediate accipiat à Deo, & in hoc diſtinguatur ab hierarchijs inferioribus; vt ex Dionyſio omnes docẽt; chori Illius diſtinguentur penes altiorem, & nobiliorem modum recipiendi illas rationes, & eaſdem communicãdi alijs. Modus autem recipiendi eò erit altior & nobilior; quò principium, in quo cognoſcuntur, fuerit altius, & nobilius; id quod in terminis aduertit D. Thomas in d. cap. 80.

D. Thom.

Vt verò intelligamus, quod nam principium cognoſcẽdi diuinam ipſam prouidentiam ſit altius; aduertendum eſt ad mentem eiuſdem Thomæ in d. c. 80. in ordine diuinæ prouidentię, & diſpoſitionis rerum tria reperiri principia: finem ſc. qui intenditur, diuinam inquã bonitatem, à qua Deus veluti mouetur ad ſtatuendum ordinem rebus à ſe conditis: deinde ſcientiam diuinã, quæ ordinem excogitauit, & excogitatum decreuit. Tertio ipſammet diſpoſitionem decretam, quę eſt in mente diuina, quæ ipſa eſt principium gubernationis exequendæ. Inter hęc tria in ordine ad diuinam prouidentiam, & rerum diſpoſitionem ſupremum locum obtinet finis

D. Thom.

totius prouidentiæ, nempe diuina bonitas; tum quia finis inter omnes cauſſas prima eſt,& magis nobilis:tum etiã, quia volũtas,quæ reſpicit finem,in executione eſt primum mouens.Secundum locum obtinet ſcientia; quæ eſt principiũ ipſius prouidentiæ in ſe: excogitauit enim,& ſtatuit ordinem illius. Vltimum tandem locum habet ipſe met ordo prouidentię in mente diuina ſtatut⁹. Ex quo infertur illam cognitionem prouidentiæ,quæ accipitur in ipſa Dei bonitate (quæ eſt finis totius prouidẽtię) eſſe altiorem,& longe nobiliorem, quã ſit cognitio eiuſdem prouidentiæ, quæ habetur à Deo in ipſa diuina ſcientia, quatenus eſt principium eiuſdem prouidentiæ: hanc vero præſtare cognitioni, quæ accipitur in ipſomet ordine iã in diuina mẽte decreto. Quibus ſi adiũgamus amori debita eſſe, quæ ad finem pertinent: bene infertur debitum fuiſſe Seraphinis,ideo,quia amore ardent, vt diſpoſitionem diuinę prouidentię intelligerent in ipſo vltimo omnium rerum fine, hoc eſt in ipſa diuina bonitate. Et ab iſta perfectione, & nomẽ acceperũt, & in ſuprema hierarchia locum ſupremum.Et de his hæc ſatis ſint.

ARTICVLVS VIII.

Pro ſolutione eiuſdem rationis diſputatur, an viſio in patria ordinetur ad amorem?

1 In eodem ſecundo argumẽto principali (in cuius explicatione verſamur) ad probandum amorẽ patriæ præſtare viſioni adducitur D. Anſelmus lib. 2. cur Deus homo c. 1. in hęc verba: *Peruerſus ordo eſt amare, vt intelligas; rectiſsimus vero intelligere, vt ames.* Ex qua ſentẽtia colligunt aduerſarij viſionem ordinari ad amorem tanquam in finem:& inde inferunt amorem eſſe nobiliorem;quia finis præſtat ijs,quæ ſunt ad finem,ex Ariſtotele 3.Topicorum c. 1.& 1. Magnorum Moral. c.1.hoc argumento mouentur aduerſarij, vt dicant viſionem in patria ordinari ad amorem tanquam in finem: ita Scotus in 4.d. 49. q.4. litera B. in principio, & litera L. in fine, & fuit ſententia Aureoli apud Capreolum in 1.d.1.q.1.ar.2.in.5.argumẽto contra 6.fol.23.col.2.

D. Anſelmus. *Ariſt.* *Scotus.* *Aureol.*

2 Argumẽtũ hoc petit, vt explicemus difficultatem á theologis ſatis confuſe explicatam: vtrum viſio in patria ordinetur ad amorem tanquam in finem; an vero amor in viſionem? Quæ difficultas non poterit ſine confuſione diſſolui,niſi diſtinguam ordinabilitatẽ iſtorũ actuũ reſpectu Dei, vt eſt inſtitutor vtriuſque & reſpectu volũtatis ipſi⁹ beati.Et quia hæc poſterior ordinabilitas ex priori pendet; prius inquiremus, an Deus vt auctor naturę,vnum ad alterum ordinauerit,vt ad finem.In qua quęſtione illud prænotaſſe oportet concedendum eſſe viſionem, & amorem beatificum à Deo inter ſe ordinata eſſe ordinatione cauſſæ,& effectus:conſtat enim amorem naturaliter conſequi ad viſionem. Quare negari non poteſt viſionem ex ſua natura ordinari ad amorem, vt ad effectum ordinatione aliquo modo pertinẽte ad genus cauſſę efficientis.Dixi *aliquo modo* quoniam non conſtat,an cognitio efficienter cõcurrat ad actum amoris?Tota igitur difficultas eſt,an inter eos detur ordinatio medij ad finem reſpectu Dei vtriuſque entitatis auctoris?

Duplex ordinabilitas cõſideratur. *Præmiſſa explicatio- nem ſup-*

3 Sit totius huius reſolutionis prima conclusio. Viſio nulla ratione eſt à Deo inſtituta propter amorem, tanquam propter finem. Hanc concluſionem ſummo conſenſu probant omnes, qui beatitudinem in ſola viſione collocant. Ita communiter Thomiſtæ, Capreolus in 1.d.1.q.1.ar.3.ad 5.Aureoli contra 6. fol.28.col.1.2.& 3.& in 4.d.49. q.2.ar.2. ad 2.Scoti contra 1.fol. 192. col.2.&. 3. Caietan. 1.p.q.26.ar. 2. ad finẽ, & clari⁹ 1.2.q.3.ar.4.ad 2.Scoti; Ferrarienſis 3. contra gentes c,26.§.*Sed contra iſtam concluſionem*,folio 251.col.4.Sotus in 4.d.49 ar.3.§. *tertio dicimus* fol.567.Soncinas ibi q.2.concl.1.ad 2.Scoti;Durand.q.4.late Goffredus quodl. 2.q. 10. Bellomontanus 1.2.diſp.11.c.9.n.56 & 57.& ita cõcludit Paludanus in 4. d. 49.q. 3. ar.2 n. 35.in fine: videtur colligi hęc ſententia ex D. Thoma 1.2.q.4.ar.1. ad 4. & ar. 2. ad 3. & 3. contra gẽtes c. 25. & in 4. d. 49.q.1.ar.2.quæſtiunc.2 ad 1.

Prima concluſio. *Capreol.* *Caietan.* *Ferrar.* *Sotus.* *Soncinas.* *Durand.* *Palud.* *D.Thom.*

Hanc communem ſententiam ex eo probat Bellomontanus in d.c.9.n.56.& 57. quia Deus nullam rem aut vult,aut operatur propter aliam,tanquam propter finem, aut volendi rationẽ: ſed omnia

nia vult, & operatur immediate propter ſuam bonitatem: ita vt nulla res habeat, aut habere poſsit rationem finis, propter quem aliam rem velit, aut operetur. Ita ſcripſit 1.p.diſp.82.c.2. quo loco aſſerit Deum velle quidem, vt vna res ſit propter aliam tanquam propter finem, v.g. vt homo ſit propter vniuerſum: nõ tamẽ velle hominem propter vniuerſũ. Suppoſita hac opinione admittit Deum viſionem ordinaſſe ad amorem; non tamen voluiſſe viſionem propter amorẽ, tanquam propter finem. Sed hanc Bellomontani opinionem non recepimus lib.1.q.6.ar. vnico §. 2. ad 2. vbi cum D. Thoma, & communi theologorum oſtẽdimus vnam rem creatam fuiſſe Deo rationem volendi aliam, & finem operãdi illam. v.g. vniuerſum fuiſſe volitũ à Deo omnibus numeris abſolutum, fuit Deo ratio, vt vellet hominem condere: fuitq; verus finis, cuius gratia Deus hominẽ cõdidit. Similiter etiam Deus ideo Petro voluit dare gratiam, quia illi voluit dare gloriam: & defacto ideo Petro dediſſe gratiam, vt per eam Petrum duceret ad gloriam. Quod ſi in ordine executionis Deus vnam rem creatam operatur propter aliam rem, tãquam propter finem: cur in ordine intẽtionis, quo res inſtituit, & diſponit, volitio vnius non erit Deo ratio volitionis alterius? Quare ex hoc fundamento nõ bene negabimus Deum potuiſſe in ordine ſuæ diuinæ prouidentiæ viſionem patriæ ordinare ad amorem, tanquam ad finẽ: aut è contrario: ſicut ordinauit gratiã ad gloriam, vt ad veram cauſſam finalem gratiæ.

Non recipitur.

5 Fundamẽtũ Caietani.

Caietanus ideo negat Deum auctorẽ naturæ viſionem inſtituiſſe, & ordinaſſe gratia amoris: quia putat amorem in patria potius eſſe ordinatum ad viſionẽ. Ita ſcripſit 12.q.3.ar.4.§. *ad ſecundum dicitur*, & ſignificauit 1.p.q.26.ar.2. ad finẽ. Hoc autem probat ſumpta duplici propoſitione: prima eſt; Deus viſus amatur à beatis. Secunda; viſio ibi non concurrit per accidens, ſed per ſe: & ex vtraq; vult eſſe illatum, amorẽ, quo beati Deũ amant, ex ſua natura ordinari ad viſionem, tanquam in finem. Sed inferius q. 10. art. 4. §. 5. pro Scoto oſtendemus hoc medium inutile eſſe ad inferendam conſequentiam.

Inferius refellendi.

6 Solidum fũdamentum.

Quare puto communem opinionem non aliunde poſſe ſumere ſolidum fundamentum ad negandum viſionem fuiſſe à Deo inſtitutam propter amorem, tanquam propter finem: quàm ex ſua opinione, beatitudinem ſc. in ſola viſione collocari. Hac enim ſuppoſita opinione non poteſt non negari Deum viſionem ordinaſſe ad amorem, & ratio eſt, quoniam ex veriſsima Ariſtotelis philoſophia finis ſimpliciter vltimus nõ eſt ordinabilis in alium finem ex Ariſtotele 1. Ethic. cap.7. text. 28. & 2. Metaph. c.2. text. 8. Quare, qui ponit viſionem eſſe vltimum finem ſimpliciter, vt conſequenter loquatur, negare tenetur viſionem ordinari à Deo in amorem, tanquam in finẽ. Ipſa igitur opinio, quã defendimus, erit nobis ſolidum fundamentum, vt negemus, quod aduerſarij ſumunt. Ex eodem etiam fundamento aſſerendum erit amorem à Deo inſtitutum eſſe propter viſionem, tãquã propter finem *cui*: nam ſi viſio inſtituta eſt à Deo, vt eſſẽtialis beatitudo; neceſſario infertur ea, quę viſionem conſequuntur (amorem ſc. & delectationem) fuiſſe à Deo inſtituta ad perficiendam, & complendam ipſam viſionem: nam, quæ eſſẽtiam rei conſequuntur, ſunt accidentariæ perfectiones eſſentiæ inſtitutæ, & ordinatæ ad eam, tanquam ad finem, *cui*. Et hoc fuit fundamentum D. Thomæ, vt aſſereret amorem fuiſſe à Deo ordinatum in viſionem, vt patet ex 3. contra gentes c.26. ad ſecundam obiectionem, vbi late Ferrariẽſis, idẽ Thom. in 4.d.49. q.1. ar.2. quęſtiũc.2. ad 1. vbi Capreol⁹ q. 2. ar.3. ad 2. cõtra 3. fol. 192. col. 2. & Sotus ibi q. 1. ar. 3. Quare ſi horum actuũ ordinationem expẽdamus reſpectu Dei inſtitutoris naturæ, negandum eſt adverſarijs id, quod ſumunt. Quomodo autem D. Anſelmus ſit intelligendus? ſtatim explicabimus.

Ariſt.

D.Thom. Ferrar. Capreol⁹. Sotus.

7 Idem dicendum eſt, ſi duos iſtos act⁹, viſionem ſc. & amorem, expendamus in ordine ad ipſum beatum. Pro cuius explicatione aduertendum eſt hos actus in ordine ad beatum duobus modis cõſiderari poſſe: vno modo, vt directe eliciuntur à beato, & ad Deum terminantur: altero modo, vt terminant actum reflexum voluntatis eiuſdem beati. Nam ſicut intellectus videns Deum poteſt reflecti

flecti ſuper ipſam viſionem, & amorem & vtrunque actum conſiderare, vt duo quædam bona, tum in ordine ad ipſum beatum, tum in ordine ad Deum viſum, & amatum, & vtrunque præſentare voluntati: ita etiam voluntas poteſt reflecti ſupra vtrunque actum complacendo in vtroque, vel quia vterque eſt bonum proprium (qui eſt amor concupiſcentiæ, quo beatus ſe ipſum amat) vel quia ex vtroque reſultat Deo aliquod bonũ; qui eſt amor amicitiæ. Quare viſio, & amor tribus modis poſſunt inter ſe cõferri. Vno modo; vt ſunt actus directe eliciti à beato: viſio per intellectũ, amor per voluntatem. Secundo modo, prout terminant actum reflexum voluntatis, tanquam duę perfectiones, & duo bona ipſius beati propria, & eidẽ volita amore concupiſcentiæ. Tertio modo; vt ſũt voliti Deo amore amicitiæ. Amorẽ amicitiæ hoc loco appellamus, quo beatus Deum amat: concupiſcentiæ vero; quo amet ſe ipſum. Statuimus igitur ſequentes comcluſiones.

8 2. Concluſ. Sit ſecũda in ordine concluſio: viſio, & amor, prout directe eliciuntur à beato, & immediate terminantur in Deum; nullo modo ſunt, aut eliciuntur propter aliquem finem: & per conſequens beat⁹ nec videt, vt amet; nec amat, vt videat. Poſterior pars ex priori neceſſario deducitur. Prior autem euidens eſt ex ijs, quæ diximus lib. 1. q. 16. ar. 4. vbi late oſtendimus actus beatificos patrię nec elici, nec elici poſſe à beatis propter aliquem finem. Et de viſione concluſio eſt euidens: quia illa nullo modo eſt à à voluntate; cum ſit prima operatio patrię, quæ antecedit omnem actum volũtatis. Nulla autem actio poteſt ab homine elici propter finem, niſi ſit à volũtate, vel elicita, vel imperata, vt dixim⁹ lib. 1. q. 16. ar. 3. §. 2. De amore etiam cõcluſio patet; quia amor ille eſt à voluntate, vt eſt quædam natura: voluntas autem, vt eſt natura, non dirigit ſe ipſam, ſed ab alio dirigitur, vt in d. q. 16. late oſtendimus. Quare beatus, nec videndo videt propter finem: nec amando propter finem amat.

3. Concluſ. Tertia concluſio: ſuppoſita opinione D. Thomæ, quod viſio eſt noſtra beatitudo; ſi expendamus duos illos actus, vt per actum reflexum ſunt voliti tanquam duo bona, quę beatus amore cõcupiſcẽtię ſibi cõcupiſcit: nullo modo admittẽdum eſt volũtatem complacere in viſione, quia complacet in amore; ſed è contrario, complacere ſibi in amore, quo adhęret Deo, vt amico; quia complacet in viſione, qua Deum, vt ſummum bonũ videt. Probatur; quia voluntas beata etiam in amore non beatifico, (qualis eſt iſte, de quo loquimur) eſt bene ordinata. Voluntas autem bene ordinata nõ poteſt ordinare bonum, & finẽ; qui ſibi eſt ſimpliciter vltimus, in alium finem: quia hæc eſt natura, & cõditio finis ſimpliciter vltimi; vt ipſe nũquam ſit propter aliud; alia vero omnia ſint propter ipſum ex Ariſtotele 2. Metaph. c. 2. text. 8. Ariſt. Quare qui beatitudinem formaliter collocat in ſola viſione, non poteſt appetere ſibi viſionem illam propter aliquod aliud bonum aut finem. Accedit, quoniam tenetur voluntas ſe cõformare cum ordinatione illorum actuum facta à Deo inſtitutore naturæ. Quare, cũ Deus viſionem non inſtituerit propter amorem; ſed amorem potius propter viſionem, vt patet ex prima concluſione; vtique voluntas beati cadens ſuper illos duos actus, & illos ſibi appetens, tanquam duo bona non poterit viſionẽ ordinare in amorẽ: complacebit igitur in amore, quo Deũ beatifice amat, quia complacet in viſione, qua Deum videt, vt in beatitudine eſſentiali. Vnde in amore complacebit, vt in quodam viſionis complemento. Igitur licet beatus directe non amet, vt videat; reflexe vult ſibi amorem, quia ſibi vult viſionem, nec huic reſolutioni contra dicit Anſelmus vt ſtatim dicemus.

Quarta concluſio: ſuppoſita eadem D. Thomæ opinione, beati quatenus reflectentes ſupra viſionem, & amorem, & illos volentes Deo amore amicitiæ, vt bona quædam licet extrinſeca ipſius Dei, ideo Deo volunt bonum ex amore reſultantem, quia volunt bonum, quod Deo reſultat ex viſione. 4. Con. Vt hęc concluſio intelligatur, aduertẽdum eſt beatos tunc amare Deum amore amicitię, cum illi volunt aliquod bonum: in hoc enim conſiſtit amicitia. Quare, cum beati reflectuntur ſupra viſionem, & amorem, tanquam ſuper duo bona alicui volita; vt voluntas tali reflexione dicatur tendere

dere in Deum amore amicitiæ; oportet vt duos illos act⁹ velit, vt bona quędam in Deum redundantia, illique volita. Cũ vero nec viſio, qua beatus Deum videt, nec amor, quo Deo adhæret, ratione ſuę entitatis ſint bona Dei; vt beatus in illos actus reflectẽs poſsit tẽdere in Deũ amore amicitiæ; oportet, vt illos Deo velit ratione alicuius boni, quod ex illis Deo extrinſece reſultet: alioquin nõ poterunt eſſe Deo voliti amore amicitiæ. Expendendum eſt igitur, quo pacto ex ſingulis iſtis actibus poſsit aliquod bonum in Deo reſultare. Et ex viſione reſultat Deum apud beatum eſſe glorioſum: Deus enim ex ipſa viſione, qua beatus illum videt, cõſequitur quãdam claram cum laude notitiam apud ipſum beatum, vt patet ex his, quę diximus de gloria lib. 3. q. 2. ar. 4. §. 2. At quodnã bonũ ex amore, quo beatus Deo adhæret, Deo reſultet? Non facile explicatur: niſi dicamus ex eo, quòd Deus eſt beato charus, & amatus, reſultare Deũ eſſe finem, cui beatus debet velle omnia bona. Quod ſi admittatur concedendũ eſt amorem beatificum, & bonum inde reſultans amari à beato, & ordinari in bonum reſultans ex viſione: quoniam beatus õnia operatur, & deſiderat propter Dei gloriam, & laudem: hæc enim eſt communis beatorum acclamatio, vt Deo ſit omnis gloria, & laus, vt patet
Apocalyp. ex toto lib. Apocalypſis maxime cap. 4. 5. 18. & 19.

11 Ex hac tam larga diſputatione iam conſtat viſionem in patria non ordinari in amorem, tanquam in finem: nec à beatis illos actus directe elicientibus, nec reflexe circa eoſdem verſantibus: & ſubinde falſum eſſe fundamentum aduerſariorum. Nec oppoſitum probat Anſelmus, quia agit de cognitione, & amore vię. Ita Caietanus 1. p. q. 26. ar. 2. & 1. 2. q. 3. ar. 4. Ferrarienſ. 3. contra gẽtes c. 26. §. *Sed contra iſtam concluſionem* fol. 251. col. 4. Capreolus in 4. d. 49. q. 2. ar. 3. ad 2. contra 1. fol. 192. col. 4. in principio, Sotus ibi q. 1. ar. 3. §. *tertio denique* fol. 567. col. 1. Bellomõtanus d. diſp. 11. c. 9. n. 54. Suarius in d. diſp. 7. quæſtiuncula 1. poſt principium: & ſatis colligitur, ſi mentem Anſelmi expendamus: nam in d. c. 1. tam in principio, quam in fine hãc concluſionem nititur probare *creaturã rationalem factam eſſe à Deo iuſtam, vt illo fruendo eſſet beata*, ita probat; quoniam De⁹ ideo eam fecit rationalem, & cum potẽtia diſcernendi inter iuſtum, & in iuſtũ, malum, & bonum, vt amaret bonum, & odiret malum; & preterea, vt Deũ amaret propter ſe, & non propter aliud, & ita Deum conſequeretur, fieretq; beata. Ex quibus verbis bene colligitur voluiſſe Anſelmum intellectionem in homine immediate fuiſſe à Deo ordinatã in amorem Dei, mediate vero in beatitudinem; vt ſc. cognoſcendo, & amando Deum mereretur illum conſequi. Quæ omnia manifeſte intelliguntur de ordinatione illorum actuum, vt ſunt in via: intelliguntur enim de amore, prout eſt meritum conſequẽdæ beatitudinis, quæ eſt conditio amoris viæ. In via autem cognitio fidei ordinatur ad amorem, tanquam in finem, etiam à Deo inſtitutore naturæ. Ex quo non bene infertur viſionem patriæ ſimiliter in amorem ordinari; propter diſparem rationem patriæ, & viæ: nam in via illi actus à Deo ordinantur ad conſecutionẽ beatitudinis, cum vero beatitudo per merita aſſequenda veniat; duo illi actus à Deo ordinãtur ad meritum, & ſub ratione meriti; ſecundum quàm conſiderationem amor primum locum obtinet, quanuis in ſe ſit minus nobilis. At viſio, & amor patrię ordinãtur à Deo ſub ratione pręmij, formaliſque beatitudinis. Cũ vero formalis beatitudinis ratio poſtulet actum ſimpliciter præſtantiſsimum, vt ſupponimus: viſio autem apud D. Thom. quem modo ſequimur, ſimpliciter ſit nobilior, quam amor; fieri non poteſt, vt ordinetur in amorem tanquam in finem. Quare non valet conſequentia ab ordinatione viæ ad ordinationem patriæ. Quibus addo: quanuis in via cognitio, & amor ordinarentur ſecundum perfectionem ſimpliciter; vt pleriq; putant; non proinde conſequentiã vim haberet: quia viſio, quæ ſuccedit fidei, lõgè eſt pręſtãtior, quàm ipſa fides. Et hęc de ordinatione illorum actuum.

ARTICVLVS IX.

Pro ſolutione eiuſdem rationis expenditur, an viſio ſit amabilior, quàm amor?

Vlti-

1 Argumētū cuius creatione dubitatio excitatur.

VLtimo loco in ſecundo argumento principali, quod nitimur diſſoluere, contra poſitam reſolutionē expenditur, quòd odium Dei peius eſt, quàm error circa Deum. Ergo amor Dei, cui contrariatur odium, eſt maius bonum, quàm ſit viſio. Antecedens ſupponitur, vt veriſsimum. Conſequentiam probant aduerſarij ex regula topica *illud eſt melius, cuius oppoſitum eſt peius*. De qua Ariſtoteles 2. Topicorum c. 3. loco 31. & lib. 3. c. 2. loco 29. & 8. Ethic. c. 10. *Ariſt.*

2 Hoc argumentum petit, an viſio beata ſit amabilior, quàm beatus amor. Hanc difficultatem moderniores explicando reddunt inextrincabilem: ex his tamen, quæ ſupra diximus, facilè habet explicationem. Nam hi duo actus expēdi poſſunt, vel in ordine ad amorem cōcupiſcentiæ, provt ſunt duo bona nobis cōcupita: vel in ordine ad amorē amicitiæ, provt ſunt duo bona cōcupita Deo. Hoc loco illum amorem appellamus amicitiæ, quo Deum amamus: concupiſcentiæ autem; quo amamus nos ipſos; cum vero amare aliquem non ſit aliud, quam velle illi aliquod bonum: tunc viſio dicetur amari amore amicitiæ cum fuerit Deo volita; tunc autem amore concupiſcentiæ, cum fuerit volita nobis. Idem dicito de amore.

3 Ratio dubitandi.

Si viſio, & amor conſiderētur, vt amore concupiſcentię ſunt bona volita ipſi beato; poſſet aliquis dubitare, an viſio ſit amabilior? Quoniam amor eſt proprium bonum propriaque perfectio voluntatis; viſio autem eſt propria perfectio intellectus. Iam vero iuxta regulā Ariſtotelis: *Amabile bonum, vnicuique autem proprium*: bonum proprium voluntatis magis ab ea amabitur. Accedit etiā quia amor in via eſt amabilior cognitione. Ergo, & in patria. *Ariſt.*

4 Reſolutio.

His tamen non obſtantibus dicendū eſt apud D. Thomam (cuius opinionem modo defendimus) viſionem ex ſua natura longe eſſe amabiliorem, quám ſit amor. Quæ reſolutio ſuppoſita opinione D. Thomæ neceſſario demonſtratur. Nam cum viſio ſit eſſentialis beatitudo, erit ipſi beato ſummum bonum, finiſq; cæterorum omnium, quæ in beato exiſtunt. Erit igitur ſimpliciter appetibilior à beato, quàm amor. Nec ratio in oppoſitum aliquid facit: quoniam non eſt ſermo de voluntate, vt eſt appetitus quidam particularis appetens ſibi ſoli appetitu innato: ſed vt eſt appetit⁹ vniuerſalis, quo homo appetit ſibi ſua bona: quomodo viſio non eſt bonum alienum, cum ſit proprium ipſius beati. Nec ſimiliter valet ſecundum argumentum, nec enim valet conſequentia, quia bonitas cognitionis, & amoris in via expenditur in ordine ad meritum; in patria autem in ordine ad pręmium: quod ipſum conſiſtit in meliori bono.

Soluitur dubitādi rat.

5 Si actus illi conſiderentur, vt ſunt voliti Deo amore amicitiæ: in eadem eſt perſiſtendū ſententia, vt ſc. beatus amore amicitiæ magis appetat Deo bonum quod ex viſione Deo accreſcit, quàm appetat illud, quod accreſcit ex amore. Quæ ſententia ſuppoſita opinione D. Thomę facile demoſtratur: quoniam ſicut in amore concupiſcentię magis nobis amamus, quod nobis eſt magis bonum: ita amore amicitiæ magis amam⁹ amico, quod illi eſt magis bonum. At bonum, quod ex viſione Deo reſultat maius eſt, quàm bonum illi reſultans ex amore. Ergo viſio amabilior eſt amore amicitiæ, quàm amor. Maior patet: minor autē eſt euidens ex dictis in precedēte articulo. Nam viſio cedit in externam quandam Dei gloriam. i. in claram cum laude notitiam; ex qua naſcitur honor, quo beatus Deum, vt excellētiſsimum honorat: ex amore autem ſolum accreſcit Deo eſſe finem, ad quem omnia à beato referantur: nam beatus ideo, quia Deum amat tanquam ſummū bonum, omnia in eum refert, vt in finē. Iam vero Deum eſſe glorioſū apud beatum maius eſt bonum, quàm Deum eſſe beato finem, ad quem omnia beatus referat: tū, quia inter bona externa præſtātiſsimum eſt gloria, vt lib. 3. oſtēdimus: Tum etiam quia beati ideo volunt omnia in Deum referre, & propter eum omnia facere; quia volunt Deum apud omnes eſſe glorioſum: vnde quæcunq; volunt, & faciunt, in gloriam Dei faciunt.

6 Contra hanc reſolutionem quidam objiciūt: quoniā illud eſt alteri ex amore amicitiæ præferendum, quod magis pertinet ad eum, & ad illius gloriam. Sed magis pertinet ad gloriam Dei id, quod ex amore amicitiæ eſt magis diligendū: amor autem ex amicitia magis eſt diligendus,

gendus, quam viſio. Ergo amor præferendus eſt, & pluris æſtimandus à beato, quam viſio: ita vt data optione beatus magis debeat eligere carere viſione, quàm amore. Minor huius diſcurſus dupliciter probatur: primò, quia amor eſt primum veluti fundamentum amicitiæ. Ergo amor eſt id, quod in ordine amicitiæ maximè amatur; ita vt propter amorem amentur reliqua: viſio igitur in ordine amicitiæ amatur propter amorem. Secundò, quia amor amicitiæ omnia refert in amicum: etenim amicũ proponit, vt finem omnium actionum, facitq́; illum pręferri cęteris omnibus; ſed amor beatificus eſt amor amicitiæ, vt ſupponimus; ergo amor pręferendus eſt viſioni.

7 Ad hoc argumentũ admittimus primam, & ſecundam propoſitionem: negamus tamen illius minorem. Ad primam probationem admittimus antecedens: quoniã amicitia ſupponit amorem, quo amicus amatur propter ſe, & ſuperaddit mutuam redamationẽ cum quadam mutua cõmunicatione ex Ariſtotele 8. Ethic. c. 2. & 3. D. Thoma 1. 2. q. 65. ar. 5. ſed non video, quomodò inde inferatur ipſum amorem amicitiæ maximè amari. Primò; quia ipſe amor amicitiæ directus. i. qui directè tendit in amicum, non eſt obiectum ſui ipſius: falſò igitur infertur amorem ipſum eſſe, quod maximè amatur: cum in tali ordine non ametur amor ipſe, ſed amicus. Quod ſi ſermo ſit de amore reflexo terminato ad directum: negandum eſt ipſum amorem beatificum maximè amari in ordine ad Deum: cum enim non habetur, niſi vt bonum volitum Deo: & illud, quod ex amore Deo accreſcit, ſit minus nobile, quàm bonum accreſcens ex viſione, vt diximus; vtique ipſe amor minus bonum erit Deo, quàm viſio. In hoc igitur ſenſu neganda eſt conſequẽtia: nam amorem eſſe fundamentũ amicitię, imò eſſe ipſam amicitiam, ſolum infert amorem eſſe in cauſſa, vt amans velit amico bona: hoc enim eſt amare: non tamen infert, quod bonum ex amore Deo accreſcens ſit maximè amatũ: ſiquidem inde non bene inferatur bonũ illud in ſe eſſe nobilius.

8 Ad ſecundam probationem minoris dicimus, bene inde cõcludi amorẽ amicitiæ efficere, vt Deus apud beatum ſit pręferendus omnibus alijs amicis, ipſi etiã amanti, qui illo amore Deũ diligit pluſquam ſe. Pręterea efficere, vt bonũ Dei præferẽdum ſit cuicunq́; bono alijs volito: ita vt ſi bene placitum eſſet Deo, vt ipſemet amãs (ne dum alius amicus) careret bono ſibi proprio; hoc etiã ipſe amãs ſit voliturus. Sed non video, quomodò inde inferatur bonum, quod ex amore reſultat Deo, ſit pręſtantius, quã bonum reſultans ex viſione. Nam ſicut ex illo antecedente infertur beatũ fore voliturum ſe priuari viſione; ita etiam infertur eum voliturum fore ſe priuari amore. Et in vtroq́; caſu ideo talem priuationem voliturus foret, vt Deus etiã in hoc eſſet glorioſus: quod ipſum eſt bonũ reſultãs ex viſione, in quod amor ſuum dirigit effectum. Ad argumentum igitur in forma conceſſo antecedente neganda eſt cõſequentia: quoniã amor amicitię ideo Deum amicum conſtituit finem ſuarum actionum, quia vult Deũ amicũ eſſe in omnibus glorioſum, quod bonum reſultat ex viſione.

Ex dictis patet viſionem in patria sẽper eſſe amabiliorem amore, ſiue conferatur ad amorem cõcupiſcentię, quo beatus duo illa bona ſibi concupiſcit; ſiue ad amorem amicitiæ, quo illa bona vult ipſi Deo. Nec huic veriſsimæ reſolutioni obſtat argumentũ ſumptũ ex eo quod odiũ Dei eſt maioris malitię, quã error, ſiue ignorantia prauæ diſpoſitionis erga Deũ. Nam vno modo ſoluitur apud eos, qui putant antecedens nõ eſſe ſimpliciter cõcedendũ: nam ſi odiũ Dei conſideretur in genere rei; falſum eſt: quoniam in hoc genere error cõtrariatur cognitioni veræ Dei, quæ in genere rei eſt ſimpliciter nobilior, quàm amor Dei, vt ex plurimorum ſententia ſuperiùs diximus. Concedendum eſt tamen antecedens, ſi odium Dei conſideretur in genere moris: quia amor (cui contrariatur) in genere moris eſt melior, quàm cognitio vera Dei. Cũ verò in patria, nec viſio, nec amor ſint actus morales, vt patet: odium Dei, & error erga Deũ non poſſunt conferri cũ viſione, & amore patrię, niſi ſolũ in genere rei, in quo antecedens eſt falſum, vt iam diximus. Hæc ſolutio placuit pleriſque ex nouioribus in ſuis ad hunc articulum com-

9 Corollariũ.

Occurritur argumento quod occaſionem dedit pręſenti dubitationi

commentarijs. Probata fuit Curſui Conimbricenſi 3. de anima cap. 13. q. 2. ar. 2. pag. 426. in medio, & Bellomontano 1.2. diſput. 11. cap. 8. num. 47. Suario ibi diſput. 7. quæſtiuncula 1. Prius fuit *Capreol.* Capreoli in 1. d. 1. q. 2. art. 3. ad 15. con- *D. Thom.* tra 6. fol. 29. col. 2. §. *Ad confirmationem dicitur.* Nam & Diuus Thomas, vbi dixit odium Dei eſſe maximum peccatorum ſemper egit in genere vitij moralis, vt patet 1.2. q. 73. art. 4. ad 3 & 2.2. q. 142. art. 3. ad 1. & de malo q. 2. artic. 10. Ex qua ſolutione colliges odium Dei ſimpliciter non eſſe peius vitiũ, quàm Dei cognitionẽ falſam, ſed ſolum ſecundum quid, in ordine ſc. ad malitiam moralẽ, & demeritoriam. Quare argumentum deficit in antecedente.

Alia ſolutio. Secundo modo ſolui poteſt iuxta eos, qui putant charitatem, & amorem in via tàm in genere moris, quàm rei eſſe ſimpliciter nobiliorem cognitione fidei: ſecus dicendum eſſe de amore, & viſione patriæ. Iuxta hanc opinionem negandum eſt odium Dei, vt opponitur amori patriæ in aliquo genere eſſe peius, quam ſit error circa Deum clare viſum: ſi tamen talis error eſt poſsibilis: nam error ille opponeretur perfectioni longè præſtantiori: nimirum viſioni, quæ ſimpliciter amori præſtat. Porrò, ſi odium conſideretur, vt oppoſitum amori viæ, & conferatur cum errore erga Deum cognitum, vt in via: admittendum eſt antecedens: quia poſita hac opinione odium Dei in vtroq; genere eſt peius. Sed inde non bene infertur conſequentia: quoniam regula Ariſtotelica ſolùm habet locum in oppoſitis ſub eadẽ cõſideratione ſumptis.

10 Tertia ſolutio. Tertio loco ſoluitur argumentum apud eos, qui gratis admiſſo antecedente nègant conſequentiam: nec valet regula Ariſtotelis; quoniam non eſt vera, quando duo illa, quæ in bonitate inter ſe comparantur; ita ſe habent, vt vnum alterum vel intrinſecè includat, vel neceſſariò ſupponat: tunc enim non oportet, vt illud ſit melius, cuius oppoſitum eſt peius: dantur enim plures inſtantiæ: nam florens, & iuuenilis valetudo melius bonum eſt, quàm ſanitas ſimpliciter ſumpta: & tamen ægritudo, quæ opponitur ſanitati, eſt maius malũ, quàm defectus florentis valetudinis. Similiter etiam lætãter viuere melius eſt, quã ſimpliciter viuere: & tamen non viuere eſt maius malum, quàm miſerè viuere. Cum igitur amor patriæ neceſſariò ſupponat viſionem (quia voluntas non poteſt beatificè adhærere Deo, niſi Deum clarè videat) ex illa regula non bene infertur amorem eſſe bonũ melius; quanuis admittamus odium eſſe peius. Ita Durandus in 4. d. 49. q. 4. ad 5. Capreolus q. 1. ar. 3. ad 5. tertio loco contra primam fol. 194. col. 3. & in 1. d. 1. q. 2. ar. 3. ad 15. contra 6. fol. 29. col. 1. Valentia 2. tom. diſput. 1. q. 3. punct. 4. §. *Ad tertiam probationem* Quæ ſolutio directè, & optime ſoluit argumentum quidquid reclamet Bellomontanus. Illius tamen vim non ſatis elidunt, qui volunt regulam Ariſtotelis non procedere in ijs, quæ non opponuntur eodem genere oppoſitionis: odium autem Dei contrariè opponi amori Dei: cum tamen carentia viſionis ſolũ opponatur priuatiuè: quæ ſolutio placuit Durãdo, Capreolo, Curſui Conimbr. locis citatis, & præterea Ferrarienſi in 3. contra Gentes c. 26. §. *ad huius euidentiam.* pag. 251. col. 4. & Medinæ in hoc ar. 4. ad 3. tertij prędicamẽti: quæ tamen ſolutio non ſatis elidit vim argumenti, vt idem Bellomontanus aduertit; quoniam inſtari poteſt ſumpto argumento ab infidelitate, quæ contrariè opponitur cognitioni tam viæ, quàm patriæ. Et hæc dixiſſe ſufficiat pro ſolutione ſecundæ rationis principalis, quæ contra nobilitatem viſionis objciebatur. Ad ſoluẽdum cæteras accedamus.

Duran. *Capreo.* *Valen.* *Dura.* *Capre.* *Ferra.* *Medi.*

ARTICVLVS X.

An reliqua argumenta aduerſariorum bene ſoluantur?

§. 1.

Soluũtur argumenta, quæ primo loco fiebant.

1 Hvcuſque egimus de ſecunda ratione principali, & de his omnibus difficultatibus, quæ in ea tãgebantur. Reliqua eſt ſolutio aliarum rationum, quæ tam primo, quàm ſecundo loco adducuntur contra ſententiam D. Thomę. Ad tertiam igitur rationem earum, quæ primo loco fuerunt adductæ, dicendum eſt beatitudinem à theologis

Solu... primo...

logis in hoc ſenſu dici actum vltimum, vltimamque perfectionem; quia in genere actus ſub communi ratione, & in ordine actuandi eſt vltimus, tum perfectione, tum etiam generatione: nam actus, vt dicit ordinem actuandi, primò diuiditur in actum primum, & ſecundũ. Et in hoc ordine actus ſecundus eſt vltimus. In hoc igitur ordine. i. reſpectu actus primi, beatitudo eſt actus vltim⁹: quanuis in ſpeciali, & in ordine ad actus ſecundos non ſit vltimus. In quo ordine beatitudo expẽditur non penes eſſe vltimum actum, ſed penes eſſe aſſecutiuũ obiecti beatifici. Ita difficultatem explicuimus ſupra q. 4. ar. 1. §. 5. & in terminis ita eam explicauit Suarius hìc diſp. 6. quęſtiunc. 2. §. *ſecundo dicendũ eſt*, & ſatis colligitur ex Bellomontano hìc diſp. 8. c. 3. n. 13. & diſp. 11. c. 10. ad 4. n. 58.

2 Solut. quartæ rationis. Ad quartam rationem, quę eſt Scoti, dicimus argumẽtum laborare in æquiuoco: nam dupliciter poteſt intelligi obiectum beatificum immediatè attingi: vno modo, quia attingitur nulla pręuia operatione. Altero modo; quia in ſe ipſo attingitur. Si priori modo intelligatur; argumentum pro nobis eſt: quoniam intellectus illo modo immediatè attingit obiectum; voluntas autem, nequaquam: quia requirit præuiam viſionem. Conceſſo igitur primo diſcurſu, neganda eſt minor ſecundi. Cuius probatio falſum ſumit, ſi in eodem ſenſu perſiſtendũ eſt: voluntas enim iſto modo, non immediatè attingit Deũ, quantumuis terminetur ad Deũ, vt eſt finis.

At verò ſi poſteriori modo explicetur immediata attinctio Dei, admiſſo antecedente, negãda eſt conſequentia; tum quia ratio maioris, vel minoris appetibilitatis in operatione non eſt poſita in hac immediata attingentia, ſed in attingentia aſſecutiua. Tum ſecundò; quia in conſequente ſupponitur nõ omnes operationes intellectus, & voluntatis ęque immediatè attingere Deũ in ſenſu explicato, quod eſt falſum: quia omnes Deum attingunt in ſe ipſo: nec vna in hoc ſenſu, immediatius, quàm alia. Quod ſiquis pro Scoto dicat obiectum beatificum tunc immediatè attingi, cum attingitur ſub ratione boni; occurrendum erit iuxta ea, quæ §. 2. ad 1. dicenda ſunt.

Ad confirmationem neganda eſt minor: quoniam hoc loco non eſt ſermo de voluntate, vt eſt appetitus quidam naturalis, ſed vt eſt appetitus rationalis totius hominis; quo homo appetit, vt *quod*, ipſa autem ſolùm vt *quo*. Volũtas igitur, vt eſt appetitus rationalis datus homini propter ipſum hominem reſpicit bonum præciſè, vt eſt bonum homini: & ideo magis appetit, quod ipſi homini eſt maius bonum, ſiue illud ſit in ipſa voluntate, ſiue in alijs potentijs. Nec valet conſequentia: *voluntas, vt eſt appetitus naturalis, plus appetit ſuam perfectionem, quàm alterius potentiæ. Ergo ſimiliter appetet, prout eſt appetitus rationalis*: Diſpar enim eſt ratio in voluntate vno, vel altero modo conſiderata: nam vt eſt appetitus naturalis; ſicut appetit actu non elicito; ita ſoli ſibi appetit. At verò vt eſt appetitus rationalis, cum ſit datus non propter ſe, ſed propter hominem; & appetit appetitu elicito, & appetit quidquid eſt bonum homini, per quamcunque potentiam illi conueniat. De hoc multa apud Capreolum in 4. d. 49. q. 2. art. 3. ad 3. Scoti contra 1. fol. 192. col. 4. Soncinatem ibi q. 2. concl. 2. ad 3. Caietanum, & Medinam in hoc artic. 4. Sotum in 4. d. 49. q. 1. ar. 3. §. *Tandem vt finem faciamus*. fol. 567. col. 1. Valentia 2. tom. diſp. 1. q 3. punct. 4. ad 2. Scoti pag. 66. & eſt vulgaris doctrina. 3 Solutio confirmationis. *Capreolus. Soncinas. Caietan. Medina. Sotus. Valentia.*

4 Solutio quintæ rationis. Ad quintum negamus voluntatem ex ſua natura eſſe eſſentialiter beatificabilem: & ratio eſt, quia ex ſua natura non eſt aſſecutiua obiecti beatifici, ſed illud ſupponit iam aſſecutum, vt diximus art. 3. probatio autem deficit: quoniam non omnis vnio cum vltimo fine eſt beatifica, ſed ſola aſſecutiua illius.

5 Solutio ſexti. Ad ſextum negatur antecedens: quoniam id, quod eſt pœna, quanuis rationem pœnæ non habeat, niſi, quia eſt inuoluntaria; tamen non eſt actus voluntatis. Et de pœna damni res eſt clara: quia formaliter eſt carentia viſionis diuinæ eſſentiæ, quæ carentia eſt in intellectu: quanuis non cauſſet triſtitiam in voluntate, niſi quatenus imponitur voluntate renuente. Et iſto modo ceſſant omnia, quæ in oppoſitum affert noſter Argentina in 4. d. 49. q. 4. ar. 2. concl. 3. argumento ſecundo. *Argentin.*

6 *Solutio vltimę rationis* *Durandus.* *Capreol.* Ad poſtremam rationem negāda eſt conſequentia cum Durando in 4. d. 49. q. 4. Capreolo ibi q. 2. art. 3. ad 3. ſecundo loco contra primam fol. 193. col. 4. & ad 6. tertio loco contra eandem fol. 194. col. 4. & in 1. d. 1. q. 2. artic. 3. ad 14. contra 6. fol. 29. col. 1. nec enim opus eſt, vt illa potentia immediatè præmietur, quæ meretur: nam manus vicit hoſtem, & caput ornatur corona victorię. Beatitudo igitur reſpōdet merito quoad quantitatem; non verò quoad ſubiectum; voluntas autem, quia in via meruit, in patria quieſcit in pręmio, quod meruit, ex D. Thoma in 4. d. 49. q. 1. art. 1. quæſtiuncula 1. *D. Thom.*

§. 2.

Soluuntur rationes ſecundo loco adductæ.

7 CONſequenter ſoluenda ſunt argumenta, quibus aduerſarij probāt beatitudinem non poni in viſione. Pro ſolutione primi multa ſcribunt Capreolus in 4. d. 49. q. 2. articul. 3. ad 1. Scoti contra 1. fol. 192. col. 1. & 2. Sotus ibi q. 1. ar. 1. §. *pro ſolutione tertij*, fol. 567. col. 2. Ferrarienſis 3. contra Gentes c. 26. fol. 251. col. 3. Valentia hìc diſput. 1. q. 3. puncto 4. ad 1. pro Scoto pag. 66. Bellomontanus ibi diſp. 11. c. 10. ad 1. n. 58. Sed ex his, quæ docent, non facilè diſſolues vim argumēti. Pro vera illius explicatione præmittendum eſt obiectum beatificū rationē beandi non habere ex formali ratione obiecti, quatenus eſt obiectum: quia ratio obiecti, vt obiectum eſt, eſt ratio beandi ſub *qua*: Deus enim, quanuis beet nos ſub ratione veri, aut boni; quia ſub vtraque iſta ratione cadit ſub intellectum, & voluntatem: non tamen ratio veri, aut boni eſt illi ratio formalis, qua beat: quia vtraque illa ratio formaliter ſumpta eſt relatio quædam rationis, quæ licet poſſit eſſe ratio beandi *ſub qua*; non tamen poteſt eſſe ratio beandi *qua*. Ratio igitur formalis, qua Deus nos beat, eſt infinita, & ſumma perfectio ſuæ deitatis: ideo enim Deus nos beat; quia eſt ens infinitè perfectum. Deus igitur eſt obiectum beatificū formaliter perfectione ſuæ deitatis. Si verò alicubi inuenies Deum eſſe obiectum beatificum, quatenus eſt bonus & vltimus finis; id ne intelligito de bonitate, & vltimo fine formaliter, ſed fundamentaliter: quia Deus eſt obiectum beatificans ſua diuina perfectione, in qua fundatur ratio ſummæ bonitatis, & vltimi finis: erit igitur ſenſus, Deus, quatenus eſt bonus. i. quaten⁹ habet in ſe fundamentum bonitatis, & finis, eſt obiectum beatificum. Itaq; id, quod eſt ſummum bonum, & vltimus finis, eſt obiectum beatificans, quanuis non formaliter beatificet, vt eſt ſummū bonum, & vltimus finis.

Capreol. *Sotus.* *Ferrar.* *Valentia.* *Præmiſſum ad ſolutionē primi argumenti.*

Ex quo inferes Deum, tunc attingi à noſtra potentia, vt eſt obiectum beatificum; cum attingitur, quatenus eſt ens infinitè perfectum, & ſummum bonum fundamentaliter ſumptum: hoc autem modo non ſolùm attingi poteſt à volūtate, ſed etiam ab intellectu: quoniam Deus ſub ratione deitatis non ſolùm fūdat rationem veri, & intelligibilis; ſed etiam rationem boni, & appetibilis.

Solutio primi argumenti. His ita ſuppoſitis iàm facilè ſoluitur argumentum: admittimus enim beatitudinē poni in actu, quo attingitur De⁹, vt eſt obiectū beatificū, hoc eſt, ſub formali ratione, qua eſt beatificās nos. Cū verò ſit talis formaliter, quatenus eſt infinitè perfectus, & fundamētaliter bonus: poteſt attingi ab intellectu iſto modo: poteſt enim intellect⁹ attingere Deū, qui nos beat, & ipſam Dei perfectionē, qua nos beat. Quare negāda eſt minor: cuius probatio parum valet: quoniā & ſi intellectus non tendit in bonum ſub ratione boni, tanquam ſub ratione tendēdi, quæ dicitur ratio *ſub qua*: tamen tendit, tum in ipſam rem bonam, tum in ipſam bonitatem formalem obiectam ſibi ſub ratione veri. Quę ſolutio placuit Baſſolio in 4. d. 49. q. 2. ar. 2. ad 1. pro ſecunda concluſione. *Baſſol.*

8 *Solutio ſecundi.* Ad ſecundum negatur maior: quoniā per intellectum fit eſſentialis aſſecutio obiecti beatifici, vt iā diximus: etenim per intellectum Deus cum tota ſua perfectione, & bonitate fit nobis præſēs: in quo poſita eſt ratio aſſecutionis. Quod verò obijcitur de cōprehenſione facilè ſoluitur, ſi cum nonnullis dicas eam eſſe actū intellectus. Porrò, ſi cum veriori ſententia ponatur actus voluntatis: dicendum eſt comprehenſionē formaliter, non eſſe aſſecutionē obiecti beatifici, ſed appropriationem quandā illius iàm aſſecuti, vt ſuo loco dicemus.

Ad

9 *Solutio ter-* Ad tertium patet ſolutio ex dictis ad ſecundum, vbi omnia diſſoluimus, quæ nunc obijciuntur.

Solut. quar- Ad quartum iam diximus viſionem pluris eſſe faciendam, quàm amorem, & ſubinde ſumme eſſe appetendam, vt patet ex art. 9.

10 *Solutio 5.* Ad quintum; controuerſum eſt, an maior ſit vnio viſionis, quam amoris: quod tamen parum ad rem facit; quoniam beatitudo per ſe non ponitur in vnione maiori, vel minori potentiæ cũ obiecto; ſed ſolùm in vnione aſſecutiua obiecti: oſtendimus autem viſionem talem eſſe. Ad argumentum igitur, vt gratis demus antecedens, conſequentia eſt neganda. Et hæc eſt optima ſolutio à nouioribus communiter probata, & ſatis eſt de mente Capreoli in 1. d. 1. q. 1. ar. 3. ad 3. & 6. contra 6. fol. 27. colum. 4. in fine. *Capreolus.*

Dubium. Reſoluitur. Si verò inquiras; quæ nam illarum vnionum ſit maior? Thomiſtæ putant vnionem viſionis ſimpliciter eſſe maiorem: ita Capreolus in 4. d. 49. q. 2. art. 3. ad 1. Scoti contra ſecundam fol. 191. col. 1. vbi Soncinas q. 2. concluſ. 2. ad 1. Scoti, Ferrarienſis 3. contra Gentes c. 26. in quinta ratione pag. 250. colum. 1. Medina in hoc ar. 4. ad finem commenti; Caietanus 1. 2. q. 28. ar. 1. cum quibus eſt Durandus in 4. d. 49. q. 4. ad 4. n. 20. & 21. Fundamentum eſt: quoniam vnitas, quæ fit per intellectum, eius eſt naturæ, vt intellectus per eam fiat ipſa res intellecta; per ſpeciem quidem in actu primo; per intellectionem verò, in actu ſecundo, vt ex Ariſtotele in libris de anima ſæpe docuimus. Quæ vnitas & ſi non eſt realis in genere rei; eſt tamen realis in genere intelligibilium; at vnitas amoris ſecundum affectum, quatenus eſt nexus, & iunctura amantium ſolum facit vnionem ſecundum quid: quia ſolum facit vt amans ſecundum affectũ ſit quaſi ipſum amatum: vnde Ariſtot. 2. Politicorum cap. 2. ex Ariſtophane ſolùm dixit ex amantibus fieri quaſi vnum: quia ſcilicet amor ſolum efficit, vt amans ſe habeat ad amatum; vt ad alterum ſe, vt annotauit Caietanus. Quare talis vnitas non eſt realis, ſed metaphorica per tranſmutationem affectus vnius erga alterum: inter quos datur vnum velle. *Capreol. Soncinas. Ferrar. Medina. Caietanus. Durandus. Fundamentum. Ariſt. Ariſtotel.*

Nec his obſtat, quod amor nititur effectiuè facere realem vnitatem vnius cum altero, vt ex Ariſtophane dixit Ariſtoteles: non obſtat inquam, quoniam hoc deſiderium tendit ad vnitatem cohabitationis, collocutionis, & alijs huius generis, quæ propriæ non ſunt vnitates. Nec ſimiliter obſtat, quod dixit Diuus Thomas 1. 2. q. 28. artic. 1. ad tertiũ amorem eſſe magis vnitiuum, quam cognitionem; & hanc eſſe ſapientium ſententiam teſte Medina: quoniam eſt intelligendus Diuus Thomas de vnitate vtriuſque, quæ nobis eſt notior. Vide Caietanum, & Medinam in eodem loco. Sed, vt diximus, ad noſtrum inſtitutum parum refert, quod hanc, vel illam probes ſententiam. 11 *Occurritur obiectionibus. D. Thom. Caietan. Medina.*

Ad ſextum facilis eſſet ſolutio apud eos, qui negant fieri poſſe etiam à Deo, vt amor, & delectatio non ſequantur viſionem. Sed falſa eſt opinio. Secunda igitur ſolutio eſt quorundam, qui teſte Bellomontano volunt viſionem abſolutè non habere rationem beatitudinis, niſi actu ſit cauſſa amoris. Quare impedita cauſſalitate non faceret beatum eum, qui diuinam videret eſſentiam. Eadem fere eſt ſolutio eorum, qui dicunt viſionem non habere rationem beatitudinis, niſi quatenus eſt notitia attingens obiectum virtute continens amorem, illumque concernens, vt cauſſa illius. Ita Sotus in 4. d. 49. q. 1. art. 4. ante ſolutionem argumentorum principalium, Medina in hoc art. 4. ad ſecũdum argumentum pro prima opinione pag. 63. col. 2. in fine: nec reijcitur à Capreolo in 4. d. 49. q. 2. art. 3. ad 5. Scoti contra primam in ſecũda ſolutione fol. 193. colum. 1. vbi citat Godoffredum, & probant plures recentiorum. 12 *Solutio 6. Reijcitur. Secunda ſolutio. Sotus. Medina. Capreol.*

Hanc ſolutionem non recipit Suarius hìc diſput. 7. quæſtiuncula prima; nec Bellomontanus diſputatione 11. capite 10. numer. 61. Fundamentum Bellomontani eſt, quia inde ſequeretur ſolam viſionem non eſſe totam eſſentiam beatitudinis. Suarius verò ita arguit quoniam ſi viſio ſolùm effectiuè radicaliter beat; aliquid aliud præter viſionem formaliter bearet: quia neceſſe eſt vt hic effectus (ſcilicet eſſe beatum) formaliter fiat per aliquam formam. Ergo vel illa eſt ſola viſio: & ita non 13

eſt verum illam beatificare effectiuè, ſed tantùm formaliter: vel ſi effectiuè beatificat, neceſſe eſt, quòd aliquid efficiat, quod ſit formaliter beatificans, vel totaliter, vel partialiter: & ſic non ſola viſio beatificat.

14 Neutrius impugnatio eſt firma.

Sed neutra impugnatio eſt ſatis firma: quoniam, cum Sotus, & alij aſſerunt ſolam viſionem eſſe totam beatitudinẽ; ſolùm excludunt à ratione beatitudinis amorem, & cæteros voluntatis act⁹, de quibus eſt controuerſia: non tamen excludunt aliam rationem viſionis diſtinctam à ratione formali illius: ſolùm enim aſſerunt ex actibus intellectus, & voluntatis ſolam viſionem eſſe totam beatitudinem: non aſſerunt tamen ſolã formalem rationem viſionis (quæ poſita eſt in ratione notitię attingentis obiectum) ad beatitudinis eſſentiam pertinere: quod ipſe Bellomontanus concedat oportet, dum docet beatitudinẽ in ſua eſſentia non includere ſolam rationem formalem viſionis; ſed etiam rationem perpetuitatis, quæ eſt quædam ratio modificans viſionem: ita vt non ſola viſio, vt viſio eſt, ſit tota beatitudo; ſed viſio, vt eſt perpetua: vt ipſe fatetur vbi ſupra n. 63. & latiùs diſp. 21. cap. 3. num. 10. & fatetur Suarius hìc diſp. 18. quæſtiuncula 3. eodem igitur modo diceret Sotus, quod licet amor non ſit de ratione eſſentiali beatitudinis, ſed ſola viſio: tamen non ſola viſio, vt viſio eſt, ſimpliciter eſt beatitudo, ſed viſio vt virtute continet amorem. Ex quo non ſequitur, quod aliqua forma præter viſionem beet: quia ſola viſio formaliter beat excluſiua excludente aliam quancumque formam: non tamen aliam rationem ipſius viſionis.

15 Eodem modo ſolui poteſt inſtantia, qua Bellomontanus vbi ſupra profligatam putat ſecundam, quam ex Thomiſtis affert, ſolutionem: nam quamuis ratio poſſeſsionis, & aſſecutionis ſoli viſioni conueniat; prout viſio cum amore confertur: negarent tamen viſionem ſecũdum ſolam formalem viſionis rationem adæquatè eſſe aſſecutionẽ: etenim ſicut viſio, vt ſolum eſt formaliter viſio, non eſt ſimpliciter aſſecutiua, ſed vt eſt ꝑpetua: ita (dicerẽt illi) nõ eſt adęquatè aſſecutiua, niſi vt cõtinet amorẽ. Quare vtraq; præcedens ſolutio libera manet ab impugnationib' Bellomõt. & Suariſ.

16 Vtraq; p[…] ſecundæ ſ[…] lutioni ra[…] v ia impug[…] natur.

Ego tamen neutram ſolutionem probo: non Soti: quoniam etſi Deus poteſt viſionem ſine amore conſeruare: non tamen poteſt facere, vt viſio ita conſeruata virtute non contineat amorem: ſicut licet Deus poſsit rationalitatẽ hominis conſeruare ſine riſibilitate; non tamen faciet, vt rationalitas non ſit prima, & radicalis cauſſa illius: ſtatim enim ſublato impedimẽto ſua virtute influeret in riſibilitatem. Quare ſi ſatis eſt viſio virtute continens amorem ad faciẽdum beatũ; vtique ſeparato amore adhuc beatum reddet. Quare, vt Sotus loquatur conſequenter, recurrere debet ad priorem ſolutionem. Quæ tamen nõ videtur probanda: tum; quia gratis illã beandi conditionem excogitat: tum etiam; quia non poſſet non ſupponere amorem, vt rationem haberet beatitudinis: relatio enim illa cauſſantis amorem conſequitur amoris productionẽ. Conſequens tamen non puto admittendum eſſe in opinione D. Thomæ: apud quem viſio prius natura, quàm reſultet amor, habet veram, & completam rationem beatitudinis.

17 Facilior ſ[…]lutio.

Quare accommodatior, & facilior videtur eorum ſolutio, qui dicunt poſito illo caſu videntem eſſentialiter quidem futurum eſſe beatum: non tamen perfectè ſecundum omnem naturalem beatitudinis perfectionem. Ita Durandus in 4.d.49.q.4.ad vltimum n.25. Capreolus ibi q.2. art. 3. ad 7. tertio loco contra primam fol.194. col.4.in fine, & ad 5. Scoti contra eandem fol. 193. col. 1.in tertia ſolutione, Medina in hoc ar. 4.ad 2.pro prima opinione fol.63.col.2. ad finem, placuit doctiſsimo præceptori meo fratri Frãciſco à Chriſto in hoc art. 4. & eſt communis inter nouiores. Ad argumentum igitur admittenda eſt ſequela: cuius impugnatio petit difficultatem; an cum illa viſione poſſet dari peccatum? Qui affirmant; negabunt minorem. Qui verò negant; inficiabuntur ſequelam. Quænam harum opinionum ſit verior? ſuo loco explicabimus.

Durand. *Capreol.* *Medina.*

18 Poſtrem[…] argument[…] lutio.

Poſtremum argumentum ſatis ſufficienter ſoluitur reprehẽſione viri alioquin doctiſsimi; quod auſus ſit opinionem conſtanter à D. Thoma aſſertam, & in omnibus ſcholis celeberrimam ad

errorem

errorem nouorum hæreticorũ iure affinitatis reuocare. At quo fundamento? Nullo vel apparente, niſi forte audacioris licẽtiæ. Nam vnde affinitatem deducet? Inquiet forte; quia ex ea infertur beatitudinem viæ in ſola fidei cognitione eſſe poſitam. At nullus non videt ineptam eſſe conſequentiam propter diſparem vtriuſque beatitudinis rationẽ. Sed gratis admittamus conſequentiam: nunquid errori explicato affinis erit, qui dixerit beatitudinem viæ ſupernaturalem eſſentialiter poſitam, eſſe in altiſsima fidei cognitione? Non ne hæc opinio fuit præſtantiſsimorum theologorum? Quis vnquam erroris eam dãnauit? Aut quomodo inde inferri poteſt ſolam fidem iuſtificare; Sed de hoc ſuo loco iterum redibit ſermo. Et pro defẽſione opinionis D. Thomæ beatitudinẽ patriæ in ſola viſione ponentis hæc tam late dicta ſint.

QVÆSTIO IX.

1 CVM iam conſtitutum ſit probabilẽ eſſe opinionẽ, quæ aſſerit beatitudinem patriæ eſſentialiter poni in ſolo actu intellectus: conſequẽter inquirendum eſt, in quonam intellectus actu illa collocetur? Nam plures eſſe actus intellectus philoſophi fatentur. Datur enim notitia quidditatiua, & non quidditatiua: intuitiua, & abſtractiua, ſimplex, & cõpoſita: apprehenſiua, & iudicatiua: ſpeculatiua, & practica: denique datur notitia directa, & reflexa. Primo igitur inquirendam eſt, an beatitudo ponatur in notitia quiditatiua; Secũdo an in intuitiua, an in abſtractiua? Tertio; an in notitia ſimplici, an in compoſita? Quarto; an in apprehenſiua, an in iudicatiua? Quinto; an in ſpeculatiua, an in practica? Poſtremo; an in directa, an vero in reflexa? *Ordo in hac quæſtione ſeruandus.*

ARTICVLVS I.

An beatitudo patriæ ponatur in notitia quidditatiua dei?

QVoad primum inquirimus; an beatitudo patriæ ponenda ſit in cognitione clara, & quidditatiua Dei; an vero in aliqua cognitione Dei obſcura, & ænigmatica. Ratio dubitãdi ex eo ſumitur; quia cognitio clara, & quiditatiua rei ſimpliciſsimæ, qualis eſt diuina eſſentia, eſt comprehenſiua eius: cognitio enim quidditatiua rei debet manifeſtare omnia prædicata quidditatiua vſque ad vltimam differentiam excluſiue, vt aduertit Caietanus 1. p. q. 12. q. 1. in principio, & eſt recepta doctrina philoſophorum, de qua Curſus Conimb. in c. 1. poſteriorum q. 3. ar. 3. pag. 318. At nullus poteſt dari actus intellectus creati, qui ſit comprehenſiuus Dei, vt omnes fatentur cum D. Thoma 1. p. q. 12. ar. 7. Ergo fieri non poteſt, vt beatitudo patriæ ponatur in aliqua cognitione Dei quidditatiua, & clara, ſed collocabitur potius in aliqua cognitione obſcura, & adhuc ænigmatica. 1 *Ratio dubitandi.* *Caietan.*

Dicendum tamen eſt beatitudinem patriæ collocandam eſſe in actu intellectus, quo Deus quidditatiue cognoſcatur. Hæc concluſio non poteſt nõ eſſe apud omnes theologos indubitata: imò non poteſt nõ eſſe de fide, cũ euidẽter deducatur ex Paulo 1. Corinth. 13. *videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem* 2. Corinth. 5. *dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciẽ.* Quibus verbis Paulus excludit cognitionẽ per fidem, in ſpeculo, & in ænigmate, & ſubinde cognitionem obſcuram: & concedit facialem, & per ſpeciem, hoc eſt per ipſam expreſſam naturam, & eſſentiam Dei. Quod etiam ait Ioannes 1. c. 3. *videbimus eum, ſicuti eſt.* i. in propria forma quam Paulus appellauerat facialẽ cognitionem. Cognitio autem per propriã Dei formam, & ſpeciem eſt cognitio quidditatiua, & eſſentialis: ſpecies enim rei idem eſt, quod forma, & quidditas rei. Quod ſatis declarant Theologi, imò fides catholica, dum ait: beatos viſuros Dei eſſentiam. At videre eſſentiã non aliud, quam videre quidditatem, & naturam Dei. 2 *Reſolutio.* *1. Corint.* *2. Corint.* *Ioan. c. 1. & 3.*

Ratione etiam facile demonſtratur. Primo; quia beatitudo ex ſua natura vẽdicat ſibi operationem prętantiſsimã, vt ſupponimus. Notitia autem clara & 3 *Ratione oſtenditur 1o Secundu.*

quidditatiua longe excellentior eſt,quã obſcura, & ænigmatica. Deinde; quia beatitudo eſt formalis aſſecutio Dei,vt eſt noſtra beatitudo obiectiua.Ergo exiget notitiam ex ſua natura aſſecutiuã Dei.Nulla autem talis eſſe poteſt,niſi ſit clara, & quidditatiua diuinæ eſſentiæ: nulla enim talis erit,niſi ſit intuitiua,vt in ſequenti articulo dicemus: intuitiua autem non poteſt non eſſe quidditatiua.

Soluitur ratio dubitandi. Nec ratio dubitandi aliquid officit: neganda enim eſt maior, ſi intelligatur de vera,&propria comprehẽſione.Porrò ſi intelligatur de comprehẽſione large ſumpta, admittenda eſt, & neganda minor, vt in ſequenti libro latiùs explicabitur:modo ſatis ſit comprehenſionẽ dupliciter accipi ex D.Thoma 1.p.q.12 ar.7.ad 1.vno modo large,vt opponitur inſecutioni, qua quis inſequitur rem veluti fugientem, aut longe diſtantem, vt eam apprehendat, & teneat: iuxta illud 1.Corinth.9. *ſic currite vt comprehendatis.* i. vt aſſequamini,& teneatis Deum,quem conſequi, & tenere deſideratis: & illud ad Philippenſes 3. *Sequor, ſi quomodò comprehendam*: & hæc inſecutio eſt actio viæ terminata ad comprehenſionem .i. tentionem,ac veluti manu tenentiam, quæ eſt in patria.Altero modo accipitur cõprehenſio ſtrictè pro adæquata, & omnimoda incluſione Dei, vt eſt obiectum intelligibile intra cognoſcentis cognitionem: quæ comprehenſio tunc ſolum datur,cum Deus cognoſcitur,quantum eſt cognoſcibilis. Hanc poſteriorem Theologi negãt beatis, vt patebit libro ſequenti: nam ex Paulo 1. Corinth. 2. *Quæ ſunt Dei nemo nouit, niſi ſpiritus Dei, qui eſt in ipſo.* & ibi *ſpiritus omnia ſcrutatur etiam profunda Dei.* De hac igitur comprehenſione neganda eſt maior: quoniam ad cognitionem iſto modo comprehenſiuam plus requiritur,quàm ad cognitionem quidditatiuam.Porrò de comprenſione priori modo ſumpta admittenda eſt,& neganda minor:Deus enim & ſi in via comprehendi non poteſt,quia quidditatiuè, & clarè in ea videri nequit: in patria tamen comprehenditur,vt affirmat Auguſtinus ſermone 38. de verbis Domini, & Greg. Nazianzenus oratione 34.

D.Thom. *1.Corint.* *Ad Philippenſes.* *1.Corint.* *Auguſt.* *Nazianz.*

(.?.)

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo formalis patriæ ponatur in notitia abſtractiua; an intuitiua?

§. 1.

Reſoluitur quæſtio pro notitia intuitiua.

IN hac quæſtione præmittendum eſt id,quod alibi latiùs reſoluimus,notitiam intuitiuam eam appellari, quæ eſt rei exiſtẽtis,&præſentis,vt exiſtens, & præſens eſt: abſtractiuam verò, quæ non terminatur ad rem exiſtentem, & pręſentem,vt eſt exiſtens,& pręſens,ita vtramque notitiam explicauit Curſus Conimb.2.de anima cap.6. q.3. art.1.in principio:quam explicationem conſtãter docuit Scotus 2.d.3.q.9.*§.ad quæſtionem igitur*;&quodlib.6.*§.quantum ad ſecundum* litera E,F, & cum Scoto communis Scotiſtarum, vt patet ex Rada in 1.diſp. 7.q.9.ar.1.poſt quintam ſententiam, & diſp.15.q.3.notab.vltimo, Ferrarienſis 2.contra gentes c.96.Durand.in prologo q.3.nec ab ea diſſentit Suarius lib. 2. de attributis c.18.n. 4. Denique eſt explicatio receptiſsima:reiecta opinione Nominalium Gregorij in 1.d.3. q.3. ar. 1.in principio,& Gabrielis in 1.d. 38.q. vnica ar.3.dub.2.& in prologo q.1.ar.2 notab. 2. Reiecta etiam explicatione Bellomõtani 1.p.diſp.134.c.3.quatenus admittit notitiam intuitiuam rei, licet non ſit exiſtẽs,nec pręſens.Omnes enim vno conſenſu ad notitiam intuitiuam requirunt tam exiſtentiam quoad tempus, quàm præſentiam quoad locũ iuxta ſphæram actiuitatis potentiæ.Sed nõ facilè explicatur, quidnam ſit notitiam terminari ad rem exiſtẽtem,atque pręſentem,vt exiſtens,& pręſens eſt?Et relictis aliorum explicationibus (de quibus alibi egimus) tunc notitia dicitur rei exiſtentis, & præſentis, vt exiſtens, & pręſens eſt;cum ipſa realis rei exiſtẽtia,& præſentia,eſt motiua potentię,vt in ipſam exiſtentem, & præſentem tendat:ita vt ipſa realis exiſtentia, & præſentia rei ſit ratio formalis, qua res ſe ipſam in ſua exiſtentia,& præſentia pręſentet intellectui,aut viſui, faciatque ſe in ſe ipſa obiectiuè præſentem. Itaque opus eſt,vt ipſa rei exiſtentia,& præſẽtia ſit ratio formalis tum motiua potentiæ

1 Præmiſſa ad reſo. *Scotus.* *Rada.* *Ferrar.* *Durand.*

tentiæ, vt tendat in rem; tum terminatiua talis tendentiæ.

2 *Quorundã error.* Hoc ſuppoſito pro reſolutione quæſtionis dicendum eſt non poſſe inter catholicos dubitari beatitudinem patriȩ de facto collocari in notitia intuitiua diuinȩ eſſentiæ, quam viſionem appellamus. Dixi *inter catholicos*; quoniã quidam hæretici voluerunt nullam creaturam quantumcunque eleuatam poſſe videre Deum, ſicuti eſt in ſua propria exiſtentia: beatos autem ſolum videre eminẽtem quandam lucem ex diuina ſubſtantia reſultantem, & in ea videre Deum eo modo, quo Sol videtur in ſuo ſplendore. Ad quem errorem proxime accedit *Theodore.* Theodoretus in dialogo *immutabilis*, vbi concludit angelos non aliter videre Deum, quàm videbant prophetȩ: quorum viſio non fuit intuitiua; itaq; apud iſtos beatitudo patriæ de facto non eſt notitia intuitiua Dei, ſed ſolũ abſtractiua. *Impugnatur* Sed contra hunc errorem ſuo loco latiſsime diſputabimus: modo ſatis ſit fidem catholicam prȩdicare beatitudinem patriȩ in viſione diuina eſſentiȩ poſitam eſſe: iuxta illud *1.Ioãnis 3.* 1. Ioannis 3. *tunc ſimiles ei erimus: quia videbimus eum, ſicuti eſt*, i. in propria forma, & natura, in qua in ſe ipſo exiſtit. *1.Corinth.* Et iuxta illud Pauli 1. Corinth. 13. *videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem*. i. per propriam Dei ſpeciem, & formam, vt idem Paulus declarat 2. Corinth. 5. *2.Corinth.*

3 *Quid dicendum de poſſibili.* Vtrum vero beatitudo patriæ, quatenus eſt beatitudo, vendicet ſibi notitiã intuitiuam? Solus Bellomontanus loco citato fecit dubitabile; dum admiſit notitiam quidditatiuam Dei adhuc futuram fore beatificam, ſi per impoſsibile Deum aut non exiſtentem, aut non prȩſentem repræſentaret, nec eſſet intuitiua: agens enim in d.c. 3.n.7. & inferius in 2. & 3. argumento de notitia quidditatiua Dei abſtracta tamen ab exiſtentia; & præſentia duo de ea aſſerit: eam ſc. adhuc dici poſſe intuitiuam: & quanuis intuitiua non diceretur, ex ſe eſſe beatificam, ita enim ſcribit: *Quod ſatis videtur, vt notitia intuitiua dicatur: aut ſaltem, vt habentes eam faceret beatos.* Quæ alternatiua ſatis ſignificat talem notitiam abſtrahentem ab exiſtentia, & prȩſentia Dei *Fundamentum.* futuram fore beatificam, quanuis intuitiua non diceretur. Quod inde probat: quoniam vt notitia Dei dicatur, & ſit beatitudo potens beare; ſatis eſt, quòd beatus per eam quidditatiue cõtempletur, & cognoſcat infinitatem Dei ſicuti ipſa eſt; quanuis trinitatem non cognoſcat, vt exiſtentem, aut præſentẽ. Hoc autem non alio probat argumento, quam à ſimili: ſi enim, (inquit) beatitudo conſiſteret in contemplatione rei creatæ; non minus illa bearet, ſi eſſet quidditatiua, etiam ſi abſtraheret ab exiſtentia, quàm ſi non abſtraheret. Vnde ſi aſtrologi beatitudo eſſet propria viſio eclipſis, etiam ſi eclipſis fieret in altero hemiſphȩrio, ſi ipſe per propriã illius ſpeciem quidditatiue eam cognoſceret; beatus eſſet; immo etiam ſi eclipſis eſſet futura.

Hac tamen reiecta ſententia aſſerendum eſt beatitudinem patriȩ ex ſua natura, atque intrinſeca ratione poſtulare notitiam intuitiuam diuinæ eſſentiæ; ita vt in abſtractiua collocari non poſſit. 4 *Reijcitur præcedẽs ſententia.* Hæc aſſertio, licet in his terminis à nemine ponatur; eſt tamen de mente omnium. Eam ſatis ſignificauit D.Tho. *D.Thom.* 1.p.q.12. art. 1. dum ex impoſsibilitate viſionis diuinæ eſſentiæ (quam nonnulli hæretici ponebant) intulit impoſsibilitatem beatitudinis. Quæ conſequẽtia eſſet inutilis, niſi beatitudo eſſentialiter vendicaret viſionem, & intuitum diuinæ eſſentiȩ. Id ipſum ſatis expreſsit Scotus quodlib. 6. litera H, §. *ex iſta diſtinctione*: *Scotus.* vbi late id ipſum probat, putatq; oppoſitum eſſe impoſsibile: dari ſc. beatitudinem, quæ non ſit coniuncta cum notitia Dei exiſtentis, vt exiſtens eſt.

§. 2.

Expenditur quorundam recentiorum demonſtratio.

NONNVLI hanc veritatem ex veritate præcedẽtis articuli demonſtratam volunt: 5 *Quorundã ratio.* nam ſi beatitudo ex ſua natura poſtulat notitiam Dei claram, & quidditatiuam, vt in primo art. dictum eſt, non poteſt non ſibi poſtulare notitiam intuitiuã. Hanc cõſequentiam ex eo probant; quoniam nõ poteſt dari notitia Dei quidditatiua, & clara, quæ ſimul non ſit intuitiua. Ita Suarius lib. 2. de attributis cap. 18.n.4.

Quod

Quod iam docuerat in Metaph. diſp. 30. ſect. 11. n. 22. & 1. tomo ad 3. p. diſp. 27. ſect. 5. §. *primus modus dicendi.* Conſentit Bellomõtanus 1. p. diſp. 134. c. 3. n. 6. & 7. quæ doctrina fuit Durandi in q. 3. prologi n. 12. & 13. Et uidetur fuiſſe Capreoli in 2. d. 3. q. 2. ar. 3. ad 2. contra 6. Fundamentum vnicum in eo ponitur; quoniam tam exiſtentia, quàm immenſitas eſt de quidditate Dei. Ergo ſi illa cognitio eſt quidditatiua, vtique per illam cognoſcetur Deus, tum vt exiſtens; tum vt præſens. Cognitio autem intuitiua dicitur, qua videtur res exiſtens, & præſens.

Capreolus.

6 Hoc tamen argumẽtum non ſatis eſt firmum apud eos, qui admittunt dari poſſe notitiam quidditatiuam Dei, quæ non ſit intuitiua, ſed abſtractiua: quę fuit præſtantiſsimorum theologorum opinio, quam probauit Scotus in 2. d. 3. q. 9. litera D. §. *hac diſtinctione præmiſſa*, & litera N. ad 4. argumentum, refertur à Suario, & Bellomontano in 4. d. 49. q. 11. ſed ibi non agit hac de re. Eandem ſententiam probarunt Nominales, Maior in 2. d. 3. q. 5. concl. 5. & in prologo q. 3. ſatis ſignificauit Ochamus ibi q. 1. ar. 5. Gabriel q. 1. ar. 3. concl. 1. Aliaco q. 1. ar. 2. Ex Scotiſtis Baſſolius in prologo q. 1. ar. 2. §. *ſed quidquid* & §. *ex præmiſsis.* Ex nouioribus Molina 1. p. q. 1. ar. 2. diſp. vltima §. *ex his duabus ſententijs* & q. 56. ar. 3. concl. 1. Ex Thomiſtis hanc notitiam non eſſe impoſsibilem verbis expreſsis docet Capreolus in 2. d. 23. q. 1. ar. 3. ad argumenta Scoti fol. 223. col. 4. & mirũ eſt, quòd in eodem loco pro oppoſita ſentẽtia allegetur à Suario. Apud quos omnes non valet hæc conſequentia: *eſt notitia clara, & quidditatiua Dei, ergo eſt intuitiua Dei*, quam poſtea inuenimus negaſſe Salam ad 1. 2. tract. 2. q. 3. diſp. 3. ſect. 1. in fine & ſect. 7. n. 32. Nec argumentũ, quo confirmatur habet efficaciam, ſi expendamus ea, quæ de notitia intuitiua aduertimus: admittimus enim quidditatiuam illam notitiam repræſentare Deũ, vt exiſtentem, & vbiq; præſentẽ (vtrũq; enim eſt de quidditate Dei) negamus tamen eam eſſe intuitiuam, vt bene aduertit Molina: nec enim ad notitiam intuitiuam ſatis eſt quòd immediate (hoc eſt nullo medio cognito) feratur in rẽ exiſtentem, & præſentem: nam quando in pręſentia amici clauſis oculis de illo cogito exiſtente, & præſente, notitia illa phãtaſię clare, & diſtincte, immo etiã quidditatiue fertur in amicum præſentialiter exiſtentem: idque immediate. i. nullo medio cognito: & tamen non eſt intuitiua: non alia de cauſa, (vt aduertit Molina) niſi quia exiſtentia, & præſentia non eodem modo repręſentãtur in ſpecie interna, atq; in externa viſionis intuitiuæ. Et quanuis hunc diuerſũ modũ non explicet Molina, facilè tamẽ explicatur ex ijs, quæ diximus de notitia intuitiua: licet enim illa notitia repræſentet amicum pręſentem, & exiſtẽtem; non tamen repręſentat exiſtentiã, & pręſentiam, vt exercentem rationem formalem obiecti mouentis potentiam ſecundum ſuam realem exiſtentiam, & præſentiam: & præſentantis ſe ipſum obiectiue ſecundum eandem exiſtentiã, & præſentiam: quod requiritur ad notitiam intuitiuam.

Non recipitur.

Scotus.

Maior. Ochamus. Gabriel. Aliacus. Baſſolius. Molina.

Capreolus.

Quare ſicut datur notitia quidditatiua, & clara amici exiſtentis, & præſẽtis, quę nõ eſt intuitiua, ſed abſtractiua: ita fieri poteſt (dicet Scotus,) vt detur notitia quidditatiua, & clara Dei exiſtẽtis, & vbique præſentis, quæ non ſit intuitiua: ideo, quia exiſtentia illa, & pręſentia non exercent rationem formalẽ motiui, & terminatiui. In hoc ergo latet deceptio, quod nolunt videre fieri poſſe vt ſpecies clare, & quidditatiue rem repræſentans non abſtrahat ab exiſtẽtia, & præſentia rei in ſe; bene tamen à ratione formali exercendi motionem potentiæ, & terminationem eiuſdem. Igitur cognitio illa quidditatiua eſſet Dei exiſtentis, & præſentis: quia Deum obiectiue præſentaret cum exiſtentia, & præſentia: non tamen eſſet Dei, vt ſecũdum ſuam exiſtentiam, & præſentiam exercentis obiectiuam motionem, & terminationem potentiæ intellectiuæ. Quod in hac materia eſt quam diligentiſsime aduertendum. 7

Quod verò obijcit Suarius fieri non poſſe, vt exiſtentia rei in ſe ipſa immediate cognoſcatur, quin cognoſcatur pręſentia, & falſum eſt, & parum ad rem facit. Eſt quidem falſum; ſi idem ſit immediate cognoſci, & cognoſci nullo medio cognito: in hoc enim ſenſu etiam cognitio abſtractiua rẽ obiectam in ſe ipſa 8

Occurrit obiectioni.

ipſa cognoſcit, vt alibi diximus; & tamē experimur nos immediate cognoſcere amicum exiſtentem, loco tamen abſentem. Parum etiam facit ad rem quia (vt diximus) ad notitiam intuitiuam non ſatis eſt cognoſcere exiſtentiam rei ſimul cum pręſentia, niſi vtraq; exerceat rationem formalem obiecti mouentis, & terminantis.

9 Quod autem objicitur in illa notitia quidditatiua non deeſſe pręſentiam obiectiuam: præſentiam autem localē, vel non eſſe neceſſariam, vel non deeſſe in Deo: in eo claudicat, quod non diſtinguit duplicem præſentiam obiectiuam rei in intellectu: vnam ſecundum eſſe intentionale, quod res habet in ſpecie abſtractiua: alteram ſecundum eſſe reale, quod habet in ſpecie intuitiua; quæ repręſentat rem ipſam, eamque intellectui, aut oculo proponit ſecundum ipſā met exiſtentiam, & præſentialitatē, quā habet. Præſentia autem localis ſumpta pro indiſtantia locali ſemper eſt neceſſaria ad cognitionem intuitiuam: quia ſemper obiectum debet eſſe intra ſphęram actiuitatis potentiæ. Quare quanuis non ſit neceſſaria præſentia localis philoſophice ſumpta (quin potius hæc in corporibus eſt impoſſibilis) eſt tamen neceſſaria præſentia intra ſphærā localem. Ex his patet infirmam eſſe hāc conſequentiam: *notitia eſt quidditatiua Dei; ergo eſt intuitiua.* Alio igitur modo hęc veritas erit confirmanda.

§. 3.

Vera aſſertionis confirmatio.

10 Vnde ſumē da ſit vera aſſertionis ratio.

OMiſſa igitur pręcedente ratione, vera noſtrę aſſertionis cōfirmatio ſumenda eſt ex natura beatitudinis perfectæ, & prima ratio ſumitur ex eo, quod beatitudo ex ſua ratione collocāda eſt in perfectiſsima operatione intellectus. At notitia intuitiua Dei perfectior eſt, quám quęcunque abſtractiua. Ergo beatitudo patriæ per ſe vēdicat notitiam intuitiuam Dei. Maiorē modo ſupponimus tanquam verè peripateticam. Minor eſt recepta, & facilè probatur: quoniam notitia abſtractiua terminatur ad Deum in ſe ipſo; non tamen ſecundum eſſe, quod habet à parte rei, ſed ſecundum eſſe quoddam intentionale, & diminutum; quod Deus conſequitur in ſpecie, in qua abſtractiuè repræſentatur. Intuitiua autem terminatur ad Deum ſecūdum idem ipſum eſſe reale, quod habet in ſe ipſo.

Secunda ratio ex eo ſumitur, quod beatitudo ex ſe eſt formalis aſſecutio Dei, vt eſt obiectum beatificum. Iam verò ſola notitia intuitiua eſſe poteſt formalis Dei aſſecutio in ſe ipſo. Ergo in ſola notitia intuitiua ponēda eſt beatitudo. Maior recipitur: minor ꝓbatur quoniam operatio, quæ ex ſua natura eſt aſſecutiua obiecti, vt obiectum eſt, ex ſua natura habet, quòd vi ſua faciat obiectum obiectiuè præſens ſecundum ſuam propriam, & realem exiſtentiam potentię aſſequenti. Hoc autem non cōuenit notitię abſtractiuę, nam hæc licet interdum non abſtrahat ab exiſtentia, & præſentia reali: abſtrahit tamen à ratione formali mouendi, & terminandi, quæ ſe tenet ex parte exiſtentiæ, & pręſentiæ realis, vt patet ex ijs, quæ diximus §. 2. 11 2. Ratio.

Accedit tertio; quia de ratione perfectæ beatitudinis eſt, quòd perfectè, atque omnibus modis ſatiet appetitum cognoſcentis Deum: iuxta illud Pſalm. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Appetit autem ſuppoſita reuelatione fidei: nulla ratione ſatiari poteſt cognitione abſtractiua Dei, quantumcunque clara ſit & quidditatiua: quia ſupoſita poſsibilitate viſionis intuitiuæ ſemper remanebit deſiderium videndi diuinam eſſentiam, cuius quidditatiuæ perfectiones clarè cognoſcuntur. Sicut enim ineſt Homini naturale deſiderium cognoſcēdi cauſſam, cum cognoſcitur effectus, ex D. Thoma 1.p.q.12.ar.1. ita etiam datur deſiderium videndi ſubſtantiam, quam clarè, & quidditatiuè ſcimus eſſe ſummum noſtrum bonum. 12 3 Ratio *Pſalm.*

Ex quo patet quam debile ſit argumentum Bellomontani: ſupponit enim ad beatitudinem ſatis eſſe cognoſci Dei infinitatem: quod eſt falſum, niſi cognoſcatur, provt eſt à parte rei. Et eodem modo in exemplis adductis ſine probatione ſumit, quod erat probandum: nec enim ad beatitudinem aſtrologi ſatis eſſet cognitio certa, & evidens eclipſis, niſi illa in ſe ipſa videretur. Concludēdum eſt igitur beatitudinem patrię per ſe poni in notitia intuitiua Dei.

ARTI-

ARTICVLVS III.

An beatitudo ſit notitia ſimplex, an compoſita?

§. 1.

Arguitur, quod non ponatur in notitia ſimplici, & incomplexa.

2 Præmiſſum ad explicatione quæſtionis. PRO explicatione huius quæſtionis premittendum eſt in noſtro intellectu tres diſtingui operationes, ſiue notitias, quas conceptus formales appellamus: apprehenſionē ſimpliciū, quæ ad primam intellectus operationem pertinet: compoſitionem, & diuiſionem, quæ pertinet ad ſecundam: & diſcurſū, qui ſpectat ad tertiā. Prima operatione cognoſcimus rem ſimpliciter; hoc eſt nihil ei aut tribuendo, aut negando: talis eſt ſimplex conceptus hominis, angeli &c. Secunda operatione iam cognoſcimus rem aliquid illi tribuendo, aut ab ea remouendo: vnde facimus propoſitionem, vel affirmādo, vt Deus eſt ſummum bonum, aut negando vt homo non eſt lapis. Tertia tandem operatione non modo rem ſimpliciter cognoſcimus; & aliquid ei attribuimus, vel negamus; ſed etiam ex vna, aut pluribus propoſitionibus alteram colligimus: vnde appellatur ratiocinatio, opus ſupremum noſtri intellectus.

Quod beatitudo non ſit ponenda in notitia ſimplici, quæ ad primam intellectus operationem pertineat, ſed ad ſecundam, quę eſt compoſitio, & diuiſio; ex eo videtur oſtendi: quoniam beatus videndo Deum ideo beatur, quia de Deo cognoſcit perfectiones, cum perfetiſſimo aſſenſu, & iudicio: aſſentitur enim, & iudicat, quod Deus ſit: quod ſit trinꝰ, & vnus: quod ſit perfectus, omnipotens, &c. & his diuinis veritatibus aſſentiendo formaliter beatur: nec enim appetitus beati in Deo viſo quietaretur, niſi veritas diuinarum perfectionum ei perfectiſsimo modo proponeretur. Vnde obiectum beatitudinis eſt Deus, quatenus eſt verus, cuius veritates beatus cō templatur, non quocunque modo, ſed cum animaduerſione; vt de humana felicitate explicauit Ariſtoteles 10. Ethic. c. 7. text. 29. vbi felicitatem poſuit in mente, quæ animaduerſionem habet de rebus diuinis, quam ſapientiam nominauit. Cognitio autem huius generis nō conuenit notitiæ, quæ ad primam operationem intellectus pertinet: in hoc enim omnium philoſophorum conſenſu non reperitur iudicium; ſine quo nō datur diuinarum perfectionum ſpeculatio, & animaduerſio. Immo in ſimplici notitia primæ operationis intellectꝰ nulla datur veritas, vt plerique putant, quos refert, & probat Bellomōtanus 1. p. diſp. 75. c. 2. in principio, quibus aſtipulari videntur D. Anſelmus in opuſculo de veritate c. 6. D. Thomas. 1. p. q. 16. ar. 2. & 1. cōtra gētes c. 59. & de veritatę q. 1. ar. 3. & lib. 3. de interpretatione lectione 3. Caietanus 1p. q. 16. ar. 2. Heruæus quodlib. 3. q. 1. ar. 2. & 3. Durandus in 1. d. 19. q. 5. n. 14. Albertus tractatu 2. in lib. Periherminias c. 3. Fauet Ariſtoteles 3. de anima c. 6. text. 22. & 6. Metaph. c. 2. text. 8. & lib. 9. c. 12. tex. 22. & lib. 1. de interpretatione c. 1. Vel ſi aliqua veritas in illa reperitur (vt putāt Ægidius, Capreolus, Ferrarienſis, Soncinas quos refert, & probat Curſus Conimb. lib. 1. de interpretatione c. 1. q. 5. ar. 2. & 3. Fonſeca 4. Metaph. c. 2. q. 6. ſect. 4. & 9. Metaph. c. 12. in commentario litera E. F. G. & latiſsimè Suarius in Metaph. diſp. 8. ſect. 3. à n. 7.) illa tamen non ſatis eſt ad completam rationem beatitudinis; cum non ſatis ſit ad ſpeculationē, animaduerſionemq; diuinarum perfectionum: eſt enim veritas ſimplex conſiſtēs tantum in conformitate repræſentationis, non verò in conformitate veræ, & propriæ dictionis, qualis requiritur ad ſpeculationem. In hac igitur notitia ponenda videtur beatitudo patriæ; & cum hæc ſit notitia quædam complexa, & compoſita ſupponens plures notitias ſimplices, inde videtur inferri beatitudinem ponendam eſſe in vna notitia cōplexa.

Fundamentum propoſitę ſētētiæ. Ariſt. D. Anſelmus. D. Thom. Caietan. Heruæus. Durandus. Albert. Ariſt. Ægidius. Capreolus. Ferrar. Soncinas. Fonſeca.

§. 2.

Viſionem eſſe notitiam incomplexam, virtute tamen complexam,

3 Dubium. ANtequam ad veram queſtionis reſolutionem accedamus; explicare oportet, an in beatis notitia apprehēſiua diuinæ eſſentiæ diſtinguatur à notitia iudicatiua earum veritatum, quas de Deo beati intelligunt? Et quanuis Bellomontanus hìc diſp. 12. c. 1. n. 6. putet

putet inter Scholaſticos citra controuerſiam eſſe, in beatis poni vnam notitiam ſimplicisſimã, quæ virtute, & eminenter ſit iudicatiua: tamen ex ijs, quæ ſcribit Sotus in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. concl. 9. §. *at vero forſan*, intelligimus rem iſtam non eſſe citra controuerſiam: quoniam teſte Soto fuerunt nonnulli, qui exiſtimauerunt viſionem in beatis ſolùm eſſe ſimplicem apprehenſionem diuinæ eſſentię, per quam beatus non iudicat veritates, quas videt, ſed per iudicia, quæ ab ipſa viſione dimanant. Iuxta quã ſententiã in beatis notitia ſimpliciter apprehenſiua diuinæ eſſentiæ realiter diſtinguitur à notitia iudicatiua eorum, quæ beati in Deo vident. A qua ſententia non longè abeſt Medina in hac quæſtione 3. ar. 5. ante finem, §. *ſecundò obſeruandum eſt*: vbi tanquam certum ſupponit in beatitudine dari diuerſa iudicia, quibus beati diuerſas veritates iudicãt; nimirum Deum eſſe omnipotentem: eſſe trinum, & vnum, &c. & hoc ſuppoſito inquirit, in quonam iudicio beatitudo ſit poſita: & quanuis explicari poſsit de iudicio, non quidem realiter diſtincto à viſione, ſed ratione tantum; verba tamẽ præcedentem redolent opinionem.

Sotus. Quorundã ſententia. Medina.

4 Reſolutio quæſtionis.

Sed quidquid ſit de mente Medinæ abſque vlla trepidatione aſſerendũ eſt in beatis vnam tantum ponendam eſſe notitiam in ſua entitate ſimplicisſimã abſque vlla complexione, quæ virtute, & eminenter ſit apprehenſiua, & iudicatiua, ęquiualens apprehenſioni, & iudicio compoſitionis, qua beatus, & ſimpliciter apprehendit diuinam eſſentiã, & iudicat veritates, quas in verbo cognoſcit. Hęc fuit antiquorum, & recentiorum ſine contradictione ſententia. Ita Ochamus in 4. q. 13. Supplementum Gabrielis in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. dub. 1. Sotus q. 3. ar. 3. concl. 9. Medina in hac q. 3. ar. 5. §. *ad hoc dubium dico*. pag. 68 col. 1. Molina 1. p. q. 12. artic. 8. diſputatione 6. §. *quoad ſecundum dubium*, Bellomontanus hìc diſput. 12. cap. 1. numer. 6. Valentia 2. tomo diſput. 1. queſt. 3. punct. 4. in fine; Suarius libr. 2. de attributis cap. 18. numer. 7. & fuit ſententia Capreoli in 4. diſt. 49. quæſt. 2. articul. 2. ad argumenta contra tertiam in fine quæſtionis.

Ocham. Sup. Gabr. Sotus. Medina. Molina. Valentia. Capreol.

Quæ recepta ſententia primùm cõprobatur ex verbis Zachar. 14. *In illa die erit vnus Dominus, & nomen eius erit vnũ*. Quem locum de viſione patriæ plures explicant, inter quos Carthuſianus, & inter Scholaſticos D. Thomas 1. contra Gentes cap. 31. in fine, Medina, & alij. quanuis accommodatior ſit explicatio de tempore Chriſti Domini, quando ceſſabit idolatria, quæ eſt explicatio communior inter Patres.

Probatur 1. ex Zachar. Carthuſianus. D. Thom. Medina.

5 2. Probatur ex August.

Deinde confirmatur auctoritate Auguſtini 15. de Trinitate c. 16. dum ait: *Beatos omnium rerum ſcientiam vno conſpectu habere*, ideſt vna notitia, qualis eſt viſio diuinæ eſſentiæ, quæ in ſe ipſa vna, & ſimplex eſt ſcientia omnium rerum, quas beatus in Deo cognoſcit. Porrò, ſi eſt ſcientia illarum; vtique virtute, & eminenter comprehendit notitiam apprehenſiuam, & iudicatiuam: ſcientia enim ſine vtraque dari non poteſt.

6 3. ex Bernardo.

Tertiò confirmatur optimis Bernardi verbis libro quinto de conſideratione paulò ante finem, vbi agens de viſione beatorum ita ait: *Nobis autem, quia non poſſumus cum Deo ſimplicitate contendere, dum contendimus apprehendere vnum, occurrit velut quadruplicatum: facit hoc ſpeculum, & ænigma, per quod ſolum videre datur: cum autem videbimus facie ad faciem; videbimus ſicuti eſt: nec enim iam tunc fragilis acies mentis noſtræ; quantumlibet vehementer intendens aliquatenus reſiliet, diſiliet vè in ſuam pluralitatem: colliget ſe magis, adunabit, conformabitque vnitati illius: vel potius vnitati illi; vt vna vni facies reſpondeat faciei*. Ex quibus verbis ita euidenter vnitas notitiæ, qua Deum videbimus, explicatur, vt clariùs explicari nequeat: aperte enim aſſerit in patria aciem mentis noſtræ in ſuam pluralitatem reſilire non poſſe: in pluralitatem inquam, viſionum, & intellectionum; vt quia vnica videat omnia, quæ videt: ita vt ſicut vna eſt viſio, qua Deus ſe videt, ita vna ſit viſio, qua beatus videt Deum.

7 Deinde probatur rationibus. Prima.

Sed & ratione oſtenditur: prima ſumitur ex ipſo nomine viſionis, quo hæc notitia ab omnibus appellatur: conſtat enim viſionem eſſe notitiam intuitiuam, & ſubinde ſimplicem, & incomplexam. Secunda ratio ſumitur ex natura ipſius viſionis: eſt enim ſecundum ſuam ſubſtantiam ordinis non modo ſupernaturalis, ſed etiam beatifici,

Secunda.

vt in ſequenti libro oſtendemus:eſt igitur ordinis ſupremi inter notitias creatas.Iam verò,quę alterius ſunt ordinis, ſunt ſimpliciora, vt recta docet philoſophia,& theologia. Inde eſt, vt notitia angelica ſimplicior ſit,quàm noſtra naturalis: nos enim non ſolùm diſtinctis actibus apprehendimus, & iudicamus; ſed etiam ſingulos terminos ſingulis incomplexis notitijs concipimus,& ob id indigemus, tum cõpoſitione, & diuiſione,tum etiam diſcurſu: cum tamen angeli ſine vlla compoſitione, & diſcurſu, & apprehendant ſimplicia,& complexa conſpiciant,&concluſiones in ſuis principijs intueantur, vt communis fere omnium theologorum docet ſentẽtia; quæ etſi in tota ſua generalitate dubia ſit Bellomontano 1.p.diſp. 222. & 223. tamen in pleriſque eſt veriſsima, vt idem explicat: in quocunque autem caſu illa recipiatur, ad noſtrum pertinet inſtitutum:ideo enim ſimplicior eſt, & vnitior,quã noſtra notitia naturalis, quia eſt ordinis ſuperioris: quare cum beatus reſpectu obiecti beatifici ſit altioris ordinis,quàm angelus in ordine ad obiecta ſibi naturalia;vtiq; ſimplicior erit illius notitia,quàm angelica.

8 Confirmatio. Confirmatur hæc ratio argumento, quod tetigit D. Bernardus: enim verò viſio beata eſt viſionis increatæ proxima quædam participatio. Ergo cum Deus non ſolùm ſine cõpoſitione,& diſcurſu; ſed etiam vna ſimpliciſsima notitia omnia in ſe ipſo apprehendat, & cognoſcat; vtique notitia beata hoc habebit excellentiæ, vt non ſolùm ſit expers compoſitionis, & diſcurſus; ſed etiam ſit vna,qua & apprehendãtur ſimplicia, & enunciabilia iudicentur: ſubordinatur enim diuinæ viſioni, tanquã primę radici,à qua in modo ſimplicitatis regulabitur,vt colligat ſe,&conformet vnitati viſionis increatæ.

9 Tertia ratio *Sotus.* Poſtremò ab abſurdo eadem veritas cõfirmatur: quoniam,vt bene aduertit Sotus, beati tam multa,ac diuerſa iudicia ſimul habere non poſſent, nec valerent per omnia ſimul aduertere. Quare dicendum eſt per eãdem viſionem, qua diuinam eſſentiam, vt ſimplex quoddã obiectum apprehendunt; apprehẽdere etiam, & iudicare quæcunque in verbo iudicãt:intellectu ſupernaturaliter eleuato ad altiorem modum cognoſcẽdi, quam ſit quicunque creatus.

Nec ſolùm notitia viſionis beatæ in ſe ipſa, ſuaque entitate eſt formaliter ſimplex,& incomplexa; ſed etiam obiectiuè;ita vt nec ex parte conceptus formalis, nec ex parte obiectiui vlla reperiatur ibi compoſitio vnius cum alio, vt bene annotarunt Bellomontanus hìc diſp.12.c.2,n.6.& Suarius 2. de attributis c.18.n.7.Id oſtendit Bellomontanus quia notitia intuitiua, cum terminetur ad rem ſicuti eſt à parte rei,non concipit, vt plura ,quæ in re ipſa ſunt vnum, vt idem aduertit, tum in loco citato;tũ 1.p. diſp.118. c.2. n.7.& diſp.223. c.1.n. 2. ſed ratio iſta non videtur ſatis; quoniam plures philoſophi in prima operatione intellectus admittunt conceptus etiam intuitiuos obiectiuè complexos,vt patet ex Caietano 1.p. q. 58. ar. 5.quẽ refert,& probat Curſus Conimb. 1.de interpretatione cap.1.q.5. ar.4. §. *quod attinet ad 2.* Vera igitur ratio ſumẽda eſt ex ſimplicitate diuinæ eſſentiæ: quæ ſicut in ſe eſt vnitiſsimè ſimpliciſſima continens omnia ſecundum eminentem quandam vnitatem; ita ſecundum eandẽ ſe ſe obijcit intellectui beati:ob quam rationem beatus vnicũ tantum habet conceptũ obiectiuum, illũq; realiter ſimpliciſsimum reſpondentem vnitati conceptus formalis.Itaque cognitio in verbo,quatenus terminatur ad diuinam eſſentiam formaliter, & obiectiuè eſt ſimpliciſsima, ita vt ex ea non poſsint formari plures conceptus, pluravè iudicia circa diuinas perfectiones & attributa,vt Suarius, & Bellomontanus aſſerunt cum Molina 1.p. q.13.ar.4. & ſatis Sotus vbi ſupra, & videtur ſententia D.Thomę 1.contra Gentes c.31. in fine,& Ferrarienſis ibi, nec oppoſitũ ſignificauit Caietanus 1.p.q.13.ar.4.ad 3.ſi bene expendatur. Vnde non eſt audiendus Medina, dum oppoſitum ſupponit. *Molina. D.Thom. Ferrar. Caiet.*

Quam doctrinam veriſsimam putamus de cognitione, quæ dicitur matutina:nam cognitione veſpertina rerum in proprio genere poſſunt beati plures conceptus formare de diuinis attributis, & perfectionibus, non ſolùm obiectiuos, ſed etiam formales: nec de hoc dubitari poteſt, vt aduertit Medina.

Concluſio quartiona.s. Igitur concludimus notitiam viſionis beatificæ eſſe formaliter,& obiectiuè ſimplicem,& incomplexam:ita tamē perfectam, vt æquiualeat apprehenſioni, & iudicio compoſitionis: in hoc ſenſu,vt eadem beatus apprehendat, & iudicet veritates,quas de Deo cognoſcit.

§. 3.

Beatitudinem poni in notitia, vt virtute eſt complexa.

11 Concluſio ex dictis colleda. EX dictis patet vera reſolutio propoſitę quęſtionis.Sit igitur prima aſſertio: beatitudo per ſe ponitur in notitia ſimplici, & incomplexa,tum formaliter,tum obiectiuè;virtute tamē complexa;ita vt æquiualeat notitię cōpoſitæ apprehenſiuæ,& iudicatiuę.Hæc aſſertio apud omnes eſt indubitata: cū enim beatitudo patrię ſit ordinis ſupremi, vendicat ſibi notitiam inter creatas ſupremi ordinis. At ex dictis patet notitiā ordinis diuini ſupremi eſſe ſimpliciſsimam,expertemq́ue omnis compoſitionis,& diuiſionis.Ergo beatitudo patriæ vendicat ſibi notitiam iſto modo incomplexam,& ſimplicem.

12 Dubitatio. Dubitari tamen poteſt,an beatitudo per ſe collocanda ſit in hac notitia incomplexa, quatenus correſpondet primæ operationi noſtri intellectus;an verò quatenus virtualiter eſt compoſita correſpondēs ſecundæ intellectus operationi?Pro quo aduerte illam ſimplicē notitiam in ſe vnam virtute eſſe plures: quia intellectus per illam apprehendit diuinam eſſentiam apprehenſione quadam ſimplici, quæ ad primam intellect' operationem pertinet: & præterea per eandem apprehendit, & iudicat veritates, quas de Deo cognoſcit. Quare illa vna æquipollet, tum primæ operationi; quæ eſt ſimplex apprehenſio obiecti: tū etiam ſecundæ operationi;quæ in compoſitione,& diuiſione eſt poſita.Cū igitur æquiualeat pluribus actibus, qui in nobis diuerſam habent cognitionis rationem,meritò inquiri poteſt,an beatitudo per ſe ponatur in illa, vt exercet munus ſimplicis apprehenſionis diuinę eſſentiæ; an verò, vt æquiualet notitiæ compoſitę, & iudicatiuæ veritatum diuinarum. Quam quæſtionem Doctores noſtri intactam reliquerunt: cum tamen non deſint aliquot dubitandi rationes.

Aduertētia ad explicationē tenus.

13 Quædā ſententia. 1. argum. Nam quòd collocanda ſit in ea, prout eſt ſimplex quædam apprehenſio obiecti, primum facit; quia beatitudo eſt formalis aſſecutio obiecti beatifici. Ergo poni debet in operatione illa, prout eſt prima obiecti aſſecutio: talis autem eſt, prout reſpondet primæ operationi intellectus:vt ſic enim, & prout ſimplex obiecti apprehenſio, primo efficit Deū nobis obiectiuè præſentem: Deus enim fit nobis obiectiuè præſens per notitiā illam,quatenus eſt intuitiua: quæ,vt talis eſt, pertinet ad primam operationē intellectus: prius enim eſt Deum in ſe videri,quàm veritates eius à nobis cognoſci.

14 Secundum. 1. Ioan. 3. Secundò;Beatitudo ex ſua natura facit nos ſimiles Deo, iuxta illud 1. Ioan. 3. *Similes ei erimus:quia videbimus eum,ſicuti eſt.* Id autem habet illa notitia, quatenus eſt ſimplex viſio,non verò, quaten' virtute eſt complexa,& iudicatiua:etenim viſio, quatenus eſt ſimplex obiecti apprehēſio,eſt ſimilitudo obiecti:quod non conuenit notitiæ compoſitæ, ſaltē quatenus eſt iudicatiua: cum iudicium vel non ſit ſimilitudo: vel ſolùm connexionis prædicati cum ſubiecto.

15 Tertium. Tertiò;beatitudo ponenda eſt in hac notitia ſecundum rationem nobiliorē illius:ponitur enim in notitia perfectiſſima. Iam verò hęc notitia nobilior eſt, prout eſt ſimplex,& incomplexa, quàm prout virtute eſt complexa: notitia enim incomplexa cæteris paribus per ſe nobilior eſt, quàm complexa, vt bene aduertit Sotus loco citato: propius enim accedit ad vnitatem, & cauſſalitatem Dei. Hæc autem notitia vendicat ſibi eſſe ſimplicem,prout reſpondet primæ operationi. Ergo in illa,vt ſic, eſt ponenda beatitudo.

16 Quartum. Quartò; ſi eſſentia diuina videretur ſine attributis, diuiniſque perfectionibus, talis viſio eſſet vera beatitudo, vt concedit Scotus cum plurimis alijs. Sed talis viſio eſſet ſimplex apprehenſio diuinæ eſſentiæ,nec virtute eſſet apprehenſiua, aut iudicatiua veritatum, ergo beatitudo ponitur in illa notitia, vt eſt ſimplex apprehenſio, non verò,vt eſt virtute complexa.

17 Vltimum. Poſtremò; beatitudo per ſe ponitur in illa notitia, quatenus eſt quidditatiua diuinæ eſſentiæ. Sed viſio quidditatiua rei pertinet ad primam operationẽ intellectus, & ad ſimplicem rei apprehenſionem. Ergo beatitudo ponitur in illa notitia, quatenus eſt ſimplex apprehenſio abſque virtuali compoſitione. *Ariſt.* Minor probatur ex Ariſt. 3. de anima c. 6. text. 26. Maior verò, quoniam beatitudo ponitur in illa notitia, quatenus eſt viſio Dei per eſſentiam: at videre Deum per eſſentiam idem eſt, quod videre Deum quidditatiuè, vt bene aduertit *Caietanus.* Caietanus 1. 2. q. 3. ar. 8. ad finem. His argumentis quidam ex recentioribus hanc opinionem approbarunt: & putãt eam fuiſſe Caietani in d. ar. 8. dum ait beatitudinem conſtitui in quidditatiua Dei cognitione: & forſan Scotus alicui videri poterit eiuſdem opinionis propter quartum argumentum ſupra adductum.

§. 4
Oppoſitum aſſerendum eſt.

18 Aſſeritur oppoſita ſententia. His non obſtantibus oppoſita ſententia videtur aſſerenda. Pro explicatione aduertendum eſt duplicem diſtinguendam eſſe notitiam apprehenſiuam: vnam ſimplicem, alteram compoſitam, ſiue illa diſtinguatur à iudicatiua, ſiue nõ. Prima pertinet ad primam operationem intellectus, & dicitur notitia apprehenſiua ſimplex, quia ea apprehendimus rem ſimpliciter, & nudè abſque vlla enuntiatiua compoſitione: ſecunda ſpectat ad operationem ſecundã. Hanc in ſequenti articulo cõferemus cum notitia iudicatiua: nunc agimus de priori, prout diſtinguitur ab apprehenſiua complexa, & iudicatiua.

Explicatur aſſertio. Dicimus igitur beatitudinẽ per ſe nõ poni in notitia incomplexa, quatenus eſt ſimplex diuinæ eſſentiæ apprehẽſio; ſed quatenus virtute continet compoſitionem, & percipit veritates de Deo cognoſcibiles. Nobiſcum conſentiunt Theologi, qui volunt beatitudinem collocari in notitia iudicatiua, ſpeculatiua, vel practica. Pro hac ſententia primò afferri poſſunt argumẽta, quæ in ſequẽti articulo adducemus pro notitia iudicatiua. Deinde ex ijs, quæ pro ratione dubitandi initio adduximus, efficax deducitur argumẽtatio: nam Ariſt. 10. Ethic. c. 7. tex. 29. felicitatem poſuit in mente, quæ animaduerſionem habet de diuinis rebus, quam appellat contẽplationem, ſiue ſpeculationẽ diuinorũ: & in c. 8. ſequenti idem repetit. Felicitas igitur perfecta, qualis eſt patriæ per ſe collocabitur in notitia diuinę aſſentiæ, quatenus habet rationẽ ſpeculationis, animaduerſionis, actuſque procedentis à ſapientia. Talis autem non eſt illa notitia, quatenus rationem habet ſimplicis apprehenſionis, vt ſatis patet.

Vnde ſumẽdum ſit primum fundamentum. Secundum. *Ariſt.*

19 Tertium. Accedit tertiò; quia ex Ariſtotele felicitas per ſe ponitur in notitia, quę poteſt recipere magis, & minus, facereq; magis, & minus felicẽ, ita enim ſcribit *Ariſt.* 7. Ethic. c. 7. *At ſapiens, ſi ſolus ſit, contemplari poteſt: & quò ſapientior eſt; eò magis poteſt.* Clariùs c. 8. tex. 30. in fine: *Quouſque igitur contemplatio ſe extendit; eouſque ſe ſe extendit felicitas ipſa: & quibus contẽplatio magis ineſt; ijs & felicitas magis ineſt, non per accidens quidem, ſed per ipſam vtique contemplationem.* Quam doctrinã recipiunt Theologi docentes in patria eò quem eſſe beatiorẽ; quò intenſiorẽ habet diuinę eſſentię notitiam, vt ſuo loco dicemus. Beatitudo igitur per ſe collocanda eſt in illa notitia ſub ea ratione, qua poteſt magis, & minus recipere. At prout eſt ſimplex apprehenſio diuinæ eſſentiæ, non ſuſcipit magis, & minus: quia omnes beati totũ Deum apprehendunt: ſuſcipit autẽ magis, & minus, quatenus eſt veritatum intelligibilium ſpeculatio ad ſapientiã pertinens. Ergo per ſe collocabitur in illa notitia, quatenus virtute eſt complexa, & ſortitur rationem ſpeculationis, animaduerſioniſque.

20 Quartum. Quartò, ex Ariſtotele colligimus beatitudinem per ſe ponendam eſſe in notitia, quę in ſe formaliter ſit vera, non ſolùm veritate reprę́ſentationis, ſed veritate dictionis, ſiue enunciationis. Talis autẽ non eſt illa notitia, vt eſt ſolùm ſimplex apprehenſio obiecti. Ergo beatitudo in illa vt ſic non eſt collocanda. Minor patet ex dictis §. primo: nam notitia ſimplicis apprehẽſionis, vel nullam habet veritatem; vt plerique putant: vel ſi aliquam habet (vt alij volunt) illa eſt veritas ſimplex, quæ poſita eſt in adæquatione reprę́ſentationis ad rem ſimpliciter obiectam: quæ longè diſtincta

diſtincta eſt à veritate enunciationis. Maior autem probatur; quoniam beatitudo ex Ariſtotele ponitur in notitia, quæ eſt rei obiectæ perfecta ſpeculatio, perfectuſq; actus ſapientiæ: talis autem non erit, niſi quatenus attingit intelligibiles veritates diuinarum perfectionum, eaſque virtnte enuntiat de diuina eſſentia: in hoc enim conſiſtit vera ratio ſpeculationis, & ſapientiæ.

21 Quintum. Quintò; Beatitudo ex ſe habet, quod ſit notitia ſub ratione notitiæ perfectiſſima. Sed in ratione notitiæ perfectior eſt apprehẽſiua, & iudicatiua veritatũ, quæ ſunt in re intellecta, eiuſq; quidditatis; quàm ſit ipſi⁹ quidditatis ſimplex & nuda apprehẽſio. Ergo beatitudo potius eſt ponẽda in illa notitia, prout virtute continet veritates diuinas. Maior eſt nota: minor probatur; quoniam notitia apprehenſiua veritatum eſt cognitio diſtincta diſtinguẽs partes eſſentiales rei intellectæ: notitia autem, quæ eſt ſimplex rei apprehenſio, eſt confuſa nõ diſtinguens partes eſſentiales, atq; perfectiones rei intellectæ. Iam verò cognitio rei diſtincta perfectior eſt in ratione notitiæ, quam notitia cõfuſa eiuſdem rei.

22 Effugiũ præcluditur. Nec vim huius rationis elides, ſi reſpõdeas in rebus ſimplicibus (qualis eſt natura diuina) non dari cognitionem cõfuſam, ſed ſemper concipi cognitione diſtincta, vt docet Scotus in 1. d.3.q. 2. Ochamus, & Gabriel q. 5. quos cum pleriſq; alijs probat Fonſeca lib.1. Metaph.c.2.q.2.ſect.1.§.*cognitio diſtincta*. Nõ elides inquam: primò; quoniam Scoti doctrina non admittitur à Thomiſtis, nec à nobis admiſſa fuit, dum interpretaremur libros Phyſicorum, nec poſtea eam admiſit Curſus Conimb. lib.1. Phyſicor. c.1.q.2.ar.3. Deinde quoniam etſi in beatis non admittamus notitiã verè & realiter confuſam diuinæ eſſentiæ diſtinctã à notitia diſtincta illius (quoniã illa vna notitia ſimplex, & incõplexa diſtinctè cognoſcit Deum, & omnes eius perfectiones) tamen; ſi noſtro modo intelligendi de illa vna notitia recte philoſophemur; nõ poſſumus in illa aliquo modo non admittere rationẽ notitiæ ſuo modo confuſæ, & diſtinctæ: nam illam primò concipimus, vt eſt ſimplex apprehenſio diuinæ eſſentiæ, vt eſt quoddam totum actuale: deinde concipimus eam, vt reſolutiuam perfectionũ & veritatum, quæ in ea continẽtur. Sub priori conceptu, non poſſumus in ea nõ cognoſcere aliquam rationem notitiæ confuſæ, quatenus ex ſe non eſt reſolutiua illius totius (nam illa totum Deum apprehendit) in ſuas veluti partes eſſentiales, eſſentialeſq; perfectiones; in quo poſita eſt ratio formalis cognitionis confuſæ. At ſub conceptu poſteriori nõ poſſumus non agnoſcere illam rationẽ cognitionis diſtinctæ: cum iam totum Deum penetrando reſoluat, attingendo diſtinctè ſingulas illius perfectiones in ſe ipſis: quæ eſt ratio cognitionis diſtinctæ: nam licet non habeat perfectiones eſſentiales ex natura rei diſtinctas; illas habet tamen diſtinctas virtualiter: ob quam rationẽ in ipſo Deo, vt eſt quoddam totum eſſentiale, diſtinguũt Theologi plura attributa, tum ab eſſentia, tũ inter ſe diſtincta: plures item veritates enunciabiles de diuina eſſentia: ita, vt quanuis beati omnes totum Deum videant: non tamen omnes illum totum æqualiter penetrando reſoluunt. Quare totalitas diuinæ eſſentiæ noſtro intelligendi modo duobus modis à nobis attingitur: vno modo in ſua totalitate abſque vlla reſolutione in varias rationes, perfectioneſq; intelligibiles: altero modo illam concipiendo cum reſolutione in rationes illas intelligibiles. Priori modo concipitur veluti confuſè: poſteriori autem modo quodam diſtinctiori: qui eo modo, quo diſtinguitur à priori, non poteſt nõ eſſe nobilior. Et ita facilè patet efficacia huius quarti argumenti, quæ amplius elucebit ex ſolutione tertij pro parte aduerſaria.

23 Poſtremum fundamentum. Poſtremò; beatitudo per ſe collocatur in illa vna notitia, vt per ſe eſt cauſſa amoris, & delectationis beatificæ: ſed illa notitia non eſt cauſſa amoris, prout ſubit rationem ſimplicis apprehenſionis, ſed ſolùm prout eſt virtualiter cõpoſita. Ergo beatitudo per ſe ponitur in illa notitia ſub poſteriori ratione. Maior inde patet; quia amor beatificus per ſe cauſſatur à notitia, quatenus eſt beatifica. Minorem tanquam verè peripateticam latè confirmauimus lib.1. q.6.art.3. §.3. ex Ariſtotele 3. de anima cap.3.text.30. *Ariſtotel.*

Aad 3 §.5.

§. 5.

Soluuntur argumenta in oppoſitum.

24 Solutio primi argumenti. NEc contra hanc reſolutionē aliquid faciunt argumenta in oppoſitum adducta. Ad primum admittimus beatitudinem ex ſua ratione vendicare ſibi notitiam, quæ ſit prima aſſecutio obiecti beatifici, vt beatificū eſt: negamus tamen notitiam illam habere rationem aſſecutionis, prout ſubit rationem ſimplicis apprehenſionis: quoniam diuina eſſentia beat, quatenus eſt infinitè perfecta. Opus eſt igitur, vt fiat obiectiuè præſens ſub notitia diſtincta ſuæ perfectionis: talis autem non eſt niſi vt virtualiter complexa facit diuinam perfectionem diſtinctè apparere: enimverò illa notitia, prout eſt ſimplex apprehenſio, facit quidem præſentem ipſam diuinam eſſentiam; modo tamen confuſo: quia vt ſic diſtinctè, & explicitè nō obijcit ipſam diuinam perfectionem, quæ eſſentiæ eſt formalis ratio beandi.

25 Secundum argumentū ſoluitur 1. Ad ſecundum dicendum eſt primò; beatitudinem non tam poni in ipſa aſſimilatione in eſſe intelligibili; quàm in ipſa vnione obiectiua cum diuina eſſētia, vt eſt formaliter beans: hæc enim omnium conſenſu eſt ſimpliciter neceſſaria: aſſimilatio autem formalis per notitiam intuitiuam non ab omnibus conceditur: multi enim negant notitiā intuitiuam, ſiue viſionem eſſe formalē ſimilitudinem: nec oppoſitum cōuincit locus Ioannis: variè enim explicatur, vt

Solutio ſecunda. ſæpe diximus. Secundo dicimus non ſolam primam intellectus operationē eſſe ſimilitudinem; ſed etiam notitiam ipſam compoſitam ratione ſuorum extremorum. Beatus igitur per notitiam illam, quatenus eſt formalis, ac diſtincta expreſsio tum eſſentię, tum perfectionū perfectius aſsimilatur Deo perfectionibuſque illius; quam aſsimiletur per illam, quatenus ſubit rationem ſimplicis apprehenſionis.

26 Solutio tertij. Ad tertium argumētum (quod ob incluſam æquiuocationem ſatis eſt explicatu difficile) admittimus maiorem in hoc ſenſu, vt beatitudo ponenda ſit in illa notitia ſecūdum rationem nobiliorem illius, quatenus eſt notitia: negam⁹ tamen notitiam illam eſſe nobiliorem ideo, quia ſecundum entitatem eſt incomplexa: & ratio eſt; quia incōplexio formalis quoad eſſe, & entitatem notitiæ non ſemper arguit maiorem perfectionem in notitia, quam arguat cōplexio: nam in nobis notitia formaliter incomplexa eſt imperfectior in ratione notitię, quàm ſit notitia formaliter cōplexa. Si verò inquiras, quando incomplexio formalis arguat maiorem perfectionē? Reſpondebo tunc eam arguere, quando illa incomplexio ex ſua natura fuerit virtute complexa complexione enunciatiua: ita vt per eam idem intellectus poſsit intelligere aut plura obiecta, aut plures in eodem obiecto intelligibiles rationes, veritateſque. Itaq; cum formalis incomplexio notitiæ talis fuerit, vt virtute ſit complexa complexione compoſitionis; tunc ex ſe erit perfectior, quàm notitia formaliter cōplexa: aliter nequaquā. Quin poti⁹, quò notitia formaliter incōplexa plura obiecta, pluresq; veritates potuerit intelligere; eò erit abſolutè perfectior: ob quam rationē incomplexio & ſimplicitas notitiæ diuinę arguit infinitam perfectionē: quia Deus vna, & eadem notitia, & ſe ipſum, & omnia in ſe ipſo intelligit. Similiter incōplexio notitię angelicæ arguit perfectiorem notitiā, quàm ſit notitia noſtri intellectus: quia vna, & eadē diſtinctè intelligit, quæ nos nō niſi per notitias complexas intelligere valemus. Quare in nobis incōplexio notitię eſt omnimodè imperfecta; quia incōplexio illa ex ſua natura ratione ſtatus coniuncta eſt cum incomplexione obiectiua: ſiquidem vno conceptu vnum obiectum tantum intelligimus.

Patet igitur incomplexionem formalem, quatenus præciſè eſt incomplexio, non arguere perfectionem; ſed ſolùm, quando ex ſua natura aut ratione ſtatus eſt virtualis cōplexio. Itaq; perfectio in notitijs incōplexis virtute tamen complexis non ſumitur præciſè ex incōplexione, ſed ex virtuali cōplexione. Ex quo infertur notitiam virtute cōplexam conſiderari ſub ratione minus perfecta, quando conſideratur, prout eſt ſimplex apprehenſio obiecti ſimplicis reſpondens primæ operationi noſtri intellectus: quia, vt ſic, iam veluti abſtrahitur à complexione obiectiua à 27

qua

qua ſuam ſumit perfectionem. Ex quo rurſus infertur beatitudinem per ſe nō poni in notitia illa incōplexa, prout reſpōdet primæ operationi intellectus noſtri: quia vt ſic conſideratur ſub ratione minus nobili. Quare negandum eſt eā, vt ſic, proximius accedere ad ſimplicitatem diuinam: ſed potiùs ab ea recedere; cum perfectio diuinæ ſimplicitatis per ſe ponatur in ſimplicitate formali cū complexione virtuali obiectiua, vt ſæpe diximus.

28 1 Solutio 4. argumenti.

Ad quartum primo reſpōderi poſſet ſuppoſitionem eſſe impoſsibilem: quia fieri nō poteſt, vt eſſentia diuina videatur ſine attributis; quę eſt ſententia apud thomiſtas indubitata, quam putat ſe demonſtraſſe Bellomontanus 1.p. diſp, 48. c. 2. ſed de hoc latiùs lib. 5. Reſpōdetur (2. Ratio.) ſecundo admiſſa Scoti ſententia negādum eſſe viſionem illam eſſe veram beatitudinem; quia non eſſet viſio Dei, ſicuti eſt in ſe: Deus enim in ſe habet perfectiones attributales, ſecundum quas nō videtur; cum tamen pertineant ad formalem rationem obiecti beatifici. (Vltimi argumenti ſolutio.) Ad poſtremum argumentum reſpondetur beatitudinem ponendam eſſe in viſione Dei per eſſentiam, & quidditatiuam, nō quacunque, ſed vt eſt notitia diſtincta, & perfecta ipſius diuinę quidditatis: talis autem non eſt viſio, niſi prout virtute eſt complexa, vt patet ex ſolutione tertij.

ARTICVLVS IIII.

An beatitudo ponatur in illa notitia, prout eſt apprehenſiua, an prout eſt iudicatiua?

1 Præmiſſum ad explicationem quæſtionis.

PRO explicatione tituli præmittēdum eſt; duplicem poſſe conſiderari notitiam apprehenſiuam: vnam ſimplicem; quę ad primam operationē intellectus pertinet, & dicitur ſimplicium apprehenſio: alteram compoſitam qua coniungimus prędicatum cum ſubiecto per affirmationem, vel illud à ſubiecto remouemus per negationem, pertinetque ad operationem ſecundam intellectus noſtri. 2 (Controuerſia philoſophica.) Controuerſum eſt inter philoſophos; vtrum enuntiatio mentalis diuidenda ſit in apprehenſiuam, & iudicatiuam; ita vt apprehenſiua re ipſa diuerſa ſit à iudicatiua, & prior illa?

(Pars affirmatiua. *Ochamus. Gabriel. Marſilius. Maior. Bargius. Scotus. Durandus. Henricus. Appolin. Toletus. Ninphus. Auer.*)

Partem affirmantem ex Nominalibus probarunt Ochamus in 1.q. prologi, Gabriel ibi q. 1 ar. 2. & 4. Marſilius q. 2. ar. 1. Maior q. 7. ad 2. & hanc eſſe communē inter Scotiſtas teſtatur Bargius in 1. d. 1. q. 3. refertur Scotus in 2. d. 1. q. 3. poſt ſolutionem ad 5. Henrici, ſatis eam indicat Durandus in 1. q. prologi. Ex philoſophis Appollinaris 3. de anima q. 24. Toletus q. 19. Niphus ibi text 21. citatur Auerroes ibi in hæc verba: *intellectus primo intelligit ſingularia; deinde ea componit, aut diuidit, tertio iudicat.*

2 Aliorum ſententia. *Gregor. Fonſeca.*

Contrariam ſententiam probauerunt quamplurimi, & inter eos Greg. in 1. q. prologi ar. 3. quem communior recentiorum noſtri temporis ſecuta eſt: ita enim Fonſeca in 4. Metaph. c. 2. q. 6. ſect. 6. & lib. 6. c. 1. q. 3. ſect. 1. 2. & 3. Curſus Conimb. lib. 1. de interpretatione c. 4. q. 4. ar. 1. Bellomōtanus in 1. diſp. 213. c. 3. n. 16. Qui omnes putant nullam dari mentalem enūciationem affirmātem, aut negantem, quæ non ſit iudicatiua. Itaque ipſum affirmare, aut negare vnum de alio, eſt iudicare. Quæ harū opinionum ſit verior; non eſt noſtrum modo examinare; ſicut etiam ad noſtrū inſtitutum non pertinet expendere; an notitia iſta mentalis (ſiue apprehēſiua ſit, ſiue iudicatiua) ſit vna ſimplex qualitas, an verò compoſita? (Iuxta quam opinionem præſens quæſtio procedat.) Illud annotabo ſuppoſita opinione, quę negat enuntiationem mentalem apprehenſiuā diſtingui à iudicatiua, poſſeq; ſine illa reperiri: nullum relinqui locum propoſitę in hoc articulo dubitationi: & ſubinde ſuppoſita reſolutione articuli pręcedētis, dicendum eſt beatitudinem per ſe poni in illa notitia incomplexa, quatenus virtute, & eminenter eſt iudicatiua veritatum, quæ in Deo cognoſcuntur. Quare noſtro articulo ſolum dabitur locus apud eos, qui putant enuntiationem mentalem apprehenſiuam diſtingui à iudicatiua.

3 De hac quæſtione in his terminis nullus aliquid ſcripſit: nam ſolum fuit controuerſia inter viſionem, vt erat ſimplex quædam apprehenſio diuinæ eſſentiæ, & vt erat iudicatiua veritatum: nec auctores in ea iudicium ab apprehenſiua cōplexa diſtinxerunt. (Reſolutio.) Sed quidquid ſit de hoc dicendum eſt beatitudinem per ſe collocādā eſſe in notitia illa incōplexa,

quatenus eminenter eſt indicatiua veritatum, quas beatus de Deo apprehẽdit; non verò quatenus eſt illarum ſolũ apprehenſiua. Hæc videtur communis ſententia, quam probauit Victoria teſte Medina in hoc art.5.dub.2.ſatis eam in ſinuat Sotus in 4.d.49.q,3.ar.3.concl.9. verſ. *hic autem eluſorius*, probat Valentia hic diſp.1.q.3.punct. 4.in fine, Bellomontanus diſp. 12. c.1.n. 6.Suarius lib. 2. de attributis c.18.n.8. Deniq; eſt cõmunis inter recentiores; quorum ſententia euidenter probatur ex verbis Ariſtotelis 10 Ethic. c.7. text. 29. dum felicitatem ponit in mẽte, quæ animaduerſionem habet de diuinis rebus, quæ á ſapientia procedat. Iam verò animaduerſio idem eſt, quod iudiciũ, ſine quo nullus actus poteſt dici ſapientia; aut ſpeculatio, vt patet.

Victoria. *Medina.* *Sotus.* *Valentia.* Probatur 1. ex Ariſt.

4 Probatur 2. Accedit etiam, quoniam viſio, ſiue notitia diuinarum perfectionum ſub ea ratione fundat rationem beatitudinis, ſub qua veritas nobiliori modo illi cõuenit: talis autem eſt notitia, quatènus eſt iudicatiua, nõ verò quatenus eſt pure apprehenſiua: enim verò notitia cõplexa, vt eſt ſolum apprehenſiua, vel nõ habet veritatem; vel eam nõ habet modo perfectiſsimo. Primum patet; quia veritas enunciatiua eſt veritas dictionis, vt omnes fatentur: dictio autem proprie non reperitur in notitia, quæ ſine iudicio eſt apprehenſiua; qui enim ſolũ apprehẽdit, non dicit; ſed ſolus ille, qui iudicando enuntiat: nam & is ſolus, qui fert iudicium, cenſetur dicere verũ, vel falſum; alioquin qui falſum nullo interpoſito iudicio apprehenderet, falſum diceret: quod non eſt admittendum; daretur enim falſitas in Deo, ſiquidem in eo admittitur enunciatio falſa pure apprehenſiua, vt bene aduertit Fonſeca 4. Metaph. c.2.q.6. ſect. 6. poſt principiũ. Quod ſi in apprehenſione enunciatiua aliquam admittis veritatem, aut falſitatem, quæ non ſit veritas dictionis; nec ex ſe ſatis, vt apprehendens cenſeatur dicere verum, vel falſum; ſed ipſam ſolã enunciationem denominet veram, vel falſam: iam fatearis neceſſe eſt enuntiationem iudicatiuam nobiliori modo ſibi vendicare veritatem, quam eam ſibi vendicet ſola apprehenſio enunciatiua Ex quo infertur beatitudinem in ea eſſe ponendam.

Fonſeca.

Ex quo patet tertia cõfirmatio: quoniam beatitudo per ſe ponitur in notitia nobiliſsima: talis autem eſt ſola iudicatiua. 5 Confirmatur 3.

Quarta ratio: quoniã notitia apprehenſiua nõ ſatiat naturalem appetitum intellectus: hic enim non ſolum appetit apprehendere veritates de Deo intelligibiles; ſed etiam illis cum pleno iudicio aſſentiri. Quarta.

Quinto additur; quoniam notitię, in qua per ſe ponitur beatitudo, immediate conuenit ratio ſpeculatiui, vel practici. Hæc autem ratio couenire nõ poteſt, niſi notitię iudicatiuę, vt talis eſt. Quinto.

Poſtremo; Beatitudo collocanda eſt in notitia, quæ reſpõdet fidei illam euacuando: notitia autem fidei; cum principaliter non conſiſtat in apprehenſione, ſed in aſſenſu, non poteſt euacuari; niſi per notitiam iudicatiuam earum veritatum, quibus fides obſcure aſſentiebatur. His rationibus videtur ſatis cõfirmata ſententia, quæ ſtatuit beatitudinem per ſe poni in notitia diuinæ eſſentię, quatenus virtute eſt iudicatiua. Vltimo.

6 Dubitatio Medinæ reſponſio.

Qua veritate ſuppoſita inquiri poteſt in quonam iudicio principaliùs ponatur beatitudo? Reſpondet Medina in hoc ar.5. dub. 2. eam principalius poſitam eſſe in hoc iudicio: *quam bonus Iſrael Deus ijs, qui recto ſunt corde.* Pſalm. 72. In qua ſolutione ſupponit iudicium in beatis, quanuis ſecundum rem ſit vnũ ſimpliciſsimum ex parte actus; ex parte tamen obiecti ſecundum rationem nõ eſſe omnimode ſimplex. Sed nec in vno, nec in altero eſt audiendus Medina: non in eo, quod ſupponit; quia in beatis, ſicut datur vna notitia formaliter, & obiectiue ſimpliciſsima, vt diximus in præcedente ar. ita etiam datur vnum ſimpliciſsimum iudicium, tum formaliter, tũ etiam obiectiue: terminatur enim ad illam eminentem vnitatem, qua in Deo omnia ſunt vnum: quæ fuit ſententia Soti vbi ſupra, dum negat à viſione beatifica plura iudicia dimanare: conſentit Molina 1.p.q.13.ar.4. Bellomõtanus hic diſp.12.c.1.n.6. Reijcitur.

7 Ex qua doctrina infertur impugnatio aſſertionis, quam ponit: nam cum iudicium beati per ſe terminetur ad omnia diuina attributa, diuinasque perfectiones ſecundum eminentem vnitatem, in qua

quà à parte rei ſunt vnum; non poteſt non concedi omnia attributa ex æquo pertinere ad rationem iudicij, vt beatifici: quæ enim eſt maior ratio vnius, quàm alterius? Accedit, quoniã cũ formalis ratio beandi ſit diuina, atq; ſũma perfectio conſtituens vnũ ſummũ bonũ continensque inſe omnes perfectiones, neceſſariò concedendum eſt omnes diuinas perfectiones ex æquo ad rationẽ eſſentialẽ beatitudinis cõcurrere. Quare merito iure opinio Medinæ reijciẽda eſt; & aſſerendum beatitudinem perſe poni in illo vno, & ſimpliciſsimo iudicio prout terminatur ad obiectiuum iudicium virtuale omnium diuinarum perfectionum.

Dubij Solutio.

8 Prima obiectio. 1. Ioannis. Contra principalem reſolutionẽ tripliciter obijci poteſt. Primo; quia beatitudo ponitur in notitia, quæ nos reddit Deo ſimiles; iuxta illud 1. Ioannis 3. *Similes ei erimus, quia videbimus eum, ſicuti eſt.* Hoc autem non conuenit notitię, vt eſt iudicatiua, ſed vt eſt apprehenſiua: plures enim negant iudicium eſſe imaginem rei.

2. Obiectio. Secundo; quia notitia apprehenſiua eſt prima aſſecutio Dei, non verò iudicatiua: iudicium enim ſupponit apprehenſionem obiecti.

Tertia. Tertio denique, quia Deus nõ eſt beatus per iudicium, quo iudicat ſe eſſe bonum; ſed per notitiam, qua apprehendit ſe, ſuaſque perfectiones, & veritates intelligibiles.

9 Solutio 1. Obiectionis. Hæc ita ſoluuntur. Ad primum dicẽdum eſt beatitudinem, non tam poni in ipſa formali aſsimilatione in eſſe intelligibili: quàm in vnione obiectiua cum diuina eſſentia, ſuiſque perfectionibus: quę tunc perfecte fit, cum intellectus de illis perfecte iudicat.

Solutio. 2. Ad ſecundum ſæpe diximus perfectã aſſecutionem obiecti batifici, vt beatificum eſt, poſitam eſſe in notitia iudicãte, & approbante diuinam perfectionẽ, quę eſt formalis beandi ratio.

Solutio 3. Ad tertium dicendum diuinam felicitatem, & beatitudinem etiam poſitã eſſe in notitia, qua Deus nonſolũ ſe ipſũ, ſuaſque perfectiones apprehendit; ſed etiam, qua de illis iudicat: nam etiam Ariſtoteles Dei beatitudinem poſuit in ſumma ſuarum perfectionum cõtemplatione, & ſpeculatione, vt patet ex 10. Ethic. c. 8. hæc autem non datur ſine iudicio, vt ſępe diximus.

ARTICVLVS V.

Vtrum beatitudo ponatur in notitia ſpeculatiua, an in practica.

CVM beatitudo ponatur in viſione diuinæ eſſentię, quatenus eſt iudicatiua earum veritatum, & perfectionum, quæ in diuina eſſentia continẽtur; reſolutio propoſitæ quæſtionis pẽdet ex reſolutione alterius; an viſio beata ſit ſpeculatiua; an practica; an ſimul ſpeculatiua, & practica? Hoc igitur eſt primo loco expendendum; de inde reſoluetur propoſita quæſtio.

§ 1.

Viſionem eſſe ſimul ſpeculatiuam, & practicam.

AN viſio ſpeculatiua ſit, an practica, controuerſia eſt inter theologos. Tres principales circunferuntur ſententiæ. Quidam putant viſionem eſſe notitiam ſimpliciter, & adęquate practicam. Hanc ſub nomine theologiæ beatorum latè probat Scotus in prologo q. 4. vbi recitatis quinque opinionibus, quæ ponebant theologiã beatorum eſſe pure ſpeculatiuam: recitata etiam opinione, quę docet eam ſimul eſſe ſpeculatiuam, & practicam; in §. *ad quæſtionem igitur*, litera O. multis contendit eam eſſe adęquate practicam. Id verbis expreſsis fatetur ibi in §. *ad argumenta principalia* litera A A. ita ſcribens: *nec viſio ſequens credere eſt viſio ſpeculatiua, ſed practica.* Idem defendunt omnes Scotiſtæ: Maironius in 1. d. 48. q. 2. ar. 2. concl. 2. & ad 2. & 3. Orbellis q. 5. prologi, Herrera in 1. diſp. 15. q. 13. concl. 1 Rada controueſia 3. ar. 4. concl. 2. Nicolaus de Niſe in reſolutione theologica tract. 1. p. 1. q. 3. fol. 11. ſatis Ouandus in 4. d. 49. propoſitione prima.

2 Sit ne viſio Dei ſpeculatiua an practica. 1. Opinio. *Scotus.* *Mairon. Orbellis. Herrera. Rada. Niculaus de niſe. Ouandus.*

Secunda opinio ex diametro huic repugnat, docens viſionem beatam adæquate eſſe ſpeculatiuam, & nulla ratione practicam. Ita Paludanus in 4. d. 49. q. 3. ar. 2. Baſſolius in prologo q. 8. ar. 2. §. *de theologia beatorum*, & in 4. d. 49. q. 2. ar. 3. poſt principium, ſatis in eam inclinãt Nominales, vt patet ex Ochamo in quar

3 2. Opinio. *Paludan. Baſſolius. Ocham. Henric.*

ta q.prologi litera B.B. Henricus in ſūma ar. 8. q. 3. ad 3.late Bellomontanus hic diſp. 12. c. 1. §. *verum cum non ſit nobis*, & ante eum Fonſeca in 6. Metaph.c. 1.q.5.ſect.2.litera B.

Fonſeca.

4 *3.Opinio. Ricardus. Capreolus. Soncinas. Caietanus. Sotus. Medina. Valentia. Molina. Cumelius. Banhes.*

Tertia ſententia eſt media,quę docet viſionem beatam ſimul eſſe ſpeculatiuā, & practicam;ita Ricardus in 4.d.49.ar. 1.q.8,Capreolus in 4.d.49. q.2. ar. 3. ad argumenta contra tertiam,Sōcinas ibi q.2.concl.3.Caietanus in hoc articul.5. &clarius 1.p.q.26.ar.4.Sotus in 4.d.49. q.1.ar.4. concl.5. pag. 572. Medina hic dubio 1.Valentia diſp.1.q.3.punct.4. ad ſecundam dubitationem, Molina 1.p.q. 1.ar.4.diſp.2. poſt quartam concluſionem §.*pro ſolutione argumenti*,vbi Cumeli⁹ concl. 5. Banhes concl. 1. & 4.Ioſephus Angles in floribus de beatitudine q. 1. dub.2.pag.319.conſentit Suarius in Metaph.diſp.44.ſect.13.n.45.& 52.& lib.2. de attributis c. 18 n. 12.denique eſt cōmunior ſententia.

5 *Dubio ſolutio.*

Hanc tertiam ſententiam puto eſſe veriſsimam:ſedvt facilius intelligamus viſionem,& ſpeculatiuam eſſe,& practicam,præmittendum eſt;inter omnes cōſtare notitiam illam eſſe practicam,cuius finis eſt praxis:cum verò, πρᾶξις, gręce ſit à verbo, πράττω, quod idem eſt, quod ago, & operor;praxis latine idem eſt, quòd actiò, ſiue operatio, nomine operationis fuſe ſumpto, vt & tranſeūtem & immanentem complectitur:quarum illa apud Ariſtotelē dicitur factio; hæc verò actio. Notitia igitur practica illa dicitur,cuius finis eſt praxis,hoc eſt actio,ſeu operatio:etenim finis notitiæ practicæ eſt operari ipſum idem obiectum,circa quod verſatur:reſpicit enim ſuum obiectum,provt ſub operationem cadit,dictando ſc.aut regulando modū, quo artificioſe fiat. quare verſatur circa praxim, non quocunque modo, ſed ſub hac ſpeciali ratione, qua dirigit ad opus:quę eſt communis explicatio,quā bene annotauit Bellomōtanus 1.p. diſp. 8.c.5.notabili 4.Curſus Conimbric.q.4. procemiali in dialecticam ar.5. p. 34.ex D.Thoma 1.p.q. 14.ar. 16. & alijs antiquioribus. Quem ſenſum alijs verbis declararunt, qui docent ſententiā practicam verſari circa operabile,vt operabile eſt.i.modo operabili, explicando ſc.modum,quo debet fieri. Hoc ſatis explicauit D. Thomas in d. ar 16. ſed clarius de veritate q.2. ar.8. & q.3. ar.3. & q.14.ar.4.vbi docet,tunc aliquid conſiderari modo operabili,cum conſideratur ſecundum rationem operandi,&ſecūdum cauſſas ipſius operis. Quod etiā docet in.3.d.23.q.2.a.3. quæſtiuncula 2. hoc enim modo notitia practica dicitur proxima regula operandi ex D.Th. locis citatis,Capreolus in prologo q.2. ar.1.concl.5.optime Fonſeca lib.2.Metaph.c.3.q.2.ſect.3.poſt principiū, Bellomontanus vbi ſupra in 3. notabili,ſatis docuit Maior in prologo q.6.in.2.ꝓpoſitione ante reſolutionem queſtionis Gabriel ibi q.11.litera B. Gregorius q. 5.ar.2. Ocham.q.4.

Notitia practica. 27

D.Thom. Capreolus. Fonſeca. Gabriel. Gregor. Ochamus.

Quam doctrinam manifeſte docuit Ariſtoteles 2.Metaph.c.1.text.3.ita inquiens: *Speculatiuæ etenim finis; veritas: practicæ autem; opus: etenim ſi quomodo ſe habent, cōſiderant;non cauſſam per ſe,ſed ad aliquid, & eo in tempore practicè ſpeculantur.* ſenſus eſt: finis, quem ſpeculatiua per ſe intendit, eſt cognoſcere veritatem obiecti,circa quod verſatur:finis autem practicæ;eſt operari ipſum obiectum, cuius cognitionem quærit. Ita fit,vt obiectum ſciētiæ practicæ ſit opus aliquod cadēs ſub praxim.i. actionem; quod ſatis ſignificant verba immediate ſequentia: *etenim ſi quomodo ſe habent, &c.* Quorum hic eſt ſenſus: ſi quando practica conſiderat aliquam veritatem,& cauſſam eius; nō cōſiderat ipſam cauſſam per ſe, hoc eſt vt præciſe eſt cauſſa talis veritatis,quaſi ipſa cognitione ſit contenta: ſed eam conſiderat dirigendo illam ad opus aliquod,hic,&nunc operandum:hoc enim eſt rem conſiderare, *vt ad aliquid, & eo in tempore*.i.nunc,vt habet litera græca, & hęc eſt communis explicatio illorū verborum ex Auerroe, Aphrodiſæo, D.Th. Fonſeca, & cæteris omnibus interpretibus. 6

Ariſt.

Auer. Aphro. Fonſeca. Auicen.

Id ipſum ſatis clare docuit Auicena.1, canonis fen.1. doctr.1.c. de diffinitione medicinę, vbi agēs de diſtinctione theoricæ,& practicę ita habet: *per theoricā verò ipſi volumus,quod quando cauſſam ſciuerim⁹ ſcientiam tantum acquiramus:ita quod in declaratione qualitatis operationis nos non immittamus.* Quid autem ſit ſe immittere in qualitatem operationis,declarat inquiens: *Notitia proprie practica eſt formaliter praxis directiua* 7

directiua; eſtque notitia complexa enuntians qualiter, aut per quæ, aut quando, & ſic de alijs circunſtantijs ſit agendum. Auicenam refert, & probat Maior vbi ſupra. Itaque notitia practica dicitur reſpicere praxim, quia reſpicit obiectũ per ſe operabile, quatenus cadit ſub praxim, actionem ve regulatam iuxta normam, legeſque ipſius notitiæ. Ex quo infert Ariſtoteles 3. de anima c. 10. text. 51. & 6. Ethic. c. 1. text. 2. practicã notitiam per ſe verſari circa aliquid, quod aliter ſe habere poteſt: nam poſtquam dixit intellectum practicũ verſari circa id, quod ſub actionem cadit, adiungit hæc verba: *Sub actionem autem cadit, quod aliter ſe habere etiã poteſt.* Et 6. Ethic. mentem practicam appellat, *qua perſpicimus ea, quæ aliter ſe habere poſſunt:* niſi enim aliter ſe poſſent habere, atque dirigit ipſa notitia practica; directione, atque regulatione non indigerẽt. Vnde communis philoſophorum, & theologorum docet praxim eſſe operationem liberam elicitam, aut imperatã: & hanc eſſe communem theologorum ſententiam (vno excepto Molina 1. p. q. 1. ar. 4. diſp. 1. in fine) affirmat Fonſeca 6. Metaph. c. 1. q. 5. ſect. 2. litera B. quam expreſſe ꝓbauit Scotus in quarta quæſtione prologi litera A. & cum eo Scotiſtæ: vbi etiam Ochamus q. 4. Greg. q. 5. ar. 1. Soncinas 6. Metaph. q. 2. quod ſatis ſignificauit Ariſtoteles 6. Metaph. c. 1. text. 1, dum ait principia actionũ á quibus actiuæ, & effectiuæ facultates dicũtur, eſſe in nobis .i. in noſtra poteſtate: nam, & ſolæ operationes liberæ indigẽt intellectus directione, quòd alio, & alio modo exerceri poſſunt: naturales enim cum ſint neceſſariẹ, nõ aliter ſe habere poſſunt, ſed ad vnum ſunt determinatẹ: & ideo omnino ſunt irregulabiles.

Ariſtot. *Fonſeca* *Scotus* *Gregorius* *Soncinas.* *Ariſtot.*

8 Notitia ſpeculatiua — Ex ijs, quæ diximus de notitia practica, facile patet, quẹnã ſit notitia ſpeculatiua; eſt enim illa, cuius finis eſt ſola veritas .i. cognitio ſui obiecti abſq; vlla ad praxim, actionem ve directione: nã ſi quando eſt earum rerum, quæ à nobis fieri poſſunt: non tamen eas conſiderat quatenus poſſunt fieri, aut modo operabili; ſed contenta eſt, ſi illarum naturã, & proprietates, & cauſſam cognoſcat. Quod ſignificauit Ariſtoteles 3. de anima loco citato, dum ait: *ſpeculatiuæ finis; veritas.* Et Auicena, dum dixit *ſpeculatiuã etiam ſi de operabili, operatione ve conſiderat; ſe tamen non immittere in declarationẽ qualitatis operationis: quia ſc. non declarat qualiter, aut per quæ, aut quando ſit agendum:* quod eſt rẽ conſiderare modo operabili: cognoſcit igitur illas veritates modo ſpeculabili, & vt ſunt perpetuæ.

Ariſtot.

His ita præmiſsis pro reſolutione ſit prima concluſio: viſio beata, vt terminatur ad Deum, myſteriaque Trinitatis, atq; diuinas perfectiones, eſt ſimpliciter, & omnino ſpeculatiua. In hac concluſione contra primam opinionẽ, cõueniunt omnes tam ſecundẹ, quàm tertiæ opinionis auctores: quam ego puto adeo eſſe euidentem, vt niſi doctiſsimũ Scotum haberet aduerſarium cum Caietano affirmarem illud philoſophi *ſtultum eſſe de quolibet contraria aſſerente ſolicitũ eſſe.* Nam puto paradoxum eſſe diuina myſteria Trinitatis, cæteraſque diuinarum perfectionum veritates viſas ſolum parere notitiam practicam. Etenim negandum nõ eſt dari ſcientiam aliquã, quẹ ex ſua natura ſimpliciter ſit philoſophia, ſpeculatioque veritatis: id enim, tanquam notiſsimum ſupponit Ariſtoteles in 2. Metaph. c. 2. At ſi viſio veritatum diuinarũ in ipſo Deo nõ eſt hẹc philoſophia, quæ nam erit? Ariſtoteles per illam philoſophiam veritatis intelligit naturalem Metaphyſicam, quatenus diuinas ſpeculatur veritates: at quis admittens philoſophiam naturalem in homine viatore eſſe veritatis ſpeculationem, negabit ſupernaturalem, & diuinã beatorum Metapyhſicam, quatenus eaſdem veritates altaſque longe altiores clare contemplatur; eſſe veritatis ſpeculatiuæ cognitionẽ? Quod ſi hẹc theſis cenſenda eſt extranea; magis extranea cenſebitur, quẹ docet viſionem increatam, qua Deus ſe ipſum cognoſcit, nõ ſpeculatiuam eſſe ſed practicam: & tamen Scotus hanc ſententiam, tanquam probabilem admiſit in quarta quæſtione prologi litera. P. §. *ad quartum* Quæ ſẽtentia adeo eſt improbabilis, vt Lichetus in 1. d. 38, q. 1. in fine improbet Caietano, quòd illam Scoto imponat: quaſi pudeat concedere illam ſententiam tãquam probabilem Scoto aliquando placuiſſe: & tamen placuit citato loco litera R. §. *huius controuerſiæ.*

9 1. Concluſ. pro ſolutione dubij. *Ariſtot.* *Scotus.* *Lichetus.*

10

Sed noſtram aſſertionem ratione demonſtre-

Ratione ꝓbatur concluſio. monſtremus: nam ex dictis conſtat notitiam practicam ex ſua ratione habere, vt non ſpeculetur, niſi obiectum ex ſua natura operabile, modoque operabili, hoc eſt, quatenus ſub praxim, & operationem cadit. At nec Deus, nec diuina myſteria, quę beatus ſpeculatur, ſũt obiecta operabilia, quæ ſub praxim poſſint cadere, nec vlla ratione cognoſci poſſunt modo operabili. Ergo illorum notitia nullo modo poteſt eſſe practica, ſed ſimpliciter erit ſpeculatiua.

Euaſio aduerſariorũ. At inquiunt aduerſarij non eſſe neceſſarium, vt obiectum notitiæ practicæ ſit in ſe ipſo operabile; ſed ſatis eſſe, quòd virtualiter contineat notitiam aliquã practicam regulatiuam obiecti operabilis: Deus autem, & diuina myſteria, quanuis non ſint obiecta operabilia; virtute tamẽ continent notitiam regulatiuam obiecti operabilis: Deus enim, cum ſit ſummum bonũ, virtualiter includit hãc notitiam *Deus eſt ſumme diligendus*, quæ ex ſua natura eſt directiua, & regulatiua amoris, quo Deus eſt diligendus. Hæc etiam notitia. *Deus eſt trinus, & vnus*, virtualiter continet iſtam alteram regulatiuam eiuſdem amoris: *à dilectione Dei nulla perſona diuina eſt excludenda*. Rurſus iſta: *pater generat filium*, virtualiter includit hanc: *filius eſt diligendus, vt ab alio: pater verò, vt à quo alius.* Et ſic de cæteris notitijs, quæ ad diuinas perfectiones terminantur: omnes enim virtualiter continent notitiam directiuã dilectionis, qua Deus eſt diligendus. Hoc eſt vnicũ toti' Scoticę opinionis fundamentum, quod *Scotus.* ſatis expreſsit idem Scotus in d.q.4. ꝓlogi litera O. §. *ad* 3.

11 Improbatur. Hoc Scoti fundamẽtum placebit ijs, qui conditiones notitię practicę pro libito volunt excogitare: non tamen illis, qui doctrinæ Ariſtotelicæ volũt adhęrere: cõſtat enim ex Ariſt. doctrina eſſe de ratione notitia practicæ, quod ipſa in ſe formaliter, & non virtualiter ſolum, ſit proxima regula praxis, & obiecti operabilis. Quod adeo eſſe verum putat D. *D.Thom.* Thomas, vt q.14. de veritate ar.4. dixerit, *allucinari eos, nec cognoſcere, quid ſit intellectus practicus qui rationem notitiæ practicæ accipiunt ex aliqua affectione notitiam ipſam conſequente.* Quibus verbis ſatis declarat rationem notitiæ practicæ non eſſe ſumẽda ex ijs, quæ ipſam notitiam conſequũtur; ſed ex ijs, quæ ipſi notitiæ formaliter conueniunt. Idem expreſſe docuit Maior, vbi ſupra inquiens: *eam notitiam eſſe ſpeculatiuam, quæ nõ eſt formaliter directiua praxis; quantũuis propinque, vel remote notitiam virtualiter contineat, quæ eſt practica.* Quę verba directe contradicunt præcitato fundamento. Suam doctrinã ſumpſit Maior ex Auicena ſupra relato, dum ait: *notitia propriè practica eſt formaliter praxis directiua.* *Maior.* *Auicen.*

Formaliter dixit: quia non ſatis eſt, quod virtualiter practicam aliquã notitiam contineat. 12 Conſentit igitur D. Thomas cum Auicena, dum loco citato ait de ratione notitiæ practicæ eſſe, qđ ſit proxima regula alicuius praxis, nec ſatis eſſe, quod ſit regula remota, & occaſionaliter conueniens, quod etiam tetigit Valentia tomo 1. diſp. 1. q. 1. punct. 3. in quarta quæſtione p. 39. quam doctrinam ſatis confirmat Ariſtoteles in in 2. Metaph. c. 2. dum ait: *finẽ practicæ eſſe opus*: finem inquam immediatum, & proximum; quia de ratione illius eſt, vt immediate operetur, & regulas operandi tradat; vt declarant verba immediate ſequentia: *Etenim, ſi quomodo ſe habent, conſiderant: non cauſſam per ſe, ſed ad aliquid, & eo in tempore practici ſpeculantur:* ſenſus eſt; hi, qui notitiam habeat practicam, ſi quãdo cõſiderant, quomodo ſe habeat res, & obiectum, circa quod immediate verſantur, id conſiderant, non abſolutè, ſed in ordine ad opus; ita vt per ſe enuntiẽt qualiter, aut per quæ, aut quando ſit agendum, vt ait Auicena. *Ariſt.* Igitur practica notitia debet formaliter enũtiare, quomodo agendum ſit id, circa quod immediatè verſatur. Igitur ad formalem rationem notitiæ practicæ non ſatis erit, ſi virtute contineat aliã notitiam enũtiatiuam operis. Quare cum viſio, qua beatus videt diuinas perfectiones, in ſe ipſa non ſit de obiecto operabili, nec modum operandi illius dictet, ſed ipſas diuinas perfectiones ſimpliciter ſpeculetur; nullo modo dici poteſt practica in ordine ad illas; quantumuis virtute contineat notitiam dirigẽtem ad amorem, modumque illius: nam, & hanc directionem ex ſe non habet, niſi remotè, & veluti occaſionaliter, vt docuit D. Thomas in d.q.14. ar.4. & cum hæc doctrina ſit cõſentiens cum doctrina Ariſtotelis, *D.Thom.* *Ariſt.*

ſtotèlis, quam antiqui philoſophi cum poſterioribus omnibus probauerunt; non eſt curandum de ijs, quæ quiſque pro ſuo capite excogitat, & commentatur.

Secunda concluſio; non eſt negandũ
13 viſionem beatam in ordine ad certas aliquas actiones, verè, & propriè eſſe notitiam practicam. Hec concluſio ſtatuitur contra ſecũdam opinionem pro tertia, cui non repugnat prima. Verum, vt explicemus, ad qualnam actiones viſio habeat rationem practicæ notitiæ; premittendum eſt in beatis dari plures actiones etiam liberas; tum extra Deũ conſequentes cognitionem veſpertinã rerum in proprio genere; tum etiam inter Deum immediatè conſequentes viſionem: nam in patria dari politicã vitam inter beatos quoad ea, quæ cognoſcunt, & vident per cognitionem veſpertinam, nulli poteſt eſſe dubium, vt patet ex ijs, quæ latè docet Diuus Thomas Opuſc. 63. cap. 5. & 6. & 22. q. 52. ar. 3. ad 1. nam ſuperiores angeli illuminant inferiores, & eos mittunt ad diuina exequenda mandata: beati per charitatem ſcientiamque infuſam, & Deum, & ſe ipſos, & alios ordinatè diligunt: Deũ laudant, & colunt: orationes pro viatoribus fundunt: & pleraq; alia agunt propter diuerſos fines ex D. Thoma in citatis locis. Quòd verò ex viſione beatifica in ipſo Deo plures actiones exerceant, tum neceſſarias; tum etiam liberas, tàm erga Deum, quàm erga proximos, quos in Deo vident, & amant; ſatis docent Theologi: nam Deum amant amore beatifico, qui actus eſt neceſſarius: diligunt proximos in Deo viſos; ſiue dilectio illa ſit eadem numero cum dilectione, qua Deum amant, vt pleriq; probabilius putant: ſiue ſit numero diſtincta, vt putat Scotus in 3. d. 18. q. 1. ad ſecundum principale ſitera H. cum Licheto, & Scotiſtis, quod putat probabile Suarius 3. p. tom. 1. diſp. 39. ſect. 2. §. *dico ſecundò*: nam ſiue diſtincta ſit, ſiue eadem numerò, ſemper eſt libera, vt terminatur ad proximos, vt præcitati auctores volunt. Prætereà ex viſione, & amore immediatè prorumpunt in diuinas laudes, gratiarumq; actiones: Deoq; cultum exhibent, & reuerentiam: quod expreſſe docuit noſter Didacus de Tappia de Incarnatione q. 21. ar. 2. concl. 5. ſatis ad mentem D. Thomæ in d. opuſc. 63. cap. 5. & 6.

Præmittuntur nonnulla pro explicatione cõcluſ.

D. Thom.

Scotus. Lichetus.

Tappia. D. Thom.

His præmiſſis videndum eſt, circa quas actiones viſio beata dicẽda ſit practica: an circa amorem beatificum? An verò circa actiones liberas, quas beatus intra Deum liberè exercet? v. g. circa amorẽ, quo diligit proximos in Deo viſos: circa cultum, & reuerentiam Deo exhibitam: circa diuinas laudes, & gratiarum actiones; quas omnes actiones appellare poſſumus matutinas, cum intra Deum ex ipſa viſione beata proficiſcantur. An deniq; circa actiones veſpertinas, quas in veſpertina politia extra Deum operatur? Sunt, qui putant viſionem dicendam eſſe practicam in ordine ad actiones, quæ extra Deum pertinent ad veſpertinam politiam: quibus beati rectè ſe habent, tum erga Deum, quem diligunt amore diſtincto à beatifico: tum erga ſe ipſum, cæteroſque beatos: tum denique erga viatores, pro quibus orant: de his enim omnibus iudicat viſio modo operabili, & practico: primo quidem per modum prudentiæ, quatenus per illam viſionem iudicat de rebus agendis, vel vitandis ſecundum diuinam rationem, & voluntatem. Secundò per modum artis: quia illa viſio conferre poteſt cognitionem, quæ de ſe ſufficiat ad dirigendam artificioſam operationem. Ita Suarius libr. 2. de attributis cap. 18. in fine numer. 13. quo in loco tacitè inſinuat viſionem in ordine ad ſolas huius generis actiones dicendam eſſe practicam Sed non placet hæc opinio: primò; quia rationem practicam in viſione ſolùm videtur admittere in ordine ad iſtas actiones: quod eſſe falſum ſtatim patebit. Deinde; quia in ordine ad iſtas actiones, non eſt regula immediata, ſed mediata ſolùm.

14 Circa quas actiones viſio beata dicẽda ſit practica.

Quorundã reſponſio.

Reijcitur.

Sit igitur tertia concluſio: viſio beata dici non poteſt immediatè practica in ordine ad actiones politiæ veſpertinæ. Probatur, quia non videtur probabile actiones iſtas immediatè regulari, ac dirigi per viſionem beatam, ſed per ſcientiam infuſam, à qua immediatè pendent: quod ſatis ſignificauit Diuus Thomas 2. 2. quæſtion. 52. articul. 4. dũ ait, Deum ad iſtas actiones mouere

15 Tertia concluſio probatur.

D. Thom.

beatos per donum conſilij. Conducit quid em viſio: quia ſcientia infuſa à viſione pendet, quoad notitiã diuinæ voluntatis;non tamen oportet,quòd viſio beata intra Deum eminenter contineat iudicium regulatiuum iſtarum actionum:& quanuis illud contineat;non immediatè illas actiones regulabit, ſed ſolùm mediatè. Ob quam rationem, vel non eſt admittendum viſionem eſſe practicam in ordine ad iſtas actiones; quia forte illas non dirigit: vel non eſſe talẽ reſpectu illarum tantum: quia & ſi forte eas aliquo modo iudicat, & dirigit; non tamen immediatè hoc facit, ſed mediante notitia veſpertina, donoque conſilij: cum tamen admittendum ſit viſionem,& in ſe,& immediatè eſſe practicam.

Quarta concluſio: viſio beata verè
16 Quarta concluſio. habet rationem notitiæ practicæ in ordine ad actiones liberas viſionem intra Deũ conſequentes, quas matutinas appellauimus: enim verò, cum ſint actiones liberæ, ac ſubinde morales; Probatur. pendeant neceſſe eſt ab aliqua notitia practica,qua regulentur;cum verò non detur alia, niſi viſio: vtique viſio reſpectu illarum omnium erit prudentialis, & practica.

§. 2.

Quid dicendum de viſione in ordine ad amorem beatificum.

17 Pars affirmans. EST controuerſia;an viſio beata ſit notitia practica reſpectu amoris beatifici?Affirmant quamplurimi Theologi ex vtraq; ſchola: conſtanter Scotus. Scotus in 4. quæſtione prologi lit. AA. ad primum argumentum principale, id expreſſerat ibi litera K. verſic. *ad* 3. & litera O. § *ad quæſtionem*, vbi additio litera I. §. *vnde ſi beati*, conſentiũt ferè omnes Scotiſtæ Mairon. Maironius in 1. d. 48. q. 2. ar. 2. concl. 2. & ad 2. & 3. Orbellis. Orbellis q. 5. prologi, Herrera. Herrera diſp. 15. q. 13. concl. 1. Rada. Rada controuerſia 3. ar. 4. concl. 2. Nicolaus de Niſe. Nicolaus de Nize in reſolutione theologica tract. 1. p. 1. q. 3. fol. 10. Ex ſchola Thomiſtarum ſatis id inſinuant Capreol. Capreolus in 4. d. 49. q. 2. ar. 3. ad argumenta cõtra 3. vbi Soncinas. Soncinas q. 2. concl. 3. Sotus. Sotus q. 1. ar. 4. concl. 5. Cumelius. Cumelius 1. p. q. 1. ar. 4. q. 1. concluſ. 5. verſic. 2. *probatur*, Molina. Molina ibi diſp. 1. ad finem, & clariùs diſp. 2. §. *pro ſolutione argumenti.*

Negantẽ ſententiam probarunt Hẽricus in ſumma art. 8. q. 7. ad 3. ex Scotiſtis expreſſe Baſſolius in 4. d. 49. q. 2. art. 3. poſt principium, & latiùs in 8. q. prologi ar. 2. §. *de theologia beatorum*, ſatis eſt de mente Caietani 1. p. q. 26. ar. 3. dũ ait amorem beatificum non pertinere ad vitam actiuam, ſed ad contemplatiuam, quod eſſet falſum, ſi amor ille haberet rationem praxis. Ex recentioribus eandem negantem partem eſſe veriſsimam probarunt Fonſeca in 6. Metaph. c. 1. q. 5. ſect. 2. litera B. Bellomontanus hìc diſp. 12. c. 1. n. 2. Suarius lib. 2. de attributis c. 18. n. 12. quod etiam inſinuauerat in Metaph. diſp. 44. ſect. 13. numer. 52. 18 Pars negãs. Henricus. Baſſolius. Caietanus. Fonſeca.

Ego pro reſolutione ſequentes ſtatuo concluſiones: ſit igitur quinta concluſio in ordine: ſi amor beatificus conuenit voluntati, vt eſt natura; negans opinio eſt ſimpliciter verá. Probatur primò: quoniam ſi amor beatificus cõuenit voluntati, vt eſt quædam natura, erit actus naturalis naturaliter productus, ex ſe determinatus ad vnum, ſicut ſunt cætera omnia naturæ opera, vt patet ex Ariſtotele 9. Metaphy. c. 1. tex. 2. At verò, quæ naturaliter fiunt, & ob id ſunt ad vnum determinata, non poſſunt cadere ſub praxim: quæ enim ſub praxim cadunt, aliter ſe habere poſſunt, vt ſuprà oſtẽdimus ex Ariſtotele 3. de anima c. 10. text. 51. & 6. Ethic. c. 1. text. 2. Ob quam rationẽ inter omnes conſtat actiones naturales non poſſe pertinere ad aliquam notitiam practicam, nec illi ſubijci vlla ratione: quod ſpecialiter docuit Gregorius in prologo q. 5. ar. 1. & poſt eum Fonſeca, vbi ſupra in d. ſect. 2. litera B. & ſect. 3. litera C. & ſatis agnoſcit Scotus in 1. d. 38. q. 1. litera B. in probatione minoris, & clariùs in quarta quæſtione prologi litera M. §. *reſpondeo illud amare*, & litera R. BB. & CC. 19 Quinta concluſio. Probatur. Ariſt. Ariſt. Greg. Fonſeca. Scotus.

Secundò id oſtendi poteſt: quoniam ſuppoſito noſtro fundamento concedẽdum eſt amorem beatificum antecedere viſionem, prout eſt notitia practica: quod ſi admittatur, fieri non poteſt, vt viſio amorem reſpiciat, vt notitia illius directiua. Quod verò facta illa ſuppoſitione amor beatific⁹ antecedat viſioné, prout 20 Probatur concluſio.

prout eſt notitia practica; inde deduci poteſt: quoniam licet notitia practica, vt talis eſt, non ſupponat actum voluntatis, nec illius libertatem; ſed talis ſit ante omnẽ voluntatis actũ (vt cõtra Baſſolium oſtendit Bellomontanus 1.p.diſp.8.cap.1.§. *Baſſolius autem*, & ſatis explicauit Caietanus 1.p.q.14.ar.16.ad finem) tamen de ratione notitiæ practicæ eſt, vt nunquam poſsit actu praxim dirigere ſine voluntate eam determinãte, vt eleganter expreſsit Caietanus vbi ſupra male intellectus à Bellomontano 1.p.diſp.69.c.2.n.4.& poſt Caietanũ explicauit Fonſeca in d.ſect.3. litera E.ad 2.quod ſatis confirmat Ariſt. 6.Metap. c. 1. text.1. dum verbis expreſsis docet electionem eſſe principiũ ſcientiarum actiuarũ: quia nimirum in ordine executionis, & quoad actualem directionẽ praxis, oportet concurrat voluntas; tũ vt determinatiua indifferẽtię ipſius notitię practicæ; tũ, vt executiua directionis eiuſdem notitiæ. Et in hoc ſenſu veriſsimum eſt notitiã practicã, quatenus talis eſt, includere ordinẽ ad voluntatẽ, vt ad principium eam determinaturum ad operandum, & applicaturũ potẽtias ad operis executionem, vt idem Fonſeca aduertit in d. ſect.3. litera D. § *ad hæc enim*, ita intelligendus, dum lit.C. affirmat ſciẽtiam practicam ſupponere voluntatis libertatem: ſupponit enim eã, non vt conſtitutiuam illius in eſſe practicæ; ſed vt eam determinaturam, repoſituramque in potentia proxima, vt operetur: & in hoc ſenſu cum Baſſolio non conſentit, ſed potiùs cũ Caietano.

Caietanus. *Fonſeca.* *Ariſt.*

21 Ex quo infertur nullam notitiam habere poſſe rationẽ practicæ in ordine ad actũ, qui omnem actum liberũ voluntatis antecedit; quomodo enim erit regulatiua actus, cuius actualẽ directionẽ non poteſt præuenire? Fruſtra eſt enim potentiã, quæ ad actũ deduci nõ poteſt, vt habet philoſophorum axioma. Tales autẽ ſunt omnes actus, qui conueniunt volũtati, vt eſt natura: nam ſicut voluntas, vt ſic, antecedit ſe ipſam, vt eſt liberũ arbitriũ; ita actus, qui illi conueniũt, vt eſt natura, antecedunt omnes actus illius, vt eſt arbitrium. Et ex conſequẽti etiã antecedent omnes actus intellect⁹, qui eam, vt liberã aliquo modo prſupponunt: talis autẽ eſt notitia practica, vt patet ex dictis: nã quanuis illa, vt abſolutè eſt regulatiua, indepẽdens ſit ab omni actu voluntatis: tamen in actu regulationis pendet à volũtate, vt dixim⁹. Quare cũ amor beatificus, facta noſtra ſuppoſitione, ſit actus voluntatis, vt eſt natura; vtique antecedet viſionem, vt habet rationem notitiæ practicæ: nam adhuc daretur talis amor, ſi viſio non haberet rationem notitiæ practicæ, vt plerique putant.

Illatio ex dictis.

Ex quibus adeo euidẽter demonſtrata eſt negatiua opinio, vt nõ poſsint nõ reprehendi Thomiſtæ, qui admittentes prædictum fundamentum probant affirmantem: quare parum conſiderate loquuti ſunt Sotus, Capreolus, Cumelius, & Molina: nam Scotus ipſe ſuppoſito illo fundamento nobiſcum conſentit, vt patet in 4.q.prologi lit.M.§. *Reſpondeo illud amare*, vbi expreſſe docet notitiam in ordine ad amorẽ, qui naturaliter ineſt, nullo modo habere poſſe rationem practicæ. Quod etiam docuit ibi lit.R.& in 1. d.38. q.1. litera B. in probatione minoris. Et ob hanc rationem libẽter admittit apud Ariſtotelem in intelligentijs ideo non dari notitiam practicam reſpectu amoris primæ cauſſæ, quia putauit amorem illum naturaliter ineſſe: & ob id notitiam primæ cauſſæ ipſam primam cauſſam illis oſtendere ſine vlla directione amoris erga illam, in quo omnes Scotiſtæ conueniunt. 22

Sotus. Capreolus. Cumelius. Molina.

Quare ſuppoſita prædicta amoris naturalitate, nullus datur locus argumentis, quibus pars affirmans ab Scoto, cæteriſq; confirmatur: & in primis ceſſant ea, quę ſumũtur ab intrinſeca voluntatis libertate, quanuis ponatur neceſsitas ab extrinſeco. Deinde vim non habet argumentum ſumptum ex prioritate, & conformitate amoris ad notitiã: quia non quæcunque conformitas ſatis eſt, vt faciat notitiam practicam, vt bene aduertit Caietanus 1.p. q.14.art.16. ad finem, & ſatis agnoſcit Scotus in d. 4.q.prologi litera M. vbi admittit amorem, quo intelligentia inferior apud Ariſtotelem amat primam intelligentiam, conformem eſſe notitiæ, qua inferior cognoſcit primam eſſe amandam: & tamen fatetur eam notitiã, quantũuis ſit prior, non eſſe practicam, nec directiuã ipſius amoris. Idẽ dicendũ eſt de 23

Præcluduntur argumẽta partis affirm. *Caietan. Scotus*

amore, quo Deus ſe ipsũ amat: eſt enim
conformis notitiæ diuini intellect⁹, quę
Deum, vt amãdum concipit: cum tamẽ
notitia diuina non ſit regulatiua diuini
amoris, quo Deus ſe ipſum amat, vt ve-
riſsima habet opinio, & fatetur Scotus,
ſi ſupponamus amorem illum eſſe natu-
ralem: imò etiã ſi ſupponatur liber, dũ-
modò ſupponamus voluntatem diuinã
eſſe ſuę rectitudinis regulam, vt fatetur
idem Scotus in d.q.4. litera R. & in 1.d.
Scotus. 38.q.1.lit.B.cũ omnibus Scotiſtis. Qua-
re non quæcunq; conformitas amoris
ad notitiam etiam priorem ſatis eſt, vt
notitiam reddat practicam; ſed ſola il-
la, quę per ſe pendet ex ipſa notitiæ di-
rectione, & quæ ſupponit notitiam, non
ſolùm vt oſtenſiuam, ſed vt regulatiuã.
Amoris cõformitas ad notitiã duplex. Quare, vt tollatur omnis æquiuocatio,
duplex eſt diſtinguenda in amore con-
formitas ad notitiam: vna ad eam, vt
oſtendentem; altera, vt regulantem: illa
non ſatis eſt, vt notitia ſit practica: hæc
poſterior omnino eſt neceſſaria: & hæc
non reperitur in amore beatifico, ſi ſup
ponamus illum eſſe naturalẽ: hoc enim
ſuppoſito ex ſua natura eſt irregulabi-
lis, vt diximus.

24 Secundũ argumentum præcluditur. Simili modo non habet vim argumẽ-
tum ſumptum ex eo, quod Deus, vt eſt
obiectum intellectus, virtualiter conti-
net principia rectitudinis volũtatis: nõ
habet inquam vim; quoniam ſi bene phi
loſophamur ſuppoſita naturali deter-
minatione voluntatis, Deus, vt eſt ſum-
mum bonum, continet quidẽ principia
ſpecificantia, & determinãtia volunta-
tis rectitudinem; non tamen dirigentia:
nam cum voluntas in ordine ad ſummũ
bonũ clarè viſum non ſit ex natura ſua
indifferens ad amandum, vel non aman-
dum; nec ad amandum hoc vel illo mo-
do: ſed ex ſua natura ſit determinata ad
amandum toto conatu: indiguit quidẽ
principio ſpecificante, & determinan-
te naturam voluntatis; non tamen diri-
gente illius indifferentiam.

25 Pręcluditur tertium dupliciter. Nec tertio loco valet argumentum
ſumptum ex eo, quod viſio vnitè, & vir-
tualiter continet hoc iudicium *Deus eſt
ſummè diligendus*, ad quod ſequitur amor:
nã ſuppoſita amoris naturalitate duo-
bus modis poteſt diſſolui. Vno modo
1. ſolutio. negando amorem beatificum conſequi
viſionem, prout virtualiter continet ta-
le iudicium, & dictamen: nam cum amor
beatificus ſit actus volũtatis naturalis,
antecedit ex parte intellectus viſionẽ,
vt cõtinet tale iudicium, ideo quia hoc
iudiciũ pertinet ad deliberationẽ vir-
tualiter in viſione incluſam, & ſubinde
pertinet ad voluntatem, vt eſt liberum
arbitrium, iuxta ea, quæ diximus in ſe-
cundo argumẽto. Nec proinde iudiciũ
illud dici debet ſuperfluum; quoniã re-
gulabit amorẽ liberum, tum circa ob-
iecta ſecundaria, tum circa ipſummet
amorem, qualis eſt amor reflexus, quo
voluntas beati vult, & complacet in illo
amore, quo naturaliter, & immobiliter
Deo adhæret. Reſpondetur ſecundò; il- 2. ſolutio.
lud iudiciũ, quanuis radicaliter ſit pra-
cticum poſſe volũtati proponi non mo-
do practico, ſed ſpeculatiuo: quia pro-
poni poteſt, non vt proximè dirigẽs ad
amorem (quia hoc ſine voluntate non
habet, vt ſupra dixim⁹) ſed vt oſtendens
attributum bonitatis diuinæ, & illius
amabilitatẽ, condignitatemq; vt ame-
tur. Quo modo proponitur, vt oſtendẽs
condignitatẽ; non verò vt dictans actũ
cõdignitatis oſtẽſæ: ſub qua ratione an-
tecedit amorẽ beatũ, vt ex dictis patet.

Tandem vim non habet argumentũ, 26 Vltim. ar- gumẽt. e- datio.
quod pleriq; ſumunt ex impeccabilita-
te voluntatis, quam volunt oriri ex vi-
ſione, tanquã ex cauſſa per ſe rectificã-
te voluntatẽ: non valet inquam argumẽ
tum, ſi ſermo ſit de impeccabilitate in
ordine ad amorẽ beatificum: hæc enim
nõ ſumitur ex viſione, ſi ſupponam⁹ vo-
luntatis naturalitatẽ ad amandum Deũ
viſum: eſt enim impeccabilis ab intrin-
ſeco ſuæ naturæ, ſuppoſita viſione obie-
cti. Quod ſi ſermo ſit de impeccabilita-
te voluntatis in ordine ad alios actus li-
beros; parum ad rem facit, ſi illam da-
remus opinionem: nihil enim inde con-
tra noſtram reſolutionẽ inferri poteſt:
illa tamen opinio falſa eſt; quia impec-
cabilitas illa non habet ortum ex ſola
viſione, ſed ex viſione, & amore ſimul,
vt ſuo loco oſtendemus.

Sit ſexta cõcluſio: ſi admittatur amo- 27 Sexta cõ- cluſio.
rem beatificum conuenire voluntati li-
berę libertate ſumpta ab intrinſeco; a-
mor beatificus veram habet rationem
praxis; quantũuis ab extrinſeco ſit ne-
ceſſarius: & ſubinde viſio beatifica reſ-
pectu illius verè eſt notitia practica.
Hæc

Hæc ſtatuitur pro prima opinione, quæ eſt Scoti; nec in hoc ſenſu eam negabũt auctores aut ſecundæ, aut tertiæ opinionis: omnes enim ſupponunt amorẽ
27 beatificum ex ſua natura eſſe neceſſarium. Facilè autem demonſtratur; quoniam ſi voluntas reſpectu amoris beatifici ex ſe eſt indifferens ad amandum, vel non amandum: ad amãdum hoc, vel illo modo; vtique in ordine ad talem actum eſt ex ſua natura regulabilis per viſionem, quatenus continet iudicium: *Bonum eſt amare Deum: bonum eſt ab amore non ceßare: bonum eſt amare Deum toto voluntatis conatu*. Quæ omnia iudicia ſunt de re operabili, & modo operabili, vt patet: neceſsitas autem ab extrinſeco nõ tollit ab actu rationem praxis; quoniã coaſsiſtẽtia diuinæ protectionis (à qua ſumitur cõfirmatio in bono) ſolùm efficit, vt volũtas à regula recti dictaminis nõ deuiet; à qua alias poterat deuiare.

Demonſtratur.

Et in hoc ſenſu argumenta in oppo-
28 ſitum nullam vim habent. Nam, quod obijcitur, non ſatis eſſe ad notitiã practicam, quod excitet affectum in voluntate; veriſsimum eſt de affectu naturaliter ad actum conſequente; qualis eſt affectus voluptatis ſpeculationem cõcomitans ex Ariſtotele 10. Ethic. c. 7. ſecus, ſi affectus libere ſequatur; ſicut ſequitur amor beatific[9], vt ſupponim[9].

Enodatur 1. argumentũ contra ſextam concluſionem.

Quod ſecundo loco adducitur; non
29 ſatis eſſe ad notitiam practicam, quod actus voluntatis ſit poſterior, & conformetur cum notitia; negandum eſt omnino, ſi actus voluntatis admittatur liber: ſecus ſi fuerit naturalis: hic enim, cum non ſit indifferẽs, regulari nequit: ille verò ex ſe regulabilis eſt, quia ex ſe indifferens eſt.

2. argumentum.

30 Quod tertio obijcitur ex doctrina Baſſolij; eſſe de ratione notitiæ practicæ, quod pendeat ab aliquo voluntatis actu; veriſsimum eſt, ſi ſermo ſit de notitia practica in ordine ad actualem directionem: aliter falſum eſt, vt ſuperiùs oſtendimus. Iam verò viſio, licet rationem notitiæ practicæ habeat independenter à voluntate: tamen in actuali directione ſupponit actum voluntatis: nõ quidem directum, & formalem, ſed virtualem, & reflexum; quo voluntas vult Deum amare: hoc enim actu voluntas & ſe ipſam, & notitiam determinat ad amandum.

3. ex doctrina Baſſolij.

Poſtremò non valet obiectio ſumpta ex viſione, qua Deus ſe ipſum videt, quę non habet rationem notitiæ practicæ reſpectu amoris, quo Deus ſe ipſum diligit; vt prẹter Thomiſtas admittit Scotus in 1. d. 38. q. vnica, & cum eo Lichetus ibi, & Orbellis in 5. q. prologi ar. 2. §. *de theologia autem in intellectu diuino*: non valet inquam; quoniam omiſſa tanquam omnino improbabili cõmuniori Scotiſtarum ſententia Maironis, Herreræ, Nicolai de Nize, & Ouandi locis in prima opinione citatis, exiſtimantium viſionem, qua Deus ſe ipſum videt, eſſe notitiam non ſpeculatiuam, ſed practicam reſpectu dilectionis, qua ſe ipſũ diligit; licet hanc ſententiã non omnino vt improbabilem reijciat Scotus in 4. q. prologi litera P. §. *ad quartum argumentũ*, & litera R. maximè in fine; omiſſa inquam hac ſententia, vt parũ probabili, admittenda eſt opinio oppoſita, tanquam veriſsima. Ex qua non bene infertur viſionem in beatis non eſſe practicam reſpectu amoris beatifici, vt aduertit Ouandus in prologo propoſitione vltima, & in 4. d. 49. propoſitione 5. etenim facta noſtra ſuppoſitione diſpar eſt vtrobiq; ratio: quoniam voluntas diuina naturaliter Deum amat, & nõ liberè, vt noſtra, ſicut ſupponimus. Et quanuis cum Scoto in d. q. 4. prologi lit. R. volũtas diuina admitteretur libera reſpectu talis amoris (quod non tutè admittitur) adhuc cõſequentia[9] non valeret: quia teſte eodẽ Scoto illa in ordine ad rectitudinem amoris eſſet prima ſibi regula, nec indigeret aliunde rectificari; cuius oppoſitum cernitur in voluntate beati. 31

Vltimũ præcluditur.

Scotus. *Lichetus.* *Orbellis.*

Difficultatem propoſitam de viſione beata reſpectu amoris non abſolutè reſoluimus, ſed ſub conditione, vt ſit ſpeculatiua ſolùm, ſi amor beatificus volũtati naturaliter conueniat; practica verò, ſi conueniat liberè; ſi quis inquirat; quænam opinio ſimpliciter ſit tenenda? Reſpondebo parum eſſe probabilẽ ſententiam, quæ ponit amorem beatificũ eſſe liberum ab intrinſeco; neceſſarium tamen ab extrinſeco; etenim conſentiẽtibus Maironio, & Baſſolio ea ſuppoſita vix defenditur impeccabilitas beatorũ, & eorũ confirmatio in bono; quãuis exercitij gratia defẽdi poſsit: vera igitur opinio agnoſcit amorẽ illũ eſſe natura- 32

 lem,

lem, & ſubinde neceſſarium ab intrinſeco: quo ſuppoſito veriſsima eſt opinio, quod viſio reſpectu amoris beatiſici nullo modo eſt practica, ſed ſimpliciter ſpeculatiua, & hęc ſit vltima concluſio.

§. 3.

Practicum, & ſpeculatiuum poſſe ſimul in eadem viſione reperiri.

33 EX ijs, quæ diximus patet veriſsimam eſſe tertiam opinionem, quę aſſerit viſionem beatificam ſimul eſſe ſpeculatiuam, & practicam: cõſtat enim illum actum practicum eſſe ſimul ſpecplatiuum, cui verè conuenit tam ratio ſpeculatiui, quàm practici. Viſioni autem vtraque ratio conuenit: nam vt conſiderat diuinam eſſentiam, & perfectiones illius; ſpeculatiua eſt: quia immediatus finis ſolum eſt veritas, vt patet ex prima concluſione. At prout terminatur ad actus liberos vel intra Deũ immediatè, vel extra mediatè, de quib⁹ in ſecunda cõcluſione, eſt practica: quia ad illos terminatur modo operabili: ita vt illius finis ſit opus, vt patet ex tertia, & quarta concluſione.

34 *Difficultas aduerſus reſolutionem.* Huic reſolutioni obijci poteſt communis difficultas, quam obijcit Rada in 1. controuerſia 3. ar. 4. quia practicũ, & ſpeculatiuum vel ſunt differentię eſſentiales, quibus tam ſcientiæ, & habitus, quàm notitię eſſẽtialiter diſtinguũtur, vt videtur probare Ariſtoteles 6. Metaph. c. 1. text. 1. & 3. de anima c. 10. tex. 53. & lib. 6. Ethic. c. 1. vel ſaltem ſunt paſsiones ex diuerſis eſſentijs neceſſariò conſequentes; ita vt ſaltem à poſteriori arguãt non ſolùm differentias ſpecificas inter habitus, ſed etiam diſtinctionem realem: cui argumẽto eſt, quod ſcientiæ naturales ſpeculatiuæ ſpecie diſtinguuntur à practicis ex D. Thoma 1. p. q. 1. ar. 4. & patet inductione.

35 *Enodatur, ſimulque concluditur practicũ, & ſpeculatiuũ nõ eſſe differẽtias ſpecificas* Ad hanc difficultatem dicendum eſt practicum, & ſpeculatiuum non eſſe differentias ſpecificas, quæ immediatè diuidant ſciẽtiam in duas primas ſpecies ſubalternas. Quæ ſententia contra nonnullos facilè probatur, tum à priori, tũ à poſteriori, & ab abſurdo. *Probatur à priori.* A priori quidẽ; quoniã rationes practici, & ſpeculatiui non ſumuntur in ordine ad rationẽ formalem obiecti; ſed per ordinem ad ea, quæ obiecto materialiter ſumpto conueniunt: ſumuntur enim per ordinẽ ad operabilitatem obiecti, vel non operabilitatem, vt patet ex dictis §. 1. ex Ariſtotele 2. Metaph. c. 1. tex. 3. & cum hæ differentiæ ſint materiales, ſunt veluti accidentariæ reſpectu ſubiecti formalis, à quo ſcientiæ, & notitiæ ſumũt ſpeciem, vt docet D. Thomas 1. p. q. 79. ar. 11. Quare non poſſunt facere diſcrimẽ eſſentiale, nec eſſentialiter conſtituere aliquam ſpeciem habitus, vel notitiæ. *Ariſt.* *D. Thom.*

Idem probatur à poſteriori. A poſteriori verò idem probatur: quoniam practicum, & ſpeculatiuũ vagantur per plura non ſubalternatim poſita: conueniunt enim non ſolùm intellectui, ſed etiam habitibus, & actibus illius: non ſolùm enim intellectus dicitur practicus, aut ſpeculatiuus; ſed etiã habitus intellectualis, & intellectualis notitia: inueniuntur etiam in habitu principiorum, opinione, fideque humana: imò etiam non ſolùm conueniunt concluſionibus, ſed etiam principijs: omnia enim pronunciata, ſiue vera, ſiue veroſimilia; ſiue cõcluſiones ſint, ſiue pręmiſſę, vel ad praxim, vel ad ſolam veritatis contemplationem ſpectant: quę tã lata vagatio non conuenit differentijs eſſentialibus, ſed ſolis accidentalibus: & adhuc illis, quæ non habẽt vnum ſubiectum, cui primo conueniant.

Denique ſi eſſent differentiæ eſſentiales per ſe diuidentes ſcientiam in cõmuni; ſiue illam immediatè diuiderent, ſiue mediatè; ſemper diuiderent duo genera nõ ſubalternatim poſita. Quæ omnia bene aduertit Fonſeca 6. Metaphy. c. 1. q. 5. ſect. 6. aſſertione 4. quo loco litera E. concludit ſcientiam in communi eo modo diuidi per practicum, & ſpeculatiuum; quo animal diuiditur per bipes, & multipes: quæ ſunt accidentia quædam animalium inſeparabilia, quæ nulli ſpeciei primò conueniunt. Quare practicum, & ſpeculatiuum ſunt differentiæ materiales ſumptæ ex obiectis ſcientiarum, quatenus res quædam ſunt noſtris operationibus ſubiectę, vel non ſubiectæ, vt bene aduertit Valentia 1. tom. diſp. 1. q. 1. punct. 3. in 4. q. pag. 37. ſatis ad mentem D. Thomæ in d. q. 79. art. 11. 36 *Fonſeca.* *Valent.* *D. Thom.*

Ex quo patet, quam longe aberret à vero opinio Suarij in Metaphyſica diſput. 44. 37

put.44. ſect. 13. n. 43. & 44. dum aſſerit practicum, & ſpeculatiuum eſſe differẽtias eſſẽtiales, & vltimas ijs, quibus adęquate conueniunt: hoc eſt, quæ adequate ſũt vel ſpeculatiuæ, vel practicæ: ſubalternas autem, ſi abſtrahãt ab adęquato, vel inadæquato. In qua ſententia illud primo diſplicet, quod differentias iſtas faciat eſſẽtiales: ſecũdo; quod illas faciat ſubalternas, quando ab adæquato, vel inadæquato abſtrahũt. Nam primum nõ eſſe admittendum ex dictis patet: quia ſiue adæquate conueniant, ſiue inadæquate, ſemper ſunt differẽtię materiales, & accidentariæ: quia ſemper ſumuntur ab obiectis, quatenus res ſũt, & non quatenus obiecta ſunt. Illud verò poſterius ideo maxime diſplicet: quia non poterit oſtẽdere, cuinam ſubalternæ ſpeciei primo conueniat ratio practici, aut ſpeculatiui abſtrahens ab adæquato, vel inadæquato: niſi dicat ſcientiam in communi primo diuidi in ſpeculatiuam abſtrahentem ab adequato, vel inadęquato; & in practicam cum ſimili abſtractione: rurſus ſpeculatiuam ſcientiam ſumptam in illa abſtractione aut eſſe adæquate ſpeculatiuam, aut inadæquate. Simili modo diuidi practicã. Quę ſcientię diuiſio non eſt admittẽda: tum: quia inaudita, tum quia abſurda. Nam primo infertur differentiam practici adæquati non eſſe vltimam: contineret enim ſub ſe plures ſcientias adęquate practicas ſpecie diſtinctas: at tamen oppoſitum docuit.

Primum dictũ improbatur.

Secundum improbatur.

38 Secundo infertur vnam, & eandem ſcientiam per ſe collocari ſub duobus generibus nõ ſubalternatim poſitis cõtra regulam anteprędicamentalem. Sequela patet in ſciẽtia, quæ ſimul eſt ſpeculatiua, & practica: hęc enim eſt vna ſpecie: & cum ſit inadæquate ſpeculatiua, cõtinebitur ſub genere ſcientię ſpeculatiuæ, quod abſtrahens ab adequato & inadęquato diuiditur in ſcientiam adæquate ſpeculatiuã, & inadęquate: & eadẽ ratione cũ ſit inadęquate practica, p ſe collocabitur ſub genere ſciẽtię practicæ abſtrahẽte ab adęquato, & inadęquato: quod ſub ſe continet practicam adęquatam, & practicam inadęquatam: quę omnia repugnant regulæ anteprędimentali.

Improbatur 2.

39 Concludendum eſt igitur practicum, & ſpeculatiuum non eſſe differẽtias eſſentiales, nec ſpecificas, quibus aut habitus in communi, aut ſciẽtia, notitiaq́; in cõmuni in ſpecies diuidatur: quę fuit ſententia Capreoli in 2. q. prologi ar. 3. ad argumenta contra 6. & Caietani 1. p. q. 1. ar. 4. vbi Banhẽs, & Cumelius, quam doctiſsime confirmat Fonſeca loco citato litera D. Valentia vbi ſupra, Bellomontanus 1. p. diſp. 9. c. 3. n. 6. Molina 1. p. q. 1. ar. 4. diſp. 2. 6. *quod ſiquis aduerſus.*

Verum autem à poſteriori inferant diſtinctionem eſſentialem, atque realẽ in illis, quibus conueniunt? Affirmat Rada: negant tamen cæteri omnes: qui non ſolum in Deo certiſsime agnoſcũt ſcientiam, & notitiam ſpeculatiuam ſimul, & practicam reiecta ſententia Scoti: ſed etiã in habitu fidei, & in theologia. Ex quo infertur practicũ, & ſpeculatiuum non ita inter ſe differre, vt ſimul reperiri non poſsint: non ſolum in intellectu (de quo D. Thomas 1. p. q. 79. ar. 11.) ſed etiam in habitibus, & notitijs, quam veritatem volumus eſſe ſuppoſitam cũ D. Thoma. 1. p. q. 1. ar. 4. & 2. 2. q. 45. ar. 3. Capreolo, Caietano, & cæteris quos citauimus. 40.

Dubiũ circa eaſdẽ differentias. *Radas.*

D. Thom. Capreolus Caetanus.

Siquis inquirat, quando practicum, & ſpeculatiuum inferant diſtinctionem realem in habitibus, & notitijs, quibus conueniunt? Res eſt difficilis explicatu. Rem explicat Bellomontanus in d. diſp. 9. c. 3. n. 6. practicum, & ſpeculatiuum tunc inferre realem diſtinctionem, cum adæquatè conueniunt, aut habitui, aut notitiæ: ſecus ſi inadęquatè. Sed non placet: quia idem eſt, atque dicere has differentias inferre diſtinctionem realem in habitibus, & notitijs, quę ſolum ſunt aut ſpeculatiuę, aut practicę: ſecus in illis, quæ ſimul ſunt vtrunque: cum verò notitiæ, quæ ſolum ſunt practicæ, realiter diſtinguantur à notitijs ſpeculatiuis, & è contrario: idem eſt atque dicere differentias iſtas in notitijs realiter diſtinctis inferre diſtinctionẽ realem; ſecus in ijs, quæ realiter nõ diſtinguũtur: quod eſt idem per idem explicare. 41

Difficultas circa eadẽ.

Explicatio Bellomont.

Reijcitur.

Vera igitur reſolutio ſit differentias practici, & ſpeculatiui in habitibus, notitijsq́; naturalibus ſẽper arguere realem diſtinctionem, & ob id reperiri nõ poſſe in eodem naturali habitu: ſecus dicen- 42

Vera explicatio.

dicendum eſt in habitibus, notitijſque ſupernaturalibus: in his enim nõ neceſſario inferũt diſtinctionem realem; ſed poteſt idem numero habitus, ac notitiã ſimul eſſe ſpeculatiua, & practica, diuerſa tamen cõſideratione. Hęc ſententia placuit Molinæ 1. p. q. 1. ar. 4. diſp. 2. *§. ſiquis aduerſus*, & prius fuit Caietani ibi poſt principium, vbi per ſciẽtias finitas in quibus vult differẽtias iſtas arguere realem diſtinctionem, intelligit ſcientias naturales; per infinitas verò, ſupernaturales. Ratio diſcriminis, quã vterque explicat, ſumitur ex obiecto vtriuſq; notitię: nã in obiecto habitus, vel notitiæ naturalis ratio formalis non poteſt ſimul habere conditionẽ ſpeculabilis, & operabilis ſed alteram tãtum: oppoſitum reperitur in obiecto ſupernaturalis habitus, & notitiæ: cum enim illud ſit ens infinitum, poteſt in ſe vnite habere vtranque conditionem; & ob id ratio illius cognoſcendi poteſt ſe extendere ad rationem ſpeculabilis, & operabilis: enimuero diuina eſſentia eminenter cõtinet vtranque illam rationẽ: vnde viſa à beato poteſt eſſe ratio obiectiua cognoſcendi, tam ſpeculabilia, quàm operabilia. Similiter dicendum eſt de fide: reſpicit enim Deum, vt reuelantẽ veritates, quas vnite continet; & ob id reuelatio poteſt ſe extendere tum ad veritates ſpeculatiuas myſteriorum internorum Dei; tum ad practicas, quæ ad ſalutem conducunt.

Molina. *Caietanus.* Ratio diſcriminis.

43 Cõfirmat. Hæc omnia confirmari poſſunt ex vulgata doctrina: quæ in inferioribus diſperſa ſunt, & plurificata, ſunt vnita in ſuperioribus: nam, quę diſtinctis ſenſibus externè percipiuntur, vnite percipiuntur ab vno ſenſu communi: & quę percipiuntur à pluribus ſenſibus externis, & internis, percipiuntur ab vno intellectu. Simili modo, quæ intellectus noſter per diſtinctas ſpecies, atque notitias intelligit, cognoſcit angelus per vnam ſpeciem, vnamque notitiam. Hoc autem non aliunde prouenit, quam ex ratione ordinis inferioris: is enim ideo quia infim⁹, ita limitat, & coarctat cauſſas ſui ordinis, vt ſingulas ad ſingulos ſpecificos effectus determinet; nam ob id appellatur ordo infimus, quia habet cauſſas re, & virtute infimas habentes infimos cauſſãdi modos ad effectus ſpecie infimos adæquate coarctatos: calidum enim immediate non poteſt, niſi calidum efficere: & frigidum ſolũ cauſſat aliud frigidum: & homo ſolum generat hominẽ, & equus equũ, & ſic de cęteris: quod, tamen non reperitur in cauſſis virtutibuſq; altioris ordinis, in quibus inſunt virtutes altiori, & vnitiori modo operantes; vnde ad plures effect⁹ etiam ſpecie diſtinctos extẽdi poſſunt: Sol enim generat hominem, & equum: ſua luce calefacit, & exſiccat. Quanuis igitur habitus, & notitiæ inferioris ordinis, vt ſũt naturales, ob ſui limitationem ſolum ſibi vendicent, aut rationem ſpeculatiui tantum, aut rationem practici: id tamen non reperitur in notitjs ordinis ſuperioris, quales ſunt ſupernaturales. Ita fit, vt rationes formales ſpeculatiui, & practici ex ſua ratione abſolute non vẽdicent ſibi iſtam diſtinctionem in notitijs: quia nõ neceſſario adęquantur ſolis notitijs naturalibus, ſed reperiri poſſunt in notitijs ſupernaturalibus, quarum virtus, ſicut altior eſt, ita eſt vnitior, cui non repugnat ſimul habere vtranque illam rationem, ratione tamen diuerſa.

44 Notitia ſupernaturalis non omnis ſimul ſpeculatiua, & practica. Diximus *hoc illis non repugnare*: quia nõ oportet, vt omnis notitia ſupernaturalis ſimul ſit ſpeculatiua, & practica: datur enim inſtantia in actibus fidei infuſæ: licet enim habitus fidei vnite ſit ſpeculatiuus, & practicus: tamen actus eius practici, & ſpeculatiui realiter diſtinguũtur, vt optime aduertit Fonſeca vbi ſupra ſect. 7. ad 6. litera F. quanuis oppoſitum docuerit Molina vbi ſupra. Ratio eſt, quia nõ oportet, vt quilibet act⁹ fidei primo feratur in totum obiectum adæquatum fidei, vt patet: cuius oppoſitum reperitur in ipſo fidei habitu: atq; etiam in viſione beata, quæ adæquate fertur in totum Deum, vt vnite cõtinet & rationes ſpeculabiles, & operabiles. Et hęc ſatis ſint de hac difficultate.

Fonſeca. *Molina.*

§. 4.

Viſionem principalius eſſe ſpeculatiuam, quàm practicam, vnite tamen vtrunque, & ſuo modo eminẽter.

45 Duo dubia: primum. DVo ſuperſunt explicanda dubia: primum eſt: an viſio beata principalius ſit ſpeculatiua quã practica

ctica? Alterum eſt, an vtrunque ſit formaliter; an ſolum eminenter? Ad primū dubium quidam reſpondent eam principalius eſſe practicam, quam ſpeculatiuam. Ita Richardus in 4. d. 49. ar. 1. q. 8. quem probat Angles de beatitudine q. 1. ar. 1. dub. 2. Oppoſitum tamen abſque dubio dicendum eſt cum Capreolo in 4. d. 49. q. 2. ar. 3. ad argumenta contra tertiam, Sōcinas ibi q. 2. concl. 3. Sotus q. 1. ar. 4. concl. 5. & eſt de mente omnium Thomiſtarum, & ſatis ad mentem D. Thomæ in hoc ar. 5. probauit Valentia hìc diſp. 1. q. 3. punct. 4. ad ſecundam dubitationem pag. 73. & 74. Quæ opinio ex eo vel euidenter oſtenditur; quod viſio ſub ratione ſpeculatiua habet Deum pro obiecto immediato: vt verò eſt practica, habet pro obiecto ipſam operationem, quam dirigit; dilectionem ſc. Dei, & hominum, graciarum actiones, & laudes diuinas. Secundo; quia beatus ex ijs, quæ in Deo ſpeculatiue videt, ſumit regulas, quib⁹ actiones ſuas liberas recte dirigat. Adde Tertio; quia ratio ſpeculatiua principalior eſt, & nobilior, quàm ratio practica, ex ſentētia Ariſtotelis, & philoſophorum. Cur igitur non potius dicetur ſpeculatiua, quàm practica; nam ob hanc rationem in ſequēti §. dicemus beatitudinem per ſe poni in viſione, quatenus eſt ſpeculatiua.

Reſolutio. Capreolus. Soncinas. Oſtēdit. 1. Secundo. Tertio.

46 Circa poſterius dubium tres inuenio ſententias. Prima docet viſionem eſſe vtrunque eminenter, ita Caietanus 1. p. q. 26. ar. 4. ad finem, cum quo tranſeunt Medina in hoc ar. 5. Cumelius 1. p. q. 1. ar. 4. q. 1. concl. 5. Secunda huic opponitur docens vtrunque eſſe formaliter: ita Syluester in conflato q. 1. ar. 13. §. *ſciēdum eſt* 3. & Molina 1. p. q. 1. diſp. 2. in fine. Tertia aſſerit viſionem formaliter quidem eſſe ſpeculatiuam, eminenter autē practicam, & hanc non eſſe improbabilem putat Banhes 1. p. q. 1. ar. 4. concl. 5.

Dubium 1. 1. ſententia. Caiet. Medina. Cumelius. 2 Sententia. Syluester. 3 Sententia. Banhes.

47 Ego puto hanc tertiam ſententiam eſſe improbabilem; duas priores inter ſe conſentire, ſi bene expendantur: nam Caietanus ita cenſet viſionem eſſe eminenter vtrunque, vt non neget, ſed concedat eam eſſe vtrunque formaliter, vt videre eſt apud eūdē 1. p. q. 1. a. 4. §. *circa prædicata,* vbi expreſſe fatetur notitiam, vel ſcientiam eſſe eminenter vtrunque, & formaliter: hæc enim duo ſimul ſtare poſſunt; eſſe eminenter tale, & formaliter: Deus enim eminenter, & formaliter eſt intelligens, & volens: Sol eminenter & formaliter eſt calefactiuus, & exſiccatiuus. At verò Syluester, & Molina fatentur viſionem beatam eſſe eminenter vtrunq; in hoc ſenſu, quia eminēter cōtinet omnes ſcientias inferiores tàm ſpeculatiuas, quàm practicas.

Vera ſent.

Quare pro conciliatione aduerte multis modis aliquid dici poſſe eminēter tale: vno modo; quia habet virtutem productiuam illius: & hoc modo Deus eſt eminenter lapis; quia habet virtutē productiuam lapidis. Secundo modo; quia habet eandem virtutem cum illo: in quo ſenſu martyrium eſt eminenter baptiſmus; quia eandem virtutem regenerandi habet, quam habet baptiſmus. Tertio modo; quia tale eſt modo quodam altiori, & magis vnitè: & hoc modo Sol eſt eminenter calefactiuus, & exſiccatiuus; quia virtutem habet calefaciendi, & exſiccandi altiori modo, quàm habeat ignis. Quanuis igitur ea, quæ ſunt eminenter talia primo, & ſecundo modo, non poſſint eſſe formaliter talia (nec enim Deus eſt formaliter lapis; nec martyrium eſt formaliter baptiſmus) tamen ea, quæ tertio modo ſunt eminēter talia, bene poſſunt dici formaliter talia: Deus enim (vt aduertit Caietan⁹) eſt eminēter intelligens, & volens, ſimul, & formaliter: quia in eo ſenſu dicitur eminēter intelligens, quia virtutes iſtas altiori modo habet, & modo vnitiori, quàm quæcunque creatura rationalis: hæc enim per diuerſas potentias intelligit, & vult; in Deo autem intellectus, & voluntas ſunt vnum: Sol etiam formaliter eſt calefactiuus, & exſiccatiuus per virtutē formaliter calefactiuam, & formaliter exſiccatiuam: quanuis eminenter ſit talis in eo ſenſu, quia illas virtutes altiori modo, & vnitiori cōtinet, in vna ſc. luce; quas ignis nō habet, niſi realiter diſtinctas. Cum igitur viſio beata in hoc ſenſu eminenter ſit ſpeculatiua, & practica; quia altiori modo atq; vnitiori rationes illas in ſe concludit; non erit mirum, ſi ſimul ſit formaliter ſpeculatiua, & formaliter practica; quia formaliter ſpeculatur, & formaliter dirigit actiones liberas; non per notitias realiter diſtinctas, vt faciunt virtutes inferio-

48 Multipliciter aliquid dicitur eminenter tale. Caietanus. Probatur vera ſētētia

inferiores,& naturales;ſed per vnam,& eandem,quanuis diuerſa ratione,& cõſideratione, & hunc ſenſum ſatis docte explicauit Fonſeca in 6.Metaph. c.1.q.5.ſect.7. ad 6. litera F. dum affirmat fidem catholicam formaliter eſſe,& contẽplatiuam,& practicam: ſimiliter etiã eminenter vtrunque habere, ſi cum habitibus acquiſitis contẽplatiuis, &practicis conferatur;quia nimirum,quæ illi multiplicata habent, & diſtincta, illa habet modo altiori,& vnitiori. *Fonſeca.*

49 Impugnatio ſolutio. Et ad hunc modum ceſſant omnia argumenta,quę in contrariũ objici poſſũt Nam in primis in hac materia nõ valet hæc conſequentia: *viſio beata eſt eminenter ſpeculatiua,& practica. Ergo non eſt formaliter vtrunq;* quã negãt Caiet. vbi ſupra,&Cumelius loco citato ad 3. & 4. quidquid cõtradicãt Syluester,&Molina. Nec ſimiliter valet: *viſio quædam formaliter ſpeculatur; & quædam formaliter dirigit; ergo non eſt eminẽter ſpeculatiua,& practica.ſed formaliter.* Quam conſequentiã etiam negat Caiet. in d.q.1.ar.4. ad finem commenti: hæc enim poſſunt ſimul conſtare quòd formaliter ſpeculetur, & dirigat: & quòd vtrunque faciat virtute quadam altiori, & vnitiori. Hæc de ratione ſpeculatiui, & practici circa viſionem. Iam ad inſtitutum redeamus. *Caetanus. Syluester. Molina.*

§. 5.

Reſoluitur principalis quæſtio initio propoſita.

50 RElíqua eſt reſolutio principalis quæſtionis initio articuli excitatæ; an beatitudo per ſe ponatur in notitia ſpeculatiua; an verò in practica? Cuius quæſtionis reſolutio facilis eſſet, ſi viſio beata eſſet aut ſolũ ſpeculatiua, vt volebat opinio ſecunda relata §. 1. aut ſolum practica, vt Scotus in prima opinione voluit. Nam cum in opinione, quam modo defẽdimus, beatitudo ponatur in actu intellectus, qui probaret viſionem non eſſe ſpeculatiuã, ſed practicam; vt conſequenter loqueretur,non poſſet non ponere beatitudinẽ in notitia practica: ſed nullus auctor opinionis,quã modo defendimus,ponit viſionem eſſe ſolum practicam. Porro, qui probaret viſionem eſſe ſolum ſpeculatiuam; ſi beatitudinem collocaret in ſolo intellectu; non poſſet non ponere beatitudinem in notitia ſimpliciter ſpeculatiua. Vnde ita docuerunt Paludan⁹ in 4.d.49.q.3.ar.2.& ibidem Baſſolius q. 2.ar.3.poſt principium,& Bellomontanus hoc loco diſp. 12. n. 4. Quare apud auctores primę, & ſecundæ opinionis res eſſet abſque vlla dubitatione. *Paludan. Baſſolius.*

Porrò;res forte erit dubia,ſuppoſita veritate opinionis, quam probauimus; quæ aſſerit viſionem diuinæ eſſentiæ ſimul eſſe ſpeculatiuam,&practicam:hac enim opinione ſuppoſita,poſſet aliquis dubitare,an beatitudo per ſe collocari deberet in viſione, quatenus eſt notitia ſpeculatiua; an quatenus eſt practica; an deniq; quatenus eſt vtrunque ſimul. 51 Dubium.

Sunt nonnulli, qui in modo loquendi volunt beatitudinem perſe collocari in viſione, vt ſpeculatiua eſt, & practica; quanuis magis,& principalius collocetur in ea, vt eſt ſpeculatiua. Hanc ſententiam formaliter expreſsit D.Thom. in hoc ar.5.nam in principio ita ſcribit *dicendum, quod beatitudo conſiſtit magis in operatione ſpeculatiui intellectus, quam practici.* Et ad finem corporis ita habet: *& ideo vltima,& perfecta beatitudo,quæ expectatur in futura vita, tota principaliter conſiſtit in contẽplatione;ſecundario in operatione practici intellectus ordinantis actiones humanas.* Satis id inſinuant Capreolus in 4.d.49.q.2.ar.2. ad argumenta contra 3. & Conradus in hoc ar. 5. & cum illis Valentia hic diſp. 1.q.3. puncto 4. in ſecunda dubitatione pag.73. 52 1.Sent. D.Thom. Capreol. Conrad. Valent.

Alij iſtis conſentiunt; quia beatitudinem ponunt in intellectu ſpeculatiuo,& practico:diſſentiunt tamen, quia beatitudinem principalius collocant in actu intellectus practici, quàm ſpeculatiui. Quę fuit ſentẽtia Richardi in 4.d.49.ar.1.q.8. videtur conſentire Ioſephus Angles in floribus de beatitudine art. 1. dub. 1. poſt tertiam difficultatem. 53 Secund. Ricard. Angles.

Dicendum tamen eſt beatitudinem ſolum poni in viſione, quatenus eſt act⁹ ſpeculatiui intellectus, non verò, vt eſt actus intellectus practi[ci]. Hęc eſt expreſſa ſententia D. Thomæ in 4.d.49.q.1.ar.1. quæſtiuncula 2. & ſatis eam declarat in hoc ar. 5. dum iuxta correctam literam ita habet: *ideo vltima, & perfecta beatitudo,quæ expectatur in futura vita, tota conſiſtit in contemplatione.* Tota, inquam,i.totaliter, & adæquate: quoniam præciſe poſita 54 Veral. D.Thom. Capreol.

poſita eſt in viſione, vt eſt contemplatiua. Satis id explicauit Capreolus in 4. d.49.q.2.ar.1. concl. 3. Suarius 2. de attributis c.18. in vltimis verbis. Cũ quibus facile conſentient auctores ſecundæ opinionis, & eſt communior inter nouiores.

55 Probatur 1. Probatur primo; quoniam Ariſtoteles beatitudinem naturalem poſuit in ſola cõtemplatione, vt ſuo loco oſtendem⁹. A fortiori igitur ſupernaturalis beatitudo in ſola contẽplatione ponenda eſt.

56 Secundo. Secundo; quia ſicut beatitudo ex ſua natura vendicat ſibi actum intellectus, ideo quia præſtantior eſt actu voluntatis, vt modo cum D. Thoma defendimus: ita debet ſibi vendicare actum intellectus prȩſtantioris. At intellectus ſpeculatiuus nobilior eſt, quàm practicus, vt docet Ariſtoteles 10 Ethic. c. 7. & 8. eſt enim gratia ſui: verſatur circa obiectũ præſtantius: & eſt certior, vt idem Ariſtoteles docuit in proœmio Metaph. Sed Ariſtot. Euaſio. Scotus. poteſt quis occurrere negando minorẽ ex doctrina Scoti in 4. q. prologi litera BB.CC. quo in loco docet ſupremã notitiã practicã (qualis eſt, quæ dirigit actũ voluntatis circa vltimum finem) eſſe nobiliorem quacunque notitia ſpeculatiua, etiam ſuprema: Ariſtotelẽ autẽ ideo oppoſitum docuiſſe; quia nullam agnouit practicam notitiam circa actum voluntatis reſpectu finis vltimi. Scotum ſequuntur omnes Scotiſtæ citati ſupra §.1. in prima opinione. Ex qua doctrina infertur viſionem, quatenus eſt practica, nobiliorem eſſe ſe ipſa, quatenus eſt Præcluditur ſpeculatiua. Sed hanc Scoti doctrinam falſam eſſe oſtendemus §.6. in ſolutionibus argumentorum.

57 Tertio. Tertio probatur; quoniam beatitudo in ea ſola operatione debet eſſentialiter collocari, quæ immediate terminatur ad Deum, vt eſt obiectum beans. Sed viſio, quatenus eſt notitia practica non terminatur ad Deum in ſe ipſo; ſed ad actiones, quas dirigit: quatenus verò eſt ſpeculatiua immediate terminatur ad Deum, vt eſt beans. Ergo beatitudo non poteſt poni in viſione, quatenus eſt practica, ſed ſolùm quatenus eſt ſpeculatiua. Maior ab omnibus admittitur: nam beatitudo formalis (de qua eſt ſermo) cum beatitudine obiectiua componit vnam totalem beatitudinem, vt ſæpe docuimus in 1. lib. & 3. non componeret autem niſi immediate terminaretur ad eam. Accedit etiam; quoniam Deus, vt eſt obiectum beans, non aliter à nobis acquiritur, niſi per operationẽ ad ipſum obiectiuè terminatam, & ſub hac ſola ratione poteſt habere rationẽ aſſecutionis Dei. Minor autem eſt euidens; quia notitia practica ex ſua ratione immediate terminatur ad praxim, tanquam ad obiectum immediatum; vnde viſio non habet rationem practicæ notitiæ, provt præciſe terminatur ad Deum; ſed provt terminatur ad actiones, quarum eſt regulatiua. Non igitur poterit cum Deo componere vnam totalem beatitudinem, ſed ſolum, quaten⁹ eſt ſpeculatiua.

Nec huic reſolutioni contradicit D. Thomas in hoc ar.5. nam verba illa, quȩ ſuprá citauimus ex fine corporis (quæ difficultatem agebant) ſunt corrupta: vera enim litera eſt, quæ habetur in textu Romæ excuſſo, & emendato, quæ iam communiter circunfertur, vt patet apud Conradum Venetijs 1589. & apud Seraphinum à porrecta Venetijs 1596. ita enim habet: *Ideo vltima, & perfecta beatitudo, quæ expectatur in futura vita, tota conſiſtit in contemplatione: beatitudo autem imperfecta, qualis hic haberi poteſt, primò quidem, & principaliter conſiſtit in contemplatione, ſecundario in operatione intellectus practici ordinantis actiones, & paſsiones humanas, vt dicitur in 10 Ethic.* Quæ lectio tanquam veriſsima eſt habenda: nam ſi in patria non ſunt futuræ paſsiones; quomodo in antiqua litera affirmatur beatitudinem futuræ vitæ ſecundario poſitam eſſe in intellectu practico ordinante paſsiones? Deinde; ſi ſermo eſt de beatitudine patriæ; quomodo ad probandam ſuã ſententiam profert D. Thom. teſtimonium Ariſtotelis; qui beatitudinem illã non agnouit? Igitur cum illa verba *ſecundario autem, &c.* conuenire nõ poſsint beatitudini futuræ vitæ, ſed ſoli beatitudini viæ; accommodatiſsima eſt litera iſta correcta. Cui etiam illud eſt vel maximo argumento; quoniam D. Tho. in principio articuli egit de beatitudine, vt abſtrahit à perfecta futuræ vitæ, & ab imperfecta vitȩ præſentis, vt ſatis probat tertia ratio, qua concluſio initio poſita confirmatur: ex eo enim probat

58 D. Thom. Propoſitæ ſententiæ nõ eſt cõtrari⁹

D.Thom.

bat D.Thomas beatitudinem magis cõſiſtere in operatione intellectus ſpeculatiui, quàm practici; quia in vita contemplatiua homo communicat cũDeo, & angelis: in vita autem actiua animalia aliqualiter cum homine communicant: quod falſum eſſet, ſi concluſio probãda ageret debeatitudine patrię: quoniã in vita actiua, quę in illa manet, animalia nobiſcum non conueniunt. Oportuit igitur diſtinguere duplicem beatitudinem, & iuxta vtranq; ſoluere quæſtionem propoſitam: quod fit in litera correcta: in qua iuxta naturam vtriuſq; beatitudinis quæſtio diſſoluitur. Cum igitur debeatitudine patrię dicat, quòd tota conſiſtat in contemplatione; euidenter oſtendit beatitudinem patrię nõ conſiſtere, niſi in viſione, prout eſt ſpeculatiua. Nec huic reſolutioni iã obſtãt verba poſita in principio articuli. Quia ibi D. Thomas agit de beatitudine abſtrahente à perfecta, & imperfecta; in quo ſenſu veriſsima eſt propoſitio.

§. 8.

Soluuntur nonnulla argumenta.

60 Primum argumentum contra præcedentẽ reſolutionẽ. Contra poſitam reſolutionem nõnulla obijci poſſunt; & primo, quoniam beatitudo per ſe ponitur in viſione, vt nunc ſupponimus. Viſio autem ſimul eſt ſpeculatiua, & practica, vt reſoluimus. Ergo beatitudo collocabitur in viſione, vt eſt vtrunque.

Secundum. Secundo; ratio practicæ notitiæ, quæ reperitur in viſione, nobilior eſt, quàm ratio ſpeculatiua eiuſdem. Ergo beatitudo potius ponenda eſt in viſione, vt eſt practica. Conſequentia patet: quia beatitudo ponenda eſt in nobiliori ratione viſionis, vt eſt notitia. Antecedẽs eſt Scoti in 4. q. prologi litera BB. CC. quem ſequuntur Scotiſtæ, vt iam aduertimus. Vnicum fundamentum illorum eſt; quia viſio, vt ſic dirigit actum volũtatis circa vltimum finem: qui prȩſtantior eſt, quàm actus intellectus.

61 Tertium. Tertio; beatitudo conſiſtit in aſsimilatione ad Deum vltimũ finem: ſed homo magis aſsimilatur Deo per intellectum practicum, quàm per ſpeculatiuũ: practicus enim eſt cauſſa rerum; ſpeculatiuus autem accipitur à rebus. Ergo beatitudo magis collocabitur in viſione, vt eſt actus intellectus practici.

Quarto; beatitudo eſt perfectum bonum hominis: ſed homo magis dicitur bonus per intellectum practicum, quàm per ſpeculatiuum: etenim per intellectũ ſpeculatiuum homo dicitur ſciens; per practicum verò dicitur bonus. 62 Quartum.

Poſtremo; beatitudo eſt quoddã bonum ipſius hominis: ſed intellectus practicus magis occupatur circa ea, quæ ſunt bonum hominis, quam ſpeculatiu'. Ergo beatitudo magis ponitur in practico intellectu, quàm in ſpeculatiuo. Minor patet ex eo, quia ſpeculatiuus occupatur circa illa, quę ſunt extra hominem: practicus autem circa ea, quę ſunt ipſius hominis: occupatur enim circa operationes, & actiones, quæ ſunt in homine. 63 Quintum.

Hæc facile ſoluũtur. Ad primum cõceſſa vtraque præmiſſa, neganda eſt cõſequentia: quoniam beatitudo ponitur in viſione, prout attingit obiectum beatificum, vt operatio illius aſſecutiua: viſio autem, hec ſub vtraque ratione attingit Deum; nec ſub vtraque eſt aſſecutiua Dei, vt patet ex dictis in ſecundo argumento. 64 Reſpon. ad primu.

Ad ſecundum negandum eſt antecedens: primum; quia contradicit Ariſtoteli 10. Ethic. c.7. & 8. vbi expreſſe docet intellectum ſpeculatiuum lõgè prȩſtantiorem eſſe practico. Ariſtoteles autem ideo non agnouit notitiam practicam circa actum voluntatis reſpectu vltimi finis: non quod nõ agnouerit talem actum in ſecundis intelligentijs reſpectu primæ: ſed quia agnouit actum illum eſſe naturalem, & proinde irregulabilem ab aliqua practica notitia, vt Scotus fatetur. Et quanuis illam notitiam practicam Ariſtoteles agnoſceret reſpectu talis actus; adhuc illam agnoſceret minus nobilem: quia tunc philoſophando videret obiectum notitiæ ſpeculatiuæ eſſe primam intelligentiã cognitam in ſe ipſa: obiectum autem practicæ, eſſe actum voluntatis circa eandem primam intelligentiam: nec dubitaret primam intelligentiam in ſe longe præſtare actui voluntatis: & ſubinde non poſſet non inferre notitiam ſpeculatiuam terminatam ad primam intelligẽtiam in ſe longe eſſe nobiliorem notitia practica dirigente amorem erga intelligẽtiam 65 Ad ſecũ. Ariſt.

ligentiam primã. Eodem nos argumẽto vtimur: nec enim negandum eſt Deum in ſe ipſo eſſe obiectum longè nobilius, quàm ſit amor beatificus, etiam vt ad Deũ terminatur: quòd ſi notitiæ eo nobiliores ſunt; quò obiecta, à quibus ſpecificantur, ſunt nobiliora: vtique nobilior erit viſio beata, prout immediatè terminatur ad Deum, quem ſpeculatur; quàm prout terminatur ad amorẽ beatificum, quem immediatè dirigit. Quibus addimus *eſſe propter ſe* eſſe rationem præſtantiorem, quam eſſe *gratia alterius*: ob hãc enim rationem finis præſtat iis, quæ ſunt ad finem. Viſio autem, vt terminatur ad Deum, eſt propter ſe: contenta eſt enim ipſa obiecti cogniti veritate: at prout reſpicit amorem, vt praxim, quam dirigit; eſt propter amorem, tãquam propter finem: praxis enim eſt finis notitiæ practicæ ex Ariſtotele 2. Metaph. c. 1. tex. 3. Quòd ſi viſio ſub ratione ſpeculatiua eſt nobilior ſe ipſa, vt eſt practica, etiam reſpectu amoris beatifici; à fortiori erit nobilior, ſi cum veriori ſententia dicamus viſionem non eſſe practicam reſpectu amoris beatifici; quia eſt actus naturalis, ſed reſpectu aliorum actuum, qui non ſunt beatifici: in his enim ceſſat fundamentum Scoti; quoniam viſio non dirigit actum voluntatis erga vltimum finem.

Ariſtot.

66 Ad tertiũ. D.Thom.

Ad 3. reſpondetur ad mentem D. Thomæ in hoc ar. 5. ad 1. beatitudinẽ hominis (de qua eſt ſermo) nõ eſſe quancũq; aſsimilationem; ſed eam, quæ eſt ſecundum vnionem obiectiuã ad Deum; quæ fit, vel per actualem informationem intellectus; vel per Deũ, vt habet rationẽ ſpeciei intelligibilis, vel per viſionẽ ipſam intuitiuã, quę eſt expreſſa quædam Dei ſimilitudo: quæ aſsimilatio lõge eſt maior, quã aſsimilatio, quæ fit per eandẽ viſionẽ, vt eſt practica: nã aſsimilatio illa eſt formalis, & talis, vt ipſe intellectus per eã fiat ipſe Deus in eſſe intelligibili, vt cũ D. Thoma ad mentẽ Ariſt. aliquando diximus: vnde 1. Ioan. 3. dicitur: *Similes ei erimus, quia videbimus eũ, ſicuti eſt*: quia ſc. ipſa viſio eſt quædã formalis aſsimilatio ad Deũ. Porrò aſsimilatio, quam viſio habet, vt eſt practica, eſt aſſimilatio ſecundum proportionabilitatem: quatenus ſc. ita ſe habet intellect⁹ practicus ad ſuum obiectum cognitum, ſicut ſe habet Deus ad ſuum: quia ſc. ſicut De⁹ poteſt producere res, quas practicè cognoſcit: ita etiam viſio poteſt dirigere actus liberos, quos practicè reſpicit. Quę aſsimilatio, præter quàm quòd eſt generalis ratio beatitudinis, quę homini cum cęteris rebus eſt communis, & ob id longè inferioris ordinis, ſolùm eſt in ordine ad obiectum ſecundarium, non ad primarium, quod ſolùm eſt beatificum, vt D. Thomas aduertit.

1.Ioan.3.

67 Ad quartũ.

Ad 4. admiſſa maiore neganda eſt minor, ſi ſermo ſit de bonitate trãſcendẽtali, & entitatiua: quia intellectus ſpeculatiuus habet ipſam contemplationem in ſe; cum eam quærat propter ſe: practicus autem, & ſi habet in ſe ipſam notitiam practicã; non tamen eam habet propter ſe, ſed propter aliud, ad quod eam ordinat. Cum verò obijcitur; nos dici bonos per intellectum practicum; iam fit tranſitus de bonitate formali, & entitatiua ad bonitatem moralem, quæ eſt bonitas ſecundum quid; in qua beatitudo non eſt poſita; ſed in bonitate, & perfectione entitatiua, & formali.

68 Ad vltimũ.

Ad poſtremũ explicãda eſt maior; vt beatitudo ſit bonũ hominis formale cõiungens bono ſũmo, & vltimo fini; à qua coniunctione habet rationẽ beatitudinis: licet autẽ bonum ſũmum ſit bonum extrinſecum: per vnionẽ tamẽ obiectiuã fit obiectiuè intimum nobis; & vt ſic nos beat. In quo ſenſu neganda eſt minor: quia intellectus practicus licet verſetur circa noſtras operationes; non tamen nos coniungit ſummo bono.

ARTICVLVS VI.

Vtrum beatitudo conſiſtat in notitia directa diuinæ eſſentiæ; an verò in reflexa?

§. 1.

Beatitudinem poni in notitia directa.

1 CVM intellectus ſit potẽtia ſuper ſe cõuerſiua; duplex actus admittitur in intellectu: vnus directus, quo obiectũ directè pcipitur: alter reflexus; quo percipitur ipſe direct⁹: beatus igitur & videt Deũ, & videt ſe Deũ videre. Quo ſuppoſito iam relinquitur locus inquiſitioni; an beatitudo per ſe ponatur in viſione, qua beatus directè videt Deum; an verò in viſione reflexa, qua videt ſe Deum videre?

2 Quorũdam ſentẽtia quã referũ Holcot, & Supplementum Gabr.

Fuit quorundam opinio, qui poſuerunt beatitudinem nõ in viſione illa directa, ſed in hac reflexa: ita vt beatus nõ ſit beatus, quia videt Deum; ſed quia videt ſe videre Deum. Hanc opinionẽ referunt Holcot q. 7. ſuarum determinationum in ſecunda opinione, & Supplementũ Gabrielis in loco ſtatim citãdo.

Probatur 1. Eam confirmabant primò; quia actus reflexus eſt nobilior directo: tum; quia eſt poſterior generatione, vt patet: iam verò, quod eſt generatione poſteri⁹ eſt nobilius. Tum ſecundò; quia potentia immaterialis in hoc diſtinguitur à materiali, quòd poteſt habere actum reflexum, quem materialis habere non poteſt. Tum tertiò; quia actus directus ſolùm includit obiectum: reflexus autem includit, & obiectũ, & actum directum.

Secundo. Secundò; quia appetitus vltimatè nõ ſatiatur, niſi per actum reflexum: nam videns Deum tum completè ſatiatur, cũ videt ſe videre Deum.

Tertio. *Ariſtot.* Tertiò; quia delectatio conſequitur actum reflexũ, iuxta illud Ariſt. 10. Eth. delectatio ſentit ſe habere ſenſibilitatem; quaſi conſequatur ex reflexa ſenſatione; iam verò delectatio in patria conſequitur cognitionem beatificam.

3 Reijcitur præcedẽs opinio. *Holcot.* *Ochamus.* Hæc tamen opinio communiter reijcitur tanquam omnino improbabilis, & abſque vllo fundamento, vt patet ex Bellomontano hic diſp. 15. c. 2. n. 4. in fine. Eam reijcit Holcot loco citato, & ante eum Ochamus in 4. q. 13. non quidem art. 10. vt citatur à Suario lib. 2. de attributis c. 18. n. 9. cum quæſtio decimum articulum non habeat; ſed art. 5. dubio 2. litera G. Supplementum in 4. d. *Sup. Gabr.* 49. q. 3. art. 3. dub. 2. litera H. citat Suarius Gabrielem in 3. d. 14. nullum certum locum in fuſiſsima quęſtione aſsignans, & prudenter quidem: quoniam in illa quæſtione nullum hac de re verbũ facit, ſed ibi quæſtione vnica art. 1. litera H. in fine ſolùm dicit beatum poſſe ſcire ſe eſſe beatum reflectendo ſuper actum ſuum. Quod longè aliud eſt à noſtro inſtituto.

4 Fundamentum ſolidũ. Hanc veriſsimam opinionem aliquibus argumentis confirmat Holcot: ſolidum tamen fundamẽtum ex eo ſumẽdũ eſt, quòd beatitudo formalis ex ſua ratione vendicat ſibi actum immediatè terminatum ad obiectum beatificũ ſecundũ ſe: nam cum beatitudo formalis ex ſua ratione ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici; ex ſua ratione includit immediatam vnionem obiectiuam cum illo: & ob id cum illo immediatè componit vnum obiectum totale. Vnde beatitudo ab ipſo obiecto beatifico, vt eſt in ſe, ſuam ſumit ſpecificationem eſſentialem. Quæ omnia ſoli viſioni directæ conueniunt, non autem reflexæ. Et mirum profectò eſt, quod beatus non poſsit eſſe beatus ſine formali, & expreſſa cognitione obiectiua alicuius creaturæ, vt bene aduertit Holcot. Adde; quia ipſa reflexa viſio minus eſt nobilis, quàm viſio directa, vt patebit ex ſolutione argumentorũ. Denique improbabilitatem aduerſariæ ſententiæ ſatis oſtendunt verba Chriſti Domini Ioannis 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum.* Ioan. 17. Quæ verba denotant directam cognitionem: & ſiue intelligantur de vita æterna patriæ, ſiue viæ; ſemper probant beatitudinẽm actum eſſe directum, & non reflexum: quod etiam ſatis denotant verba Ioannis 1. canonicæ 3: 1. Ioan. 3. *quia videbimus eum ſicuti eſt:* nec enim ait; quia videbimus nos videre eum.

§. 2.

Viſionem beatam eminenter eſſe reflexam.

5 Dubitatio. Sed antequã argumenta in contrariũ diſſoluamus; explicanda eſt dubitatio; an beatus ſciat ſe Deũ videre per ipſãmet viſionem, qua videt Deum; an verò per actũ aliquem reflexum realiter diſtinctũ ab ipſa viſione? In qua dubitatione ſupponimus beatũ non ſolùm videre Deũ, ſed etiã ſcire ſe videre Deũ: de qua ſuppoſitione nulla poterit eſſe dubitatio: niſi enim beatus ſciat ſe Deũ videre; quomodò delectari poteſt de Deo viſo? Nã vt ſuo loco dicemus, viſio reſpectu delectationis de Deo, vt eſt bonũ noſtrum, non eſt ſolum conditio repręſentans obiectũ, ſed eſt formalis ratio obiecti: opus eſt igitur vt ipſa viſio; vel (ſi mauis) De⁹ viſus per aliquã notitiã preſentetur voluntati: interim de hoc vide Bellomontanũ hic diſp. 15. c. 4. n. 20. Hoc igitur ſuppoſito iam locus datur propoſitę inquiſitioni; an ſcilicet beatus videat ſe Deũ videre per aliquem actum reflexum realiter diſtinctum à viſione; an per ipſammet viſio-

6 viſionem, vt eminenter eſt reflexa?

Gabrielis ſententia. Quod videat per actum reflexum realiter diſtinctum à viſione expreſsè docet Gabriel in 3. d. 14. q. vnica artic. 1. litera H. in fine, vbi ita ait: *Qui poteſt ſcire ſe beatum reflectendo ſe ſuper actum proprium beatificum: & ita habebit duos actus, rectum, & reflexum.* Eandem ſententiam Ochami, & Supplementi ſupponunt Ochamus, & Supplementum Gabrielis locis citatis, dum affirmant poſſe beatum videre Deum, & neſcire ſe Deum videre: quod euidenter arguit actum, quo beatus videt ſe videre Deũ, eſſe realiter ſeparabilem à viſione.

Primum huius opinionis fundamentum (quantum ego potui ex illius au-
7 Primum fũdamentũ ex Ochamo. ctoribus colligere) ſumi poteſt, quia generaliter docent actum reflexũ realiter diſtingui ab actu directo: de quo latè Ochamus in 2. q. 21. Deinde; quia Secundum. apud eoſdem de ratione actus reflexi eſt, quòd ſit actus complexus: viſio autem beata, eſt actus incomplexus. Tertium ex D. Thomæ doctrina. Tertiò; nos addimus doctrinam D. Thomæ 1. p. q. 87. artic. 3. vbi generaliter docet nullam intellectionem creatam eſſe ſui ipſius intellectionem. Omnis igitur indigebit notitia realiter à ſe diſtincta, vt cognita eſſe queat. Viſio igitur beata apud D. Thomam non poterit eſſe viſio ſui, ſed videbitur ab alia notitia realiter à ſe diſtincta. Hanc ſententiam nõ omnino reijcit Bellomontanus vbi ſupra; & tanquam probabilem admittit Holcot in d. q. 7.

8 Oppoſitam magis probant recentiores. Oppoſitam tamen, vt probabiliorem magis probat Bellomontanus: eandem, vt valde probabilem amplectitur Suarius lib. 2. de attributis cap. 18. num. 9. citat pro ea D. Bonauenturam in 3. d. 14. art. 1. q. 3. ad vltimum: at tamen ibi ſolùm aſſerit beatum in patria iudicare de ipſa viſione: vtrum iudicet per ſe ipſam, an per aliam reflexam? Non explicat, poſſet tamen citare Paludan. in Paludan. 4. d. 49. q. 2. art. 1. numer. 8. Quidquid tamen de hoc ſit; ego puto veriſsimum eſſe viſionem beatam eminenter eſſe reflexam; ita vt per eam beatus ſimul videat Deum, & ſe videre Deum. Quam Fundamentum primũ. ſententiam probauit Salas ad 1. 2. tract. 2. diſp. 3. ſect. 4. Hanc ſententiam ex eo puto veriſsimam; quia viſio, ſicut eſt quædam participatio diuinæ viſionis in ſupremo ordine; ita eam participat in ſupremo gradu, quo à creatura participari poteſt. Igitur cum viſio diuina, qua Deus ſe ipſum videt, eminentiſsimè contineat hanc reflexionẽ ſupra ſe; quia Deus per eã & videt ſe, & videt ſe videre ſe: cur hæc perfectio viſioni beatæ denegabitur? Nã ſi ex illa ſumma viſionis diuinæ participatione vendicat ſibi, vt cum ſumma ſimplicitate eminenter ſit complexa, iudicatiua, & diſcurſiua; cur non eminenter erit etiam reflexa? Nec enim dari poteſt ratio, cur hæc eminentia illi repugnet. Quod euidenter mihi probat D. Thomas 1. p. D.Thom. q. 87. art. 3. dum aſſerit angelum vno, & eodem actu, quo intelligit ſe ipſum, intelligere, quod ſe ipſum intelligat. Admittit igitur in ipſa naturali angeli notitia iſtam virtualem reflexionem, & cognitionem ſui, ſuæque cognitionis. Non eſt igitur hæc perfectio deneganda viſioni ordinis longè ſuperioris.

Quin potius eſſe illi concedendã ma- 9 Secundum. ximè ſuadet ſententia, quæ docet ſenſum ſua directa ſenſatione aliquo modo ſentire, quod ſentit: quam ſententiã eſſe probabiliſsimam patronorum ſuadet auctoritas. Ita exiſtimarunt Plato Plato. in Teæteto: cuius authoritas in academia eſt maxima: & quanuis in Lycæo nõ ſit irrefragabilis (vt ait Curſus Conimbricenſ. 3. de anima cap. 2. q. 2. artic. 2. ad finem probans oppoſitam ſententiã) tamen in hoc maximè eſſe debet auctoritatis; cum ea fuerit mens Ariſtotelis, vt oſtendimus 3. de anima c. 2. quam ex Ariſt. Peripateticis ſecuti ſunt Alexander li- Alexand. br. 3. quæſtionum naturalium, Themi- Themiſtius ſtius lib. 4. ſuæ paraphr. Simplicius lib. Simplicius 3. de anima c. 2. ad textum 136. vbi etiã Ægidius. Ægidius, & plures alij, cum Caietano in Caietanus. lib. 2. de anima c. 14. iuxta ordinem, quẽ ſeruat: quæ etiam mihi eſt expreſſa ſententia D. Thomæ de veritate q. 1. art. 9. D.Thom. quanuis in ſumma aliter docuerit, adde Scotum in 4. d. 45. articulo primo ad Scotus. finem. Diximus *aliquo modo*; quia licet ſenſus ſupra ſe non conuertatur; tamen ſentiendo ſimul internoſcit ſe immutari. Quæ etiam perfectio concedenda eſt ſimplici intellectui: dùm enim actu percipit obiectum, etiam antequam ſupra ſuum actum reflectatur; aliquo modo cognoſcit ſe obiectum apprehendere. Quod ſi id aliquo modo

licet imperfecto reperitur in ſenſu, & in ſimplici intellectus operatione; quid impedit, quominus viſioni beatæ, quæ eſt ordinis diuini, hæc concedatur perfectio, vt ex ſe eminenter ſit verè, & propriè reflexa, ſicut eminenter eſt cõplexa, & iudicatiua.

10 Solutio primi argum. Nec argumenta aduerſariæ ſententiæ vim habent. Nam ad primum concedimus in actibus inferioris ordinis actum reflexum realiter diſtingui à directo: inde tamen nón bene infertur idẽ reperiri in actib⁹ ordinis ſupremi, qualis eſt viſio beata. Nam in ordine inferiori notitia ſimplex realiter diſtinguitur à notitia complexa, & iudicatiua; non ſic in ordine ſuperiori, vt iam diximus.

11 Solutio. 2. Ad 2. negandum eſt actum reflexum ex ſua ratione eſſe complexum: nulla enim ratio cogit, vt dicamus omnem notitiam reflexam eſſe per compoſitionẽ, vt bene aduertit Suarius lib. 2. de attributis c. 18. n. 9. id enim nec in angelis verum eſt, vt colliges ex D. Thoma 1. p. q. 87. ar. 3. (D. Thom.) ſicut enim poſſunt ſine compoſitione veritates cognoſcere; poterunt etiam ſine ea ſuas notitias directas percipere. Deinde; etſi id admitteremus in notitijs ordinis inferioris: nõ tamen id admittemus in notitijs ordinis diuini, qualis eſt viſio beata.

12 Solutio tertij. Ad 3. dicimus D. Thomam in loco citatò propoſitionem illam non ſcripſiſſe, quam Curſus Conimb. 3. de anima c. 2. q. 1. a. 2. male illi imponit: quin potiùs in angelis oppoſitum docet, vt diximus ad 2. Agit igitur de intellectione naturali noſtri intellectus, quæ non poteſt eſſe primo notitia ſui ipſius, nec apprehenſiua ſui; ſed apprehendi debet per aliam diſtinctam: ex quo nihil infertur contra explicatam ſententiam.

§. 3.

Soluuntur argumenta contra principalem reſolutionem.

13 NEc argumenta contra principalem reſolutionem initio adducta tanti ſunt, vt propter illa hanc perfectionem viſioni directæ denegemus. Nam ad primum negãdum eſt antecedens, (Ad primum reſpõdetur. *Holcot. Supplem.*) vt patet ex Holcot, & ex Supplemento locis citatis: cuius falſitas euidenter apparet in materia ſubiecta; nam obiectum viſionis eſt Deus in ſe ipſo; cum tamen immediatum obiectũ notitiæ reflexæ ſit ipſa. Cuius prior probatio ſumit propoſitionem, quæ vniuerſaliter ſumpta non eſt vera, vt patet ex ijs, quæ ſcribit D. Thomas 1. p. q. 82. art. 3. ad 2. (D. Thom.) & nos ſæpe diximus, & aduerterunt Holcot, & Supplemẽtum vbi ſupra. Secunda probatio inutilem habet conſequentiam, vt aduertit Holcot vbi ſupra litera K. ad 2. Simili modo friuola eſt tertia probatio. Tum; quia falſum eſt actum reflexum terminari ad obiectum actus directi. Tum etiam; quia perfectio, de qua loquimur, ſumenda eſt à ſolo obiecto immediato; quia à ſolo illo ſpecificatur actus.

Ad ſecundum argumentum omiſsis, quæ pro illius ſolutione ſcribunt Holcot, & Supplementum, admittimus appetitum beati nunquam completè, & omnibus modis ſatiari, niſi ſuppoſito actu reflexo, vel formaliter, vel eminẽter: nec enim poteſt appetitus omnimodè ſatiari, niſi beatus ſciat ſe Deum videre: quam notitiam non habet, niſi per actum reflexum; ſiue ille ſit realiter diſtinctus à viſione, ſiue non: negamus tamen appetitum ſatiari per actum reflexum; quia nunquam eſt ratio formalis obiectiua delectationis, quæ eſt formalis ſatiatio appetitus, ſed ſemper eſt conditio præſentans obiectum voluntati, nimirum Deum viſum, de quo beatus delectatur: cum Deum viſum ſibi amat amore concupiſcentiæ: cum tamen viſio ipſa tunc ſit ratio formalis obiectiua, vt ſuo loco dicemus. Quare argumentum in aduerſarios retorquetur: falluntur autem, quòd neſciunt diſtinguere inter appetitum ſatiari per actum, & ſatiari ſuppoſito actu: inter quæ non poteſt non diſtingui: nam in priori ſenſu denotatur ratio obiectiua ſatiandi: quæ actui reflexo conuenire non poteſt: in poſteriori autem denotatur conditio neceſſaria ad ſatiandum quæ actui reflexo benè conuenit: inde tamen non bene infertur actum reflexum eſſe nobiliorem; ſed potius infertur oppoſitum: quia nobilius eſt eſſe rationem formalem obiectiuam ſatiãdi (quod conuenit actui directo) quàm eſſe ſolùm conditionem. 14 Ad ſecũ.

15 Ex his patet ſolutio tertij argumenti: nam propoſitio Ariſtotelis (ſi tamen eſt Ariſt.) non ita eſt intelligenda; quaſi ipſa delectatio ſentiat ſe habere ſenſationẽ rei delectabilis: delectatio enim non eſt actus formaliter cognoſcitiuus: in eo igitur ſenſu delectatio dicetur ſẽtire, quod habeat ſenſationem; quia ſupponit notitiam reflexam ipſius ſenſationis: quod ad ſecundum iam admiſimus, ſi ſermo ſit de delectatione, quæ amorem concupiſcentiæ conſequitur. Ex quo ſolùm infertur delectationem in patria ſupponere cognitionem reflexam viſionis: quod eſt veriſsimum de delectatione, quæ conſequitur amorem concupiſcẽtiæ, quo beatus vult ſibi Deũ viſum, tanquam vltimum ſuum bonum: nam de delectatione conſequente amorem amicitiæ, quo beatus delectatur de bono, quod vult Deo; non ſupponit, niſi notitiam directam, qua beatus cognoſcit ipſum bonum Dei, in quo complacet. Ex hoc autem non bene infertur notitiam reflexam eſſe nobiliorem viſione; ſed oppoſitum potiùs, vt diximus ad 2. & hæc de iſto articulo, & quæſtione.

Ad tertium

QVÆSTIO X.

IN duabus quęſtionib' imediatè præcedentibus pugnauimus pro opinione D.Thomæ. & defendimus beatitudinem patrię in ſolo actu intellectus ponendam eſſe, in viſione ſcilicet diuinæ eſſentiæ, prout eſt notitia quædam eminenter complexa, iudicatiua, ſpeculatiua, & directa. Nunc pugnandum eſt pro ſententia illorum, qui beatitudinẽ ponunt in ſolo actu voluntatis: nã hanc opinionem probabilem eſſe diximus in præfatiuncula ad q. 8. Et primùm agemus de probabilitate huius opinionis, explicabimuſq; illius fundamenta. Deinde inquiremus, in quonam voluntatis actu ſit ponenda beatitudo?

Ordo ſeruãdus in hac quæſtione.

Quod attinet ad 1. primùm inquirẽdum eſt, quænam ſint huius opinionis fũdamenta? Secundò; an illa contradicat, aut ſacræ Scripturæ, aut teſtimonijs Patrum? Tertiò, an ſolus amor ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici? 4. an ex parte volũtatis amor ſit nobilior, quàm viſio? 5. an in patria amor ſit præſtantior viſione? 6. an Deus amatus ſit integrũ, & totale obiectum beatificum? Poſtremò; an argumenta aduerſarię ſententię bene ſoluantur.

ARTICVLVS I.

Quænam ſint argumenta præcipua, quod beatitudo in ſolo actu voluntatis ponatur?

CVm conſtitutum ſit probabilẽ eſſe opinionem, quæ beatitudinem patrię ponit in ſolo actu voluntatis; pro ſtabilienda illius probabilitate, primùm citabimus theologos, qui eam defendunt. Secundò; referemus argumẽta, quæ communiter pro hac ſententia adduci ſolent. Tertiò; expendemus, quę ſunt à nobis aſſumenda, tanquam magis ſolida, & firma, vt aduerſarij argumenta ſoluamus. 1

Beatitudinẽ igitur patriæ poni in ſolo actu voluntatis, quibuſdam placuiſſe refert Baſſolius in 4. d. 49. q. 2. art. 2. in principio, eam probaſſe Varronẽ aſſerit Nicola' de Niſe in ſua reſolutione theologica pag. 609. eandem placuiſſe fratri Ioãni Floreſtario eremitę noſtro refert noſter Toletanus 1. d. 1. q. 3. ar. 4. contra 2. cõmuniter tribui ſolet Scoto in 4. d. 49. q. 4. vt patet ex Caietano, Medina, Valentia, & alijs: cõmunior tamen Scotiſtarũ ſententia ita Scotũ interpretatur, vt aſſerat beatitudinẽ principaliter poni in actu voluntatis, interim non negando eam etiã poni in actu intellectus: vnde Scotum ad eã referunt ſententiã, quæ defendit beatitudinem in pluribus operationibus eſſentialiter collocari: ita Nicolaus de Niſe, vbi ſupra, & ſatis Angles q. 1. de beatitudine art. 1. difficult. 3. Ioannes de Colonia in ſuis quæſtionibus q. 77. cum quibus conſentiunt Capreolus in 4. d. 49. q. 2. ar. 3. ad argumenta contra ſecundam fol. 195. col. 1. Soncinas ibi q. 2. concl. 2. Henr. de vltimo fine hominis cap. 10. in principio in gloſſa H. ſed hos eſſe allucinatos iam oſtendimus q. 7. præcedente artic. 2. §. 2. numer. 9. & modo idem affirmamus; euidenter enim probauimus Scotũ beatitudi-

2 Auctores huius ſentẽtiæ.

Varro.

Ioan. Floreſtarius.

Scotus.

titudinem poſuiſſe in vna tantùm operatione: hanc autem eſſe operationem voluntatis ſatis ſcripſit in d. q. 4. & expreſsius in reportatis in 4.d.49.q.3.maximè in §.*item diſtinguo*, & in vltimis verbis, & ad 5. nobiſcum conſentit Ouan-
Ouandus. dus in 4.d.49. propoſitione 4. Quare nõ eſt negandum apud Scotum beatitudinem in ſolo actu voluntatis eſſentialiter collocari. Cũ verò hæc excluſiua duas contineat propoſitiones (quas exponẽtes vocant) vnam affirmantem: *beatitudo ponitur in actu voluntatis*: alteram negantẽ: *beatitudo non ponitur in actu intellectus.* Inaduertenter dixit Baſſolius vbi ſupra negari non poſſe beatitudinem in ſua eſſentia admittere actum intellectus: & minus aduertenter ſcripſit Cordubenſis lib. 1. q.42. in principio ab omnibus concedi actum intellectus ingredi beatitudinis eſſentiam: etenim Scotus cum auctoribus citatis id negat, vt etiã aduertit Ouandus vbi ſupra. Sed, vt diſtinctiùs procedamus vtramque propoſitionem probabilem faciamus.

§. 1.

Probabilis fit ex Sacris literis, & Patrum teſtimonijs.

3 *Præcedens opinio probatur ex ſacris literis.* HÆc opinio, ſicut & præcedẽs, cõfirmatur, tum ex ſacris literis; tũ teſtimonijs Patrum; tum etiam rationibus. Et quod attinet ad priorem propoſitionem, quod beatitudo per ſe ponatur in aliquo voluntatis actu, primò probatur auctoritate ſacræ Scrip-
Matt. 25. turæ. Nam Matthæi 25. dicitur: *Euge ſer-*
Ioan. 16. *ue bone, intra in gaudium Domini tui.* Ioann.
Luc. 22. 16. *Iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Lucæ 22. *Diſpono vobis regnum, vt edatis, & bibatis ſupra menſam meam in regno meo.* Quæ omnia verba delectationem ſignificant; ſi-
Apoc. 2. cut & illa Apocal. 2. *Vincenti dabo manna*
Pſalm. 35. & 16. *abſconditũ.* & Pſal. 35. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Adde & illud Pſal. 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.*

4 *Deinde auctoritate Patrum.* Deinde confirmatur Patrum teſtimonijs: nã Auguſtinus 1. de doctrina Chri-
Auguſt. ſtiana c.32. *hæc eſt* (inquit) *ſumma merces, quod Deo perfruamur.* & capite 33. aſſerit *nos, & angelos pariter beatos eſſe perfruendo.* 10. Confeſsionum c. 21. *omnes ipſum gaudium vitam æternam vocant.* & c. 22. *hæc ſola eſt vita æterna gaudere ad te, de te, & propter te.* & cap. 23. *Beata vita eſt gaudium de veritate.* lib. etiam 8. de Ciuitate Dei cap. 9. *Beatus eſt, qui eo, quod amat, fruitur: quiſquis ergo fruitur eo, quod amat, & verum, ac ſummum bonum amat; quis eum beatum, niſi miſerrimus negat?* Vnde eo in loco laudat Platonem, quod dixerit, *ſummum bonum eſſe amare Deum.* In Manuali c.20. *amat Deus, vt ametur: ſciens amore eſſe beatos, qui ſe amauerint.* Vide etiam Auguſtinum de moribus Eccleſiæ Catholicæ c. 23. Faciunt, quę ſtatim ex Auguſtino dicemus in pri-
ma ratione. Cum Auguſtino conſentiũt *Anſelm.*
D. Anſelmus lib. 2. cur Deus homo cap. 1. *Creaturam rationalem à Deo factam eſſe iuſtam, vt eo fruendo beata ſit, dubitari non debet.* *Chryſoſt.*
Chryſoſtomus etiam homil. 46. in Matth. *voluntas eſt, quæ remuneratur pro bono,* quod eſſet falſum, ſi beatitudo eſſentialis (quæ eſt eſſentiale beatorum præmium) non eſſet in voluntate. Citari etiam ſolet Chryſoſtomus homil. 64. ad *Bernard.*
Populum Antiochenum, & D. Bernardus in ſermone de charitate.

§. 2.

Propoſitio affirmans rationibus fit probabilis.

TErtio loco, hæc opinio probabi- 5
lis redditur pluribus rationibus.

Quod autem beatitudo ponatur in actu voluntatis, multis probatur. Pri- *Prima*
ma ratio: quoniam beatitudo formalis eſſentialiter eſt aſſecutio obiecti beatifici; ſed voluntas ſua operatione formaliter aſſequitur obiectum beatificũ. Ergo beatitudo eſſentialiter eſt poſita in actu voluntatis. Maior ab omnibus conceditur. Minor (in qua poſita eſt difficultas) multipliciter probatur à patronis huius ſententiæ. Et primo aucto-
ritate Auguſtini 1. de libero arbitr. ca- *Auguſt.*
pite 13. vbi agens de vita æterna expreſſis verbis docet: *ipſum velle nihil aliud eſſe, quàm habere.* Id iterũ repetit lib. 1. retractationum cap. 9. Rurſus in dicto lib. 1. de libero arbitrio cap. 14. expreſſè aſſerit, *hominem voluntate aſſequi beatam vitam.* & in fine capitis affirmat, *beatam vitam deberi voluntati.*

Deinde; quia aſſecutio obiecti beati- 6
fici poſita eſt in hoc, quod à nobis in ſe ipſo attingatur: voluntas autem ex modo operandi ſibi proprio habet, quod

attingat

attingat obiectũ in ſe ipſo: fertur enim in illud, vt eſt à parte rei: & ita fertur, vt vnum fiat cum illo: transformatur enim in illud ex vulgata doctrina Dionyſij: imò ita in illud trãsformatur, vt fiat ipſum iuxta doctrinam Auguſtini tractatu 2. in primam canonicam Ioannis: *attende* (inquit) *quid diligas: ſi diligis terram; terra es: ſi Cœlum, Cœlum es: audeo & dicere, ſi Deum, Deus es.* Quæ vnitas ſine aſſecutione obiecti fieri non poteſt.

D. Dionyſ. D. Aug.

7 Tertiò; tunc aſſequimur obiectũ beatificum, cũ illud attingimus, vt eſt beatificum: nam tunc aſſequimur obiectum viſus, cum illud attingimus, vt eſt viſibile. Voluntas autem attingit Deum, vt eſt obiectum beatificum, & ſummum bonũ. Minor igitur huius diſcurſus eſt veriſsima, quam concedit D. Thomas 1. 2. q. 11. art. 3. ad 3. & q. 34. art. 3. in fine corporis.

D. Thom.

8 Secunda ratio; quia beatitudo eſſentialiter ponẽda eſt in actu nobiliſsimo. Talis autem eſt actus voluntatis. Ergo in eo beatitudo ponenda eſt. Maior admittitur ab aduerſarijs. Minorem multis modis probant auctores huius ſententiæ. Primò; quia volũtas eſt nobilior intellectu; cum ſit primum mouens. Nobilitas autẽ operationis ſumitur ex nobilitate potentiæ; ita vt nobilior ſit, ſi à nobiliori eſt potentia. Secundò; quia amor beatificus patriæ excellentior eſt viſione diuinæ eſſentię; quod non ſolùm probant D. Bonauentura, Richardus; & communiter alij; ſed etiam D. Thomas 1. p. q. 82. ar. 3. & q. 018. ar. 6. ad 3. de veritate q. 22. ar. 11. & in 3. d. 27. q. 1. ar. 4. quęſtiunc. 2. vbi adducit illud Hugonis de ſancto Victore ſuper Dionyſium c. 7. de cœleſti hierarchia: *Dilectio ſupereminet ſcientiæ.* & meritò; quia charitas eſt habitus omnium prẹſtantiſsimus, iuxta illud Pauli 1. Corinth. 13. *Maior autem horum eſt charitas*, & docet Auguſtinus 15. de Trinitate c. 19. inquiens: *in donis nullũ maius charitate, nec illi æquale.* Vnde Seraphini, qui in prima hierarchia obtinent ſupremum chorum, ab amore nomen ſumpſere. Adde etiam, quia viſio ad amorem ordinatur, tanquam ad finem, vt patet ex D. Anſelmo lib. 2. cur Deus homo c. 3. dum ait: *peruerſus ordo eſt amare ad intelligendum: rectiſsimus verò intelligere ad amandum.* Deniq; peius eſt odiſſe Deũ, quàm Deum ignorare. Ex quibus omnibus patet veritas minoris ſuperioris diſcurſus; ſcilicet actum voluntatis eſſe inter alios nobiliſsimum; ex quo infertur beatitudinem in eo eſſe ponendam.

Secunda ratio. D. Bonau. Richard. D. Thom. Hugo. 1. Cor. Auguſt. Anſelm.

9 Tertia ratio ſit apud eos, qui putant beatitudinem non vendicare ſibi operationem nobiliſsimam, ſed vltimam; quorum ſententiam, quoad hoc poſterius (quidquid ſit de priori) eſſe veriſſimam oſtendimus ſupra q. 4. ar. 1. n. 37. nam operatio voluntatis; ſi non ponitur perfectiſsima; eſt tamen vltima.

Tertia ratio.

10 Quarto ita arguit Scotus in 4. d. 49. q. 4. litera A. in fine: beatitudo obiectiua eſt quid optimum, & ſumme appetendũ. Ergo ex operationibus rationalis animæ illa erit ſumme appetenda, quę immediatius, & propinquius terminatur ad beatitudinem obiectiuam: talis autẽ eſt actus voluntatis: is enim immediate terminatur ad beatitudinem obiectiuam, vt eſt finis vltimus.

Quarta ex Scoto.

11 Confirmatur ab eodem ibi litera B. beatitudo obiectiua eſt maxime appetibilis. Sed actus voluntatis eſt magis appetibilis à voluntate, quam actus alterius potentię: voluntas enim plus appetit ſuam perfectionem, ſuamque operationem, quam perfectionem, & operationem alterius potentiæ.

Cõfirmatur.

Quinto; volũtas eſt eſſentialiter beatificabilis: eſt enim ex ſe ſumme vnibilis cũ vltimo fine. Ergo eius actus erit beatitudo eſſentialis.

Quinta.

Sextò arguitur ab alijs; quoniam pęna damni, quæ beatitudini opponitur, includit actum voluntatis: ideo enim eſt pœna; quia eſt contra voluntatem. Ergo beatitudo illi oppoſita eſſentialiter includit actum voluntatis.

Sexta.

Poſtremò; Beatitudo eſt præmiũ reſpondẽs merito. Ergo ponitur in illa potentia, cui per ſe conuenit mereri: nam, quod per ſe meretur, per ſe præmiatur. At mereri per ſe conuenit voluntati. Hæc adducta ſunt in confirmationem prioris exponentis, quæ affirmat beatitudinem in patria eſſentialiter poni in actu voluntatis.

Vltima.

§. 3.

Rationes pro exponente, quæ negat beatitudinẽ poni in actu intellectus.

12 Probatur 1. PRopoſitio negans beatitudinē poni in actu intellectus (quæ eſt altera exponēs aſſertionis excluſiuæ) multis etiam probatur. Et primo; quoniam beatitudo eſſentialiter ponitur in actu, quo attingitur obiectum beatificum, vt beatificum eſt; at hoc modo nō attingitur ab intellectu: nec enim intellectus tēdit in obiectum ſub ratione boni, & finis, ſed ſub ratione veri.

Secundo. Secundo; nullus actus intellectus poteſt eſſe poſſeſsio obiecti beatifici: nam licet aliqualis poſſeſsio fiat per intellectum, non tamen perfecta, & ſubſtantialis, quę poſita eſt in eſſentiali apprehenſione obiecti: apprehenſio autem nō eſt actus intellectus, ſed ſolius voluntatis, D.Thom. vt docet D.Thomas inferius q.4.ar.3.& lib. 6. diligentius oſtendemus.

13 Tertio. Tertio; operatio intellectus non eſt nobiliſsima, vt oſtendimus ſupra §. 2. ratione 2.

14 Quarto. Quarto; nullus actus intellectus eſt ſummè volendus, vt patet ex quarta ratione §.2. beatitudo autem eſt ſumè appetenda.

15 Quinto. Quinto; per actum intellectus nō fit ſūma, & perfectiſsima vnio cum obiecto beatifico. Ergo nullus erit eſſentialis beatitudo. Conſequentia patet: antecedens probatur. Tum; quia voluntas ex ſua natura eſt vis vnitiua; nō verò intellectus. Tum ſecundo; quia actus amantis meliori modo perficit amātem, quā intellectus perficiat intelligentem: quia amor coniungit amato ſecundum rem; tendit enim in illum, vt eſt in ſe ipſo: intellectio autem perficit intellectum, nō ipſo reali obiecto, ſed ſimilitudine illi⁹; Dionyſius. ob quam rationem docet Dionyſius c. 4. de diuinis nominibus, intellectū actione ſua aſsimilare intelligentem rei intellectæ: amorem verò transformare amantem in rem amatam. Ob quam rationē communiter dicitur (vt ibi notauit Hugo de Sancto Victore) amorem Hugo. intro ingredi, intellectionem verò foris ſtare.

16 Sexto. Sexto; contra totam excluſiuā opinionis oppoſitæ ita poſſumus argumētari. Si in ſolo actu intellectus conſiſtit beatitudo eſſentialis; poſſet quis de potentia abſoluta vere eſſe beatus ſola viſione ſine amore; ſi nimirum Deus (ſicut poteſt) impediret fluxum amoris. Hoc autem eſt abſurdum: alioquin poteſt quis eſſe beatus manens in ſtatu peccati.

17 Vltimo. Maldonat. Poſtremo arguit Maldonatus in c.17. Ioan. verſ.3. quoniam ſententia oppoſita videtur affinis errori nouorum hæreticorum, qui dicunt nos ſola fide iuſtificari, eſſet enim beatitudo huius vitæ poſita in ſolo intellectu. Hęc ſunt huius opinionis potiora fundamenta.

ALTICVLVS II.

An hæc opinio contradicat, aut ſacræ Scripturæ, aut teſtimonijs Patrum?

1 Soluūtur argumēta opinionis D. Thomæ. COnfirmata in primo articulo opinione, quę ponit beatitudinem in ſolo actu voluntatis; ſoluenda ſūt argumenta, quæ pro opinione D.Thom. adducta ſunt ſuperius q.8. ar.1. quibus aduerſarij nituntur oſtendere beatitudinem in ſolo actu intellectus eſſentialiter collocari: nam ex ſolutionibus eorum facile patebit, quæ nam ſint huius opinionis potiora fundamenta.

2 Reſpōſio ad auctoritates Patrum. Primum igitur, & ſecundum argumētum ſumebatur ex teſtimonijs Patrum, & ſacræ Scripturæ locis, vt videre eſt in d.q.8.ar.1.§.1.& 2. Argumentum igitur ſumptum ex Patribus eadem facilitate ſoluere poſſunt auctores huius opinionis, qua auctores oppoſitæ idem argumentum ſoluerunt in d.q.8.ar. 2. in fine. Nec enim patres eſſentiam beatitudinis explicare intendunt, ſed cumulatā illius perfectionem, ſiue illa eſſentialis ſit, ſiue accidentaria: dummodo tamen illi ſtatui naturaliter conueniat. Iam ad cumulatam beatitudinis perfectionem neceſſarij ſunt actus intellectus, & voluntatis. Vnde quando docent viſionem, immò etiam ſolam viſionem eſſe ſūmū bonum noſtrum, totamque mercedem; à viſione non excludunt amorem, nec delectationem; ſed eam cū omnibus naturaliter connexis accipiunt: hæc enim per excluſiuam generaliter prolatam, nōn excluduntur. Conuenimus igitur in hoc cū aduerſarijs, vt teſtimonia Patrū non ſatis ſint ad vnam, vel alteram partem confirmandā. Nec admittēdum eſt aduerſarijs teſtimonia Patrum euidentiora, & vrgentiora eſſe pro confirmādo

do actu intellectus: etenim non dabitur teſtimonium pro intellectu, cui non ſit aliud ſimile, etiam in forma loquendi.

3 Ad Scripturæ teſtimonia generalis reſpõſio. Ad teſtimonia ſacræ Scripturæ poſita in d. q. 8. ar. 1. §. 2. eadem ſolutione reſpondemus, qua illi reſponderunt ad teſtimonia pro nobis adducta in d. q. 8. ar. 2. beatitudinem ſcilicet in ſacris literis modo explicari actibus intellectus, modo voluntatis; quia in illis non tàm beatitudinis eſſentia, quàm illius naturalis perfectio explicatur. Iam verò viſio omnium conſenſu ad beatitudinis aſſecutionem præſupponitur. His adde beatitudiné, ideo in ſacris literis toties per viſionem explicari, quia diſtinctio inter ſtatum viæ, & patriæ magis nobis innoteſcit per viſionem, quæ in ſola patria reperitur; quam per amorem, qui etiã reperitur in via, vt bene aduertit D. Bonauentura in 4. d. 49. in 1. p. ar. 1. q. 5. ad 2. n. 24. quod aduertiſſe D. Benardũ plures referunt. Nec deſunt, qui nomine viſionis intelligant non nudam ipſam viſionem; ſed vt eſt cum amore, & delectatione coniuncta, vt colliges ex Richardo in 4. d. 49. ar. 1. q. 6. ad 2. & 3. & ex Scoto ibi q. 4. ad primum principale, & clarius d. 48. q. 1. litera C. probat Ouandus ibi propoſitione 4. p. 103 ad finem.

D. Bonuẽt. Richardus. Ouand.

4 Ad locum Ioan. 17. Hæc ſit generalis ſolutio ad omnes ſacræ Scripturæ locos: ſed ad ſingulos deſcẽdendo clarius apparebit argumẽti inefficacia. Primus locus Ioan. 17: *hæc eſt vita æterna & cæt.* parum fauet; quoniã licet á pluribus intelligatur de cognitione patriæ, vt in argumento tangitur; tamen communius, & accommodatius ad ſenſum literalem explicatur de cognitione per fidẽ; vt ex Cyrillo, & Hilario ſatis oſtendit Toletus ibi annot. 5. & ante eum Caſtro aduerſus hæreſes verbo beatitudo hæreſi 4. Ouandus in d. propoſit. 4. & Angles q. 1. de beatitudine ar. 1. difficult. 3. cum cæteris Schotiſtis, & poſt eos Maldonatus in eodem loco Ioan. verſ. 3. nam in ſacris literis fides interdum dicitur vita æterna, vt patet Ioan. 3. *qui credit in Filium Dei, habet vitam æternã*: quia ſcilicet fides eſt prima cauſſa, primumque fundamentum iuſtificationis, quæ eſt inchoatio quędam cœleſtis beatitudinis; agit autem ibi Chriſtus de vita æterna, quam iam dederat diſcipulis: cũ enim dixiſſet ſibi datam fuiſſe à Patre poteſtatem omnis carnis, vt eis daret vitam æternam; ſtatim declarat ſe opus à Patre ſibi iniunctum conſummaſſe: quia ſcilicet vitam æternam iam diſcipulis dederat; non quidem patrię, ſed vię, quę poſita eſt in fide: de hac igitur vita æterna ſunt intelligẽda verba illa *hæc eſt vita æterna &c.* maxime, quia cum cognitione Patris coniungit cognitionem IeſuChriſti miſſi à Patre: quæ verba denotant ſermonem eſſe de Chriſto homine: qui, vt homo eſt non eſt obiectum cœleſtis beatitudinis; bene tamen beatudinis viæ, quę eſt per fidem.

Cyrillus. Hilarius. Toletus. Caſtro. Ouand. Angles. Maldonat. Ioan. 3.

5 Alia eiuſdẽ loci reſponſio. Quin potius etiam ſi locus explicaretur de vita æterna patriæ; adhuc parum vrgeret: quoniam ſermo ille nõ eſt formalis, ſed cauſſalis, vt contra Eutymium ex alijs Patribus oſtendit Toletus ibi. Senſus igitur erit: cauſſa vitæ æternæ, & via ad eam eſt cognoſcere te Deũ viuum &c. Viſio igitur in patria dicitur vita ęterna, non quòd illa formaliter ſit beatitudo, ſed quia eſt prima cauſſa, proximaque illius diſpoſitio. Quare nõ eſt audiendus Cornelius Ianſenius in Concordia c. 136. fol. 977. col. 1. dũ putat verbis iſtis opinionem D. Thomæ optime probari.

Toletus. Ianſenius.

6 Ad ſecundũ locũ eiuſdẽ Ioan. 17. Nec ſecundus locus ex eodem 17. c. Ioannis rem euincit; quidquid oppoſitũ doceat Ianſenius loco cit. fol. 983. col. 2 nam illa verba: *vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi*, plures ex Patribus interpretantur de gloria corporis: ita Cyrillus lib. 11. in Ioan. c. 28. ad finem, Leótius, & Theodorus Heracleota ibi; quos rectius loqui putat Maldonatus in eodẽ loco verſ. 24. loquitur enim ibi Chriſtus vt homo. Vnde & Auguſtinus in Ioannem tract. 111. hanc etiam interpretationem probat. Qui omnes illa verba: *quia dilexiſti me ante mundi conſtitutionem*; explicant de dilectione, qua Pater Chriſtum hominem ante mũdi conſtitutionem dilexit. Quin potius D. Ambroſius lib. 5. de fide c. 4. putat hanc claritatem eſſe filiationẽ, quam per gratiam vnionis Chriſtus homo accepit à Patre. Quã explicationem eſſe ſatis probabilẽ putat Toletus ibi annot. 5: Nec deſunt, qui claritatem etiã accipiant pro poteſtate miraculorum, & animorum concordia. Quanuis explicatio non ſit probabilis; placuit tamen Chryſoſtomo homil.

Ianſenius. Cyrillus. Leontius. Theodor. Maldon. Auguſt. D. Amb. Toletus. Chryſoſt.

Euthym. mil. 81. in Ioan. & Euthymio in eodem loco. Sed nec locus omnino euincit, ſi eum explices de claritate diuinitatis, quam Chriſtus accepit à Patre per æternam generationem: ideo enim id petijt; quia à viſione inchoatur beatitudo. Vnde non excluſit cætera, quæ viſionem naturaliter conſequuntur. Non eſt igitur, quòd Ianſenius dicat locum eſſe pro D. Thoma apertiſsimum.

Aliter idem locus explicatur.

7 Reſponſio ad locum 1. Canonicæ. Ioan. 3. *Gloſſa.*

Tertius locus ex Ioan. 1. canon. 3. ab aliquib⁹ exponitur de apparitione Chriſti in ſecundo aduentu ad iudicium: tũc enim *omnes ſimiles ei erimus* per immortalitatem, & impaſsibilitatem corporum: ita Gloſſa interlinearis, & ordinaria in eodem loco. Et hoc; *quia videbimus eum* ideſt Chriſtum, *ſicuti eſt*; Deum ſcilicet, & hominem, quem in via per ſolam fidẽ noueramus. Sed extorta videtur explicatio: tũ; quia illud relatiuum *ei* refert Deum Patrem, de quo antea dixerat: *videte qualem charitatem dedit nobis Pater.* Tum etiam; quia viſio corporis Chriſti, Dei, & hominis non eſt per ſe cauſſa immortalitatis, & impaſsibilitatis corporum: hæc enim à beatitudine animæ oriuntur. Quare locus explicandus eſt de beatitudine patriæ: cùm enim illa venerit, & apparuerit, tunc *ſimiles ei erimus;* quia beati erimus, ſicut ille eſt beatus: ſicut enim ille beatus eſt vidẽdo ſe ipſũ ſicuti eſt; ita & nos beati erimus, *quia eum videbimus ſicuti eſt.* Quibus verbis explicatur beatitudo per cauſſam originariam, & radicalem, non verò per formalem.

Reijcitur.

Alia expoſ.

8 Variæ expoſitiones primi loci Ioan. 14.

Vterque locus ex c. 14. Ioan. facile explicabitur. Nam locus primus ex illis verbis *oſtendam me ipſum illi* nihil oberit ſi intelligatur de alia manifeſtatione, quæ non ſit per gloriam: in quo ſenſu à pluribus intelligitur: quidam enim illa verba intelligũt de manifeſtatione ſpirituali, quę Apoſtolis facta eſt in die Pẽtecoſtes. Ita Cyrillus lib. 9. in Ioannem c. 45. & Rupertus in eodem loco. Alij explicant de manifeſtatione, quæ poſt Chriſti aſcẽſionem quotidie fit per ſpiritualem viſitationem, & communicationem donorum: vt placuit Chryſoſtomo homil. 74. in Ioan. Tertia explicatio eſt etiam ſpiritualis locum intelligens de manifeſtatione, quæ fit per doctrinã fidei plenam, & perfectam. Ita Cyrillus lib. 10. de Trinitate c. 1. probat Ianſeni⁹ in Concordia c. 134. p. 940. probabilem putat Toletus in d. c. 14. Ioan. annot. 35. Sed quia explicationes iſtæ nõ ſatis accommodantur verbis præcedentibus; eſt quarta explicatio ſatis celebris, quę locum exponit de manifeſtatione, quæ ſtatim poſt chriſti Reſurrectionem facta fuit Apoſtolis: quã probauere vterque Theodorus, Heracleotes, & Mopſueſtenus in eodem loco, Chryſoſtomus in d. homil. 74. Theophilact⁹, & Euthym. in eodem capite, & ſatis inſinuat Auguſtinus tract. 75. in Ioan. quam vt veriorem amplectitur Toletus in d. c. 14. annot. 23. nam hęc manifeſtatio promiſſa fuit Apoſtolis in verbis præcedentibus: *Non vos relinquam orphanos, veniam ad vos. Adhuc modicum, & mundus me non videt; vos autem videbitis,* vt præcitati Patres affirmant.

Cyrillus. Rupertus. Chryſoſt. Cyrillus. Ianſenius. Toletus. Vterq; Theodorus. *Chryſoſt. Theophilactus. Euthym. Auguſt. Toletus.*

9

Vltimo loco verba illa intelliguntur de manifeſtatione quidem corporali; futura tamen in ſecundo Chriſti aduentu in iudicium; de quo verba præcitata etiam intelliguntur. Ita Cyrillus lib. 9. in Ioan. c. 46. tribuitur Auguſt. in d. tract. 75. in Ioan. Bedę, & Leontio, quã multis confirmat Maldonatus in d. c. 14. n. 18. & 21. Quæ iſtarum explicationum ſit probabilior; nõ eſt noſtrũ modo expẽdere: quia ſatis nobis eſt, locũ iſtũ nihil facere contra ſententiam, quã modo defendimus: nam duæ poſtremæ explicationes ſatis ſunt probabiles. Sed nec locus pro aduerſarijs ſtabit, ſi cum Auguſtino in d. tract. 75. intelligatur de manifeſtatione per gloriam: quoniam ex illis verbis, licet bene inferatur nos ex tali manifeſtatione futuros eſſe beatos: non tamen declarant verba illa, an futuri ſim⁹ beati viſione, an verò dilectione: ſenſus enim illorum eſt: *manifeſtabo me ipſum illi* vt ſcilicet ſit beatus videndo me, amando, & fruendo.

Cyrillus. Auguſt. Beda. Leontius. Maldonatus. Auguſt.

10 Duæ ſec. explic. 2. loci Ioan. 14.

Iuxta quem ſenſum nihil etiam oberit poſterior locus ex verbis Philippi; *oſtende nobis Patrem*: quanuis admittam verba illa explicãda eſſe de oſtenſione, & ſufficientia, quæ in patria futura eſt, quomodo illa verba explicant Cyrillus lib. 9. in Ioan. c. 36. & Chryſoſtom. hom. 73. in eundem: erit enim ſenſus; *oſtende nobis Patrem, & hoc ſufficit nobis,* vt beati ſimus, quia ſcilicet ex tali oſtenſione videbi-

Cyril. Chry.

videbimus, amabimus, & fruemur. Quare ex illis verbis ita explicatis infertur ex oſtẽſione Patris nos futuros eſſe beatos: non verò inde infertur, vtrum tales futuri ſimus videndo, an verò amando. Addimus tamen explicationem illam probabilem eſſe; accommodatiorem tamen eſſe, quę verba illa explicat de ſufficientia ad tollendam mæſtitiam de
1 Chriſti diſceſſu, vt interpretatur Toletus ibi in comment. illorum verborum: eſt enim ſenſus: *oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis*, vt nec męſti ſimus de tuo diſceſſu, nec timeamus. Nõ diſplicet explicatio, quam Toletus affert ex Hilario lib. 7. de Trinitate, & Maldonatus verſ. 8. refert ex Cyrillo, Leõtio, & Theophil. vt ſit ſenſus: *oſtende nobis Patrem. & ſufficit nobis*, vt tibi omnino acquieſcamus. Vel potiꝰ ideo viſio Patris ſatis erat; quia putabat Patrẽ & maiorẽ, & meliorẽ eſſe Filio, vt ait Auguſt. tract. 70. in Ioan. in quo fuit à Chriſto reprehenſus; & ideo de illius verbis non eſt curandum.

Toletus. Hilarius. Maldon. Leontius. Theophila. Auguſt.

11 Ea, quæ quinto, & poſtremo loco afferuntur ex Matth. Paulo, & ex veteri teſtamento, euidẽter probant in patria dari viſionem, qua extra viam reponimur, & in ſtatu beatifico conſtituimur: non tamen probant nos ſola viſione eſſe beatos. Et hęc pro ſolutione primi, & ſecundi argumenti.

Reſpõſio ad alia loca.

ARTICVLVS III.

Pro ſolutione primæ rationis aduerſariorum inquiritur; Vtrum ſolus amor ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici?

1 PRima ratio principalis pro aduerſaria ſententia poſita ſupra q. 8. ar. 1. §. 3. n. 10. petit, vt explicemus, cur nulla intellectus operatio ſit aſſecutio obiecti beatifici: hoc enim omnino aſſerendum eſt ab illis, qui patrocinantur huic ſententię: nam ſi operatio intellectus (nimirum viſio) ſit formalis Dei aſſecutio, fieri non poteſt, vt ſola volũtatis operatio eſſentialiter ſit beatitudo: enimuero in hoc omnes conueniũt, vt beatitudo eſſentialiter ſit collocanda in operatione, quæ eſt formalis aſſecutio Dei. Quare ſicut, cũ oppoſitę ſententię patrocinium ſuſcepimus ſupra q. 8. in 3. ar. in iaciendo illius fundamẽto laborauimus; ita & nunc enitemur inquirere fundamentum aliquod probabile, quo hęc opinio nixa ſoluat argumenta aduerſaria.

2 Pro huiꝰ igitur explicatione pręmittẽdum eſt in hac opinione illud tanquã indubitatum eſſe admittendum Deum per intellectum ſolum fieri nobis præſentem in ſe ipſo præſentia obiectiua: nam quanuis Deus ſecundum ſuam eſſẽtiam ſemper, & vbique ſit omnibus rebus præſens præſentia localis indiſtantiæ (quia iuxta Paulum actorum 17. *non longe eſt ab vno quoque noſtrum*: ſed à ſingulis nobis ſitu eſt indiſtans, & immediatus immediatione ſuppoſiti) tamen non omnibus, nec ſemper eſt pręſens præſentia obiectiua, qua ſe ipſum nobis reuelat, & manifeſtat. Hac igitur pręſẽtia obiectiua per ſolum intellectum fit nobis præſens.

Præmiſſum ad explicationem dubitationis. *Paulum.*

3 Tota igitur difficultas eſt; cur hæc obiectiua præſentia, quam ſolus facit intellectus, non ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici? Cui difficultati ab auctoribus huius opinionis variè reſpondetur. Quidam reſpondent: quia ex ſententia Auguſt. 1. de libero arbitrio c. 13. *Ipſũ velle nihil eſt aliud, quam habere.* Sed cũ idẽ Auguſtinus lib. 83. quæſtionum q. 35. etiam dicat: *idem eſſe habere Deum, quòd noſſe Deum*; non ſatis eſt auctoritas illa Auguſtini: quia Patres non ſunt addicti formalibus locutionibus, vt aduerſarij optime reſpondent ſupra q. 8. ar. 3. n. 2.

Quorundã reſponſio. Non probatur.

4 Alij inde rationem ſumunt; quia obiectum beatificum tunc obtinetur; cum in ſe ipſo attingitur: ſola autem voluntas fertur in illud, prout eſt à parte rei. Sed non decet opinionem valde celebrem tam fragili niti fundamento: nec enim cum probabilitate negari poteſt intellectum per notitiam intuitiuã immediate attingere Deum, vt eſt in ſe ipſo: etenim ex 1. Ioan. 3. *Videbimus eum, ſicuti eſt.* De quo plura diximus ſupra q. 8. ar. 3. n. 5. & 13. & q. 9. ar. 2. Cum igitur obiectum beatificum multis modis attingi poſſit: nec à ſola voluntate attingatur, ſed etiam ab intellectu; nõ poteſt beatitudo per ſe poni in attinctione obiecti, de quo late in d. q. 8. ar. 3. n. 7.

Aliorum ſolutio. Fragili fundamẽto nititur.

5 Tertio loco alij occurrũt formalem aſſecutionẽ obiecti beatifici per ſe eſſe poſitã in attingẽtia obiecti beatifici; nõ quãcũque, ſed quatenus eſt beatificũ: cũ

3. Reſpõſio

verò

verò ſit beatificum, vt eſt ſummum bonum; tūc dicetur teneri, cum attingitur ſub ratione ſummi boni: ſub qua ratione attingitur à ſola voluntate: quia ſola voluntas tendit in bonum ſub ratione boni. Sed quanuis hoc ſit commune

Non eſt ſatis firma.

fundamentum iſtius opinionis: mihi tamen non videtur ſatis firmum, ſi propoſitionum æquiuocatio tollatur, quæ cōfuſionem parit: nam quanuis admittendum ſit formalem aſſecutionem obiecti beatifici poſitam eſſe in attingentia illius, vt beatificum eſt: minor tamē, quæ ſubſumitur, æquiuocationem continet: hęc enim propoſitio: *Deus eſt obiectum beatificum, quatenus eſt bonus*; ſi de bonitate formaliter ſumpta intelligatur; eſt neganda: concedenda autem, ſi intelligatur de bonitate ſumpta fundamentaliter: quia Deus beat ratione infinitæ perfectionis, quam eſſentialiter continet: ſub qua ratione attingitur etiam ab intellectu, vt docent aduerſarij ſupra q.8 ar. 3. n. 11. Quæ doctrina non poteſt cum probabilitate negari.

6

Propria reſponſio.

Quare ego puto fundamentum huius opinionis ſumendū eſſe ex eo, quod beatitudo per ſe eſt poſita in aſſecutione, qua obiectum beatificum fit aſſequentis, & ab eo, vt ſuum tenetur, atque poſſidetur. Iam vero ſola voluntas amore ita rem aſſequitur, vt eam ſuam faciat: etenim amore amicitię amicus fit alter ego. Quare aſſecutio, quæ fit per amorem, eſt veluti translatio dominij rei amatæ in amantem, vt eam, tanquam ſuam habeat, & poſsideat. Quare aſſecutio obiecti beatifici apprehenſiua illius, ac veluti poſſeſsiua, eſt formaliter beatitudo: & è contrario, beatitudo eſt formalis aſſecutio apprehēſiua, & poſſeſsiua obiecti beatifici. Iam verò tenere, & apprehendere obiectum beatificū eſt ſolius voluntatis, vt fatetur D. Thomas inferius q. 4. ar. 3. ad 2. & 3. & ſatis explicat Bonauentura in 4. d. 49. in 1. p. ar. 1. q. 5. ad finem corporis. Cui opinioni fauent verba Pauli 1. Corint. 9. *ſic currite, vt comprehendatis*. i. poſsideatis: & illud Cantic. 3. *tenui eum, nec dimittam*; tenui inquam eum amore, & ideo non dimittam.

D.Thom.
D.Bonauēt.
1.Corint.
Cantic. 3.

7

Hoc igitur ſit vnicum fundamentum, quod proponimus, vt huic ſententię patrocinantes dicamus rationem aſſecutionis obiecti beatifici nulla ratione conuenire poſſe operationi intellectus, ſed ſolius voluntatis: quod ſi hoc non omnino conuincit; eſt tamē ſatis, vt hęc aſſertio probabilis iudicetur, & vt negetur aduerſarijs fundamentum, quo nititur prima principalis illorum ratio poſita q. 8. ar. 1. §. 3. n. 10. 11. 12. confirmata rurſus ar. 3. eiuſdem quæſtionis n. 1.

Ad illam igitur primam rationē conceſſa maiore negāda eſt minor, quæ dicit ſolam operationem intellectus eſſe formalem aſſecutionem Dei. Ad primā illius probationem ſumptam ex Auguſtino iam ſupra reſpondimus Auguſtinū non eſſe addictum locutionibus formalibus, vt etiam aduerſarij fatentur: vnde Auguſtinus, qui pro aduerſarijs illo modo locutus eſt; eodem modo pro nobis fuit locutus. Vide ſupra n. 3.

8
Reſpōſio in formaad 1. rationem Thomiſtarum.

Solutio 1. probation.

Ad ſecundam probationem reſpondemus non eſſe propriū intellectus trahere ad ſe rem intellectam, etiam ſecūdum eſſe reale; quia id voluntati quoque conuenit: amor enim non ſolum trahit amantem ad amatum, vt intra amantē exiſtat per inclinationem, & propenſionem ipſius amoris, vt docet D. Thomas communiter receptus 1. 2. q. 28. ar. 2. Quare, ſicut tractio iſta voluntatis apud aduerſarios non eſt ſatis, vt voluntas dicatur per illam formaliter aſſequi obiectum beatificum, ideo, quia per prǽſentiam iam eſt aſſecutum: ita apud auctores huius opinionis, non erit ſatis tractio, quæ per intellectum fit, vt ſit aſſecutio, eam ob cauſſam, quia illud non ita trahit, vt ſuum illud faciat: nec enim intellectus trahit comprehendēdo; ſed intelligibilitatem obiecti exprimendo: quod, licet ſatis ſit, vt Deum faciat obiectiue præſentem; non tamen eſt ſatis, vt Deum, tanquam ſuum teneat; in quo poſita eſt formalis aſſecutio, iuxta explicatum fundamentum.

9
Solutio 2.

D.Thom.

Ad tertiam probationē minoris negandum eſt aſſecutionem Dei principaliter fieri per aſsimilationem: etenim aſsimilatio expreſsiua Dei ſolum efficit Deum ſecundum ſe prǽſentem; quod nō eſt formaliter aſſequi Deum; cum ad præſentiam conſequatur formalis aſſecutio, & manutenentia ipſius obiecti, vt ſtatim dicemus ad quartam probationem. Quod verò in confirmationem adducitur,

10
Solutio 3.

ducitur, parum vrget; quia diuerſa eſt ratio aſſecutionis Dei in creaturis, quę carent intellectu, atq; in homine, vt ipſe D. Thomas fatetur, & nos diximus ſupra lib. 2. homo enim aſſequitur ſuũ finẽ attingẽdo Deum per operationem; cæteræ verò creaturę per ſolam aſsimilationem, vel in eſſendo, vel in agẽdo: quæ eſt quædam aſsimilatio proportionis, quatenus ſcilicet creatura ita ſe habet in eſſendo, aut in agendo, ſicut ſe Deus habet. Ad auctoritatem Ioan. iam reſpondimus, ibi explicari beatitudinem formalem per cauſſam.

11 Solut. quartæ. Ad quartam minoris probationem admittimus obiectum beatificũ aliter haberi nõpoſſe, niſi obiectiuè per actionem aliquam immanentẽ; negamus tamen illud tunc obiectiuè haberi, cũ obiectiuè ſit præſens: etenim abſolutè loquẽdo aſſecutio rei præſupponit præſẽtiã illius, & ad eã conſequitur: nec enim quis manu rẽ aſſequetur, niſi illa prius ſupponatur præſens. Hunc autem ordinem ſeruari in aſſecutione beatitudinis ſatis euidenter videtur aſſerere D. Thomas (D. Thom.) inferius q. 4. art. 3. ad 1. his verbis: *comprehenſio nihil aliud nominat, quam tentionem alicuius rei, quæ iã præſentialiter habetur.* Quod etiam ſatis confirmat ſolutio ad 3. dum habet rem præſentẽ eſſe obiectũ cõprehenſionis: obiectũ autem præſupponitur actioni immanenti. Nec oppoſitũ docuit D. Thomas in hac q. 3. ar. 4. ante finem; imò nec q. 4. ar. 3. in fine: nã in priori loco ſolùm ait: *nos aſſequi Deum per hoc, quod ſit præſens nobis per actũ intellectus*: hæc enim verba ſolùm ſignificãt aſſecutionem Dei fieri ſuppoſita præſentia illius: ideo enim illum aſſequimur amore; quia eum viſione præſentẽ habemus. In poſteriori autem loco ſolùm aſſerit: *comprehenſionem importare præſentiam finis*: nõ quidẽ formaliter, ſed pręſuppoſitiuè, quatenus illã neceſſariò ſupponit, vt ex ſolutione ad 1. & 3. ſatis colligit.

12 Ad primam confirmationem. Ad primã confirmationem primę rationis maior ſe ipſam manifeſtat falſã; dum ſumit beatitudinẽ poſitam eſſe in operatione, qua Deus ſe ipſum manifeſtat: operatio enim, qua Deus ſe palam facit, tenet ſe ex parte Dei, tanquã illius operatio ad extra: beatitudo autem ſolũ ponitur in noſtra operatione. Quare etiãſi daremus (quod plures dare nolũt) in vtroq; Ioan. loco: *manifeſtabo me ipſum illi: & oſtende nobis patrem*; ſermonem eſſe de manifeſtatione in patria; adhuc verba potius probarent maioris falſitatẽ, quam cõfirmarent veritatem. Solũ igitur admittimus in illis verbis probari beatitudinem noſtrã cõſequi ad manifeſtationẽ, qua Deus ſe ipſum in patria manifeſtat: inde tamẽ non infertur beatitudinem formaliter poni in potentia, quæ illã manifeſtationẽ percipit: quanuis enim illa operatio ſit neceſſaria ad beatitudinem: non tamen eſt formalis beatitudo.

Ad ſecundã cõfirmationem eiuſdem primę rationis neganda eſt maior propoſitio: nec enim Deus formaliter tenetur, ac poſsidetur à nobis, cum ſit nobis præſens: præſentia enim ſupponitur ad aſſecutionẽ, vt ex dictis patet. Verba autem Pauli 2. Cor. 5. *Ardemus, & bonam voluntatẽ habemus, peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Deũ.* Nihil aduerſarios iuuãt; quia Paulus ſolùm agit de præſẽtia, qua nos ſumus preſentes Deo: in qua nõ poteſt poni beatitudo. Paulus igitur ſolũ dicit dari in nobis deſideriũ exeundi à corpore, & eſſendi Deo præſentes; quia ad hanc præſentiã ſequitur beatitudo, viſio ſcilicet, & amor. Ex quibus ſoluta ſunt, quæ in d. q. 8. ar. 3. §. 1. pro aduerſarijs adducuntur. 13 Ad ſecundã. 2. Corinth.

ARTICVLVS IIII.

Pro ſolutione ſecundæ rationis aduerſariorũ expenditur, an dilectio ſit nobilior, quã viſio?

CVM inter omnes conueniat beatitudinẽ collocãdam eſſe in operatione omniũ nobiliſsima; controuerſia eſt inter vtriuſque opinionis auctores, an viſio præſtet amori; an amor viſioni. Quod viſio præſtet amori totis viribus defendunt patroni ſentẽtiæ aduerſariæ; & hoc tanquam fundamentũ ſumunt, vt beatitudinem in ſola viſione collocent, vt patet ex q. 8. ar. 1. §. 3. n. 13. At tamen, quod amor ſit viſione præſtãtior, auctores eius opinionis, quam modò defendimus, multis nituntur oſtendere, vt patet ex ſecunda ratione poſita ſupra art. 1. §. 2. In quorum ſolutione multa ſcripſerunt aduerſarij ſupra q. 8. ab ar. 4. vſque ad 9. excluſiuè. Quę omnia oportet hoc loco diligẽtiùs expen-

1 In quo conueniant vtriuſque ſententię auctores

Ddd

expendere, vt videamus, quæ noſtræ faueant ſententiæ. Id pręſtabimus, ſi ſingula in hoc articulo expendamus.

§. 1.

Expenditur, an voluntas ſit præſtantior intellectu?

2 SIcut aduerſarij in confirmationem ſuæ ſententiæ ſupponunt intellectũ eſſe præſtantiorem voluntate, vt patet q.8.ar.4. vt inde inferãt viſionem eſſe nobiliorem omnibus actibus volũtatis: ita etiam huius opinionis auctores pro fundamento ſuæ opinionis ſumunt, quòd voluntas ſit nobilior intellectu, vt inde probent amorem viſione eſſe excellentiorem, vt patet ſupra art. 1. §. 2. in ſecunda ratione principali. Quòd voluntas ſit intellectu nobilior, probarunt pręſtantiſsimi Theologi. Ita Alexander de Aleſ. 3.p. q.12. membr.2. ar.3.§.5.& q.80. memb.1.ad 5. & 4. p.q. 92. memb.1. art.4. Alb. Magn. in 1. d.1. art.14. Richard. in 4. d.49. artic.1. q.6. Scotus ibi q.4.§.*iuxta hoc*. Ægidius quodlib.3.q.vltim.ad 1. Henric. quodlib. 1.q. 14. Oçhamus in 1. d.1. q.2. litera R. ad primum principale, Maior in 4.d.49.q. 5.in vltimis verbis, Supplementum Gabr. ibi q.2.ar.1.notab.2.& ar.3.concl.4. Argentina ibi q.3.art.2. in 3.concluſione, latè Baſſolius ibi q.3.ar.1. Cordubẽſis ar.1.quęſt.42.in 3.concluſione, & ad 7.in fine quæſtionis, latè Toletanus noſter 3.de anima q.3.ar.3. tanquam probabilem dẽfendit Valentia hìc diſp. 1. q.3. punct.4. p.62. putat eſſe admodum veriſimilem Curſus Conimb. 3. de anima c.13.q.2.ar.2.in principio. Communiter refertur D. Bonauentura tum in 2.d.38.ar.1.q.2. tum in 4.d.49. in 1. p.q. 5. ſed nihil apud eum inuenio. Pro eadẽ opinione Ochamùs vbi ſupra citat D. Thomã in 1. d.1. q.1.ad 1. in hęc verba: *Ita ſuprema pars habet intellectum, & voluntatem: quorum intellectus eſt altior ſecundum originẽ, & voluntas ſecundum perfectionem: & ſimilis ordo eſt in habitibus, & etiã in actibus ſcilicet viſionis, & amoris: fruitio autem nominat altiſsimam perfectionẽ, quantum ad ſui perfectionẽ.* Quę verba, niſi bene intelligãtur, facilè legẽtem decipient, ſicut deceperunt Ochamũ: nec enim admittendum eſt D. Thomã, qui in eodem art. docuit intellectũ eſſe altiſsimã potentiã, ſtatim ſecũ pugnare in ſolutione ad 1. Ita igitur erit intelligẽd⁹, vt volũtas ſit altior ſecundum perfectionẽ: non quidem ſuæ eſſentię; quaſi ſit eſſẽtialiter perfectior: ſed ſecundũ perfectionẽ, quàm tribuit beatitudini: eã enim reponit in cõpleto ſtatu ſuę naturalis perfectionis. Quare non eſt, quòd pro hac ſententia afferamus D. Thomam; cum multis in locis contra eam verbis expreſsis docuerit.

Partem affirmatiuam probarunt. *Alenſis. Alb Mag. Richard. Scotus. Ægidius. Henric. Ochamus. Maior. Gab. ſuppl. Argentina Baſſolius. Cordubenſ. Toletanus. Valentia.*

Refertur & D. Bonauẽt. & D. Tho.

Alia eſt D. Tho. ſententia.

Fundamẽta porrò huius opinionis vidẽda ſũt apud auctores, quos citauim⁹: nec enim eſt animus hac de re exactè diſputare. Illud tamen fundamentũ non erit improbabile, quod voluntas ex ſua natura eſt formaliter libera: is ẽnim eſſẽdi gradus arguit in potẽtia maiorem perfectionẽ eſſentialẽ: ſicut etiã arguit in natura ſpirituali maiorẽ perfectionẽ: ita, vt natura ſpiritualis perfectior ſit ex eo, quod eſt volitiua, quàm ex eo, quòd eſt intellectiua: nec enim audiẽdi ſunt, qui dicũt naturã ſpiritualẽ conſtitui in eſſe ſpiritualis p eſſe intellectuale: quaſi nequeat intelligi natura ſpiritualis in eſſe tali, antequã intelligatur intellectualis: quãuis ita philoſophatus ſit Suarius lib.11. de Trinit. c.6.n.17.& antea inſinuauerat lib. 1. de eſſẽtia Dei c.3.n.13.& 14. At is philoſophandi modus mihi non placet, ſed placet magis cõmunis philoſophia, quę docet ſubſtãtiam diuidi in ſpiritualẽ, & corpoream per differentias quaſdã nobis ignotas: ita, vt ſubſtantia ſpiritualis conſtituatur in eſſe ſpiritualis; antequã veluti reſultet aut eſſe intellectuale, aut eſſe volitiuũ. Ita vt eſſe intellectuale, tanquam per cauſſam à priori demonſtretur per eſſe ſpirituale: ideo enim angelus eſt intellectualis; quia eſt ſubſtãtia immaterialis, ſiue ſpiritualis. Quẽ philoſophandi modum docuit D. Tho. 1.p.q.14.ar.1. in hæc verba: *patet igitur, quòd immaterialitas alicuius rei eſt ratio, quòd ſit cognoſcitiua: & ſecundum modum immaterialitatis eſt modus cognitionis: vnde in 2. de anima dicitur: quòd plantæ non cognoſcunt propter ſuam materialitatem.* Falſum eſt igitur id, quod ibidem aſſeritur n. 16. naturam ſpiritualem in tali gradu conſtitui, & ſpecificari ſecũdum differẽtiam intellectualem; niſi intellectuale ibi ſumatur fundamentaliter pro immateriali, ſiue ſpirituali, iuxta explicatam D. Thomæ doctrinam.

3 Fundamẽtum præcedentis ſententiæ.

Modus dicendi Suarij improbatur.

D. Tho.

Ita

5 Ita igitur philoſophandum eſt (vt alio in loco latiùs diximus) vt natura ſpiritualis conſtituatur in eſſe tali per differentiam nobis ignotam, quam niſi per negationem materię explicare non poſſumus: à quo ſubſtantiali eſſe veluti reſultant duo eſſendi gradus naturales quidem, ſed accidentales; nempe gradus intellectualis, & volitiu⁹, ordine tamen quodam: ita vt ſubſtantia ſpiritualis prius natura ſit intellectualis, deinde ſit volitiua. Qui ordo non tollit, quominus ſubſtantia ſpiritualis perfectior ſit, quatenus volitiua, quàm quatenus intellectualis: etenim, vt volitiua, eſt libera, & domina ſui, & imperans intellectui, illumque mouens. Quæ omnia arguunt in voluntatę maiorē perfectionē.

Hoc tamen fundamentum aduerſarij multis modis elidere nituntur. Et 6 Prima obiectio contra propoſitum fundamentum. primò; quia eſſe liberum non arguit maiorem perfectionem: alioquin actus, quo Deus liberè amat creaturas, perfectior eſſet actu, quo neceſſariò amat ſe ipſum. Secunda. Deinde; quia libertas, quæ reperitur in intellectu pręſtantior eſt, quàm libertas voluntatis: etenim libertas intellectus eſt libertas quædam radicalis, & cauſſatiua libertatis, quæ eſt in voluntate: cauſſa autem præſtantior eſt effectu. Tertia. Tertiò; quia ſi expendendus eſt modus mouendi, quo duæ illæ potentiæ mutuo ſe mouent, præſtantior eſt modus, quo intellectus mouet voluntatem; quàm modus, quo voluntas mouet intellectum. Tum; quia intellectus mouet voluntatem per modum finis, qui inter cauſſandi modos eſt omnium præſtantiſsimus, vt cum Ariſtotele omnes fatentur; intellectus autem à voluntate ſolùm mouetur in genere cauſſæ efficientis. Tum etiam; quia intellectus mouet voluntatem independenter à voluntate: vnde ſe habet ad illam, vt mouens immotum, & tanquam primus motor; qui operandi modus nobiliſsimus eſt. Quarta ex Ariſtotele. Poſtremò, quia Ariſtoteles expreſſè docet intellectum eorum, quæ nobis inſunt, eſſe præſtantiſsimum, vt patet 10. Ethic. c. 7. poſt principium.

7 Solutio primæ obiectionis. His tamen non obſtantibus fundamentum adhuc in ſua permanet probabilitate. Nam ad primam obiectionem dicendum eſt; eſſe liberum. i. poſſe ſua natura liberè operari indeterminatè reſpectu alicuius obiecti, ſimpliciter arguere maiorem perfectionem in natura operantis; quàm non eſſe liberum, nec poſſe vnquam liberè operari, vt bene aduertit Bellomontanus hic diſp. 22. c. 4. n. 22. Ex quo non bene infertur omnem actum liberum eſſe in ſe nobiliorē omni actu neceſſario: nam quamuis bene inferatur omnem actum liberum eſſe perfectiorem omni actu eius naturę, quę ſemper neceſſariò operatur: nō tamen infertur eſſe perfectiorem omni actu neceſſario naturæ, quę aliàs poteſt liberè operari. Quare non bene infertur actum, quo liberè Deus amat creaturas, perfectiorē eſſe amore, quo Deus ſe ipſum amat: etenim, quamuis habeat perfectiorem operandi modum; tamen actus liber denotat inperfectionem ex parte obiecti.

8 Solutio ſecundæ. Ad ſecundam obiectionem negandū eſt id, quod ſumitur: quia libertas intellectus non eſt propria libertas; ſed eſt quædam indifferentia ex ſe ad percipiēdum hoc, vel illud obiectum: quæ ipſa, etſi dicitur radicalis libertas; quia ab illa aliquo modo pendet libertas volūtatis in operando; non tamen pendet in eſſendo. Vnde talis indifferentia propriè non eſt cauſſa libertatis in voluntate: & ob id non oportet; quòd ſit pręſtantior.

9 Solutio tertiæ. Ad tertiam obiectionem negatur antecedens. Ad probationem primam dicendum eſt mouere per modum finis. i. tanquam finem, præſtantius eſſe, quàm mouere, vt cauſſam efficiētē: falſum tamen eſſe intellectum mouere, vt finem quia ipſe non eſt finis, ſed bonū ipſum, quod proponit. Quare mouet proponēdo finē: quòd arguit intellectū mouere ancillando, & ſeruiendo voluntati: cum tamen voluntas moueat imperando, & per modū dominij, quod longe eſt perfectius. Ad ſecundā probationē dicim⁹ intellectū incipere motum, nō propriè mouēdo, ſed impropriè: quia ſolum mouet proponendo finem, vt diximus. Eſſe autē primum motorē in hoc ſenſu non arguit perfectionē, ſed imperfectionem potius in genere mouētis. Soluitur poſtrema ratio ex Ariſtotel. Ad poſtremā obiectionē reſpōdetur Ariſt. ſolùm dixiſſe, *mentem eſſe eorum, quæ nobis inſunt, præſtantiſsimum*. nomine autem mentis intelligit totam naturā intellectualē, prout comple-

complectitur tam intellectũ, quàm voluntatẽ, vt cum Scoto dicemus inferius vltimo artic.ad 1. eorum, quæ ſecundo loco adducuntur.

§. 2.

Expenditur, an amor in patria viſioni præſtet?

11 Argumentũ pro parte affirmatiua ex auctoritate Diui Thomæ, & Hugonis. Aduerſariorum ſolutio

SEcundo loco in ſecũda ratione poſita ſupra art.1.§.2. auctores huius noſtræ opinionis inde probant actus voluntatis nobiliores eſſe actibus intellectus; quoniã amor beatificus patriæ ex ſententia D.Thomæ, & Hugonis viſionem nobilitate ſuperat. Cui obiectioni occurrunt aduerſarij ſupra q. 8. art.5. & admittunt amorem in via eſſe ſecundum quid nobiliorem cognitione viæ, & fortè etiam in patria: ſimpliciter tamen cognitionem non ſolùm patriæ, ſed etiam viæ nobiliorem eſſe quocũq; amore. Fundamentum eſt; quia obiectũ formale intellectus eſt ſimpliciter nobilius, quàm obiectum formale voluntatis: iam verò nobilitas eſſẽtialis actuũ ex nobilitate obiecti formalis ſumenda eſt. Et id confirmant auctoritate Nazianzeni: adduntque D.Thomam in citatis locis ſolùm agere de amore, & cognitione viæ.

12 Exponitur mẽs D. Th. & Hugonis.

Ego huic opinioni ita patrocinium præſtabo, vt ea ſolùm admittam, quæ probabilia viſa fuerint. In hac igitur dubitatione libenter fateor D. Thomã in locis, qui obijciũtur, nec agere de viſione amoreve patriæ, nec de nobilitate ſimpliciter, ſed ſecundum quid: id enim pro aduerſarijs ex eodem Diuo Thoma euidenter oſtendimus in d. q. 8. art. 5. num. 10. putoque Hugonem de Sancto Victore eodem modo egiſſe de amore, & ſcientia, vt ibi oſtendimus n.14. quod mihi ſatis ſignificant illa verba immediatè conſequentia: *intrat amor, vbi foris ſtat ſcientia*: nec enim video, quo modo hæc verba ſcientiæ, & amori patriæ poſſint accommodari. Quare nec D. Thomæ, nec Hugonis auctoritate probari poteſt id, quod intenditur: amorem ſcilicet beatificum eſſe ſimpliciter nobiliorem viſione.

13 Vtraq; pars probabilis iudicatur.

Illud tamen aduerſarijs non eſt admittendum obiectum formale intellectus eſſe eſſentialiter nobilius, quàm obiectum formale voluntatis: eadem enim auctoritate, qua volunt id eſſe ſuppoſitum, oppoſitum pro noſtra ſententia ſupponendum eſt. Et cum vtrique ab huius difficultatis diſputatione abſtineant, & nos modò ab ea abſtinebimus, & vtramque partem ſub ſua probabilitate relinquemus. Illud tamen addam rationes, quæ pro maiori præſtantia obiecti voluntatis afferuntur, longè mihi eſſe probabiliores: enim verò ratio ſumpta à maiore abſtractione etiam ipſis Thomiſtis eſt perdifficilis: cum tamen non facilè negarem rationem appetibilis, ſi non formaliter pro relatione, ſaltem materialiter pro proximo illius fundamento, longè eſſe nobiliorem, quàm ſit ratio intelligibilis: hæc enim fundatur in adæquatione rei ad intellectum; illa verò in ratione pefectiui: iam verò ens ſub ratione perfectiui nobilius videtur, quàm ſub ratione adæquabilis ad intellectum. Sed, vt diximus vtriuſque opinionis auctores ſuam opinionem ſine diſputatione vt veriſsimã ſupponunt. Id tamen, quod aduerſarij contra hanc noſtram ſententiã ex Gregorio Nazianzeno adducunt, parum illis fauet: quoniam iuxta vſum communem loquendi Patrum nomine cognitionis Dei intelligit non ſolam viſionẽ, ſed omnia, quæ viſionem naturaliter conſequuntur. Quam ſolutionem eſſe ad mentem D. Thomæ oſtendemus inferiùs art.vltim.ad 1.

§. 3.

Expenditur, an charitas in patria ſit habitus omnium præſtantiſsimus?

TErtio loco auctores huius opinionis, quam defendimus, vt probent amorẽ tam in patria, quàm in via eſſe nobiliorem viſione, & quacunque alia cognitione intellectus, adducunt in dicta ſecunda rationẽ (de qua ſuprà artic.1.§.2.) quod charitas ſit habituum omnium præſtantiſsimus, tum ex Paulo, tum ex Auguſtino, ex quo medio illatum eſſe volunt amorem eſſe actum præſtantiorem cognitione: ſupponunt enim actum eſſe meliorem, qui à nobiliori habitu procedit. Hanc ſententiam ego puto eſſe probabiliſsimã, non ſolùm ſi ſermo ſit in via, ſed etiam in patria: nec ſolùm in genere moris; ſed etiam in genere rei. 14 Pars affirmatiua probabilis iudicatur.

Huius

15 Huius opinionis probabilitas à nonnullis ſumitur ex eo, quòd theologi, qui hac de re ſcribunt, ſimpliciter ſtatuunt charitatẽ inter omnes virtutes eſſe excellentiſsimã, & fide longè nobiliorem. Quam veritatem plerique ſtatuunt, vt catholicam, vt Medina 1.2.q.66. ar.6. Banhes, & Aragonius 2.2.q.23.ar.6. Bellarminus lib. 2. de iuſtificatione c. 4. §. *reſpondeamus totidem*, & ſatis inſinuat Valentia 3.to.diſp.3.q.1. de charitate pũct. 3. in prima aſſertione. Quorũ doctrina videtur deduci ex Paulo, ſi expendãtur quæ ſcribit 1.Corint.12. in fine, & c.13. ſequenti: nam poſtquam in fine cap.12. nos excitauit, vt meliora æmularemur chariſmata; oſtendens quodnam illorũ eſſet præſtantiſſimum, addit: *adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.* Et ſtatim à principio capitis 13. multa ſcribit de laudibus charitatis ſupra fidem, cæteraſque virtutes; & tandem in fine capitis concludit: *maior autem eſt charitas.* Idẽ ad Colloſſenſ. 3. *Super omnia hæc charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis.* Et 1. Timoth. 1. *Charitas dicitur finis præcepti.* Matth.22. appellatur *primum, & maximũ mandatum*: non ob aliam rationẽm, niſi quia eſt de maxima virtute. Vnde & Patres vno ore charitati primatum concedũt; adeò, vt velint nullam aliam virtutem illi æquari, vt ſatis expreſsit Auguſtinus 15. de Trinitate c.19. dum ait: *In donis nullũ maius charitate, nec illi æquale:* eſt enim (vt aiunt) margarita euangelica, & veſtis nuptialis diſtinguens inter filios regni, & perditionis. Simili modo doctores ſcholaſtici abſolutè, & abſque vlla diſtinctione docent charitatem eſſe omnium virtutum præſtantiſſimam: ita D.Thom.1.2.q.66.ar.2.& 6. & 2.2.q. 23.ar.6. & ſatis 1.p.q.82. ar.3. ad 3. ſi ſolutio cum argumento conferatur: vbi etiam Caietanus in fine commenti, Capreolus in 1.d.1.q.2.ar.3. ad 10. & 15. cõtra 6. fol.28.col.4. & fol.29.col.2. & in 4. d.49. q.2. ar. 3. ad 2. tertio loco contra 1. fol.194. colum.1. Ferrarienſ. 3. contra Gentes cap.26. §. *contra iſtam concluſionem.* fol.251.col.4. Sotus in 4. d.49.q.1.ar.3. §. *Sed contra hæc autem.* Durandus ibi q. 4. ad 2. contrà 4. Valentia 2.tom.diſp.1. q. 3. punct.4. pag.67. ad quartam rationẽ, & latiùs 3.tom. diſp.3.q.1. de charitate punct.3. aſſertione 1. Curſus Conimb. 3. de anima c.13.q.2.art.2. & eſt ſententia inter Theologos receptiſsima. Quare cum Paulus, Patres, & ſcholaſtici abſolutè loquantur, intelligendi ſunt de nobilitate ſimpliciter, & eſſentialiter ſumpta; nobilitas enim, quæ ſolùm eſt maior ſecundum quid, non eſt ſufficiens, vt charitas abſolutè dicatur maior cæteris omnibus virtutibus.

Fundamentum aliquorum. *Medina. Banhes. Aragon. Valentia.* *1. Cor. 12. & 13.* *Auguſt.* *D.Thom.* *Caietanus. Capreolus.* *Ferrarien.* *Sotus. Durandus. Valentia.*

16 Sed fundamentum iſtud non eſt ſatis firmum, vt eo opinio iſta nitatur: conſtat enim tam Paulum, quàm Patres, & ſcholaſticos agere de charitate viæ, & adhuc ſumpta in genere moris: in quo ſenſu non poteſt ſumi firmum argumẽtum, vel ad patriam, vel ad genus rei, ex quo prouenit nobilitas ſimpliciter.

Fundamentum non ſatis firmum.

Quòd Paulus loquatur de charitate pro ſtatu viæ, ſatis patet ex illis verbis 1. Corinth. 12. *adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro*: viam, inquit, per quam ambuletis. Expreſsiùs id declarãt verba ſequentis capitis: *nunc manent tria hæc; fides, ſpes, charitas: maior autem horum eſt charitas.* Nunc (inquit) .i. in hac vita, in qua per ſpeculum ambulamus. Quòd autem de charitate agat, non in genere rei, ſed in genere moris, ex eo euidenter patet, quia Paulus in omnibus citatis locis expendit charitatem, & virtutes, vt per eas Deo placemus ad gloriã: inde enim probat in d. c. 13. charitatem præſtare fidei, cæteriſque virtutibus; quia cæteræ omnes, niſi adſit charitas, nihil proſunt, vt patet ex illis verbis: *factus ſum, velut cymbalum tinniens: nihil ſum: nihil mihi prodeſt.* i. nullius ſum meriti apud Deum: quod ipſum nihil eſt aliud, quàm in illis virtutibus conſiderare genus moris, in quo ſolo reperitur meritum: nec enim aliquid intererat Paulo expendere haſce virtutes in genere rei, & ſecundum ſuas eſſentiales entitates præciſè ſumptas. Simili modo genus moris conſiderauit Paulus in d. c. 12. in fine, dum ait: *adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro*: demonſtrabat enim viam, & viam excellentiorem ad merendum: nam ſicut patria eſt ſtatus præmij; ita via eſt ſtatus meriti. Idem genus moris explicauit in toto cap.3. ad Colloſſenſ. vt facilè eſt videre ex fine capitis, dum ait: *ſcientes, quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis*, & quatenus cõſuluit, *vt operemur, vt grati ſimus.*

1. Cor. 12.

17 Conſuluit etiam: *vt ſuper omnia charitatem haberemus, quia* (vt ait) *charitas eſt vinculum perfectionis:* id ipſum denotat *charitatem eſſe finem præcepti & maximum mandatum:* præcepta enim non dantur, niſi ijs, qui moraliter operantur. Quare, quę ex ſacris literis adducuntur, non poſſunt non intelligi de charitate, & virtutibus, vt ſumuntur in genere moris. Et de eodem genere intelligitur Auguſtinus, dũ ait: *In donis nullum eſſe, aut maius, aut æquale charitati:* agit enim de his virtutib⁹, quatenus habent rationem donorum: quã rationem ſolùm habent in via; nam in patria conceduntur, vt præmia. Porrò D. Thomam, dum comparat charitatẽ cum virtutibus, agere de genere moris, inde oſtenditur; quia 2.2.q.23.ar.3.& 6. ex eo probat charitatem eſſe virtutem, & maximam virtutum; quia eſt principiũ bonitatis humanorum actuũ: actus autẽ in ſolo genere moris habent, quòd ſint, & dicantur humani, atq; morales. Et in 1.p. q.82. art. 3. in 3. argumento, inde deducit nobilitatẽ charitatis; quia ſine ea nulla alia virtus prodeſt ad meritum: quæ ratio ſolùm habet locum in genere moris.

August.

D.Thom.

18 Quare, qui agẽtes cõtra Hęreticos inter veritates catholicas enumerat charitatem eſſe nobiliorem fide, vt Medina Banhes, Aragonius, Bellarminus, & Valent. quos ſuprà citauimus, admittendi ſunt, ſi loquãtur in genere moris. Secus autem, ſi in gẽnere rei: etenim in eo ſenſu veritas illa cẽſenda eſt de fide, in quo traditur à Paulo, & recipitur à Patrib⁹, & Theologis: hi autem (vt oſtendimus) agũt de charitate in genere moris. Vnde ſine vllo errandi periculo à pleriſq; defenditur fidem in genere rei eſſe prę-ſtantiorem charitate: quod placuit Belomont. 1.2.diſp.11.c.8.ad 3.& 4. argumentum n.45.46.& 48.nam & Thomiſtę generaliter docent omnes virtutes intellectuales præſtare moralibus: quod intelligunt non in genere moris, ſed in genere rei. Quare min⁹ efficaciter Suarius in hac q.3.diſp.7.quæſtiunc.2.§.*ſecundo verò addendum,* adducit Paulũ, & Patres, theologoſq; citatos, vt confirmet charitatem in via non ſolùm in genere moris, ſed etiã in genere entis eſſe ſimpliciter, & eſſẽtialiter nobiliorem fide: nam quãuis opinio in ſe mihi ſit probabilis: quam non ſolùm in via, ſed etiã in patria modò defendimus: tamen fundamentum inefficax eſt. Nec confirmatio illius vim habet: nam, quamuis ſolus exceſſus ſecundũ quid ijs, qui naturas rerũ, atq; eſſentias ſpeculantur, non ſatis ſit, vt charitas ſimpliciter dicatur maior: ijs tamen, qui de virtutibus non curant, nec vt tales eas agnoſcunt, niſi vt ad mores pertinent; exceſſus, qui naturas virtutũ ſpeculantibus eſt ſecundum quid; ſpeculantibus mores non eſt talis, ſed eſt eſſentialis, & dignus, qui ſolus cõſideretur. Paulus autẽ & Patres de charitate, & virtutibus non loquũtur ſpeculatiuè; ſed ſolũ prout attinent ad cõſequendam vitam ęternam: vnde eas ſolâs appellant virtutes: nec ſane ſine fundamento; quoniã Ariſt. virtutes condiuiſit contra habitus intellectuales, qui etiam virtutes appellantur, vt bene aduertit D.Thomas 1.2.q.56.ar.3.& patet ex Ariſt. 6. Ethic.c.3.& 4.

In quo ſenſu fides doceat charitatem eſſe nobiliorem fide.

Improbatur fundamentum.

Ariſt.

D.Thom.

19 Omiſſo igitur ſuperiori fundamento poſſet quis ſecundo loco pro præſtãtia charitatis inter omnes habitus expendere D.Thomã 1.2. q.66.ar.6. quo in loco abſolutè docet charitatem eſſe omnium virtutum præſtantiſsimam: expẽdit antem ibi magnitudinem, & nobilitatem virtutum ſecundum ſuam ſpeciẽ, & in ordine ad obiectũ, vt patet ex verbis initio articuli poſitis: *dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, magnitudo virtutis ſecũdum ſuam ſpeciem cõſideratur ex obiecto.* Agit igitur ibi de præſtantia charitatis non ratione moris, ſed ratione ſuæ entitatis, & eſſentię: & tamẽ decernit charitatẽ eſſe ſimpliciter omnium nobiliſsimã. Sed argumentũ illud licet vrgeat, vt dicamus charitatẽ inter omnes habitus viæ eſſe eſſentialiter nobiliſsimã: quam opinionẽ ego puto probabilẽ: tamẽ minus eſt efficax, vt eo probemus charitatẽ in patria eſſe omniũ præſtantiſsimã, quod modò nitimur ꝓbare: nã D.Thomas eo in loco ſolùm cõparat charitatẽ cum virtutibus theologicis, fide ſc.& ſpe, quæ ſolùm manẽt in via: ex quo non bene infertur eam eſſe præſtantiorem omnibus habitibus patriæ: quia licet obiectum charitatis (quòd etiam manet in patria) nobili⁹ ſit obiecto formali fidei, & ſpei: non tamen erit nobilius obiecto formali luminis gloriæ.

D.Thom.

Verum

20 Verum igitur fundamentum ex eo ſumendum eſt, quod voluntas ab auctoribus huius opinionis ſupponitur nobilior intellectu: hoc enim ſuppoſito ſemper infertur charitatem eſſe nobiliorē nonſolùm in via, ſed etiam in patria: id facile demonſtratur, ſi vera eſt opinio, quæ docet omnes habitus, & actus potentiæ nobilioris non poſſe non eſſe nobiliores actibus, & habitibus potentiæ minus nobilis: cuius opinionis fundamentum inde ſumitur, quòd nobilitas eſſētialis in habitibus, & actibus ſumēda eſt ex eſſentiali nobilitate ſuæ potētiæ, & ex obiecto illius: quæ eſt ſentētia Ferrar. 3. cōtra gentes c. 26. §. *ſecundo dico* ſatis confirmata ex doctrina *D.* Thomæ 1. 2. q. 66. ar. 3. vbi docet habitus eſſētialē nobilitatē ſumere ex obiectoſuę potentiæ: & inde infert omnes habitus intellectuales ſimpliciter eſſe nobiliores habitibus moralib⁹: ex eodem poſſet inferre omnes illos nobiliores eſſe omnibus habitibus voluntatis, Quare, qui putat voluntatem nobiliorem eſſe intellectu, & obiectum formale voluntatis longè præſtare obiecto formali intellectus; ex doctrina illa D. Thomæ euidenter deducet omnes actus, & habitus voluntatis excellere omnibus actibus, & habitibus intellectus: ſiquidem omnes eſſentialem nobilitatem ſumunt ex obiecto nobiliori. Igitur ſuppoſita illa ſententia neceſſariò conuincitur charitatem eſſe nobiliorem omnibus habitibus intellectus etiam in patria.

Verū fundamētū prætis affirmantis.

Ferrarienſ. D. Thom.

21 Id ipſum quoque conuincitur ex ſententia oppoſita: nam, qui putant nō eſſe neceſſarium, vt omnes actus, & habitus nobilioris potentię ſint nobiliores omnibus in vniuerſum habitibus, & actibus, potentiæ minus nobilis: ſed fieri poſſe, vt aliquis habitus, & actus potentiæ ignobilioris ſit nobilior aliquo actu potentiæ magis nobilis: hi inquam, ſimul docent oportere, vt habitus, & actus ſupremus potentiæ nobilioris ſit nobilior, & excellentior ſupremo actu, & habitu potentiæ minus nobilis: quæ fuit ſētētia Soti lib. 3. de iuſtitia q. 2. ar. 8. concl. 1. in fine §. *ex quo fit* pag. 197. & Medinæ 1. 2. q. 66. ar. 3. ante finem §. *Sed ſupereſt argumentis*, ſatis inſinuat Valentia 1. 2. diſp. 1. q. 3. pūct. 4. fol. 67. §. *reſpondeo: falſum eſſe*; & Suarius in hac q. 3. diſput. 7. quæſtiunc. 2. §. *ſecundo verò addendum eſt in fine*. Quare iuxta hanc opinionem, licet non ſit neceſſarium, vt omnes habitus, & actus voluntatis (quam ſupponimus eſſe nobiliorem intellectu) ſint nobiliores omnibus in vniuerſum actibus, & habitibus intelletualibus; neceſſariū eſt tamen, vt ſupremus voluntatis habitus (qualis eſt charitas) nobilior ſit ſupremo habitu intellectus, quale eſt lumen glorię. Quare ex eo, quòd volūtas ſupponitur nobilior intellectu, optimū ſumetur fundamentum, vt dicamus charitatem etiam in patria eſſe habitum omnium nobiliſsimum.

Sotus. Medina. Valentia.

Secundo loco poteſt hæc ſententia cònfirmari, ſi ſupponamus iuxta veriſſimam, & receptam philoſophiam rationem formalem obiecti, quæ intrinſecè ſpecificat potentiam, non vnire omnes eiuſdem potentiæ actus, & habitus in vnam differentiam ſpecificam, & eſſentialem, vt omnes ſint eiuſdem ſpeciei; vt bene aduertit Curſ. Conimb. lib. 2. de Anima c. 3. q. 5. art. 2. poſt principium: conſtat enim vnā ſpecie potentiam habere habitus, & actus ſpecie diuerſos: oculus enim recipit ſpeciesviſibiles diuerſarum rationum, & intellectus diuerſas ſpecie ſcientias. Habitus igitur, & actus eiuſdem potentiæ non ſumunt ſuā ſpeciē à formali ratione obiecti, à qua potentia ſpeciem ſumit, ſed ab alia, vt idem Curſus aduertit 1. poſterior. cap. 23. q. vnica art. 2. ad. 1. pag. 483. etenim ratio formalis, qua potentia ſpecificatur, eſt infima non potens conſtituere, niſi ſpeciem infimam. 22

2. Fundamentum.

Aliunde igitur ſument ſuam ſpeciem, & eſſentiam; habebuntque diuerſa obiecta formalia, à quibus ſpecificentur. At tamen non poſſunt non eſſe ſubalternata rationi formali, à qua ſpecificatur potentia: vt idem Curſus annotauit in d. lib. 2. de Anima. Quæ ſubalternatio in eo erit poſita, vt in ſua obiecta ferri nequeāt, niſi ſub formali ratione, à qua ſpecificatur potentia: nam viſio albi, & viſio nigri in album, & nigrum (ſua formalia obiecta) tendere non poſſunt, niſi vt ſtant ſub viſibilitate, quæ eſt ratio formalis, à qua ſpecificatur potentia videndi. Idem dices de actibus, & habitibus intellectus, etiamſi ſpecie diſtinguantur: nec enim tendunt 23

in ſua obiecta; niſi ſub ratione intelligibilis, quę intellectum ſpecificat. Simili modo habitus voluntatis, & actus, quãtumuis ſpecie inter ſe diſtinguantur, & diuerſas obiecti formalitates reſpiciãt; tamen in illas tendere non poſſunt, niſi ſub ratione appetibilis, ſeu volibilis, à qua volũtas ſuam ſumit ſpecificam vnitatem. Nec idem ſine fundamento id dicitur: nam cum & actus, & habitus eiuſdem potentiæ pendeant á potentia, cõſiderandi ſunt veluti cauſſæ inferiores in agendo ſubalternatæ ſuæ potentiæ. Quare, cum potentia tendat in obiectũ ſub illa formali ratione; ſub eadem tendent actus ipſi, & habitus. Et ratione huius ſubalternationis ad formalem rationem ſpecificatiuam potentię, omnes habitus, & actus eiuſdem poſſunt aliquo modo dici eiuſdem ſpeciei; non quidem intrinſecè, ſed extrinſecè; quatenus ſcilicet in tẽdendo ſubſunt illi formali rationi ſpecificatiuæ potentiæ, vt idẽ Curſus bene annotauit in d.lib.2. de anima.

24 His ita ſuppoſitis iam facile deducitur probatio, quòd charitas ſit habitus omnium nobiliſsimus, tam in via, quàm in patria: nam ex dictis patet charitatẽ cõſiderari poſſe, vel in ordine ad rationem formalem obiecti voluntatis, cui ſubalternatur, quæ eſt appetibilitas: vel in ordine ad particulare obiectũ, à quo ſumit ſpeciem. Si priori modo conſideretur, conſideratur ſub nobiliori ratione obiectiua: ſupponimus enim voluntatem eſſe intellectu nobiliorem, & ſubinde habere nobilius obiectũ. Idem oſtenditur, ſi conſideretur modo poſteriori: nam obiectum formale, à quo charitas ſuam ſumit eſſentiam, eſt nobilius, quàm obiecta, à quibus habitus intellectuales tam viæ, quàm patrię ſpecificantur. Et quidem ſi charitas conferatur cum fide, & ſpe (qui ſunt habitus viæ) illius obiectum formale eſſentialiter eſſe nobilius docuit D.Thom. 1.2.q. 66.ar.6. & 2.2.q.23.ar.6. vbi etiam Caietanus: nam fides tendit in Deum, vt eſt ſe ipſum reuelans; charitas autem, vt eſt ſe ipſum communicans, ac veluti voluntatem ſe ipſo perficiens; quæ ratio longè eſt pręſtantior. At verò, ſi conferatur cum lumine glorię (qui eſt habitus intellectualis patriæ inter intellectuales pręſtantiſsimus) idem reperitur: quoniam obiectum formale luminis glorię eſt Deus, vt ſe ipſum intuendũ manifeſtat: charitatis autem eſt Deus, vt ſe ipſum obiectiue poſsidendum tradit, quę formalis ratio eſt nobilior.

D.Thom. *Caietan.*

25 *Eadem pars aliter confirmatur.*

Id ipſum euinces, ſi cum alijs ita philoſopheris, vt ratio formalis obiecti ſpecificans potentiam, ipſam quidem potẽtiam adæquate ſpecificet; actus autẽ, & habitus eiuſdem potentiæ ſolùm inadæquatè, & vt ratio generica: qui philoſophandi modus inſinuatur à Suario in hac, q.3. diſp.7. quæſtiunc.2.§. *tandem nec ex obiectis.* Quãuis enim modus iſte ideo diſpliceat; quia, cum illa ratio formalis ſit differentia quædam infima (potentia enim per eam cõſtituta eſt infima quædam ſpecies) non poteſt eſſe ratio generica reſpectu actuum, & habituũ: tamẽ ex illa adhuc intentum conſequemur: nã ſi ratio generica charitatis nobilior eſt, quàm ratio generica actuum, & habituũ intellectualium: fieri nulla ratione poteſt, vt habitus, & actus intellectuales ſint nobiliores charitate: in his enim, quæ ſe habent, vt ſuperius, & inferius in eadẽ ſerie, veriſsima eſt regula Ariſtotelis 3.top.c.4. *ſi optimum vnius eſt nobilius optimo alterius; & genus genere, & ſpecies ſpecie.* Ex qua regula deducitur commune proloquium: *ſi ſpecies aliqua vnius generis eſt perfectior alia alterius generis; omnis ſpecies illius generis debet eſſe perfectior omni ſpecie alterius generis*; vt contra nonnullos ex recentioribus (inter quos eſt Suarius) bene aduertit Bellomontanus 1.2.diſp.11. c.8.n. 84. quo loco optimè aduertit nullius eſſe momenti inſtantiam à Suario adductam, ſumptam à corpore incorruptibili, ſub quo continentur corpora cœleſtia: & tamen corpus animatum, & viuens (quod continetur ſub corpore corruptibili) eſt nobilius, quàm corpus cœleſte: quia corpus in communi immediate non diuiditur per corruptibile, & incorruptibile, ſed de hoc latius alibi egimus.

Ariſt.

26 *Cõcluſio ſoluitur.*

Et hæc dicta ſint, vt oſtendamus ſatis eſſe probabilem ſententiam, quæ affirmat habitum charitatis non ſolùm in via, ſed etiam in patria eſſe omnium nobiliſsimum. Vtrum autem defendi poſſit opinio, quæ ſupponens intellectum eſſe potentiam voluntate nobiliorem, defendit charitatem in via in genere

entis

entis eſſe nobiliorem fide, cæteriſque habitibus intellectualibus, non tamen in patria? alterius eſt queſtionis, quæ ad noſtrum inſtitutum non pertinet.

§. 4.

Argumentum ſumptum ex Seraphinis non eſſe improbabile.

27 QVarto loco auctores præſentis opinionis, vt probent amorem in patria eſſe nobiliorem viſione, expenduntSeraphinos, qui ſuperiorē ordinem in ſuprema Hierarchia obtinent, denominationē ſumpſiſſe ab amore: & inde inferunt amorem eſſe nobiliorem viſione, vt patet ex ſecunda ratione adducta §. 2. quod argumentum non ſine probabilitate videtur hanc ſententiam à poſteriori confirmare: nam ex his, quę diximus ſupra q. 8. ar. 6. non eſt improbabilis opinio, quod Hierarchię, & ordines angelorum diſtinctionem, & appellationem accipiant à perfectionibus non patrię, ſed viæ. At verò ſi admittatur diſtinctionem iſtam, & denominationem ſumptam eſſe ab actibus beatificis, vt voluerunt Ferrarienſ. & Cumelius cum nonnullis alijs, quos citauim* ibi n. 2. 3. & 4. argumentum vrget: nam admittendę nō ſunt tres ſolutiones, quę ibi adducuntur, vt oſtendimus. Sed nec quarta adducta ibi n. 5. videtur ſatis eſſe: quoniam illa familiaritas non aliunde prouenit, niſi ex nobilitate amoris, qui in Seraphinis reperitur: etenim in republica bene conſtituta nobiliores ſunt regi magis à ſecretis. Porrò ſi diſtinctio, & denominatio ſumenda eſt à donis patrię non beatificis, bene tamen perfectioribus, vt ibi diximus n. 6. & 11. cum Seraphini ab amore denominētur, & amore diſtinguātur à cæteris, admittendum eſt amorem non beatificum ex ſua natura eſſe prçſtantiorem ſcientia non beatifica: cur igitur amor beatific* viſioni non præſtabit.

Ferrar.
Cumelius.

28 Nec ad tollendam hanc difficultatē ſatis eſt dicere ideo Seraphinos ſupremum obtinuiſſe locum; quia illorū proprium eſt docere, ſiue illuminare inflāmando: non eſt inquam ſatis; quoniam excitare ad amorem, vel eſt actus ſimpliciter nobilior, quàm ſimpliciter illuminare; vel ſolùm ſecundum quid: ſi ſimpliciter eſt nobilior; ergo amor ſimpliciter eſt nobilior: quia actus ex obiecto nobilitatem ſumit. Si eſt ſolum nobilior ſecundum quid; cur Seraphini, qui ſimpliciter ſunt nobiliores, nomē, & diſtinctionem accipiunt à perfectione minus nobili? Si dicas nobilius eſſe illuminare inflammando, quàm ſimpliciter illuminare; inde inferamSeraphinos ſimpliciter non eſſe magis nobiles, quamCherubinos; ſed ſolùm ſecūdū quid: namqui in perfectione eſſentiali ſunt ęquales, eſſētialiter ſemper manent æquales, quanuis alter perfectione aliqua accidentali alterum ſuperet. Vide quæ diximus in d. q. 8. art. 6. n. 11.

Euaſio argumenti præcluditur.

Siquis noſtram afferat explicationē, & ſentētiam, quam ibi n. 12. cum ſequētibus probauimus; Seraphinos ſcilicet, ideo ſupremum obtinere locum; quia in altiori diuinæ prouidētię principio immediate à Deo recipiunt intelligibiles rationes; vt qui eas acipiāt in diuina bonitate, quæ eſt finis prouidētiæ: ſi inquā hoc probes; iam inquiram, cur amor beatificus non erit ſimpliter nobilior; ſi illi reſpondet nobilius principium diſpoſitionis rerum in mente diuina? Profectò non facile aſsignabitur huius ratio: niſi quis reſpondeat bonitatem diuinam noſtro modo intelligendi ſimpliciter non prçſtare diuine ſcientiæ; bene tamen in ordine ad prouidentiam, & gubernationem: ideo inde non bene inferri amorem beatum eſſe viſione nobiliorem. Et de his ſatis. 29

§. 5.

Amorem eſſe finem viſionis eſt probabilius.

QVinto loco auctores ſententiæ, quam modo defēdimus, pro excellentia amoris beatifici adducunt viſionem à Deo ordinatam eſſe ꝓpter amorem, tanquam propter finem, vt inde inferant eſſe nobiliorem viſione. Probant antecedens ex D. Anſelmo lib. 2. cur Deus homo cap. 1. cuius verbis nixi putant amorem ex ſua natura eſſe finem, gratia cuius viſio eſt inſtituta à Deo. Ita ſentit Scotus in 4. d. 49. q. 4. lit. B. in principio, & litera L. in fine, & ante eum Aureolus apud Capreolum 1. d. 1. q. 1. ar. 2. in 9. argumento contra 6. fol. 23. columna 2. 30

Anſelm.
Scotus.
Aureolus.

In

31 In hac difficultate illud primo aduertam, in hac opinione omnino eſſe negãdum amorem in patria ordinari ad viſionem, tanquam ad finem: nam in rerũ diſpoſitione, quę facta eſt à Deo auctore naturæ, finis ſimpliciter eſt melior quám ea, quæ ſunt ad finem. Deinde admoneo non poſſe ex D. Anſelmo ſumi firmum argumentum ad confirmãdam hanc ſententiam: quia manifeſte loquitur de cognitione, & amore viæ vt oſtẽdimus ſupra q. 8. ar. 7. n. 11.

32 Fundamentũ ſolidum. Solidum igitur fundamentum huius opinionis erit illud ipſum, quod pro defendenda aduerſaria ſententia iecimus in d. ar. 7. n. 6. Nam cum ſupponamus beatitudinem eſſentialiter poſitam eſſe in amore; tenemur aſſerere amorem patrię eſſe finem ſimpliciter vltimum: cũ verò de ratione vltimi finis ſit in alium finem referri nõ poſſe ex Ariſt. 1. Ethic. c. 7. text. 28. & 2. Metaph. c. 2. text. 8. neceſſariò aſſerendum eſt amorem patrię non poſſe in alium finem referri. Quin potius ex eodem fundamento aſſerendum eſt viſionem à Deo inſtitutam eſſe propter amorem, tanquam propter finem: nam vltimus finis ex eodem Ariſt. loco citato non ſolùm non eſt referibilis in aliũ finem; ſed propter ipſum ſũt cætera omnia.

33 Argumentũ contra reſolutionem enodatur. Nec contra hanc reſolutionem aliquid facit fundamentum Caietani, quòd ibi adduximus n. 7. quoniam licet verũ ſumat Deum viſum amari à nobis: falſũ tamen eſt viſionem cõcurrere, vt rationem formalem conſtituentem vnum totale obiectum propter ſe amabile: viſio enim ſolum concurrit, vt conditio prę- ſentans obiectum voluntati, de quo in ſequenti ar. Nec ſimiliter huic reſolutioni obſtat 7. argumentum, quod pro parte aduerſaria adducit Durandus: ſoluitur enim inferius ar. 6. ad 7.

34 Hæc diximus de viſione, & amore, prout ordinantur à Deo rerum omnium inſtitutore. At ſi hi duo actus conſiderẽtur, prout directe à beato eliciuntur, & in ordine ad ipſum beatum; certiſſimum eſt illos nullo modo elici propter aliquem finem, vt iam oſtendimus in d. q. 8. ar. 7. n. 8. Porrò, ſi illos conſiderem' prout ſunt voliti, veluti per actum reflexum, vt bona quædam à beato ſibi concupita; in hac opinione dici non poteſt voluntatem ſibi complacere in amore; quia complacet in viſione: ſed à contrario dicendum eſt voluntatem ideo cõplacere in viſione, quia præſentat ſibi bonum, quod amat. Etenim voluntas ordinata (qualis eſt voluntas beati) non poteſt vltimum finem in alium referre. Quin potius tenetur ſe conformare cũ ordine inſtituto à Deo, qui viſionem ordinauit in amorem. Denique ſi illos act' conſideramus ratione boni, quod ex vtroque Deo reſultat iuxta ea, quæ diximus in d. q. 8. ar. 7. n. 10. ſuppoſita hac opinione non poteſt amor nõ eſſe magis volitus Deo: nã Deum tradere ſe ipſum beato amore poſſidendum (in quo poſita eſt beatitudo) eſt per ſe cauſſa, quòd Deus apud eundem beatum ſit glorioſus: gloria enim naſcitur ex aliqua re excellenti, & pulchra, vt diximus lib. 3. q. 2. ar. 4. §. 2. Cũ igitur amor, quo Deus beatifice habetur, ſit cauſſa, & origo glorię Dei apud beatũ; vtiq; ex amore mai' bonum Deo reſultat, quám ex viſione: nam illud bonum, propter quod Deus ſit apud beatum glorioſus, maius bonũ eſt, quàm ipſa gloria. Et ita ceſſant, quę in d. q. 8. ar. 4. concl. 4. n. 10. pro parte aduerſaria diximus.

§. 6.

Amorem beatificum eſſe appetibiliorẽ viſione.

35 EX dictis in §. præcedente iam colligitur amorem, quo beatus Deũ amat, eſſe lõgè amabiliorẽ, quàm ſit viſio: etenim ſi duo iſti actus conſiderentur, vt ſunt duo bona à nobis volita, & amata amore concupiſcentiæ: cum in hac ſententia ſupponatur amor mai' bonum nobis; quia eſt formalis aſſecutio Dei; abſque dubio erit à nobis magis amabilis. Idem dicendum eſt; ſi hi actus conferantur, vt ſunt voliti Deo amore amicitiæ, ratione eius boni, quod ex vtroque reſultat Deo: diximus enim ex amore maius bonum Deo reſultare, quàm reſultet ex viſione.

36 Soluitur argumentum. Argumentum porrò, quod à noſtris ſumitur ex odio Dei, vt probent amorẽ eſſe viſione nobiliorem (de quo ſupra §. 2. in 2. ratione principali) abſolutè non habet vim: nam ſi odium Dei comparetur cum errore circa diuinas veritates, nõ in genere moris, ſed in genere rei;

rei; argumentum nõ habet vim, niſi ſupponamus amorem beatum eſſe actum nobiliorem, & hæc de hoc ar. 4.

ARTICVLVS V.

Pro ſolutione tertiæ rationis principalis aduerſariorum expenditur, an Deus, vt amatus, ſit totale obiectum beatificum?

1 Dubitatio. PRO reſolutione tertiæ rationis principalis (quam aduerſarij ſupra q. 8. ar. 1. §. 3. n. 14. putant eſſe à priori) exponendum eſt, an Deus, vt amatus, ſit totalis, & integra noſtra beatitudo? Pars negãs. Partem negantem probant aduerſarij loco citato, voluntque amorẽ nullo modo cum Deo formaliter integrare vnum totale obiectum beatificũ. Et inde inferunt beatitudinem nõ poſſe collocari in amore; cum de ratione beatitudinis ſit integrare, & componere Probatur 1. vnum totale obiectum beatificum. Quã ſuam opinionem probant, primò; quia amor in patria eſt amor boni habiti: eſt enim boni præſentis: ſupponit igitur adeptionem boni beatifici, quæ eſt formalis beatitudo.

Secundo. Secundo; quia amor patriæ per ſe terminatur ad Deum viſum: viſio igitur in ordine ad amorem eſt ratio formalis, quæ per ſe amatur. Amor igitur ſupponit obiectum beatificum iam integratum, & totale.

2 Reſolutio. His tamen non obſtantibus affirmatiua pars eſt aſſerenda à patronis huius ſententiæ, quam modo defendimus: & aſſerendum eſt Deum amatum per ſe, & primò eſſe obiectum beatificum compoſitum ex Deo, beatitudine obiectiua, & ex amore, beatitudine formali. Quæ opinio ſatis confirmatur ex ijs, quę hactenus diximus: nam amor & eſt formalis Dei aſſecutio, & eſt actus nobilior.

3 Soluitur 1. fundamentum partis negantis. Argumenta autem in cõtrarium adducta ex dictis facile ſoluuntur. Nam ad primum dicẽdum eſt amorem in bonis creatis ſupponere bonũ, quod amatur, eſſe iam adeptũ; quoniam in illis amor ex ſua natura non eſt aſſecutiuus rei amatę: ſecus dicendũ eſt in bono increato; hoc enim obtinetur ſolum obiectiuè: vnde amor reſpectu illius poteſt eſſe formalis aſſecutio. Imò de facto per ſolum amorem obiectiuè cõparatur; quia ſolus amor eſt obiectiua apprehenſio, & poſſeſſio illius boni, vt patet ex ijs, quæ diximus ſupra ar. 3. Amor igitur patriæ ſupponit quidem obiectum præſens per actum intellectus: non tamen ſupponit obiectum formaliter aſſecutũ: etenim præſentia rei non eſt formalis aſſecutio, ſed ad eam aſſecutio conſequitur, vt ſæpe diximus in d. ar. 3.

Ad ſecundum dicendum eſt Caietanũ huius argumenti auctorẽ in ſua doctrina ſibi eſſe contrarium, vt iam aduertimus ſupra q. 8. ar. 3. n. 3. & 4. nam in hac q. 3. ar. 4. §. *ad rationem autem primam Scoti* docet viſionẽ per ſe cõcurrere ad amorem patriæ, vt rationem formalem obiecti ipſius amoris; ita vt integrum obiectum amoris ſit Deus viſus; idque non per accidens, ſed per ſe. Oppoſitum tamen docet 2. 2. q. 17. ar. 5. ad 1. Durãdi §. *ad rationem autem dicitur:* quo loco multis probat viſionem in patria nullo modo concurrere ad amorem, ſiue concupiſcentię, ſiue amicitiæ, vt rationem obiecti; ſed ſolum, vt conditionẽ pręſtantem obiectum. Et hæc opinio ſaltẽ in ordine ad amorẽ amicitiæ eſt cõmunis, & tenenda, vt alio in loco oſtendimus: eã probauerunt Nominales Ocham. in 2. q. 4. ar. 3. ad 6. Greg. in 1. d. 1. q. 3. ar. 1. Maior q. 5. dub. 2. Marſili⁹ q. 4. ar. 2. Olchot. in ſuis determinabilibus q. 7. cũ quibus cõſẽtit Palud. in 4. d. 49. q. 4. ar. 2. & in amore amicitiæ contra Caietanum multis oſtendit Bellomontanus 1. 2. diſp. 11. c. 9. n. 52. & 53. & diſp. 15. c. 3. n. 8. & c. 4. n. 18: quãuis, & ipſe oblitus ſit eorũ, quę in cõtrariũ docuit in diſp. 11. c. 6. n. 33. & 34. Qua ſupoſita opinione viſio non poteſt eſſe formalis aſſecutio obiecti beatifici, vt nos aduertimus ſupra q. 8. ar. 3. n. 4. vide quæ ibi diximus: ex quo infertur amorẽ eſſe primam, & eſſentialem aſſecutionem obiecti beatifici, & ſubinde Deum vt amatum eſſe integrũ beatificum obiectum. Et ita ſoluta ſunt omnia argumenta, quibus aduerſarij ſupra quæſtione octaua, articulo primo §. tertio, volebant ſuam ſententiam à priori eſſe confirmatam. Supereſt, vt ea diſſoluamus, quæ eo in loco §. quarto numero decimo quinto à poſteriori ſunt adducta, de quo in ſequenti articulò.

4 Soluitur 2.

Ochamus. Gregorius. Maior. Marſilius. Olchot. Paludan.

(?¿)

AR-

ARTICVLVS VI.

An reliqua argumenta aduerſariæ ſententiæ bene ſoluantur?

1 IN ſuperioribus articulis diſſoluimus ea argumenta, quibus aduerſarij ſuã ſententiam confirmabant à priori, vt exiſtimant, quæ poſita ſunt q. 8. ar. 1. §. 3. Supereſt, vt diſſoluamus ea, quę ibi §. 4. à poſteriori contra hanc noſtram ſententiam adducuntur.

2 Solutio primi argumẽti à poſteriori. Ad primũ nonnulli admittunt Ariſtotelem beatitudinem tàm Dei, quàm noſtram in contemplatione collocaſſe: in hoc tamen eum erraſſe: ita Thomas de *Argentin.* Argentina in 4. d. 49. q. 3. ar. 2. ad vltimũ, *Baſſolius.* nec diſplicet Baſſolio ibi q. 2. ar. 2. ad quartam auctoritatem proſecunda cõcluſione fol. 150. column. 4. in fine. Sed melius dicemus Ariſtotelẽ non docuiſſe beatitudinem aut Dei, aut noſtram poſitam eſſe in contemplatione intellectus: nam ſicut lib. 10. Ethic. c. 7. & paſſim alibi, per mentem accipit nonſolum intellectum, ſed totam animam intellectiuam, quæ intellectum, & voluntatem complectitur, vt patet ex Scoto in 4. d. 49. q. 4. lit. E. §. *poſſe aliter dici:* ita in c. 8. ſequente per operationem, vitamque cõtemplatiuã intelligit vtranque mentis operationem, intellectus ſcilicet, & voluntatis, vt expreſſe docet D. Thomas in 3. d. 27. q. 1. ar. 4. ad 1. & de veritate q. 22. ar. 11. ad 12. *Auguſt. D. Thom.* Nec id mirum videri debet; quoniam Auguſtinus (vt D. Thom. aduertit in d. ar. 4. ad 1.) nomine rationis, & intelligentię comprehendit vtrãque mentis potentiam, & vtriuſque potentiæ operationem. Quare, cum Ariſtoteles in d. c. 8. decimi Ethic. aſſerit beatitudinem, tam Dei, quàm noſtram, poſitam eſſe in operatione contemplatiua, nomine operationis contemplatiuæ intellexit operationem, tam intellectus, quàm voluntatis. In qua autem illarum? & an in vtraq; ſimul ſit poſita? non declarauit. Ad argumentum igitur negãdum eſt antecedens: quod non ſatis firmiter probatur ex verbis Ariſtotelis, ſi vera ſũt, quæ ex Scoto, & D. Thoma diximus.

3 Pro ſolutione ſecundũ præmiſſum. Pro ſolutione ſecundi argumenti pręmittẽdum eſt, ſubſtantiam immaterialem ſpiritualemque non ideo appellari intellectualẽ, quòd formalis ratio intellectualitatis adæquet totam rationem formalẽ immaterialitatis: nã ſubſtantia ſpiritualis, ſiue immaterialis latius patet quàm vel intellectiua vel volitiua vtrũq; enim æque propriè, & æquali naturalitate ſibi vẽdicat: ne enim audiendi ſunt, qui volunt ſubſtantiam ſpiritualem eſſentialiter in eſſe ſpiritualis ſubſtantię primò, & eſſentialiter conſtitui per gradum intellectualitatis, vt cõtra Suarũ oſtendimus ſupra ar. 4. §. 1. vterque enim gradus eſſẽdi, intellectiuus ſcilicet, & volitiu' illi cõuenit, vt proprietas eſſentialis ſpiritualitatis, ſiue immaterialitatis. Quare ſuſtantia ſpiritualis ideo cõmuniter appellatur intellectualis, quia ratio intellectualitatis notior eſt nobis, & natura ſua prior, quàm ratio volitiui. Ex quo communi loquendi modo effectũ eſt, vt nomen, intellectuale, ſit veluti æquiuocum: nam vno modo accipitur latè, vt idẽ ſit, quòd ſpirituale, ſiue immateriale: & hoc modo ſumitur non formaliter, ſed materialiter: nã in hac ſignificatione mentem accipi diximus ad 1. Altero modo accipitur preſſè, pro eſſe intellectiuo, provt diſtinguitur à volitiuo. 4 Soluti

His ſuppoſitis iam facile patet ſolutio argumenti. Concedendus eſt totus primus diſcurſus: quoniam beatitudo cõuenit naturæ intellectuali, hoc eſt ſpirituali, immaterialiq; ſecũdũ eũ gradũ qui illi eſt maxime proprius. At minor ſecũdi diſcurſus negãda eſt: quia ſubſtãtia immaterialis ſpiritualiſq; quatenus eſt immaterialis, & ſpiritualis, æqualiter ſibi vendicat intellectiuum, & volitiuum: nec quatenus eſt talis, magis ſibi vendicat vnum, quàm alterum gradum. Nec huic doctrinæ officit, quòd vtrunque illum eſſendi gradum ordine quodam reſpiciat; ita vt gradus intellectiuus prius natura ab ea ſuo modo reſultet, quàm appetitiuus, ſiue volitiuus: nam ordo ille nec tollit æqualitatem naturalitatis vtriuſque gradus, nec perfectionis: vt patet in diuinis emanationibus, quarum illa, quæ per intellectum eſt, & prouenit ex fœcunditate naturæ diuinę, vt eſt intellectualis, prior eſt noſtro intelligendi modo: poſterior autẽ quę eſt per voluntatem proueniens ex fœcunditate naturæ, quatenus radicaliter

liter eſt volitiua:& tamen ille ordo non infert vnam emanationem eſſe altera aut naturaliorem, aut nobiliorem. Similiter igitur dicendum eſt in creatis: vt ordo prioris,& poſterioris, qui cernitur inter intellectum, & voluntatem, nullo modo inferat maiorem in priori, aut naturalitatem, aut perfectionem; cum igitur vterque iſte gradus eſſendi æqualiter conueniat naturæ ſpirituali, vt ſpiritualis eſt; beatitudo illi naturæ conueniet ſecundum illum gradum, qui ex ſua natura fuerit formaliter aſſecutiuus obiecti beatifici: qualis non eſt gradus intellectiuus, ſed volitiuus, vt in hac opinione ſupponimus.

5 Solutio tertij. Ad 3. negandum eſt antecedens: cuius probatio ſumit id, quod in hac opinione omnino eſt negandum: nec enim natura ſpiritualis eſſentialiter eſt beatificabilis; quia intellectualis eſt, & cognoſcitiua, ſed quia volitiua: ſiquidē per voluntatem eſt formaliter, ac primò aſſecutiua obiecti beatifici, vt hæc opinio ſæpe docuit.

6 Solut. quarti. Ad 4. conceſſa maiore neganda eſt minor: quia anima ad eliciendam, & recipiendam operationem, quæ eſſentialiter eſt beatitudo, immediatè, & proximè diſponitur, & eleuatur, non per lumen gloriæ, ſed per charitatem. Nec Concilium Viennenſe aliquid facit contra hanc reſolutionem: quoniā ſolùm diffinit: *animam indigere lumine gloriæ, vt eleuetur ad videndum Deum, eoque beate fruendum*. Ex quo non bene colligitur animam eleuari lumine gloriæ, vt immediata, & proxima diſpoſitione eſſentialis beatitudinis. Eſt igitur neceſſarium lumen gloriæ, vt immediatè eleuet intellectum ad viſionem, ſine qua non datur beatitudo: mediatè verò, & remotè ad amandum, fruendumque: quia volūtas, niſi ſimul intellectus videat, non amabit, nec fruetur. Nec ad rem facit, quòd in ſola patria reperitur lumen gloriæ: quia non inde infertur ſolū lumen gloriæ eſſe immediatam, & proximam diſpoſitionem eſſentialis beatitudinis.

7 Solut. quinti. In quinto argumento duplex reperitur defectus: nam in minore falſum eſt amorem virtute, & eminenter contineri in viſione, quia notitia obiecti non concurrit efficienter ad actum volūtatis, ſed ſolùm vt conditio neceſſaria ad applicationem obiecti, quæ ſentētia eſt Scoti in 2. d. 25. q. vnica, §. *Ad primam rationem*. cum quo conſentit communior Thomiſtarum opinio, & Suarius in Metaph. diſp. 18. ſect. 3. n. 49. Deinde maior eſt falſa: quia non eſt de ratione beatitudinis, quòd virtualiter, aut eminenter cōtineat omnes operationes ſtatus beatifici. Vtrum verò illi repugnet, quòd eminenter, & virtute cōtineatur in aliqua alia operatione? Reſpondēdum eſt fortè hoc illi non repugnare, dummodò contineatur in ea, tanquā in cauſſa minus principali, & partiali: quia inde non infertur cauſſam eſſe nobiliorem. Quare licet daremus viſionem efficienter concurrere ad amorem, eumque eminenter continere, vt plerią; putant; adhuc nihil contra nos inferretur: quia viſio eſſet cauſſa minus principalis, & partialis, quæ cum voluntate, tanquā cum cauſſa principali partialiter concurreret.

Pro ſolutione ſexti multa ſcribunt Ouandus in 4. d. 49. propoſit. 4. ad 2. Solutio ſexti. Angles de beatitudine q. 1. art. 1. difficult. 3. *Ouandus. Angles.* Pro explicatione tamen notandum eſt pœnam damni (in qua ſola conſiſtit completus, & eſſentialis ſtatus miſeriæ damnatorum) Pœna damni duplex. duobus modis accipi: vno modo; prout eſt carentia totius ſtatus beatifici: altero modo; prout eſt carentia eſſentialis beatitudinis. Hęc eſt eſſentialis miſeria: illa verò; miſeriam perfectè complet, & integrat: etenim damnatus eſſentialiter eſt miſer, quia caret eſſentiali beatitudine: complete verò; quia caret omnibus ſtatus beatifici perfectionibus. Ad argumentum igitur negandum eſt pœnam damni eſſentialiter ſumptam eſſe carētiam viſionis diuinæ: quin potius poſita eſt in carentia amoris beatifici. Ideo tamē ab Alexandro 3. & à Theologis explicari per carentiam viſionis; quia illius carentia eſt nobis notior: vel quia carentia ſtatus beatifici incipit ab ea.

Ad ſeptimum negandum eſt id, quod in antecedente ſumitur: nullum ſcilicet actum voluntatis quæri propter ſe: Solutio ſeptimi. etenim amor patriæ propter ſe quæritur, & viſio propter illum, vt diximus ſupra articulo quarto, §. quinto, in via etiam cognitio eſt propter amorem, vt manifeſtè docet Diuus Anſelmus li- *D. Anſel.*

br. 2. cur Deus homo capite 1. dum ait: *peruerſus ordo eſt amare, vt intelligas: rectiſſimus autem, intelligere, vt ames.* Cuius doctrinam eſſe veriſſimam in cognitione, & amore viæ fatentur ferè omnes, Caiet. Ferrarienſ. Capreol. Sotus, Bellomont. & Suari⁹, quos citauimus, & ſequuti ſumus ſupra ar.4.§.5. & latiùs q.8.ar.7. n. 11. Falſum eſt igitur antecedens, dũ generaliter ſumit nullum actum voluntatis eſſe propter ſe. In probatione negãdum eſt, ita ſe habere appetitum intellectiuum ad intellectum; ſicut ſe habet appetitus naturalis ad formã naturalẽ: id enim negat Cordub. lib. 1. quæſt.42. ad 7. & eſſe ſatis dubium fatetur Valentia hìc diſp. 1. q.3. punct. 4. ad 6. pro D. Thoma. Et omiſsis ijs, quæ adducunt; dicendum eſt non poſſe ſumi argumentum ab appetitu naturali ad alios appetitus: & maximè in hac materia: nam licet Deus auctor naturæ formæ naturali naturalem inclinationem indiderit, vt forma naturalis poſsit agendo ſe ipſam perficere: tamen voluntatem non inſtituit, vt intellectus intelligeret; ſed vt intellectum moueret, cæteraſque potentias ad conſequendum ſuum bonũ, cui voluntas amore adhæret.

Caiet. Ferrarien. Capreolus. Sotus. Cordubenſ. Valentia.

10 *Prima confirmatio enodatur.* Ad primam confirmationẽ dicimus, ad præſẽs inſtitutum parum referre, an potentia in patria eleuetur nouo habitu, vel non eleuetur: nec enim beatitudo ex ſe requirit actum elicitũ à nouo habitu; ſed qui ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici, ſiue ille eliciatur ab habitu, qui in patria de nouo infunditur; ſiue ab eo, qui fuit in via; conſummato tamẽ in patria.

11 *Secunda expeditur.* Ad ſecundam confirmationem negãdum eſt beatum à non beato eſſentialiter diſtingui ſola viſione: quia iuxta noſtram opinionem eſſentialiter non diſtinguitur viſione, ſed amore. Nec his obſtat, quod amor etiam reperitur in via: quoniam & ſi amor elicitus ab eadem charitate reperiatur in via; amor tamen, qui eſt beatificus, in via non reperitur. Quin potius ſpecie diſtinguitur ab amore viæ: poteſtque proinde beatus per illum eſſentialiter diſtingui à non beato. Vtrum verò ita diſtingui valeat, ſi vterque amor ſit eiuſdem ſpeciei? Difficultas eſt ſatis grauis à nobis explicanda in ſequente quæſtione.

Poſtremum argumentũ continet celebre Thomiſtarum fundamentum cõtra ſententiam, quàm modò defendimus, ſumptum ex D. Thom. art. 4. huius quæſtionis ad 2. & 3. contra Gent. c. 26. In cuius ſolutione varij varia dicunt, vt patet ex Scoto in 4. d. 49. q. 4. litera B. §. *ſecunda probatio*, & ex Baſſolio ibi q. 2. art. 2. ad 3. pro 2. concluſione fol. 150. col. 2. & 3. & Cordubenſ. lib. 1. q. 42. ad 2. Valentia hìc diſp. 1. q. 3. punct. 4. ad 1. pro ſententia D. Thomæ, & ex alijs nouioribus, qui pro hac pugnant ſentẽtia. 12 *Solutio primi.*

Scotus. Baſſolius. Cordub. Valent.

Ego tamen pro faciliori huius argumenti explicatione præmittendum puto hanc propoſitionem: *beatitudo eſt primum volitum à voluntate*: poſſe intelligi, vel in via, vel in patria. Si intelligatur de primo volito in patria, antecedens eſt falſũ: ſi verò de primo volito in via: antecedens ſatis eſt dubium: ſed illo admiſſo non bene infertur nullum actum voluntatis eſſe poſſe formalem beatitudinem. Singula diſtinctè perſequamur.

Si ſermo ſit de primo volito in patria, negandum eſt beatitudinem formalem (de qua ſola agimus) eſſe primũ volitum à voluntate beati, aut totale, aut partiale. Id facilè patet: quoniam voluntas videntis Deũ immediatè fertur in ipſum Deum, diuinamq; bonitatem, nulla interim ratione formali ad id obiectiuè concurrente, ſed ſolo Deo, vt eſt beatitudo obiectiua: etenim nec viſio ibi cõcurrit, vt ratio formalis obiecti, nec amor: cum tamẽ beatitudo in altero illorum collocetur. Quod non concurrat amor, vt ratio formalis primi obiecti voluntatis; libenter fatentur Thomiſtę, & ſatis probat argumentum, quod nitimur ſoluere: nec enim Deus (qui eſt beatitudo obiectiua, & obiectũ, vt res) ad primum voluntatis actum, qui datur in patria, aut concurrit, aut concurrere poteſt, vt amatus: quia nec ante primum actum potuit alius præcedere: nec ipſe primus actus, quo voluntas directè tendit in Deum, poteſt eſſe obiectum ſui ipſius. Quod verò ibi non cõcurrat viſio, vt ratio formalis obiectiua primi obiecti volũtatis, cõmunior eſt ſentẽtia Theologorũ, quã præter Nominales plures ex aduerſarijs ſũt ſecuti: Paludanus ſc. Caiet. & Bellomont. vt ſupra 13 *Beat. formalis eſt primum volitum in patria.*

Palud. Caiet.

ſupra aduertimus ar.5.ad 2.& latiùs diximus q.8. huius libri ar.3. n.3. & 4. viſio enim in ordine ad volũtatem ſolùm concurrit, vt conditio præſentans ipſũ Deum,eumq́ue veluti approximans voluntati; non verò, vt ratio formalis obiectiuè volita,& amata. Quod etiam ſatis eſt de mente Scoti, vbi ſupra, quo in loco agit de primo volito in patria, quanuis à quibuſdam in alio ſenſu explicetur. Quare,cũ nec viſio, nec amor concurrat ad primũ obiectum,primũq́; volitum in patria;vtique beatitudo formalis (quæ in altero illorũ collocatur) non erit primum volitũ in patria: & ita corruit tota argumenti machina.

14 *An ſit primum volitũ in via? Dubium.* Porrò,ſi ſermo ſit de primo volito in via;antecedens ſatis eſt dubium;&quãuis concedatur,conſequẽtia eſt aſyllogiſtica.Quòd antecedens ſit dubium,ex eo patet: quia plures theologi voluerũt ſolam beatitudinem obiectiuã eſſe primum volitum,non verò formalem;quia non omnia volumus huius gratia, ſed illius tantùm: ita Baſſolius vbi ſupra: quem olim ſequuti ſunt Fr. Franciſcus à Caritto, & Fr.Auguſt. de Trinitate in hac Conimb. academia publici theologiæ profeſſores,& præceptores mei colendiſsimi. Alij ideo negant antecedẽs; quia nõ eſt neceſſe, vt prima noſtra viæ volitio actu terminetur ad beatitudinem,vel in particulari,vel in communi. De vtroque multa diximus ſupra lib. 2. q.7.art.1.2.& 3.

Baſſolius. Fr. Franc. à Chriſto. Fr. Aug. de Trinit.

15 Quòd verò ſi concedamus beatitudinem,tam obiectiuam, quàm formalem, non virtute modò, ſed actu explicito à nobis primo eſſe volitam; adhuc conſequentia eſt aſyllogiſtica, & inutilis, dũ infert beatitudinem formalem poni nõ poſſe in aliquo voluntatis actu.Nam argumentum adductum ſolùm probat volitionem primam,qua directò volumus beatitudinem, non poſſe eſſe formalem noſtram beatitudinem, quam in patria ſperamus: quod libentiſsimè concedimus:tum;quia illa eſt in via, in qua non datur beatitudo,tum;quia, cũ ſit actus directus terminatus ad beatitudinem, non poteſt ad ſe ipſam terminari, ita vt ipſa ſit à ſe volita, & intenta At, quid prohibet hanc primam viæ volitionem terminari poſſe ad actũ beatificum, qui futurus in patria ab intellectu volũtati præſentatur? Profectò nihil. Quare ad argumentũ gratis cõcedimus beatitudinem formalem in via eſſe primum à nobis volitum:negamus tamen inde inferri nullum actum voluntatis poſſe eſſe formalem patrię beatitudinẽ.Probatio autẽ conſequentię ſolùm concludit, volitionẽ illam primã vię eſſe non poſſe formalem beatitudinẽ, quia ille actus, cum ſit primus,non poteſt eſſe primum obiectum volitũ. At, quòd nullus alius voluntatis actus poſsit eſſe beatitudo formalis, quam per illum actũ primum primò appetimus; nullo modo, vel apparenter concluditur.nam,cũ beatitudo concipiatur,vt operatio voluntatis, non in actu exercito, ſed ſolùm in actu ſignato: bene poteſt concipi, vt futura formaliter beatificãs, proponiq́; vt ſũmum bonum, ad quod volũtas in via in actu exercito feratur. Quare argumentum, ſi ſingula diſtinguantur, & per ſe explicentur,nullius eſt efficaciæ, & hæc de iſto art.& quæſtione.

QVÆSTIO XI.

IN præcedẽte quæſt.pugnauimus pro opinione, quæ beatitudinem eſſentialiter ponit in ſolo actu volũtatis; oſtendimuſq́; eã probabilẽ eſſe: co.ſequẽter inquirendũ eſt,in quonam actu volũtatis beatitudo ſit ponẽda? Nec enim patroni huius opinionis in hoc cõueniũt: cũ tamẽ id maximè ſit neceſſariũ definire, vt huius opinionis probabilitas omni ex parte firma ſit.

In voluntate autẽ plures actus reperiri ſatis patet: reperiuntur enim deſideriũ,amor concupiſcentię,amor amicitiæ, & delectatio, quæ à pluribus appellatur fruitio. Primum inquirendum eſt, an beatitudo ponatur in actu deſiderij? 2.an ponatur in delectatione,ſiue fruitione? 3. an ponatur in amore concupiſcentię?Poſtremò;an collocetur in ſolo amore amicitię,quo Deũ amamus?

ARTICVLVS I.

An beatitudo ponatur in actu deſiderij?

QVanuis nulla hac de re ſit, aut eſſe poſsit dubitatio, vt ſingula per ſe explicemus; excitandus

eſt hic articulus, cui reſpondemus concluſione negatiua: beatitudo eſſentialiter conſtitui non poteſt in actu deſiderij. Hæc eſt apud omnes indubitata. Ponitur à D. Thoma in hac q. 3. ar. 4. & ab omnibus Thomiſtis: probat eã Scotus in 4. d. 49. q. 4. litera D. cum ſuis omnibus, & Aureolus apud Capreolum in 1. d. 1. q. 1. ar. 1. ad 1. contra 6. 2. loco pagina 24. col. 1.

Reſolutio. D. Thom. Scotus. Aureolus.

Facilè demonſtratur: quoniam deſiderium eſt boni non dum habiti: nam, ſi quod quis videt, non ſperat, vt ait Paulus ad Rom. 8. nec etiam, quod quis habet, poterit deſiderare: deſideriũ enim potius eſt motus ad aſſequendum finẽ, quàm ipſa finis aſſecutio. Quinimò aſſecuto fine, omnino ceſſat deſiderium illius. Beatitudo autem eſt aſſecutio ſũmi boni. Et hæc de re indubitata ſatis.

Demonſtratur. Ad Rom. 8.

ARTICVLVS II.

An beatitudo patriæ per ſe ponatur in delectatione?

§. 1.

Præmittuntur nonnulla.

1 1. præmiſſũ. Delectatio eſt operatio voluntatis.

VT melius intelligatur titulus quæſtionis, & pateat, vbi poſita ſit illius difficultas, & controuerſia; illud primo loco ſtatuendum eſt delectationem non eſſe paſſionem, ſed operationem potius à voluntate elicitam. Hanc ſententiam, tanquam veriſsimam recipit communior, tam antiquorum, quàm nouiorum ſententia: ita docuit D. Thomas 1. p. q. 64. ar. 3. in corpore, & ad 1. & 1. 2. q. 22. ar. 3. in corp. & ad 3. & q. 31. ar. 1. & 4. & vtrobique in corp. & ad 2. idem D. Thomas 1. contra Gent. c. 90. argum. 1. Capreolus in 1. d. 1. q. 1. ar. 1. cõcl. 3. & ar. 3. ad argumẽta cõtra 3. vbi etiã Hiſpal. & Soncinas concl. 3. & Gregorius q. 2. ar. 2. concl. 1. noſter Gerardus de Senis q. 1. ar. 3. doctiſsimus præceptor Fr. Franciſcus à Chriſto q. 1. & 2. Caiet. 1. p. q. 64. ar. 3. & 1. 2. q. 22. ar. 3. & latiùs q. 31. ar. 4. Ferrarien. 1. contra Gent. cap. 90 in 1. argum. Valentia 1. 2. diſp. 3. q. 5. punct. 1. Bellomontanus 1. 2. diſp. 14. c. 1. n. 6. & innumeri alij. Quorũ ſententia ſatis videtur confirmata auctoritate Ariſtotelis multis in locis, & in primis 3. de anima c. 7. tex. 29. *delectari, aut dolere* (inquit) *eſt operari ipſa medietate ſenſus ad bonum, aut malum*, vbi per medietatem ſenſus communi omnium interpretatione appetitum intelligit: vt inde colligamus delectari eſſe operari, non antecedenter, aut cauſſaliter, ſed formaliter ipſomet appetitu operationem eliciente. Deinde lib. 1. Rhetoric. ad Theodectem c. 10. in fine docet: *delectationem eſſe motum quendam animi, & affectionem totam ſimul.* Addimus Ariſtotelem 7. Ethicorum c. 12. text. 54. & c. 13. text. 58. quibus in locis ſatis expreſſè aſſerit, *delectationem eſſe operationem non impeditam habitus, qui eſt ſecundum naturam.* Ex quibus verbis omnes interpretes colligunt definitionem delectationis. Cum Ariſtotele concinit Auguſt. 14. de Ciuitate Dei c. 6. *quid eſt* (inquit) *cupiditas, & lætitia, niſi voluntas in eorum conſenſionem, quæ volumus?* Vbi nomine voluntatis operationem voluntatis intelligit.

D. Thom. Capreolus. Hiſpalenſ. Soncinas. Gregor. Gerardus. Fr. Franc. à Chriſto. Caiet. Ferrarien. Valentia. Ariſt. Auguſt.

2 Probat.

Sed nec deſunt rationes ad hoc confirmandum; quarum prima ſumitur ex philoſophia; quia delectatio coniungit voluntatem cum obiecto delectabili cõiunctione quadam obiectiua, vt patet. Voluntas autem, ſicut & cæteræ potentiæ, quæ agunt actione immanente, non coniunguntur cum ſuo obiecto, niſi per operationem à ſe elicitam.

3 Secunda.

Secunda ratio theologa eſt, quam adducit Bellomontanus vbi ſupra: quoniã conſtat meritum, aut demeritum non poſſe reperiri in ſola paſſione interna, ſed in operatione voluntatis. Iam verò delectatione, & triſtitia mereri poſſumus & gloriam & pœnam: nam delectari de gloria Dei, & de bono illius eſt opus meritorium; ſimiliter etiam triſtari de peccato commiſſo. Contra verò triſtari de bono alterius, aut delectari de alterius malo eſt opus demeritorium. Ergo delectatio, & triſtitia ſunt operationes.

4 Confirmatur.

His addimus delectationem eſſe actũ vitalem: nam ex Ariſtotele 1. Ethic. c. 8. tex. 40. voluptate affici ex ijs eſt, quæ ad animam pertinent: quòd verò pertineat ad animam, vt actus, & non vt pura paſſio ex eo conſtat, quia enumeratur inter paſſiones animi: hæ autem communi philoſophorum conſenſu ſunt motus quidam animi ex D. Thoma 1. 2. q. 22. art. 1. & de veritate q. 26. art. 3.

Et

5 *Improbatur aliquorum opinio.*

Ex quibus patet reijciendam eſſe, tãquam minus probabilem opinionem, quę negat delectationem eſſe operationem elicitam à voluntate, ſed eſſe meram paſsionem in ea receptam: quanuis hęc opinio placuerit quamplurimis viris doctiſsimis: eam enim probarunt Scotus in 4. d. 49. q. 4. & 7. & in 1. d. 1. q. 3. & latiùs in 3. d. 15. q. vnica litera D. ex Scotiſtis probant Baſſolius in 1. d. 1. q. 2. ar. 2. & in 4. d. 49. q. 2. artic. 1. in ſolutione tertij, & ar. 3. §. *quantum ad actum voluntatis.* Ouandus in 4 d. 49. propoſit. 22. fuit etiam opinio Henric. quodlib. 11. q. 8. & 9. ex noſtris probarunt Argentina in 4. d. 49. q. 3. ar. 2. ad 7. probationem octaui argumenti. Michael de Maſſa in 1. d. 1. q. 3. art. 1. vbi etiam Landulphus q. vltima artic. 2. ex Thomiſtis expreſſè id probat Sotus in 4. d. 49. q. 1. artic. 4. pag. 570. col. 1. §. *Ratio autem:* qui omnes putant delectationem eſſe qualitatem quandam receptam in voluntate, & in ea productam, vel à viſione, vt putat Sotus; vel ab obiecto, cui voluntas per amorem eſt coniuncta: vel denique ab ipſo actu amoris, quo voluntas cõiungitur obiecto, quæ eſt ſentẽtia Scoti, & aliorum. Sed quanuis hi omnes ſint theologi præſtantiſsimi; nõ ſunt in hoc audiendi. Primò; quia nullo, vel apparente fundamẽto nituntur: deinde, quia argumenta ſuperiùs adducta maximè contra illos vrgent: tum denique; quia non facilè explicabunt, à quonam hæc paſsio cauſſetur.

Scotus. Baſſolius. Ouandus. Henric. Argentina. Michael de Maſſa. Landulph. Sotus.

6 *2. præmiſsũ de qua delectatione ſit ſermo.*

Præmittẽdum eſt ſecundò ſolùm ſermonem haberi de delectatione, quæ eſt affectus voluntatis, & quædam complacentia circa bonum nobis præſens: nec enim modò curamus; vtrũ præter hanc delectationem, quæ eſt affectus quidam appetitus, detur alia delectatio in operationibus intellectus, & cæterarum potentiarum cognoſcentium, quæ ſit quidam illarum modus realiter ab illis indiſtinctus: nam, qui hoc genus delectationis in potentijs cognoſcentibus admittunt (vt Bellomontanus 1. 2. diſp. 14. c. 3. nu. 16. & 17. & quidam Landulphus apud Toletanum in 1. d. 1. q. 3. art. 3. ad argumenta contra 1.) ſimul fatentur in illa non poni beatitudinem, cum non ſit operatio, ſed modus operationi cõueniens.

7 *3. præmiſsũ An delectatio realiter differat ab amore?*

Præmittendum tertiò; controuerſiã eſſe, vtrum delectatio (quam ſupponimus eſſe operationem voluntatis) ſit operatio realiter diſtincta ab amore: de qua latè dicemus inferiùs libr. 6. Quidam putant delectationem, & amorem re, & ratione idem eſſe: philoſophantur autem hoc modo; vt amor, quatenus amor, non dicat aliquam rationem ſpecificam actus, qui ſpecie diſtinguatur, aut à deſiderio, aut à delectatione: ſed ſolùm dicere rationem quandam genericam, & cõmunem, quæ per bonum abſens, & præſens, tanquam per duas ſpecificas differentias diuiditur in deſiderium, & delectationem, vt in duas ſpecies ſub vno genere amoris. Quare, ſicut animal contractum per rationale eſt homo, per irrationale eſt brutum, nec ponit in numero cum vtroque: ita amor (qui eſt complacentia quædam in bono) vt coniungitur bono abſenti, eſt deſiderium; vt verò coniungitur bono præſenti, eſt delectatio. Ita quoſdã docuiſſe refert Richardus in 3. d. 27. ar. 7. q. 3. quos ſequuti ſũt Aureolus apud Capreolum in 1. d. 1. q. 1. ar. 2. contra 3. & Gregor. ibi q. 2. ar. 2. concl. 2. & quidam Bernardus Oliuerius Eremita noſter apud noſtrum Toletanum eodem loco q. 3. articul. 3. contra ſecundum.

Sententia quorundam. Richard. Aureol. Capreolus. Gregorius Oliuerius.

8 *Aliorum opinio.*

Contra hanc ſententiam cæteri omnes ſe ſe oppoſuerunt: docentque amorem eſſe actum quendam ſpecie diſtinctum, tum à deſiderio, tum à delectatione, & communiter enumeratur, vt paſsio ab illis duabus ſpecie diſtincta. Eſt tamen controuerſia, an amor à delectatione realiter diſtinguatur? Quidam eos non realiter, ſed ſolùm formaliter diſtinguunt; ita vt vnus, & idem actus, vt eſt propenſio, & complacentia in bono, ſit amor: vt verò in ipſo bono aſſecuto conquieſcit, dicatur delectatio. Quæ ſententia fuit vnius Gregor. de Valentia 1. 2. diſputatione 1. q. 4. punct. 1. in principio pag. 76. & inferiùs §. *Circa ſecundum.* pagina 80. & rurſus diſputatione ſecunda, quæſtione ſexta pũcto primo, §. *Nunc verò.* pagina 232. & inferiùs §. *Porrò quanuis.* pagina 234. Cæteri tamen omnes inter amorem, & delectationem agnoſcunt realem diſtinctionem, Hanc ſententiam eſſe am-

Valentia.

plectendam oſtendemus inferiùs libro ſexto.

His explicatis opinionibus dicimus noſtræ quæſtioni ſolùm eſſe locũ apud eos, qui delectationem ab amore diſtinguũt aut realiter, aut ſaltẽ formaliter: nã, ſi vera foret prima opinio, non poſſet non admitti beatitudinem in delectatione ponendam eſſe ab ijs, qui beatitudinem ponunt in ſolo actu voluntatis: nam cum in voluntate duo tantùm agnoſcantur actus, deſiderium ſcilicet, & delectatio; cum conſtet ex 1. articulo beatitudinem nõ poni in deſiderio; neceſſariò ponetur in delectatione: etenim, cum apud iſtos delectatio ſit ſpecies quædam amoris, eſſentialiter erit amor, qui eſt delectatio, vnde, & illi cõuenirent omnia, quæ ſunt de ratione amoris boni præſentis. Quare ſolùm poſſet eſſe quæſtio, an beatitudo ponenda eſſet in delectatione, vt eſt amor amicitiæ, quo beatus delectatur de bono pręſenti ipſius Dei: an verò, vt eſt amor cõcupiſcentiæ, quo beatus delectatur de Deo ſe beante? Itaque noſtrę quæſtioni non datur locus, niſi ſuppoſita ſentẽtia, quæ delectationem diſtinguit ab amore, vt actum ab eo diſtinctum, aut realiter, iuxta veram, & communem opinionem; aut ratione, & formaliter, iuxta opinionem Valentiæ.

9 Quartũ præmiſſũ de duplici delectatione ab amore diſtincta.

Quarto præmittendum eſt ſuppoſita opinione, quòd delectatio ab amore diſtinguitur, duplicem diſtinguendam eſſe in beatis delectationem: vnam; quæ ſequitur amorem, quo beatus vult Deo bona, quæ Deus habet: alteram, quæ ſequitur amorem, quo beatus vult Deum ſibi, tanquàm ſummum ſibi bonum: hos enim duos amores dari in beatis ſupponimus, tanquam indubitatum. Cum verò delectatio conſequatur ad bonum præſens, quod alicui amatur: beatis autem duo proponantur bona præſentia (bonum ſcilicet diuinæ perfectionis, quod beatus vult Deo; & bonum beatificans, quod beatus vult ſibi) vtique ſicut ſunt duo diſtincta bona poſſeſſa; duplex etiam erit delectatio in beatis. Quòd, tanquam veriſsimum ſupponimus cum Diuo Thoma 2. 2. quæſtione 28. articulo primo, & ſecundo. De quo latiùs libr. 6. *D.Thom.*

§. 2.
Refertur ſententia affirmatiua.

10 Senſus quæſtionis aperitur.

Ex dictis iam patet in quonam ſenſu excitatur quæſtio initio propoſita: nec enim excitatur de delectatione, ſiqua reperitur in actionibus intellectus: nam licet admitteremus huius generis delectationem (quã tamen non admittimus) in illa non poſſet beatitudo eſſentialiter collocari: quia à ſuis auctoribus non ponitur, vt operatio, ſed vt modus operationis, vt initio aduertimus: quare agimus de delectatione, quæ eſt affectus voluntatis in ſola voluntate repertus. Simili modo non excitatur quæſtio de delectatione voluntatis, quę à nonnullis ponitur, vt voluntatis paſsio: quoniam beatitudo ex ſua ratione eſt operatio, vt in ſuperioribus conſtituimus. Quare excitatur quæſtio de ſola delectatione, quæ eſt actus à voluntate elicitus, diſtinctuſq; ab amore, ſiue diſtinguatur realiter, vt vera habet opinio, ſiue ſolùm ratione, & formaliter, vt ſolus Valentia exiſtimauit. Nam licet quæſtio clariùs procedat, ſuppoſita reali diſtinctione illorum actuũ: tamen etiam poteſt procedere, quamuis admittamus eam ſola ratione, & formaliter diſtingui ab amore; quia etiam, vt ſic non amittit rationem operationis. Patet igitur ſenſus quæſtionis excitatæ.

Sed antequàm ad illiùs explicationẽ accedamus; operępretium erit aduertere quæſtionem excitari ſuppoſita ſẽper opinione, quòd beatitudo in vno tantùm actu eſſentialiter collocatur: inde enim infertur idem eſſe inquirere, an beatitudo in delectatione ponatur, atque inquirere, an ſolùm ponatur in delectatione. 11

12 Sententia quorundã.

Aduerte deinde plures theologos docuiſſe delectationem ingredi eſſentiam beatitudinis: ita enim docuerunt Alẽſis 3. p. q. 23. mẽb. 1. ad 1. Ægidius in tract. de influentia diuina in beatos c. 2. col. 1. in fine, Richardus in 4. d. 49. ar. 1. q. 6. in fine corp. Bonauentura ibi in 1. part. diſtinctionis art. 1. quæſt. 5. Maior q. 3. poſt principium, Marſil. q. 13. artic. 3. notab. 2. & concl. 4. Toletanus in 1. d. 1. q. 3. artic. 2. concluſ. 2. Molina 1. p. q. 12. articul. 1. diſput. 2. concluſ. 5. & q. 26. in *Alenſis. Ægidius. Richardus. D. Bonau. Maior. Marſilius. Toletanus. Molina.*

Valentia. *Catechiſ.* *Tridentin.* in principio, & ſatis eſt de mente Gregorij de Valētia 1.2.diſp.1.q.3.pūct.4.p.71.&clarius q.4.punct.1.pag.84.& ſatis Catechiſmus cōcil.Tridentini 1.p.c.13. ad illa verba ſymboli *vitam æternam*; At tamen nullus eſt, qui probauerit beatitudinem in ſola delectatione collocari. Etenim licet plerique referant Aureolū beatitudinem poſuiſſe in ſola delectatione, quos ſequitur Bellomōt. 1.2.diſp. 11. c. 2. in principio: in duobus tamen deficiunt. Primò, quia putant Aureolū egiſſe de delectatione, prout diſtinguitur ab amore. Secundo; quia putāt Aureolum poſuiſſe beatitudinem in delectatione de Deo viſo. Vtrunque autem falſo illi imponitur: nam, ſi expendantur, quæ ſcribit Aureolus apud Capreol. *Aureolus.* in 1.d.1.q.1 ar.2. contra 6.maxime in 5. argumento, Aureolus delectationem, quam ponit eſſe operationem beatificam, non diſtinguit ab amore: non quidem Dei viſi (vt Bellomontanus falſo dicit,) ſed Dei in ſe ipſo, & in ſuo bono complacente. Cui etiam accedit, quia apud Aureolum amor boni præſentis re, & ratione eſt delectatio. Quare Aureolus nō poteſt citari pro ſentētia, quę beatitudinem ponit in delectatione, quę eſt operatio diſtincta ab amore.

13 *Pars affirmatiua quæſtionis pro beat. primo* Sed quidquid ſit de Aureolo, pars iſta affirmans his argumentis confirmari poteſt. Et primo ex ſacris literis, atque *Matth.25* Patribus: in plerisque enim ſacrę ſcripturæ *Ioan.16.* locis beatitudo futura ponitur in *Luc. 22.* gaudio; vt patet Matth.25.Ioan.16.Luc. *Apoc. 2.* 22.Apocalyp.2.& Pſal.35. Verba addu- *Pſal. 35.* ximus in pręcedente q.ar.1.§.1.vbi etiā *D. Anſel.* habes Auguſtinum verbis expreſsis aſ- *Auguſt.* ſerentem vitam ęternā eſſe gaudiū, nimirum 10.confeſsionū c.21.22.23.alijs etiam in locis diſerte fatetur beatitudinem in fruitione conſiſtere, vt 1.de doctrina chriſtiana c. 32. & 8. de ciuitate Dei c.9.quod etiam affirmat D.Anſelm. lib.2. cur Deus homo c.1.

14 *2.Probatur.* Secundo; quia delectatio inter actus voluntatis eſt omnium pręſtantiſsimus. Ergo in ea ponenda eſt beatitudo. Conſequentia patet, quia beatitudo poſtulat ſibi præſtantiſsimum actum. Antecedens probatur: primò; quia delectatio generatione eſt actus omnium vltimus. At quæ generatione ſunt poſteriora, ſunt priora dignitate ex Ariſtot. 9.Metaph.c.8.text.14.& 15.& lib.8.phyſicorum c.7.text.58.&lib.2.de partibus animalium. Deinde; delectatio quęritur propter ſe; cęteri verò actus voluntatis ſunt propter delectationem, tanquam propter finem: primum patet; quia ex Ariſtot.10 Ethic. c. 2. *ſtultum eſt quærere ab aliquo, cur velit delectari?* Secundum verò probatur ex Ariſt.7.Ethic.c. 12.vbi *Ariſt.* ait *delectationem eſſe finem noſtrarum actionū.* Quòd etiam confirmatur, quoniam ex *Ariſt.* Ariſtot. in libris phyſic. *omnia mouentur, vt quieſcant*: quies autem eſt delectatio; bruta etiam propter delectationem operantur ex D.Thoma 1.2. q.4. ar. 2.ad *D.Thom.* 2.& cum dirigantur ab auctore naturę, nō errant. Denique delectatio eſt operationis perfectio ex Ariſtotele.10.Ethic. *Ariſt.* cap.2.perfectio autem cuiuſque rei eſt finis illius.

35 *Tertio.* Tertio; ſola delectatio vltimo ſatiat appetitum, tanquam vera, & formalis eius quies: appetitus autem ſola beatitudine ſatiatur, & quieſcit.

Quarto. Quarto; pœna inferni cōſiſtit in triſtitia, aliter non eſſet pœna; Ergo beatitudo in patria, quæ illi eſſentialiter opponitur, conſiſtet in delectatione.

Quintum. Quinto; Beatus ſola delectatione diſtinguitur à non beato. Ergo in delectatione per ſe ponitur beatitudo. Conſequentia videtur nota. Antecedens probatur; quia viator poteſt eſſe æqualis in amore cum beato: quo ſuppoſito beatus non amore diſtingueretur à nō beato, ſed ſola delectatione.

Vltimo. Poſtremò; præſtantiſsimi Philoſophi beatitudinem naturalem in delectatione collocarunt, vt patet ex ijs, quę diximus ſupra lib.3.q.3. ar.4. Quam opinionem, *Ariſt.* tanquam probabilem videtur Ariſtoteles probaſſe, dum 7.Ethic. c. 11. & 12 diſſoluit argumenta in contrarium adducta. Quod argumento eſt in ea etiā ponendam eſſe beatitudinem ſupernaturalem patriæ. Hæc ſunt huius opinionis potiora argumenta.

§. 3.
Opinio negatiua eſt vera.

62 *Reſolutio quæſtionis.* Aſſerenda tamen eſt, & probanda opinio negatiua, quæ ſimpliciter & abſolutè delectationem excludit ab eſſentia beatitudinis, tanquam

perfectionem illi accidẽtariam. In hac concluſione conuenit vtraque ſchola Scotiſtarũ, & Thomiſtarum; diuerſo tamen ducti fundamento: nam Scotus cũ ſuis ideo delectationem excludit ab eſſentia beatitudinis, quia putat delectationem non eſſe operationem, ſed paſſionem quandam receptã in voluntate. *Sotus.* *Mayron.* Ita Scotus in 4.d.49.q.4.litera E.& latius q.7.litera A. Mayronius in 1.d.1.q.2.ar.4. Ex alijs autem, qui delectationem, tanquam operationem agnoſcunt, generaliter hanc opinionẽ probant omnes, qui putant beatitudinem in ſolo actu intellectus collocari. At ſpecialiter *D.Thom.* delectationem ab eſſentia beatitudinis excludit D.Thomas in hac q.3. ar.4. & inferius q.4.ar.1:& in 4.d. 49.q. 1.ar. 1. quæſtiunc.2.in fine, & 3.contra gentes *Ferrarien.* c.26.argumento 5.cum ſequẽtibus, vbi *Caietan.* late Ferrarienſis, Caietanus 1.2.q.3.ar. *Capreolus.* 4.Capreolus in 4.d.49.q.1. ar.1. cõcl.6. *Durandus.* & ar.3. ad argumenta contra 6.Durandus ibi q.4. ex nouioribus Bellomontanus 1.2.diſp.11 c.5.& c.6.n.33. & c.7.n. 38.Suarius in hac q.3.diſp.7.quæſtiunc. 1.6. *vltimò dicendum eſt.*

17 Probatio 1. ex Scoto. Hanc ſententiam confirmat Scotus cum ſuis, quia beatitudo ex ſua ratione eſt operatio: delectatio autẽ, nõ eſt operatio, ſed paſsio recepta in voluntate. Reijcitur. Hæc tamen ratio falſum ſupponit fundamẽtum: quia delectatio vera eſt operatio elicita à volũtate, vt ſępe diximus

18 2. ex Durãd. Secunda cõfirmatio eſt Durandi vbi ſupra: quoniam beatitudo eſt operatio immediatè terminata ad Deũ: eſt enim formalis, & immediata aſſecutio Dei in in ſe ipſo. Delectatio autem in patria non terminatur ad Deum immediate, ſed ad Dei viſionem, & amorem: nulla enim delectatio immediate terminatur ad rem delectabilem, ſed ad operationem, qua res delectabilis nobis coniungitur, vt late probat Durandus vbi ſupra q.5.n.6.& latius in 1.d.1.q.2.& in 3. d. 26. q. 2. In hac tamen ratione minor Improbat. non recipitur: quia delectatio in patria immediate terminatur ad Deum in ſe ipſo, ſiue illa ſequatur amorem amicitiæ, quo beatus vult Deo bona, quæ De' habet: ſiue ſequatur amorem concupiſcentiæ, quo beatus vult ſibi Deum, vt *D.Thom.* bonum ſuum: quę eſt cõmunis ſententia theologorum, ex D.Thoma, 2.2, q.24. ar.1. in corp.& ad 3. de quo latius agendum eſt lib.6. Reijcienda eſt igitur hæc Durandi ratio.

19 3. ex Suario. Tertio loco Suarius ita arguit: quoniã vel ſermo eſt de delectatione, ſeu gaudio de bonis, ac perfectionibus, quas Deus habet in ſe: vel de gaudio, & delectatione, quæ conſequitur ad operationem videndi, & amandi Deum, quæ natura ſua eſt iucundiſsima. Si ſermo ſit de delectatione priori modo; illa realiter non diſtinguitur ab amore amicitię quo beatus amat Deum: & ob id eodem modo pertinebit ad eſſentiam beatitudinis, quo pertinet ipſe amor, cum quo identificatur. Porrò, ſi ſermo ſit de gaudio poſteriori modo; tale gaudium non poteſt eſſe beatitudo: tum; quia immediate non verſatur circa Deum in ſe. Tũ etiam; quia ſupponit Deum iam eſſe beatifice adeptum. Tum denique quia non eſt propter ſe, ſed propter operationem ipſam. 20 Improbat.

In hac ratione multa diſplicent. Et primò diſplicet delectationem, quæ cõſequitur amorem amicitiæ, qua beatus delectatur de bonis ipſius Dei, re non diſtingui ab ipſo amore; ſi in hoc ſenſu id intelligatur, vt re, & ratione ſit idẽ cũ amore: hæc enim opinio recidit cum opinione Aureoli, quæ cõmuniter reijtur, quã latè impugnabimus lib.6. Quòd ſi illam intelligat cum Valentia, vt re nõ diſtinguatur ab amore, bene tamen ratione, & formaliter: poſita hac opinione (quam etiam putamus falſam) non bene philoſophatur, dũ infert delectationem eo modo pertinere ad beatitudinẽ, quo pertinet amor: etenim hęc identitas nõ bene id infert: quia fieri poteſt, vt amor ille eſſentialiter ſit beatitudo, nõ tamẽ delectatio; nam albedo eſſentialiter eſt color, non ſic ſimilitudo, quæ cum Albedine realiter identificatur. Deinde diſplicet; quia præter duas delectationes, quas affert, dari debet tertia ad rẽ magis accomodata, quàm illius ſecunda: beatus enim etiam delectatur de Deo, vt eſt ſibi bonũ; quæ delectatio cõſequitur ad amorem, quo beatus ſe ipſum amans vult ſibi Deum, vt ſummum ſuum bonum, qui amor à quibuſdam vocatur amor concupiſcentiæ. Hæc autem delectatio longè eſt diuerſa à delectatione, qua beatus per actum reflexum videt viſio-

viſionem, & amorẽ in ſuis entitatibus, & amando eas de illis delectatur, tãquã de obiectis delectabilibus, vt quod: etenim hæc delectatio eſt veluti reflexa; quia terminatur ad ipſas viſiones cognitas, & amatas per actum reflexum: cũ tamen delectatio de Deo, vt eſt ipſi beato bonũ immediate terminetur ad Deũ vt cum D. Thoma, & communi theologorum dicemus lib. 6. ad viſionem autẽ, & amorem terminatur, vt ad obiectum quo. Quare, cum probatio in recenſendis delectationibus diminuta ſit; nõ eſt ſatis ad inſtitutum confirmandum.

31 Verò probatio reſolutionis & D. Thoma.

Omiſsis igitur his, & alijs noſtrę ſententiæ confirmationibus ſolida illius confirmatio ſumenda eſt ex D. Thoma ar. 4. huius quæſtionis; quam etiam tetigit 1. contra gentes c. 90. & lib. 3. c. 26. delectatio enim de Deo, deque illius bonis ex ſua natura ſupponit Deum eſſe iã beatifice aſſequutum. Ergo non eſt formalis Dei aſſecutio, ſed ſupponit operationem aliquam priorem aſſecutiuam Dei: ſupponimus autem beatitudinem in vna tantùm operatione eſſe poſitam. Hoc fundamentum ſumptum ex D. Thoma probant ferè omnes, & cum illis Bellomontanus hic diſp. 11. c. 5. n. 27. & c. 7. n. 38. in eo vtraque cõſequẽtia eſt nota: de antecedente eſt tota controuerſia, & cum ab aduerſarijs negetur, debuiſſet à Bellomõtano cõfirmari. Nos illud multis confirmabimus.

32 Antecedẽs huius probationis cõfirmatur 1. ex Auguſt.

Et primò expreſſa auctoritate D. Auguſtini 14. de ciuitate Dei c. 8. *gaudium* (inquit) *de adepto bono eſt: triſtitia verò de malo eſt, quod iam accidit.* Deinde ex Ariſt. is enim 1. Rhetori. c. 11. ita ait: *Omnino quæcunque, cum adſunt, delectationi ſunt: ea omnia ſperantibus, & recordantibus iucunda ſũt.* Et ſtatim inferius: *Idque amoris initium omnibus eſt: ſi non ſolùm adeſt, lætantur &c.* Ecce ex Ariſtotele prærequiritur adeſſe rem delectabilem, vt ſequatur delectatio. Quòd verò apud Ariſtotelem idem ſit adeſſe bonum delectabile, & aſſequutum eſſe ſatis declarat idẽ Ariſt. dum in d. c. 11. addit hæc verba: *Nam ſi non aſſequeris; triſte: ſi aſſequeris; id iucundũ eſt: id enim adipiſci iucundum, cuius fruſtratio eſt triſtis.* Idem igitur apud Ariſtotelem eſt adeſſe rem, ex qua quiſque delectatur, & eam aſſequutam eſſe. Quare ſi rẽ adeſſe prius eſt, quam delectatio de illa, prius etiam erit rem eſſe aſſequutam, quàm de ea ſumi delectationem. Concinit igitur Ariſtoteles cum Auguſtino, vt gaudium ſit de adepto bono.

Tertiò ratione id ipſum probatur: quoniam ex ſententia philoſophorum delectatio non eſt aliud, quàm quies appetitus in bono, ad quod appetitus per motum deſiderij mouebatur. Sed quies ſupponit terminum motus acquiſitum eſſe. Ergo delectatio ex ſua natura ſupponit bonum, de quo delectamur, eſſe aſſequutũ. Maior iam verſa eſt in axioma philoſophicum, vt dicemus lib. 6. Minor autem euidens eſt ex quiete rerum naturalium: mobile enim non quieſcit, niſi acquiſito termino motus: idem igitur dicendum eſt in quiete appetitus, qualis eſt delectatio: vt non detur, niſi aſſecuto bono, ad cuius aſſequutionem voluntas per deſiderium mouebatur.

23 3. Ratione.

24 Euaſio quorundam.

Huic argumento quidam occurrunt negando minorem: quia volunt dari poſſe operationem, quæ ſimul ſit formalis aſſecutio boni, & formalis quies in eo: ita colliges ex Aureolo apud Capreolum in 1. d. 1. q. 1. ar. 2. in 1. argumento contra 6. pag. 24. col. 2. ſed clarius id habes apud Scotum in 4. d. 49. q. 4. lit. G. quo in loco docet non valere conſequẽtiam à quiete, quę eſt in rebus naturalibus ad quietẽ, quæ eſt in appetitu. Fundamẽtum eſt; quia quietatio appetitus poſita eſt in perfecta acquiſitione obiecti. Poteſt igitur dari operatio appetitus, quæ ſimul ſit aſſequutio obiecti, & quies in eo.

Aureolus.

Scotus.

25 Eluditur.

Sed hæc doctrina videtur continere repugnantiã: quies enim ex ſua ratione ſupponit aſſequutionem rei, in qua mobile quieſcit. Id, quod in naturalibus eſt per ſe notum. Nec eſt, cur à quiete rerum naturalium non ſumatur efficax argumentum ad quietẽ appetitus; quidquid contradicat Scotus. Cuius fundamentum eſt ſatis debile, nam quod ait quietationem appetitus poſitam eſſe in aſſequutione obiecti; ſi in ſenſu formali intelligatur; quaſi quietatio appetitus formaliter ſit poſita in aſſequutione obiecti; eſt manifeſta petitio principij: id enim negamus. Si verò intelligatur in ſenſu cauſſali; vt quietatio appetitus ſequatur ad aſſequutionem obiecti: concedenda

cedenda eſt propoſitio: ſed in hoc ſenſu potius obſiſtet Scoto, quàm eum iuuet. Non eſt igitur, cur non admittatur argumentum á quiete naturali, ad quietẽ appetitus. Quare ſi illa quies ſupponit acquiſitionem termini, ad quem erat motus; vtique & quies appetitus ſupponet aſſequutionem boni, ad quod conſequendum anhelabat appetitus motu deſiderij. Quare veriſſimum eſt delectationem eſſe de bono adepto.

26 Quæ eadem reſolutio adhuc confirmari poteſt, tum ex Ariſtot. tum ex ipſa natura delectationis Ex Ariſtotele quidẽ: quia 10. Ethic. c. 4. text. 13. paulo ante finẽ aſſerit: *voluptatem ex his eſſe, quæ tota ſunt, & perfecta*; Hoc eſt voluptatem capi ex ijs, quæ ſunt tota, & perfecta: nam; vt inferius habet text. 15. *voluptas perficit operationem, vt reſultans quidam finis.* Reſultat igitur delectatio ex operatione perfecta. Cum verò delectatio terminet motum deſiderij, vt quies terminat motum; vtique terminabit deſiderium, non vt adhuc eſt in motu, & tendentia aſſequendi bonum, quod deſideratur; ſed vt eſt in ſuo eſſe completo: deſiderium autem non poteſt eſſe in ſuo cõpleto eſſe, niſi quãdo fuerit in tota atq; perfecta aſſecutione boni deſiderati: motus enim intrinſece completur per primum eſſe mobilis in termino, quod ipſum eſt vltimum non eſſe quietis: mobile autem tunc primo eſt in termino, cùm primum illud acquiſiuit. Deſideriũ igitur tunc erit in ſuo eſſe completo, cũ appetitus primò acquiſiuit bonum, ad quod per deſiderium tendebat. Quibus ſi adiungas delectationem capi, & reſultare ex his, quæ tota iam ſunt & perfecta; vtiq; concludes delectationẽ ex ſua natura ſupponere adeptum eſſe bonum, de quo capitur: quod nitimur probare. Ex quo inferes ita hac in re eſſe philoſophandum, vt motus deſiderij intrinſece terminetur ad aſſecutionem boni deſiderati: extrinſece verò ad delectationẽ: is enim philoſophandi modus ſumitur ex philoſophia motus naturalis, qui intrinſece terminatur per primum eſſe mobilis in termino ad quem: extrinſece verò per vltimum non eſſe quietis eiuſdem mobilis in termino acquiſito.

Confirmatio eiuſdem reſolutionis Ariſtoteles.

27 Quę philoſophia ſatis eſt cõſentanea naturę delectationis, quam ſupponimus eſſe actũ elicitũ, diſtinctũq; á dilectione: nã licet vterq; actus terminetur ad bonũ: amor tamen terminatur ad bonũ ſub præciſa ratione boni, atq; perfecti; quia eſt complacentia quædam in bono ſibi præſente: delectatio autem terminatur ad bonũ, vt volitũ & amatũ, & prout in eo iam cõplacuit voluntas, de quo latius lib. 6. Delectatio igitur, licet non terminetur ad amorem ipſum, & complacentiam, vt ad terminum, vt *quod*: terminatur tamen ad eam, vt ad terminum *quo*: ita vt amor concurrat, non vt conditio, ſed vt ratio formalis obiecti, de quo etiam latius dicemus lib. ſexto. Hoc autem ſuppoſito neceſſariò infertur delectationem ex ſua natura ſupponere Deum iam beatifice eſſe aſſequutũ: nec enim terminari poteſt ad amorem, vt ad terminum *quo*, niſi amor ſit formalis aſſecutio Dei, de quo delectatur, & vltimus finis, formaliſque beatitudo. Quod argumentum neceſſariò conuincit beatitudinem non poſſe poni in delectatione, ſuppoſito quòd beatitudo in vnico tantum actu ponatur. Imò abſolutè etiã concludit delectationẽ eſſe extra eſſẽtiã beatitudinis, ſi cũ Ariſt. dicamus *delectationem eſſe ex ijs, quæ tota ſunt, & perfecta*: etenim ſi delectatio ſequitur ad Deũ vt amatũ; vtiq; in ipſo amore completur, & perficitur appetitus in ordine ad bonum, quod deſiderat.

Concludendum eſt igitur delectationem ex ſua natura ſupponere aſſecutionem boni, de quo ſumitur: quod præter Auguſtinum, & Ariſt. docuit D. Thomas in ar. 4. huius quæſtionis, & inferius q. 31. ar. 1. in corp. & ad 3. & 1. contra gentes c. 90. & lib. 3. c. 26. & multis alijs in locis: in quo communiter approbatur á ſuis, & á Cordubenſi lib. 1. q. 42. ad 4. Gregorio de Valentia hìc diſp. 2. q. 6. punct. 1. pag. 231. & 233. Suario in Metaph diſp. 10. ſect. 2. n. 7. & 17. Bellomõtano hic diſp. 11. c. 5. n. 27. & c. 7. n. 38. Quo ſuppoſito fundamento euidenter oſtenditur beatitudinem nec in ſola delectatione eſſentialiter poſſe collocari; nec eam ad ſuam eſſentiam admittere: quod enim ſupponit perfectam, & completam aſſecutionem obiecti beatifici; quomodo poterit eſſe ipſa formalis illius obiecti aſſecutio? Sed iam argumenta in oppoſitum diſſoluamus. 28

Auguſt. Ariſt. D. Thom.

Cordub. Valent.

§. 4.

§. 4.
Soluuntur argumenta §. 2.

29 Solutio 1. argumenti. NEc contra hanc reſolutionem aliquid faciunt argumenta, quę §. 2. pro aduerſaria ſententia addu ximus. Nam primum ſatis, ſuperque ſolutum eſt ſupra q. 8. ar. 2. diximus enim beatitudinem in ſacris literis modò ex plicari per hos, modò per illos actus; nō quòd omnes ad eſſentiam beatitudinis pertineāt; ſed quia omnes pertinent ad illius perfectum ſtatum. Diximus etiam ibi ex locis Matth. 25. & Ioan. 16. non poſſe ſumi firmum argumentum: quia vel non eſt ibi ſermo de gaudio patriæ; vel non eſt ſermo de beatitudine eſſentiali, ſed prout ſumitur pro ſtatu omnium bonorum aggregatione perfecto. Sed nec ex verbis Luc. 22. Apocalyp. 2. & Pſal. 35. poteſt ſumi argumentū; quoniam in illis explicatur excellentia cœleſtis beatitudinis accommodatè ad humanum ſenſum: explicatur enim per cibum, & potum, per voluptates, & per omnimodam appetitus ſatiationē, quia homines communiter his ducūtur. Eodem modo ibi explicantur teſtimonia Patrum: nec enim illorum mens eſt explicare eſſentiam beatitudinis, ſed illius cumulatam perfectionem, ſiue eſſentialem, ſiue accidentalem.

Matth. 25. Ioan. 16.

30 Dubium. Secundum argumentum petit difficultatem; an delectatio (quam ſupponimus eſſe operationē) ſit nobilior, quàm amor, & dilectio? Affirmantem partem probauit noſter Toletanus in 1. d. 1. q. 2. ar. 2. concl. 4. & q. 3. ar. 2. concl. etiam 4. Sed oppoſitum docuit noſter Gerardus de Senis ibi q. 1. ar. 2. & placuit Och. ibi q. 3. Supplemento Gabr. in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. dub. 2. Holcot. q. 7. ſuarum determinationum litera I. quam nos ſentētiā putamus eſſe veriſsimam, de qua latius agemus inferius lib. 6. Ad argumentum igitur negādum eſt antecedens. Ad primam probationem dicimus regulam illam Ariſtotelis non eſſe vniuerſaliter veram, vt in d. lib. 6. oſtendemus. Ad ſecūdam probationem negamus delectationem eſſe finem dilectionis: quin potius eam eſſe propter operationem probabimus in d. lib. 6. in q. hac de re in terminis excitata.

Pars affirmans. Toletanus. Pars negās præfertur. Gerardus. Supp. Gab. Holcot. Solutio 2. argumenti.

31 Solutio 3. Ad tertiū admittimus delectationem formaliter ſatiare appetitum; ſi idem eſt ſatiare, quòd quietare: eſt enim ex ſe formalis quies appetitus: beatitudo autē non ſatiat formaliter, ſed ſolum cauſaliter: nam perficiendo appetitum formali aſſecutione boni deſiderati cauſſat delectationem, & quietem in bono adepto.

Ad quartum negandum eſt antecedens, ſi ſermo ſit de pœna damni, in qua eſſentialiter conſiſtit miſeria: hæc enim eſſentialiter conſiſtit in carentia amoris; ad quam, quia eſt inuoluntaria, ſequitur triſtitia: ſicut etiam ad malum illatum per ignem, vt eſt inuoluntarium, ſequitur dolor ſenſitiuus. 32 Solutio 4.

Ad quintum negandum eſt etiam antecedens: ad probationem admittimus fieri poſſe, vt amor viatoris intenſione ſit æqualis amori alicuius beati: nunquā tamen illi erit æqualis in perfectione, ſi amor patriæ diſtinguitur ſpecie ab amore viæ, vt plerique putant: ſi verò exiſtimas cum alijs vtrunque amorē eſſe eiuſdem ſpeciei; amor viæ nunquam æquabitur perfectioni conſūmmationis, quam ratione ſtatus conſequitur. 33 Solutio 5.

Ad poſtremum dicimus illos philoſophos ab Ariſtotele fuiſſe reprehenſos: de quo plura dicēda ſunt inferius q. 13. vbi vide. Hæc obiter diximus: nam pleráque iſtorum libro ſexto ſunt latius diſcutienda. 34 Solutio vlt.

ARTICVLVS III.

Vtrum beatitudo per ſe ponatur in amorè concupiſcentiæ, quo beatus amat Deum, vt bonum ſibi?

§. 1.
Pro explicando titulo quæſtionis præmittuntur nonnulla.

ANtequam quæſtionem reſoluam, pro explicando titulo quæſtionis nonnulla dicenda ſunt de amore amicitiæ, & concupiſcentiæ. Notandum eſt igitur celebrem eſſe, & apud omnes receptam diuiſionem amoris in amorē concupiſcentiæ, & amicitiæ. De qua ex profeſſo D. Thom. 1. 2. q. 26. ar. 4. & 1. p. q. 60. ar. 2. & multis alijs in locis, docēt omnes theologi in 3. d. 26. Et quidem, quòd detur amor amicitię, nullus dubitabit:

1 1. præmiſſ. Amor duplex concupiſcētiæ, & amicitiæ. D. Thom.

tabit: amicitia enim eſt quidam amor, de quo multa ſcribit Ariſtoteles lib. 8. D.Thom. & 9. Ethic, vt omittamus Ciceronem. & alios philoſophos, qui de amicitia multos libros ſcripſerunt. At, quod detur amor concupiſcentiæ (ideſt rei, quam Ariſtot. concupiſcimus) ſatis docet Ariſt. 8. Eth. c. 2. per totum: amamus enim vinum, & ea, quæ nobis aut alijs concupiſcimus, vt docet Ariſt. 2. Topic. c. 2. paulo ante medium. Igitur amamus bona inanimata, quæ concupiſcimus. Non quidem amore amicitię, ſiue beneuolentię (quia talis amor non eſt mutuus ex Ariſtotele 8. Ethic. c. 2. text. 5.) ſed amore concupiſcentiæ; quia ſcilicet illa concupiſcimus, vel nobis, vel alijs.

Amoris diuiſio explicatur. Quomodo autem hęc diuiſio ſit explicanda? Non conueniunt theologi. Nominales habent modum proprium explicandi: quia amorem amicitiæ ita diſtinguunt ab amore concupiſcentiæ, vt eum ponant actum realiter diſtinctum, vt videre eſt apud Ochamum in 1. d. 1. Ocham. Gabriel. q. 1. litera B. & latius in 2. q. 3. ar. 3. litera P. & ar. 4. concl. 4. litera BB. & apud Gabrielem in 2. d. 1 q. 5. ar. 1. notab. 1. & in 3. d. 27. q. vnica ar. 1. notab. 2. litera D. vt alios omittamus. Sed hæc ſententia à ſcholis iam diu eſt relegata. Cômunis igitur aliorum conſenſus habet, vt duo iſti amores in vno, & eodem actu perpetuò ſeſe comitentur: ita vt vnus, & idẽ numero amoris motus vtranque amoris rationem neceſſariò côtineat: idem enim actus amoris terminatus ad eum, cui volumus bonum, dicitur amor amicitiæ; terminatus autem ad ipſum bonum, quod alteri volumus; dicitur amor concupiſcentiæ. Nec ſine maximo fundamento: nam cum ex Ariſtot. 2. Rhet. Ariſtot. c. 4. *amare ſit velle alicui bonum*; vnus, & idẽ amoris motus ſimul tendit, & in bonum D.Thom. ipſum quod quis vult: & in illum, cui illud vult, vt aduertit D.Thom. 1. 2. q. 26. artic. 4.

3 Terminatus igitur ad ipſum bonum merito dicitur amor concupiſcentiæ; quia terminatur ad bonum, ideo amatũ, quia concupitum: at terminatus ad eũ, cui illud bonum volumus, dicitur amor amicitiæ; ideo, quia terminatur ad amicum; ſiquidem amicitia in hoc eſt poſita, vt amico bona velimus. Itaq; in nullo actu amoris poteſt non inueniri duplex iſta amoris ratio. Quare diuiſio iſta non fit in diſtinctos amores, ſed in diuerſos amandi modos. Hęc eſt doctrina cômuniter recepta, vt patet ex D. Th. D.Thom. in d. ar. 4. vbi Caietanus, Medina, & Cô- Caietan. Medin. radus, idem D.Thomas 1. p. q. 60. ar. 2. Conradus. vbi etiam interpretes. Latè Caietanus 2. Aragon. 2. q. 17. ar. 5. vbi etiam noſter Aragonius Ferrar. pag. 404. Ferrar. 1. contra Gentes c. 91. Capreolus. in ſecunda ratione, Capreolus in 1. d. 1. q. 1. ar. 3. ad 2. 2. loco contra 3. fol. 25. col. 2. & in 2. d. 4. q. 1. ar. 3. ad 1. contra 3. Scotus. conſentit Scotus in 4. d. 49. q. 5. à ſuis re- Molina. ceptus. Ex nouioribus Molina 1. p. q. 20. Valentia. ar. 2. & q. 60. ar. 3. & q. 63. ar. 2. & 3. diſp. vnica m. 3. Valentia 1. 2. diſp. 3. q. 2. pũct. 1. Bellomôt. ibi diſp. 1. c. 3. & diſp. 11. c. 5. n. 26. & 1. p. diſp. 84. c. 3. vt in re notiſsima alios omittamus.

Præmittendum eſt ſecundo omnes theologos conuenire beatum duobus 4 1. præmiſ. modis Deum amare. Vno modo; quia illi vult omnia ſua bona: altero modo; quia illum vult, vt bonum ſibi: beatus enim, & omnia bona, quæ in Deo videt, amat ipſi Deo; & ipſum Deum amat ſibi. Conſentiunt præterea vtrunque iſtum amorem eſſe realiter diſtinctum: nam prioris amoris Deus ipſe eſt finis *cui*: poſterioris verò finis *cui* eſt ipſe beat⁹.

Dubitari tamen poteſt; an amor, quo Deus amatur, vt bonum volitum beato, 5 Dubium. dicendus ſit amor concupiſcentię? Ne- Pars neg. gat doctiſsimus præceptor Frater Frã- Fr. Fran. ciſcus à Chriſto in 1. d. 1. q. 5. ad finem, à Chriſto. abſolutè docens Deum amari non poſſe amore concupiſcentię, nec talem amorem poſſe terminare: quod etiam do- Durand. cuit Durãdus in 3. d. 26. q. 2. ar. 1. Quam Côfirm. ſententiam ex eo confirmant, quia obiectum amoris concupiſcentiæ non diligitur vltimatè propter ſe, ſed propter alterum, quod magis diligitur. Deus autem non eſt diligẽdus propter alterum, ſed propter ſe. Et præterea prę omnib⁹ alijs eſt diligendus, vt patet. Ergo Deus nullo modo poteſt diligi amore concu- Côfirm. 2. piſcentiæ. Quod adhuc confirmatur; quia de ratione amoris concupiſcentię eſt, vt bonum concupitum ordinetur, tanquam in finem, in illum, cui côcupiſcitur. Sed Deus non poteſt ordinari in alium, tanquam in finem. Ergo nec poterit diligi amore côcupiſcẽtiæ. Minor eſt nota: quia Deus eſt finis ſimpliciter

vltimus;

vltimus; vnde in nullum alium finem ordinari poteſt. Maior autem probatur: quia bonum concupitum eſt finis *cuius*: ille verò, cui concupiſcitur, eſt finis *cui*, vt diximus libr. 1. q. 2. Iam verò finis *cuius* ordinatur in finem *cui*, tanquam in verum finem, vt plerique putant.

2 Cum verò negare non poſsint beatos amare Deum, vt bonum ſibi, coguntur negare amorem illum eſſe concupiſcentiæ, ſed amicitiæ: quia eo potius ſe referunt in Deum, vt in vltimum finem, quàm Deum referant in ſe ipſos: perinde enim eſt (inquiunt) beatum ſibi Deum concupiſcere, atque velle ſe ordinari in Deũ. Quòd ſi quæras; quidnam requiratur, vt aliquod bonum ſit per ſe obiectum amoris concupiſcentiæ? Reſpondent illud neceſſariò requiri, vt bonum concupitum ita alteri ſit volitum, vt veniat in vſum illius, ordineturque in illum, vt in finem. Ex quo infertur amorem, quo beatus Deo amat omnia bona, quæ in eo videt non eſſe dicendum amorem concupiſcentiæ, etiam quatenus terminatur ad ipſa bona: ſiquidem illa (cum ſint ipſe Deus) non poſſunt cadere in vſum Dei, nec in eum, vt in verum illorum finem ordinari.

Hæc tamen ſententia communiter reijcitur: omnes enim reliqui Theologi

7 Reſolutio. aſſerunt Deum, tam in via, quàm in patria amari poſſe, & amore amicitiæ, & concupiſcentiæ. Ita Diuus Thomas 2.2. quæſt. 17. artic. 8. & q. 27. artic. 4. & q. 28. articul. 1. ad 1. & 3. & in 4. diſtinct. 49. quæſt. 1. artic. 2. quæſtiuncula 1. ad 3. & in quæſtionibus de virtutibus in q. de ſpe artic. 3. D. Bonauent. in 3. d. 26. artic. 2. quæſt. 3. numer. 54. Richardus ibi artic. 7. quæſt. 2. & in 4. diſt. 49. artic. 1. quæſtione 6. vbi Scotus quæſt. 5. litera B. C. Baſſolius quæſt. 2. articul. 3. Capreol. in 3. diſt. 26. quæſt. vnicâ artic. 3. ad 1. contra 1. fol. 106. column. 3. in medio, & ad 2. contra eandem fol. 107. col. 2. in fine, Caietanus 2.2. quæſt. 17. artic. 5. §. *Et hîc incipit*, & quæſtione 28. artic. 1. Aragonius in dicta q. 17. artic. 5. ad 1. argumentum primi dubij, Suarius in Metaphyſica diſputatione 23. ſectione 2. numer. 4. & 8. & 3. part. quæſtione 7. articul. 4. in comm. §. *Vt verò breuiter*.

(D. Thom. D. Bonau. Richardus. Scotus. Baſſolius. Capreolus. Caiet. Aragoni⁹.)

Denique eſt receptiſsima ſententia inter Theologos, & indubitata apud recentiores: conſentit enim cum explicatione diuiſionis, quam præmiſimus: ex qua patet in omni actu amoris neceſſariò includi vtriuſque amoris rationem: ita vt idem actus ſit amor amicitiæ, & concupiſcentiæ penes diuerſos reſpectus: omnis enim amor, qui terminatur ad bonum, quod alteri eſt volitum, dicitur concupiſcentiæ: etenim re vera eſt bonum, quod alteri concupiſcitur. Et hęc celebris, ac recepta doctrina ſatis eſſe debet, vt communem probemus ſententiam. Cui etiam ratio theologica ſuffragatur: nam ſpem in via ortum habere ex amore concupiſcentiæ ferè omnes docent, & ipſe pręceptor in 3. d. 26. dum agit de ſpe: ſpei autem in patria reſpondet amor, quo beatus amat ſibi bonum, quod ſperabat. Probatur ratione.

8 Nec argumenta oppoſitæ ſententiæ vim habent. Nam ad argumentum negandum eſt obiectum amoris concupiſcentiæ non amari propter ſe, ſed propter alterum: licet enim non ametur, niſi relate, quia amatur, vt bonum conueniens; verè tamen, & ſimpliciter propter ſe amatur, hoc eſt propter ſuam bonitatẽ: amatur enim, vt finis *cuius*, quod ex ſua natura eſt bonum propter ſe, vt patet ex ijs, quæ diximus libro primo, quæſtione 2. Deus igitur, dum amatur, vt bonum beato conueniens; amatur propter ſe, & propter ſuam bonitatem. Reſponſio ad primam confirmationem.

9 Quod verò adducitur in confirmatione ſatis eſt dubium: nam bonum cõcupitum (quod eſt finis *cuius*) ordinari ad amicum, cui concupiſcitur) qui eſt finis (*cui*) tanquam ad finem, vel ſimpliciter eſt falſum; vel ſolùm verum habet in bonis creatis, vt patet ex ijs, quæ latè diximus de fine *cuius*, & fine *cui*, libro primo quæſtione ſecunda. Quin potiùs etiamſi daremus bonum concupitum ordinari ad finem *cui*, vt ad verum finem; nullum eſſet inconueniens, ſi diceremus Deum ordinatiſsimè poſſe eſſe volitum nobis, vt fini *cui*, non tamen vltimato. Vide in dicta q. 2. Ad ſecundã.

§. 2.

Reſoluitur quæſtio pro parte negatiua.

10 EX ijs, quæ diximus, patet in patria duos reperiri amores erga Deum: vnum, qui terminatur ad Deum, tanquam ad obiectum amicitiæ, cui bonũ concupiſcitur: alterũ, qui terminatur ad illum, tanquam ad obiectũ bonum, quod concupiſcitur alteri. Primus amor ſimpliciter dicitur amor amicitiæ, quia terminatur ad Deum, vt amicum: qui amor, licet dicatur concupiſcentiæ, vt terminatur ad bonum ipſum diuinum, quod beatus Deo vult: tamen vt ſic, non terminatur ad Deum, ſed ad bonum, quod eſt in Deo: nos autem hoc loco agimus de amore, vt terminatur ad ipſum Deũ. Secundus amor, prout terminatur ad Deum, ſimpliciter dicitur amor concupiſcentiæ: quia licet ſit amor amicitiæ, vt terminatur ad beatum, qui Deum vult ſibi: tamen, vt terminatur ad Deum, terminatur, tanquam ad bonum concupitum beato. Itaque Deus, vt Deus eſt, duobus tantùm modis amatur à beatis: vno modo, vt eſt amicus, cui beatus vult bonum: altero modo, vt eſt ſummum bonum, quod beatus vult ſibi. Ex quibus iam patet ſenſus quæſtionis: inquirimus enim, an beatitudo per ſe ponatur in amore, quo beatus vult Deum ſibi, tanquam ſuum ſummum bonum? Qui amor iam communiter appellatur amor cõcupiſcentiæ erga Deum.

11 *Opinio quorundam.* Pro reſolutione neminem inuenio, qui beatitudinem collocet in ſolo hoc amore: plures tamen ad eſſentiam beatitudinis illum admittunt. Quoſdam ita ſenſiſſe refert Baſſolius in 4. d. 49. q. 2. articul. 3. §. *Dicunt aliqui:* quin potius ex recentioribus nonnullos ita docuiſſe refert Bellomontanus hìc diſputatione 11. capite 5. numer. 15. ita enim docuit Richardus in 4. diſt. 49. articul. 1. quæſtione 6. ad quartum, nec omnino reijcitur à Baſſolio. Fundamẽtum eſt; quoniam iſte amor primò, & immediatè terminatur ad Deum in ſe ipſo: actus autem, qui primò, & immediatè in Deũ terminatur, eſt actus beatificus pertinens ad eſſentiam beatitudinis. Nec obſtat, quòd Deus iſto amore ametur propter ipſum beatum; quia non amatur propter ipſum, tanquam propter vltimum finem, vt ait Richardus vbi ſupra.

Baſſolius.

Richardus.

Primum fũdamentum.

Secundò; quoniam nullus videns, & amans Deũ poteſt ſimpliciter dici beatus, niſi Deum ſibi amet, vt ſummum ſibi bonum: etenim Deus, vt eſt obiectum beatificans, perfectè obtineri non poteſt, niſi ametur à beato, tanquam ſuum bonum. Quod exemplo falſæ beatitudinis ſatis videtur probari; poſſeſsio enim diuitiarum non poteſt auarum beatificare, niſi auarus eas poſſeſſas amet, vt ſummum bonum ſibi: poſito autem hoc amore illum beatificabit, quia, vt ſic ſatiabitur appetitus: ſimiliter igitur aſſecutio Dei, vel per viſionem, vel per amorem amicitiæ non poterit habere rationem completam beatitudinis, niſi voluntas Deum viſum, & amatum diligat, vt bonum ſibi: nec enim appetitus aliter completè ſatiabitur. 12 *Secundū*

Poſtremò confirmari poteſt, tum ex Auguſtino, tum ex Anſelmo: nam Auguſtin. vbicunque ad beatitudinem requirit amorem, principaliter loquitur de amore concupiſcentiæ. Anſelmus autem in libro de caſu diaboli capite duodecimo aſſerit beatitudinem conſtare ex commodis; appetitumque illius pertinere ad appetitum commodi. Hæc ſunt huius opinionis fundamenta. 13 *Vltimũ Augu... & ...*

Hæc tamen ſententia non ſolùm reijcitur ab ijs, qui omnem voluntatis actum ab eſſentia beatitudinis excludunt; ſed etiam ab illis, qui actum voluntatis ad illius eſſentiam admittunt: nam, & inter iſtos communior ſententia ab eſſentia beatitudinis excludit amorem concupiſcentiæ. Ita Scotus in 4. diſtinctione 49. quæſtione 5. litera B.C. §. *Secundo non conſiſtit.* & fuit ſententia Aureoli apud Capreolum in primo diſtinct. 1. quæſtione 1. articul. 2. in primo argumento ſecundo loco contra 6. pagina 24. column. 2. Inter nouiores eſt receptiſsima, Bellomontanus hìc diſputatione 11. cap. 5. numer. 15. latè Suarius in hoc articulo diſputatione ſeptima, quæſtiuncula prima, §. *Dico quarto.* quam ſententiam, & olim, & modò probamus, tanquam veriſsimam. Et vt illius veritas magis eluceat duas ſtatuimus propoſitiones. Prima propoſitio: in ſolo amore concupiſcẽtiæ, quo beat[us] Deum ſibi amat, vt ſummum bonum, nõ poteſt beatitudo eſſẽtialiter collocari. 14 *Reiic...*

Scotus.

Aure...

Prima propoſitio.

Secun-

2. propoſit. Secunda propoſitio: ſed nec poteſt ad eſſentiam beatitudinis pertinere.

15 Demonſtratur 1 propoſitio. Prior propoſitio facilè demonſtratur, ſi ſupponamus beatitudinem in vna tantùm operatione cōſiſtere: hoc enim ſuppoſito concedendum eſt beatitudinem poni in operatione voluntatis omnium nobiliſsima: ſed amor concupiſcentiæ (de quo agimus) eſt minus perfectus, & nobilis, quàm amor amicitiæ, quo beatus Deum amat. Ergo beatitudo non poteſt eſſentialiter collocari in ſolo illo amore concupiſcentiæ. Maior patet ex facta ſuppoſitione. Minor autē multis probatur; & primò auctoritate D.Thomæ 2.2.q.28. art.1.ad 3.vbi fatetur gaudium de bonis, quæ beatus vult Deo, melius eſſe, quàm gaudium de ipſo Deo, vt ſibi eſt bonum. (D.Thom.) Igitur ex ſententia D. Thomæ amor, quo beatus Deo vult bona, lōgè melior erit, quàm amor, quo beatus vult Deum ſibi. Deinde cōmunis eſt omnium doctrina amorem amicitiæ eſſe perfectiorem amore concupiſcentiæ. Ita D. Thomas loco citat. (D.Thom. Scotus. Richardus.) clariùs 2.2.q.17.art.8. & 1.2.q.26. ar.4. & de virtutibus q. de ſpe ar.3. & in 4. d. 49.q.1.art. 2. quæſtiunc. 1. ad 3. Scotus ibi q. 5. litera B. C. fatetur Richardus eodem loco art.1.q.6.ad 4. & in 3. d.26. art.7.q.2.

16 Tertiò adhuc multis probatur rationibus. Prima eſt; (1. Ratio.) quia amor amicitię tēdit in bonum, vt eſt in ſe bonum; concupiſcentiæ autem, vt eſt bonum alteri: iā verò ratio boni, vt eſt in ſe bonum, pręſtantior eſt, quàm ratio boni, vt eſt alteri bonum: hæc enim eſt ratio relatiua, illa abſoluta: & inde eſt, vt quod amatur amore amicitiæ, per ſe ſimpliciter, & perfectè ametur: ſecundum quid autē, & imperfectè, quod amatur amore concupiſcentiæ, (D.Thom.) vt ait D. Thomas 1.2.q.26.art.4.& 2. 2. q.17. art. 8. adeò vt hoc ſimpliciter non dicatur amari, ſed concupiſci, vt ait D.Thom.in 4.loco citato. (2. Ratio.) Secunda ratio, quia amor concupiſcentiæ ſemper habet affectionem cō modi; amicitię verò affectionem iuſtitiæ, (D. Anſel.) ex D. Anſelmo de caſu diaboli cap. 6. Iam verò affectio iuſtitiæ nobilior eſt affectione commodi, cum ſit illius regula.

17 3. Ratio. Tertia ratio; quia amor concupiſcentiæ etiam vt ad Deum terminatus, poteſt eſſe inordinatus, & de facto talis fuit in Lucifero ex ſententia eiuſdem Anſelmi: cum tamen amor amicitiæ reſpectu Dei nunquam poſsit habere exceſſum. (Poſtrema ratio.) Poſtrema ratio ex eo ſumitur; quia amor concupiſcentiæ neceſſariò ſupponit amorem amicitię, à quo originetur, & ſuo modo cauſetur: de quo plura dicemus in ſequenti quæſtione.

Ex quibus omnibus iam patet amorem concupiſcentiæ, quo beatus amat Deum, vt bonum ſibi, longè eſſe imperfectiorem amore, quo Deo amat bona, quæ in Deo videt. Quare, cum beatitudo vnum tantùm ſibi actum vendicet, in quo eſſentialiter collocetur, eumque omnium nobiliſsimum; fieri non poteſt, vt in ſolo illo beatitudo eſſentialiter collocetur; quæ fuit prima propoſitio à nobis propoſita.

18 Secunda demonſtratur. Secunda propoſitio (quòd ſcilicet amor concupiſcentiæ nullo modo pertineat ad eſſentiam beatitudinis) ex priori propoſitione demōſtratur: quoniam beatitudo ad ſuam eſſentiam non admittit, niſi vnam operationem omnium nobiliſsimam: vt in tota hac diſputatione ſupponimus. Amor autem concupiſcentiæ, de quo loquimur, non eſt operatio nobiliſsima voluntatis: quia amor amicitiæ longè eſt nobilior, vt in prima propoſitione probauimus. Ergo amor concupiſcentiæ manet extra eſſentiam beatitudinis. Vtrum autem ad illius eſſentiam pertineat, ſi beatitudo eſſentialiter ponitur in pluribus operationibus? Difficilioris eſt probationis; de quo aliqua dicemus in ſequenti quæſtione: nobis modò ſatis eſt probaſſe hunc amorem non eſſe inter operationes voluntatis nobiliſsimum, vt eum ab eſſentia beatitudinis excludamus. Quem etiam ideo excludimus, quia ſupponit Deum beatificè iam eſſe aſſecutum. Cuius puncti examen referimus in ſequentem quæſtionem.

19 Ad 1 alterius ſententiæ. Argumenta porrò oppoſitæ opinionis ſuperiùs poſita facilè ſoluuntur. Ad primum admittimus amorem iſtum cō cupiſcentiæ immediatè terminari ad Deum in ſe ipſo: inde tamen non infertur eum eſſe eſſentialiter beatificum: nec enim ſatis eſt actum immediatè ter

minari ad Deum, vt pertineat ad eſſentiam beatitudinis: nam viſio immediatè terminatur ad Deum; & tamen apud opinionem, quam modò defendimus, non eſt actus eſſentialiter beatificus. Similiter delectatio de bonis, & perfectionibus diuinis ad Deum immediatè terminatur, vt contra Durandum omnes admittunt: & tamen non ingreditur eſſentiam beatitudinis, vt oſtendimus in præcedente art. Opus eſt igitur, vt actus immediatè ad Deum terminatus dicatur eſſentialiter beatificus; quod ita Deum immediatè attingat, vt ſit formalis aſſecutio illius, vt omnes fatētur. Hoc autem non conuenit huic amori: ſupponit enim Deum iam eſſe beatificè aſſecutum, vt ſupra tetigimus, & in ſeq. art. latiùs oſtenſuri ſumus.

20 Ad ſecundū. Ad ſecundum reſpondent nonnulli neminem dici poſſe ſimpliciter beatū, niſi habeat hūc amoris actum, quo Deū ſibi amet: nec tamen admittunt hunc actum pertinere ad beatitudinis eſſentiam: & ratio eſt, quia vt beatus ſine illo actu ſimpliciter non dicatur beatus, ſatis eſt, quod ſit neceſſarius, vel vt diſpoſitio ſubiecti, vel vt conditio obiecti. Quare ad argumentum omnibus conceſſis, quæ adducuntur, negandam putant conſequentiam. Alij tamen ſimpliciter negant antecedens: quorum ſolutio placet, ſed de hoc latiùs in ſequenti quæſtione.

21 Ad tertium. Ad tertium negandum eſt Auguſtinum, dum amorē ad beatitudinem requirit, principaliter agere de amore concupiſcentiæ. D. autem Anſelmus ſolùm agit de beatitudine ſumpta in communi, non verò de beatitudine ſumpta in particulari, ſiue in via, ſiue in patria vt ipſemet declarat. Beatitudo autem in communi ſolùm includit rationem boni, vt bonum eſt, & conueniens. Vnde ſolum poteſt terminare amorem concupiſcentiæ, quem Anſelmus appellat amorem commodi, etenim ſolùm eſt volita, vt bonum alteri, quæ volitio, eſt volitio commodi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beatitudo ponatur in ſolo amore amicitiæ, quo beatus vult Deo bona, quæ in eo videt?

§. I.

Explicatur pars negatiua.

1 PArtem negantē (quod ſcilicet beatitudo non modo non ponatur in ſolo actu amoris amicitię, ſed nec ponatur in eo) probāt omnes auctores, qui beatitudinē in ſolo actu intellectus collocant. At tamen ex ijs, qui defendūt beatitudinem etiam poni in actu volūtatis, plures negant eam ſolùm poni in amore amicitiæ. Porrò, qui excluderet amorem amicitiæ ab eſſentia beatitudinis, inueni neminem: fallitur enim Bellomontanus hìc diſp. 21. c. 2. in princip. dum affirmat Aureolum aſſeruiſſe beatitudinem noſtram nec eſſe viſionē Dei, nec dilectionem charitatis; ſed ſolā delectationē de Deo viſo: Aureolus enim delectationem, in qua beatitudinē ponit, non diſtinguit à dilectione iſta amicitiæ erga Deum, vt iam aduertimus ſupra art. 2. §. 2. & ſatis id quis intelliget, tū ex verbis Aureoli relatis à Capreolo in 1. d. 1. q. 1. ar. 2. in argumentis 2. loco contra 6. Tum ex opinione propria, quam habet. Nam apud Capreolum vbi ſupra in ſecundo argumento ita habet: *Amor ille eſt beatificus, & fruitio patriæ, qui eſt actus potiſsimus charitatis: ſed talis eſt in cōplacentia vltimata in Deo. Ergo vltimata complacentia, & delectatio beati eſt amor beatificus, & fruitio beatorum.* Ex quibus verbis colliges apud Aureolum amorem, qui eſt potiſsimus actus charitatis patriæ (qualis eſt actus complacentiæ in Deo, & in bono, quod habet Deus, vt Aureolus explicauit in primo argumento) eſſe actum beatificum. Habes deinde amorem, & delectationem apud Aureolum eſſe eundem actum: complacentiā enim in Deo, & delectationem appellat amorem beatificum, & inferiùs in quinto argumento vult complacentiam, & delectationem eſſe vnum ſimplicem actum fruitionis. Denique id ſatis patet ex propria, quam hac de re Aureolus habet, opinione: amorem enim rei præſentis nec re, nec ratione diſtinguit à delectatione, vt diximus ſupra articulo ſecundo. Apertè igitur allucinatur Bellomontanus circa mentem Aureoli. Quare conſtituendum eſt inter eos, qui ad beatitudinem actum voluntatis admittunt, neminē eſſe, qui amorē amicitiæ

Aureol[...] tè nō eſt ſecutus B[...] lomon[...]

citiæ ab eſſentia beatitudinis excludat. Sunt igitur Theologi, qui abſolutè negant amorem amicitiæ ingredi beatitudinis eſſentiam. Alij ſolùm negant hunc tantùm amorem ad illius eſſentiā pertinere. Vtrorunque fundamenta adducemus.

1. ſententia.
2. ſententia.

2 Quòd amor amicitiæ erga Deum abſolutè non pertineat ad eſſentiam beatitudinis multis contendit Bellomontanus hìc diſp. 11. c. 4. à n. 19. cum ſequētibus, & c. 6. n. 34. & c. 7. n. 37. conſentit Caietanus in hac q. 3. ar. 4. §. *ad euidentiā obiectorum*, & ſatis id docet D. Thomas, dum generaliter probat beatitudinem poni non poſſe in amore, & in ſpecie probat 3. contra Gentes c. 26. in quinta ratione, vbi Ferrarienſis, ſatis id ſignificat in hoc ar. 4. iuxta interpretationē Caietani, & eſt communis opinio inter Thomiſtas, quam etiam probat Durād. in 4. d. 49. q. 4. n. 16. quem refert, & probat Capreolus ibi q. 2. ar. 3. ad 2. ſecundo loco contra primam fol. 193. col. 4.

Caiet. D. Thom. Ferrarien. Durand. Capreolus.

3 Præcipuum huius opinionis fundamētum ex eo ſumitur, quòd amor amicitiæ, nec vt abſolutè eſt amor, nec vt eſt talis amor; ſcilicet charitatis, & amicitiæ, habet ex ſua natura, quòd ſit aſſecutio rei amatę. Ergo non poteſt in patria eſſe formalis beatitudo. Conſequētia eſt nota, quia omnes admittunt beatitudinem ex ſua natura eſſe aſſecutionem obiecti beatifici. Antecedens verò multis probatur. Primò; quia amor, vel eſt rei abſentis, & adhuc futurę; vel pręſentis: ſi eſt rei abſentis; fertur in rem non dum habitam; vnde non poteſt eſſe illius aſſecutio. Si verò eſt rei pręſentis; fertur in illam iam habitam, & aſſecutam. Non eſt igitur formalis aſſecutio, ſed illam ſupponit.

Præcipuum fundamentum primæ ſententiæ.
1. antecedētis probatio

4 Secundò; quia amor amicitiæ ex ſua natura tam fertur in rem præſentem, quàm in abſentem. Nec ex ſua natura magis fertur in Deum viſum intuitiuè; quàm in Deum cognitum ænigmaticè, & ſub obſcuritate fidei. Ergo ex ſua natura non eſt aſſecutio, quæ requiritur ad beatitudinem patriæ.

Secunda.

5 Tertiò accedit: quoniam amor, vt amor eſt, & actus diſtinctus à deſiderio, & delectatione, abſtrahit à bono futuro, vel præſente: nec enim aliter diſtingui poteſt ab illis actibus. Quomodò igitur ex ſua natura poterit eſſe aſſecutio obiecti beatifici?

Tertia.

Poſtremò; amor vel capitur, vt incluſus in deſiderio: vel vt incluſus in delectatione: vel ſecundum ſe, prout ſcilicet fertur in rem abſtractè conſideratam, nec futuram, nec præſentem. Primo modo eſt de bono non dum habito; quia vt ſic, non diſtinguitur à deſiderio. Secundo modo eſt de bono iam habito; quia, vt ſic idem eſt, quòd delectatio. Tertio modo ex ſua natura abſtrahit à bono adepto, vel non adepto: & cùm, vt ſic, habeat, quòd eſſentialiter ſit amor, vt ſic, non poteſt eſſe formalis adeptio obiecti beatifici. His igitur ſatis probatur propoſitum antecedens: nimirum amorem etiam amicitiæ ex ſua natura non eſſe, nec eſſe poſſe formalem aſſecutionem beatifici obiecti, & per conſequens non poſſe pertinere ad beatitudinis eſſentiam. 6

Secundo principaliter arguitur; quoniā amor amicitiæ terminatur ad Deū clarè viſum, tanquam ad obiectum adæquatè beatificatiuū: viſio enim ibi concurrit, vt ratio formalis obiectiua, & terminatiua illius amoris, vt docēt Caietanus in d. ar. 4. §. *Ad rationem autem primam Scoti*, & Bellomontanus in d. diſput. 11. c. 6. n. 33. & 34. Supponit igitur iſte amor Deum iam beatificè aſſecutū per viſionem. 7

Secundum fundamentum.
Caiet.

Tertiò arguunt alij; quoniam amor amicitiæ verſatur circa bonum ipſius Dei, vt eſt ipſius, & quatenus aliquo modo eſt coniūctum Deo. Ergo non poteſt habere rationem vltimi finis, & formalis beatitudinis. Antecedens eſt notum conſequentia probatur; quia beatitudo non habet alium finem, in quem ordinetur: ſi verò amor amicitiæ verſatur circa bonum Dei, ordinatur in illud, tanquam in vltimum finem, & perconſequens non poteſt eſſe beatitudo formalis.

Tertium.

Quartò; ſi amor charitatis erga Deū bearet hominem; non ſolùm illum bearet in patria, ſed etiam in via: quod eſt falſum. Probatur ſequela; quia amor charitatis in via eſt perfectiſsimus actus voluntatis eiuſdem rationis cum amore charitatis in patria. Ergo eodē modo poteſt nos beare in via, & in patria. 8

Quartum.

9 Quintum. Quintò; quia amor iſte amicitiæ reſultat ex viſione Dei. Ergo nō poteſt eſſe de eſſentia beatitudinis. Antecedens patet; conſequentia probatur: quia amor iſte ſolùm habere poteſt rationem paſsionis, quæ dicit imperfectionem.

10 Sextum. Sextò; Amor iſte eſt debitus Deo. Ergo nō poteſt in eo poni beatitudo. Antecedens eſt notū, probatur conſequētia: quoniam beatitudo ex ſua natura eſt præmium ab alio datum: iſta autem beneuolentia, cum ſit debita Deo, potius habet rationem meriti.

11 Septimum. Septimò; ſi beatitudo in hoc amore poneretur, eſſet ex eo, quia eſt amor amicitiæ, & beneuolētiæ. At nec dici poteſt amor amicitiæ, ſi propriè loquendum eſt, propter inæqualitatem, quæ cernitur inter Deum, & hominem: nec beneuolentiæ: quia beneuolentia propriè non eſt erga eum, cui nihil poteſt acquiri.

Vltimum. Poſtremò; quoniam apud Ariſtotelē, & cæteros philoſophos nunquam quæſitum fuit, an beatitudo ponenda eſſet in amore? Sed tota cōtrouerſia fuit, an ponenda eſſet in contemplatione, an verò in delectatione. Hæc cōmuniter adducuntur pro illis, qui amorem amicitiæ excludunt ab eſſentia beatitudinis.

12 Secunda ſētentia variè explicatur. Quòd verò non ſolus amor amicitiæ ſit de eſſentia beatitudinis, probant plerique theologi: illi ſcilicet, qui putant, beatitudinem ponendā eſſe in pluribus operationibus: omnes enim ſimul cum hoc amore, alium, vel alios actus admittunt: quidam ſolum actū intellectus cū hoc amore coniungunt: alij cum viſione enumerant etiam delectationem excluſo ſolo amore concupiſcentiæ: nec deſunt, qui & hunc etiam admittant, vt beatitudo non in duobus tantū actibus, aut tribus, ſed etiā in quatuor actibus collocetur. Deniq; alij cū amore amicitię ſolā delectationē enumerāt, cęteris actibus intellectus, & volūtatis excluſis. De quibus omnibus opinionib' agendū erit in q. ſeq. Omnes igitur in hoc cōueniunt, vt amor amicitię ad eſſentiā quidē beatitudinis pertineat; non tamē ſolus. Vnde pręiacentē excluſiuę affirmatiuā agnoſcunt: negatiuam autē inficiātur. Singularum opinionum fundamēta poſuimus, dum ſingulas explicauimus, & iterū repetenda erunt in ſequente q.

§. 2.

Reſoluitur pars affirmatiua.

13 Beatitudinem in ſolo amore amicitiæ (quo beatus vult Deo omnia bona, quæ in eo videt) eſſentialiter collocari omnino probandū eſt ab ijs, qui beatitudinem in vno tantùm actu collocant, non quidem intellectus, ſed voluntatis: quibus modò patrocinium præſtamus. Cū verò hæc excluſiua duas contineat exponētes, affirmantem vnā, & negantem alteram; vtramque confirmabimus. Prior igitur propoſitio affirmat beatitudinem eſſentialiter poni in amore amicitiæ erga Deum, quem plerique appellant amorem charitatis patriæ. Poſterior verò negat alium actum ab iſto amore (ſiue ille intellectus ſit, ſiue voluntatis) pertinere ad beatitudinis eſſentiam. Prior propoſitio. Poſterior.

14 Prima propoſitio probatur. Prior propoſitio multis probari poteſt. Et primò; quia exceptis illis, qui beatitudinē in ſolo actu intellectus ponunt, cæteri nemine diſcrepante eam admittunt. Nec eam Aureolus negauit, ſed probauit potius, vt initio huius articuli contra Bellomontanum oſtendimus. Pro illa igitur ſtant Alenſis 3. p. q. 23. m. 1. ad 1. Ægidius in tract. de influētia diuina in beatos cap. 2. col. 1. in fine, Henr. quodlib. 13. q. 12. & in Summa ar. 48. q. 2. & ar. 49. q. 6. Richard. in 4. d. 49. ar. 1. q. 6. Scotus ibi q. 4. litera F. G. & q. 5. litera C. D. Maior q. 3. Argent. q. 3. ar. 2. concl. 3. & 4. Supplementum Gabrielis q. 1. ar. 2. concl. 4. & ar. 3. in 3. p. tertij dubij. Baſſolius q. 2. art. 3. §. *dico ſecundò.* Marſilius in 4. q. 13. ar. 3. notab. 2. & cōcluſ. 4. Toletanus noſter in 1. d. 1. q. 3. ar. 2. concl. 2. noſter Gerardus de Senis ibi q. 1. ar. 3. latiſsimè Cordubenſis lib. 1. q. 42. in 2. propoſitione. Conſentit Valentia hìc diſp. 1. q. 3. punct. 4. pag. 71. & q. 4. punct. 1. pag. 84. Molina 1. p. q. 12. diſp. 2. concl. 5. & q. 26. in principio, Angles de beatitudine art. 1. dub. 1. diffic. 3. Suarius in hac q. 3. diſp. 7. quæſtiunc. 1. §. *dico tertio.* ſatis Catechiſmus Tridentinus 1. p. c. 13. ad illa verba, *Vitam æternam.* Ex quibus patet, quam receptiſsimum ſit inter Theologos amorem amicitiæ erga Deum ad eſſentiam beatitudinis pertinere: quod ſatis eſt, vt propoſitio iſta ſit probabilis. Alenſ. Ægid. Henric. Richar. Scotus. Argent. Supp. Baſſol. Toletan. Gerard. Cordub. Valent. Molina. Angles. Catechiſm. Tridentin.

Deinde

15 Probatur. 2. Deinde probatur; quia fundamentũ, quo nitimur, vt dicamus in ſolo actu volũtatis beatitudinem collocari (de quo egimus ſupra q. 10. ar. 3. §. 1.) huic amori conuenit: per eum enim ita Deum tenemus, vt eum noſtrum faciamus: amicus enim eſt alter ego. Pro quo etiam facit, quòd amor iſte inter omnes animæ intellectiuę operationes, tam intellectus, quàm volũtatis eſt nobiliſsimus: procedit enim à charitate, quæ, etiam, vt eſt in patria, eſt pręſtantiſsimus habitus; ob iſtum etiam amorem Seraphini in ſuprema Hierarchia ſupremum locum obtinuerunt. Quæ omnia ſatis expendimus in præcedente q. ar. 4. Hæc igitur propoſitio affirmatiua indubitata eſſe debet apud eos, qui voluntatis actum ad eſſentiam beatitudinis admittunt.

Tertio.

16 Poſterioris propoſitionis auctor. Poſterior verò propoſitio, quę negat vllum alium actum, ſiue intellectus, ſiue voluntatis ad eſſentiã beatitudinis pertinere, plures habet aduerſarios: illi enim aduerſantur, qui in ſolo actu intellectus beatitudinem collocant: prætereà omnes, qui beatitudinem in pluribus actibus cõſtituunt, quos in ſequẽti quæſtione referemus. Sed illius probabilitas ſatis ſtabilita manet, dum ſubtiliſsimum Scotum defenſorem habet: etenim Scotum beatitudinem in vna tãtùm operatione poſuiſſe contra nõnullos etiam ex familia Scoti ſuperius oſtẽdimus q. 7. ar. 2. §. 2. n. 9. & q. 10. ar. 1. poſt principium. Et cum euidenter conſtet Scotum poſuiſſe beatitudinem in amore amicitiæ, vt patet ex locis ſuperius citatis in prima propoſitione; neceſſario infertur Scotum ita beatitudinem in hoc amore poſuiſſe, vt eam in ſolo illo poſuerit: & hanc fuiſſe Scoti ſententiam fatetur Bellomontanus in diſp. 11. c. 1. n. 2. vbi etiam affirmat diſcipulos Scoti idem docere; ego tamen ex Scotiſtis, qui eam in ſenſu excluſiuo docuerit, inueni neminem: plures autem, qui Scotum in aliam referant ſententiam. Sed nec audiendus eſt, dum aſſerit ſolũ Scotum cum ſuis huius fuiſſe opinionis: nam hanc opinionẽ nonnullis placuiſſe refert Baſſolius in 4. d. 49. q. 2. ar. 2. in principio. Eandem placuiſſe Varroni refert Nicolaus de Niſe in ſua reſolutione theologica pag. 609. Probauit illam Frater Ioannes Floreſtarius Eremita noſter apud noſtrum Toletanum in 1. d. 1. q. 3. ar. 3. contra 2. Ego illam puto ꝓbabiliſsimam: fundamentum eſt; quia probabiliſsima eſt ſententia (imo verior) quæ beatitudinem in vna tantùm operatione collocat. Satis etiam eſt ꝓbabilis, quæ illam collocat in ſolo volũtatis actu. Quibus ſuppoſitis facile demõſtratur veritas huius propoſitionis. Nam ſi beatitudo ad ſuam eſſentiam admittit amorem amicitiæ, vt habet prima propoſitio: cum beatitudo in vno tantum actu ponatur, vt ſupponimus; vtique in ſolo illo collocabitur. Quod rurſus confirmabitur à ſufficienti partium enumeratione. Nam q. 10. oſtendimus beatitudinem non poni in actu intellectus: in hac autem q. probauimus eam non poni in actu deſiderij, vt patet ex primo art. nec in actu delectationis ex ar. 2. nec in amore concupiſcentiæ, quo beatus vult Deum ſibi, vt patet ex 3. ar. & nullus eſt alius actus voluntatis; niſi amor amicitiæ. Ergo à ſufficienti enumeratione in ſolo hoc amore collocanda eſt.

Baſſolius. *Nicolaus de Niſe.* *Floreſtar.* Fundamentum eiuſdẽ ꝓpoſitionis

§. 3.

Soluitur primum argumentum eorum, quæ in contrarium ſunt adducta.

Argumenta, quę §. 1. adduximus cõtra hanc ſententiam, eam minime expugnant. Nam ad 1. (quod inter omnia eſt præcipuum) negãdum eſt antecedens: etenim amor amicitiæ erga Deum clare viſum non ſolùm ex ſua natura eſt formalis aſſecutio Dei; ſed etiã ſolus ille eſt formalis aſſecutio illius: quia ſolus ille ita attingit Deum, vt illũ tanquam ſuum teneat, & apprehendat; iuxta ea, quæ diximus ſupra quæſt. 10. artic. 3. §. 1. 17 Solutio primi fundamẽti contrarię ſententiæ.

Prima probatio antecedentis ſine ꝓbatione ſupponit amorem rei præſentis terminari ad rem amatam, vt iam habitam, & poſſeſſam: quòd eſt petere principium; cum id negent auctores noſtræ huius opinionis: etenim præſentia rei amatę (quam amor iſte ſupponit) non eſt formalis rei aſſecutio; ſiue ſermo ſit in his, quæ corporaliter aſſequimur; ſiue in his, quæ aſſequimur obiectiue per operationem immanẽtem; iuxta 18 1. Probatio antecedẽtis expeditur.

ea,quæ ex D.Thoma diximus ſupra q.10 ar.3. vbi oſtendimus ad præſentiam rei conſequi aſſecutionem eius:vnde prius res ſupponitur præſens; deinde per operationem formaliter aſſecutiuam illius apprehenditur,& tenetur.

19 Secũda enodatur primo. Ad ſecũdam obiectionem multis modis reſpondere poſſumus. Vno modo; ſi generaliter negemus amorẽ ex ſua natura tam ferri in bonum præſens,quàm in bonum abſens:id enim negandum eſt ſi amorẽ boni abſentis,& futuri diſtinguimus ſpecie ab amore boni præſentis:quam opinionem ego puto facile defendi poſſe; quanuis forte nullum pro ſe habeat auctorem. Fundamentum erit: quia amor boni realiter non præſentis ex ſua natura, & radicaliter eſt inquietatiuus, & principium motus deſiderij (ſupponimus enim amorem iſtum realiter diſtingui à deſiderio,) cum tamen amor boni pręſẽtis ex ſua natura ſit radicaliter quietatiuus,&principiũ quietis,quæ eſt delectatio. Quę diuerſa naturalitas nõ ſine probabilitate arguit diſtinctionem in eſſentia vtriuſq; amoris. Hac igitur ſuppoſita opinione negandũ eſt id,quod generaliter ſumitur:quoniã licet amor ſub cõmuni,&generica ratione amoris abſtrahat à bono præſẽti,vel abſenti abſtractione generica:tamẽ ſub ratione ſpecifica talis,vel talis amoris; non abſtrahit à bono præſenti, vel abſẽti:ſed iſte eſſentialiter includit,quod feratur in bonum abſens; ille verò, quod ſolum feratur in bonum præſens.Et forte huic ſententiæ nõ repugnat D.Thom. quia hæc probatio in terminis, in quibus proponitur, non eſt D.Thomæ, ſed Caietani,& Bellomontani.

20 Secundo. Porrò,ſi hæc ſentẽtia ita generaliter prolata non placet, forte placebit ſententia;quę amorem patrię ſpecie diſtinguit ab amore viæ. Quæ opinio pleriſq; &mihi videtur probabiliſſima.Qua etiã ſuppoſita,argumentum parum vrget, ſi ſermo ſit de amore Dei ſupernaturali, qui dicitur amor charitatis: iſte enim, licet ſub ratione communi,& generica amoris ſupernaturalis abſtrahat à Deo præſente,vel abſente: tamen ſub ratione ſpecifica amoris viæ, aut patrię non ita abſtrahit: quin potius amor viæ ex ſua natura vendicat ſibi Deum non viſum, & ideo abſentem ſecundum pręſẽtiam obiectiuam: amor verò patriæ ex ſua intrinſeca ratione poſtulat ſibi Deũ clare viſum, & in ſe ipſo obiectiue præſentem.

21 Diximus *ſi ſermo ſit de amore Dei ſupernaturali*,quoniam ſi ſermo ſit de amore alicuius boni creati; ſi non placuerit opinio ſuperius poſita; facile admitterem amorem iſtum etiam,(qui eſt amicitię) ex ſua natura tam ferri in rem præſentem,quàm in abſentem. Ratio diſcriminis ex eo ſumi poteſt;quia obiectũ creatum ideo, quia nõ eſt ſummum bonum, ſed bonum quoddam participatum,non poteſt eſſentialiter variari penes abſẽs, & præſens, ſed ſemper manet eiuſdem rationis,& ſpeciei; quia ſemper manet amor liber, & nunquam tranſire poteſt in amorem natura ſua naturalem,& neceſſarium: vnde nec ex ſua ratione reſpicit voluntatem, vt eſt natura. Cuius tamen oppoſitum cernitur in bono increato: hoc enim ideo, quia eſt omne bonum, quatenus viſum neceſsitat voluntatem,vt tanquam natura in illud tẽdat: non viſum autem eam relinquit liberam, & operantem, vt eſt liberum arbitrium. Ita fit, vt bonum infinitum viſum,& non viſum ex ſua natura varièt modum tendendi voluntatis in ipſum: quia viſum facit,ut in illud tendat naturaliter;non viſum autem, ſolùm liberè. Iam verò diuerſus modus tendendi variat ſpeciẽ actus,vt pleriſque theologorum placet. Admiſſo igitur eſſentiali diſcrimine inter amorem patriæ,&viæ, non poteſt non concedi vnum ex ſua natura vendicare ſibi abſentiam obiecti;alterum verò præſentiam.Cuius oppoſitum ſumit ſecunda probatio antecedentis.

22 Tertio. Sed illa etiam facile ſolui poteſt,ſi admittamus amorem patriæ, & viæ eſſe eiuſdem ſpeciei:nam ſuppoſita hac opinione,libẽtiſsime admittimus amorem Dei ſupernaturalem ex charitate, (qui eſt amor amicitię) ex ſua natura non magis vendicare ſibi Deum clare viſũ, quam Deum viſum obſcure per fidem: inde tamen non bene infertur amorem Dei ex charitate elicitum ex ſua ratione non eſſe aſſecutiuum Dei quanuis bene inferatur amorem ex charitate ex ſua natura nudè,& pręciſè ſumpta, non eſſe aſſecutiuũ Dei aſſecutione perfecta,

& ſe-

ſecundum perfectam beatitudinem. Ex quo non bene colliges eum nunquam eſſe poſſe perfectam Dei aſſecutionem. Cuius conſequentię nullitas facile patet; tũ in viſione Dei (quę apud aduerſarios eſt formalis aſſecutio,) tum in obiecto beatifico. In viſione quidem; quia illa ex ſua natura non habet, quòd ſemper aſſequatur Deum aſſecutione, quæ ad beatitudinem requiritur: nam viſio Dei in tranſitu (quę eiuſdem eſt ſpeciei cum viſione permanente) non aſſequitur Deũ aſſecutione perfecta, & qualis requiritur, vt ſit beatitudo: & tamẽ apud pręcitatos auctores nõ bene infertur viſionem Dei ex ſua natura non eſſe aſſecutiuam Dei. In obiecto etiam beatifico (qui eſt Deus) hæc non eſt bona conſequentia: Deus, vt eſt obiectũ beatificum, ex ſe non habet, quòd ſemper beet beatitudine perfecta (nam in via beat quidem; non tamen perfectè) ergo ex ſua natura non habet, quòd beet perfecta beatitudine. Simili igitur modo non valebit cõſequentia: amor Dei ex ſua natura non habet, quód ſemper Deũ perfecte aſſequatur. Ergo ex ſe non poteſt eſſe aſſecutiuus Dei aſſecutione perfecta. Ratio autem, cur in his omnibus non valeat conſequentia, eſt; quia, ſicut datur duplex beatitudo, perfecta ſcilicet, & imperfecta; ita datur duplex Dei aſſecutio, imperfecta ſcilicet, & perfecta: quæ duæ beatitudines, & aſſecutiones, licet eiuſdem ſint ſpeciei; inter ſe tamen accidentaliter differunt; habẽtq; ſe ad beatitudinem, aſſecutionemque, vt partes in modo ad totum in modo: & ideo præter nudam ipſam eſſentiã beatitudinis, nudãque eſſentiam aſſecutionis, requirunt aliquid adiunctum ipſi eſſentię, vt hęc ſit perfecta, & illa imperfecta. Hoc autem in amore eſt terminari ad obiectum viſum, vel non viſũ, abſẽs vel præſens: ſicut apud aduerſarios in viſione ſuperadditur eã eſſe in trãſitu, vel permanentia. Quare, ſicut apud aduerſarios viſio ex ſua natura habet, quòd permanens ſit beatitudo patriæ; quanuis in ſua natura nõ includat, quòd ſit permanẽs: ita amor Dei ex charitate ex ſua natura habet, quòd obiecto præſente, & viſo ſit perfecta aſſecutio Dei; quanuis in ſua natũra nõ includat, quòd ſit Dei viſi, & pręſentis; idque ſuppoſita opinione, quòd amor patriæ, & viæ ſit eiuſdem ſpeciei.

Ad tertiam probationem antecedẽtis negandum eſt amorem, vt amor eſt, abſtrahere á bono præſente, vel futuro: & hoc ſi placet amorem rei abſentis, & pręſentis ſpecie diſtingui: nam quãuis amor ſub ratione generica, & communi abſtrahat à bono pręſenti, vel futuro, non tamen ſub ratione ſpecifica huius, vel illius amoris, vt ſupra diximus. Cum quo bene conſtat, quòd vterque amor diſtinguatur à deſiderio, & delectatione: actus enim deſiderij non eſt velle bonum; ſed velle aſſequi bonum volitum: ſeu potius velle bonum vt aſſequendum: ſicut etiã delectatio non eſt velle bonũ præſens, in eoque complacere: ſed eſt velle permanentiam in bono illo pręſẽti, de quo latius lib. 6. Amor igitur ſub ratione generica amoris abſtrahit à bono præſenti, vel futuro: non tamen ſub ratione ſpecifica; nam quidã amor eſſẽtialiter includit, quod bonum nondum ſit præſens; alius autẽ, quod habeat pręſens bonum. Si hęc opinio non placet, forte placebit amorem patrię ſpecie diſtingui ab amore vię. Et tunc antecedẽs eodem fundamento eſt falſum.

23 Tertia expeditur modo

Secundo.

Porrò ſi neutra harum opinionum placet, ſed placeat magis iſtos duos amores ſpecie non diſtingui; ad argumẽtum dicendum eſt duobus modis intelligi poſſe amorem, vt amor eſt, abſtrahere à bono præſente, vel futuro. Vno modo abſtractione præciſiua; quaſi ex ſua natura amor non terminetur ad bonum, vt pręſens, nec ad bonum, vt abſẽs, ſed tãtùm ad bonũ abſtractè ſũptũ. Altero modo abſtractione quadã diſiũctiua, eo modo, quo numerus, vt numer⁹ eſt, abſtrahit à pari vel impari, & quantitas ab æquali, vel inæquali. Si antecedens intelligatur de abſtractione præciſiua (in quo ſenſu accipitur ab aduerſarijs) antecedens eſt negandum: tum; quia agimus de amore, vt in actu exercito terminatur ad bonum: hæc autem dari nõ poteſt: quia omne bonum neceſſariò, vel eſt præſens, vel non eſt pręſens. Tum etiam; quia, niſi amor terminetur ad bonum, vel vt præſens, vel vt abſens; nõ poterit ex ſua natura cauſſare deſiderium illius boni, quandò non adeſt: aut delectationem; quando adeſt. Quare, cum à parte

24 Tertio.

parte rei non poſſit dari amor efficax, qui ex ſua natura nõ ſit cauſatiuus, vel deſiderij, vel delectationis: vtique non poteſt amor non terminari per ſe ad bonum vel ſub ratione præſentis, vel ſub ratione futuri.

25 Si verò antecedens intelligatur de abſtractione illa diſiunctiua; vt ideo amor ex ſua natura abſtrahat à bono pręſenti, vel non præſenti; quia ex ſua natura, nec ſibi determinat bonum præſens; nec bonum abſens: eo modo, quo numerus dicitur abſtrahere à pari, vel impari; quia ex ſua natura, nec determinatè vendicat eſſe parem; nec determinatè vendicat eſſe imparem: ſi inquam antecedens ita intelligatur; admittendum eſt: Sed inde non bene infertur amorem ex ſua natura non eſſe aſſecutionem obiecti beatifici: quia licet determinatè non neceſſariò ſit amor boni præſentis; nec determinatè ſit amor boni abſentis: tamen determinatè, & diſiunctim ex ſua natura vendicat eſſe, vel boni abſentis, vel boni pręſentis: & vtroque modo eſt aſſecutio obiecti beatifici: perfecte quidem; ſi bonum eſt pręſens, vt in patria: imperfecte autem; ſi bonum eſt abſens, vt in via. Amor igitur ex ſua natura nõ abſtrahit à bono pręſente, vel futuro: ſed alterum neceſſariò includit: non quidem determinatè, atque diſiunctiuè: ſed indeterminatè, & diſiũctim, vt ex dictis patet. Et ſi ad hæc aduerteret Bellomõtanus, non exiſtimaret ſe hoc argumẽto rem conuincere.

26 *Soluitur vltima.* Ad poſtremam probationem antecedentis ex dictis etiam facilis eſt ſolutio: dicimus enim amorem nec accipi, nec accipi poſſe, vt incluſum, aut in deſiderio, aut in delectatione: quia nec deſideriũ, nec delectatio formaliter eſt amor, vt dicemus lib. 6. capitur igitur amor, prout eſt actus realiter diſtinctus, tum à deſiderio, tum à delectatione: & prout dicit formalem quãdam voluntatis cõplacentiam in bonitate rei per intellectum repræſentatæ. Iſte autem amor ex ſua natura non abſtrahit à bono adepto, vel non adepto; quia ex ſua natura eſt formalis adeptio beatitudinis obiectiuæ: vel imperfecta; vt in via: vel perfecta; vt in patria. Amor igitur ſupernaturalis Dei, ſiue ſit ſpecies ſubalterna amoris, ſiue infima nõ abſtrahit ab adeptione boni, vt male ſupponitur in argumento: ſed abſtrahit ab adeptione perfecta, vel imperfecta obiecti beatifici. Ex quo non bene infertur amorem ex ſua natura eſſe non poſſe perfectã adeptionem beatifici obiecti: quia licet ex ſua natura abſolutè non habeat, quòd determinatè ſit aſſecutio perfecta Dei: id tamen habet indeterminatè, ſi in ſua nuda natura præciſè conſideretur; determinatè tamen, ſi Deus clarè viſus voluntati præſentetur. Et hæc pro explicatione primi argumenti.

§. 4.

Explicantur reliqua argumenta §. primi

27 *Solutio 2.* CÆtera etiam argumenta facilem habent ſolutionem. Ad 2. igitur in ordine dicendum eſt falſò in eo ſupponi viſionem concurrere ad amorẽ patriæ, vt rationem formalem, & terminatiuam ipſius amoris. Et quanuis hæc fuerit opinio Caietani, & Bellomontani in locis in argumento citatis; iidem tamen veluti ſui obliti eam, vt falſam reprobarunt. Caietanus enim 2. 2. q. 17. ar. 5. ad 1. Durandi §. *ad rationem autem dicimus* multis probat in patria viſionem ad amorem amicitiæ non concurrere, vt rationem obiecti, ſed ſolùm vt conditionem præſentãtem obiectum: quod etiam multis probat Bellomõtanus hìc diſp. 11. c. 9. n. 52. & 53. & diſp. 15. c. 3. n. 8. & c. 4. n. 18. Quam ſententiam abſolutè prouauerũt Nominales, vt Ocham. in 1. d. 1. q. 4. ar. 6. ad 6. Durandi, Gregorius q. 3. ar. 1. Maior q. 5. dub. 2. Marſili⁹ q. 4. ar. 2. Holcot. in ſuis determinalibus q. 7. cũ quibus cõſentit Paludanus in 4. d. 49. q. 4. ar. 2. Suarius in hac q. 3. diſp. 1. quæſtiunc. 1. dicto 3. & hęc ſententia omnino probãda eſt ab illis, qui beatitudinem ponunt in ſolo amore amicitiæ.

Caietan. *Ocham.* *Gregor.* *Maior.* *Marſil.* *Holcot.* *Palud.*

28 *Solutio 3.* Tertium argumentum contra Scotũ late perſequitur Bellomontanus in d. diſp. 11. c. 6. per totum, maxime n. 34. Sed conſequentia, quam facit, videtur inutilis: medium enim, quod ſumit, indiget explicatione: nam hæc propoſitio: *beatitudo non habet alium finem, in quem referatur*, ſimpliciter vera eſt de beatitudine obiectiua: hæc enim non habet alium finem, aut relatione operantis, aut relatione Dei inſtituentis naturam: Deus

enim (qui eſt noſtra beatitudo obiectiua) ſimpliciter eſt irreferibilis in alium finem. At ſi propoſitio illa intelligatur de beatitudine formali; non eſt abſolutè vera: quoniam, cum ſit ens quoddam creatum, inſtituta eſt à Deo auctore naturæ, vt per eā aſſequamur beatitudinē obiectiuam: non excludit igitur ordinationem ad finem ex parte Dei inſtitutoris naturæ. Solùm igitur excludit ordinationem ad finem ex parte operantis: quia ſcilicet beatus illam nō operatur propter finem, quia eſt operatio naturalis, & neceſſaria, de quo ſupra q.8.ar.7.n.8.& lib.1.q.16.ar.4.n.11.&lib.2.q.2.ar. 2. concl. 4. Ad probationem autem conſequentię dicimus beatitudinē formalem ex parte quidem beati operantis non habere finem, ad quem à beato ordinetur: illum tamen habere ex parte Dei inſtituentis naturam.

29 Cum verò additur amorem, ſi verſatur circa bonum diuinum volitum Deo, ordinari in illud, tanquam in finem: ſi id intelligatur de ordinatione ex parte Dei naturam inſtituentis; vera eſt propoſitio: ex ea tamen non bene infertur amorem non poſſe habere rationē formalis beatitudinis: nam viſio diuinę eſſentiæ à Deo naturam inſtituente ordinata eſt in diuinam eſſentiam, vt in finē (eam enim inſtituit Deus, vt per illam diuina eſſentia à nobis intelligibiliter caperetur) & tamen apud Bellomontanum viſio eſt formalis beatitudo. Quare beatitudinem formalem eſſe à Deo inſtitutam propter finem, nō tollit, quominus ipſa ſit vltimus finis formalis. At, ſi propoſitio illa intelligatur de ordinatione ſe tenente ex parte beati operantis; propoſitio eſt falſa: quia (vt diximꝰ) beatus illum amorem non elicit liberè, ſed naturaliter: vnde in illo eliciēdo ſe ipſū non dirigit, ſed ab alio dirigitur. Quare, cùm ex parte beati non ſit propter finem, nihil impedit, quominus ſit illi vltimus finis formalis, formaliſque illius beatitudo.

30 Solutio 4. Quartum argumentum eſt Bellomōtani: ſed friuolam habet conſequentiā; ſiue amorē patriæ ſpecie diſtinguas ab amore vię, ſiue nō diſtinguas. Et quidem euidēter eſt friuola, ſi vterque amor eſt eiuſdem ſpeciei, vt in probatione ſupponitur: patet enim ex dictis ad 2. & 3. amorem Dei, ſi ſumatur in ſua pura natura, eſſe quidem beatificum; non tamen beatitudine aliqua determinata: vnde ex ſua natura nude ſumpta non erit beatificus beatitudine perfecta, niſi ex viſione ſummi boni conſummetur: quam tamen conſummationem non habet in via. Deficit igitur Bellomontanus in eo, quod ſupponit amorem Dei ſupernaturalem ex ſua natura nude ſumpta eſſe beatificum beatitudine perfecta, & cōſummata: in hoc enim manifeſte allucinatur.

Ad quintum dupliciter reſpōderi poteſt iuxta duplicem opinionem de modo, quo viſio concurrit ad amorem: nam 31 Solutio 6.
ſi viſio non concurrit in genere cauſſæ efficientis, ſed ſolùm vt conditio præſētans obiectum (quæ verior eſt opinio) negandum eſt antecedens: quia amor nō reſultat ex viſione, ſed ex ſumma bonitate, quę per viſionem voluntati præſentatur. Porrò ſi viſio concurrit, vt principium efficiens ipſius amoris (quę fuit quorundam opinio) non proinde infertur amorem reſultare, vt paſſionem. Nec ſimiliter infertur amorē eſſe minus nobilem viſione: nec enim neceſſe eſt, vt effectus ſit minus nobilis ſua cauſſa, quando illa eſt æquiuoca, & partialis, vt philoſophi volunt.

Ad ſextum negandū eſt antecedens, ſi intelligatur de debito morali: quia il- 32 Solutio 7.
le amor nō eſt liber, ſed naturalis; vnde in eo nō poteſt fundari ratio meriti, ſed potius præmij: quia iuſtum eſt, vt amori libero viæ ſuccedat amor naturalis patriæ perfectus, & conſummatus.

Ad ſeptimum reſpondetur male audire Durandum, dum negat dari poſſe in nobis veram amicitiam, & beneuòlentiam erga Deum: oppoſitū enim docent communiter thèologi cum D. Thoma D.Thom.
2.2.q.23.artcul.1.

Ad poſtremum reſpōdetur hac in re 34
non eſſe curandum de philoſophis antiquis, qui beatitudinē ſupernaturalē nō Solutio vltimi.
agnouerunt, ſiue viæ, ſiue patriæ. Quòd verò attinet ad beatitudinē naturalem; fateor eos parum locutos fuiſſe de amore: quia illū coniunxerūt, vel cū ſpeculatione, vel cum delectatione. Et hęc dicta ſint pro defenſione opinionis, quæ probat beatitudinem eſſentialiter poni in vno actu voluntatis.

QVÆ-

QVÆSTIO XII.

A Quæſtione octaua vſque ad vndecimam præcedẽtem illorum partes egimus, qui beatitudinẽ eſſẽtialiter collocant in vna tantum operatione; & oſtendimus probabilem eſſe ſententiam, quæ eam ponit in ſola viſione: probabilem item, quę eam ponit in ſolo actu amoris amicitiæ. Nunc agendę ſũt partes illorum, qui beatitudinem collocant in pluribus operationibus: nam hanc opinionem eſſe ſatis probabilem late oſtendimus ſupra q.7.ar.2.§.3.& 5. Quare de illius probabilitate non eſt modò agendũ: ſed ſolùm explicabimus, in quibuſnam operationibus beatitudo ſit ponenda?

Inquirẽdum eſt igitur primò; vtrum beatitudo ſimul ponenda ſit in operatione intellectus, & voluntatis? Secundo an admittat ad ſuam eſſentiam plures vnius potentiæ operationes? Tertio; in quibusnã operationibus intellectus, & volũtatis ponatur? Poſtremo, an principalius ponatur in viſione, an in amore?

ARTICVLVS I.

An beatitudo patriæ ſimul ponenda ſit in actu intellectus, & voluntatis?

QVamuis auctores huius opinionis, quam modò defendimus, in eo conueniant, vt beatitudinem patriæ non in vna tantùm operatione, ſed in pluribus eſſentialiter collocent: non tamen omnes cõueniunt, an illa ad ſuam eſſentiam requirat operationes intellectus, & voluntatis? Ita vt ex ſua natura collocetur in operatione vtriuſq; mentis, intellectiuę ſcilicet, & appetitiuæ. Quidam hoc negant, ſed non eodem modo: nam alij ad eſſentiam beatitudinis nullum voluntatis actum admittunt ſed duos tantum actus intellectus: vnũ intellectus ſpeculatiui, in quo ponunt beatitudinem vitę contemplatiuæ: alterum intellectus practici, in quo conſtituũt beatitudinem vitæ actiuę. Hæc fuit ſententia Paludani in 4.d.49.q.3.articul.2.n.33.

Pars quę negat dupliciter explicatur.

Primò modo.

Paludan.

2 *Secũdo modo*

Alij e contrario nullum admittunt actum intellectus beatificum, ſed duos tantum voluntatis actus; dilectionem ſcilicet, & delectationẽ, quos fruitio eſſentialiter includit: ita colliges ex noſtro Gerardo de Senis in 1.d.1.q.1.ſi cõferas, quæ ſcribit ar.2. & 3. nam ar.2.§. *tertiò arguo* ab eſſẽtia beatitudinis excludit omnem actum intellectus: admittit autem ibi, & in 3.ar. fruitionem, quæ eſt actus voluntatis eſſentialiter includens duos illos actus, amoris ſcilicet, & delectationis. Ex quibus euidenter colligitur apud Gerardum beatitudinem non conſiſtere in actibus vtriuſque potentiæ, ſed in actibus ſolius voluntatis.

Gerardus.

3 Neutram harum opinionum defendi poſſe poſt extrauagantem Benedicti duodecimi plures exiſtimauerunt: putant enim Benedictum iam definiuiſſe, tã quam de fide, beatitudinem poſitam eſſe in viſione, & fruitione. Ita exiſtimauerunt Toletanus noſter in 1.d.1.q.3.ar.3.ad argumenta Ioan. Floreſtarij cõtra 2. noſter etiam Argentinas in 4.d.49.q.3.concl.3.& 4.& interius in 4. opinione contra eaſdem concluſiones, Veiga lib.7.in Tridentinum c.3. Cordub.lib.1. quęſtionarij q.42. propoſitione 2.in 10. argumento, quorum iudicium non omnino diſplicet Valentiæ 2.tom.diſp.1.q.3.punct.4.in 2.dicto pag.61. Ex quorum ſententia neutra prædictarum opinio ſine errore, aut erroris periculo defendi poteſt. Sed in ſuperioribus ſæpe aduertimus Benedictũ in citata Extrauagante nequaquam definiuiſſe, vt de fide tenendum, beatitudinẽ in viſione ſimul, & fruitione eſſe ſitam, vt cum Cano, Valentia, & Bellomontano diximus ſupra q.7.ar.2.n.16.& 17.

Quorũdam cenſura. *Toletus.* *Floreſt.* *Argent.* *Veiga.* *Cordub.* *Valent.* *Impro. cenſura.*

4 Quare vtranq; illam opinionem Paludani, & Gerardi non vt periculoſã reijcimus, ſed vt falſam, & abſque vllo fundamento. Et opinionem quidem Paludani iam reiecimus ſupra q.6.ar.2. ex eo capite, quòd in patria duplicem ponit beatitudinem diſtinctam, vnam contẽplatiuam, alteram practicam: in ſequẽti autẽ ar. ex eo capite reijcietur, quòd in vna intellectus potẽtia plures admittit actus eſſentialiter beatificos. Nunc autem ex eo capite reijciẽda erit, quòd ab eſſentia beatitudinis excludit actus voluntatis: ex quo eodem capite reijcienda eſt opinio Gerardi, quod ad eſſentiam

tiam beatitudinis non admittit actus intellectus. Vtrunque autem præſtabimus, dum oſtenderimus, nec ab eſſentia beatitudinis excludi poſſe actum aut intellectus, aut voluntatis, ſi ſemel admittatur beatitudinē in pluribus actibus eſſe ponendam.

Patres affirmantes probant 1.

5 Huius ſententiæ probabilitatem primùm confirmabimus, quia excepto vno Paludano, & altero Gerardo cæteri omnes, qui beatitudinem in pluribus actibus ponunt, vno conſenſu hanc ſententiam amplectuntur. Vtriuſque potentiæ actum admiſerunt antiquiores. D. Bonauent. in 4. d.49. in 1.p. artic.1. q.5. Richardus ibi ar. 1. q. 6. Alenſis 3. p. q. 23. memb.1. ad 1. Ægidius quodlib.3. q. vltima, & in tractatu de influentia diuina in beatos cap. 2. & in tractat. de prędeſtinatione cap. 7. Henricus quodlib. 17. q. 12. & in Summa artic.49. q.5. & 6. Aureolus apud Capreolum in 1. diſt. 1. q. 1. articul. 2. in argumentis contra 6. Maior in 4. diſt.49. quæſt.3. Argentina q.3. concluſ.3. & 4. Supplementum Gabrielis quęſt.2. artic.3. in 3. part. tertij dubij, Baſſolius quæſt. 2. Marſilius in 4. q. 13. artic. 3. notabili 2. & concluſ. 4. Gregorius in 1. d.1. quæſt.2. art.1. ad 8. Toletanus ibi q. 2. art.3. ad argumenta contra 3. Ocham. q.2. ad ſecundum principale. Ex recentioribus latè Cordubenſis lib.1. q.42. propoſitione ſecunda in decimo argumento, Veiga libr. 7. in Tridentinum c.3. Henric. lib. vltimo de fine hominis in principio, Molina 1. p. q.12. ar.1. diſp.2. concl.5. & q.26. Valentia 2. tomo diſputatione prima, quæſt. tertia puncto quarto pag. 61. Angles in quæſtione de beatitudine art. 1. dub.1. difficult. 3. in fine, latè Suarius in hac quæſt.3. diſp.7. quæſtiunc. 1. §. *Hactenus aliorum ſententias.* Quorum omnium auctoritates hanc ſententiā reddunt probabilem.

D. Bonau. Richardus. Alenſis. Ægidius. Henricus. Aureolus. Maior. Argentina. Supp Gab. Baſſolius. Marſilius. Gregorius. Toletanus. Ocham. Cordubēſ. Veiga. Henricus. Molina. Valentia. Angles.

Probatur 2.

6 Secundò eandem ſententiam probabiliorem reddemus, ſi huic communi Theologorum conſenſui addamus Cōcilium Viennenſe in Clementina *Ad noſtrum.* de hæreticis, dum condemnat, qui dicunt animam non indigere lumine gloriæ ipſam eleuante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum: nam licet Concilium non definiat beatitudinem eſſentialiter poni in viſione, & fruitione; ſed ſolùm diffiniat neceſsitatem luminis gloriæ, quo anima eleuetur ad videndum, & fruendum: tamen cum mens Concilij fuerit definire lumen gloriæ neceſſarium eſſe ad conſequendam beatitudinem: & beatitudinem explicauerit per actiones vtriuſque potentiæ; quanuis non neceſſario inferatur vtramque potentiam ad beatitudinem intrinſecè pertinere: tamen ſatis fit probabile neutram potentiam ab eſſentia beatitudinis eſſe excludendam.

In eodem ſenſu expendere poſſumus
diffinitionem Benedicti, dum deſiniens 7
animas Sanctorum ante diem iudicij videre Deum, & eo frui, addit: *necnon quòd ex tali viſione, & fruitione eorum animæ ſunt beatæ.* Quæ verba licet ſolùm diffiniant animas ante diem iudicij videntes Deum, & eo fruentes eſſe beatas: nihil curando, quonam modo illis operationibus beatæ reddantur; an ne eſſentialiter, an antecedenter, & complete: tamen maximè vrgent, vt dicamus neutram potentiam à beatitudine excludendam eſſe. Maximè etiam vrget auctoritas Diui Bernardi Epiſtola vigeſima octaua ita inquientis: *Quia non poſſumus contemplari per ſpeciem, nec plene complecti per amorem: dedit nobis interim, & ſapere per fidem, & quærere per deſiderium: ſi enim adhuc abſentes initiat fides, & deſiderium: præſentes profectò conſummat viſio, & amor.* Et quanuis hæc verba ita poſsint explicari, vt viſio conſummet fidem, & amor perficiat deſiderium; quia vterque iſte actus in patria correſpondet duobus illis in via: tamen non eſt negandum Diuum Bernardum agere de conſummatione beatitudinis. Iuuant maximè verba Hugonis de Sancto Victore, explicans enim verba illa Dionyſij capite ſeptimo de cœleſti hierarchia: *Multas quidem, & beatas videns puras contemplationes*; pluribus docet ad vitam beatè requiri viſionem, & fruitionem: & tandem concludit his verbis: *Duo ſunt cognitio, & amor: alterum ad illuminationem pertinet; alterum ad refectionem: cognitio veritatis, & amor bonitatis: in his beatitudo conſtat, cognoſcere, & amare bonum.* Quæ verba huic ſententiæ maximam afferunt probabilitatem.

D.Bernar. Hug. Vict.

8 Eiuſdem opinionis veritatem confirmant quæ adduximus q.8. pro ſententia, quæ beatitudinem ponit in ſolo actu intellectus: ea etiam, quæ q.10. allata ſunt pro ſententia, quæ beatitudinem collocat in ſolo voluntatis actu: illæ enim rationes, licet non ſatis probent excluſiuam negantem; affirmantem tamen non ſine probabilitate ſuadent, ſi ſupponamus beatitudinem in pluribus operationibus collocari. Rationes igitur adductæ q.8. pro ſententia Thomiſtarum bene probant actum intellectus eſſentialiter pertinere ad eſſentiã beatitudinis: quia probant actũ intellectus eſſe formalem aſſecutionem obiecti beatifici quoad realẽ illius præſentiam.

9 Similiter, quæ quæſtione 10. ſunt adductæ pro opinione Scotiſtarum, bene ſuadent voluntatis actum ad eandem beatitudinis eſſentiam ſpectare: quia probant actum voluntatis eſſe formalem aſſecutionem obiecti beatifici quo ad illius tentionem, ſiue comprehenſionem, de quo vide Richardum in 4. d.49. artic.1.q.6. ad 8. Nec ſane id dicitur ſine fundamento ſumpto, tum ex perfectione obiecti beatifici; tum ex modo aſſecutionis eius: etenim obiectum beatificum, vt tale eſt, ex ſua perfectione habet, quòd non corpore, ſed ſola mente obtineatur: cum verò natura aſſecutionis per actionem immanentem mentis poſtulet, vt & obiectum fiat præſens, & factum præſens teneatur: fit, vt obiectum beatificum perfectè obtineri nequeat, niſi operatione mentis, & fiat præſens in ſe ipſo, & in ſe ipſo teneatur: vtique ad perfectam illius aſſecutionem neceſſaria eſt operatio intellectus, qua formaliter fiat obiectiuè præſens (hoc enim ſoli competit intellectui:) & operatio voluntatis, qua in ſe ipſo iam præſens teneri queat, & apprehendi, quæ operatio ſolius eſt voluntatis. Et hoc eſt vnicum huius opinionis fundamentum ſatis probabile. *Richardus.*

10 *Vltimo cõfirmatur.* Cuius probabilitas adhuc confirmatur; quoniam ſatis eſt rationi conſentaneum, vt mens ipſa, cui proprium eſt eſſentialiter beatificari, ſecundum vtramque potentiam eſſentialiter beatificetur: nam ſecundum vtramque immediatè attingit beatificum obiectum. Quod non leue eſt argumentum, vt dicamus vtramque potentiam ex ſua natura habere, quod ratione ſui ſit formaliter aſſecutiua obiecti. Et inde inferes ſuppoſita hac opinione voluntatem terminari quidem ad Deum ſibi præſentem, non tamen, vt præſentem: nec enim amor terminatur ad præſentiam illam, vt ad rationem formalem obiectiuã, quam amet: ſed quam in Deo ſupponit, vt amari poſsit. Vnde, licet viſio ſit formalis aſſecutio Dei quoad præſentiam: non tamen eſt formalis ratio amandi, ſed conditio; & pro hoc articulo ſatis diximus.

ARTICVLVS II.

An beatitudo admittat ad ſuam eſſentiam plures operationes vnius potentiæ?

QVANVIS hæc quæſtio in terminis excitari non ſoleat; de ea tamen non eodẽ modo ſentiunt Theologi: vnde non debuit à nobis prætermitti. 1

Partem affirmantem probare debẽt tam hi, qui ex parte intellectus plures admittunt operationes ad beatitudinem eſſentialiter pertinentes; quàm illi, qui in voluntate plures admittunt conſtituentes beatitudinis eſſentiam. Priorem ſententiam probauit Paludanus in 4.d.49.q.3.ar.2.n.33. dum ex parte intellectus duas admiſit operationes, ſpeculatiuam vnam; alteram practicã. Poſteriorem verò probarunt grauiſsimi Theologi: quorum alij præter viſionem ex parte intellectus in voluntate admittunt tres operationes eſſentialiter beatificas: amorem ſcilicet amicitiæ, & concupiſcentiæ, & delectationẽ: ita Richardus in 4. d.49. artic.1. q.6. in corp.& ad 4. Alij verò in ea duas ſolùm agnoſcunt, amorem ſcilicet amicitiæ, & delectationem, vt Alenſis, Ægidius, Maior, Marſilius, Toletanus, Molina, & Valentia, quos in ſequenti art. referemus. Quibus addere poſſumus noſtrum Gerardum in 1. d. 1. art.3. qui licet actum intellectus ab eſſentia beatitudinis excluſerit: in voluntate duos actus eſſentialiter beatificos admiſit, dilectionem ſcilicet, & delectationem. *Pars ſi... Pal... Ric... Ger...*

Oppoſi-

2 Oppoſitam ſententiam probare cenſentur, qui vnicum tantùm actum in vtraque potentia, intellectu ſcilicet, & voluntate, admittunt, quos in ſequenti art. citabimus: hi enim rationem aſſecutionis obiecti beatifici in vna tãtùm vtriuſque potentiæ operatione agnoſcunt. Ego hanc ſententiam veriſsimam puto: non ex eo, quòd eſſentiali beatitudinis rationi repugnet pluralitas operationum eiuſdem potentiæ: ſed quia ratio aſſecutionis obiecti beatifici non poteſt reperiri in pluribus eiuſdem potentiæ operationibus, ſed in vna tãtùm.

Oppoſita pars præfer tur.

Probatur 1. Prima pars hui' reſolutionis ex eo oſtẽditur; quoniam ſuppoſita hac ſententia, quam defendimus, nec de ratione beatitudinis eſt, quòd ſit vnica aſſecutio obiecti beatifici; nec quod ſit operatio omnium præſtantiſsima: vtraque enim hæc conditio excluditur, ſi beatitudo in pluribus operationibus ponitur.

3 Secundo. Poſterior reſolutionis pars euidens fiet ex ijs, quæ de ſingulis intellectus, & voluntatis operationibus in ſequẽti ar. dicemus: nunc generali ratione confirmabitur; quoniã & ſi non repugnat beatitudini duplex aſſecutionis ratio; repugnat tamen dari in eadem potentia duplicem rationem aſſecutionis obiecti beatifici. Ratio autẽ diſcriminis patet: quia obiectum beatificum ex ſua ratione includit aſſecutionem, tum ſecũdum præſentiam ſuæ entitatis, tum ſecundum apprehẽſionem ſuæ perfectionis, & bonitatis. Prima aſſecutio illi cõuenit, quatenus eſt verũ: nec enim Deus poteſt nobis fieri obiectiuè præſens, niſi per intellectum apprehendentem, & intuitiuè cognoſcentem veritatem ſuæ entitatis: poſterior autem aſſecutio cõuenit Deo, quatenus eſt quid perfectũ, & bonum; quomodò niſi per voluntatẽ teneri non poteſt. Cum igitur in obiecto beatifico duplex ratio aſſecutionis obiectiuæ reperiatur; quarum vna ad intellectum, altera ad voluntatem pertinet; vt dicatur perfectè aſſecutum, vẽdicat ſibi operationes duas illarum potentiarum. At tamen in qualibet potẽtia non datur, niſi vnica tantùm ratio aſſequendi beatificum obiectum: quia quælibet illarum ſub vna tantùm formali ratione obiectiua poteſt immediatè, & nudè attingere beatificum obiectum: intellectus enim ſolùm in illud tendit ſub ratione veri, & intelligibilis: voluntas autem ſub ratione perfecti, boni, & appetibilis: vnde tã intellectus, quàm voluntas vno tantùm modo poteſt immediatè, & nudè attingere beatificum obiectum. Quod ex ſequenti articulo euidentiùs patebit.

ARTICVLVS III.

In quibuſnam operationibus intellectus, & voluntatis ponatur beatitudo?

DE propoſito artic. tres inuenio opiniones. Prima quatuor agnoſcit operationes eſſẽtialiter beatificas. Vnam ex parte intellectus; viſionem ſcilicet diuinæ eſſentiæ: tres ex parte voluntatis; amorem inquam amicitiæ, quo beatus Deo vult bona, quæ in ipſo videt: amorem concupiſcẽtiæ, quo beatus vult Deum ſibi: & delectationẽ de bono tam diuino, quàm ſuo. Ita exiſtimauit Richardus in 4. d. 49. ar. 1. q. 6. in corp. & ad 4. 1

Prima opinio. *Richardus.*

2 Secunda opinio eſſentiam beatitudinis tribus tantùm operationibus integrat; viſione ſcilicet, amore amicitię, & delectatione, excludit enim ab illius eſſentia amorem concupiſcentię. Hęc ſẽtentia probata eſt grauiſsimis theologis, eam ſatis inſinuat Alenſis 3. p. q. 23. M. 1. ad 1. probant Ægidius in tract. de influentia diuina in beatos c. 2. col. 1. in fine, Maior in 4. d. 49. q. 3. Marſilius in 4. q. 13. art. 3. notabili 2. & concl. 4. Toletanus in 1. d. 1. q. 3. ar. 2. concl. 2. Molina 1. p. q. 12. diſp. 2. concl. 5. & q. 26. in principio, ſatis eſt de mente Valentiæ 2. tomo diſp. 1. q. 3. punct. 4. maximè pag. 71. & clariùs q. 4. punct. 1. pag. 84. ſatis inſinuatur à Catechiſmo Tridentino 1. p. cap. 13. ad illa verba Symboli *vitam æternam.* §. 6.

Secunda. *Alenſis. Ægidius. Maior. Marſilius. Toletanus. Molina. Valentia. Catechiſm. Tridentin.*

3 Probanda tamen eſt tertia ſententia, quæ beatitudinem in duobus tantùm actibus eſſentialiter collocat; inviſione ſcilicet ex parte intellectus, & in amore amicitię ex parte voluntatis. Hanc opinionẽ probauit Henr. quodlib. 13. q. 12. & in Sũma ar. 48. q. 2. & ar. 49. q. 6. Argẽtina in 4. d. 49. q. 3. art. 2. concluſ. 3. & 4. Supplementum Gabrielis ibi q. 1. art. 2. concl. 4. & inferiùs ar. 3. in 3. part. tertij dubij,

Tertia præfertur. *Henricus. Argentin. Supp. Gab.*

Baſſolius. Angles. Corduben. Henriches. dubij, Baſſolius q.2.ar.2. Angles de beatitudine ar.1.dub.1.diffic.3. Cordubenſis lib.1.q.42. in 1. propoſitione, Henriches de vltimo fine hominis cap. 10. in principio in tex. litera H. Latè Suarius in comment. ad hanc quæſtionem tertiam diſp.7.quæſtiunc.1.6. *Hactenus aliorum ſententias.* Plures ex Scotiſtis volunt hanc eſſe opinionem Scoti in 4. d. 49.q. 4.ſed iam ſuis locis oſtendimus Scotum beatitudinem in vna tantùm operatione poſuiſſe. Confirmatur auctoritate D. *D.Bernar.* Bernardi epiſt.28. cuius verba adduximus art. 1. huius quæſtionis: ex quibus patet beatitudinem conſummari viſione, & amore. Quod ipſum ſatis aſſeruit Hugo de ſancto Victore in verbis ar. 1. *Hug.Vict.* relatis: concludit enim: *in his beatitudo cõſtat cognoſcere, & amare bonum.*

4 **Probatur.** Sed & huiuſmodi diſcurſu oſtẽdi poteſt: quoniam ex parte intellectus ſola viſio pertinere poteſt ad eſſentiam beatitudinis: beatitudo enim nec poteſt pertinere ad cognitionem abſtractiuã, nec ad complexam, vt q.9. latè oſtendimus. Sola igitur viſio, quæ eſt notitia intuitiua, & incomplexa, ad beatitudinem pertinebit: quæ ipſa virtualiter eſt apprehenſiua ſimplicium, & iudicatiua complexorum: eadem item eſt formaliter ſpeculatiuà, & eminenter practica, vt diximus in d.q.9. Ita fit, vt opinio Paludani in 4. d.49.q. 3.ar.2. n.33. ponen- *Paludanus reijcitur.* tis duas in intellectu operationes reijcienda ſit, quam nos iam reiecimus ſupra ar.1.& 2.& latiùs q.6.ar.2.

5 Ex parte autem voluntatis ſolus amor amicitiæ ad eſſentiam beatitudinis poteſt pertinere: nam ſupra q.11.ar. 1. cum communi omnium ſententia excluſimus deſiderium ab eſſentia beatitudinis. Deinde art.2. eiuſdem quæſtionis latè oſtendimus delectationem (quã operationem eſſe ſupponimus) ad eſſentiam beatitudinis pertinere non poſſe. Tertio loco idem oſtendimus ibi ar. 3. de amore concupiſcentiæ. Igitur à ſufficienti partium enumeratione manet ſolus amor amicitiæ, qui beatitudinis eſſentiam ingredi queat: quod nos etiã latè oſtendimus in d.q.11.art.4. vbi vide.

6 Nunc addimus, quod ſolus amor amicitię poteſt immediatè attingere obiectum beatificum in ſe ipſo nudè ſumpto: nam omiſſo actu deſiderij, qui in patria erga Deum nõ datur; nec actus delectationis, nec actus amoris concupiſcentię poteſt immediatè terminari ad Deum, vt ad nudum obiectum actus. Dixi, *vt ad nudum obiectum actus*, vt excluderem ab obiecto beatifico omnẽ rationẽ formalem terminandi actionem voluntatis: in hoc enim ſenſu ſolus amor amicitiæ immediatè, ac nudè terminatur ad Deum: delectatio namque terminatur quidem ad bonitatem diuinam; non tamen nudè ſumptam, ſed vt amatam, & volitam ipſi Deo: niſi enim diuina bonitas amata eſſet, & volita Deo; nequaquam voluntas gauderet, quod in Deo eã videret. Vnde amor, quo beatus vult Deo bona, quæ in eo videt, non per accidens, ſed per ſe concurrit ad obiectũ delectationis; quia cõcurrit ad illud, vt ratio formalis delectandi; de hoc latè diximus in ſuperiori quæſtione art. 2. Amor autem concupiſcentię ſimili modo non terminatur ad Deum immediatè, ac nudè: quia terminatur ad illum, vt viſum, & amatum, tanquã ſummum bonum: ideo enim beatus Deum ſibi vult, quia eum cognoſcit eſſe ſummum bonũ & vt ſummum bonum amat. Quàre, tam cognitio, quàm amor ex charitate per ſe concurrit ad obiectum amoris concupiſcentiæ, de quo latè diximus art.3. præcedẽtis quæſtionis. Igitur ſolus manet amor amicitiæ, qui immediatè, & nudè terminetur ad obiectũ beatificũ: immediatè inquam, & nudè, ideſt nulla alia operatione per ſe, ac formaliter cõcurrente ad obiectum ipſius amoris: etenim ſi aliqua operatio concurreret; illa eſſet viſio ex parte intellectus: at in 4.ar. ſuperioris quęſtionis iam diximus viſionem concurrere ad amorem, vt cõditionem obiecti, non verò vt rationem formalem illius.

Si verò quis obijciat in hac opinione, 7 *Obiectio.* quam modò defendimus, viſionem eſſe actum beatificũ: quì igitur fieri poteſt, vt ad amorem concurrat, vt conditio: etenim beatitudo formalis cum beatitudine obiectiua partialiter integrat vnum obiectum beatificum.

Ad hanc inſtantiam dicimus viſionẽ *Solutio.* eſſe actum beatificum non impedire, quin ad amorem beatificum cõcurrat, vt conditio tantùm: nam, cum amor ſit etiam

etiam actus beatificus, non poteſt viſio ad eum concurrere, vt ratio obiectiua: quia implicat actum beatificum per ſe terminari ad obiectum beatificum ſub aliqua ratione formaliter beatifica: aliàs actus beatific⁹ ordinaretur in aliũ actum beatificum, vt in finẽ (nam quæcunque operatio à Deo auctore naturę ordinatur in obiectum, vt in finem ſuæ entitatis) hoc autem repugnat actui eſſentialiter beatifico: qui ex ſua natura eſt vltimus finis. Quare viſio, quantumuis eſſentialiter ſit beatifica non amittit ſuam naturam ad primum actum voluntatis: quæ eſt concurrere, vt proponentem voluntati ſuum obiectum. Viſio igitur cum amore integrant vnum totale obiectum cum obiectiua beatitudine erga cæteros actus voluntatis; delectationem ſcilicet, & amorem concupiſcentię: erga quos viſio iam non eſt conditio obiecti, ſed ratio formalis obiectiua ſimul cum amore; cum quo, & beatitudine obiectiua integrat vnũ totale obiectum beatificum, quod hoc loco eſt diligenter aduertendum.

8 *Replica.* Vna ſola reſtat obiectio aduerſus datam reſolutionem: quoniam ex Concilio Viennenſi in Clementina ad noſtrũ de hæreticis, & ex Extrauag. Benedicti duodecimi (de quibus ſupra art. 1.) beatitudo conſiſtit in viſione, & fruitione: fruitio autem non eſt vnicus actus, ſed ex ſua ratione includit tum amorem, tũ etiam gaudium, ſiue delectationem.

9 *Solvitur 1.* Dicendum eſt primò fruitionẽ duos actus includere paucis fuiſſe probatum *Toletanus.* nempe Toletano in 1. d. 1. q. 3. artic. 2. *Gerardus.* Gerardo ibi q. 1. artic. 3. & Hiſpalenſi *Hiſpalenſ.* q. 2. & paucis alijs: contrariam tamen ſententiam fuiſſe probatam cæteris omnibus. Nam communis Thomiſtarum vult fruitionem formaliter ſolùm dicere delectationem. *Caietanus.* Ita Caietanus 1. 2. q. 11. articul. 1. vbi Conradus, Medina, & cæteri recentiores, cum Capreolo in 1. *Capreol.* d. 1. q. 1. artic. 1. concl. 3. & ibi Durand. *Durand.* q. 1. & ſatis eſt de mente D. Thomę in d. *D. Thom.* q. 11. ar. 1. & 3. & in hac q. 3. art. 4. ad 3. Cõmunis etiam Scotiſtarum docet fruitionem ſolùm denotare amorẽ: ita Scotus *Scotus.* in 1. d. 1. q. 3. quem ſui omnes ſequũtur. Idem placuit Richardo in 1. d. 1. ar- *Richardus.* tic. 2. q. 1. & Gabrieli q. 1. cum pluribus *Gabr.* alijs. *Secundò.* Dicendum eſt 2. quæſtionem eſſe de nomine. & licet apud linguæ latinæ peritos fruitio iuxta nominis proprietatem ſumatur pro ſola delectatione: tamen apud Patres communiter ſumitur pro amore. & ita explicandam eſſe mẽtem Concilij Viennenſis, & Benedicti 12. Quòd ſi cum D. Thoma potius placet fruitionem ſumere pro delectatione; dicendum eſt apud Patres beatitudinem explicari non per ſolos actus eſſẽtialiter beatificos, ſed etiã per actus, qui beatitudinem naturaliter comitantur, & perficiunt: plerunque etiam explicari per delectationem; quia hæc eſt nobis notior, & ad alliciendos homines accommodatior.

ARTICVLVS IIII.

In quonam duorum actuum beatitudo principalius ponatur? in viſione, an in amore?

DE propoſita quæſtione grauis eſt controuerſia inter eos, qui beatitudinẽ in pluribus actibus col- 1
locarunt. Prima opinio aſſerit beatitudinem in vtraque potentia æque principaliter collocari. *Prima opinio.* Hanc opinionẽ refert noſter Argentina in 4. d. 49. q. 3. ar. 2. in ſecunda opinione contra 3. fol. 193 *Argentina.* colum. 3. nullum autem illius auctorem nominat: nec ego inuenire potui, qui illam probaret. Sed opinio, tanquam im- *Reijcitur.* probabilis, ac parum philoſophica eſt reijcienda, & vt talis reijcitur ab Argẽtina loco citato: nam duas ſpecies æque nobiles philoſophia non admittit: ſunt enim, ſicut numeri, vt ait Ariſt. quorum ſpecies addita, vel dempta vnitate variantur.

Nec obſtant, quæ apud Argentinam 2
aduerſarij adducunt: quoniã etſi vtraq; potentia, intellectus ſcilicet, & voluntas, ad imaginem Dei pertineat; non tamen vtraque eſt imago ęqualiter nobilis. Licet etiam vtriuſque aſſecutio ſit cauſſa quietis; non tamen vtraque ęque cauſſat quietem. Quanuis etiam vtraq; potẽtia vniat obiecto; non tamẽ vtraq; æqualiter vnit. Denique tametſi beatus tantùm videt, quantum amat, & è contrario: non tamen æqualis nobilitatis erunt viſio, & amor; nec ęqualis erit aſſecutio beatifici obiecti per vtramque potentiam.

3 Hac igitur opinione relicta duę ſunt de hac quęſtione celebres opiniones inter ſe oppoſitæ. Quidam volunt beatitudinem principalius ponendam eſſe in actu intellectus: alij contendunt eam principalius poni in actu voluntatis. Priorem ſententiam probarunt quidã Theologi, quos refert Argentina vbi ſupra in 3. opinione fol. 193. col. 4. Eam probauit Paludanus in 4. d. 49. q. 3. art. 2. n. 3. 4. & 33. & poſt eum Henriches de vltimo fine hominis cap. 10. in principio, Suarius in hoc articulo diſput. 7. quęſtiuncula 1. 6. *Hactenus aliorum ſententias.* Poſteriorem verò probauere Ægidius quodlib. 3. q. vltima, & in tractat. de diuina influentia in beatos c. 2. Richardus in 4. d. 49. art. 1. q. 6. ad 8. & latiùs q. 7. Argentina ibi q. 3. ar. 2. concl. 3. & 4. & ad argumenta contra 2. & 3. Supplementum Gabr. ibi q. 2. artic. 2. concl. 4. & art. 3. in principio primi dubij. Ex Scotiſtis Baſſolius in eodem loco q. 2. art. 2. Angles de beatitudine q. 1. art. 1. dub. 1. difficult. 3. Corduba lib. 1. q. 42. Henric. etiam quodlib. 13. q. 12. & in Summa art. 48. q. 2. & art. 49. q. 6. Non deſunt, qui putent rem eſſe dubiã, vt fatetur Supplementum Gabrielis vbi ſupra ante ſextam concluſionem; vnde hac de re dubius manſit Valentia 2. tomo diſp. 1 q. 3. punct. 4. pag. 61. & 68.

Duplex opinio.

Paludan.

4 Ego puto vtramque partem ęque eſſe probabilẽ: quia probabilis eſt vtraq; pars controuerſię, an intellectus ſit nobilior voluntate, an è contrario? vnde etiam vtraque pars erit probabilis, an viſio præſtet amori; an amor viſioni? De qua controuerſia latè egimus q. 8. & 10. quibus in locis vtriuſque partis, & fundamenta iecimus, & vtriuſque argumenta diſſoluimus. Quare non eſt, quòd iterum ea repetantur.

Vtraque æque probabilis.

5 Illud tamen aduertam eos, qui putãt beatitudinem non neceſſariò vendicare ſibi, aut nobiliſsimam potentiam, aut nobiliſsimam operationem, hanc principalitatem non eſſe deducturos ex maiore nobilitate, aut potentiæ, aut actus; ſed ex meliori aſſecutione obiecti beatifici: ita, vt in actu illius potentiæ principalius ponatur beatitudo, quæ meliori modo Deum aſſequitur, quantũuis entitatiuè ſit minus nobilis. Quæ ſententia fortè aliquibus placebit, & liberabitur à difficultate de maiori, vel minori præſtantia intellectus, & voluntatis. Sed cum in ſuperioribus hanc ſententiam, vt minus peripateticam ſæpè reiecerimus; dicendum erit principalitatem iſtam vtroque modo eſſe accipiendam: nam vna ſecum affert alterã: nec enim potentia minus nobilis poteſt meliorem aſſecutionis modum habere: ſed maior entitatis nobilitas meliorem aſſecutionem arguet, & contra. & de hac difficultate, & quęſtione ſatis.

Vnde nam deſumenda ſit hæc principalitas?

QVÆSTIO XIII.

ABSOLVTA diſputatione de beatitudine formali patriæ, quæ eſt beatitudo perfecta; iuxta ordinem in præfatione huius libri ſtatutum, conſequenter agendum eſt de beatitudine ſupernaturali viæ, quæ eſt beatitudo quædam ſupernaturalis imperfecta.

De hac autem primùm conſiderabimus; an in hac vita ſit admittenda? Deinde; an poſita ſit in operatione? Tertiò; an poſita ſit in vna operatione, an in pluribus? Quartò; an poſita ſit in operatione intellectus, an volũtatis? Quintò; in quibuſnam operationibus eſſentialiter ponatur? Poſtremò; in quanam operatione principaliter ſit conſtituẽda.

ARTICVLVS I.

An in hac vita ſit admittenda aliqua ſupernaturalis beatitudo?

PRO parte negatiua primùm adduci poteſt; quoniam beatitudo eſt quoddam bonum ſtabile, & permanẽs: in hac autẽ vita nihil datur permanens, & ſtabile, vt docet experientia. Deinde; in hac vita ſolùm dari poteſt beatitudo ſupernaturalis in ſpe, iuxta illud Pauli ad Rom. 8. *Spe ſalui facti ſumus*; ex quo loco D. Thomas hanc ſolùm beatitudinem in hac vita agnouit 1. 2. q. 69. art. 1. & 3. ſed beatitudo, quæ eſt in ſola ſpe, non eſt vera beatitudo, nec ſimpliciter poteſt aliquem facere beatum, vt docet Ariſt. 1. Ethic. cap. 9. text. 45. dum nega;t

1 Primum fundamentum partis contrariæ. Secundum.

Ad Rom. 8.

D. Thom.

Ariſt.

negat pueros dici poſſe beatos;quanuis in ſpe beati dici queant: quatenus de illis ſperatur, quòd ſuo tempore operabuntur ſecundum virtutem.

2 Pars affirmans præfertur. Canus. Sotus. His tamen non obſtantibus pars affirmatiua ſimpliciter eſt aſſerenda. Primò;quia eam admitũt omnes theologi, qui hac de re ſcripſerunt; cum quibus eſt Canus lib.9.de locis theologicis c.9. Sotus in 4.d. 49. q. 2. ar. 2.concl.3.& 5. Bellomontanus 1.p diſp. 226. c.3.n.9. & in 1.2.diſp.12.c.3.n.13. nec aliquem inueni,qui hanc ſententiam ſimpliciter,& abſolutè negauerit. Nec,vt puto,ſimpliciter negari poteſt: ſiquidem beatitudinem ſupernaturalem in hac vita, & Auguſt.cum D. Thoma ſimpliciter admittit;& ſacrę literę ſimpliciter admittendam eſſe conuincunt.

3 Probatur ex Auguſt. Quod Auguſt.ſupernaturalem quandam beatitudinem in hac vita admiſerit, & docuerit, euidenter patet ex ijs, quæ ſcripſit 11.de Ciuitate Dei c.12.vbi multis docet non ſolùm dicendos eſſe beatos, qui diuina fruũtur eſſentia iam de ſua perpetuitate ſecuri; ſed etiam, qui in hac vita iuſte viuũt; ita enim ait: *Cum hodie non imprudenter beatos vocemus, quos videmus iuſte,& pie cũ ſpe futuræ immortalitatis hanc vitam ducere ſine crimine.*

4 Item ex ſacris literis. Quam ſententiam, & abſolutum loquendi modum ſacræ literæ manifeſte videntur confirmare; quoniam in pluribus vtriuſq; paginę locis,qui iuſte viuũt,ſimpliciter vocãtur beati. Matth. 5. Matth.5. *beati,qui eſuriunt,& ſitiunt iuſtitiam: Beati mũdo corde;quoniam ipſi Deum videbunt.* Eodem loco plures alij beati dicũtur, qui iuſte Pſalm. 1. operantur. Pſal. 1. *beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum,&* rurſus: *Beatus vir,qui* Pſal.118. *timet Dominum*,& Pſal. 118. *Beati immaculati in via.* Accedat locus optimus ex c.18. Ioan. 17. Ioan. *hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolũ verum Deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Cyrillus. Hilarius. Toletus. Maldon. Qui locus ad literam intelligendus eſt non de vita æterna patriæ,ſed viæ, vt iã oſtendimus q.10.ar.2.ex Cyrillo, & Hilario cum Toleto, Maldonato, & alijs, vbi vide: agit enim ibi Chriſtus de cognitione myſterij tum Trinitatis, tum Incarnationis, quam ſe diſcipulis dediſſe antea affirmauerat. Quin potius verba explicanda ſunt non in ſenſu cauſali, vt vult Toletus;ſed in ſenſu formali, vt ex Euthymius Euthymio annotauit Maldonatus;vt ſit ſenſus: hæc eſt vita æterna (quam ego meis diſcipulis iam dedi) cognoſcere te Deum verum in myſterio Trinitatis, &ſimul filij Incarnationem. Quare ſimpliciter, & abſolutè negari non poteſt dari in hac vita ſupernaturalem beatitudinem,qua homines ſimpliciter dicãtur beati:qui autem id negauerit,audacter id negabit, vt bene aduertit Ludouicus Viues ad præcitata Augu. verba. Ludouicus Viues.

Dubitare tamen forte aliquis poterit;an beatitudo iſta ita ſit imperfecta, vt tamen ſit vera? Rationem dubitandi facit D. Thomas inferius q. 5. ar. 3. in corp.& ad 2.dum docet impoſsibile eſſe,vt in hac vita vera beatitudo habeatur; cuius rationem aſsignat: quia imperfectio beatitudinis huius vitæ, cum ſit imperfectio ſumpta ex parte obiecti tollit veram rationem beatitudinis. Igitur ex ſententia D. Thomæ beatitudo huius vitæ, etiam quæ eſt ſupernaturalis,non eſt vera beatitudo. Quod etiam videtur confirmare Sotus in 4. d.49.q.2. ar.1.§.*hæc quæſt. multa*,quatenus affirmat veram beatitudinem non eſſe duplicem ſed vnicam tãtum,viſionem ſcilicet diuinę eſſentiæ. Quibus verbis ſatis explicat beatitudinem huius vitę non eſſe veram beatitudinem. Quòd etiam ſatis videtur aſſerere ibi ar. 2. poſt. 3. concluſionem, dum ait in hac vita nõ reperiri ſummum bonum. 5 Dubitatio. Ratio dubitandi pro parte negatiua ex D. Thoma. Sotus.

Pro parte oppoſita facit quod Aug. loco citato aſſerit iuſtos in hac vita nõ imprudenter vocari beatos:imprudenter tamen beati vocarentur; ſi beatitudo ſupernaturalis huius vitæ non eſſet vera beatitudo. Accedit etiam,quia D. Thom.inferius q.11.ar. 4.ad 2.expreſſe docet fruitionem Dei in hac vita imperfectam quidem eſſe;at tamen propriam. Idem igitur dicendum erit de beatitudine huius vitæ. Addimus;quoniam niſi eſſet vera beatitudo,non poſſent iuſti ſimpliciter dici beati: cum tamen in ſacris literis ſimpliciter beati appellẽtur. 6 Oppoſita pars probatur primo Secundo. D.Thom. Tertio.

Dicendum eſt beatitudinem ſupernaturalem viæ ſeruato loquẽdi rigore nõ eſſe veram beatitudinem: quia eſt beatitudo quædam participata; non quidẽ participatione entitatis,ſed participatione ſimilitudinis: eſt enim veſtigium quoddam beatitudinis patriæ,vt docet D.Thomas inferius q.5.ar.3.in princip. 7 Reſolutio.

Beatitudo ſupernaturalis duplex

Duplex igitur diſtinguenda eſt beatitudo ſupernaturalis. Vna, quæ eſt beatitudo ſimpliciter; altera, quæ eſt beatitudo participata ob aliquam ſimilitudinē,quam habet cum beatitudine ſimpliciter. Enim verò beatitudo patrię ſimpliciter, & abſolutè participat rationē beatitudinis;quæ in hoc eſt poſita,vt ex ſua natura ſit perfectum,& ſufficiēs bonum,excludens omne malum, & implēs omne deſiderium, ex D.Thoma in d. ar. 3. At beatitudo ſupernaturalis viæ ex ſua natura non habet illas conditiones, ſed ſolùm habet aliquam cum illis ſimilitudinem. Quare ſeruato loquendi rigore ſimpliciter non eſt vera beatitudo;ſed beatitudo talis, nempe imperfecta,atque participata. Ad eundem ferè modum, quo prudētia in quibuſdā brutis reperta ſimpliciter non poteſt vocari prudentia, ſed prudentia talis; quia prudentiæ humanæ ſimilitudinē aliquo modo participat, vt ait D. Thomas in hac q.3.ar.6. Quod mihi ſatis ſignificauit Auguſtinus, dum in citato loco non ſimpliciter affirmat iuſtos in via eſſe beatos: ſed ſolùm ait non imprudenter vocari poſſe beatos: quia videbat eam non ſatis propriè eſſe beatitudinem,ſed per ſimilitudinem, & aliquam participationē beatitudinis,quæ eſt in patria.

D.Thom. — *D.Thom. Auguſt.*

8 Non obſtāt fundamēta partis oppoſitæ.

Quare huic reſolutioni non obſtat Auguſt. Similiter nec obſtat id,quod de fruitione, & gaudio adduximus ex D. Thoma:quoniam fruitio viæ, licet propriè ſit gaudium in ratione gaudij, non tamen propriè eſt gaudium beatificum ſed ſolùm participatione quadam. Et hoc ſatis eſt,vt in ſacris literis iuſti dicantur beati: quia ipſa materia ſatis oſtēdit eos dici beatos beatitudine quadam participata.

9 Ad primū fundamentum initio poſitum.

Ex his patet ſolutio ad ea, quæ initio pro negante parte ſunt adducta. Nam ad primum dicemus non eſſe opus, vt conditiones veræ beatitudinis ſimpliciter conueniant beatitudini, quæ eſt participatio quædam,& veſtigium verę beatitudinis:ad hanc enim ſatis eſt ſtabilitas, & permanentia, quam patitur ſtatus viæ.

Ad ſecundū

Ad ſecūdum reſpondimus ſupra lib. 3.q.1.ar.3.n.4. etenim beatitudo ſupernaturalis viæ non præciſè dicitur beatitudo ex ſola ſpe futuræ beatitudinis; eo modo, quo puer dicitur beatus ſpe: ſed dicitur beatitudo;quia eſt operatio perfecta habens coniunctam ſpem beatitudinis futuræ. Vide, quę loco citato diximus.

ARTICVLVS II.

An beatitudo ſupernaturalis viæ poſita ſit in operatione?

HVnc articulum iam excitauimus & reſoluimus ſupra q.4.ar.3.nūc eūdem rurſus excitamus, vt quæ de beatitudine ſupernaturali vię à theologis docentur,in hac quęſt. ordine ſuo explicemus. Qui partem negantem ꝓbauerit tunc,neminē inuenimus; nūc ex Suario in hac q.diſp.3. quęſtiunc.2. §.*hic verò dixerunt aliqui;* habemus quoſdam voluiſſe beatitudinem ſupernaturalem vię non eſſe poſitam in aliqua operatione, alia ve perfectione intrinſeca; ſed in quodam iure, quod homo iuſtus habet ad cœleſtem beatitudinem. Qui hanc ſententiam probauerit, ego inueni neminem: fortè Suarius apud ſuos aut eā audiuit,aut excogitauit. Quomodocūque ſit, opinio friuola eſt, & theologo indigna. 1

Pars neg[ans]

Primò, quia recedit à communi via, & modo communi loquendi recepto etiam apud philoſophos antiquos, qui nullam beatitudinem, niſi in operatione agnoſcunt. 2

Improbatur primo.

Deinde;quia illud ius ad gloriam,vel ſolum eſt extrinſeca quædam denominatio orta ex promiſſione diuina: vel eſt relatio quędam rationis:cum tamen beatitudo ſolum ponenda ſit in aliquo bono,atque perfecto.

Secundo

Tertiò & efficacius; quia ex ſacris literis conſtat beatitudinem viæ poni in operationibus ex charitate: in his enim fundatur ius ad gloriam, tanquam in operationibus meritorijs. Nā Ioan. 6.dicitur: *Operamini non cibum,qui perit,ſed qui permanet in vitam æternam.* Et ad Rom. 14. *Non eſt regnum Dei eſca,& potus,ſed iuſtitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto.* Denique vita æterna promittitur ſeruantibus mandata, iuxta illud Chriſti: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Cum igitur in his operationibus ius ad gloriam fundetur;longè maius bonum erūt operationes, 3

Tertio — Ioan. 6 — Rom 14 — Vitam

rationes, quàm ipſum ius: & ſubinde nō in jure, ſed in operationibus ponenda erit beatitudo viæ. Alioquin pueri baptizati poſſent dici in hac vita beati: cū enim habeant gratiam, & charitatem, ſimul etiam habent ius ad gloriam. Conſequens tamen nec philoſophus admitteret, etiam ſi myſterium baptiſmi cognoſceret. Denique dormientes, & amētes, qui ſunt in gratia, beati dicerentur, cum verè habeant ius ad gloriam: id tamen pugnat cum principijs totius philoſophiæ moralis.

ARTICVLVS III.

An beatitudo ſupernaturalis viæ poſita ſit in vna operatione, an in pluribus?

1 Aliquorum opinio pro vna tantum operatione pugnat. HÆc quæſtio apud veteres theologos vix tangitur; excitatur tamē apud recentiores. Nonnulli defēdunt beatitudinem ſupernaturalem viæ in vnica tantùm operatione eſſentialiter collocari. Cuius opinionis auctores pro ſua ſententia citant Medinam, & Canum. De Cano facile id admittam: quoniam libro 9. de locis theologicis c. 9. pag. 523. expreſsè ponit beatitudinē huius vitæ in ſola dilectione, quę eſt ex charitate, ita enī ſcribit: *In dilectione vtiq; Dei huius vitæ felicitas ſita eſt*; de qua antea dixerat: *aut hæc beatitudo eſt, aut nulla omnino eſt.* De Medina tamen maxime dubito: nam licet in ar. 7. Huius quæſtionis concludat beatitudinem vitę eſſe actum intellectus (ſapientiam inquam) habentem coniunctam charitatem, & cæteras virtutes: tamen ibi ad 2. duplicem ponit beatitudinem viæ, contemplatiuam vnam, actiuam alteram: additque beatitudinem potiſsimum eſſe ſitam in cōtemplatione.

Canus.

2 Probatur primò. Sed cuiuſcunque ſit hęc ſententia, primò poteſt confirmari: quia beatitudo ſupernaturalis patrię eſſentialiter poſita eſt in vna operatione. Ergo in vna tantùm ponenda eſt beatitudo viæ: eadem enim in vtraque videtur ratio.

Secundo. D. Thom. Deinde; quia hæc videtur eſſe ſententia D. Thomę in 5. ar. huius quæſtionis ad finem corporis: expreſsè enim docet beatitudinem imperfectam, qualis in via haberi poteſt, primò conſiſtere in contēplatione, ſecundario verò in operatione practici intellectus. Primò inquam, ideſt eſſentialiter: ſecundariò verò, ideſt ex conſequenti, tanquā in perfectione accidentaria eſſentialis beatitudinis.

3 Tertio. Tertiò, ſolus amor eſt vltimus finis omnium actionum huius vitæ. Ergo ſolus ille eſt tota eſſentia illius. Conſequētia patet: antecedens probatur, quia amor eſt vinculum perfectionis, & omnium præceptorum finis, ad quem omnia ordinantur. Accedit etiam quoniā ex D. Anſelmo lib. 2. cur Deus homo c. 1. & ex Hugone de Sancto Victore in Dionyſium de cœleſti hierarchia c. 7. rectus ordo eſt intelligere, vt ames: contemplatio autē vel frigida eſt, vel inutilis, vel ad mores componendos ordinatur.

D. Anſelm. Hugo Victor.

4 Vltimo. Poſtremo; ſolus amor diſcernit inter filios Dei, & perditionis: ſola item charitas eſt forma omnium virtutum, & ſola illa eſt ſubſtantia chriſtianæ iuſtitiæ. Ergo ſolus amor in hac vita diſcernit inter miſerum, & beatum: igitur in ſolo illo tota ſubſtantia beatitudinis viæ eſt poſita. Ex rationibus probari poteſt hæc ſententia: cuius auctores dicunt fidem ſolùm requiri propter amorem, vt neceſſariam conditionem ex parte obiecti.

5 Reſolutio. Communior tamen recentiorum ſententia oppoſitum docet: conſtituitque ſupernaturalem beatitudinem viæ in pluribus operationibus. Hæc (vt vidimus) placuit Medinæ loco citato, ſi bene expendatur: ſatis eam probat Bellomontanus hìc diſp. 12. c. 3. n. 13. vbi expreſſe eam ponit tum in operationibus charitatis; tum aliarum virtutum. Late eam probat Suar. in hac q. diſp. 7. quęſt. 2. §. *dicendum ergo eſt*. Eam ſatis ſupponit, vt veram doctiſsimus Fonſeca lib. 1. Metaph. c. 1. q. 1. ſect. 6. ad finem §. *poſtremo, quia felicitas humana*.

6 Fundamentum. Quam ſententiam puto eſſe veriſsimam: cuius ſolidum fundamentum ex eo eſt ſumendum; quia beatitudo vię eſſentialiter eſt poſita in aſſecutione ſummi boni per modum meriti, & cuiuſdam cōdignitatis ad mercedem futuræ beatitudinis. Ob hanc rationem dicitur eſſe inchoatio quædam, & quædam illius participatio, vt ar. 1. diximus: hæc autē condignitas adæquate non poteſt reperiri, niſi plures virtutes concurrāt; charitas

ritas ſc. & fides: nam quanuis charitas concurrat, vt formalis ratio condignitatis: tamen ſupponit condignitatem quandam radicalem, & fundamẽtalem, quæ ex fide ſumitur: ſiquidem ſine fide nihil poteſt Deo placere, vt ait Paulus. Cum igitur cõdignitas operationis eſſentialiter pendeat tum ex actu charitatis, tum ex actu fidei; concedendum eſt beatitudinem ſupernaturalem viæ eſſentialiter vendicare ſibi plures operationes.

Augetur. Huic fundamento adiungendum eſt; quoniã in ſequenti ar. demonſtrabimus beatitudinem ſupernaturalem huius vitæ eſſentialiter conſtitui, & integrari ex duplici beatitudine; contemplatiua ſc. & actiua. Ex quo ſuppoſito fundamento neceſſariò infertur beatitudinem ſupernaturalem huius vitæ duas, vt minimũ, operationes ſibi vendicare.

8 Adprimum alterius opinionis. Cui opinioni non obſtant, quæ pro parte aduerſaria obijciuntur. Nam ad primum argumentũ primò reſponderi poteſt negatione antecedentis: eſt enim probabiliſsima opinio, quę beatitudinẽ patrię in pluribus operationibus collocat: de qua multa diximus ſupra q. 7. & q. 12. Sed quoniam oppoſitam ſententiã

Altera ſolutio. probabiliorem iudicauimus; reſpondẽdum eſt ſecundo conſequentiam nõ valere propter diſparem rationem, quæ in vna, & altera beatitudine reperitur: etenim ex ſequente ar. patebit beatitudinẽ ſupernaturalem viæ propter ſuam imperfectionem eſſentialiter ſibi vendicare duplicem beatitudinem, contemplatiuam ſc. & actiuam: quia eſſentialiter pendet ex perfectione tam vitæ contẽplatiuæ, quàm actiuæ: cum tamen beatitudo patriæ eſſentialiter conſiſtat in ſola vita contemplatiua. Vide, quæ in ſequenti ar. dicemus.

9 Ad ſecũdũ. Ad ſecũdum dicendum eſt D. Thomã ſolùm agere de beatitudine naturali. Porrò ſi vis oppoſitum, negandum eſt apud D. Thomam primò, & ſecundariò idem eſſe quòd eſſentialiter, & accidentario: ſolùm enim denotat principaliter, & minus principaliter. In quo ſenſu verba D. Thomæ ſolùm ſignificant operationes illas non æque primò ad eſſentiam beatitudinis pertinere. Sed de hoc iterum in ſequenti articulo.

10 Ad tertiũ. Ad tertium reſpondetur argumentũ, ſi quid probat, ſolùm probare amorem eſſe nobiliorem operationem. Ex quo etiam ſi concederetur (nec enim ab omnibus id conceditur) non bene inferretur beatitudinem ſupernaturalem viæ in ſolo amore eſſentialiter poni. Nam conſequentia, vt firma ſit, ſupponit beatitudinẽ ſolùm poni in operatione omnium nobiliſsima: quod & ſi admitti poteſt in beatitudine patriæ; non tamen in beatitudine vię: cum enim hęc poſita non ſit in perfecta aſſecutione ſummi boni; ſed in aſſecutione illius per modũ meriti, & condignitatis ad mercedem futuræ beatitudinis: ad hanc autem cõdignitatem neceſſariò debeant cõcurrere plures virtutes; fides, inquam, & charitas: fit, vt beatitudo ſupernaturalis viæ ex ſua natura non neceſſariò ſit poſita in ſola perfectiſsima operatione quę vna tantùm eſſe poteſt, & quam forte poſtulat beatitudo patrię. Quare licet admitti poſsit beatitudinem patrię vnicam tantùm operationem ſibi vendicare: non idem dicendum eſt de beatitudine ſupernaturali viæ.

Ad poſtremum dicendum eſt ſolùm amorem formaliter, & complete diſcernere inter filios Dei, & filios perditionis: ſupponere tamen fidem: id igitur, quo adæquate diſcernitur vnus ab alio eſt fides per charitatem operans. Charitas item eſt forma completa omnium virtutum: concurrẽte tamen fide, tanquam radice totius illius eſſe ſpiritualis. Et in hoc ſenſu admittimus charitatem eſſe ſubſtantiam chriſtianę iuſtitię: ad eam enim neceſſariò concurrit fides, non vt conditio ex parte obiecti (vt male argumentum ſupponit) ſed vt primũ fundamentum iuſtitię chriſtianę. 11 Ad vltimũ.

ARTICVLVS IIII.

An beatitudo ſupernaturalis viæ ponatur in actione tam intellectus, quàm voluntatis?

Partem negantem videntur probare Canus lib. 9. de locis theologicis c. 9. pag. 523. dũ beatitudinẽ huius vitę ponit in ſola dilectione Dei ex charitate. Et cũ hęc ſit operatio ſolius voluntatis; vtique in ſola voluntate eã collocabit. Eandem ſententiam in hoc puncto expreſſe probat Bellomontanus huc 1 Pars negãs Canus.

hìc diſp.12.c.3.n.13.14.15. quo in loco eãdem beatitudinem ſolùm collocat in operibus charitatis, & aliarum virtutũ moralium, & n.15.ſatis excludit cognitionẽ Dei ab eſſẽtia huius beatitudinis.

2 Primum fũdamentum. Eccleſiaſti ſts 12. Fundamentum prçcipuum huius opinionis vterque ſumit ex verbis Eccleſiaſtes c. 12. poſtquam enim oſtendit omnia, quę ſub Cœlo ſunt, eſſe vanitatem; cogitationesque hominum timidas, & prouidentias incertas: & proinde iſta omnia excludi à vera beatitudine, & fine vltimo huius vitę; ſubdit: *Deum time, & mandata eius obſerua: hoc eſt omnis homo.* ideſt, hęc eſt ſumma felicitas, quam in hac vita poteſt homo adipiſci. quod etiam confirmant ex Pſal.1. *Beatus vir, qui timet Dominum.* Et ex Matth.c.5. *Beati pauperes ſpiritu* cum cæteris eiuſdem capitis beatitudinibus: in quibus ſolùm enumerantur opera virtutum. Accedit etiam (inquit Canus) quia Salomon ſtudium humanę ſcientię vocat *occupationem peſſimam* ideſt laborioſã: cum tamen pauci perfectam ſcientiam conſequantur.

Pſalm. 1. Matth. 5.

3 Secundum. Secundo; ex Bellomontano id ipſum confirmatur: quoniam in hac vita eatenus aliquis vocari poteſt beatus; quatenus habet aliquod initium veræ beatitudinis, quam ſperat in alia vita. Initiũ autem hoc ſolum contingit per modum meriti: meritum autem præcipuè eſt opus charitatis, deinde aliarum virtutũ. Ergo beatitudo huius vitę ſolùm poſita eſt in charitate, & in operibus virtutũ.

4 Tertium. Tertio; id ipſum corroborat Bellomõtanus auctoritate D. Thomæ inferius q.5.ar.5. vbi dicit beatitudinem imperfectam huius vitę eſſe in operatione virtutis: quæ omnia ad ſolam voluntatẽ pertinent. His igitur concludunt beatitudinem huius vitæ in ſola voluntatis operatione eſſentialiter collocari.

5 Reſolutio. Oppoſita tamen ſententia communior eſt inter theologos, qui vtriuſque vitæ, contemplatiuę ſcilicet, & actiuæ operationes ad eſſentiam beatitudinis referunt: inter quos eſt Medina in ar.7. huius quęſtionis. Quam ego ſententiam ſemper veriſsimam iudicaui. Cuius efficax fundamentum ex eo puto eſſe ſumendum; quia beatitudo ſupernaturalis viæ eſſentialiter conſtituitur, & integratur ex duplici beatitudine partiali, contemplatiua ſcilicet, & actiua: cum verò illa ad intellectum pertineat, hæc verò ad voluntatem; neceſſariò infertur beatitudinem ſupernaturalem viæ eſſẽtialiter poni in operatione tum intellectus, tum etiam voluntatis.

Medina. Fundamentum efficax.

Vt huius rationis efficacia magis appareat, ſupponimus theologos duplicẽ conſtituere beatitudinem huius vitæ, contemplatiuam vnam, actiuam alterã. Quę diuiſio ſumitur ex Ariſt. 10. Ethic. c.7.&8. eam ponit D. Thomas 2.2.q.186. ar.3.ad.4.& inferius q.5.ar.4. & de virtutibus q.1.ar.5.ad 8. Paludanus in 4.d. 49.q.3.ar.2. vbi Sotus q.1.ar.4. concl.5. Medina hìc ar.7. & eſt vulgata diuiſio apud theologos, vt iam aduertimus lib. 3.q.1.ar.2. n. 18. quæ ex D.Thoma in d. ar.3.ad 4. ſoli beatitudini huius vitę accommodatur. Quòd verò illa eſſentialiter conſtituatur, & integretur ex duplici explicata beatitudine probat Paludanus vbi ſupra; nos primò id confirmamus; quia beatitudo naturalis ex ſentẽtia Ariſtot. ex vtraque illa eſſentialiter conſtituitur, vt quidam volunt. Ergo idem dicendum erit de beatitudine ſupernaturali viæ. 6

6 Beatitudo huius vitæ duplex, contemplatiua & actiua. Ariſt. D. Thom. Paludan. Sotus. Medina.

Deinde ſuppoſita illa beatitudinis diuiſione iam inquiro; an quælibet illarũ per ſe ſũpta, & independenter ab altera poſsit in hac vita facere hominẽ beatũ? Pars affirmatiua dari nõ poteſt, vt ſtatim oſtendemus. Conceſſa autem negatiua parte, neceſſariò concedendum eſt neutram illarum ex ſe eſſe totalem beatitudinem, ſed partialem duntaxat; ita vt ex vtraque eſſentialiter conſtituatur vna totalis, & integra beatitudo, qua homo in via adęquate beetur. Quod fuit antecedẽns initio propoſitum. Ex quo vt diximus, neceſſariò infertur beatitudinem viæ ex ſua eſſentia vendicare ſibi actum, tum intellectus, tum volũtatis. 7

7 Corroboratur fundamentum poſitum.

Quòd verò neutra illarum beatitudinum ſe ſola poſsit hominẽ beare multis oſtendemus. Et primò; quoniam ſequeretur hominẽ in hac vita fieri beatum beatitudine ſupernaturali diuerſę rationis, & ſpeciei: etenim, quælibet illarũ eſt diuerſę rationis, & eſſẽtiæ. Hoc autem eſſe falſum ex eo patet: quoniam licet beatus comprehenſor in ratione beati ſpecie differat à beato viatore: beatus item beatitudine ſupernaturali viæ ſpecie diſtingatur à beato naturali 8

beati-

beatitudine: tamen ſinguli beati in ſuo quoque ordine, & ſtatu eiuſdē ſunt ſpeciei; & ſubinde omnes habent beatitudinem eiuſdem rationis.

9 Deinde, neutra illarum ſine altera poteſt hominem reddere beatum: nā beatitudo ſupernaturalis viæ ideo poteſt hominem beatum reddere, quia eſt quędam inchoatio beatitudinis patriæ, vt Bellomontanus nobis aduerſarius optime annotauit. At neutra ſine altera poteſt eſſe inchoatio, & initium futurę beatitudinis: ſicut enim ſine ſupernaturali cognitione fidei nihil poteſt placere Deo ad vitam ęternam: ita ſine dilectione ex charitate cognitio ſupernaturalis fidei non poteſt eſſe Deo grata, & ad vitam æternam accepta. Ergo neutra ſine altera poteſt reddere hominem beatum.

10 Accedit tertio; quia nihil poteſt habere rationem beatitudinis ſupernaturalis, quandiu ex ſe non excludit miſeriam peccati mortalis, cum quo nihil dici poteſt inchoatio beatitudinis futurę. At neutra earum ex ſe ſine altera excludit miſeriam peccati. Ergo neutra ſine altera habere poteſt rationem beatitudinis. Minor facile patet in beatitudine contemplatiua, quæ poſita eſt in cognitione ſupernaturalis fidei: hæc enim in peccatoribus reperitur: beatitudo autem actiua ſupernaturalis, & ſi in peccatoribus reperiri nō poteſt; quia ex ſe eſt beatitudo operans per charitatem, hæc tamen ſine vita contemplatiua ſupernaturalis fidei eſſe nequit: quia fides eſt initium, radix, & fundamētum totius vitæ ſpiritualis. Ita fit, vt cōtemplatiua ſimul cum actiua; & actiua ſimul cum contemplatiua ex ſua natura conſtituant, ac veluti integrent vnam beatitudinem ſupernaturalem, cui adęquate conuenit, eſſe inchoationem, & initium beatitudinis patriæ. Ex quo neceſſariò concluditur beatitudinem viæ eſſentialiter vendicare ſibi operationē, tam intellectus, quàm voluntatis.

11 Obiectio. Siquis inquirat; cur beatitudo viæ duplicem illam beatitudinem eſſētialiter includat; cum beatitudo perfecta patrię ſolam contemplatiuam ad ſuam eſſentiam admittat? Reſponſio. Reſpondendum eſt longè diuerſam eſſe rationem inter vnam, & alteram beatitudinem. Nam beatitudo patriæ propter ſuā perfectionē in ſola vita contemplatiua eſt poſita: quia ex ſua natura poſita eſt in cognitione, & amore matutino circa ea, quæ ad intra Deo conueniunt: vbi nullus datur locus vitæ actiuę: actiua enim ſolū reperitur in politia veſpertina patrię; in qua ob perfectionem ſuam vita contemplatiua neceſſariò ſecum coniungit vitam actiuam in ſuo ſtatu integram, & ſtabilem: hæc enim eſt obiecti beatifici natura, vt illius viſio neceſsitet ad amorem ſui: viſio autem, & amor reddunt volūtatem impeccabilem, vt pote immobilem à volūtate diuina. At in hac via duæ iſtæ vitę non neceſſario ſunt coniunctę, ſed cum alta diuinorum cognitione poteſt eſſe vita peccatis obnoxia; ob quā imperfectionem nō poteſt perfectè eſſe beata niſi vtraq; vita ſimul cōiungatur.

Cui reſolutioni non obſtant, quæ ꝓ aduerſaria opinione adduximus. 11 Solutio mi ſun ti. Nam ad primum argumentum dicendum eſt timorem illum Dei, & mandatorum obſeruantiam, vt poſsint in hac vita hominem reddere beatum includere tum ſupernaturalem cognitionem fidei, *ſine qua impoſsibile eſt placere Deo;* vt ait Paulus ad Romanos 11. tum etiam dilectionem ex charitate: quoniam ex Ioanne 1. ſuæ canonicæ c. 11. *qui non diligit, manet in morte.* Et eodem modo ſoluitur confirmatio adducta ex Pſal. 1. & Matth. 5. Porrò friuolum eſt, quod ex Cano adducitur: quoniam Salomon illa verba non dixit de cognitione fidei infuſæ, ſed de cognitione naturalium ſcientiarum.

Secundum argumentum in auctorem 13 Solutio. retorquetur: quoniam initium futuræ beatitudinis, ſicut ſine charitate dari non poteſt; ita nec ſine fide, vt iam oſtēdimus. Quare licet initiū futuræ beatitudinis contingat per modum meriti ex charitate: tamen ſupponit fidem, tanquam fundamentum, & primum initium ædificij ſpiritualis, quod per charitatē conſtruitur.

14 Solutio. Ad tertium dicendum eſt D. Thomā in citato loco dixiſſe quidem beatitudinem imperfectam conſiſtere in operatione virtutum: non tamen dixiſſe eam in ſola virtutum operatione eſſe poſitā: alijs enim in locis docuit hanc beatitudinē principaliter ſitā eſſe in operatione contemplatiua, vt ſupra oſtēdimus.

ARTI-

ARTICVLVS V.

In quibuſnam operationibus intellectus, & voluntatis eſſentialiter ponatur beatitudo ſupernaturalis viæ.

1 *Beatitudo contemplatiua, & actiua quo pacto differãt?* INITIO huius articuli præmittendum eſt beatitudinem contemplatiuam (quam ad eſſentiam beatitudinis ſupernaturalis viæ pertinere diximus) non ideo diſtingui à beatitudine actiua, quod illa ad ſolum intellectum pertineat; actiua verò ad ſolam voluntatem, vt quidã, allucinati tamen, exiſtimauerunt: etenim vtraque beatitudo in ſua ratione per ſe includit operationem vtriuſque illius potentiæ. Quod de beatitudine actiua euidenter conſtat: hæc enim, cum ſit practica, nec dari poteſt ſine intellectu practico; nec ſine voluntate exequente. De beatitudine autem contemplatiua idem ex eo oſtendi poteſt, quod beatitudo patriæ (quæ ad ſuam eſſentiam nõ admittit vitam actiuam, ſed ſolam contemplatiuam, vt diximus q. 9.) non ſolùm conſtat ex viſione diuinæ eſſentiæ, ſed etiam ex amore, quæ ex ſpeculatione viſionis naturaliter reſultat: idque iuxta ſententiam illorum, qui beatitudinem patrię in operationibus intellectus, & voluntatis eſſentialiter conſtituunt. Quare ad beatitudinem contemplatiuam ſupernaturalem viæ pertinet non ſolùm notitia ſupernaturalis fidei, quæ diuinas veritates eſſentiæ, & attributorũ ſpeculatur; ſed etiam amorem, quo voluntas diuinitus adiuta in Deum fertur propter perfectiones, quas in eo cognoſcit: quæ ipſæ etiam propter ſe ſunt amabiles.

2 Simili modo beatitudo actiua ſupernaturalis viæ non ſolùm cõſtat ex operationibus charitatis, & virtutũ propter Deum, ſed ex directione intellectus practici, prout illuſtratus ſupernaturali lumine dirigit volũtatem in ſuis operationibus: etenim voluntas ex amore diuinæ bonitatis, quam fides, vt ſummũ bonum, & vltimum finem illi proponit, diuinitus excitata, erectaque virtute ſpei, agitata inſuper deſiderio, & intentione conſequendi illud bonum; imperat intellectui, vt de medijs conſultet, atque deliberet, quibus Deum aſſequatur. & inde incipit vita actiua; quatenus intellectus practicus lumine fidei illuſtratus, inſuper etiam dono ſcientiæ, & Conſilij voluntatem dirigit ad actiones meritorias. Ita fit, vt beatitudo actiua huius vitæ ſupponat quidem notitiam ſpeculatiuam fidei circa diuinas perfectiones: per ſe tamen includat tum fidẽ, quatenus eſt eminenter practica: tum etiam donum ſciẽtiæ, & conſilij, quibus operationes virtutum moralium ad finem charitatis per ipſam charitatẽ ordinentur. Vtraque igitur beatitudo includit intellectum, & voluntatem: ſed cõtemplatiua intellectum ſpeculatiuũ; actiua verò practicum. Sed iam de operationibus vtriuſque potentię agamus: vt explicemus, quænam illarum ad eſſẽtiam beatitudinis pertineant.

Quod igitur attinet ad intellectum; ex dictis iam patet eum diuidendum eſſe in ſpeculatiuum, & practicum: quorũ ille ad beatitudinem ſpeculatiuã pertinet: hic ad actiuam, vt colliges ex D. Th. ar. 5. hui⁹ queſtionis. In ſpeculatiuo primũ reperitur cognitio ſupernaturalis fidei infuſæ, qua cognoſcimus Deum ſecundum ſuã diuinitatem, attributa, cæteraſque perfectiones nobis reuelatas, quas fides non practicè, ſed purè ſpeculatiuè contemplatur. Deinde reperitur cognitio donorum Spiritus Sancti, quæ intellectum ſpeculatiuũ comitantur, vt ſapiẽtia, & intellectus, de quibus D. Th. 1. 2. q. 68. ar. 4. In practico etiam intellectu reperitur cognitio practica pertinẽs ad fidem infuſam, prout eſt habitus eminẽter practicus: fides enim licet primò, & principaliter ſe habeat ad primã veritatem; ſecundariò tamen ſe extendit ad directionem humanorum operũ, vt ait D. Tho. 2. 2. q. 8. ar. 6. Prætereà reperitur donum ſcientiæ, & conſilij, ex D. Thom. in d. q. 68. ar. 4. 3 *D Thom.* *Operationes de quibus poteſt eſſe dubitatio.* *D. Thom.*

4 Porrò in voluntate reperitur amor; ſiue dilectio ſupernaturalis, quę eſt operatio elicita à charitate. Similiter etiã reperiũtur operationes virtutũ moraliũ imperatę à charitate concurrentib⁹ donis pietatis, fortitudinis, & timoris Domini, iuxta ea, quæ habes ex D. Th. d. q. 68. ar. 4. Adhuc etiã reperitur gaudiũ, ſiue delectatio, tum de contemplatione veritatis diuinę: tum de operatione ſecundum virtutẽ. Deniq; reperitur actus ſpei, qui eſt actus quidam theologicus.

5 Reſolutio e rca actum fidei.

His ita præmiſsis iam inquiritur; vtrum beatitudo ſupernaturalis viæ in ſua eſſentia includat omnes iſtas operationes?& quod attinet ad actus intellectus; inter omnes conuenit actum fidei infuſæ pertinere ad eſſentiam beatitudinis ſupernaturalis huius vitæ: eſt enim initium, & fundamentum inchoationis futuræ beatitudinis, qua in hac vita beamur:etenim *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*, vt ait Paulus ad Roman. 11. Quod ſatis colligitur ex Auguſt. de Trinitate, dum ait nos in hac vita beatitudinem perfectam patriæ, quæ ponitur in viſione diuinæ eſſentiæ, participare per id, quod Paul. ait 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate.* Quæ verba de viſione per fidem abſque dubio intelliguntur.

Ad Rom. 11.
Auguſt.
1. Cor. 13.

6 Dubium circa altos act⁹ intellectus Pars negās.

Vtrum verò præter actum fidei aliquis alius actus pertineat ad eſſentiam ſupernaturalis beatitudinis huius vitę? Dubitare quis poterit. Abſolutè negat Suarius in hac q. 3. diſp. 7. quæſtiunc. 2. ad finem, §. *Tertio dubitari poteſt.* Fundamentum eſt, quia in intellectu nulla datur virtus theologica præter fidem: & ſubinde nullus datur actus in intellectu, quo attingamus Deum in ſe ipſo, præter actum fidei; & ex conſequenti nullus in intellectu datur actus alius ab actu fidei, qui ad eſſentiam beatitudinis pertineat.

Fundamentum.

Improbatur quoad fundamentum.

Hæc tamen opinio & in probatione videtur dubia; & in ipſa concluſione patitur inſtantiam. Quod in probatione ſit dubia, ex eo patet; quia ſupponit ad eſſentiam beatitudinis ſupernaturalis huius vitæ ſolùm admitti poſſe actum theologicum ad Deum in ſe ipſo terminatum: quod tamen non eſſe neceſſariū facilè patet ex actibus virtutum moralium, qui ad Deum in ſe ipſo non terminantur; & tamen eos ad eſſentiam huius beatitudinis pertinere ratione vitæ actiuæ, nullus dubitat.

7 Quod ſi reſpondeas eos ex directione charitatis ordinari ad Deum; reſpōdebo hoc ipſum etiam reperiri poſſe in actibus intellectus. Deinde in illa probatione illud videtur falſum nullum actum intellectus præter actum fidei terminari ad Deum in ſe ipſo; etenim dona Spiritus Sancti verſari poſſunt, & ſępe verſantur circa eadem obiecta, & circa eandem materiam, circa quam verſantur virtutes theologicæ, vt expreſſe docet Capreolus in 3. d. 34. q. vnica art. 3. ad 7. impugnationem fol. 130. col. 2. ſatis ad mentem D. Thomæ 1. 2. q. 68. ar. 4. dum ait dona ſe extendere ad omnia, ad quæ ſe extendunt virtutes, tam intellectuales, quàm morales. Vnde idem D. Thomas 2. 2. q. 8. ar. 6. docet donum intellectus verſari circa ea, quæ fidei proponuntur; dum illa maiori cū claritate percipit: donum verò ſapientiæ, dum illis maiori cum claritate iudicio aſſentitur, & inhæret. Quod ſatis etiam declarauit in d. q. 68. ar. 4. Itaque ſicut fides, veritates à Deo reuelatas immediatè percipit, & Deo reuelanti immediatè aſſentitur: ita etiam donum tam intellectus, quàm ſapientiæ; quanuis diuerſo modo: quia fides eas immediatè percipit, Deoque immediatè aſſentitur; cum certitudine quidem; ſed obſcurè: At donum intellectus eaſdem etiam immediatè percipit à Deo; cum maiori tamen penetratione, & claritate: ſapientia autem Deo reuelanti, & ipſis veritatibus reuelatis immediatè iudicando aſſentitur; illis tamen cum maiori claritate adhærendo. Non igitur admittendum eſt donum ſapientię immediatè non percipere veritates reuelatas; nec Deum reuelantem immediatè non cognoſcere, ſed ſolùm iudicare de maiori credulitate; ita vt credulitas veritatum reuelatarum ſit immediatū obiectum ipſius doni ſapientiæ. Quare probatio adducta à Suario ex duplici capite videtur dubia.

Capreolus.
D. Thom.
D. Thom.

8 Improbatur quoad concluſionem.

Sed ipſa etiam concluſio patitur inſtantiam ſumptam ex iiſdem donis Spiritus Sancti: quia dona Spiritus Sancti ſunt ad ſalutem ſimpliciter neceſſaria, vt docet D. Thom. 1. 2. in d. q. 68. art. 2. in fine corporis. Quin potius nonſolùm videntur neceſſaria ad ipſam actualem conſecutionem beatitudinis futurę; ſed etiam, vt modò ſimus filij Dei, & hæredes: iuxta illud Pauli ad Romanos 8. *Qui ſpiritu Dei aguntur; hi filij Dei ſunt, & hæredes.* & iuxta illud Pſalm. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* In vtroque loco ſpiritum accipi pro dono Spiritus Sancti interpretatur Diuus Thomas in dicta quæſt. 68. art. 2. Igitur vt quis, & filius Dei ſit, & hæres vitæ æter-

D. Thom.
Ad Rom. 8.
Pſal. 142.
D. Thom.

ternæ: & vt quis in via, terráque ſupernæ hæreditatis ambulet, neceſſariò indiget dono Spiritus Sancti, quo ex Spiritus Sancti inſtinctu moueatur. Beatitudo autem ſupernaturalis huius vitæ, cum ſit inchoatio quædam, & initium futuræ beatitudinis, non poteſt eſſentialiter non includere ex parte intellectus operationem ex dono Spiritus Sancti.

Scotus. Gabriel.

9 Hęc inſtantia non habet locum apud eos, qui negant dona Spiritus Sancti eſſe habitus diſtinctos à virtutibus infuſis: quam ſententiam probauit Scotus in 3.d.34. q.vnica, §. *Ad iſtam quæſtionem*, & Gabriel ibi art. 2. concl. 1. cum alijs, quam vt probabilem defendit Bellomont. 1.2. diſp. 89. c. 2. n. 6. etenim dona, quæ comitantur intellectum ſpeculatiuum, apud iſtos non diſtinguerentur à fide. Quin potius non erit illi locus, ſi vera eſt opinio, quæ in eo dona à virtutibus infuſis diſtinguit, quòd perficiant potentias animæ ad actiones quaſdam heroicas, & extraordinarias: ita enim fieret, vt dona Spiritus Sancti maxime quidem ornarent beatitudinem viæ: nō tamen in ea intrinſecè, & eſſentialiter includerētur: quoniam ſine actionibus heroicis, & extraordinarijs fideles cōmuniter ſaluantur.

Obiectio. Reſponſio quorundam.

Quòd ſi his objicias inde ſequi dona iſta non eſſe ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, contra doctrinam D. Thomæ; reſpondent dona Spiritus Sancti eſſe neceſſaria ad ſalutem quoad habitum; non tamen quoad actum: quia plures ſunt, qui actibus tantùm ordinarijs virtutum, & promerentur, & adipiſcuntur beatitudinem; voluntque ita eſſe intelligendum D. Thomam: ita habes ex Valentia 2. tom. diſput. 5. q. 8. punct. 3. §. *Præterea dona eſſe neceſſaria*. pag. 596. & Bellomont. in dicta diſput. 89. c. 1. n. 3. quo loco docet dona iſta ſolùm eſſe neceſſaria quoad connexionem, quam habent ad charitatem, quæ eſt ſecundum habitum, non verò ſecundum actum; nec enim actus heroici donorum neceſſariò cum charitate cōnectuntur, vt probat allatum fundamentum.

Improbatur.

10 Ego tamen non puto hanc fuiſſe mētem D. Thomæ in dicta quæſt. 68. artic. 2. vt facilè quis intelliget, tum ex fine corporis, tum ad ſecundum, tum etiam ex vi rationis, quam adducit, quæ euidenter concludit dona eſſe ad ſalutem neceſſaria ratione actualis motionis ex inſtinctu Spiritus Sancti, ſine qua (vt ait) nemo ſalutem conſequitur; ad quā ſine donis non ſufficiunt virtutes infuſæ.

Aliorum explicatio probatur. Conradus. Medina. Capreolus.

Quare de neceſsitate donorum quoad actum Diuū Thomam intellexerunt Conrad. & Medina ibi, & Capreolus in 3.d.34. q.vnica art. 3. ad 1. Scoti in vltimis verbis pag. 129. col. 1. in principio. Qua opinione ſuppoſita neceſſariò affirmandum eſt beatitudinem ſupernaturalem huius vitæ ex parte intellectus non ſolùm eſſentialiter includere cognitionem fidei; ſed etiam cognitionem ex donis Spiritus Sancti, quę comitantur intellectum, tam ſpeculatiuū, quàm practicum.

Reſolutio circa actus voluntatis. De dilectione ex charitate.

Quod verò attinet ad actus voluntatis: nulla eſt, aut eſſe poteſt dubitatio; quin dilectio ex charitate maximè pertineat ad eſſentiam beatitudinis ſupernaturalis vię: etenim ſine charitate nulla poteſt dari talis beatitudo, iuxta illud 1. Ioan. 3. *qui non diligit, manet in morte:* cum charitate verò manet Deus, qui eſt obiectum beatitudinis; nam ex eodem Ioanne 1. can. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Adde etiam verba Chriſti Ioan. 14. *Qui diligit me, mādata mea ſeruabit: & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Omittimus Sanctorum teſtimonia, qui charitatem, & dilectionem appellant vitam animæ, & ſemen gloriæ.

1. Ioan. 3. — 1. Ioan. 4. — Ioan. 14.

De operationibus à charitate imperatis.

11 Certiſsimum etiam eſt, & indubitatū beatitudinem viæ ad ſuam eſſentiā admittere operationes ſecundum virtutem, prout à charitate imperantur: *nam fides ſine operibus mortua eſt*, vt ait Iacobus in ſua can. & Chriſtus dixit Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*, Eccleſiaſtes 12. *Deum time: mandata eius obſerua: hoc eſt omnis homo.* i. in hoc ponitur ſumma huius vitæ felicitas, & Ioan. 14. *Qui diligit me, mandata mea ſeruabit.* Deniq; Matth. 5. Beatitudines à Chriſto enumeratæ ponūtur in operationibꝰ. Quare non eſt audiēdus Suarius in hac quęſtione diſp. 7. quæſtiunc. 2. in fine, dum negat operationes virtutū moraliū ad eſſentiam beatitudinis viæ pertinere; ideo, quia Deum non attingunt: nam licet ſecundum ſe non attingant Deum;

Matt. 19. — Eccleſi. 12 — Ioan. 14. — Matt. 5.

illum tamen attingunt; vt per charitatem imperantur.

12 De actu ſpei Tertio loco certiſsimum eſſe debet actum ſpei virtutis theologicę ad eſſentiam ſupernaturalis beatitudinis vię etiam pertinere. Quæ fuit ſententia Auguſtini, qui in ſua doctrina ſæpe docet iuſtos ſpe futuræ beatitudinis iam nũc beatos eſſe; ita lib. 11. de Ciuitate Dei c.4.& lib.19.c.4.ad finem,& ſatis explicat D. Thomas inferiùs q.5.ar. 3. ad 1. dum ait nos in hac vita vocari poſſe beatos propter ſpem futuræ beatitudinis, quam habemus: hæc enim ſpes eſt quid neceſſariò requiſitum ad iuſtitiã, & iuſtificationem, quæ eſt quædam futuræ beatitudinis participatio. Quod verò ſpes ſit ad hanc iuſtitiam neceſſaria, latè probat Veiga lib. 7. in Concil. Tridentinum c.3.& latis diffiniuit idem Tridentinum ſeſsione 6.de iuſtificatione c. 6. & canone 3. & docuit Paulus 1. Corinth.13. dum ait: *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas.*

Auguſt. *D.Thom.* *Veiga.* *Tridentin.* *1.Cor.13.*

13 Obiectio. Siquis verò obijciat actum ſpei, cum poſitus ſit in tendentia, & motu, omnino repugnare beatitudini, quæ poſita eſt in conſecutione boni, ad quod quis tendit: reſpondendum eſt actum ſpei repugnare quidem reali,& perfectę cõſecutioni boni beatifici: *nam quod quis habet, quid ſperat?* vt ait Paulus: non repugnare tamen aliquali conſecutioni boni ſperati. Quin potius includit aliqualem illius aſſecutionem, vt ſatis declarat Paulus ad Romanos 8. dum ait: *Spe ſalui facti ſumus*; nam aliquo modo iam obtinuit æternam ſalutem,qui eam ſperat:maximè quando ſperat illam ſpe formata per charitatẽ; quo modo ſpes ad beatitudinem pertinet: nam, qui ſperat,prout reſpicit id, per quod ſalutem æternam ſperat conſequi; in illam iam tendit, vt in bonum proprium, vt doctè aduertit Diuus Thomas 1.2 quæſtione 40. articulo 7. etenim iam habet Deum amicum, & iam habet iuſtitiam, quæ eſt quædã futuræ beatitudinis participatio.

Solutio. *Ad Roma. 8.* *D.Thom.*

14 De gaudio, ſiue delectatione. Quod verò attinet ad gaudium ſiue delectationem, quam iuſtus habet,tum de contemplatione diuinarum veritatum,tum de operatione virtutum: eam ad eſſentiã beatitudinis pertinere probabunt qui delectationem patriæ de Deo viſo, & amato inter actus beatificos enumerant: hi enim à fortiori affirmabunt eam eſſe de eſſentia beatitudinis ſupernaturalis viæ. Quibus videtur fauere Diuus Thomas inferius q.5. artic.3.ad primum, dum ait poſſe quem dici beatum in hac vita propter aliqualem participationem beatitudinis ſecundum aliqualem ſummi boni fruitionem: fruitio autem apud D. Thomam idem eſt,quod delectatio. *D.Thom.*

Oppoſitum tamen dicendum videtur:nam D.Thomas 2. 2.q.180. artic.7. ad primum, delectationem excludit ab eſſentia huius beatitudinis. Fundamentum eſt; quoniam ſicut in patria gaudium ſupponit bonum ſummum eſſe aſſecutum,vt diximus ſupra quæſtione 11. artic.2.§.1. ita etiam gaudium in via ſupponit Deum eſſe aſſecutum aſſecutione imperfecta, quæ propria eſt viæ: ſupponit enim in iuſto iuſtitiam,& ſanctitatem, in qua formaliter conſiſtit beatitudo viæ, cum ſit initium, & inchoatio beatitudinis patrię.Vnde gaudium à Paulo ad Galatas 5.ponitur fructus charitatis à charitate exiens, tanquam vltima perfectio,& tanquam pręmium aſſecutionis ſummi boni. De quo vide D. Thomam 1.2.q.70. art.1. & hæc de iſto articulo. *D.Thom.* *D.Th.*

ARTICVLVS VI.

In quanam operatione beatitudo ſupernaturalis viæ principalius collocetur?

CVM iam cõſtet beatitudinem ſupernaturalẽ viæ eſſentialiter cõſiſtere in operatione tum intellectus; tum etiam voluntatis: merito inquiri poteſt,in quanam principalius cõſiſtat?& theologi,ſicut varij ſunt in beatitudine ſupernaturali patriæ, vt patet ex ar.4.quæſtionis præcedentis:ita etiã variãt in beatitudine ſupernaturali vię. Quidam putant eam principalius poni in actu intellectus, nimirum in cognitione fidei infuſæ. Quæ eſt opinio Diui Thomæ in 5.ar. huius tertię quęſtionis. Alij è contrario volunt eam principalius poni in actu voluntatis, nẽpe in dilectione ex charitate.Medij interiacẽt, qui docent eam in vtraque potentia æque principaliter collocari. 1

Prima opinio. *D.Th.* Secunda. Tertia.

Pro

2 Pro reſolutione præmittendum eſt; cum iſta beatitudo ſit integrata ex duplici partiali beatitudine, vt diximus ſupra art. 4. prius vtramque iſtam partialem beatitudinem inter ſe eſſe conferendam: deinde conferendos eſſe actus intellectus, & voluntatis, ex quibus quælibet illarum conſtat. Et hoc modo facilis erit huius quæſtionis explicatio. *Præmiſſum*

3 Quod attinet ad primum; inquirimus, an beatitudo ſupernaturalis viæ conſiſtat in beatitudine contemplatiua; an verò in actiua? Cui quæſtioni ſatisfacimus hac prima concluſione. *Prima concluſio.* Beatitudo ſupernaturalis viæ principalius ponitur in vita contemplatiua, quam in actiua. Hæc apud omnes eſt indubitata. *Probatur 1. ex Ariſtot.* Probatur primò: quia de beatitudine naturali idem docuit Ariſtoteles libr. 10. Ethic. c. 7. & 8. quo in loco (vt in ſequenti quæſtione videbimus) beatitudinem primò poſuit in vita contemplatiua; ſecundò in actiua. Quod verò docuit de beatitudine naturali, ſimiliter *Secundo ex D.Thoma.* dicendum erit de beatitudine ſupernaturali viæ. Deinde; quia ſatis id docuit D. Thomas in art. 5. huius tertiæ quæſtionis. *Tertio.* Tertiò; quia vita contemplatiua pertinet ad ſuperiorem portionem mentis, actiua verò ad inferiorem: portio autem ſuperior in mente ſecundum ſe longe eſt nobilior, quàm inferior. *Quarto.* Quartò; quia operationes vitę contemplatiuæ immediatè fluunt à virtutibus theologicis fide, ſcilicet, & charitate: operationes verò vitę actiuæ immediatè fluunt à virtutibus moralibus: quæ, etiam ſi infuſæ ſint, ſunt inferiores virtutibus theologicis. *Quinto.* Quintò; quia ex parte intellectus notitia ſpeculatiua fidei circa diuinam eſſentiam, diuinaſq; veritates nobilior eſt, quã notitia practica, qua eadem fides ſe extendit ad dirigendas humanas actiones, vt patet ex *D.Thom.* D.Thoma 1.2.q.68. ar.6. Ex parte verò voluntatis amor amicitiæ erga Deum (qui pertinet ad beatitudinem, vitamq; cõtemplatiuã) longè eſt nobilior, quàm cæteri omnes amores, cæterique volũtatis actus. *Vltimo.* Poſtremò; vita actiua emanat à contemplatiua; imò eſt propter eam: nam actiones vitæ actiuæ ſunt imperatæ à voluntate ob ſimplicem finis amorem, qui ad beatitudinem contemplatiuam ſpectat; & de hac concluſione ſatis.

Quòd verò attinet ad ſecundum caput; conferendæ ſunt inter ſe actiones intellectus, & volũtatis, ex quibus quęq; partialis beatitudo integratur, vt diximus ſupra. Sic igitur ſecunda concluſio: magis placet ſingulam quanque beatitudinem partialem viæ in operatione voluntatis principalius collocari. Quæ opinio communior eſt, & facilè probabitur, ſi aduertamus rem iſtam non eſſe expendendam penes entitatiuam nobilitatem, aut potentiarum, aut habituũ, aut ipſorum actuum, ſed penes rationẽ tendentiæ ad ſupremam felicitatem patriæ: in hac enim poſita eſt beatitudo viæ: ita vt homo viator eò ſit beatior, quò propior fuerit, & magis dignus beatitudine cœleſtis patrię. Vnde in via illa aſſecutio finis erit nobilior, quę cęleſtis beatitudinis facit nos, & digniores, & propinquiores: quod ſatis eſt de mẽte D.Thomæ 1. 2. q. 69. art. 1. Iam verò cœleſti beatitudini eò magis appropinquamus, quò actiones maioris meriti elicimus: etenim merendo accedimus ad Deum: radix autem meriti eſt charitas, vt apud Theologos iam cõſtat. 5 *Secunda cõcluſio.* *Probatur.* *D.Thom.*

Hæc concluſio confirmatur; quia omnes Theologi fatentur in via amorem ex charitate, ſaltem in genere moris, eſſe longè nobiliorem cognitione fidei, vt patet ex his, quæ diximus ſupra q. 8. ar. 5. n. 12. Beatitudo autem ſupernaturalis viæ, cum poſita ſit in aſſecutione ſummi boni ſecundum condignitatem operationis, & meriti, non attendit nobilitatem entitatis, ſed moralitatis. Maximè quia non deſunt, qui affirment amorem non ſolùm in via, ſed etiam in patria, tam in genere moris, quàm in genere entis eſſe ſimpliciter nobiliorẽ, tam cognitione fidei, quàm viſione patriæ. Et hæc de beatitudine ſupernaturali viæ ſatis diximus. 6 *Confirmat.*

QVÆSTIO XIIII.

IVXTA ordinem pręfixum in pręfatiuncula huius libri ſupereſt dicendum de beatitudine naturali humanæ vitæ. In qua quæſtione præmitten- *Præmiſſum circa beatitudinem naturalem.*

mittendum eſt, nec audiendum eſſe Canum lib.9.de locis theologicis c.9.pag. 521. nec Bellomontanum 1.p. diſp.226. c.2.n.34.& 1.2.diſp.12.c.3.num.11.dum volunt nullam eſſe admittendam beatitudinem naturalem, ſi propriè de beatitudine loquendum eſt: in hoc enim latè vtrumque impugnauimus lib. 3.q.1. ar.3.§.4. quo loco contra communem ſententiam reſoluimus de facto quidē nullam dari beatitudinem naturalem: eam tamen fuiſſe poſsibilem, ſi Deus hominem nō ordinaſſet ad beatitudinem ſupernaturalem, ſed ſolùm ad finem ſibi connaturalem, quem ſuis viribus cōſequi potuiſſet. De hac igitur beatitudine (quam poſsibilem ſupponimus) agendum erit hoc loco. Huius obiectum non eſſe bonum aliquod creatum, ſed ſolum Deum eodem libr.3. oſtendimus q.5.ar.4.& in ſequenti lib. rurſus oſtenſuri ſumus. Hanc diuidi in perfectā, quæ poſt mortem haberi potuiſſet; & in imperfectam, quæ foret in hac vita, oſtendimus eodem libr.3.q.1.ar.2.§.5.n.16. De vtraque igitur nunc eſt agendum.

De hac igitur plura ſunt hoc loco inquirenda. Primò inquirendum eſt; an in hac vita foret admittenda, an ſolū poſt mortem? Secundò; an illa conſiſteret in operatione? Tertiò; an conſiſteret in vna, an in pluribus? Quartò; an eſſentialiter includeret beatitudinem contemplatiuam, & actiuam? Quintò; an conſiſteret in operatione, tam intellectus, quàm voluntatis? Sextò; in quibuſnam operationibus conſiſteret? Poſtremò; in quanam principalius collocanda foret?

ARTICVLVS I.

An beatitudo naturalis daretur in hac vita; an ſolùm poſt mortem?

1 EX his, quæ ſcribit Ariſtoteles 1. Ethic.c.9.10.& 11. facilè quis intelliget hac de re fuiſſe inter veteres dubitationem. Nam Solon in dict. c.10. in principio videtur negare poſſe aliquem in vita dici beatum, ſed expectandam eſſe mortem; ita enim inquirit Ariſt. *Eſt ne igitur nec vllus alius hominum felix, quandiu viuit dicendus, ſed Solonis ſententia finem ſpectare oportet? Quod ſi & ita ponendum eſt; tum ne felix eſt, cum è vita diſceſſerit?* Nam de illo ſcribit Ouidius 3. Metamorph. *Sed ſcilicet vltima ſemper expectanda dies homini eſt, dicique beatus ante obitum nemo; ſupremaque funera debet.* Ex quibus facilè quis credet Solonis ſententia neminem, niſi poſt mortem dici poſſe beatum. E contrario videtur ſentire Ariſt. in dicto c.10. poſt mortem nullam futuram beatitudinem: nam ex eo improbat Solonis ſententiam, quia tanquam abſurdum obijcit mortuum dici poſſe beatum. Quare ex diſputatione Ariſtotelis duę poſſunt colligi ſententię circa propoſitam quæſtionem. Vna, nullam poſt mortem admitti felicitatem: altera, nullam in vita.

Opinio Solonis.

Opinio Ariſtotelis.

Duplex ſententia. Prima. Secunda.

Priorem ſeutentiam poteſt quis cōfirmare; primò auctoritate Ariſtotelis in dicto capite 10. vbi ſententiam Solonis improbat. Deinde ratione adducta ab Ariſtotele: quia felicitas eſt quędam operatio ſecundum virtutem; mortui autem operari non poſſunt.

2 Probatur ex Ariſt. 2. ratione.

Poſteriorem verò confirmabit quis: primò; auctoritate Solonis, quam adduximus. Deinde ratione eiuſdem Solonis: conſiderans enim vitam humanam varijs mutationibus eſſe obnoxiam, dixit nullum dari poſſe felicem, niſi in fine vitæ, hoc eſt, cum à vita diſcedit: quod nihil eſt aliud, quàm aſſerere nullum, niſi poſt mortem felicem dici poſſe: quaſi ſic arguat. Pro ſtatu huius vitæ dari nō poteſt perpetua, & ſtabilis duratio in aliquo bono: nec enim intellectus in contemplatione ſummi boni diu permanebit: nec voluntas in ſua rectitudine: nec ſtatus fortunę firmus eſt; ſed fieri poteſt, vt is, qui maximis bonis abundat, in magnas incidat in ſenectute calamitates: cum tamen ſtabilis in bono permanentia ſit de ratione veræ beatitudinis. Tertiò; in hàc vita homo non poteſt habere ſummum bonum, cuius aſſecutione fiat beatus. Ergo in hac vita non conſiſtit beatitudo. Conſequentia eſt nota, antecedens probatur; quia appetitus hominis nullo eorum bonorum; quæ in hac vita viribus naturæ conſequi poteſt, ſatiabitur; vt patet. Nec etiā ipſo Deo cognito cognitione in hac vita poſsibili: quia talis cognitio eſt ſatis parua, nec poteſt appetitum ſatiare. Poſtremo; ſtatus vitę præſentis admittit

Secunda ſententia firmatur. Secunda. Tertia. Vltima.

admittit ſecum miſeriam peccati, vt quotidiana docet experientia. Vera autem felicitas, etiam quæ eſt naturalis, non poteſt cum miſeria peccati conſiſtere.

3 Prima aſſertio. His non obſtantibus aſſerendum eſt, quòd beatitudo naturalis & in hac vita, & poſt mortem foret poſsibilis. Sit igitur prima aſſertio: ſi Deus hominem nõ ordinaſſet in ſupernaturalem beatitudinem; poſſet beatitudo naturalis homini conuenire etiam in hac vita. Probatur ex Philoſopho. Hæc aſſertio expreſſè eſt Ariſt. agnoſcens enim in homine ſolùm finem naturalem, multis oſtendit eum in vita dici poſſe felicẽ. Id contra Solonis ſentẽtiam multis oſtẽdit 1. Ethic. c. 10. nam poſt longam diſputationem, & poſt ſolutionem omnium obiectionum text. 51. ita concludit: *Quid igitur obſtat eum felicem dicere, qui per virtutẽ operatur perfectam; & bonis externis ſatis abundat; non quouis tempore, ſed in vita perfecta.* Et ſtatim: *Quòd ſi ita ſit, viuentium eos, quibus ea quæ diximus, inſunt, & inerunt, beatos dicimus.*

4 Deinde ratione. Sed ratione id confirmatur: quoniã Deus hominem tunc ordinaſſet in finẽ vltimum illi connaturalem: *quæ enim à Deo ſunt, ordinata ſunt.* ad Roman. 13. Cum verò diſponat omnia ſuauiter (vt dicitur Sapient. 8.) concederet illi principia naturalia ad ſuum naturalem finem conſequendum; nec enim deficit in neceſſarijs: nam & modo eadem principia naturalia ſunt homini conceſſa ad eundem naturalem finem conſequendũ (quamuis non vt ſimpliciter vltimum) vt docuit D. Thomas 1. 2. q. 82. ar. 1. dũ ait hominem per principia naturalia, quæ habet, ordinari ad finem naturalẽ. Forent autem omnino inutilia, & ſuperflua, ſi hominem in hac vita non poſſent perducere ad conſecutionem ſui finis: etenim poſt mortem, & ſi manerent intellectus, & voluntas; non tamen manerent principia vitę actiuę, quibus homo ſecundum virtutem operaretur. Quare cum iſta etiam principia homini forẽt collata ad conſecutionem ſui finis; fruſtratoria eſſet, & prorſus inutilia, ſi homo non poſſet ſuum finem, & ſuam vltimam beatitudinẽ in hac vita acquirere.

Rom. 13. Sapiẽtiæ 8. D. Thom.

5 Cõfirmatur. Accedit eò; quia homo in hac vita omnia tunc operaretur propter conſequendum ſuum vltimum finem, vt patet ex dictis ſupra lib. 2. q. 6. & 7. At fruſtra niteretur in hac vita ad aſſecutionem ſui finis, ſi illum in hac vita aſſequi non poſſet. Si dicas hominem tunc operaturum fore propter finem non in hac vita ſed in futura aſſequendum; vt nos modò in hac vita operamur propter aſſequendam beatitudinem in patria: tunc inquiram; Verũ beatitudo illa poſt mortem cõferenda foret propter bonitatẽ operationum, quæ fuerunt in via veluti præmium illarum? Si affirmas; affirmare etiam teneris ipſam operationũ bonitatem eſſe ſummum bonum viæ: quia eſſet inchoatio quędam futuræ beatitudinis; eſſetque proinde beatitudo quædam imperfecta: de qua eodem modo philoſophandum eſſet, quo de ſupernaturali beatitudine nũc philoſophamur. Præcludit.

6 Secunda aſſertio. D. Thom. Probatur ratione. Secunda aſſertio: beatitudo naturalis tunc temporis etiam permaneret poſt mortẽ, & maiori adhuc perfectione. Hæc concluſio innuitur à D. Thoma lib. 1. Ethic. lect. 16. in vltimis verbis. Quo in loco eã inde deſumit; quoniam homo ordinaretur à Deo ad vltimũ finẽ ſibi connaturalem; & cum Dei perfecta ſint opera; homo ad illum finem tunc ordinaretur poſsidendum nõ imperfectè, ſed cum omni perfectione illi connaturali. Cum verò homo in vita illum nequeat poſsidere cum omnimoda perfectione; ſed imperfectè tantùm propter varias mortalis vitę imperfectiones (quod annotauit Ariſt. in d. c. 10. in fine, dum ait *hominem in hac vita eſſe beatum, vt hominem*, mortalem ſcilicet) vtique poſt mortem beatitudinem illam poſsideret cum ſumma naturali illius perfectione: nec enim (vt ait D. Thomas) deſiderium naturale perfectiſsimè aſſequẽdi ſuum finem in homine foret inane. Hinc igitur non ineptè infert perfectam beatitudinem homini tunc reſeruatam fore poſt mortem. Ariſtot.

7 Item ex Ariſtotele. Hanc fuiſſe Ariſt. ſententiam facile quis colliget ex lib. 1 Ethic. c. 11. ad finem: vbi euidenter ſupponit mortuorũ quoſdam felices eſſe: quoſdam verò miſeros, dum concludit ea, quæ ſiue bene, ſiue male in hac vita aguntur circa filios, nepotes, & amicos mortuorum, nec facere beatos, qui beati non ſunt; nec beatitudinem auferre ab ijs, qui beati exiſtũt.

Conſtat igitur beatitudinem naturalem non ſolum futuram fore in præſẽti vita,ſed etiam poſt mortem; ſi Deus hominem ad ſolum finem naturalem ordinaret:ita vt in præſenti vita foret imperfecta; perfecta autem poſt mortem. Nec obſtant, quæ initio in contrarium adduximus. Nam, quæ contra ſecundã aſſertionem pro priori ſententia adducuntur, facile diſſoluentur. Ariſtoteles enim non reſoluendo dixit mortuũ non eſſe felicem; ſed addubitando ſolùm, & arguendo contra ſententiam Solonis. Et ideo contra id,quod arguendo obiecerat negans defunctis felicitatem;ſtatim obijcit arguendo, quòd mortuos bona aliqua, vel mala poſſunt attingere:quæ omnia diſſoluit ad finem capitis vndecimi ſuppones defunctos eſſe poſſe beatos. Vel dicito cum D. Thoma Ariſtotelem ibi ſolùm agere de felicitate huius vitæ: & inquirere,an illa ad mortuos attineat? Quam inquiſitionem diſſoluit concludens illam parùm attingere ipſos mortuos; cum nec eos poſsit beatos facere:nec ab ea, quam habent, beatitudine priuare. Ratio verò Ariſt. ſolùm includit mortuos non poſſe operari ſecundum virtutes morales: quod non tollit, quominus poſſent eſſe beati beatitudine vitæ contemplatiuæ.

Solutio primi fũdamẽti prioris ſẽtentiæ. *Altera ſolutio.*

9 *Solutio primi poſterioris ſentẽtiæ* Ad ea, quæ pro poſteriori ſententia contra primam concluſionem obijciũtur, reſpondemus. Ad primum quidem nihil curandum eſſe de ſententia Solonis, quanuis daremus eum ita ſenſiſſe: cuius tamen ſententiam Ariſt. explicauit in d.c.10.vt non negauerit homines dum viuunt,dici poſſe felices;ſed ſolum docuerit ante mortem de nullo firmam poſſe dari ſententiam, an fuerit felix? quia ante mortẽ fieri poteſt miſer: quẽ tamen ſenſum Ariſt. reprobat. *Ariſtot.*

10 *Solutio ſecundi.* Ad ſecundum dicendum eſt argumẽtum ſimpliciter non probare neminem in vita dici poſſe beatum; ſed dici non poſſe perfectè beatum. In vita igitur poteſt quis dici beatus, vt homo, vt ait Ariſt. in d.c.10.primi Ethic.in fine. Ratio eſt, quia nullus in vita propter varias vitę mutationes poteſt poſsidere beatitudinem ſimpliciter immutabilem; quæ eſt beatitudinis completa perfectio: inconſtantiam tamen rerum in hac vita mortali non omnino excludere ab ea veram rationem beatitudinis: quia in ea poteſt dari permanẽtia in bene operando, quantum patitur præſentis vitæ ſtatus: de quo plura dicenda ſunt lib. 6. Interim videndus eſt Ariſtot. in d.lib.1. Ethic.cap.10. *Ariſt.*

Ad tertium negandum eſt antecedẽs ad cuius probationem dicimus appetitum beatitudine naturali,tum contemplatiua, tum etiam actiua ſatiaturum iri accommodatè ad naturam beatitudinis naturalis, tam imperfectæ in vita pręſenti, quàm perfectæ in vita futura poſt mortem. Vide, quæ diximus ſupra lib.3.q.1.ar.3. §.5. n.26.&, quę latius dicturi ſumus inferius lib.6. 11 *Solutio tertij.*

Ad poſtremum patet ſolutio ex ijs, quę eodem loco diximus ad 1. n. 22. & 23. etenim beatitudo perfecta poſt mortem abſolute excluderet omnem miſeriam peccati: quia perpetuam includeret volũtatis rectitudinem, vt dicemus in lib.6. Beatitudo autem imperfecta vię ſimul cum miſeria peccati eſſe non poſſet: ſine peccato tamen dari poſſet, amiſsibiliter tamen ratione ſtatus: quod nõ impedit, quo minus diceretur vera beatitudo. Vide, quę diximꝰ in d.n.22.& 23. 12 *Solutio vltimi.*

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo naturalis conſiſteret in operatione?

HVnc articulum late explicauimꝰ in hoc eodem libr.q.4.ar. 2. Nec aliquid modo ſupereſt addendũ de nouo. Illum tamen hoc loco iterum voluimus excitare, vt in explicatione huius quæſtionis ordine procederemꝰ.

ARTICVLVS III.

Vtrum beatitudo naturalis in vna tantum, an in pluribus operationibus conſiſtat?

DE hac quęſtione conueniunt philoſophi: nam & ſi omnes ad integrum, & perfectum ſtatum beatitudinis naturalis requirant naturalem Dei cognitionem, amorem, & delectationem: & præterea virtutum moralium comitatum, vt patet ex Ariſt. 10. Ethic.c. 7. & 8. & ex Auguſtino in libr. de beata vita: non tamen conſentiunt, an 1 *Ariſt.* *Ariſt.*

an beatitudo ipſa eſſentialiter ponatur in vna operatione, an in pluribus?

2 Prima ſententia. Quidam eam eſſentialiter collocant in vna tantum operatione: non vniformiter tamen; ſed hi in naturali contemplatione Dei: illi autem in naturali Dei amore. Pro hac poſteriori ſentētia ſtat Can⁹ lib. 9. de locis theologicis c. 9. pag. 523. Pro priori verò ſtare videtur Ariſt. qui felicitatem collocat in altiſsima cõtemplatione, cùm multis in locis, tum maxime 10. Ethic. c. 7. & 8. *(Canus. Probatur ſ. ex Ariſt.)*

3 Secundo. Poteſt deinde confirmari; quia communior eſt ſentētia, & verior, quòd beatitudo ſupernaturalis in vna tantū operatione ponitur, ſiue illa ſit ſolius intellectus, ſiue ſolius voluntatis; de quo late diximus ſupra q. 7. ar. 2. §. 2. Ergo ſimili modo in vna tantum operatione eſſentialiter collocabitur beatitudo naturalis.

Tertio. Tertio; quia alia entia vnica tantum operatione cum ſuis finibus coniungũtur, cur igitur homo vnica tantum operatione non coniungetur cum ſuo fine?

Quarto. Quarto; quia beatitudo ponitur in operatione omnium præſtantiſsima, vt in ſuperioribus ſæpe diximus: hæc autem eſt vnica tantum.

Quinto. Quinto; quia in obiecto naturaliter beatifico vnica tantum reperitur ratio beandi. Ergo vnæ tantum operatione eſſentialiter attingetur.

Vltimo. Poſtremo; quia obiectum naturaliter beatificum non poteſt perfectiſsime attingi, niſi per vnam tantum operationem. Vide hæc omnia argumenta latius propoſita in d. q. 7. ar. 2. §. 2.

4 Secunda ſententia. Communior tamen ſententia ad eſſentiam naturalis beatitudinis plures actiones admittit. Ita Curſus Conimb. in Ethicis diſp. 3. q. 3. ar. 2. ad finē, quatenus diſtinguit duas beatitudines, cõtēplatiuam ſcilicet, & actiuam: quarum illam eſſentialiter ponit in contemplatione; hanc verò in operatione ſecundū virtutem, maxime prudentiam. Alij has duas beatitudines admittunt, non quidem totales, ſed partiales eſſentialiter integrantes vnam beatitudinem totalem, qua homo adæquate beatur. Ita Fonſeca 1. Metaph. c. 1. q. 1. ſect. 6. ad finem, vbi putat hanc eſſe mentem Ariſt. Sed alij duas etiam admittũt operationes, alio tamen ducti fundamento: quia putant ad eſſentiam beatitudinis pertinere tum cõtemplationem altiſsimam primæ cauſſæ: tum etiam amorem. Quæ ſententia vera eſſe poteſt, quanuis beatitudo actiua ab eſſentia huius beatitudinis excludatur. Ita exiſtimarunt Henriches de vltimo fine hominis c. 2. §. 3. & Suarius, qui licet in ſua Metaph. diſp. 30. ſect. 11. n. 38. difficultatem iſtam noluerit diſſoluere; eam tamen diſſoluit in 1. 2. q. 5. ar. 7. diſp. 18. quæſtiunc. 1. & hęc etiam fuit ſententia Medinę in hac q. 3. ar. 7. nõ longè à principio, dum beatitudinem naturalem collocat, tum in cognitione, tum in amore. Poteſt etiam citari pro eadem D. Thomas in hac q. 3. ar. 5. dum cum Ariſtotele beatitudinem imperfectam huius vitæ primò, & principaliter collocat in intellectu ſpeculatiuo, ſecundariò verò in intellectu practico. *(Secunda explicatio Fonſecæ. Tertia aliorum. Henriches. Medina. D. Thom.)*

Ego exiſtimo vtranque opinionem eſſe probabilem, & proinde vtranque facile defendi poſſe: id, quod etiam iudicauimus de beatitudine ſupernaturali ſupra q. 7. ar. 2. §. 3. n. 16. tum, quia vtriuſque partis argumenta facilem habēt ſolutionem: tum etiam; quia video Ariſtotelem huic opinioni ſatis fauere: nã 1. Ethic. cap. 8. txt. 40. ad finē ita ait: *Has autem ipſas operationes, aut vnam ipſarum, quæ ſit optima, felicitatem ipſam dicimus eße.* Et lib. 10. Ethic. c. 5. in fine agens de felicitate ita ait: *Siue illa vna ſit, ſiue plures operationes perfecti viri, atque beati:* 7. etiam Politic. c. 1. ita ſcribit: *Ipſaque vita beata, ſiue in gaudio poſita ſit, ſiue in virtute, ſiue in ambobus &c.* Ex quibus locis ſatis colligitur Ariſtotelem facile admiſſurum felicitatem conſiſtere, aut in vna, aut in pluribus operationibus. Vtraque igitur erit à nobis hoc loco defendenda. 5 Reſolutio. *(Ariſt.)*

Nec contra primam ſententiam, quæ vnam tantum admittit operationem, quidquam faciunt, quæ pro altera dicta ſunt. Nam fundamentū Curſus Conimb. admittentis duas beatitudinis ſpecies, contemplatiuam ſcilicet, & actiuam, facile ſoluitur, ſi dicamus beatitudinē vitæ actiuæ eſſentialiter non pertinere ad beatitudinem, vt late probabimus in ſequente ar. Nec ſimiliter admittendū eſt Fonſecæ beatitudinem eſſentialiter integrari ex duabus illis beatitudinibus vt in ſequente articulo oſtendemus. 6 Ad primū poſterioris ſententiæ. Ad ſecūdū.

Nec

Negandum ſimiliter erit illis, quos tertio loco retulimus, ad eſſentiam beatitudinis pertinere, tum contemplationẽ tum etiam amorem, ſed illarum operationum alteram tantùm eſſe beatitudini eſſentialem, vt de beatitudine ſupernaturali diximus ſupra q. 7. art. 2. Quæ autem illarum duarum operationum ſit de eſſentia? quæſtio eſt pro vtraq; parte probabilis, vt ſtatim videbimus. Siquis obijciat beatitudinem ſupernaturalem duas includere operationes, vt diximus in præcedente quæſtione ar. 3. & 4. negabimus idem dicendum eſſe de beatitudine naturali: rationem diſcriminis explicabimus in ſequenti ar.

Obiectio.

Soluitur.

7 Ad primũ prioris ſententiæ.

Secunda ſententia, quæ beatitudinẽ naturalem ponit in pluribus operationibus, ab argumentis primæ facilè etiã liberabitur. Nam ad primum ſumptum ex Ariſtotele dicendum eſt eundem Ariſtotelem, qui in illis locis meminit cõtemplationis, in alijs etiam meminiſſe operationis voluntatis: vnde per mentem contemplatiuam nonſolùm comprehendit intellectum, ſed etiam voluntatem, de quo inferius dicemus.

Ad ſecũdũ. Ad ſecundum negandum eſt veriorẽ eſſe ſentẽtiam, quę beatitudinem ſupernaturalem in vnica tãtum ponit operatione, vt iam oſtendimus ſupra q. 7. ar. 2. & q. 12. Quin potius beatitudinem ſupernaturalem vię in pluribus operationibus conſtituimus in quæſtione præcedente ar. 3. & 4.

Ad tertium. Ad tertium reſpondetur, & antecedens eſſe falſum, & conſequentiam inutilem: vtrunque contra Sotum oſtendimus ſupra q. 7. ar. 2. 2. §. 5. n. 26. vide ibi.

9 Ad quartũ. Ad quartum aliqui negãt antecedẽs: ſed concedendum eſſe oſtendemus ſuo loco: in hoc tamen ſenſu, vt beatitudo ex ſua natura poſtulet aliquam operationem omnium præſtantiſsimam non tamen poſtulet, vt omnis operatio, quã eſſentialiter ſibi vẽdicat, ſit præſtantiſſima omnium. In hoc autem ſenſu argumentum nihil nobis officit. Vide in d. q. 7. ar. §. 5. n. 28.

Ad quintũ. Ad quintum negãdum eſt antecedẽs, ſi intelligatur de obiecto beatifico, vt beatificum eſt. Vide, quæ diximus in d. §. 5. n. 29.

Ad vltimũ. Vbi etiam habes ſolutionem ad vltimum argumentum: nam, quanuis neceſſarium ſit obiectum beatificum immediatè attingi aliqua operatione omnium præſtantiſsima: non tamen neceſſe eſt, vt à ſola operatione preſtantiſsima immediatè attingatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beatitudo naturalis eſſentialiter includat beatitudinem contemplatiuam, & actiuã?

Dvplicem dari beatitudinem, cõtemplatiuam ſcilicet, & actiuam, cum communi theologorum ſẽtentia iam aduertimus q. 13. præcedẽte ar. 4. Quam duplicem beatitudinis acceptionem meritò omnes colligunt ex Ariſtotele c. 7. & 8. nam c. 7. poſt principium expreſſè ponit felicitatem contẽplatiuam, & idem ſatis inſinuat in fine capitis: at c. 8. vitam actiuam appellat felicitatẽ humanam; eamque diſtinguit à felicitate contemplatiua, quam appellat felicitatem ſeparatam, alteram verò humanam. Meritò igitur inquiri poteſt, vtrũ hæ duæ beatitudines ſint duæ beatitudinis ſpecies? An verò ſint duę beatitudines partiales integrãtes vnã eſſẽtiã totalis beatitudinis? An deniq; ita ſe habeant, vt vna tantũ ſit beatitudo eſſentialis, contemplatiua ſcilicet; alia verò ſolùm ſit prioris miniſtra, illamque iuuans? Nec enim de hoc philoſophi cõſentiunt. Ariſt.

3 Prima ſententia.

Nam Curſ. Conimbr. in Ethicis diſp. 3. q. 3. ar. 2. ad finem ſatis inſinuat duas illas beatitudines eſſe duas ſpecies collocatas ſub beatitudine naturali in cõmuni: ita vt vtraq; per ſe, & ratione ſui veram habeat rationem beatitudinis. Cui opinioni videtur fauere Ariſtoteles lib. 10. Ethic. c. 7. & 8. Ibi enim de duab' illis felicitatibus agit, tanquam de ſpeciebus inter ſe eſſentialiter diuerſis: dũ vnam appellat humanam, quæ conuenit homini, vt eſt cõpoſitus ex paſsionibus, & affectibus ſocialiter viuens cum cęteris hominibus: alteram verò vocat diuinam, atque ab humano conſortio ſeparatam. Pro. ex Ari.

4 Secunda ſententia.

Porrò Fonſeca in 1. Metaph. c. 1. q. 1. ſect. 6. ad finem aliter philoſophatur docens duas illas beatitudines ſolùm eſſe partiales integrantes vnam eſſentiã vnius totalis beatitudinis: & ad hunc ſẽ-

ſum

ſum interpretatur Ariſtotelem, quaſi voluerit eas eſſe duas felicitatis partes, quę quaſi eſſentiam vnius conſtituerẽt. Quam ego ſententiam aliquando exiſtimaui eſſe veriſsimam. Eam ita confirmabam: primo: quia neutra ſe ſola poteſt beare; ſed vtraque ſimul ad beandũ eſt neceſſaria. Ergo vtraque ad beatitudinem pertinet, tanquam pars vnius ex vtraque integratæ.

Prima probatio.

4 Secunda ex Ariſtotele. Deinde, quoniam Ariſtoteles loco citato poſtquam ad finem capitis ſeptimi concluſit vitam contemplatiuam eſſe feliciſsimam; initio capitis octaui adiũgit hæc verba: *Secundo autem eſt ea vita, quæ à virtute alia emanat:* & hanc ſtatim appellat beatitudinem humanam. Ex quibus verbis euidenter colligitur Ariſtotelem beatitudinem huius vitæ primò ponere in vita contemplatiua; ſecũdo in actiua: quod idem eſt, atque dicere beatitudinem principalius poni in contemplatione, & minus principaliter in operatione vitę actiuę. Quod expreſſe declarauit D. Thomas in 5. ar. huius quæſtionis; vbi cum Ariſtotele beatitudinem huius vitæ primò ponit in intellectu ſpeculatiuo; ſecundariò autem in practico. Quæ verba videntur ſignificare beatitudinem eſſentialiter quidem poni in vtraque illa vita: in vna tamen principalius, in altera minus principaliter.

D. Thom.

5 Tertio ex eodem. Tertio idem confirmatur ex Ariſtotele, dum in d. c. 8. ad finem aſſerit eum eſſe Deo amiciſsimum, & optime diſpoſitum (ideſt beatum) *qui mente operatur, & eam colit:* colit inquam, bene, & ſecundum virtutem operando: quoniã & De⁹ (vt ait) & ſe ipſum contemplatur, & humanarum rerum curam habet, & maxime gaudet his hominibus, qui contemplationi actionem adiungunt.

6 Quarto ex eodem. Quarto addere poſſumus verba eiuſdem Ariſtotelis lib. 7. politic. c. 1. dũ ait: *Itaque vita beata magis exiſtit moribus, & intellectu in exceſſu ornatis.* Quæ verba ſatis clare vtranque vitam ſignificant.

Quinto ex eodem. Quinto loco Medina adiungit Ariſtotelem in eodem loco in fine, vbi abſoluens ſermonem de vita beata inquit: *Ecce vnicuique tantum beatitudinis eſt, quantum virtutis, & ſapientiæ.*

Sexto ex eodem Ariſt. Sextò, Ariſtoteles concludens libros de moribus ad Eudemum (inquit Medina) docet *omnes actiones noſtras, omniaq́; ſtudia, rerumque poſſeſsiones tunc iudicandas eſſe meliores, quando magis faciunt, & adiuuant ad Dei cognitionem, & cultum: deteriora autem cenſeri, quæ nobis impedimento fuerint.* Vltimo.

Poſtremo pro hac ſententia optime facit, quoniam beatitudo ſupernaturalis viæ vtranq́; iſtam beatitudinem eſſẽtialiter includit, vt late confirmauimus in q. præcedente ar. 4. Cur igitur vtraq; eſſentialiter non includetur in beatitudine naturali? Hæc pro ſententia doctiſsimi Fonſecæ.

7 Reſolutio. Ego tamẽ re diligentius inſpecta potius dicendum puto beatitudinem actiuam, quæ in operatione ſecundum virtutem eſt poſita, non pertinere ad eſſẽtiam beatitudinis naturalis: ſed ad beatitudinem eſſentialem (quę ſolam beatitudinem contemplatiuam complectitur) ſolùm pertinere, vt miniſtram: diſponendo ſcilicet mẽtem ad melius cõtemplandum; & auferendo impedimenta, quibus mens pars hominis diuina atque in agendo ſeparata à ſua operatione liberius exequenda præpediri poteſt. Quam ſententiã ex multis Ariſtotelis locis facile deducemus. Et primũ ex elegãtiſsimis illius verbis lib. 2. Magnorum moralium c. 10. quem locum iã expendimus ſupra lib. 3. q. 4. ar. 4. n. 8. & 9. cum enim Ariſt. ſæpe docuerit eſſe recte agendum ſecundum virtutem, nec id ſatis abſolutè vnquam declarauerit (vt ibidem ait) inquirit, quidnã ſit ex recta ratione ſecundũ virtutẽ agere? Et in quonã ſit poſita hæc recta ratio cũ quis recte ſecũdũ virtutẽ agit? Propoſita autẽ hac quæſtione ita ſcribit: *Eſt nimirũ ex recta ratione agere, cum animæ pars irrationalis non prohibuerit rationalem ſuam exercere actionem: tum demum enim ex recta ratione erit actio. Quoniam animæ partem, vnam quidẽ deteriorem habemus; alteram meliorem: ſemper deteriorem melioris cauſſa obtinemus: ſicut in corpore, & anima corpus animæ cauſſa habere dicimur, cum ita habuerit, ne præpediat: ſed ita coniungatur, & conſurgat ad animæ opus perficiendum: quandoquidem deterius melioris eſt cauſſa; ita vt ſe cum meliore exerceat. Cum igitur affectus menti non inhibuerit ſuum opus exercere; an non tum ex recta ratione fuerit? Ita propemodum.* Ex quibus verbis euidenter colligitur *agere ſecundum virtutem*, tunc eſſe ex recta ratione, cum adiumento

Probatur 1. ex Ariſtot.

fuerit

fuerit parti rationali (quæ eſt ſuperior) vt opus contemplationis perfectius exerceat: idque diſponendo partem irrationalem, & inferiorem, vt non modo non præpediat actionem contemplatiuam mentis; ſed etiam adiuuet, vt melius, atq; purius exerceatur. Quare apud Ariſtotelem, qui eſſentialiter eſt felix, indiget felicitate actiua, & humana, quę poſita eſt in operatione ſecundum virtutem, non vt eſſentialiter perficiatur; ſed ne præpediatur à ſua actione contẽplatiua: agendo cõtra virtutem, vel circa ſuos proprios affectus, vel circa ſuos conciues.

8 **Secundo ex doctrina Ariſtotelis.** Ex qua Ariſtotelis veriſsima doctrina patet beatitudinem actiuam nõ eſſe gratia ſui, ſed gratia ſolius beatitudinis contemplatiuæ, & ad illam, tanquam ad finem à Deo auctore naturæ eſſe ordinatam. Quæ etiam fuit reſolutio Ariſtotelis in lib. 10. Ethic. c. 7. conferens enim vitam actiuam cum contemplatiua multis oſtendit actiuam non eſſe gratia ſui expetibilem, ſed gratia contemplatiuæ vitæ; hãc autem nullius alterius eſſe gratia: & poſt multa agens de operationibus vitæ actiuæ ita ſcribit: *Hæ verò negotioſæ ſunt, atque aliquem finem affectant, & non propter ſe ipſas ſunt expetibiles: mẽtis autem operatio, & ſtudio antecellere, cum cõtemplatiua ſit, & præter ſe ipſam nullum affectare penitus finem.* Ex qua reſolutione manifeſte infertur vitam actiuam ſumptam in ſe nullo modo habere rationem beatitudinis eſſentialis: etenim eſſentialis beatitudo ex ſua intrinſeca ratione habet, quod ſit gratia ſui, nec propter aliũ finem appetatur. **Confirmat.** Cui demonſtrationi illud etiam addo, quod beatitudo ex ſua ratione immediatè terminatur ad obiectũ beatificum in ſe ipſo; eſt enim formalis illius aſſecutio: cum tamẽ operatio ſecũdum virtutes morales immediatè non terminetur in Deum obiectũ beatitudinis naturalis. Porrò, ſi vita actiua eſſentialiter nõ eſt beatitudo, nullo modo poteſt integrare vnam eſſentiã beatitudinis: ſicut enim finis, niſi ex finibus integrari poteſt; ita nec beatitudo, niſi ex beatitudinibus. Quod etiã ex eo euidentiſsime confirmatur; quoniã media ad finem non poſſunt ſimul cum fine vnum totalem finem integrare: iam verò beatitudo actiua ordinatur ad cõtemplatiuam, vt ad finem, vt patet ex ijs, quæ ex Ariſtotele adduximus.

Et hęc mihi videtur mens, & ſententia Ariſtotelis, vt eſſentiam beatitudinis ponat in ſola beatitudine contemplatiua; ſi diligentius expendantur, quæ ſcribit li. 10. Eth. c. 7. & 8. Nã c. 7. expreſſis verbis docet omnia, quæ viro beato tribuuntur, per vitæ contemplationem illi ineſſe, & conuenire: & inde infert hãc eſſe perfectam hominis felicitatem: poſtquam enim dixit vitam actiuam eſſe gratia vitæ contemplatiuæ; hanc autem nullius eſſe gratia, vt ſuperius iam adduximus, ita ait: *Sufficientia inſuper, otium, defatigationis vacuitas, & humana, & quæcũq; alia viro tribuuntur beato, per hanc operationẽ (contemplationem ſcilicet) illi ineſſe videntur.* Et inde immediate cõcludit in hęc verba: *Perfecta felicitas hominis fuerit hæc profecto, ſumpta longitudine vitæ perfecta*: quaſi dicat; hinc infertur hanc ſolam cõtemplatiuam vitam eſſe perfectam, & abſolutam felicitatem, ſi illi diuturnitatem, & perſeuerantiam in hac vita adiungas. Quæ conſequentia ex præmiſſo antecedente neceſſario infertur: nam ſi omnia quæ viro beato conueniunt, illi ſolum inſunt per operationem contemplatiuam; vtiq; ſola illa complet perfectam rationem beatitudinis: cuim verò ſi alia eſſet partialis beatitudo; vtique per illam viro beato aliquid adueniret, quod propriam illius beatitudinem cõpleret.

Rurſus c. 8. poſt alia argumenta hoc etiam vtitur, vt probet felicitatem in ſola vita contemplatiua eſſe poſitam: quoniam dij ſola illa ſunt beati, & felices, nec indigent vita actiua, ita enim ait: *Atque felicitatem perfectam contemplatiuam quandam operationem eſſe, hinc quoque fuerit manifeſtũ; Deos enim, maxime beatos eſſe putamus, atq; felices: at quoſnã actus tribuere illis oportet?* quaſi ſic arguat: dij ſola beatitudine contemplatiua ſunt beati, & nullo modo actiua, vt ibi late probat. Ergo ſola beatitudine contemplatiua homo erit beatus. Hanc conſequentiam facit inferius in eodem cap 8. nam poſtquam oſtẽdit deos nullas actiones actiuæ vitę habere, ſed ſola contemplatione eſſe beatos, hanc infert conſequentiam; *humanarum igitur operationum ea homo eſt ſũmè felix, quæ illis maxime eſt cognata.* Quæ concluſio intelligẽda eſt in ſenſu excluſiuo, cum

Margin notes beside the right column (cut off at the page edge):
9 Tertiu… eodem Ari… ſtotele.
10 Qua… dedu… men… dem

colligatur ex antecedente excluſiuo: quaſi ſic arguat; ſi Deus ſola vita contemplatiua eſt beatus; homo etiam ſola illa beatus erit. Probat hanc conſequentiam; quia homo ea ſola beatitudine erit beatus, quæ maximè fuerit cognata Deo, & maximè ſimilis beatitudini illius: adiungit enim: *nam dijs quidèm tota vita eſt beata talem habentibus operationem: hominibus autem; quoad ipſis talis operationis ineſt ſimilitudo.*

11. Vltimo ex eodem. Expendenda etiam ſunt verba Ariſtotelis eodem loco, quibus longam diſputationem concludens inquit: *Quouſque igitur contemplatio ſe extendit, & felicitas ipſa: & quibus contemplatio magis ineſt, ijs & felicitas magis ineſt: non per accidens quidem; ſed per ipſam vtiquè contemplationem: hæc enim per ſe ipſam eſt prætioſa. Quare felicitas contemplatio fuerit quædam.* Quibus verbis ſatis declarat felicitatem in ſola contemplatione ſitam eſſe: nam ſi in alia etiam operatione ſita eſſet; vtiquè extenſio felicitatis per ſe nõ eſſet ſumenda ex ſola contemplationis extenſione.

12. Hæc ex Ariſtotele tam latè adduximus, vt oſtenderemus, quam longè ſit à mente Ariſtotelis eſſentiam beatitudinis ex duplici illa beatitudine tanquàm ex duabus partibus quodammodò integrari; quanuis Fonſeca illud ſine probatione ſimpliciter ſumat: conſtat enim ex ijs, quæ adduximus, vitam actiuam, cuius eſt operari ſecundùm virtutem, ad eſſentiam beatitudinis ex mente Ariſtotelis non attinere; ſed extrinſecus illam adiuuare modò explicato ab eodem Ariſtotele libr. 2. Magnorum Moralium cap. 10. Ex qua reſolutione infero duas eſſe ponẽdas beatitudines totales, & inter ſe eſſentialiter diſtinctas, vt ſatis inſinuat Curſus Conimbricenſis. Non ita tamen, vt vniuocè conueniant in vera ratione beatitudinis quidquid Curſus alitèr inſinuet (quia beatitudo actiua non eſt vera beatitudo) ſed ſolùm analogicè; quatenus beatitudo actiua ideò diciturbeatitudo, quia eſt veræ beatitudinis miniſtra.

Illatio ex ſuperiori reſolutione.

13. Ad primum ſecundæ ſententiæ. Nec huic reſolutioni obſtant, quæ in fauorem opinionis Fõſecæ adduximus. Ad primum negandum eſt antecedens; quia beatitudo contemplatiua ſe ſola ſufficiens eſt ad beandum, & de facto beabit, ſi vitam actiuam habeat adiutricem, & bonis externis adiuuetur: hæc enim eſt natura beatitudinis naturalis, maximè eius, quæ in hac vita reperitur, vt ab externis indigeat adiuuari, vt ſæpè docet idem Ariſtoteles in dicto cap. 7. & 8: optimis verbis id declarat in dicto cap. 7. inquiens: *At ſapiens, ſi ſolus etiam ſit, contemplari poteſt: & quo ſapientior eſt, eò magis poteſt: meliùs autem fortaſſè, ſi habeat adiutores: attamen ſufficientiſſimus eſt ipſe.* Ariſt.

14. Ad ſecundũ. Ad ſecundum admittimus Ariſtotelem felicitatem ſecundo loco poſuiſſe in vita actiua: non tamen, tanquam in parte eſſentiali, ſed extrinſeca, & accidentaria; quatenus ſcilicet diſponit ad operationem vitæ contemplatiuæ, vt ex Ariſtotele diximus. Vnde eam non ſimpliciter appellauit felicitatem, ſed felicitatem humanam, quæ homini conuenit, vt eſt compoſitus ex anima, & corpore, & vt operatur ea, quæ hominem, vt compoſitum ſpectant, & cum alijs ſociabilem: cum tamen beatitudinem contemplatiuam vbiquè ſimpliciter appellet beatitudinem; & adhùc diuinam, ac ſeparatam, alteriuſque rationis ab actiua. In eodem ſenſu explicandus eſt D. Thomas in quinto articulo huius quæſtionis; dum beatitudinem imperfectam primò, & principaliter collocat in intellectu ſpeculatiuo; ſecundario autem in intellectu practico: vt idem ſit primo, & ſecundario, quòd eſſentialiter, & accidentaliter: quanuis aliqui hæc verba ita interpretentur, vt idem valeant, quod principaliter, & minus principaliter. D. Thom.

15. Ad tertiũ. Ad tertium reſpondetur ex Ariſtotele euidenter colligi, quam aliena ſit à mente Ariſtotelis allata interpretatio: ſenſus enim eſt, illum eſſe Deo amiciſsimum, & beatum, qui mente operatur, & eam colit iteratis, atquè repetitis operationibus ipſius mentis: nam ex eodem Ariſtotele in dicto capite 8. text. 30: *quibus contemplatio magis ineſt, ijs, & felicitas magis ineſt.* Mens igitur operans operando ſuas proprias operationes magis colitur, & perficitur. Quę verò adducuntur, tanquam dicta ab Ariſtotele, non ſunt Ariſtotelis: ſolùm enim dicit Deos maximè gaudere contempla- Ariſt.

templa-

templatione mentis humanæ; quia eſt ſibi cognata: & prætereà conferre beneficia ijs, qui amant, & honorant eos, qui mente operantur.

16. Ad quartũ. Ad quartum ſumptum ex ſeptimo Politicorum capite primo reſpondetur Ariſtotelem eo loco agere de beatitudine reipublicæ, quæ eſt beatitudo actiua, imò agere contra eos, qui reipublicæ beatitudinem potiùs ponũt in exceſſu diuitiarum, & potentiæ, quã intellectus, & morum: contra quos aſſerit vitam beatam (politicam intellige) magis exiſtere in ciuibus, qui in exceſſu diuitiarũ ornati ſunt moribus, & intellectu. Quare locus non fauet aduerſariæ ſententiæ.

17. Ad quintũ. Ad quintum dicendum eſt Ariſtotelem non dixiſſe vnicuique tantum felicitatis contingere, quantum virtutis, & ſapientiæ, ſed quantum virtutis, & prudentiæ: agebat enim de felicitate politica, quæ in vita actiua eſt poſita, aut ſaltem illam eſſentialiter includit: hęc igitur in virtute ſimul, & prudentia poſita eſt, non verò in diuitijs, & bonis externis, vt dicebant ij, contra quos argumentatur.

18. Ad ſextum. Ad ſextum dicimus verba Ariſtotelis potiùs nobis fauere: probant enim operationes vitæ actiuę ordinari ad vitam contemplatiuam, qua mente Deũ, & cognoſcimus, & colimus. Ex quo infertur operationes iſtas non pertinere ad beatitudinis eſſentiam.

19. Ad vltimũ. Ad poſtremum conceſſo antecedente neganda eſt conſequentia propter diſparem rationem, quæ in vna, & altera beatitudine reperitur: nam beatitudo ſupernaturalis viæ non eſt eiuſdem rationis cum beatitudine patriæ, ſed quædam illius inchoatio, & ſimilitudo, quæ eſſentialiter poſita eſt in operationibus; vt ſunt meritoriæ ſupernæ beatitudinis: ob quam rationem per ſe includit vtranque vitam: quia ad meritum neceſſaria eſt fides per charitatem operans: vnde tam operationes vitæ contemplatiuæ, quàm etiã actiuæ ad Deum terminantur. Porrò beatitudo naturalis huius vitæ eiuſdem eſſet rationis cum beatitudine naturali poſt mortem: ab eaque ſolum differret ſecundum magis, & minùs: vtraque enim conſiſteret in coniunctione cum Deo, quantum ex creaturis cognoſci poteſt: quæ coniunctio ſolùm fieri poteſt per operationes intellectus, & voluntatis; quia hæ ſolæ poſſunt ad Deum immediatè terminari, non verò operationes vitæ actiuæ, quæ ſunt ſecundùm virtutes morales.

ARTICVLVS V.

An beatitudo naturalis eſſentialiter conſiſteret in actibus intellectus, & voluntatis?

PRO EXPLICATIONE huius quæſtionis præmittendum eſt beatitudinem, vitamq́ue contemplatiuam non ideò dici contemplatiuam, quòd ſolùm includat operationem intellectus, cuius ſolius eſt contemplari: ſimùl enim cum contemplatione includit amorem, & delectationem, quæ ſunt actiones voluntatis, vt benè annotauit Caietanus prima parte quæſtione 26. articul. 3. & ſatis colligitur ex Capreolo in quarto diſtinct. 49. quæſtione ſecunda, articulo tertio ad argumenta contra tertium; & Medina in hac quæſtione tertia articulo quinto. Quod, & auctoritate Ariſtotelis, & ratione facilè probatur. Ratione quidèm: quoniam vita contemplatiua non eſſet vita mentis præſtantiſsima; niſi omnem mentis vitam in ſe includeret. Mens autem viuit non ſolùm ſpeculando, ſed etiam amando. Ariſtoteles etiã ſatis id expreſsit multis in locis. Nam 10. Ethicorum capite ſeptimo, conſentiens cum illis, qui volunt oportere, vt voluptas felicitati admiſceatur, ita ait: *Iucundiſsima operationum virtutum eſt ea haud dubiè, quæ per ſapientiam prodit. Itaq́ue philoſophia mirabiles tum puritate, tum firmitate voluptates habere videtur: atque conſentaneum eſt rationi ſcientibus, quam quærentibus oblectamentum ipſum iucundius eſſe.* Et inferiùs de vita contemplatiua ita ait: *Habereque voluptatem ſibi propriam, quæ quidem operationem ipſam exauget.* Item decimo ſecundo Metaphyſicæ capit. 7. text. 36. docet *primum mouens mouere, vt amatũ.* Ex quo infertur intelligentias inferiores (quarũ felicitas eſt contemplatiua) ſimul

1. Præmiſſu
Caietan.
Capreo. Medin.
Probatur ratione.
2. ex Ariſtotele.

ſimùl cum ſpeculatione primæ intelligentiæ habere amorē. Denique per mētem contemplatiuam (de qua agit Ariſtoteles in d. c. 7. decimi Ethic.) intelligendam eſſe totam intellectiuam partem, prout intellectum, & voluntatem cōplectitur, docuit Scotus in 4. d. 49. q. 4. litera L. & per operationem illius mētis, in qua Ariſtotel. in dict. cap. 7. felicitatem ponit; vtranque operationem intelligi docet D. Thomas in 3. diſt. 27. queſt. 1. artic. 4. ad primum, & de veritate queſt. 22. articul. 11. ad 12. Sit igitur conſtitutum vitam contemplatiuā continere, tum actum intellectus, tum voluntatis.

Ariſt. Scotus. D. Thom.

2. Senſus quæſtionis declaratur. His premiſsis facilè intelligimus adhùc dari locum propoſitæ quæſtioni, quanuis ad eſſentiam beatitudinis ſolā vitam contemplatiuam in præcedente art. admiſerimus: nam cum vita contēplatiua ex ſe includat operationē tàm intellectus, quàm voluntatis; merito inquiri poteſt, vtrùm beatitudo eſſentialiter ponatur in vtràque operatione vitæ contemplatiuæ?

3. Prima ſententia. De quo non conuenit inter auctores. Sunt enim, qui negant beatitudinem naturalem ad ſuam eſſentiam poſtulare actum, & intellectus, & voluntatis, ſed alterius tantùm. In quam ſententiā videtur deſcendere D. Thomas 2. 2. q. 180 ar. 7. ad 1. dum putat vitam contemplatiuam eſſentialiter conſiſtere in intellectu: & hæc fuit conſtans D. Thomæ opinio. In eandem deſcendit Canus lib. 9. de locis theologicis c. 9. dum putat beatitudinem etiam naturalē nullo modo conſiſtere in intellectu, ſed in ſola dilectione voluntatis. Denique in eam ſententiam ire debent, qui putant beatitudinem etiam naturalem in vna tantùm operatione conſiſtere: hi enim coguntur negare actum vtriuſque potentiæ ad eſſentiam beatitudinis pertinere.

D. Thom. Canus.

4. Duplex explicatio priorum ſententiæ. Si verò inquiras, cuiuſnam potentiæ actum beatitudo naturalis eſſētialiter ſibi vendicet? ijdem, qui modò conſentiebant, iam inter ſe diſſentiunt: nam hi volunt eam eſſentialiter vendicare ſibi actum ſolius intellectus: illi autem è cōtrario ſolum actum voluntatis eſſentialiter eſſe beatificum. Priorem ſententiam expreſſè probauit D. Thomas 2. 2. in dicta quæſtione 180. articul. 7. ad 1. in qua ſententia ſemper perſtitit, vt patet 1. part. quæſt. 62. artic. 1. & quæſt. 64. art. 1. ad 1. & 1. 2. q. 3. art. 1. & multis alijs in locis, & hæc eſt communis ferè omnium Thomiſtarum, quanuis nec inter eos ſit vnanimus conſenſus. At poſteriorem ſententiam expreſſè probauit Canus in d. c. 9. docens beatitudinem naturalem in ſola dilectione eſſentialiter eſſe poſitam.

D. Thom. Canus.

5. Secunda ſētentia oppoſita. Communior tamen ſententia beatitudinem naturalem eſſentialiter ponit, tum in intellectu, tum in voluntate. Quā ſententiam ex Thomiſtis probauit Medina in hac q. 3. latè probat Suarius 1. 2. q. 5. art. 7. diſp. 18. quæſtiuncula 1. cū pluribus alijs.

Medina.

6. Reſolutio. Reſolutio ſit: apud eos, qui beatitudinem naturalem in vna tantùm operatione eſſentialiter ponunt; negandum erit eam poſſe conſiſtere in operatione vtriuſque potentiæ, ſed in alterius tantùm: nam ſi in operatione vtriuſque potentiæ poneretur, iam non in vna, ſed in pluribus operationibus poneretur. Dubitatio. Hac autem opinione ſuppoſita iam erit quæſtio, in quanam eſſentialiter ponatur? an in operatione ſolius intellectus; an ſolius voluntatis? D. Thomas in operatione ſolius intellectus eam ponit. Canus in operatione ſolius voluntatis, vt ſuprà vidimus.

Prima opinio D. Thomæ. 2. Cani.

7. Argumētū contra primā opinionem. Contra priorem ſententiam vrget, quia ſequeretur dari beatitudinem eſſentialē in eo, qui verè eſt miſer miſeria peccati: quia poteſt dari, & de facto datur altiſsima cognitio naturalis Dei in eo, qui Deo ſit inuiſus: cum tamen ex ſententia Ariſtotelis 10. Ethic. c. 8. ad finem is, qui verè, & eſſentialiter eſt felix, amiciſsimus ſit Deo. Quin potiùs beatitudo naturalis de facto daretur in dæmonibus, in quibus altiſsima Dei cognitio naturalis inuenitur. At quis dicet dæmones eſſentialiter eſſe beatos? & quanuis hoc argumentum vim nón habeat in ijs, qui poteſt mortem beati forent: quia in illis altiſsima Dei cognitio, ſi non ex natura rei; tamen ex diuina prouidentia ſecum haberet coniunctam rectitudinem voluntatis, & ſubinde amorem eiuſdem Dei, quem vt ſummum bonum perfectiſsimè cognoſcunt, vt dicemus in lib. ſequenti: tamen

Ariſt.

vim haberet in ijs, qui in præſenti vita præſtantiſsimam Dei cognitionẽ, quæ naturaliter haberi poteſt, fuiſſent conſequuti: in his enim altiſsima Dei cognitio, nec ex natura rei, vt viſio in patria, nec ex diuina prouidentia, vt in cæſu propoſito fieret poſt mortem, ſecum traheret amorem Dei, atque voluntatis rectitudinem: nec enim ille ſtatus potentior foret, quàm præſens; niſi quis dicat perfectam illam Dei cognitionem, eſſe quidem eſſentialem beatitudinem; & tamen non poſſe aliquẽ denominare beatum, niſi connotando, tũ amorem ſummi boni cogniti, tunc etiã beatitudinem vitę actiuę, cõmitatumq; virtutum, tanquam diſpoſitionem neceſſariam ad beandum: quod plerique ſenſerunt de viſione patriæ: quam ſolã ponunt beatitudinem eſſentialem; ita tamen, vt beatum non faciat, niſi cõnotando amorem, vt diximus ſuprà q. 8. ar. 9. §. 2. n. 12. cum ſequentibus. Quorũ opinio licet in beatitudine patriæ non ſatis ſit probabilis; quia in ea nullum habet fundamentum: in beatitudine tamen naturali huius vitæ maximum habet fundamentum ſumptum ex ſua imperfectione. Vnde, quanuis non ſecum neceſſariò trahat, aut amorem Dei, aut operationem perfectam ſecundùm virtutem (quę eſt beatitudo actiua) tamen in ſua ratione includit non poſſe beare, niſi hominem diſpoſitum inueniat. Et ita probabiliter defendi poteſt opinio, quæ beatitudinem naturalem in ſola intellectus operatione eſſentialiter conſtituit.

Solutio indicatur, ſimulque defenſio primæ opinionis.

8. Contra poſteriorem ſententiam, quę docet hanc beatitudinem in ſolo actu voluntatis eſſentialiter poni; maximè vrget, quod Ariſtot. vbique felicitatem poſuit in ſola ſpeculatione, & nunquam in amore. Nec enim audiendi ſunt, qui volunt Ariſtotelem in eo erraſſe, quod beatitudinem in contemplatione collocauerit; quanuis eum in hoc erraſſe dixerit Canus lib. 9. de locis theologicis c. 9. & ante eum Thomas de Argentina in 4. d. 49. q. 3. ar. 2. ad vltimum, nec id diſpliceat Baſſolio ibi q. 2. art. 2. ad quartam auctoritatem pro ſecunda cõcluſione fol. 150. column. 4. in fine: nec enim decet tãtum Philoſophum, quem in philoſophia præceptorem habemus, ignorantiæ arguere; maximè, quando habet ſuæ opinionis grauiſsimos defẽſores, D. inquam Thomã, & plures alios. Quare meliùs dicemus Ariſtotelem, cũ docuit beatitudinem poni in operatione contemplatiua; nomine operationis contemplatiuæ intellexiſſe operationẽ contẽplatiuę mentis, quę includit operationem, tam intellectus, quàm voluntatis, nec declaraſſe, in quanam illarum eſſentialiter eſſet poſita, vt nos aduertimus ſuprà quęſt. 10. artic. 6. in principio cum Diuo Thoma, & Scoto, vide, quæ ibi diximus. Et iſto modo ſatis etiam eſt probabilis opinio, quæ beatitudinem naturalẽ ponit in ſolo amore.

Argumentum contra ſecũdã opinionem. *Ariſt.* *Canus.* *Argentin.* *Baſſolius.* *D. Tho. Scotus.*

9 Verùm longe probabilior videtur opinio, quæ hanc beatitudinem collocat in operatione, tam intellectus, quã voluntatis, quæ ſunt actiones mentis contemplatiuæ: etenim à ratione beatitudinis iam excluſimus vitam actiuã, quæ includit intellectum practicum, & actiones morales à voluntate imperatas. Agimus igitur de ſolo intellectu ſpeculatiuo, de quo ſolo agit Ariſtoteles, & de voluntate, prout talem intellectũ cõmitatur circa obiectum beatificum. Quod hæc opinio ſit probabilior, ex eo patet; quia, vt iam diximus art. 3. ſatis eſt probabile beatitudinem naturalem collocari in pluribus operationibus. Quod verò eſſentialiter ſibi vendicet vtriuſque potentiæ operationes, ex eo videtur maximè probabile; quia ad perfectam aſſecutionem obiecti beatifici requiritur & perfecta ſpeculatio, & perfectus amor; ſpeculatio enim facit Deũ eſſe obiectiuè præſentem præſentia abſtractiua; amor autem accipit illius poſſeſſionem, dum amando ipſum Deum facit ſibi ſuum, quantum patitur naturalis amicitia.

Probabilior ſtatuitur.

ARTICVLVS VI.

In quibus actibus intellectus, & voluntatis ſita ſit naturalis beatitudo? & in quo principaliùs ſit poſita?

1 CVM conſtituerimus probabiliorem eſſe ſententiam, quæ beatitudinem naturalem eſſentialiter ponit in actu intellectus, & voluntatis; conſe-

Aliquorum opinio circa intellectum.

conſequenter inquirendum eſt, in quibuſnam actibus ponatur? Et quod attinet ad intellectum, non defuerunt (ſi aliquibus credendum eſt) qui dixerint beatitudinem naturalem poſitã eſſe in clara, & intuitiua viſione Dei, vt eſt prima cauſſa naturalis. Sed reijcienda eſt hæc opinio, tanquam in theologia omnino improbabilis: quia viſio intuitiua Dei, cum terminetur ad Deum, ſicut eſt in ſe ipſo; ſicut non poteſt non eſſe ſupernaturalis; ita non poteſt non terminari ad Deum, vt in ſe eſt trinus. Quo pacto nõ eſt obiectum naturaliter cognobile, vt in ſequenti libro latiùs oſtendemus.

Reijcitur.

2. Vera ſententia.

Quare dicendũ eſt beatitudinem naturalem ex parte intellectus poſitam eſſe in perfectiſsima cognitione; quæ de Deo ex creaturis haberi poteſt: nec enim ad beatitudinem etiam naturalem aliquid imperfectum admitti poteſt ex Ariſtotele 10. Ethic. c.7. ita inquiente: *Nihil enim felicitatis eſt imperfectum*. Si verò obijcias cum Cano lib. 9. de locis c. 9. hanc ſpeculationem ſatis eſſe difficilẽ, & laborioſam; admittimus: nec enim ſummum bonum ſine ſumma difficultate obtineri poteſt. Vnde, & pauci illud obtinent, iuxta illud Poetæ: *pauci, quos æquus amauit Iuppiter.* & poteſt accõmodari illud Euangelij: *Multi ſunt vocati, pauci verò electi.*

Ariſt.

Obiectio ex Cano ſoluitur.

3. Reſolutio circa voluntatem.

Ex parte autem voluntatis manifeſtum eſt deſiderium, non pertinere ad eſſentiam huius beatitudinis: quia deſiderium eſt boni non dum habiti. Manifeſtum etiam eſt, nec ad eſſentiam illius pertinere delectationem: quia hæc ſupponit bonum iam habitum, vt latè oſtẽdimus ſuprà q.13. ar.2. & ſatis mihi ſignificat Ariſtoteles, dum delectationem videtur ponere, vt proprietatem ſpeculationis perfectæ 10.Ethic.c.7. in illis verbis: *Itaque philoſophia mirabiles voluptates habere videtur*, & inferiùs agens de attributis operationis contemplatiuæ, in qua poſuerat felicitatem, ita ait: *Habetque voluptatem propriam*. Quibus ſatis inſinuat voluptatẽ eſſe veluti proprietatem operationis, in qua ponitur beatitudo. Vnde lib. 6. oſtendemus apud Ariſtotelem delectationem eſſe propter operationem; tanquam propter finem.

Ariſt.

Quare ſolus ſupereſt amor obiecti beatifici, nimirum Dei naturaliter cogniti: is igitur ſolus erit actus eſſentialiter beatificus; non quidem, vt eſt concupiſcentiæ, ſed vt eſt amicitiæ erga Deum: de quo plura diximus ſuprà q. 11.art.3.& 4.

4. Dubium.

Supereſt explicare, in quanam actione principaliùs ponatur beatitudo naturalis? Intellectus ne, an voluntatis? Quidam diſtinguunt; nam ſi homo conſideraretur in genere naturæ, & entis phyſici; beatitudo naturalis principaliter ponenda foret in cognitione: è contrario verò poneretur in amore, ſi homo conſideraretur in genere moris; ita habes ex Suario inferiùs q.5. diſp.18. quæſtiuncula 1. Sed diſtinctio mihi non placet: quia beatitudo in ea operatione principaliùs eſſet ponenda, quæ ſimpliciter eſſet nobilior: nobilitas autem ſimpliciter expenditur ex genere rei: non verò ex genere moris; ex quo ſolùm ſumitur nobilitas ſecundùm quid.

Sententia quorundã.

Improbatur.

5. Reſolutio.

Quare ego puto vtranque partem eſſe probabilem: quia problema eſt, an actus intellectus ſit nobilior actu volũtatis? an è contrario. De quo latè diximus ſuprà q. 8. pro maiori nobilitate intellectus: & q. 10. pro maiori nobilitate voluntatis. Vide, quæ ibi diximus, & vtranque partem problematis facilè defendes. Et hæc dicta ſint de beatitudine formali in ordine ad ſubiectum: in ſequenti libro de ea dicemus in ordine ad obiectum.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QVINTVS

DE BEATITVDINE FORMALI, PROVT RESPICIT OBIECTVM BEATIFICUM: ſiue de Viſione diuinæ eſſentiæ.

Præfatio ad ſequentem librum.

1. EGIMVS in ſuperiori libro de beatitudine formali in ordine ad ſubiectum, in quo recipitur; & in ordine ad potentias, à quibus elicitur: conſequenter agẽdum eſt de illa in ordine ad obiectum, à quo ſuam ſumit eſſentiam. Quia verò beatitudo formalis, vel eſſentialitèr ponitur in viſione Dei; vel ſaltèm eam antecedenter requirit: proinde in hoc libro agemus de viſione beatifica in ordine ad Deum, qui eſt noſtra beatitudo obiectiua: nã ferè omnes difficultates, quæ de beatitudine ex parte obiecti excitantur; pertinent ad obiectum beatificum, prout ſub viſionem cadit.

2. *Ordo ſeruãdus in hoc libro.* Hoc autem ordine procedemus: quia primum agemus de obiecto viſionis ſupernaturalis patriæ: deinde de obiecto beatitudinis, tàm naturalis, quàm ſupernaturalis viæ.

Diſputaturi igitur in hoc libro de viſione beatitudinis patriæ, primúm diſputabimus de cauſſa obiectiua illius, hoc eſt, de obiecto, à quo habet, quod ſit beatifica. Deinde agemus de cauſis, veluti efficientibus, & eleuantibus intellectum, vt in Deum, tanquam in obiectum feratur.

3. Circa primum quatuor ſunt generaliter inquirenda. Primò inquiremus, an ſolus Deus in ſe ipſo ſit per ſe obiectum viſionis, vt eſt formalis beatitudo? Secundò, an Deus in ſe ipſo ſit immediatũ obiectum eiuſdem viſionis? Tertiò; quænam ſint, quæ in Deo à beato videntur? Poſtremò; quænam illorum per ſe concurrant ad rationem obiecti beatifici.

Nec eſt, quòd aliquis obijciat horũ diſputationem pertinere ad primã partem q. 12. quo in loco D. Thomas diligentiùs de his omnibus agit: nam eadẽ ſub alia, & alia ratione pertinere poſſunt ad diuerſas tractationes. Hæc igitur pertinent ad quæſtionem, quomodò Deus cognoſcatur ab intellectu creato, de qua agebat D. Thom. in 1. p. ſimiliter etiam pertinẽt ad quæſtionem de beatitudine obiectiua Dei: nam, cũ De⁹, niſi cognitus beare non poſſit; oportet ſcire, quænam in patria in Deo à nobis cognoſcantur; vt inde colligamus, quænam eorum pertineant ad rationem obiecti beatifici, quatenus nos beatificat. Ob quam rationem ferè omnes Theologi in 4. d. 49. agentes de beatitudine latè diſputant de his omnibus, quę adduximus: & inter eos D. Thom. eo in loco. Quare ad exactam tractationem de beatitudine (cuius explicationẽ in his libris ſuſcepimus) iure optimo pertinet de his omnibus latiſsimè diſputare, tanquam de materia beatitudini propria. 4. *Obi: præoc.*

QVÆ-

QVÆSTIO PRIMA.

QVod igitur attinet ad primū eorū, quæ propoſuimus, duo inquiremus: primum eſt, an Deus in ſe ipſo ſit obiectum viſionis beatificæ, tanquam vera beatitudo noſtra obiectiua? Secundum eſt, an Deus ſe ſolo ſit tale obiectum; an verò ſimul cum aliquo bono creato?

ARTICVLVS I.

An Deus in ſe ipſo ſit per ſe obiectum viſionis beatificæ?

1. HANC quæſtionem ſub alijs terminis excitauimus lib. 3. q. vltima: vbi quæſiuimus, vtrùm beatitudo obiectiua poſita ſit in bono increato, qui eſt Deus: beatitudo autem obiectiua idem eſt, quòd obiectum beatitudinis formalis: cuius quæſtionis reſolutionem ad hunc librum retulimus; quia in eo explicanda erant omnia, quę beatitudini formali ex parte obiecti cōueniunt: nam de ea diſputauit D. Thom. in tribus vltimis articulis huius tertiæ quæſtionis. Nam ar. 8. explicans vltimā reſolutionem hanc ſtatuit concluſionē excluſiuam; *ſola eſſentia diuina eſt obiectum beatitudinis ſupernaturalis patriæ*; quæ includit duas exponentes iuxta regulam dialecticorum: hanc ſcilicèt affirmatiuam; *Deus eſt obiectum beatitudinis patriæ*, & hanc alteram negatiuam. *Nihil aliud à Deo eſt obiectum beatitudinis.* Nos de vtrâque ſingulos excitamus articulos, vt omnia facilius intelligantur.

2. Dubitatio. In hoc igitur 1. art. excitamus quæſtionem circa propoſitionem affirmantem: an Deus ſit obiectum viſionis beatificæ? Abſtrahimus autē in titulo quæſtionis à Deo cognito intuitiuè, vel abſtractiuè; quia inferius inquiremus, an Deus ſit obiectū in ſua reali exiſtentia?

Reſolutio. Quæſtionis pars affirmatiua apud fideles ſemper fuit indubitata, & abſque vlla etiam hæreticorū contradictione recepta: quamuis apud Ethnicos philoſophos de naturali beatitudine diſputantes non adeò fuerit certa, vt in vltima huius libri quæſtione videbimus.

3. Hæc veritas, quam fides Catholica ſemper agnouit, ex ſacris literis primū; deinde naturalibus rationibus demonſtrabitur. Ex ſacris inquam literis: quoniam euidenter deducitur ex illis locis ſacræ Scripturæ, qui probant Deum eſſe noſtrum vltimum finem etiam ſupernaturalem: finis autē vltimus, vltimaq; atque perfecta beatitudo idem omninò ſunt. Quòd Deus ſit finis noſter ſimpliciter vltimus, oſtendimus ſuprà lib. 2. q. 6. art. 2. n. 8. ex illo Apocalip. 21. & 22. *Ego ſum α & ω, primus, & nouiſſimus: principium & finis.* Ex illis item verbis cap. 21. *Qui vicerit, poſſidebit me, & ero illi Deus*, hoc eſt ſummum bonum, ſummaque illius felicitas: nam ſtatim c. ſequente Deus dicitur lignum vitæ, cuius eſu, & viſione homines ſunt beati. In eodem etiam capite, *Deus dicitur merces hominum.* Similiter etiam Geneſ. 15. *Ego ero merces tua magna nimis.* Optimè id ſignificauit Dauid Pſal. 72. *Quid mihi eſt in Cœlo: & à te quid volui ſuper terrā? Defecit caro mea, & cor meū: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Facit illud Pſalmi 99. iuxta quorundam lectionem: *ſcitote, quoniam ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos, & ſibi nos*: nam ſi eſt primum efficiens, non poteſt non eſſe vltimus finis, iuxta principia veræ philoſophiæ. Accedat, & illud Pſal. 143. *Beatus populus, cuius Dominus Deus eius.* Matth. etiam 5. *Mūdi corde ideò dicuntur beati, quia ipſi Deum videbunt.* Ex quo loco hanc veritatem deduxit Nazianzenus in lib. de beatitudinibus beatitudine 6. Ab Auguſtino lib. 22. de Ciuitate Dei c. 30. Deus dicitur præmium noſtrarum virtutum. Deniq; Benedictus duodecimus in quadam Extrauagante diffiniuit beatos in patria, beatos eſſe viſione, & fruitione diuinæ eſſentiæ. Et hæc pro confirmatione ſūpta ex ſacris literis.

Probatur ex ſacris literis. Apoc. 21. & 22. Gen. 15. Pſal. 72. Pſal. 99. Pſal. 143. Matth. 5. Nazianz. Auguſt. Bened. 12.

4. Sed iam accedant demonſtrationes, quibus ſuprà lib. 3. q. 5. ar. 2 generaliter oſtendimus nullum bonum creatū eſſe poſſe beatitudinem obiectiuā: nam eædem demonſtrant Deum eſſe obiectum beatificum, & ſummum bonum noſtrū. Prima igitur demonſtratio ſumatur ex doctrina D. Thomę in q. 2. præcedente art. vltimo: quoniam illud eſt obiectum noſtræ perfectæ beatitudinis, quod ex ſua natura eſt bonum totaliter quietatiuum noſtræ voluntatis. Deus autem eſt tale bonum. Ergò Deus eſt obiectū

Demonſtratur 1. ex D. Thoma.

noſtræ perfectæ beatitudinis. Maior eſt nota, hæc enim eſt conditio eſſentialis beatitudinis. Minor probatur ex medio ſumpto à D. Thoma in citato loco: quoniam voluntas totaliter quietatur in bono, quod ex ſe eſt omne bonum: nã ſi in ſe continet omne bonum, iam nullum aliud bonum poterit deſiderare, & per conſequens in illo bono totaliter quieſcet. Deum autem ex ſua natura eſſe omne bonum ſatis idem Deus de-

Exod. 33. clarauit Exod. 33. dum Moyſi poſcenti, vt Deus ſibi gloriam ſuam oſtenderet, reſpondit: *Ego oſtendam omne bonum tibi.* Quod etiã ſupponimus ex philoſophia demonſtratum ex eo, quod Deus eſt infinitum bonum: nec enim eſſet tale, niſi in ſe, aut formaliter, aut eminenter cõtineret omne bonum.

5. Secũda demonſtratio ſumatur ex ijs,

2. ex codé D. Thoma. quæ ſcribit D. Thomas in hac q. 3. ar. 7. quam latè explicauimus in dicto lib. 3. q. 5. art. 4. §. 2. n. 11: nam obiectum perfectæ beatitudinis, quæ in cognitione intellectus ponitur, debet eſſe verũ per eſſentiam: ſed Deus eſt id, quod eſt verum per eſſentiam, ergò Deus eſt per ſe obiectum beatificum. Minor eſt nota: maior ex eo demonſtratur; quia obiectum perfectæ beatitudinis ex ſua natura habet, quòd per ſe, & non per aliud ſit beatificatiuum: nam, quod per aliud eſt tale, reducitur ad id, quod eſt primũ tale: obiectum autem perfectæ beatitudinis per ſe eſt primum beatificatiuũ. Igitur cum beatificet ſub ratione veri (quia beatitudo perfecta in cognitione eſt poſita) ergò erit verum per ſuam eſſentiam. Quare, cum Deus per eſſentiã ſit verum, Deus erit obiectum perfectæ beatitudinis.

6. Vltimò. Poſtremò: perfecta beatitudo formalis per ſe poſtulat obiectum, quod per ſe ſit ſummum bonum, atque per ſe ſufficiens, vt patet ex Ariſt. 1. Ethic. c.

Ariſt. 7. text. 29. vbi poſtquam docuit felicitatem poſitam eſſe in bono perfecto, atq; per ſe ſufficienti, addit hæc verba: *Id autem ſufficiens eſſe ponimus, quod ſolùm à cæteris ſegregatum expetibilem vitam facit, nec vllius rei indigentem: talem autem felicitatem eſſe exiſtimamus.* Et lib. 10. c. 6. text. 26. in fine: *Felicitas enim nullius indiget rei: ſed eſt ex ſe ſe ſufficiens.* Ibidem etiam c. 7. felicitatem ponit in bono per ſe ſufficientiſsimo. Conſtat autem Deum per ſuam eſſentiam eſſe ſummum bonum omnium bonorum præſtantiſsimum, ac per ſe ſufficiẽtiſsimum, nullius indigens alterius boni: iuxta illud Dei ad Abraham Gen. 15. *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* id eſt ſufficientiſsima. Quod etiam patet ex ijs, quæ de felicitate patriæ ſcribit Ioannes in Apocal. c. 21. & 22. Hęc igitur veritas ſit totius huius libri primum fundamentum firmum, & inconcuſſum. Gen. 15. Apoc. 21. & 22.

ARTICVLVS II.

An Deus ſe ſolo ſit obiectum viſionis beatificæ; an ſimùl cum aliquo creato bono?

1. Senſus q[uæ]ſtionis e[x]plicatur.

CONFIRMATA iam præiacẽte affirmatiua, quod Deus ſit obiectum ſupernaturalis viſionis, vt concludamus ſolum Deũ eſſe illius beatitudinis obiectum, oſtendenda eſt præiacens negatiua; ſcilicèt nihil aliud á Deo eſſe, aut eſſe poſſe obiectum viſionis in patria. Quæ propoſitio duplicem poteſt habere ſenſum. Primus eſt nihil aliud à Deo ſe ipſo, & ſine Deo eſſe tale obiectum. Secundus eſt; quod nec tale ſit ſimul cum Deo. De primo ſenſu latè diximus ſuprà libr. 3. vbi ſingula bona creata, tàm corporis, quàm animi percurrimus, & tandem q. 5. art. 4. generaliter demonſtrauimus nullũ bonũ creatum eſſe poſſe noſtram obiectiuam beatitudinem. Sed ne aliquis adhùc in meridie cæcutiens dicat nullum bonum creatum eſſe poſſe per ſe totale beatitudinis obiectum; benè tamen ſimùl cũ Deo; ideò inquirimus, an Deus ſe ſolo, hoc eſt, ſine cõſortio alicuius boni creati ſit obiectum noſtræ formalis beatitudinis?

In hac quæſtione duo facere poſſunt rationem dubitandi. Primum eſt: quia, licet Deus ſit omne bonum, vt ex cap. 33. Exodi diximus in art. præcedente; non tamẽ eſt formaliter omne illud bonum, quod homo naturaliter appetit, ſed eminenter ſolùm, vt omnes Theologi concedunt. Iam verò homo, ea bona, quæ naturaliter appetit habere; non appetit habere ſecundum eſſe eminentiale, ſed ſecundũ eſſe formale: appetit enim illis formaliter perfici: nec enim homo

homo erit ſanus cognoſcendo ſanitatē, quæ eminenter in Deo continetur; ſed ſanus erit ſanitate, quam in ſe formaliter habuerit. Ergo ſolus Deus eſſe non poteſt adæquatum obiectum beatitudinis, ſed indigebit conſortio alicuius boni creati.

Secunda. Secunda ratio dubitandi ſumi poteſt ex beatitudine naturali: etenim ferè omnes Philoſophi cenſuerunt, præter contemplationem altiſsimam Dei (quem primam intelligentiam appellabant) indigere hominem pluribus alijs bonis, vt patet ex Ariſt. 1. Eth. c. 7. text. 29. Ariſtot.

3. Reſolutio. His tamen non obſtantibus aſſerendum eſt nullam rem creatam eſſe poſſe ſimul cum Deo partiale obiectũ noſtræ beatitudinis: & ſubinde Deum ſine conſortio alicuius boni creati eſſe noſtrã beatitudinem obiectiuam: ſine cōſortio inquam, alicuius boni creati, quod ſe habeat ex parte obiecti, quatenus eſt beatificum, & à quo beatitudo ipſa formalis eſſentialiter pendeat: nam ad perficiendam ipſam beatitudinem eſſentialem quamplurima bona creata concurrunt, quæ illam, & ſtatum beati reddunt feliciſsimum: de quibus in ſequenti libro agendum erit.

4. Maior explicatio. Sed, vt hæc meliùs intelligantur, aduertendum eſt duobus modis intelligi poſſe bonũ aliquod creatum obiectiuè ſe habere ad beatitudinem formalem. Vno modo, tanquam obiectum vt *quod*, partiale tamen: altero modo, tanquam obiectum vt *quo*: quatenus ſcilicet eſt ratio formalis ipſius obiecti beatifici. Dicimus igitur neutro modo bonum aliquod creatum poſſe concurrere obiectiuè ad formalē beatitudinem. De hoc poſteriori ſenſu inquiremus in ſequēti quęſtione: de priori autem ſtatuitur hęc

Concluſio. concluſio. Nullum bonum creatum poteſt ſimul cum Deo eſſe obiectũ, vt quod noſtræ beatitudinis formalis. Hæc concluſio eſt apud omnes indubitata: quã,

Probatur concluſio ex ſcriptur. Pſ. 72. & fides catholica docet, & demōſtrat ratio naturalis. Primum euidēter deducitur ex illo Pſal. 72. *Quid mihi eſt in Cœlo & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea, & cor meũ: Deus cordis mei, & pars mea, Deus in æternum.* Senſus eſt: eſt ne aliquod bonum, aut in Cœlo, aut in terra, quod nō ſit tu ipſe; quod ego vt ſummũ mihi bonum concupierim? quaſi dicat; nullum tale bonum, aut in Cœlo, aut in terra reperitur. Ex quo antecedente patet hũc eſſe ſenſum cōcluſionis prophetæ: ſolus Deus, & nihil aliud cũ Deo eſt pars mea, hæreditas mea, & beatitudo mea. Hunç etiã excluſiuum ſenſum faciunt illa verba dicta à Deo Abrahæ Geneſ. 15. *nolli timere Abraham: ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Gen. 15. Senſus eſt ego ipſe ſolus ſum merces tua ſufficiētiſsima. Quę ſcribuntur Apocalip. 21. & 22. hanc eandem habent emphaſim, vt ſolus Deus ſit principium, & finis: ſolus ille lignum vitę: ſolus beatorum merces. Deniq; expreſſa ſunt verba Chriſti Ioan. 12. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verũ.* Ioan. 12. Quæ à pleriſq; ſanctorum patrum de vita cæleſtis patriæ intelliguntur, vt in ſuperiori lib. ſæpe diximus. Vnde Auguſtinus lib. 10. de ciuit. Dei c. 12. in principio concludit vitam beatã in ſolo Deo eſſe. Auguſtin.

5. Demonſtratur 1. naturali ratione. Eandem veritatem ratio naturalis demonſtrat. Primò; quia beatitudo formalis ex ſua ratione obiectiue conſiſtit in ſummo bono, & in fine ſimpliciter vltimo. Iam vero ſummum bonum, & finis ſimpliciter vltimus eſt vnus tantum, & bonum quoddam ſimplex, vt metaphyſica demonſtrat. Secundo. Secundo; ſi Deus ad beandum indigeret conſortio alicuius boni creati; vtiq; ex ſe nec eſſet ſummũ bonum nec omne bonũ. Non eſſet quidē ſummũ bonum: quia maius bonum eſſet totũ illud coniunctum, ad quod beatitudo formalis adæquatè terminatur, nec eſſet omne bonum: quia non eſſet illud bonum, quo indiget, vt ſit cōpletè beatificum: ſi enim ex ſe eſſet omne bonum; quomodo illo alio bono indigeret, vt beare poſſet? Tertio. Tertio; quia illud aliud bonũ creatum, ideo quia creatum, non eſt bonum per ſe, ſed per participationē boni increati; & perconſequens rationē beatifici non haberet per ſe, ſed per ipſum Deum. Ergo Deus ex ſe eſt primum obiectum beatificum: tale autem non eſſet ſi in beando ab alio bono partialiter beante ex ſua natura dependeret. Concludēdum eſt igitur ſolum Deum eſſe ſummum bonum, & primũ beatitudinis obiectum, & ex ſe ſufficientiſsimum, vt à cæteris bonis ſegregatum faciat vitam perfectè beatam. Et in re etiam naturaliter notiſsima hæc ſatis ſint dicta.

Argu-

6. Argumenta initio adducta facile ſoluuntur. Ad primum reſpondet Suarius ad completum ſtatum beatitudinis requiri quidèm alia bona præter Deum: non tamen, vt obiecta beatitudinis. Sed quanuis doctrina ſit veriſsima; non tamen ſatis eſt, vt in forma tollat difficultatem argumenti. Dicendum eſt igitur Deum nõ eſſe formaliter omne bonum, quod appetimus: quia formaliter non eſt ipſa bona creata, quibus perficimur; ſed ſolum eminenter. Inde tamen non bene inferri aliquod creatum bonum ſimul cum Deo eſſe obiectum beatificum: quia nullum tale bonum eſt bonum per eſſentiam. Appetimus igitur illa bona creata, non vt obiecta beatificantia; ſed vt perfectiones, quæ conſequuntur, & concomitantur aſſecutionem obiecti per ſe beatifici.

Soluitur 1. ar. 1. dubi.

7. Ad 2. concedimus beatitudinem naturalem præter operationem, in qua eſſentialiter eſt poſita (ſiue illa vna ſit, ſiue plures) indigere pluribus alijs bonis: negamus tamen illis indigere, tanquam completiua eſſẽtię, ſed vt adiuuantia, & adaugentia eſſẽtialem beatitudinem, vt ſatis colliges ex Ariſtot. 10. Eth. c. 7 nec aliquis, qui recte ſit philoſophatus, oppoſitum docuit; de quo latiús dicemus in vltima queſtione huius libri, & adhuc latiùs in lib. 6. ſequente.

Soluitur 2. *Ariſtotel.*

QVÆSTIO II.

Secundo loco agendum eſt de obiecto immediato viſionis beatificæ: de quo duas excitabimus dubitationes. Prima eſt; an diuina eſſentia ſit immediatum obiectum viſionis beatificę? Secunda eſt; an ſit obiectum ſecũdum ſuam realem exiſtentiam?

ARTICVLVS PRIMVS.

An diuina eſſentia ſit immediatum obiectum viſionis beatificæ?

1. Pars negatiua huius quæſtionis nõ nullis placuit; non tamen eodem modo, nec in eodem ſenſu.

Prima opinio, ſiue potius error fuit quorũdam hæreticorum, qui docuerũt eſſe impoſsibile intellectũ aliquẽ creatũ, ſiue hominis, ſiue angeli videre Deũ immediatè in ſua ſubſtantia. Hunc errorẽ ſuppreſſo nomine authoris refert D. Greg. lib. 18. Moral. c. pen. & poſt eũ D. Th. 1. p. q. 12. ar. 1. Cõmuniter tribuitur Armenis, & Græcis recentioribus, vt patet ex Armach lib. 14. aduerſus eos c. 1. Caſtro libro 3. aduerſ' hæreſes verbo beatitudo hereſi 1. Prateolo in Elẽcho hæreticorum verbo Armeni. Eundem errorem probaſſe Petrum à Bailardum, & Arnaldum quẽdam Brixienſem illius diſcipulum teſtatur Caſtro, vbi ſuprà. Poſtea tempore Innocentij tertij eundem errorem ſuſcitauit Almaricus teſte Ioãne turrecremata lib. 4. ſummæ de Eccleſia c. 35. & eiuſdẽ temporis Albigenſes eundem errorem ſunt ſecuti, ſi credendum eſt Bellomontano. Quin potiùs hunc errorem olim fuiſſe Iudæorũ colliges ex D. Hieronymo in c. 1. Iſaię ad illa verba: *audite verbum Dei principes Sodomorum*: vbi teſtatur Iudæos ideò interfeciſſe Iſaiam, quòd dixerit ſe vidiſſe Deum facie ad faciem: quia putabant Iſaiam in hoc cõtradicere Moyſi exod. 33. *non videbit me homo, & viuet.* Hi tamen hęretici non negabant hominẽ eſſe beatum ex Dei viſione: ſed aſſerebant hominem videre Deum, non in ſua ſubſtãtia, ſed in quadam eminentè claritate reſultante ex diuina eſſentia: & in hac (vt volebant) videbatur Deus eo modo, quo videtur Sol in ſuo, quem ex ſe immittit, ſplendore. Quanuis Almaricus ſolùm conceſſerit viſionem Dei ex creaturis cogniti altiſsima quadam, & eminenti cognitione, vt de eo refert Turrecremata. Hi igitur hæretici admittebant quidèm Deum eſſe obiectum viſionis beatificæ: non tamen immediatum in ſe ipſo, ſuaq; ſubſtantia; ſed mediatum in aliqua creatura.

Prima opinio. *D. Greg.* *D. Th.* *Armac.* *Caſtr.* *Prat.* *Turrec.* *D. Hier.* *Exod. 33.* *Sententia plac.*

Secunda opinio fuit quorundam catholicorum, qui admittebant Deum videri in ſe ipſo, ſuaq; eſſentia: non tamen eſſe obiectum immediatum, ſed mediatum potiùs beatificæ viſionis: fuerunt enim nonnulli, qui beatitudinem patriæ eſſentialiter poſuerunt in viſione reflexa, qua beatus videt ſe Deũ videre. Ita ſenſiſſe nonnullos teſtatur Holcot. q. 7. ſuarum determinationum, & ſupplemẽtum Gabrielis in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. dub. 2. litera

2. O. *Holc.* *Gab.*

litera H. exiſtimabant enim neminem videndo Deum eſſe poſſe beatum, niſi videat ſe Deum videre. Quibus videtur
Paludan. fauere Paludanus in 4.d.49.q.2.ar.1.n. 8. dum ait viſionem Dei non poſſe perfectam eſſe, niſi ſit reflexa, qua beatus videat ſe videre Deum: cuius opinionis fundamenta poſuimus ſuprà lib.4. q. 9. ar.6.§.1. Apud iſtos theologos Deus quidèm in ſe ipſo immediatè videtur viſione quadam directa, & intuitiua (in quo præcitatis hæreticis repugnant) nollũt tamen viſionem illam eſſe beatificam; quia beatitudinẽ ponunt in ſola viſione reflexa, qua beatus videt ſe videre Deũ. Quare apud iſtos Deus in ſe ipſo eſt obiectum immediatum viſionis directæ: at tamen, vt ſic non eſt obiectum beatificum, ſed quatenus videtur in viſione directa obiectiuè viſa. Quod ſi admittatur, neceſſariò admittendum eſt Deum non eſſe obiectum immediatum viſionis, quæ eſt beatifica, ſed mediatum tãtum: quia videtur in viſione obiectiuè viſa.

3. 3. Opinio. Tertia poteſt excogitari opinio fundamentum ſumens ex præcedente; vt Deus in ſe ipſo ſit obiectum immediatum, vt *quod* viſionis beatificæ: non tamẽ ſit obiectum immediatum, vt *quo*: quoniam viſionem beatificam nõ terminat ſecundum ſuam nudam eſſentiam, ſed mediante ratione formali obiectiua tenente ſe ex parte obiecti: quia ſcilicèt non terminat viſionem beatificam, niſi, vt viſus per viſionem directam.

4. Reſolutio. His tamen non obſtantibus omninò aſſerenda eſt pars affirmatiua, quæ aſſerit Deum in ſe ipſo eſſe immediatum obiectum beatificæ viſionis. Pro cuius reſolutionis confirmatione aduertimus priorem opinionem eſſe hæreticã: contra quam latiſsimè diſputandum erit li. 7. in quo de adeptione beatitudinis diſſeremus. Supponendum eſt igitur, tanquam de fide Deum in ſe ipſo, atquè in ſua ſubſtantia non ſolùm videri poſſe viſione clara, & intuitiua; ſed etiam de facto à beatis tam angelis, quam hominibus ita videri.

5. Concluſio. Hoc igitur ſuppoſito cõtra duas poſteriores opiniones hanc ſtatuimus cõcluſionem. Deus in ſe ipſo, ſuaq; eſſentia eſt immediatum obiectum viſionis beatificæ: non ſolùm in hoc ſenſu, vt ipſe ſit immediatum obiectum vt *quod*; ſed etiã in hoc, vt abſquè vlla creata formali ratione obiectiua terminet viſionem beatificam.

Prior pars huius aſſertionis euidentiſsimè patebit, ſi ſupponamus opinionem; quæ beatitudinem formalem eſſẽtialiter collocat in viſione reflexa (qua beatus videt ſe videre Deum) ab omnibus reijci, tanquam verè improbabilẽ, vt latè oſtendimus ſuperiori libro q. 9. ar. 6. nam licèt beatus videndo Deum ex conſequenti non poſsit non videre ſe videre Deum (quia viſio ipſa diuinæ eſſentię ratione ſuæ excellentiæ eminenter eſt reflexa) tamen non eſſentialiter eſt beatus, quia videt ſe videre Deum, ſed quia videt ipſum Deum: nam ſi per impoſsibile non videat ſe videre Deum adhùc eſſentialiter erit beatus, vt patet ex dicta q.9.ar.6. & latiùs patebit ex li. 7. Quare ſupponendum eſt beatitudini eſſentialiter poni in directa viſione diuinæ eſſentiæ. Qua ſuppoſita ſententia omninò ceſſat ratio dubitandi: nam auctores præfatæ ſententię ſine vlla dubitatione admittunt viſionem directam immediatè, & primò terminari ad eſſẽtiam diuinam. 6. Probatur prior pars cõcluſionis

Secundo eadem prior pars demonſtratur; quia Deus ſe ipſo ſpecificat viſionem beatam, qua in ſe ipſo videtur. Ergò ſe ipſo eſt primum, & immediatũ obiectum viſionis beatificæ. Antecedẽs probatur: quia viſio beata ab ipſo Deo habet, nõ modo, quod ſit ordinis ſupernaturalis, ſed etiam, quod ſit ordinis diuini, atq; ſupremi. Cõſequẽtia autẽ oſtẽditur; quoniã operatio non aliũde poteſt ſumere ſuã ſpeciẽ, & eſſentiam, quã à ſuo primo, & immediato obiecto. 7. Probatur 2.

Tertio; Beatitudo formalis (qualis eſt viſio beata) ex ſua intrinſeca ratione habet, quòd ſit formalis aſſecutio Dei, vt eſt obiectum beatificum. Ergò ex ſua intrinſeca ratione vendicat ſibi primã & immediatam vnionem cum obiecto beatifico; ità, vt cum illo immediatè cõponat vnum totale beatificum obiectũ: quod componere non poſſet, niſi Deus eſſet primũ, & immediatũ obiectũ illius. 8. Tertio

Poſtremo; idem ex ſacris literis euidenter probatur: nam Matth. 5. dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbũt* hanc autem viſionem eſſe facialem, & intui- 9. Vltimo ex ſacris liter. *Matth. 5.*

Matth. 18. intuitiuam probatur ex cap. 18. Matth. *Angeli eorum ſemper vident faciem patris, qui in Cœlis eſt*; & Paulus 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem*; & Apocalip. 22. *Serui eius ſeruient ei, & videbunt faciem eius.* Quæ verba ſatis denotant viſionem illam eſſe intuitiuã, de cuius ratione eſt quod ſit immediata, terminataquè ad Deum, vt in ſe ipſo eſt: quod enim videtur in alio viſo, intuitiuè non videtur, nec vt eſt in ſe ipſo.

1. Cor. 13.

Apoc. 22.

10. Poſterior pars concluſionis ſuadetur.

Poſterior pars aſſertionis (quod Deus ſe ſolo nulla mediante ratione formali obiectiua terminet viſionem beatam) ex eo, vel euidenter oſtenditur; quia viſio, qua beatus videt Deum eſt prima operatio, quam intellectus habet in patria. Nullam igitur aliam operationem priorem ſupponit, quæ poſſit ad ipſam viſionem concurrere, vt ratio formalis obiectiua. Deus igitur ſola ſua diuina eſſentia abſq; vlla obiectiua ratione formali terminat ipſam beatam viſionem. Vnde, qui in Deo obiecto beatifico admittunt rationem formalem obiectiuã, beatitudinem non collocant in viſione directa, ſed in reflexa, quæ ſupponit, vt priorem directam viſionem: quare cõcipiunt Deum eſſe beatificum obiectũ, non abſolute, ſed vt viſum. Quæ tamen opinio eſt omninò impròbabilis, vt diximus. Quare ſuppoſitó quod viſio directa eſt eſſentialis beatitudo; omninò conuincitur Deum ſe ipſo ſimpliciter, & abſolutè terminare viſionem beatã.

11. Ampliatur eadẽ pars.

Quod de omni operatione beatifica (ſiue illa ſit viſio, ſiue amor) generaliter oſtendi poteſt; ſi aduertamus beatitudinem obiectiuam (quæ cum formali componit vnum obiectum beatificũ) eſſe ens adæquatè increatum, & adæquatè ſummũ bonũ: nã cũ theologi beatitudinem in communi diuidunt in obiectiuã, & formalem, vnanimiter docẽt ſolum Deum eſſe beatitudinem obiectiuam; & Deum ſimúl cum beatitudine formali componere vnum obiectum adæquatè beatificum. Quare operatio beatifica diſtinguitur à non beatifica: quia non beatifica non poteſt ad Deum terminari, niſi ſub aliqua ràtione obiectiua creata, vt patet in delectatione: hæc enim ad Deum non terminatur, niſi vt viſum, & amatum. Idem de amore docent, qui beatitudinem in ſola viſione collocant: volunt enim amorem terminari ad Deum non abſolutè, ſed vt viſum. Oppoſitum reperitur in operatione eſſentialiter beatifica: hæc enim, vt poſſit ſupponere aliam priorẽ ad Deũ terminatam: non tamen eam ſupponit, vt rationem formalem obiectiuam; vt patet ex ijs, quæ pro Scoto diximus ſuprà q. 10. & pro illis, qui beatitudinem ponunt in viſione, & amore ſuprà q. 12.

Statuendum eſt igitur Deum in ſe ipſo eſſe obiectum noſtræ beatitudinis formalis omnibus modis immediatum: quia illam terminat, nõ ſolùm nullo alio mediante obiecto; ſed etiam nulla mediante ratione formali obiectiua. 11.

ARTICVLVS II.

An Deus ſit obiectum viſionis beatificæ, provt in ſe ipſo eſt realiter exiſtens?

HANC queſtionem excitamus, vt expẽdamus, vtrùm ad rationem beatitudinis formalis patriæ neceſſe ſit Deum videri, vt exiſtentem? Nã licèt neceſſariò fatendum ſit Deum in patria videri á beatis, vt in ſe ipſo eſt realiter exiſtens, iuxta illud 1. Ioan. 3. *Videbimus eum ſicuti eſt*: dubitari tamen poteſt an ipſa realis exiſtentia neceſſaria ſit, vt viſio ſit formaliter beatifica. 1. Ioan.

Duo ſunt, quæ in hac quæſtione rationem dubitandi faciunt. Primum eſt quia plerique putant ad rationem beatitudinis ſatis eſſe notitiam Dei clarã, & quidditatiuam; quanuis abſtrahat ab exiſtentia, & præſentia ipſius Dei. Hãc ſententiam probaſſe Bellemontanum 1. p. diſp. 134. c. 3. n. 7. & in ſolutione. 2. & 3. argumenti late oſtendimus in lib. præcedente q. 9. ar. 2. §. 1. n. 31. Iuxta quam ſentẽtiam dicendum eſt ad veram beatitudinem non eſſe per ſe neceſſarium, quod Deus terminet viſionem, vt eſt exiſtens. 1. Ra bium

Secũdò illud dubitationẽ facit, quod plerique putant poſſe diuina potentia dari notitiam intuitiuam Dei in ſe ipſo ſublata Dei præſentiã: vt ſi Deus viſionem, quam beatus nunc habet, diuinitus conſeruet, auferendo ſuam realem præſentiam: hæc enim viſio adhùc maneret intuitiua, & adhùc eſſet formalis beatitudo, Secũ

titudo, ſicut antea erat, & ſubindè beatificaret ipſum videntem: & tamen non terminaretur ad Deũ, quatenus eſt exiſtens; ſed ſecundùm ſolam exiſtentiam obiectiuam, quam adhùc haberet in tali viſione. Quæ fuit opinio Bellomontani 1.2.diſp.7. c.2.ad 3: cum qua conſentit alia, quam idem probauit 1. p. diſp. 134.c.3. vbi affirmat non eſſe de ratione notitiæ intuitiuę, quod terminetur ad rem, vt eſt in ſe ipſa exiſtens, aut prę ſens: & ſubindè notitiam intuitiuam obiecti beatifici poſſe formaliter beare; quanuis non terminetur ad exiſtentiã, aut præſentiam eiuſdem obiecti. Quod confirmat exemplo mathematici: nam ſi illius beatitudo conſiſteret in viſione Ecclypſis; ille beatus foret, ſi haberet claram, & diſtinctam notitiam Ecclypſis; quantumuis illa, aut adhùc non exiſteret; aut exiſteret in alio hemiſpherio. Eodem igitur modo intellectus, qui haberet viſionem illam diuinitus conſeruatam, adhùc foret beatus, quanuis Deus, aut non exiſteret (ſi fieri poſſet) aut non eſſet præſens.

4. Reſolutio. Ex his igitur duobus dicendi modis infertur non eſſe per ſe neceſſarium ad rationem viſionis beatificę, quòd Deus eam terminet, vt in ſe ipſo exiſtens.

His tamen non obſtantibus oppoſita ſententia eſt veriſsima: & aſſerendum eſt in ratione intrinſeca Dei, vt eſt obiectum beatificum, includi, quòd terminet viſionem, prout eſt exiſtens in ſe ipſo. Quę opinio ſi non formaliter (quia hæc quęſtio in his terminis á paucis excitatur) virtualiter tamen ab omnibus theologis approbatur. Quin potius (niſi fallor) ſolum Bellomontanum habet aduerſarium. Eam probat Suarius in hac 1.2.diſp.5. quęſtiunc.2. §. *Sed dubitabit hic aliquis*; & poſt eum Ioannes de Salas ad hanc 1.2.tract.2.q.3. diſp.3.ſect.7.n.31. Quin potiùs hanc ſententiam adeò eſſe veram putat Suarius, vt dicat oppoſitã inuoluere repugnantiam. Hoc autem hac ratione putat eſſe demonſtratum: quoniam Deus eſt obiectum noſtrę beatitudinis, viſioniſque beatificæ, quatenus eſt primum ens, & actus quidam puriſsimus, atque perfectiſsimus. Ergò neceſſe eſt, vt in eius ratione, etiam, quatenus eſt obiectum noſtræ beatitudinis, includatur, quòd ſit ens neceſſarium per eſſentiam. Ergò neceſſarió debet includere in ſe veram, & realem exiſtentiam: & per conſequens non erit ſatis exiſtentia obiectiua, vt ipſam viſionem reddat beatificam. Hinc infert exiſtentiam obiectiuam Dei, vt eſt obiectum beatificum, eſſe inſeparabilem ab exiſtentia reali: etenim, quod in obiecto beatifico principaliter cognoſcitur, eſt ipſa realis illius exiſtentia.

(Marginalia: Suarius. Salas. Demonſtratio Suarij.)

5. Improbatur. Hæc tamen ratio longè abeſt à vera demonſtratione: quoniam ex eo, quòd obiectum beatificum eſſentialiter, & quidditatiuè eſt ens exiſtens, infert videri non poſſe, niſi vt eſt exiſtens: quæ tamen conſequentia eſt inutilis: quia fieri poteſt, vt obiectum, quod eſſentialiter includit exiſtentiam, non ſe præſentet intellectui, vt eſt exiſtens: poſſitq; proindè cognoſci cognitionẽ clara, & quidditatiua, non tamen intuitiua. Quod contra eundem Suarium latè oſtendimus ſuperiori libro q.9. ar.2. §. 2.n.5. nobiſcum poſteà conſentit Salas loco citato ſect.1.in fine, & ſect.7. n.32. Salas.

6. Firmum reſolutionis fundamentum. Firmum igitur noſtræ aſſertionis fũdamentum ex eo ſumendum eſt, quòd beatitudo patriæ ex ſua intrinſeca ratione eſt viſio intuitiua diuinæ eſſentię, quod omnes agnoſcunt, vno exceptó Bellomontano, vt nos latè oſtendimus in dicta q.9.art.2.§.2.n.4. & §.3.num.10. Quod poſteà aſſeruit Salas in dicta ſectione 7.n.32. & præter rationes ibi allatas illa ſatis ſuperq; eſſe debet, quod ex ſacris literis (ex quibus ſumenda eſt eſſentia noſtræ beatitudinis) euidenter conſtat viſionem beatorum in patria eſſe facialem: vt patet ex illis verbis Matth. 18: *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, qui in Cœlis eſt.* 1. Corinth. 13: *Tùnc autem videbimus facie ad faciem.* Apocalyp. 22: *Serui eius ſeruient ei, & videbunt faciem eius.* Iam verò viſio facialis eſt intuitiua. (Matt. 18. 1 Cor. 13. Apoc. 22.)

7. Ex quo colligo Bellomontanum non ſolùm non eſſe admittendum, ſed reprehendendum potiùs, quod putauerit ad beatitudinem ſatis eſſe notitiã abſtractiuam, ſi illa fuerit clara, & quidditatiua: hæc enim ſententia, ſi intelligatur de beatitudine nobis promiſſa, non eſt tuta: quia ſacræ literæ explicant hanc futuram eſſe facialem: ſed de hoc latiùs lib.7. Porrò ſi viſio patriæ eſſentialiter

eſt intuitiua; euidenter colligitur eam terminari ad Deum exiſtentem,& præſentem,vt eſt exiſtens,& præſens; ita vt Dei exiſtentia,& præſentia ſit formalis ratio, qua, & Deus mouet intellectum ad viſionem,& viſionem terminat: hæc enim eſt natura intuitiuæ notitiæ,vt nō ſolùm terminetur ad rem exiſtentem.i. ad rem, quæ exiſtit: ſed etiā ad rem,vt exiſtentē, vt latè oſtendimus ſuperiori libro loco citato. Et hæc eſt omnium ſententia, vno excepto Bellomontano.

8. Ex quo infertur de intrinſeca ratione obiecti beatifici beatificatione perfecta,& ſuprema(qualis eſt beatificatio patriæ) procul dubio hoc eſſe, quod viſionem terminet, prout exiſtens eſt; exiſtentia ipſa concurrēte, vt ratione formali,tùm motiua, tū etiā terminatiua.

9. Ad primam rationē dubitandi. Nec,quę pro ratione dubitandi adduximus vllam facere poſſunt hac in re dubitationē. Nam prima dubitandi ratio ſumpta ex ijs,qui volunt ad beatitudinem ſatis eſſe notitiam Dei claram, & quidditatiuam abſtrahentem ab exiſtentia ipſius Dei;nullam debet facere dubitationem: quia, vel implicat dari claram, & quidditatiuam Dei notitiā, quin ſit intuitiua, vt cum Durando,Capreolo,& Suario admittit idemmet Bellomontanus, vt oſtendimus in ſuperiori lib.q.9.ar.2.§.2.n.5: vel ſi oppoſitum potiùs placet(placere autem debet)negandum eſt notitiam illam, quantùuis clarā, & quidditatiuā ſatis eſſe ad beatitudinē patriæ, quidquid Bellomontanus contradicat; id enim non ſolùm eſt falſū, ſed nec ſatis tutū,vt ibi oſtēdim⁹.

10. Ad ſecundā. Secunda ratio dubitandi ex dictis ſatis eſt ſoluta: quia vel fieri non poteſt etiam per diuinam potentiam, vt conſeruetur notitia intuitiua ſublata, aut exiſtentia, aut præſentia Dei: vel ſi cōſeruetur, nulla ratione erit beatifica: quod latiùs oſtendimus in ſuperiori libro q.1.ar.2.§.6.n.59.60.61.

Huius aſſerti prior pars facilè ꝓbatur: quia per ſe notum eſt fieri non poſſe, vt viſio illa, quę anteà erat vera Dei viſio, conſeruetur deſtructo Deo: Deo enim deſtructo,cętera omnia deſtruantur,neceſſe eſt.Quin potiùs fieri nō poteſt illā viſionē cōſeruari Deo realiter nō præſente prę ſentia ſuę immēſitatis: quia De⁹ nō poteſt nō eſſe vbiq; prę ſens.

11. Quæſtio. Solùm igitur erit quæſtio, an illa viſio conſeruari valeat ſublata præſentia obiectiua Dei,qua Deus ſe ſe noſtro intellectui facit obiectiuè præſentem? Partem negantem probabunt illi, qui putant in quacunq; notitia etiam creata id eſſe impoſsibile. Alij id ipſum putant factu eſſe poſsibile in notitijs non beatis;non tamen in notitia beata.Quę fuit opinio Suarij loco citato: eo ducitur fundamento; quia notitia beata ex ſua ratione habet, quod terminetur ad ens eſſentialiter exiſtens. Hoc tamen fundamētum non ſatis eſt firmum: nam hoc non obſtante poteſt Deus quidditatiuè videri cognitione abſtractiua. Similiter poterit videri, vt apparenter exiſtens. Ego facilè admitterem poſſe diuinitus de nouo fieri ſpeciem,aut notitiam,quę repreſentet rem, vt præſentem, quæ tamen verè non ſit præſens: imò nec verè exiſtens: non tamen admittam poſſe Deum ſpeciem, vel notitiam intuitiuam iam præexiſtentem cōſeruare ſublata, aut exiſtentia,aut reali præſentia rei obiectæ: quod latè probauimus libro ſuperiori in dicta q.1. n.61. & placuit Fonſecæ 6.Metaph.c.2. q.4.ſect.3.litera E. nec diſplicuit Molinę 1.p.q.55.art.2.diſp.2. memb.5.§. *Ad hæc non video*: variatur enim ratio formalis rei, quæ eſt obiectum. Sed de hoc hęc dixiſſe ſatis.

Reſol. Fonſ. Molin.

Poſterior verò pars ſuperioris aſſerti facilè etiam probabitur:nam etiamſi admitteremus talem viſionem poſſe diuinitùs conſeruari; nequaquam admitteremus viſionem illam habere veram rationem beatitudinis, vt hominē poſſet beare:id,quod etiam aduertimus in d.nu.61: talis enim viſio non eſſet vera viſio Dei exiſtentis, vt in ſe eſt;ſed eſſet viſio Dei ſecundùm apparentem exiſtētiam in ſe ipſo:& proindè ex ſe eſſet deceptiua,nec poſſet vlla ratione dici vera aſſecutio Dei:quia illum non verè in ſe ipſo, ſed ſolùm apparenter aſſequeretur: quę omnia euidenter pugnant cū vera beatitudine.

Ex quibus iam patet Deum apparenter prę ſentem,vt in ſe eſt,nulla ratione habere veram rationem obiecti beatifici, quia, vt ſic verè non bearet. Concludendum eſt igitur Deum tùnc habere rationem obiecti beatifici, cum ſe

ſe

1. Ioan. 3. ſe exhibet obiectiuè præſentem, ſicuti verè in ſe eſt: iuxta verba Ioãnis primæ cap. 3. *Similes ei erimus, quia videbimus eum, ſicuti eſt.* Et hæc de hoc articulo, & quæſtione.

QVÆSTIO III.

IVXTA ordinem propoſitũ in præfatione huius libri diſputandum eſt tertio loco de ijs, quæ à beato in Deo videtur. Et vt clariùs procedamus, primò agendum eſt de viſione, quæ pertinet ad obiectum primarium. Deindè de ijs, quę ad ſecundarium obiectum ſpectãt; de creaturis ſcilicèt, quæ in eſſentia diuina repræſentantur.

Circa viſionem, quæ pertinet ad primarium obiectum, primò agendum eſt de viſione diuinæ eſſentiæ. Secundò de viſione attributorum. Tertiò de viſione diuinarum perſonarum. Poſtremò de viſione actuum intellectus, & voluntatis diuinæ.

Circa viſionem diuinæ eſſentiæ (quæ primo loco conſideranda venit) primũ explicabimus; an beati videant diuinã eſſentiam? Deindè; quid nomine eſſentiæ intelligendum ſit? Tertio loco; quænam ſint illa prędicata, quę omnium cõſenſu diuinam eſſentiam ingrediuntur?

ARTICVLVS I.

An Beati videant diuinam eſſentiam?

1. QVANVIS quæſtio propoſita in terminis, in quibus proponitur, nullã inter Catholicos habeat difficultatem: fuit tamen à nobis hoc loco excitanda; vt poſſemus explicare proprium, & eſſentialem conceptum diuinæ eſſentię: cuius explicatio plurimũ conducit, vt inferiùs explicemus propriam, ac per ſe rationem beandi: & vnde nam Deus per ſe primò habeat, quod ſit obiectum beatificum; quod eſt huius libri principale inſtitutum.

2. Pars negãs. Partem quæſtionis negantem probauere illi hæretici, qui putauerunt, fieri non poſſe, vt intellectus creatus, ſiuè angeli, ſiuè hominis videat Deum in ſua eſſentia, quos ſuprà citauimus q. 2. ar. 1. Hanc tamen ſententiam eſſe hæreticã latè demonſtrabimus inferiùs lib. 7. vbi oſtendemus beatos videre diuinam eſſentiam immediatè, & clarè in ſe ipſa, & ſicuti in ſe eſt. Hanc ſententiam ibi deducemus; tum ex communi Patrum doctrina; tum ex ſacris literis: tum deniqùe ex definitionibus Eccleſiæ. Nunc ſatis ſit diffinitio Benedicti duodecimi; & Euariſti Papæ; quæ longe eſt antiquior. Benedictus igitur in ſua Extrauag. quæ incipit, *Benedictus Deus*, ita ait: *De animabus Sanctorum, qui poſt mortem, & aſcenſionem Chriſti deceſſerunt, ſunt, & erunt in Cœlo: vident, & videbunt diuinam eſſentiam immediatè ſe benè, & clarè, & apertè illis oſtendentem.* Euariſtus Papa anno Domini 96 in ſua Epiſtola decretali ita ſcribit: *Si enim filius Deus verus, & vita æterna eſt; ſine dubio in hac luce ſimul cum patre habitare credendus eſt, quam nullus modo noſtrum in hoc mortali corpore conſtitutus poteſt aliquatenus contueri: ſed dùm apparuerit, tùnc verè illum videbit, ſicuti eſt, qui eius conſpectui fuerit dignus coaptari: & non ſicut Moyſes, cæterique prophetæ per ænigma, & figuram, ſed ipſam veràciter in filio ſecundùm Apoſtolum contuebitur veritatis imaginem.* Quibus verbis non ſolùm noſtram definit veritatem; ſed etiam explicat verum, ac propriũ ſenſum Pauli 1. Corinth. 13: *Videmus nùnc per ſpeculum in ænigmate: tùnc autem facie ad faciem*; vt ſcilicèt intelligatur de viſione ſecundùm propriam, & veram ſpeciem, ac formam diuinitatis, iuxta illud Pauli 2. Corinth. 5: *per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem.* Accedat etiam auctoritas Auguſtini Epiſtola 111, dum ait: *Magnos viros, & in ſcripturis ſanctis doctiſſimos, qui plurimùm Eccleſiam, & bona ſtudia fidelium ſuis literis adiuuerunt; vbi eis occaſio data eſt, dixiſſe inuiſibilem Deum inuiſibiliter videri: hoc eſt, per eam naturam, quæ in nobis quoque inuiſibilis eſt, munda ſcilicèt, mente, & corde.* Quare partem quæſtionis affirmatiuam, vt verè catholicam nùnc ſupponamus, de ea latiùs diſputaturi inferiùs lib. 7.

Bened. 12.

Euariſtus

1. Cor. 13.

2. Cor. 5.

Auguſt.

ARTICVLVS II.

Quid nomine eſſentiæ intelligendum ſit?

1. COnſtituimus, tanquã de fide beatos videre diuinam eſſentiam, & illius viſione eſſe beatos. Doctrinæ

næ ordo poſtulat, vt explicemus, quid nomine eſſentiæ diuinæ intelligendum ſit?

Aduertendũ quid ſit eſſentia.

Pro cuius explicatione aduertendũ eſt eſſentiam propriè loquendo eſſe id, quo res quæque primò ſimpliciter, & complete eſt: eſſentia enim omnium cõ ſenſu dicitur ab eſſe; non quocunque, ſed primo, quod rei ſimpliciter conuenit. Cum verò res quæque per ſuum primum eſſe ſimpliciter ſit quid; hinc eſt, vt eſſentia, ideò quia eſſentia, dicatur etiam quidditas rei: per eam enim res quæq; habet primam ſuæ entitatis ſubſiſtentiam; ſiquidèm per talem entitatẽ quælibet res ſubſiſtit omnibus, quæ ſibi conueniunt, tanquam per primum illorum fundamentum. Quia verò prima cuiuſque rei entitas eſt radix, & prima origo aliquarum proprietatum, & operationum, quę tali entitati conueniunt; indè eſt, vt ipſa eſſentia appelletur etiã natura; natura enim dicitur, quia ab ea aliquid, quaſi naſcitur. Ita fit, vt prima, & eſſentialis cuiuſque rei entitas apud philoſophos tribus nominibus ſignificetur: nimirùm eſſentiæ, quidditatis, & naturæ, vt annotauit D. Thomas de ente, & eſſentia c. 1: nam in ordine ad primum eſſe, quod habet, dicitur eſſentia: quidditas verò; quia ipſum primum eſſe, eſt ipſum quid rei, quo in ſua entitate primò ſubſiſtit, tanquam cæterorum fulſimentum: dicitur autem natura in ordine ad ſuas proprietates, & perfectiones veluti adiacentes; & denique in ordine ad operationem: hæc enim omnia à prima illa eſſentiali entitate veluti naſcuntur. Vide D. Thomam in dicto tract. de ente, & eſſentia cap. 1. & Fonſecam 4. Metaph. c. 2. q. 3. ſect. 2. §. *Quartum eſt.*

D. Thom.

D. Thom. Fonſeca.

2. Eſſentia vnde dicta.

Ex his primò infertur eſſentiam iuxta nominis etymologiã dici quidèm ab eſſe: non quocunque, ſed ab eſſe, quo res quæque eſt ens, nomine entis nominaliter ſumpto, quo res quęque potens eſt exiſtere: quod eſſe appellatur eſſe eſſentiæ, quod res quęque habet ab æterno in rationibus intelligibilibus, quæ ſunt in mente diuina, de quo alibì latiùs diximus. Ita fit, vt eſſentia, qua res quæq; eſſentialiter eſt ens, habeat rationem naturæ reſpectu exiſtentiæ; quatenus ab ipſa eſſentia rei veluti naſcitur ipſa exiſtentia, ſaltèm ſecundùm aptitudinem: nam res quæque, quia eſt ens entitate eſſentiali, eſt potens exiſtere.

3. Quę prædicata eſſentiam conſtituant.

Infertur ſecundò ea ſola prædicata ad eſſentiam cuiuſque rei pertinere, tãquam verè conſtitutiua, & completiua eſſentiæ, ſine quibus res quæque in ſua completa eſſentia concipi non poteſt: quale eſt prædicatum animalis, & rationalis reſpectu hominis: nec enim homo, vt homo eſt, concipi poteſt, niſi ſimul concipiantur animal, & rationale. Quæ verò prædicata ita cõueniunt rei, vt res ipſa ſine illis complete concipiatur; ad eſſentiam illius nequaquam pertinent; ſed ſupponunt eſſentiam rei iam eſſe complete conſtitutam. Quæ doctrina eſt apud omnes indubitata; & ex dictis facilè patet: quoniam nulla res poteſt verè concipi ſine ſua quidditate, entitateq; eſſentiali: nam eo modo res quęque eſt intelligibilis, quo eſt ens: at res quęque per eſſentiam conſtituitur in ſua prima entitate, & quidditate, vt patet ex dictis. Ergò nulla rés concipi poteſt ſine ijs, quæ ſunt conſtitutiua ſuę eſſentiæ.

Quid nomine eſſentiæ intelligendum.

Ex quibus generaliter colligimus, quid nomine diuinæ eſſentiæ intelligẽdum ſit; etenim generaliter loquendo nomine diuinę eſſentię intelligenda eſt res quædam, quę à ſe ipſa per ſe primò, & eſſentialiter eſt entitas, qua Deus noſtro intelligendi modo per ſe primò conſtituitur in eſſe entis, quod à ſe eſt eſſentialiter ens. Et quanuis hæc entitas ſecundùm ſe ſit ſimpliciſsima, & vniciſsima vnitate, & ſimplicitate, quæ prout eſt in ſe, in ſe eſt ineffabilis: tamẽ à nobis explicabilis eſt ad modum, quo eſſentias creatas explicamus: per diuerſa ſcilicèt prædicata, quæ modum generis, & differentiæ imitantur; quibus in eſſe diuinæ eſſentiæ veluti conſtituitur. Hæc igitur prædicata, quænam ſint, erit à nobis hoc loco vtcunquè inueſtigandum. Quod in ſequenti articulo præſtabimus.

ARTICVLVS III.

Quænam ſint illa prædicata, quæ omnium conſenſu diuinam eſſentiam quidditatiuè, & eſſentialiter ingrediuntur?

§. 1.

§. 1.

Præmittuntur nonnulla.

1. IN hac perdifficili, ſed neceſſaria inquiſitione; qua inquirimus, quænam ſint prędicata, quibus diuina eſſentia noſtro intelligendi modo conſtituitur; illud obſeruandum eſt prædicata eſſentialia, & quidditatiua diuinę eſſentiæ, quæ naturali ratione à nobis cognoſci poſſunt, nõ alio meliori modo venanda eſſe, quàm aſcendendo à creaturis ad Deum primam illarum cauſſam:
Ad Rom. nam ex Paulo ad Rom. 1. *Inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur: ſempiterna quoquè eius virtus, & diuinitas.* Oportet igitur vnam rectam ſeriem, veluti prædicamentalem ante oculos proponere, quatenus Deus conuenit cum creaturis: in hac enim ſerie inueniemus quaſdam rationes genericas ipſis creaturis eſſentiales, quæ inter ſe quandam ſeruant imitationem prædicati generici, & ſpecifici: per quę, tanquàm per rectam lineam deſcendẽtes concipiemus plura prædicata, veluti generica, & ſpecifica, quę Deo, vt prędicata eſſentialia tribuamus.

2. Documentũ circa huiuſmodi prędicata. Conſtituendum eſt igitur in hac inquiſitione prędicata illa, quę ſecũdùm formalem rationem communem Deo, & creaturis dicũtur eſſentialiter de ſubſtantijs creatis, per ſe etiam, & eſſentialiter pertinere ad quidditatem, & eſſẽtiam Dei: quod optimè annotauit Suarius lib. 2. de eſſentia Dei c. 11. n. 4.
Demõſtrat. Facilè demonſtratur, ſi aduertas hęc prędicata longè perfectiori modo reperiri in Deo, quàm reperiantur in creaturis. Quarè ſi illa de creaturis eſſentialiter prædicantur: à fortiori de Deo eſſentialiter prædicabuntur. Conſequentia huius diſcurſus eſt nota: quoniam, quę eſſentialiter conueniunt, perfectiori modo conueniunt, quàm ſi non eſſentialiter conuenirent.

3. Porrò antecedens notiſsimum eſt, tã theologis ſecũdùm principia fidei, quã philoſophis ſecundùm principia metaphyſicæ. Et omiſsis alijs probationibus veritas antecedentis ex eo euidenter
Creaturæ non à ſe, ſed ab alio habent prędicata. patet; quoniam creaturæ ea prædicata non habent à ſe, ſed per participationẽ ab alio: ſiuè ea conſideres quoad actum exiſtentiæ actualis, & exercitę: ſiuè quoad actum exiſtentiæ poſsibilis: ſiuè deniquè quoad actum ſolius eſſentiæ. Et quidèm ſi conſiderẽtur huiuſmodi prędicata quoad actum actualis exiſtentię; conſtat creaturas non habere illa prædicata, niſi per creationem, vt fides docet, & demonſtrat ratio naturalis: nulla enim creatura habere poteſt actualẽ exiſtentiam, niſi Deo ad eam efficienter concurrente. At verò ſi conſiderẽtur hæc prædicata quoad exiſtentiam poſsibilem, quatenus ſcilicèt poſſunt creaturis conuenire; etiã conſtat creaturas actu non exiſtentes, poſsibiles tamen exiſtere poſsibilitatem illam habere, tum ratione potentiæ actiuę Dei, in qua virtualiter continentur: tum ratione idęarum, quæ Deo ſunt rationes factibilium.

Porrò, ſi conſiderentur quoad actum eſſentiæ, ſecundùm quem creaturę dicuntur æternæ, & ab ęterno includere in ſua eſſentia prędicta prædicata; adhùc ipſę creaturę quoad tale eſſe pendent ab alio: nam ſi rectè philoſophandum eſt, creaturę quoad eſſe ſuę eſſentiæ radicaliter pendent à perfectione eminentiali, qua diuina eſſentia eminẽter in ſe ipſa continet omnes eſſendi rationes, & gradus, ſecũdùm quos eſt imitabilis, participabiliſq;. Proximè autẽ pendent à rationibus intelligibilibus ſpeculatiuis diuini intellectus: etenim ex eo, quòd intellectus diuinus omnimodè cõprehendit diuinam eſſentiã, omneſq; eſſendi modos, & gradus, quibus illa eſt participabilis; in eodẽ intellectu diuino intelligibiliter relucent omnes creaturę, quę diuinam entitatẽ in ſua eſſentia particulatim imitãtur, & participãtur. 4.

Quare quocunq; modo conſiderẽtur creaturę, ſua prędicata eſſẽtialia nõ habẽt à ſe, ſed depẽdenter à Deo modo explicato. Ità fit, vt illa prædicata, quãtũuis ſint illis eſſentialia, & ab æterno eis conueniant; non tamen ea habeant per ſuam eſſentiã: ſi enim benè philoſophamur, ea dicũtur per eſſentiam ſuam alicui conuenire, quę illi conueniunt ex vi ſolius ſuæ eſſentiæ. Iam verò eſſentia creaturę, non eſt prima ratio, cur illa prædicata ſint ſibi eſſẽtialia; ſed eminẽtialis perfectio diuinæ eſſentiæ, quę ſecũdùm illũ eſſendi gradum eſt participabilis: ex qua participabilitate reſultat conceptibilitas creaturę ſecundùm 5.

illum gradum eſſendi, qui ab æterno relucet in rationibus intelligibilibus diuinæ eſſentiæ, quæ ſunt in diuino intellectu. Quare niſi diuina eſſentia eminēter haberet illum eſſendi gradum communicabilē creaturæ; vtique ipſa creatura nullum eſſe habere poſſet. Igitur formalis entitas eſſentiæ creaturæ per ſe pendet ab entitate illa, vt eminenter eſt in Deo.

6. Aliter philoſophandū reſpectu dei. Longe alitèr philoſophandum eſt de eiſdem prædicatis, vt reperiuntur in Deo: Deus enim ea habet à ſe, & per ſuā eſſentiam; quia ſcilicèt ea habet ex vi ſolius ſuæ eſſentię: nam cum diuina eſſentia à ſe ipſa ſit eſſentia, & quidditas; ſibi ipſi eſſentialiter per ſe primo eſt ſuum quid. Quam poſitiuam eſſentialitatem, & primitatem eſſendi nos aut cōcipere, aut explicare non valemus, niſi per negationem dependentiæ ab alio, tum in fieri quoad actum exiſtendi: tum quoad participari, quoad actum eſſentialiter eſſendi. Et hęc eſt cōmunis doctrina Theologorum ſumpta ex Magno Dionyſio de diuinis nominibus c.2.&7. & myſtica theologia c.1.& 5.& ex Aug. lib.5.de Trinitate cap.1. & tract. 23. in Ioannem, & multis alijs in locis. *D. Dionyſ. D. Aug.*

7. Ex dictis iam patet veriſsimum eſſe antecedens, quod nitimur probare: nimirum illa prædicata, quæ ſecundùm ſuas formales rationes communia ſunt Deo, & creaturis, longè præſtātiori modo conuenire Deo, quàm creaturis. Ex quo neceſſariò infertur illa prædicata, quæ ſecundùm ſuas rationes formales communes Deo, & creaturis eſſentialiter prædicantur de ſubſtantijs creatis; eſſentialiter etiam prædicari de Deo, & ad diuinam eſſentiam pertinere.

8. Tria prædicata eſſentialia diuinæ eſſentię. Ex hoc tam firmo, ac ſolido fundamento euidenter infertur diuinam eſſētiam tria prædicata eſſentialia ſibi vēdicare: nimirum eſſe ſubſtantiam: eſſe viuentem: denique eſſe ſpiritualem, immaterialemq́;. Hoc corolarium in hac generalitate euidēter deducitur ex prę iacto fundamento: nam ea prædicata, quæ ſecundùm ſuam formalem rationē communem Deo, & creaturis eſſentialiter, & quidditatiuè prædicantur de ſubſtantia creata, eſſentialiter etiam prædicantur de Deo, diuinaque eſſentia. Sed eſſe ſubſtantiam eſſentialiter prædicatur de omnibus ſubſtātijs creatis: eſt enim genus ſummum, ſub quo omnes ſubſtantiæ creatę in recta ſerie collocantur: Eſſe autem ſubſtantiam viuētem eſſentialiter conuenit plerisq́; ſubſtātijs creatis, etiam materialibus: nam in ſerie ſubſtantiæ reperitur viuens, tanquam genus quoddam ſubalternum. Deniq́ue eſſe ſubſtantiam viuentem, atque ſpiritualem eſſentialiter prædicatur de angelis. Ergò eſſe ſubſtantiam viuentem vita ſpirituali eſt de intrinſeca ratione, & quidditate diuinæ eſſentiæ. Maior huius diſcurſus ex præiacto fundamento eſt notiſsima. Minor autem quoad ſingulas partes eſt indubitata apud metaphyſicos, & logicos. Quare cōcluſio etiam indubitata erit. Sed ſingulas illius partes breuitèr præſtringuamus.

§. 2.

Eſſe ſubſtantiam completam, & perfectā eſſe de quidditate, & eſſēntia Dei.

9. Quòd eſſe diuinum eſſentialiter, & quidditatiuè ſit eſſe ſubſtantiale completum, & perfectum in genere ſubſtantiæ, nullus, nec fidelis, nec philoſophus vnquam dubitauit. Nō quidèm philoſophus: quoniam naturali ratione demonſtratur Deum eſſe ens quoddam primum, & increatum, principiumq́ue rerum omnium, de quo latè Suar. in Metap. diſp. 29. ex quo infertur Deum eſſentialiter eſſe ſubſtantiam, vt idem Suarius aduertit, vbi ſuprà ſect. 1. n. 39. & diſp. 30. ſect. 14. n. 2. & lib. 1. de eſſentia Dei c. 3. n. 4: etenim euidentiſſimum eſt primum ens nō poſſe eſſe accidens: quoniam accidens ſemper ſupponit ſubſtantiam, in qua ſuſtentetur, vt patet ex Metaph. Porró ſi primum ens non eſt accidens; vtiq́; erit ſubſtātia: quia omne ens, vel eſt accidens, vel ſubſtantia. Quarè cum Deus apud philoſophos ſit primū ens; vtiq́; apud eoſdem dubio procùl erit ſubſtantia. *Probatione naturali.*

10. Ex eodem fundamento philoſophus fidelis ex principijs fidei eandem veritatem deducet: nam Deum eſſe primum ens, & primum principium omnium creaturarum, ſatis patet ex verbis Christi Ioan. 8. Nam interrogantibus Iudæis à Chriſto, quiſnam eſſet? *Ex principijs fidei. Ioan.*

Reſpon-

Reſpondit: *principium, qui, & loquor vobis.* Item Apocalip. 1. 21. & 22. *Ego ſum α, & ω principium, & finis.* Primum autem omniũ entium principium non poteſt eſſe accidens, ſed ſubſtãtia, cùm ſubſtantia ſit principium accidentis. Et vt concludamus, diffinita eſt hæc veritas in Cõſilio Lateranenſi ſub Innocentio tertio c. 1. refertur in c. firmiter de ſumma Trinitate: *credimus, & ſimpliciter confitemur, quod vnus ſolus eſt verus Deus, Pater Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidèm perſonæ, ſed vna eſſẽtia, ſubſtantia, ſeu natura ſimplex.* Et inferiùs in eodem c. 1. (habetur in c. damnamus eodem titulo) contrà Abbatem Ioachimum de diuina eſſentia ità definitur: *nos autem ſacro approbante concilio credimus, & confitemur cum Petro: quod vna quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidèm, & ineffabilis; quæ veraciter eſt Pater Filius, & Spiritus Sanctus. Et ideò in Deo ſolùm modo trinitas eſt, & non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res videlicet ſubſtantia, eſſentia, & natura diuina.* Et pro confirmatione notiſsimæ veritatis hæc ſufficiant.

Apoc. 1. 21. & 22.

Conc. Lateran.

11\. Cui non cõtradicit Aug. lib. 7. de Trinitate c. 5. dum ait Deum abuſiuè dici ſubſtantiam. Nec etiam illi patres, qui docent Deũm non eſſe veram ſubſtantiam, ſed eſſe ſuper ſubſtantiam, vt habes ex Dionyſio c. 1. 2. & 7. de diuinis nominibus, & c. 1. 3. & 5. de myſtica theologia, Damaſceno lib. 1. de fide c. 4. atq; Boetio in lib. de Trinitate. Non cõtradicunt quidèm: quoniam dum Aug. ait Deum abuſiuè dici ſubſtantiam, nomen ſubſtantiæ accepit ſecũdum vocis ætymologiam, quatenus ſubſtãtia dicta eſt à ſubſtando accidẽtibus, vt aduerterũt Bellomõtan[a] 1. p. diſp. 22. c. 3. n. 6 in quinta ratione, & Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 3. n. 4. Quem ſenſum euidentiſsimè colliges ex verbis eiuſdem capitis: Nam cum de re, quæ eſt ſubſtantia ſermonem habet, apertè concedit Deum non tranſlatitiè, ſed propriè eſſe ſubſtãtiam, vt patet ex eodem Aug. lib. 5. de Trinitate c. 2. vbi agẽs de Deo ità inquit *Eſt tamen ſine dubitatione ſubſtantia, vel ſi meliùs hoc appellatur eſſentia, quam græci οὐσίαν vocant,* additq; *non eſſe ſubſtantiam, vt aliæ ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ: quia non eſt ſubſtantia quæ capiat accidentia, ſed omninò immutabilis.* Quibus verbis ſatis explicat ſenſũ eorũ verborũ, quæ ſcripſit in dicto lib. 7. c. 5.

Auguſtini aliorũq. patrum mens explicatur.

Dionyſius. Damaſcen. Boetius.

Auguſtin.

Porro alij patres, dum negant Deum eſſe ſubſtantiam, vel aliquid eorum, quę ſunt; non ideò negant, quaſi Deus verè ſubſtantia non ſit; ſed quia rationẽ ſubſtantiæ longè altiori modo ſibi vendicat; ob quam perfectionem dicitur ſuprà ſubſtantiam. Quem ſenſum ſatis expreſsit Damaſcenus in dicto lib. 1. c. 4. his verbis: *In Deo autem impoſsibile eſt, quid nam eſſentia ſua, ac natura ipſe ſit, dicere: aptiuſque eſt ex omnium rerum ſublatione, atquè inficiatione orationem habere: nec enim eorũ quæ ſunt, quidquam eſt. Quod quidèm non ità accipiendum eſt, quaſi non ſit: ſed quia ſupra omnia, quæ ſunt, ipſe ſit: atquè adeò ſupra ipſum eſſe.* Optimè rem explicauit Elias in Naziãzenum oratione. 24. quæ eſt in aduentu Ægyptiorum, ſimilitèr, & Gilbertus in Comment. ad citatum locum Boetij, quorum verba alibi latiùs expendimus. Modò ſatis ſit hanc eſſe mentem patrũ, vt dicant Deum non eſſe ſubſtantiam prędicamentalẽ contractãquè ad genus ſubſtantiæ; ſed eſſe ſubſtantiam quandã prædicamẽtali longè ſuperiorem: quia eſt ſubſtantia, non modo per ſe, ſed etiã à ſe, & ex vi ſuæ ſolius eſſentiæ. Ex quo euidenter concluditur eſſe diuinum eſſentialiter, & quidditatiuè includere, quod ſit ſubſtantiale completum, & abſolutum in ratione ſubſtantiæ. 12.

Damaſcen.

§. 3.

Deus quidditatiuè, & eſſentialiter eſt ſubſtantia viuens.

QVòd Deus quidditatiuè, & eſſẽtialiter ſit ſubſtantia viuens, ità vt vita ſit de quidditate diuinæ eſſentiæ; & ratione naturali notiſsimũ eſt, & lumine fidei. Lumine quidèm fidei, quoniam Deum eſſe viuentem pluribus in locis docet ſacra vtriuſq; teſtamenti pagina. Nam in veteri teſtamẽto Deus de ſe ipſo ſæpe teſtatur: *viuo ego ait Dominus* Numerorum 14. Iſaię 45. & 49. Vnde ſolemne erat in lege veteri apud Prophetas, cęteroſquè viros ſanctos iuramẽtum: *viuit Dominus* Iudicum 8. Ruth. 3. 1. Regum 14. & Hieremiæ 4. dicitur: *Iurabis, viuit Dominus*; vndè paſsim in veteri teſtamẽto Deus dicitur De[us] viuẽs, Deuteronomij 5. Ioſue 3. Hieremię 10. & paſsim alibi. In nouo etiam teſtamẽto paſsim Deus dicitur viuens. Nam 13.

Probatur lumine fid.

Num. 14. Iſai. 45. & 49. Iudic. 8. Ruth. 3. 1. Reg. 14. Hierem. 4. Deuter. 5. Ioſue. 3. Hier. 10.

Ad Hebr. 10. Paulus ad Hebreos 10. *horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis.* Et c. 12. *Acceſſiſtis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis.* Apocalip. 10. Angelus iurauit *per viuentem in ſæcula ſæculorum.* Et c. 15. vnum de quatuor animalibus dedit ſeptē angelis *ſeptem phialas aureas plenas iracundiæ Dei viuentis in ſæcula ſæculorum.* Deniq; Petrus Matth. 16. in hanc confeſsionem prorupit: *Tu eſt Chriſtus Filius Dei viui*; & mille alijs in locis Deus dicitur viuus, quos longum eſſet enumerare. Quin potiùs Deū ità eſſe viuentē, vt vita ſit ipſa Dei quidditas, & eſſentia, ex eo deducitur, quòd Deus non modò dicitur viuēs, ſed ità viuēs, vt ſit ipſa vita, vt patet ex illis verbis Ioan. 1. *In ipſo vita erat:* nō quomodocūq;, ſed vt in fonte ipſius vitæ: quem ſenſum declarauit Chriſtus Ioan. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Qui loquendi modus denotat vitam ità Deo conuenire, vt ipſe per ſe & à ſe, atquè ex vi ſuæ eſſentiæ ſit vita, vt idem Chriſtus declarauit Ioan. 5. dum ait: *ſicùt Pater habet vitam in ſe metipſo: ſic dedit, & Filio habere vitam in ſe metipſo:* hoc eſt, non ab alio, ſed per generationem paternam, & ex vi ſolius ſuæ eſſentiæ: quę eſt communis patrum interpretatio. Eundem ſenſum eleganter expreſſerat Daniel c. vltimo: dum regi obijcienti draconem, quem Babylonij colebant, adorandum eſſe, vt Deum; quia negare non poterat eū eſſe viuentem, ſicùt de Bel negauit; reſpōdit: *Dominum Deum meū adoro, quia ipſe eſt Deus viuens:* cum verò negare non poſſet draconem illum eſſe viuentem; quia verum erat animal: dum dixit *Deum eſſe viuētem:* ſatis explicauit Deum viuentem eſſe viſa longè altiori, quā eſſet vita illius draconis: vt potè quia vitam à ſe metipſo habebat, nō verò dependentem ab alio, ſicùt habebat ille draco: in cuius cōfirmationē permiſſu regis interfecit draconem. Quare ex ſacris literis ſatis euidenter colligitur Deū ità eſſe viuētē, vt vita verè ſit de quidditate ſuæ eſſētiæ.

Ibidē 12. Apoc. 10. & 15. Matt. 16. Ioan. 1. Ioan. 14. Ioan. 5.

15. Probatur lumine naturali. Ariſtotel. Sed non ſola fide veritas iſta ſit euidens, ſed etiam naturali lumine, & demonſtratione: *vniuerſi enim putant Deū viuere*, vt expreſſè docet Ariſt. lib. 10. Ethic. c. 8. tex. 30. Nec ab hac veritate gētiles erant alieni, qui ligna, aut lapides, vt Deos colebant: in illis enim viuum aliquem inhabitatorem agnoſcebāt, vt teſtatur Aug. concione 2. in Pſ. 113. Quare hæc fuit conſtans omnium Philoſophorū aſſertio, quam ſæpe aſtruit Ariſt. nam lib. 1. Topic. c. 1. expreſſè ait *propriū eſſe Dei eſſe animal immortale.* Idem vitam immortalem in Deo agnoſcit in lib. de mundo ad Alexandrum c. 5. in lib. 1. de Cœlo c. 9. tex. 100. Deo tribuit *optimā in vniuerſa ſēpiternitate vitam, & ſufficientiſsimam.* In lib. etiam 2. c. 3. tex. 17. de Deo ità ait: *Dei operatio immortalitas eſt: hoc autē eſt vita perpetua.* Deniquè 12. Metaph. c. 7. tex. 39. poſtquàm multis demōſtrauit Deum optimam, & ſuauiſsimam habere ſpeculationem, addit hæc verba: *Cæterū vita quoquè perfecta inexiſtit: ſiquidèm intellectus operatio vita eſt: ille verò eſt actus, actus verò per ſe illius vita optima, & perpetua: dicimus itaque Deum ſempiternum, optimumq; viuens eſſe. Quare vita, & æuum continuum, & æternum Deo ineſt: hoc enim eſt Deus.* Auguſt. Ariſtot.

Hęc veritas à metaphiſicis latiſsimè demonſtratur apud Ariſtotelem lib. 12. Metaph. vbi Iauelus q. 18. in fine, & Suarius diſp. 30. ſect. 14. à n. 2. vſque ad 8. à theologis etiam apud D. Thomam 1. p. q. 18. at. 3. vbi omnes interpretes. A poſteriori eam probauit Ariſt. 12. Metaph. d. c. 7. tex. 39. ex eo, quia in Deo datur operatio intellectus: quæ eſt quædā vita in actu ſecundo, quam dari nō poſſe ſine vita ſubſtantiali docuit Ariſt. in lib. de Anima: quæ doctrina in Deo eſt maxime vera, in quo intellectio eſt ſubſtantia illius ex eodem Ariſt. 12. Metaph. c. 9. tex. 51. 16. A poſteriori ſua... Ariſt. Ariſtot.

Sed à priori etiam id potèſt demonſtrari ex eo, quòd Deus à ſe ipſo eſt ens, & eſſentialiter primum ens, primumq; principium effectiuum omnium entiū: quod non ſolùm ex fide volumus eſſe ſuppoſitum, ſed ratione etiam naturali demonſtractum. Ex quo principio infertur Deum non ſolùm ex ſe eſſe ſubſtantiam viuentem; ſed etiam eſſe formaliter viuentem. Infertur quidèm ex illo principio Deum eſſe ſubſtantiam viuentē; quoniam ens, quod à ſe eſt ens, & eſſentialiter primum ens, primaque ſubſtantia, ex ſua ratione vendicat ſibi perfectiſsimum eſſendi gradum, optimumque gradum ſubſtantiæ; quod tanquam per ſe notum ſupponit Ariſtoteles 12. Metaph. in d. c. 9. tex. 51. Iam verò inter gradus ſubſtantiales entis omnium 17. A priori monſtr... Ariſt.

Auguſt. Plato. Auerr. Caietanus. D. Thom. Ferrarienſ. Richardus Ochamus. Gabriel. Argẽtina. Baſſolius. Capreolus. Soncinas. Curſus Conimb. Fonſeca. Marſilius. Gabriel.

nium perfectiſsimus eſt gradus viuẽtis, quatenus eſt viuens, vt patet ex Aug. 14. de ciuitate Dei c. 16. & Clarius in lib. de vera religione c. 29. & in lib. de duabus animabus c. 4. Quod etiam docuit Plato in Tymæo, & ſatis Auerr. in 2. lib. de Cœlo com. 61. habes apud D. Thomam 1. p. q. 3. ar. 1. & q. 70. ar. 3. ad 2. vbi Caiet. idem D. Thomas 1. contra gentes c. 20. & ibi Ferrarienſis; & eſt communis ſententia theologorum Richardi, Ochami, Gabrielis, Argentinę, Baſſolij, Capreoli, & Soncinatis; quos refert, & latè probat Curſ. Conimb. lib. 2. de Cœlo c. 1. q. 2. ar. 2. Hanc ſententiam, tanquam receptiſſimum philoſophiæ principium probat Fonſeca lib. 10. Metaph. c. 7. q. 2. ſect. 3. in principio. Sed quoniam principium iſtud (quamuis in ſe veriſsimum) non ab omnibus vniuerſim recipitur; (nec enī illud recipit Marſilius in 1. q. 1. ar. 2. nec Gabriel in canone lectione 41. qui volũt quædam non viuentia eſſe multo nobiliora viuentibus conditionis infimæ; illis ſcilicet, quæ ex putredine gignũtur) vt demonſtratio allata firma ſit; illud eſt abſquè vlla controuerſia receptiſsimum gradũ viuentis ex ſuo genere eſſe perfectiorem gradu ſubſtantiæ non viuentis, vt optimè aduertit Suarius in Metaph. diſp. 30. ſect. 14. n. 5. Ex quo infertur gradum viuentis, quod in genere viuentium eſt præſtantiſsimum, abſolutè eſſe nobiliorem præſtantiſsimo gradu ſubſtantiæ non viuentis: quod pronunciatum nullum habet contradictorem: vndè qui priori pronunciato aduerſabantur, libentèr admittunt hominem longè eſſe nobiliorem quacunquè ſubſtantia non viuente, etiam cœleſti; ideò, qui eſt viuẽs ſupremo viuẽtis gradu, qualis eſt gradus vitæ intellectiuæ,

18. Ex hoc igitur pronũciato euidẽter demõſtratur Deũ eſſe ſubſtantiam viuẽtē: nam, cum vendicet ſibi gradum eſſendi ſubſtantialem omnium perfectiſsimum; gradus autem viuentis inter ſubſtãtiales eſſendi gradus ex ſuo genere ſit omnium perfectiſsim⁹; neceſſariò infertur Deum ex ſua quidditate, & eſſentia ſibi vendicare eſſe ſubſtantiam viuentem ſupremo vitæ gradu.

19. *Deus non eminẽter tãtum ſed formaliter eſt ſubſtãtia viuens.*

Deinde ex eodem principio infertur Deum eſſe ſubſtantiam non eminenter tantum, ſed formalitèr viuentem: nam ſi Deus à ſe ipſo habet, quod ſit primum eſſendi principium; vtique omnibus in vniuerſum viuentibus erit prima cauſſa viuendi. Igitur non poteſt non eſſe formaliter viuens vita eminentiori, & nobiliori, quàm ſit vita cuiuſque viuentis creati. Probatur hæc cõſequentia: quoniam cum gradus viuentis inter omnes eſſendi gradus ſit præſtantiſsimus, vel ſimpliciter, quatenus eſt talis (iuxta veriſsimam ſententiam) vel ſaltèm ex ſuo genere, vt oſtendimus; fieri non poteſt, vt totus in vniuerſum gradus viuentiũ eminenter cõtineatur in ſubſtantia, quę formaliter non eſt viuẽs: talis enim ſubſtantia, vel ſimpliciter erit in ſua entitate imperfectior, quàm ipſa viuentia; vel ſaltèm quàm perfectiſsimum viuentiũ. At philoſophia receptiſsima non ſolùm docet nullam cauſſam efficientem principalem, & totalem eſſe poſſe imperfectiorē ſuo effectu: ſed etiam docet cauſſam efficientem, quando eſt æquiuoca ſemper eſſe effectu ſuo præſtantiorem. Quam philoſophiam vnus Marſilius, vel alter Gabriel ſine fundamento negat: vterquè tamen iure eſt reprehendẽdus, cum vterque neget philoſophiam ab Aug. indubitãter receptam lib. 83. quęſtionum q. 2. & lib. 12. ſupra Geneſim ad literam c. 29. atquè ab Auic. 6. Metaph. c. 6. Quam etiam recepit communis philoſophorum, & theologorum cõſẽſus D. Thomas 1. p. q. 4. ar. 2. & 4. Aleſ. 2. p. q. 83. m. 2. ar. 2. Scotus in 4. d. 12. q. 3. & in quodlib. q. 5. ex recencioribus hanc philoſophiam, tanquàm euidentiſsimã proponit Fonſeca lib. 7. Metaph. c. 7. q. 2. ſect. 3. litera A. in fine, & ſect. 4. ad vltim. litera D. latè Curſus Conimb. 2. Phiſic. c. 7. q. 5. ar. 2. concl. 6. & 7 Suarius in Metaph. diſp. 26 ſect. 1. n. 5. & 6. vt in re notiſsima, innumeros alios omittamus. Quare, cum Deus ſit prima cauſſa principalis, & totalis omnium viuentium; etiam eorum, quæ perfectiſsimo viuentis gradu viuunt, vt patet ex primo prę iacto fundamento; non ſolùm nõ poteſt eſſe imperfectior viuentibus, quibus eſt cauſſa viuendi; ſed, cum ſit cauſſa illorũ æquiuoca (vt patet) non poteſt non eſſe ſubſtãtia illis omnibus lõgè perfectior: non eſſet autem talis, niſi eſſet formaliter viuens.

Marſilius. Gabriel. Auguſtin. Auicena. D. Thom. Alenſis. Scotus. Fonſeca. Curſus Conimb. Suarius.

Nec huic veritati obijci poteſt, quod 20.

corpora

Obiectio præcluditur. corpora cæleſtiã nõ ſint animata, iuxta veriſsimam ſententiam: tamen eminẽter continent viuentia, ad quę efficiẽda concurrunt. Nam primò reſpondemus corpus cæleſte ad generationem viuentium, etiam imperfectorum nequaquã concurrere, vt agens principale, ſed vt inſtrumentale alicuius agentis: ſiue illud agens ſit aliqua ex ſecundis intelligentijs, ſiue ipſa intelligẽtia prima, quæ eſt Deus: de hoc enim eſt controuerſia de qua inter cæteros vide Fonſecã lib. 7. Metaph. c. 7. q. 2. ſect. 3. & Curſum Conimbr. lib. 2. de Cœlo c. 1. q. 2. ar. 2. in fine, & lati' c. 3. q. 6. ar. 2. & breuiter Suar. diſp. 30. ſuæ Metaph. ſect. 14. n. 4.

Fonſeca. Curſus Conim. Suarius.

21. Ex quibus omnibus euidenter concluditur Deum ex ſua eſſentia, & quidditate eſſe ſubſtantiam formaliter viuentem vita lõgè perfectiore, quàm ſit vita formalis, quæ in viuentibus creatis reperitur: nam cum Deus hanc vitam habeat à ſe, eam habet non ſolùm ſecundũ perfectiſsimum viuendi gradum (qualis eſt gradus vitæ intellectualis, de quo ſtatim) ſed etiam ſecundùm modum viuendi perfectiſsimum, qui excludit omnem imperfectionem, quæ vitam creatam per ſe comitatur: nec enim ità viuit, vt ad actum vitæ ſe ipſum realiter moueat, veraquè cauſalitate actuet, & perficiat, vt faciunt creata viuẽtia, ſed ipſe eſt ſua actualitas, qua viuit ab omni alio independens. Vndè vita ipſa actualis (quæ in nobis eſt actus ſecundus elicitus à vita ſubſtantiali) in Deo eſt ſubſtãtia: vt docet nõ ſolùm fides, ſed etiã naturalis philoſophia Ariſtotelis 12. Metaph. c. 9. tex. 51. Ex quo id aduertit D. Thom. 1. p. q. 18. ar. 3. vbi omnes interpretes, & inter alios videndus eſt Suarius in Metaph. diſp. 13. ſect. 4. n. 6. & 7. & lib. 1. de eſſentia Dei c. 3. n. 12.

Ariſt. D Thom. Suarius.

22. Alterum obiectio expeditur. Nec huic reſolutioni quicquam obſtat modus loquendi, quem plures theologorum ſenſerunt ex Platone aſſerentes Deum, dum viuit, & ſe intelligit, mouere ſe ipſum, & operari, vt patet ex D. Thom. in d. q. 18. ar. 3. ad 1. quoniam hi loquuntur de operatione, & motu, non ſecundùm rem, ſed ſecundùm noſtrum concipiendi modum: nos enim perfectionem illam vitæ actualis, atquè intellectionis, quæ eſt in Deo, niſi admodum operationis, & cuiuſdam motus, aut concipere, aut explicare nõ poſſumus. Deus igitur in ſe ipſo formaliter habet id, quod in vita creata dicit perfectionem quia ſcilicèt habet ſubſtantialitatẽ vitę ſubſtantialis, & actualitatem vitę actualis; ſublatis tamen omnibus imperfectionibus, quæ in ſubſtantialitate, & actualitate vitæ creatæ reperiũtur. Ob quam rationem, quãuis in ſe ſit formaliter viuens; ipſam tamen creatam vitã non habet in ſe formaliter, ſed ſolùm eminenter.

§. 4.

Eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, ſiue immaterialẽ pertinet ad conſtitutionem diuinæ eſſentiæ.

SVpereſt, vt oſtendamus eſſe ſubſtãtiam ſpiritualem, ſiue immaterialem eſſe de eſſentia, & quidditate Dei: ità vt eſſentialiter eam conſtituat in eſſe diuinæ eſſentiæ, atquè naturæ. Nam cum duplex diſtinguatur vita ſubſtantialis: vna materialis, & corporea; qualis eſt vita vegetatiua, & ſẽſitiua corporum viuentium: altera immaterialis, & ſpiritualis; qualis eſt vita ſubſtantię ſeparatæ, & animæ rationalis: non ſatis eſt oſtendiſſe Deũ eſſẽtialiter, & quidditatiuè eſſe ſubſtantiam viuentem; niſi oſtendamus eum quidditatiuè, & eſſentialiter eſſe viuentem vita ſimpliciter ſpirituali; immaterialique. Duo igitur oſtendenda ſunt: primum eſt Deum eſſe ſubſtantiam ſimpliciter ſpiritualem, & nullo modo corporeum. Secundum eſt hoc prædicatum eſſentialiter, & quidditatiuè includi in diuina eſſentia. 23.

Duo p... tiata Secun...

Quod attinet ad 1. hac de re multa diximus ſuperiori lib. q. 5. ar. 2. §. 1. per totum, vbi latè oſtendimus Deum non eſſe corporeum, ſed ſpiritum, hoc eſt, ſubſtãtiam ſimpliciter ſpiritualem. Ità definiuère plura concilia: nempe Foroiulienſe in ſymbolo fidei, Nycenum 2. actione 5. Lateranenſe ſub Innocẽtio 3. in c. firmiter de ſumma Trinitate, & ſatis colligitur ex Tridẽtino ſeſsione 25. in decreto de reliquijs, & ſacris imaginibus. Eandem veritatem eo in loco deduximus ex verbis Chriſti Ioan. 4. *Spiritus eſt Deus.* Et ex Paulo 2. Corinth. 3. *Dominus autem ſpiritus eſt*, & ex pluribus alijs locis, quos latè pro hac veritate expendimus. Hãc etiam fuiſſe vnanimem patrum

1. Prob.

Ioan. 2. Co.

trum doctrinam vno excepto Tertuliano latè ibi oſtendimus, liberauimusquè Lactantium, Arnobium, atquè Cyryllū ab iniuſta calumnia, tum maldonati, tū etiā Suarij. Vbi etiam allegauimus theologos, qui hanc veritatem vniformiter docuerunt. Vndè non eſt, quod hæc iterum repetamus.

25. Deum eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, & omninò incorpoream rationibus naturalibus nitūtur demonſtrare D.Tho. 1.p.q. 3.ar.1. vbi omnes interpretes, idē D.Thomas 1. contra Gēt. c.20. vbi Ferrarienſ. Ex philoſophis, & metaphiſicis Soncinas 12. Metaph. q. 46. Iauel. q. 12. Sotus 8. Phiſic. q. vltima, Curſus Conimb. ibi c. 6. q. 1. Bellomontanus 1. p. diſp. 21. Valencia ibi diſp. 1. q. 3. punct. 6 Suarius in Metaph. diſp. 30. ſect. 4. n. 15. & ſect. 14. n. 9. & lib. 1. de eſſētia Dei c. 3. n. 5. vſquè ad 10. & vt omittamus varias huius rei demonſtrationes, quæ longam poſtulabant explicationem; hæc veritas facilè demonſtrari poteſt: à poſteriori quidèm ex eo, quod Deus eſt ſubſtantia intelligens; quod ſupponimus, tanquàm naturaliter notum, & demonſtrabile. At ſubſtantia intelligens non poteſt non eſſe ſubſtantia ſpiritualis: quod etiam, tanquám notiſsimum abſq; probatione ſumimus, de quo D.Thom. 1. p. q. 14. A priori etiam facilè demōſtrabitur ex ijs, quæ immediatè dixim⁹ de prædicato vitæ: Deus enim à ſe ipſo eſt viuens, & ſub inde primum viuens, primumq; viuendi principium. Igitur vendicat ſibi gradum vitæ perfectiſsimum. Quod docuit Ariſt. lib. 12. Metaph. c. 7. tex. 39. aſſerens Deum eſſe non ſolùm ſempiternum, ſed etiam optimū, atquè perfectum viuens. Conſtat autē inter gradus viuentis gradum vitæ immaterialis, & omninò incorporeæ eſſe omnium perfectiſsimum: & eo eſſe perfectiorem, quò magis à materia, potentialitateque elongatur: quam veritatē, tanquàm indubitatam ſumimus. Cōſtat igitur Deum eſſe ſubſtantiam viuentem vita quadam ſpirituali perfectiſsima.

D. Thom. — *Ferrar.* — *Soncinas.* — *Iauelus.* — *Sotus.* — *Curſus Conimb.* — *Valētia.* — *demōſtrat. a poſteriori* — *D.Thomas A priori.* — *Ariſtotel.*

26. Ex quo etiam reſoluitur id, quod 2. loco explicandum ſuſcepimus: nimirū eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, immaterialem, & omninò incorpoream eſſentialiter, & quidditatiuè includi in diuina eſſentia, quod euidenter deducitur ex fundamento poſito initio huius articuli §. 1: nam eſſe ſubſtantiam ſpiritualē eſt ratio formalis cōmunis Deo, & creaturis. Ergo cum quidditatiuè, & eſſentialiter prędicetur de quibuſdam ſubſtantijs creatis, nimirùm de angelis, & animabus noſtris, vt patet; quidditatiuę etiam prædicabitur de Dèo, iuxta ea, quę §. 1. latè diximus. Accedit; quia eſſe ens ſimpliciter immateriale, & ſpirituale ex ſua formali ratione eſt prædicatum ſubſtantiale, & non accidentale. Ex ſe ergo habet, quòd ſit cōſtitutiuū eſſētiæ illius ſubſtātiæ, cui conuenit. Vide, quæ diximus in d. §. 1. in fine.

Probatur 2.

27. Conſtituēdum eſt igitur eſſe ſubſtātiam ſpiritualem formaliter eſſe de eſſentia ipſius Dei. Vtrùm verò ſit prędicatum vltimò conſtitutiuum eſſentiæ diuinæ in eſſe talis eſſentię, & naturæ? Alterius eſt quęſtionis: cuius reſolutio pendet ex reſolutione quæſtiónis inferiùs diſputādæ, an attributa diuina ſint de ratione eſſentiali, & quidditatiua diuinæ eſſentię? Nam ſi ſunt de illius eſſētia: hoc prędicatum non poteſt eſſe vltimum conſtitutiuum eſſentiæ diuinæ in eſſe talis eſſētię: quia ſecundū noſtrū modum intelligendi diuina eſſentia adhùc ſibi vendicat alia prædicata, quæ noſtro etiam intelligendi modo ſupponunt hunc eſſendi gradum, de quo agimus. Porro ſi attributa ad rationē quidditatiuam diuinę eſſentiæ non pertinēt; dicendum erit diuinam eſſentiā in eſſe eſſentiæ diuinæ vltimò conſtitui per gradum eſſēdi vitæ ſpiritualis, & immaterialis; quia cætera, quæ formaliter iñ eſſentia diuina repèriuntur, vel ſunt perfectiones veluti adiacentes: vel ſunt relationes, quę ab ipſa eſſētia veluti emanant, vt ex duabus ſequētibus quæſtionibus facilè patebit.

Dubitatio. — *Reſolutio.*

28. Nec eſt, quod aliquis obijciat adhùc ſupereſſe gradum eſſendi vitæ intellectualis: nam gradus iſte eſſendi, vel coincidit cum gradu eſſendi immateriali, ſiue ſpirituali: vel ſi ab eo diſtinguitur, vt idem ſit ens intellectuale, quòd ens habens intellectum; talis eſſendi gradus ſpectat ad perfectiones attributales, vt ex ſequenti quæſtione patebit. Et hæc de iſto articulo ſatis ſint.

Obiectio præcluditur

QVÆ-

QVÆSTIO IIII.

1\. DEINDE agendum eſt de viſione attributorum. De qua cũ communi theologorum diſtinctam inſtituimus diſputationẽ vel quia non pertinent ad quidditatem diuinę eſſentiæ, vt pleriq; putant: vel ſi pertinent(vt alij exiſtimant) non tamẽ ſint illi eſſentialia eſſentialitate ſuæ formalis rationis(quia ex ſua ratione non ſunt eſſentialia rebus creatis) ſed eſſentialitate ſolius diuinæ eſſentiæ, quæ cũ à ſe ſit eſſẽtialiter ens; ex ſe vendicat ſibi omnem eſſendi gradum, qui ex ſua ratione denotat perfectionem ſimpliciter. Ob quam rationem omnes theologi, qui hac de re ſcribunt, diſtinctis quęſtionibus explicant viſionem eſſentiæ, & viſionem attributorum.

2\. *De viſione attributorũ quæ ſunt inquirenda.* De viſione igitur attributorum quatuor ſunt inquirenda. Primum inquirẽdum eſt de nomine, & ratione attributi. Secundum de diſtinctione eorum inter ſe, & ab eſſentia. Tertium de mutua eorum incluſione, & pędicatione tum cũ eſſentia, tum inter ſe. Poſtremum de eorum viſione.

3\. Quod attinet ad primum pro explicanda ratione attributi hæc erunt inquirenda. Primò loco recitatis varijs opinionibus quędam præmittẽtur, quæ neceſſaria ſunt ad quęſtionis reſolutionem. Secundò inquiretur, àn de ratione attributi ſit eſſe pędicatũ propriũ, & non tranſlatitiũ? Tertiò; àn de ratione attributi ſit prædicari de Deo per modum adiacentis? Quartò; àn attributum debeat eſſe nomen eſſentiale, nõ verò perſonale? Quintò; àn tranſcẽdentia poſsint habere rationem attributi? Sextò; àn ratio attributi ità includat prædicata affirmatiua, vt excludat omnia nomina negatiua? Septimò; àn attributum in ſua ratione includat, quod ſit realis perfectio formaliter exiſtens in Deo; & qualis nã perfectio eſſe debeat? Poſtremó epilogabuntur ea, quæ in pręcedentibus articulis ſunt reſoluta.

ARTICVLVS I.

Pro explicatione quid nomine attributi intelligendum ſit, recitatis opinionibus præmittentur nonnulla.

QVæſtio iſta apud theologos ſatis eſt confuſa: confuſionis ratio eſt; quia vnuſquiſquè ad rationem attributi eas, quas vult, conditiones adiungit, quod non poteſt non parere confuſionem. Quidam generaliter docent omnia prædicata, quæ de Deo affirmari poſſunt, dici attributa. Vndè attributum conuertunt cum prędicato, quod de Deo dicitur. Alij hanc opinionem eſſe veram putant, ſi prædicata propriè prædicentur de Deo: hæc enim omnia dici debent attributa; ſiue illa ad eſſentiam pertineant: ſiue ſint ꝓprietates veluti adiacẽtes: ſiue ſint prędicata affirmatiua, ſiue negatiua: deniq; ſiue ſint abſoluta, ſiue reſpectiua. Vndè à ratione attributi ſolùm excludunt ea prædicata, quæ de Deo metaphoricè, ac tranſlatitiè dicuntur. 1. *1. Opinio.* *Secunda.*

Tertio loco quidam rationem attributi contrahunt ad ſola prædicata abſoluta communia Deo, & creaturis; ſiue illa prædicata interna ſint, & quidditatiua Deo, ſiue eius affectiones. At 4. loco alij ad rationem attributi requirunt, vt ſint prædicata de Deo propriè dicta, dummodo de eo prædicentur per modum alicuius proprietatis, & perfectionis veluti adiacentis: ſiue illa poſitiua ſint, ſiue negatiua: ſiue abſoluta, ſiue reſpectiua: ſiue tranſcendentia, ſiue non tranſcendentia. Quinta adhùc opinio ad rationẽ attributi requirit, quòd prædicetur per modum perfectionis adiacentis; dummodo tamen ſit prædicatum abſolutum: ſiue illud dicat perfectionem ſimpliciter, ſiue non dicat: ſiue illa communis ſit Deo, & creaturis, ſiue non ſit: ſiue valeat ratione naturali cognoſci, ſiue ſola fide. Cui opinioni plures contradicunt. Quidam; quia volunt de ratione attributi eſſe, quód dicat perfectionem ſimpliciter, quam melius ſit eſſe, quàm non eſſe. Alij requirunt, quòd ſit perfectio communis Deo, & creaturis. Deniquè pleriquè exigũt, vt ſit perfectio Dei naturaliter cognoſcibilis. Hæc generaliter dicta ſint pro varietate opinionum: quarum varietas non poteſt non facere in hac quæſtione confuſionem. *Tert.* *Quarta.* *Quinta.*

Pro clara huius rei explicatione, illud initio pręmittimus nomẽ *attributum* à ſcholaſticis theologis vſurpatum eſſe *Prim...*

ad ſignificandas diuinas perfectiones: ob eam fortè rationem (vt annotauit Torres de Trinitate q.2&ar.2. diſp.1.in 2.p. poſt principium:) quia inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea,quæ facta ſunt,intellecta conſpiciẽtes(vt ait Paulus ad Romanos 1.)Deo tribuimus,tum eas perfectiones, quas in creaturis agnouimus: tũ eas,quas ex creaturis philoſophando deduximus: etenim ratio naturalis dictat, vt quicquid eſt perfectionis, Deo tribuamus. Et hæc de etymologia nominis attributi.

Torres.

Ad Rom. 1.

4. 2 præmiſſ. Deindè pręmittendum eſt relegandã eſſe ab hac diſputatione diuiſionem attributi, quam Nominales excogitarũt; in mentale, vocale, ſiuè ſcriptum, & in prædicabile: de qua Gabriel in 1.d.2.q. 2.ar.1. notabili 3. & Gregor.in 1.d.8.q. 2.& Marſil.in 1.q.12. ar.3. in principio: nutriti enim in ſchola realium ſolùm agimus de re,quæ nomine attributi ſignificatur, prædicaturque de Deo; res enim ipſæ ſunt, quæ prædicantur,& tribuuntur medijs,tum conceptibus, tum etiam vocibus, vt ex Dialectica ſupponimus.

Gabriel. Gregorius. Marſilius.

5. 3.præmiſſ. Præmittendum tertio loco attributum etiam in diuinis minùs latè patere, quàm prædicatũ:vt ſatis explicauit Molina.1.p.q.3.ar.7.diſp.2.ad 2.fol.59. col. 2. A. quia multa de Deo prædicantur, quæ non ſunt attributa Dei. Quarè licèt omne attributum ſit prędicatũDei; non tamen omne Dei prædicatum eſt attributum. Quæ reſolutio non aliundè meliùs probari poteſt, quàm quia in hoc omnes conueniunt, qui de attributis ſcribunt: nam vt omittamus, quòd nullus ſit ſcribentium, qui à ratione attributi,pleraque non excludat, vt ex dicendis patebit; ex eo hęc reſolutio cõfirmatur;quia multa de Deo prædicantur metaphoricè,& per tranſlationem: quæ tamen nullus dixerit eſſe attributa Dei, etiam nomine attributi latiſsimè fuſo. Quare non eſt audiẽdus Ioãnes de Salas in 1.2.tract.2.q.3. diſp.4 ſect.2.n. 10.pag.240.col.2. dum generaliter docet omnia prædicata,quæ de Deo affirmari poſſunt, dici attributa, ſi nomen *attributum*, latè ſumatur. Quarè operæ pretium erit explicare, quænã ſint neceſſaria,vt id,quod de Deo prędicatur, habeat, & nomen, & rationẽ attributi.

Molina.

Salas.

ARTICVLVS II.

An de ratione attributi ſit eſſe prædicatum proprium, & non translatitium?

1. IN hac difficultate illud pro certiſsimo conſtituendum eſt, attributũ ex ſua ratione ſibi vendicare,vt de Deo propriè,non verò metaphoricè, ac trãſlatitiè prædicetur. In qua reſolutione tanquàm veriſsimum ſupponimus quędam de Deo prædicari propriè, quædã autem metaphoricè, & per tranſlationem. Quam doctrinam tanquàm vulgatam affert D. Thomas 1.p. q.13. art. 3. ex D.Ambroſio lib. 2. de fide in principio prologi: eam tamen intelligendam eſſe de proprietate,& metaphora ſumpta ex parte rei ſignificatæ; non verò ex parte modi ſignificandi docet idem D. Thomas in d.ar.3.ad 3. Etenim licet nihil de Deo propriè prædicetur,ſi aduertamus tantum ad modum ſignificandi, & concipiendi, quo res concipimus,& ſignificamus: tamen ſi attendamus res ipſas ſignificatas, quædam propriè de Deo prædicãtur, quædam ſolùm tranſlatitiè,& per metaphoram: quia hæc ex parte rei ſignificatæ inuoluunt imperfectionem: illę verò, vel dicunt perfectionẽ ſecluſa omni imperfectione; vel ſi ex ſe perfectionem non dicunt (vt plerique putant de diuinis relationib⁹) altèm nullam denotant imperfectionem: vnde in Deo verè, & propriè inueniuntur. De hoc videndus eſt D.Thom. in d. q.13.ar.3.vbi Bellomontanus in cõmẽtario,& diſp.22.c.6.n.18. & Suari⁹ lib.1. de diuina eſſentia c.9.n.10. & 11.

Dupliciter prædicata de Deo dicuntur.

D.Thom. D. Ambr.

D.Thom.

D.Thom.

2. Suppoſita hac diuiſione,quæ dam ſcilicèt prædicari de Deo propriè, quædã verò metaphoricè;conuenit inter omnes theologos attributũ intrinſecè ſibi vendicare, quod prędicetur de Deo nõ per tranſlationem, & metaphoram, ſed propriè; quos latè perſequitur Henricus in Sũma ar.32.per omnes ferè quęſtiones, & inter alios expreſsit Suarius lib.1.de eſſentia Dei c.9.n.3.Nam,cum hoc nomen *attributum* à Theologis vſurpatum ſit ad ſignificãda ea, quæ in Deo ſunt;vtiq; ex mente Theologorũ nomen illud non ſignificabit,niſi ea,quæ in Deo verè,& formaliter exiſtũt:hęc enim ſũt Dei inuiſibilia,quę à creatura mũdi intellecta,

Vna conditio attributi eaq; intrinſeca.

Henric.

tellecta, nomine attributi theologi explicare voluerunt. Quæ verò per metaphorã Deo tribuuntur (vt dolere, pœnitere, eſſe leonẽ, & alia huiuſmodi) cũ ex parte rei propriè ſignificatæ imperfectionem important, verè non exiſtunt in Deo; ſed ea tantùm, ad quæ ſignificãda nomina iſta tranſlata fuerunt. Quare, quæ per metaphoram Deo tribuuntur, longè abſunt à ratione attributi, etiãſi nomine attributi abuti velimus. Non eſt igitur ſimpliciter admittendũ omnia prædicata, quæ de Deo affirmari poſſunt, dici attributa, ſi nomen *attributum*, latè ſumatur: etenim mẽs Theologorum, qui hoc nomen vſurparunt, ſolùm fuit illo explicare inuiſibilia, quę in Deo exiſtunt.

ARTICVLVS III.

An de ratione attributi ſit prædicari de Deo per modum adiacentis?

1. Altera conditio.

Deindè conſtituendum eſt ad rationem attributi non ſatis eſſe propriè prædicari de Deo; ſed adhùc requiri, vt quod de Deo propriè prædicatur, prædicetur per modũ proprietatis, ſiuè perfectionis, veluti adiacentis eſſentię diuinę. Pro quo notandum eſt eorum, quæ de Deo verè, & propriè prædicantur, alia prædicari, vt conſtitutiua eſſentię diuinæ; alia verò, vt illi adiuncta. Quam diſtinctionem Theologi ſumpſère ex Damaſceno lib. 1. de fide cap. 4. dum ait: *quæcunque autem per theologiam affirmatiuam de Deo dicimus; non naturam eius, ſed ea, quæ ſunt circa naturam, inſinuant.* De qua diſtinctione agit Henric. in Summa articul. 32. quęſt. 4. litera P. ex Auicenna libr. 8. ſuę metaphyſicæ, & inter alios Suarius lib. 1. de eſſentia Dei cap. 9. num. 6. & 7.

Prædicata, quæ ꝓpriè de Deo dicuntur, dupliciter prædicantur.
D. Damaſ.
Henricus.
Auicenna.

2. Dubitatio.

Dubitari igitur poteſt; an attributum ex ſua intrinſeca ratione includat prędicari de Deo, non vt prædicatum ęſſentiale conſtitutiuum eſſentię, ſed vt aliquid eſſentiam veluti circunſtans, illique veluti additum? Attributum in ſua ratione ab vtroque abſtrahere ſatis explicat Molina 1. p. q. 2. art. 3. §. *Secunda via*., pag. 49. column. 2. d. E. vbi ad rationẽ attributi ſolùm requirit, quòd ſit prædicatum reale, & abſolutum, cõmune Deo, & creaturis. Vndè inter attributa enumerat, tàm ea, quę ſũt quidditatiua Deo, quàm illa, quę, vt affectiones Dei, & diuinę eſſentię concipiuntur, & prędicantur. Quę etiam videtur fuiſſe mens Gabrielis in primo d. 2. q. 2. art. 2. concl. 2. dum inter attributa Dei enumerat viuens, quod eſt prędicatum quidditatiuum Dei, vt diximus in præcedente quæſtione. Eidem ſententiæ videntur fauere, qui putant ad rationem attributi ſatis eſſe, quod de Deo propriè prædicetur. Quod ſatis videtur ſentire Ioannes de Salas loco citato. Fauent etiam, qui ad rationem attributi ſolùm requirunt, quòd ſit prædicatum abſolutum, commune Deo, & creaturis, quæ fuit opinio Torres Epiſcopi Canarienſis de Trinitate, vbi ſuprà, quem eiſdem verbis tranſcripſit Cumelius 1. part. q. 28. ar. 2. q. 7. notab. 1. & 2.

Sententia Molinæ.
Gabriel.
Torres.
Cumel.

At tamen contraria opinio, quam initio conſtituimus, eſt longè verior, & ideò potiùs tenenda: eſt enim receptiſſima, tùm apud antiquiores, tum apud recentiores. Eam expreſſè probauit Henricus in Summa ar. 32. q. 4. litera P. vbi in hæc verba: *Ratio attributi eſt, quaſi ſecundùm rationem aliquid additum ſuprà diuinã eſſentiam.* Et ſatis id expreſſit quodlibet. 5. q. 1. multis in locis, ſed maximè litera A. in fine, dùm ait: *Eam ſolam perfectionem habere in Deo rationem attributi, quæ in creatura dicit perfectionem, non quidèm ſecundùm gradum eſſentiæ, ſed ſecundùm id, quod eſt in eſſentia*. Hanc ſententiam eſſe de mente Diui Thomæ ſatis expreſſit Capreolus in primo d. 8. q. 4. articul. 1. poſt principium. Probarunt Durandus in primo d. 2. q. 3. numero 6. & 7. Heruęus ibi q. 2. noſter Gerardus de Senis quęſt. 2. pręceptor Frater Franciſcus à Chriſto quęſtion. 2. §. *Sunt, qui hoc attributum*, noſter etiam Toletanus in primo diſt. 8. q. 1. Auguſtinus Nimphus 12. Metaphyſicę diſputatione 13. cap. 2. in fine. Ex Schotiſtis Herrera in diſputationibus ad primũ Scoti diſputatione 14. q. 1. in quinto notabili pagina 465. & q. 2. in ſecunda ſententia, pag. 470. column. 2. & diſput. 15. q. 3. §. *Reſoluendo igitur prædicta*, pagina 500. column. 2. Rada in 1. part. controuerſ. controuerſia 4. §. *Quinto nota*. fol. 55. column.

Veri- tia.
Hen
Capr
Dur
Heru
Gera
Fr. F.
à Chr
Tolet
Nimp
Herr
Rada

column. 1. ex alijs recentioribus Bellomontanus 1. p. diſp. 116. cap. 1. nu. 3. Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 9. n. 6. & lib. 3. de Trinit. c. 11. n. 1. ex quibus patet hanc ſententiã inter Theologos eſſe communem; nam & Molina nobis contrarius loco citato fatetur huius generis prædicata ſpeciali quodam modo dici attributa. Quin potius q. 28. ar. 2. diſp. 2. §. *vt ad calcẽ articuli*, & in §. ſequẽti ſuam mentem declarauit, vt id intelligatur nomine attributi latè ſumpto: nam ſi preſsiùs ſumatur, vt á Theologis communiter ſumitur, nobiſcum conſentit.

4. *Probatur ex Damaſcen.* Horũ opinio videtur euidenter probari grauiſsima auctoritate Damaſceni in verbis ſuperiùs citatis, quæ ſatis inſinuant attributa diuina denotare ea, quæ ſunt circa naturam Dei: vndè addit: *nam ſi bonum, ſi iuſtum, ſi ſapiens, ſi quiduis aliud dixeris; non naturam dicas Dei; ſed ea, quæ ſunt circa naturam*; euidens etiam videtur teſtimonium Auguſt. 15. de Trinit. c. 6. in hæc verba: *ſi dicam æternus, immortalis, iuſtus, bonus, beatus, ſpiritus: horum omnium nouiſsimum, quod poſui, videtur ſignificare ſubſtantiam: cætera verò huius ſubſtantiæ qualitates.* Sed euidentiùs eſt teſtimonium tum Cyrilli Alexandrini, tum etiam Gregorij Niſſeni: vide inferiùs q. 7. artic. 2. §. 5. ad primam demonſtrationem.

Auerroes, Auicena, Algaſel. Pro eâdem ſententia plerique referunt Auerroem 12. Metaph. com. 39. & Auicennam lib. 8. ſuæ Metaphy. c. 4. & vltimo, & Algaſelem lib. 3. Metaph. c. 1. qui ea, quæ nos attributa Dei appellamus, appellant, aut diſpoſitiones, vt Auerroes: aut proprietates, vt Auicẽna, aut deſignationes, vt Algaſel: voluntque ea non eſſe de eſſentia, ſed eſſentiæ veluti ſuperaddi, ſublata tamen omni pluralitate à parte rei. Vide Henricum, & Capreolum locis citatis.

5. *Fundamentum.* Nec ſine fundamento loquitur hæc opinio: quoniam ſi expendamus etymologiam huius nominis *attributum*, ex ſua ſignificatione denotat aliquid, quod alicui tribuitur. Vnde ex ſua ratione ſupponit illud iam conſtitutum in ſuo primo eſſe, eſſentiæ ſcilicèt, & quidditatis. Ea igitur, quæ ex ſua ratione ſunt conſtitutiua eſſentię, & quidditatis, habere non poſſunt rationem attributi. quia non ſupponunt aliquid iam conſtitutum in eſſe quid, cui attribui poſſint. Quare ſola ea, quæ ſunt circa naturam, & eſſentiam, poſſunt vendicare ſibi nomen, & rationem attributi.

Et, vt hæc reſolutio fiat euidentior, illud annotandum duxi omnia prædicata, quę de Deo cognoſcimus (ſiuè per rationem naturalem, ſiuè per fidem ea cognoſcamus) duobus modis à nobis cognoſci poſſe. Vno modo, ad modum prædicatorum eſſentialium: altero modo ad modum prędicatorum, quæ ſunt circa ſubſtantiam, vt aduertit Suarius lib. 1. de eſſentia Dei cap. 9. numer. 6. & 16. Nam cum prædicata, quæ de Deo cognoſcimus, non cognoſcamus, vt illa ſunt in ſe ipſis, ſed ſecundùm noſtrum intelligendi modum; vtique ea concipimus eo modo, quo concipimus prædicata rerum creatarum. In creaturis autem quædam prædicata ſignificant aliquid de prędicamento ſubſtantiæ: & hęc concipimus, vt prędicata ex ſua natura eſſentialia ſubſtantiæ, conſtitutiuaque eſſentię rei ſubſtantialis; quia nulli, niſi eſſentialiter poſſunt conuenire. Alia ſignificant ea, quæ ſunt circa ſubſtantiam, illique ſuperadduntur; qualia ſunt prędicata aliorum generum: & hæc ſemper concipimus, vt prædicata ex ſua natura ſuperaddita ſubſtantiæ. 6. *Vberior explicatio, ſimulque cõfirmatio.*

Ex quo patet prædicata, quæ ſunt in rebus creatis, concipi à nobis iuxta modum prædicamenti, ad quod pertinent. Indè infertur omnia prædicata, quæ de Deo concipimus, duobus modis à nobis concipi: nam quædam concipiuntur ad modum prædicatorum generis ſubſtantiæ: quædam autem ad modum aliorum generum: ſiquidèm, quæ Dei ſunt, concipimus ſecundùm conuenientiam, quam habent cum creaturis. Quarè, quæ concipimus ſecundùm conuenientiam ad genus ſubſtantiæ, ea concipimus, vt prędicata ex ſua ratione conſtitutiua ſubſtantialis eſſẽtiæ: iſtiuſmodi ſunt ſubſtantia, viuens, & ſpiritus, de quibus egimus in præcedente quæſtione: quę ipſa (vt ibi oſtendimus) ex ſua ratione ſunt prædicata directè eſſentialia in ordine ad ſubſtantiam, de qua dicuntur. Vndè ſecundùm ſuam generalem rationem, etiam 7.

analogam habent, quòd ſint conſtitutiua eſſentiæ, non ſolùm in rebus creatis, ſed etiam in Deo; & ob id ex ſua ratione non ſupponunt aliquod ſubſtātialiter quid, cui tribuantur; ſed conſtituunt ipſum quid: & ob hanc cauſſam excluduntur à ratione attributi, vt omnes præcitati doctores docuerunt.

8. Porrò, quæ prædicata cōcipimus de Deo ſecundùm conuenientiā cum creaturis in aliquo genere accidentis; ea cōcipimus, vt prædicata, quę ex ſua ratione ea denotant, quæ ſunt circa ſubſtantiam, & eſſentiam: hæc enim ex ſua ratione etiam analoga communi Deo, & creaturis non includunt, quòd ſint prædicata eſſentialia, & conſtitutiua quidditatis: nec enim in creaturis ſunt talia; quin potiús denotant aliquid ſuperadditum naturæ. Vnde illis non repugnat ratio attributi, vt attributum eſt, quæ (vt diximus) in hoc conſiſtit, vt tribuatur rei iam conſtitutæ in ſuo quid ſubſtantiali, & eſſentiali, quaſi aliquid eidem ſuperadditum. Quarè cōmunis opinio amplectenda eſt, tanquàm longè probabilior, & verior: conſtituendúq; ad rationem attributi omninò requiri, vt prædicetur de Deo per modum proprietatis, perfectioniſque veluti adiacentis diuinę eſſentiæ.

9. Obiectio. Huic reſolutioni illud non parū videtur obſtare, quòd attributa diuina ſint de eſſentia Dei, & de illo eſſentialiter prędicentur, vt communior habet opinio, de qua inferiùs q. 7. Ergò à ratione attributi non ſunt excludēda prędicata eſſentialia, & quidditatiua, nec illius ratio ſupponit diuinam eſſentiā iam conſtitutam, ſed poteſt eſſe prædicatum conſtitutiuum illius.

10. Vis difficultatis aperitur. Hęc difficultas locū non habet apud eos, qui negant attributa eſſe de eſſentia Dei: quæ opinio non eſt improbabilis, vt patebit ex q. 7. Qua ſuppoſita opinione de plano procedūt, quę diximus. Vrget tamen maximè illos, qui putant attributa de Deo eſſentialiter prædicari. Cui tamen difficultati non occurrunt, qui poſitam reſolutionem approbantes ſimul exiſtimant attributa ad Dei eſſentiam eſſentialiter pertinere.

Solutio. Ego tamen ſuppoſito, quòd attributa eſſentialiter prædicantur de eſſentia diuina, allatam difficultatem ita puto eſſe reſoluendam, vt dicamus non eſſe de ratione attributi prędicari de Deo ad modum proprietatis, ſiuè paſsionis veluti extrinſecè adiacentis eſſentię: implicat enim attributū eſſentialiter pertinere ad diuinam eſſentiam; & dicere aliquid per modum proprietatis circa eam extrinſecè exiſtentis: eſſe tamē de ratione attributi, vt dicat aliquid, quod ſumptum ſecundùm ſe non eſt per ſe cōſtitutiuum eſſentiæ diuinæ, ſed quaſi ſuperadditum illi, veluti eſſentiale illius complementum: quamuis aliundè habent, quòd ſit eſſentiale.

Pro cuius explicatione aduertendū eſt id, quod ſuprà in præfatiuncula ad hanc quartam quęſtionem breuiter tetigimus: duobus ſcilicèt modis poſſe aliquid ad diuinam eſſentiam eſſentialiter pertinere. Vno modo ex vi formalis rationis ipſius prædicati: altero modo ex vi ſolius eſſentiæ diuinæ. Quæ priori modo eſſentialiter pertinent ad diuinā eſſentiam, dici poſſunt prædicata eſſentialia eſſentialitate ſuę generalis rationis: quia ex ſua ratione habent, quod nulli, niſi eſſentialiter conuenire queāt. Huius generis ſunt prædicata, quæ ex genere ſubſtantię ſumuntur, vt eſſe ſubſtantiam, eſſe ſpiritum, eſſe viuens: hæc enim ex ſua generali ratione etiam analoga, qua Deo, & creaturis ſunt communia, habent, quòd ſint prædicata quidditatiua per ſe conſtitutiua eſſentię, vt ſuprà aduertimus. 11. Duplex gen' prædicati eſſentialis reſp. diuinæ naturæ.

At prædicata, quæ poſteriori modo dicuntur eſſentialia in ordine ad diuinam eſſentiam; ſunt eſſentialia, non eſſentialitate ſuæ rationis, ſed eſſentialitate diuinæ eſſentię: quia ideò ad diuinam eſſentiam eſſentialiter pertinent; quia diuina eſſentia ideò, quia à ſe, & ex ſe eſſentialiter eſt ens, & eſſentia, eſſentialiter ſibi vendicat omnē eſſendi gradum, qui ex ſua ratione dicit perfectionem: vndè, quę in creaturis non ſunt eſſentialia, ſed eſſentiam perficientia, vt paſsiones, & proprietates earū; in Deo ſunt eſſentialia, & rationem proprietatis, ſiuè paſsionis amittunt: huius generis ſunt ea, quæ appellamus attributa: vt eſſe bonum, iuſtum, ſapientem, volētem, & alia huius generis: hæc enim ex ſua generali ratione, qua Deo, & creaturis ſunt communia, non habent, quòd ſint 12.

ſint prædicata eſſentialia (nec enim in creaturis ſunt talia:) ſed ideò ſunt eſſentialia; quia eſſentia diuina ea ſibi vendicat;quæ nihil,niſi eſſentialiter poteſt ſibi vendicare. Quare ex ratione eſſentiæ habent, quod ſint eſſentialia, non ex propria ratione.

13. Intereſt autem maximè inter vnam, & alteram eſſentialitatem: quoniam, quę ſunt eſſentialia eſſentialitate ſuæ propriæ rationis; ita ſunt eſſentialia, vt per ſe ſint conſtitutiua eſſentiæ diuinæ; ita vt ſine illis eſſentia, nec eſſe poſsit eſſentia, nec concipi, vt eſſentia: vndè propriè intelliguntur à nobis conſtituere ipſum quid diuinæ eſſentiæ ſecundùm generalem rationem quidditatis; nam ſecundùm propriam, & ſpecialem quidditatis rationẽ Deus à nobis cognoſci non poteſt. Talia ſunt prædicata, quæ ſumuntur ſecundùm conuenientiã, quam Deus habet cum creaturis in genere ſubſtantiæ.

14. Porrò, quæ ex ſe non ſunt eſſentialia, nec ſecundùm conueniẽtiam, quã Deus habet cum creaturis in proprio illorũ prædicatorum genere, ſed ſolùm ex eſſentialitate ſolius eſſentię: non habent, quod per ſe ſint prædicata directè conſtitutiua eſſentiæ diuinę in eſſe *quid:* ſed ſolùm ſunt conſtitutiua illius in eſſe eſſentialis complementi ſecundùm eſſentialem perfectionem. Quare hoc eſt diſcrimẽ inter hæc, & illa prædicata: quod eſſentia diuina ſine prædicatis prioris generis non poteſt concipi ſub propria ratione eſſentię, & quidditatis: quia nihil poteſt concipi ſine ſuo quid: cum tamen, vt ſic concipiatur ſine prędicatis generis poſterioris. Nã, qui dicunt attributa eſſe de eſſentia eſſentiæ diuinę; iam ipſam eſſentiam concipiunt, veluti alterum extremum. Nec ſane ſine fũdamento in re: quoniam hęc prędicata ſunt eſſẽtialia quoad perfectionẽ qualificantem eſſentiam; non tamen quoad perfectionem illã per modũ ſubſtantiæ quiddificantẽ noſtro intelligẽdi modo.

15. Ratio attributi ex dictis concluditur.

Concludendum eſt igitur de ratione attributi eſſe, quod ex ſua ratione non dicat aliquid quidditans eſſentiam; ſed aliquid illam qualificans, veluti ſuperadditum quidditati. Cum hoc enim benè conſtat, quod eſſentialiter prædicetur eſſentialitate ſumpta, non à ſua ratione formali, analogicè cõmuni Deo, & creaturis, ſed eſſentialitate ipſius diuinæ eſſentiæ; quæ ipſa ideò, quia à ſe eſt quid, eſſentialiter vendicat, vt prædicata, quæ illam veluti qualificant, & per modum qualis de ea prædicantur; eſſentialiter dicãtur de illa, de quo etiã diximus q.7.ar.1. §.5. ad primam rationẽ, & de ratione attributi ſatis diximꝰ.

Ex quo loco colliges tertiam, & magis accommodatam ſolutionem; vt de ratione attributi ſit ſignificari per modum adiacentis abſtrahendo ab adiacere, vt proprietatem, vel vt differentiam veluti completiuam eſſentiæ in eſſe eſſentiæ. Talia autem ſunt attributa; quæ ingrediuntur eſſentiam diuinæ eſſentiæ, vt differentiæ veluti conſtitutiuæ, & completiuæ illius: differentia autem prędicatur in quale quid, vt patet ex Porphyrio in c. de differentia. Et in hoc differunt attributa à prædicatis prioris generis, quia prædicantur in quid; attributa verò in quale quid. Vide quę diximus q.7.ar.1. §.4. in fine.

ARTICVLVS IIII.

An attributum debeat eſſe nomen eſſentiale, & non perſonale?

PRæter explicatas attributi conditiones, plures alię ponuntur, quæ non omnium conſenſu recipiuntur; imò maxima eſt inter eos varietas, quam ſequentibus aſſertis reſoluemus. 1. 1. aſſertio.

Primò igitur ſtatuendum eſt ad rationem attributi ſolùm admitti prædicata eſſẽtialia reiectis perſonalibus. Hæc videtur omnium conſenſu receptiſsima. Satis eſt de mente D. Thomæ: *D.Thom.* is enim ea vocat attributa, quę eſſentiæ conueniunt, eaque diſtinguit ab ijs, quę ſunt propria perſonarum, vt patet 1.p. q.39.ar.7. & in 1. Sentent.d.3. q.1.art.4. Quin potius attributa ad eſſentiã propriè pertinere, & non ad perſonas expreſſè docet opuſculo 72. Eandem ſententiam docuere Torres de Trinitate *Torres.* q.28.artic.2.in 2.p.primę diſputationis poſt principium, §. *attributum ergò*, fol.46. *Cumelius.* columna. 3. Cumelius ibi q. 7. notab. 2. pag.840.col.1. præceptor Frater Franciſcus à Chriſto in 1.d.2. q.2. poſt principium, ſatis explicat Rada in contro- *Fr. Franc. à Chriſto. Rada.*

uerſijs ad 1. Sent. controuerſ.4. fol.55. col.1.poſt iſtos Suarius lib.1.de eſſentia Dei c.9. n.5. & 12. & lib.3. de Trinitate c.11. n. 1. Bellomont.1.p. diſp.116. c.1. n.1.& 3. in fine. Et ſatis patet, ſi nomen *attributi* expendamus: ideò enim prædicata, quæ de Deo dicuntur, dicta ſunt à Theologis attributa;quia ea ex creaturis cognita Deo attribuerunt. Quare ad probationem noſtræ aſſertionis ſatis ſit, quod Theologi in hoc ſenſu nomen *attributum*, perpetuò vſurparunt. Itaque nec eſſe Patrem,aut Filium, aut Spiritum Sanctum inter attributa annumerabimus, nec ſimiliter eſſe genitorem, ſpiratorem, genitum, ingenitũ, ſpiratum, ſiue productum: ſed ſola ea, quæ Deo conueniunt, vt eſt vnus, & ratione ſolius eſſentię.

2. *Subſiſtentia communis nõ eſt attributum.* Quòd adeò verum eſt, vt quidam à ratione attributi excludant ſubſiſtentiam eſſentialem, quæ Deo conuenit ratione diuinæ eſſentiæ; ob eam præciſè rationem, quòd affinitatem habeat cũ proprietatibus perſonalibus, vt patet ex Suario lib.1. de eſſentia Dei c.9. n.5. *Fundamentum Suarij. Improbatur alteraq; inculcatur.* At ego non ob eam cauſſam ſubſiſtentiam eſſentialem Dei à ratione attributi excludam; ſed ob eã potius, quia ſubſiſtentia eſſentialis ex ſua ratione ſpectat ad rationem quidditatiuam Dei: ſubſiſtentia enim eſſentialis eſſentialiter includitur in ratione formali ſubſtantiæ completæ, quatenus ſubſtantia dicit quoddam concretum noſtro modo intelligendi conſtitutum ex natura ſubſtantiali (quam ſubſtantialitatem licet appellare) & ex ſubſiſtentia cõmunicabili, quę eſt quidam modus poſitiuus intrinſecus ipſi ſubſtantiæ. Quam ſubſiſtentiam quidam appellant perſonalitatem; ſeu ſuppoſitalitatem, vt appellat Curſus Conimbr.in prædicamẽtis c.de ſubſtantia q. 1. ar.1: ſed non ſatis accommodatè; ne ſubſiſtentiam eſſentialem in diuinis cogamur cum Caietano appellare perſonalitatem incõpletam. *Curſ. Con.* Sed de hoc alibì egimus. Nũc ad noſtrum inſtitutum ſatis eſt ſubſiſtẽtiam, prout dicit modum eſſendi independenter, non ſolùm à ſubiecto inhæſionis, & informationis, ſed etiam ab aliquo toto, intrinſecè includi in ratione ſubſtantię completę: vnde etiam per ſe, & intrinſecè includitur in ſubſtantia, qua eſſentiam diuinã quidditatiuè conſtitui iam diximus in præcedente quæſtione. Cum verò prędicata quidditatiua à ratione attributi iam excluſerim; eàdem ratione excludere debemus ſubſiſtentiam eſſentialem.

ARTICVLVS V.

An prædicata tranſcendentia habere poßint rationem attributi?

1. *2. aſſertio.* SEcundo loco ſtatuendum eſt prædicata tranſcendentia reijcienda eſſe à ratione attributi, ſi de attributo propriè loquendum eſt. Et quanuis nõnulli ſolùm loquãtur de illis trãſcendentibus, quæ poſitiua ſunt; ego tamen de omnibus tranſcẽdentibus vniformiter puto eſſe loquendum. Fundamentum ex eo ſumendum eſſe exiſtimo, *Fundamentum.* quòd tranſcendentia in diuinis abſtrahunt ab abſoluto eſſentiali, & à reſpectiuo perſonali: nam in vtroq; reperiũtur, vt ex dicendis patebit. Quare ſi nomen *attributum*, ex intentione imponentium ad perſonalia non extenditur, ſed ad ſola eſſentialia, vt in art. præcedente dictum eſt: vtriq; nec extendendum erit ad ea, quæ, & eſſentialibus, & perſonalibus ſunt communia. Quo fundamento idem docuit Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c.9. n.5. & lib.3. de Trinitate c.11. n.1.& 4.

§. 1.

Ens non eſſe attributum: nec rem, nec aliquid.

EX præcedente reſolutione infertur *ens* (quod eſt primum tranſcẽdens) non eſſe enumerandum inter attributa Dei: ens enim in ſua ratione tranſcendentali abſtrahit ab abſoluto, & relato: quoniam non ſolùm eſſentia eſt ens, ſed etiam quælibet diuina relatio etiam, vt diſtinguitur ab eſſentia, de quo nullus poterit dubitare. 1. *De ente probatur ſuperius fundamentum.* Cum verò relatiua in Deo ſint plura, vt fides docet; non video, cur timendum ſit admittere dari in diuinis plura entia ſaltèm relatiua? Quare licet aliqui timeant id concedere ſequentes D. Thomam 1. Sentent.d.25. q.vnica ar.4. *D. Tho.* cũm quibus eſt Cumelius 1. part. q. 28. ar.3. *Cumel.*

ar.3.dub.2.pag.848. non puto tamen de hoc eſſe dubitandum. Vndè plura entia relatiua in diuinis admittunt Torres de Trinitate q.39.ar.3.in 3. argumento D. Thomę fol.139.col.2. Molina ibi diſp.2. Bellomontanus 1.p.diſp. 122.c. 7.n. 31. & Suarius lib.3.de Trinit. c.6.n.4. quo in loco non ſolùm cenſet tres perſonas dici poſſe tria entia relatiua; ſed etiam tria entia abſolutè,& ſimpliciter. Quod ſatis eſt de mẽte Torres, vbi ſuprà,& in id ſatis inclinat Bellomontanus loco citato. Quod ego ſine vlla dubitatione récipio inde ductus, quia D.Thomas concedit plures perſonas eſſe tres res relatiuas, vt patet ex 1. ſententiarum d. 25. q.vnica ar.4.& 1.p.q.30.ar.1. & clarius q.39.ar. 3. ad 3. á cęteris receptus. At non video vllum eſſe diſcrimen (quod ad præſens inſtitutum attinet) inter rẽ, & ens, vt etiam aduerterũt Molina, Bellomontanus, & Suarius. Quare, cũ ens etiam de perſonalibus prędicetur, quatenus perſonalia ſunt; reijciendum erit à ratione attributi iuxta fundamentum ſuperiùs explicatum.

Torres. *Molina.* *D.Thom.*

3. *Aliud fundamentum.* Cui fundamento aliud etiam accedit quoniam ens etiam vt pertinet ad eſſẽtiam, eſt prędicatum quidditatiuũ Dei & primum diuinæ eſſentię conſtitutiuũ: diuina enim eſſentia ideò, quia à ſe eſt ens, habet, quod à ſe ſit eſſentia, & quod ſit ſubſtantia, viuens, & ſpiritualis, quibus in eſſe eſſentię quidditatiuè conſtituitur, vt diximus in pręcedẽte quęſtione ar. 3. Iam veró prędicata quidditatiua excluduntur à ratione attributi, vt ſuprà diximus.

4. *Idem de re & aliquo cõfirmatur.* *Fonſeca.* Quòd diximus de ente dicendum eſt de re, & de aliquo: hæc enim ſunt nomina ſynomina cum ente, vt modo ſupponimus, & videre licèt apud Fonſecam lib.4.Metaph.c.2.q.5.ſect.2.§. *ac primum quidèm*, & Suariũ in Metaph.diſp.3. ſect. 2.n.4.& 5.

Vnum non eſſe attributum.

5. *Eodem fundamento ſua detur.* Quod diximus de ente, dicẽdum etiam eſſe de vno (quod inter tranſcendentia numeratur) ex prę iacto fundamento facilè quiſque iudicabit: abſtrahit enim ab abſoluto, & à relato: nam, cum tàm abſoluta, quàm relata ſint entia, tam hæc, quàm illa rationem vnitatis ſibi vendicabunt: vnum enim cum ente conuertitur, vt communis philoſophorum habet conſenſus ex Ariſt.in 4.Metaph.c.2.tex.3. & Platone in Parmenide. Quare non eſt audiendus Bellomontanus 1.p.diſp. 128. c.3. n.11. vbi nullo fundamento ductus, oppoſitũ docet. Et quòd attinet ad diuinã vnitatem latiùs paterè, quàm aut ſubſtantiã, aut relationẽ, & ideó cõuenire poſſe diuinis perſonis ratione vtriuſq; optimè docet D.Thomas. 1.p. q. 30. ar. 3.ad 1. Deus enim eſt vnus, vt patet Deuteronomij 6: *Deus tuus Deus vnus eſt*: nec de hoc poteſt dubitare fidelis, qui ſcripturis crediderit, vt ait Damaſcenus lib. 1. de fide c. 5. Singulam quoquè perſonã eſſe vnam perſonam, itá vt ſit vnus Pater, & vnus Filius, & vnus Spiritus Sanctus, docet idem Damaſc.lib.1.c.11.& patet ex ſymbolo D. Athanaſij, dum ait: *Vnus ergò Pater, non tres Patres: vnus Filius, non tres Filij: vnus Spiritus Sanctus, non tres Spiritus Sancti.* Ex quo infertur in diuinis vnam tantum dari vnitatem eſſentialem: plures tamem perſonales. Quod expreſſè docuit Richardus (quamuis à pleriſque in oppoſitum citetur) in 1.d.24. ar. 1. q. 3. & poſt eum ex recẽtioribus Suarius lib. 3.de Trinitate c.7.& Bellomontanus 1. p. diſp.122. c. 7. n. 27. vbi refert verba Concilij Rhemenſis, ex quibus euidenter colligitur in perſonis reperiri plures vnitates: nam, cum in Trinitate detur relationum perſonalium numerus tranſcendens (vt docet D. Thomas 1. p. q.30.ar.3.& ſatis definiuit Cõciliũ Toletanum 11. in confeſsione fidei, cum D. Bernardo lib.5. de conſideratione ante medium, Damaſceno lib.1. de fide c.11. & lib.3.c.5. & Anſelmo in lib. de Incarnatione verbi c.3.) in Trinitate nõ poſſunt non reperiri plures vnitates tranſcendentes. Veriſsimum eſt igitur id, qđ ex D.Thoma 1.p.q.30.ar. 3. ad 1. ſuprà adduximus, vnitatem latiùs patere, quã aut eſſentiam, aut relationem: quia, tam in eſſentia reperitur, quàm in relatione Quare ſi ea, quæ, tàm abſoluto, quàm relato in diuinis ſunt communia, à ratione attributi reiecienda ſunt, vt initio præmiſimus; vtiquè vnum, vt eſt prædicatum tranſcendẽs, à ratione attributi erit reijciendum.

Ariſt. *Plato.* *D.Thom.* *Damaſcen* *Idem.* *Athanaſ.* *Richardus* *D.Thom.* *Conc. Toletan.* *D. Bern.* *D.Damaſc* *D.Anſ.* *D.Thom.*

Aliud fũdamentum. Nec ex hoc ſolo capite reijciendum venit,

venit, ſed ex eo etiam, quòd eſt prædicatu negatiuum nullam ſua negatione perfectionem denotans. Sed de hoc latiùs inſequeti ar.

6. *Verum, vt eſt tranſcedēs, non eſt attributum.*

Eodem fundamento probatur.

De verò eadem ratio militat, quæ de ente, & de vno; ſi ſumatur, vt eſt prædicatum tranſcendens, & provt denotat veritatem in eſſendo. Veritatem in eſſendo reperiri in Deo patet ex c. 17. Ioan. *hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te ſolùm Deum verum.* Primæ Ioan. 5. *hic eſt verus Deus:* primę Theſſal. 1. *ſeruire Deo vni, & verò.* Denique Hierem. 2. *Dominus autem Deus verus eſt.* Qui loci intelliguntur de veritate entitatis diuinę. Quòd verò hæc veritas tranſcendentalis non ſit enumeranda inter attributa probatur ex eodem præiacto fundamẽto: etenim, tàm in creatis, quàm in diuinis abſtrahit ab abſoluto, & relato. Id quod in creatis per ſe eſt notiſsimum; in diuinis autẽ inde probatur, quia prędicatur de Deo vno, vt euidenter patet ex locis ſuprà citatis: & præterea prædicatur de Deo trino: Filius enim dicitur verus Filius 1. Ioan. 5. *vt ſimus in vero Filio eius.* Pater etiam dicitur verus Pater à Paulo ad Epheſ. 3. *ex quo omnis paternitas in Cœlis, & in terra:* prima autem paternitas non poteſt non eſſe vera paternitas. Nec eſt negandum præter entitatem eſſentię dari in Deo tres entitates perſonales, & relatiuas, quarũ quælibet ſit vera entitas veritate tranſcendẽtali: quælibet enim in ſe ipſa, & provt eſt diſtincta ab alia, habet conformitatem ad proprium cõceptum, in quo poſita eſt formalis ratio veritatis trancẽdentalis. Quare contra Richardũ in 1. d. 24. ar. 1. q. 3. ad 1. cæteri theologi admittunt tres perſonas diuinas dici poſſe tres veritates, ſaltèm relatiuas. De quo inter alios vide Suarium lib. 3. de Trinitate c. 8. & Bellomontanũ 1. p. diſp. 122. c. 7. n. 28. Quare, cum veritas tranſcendentalis in diuinis abſtrahat ab abſoluto, & relatiuo, excludenda eſt à ratione attributi propriè ſumpti.

Ioan. 17. Ioan. 5. 1. Theſſal. 1. D. Hieron. 1. Ioan. 5. Ad Epheſ. 3.

7. Aliud fundamentum ex ratione formali petitum.

Quod etiam euidenter patet, ſi dicas veritatem tranſcendẽtalem addere ſupra ens denominationem quandam extrinſecam per reſpectum ad intellectum potentem de illa iudicare; quæ fuit opinio Bellomantani prima parte diſp. 77. c. 4. & diſp. 122. c. 7. n. 28. & q. 16. ar. 5. in comment. n. 18. & 19. pro qua opinione refer Henricum, Heruæum, & Durandum. Et hãc denominationem in dicta diſp. 77. c. 5. n. 13. putat eſſe ens rationis: iam verò á ratione attributi excludenda ſunt, quæ formaliter dicunt, aut ens rationis, aut denominationem extrinſecam. Si verò cum alijs dicas veritatem tranſcendentem ſupra ens addere conformabilitatẽ cum diuino intellectu (quæ fuit opinio Suarij in Metaph. diſp. 8. ſect. 7. & lib. 1. de eſſentia Dei c. 7. n. 8. 9. & 10. & lib. 3. de Trinit. c. 8. n. 4.) cum hæc conformabilitas, vel nihil ſit in re, vel ſola relatio rationis; excludenda eſt à ratione attributi, ſiquidèm attributum aliquid ponit in re. Porro ſi veritas tranſcendentalis dicat ſolam relationem cõuenientiæ rei cum intellectu diuino (quæ eſt communis opinio quam latè perſequitur Fonſeca 4. Metaph. c. 2. q. 6. ſect. 10.) cum hæc relatio à ſuis auctoribus ponatur eſſe rationis (vt patet ex Fonſeca, vbi ſuprà ſect. 2. concl. 1. & ex Molina 1. p. q. 16. diſp. 2. cum alijs) non poteſt veritas tranſcendentalis habere rationem attributi.

Fonſeca. Molina.

Dixi *veritas tranſcendẽtalis*, quoniam veritas, tùm in cognoſcẽdo, tùm etiam in dicendo, vt eſt in Deo, inter attributa connumerari debet, vt ſupponimus.

Bonum tranſcedens non eſſe attributum.

De bono idem dicendũ eſt, ſi ſimiliter ſumatur pro bonitate trãſcendẽti: hęc enim in ſua ratione abſtrahit ab abſoluto, & relato quocũq; modo explicetur ratio bonitatis tranſcẽdẽtalis, vndè in diuinis præter bonitatẽ abſolutam diuinæ eſſentiæ debent admitti plures bonitates relatiuæ, ſi de bonitate tranſcendẽtali ſit ſermo. Quæ ſentẽtia placuit Gabr. in 1. d. 7. q. 3. ar. 3. Heruæo in 1. d. 2. q. 4. ar. 1. Clitouęo ſupra Damaſcenũ lib. 1. de fide c. 11. quos refert, & probat Suarius lib. 3. de Trin. c. 9. n. 14. cum cõſequentibus, & hæc eſt mens, & ſententia Fonſecę lib. 4. Metaph. c. 2. q. 7. ſect. 7. pag. 652. poſt medium & pag. 653. ad finem. Nam cum bonitas tranſcedens conuertatur cum ente, vt ex

Ex ... fun... Gabr. Heru. Clito. Fonſec.

ex Metaph. ſupponimus: cũ plures perſonæ ſint plura entia, & prætereà ſint plura vera, ſaltèm entitate, & veritate relatiua; neceſſariò debent dici plura bona relatiua bonitate tranſcendenti. Quod etiam confirmatur ex verbis Damaſceni lib. 1. de fide c. 11. dum ait: *Patrem, & Filium diſtingui perfectionibus perſonalibus.* Cum verò bonitas tranſcendẽs conſequatur perfectionem tranſcendẽtem; ſimiliter dicere poſſumus Patrem, & Filium diſtingui bonitatibus perſonalibus, atque relatiuis. Verùm hac de re latiùs diſputare, non eſt huius loci. Nam quicquid ſit de plurificatione bonitatis tranſcendentis in diuinis; ipſa bonitas abſoluta, quæ diuinæ eſſentiæ conuenit, & eſt omninò implurificabilis; ex eo non poteſt inter attributa numerari; quia ratio formalis tranſcendentis bonitatis, non benè conſentit cũ propria ratione attributi. Nam ſi bonitas tranſcendens formaliter dicit ſolam relationem conuenientię (quæ fuit opinio Fonſecę in 4. Metaph. c. 2. q. 7. ſect. 5. concl. 1. & 2. & tribuitur, falſo tamẽ, Capreolo in 2. d. 34. q. 1. ar. 1. cõcl. 1. & videtur conſentanea D. Thomę de veritate q. 21. ar. 1. res eſt abſque dubitatione; quia attributum ex ſua ratione denotat aliquid reale exiſtens in Deo: cum tamen relatio conuenientiæ ſit rationis.

Damaſcen.

Ad fundamentum in ratione formal. bonitatis.

Fonſeca.

Capreolus. D. Thom.

9. Idem dicendum erit, ſi rationem formalem bonitatis tranſcendentis ponas vt formaliter dicat perfectionem realẽ cum relatione rationis perficientis ad rẽ perfectam; quę opinio fuit Molinæ 1. p. q. 5. diſp. vnica poſt principium. Nam ex eodem Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 2. §. *ex hactenus dictis*, nulla perfectio in Deo habere poteſt rationem attributi, ſi ſignificetur cum admiſtione alicuius reſpectus rationis. Quare cũ bonitas trãſcendens formaliter nõ dicat perfectionem abſolutè, ſed cum admiſta relatione perficientis, quæ eſt relatio rationis: vtique excludenda erit à ratione attributi. Ex quo eodem fundamento excludenda veniet, ſi dicas bonitatem tranſcendentem dicere perfectionem connotando ex parte rei bonę conuenientiam. i. accõmodationem, & aptitudinẽ, ſiue etiam inclinationem ad talem perfectionem: quæ fuit ſententia Suarij in Metaph. diſp. 10. ſect. 1. n. 12. ſiue potiùs (vt alij volunt) connotando conuenientiam. i. accõmodationem, & inclinationem ad rem, cuius eſt perfectio. Etenim cum iſta connotatio conuenientiæ (quocunq; modo explicetur) ſolùm dicat denominationem quandam, vt ipſemet Suarius fatetur in d. n. 12. non poteſt ad rationem attributi pertinere. Denique nec etiam ad rationem attributi pertinere poterit, ſi cum Bellomõtano dicas bonitatem tranſcendentem formaliter eſſe poſitã in rei perfectione, hoc eſt, in integritatẽ rei in ſuo eſſe: vt bonũ formaliter idem ſit, quod integrum, & perfectum, vt docet Bellomontanus 1. p. diſp. 23. c. 5. in principio, & diſp. 122. c. 6. n. 20. etenim ipſemet Bellomontanus in d. diſp. 23. c. 7. in principio fatetur bonitatem iſtam dicere relationem conuenientiæ, non quidèm vnius rei cum altera, ſed integritatis ex pluribus: additque hanc relationem integritatis in rebus ſimplicibus eſſe ſolùm rationis: nam vt ait conuenientia eorum, quę ſola ratione diſtinguntur, non poteſt eſſe realis, ſed rationis. Cum igitur ea, ex quibus bonitas diuina integratur, ſola ratione diſtinguantur, vt patet; vtique bonitas in Deo formaliter erit relatio rationis. Quod omninò repugnat rationi attributi. Patet igitur bonum tranſcendens, vt tranſcendens eſt ad rationem attributi pertinere nõ poſſe.

Molina.

Bellomõt.

Concludendũ eſt igitur id, quod initio ſtatuimus, nullum prędicatum trãſcendens connumerandum eſſe inter attributa diuina.

ARTICVLVS VI.

An ratio attributi ità includat prædicata affirmatiua, vt excludat omnia negatiua?

Tertio loco conſtituendum eſt attributum à ſua ratione nõ omninò excludere omnia prædicata negatiua. Pro cuius explicatione præmittendum eſt quęſtionem eſſe ſatis antiquã, àn attributum ad ſuam rationem admittat, tàm rationẽ affirmatiui prædicati, quàm negatiui; àn verò altera tantum illarũ? De qua difficultate tres inuenio ſententias inter ſe oppoſitas. 1. 3. aſſertio, Quæſtio,

Prima

1. ſententia. Prima exiſtimat omnia Dei attributa eſſe negatiua; nec propriè loquendo dari poſſe attributum affirmatiuum. Hãc ſententiam probauerunt Rabbi Moyſes in lib. qui dicitur ductor dubiorum, & Auic. in lib. de intelligentijs c. 1. & alij, quos tacito nomine refert D. Thomas 1. p. q. 13. ar. 2. & in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. & de potentia q. 7. ar. 5. Nec ab hac ſententia videtur alienus Henr. in ſumma ar. 32. q. 4. & quolib. 5. q. 1. quanuis vtroq; in loco rem maxime confundat. Huius opinionis fũdamẽtũ in hoc eſt poſitũ, quòd de Deo nihil cógnoſcimus, niſi ex creaturis: hæ autem, cum nõ poſsint nos ducere ad ea, quæ poſitiuè ſunt in Deo, ſolùm nos poterunt deducere ad cognitionem Dei, vel per remotionem eorũ, quæ ſunt in creaturis, vel per rationem cauſſæ, & principij eorum, quæ in creaturis inſunt.

Rabbi Moyſes. Auicen. D. Thom. Henr.

2. Fundamentum 1. ſent. Priorem dicendi modum teſte D. Thoma locis citatis probauerunt Rabbi Moyſes, & Auic. apud quos prædicata Dei, quæ ſeruant formam affirmatiui (vt bonus, ſapiens, iuſtus, & cæt.) in ſenſu ſunt negatiua, & ſolùm imponuntur ad remouendum à Deo ea, quæ in creaturis agnoſcimus: vt Deus ideó dicatur viuens, aut ſapiens, vt ſignificem' in Deo non eſſe defectum, & imperfectionem rerum inanimatarum, aut inſipientium, & ſic de cæteris. Cui ſententiæ videtur fauere Damaſcenus lib. 1. de fide c. 4. dum ait: *Etiam per affirmationem quædam de Deo dicuntur: præcellentis tamen negationis vim habent.*

Damaſcen.

3. Fauere etiam videntur patres, qui docent nulla eorũque de Deo à nobis affirmantur, propriè Deo attribui, ſed impropriè: vt patet ex Iuſtino Apolog. 1. Clemente Alexandrino lib. 5. ſtromatũ, Baſilio epiſt 80. Aug. 5. de Trinit. c. 1. & lib. 6. c. 4. & 6. & lib. 7. c. 5. & ſerm. 1. de verbis Apoſtoli. Inter alios vide Dionyſium de myſtica theologia c. 12. & de diuinis nominibus c. 7. & Boetium in li. de Trin. Sed quia hęc explicatio omninó eſt improbabilis; ideò occurrũt alij docentes per illa nomina affirmatiua non ſignificari à nobis in Deo eſſe illa poſitiua, quæ in creaturis agnoſcimus (vitam ſcilicèt, & ſapientiam) quia re vera hęc in Deo non ſunt: ſed ſignificari ea eſſe in Deo, vt in cauſſa; vt ſit ſenſus, Deus eſt viuens, ſapiens, & cæt. hoc eſt Deus eſt cauſſa vitæ, ſapientię, & ſic de alijs. Nonnullos ità ſenſiſſe refert D. Thomas in locis citatis. Vtriquè igitur in Deo nulla agnoſcunt prædicata affirmatiua; vel quia omnia in ſenſu ſunt negatiua, vt priores volunt: vel quia ſolùm denotant virtualem exiſtẽtiam eorum in Deo, vt poſteriores putant.

Iuſtinus. Clemente Alexand. Baſilius. Auguſtin. Dionyſius. D. Thom.

4. 2. ſent. Secunda ſententia ex diametro huic opponitur: negat enim prędicata, quæ negatiuè de Deo dicuntur, poſſe inter diuina attributa enumerari, ſi propriè de attributo loquendum eſt: putãt enim de ratione attributi eſſe, quod ſit affirmatiuum ponens aliquid in Deo. Hanc ſententiã expreſſè probauit Molina 1. p. q. 13. ar. 7. diſp. 2. ad 2. pag. 59. column. 1. & ſatis id declarauerat 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 2. § *Ex hactenus dictis.* Fundamentum ſumit ex eo, quia iuxta communẽ theologorum mentem in Deo id ſolùm dicitur attributum, quod eſt ratio realis, perfectioq; formaliter in Deo exiſtens, vt inferiùs dicemus. Hoc autem non cõuenit prædicatis negatiuis, ſed ſolis affirmatiuis. Igitur apud auctores huius opinionis inter attributa non ſunt enumeranda prædicata ſequentia: increatus, immenſus, incorporeus, infinitus, immutabilis, incomprehenſibilis, inuiſibilis, ineffabilis. Nec etiam iſta, vnus, ſimplex, æternus: ideó quia vltra rei entitatem nihil aliud denotant, quam negationem.

Molina. Fundamentum 2. ſent.

5. 3. ſent. Tertia ſentẽtia duabus prioribus oppoſita docet attributum ex ſua ratione abſtrahere ab affirmatiuo, & negatiuo prædicato; vndè ad rationem attributi admittit prędicata, tàm affirmatiua, quàm negatiua. Hæc fuit expreſſa ſententia Gabrielis in 1. d. 2. q. 2. ar. 1. notab. 1. & ar. 2. concl. 2. cum quo conſentit Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 9. n. 4. cum ſequentibus, & lib. 3. de Trin. c. 11. numer. 4. & c. 12. n. 1. & ſatis conſentit Cumelius 1. p. q. 28. ar. 2. q. 7. notabili. 1. pag. 840. col. 1.

Gab. Cum.

6. Pro reſolutione illud contra primam ſententiam, tanquam certiſsimum conſtituendum eſt admittenda eſſe attributa, quæ, & voce, & ſenſu ſint affirmatiua; ità vt denotent in Deo perfectionem realem in eo exiſtentem: ſunt enim quędam prędicata, quæ licèt ſecundum

cundum modum ſignificandi, tám in abſtracto, quàm in cõcreto videantur denotare imperfectionem, cũ de Deo prędicãtur: & ideò videantur denotare improprietatem, & metaphoram: tamen quod ad rem ſignificatam proprijſsimè de Deo dicuntur; vt quia ipſa res ſignificata verè, & propriè ſit in Deo: ſapientia enim, & iuſtitia, licèt in abſtracto ſignificentur per modum formæ adiacentis: tamen Deo verè, & propriè abſq; vlla adiacentia conueniunt. Eodem modo quanuis nomen concretum ſapiens, aut iuſtus ex ſuo modo ſignificandi videatur dicere ſapientiam, aut iuſtitiam eſſe in Deo per modum compoſitionis: tamen à parte rei Deus abſquè vlla cõpoſitione formaliter eſt iuſtus, atq; ſapiẽs: quia Deus ità eſt iuſtus, & ſapiẽs, vt ſit ipſa iuſtitia, & ſapientia. Quare prima opinio in vtroquè ſenſu explicata reijcienda eſt, tanquam omninò falſa, & contraria cõſenſui omnium rectè ſentientium. Contra vtrunq; ſenſum latè diſputat D. Thomas 1.p.q. 13.ar.2.& in 1.d.2.q.1.ar.3.& de potẽtia q.7.ar.5. Videndus eſt Suarius lib. 1. de eſſentia Dei cap. 9. n. 9. vt in re notiſsima alios omittamus. *D.Thom.*

7. *Mens Damaſceni & aliorum patrum explicatur.*

Cui veritati non repugnãt patres in oppoſitum citati, vt iam oſtendimus ſuprà q.3.ar.1. §. 2. vbi vide. Ex dictis ibi intelliges ſenſum verborum Damaſceni: nec enim ſimpliciter dixit illa nomina affirmatiua, quę de Deo dicuntur, habere vim negationis; ſed addit habere vim pręcellentis negationis: quia nimirum non ità includunt negationem, quaſi Deus nullo modo ſit illa, quæ de eo prędicantur; ſed quia non eſt illa ſub ea ratione, qua ſunt in creaturis; ſed modo quodam excellentiori, vt idem Damaſcenus aduertit eodem capite: cum enim dixiſſet Deum non eſſe quicquam eorum, quæ ſunt; addit hæc verba: *Quòd non ità accipiendum eſt, quaſi non ſit; ſed quia ſupra omnia quæ ſunt, ipſa ſit.* Vndè poſt illa verba, quæ obijciuntur, ità ſcribit: *verbi gratia, cum de Deo verba facientes tenebrarum voces vſurpamus; nõ caliginem animo proponimus: ſed, quod lux non ſit, verùm lumine ſublimior,* & Elias Cretenſis in orationẽ 24. Nazianzeni explicans illam ſententiam Dionyſij c.1. de diuinis nominibus: *Deũ ſcilicèt eſſe omnia, quæ ſunt: & nihil eſſe eorum quæ ſunt,* hęc ſcribit verba: *Deus, vt Sanctus Dionyſius ait, eſt quidèm cauſſa ijs, quæ ſunt, vt ſint; ipſe autem non eſt, vt qui nihil horum, quæ ſunt. ſed ſupra omnia ſit: quanuis enim Deus ens dicitur, iuxta illud, ego ſum, qui ſum; at ens tamẽ non eſt, vt ea, quæ ſunt: quonam enim modo opifex, vt opera eſſet? nec certo modo ens ſed ſimpliciter, ac peculiari modo: aut velut eximiè, & præcellenter, quemadmodum ipſe ſolus nouit.* Quare, cum Dionyſius, & alij patres negant Deum, nec eſſe animum, nec mentem, nec ſubſtantiam, nec vitam &c. Non in hoc ſenſu ea Deo negant, quaſi Deus illa non ſit, ſed quia ſupra omnia illa exiſtens excellẽtiori modo illa omnia ſit. Quem ſẽſum ſatis explicauit idem Dionyſius, dum c.1. & 2. de diuinis nominibus, & alibi ſæpe appellat Deum ſuper ſubſtantialem, & omni eſſentia ſuperiorem: *etenim ſupra mentem mens eſt, & ſupra vitam, vita, &c.* Vt Elias cretenſis concludit in oratione 1. Apologetica Nazianzeni. Quod etiam ſatis explicauit Boetius in lib. de Trinit. circa medium, dũ ità ſcribit: *Nam ſubſtantia in illo, non eſt vera ſubſtantia. ſed vltra ſubſtantiam nam, cum dicimus Deus, ſubſtantiam quidèm ſignificare videmur; ſed eam, quæ ſit vltra ſubſtantiam.* Non eſt igitur dubitandum admittenda eſſe attributa affirmatiua, quæ modo affirmatiuo ſignificent aliquam diuinã perfectionem ſub generali aliqua ratione conceptam.

Elias Cretenſis. *Dionyſius.* *Boetius.*

8. 2. *Propoſitio cõtra 2. & 3. ſentẽt.*

Quod verò attinet ad prædicata negatiua; puto, nec ſecundam ſententiam probandam eſſe, nec tertiam; ſi vtraquè in ſua generalitate ſumatur: quoniam, nec exiſtimo cum ſecũda ſententia omnia prædicata negatiua à ratione veri attributi reijcienda eſſe; nec cum tertia opinione omnia eſſe inter attributa admittenda: ſed admittẽda eſſe illa, quæ diuinam aliquam perfectionem, vt eſſẽtiæ, veluti adiacentem denotant: quę verò, aut nullam Dei perfectionem formalitèr ſignificant: aut eam ſignificant; nõ tamen, vt adiacentem eſſentiæ, ſed, vt conſtitutiuam illius, hæc ab attributis eſſe excludenda.

9.

Pro huius relationis explicatione illud cum ſecunda opinione contra 3. ſtatuendum eſſe puto de ratione attributi eſſe, quòd ſit realis aliqua perfectio formaliter exiſtens in Deo: hanc enim conditionem ad rationem attributi eſſe neceſſariam

ceſſariam ſtatim oſtendemus. At tamen contra opinionem tertiam illud aduertimus hanc conditionem in pleriſque negatiuis prędicatis reperiri; ſi nō formaliter, tamē ex intentione eorum; qui nomina negatiua impoſuerunt.

Præmiſſum ex doctrina Dionyſij. Pro quo pręnotandū eſt ex doctrina Dionyſij c. 7. de diuinis nominibus, *Deū à nobis, & ſcientia cognoſci, & ignoratione:* Deū inquam, id eſt, diuinas perfectiones, quę realiter ſunt in Deo. Scientia igitur De⁹ cognoſcitur à nobis quoad ea prædicata, quæ Deo cum creaturis ſunt communia: hæc enim licèt ſecundum ſuas rationes ſpecificas à nobis pro ſtatu viæ ſciri nequeant; verè tamē ſciuntur ſecundum ſuas rationes genericas. Huius generis ſunt ſapientia, iuſtitia, miſericordia, & alia id genus: quas perfectiones ſecūdum rationes genericas demonſtratiuè cognoſcimus eſſe in Deo: ſpecificas verò rationes diſtinctè non cognoſcim⁹, ſed ſub quadā notitia cōfuſa, quatenus intelligimus iſtas pfectiones præſtantiori modo Deo conuenire quàm conueniant creaturis. Vndè dicimus ſapientiam Dei eſſe ſupra ſapientiam: & vitam eſſe ſupra vitam, vt ex nōnullis patribus immediatè diximus. Porro ignoratione dicitur Deus à nobis cognoſci, quoad ea prædicata, quæ non ſunt Deo cum creaturis communia, ſed propria ſolius Dei; vt eſſe increatum, independens, incorporeum, infinitum immenſum immutabilem, incomprehēſibilem, inuiſibilem, ineffabilem, & deniqúe æternum. Quę prædicata, vt de Deo dicuntur, ipſa negatione imperfectionis, quæ eſt in creaturis, denotant perfectionem quandam in Deo formaliter exiſtentem: quam perfectionē ſcimus in Deo ineſſe; at quænam illa ſit, nec ſecundum generalem aliquam rationem explicare valemus: & ob id dicitur à nobis, non ſcientia, ſed ignoratione cognoſci.

10. Illatio ex doctrina Dionyſij. Vndè infertur huiuſmodi prędicata ex mente Magni Dionyſij non præciſè denotare negationem, ſiue remotionē imperfectionis, quę à Deo remouetur, vt male ſupponunt auctores tertiæ opinionis, & cum illis Suarius in d. lib. 1. de eſſentia Dei c. 9. n. 4. & 15. etenim has imperfectiones à Deo remoueri non ignoratione ſcimus, ſed ſcientia demonſtratiua cognoſcimus. Quarè, cum per iſta prædicata aliquas Dei perfectiones, non ſcientia, ſed ignoratione cognoſcamus, vt Magnus docet Dionyſius: vtiqúe aſſerēdum eſt hęc negatiua prędicata ſua negatione, & remotione (quā ipſa materiali voce formaliter important) ex patrum impoſitione, & intentione vlteriùs denotare quandam Dei perfectionem, quàm ex creaturis ineſſe ſcimus: declarare tamen, nec generali aliquo conceptu poſſumus: æternitas enim per ipſam negationem temporariæ menſuræ denotat diuinam quādam perfectionem, qua diuina eſſentia, non à menſura extrinſeca, ſed à ſe ipſa intrinſecè eſt menſurabilis. Eodem modo immenſitas ipſa negatione continentiæ localis denotat perfectionem quandam poſitiuam (notam quidem, quod ſit, ignotam tamen, quid ſit) qua diuina eſſentia, non dico implet, ſed continet infinita locorum ſpatia, & ſic de cæteris. Quod alio in loco nobiſcum concedit Suarius in dicto lib. 3. c. 12. n. 1. & Bellomontan⁹ 1. p. diſp. 117. c. 2. n. 4.

Ex quo infertur reijciendam eſſe ſecundam opinionem, quatenus à ratione attributi omnia in vniuerſum prædicata negatiua reijcit: falſo enim nititur fundamento, dum exiſtimat nulla prædicata negatiua ex ſe denotare perfectionem in Deo formaliter exiſtentem, ſed ſolam remotionē imperfectionis repertę in creatura, cuius oppoſitū oſtendimus ex doctrina Magni Dionyſij, ex qua patet ex illo capite non omnia prędicata negatiua reijci à ratione attributi: quia aliqua illorum ex mente patrum denotant perfectiones quaſdam; quas in Deo exiſtere cognoſcimus; non quidèm ſcientia, ità, vt illarum rationes ſaltèm generales explicemus: ſed ignoratione; quia illas ineſſe quidèm ſcimus, explicare autem, nec ſecundùm generales aliquos conceptus valemus. 11. 2. ſent. ex d... proba...

Sed nec 3. ſententia eſt admittenda: quoniam, & ſi aliqua negatiua prędicata denotant perfectionem aliquam in Deo exiſtentem: non tamen omnia, aut perfectionem denotānt; aut eam denotant, vt adiacentem. Quorum vtrunque eſſe de ratione attributi, ſępe diximus. Quod non omnia prędicata negatiua, etiam obſeruatā mente patrum denotent

tent aliquam perfectionem formaliter exiſtentem in Deo; patet in hoc prædicato *vnum* ſumptum, vt eſt tranſcendẽs: quòd non ſolùm, quia eſt tranſcendens à ratione attributi reijcitur, vt ſuprà diximus; ſed etiam ex eo, quod nihil poſitiuum, aut in creatis, aut in Deo ſignificat (vt contra Scotum, & nonnullos alios ſupponimus) ſed ſolam quandam negationem, quæcunque illa ſit, vt etiã ſupponimus cum Fonſeca, & nonnullis alijs in 4. Metaph. cap. 2. q. 5. & quamuis Deus ſit maximè vnus: præſtantia tamẽ vnitatis in Deo ſemper cadit ſupra ipſam negationem per *vnum* importatam. Quod dicimus de vno, fortè etiam dicendum eſt de diuina ſimplicitate: hæc enim fortè nihil aliud dicit, quàm negationem compoſitionis in diuina entitate. Quarè vnum, & ſimplex à ratione attributi ſunt reijcienda, quidquid tertia repugnet ſententia, & cum illa Suarius. Etenim ex ſua formali ratione nullam important perfectionem exiſtẽtem in Deo, ſed ſolam negationem: cum tamen de ratione attributi ſit, quòd ſit realis aliqua perfectio exiſtens in Deo, vt dicemus in ſequenti art.

Fonſeca.

13 Sed adhuc inter attributa diuina nõ ſunt enumeranda, increatum, independens, & incorporeum: nam quamuis ipſa negatione ſignificent aliquam perfectionem exiſtentem in Deo, vt ex Dionyſio ſuperiùs oſtendimus: non tamen ſignificant perfectionem, veluti adiacentem eſſentiæ, ſed conſtitutiuam illius. Etenim increatum denegando à Deo creationẽ denotat in Deo eſſe entitatem, quæ à ſe eſt entitas: ens autem, quod à ſe eſt ens, eſt primum fundamẽtum eſſentiæ, quatenùs eſt eſſentia. Similiter dicendum eſt de independente: denotat enim ens, quod à ſe eſt ens. Incorporeum etiam denotat entitatem ſpiritualem, quæ eſt conſtitutiua eſſentiæ. Hæc igitur negatiua prædicata inter attributa non ſunt enumeranda. Quod ſatis eſt de mente Fonſecæ lib. 7. Metaphyſicæ cap. 8. quæſt. 2. ſection. 3. litera E.

Fonſeca.

14 *Prædicata negatiua, q̃ here ſunt attributa.*

Itaque ex prædicatis, aut voce, aut ſenſu negatiuis inter attributa enumeranda ſunt æternitas, immenſitas, immutabilitas, incomprehenſibilitas, inuiſibilitas, ineffabilitas, & ſi quæ ſunt alia huius generis prædicata. Et de immenſitate, & æternitate id affirmat Capreolus in 1. d. 8. q. 4. ar. 1. poſt principium, vbi aſſerit hanc eſſe mentem Diui Thomæ: nullo tamen citato loco. Adde Cumelium 1. p. q. 28. artic. 2. q. 7. notab. 1. pagin. 840. column. 1. & pag. 844. column. 2. Eadem autem ratio eſt de cæteris prædicatis, quæ retulimus. Nobiſcũ conſentit Fonſeca in duobus prædicatis increatum ſcilicèt, & independens, vt patet loco citato. Mouetur; quia hæc prædicata denotant omnimodam Dei perfectionem: cum tamen de ratione attributi ſit, quòd denotet perfectionem aliquam particularem. Sed non video, quomodò dicta duo prædicata denotent perfectionem omnimodam Dei: etenim eſſe increatum, & independens denotant entitatem, quæ à ſe ipſa eſt entitas: & quamuis ens, quod à ſe eſt ens, vendicet ſibi omnem perfectionem: tamen, vt ſignificatur ſub hac ratione, quod eſt ens à ſe, formaliter non includit omnem perfectionem, ſed ſolùm radicaliter, ſi hæc noſtro intelligendi modo intelligamus. Quarè omiſſo fundamento Fonſecæ ego puto ideò illa duo prædicata à ratione attributi eſſe excludenda, quia conſiderata formali illorum ſignificatione non denotant perfectionem entitatiuam, ſed modum poſitiuum, quo entitas in ſe eſt ſumma perfectio. Nam hoc, quod eſt eſſe ens à ſe formaliter non eſt entitas, ſed modus intrinſecus entitatis perfectiſſimæ, vt iterum auuertemus in vltimo articulo, iam verò attributum dicit perfectionem ſimpliciter entitatiuam per modum adiacentis ſignificatam. Admitto tamẽ eſſe infinitum ideò etiam à ratione attributi eſſe reijciendum; quia ex ſe dicit omnimodam perfectionem: quod non conuenit attributo, vt ſuprà diximus. Quarè infinitum à ratione attributi ob explicatam rationem benè reiecit Fonſeca loco citato: quod etiam probauit Rada in 1. controuerſ. 4. fol. 55. column. 2. §. *Quinto nota.* cum nonnullis alijs: quamuis id pluribus non placeat.

Capreol. *Cumelius.* *Fonſeca.* *F... tũ ... ca prædicata. Improbatur* *Verum fundamentum.* *Infinitũ non eſt attributum ex fundamento Fõſecæ.* *Rada.*

In his igitur conſentimus cum tertia ſententia: non tamen in alijs. Vtrùm autem ex alio capite huiuſmodi prædicata reijcienda ſint à ratione attributi: 15

ex eo ſcilicet, quòd dicunt perfectionẽ communem Deo, & creaturis? inferiùs expendemus. Nùnc ſatis nobis ſit attributum ex ſua ratione non excludere à ſe prædicata negatiua, ideò quia negatiua, vt malè voluit Molina cum auctoribus ſecundæ ſententiæ. Mentem Diui Thomæ nobiſcum conſentire teſtatur Capreolus vbi ſuprà: conſentiũt etiam auctores tertiæ opinionis Gab. Cumel. & Suarius.

Capreol.

ARTICVLVS VII.

An attributum in ſua ratione includat, quòd ſit realis perfectio exiſtens in Deo; & qualis nam perfectio eſſe debeat?

1. *4. aſſertio.* QVarto loco conſtituendum eſt attributum in ſua ratione admittere, quod ſit realis perfectio formaliter exiſtens in Deo. Hæc conditio non recipitur à Suario lib. 3. de Trinitate cap. 11. num. 2. illo ducitur fundamento: quia non aſſignatur ratio, cur hæc conditio ſit neceſſaria: maximè, quoniam non ſolùm prædicata neceſſaria, ſed etiam contingentia propriè dicuntur attributa. Ego tamen eã recipiendam puto: vno enim dempto Suario, eſt inter Theologos receptiſſima. Eam receperunt Henricus in Summa artic. 32. q. 4. litera O. & P. & quodlib. 5. q. 1. Gregorius in primo d. 2. q. 2. artic. 3. §. *Reſpondeo*, vbi Durandus q. 3. numer. 7. Heruæus q. 2. Tolletanus q. 1. Gerardus de Senis q. 2. ante primum articulum, præceptor Frater Franciſcus à Chriſto quæſt. 2. Marſilius in 1. quæſt. 12. artic. 3. in principio, Torres de Trinitate quæſt. 28. artic. 2. diſputatione 1. in 2. part. illius poſt principium, Cumelius ibi quæſt. 7. notab. 2. Molina 1. part. quæſt. 12. articul. 8. diſputatione 3. pag. 134. column. 1. D. & latiùs quæſt. 28. ar. 2. diſp. 2. §. *Ex hactenus dictis*. Bellomont. 1. p. diſp. 116. c. 1. n. 3. Herrera in 1. Sent. diſput. 14. q. 1. notab. 5. pagin. 463. & q. 2. §. *Secunda ſententia*. pag. 470. colum. 2. Rada in 1. controu. 4. §. *Quintò nota*. pag. 55. col. 2. & ſatis eſt de mente Fonſecæ lib. 7. Metaph. cap. 8. quæſt. 2. ſect. 3. lit. E. Communis autẽ Theologorum conſenſus in hac materia ſatis probabile facit fundamentum, vt hæc opinio potiùs probanda ſit, quàm oppoſita: maximè, quia Theologi ideò de diuinis egerunt attributis, vt diuinæ eſſentiæ perfectionem explicarent. Hæc igitur cõditio, tanquã veriſſima ſupponatur.

Henric. Durand. Heruæus. Toletan. Gerardus. Fr. Franc. à Chriſto. Marſilius. Torres. Cumelius. Molina. Herrera. Rada. Fonſeca.

2. *Prædi. libera ... enda.* Ex qua infertur à ratione attributi excludenda eſſe omnia prædicata, quæ non neceſſariò, ſed liberè Deo conueniunt: vt eſſe creatorem, dominum, prouiſorem, prædeſtinantem, iuſtificatorẽ, & alia huius generis, quæ actum Dei liberum ſupponunt: hæc enim, cum potuerint Deo non conuenire, nullam perfectionem ſimpliciter in Deo ponunt. Quod corolarium ex eodem fundaméto admittunt præcitati omnes doctores cum Fonſeca, & Bellomontano locis citatis: adde eundem Bellomontanum ibi diſp. 117. c. 3. n. 5: quanuis repugnet Suarius, vbi ſuprà, & lib. 1. de eſſentia Dei c. 9. nu. 13. Dixi *ex eodem fundamento*: quia ex alio etiam capite à nonnullis reijciũtur, quòd non ſint abſoluta prædicata, ſed importent relationẽ, ſaltèm rationis: ſed de hac conditione iam diximus.

3. *Dubi... Certa ... lutio.* Dubitant nonnulli; an ad rationẽ attributi requiratur, quòd ſit perfectio Dei omninò abſoluta? in qua dubitatione ſũmus (ni fallor) eſt inter omnes conſenſus, relatiua, quæ ſunt ad intra, à ratione attributi excludi. Quidam indè ſumunt fundamentum; quia relationes ad intra nullam dicunt perfectionem: cum tamẽ de ratione attributi ſit, quòd ſit perfectio ſimpliciter, vt immediatè diximus. Sed hoc fundamentum magnam, & noſtris temporibus celebrem inuoluit quæſtionem, in qua pro vtraq; parte plures, atque doctiſſimi reperiũtur Theologi. Quarè ſatiùs eſt has relationes ex eo reijcere à ratione attributi, quod pertinent ad prædicata perſonalia, quæ ſuprà §. 4. ab attributis iam reiecimus.

Funda... tum ... rum. *Aliu... dam...*

Magn... tauo... Difficultas igitur ſolùm excitatur de prædicatis, quæ aliquo modo dicunt relationem ad creaturas. Inquirimus igitur; vtrùm de ratione attributi ſit, eſſe perfectionem Dei abſolutã ab omni relatione ad creaturã? De quo fortè quis exiſtimabit aliquã inter theologos verſari controuerſiã: quia videtur negare Suar. lib. 1. de eſſẽtia Dei c. 9. n. 13. & 14. At tñ affirmare vidẽtur Torres de Trin. q. 28. ar. 2. diſp. 1. in 2. p. illius, & Cumeli' 1. p.

1.p.q.27.ar.2.q.7.not.2.& clariùs Molina ibi diſp. 2. §. *Ex hactenùs dictis.*

5 *Reſolutio.* Reſolutio ſit attributum ex ſua ratione non excludere relationem tranſcendentem ad creaturas: excludere tamen relationem ſecundùm eſſe, ſi realis fuerit: relationem porrò rationis, quę alicui perfectioni interdùm eſt annexa, ideò excludere, quia talis perfectio ſub illa relatione nullam denotat perfectionem. *Probatur.* Prima pars huius aſſerti euidenter probatur; quoniam nullus negabit omnipotentiam Dei eſſe attributum: quæ tamen relationem tranſcēdentalem dicit ad rem creabilem. Cui reſolutioni fauet, quòd relatio tranſcēdens non tollit veram rationem perfectionis abſolutæ. Secunda aſſerti pars indè probabitur; quia nulla in Deo datur relatio realis, quę ad perſonalia nō pertineat: perſonalia autem ab attributis iam reiecimus. Tertia tandèm aſſerti pars ex eo fiet euidens; quia perfectio diuina, quę relationem rationis includit, vt conſideratur ſub illa relatione, nullam dicit perfectionem; vt videre eſt in volitione Petri, quæ, vt eſt volitio Petri, ſuperaddit relationem quandam rationis (vt multi volunt) quę tamen volitio, licèt ſecundùm ſe ſit perfectio; vt tamen eſt Petri, nullam perfectionem denotat: potuit enim non eſſe Petri. Vide Molinam loco citato.

6. Ex quibus patet ſimpliciter dici poſſe attributum ex ſua ratione dicere perfectionem abſolutam excludendo omnem relationem ad creaturas, tàm realem, quàm rationis; nec enim agitur de relatione tranſcendenti, cum ſimpliciter habetur ſermo de relatione.

7 *Dubitatio ſecunda. P. affirm. Henric. Gregor. Durand. Heruæus. Tolletanus. Pars negās verior.* Dubitatur ſecundò; an attributum ex ſua ratione neceſſariò dicat perfectionem communem Deo, & creaturis. Affirmant Henricus quodlibet. 5. quæſtione 1. litera B. & H. Gregorius, Durandus, Heruæus, Tolletanus, Gerardus, Franciſcus à Chriſto, Herrera, & Rada, quos in principio huius articuli citauimus. Oppoſitum tamen docuerunt Torres, & Cumelius, vbi ſuprà, cum Suario libr. 3. de Trinitate capite 11. numer. 4. & ante eos id docuit Capreolus in primo diſt. 8. quæſtione 4. articul. 1. poſt principium. *Capreolus. Herrera.* Quin potiùs Herrera loco citato affirmat D. Thomam eandem docuiſſe ſententiam 1. cōtra Gentes cap. 32. & de potentia q. 7. artic. 15. & in primo diſt. 2. quęſt. 1. art. 2. & 1. part. quæſtione 3. art. 3. Sed in illis locis Diuus Thomas hac de re nihil agit. Puto tamen hanc ſententiam eſſe veriſsimam: quia non eſt, quòd à ratione attributi excludamus omnipotentiam Dei, æternitatem, immenſitatem, & alias huius generis perfectiones ſoli Deo proprias. Et hanc fuiſſe mentem Diui Thomæ teſtatur Capreolus, vbi ſuprà: quamuis nullum in ſpecie locum citet.

Dubitatur adhùc tertiò; an de ratione attributi ſit, vt dicat perfectionem naturaliter ex creaturis demonſtrabilem? 8. *3. dubitatio.* Affirmauit Gabriel in primo diſt. 2. quæſt. 2. artic. 1. notab. 3. quem probat Bellomontanus 1. part. diſputatione 116. cap. 1. numer. 3. *Pars affirm. Gabriel.* Probare debent, qui volunt attributum ex ſe dicere perfectionem in creaturis repertam: talis enim perfectio naturaliter eſt de Deo demonſtrabilis. At tamen hanc conditionem non admittit Suarius in dicto libro tertio de Trinitate cap. 11. num. 3. *Pars negās vera.* eo ductus fundamento; quia negari non poteſt omnipotentiam eſſe enumerandam inter diuina attributa: cum tamen incertum ſit, an naturali ratione inueſtigari queat. Eadem dubitatio eſt de immenſitate Dei, & de alijs perfectionibus Deo proprijs. Subſcribo libentèr: quia non negarem Deum eſſe obiectum viſione ſui beatificatiuum eſſe diuinum attributum: hæc enim eſt maxima Dei perfectio: cum tamen non ſit negandum hanc perfectionem naturali lumine cognoſci non poſſe, vt ſuo loco oſtendemus.

ARTICVLVS VIII. & vltimus.

Epiloganturea, quæ in præcedentibus articulis ſunt reſoluta.

1. *Diffinitio attributi.* EX ijs, quæ tam latè diximus, colligi poteſt vera diffinitio attributi: eſt enim attributum perfectio quædam realis, & abſoluta, formaliter in Deo exiſtēs, cōcepta à nobis, atq; ſignificata per modū formę, ſiuè ꝓprietatis adiacētis diuinę eſſētię; ſiuè illa affirmatiuè ſignificet, ſiuè negatiuè: ſiuè ſit

Deo cum creatura communis, ſiuè non ſit: denique ſiuè ſit naturali lumine cognoſcibilis, ſiuè ſolo lumine fidei. Nomine perfectionis non intelligas perfectionem tranſcendentem: quia hæc ex ſua ratione non dicit perfectionem ſimpliciter; ſed in ſolo aliquo genere per ſolam negationem defectus in tali genere, vt ſupponimus cum Fonſeca in 4. Metaph. cap. 2. q.7. ſect.7. pag. 652. in fine: ſed intellige perfectionem formalem; non quancunque, ſed quæ ſit perfectio ſimpliciter, quam quidam ex recẽtioribus appellant ſimpliciter ſimplicem: quæ ipſa eſt actus actuans, & perficiens; vel noſtro intelligendi modo habens ſe more actuantis: de hac enim perfectione eſt ſermo, cum dicimus attributa ex ſua ratione dicere perfectionem.

Explicatur 1. pars. *Fonſeca.*

2\. *Quæ attributi rationẽ participant.* Ex his collige ad rationem attributi omnium conſenſu admitti iuſtitiam, ſapientiam, miſericordiam, & alia ſimilia prædicata affirmatiua, & abſoluta: his enim nullo contradicente verè, & propriè conuenit tota attributi explicatio. Quæ etiam conueniret illis, ſi de ratione attributi foret perfectio Deo, & creaturæ communis, naturali ratione à nobis cognoſcibilis: nam hæ etiam duæ conditiones his prædicatis conueniunt.

3\. Veram etiam rationem attributi habebit eſſe obiectum viſione ſui beatificatiuum; hoc enim prædicatum denotat perfectionem eſſentialem, & abſolutam diuinæ eſſentiæ, ſignificatam more formæ adiacentis: quod ſatis eſt ad rationem attributi; quanuis nec ſit perfectio naturaliter ſcibilis, nec Deo cum creatura communis.

4\. Eàdem ratione admittenda ſunt prædicata, aut voce, aut ſenſu negatiua: vt eſſe æternum, immenſum, immutabilẽ, incomprehenſibilem, & id genus alia: nam licèt videantur ſolùm remouere à Deo imperfectionem, quæ eſt in creatura: tamen ex mente Patrum ſua negatione ſatis nobis innuunt eſſentialem aliquam perfectionem, quam ſola ignoratione ſcire poſſumus, vt ex mente Magni Dionyſij ſuperiùs oſtendimus. Et quanuis Suarius non ſatis in hoc cõſentiat lib. 1. de eſſentia Dei cap. 9. nu. 4. & 15. id tamen ſatis admittit, & explicat libro tertio de Trinitate cap. 12. numer. 1.

Quarto loco inter attributa connumeranda ſunt intellectus, & voluntas Dei; de quo nullus poteſt dubitare: quia eſſe intellectiuum, atque appetitiuum, volitiuumque, etiam, prout noſtro intelligendi modo concipiuntur in actu primo; denotant perfectionem ſimpliciter ſignificatam, vt proprietatem noſtro more intelligendi radicatam in natura ſpirituali, quam plerique intellectualem vocant, vt intellectuale idem eſt, quod ſpirituale. 5.

Vtrum verò actiones immanẽtes intellectus, & voluntatis, quarum altera Deus intelligit, altera vult, enumerari debeant inter attributa? Non omnes conueniunt: nam teſte Cumelio 1. part. quæſt. 28. artic. 2. quæſt. 7. §. *quibuſdam placet.* pagin. 840. column. 2. in principio aliqui negant eo ducti fundamẽto; quia de ratione attributi eſt, quòd non ſignificetur per modum actionis. Quod tamen fundamentum friuolum eſt, & gratis confictum. Quarè de actionibus intellectus, & voluntatis, quibus Deus ſe ipſum, & intelligit, & amat, non eſt dubitandum, quin inter vera attributa enumerentur: etenim ad diuinam perfectionem ſpectat perpetuò eſſe in actu intelligendi, & amandi ſe ipſum, vt expreſſè docet Ariſtoteles 12. Metaph. c. 9. quem vide. 6 *Dub. de actibus ... Pars ...* *Fundam.* *Pars ... vera*

Dubitari tamen poteſt, nec ſanè ſine fundamento, an ſcientia Dei, quæ appellatur ſimplicis intelligentiæ, & terminatur ad creaturas, vt poſsibiles, dici debeat attributũ Dei? idem inquiri poteſt de amore Dei erga eaſdem creaturas in eſſe poſsibili apud eos, qui hũc amorem in Deo admittunt. Negat Molina prima parte quæſtione 28. articul. 2. diſputatione ſecunda, §. *Ex hactenus dictis* Fundamentum eſt; quia, tàm cognitio, quàm volitio diuina, vt terminatur ad creaturas, ſolùm ſuperaddit reſpectum rationis, qui nullam denotat perfectionem. Quarè licèt quælibet illarum actionum, vt ad Deum terminatur, dici debeat attributum; quia quælibet earum denotat perfectionem ſimpliciter; tamen prout quælibet ad creaturas terminatur, vt ſic non habet rationem attributi. Quam ego ſententiam 7 *Alter... tatio ... tia ... intel...* *Pars ... ex ...* *Fund...*

Vera iudicatur. tiam veriſsimam puto: ſicùt etiam veriſsimam puto ſententiam, quę ideas à ratione attributi excludit: quæ fuit opinio D. Thomæ de veritate q. 3. art. 2. quam probat Torres de Trinitate q. 28. articul. 2. in 2. p. primæ diſputationis, §. *Colligitur inſuper*, fol. 48. colum. 4. quod longiorem poſtulabat diſputationem.

D. Thom. Torres.

Reijciuntur tamen à ratione attributi in primis relationes perſonales,
8. vt paternitas, filiatio, proceſsio, generatio, tā actiua, quàm paſsiua, & vtroq; modo ſpiratio, & cęteræ, ſiquæ pertinent ad perſonas, vt eſſe ingenitum, eſſe genitum, ſpiratum, & aliæ: relationes enim, vel non dicunt formalem perfectionem (vt plerique volunt) vel ſi eam dicunt (vt alij malunt) non dicunt perfectionem ſimpliciter ſimplicem, qualis in diuinis eſt ſola perfectio abſoluta.

Quæ à ratione attributi reijciuntur.

Præterea reijciuntur omnia prædicata quidditatiua, conſtitutiuaque eſ-
9. ſentiæ: quia non ſignificantur per modum formæ, actuſque adiacentis; vt eſſe Deum: eſſe ens: eſſe ſubſtantiam: eſſe ſpiritualem, & viuentem. Ob quam rationem inter attributa ſuprà non enumerauimus ſubſiſtentiam: nam ſi ſermo ſit de ſubſiſtentia incommunicabili; illa eſt perſonalis, & relatiua: ſi verò ſit ſermo de ſubſiſtentia abſoluta, & communicabili (qualis eſt ſubſiſtentia eſſentialis huius Dei) illa potiùs pertinet ad conſtitutionem eſſentiæ, complementumque ſubſtantiale, quàm ad proprietates adiacentes, vt ſuperiùs aduertimus art. 4. cum Ioanne de Salas ad 1. 2. q. 3. tract. 2. diſput. 4. ſect. 3. num. 19. ad 3: quo in loco reijcit exiſtentiam à ratione attributi: cui ego ſubſcribo; nam vel eſt prędicatum eſſentialiter conſtitutiuum eſſentię; vel ſi non eſt de intrinſeca quidditate illius (vt idem Salas alibi aſſerit:) eſt tamen ſubſtantiale complementū entitatis eſſentialis, vt & entitas. Ex eodem fundamento ſuperiùs art. 6. à ratione attributi reiecimus nō nulla prædicata negatiua; vt eſſe increatum eſſe independens: & eſſe incorporeum; quia licèt ſua negatione ſignificent perfectionem exiſtentem in Deo; non tamen eam ſignificant per modum adiacentis. Vide ibi.

Salas.

Tertio loco reijciuntur prædicata, quę non neceſſariò, ſed liberè, & veluti contingenter Deo conueniunt: ſiuè cōueniant ex tempore, vt eſſe dominum, creatorem, prouiſorem, gubernatoremque rerum, & cęt. quæ ante mundi conſtitutionem non poterant de Deo enunciari: ſiuè Deo conueniant ab ęterno, vt præſcientia, prędeſtinatio, prouidentia, & ſimilia: licèt enim ab æterno fuerint in Deo; in eo tamen liberè fuerunt, & ſubindè potuerunt non fuiſſe: ſi enim Deus noluiſſet mundum condere; nec in Deo fuiſſet præſcientia futurorum, nec hominum prædeſtinatio, nulla denique ratio prouidentiæ circa mundi gubernationem. Quarè cum potuerint non fuiſſe in Deo, ex ſe nullam denotant perfectionē ſimpliciter; quia Deus nulla potuit ſua perfectione priuari. 10.

Eadem ratione attributum eſſe non poteſt, aut volitio huius, vel illius rei, 11. v. g. Petri; aut ſcientia viſionis huius, vel illius futuri: quia licet illi actus ſint veræ perfectiones in Deo, & ſint in ſua entitate neceſſarij: tamen volitio, & viſio, vt eſt volitio, & viſio huius rei, potuit non eſſe: quia potuit Deus illam rē non creare. Quarè talis volitio, vt eſt volitio Petri, nullam denotat perfectionem in Deo; quia licet denotet actum diuinæ voluntatis, qui entitatiuè eſt neceſſarius: non tamen illum denotat ſimpliciter, & abſolutè; ſed cum extenſione ad tale obiectum; ſiuè illa extenſio ſit relatio rationis, ſiuè aliquid aliud: quid quid enim illud ſit, cum potuerit non eſſe, non eſt perfectio ſimpliciter: quod ſatis eſt, vt à ratione attributi reijciatur.

Poſtremò à ratione attributi reijciē- 12. da ſunt prædicata, quæ formaliter puram negationem ſignificant, nullam ex eo perfectionem etiam nobis ignotam innuendo; tale eſt vnum tranſcendens, vt latè oſtendimus ſupra §. 4. Idem diximus de his prædicatis, ſimplex, actus purus; quamuis Suarius lib. 3. de Trinit. c. 11. nu. 3. affirmet neminem dubitare poſſe, quin ſub nomine attributi comprehendantur: at tamen ea non comprehendi expreſsè docet Fonſeca lib. 7. Met. c. 8. q. 2. ſect. 3. litera E. & mirum eſt, quod admittat Suarius controuer-

Duo prædicata reijciēda.

Fonſeca.

ſum eſſe, an hæc prædicata perfectionē dicant; & ſimul affirmet inter Theologos dubitari non poſſe, an inter attributa ſint comprehendenda: etenim eodem teſte ibidèm n.2. plures ſunt theologi, qui à ratione attributi reijciunt prædicata, quæ perfectionem ſimpliciter non dicunt: & hanc eſſe communiotem, & veriorem ſententiam iudicauimus ſuprà ar. 7. Quarè hęc duo prædicata, *ſimplicitas, & actus purus* à ratione attributi abſque vlla dubitatione excludenda ſunt: quoniam ſi nullam denotat perfectionem (quia puram dicunt negationem, vt plures volunt) excludenda ſunt iuxta doctrinam ſuperiùs traditā, quæ communior eſt, & verior, quidquid Suarius eam non recipiat. Si verò denotant perfectionem (vt alij malunt) cū eam denotent, non per modum qualificantis diuinam eſſentiam, ſed intrinſecè illam modificantis; excluduntur à ratione attributi; etenim, tam ſimplicitas, quàm pura actualitas diuinæ entitatis, formaliter non dicunt aliquā entitatem noſtro modo intelligendi ſuperadditam diuinæ entitati; ſed ſolùm dicunt modum poſitiuum intrinſecum entitati diuinæ. Cuius explicatio longiorem poſtulabat diſcuſsionem. Et hæc de iſta q.4.

QVÆSTIO V.

De diſtinctione attributorum.

1. De diſtinct. attributo. ū

Deindè agendum eſt de attributorum diſtinctione, de qua duo inquiruntur. Primum de diſtinctione attributorum à diuina eſſentia. Deindè de diſtinctione eorum inter ſe.

Quod attinet ad primū; quia de propoſita difficultate varię ſunt Theologorum ſententiæ; quarum ſingulæ pro dignitate, & abſque confuſione explicari non poſſunt, niſi de ſingulis ſpecialiter inquiramus; de ſingulis ſingulos excitabimus articulos. Primò igitur inquiremus; an attributa ita cum eſſentia omnibus modis ſint idem, vt nulla diſtinctione, nec rei, nec rationis diſtinguantur? Secundò; vtrùm attributa realiter diſtinguantur à diuina eſſentia? Tertiò; an ex natura rei actu diſtinguātur ante omnē actum intellectus? Quartò; an actualem diſtinctionem ſolùm habeant per intellectum? Quintò; an actualem diſtinctionem ſolùm conſequātur per intellectum viatoris; an verò eā habere poſsint per intellectum diuinū? Poſtremò; an à parte rei diſtinguantur diſtinctione virtuali? Quibus explicatis ſatis manebit explicata celebris iſta difficultas.

Quę ſunt inquirenda.

Sed ante omnia illud eſt hoc loco aduertendum, huic quæſtioni locum eſſe, ſi attributum ſumàtur, proùt dicit perfectionem poſitiuam formaliter exiſtentem in Deo more actus, veluti adiacentis: nec enim vlla poteſt eſſe dubitatio de attributis negatiuis; aut de illis, quæ ſolam relationem rationis important, ſi quis hæc ad rationem attributi admittat. Nam, quæ negatiua ſunt, poſitiuè diſtingui non poſſunt, ſed ſolùm negatiuè, hoc eſt, per negatiuam non identitatem. Quæ verò ſolùm ſuperaddunt relationem rationis; realiter diſtingui nequeunt: imò nec realiter poſſunt identificari; ſed diſtinguētur eo modo, quo ens rationis diſtinguitur à ſubiecto, cui per intellectum ineſt.

2. In quo ſe ſu proce quæſtio

ARTICVLVS I.

An attributa ita cum eſſentia omnibus modis ſint idem, vt nec re, nec ratione ab ea diſtinguantur?

Vòd attributa omnibus modis ſint idem cum eſſentia, vt nulla, nec rei, nec rationis diſtinctione ab ea diſtinguantur; primùm exiſtimauit Aureolus in primo diſt.8. quæſt. 3. artic. 2. quem refert Capreolus ibi quæſt.4. artic. 2. contra ſecundum: deindè Nominales, Ochamus in primo d. 2. quæſtione 1. & 2. & ibi Gabriel quæſtione 2. articul. 2. concluſione 1. & 2. Gregorius in primo diſtinctione 8. quęſtione prima, & ſecunda, vbi etiam Maior quæſtione prima, concluſione prima, & ſecunda; vt omittam Aliacum, & cæteros Nominales: apud quos, & apud Aureolum quæſtio iſta adeò eſt inuoluta, vt vix ex illis aliquid certi colligas.

1. Prima. Aure. Capre. Ocham Gabri. Gregor Maior

Pro

2. præmiſſum 1 pro explicatione ha... ſectatæ.
Pro explicatione tamen mentis nominalium præmittendum eſt 1. apud eos attributum attributalemquè perfectionem duobus modis accipi. Vno modo pro ipſa reali ꝑfectione, quæ eſt in Deo. Altero modo pro ſigno, ſiue mentale ſit ſiue vocale, aut ſcriptum, quod de Deo prędicat aliquam perfectionem ſimpliciter: eam ſcilicèt, pro qua ſupponit. Ità
Ochamus. Gabriel. Gregorius Aliacus. Marſilius.
Ochamus in 1.d.2.q.2. litera F. & quodl. li.3.q.2. Gabr. in 1.d.2.q.2.ar.1.notab.1. & 3. Greg. in 1.d.8.q.2. in principio, vbi etiã Maior q.1. Petr⁹ de Aliaco in 1.q.6.ar 2. Marſilius in 1.q.12.ar.3. in principio.

3. 1. præmiſſũ
Deinde præmittendum eſt apud eoſdem Nominales attributum communiter nõ ſummi pro ipſa diuina perfectione, quę de Deo prędicatur. ſed pro ſigno ſiue nomine de Deo prædicabili supponẽte pro perfectione, quam de Deo prædicat: perfectionem enim ipſam nollunt appellare attributum, niſi ſatis impropriè. Quare cum diſputant de diſtinctione attributorum, vel inter ſe, vel à diuina eſſentia, non diſputant de ipſa ꝑfectione attributali, ſed de nominibus eam ſignificantibus: aliqua tamen dicũt de ipſa perfectione, vt in Deo eſt: quę ſola ad noſtrum pertinent inſtitutum: quia nos ipſa nomina non appellamus attributa, ſed ipſas perfectiones Dei ſignificatas per nomina.

4. Omiſsis igitur ijs, quę tàm latiſsimè, quàm confuſiſsimè, imò etiam ſine neceſsitate diſputant de diſtinctione nominum attributorum (quis enim vnquã dubitauit nomina, ſiue vocalia ſint, ſiue ſcripta, aut mentalia non eſſe diuinam eſſentiam?) ea ſola in hac quæſtione expendemus, quæ ſcribunt de ipſa perfectione attributali ſignificata per nomina attributorum.

5. Mens igitur, & ſententia omnium Nominalium in hoc eſt poſita, vt perfectiones (quas nos appellamus attributa) re, & ratione ſint prorſ⁹ indiſtinctæ à diuina eſſẽtia: ità, vt omni ſublata diſtinctione, aut, rei, aut rationis omnibus modis ſint eſſentia diuina; & ideò concludunt perfectiones iſtas, ſi propriè loquendum ſit, non eſſe in diuina eſſentia, ſed eſſe ipſammet eſſentiam diuinam. Ità inuenies apud Ochamum in 1.d.2.q.
Ochamus.
1 & 2. vbi Gabr. q.2.ar.2.concl.1. & 2. & apud Greg. in 1.d. 8.q. 1. & 2. vbi etiam Maior q.1.concl.1. & 2. vt omittam cæteros nominales. Qui omnes diſtinctionem attributorum, tàm inter ſe, quàm ab eſſentia ſolúm agnoſcunt in ipſis nominibus, quę ſola ſimpliciter vocant attributa. Diſtinguũtur autem, tàm inter ſe, quàm ab eſſentia, vel ſe ipſis, vt putat Ochamus, vbi ſuprà q.2. litera G. in medio: vel per diuerſa cnonotata, vt volunt Greg. Maior, Gabr. & cæteri.
Gabriel. Gregorius. Maior.

Hanc ſententiam confirmant, tùm auctoritatibus, tùm etiam rationibus. Auctoritatibus quidèm, quoniam apud Auguſtinum in Deo, non aliud eſt ſapiẽtia, & aliud eſſentia: imò Deus eò eſt ſapiens, & iuſtus, quò eſt Deus, vt patet ex 6. de Trinitate c.4. & 5. & ex lib.7.c.1. & ex lib.15.c.5.6. & 17. Optima ſunt verba, quæ habentur in d.c.17. *In illa Trinitatis ſimplici natura non ſit aliud ſubſtãtia, & aliud charitas: ſed ſubſtãtia ipſa ſit charitas, & charitas ipſa ſit ſubſtantia* facit, quoniam ex D. Anſelmo, & alijs patribus, quos in ſequẽti ar. referemus, nominibus attributorũ idem ſignificatur. Quod veró diſtinctio attributorũ ſolũ reperiatur ratione nominũ probant autoritate Origenis in c. 10. Hieremiæ ad illa verba: *Qui feci terrã in fortitudine*, vbi teſte Magiſtro in 1. d. 46. litera C. in fine ità ſcribit: *Omnia, quæ Dei ſunt, Chriſtus eſt: ipſe ſapientia eius; ipſe fortitudo, iuſtitia, ſanctitas, ipſe prudentia, ipſe veritas. Sed cum vnum ſit in ſubiacenti pro varietate ſenſuũ, diuerſis nuncupatur vocabulis: aliud enim ſignificat ſapientia, aliud iuſtitia: quando enim ſapiẽtia dicitur, diſciplinis te diuinarũ, humanarũq; rerũ inſtruere intelligitur: quãdo iuſtitia, diſtributor, vel iudex meritorũ inſinuatur.* Ecce quòd in Deo à parte rei eſt vnũ, pro varietate ſenſuũ diuerſis nũcupat vocabulis. His Origenis verbis motus Magiſter loco citato expreſſè aſſerit *in Deo idem prorſus eſſe iuſtum, & iuſtitiam: miſericordiam itèm & iuſtitiam eſſe omninò idem*. Obijciens autem ſibi de operibus Dei ſcribi in ſacra Scriptura, quòd quædã ſunt miſericordiæ, quædam iuſtitiæ, reſpondet his verbis: *his reſponderi poteſt ſic; illis locutionibus, quibus huiuſmodi operum fiunt diſtinctiones, vt alia miſericordiæ, alia iuſtitiæ, alia bonitati tribuantur; non diuerſitas ſubiacentis, id eſt, rei his vocabulis ſignificatæ exprimitur; ſed varietas ſẽſuum, & effectuum in creaturis monſtratur.* Ex quibus verbis concludunt Nominales apud Magiſtrum rem ſignificatam per

6. Confirmatur hæc ſententia auctoritatibus.
Ex Aug.
Ex Anſ.
Ex Orig.

nomina attributorum non eſſe aliam, & aliam, ſed prorſùs eandem: nomina autem eſſe diuerſa propter diuerſa cônotata.

7. *Præcipua ratio.* Rationibus id etiam ipſum latiſsimè cõfirmant. Earum vis in hoc eſt poſita; quoniã inter eſſentiã, & attributa nulla poteſt dari diſtinctio, aut rei, ſine intellectu: aut rationis per intellectum. Ergò omnibus modis ſunt idem. Conſequentia patet. Priorem partem antecedentis latiſsimè probant Ochamus in 1. d. 2. q. 1. & ibi Gabr. q. 1. Greg. in 1. d. 8. q. 1. Poſteriorem autem non paucioribus medijs idemmet confirmant, Ochamus inquam, & Gabr. locis citatis, vterq; q. 2. & 3. Greg. item vbi ſuprà q. 2. ar. 1. vbi Maior q. 1. concl. 2. quam etiam latiſsimè confirmat Aureolus apud Capreolum, vbi ſuprà. Præcipua vtriuſquè partis argumenta adducemus inferiùs q. 5. ar. 7. §. 2. & 3.

8. *Reijcitur hæc ſententia.* Hãc Aureoli, & Nominalium opinionem, non ſolùm reijciunt omnes vtriuſq; ſcholæ, Thomiſticæ ſcilicèt, & Scoticæ ſectatores; ſed etiam omnes alij, qui nulli ſcholæ addicti eam doctrinam ſequuntur, quam probabiliorem iudicant: omnes enĩm quotquot hac de re ſcripſerunt, admittunt aliquam dari diſtinctionem inter eſſentiam, & attributa: controuertunt autem, ân illa diſtinctio ſit rei, ân verò rationis. A Nominalibus diſſentit etiam Marſilius in 1. q. 12. ar. 3. in 2. p. articuli, ſi diligentiús expendantur, quæ ibi ſcribit. *Marſilius.* Contra Aureolum, & Nominales ſpecialiter ſcribunt Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 1. in 1. p. diſputationis fol. 45. col. 3. & in 2. p. concl. 3. fol. 47. col. 3. *Torres.* vbi etiam Cumelius q. 7. concl. 3. pag. 841. columņ. 1. *Cumelius.* & Bellomontanus 1. part. diſput. 117. cap. 1.

9. Et quamuis doctiſsimi theologi putent ſuperuacaneum eſſe hanc Nominalium opinionem impugnare (vt quia ſupponãt ſola nomina eſſe attributa; quod non poteſt nõ cenſeri ridiculum: recurrantquè in difficultatibus ad ſolam nominum diſtinctionem, & ad eas, quas pro libito excogitant, inutiles eorundẽ nominum connotationes) tamen non erit inutile aliqua adducere, ex quibus illorum opinio oſtendatur manifeſtè abſurda.

10. *Primum fundamentum contra Nominales.* Primum autem fundamentum inde ſumendum eſt dari plura attributorum nomina, quæ nec inter ſe nec in ordine ad eſſentiam ſint ſynonima. Ex quo, ſi peripatetica doctrina ſeruãda eſt, non poteſt non inferri aliquam in re ſignificata admittẽdam eſſe diſtinctionẽ: nam quæ nomina ſignificant id, quod omnibus modis eſt idem; illa omnium conſenſu ſunt verè ſynonima. Sed reſpondent Nominales, vt nomina non ſint ſynonima: ſatis eſſe, ſi ſignificent eandem rem cum diuerſa connotatione: ſiquidẽ *Euaſio.* diuerſitas terminorum ſumenda eſt, nõ ex diuerſitate rei ſignificatę, ſed ex diuerſitate connotatorum. Nomina autẽ attributorum, licèt ſignificent eandem diuinam eſſentiam omninò indiſtinctam: eam tamen ſignificant cum diuerſa connotatione.

11. *Eluditur.* Sed mirũ profectò eſt, quòd iſti theologi in explicandis diuinis perfectionibus recurrant ad nominum cõnotationes, quas ipſi pro ſuo tantum libito ſine vlla, aut ratione, aut actoritate confingunt contra communem patrũ, & theologorum ſenſum. Vndè iſta nominum theologia à communi ſchola iam diu eſt relegata: & meritò, quia nominum connotationes, quas fingunt, rem potiùs confundunt, quàm explicant.

12. Præterea inquiro; ân iſtę cõnotationes rerum extrinſecarum (quas in attributis commentantur) denotent aliquam rationem perfectionis repertam in rebus cõnotatis, quam ex vi illius cõnotationis in Deũ transferant: án veró nullam denotent? Si nullam; quęſo, quid hę nominum connotationes conducant ad explicandam diuinæ eſſentiæ perfectionem? Etenim attributorum nomina adinuenta ſunt gratia explicãdæ alicuius perfectionis in Deo. Porrò ſi denotant aliquam perfectionis rationem, quę in Deum transferatur; iam infertur eſſentiam diuinam, vt ſignificatur per talem vocabuli connotationem, ſignificari ſub alia ratione reperta in diuina eſſentia, quàm ſignificetur per connotationem alterius nominis. Quare velint, nolint, tenẽtur admittere pluralitatẽ perfectionũ aliquo modo reperiri in eſſentia diuina, ſaltèm virtualiter, & fũdamentaliter. V. g. hæc duo nomina ſapientia, & iuſtitia, apud iſtos theologos differunt

differunt, non quidèm re ſignificata; quia per vtrunque ſignificatur eadem diuina eſſētia eodem modo ſumpta; ſed connotatione diuerſa: quatenus ſcilicèt nomen *iuſtitia* ſignificat diuinam eſſentiam connotando iuſtitiam creatam, cui proprium eſt ſuum cuique reddere: & eandem diuinam eſſentiam ſignificat nomen *ſapientia* connotando ſapientiā creatam, cui proprium eſt res cognoſcere, & omnia debitè ordinare. Iam inquiro; ân illud nomen *iuſtitia*, ideò ex impoſitione connotet iuſtitiam creatā reddentem vnicuique, quod ſuum eſt, vt denotet perfectionem illam creatæ iuſtitiæ etiam reperiri in Deo? Si id non denotat: non poteſt nomen iſtud inter diuina attributa numerari: quia cōſtat attributa fuiſſe à theologis excogitata vt diuinas perfectiones explicarēt. Porrò ſi denotat: profectó iam nō ſignificat diuinam eſſētiam ſub eádem perfectionis ratione, ſub qua ſignificatur per cōnotationem nominis *ſapientia*.

13. 3 fundamẽtum ex ſacris literis Deinde ex ſacris literis probare poſſumus inter eſſentia, & attributa dari aliquam diſtinctionem: nam ex illis cōſtat Filium per ęternam generationem plura accepiſſe à Patre: accepit autem eſſentiam, & attributa. Ergò eſſentia, & attributa ſimpliciter dici debent plura pluralitas autem non datur ſine aliqua diſtinctione. In hoc diſcurſſu ſola maior Matth. 11 eſt probanda: probatur autem apertiſſimè ex illo Matth. 11. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.* Quem locum de ijs, quæ Filius habet à Patre per æternam generationem intellexerunt Hilarius, & Euthymius teſte Maldonato in eodem loco n. 27. In eodem ſenſu ijdem patres intelligunt illa verba Ioan. 17. *Nunc cognouerunt, quia omnia, quæ dediſti mibi, abſ te ſunt.* Sed quia duo iſti loci plures alias patiuntur interpretationes, & fortè ad literam magis accommodatas; addimus locum apertiſſimum Ioan. 16. *Omnia, quæ Pater habet, mea ſunt.* Quę verba omnium patrum conſenſu intelligūtur de ijs, quę Pater Filio per æternam generationem communicauit: nam ex his verbis vrgētiſsimum argumentum ad expugnandā Arrianam hæreſim ſumpſerunt Athanaſius, Epiphanius, Nazianzenus, Didymus, Idacius, Cyrill⁹. Auguſtinus, Theodorus Mopſueſtenſis, Leontius, Theophylactus, & plures alij, quos refert Maldonatus ibi n. 15. Non eſt igitur dubitandum ea, quę Filius per æternam generationem accepit à Patre, dici poſſe plura. Accepit autem eſſentiam, & ea, quæ per nomina attributorum à nobis noſtro modo ſignificantur. Iam rogam⁹ Nominales; ân Filius accepit nomina cum ſuis connotationibus; ân ea, quæ per nomina ſignificantur? ân itá deſipient, vt dicant Filium à Patre per ęternam generationem accepiſſe nomina? quod ſi accepit, quæ per nomina ſignificātur, & quę verè per generationem ſūt Filio communicata; vtiq; illa erunt aliquo modo plura, & ſubinde diſtincta. Quomodo autem diſtinguantur; id inquirimus.

(Margin: Hilarius. Euthymius. Maldon. Ioan. 17. Ioan. 16. Athanaſ. Epiphan. Nazianz. Didymus. Cyrillus. Auguſt. Leontius. Theophylactus. Maldonatus.)

Tertiò maximè vrgent verba Auguſtini lib. 6. de Trinit. cap. 14. *Deo hoc eſt eſſe; quod fortè eſſe: aut iuſtū eſſe: aut ſapientē eſſe: & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate, & multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtantia eius ſignificetur.* Quæ verba ſatis denotant ſubſtantiam ipſam diuinam (quę eſt res ſignificata per nomina attributorum) itá eſſe ſimplicem, vt multiplex dici debeat quare ex Aug. euidenter conſtat in diuina eſſentia cum ſumma ſimplicitate agnoſci aliquam multiplicitatem: quæ multiplicitas ineſſe non poteſt, niſi in ordine ad ſuas perfectiones, & attributa. At vbi datur fundamentum multiplicitatis, vtique dandum erit fundamētum diſtinctionis. Sed de his Auguſtini verbis inferiùs ar. vlt. plura dicemus. Nunc ea adducimus, vt probemus apud Auguſtinum diuinam eſſentiam in ipſa ſua ſumma ſimplicitate aliquam admittere multiplicitatem: multiplicitas autem non omnem reſpuit diſtinctionem, ſed aliquam admittit: & hanc inquirimus. 14. 3. ex Aug.

Quartò loco euidentiſsima ſunt verba D. Bernardi lib. 5. de conſideratione ad Eugenium ante medium: *multa* (inquit) *dicuntur eſſe in Deo: & quidèm ſanè, catholicèquè: ſed multa vnum.* Ecce ex D. Bernardo ſanum eſt, atque catholicum in Deo ineſſe plura; itá tamē, vt illa plura in Deo ſint vnum. Concinit igitur dictum Bernardi cum ſimplicitate, & multiplicitate, quam Aug. agnoſcit in diuina eſſentia. Quomodo autem pluralitas iſta cum vnitate ſimul ſtare queat? infe- 15. 4. ex Bern.

riùs

riùs explicabimus: nunc dicimus, quæ realiter ſunt vnum, virtute eſſe poſſe plura: & ſubinde per intellectum poſſe concipi, vt actu plura.

16. Ex dictis iam patet veriſsimam omninò eſſe communem ſententiam, quæ contra Nominales affirmat eſſentiam Dei non ità eſſe omnibus modis idem cum attributis, vt inter ea omnis excludatur diſtinctio, vel rei, vel rationis: actualis, aut virtualis. Quæ autem iſtarũ admitti debeat; in ſequentibus articulis diligentiùs expendemus.

17. *Ad primam cõfirmationem ex auctoritatibus* Nec aliquid efficiunt, quæ Nominales adducunt in confirmationem ſuæ ſententiæ. Nam, quæ ex Aug. & cæteris patribus adducuntur, facilem habent ſenſum: ſolùm enim probant inter eſſẽtiam, & attributa nõ dari realem diſtinctionem, quod libenter admittimus, vt in ſequenti articulo contra Gualterum demonſtrabimus. An verò probent nullam dari diſtinctionem ex natura rei ante omnem operationem intellectus expendemus ar. 3.

18. Origenes autem, & Magiſter potiùs ſunt pro nobis: quoniam varietas ſenſuum, quam admittunt, idem eſt, quòd varietas conceptuum, tàm formalium, quã obiectiuorũ, quibus id, quod á parte rei in ſua entitate eſt vnum, ſubijcitur, dũ à nobis in adęquatè percipitur; vndè varijs vocabulis à nobis ſignificatur: nomina enim ſignificant res mediantibus conceptibus. Quare ſi aliqua res in ſe vna, & eadem diuerſis modis à nobis concipitur; diuerſis etiam nominibus à nobis ſignificatur: res enim nõ ſignificatur præciſè, vt eſt à parte rei; ſed provt eſt in noſtra cognitione, fũdata tamen in ipſa re: de quo plura inferi⁹.

19. *Comment.* Cum Origene, & Magiſtro concinit Commentator 12. Metaph. com. 38. dũ ait: *in ijs, quæ ſunt forma non in materia, diſpoſitio, & diſpoſitum* (hoc eſt, prædicatum, & ſubiectum) *reducuntur ad vnum in eſſe, & duo in conſideratione.* Nec ſatis eſt, ſi cum Greg. & Nominalibus reſpondeas Cõmentatorem ibi ſolùm agere de nominibus, non verò de rebus: id enim falſiſſimum eſt: quoniam ſchola peripatetica, ſicut non in ſolis nominibus admittit prædicationem, ſed etiam in rebus provt ſunt in intellectu: ità etiam non ſolùm in nominibus admittit compoſitionem factam per intellectum; ſed etiã in ipſis rebus. Immò in ipſis rebus, provt obiectiuè ſunt in intellectu, principaliter admittit, tùm prędicationem, tùm compoſitionem; in vocibus autem, & terminis ſolùm inſtrumentaliter, vt latè cõtra Nominales oſtendit Capreolus In 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 27. Aureoli contra ſecundam fol. 125. col. 3. & 4. idque ex ſententia eiuſdem Commentatoris, & Linconyenſis multis in locis. De quo multa ſcribunt logici, tùm apud Porph. tùm apud Ariſt. in prædicamentis, qua de re nos ibi latè diximus. *Capreo.*

20. *Ad ratio.* Ad fundamentum ſumptum ex ratione negandum eſt antecedens; quoniã, vt ex ſequentibus articulis patebit, inter attributa, & eſſẽtiam dari poteſt diſtinctio ex natura rei, non actualis, ſed virtualis: in qua fundatur actualis, quam facit intellectus. Quæ autem contra hanc reſolutionem Nominales obijciunt, ibi diligentiùs explicabuntur.

21. *Obiec.* Si verò obijciant ſimplicitatem diuinam, maiorẽ eſſe futurã, ſi nulla in ea admittatur multiplicitas, aut rei, aut rationis, actualis, vel virtualis: neganda eſt propoſitio; quia ſimplicitas ſine multiplicitate virtuali potiùs arguit imperfectionem, quàm perfectionem: ſiquidẽ tollit eminentialem continentiam in diuina ſimplicitate, de quo inferiùs plura ſunt dicenda. *Solut.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm attributa diuina realiter diſtinguantur ab eſſentia.

CVm iam cõſtitutum ſit contra Aureolum, & Nominales admittendam eſſe aliquam diſtinctionem inter eſſentiam, & attributa: ſupereſt, vt oſtendamus, quęnam diſtinctio inter illa admittenda ſit.

§. 1.

Summatim referuntur varia genera diſtinctionum.

SEd quoniam plura ſunt diſtinctionum genera; operæ pretiũ erit omnia ſummatim referre, vt omni ſublata æquiuocatione ſingula percuramus; ità enim fiet euidentius, quænam diſtinctio

diſtinctio inter eſſentiam, & attributa admitti debeat.

3. De varijs diſtinctionum generibus inter alios latè ſcribit Sotus in prædicabilibus q 3. de vniuerſalibus ar. 2. & in c. de proprio q. 2. latiùs Fonſeca in 5. Metaph. c. 6. q. 6. & Suarius in ſua Metaph. diſp. 7. ſect. 1. Varij ſunt dicēdi modi

4. Prima opinio diſtinctionem diuidit in realem, & rationis; nec vllam diſtinctionem mediam inter vtramque admittit. Ità docuerunt Heruæus quodlib. 1. q. 2. ar. 3. & quodlib. 3. q. 3. Durandus in 1. d. 2. q. 2. & d. 33. q. 1. Ex Metaphyſicis idem probauerūt Ioannes de Gandauo in 6. Metaph. q. 10. Soncin. 7. Met. q. 36. latè id probat Sotus locis citatis affirmans ante Scotum omnes Philoſophos hanc admiſiſſe opinionem. Ex nouioribus idem probauerunt Cumelius 1. p. q. 28. ar. 2. concl. 2. & poſt eum Valentia 1. tom. diſp. 1. q. 5. pūct. 1. pag. 136. §. *notatur* & q. 13. punct 3. pag. 280. & diſputatione 2. q. 13. punct. 1. pag. 856. litera C. Bellomontanus hanc ſentētiam ità putat eſſe certiſsimam, vt dicat mediam diſtinctionem inter has duas omninò eſſe cōmentitiam. Ità ſcribit 1. p. diſp. 116. c. 5. n. 25. citari ſolet à nonnullis Caietanus 1. p. q. 54. ar. 2. ſed nihil apud eū inuenio quin potiùs citari ſolet pro hac ſententia Scotus apud Porphyrium q. 3. de vniuerſalibus.

5. Ego hanc opinionem libenter amplecterer, ſi nomine diſtinctionis realis intelligenda veniat omnis diſtinctio, quæ reperitur in rebus ſublata omni intellectus operatione; ità vt omnis diſtinctio dicatur realis, quæ ſine intellectu datur: rationis verò, quæ ſolum actu reperitur in re, prout eſt in intellectu, facta in ea per intellectus operationem. Auctores tamen citati diſtinctionem realem non ità explicant: ſed eam ſolùm realem appellant, quæ datur inter rem, & rem; in quo ſenſu diſtinctio realis ſumitur propriſsimè, & ſtrictiſsimè. At in hoc ſenſu verior eſt ſententia, quæ inter diſtinctionem realem, & rationis mediam agnoſcit, quæ, nec realis ſit, nec rationis. Nam admittendam eſſe diſtinctionem modalem (quæ datur inter rem, & modum rei) mediam inter realem, & rationis ferè omnes Philoſophi, & Theologi fatentur. Ità docent Scotiſtæ, qui modū eſſendi appellant gradum eſſendi intrinſecum: idem docet Fōſeca in 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 2. & poſt eum Suarius in Metaph. diſput. 7. ſect. 1. n. 16. & 20. Curſus Conimb. ad præfationem Porphyrij q. 4. ar. 2. poſt principiū. Nec hāc diſtinctionem reijcit Bellomontanus 1. p. diſput. 116. c. 5. n. 25. quo in loco admittit hanc diſtinctionem modalem, eam tamē ſub reali comprehendit: realis enim diſtinctio (vt ait) habet latitudinem, vt extendatur ad modū realem rei. Intereſt tamen inter Bellomontanum, & Suariū ex vna parte, & cæteros, quos citauimus: nam duo illi in hoc vno cōueniūt, vt præter diſtinctionem modalem nullam aliā admittant mediam inter realem, & rationis: quod Suarius in citato loco Metaph. multis oſtendit, & tanquam certiſſimum ſupponit lib. 1. de eſſentia Dei c. 10. n. 4. & hanc ſententiam Bellomontanus, vbi ſuprà ità putat veriſsimam, vt dicat omnem aliam mediam diſtinctionem eſſe commentitiam.

Sed omiſſa viri larga in loquendo licentia, ego puto longe probabilius eſſe præter diſtinctionem modalem dari diſtinctionem mediam inter realem propriè ſumptam (quæ eſt rei ad rem) & rationis: nimirum diſtinctionem formalē, tàm actualē, quám virtualem inter duas formalitates, duoſque formales eſſendi gradus. Puto igitur longè eſſe probabilius agnoſcere in vna, & eadem re duas formales entitates, quæ licèt realiter ſint idem: actu tamē, aut virtute formaliter diſtinguūtur ſecluſa omni intellectus operatione. Hanc opinionem aliquibus recentioribus placuiſſe refert Fonſeca lib. 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 1. in principio, & latius ſect. 2. poſt principiū poſtea eandē probauit Curſus Conimb. in 4. q. vniuerſalium ar. 2. §. *Id quo manifeſtius*. Et hæc ſententia communiter tribuitur Scoto, & Scotiſtis.

Et quanuis de hoc dubitet Suarius loco citato n. 13. (tùm, quia Scotus non ſatis explicat, an diſtinctio, quam formalem vocat, ſit actualis in re, vel tantum fundamentalis ſeu virtualis: tùm etiam, quia inter Scoti ſectatores eſt varius opinandi modus; dùm aliqui exiſtimant diſtinctionem formalem apud Scotum nō eſſe aliam à diſtinctione rationis raciocinatæ quanuis, inquam, de hoc dubitet 7.

[Left margin notes: 3. Quæs. Fonseca — 4. opinio. Heruæus. Durandus. Ioannes. Soncinas. Cumelius. Valentia. — 5. Iuxta quē ſenſum hæc opinio admittenda. — Verior ſententia]

[Right margin notes: Fonſeca. — Bellomont — 6. Diſtinctio formalis admittitur — Fonſeca.]

bitet Suarius; non puto poſſe hac de re dubitari: quia, & Scotus ſatis ſufficienter ſe ipſum explicauit: & nullus eſt Schotiſtarum (quem viderim,) qui formalem diſtinctionem, actualem non agnoſcat ante quancunquè operationem intellectus, & ſubinde diſtinctã à diſtinctione rationis ratiocinatæ: hæc enim actu non datur, niſi per intellectum. Et quanuis Herrera (de quo ſolo dubitari poteſt) hanc diſtinctionem formalem actualem non admittat inter eſſentiam & attributa, vt ex tertio ar. patebit; eã tamen expreſſè admittit, non ſolùm inter gradus metaphyſicos, qui in ente creato prędicamentali reperiuntur, vt patet ex 1. tom. diſp. 14. q. 3. notab. 3. pag. 476. col. 1. ſed etiam in diuinis inter paternitatem, & ſpirationem actiuam, vt videre eſt apud eundem in eodem 1. tom, diſp. 8. q. 14. ſi expendantur, quæ ibi ſcribit concl. 3. 4. & 5. & in vltimis verbis totius corporis. Denique Scoti ſectatores communi calculo agnoſcere diſtinctionem formalem actualem ante omnem intellectum, ſatis patebit ex dicendis in ſequenti articulo, & ſatis euidenter colligitur ex ijs, quæ docent de diſtinctione prædicamentorum: relationis à proximo fundamento: paſsionis à ſuo ſubiecto: & deniquè graduum metaphyſicorum, qui in vnaquaque ſpecie, & in ſingulo quoque indiuiduo repe riuntur: in his enim communis Schotiſtarum ſententia, nemine excepto, admittit diſtinctionem, non realem, ſed formalem actualem ante omnem operationem intellectus, vt inter alios explicat Curſus Conimb. in præfatione Porph. q. 4. ar. 2. §. *bis præmiſsis*. Quare ſi generaliter, & abſolute loquendũ eſt, nõ eſt negandum celebrem eſſe apud Scotiſtas ſententiam præter diſtinctionem realem inter rem, & rem, & diſtinctionẽ rationis admittendam eſſe diſtinctionẽ formalem, etiam actualem diſtinctam à diſtinctione rationis raciotinatæ.

8. Scoti ſententia fuiſſe oſtenditur. Et hanc fuiſſe ſententiam Scoti ſine fundamento dubitatur: Scotus enim nõ ſemel ſed iterũ, atque iterum verbis expreſsis hanc mediam diſtinctionem admittit. Clariſsima ſunt verba, quæ ſcribit in 1. d. 2. q. 7. litera F F. agens enim de diſtinctione eſſentiæ á relationibus perſonalibus ità ait: *Dico ſine aſſertione, & præiudicio ſententiæ melioris; quòd ratio, qua formaliter ſuppoſitum eſt incommunicabile, & ratio eſſentiæ, vt eſſentia, habent aliquam diſtinctionem præcedẽtem omnem actum intellectus, tàm creati, quàm increati.* In eodem lib. 1 d. 8. q. 4. §. ad quęſtionem litera Q. agens de diſtinctione attributorum ità inquit *Eſt ergò ibi diſtinctio tertiò præcedens intellectum omni modo: & eſt iſta, quòd ſapiẽtia eſt in re ex natura rei, & bonitas eſt in re ex natura rei: ſapientia autem in re formaliter non eſt bonitas in re.* Hęc omnia eodem modo repetit in 1. d. 5. q. 2. litera M. §. *qualiter autem ſtat.* Ex quibus patet apud Scotũ inter eſſentiam, & attributa non dari diſtinctionẽ per intellectũ. Et cũ Scotus concedat eã nõ eſſe realẽ, quæ eſt rei à re omninó admittit diſtinctionẽ mediã ex natura rei.

His tamen Scoti locis reſpondet Herrera, vbi ſuprà diſp. 8. q. 13. in fine ad argumenta pro quarta ſententia Scotum ſe ipſum ſatis explicaſſe; nam in d. q. 7. loco citato planè docet ſe agere de diſtinctione rationis, non cuiuſcunque, ſed ratiocinãtis, ità enim ait: *Et intelligo ſic realiter, quòd nullo modo per actum intellectus conſiderantis.* Iam veró diſtinctionem illam formalem actualẽ præcedere omnem actum intellectus ratiocinantis nõ impedit, quod iſta diſtinctio ſit rationis ratiocinatæ. Deinde vrgẽtiùs, vt putat: quoniam Scotus in d. q. 7. litera HH. reſolutoriè docet, quid ſentiat in hac quęſtione: inquirens enim, an diſtinctio illa formalis, quam ſine vllo actu intellect⁹ admiſerat ibi litera FF. vocãda eſſet rea lis? adductis duabus reſponſionibus adiungit tertiam inquiens: *Vel alio modo poteſt vocari differentia virtualis: quia illud, quod habet talẽ diſtinctionem in ſe, non habet rem, & rem, ſed eſt vna res habens virtualiter, ſiue eminenter, quaſi duas realitates, quia vtriquè realitati, vt eſt in illa re, competit illud propriũ, quod ineſt tali realitati, ac ſi ipſa eſſet res diſtincta: ità enim hæc realitas diſtinguit, & illa non diſtinguit; ſicut ſi iſta eſſet vna res, & illa alia.*

Sed nec vna, nec altera reſponſio eſt apud Scotiſtas admittenda, quidquid reclamet Herrera. Primam reſponſionem eſſe omninò friuolã euidenter oſtẽdũt verba Scoti ſuperiùs allata: Scotus enim in d. q. 7. litera FF. manifeſtè excludit omnem actum intellectus; tàm creati, quàm increati. Quæ verborum vniuerſitas excludit omnem actum rationis,

nis, tàm ratiocinantis, quàm ratiocinatæ. Vtrunque etiam excludunt verba adducta ex diſtinct. 8. Primò; quia manifeſtè explicant diſtinctionem, de qua Scotus agit præcedere intellectum omni modo. Quod nihil aliud eſt, quàm eã præcedere omnem conſiderationẽ, tàm ratiocinãtem, quàm ratiocinatam. Deindè ex illis verbis ſatis patet Scotum agere de diſtinctione, quę ex natura rei eſt formaliter in re: hæc autem non eſt diſtinctio rationis ratiocinantis; quia hæc omnium conſenſu reperitur in re, prout eſt apud intellectum quoad aliquid iam negotiata. Verba autem, quæ in contrarium adducũtur, non poſſe ſoli rationi ratiocinanti accõmodari nullus dubitabit: nec enim ſola ratio ratiocinãs conſiderat, ſed etiam ratio ratiocinata. Vndè Scotus in verbis immediatè ſequentibus vtrunque actum intellectus excludit, vt iam expendimus.

11. Secundam reſponſionẽ eſſe ſatis alienam à mente Scoti ex eo primùm patet; quoniam Scotus in illis, ſi diligentiùs illa expendantur, ſolùm admittit diſtinctionem realem virtualem; ita vt vna, & eadem res realis poſsit eminenter, ſiuè virtualiter eſſe duæ res. Quem ſenſum manifeſtè explicant illa verba: *atque ſi ipſa eſſet res diſtincta*. Illa etiam: *ſicùt ſi ipſa eſſet vna res, & illa alia*. Iam verò diſtinctio realis virtualis ſecùm admittit actualem diſtinctionem formalem. Quin potiùs, ſi mens Scoti expendatur, diſtinctio realis virtualis fundatur in actuali diſtinctione formali duarũ formalitatum, quæ realiter ſunt idem: etenim illa res realiter vna ratione diſtinctarum formalitatum, quas in ſe vnitè continet, poteſt diuerſa operari, atque, ſi eſſet actu plures res. Quarè ex verbis citatis non benè infertur Scotum admittere diſtinctionem formalem virtualem: nec enim Scotus admittet vnã, & eandem rem, ſi à parte rei vnam tantùm habuerit formalitatem, eſſe poſſe virtualiter plures res.

12. Deindè in hoc hallucinatur Herrera, quod inſinuat Scotum reſolutoriè explicaſſe ſuam ſententiam adhibita illa diſtinctione virtuali; in quo etiam defecit Suarius, vbi ſuprà num. 13: etenim Scotum ſuam ſententiam non explicaſſe in ſenſu diſtinctionis virtualis euidètiſsimè probant verba, quæ affert in d. q. 7. litera HH. ita enim habent: *Breuiter igitur dico, omittendo illa verba de diſtinctione virtuali; non quia malè dicta ſint; ſed quia non oportet eis vti: dico, quòd in eſſentia diuina ante actum intellectus eſt entitas A; & eſt entitas B. & hæc non eſt formaliter illa*. Ecce Scotus diſertis verbis fatetur in explicãda ſua ſententia ſe vti nolle diſtinctione virtuali: non quòd falſa ſit; ſed quia ad explicandam ſuam ſententiam non eſt neceſſaria. Ergò quandò in verbis adductis concludit entitatem A. ante actum intellectus non eſſe formaliter entitatẽ B; procùl dubio fatetur illam entitatem actu non eſſe formaliter aliam: nam ſi intellexiſſet eam non eſſe aliam virtute; vtique non omitteret diſtinctionem virtualem, ſed ea vteretur, tanquàm neceſſaria ad explicandam ſuam ſententiam. Quarè euidenter, & ad oculum (vt dicitur) demonſtratur Scotum ea, quæ de diſtinctione, ſiuè non identitate formali, tàm in multis locis docuit, intellexiſſe de diſtinctione formali actuali; non verò de formali virtuali.

Quod etiam licet colligere ex eodẽ Scoto in d. q. 7. litera HH. §. *vel vt propriiſſimè dicatur*: vbi adducta opinione de diſtinctione virtuali tertiam refert opinionem, cuius dicendi modum appellat propriiſsimum, quæ in vnitate ſimplicitatis (quæ eſt identitas realis) admittit realitatem, quæ formaliter ſit alia, idque ante omnem actum intellectus. Quæ opinio cum ab Scoto referatur, & approbetur, vt diſtincta à pręcedente, quæ diſtinctionem virtualem admittebat; vtique non eſt intelligenda de diſtinctione virtuali, ſed de actuali, de quo iterùm dicemus q. 12. artic. 3. §. 1. vide ibi. Quarè concludendum eſt Scotum omni proculdubio admittere diſtinctionem formalem, tàm actualem, quàm virtualem mediam inter diſtinctionem realem, & rationis. 13.

Hac igitur præſuppoſita opinione diſtinctionem in communi ita licebit diuidere; vt omnis diſtinctio, vel conueniat rebus abſque vlla intellectus operatione: vel ſolùm conueniat rebus, prout ſunt in intellectu, facta ab ipſa operatione intellectus. Hæc diuiſio, cũ fiat per membra contradictoria non poteſt non admitti. 14. Diuiſio diſtinctionis in cõmuni.

Nnn Diſtin-

15. Diſtinctio prioris generis ab aliquibus appellatur realis nomine rei propriiſsimè ſumpto, quia hanc ſolam ſine intellectu admittunt. Sed hanc opinionem iam reiecimus. Quarè alij, qui in hoc membro latitudinem agnoſcunt, eam appellant realem, nomine rei latiſſimiè fuſo. Sed ad tollendam æquiuocationẽ dicatur diſtinctio ex natura rei. Nec ſine optimo fundamento: quoniam diſtinctio, quæ ante omnem actum intellectus reperitur in aliqua re, non poteſt eidem rei non conuenire ex natura ipſius rei. Quarè omnis diſtinctio, vel eſt diſtinctio ex natura rei: vel eſt rationis.

16 Subdiuiſio. Diſtinctio porrò ex natura rei in cõmuni, & generaliter ſumpta, vel ex ipſius rei natura excludit omnem realem identitatem inter membra diſtincta: vel non excludit, ſed ex ſua natura, non ſolùm admittit, ſed etiam requirit realem identitatem eorum, quæ diſtinguũtur. Prior diſtinctio ſimpliciter dicitur diſtinctio realis; quia eſt diſtinctio rei à re: qualis datur inter duos lapides, & vniuerſaliter inter duo ſuppoſita. Talis etiam datur inter partes integrantes alicuius ſubſtãtiæ corporeæ, & multis alijs modis. Et hæc diſtinctio eſt maxima omnium diſtinctionum: quanuis ſuam etiam habeat latitudinem.

17. Poſterior diſtinctio immediatè diuidi debet in diſtinctionem formalem, & modalem. Modalis datur inter rem, & modum realem eſſendi eius: qualis reperitur inter eſſentiam, & exiſtentiam, iuxta veriorem ſententiam. Similiter inter exiſtentiam accidentis, & ſuam actualem inhærentiam, vt docent, qui meliùs ſentiunt. Datur etiam pluribus alijs modis. Formalis diſtinctio datur inter duas formales entitates, ſiuè realitates, duoſque poſitiuos eſſendi gradus: vt inter relationem, & proximum fundamentum, vt verior habet philoſophia: inter actionem, & paſsionem, vt plures docent: denique inter gradus metaphyſicos, qui in eádem ſpecie, eodemque indiuiduo reperiuntur, vt inter animal, & rationale, & cæt. Quam ſententiam, tanquàm veriorem ſupponimus.

Formalis diſtinctio duplex. Hæc formalis diſtinctio adhùc diuiditur: quædam enim eſt actualis; & alia virtualis. Actualis eſt illa, quæ actu ante omnem intellectus operationem reperitur: virtualis autem; quæ non actu, ſed ſolùm virtute intellectus operationem antecedit.

Porrò diſtinctio, quæ actu in rebus datur per ſolum intellectum, communiter diuidi ſolet in diſtinctionem rationis ratiocinantis, & diſtinctionẽ rationis ratiocinatæ. De vtraque hac diſtinctione plura dicemus art. 5. Singula iſta diſtinctionum genera in ſequentibus articulis percurremus, & de ſingulis adhùc aliquid dicemus. In hoc igitur ſecundo artic. inquiremus; an eſſentia diſtinguatur ab attributis diſtinctione reali, qua res à re diſtinguitur? 18.

§. 2.

Refertur ſententia quædam affirmans.

Inter omnes conuenit diſtinctionem realem illam eſſe, qua aliquid ab alio diſtinguitur, vt res vna ab alia re. Verùm quænã requirantur, & ſufficiãt, vt hoc diſtinguatur ab illo, vt res à re. Dubium eſt. Et quanuis Bellomontan[9] 1. p. diſp. 116. c. 5. n. 25. inſinuet ſatis ad hoc eſſe, ſi duo omni operatione intellectus ſecluſa diſtinguantur; velitque in ſuo indice verbo diſtinctio ſe id ex Ariſtotele, Aug. & D. Bernard. demonſtraſſe: id tamen non ſufficere, meliùs, & doctiùs aduertit Fonſeca in 5. Metap. c. 6. q. 6. ſect. 1. poſt principiũ: patet enim ex dictis multa diſtingui ſine operatione intellectus, quæ realiter non diſtinguũtur, vt res à re. 19 Diſti realis condi requi. Ex Bell Impr

Quæ autem ad hanc diſtinctionẽ requirantur, & ſufficiãt? multi multa ſcribunt, vt patet ex ijs, quæ latè ſcribit Fõſeca, vbi ſuprà ſect. 1. & poſt eum Suari[9] in Met. diſp. 7. ſect. 1. n. 1. & 21: quod tamẽ exactiùs hoc loco explicare ad præſens inſtitutum haud eſt neceſſarium. Quarè ſatius erit hãc diſtinctionẽ exẽplis potiùs, quàm deſcriptionibus declarare: quod fecit Curſus Conimbr. q. 4. ad præfationem Porphyrij art. 2. poſt principium. Diſtinctio igitur realis rei à re eſt illa, quæ cernitur inter duo ſuppoſita, vt inter duos homines, duos lapides, & cæt: illa etiam, quæ cernitur inter partes, tàm phyſicas, vt materiam, & formam, quàm integrantes, vt inter manum, 20 Fonſe Ex declar

manum, & caput, inter totum, & partes, ſaltèm diuiſiuè ſumptas. De diſtinctione reali duorum accidentium: exempla non afferimus: tùm quia maiori ſpeculatione opus erat; tùm etiam, quia in Deo nulla reperiuntur accidentia: ſed quidquid in eo eſt, ſubſtantia eſt.

21. Pars affirmatiua quæſtionis. Hoc ſuppoſito ad quæſtionis reſolutionem accedendum eſt. Cuius partem affirmantem aſſeruit quidã Gualterus, quem refert Aug. Nymphus lib. 12. Metaph. diſp. 13. c. 3. Ex quo eundem referunt Bellomontanus 1. p. diſp. 116. c. 2. n. 3. & Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 10 n. 1. Fundamentum huius aſſertionis teſte Bellomõtano indè ſumebat; quoniã, quę ſunt, vel quaſi ſunt in diuerſis prædicamentis, diſtinguuntur realiter; ſed attributa Dei, & eſſentia, quaſi ſunt in diuerſis prædicamentis (quia eſſentia quaſi ponitur in prædicamento ſubſtãtiæ; attributa verò in prædicamento qualitatis) ergò attributa realiter diſtinguuntur ab eſſentia. *Fundamentum.*

22. Eadem pars Gilberto attribuitur à Molina. Quidam eandem ſententiam tribuũt Gilberto Porretano in com. ad Boetiũ de Trinitate: inter quos eſt Molina 1. p. q. 3. ar. 3. & q. 28. ar. 2. diſp. 2. poſt ſecundam concluſionem pag. 429. col. 2. litera E. Ego tamen non puto hanc ſententiam tribui poſſe Gilberto, ſi ea expendantur, quę de illo refert D. Bernardus ſerm. 80. in cantica ante finem: & quę ex Concil. Remenſi (in quo Gilbertus iſte ſuos errores reuocauit) cõmuniter circunferuntur, & habentur apud Bellomontanum 1. p. diſp. 120. c. 2. In quo cõuenio cum Bellomontano in d. diſp. 116 c. 2. n. 4. Non quidèm ob illius fundamẽtum (nam Gilbertus non ſolùm negabat Deum ſumptum pro perſona eſſe ſapiẽtiam, bonitatem, & cæt. ſed etiam ſumptum pro cõcreto, hoc eſt, pro hoc Deo ſubſiſtente ſubſiſtentia communicabili, vt ſatis colliges ex D. Bernardo in d. ſermone 80. in Cantica, & ex auctore commentarij in librum Boetij de Trinitate apud Bedam tom. 8. pag. 1113. quidquid reclamet Bellomontanus motus ex verbis Ottonis Friſingẽſis Epiſcopi, quem citat) ſed ob illud potius: quia Gilbertus nunquàm contulit attributa (ſapientiam ſcilicèt, & bonitatem) cum eſſentia; ſed cum Deo ſubſiſtente, vel communicabiliter in ſe, vel incommunicabiliter in perſonis: cùm quo etiam conferebat ipſam eſſentiam: ita vt à Deo in concreto realiter diſtingueret, tam ipſam eſſentiam, id eſt, deitatem, quàm ipſa attributa. Quarè nũquam dixit ſapientiam diſtingui ab eſſentia, ſed à Deo, à quo ipſam etiam eſſentiam diſtinguebat. Quod etiam aduertit Bellomontanus in d. diſp. 116. c. 2. n. 4. & diſp. 120. c. 1. n. 2. Vnde nec in Concilio Remenſi, in quo illius errores ſunt damnati: nec apud Bernardum, vbi ſuprà aliquid dictum legitur de diſtinctione attributorum, aut inter ſe, aut ab eſſentia: ſed ſolùm ibi agitur de diſtinctione, tùm eſſentiæ, tùm attributorum à Deo, quem Gilbertus realiter diſtinguebat, & ab eſſentia, & ab attributis. Quarè minùs diligenter rem iſtam examinauit Molina; dum Gilbertum ad errorem Gualteri refert.

Sed non verè. D. Bernar. *Beda.*

§. 3.

Hanc ſententiam eſſe hæreticam.

23. Sententiam Gualteri eſſe errorem in fide euidenter demonſtratur, ſi intelligatur de diſtinctione reali rei à re, de qua abſque dubio agit Gualterus, ſi vera ſunt, quæ de illo ſcribit Nimphus: etenim Deus, & eſſentia Dei realiter idem ſunt: ita vt Deus ſit ſua eſſentia, & eſſentia ſit Deus. Sed Deus realiter non diſtinguitur à ſuis attributis, ſed re idem eſt cum illis. Ergò nec Dei eſſentia realiter à ſuis attributis diſtinguetur. Maior diffinita fuit in Concil. Remenſi ſub Eugenio 3. teſte D. Bernardo ſermone 80. in Cantica: *credimus* (inquit) *& confitemur ſimplicem naturam diuinitatis eſſe Deum: nec aliquo ſenſu catholico poſſe negari, quin diuinitas ſit Deus, & Deus diuinitas.* Et ſatis diffinitur in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio 3. in capit. firmiter, & in cap. damnamus de ſumma Trinitate: vbi Deus trinus in perſonis, & vnus in eſſentia definitur vna ſumma res, & ſimpliciſsima, quæ eſt tres perſonæ, & vna eſſentia. Quod elegantiſsimè docuit Nazianzenus in tractatu de fide, ita inquiens: *Quæ eſt ſubſtantia Dei; niſi ipſum quod Deus?* Cyrillus etiam Alexandrinus libro primo theſauri capite 8. ita ait: *non eſt aliud natura Dei, aliud ipſe Deus.*

Fundamentum. *Conc. Rem. D. Bernar.* *Conc. Lat.* *Nazianz.* *Cyrillus.*

24. Conc.Rem. Porrò minorem euidenter deducemus ex diffinitione Conc.Remēſis,quæ ita habet: *Sicubi verò dicit Domini ſapientia Dominum ſapientia ſapientē,magnitudine magnum, diuinitate Deum eſſe, & alia huiuſmodi; credimus non niſi ea ſapientia,quæ eſt ipſe Deus, ſapientem eſſe;non niſi magnitudine, quæ eſt ipſe Deus,magnum eſſe:non niſi ea æternitate,quæ eſt ipſe Deus, æternum eſſe: id eſt ſe ipſo ſapientem,magnum,æternum,vnum Deum.* Quę fuit perpetua, atque conſtans omnium Patrum doctrina. Multa adduci poſſunt ex Auguſt. (Auguſt.) nam lib. 6. de Trinitate cap. 4: *Deo hoc eſt eſſe,quòd fortem eſſe, aut iuſtum eſſe, aut ſapientem eſſe, & ſiquid de illa ſimplici multiplicitate, vel multiplici ſimplicitate dixeris,quo ſubſtantia eius ſignificetur.* Et cap. 5. *Sicut autem ſubſtantia ſimul cum patre,& filio; ita,& ſimul magna, & ſimul bona & quidquid aliud ad ſe dicitur:quia non aliud eſt Deo eſſe,& aliud magnum,vel bonum eſſe.* lib. 7. de Trinitate c. 1. *non alio magnus, & alio Deus:ſed eò magnus quò Deus.* Et lib. 15. de Trinit. c. 5: *vna ergo eademque res dicitur ſiuè dicatur æternus Deus ſiuè immortalis.* Et ſtatim inferiùs: *proindè ſi dicamus æternus, immortalis, incorruptibilis,viuus,ſapiens,potens, iuſtus, bonus,beatus,ſpiritus:horum omnium nouiſſimum, quod poſui,quaſi tantummodò videtur ſignificare ſubſtantiā; cætera verò huius ſubſtantiæ qualitates: ſed non eſt in illa ineffabili, ſimplicique natura: quidquid enim ſecundùm qualitates illi dici videtur,ſecundùm ſubſtantiam, vel eſſentiā eſt intelligendum?* Quibus verbis ſatis exprimit Auguſtinus; non ſolùm conditionem attributorum, vt ad modū qualitatis ſignificentur; in quo diſtinguuntur à nomine *ſpiritus*,quod ſignificat per modum ſubſtantiæ: ſed etiam declarat attributa,quamuis per modum qualitatis ſignificentur dici ſecundùm ſubſtātiam, & eſſentiam, ideò quia idem realiter ſunt cum eſſentia.

25. Quod expreſsiùs declarauit in eodē lib.de Trinitate c.6: *nec ſicùt nos*(inquit) *de illo percipimus ſapientiam, ita Deus de aliquo ſed ſua eſt ipſe ſapientia: quia non eſt aliud ſapientia eius,aliud eſſentia:cui hoc eſt eſſe,quod ſapientem eſſe.* Et inferiùs c.7: *hoc eſt Deum eſſe,quod ſapere: & ea illi eſſentia eſt quæ ſapientia.* Rurſus in eodem libro cap. 17; *Nec diſtent in eis iſta, ſicut in nobis aliud eſt memoria,aliud intelligentia, aliud dilectio, ſiuè charitas:ſed vnum aliquid ſit, quod omnia valeat,ſicut ſapientia: & ſic habeatur in vniuſcuiuſquè perſonæ natura,vt qui habet,hoc ſit,quod habet:ſicut incommutabilis, ſimplexque ſubſtantia.* Et inferiùs: *Vt ſcilicèt in illa Trinitatis, ſimplicique natura non ſit aliud ſubſtantia, & aliud charitas: ſed ſubſtantia ipſa ſit charitas, & charitas ipſa ſit ſubſtantia.* In hanc etiā ſententiam multa ſcribit lib. 11. de Ciuitate Dei cap. 10. & in lib. de cognitione veræ vitę c. 7. & multis alijs in locis. Id ipſum ſatis docuit Dionyſius (Dionyſ.) de diuinis nominibus c. 5. in principio: *Non aliud ipſum bonum dicimus, aliud id, quod eſt: aliud vitam,aliud ſapientiam.* Videndi ſunt D.Fulgentius (D.Fulg.) de fide ad Petrum, D. Bernardus (D.Bern.) lib. 5. de conſideratione, & clariùs ſermone 80. in Cantica ad finem, Hilarius (D.Hil.) lib.7.de Trinitate, Boetius (Boetius.) lib.1.de Trinitate c.3. Iſidorus (Iſidorus.) lib.1. de ſummo bono ſentētia quinta: *Non vſu noſtro aliud Deum putare, aliud pulchritudinem eius, atque aliud magnitudinem ipſius debemus: pulchritudo, & magnitudo Dei ipſe eſt Deus.* Et ſentētia 6: *Ideò Deus ſimplex dicitur,quia aliud non eſt ipſe,& aliud,quod in ipſo eſt.* D.etiam Anſelmus (D. An.) Monologion c.16. de attributis ita ſcribit: *Idem eſt quodlibet vnum illorum, quod omnia ſunt ſimùl, ſiuè ſingula: vt cum dicimus iuſtitia,vel eſſentia,idem ſignificatur.* Et de ęternitate, quòd idem ſit cum eſſentia, ſatis explicat ibi c. 21. cum D.Aug. (D.Aug.) pſ.120. & D.Greg. (D.Greg.) 16.Moralium c.29.

Nec iſta catholica patrum doctrina latuit Ariſtotelem (Ariſt.),alioſq; philoſophos. Expreſſus eſt locus 12.Metaph.c.6. tex. 39. vbi agens de æternitate Dei (quam conſtat eſſe attributum):ita ait: *Quare vita,& æuum continuum: & æternum Deo ineſt: hoc enim eſt Deus.* Quibus verbis explicat Deum,& eſſe ſuam vitam, & ſuam æternitatem. Generaliùs in eodem c.7. tex. 37. poſtquam concluſit Deum eſſe ſubſtantiam ſimplicem; explicat. quidnam per ſimplicem ſubſtātiam intelligendū ſit:inquiens: *ſimplex verò*(ſcilicèt dicit,& ſignificat) *quomodò ſe habeat ipſum.* Hoc eſt ſimplex ſignificat diſpoſitionē,ſecundū quā ſubſtātia ſimplex aliqualiter ſe habet:quatenus ſcilicèt,quę in ea ſunt,idē omninò ſūt:quę eſt cōmunis explicatio. Quarè cū dixerit ſubſtantiam Dei eſſe omninò ſimplicē,ſatis ſignificat ea,quæ ſunt in Dei ſubſtantia, eſſe omninò idē. Vnde eodē lib.c.9. multis oſtendit Deū eſſe ſuum intelligere; nec fieri poſſe, vt in Deo aliud ſit intelligēs,& intellectio.

Denique cum multis oſtenderit Deum eſſe actum purum; non potuit non concedere in Deo non dari aliud, & aliud.

27. Alcinuus. Ludouicus Viues. Ariſt. Quam veritatem optimis verbis declarauit Alcinuus philoſophus platonicus, cuius verba refert Ludouicus Viues lib.8.de Ciuitate Dei c.6.ex quo eadem retulit Molina 1.p.q.28. ar.2. diſp. 2.6.*eadem ſententia fuit Ariſtotelis*.pag.430. col.2. *Deus ipſe* (inquit) *ſupremus, æternus, ineffabilis, ſe ipſo perfectus, nullius rei indigus, diuinitas, eſſentiæ ratio, veritas, armonia, bonũ exiſtit. Nec verò hæc ita dinumero, vt inter ſe ipſa diſtinguantur: imò vnum potiùs cuncta conſidero.* Ex Commentatore, Auicenna, & Alguaſcle multa refert Capreolus in 1. d.8.q.4.art.1.concl.1. Capreol.

28. Cumelius. Ex quibus euidenter patet ſententiã Gualteri eſſe longè alienam à fide: vndè eam hæreticam meritó dixerunt Cumelius 1.p.q.28.art.2.q.7.notab.3.pag. 840.col.2. vbi etiam Bellomont.diſput. 116. c.2. n.5. adde Suarium lib.1. de eſſentia Dei c.10.n.1.Nam præter ea,quę adduximus, ex illa ſequitur in Deo ponendam eſſe quaternitatem rerũ, quod eſſe hęreticum definiuit Concilium Lateranenſe ſub Innocentio 3. in c. damnamus de Summa Trinitate. Aliud fundamentum.

Sed ratione etiam naturali poteſt hic error conuinci: contra quem latè argumentatur D.Bernardus argumento ſũpto ex diuina ſimplicitate: cuius vim nõ elidit hęretici illius reſponſio, vt videre eſt apud eundem Bellomõtanum ibi n.6. Videndus eſt etiam Suarius in Metaph.diſp.30.ſect.6.n.2.& 3. vt in re notiſsima alios omittamus.

29. Alius fundamentum illius erroris. Fundamentum porrò, quo Gualterus nitebatur, eſt adeò futile, & ineptum, vt ſolutione non indigeat: nec enim opus eſt, vt omnia, quæ in diuerſis prædicamentis ponuntur, realiter diſtinguantur, vt apud Logicos eſt receptiſsimũ. Nec ſi diſtinguerentur, indè poſſet firmum argumentum ſumi ad diuina, in quibus non ſolùm docente fide, ſed etiã ratione naturali oſtẽdente datur ſũma ſimplicitas. Vide Bellomõt.in d.c.2.n.7.

ARTICVLVS III.

Vtrùm attributa ante omnem intellectum ex natura rei actu, & formaliter diſtinguantur à diuina eſſentia?

§. 1.

Refertur opinio affirmans.

Tertio loco inquirendum eſt, an cum omnimoda identitate reali diuinæ eſſentiæ cum attributis (quam in art. præcedente conſtituim*) ſecluſa quacũque intellectus operatione actu detur formalis diſtinctio inter eſſentiam, & attributa? 1.

Partem affirmantem in ſenſu explicato communem eſſe apud Scotiſtas libenter fatetur Herrera 1. tom. diſp.14. q.1. in quarta ſententia pag.462: agens enim de cõmuni Scotiſtarum ſenſu ita ſcribit: *hanc ſententiam explicant dicentes attributa diuina eſſe plures formalitates actualiter diſtinctas nullo intellectu conſiderante*. Et in hoc quidẽm optimè: quia in explicato ſenſu hæc opinio ferè ab omnibus Scotiſtis defenditur. Dixi *ferè ab omnibus*; quia non omnes eam in hoc ſenſu interpretantur, vt videbimus. At tamen ſi benè expendantur antiquiores Scotiſtarum, ferè omnes loquuntur de diſtinctione formali, quæ actu datur à parte rei abſque omni intellectu: vt videre eſt apud Lichetum, Bargium, Baſſolium, Maironium, & cæteros omnes. Nouiſsimè Rada in 1. p. controuerſiarum controuerſ.4. concl. 5. vbi in eodem ſenſu hanc ſententiam defendit, vt quiſque facilè intelliget ex ijs, quę ibi ſcribit, & maximè in concluſ.3; dum agit de diſtinctione eſſentiæ à proprietatibus relatiuis. Adde etiam Ouandum in 1.d.8.propoſitione 3. & 4. de ſimplicitate Dei. Hanc fuiſſe mentem Scoti, vbicunque hac de re loquitur, latiſsimè oſtendimus in præcedente art. §.1. In qua ſententia nobiſcum habemus Gregorium in 1.d.8.q.1.art.5. & Bellomontanum 1. p.diſp.116. c.3.à nu.10. Vnde in hac re non eſt audiendus Suarius in Metaph. diſp.7. ſect.1.n.13. Herrera. Lichetus. Bargius. Baſſolius. Maironius. Rada. Ouandus. Gregorius.

2. Probatur 1. hæc ſententia. Pro hac ſententia (in qua ſolùm agitur de diſtinctione attributorum ab eſſentia) hæc poſſunt fieri argumẽta. Primò ita cõfirmatur: quoniam attributa inter ſe, nec realiter diſtinguuntur, nec ſola ratione; ſed diſtinctione formali actuali. Ergò attributa eodem modo ab eſſentia diſtinguuntur. Antecedens ab ab eiſdem auctoribus latè probabitur in q.6.ſequẽte. Conſequẽtia probatur: quoniam

quoniam omnes tacito quodam conſenſu in hoc cõueniunt, vt attributa eodem modo diſtinguantur ab eſſentia, quo inter ſe diſtinguũtur: nec enim poſſent inter ſe actu formaliter diſtingui, ſi cum eſſentia actu eſſent formaliter vnum; iuxta regulam vulgatam, quæ ſũt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe.

3. 2. probatur. Secundò; quoniam eſſentia, & attributa ita ſe habent, vt nec eſſentia in ſua formali ratione, & quidditate includat attributa; nec attributa eſſentiam: ſi enim eſſentia diffiniretur; aut diffinirẽtur attributa; nec attributa in diffinitione eſſentiæ ponerentur, nec eſſentia in diffinitione attributorum. Ergò eſſentia, & attributa non ſunt formaliter idem, ſed formaliter diſtincta, ſi omnẽ intellectus operationem excludamus. Antecedens ab auctoribus huius opinionis multis probandum eſt inferiùs q. 7. huius libri. Porrò conſequentia indè probatur: quia vnum eſſe idem formaliter cum alio nihil eſt aliud, quàm vnum includere aliud in ſua ratione formali, & per ſe primò, vt cum Scoto in 1. d. 2. q. 7. lit. HH. ſupponunt omnes Scotiſtæ. (*Scotus.*) Quarè, quę ita ſe habent, vt vnum aliud in ſua ratione quidditatiua non includat, non poſſunt non diſtingui formaliter.

4. Tertiò. Tertiò; maior eſt diſtinctio inter eſſentiam, & attributa, quam inter deitatem, & Deum. Sed inter Deitatẽ, & Deũ datur ſola diſtinctio rationis, vt omnes admittunt. Ergò inter eſſentiam, & attributa erit maior diſtinctio, quàm rationis: hæc autem, cum non ſit realis, vt patet ex art. præcedente; vtiq; erit formalis. Cum verò detur ſecluſa operatione intellectus erit formalis actualis.

5. Quartò. Quartò; inter eſſentiam, & attributa datur ordo à parte rei nullo intellectu conſiderante: attributa enim ſupponũt eſſentiam, cum ex ſua natura ſint quædam perfectiones, quæ ipſam eſſentiam circunſtant, ac veluti qualificant, vt ex Auguſtino, & Damaſceno ſtatim dicemus. Cum verò ordo non detur, niſi inter diſtincta, vt patet, vtique ſi inter eſſentiam, & attributa datur ordo nullo intellectu conſiderante, profectò erunt inter ſe à parte rei diſtincta. Et cum nõ diſtinguantur realiter, non poterunt nõ diſtingui formaliter actualiter.

Quintò; ante omnem operationẽ intellectus multa dicuntur de attributis, quæ de eſſentia dici nequeunt; & è contrario: etenim Deus eſt formaliter Deus ſua deitate, & eſſentia: non tamen eſt formaliter Deus ſua ſapientia, aut iuſtitia, aut intellectu, aut voluntate, &c. Ergò non poſſunt non diſtingui diſtinctione formali actuali. Antecedens ſupponitur, vt veriſsimum: conſequentia deducitur; quia contradicẽtia nequeũt ſimul verificari de eodem ſumpto eodẽ modo. 6. Quintò.

Nec poteris dicere ad hoc ſatis eſſe diſtinctionem rationis; quoniã hæ propoſitiones: *Deus eſt formaliter Deus ſua Deitate. Deus non eſt formaliter Deus ſua ſapientia, aut iuſtitia*: non ideò ſunt veræ; quia intellectus eas concipiens tribuit illis veritatem: ſed ideò potiùs; quia ſunt conformes rei, quam enuntiant. Ergò illæ propoſitiones ſupponunt id ita eſſe in re, ſicùt enuntiatur. Supponunt igitur Deum ex ſe formaliter eſſe Deum ſua Deitate, non verò ſua ſapientia, aut iuſtitia, & per conſequens ſupponũt Deitatem ante omnem actum intellectus formaliter non eſſe ſapientiam: & ſapientiam formaliter non eſſe Deitatẽ. Quæ vero ante intellectum differunt, ſi idem ſunt realiter, neceſſariò differũt formaliter actualiter. 7. Euaſio cluditur.

Poſtremò id confirmant ex Auguſtino, & Damaſceno. Ex Auguſtino quidèm: quoniam lib. 15. de Trinitate cap. 5. ita ait: *Si dicam æternus, immortalis, iuſtus, bonus, beatus, ſpiritus: horum omnium nouiſſimum, quod poſui, videtur ſignificare ſubſtantiam: cætera verò huius ſubſtantiæ qualitates.* Quæ verba ſatis indicant attributa non conſtituere eſſentiam Dei, nec eam ingredi: ſed eam, veluti qualificare, vt perfectiones ab eſſentia actu diſtinctas. Quod etiam verbis ferè expreſsis docuit Damaſcenus libro primo de fide capite quarto, ita inquiens: *ſi iuſtum ſi bonum, ſi quid tale dixeris: non naturam dicis Dei, ſed quæ circa naturam.* Hæc ſunt, quæ pro hac ſententia communiter afferuntur. 8. Vltimò. Aug. Dam.

Sed antequàm oppoſitam ſententiã referamus, operæpretium erit explicare, vtrùm ex mente Scoti accommodatiùs dicatur eſſentiã actu eſſe nõ idẽ formaliter cum attributis; quàm eſſe 9. Dub. circa Scoti.

ab

1. ratio dubitandi.

ab illis formaliter diſtinctam? Dubitationi occaſionem dedit idem Scotus in 1.d.2.q.7.litera HH.§.*num quid igitur debet concedi:* vbi agens de diſtinctione eſſentię à proprietatibus relatiuis, poſtquàm oſtendit formalitatem eſſentię ſecluſo quocunque actu intellectus non eſſe formalitatem relationis, inquirit in hæc verba: *Numquid igitur debet concedi aliqua diſtinctio?* Et reſpondet: *Melius eſt vti iſta negatiua, hoc non eſt formaliter idem; quàm hoc eſt ſic, & ſic diſtinctum.* Vndè in eâdem q. potiùs vtitur nomine, non identitatis formalis, quàm formalis diſtinctionis. Eodem igitur modo ex mente Scoti meli⁹ erit dicere eſſentiam non eſſe formaliter idem cum attributis; quàm eſſe ab illis formaliter diſtinctam. Maximè cū

Secunda.

Scotus in 1.d.8.q. 4. §. *eſt ergò ibi diſtinctio tertia*. Agens de diſtinctione eſſentiæ ab attributis, & attributorum inter ſe, ità concludat: *Ergò non eſt identitas formalis à parte rei.* Et hanc ſententiam expreſſè ſequutus eſt Herrera in d.diſp. 14. q. 1. concl.3.pag.466.col.2.in fine.dum aſſerit attributa non diſtingui ab eſſentia formaliter actualiter ante operationē intellectus: ceſſante tamen illa eſſe non idem formaliter.

Opinio Herreræ.

10. Improbatur.

His tamen non obſtantibus dicendū eſt in propoſita materia non identatatem formalem coincidere cum diſtinctione formali & ſubinde non ſolùm dici poſſe eſſentiam eſſe non idem formaliter cum ſuis attributis: ſed etiam veriſsimè dici, etiam apud Scotū eſſe formaliter diſtinctam ab illis.

Non identitas formalis distinctionem formalem necessario nō infert absolutè loquamur.

Pro cuius explicatione aduertēdum eſt, abſolutè loquendo, *non identitatē formalem* non neceſſariò inferre formalem diſtinctionem, vt idem Scotus probat in d. q. 7. loco citato. Et ratio eſt; quia formalis diſtinctio ſupponit formalitatem poſitiuam in vtroq; extremo diſtinctionis, & vnam non eſſe aliam; quam tamen poſitiuam formalitatem in ſuis extremis non ſupponit *non identitas formalis*: res enim non eſt idem formaliter cum ſuo modo eſſendi: quia formalitas rei non èſt formalitas modi: non quidē poſitiuè; quaſi vtrunquè extremum ſuam propriam habeat formalitatem (quoniā modus eſſendi, ſicut nullam dicit realitatem, ità nullam includit realem formalitatem) ſed ſolúm negatiuè: quia formalitas rei negatur à modo eſſendi eiuſdem. Quod euidenter declaratur in nō identitate reali, quæ datur inter ens, & negationem, quæ in eo reperitur v. g. inter hominem, & negationem lapidis: homo enim eſt non idē realiter cum illa negatione: ab illa tamē non eſt realiter diſtinctus, ideò quia negatio non habet veram realitatem. Similiter igitur dicendum eſt in non identitate formali in ordine ad formalem diſtinctionem: abſolutè enim ex non identitate formali non benè infertur formalis diſtinctio vt benè aduertit Scotus in d.q.7.loco citato, ſic intellectus à Licheto, Bargio, cæteriſque illius interpretibus. Scotus.

11. Infert tamē in certa materia.

At quanuis conſequentia illa abſolutè loquendo gratia formæ non valeat; interdum tamen valere poteſt gratia materiæ: quando ſcilicèt, in extremis, quæ non ſunt idem formaliter, reperitur vera, & poſitiua formalitas; vt facile patet in non identitate formali, quā Scotiſtæ agnoſcunt inter ſubiectum, & propriam paſsionem: inter relationem & proximū fundamentum: inter actionem, & paſsionem: denique inter grad⁹ metaphyſicos, ex quibus componitur ſpecies: inter hæc enim ex non identitate formali neceſſariò infertur formalis diſtinctio: ſicut etiā inter res realiter diſtinctas ex nō idētitate reali neceſſariò infertur diſtinctio realis, vt pſe patet.

12. In eſſentia & attributis valet hæc illatio ex mēte Scoti.

Sic ſe res habet in eſſentia, & attributis ſuppoſita opinione Scotiſtarum, quā retulimus. Nam licèt eſſentia cum ſuis attributis habeat omnimodam realem identitatem, vt diximus in præcedente ar. non tamen habet omnimodam identitatem formalem, non ſolùm negatiuè ſed etiam poſitiuè: nam ſicut eſſentia ſuam habet poſitiuam formalitatem, quatenus eſt eſſentia; ita etiam ſingula attributa ſuas poſitiuas formalitates habēt, & definitiones ità: vt formalitas eſſentiæ poſitiuè non ſit formalitas attributorum, nec è contrariò, vt patet ex omnibus Scotiſtis, & ex eodem Scoto, tùm in 1.d.2.q.7.litera HH.§. *breuiter dico*; tùm d.8.q.4.litera Q. §. *Eſt ergò ibi diſtinctio tertia*, & paſsim alibi. Quare in hac noſtra diſputatione puto etiā apud Scotum valere conſequentiam ex non identitate formali eſſentiæ cum attributis ad formalem diſtinctionem ab Scotus.

eiſdem;ſi non gratia formę, ſaltèm gratia materiæ. Vocem igitur propriam videtur ignoraſſe Herrera, dum admittit non identitatem formalem inter eſſentiam, & attributa ante omnem operationem intellectus; & negat inter ea formalem diſtinctionem actualem.

Itaque apud Scotum in hac diſputatione non ſolū concedenda eſt non idētitas formalis actualis inter eſſentiam, & attributa ſecluſa omni operatione intellectus;ſed etiam actualis diſtinctio formalis de quo etiam vide quæ inferiꝰ dicemus q.12.ar.3.§.1.

13. Adprimam rationē dubitandi. Nec contra hanc doctrinam quidquã faciunt ea, quæ adduntur ex Scoto in 1. d. 2. qꝰ7. quoniam, vt optimè aduertit Bargius ibi, ideo Scotus dixit accommodatiùs dici eſſentiam eſſe non idem formaliter cum relationibus, quàm eſſe ab illis formaliter diſtinctam; quia non dum explicauerat, an paternitas diceret poſitiuam aliquam formalitatem, quæ eſſet alia à poſitiua formalitate eſſentiæ: nec enim defuerunt, qui exiſtimauerint relationes etiam in diuinis non eſſe res, aut realitates aliquas, ſed modos realitatum. Quare cum de poſitiua formalitate relationis non dum conſtaret;ſatius duxit Scotus in prædicta diſputatione vti, non identitate formali quàm formali diſtinctione.

14. Ad ſecundã. Quòd verò Scotus in 1.d.8. agens de diſtinctione attributorum adhùc perſiſtat in modo loquendi non identitatis formalis, non ſatis eſt, vt Scotiſta doctꝰ affirmet Scotum negare diſtinctionem actualem; cum expreſſè ibi admittat in attributis diffinitiones, & quidditates poſitiuas;quarum vna non eſt alia, tùm inter ſe; tùm in ordine ad eſſentiam. In quibus terminis non poteſt non concipi ex non identitate formali neceſſariò

15. Comment. inferri formalem, & poſitiuam diſtinctionem. Non eſt igitur audiendus Herrera oppoſitum docens, vt iam dicimus. Sicut etiam non eſt audiendus, dum ait apud Scotiſtas non identitatem formalem coincidere cum diſtinctione rationis ratiocinatæ apud Thomiſtas. De quo plura ſuo loco.

§. 2.

Ponitur opinio negans cum ſuis fundamentis.

15. Hanc ſcotiſtarum ſententiam explicatam de diſtinctione formali actuali ante omnem intellectus operationem cæteri poſt Scotum (pleríque enim putant Scotum fuiſſe illius auctorem) vno conſenſu reijciunt; quin potiùs quàm plures, vt minus tutam explodunt. Autores; qui eam impugnant non ab omnibus fideliter citantur;fideliter nos eos citabimus. In primis eam reijciunt omnes illi Nominales, qui cū Aureolo putant nullam admittendam eſſe diſtinctionem, etiam rationis inter eſſentiam, & attributa. Quos omnes retulimus ar. 1. huius quęſtionis. Ex profeſſo hanc ſententiam, impugnant Ochamus in 1.d.2.q.1.litera D.& N. vbi etiam *Ocham.* Gabriel q.1.ar.2.Greg.in 1.d.8.q.1.ar.2 *Gabriel.* concl. 2. male citatus à Bellomontano *Gregor.* atq; à Suario lib.1.de eſſentia Dei c. 19. *Maior.* n.3. vbi etiam rem tetigit Maior concl. *Marſili.* 1.latè Marſilius in 1.q.12.ar.3. concl.2. & 3. vt omittamus Aliacum, & cæteros Nominales, ex alijs eãdem impugnarũt Durandus in 1.d.2.q.2. vbi etiam Baco- *Durand.* nius q..2.ar.3.& Gerardus de Senis q.2. *Bacon.* ar.2.Thomas de Argentina in 1.d.6.q.1. *Gerard.* ar.2.Alphõſus Toletanus in 1. d. 8. q. 1. *Argen.* ar.2. concl.2.& 3. & ibi Capreolus q.4. *Tolet.* ar.1.concl.1.& ar.3.ad argumenta con- *Capreo.* tra 1.Heruæus quolib.1.q.2.ar.3. Caie- *Herua.* tanus de ente,& eſſentia c.6.q. 12. Fer- *Caietan.* rarienſ. 1. contras Gentes c. 32. Sylue- *Ferrar.* ſter in conflato q.13.ar.7. *Syluest.*

15 Ex recentioribus contra Scotum latè diſputant Præceptor Frater Franciſ- *Fr. Fra* cus à Chriſto in 1.d.2.q.3.concl.3. Tor- *à Chri.* res de Trinit.q.28.diſp.1. in 1.& 2. p. il- *Torres.* lius, Fonſeca in 5.Metaph.c.6. q. 6.ſect. *Fonſeca* 3.§. *atquè hinc ad diuina* & c. 1.eiuſdem li- *Valen.* bri q.3.ſect.3. §. *alterum deſumunt*, Greg. *Molin.* de Valentia 1.tom.diſp.1.q.13.punct.3. *Cume.* pag.278.Molina 1.p.q.28.ar.2.diſput.2. *Banhes* concl. 2. pag. 429. vbi etiam Cumelius *Nymp.* q.7.cõcl.2.Banhes ibi dubio 3.concl. 1. *Herre.* pag. 1109. Suarius in Metaph. diſp. 30. ſect.6.n.2.& 3.& lib.1.de eſſentia Dei c. 10.n.3.Bellomontanus 1.p.diſp.116.c.4. 5.& 6. Aug. Nymphus 12. Metaph.diſp. 13.c.4. Deniq; ex Scotiſtis contra eãdē ſentētiã exiſtimat Herrera 1. tom.diſp. 14.in vltima ſententia cõcl.3. pag. 464. col.2.in fine: quo in loco putat Scotum non oppoſitam, ſed iſtam ſententiam probaſſe.

Anti-

17. Antiquiores etiam, qui ante Scotum ſcripſerunt, contra eandem opinionem ſuam dixerunt ſententiam: omnes enim vnanimo ferè conſenſu docent pluralitatem attributorum, tùm inter ſe, tùm cum eſſentia actu non dari in Deo, niſi per rationem. Quam ſententiam ſatis expreſsit D. Thomas, non quidèm de veritate q. 7. ar. 6. vt malè citatur à Bellomontano, ſed opuſc. 9. q. 1. 2. & 3. & clariùs in 1. d. 2. q. 1. ar. 2. & 3. maximè in fine corporis, vbi expreſſè ait pluralitatem attributorum non benè inferre pluralitatem, & multiplicitatem in re, quæ eſt Deus. Addere poſſumus eundem D. Thomam 1. p. q. 13. ar. 4. in fine corporis & ad 1. & 2. quidquid ibi repugnet Caietanus. Idem colliges ex Alenſi 1. p. q. 48. memb. 3. dum ait multiplicitatem diuinorum nominum non ſumi ex multiplicitate eſſentiæ, ſed ex conſideratione intellectus. Idem colliges ex Henrico quodlib. 5. q. 1. litera R. & S. dum aſſerit diuinam eſſentiam ſecundum eſſe, quod habet in ſe, nullam in ſe habere diuerſitatem, ſiue pluralitatem etiam rationis niſi ſolùm in potentia. Quod clarius explicat in eàdem quæſtione ad finẽ litera A. in hæc verba: *Vndè cum attributorum diuerſitas nullo modo habet eſſe in re ex natura rei abſolutè, vt eſt extra intellectum: ſolùmmodo habet eſſe in ea, vt cadit in conſideratione intellectus conferentis circa eam.* Item quodlib. 13. q. 1. in principio itá ait: *Dico, quòd in Deo præter pluralitatem, & diſtinctionem perſonarum, & proprietatum notionalium, quæ ſunt ſecundum rem, & naturam, & ſecundum relationes, & eſſe reſpectiuum; nulla eſt pluralitas, nec diuerſitas, aut diſtinctio, niſi ſecundum rationem & conſiderationem intellectus, & ſecundum rationes attributales.* Satis etiam id colliges ex Richardo in 1. d. 2. ar. 1. q. 3. 6. *quantum ad quartum*, & aliquo modo ex Magno Alberto in 1. d. 8. ar. 2. & 3. quatenus in attributis, vt ſunt in Deo, nullam admittit diſtinctionem; ſed ſolúm prout à nobis cognoſcuntur ſecundum propriam cuiuſq; rationem. Similì modo pro hac opinione contra Scotum citari poteſt Ægidius in 1. d. 2. q. 3. ar. 1. 2. & 3. quanuis non ſatis diſtinctè loquatur: diſtinctè tamẽ loquitur in 1. d. 34. 1. parte ar. 2. Quidam citant D Bonauenturam in eodem loco, ſed apud eum ibi nihil inuenio. Ex quibus omnibus iam patet, tàm eos, qui Scotum præceſſerunt, quàm, qui eum tempore cõſequuti ſunt, cõtra Scotum ſuam ſententiam protuliſſe.

D. Thom. Alenſis. Henric. Richardus. Albertus. Ægidius. D. Bonau.

§. 3.

Ponitur reſolutio quæſtionis.

HVius maximæ difficultatis hæc ſit reſolutio. Opinio affirmans eſſẽtiam ab attributis ex natura rei ſecluſo quocunquè intellectu actualiter diſtingui diſtinctione formali abſq; vllo fidei periculo defendi poteſt: negans tamen debet, vt veriſsima iudicari. Priorem reſolutionis partem ſtatuimus, vt quorundam recentiorum audaciam reprehendamus. Poſteriorem verò; vt cõmuniſsimæ ſententiæ veritatem propugnemus. 18.

Vt veritas vtriuſque partis propoſitæ reſolutionis omni ſublata confuſione faciliùs oſtendatur; de priori illius parte ſpecialem excitabimus articulũ; in quo inquiremus, an inter eſſentiam; & attributa abſque vllo fidei periculo admitti poſsit actualis aliqua diſtinctio ex natura rei ante omnem intellectus operationem? inde enim patebit veritas poſterioris partis, de qua agemus in 5. ar. Quomodo autem ſoluenda ſint argumenta partis affirmantis, facilè patebit ex doctrina ſexti articuli. Quare illorum ſolutionem in illum locum referamus. 19.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm abſque vllo fidei periculo defendi poſſit diſtinctio formalis actualis ex natura rei ſublato omni intellectu inter eſſentiam, & attributa?

HVnc articulum ſpecialiter excitamus; tùm, vt expendamus, an reprehendenda ſit licentia quorundam recentiorum in damnãda celebri Scotiſtarum opinione: tum etiam; vt euidentius appareat vtriuſque opinionis, aut veritas, aut probabilitas: nã cum oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcant; dum expendimus argumenta, quibus Scotica opinio impetitur; ſimùl etiam expendimus quamnam habeant probabilitatem ſolutiones, quibus pro parte Scoti illa diſſoluuntur. 1.

2. Partem negãtem propoſitę quæſtionis plerique ex recentioribus probauerunt; dum Scoti ſententiam, vt minus tutam reijciunt. Eam malè ſonare in fide aſſerit Bartholameus Torres de Trinitate q.28.ar.2.in 1. p. primæ diſputationis §. *Leucbetus vir doctus* pag. 46. & in 2.p.eiuſdem diſp.concl.2. Non eſſe conſonam fidei affirmat Cumelius 1. p. q.4.ar.2.q. 3⸗6. *contrariam ſententiam* pag. 130.Deniq; eſſe parũ in fide tutam teſtatur Molina 1.p.q.28.ar.2.diſp.2.§. *deinde rationibus*, & Banhes ibi dub. 3. concl. 1. pag.1109. litera C. & ante eos Sotus in 4.d.49.q.3.ar.3.poſt 2.concl.vt alios omittamus. Ad quorum ſententiam videtur accedere Bellomõtanus 1.p.diſp. 116.c.5.dũ nititur oſtendere ſentẽtiam Scoti parum diſcrepare à ſententia Gilberti damnata à D.Bernardo,& à Concilio Remenſi. Nec iſta cenſura videtur aliena à mente Suarij in Metaph. diſput.30. ſect. 6.n. 3. dum putat nõ eſſe credibilem Scotum illam probaſſe ſententiã in ſenſu ſuperiùs explicato;quòd non dixiſſet, niſi exiſtimaſſet eam in fide eſſe periculoſam.

Pars negãs. *Torres.* *Cumelius.* *Molina.* *Banhes.*

3. De hac nimia horum auctorum in dãnando licentia conqueruntur Scotiſtæ: & inter eos Rada 1.tomo cõtrouerſia 4. §.*propter hæc, & alia argumenta* pag. 59. col.2.Nec iniuſtè quidẽm:quoniam ſine vrgentiſsimo fundamento non eſt damnanda,tanquam periculoſa opinio, quã celeberrima Scotiſtarum ſchola cum Scoto acerrimè defendit:probarunt famoſæ Academiæ non paucæ, Pariſienſium,Bellonienſium,& Louanienſium, ſi credimus Radæ vbi ſuprà. Et vt huius tam rigidæ cenſuræ iniuſtitia fiat euidentior;operæ pretium erit diligentiùs expendere ſingula, & præcipua capita é quibus aduerſarij ſumunt argumenta, vt probent Scoti opinionem non ſolùm eſſe parum in fide tutam, ſed etiam falſam.

Pars affirmans præfertur. *Rada.*

§. 1.

Expenditur primum caput, vndè contra Scotum Nominales ſumunt argumentum.

4. *Fundamentum Ochami cõtra opinionẽ Scoti.*

PRimò loco contra Scotum inſurgit Ochamus in 1. d. 2. q. 1.litera D.cum cęteris Nominalibus.Fundamentum ſumit: quia licèt admittat diſtinctionem formalem mediam inter realem, & rationis:eam tamen non admittit, niſi propter aliquam realem diſtinctionem, quæ reperiatur, vel inter extrema formaliter diſtincta, vel inter alterum illorum cum aliquo tertió, à quo alterum realiter non diſtinguatur. Itaque diſtinctio formalis vel ſupponit, quód extrema inter ſe realiter diſtinguantur(quia realis diſtinctio inter aliqua duo neceſſariò infert diſtinctionem formalem inter ipſa:) vel ſupponit, vt alterum extremum realiter diſtinguatur ab aliquo tertiò, à quo alterum realiter non ſit diſtinctum. Exemplum ponunt in homine,& Petro,qui formaliter inter ſe diſtinguuntur: nam licèt homo realiter non diſtinguatur á Petro; tamẽ Petrus realiter diſtinguitur à Ioanne, à quo homo realiter non diſtinguitur.Ad hunc igitur ſenſum putat Ochamus diſtinctionem formalẽ reperiri non poſſe, niſi propter aliquam realem diſtinctionem,quæ reperiatur, vel inter ipſa formaliter diſtincta, vel inter aliquod eorum in ordine ad tertium. Hanc autem conditionem non dari in diuina eſſentia,& attributis,notiſsimum eſt:quoniã attributa, ſicut realiter diſtinguuntur ab omnibus,à quibus diuina eſſẽtia realiter diſtinguitur; ità etiam realiter idẽtificãtur cum omnibus, cum quibus diuina eſſentia realiter eſt idẽ. Nec quidquam dari poteſt; à quo diuina eſſentia realiter diſtinguatur, cum quo diuina attributa realiter ſint idem: nec è conuerſo. Quod non reperitur inter eſſentiam,& perſonam v.g.Patris;nam Pater realiter diſtinguitur à Filio, cum quo eſſentia realiter eſt idem.

5. Porrò quód diſtinctio formalis neceſſariò requirat realem diſtinctionem in ſenſu explicato; ex eo probat Ochamus:quia ſi aliqua formaliter diſtinguuntur,de illis verificari poſſunt duo cõtradictoria. Ergò verificari etiam poterunt de illis, quæ ex natura rei ſublato omni intellectu formaliter diſtinguuntur, quantumuis realiter ſint idem. Sed duo contradictoria ex natura rei ſublato omni actu intellectus verificari non poſſunt, niſi illa ſint res diſtinctę, pro quibus ſupponunt. Ergò diſtinctio formalis ſublato omni intellectu dari non poteſt,niſi inter ea,in quibus realis diſtinctio

Probat[ur] dam[...]

diſtinctio reperitur. Minorem huius prioris diſcurſus ex eo probat Ocham quia omnia contradictoria habẽt æqualem repugnantiam: tanta enim repugnantia eſt inter hominem, & non hominem, quanta eſt inter Deũ, & non Deum. Sed aliqua contradictoria inferunt nõnulla, de quibus verificatur habere realem diſtinctionem (illa ſc. quæ ex natura rei, & ſublato omni actu intellectus de duobus verificantur.) Ergò nulla cõtradictoria ſublato omni actu intellectus poſſunt de aliquibus verificari, niſi propter aliquam realem diſtinctionem, quæ inter illa modo explicato reperitur.

6. Confirmat. Confirmatur ex eodem Ochamo loco citato litera D. §. *confirmatur iſta ratio:* quoniam ſi diſtinctio formalis non requireret aliquam realem diſtinctionem modo explicato; ſed cum omnimoda idẽtitate reali ſtare poſſet formalis eorum diſtinctio ſufficiens, vt de eadem re duo contradictoria verificarentur; omninò periret omnis via ad probandum aliqua eſſe realiter diſtincta. Quod tamẽ eſt falſum. Sequela probatur: quia principalis ratio probandi realem diſtinctionem inter aliqua duo ſumitur ex eo, quòd de illis verificantur duo cõtradictoria. Hæc autẽ ratio omninò perit, ſi vera eſt opinio Scoti: ea enim ſuppoſita ſatis eſt diſtinctio formalis inter ea, quæ realiter ſũt idẽ, vt de illis cõtradictoria verificentur. Hæc habes ex Ochamo vbi ſuprà, & ex Gabriele in 1. d. 2. q. 1. ar. 1. notab. 4. litera E. cum ſequentibus.

7. Hæc tamen Nominaliũ impugnatio, cum nitatur doctrina ſatis noua, & peregrina, poterat tanquam friuola, & ſolutione indigna prætermitti. Sed quoniam omnibus debitores ſumus, etiam his, qui in logicis, atquè metaphyſicis minùs ſunt verſati, non erit à nobis illius ſolutio prætermittenda. Ad fundamentum igitur Ochami, & Nominalium latè reſpondet noſter Alphonſus Toletanus in 1. d. 8. q. 5. ar. 2. in 2. concl. Sed omiſſis quamplurimis; nos ſimpliciter negamus fundamentum, quo nititur tota argumẽti machina; quia ſine vllo, vel apparenti fundamento dicitur diſtinctionem formalem ſupponere diſtinctionem realem etiam ad ſenſum ab Ochamo explicatum. Cui argumẽto eſt, quòd nullus vno excepto Ochamo, & altero Gabriele illã doctrinam vnquã aſſeruit.

Solutio fundamenti.

Vndè probatio falſam etiam doctrinam ſumit, duo ſcilicèt contradictoria ex natura rei ſublato omni actu intellectus verificari nõ poſſe, niſi illa, pro quibus ſupponunt, ſint res diſtinctæ: hæc enim propoſitio non ſolùm euidenter petit principium, ſed etiam in ſe eſt falſa, & probationem habet puerilem, & friuolam. Petit quidèm principiũ; quia Scotus cum ſuis eã negauit. Eſt autẽ in ſe falſa: quoniam de diuina eſſentia, & de perſona Patris verificantur contradictoria (etenim perſona Patris eſt ad aliquid, eſſentia autẽ non eſt ad aliquid: perſona Patris generat, eſſentia autem non generat), & tamen ea, pro quibus illa contradictoria ſupponunt, non ſunt res diſtinctæ; eſſentia enim in illis propoſitionibus ſupponit pro ſe, & non pro Patre: & tamen fides docet eſſentiã realiter non diſtingui à perſona Patris. In creatis etiam datur inſtantia; quia albedo non eſt relatio; ſimilitudo autem in ea fundata eſt vera relatio: & tamẽ nec albedo, nec ſimilitudo realiter diſtinguũtur, vt habet verior opinio. Inſtantia etiam dari poteſt in magnitudine, & figura: nec enim magnitudo eſt qualitas, ſicut eſt figura; & tamẽ inter ſe realiter non diſtinguuntur. Falſa eſt igitur propoſitio ſumpta ab Ochamo. 8. Ad probationem.

Deniquè probatio, qua illa confirmatur, conſequentiã continet, & inutilem, & puerilem; ità enim arguit: *Omnia contradictoria æqualem habent repugnantiam: ſed aliqua contradictoria inferunt realem diſtinctionem in illis, de quibus verificantur. Ergò omnia contradictoria verificantur de ijs, quæ realiter diſtinguuntur.* In quo diſcurſu conſequentia puerilis eſt, & euidenter inutilis. Nam ſi ſub eadem maiore ſumas hãc minorẽ: *aliqua contradictoria inferunt diſtinctionem ſolius rationis inter ea, de quibus verificantur* (vt patet in his: animal eſt genus, homo non eſt genus) puerilìter inferes omnia contradictoria verificari de ijs, quę ſola ratione diſtinguuntur. Vide de hoc Toletanum vbi ſuprà: nec enim in his Nominalium nugationibus immorandum eſt. 9.

Ad confirmationem neganda eſt ſequela cum Toletano vbi ſuprà §. *nec confirmatio* 10. Ad confirmationem.

firmatio valet. Probatio autem ſequelæ ſupponit id, quod eſt apertè falſum: quoniam duo contradictoria à parte rei verificantur de relatione, & proximo fundamento, de magnitudine, & figura, de actione, & paſsione, vt patet: quæ tamen iuxta meliorem, & antiquiorem ſententiam non diſtinguuntur realiter. Quare nec iſta via ad probandam diſtinctionẽ realem ſatis eſt (vt argumentum ſupponit) nec illa ſublata tolletur via ad illam diſtinctionem probandam: etenim ad probandam diſtinctionem realem plures excogitarunt varias alias vias, vt patet ex Antonio Trombeta in 5. Metaph. q. 5. ar. 4. & q. 6. ar. vltimo, & lib. 7. q. 3. ar. 1. & q. 8. ar. 4. & in tractat. de formalitatibus c. 2. Boneto lib. 3. ſuæ Metaph. c. 2. Scoto in 2. d. 1. q. 4. Ferrarienſis 1. Phyſicorum q. 10. Suario in Metaph. diſput. 7. ſect. 1. n. 1. & 21. doctiſsimè omnium Fonſeca in 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 1. §. *ſunt qui dicant* vſque ad finem ſectionis. Ex quibus omnibus ego colligo dari plures cõditiones, & regulas, quarum quælibèt, licèt fortè non ſit neceſſaria ad omnem diſtinctionem realem; ſatis tamen eſt ad eam efficaciter inferendam.

Trombeta. *Bonetus.* *Scotus.* *Ferrarienſ.* *Fonſeca.*

11. Plures regulæ ad cognoſcendam diſtinctionẽ realem.

Nam vnum ex alio produci, ſatis ſuperq; eſt, vt illa realiter diſtinguantur: quia nulla res ſe ipſam producit: hęc tamen conditio ad omnem realem diſtinctionem non eſt ſimpliciter neceſſaria: quia plura realiter diſtinguuntur, quorum nullum ab altero producitur. Eodẽ modo eſſe verã cauſſam reſpectu alterius non poteſt non inferre realem diſtinctionem cum effectu: quoniam nulla res poteſt eſſe cauſſa ſui: at hæc conditio nõ eſt ſimpliciter neceſſaria, vt duo realiter diſtinguantur, vt patet. Tertiò loco diſtinctio ſuppoſitorum neceſſariò infert realem diſtinctionem; quamuis non omnia realiter diſtincta ſint ſuppoſita.

12. Deniq; exiſtere, aut poſſe exiſterè ſaltèm diuina virtute in ſuppoſitis diſtinctis, ſatis eſt, vt quę, ità ſe habẽt, realiter diſtinguantur: nã cũ ſuppoſita ſint realiter diſtincta; quæ in illis ſunt, aut eſſe poſſunt, nõ poſſũt nõ diſtingui realiter. His omnibus addam hanc vltimam conditionem, non ſolùm ſatis eſſe ad conuincendam realem diſtinctionem; ſed etiam omninò requiri, ſi ità rem explicemus; vt ad realem diſtinctionem neceſſariò requiratur, aut eſſe ſuppoſita diſtincta; aut eſſe poſſe ſaltèm diuinitùs in ſuppoſitis diſtinctis: ad hãc enim conditionem facilè reuocantur duæ priores conditiones. Ecce igitur quot modis infirmatur ſequela argumenti, quod Ochamus adducit, vt probet omninò tolli omnem viam ad probandum aliqua realiter diſtingui, ſi illi negetur doctrina, quã aſſumit. Et de explicatione primæ impugnationis ſatis diximus.

§. 2.

Expenditur caput ſecundum, vndè Durandus cum alijs contra Scotum argumentum deſumunt; an ſcilicèt omnis diſtinctio ſit realis, vel rationis?

SEcundò loco contra Scoti ſententiam inſurgunt alij ſumentes ex eo fundamentum, quòd inter diſtinctionem realem, & rationis nulla dari poteſt media diſtinctio; vt quia omnis ſit, aut realis, aut rationis. Quam fuiſſe plurimorum ſententiam iam ſuprà aduertimus ar. 2. §. 1. vbi pro ea citauimus Durandum, Heruæum, Sotum, Soncinatẽ, Gandauenſem, Cumelium, & Valentiã. Eandem, ſi ſub diſtinctione reali includatur modalis, probauerunt Bellomontanus 1. p. diſp. 116. c. 5. n. 25. latè Suarius in Metaph. diſp. 7. ſect. 1. n. 16. & 20. & tanquam certiſsimam probat lib. 1. de eſſentia Dei c. 10. n. 4.

Præcipuum horum ferè omniũ theologorum fundamentum eſt hoc quoniã omne ens vel eſt reale, vel rationis. Ergò omnis diſtinctio, vel eſt realis, vel rationis. Antecedens, vt notum ſupponũt ex ijs, quę ex Ariſtotele 6. Metaph. communiter docentur. Conſequentiam indè oſtendunt; quia pluralitas (quę idem eſt, quòd diſtinctio) eſt paſsio entis, vt omnes admittunt. Ergò ſi ens ſufficienter diuiditur per ens reale, & rationis; diſtinctio etiam adęquatè diuidetur per diſtinctionem re lem, & rationis. Hoc fundamento vtuntur Durandus, Heruęus, Soncinas, Sotus, Valentia, Cumelius, imò etiam Bellomontanus loco citato: vbi putat opinionem Scoti hoc argumento adeò eſſe expugnatam, vt aſſerat omninò eſſe cõmentitium dari mediam

mediam diſtinctionem inter realem, & rationis.

15. 1.ex Suario. Suarius locis citatis putat ſententiã, quæ diſtinctionem mediam excludit, eſſe per ſe manifeſtam, ſufficienterque demonſtrari hac ratione. Quoniam ſi duo ſunt actu inter ſe diſtincta; vel ita comparantur, vt vnionem realem inter ſe non habeãt: & ita neceſſe eſt eſſe res diſtinctas, diſtinguique, vt duas res. Vel ita comparantur, vt neceſſariò ſint cõiunctæ: & tùnc neceſſe eſt vnam ad aliã comparari, vt modum eius: & ita conſurgit diſtinctio modalis. Nec poteſt (inquit) aliud genus actualis diſtinctionis in re ipſa excogitari: nec fingi aliud genus entis, quod in re ipſa ſit. Vndè ſi aliqua, quæ in re ſunt idẽ, concipimus, vt duo, quorum neutrum eſt modus alterius, nec ens omninò indiſtinctum, planè non ſunt vnum, nec diſtinguuntur in re, ſed per rationem. Nec intelligi poteſt, quomodó vnum in re afficiat aliud, ſed ſolùm noſtro concipiendi modo. Hæc habes ex Suario in d. lib. 1. de eſſẽtia Dei c. 10. n. 4.

16. 2.ex eodem Vim huius demonſtrationis iam antea poſuerat in Metaphyſica diſput. 7. ſect. 1. n. 20: nam (vt ait) vel extrema diſtinctionis non ſunt à parte rei actu diſtincta vllo modo: & talis diſtinctio procul dubio eſt ſolius rationis. Vel extrema à parte rei actu ſunt diſtincta: & ita, vel vtrunque eſt vera res habens propriã entitatem; vel vnum eſt res, & aliud modus rei. Priori modo conſtituitur diſtinctio realis, poſteriori autem, modalis. Non eſt autem intelligibilis (inquit) alia habitudo inter hæc extrema, nec aliud medium inter ea excogitari poteſt: includunt enim inter ſe immediatam oppoſitionem, quaſi contradictionis. Igitur non eſt alius modus diſtinctionis. Hæc ex Suario in Metaphyſica.

17. Impugnatio Scoti ex pręcedenti ſententia. Suppoſita hac ſententia, quæ nullam mediam diſtinctionem admittit inter realem, & rationis: iam inſurgunt præcitati auctores contra Scoti ſententiã: quoniam fieri non poteſt, vt duo aliqua ſine intellectus operatione actu diſtinguantur, niſi inter ſe realiter ſint diſtincta: nam, ſi ſine intellectu diſtinguuntur; vtique non diſtinguuntur diſtinctione rationis, pręter quam ſola datur diſtinctio realis. Quarè, cum Scotus non admittat eſſentiam diuinam realiter diſtingui à ſuis attributis; non poteſt ſine contradictione admittere eſſentiam diuinam ab attributis ſine intellectu diſtingui diſtinctione formali actuali.

Quoniam Bellomontanus in d. diſp. 116. c. 5. nu. 26. audacter aſſerit impugnationem iſtam euidenter conuincere opinionem Scoti eſſe omninò commentitiam: nec dubitat Suarius locis citatis eam eſſe euidentem demonſtrationem; non erit Scotiſtis iniucundum, ſi in gratiam illorũ vim huius impugnationis accuratiùs expendamus, oſtendamuſque, quam parum contra Scotum vrgeat. Quod eò libentiùs præſtabim⁹; quoniam duo noſtri doctiſsimi Eremitæ iam contra Heruæum aduerterunt ſententiam Scoti illo argumento non ſatis expugnari; doctiſsimus ſcilicèt Alphõſus Toletanus Archiepiſcopus Hiſpalenſis meritiſsimus in 1. d. 8. q. 1. ar. 2. concl. 3. dum agit contra Heruæum: & poſt eum non minoris eruditionis Gerardus de Senis in 1. d. 2. q. 2. ar. 2. §. *ad ſecundam rationem*. pag. 133. col. 2. 18. Vis impugnationis expenditur. Toletanus. Gerardus.

Et vt inefficacia allatæ impugnationis euidentiùs appareat; aduerto antiquos theologos bimembrem illam diſtinctionis diuiſionem à veteribus accepiſſe: etenim ad Scotum vſquè non alia penè audita eſt diſtinctio, quàm realis, aut rationis, vt benè aduertit Fonſeca 5. Metaphy. cap. 6 q. 7. ſect. 3. poſt principium. Quæ tamen, & maxima ſemper paſſa eſt difficultates, & ob varias illius explicationes magnam in hac materia ſemper peperit confuſionem, quæ ſi tollatur; facilè apparebit, quàm inefficax ſit argumentum ad cõuincendum Scotum. Tolletur autem facilè, ſi ſingulas illius diuiſionis explicationes expendamus. 19. Diſtinctio ante Scotũ nõ alia quã realis, aut rationis. *Fonſeca.*

Prima igitur explicatio ſumitur ab Ariſtotele, & à veteribus philoſophis: nam apud veteres, & maximè apud Ariſtotelem ratio in poſteriori diuiſionis membro idem eſt, atque definitio, quæ naturam, & quidditatẽ rei explicat, vt idẽ ſit diſtingui ratione, atq; diſtingui diffinitione, & quidditate, quæ iã appellari ſolet ratio formalis. Quanuis enim aſſerebãt omnia, quæ non diſtinguũtur realiter ratione diſtingui: non tamẽ diſtinctionẽ rationis ita preſsè ſumebãt, 20. 1.explicatio huius diuiſionis.

vt omnia, quæ apud eos ratione diſtinguebantur, ſola intellectus conſideratione diſtingui ſenſerint: ſed ſæpè etiã ipſarum rerum conditione, & natura, quam appellabant rationem; nomine rationis ſumpto pro diffinitione, vel pro eo, quod loco definitionis ponitur, vt benè aduertit Fonſeca vbi ſuprà. Et hanc fuiſſe Ariſtotelis mentem, euidenter patet ex 1. Phyſicorum cap. 2. text. 21. vbi expreſſè docet album, & muſicũ, & alia ſimilia concreta, quę ſignificant accidentia realiter diſtincta, *eſſe vnum ſubiecto; ratione autem diuerſa*. Rationem autem in his verbis non dicere conſiderationem, actumvè intellectus nullus inficiebitur.

Ariſt.

21. Ratio igitur in illis idẽ eſt, quòd diffinitio, quidditas, & natura. Idem etiam Ariſtoteles 1. Phyſic. c. 7. tex. 6. & c. 9. tex. 78. & multis alijs in locis apertè aſſerit, *non entia ratione diſtingui ab ente, imò etiam ſpecie*: materiam ſcilicèt à ſua priuatione, & cęt. vbi ratio nequaquam ſumi poteſt pro conſideratione intellectus: conſtat enim negationes, & priuationes ſecluſa omni intellectus operatione actu reperiri in rebus, & ab illis actu diſtingui per actualem non identitatem. Quarè apud Ariſtotelem diſtingui ratione ſæpiſsimè idem eſt, quòd diſtingui definitione explicante quidditatem rei, & naturam; ſiuè illa ſit vera natura, & quidditas, ſiuè latè, & extenſo nomine quidditatis, & naturæ: quam quidditatem, & naturam philoſophi cõmuniter iam appellant rationem formalem. Nec ſolùm ab Ariſtotele ratio in hac ſignificatione accipitur; ſed etiã à D. Thoma in propoſita diſtinctionis materia, vt idem Fonſeca aduertit in d. q. 7. ſect. 3. in principio, vt videre eſt in 1. Sent. d. 2. q. 1. ar. 3. in prima, & ſecunda parte corporis articuli, & clariùs in 1. d. 31. q. 1. ar. 2. & d. 22. artic. 3. & opuſculo 61. c. 3. & alibi ſępè: & apud Thomiſtas dubium eſſe non poteſt, quin ratio pro diffinitione ſæpiſsimè vſurpetur. Et in eodem ſenſu vſurpatur à Varrone lib. 1. Sent. d. 3. q. 2. quem refert, & probat Scotus in 1. d. 2. q. 7. litera GG. §. *reſpondeo.* & litera HH. §. *Breuiter igitur dico.* Et hanc fuiſſe veterum mentem ex eo oſtendit Fonſeca vbi ſuprà; quia veteres non exiſtimarunt ſublata omni

Ariſt. D. Thom. Fonſeca. Varro. Scotus.

operatione intellectus nihil omninò intereſſe inter actionem, & paſsionem: magnitudinem, & figuram: hominem, & animal. Nam ſublata omni operatione intellectus voluerunt actionẽ eſſe actũ agentis, paſsionem verò patientis: magnitudinem eſſe in quantitatibus, figurã autem in qualitatibus: deniq; admittebant præciſa omni conſideratione intellectus aliquam perfectionem includi in natura hominis, quæ non includitur in natura animalis.

Quarè veteres non eo pacto aſſerebant hæc omnia diſtingui ratione, vt præciſa omni conſideratione nihil inter illa eſſet diſcriminis: & ſubindè in hac bimembri diuiſione, qua omnis diſtinctio ponitur aut realis, aut rationis, ſi expendenda eſt veterum mens, ratio non idem eſt, atque intellectus conſideratio: ſed idem eſt, quòd quidditas, & diffinitio. Et qui aliter veteres intellexerunt, longè ab eorum mente aberrarunt, vt benè annotauit Fonſeca. 22.

Porrò ſi diuiſio illa bimembris ita explicetur; nullum ex ea contra Scotũ poterit ſumi argumentum: quoniam ex mente veterum, & Ariſtotelis dari poſſunt duo entia, quæ ſecluſa omni intellectus conſideratione realiter ſint idẽ; diſtincta tamen quidditate, & diffinitione. Vnde talis diuiſio in eo ſenſu maximè fauet Scoto: ex ea enim ſtatim ſumemus non leue argumentum, vt diſtinctionem, quæ ante intellectum datur, in plura diuidamus mẽbra; cõſtitua nuſq; mediam diſtinctionem inter realẽ (quæ eſt rei à re) & rationis, quę eſt per actualem intellectus conſiderationem. 23. Hæc e[...]catio [...]

Si quis tamen reiecta veterum mente cum communi ferè omnium ſententia contendat in ſecundo diuiſionis mẽbro rationem ſumi pro conſideratione intellectus; facilè admittam: nam diuiſio illa ſaltèm poſt Scotum ab omnibus ita explicatur: nec immeritò, quia ratio ſæpiſsimè vſurpatur pro actu, & cõſideratione intellectus. Illud tamen aduerto diuiſionem illam bimembrem à ſuis defenſoribus non eodem modo explicari: quod non paruam in hac materia fecit confuſionem, quam oportet diſtinguere; tùm, vt illuceſcat veritas; tùm, vt inefficacia argumenti euidentiùs appareat. 24. Expo[...] alius [...] diuiſio[...]

Eſt

25. 2. explicatio. Eſt igitur ſecunda in ordine explicatio, quæ nomine diſtinctionis realis complectitur totum genus diſtinctionis, qua vnum ab alio diſtinguitur præciſa omni intellectus operatione: nomine autem rationis eam ſolùm diſtinctionem intelligit, quæ ſola intellectus operatione datur: ita vt diſtinctio rationis idem ſit, quòd diſtinctio, quæ ſolùm datur intellectu operante. Hunc explicandi modum quibuſdam placuiſſe refert Fonſeca in dicta q. 7. ſect. 1. poſt principium: placuit enim Durando in 2.d.2.q.2.ar.2. numer.6. Ochamo ibi q.3. Heruæo quodlib. 1. quæſt. 2. in propria opinione, §. *iſtud non credo eſſe verum*, & ſatis explicat quodlib. 3. quæſt. 3.artic.1. §. *Ad hoc autem adduco*, Ioannes etiam de Gandauo in 6. Metaphyſicæ q. 10. clariùs eundem explicandi modum probauere Toletanus, & Gerardus locis citatis, & ſatis explicat Soncinas 7. Metaphyſicæ q. 36. & Sotus q. 3.de vniuerſalibus, dum ait: *Si qua eſt diſtinctio præter operationem intellectus, ea appellanda eſt realis.* Iam verò eam dixerat diſtinctionem rationis, quæ ſola operatione intellectus datur.

Fonſeca. Durand. Ochamus. Heruæus. Gandauēſ. Toletanus. Gerardus. Soncinas. Sotus.

Diuiſio iuxta ſecundā explicationem eſt omnino immediata. Iuxta hanc explicationem multa aduertimus. Primò; admittendum eſſe diuiſionem illam eſſe omnibus modis immediatam; ita vt quidquid ab alio diſtinguitur, diſtinguatur, vel realiter, vel ſola ratione. Deindè hanc veritatem non ſatis efficaciter probari rationibus in argumento allatis. Tertiò; ex illa diuiſione ſententiam Scoti nullo modo impugnari.

26. Rationes adductę hoc non conuincunt. Veritas primi dicti ex dicendis facilè patebit. Quòd autem veritas illius diuiſionis etiam in ſenſu explicato minùs efficaciter probetur, facilè patebit, ſi ſingulas rationes expendamus. Non 1. Durandi. Nam medium, quo Durandus, Heruęus, Bellomontanus, & cæteri vtuntur, eſſe minùs accommodatum ad oſtendendū immediationem illorum duorum membrorum, ex eo oſtendi poteſt; quoniam antecedens non eſt immediatum, ſi id dicitur reale, quod eſt in rebus ſine operatione intellectus, vt ſupponimus: etenim negationes, & priuationes reperiuntur in rebus abſque vllo intellectu conſiderante, vt patet: & tamen, cum non ſint entia, nec ſunt ens reale, nec ens rationis, vt modò ſupponimus tanquàm verum.

Quòd ſi quis occurrat antecedens intelligendum eſſe de ente poſitiuo; quod ipſum adæquatè, vel eſt reale, vel rationis: admittendum eſt antecedens, ſi id dicatur reale, quod ſine intellectu datur in rebus: in hoc enim ſenſu quidquid eſt, vel eſt reale, vel rationis: quia quidquid eſt, vel eſt omni actu intellectus ſecluſo, vel eſt tantùm per actum intellectus: nec enim poteſt dari medium; cum hæc membra ſint contradicentia. At verò ex illo antecedente, ſi benè expendatur medium conſequentiæ, ſolùm infertur diſtinctionem ſolùm conuenire poſſe, vel enti reali, vel enti rationis: nam cum diſtinctio ſit paſſio entis; vtique non poterit conuenire, niſi ſoli enti: cum verò ens ſit, aut reale, aut rationis in ſenſu ſæpiùs explicato; vtique diſtinctio conuenire non poterit, niſi vel enti reali, vel enti rationis. Quòd licet ſit veriſsimum; ad inſtitutū tamen aduerſariorum nihil conducit. Si quis verò ex eo, quòd diſtinctio eſt paſsio entis, & ens, vel eſt reale, vel rationis; velit inferre diſtinctionem realem ſoli enti reali conuenire; rationis autem ſoli enti rationis, non bonam faciet illationem, vt benè aduertit Fonſeca loco ſæpiùs citato: etenim ſicùt diſtinctio realis (id eſt, quæ ſine intellectu reperitur) non ſoli conuenit enti reali, ſed etiam enti rationis: ita etiam diſtinctio rationis non in ſolo ente rationis reperitur, ſed etiam in ente reali, vt idem Fonſeca benè annotauit. 27.

Primum patet: quoniam non ſolùm entia realia realiter, id eſt, ſine intellectu diſtinguūtur; ſed etiam entia rationis: intentio enim generis, quanuis ſine intellectu non exiſtat in natura generica: tamen exiſtens in illa, diſtinguitur ſine intellectu ab intētione ſpeciei, quæ in natura ſpecifica per intellectum ineſt. Poſterius autem ex eo oſtenditur: quoniam dantur plura, quæ ceſſante intellectu ſunt realiter idem: per intellectum tamen ſunt plura, & inter ſe diſtincta, vt patet in diuinis attributis apud communem Diui Thomæ opinionem, vt ex dicendis fiet manifeſtum. Quarè non ſatis conſiderata erit conſequentia, ſi quis ex præcitato an- 28.

tecedente inferat diſtinctionem in hoc ſenſu eſſe vel realem, vel rationis; vt realis ſoli enti reali conueniat; rationis autem ſoli enti rationis. Ex quibus iam manifeſtè colliges medium, quo Durãdus cum cæteris contendit probare omnem diſtinctionem eſſe vel realem, vel rationis, non eſſe ſatis accommodatum: nam quanuis conſequens ſit verum (vt diximus) conſequentia tamen eſt inutilis. Hæc autem minùs accõmodatè probatur ex eo, quòd omnis diſtinctio ſit paſsio entis: hoc enim ſolùm infert omnem diſtinctionem ſolùm poſſe conuenire enti vel reali, vel rationis: quòd verò omnis diſtinctio ſit, vel realis, vel rationis, nequaquam inferre poteſt. Et hæc ſatis ſint dicta contra argumentum, quo vtitur Durandus cum cæteris.

29. Nec 2. Suar. Argumentum verò, quo vtitur Suarius, euidenter claudicat in vtroq; mẽbro, ſi perſiſtendum ſit in explicatione, quam ſupponimus. Nam cum ait ea, quę actu inter ſe diſtinguuntur, vel ita comparari, vt vnionem realem inter ſe non habeant: vel ita comparari, vt ſint res reali vnione coniunctæ: veriſsimum eſt, ſi per vnionem realem intelligamus vnionem, & identitatem, quæ eſt ſine intellectu: etenim, quę actu diſtinguuntur, vel ita ſe habent, vt ſine intellectu non ſint vnum, ſed diſtincta: vel ita, vt ſine intellectu vnum ſint, & omninò indiſtincta: hæc enim ſunt duo membra verè cõtradicentia. At tamen cum in minori ſubſumit; ſi vnionem realem inter ſe nõ habent, neceſſariò inter ſe diſtingui, vt duas res; apertiſsimè petit principium, ſi in data explicatione perſiſtamus: quoniam ex ſententia aduerſariorũ diſtinctio, quæ eſt ſine intellectu (quam nùnc realem appellant) non neceſſariò infert diſtinctionem realem propriè ſumptã, qua vnum ab alio diſtinguitur, vt res à re: poſſunt enim duo aliqua diſtingui realiter, id eſt, ſine intellectu; & tamen eſſe vnum realiter, id eſt, eſſe vnam, & eandem rem. Et cum hoc ſit vnicũ Scoti fundamentum, & in eo ſit poſitus totius controuerſiæ ſtatus; apertiſsimè committitur fallacia petitionis principij, dũ ex eo, quod duo non habent realem vnionem, ſed realiter, hoc eſt, ſine intellectu diſtinguũtur; infertur illa diſtingui, vt duas res: cũ poſsint eſſe vnũ realiter; diſtincta tamen formaliter. Quarè ſi perſiſtamus in ſecunda explicatione diſtinctionis in realem, & rationis, argumentum omninò claudicat in priori membro.

Claudicat etiam in membro ſecundo: quoniã vel in eo eſt ſermo de vnione, & coniunctione reali, proùt vnio realis idem eſt, quòd vnio, & indiſtinctio, quæ eſt ſine intellectu: vel de vnione, qua duo aliàs diſtincta ſunt vna res, & non plures. Si argumentum ſumatur in priori ſenſu (in quo neceſſariò ſumendum eſt, ſi in ſuppoſita explicatione perſiſtimus) argumentum ſe ipſum deſtruit: nam, quæ actu ita ſunt diſtincta, vt ſine intellectu omnimodam habeant vnionem; nullam habere poſſunt diſtinctionem ſine intellectu, nec etiam modalem: alioquin ſine intellectu nòn erunt omnimodè vnum, & indiſtincta, ſed diſtincta potiùs. At, ſi argumentum ſumatur in poſteriori ſenſu; iam committitur æquiuocatio: quia ſupponimus illam vnitatem dici realem, quæ eſt ſine intellectu; argumentum autem diuertit ad vnitatem realem propriè ſumptam, qua quælibet res eſt vna res diſtincta ab alia re. In quo ſenſu diuiſio illa bimembris neganda eſt ab aduerſarijs: quia fieri poteſt (vt contendunt) vt, quæ actu diſtinguuntur, non diſtinguantur, vt duæ res; ſed ſint vna res realiter, plures tamen formaliter. Quarè argumentum petit principium, dum ſumit inter diſtinctionem realem, qua duo diſtinguuntur, vt res à re, & inter diſtinctionem rationis nullam aliam fingi poſſe diſtinctionem, niſi modalem: de hoc enim eſt controuerſia, & negatur ab aduerſarijs, contra quos Suarius argumentatur. Et hæc pro ſolutione argumenti, quo vtitur Suarius libro primo de eſſentia Dei cap. 10. numer. 4. 30.

Illud autem, quo vtitur in Metaphyſica diſputatione ſeptima ſectione prima numero vigeſsimo; ita diſſoluendum eſt, vt admittamus extrema diſtinctionis, vel non eſſe à parte rei actu diſtincta; vel eſſe, *ſi idem eſt à parte rei*, quòd ſine intellectu. Admittimus etiam, quæ à parte rei (hoc eſt, ſine intellectu) actu non diſtinguuntur, procul- 31. Nec 3. iu dem.

culdubio ſola ratione diſtingui e-ne-gabunt tamen aduerſarij ea, quæ à parte rei (hoc eſt ſecluſo intellectu) actu diſtinguuntur, vel eſſe duas res diſtinctas, vel eſſe rem, & modum rei, quia admittunt, quæ ſine intellectu actu diſtinguuntur poſſe eſſe vnum realiter, non tamen formaliter. Quarè, cum Suarius addit non eſſe intelligibilem tertiam aliam habitudinem inter ea, quæ ſine intellectu actu diſtinguuntur; apertiſſimam committit fallaciam petitionis principij; cum hac de re ſit tota controuerſia. Claudicat etiam in eo, quòd putat duo membra, quæ ponit, immediatam includere cõtradictionem: hoc enim negant aduerſarij; apud quos, quę ſine intellectu actu diſtinguuntur, vel habent diſtinctam realitatem: vel vnum eſt res, & aliud modus rei: vel vtrunque eſt eadem res habens duas diſtinctas formalitates: cuius oppoſitum non ſumendum erat, ſed probandum.

32. *Probatio efficax.* Reiectis ſuperioribus probationib⁹ indè efficaciſsimè probari poterit diuiſionem diſtinctionis in realem, & rationis in ſenſu explicato eſſe omninò immediatam; quoniam ſi omnis diſtinctio, quæ eſt ſine intellectu, dicitur realis; rationis autem, quæ ſolum eſt per intellectum: nullo modo excogitari poteſt media aliqua diſtinctio: quoniam aliquid dari per ſolùm intellectum; & non dari per ſolum intellectum ſunt mēbra verè contradicentia; vt nos aduertimus ar. 2. huius quæſtionis §. 1. paulò ante finem: & poſteà inuenimus apud Suarium in Met. diſp. 7. ſect. 1. n. 9. & 27. Concludendum eſt igitur admiſſa ſecũda explicatione diſtinctionis in realẽ, & rationis admittendum eſſe diuiſionẽ illam bimembrem eſſe omninò immediatam. Quarè in hoc ſenſu libenter admittim⁹ aduerſarijs id, quod ſupponũt.

33. *Nec ſecunda explicatio nocet.* Ex illa tamen diuiſione ita explicata nullo modo impugnari ſententiam Scoti (quod eſt tertium noſtrum aſſertum) facilè oſtenditur: quoniam etſi argumẽtum probat inter diſtinctionem realẽ, & rationis nullam dari poſſe mediam diſtinctionem: non tamen probat eſſentiam ab attributis realiter non diſtingui, ſi diſtingui realiter idem eſt, quòd diſtingui ante intellectum: etenim cum apud Scotum eſſentia ante intellectum actu diſtinguatur ab attributis; facilè admittet in hoc ſenſu eam ab attributis realiter diſtingui. Nec in hoc ſibi erit contrarius: nam, cum negat realem diſtinctionem inter eſſentiam, & attributa; non ita accipit diſtinctionem realem, ſed eam ſolam appellat realem, qua aliquid ab alio diſtinguitur, vt res à re. Inter hanc autem, & diſtinctionem rationis admittit diſtinctionem mediam, quam appellat formalẽ, & ex natura rei: quod veriſsimũ eſſe iam iam monſtramus.

Tertia explicatio diuiſionis, qua diſtinctio diuiditur in realem, & rationis, eſt eorum, qui nomine diſtinctionis realis eam ſolam intelligunt, quæ eſt propriè realis, vtpotè quæ ſolùm reperitur inter rèm, & rem: cæteras verò omnes diſtinctiones appellant rationis; proũt ſcilicèt diſtinctio rationis ea dicitur, quæ fit per ſolam operationem intellectus: vt idẽ ſit diſtinctio rationis, quòd diſtinctio facta per actualem intellectus conſiderationem. 34. *Tertia explicatio.*

Hanc opinionem quibuſdam recentioribus placuiſſe refert Fonſeca lib. 5. Metaphyſ. cap. 6. q. 7. ſect. 2. placuit Bellomontano, ſi expendantur, quę ſcribit 1. p. diſp. 116. cap. 5. numer. 25. & in ſuo indice verbo diſtinctio, dum ait: Quę ante intellectum non ſunt idem, etiam ſi mutuò ſeparari nequeant, realiter diſtingui. Et hanc putat fuiſſe opinionem Ariſtotelis, Auguſtini, & Diui Bernardi. Poteſt etiam tribui Suario, ſi expendantur, quæ latè nimis ſcribit de varijs diſtinctionum generibus in Metaphyſica diſp. 7. ſect. 1. Nam ibi num. 1. admittit diſtinctionem realem, quæ dici ſolet diſtinctio rei à re. Deindè numer. 4. agnoſcit diſtinctionem rationis, quæ non eſt in rebus, proũt in ſe exiſtunt, ſed ſolùm proũt ſubſtant conceptibus noſtris. Tandem numer. 9. inquirit, an præter hæc duo genera diſtinctionum, ſit aliud medium admittendum: & recitatis duabus oppoſitis opinionibus reſoluit numer. 16. dari quidèm diſtinctionem modalem, & præter modalem nullam aliam, id, quod latè confirmat numer. 20. Et ſubindè ſi diſtinctio modalis cum reali enumeretur in ea eſt ſententia, vt præter diſtinctionem realem, quæ eſt inter rem, & rem, *Fonſeca.*

aut modum eius, nulla alia detur diſtinctio, niſi rationis; proùt ſcilicèt diſtinctio rationis eſt ea, quæ ſolùm reperitur in rebus per intellectus conſiderationem.

35. Improbatur cum Fonſeca. Hanc explicationē non ſatis eſſe cōſideratam aſſerit Fonſeca in d.q.7. ſect. 2. & idem eſt noſtrum iudicium; puto enim eos in luce meridiana cæcutire, qui putant non eſſe admittendam aliam diſtinctionem, niſi realem, & rationis, ſi diſtinctio realis ea tantùm dicitur, quæ eſt inter rem, & rem; rationis autem, quæ ſolùm datur per intellectum, ſumpta ratione pro actuali conſideratione: in hoc enim ſenſu opinio eſt omninò improbabilis. Primò; quia ſolùm placuit recentioribus, & adhùc paucis, vt Fonſeca teſtatur in d. q.7. ſect.2. §. *itaquè niſi velint.* Deindè; quia puto veriſsimam eſſe illorum ſententiam, qui inter diſtinctionem realem rei à re, & diſtinctionē rationis, quæ fit per conſiderationem intellectus; admittunt diſtinctionē formalem actualem (quæ iam communiter appellatur ex natura rei) non ſolùm inter rem, & modum rei; ſed etiam inter duo entia formalia poſitiua.

Primò. Secundo.

36. Hanc fuiſſe ſententiam Scoti, & vniuerſæ Scotiſtarum ſcholæ latè oſtendimus ſuprà ar. 2. §. 1. Eam admittit doctiſsimus Fonſeca in 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 1. in principio, & ſect. 2. poſt principium, vbi refert eam placuiſſe aliquibus recentioribus. Probauit eandem Curſus Conimbr. in præfatione Porphyrij q. 4. ar. 2. §. *id quòd manifeſtius.* Et ſi de rebus creatis ſit ſermo (nam in diuinis aliter inferiùs ſentimus) eam puto non ſolùm eſſe illuſtriorem, & ad vſum accommodatiorem (vt putat Fonſeca vbi ſuprà ſect. 3.) ſed etiam veriſsimam: puto enim cum eodem ibi ſect. 1. aut non dubitari, aut non debere rationabiliter dubitari plura, quæ à parte rei in rebus creatis ſunt idem realiter ſecluſa quacunque intellectus operatione actualiter diſtingui ſuis realibus formalitatibus: etenim relatio, & fundamentum, magnitudo, & figura, gradus item metaphyſici (vt gradus hominis, & animalis in homine) inter ſe realiter ſunt idem, vt contra nonnullos ſupponimus: & tamen ſecluſo omni intellectu, actu ſunt formaliter diſtincta; cum diſtinguantur inter ſe diffinitione, & eſſentia. Aliàs cogemur concedere in rebus creatis relationem formaliter, & eſſentialiter eſſe ſubſtantiam, in qua ſępè fundatur; & viciſsim ſubſtantiā formaliter, & eſſentialiter eſſe relationē.

Fonſeca.

37. Simili modo cogemur admittere quātitatem formaliter, & eſſentialiter eſſe qualitatem; & qualitatem quantitatem; quæ tamen opinio ex parte conuenit cum abſurdiſsima ſententia Parmenidis, & Meliſsi omnia eiuſdem eſſe naturæ aſſerentium, vt benè aduertit Fonſeca in d. q.7. ſect. 2. §. *Itaquè niſi velint.* Deniquè hanc ſententiam euidenter (ni fallor) licet colligere ex Ariſtotele, & veteribus, ſi expendantur, quę in prima explicatione huius diſtinctionis bimēbris ex mente Ariſtotelis, & veterum ſuprà retulimus: conſtat enim ex illis dari plura, quę ſecluſo quocunque intellectu ſunt realiter vnum, diſtincta tamen ratione, id eſt, quidditate, & diffinitione. Quarè apud Ariſtotelem, & veteres præter diſtinctionem realem rei à re, & diſtinctionem rationis per conſiderationem factam neceſſariò danda eſt diſtinctio media eorum, quæ licèt ſint realiter vnum; diffinitione tamē, & quidditate ſunt diſtincta. Et hanc diſtinctionem Scotus cum cęteris appellat formalem, & ex natura rei; quia eſt diſtinctio ſumpta ex formali rei quidditate, & natura.

Fonſeca.

38. Et cum hęc ſententia non ſolùm placuerit viris doctiſsimis; ſed etiam Ariſtoteli, & veteribus philoſophis, & probabiliſsimo nitatur fundamento; non poſſum non admirari audaciam Bellomontani aſſerentis diſtinctionem formalem mediam inter realem, & rationis in ſenſu explicato eſſe omninò cōmentitiam. Nec culpa vacat Suarius, dum affirmat eſſe per ſe manifeſtum non dari mediam illam diſtinctionem. Vtrunque eſſe non ſolùm manifeſtè falſum, ſed etiam gratis dictum, facilè patebit, ſi argumenta ſoluamus, quę in oppoſitum adducuntur.

39. Ad primum probatur Durand. Toletus. Ad primum igitur (quòd Bellomontano fuit vnicum fundamentum) reſpōdendum eſt cum noſtro Toletano in 1. d.8.q.1. art.2. concluſ.3. dum agit contra Herueum, diuiſionem entis in realem, & rationis, niſi benè explicetur nō

eſſe immediatam. Explicari autem poteſt duobus modis. Vno modo, vt idem ſit ens reale, quod ens exiſtens ſine intellectu: ens autē rationis dicatur, quod reſultat ex operatione intellectus. Altero modo; vt ens reale idem ſit, quod habens realitatem, entitatemque ſibi propriam diſtinctam à realitate alteriꝰ entis, à quo diſtinguitur, vt res á re.

40. Si priori modo diuiſio explicetur, verè eſt immediata nullum tertium membrum admittens. Et in hoc ſenſu admittenda eſt conſequentia, vt ſuperiús latè oſtendimus. Cum verò diſtinctio realis itá explicata habeat latitudinem, vt ibi diximus (quia alia eſt diſtinctio realis propriè ſumpta, qua res à re diſtinguitur; alia ex natura rei; quæ rurſùs diuiditur in modalem, & formalem) non benè ſyllogizabit, qui ex eo, quòd nulla datur diſtinctio media inter diſtinctionē ſine intellectu, & per intellectum, intulerit nullam dari mediam diſtinctionem inter eam, quę eſt rei à re, &, quæ eſt per intellectum. Quare antecedens, ſi priori ſenſu intelligatur, non eſt medium ſatis accommodatum ad probandum id, quod intenditur.

41. At ſi antecedens explicetur poſteriori modo, negandum eſt diuiſionem entis in reale, & rationis eſſe immediatam, quod negauit Toletanus cum Scoto, & ſuis. Etenim datur tertium genus entis, quod complectitur entia, quæ realiter ſunt vnum, formaliter tamē diſtincta: vt ſunt magnitudo, & figura: relatio & fundamentum: actio, & paſſio: gradus deniq; Metaphyſici, qui in ſingulaquaq; ſpecie reperiūtur. Nam quodlibèt iſtorum entiū verè eſt ens reale: quia quodlibet à parte rei veram, ac ratam habet entitatem: vndè nullum eſt ens rationis, & tamen nullum ab alio diſtinguitur, vt res à re; ſed ſolúm diſtinguitur per rationem quidditatiuam eiuſdem realitatis, ſiue entitatis: etenim vnam, & eandem realitatem, entitatemquè habere plures rationes quidditatiuas, & formales, quę per diuerſas diffinitiones explicentur, docent Philoſophi ſapientiſsimi, quorum ſententiam, vt veriſsimam ſupponimus. Quare duplex diſtinguendum eſt ens reale, vt diſtinguitur ab ente rationis: vnum eſt, quod proprijſsimè eſt ens reale; alterum eſt, quod

Ens reale duplex.

eſt ens reale propriè quidèm, ſed non proprijſsimè. Ens proprijſsimè reale eſt illud, quod habet realitatem, entitatemq; itá ſibi propriam, vt omninò excludat identificationem cum realitate, & entitate alteriùs entis: & iſto modo diſtinguitur quodlibet ſuppoſitum, & quodlibet ens, quod in diſtinctis ſuppoſitis, ſubiectis vè poteſt reperiri. At ens ꝓpriè reale illud erit, quod habet quidèm entitatem ſibi propriam non excludendo identitatem cum realitate alterius entis, á quo formaliter diſtinguitur: & iſto modo diſtinguuntur, quæ à parte rei ſunt realiter idem, formaliter tamen diſtincta. Quare inter ens reale proprijſsimè ſumptum, & ens rationis datur medium quoddā genus entis realis: cuius oppoſitum ſine probatione ſumit antecedens propoſiti argumenti. Et hæc ſit prima illius Solutio.

42. *2. Solutio.* Secunda Solutio ex eo ſumi poteſt; quia admiſſo antecedente in ſenſu explicato non benè infertur omnem diſtinctionem eſſe, vel realem, vel rationis, vt ſuperiùs annotauimus. Nec probatio aliquid efficit: quoniam diſtinctionem eſſe paſsionem entis; ſolùm poteſt inferre diſtinctionem, non poſſe conuenire, niſi vel enti reali, vel enti rationis: quod longè aliud eſt, quàm diſtinctionem eſſe vel realem, vel rationis. Vide, quæ ſuperiùs diximus. Et hæc pro ſolutione primi argumenti, quod ex Durando, & Heruæo deſumpſit Bellomontanus.

43. *Ad 2. Suarij* Ad ſecundum argumentum, quod ex Suario adduximus, facilis eſt Solutio: quoniam licèt, quæ inter ſe actu diſtinguuntur, debeant à parte rei itá inter ſe comparari, vt habeant, vel non habeant vnionem realem in ſenſu explicato (quia neceſſarió vel diſtinguuntur, vt res à rè; vel non itá diſtinguuntur, ſed realiter ſunt vna res) tamen fieri poteſt, vt ea, quæ à parte rei ſunt vnū realiter, non modo diſtinguantur modaliter, vt res, & modus rei; ſed etiam formaliter penes diſtinctas formalitates, vt ſæpe diximus: quanuis oppoſitum ſine probatione ſumatur. Vide ſuprà.

44. *Ad 3. eiuſdē* Tertium etiam argumentum eiuſdē Suarij ſimili modo ſoluitur: admittimus enim extrema diſtinctionis à parte rei eſſe, vel non eſſe actu diſtincta. Admittimus etiam, quę à parte rei ſunt actu

diſtincta, vel itá ſe habere, vt vtrunquè ſit vera res, alterum ſit res, alterum modus rei: negamus tamen neceſſarió inter vtrunque dari diſtinctionem realem rei à re; quanuis vtrunque ſit vera res: quoniam fieri poteſt, vt vtrunque ſit vna, & eadem res diſtinctas habens quidditates, & diffinitiones, vt ſæpe dictum eſt. Quare etiam in hoc argumento apertiſsimè committitur fallacia petitionis principij. Et hæc ſatis dicta ſint vt inefficatia ſecundæ impugnationis appareat.

§. 3.

Expenditur tertium caput impugnationis Scoti; an eſſentia diuina vnitè contineat omnem attributorum formalitatem?

45. Pars affirmãs ex qua ſumutur argumentum. Tertio loco plures contra Scotum ex eo ſumunt argumentum, quòd eſſentia diuina, ſicut ex ſua natura vnitè continet realitatem ſuorũ attributorum; itá vt & eſſentię, & attributorum vna ſit ſimpliciſsima realitas: ſic etiam ex ſua natura vnitè continet omnem formalitatem illorum; itá vt, & eſſentiæ, & attributorum vna ſit ſimpliciſsima formalis ratio. Ergó ſicùt ex natura rei antè omnem intellectum eſſentia, & attributa habent omnimodam identitatem realem ſecluſa omni reali diſtinctione: itá etiam ex natura rei ante omnem intellectum eſſentia, & attributa habẽt omnimodam identitatem formalem ſecluſa omni diſtinctione formali actuali. Conſequentia eſt nota etiam apud Scotum. Antecedẽs multipliciter probatur. Et quoniam in hoc poſitus eſt totus controuerſiæ ſtatus; non erit inutile omnes rationes hoc loco referre, quibus auctores huius medij volunt antecedens illud eſſe confirmatum.

46. Probatur 1. ex Gerardo Primò igitur ſic argumentatur Gerardus noſter: ſicùt ſe habet realitas diuinæ eſſentię ad realitates attributorũ: itá ſe habet ratio formalis illius ad rationes formales eorum. Sed realitas diuinæ eſſentiæ itá continet realitates attributorum, vt illius, & attributorum vna tantùm ſit realitas ſecluſa omni, quantumuis minima diſtinctione reali. Ergò formalis ratio eſſentiæ ſic continebit formales rationes attributorum, vt omnium illorum vna tantùm ſit ſimpliciſsima ratio formalis ſecluſa omni diſtinctione formali, quæ actu ſit ante intellectum.

47. Secundò Secundò attributa tranſeunt in diuinam eſſentiam ſecundùm ſuas realitates; itá vt eſſentiæ, & attributorum vna tantum ſit ſimpliciſsima realitas. Ergo attributa in eandem diuinam eſſentiam tranſeunt ſecundùm ſuas formalitates; itá vt vna tantùm ſit illorum formalis ratio. Antecedens eſt de fide, vt patet ex dictis contra Gilbertum in ar. præcedente. Conſequentia probatur: quoniam, quæ ratio concludit tranſitũ attributorum ſecundùm ſuas realitates; eadem concludit tranſitum eorundem ſecundum ſuas formalitates. Nam ſi dicas cauſſam prioris tranſitus eſſe perfectionem attributorum; conſtat attributa magis importare perfectionem ſecundùm ſuas formalitates, quàm ſecundùm realitates: realitas enim attributorum non importat perfectionem ſimpliciter, niſi propter rationem formalem eorum. Cui argumento eſt, quòd perfectiones creaturarum, quæ in Deo ſolùm eminenter continentur, non dicũt perfectionem ſimpliciter (alioquin in Deo formaliter continerentur) & tamen, vt ſunt in Deo, ſunt idem realiter cum Deo. Igitur attributa non dicunt perfectionem ſimpliciter præciſè ratione realitatis, ſed ratione ſuæ formalitatis. Quare ſi perfectio realitatis attributorum eſt cauſſa, vt realitas eorũ tranſeat in realitatẽ diuinę eſſẽtię; vtiq; perfectio formalitatis eorum erit etiã cauſſa, vt formalitates eorum tranſeãt in formalitatem diuinæ eſſentiæ. 48.

Idem etiam concludendum erit, ſi dicas cauſſam prioris tranſitus eſſe perfectionem diuinæ eſſentiæ: cõſtat enim, quòd diuina eſſentia non eſt minùs perfecta ſecundùm ſuam rationem formalem, quàm ſecundùm ſuam realitatem. Imò (ſi comparatio facienda eſt) eſſentia dicenda eſt perfectior ſecundùm formalitatem, quàm ſecundum realitatem: ideò enim vendicat ſibi omnẽ formalem perfectionem; quia ex ſua natura eſt formaliter perfectiſsima. Quare, ſi ob perfectionem ſuę realitatis vnit ſibi realitates attributorum; vtique ob perfectionem ſuæ formalitatis vniet ſibi omnem attributorum formalitatem Id ipſum etiã infertur, ſi quis dicat trã-

ſitum

ſitum ſecundùm realitatẽ oriri ex perfectione, tàm eſſentię, quàm attributorum, vt per ſe patet. Quin potiùs idem concludendum erit, ſi quis aſſerat, tàm eſſentiam, quàm attributa eandem perfectionem importare ſecundùm realitatem, atq; formalitatem: nam, ſi ſemèl admittatur realitatem attributorum tranſire in realitatem eſſentię propter ipſius realitatis perfectionem; profectò cum formalitas eorum eandem habeat perfectionem, in ea etiam idem tranſitus admittendus eſt.

49. Confirmatur, viſquè argumenti augetur.

Quòd ſi dicas cauſſam per ſe tranſit* realitatis in realitatem non præciſè eſſe ſumendam ex perfectione, ſed ex infinitate; argumentum maiorem habet efficaciam: quoniam ſicut eſſentia eſt infinita quoad ſuam realitatem; ità etiã infinita eſt quoad ad ſuam formalitatẽ. Quare ſi eſſentia ex eo, quia eſt ſecundùm ſuam realitatem infinita, identificat ſibi omnem realitatem attributorũ eàdem ratione etiam ſibi identificabit omnem illorum formalitatem, cum etiã ſecundùm eam infinita ſit, & illimitata; idem dicendum eſt de attributis: nam ſi ideò tanſeunt in realitatem diuinæ eſſẽtiæ, quia ſecundùm ſuam realitatem ſũt infinita; cum etiam habeant infinitam formalitatem; vtique etiam ſecundùm eam tranſibunt in formalitatẽ eſſentiæ. Et meritò ſanè: quoniam ſicùt eſſentia non eſſet realiter infinita, niſi idem eſſet realiter cum ſuis attributis: ità non eſſet formaliter infinita, niſi formaliter idem eſſet cũ eiſdem: etenim diſtinctio inter extrema non poteſt ſimùl eſſe cũ infinitate alterius extremi ſub illa ratione, qua eſt infinitum.

50. Secunda cõfirmatio.

Et confirmari poteſt: quoniam ſicùt eſſentia eſt realiter infinita infinitate infra latitudinem entitatis, ſiue realitatis, quia ad nullam entis realitatem eſt ſimpliciter terminata: ità etiam eſt formaliter infinita; quia infra latitudinem formalitatum entis ad nullam formalem entis perfectionem eſt terminata. Quare, ſi ſemèl admittatur eſſentiam diuinam eſſe formaliter infinitam; vtique in ſe ipſa vnitè continebit omnem formalitatem ſuæ realitatis. Idem dicendũ eſt de attibutis, ſi ſemèl admittantur eſſe infinita, tùm quoad realitatem, tùm quoad formalitatem: vtroquè enim modo tranſibunt in diuinam eſſentiam.

Tertiò idem Gerardus ità arguit: attributa, prout inueniuntur in creaturis, eodem modo differunt à ſubſtantia ſecundùm ſuam formalitatem, quo differunt ſecundùm ſuam realitatem. Ergò ſi, vt ſunt in Deo, realitas illorum tranſit in realitatem eſſentiæ; formalitas etiam tranſibit in formalitatem. Conſequentia videtur nota ex paritate rationis. Antecedens indè probatur; quoniã attributa (v. g. ſapientia, & iuſtitia) vt ſunt in rebus creatis, non aliter diſtinguuntur à ſubſtantia, in qua ſunt, niſi diſtinctione diſparata ſimplicis negationis; quatenus ſcilicèt ſubſtantia non eſt iuſtitia, & iuſtitia non eſt ſubſtantia. Quam eandem diſtinctionem habent, ſiue ſumãtur ſecundùm realitatem, ſiue ſecundùm formalitatem: non enim aliter diſtingui poſſunt, niſi diſtinctione diſparata ſimplicis negationis. Quod fuit antecedens probandum. 51. 3. ex Gerardo.

Quartò ex eodem Gerardo; actus, quo Deus intuitiuè videt ſuam eſſentiã, eſt vnus ſimplex actus, non ſolùm realiter, ſed etiam formaliter. Ergò diuina eſſentia reſpondet illi actui, vt vnum obiectum, non ſolùm realiter, ſed etiam formaliter. Antecedens conceditur ab Scotiſtis. Conſequentia probatur: nam peto, vndè eſt, quòd talis actus ſit vnus realiter, & formaliter? Si ex eo, quòd diuina eſſentia (quæ eſt obiectũ adæquatũ illius) eſt vna realiter, & formaliter; habemus intentum, in diuina ſcilicèt eſſẽtia non dari pluralitatem formalitatũ. Porrò, ſi ideò talis eſt, quia tàm realiter quàm formaliter eſt infinitus, & illimitatus; ratione cuius illimitationis ſub vna realitate, & formalitate continet, realitates, & formalitates infinitorum actuum; ità vt ſub vna ratione formali poſſit intendere in omnes formalitates attributorum; ſi, inquam, talis eſt: cur eſſentia (quæ eſt illius obiectum adęquatum) nõ erit vna realiter, & formaliter? Etenim, tàm realiter, quàm formaliter eſt illimitata. 52. 4. Ex eodẽ.

Quintò ex eodem Gerardo; ſi attributa in Deo manerent diſtincta ſecundùm proprias formales rationes; vtiq; in eſſentia, & in attributis darentur diuerſa *eſſe* formaliter. Cõſequens eſt falſum. Conſequentiam ſupponit tanquã notam. 53. 5. Ex eodẽ.

notam. Minorem probat: quia vel eſſe diuinum in ſuo formali, & quidditatiuo conceptu includit *eſſe* cuiuſlibet attributi: vel non. Si includit; non diſtinguitur formaliter ab attributis. Non poteſt dici, quòd non includat: quia inde ſequeretur, quòd *eſſe* cuiuſque attributi poſsit per intellectum abſtrahi ab eſſentia; quod eſt contra doctrinam Dionyſij: etenim attributa eſſentialiter includuntur in eſſentia. Admittendum eſt igitur in diuina eſſentia non dari plura *eſſe* formaliter diſtincta, nec plures formalitates diſtinctas actualitèr; ſed dari vnum tantùm eſſe formale, vnamque formalem rationem eſſentiæ, & attributorum.

54. 6. Ex Caietano. Sextò ità poteſt argui ex Caietano: cuilibet ſimplicisſimæ rei, quæ ſecundũ ſe eſt maximè vna, neceſſarió debet reſpondere vna ratio formalis adęquata. Sed eſſentia cum ſuis attributis eſt res ſimplicisſima, & maximè vna. Ergò illi reſpondere debet vnica ratio formalis adæquata, quæ eminenter cõtineat omnes rationes formales attributorum. Minor eſt nota. Maiorem probat: quoniam alioquin res illa non eſſet per ſe primò vnum intelligibile à quouis intellectu.

55. Confirmatio eiuſdem. Confirmatur ex eodẽ Caietano: quoniam verbum Dei eſt vnicum, & perfectum, vt patet. Ergò adæquat id, cuius eſt verbum. Igitur res illa, cuius eſt verbum, eſt vnum formale intelligibile. Iam verò verbum Dei nõ ſolùm eſt verbum eſſentiæ, ſed etiam attributorum. Ergò eſſentia cum attributis eſt vnum obiectum formale, vnumque formale intelligibile.

56. 7. Ex eodẽ. Septimò ex eodem Caietano: quæcunque formaliter adunantur in vna, & adæquata ratione formali Dei, non diſtinguuntur formaliter ex natura rei. Sed perfectiones diuinæ (quas appellamus attributa) ſecluſo omni opere intellectus adunantur in vnica, & adæquata ratione formali eſſentiæ Dei. Ergò non diſtinguuntur formaliter à diuina eſſentia. Maior patet, quia aliàs diffinitio non adęquaretur diffinito. Minor probatur; quia non magis adunãtur virtutes qualitatum inferiorum in luce ſolari, quám perfectiones ſimpliciter in Deo, Sed illæ adunantur formaliter, vt ex ſe patet, & cõceditur ab aduerſarijs. Ergò perfectiones ſimpliciter in Deo adunantur in vna ratione formali diuinæ eſſentiæ.

57. 8. Ex eod. Octauò ex Cumelio: quoniam diuina eſſẽtia eſt vna res infinita ſimplicisſima ſine aliqua partitione. Ergò illius diſſinitio debet eſſe infinita, & ſimplicisſima, atque vna, vt cohærere poſsit cum maieſtate tantę rei. Ergò in ſe includet omnem formalitatem attributorum: nam & Deus de ſe ipſo vnam concipit rationem formalem, & vnum diuinum verbum.

58. Vltimo. Poſtremò; vnitas dicit perfectionem in ente: quia ex ſe pertinet ad primum ens. Ergó ens perfectisſimum ex natura rei eſt maximè vnũ in ſua perfectione. Ergò cum attributa ad diuinam perfectionem pertineant, Deus in illis erit maximè vnus: & ſubinde erit vnus, & realiter, & formaliter.

59. Ex ijs, quę tã latè adduximus, ſatis vìdetur confirmari diuinam eſſentiam nõ ſolùm ex ſua natura in ſe vnitè continere omnẽ realitatem attributorum, ſed etiã omnẽ illorum formalitatẽ; ità vt ſicùt eſſentiæ, & attributorum datur vna ſimplicisſima realitas omninò indiſtincta: ſic etiam detur vna ſimplicisſima ratio formalis ex natura rei ſecluſo omni intellectu actualiter indiſtincta. Quod fundamentum ſi admittatur, omninò expugnat opinionem Scoti.

60. Difficultas. Hæc Scoti impugnatio petit difficultatem ſcitu dignisſimam; vtrùm diuina eſſentia vnitè contineat omnem attributorum formalitatem; ſicùt vnitè continet illorum entitatem, ſiue realitatẽ? Pars quæ firmat. Auctores huius tertiæ impugnationis affirmant; & inde inferunt eſſentię, & attributorũ vnam eſſe, & ſimplicisſimam rationem formalem: ſicùt etiam vna eſt illorum ſimplicisſima realitas. Scotus tamen cum ſuis admittit quidèm diuinam eſſentiam vnitè continere omnium attributorum realitatem: negat tamen eam vnitè continere illorum formalitatem. Negat Scotus. Vndè concedit eſſentię, & attributorum vnam eſſe ſimplicisſimam realitatem: non admittit tamen in eſſentia, & attributis vnam dari rationem formalem, ſed plures. Quare ad tertiam iſtam impugnationem negat antecedens. Et quia illius opinionem modo defendim', oſtende-

oſtendemus argumenta contra eam rẽ non euincere.

61. Ad primũ Gerardi. Ad primum reſpondetur maiorem ſumi ſine probatione: cum tamen negãda ſit ab Scotiſtis. Eam in terminis negat Rada 1. tomo controuerſia quarta ad confirmationem quinti principalis pag 69. col. 2. Ratio diſcriminis ex eo ſumi debet; quoniam apud Scotum vnitio iſta eſſentię cum attributis ſolùm fit ratione infinitatis, vt ad ſecundum dicemus. Infinitas autem, quanuis ex ſua natura comitetur, tàm realitatem, quàm formalitatem diuinæ eſſentiæ, tãquam gradus eſſendi vtriq; intrinſecus tamen ex ſua natura ſolúm infert omnimodam identitatem in realitate, non verò in formalitate, vt colliges ex Scoto, & ex Scotiſtis: quos in ſolutione ſecũdi referemus. Quare licèt infinitas diuinæ eſſentiæ inferat omnimodam identitatem, & vnitionem cum ſuis attributis in realitate eorum: non tamen infert identitatem cum illorum formalitate. Ob quam rationem infinitas formalitatis eſſentiæ nõ eſt incompoſsibilis cũ diſtinctione formali in ordine ad attributa; ſed ſolùm cum diſtinctione reali. De quo ſtatim plura.

62. Ad ſecũdũ. Ad ſecundum conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia propter diſparem rationem, quæ reperitur in realitate, & formalitate, tàm eſſentię, quàm attributorum. Quare negandum eſt eãdem rationem, quæ cõcludit tranſitum attributorum in eſſentiam ſecundũ ſuas realitates; concludere etiam tranſitum eorundem ſecundum ſuas formalitates. Probatio autem in contrarium adducta friuola eſt: quoniam cauſſa illius tranſitus non eſt ſumenda præciſè ex perfectione vel eſſentię, vel attributorum, quatenus eſt perfectio, ſed quatenus eſt ſũma perfectio: etenim ratio perfectionis etiam entitatiuę, quatenus eſt talis; ſicùt non excludit diſtinctionẽ, vel in realitate, vel in formalitate (dantur enim entia perfecta, quæ non modo formaliter diſtinguuntur, ſed etiam realiter) ità nõ neceſſarió includit vnitionẽ vel in realitate, vel in formalitate: dantur enim entia, quæ ſunt & realiter, & formaliter idem; & alia, quæ ſunt idem realiter, diſtincta tamen formaliter, vt ſæpe diximus. Quare cauſſa per ſe tranſitus attributorum in eſſentiam non eſt ſumenda ex perfectione aut eſſentiæ, aut attributorum, quatenus eſt perfectio; ſed quatenus eſt ſumma perfectio. Iam verò perfectio habet, quòd ſit ſumma, ex infinitate, & illimitatione; quæ eſt quidam modus eſſendi intrinſecus diuinę entitati, & perfectioni. Igitur cauſſa tranſitus attributorum in diuinam eſſentiã, & identificationis eſſentię cum attributis eſt ipſa infinitas, quętàm in eſſentia, quàm in attributis reperitur: quoniam entitas ſimpliciter infinita non ſolùm vendicat ſibi omnem eſſẽdi gradum; ſed etiam identificat ſecum omnem gradum eſſendi, & modum, quẽ in ſe habet. Quod eſt indubitatum tám apud Scotiſtas, quàm apud Thomiſtas.

Eſt tamen inter eos controuerſia; quoniam Thomiſtę volunt infinitatem ſimpliciter idẽtificare ſecum nõ ſolùm omnem realitatem eorum, quæ in re infinita reperiuntur; ſed etiam omnẽ formalitatem cuiuſcunque gradus, & realitatis, quæ in eadem re infinita exiſtit, vt patet ex Caietano de ente, & eſſentia c.6.q.12. & ex alijs, quos contra Scotum retulimus. Oppoſitum tamen docent Scotiſtæ, qui volunt infinitatem in genere entis vendicare ſibi omnem eſſendi perfectionem; non tamen omnem perfectionem eſſendi identificare ſecum formaliter, ſed ſolùm realiter. Ità verbis expreſsis docet Rada in d. 4. controuerſia concl. 4. dum impugnat ſolutionem Caietani ad primum pagin. 62. col. 1. in principio, & inferiùs ad quintum argumentum principale pag. 69. col. 2. vbi citat Scotum quodlib. 5. eo tamen loco licèt Scotus doceat infinitatem identificare ſibi realiter omnem perfectionem quę in ente infinito reperitur; nihil tamẽ dicit de idẽtificatione formali. Quare melius citaret Scotum in 1. d. 5. quæſtione 2. litera M. §. *qualiter autem ſtat*, & d. 8. q. 4. litera Y. §. *ad tertium concedo*, probat Lichetus in 1. d. 8. q. 3. ad ſecundum argumentum Caietani fol. 123. col. 3. & ante eum id ipſum probauit Maironius in 1. d. 8. q. 7. in fine quæſtionis ad 3. ibidèm Bargius q. 4. ad tertium dubium Scoti fol. 188. col. 2. & 3. & eſt doctrina inter Scotiſtas communiſsima. Quo ſuppoſito fundamento facilè ſoluuntur argumenta in contrarium.

63. Controuerſia inter Thomiſtas, & Scotiſtas.

Rada. *Scotus.* *Lichetus.* *Maironius* *Bargius.*

Ad

64. Solutio primæ confirmationis. Ad primam igitur probationem admittimus eſſentiam eſſe infinitam, ſiue ſumatur ſecundùm ſuam realitatem, ſiue ſecundùm ſuam formalitatem: inde tamen non benè infertur infinitatem formalitatis identificare ſecum omnes attributorum formalitates: quoniam infinitas apud Scotum non poteſt identificare formaliter ea, quæ ſunt diſtincta, ſed ſolùm realiter. Quare infinitas eſſentiæ, ſiue ſecũdũ realitatẽ ſiue ſecũdũ formalitatẽ ſolũ infert idẽtitatẽ realem cum attributis, nõ verò formalem.

65. Ex quo patet Solutio ſecundę probationis: nam cùm infinitas ſolùm inferat identitatem ſecundùm realitatem, non verò ſecundùm formalitatem; veriſsimè dicitur eſſentiam futuram non forè realiter infinitam, niſi eſſet idem realiter cum ſuis attributis: quia infinitas ex ſua natura ſecum non compatitur realem diſtinctionem eorum, quæ in re infinita reperiuntur; vt latè demonſtrat Scotus quolib. 5. & in tractatu de primo principio c. 4. concl. 3. quem refert, & probat Rada controuerſia 27. lib. primi notab. 6. pag. 379. Quod non reperitur in infinitate formalitatis, vt formalitas eſt: hęc enim infinitas non per ſe reſpicit rationem formalem rei, ſed realitatẽ illius. Vndè formalitas infinita nõ eſt ſimpliciciter infinita formaliter, ſed ſolùm realiter: formaliter enim ſolùm eſt infinita in ſuo genere v. g. in genere eſſentiæ, vel ſapientię, & cæt. id, quod etiã placuit Capreolo in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 2. Aureoli contra ſecundam fol. 128. col. 1. in principio. Quare falſum eſt, quod in argumẽto ſumitur, diſtinctionem ſcilicèt inter extrema non poſſe ſimùl eſſe cum infinitate alterius extremi. Nam quãuis id verum ſit de diſtinctione reali extremorum; non tamen apud Scotiſtas verum eſt de diſtinctione formali; ob rationem immediatè poſitam: quia infinitas formalitatis, quanuis ſit ſimpliciter infinitas in genere rei; non tamen eſt ſimpliciter talis in genere formalitatis: quia ſolùm eſt infinitas in certo formalitatis genere. Quod pro defẽſione Scoti eſt diligentiſsimè aduertẽdum.

Solutio ſecundæ. Ex qua doctrina facilè eliditur vis confirmationis, quę ſumitur ex Caietano; etenim infinitas, ſiue ſumatur ſecundùm realitatem, ſiue ſecundùm formalitatem, ſolùm excludit terminationem in realitate, nõ verò in formalitate: quia vt diximus, infinita formalitas ſolùm eſt ſimpliciter infinita quoad realitatẽ, non verò quoad formalitatem, & ob id in ſola latitudine realitatis eſt interminata; nõ verò in latitudine formalitatis. Quare ſuppoſito fundamento Scotico (quod á Thomiſtis non impugnatur) optimè ſoluitur difficultas ſecundi argumenti.

66. Ad tertium. Tertium argumentum parum habet efficaciæ; concedimus enim attributa, pvt reperiũtur in creaturis, diſtingui à ſubſtãtia tũ formaliter, tũ etiã realiter: negamus tamẽ ea, vt ſunt in Deo, tranſire ſecundùm formalitatem, quanuis trãſeant ſecundùm realitatem. Ratio diſcriminis ex dictis facilè ſumitur: quoniam attributa, vt ſunt in Deo, ſunt entitatiuè infinita: iam verò apud Scotum infinitas ſolùm infert identitatem realem, non verò formalem. Quare cõceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia cuius probatio ſatis eſt friuola: quãuis enim oppoſitio, qua attributa in creaturis diſtinguuntur à ſubſtantia, ſolùm ſit diſparata: non tamen ſola oppoſitio diſparata eſt ratio diſtinctionis, aut realis, aut formalis. Nam & ſi plura diſparata realiter diſtinguũtur; plura etiam diſtiguuntur ſolùm formaliter, vt patet in relatione reſpectu fundamenti, & in pluribus alijs. Vndè autem per ſe ſumatur vera cauſſa diſtinctionis realis, aut formalis: alterius eſt negotij.

67. Ad quartum. Ad quartum reſponderi poteſt (& ſatis ad mentem Scoti) admittendo antecedens, & negando conſequentiam. Ad probationem dicẽdum erit actum, quo Deus intuitiuè videt ſuam eſſentiã, ideò eſſe vnũ realiter ſimplicem; quia eſt diuinus, & entitatiuè infinitus. Quòd verò ſit vnus ſimplex formaliter, ex eo habet, quòd terminatur ad obiectũ, quod realiter eſt vnum ſimplex intelligibile: etenim eſſentia diuina prout in ſe eſt, quanuis ſit plura obiecta formalia (vt docet Scotus in 1. d. 2. q. 7. litera F F. §. *ex hoc arguo ſic*) eſt tamen vnum obiectũ reale ſecundùm ſe intelligibile, à quo actus intuitiuus noſtro intelligendi modo ſumit ſuam rationem formalem. Quanuis autem ſit vnus tantúm actus realiter, & formaliter ſimpliciſsimus; poteſt

poteſt tamen intelligibiliter attingere omnes formalitates, tùm eſſentiæ, tùm attributorum: non ob eam præciſè rationem, quòd eſt illimitatus; ſed ob eã potiùs; quia exiſtens illimitatus virtute, & eminenter continet plures actus. Quòd non cernitur in eſſentia diuina: illa enim continet plures perfectiones formales, non eminenter, & virtute tantùm; ſed actu, & formaliter, vt docent Scotiſtæ.

68. Ad quintũ. Ad quintum admittenda eſt ſequela, ſi eſſe formale idem eſt, quòd formalis ratio, & quidditas: nam apud Scotũ ſicùt diuerſa eſt formalitas eſſentiæ, & attributorum; ita diuerſum eſt eſſe formale eſſentiæ ab eſſe formali cuiuſq; attributi. Admiſſa igitur ſequela neganda eſt minor. Ad probationem dicendũ eſt in ſententia Scoti eſſe diuinum (hoc eſt eſſe formale diuinæ eſſentiæ) in ſuo cõceptu quidditatiuo non includere eſſe formale attributorum: quia apud Scotum attributa non includũtur eſſentialiter in eſſentia, vt ſuo loco videbimus, vbi oſtendemus hanc ſententiam minimè repugnare Dionyſio.

69. Ad 6. Caietan. Ad ſextũ neganda eſt maior, ſi intelligatur de re, quæ ſecundùm realitatem eſt ſimpliciſsima, & maximè vna: hæc enim licèt propter ſuam infinitatem ſit realiter maximè ſimplex, & vna; tamen ſecum admittit plures rationes formales actu diſtinctas ſecluſo omni intellectu. Talis autem eſt diuina eſſentia cum attributis: licèt enim realiter ſit vna res ſimpliciſsima, & maximè vna; eſt tamen formaliter plures, vt exiſtimat Scotus. Probatio autẽ maioris apud Scotũ non habet vim: quoniã in doctrina illius licèt eſſẽtia cũ attributis realiter ſit vnũ tantùm; formaliter tamen eſt plura, vt ex Scoto diximus ad 4. argumentum.

70. Confirmationis ſolutio. Ad confirmationem admittendũ eſt verbum Dei eſſe vnicum, & perfectum, & ſubindè adęquatè repræſentare ea, quorum eſt verbũ. Indè tamen non infertur illud eſſe verbum vnius duntaxat obiecti formalis: hęc enim conſequẽtia etiam apud Thomiſtas eſt parũ firma: quoniam apud eos verbum diuinum eſt Verbum, tùm eſſentiæ, tùm creaturarũ: & tamen nullus Thomiſtarũ dicet creaturas facere vnũ obiectum formale cũ diuina eſſentia: ſunt enim obiecta ſecundaria diuini intellectus. Quarè ex eo, quòd Verbum Dei eſt vnum, & in repræſentando perfectum, non benè infertur, quòd ſit vnius tantùm obiecti formalis. Igitur licèt Verbum diuinum per ſe producatur ex notitia eſſentiæ, & attributorum, non benè colligitur eſſentiã, & attributa conſtituere obiectum formaliter vnum.

Ad ſeptimum cõceſſa maiori, minor neganda eſt ab Scotiſtis. Probatio autẽ in primis maiorem continet non ſatis veram: quia inter res diuerſi generis non datur comparatio. Iam verò virtutes qualitatum inferiorũ non vniuntur in luce Solis vnione eiuſdem rationis, qua apud Caietanum perfectiones diuinę vniuntur in Deo. Nam in luce Solis non vniuntur, niſi virtualiter, & eminẽter: cum tamen perfectiones diuinæ (ſi inter ſe vniuntur, vt vult Caietanus) nõ poſſunt niſi formaliter vniri. Quarè nõ ſatis philoſophicè duę iſtę adunationes poſſunt inter ſe comparari penès magis, & minus. Sed maiore gratis conceſſa, minor eſt omninò falſa: quia virtutes qualitatum inferiorũ non vniuntur formaliter in luce Solis, ſed ſolùm virtualiter: quia lux Solis non eſt formaliter calida, aut ſicca, ſed ſolùm virtualiter. Quarè nec veritas minoris patet, nec ab Scotiſtis conceditur, vt malè ſupponit Caietanus, ſed negatur potiùs à Rada 1. tomo controuerſia 4. ad tertium principale. pag. 68. column. 1. quo loco docet virtutes illas formaliter actualiter diſtinguendas fore, ſi in Sole formaliter manerent. Quarè cùm perfectiones diuinę formaliter maneant in Deo, non poſſunt non diſtingui formaliter ex natura rei. 71. Ad ſeptimũ. Rada.

Ad 8. argumentum patet ſolutio ex ijs, quæ diximus ad 2: admitendum eſt enim eſſentiam eſſe vnam rem infinitã, & ſimpliciſsimam. Quando verò infertur diffinitionem eſſentiæ futuram eſſe infinitam, & vnã; admittẽda eſt ſequela: quia formalitas rei realiter infinitæ, quę per diffinitionẽ explicatur, nõ modo eſt realiter infinita, ſed etiã formaliter: alio tñ, & alio modo; quia realiter. i. in genere rei eſt infinita ſimpliciter: formaliter tñ, & in genere formalitatis, eſt quidem infinita, non tamen ſimpliciter, ſed in genere talis formalitatis. 72. Ad octauũ.

Etenim apud Scotum impoſsibile eſt dari vnam tantùm formalitatem, quæ vnitè omnes formalitates contineat. Itaque formalitas eſſentiæ eſt infinita in genere eſſentiæ; quia includit infinitam perfectionem eſſentiæ, vt eſſentia eſt; ſicùt etiam formalitas ſapientiæ eſt infinita in genere ſapientiæ. Vide, quæ diximus ad 2. Quarè ſecunda conſequẽtia in via Scoti eſt neganda. Vndè falſũ eſt apud Scotiſtas id, quod Cumelius, vt notum ſupponit: Deum ſcilicèt concipere vnam rationem formalem: hæc enim eſt impoſsibilis, vt ex Scoto diximus, concipitur igitur à Deo obiectum vnum realiter; formaliter tamen plura: idq; per actum intellectus realiter vnũ; virtute tamen, & eminenter plures, vt diximus ex Scoto ad 4. & 6.

73. Ad nonum. Ad 9. & vltimum ſatis patet ſolutio ex ijs, quæ de diuina ſimplicitate dicemus infrà §. 4. eadem enim ratio eſt de vnitate. Quarè dicendum eſt vnitatem, vt vnitas eſt, nullam importare perfectionem, quia formaliter eſt negatio: poſſe tamen denotare perfectionem ratione entitatis rei, quæ eſt vna, non tamen ratione formalitatis: quia non repugnat dari vnam ſummam entitatem; benè tamen vnam ſummam formalitatem. Quarè ſummum ens ex ſua natura eſt realiter vnũ, non tamen formaliter. Nec Deus magis eſſet vnus, ſi & realiter, & formaliter vnus eſſet, vt malè in argumento ſupponitur, id enim admittendum eſſet, ſi poſsibilis foret vna ſũma formalitas vniẽs ſibi omnes formalitates. At cùm apud Scotum hæc ſit impoſsibilis, falſum eſt, quod ſupponitur.

74. Ex dictis patet opinionem Scoti non ſatis expugnari medio, quod tertio loco ſumitur, quatenus contendit eſſentiã diuinam vnitè continere, tùm omnẽ attributorum realitatem; tùm etiam formalitatem: etenim, quamuis hoc mediũ fortaſſè ſit verum; rationibus tamẽ adductis non ſatis probatur.

§. 4.

Expenditur, an ex opinione Scoti tollatur ſimplicitas diuinæ eſſentiæ?

75. Quarta impugnatio, quæ contra Scotum proponitur, ſumpta eſt ex quibuſdam abſurdis, quæ ex illa inferri videntur. Et quia aduerſarij ex hoc capite præcipua deducunt argumenta, vt affirment Scoti ſententiam eſſe parùm tutam in fide; oportet ſingula abſurda quamdiligentiſsimè examinare.

Inferunt igitur ex ſententia Scoti diuinam eſſentiam non eſſe omninò ſimplicem, nec ſummè vnam; ſed in ea admittendam eſſe aliquam compoſitionẽ. Quòd eſt contra diffinitionem Concilij Lateranenſis ſub Innocentio tertio relatam in c. firmiter poſt principium, & in c. *damnamus, §. nos autem*, ante finem de ſumma Trinitate. Nam in cap. firmiter de myſterio Trinitatis habetur in hæc verba: *Tres quidèm perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia, ſiuè natura ſimplex omninò.* Et in c. damnamus ita ſcribitur: *Cum patri ſubſtãtia indiuiſibilis ſit: vtpotè ſimplex omninò.*

Sequela huius argumenti, quod attinet ad ſimplicitatem, indè probat Molina; quia ſimplicior eſſet, & magis vna diuina eſſentia, ſi non ſolùm eſſet realiter idem cum ſuis attributis, ſed etiam formaliter: eſſet enim in ea, non modo vna ſumma realitas ſimpliciſsima vniẽs ſibi omnem attributorum realitatẽ, ſed etiam vna ſumma, & ſimpliciſsima formalitas identificans ſibi omnium attributorum formalitates. Hoc nixus fundamento putat Molina opinionem Scoti non eſſe ſatis tutam. Accedit eo; quia de ratione rei ſimplicis eſt non includere plura, ex D. Anſelmo de Incarnatione Verbi c. 28.

Quòd verò attinet ad compoſitionẽ, ſequela probatur ex Cumelio 1. p. q. 28. ar. 2. q. 2. in rationibus adductis pro veritate pag. 814 col. 1. in principio: quoniam compoſitio, & diſtinctio ſe ſe neceſſariò conſequũtur. Ergò, ſi à parte rei datur diſtinctio formalis inter eſſentiam, & attributa; vtique ex conſequenti à parte rei etiam dabitur compoſitio. Conſequentia eſt nota. Antecedens multis poteſt oſtendi. Primò; quia compoſitio non eſt aliud, quàm diſtinctorum vnio: ſicùt etiam compoſitum non eſt aliud, quàm id, quod ex diſtinctis conſtat. Deindè; quia diſtinctio rationis ſatis eſt ad compoſitionem ſecundùm rationem. Ergò diſtinctio à parte rei ſatis erit, vt inter diſtincta detur compoſitio.

Tertiò,

Tertiò. Tertiò; quia ob hãc rationem communis recentiorũ ſentẽtia iam docet perſonam Chriſti verè, & propriè eſſe cõpoſitam ex natura diuina, & humana: quia ſcilicèt ad veram, & propriam cõpoſitionem ſatis eſt diſtinctio eorum, quæ vniuntur. Quam ſententiam nos latè oſtendimus in noſtris prælectionib⁹ ad tertiam partem D. Thomæ q. 2. ar. 4. vbi oſtendimus hanc fuiſſe ſententiam D. Thomæ in eodem loco: eamque probaſſe Vldaricum relatũ à Carthuſiano in 3. d. 6. q. 8. in fine. Probarunt Victoria cum cæteris poſt eum teſte Medina in d. q. 2. ar. 4. in ſecunda opinione. Cõmunem eſſe in ſcholis affirmat Bellomontanus in Comment. ad d. ar. 4. vbi etiam Suarius diſp. 6. ſect. 4. §. *Dico ergò*, Valentia 4. tom. diſp. 1. q. 2. punct. 4. & Cabreira in d. ar. 4. diſp. 4. §. 2. n. 15. in prima cõcluſione. Quorum ſententia ſatis videtur confirmata ex eo, quòd quamplurima Concilia diffiniunt perſonam Chriſti facta incarnatione verè eſſe compoſitam ex natura diuina, & humana; ideò, quia cum inter ſe diſtinguantur, ſubſtãtialiter vniuntur in vna Verbi ſubſiſtẽtia.

D. Thom. Vldaricus. Victoria. Medina. Valentia. Cabreira.

78. Quartò. Quartò; quia ſi attributa ex natura rei diſtinguuntur à diuina eſſentia, in Deo erũt plures entitates ex natura rei diſtinctæ. Ex quo palam colligitur Deũ non ſolùm eſſe compoſitũ; ſed etiã eſſe magis compoſitum, quàm creaturam; quia plures habet entitates ex natura rei diſtinctas, quàm habeat creatura.

79. Nec ſatis eſt, ſi reſpondeas ad cõpoſitionem à parte rei neceſſariam eſſe diſtinctionem realem rei à re: etenim id eſſe falſum oſtẽditur: tùm, quia compoſitio, & diſtinctio, cum ſe ſe comitẽtur, inter ſe proportionantur: iam verò ad actualem diſtinctionem non eſt neceſſaria diſtincto rei à re: nam apud Scotiſtas diſtinctio ex natura rei eſt vera diſtinctio. Ergò nec diſtinctio rei à re erit neceſſaria ad veram compoſitionem, ſed ſatis erit diſtinctio formalis. Tum etiam; quia figura facit compoſitionem cum quantitate: relatio cum fundamento: paſsio cum ſubiecto: eſſe cum eſſentia: natura cum ſuppoſito: & deniqùe genus cum differentia, cæteriqùe gradus metaphyſici inter ſe vniti. Et tamen apud Scotum, imò apud veriorem ſententiam inter hæc nõ ſẽper datur diſtinctio realis rei à re, ſed ſolùm formalis, & ex natura rei. Hæc igitur ſatis erit, vt diſtincta componãtur, quantumuis inter ſe realiter non diſtinguantur. Quarè non ſatis conſequẽter negabitur compoſitio in eſſentia diuina, ſi ſemel cũ Scoto admittatur formalis diſtinctio inter eam, & attributa.

Hæc tamen argumenta non ſatis ſũt, vt ex opinione Scoti inferant, aut Deũ non eſſe ſummè ſimplicẽ; aut eſſe à parte rei compoſitum. Vndè Scotus cum omnibus ſuis expreſsè negat ex pluralitate rationum formalium, actualiq; earum diſtinctione ſecluſo omni intellectus actu inferri, aut Deum non eſſe ſũmè ſimplicem, aut eſſe aliquo modo cõpoſitum. Ita Scotus in 1. d. 2. q. 7. litera HH. §. *iſta differentia manifeſtatur*, & ibi d. 5. q. 2. litera M. §. *ſed quomodò poſſunt iſti duo actus*, clariùs in 1. d. 8. q. 3. litera H. §. *hanc rationem aliqualiter pertractando*, & q. 4. litera V. §. *iſta autem non identitas*, & litera X. §. *ad iſta ad primum*, & pluribus alijs in locis. Ita etiam Lichetus in omnibus locis citatis ſimùl cum Bargio. Adde Maironium in 1. d. 8. q. 7. Ex recentioribus Scotiſtis id ipſum docent Herrera 1. tomo diſp. 7. q. 3. ad 1. & 2. pro prima opinione pag. 106. & q. 5. eiuſdem diſputationis notabili 1. pagina 118. & diſputatione 9. q. 12. notab. 3. pag. 284. col. 2. & diſput. 14. q. 1. ad 1. 6. & 9. argumentum tertiæ ſententiæ pagin. 467. & 468. latiſsimè rem explicat Rada 1. tomo controuerſia 4. ad quartum principale pagina 68. col. 2. & ibidem in ſecunda appendice, §. *Tertio obſerua*. pag. 73. Deniqùe eſt communis, receptaque ſententia inter Scotiſtas. 80. Neutrũ inferri defendunt Scotiſtæ.

Scotus. Lichetus. Bargius. Mairon. Herrera. Rada.

Ego puto Scotiſtas ſatis probabiliter negare ex ſua opinione ſequi perſatum abſurdum: quia ex diſtinctione formali actuali eſſentiæ cum attributis, ſuppoſita omnimoda identitate reali non neceſſariò infertur aut tolli à diuina eſſentia ſummam ſimplicitatẽ; aut dari in ea compoſitionem. 81. Probabiliter hoc defendi iudicatur.

Et quod attinet ad ſimplicitatẽ, quæ primo loco impugnatur, ex eo patet ſequelam eſſe inutilem; quoniam ſũma ſimplicitas, quã fides ponit in Deo trino (Trinitas enim eſt vna res ſummé, & omniò 82. Solutio primæ probationis circa ſimplicitatẽ

ninò ſimplex, vt patet ex Concilio Lateranẽſe ſuprà citato) ſimùl conſtat cũ reali diſtinctione perſonarũ: cur igitur ſumma ſimplicitas eſſentiæ non conſtabit cum diſtinctione formali attributorũ, tùm inter ſe, tùm ab eſſentia? Profectò nulla dabitur ratio diſcriminis. Cui etiam illud eſt argumento; quoniã ſtatim oſtendemus ex illa diſtinctione formali nullam in diuina eſſentia inferri compoſitionẽ. Nullo igitur modo ex illa diſtinctione deſtruetur diuina ſimplicitas: cũ enim ſimplicitas ſoli opponatur compoſitioni; ibi neceſſariò erit ſumma, vbi nulla cõpoſitio reperiri poteſt.

83. Quarè ad argumentum neganda eſt ſequela. Prima illius probatio vim haberet, ſi identitas formalis inter eſſentiam, & attributa concederetur, vt poſſibilis: hæc enim non poſſet non arguere maiorẽ in Deo ſimplicitatem, illi omninò concedendam, cui ſumma ſimplicitas eſt omninò connaturalis. At verò cum talis vnitas formalis ex ſententia Scoti non ſit poſsibilis; ſimpliciter negandum eſt diuinam eſſentiam futuram fore ſimpliciorem, ſi illam formalẽ vnitatem haberet: hæc enim ſequela licèt ratione formæ ſit bona: non valet tamẽ ratione materiæ: quia ſupponit id, quod eſt impoſsibile.

84. Solutionis probabilitas oſtenditur. Quæ ſolutio ex eo non debet videri improbabilis; quia Deus non eſſet ſimplicior, ſi non eſſet trinus in perſonis, ſed vnius tantùm perſonę: idque non ob aliam rationem, niſi quia vnitas perſonæ in diuinis eſt omninò impoſsibilis propter fœcunditatem diuinæ naturæ. Eàdem igitur ratione diuina eſſentia non eſſet ſimplicior, ſi formaliter eſſet vnum cum ſuis attributis; non ob aliam rationem, niſi quia hæc formalis vnitas eſt omninò incompoſsibilis cum reali, & formali continentia omnium perfectionum ſimpliciter, quam in diuina eſſentia fides admittit. Quarè cum diuina eſſentia ex ſua entitatiua infinitate vẽdicet ſibi, quod formaliter in ſe habeat ſapientiam, bonitatem, & cætera; & ſapientia ex ſua quidditate, & natura formaliter non ſit eſſentia, nec bonitas, vt Scotus putat à ſe fuiſſe demonſtratum; vtiq; impoſsibilis eſt tranſitus formalis attributorum in eſſentiam, vt latè cũ Scoto oſtendimus ſupra §. 5. Hanc rationem ſatis explicauit Scotus in 1 d. 8. q. 4. litera V. dum ait, ideò non identitatem formalem eſſentiæ cum attributis ſtare poſſe cũ Dei ſimplicitate; *quia diſtinctio formalis neceſſariò eſt ponenda inter attributa, & eſſentiam.* Quæ verba ſatis indicant impoſsibilem eſſe vnitatem formalem eſſentię cum attributis. Quę doctrina ſatis corroboratur ex verbis Auguſt. 6. de Trinitate c. 14. dum ſimplicitatem diuinam appellat multiplicem, & multiplicitatem vocat ſimplicem: *Deo* (inquit) *hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe: aut iuſtũ eſſe, aut ſapientem eſſe: & ſiquid de illa ſimplici multiplicitate & multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtantia eius ſignificetur.* Oportet igitur in diuina eſſentiá eã admittere ſimplicitatem, quæ ſecum multiplicitatem admittat: cum verò non poſsit admittere multiplicitatem realẽ, quæ eſt rei ad rẽ, vt fides docet; vtiq; admittẽda eſt multiplicitas formalis. Vndè fieri non poteſt, vt eſſẽtia diuina cũ attributis ſit formaliter vnum. Et quãuis aduerſarij verba Auguſtini interpretẽtur de multiplicitate formali virtuali; Scotus ea interpretatur de multiplicitate formali actuali; eo ductus fundamẽto, quia putat vnitatem formalem actualem in diuina eſſentia omninò eſſe impoſsibilẽ.

Scotus. Corroboratur ex Aug.

85. Impoſsibilitas vnitatis formalis in Deo, oriatur ex ſententia Scoti. Hæc autem impoſsibilitas oritur ex perfectione diuinę ſimplicitatis: ſũma enim ſimplicitas, ideò quia perfectiſsima propter entitatem perfectiſsimam, in qua eſt; licèt omnem multiplicitatẽ excludat ab entitate, cui conuenit: non tamen excludit omnem multiplicitatẽ, aut formalem, aut realem ab ijs, cũ quibus realiter idẽtificatur, vt fides docet in eſſentia diuina, quę non excludit realem diſtinctionem inter perſonas diuinas, cum quibus realiter eſt idem: nam ex d. Concilio Lateranẽſi in c. dãnam°, §. *nos autem: vna quædã ſumma res eſt, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres ſimùl perſonæ, ac ſigillatim quælibet earũ.* Et tamen inferiùs difinitur, *quod alius eſt Pater, alius Filius, alius Spiritus Sãctus: nõ tamẽ aliud; ſed id, quod eſt Pater, & Filius, & Spirit° Sanctus idem omninò:* idq; integra ſẽper, & ſalua perſiſtẽte ſũma, atq; perfectiſsima ſimplicitate illius rei, quæ realiter idẽtificatur cum perſonis realiter diſtinctis. Quod ſi ſũma ſimplicitas, ideòquia

Conc. L.

eſt perfectiſsima, non excludit diſtinctionem realem, realemq́ue pluralitatẽ à rebus, cum quibus eſt omninò realiter idem: à fortiori non excludet diſtinctionem formalem actualẽ à perfectionibus attributalibus, cum quibus realiter identificatur. Et cum vtrunq; oriatur ex perfectione entitatis diuinæ eſſẽtiæ (nam ex ſua fęcunditate non excludit diſtinctionem realẽ inter perſonas, cum quibus eſt idem: ex continentia autem formali perfectionũ attributaliũ, quas non eminenter, ſed formaliter ſibi vendicat, non excludit diſtinctionẽ formalem cum eiſdẽ perfectionibus) vtiq; ex ſua perfectione habet, quòd excludat vnitatem, tùm perſonæ, tùm formalis rationis. Quarè meritò dictũ eſt ab Scoto formalem vnitatem eſſe impoſſibilem, idq; ob perfectionem ſummæ ſimplicitatis; quæ ex ſua natura habet, quòd ſit ſimplicitas multiplex, & multiplicitas ſimplex, vt ex Aug. diximus.

86. *Simplicitas omnem multiplicitatem excludens imperfecta.*

Ex quo iam inferimus ſimplicitatẽ, quæ omnem excludit multiplicitatem, omnemq́; diſtinctionem tã realẽ, quàm formalẽ ab ijs, cũ quibus realiter identificatur, ex ſua natura denotare imperfectionem, vt patet in ſimplicitate puncti, & inſtantis, & eorum, quæ à philoſophis dicuntur primò diuerſa: hæc enim ſunt entia ex ſua ratione imperfectiſsima. Non eſt igitur hæc ſimplicitas admittenda in diuinis; ſed illa potiùs, quæ cũ identitate reali admittit multiplicitatẽ, non in ſe, ſed in ijs, cũ quibus identificatur. Vndè inferre poſſum⁹ ſũmam ſimplicitatẽ, quę vel eſt perfectio ſimpliciter, vel denotat in ſua entitate aliquã ſimpliciter perfectionẽ, apud Scotũ ſolùm eſſe poſitã in omnimoda idẽtitate, atq; ſimplicitate realitatis: nõ verò in omnimoda identitate, atq; ſimplicitate formalitatis. Thomiſtæ autẽ, & alij, qui Scoto aduerſantur, ideò docẽt oppoſitũ, quia non putãt impoſsibilem eſſe vnitatẽ formalitatum, quin potiùs exiſtimãt hãc pertinere ad perfectionẽ eſſentię. Quarè cũ in hoc poſitus ſit ſtatus controuerſię, manifeſta eſt petitio principij, dũ abſq; ꝓbatione ſupponitur poſsibilitas vni⁹ formalitatis. Et cũ argumentũ hoc (quod fuit Molinę) hoc vitio claudicet, debili⁹ eſt, quã vt eo opinionẽ Scoti iudicemus eſſe minus tutã.

Ad ſecundã probationẽ eiuſdem ſequelæ, quã adducit Torres, facilè patet ſolutio ex dictis: nã licèt de ratione rei ſimplicis ſit non includere in ſua intrinſeca entitate plures realitates realiter diſtinctas diſtinctione rei à re: non eſt tamẽ de ratione illius non includere in vna, & eadem realitate plures rationes formales, etiãſi actualiter diſtinguãtur. Anſelmus autem non eſt intelligendus in hoc poſteriori ſenſu, ſed in priori. 87. *Solutio ſecundæ probationis.*

Quæ de ſimplicitate diximus, dicenda etiam ſunt de vnitate: cùm ſimplicitas vnitatẽ comitetur. Vide de hoc Lichetum, quem refert, & probat Rada in d. controuerſia 4. pag. 69. col. 2. in principio. Et hæc ſatis dicta ſint pro defenſione diuinæ ſimplicitatis, & vnitatis, ſuppoſita opinione Scoti. 88. *Lichetus. Rada.*

Quòd verò attinet ad compoſitionẽ, quam ex opinione Scoti aduerſarij nituntur inferre in diuinam eſſentiam, ſimili modo negãda eſt ſequela: ſicut negatur ab Scoto, & à cæteris, quos ſuprà citauimus. Fundamentum, cur ſequela iſta neganda veniat, ex eo ſumit Scotus cum ſuis, quod de ratione cõpoſitionis eſt, quòd fiat ex actu, & potentia. Quæ conditio omninò deficit in eſſentia reſpectu attributorũ. Sed fundamentũ ſatis eſt dubiũ, de quo ſtatim agem⁹. Nũc illud fundamentũ & verius, & facili⁹ iudicamus, quòd de ratione cõpoſitionis eſt, vt per illã conſtituatur aliquid vnũ diſtinctũ à cõponentibus; quę conditio omniũ conſenſu eſt receptiſsima: quoniam compoſitũ ex ſua intrinſeca, & generali ratione dicit vnũ aliquid per ſe conſtans ex pluribus diſtinctis. Hęc autẽ conditio nullo modo reperiri poteſt inter eſſentiã, & attributũ: nã licet formalitas eſſentię, & formalitas attributi á parte rei ſint plures, & diſtinctæ; tamen non poſſunt conuenire ad conſtituendum aliquid per ſe vnum. Nã licèt Theologi dicant ex eſſentia, & proprietate perſonali conſtitui vnam diuinam perſonã: nullus tamen dixit ex eſſentia, & attributo aliquid vnum conſtitui, quanuis plures doceant eſſentiã ab attributis formaliter diſtingui. Quarè eſſentia, & attributa vniuntur vnione identica realis idẽtitatis; quia realiter identificantur: non tamen vnione conſtitutiua alicuius tertij. Et in hoc eſſen-

89. *Illatio circa compoſitionem negatur.*

Fundamentum Scoti.

Alterum verius, & facilius.

tia diſtinguitur à ſe ipſa, proùt reſpicit proprietates perſonales: etenim ex ſua natura eſt vnibilis cũ ſua perſonali proprietate vnione conſtitutiua perſonæ; quia ex ſua natura eſt per illam perſonabilis, vt omnes Theologi fatentur: at tamen non eſt talis in ordine ad attributa. Quod in hac materia eſt annotãdum.

90. Solutio fundamenti circa compoſitionem.

Hoc ſuppoſito fundaměto facilè diſſoluitur argumentum, quo probatur cõpoſitio eſſentiæ. Neganda eſt enim propoſitio antecedens: nec enim opus eſt, vt compoſitio ſemper ſequatur diſtinctionem (Petrus enim, & Paulus diſtincti ſunt, & tamen inter ſe nullam compoſitionem habent) ſed tùnc temporis, cum extrema diſtincta conueniunt ad conſtituendum aliquid vnum, vt in fundamento explicauimus. Et hunc ſolùm ſenſum probant omnes rationes adductę in confirmationem antecedentis, vt facilè intelliges, ſi ſingulas percurras. At verò formalitates eſſentiæ, & attributorum nullo modo conuenire poſſũt ad conſtituẽdum aliquod vnum tertiũ: quia licèt vniantur vnione identica; nõ tamen vnione conſtitutiua alicuius tertij, vt iam diximus.

Probationes eiuſdẽ accommodantur.

91. Fundamentũ Scoti examinatur.

Sed iam expendamus fundamentum Scoti, quod ex eo ſumitur; quia de ratione intrinſeca compoſitionis eſt, vt fiat ex actu, & potentia; ita vt componẽtia inter ſe ſint affecta, vt alterũ ſit act᷑, alterum potẽtia: nam cum per compoſitionẽ fiat vnum ex pluribus diſtinctis: plura autem non poſsint vnum fieri, niſi alterum ſit potentia, & alterum actus, vt docet Ariſtoteles 7. Met. c. 16. tex. 56 & clariùs lib. 8. c. 6. tex. 15. & 16. benè infertur compoſitionem dari non poſſe, niſi inter cõponentia reperiatur ratio actus, & potentiæ. Probabilitas huius fundamenti maximè cõfirmatur ex ſententia eorum, qui putant eſſe de ratione compoſitionis, quòd fiat ex partibus: vt docent Magiſter in 3. d. 6. Albertus ibi ar. 6. D. Thomas q. 2. ar. 3. D. Bonauent. ar. 1. q. 2. Richardus ar. 2. q. 3. cum alijs quamplurimis. Iam verò partes non poſſunt vnum aliquid componere, niſi in illis reperiatur ratio actus, & potentiæ, vt facilè patebit ei, qui ſingulas compoſitiones, vel quaſi compoſitiones percurrerit.

Ariſt.

Probabilitas eiuſdem

Magiſter. Albertus. D. Thom. D. Bonau. Richardus.

92. Illatio.

Ex hoc ſatis probabili fundamento infertur ibi nullo modo reperiri poſſe compoſitionẽ, aut quaſi compoſitionẽ, vbi nullo modo reperiri poteſt ratio potentiæ, & actus. Cui fundamento ſi adiũgamus inter eſſentiam, & attributa nullam reperiri poſſe rationem, aut potẽtiæ, aut actus, etiãſi inter illa admittatur diſtinctio formalis, & ex natura rei; neceſſariò concluditur ex diſtinctione formali inter eſſentiã, & attributa nullam compoſitionem, vel quaſi compoſitionem inferri poſſe. Quòd verò in eſſẽtia, & attributis, etiamſi ponantur formaliter diſtincta, nulla detur ratio potentiæ, & actus (quod eſt alterum Scoti fundamentum) indè probat Scotus; quia cum formali diſtinctione ſimùl conſtat omnimoda identitas realis inter attributa, & eſſentiam: nam hæc idẽtitas inter eſſentiam, & perſonas optimè conſtat cum reali diſtinctione perſonarũ. Iã verò omnimoda identitas realis omnem excludit rationem actus, & potentiæ inter ea, quæ realiter idẽtificantur. Hoc eſt fundamentum Scoti, quo probat ex ſua opinione nullam inferri cõpoſitionem in diuina eſſentia.

Alterum fundamentum eiuſdẽ probatur.

Impugnatur primum fundamentum.

Vtrunque tamen fundamẽtum ſuas haud contemnendas patitur difficultates. Nam contra primum militat argumentum initio adductũ: ex eo enim patet ad rationem veræ, & propriæ compoſitionis ſatis, ſuperq; eſſe diſtinctionem aliquorum, dummodò concurrãt, & conueniant ad conſtituẽdum aliquid vnum. Quam ſententiam tanquàm veriſsimã probarunt omnes, quos citauim᷑ in tertia cõfirmatione antecedẽtis.

93. Impugnatur ſecundum.

Contra ſecundum fundamentũ, quatenùs aſſerit identitatem realem excludere omnem rationem actus, & potentiæ ab ijs, quæ realiter identificantur, multa obijci poſſunt. Et in primis obijciuntur gradus metaphyſici, ex quibus ſpecies tàm ſubſtantiæ, quàm accidentis cõponuntur: etenim genus apud omnes logicos eſt in potẽtia ad differẽtiã, quæ eſt diuiſiua ſui, & conſtitutiua ſpeciei: animal enim ſecũdũ gradũ ſenſitiuum ex ſua natura eſt cõtrahibile ad hominem per rationale: vndè eſt in potẽtia ad hunc gradum eſſendi: & tamen cõſtat animal realiter identificari cum rationali. Idem reperitur in albedine; in

in qua color (qui habet rationem generis) realiter eſt idem cum differẽtia, qua albedo conſtituitur in eſſe albedinis (albedo enim eſt ſimplex quædam entitas): & tamen gradus coloris ex ſua natura eſt contrahibilis per differentiã albedinis; ob quam rationem tàm in homine, quàm in albedine datur compoſitio Metaphyſica, quę apud Scotiſtas nõ eſt rationis, ſed realis. Poſſumus etiam aduerſus idem fundamentum objicere; quoniam apud Scotiſtas relatio realiter identificatur cum ſuo fundamento; & figura cum magnitudine; imò etiam paſsio cum ſubiecto: & tamen fundamẽtum relationis eſt in potentia, vt actuetur per relationem, & quantitas per figuram, & ſubiectum per paſsionem: vndè inter iſta datur compoſitio realis, ſiue appelletur Metaphyſica, ſiue reducatur ad Phyſicam. Ex quibus patet identitatem realem non neceſſariò tollere rationem potẽtiæ, & actus. Quare quãuis concederetur Scoto ad compoſitionem neceſſariò requiri rationem actus & potentię; nec ſatis eſſe diſtinctionem: adhùc Scotus non liberaretur ab abſurdo illi impoſito.

94. Explicatio 1. fundamẽti in quo facilè defendatur.

Hæc tamen ſolutionem Scoti non elidunt, nec probabilitatem vtriuſque fũdamenti, quo nititur. Et quòd attinet ad primum, facilè quis omnia argumenta euaderet, qui ità intelligeret fundamentum Scoti, vt ſolùm eſſet verum in compoſitione, quę eſt ſecundùm naturam, vel ad eam reducitur: hæc enim ex ſua intrinſeca ratione includit actum, & potentiam in componentibus, vt omnes admittunt, & ſatis patebit, ſi ſingulas huius generis compoſitiones, vel quaſi compoſitiones percurramus. Iam verò ſi qua in diuina eſſentia cum attributis compoſitio foret admittenda, illa neceſſariò reduceretur ad compoſitionem ſubiecti cum accidente; quoniam attributa ſignificantur, vt qualitates noſtro intelligendi modo afficientes eſſentiam, veluti quędam illius proprietates, & perfectiones eſſentiam ipſam veluti qualificãtes, vt in quæſtione pręcedente latiùs oſtẽdimus. Quare, ſi hęc compoſitionis ratio in diuina eſſentia cum attributis reperiri nõ poteſt (quoniam licèt inter ſe formaliter diſtinguantur apud Scotum, nullam tamen inter ſe habent, aut habere poſſunt rationem actus, & potentiæ) profectò nulla compoſitio inter diuinam eſſentiam, & ſua attributa excogitari, aut fingi poteſt. In hoc igitur ſenſu puto fundamentum Scoti optimè defẽdi: & ſubinde ſatis ꝓbabiliter vitari abſurdum illi impoſitũ.

Sed adhùc Scotus ab illo abſurdo ꝓbabiliter liberari poteſt; quanuis primum illius fundamentum in tota ſua generalitate intelligatur: nam in tota illa probatum eſt grauiſsimis, & antiquiſsimis theologis: omnes enim ad veram, & propriam rationem compoſitionis tanquam conditionem neceſſariam requirunt, quòd ſit ex potentia, & actu. Et ad argumentum in oppoſitum negandũ eſt antecedens, quatenus aſſerit diſtinctionem, & compoſitionem ſeſe neceſſariò cõſequi. Nam licèt compoſitio ſupponat diſtinctionem inter componentia; non tamen conſequitur quancunq; diſtinctionem, ſed eam tantùm, quæ interiacet inter extrema, quorum alterum habet rationem potentiæ, & alterum actus.

95. Generalis explicatio non expugnatur.

Solutio impugnationis

Nec probationes in oppoſitum adductæ aliquid efficiunt. Nam prima manifeſtè petit principiũ, vt ex dictis patet. Quare non ſatis eſt aliquid conſtare ex diuerſis, vt verè, & propriè dicatur cõpoſitum. Quòd propter Scotum manifeſtè affirmant theologi ſtatim citandi. Ad ſecundam probationem dicendum eſt diſtinctionem rationis, ſiue ratiocinantis, ſiue ratiocinatę non eſſe ſatis, vt diſtincta dicantur compoſita per rationem; ſed adhùc opus eſſe, vt inter ſe vniantur per ſecundam intellectus operationem, quæ dicitur compoſitio: quæ ſine ratione potentiæ, & actus rationis ratiocinantis dari non poteſt: quia nõ poteſt fieri, niſi inter ſubiectum, & prędicatum; quorum ſubiectum habet rationem potentiæ, prædicatum verò rationem actus. Ad tertiam probationem admittimus communem recentiorum theologorum ſententiam docere perſonam Chriſti eſſe verè, & propriè compoſitam ex natura diuina, & humana, quanuis inter iſta duo componentia, non detur ratio potentiæ, aut actus. Et licèt nos in noſtris prælectionibus ad 3. p. quęſtione 2. ar. 4 diſput. 2. hanc ſententiam veriorem exiſtimauerimus

96. Ad primam probationẽ.

Ad ſecundã

Ad tertiam

oppoſitam tamen docuerunt grauiſsimi theologi, tùm ex antiquioribus, tùm ex nouioribus. Ita Scotus in 3. d. 6. q. 3. cum Scoto Lichetus ibi q. 3. §. *ſecunda opinio*, Baſſolius q. vnica. ad tertium principale §. *ex quo ſequitur*, vbi etiam Melchior Flauius, & Ouandus propoſitione ſecūda quanuis in commentarijs ad dictam tertiam Scoti quæſtionem oppoſitum concludat. Addimus Maironium in dicta d. 6. & in 1. d. 8. q. 7. ar. 1. §. 4. *quia in tota Trinitate*, & in §. *ratio autem vnionis*. Cum Scotiſtis in hoc conueniunt plures ex aduerſarijs: itá enim exiſtimarunt Caietanus 3. p. q. 2. ar. 4. dub. 3. & Præceptor Frater Franciſcus à Chriſto in 3. d. 5. q. 9. & Palatius in 3. d. 6. vbi Magnus Albertus ar. 6. D. Thomas q. 2. ar. 3. D. Bonauentura ar. 1. q. 2. Richardus ar. 2. q. 3. Durandus q. 3. Gabriel q. 2. ar. 3. dub. 1. Almainus q. 1. concl. 2. Marſilius in 3. q. 1. ar. 1. & q. 6. ar. 6. cum Alenſi 3. p. q. 6. memb. 2. ar. 5. Qui omnes ideó negant in perſona Chriſti dari compoſitionem ex natura diuina, & humana; quia duæ iſtæ naturæ in eàdem perſona vnitæ, ſicùt non habent rationem partis; itá nō habent inter ſe rationem actus, & potētiæ. Cuius opinionis probabilitatem ſatis cōfirmat grauiſsima auctoritas tot, ac tantorum theologorum.

Scotus. Baſolius. Flauius. Ouandus. Maironius. Caietanus. Franc ſcus à Chriſto. Palatius. Albertus. D Thomas D Bonau. Richardus Durand. Gabriel. Almainus Marſilius. Alenſis.

97. Nec obſtat, quòd quamplurima Concilia vnionem illarum naturarum ſimpliciter appellāt compoſitionem. quia, vt citati auctores affirmant, explicanda ſunt de compoſitione latiſsimè ſumpta. Non eſt igitur ſatis hoc argumentum, vt reijciamus Scoti fundamentum. Ad quartam, & poſtremam probationem admittimus ex ſententia Scoti benè inferri dari in Deo plures entitates formales ex natura rei diſtinctas: id enim intrepidè admittunt Scotiſtæ, vt patet apud Radam in d. controuerſia 4. pag. 69. col. 2. §. *ſed quæret aliquis*: ex hac tamen pluralitate formalium entitatum, ſiue potiùs formalitatum non ſemper infertur compoſitio, vt ſæpe dictum eſt. Vndè probatio manifeſtè petit principium, cum ſumat tanquàm notum id, de quo eſt controuerſia. Quæ verò vlterius in argumento adducūtur, ad inſtitutum, aut nihil, aut parum conducunt: quia non exiſtimamus ad omnem compoſitionem neceſſariam eſſe diſtinctionem rei ad rem: nam interdum ſatis eſt ſola diſtinctio formalis; quando ſcilicèt illa non fuerit coniuncta cum omnimoda, & perfecta identificatione reali, vt patebit ex ſtatim dicendis.

Ad quartā. Rada.

98. Secundum etiam Scoti fundamentū, quo probat inter eſſentiam, & attributa nullam dari poſſe rationem potentiæ, & actus veriſsimum eſt, ſi benè intelligatur, & in ſenſu, quo Scotus illud intellexit. Contra quem ſenſum argumētum nihil concludit. Pro ſolutione igitur, & explicatione difficultatis concedimus argumentum conuincere nō omnem realem identitatem tollere ab idētificatis rationem actus, & potentiæ, & ſubinde nec compoſitionem; ſed eam duntaxat, quæ eſt identitas realiter ſūma, & omnibus modis perfecta. Qualis eſt, quæ in ſolo Deo reperitur propter ſuam entitatiuam infinitatem. Quæ eſt expreſſa doctrina Scoti in 1 d. 5. q. 2. litera M. §. *qualiter autem ſtat*, quam etiam ſatis explicat quodlib. 5. litera O. & in tract. de primo principio c. 4. in probatione primæ concluſionis, probat Rada 1. tomo controuerſia 4. ad quartum argumentum principale pag. 68. col. 2. & in ſecunda appendice in tertia obſeruatione pag. 73. col. 1. Ratio eſt, quoniam identitas realis omnimodè perfecta itá ſecum identificat ea, quæ identificantur, vt neutrum habere queat realitatem, niſi identificatam cum realitate alterius. Ex quo fit, vt non modo vnū nunquam poſsit ab altero realiter diſtingui; ſed nec poſsit eſſe ſine altero. Quæ conditio reperitur in identitate, quæ eſt inter eſſentiam, & attributa: itá enim ſunt realiter identificata, vt & eſſentia ex ſua natura vendicet eſſe cum attributis, & attributa eſſe cum eſſētia. Præterea attributa itá ſibi vendicant identitatem realem cum eſſentia, vt nullibi reperiri poſsint realiter diſtincta ab eſſentia: infinitas enim entitatiua non poteſt nō communicari his, quæ in re infinita ſemèl reperiuntur.

Propugnatio ſecundi fūdamenti. Solutio impugnationis. Scotus. Rada. Ratio.

99. Oppoſitum omninò reperitur in reali identitate, quæ non eſt omnibus modis perfecta; ideò quia eſt finita: etenim quæ in creaturis realiter identificantur, itá identificantur, vt nec vnum ſibi neceſſariò vēdicet alterum, vt quia ſine illo eſſe poſsit: nec vnum alterum itá

ità ſibi realiter identificẽt, vt ab eo aliquando nequeat realiter diſtingui. Hæc omnia patent in gradibus Metaphyſicis qui in qualibet ſpecie, & indiuiduo, tàm ſubſtantiali, quàm accidentali reperiũtur realiter indiſtincti: in his enim licèt gradus eſſendi inferior (à quo ſumitur differentia, vel formalis, vel indiuidualis) ex ſua natura vendicet ſibi gradum eſſendi ſuperioris (à quo ſumitur ratio generis) gradus tamen ſuperior ex ſe non vendicat ſibi gradum inferiorem, ſed poteſt ſine illo reperiri; imò etiam ab illo realiter diſtingui ſecundum conſiderationem Phyſicam. Nam rationale (quę eſt differentia conſtitutiua hominis) nunquam poteſt eſſe ſine animali: quia nihil poteſt eſſe rationale, quin ſit animal. At verò eſſe animalis (quæ eſt ratio generica hominis) ex ſua ratione non habet, quòd ſemper ſit cum rationali: poteſt enim contrahi ad eſſe equinum per differentiam ſubſtantialem equi; in equo autem eſſe animalis realiter diſtinguitur ab eſſe animalis, quod eſt in homine, ſi vtrunque Phyſicè conſideretur. Et inde eſt, vt eſſe animal, & eſſe rationale non omnimode identificentur realiter: quia animal, & ſine rationali inueniri poteſt, & à rationali realiter diſtingui. Idẽ inuenies in relatione, & fundamento: licèt enim relatio iuxta veriorem, & communiorem ſententiam nõ habeat realitatem propriã, ſed ſemper identificatam cum ſuo fundamento, tamen fundamentum poteſt realiter eſſe ſine relatione in illa fundata: poteſt enim albedo eſſe ſine ſimilitudine. Similitudo etiam poteſt interdum realiter diſtingui ab albedine: nam ſimilitudo fundata in nigredine, vel in alia quauis qualitate realiter ab albedine diſtincta realiter diſtinguitur ab albedine; cui tamen realiter identificatur, quando in ea fundatur. Id ipſum reperitur in quantitate, & figura, vt facilè intuenti patebit. Quare hæc omnia non habent inter ſe omnimodam, & perfectiſsimam identificationem realem, ſiquidem vnum ſine alio reperiri poteſt, & interdũ cum reali diſtinctione, quòd perfectiſsimę identitati repugnat.

100. Illatio Scoti

Ex hoc infert Scotus cum ſuis identitatem realem in creatis non omninò tollere ab identificatis rationem actus, & potentiæ: benè tamen in diuinis. Quæ tamen illatio ſemper mihi viſa eſt difficilis. Ratio dubitandi eſt; quoniam ratio potentiæ ad actum vel expenditur penes realitatem; ità vt realitas v.g. albedinis ſit in potentia ad realitatem ſimilitudinis: vel expenditur ſolùm penes eſſe formale ſimilitudinis; ità vt realitas albedinis ſit in potentia, vt per ſimilitudinem formaliter fiat ſimilis tanquã principio quo. Primum non eſt aſſerendum: quia vna, & eadem realitas, quantumuis ſit imperfecta, non poteſt eſſe in potentia ad ſe ipſam, vt patet. Si verò detur poſterius, idem videtur dicendũ in Deo, quod in creaturis: nam ſicùt in creatis albedo formaliter eſt ſimilis ſimilitudine, vt principio quo: ità etiam De' per ſapientiã eſt formaliter ſapiẽs. Quare ſi ex eo præcisè realitas albedinis eſt in potentia ad ſimilitudinem tãquam ad actum; quia per eam vt formalitatem diſtinctam eſt formaliter ſimilis; ſimiliter eſſentia diuina dicetur in potentia ad ſapientiam; quia per eã eſt formaliter ſapiens. Impugnatio

101. Solutio.

Hoc tamen non obſtante dicendum eſt doctrinam Scoti eſſe ſatis probabilem, ſi res iſta ſubtiliùs expendatur. Etenim ratio potentiæ in illis, quæ realiter ſunt idem, nec pręciſè expenditur penes ſolam realitatem: nec pręciſè penes eſſe formale: ſed penes eſſe formale, prout abſtrahit à realitate rei, quę per illud perficitur v.g. potentia, quæ datur in albedine ad ſimilitudinem, non præciſè expenditur penes ſolam realitatẽ albedinis; quia (vt in argumento tangitur) idem non eſt in potentia ad ſe ipſũ. Nec etiam præciſè expẽditur in ordine ad eſſe formale, quod albedo habet ex ſimilitudine; quia ſola diſtinctio formalis non poteſt arguere potentiã in eo, quod formaliter ſit tale, vt patet in diuinis. Expẽdẽda eſt igitur penes eſſe formale, quod ex ſua natura abſtrahit à realitate rei, quæ ſit formaliter talis. Nam ſi omninò abſtrahit ab illa realitate; vt quia ex ſe non modo eam non neceſſariò includit; ſed etiam poteſt exiſtere cum alia realitate, illique realiter identificari; tunc non poteſt non ſupponere aliquam veram potentialitatem in re, cuius eſt perfectio: etenim ſi ſubiectum illud nec neceſſariò ſibi vendicat talem formali-

formalitatem; nec neceſſariò idẽtificat ſibi omnem realitatem, quam formalitas illa habere poteſt; vtique cum illius ſit capax, ex ſe erit in potẽtia ad illã, ità vt per tale eſſe formale realitas illa verè perficiatur, & actuetur. Cuius oppoſitũ omninò reperitur in perfectione, quæ ſe cũdũ ſuũ eſſe formale nec abſtrahit nec abſtrahere poteſt ab illa ipſa realitate rei, cuius eſt formalis perfectio: etenim formalitas alicuius rei præciſè ſumpta non poteſt aut actuare, aut actuando perficere eam realitatem, quam intrinſecè includit; ſed eam ſolùm, quam ex ſua ratione non includit; quoniam hæc ſola eſt in potentia reſpectu talis perfectionis. Et hæc Philoſophati ſumus pro defenſione diuinæ ſimplicitatis, & pro excluſione compoſitionis diuinę eſſentię, quam ex Scoti opinione aduerſarij volunt inferre.

§. 5.

Expenditur ſecundum abſurdum, quod ex Scoto quidam inferunt, diuinam ſcilicèt eſſentiam ſecundum ſe non eſſe ſapientem.

102. Illatio contra Scotum. QVinto loco ex opinione Scoti nonnulli inferunt diuinam eſſẽtiam ſecundùm ſe, & vt pręſcindit á ſapientia, non eſſe ſapiẽtem. Quod eſſe abſurdum putat Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. in prima parte primę diſputationis in tertio argumento contra Scotum pag. 46. col. 1. & poſt eum Molina eodem loco diſp. 2. concl. 2. §. *tertiò ſi ſapientia*. Sequelam inde probant; quoniam eſſentia diuina non poteſt eſſe, aut concipi ſapiens, niſi per ſapientiam. Quare ſi eſſentia diuina formaliter diſtinguitur à ſapientia; vtique conſiderata præciſè ſecundùm ſe, & ſine ſapientia, non erit ſapiens. Falſitas autem conſequentis multis oſtenditur. Primò; quia ſequeretur eſſentiam diuinam non eſſe ſapientem à ſe, ſed ab alio, à quo diſtinguitur. Secundò: quia haberet ſe ad inſtar potẽtię ad actum, quo perficitur. Tertiò; ſumpta ſecundùm ſe nõ eſſet omni ex parte perfecta, ſed indigeret aliquo diſtincto à ſe, quo perficeretur. Quartò; ſequeretur diuinam eſſentiam non eſſe realiter ſapientem; ſed ſolùm formaliter: nec enim eſſet ſapiens per realitatem ſapientiæ (quia hæc eſt ipſa realitas eſſentię) ſed per ſolam formalitatem.

Torres. 1. Probatio minoris. Secunda. Tertia. Quarta.

Hoc argumentum proficiſci ex ignorantia Metaphyſicæ affirmat Rada in quarta controuerſia primi libri §. *ſecundum argumentum eſt* pag. 66. col. 1. vbi agit de illius ſolutione, de qua etiam agit Herrera 1. tom. diſp. 14. q. 1. ad 4. argumentum pro tertia ſententia pag. 467. col. 2. Et ſi verum nos loqui licet, argumentum apud viros doctos non poteſt non cenſeri ſatis debile, vt eo opinio Scoti dicatur improbabilis, ne dum minus tuta: quoniam licèt diuina eſſentia à parte rei ſemper ſit formaliter ſapiẽs quia ſemper eſt cum ſua ſapientia: tamen vt conſiderata ſecundùm ſe abſtractione præciſiua, vt Logici, & Metaphyſici appellant, eſt quidem illa ſapiens fũdamentaliter; non eſt tamen formaliter ſapiens: quia in ſuo conceptu quidditatiuo non includit ſapientiam, vt Scotiſtę opinantur. At non proinde infertur eam eſſe inſipientem; quia in ſuo conceptu non includit inſipientiam, imò fundamentaliter, & radicaliter eam excludit, vt prædicatum ſibi repugnans. Quare ſicùt non valet: homo ſecundùm ſe conſideratus non eſt formaliter riſibilis. Ergò eſt formaliter irriſibilis; ità in propoſito. Quin potiùs non benè infertur eſſentiam diuinam ſumptam, vt ſic, non eſſe ſapientem; ſi ſenſus ſit eam eſſe cum negatione ſapientiæ: etenim ſi ità ſumpta poſitiuè haberet illam negationem; vtique illam includeret in ſua formali ratione: quoniam ità ſumpta ſolùm conſideratur cum ſuis quidditatiuis, & intrinſecis prædicatis: negatio autem ſapientiæ non eſt de intrinſeca ratione diuinę eſſentiæ. Porrò, ſi ſenſus ſit eſſentiam diuinam, vt ſic nõn eſſe ſapientem negatiuè, quia ſcilicèt non cõſideratur cum ſapiẽtia: veriſsimus erit ſenſus. Quare ſicùt equinitas ſecundùm ſe conſiderata tantùm eſt equinitas, vt ex Auicen. tradunt Logici: ità etiam eſſentia diuina conſiderata pręciſè ſecũdùm ſe, formaliter loquendo ſolùm eſt eſſentia: radicaliter tamen, & fundamẽtaliter eſt ſapientia bonitas, & cæt.

103. Solutio. Rada. Herrera.

Si verò objicias eſſe ſapientem, & nõ eſſe ſapientem eſſe prædicata contradictoria, & ſubinde neceſſariò eſſe verificanda

canda de diuina eſſentia etiam conſiderata ſecundùm ſe; reſpondendum erit

Reſponſio. contradictoria neceſſariò verificari de quolibet ſimpliciter ſumpto; ſecus ſi ſumatur cum particula per ſe, vel ſecundùm ſe, aut eſſentialiter: quia, vt ſic non propriè ſunt contradictoria: homo enim eſſentialiter nec eſt albus, nec nō albus, vt vulgaris eſt logicorum doctrina. Ad argumentum igitur concedenda eſt ſequela; ſi conſequens ſumatur in ſēſu formali: quia eſſentia in ſuo formali conceptu non includit ſapientiam; & ideò, quando concipitur præciſè ſecundùm ſe, ſpamque quidditatem, nō intelligitur ſapiens. Et in hoc ſenſu neganda eſt minor.

105. Solutio 1. probationis Ad primam minoris probationem neganda eſt ſequela: nam Deum habere aliquid à ſe, & non ab alio (quod eſt cōmune theologorum proloquium) non idem eſt, quòd illud habere, vt prædicatum ſibi eſſentiale, & quidditatiuum, vt argumentum malè ſupponit: ſed idem eſt, quòd illud habere independenter ab aliqua alia cauſſa efficiente: etenim illa locutio explicanda eſt negatiuè id eſt per negationem communicationis illi⁹ ab alio, tanquam à cauſſa efficiente: in hoc enim ſenſu explicatur diuiſio entis in ens à ſe, & in ens ab alio, vt omnes Metaphyſici aduertunt, & inter alios Suarius in Metaph. diſput. 28. ſect. 1. n. 7. Si quando autem apud aliquem claſicum auctorem inueniamus Deum ſecundùm ſuam eſſentiam eſſe ſapientiam, bonitatem, & cæt. in ea locutione illud *ſecundum ſuam eſſentiam* non eſt idem, quòd eſſentialiter, & quidditatiuè; ſed ideò ſecundùm ſuam eſſentiam dicitur ſapiēs, & bonus: quia ſua eſſentia ratione ſuæ infinitę perfectionis eſt radix, & fundamentum, quòd illi conueniat ſapientia, bonitas, & cęt. Quare, quanuis eſſentia diuina ſit ſapiens per ſapientiam à ſe formaliter diſtinctam; adhùc eſt ſapiēs ſecundùm ſuam eſſentiam: quia adhùc eſt ſapiens ex vi perfectionis radicalis ſuæ eſſentiæ, quatenus ab illa veluti ema-

D. Hieronymus. nat ſapiētia. Nam ex D. Hieronymo ad

D. Aug. Epheſios 3. *Deus ſua origo eſt, ſuæque cauſſa ſubſtantiæ.* Et Auguſtinus in lib. 83. quæſtionum q. 15. & 16. expreſſè docet *Deum eſſe cauſſam ſapientiæ ſuæ.* Et 7. de Trinitate c. 1. agens de Patre ità ait: *Quod illi eſt cauſſa, vt ſit, eſt etiam cauſſa, vt ſapiens ſit.* Sed de hoc latiús alibi.

106. Solutio 2. Ad ſecundam probationem minoris neganda etiam eſt ſequela: nec enim ex eo, quòd eſſentia ſecundùm ſe ſumpta non eſt ſapiens negatiuè; quia ſcilicèt in ſuo formali conceptu non includit ſapientiam; non benè infertur eam in ſe & à parte rei eſſe in potentia ad ſapientiam. Quam conſequentiam iterū, atq; iterum negat Rada in d. controuerſia 4.

Rada 4. pag 65. col. 2. §. *ſed quæres*, & pag. 66. col. 1. §. *ſed dices.* Et omiſsis, quę ibi ſatis indigeſtè congeſſit; ratio cur non valeat illa conſequentia ſumenda eſt ex ijs, quæ cū Scoto diximus in §. pręcedente: ſumma enim, & perfecta identitas realis, qua eſſentia identificatur cum ſua ſapiētia, ſicùt ab ipſa ſapientia tollit rationem actus informantis: ità etiam tollit ab eſſentia rationem perfectibilis. Nam ſi expendantur, quę de forma, & actu docet Scotus in 1. d. 8. q. 4. litera X. ſicut a-

Scotus. ctus, quando eſt perfectiſsimus, poteſt dare eſſe, vt quo, ſine imperfectione informationis: ità vt ſine informatione ſit alicui principium eſſendi, vt quo: ſic etiam id, quod eſt veluti ſubiectū, quando eſt perfectiſsimū, poteſt formaliter eſſe talè ab alio abſq; vlla ratione potentialitatis. Et hoc eſt vnicum fundamentum Scoti.

107. Solutio 3. Tertia probatio etiam continet ſequelam ab Scotiſtis negandam: quoniā apud eos ſūma perfectio diuinę eſſentię (qua iuxta Anſelmum maior excogitari non poteſt) nō eſt poſita in hoc, quòd formaliter ſit omnis pfectio: hæc enim perfectio eſt omninò impoſsibilis; ſed in hoc potiùs ponitur, quòd identicè ſit omnis perfectio. Ità habes ex Rada in

Rada. Additio ad Scot. d. controuerſia 4. pag. 65. col. 1. §. *ad confirmationem dico*, & ſatis explicauit additio ad Scotum in 1. d. 8. q. 4. litera S. §. *Nota pro dicto Damaſceni*, expreſſè docuit

Baſſolius. Baſſoli⁹ in 1. d. 22. q. 4. ar. 3 ad 3. fol. 144. col. 2. Qua ſuppoſita opinione, ſi Scotiſtæ conſequenter velint loqui, negare debent eſſētiam diuinam ſumptam cum perfectionibus attributalibus perfectiorem eſſe, quàm ſi ſumatur ſecundū ſe, & vt pręciſa ab illis. Nam ſi ſumma pfectio in hoc ſolo eſt poſita, quòd eſſentia identicè ſit omnis perfectio; cum eſſētia hanc perfectionem habeat, quātunuis

tunuis ſumatur ſecundùm ſe præciſa ab attributis; vtiq; attributa eam non reddent perfectiorem: ſumma enim perfectio non poteſt effici perfectior. Ad argumentum igitur neganda eſt ſequela: quoniam eſſentia ſecundùm ſe ſumpta, quantumuis abſtrahat ab attributis ſecundùm eſſe formale; non tamen abſtrahit ab illis ſecundùm eſſe reale: quia, vt ſic ſumpta in ſe includit, quòd identicè ſit omnis ſua perfectio attributalis.

108. Impugnatio. Solutio ſubtilis eſt, & ſatis ſufficiens ad euadendum difficultatem. Sed fortè aliquibus ideò non placebit; quia non eſt negandum attributa, vt formaliter ſumuntur, ex ſua ratione dicere perfectionem ſimpliciter: id enim admittunt Scotiſtæ, vt patet ex Baſſolio in 1. d. 22. q.4.ar. 2. §. *bis ergò præmiſsis in prima ratione* fol.140. colun. 4. & ſatis patet ex Herrera, & Rada, atque alijs, quos retulimus ſuprà q.4. ar. 7. At verò ſi dicunt perfectionem ſimpliciter, qui fieri poteſt, vt eſſentia diuina eorum veluti aduentu noſtro intelligendi modo nō perficiatur? Quare ſatius eſt diſtinguere duplicem perfectionem diuinę eſſentiæ: vnam primariam, & radicalem, alteram ſecūdariam, & veluti adiacentem. Quā duplicem perfectionem admittūt Scotiſtę; & inter eos Herrera 1. tomo diſp. 14.q.1.in 5.notab.pag.463.col.2.& q.2. in 2. ſententia notab. 1.pag. 470.col.2. in fine: nam & duplicem infinitatem in diuinis primariam ſcilicèt, & ſecundariam admittit Rada in d. controuerſia 4. §. *ad primi argumenti ſolutionem* pag. 65. col.1. Et vtrunque ſatis conſentaneè ad Scotum quodlib. 1. litera C. vbi in diuinis diſtinguit duplicem entitatem: vnā ſimpliciter primam, & abſolutam; quā tribuit eſſentiæ ſecundùm ſe, & quatenus ſumitur, vt eſſentia quoad prædicata eſſentialia, & quidditatiua: alteram ſecūdariā, quæ eſt veluti adiacens eſſētiæ diuinæ. Quę duplex, tam entitatis, quàm perfectionis diſtinctio euidenter ſumitur ex Damaſceno lib.1.de fide c.4. dum ait: *Quæcunque autem per theologiam affirmatiuam de Deo dicimus, non naturam eius, ſed ea, quæ ſunt circa naturam inſinuant: nam ſi bonū, ſi iuſtum, ſi quiduis aliud dixeris, non naturam dicis Dei, ſed ea, quæ ſunt circa naturam.* Ex quibus verbis ſatis intelligitur naturā diuinam, atque eſſentiam eſſe primam Dei entitatem, primariamq; perfectionem: attributa autem eſſe entitates veluti ſecundarias; vt quia ſint entitates circa naturam iam in ſe ipſa (vt ità loquar) entitatam, & ſubinde præexiſtentem tanquam attributorum fundamentum.

Baſſolius. Herrera. Rada. Maior Solutio. Herrera. Rada. Scotus. Damaſcen.

109. Auguſtin. Quod etiam colliges ex verbis Auguſtini lib. 15. de. Trinitate c.5. dum ait *nomen ſpiritus ſignificare ſubſtantiam Dei: nomina verò attributorum diuinæ eſſentiæ qualitates.* Confirmari etiam poteſt ex communi doctrina theologorum, de qua in q.4.pręcedente ar.3. vbi oſtendimus attributa ex ſua intrinſeca ratione dicere perfectiones diuinæ eſſentiæ veluti adiacentes. Quare non ſine fundamento duplex perfectio diſtingeńda eſt in diuina eſſentia: vna primaria, altera ſecundaria. Illa conuenit eſſentiæ ſecundùm ſe: quia vt ſic eſt veluti radix, vndè veluti emanant, & pullulant perfectiones ſecundariæ. Ex quo iam licèt colligere eſſentiam diuinam ſecundùm ſe præcisè ſumptam eſſe quidem actu, & formaliter perfectiſsimam perfectione primaria; non tamen ſecundaria: hanc enim formaliter non habet, niſi pro ſecundo ſigno noſtræ conſiderationis. Quare licèt concedendum ſit tanquam axioma catholicum diuinam eſſentiam à parte rei eſſe omnem perfectionem tám primariam, quàm ſecundariam; nō ſolùm vnitate realis identitatis, ſed etiā actu, & formaliter: tamen ſecundum noſtrum intelligendi modum admittendū eſt aliquod rationis ſignum, in quo eſſētia præſcindat à perfectionibus ſecundarijs, conſidereturq; ſine illis. Et cum hæc conſideratio ſit præciſiua nullam poteſt arguere indigentiam, aut potentialitatem, vt perficiatur perfectione ſuperaddita: ſed ſolùm arguit formalem quandam non identitatem, diſtinctionemque à perfectionibus, quæ conſiderantur per modum quaſi adiacentium, & ſuperadditarum de hac re vide, quæ dicimus inferiùs q.7.ar.1.§.6.& ar. 2. §. 5. ad ſecundam demonſtrationem.

Duplex perfectio diuinæ eſſentiæ.

110 Solutio tertia. Quarta, & poſtrema probatio minoris friuolam etiam continet conſecutionē: quoniam diuina eſſentia non ſolùm dici poteſt ſapiens formaliter per eſſe formale ſapientis, in quo per ſuam ſapientiam conſtituitur: ſed etiam poteſt dici ſapiens

ſapiens ex eo, quia eſt realiter idem cũ ſua ſapientia. Etenim illa vna, & eadem realitas, cum ſit realitas, tùm eſſentiæ, tùm ſapientiæ, poteſt dici non ſolùm ens, ſed etiam ſapiens: de quo plura in ſequenti §.

§. 6.

Ex opinione Scoti non benè inferri eſſentiam, & attributa realiter diſtingui.

111. Illatio Cumelij cõtra Scotum.

SExto loco alij ex opinione Scoti inferunt diuinam eſſentiam, & attributa realiter diſtingui. Quod manifeſtè eſt contra fidem. Inter alios contra Scotum ita arguit Cumelius 1. p q.4. artic.2. q.3. §. *Contrariam ſententiam.* pag. 131. col. 1. Sequela probatur:

1. probatio.

primò; quia omne ens, vel eſt reale, vel rationis. Attributa autem non ſunt entia rationis, ſed realia etiam apud Scotum. Ergò realiter diſtinguuntur.

Secunda.

Secundò; quia inter ea daretur relatio realis: diſtinctio enim, quæ eſt ex natura rei, non eſt aliud, quàm relatio ex natura rei: quæ cùm non ſit rationis, erit realis. At relatio realis etiam apud Scotum non poteſt dari, niſi inter extrema realiter diſtincta.

Tertia.

Tertiò; quoniam attributa, prout diſtinguũtur ab eſſentia, non ſunt nihil, vt patet. Si aliquid. Ergò cum eſſentia erunt plura aliquid. Ergò realiter diſtincta: etenim faciunt numerum realem; omnis autem numerus, vel eſt

Quarta.

realis, vel rationis. Quartò; ſi formaliter diſtinguuntur; vtique diſtinguuntur quidditatiuè, & ſubindè diffinitione. At quæ definitione differunt, cùm differãt

Vltima.

eſſentialiter, differunt re. Denique multiplicata formalitate non poteſt non multiplicari entitas, & realitas: etenim formalitas eſt inferiùs ad entitatem. Realitas autem, & entitas non multiplicatur, niſi in ijs, quæ realiter diſtinguuntur.

112. Negatur illatio.

Pro Scoto dicimus nihil minus ſequi ex opinione Scoti, quàm id, quod ex illa aduerſarij volunt inferre. Quarè negãda eſt ſequela.

Solutio primæ probationis.

Primam probationem nihil efficere, facilè patebit, ſi perlegas, quæ diximus ſuprà §. 2. in 2. & 3. diuiſionis explicatione: peccat enim in æquiuocatione. Nam ſi id dicitur reale, quod eſt ſine intellectu; admittendũ eſt omne ens vel eſſe reale, vel rationis, vt ibi oſtendimus. Et in eõdem ſenſu facilè admittunt Scotiſtæ attributa eſſe entia realia, & realiter diſtincta ab eſſentia: quia ponunt ea à parte rei ſine intellectu actualiter diſtingui. Nec admittere realem diſtinctionem inter eſſentiã, & attributa in præcitato ſẽſu aliquid cõtinet cõtra fidẽ: nam dum fides docet attributa ab eſſẽtia nõ diſtingui realiter; id intelligit de diſtinctione rei à re, quæ propriſſimè eſt diſtinctio. Et in hoc ſenſu negauimus art. 2. eſſentiam realiter diſtingui ab attributis. In eodem igitur ſenſu negandum erit omne ens, vel eſſe reale, vel rationis, vt §. 2. latè oſtendimus in tertia explicatione. Vide Herreram in dicta controuerſia 14. q. 1. ad 2. argumentum principale. pagina 467. column. 2. Aduerto tamen ſimpliciter non eſſe concedendum attributa realiter diſtingui ab eſſentia, niſi explicato ſuperiori ſenſu: nam nec ſimpliciter eſt verum omne ens vel eſſe reale, vel rationis. *Herrera.*

113. Solutio 2.

Ad ſecundam probationem ſequelæ negant Scotiſtæ inter eſſentiam, & attributa dari relationem realem, vt patet ex Rada in d. controuerſia 4. pag. 67 col. 1. in fine, & col. 2. in principio. §. *Reſpondeo ergò ad argumentum.* Nec ſanè ſine fundamento: quoniam (vt ibi ait) non ſatis eſt diſtinctio ex natura rei, ſiuè formalis ad relationem realem: id, quod etiam doctiſſimè aduertit Fõſeca in 5. Metaph. c. 15. q. 1. ſect. 7. §. *defectu ſecundæ conditionis.* pag. 689: etenim ex communi ferè omnium philoſophia relatio realis neceſſariò poſtulat extrema realiter diſtincta. In quo non ſolùm conueniunt Scotiſtæ cum Scoto in 1. d. 31. §. *Secundũ principale*, litera B. C. & cum eo Rada vbi ſuprà, & Herrera 1. tom. diſp. 8. q. 6. notab. 2. pag. 170. ſed etiam D. Thomas 1. p. q. 13. ar. 7. & q. 28. ar. 1. ad 2. & 2. contra Gentes c. 12. & de potentia q. 3. ar. 3. ad 5. cum omnibus Thomiſtis, quos refert, & probat Curſus Conimb. in prędicamentis c. de relatione q. 1. ar. 4. ad finẽ, latè Fonſeca vbi ſuprà. Quorũ opinio tenenda eſt, quãuis Suarius in Met. diſp. 47. ſect. 9. n. 4. admittat relationem realem inter rem, & modum rei; ita vt diſtinctio modalis ſatis ſit ad realem relationem, idem dicturus de ſola diſtinctione formali, ſi eam admitteret.

Rada. Fonſeca. Scotus. Rada. Herrera. D. Thom. Fonſeca.

Sed in hoc non eſt audiendus, cum ſine vrgenti fundamento à communi diſcedat.

114. Præmiſſum pro ſolutione 3. Pro reſolutione tertiæ probationis præmittendum eſt duo iſta tranſcendētia *aliquid, & rem* eſſe omninò idem, ita vt eorum nomina ſint omnibus modis ſynonyma. Quæ fuit ſententia veterum, qui hæc nomina non aliter, quàm vt ſynonyma vſurparunt, vt teſtatur Fonſeca 4. Metaph. c. 2. q. 5. ſect. 2. per totam, maximè in §. *dicendum eſt igitur.* pag. 596. (*Fonſeca.*) Et quanuis non deſint, qui aliter ſenſerint, vt facilè videbis ex opinionibus, quas refert Suarius in Metaph. diſp. 3. ſect. 2. n. 4. 5. & 6. & ex Iauello in tractat. de tranſcendentibus c. 1. in quarta diuiſione entis concl. 4. & clariùs ibi c. 3. & 4. & ex pluribus alijs; (*Iauellus.*) receptus tamen vſus iam obtinuit, vt hæc tria non diſtinguamus ens, res, & aliquid, ſed eorū nominibus, vt verè ſynonymis vtamur. Nec huic communi loquendi vſui quidquam obſtare debet, quod diſtincta ſit horum nominum etymologia, & impoſitio: (ens enim dictum fuit ab actu eſſendi: aliquid autem ab alietate, quaſi ſit aliud quid: res verò, quaſi ratam faciat eſſentiam) quoniam vſus loquēdi nominum ſignificationes poteſt extendere, nihil attendendo ad illorum etymologiam: nam quanuis nomen *lapis* à lædendo pede ſit impoſitum, vſus tamen obtinuit, vt audito nomine *lapidis* nihil minus cogitemus, quàm de læſione pedis. Vtamur igitur tribus explicatis nominibus, vt verè ſynonymis.

115. Solutio 3. Hoc ſuppoſito dicendum eſt attributa, vt præciſè diſtinguuntur ab eſſentia, non eſſe nihil, ſed quodlibet eorum verè eſſe aliquid, ſicùt etiā quodlibet verè eſt ens, & vera res, vt optimè annotauit Baſſolius in 1. d. 22. q. 4. ar. 3. ad 11. ante finem: (*Baſſolius.*) quidquid hac de re dubitet Herrera 1. tom. diſp. 12. q. 1. ar. 2. pag. 447. col. 2. (*Herrera.*) & ſine cauſſa inutiliter diſtinguat Maironius in 1. d. 8. q. 5. in ſexta difficultate, § *ſed dices, hæc formalitas:* (*Mairon.*) etenim cum attributa etiam ſub illa cōſideratione non abſtrahant ab entitate, & realitate eſſentiæ diuinæ; imò nec ab exiſtētia illius: non poſſunt non dici entia, & res: etenim apud omnes id, quod cum ratione formali quidditatiua, & eſſentiali ſimùl habet entitatem, qua vel actu exiſtit, vel aptum eſt exiſtere, verè eſt ens, & res; ſiquidem attenta etymologia nominum ens ab eſſe dicitur; res autem ab eſſentia, vt ſuprà aduertimus. In hoc autem deceptus eſt Herrera, quod ſuppoſuit formalitatem diſtinctam neceſſariò habere diſtinctam exiſtentiā: nam quanuis cōcederemus id eſſe verum in creatis, vt exiſtimat Fonſeca lib. 5. Metaph. c. 15. q. 2. ſect. 7. ad 2. & 4. pag. 699. (*Fonſeca.*) non eſt tamen id admittendum in diuinis, propter diſparem rationem identitatis, quæ in diuinis, & creatis reperitur, quam ſuprà explicauimus §. 4: in diuinis enim formalitas attributi non abſtrahit ab illa numero entitate, & realitate, quæ eſt eſſentiæ; cum tamen in creatis non omninò abſtrahat ab entitate, cum qua realiter identificatur.

116. Quarè admittendum eſt attributa, etiam ſumpta in ſua diſtinctione, eſſe aliquid, ens, & rem: negandum tamen eſt illa eſſe plura aliquid, plura entia, & plures res, quod negauit Baſſolius loco citato, & conſentit Maironius vbi ſuprà. Nec videri debet noua hæc doctrina: ſunt enim grauiſsimi philoſophi, qui in ſimili ferè materia idem docent; inter quos eſt Fonſeca, (*Fonſeca.*) qui in actione, & paſſione admittit illa eſſe quidèm entia: negat tamē eſſe aut duo entia, aut duas res, vt patet in 4. Metaphy. cap. 2. q. 5. ſect. 2. in fine pag. 596. Et quanuis data doctrina fortè ſit dubia in actione, & paſsione, & in cæteris creatis, quæ realiter ſunt idem, diſtincta tamen formaliter: in diuinis tamen eſt veriſsima. Cuius veritas ſatis deducitur ex ijs, quę ſcribit idem Fonſeca in 5. Metaph. c. 6. q. 7. ſect. 4. poſt principium pagin. 357: (*Fonſeca.*) etenim (ſicùt doctiſsimè aduertit) vt ea, quæ diſtinguuntur, ſint plura; opus eſt, vt illud prædicatum, ſecūdùm quod dicuntur plura, contrahatur, vel quaſi contrahatur ad illa, vel differentijs oppoſitis, vel oppoſitis eſſendi modis: (*Quid requiratur, vt quæ ſint plura.*) nec enim dicētur plura animalia, niſi diſtinguantur oppoſitis differentijs, quibus animal immediatè, aut mediatè per ſe diuiditur. Et eodē modo ſubſtantię nō dicētur plures, niſi diſtinguātur oppoſitis differētijs, pximè, aut remotè diuiſiuis ſubſtātię cōpletæ, & prędicamātalis. Et ob id homo, & Petr⁹ (quos ſecūdū gradus

gradus metaphyſicos formaliter diſtin gui ſupponimus) nec dicũtur plura animalia, nec plures ſubſtantiæ: quia differentiæ, quibus tàm ſubſtantia, quàm animal contrahitur ad hominem, & Petrũ, non opponuntur. Simili modo ſubſtantia in ſua generalitate analoga ad ſubſtantiam completam, & incompletam non admittit numerum in inferioribus, niſi ad ea cõtrahatur per oppoſitos modos eſſendi. Quia verò per hos oppoſitos eſſendi modos contrahitur ad materiam, & formam, & ad differentias ſubſtantiales diuerſas; ideò materia, & forma dicuntur plures ſubſtantiæ; ſimiliter corporeum, & incorporeum, vt ſũt differentiæ diuiſiuæ ſubſtantiæ generis ſumi. Eodem igitur modo ea, quæ ſunt diſtincta, nunquàm dici poterunt plura entia, plura aliqua, aut plures res, niſi diſtinguantur inter ſe per oppoſitos modos eſſendi diuiſiuos entis, vt ens eſt.

117. Illatio ex ꝓxima doctrina. Ex qua veriſsima doctrina infertur ea, quæ in diuinis diſtinguuntur, dici nullo modo poſſe plura entia, plura aliqua, aut plures res; quanuis quodlibet illorum verè ſit ens, aliquid, & res. Et ratio eſt, quia fieri nullo modo poteſt, vt quæ in diuinis formaliter diſtinguũtur, rationem entis participent per modos eſſendi oppoſitos: cùm enim rationem entis habeant à ſua entitate, atque realitate; quia quodlibet ens à ſua entitate habet, quòd ſit ens; & quòd poſsit exiſtere: entitatem veró habeant omnibus modis eandem; fit, vt nullo modo in ratione entis diſtingui poſsint per oppoſitos modos eſſendi. Non ſic res habet in ratione formali illius entitatis; nam cum realiter ſit infinita, ex ſua natura vendicat ſibi omnes formales perfectiones. Cum verò hæ perfectiones ex ſua natura in vnam rationẽ formalem nequeant vniri (hoc enim Scotus putat eſſe impoſsibile) infertur eſſe formale in diuinis ex ſua natura diuerſis formalitatũ rationibus poſſe diſtingui; quãuis per diuerſos eſſendi modos diſtingui nequeat. Ità fit, vt attributa in ratione attributi, & perfectionis verè ſint plura; non tamen in ratione entis, & rei. Quæ doctrina pro Scoto eſſe diligentiſsimè aduertenda.

118. Diximus ſuprà (*in diuinis:*) quoniam in creatis fortè reperitur alia ratio: quæ enim in creatis formaliter diſtinguuntur, non ſolùm poſſunt admittere diuerſas rationes formales, ſed etiam diuerſos, & oppoſitos eſſendi modos. Nã ens per diuerſos modos eſſendi per ſe diuiſiuos entis, vt ens eſt, diuiditur in diſtincta prædicamenta, vt ex Logica, & Metaphyſica ſupponimus: aliũ enim eſſendi modum ipſi enti intrinſecum habet ſubſtantia, alium quantitas, alium qualitas, alium denique relatio. Quarè licèt fieri poſsit, vt quantitas, & qualitas ſint idem realiter; relatio item, & proximum fundamentum: adhùc tamẽ dici poſſunt plura entia, & plures res. Et ratio eſt, quia cum quodlibet illorũ cum alio non omnibus modis realiter identificetur, vt in ſuperioribus oſtendimus; ſicùt quodlibet propriam habet formalitatem, ita etiam propriam ſecũ defert entitatem, & exiſtentiam, ſi vera eſt opinio Fonſecæ in 5. Metaph. c. 15. q. 2. ſect. 3. ad 2. & 4. pag. 699. Et ſiuè illa vera ſit, ſiuè falſa; ſemper aſſerendum eſt, quæ in diuinis formaliter diſtinguũtur, nullo modo dici poſſe plura entia, quantumuis quodlibet illorum ſit ens. Et ratio eſt; quia formalis illa diſtinctio in diuinis ſtat cum omnimoda idẽtitate quoad entitatem, & realitatem, vt diximus. Nam ob hanc rationem actio, & paſsio in creatis non ſunt plura entia, nec plures res, vt iam diximus ex Fonſeca in 4. Metaph. loco citato. Et ratio eſt; quia licèt ſint plures, & diſtincti modi eſſendi: tamen ita realiter identificantur cum forma, & actu, vt nullam aliam habeant, aut habere poſsint entitatem propriam, niſi entitatem ſolius actus, & formæ. Vndè in ratione entis non habent oppoſitos, & eſſentialiter intrinſecos eſſendi modos, ſed vnum tãtùm. Similiter res habet in eſſentia, & attributis: in quibus vna tãtùm entitas datur vnicuique propria. Ex quo infertur attributa nullo modo facere numerum in ratione entis; quanuis illum faciant in ratione attributi. Et ita nihil obſtat, quod ex ratione numeri adducitur.

Explicatio illationis.

Fonſeca.

119. Solutio 4. Ad quartam probationẽ ſequelæ dicendum eſt nonnullos Scotiſtarum minimè admittere attributa, vel inter ſe, vel ab eſſentia diſtingui quidditatiuè,

atque diffinitione, ſi propriè loquendũ eſt de diffinitione, atque quidditate: nã cum nec Deus, nec aliquod attributum ponatur in genere; nec Deus, nec aliquod ex attributis eſt verè, atque propriè diffinibile. Ita habes apud Baſſoliũ in 1. d. 22. q. 4. ar. 3. ad 4. pag. 144. col. 2: quo in loco admittit quidem eſſentiam ab attributis quidditatiuè diſtingui, atq; etiam diffinitione, ſi idem eſt quidditatiuè diffiniri, quòd proprijs conceptibus explicari. In quo ſenſu admiſſa maiore neganda eſt minor. Hæc habes ex Baſſolio, videtur conſentire Herrera 1. tom. diſp. 14. q. 1. notab. 3. §. *Ex quibus infertur*. pag. 464. col. 2. dum negat pluralitatem attributorum inferre pluralitatem quidditatum; quanuis inferat pluralitatem rationum formalium. Sed quæſtio eſt de nomine: vſus enim iã obtinuit, vt ea dicamus diſtingui formaliter, quę diffinitione diſtinguuntur, ſiuè diffinitio propriè ſumatur, ſiuè latè, vt idem ſit definire, quòd rationem formalem explicare. Quod diffinitionis genus non negatur diuinis. Et ſi huius generis diffinitionem vis appellare quidditatem; non repugnabo. Quarè in hoc ſenſu admittimus attributa quidditatiuè, & diffinitione diſtingui ab eſſentia; quia diſtinguuntur ſuis rationibus formalibus, & ſuis veluti quidditatibus. In quo ſenſu minor eſt falſa. Quin potiùs neganda eſſet, quanuis ſermo eſſet de diffinitione, & quidditate propriè ſumpta: nec enim omnia, quæ diffinitione, & quidditatiuè diſtinguuntur, realiter diſtinguuntur: nam relatio diffinitione diſtinguitur à fundamento, & figura à magnitudine (nam etiam accidentibus Ariſtoteles ſuas tribuit diffinitiones, & eſſentias) & tamen non diſtinguuntur realiter, ſed ſolùm formaliter.

Baſſolius. Herrera.

120. Solutio vltimæ. Vltima ſupereſt infirmãda probatio ſequelæ: in qua antecedens negandum eſt: nec enim neceſſe eſt, vt multiplicata formalitate multiplicetur entitas, & realitas; ſi de entitate, & realitate propriè loquendum eſt. Etenim vna, & eadẽ entitas poteſt habere plures rationes formales: nam relatio (vt immediatè diximus) idem eſt realiter cum fundamento; à quo tamen formaliter diſtinguitur, vt alia exempla ſatis nota omittamus. Et in diuinis id omninò eſt admittendum, ſi diuinæ perfectiones in vnam rationem formalẽ vniri non poſſint, vt Scotiſtæ exiſtimant. Probatio tamen antecedentis difficultatem fecit Maironio in 1. d. 8. q. 5. in octaua difficultate fol. 51. col. 3. & Baſſolio in 1. d. 22. q. 4. ar. 3. ad 2. fol. 144. col. 2. Sed facilem habet reſponſionem: quoniam negandum eſt formalitatẽ eſſe quid inferiùs ad entitatem: nec enim datur aliquod ens, quod non habeat ſuam rationem formalem, quæ illi ſit veluti quidditas, & eſſentia explicabilis per diffinitionem. Nam omne ens eſt aliquid, & res: ens autem dicitur aliquid, quia habet aliquam quidditatẽ; & dicitur res, quia habet eſſentiam, vt videre eſt apud Iauellum in tractatu de trãſcentibus c. 1. §. *pro euidentia ſecundi*. & c. 3. & 4. & apud Suarium in Metaph. diſp. 3. ſect. 2. n. 4. & 5. & hæc pro hoc abſurdo dixiſſe ſatis ſit.

Mairon. Baſſolius. Iauellu.

§. 7.

Expenduntur quædam alia abſurda contra Scotum illata.

121. Septimo loco præter tria abſurda, quæ in proximis tribus §§. explicauimus, adhùc ſuperſunt quinq; alia pro defenſione Scoti hoc loco explicanda.

Quartum abſurdum contra Scotum. Torres. Cumel. 1. probat. Quarto igitur loco ex ſententia Scoti nonnulli inferunt attributa diuina eſſe res creatas. Ita Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. in 1. p. primę diſtinctionis in vltimo argumento contra Scotum pag. 46. col. 1. in fine. Et Cumelius ibi q. 2. pag. 814. col. 1. §. *Secunda ratio*; quod etiã priùs intulerat 1. p. q. 4. ar. 2. q. 3. §. *contrariam ſententiam*. pag. 131. col. 1. Sequelam probant multis modis. Primò; quia attributum v.g. ſapientia, ſumptum, vt diſtinguitur ab eſſentia, vel eſt Deus, vel non eſt Deus. Si eſt Deus: ergò non diſtinguitur ab eſſentia formaliter, quod eſt contra Scotum. Si non eſt Deus. Ergò eſt creatura: quia omne ens, vel eſt creatum, vel increatum. Secũdò, ſi ſapiẽtia ex natura rei diſtinguitur ab eſſẽtia; ex natura rei diſtinguitur à deitate: quia eſſentia, & deitas idem omninò ſunt. Ergò ex natura rei non eſt Deus; & per conſequens erit creatura. Tertiò;

Secundò.

Tertia. Tertiò; quoniam ſapientia vt ſic, vel eſt infinitè perfecta, vel non eſt. Si eſt: vtiq; formaliter eſt Deus, & deitas. Si non eſt: erit quid finitum, & ſubindè erit creatura.

5 illatio. Quinto loco quidam inferunt ſapiētiam Dei formaliter non eſſe eſſentiam ſed ſolùm realiter: & ſubindè aliquid eſſe formaliter in Deo, quod formaliter non ſit Deus, nec deitas. Hoc eſſe abſurdum reputat Molina 1. p. q. 28. artic. 2. concl. 2. §. *Tertio ſi ſapientia*. Molina.

6 illatio. Sextò; ſequeretur attributa eſſe perfectiones extrinſecas, & accidentales, quod eſt impium.

122. 7 illatio. Septimò ſequeretur, quod vnum attributum eſſet ſimplicius Deo, quod eſt falſum. Conſequentia indè oſtenditur; quoniam Deus in ſe includit omnia attributa: quodlibet autem attributorū ſolùm includit ſuam formalitatem.

Vltima illatio. Poſtremò; ſequeretur in Deo eſſe plures filios: contra doctrinam fidei. Sequela probatur: quoniam quodlibet attributum ex ſententia Scoti actu eſt formaliter infinitū infinitate propria. Igitur quodlibet ſecundùm ſe erit obiectum diuini intellectus, illi ſimpliciter adæquatum. Imò etiam erit obiectū adæquatè, & primo ratione ſui mouens intellectum Dei. Ex quo infertur in intellectu diuino admittendos eſſe plures actus, & ſubindè plures generationes filiorum, & eâdem ratione in voluntate erunt plures ꝓductiones Spiritus Sācti.

123. Solutio 4. illationis. Ad primam probationē. At hæc omnia facilem habent ſolutionem. Nam quartum inutilem habet ſequelam. Ad primam probationē reſpondent Scotiſtæ ſapientiam ſumptam in ſua formalitate, nec formaliter eſſe Deum, nec deitatem: vtrunq; tamen eſſe realiter. Ex quo nec aliquid poteſt inferri contra doctrinam Scoti: nec benè probatur ſequela. Nam ſicùt benè conſtat, quòd ſapientia ſit realiter Deꝰ, diuinaque eſſentia, non tamen formaliter (hæc enim eſt ſententia Scotiſtarū) ita etiam non benè infertur ſapientiam eſſe rem creatam: nam, quanuis formaliter non ſit deitas; eſt tamen realiter: quod ſatis eſt, vt veriſsimè ſit ens increatum. Ad ſecundam probationem admittenda eſt ab Scotiſtis prima, & ſecunda conſequentia: quia ſapiētia apud Scotum ex natura rei eſt diſtincta, tùm à deitate, tùm à Deo ſecundum eſſe formale Dei, vt præciſè eſt Deus: formaliter enim nec eſt deitas, nec eſt Deus: ſed ſolùm realiter. Ex quo ſatis friuolè infertur ſapientiam eſſe creaturā: quia licèt formaliter non ſit Deus; eſt tamen Deus realiter. Similì modo diſſoluitur tertia probatio ſequelæ: dicunt enim Scotiſtæ ſapientiam formaliter ſumptam eſſe infinitè perfectam: nam cū realiter idem ſit, quod diuina eſſentia; non poteſt in ſua formalitate non habere infinitam perfectionem. Indè tamen nō benè inferes eam eſſe vnum formaliter cum diuina eſſentia: quoniam apud Scotiſtas infinitas realiter identificat ea, quæ in Deo ſunt; non tamen formaliter: hæc enim identificatio eſt omninò impoſsibilis, vt ex Scoto ſæpè diximus. Hęc ſatis ſcripſit Rada in d. controuerſia 4. pag. 66. §. *Similiter reſpondeo ad illud.* Et quanuis hæc non placeant Cumelio, aut Torres: placere tamen debent, vt oſtendant argumentū non habere vim. Ad 3. Rada. Ad 2.

124. Solutio quintæ illationis. Quintum abſurdum parùm vrget; quoniam inferiùs §. 10. oſtendemus nec ſacras literas, nec Eccleſiam, nec Patres vnquam docuiſſe, aut eſſentiā formaliter eſſe ſapientiam; aut ſapientiam formaliter eſſe eſſentiam, ſiuè deitatē: nam licèt ex ſcripturis, Concilijs, & patribus euidenter conſtet eſſentiam in abſtracto prædicari de ſapientia, & ſapientiam de eſſentia: tamen veritas harum propoſitionum optimè ſaluatur ratione realis identitatis. De quo plura inferiùs §. 10.

125. Solutio. 6. In ſexto abſurdo conſequentia eſt inutilis, & omninò friuola: nam quanuis attributa formaliter diſtinguantur ab eſſentia, nec ſint de illius quidditate; ſunt tamen idem cum illa omnimoda identitate reali: quod ſatis eſt, vt ſimpliciter non dicantur perfectiones extrinſecæ, & accidentariæ; niſi velis appellare accidentale, & extrinſecum, quidquid nō eſt de quidditate, nec conſtitutiuum quidditatis: quod eſt abuti vocabulis.

126. Solutio ſeptimæ. Herrera. Ad ſeptimum abſurdum neganda eſt ſequela: rationem aſsignat Herrera in dict. controuerſia 14. q. 1. ad nonum pro tertia ſententia pagin. 468. col. 1. quoniā hoc loco illud dicitur ſimplex, quod eſt expers compoſitionis. In quo ſenſu

 ſicùt

ſicùt Deus eſt ſimpliciſsimus; ita etiam ſimpliciſsimum eſt quodlibet attributorum. Quòd verò additur Deum in ſe includere omnia attributa; ſi in ſenſu formali id intelligatur, eſt falſū: quia apud Scotum attributa non ſunt de quidditate, & eſſentia Dei; quia ſunt qualitates veluti adiacentes diuinæ eſſentię, vt in pręcedente quæſtione ſæpè diximus. Porrò ſi illud intelligatur in ſenſu reali, & identico; veriſsimum eſt, quia Deus realiter eſt ſua attributa: ſed in eodem ſenſu quodlibet etiam attributum eſt Deus; quia quodlibet cum Deo realiter identificatur.

127. Solutio vltimæ. *Baſſolius.* Ad poſtremum abſurdum fides negat conſequentiam. Ad probationem reſpondet Baſſolius in 1. d.22. q.4.ar.3. ad 6. fol. 144 colum. 2. negatque dari plura prima obiecta diuini intellectus, aut diuinæ voluntatis: quoniam ſola eſſentia eſt primum obiectum per ſe motiuum vtriuſque potentiæ: nam apud Scotum Verbum procedit præciſè ex cognitione ſolius eſſentiæ, ſicùt etiam Spiritus Sanctus procedit ex ſolo eiuſdem eſſentiæ amore. Ego puto argumentum in forma facilè diſſolui, ſi antecedens primi diſcurſus explicetur: nam quodlibet attributū eſſe formaliter infinitū propria infinitate falſum eſt, ſi nomine propriæ infinitatis intelligamus infinitatē ſibi peculiarem, diſtinctamque ab infinitate, aut eſſentiæ, aut cæterorum attributorum. Quoniam ſicùt in hoc ſenſu non habet propriam entitatem, realitatemque, ſed eandem numero, quam habet eſſentia, & quodlibet aliud attributum; ita nec habet propriam infinitatem: infinitas enim ſimpliciter ſumpta eſt modus entis. Quin potiùs cum eſſentia diuina ſit natura, ipſi tanquàm primæ radici primò debetur omnis entitas, & realitas, ita vt noſtro intelligēdi modo eſſentia ſuam numero entitatem, & realitatem veluti communicet attributis. Porrò ſi per propriam infinitatem intelligamus infinitatem attributis connaturalē, & ſubindè ideò propriam, quia naturaliter debitam: admittendum eſt antecedens, ſed conſequentia neganda: quia iam diuertit ad priorem ſenſum Etenim obiectum adęquatum diuini intellectus apud Scotum eſt vnum realiter, non tamen formaliter, vt ſuprà diximus ex eodem Scoto in 1.d.2.q.7. litera FF. §. *Ex hoc arguo ſic.* *Scotus.* Et indè eſt, vt diuinus intellectus habeat vnum tantùm actum, qui licèt realiter ſit vnus; virtute tamen, & eminenter eſt plures, vt ſæpè etiam aduertimus. Quarè licèt actus intellectus ſit realiter vnus, & virtute plures: tamen apud Scotum non habet vim producendi ex cognitione omnis obiecti: ſed ex cognitione ſolius eſſentiæ, quæ eſt obiectum primum, & ex ſua ratione fæcundum. Igitur apud Scotum argumentum parùm habet efficaciæ ad inferendum abſurdum. Sed nec illam habebit, ſi cum alijs dicas actum illum non ex ſola eſſentia habere vim producendi, ſed etiam ex attributis; imò etiā ex cognitione creaturarum, quanuis ſint obiecta omnium conſenſu ſecundaria. Quoniam Verbū diuinum, quanuis ſit realiter vnum; eſt tamen Verbum, non vnius obiecti, ſed plurium. Vndè ex ſua natura habet, quod producatur per actum realiter vnum, ſed virtute, & eminenter plures. Hæc dicta ſint pro liberando Scoto ab abſurdis illatis, & vt oſtendamus illius ſententiam ex hoc capite immeritò iudicari minus tutam.

§. 8.

Examinantur rationes naturales, quibus ſententia Scoti impugnatur.

OCtaua impugnatio Scoti ſumitur ex rationibus naturalibus. 128. Prima ratio naturalis contra Scotum. Et prima ratio ita habet: diſtinctio formalis ex natura rei eſt maior diſtinctio diſtinctione reali. Ergò attributa non diſtingquntur ab eſſentia formaliter, & ex natura rei. Conſequentia tenet: antecedens probatur. Diſtinctio per intimiora eſt maior, quàm illa, quæ fit per ea, quæ ſunt extra intima rei. Diſtinctio formalis, & ex natura rei eſt per maximè intima rei. Ergò, & cætera. Minor patet ex Scoto in primo diſtinction. 2. dicente, quòd diſtinctio formalis ex natura rei fit per pædicata primi modi, quæ inſunt rei in primo ſigno: diſtinctio autem realis fit per ea, quæ inſunt poſt. Maior autem probatur; quia diſtinctio per aliqualiter intima, eſt aliqualiter diſtinctio: diſtinctio per magis intima, eſt maior diſtinctio. Ergò

Ergò diſtinctio per maximè intima eſt maxima diſtinctio: ſi enim ſimpliciter ſequitur ad ſimpliciter, & magis ad magis: maximum ſequetur ad maximum. Ratio eſt Caietani de ente, & eſſentia c. 6. q. 12. §. *quoad quartum*. Caietanus.

129. Confirmat. Banhes. Hanc rationem ità corroborat Banhes 1. p. q. 28. ar. 2. dub. 3. concl. 1. pag. 1109. quoniam diſtinctio formalis ex natura rei eſt maior, quàm diſtinctio realis, quę fit per accidentia extrinſeca fit enim per intrinſeca ex Scoto in 4. d. 2. diſtinctio autem, quæ fit per intrinſeca, maior eſt: quàm ea, quę fit per extrinſeca. Sed eſſet abſurdum, ſi magis diſtinguerentur attributa ab eſſentia, quàm diſtinguatur petrus alb⁹ à ſe ipſo nigro Ergò attributa non poſſunt ab eſſentia diſtingui ex natura rei, ſiue formaliter. Scotus.

130. Secunda ratio. Secundò ità arguit Caietanus vbi ſuprà. Perfectiones diuinæ abſtractę abſtractione præciſiſsima ſunt formaliter infinitæ. Ergò ſunt idem formaliter cũ eſſentia. Antecedens eſt Scoti in 1. d. 8. q. 3. in reſpoſione ad argumentum principale. Conſequentia probatur; quia quęlibet perfectio non dicitur formaliter infinita ſola infinitate infra propriã rationẽ v. g. ſapientia nõ poteſt dici formaliter infinita infinitate infra ꝓpriam rationem ſapientiæ. Ergó dicetur formaliter infinita infinitate infra latitudinem perfectionis entitatiuę. Antecedens huius ſecundi diſcurſus inde probat Caietanus; quia nullum priùs formaliter includit ſuum poſterius: iam verò perfectio diuina v. g. ſapientia prior eſt ſua infinitate: ſiquidem infinitas eſt modus intrinſecus illius. Sãpientia igitur erit formaliter infinita infinitate infra latitudinem perfectionis entitatiuæ: quæ eſt ſecunda conſequentia. Non poteſt autem eſſe ità formaliter infinita, niſi infra ambitum ſuę rationis formalis formaliter contineat omnem perfectionem ſimpliciter, ità vt nullam à ſua formali ratione excludat; aliàs iam eſſet coarctata, atque limitata infra latitudinem perfectionis formalis cõtra id, quod ſupponitur. Ergò ſapientia ex natura rei non eſt diſtincta formaliter ab eſſentia, ſed idem formaliter cũ illa. Scotus.

131. Tertia. Tertiò ità arguit Caietanus: perfectiones diuinę ex natura rei formaliter diſtinguuntur ab eſſentia. Ergò inter eas, & eſſentiam datur relatio realis. Tenet conſequẽtia; quia diſtinctio illa, cum ſit relatio exiſtens in rerum natura, neceſſe eſt, quòd ſit realis; ſicùt & quodlibet aliud exiſtens in rerum natura reale eſt Conſequens autem eſt contra Auicenã docentem eiuſdem ad ſe ipſum non eſſe relationem realem. *Auicena.*

Quartò arguit Cumelius 1. p. q. 4. ar. 2. q. 3. §. *contrariam ſententiam* pag. 130. col. 2. quoniam diſtinctio ex natura rei fundatur in oppoſitione ex natura rei. Sed inter eſſentiam, & attributa non datur oppoſitio ex natura rei. Ergó nec admittenda eſt diſtinctio ex natura rei. Maiorem probat ex Ariſtotele 1. Metaph. c. 7, tex. 24. Minorem verò; quia inter attributa, & eſſentiam non datur oppoſitio relatiua, vt patet. Nec etiam oppoſitio priuatiua; quia in hac alterum extremum denotat imperfectionem. Et ob eandẽ rationem nõ datur oppoſitio contradictoria: quoniam alterum illius extremum denotat negationem. Deniq; non datur oppoſitio contraria; quia vnum contrarium in ordine ad alterum ſemper eſt imperfectum. Nulla igitur inter eſſentiam, & attributa datur oppoſitio, quæ fuit minor; & ſubinde nulla datur diſtinctio. 132. Quarta. *Cumelius.* *Ariſtotel.*

Quintò; alij ex eo ſumunt argumentum, quod in diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio, vt docet Concilium Florentinum. Sed attributa, & eſſentia non opponuntur relatiuè, vt patet. Ergó ſunt vnum. Quinta. *Conſilium Florent.*

Sextò; quia diſtinctio actualis facit numerum, & diſtinctio rationis facit numerum ſecundùm rationem. Ergò diſtinctio realis facit numerum realem. Quare, ſi inter eſſẽtiam, & attributa datur diſtinctio actualis ex natura rei; neceſſariò inter ea dabitur numerus realis. Quod eſt hæreticum. 133. Sexta.

Septimò ex Molina, ex conſenſu omnium etiam Scoti eſſentia, & attributa non plùs diſtinguuntur, quàm eſſentia, & relatio. Sed eſſentia, & relatio diſtinguuntur ſola ratione, vt ſępe aſſeritur in Concilio Florentino. Ergó attributa diſtinguuntur ab eſſentia non ex natura rei, ſed ſola ratione. Septima. *Molina.* *Cõc. Florẽt*

Poſtremò impoſsibile eſt, vt quæ ſũt vnum ſecundũ rem, ſint plura, & diſtincta ex natura rei. Sed eſſentia eſt vnum Vltima.

ſecundùm rem cum attributis. Ergò nõ poteſt ab illis diſtingui ex natura rei. Conſequentia patet ſimùl cum minori. Maior probatur: quia impoſsibile eſt, vt plura ſecundùm rem ſint vnum ex natura rei. Ergò è conuerſo, quę ſunt idem ſecundùm rem, non poterunt eſſe diuerſa ex natura rei.

134. Hæ tamen rationes Scoti ſententiã non modo non expugnant, ſed nec oppugnant: facilem enim habent ſolutionem. Ad primam Caietani neganda eſt maior cum Rada 1. tom. controuerſia 4. ad ſecundum principale pag. 67. col. 2. conſtat enim diſtinctionem realem inter omnes eſſe ſimpliciter maximam. Quod ex eo primò oſtendi poteſt; quia diſtinctio per ſe opponitur vnitati. Ergò ea diſtinctio per ſe dicetur maior, quæ p ſe opponitur maiori vnitati, eãq; totaliter excludit. Maior autẽ vnitas eſt vnitas realis, vt patet: diſtinctio autem realis magis opponitur vnitati reali, quàm opponatur diſtinctio formalis: etenim diſtinctio formalis ex ſua ratione non excludit vnitatem realem: quæ enim realiter ſũt vnum, poſſunt formaliter diſtingui, vt ſæpe diximus, & apud Scotum eſt veriſsimum: realis autem diſtinctio omnibus modis excludit quãcunque vnitatem realem, quæ per ſe ſit vnitas realis. Quod dicimus propter vnitatem per accidens, quam diſtinctio realis duorum accidẽtium admittit in eodem ſubiecto: quam Ariſtot. in Topicis vocat vnitatem ſecundũ ſubiectum. Diſtinctio igitur realis longè eſt maior in ratione diſtinctionis, quàm ſit diſtinctio formalis. Quod ſecundo ex eo deducitur; quia diſtinctio realis neceſſariò ſecum defert diſtinctionem formalem: nec enim poſſunt duo aliqua realiter diſtingui, quin etiam formaliter diſtinguantur. Formalis autem diſtinctio non neceſſariò infert realem: poſſunt enim, quę formaliter diſtinguuntur, eſſe realiter idem. Iam verò illa diſtinctio eſt maior altera, quæ ità ſe habet ad illam, vt eam neceſſarió inferat, non tamen ab ea neceſſariò inferatur. Deniq; idem ex eo probatur, quod multo plura per ſe requiruntur ad diſtinctioné realem, quàm ad formalem: vt patet ex Fõſeca 5. Metaphyſica cap. 6. q. 6. ſect. 1. Quare ad primam Caietani rationem merito iure neganda eſt maior.

Solutio 1. rationis. *Rada.* *Ariſtotel.* *Fonſeca.*

Ad probationem illius reſpondetur primò in ea (niſi velis ab extrinſeco procedere) ſupponi falſũ: ſupponitur enim maiorem, aut minorem diſtinctionem per ſe ſumendam eſſe penes hoc, quod fiat per magis, aut minus intrinſeca. Quod eſſe falſum doctè aduertit Rada vbi ſuprà: etenim diſtinctio ſub ratione diſtinctionis per ſe pendet ex maiore, vel minore receſſu ab vnitate maiore, qualis eſt vnitas realis, vt ſatis euidenter probat ratio ſuperiùs adducta: nam cum diſtinctio, vt diſtinctio eſt, per ſe ſupponat oppoſitionem diſtinctorum: diſtinctio autem, vt talis eſt, per ſe opponatur vnitati, cuius eſt veluti priuatio; vtiq; eó maior erit, quò magis ab vnitate recedit. Reſpondendum eſt ſecundò in eadem probatione illud eſſe falſum, diſtinctionem formalem per ſe dari per intima rei; realem veró per ea, quę ſunt extra intima rei. Cuius aſſertionis prior pars eſt veriſsima quoniã diſtinctio formalis ſemper datur per rationem formalem, quidditatem, & eſſentiam eius, quod formaliter diſtinguitur ideò enim relatio formaliter diſtinguitur á fundamento; quia formalis ratio eſſentialis, & quidditatiua relationis eſt diuerſa à formali ratione ſui fũdamẽti. Porrò poſterior aſſertionis pars (quód ſcilicèt realis diſtinctio ſemper fiat per extrinſeca) falſiſsima eſt: etenim duo ſuppoſita ſubſtãtialia, Petrus ſcilicèt, & Ioannes, ſiue ſumantur ſecundùm conſiderationem Phyſicam, ſiue ſecundùm Metaphyſicam, ſemper inter ſe diſtinguuntur per ea, quæ illis ſunt intima: Petrus enim ſecundùm phyſicam conſiderationem tota ſua intrinſeca, & ſubſtantiali entitate diſtinguitur à Ioanne; nam, & materia Petri realiter eſt alia à materia Ioannis, atque etiam anima ab anima illius, & ſubinde vnius humanitas à tota humanitate alterius diſtinguitur, & deniquè totus ipſe à toto Ioanne. At quis dicet materiam, animam humanitatem, & deniqúe totum ipſum Petrum eſſe extra intima ipſius Petri? Idem reperiès, ſi Petrum, & Ioanem metaphyſicè conſideres: diſtinguuntur enim per ſuas ecceitates, differentiasq; indiuiduales, quibus ſubſtantialiter, & intrinſecè in eſſe talis ſubſtantiæ conſtituuntur.

135. *Reſpõſio.* *Realis diſtinctio non per ſe per extrinſeca.*

tuuntur. Quare hac in re non ſubtiliter metaphyſicatus eſt ſubtiliſsimus Caietanus. Melius philoſopharetur, ſi diceret diſtinctionē realē in hoc diſtingui à formali, quòd formalis ſemper datur per intima ipſorum diſtinctorum; realis autem nō oportet, quòd ſemper fiat per intima: interdum enim fieri poteſt per extrinſeca.i.pea, quæ nō ſunt de intrinſeca ratione: nam Petrus albus realiter diſtinguitur à ſe ipſo nigro per albedinem, & nigredinem, quæ ſunt formę ipſi accidentales. Cæterùm hæc etiam diſtinctio realis, quantumuis fiat per extrinſeca, eſt maior, quàm diſtinctio formalis; quia longiùs diſtat à reali, ac per ſe vnitate: etenim diſtinctio formalis admittit ſecum realem per ſe vnitatem quā tamen nunquam admittere poteſt realis diſtinctio, etiam ſi fiat per extrinſeca: nam quanuis in hac detur realis vnitas, non tamen datur vnitas, quæ ſit per ſe vnitas, ſed quę ſit vnitas ſuo modo per accidens: diſtinctio enim Petri albi à ſe ipſo nigro abſolutè non fundatur in vnitate ſubſtantiali Petri, ſed in vnitate, quam Petrus habet cum vtraq; illa forma, quæ vnitas eſt vnitas per accidens, quæ dicitur vnitas ſubiecti.

136. Solutio cōfirmat.

Ex his patet Solutio ad confirmationem, quam adduxim' ex Banhes: maior enim ſimpliciter eſt falſa; ſimiliter, & propoſitio, quæ in confirmationem adducitur, vt patet ex his, quæ immediatè diximus.

137. Solutio 2. rationis.

Ad ſecundam rationem Caietani, vt omnis tollatur æquiuocatio explicandum eſt antecedens. Nam ſi ſenſus eſt diuinas perfectiones eſſe formaliter infinitas; ità vt infinitas per ſe includatur in formali, & quidditatiua earum ratione; negandum eſt: quoniam infinitas, cū formaliter non ſit aliqua entitas, ſed modus entis intrinſecus cuiquè enti infinito, non eſt de eſſentia, & quidditate diuinarum perfectionum; ſicùt etiam non eſt de ratione quidditatiua diuinæ eſſentiæ. Porrò, ſi eſt ſenſus diuinas perfectiones ideò eſſe formaliter infinitas, quia quęlibet ſumpta in ſua ratione formali habet ſecum hunc eſſendi modum ſibi intrinſecum, & inſeparabilem (in quo ſenſu quęlibet entitas, & perfectio creata formaliter eſt finita) admittendū eſt antecedens: quia perfectiones diuinæ, ſiue ſumantur ſecundùm eſſe reale, ſiue ſecūdùm formale, ſemper habēt intrinſecum illum modum. Conceſſo tamen in hoc ſenſu antecedente, neganda eſt conſequentia. Ad illius probationē negandum eſt antecedens, vt patet ex ijs, quæ ſuprà diximus §. 3. in ſolutione ſecundi argumenti; vbi oſtendimus infinitatem formalitatis cuiuſque perfectionis attributalis non eſſe infinitatē ſimpliciter infra totam latitudinem formalis perfectionis. Sed in tali genere, hoc eſt, infra latitudinem proprię rationis cuiuſque. Quare in ſecundo diſcurſu antecedens eſt falſum. Cuius ꝓbatio friuola eſt, ſi enim aliquid probaret, etiam probaret in infinitate infra latitudinem totius perfectionis formalis: nam cum vtraq; infinitas ſit modus entis; vtraque eſt quid poſterius perfectione, cuius eſt modus. Quare ſi ideò perfectio diuinę ſapientię non eſt formaliter infinita infinitate infra propriā rationem, quia eſt quid prius; profectò infinitas non erit formaliter infinita infinitate infra latitudinem perfectionis formalis; quia etiam prior eſt tali infitate. Perſiſtendum igitur erit in ea ſentētia, quam ſuprà probauimus §. 3 ad 2.

Ad tertium quod etiam eſt Caietani, patet Solutio ex dictis ſuprà §. 6. ad ſecundam probationem; vbi oſtendimus conſequentiam non valere. Probatio autem ſupponit diſtinctionem formaliter eſſe relationem; quod tamen eſt falſum: nec enim formaliter eſt relatio, ſed fundamentum, ex quo poteſt ſequi relatio, ſi adſint omnes conditiones ad relationem realē requiſitæ. Hæ autem nō dantur in ſola diſtinctione formali, vt ibi diximus. 138. Solutio 3.

Quarta ratio, quæ ſumitur á Cumelio, friuola eſt: quia in ea omiſſa eſt oppoſitio diſparata, quæ ſatis eſt ad fundandam diſtinctionem: & licèt hæc oppoſitio non debeat admitti in diuinis quoad realitatem; quia in diuinis vna tantùm eſt realitas abſoluta: benè tamē admitti debet quoad formalitates perfectionum: hæ namquè, ſicùt apud Scotū ponuntur plures; ità apud eundem diſparatè opponuntur: eſſentia enim formaliter non eſt iuſtitia, nec iuſtitia formaliter eſt ſapientia. Imò in diſtinctione ſecundum rationem, quam aduerſarij 139. Solutio 4.

rij admittunt, non aliam habent oppoſitionem, quàm diſparatam. Igitur oppoſitio, quæ per rationem apud aduerſarios inter hæc cernitur, admittenda eſt in via Scoti ante omnem intellectus actum.

140. Solutio 5. Quinta etiam ratio parum habet efficaciæ: nam illud proloquium theologicum deſumptum ex D. Anſelmo in lib. de proceſsione Spiritus Sancti cap. 3. *omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio*, abſque dubio intelligitur de ſola vnitate reali: nam realis diſtinctio in diuinis ſine oppoſitione relatiua dari nõ poteſt. Vide Radam in d. controuerſia 4. ad primum principale pag. 67. col. 2. *Rada.*

141. Solutio 6. Sexta ratio facilè ſoluitur ex dictis §. 6. ad tertiam probationem ſequelæ in fine: nam ex omni diſtinctione ſequitur aliqua multitudo, vt benè aduertit Fõſeca in 5. Metaph. c. 6. q. 7. ſect. 4. in principio pag. 357. quæ enim diſtincta ſunt, eo modo ſunt multa, quo diſtincta. At tamen, vt idem annotauit, non ex omni diſtinctione naſcitũ multitudo eorũ, quę ſimpliciter, & abſolutè dicuntur plura entia. Igitur quę fuerint diſtincta per rationem, per ſolam rationem habebũt multitudinem, & numerum: quæ autem fuerint diſtincta ſolùm formaliter, habebunt in ſe ipſis multitudinem, & numerum formalitatum, formaliumque perfectionum: deniq; quę fuerint diſtincta realiter, ſimpliciter erunt plura entia. Itaque numerus ſimpliciter, & abſolutè ſumptus, ſolùm datur inter ea, quæ realiter diſtinguuntur: inter alia verò non datur numerus, niſi ſecũdùm quid. Quare ax ſola diſtinctione formali non benè infertur numerus realis. *Fonſeca.*

Solutio 7. Ad ſeptimam rationem, quæ eſt fundamentum Molinæ, conceſſa maiore, minor ab Scotiſtis omninò eſt neganda quorũ ſententiam ab omni fidei periculo ſuo loco liberabimus.

142. *Baſſolius.* Solutio vltimę rationis. Pro ſolutione vltimæ rationis multa ſcribit Baſſolius in 1. d. 22. q. 4. ar. 3. ad 8. fol. 144. col. 3. & 4. Facilè reſpõdemus negãdo antecedẽs: quod nõ poteſt non negari ab ijs, qui mediam diſtinctionem agnoſcunt inter diſtinctionem realem, & rationis. Quam ſententiam probauit Scotus cum ſuis, & nos eã latè probauimus ſupra ar. 2. §. 1. Probatio antecedẽtis etiam ſumit antecedens falſum: nam licèt illud ſit verum in creatis (quidquid Baſſolius vbi ſuprà contradicat) tamen in diuinis eſt falſiſsimum: nam tres diuinæ perſonæ realiter diſtinguuntur, & tamen realiter ſunt vnum in eſſentia. Reſpondetur ſecundò admiſſo antecedente in creatis conſequentiam eſſe negandam: realis enim diſtinctio, cum ſit maxima inter omnes diſtinctiones, ex ſe excludit omnem vnitatem, non ſolùm realem, ſed etiam formalem, & ex natura rei: quia diſtinctio realis ſecum affert omnem diſtinctionẽ, tàm ex natura rei, quam rationis. Non ſic res habet in vnitate reali: hęc enim, quanuis excludat diſtinctionem realem; quia illi per ſe primò opponitur: non tamen excludit omnem diſtinctionem: etenim quòd à parte rei realiter eſt vnum; poteſt eſſe plura, non ſolùm per rationem; ſed etiã à parte rei ſine intellectu: quia poteſt tantæ eſſe excellentię, vt ſit formaliter plura, vel actualiter, vel virtualiter. Et hæc de iſta impugnatione. 2. Solutio

§. 9.

Soluuntur ea, quæ ex D. Bernardo, & Concilio Remenſi affert Bellomontanus contra Scotum.

143. Impugnatio ex D. Bernardo. Nonam, & principalem impugnationem ſumit Bellomontanus ex D. Bernardo ſerm. 80. in Cantica: quoniam ſi ſapientia v. g (idem dicito de cæteris attributis) ex natura rei, & ante intellectum non eſt eſſentia: vel ſapientia ex natura ſua eſt aliquid, vel nihil. Non dices eſſe nihil, vt patet. Si eſt aliquid; vel ex ſua natura ante intellectum eſt ſuperiùs, vel inferiùs, vel æquale. Superiùs eſſe nõ poteſt, vt liquet. Nec etiam inferiùs; quia ex ſua natura eſſet creatura. Nec deníque eſſet aliquid æquale: quia vel illud ęquale ex ſua natura eſſet ipſa eſſentia; vel aliquid diſtinctum ab eſſentia. Si eſſet ipſa eſſentia; falſa eſſet opinio Scoti. Si verò eſſet quid diſtinctũ ab eſſẽtia, darẽtur in Deo plures eſſentiæ diuinę, & ſubinde plures dij: quod enim eſt Deo æquale, eſt ipſe Deus: & quod eſt ęquale eſſentię, eſt ipſa eſſentia. Hanc rationem magnificandam eſſe tanquam efficaciſsimam putat Bellomontanus in d. diſp. 116. c. 5. n. 17. & 18. ea enim D. Bernardus in Concilio

Remenſi

Remenſi expugnauit hanc propoſitionem Gilberti: *Deus non eſt ſua bonitas, nec ſua ſapientia*. Quare illa eadem ſatis erit ad expugnandam propoſitionem Scoti, quæ aſſerit: *deitas ex natura rei non eſt ſua bonitas, nec ſua ſapientia*. Nam quanuis Scotus concedat deitatem, diuinamq́ue eſſentiam eſſe eandem rem cum ſua bonitate, & ſapientia; tamen cum dicat eſſentiam ex natura rei, & ante intellectũ non eſſe ſapientiam, omninò deſtruit id quod poſuerat: hæc enim duo manifeſtè ſecum pugnant.

144. 1. Confirm. Conc. Remenſe. Confirmatur ex eodem Bellomontano in d.n.18. quoniam propoſitio Scoti conuenit cum propoſitione Gilberti damnata in Concilio Remenſi. Nam ſicùt Gilbertus abſolutè negabat Deum eſſe veritatem, aut ſapientiam, & ſolùm admittebat Deum eſſe verum, & ſapiẽtem: ità etiam apud Scotum hæc propoſitio: *deitas eſt ſapientia*, formaliter non eſt vera: cum tamen apud eum hęc ſit formaliter vera, *deitas eſt ſapiens*. Quare cum propoſitio illa Gilberti, & allata illius explicatio damnata ſit in d. Concilio Remenſi: vtiq́ue propoſitio illa in Scoto reprehendi debet: ſiquidem apud eum ſimilis explicatio eſt facienda, vt deitas formaliter ſit ſapiens; non tamẽ formaliter ſit ſapientia.

145. 2. Confirm. Confirmatur ſecundò ex eodem Bellomotano in d.n.18.§. *ſecundò, vt diſputatione*: quoniam Gilbertus nunquam dixit Deum, & ſuam ſapientiam eſſe duas res, aut realiter differre; ſed ſolùm dixit Deum, & ſuam ſapientiam diſtingui nõ ſola cogitatione mathematica: quę vnũ ab alio abſtrahit; ſed etiã ratione theologica. Per rationem autem theologicam Bellomontanus nihil aliud poteſt intelligere, quàm rationem formalẽ, quæ à theologo conceditur in re ipſa Et tamen aſſertio Gilberti fuit damnata in d. Concilio. Ergò eadem aſſertio

146. in Scoto reprehendenda erit.

Hæc ſunt argumenta, quibus Bellomontanus putat Scoti ſententiam dignam eſſe, quæ reprehendatur; vt quę ꝓximè accedat ad damnatam Gilberti opinionem. Sed quam id falſum ſit, ex dicendis facilè patebit.

Solutio impugnationis. Ad argumentum igitur principale dicimus argumentationem, qua D. Bern. vtitur contra Gilbertum, ſatis eſſe efficacem ad conuincendam propoſitionẽ aſſerentem diuinitatem, qua Deus eſt Deus, non eſſe Deum, ſed aliud quid realiter diſtinctum á Deo. Contra hãc propoſitionem in hoc ſenſu ita argumentatur D. Bernardus: *Diuinitate (inquiunt) Deus eſt) ſed diuinitas non eſt Deus, forſitan non dignatur Deus eſſe, quæ tanta eſt, vt faciat Deum. Sed ſi Deus non eſt, quid eſt? aut enim Deus eſt, aut aliquid, quod non eſt Deus, aut nihil. Equidẽ non das Deum eſſe. Sed nè nihilum quidem (vt opinor) dabis, quamvſque adeò neceſſariam eſſe Deo fateris, vt non modo abſquè ea Deus eſſe nõ poſſit, ſed ea ſit. Quòd ſi aliquid eſt, quod non eſt Deus: aut minor erit Deo, aut maior, aut par. At quomodo minor, qua Deus eſt? Reſtat, vt aut maiorem fatearis, aut parem. Sed ſi maior, ipſa eſt ſummum bonum, non Deus. Si par; duo ſunt ſũma bona, non vnum: quod vtrunque catholicus refugit ſenſus.* Ex quibus patet D. Bernardum hac argumentatione ſolùm impugnare propoſitionem Gilberti aſſerentis diuinitatem, qua Deus eſt Deus, non eſſe Deum, ſed aliquid realiter diſtinctũ à Deo: ſicùt humanitas, qua homo eſt homo: non eſt homo, ſed aliquid diſtinctũ ab homine. Impugnat hanc aſſertionẽ deducendo Gilbertum ad hoc abſurdũ; vt vel teneatur admittere duo ſũma bona; vel Deum non eſſe ſummum bonum: quod vtrunq́ue reſpuit catholica fides, quæ prædicat vnum tantùm eſſe ſummũ bonum; & ſolùm Deum eſſe hoc ſummum bonum. Ad hoc autem abſurdum D. Bernardus hęreticum deducebat; quia hæreticus non negabat, ſed admittebat potiùs diuinitatem, qua Deus eſt Deus, ex ſe eſſe ſummum bonum, quantunuis non eſſet Deus, ſed aliquid reale diſtinctum á Deo. Nam cum negare non poſſet Deum, vt Deus eſt, eſſe ſummum bonum; & admitteret Deum ipſa diuinitate eſſe Deum, non poterat non admittere diuinitatem eſſe ſummum bonum. Hac igitur ſuppoſita veritate ab hęretico etiam conceſſa, argumentum neceſſariò cõcludit alterum ex illis abſurdum: nimirum aut Deum non eſſe ſũmum bonum; aut danda eſſe duo ſumma bona. Nam cum hæreticus dicere non poſſet diuinitatẽ eſſe nihil; vt quia aſſereret Deũ diuinitate eſſe Deum: non poterat non fateri diuinitatem in ſua illa diſtinctione ſumptã eſſe aliquid. Cum veró non poſſet dici minor, quàm Deus; quia

Abſurdum à D. Bernardo illatum contra Gilbertum.

quia apud illum Deus diuinitate erat Deus; nihil autem facit aliquid maius ſe; profectò non poterat non concedere diuinitatem aut eſſe maiorem Deo, aut parem. Si concedatur maior neceſſariò infertur Deum non eſſe ſummum bonũ; ſiquidem daretur bonum aliud maius. At ſi concedatur par; iam infertur dari duo ſumma bona: quia & Deus eſſet bonum ſummum, & diuinitas eſſet aliud ſũmum bonum, ſi illa à Deo realiter diſtinguitur.

147. Ab eodem Scotus liberatur.

Sed iam inquiramus à Bellomontano, ân hæc D. Bernardi argumentatio vim habeat contra Scotum aſſerentem eſſentiam formaliter diſtingui à perſona Dei. Profectó inferiùs oſtendemus argumentationem eſſe inutilem, non alia de cauſſa, niſi quia cum formali diſtinctione conceditur vnitas, & identitas realis inter eſſentiam, & perſonam. Nunc oſtẽdamus ex eo, quod attributa formaliter diſtinguuntur ab eſſentia, cum qua realiter identificantur; nulla ratione vllum ex ſuprà dictis abſurdis contra Scotum poſſe concludi. Etenim ſapientia v.g. ſumpta præcisè, vt diſtinguitur ab eſſentia, verè eſt aliquid: at tamen nõ eſt diuerſum aliquid, nec diuerſum ens, aut res ab eſſentia, vt oſtendimus ſuprà §.6. ad tertiam probationem & ſubinde non erit diuerſum, ſed idem bonum: idem autem, nec eſt minus ſe, nec maius, imò etiam nec par ſibi. Quare nullus datur locus diſcurſui, quo vtitur D. Bernardus: qui tamen ſatis patens eſſet, ſi attributa ab eſſentia realiter diſtinguerentur: etenim cum negari non poſſet quodlibet attributum eſſe ſummum bonum; quia quodlibet eſſet bonum increatum, & infinitum: vtiquè ſi eſſet ab eſſentia realiter diſtinctum, optimè poſſet cum ea conferri, & ita inquiri, an eſſet ens maius, quàm illa, aut minus, aut par. Et cùm non poſſet eſſe minus; quia non eſſet limitatum, ſed infinitum: vtique eſſet, aut maius, aut par. Si poneretur maius; benè inferretur eſſentiam non eſſe ſummum bonum; quia daretur aliud maius illa. Si veró poneretur par; iam darentur duo ſumma bona. Decipitur igitur vir ille aliàs doctiſſimus, dum exiſtimat argumẽtationem D. Bernardi, quæ ſatis fuit ad expugnãdum errorem Gilberti, ſatis etiam eſſe ad expugnandam ſententiam Scoti. Nã argumentatio D. Bernardi vim habet ex diſtinctione reali, quam Gilbertus admittebat: ſublata autem reali diſtinctione, & admiſſa reali identitate, quam admittit Scotus, argumentatio illius eſt efficaciæ, vt iam manifeſtè oſtendimus.

148. At inquit Bellomontanus Scotum identitatem realem, quàm admittit, omninò deſtruere, dum affirmat eſſẽtiam ex natura rei, & ante intellectum non eſſe ſapientiam: quia hæc duo inter ſe manifeſtè pugnant. At quæſo vndè probabit implicare aliqua duo eſſe idem realiter & diſtingui formaliter? Reſpondebit fortaſsis omnem diſtinctionem, quæ nõ eſt rationis, eſſe realem diſtinctione rei ad rem. Sed quàm hoc ſit falſum, latè ſuprà oſtendimus contra eundem. Quare non eſt in hoc audiendus, ſed reprehendendus potiùs, quòd putat Scotũ cõtradictoria dixiſſe, admiſiſſeq; diſtinctionem realem inter attributa, & eſſentiam, dum inter ea admittit formalem ex natura rei ſecluſo omni intellectus actu.

149. Sed iam ſpecialiter expendamus argumentionem, quam ex D. Bernardo (vt putat) contra Scotum ſuperiùs adduxit. Petit, ân ſapientia ex natura rei, & ante intellectum non ſit eſſentia? Dat Scotus formaliter non eſſe eſſentiam, benè tamen realiter. Cum rurſus quærit an ſit aliquid? Concedit Scotus eſſe aliquid. At cum tertio loco inquirit; ân ſit aliquid ſuperiùs, ân inferiùs, ân æquale? Reſpondemus, ſi propriè loquẽdum eſt, nullum horũ eſſe. Nam licèt ſit aliquid; non tamen eſt aliud aliquid ab eſſentia, ſed idem omninò aliquid cum illa. Iam verò ratio ſuperioris, & inferioris dari non poteſt, niſi inter illa, quę licèt realiter vniri poſsint in aliquo tertio; abſolutè tamen poſſunt realiter diſtingui. Ob quam rationem ratio animalis, licèt in homine realiter ſit idem cum rationali; tamẽ in equo realiter diſtinguitur ab illo. Ratio autem æqualitatis, ſi propriè loquendum eſt, ſolùm reperitur in ijs, quæ realiter diſtinguũtur; niſi velis id dicere æquale alteri, quod cum illo conuertitur. Quare abſolutè loquendo ſapientia in ordine ad eſſentiam, nec eſt bonum ſuperiùs, nec inferiùs, nec æquale, ſed ſimpliciter eſt idem bonum.

Quòd

Quòd ſi conferas ſapientiam cum eſſentia non ſecundùm realitatem, ſed ſecundùm propriam cuiuſque formalitatem (quomodò formalitas ſapientiæ eſt alia à formalitate eſſentiæ, & ſubindè ſunt plures formalitates) ad argumentum reſpondebo formalitaté ſapientiæ, nec eſſe ſuperiorem; quia apud Scotum per ſe non includitur in formalitate eſſentiæ: nec etiam eſſe inferiorem; quia in ſua formali ratione non includit eſſentiæ formalitatem. Erit igitur formalitas quædam æqualis formalitati eſſentiæ: non ſolùm ratione mutuæ conuertentiæ (quatenùs quidquid eſt ſapientia, eſt etiam eſſentia, & è conuerſo) ſed etiam ratione infinitatis; quia vtraque in ſua perfectione eſt infinita. Quomodò autem ex hoc inferatur dari in Deo duas eſſentias, & ſubindè duos Deos; planè non video. Nam licèt quòd ſecundùm rationem formalem eſt æquale diuinæ eſſentiæ, realiter ſit eſſentia: non tamen oportet, vt formaliter ſit eſſentia. Quarè cum in hoc poſitus ſit ſtatus totius controuerſiæ; non poteſt id ſumi ſine manifeſta petitione principij.

150. Scoti pri mæ confir- mationis. Ad primam confirmationem non poſſum non admirari viri licentiam, vt non vereatur dicere propoſitioné Scoti conuenire cum propoſitione Gilberti iam damnata. Et quàm id falſum ſit, facilè intelliget, qui, & Gilberti, & Scoti tàm verba, quàm ſenſum perceperit. Nam Gilbertus abſolutè negabat Deum eſſe ſapientiam in abſtracto; concedebat tamen eſſe ſapientem. Et ratio eſt, quoniam cum ſapientia apud eum non formaliter ſolùm, ſed etiam realiter diſtingueretur à Deo, non poterat in abſtracto de Deo veré prædicari; quia prædicatio illa nec in ſenſu formali, nec in ſenſu identico ratione realis identitatis poterat eſſe vera. Vndè ſolùm admittebat ſapientiam in cõcreto prædicari de Deo: quia Deus verè eſt ſapiens per ſapientiam formaliter illi adiacentem; eo modo, quo homo dicitur riſibilis, & albus per adiacentiam, & denominationem riſibilitatis, & albedinis. Vndè loquutiones Sanctorum Patrum, in quibus abſtracta de Deo prædicantur, ita explicabat, vt abſtracta pro concretis ponerentur, in hoc ſolo ſenſu, *Deus eſt ſapientia*, id eſt, *Deus eſt ſapiens*: vt patet ex Diuo Bernardo in dicto ſermone 80. in Cantica, & ex Concilio Remenſi, cuius verba refert idem Bellomontanus 1.p. diſputat. 120. cap. 2. D. Bernar. Conc. Rem.

Mens Gilberti.

151. Mens & ſententia Scoti diuerſa. Longè alia fuit mens, & ſententia Scoti: nec enim vnquam abſolutè negauit hanc propoſitionem *eſſentia eſt ſapientia*, aut alias ſimiles, in quibus perfectiones attributales in abſtracto prędicantur de eſſentia. Sicùt etiam nunquàm dixit propoſitiones illas non aliter eſſe veras, niſi abſtracta pro concretis ſumantur, ita vt ſit ſenſus *eſſentia eſt ſapientia*, id eſt, *eſſentia eſt ſapiens*: *eſt bonitas*, id eſt, *eſt bona*. Quin potiùs ſimpliciter admiſit propoſitiones illas ſimpliciter prolatas. Quanuis illas conſtanter negauerit, ſi addatur particula formaliter: vt ſiquis dicat *eſſentia formaliter eſt ſapientia*, *eſt bonitas*, *& cætera*. Rationem diſcriminis alibi explicauimus: nùnc ſatis ſit particulam illam, *formaliter*, appoſitam illis propoſitionibus ex ſua ratione denotare, quòd veritas illarum fundatur in identitate formali vtriuſque extremi: & cum Scotus talem identitatem neget; conſequenter negare debet propoſitiones illas. At particula illa ſublata ideò ſimpliciter ſunt veræ, quia licèt inter extrema non detur identitas formalis fundans illarum veritatem: datur tamen identitas realis, quæ ſatis etiam eſt, vt illas propoſitiones reddat ſimpliciter veras. Ex his patet, quàm longè diſtet opinio Scoti ab opinione Gilberti: nam Gilbertus dicebat propoſitiones illas ſúptas in illa abſtractione ſemper eſſe falſas; nec poſſe reddi veras, niſi in ſenſu concreto ſumptis abſtractis pro concretis; ita vt ſit ſenſus; Deus eſt veritas, id eſt, verus: eſt ſapientia, id eſt ſapiens. Et hanc explicationem damnauit Concilium Remenſe cum Diuo Bernardo. At verò Scotus illas propoſitiones admittit in tota prædicatorum abſtractione: quanuis non in ſenſu formali, ſed identico. Itaque Scotus vtranque iſtam ſimpliciter admittit: *eſſentia eſt ſapientia*, & *eſſentia eſt ſapiens*. Priorem in ſenſu identico: poſteriorem verò in ſenſu formali; non quidèm quidditatiuo; quaſi eſſentia in ſua formali ratione inclu- Senſus formalis in prędicationib. duplex.

dat ſapientiam: ſed in ſenſu formaliter denominatiuo; quia eſſentia eſt, & denominatur ſapiens formaliter per ſapientiam veluti ſibi adiacẽtem: eo modo, quo homo dicitur albus formaliter per albedinem. Quarè cum Scotus admittit eſſentiam formaliter eſſe ſapientem: *formaliter* non idem eſt, quòd quidditatiuè, ſed accipitur pro forma, ſiuè principio formaliter denominante. Et quia Bellomontanus hanc duplicẽ formalitatem non diſtinxit; deceptus eſt, dùm arguit Scotum, quaſi ſecum pugnãtem, dùm negat iſtam: *eſſentia formaliter eſt ſapientia*, & concedat hanc: *eſſentia formaliter eſt ſapiens*; cum tamen verè iſtæ duæ non pugneat: quia in priori idem eſt *formaliter*, quòd quidditatiuè: in poſteriori autem; *formaliter* idem eſt, quòd forma formaliter denominans. Quam *Herrera.* diſtinctionem explicauit Herrera 1. tomo controuerſia 14. q. 1. ad 5. pro tertia ſententia pag. 467. col. 2.

153. Solutio ſecundæ confirmationis. Ad ſecundam confirmationem negamus Gilbertum nunquàm dixiſſe Deũ, & ſuam ſapientiam eſſe duas res: hunc enim ſenſum ſatis explicauit in ſua prima aſſertione, quam affert Bellomontanus 1. p. diſp. 120. c. 2. nu. 9. dum dixit *Naturam diuinam Deum non eſſe; ſed formã, qua Deus eſt: quemadmodum humanitas homo non eſt; ſed forma, qua eſt homo.* Quibus verbis ſatis declarauit, eo modo ſe habere Deum ad ſuam diuinitatem, quo homo ſe habet ad ſuam humanitatem. Iam verò humanitas realiter diſtinguitur ab homine. Accedit; quia niſi in hoc ſenſu poſitionem ſuam intelligeret, non ſatis ſufficienter conuinceretur argumentatione D. Bernardi, vt ſuprà oſtendimus. Adde tertiò; quia hunc ſenſum referunt verba Patrum, quibus Gilbertus, & à Concilio Remenſi, & à D. Bernardo arguebatur: dùm dicunt non aliud eſſe Deum, & aliud diuinitatem, & aliud ſapiẽtiam. At relatiuum aliud realem denotat diuerſitatem. Denique hunc ſenſum ſatis explicat tertia illius propoſitio, quæ aſſerit tres proprietates eſſe tres res ponentes in numero cum eſſentia: numerus autem realem diſtinctionem ſupponit.

154. Explicatio verborum, quæ ex Ottone refert Bellomont. Verba autem, quæ ex Ottone refert Bellomontanus in d. diſp. 116. c. 2. n. 19. & diſp. 120. c. 2. nu. 12. eum non iuuant, ſed oppugnant potiùs: nam expreſſè declarant Deum, & diuinam eſſentiã apud Gilbertũ non diſtingui ſola ratione abſtrahente ab eſſe (quam appellat cogitationem mathematicam) ſed ratione theologica. Per rationem autem theologicam Gilbertus non intelligit rationem formalem (vt malè putat Bellomõtanus) ſed rationem realem. Quod non poteſt non concedere Bellomontanus, cum dicat, quæ ratione, & intellectu nõ diſtinguuntur, realiter diſtingui diſtinctione rei à re. Quarè ſi apud Gilbertũ Deus, & deitas non diſtinguuntur ſola ratione; vtiquè diſtinguentur realiter, ſi vera eſt ſententia Bellomontani. Cui etiam illud argumento eſt; quoniam ante Scotum omnis diſtinctio, aut erat rationis, aut realis: nam formalem mediã Scotus primus introduxit: quem Gilbertus longo tempore anteceſsit. Senſus igitur verborum Gilberti fuit, vt Deus, & deitas (de his enim tantùm agebat) non diſtinguerentur ſola cogitatione mathematica; cuius propriũ eſt abſtrahere ab eo, quod eſt à parte rei: ſed diſtinguerentur ratione theologica, quæ conſiderat res, vt ſunt in ſe ipſis. Hunc fuiſſe ſenſum Gilberti ſatis declararũt illius diſcipuli, qui teſte Ottone relato à Bellomontano in d. diſp. 120. c. 2. n. 11. diffinitionem Eugenij, & Cardinalium, quòd Deus dici debeat diuina eſſentia non ſenſu ablatiui tantùm, ſed etiam nominatiui, ita explicarunt, vt diffinitio eſſet vera non in intelligendo (quaſi res ita ſit intelligenda) ſed in dicendo ſolùm: quia locutio non attingit rem, vt ipſa in ſe eſt. Quarè in Gilberto damnata eſt diſtinctio realis inter Deum, & deitatem; non verò formalis. Et hæc ſatis dicta ſint pro liberando Scoto à calumnijs Bellomontani.

Senſus verborum Gilberti.

§. 10.

Examinantur, quæ contra Scotum adducuntur ex Concilijs, Patribus, & Philoſophis.

155. Postremam impugnationem Scoti plerique ſumunt ex Concilijs, ſacris literis, Patribus, & Philoſophis. Primo igitur loco contra Scotum adduci ſolet, quod in Concilio Florentino ſæpè aſſeritur eſſentiam diuinam ſola ratione diſtingui à relationibus, vt

Primum argumentum ex Concilio Florentino.

vt patet ſeſsione 18. 19. & 24. cuius verba ſuo loco afferemus. Cum verò eſſentia non magis diſtinguatur ab attributis, quàm à relationibus; fit eam ab attributis ſola ratione diſtingui.

156. Secundum ex ſcriptura, & ſanctis Patribus. Secundò quidam contra Scotum expendunt communem loquendi modum tùm ſacræ ſcripturæ, tùm etiam Patrũ: ita enim attributales perfectiones Deo tribuunt, vt eas in abſtracto prædicent de Deo, & de diuina eſſentia. Prędicatio autem in abſtracto infert attributa formaliter non diſtingui ab eſſentia; quæ enim formaliter diſtinguuntur, de ſe inuicem in abſtracto non prædicantur. Quòd verò perfectiones Dei in ſacris literis de Deo prædicentur in abſtracto, patet ex verbis Chriſti Ioannis 14: *Ego ſum via, veritas, & vita.* Et primæ Ioãnis 1: *Deus lux eſt*; & rurſus cap. 4: *Deus charitas eſt.* Et cap. 5: *Hic eſt verus Deus, & vita æterna.* Hic loquendi modus adeò ſemper placuit primis Eccleſiæ theologis, vt teſte Dionyſio de diuinis nominibus cap. 4. in principio, omnes ipſam thearchicam eſſentiam, bonitatem dixerint, & hanc eſſe propriam diuinitatis excellentiam, ita enim ſcribit: *Si igitur oportet, iam ſermone ad ipſam eamus boni nominationẽ, quam excellenter attribuunt theologi ſuperdeæ deitati, & ab omnibus determinant ipſam, ſicùt reor, thearchicam eſſentiam: bonitatem dicentes.* Et inferiùs in eodem capite clariùs id explicauit inquiens: *Hoc bonum laudatur à cunctis theologis, & ſicùt pulchrum, & ſicùt pulchritudo; & ſicùt dilectio, & ſicùt diligibile: & quæcunque aliæ conuenientes ſunt pulchrificæ, & gratioſæ habitæ pulchritudinis denominationes: pulchrum autem, & pulchritudo non ſunt diuidenda in cauſſa, quæ in vno tota comprehendit.* Quibus verbis ſatis indicat perfectiones, quæ de creatis in concreto prædicantur, de Deo, eiuſque eſſentia prædicari, non ſolùm in concreto, ſed potiùs in abſtracto; ita vt Deus ſit, & pulcher, & ipſa pulchritudo: ſit ſapiens, & ipſa ſapientia. Vndè ſtatim addit: *hæc enim in exiſtentibus in participationes, & participantia diuidentes, pulchrum quidèm eſſe dicimus, quod participat pulchritudinem: pulchritudinem autem, participationem pulchra facientis. Superſubſtantiale verò pulchrorum, pulchritudo quidèm dicitur propter traditam ab ipſo, & cætera.* Quam veritatem de fide diffiniuit Eugenius Papa cum Cardinalibus, vt refert Otto Fricingenſis Epiſcopus in libro de geſtis Fiderici imperatoris primi cap. 57 in hæc verba: *Ne aliqua ratio inter naturã, & perſonam diuideret: nè vè Deus diuina eſſentia diceretur ex ſenſu ablatiui tãtùm, ſed etiam nominatiui; hoc eſt, ne ſolùm dicatur pater deitate eſt Deus, ſed eſt ipſa deitas.* Vndè Damaſcenus libro primo de fide capite octauo credit, *Deum eſſe per ſe lucem, per ſe bonitatem, per ſe vitam per ſe ſubſtantiam, & cætera.* Athanaſius in oratione contra Idola in fine: *Per ſe, eſt illa potentia patris, illa lux, illa veritas, & cætera.* Optima ſunt verba Leonis Papæ epiſtola 95. capite quinto: *Nemo hominum veritas, nemo ſapientia, nemo iuſtitia eſt: ſed multi participes ſunt veritatis, ſapientiæ, atque iuſtitiæ: ſolus Deus nullius participationis eſt indigens, de quo quidquid dignè, vtcunque ſentitur, non qualitas eſt, ſed eſſentia.* Meliora ſunt verba Diui Gregorij libro decimo Moralium capite vigeſsimo primo ad illa verba, *qui autem nouerunt*, vbi ita ſcribit: *Deus hoc eſt, quod habet: æternitatem quippè habet; ipſe eſt æternitas: lucem habet; ſed lux ſua ipſe eſt.* Auguſtinus etiam decimo quinto de Trinitate capite 5: agens de natura Dei, ita ait: *Ipſa eſt enim vera æternitas*: & ſtatim agens de Deo: *non enim percipit ſapientiam, qua ſapiens ſit: ſed ipſe ſapientia eſt.* Denique idem loquendi vſus ſæpè reperitur apud Auguſtinum, Ambroſium, & cæteros Patres. Prædicatio autem in abſtracto, vt diximus, infert identitatem formalem.

Tertio loco Bellomontanus in dicta diſputatione 116. capite quinto numer. 22. expendit contra Scotum, quod Patres vno ore docent in Deo non eſſe aliud, & aliud, ſed omnia eſſe vnum. Nam Iſidorus libro primo de ſummo bono capite primo ſententia ſexta: ita inquit: *Ideò Deus dicitur ſimplex, ſiuè non amittendo, quod habet: ſiuè quia non aliud eſt ipſe, & aliud, quod in ipſo eſt.* Adde eundem eodem loco ſententia quinta: *Non vſu noſtro aliud Deum putare, aliud pulchritudinem eius, atque aliud magnitudinem ipſius debemus: pulchritudo, & magnitudo Dei ipſe Deus eſt.* Richardus etiam de Sancto Victore libro 2. de Trinitate capite 17. poſtquàm oſtendit Deum eſſe verè ſimplicem, ita inquit: *Conſtat itaque, quia in illa*

Margin notes: Ioan. 14. 1. Ioan. 1. 4. & 5. — Dionyſius. — Eugenius. — Otto. — Damaſcen. — Athanaſi. — Leo papa. — D. Gregor. — D. Aug. — 157. Tertium ex Patribus. — Iſidorus. — Idem. — Richard.

æterna felicitate, & verè felici æternitate ſit vera incommutabilitas, & conſequenter vera, & ſumma ſimplicitas. Vbi autem ſumma ſimplicitas, ibi vera, & ſumma vnitas: quidquid ergò in ſummo bono eſt, verè, & ſummè vnum eſt; nec ibi aliud, & aliud eſſe poteſt, & idem ipſum eſt *Bernardus* *totum, quod eſt.* Diuus etiam Bernardus lib. 5. de conſideratione ante medium, ita ſcribit: *Non eſt compoſitus Deus, merum ſimplex eſt, & vt liquido noueris, quid ſimplex dicam, idem, quod vnum: tàm ſimplex Deus, quàm vnus eſt: eſt autem vnus, & quomodò* *Nyceta.* *aliud vbi? Si dici poſſit, vnitiſſimus eſt.* Addit etiam verba Nycetæ in orationem 24. Nazianzeni ad illa verba, *duas ſummas*; agens enim de diuina eſſentia, ita inquit: *ſimplex enim propriè hæc ſola eſt, & vnum propriè, & vnitas, atque vt ita dicam ſolitas: quæcunque autem poſt Deum ſunt, veluti duplicia ſunt, & compoſita.* Nos in huius cõfirmationem plura aliorum patrum *Dyoniſius.* teſtimonia addere poſſumus. Nam Magnus Dionyſius in c. 5. de diuinis nominibus non longè à principio ita ait: *Non autem aliud eſſe bonum dicit, & aliud exiſtere, & aliud vitam, aut ſapientiam: ſed vnius eſſe* *Idem.* *omnes bonos proceſſus, & à nobis laudatas Dei denominationes.* Idem eodem loco c. 2. & 13. ſæpiſsimè docet, *Deum eſſe vnum, quia omnia vnicè eſt ſecundùm vnitam eminentiam vnitatis.* Gregorius etiã Nyſſenus in lib. *Greg. Nyſſenus.* ad Ablauium in fine: *O[illegible] circa eſſentiã diuerſitatem reijcit diuina ſimplex & [illegible] natura.* *Baſilius.* D. etiam Baſilius epiſtola 80: *Quæcunque nomina diuina protuleris, vnum eſt perpetuò, quod ſignificatur.* Boetius *Boetius.* in lib. de Trinitate in fine: *Hoc verè vnum, in quo nullus eſt numerus, nullum in eò aliud, præter id, quod eſt.* Auguſtinus etiam 11. de *Auguſt.* Ciuitate Dei cap. 10: *Deum, atque Trinitatem ſimplicem eſſe omninò: & ideò ſimplicem dici, quoniam quod habet, hoc eſt; ſicùt pater ad ſe ipſum dicitur viuens, habendo vtique vitam, & eadem vita ipſe eſt.* Et rurſus: *Propter hoc itaque natura dicitur ſimplex, cui non ſit aliquid habere, quod vel poſſit amittere, vel aliud ſit habens, & aliud, quod habetur.* Et inferiùs: *Secundùm hoc ergò dicuntur illa ſimplicia, quæ principaliter, vereque diuina ſunt; quod non aliud eſt in eis qualitas, aliud ſubſtantia, & cæt.* In eundem ſenſum multa docet lib. 12. de Ciuitate cap. 2. & lib. 15. de Trinitate cap. 6. & 17. & lib. 6. de Trinitate cap. *Fulgentius* 7. & multis alijs in locis. Diuus etiam Fulgentius de fide ad Petrum, ita ſcribit: *In Dei ſubſtantia non eſt aliud, quod non ſit ſubſtantia: quaſi aliud ſit ibi ſubſtantia, aliud, quod accidit ſubſtantiæ: quidquid ibi intelligi poteſt, ſubſtantia eſt.* Addere poſſumus Irenæum libr. 2. contra hæreſes cap. 18. *Irenæus* Iuſtinum aduerſus Gentes q. 144. Cy- *Iuſtinus.* rillum Alexandrinum 1. lib. theſauri c. *Cyrillus.* 8. D. Anſelmum Monologion cap. 16. *Anſel.* Ex quibus omnibus euidenter patet eã ſimplicitatẽ in Deo eſſe ponendam, quæ ſit ſumma, & vnitiſsima: adeò, vt ſit ipſa ſolitas abſque aliorum conſortio; & in qua non ſit aliud, & aliud. At ſi opinio Scoti vera eſſet, Dei ſimplicitas nõ eſſet ſumma, nec ſumma vnitas, quæ eſſe poteſt: etenim ex ſententia Scoti in ea ante intellectum ex natura rei eſt aliud, & aliud: maior autem eſſet ſimplicitas, vnitas, & indiuiſio, ſi ex natura rei non eſſet aliud, & aliud, ſed ſumma indiuiſio, atque ſolitas.

Quarto loco idẽ Bellomontanus vbi ſuprà diligenter expendit D. Bernardũ *4. c.* lib. 5. de conſideratione ante medium *[illegible]* diſputantem contra Gilbertum, qui dicebat perſonam diuinam, vt patrem, non eſſe ipſam deitatem, ſed per illam tanquàm per formam ſuperadditam eſſe Deum, ita enim ait: *Multa dicuntur eſſe in Deo, & quidèm ſanè, catholicèque; ſed multa vnum: alioquin ſi diuerſa putemus, non quaternitatem habueris, ſed centenitatem. V. c. cauſa dicimus magnum, bonum, iuſtum, & innumerabilia; ſed niſi omnia vnum in Deo, & cum Deo conſideres, habebis multiplicem Deum.* Multiplicem inquam: quia licèt ſit vnus; ſi tamen attributa non ſunt vnum cum eſſentia, iam Deus non erit ſimplex, ſed multiplici varietate compoſitus: Deum autem dici non poſſe compoſitum; quia perfectius eſt tribuere Deo omnimodam ſimplicitatem, ita enim ait: *Mihi verò non deeſt, quod cogitem melius eiuſmodi Deo tuo: quæris quid? mera ſimplicitas vero iudicio: nam ſimplex multiplici anteſertur.* Et inferiùs ita inquit: *Qui Deum multiplicem facit, non ad merum ſimplex perueniſſe, nec ad id, quo melius cogitari non poteſt.* Deindè addit: *non eſſe ſimplex, quod vel vni fuerit obnoxium formæ.* Ex quibus verbis concludit Bellomontanus ex ſententia Bernardi illud ſimplex non eſſe, quod non ſe ipſo eſt, ſed aliqua forma. Vndè ex Bernardo ſic argumentatur: ex ſententia Scoti Deus eſt ſapiens ſapientia,

quæ

quæ ex natura rei non eſt ipſe Deus. Ergó ſapientia ex natura rei eſt forma, qua Deus eſt ſapiens. Ergò Deus ex natura rei obnoxius eſt alicui formæ: & per conſequens ex ſententia Bernardi nō eſt merè ſimplex, nec id, quo melius excogitari non poteſt. Sumit etiam Bellomontanus argumentum ex alijs verbis eiuſdem Bernardi vbi ſuprà: *Meus Deus ipſe catbolicè eſt: tàm non babet hoc, & illud; quàm non hæc, & illa: eſt, qui eſt, non quæ eſt.* Ex quibus verbis, vt ait, ſatis patet ex mente Bernardi in Deo re ipſa non aſsignari hoc, & hoc, nec multà, vt hæc, & illa diſtinguamus: ſed ipſe Deus *eſt, qui eſt,* hoc eſt, eſt ipſemet ſibi: *ſed non quæ eſt,* hoc eſt nō eſt multa, quæ in ipſo ſunt. At ex ſententia Scoti benè poſſumus dicere in Deo eſt hoc, & hoc: & Deus eſt multa illa, quæ in ipſo ſunt. Quarè ſententia Scoti directè contradicit doctrinæ ſanctiſsimi D. Bernardi.

Altera ex ... verbis ...

159. ... ex D. Anſelmo.

Quintò adhùc contra Scotum Bellomontanus expēdit D. Anſelmum in lib. de Incarnatione Verbi c. 3. vbi agens contra quendam, qui in eodem errore fuit cum Gilberto, ita ait: *Itaque ſi omne compoſitum cogitatione diſſolui poteſt; cum dicit Deum eſſe compoſitum, dicit Deo aliquid maius ſe poſſe intelligere.* Etenim, vt immediatè anteà dixerat, *maius eſt id, quod nec actu, nec intellectu diſsolui poteſt, quam illud, quod poteſt diſſolui ſaltèm intellectu.* Ex quibus verbis contra Scotum ita arguit: maius eſt, quod nec re ipſa, nec ex natura rei vllo modo diſtinguitur, quàm illud, quod ex natura rei plura in ſe habet; quia hoc nec re, nec intellectu diſſolui poteſt; illud autem, ſi non re, intellectu tamen poteſt diſſolui. Ergò admittendum eſt diuinam eſſentiam, nec re ipſa, nec ex natura rei poſſe in plura diſtingui: quia vt ſic, nec re ipſa diſſolui poterit, nec intellectu: ſiquidèm nec in ea vnū ſine alio poterit exiſtere (quod apud Anſelmum eſt re diſſolui) nec intellectus in ipſa inueniet aliqua ex natura rei diſtincta, quorum diſtinctione moueatur, vt illa ſua cogitatione diſſoluat affirmando vnum non eſſe aliud.

160. Vltimū ex Ariſtotele, ...que philoſophis.

Poſtremò Scoti ſententiam plerique impugnant teſtimonijs, tùm Ariſtotelis, tùm aliorum philoſophorū. Ex Ariſtotele adduci ſolet locus ex lib. 12. Metaph. c. 7. tex. 37: explicans enim quid ſit ſimplex, ita ait: *Simplex verò quomodò ſe babeat ipſum.* Sēſus eſt, vt ſimplex ſit, in quo id, quod habet, & quod habetur, ſunt idem. Adducitur prætereà locus ex eodem c. 7. text. 39. in hæc verba. *Quarè vita, & duratio continua, & æterna exiſtit in Deo: boc enim eſt Deus.* Deniquè eodem lib. c. 9. text. 51. multis probat Ariſtoteles Deū eſſe ſuum intelligere, & eſſe actum purùm, ac omninò immutabilem. Quod etiam cenſerat Plato in Phædone, & in Tymæo. Iam verò ægrè intelligi poteſt, quòd attributa ex natura rei actu diſtinguantur ab eſſentia; & quòd eſſentia non comparetur ad ea, vt potentia ad actum. Adducunt etiam Commentatorem, Auicennam, & Alguazelem, quorū teſtimonia refert Capreolus in 1. d. 8. q. 4. ar. 1. cōcl. 1. ex quibus facilè quiſq; colliget ante intellectum in Deo nullā reperiri diſtinctionem eſſentiæ à ſuis attributis. Quòd etiā ſatis videtur expreſsiſſe Alcinous philoſophus Platonicus relatus à Ludouico Viues in annotationibus ad Auguſtinū lib. 8. de Ciuit. Dei c. 6: *Deus ipſe, inquit, ſupremus, æternus, ineffabilis, ſe ipſo perfectus, nullius rei indigus, diuinitas, eſſentiæ ratio, veritas, harmonia, bonum exiſtit. Nec verò bæc ita dinumero, vt inter ſe ipſa diſtinguam, imò vt vnum potiùs cūcta conſidero.*

Commentator. Auicen. Alguazel. Capreol.

Alcinous.

Sed hæc, quę contra Scotum adducūtur, non ſatis ſunt, vt dicamus illius ſententiam, aut eſſe parùm tutam in fide; aut malè ſonare. Quòd facilè patebit, ſi ſingula diligentiùs expendamus. 161. Defenditur Scotus.

Quòd non ſatis ſit id, quod ex Cōcilio Florentino primo loco adducitur, non poſſunt non agnoſcere ipſi etiam Scoti impugnatores: quoniam Ioānes ille, qui in dictis locis latinorū partes agebat, non procedebat diffiniendo, ſed diſputando ſolùm ad inquirendam veritatē illius articuli, de quo inter Latinos, & Gręcos erat cōtrouerſia. In diſputationibus autē, quę in concilijs ante diffinitionē præmittuntur, quiſq; ſuā dicit ſētentiā nō diffiniēdo, ſed quod verius cēſet, explicādo. Quin potiùs cū ad veritatē articuli definiēdi indagandā procedatur opiniones illæ ſumūtar, quæ communiores ſunt, magiſque inter theologos receptæ, vt benè aduertit Rada in dicta controuerſia 4. 9. *Ad primam dico.* pagin. 60. Quarè Ioānes ille diſtinctionem Solutio primi argum. Rada.

realem inter eſſentiam, & perſonam, vt impiam, ſemper reiecit; admiſit autem diſtinctionem ſolius rationis, non vt vſquequaque certam, nec vt neceſſariã ad diffinitionem principalis articuli; ſed vt probabilem, vt benè ex illius verbis deducit Rada, & oſtendemus inferiùs q. 12. ar. 3. §. 6.

162. Solutio 2. Secunda ratio nullam vim habet non ſolùm ad oſtendendum opinionem Scoti aliquid periculi habere, ſed nec aliquid falſitatis: æquè enim currit contra opinionem Scoti, & contra eos, qui putant attributa non eſſe de formali ratione eſſentiæ: etenim ex illa prædicationis forma, qua attributa in abſtracto prædicantur de eſſentia, ſolùm infertur attributa non diſtingui formaliter ab eſſentia. Cuius oppoſitum tãtùm abeſt, vt ſit parùm tutum, vt valdè ſit probabile: ità enim exiſtimant non ſolùm omnes Scotiſtæ, ſed etiam plures Thomiſtarum, vt Capreolus cum alijs, quos etiam probat Bellomontanus, de quo agemus inferiùs q. 7. vbi iterùm agem° de ſolutione huius argumẽti. Nũc pro defendendo Scoto ſatis ſit conſequẽtiam eſſe nullam. Et ratio eſt; quia prædicatio in abſtracto non ſolùm poteſt habere veritatẽ in ſenſu formali, id eſt, ratione identitatis formalis, quæ inter extrema reperitur; ſed etiam in ſenſu identico, ratione identitatis realis, quę inter ea cernitur. Et hæc eſt doctrina Scoti in 1. d. 8. q. 4. ad primum principale litera Z. quam ſequuntur omnes Scotiſtę, & cũ illis Capreolus in d. diſt. 8. q. 4. ar. 3; non quidèm ad vndecimum Aureoli contra primam, vt falsò eum citant Suarius, & Bellomontanus, ſed ad vigeſsimum ſecundum Aureoli contra ſecundam fol. 129. col. 2. Latè eam probat Bellomontanus 1. p. diſp. 119. c. 2. in principio, & n. 7. & diſp. 121. c. 2. n. 4. & diſp. 138. c. 3. & in annotationibus ad q. 39. D. Thomæ ar. 5. n. 43. §. *Tertiò obſeruandum*. Nec doctrina iſta omninò reſpuitur à Suariò: quamuis enim lib. 1. de eſſentia Dei c. 14. n. 8. non admittat locutionem patrum explicandam eſſe in ſolo ſenſu identifico: tamen lib. 6. de Trinitate c. 7. n. 3. & 11. facilè admittit aliquas propoſitiones, in quibus abſtracta in diuinis de alijs prędicantur, explicãdas eſſe non in ſenſu formali, ſed identico. De quo latiùs dicendũ erit inferiùs q. 10. ar. 1. & 2. Hoc autem ſuppoſito euidenter patet in illa conſequentia committi fallaciã à pluribus cauſsis ad vnã cauſſam; dùm ex illa patrum locutione infertur attributa eſſe de formali conceptu eſſentiæ, & ſubindè ab ea formaliter non diſtingui: etenim illa patrum locutio vera eſſe poteſt, vel in ſenſu formali, vel in identico. Cum verò nihil periculi ſit eam in ſenſu identico explicare (vt aduerſarij concedent) vtique ex illa locutione patrum nõ benè infertur opinionem Scoti eſſe minus tutam.

Tertia ratio aut nullam, aut ſatis debilem habet efficaciam contra opinionem Scoti; tantùm abeſt, vt conuincat eam aliquid periculi continere. Nam ſi ſingula patrũ teſtimonia percurramus, non ſolùm optimè explicãtur de vnitate, & alietate reali; ſed etiam inſinuant hanc fuiſſe patrum mentem, & intentionem. Quod non ſolùm ſignificat relatiuum *aliud*, quo vtuntur (denotat enim realem diuerſitatem) ſed etiam plura, quę in ſingulis teſtimonijs apponuntur. 163. Solutio.

Ad Iſid. Præcitatũ ſenſum faciunt verba Iſidori: priora enim explicant ſenſum poſteriorũ: nam in eo ſenſu in Deo non aliud eſt ipſe, & aliud, quod in ipſo eſt; in quo dictum eſt Deum amittere non poſſe id, quod habet. Amiſsio autem denotat diſtinctionem realem. Quæ verò ſecundo loco ex eodem adducuntur, ſe ipſa explicant, dùm aſſerunt, non ad noſtrum vſum id eſt (non iuxta ea, quæ in creaturis experimur) aliud eſſe Deum, & aliud pulchritudinẽ eius. Iã verò hæc in creaturis ita inueniuntur, vt aliud realiter ſit ipſa creatura, & aliud pulchritudo eius. Accedit; quia illa propoſitio, *magnitudo Dei eſt ipſe Deus*, non eſt explicanda in ſenſu formali, ſed in identico, vt immediatè diximus ad ſecundũ, in quo nobiſcũ conſentiunt nonnulli ex aduerſarijs. Richardũ de Sãcto Victore in eodẽ ſenſu explicãdum eſſe ex eo quis facilè intelliget; quia ſũmam ſimpliciatẽ Dei deducit ex vera, & reali Dei incommutabilitate. Iam verò ſicùt mutabilitas creaturæ infert diſtinctionem non formalem, ſed realem; ita incõmutabilitas diuina infert realẽ ſimplicitatẽ, & vnitatem eorũm, quę in Deo ſunt: hæc autẽ cũ diſtinctione formali cõſtare poteſt. Ad S. de S. V.

Ex

D. Bern. Ex eodem fundamento D. Bernardus; & Nyceta explicandi ſunt de vnitate reali: etenim vnitatem inferunt ex negatione compoſitionis: compoſitio autem realem diſtinctionem ſupponit. Verba Dionyſij explicanda eſſe de vnitate reali ſatis declarat relatiuũ *aliud*, quod denotat diſtinctionem realem. Et præterea ex eo id colligi poteſt; quia agit de vnitate, quæ omnes creaturas continet ſecundum vnicã eminentiam, quæ eminentia cõuenit vnitati diuinæ entitatis. Nyſſenum ita eſſe explicandum ſatis declarant illa verba: *Variationis inſcia natura*: variatio autem arguit diſtinctionẽ realem in illis, quæ variationis ſunt cauſſa de Nyſſeno iterum dicemus inferiùs q. 7. ar. 2. §. 5. ad ſecundã demonſtrationẽ. Verba D. Baſilij nihil habent, quod impediat, quin de ſola reali vnitate intelliguantur. Boetius, cùm de numero loquatur, qui propriè non datur, niſi inter realiter diſtincta, optimè exponitur de reali alietate. Verba Auguſtini 11. de ciuitate c. 10. intelligenda eſſe de ſola identitate reali ſatis explicat prędicatio abſtracti, qua vtitur: explicanda enim eſt in ſenſu identico. Vt omittamus Auguſtinum agere de diſtinctione eorum, quæ inter ſe poſſunt ſeparari, & amitti; quæ ſeparatio, & amiſsio realem diſtinctionem poſtulat. Quare eodem modo explicandus eſt, & intelligendus, vbicunque ſimiles protulerit ſentẽtias. Denique ſi ea, quę ex Fulgentio, Irenęo, Cyrillo, Iuſtino, & Anſelmo adducuntur, intimiùs conſiderentur, omnia optimè explicãtur de reali vnitate, & alietate. Itaque ex patribus colligitur admittendam eſſe in Deo ſummam vnitatem, ſummmãquè ſimplicitatem, quæ à Deo omninò excludat aliud, & aliud. Talis autem eſt vnitas realis. Diſtinctio autem formalis, cum non ſatis ſit, vt faciat aliud, & aliud; ſimùl cõſtare poteſt cum vnitate reali.

Ad Nycetã

Ad Dion.

Ad Nyſ.

Ad Baſiliũ

Ad Boetiũ

Ad Aug.

Ad alios Patres.

164. Solutio 4. ad D. Bern. Quarta ratio, quæ ſpecialiter ſumitur ex D. Bernardo, facilè diſſoluitur quoniam ratio D. Bernardi efficaciter demonſtrabat ex opinione Gilberti benè ſequi Deum non eſſe ſummè ſimplicẽ ſed compoſitum: quia Gilbertus ponebat diuinam perſonam eſſe Deum per deitatem, tanquam per formam realiter ab illa diſtinctam, eo modo, quo Petrus eſt homo per humanitatem, à qua realiter diſtinguitur. Admittebat igitur Gilbertus Deum conſtitui in eſſe Dei per deitatem tanquam per veram formam realiter actuantem. Ex quo nõ poteſt non inferri vera compoſitio, veraque multiplicitas in diuina entitate. Et hoc ſolùm probãt authoritates, quę primo loco adducuntur. Quare ad argumentum ex illis deſumptum Scotus libenter admittet antecedens, ſi ità intelliguatur, vt Deus ſit ſapiens ſapientia, quæ ex natura rei, & formaliter non eſt Deus: negabit tamen illud, ſi intelliguatur de ſapientia, quæ realiter non eſt Deus. Conſequentia autem inferri non poteſt ex antecedente, niſi in poſteriori ſenſu ſumatur, in quo ſumebatur à Gilberto: nam ſumpto antecedente in ſenſu priori, conſequentia eſt inutilis: quia ſola diſtinctio formalis non eſt ſatis, vt id, quo aliquid eſt tale, ſit verè, & realiter illius forma, veramq; exerceat cauſſalitatem formalem, vt optimè explicauit Scotus in 1. d. 8. q. 4. litera X. in hoc probandus non ſolùm à ſuis, ſed etiam ab aduerſarijs: quoniam ad verã, & propriam rationem formę, & actus requiritur diſtinctio realis. Ad poſterius veró argumentum admiſſa doctrina D. Bernardi tanquam verè catholica negandum eſt ex opinione Scoti benè inferri in Deo eſſe plura: quia cùm diſtinctio formalis ſimùl ſtet cum vnitate, & identitate reali, vt ſæpe diximus, non ſatis eſt, vt faciat plura entia, aut plures res; quãuis faciat plures formalitates ex natura rei diſtinctas. Nec deſunt ex Scotiſtis, qui doceant ſine vllo fidei periculo admitti poſſe in Deo eſſe plures formales realitates: quia hęc pluralitas, cùm non ſit pluralitas ſimpliciter, ſed ſecundùm quid; non ſatis eſt, vt ſimpliciter dicamus in Deo eſſe plura entia. Vide Radam 1. tomo controuerſia 4. ad 4. principale in fine §. *ſed quæret aliquis*. pag. 69. col. 2.

Ad argumẽ rationem

Scotus.

Ad ſecundã

Rada.

165. Solutio 5. In quinta ratione Bellomontanus nõ ſatis percipit mentem, & ſenſum D. Anſelmi, dum putat idem eſſe aliquid re, aut cogitatione diſſolui; atque aliud re, aut cogitatione diſtingui: quod longè eſt á verò. Nam D. Anſelmus agit de ſolutione totius in ſuás partes, quæ in ſolo compoſito reperitur: omne namque

compoſitum (vt ait D. Anſelmus) neceſſariò diſſoluitur in ſuas partes; aut re ipſa (vt quando realiter, & actu ſeparãtur, vt anima per mortem ſeparatur à corpore, & forma à materia in corruptione ſubſtantiali) aut ſaltèm cogitatione, & intellectu. Quo pacto corpora cœleſtia, vtpote incorruptibilia, diſſolui poſſunt: nam licèt viribus naturæ nequeant realiter ſeparari; intellectu tamen, & mente ſunt diſſolubilia tùm in partes eſſentiales, materiam ſcilicèt, & formã; tùm in partes integrãtes. Omne igitur compoſitum (vt ait D. Anſelmus) eſt diſſolubile (in partes ſcilicèt) aut re, & actu; aut intellectu. Quod non reperitur in re omninò ſimplici: hæc enim, cum careat partibus, nec re, nec intellectu diſſolui poteſt; *cuius enim* (inquit Anſelmus eo in loco) *partes cogitari non poſſunt; id in partes nullus intellectus diſſoluere poteſt.* Ex his iam patet ſenſus illorum verborum, quæ ex Anſelmo in argumento adducuntur: *ſi eſſet* (inquit) *aliquid, quod nec actu, nec intellectu diſſolui poſſet; maius eſſet, quàm quod vel intellectu eſt diſſolubile*: ſenſus eſt; ſi aliquid eſſet, quod nec actu, nec intellectu poſſet in partes diſſolui: id maius eſſet, quàm quod, ſi nõ re, & actu, ſaltèm tamen intellectu eſt diſſolubile in partes: quia illud in ſua realitate verè eſſet quid ſimplex; hoc verò verè eſſet compoſitum ex partibus, quę ſi non re, & actu ſeparari poſſunt; mente tamen ſeparari queunt, ita vt mẽte poſſimus concipere vnam non eſſe aliam; & inde infert Deum non eſſe compoſitum: quia ſcilicèt ſi non re; ſaltèm mente eſſet reſolubilis in partes: & ſubinde poſſet aut dari, aut cogitari aliquid maius Deo: illud ſcilicèt ens, quod nec re, nec intellectu propter ſuam ſimplicitatem eſſet reſolubile in partes. Hæc eſt argumentatio Anſelmi, qua aduerſarium, quo cum diſputat, conuincit: hæc eſt verborum, & mentis eius veriſſima explicatio.

166. Ex qua iam patet, quàm turpiter, & quã longè à mẽte Anſelmi fiat tranſitus à diſſolutione in partes ad diſtinctionẽ in plures formalitates: etenim res entitatiuè ſimplex nullo modo, aut re, aut intellectu eſt diſſolubilis in partes; quia ſcilicèt partibus caret, vt ait Anſelmus at tamen quanuis realiter non ſit plurificabilis; eſt tamẽ plurificabilis formaliter. Sed iam vim argumenti in forma expendamus. *Maius eſt* (inquit Bellomõtanus) *quod nec re ipſa, nec ex natura rei vllo modo diſtinguitur, quàm illud, quod ex natura rei formaliter eſt plura. Ergò eſſentia diuina, nec re, nec ex natura rei poteſt in plura diſtingui.* Ad argumẽtum in forma.

Nos dicimus pro Scoto antecedens illud non eſſe D. Anſelmi; quia D. Anſelmus non egit de diſtinctione aut reali, aut formali; ſed de diſſolutione, quę vel re, vel intellectu fit in partes. Deinde dicimus antecedens ideò eſſe falſum; quia ſupponit dari poſſe rem aliquã ita ſimplicem, quæ nec realiter, nec formaliter ſit plurificabilis, ſed in omnibus, & quoad omnia ſit, & realiter, & formaliter vnum: nam hoc eſſe impoſsibile putant Scotiſtæ, vt latè diximus ſuprà §. 4.

Poſtrema ratio ſumptæ ex teſtimonijs Ariſtotelis, & philoſophorum eãdem habet ſolutionem. Ariſtoteles enim in locis adductis ſatis, ſuperque explicatur de identitate reali. Similiter Plato, & Alconous. De Commentatore, Auicena, & Algazele maior eſt dubitatio: videntur enim docere Dei attributa nõ in re eſſe diſtincta, ſed in ſolo intellectu conſiderãte, vt inferiùs videbimus. Sed non proinda opinio Scoti iudicanda eſt non dico parùm tuta in fide: ſed nec in ſe falſa, aut parùm philoſophica. Et hęc de iſto ar. 167. Solutio

ARTICVLVS V.

Vtrùm potius tenenda ſit opinio, quæ negat ante intellectum attributa actu diſtingui ab eſſentia; quàm quæ affirmat?

Articulum de diſtinctione actuali eſſẽtiæ ab attributis ante omnem operationem intellectus in tres diuiſimus articulos, nè illius explicatio ſua longitudine, aut faſtidium pareret, aut confuſionem. Quare in 3. ar. huius quæſtionis duas celebres, & oppoſitas ſententias retulimus; quarum altera actualem diſtinctionem admittebat; altera negabat. Quæſtionis breuem reſolutionem poſuimus in d. ar. 3. §. 3. Ex qua reſolutione duæ inſurgebant difficultates explicatione dignæ. Vna; quęnam illarum opinionum ſimpliciter eſſet vera & tenenda? Altera; an opinio affirmatiua

tiua Scoti ſine vllo fidei periculo defendi poſſet? Ob hanc cauſſam non ſine cõcilio ſtatuimus vtranque difficultatem ſingulis excitatis articulis explicare, vt vtriuſque reſolutio fieret euidentior. Quoniam verò ex reſolutione poſterioris facilior reddebatur reſolutio prioris; proinde in 4. ar. excitauimus quæſtionem; an opinio Scoti aliquid periculi in fide contineret? Reſoluta parte negatiua conſequenter explicandum venit, quænam illarum ſimpliciter vera ſit & tenenda? Poſitis enim Scoti fundamentis facilior euadet reſolutio quæſtionis in hoc ar. excitatę.

2. Noſtrum de propoſita quæſtione iudicium in 3. & 4. ar. ſatis explicauimus: licèt enim nullum contra fidem puriculum in opinione Scoti agnouerimus; veritatis tamen fundamentum non ſatis firmum in ea agnoſcimus: de quo in hoc ar. agendum erit. Statuimus igitur nec certum eſſe, nec admodum probabile attributa á diuina eſſentia ante omnem intellectus operationem diſtingui ex natura rei diſtinctione formali actuali. Vndè antequam intellectus circa diuinam entitatẽ operetur, nullam aut realem, aut formalem diſtinctionẽ admittimus inter attributa, & eſſentiã. Hanc aſſertionem ſi non vt omnibus modis certam; tamen vt maximè certam ſtatuimus. Non quidem ex fundamento Nominalium, quod in præcedente ar. §. 1. explicauimus; quoniam illud, vt omninò friuolum ibi reiecimus. Nec ſecũdo ex fundamento Durandi, Herueỉ, & aliorum, quod ſumpſerunt ex eo, quòd non datur diſtinctio media inter realẽ, & rationis: quia hęc doctrina vel falſa eſt, vel contra Scotum nihil cõcludit, de quo latè diximus §. ſecundo pręcedẽtis articuli. Nec tertio loco noſtræ ſententię veritatem colligimus ex ijs, quæ adducta ſunt contra Scotum ex concilijs, patribus, & philoſophis: ea enim non ſatis eſſe ad conuincendum falſitatis Scotum, in ar. præcedente latiſsimè oſtendimus: vbi etiam liberauimus Scotum à pluribus abſurdis, quæ ex illius opinione plerique inferebant.

Reſolutio.

3. Fundamentum igitur ex eo puto eſſe ſumendum; quia non video, cur diuinæ eſſentię, & attributis ex natura rei ſit concedenda ſumma vnitas realis, qua realiter ſint inter vnum; neganda verò vnitas formalis, qua formaliter vniantur, & identificentur. Porró ſi admittatur ea vnitas formalis, funditùs corruit opinio Scotiſtarum. Scio Scotiſtas huic fundamento occurrere ſumentes rationem huius negationis, & diſcriminis; quòd vnitas realis eſt Deo nõn ſolùm poſsibilis, ſed etiam naturalis, vnitas verò formalis ex natura rei eſt omninò impoſsibilis. Impoſsibilitatem ſatis expreſsit Scotus cùm multis in locis, tùm maximè in 1. d. 8. q. 4. litera V. dum ait diſtinctionem formalem formalemq́ue non identitatem neceſſariò ponendam eſſe in diuina eſſentia tũ reſpectu relationu m perſonalium; tùm etiam attributorum. Eandem impoſsibilitatem explicauit Lichetus in eàdem d. 8. q. 3. fol. 123. col. 3. ad ſecundum argumentum, dum ait implicare ſapientiã formaliter includere bonitatem. Quod etiam affirmat Maroni⁹ in eodem loco q. 7. in fine quęſtionis ad 3. Bargius etiã ibi fol. 188. col. 3. litera G. & nouiſsimè Rada 1. tom. controuerſia 4. §. *ad confirmationem dico* pag. 65. col. 2. in principio, & inferiús ad quintum argumentũ principale pag. 69. col. 2. Scio, inquam, hanc eſſe communem Scotiſtarum doctrinã, primumq́ue fundamentum, quo aduerſariorum tela retundunt: ſed ſimùl ſcio hoc fundamentum, licèt firmum fortè videri poſsit, nè facilè expugnetur: non tamen ſatis eſſe firmum, vt propugnetur: nec enim video, vndè Scotiſtæ hanc impoſsibilitatem deducant. Nam argumenta, quibus probant ſecluſo omni intellectu dari in Deo actualem diſtinctionem formalem, tàm inter eſſentiam & attributa, quàm inter ipſa attributa, infirmiora ſunt, quàm vt illis hęc impoſſibilitas efficaciter probetur: habent enim facillimam ſolutionem apud eos, qui rem iſtam ſolius veritatis ergò pertractant, vt facilè patebit ex ar. 8. huius quæſtionis, & ex ar. 5. quæſtionis ſequẽtis.

Fundamentum reſolutionis. *Euaſio.* *Scotus.* *Lichetus.* *Maironius* *Bargius.* *Rada.*

4. Sed nunc expendamus præcipuum illius impoſsibilitatis fundamentum, quod iam tetigimus §. 3. præcedentis articuli. Inquiunt hanc impoſsibilitatẽ ex eo oriri, quòd diuinæ eſſentia ex ſua infinita perfectione naturaliter ſibi vẽdicat habere in ſe ipſa omnem perfectionem

Confirmatur Euaſio.

ctionem ſimpliciter; non quocunq; modo,ſed formaliter: etenim quia eſt infinitè perfecta, formaliter eſt ſapiens,bona,iuſta,æterna, & cæt. At quælibet harum perfectionum ex ſua natura habet, quod formaliter non ſit alia v.g. ſapientia ex ſua natura non eſt iuſtitia: Deus enim ex ſua natura eſt ſapiens ſapientia,& non iuſtitia. Implicat igitur dari vnam tantùm rationem formalē,in qua tàm eſſētia cū attributis,quā attributa inter ſe formaliter vniātur,& idētificētur. Quare ſicùt fœcunditas naturæ diuinæ facit impoſsibilem vnitatem in diuinis perſonis: ita etiam infinita perfectio eiuſdem naturæ, qua formaliter ſibi vendicat eſſe omnem perfectionem ſimpliciter,reddit impoſsibilem vnitatem rationis formalis in diuinis: vtpote quòd neceſſariò ſibi vendicat pluralitatem perfectionum formaliū, quarum vna non eſt alia. Hoc eſt vnicum, imò totum fundamentum Scoti.

5. *Eliditur.* Sed ego in hoc diſcurſu deſidero firmiorem, atque ſolidiorem cōfirmationem minoris propoſitionis: etenim in hoc eſt poſita controuerſia,an quęlibet perfectio diuina ex ſua natura habeat, quòd actu nō ſit alia. Nec probatio adducta aliquid efficit; quoniam, vt Deus formaliter ſit ſapiens ſapientia, & non iuſtitia non eſt neceſſaria diſtinctio actualis inter ſapiētiam,& iuſtitiam, ſed ſatis eſt virtualis,vt in ſequenti ar. latiꝰ oſtenſuri ſumus. Iam verò vnitas formalis ſumma,&perfecta,quanuis ex ſua natura ſit vna tantùm;ex ſua tamen natura habet, quòd virtualiter ſit plures, vt in ſequenti ar. etiam monſtrabimus. Nec eadem ratio eſt de fœcunditate diuinę naturæ in ordine ad vnitatem perſonę, & de perfectione illius in ordine ad vnitatem rationis formalis:nam fœcunditas naturę ſaluari non poteſt cum vnitate reali in perſona; cum enim reducatur ad eſſe per realem emanationem vnius perſonæ ab alia, neceſſariò poſtulat realem perſonarum pluralitatem, & diſtinctionem. At verò infinita perfectio naturæ poteſt formaliter eſſe omnis perfectio cum vna formali ratione,quæ licèt actu ſit vna, virtute tamen eſt plures.

6. Ex quibus iā patet non ſatis efficaciter ab Scotiſtis probari impoſsibilitatē vnius formalis rationis in diuinis. At verò ſi vnitas iſta manifeſtè non repugnat,non video,quomodo poſsit Deo negari: quia negari non poteſt maiorem eſſe vnitatem, quę plura inter ſe vnit tā realiter, quàm formaliter; quàm ſi ſolū vniat realiter, non tamen formaliter. Quòd ſi vnitas,quæ eſt ſecundùm realitatem,& formalitatem eorum,quæ vniuntur, eſt maior; vtique & ſimplicitas eorum maior erit,& lōgè perfectior: iā verò ſumma ſimplicitas,& omnium perfectiſsima eſt tribuēda Deo: cui debetur omnis perfectio in ſūmo gradu poſſibili.

Hoc eſt mihi fundamentum,&(ni fallor) vrgentiſsimum,vt exiſtimem veriſſimam eſſe,& tenendam ſententiam,quę docet ſublato omni intellectu nullam actualem diſtinctionem,aut realem,aut formalem admittendam eſſe inter attributa, & eſſentiam: ſed ſicut à parte rei eſſentia, & attributa actu ſunt vnum, & idem re;ità à parte rei ſit illis vna,& eadem ratio formalis. 7.

Cui fundamento accedit; quoniam apud veteres theologos ante Scotū hæc ſententia adeò fuit celebris, & indubitata, vt Scotus non ſit auſus ab ea aſſerendo diſcedere, ſed ſolùm diſputando, & ſine prǽiudicio melioris ſententiæ; vt patet ex 1.d.2. q.7. §. *Sed hic reſtat vlterior* litera EE. poſt Scotum præter ſuos diſcipulos vix inuenias,qui eam defendat: imó ex Scotiſtis non defuerunt, qui non modo eam non recipiant, ſed etiam negent eam in ſenſu explicato placuiſſe Scoto,vt patet ex Herrera 1. tom. diſp. 14.q.1. concl. 3. pag. 466. col.2. 8. *Reſo nis co matio.* *Herr.*

Adduci etiam poteſt in confirmationem, quòd in Concilio Florentino non ſemèl, ſed iterùm & tertiò noſtra iſta ſententia in ſimili fuit aſſerta à Ioanne agente Latinorum partes, vt ſuo loco dicemus. Denique cum admiſſa vna tātùm ratione formali, non ſolùm longè abſit à diuinis vera compoſitio, ſed etiam omnis compoſitionis obumbratio digna eſt hæc ſententia, quę, vt indubitanter vera ab omnibus approbetur. 9. *2.Conc.*

Solutiones autē eorū,quę pro Scotiſtis in contariū ſūt obiecta ſupra ar.3. §.1. iā ſępe retulimus in. 8. ar. quoniam præmiſſa doctrina ſequentis articuli vis argumentorum facilè repelletur.

ARTI

ARTICVLVS VI.

Vtrùm ſecluſa quacunque intellectus operatione attributa aliquo modo diſtinguantur ab eſſentia?

§. I.

Refertur opinio negans?

1. CVM ex proximis tribus articulis manifeſtum iam ſit ante omnem intellectus operationem nullam dari actualem diſtinctionem inter eſſētiā, & attributa: antequàm inquiramus, an per intellectum detur actualis diſtinctio illorum; inquirendum eſt; an à parte rei ſublato omni intellectu aliquo modo diſtinguantur? Partem negātem quamplurimi probauerunt theologi, qui volunt ſecluſa omni intellectus operatione nullam à parte rei admittendā eſſe diſtinctionem, ſed omnimodam vnitatem, idētitatemque, tùm realem; tùm etiam formalem. Sed non omnes huius ſententiæ auctores eam eodem modo explicant, nec eodem nituntur fundamento.

Pars quæ negat.

Ochamus. Gregorius. Nam Ochamus, Gregorius, & cæteri Nominales, quos in primo articulo citauimus, dum negant dari poſſe aliquam diſtinctionem inter attributa, & eſſentiam, ſiue à parte rei, ſiue per intellectū; à fortiori inter illa omnem excludent diſtinctionem.

2. Ex ijs autem, qui aliquam diſtinctionē admittunt, illi partem negantem non poſſunt non probare, qui inter attributa, & eſſentiam ſolam diſtinctionem rationis ratiocinantis agnoſcunt. Nam cum hęc diſtinctio in hoc diſtinguatur à diſtinctione rationis ratiocinatæ, quòd nullum habeat fundamentum in re; qui inter eſſentiam, & attributa ſolam diſtinctionem rationis ratiocinantis admittit; non poteſt non negare ſecluſa omni intellectus operatione dari in rè ipſa aliquam fundamētalem diſtinctionem: nam ſi hæc daretur, iam diſtinctio illa non eſſet rationis ratiocinātis, ſed ratiocinatę.

A quibus ſententiam negare ne-[illegible].

3. Tandem negantem ſententiam mihi probat Bellomontanus: fundamentum inde ſumo; quia docet nullā diſtinctionem rationis, quæcunque illa ſit habere aliquod fundamentum in re, quæ diſtinguit. Ita expreſſè docet 1.p.diſp.117. c.3.n.8.& 9.& diſp.119. c.2. n. 8. & diſp. 121.c.5.n.17.& 18.§.*ego verò quanuis*, & §. *fateor igitur*. Nam quanuis ex illius ſentētia omnis diſtinctio rationis habeat aliquod fundamentum in rebus; nullum tamen habere poteſt in ipſa re, quæ diſtinguitur: intellectus enim (vt ait) non modo non inuenit in ea aliquam pluralitatem, à qua moueatur ad diſtinguēdum, quæ in ea ſunt indiuiſa; ſed nec aliquod veſtigium pluralitatis, atque diſtinctionis. Ita expreſſè ſcribit in d.diſp.117. c. 3.n.8.§.*ex dictis infertur*. At qui negat in re ipſa, quę per rationem diſtinguitur, inueniri aliquod veſtigium diſtinctionis; omninò negat in ea dari aliquod diſtinctionis fundamētum, aliquam ve diſtinctionem etiam virtualem. Cui doctrinę ſi adiungas Bellomontanū in ea eſſe ſententia, vt attributa, tùm inter ſe, tùm ab eſſentia diſtinguantur ſola diſtinctione rationis, vt patet ex diſp. 116. cap. 4.& diſp.117.c.2.& 3.& diſp.119.c.2.n.8. nō poteſt non negare (ſi conſequenter loqui debet) omnem diſtinctionem etiam fundamentalem, & virtualem ſecluſo omni intellectu.

Bellomontanus ...

Hanc opinionem omiſſo fundamento Nominalium, & eorum, quos ſecundo loco citauimus (vtrunque enim eſt friuolum) ex ijs, quæ adducit Bellomontanus, multis confirmare poſſumus. Et primò auctoritate D.Bernardi lib.5. de conſideratione ad Eugenium pauló ante finem, vbi in hæc verba: *Viſus ſum protuliſſe plura, ſed vnum eſt: vnus Deus ſignatus eſt pro captu noſtro, non pro ſuo ſtatu: diuiſus eſt hic non ille: voces diuerſæ, ſemitæ multæ; ſed vnus per ea ſignificatur, vnus quæritur.* Ex quibus verbis colligitur ex D.Bernardo diſtinctionem in Deo prouenire ex ſola intellectione viatoris, non ex natura Dei, qui in ſe ipſo ſemper eſt vnus, & idem. Quòd ſi ex mente D. Bernardi diſtinctio rationis eorum, quæ per intellectum in Deo diſtinguimus, prouenit ex ſola noſtri intellectus operatione; vtique nulla admittēda eſt diſtinctio in ipſo Deo ſecluſa omni intellectus actione. 4.

1. Probatio ex D. Bernardo.

Secundò confirmari poteſt authoritate D.Thomę de potentia q.7. ar.6. nā in fine corporis concludit cauſſam diuerſitatis, ſiue multiplicitatis, diſtinctioniſque nominum, & conceptuum eorum 5.

2. ex D.Th.

eorum, quæ in Deo ſunt vnum, eſſe ex parte noſtri intellectus, qui non poteſt pertingere ad videndum eſſentiam Dei, ſicuti eſt. Et ad quintum ita ait: *Dicendum, quòd cum omnimoda vnitas ſit ex parte Dei, & multiplicitas ex parte creaturarum.* Ecce cauſſa, & fundamentum diſtinctionis non datur ex parte Dei, cum ex parte illius detur omnimoda vnitas. Quæ verba manifeſtè excludunt omne diſtinctionis fundamentum, omneque veſtigium ex parte Dei.

6. 3. ex vtroq; Tertiò ex verbis tàm D. Bernardi, quã D. Thomæ poteſt colligi huius negantis opinionis non leue fundamentum: quoniam ſi quæramus cauſſam per ſe adæquatam, cur intellectus noſter ea, quæ in Deo ſunt vnum, & idem intelligendo diuidat, diſtinguatque per diuerſos conceptus, & notitias, nulla ponitur, niſi imperfectio, atq; imbecillitas noſtri intellectus, qui Deum, diuinamquè eſſẽtiam non poteſt apprehendere, vt ipſa eſt in ſe, ſed veluti per partes motus ex diuerſis creaturarum perfectionibus, vt patet ex D. Thoma de potentia Dei q.7.ar.6. & in 1.d.2.q.1.ar.3. §. *quantum verò ad quartum*, & 1.p.q.13.ar.4. in quo ab omnibus recipitur: & ſatis confirmatur ex verbis D. Bernardi ſuprá citatis, & ex illis, quę paucis interiectis ſcribit: *Nobis; quia non poſſumus cum Deo ſimplicitate contendere; dum contendimus apprehendere vnum, occurrit veluti quadruplicatum: facit hoc ſpeculum, & ænigma, per quod ſolùm videre datur.* At ſi ex parte Dei, illiusq; natura aliquo modo daretur diſtinctio, alioquodque diſtinctionis veſtigium etiam fundamentale, & virtuale; falſa eſſet præcitata doctrina: nec enim tota cauſſa diſtinctionis, quæ fit per intellectum, eſſet illius imperfectio, & infirmitas in intelligẽdo: nam ex ipſa etiã diuina eſſentia moueretur intellectus ad faciendam intellectionum multiplicitatem.

7. 3. vario aliunde confirmatur. Cui illud etiam eſt argumento, quod beatus videns Deum ſicuti eſt, nullã in Deo facit intelligendo multiplicitatem nec enim, quę vnitę ſunt in Deo, diſtinguit; ſed potius vnitè concipit, vt idem Bernard' loco citato docet his verbis: *Cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus ſicuti eſt: nec enim iam tunc fragilis acies mentis noſtræ, quantumlibet vehementer intendat, aliquatenus reſiliet; diſilietvè in ſuam pluralitatem. Colliget ſe magis, conformabitque vnitati illius, vel potius vnitati Illi; vt vna vni facies reſpondeat faciei.* Ex quibus verbis manifeſtè colligitur (inquit Bellomontanus in d.diſp.118.c.2.n.5.§. *Tertio ex verbis*) diuina attributa, quæ diſtincta in via cognoſcebantur, ita videri in patria indiuidua, & abſque diſtinctione, vt quantumuis intellectus videntis Deũ conetur ea diſtinguere, non valeat. Quę etiam eſt (inquit) expreſſa ſententia D. Thomæ in 1.d.2.q.1.ar.3. §. *quantùm verò ad quartum*, & de potentia q.7.ar.6. ad finem corporis, & 1.p.q.13.ar.4. & lib.1. contra Gent.c.31. Et ratio eſt, quod in Deo nullum inuenit diſtinctionis fundamentum: ſi enim ibi aliquod inueniret: vtiquè diſtinctionem faceret. D. Tho.

8. Confirmatur ... Idem etiam argumentũ ſumi poteſt ex diuino intellectu; qui nullam facit diſtinctionem inter ea, quæ in ſe ipſo videt, quę fuit ſententia Capreoli in 1.d. 8. q.4.ar.3. multis in locis, & Caietani 1.p.q.13.ar.4. circa ſolutionem tertij, quam probat Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c.13.n.6. & lib. 4. de Trinitate c.4. n.17. & in Metaph.diſp.7.ſect.1.n.8. in fine, & latiùs diſp. 54. ſect. 2. n.20. cum ſequentibus, & poſt eum Bellomontan' 1.p.diſp.118.c.2. per totũ. Faceret autẽ diſtinctionem, ſi aliquod illius veſtigiũ ex natura rei in ſua eſſentia inueniret. Hęc pro parte negãte ſint adducta. Capreo. Caietan. Bellom.

§. 2.

Aſſeritur opinio affirmans.

HIS tamen nõ obſtãtibus affirmãs ſentẽtia ſemper mihi viſa fuit veriſsima: tùm; quia eſt de mente antiquorum, & inter nouiores receptiſſima. Tùm etiam; quia cum doctrina Patrum ſatis eſt conſentiens. Et quidem, quòd ex parte Dei, diuinæq; eſſentię ſpectata natura rei, omni intellectu ſecluſo detur fundamentum diſtinctionis, quæ per intellectũ dat inter attributa, & eſſẽtiam, euidenter patet ex ijs, quæ docet D.Thomas 1.ſentent.d.2.q.1.ar.3.§. *quãtùm verò ad quartum*: inquirens enim vtrũ pluralitas rationum, quas intellectus noſter in Deo diſtinguit, ſit tantùm ex parte noſtri intellectus, vel aliquo modo ſit ex parte Dei; poſt multa in §. *ſic* Pars affirmans ... Pro... ex D.

ergò

ergò patet. concludit in hæc verba: *Vndè patet, quòd pluralitas iſtarum rationum non tãtùm eſt ex parte intellectus noſtri; ſed etiam ex parte ipſius Dei: & ideò pluralitati iſtarum rationum reſpondet aliquid in re, quæ eſt Deus.* Idem repetit ibi in §. *Et ſic patet quartum,* ita inquiens: *quòd pluralitas iſtorum nominum non tantùm eſt ex parte intellectus noſtri formantis diuerſas conceptiones de Deo, quæ dicantur diuerſæ rationes; ſed ex parte ipſius Dei.* In eundem ſenſum etiam ſcribit ibi ad quartum, & quintum, & idem ſatis ſignificat de veritate quæſtione 3. articul. 2. ad tertium; quatenùs docet, *pluralitatem rationum, quæ per noſtrum intellectum reperitur in Deo, reduci ad ipſum Deum.* Optima ſunt verba, quæ ſcribit in primo d. 22. q. 1. artic. 3. ad 4: *dicendum quòd differunt nomina attributorum ſecundùm rationem; non tantùm, quæ ſit in ratiocinante, ſed, quæ ſaluatur in ipſa re ſecundùm veritatem, & proprietatem rei.* Ibi etiam d. 33. q. 1. art. 1. ad 3. & 4. verbis expreſsis aſſerit ex parte Dei aliquid reſpondere, in quo fundatur pluralitas rationum. Deniq́ue in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. ad 5. expreſſè affirmat pluralitatem rationum attributaliũ habere firmitatem, & ab ipſo intellectu, & ab ipſa diuina eſſentia. Ex quibus patet diſtinctionem rationis ex mente D. Thomæ non ſolùm habere fundamentum in ipſo intellectu diſtinguente perfectiones diuinas; ſed etiam in ipſomet Deo, cuius perfectiones diſtinguuntur. Et tamen oppoſitum docuit vnus Bellomontanus.

10. Idem ex antiquioribus theologis. Sed oſtendamus doctrinam D. Thomæ eſſe à cæteris omnibus probatam. Idem docuerunt antiquiores theologi, vt Richardus in primo diſtinctione 2. artic. 1. quæſt. 3. vbi pluralitatem iſtam reducit primo ad infinitatẽ perfectionis Dei; deindè ad limitationem intellectus. Clariùs id docuit Ægidius in primo diſt. 2. in primo principali quæſt. 3. articul. 1. 2. & 3. vbi ſemper concludit pluralitati attributorum aliquid reſpondere ex parte Dei tanquàm fundamentum: ita vt non ſolùm ſumenda ſit ex parte ſolius intellectus; ſed etiam ex parte ipſius Dei. Cum Diuo Thoma docuit Capreolus in primo diſt. 8. q. 4. multis in locis. Nam artic. 1. concluſ. 4. ſtatuit hanc aſſertionem: *cauſſa pluralitatis rationum eſt non ſolùm noſtri intellectus limitatio, ſed etiam Dei plena perfectio.* Senſum huius concluſionis magis explicat art. 3. ad confirmationem decimi quinti argumenti Aureoli contra ſecundam fol. 128. col. 4. apertè declarans pluralitatem rationum eſſe in ipſa diuinitate fundamentaliter. Videndus eſt dùm ſoluit tertiam improbationem eorum, quæ vltimo loco ſunt adducta contra ſecundam fol. 130. col. 4. in hæc verba: *& intendit Sanctus Thomas, quod pluralitas iſtarum rationum non tantùm eſt ex parte intellectus noſtri iſto modo, quòd iſtæ rationes non habeant proximum fundamentum in Deo, ſed remotum: ſicùt quidam dixerunt, quòd rationes horum attributorum ſunt tantùm in intellectu, & non in re, quæ eſt Deus: & intellectus eas adinuenit ex conſideratione creaturarum.* (Ecce opinionem Bellomontani) *illo modo enim Sanctus Thomas negat pluralitatem rationum eſſe tantùm in intellectu; imò dicit eam eſſe in re, ſicùt in proximo fundamento.* Et paucis adiectis. *Sic ergò intelligitur pluralitatem rationum, & diſtinctionem eſſe in Deo: quia Deus in ſe habet, vndè diuerſis conceptibus perfectionalibus correſpondeat.* Paludanum etiam poſuiſſe huius diſtinctionis fundamentum in ipſa diuina eſſentia teſtatur Capreolus vbi ſuprà fol. 128. columna 4. §. *prædictis conſonat.* Deniq́ue in diuina eſſentia inueniri fundamentum diſtinctionis, quæ eſt per intellectum, receptiſsima eſt ſententia inter theologos, vt ex ſequentibus patebit.

11. Euaſio. Sed fortaſſè quis reſpondebit pro Bellomontano ex ijs, quæ ex Diuo Thoma, cæteriſq́ue adduximus, ſolùm haberi, ideò ex parte Dei dari cauſſam pluralitatis rationum, quas intellectus diſtinguit; quia ex parte Dei datur fundamentum veritatis omnium illarum rationum: etenim ideò hæc eſt vera: Deus eſt ſapiens: Deus eſt bonus, & cætera; quia in Deo reperitur ſapientia, & bonitas, & ſic de cæteris. Nam Diuus Thomas in primo diſtinctione ſecũda quæſtione prima articulo tertio, §. *Quantum verò ad quartum*, ita concludit: *Vndè patet, quòd pluralitas iſtarum rationum non tantùm eſt ex parte intellectus noſtri; ſed etiam ex parte ipſius Dei: in quantùm ſua perfectio ſuperat vnãquanque conceptionẽ intellectus noſtri. Et ideò pluralitati iſtarũ rationũ reſpondet aliquid in re, quæ eſt Deus: non quidẽ*

Richard.

Ægidius.

Capreol.

Capreolus.

D. Thom.

pluralitas rei; ſed plena perfectio, ex qua contingit, vt omnes iſtæ conceptiones ei aptentur. Et inferiùs §. *Et ſic patet quartum*, poſtquã docuit pluralitatem nominum non tantùm eſſe ex parte intellectus, ſed etiam ex parte Dei; immediatè addit: *In quantùm ſcilicèt eſt aliquid in Deo correſpondens omnibus iſtis conceptionibus, plena ſcilicèt, & omnimoda ipſius perfectio; ſecundùm quam contingit, quòd quodlibet nominum ſignificantium iſtas conceptiones de Deo verè, & propriè dicitur.*

12. Ex quibus patet D. Thomam ſolùm ponere ex parte Dei fundamentum veritatis diuerſarum cõceptionum, quas intellectus de Deo format. Et hunc ſolum ſenſum ſatis declarat in locis ſuprà citatis, ſi diligentiùs expendantur: imò eundem ſolùm ſatis exprimunt Ægidi', Richardus, Capreolus, & Paludanus. Ex quo non benè infertur dari aliquam multiplicitatem, aut diſtinctionem ex parte ipſius Dei, ſi omnem intellectus operationem excludamus: quia illa vna, & ſimpliciſsima res ſecundùm ſuam vnitatem etiam formalem abſque vlla diſtinctione ex parte Dei reddit veras omnes conceptiones, & prædicationes, quas de Deo facit intellectus. Quod ſatis videtur declaraſſe Diuus Thomas de veritate quæſt. 3. art. 2. ad 3. dùm hanc rationum differentiam, & diſtinctioné non vult reducere ad aliquam multiplicitatem, quæ ſit in diuina eſſentia, ſed ad vnitatem illius, ita enim ait: *Vndè talis differentia ſecundùm rationem non reducitur ad aliquam rei diuerſitatem, ſed ad vnitatem rei.* Quod etiam ſatis ſignificauit in primo diſt. 2. in dictò §. *Et ſic patet quartum*: nam poſtquàm explicauit pluralitati rationum ex parte Dei reſpondere plenam, & omnimodam ipſius perfectionem, inquit: *Reſpondere quidèm in hoc ſenſu, vt quælibet ratio, ſeu conceptio ſit vera: non autem ita, quòd aliqua diuerſitas, vel multiplicitas ponatur in re, quæ eſt Deus, ratione iſtorum attributorum.*

D. Thom.

13. Reſolutio. His tamen non obſtantibus dicendũ eſt ex doctrina D. Thomæ, & theologorum, quos citauimus (ſi ea conſideratiùs penetretur) ſatis efficaciter deduci in ipſa diuina eſſentia ex natura rei ſublato omni intellectu admittendam eſſe aliqualem diſtinctionem, quæ verè ſit fundamentum non modo veritatis diuerſarum conceptionum; ſed etiam ipſius diſtinctionis, quam facit intellectus: ita vt, niſi illa aliqualis diſtinctio ex natura rei ſublato intellectu daretur in Deo; intellectus nullo modo poſſet ea diſtinguere, quę de Deo, & in Deo cognoſcit. Id, quod ex doctrina ex D. Thoma adducta ſingulari quadam ſubtilitate deduxit Caietanus in lib. de ente, & eſſentia c. 6. q. 12. §. *Ad euidentiam tamen ſecundæ*, & 1. p. q. 13. ar. 4: nec enim poſſet diuina vnitas fundare, fulſireque veritatem plurium conceptuum, diſtinctarumque propoſitionum, quas intellectus de Deo format, niſi eſſet vnitas quædam eminẽs, & veluti fæcunda, quæ non ſolùm eminenter contineret in ſe plures perfectiones, quas intellect' ſub diſtinctis formalitatibus de Deo prædicat, vniciſsimè haberet eaſdem in ſe ſub formali, & propria cuiuſque ratione. Itaque illa diuina perfectio, quę realiter, & formaliter in ipſo Deo eſt ſummè vna, nullo modo poſſet fundare veritaté diſtinctionis, & pluralitatis, quã intellectus, & in concipiendo, & in prædicando habet de Deo; niſi virtualiter eſſet omnes perfectiones, quæ ſunt in creaturis: niſi etiam eminenti quadam vnitate formaliter eſſet omnis pfectio, quę tanta cum diſtinctione illi per intellectum tribuitur. Etenim illa ipſa diuina perfectio, quę reſpondet conceptui ſapientię, & propoſitioni, qua Deus dicitur ſapiens; reſpondet etiam conceptui bonitatis, iuſtitiæ, & cæt. propoſitionibuſque, quæ de Deo prædicant, tùm bonitatem; tùm etiam iuſtitiam.

Caietan.

At quo modo illa vna, & eádem abſq; vlla actuali pluralitate, & diſtinctione poteſt fundare veritatem diſtinctarum conceptionum, & prædicationum; niſi omnes illas perfectiones in ſe ipſo formaliter contineret, non quocunque modo, ſed vniciſsimè, & vnitate quadam eminenti, quę formaliter ſimùl eſſet ſapientia, bonitas, & iuſtitia? Hæc autem eminentia non poteſt non arguere in ipſo Deo ex natura rei diſtinctionem, & multiplicitatem; non quidèm actualem (hanc enim ſecluſo intellectu à natura diuina iam relegauimus) ſed aut fundamentalem, aut virtualem in ſenſu inferiùs explicando. Quæ ipſa, quanuis non ſit vera diſtinctio; eſt tamen aliqualis

qualis

qualis diſtinctio, & cum additamento veram rationem diſtinctionis diſtrahẽre. Hæc omnia ſatis colliges ex Caietano de ente, & eſſentia loco citato, & in fine quæſtionis, §. *Poteſt autem breuius*, & in d.q.13.ar.4.§. *in reſponſione ad 2*. & §. *in eadem reſponſione*: vbi optimè aduertit eminentiā illius diuinæ vnitatis eſſe primam radicem diſtinctionis, quæ per intellectum poteſt fieri: indè enim habet illa vnitiſsima perfectio, quòd verè poſ ſit multipliciter cōcipi, & repręſentari.

15. Explicatio mentis Diui Thomæ cōformis. Nec longè abeſt hæc explicatio à mẽte D. Thomæ 1.p.q.13. art.4. ad 3: nam poſtquàm docuit ad perfectā Dei vnitatem pertinere, quòd ea, quæ ſunt multipliciter, & diuiſim in alijs, in ipſo ſint ſimpliciter, & vnitè (quæ vnitas non eſt alia, quàm eminentialis) indè tanquàm ex prima radice (vt benè exponit Caietanus) intulit Deum ita eſſe vnum re, vt ſit plures ſecundùm rationem: non quidèm actualiter (quia actualis pluralitas non reperitur in Deo à parte rei) ſed virtualiter, eminenter, fundamẽtaliter, ſiuè etiam (vt alij appellant) aptitudinaliter, & inchoatiuè. Et hoc ſatis inſinuat idem D. Thomas, dùm in 1.d.2. loco citato docet pluralitati rationū ex parte Dei reſpondere non pluralitatem rei (intellige actualem) ſed plenam perfectionem: plenam inquam, non ſolùm, quia in ſe cōtinet omnes perfectiones, quæ ſunt in alijs; ſed quia eas in alijs diſ perſas, & diuiſas in ſe ipſo vnitiſsimè continet, vt explicauit in d.q.13.ar.4. ad 3: ratione cuius vnitionis, & adunationis virtute, & eminenter eſt plures perfectiones; idque formaliter. Ex qua eminentia habet, quod fundamentaliter ſit pluraliter intelligibilis. Et ideò in d. diſtinctione ſecunda addit hæc verba: *Ex qua* (ſcilicèt vna, & plena perfectione) *contingit, vt omnes iſtæ conceptiones ei aptentur*; quia ſcilicèt ratione plenitudinis eminentialis, qua vnitè formaliter tamẽ continet omnes perfectiones, poteſt aptare, & veras efficere diſtinctas ſui ipſius conceptiones, & prædicationes. Et ob hanc cauſſam in q. 3. de veritate ar. 2. ad 3. poſtquàm differentiā, diſtinctionemque rationis reduxit, non ad diuerſitatem in re (intellige actualem) ſed ad vnitatem illius, addidit: *vnitatem illam eſſe diuerſimodè intelligibilem*; non alia ratione, niſi ſuæ eminentiæ, qua ita eſt vna, vt virtualiter ſit plures.

§. 3.

Partem iſtam affirmantem eſſe communem, & conſentientem cum doctrina Patrum.

Ex dictis iam licèt colligere ex ipſa natura rei ſecluſo intellectu eſſentiam ab attributis aliquo modo differre: nimirùm diſtinctione, quæ licèt ſimpliciter non ſit diſtinctio; ſit tamen aliqualis diſtinctio, & ſecundùm quid, quæ ex ſua natura ſit fundamentū, & radix diſtinctionis actualis, quæ per intellectum inter ea reperitur. Hæc diſtinctio à Paludano apud Capręolū vbi ſuprà dicitur inchoatiua; quia ſcilicèt eſt radix quædam, & veluti origo diſtinctionis actualis, quę per intellectum datur. Ab alijs appellatur diſtinctio aptitudinalis, nẽpè à Bartholomęo de Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 1. in 2. p. §. *duplex itaque eſt*. fol. 48. colum. 2. & ab Heruæo quodlib. 8. q. 1. §. *ſi autem loquamur*, & ſatis eſt de mente eius in 1. d. 2. q. 2. ar. 1. Communiter appellari ſolet diſtinctio fundamentalis: at cōmunius, & veriùs dicitur diſtinctio virtualis, ſiuè eminentialis. Vtroque modo appellatur à Caietano de ente, & eſſentia c. 6. q. 12. §. *quoad tertium*, & §. *ad euidentiam*, & in fine quæſtionis. Satis eam explicat 1. p. q. 39. ar. 1. & q. 13. ar. 4. Cumelius 1. p. q. 4. ar. 2. q. 3. §. *Sed vt rem hanc*, & inferiùs ad 2. idem Cumelius q. 28. art. 2. q. 2. §. *Quam concluſionem, vt intelligas*; vbi etiam Banhes dub. 3. concl. 2. atque etiam Molina diſp. 2. concl. 3. Valentia 1. tomo diſp. 1. q. 13. puncto 3. §. *Nihilominùs contraria ſententia*. pag. 279. A. præceptor frater Franciſcus à Chriſto in 1. d. 2. q. 3. concluſione 4. Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 13. n. 2. 5. & 6. & lib. 4. de Trinitate cap. 4. numer. 14. & 15. & in Metaphy. diſp. 7. ſect. 1. numer. 4. in fine, ſatis Fonſeca in 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 3. §. *Poteſt autem prior*, pag. 352. Curſus Conimbr. q. 4. ad præfationem Porphyrij artic. 2. §. *id quo manifeſtius*. pagin. 91. Ex Scotiſtis Herrera 1. tomo diſput. 14. q. 1. concluſ. 3. in ſecunda ratione pagin. 467. colum. 1. Qui omnes admittunt aliquam diſtinctionem inter eſſentiam, & attributa ex natura rei ſecluſo omni 16.

Paludan°. Torres. Heruæus. Caietan. Cumelius. Idem. Banhes. Molina. Valentia. Fr. Franc. à Chriſto. Fonſeca. Herrera.

actu intellectus, quam appellant virtualem, ſiuè eminentialem. Eandem diſtinctionem admiſit ante Scotum quidam doctor teſte eodem Scoto in 1. d. 2. q. 7. litera GG. §. *Sed nunquid hæc diſtinctio*, vbi additio marginalis citat Varronem in 1. d. 3. q. 2. & D. Bonauenturam in 1. d. 5. q. 1. nec reprobat Scotus ibi litera HH. §. *Breuiter igitur dico*. Eandem approbat noſter Toletanus in 1. d. 8. ar. 2. concl. 4. nec diſſentit Durādus in 1. d. 2. q. 3. n. 15. Ex quibus patet, quàm ſit inter theologos recepta diſtinctio formalis virtualis inter eſſentiam, & attributa; idque ex ipſa natura diuinæ perfectionis ſecluſo omni intellectu. Quarè non eſt, quòd ab hac ſententia recedendum ſit.

Varro. *Bonauent.* *Scotus.* *Toletanus.* *Durandus.*

17. *Auguſt.* Maximè cum ſatis conſentiat cum doctrina, tùm Auguſtini, tùm etiā magni Dionyſij. Nam Auguſtinus lib. 6. de Trinitate c. 14. hæc ſcribit verba: *Deo hoc eſt eſſe, quòd fortem eſſe, aut iuſtum eſſe, aut ſapientem eſſe, & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate, & multiplici ſimplicitate dixerit.* Quę verba ſatis ſignificāt in ipſo Deo diuinaque eſſentia cum ſumma vnitate dari multiplicitatē, & cum multiplicitate dari vnitatem; ita vt eſſentia diuina in ſe ipſa & vna ſit, & multiplex: cum verò id nequeat intelligi de multiplicitate actuali, vt ex Auguſtino ſæpè oſtendimus; neceſſariò intelligendum erit de multiplicitate virtuali, ſiuę eminētiali.

18. *Dionyſius.* Ad eādem ſententiam plurimum cōducunt, quæ ſcribit Dionyſius de diuinis nominibus c. 2. totus eſt ibi in oſtēdendo modo diuinæ vnitatis, atque diſcretionis, quæ reperitur in diuina natura tùm in ordine ad perſonas, tùm ad creaturas, vt patet ex illis verbis: *Oportèt autem, vt arbitror, magis reſumentes nos perfectum diuinæ vnitionis, & diſcretionis exponere modum.* Oſtendit autē in toto illo capite tàm in diuina vnitione, quàm diſcretione ſimùl dari vnitionem, & diſcretionem; ita vt detur vnitio quædam diſcreta, & diſcretio quædā vnita: idq; non ſolùm ſi diuina eſſentia conferatur cum emanatione perſonarum; ſed etiā ſi conferatur cum emanatione creaturarum ab ipſa: etenim (vt ait D. Thomas ibi lectione 2.) primum principium ſecundùm ſe vnum eſt; ſecundùm autem emanationem, qua ab eo procedit multitudo, iam inuenitur, quomodò diſtingui poſsit: licèt enim in ſe ſit vnum, virtualiter tamen, & eminenter eſt plura: ita vt iuxta citatā Auguſtini doctrinam vnitas diuina ſit multiplex, & multiplicitas ſit vna. Quód intelligi non poteſt, niſi de multiplicitate virtuali, & eminentiali.

Hanc vnitatis eminētiam, & virtuoſitatē multiplicitatis ſatis declarat idē Dionyſius de diuinis nominibus c. 13. dùm iuxta quandam verſionem ita ait: *Vnum autem* (ſcilicèt eſt Deus) *quoniam omnia vnitiuè eſt, ſecundùm vnicā vnitatis eminentiam.* Hæc autem eminētia, & virtuoſitas in multiplicitate ortum habet ex exceſſu, quo vnitas diuina excedit, & ſuper excedit omnes alias vnitates: etenim ex eo ortum habet, quòd omnia in ſe perfectiſsimè, & vnitiſsimè pręhabet, vt ſæpiſsimè declarat idem Dionyſius tùm in d. c. 13. tum c. 5: ideò enim vnitatem illam appellat excedentem, & eminentem; quia in ea omnia ſunt ſingulariter congregata, & ſuper vnita. Nam in d. c. 13. agens de vnitate diuina ita ſcribit: *In qua omnia ſingulariter congregata ſunt, & ſuperunita*, & c. 5. ita ait: *Igitur omnia exiſtentia ipſi ſecundùm vnam omnium ſegregatā vnitionem ſunt tribuenda*. Et ſtatim: *omnia quidèm in ſe ipſo præhabet ſecundùm vnum ſimplicitatis exceſſum*. Igitur ex Magno Dionyſio vnitas diuina ideò eſt virtute, & eminenter multiplex; quia omnia in ſe ipſa habet congregata, & ſuperunita. Concludendum eſt igitur ſecluſo omni intellectu ex natura ipſius diuinitatis admittendam eſſe diſtinctionem inter eſſentiam, & attributa: non quidē actualem (hanc enim contra Scotum iam excluſimus) ſed eminentem, & virtualem. Quomodò autem, & in quo ſenſu iſta diſtinctio dicenda ſit virtualis, & eminentialis; latè explicabimus in q. ſequēte ar. 7. vbi vide.

19. *Idem Dionyſius.*

§. 4.

Soluuntur, quæ in oppoſitum ſunt obiecta.

§. 1.

Argumenta, quæ §. 1. obiecimus, facilè ſoluuntur. Et de fundamento Nominalium nihil curandum eſt: illud enim, vt friuolum, & paradoxū iam reiecimus ſuprà ar. 1. Nec ſimiliter curandū eſt de fundamento ſecundę ſententiæ;

tẽtiæ; quoniã ar. 9. ſatis impugnabitur. Sola igitur expendenda ſunt argumẽta, quæ pro Bellomontano fecimus.

21. Solutio primæ probationis. Primum, quod illi fuit principale fũdamentum, nullius eſt efficaciæ: quoniã ex verbis D. Bernardi ſolùm colligitur in Deo nullam dari diſtinctionẽ actualem, niſi opere noſtri intellectus: hunc enim ſolum ſenſum denotant verba, quę adducuntur. At planè non video, quomodò indè inferatur nullam eſſe ponẽdam in Deo diſtinctionem virtualem. Quin potiùs ſi benè philoſophamur, oppoſitum colligi poteſt: quoniam diſtinctio rationis, quæ in Deo per intellectũ actu datur, non poteſt non habere fundamentum in ipſo Deo ex parte ipſius Dei, quidquid reclamet Bellomontan⁹, de quo in d. ar. 9.

22. Solutio 2. Ad ſecundum iam oſtendimus §. 2. quàm longè ſit à mente D. Thomæ ponere cauſſam pluralitatis nominum, & rationum in ſolo noſtro intellectu. Nec locus in contrarium adductus quidquã facit cõtra noſtram reſolutionem; imò facit pro nobis: expreſſè enim docet ex parte Dei aliquid correſpõdere pluralitati conceptionum; ita enim ait: *Sic omnes rationes ſunt quidèm in intellectu noſtro, ſicùt in ſubiecto; ſed in Deo ſunt, vt in radice verificante has conceptiones.* Quas tamen verificare non poteſt, niſi ratione diſtinctionis virtualis, vt latè oſtendimus §. 2. Quarè cũ ait diuerſitatis nominũ cauſſam eſſe ex parte intellectus; id non eſt intelligendum in ſenſu excluſiuo, quaſi ex ſolo intellectu ſumenda ſit cauſſa huius diſtinctionis: oppoſitum enim multis in locis docuit, vt oſtendimus §. 2. Quód verò obijcitur ex ſolutione ad 5. intelligitur de vnitate, & multiplicitate actuali: Deus enim actualem vnitatem ex ſe habet: multiplicitatẽ autẽ actualem, ex ſolo intellectu. Cum quo benè conſtat quòd cũ vnitate actuali habeat multiplicitatẽ virtualẽ modo explicato

23. Solutio 3. Ad tertiũ falſũ eſt, quod ſupponitur: nam quamuis imbecillitas noſtri intellectus cauſſa ſit, cur non poſsimus Deũ concipere, niſi pẽr diſtinctas notitias: prima tamẽ, & radicalis cauſſa eſt infinitas, & eminẽtia eſſẽtiæ diuinæ, ex qua habet veluti ortũ virtualis multiplicitas illius ſimpliciſsimę, & vnitiſsimæ pfectionis, qua Deus formaliter eſt omnis perfectio. Vndè apud eos, qui volũt diſtinctionẽ rationis inter diuinas perfectiones etiã fieri per intellectũ diuinũ, cauſſa illius diſtinctionis erit, nõ imbecillitas intellectus (cum ille adæquet totã diuinam perfectionẽ) ſed ſola multiplicitas iſta virtualis, vt dicemus ar. vlt. Quarè negandũ eſt antecedẽs. Nec oppoſitũ docuit D. Thomas in lócis in argumẽto citatis; imò nobiſcũ conſentit, vt vidimus. Nec verba D. Bernardi aliquid concludunt; quia nec loquũtur in ſenſu excluſiuo, nec intelliguntur, niſi de pluralitate, diſtinctionevè actuali, vt patebit ex ſequenti ar.

Ad primã confirmationem dicimus beatũ vnica tantùm viſione beatifica, & non pluribus videre Deum, vt oſtendimus in præcedẽti libro. Quarè in hoc ſenſu admittimus beatũ videndo Deum nullam facere multiplicitatẽ; quia non multiplicat cõcept⁹, vt viſa diſtinguat, cũ actus beatificus ſit tantùm vnus. Nõ diſtinguit igitur ea, quæ beatificè videt multiplicatione diſtinctarũ notitiarũ: quin potiùs nec formare poteſt plures notitias; quia ab vnitate obiecti neceſſitatur ad vnã tantùm notitiã adęquatẽ modum, quo ſe intellectui præſentat. Et in hoc ſenſu docet D. Bernardus beatũ, quantuncũq; vehemẽter intendat, & penetret diuinam eſſentiã, non poſſe, aut reſilire, ne videat (viſio enim ſuppoſita præſentia diuinæ eſſentiæ eſt naturalis, & neceſſaria) aut etiam diſsilire, vt plures formet beatificas notitias: quia ſicùt ab obiecto naturaliter mouetur ad exercitium actus; ita naturaliter determinatur ad actus vnitatem. Hoc tamen nõ impedit, quominùs per notitiás, aut reflexas, aut abſtractiuas poſsit diuidere ea, quæ beatificè videntur: id enim concedit D. Thomas in 1. d. 2. loco, qui in argumento citatur. De quo aliqua dicenda ſunt in vltimo art. 24. Solutio primæ confirmationis. D. Thom.

Ad ſecundã confirmationẽ negabũt id, quod ſumitur, qui putant diſtinctionẽ rationis etiam poſſe fieri per intellectum diuinũ: hæc enim fuit ſentẽtia plurimorum theologorũ, de cuius veritate plura dicẽda ſunt inferiùs in vltimo ar. huius quæſtionis. Et hæc diximus de diſtinctione virtuali, quæ abſq; vllo intellectu datur inter eſſentiã diuinã, & attributa, plura dicturi in ſeq. quæſt. ar. 6. 25. Solutio ſecundæ confirmationis

ARTICVLVS VII.

Vtrùm attributa actu diſtinguantur ratione ab eſſentia?

§. 1.

Refertur pars negans.

1. *Ochamus. Gabriel. Gregorius Maior. Aoreolus. Capreolus* PARTEM negantem ſimpliciter ſequuti ſunt Nominales: Ocham' in 1. d. 2. & Gabriel ibi, vterque q. 2. & 3. Greg. in 1. d. 8. q. 2. ar. 1. & ibi Maior q. 1. concl. 2. Eandem probauit Aureolus in 1. d. 8. q. 3. art. 2. quem refert Capreolus ibi q. 4. ar. 2. contra ſecundã fol. 121. col. 2. Qui omnes in hoc conueniunt, vt in diuinis nulla dari poſsit diſtinctio etiam rationis, quæ fit per intellectum. Et indè inferunt inter eſſẽtiam, & attributa nec dari diſtinctionẽ rationis. Solùm autem admittunt diſtinctionem in ipſis nominibus attributorum; nullam autem in re ſignificata per nomina, vt diximus latè ſuprà ar. 1. huius quæſtionis.

Pro hac ſententia primùm adducunt Patrũ auctoritates, quæ omnes ad hoc tendunt, vt nominibus eſſentiæ, & attributorum non ſignificetur aliud, & aliud ſed idem omnimodè. Id autem deducũt ex Auguſtino, Origene, Anſelmo, & ex pluribus alijs, quos retulimus ſuprà ar. 1. n. 6. Deindè argumentantur pluribus rationibus, quas ex varijs medijs deſumunt. Et vt ordine procedamus primo loco adducemus generale quoddã medium, quo vtitur Aoreolus. Secundò explicabimus aliud etiã generale medium, quod Nominales aſſumunt. Tertio loco afferemus indiſcriminatim cõmunia alia argumenta, quæ à varijs pro hac negante ſententia afferuntur.

§. 2.

Refertur fundamentum generale Aoreoli aſſerentis Deum non poſſe concipi pluribus conceptibus.

2. *Primũ fundamentum generale.* PRimum fundamentũ huius negantis partis excogitauit Aoreolus, ſi vera ſunt, quæ de eo refert Capreolus, vbi ſuprá. Quo in loco Aoreolus rem adeò confundit, vt interprete potiùs indigeat, quàm relatore. Nos, vt omnia artificioſè referamus, omnia ad vnum hunc ſyllogiſmum reducemus. Si attributa ab eſſentia, vel inter ſe poſſẽt ratione diſtingui, ideò eſſet; quia poteſt intellectus de eſſentia, & de illius attributali perfectione plures formare conceptus, in quibus, & eſſentia ab attributis, & attributa inter ſe diſtinguantur. Conſequens tamen eſt falſum. Ergò nullo modo poſſunt hæc diſtingui ratione. Conſequentia patet: quia omnes, qui diſtinctionem rationis inter iſta agnoſcunt, non aliundè eam inferunt, quàm ex diuerſitate conceptuum, quos intellectus de eſſentia, eiuſque perfectionibus formare poteſt. Quarè ſi omnis pluralitas conceptuum de medio tollatur; vtique auferenda etiam eſt diſtinctio rationis inter eſſentiam, & attributa. Totus igitur eſt Aoreolus in oſtendenda falſitate conſequentis. Quam innumeris medijs nititur oſtendere.

Primò; quia Deus eſt vnum quoddam conceptibile: non poteſt igitur concipi pluribus conceptibus: vbi enim dantur plures conceptus; ibi dentur neceſſe eſt plura conceptibilia. 3. *Prima ſequ. bau.*

Secundò; quia diuina eſſentia ex eo, quia eſt ſecundùm ſuam realitatem infinita, & illimitata, non poteſt ſecundũ ſuam realitatem concipi, niſi vnico tãtùm conceptu. Ergò cum ſecũdùm ſuã pfectionẽ ſit etiã illimitata, nõ poterit ſecũdũ eandẽ cõcipi plurib' cõceptib'. 4 *Secun.*

Tertiò; diuina perfectio eſt ſummè vna, & omninò indiuiſibilis. Ergò non modo à parte rei diuidi non poteſt in plura, ſed nec per intellectum: etenim licèt intellectus de vna eadem re ſimplici poſsit plures formare conceptus ratione nominum, quibus illa ſignificatur; non tamen ratione ipſius rei: nam, cum in ſe ſit indiuiſibilis, & tota ſimùl, non poteſt intellectus circa illam formare plures partium conceptus, vt format de re compoſita; quia caret partibus: nec poterit ita eam concipere, vt aliquid illius concipiat, & aliquid relinquat: nec enim in ſe habet aliquid, & aliquid, ſed tota ſimùl eſt, vndè oportet tota ſimùl concipiatur. 5. *Tertiu.*

Quartò; intellectus in re indiuiſibili non poteſt ponere diſtinctionẽ, niſi aliquid fabricet, quòd illi diſtinctioni ſubſternatur: nam, cùm in ſe ſit indiſtincta, nihil in ſe habet, in quo diſtinctio funde- 6. *Quart.*

fundetur, & ſubinde aliquid per intellectum eſt fabricādum circa rem, in quo fundetur talis diſtinctio. Hoc autem nō poteſt intellectus fabricare circa diuinam eſſentiam; nam, cùm diſtinctio fundetur in diuinis perfectionibus; ſi illę eſſent per intellectum fabricatæ; vtique ſine intellectu non eſſent in Deo: quod eſt falſiſsimum.

7. Quinta. Quintò; ſi conceptus v. g. ſapientiæ eſſet diſtinctus à conceptu eſſentię; vtiq; ſub alia ratione conciperetur eſſentia, & ſub alia ſapientia. Iam inquiro; an ratio eſſentiæ concipiatur, vt ratio quędā diſparata à ratione ſapientiæ: aut vt ratio quędam per rationem ſapientiæ integrata: aut deniquè vt ratio quædam ſubſtracta rationi ſapientiæ. Primum dici non poteſt: quia ratio ſapientię nō poſſet de Deo prędicari. Nec dari poteſt ſecundum: quia ratio eſſentię eſt quædam ratio ſimplex. Nec denique pò teſt admitti tertium: quia ſequeretur poſſe aliquid maius cogitari, quàm eſſentiam, contra doctrinam D. Anſelmi.

8. Sexta. Sextó non poteſt ſapientia concipi conceptu diſtincto à conceptu eſſētię, niſi addatur aliquid ad conceptum eſſētiæ. Nihil autem poteſt addi. Etenim nec addi poteſt res, aut formalitas ex natura rei: quia in diuina eſſentia nihil datur, quod aut realiter, aut ex natura rei diſtinguatur. Dici autem non poteſt quod addatur aliquid rationis: quia ſequeretur ſublato intellectu Deum non eſſe ſapientem.

9. Septima. Septimò; ſi de diuina pfectione plures conceptus formarentur, omnes eſſent vnius rationis: nam, & viſiones beatorum ſunt eiuſdem rationis, & ſpeciei. At ſi plures conceptus admittendi ſūt, non poſſunt non eſſe diuerſæ rationis.

Octaua. Octauò, ſi darentur plures cōceptus; vtiquè darentur plures, & diſtinctæ rationes perfectionum attributalium. Quod eſſe falſum ſex argumentis probat Aureolus apud Capreolum in d. ar. 2. fol. 121. col. 2. 3. & 4.

10. Nona. Nonó, ſi conceptus v. g. ſapientiæ eſſet diſtinctus à conceptu eſſentiæ; ratio etiam ſapientiæ diſtincta eſſet à ratione eſſentiæ. Quod eſt falſum: quia ratio ſapientiæ quidditatiuè, & eſſentialiter in eſſentia includitur;

Decimò, ſi perfectiones diuinæ, & eſſentia pluribus cōceptibus poſſēnt cōcipi, ex eo eſſet; quia & illimitatio eſſentiæ diuinæ, & limitatio intellectus creati cogerent ad formandum plures conceptus. At neutra eſt cauſſa ſufficiens, vt intellectus plures conceptus formet. Maior conceditur ab auctoribus huius ſententię. Prior pars minoris oſtenditur; quia ſi illimitatio eſſentiæ eſſet cauſſa, cur de ea formentur plures conceptus; vtiq; illimitatio ſapientiæ cauſſaret plures illius conceptus, quod eſt falſum. Porró ſi limitatio intellectus creati ſatis eſſet; ſequeretur, quòd ruſticos plures conceptus formaret de Deo, diuinaq; perfectione, quám theologus: habet enim intellectum magis limitatum. 11. Decima.

Vndecimò; quia intellectus vel formaret plures iſtos conceptus comparando diuinam perfectionem ad creaturas: vel comparando eas ad intra. Neutra autē pars dari poteſt. De priori multis id probat Henricus. De poſteriori verò multis idem probant Godofredus, & Durandus, vt inferiùs ſuo loco oſtendemus. 12. Vndecima.

Poſtremò; obijcitur auctoritas D. Anſelmi, Magiſtri, & articuli Pariſienſis. Nam D. Anſelmus in ſuo Monologio capit. 16. ita inquit: *Quæcunque de Deo dicuntur, dicuntur de eo vno, & vna conſideratione.* Et inferiùs negat Deum ſecundùm aliam, & aliam conſiderationem diſtingui, ita enim ait: *Illa ſumma eſſentia nullo modo ſit aliquid, vt illud idem ſecundùm alium modum, & ſecundùm aliam conſiderationem ſit.* Magiſter etiam in primo diſtinct. 8. in diuinis ſolúm admittit diſtinctionem ſecundùm nomina. Articulus verò Pariſienſis iudicat vt errorem, *ſi quis dicat diuinum intellectum eſſe alium, vt ſe intelligit, & alium, vt intelligit creaturas.* 13. Vltima. *D. Anſ.* *Magiſter.* *Articulus Pariſiēſis.*

Hæc ſunt, quæ ex Aureolo potui colligere ad probandum minorem diſcurſus initio propoſiti; fieri ſcilicèt non poſſe, vt intellectus creatus de diuina eſſentia, eiuſque perfectionibus plures conceptus formet. Quòd ſi verum eſt, nulla poteſt dari diſtinctio rationis in ipſa eſſentia, perfectioneque illius.

(**.*)

§. 3.

Explicatur aliud generale medium ex Nominalibus: fieri ſcilicèt non poſſe, vt res vna diſtinguatur à ſe ipſa per rationem.

14. Secundum fundamentũ generale. SEcundo loco Nominales alio longè diuerſo vtuntur medio. Admittunt enim contra Aoreolum poſſe Deum à nobis concipi pluribus conceptibus: & tamen negant Deum in illis à ſe ipſo diſtingui ratione. Pro medio ſumunt fieri non poſſe, vt res, quæ realiter eſt vna, diſtinguatur à ſe ipſa ratione id eſt conſideratione intellectus. Ita igitur argumentantur. Fieri nõ poteſt, vt vna res à ſe ipſa differat ratione, quãtunuis diuerſis concipiatur conceptibus. Sed eſſentia cum ſuis attributis eſt vna res, maximè realis, & vna. Ergò fieri nõ poteſt, vt à ſe ipſa differat ratione quantunuis diuerſis cõceptibus concipiatur. Minorẽ hui⁹ diſcurſus ſupponũt quia eſt in fide veriſsima. Porrò maiorem confirmant Ochamus, Gregorius, & Gabriel varijs medijs.

15. 1. Probatio maioris ex Ochamo. Prima illius maioris probatio ex Ochamo vbi ſuprà q. 3. eſt hęc. Si vna res ratione differt à ſe ipſa; vtiquè differt, vel propter diuerſas rationes fabricacatas ab intellectu circa ipſam: vel quia ipſamet res aliter, & aliter concipitur. Neutrũ ſatis eſt, vt vna res à ſe ipſa dicatur ratione, & intellectu differre. Ergò, &cęt. Maior ſupponitur; quia nihil aliud poteſt excogitari, quo res illa poſsit ratione differre à ſe ipſa. Prima pars minoris oſtẽditur: quoniam ſicùt intellectus poteſt formare diuerſas rationes circa eandem rem; ita cauſſa realis; poteſt circa eandem rem plures res diuerſas cauſſare: etenim poteſt cauſſare in lactè albedinem, & dulcedinem. Sed eadem res non poteſt dici realiter diſtincta à ſe ipſa, quantunuis in ea, & circa eam fiant plura realiter diſtincta. Ergò nec etiam poterit à ſe ipſa ſecundùm rationem diſtingui, quantunuis intellect⁹ circa ipſam formet plures, & diuerſas rationes. Minorem probat Ochamus: quoniam ſi in lactè fiant albedo, & dulcedo, lac à ſe ipſo nunquam diſtinguetur realiter; ſed vel albedo à dulcedine, vel etiam aggregatum ex lacte, & albedine realiter erit diſtinctum ab aggregato ex lacte, & dulcedine. Confirmat id ipſum Gregorius vbi ſuprà in quinta ratione; quia ipſum lac ſemper eſt vna res omninò indiuiſa. Eodem igitur modo ſi intellectus circa eandem rem ſibi obiectam formet diuerſas rationes; poterũt quidem ipſæ rationes inter ſe ratione diſtingui; ſimiliter, & aggregatum ex re & ratione ab alio ſimili aggregato: at quòd ipſa res à ſe ipſa diſtinguatur ratione; fieri nullo modo poteſt. Confirmatio ex Gr[...]

16. Poſterior verò pars eiuſdem minoris ab eodem Ochamo ita confirmatur. Nam quando res eſt aliter, & aliter cõcepta; aut illa res eſt omnibus modis eadem; ita vt nec ſecundum rem, nec ſecundum rationem multiplicitur, quantunuis multiplicenter modi concipiendi: aut aliquo modo multiplicatur per rationem. Si primo modo; non poteſt ipſa res à ſe ipſa diſtingui ratione, vt immediatè dictũ eſt in probatione prioris partis. Adde etiam quoniam cum idem obiectum aliter, & aliter videtur ab oculo, aut auditur ab aure, ſẽtiturvè ab alio ſenſu: res ipſa nunquam à ſe ipſa diſtinguitur, aut fit alia, quantunuis modi ſentiendi ſint alij, & alij. Ergó ſi res intellectui obiecta in ſe non multiplicatur, nunquam poterit à ſe ipſa diſtingui ratione, quantunuis aliter, & aliter concipiatur. Porrò ſi ipſa res aliquo modo multiplicatur ſecundum rationem; ita vt eam aliter, & aliter concipi, faciat eam eſſe plura obiecta; adhùc nõ poteſt à ſe ipſa diſtingui ratione: quoniam ſi illa multiplicatio obiectiua eſt ex natura rei, & ex parte ipſius; iam in illa re non datur vnitas, ſed diſtinctio ex natura rei ſine intellectu, cuius oppoſitum ſupponimus. Si verò illa multiplicatio non eſt ex natura rei, ſed in ipſis actibus; vtique quantunuis actus multiplicentur, ipſa res à ſe ipſa non poteſt ratione differre, vt probatum eſt. Hæc eſt tota Ochami demoſtratio maioris, quam pro fundamento ſumpſit.

17. 2. ex [...] Secunda probatio eiuſdem maioris ponitur à Gregorio, vbi ſuprà in prima ratione: quoniam ſi res aliqua poſſet ratione diſtingui à ſe ipſa; ſequeretur aliquam rationem eſſe, & non eſſe rationem illius rei: quod implicat. Conſequentiam probat: quoniam id, quo vnum ab alio diſtinguitur, ita eſt illi proprium, vt non conueniat ei, à quo diſtinguitur;

guitur, vt ex ſe patet. Ergò ſi aliqua res diſtinguitur ratione à ſe ipſa, aliqua ratio erit ſibi propria, quaten⁹ diſtinguitur à ſe; quia nihil poteſt ab alio diſtingui, niſi per id, quod ſibi eſt proprium. Rurſus illa ratio non erit ſibi propria, quatenus ipſa eſt alia à ſe; nam id, quo res ab alia diſtinguitur, non cõuenit ei, à quo diſtinguitur. Eadem igitur ratio erit eidem rei propria, & non erit. Quæ fuit ſequela.

18. 3. ex eodem Gregorio. Tertia probatio maioris eſt eiuſdem Gregorij, vbi ſuprà in ſecunda ratione: ſequeretur enim vnam, & eandem rem eſſe plura. Sequelam probat: quia id, quod diſtinguitur, & id, à quo diſtinguitur, ſunt aliqua diſtincta. Ergò ſi vna res à ſe ipſa aliquo modo diſtinguitur, eadem res ſecum erit plura diſtincta, & ſubinde erit plura. Falſitas conſequẽtis inde oſtenditur; quoniã illa vna res, vel eſſet plures res, vel plura entia rationis. Non poteſt eſſe plures res: tũ; quia ſupponitur, quòd ſit vna: tùm etiam; quia iam realiter diſtingueretur à ſe ipſa, cuius oppoſitum ſupponitur. Nec illa res eſſet plura entia rationis: quia res realis non poteſt eſſe ens rationis.

19. 4. ex eodem. Quarta probatio maioris eſt eiuſdẽ Gregorij, vbi ſuprá in tertia ratione: quia nullo modo fieri poteſt, vt res aliqua ſit non ipſa, nõ ſolùm ſecundùm rẽ, ſed nec etiam ſecundum rationem. Ergò nec fieri poteſt, vt res aliqua per rationẽ ſit diſtincta à ſe: aliàs fieret vt res ipſa per rationẽ fieret nõ ipſa: contra id quod in antecedẽte probatum eſt.

20. 5. ex eodem. Quinta probatio maioris eſt eiuſdẽ vbi ſuprà ratione 4. nam cum dicimus aliquam rem à ſe ipſa diſtingui ratione vel ita intelligimus, vt eadem res à ſe ipſa diſtinguatur ratione, tãquam cauſſa efficiente talem diſtinctionem: vel ita vt diſtinguatur ratione, tanquam formali diſtinctiuo. Neutrum dici poteſt. Ergò, & cæt. Non poteſt dici primum: quia licèt fieri queat, vt intellectus vnã rem ab alia diſtinguat, vt quando diſtinguit hominem ab equo: & ſimiliter fieri poſſit, vt intellectus ſua actione vnam rem compoſitam diſſoluat in ſuas partes, ſeparetque vnam intelligendo ab alia: tamen fieri nullo modo poteſt, vt intellectus effectiue diſtinguat, reſoluatque idem à ſe ipſo; ita vt vna, & eadẽ res tota ſit, quæ diſtinguitur, & tota ſit, à qua ipſamet diſtinguitur: id enim implicat. Nec dici poteſt ſecundum: etenim nec vna res poteſt à ſe ipſa diſtingui ratione, vt diſtinctiuo intrinſeco; eo modo, quo homo diſtinguitur ab equo per rationale: nec vt diſtinctiuo extrinſeco, eo modo, quo Petrus albus diſtinguitur à Ioanne nigro. At nõ poteſt res à ſe ipſa diſtingui ratione, vt diſtinctiuo intrinſeco: quia ratio, id eſt, intellectus nõ eſt aliquid intrinſecum ipſi rei, quæ diſtinguitur. Nec etiam diſtingui poteſt, vt diſtinctiuo extrinſeco: tùm; quia diſtinctiuum extrinſecum ſupponit extrema inter ſe intrinſecè eſſe diſtincta, vt patet: iam verò idem à ſe ipſo eſſentialiter non diſtinguitur. Tùm ſecundo; quia diſtinctiuum extrinſecum non poteſt facere, vt idem à ſe ipſo diſtinguatur: etenim ſi in vna ſubſtantia ſint plures qualitates realiter diſtinctę; non proinde ipſa ſubſtantia à ſe ipſa diſtinguitur ipſis qualitatibus: & ratio eſt; quia diſtinctiuum, quo vnum ab alio diſtinguitur, ita debet eſſe proprium ei, quod diſtinguitur, vt non conueniat ei, à quo diſtinguitur. Iam veró qualitas, quæ eſt in ſubſtantia, communis eſt ipſi ſubſtantiæ, & quatenus eſt id, quod diſtinguitur, & quatenus eſt id, à quo diſtinguitur.

Poſtrema probatio eiuſdem maioris ponitur à Gregorio in ſexta ratione: 21. Vltima ex eodem. nullum ens rationis diſtinguitur à ſe ipſo ſecundùm rem. Ergò nullum ens reale poteſt diſtingui á ſe ipſo per rationem. Antecedens eſt notum. Conſequentiam probat: primo; quia non min⁹ res realis eſt ipſa, quàm ens rationis ſit ipſum. Deinde; quia ſicút eſſe realiter idem, vel diuerſum, eſt proprium entis realis; ita eſſe idem, vel diuerſum ratione, eſt proprium entis rationis. Tertiò; quia ſicùt ſe habet diſtingui realiter ad ens rationis; ita diſtingui ratione ad ẽs reale. Quare ſi ens rationis non poteſt diſtingui à ſe ipſo ſecundum rem; ita etiam nec ens reale poterit diſtingui à ſe ipſo ſecundum rationem.

Hæc ſunt, quibus Ochamus, Gregorius, & Gabriel cum cæteris Nominalibus generaliter confirmant maiorem, quam pro ſolido fundamento ſumpſerunt; fieri ſcilicèt non poſſe, vt aliqua

res

res à ſe ipſa diſtinguatur ratione, id eſt, per cóceptus & notitias diſtinctas, quibus aliter, & aliter concipiatur. Ex quo fundamento deducunt fieri non poſſe, vt eſſentia ab attributis diſtinguatur ratione per cóceptus, & notitias diſtinctas: etenim eſſentia cum attributis eſt vna, & eadem res. Quare ſi eſſentia ab attributis poſſet ratione diſtingui; vtiq; eadem res à ſe ipſa poſſet diſtingui ratione, cuius oppoſitum putant ſe demõſtraſſe.

§. 4.

Referuntur alia quædam argumenta ex Nominalibus.

23. 1. Ratio ex Nominalib. NON ſatis fuit Nominalibus ſuã confirmaſſe ſententiam generali quodam fundamento; ſed etiã ſpecialioribus vtuntur rationibus ad eandem confirmandam. Prima ratio eſt Ochami vbi ſuprà q. 2. litera F. attributa realiter ſunt diuina eſſentia. Ergò nõ poſſunt ab ea diſtingui ratione, conſideratione que intellectus. Conſequentia probatur; quia nihil, quod realiter eſt diuina eſſentia, poteſt ratione diſtingui ab eo, quod realiter etiam eſt diuina eſſentia. Hanc propoſitionem inde probat Oohamus, quia idem & diſtinctum ſunt paſſiones, quæ immediate cõueniunt ei, cui conueniunt; idque quocunq; alio circunſcripto. Ergò ſi diſtingui ab alio alicui conuenit; vtiquè illi cõuenit omni alio circunſcripto. Et per conſequens ſi attributum ratione diſtinguitur ab eſſentia, ſemper ab ea diſtinguitur, quantumuis omnis operatio intellectus circunſcribatur. Igitur ab ea diſtingui non poteſt ratione, quod erat probandum.

24. Secunda. Secunda ratio; idẽtitas vel diſtinctio neceſſariò conſequitur extrema, quando ponuntur in eſſe: ita vt ſi duo ponuntur in rerum natura, neceſſariò vel erũt idem, vel erunt diſtincta. Ergò ſi illa ante omnem intellectum ſunt omnimodè idem & nullo modo variata, non poſſũt variari per intellectum; & per cõſequẽs nec poſſunt diſtingui ratione. At attributa, & eſſentia in Deo ſine intellectu ſunt omninò idem, & inuariata. Ergó nullo modo poſſunt variari per intellectum.

25. Tertia. Tertia ratio; nihil diſtinguitur realiter ab alio, niſi ſit rés. Ergó nihil ab alio diſtingui poteſt ratione, niſi ſit ratio. Sed nec eſſentia eſſe poteſt ratio; quia inſe eſt res realiſsima. Nec itẽ attributũ ratio eſſe poteſt; quia alioquin realiter diſtingueretur ab eſſentia. Ergò attributa, & eſſentia non poſſunt ratione diſtingui.

Quarta ratio; Nihil, quod eſt ens reale, poteſt eſſe idem ſecum ratione. Ergò nihil, quod eſt ens reale poteſt ratione diſtingui ab alio reali. Sed attributum, & eſſentia ſunt entia realia. Ergò non poſſunt abinuicèm ratione diſtingui. Secundus diſcurſus, & in antecedente, & in conſequentia eſt optimus. Conſequentia autem prioris diſcurſus eſt bona: quoniam quicquid poteſt eſſe idem ſecundùm rationem, poteſt etiam ſecũdúm rationem eſſe diſtinctum, & è contrariò. Antecedens verò ex eo oſtenditur; quoniam ſicùt ens rationis poteſt eſſe idem realiter cum altero ente rationis; ita nullum ens reale poteſt eſſe idem ratione cum altero ente reali. 26. Quarta.

Quintò: ſi attributa ab eſſẽtia ratione diſtinguerentur ideo eſſet; quia intellectus non poteſt totaliter apprehendere diuinam eſſentiam, ſed particulatim. At hoc eſt falſum: quia diuina eſſentia non eſt particulatim apprehenſibilis; ſed vel nullo modo apprehenditur; vel apprehenditur totaliter. 27. Quinta.

Poſtremã ratiõnẽ quidã ex eo ſumũt, quòd attributa eſſentialiter in eſſentia includũtur. Fieri igitur non poteſt, vt ratione ab ea diſtinguantur. Antecedens ſupponunt. Conſequentiam probant; quia vt aliqua concipiãtur diſtincta, oportet, vt aliquo modo vnũ nõ ſit aliud. At nihil concipi poteſt, vt diſtinctum ab eo, quod in ſuo conceptu eſſentialiter includit. Ergó ſi eſſentia eſſentialiter includit attributa, nõ poteſt ratione diſtingui ab illis. 28. Vltima.

Hæc ſunt aut omnia, aut potiora argumenta, quibus pars negans, tàm ab Aoreolo, quàm à Nominalibus confirmatur.

§. 5.

Reſoluitur pars affirmatiua.

PARS tamen, quæ affirmat attributa ab eſſentia ratione diſtingui à cæteris omnibus theologis vno conſenſu

conſenſu recipitur. Pro ea ſunt Scotiſtę: nec enim negant, ſed fatentur attributa ab eſſentia non ſolùm poſſe diſtingui conſideratione intellectus, ſed etiã de facto diſtingui quam ſæpiſsime. Aſſeritur à D. Thoma opuſculo 9. q. 1. 2. & 3. & in 2. d. 2. q. 1. ar. 2. & 3. & de potentia q. 7. ar. 6. & 1. p. q. 13. ar. 4. in corpore, & ad 3. tanquã notiſsimum ſupponit Ægidius in 1. d. 2. q. 3. ar. 1. 2. & 3. & ibi affirmat Richardus ar. 1. q. 3. §. quantum ad ſecundum & q. 4. Alenſis 1. p. q. 48. memb. 3. Hẽricus quodlib. 5. q. 1. litera R. & S. & in fine quęſtionis litera A. & quodlib. 13. q. 1. in principio, Argentina in 1. d. 6. q. 1. ar. 3. & 4. Durandus in 1. d. 2. vbi etiam Bachonius q. 2. ar. 3. & 5. Gerardus ibi q. 2. ar. 2. Toletan. in 1. d. 8. q. 1. ar 2. concl. 4. Capreolus ibi q. 4. ar. 1. concl. 2. Soncinas q. 4. concl. 5. Hiſpalenſis Aiala ibi ar. 2. Heruæus quodlib. 3 q. 3. ar. 1. ante finem, & in 2. d. 2. q. 2. Caietanus 1. p. q. 13. ar. 4. § *in reſponſione ad 3.* & §. *in eadem ratione* & q. 39. ar. 1. §. *in ratione ad ſecundum*, & de ente, & eſſentia c. 6. q. 12. Marſilius in 1. q. 12. ar. 3. concl. 2. & 3. ex nouioribus præceptor Franciſcus à Chriſto in 1. d. 2. q. 3. cõcl. 5. Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 1. in 2. illius parte concluſione 4. fol. 47. col. 3. vbi etiam Banhes dub. 3. concl. 2. pag. 110. Molina diſp. 2. concl. 2. & ibi Cumelius q. 7. Idem Cumelius 1. p. q. 4. ar. 2. q. 3. Valentia 1. tomo diſp. 1. q. 13. punct. 3. pag. 278. Bellomontanus 1. p. q. 116. cap. 4. Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 13. n. 2. & in Metaph. diſput. 30. ſect. 6. Fonſeca 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 3. pag. 351. Curſus Conimb. q. 4. in pręfatione Porphirij ar. 2. §. *id, quo manifeſtiùs in fine*, Deniq́ue Auguſtinus Nymphus 12. Metaph. diſp. 13. c. 4. Qui omnes vno conſenſu affirmant attributa diſtingui ab eſſentia ratione.

D. Thom. Ægidius. Richardus. Alenſis. Henricus. Argẽtina. Durandus. Bachonius. Gerardus. Toletus. Capreolus. Soncinas. Hiſpalẽſis. Heruæus. Caietanus. Marſilius. F. Franciſcus à Xpõ. Torres. Banhes. Molina. Cumelius. Valentia. Fonſeca. Nimphus.

30. Probatur 1. ex aſſertiõe. Hæc veriſsima ſententia primum cõfirmari poteſt grauiſsima authoritate non ſolùm illius Ioannis theologi, qui in Concilio Florentino Latinorum partes egit; ſed etiam omnium Patrum Latinorum, qui contra græcos diſputabãt: dixerunt enim eſſentiam á perſonis diſtingui ratione. At eadem eſt ratio de eſſentia in ordine ad attributa.

31. 2. ex D. Bernardo. Deinde confirmatur auctoritate D. Bernardi lib. 5. de conſideratione ad Eugenium paulò ante finem, quo in loco expreſſe docet Deum apud noſtrum intellectum pluralitate conceptuum, & ſignari, & diuidi: *riſus ſum (inquit) protuliſſe plura, ſed vnum eſt: vnus Deus ſignatus eſt pro captu noſtro, non pro ſtatu ſuo: diuiſus eſt hic, nõ ille: voces diuerſæ, ſemitæ multæ; ſed vnus ſignificatur, vnus quæritur.* Senſus eſt, Vnus Deus ſignatus, & diuiſus eſt multiplici conſideratione; idq́ue pro captu noſtro, non pro ſuo ſtatu, id eſt, non quatenus in ſe eſt, ſed quatenus à nobis conceptus eſt. Quem ſenſũ ſatis indicant verba conſequentia: *Diuiſus eſt hic, non ille.* Quẽ dixerat ſignatũ, nũc appellat diuiſũ: captus enim noſter, hoc eſt, noſter intellectus diuiſus eſt, dum multipliciter Deum cõſiderat: at Deus in ſe ipſo non eſt diuiſus. Optima ſunt verba, quæ ſequuntur: *Nobis autem, quia non poſſumus cum Deo ſimplicitate contendere, dum contendimus apprehẽdere vnum, occurrit veluti quadruplicatum.* Igitur apud D. Bernardum Deus in noſtro intellectu ob pluralitatem cõceptuum, quos de eo formamus, eſt veluti diuiſus quia ſcilicèt ſub pluribus ſemitis, id eſt perfectionibus formalibus à nobis eſt intellectus.

Tertiò confirmatur auctoritate Cõmentatoris 12. Metaph. comment. 38. & 39. agens enim de ijs, quæ ſunt abſtracta à materia (quæ vocat formam, non in materia) expreſſè docet in illis diſpoſitionem, & diſpoſitum (id eſt, ſubiectum, & prædicatum) in eſſe (hoc eſt, à parte rei) non eſſe diuiſa, ſed idem; bene tamen diuiſa eſſe in intellectu, qui ea quę in ſe ſunt in diuiſa, & vnũ, poteſt ſua conſideratione diuidere. Verba Commentatoris apud Capreolum in 1. d. 8. q. 4. ar. 1. concl. 1. ita habent: *In eis autem, quæ ſunt forma, non in materia, diſpoſitio, & diſpoſitum reducuntur ad vnum in eſſe, & duo in conſideratione.* Et ſtatim *actu enim eſſentia cum fuerit accepta, ſecundum quod eſt poſita, & diſpoſita* (per aliquam ſcilicèt intellectus compoſitionem) *tùm diſpoſitio, & diſpoſitũ vnum erit in prædicatione, & duo in intentione:* (quia ſcilicèt prędicatum differt à ſubiecto) *ſed tamen non ſicùt prædicatum differt à ſubſtantia in propoſitionibus categoricis ſubſtãtialibus* (id eſt, quę ſunt de rebus compoſitis, atq; corporeis, quæ ſolæ apud Cõmentatorem ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ (*diſpoſitio enim, & diſpoſitum* 32. 3. ex Commentatore.

idem

idem eſt, ſicùt in rebus abſtractis: ſed in potentia duo, quando intellectus diuiſerit alterum ab altero. Et inferiùs addit: *Cum autem fuerit conſiderata diſpoſitio, & diſpoſitum in eis, quæ non ſunt in materia* (hoc eſt cum hæc conſiderantur in ſe ipſis, & vt ſũt à parte rei) *tùm reducuntur ad vnam intentionem omnibus modis: & nullus modus erit, quòd diſtinguatur prædicatum à ſubiecto, & diſpoſito extra intellectum, id eſt, in eſſentia rei: ſed cum intellectus componit aliquã propoſitionem ex diſpoſitione, & diſpoſito in talibus reb'* (ſimplicibus ſcilicèt, & abſtractis) *non intellexit ex eis nomina ſynonyma, ita vt propoſitio ſit ſecundùm nomen, & non ſecundùm intentionem* (id eſt, rem ſignificatam) *ſed intellegit ea differentia.* Quomodo autem differant; ſtatim exponit, de quo inferiùs. Ex quibus omnibus verbis optimè colligit Capreolus apud Commentatorem vitam, & ſapientiam (de his enim agit) non differre in Deo, diuinaque eſſentia, niſi in intellectu. Id intellige de differentia

Explicatio Nominaliũ reijcitur.

actuali, de qua ſola agit. Nec audiendi ſunt Ochamus, & Gregorius cum cæteris Nominalibus, dum explicãt Commentatorem, vt ſolùm agat de nominibus, ſecundiſque intentionibus: nam quàm ſit hæc explicatio aliena à mente & verbis Commentatoris, nullus non videbit. Cum Commentatore conſentiũt

Auicena. Algazel.

Auicena, & Algazel relati à Capreolo vide apud eum vbi ſuprà.

33. 4. probatur ratione.

Quartò id ipſum ratione etiam oſtẽditur: quoniam eſſentia, & attributa cõcipiuntur à nobis pluribus concepibus formalibus re, & ratione præciſis. Ergó eſſentia, & attributa apud intellectum ratione diſtinguuntur. Huius diſcurſus & antecedens, & conſequẽtia ſunt à nobis diligentius explicanda. Et quod attinet ad antecedens illud quotidiana

Antecedẽs huius rationis expenditur.

docet experientia: alium enim conceptum formamus de ſempiterna Dei diuinitate, alium de illius virtute, alium deniquè, & alium de ſingulis illius attributis. Quod etiam licèt colligere ex verbis Pauli ad Roman. 1. *Inuiſibilia Dei* (in-

Ad Rom. 1.

quit) *à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciũtur: ſempiterna quoquè eius virtus, & diuinitas.* Ex quibus verbis non ſolùm colligimus hæc omnia pluribus conceptibus à nobis intelligi; ſed etiam cauſſam à priori illius pluralitatis: nam in primis Paulus in plurali loquitur; *Inuiſibilia* (inquit) *Dei conſpiciuntur à nobis.* Plura igitur ſunt, quę à nobis conſpiciuntur. Plura autem non niſi pluribus conceptibus poſſunt à nobis concipi propter noſtri intellectus in intelligendo imperfectionem, atque limitationẽ. Deinde diuinitatem à virtute, veluti diſtinguit tanquam duo intelligibilia, dũ ait: *ſempiterna quoque eius virtus, & diuinitas.*

Tertio oſtendit cauſſam à priori in illis verbis: *à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* Etenim, quæ ſunt Dei, conſpicere non poſſumus, niſi ex cognitione eorum, quæ facta ſunt. Quòd etiam agnouit Ariſtoteles cum cęteris philoſophis. Quare cùm multa ſint, quæ facta ſunt; ex ſingulis ſingulas Dei perfectiones à poſteriori diſcurrẽdo deducimus. Vnde ex creaturis primum concipimus, quod Deus ſit, varias circa hanc veritatem demoſtrationes conficientes, vt patet ex 8. Phyſicorum, & ex 12. Metaph. Deinde ſuppoſito quód Deus ſit, de eo nunc hanc, nunc illam perfectionem demonſtramus; idque ex cognitione huius, & illius perfectionis, quam in creaturis agnoſcimus. Quare dubitari non poteſt, quin de Deo, & de eius perfectionibus plures, & diſtinctos conceptus formemus. Quod ſatis explicat D. Bernardus lib. 5 de conſideratione ad Eugenium in verbis, quæ pauló ante citauimus in ſecunda confirmatione. *Viſus ſum protuliſſe plura: ſed vnum eſt.* At vbi dantur plura nomina, plures etiã conceptus dentur, neceſſe eſt. Addit: *Vnus Deus ſignatus eſt pro captu noſtro.* Senſus eſt; Deus pro captu noſtri intellectus eſt ſignificatus à nobis, non vno, ſed pluribus conceptibus: quem ſenſum explicãt verba ſequentia: *Diuiſus eſt hic, non ille,* id eſt, noſter intellectus in Deo intelligendo diuiditur; non verò Deus in ſe ipſo. Vnde concludit: *Voces diuerſæ, ſemitæ multæ, ſed vnus ſignificatur, vnus quæritur.* At vbi plures ſunt voces, plures etiã ſunt conceptus; quia voces mediantib' conceptibus res ſignificãt, ex Ariſt. lib. 1. Periherm. c. 1. Annotanda adhùc ſũt verba, quæ ſequuntur: *Nobis autem, quia non poſſumus cum diuina ſimplicitate contendere, dum contendimus apprehendere vnum, occurrit veluti quadruplicatum.* Quibus verbis explicat cauſſam multiplicationis noſtrorum conceptuum.

34. (margin, beside "Tertio oſtendit")

Bern. Ariſt.

35. *Chryſoſt.* Id ipſum probat auctoritas Chryſoſtomi, quam refert D.Thom. in 1.d.2.q.1. ar. 3. §. *Quantum verò ad 4.* docet enim angelos ita Deum laudare, vt quidã maieſtatem, quidam vt bonitatem, &c. illũ laudant. Cõmentator etiam in locis ſuperiùs adductis id ipſum euidẽter probat: *Commentat.* ſed optimus locus eſt 12. Met. cõm. 37. relatus à Capreolo in 1. d.8. q.4. ar. 2. in 6. argum. contra ſecundam fol. 122. col. 1. in principio, ita enim habet: *Dicẽdum, quòd intellectus poteſt quidèm formare diuerſos conceptus de eadem perfectione: non tamen illam rem diuidendo, & cæt.* Quarè mirum eſt, quòd Aoreolus de hac notiſsima veritate dubitauerit. Quam in hoc ſenſu intelligimus, vt plures illi conceptus non ſolùm re ſint ad inuicem præciſi, ita vt vnius entitas entitatẽ alterius non includat; ſed etiam ratione, quatenùs vnus conceptus formalis ita repræſentet Dei ſapientiam ſub ratione ſapiẽtiæ, vt non repræſentet eam ſub ratione, aut eſſentiæ, aut iuſtitiæ: nam eſſentiam, & ſapientiam ſub ea ratione concipiũt diſtincti illi cõceptus, ſub qua eſſentiã, & ſapientiam ex creaturis conceperũt: quæ ratio cũ debeat eſſe cõmunis Deo, & creaturis, ita ſe habet ad aliam rationẽ, vt ab ea omninò ſit præciſa: etenim ratio ſapientiæ ſub ſua analogica communitate diſtincta eſt à ratione iuſtitię, & eſſentiæ, vt inter doctos conuenit.

36. Concludendũ eſt igitur veriſsimũ eſſe noſtrũ antecedẽs, eſſentiã, ſcilicèt, & attributa concipi à nobis conceptibus formalib⁹ re, & ratione ad inuicẽ diſtinctis. Ex quo antecedẽte optimè deducitur eſſentiã, & attributa apud intellectũ ratione diſtingui. Quã conſequentiam *Prima conſequentię probatio.* primò ita oſtẽdimus; quia negandũ non eſt intellectũ, dùm rẽ intelligit, tribuere illi quoddã eſſe in genere intelligibiliũ, quod appellamus eſſe rationis, quidquid illud ſit: nã in ſuperiori libr. cõtra nõnullos cũ D.Thoma, & cõmuni Thomiſtarũ latè oſtẽdimus admittendũ eſſe duplex eſſe exiſtẽtiæ: vnũ reale, alterum obiectiuũ. Quorũ illud eſt in genere rei: hoc autẽ in genere intelligibiliũ, quod appellatur eſſe rationis, ideò quia expẽditur penes exiſtentiã, quã res habẽt in intellectu, dũ illi obijciuntur. Cùm verò intellectus de re alioquin ſimplici, etiã de Deo poſsit formare plures cõcept⁹, vt oſtendimus; poterit etiã eidẽ rei tribuere plura eſſe rationis: ſicut enim cõceptus formales rei ſunt plures, ita etiã plura erunt eſſe obiectiua eius rei, quæ pluribus conceptibus obijcitur. Et hæc eſt communis doctrina, vt aduertit Capreol. in 1.d.8.q.4.ar.3. ad 4. impugnationẽ Gregorij contra 2. fol.117. col.1. & cũ eo Sõcinas ibi q.4. cõcl.5. ad 2. Gregorij impugnationẽ. Et cum ad pluralitatem in eſſe neceſſariò ſequatur diſtinctio; vtiq; dum intellectus vni, & eidem rei ſimplici effectiuè tribuit plura eſſe rationis; ex conſequenti, & ſecundariò cauſſabit in ea diſtinctionem rationis.

37. *Secũda probatio.* Deindè eadem conſequẽtia hoc etiã diſcurſu poteſt demonſtrari: quoniam conceptibus formalibus re, & ratione præciſis neceſſariò reſpondent plures conceptus obiectiui ratione actualiter præciſi; ita vt res ipſa (quæ eſt conceptus obiectiuus) actu repreſentetur ſub vna ratione actualiter abſtracta, & præciſa à quacunque alia ratione formali cuiuſcunq; alterius obiectiui cõceptus. Ergò rationes illæ obiectiuæ ſecundũ eſſe, quod habent in intellectu ſunt abinuicem diuiſæ, & diſtinctæ per rationem: in quo poſita eſt diſtinctio rationis, vt ex ſequenti §. meliùs patebit.

§. 6.

Quid nam hoc loco ſit diſtingui ratione?

38. SEd vt hæc veritas omni ſublata æquiuocatione (quæ confuſionẽ parit) euidentiùs explicetur; oportet explicare, quidnã ſit aliqua inter ſe ratione diſtingui? Pro explicatione præmittẽdum eſt nomen rationis multifariã accipi apud philoſophos, vt præter *Præmiſſum* alios benè aduertit Torres de Trinitate q.28. ar.2. diſp.2. dub.4. fol.49. col.4. in princ. Et omiſsis pluribus alijs acceptionibus, quod attinet ad noſtrũ inſtitutum, ratio tripliciter ſumi poteſt. Nã *Triplex rationis acceptio.* interdùm ſumitur pro intellectu: intellectus enim eſt hominis ratio, qua circa res poteſt ratiocinari. Deindè ſumitur pro natura, eſſentia, & quidditate rei, quæ diffinitione, aut quaſi diffinitione explicatur: ratio enim ex Ariſt. *Ariſt.* 4. Metaph. c.7. tex.28. ſumitur pro diffinitione: definitio autem ſæpiſsimè ſumitur pro ipſa quidditate, & eſſẽtia rei.

In hac ſignificatione ſumitur à philoſophis, cum docent genus, & differentiam eſſe rationem ſpeciei, v.g. animal rationale eſſe rationem hominis, colorem eſſe de ratione albedinis, & generaliter omnia prædicata eſſentialia dicũtur eſſe de ratione rei, cuius ſunt prædicata. In hoc ſenſu nomen rationis à veterib' philoſophis, & ab Ariſtotele ſæpiſsimè fuiſſe vſurpatum aſſerit Fonſeca lib. 5. Metaph. c.6.q.7. ſect.4. in principio, & nos id annotauimus ſuprà ar. 4. §. 2. In hoc ſenſu hoc nomen accepit Ariſtoteles in 1.Phyſic.c.2.tex.21. dum ait albũ, & muſicum eſſe idem ſubiecto, ratione autem diſtingui. Similiter etiam; dùm in eodem libro c.7. tex.6.& c.9. tex.78. aſſerit nõ entia ratione diſtingui ab ente. Denique rationem interdùm ſumi pro quidditate, & natura, quæ eſt in ipſa re, expreſſè docet D. Thomas in 1. d. 22.q.1.ar.3. Tertio modo ſumitur ratio pro conceptu, quem intellectus format de re: ratio enim, quam ſignificat nomen, eſt conceptio intellectus de re ſignificata per nomen, vt ait D.Thomas 1. p.q.13.ar.4.& in 1.d.2.q.1.ar.3. §. *Quantum ad primum*, & 1. contra Gentes c. 35. & de potentia q.9. ar.4. Et eſt acceptio apud theologos, & philoſophos vulgatiſsima: apud quos ratio idem eſt, quòd conceptus de re: conceptus item idem eſt, quód ratio rei. Vndè ſicùt conceptus communiter diuiditur in formalem (quem plures appellant mentalem) & obiectiuum; ita etiam ratio communiter diuiditur in formalem, ſiuè mentalem, & obiectiuam, vt patet ex Fonſeca in 4.Metaph.c.2 q.2.ſect.1.in principio, & Curſu Conimbricenſi in c. 5. prædicamentorũ q.1.ar.1.in principio. Quarè quatuor habemus rationis acceptiones. Primò accipitur pro intellectu. Secũdò pro eſſentia, aut quaſi eſſentia. Tertiò pro conceptu formali. Quartò denique pro conceptu obiectiuo.

Fonſeca. Ariſt. D. Thom. D.Thom. Fonſeca.

39. Rationis acceptio quæ ſit propria huius loci.

At in quanam harum acceptionum nomen rationis ſumendũ ſit, non facilè colliges ex ſcribentibus: plures enim de vna ad aliam ſignificationem ſæpè diuertunt: loquentes enim de conceptu formali diuertunt ad obiectiuũ: & agẽtes de ratione ſumpta pro eſſentia trãſeunt ad rationẽ ſumptã pro conceptu. Rationem pro conceptu, notitiavè formali accipit preceptor Frater Franciſcus à Chriſto in 1. d.2. q.3. concl. 2. At verò pro conceptu obiectiuo eam accipit Torres in dicto dubio 4. §. *Reſpondemus*, expreſsiùs Bellomontanus 1. p. diſp.117. c.1. n.2. An ſit accipienda pro conceptu, an verò pro quidditate non determinat Heruæus, nec in 1. d.2. q.2. nec quodlib.8.q.1. Rationem accipi nõ poſſe pro conceptu ſcribit Gregorius in 1.d.8.q.2.ar.1. in principio.

Fr. Fran. à Chr. Torres. Heruæ. Gregor.

40. Vera est ratio.

Ego puto in hac diſputatione rationem ſolùm ſumi pro intellectu, eiuſque operatione, quæ ipſa idem eſt, quòd cõceptus formalis. Pro cuius explicatione aduerto in hac diſputatione diſtingui ratione nihil eſſe aliud, quàm diſtingui diſtinctione rationis: etenim hoc nitimur probare attributa ab eſſentia nõ diſtingui aut diſtinctione reali, aut formali, quę ſit ſine intellectu, ſed ſola diſtinctione rationis. At quandò dicimus attributa diſtingui ab eſſentia diſtinctione rationis, ratio ſolùm ſumitur ꝑ intellectu, operationeq; illius; vt ſit ſenſus, quòd diſtinguantur diſtinctione ab intellectu, illiuſq; operatione cauſſata. Ergò cũ dicimus attributa diſtingui ſola ratione; ratio idem erit, quòd intellect', atq; operatio illius. Minor huius diſcurſus ex eo facilè probatur, quòd diſtinctio rationis nihil eſt aliud, quàm diſtinctio cauſſata per rationẽ, operationemq; rationis, vt patet ex terminis, & benè aduertit Suarius in Metap.diſp.7. ſect.1.n.7.& 8: etenim ratio, quæ habet operationem accõmodari non poteſt, niſi ſoli intellectui, potentiæq; intellectiuæ, non verò, aut quidditati, aut cõceptui obiectiuo. Ex hac reſolutione infertur ablatiuũ *ratione* ſolùm denotare principiũ effectiuũ; vt idem ſit diſtingui ratione, qđ diſtingui diſtinctione cauſſata per operationẽ rationis, atq; intellect'. Cũ verò ſolus intellect' ſua operatione, formaliq; notitia ſit cauſſatiu' diſtinctionis, q̃ eſt ꝑ rationẽ; vtiq; ſol' intellectus, eiuſq; operatio, cõcept' vẽ formalis intelligẽd' venit nomine rationis.

41. Vberior explicatio.

Non negamus cõceptus obiectiuos diuinarũ perfectionũ, ſiuè potiùs ipſas diuinas perfectiones ſũptas in eſſe cognito, quod habẽt in intellectu, diſtingui ratione, ideſt, ſuis formalitatibus, & quidditatib' (quia alia eſt ratio, & quidditas ſapien-

ſapientiæ, prout habet eſſe cognitum in intellectu, & alia ratio, quidditasvè iuſtitiæ, quanuis à parte rei vna, & eadem ſit) negamus tamen conceptus illos obiectiuos diſtingui ratione, id eſt, diſtinctione rationis à ſe ipſis cauſſata: nam cū à ſe ipſis non habeant illud eſſe cognitum, ſecundùm quod diſtinguuntur; ſed effectiuè ab intellectu, & illius operatione, formaliq; conceptu; vtique nec à ſe ipſis habebunt diſtinctionem rationis, quæ conſequitur illud rationis eſſe. Itaq; conceptus illi obiectiui à diſtinctione formali virtuali, quæ inter ſuas formales, & eſſentiales rationes reperitur, fundamentaliter habent, quod poſſint actu diſtingui per intellectum: at, quòd actu diſtinguantur, ſolùm habent à ratione ſumpta pro intellectu, tanquā à principio effectiuè diſtinctiuo illarū perfectionū: nā à ſolo intellectu, eiuſq; formali conceptu habent, quòd actu cōcipiantur cōceptu pręciſo ab alijs perfectionibus: etenim quia intellectus cōcipit ſapientiam ſub ratione formali ſapientiæ præſcindēdo à ratione formali iuſtitię, id eſt, non concipiendo iuſtitiā; indè habet ſapientia, quòd actu habeat eſſe obiectiuum, vel ſine iuſtitia, vel diſtinctum ab eſſe obiectiuo iuſtitiæ: ad quod eſſe ſequitur actualis diſtinctio ſapientiæ á iuſtitia. Itaq; quia intellectus concipit ſapientiam conceptu re, & ratione præciſo à iuſtitia (quia concipit ſapientiam, eiuſq; rationem formalem interim non concipiendo rationē formalem iuſtitiæ) ideò ſapiētia habet eſſe cognitum actu diſtinctum à iuſtitia.

42. Reſolutio. Concludendū eſt igitur diſtingui ratione in hac diſputatione nihil aliud eſſe, quàm diſtingui diſtinctione rationis hoc eſt diſtinctione, quam ratio ipſa facit. In quo ſenſu ratio, nec ſumi poteſt pro eſſentia, vt eſt à parte rei; nec pro conceptu obiectiuo. Primum patet: hoc ſecundum ex eo oſtenditur; quoniā cōceptus obiectiuus potiùs recipit diſtinctionem rationis, quàm illam cauſſet; nec enim conceptus obiectiuus ſapiētiæ cauſſauit, aut eſſe rationis, in quo ſapientia diſtinguitur à iuſtitia; aut diſtinctionem, qua diſtinguitur. Nam cum illam diſtinctionem non habeat, niſi prout actu præſcindit à iuſtitia; hanc autē præciſionem non habeat ex ſua ratione, & quidditate (quia, vt eſt in Deo, nō præſcindit à iuſtitia) ſit, vt eā ſolùm habeat à ratione, hoc eſt, ab intellectu, & ab illiꝰ operatione, cōceptuvè formali: etenim intellectꝰ ſuo formali conceptu ita concipit rationem ſapientiæ, vt illo conceptu pręſcindat à ratione iuſtitię.

Quarè non ſunt audiendi, aut Torres, 43. Torres, & Bellomont. reijciuntur. aut Bellomontanus (ille de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 2. dub. 4. hic 1. p. diſp. 117. c. 1. n. 2.) quatenùs aſſerunt diſtingui ratione hoc loco idē eſſe, quòd diſtingui conceptu obiectiuo. Nam conceptus obiectiui ſunt, qui diſtinguuntur ratione; non verò ratio, qua effectiuè diſtinguūtur. Meliùs igitur dixit doctiſsimus præceptor Frater Franciſus à Chriſto in 1. d. 2. q. 3. concl. 2. dum aſſerit hoc loco idem eſſe diſtingui ratione, quod diſtingui conceptu formali. *Fr. Franc à Chriſto.* Melius dixiſſet diſtingui ratione idem eſſe, quòd diſtingui intellectu, conceptuvè formali: illo tanquā principio effectiuo, vt quod; hoc tanquā principio effectiuo, vt quo: etenim intellectꝰ ſua operatione, ſuoq; formali conceptu, tanquàm principio, vt quo, cauſſat in conceptibꝰ obiectiuis eſſe quoddā rationis pręciſum à ratione formali, eſſentialivè aliorū conceptuū obiectiuorū: ad quam præciſionem conſequitur in illis diſtinctio rationis.

Ex qua reſolutione infertur in hac propoſitione, *attributa diſtinguuntur ratione* 44. Illatio contra Capreolum. ablatiuum illum *ratione* non denotare principium intrinſecè diſtinctiuum, ſed extrinſecum tantùm, cum denotet principium effectiuum, quod non eſt, niſi extrinſecum. Vndè non eſt audiendus Capreolus, dum docet ablatiuum illum denotare principium intrinſecum formale, vt ſtatim dicemus ad quintam probationem Gregorij §. 8.

§. 7.

Soluitur argumentum Aoreoli contra pluralitatem conceptuum.

SVpereſt ſolutio argumentorū: ſoluentur autē eo ordine, quo fuerūt 45. propoſita. Quarè primó ſoluemus fundamentū Aoreoli: nā, quę ex Patribꝰ §. 1. adducta ſunt, facilè ſoluuntur ex dictis ſuprà ar. 1: ſolùm enim ꝓbant inter eſſentiā, & attributa nullam dari diſtinctionem realem. Origenem autē, & Magiſtrum pro nobis ſtare ibi oſtēdimus.

46. Ex dictis ſuprà §. 2. iam conſtat Aureolum in hoc ſuam machinam fundaſſe, vt oſtenderet fieri non poſſe, vt intellectus plures conceptus formet de eſſentia, & attributis; vt indè inferret ea ratione non diſtingui; ſiquidèm ratione diſtingui non poſſunt, niſi de illis plures formentur conceptus. Nos hoc fundamentum tanquàm falſiſsimum iam reiecimus ſuprà §.5. ratione 4. Quarè ſoluenda ſunt argumenta, quibus ſuam paradoxam opinionem confirmauit.

Solutio argumenti.

47. Ad primum concedendum eſt Deum eſſe vnum quoddam conceptibile, quãtum eſt de ſe: virtute tamen eſſe plura conceptibilia. Ex quo antecedente licet benè inferatur Deum poſſe concipi vnico tantùm conceptu; non tamen infertur non poſſe, niſi vno tantùm conceptu concipi. Et ratio eſt; quia ex ſe eſt conceptibilis vnico tantùm, illoque ſimpliciſsimo conceptu ab intellectu, cui primò, & per ſe eſt obiectum adæquatum; qualis eſt ſolus intellectus diuinus; à quo ſolo in ſua eminentiali vnitate adæquatè concipi poteſt. At cum reſpectu aliorum intellectuum ſit obiectum inadæquatum per infinitum exceſſum, eſt quidèm obiectum ab illis perceptibile; inadæquatè tamen: & ſubindè ab illis eſt perceptibile ſub certa, & determinata intelligibilitate obiectiua, ratione virtualis multiplicitatis, quam includit. Quarè à creato intellectu, quãuis totus concipiatur; non tamen concipitur totaliter, & adæquatè; quia non concipitur, nec concipi poteſt ſub adæquata illius intelligibilitate; ſed ſub intelligibilitate indiffinitè certa, & limitata, vt colliges ex D. Thoma 1. p. q. 12. ar. 7 ad 3. & de veritate q. 8. ar. 2. ad 2. & in 3. d. 14. q. 1. ar. 2. quæſtiuncula 1. ad 2. & in 4. d. 49. q. 2. ar. 3. ad 3. In quo communiter recipitur à theologis. Quarè Deus in ordine ad noſtrum intellectum ſecundùm ſe eſt quoddam intelligibile actu vnum, ſed virtute multiplex: & ſubindè eſt diuiſibilis non ſecundùm eſſe, quod habet extra intellectum; ſed ſecũdùm eſſe, quod habet in intellectu noſtro. Solutio ſatis eſt ad mentẽ Capreoli in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 9. Aureoli contra ſecundam fol. 128. colum. 2. & Aialę Hiſpalenſis ibi ar. 4. ad 9. eiuſdem Aureoli fol. 107. col. 1.

Solutio primæ probationis.

D. Thom.

Capreolus.

Hiſpalenſ.

48. Secundum argumẽtum, ſi diligentiùs expendatur, ſupponit auctores noſtræ opinionis admittere diuinam realitatẽ ſiuè entitatẽ vnico tantùm conceptu à nobis concipi; perfectionem verò illius pluribus: niſi enim hoc à nobis concedi ſupponeret, non rectè cõtra nos argueret. At nihil minùs ſupponimus: nam ſicùt docemus diuinam entitatem totam quidèm concipi; non tamen totaliter: & ideò non vno, ſed pluribus conceptibus concipi; ita etiam docemus totam diuinam perfectionem cõcipi quolibet noſtro conceptu; nullo tamen modo concipi totaliter; & ob id pluribus conceptibus eſſe conceptibilem à nobis. Et vt hoc meliùs intelligatur, aduertendũ eſt non ita hac de re theologizandum eſſe, vt entitas, ſiuè realitas diuina in ſe ipſa concipiatur, non concepta ſub aliqua perfectione: hæc enim imaginatio falſa eſt: quia diuina entitas, nec in eſſendo, nec in intelligẽdo ſeparari poteſt à ſua perfectione; ſicùt etiam nec perfectio à ſua entitate. Quarè hæc duo inſeparabiliter ſe ſe comitantur; vt nec entitas diuinitatis ſine perfectione diuina cõcipiatur; nec perfectio ſine diuina entitate. Non negamus entitatem diuinam ſub vna perfectione poſſe concipi conceptu præciſo ab alia perfectione; quin potiùs id in hac diſputatione ſupponimus: negamus tamen eam poſſe concipi ſub præciſo conceptu entitatis, non concepta aliqua perfectionis ratione.

Solutio ſecundæ probationis.

49. Ità igitur theologizandũ erit, vt diuina entitas, ſiuè realitas ratione ſuæ infinitatis in eſſendo, non ſolùm vendicet ſibi perfectionẽ, ſiuè eſſentialẽ, & quidditatiuã, qua primò, & per ſe conſtituitur in eſſe eſſentiæ, naturæ, & quidditatis diuinæ (qualis eſt entitas ſubſtantię, viuentis, & ſpiritualis:) ſed etiam vendicet ſibi omnem perfectionem ſimpliciter, quam appellamus attributalem. Cum verò ex hoc habeat, quòd in eſſendo ſit infinitè perfecta; ex eodem etiam habet, quòd in ſua perfectione formali ſit infinitè intelligibilis; intelligibilitate tamen virtualiter multiplici; cum & perfectiones, quas ſibi naturaliter vẽdicat, ſint virtute plures, vt dixim' ſuprà ar. 6. Igitur in quolibet conceptu creato concipitur tota entitas, realitaſque diuina cũ tota ſua perfectione; nõ tamẽ

totali-

tòtaliter: quia non concipitur, niſi ſub certa, & determinata perfectione. Et indè eſt, vt realitas diuina, diuinaq; perfectio diuidatur ſecundum eſſe, quod habet in intellectu; ita vt ſecundum tale eſſe alia ſit realitas, quæ ſub præciſa ratione ſapientiæ obijcitur intellectui; & alia, quæ obijcitur ſub præciſa ratione eſſentiæ: cuilibet tamen reſpondet tota entitas diuina, quæ eſt à parte rei; inadæquatè tamen: quia, vt diximus ſuprà ex Molina, realitas illa diuina obiectiuè exiſtens in intellectu (quam conceptum obiectiuũ appellamus) quanuis ſupponat pro tota diuina realitate, quæ eſt à parte rei: non tamen ſupponit pro illa totaliter, ſed inadæquatè, quatenùs ſcilicèt illa realitas continet in ſe perfectionem, ſub qua intellectui obijcitur. Ex his patet explicatio allati argumẽti: negandum eſt enim realitatem diuinam ratione ſuæ infinitatis vnico tantùm cõceptu concipi ab intellectu creato; cum ipſa infinitas potiùs ſit cauſſa, cur à nobis vno tantùm conceptu concipi non queat. Efficit igitur infinitas illius realitatis, vt concipi non poſſit, niſi tota; at tamen ſimùl efficit, vt concipi non queat totaliter, ſed inadæquatè ſecundùm determinatam perfectionis rationem. Hoc autem vniformiter ſeruatur tàm in diuina realitate, quàm in diuina perfectione. Et hęc eſt optima huius argumenti explicatio: quod non ſatis explicarunt Capreolus vbi ſuprà fol. 117. col. 4. ad 1. Aoreoli ſecundo loco contra ſecundam; & Aiala loco citato fol. 106. col. 3. ad 2. principale.

Capreolus. Aiala.

50. Ad 3. reſpondet Capreolus vbi ſuprà fol. 128. & Aiala fol. 107. vterque col. 1. ad 6. In forma facilè ſolues, ſi ita explices antecedens, vt diuina perfectio extra intellectum in ſe actu ſit ſummè vna & indiuiſibilis: virtute tamen ſit plures, vt diximus ar. 6. Et hoc modo conſequẽtia non eſt bona. Ad cuius probationẽ dicimus intellectum non ita diuidere diuinas perfectiones, vt dicat eas in Deo eſſe actu diuiſas; ſed ita, vt vnam concipiat cõceptu pręſcindente ab alia, quæ eſt diuiſio abſtractiua, ad quã ſatis eſt virtualis diſtinctio præſuppoſita in re, vt ſine mendacio fiat. Quarè admittim⁹ intellectum vnam perfectionem concipere, alteram non concipiendo. In quo aliquo modo aſsimilatur partitioni reali; quanuis verè non ſit partitio; ſiquidẽ non ità vnum ſeparet ab alio, vt à parte rei vnum non ſit cum alio.

Solutio tertii.

51. Pro ſolutione quarti plura ſcribit Capreolus cum ſuo aſſecla Hiſpalenſi ad decimum quintum Aoreoli, ille fol. 128. col. 3. iſte fol. 107. col. 3. Sed omiſſis, quæ ſcribunt, faciliùs ſolues, ſi dicas intellectum illam diſtinctionem effectiuè cauſſare; quia de diuina entitate, & perfectione format diſtinctos conceptus formales re, & ratione pręciſos: indè enim reſultat diuinam realitatem diuidi ſecundùm diſtinctas exiſtẽtias obiectiuas, ſub quibus diſtinctis conceptibus formalibus obijcitur. Quarè diſtinctio illa fundatur in ipſiſmet diuinis perfectionibus: non ſimpliciter, ſed pro vt habent diſtinctas exiſtẽtias obiectiuas, quarum quælibet eſt ens quoddam rationis reſultans in re concepta ex cõceptibus formalibus. Nam omnium cõſenſu, quia intellectus format conceptũ formalem Petri; ideò Petrus conſequitur eſſe cognitum, quod ipſum eſt ens rationis. Igitur cum intellectus format conceptum ſapientiæ diuinæ, realitas ipſa diuina, vt eſt ſapientia, conſequitur quoddam eſſe rationis, quod dicitur eſſe cognitum. Dum verò format cõceptum eſſentię, realitas ipſa, vt eſt eſſentia, conſequitur aliud eſſe rationis à priori diſtinctum. Quandò igitur Aoreolus inquirit, in quonam diſtinctio iſta rationis fundetur? reſpondendum eſt fundari quidèm in ipſa diuina realitate, vt eſt ſapientia, tanquàm in ſubiecto quod: in ipſo tamen eſſe obiectiuo, ſub quo intellectui obijcitur, vt in ſubiecto quo. Nec opus eſt rationes alias fabricari, vt Aoreolus arguit. Sicùt etiã ex noſtra ſententia non infertur diuinas perfectiones, quæ apud intellectum ratione diſtinguũtur, non eſſe illas, quæ ſunt in Deo: quia, vt ſæpè diximus, illa eadem res, quæ eſt à parte rei, eſt, quæ eſt in intellectu; variata tamen ſecundũ aliud, & aliud eſſe. Et hæc eſt facilis huius argumenti explicatio.

Solutio 4. ex Capreolo, & Hiſpalenſi. Facilior ſolutio.

De quinto argumento aiunt Capreolus, & Aiala vbi ſuprà, ille fol. 128. col. 3. 52.
ad 13. iſte fol. 107. col. 2. ad 13. & latiùs in 3. ar. notab. 3. Ego puto ſolutionem eſſe facillimam: quia admittendum eſt

Solutio 5.

entitatem diuinam, quæ à parte rei eſt eſſentia, & ſapientia; apud intellectum ſub aliqua ratione concipi, vt eſt eſſentia, & ſub alia, vt eſt ſapiētia. Nam iſtas rationes eſſe diſtinctas expreſſè concedit D. Thomas in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. §. *Quātùm ad quartum*; ſed clariùs d. 22. q. 1. ar. 3. in corpore, & ad 3. & 4. & d. 31. q. 1. ar. 2. ad 2. & de potentia q. 7. ar. 6. Vndè Thomiſtæ vno ore id concedunt, vt patet ex Capreolo in 1. d. 8. q. 4. ar. 1. concl. 2. fol. 118. col. 2. §. *In creaturis*. Nam, cùm intellectus concipiat Deum ſub illis perfectionibus manu ductus ex creaturis, vt dicemus ar. 9. dùm concipit Dei ſapientiam, non cōcipit eam ſub propria, & adæquata ratione, quā habet in Deo; ſed ſolùm ſub communi, & analoga ratione ſapientię, vt ſatis colliges ex D. Thoma in dicta d. 22. q. 1. ar. 3. ad 4. & benè annotauit Hiſpalenſis Aiala in d. notabili 3. ſub quo conceptu ſapientia nec eſt eſſentia, nec iuſtitia; ſed perfectio quædam ſua diffinitione quidditatiua diſtincta à perfectione eſſentiæ, vt eſt eſſentia, & iuſtitiæ, vt eſt iuſtitia. De quo nulla eſſe poteſt dubitatio apud auctores noſtrę opinionis, & à fortiori nec erit apud Scotiſtas, qui haſce perfectiones diſtinguunt, non ratione modo, ſed ex natura rei ſecluſa omni intellectus conſideratione. Quandò igitur Aoreolus inquirit; an ratio eſſentiæ cōcipiatur vt diſparata à ratione ſapientię, & iuſtitię; dicendum eſt eas concipi, vt diſparatas cum Aiala in d. notab. 3; etenim ratio eſſentiæ, vt abſolutè eſt eſſentia, diſparata eſt à ratione ſapientiæ, & iuſtitiæ. Nec indè benè infert Aoreolus ſapientiā non poſſe de Deo prędicari; nam conſtat ſapientiam in concreto prędicari de Deo formaliter. An verò in abſtracto prędicetur de Deo, & de diuina eſſentia? Affirmatiuè reſpondēdum eſt. Vtrùm verò hæc prędicatio ſit vera in ſenſu formali, an in ſolo idētico? Quęſtio eſt inferiùs explicanda.

D. Thom. — *Capreolus.* — *D. Thom.* — *Aiala.*

53. Solutio ſexte ex Capreolo, & Aiala eijcitur. Vera ſolut.

Ad 6. reſpondent Capreolus, & Aiala, ille fol. 128. iſte fol. 107. vterque col. 1. ad 7. Sed omiſsis, quæ ſcribunt, fortè vt impertinentibus, argumentum videtur puerile: nam cum cōceptus iſti ſint pręciſi, vtique conceptus ſapientiæ nō includit in ſe rationem formalem eſſētiæ, nec illi aliquid addit. Quód ſi Aoreolus velit inquirere, an perfectio ſapientię ſit aliquid ſuperadditum perfectioni eſſentiæ? Reſpondendum eſt noſtro intelligendi modo per ſapientiam aliquid ſuperaddi eſſentiæ; quia concipitur, vt perfectio veluti adiacens illi, eamque qualificans. Si rurſus inquiratur, an illa ſit aliquid rationis, an res, an verò formalitas ex natura rei diſtincta; Puerilis eſt interrogatio: reſpondemus tamen ſapientiam eſſe ens quoddā reale; non tamen realiter diſtinctum, nec etiam ex natura rei actualiter; ſed ſolùm virtualiter, vt eſt in Deo; actualiter veró, vt eſt in intellectu: & ideò propoſitio formata per intellectum eſt veriſsima. Nec benè theologizat Aoreolus, dùm ex eo, quòd ſapientia ſola ratione diſtinguitur ab eſſentia, infert ſapientiam per ſolum intellectum conuenire Deo.

Ad 7. omiſsis, quæ reſpondent Capreolus, vbi ſuprà fol. 28. column. 1. ad 5. & Aiala fol. 106. col. 4. ad 5. neganda eſt ſequela: quoniam conceptus formati de Deo ſub diuerſa perfectione attributali ſpecie inter ſe diſtinguuntur; quoniā conceptus obiectiui, à quibus per ſe ſpecificantur, diſtinguuntur ſpecie. Nec aliquid officit quod obijcitur de viſionibus beatorum; quoniam illæ tàm in hominibus, quàm in angelis terminantur ad vnum formale obiectū ſub vna formali ratione, vt modó ſupponimus. 54. Solutio.

Ad 8. admittenda eſt ſequela: quia perfectiones attributales abſolutè ſūptæ, & in ſua analogica communitate dicunt plures, & diſtinctas ſpecie rationes, vt patet ex Diuo Thoma in locis citatis, & eſt communis ſententia. Admiſſa igitur ſequela neganda eſt minor. Probationes autem, quas ad illam confirmandam adducit Aoreolus, latè diſſoluunt Capreolus, vbi ſuprà ad argumenta Aoreoli primo loco adducta cōtra ſecundam fol. 121. column. 2. & Aiala ibi artic. 4. ad eadem argumenta fol. 106. column. 1. & Soncinas in eadem diſtinctione 8. quæſt. 4. concl. 5. ad argumenta Aoreoli: nec enim decet in ſoluēdis ſophiſmatib' ſine cauſſa ſpatiari. 55. Solutio.

Capreo. — *Aiala.*

Ad 9. facilis eſt ſolutio apud eos, qui putant attributa eſſentialiter non includi in ratione quidditatiua eſſentiæ: hi 56. Solutio.

hi enim admiſſa ſequela negabunt minorem. Porrò, qui contrariam ſententiam defendunt, eam in hoc ſenſu intelligunt, vt tàm eſſentia, quàm ſapientia conſiderentur ſecundùm eam rationem, qua in Deo exiſtunt; hoc enim modo omnia attributa eſſentialiter inſunt in eſſentia. At tamen, ſi tàm eſſentia, quã ſapientia, cęteraque attributa conſiderentur ſub ratione analogica communi etiam creaturis; negandum eſt ſapientiam eſſentialiter ingredi quidditatem eſſentiæ. Nam in hoc ſenſu eſt quædam perfectio diſparata: nam ſi vt ſic, ingrederetur rationem eſſentiæ; omnis eſſentia creata in ſua eſſentiali ratione includeret ſapientiam, quod eſt falſum. Quæ doctrina eſt D. Thomæ in 1. d. 22. q. 1. ar. 3. ad 4. & probauit Aiala in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. in 3. notabili, & ar. 4. ad 11. Aureoli contra 2. fol. 107. col. 2. Quod etiã docuit Capreolus ibi fol. 128. col. 2. De quo plura ſunt dicenda inferius q. 7. Ad argumentum igitur in forma admittenda eſt ſequela, ſi ſermo ſit de ratione eſſentiæ, & ſapientiæ in ſua communitate analoga, in quo ſenſu ſumuntur, cum concipiuntur ab intellectu viatoris, vt Capreolus cum Aiala annotauit, & in hoc ſenſu neganda eſt minor. At ſi ſermo ſit de ratione eſſentiæ, & ſapientiæ, vt eſt in Deo, neganda eſt ſequela; ſiquidem conceptus viatoris, cum ſit inadæquatus tàm reſpectu eſſentiæ, quàm ſapientiæ, non repreſentat rationem aut eſſentiæ, aut ſapientiæ, niſi ſecundum rationem anologicam communem creaturis, vt benè annotarunt Capreolus, & Aiala.

D. Thomas. Aiala. Capreolus.

57. Solutio 10. Ad decimũ reſpõdetur maiorem eſſe veriſsimã, in hoc tamen ſenſu, vt vtrũq; ſimùl ſit per ſe cauſſa pluralitatis cõceptuum, de quo plura in ſequenti quęſtione ar. 8. In hoc igitur ſenſu neganda eſt minor quo ad vtranque partem. Ad probationem prioris partis nõ eodem modo reſpondent Capreolus, & Aiala: hic enim loco citato fol. 106. columu. 4. ad 3. putat intellectum creatum de ſapientia etiam formaturum fore plures conceptus, ſi eam in ſe ipſa apprehenderet. At Capreolus, vi. ſuprà fol. 127. col. 4. ad 2. putat ſapientiam diuinam magis eſſe limitatam in ratione perfectionis, quã ſit res ipſa; quę eſt eſſentia, & perfectio. Et ratio eſt; quia res, quæ eſt eſſentia, & perfectio, eſt conceptibilis omni cõceptu perfectionis: poteſt enim concipi non ſolùm conceptu ſapientię, ſed etiam iuſtitiæ, bonitatis, & cęt, cum tamen perfectio ſapientiæ ad vnum tantùm ſapientiæ conceptum ſit determinata, quatenus talis eſt. Ex qua ſolutione benè colligitur apud Capreolum ſapientiam in Deo non eodem modo eſſe illimitatam, atque eſt res, quę eſt diuina eſſentia in ratione perfectionis. Sed ꝑfectò, ſi res iſta conſideratius expendatur, nec vna, nec altera ſolutio eſt recipienda. Non videtur recipienda ſolutio Aialę; quia intellectus creatus, ſi per impoſsibile apprehenderet diuinam ſapientiam, vt in ſe eſt; vnum tantùm illius conceptum formaret, alioquin illam nõ apprehenderet, vt eſt in ſe. Quare, cum dicimus intellectum creatum non poſſe non formare plures conceptus de re, quæ eſt diuina eſſentia, agimus de illo, provt illam rem concipit ſecundùm rationem analogam perfectionis, quę cõmunis eſt etiam creaturis; in quo ſenſu de diuina ſapientia non plures, ſed vnũ tantùm conceptum format; quia ſemper eam concipit ſub ratione formali ſapientiæ. Et ita vrget difficultas argumenti.

Capreolus. Aiala.

Neutra ſolutio placet

58. Non placet ſolutio Capreoli. Porrò Solutio Capreoli, ideo non placet; quia licèt ſapientia diuina ſub cõmuni ratione perfectionis non ſit illimitata; quia habet determinatam rationem perfectionis, vt patet: tamen in ratione talis perfectionis eſt etiam illimitata. Cur igitur de ea intellectus creatus plures conceptus non formabit; ſi reſpectu illius datur eadem cauſſa pluralitatis? Hęc eſt difficultas, quæ vrget ſolutionem Capreoli. Quare puto, difficultatem, quæ tangitur in priori parte minoris, facile ſolui, ſi dicamus intellectum creatum, quanuis de diuina ſapientia non formet plures conceptus perfectionis diuinę, provt diuina perfectio concipitur ſub ratione analogica perfectionis communi Deo, & creaturis (quia ſemper eam concipit ſub ratione ſapiẽtiæ, quæ eſt diſtincta á ratione iuſtitię, cæterarumque perfectionũ) tamẽ de ipſa ſapiẽtia adhùc poteſt formare cõceptus plures ſub ratione ſapientię; quia adhùc nõ poteſt ipſam ſapiẽtiam,

propria ſolutio.

tiam, vtpote infinitam, & illimitatam totaliter comprehendere. Igitur ſapiẽtiam non poterit concipere, niſi ſub ratione communi ſapientię; at tamen ſub illa ratione non poteſt non formare plures conceptus eiuſdem ſapientiæ; quia nullũ poteſt de illa formare, niſi inadæquatum. Et hæc ſatis pro priori illa parte minoris.

59. Nam, quæ adducuntur pro confirmanda poſteriori illius parte facilem habent ſolutionem: quoniam ruſticus plures quidem conceptus de diuinis perfectionibus formabit, quàm theologus; non tamen plures diſtinctos, ſed confuſos, & inexplicatos. Nam quód theologus vno conceptu de Deo diſtinctè intelligit, ruſticus intelligere non poterit, niſi pluribus confuſis, & indiſtinctis. Quare de Deo ruſticus non plures perfectiones concipiet, quàm theologus, ſed pauciores: quamuis ad vnam perfectionem cognoſcendam pluribus indigeat, quàm theologus. Igitur limitatio intellectus cauſſa eſt, vt perfectiones Dei non vnico, ſed pluribus conceptibus apprehendat. Quòd verò pluribus, aut paucioribus conceptibus indigeat ad intelligendas diuinas perfectiones; hoc non oritur præcisè ex limitatione intellectus; ſed interdum ex maiori illi' perfectione interdum ex minori. Nam ſi ſermo eſt de cognitione diſtincta illarum perfectionum, altior intellectus plures perfectiones ſub paucioribus conceptibus intelliget: at ſi de cognitione confuſa, & imperfecta; qui intellectus minorem habuerit in intelligendo perſpicacitatem, pluribus indigebit conceptibus, vt ad diſtinctam vnius perfectionis notitiam deueniat. Et ad hũc ſenſum explicabis, quæ ſatis confusè adducuntur à Capreolo, vbi ſuprà fol. 128. col. 1. ad 4. & ab Aiala fol. 106. ad 4. col. 4.

60. Solutio 11. Vndecimum argumentum petit difficultatem latiùs explicandam in quæſtione ſequente articul. 8. 9. & 10. Vide, quæ ibi dicemus.

Sol. vltimæ. Ad poſtremum argumentum, quod attinet ad D. Anſelmum, hæc ſunt illius verba: *Quemadmodum itaq; vnum eſt, quidquid eſſentialiter de ſumma ſubſtantia dicitur: ita ipſa ſubſtantia vno modo, vna conſideratione eſt, quidquid eſſentialiter eſt.* In quibus verbis nomine *conſiderationis* non eſt intelligenda operatio intellectus. vt benè aduertit Bellomontanus 1. p. d. 116. cap. 4. n. 14. nec enim in hac ſignificatione aliquid facit ad inſtitutum Anſelmi. Sed nec conſiderationis nomen ibi accipitur, vt idem ſit, quòd res; quicquid velit Bellomontanus: etenim nec conſideratio vnquam habuit hanc ſignificationem; nec ad inſtitutum etiam facit. Quare conſideratio ibi idem eſt, quòd ratio formalis, & quidditatiua, ſub qua cuiuſque rei eſſentia à nobis conſideratur. Eſt igitur ſenſus: ſicùt ea, quæ de ſumma Dei ſubſtantia dicuntur, ſunt vnum realiter: ita etiam ipſa diuina ſubſtantia *vna conſideratione*, hoc eſt, vna ratione formali eſt omne id, quod eſt: quia non vnum vendicat ſibi ſubſtantialiter, aliud accidentaliter: ſed quicquid ſibi vendicat, id vendicat ſub vna ratione ſubſtantiali. Et in eodem ſenſu explicãda ſunt verba, quę ſtatim adiungit: *Illa verò ſumma eſſentia nullo modo ſic eſt aliquid, vt illud idem ſecundum alium modum, aut ſecũdum aliam conſiderationem non ſit; quia quicquid aliquo modo eſſentialiter eſt, hoc eſt totum, quod eſt.* Senſus enim eſt: vt diuina eſſentia nullo modo ita ſit aliquid, vt ſub alio modo, aliavè ratione non ſit illud: ſed quicquid aliquo modo eſt ſecundum eſſentiam, id ipſum ſubſtantialiter eſt totum, quod eſt: nam ſi diuina eſſentia eſt id, quod eſt iuſtum: ipſum eſſe iuſtũ eſt eſſe ſapientem, eſſe miſericordem, & cæt. Hæc eſt vera explicatio D. Anſelmi. Quem explicant Bellomontanus vbi ſuprà, & Capreolus loco citato fol. 128. col. 2. ad 10. & fol. 129. col. 2. ad 23. & Aiala fol. 107. col. 1. ad 10. ſed nullus ſatis accommodatè. Bellom. Capreol. Aiala.

61. Nec Magiſter ſententiarum negat, ſed admittit potiùs multiplicitatem cõceptuum: ſed de hoc modò parùm curamus. Sicùt etiam non eſt curandum de articulo Pariſienſi, in verbis tamen citatis ſolùm iudicat errorem affirmare intellectum in Deo, vt intelligit ſe, realiter eſſe alium, provt intelligit creaturas. Et hæc pro ſolutione fundamenti, quod ex Aoreolo primo loco adduximus §. ſecundò.

§. 8.

Soluitur fundamentum generale Nominalium.

IN

62. Solutio 2. argumen generalis IN generali demonſtratione Nominalium latet æquiuocatio, quæ confuſionem parit, & fallaciam, quam preſenſit Capreolus in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 5. primo loco contra ſecundam fol. 127. col. 2. & poſt eum Soncinas ibi q. 4. concl. 5. ad primum Gregorij, qui tamẽ rem iſtam potiùs confundunt, quàm explicent. Dicendum eſt igitur maiorem veram eſſe, ſi faciat hunc ſenſum, vt nihil diſtinguatur à ſe ipſo ſi omnibus modis fuerit ipſum: nam in his terminis propoſitio eſt nota: ſi enim aliquo modo diſtinguitur, iam non omnibus modis eſt ipſum. In hoc autem ſenſu minor eſt falſa: quoniam eſſentia licèt realiter ſit idem cum attributis; nõ tamen omnibus modis habet cum illis ipſeitatem: etenim, vt noſtra habet opinio, poteſt ab illis ratione diſtingui: vnde in hoc ſenſu Nominales ſumunt id, quod erat probandum. At tamen, ſi ſenſus maioris propoſitionis fuerit, vt nihil diſtinguatur à ſe ipſo, id eſt, ab eo, cum quo aliquo modo eſt ipſum; propoſitio eſt falſa; quia licèt Petrus albus ſubiecto ſit idem cum petro nigro; tamen dicitur diſtingui à ſe ipſo nigro, vt ſtatim oſtendemus. Præterea, quæ realiter ſunt vnum, & idem ens, poſſunt diſtingui vel formaliter, & ex natura rei, vt interdum cernitur in creatis; vel ſaltem ſecundum rationem, vt cernitur in diuinis. Maior igitur in ſenſu explicato neganda eſt. Nec oppoſitum probant, quæ in confirmationem illius maioris tam variè, & ſophiſticè adducuntur.

63. Ad primã probationẽ [illegible] Ad primam probationem, quæ ſumpta eſt ex Ochamo, & Gregorio, omiſſis quę adducunt Capreolus, & Soncinas vbi ſuprà, & Aiala ibi ar. 4. ad quintam probationem Gregorij contra ſecundam fol. 105. col. 4. dicendum eſt vnam, & eandem rem vtroque modo poſſe à ſe ipſa ſecũdum rationem differre: nam illa vna res, quę à parte rei habet vnum tantùm eſſe, dum aliter, & aliter concipitur, habet aliud, & aliud eſſe rationis. Exempli gratia punctus, quanuis à parte rei ſit vnum quid indiuiſibile ſecundum ſuam entitatem: tamen dum concipitur, vt eſt principium partis ſequẽtis, & vt eſt finis partis præcedentis, habet apud intellectum aliud, & aliud eſſe obiectiuũ, aliumque, & alium formalem conceptum; quorum quilibet & re eſt pręciſus ab alio (quia eſt diuerſa qualitas ab illo) & etiam ratione: punctus enim, dum concipitur ſub ratione principij, præſcindit à ſe ipſo, vt habet rationem finis. Idem dicendum eſt de eſſentia diuina: nam licèt à parte rei ſit vnum ſimplex ens cum ſuis attributis, vnamque habeat rationem formalem: tamen dum aliter, & aliter concipitur, nunc ſub ratione formali eſſentiæ, nunc autem ſub ratione ſapientię, aut iuſtitiæ; ipſa operatione intellectus conſequitur aliud, & aliud eſſe obiectiuum, & rationis, quorum quodlibet eſt ratione pręciſum ab alio. Ad argumentum igitur conceſſa maiore, neganda eſt minor quoad vtranque partem.

Quoad priorem quidem; quoniam res cõcepta habet diuerſum eſſe rationis cauſſatum in ea per intellectũ: quod ipſum ſatis eſt, vt ipſa ſub vno eſſe rãtione diſtinguatur à ſe ipſa ſub alio eſſe 64.
Ad probationem verò negandũ eſt lac, vt album, non diſtingui realiter à ſe ipſo, vt eſt dulce: oppoſitum enim docet Ariſtoteles. in 1. Phyſic. citatus à Capreolo, dum ait ſortem in domo eſſe diuerſum à ſe in foro: vbi Commentator ab eodem Capreolo citatus poſt multa id ipſum concludit. Oppoſitum etiam in pomo odorifero, & ſapido docuit D. Thomas de malo q. 2. ar. 6. ad 12. dũ ait: *pomum eſſe multiplex quale propter diuerſitatẽ odoris, & ſaporis; licèt ſit idem quale propter vnitatem ſubiecti*: cũius doctrinam referunt, & probant Capreolus, Aiala, & Soncinas vbi ſuprà. Iam verò vbi datur multiplicitas, neceſſariò datur diſtinctio, & diuerſitas. Ratione etiam idem demonſtratur ſumpta ex doctrina Porphyrij in c. de differentia ſine contradictione probata ab omnibus logicis: etenim quando duo accidentia ſunt in eodem ſubiecto, non ſolùm ſecundum ſuas entitates diſtinguuntur in abſtracto; ſed etiam dum informant ſubiectũ, faciunt illud differre à ſe ipſo differentia communi, & accidentaria: ita enim ſcribit Porphyrius: *Omnis in vniuerſum differentia diuerſum alicui adiuncta facit*. Ex quibus verbis omnes colligunt accidẽtia communia diuerſum facere ſubiectum, quod afficiũt, vt patet ex Scoto q. 24. in prædicabilia, & ex Caietano, Soto Louani-

Ariſtotel. *Commentator.* *D. Thom.* *Capreolus.* *Aiala.* *Soncinas.* *Porphyri.* *Scotus.* *Caietanus.* *Sotus.*

Louaniẽſis Louanienſibus,& ex alijs in d.c.de diffe-rẽtia,& aduertit Curſus Conimb.ibi tũ in Comentario,tum q.1.ad 3. Quare nõ ſolùm albedo in lacte differt à dulcedine; ſed etiam facit differre ipſum lac à ſe ipſo. Quare lac, vt album, non ſolùm realiter differt à ſe ipſo non albo; ſed etiam à ſe ipſo dulci. Quod adeó verum eſt, vt grauiſsimi metaphyſici doceant lac, vt album realiter differre à ſe ipſo dulci relatione reali, vt putat Fonſeca in 5.Metaph. c.15. q. 1. ſect. 7. §. *defectu ſecundæ* pag. 689. Quare ſi duo accidentia realia ſatis ſũt, vt ſubiectum, in quo ſunt, faciant realiter diuerſum à ſe ipſo; quantumuis ſint vnum ſubiecto: eàdem ratione diuerſa accidentia rationis ſatis erũt, vt rem in ſe ipſa realiter vnam faciant à ſe ipſa diuerſam ſecundum rationem.

65. Ex dictis patet poſteriorem partem minoris, quam negauimus, eſſe falſam: etenim ſatis eſt, vt vna res ratione differat à ſe ipſa, quod aliter, & aliter ab intellectu intelligatur, id eſt, ſub alia, & alia ratione: idque conceptu formali præſcindente à ratione, ſub qua ab alio conceptu percipitur v.g. ſatis eſt, vt res, quæ realiter, & formaliter eſt eſſentia, ſapientia, & iuſtitia concipiatur ab intellectu ſub diſtinctis cõceptibus mutuo præciſis, vt ipſamet res, quatenus concipitur ſub ratione eſſentiæ, ratione diſtinguatur à ſe ipſa, vt concipitur ſub ratione ſapientiæ, aut iuſtitiæ: etenim diuerſi illi modi cõcipiendi cauſſãt in illa re aliud, & aliud eſſe rationis, & ex conſequenti cauſſant diſtinctionem eiuſdem rei à ſe ipſa. Minor igitur quo ad poſteriorem partem eſt neganda.

66. Ad probationem verò, quam nobis obijcit Ochamus, dicendum eſt, quando vna, & eadem res aliter, & aliter cõcipitur, nec eſſe omnibus modis eandẽ rem; nec ipſam eandem ſimpliciter multiplicari, vt male ſupponit argumentũ: ſed eſſe vnam, & eandem rem, ſub alio tamen, & alio eſſe obiectiuo apud intellectum. Nam quód ipſamet res, quæ à parte rei eſt ſecundum realem exiſtentiam, ſit, quæ eſt in intellectu ſecundum exiſtentiam obiectiuam, vulgatiſsima eſt doctrina: cõceptus enim obiectiuus eſt ipſamet res, quę eſt ad extra, vt communiter docetur, & patet ex Fonſeca lib.4.Metaph. c.2.q.2.ſect. 1. §. *conceptus obiectiuus*, & ex Curſu Conimb. in prędicamentis in c. de ſubſtantia q.1.ar.1. in principio, & ex Suario in Meteph diſp. 2.ſect.1.n. 1.& ſatis colliges ex Commẽtatore 12.Metaph.com. 51. & in 7. Metaph.com.23. Imò etiam ex D.Anſelmo Monologion c.36. quem refert, & probat D. Thomas 1. p. q. 14. ar. 13. apud quem, & apud ſuos ipſamet res, quæ eſt extra, eſt, quę exiſtit in intellectu ſub alio tamen eſſe. Et quanuis à parte rei ſit vna, & eadem; tamen, vt eſt in intellectu, habet aliam, & aliam exiſtentiam obiectiuam; quæ ſatis eſt, vt ipſam rem faciat ratione diuerſam; quanuis fundamentaliter ſit vna, & eadem. Nam ſi diuerſa accidentia realia, dum eidem ſubiecto tribuũt aliam, & aliam exiſtẽtiã (etenim petr⁹ albus, & calidus duplicẽ habet exiſtẽtiã accidentariã) faciũt, vt idem numero ſubiectũ, provt eſt ſub vno, ſit diuerſum à ſe, provt eſt ſub alio, vt iam oſtendimus ad priorem partem minoris; eodem modo aliud, & aliud accidens rationis efficiet, vt eadem numero res, vt eſt ſub vno illorum, ſit diuerſ ſecundũ rationẽ à ſe ipſa, vt eſt ſub alio.

Fonſeca. Commen. D.Anſ. D.Thom.

67. Itaque vt ad argumentum redeamus res, quæ aliter, & aliter concipitur, nec eſt omnibus modis eadem (quia per aliud, & aliud eſſe obiectiuũ diſtinguitur) nec ſecundum rẽ in ſe ipsa multiplicatur, ſed ſemper eſt eadẽ, quia ſicùt multiplicatio conceptus formalis non arguit diuerſitatem rerum conceptarum, ſed rationum, ſub quibus cõcipitur: ita etiam multiplicatio exiſtentię obiectiuæ non arguit diuerſitatem rerum cõceptarum, ſed rationum, quæ in eàdem re reperiuntur.

68. Dubi. Si inquiras, vtrum illa vna, & eadem res, quæ in intellectu habet aliam, & aliam exiſtẽtiam obiectiuam, conſtituat diuersa obiecta. Affirmatiuè reſpõdebo cum Aiala in 1. d. 8. q. 4. ar. 4. ad 2. Gregorij contra ſecundam fol. 105. col. 2. etenim, vt obiectum intellectus multipliciter, non eſt neceſſe multiplicetur res ipſa; ſed ſatis eſt multiplicari rationem formalem, ſub qua obijcitur intellectui: ſicùt etiam idem pomum cenſetur plura obiecta, quatenus vt coloratũ mouet viſum; vt ſapidum mouet guſtum & vt odoriferum mouet olfatum: nam

Reſpo. Aiala.

eadem

eadem res ſub alia, & alia formali ratione pertinet ad diſtinctas ſcientias, tanquam diuerſa illarum ſubiecta. Sic igitur eadem res, quæ ſub pluribus rationibus diſtinctas habet exiſtentias obiectiuas in intellectu, cōſtituet diuerſa intellectus obiecta, ad quæ diſtincti conceptus formales terminantur. Ita fit, vt diſtinctio obiectorum in intellectu non neceſſariò requirat diſtinctionem in rebus obiectis; benè tamen diſtinctionem rationum formalium vnius, & eiuſdem rei. Nec inde benè arguit Ochamus multiplicationem illorũ obiectorum ſumi ex diſtinctione actuali illarum rationum, quę ex natura rei ante intellectũ in illis reperiatur; etenim ex parte rei ſatis ad hoc eſt diſtinctio virtualis, vt inferiùs dicemus. Atque ita reſoluta eſt tota machina Ochami. Illud adhùc aduerto Capreolum, Soncinatē, & Aialam exiſtimare nō eſſe abſurdum eandem rem viſam duplici viſione habere duplex eſſe intentionale; ſicùt etiã duplici conceptu apprehenſa, habet duplex eſſe cognitum. Et de hoc Ochami argumento hæc dixiſſe ſatis ſit.

Aduertētia

69. Ad ſecundā [probati]onē. Capreolus. Aiala. Soncinas.

Ad ſecundam maioris probationem, quæ eſt Gregorij, reſpondet Capreolus loco citato ad primum contra ſecundam fol. 126. col. 2. §. *poteſt tamen aliter dici*, & Aiala ibi q. 4. ar. 4. ad primum Gregorij, contra ſecundam fol. 105. col. 1. & Soncinas ibi q. 4. concl. 5. ad primum Gregorij §. *ſecundo dico*. In forma neganda eſt ſequela, ſi conſequens ita intelligatur, vt aliqua ratio ſit, & non ſit alicuius eodem modo ſumpti: concedenda tamen, ſi ita intelligatur, vt aliqua ratio ſit huius vno modo conſiderati, quæ nō ſit illius, vt conſideratur alio modo: hęc enim ſibi non contradicunt. Nam quãdo Petrus albus differt à ſe ipſo calido; albedo, quæ eſt fundamẽtum diſtinctionis, eſt Petri, quatenus in ſe ſubiectat albedinem: at nō eſt Petri, provt ſebiectat in ſe calorem. Simili modo quando pũctus conſideratur vt principium; ratio principij conuenit pũcto, vt principiat partem ſequentem; at non conuenit illi, vt terminat partem antecedẽtem. Itaq; quanuis, & ratio principij, & ratio finis à parte rei conueniant eidem puncto; tamen ratio principij illi non conuenit ſub ratione finis, nec è conuerſo. Idem reperitur in illis, quæ diſtinguuntur ratione ratiocinante, nam licèt idem Petrus in intellectu habeat in ſe intentionem ſubiecti, & prædicati: tamen ratio ſubiecti non eſt illi propria, provt ſubeſt intentioni prædicati. Simili igitur modo dicendum eſt de re, quæ realiter eſt diuina eſſentia, & attributa: quanuis enim eadem res ſit, quæ concipitur ſub pręciſa ratione eſſentiæ, & ſub præciſa ratione ſapientiæ: tamen exiſtentia obiectiua, quæ illi eſt propria, provt concipitur ſub ratione ſapientiæ, non eſt propria illi provt concipitur ſub ratione eſſentiæ: etenim cōcepta ſub pręciſa ratione eſſentię non includit rationem ſapientiæ; vnde ſub hac rarione diſtinguitur à ſe ipſa, vt concipitur ſub ſapientię ratione.

70. Ad tertiam. *Capreolus. Aiala. Soncinas.*

Ad tertiam probationem eiuſdem maioris, quæ eſt Gregorij latè reſpōdet Capreolus ad 3 Gregorij fol. 126. col. 2. 3. & 4. & Aiala fol. 105. col. 1. ad 2. & Sōcinas in d. concluſione 5. ad 2. Gregorij. Ex illorum mente admittẽda eſt ſequela: quoniam res, quæ á parte rei eſt in ſe vna, apud intellectum eſt plures, ſi alio, & alio modo concipiatur. Quam ſententiam probant verba D. Thomę allata à Capreolo: *ſi intellectus multos conceptus formet de vna re; talis dicitur eſſe plures, & diſtincta, & multiplex ſecundũ rationem hoc eſt ſecundum eſſe, quod habet in intellectu.* Quæ verba refert Capreolus ex 4. contra Gẽtes c. 5. ea tamen ibi non reperio, nec inuenire potui, quo in loco D. Thomas ea ſcripſerit: puto tamen ſententiam eſſe veriſsimam, quam probauerunt Capreolus, Soncinas, & Aiala locis citatis, & ſatis ſignificauit Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 3. concl. 2. §. *probatur concluſio.*

D. Thomas

Capreolus. Soncinas. Aiala. Molina.

71. Diuina eſſētia quo pacto ſit diuiſibilis.

Pro cuius explicatione aduertẽdum eſt rem, quę eſt diuina eſſentia, & attributa, licèt extra intellectum in ſe non ſit diuiſibilis diuiſione reali; imò nec diſtinguibilis ex natura rei: eſſe tamen diuiſibilem ſecundum eſſe, quod habet in intellectu, diuiſione abſtractiua, atq; pręciſiua ipſius intellectus: hęc enim diuiſio non repugnat rei, quantunuis ſimpliſsimæ, maximè ſi virtualiter eſt multiplicis perfectionis: nam cum quęlibet perfectio ex natura ſua ſit intelligibilis ſi virtualiter ab alijs ſit diſtincta; vtiq; per intellectũ poteſt ab alijs abſtrahi, & ſine

ſine illis intelligi. Imò ipſa vna, & eadē res, cùm ſit virtualiter plures perfectione, poteſt concipi ſecundum vnam perfectionem cōceptu præſcindēte ab eādem re ſecundùm aliam perfectionē. Quare cum eſſentia diuina ex ſua natura habeat virtualem illam perfectionū multiplicitatem, poterit ab intellectu concipi pluribus conceptibus re, & ratione abinuicem præciſis. Re quidem: quia ſunt qualitates realiter diſtinctæ: ratione verò; quia quilibet eorum rem illam concipit ſub diſtincta ratione formali, hoc eſt, ſub diſtincta perfectione præſcindendo à qualibet alia, ſub qua per alios conceptus apprehenditur. Cū verò quilibèt conceptus formalis ratione præciſus ab alio formali conceptu habeat proprium conceptum obiectiuum præciſum ab alijs obiectiuis aliorum conceptuum; hinc eſt, vt res illa, quę eſt diuina eſſentia, & attributa, ꝓvt eſt in intellectu, ſit diuiſa diuiſione abſtractionis, & præciſionis in plures res obiectiuas, quas cōcept⁹ obiectiuos appellamus: etenim res illa, provt obijcit̃ intellectui ſub formali ratione eſſentię; eſt vna res obiectiua: alia verò, provt obijcitur aut ſub formali ratione ſapiētiæ, aut iuſtitiæ.

72. Ita fit, vt illa ipſa res, quæ extra intellectum eſt vna, & in ſe indiuiſa, tàm realiter, quàm formaliter; ſecundùm eſſe, quod habet in intellectu, ſit plures res obiectiue diuiſæ inter ſe diuiſione abſtractionis ſub diſtinctis perfectionib⁹, quæ extra intellectum ſunt in ipſa diuina eſſentia, actu quidem indiuiſæ; virtualiter tamen diuiſibiles: ob quam rationem talis abſtractio non eſt mendax ſiquidem ipſamet res ex ſe eſt virtualiter diuiſibilis per intellectum iuxta diuiſibilitatem virtualem perfectionum. Concludimus igitur cum D. Thoma rē, quę extra intellectum eſt vna, ſecundū eſſe, quod habet in intellectu, eſſe plures res, non pluralitate reali, ſed pluralitate obiectiua; quatenus diuidi poteſt in plures conceptus obiectiuos, pluraque obiecta intelligibilia. Nec hoc debet eſſe mirū ei, qui aduerterit conceptum obiectiuū eſſe ipſā rē, quę eſt extra intellectū; nō ſimpliciter; ſed ſecundū eā rationem, ſub qua intellectui obijcitur, vt benè aduertit Molina, vbi ſuprà.

Ex quibus patet admittendam eſſe ſequelam argumenti. Nec falſitas conſequentis ſufficienter probatur à Gregorio. Nam quando inquirit, an illa res ſit plures res; an verò plura entia rationis? Reſpondendum erit rem illam extra intellectum actu non eſſe plures res benè tamen provt eſt in intellectu: non eo enim cùm ſit plures conceptus obiectiui, erit etiam plures res obiectiuę: conceptus enim obiectiuus eſt ipſa res ad extra, provt eſt intellectui obiecta. Et ex conſequenti res illa erit plura entia rationis, provt ens rationis dicitur, quód aliquo rationis ente afficitur: in hoc enim ſenſu plura entia realia dici poſſunt entia rationis: quia plura poſſūt habere in intellectu exiſtentiam obiectiuam, quæ eſt quoddam ens rationis. Itaque res illa extra intellectum vna, eſt plures in intellectu, vt ait D. Thom. Ex qua pluralitate non benè infertur diſtintio realis eiuſdem rei, vt eſt extra intellectū. Et in eodem eſſe poteſt dici plura entia rationis, provt ens rationis eſt id, quod afficitur aliquo eſſe rationis: ſecus ſi ens rationis propriè ſumatur: quia vt ſic res obiectiua non eſt ens rationis; ſed habens in ſe eſſe rationis. Ceſſat igitur Gregorij argutia. 73. Reſpon. ad argumenta.

Quarta probatio cōtinet aliam puerilem argutiam Gregorij: cui reſpondent Capreolus, & Aiala, vterque ad tertiam impugnationem Gregorij contra ſecundam. In forma explicandum eſt antecedens: poteſt enim accipi, vel in ſenſu diuiſo, vel in compoſito, vt benè annotauit Aiala. In ſenſu diuiſo accipitur, cum res nudè ſumitur ſecundum ſe abſtrahendo ab accidentibus, quę illam faciunt diuerſam. In ſenſu verò cōpoſito; quando illa conſideratur ſub vno accidente, & comparatur ſecum, vt eſt ſub alio. Priori modo antecedēs eſt verum: cum enim res nudè ſumpta ſit omnimodè à ſe ipſa indiſtincta, fieri nō poteſt, vt aut ſecundùm rem, aut ſecundùm rationem ſit non ipſa, vt diximus ad primam probationem. At in poſteriori ſenſu antecedens eſt negādum, vt ex dictis manifeſtè patet: contrarium enim docuerunt Ariſtoteles, Porphyri⁹, Comment. D. Thomas, & cōmunis philoſophia: Petrus enim in foro differt à ſe ipſo, vt eſt in domo ex Ariſtotele, & Ad

Cōmen-

Cõmentatore: Petrus albus differt à ſe ipſo nigro, vt ex Porphyrio diximus ad 1. Eodem igitur modo eadē res, vt obijcitur intellectui ſub vna ratione, diſtinguitur à ſe ipſa ſecũdùm rationem, prò vt obijcitur ſub alia. Quarè eadem res, vt eſt ſub vna ratione, erit non ipſa, prò vt eſt ſub alia. Diſputatio autem noſtra ſumit antecedens non in ſenſu diuiſo, ſed in compoſito, vt ſatis patet ex Ariſtotele, & alijs.

75. Ad quintā. Quinta probatio, quæ etiam eſt Gregorij, ſoluitur à Capreolo, & ab Aiala locis citatis ad quartam impugnationē Gregorij, & à Soncinate vbi ſuprà concluſ. 5. ad 2. eiuſdem. De cõſenſu omniū maior intelligenda eſt vtroque modo: etenim, quæ ratione diſtinguuntur; diſtinguuntur ratione, & vt principio effectiuo, & vt principio formaliter diſtinctiuo: vtrunq; enim ſenſum denotare poteſt ablatiuus ille *ratione*. Quam doctrinam puto eſſe optimam, ſi accõmodatè explicetur. Nam quòd illa diſtinguantur ratione, vt principio effectiuo, patet ex dictis ſuprà §. 4. Nam, quæ ratione diſtinguūtur, diſtinguūtur diſtinctione rationis cauſſata ab intellectu: intellectus enim ſua operatione format plures conceptus formales eiuſdē rei, quibus immediatè reſpondent plures obiectiui; mediatè autē ipſa res ad extra. Impugnatio autē huius ſenſus falſū ſumit: quoniam fieri poteſt, vt intellect⁹ conſideratione ſua non ſolùm diuidat partes totius, ſed etiā rem ſimplicem, & incompoſitā: quia nulla datur à parte rei, quæ non habeat aliquam virtualē multiplicitatem, ſecundùm quā per intellectū diuidatur diuiſione præciſiua. Quarè licet intellectus in quolibet cõceptu totam diuinā eſſentiā concipiat; non tamen eā totaliter, & adæquatè cõcipit, ſed inadęquatè, & veluti partialiter. Nō eſt igitur negandum eā, vt eſt in intellectu à ſe ipſa diſtingui ratione, vt principio effectiuo illius diſtinctionis.

76. Sed nec erit negandum eam diſtingui ratione, vt principio formaliter diſtinctiuo, nō extrinſeco, ſed intrinſeco: etenim diuina eſſentia, vt eſt in intellectu, per hunc conceptū concipitur ſub vna formali perfectione, & per aliū ſub alia. Vndè ipſa diuina eſſentia, vt eſt conceptus obiectiuus ſui ſub ratione ſapientiæ, diſtinguitur à ſe ipſa, vt eſt conceptus obiectiuus ſui ſub ratione eſſentiæ. In qua diſtinctione ipſa ratio formalis ſapientiæ eſt principium formale, quo diſtinguitur à ſe ipſa, vt eſt eſſentia. Eſſentia autem, & quidditas dicitur ratio rei. Pręter hoc principium formaliter, & intrinſecè diſtinctiuum datur adhùc aliud principium formale; nimirū eſſe obiectiuum, quod eſſentia habet in intellectu, proùt eſt conceptus obiectiuus. Nam, vt eſt conceptus obiectiuus ſapientię, habet diſtinctam exiſtentiam obiectiuam ab ea, qua exiſtit conceptus obiectiuus eſſentiæ: & cum illa exiſtentia ſit ei intrinſeca; vtique eſt principium formale intrinſecum illius diſtinctionis. Quarè eſſentia diuina, proùt eſt in intellectu, eſt alia, & alia per aliā, & aliam exiſtentiam obiectiuam, tanquàm per principium formale intrinſecè diſtinctiuum eius. Contra quem ſenſum nihil valet inſtantia allata à Gregorio: quia licet intellectus non ſit intrinſecus rei intellectæ; tamen eſſe cognitum, quod res conſequitur in intellectu, eſt illi intrinſecū. Et hoc modo facilè diſſoluitur iſta quinta impugnatio.

Vltima probatio maioris apud Capreolum, & Aialam inutilem habet cõſequentiam propter diſparem rationē, 77. quæ datur inter ens rationis, & reale: quod etiā probat Soncinas in dicta cõcluſ. 5. ad 4. Gregorij. Nec ſine fundamēto; ſi ſermo ſit de ente rationis propriè ſūpto, vt condiuiditur cõtra ens reale. Nam ſi aduerſarij illud appellāt ens rationis, quod habet aliquod eſſe rationis; antecedens eſt falſum: quoniam ens reale habens eſſe rationis in intellectu, poteſt ſecũdùm rem à ſe ipſo diſtingui ſecundum eſſe extra intellectū. Pro quo aduerte ens rationis, vt diſtinguitur ab ente reali, eſſe illud, quod ſolùm habet eſſe, vt eſt obiectiuè in intellectu, quæ eſt cõmunis explicatio ſumpta ex Cõmentatore in 6. Met. com. 3. à veteribus recepta, & à nouiorib⁹, de qua latè Suarius in Met. diſp. 54. ſect. 2. n. 6. Curſ. Conimbr. in præfat. Porphyrij q. 6. ar. 1. & ante eos Fonſeca in 5. Metaph. c. 7. q. 6. ſect. 5. Hoc ens rationis eius eſt naturæ, vt nullo modo poſsit affici per aliquam realem entitatem; vndè non poteſt habere aliquod eſſe reale, ſecundū

Ad vltimā. Quid ſit rationis ens.

Commentator.

Fonſeca.

quod vel à ſe, vel ab alio valeat realiter diſtingui, vt patet. Cuius oppoſitum reperitur in ente reali: hoc enim poteſt habere eſſe rationis; poteſt enim eſſe cognitũ, eſſe prædicatum, aut ſubiectũ, deniq; poteſt eſſe genus, aut ſpecies. Cũ verò poſsit habere non ſolùm eſſe reale in ſe ipſo, ſed etiam eſſe rationis apud intellectum: vtique poteſt, & à ſe ipſo, & ab alio re, & ratione diſtingui. Et ideò conſequentia meritò negatur.

78. Nec valent, quæ in illius confirmationem adducuntur. Nam prima obiectio facilè ſoluitur: quoniam cum ipſeitate, qua vnumquodque ens eſt ipſum, poteſt dari diuerſitas, ſi ipſummet diſtinctis eſſendi modis aut realiter, aut ſecundũ rationem varietur, vt diximus de Petro albo reſpectu ſui non albi, & de vna, & eadem re, quæ apud intellectum plurib9 conceptionibus variatur. Nam & ipſũmet ens rationis poteſt ſecũdùm rationem variari, & à ſe ipſo diſtingui; nõ ob aliam cauſſam, niſi quia ipſum in ſe poteſt fundare diſtinctas rationis intẽtiones: nam vna, & eadem intentio generis poteſt in ſe ipſa cognoſci obiectiuè; poteſt fundare intẽtionem prædicati, aut ſubiecti; deniq; poteſt fundare intẽtionem aut generis, aut ſpeciei, vt ex lògicis ſupponimus. At verò quia nõ poteſt in ſe recipere aliquod eſſe reale, vt diximus; ideò non poteſt à ſe ipſa diſtingui ſecundùm eſſe reale. Secunda etiam

79. conſequentiæ probatio falſò ſupponit *eſſe idem, vel diuerſum ſecundùm rationem* cõuenire ſoli enti rationis: oppoſitũ enim ex dictis patet: nam cum ens reale poſſit habere in ſe ipſo eſſe rationis apud intellectum; vtiq; poteſt ſecũdùm illud, vel eſſe idem ſibi, vel diuerſum tùm à ſe, tùm ab alio, quod Capreolus, Aiala, & Soncinas benè annotarũt, & nos aduertimus cum Fonſeca ſuprà ar.4.§.2. Tertia deniq; probatio continet maiorem falſam: nec enim *diſtingui realiter* ſic ſe habet ad ens rationis, ſicùt ſe habet *diſtingui ſecũdùm rationem* ad ens reale: nam (vt diximus) *diſtingui realiter* ita ſe habet ad ens rationis, vt nunquàm poſsit illi cõuenire; quia fieri non poteſt, vt ens rationis habeat aut eſſe reale, aut realem diſtinctionẽ: cum tñ *diſtingui ſecundũ rationẽ* nõ repugnet enti reali, vt aduertim9.

Capreolus. Aiala. Soncinas. Fonſeca.

Ex dictis manifeſtè patet generalem demonſtrationem Nominaliũ deficere in principali fundamento, dùm aſſerit nihil poſſe diſtingui ab eo, cum quo realiter eſt ipſum: hoc enim apertè eſt falſum, vt iam oſtendimus. Sed accedamus ad ſolutionem ſpecialium argumẽtorum eorundem Nominalium.

§. 9.

Soluuntur argumenta ſpecialiora Nominalium.

SVpereſt diſſoluere ſpecialiores rationes: quibus Nominales contra noſtram reſolutionẽ inſurgunt ſuprà §.4. Prima ratio inutilem habet cõſequentiam. Propoſitio autem, quæ ad illam confirmandam ſumitur, apertè petit principium; quia ſumit id, quod negatur. Probatio autem illius continet ineptam argutiã: concedimus enim has entis paſsiones *idem, aut diuerſum* immediatè conuenire omni enti, quod actu exiſtit exiſtẽtia reali, vel obiectiua: etenim omne ens habens exiſtentiam realem, aut rationis eſt idem vel diuerſum, ſi cum alio comparetur. Cõcedimus itẽ alteram iſtarum paſsionum conuenire cuicunq; enti ſecluſa omni operatione intellectus, qua actu cõcipiatur: nam cũ altera illarum naturaliter conſequatur ad ens; vt altera illarum conueniat, non eſt neceſſe, vt illa concipiatur; etenim, quę aut re, aut ratione ſunt diſtincta; in ſe ipſis ſunt diſtincta, quanuis non concipiantur eſſe diſtincta. In hoc igitur ſẽſu explicandus eſt primus diſcurſus. Ex quo non benè infertur ſecunda conſequentia: quia licet, vt aliqua diſtinguãtur ratione, minimè ſit neceſſe intellectum illorum diſtinctionem concipere; eſt tamen neceſſariũ, vt intellectus actu concipiat ea, quæ diſtinguuntur. Itaque vt eſſentia diuina ſecundùm rationẽ diſtinguatur, opus eſt ipſam ab intellectu concipi: non tamen opus eſt concipi illius diſtinctionẽ. Diſtinctio igitur, quæ eſt ſecundùm rationẽ abſtrahit ab operatione illam concipiente; non tamẽ ab operatione cõcipiẽte res, quę diſtinguuntur. Et hoc modo optimè explicatur argutia, ſeu potiùs fallacia Ochami.

Ad ſecundam rationẽ admittendum eſt antecedens, & negãda conſequẽtia: quoniã, vt ſæpè diximus, id, quod à parte rei eſt omnibus modis inuariabile,

poteſt

poteſt variari, & diuidi ſecundum eſſe, quod habet in intellectu: nihil enim eſt ita inuariabile in ſe, atque indiuiſibile, quod virtute non ſit multiplex, vt ſæpiſsimè aduertimus.

Ad tertiam rationē admiſſo antece-
12. ſolutio tertia. dente, negāda eſt conſequentia, ſi ratio idem eſt, quòd ens rationis propriè ſūptum: quoniam ens reale, cum ex ſua natura ſit intelligibile, ſicùt poteſt habere eſſe per rationem; ita etiā poteſt per rationem diſtingui. Itaq; ſicùt nihil poteſt diſtingui ſecundùm rē, niſi habeat eſſe reale; ita nihil poteſt ſecundùm rationē diſtingui, niſi habeat eſſe rationis Iā verò eſſe rationis nō ſolùm cōuenire poteſt enti rationis, ſed etiā enti reali.

13. ſolutio 4. Quarta ratio falſū continet antecedens: quoniā ens reale, ſicùt habet eſſe ſecundùm rationē, dùm ab intellectu cōcipitur; ita etiā ſecūdū tale eſſe, eſt idē ſibi: nā omne ens, eo modo, quo eſt ens, eſt vnū, & idem ſecū; quia ſecundùm tale eſſe, eſt indiſtinctum à ſe. Nec probatio aliquid valet; quia, vt diximus ad vltimum pręcedentis §. diſpar ratio inuenitur in ente rationis in ordine ad habere eſſe reale, & in ente reali in ordine ad habere eſſe rationis: nam eſſe reale omninò repugnat enti rationis; cum tamē eſſe rationis nō repugnet enti reali. Et hęc ſolutio ſatis ſit pro explicatione huius argumenti: quanuis alijs etiam modis poſſet explicari. Sed in his Nominalium ineptijs nō eſt diù immorandū.

14. ſolutio 5. Ad quintam rationē dicimus maiorē non eſſe recipiendam ab illis, qui putāt diuinum intellectum poſſe etiam efficere hāc diſtinctionē rationis inter attributa, & eſſentiā: qui tamen adæquatè, & totaliter apprehēdit eſſentiā diuinam. Sed quicquid ſit de hoc, admittimus maiorē; quia ſaltē in ordine ad intellectum viatoris hæc eſt adequata ratio, cur inter eſſentiam, & attributa poſsit facere diſtinctionē rationis. Admiſſa tñ maiore negāda eſt minor ꝓpoſitio: oppoſitā enim in tota hac diſputatione ſupponim⁹: de quo iterum erit ſermo in ſeq. q.

Solutio vltima. Ad poſtremā rationem negabunt antecedens, qui putant attributa eſſentialiter non includi in eſſentia. Si verò oppoſitum probas, neganda erit conſequētia: rationem adducemus inferiùs q. 7. vbi hanc difficultatē iterùm repetem⁹.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm attributa ab eſſentia ſola ratione diſtinguantur?

§. 1.

Refertur opinio negans, quæ eſt Scoti.

Svpereſt expēdere, an attributa diſtinguātur ab eſſentia ſola ratione? 1.
Eſt enim in hoc articulo inter theologos controuerſia. Partem negantem negare debent in primis, qui putant attributa realiter diſtingui ab eſſētia, qui fuit error Gualteri, de quo ar. 2. huius quæſtionis. Deindè eandem negant, qui inter attributa, & eſſentiā admittūt diſtinctionem formalē ex natura rei: quæ fuit opinio Scoti cōmunis inter Scotiſtas, vt patet ex 3. ar. huius quæſtionis. Fundamenta erroris Gualteri poſuim⁹ in d. ar. 2. At fundaméta Scoti latè ſcripſimus in d. ar. 3. ibi videnda ſunt.

§. 2.

Probatur pars affirmatiua.

AT tamen quòd attributa ab eſſentia ſola ratione diſtinguantur exceptis Scotiſtis cęteri ōnes theologi defendunt. Probatur omnibus nouioribus. Ita Torres de Trin. q. 28. ar. 2. 2.
diſp. 1. in 2. illius parte concl. 4. fol. 47. Torres.
col. 3. Cumelius 1. p. q. 4. ar. 2. q. 3. §. *Sed vt rem hanc intelligas.* pag. 131. col. 1. in fin. Cumelius.
Fonſeca 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 3. §. *Poteſt autem*, pag. 352. Bachonius in 1. d. 2. q. 2. ar. 3. §. *Tunc volunt illos*, & clariùs ar. 5. §. *Reſpondeo ergò*, præceptor Franciſcus à Chriſto in 1. d. 2. q. 3. concl 5. nec ſibi cōtradicit, dùm concluſ. 2. aſſerit attributa ab eſſentia præciſè non diſtingui ſola ratione: nam ibi agit de diſtinctione abſtrahente ab actuali, & virtuali: at in concluſione quinta loquitur de ſola diſtinctione actuali. In eodem ſenſu excluſiuo noſtram concluſionē expreſſè probat Henricus quodlib. 5. quæſt. 1. litera A. in fine quæſtionis, vbi in hæc verba: *Vndè cum attributorùm diuerſitas nullo modo habeat eſſe in re ex natura rei abſolutè, vt eſt extra intellectum; ſolummodò habet eſſe in ea, vt cadit in conſideratione intellectus conferentis circa eam.* Eundem ſenſum excluſiuum poſuit quodlibet. 13. quæſtione prima (Fonſeca. Bachonius. Fr. Franc. à Chriſto. Henricus.)

in principio: *Dico quod in Deo præter diſtinctionem perſonarum, & relationum nulla eſt pluralitas, nec diuerſitas, aut diſtinctio, niſi ſecundùm rationem, & conſiderationem intellectus.* In eodem ſenſu excluſiuo ponitur à D. Thoma in 1.d.2.q.1.ar.2.ad primum; vbi ita ait: *In Deo remanet pluralitas tantùm ſecundùm rationem*, & ſatis eum ſenſum expreſsit opuſculo 9.q.1.

D. Thom.

3. Probatur 1. Hæc ſententia primùm confirmatur: quia in Concilio Florentino, tùm à Ioãne theologo: tùm à patribus latinis non ſemel, ſed iterùm, & iterùm aſſeritur eſſentiam à perſonis ſola ratione diſtingui, vt in propria quæſtione videbimus. Eadem autem ratio eſt in eſſentia reſpectu attributorum.

4. 2. ex D. Bernardo. Deindè probatur authoritate D. Bernardi lib. 5. de conſideratione ad Eugenium, cuius verba retulimus in præcedẽte articulo §. 5. Ex quibus non ſolùm colligitur Deũ mente, & intellectu poſſe multipliciter diſtingui; ſed etiam ſola mente diſtingui. Id mihi ſatis probãt illa verba: *Vnus Deus ſignatus eſt pro captu noſtro non pro ſtatu ſuo.* Vbi negatio illa *non pro ſtatu ſuo* excluſiuam denotat: vt ſit ſenſus, pro ſolo captu noſtro ſignari poteſt Deus pluribus conceptibus, & diſtinctionibus: nam pro ſtatu ſuo multipliciter ſignaretur, ſi aliter, quàm pro captu noſtro, ſignari poſſet. Eundẽ ſenſum faciunt illa alia verba: *hic diuiſus eſt, non ille*: quia ſolus noſter intellectus diuiditur: non verò Deus in ſe.

5. 3. ex Commentatore. Satis id ipſum expreſsit Commentator in locis adductis in præcedente articulo §. 5. maximè in illis verbis: *Et nullus modus erit, quod diſtinguatur prædicatum à ſubiecto, & diſpoſito extra intellectum.* Ex quibus verbis Capreolus in 1.d.8. q.4.ar.1. concl. 1. colligit apud Commentatorem vitam, & ſapiẽtiam non differre in Deo, diuinaque eſſentia, niſi in intellectu; ita vt nullo modo differant extra intellectum differentia ſcilicèt actuali, de qua agit Commentator.

Capreolus.

6. Vltimò ratione. Ratione etiam cõfirmari poteſt hæc ſentẽtia ex ijs, quæ diximus in hac quæſtione. Nam ex 1. ar. conſtat attributa, tùm ab eſſentia, tùm inter ſe aliquo modo actualiter diſtingui, vt ibi oſtendimus contra Aureolum, & Nominales. At non diſtinguuntur realiter, vt ar. 2. demonſtrauimus contra Gualterũ. Nec etiam diſtinguuntur ex natura rei, formaliter actualiter ſublato omni actu intellect⁹, vt ſatis oſtendimus ab ar. 3. vſq; ad 5. Ergò à ſufficienti partiũ enumeratione ſolùm diſtingui poſſunt per intellectum, & ob id ſola ratione.

§. 3.

Soluuntur argumenta Scoti adducta ar. 3.

Argumenta, quibus Scotus probat attributa ab eſſẽtia actu diſtingui ex natura rei, & formaliter ſublato omni actu intellectus adduximus ſuprà ar. 3: & quia illa etiã impugnant huius articuli reſolutionem; ideò illorum reſolutionem ad hunc locũ retulimus; quia illorum ſolutio maximè pendebat ex doctrina de virtuali diſtinctione, quã ar. 6. ſtatuimus. Hac igitur diſtinctione ſuppoſita facilè ſoluuntur, quæ ibi pro Scoto adduximus. 7.

8. Solutio primi argumenti Scoti. Ad primũ quatenùs contendit attributa inter ſe nec realiter, nec ſola ratione diſtingui, ſed diſtinctione formali actuali; negandum eſt antecedens: de quo in ſequenti quæſt. latiùs dicemus.

9. Solutio ſecundi. Secundum argumentũ petit difficultatẽ inferiùs q. 7. latiſsimè diſcutiendã, an attributa eſſentialiter includãtur in eſſentia? Qui negãt, facilè ab argumẽto liberantur. Qui concedunt, maiorẽ habent difficultatem. Noſtra reſolutio ibi hęc erit, vt attributa cũ eſſentia, ſi conſiderentur ſecundũ ſe, & in illa vna formali vnitate, quam actualiter habent in Deo, ſint vnum formaliter. At verò, pro vt conſiderantur ſecundùm illã virtualem diſtinctionẽ, quę datur in diuina eſſẽtia ſublato omni actu intellectus, quæ ipſa reducitur ad actum ſecundùm eſſe, quod habẽt in intellectu: vt ſic, inquam, cõſiderata, nec includũtur eſſentialiter in eſſentia, nec eſſẽtia in attributis. Putoq; hanc ſententiã non poſſe non probari ab ijs, qui nobiſcũ putant attributa ratione diſtingui ab eſſentia. Sed de hoc latior futurus eſt ſermo in d. q. 7.

11. Solutio tertij. Molina. Ad 3. conceſſa maiori, & minori, neganda eſt conſequentia: quam benè negat Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 2. in fine ad 8: etenim intra limites diſtinctionis rationis datur maior, & minor diſtinctio, vt idem Molina aduertit cum Bellomontano 1. p. diſp. 121. cap. 5. numer. 18. §. *Fateor igitur*. Itaque cùm tam inter

Deum,

Deum, & deitatē, quàm inter attributa, & eſſentiam ſola detur diſtinctio rationis; vtiq; ex maiori diſtinctione actuali vnius ad alterum non benè infertur diſtinctio maior, quàm rationis: benè tamen diſtinctio maior intra limites rationis. Quod eſt veriſsimum: quia Deus diſtinguitur à Deitate ex ſolo modo ſignificandi concretè, & abſtractè; cum tamē attributa inter ſe diſtinguātur ſuis formalibus rationibus: actu quidèm, vt ſunt in intellectu: virtute tamen, vt ſunt in re. Aliam ſolutionem vide in ſequenti quæſtione ar. 5. §. 3. ad 8.

11. Solut. quarti.

Ad 4. diſtinguenda eſt maior: ſi enim intelligatur, vt inter attributa, & eſſentiam actu, & formaliter detur aliquis ordo ſecluſo omni actu intellectus; neganda eſt: nam, cùm ordo ſupponat diſtinctionem ordinatorum; ſi inter attributa, & eſſentiam nulla actualis diſtinctio datur ſecluſo intellectu: vtiq; inter ea nullus etiam dabitur actualis ordo, ſi intellectum ſecludas. At veró ſi maior intelligatur, vt inter attributa, & eſſentiam ſecluſo omni intellectu detur aliquis ordo, non actu, ſed virtute; admittenda eſt: nam, cum inter ſe à parte rei virtute diſtinguantur; vtique inter ea à parte rei virtute etiam dabitur ordo. Quod ſatis eſt de mente Fonſecæ in 5. Metaph. c. 1. q. 3. ſect. 3. §. *Alterum deſumitur.* pag. 29. in principio; & ante eum ſatis indicauit Caietanus de ente. & eſſentia c. 6. q. 12. ad 6. Scoti. Nam ex eo, quod attributa virtute veluti circunſtant eſſentiam, eamque veluti qualificant (efficiunt enim id, quod efficerent, ſi à parte rei eſſent qualitates, & proprietates ipſius eſſētiæ) colligimus nos eſſentiam virtute ſe habere ad attributa, veluti eorum ſubiectum, & naturam, à qua quaſi pullulant, & emanāt; quo fit, vt eſſentia virtualiter ſit prior attributis, tanquàm quid illis præſuppoſitum. Argumētum autem in eo peccat, quòd nullam aliam admittit diſtinctionē ſecluſo intellectu, niſi aut realem, aut formalem actualē: cùm tamen inter vtrāq; mediet virtualis, vt diximus ſuprà ar. 2. §. 1. & ar. 7. præcedenti. Iſte autem ordo virtualis ſatis eſt, vt inter eſſentiam, & perfectiones diuinas ſit ordo demōſtratiuus, quo ex eſſentia demonſtram⁹ attributa, & inter ea facimus prædicationes formales, & non formales, vt benè annotauit Caietanus vbi ſuprà. Vide Capreolum in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 9 Scoti contra primam fol. 125. col. 2. & Aialam ibi ar. 4. fol. 104. etiam ad 9. & Soncinatem ibi concl. 4. ad 7. & 8. Scoti.

Fonſeca. Caietan. Caietan. Capreolus. Aiala. Soncinas.

12. Solut. quinti.

Ad 5. argumentum cum cōmuni ſententia conceſſo antecedēte neganda eſt ſequela. Nam ex eo, quòd aliqua dicantur de eſſentia, & negentur de attributis, non benè infertur dari inter illa diſtinctionem formalem actualem ſecluſa intellectus operatione: quia abſque hac diſtinctione poteſt dari ratio, cur hoc prædicatum verè dicatur de eſſentia, non verò de attributis: ad hoc enim ſatis eſt diſtinctio virtualis, quæ ſine intellectu inter illa reperitur. Ita reſpondet Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 2. ad 6. Scoti, & Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 13. n. 6. & clariùs lib. 4. de Trinitate c. 4. n. 18. & Valentia 1. tomo diſp. 1. q. 13. punct. 4. pag. 280. ad 3. argumentum, & eſt ſatis communis inter nouiores theologos. Non deſunt, qui ideò conſequentiam negent; quia, vt duo contradictoria deſināt eſſe cōtradictoria, poſsintq; de vna, & eadem re prædicari, ſatis eſt diſtinctio rationis. Ita Torres de Trin. q. 28. ar. 2. diſp. 1. part. 3. ad 3. & diſp. 3. in tertia illius parte, Cumelius 1. p. q. 4. ar. 2. q. 3. ad 2. pag. 131. col. 2. Suarius cum Molina vbi ſuprà, Bellomontanus 1. p. diſp. 116. c. 6. n. 27. & diſp. 120. c. 6. n. 25. Quæ doctrina ſumpta eſt ex Diuo Thoma in 1. d. 5. q. 1. ar. 1. ad 1. & d. 33. q. 1. ar. 4. ad 1. & de potentia q. 8. ar. 2. ad 7. probat Capreol. in 1. d. 2. q. 3. §. *Quantum ad 3.* vbi fol. 51. col. 1. §. *Conſtat autem.* multis adductis locis D. Thomæ, tandē concludit diſtinctionem rationis ſatis eſſe, vt contradictoria de eadem re verificentur, probat Aiala in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. notab. 2. & ar. 4. §. *Ad primum.* fol. 36. col. 2. Sed de vtràque ſolutione iterùm redibit ſermo in q. de diſtinctione eſſētiæ à perſonis.

Molina. Valentia. Aliorum ſolutio. Torres. Cumelius. Molina. D. Thom. Capreolus. Aiala.

13. Solutio ſexti ex Caietano.

Ad 6. reſpondet Caietanus de ente, & eſſentia c. 6. q. 12. ar. 5. ad 2. Scoti negando minorem, ſi ſermo ſit de diſtinctione actuali naturæ, & intellectus: hæc enim non præcedit intellectionem, quę eſt primum diſtinctiuum ſecundùm diſtinctionem actualē rationis. Ad probationem negat id, quod ſumitur: nā, vt aliqua

aliqua diſtinguantur intellectione, vt intellectio eſt, & non natura, ſatis eſt diſtinctio rationis fundamentalis, quæ eſt inter naturã, & intellectum. Quarè quãtumuis diſtinctio actualis inter naturã, & intellectũ non præcedat intellectionem: illam tamen præcedit diſtinctio rationis fundamentalis. Et ad hunc ſenſum explicanda eſt propoſitio, dùm ait: Quicquid diſtinguitur intellectione, vt eſt indiſtincta à natura, diſtinguitur etiam natura: eſt enim vera de intellectione actu, & fundamentaliter indiſtincta à natura: falſa tamen, ſi ſit indiſtincta actu, virtute tamen, & fundamentaliter diſtincta. Hæc habes ex Caietano.

14. Solutio vlti mu. Ad poſtremum dicendum eſt tàm Auguſtinum, quàm Damaſcenum agere de eſſentia, & attributis, prout à nobis cõcipiuntur; & ſubindè prout diſtinguuntur ratione. Satis id colliges ex verbis vtriuſque. *Si dicam*, inquit Auguſtinus: *ſi dixeris* ait Damaſcenus. Dicere autem eſt opus intellectus. Admittimus autẽ ex nominibus ab Auguſtino enumeratis nomen *ſpiritus* dicere eſſentiam: quia noſtro intelligendi modo dicit prædicatum ex ſua natura conſtitutiuum eſſentiæ: cum tamen perfectiones attributales cæteris nominibus ſignificatas noſtro intelligendi modo denotent perfectiones veluti qualificantes eſſentiã, illique adiacẽtes, vt dicit Damaſcenus. Et hæc de hoc ar. 8.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm attributa diſtinguantur ab eſſentia ratione ratiocinante; an verò ratiocinata?

1. IN hac quæſtione vnum inquiritur, & alterum ſupponitur. Supponitur dari duplicem diſtinctionem rationis: ratiocinantis ſcilicèt, & ratiocinatæ. Et hac ſuppoſita inquiritur; an attributa vna, an altera diſtinctione diſtinguãtur? De vtroque eſt controuerſia hoc loco explicanda.

§. 1.

Dandam eſſe diſtinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ.

2. Pars negãs. QVod attinet ad id, quod ſupponitur, vnus eſt Bellomontanus, qui in hac quæſtione controuerſiam excitauit: fatetur enim ſibi ſemper hanc diuiſionem diſplicuiſſe, ita 1.p.diſp.117 c.3.n.8. & 9. & diſp.121. c.5.n.17. & 25. Fundamentũ dubitandi indè cepit; quia non admittit diſtinctionẽ rationis, quæ nullo modo habeat fundamẽtum in re, ſed in ſolo noſtro modo concipiẽdi, ſed omnem fundari nõ in ſolo modo noſtro concipiendi, ſed etiam in re. Cum verò cõmunis ſententia ob hãc rationem illam diſtinctionem vocet rationis ratiocinantis; hanc verò ratiocinatę; quia illa non habet fundamentum in re; benè tamen iſta: cùm fundamentum ſit falſũ; vtiq; talis diſtinctio, vt falſo nixa fundamento, eſt reijcienda. Falſitatẽ illius fundamẽti ex eo probat; quia nulla dari poteſt diſtinctio rationis, quæ non habeat fundamẽtum tùm in modo concipiendi; tùm etiam in ipſa re extra intellectum. Etenim nunquàm intellectus diſtinguit plura in eàdem re, quæ in ſe eſt ſimpliciſsima, niſi quando rem non cognoſcit perfectè, ſicuti eſt. Et tùnc nunquã poteſt diſtinguere, niſi attendat ad aliqua realiter diſtincta; ratione quorũ diſtinguat id, quod in ſe indiuiſum eſt: quatenùs illud cõcipit ad inſtar illorũ, quæ realiter diſtinguuntur. Ergò nulla diſtinctio rationis datur pro ſolo libito, ſed omnis habet fundamẽtum in re. Non quidẽ in ipſa re, quæ diſtinguitur, quaſi in ipſa præcedat aliqua multitudo, aut diſtinctio (ita enim fieret, vt illa diſtinctio eſſet in ipſa re ex natura rei) ſed in aliqua re, diſtinctione vè reali, ex qua mouetur ad diſtinguendum rẽ, quæ in ſe eſt omninò ſimplex. In hoc igitur ſenſu diſtinctio rationis dicitur habere fundamentum in re; quia ſemper fit per ordinem ad res inter ſe diſtinctas.

3. Obiectio quædam ... Primùs. Quòd ſi illi obijcias petrum, quandò de ſe ipſo prędicatur, ratione diſtingui à ſe ipſo abſq; vllo fundamẽto in re, ſed in ſolo modo concipiẽdi: occurrit duobus modis. Vno modo negando petrũ à ſe ipſo ratione diſtingui: etenim in illa prędicatione ſolũ repetitur idẽ nomẽ, vel etiã idem cõceptus: quod nõ eſt diſtinguere petrũ, ſed illius nomẽ, aut cõceptũ iterũ repetere. Altero modo, vt illa diſtinctio eiuſdẽ à ſe ipſo etiam fiat per ordinem ad ea, quæ realiter ſunt diuerſa. Nã cum idẽ petrus ponatur tùm in ſubiecto, tùm in prædicato repetito eodem

Fundamentum. Secundo.

eodem nomine; ipſum Petrum ratione diſtinguimus per anologiam de alias propoſitiones, in quibus prædicatum, & ſubiectum ſunt diuerſa. Hanc poſteriorem ſolutionem ponit in d.diſp.117. c.3.n.7.priorem verò ibi, & inferiùs n. 9.& rurſus diſp.121.c.5.n.18.

4. Tres aſſir- mant præ- terea. Oppoſita tamen ſententia iam verſa eſt in axioma logicum, quod ipſum ipſa ſua celebritate non poteſt nō probari: etenim diſtinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ omnes recentiores (vno excepto Bellomontano) ſummo conſenſu agnoſcunt. Ita Fonſeca in 5. Metaph.c.6.q.6.ſect.3.in principio, Suarius in Metaph.diſp.7. ſect. 1. n. 4. Curſus Conimbricenſis ad pręfationē Porphyrij q.4.ar.2.§.*id, quo manifeſtius*, Rube* in eadē pręfatione in tractatu de natura ētis rationis 2.p.n.25.pag.314.&115 & in c.de differētia q.6.n. 168.pag.547. Cumelius 1.p.q.28.ar.2.q.2. poſt primā concluſionem §. *Quam concluſionem vt intelligas* pag.813.col.2. vbi etiam Banhes dubio 3. notabili 3.pag. 1108. Molina ibi diſp.1.concl.1. ex Scotiſtis Herrera 1.tom.diſp.14. q.1. notabili 4. pag.465. col. 1. & Rada 1. tomo controuerſia 4. notabili 1.pro explicatione opinionis D. Thomæ pag. 52. col.1. vt alios innumeros omittamus.

Fonſeca. Rubeus. Cumelius. Banhes. Molina. Herrera. Rada.

5. Confirma- tur ex D. Thoma. Confirmatur etiam; quia hanc diſtinctionē ſatis ſignificauit D.Thomas in 1. d. 22.q. 1. ar. 3. in fine corporis in hæc verba: *Sed præter hoc eſt etiam in Deo inuenire diſtinctionem rationum, quæ realiter, & verè in ipſo ſunt; ſicùt ratio ſapientiæ, & bonitatis, & huiuſmodi: quæ quidem omnia ſunt vnum re, & differunt ratione, quæ ſaluatur in proprietate & veritate: ita dicimus Deum verè eſſe ſapientem, & bonum, & non tantùm in intellectu ratiocinantis.* Ex quibus verbis euidenter colligimus apud D. Thomam dari duplicem diſtinctionem rationis: vnam, quæ ſolùm ſaluatur in intellectu ratiocinantis: Alteram, quæ ſaluatur in proprietate, & veritate rei. Saluatur autem non ob aliam cauſſam, niſi quia in ea fūdatur. Eandem diſtinctionem ſatis declarat ibi ad 4. *Dicendum, quòd differunt nomina attributorum ſecundùm rationem: non tamen, quæ ſit ſolùm in ratiocinante; ſed quæ ſaluatur in ipſa re ſecundùm veritatem, & proprietatem rei.* Ecce non ſolùm datur diſtinctio rationis, quę ſolùm ſit in ratiocinante; ſed etiam, quę veluti ſit in re (fundamentaliter ſcilicèt) quam appellant rationem ratiocinatam. Accedat D. Thomas in 1.d. 33.q.1.ar.1.ad 3. *Dico igitur, quòd cum dicitur, quod eſt alia ratio paternitatis, & eſſentiæ in diuinis, non accipitur ratio, prout eſt in ratiocinante tantùm; ſed ſecundū quod eſt nomen intentionis.* Quæ ipſa intentio, vt ſtatim declarat, eſt quidem in anima; ſed habet aliquid in re reſpōdens, cui intellectus huiuſmodi intentiones attribuit. Eandem diſtinctionem ſatis inſinuauit D.Thomas in 1.d.2.q. 1.ar.3. §. *Et ex hoc patet ſecundum*, & clariùs de potentia q.7.ar.6 in corpore.

D.Thomas. Idem.

Ex his, quæ modo adduximus ex D. Thoma, non ſolùm colligitur admittendam eſſe diſtinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatę; ſed etiam firmū eſſe fundamentum communis ſententiæ quamuis Bellomōtano non placeat: nam ex verbis D. Thomæ manifeſtè colligitur dari diſtinctionem, quam ratio facit abſque vllo fundamento in re: aliam verò, cuius fundamentum in rē inuenitur. Quod ſatis euidenter patet in diſtinctione, qua Petrus differt à ſe ipſo, dū de ſe ipſo prædicatur. Etenim ſi ſemel admittatur in Petro talis diſtinctio rationis; negari nō poteſt eam nullum habere fundamentum in re extra intellectum: nec enim ratio ſubiecti, nec ratio prędicati, per quas in intellectu diſtinguitur, reperitur in Petro, vt eſt à parte rei, ſed ſolùm prout eſt in intellectu. 6.

6. Fundamentum huius ſententiæ ex D. Thoma firmatur.

Quòd verò Petrus à ſe ipſo ſub vtraque illa ratione verè diſtinguatur ſecūdum rationem contra Bellomontanum euidenter oſtenditur. Nam ſiue ſumamus ipſum nomen *Petrus*, ſiue conceptum obiectiuum Petri (qui teſte Bellomontano eſt ipſe Petrus) ſemper in tali mentis compoſitione diuerſam conſequitur intentionem ſecundam: alia eſt enim intentio ſubiecti, & alia prædicati, vt ex Logica ſupponimus. Quare Petrus in eſſe obiectiuo, dum in illa propoſitione prędicatur de ſe ipſo, diſtinctam conſequetur intentionem ab ea, quam conſequitur, vt eſt ſubiectum. Iam verò ſi ſatis ſunt duo accidentia realia, vt ſubiectum faciant à ſe ipſo diuerſum (Petrus enim albus realiter diſtinguitur à ſe ipſo nigro, vt contra Ochamum latè iam oſtendimus in pręcedēte ar.§.7) pfectò

Solutio replicæ.

duo accidentia rationis ſatis etiam erunt, vt idem numero ſubiectum, in quo ſunt, verè diſtinguant à ſe ipſo diſtinctione ſecundùm rationem.

7. Nec obſtat, quòd in illa propoſitione non datur aliud, quàm ſimplex repetitio eiuſdem Petri: quoniam illa repetitio facta per intellectum ſatis eſt, vt in eodem Petro repetito cauſſet diſtinctas intentiones ſecundas ſubiecti ſcilicèt, & prædicati: at cauſſando diſtinctas ſecundas intentiones (quę ſunt diſtincta accidentia rationis) non poteſt non cauſſare in eodem Petro diſtinctionem ſecundum rationem. Melius igitur rem aduertit Fonſeca vbi ſuprà, dum admittit intellectum repetẽdo vnam rem, eandem facere multa: non ob aliam rationem, niſi quia tali repetitione diuerſas ei tribuit intentiones rationis. Porrò ſi Bellomontanus admittit Petrum in illa rationis compoſitione à ſe ipſo verè diſtingui ratione, non poteſt non admittere talem diſtinctionem non habere fundamentum in re; ſiquidem extra intellectum nihil datur, vbi intellectus fũdet talem diſtinctionem. Nam friuolum eſt recurrere ad propoſitiones, in quibus ſubiecta, & prædicata realiter diſtinguuntur; quanuis Bellomontanus in ſecũda ſolutione ad eas recurrat. Enim verò nec propoſitiones illæ ſunt extra intellectum; nec intellectus ad eas neceſſariò debet attendere, vt identicã faciat propoſitionem. Quare inſtantia allata de diſtinctione rationis, qua idẽ à ſe ipſo diſtinguitur, dũ de ſe ipſo prædicatur, omninò confirmat fundamentum communis opinionis, & elidit illud quo nititur Bellomontanus.

Fonſeca.

Solutio 2.

8. Admittendũ eſt igitur cum D. Thoma & communi ſententia dari duplicem diſtinctionem rationis: vnam ratiocinantis; alteram ratiocinatæ. Illa dicitur rationis ratiocinantis; quia ſolùm fundatur in eo, quòd ratio ex ſua ratiocinatione cauſſauit in re intellectui obiecta abſque vllo fundamento à parte rei: vt patet in diſtinctione, qua Petrus in prędicatione identica diſtinguitur à ſe ipſo: etenim Petrus præter eſſe obiectiuũ; quod conſequitur, dum ab intellectu cõcipitur; ex eo, quod per intellectum cũ ſe ipſo componitur, cõſequitur duo entia rationis, hoc eſt, duas ſecundas intẽtiones ſubiecti, & prædicati; quæ cum inter ſe ſint diſtinctæ, non poſſunt non diſtinguere ipſum Petrum, in quo veluti ſubiectantur. Cum igitur illa diſtinctio ſolum fundetur in diſtinctione illarum intentionum, quæ non conueniunt Petro, niſi in intellectu; optimè dicitur nullum habere fundamentum in re, ſed in ſolo eo, quod ratio ratiocinans immediatè cauſſauit in re vt concepta. Cuius oppoſitum reperitur in diſtictione rationis ratiocinatæ: hæc enim licèt neceſſariò exigat in re, quæ diſtinguitur, eſſe obiectiuum; formalis tamen ratio diſtinctiua non eſt aliquid in re ipſa per operationem intellectus cauſſatum; ſed ipſamet ratio formalis rei, quam habet à parte rei.

Summa prę cedentis doctrinæ.

9. Exẽplis id declaratur: etenim diſtinctio, qua punctus, vt eſt principium, diſtinguitur in intellectu à ſe ipſo, quatenus eſt finis, fundatur in ratione principij, & finis: ideó enim intellectus ſub alio conceptu formali concipit punctum vt eſt principiũ; & alio, vt eſt finis: quia alia ratio eſt principij, & alia finis: quæ tamen vtraque ratio reperitur in puncto; tùm vt eſt in intellectu; tùm vt eſt à parte rei: quanuis aliter, & aliter in eo reperiatur in vtroque illo ſtatu: nam à parte rei vtraque reperitur in punctò vnita: at in intellectu vna actu præſcindit ab alia. Idem reperitur in actione, & paſsione: in relatione, & fundamento; in figura, & magnitudine, & ſi quę ſunt alia huius generis: hæc enim apud quoſdam ſunt idem realiter; diſtincta tamen ſola ratione ratiocinata: quoniam vnũ ab alio diſtinguitur ratione ſibi propria, & eſſẽtiali, quam habet à parte rei; non tamen pręciſa, & actualiter diſtincta, prout eſt in intellectu.

Exemp

§. 2.

Reſolutio quæſtionis.

10. SVppoſita igitur duplici diſtinctione rationis, ratiocinantis ſcilicèt, & ratiocinatæ; iam relinquitur locus quęſtioni propoſitæ: an ſcilicèt attributa diſtinguantur ab eſſentia diſtinctione rationis ratiocinantis; an verò raciocinatæ.

Quorũ ſenten.

Dubitationem hac in re fecerũt quidam theologi, quos refert Banhes 1. p. q. 28.

q.28.ar.2. dub.3. concl.2. pag. 1109. qui ſimpliciter docuerunt attributa tum inter ſe, tum ab eſſentia diſtingui ſola ratione ratiocinante. Quam ſententiam formaliter ſcripſit Præceptor meus Frater Frãciſcus á Chriſto in 1.d.2.q.3. cõcl. 5. vbi hac ratione putat ſe rem confeciſſe. Quæ ſunt vnum actu realiter, & formaliter, non poſſunt actu diſtingui, niſi ratione raciocinante. At diuina eſſentia, & attributa ſunt vnum realiter, & formaliter. Ergò actu diſtingui non poſſunt, niſi ratione raciocinante. Minor patet, maior oſtenditur. Diſtingui, eſt vnum ab altero ſeparari. At hæc ſeparatio in re vna, & ſimpliciſsima non poteſt effici, niſi per actionem rationis; quatenus ſcilicèt vnum objectum formale varijs reſpondet mentis conceptibus. Ergó attributa diuina ab eſſentia & inter ſe ſola ratione ratiocinante actu diſtinguuntur.

F. Franc. à Chriſto.

Fundamentum.

11. Alij apud Banhes ex eo argumentum ſumebant, quòd diuina ſimplicitas ſola diſtinctione rationis ratiocinantis cõſeruari poteſt. Ergò ſola illa diſtingui poſſunt attributa. Conſequentia eſt nota: antecedens inde forte probabunt: quia diſtinctio rationis ratiocinatæ, cũ ſupponat fundamẽtum in re neceſſariò ſupponit in re diſtincta aliquam pluralitatem, ſiue diſtinctionem ſublato quocunque actu intellectus. Iam verò diuina ſimplicitas non poteſt conſeruari, ſi aliqua diſtinctio in ea ſublato intellectu admittatur.

Aliorum fundamentum.

12. Oppoſita tamen ſententia eſt omninò aſſerenda: quam aſſerunt omnes, qui hac de re agunt: omnes enim, qui attributa diſtinguunt ab eſſentia ſola ratione, affirmant hanc diſtinctionem habere fundamẽtum in re, vt colliges ex ijs, quos latiſsimè citauimus ſuprà ar. 7. §. 3. Hanc eſſe ſentẽtiã Thomiſtarũ teſtatur Cumelius 1.p.q.28.ar.2.q. 2. pag. 814. col.2. §. *Ex his colligit Caietanus*. In hoc conſentire Thomiſtas, & Scotiſtas teſtatur Rada 1. tomo contr ouerſia 4. notab. 1. pag.52. col.1. §. *diſtinctio autem rationis*, Id expreſsit Banhes 1.p.q. 28. ar. 2. dub.3. concl.1. pag. 1109. Curſus Conimb. in 4. q. in præfationem Porphyrij ar. 2. §. *id quò manifeſtius*. Molina 1.p.q.28.ar.2.diſp. 2. concl.1. Suarius lib. 4. de Trinitate c. 4.n.15. & lib. 1. de eſſentia Dei c. 13.n.5. & in Metaph. diſp.7. ſect.1. n.5. ſatis innuit Fonſeca in 5. Metaph. c.6.q.6. ſect. 3. §. *atquè hinc ad diuina*. Torres de Trinitate q.28.ar.2. diſp.3. in 2.p. concl.3. §. *ex quibus colligitur*. Herrera 1. tomo diſp. 14.q.1. cõcl.2. pag.814. col.2. & inferiùs ad ſeptimum argumentum pro 4. opinione. Satis eam expreſsit D. Thomas in locis citatis §.1. dum differẽtiam inter attributa non admittit fundari in ratione ratiocinante, ſed in ratione, quæ fundatur in proprietate, & veritate ipſius rei.

Vera ſententia.

Cumelius.

Rada.

Banhes.

Molina.

Fonſeca.

Torres.

Herrera.

D. Thom.

13. Nec de hoc poteſt eſſe dubium, ſi vera ſunt, quæ de ratione ratiocinante, & ratiocinata explicauimus ſuprà §. 1. Nam illa diſtinguuntur ratione ratiocinata, quæ per intellectum ita diſtinguuntur, vt diſtinctio fundamentum habeat in ipſa re, quę diſtinguitur. Iam verò diſtinctio, qua attributa ab eſſentia diſtinguuntur, habet fundamentum nõ in ipſo intellectu, ſed in diuina eſſentia, quæ ſuas perfectiones ita vnitè continet: vt virtualem diſtinctionem in illis admittat, vt iam oſtendimus ar.6.

Fundamẽtum.

14. Nec, vt puto, doctiſsimus præceptor noſtram ſententiam negauit, cum admittat inter attributa, & eſſentiam diſtinctionem formalem virtualẽ, in qua fundatur actualis, quæ eſt ſecundum rationem, vt patet ex quarta concluſione, quam ibi probat. Quare diſtinctionem rationis ratiocinãtis eam appellat, quæ fit per operationẽ intellectus: in quo ſẽſu omnis diſtinctio rationis eſt ratiocinantis; quia omnis fit per actionem intellectus. Quare ſi diſtinctionem rationis duplicem agnouiſſet, quam communis ſententia agnoſcit; vtique non dixiſſet attributa diſtingui ſola ratione ratiocinante. Et hanc fuiſſe illius mentem ſatis indicat argumentum, quo vtitur. Nam maiorem (quam illi negare debemus) ex eo ſolùm probat; quia diſtinctio in re ſimpliciſsima fieri non poteſt, niſi per operationem intellectus: quaſi ſupponat idem eſſe diſtinctionem fieri per operationem intellectus, atq; eſſe rationis ratiocinantis. Quod tamẽ iuxta noſtram ſententiam omninò eſt negandum.

Solutio primi fũdamẽti.

15. Ad fundamentum aliorum theologorum negandum eſt antecedens: quia diſtinctio rationis ratiocinatæ in nullo derogat

Solu. in 2.

derogat diuinæ ſimplicitati; quin potiꝰ indicat infinitam illius excellentiam, quę omnem perfectionē ita indiuiſè in ſe formaliter habet, vt virtute ſit multiplex, poſsitq́; pluribus inadæquatis cōceptibus à nobis concipi.

Annotatio ad finem quæſtionis.

TRia adhùc dubia ſuperſunt explicanda. Primùm, an attributa poſſint à nobis diſtingui ab eſſentia abſq́ue vllo ordine, & reſpectu ad creaturas ex ſola conſideratione Dei ad intus? Secundum; an iſta diſtinctio poſsit fieri ab intellectu beato? Tertium deniq́ue, an fieri queat ab intellectu diuino? Verùm, quia iſta quinta quęſtio plus iuſto excreuit, conſultò illorum reſolutionem in ſequentem quæſtionem ſextā reſeruauimus; nam in ea accomodatiorem locum fortaſsis habebunt.

QVÆSTIO VI.

De diſtinctione attributorum inter ſe.

1. DEINDE explicādum eſt, quomodo attributa inter ſe diſtinguantur. De qua difficultate ferè omnia ſunt inquirēda, quæ de diſtinctione eorum de diuina eſſentia in præcedente quæſtione inquiſiuimus: eſt enim hęc diſputatio cum præcedente coniuncta: nos tamen claritatis gratia vnam ab altera ſeparauimus; quia non nihil habent diſcriminis.

Quæ inquirenda ſunt. Primò igitur inquirimus, an attributa inter ſe aliquo modo diſtinguantur? Secundò; an inter ſe diſtinguantur realiter, vt res à re? Tertiò; an ſublato intellectu diſtinguantur ex natura rei diſtinctione formali actuali? Quartò vtrū actu diſtinguantur ratione? Quintò; an actu diſtinguantur ſola ratione? Sextò; an ſublato intellectu inter ſe diſtinguātur formaliter virtualiter? Septimò; in quonam ſenſu perfectiones attributales dicantur virtute diſtingui? Octauò; an attributa à nobis valeant diſtingui ſine ordine ad creaturas? Nonò vtrùm attributa ab intellectu beati ratione diſtinguantur? Poſtremò; an valeant etiā diſtingui à diuino intellectu.

ARTICVLVS I.

An attributa inter ſe aliquo modo diſtinguantur?

1. *Pars ne… Aure… Capre… Ocham… Gabr… Grego… Maior Aliac…* PArtem negantem probauit Aureolus in 1.d.8.q.3.ar.2. relatus à Capreolo ibi q.4.ar.2.contra.2. Probarunt Nominales, Ochamus in 1. d. 2. q.1.ar.2. vbi Gabriel q.2.ar. 2. concl. 1. & 2. Gregorius in 1.d.8. q. 1. & 2. & ibi Maior q.1.concl.1. & 2 Aliacus, & alij, quos conſultò omittimus. Hi omnes cū Aureolo exiſtimant attributa non ſolū eſſe omninò indiſtincta ab eſſentia, ſed etiā inter ſe: ita vt nulla diſtinctione, aut rei, aut rationis inter ſe diſtinguantur. Qui omnes ſumunt attributa non pro nominibus vocalibus, aut mentalibus, ſed pro re ſignificata per illa nomina: id eſt, pro perfectionibus, quæ in Deo verè, & formaliter reperiuntur; has enim putant eſſe omninò indiſtinctas inter ſe adeò, vt in ſe ipſis nec admittant diſtinctionem rationis factam per intellectum.

2. *Pro… auctor…* Hanc ſuam ſententiam primò probant auctoritate Auguſtini 6.de Trinit. cap.4.& 5.& lib.7.c.1.& lib.15.c.5.6. & 17.& Origenis in c.10.Hieremiæ,& Magiſtri in 4.d.46.litera C. deniq́ue ex cōmuni ſententia patrum, quatenus docēt in Deo non eſſe aliud ſapientiam, aliud bonitatem, aut iuſtitiam.

3. *Deinde ratione…* Deinde ratione à ſufficienti partium enumeratione: quoniam nec diſtingui poſſunt diſtinctione, quæ datur ante intellectum, vt contra Scotum latè deducunt: nec diſtinctione per intellectum, vt multis oſtendunt cōtra communem ſententiam, de qua inferiùs ar. 4. Hæc omnia latiùs videnda ſunt in præcedēte quæſtione ar. 1.

4. *Com… ſententia* Pars tamē affirmatiua à cæteris omnibꝰ theologis admittitur: omnes enim, cuiuſcūque ſint ſcholæ, vno conſenſu opinionem Nominalium, tanquam omninò improbabilem reijciunt; & ex Nominalibus cum hac communi ſententia conſentit Marſilius in 1.q.12.ar.3. in 2. p. articuli. Videndi ſunt Torres de Trinitate q.28.ar.2. diſput. 1.in 1.p. fol. 45. *Marſi… Torre…*

col.5.

col.3. & in 2.p.concl.3.fol.47.column.3. & ibi Cumelius q. 7. concl. 3. pag. 841. column. 1. & Bellomontanus 1. p. diſp. 117. cap. 1. & Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c.13.n.2. *Cumelius.*

Nos contra hanc ſententiam latiſsimè egimus ar. 1. præcedentis quæſtionis: tum ex ſacris literis, in quibus præter pluralitatem perſonarum agnoſcitur pluralitas perfectionum, vt patet Matth. 11. Ioan. 17. tum ex Auguſtino, & Bernardo, qui ita in diuinis agnoſcunt vnitatem naturæ, vt eam multiplicem appellent. Tum etiam ratione euidenti ſumpta ex pluralitate nominum, quam Nominales admittunt. Vide latè in d. ar. 1. nam, quæ ibi cōuincunt diſtinctionem inter attributa, & eſſentiam; eam etiam euincunt inter attributa. Deniq; quæ in oppoſitum adducuntur, ibi ſoluta inuenies.

5. Impugnatio [...]ntentiæ & fundamen[...] non ſolu[...] radica[...]

ARTICVLVS II.

An attributa inter ſe realiter diſtinguantur?

1. Pars affirmans.

AFfirmantem partem aſſeruit quidam Gualterus teſte Auguſtino Nympho lib. 12. Metaph. diſp. 13. c. 3. & Bellomontano 1. p. diſp. 116. c. 2. n. 3. & Suario lib. 1. de eſſentia Dei c. 10. n. 1. Eundem errorem tribuit Molina Gilberto Porretano, vt patet 1. p. q. 3. ar. 3. & q. 28. ar. 2. diſp. 2. poſt ſecundam concluſionem. Sed non ſatis conſtat, an Gilbertus hunc errorem habuerit. Vide, quæ diximus in præcedēte quæſtione ar. 2. n. 21. & 22.

Hæreſis dānatur.

HancGualteri ſententiam continere errorem hæreticum non eſt dubitandū: vnde hæreſeos eam damnarunt Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 10. n. 1. & Bellomontanus in d. diſp. 116. c. 2. n. 5. Cumelius 1. p. q. 28. ar. 2. q. 7. notab. 3. pag. 840. col. 2. Quam cenſuram primùm confirmamus; quia hęreſeos damnauimus eūdem Gualterum, quatenus docuit eſſentiam ab attributis realiter diſtingui: quę enim ibi id tanquam hęreticum cōuincunt; conuincūt etiam & hoc, de quo agimus: eadem enim eſt vtrobiq; ratio. *Cumelius.*

3. Fūdamentum. 1 Ex Conc. Lateranenſi, & Remenſi.

Vtrunque damnandum eſſe, vt errorem in fide ſatis cōuincit diffinitio Concilij Lateranenſis ſub Innocentio 3. poſita in c. firmiter, & in c. damnamus de ſumma Trinitate: vtrobiq; enim diffinitur in Deo trino, & vno dari vnam rem ſimpliciſsimā (diuinam ſcilicèt eſſentiam) quæ eſt tres perſonæ, & vna eſſētia. Diffinitur etiam ſubſtantiam patris (diuina ſcilicèt natura) eſſe rem omninò ſimplicem. Quod etiam diffiniuit Conciliū Remenſe teſte D. Bernardo ſermone 80. in cantica: cuius verba refert Bellomontanus prima p. diſp. 120. c. 2. n. 10. *credimus, & confitemur ſimplicem naturam diuinitatis eſſe Deum.* Simplex autem eſſe nō poſſet, ſi attributa, aut ab eſſentia, aut inter ſe realiter diſtinguerentur: nec enim realis illorum diſtinctio ſine vera, & propria compoſitione dari poſſet: ſiquidem ibi detur, neceſſe eſt vera, & propria compoſitio, vbi datur vnum ex pluribus realiter diſtinctis conſtitutum. Accedit etiam, quia inde ſequeretur in Deo non ſolùm admittendam eſſe quaternitatem, ſed etiam centenitatem: nam præter Trinitatem perſonarum, darentur omnes perfectiones, quæ ſunt numero plures: quarum quælibet numerū realitatum conſtitueret: quam damnauit Concilium Lateranenſe in d. c. damnamus, dum contra Ioachimum Abbatem quaternitatem rerum in diuinis, vt hęreticam damnauit. 3 Ex D. Bernardo. *Conc. Lateranenſe.*

Quo argumento contra Gilbertum vſus eſt D. Bernardus lib. 5. de conſideratione paulò ante medium: vbi agens de diuinis perfectionibus (quas vocamus attributa) ita ait: *Multa dicuntur eſſe in Deo, & quidem ſanè, catholicèque: ſed multa vnum: alioquin ſi diuerſa putemus, non quaternitatem habueris ſed centenitatem. v. g. dicimus magnum, bonum, iuſtum, & innumerabilia; ſed niſi omnia vnum in Deo, & cum Deo conſideres habebis multiplicem Deum.* Quibus verbis expreſſè docet perfectiones attributalés, quas ſub numero plurali catholicè appellamus, eſſe vnum, id eſt, non eſſe plura entia in Deo, ſed vnum ens. Id probat primò; quia aliàs in diuinis haberemus, non ſolùm quaternitatem rerum, quę inter ſe realiter diſtinguerentur; ſed pluſquàm quaternitatem: ſiquidem in Deo non ſolùm tres perſonę diſtinguerentur realiter; ſed etiam perfectiones abſolutę: cum tamen fides ſolam Trinitatem perſonarum realiter diſtinctam admittat, & quaternitatem, aut pluſquàm quaternitatem, tanquam impiam, 2. *D. Bern.*

piam, & hæreticam damnet, vt diffinitum eſt in d. Concilio Lateranenſi.

Alio etiam medio id ipſum damnat
3. 4. Ex eodē. D. Bernardus in præcitatis verbis: quia ſi perfectiones diuinæ non vnum eſſent, ſed plura; iam haberemus multiplicem Deum. Nam quanuis adhuc vnus Deus poſſet à nobis conſiderari; non tamen poſſet cōſiderari ſimplex, ſed multiplici edtitate compoſitus. Quare clariſsima ſunt verba citata D. Bernardi contra realem diſtinctionem attributorum. Quam adhùc improbat inferiùs, dū ait: *Meus Deus ipſe catholicè eſt: tam non habet hoc, & illud, quàm non hæc, & illa: eſt, qui eſt: non, quæ eſt*, id eſt, eſt vnum, & non plura. Quare ex ſententia D. Bernardi in Deo non poteſt aſsignari hoc, & illud ſubſtātiuè. Vnde perfectiones Dei, & attributa non ſunt plura entia inter ſe realiter diſtincta; ſed omnia ſunt vnum ens.

4. 5 Ex D. Dioniſio alijsq; patribus. Id ipſum elegantiſsimè explicauit Magnus Dionyſius in cap. 5. de diuinis nominibus non longè à principio ita inquiens: *Non autem aliud eſſe bonum dicit, & aliud exiſtens, & aliud vitam, aut ſapientiam: ſed vnius eſſe omnes bonos proceſſus, & à nobis laudatas Dei denominationes.* Ecce apud Dionyſium eſſe exiſtentię, vita, ſapientia, & omnes alij boni proceſſus, & denominationes (attributa intellige) non ſunt aliud, & aliud. Hoc eodem loquendi mo-
August. do vtitur Auguſtinus lib. 15. de Trinit. c. 6. *quia non eſt aliud ſapientia eius, aliud eſſētia, cui hoc eſt eſſe, quod ſapientem eſſe.* Et inferiùs c. 17. *In illa ſimpliciſsima, ſummaque natura non eſt aliud ſubſtantia, & aliud charitas: ſed ſubſtantia ipſa ſit charitas.* Et lib. 6. de Trinitate c. 6. *Non eſt ibi aliud beatum eſſe, & aliud magnum, aut ſapientem, aut verum, aut bonum eſſe, aut omninò ipſum eſſe.* Simili lo-
Iſidorus. quendi forma vtitur Iſidorus lib. 1. de ſummo bono ſententia 5. in hæc verbà: *Non vſu noſtro aliud Deum putare, aliud pulchritudinem eius, atque aliud magnitùdinem ipſius debemus: pulchritudo, & magnitudo Dei ip-*
Richardus *ſe Deus eſt.* Addimus etiam Richardum de Sancto Victore libr. 1. de Trinitate c. 17. agens enim de perfectionibus Dei ita concludit: *Quicquid ergò in ſummo bono*
Boetius. *eſt, verè, & ſummè vnum eſt: nec enim ibi aliud, & aliud eſſe poteſt: idem ipſe eſt totum, quod eſt* Accedat, & Boetius in lib. de Trinitate in fine: *Hoc verè vnum, inquo nullus eſt numerus, nullum in eo aliud, præpter id, quod eſt.* Ecce apud partes perfectiones attributales non ſunt aliud, & aliud: cum verò relatiuum aliud denotet diuerſitatē realem; vtique mens illorum Patrum eſt ab attributis omnem tollere realem diuerſitatem tùm in ordine ad eſſentiam, tùm inter ſe.

In quam etiam ſentētiam optimè ad- 5.
ducuntur verba D. Baſilij epiſtola 80. Baſilius.
quæcunque (inquit) nomina diuina protuleris, vnum eſt perpetuo, quod ſignificatur. Sunt igitur apud Baſilium omnes diuinæ perfectiones vnum, & idem. Clariora ſunt verba Nyſſeni in lib. ad Ablauium in fi- Nyſſen.
ne: *Omnem circa eſſentiam diuerſitatem reijcit diuina ſimplex, & variationis inſcia natura.* Quæ verba directè noſtram confirmāt veritatem. Non poſſumus omittere P. August.
Auguſtinum, qui pluribus in locis verbis formalibus eam docuit. Nam lib. 15. de Trinitate c. 5 ita habet: *Vna ergò eademquè res dicitur: ſiue dicatur æternus Deus, ſiue immortalis, ſiue incorruptibilis, ſiue immutabilis: itemque cum dicitur viuens, intelligens, quod eſt vtiq; ſapiens, hoc idem dicitur.* Quod rurſus repetit in c. 6. ſequenti: *nam ſi vna eademquè res in Dei natura poteſt eſſe ſapientia & potentia, aut vita, & ſapientia; cur non vna, eademquè res eſſe poſsit in Dei natura æternitas, & ſapientia, aut beatitudo, & ſapientia.* Ecce igitur ex Auguſtino in Deo ſapiētia, vita, & cætera attributa ſunt vna, & eadem res. Eandem ſententiam proponit lib. 6. de Trinitate c. 6. *Deus verò* (inquit) *multipliciter quidem dicitur: magnus, bonus, ſapiens, beatus, verus, & quidquid aliud nō indignè dicitur: ſed eadem magnitudo eius eſt, quæ ſapientia: & eadem bonitas, quæ ſapientia, & magnitudo, & eadem veritas, quæ illa omnia Et non eſt ibi aliud beatum eſſe, & aliud magnū eſſe, aut ſapientem, aut verum, aut bonum eſſe, aut omninò ipſum eſſe.* Vidimus apud Auguſtinum aſſertionem affirmantem diuinas perfectiones eſſe vnam, & eandem rem: videamus aſſertionem, quæ negat illas eſſe res diuerſas. Lib. 15. de Trinitate cap. 5. ita ſcribit: *Bonitas etiam, atquè iuſtitia nuncquid inter ſe in natura Dei, ſicùt in omnibus operibus diſtant; tanquam duæ diuerſæ ſint qualitates Dei, vna bonitas, & alia iuſtitia? non vtiquè: ſed quæ iuſtitia, ipſa bonitas; & quæ bonitas, ipſa beatitudo.* Tandem in eodē lib. c. 17. *Nec diſtant in eis iſta, ſicùt in nobis, aliud eſt memoria, aliud intelligētia, aliud dilectio, ſiue charitas: ſed vnū aliquid ſit, qđ omnia valeat.*

Et

Et pro confirmanda hac catholica veritate hæc diximus ex Patribus.

6. Quibus concinunt veteres philoſophi: nam Alcinous philoſophus platonicus relatus à Ludouico Viues in annotationibus ad lib.8. Auguſtini de Ciuitate Dei cap. 6. in hæc verba docuit: *Deus ipſe ſupremus, æternus, ineffabilis, ſe ipſo perfectus, nullius rei indigus, diuinitas, eſſentiæ ratio, veritas, harmonia, bonum exiſtit. Nec verò hæc ita dinumero, vt inter ſe ipſam diſtinguam: imò vt vnum potiùs cuncta conſidero.* Quæ verba de vnitate reali, realiq; diſtinctione ſunt intelligenda. Quam eandem veritatem verbis expreſsis docuit Commentator relatus à Capreolo in 1. d.8.q.4. ar.1. concl.1. fol.117.col.4: vbi reprehendit legem Maurorũ quòd haſce omnes diſpoſitiones, perfectioneſq; attributales intelligerent, vt additas eſſentiæ: vt Deus ſit vnus per vnam diſpoſitionem additam eſſentiæ, & diſpoſitionibus: & tandem his verbis concludit: *Multiplicitas igitur in Deo non eſt, niſi in intellectu differentia; non in eſſe.* Quæ verba explicatione non indigent. Expreſsiſſima ſunt verba Auicennæ relata ab eodem Capreolo vbi ſuprà folio 118. col. 1: *Cum igitur* (ait) *intellexit proprietates primi principij ſecundùm hunc modum; profectò non inueniuntur de eis aliqua, quæ faciant debere eſſe in eius eſſentia partes, nèc multiplicitatem aliquo modo.* Similia verba adducit Capreolus ex Alguazele: *In ipſo neceſſe eſſe* (id eſt, in Deo) *nullo modo pluralitas eſt: oportet tamen omninò deſignare neceſſe eſſe* (id eſt Deum) *aliquibus deſignationibus, & neceſſe eſt diſtinguere deſignationes, quæ inducunt pluralitatem in ipſum ab his, quæ non inducunt pluralitatem: ſic quod non tribuantur ei, niſi hæ ſolæ, quæ nullam faciunt multitudinem.* Per deſignationes autem intelligit perfectiones attributales; quas Auerroes expreſsit nomine diſpoſitionum, Auicenna verò nomine proprietatum.

Et ex antiquis philoſophis. Alcinous. Commentator. Auicenna. Alguazel.

7. Sed nec veritas iſta latuit Ariſtotelem: nam breuibus quibuſdam verbis explicauit 12.Metaph.c.7.tex.37.vbi vt ſimplicitatem Dei explicaret, his verbis explicat, quid ſit ſimplex: *ſimplex verò: quomodò ſe habeat, ipſum.* Senſus eſt, vt ſimplex dicatur, quod vnum, & ipſum eſt in his, quibus diſponitur. Vel (ſi mauis) vt ſimplex ſit, quod ſemper eſt ipſum, quomodocunq; ſe habeat: vt quia in illo ea, quibus aliquo modo ſe habet, nullam faciunt diuerſitatem. Quem ſenſũ videntur explicare verba paulò poſt adducta tex.39: *Quarè vita, & duratio continua, & æterna exiſtit in Deo: hoc enim eſt Deus.* Senſus eſt. Hæc quidèm in Deo exiſtunt; idem tamen realiter cum ipſo Deo: quæ verò identificantur in tertio, ſi abſoluta ſunt, realiter non differunt. Denique Ariſtoteles 12. Metaphyſicæ cap.9. tex.51. multis probat Deum eſſe ſuum intelligere, & quendam actum omninò purum: omnimoda autem puritas omnem realem diſtinctionem excludit ab ijs, quæ in eo ſunt. Quod naturali ratione ſatis euidenter demonſtrant metaphyſici in lib. 12. Metaphyſicæ. Latè Suarius in Metaphyſica diſputation.30. ſect. 6.

Vltimũ ex Ariſtotele.

Et hæc pro expugnatione huius erroris. Quę in illius confirmationem adducuntur, nullius ſunt momenti.

ARTICVLVS III.

An attributa ante omnem intellectum actu, & formaliter inter ſe diſtinguantur?

CVM iam conſtitutum ſit dari aliquam diſtinctionem inter attributa, vt patet ex primo articulo: nec admittenda ſit diſtinctio realis inter ea, vt contra errorem Gilberti oſtẽdimus in articulo præcedente; examinandum eſt tertio loco; an ſublato quocunque actu intellectus detur inter ea aliqua diſtinctio ex natura rei, quæ iam appellari ſolet diſtinctio formalis actualis. 1.

2. Partem affirmantem probarunt omnes Scotiſtæ vno dempto Herrera; ſicut etiam probarunt eandem diſtinctionẽ dari inter attributa, & eſſentiam. Ita Maironius in primo diſt. 8. quęſt. 5. 6. & 7. Baſſolius in primo diſt.22. quęſt. 4. Lichetus apud Scotum in primo diſt. 8. quæſtione 3. vbi etiam Bargius. Ouandus ibi propoſitione 3. & 4. de ſimplicitate Dei, latè Rada 1. tomo controuerſia 4. concluſione 4. Et quanuis Herrera in ſenſu explicato eam non probet 1. tomo diſputatione 14. quæſtione 1. in vltima ſententia concluſione 3. pag. 466. eam tamen tanquam non improbabilem à calumnijs aduerſariorum liberat

Pars affirmans. Mairon. Baſſolius. Lichetus. Bargius. Ouandus.

berat ibi, pagina 467. column. 1. Hanc fuiſſe mentem Scoti latè oſtendimus in quęſtione quinta præcedente. Nam, vt omittamus in hoc ſenſu Scotum admiſiſſe diſtinctionem eſſentiæ à relationibus perſonalibus, vt patet in 1. diſtinct. 2. q. 7. litera FF; vt ſuo loco dicemus; ſatis id explicauit de diſtinctione attributorum inter ſe in primo diſtinct. 8. quęſt. 4. §. *Ad quæſtionem*, litera Q. vbi ita ait: *Eſt ergo ibi tertia diſtinctio præcedens intellectum omni modo: & eſt iſta, quòd ſapientia eſt in re ex natura rei, ſapientia autem in re non eſt bonitas in re.* Hæc omnia etiam ſcribit in primo diſt. 5. quæſtione 2. litera H. §. *Qualiter autem ſtat.* Quòd veró hæc verba non ſint intelligenda de diſtinctione virtuali (quam Herrera cum communi aliorum appellat diſtinctionem rationis ratiocinatæ.) euidenter declarant illa verba. *Eſt ergò ibi diſtinctio præcedens intellectum omni modo.* Nihil autem eſt diſtinctionem illam omni modo præcedere intellectum, quàm præcedere omnẽ conſiderationem tàm ratiocinantem, quàm ratiocinatam. Sed euidentiùs id oſtendunt verba Scoti in primo diſt. 2. quæſt. 7. litera HH: *Breuiter igitur dico, omittendo illa verba de diſtinctione virtuali; nõ quia malè dicta ſint; ſed quia non oportet eis vti. Dico, quòd in eſſentia diuina ante actum intellectus eſt entitas A; & eſt entitas B: & hæc non eſt formaliter illa.* Ecce Scotus manifeſté aſſerit ſe non agere de diſtinctione virtuali; non quòd falſa ſit; ſed quòd ad rem iſtam declarandam non eſt neceſſaria. Diſertis igitur verbis declarauit Scotus, quę de diſtinctione, ſeu non idẽtitate formali in multis locis docuit, intellexiſſe de diſtinctione formali actuali, non de virtuali; vt quia hæc diſtinctio ſit propriiſſima, vt ibi declarat, §. *velut propriiſſimè dicatur.* quod contra Herreram, & Suarium etiam oſtendimus in quæſtione præcedente artic. 2. §. 1. Ex quibus etiam conſtat apud Scotum in ſubiecta materia non identitatem formalem coincidere cum formali diſtinctione, vt contra Herreram latiùs diximus in quæſtione præcedente art. 3. §. 1. Itaque conſtitutum ſit tám apud Scotiſtas, quàm apud Scotum attributa inter ſe ex natura rei ſecluſo omni actu intellectus non ſolùm habere non identitatem formalem, ſed etiam formalem diſtinctionem. Huius opinionis varia argumenta adducemus inferiús art. 5. vbi vide.

Scotus.

3. Pars ne[illegible] Hanc Scotiſtarum ſententiam omnes, qui poſt Scotum ſcripſerunt acerrimè oppugnarunt. Quin potiùs non deſunt ex nouioribus, qui eam reijciãt, vt minus tutam in fide. Contra Scotum ſenſerunt omnes, qui contra eundem cenſuerunt attributa ab eſſentia actu non diſtingui ex natura rei: eos omnes retulimus in quæſtione præcedente ar. 3. §. 2. vbi etiam oſtendimus hanc Scoti ſententiam non placuiſſe antiquioribus theologis D. Thomæ, Alenſi, Richardo, Ægidio, Henrico, & alijs. Vide, quæ ibi diximus.

4. Reſo[illegible] Nos hanc difficultatem eodem modo, quo priorem putamus eſſe reſoluẽdam, cum vnius, & alterius eadem ſit ratio. Quarè contra nouiores quoſdam theologos pro Scoto ſtatuimus ſine vllo fidei periculo defendi poſſe attributa inter ſe formaliter actualiter diſtingui ex natura rei ſublato omni actu intellectus. At contra Scotum pro communi ſententia dicimus illius opinionẽ non eſſe admodùm probabilem, & oppoſitam eſſe veriſsimam.

Pr[illegible] conc[illegible] tion[illegible] *Mo-* *Tor-* *Ban-* *Cum.* Priorem huius aſſertionis reſolutionem ſtatuimus aduerſus Molinam 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 2. concl. 2. §. *Deindè rationibus*, & aduerſus Torres de Trinitate in eodem loco diſp. 1. in 1. illius part. pag. 46. & in 2. p. concl. 2. Dominicũ Banhes ibi dub. 3. cõcl. 1. pag. 1109. liter. C. Cumelium 1. p. q. 4. ar. 2. q. 3. pag. 130. §. *Contrariam ſententiam*, & q. 28. ar. 2. q. 7. concl. 2. fol. 841. col. 1. in medio, Bellomontanum 1. p. diſp. 116. c. 5. n. 18. & Suarium in Metaph. diſp. 30. ſect. 6. n. 3. Qui omnes Scoti ſententiam reijciunt, vel vt parùm tutam, vt Torres, Banhes, & Molina: vel vt malè ſonantem, vt Cumelius: vel vt dignam reprehenſione, vt Bellomontanus: vel deniq́ue vt adeò abſurdam, vt non ſit credibile Scotum eam in ſenſu explicato approbaſſe, vt Suarius. Nos exiſtimamus eã nec eſſe in fide periculoſã, nec in fide malè ſonare, nec eſſe reprehendendam ob aliquod in fide periculum: nec deniq́; adeò eſſe abſurdã, vt cum aliqua probabilitate defendi non poſsit. Quarè iudico Scotiſtas de his theologis merito iure conqueri; quòd

quòd damnent ſententiam in celeberrima ſchola ſolemniter celebratam.

6. Prior pars defenditur. Quòd nihil habeat periculi in fide, ex eo confirmamus; quia nec ſacris literis, aut ſacris Concilijs contradicat: nec receptæ doctrinæ Patrum: nec probatis theologiæ principijs: quin potiùs ſaluet omnia, quæ ex fide deduci poſſunt. Hæc omnia facilè patebunt ex ijs, quæ latiſsimè diximus ar. 4. præcedentis quæſtionis. Nam ſi nullum continet fidei periculum attributa ex natura rei ſublato intellectu diſtingui ab eſſentia; à fortiori nullum continebit periculũ, ſi ipſa attributa inter ſe eodem modo diſtinguãtur. At veró, quòd nec in theologo rigore debeat, vt abſurda reijci, indè oſtendi poteſt; quia ſi strictus diſputationis rigor ſeruetur, fundamentum, quo Scotus nititur, non omnimoda caret probabilitate, dùm ait vnitatem formalem, vnamque formalem rationẽ in diuinis perfectionibus eſſe omninó impoſsibilem. De cuius fundamẽti probabilitate latè egimus in quæſt. præcedente ar. 4. §. 3. per totum: impoſſibilitate ſumpta ex omnimoda perfectione eſſentiæ diuinæ; ex qua ſibi vendicat formaliter eſſe omnem perfectionem ſimpliciter; ita vt vendicet ſibi eſſe formaliter ſapientiam, iuſtitiam, bonitatem &c. Iam verò vix intelligi poteſt, quomodò manente in Deo propria formalitate cuiuſq; perfectionis detur vna ratio formalis, quæ omnes iſtas formalitates formaliter contineat. Quarè, ſicùt ex fæcunditate eſſentiæ oritur impoſsibilitas, vt ſit eſſentia vnius tantùm perſonæ; ita ex omnimoda perfectione eiuſdem eſſentię oritur impoſſibilitas, vt vna tantùm formali ratione formaliter perficiatur. Denique cum argumẽta, quæ ex ratione naturali in oppoſitũ adducuntur, non ſine maxima probabilitate pro Scoto diſſoluantur, vt patet ex dicto artic. 4. non poteſt reijci illius opinio, vt omnimodè abſurda, & improbabilis, quicquid ſine ſolido fundamẽto Suarius dicat.

7. Poſterior pars probatur. His tamen non obſtãtibus adhúc perſiſtimus in poſteriori noſtræ reſolutionis aſſertione, dicimusque opinionem Scoti, vt non omni careat probabilitate; non eſſe tamen admodum probabilem. Vndè pro oppoſita ſententia hanc ſtatuimus concluſionem. Sublato omni intellectu attributa inter ſe nec ex natura rei, nec formaliter actu diſtinguũtur. Eandem concluſionem poſuimus de diſtinctione attributorum ab eſſentia in pręcedente quæſtione ar. 5. Et cũ eadem ſit ratio vnius, & alterius difficultatis; quę pro illa veritate confirmãda adduximus, pro confirmanda noſtra aſſertione ſunt etiam adducenda, nec enim opus eſt acta agere. Vbi etiam multa diximus pro ſoluendo Scoti fundamento, quod ibi tetigimus.

Argumenta porrò, quæ in confirmationem Scoticæ ſententię adduci ſolẽt, adducemus, & ſoluemus inferiùs ar. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm attributa inter ſe actu ratione diſtinguantur?

Similem articulum excitauimus in pręcedente quæſtione artic. 7. vbi egimus de diſtinctione attributorum ab eſſentia. Et cum eadem ſit ratio vnius, & alterius articuli; quæ ibi dicta fuerunt, huic etiam articulo aptiſsimè accommodabuntur. Hoc loco ſummatim repetemus, quæ ibi latiùs dicta ſũt. 1.

Partem negãtem ſecutus eſt Aoreolus, & cum illo Nominales, Ochamus, Gregorius, Gabriel, Maior, & ſi qui ſunt alij. Omnes docent in diuinis attributis nullam aut dari, aut dari poſſe actualem diſtinctionem, nec eam, quam facit intellectus, ſiuè cum eſſentia conferantur, ſiuè inter ſe. Id probant primó nonnullis auctoritatibus Patrum, Auguſtini, Origenis, Anſelmi, & aliorum, quos retulimus artic. 1. quęſtionis pręcedẽtis nu. 6. Deindè aliquibus rationibus. Prima eſt Aoreoli: quoniam intellectus non poteſt de attributis plures, & diuerſos formare conceptus. Non igitur poteſt attributa inter ſe ratione diſtinguere. Conſequentia eſt nota: quoniam, qui attributa ratione diſtinguunt, ea diſtinguũt per diuerſos cõceptus, quos formant de diuinis perfectionibus. Antecedens autem probat Aoreolus multis medijs, quę adduximus in pręcedente quæſtione art. 7. §. 2. Pars negãs Probatur ex Patrib⁹. Deinde ratione Aoreoli.

2. Secunda ratio eſt Nominalium: quia fieri non poteſt, vt eadem res à ſe ipſa diſtin- 3. ratione Nominaliũ

diſtinguatur ratione, vt multis argumẽtis confirmant poſitis in d.ar.7.§.3. Iam verò attributa inter ſe ſunt vna, & eadem res, vt oſtendimus artic. 2. huius quæſtionis.

Tertio loco adducunt quædam alia
3. argumenta poſita in d.ar.7.§.5. quæ ad hanc ſententiam in noſtris terminis cõprobãdam facilè accõmodari poſſunt.

Denique alijs rationibus.

His tamen non obſtantibus aſſerenda eſt pars, quæ affirmat attributa ratione actu diſtingui. Quam ſententiam exceptis Nominalibus, & Aoreolo, cæteri omnes Theologi probauerunt. Ita cenſent D. Thomas, Ægidius, Richardus, Alenſis, Henricus, Argentina, Durandus, Baconius, Gerardus, Toletus, Capreolus, Soncinas, Aiala, Heruæus, Caietanus, Marſilius cum omnibus nouioribus, quos citauimus in d. ar.7. §.5. Rationes, quibus hæc ſententia confirmari debet, ſunt illæ eædem, quibus in d.§.1. confirmauimus attributa ratione diſtingui ab eſſentia: omnes enim conuincunt attributa inter ſe diſtingui ratione. Nam, quæ diximus ex Concilio Florentino, D.Bernardo, & Commentatore, confirmant hanc rationis diſtinctionem. Ratio autem, quam ibi ſumpſimus ex pluralitate conceptuum, rem omninò demonſtrat in noſtra queſtione, vt facilè quis intelliget, ſi vim illius ad attributa inter ſe collata accõmodauerit.

Pars affirm. præfertur.

4. Nec ſolùm aſſerendum eſt attributa inter ſe ratione diſtingui; ſed etiam diſtingui ratione non ratiocinante, ſed ratiocinata: nam eodem modo ea diſtingui ab eſſentia latè oſtendimus in præcedente quæſtione ar. 9. quæ ibi dicta ſunt, hoc loco repetita cenſeantur.

Argumenta in oppoſitum adducta nihil obſtant: nam quomodò Patres ſint intelligendi oſtendimus in d.ar.7.§.7. in principio. Vbi etiam diximus rationẽ Aoreoli falſum habere antecedens: ſoluimuſque quamdiligentiſsimè, quæ ab Aoreolo in oppoſitum adducebantur. Vide ibi.

Ad probationes partis negãtis.

Secundam etiam rationem Nominalium latè diſſoluimus in d.ar. 7. §.8. Vbi etiam §. 9. diligenter explicauimus argumenta, quæ vltimo loco ſunt adducta. Nec opus eſt iterùm repetere, quæ ſemel ſunt explicata.

ARTICVLVS V.

Vtrùm attributa inter ſe ſola ratione diſtinguantur?

HVNC etiam articulum excitauimus de attributis in ordine ad eſſentiã in quæſtione præcedẽte ar.8. Et cum par ratio in illa, & in hac quæſtione reperiatur; ſatis erat reſolutionem huius articuli ad reſolutionem illius remittere. Verùm quia ad hunc locum reſeruauimus ſolutionem argumentorum Scoti; oportet hunc articulum hoc loco aliquantulum latiùs examinare. 1.

§. 1.

Refertur pars negans.

PArtem igitur negantem propoſitę difficultatis primùm tenere debent, qui putant attributa realiter inter ſe diſtingui: quam ſententiam fuiſſe cuiuſdam Gualteri oſtendimus ſuprà ar.2. huius quæſtionis. Is igitur non poteſt non negare attributa inter ſe ſola ratione diſtingui. Sed hunc errorem iam impugnauimus in dicto ſecundo articulo. 2.

Pars...

Maius negotium faceſsit opinio Scoti, & Scotiſtarum, quam adduximus ſuprà ar.3: nam quanuis Scotus cum ſuis non neget attributa operatione intellectus interdùm inter ſe diſtingui: negat tamen ea inter ſe diſtingui ſola ratione, conſiderationeque intellectus; docet enim ſecluſa omni intellectus cõſideratione attributa ex natura rei habere inter ſe actualem diſtinctionem formalem. Quarè licèt interdùm actualiter diſtinguantur ratione; quandò ſcilicèt actualiter ab intellectu conſiderantur (nam ea etiam, quæ à parte rei realiter diſtinguuntur, dùm apud intellectum habent eſſe obiectiuum etiam inter ſe diſtinguuntur ratione) tamen non ſola ratione diſtinguuntur, cum ante omnem rationem actu etiam diſtinguantur. 3.

Scoti ... mall... ... tuetur.

Pro hac opinione Scoti multipliciter arguitur. Primò cùm eodem Scoto omnes ita arguunt: ſapientia, & bonitas (idem dicito de cæteris attributis) abſolutè diſtinguuntur ex natura rei. Ergò 4.

Primò ... Scoti ...

Ergò ſapientia infinita, & infinita bonitas diſtinguentur formaliter ex natura rei. Antecedens eſt euidens; quia nec ſapientia, vt ſapientia eſt, in ſua ratione includit bonitatem; nec bonitas ſapientiam. Conſequentia probatur: quoniam infinitas non variat rationem formalem eius, cui additur: quæcunque enim perfectio ſemper retinet eandem formalem rationem in quocunque gradu ſuæ latitudinis intelligatur, ſiuè ille ſit finitus, ſiuè infinitus: etenim finitas, vel infinitas ſunt modi intrinſeci rei, cui adduntur, vndè illius formalem rationem non variant: vt patet in albedine finita, & infinita; in vtraque enim ratio formalis albedinis ſemper conſeruatur inuariata. Si ergò ſapientiæ finitæ, & infinitæ eadem eſt ratio formalis; profectò ſi ratio ſapientiæ, vt ſapientia eſt, ex natura rei formaliter diſtinguitur à ratione formali bonitatis, vt bonitas eſt; vtique ratio formalis ſapientiæ infinitæ ex natura rei non includit rationem formalem bonitatis.

Confirmatio. Confirmatur primò hæc ratio: quoniam, quæ diſtinguuntur difinitione, diſtinguuntur formaliter. Attributa autem diuina diſtinguuntur diffinitione: alia eſt enim diffinitio ſapientiæ, alia bonitatis.

5. Secundum fundamentum. Secundò; intellectus diuinus intuetur veritatem, & bonitatem in Deo. Vel ergò ea intuetur, vt diſtincta obiecta formalia; vel vt vnum ex natura rei omninò indiſtinctum. Non eſt dandum hoc poſterius: quia Deus non intueretur ſe ſapientem ſapientia, & non bonitate: ſiquidèm ex datis illa intuetur, vt indiſtincta ex natura rei. Si detur primum; infertur veritatem, & bonitatem eſſe diſtincta ex natura rei ante quencunque actum intellectus. Probatur cõſequentia; quia intellectus intuitiuus præſupponit in obiecto id, quod in eo intuetur. Quarè ſi intuetur bonitatem diſtinctam eſſe à veritate; vtique ſupponit illam diſtinctionem iam ineſſe in illis attributis.

6. Tertium. Tertiò; filius in diuinis producitur per intellectum, & non per voluntatem: è contrario Spiritus Sanctus producitur per voluntatem, & non per intellectum. Ergò intellectus, & voluntas ex natura rei diſtinguuntur in Deo formaliter ſecluſa operatione intellectus. Antecedens eſt de fide; conſequentia probatur: quoniam ſi intellectus, & voluntas in Deo eſſent omnibus modis idem formaliter, non magis intellectus eſſet principiũ producẽdi filium, quàm voluntas: nec voluntas magis eſſet principium producendi Spiritum Sanctum, quàm intellectus, quod eſt fidei contrarium.

Confirmatur; quoniam Deus vult voluntate, & non intellectu: intelligit autem intellectu, & non voluntate. Ergò intellectus, & voluntas habent diſtinctionẽ ex natura rei: ſi enim eſſent prorſùs idem, non diceretur Deus potiùs intelligere intellectu, quàm voluntate: nec velle voluntate potiùs, quàm intellectu. Quod omninò pugnat cum communi vſu loquentium. 7. Prima confirmatio.

Confirmatur ſecundò; quoniam operatio voluntatis etiam in Deo ex natura rei ſupponit operationem intellectus: nam etiam in Deo nihil eſt volitum, quin præcognitum: & indè eſt, vt proceſsio Spiritus Sancti per voluntatem ſupponat proceſsionem verbi per intellectum; ſitque ex natura rei ordo originis inter filium, & Spiritum Sanctum, vt docent Theologi. Quod non eſſet, ſi intellectus, & voluntas in Deo ex natura rei non diſtinguerentur. 8. Secunda.

Confirmatur tertiò; quia intellectus, & voluntas etiam in Deo habent obiecta diuerſa à parte rei; verum ſcilicét, & bonum. Habent preterea diuerſas diffinitiones, quarum munus eſt explicare diſtinctas naturas. Adde, quia habent diſtinctas operationes immanentes. Denique Deus intelligit mala culpę, nõ tamen ea vult. Quæ omnia arguunt diſtinctionem ex natura rei, tùm inter intellectum, & voluntatem, tùm inter intelligere, & velle. 9. Tertia.

Quartò, Deus intelligit ſuam eſſentiam, vt veram; eam autem vult, vt bonam. Ergò veritas, & bonitas diſtinguuntur ante omne actum intellectus. Conſequentia probatur; quia diſtinctio obiectorum præuenit diſtinctionem actuum, ſicùt cauſſa ſuum effectum. 10. Quartũ fundamentum.

Quintò; ſi ſapiẽtia, & bonitas non diſtinguerentur formaliter ex natura rei, eſſent formaliter ſynonyma. Quod etiã 11. Quintum.

apud aduerſarios eſt falſum. Probatur ſequela: quia ſapientia, & bonitas non ſignificant, niſi ipſas perfectiones in re nullo modo diſtinctas in ea.

12. Sextum. Sextò; Inter perfectiones diuinas ſublato intellectu inuenitur cõtradictio: Deus enim intellectu intelligit, non voluntate: ſicùt etiam voluntate vult, non intellectu. Vndè intellectus eſt principium intellectionis, non verò voluntas: ſicùt etiam voluntas eſt principium volitionis, & non intellectus. Item filius intellectu producitur, non voluntate: Spiritus Sanctus producitur voluntate, nõ intellectu. Deus ſapientia eſt ſapiens, non iuſtitia: ſicùt etiam iuſtitia formaliter eſt iuſtus, non ſapientia. Quæ omnia euidenter demõſtrant inter iſta attributa dari diſtinctionẽ ex natura rei citra omnem operationem intellectus.

13. Septimum. Septimò; Hæ propoſitiones, quas intellectus noſter format: *ſapientia non eſt bonitas: intellectus non eſt voluntas*, non ideò ſunt veræ, quia intellectus illas concipiens eis tribuat veritatem; ſed quia cõformes ſunt rei, quam enuntiant. Supponunt igitur in re ita eſſe id, quod enũtiatur. Ergò ſupponunt ſapientiam ex ſua natura non eſſe bonitatem ante intellectum. At quoties ante intellectum vnum non eſt aliud, neceſſe eſt ante intellectum ab eo differre ex natura rei. Ergò ſapientia ex natura rei differt à bonitate, & ſic de cæteris.

14. Octauum. Octauó; maior eſt diſtinctio inter intelligere, & velle in Deo, quàm inter Deum, & deitatem. Maior item inter ſapientiam, & iuſtitiam, quàm inter ſapientem, & ſapientiam. Sed Deus, & deitas: ſapiens, & ſapientia diſtinguuntur ratione. Ergò intelligere, & velle in Deo, ſapientia item, & iuſtitia maiori diſtinctione diſtinguentur, quàm ſit diſtinctio rationis. Diſtinguentur igitur ex natura rei.

15. Nonum. Nonó; inter perfectiones attributales datur ordo demonſtratiuus; doctores enim vnam perfectionem ex alia demonſtrant. Datur etiam ordo æqualitatis ex Auguſtino 15. de Trinitate. Ordo autem non datur, niſi inter diſtincta.

Decimum. Decimò; Diſtinctio fundans diſtinctionem realem non dependet ab opere intellectus, ſed ex natura rei datur ante intellectum. Sed diſtinctio attributorum fundat diſtinctionem realem emanationum diuinarum. Ergò diſtinctio attributorum non eſt rationis, ſed eſt ex natura rei ante intellectum.

Vndecimò; ſi ſapientia infinita ex natura rei formaliter eſt bonitas infinita; ſequitur, quod ſicùt Deus ex natura rei eſt formaliter ſapiens ſapientia, eſſet etiam formaliter ſapiens bonitate, aut miſericordia. Quod repugnat. 16. Vndecim.

Duodecimò; ſi attributa ex natura rei ſunt formaliter idem; hę propoſitiones erunt veræ: *ſapientia eſt iuſtitia: intellectus eſt voluntas*, quod tamen eſt falſum: aliàs quicquid de vno verè prædicatur, de alio etiam verè prædicaretur; quod dici non poteſt: nam de iuſtitia verè prædicatur, quòd puniat: punire tamen non prædicatur de ſapientia, aut miſericordia: Deus enim ſapientia ſapit, & miſericordia miſeretur. Duode.

Poſtremò confirmatur ex Auguſtino ſic ſcribente lib. 3. contra Maximum cap. 10: *ſi potes Deum patrem concedere ſimplicem; & tamen eſſe ſapientem, bonum, iuſtum, verum, & cætera, quantò magis vnus Deus poteſt eſſe ſimplex; & tamen trinitas: ita, vt perſonæ non ſint partes vnius Dei?* Ex quibus verbis patet Auguſtinum hoc argumento probare Deum eſſe trinum, & tamen ſimplicem: *ſi in patre ſine vlla compoſitione, & partialitate poſſunt eſſe multæ perfectiones ſimpliciter. Ergò multò magis poſſunt eſſe tres perſonæ in deitate ſine vlla compoſitione.* Hoc argumentum nullam poteſt habere vim, niſi perfectiones attributales ex natura rei formaliter ſint diſtinctæ: nam ſi ſola ratione diſtinguuntur, ita argueret Auguſtinus. In patre admittitur ſimplicitas, quanuis in eo dentur plures perfectiones ſola ratione diſtinctæ. Ergò in deitate admittenda eſt ſimplicitas, quantunuis in eo dentur plures perſonæ realiter diſtinctæ. In quo ſenſu conſequentia eſt manifeſtè friuola: reſponderet enim aduerſarius diſparem eſſe rationẽ in diſtinctione perfectionum abſolutarum, quæ dantur in patre, & in diſtinctione perſonarum: quia hę diſtinguuntur realiter; illæ autem ſola ratione. Et ob id licèt ille compoſitionem non faciant, ſed ſimùl ſtent cum omnimoda ſimplicitate: tamen hę poſſunt compoſitionem 17. Vlt. Augu.

ſitionem facere. Quare ſi argumentum Auguſtini vim non habet, niſi attributa ponãtur ante intellectum ex natura rei diſtingui; vtique ex ſententia Auguſtini ita diſtinguuntur.

Hæc ſunt omnia, vel ſaltem potiora argumenta, quibus Scotiſtę videntur ſuadere attributa ante omnem actum intellectus inter ſe diſtingui formaliter actualiter.

§. 2.

Reſoluitur pars affirmans.

18. HIS tamen non obſtantibus reſoluẽda eſt difficultas cum opinione affirmatiua; cum qua etiam reſoluimus quæſtionem de diſtinctione attributorum ab eſſentia ar.8. præcedẽtis quæſtionis. Quare hanc ſtatuimus concluſionem. (Concluſio.) Attributa, ſicùt ab eſſentia ſola ratione diſtinguuntur; ita, & inter ſe. Hæc concluſio interminis iſtis excluſiuis ſtatuitur ab Hẽrico quodlib. (Henricus.) 5.q.1. litera A. in hęc verba: *Vnde cum attributorum diuerſitas nullo modo habeat eſſe in re ex natura rei abſolutè, vt eſt extra intellectum ſolùmmodo habet eſſe in ea, vt cadit in conſideratione intellectus conferentis circa eã.* Quodlib. etiam 13. q. 1. ita ſcribit: *Dico quòd in Deo præter diſtinctionem perſonarum, & relationum nulla eſt pluralitas, aut diſtinctio, niſi ſecundùm rationem, & cõſideratione intellectus.* In eodem ſenſu excluſiuo generaliter ponitur à D.Thoma in 1.d.2. q. 1. ar.2. (D.Thom.) ad primum: *In Deo remanet pluralitas tantũ ſecundum rationem.* Quod etiam ſatis expreſsit opuſculo 9. q. 1. Probarunt Baconius (Baconius.) in 1.d.2.q.2.ar.3.§. *Tunc volunt illi.* Et clariùs ar. 5. §. *reſpondeo ergò*, Torres (Torres.) de Trinitate q.28.ar.2.diſp.1. in ſecũda illius parte concl.4.fol.47.col.3. Cumelius (Cumelius.) 1.p.q.4.ar.2.§. *Sed vt hanc rem intelligas* pag.131.col.1. ante finem, Fonſeca (Fonſeca.) in 5. Metaph.c.6.q.6.ſect.3.§. *poteſt autem* pag. 352. Adde inſignem Præceptorẽ Fratrẽ (Fr. Franc. à Chriſto.) Franciſcum à Chriſto in 1.d.2.q.3.concl.5. cuius ſenſum explicauimus in quæſtione præcedente ar.8.§.2.

19. (Probatur. e Concilio Florentino.) Probatur primò ex Concilio Florẽtino quatenus Ioannes Theologus ſimùl cum Patribus latinis diſputans aduerſus græcos ſolam diſtinctionem rationis admittit inter eſſentiam, & perſonas: par autem eſt ratio de attributis inter ſe.

Accedat auctoritas D. Bernardi lib. (2 ex D. Bernardo.) 5. de conſideratione, cuius verba expõdimus in d.ar.8.§. 2. quę directè loquũtur de attributis inter ſe collatis. Sed (Comment.) & Cõmentator in loco ibi adducto idẽ docet. Apertiora ſũt verba, quæ ex eodem adduximus ar. 2. huius quęſtionis: ita enim habent: *Multiplicitas igitur in Deo non eſt, niſi in intellectu differentia, non in eſſe.* Faciũt, quę ibi adduximus ex Algazele: poſtquam enim docuit in Deo nullo modo eſſe pluralitatem, addit oportere, vt Deus aliquibus deſignationibus deſignetur, atque diſtinguatur: quod intelligi nõ poteſt, niſi de deſignatione, & diſtinctione facta per rationem, vt facile videbit, qui illius verba diligentius conſiderauerit.

Tertiò; id demonſtrat ratio á ſufficienti (3. Ratione.) partium enumeratione. Nam ex 1.ar. attributa inter ſe debent aliquo modo diſtingui: non poſſunt realiter diſtingui, vt patet ex ar. 2. nec ex natura rei ſublato intellectu ex ar.3. Ergò ſola reſtat diſtinctio, quæ fit per rationem.

§. 3.

Soluuntur argumenta pro Scoto adducta.

20. (Communis ſolutio 1.) SED diſſoluamus argumenta, quę in fauorem Scoti adduximus ſuprà §. 1. Ad primum argumẽtum omiſsis, quæ reſpõdent Ochamus, Gabriel, Marſilius cum cæteris Nominalibus, communis ſolutio conceſſo antecedente negat conſequentiam: ita expreſſè Toletus (Toletus.) noſter in 1.d.8.q.1.ar.3. ad primũ Scoti contra ſecundam, Præceptor Franciſc. (Fr. Franc. à Chriſto.) à Chriſto in 1.d.2.q.3. ad 2. Scoti contra tertiam fol.44.col.2. Molina (Molina.) 1.q. 28. ar. 2.diſp.2. ad 7. Cumelius (Cumelius.) 1.p.q. 4.ar. 2.q. 3. ad primum Scoti pag.131.col.2. & ſatis eſt de mente Caietani (Caietanus.) de ente, & eſſentia c.6.q.12. ar. 5. ad primum Scoti. Ad probationem conſequentiæ duplicem (Infinitas duplex.) diſtinguunt infinitatem: vnam ſimpliciter, quæ eſt ſecundum entitatem; alteram, quæ ſolúm eſt ſecundum gradũ vel extenſionis, vt in quantitate: vel intẽtionis, vt in albedine. Infinitas, quæ eſt ſecundum ſolum gradum entitatis non variat rationem formalem formæ, cui additur: quantitas enim infinita ſemper retinet rationem formalem quantitatis, vt eſt quantitas: ſimiliter etiam al-

bedo infinita ſemper cõſeruat communem rationem albedinis, vt eſt albedo. Non ſic res habet in infinitate, quæ eſt ſecundùm entitatem: hæc enim non poteſt non variare rationem formalem formæ, cui additur, ita Caietanus cum cæteris.

Ratio diſcriminis eſt manifeſta: quoniam infinitas, quæ ſolùm eſt ſecundũ

21. Ratio diſcriminis. gradùm, non eſt infinitas in eſſẽdo, quin potiùs ſupponit formam, cui additur, limitatam eſſe, & definitam ad certam entis ſpeciem, certamq́ue, ac limitatam formalem rationem entis; vnde non illimitat, nec infinitat aut entitatem, aut formalem illius rationẽ, ſed ſolùm gradualem perfectionem determinatę entitatis, & formalitatis; & ob id non tollit vniuocationem cum ente in tali ſpecie finito, & limitato: nam quantitas infinita in ratione quantitatis vniuocè conuenit cum quantitate finita. Similiter albedo infinita in eodẽ genere qualitatis ponitur cum finita. Infinitas autem ſecundùm entitatem, ſicùt illimitat formam, cui additur, infra totius entis latitudinem; ita vt habeat omnem eſſẽdi modum: ſic etiam illimitat infra totius perfectionis latitudinem eleuando formam, vt formaliter ſit omnis perfectio; & hinc eſt, vt omninò tollat omnem rationem vniuocam cum forma finita, & ſolùm relinquat vnitatem, & conuenientiam analogicam cum illa iuxta veriorem ſententiam, quę docet enti finito, & infinito nihil commune vniuocum dari poſſe, ſed ſolùm analogum; de cuius ratione eſt, vt analogata diuerſæ omninò ſint rationis, etiam in ipſo communi analogo. Poſita igitur hac duplici infinitate corruit fundamentum Scoti; inquit Caietanus: quoniam licèt infinitas quoad gradum non variet rationem formalem formę, cui additur; illam tamen variat infinitas ſecundum entitatem, qualis eſt infinitas ſapientiæ diuinæ, & cæterarum perfectionum attributalium.

Occurrit tamen Rada in dicta controuerſia 4. primi tomi pag. 61. col. 2. in

22. Impugnatio Radæ. fine, & pag. 62. col. 1. in principio, & ait Caietanum in ſua iſta ſolutione ſupponere infinitatem ſecundùm entitatem formaliter identificare omnem perfectionem ſibi compoſsibilem; cùm tamẽ id negent omnes Scotiſtæ; apud quos infinitas iſta identificat quidem ſibi omnem illarum perfectionum realitatem; non tamen omnem illarum formalem rationem, & ſubinde adhùc veram eſſe Scoti doctrinam; nullam ſcilicèt infinitatem variare rationem formalem formæ, cui additur. Hæc tamen Radæ animaduerſio non impedit, quominus ſolutio Caietani illidat vim Scotici argumenti: nam, cùm argumentum nitatur doctrina illa Scoti, quam Caietanus cũ cæteris non admittit; non poteſt liberari Rada à petitione principij, cũ ſupponat, tanquam verum id, de quo eſt cõtrouerſia. Quare fundamentum Caietani vim habet, vt oſtendat argumentum Scoti non ſatis eſſe ad oſtendendũ ſapiantiam in Deo ex natura rei diſtingui à bonitate, cæteriſq́ue attributis. Reſponſi.

Hæc diximuſ vt communem ſolutionem liberaremus ab impugnatione Radę: nobis tamen non admodum placet, ſi 23. Melior impugnatio. antecedens admittatur: illo enim admiſſo cõſequentia videtur firma. Quod aduertit Bellomontanus in dicta diſputatione 116. c. 6. n. 26. dum ait valere conſequentiam: *ſapientia in communi ex natura rei differt à iuſtitia in communi. Ergò ſapientia infinita ex natura rei differt à iuſtitia infinita*. Nam ex Metaphyſica quod per ſe conuenit ſuperiori etiam analogo, per ſe etiam conuenit inferioribus etiam analogatis. Quare ſi ſapientia in communi, vt abſtrahit à creata, & increata, ex natura rei non eſt bonitas in communi, vt in antecedente ſumitur; non video, quomodo poſsit negari ſapientiam increatam ex natura rei formaliter diſtingui à bonitate increata. Quo fundamento nituntur Scotiſtæ, vt dicant repugnare dari in Deo vnam rationem formalem formaliter identificantem omnes rationes formales diuinarum perfectionum: nam, cùm apud eos quęlibet diuina perfectio, quatenus abſolutè eſt talis, diſtinguatur ex natura rei ab alia, nõ poteſt formaliter identificari cum alia. Quare, qui antecedens ſimpliciter admiſerit, vt conſequenter loquatur, non poteſt nõ admittere cum Scoto nullam infinitatem variare rationem formalem perfectionis, cui adiungitur;

Quare

24. Abſolutio facilior. Quare planior erit, & longè facilior ſolutio, ſi ad argumentum negetur antecedēs, ſapientiam, ſcilicèt in communi diſtingui à bonitate in cōmuni; quod negauit Bellomontanus in dicto cap. 6. n. 26. & ante eum noſter Gerardus de Senis in primò d. 2. q. 2. ar. 2. ad quartam probationem pag. 138. col. 1. Nec id negatur ſine fundamento: nam, quę communia ſunt Deo, & creaturis, in ſua illa communitate analoga nullam dicunt naturam, nullumvè eſſendi gradùm ab inferioribus abſtractum, & pręciſum, vt eſt communis doctrina, de qua Fonſeca in 4. Metaph. cap. 1. q. 1. ſect. 4. pag. 504. & ſect. 8. pag. 507. Quin potiùs vel ſolo nomine ſunt communia, vt pleriq; putant; inter quos Bellomontanus 1. p. diſp. 22. cap. 5. & diſp. 116. c. 6. n. 26. vel non habent vnum conceptum obiectiuū præciſum à ſuis inferioribus, non dico ex natura rei (quod tanquam certum aſſerit Suarius in Metaph. diſp. 2. ſect. 3. n. 7.) Sed nec ratione, niſi fortè ſecundū quid, vt eſt communis ſententia apud metaphyſicos, de qua Fōſeca in quarto Metaph. c. 2. q. 2. ſect. 4. quam tanquā veriſsimā ſupponimus. Porrò ſi ſapiētia in cōmuni, vt abſtrahit à creata, & increata non eſt aliqua natura, nec aliquis eſſendi gradus præſciſus ab inferioribus, profectò ſumpta in illa communitate non poteſt ex natura rei diſtingui à bonitate ſumpta etiam in cōmuni: etenim diſtinctio, cum ſit paſsio entis; ſicút non poteſt conuenire, niſi enti: ita ſi eſt diſtinctio ex natura rei, non poteſt conuenire, niſi ei, quod ex ſe eſt aliqua entitas aliquavè natura. Ob quam rationem (& ſit præcedentis rationis confirmatio) non auditur Scotus, dum ait dari vnum conceptum obiectiuum entis ex natura rei pręciſum, & ſubinde diſtinctū ab inferioribus, vt patet ex Suario in dicta diſputatione ſecunda ſect. 2. n. 5. & ſect. 3. n. 7. etenim quod ex natura rei diſtinguitur, debet eſſe aliqua natura. Quare ſi ſapientia in communi non eſt aliqua entitas, nec aliqua natura abſtracta, atquè præciſa; profectò nec ex natura rei poterit ab aliquo diſtingui.

Gerardus. *Fundamētū.* *Fonſeca.* *Fonſeca.*

25. Ampliatio Bellomontani. His addit Bellomontanus antecedēs illud adhùc fore negandum, quanuis cōcederemus dari vnum conceptum ſapiētiæ abſtractū, & præciſū ab increata & creata: nā, cùm ille conceptus, vt ait, ſit vniuerſalis per noſtrum intellectum ſolùm per illum debet differre; & ob id adhùc negandum eſſe ſapientiam in cōmuni ex natura rei differre à bonitate in communi. Sed non puto hoc ſatis cōſiderate dici: nam res eſſe actu vniuerſales per ſolùm noſtrum intellectum nō tollit eas ex natura rei poſſe inter ſe diſtingui, non ſolùm formaliter, ſed etiam realiter: nam in creatis ſapientia, & iuſtitia non ſunt actu vniuerſales, niſi per noſtrum intellectum; & tamen ex natura rei realiter diſtinguuntur. Quare ſi admittatur vnus conceptus obiectiuus communis ſapientiæ creatæ, & increatę ab vtraque ſimpliciter præciſus; non video, cur non ſit admittendum ſapientiam in communi ex natura rei diſtingui à bonitate in communi: cum enim talis conceptus non ſit fictitius, ſed ex natura rei abſtrahibilis ab vtraque ſapientia, non poteſt non denotare aliquē eſſendi gradum ex ſua natura diſtinctū ab alijs gradibus eſſēdi. Vnde in hoc optimè philoſophatur Scotus: nam, quanuis non deſint, quid illum communem eſſendi gradùm adhùc liberent ab vniuocatione; à diſtinctione tamen nullus eum liberare poteſt. *Reijcitur.*

26. Maior declaratio ſolutionis. Quare relicta hac Bellomōtani imaginatione, ideo negandum eſt illud antecedens; quia ſupponit ſapientiam in communi dicere vnam naturam, vnūq; eſſendi gradùm communem creatę, & increatæ, quod non eſt admittendum. Admittimus igitur vnum conceptum obiectiuum ſapientiæ in communi, non tamen ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Similiter admittimus conceptum illum non eſſe conceptum bonitatis in communi, & ſub inde ſapientiam in communi non eſſe bonitatem in communi: dicimus tamen id non habere ex natura rei, ſed per ſolam intellectus operationem, qui rationem ſapientiæ increatæ (quam per ſapientiam creatam cognouit) non adæquatè, ſed inadæquatè cōcepit, & ab ea ſecundum iſtum inadæquatum conceptum (in quo ſapientia creata illi eſt ſimilis) abſtraxit conceptum obiectiuum ſapientiæ in communi qui non eſt ſimpliciter vnus, ſed ſolùm ſecundum quid, vt quia in ſe nō abſtrahat,

hat á conceptibus vtriuſque ſapientiæ, niſi confusè tantùm, iuxta communem metaphyſicam, quam ſupponimus. Et hæc de ſolutione primi argumenti.

27. Solutio 1. cõfirmationis. Ad primam confirmationem omiſsis ſolutionibus Herreræ, & aliorum, conceſſa maiore neganda eſt minor. Tum; quoniam, quæ ſunt in Deo, diffiniri non poſſunt diffinitione propriè ſumpta per genus, & differentiam. Tum etiam; quia ſi perfectio aliqua in diuinis explicari poſſet eo modo, quo eſt in Deo; explicaretur eadem diffinitione cum cæteris; haberet enim cum cęteris vnam tantùm rationem formalem, vt quęſtione ſequẽte latiùs explicabimus.

28. Solutio 2. In ſecunda confirmatione maior ſumitur ſine probatione: cum tamen ſit neganda: nam rationes formales ſapientiæ, & bonitatis manent quidem in Deo; quia Deus formaliter eſt ſapiens, & bonus: at tamen cum in Deo ex ſua natura ſint perfectiones infinitæ, non manent actu diuiſæ, ſed ſummè identificatæ, & vnitæ, vt videbimus q. ſequente.

29. Solutio 2. argumenti. Ad ſecundum argumentum admittẽdum eſt intellectum diuinum clarè, & diſtinctè intueri veritatem, bonitatem, cęteraſque diuinæ eſſentiæ perfectiones. Ad id verò, quod inquiritur, an eas Deus intueatur, vt diſtincta obiecta formalia; an verò, vt vnum ex natura rei indiſtinctum? omnes conueniunt Deum eas non videre, vt actu diſtinctas ex natura rei; quia à parte rei eam diſtinctionem non habent. Quin potius cũ à parte rei actu ſint indiſtinctæ; intellectus diuinus eas intuetur, vt actu indiſtinctas. Inſtãtia verò, quæ adducitur, vrget eos, qui putant intellectum diuinum intelligendo non diſtinguere ſuas perfectiones, nec aliquo modo eas cognoſcere, vt plures, ſed vt vnam ſimplicem perfectionem; quæ eſt ſententia Bellomontani 1. p. diſp. 118. c. 5. in principio, & videtur fuiſſe Capreoli in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. fol. 131. col. 3. in fine: nec enim admittendũ puto Deum clarè, & diſtinctè non cognoſcere ſe non eſſe ſapientem bonitate, ſed ſapientia: ſicút etiam nunquam admittam Deum clarè, & diſtinctè non intueri filium procedere per intellectum, & non per voluntatẽ; & Spiritum Sanctũ per voluntatem, & non per intellectum, de quo plura in ar. 10.

Bellomõt. Capreolus.

30. Simili modo inſtantia vrget eos, qui dicunt intellectum diuinum non diſtinguere attributa, nec eorum diſtinctionem cognoſcere, niſi in intellectu creato eas diuerſis conceptibus diſtinguente: Deumque ab æterno cognouiſſe ſuas perfectiones diſtinctas; non tamen eas cognouiſſe ab æterno diſtinctas; quæ fuit ſolutio Caietani de ente, & eſſentia q. 12. ad 3. Scoti: horum, inquam, opinionem vrget allata inſtantia; quoniam licèt doctrina fortè ſit vera (quicquid repugnet Bellomontanus) nunquam tamen admittãm Deum in illis veritatibus cognoſcẽdis pẽdere ab intellectu creato. Quare illorum opinio nobis videtur verior, quæ docet intellectum diuinum ſe ipſo, ſuaque operatione diſtinguere diuina attributa; ita vt actualis eorum diſtinctio ab intellectu diuino cauſſetur de quo inferiùs ar. 10. §. 6. Quam ſententiam non eſſe alienam à philoſophia dixit Caietanus vbi ſuprà, quanuis 1. p. q. 13. ar. 4. ad finem Commenti oppoſitum ſenſerit. *Hac* igitur ſuppoſita ſententia facilè patet ſolutio ad argumentum: quoniam Deus licèt ſuas perfectiones intueatur, vt ex ſua natura actu indiſtinctas & vt vnam ſimplicem perfectionem: tamen ſimùl eas intuetur, & cognoſcit, vt virtute diſtinctas, nõ quidem in ordine ad extra, ſed in ſe ipſo, vt dicemus ártic. 10. §. 5. Quare Deus ſuas perfectiones alioquìn vnitas concipit, vt virtute plures: quæ noticia ſatis eſt, vt dicantur per diuinam intellectionem actu diuiſæ, vt cum Molina, & alijs dicemus ar. vltimo. Admittimus igitur ſapientiam, & bonitatem ſecluſo quocũq; intellectu ex natura rei in Deo eſſe diſtincta, non actu, ſed virtute, & hanc virtualem diſtinctionem ſupponit viſio intuitiua, & non aliam,

Caietanus.

31. 1. Solut. Ad tertium argumentum variè reſponderi ſolet. Prima ſolutio eſt eorum, qui putant in Deo idem eſſe intelligere, & velle; intellectum ſimiliter, & voluntatem, ſi hæc ſecundum proprios conceptus conſiderentur, & provt in Deo ſunt: ſolùm verò diſtingui, provt à nobis ex creatis concipiuntur. Vnde videntur negare, ſi intellectus, & voluntas conſiderentur, vt ſunt in Deo, filiũ procedere per intellectum, & non per volũtatem; & Spiritum Sanctum per voluntatem,

tatem, & non per intellectum: quia in Deo intellectus, & voluntas idem omninò ſunt. At verò, quia nos loquimur de Deo, & de ijs, quæ ſunt in Deo, ſecundum quod ex creaturis concipiuntur à nobis; quomodo alia eſt ratio intellectus, & alia voluntatis; proinde ſicùt dicitur Deus intelligere per intellectum, & non per voluntatem; ita dicitur filius procedere per intellectum, & non per voluntatē: & ſicùt Deus dicitur velle per volūtatem, & non per intellectum; ita Spiritus Sanctus dicitur procedere non per intellectum, ſed per voluntatem. Iſtam ſolutionem habes ex Herrera in dicta cōtrouerſia 14. q. 1. ad 6. quartę ſententiæ pagin. 469. col. 1. & ſatis eſt de mente Bellomontani, dum ait id, quod dicimus intellectum in diuinis intelligere, & generare, non verò voluntatem; prouenire ex diuerſitate noſtrorum conceptuū, & in ordine ad nos: nam ſi intellectus, & voluntas conciperentur, vt ſūt in ſe ipſis; vtique vno conceptu exprimerentur, nec aliquid vni tribueremus, quod negaremus alteri. Cōſentiunt igitur hi auctores non eſſe admittendum antecedens argumenti, ſi intellectus, & voluntas conſiderentur, vt ſunt in Deo, quia vt ſic filius producitur per idem principium, per quod producitur Spiritus Sanctus. Sed hanc ſententiam impugnabimus inferiùs ar. 7. & 10.

Herrera. — Reijcitur.

34. Vera & cōmunis ſolutio.

Communis igitur ſolutio eſt, vt conceſſo antecedēte negetur conſequētia, ſi conſequens intelligatur de diſtinctione formali actuali; quoniam vt filius dicatur produci per intellectum, & nō per voluntatem, non eſt neceſſaria actualis diſtinctio ex natura rei, ſed ſatis eſt diſtinctio virtualis, quam pleriqùe appellant aptitudinalem. Ex quo patet probationem ſequelę ſatis eſſe debilem; haberet enim vim, ſi intellectus, & voluntas ſpectata natura rei, & ſecluſo intellectu ita eſſent actu vnum, & idem in Deo, vt omnem diſtinctionem tàm actualem, quàm virtualem excluderent: ita enim fieret, vt intellectus ex ſe non magis eſſet principium producendi filium, quàm voluntas, nec voluntas ex ſe magis eſſet principium producendi Spiritum Sāctum, quàm intellectus: in quo ſenſu loquūtur auctores primę ſolutionis. At tamē actualis vnitas, quæ à parte rei datur inter intellectum, & voluntatem, non admittitur in ſenſu explicato; quia intellectus, & volūtas ita admittuntur eſſe vnum, vt ex natura rei, & ſecluſo intellectu ponantur virtute diſtingui. Qua poſita opinione inutilis eſt probatio conſequentiæ; quia ſolùm procedit contra eos, qui ſublato intellectu nullam inter attributa admittūt diſtinctionem aut actualem, aut virtualem: non tamen contra nos, qui & ſi negemus actualem diſtinctionem, admittimus tamen virtualem, quæ ſatis eſt, vt ſublato omni intellectu filius procedat per intellectum, & non per voluntatem.

35. Molina.

Hæc eſt communis ſolutio, quam præ cæteris omnibus clariùs expreſsit Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 2. §. *ad primum ergò argumentum*, pag. 431. col. 2. ſatis eſt de mente Capreoli in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 6. Scoti contra primam §. *ſciendum tamen* fol. 124. col. 4. & Didaci de Aiala ibi q. 4. ar. 4. ad 6. Scoti contra primam fol. 104. col. 2. & Præceptoris Fratris Franciſci à Chriſto in 1. d. 2. q. 3. ad primum contra tertiam, Cumelij 1. p. q. 4. ar. 2. q. 3. ad 2. Scoti pag. 131. col. 2. Suarij lib. 1. de eſſentia Dei cap. 13. n. 6. Fonſecę in 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 2. pag. 350. in principio, vt omittamus Caietanum de ente, & eſſentia c. 6. q. 12.

Capreolus. Scotus. Aiala. F. Franc. à Chriſto. Cumelius. Fonceca.

36.

Illud admonuerim pleroſque theologorum hanc diſtinctionem appellare fūdamentalem, alios aptitudinalem, & ferè omnes docent eam eſſe rationis ratiocinatæ; & hanc diſtinctionem ſatis eſſe, vt filius dicatur procedere per intellectum, & non per voluntatem; & Spiritus Sanctus per voluntatem, & non per intellectum, vt patet ex Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 1. in 3. illius p. ad tertiam probationem fol. 48. col. 4. Quin potiùs Capreolus cum communi aliorum putat diſtinctionem illam virtualem ideo dici virtualem; quia virtutem habet mouendi intellectum creatū ad diſtinguenda attributa, ita vt ex ſe dicat ordinem ad intellectum creatum vt poſsibiliter diſtinctiuum illius. Sed quàm aliena ſit hæc explicatio à veritate expendemus inferiùs ar. 7.

Torres. Capreolus.

37. Ad primam cōfirmationem.

Ad primam huius argumenti confirmationem ex dictis patet ſolutio: eandem enim petit difficultatem. Auctores igitur prioris ſolutionis negarent antecedens,

cedens, ſi intellectus, & voluntas concipiantur, vt ſunt in Deo. At nos admiſſo antecedente in illo ſenſu negamus conſequētiam; quoniam ſatis eſt diſtinctio virtualis, vt Deus dicatur intellectu intelligere, & non voluntate: velle autem voluntate, & non intellectu. Vide Molinam vbi ſuprà ad confirmationem quarti argumenti.

38. Ad ſecundā. Ad ſecundam confirmationem conceſſo antecedente neganda eſt conſequentia: quoniam ſatis eſt diſtinctio virtualis inter intellectum, & voluntatem, vt voluntas diuina in ſua operatione noſtro intelligendi modo præſupponat actum intellectus; &, vt detur ordo originis inter filium, & Spiritum Sanctum; ita vt proceſsio Spiritus Sancti, quę eſt per voluntatem ſupponat proceſsionē Verbi, quæ eſt per intellectum. Vide Molinam vbi ſuprà ad ſecundum Scoti, & Fonſecam in 5. Metaph. cap. 1. q. 3. ſect. 3. pag. 29. in principio §. *alterū deſumit*, vt alios omittamus. *Molina. Fonſeca.*

39. Ad tertiam. Ad primam partem tertiæ confirmationis admittendum eſt antecedens, ſi ſermo ſit de obiecto formaliter ſumpto etenim etiam in Deo obiectum formale intellectus diſtinguitur à formali obiecto voluntatis; non quidem actu, ſed virtute. Quare in Deo verum formaliter virtualiter diſtinguitur à bono: & hæc diſtinctio ſatis eſt, vt illa obiecta dicantur diuerſa. Ad ſecundam partem eiuſdem confirmationis iam diximus ſuprà ad primam confirmationem primi argumenti. Tertia verò pars facilè ſoluitur: quoniam intelligere, & velle in Deo, quanuis actu formaliter nō diſtinguantur; diſtinguuntur tamen virtute. Quare licèt ſimpliciter non dicantur plures actiones, benè tamen dici poſſũt plures virtute, quæ eſt conditio diminuens. Vltima tandē pars ſolùm arguit virtualem diſtinctionem ex natura rei, non verò actualem.

40. Solutio 4. *Caietanus.* Ad quartum argumentum principale Caietanus negat conſequentiam de ente, & eſſentia c. 6. q. 12. ad 4. Scoti & neganda eſt, ſi conſequens intelligatur, quòd veritas, & bonitas in Deo ante omnem intellectum actualiter diſtinguantur: etenim, vt Deus dicatur intelligere ſuam eſſentiam, vt veram; & voluntas dicatur eandem velle, vt bonam, ſatis eſt, quòd veritas, & bonitas ante omnem intellectum ex natura rei virtute diſtinguantur, ſiue Fūdamētaliter, vt Caietanus loquitur. Nā ſicùt intellectus, & volūtatis virtualis diſtinctio ſatis eſt, vt Deus dicatur intelligere per intellectum, velle autem per voluntatē: ita etiam virtualis diſtinctio inter verū, & bonum ſatis erit, vt intellectus tēdat in eſſentiam ſub ratione veri, & non ſub ratione boni; voluntas autem in eādem feratur ſub ratione boni, & nō ſub ratione veri. Ita fit, vt etiam in Deo noſtro intelligendi modo ſeruetur communis philoſophia diſtinctionem ſcilicèt obiectorum præſupponi ad diſtinctionem actuum. Quæ philoſophia maximè vera erit in Deo, in quo actus intellectus, & voluntatis, vt directò terminantur ad diuinam eſſentiam, nondū actu diſtinguuntur ratione, ſed ſolùm virtute. Vtrum autem, & quomodo per diuinum intellectū actu diſtinguantur? dicemus ar. vltimo huius quęſtionis.

Obiectio Rada. Occurrit tamē Rada in dicta controuerſia quarta in 3. argumento pro quarta concluſione pagin. 62. col. 2. nititurq; brobare ſolutionem nullo modo ſatiſfacere argumento. Nam (inquit) non eſt actualis diſtinctio actuū ſine actuali diſtinctione obiectorum. Sed omiſſa huius propoſitionis maiore conſideratione, obiectio vim nō habèt, niſi ſupponat actus intellectus, & volumtatis in Deo eſſe actualiter diſtinctos ex natura rei ſecluſo quocunque intellectu. At ſuppoſitio petit principium; id enim negamus Scoto. Quando verò inquirit, an actus illi terminentur ad veritatem, & bonitatem ſub vna ratione, an ſub diuerſis? ex ſolutione ad ſecundum patet ſolutio: quoniam actus intellectus, & voluntatis terminantur ad diuinam eſſentiam ſub pluribus rationibus, non actu, ſed virtute diſtinctis. Quare ſolutio Caietani adhùc vim habet. Solutio.

Solutio. In quinto argumento conſequentia eſt omninò inutilis; quia ſynonymitas tollitur, quanuis ſignificetur vna, & eadem res; ſi tamen ſignificatur non ſub vna ratione, ſed ſub diuerſis, vt expreſſè docet D. Thomas 1. p. q. 13. ar. 4. in fine corporis, & ad primum. Quare licèt nomina attributorum ſignificent vnam, & eandem rem cum omnimoda actuali idetita- D.Th.

identitate; tamen quia eam ſignificant ſub diuerſis rationibus, non ſolùm formalibus, ſed etiam obiectiuis; quibus ex parte Dei reſpondent plures rationes formales; ſi non actu, virtute tamen diſtinctæ; nullo modo poſſunt dici in ſignificando ſynonyma. Nec obſtant, quæ obijcit Rada in dicta controuerſia 4. in 2. argumento quartæ concluſionis, §. *Huic argumento* pag. 62. col. 2. ex Herrera in dicta diſp. 14. q. 1. in ſecundo argumento quartæ ſententiæ, pag. 462. quoniam ad rationem ſynonymitatis parũ refert, quod nomina principaliùs ſignificẽt res, aut minùs principaliter: cùm enim negandum non ſit ea etiam ſignificare conceptus, vt docent Logici in cap. 1. primi de interpretatione, & Curſus Conimbricẽſis ibi q. 5. ar. 2. nec etiã negandum erit nomina ſignificare res mediantibus conceptibus; quia id docuit Ariſtoteles in d. c. 1. & D. Thomas in dict. q. 13. ar. 1. & 4. Negandum igitur non eſt ſynonymitatem nominum non ſolùm eſſe expendendam ex rebus, ſed etiam ex earum conceptibus: vtrunque enim requiritur ad ſynonymitatẽ; identitas ſcilicèt rei, & identitas conceptus. Debet igitur & res eſſe vna, & conceptus vnus ſaltèm ratione. Quarè ſicùt ſi res ſignificata non fuerit eadem, ſed diuerſa, omninò tollitur ſynonymitas nominis; ita etiam tolletur, ſi conceptus non fuerit ratione vnus.

Obiectio [illegible] præ[illegible] [illegible]itur. [H]errera.

Ariſt. D. Thom.

42. Si verò quæras à quanam identitate principaliùs pendeat nominis ſynonymitas? Rada, & Herrera ſatis indicant eam principaliùs pendere ab identitate rei: ego verò oppoſitum cenſeo; quoniã ſynonimitas per ſe primò poſita eſt in identitate rationis formalis per cõceptum formalem repreſentatæ: ideò enim nomen dicitur cum alio ſynonymum; quia ſignificat vnam rem ſub vna ratione formali, vel quaſi formali. Et indè eſt, vt manente identitate rei, ſi varietur ratio formalis, ſub qua ſignificatur, neceſſariò tollatur ſynonymitas: quæ tamen non tolleretur, ſi per impoſſibile manente vna ratione formali ex parte conceptus res ſignificata non ſit vna: ob quam rationem Petrus, & Ioannes in homine habent rationem ſynonymam. Sed de hoc latiùs diſputare, nõ eſt huius loci: ſatis ſit ſolutionem argumenti non ſatis philoſophicè impugnari ab Herrera, & Rada. Vtrùm autem nomina attributorum ſynonyma ſint in diuino intellectu? alterius eſt quæſtionis, de qua in artic. vltimo, & iterùm in quæſtione ſequente.

[Q]uæſtio[n]um. [R]eſponſio [Ra]dæ, & [H]errera. [Ve]ra ſentẽ[ti]a.

Ad ſextum patet ſolutio ex ijs, quæ diximus in quæſtione præcedente ar. 8. §. 3. ad 5: conceſſo enim antecedente neganda eſt conſequentia: quia vt vnum prædicatum dicatur de vno attributo, & negetur de alio, ſatis eſt diſtinctio virtualis, quæ inter attributa datur ſine vllo intellectu; nec eſt neceſſaria diſtinctio actualis præcedens omnem intellectum. Ita reſpondent omnes, qui cõtra Scotum ſentiunt, & inter illos Molina, Suar. & Valentia in locis ibi citatis. Concinunt antiquiores, dùm docent ad id ſatis eſſe diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quæ eſt ſententia Diui Thomæ, quam probant Capreolus, Aiala, Torres, Cumelius, Molina, Suarius, & Bellomontanus, quos etiam eo loco citauimus. De qua ſolutione plura in quæſtione de diſtinctione eſſẽtiæ à perſonis. 43. Solutio ſexti.

Ad ſeptimum admittimus veritatem illarum propoſitionum non haberi ex ſolo intellectu; quaſi ſolus intellectus illis veritatem tribuat; ſed ideò eſſe veras, quia conformes ſunt rei, quam anũtiant. Quæ eſt doctrina Diui Thomæ vbicunquè hac de re loquitur; ſemper enim docet pluralitatem, & diſtinctionem attributorum habere fundamentum in ipſo Deo; ita vt omnes noſtri intellectus conceptiones aptentur rei ſignificatæ; nam in primo diſt. 2. quæſt. 1. artic. 3. §. *Quantum verò ad quartum*, poſtquam dixit pluralitatem rationum attributalium non tantùm eſſe ex parte intellectus, ſed etiam ex parte Dei, ita ſcribit; *Et ideò pluralitati iſtarum rationum reſpondet aliquid in re, quæ eſt Deus: non quidèm pluralitas rei, ſed plena perfectio: ex qua contingit, vt omnes iſtæ conceptiones ei aptentur.* Quid eſt conceptiones ei aptari, niſi conceptiones cum re ſignificata conformari? Conformatio autem intellectus cum re intellecta eſt formaliter veritas, quę in propoſitionibus reperitur. Quod magis declarat inferiùs in §. *Et ſic patet ad 4*: explicans enim pluralitatẽ attributorum etiã pendere ex parte Dei, 44. Solutio ſeptimi. D. Thom.

ita ait: *In quantum ſcilicèt aliquid in Deo correſpondens omnibus iſtis conceptionibus; plena ſcilicèt, & omnimoda ipſius perfectio: ſecundùm quam contingit, quòd quodlibet nominum ſignificantium iſtas conceptiones de Deo verè, & propriè dicitur.* Vndè in 1. d.22.q.1. ar.3. ad 4. docet pluralitatem attributorum ſaluari in ipſa re ſignificata ſecundùm veritatem rei: ita vt etiam à re ſignificata habeat firmitatem, quod etiam aſſeruit in 1. d.2. q.1. ar.3. ad 5: & hæc eſt communis doctrina theologorum, de qua plura diximus in præcedente quęſtione ar.6. §.2. & 3. Itaque propoſitiones illæ ideò ſunt veræ; quia conformes ſunt rei ſignificatæ.

45. Quarè concedimus illas ſupponere id, quod enuntiatur, ita eſſe in re, vt enũtiatur: quia re vera ſapientia à parte rei ſublato quocunque intellectu formaliter non eſt bonitas; non quidèm diſtinctione actuali, ſed virtuali: quatenùs virtute diſtinguitur à bonitate. Quæ virtualis diſtinctio non ſolùm eſt cauſſa, vt intellectus poſſit prædicando diuidere vnam perfectionem ab alia; ſed etiam vt verè eam diuidat. Quarè argumentum in hoc deficit, quòd ſupponit propoſitiones illas non poſſe habere veritatem, niſi à parte rei ante omnem intellectum detur in rebus ſignificatis actualis diſtinctio, actualiſque negatio ex actuali diſtinctione conſequẽs: in quo eſt euidens deceptio; quia ſatis eſt virtualis diſtinctio, vt intellectus poſſit ꝓpoſitiones illas negatiuas formare: eſt enim radicale fundamentum, vt vna perfectio poſſit ab alia actualiter negari.

46. Solutio octaui. Ad octauum primò reſpondere poſſumus, vt reſpondimus in ar. 8. præcedentis quæſtionis §. 3. ad 3. argumentum: conceſſa enim maiore, atque minore neganda eſt conſequentia: nam quanuis attributa inter ſe magis diſtinguantur, quàm Deus, & deitas: quanuis etiam Deus, & deitas actu diſtinguantur ſola ratione; non proindè benè infertur attributa pluſquã ratione inter ſe diſtingui: nam cùm diſtinctio rationis intra ſuos limites habeat latitudinem; fieri poteſt, vt intra terminos diſtinctionis rationis attributa inter ſe magis diſtinguantur, quàm Deus, & deitas. Quod rectè dicitur: quoniam tàm attributa inter ſe, quàm Deus, & deitas actu diſtinguuntur ſola ratione: Deus autem minùs diſtinguitur à deitate, quoniam ſolùm diſtinguitur ex diuerſo ſignificandi modo, vt plures volunt: attributa autem diſtinguuntur ſuis rationibus formalibus. Meritò igitur negatur illa conſequentia à Molina 1. parte q.28. ar.2. diſputatione 2. ad 8. & à Bellomontano 1. parte diſput. 121. cap. 5. numer.18. §. *Fateor ego.* Quæ ſolutio optima eſt, ſi ſermo ſit de ſola diſtinctione actuali: hanc enim attributa inter ſe non habent, vt conſiderantur ante intellectum, ſed ſolùm prout ſunt in eo. Abſtrahendo tamen à diſtinctione actuali, & virtuali, concedendum eſt attributa maiori diſtinctione inter ſe diſtingui, quàm ſit diſtinctio rationis, quia inter ſe diſtinguuntur ante omnem rationem. At indè ineptè infertur diſtinctio actualis, cum præter illam detur diſtinctio virtualis. Vndè conſequentia continet fallaciam à pluribus cauſsis ad vnam cauſſam.

Molina.

Explic. ſolutionis.

Altera ſolutio.

47. Ad nonum dicendum eſt, vt diximus ad quartum Scoti in ar. 8. præcedentis quæſtionis §. 3: nec enim ante omnem intellectus operationem actu datur vllus ordo inter attributa, ſed ſolùm virtute, vt ibi diximus ex Fonſeca in 5. Metaphyſicę cap. 1. q. 3. ſect. 3. §. *Alterum deſumitur.* pag. 29. in principio, ſatis ex mente Caietani de ente, & eſſentia cap. 6. q. 12. ad 6. Scoti: in hoc enim ſenſu intellectus præſupponitur ad voluntatem, & immutabilitas ad æternitatem. Iam verò ordo virtualis ſatis eſt ad fũdandum ordinem demõſtratiuum, quo vnum attributum ex alio demonſtratur, vt benè annotauit Caietanus vbi ſuprà, & ſatis docuerunt Capreolus in 1.d. 8. q.4. ar. 3. ad 9. Scoti contra primam folio 125. column. 2. & Aiala ibi ar. 4. folio 104. ad 9. eiuſdem, & Soncinas ibi concluſ. 4. ad 7. & 8. eiuſdem contra eandem. Apud quos inter perfectiones datur æqualitas negatiuè, quatenùs vna in Deo non excedit aliam, ad quam æqualitatem ſatis eſt diſtinctio virtualis.

Solutio noni.

Fonſe.

Caiet.

Capre.

Aial.

Soncin.

48. Ad decimum cõceſſa maiori negãda eſt minor, vt benè ait Caietanus vbi ſuprà ad vltimum Scoti: nam licèt diſtinctio formalis, & ſpecifica emanationũ

Solutio decimi.

Caiet.

fundetur

fundetur in diſtinctione intellectus, & voluntatis; non tamen diſtinctio realis illarum, vt Caietanus loco citato aduertit, & explicauit Suarius lib. 1. de Trinitate cap. 9. n. 3. & 4. & ante eos Aiala in 1. d. 8. q. 4. ar. 4. ad primum Scoti contra primam fol. 103. column. 4. & indè eſt, vt Scotus fruſtra finxerit diſtinctionem formalem actualem inter intellectum, & voluntatem, vt in ea fundaret realem diſtinctionem emanationũ, ſiuè proceſsionum paſsiuarum, vt benè contra eum aduertit Bellomontanus 1. p. diſp. 16. in vltimis verbis. Quin potiùs nec ipſe Scotus in ea perſtitit ſententia; quia alibi docuit emanationes iſtas ideò realiter diſtingui, quia ſe totis diſtinguuntur, vt quia ſint proceſſiones quædam totales, vt ſcribit in 1. diſt. 13. q. 1. Vndè autem emanationes iſtæ per ſe ſumãt realem diſtinctionem; alterius eſt quæſtionis, de qua in 1. d. 13. & apud D. Thomam 1. p. q. 27. ar. 5. & q. 36. Vide Bellomontanum 1. p. diſp. 148. per totam, & Suarium lib. 1. de Trinitate cap. 9. Si verò quis objiciat indè ſequi formalem diſtinctionem emanationum fũdari in diſtinctione intellectus, & voluntatis: Cum veró emanationes ſecluſo intellectu formaliter diſtinguantur; benè infertur intellectũ, & voluntatem diſtingui inter ſe ſecluſo intellectu. *Si* quis, inquam, ita objiciat, reſpondendum erit argumentum conuincere admittendam eſſe aliquam diſtinctionem ex natura rei, quæ intellectum præcedat: hanc tamen non eſſe actualem, ſed virtualem, vt benè aduertit Caietanus vbi ſuprà, & vno verbo explicauit Capreolus vbi ſuprà ad primum Scoti contra primam fol. 124. dũ ait ſatis eſſe dari à parte rei inter intellectum, & voluntatem inchoationem diſtinctionis, quam nos appellamus diſtinctionem virtualem.

49. Ad vndecimum non deſunt, qui admittant conſequentiam; quoniam ſublato intellectu ſapientia idem eſt formaliter, quòd bonitas. Sed neganda eſt ſequela: quoniam licèt Deus formaliter ſit ſapiens illa perfectione, quæ formalitate quadam vnitiſsima eſt ſapiẽtia, & bonitas; non tamen eſt ſapiens illa perfectione, proût eſt formaliter bonitas, ſed proût eſt formaliter ſapientia. De quo plura dicemus in ſequente quæſtione.

Duodecimum argumentum petit difficultatem, an, & quando vnum attributũ poſsit de altero in abſtracto prędicari? Quæ etiam pendet ex alia; an vnum attributum alterius eſſentiam ingrediatur? De quibus quæſtionibus diſputandum erit in quæſtione ſequente. Nùnc ſatis ſit dixiſſe admittendas eſſe propoſitiones, in quibus vnum attributum de altero prædicatur in abſtracto, vt ſapientia eſt iuſtitia: ſimiles enim propoſitiones frequenter inueniuntur apud Patres. Controuerſia tamen eſt, in quonam ſenſu ſint admittendæ? Quidam illas admittunt in ſenſu formali, vt Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 2. dubio 3. §. *Tertio voluntas, & intellectus,* fol. 152. column. 4. & Suar. lib. 1. de eſſentia Dei cap. 14. numer. 7. vbi aſſerit hanc eſſe communem ſententiam Thomiſtarum. Imò putat hanc ſententiam ſine dubio eſſe Auguſtini, Anſelmi, D. Bernardi, & D. Thomæ. Alij volunt illas in ſenſu formali ſimpliciter eſſe falſas, & ſolùm admittendas eſſe in ſenſu identico. Ita Capreolus in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. non ad 11. Aoreoli contra primam (vt malè citant Bellomontanus, & Suarius) ſed ad 22. eiuſdem contra ſecundam fol. 129. col. 2. Gregorius ibi q. 2. ar. 2. quos etiam ſequitur Bellomontanus 1. p. diſp. 119. cap. 2. Quænam ſententia ſit tenenda; explicabimus in ſequente quæſtione. Nùnc ſatis ſit oſtendere argumentum vim non habere, ſiuè vnam, ſiuè alteram ſequaris ſententiã. Nam iuxta priorem ad argumentũ admiſſa ſequela neganda eſt minor. 50.

Ad cuius probationem reſpondent ex eo, quòd ſapiẽtia eſt iuſtitia, non benè inferri ſapientiam punire, ſi iuſtitia punit: nec intellectum velle, ſi voluntas vult; quantumuis intellectus ſit volũtas. Ita habes apud Suarium vbi ſuprà num. 10. & apud Torres loco citato fol. 53. col. 1. §. *At opponimus.* Quam ſolutionem in quæſtione ſequente latiùs expendemus. Auctores tamen poſterioris ſententiæ admittunt ſequelã in ſenſu identico, non tamen in formali. Quæ ſolutio longiore indiget explicatione, de qua in ſequẽte quæſt. Nùnc ſolutionem ita intelligito; quoniam hęc propoſitio: 51.

Yyy 2 Sapien-

Sapientia eſt iuſtitia, duos poteſt facere ſenſus identicos. Primus eſt, ſi ex eo dicatur identica; quia vtrunque extremum eſt eadem res: in quo ſenſu Scotus illam propoſitionem admittit. Secundus eſt, ſi dicatur identica, quia tàm ſapientia, quàm iuſtitia eſt illa ipſa formalitas, quæ vnitiſsimè, atque formaliter eſt omnis perfectio; vt ſit ſenſus: ſapientia formaliter eſt illa perfectio, quæ formaliter eſt bonitas: in quo ſenſu etiam eſt veriſsima. Quarè illa propoſitio ſapientia eſt iuſtitia in vtroque ſenſu identico eſt admittenda: non tamen admittenda eſt in ſenſu formali; ita vt ſapientia formaliter ſit juſtitia, aut bonitas. Nam quanuis ſapientia formaliter ſit illa vnica perfectio, quam in diuinis agnoſcimus: non tamen adæquatè, & totaliter eſt tota illa perfectio: ſicùt etiam illa vnita perfectio, quæ formaliter vnitiſsimé eſt omnis perfectio; quanuis tota totaliter, & adæquatè ſit omnis perfectio: non tamen totaliter, & adæquatè eſt ſapientia, ſed inadæquatè ſolùm: idque propter virtualem diſtinctionem, quam in ſua actuali totalitate admittit ſecluſo omni intellectu, de quo aliquid dicemus in artic. 7. & latiùs in quæſtione ſequente. Itaq; ſapientia, quanuis ſit cum iuſtitia actualiter identificata, & vnita in illa actuali formalitate vnitiſsima, quam agnoſcimus in Deo, non tamen eſt ipſa formalitas iuſtitiæ, ſed virtutè ab ea diſtinguitur. Quarè propoſitio iſta, *ſapientia eſt iuſtitia*, in ſenſu formali ſemper eſt falſa, etiam vt eſt in Deo; quia in ipſo Deo ſemper virtute diſtinguitur à iuſtitia.

Senſus idēticꝰ duplex.

52. Ad poſtremum argùmentum ſumptum ex Auguſtino in lib. 3. contra Maximum cap. 10. reſpondent D. Thomas in primo diſt. 19. in expoſitione literæ, Gregorius in primo diſt. 8. q. 2. artic. 2. Capreolus ibi quæſt. 4. artic. 3. ad 13. Scoti contra primam fol. 128. colum. 3. & Aiala ibi q. 4. artic. 4. ad 13. eiuſdem Scoti folio 104. col. 3. & Soncinas ibi queſt. 4. concluſ. 4. ad decimum argumentum. Ex quibus patet longè aliam eſſe mentem, & intentionem Auguſtini ab ea, quam Rada cum Scotiſtis explicat. Nam poſtquám Auguſtinus aduerſus Maximinum conſtituit perſonam Patris (quam ſolam hæreticus appellabat Deum) habere plures perfectiones, non tanquàm partes, ex quibus componeretur; idque propter ſummam illius ſimplicitatem (in hoc enim cum hæretico conueniebat) ita ſcribit: *ſi ergò in vna Patris perſona plura inuenis, & partes non inuenis; quantò magis Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & propter indiuiduam deitatem vnus eſt Deus; & propter vniuſcuiuſque proprietatem tres perſonæ ſunt; & propter ſingulorum perfectionem partes vnius Dei non ſunt?* Ex quibus verbis euidenter conſtat intentum Auguſtini non eſſe probare realem perſonarum pluralitatem ex pluralitate perfectionum attributalium; ſed probare diuinas perſonas non eſſe partes vnius Dei ex eo, quod plures perfectiones in vna perſona Patris non ſũt partes illius perſonæ.

Solutio vltimi.
D. Thom.
Gregorius.
Capreolus.
Aiala.
Soncinas.

Arguit autem ſumpto argumento ex ratione eiuſdem hæretici: ideò enim hæreticus nolebat perfectiones attributales in Patre habere rationem partiũ componentium ipſam Patris perſonã; quia illa erat ſummè perfecta, & ſimplex. Ex hac igitur ratione veluti ex datis arguit Auguſtinus contra hæreticum perſonas diuinas eſſe vnum Deũ abſque eo, quòd ſint partes illius: quoniam & Deus ipſe eſt omninò perfectus, & ſimplex. Hæc eſt mens, & intentio Auguſtini: hæc vis argumenti ab eo facti. In quo autem ſenſu hæreticus admiſerit in Deo plures perfectiones attributales, nobis non conſtat. Fortè eas admittebat, vt diſtinctas realiter; & ideò nolebat admittere perſonam Patris eſſe ex illis compoſitam; quia ſummam ſimplicitatem in illa agnoſcebat. Indè Auguſtinus motus fuit, vt ex datis hæreticum conuinceret. Et hæc dicta ſint pro ſolutione argumentorum Scoti.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm ſublato intellectu attributa inter ſe ex natura rei diſtinguantur formaliter virtualiter?

Conſtituimus in præcedẽtibus articulis nullam actualẽ diſtinctionem dari poſſe inter diuina attributa, niſi per ſolam rationem. Supereſt inqui-

inquirere, an ſublato omni intellectu admittenda ſit inter illa diſtinctio, quæ iam communiter appellatur virtualis? Quam quæſtionem excitauimus in quæſtione præcedente circa diſtinctionem attributorum ab eſſentia.

2. Pars negãs. Ex ijs. quæ ibi diximus ar. 6. §. 1. conſtat Nominales non admiſſuros hãc diſtinctionem virtualem inter attributa: quoniam omnem diſtinctionem ab illis relegant. Conſtat ſecundò partem negantem probaturos eſſe, qui nullam diſtinctionem inter attributa admittunt, niſi rationis ratiocinantis: hi enim, vt conſequenter loquantur, nullam admittẽt diſtinctionem ante intellectum, nec actualem, nec virtualem. Denique conſtat Bellomontanũ, vt ſecum concinat, hanc virtualem diſtinctionem negaturum eſſe: in ea enim eſt ſententia, vt ex parte rei, quæ diſtinguitur, nullum detur fundamentum, nullumq́; veſtigium pluralitatis, aut diſtinctionis. Non negat attributa actu inter ſe diſtingui diſtinctione rationis. Nec etiam negat diſtinctionem rationis habere aliquod fũdamentum à parte rei extra intellectũ, à quo intellectus moueatur ad formandos plures conceptus de re ſimplici: at tamen negat aliquam diſtinctionem rationis dari, quæ habeat fundamentum in ipſa re per rationem diſtincta. Quarè ſatis euidenter negat in re, quæ diſtinguitur, dari aliquam diſtinctionẽ fũdamentalem, ſiuè virtualem; non modo ante intellectum; ſed nec in ipſo intellectu. Id primò probat ex D. Bernardo lib. 5. de conſideratione, dùm ait Deum ſolùm ſignari, & diſtingui pro captu noſtro, non pro ſtatu ſuo. Deindè ex Diuo Thoma, quatenùs docet ex parte Dei eſſe omnimodam vnitatem; multiplicitatem verò ſolùm dari ex parte creaturarum.

Bellomontanus tribuitur. *Prima probatio.* *Secunda.*

3. *Tertia.* Tertiò; quia ex D. Bernardo, & ex D. Thoma cauſſa adęquata, cur intellectus noſter intelligendo Deum diuidat per plures conceptus, eſt ſola imbecillitas noſtri intellectus, quatenùs in via non poteſt videre Deum, ſicuti eſt: nam beatus, ideò quia Deum clarè videt, non poteſt de Deo plures conceptus formare, nec facere diſtinctionem rationis inter attributa. Et ob eandem rationem nec diuinus intellectus poteſt intelligendo diſtinguere ſuas perfectiones. Hęc omnia latiùs oſtendimus in præcedente quæſtione ar. 6. §. 1.

4. *Pars affirmans præfertur.* His tamen non obſtantibus partem affirmantem cum communi ſententia ibi reſoluimus: in qua etiam ſententia nunc perſiſtimus; dicimusq́ue ſublato quocunque intellectu admittendam eſſe ex natura rei inter attributa diſtinctionem formalem virtualem. Hanc eſſe ſententiam D. Thomæ adductis pluribus locis oſtendimus ibi §. 2. Deindè §. 3. diximus hanc eſſe ſententiam Caietani, Heruæi, Torres, Cumelij, Banhes, Molinæ, Valentiæ, Franciſci noſtri, Suarij, Fonſecæ, Curſus Conimbr. & taudẽ Herreræ. Nùnc addimus Capreolum in 1. d. 8. q. 4. ar. 2. concl. 5. in fine. Oſtendimus etiam hanc ſententiam ſatis conſentire cum doctrina Auguſtini lib. 6. de Trinitate cap. 14. quatenùs diuinam ſimplicitatem appellat multiplicem. Adduximus etiam Magnum Dionyſiũ, quatenùs in libro de diuinis nominibus cap. 2. multis oſtendit in diuinis dari vnitionem diſcretam, & diſcretionem vnitam, non ſolùm in ordine ad emanationem perſonarum; ſed etiam creaturarum: ratione cuius diſcretę vnitionis in eodem libro cap. 13. diuinam vnitatem ſæpiſsimè appellat ſupereminentẽ, ſuperunitam, & ſuperexcedẽtem; quia ſingularem quẽdam modum habet vnitionis.

5. *Bellomontanus reijcitur.* Non eſt igitur audiendus vnus Bellomontanus, dùm contra communem theologorum, & mentem Patrum, nec veſtigium pluralitatis, aut diſtinctionis vult admittere ex parte diuinæ eſſentiæ; cum tamen non poſsit non admitti ex natura rei in ipſa diuina eſſentia vnitas quædam, & ſimplicitas virtute multiplex, & ſuo modo diſcreta, vt diximus ex Dionyſio, & Auguſtino; quæ ſit radix, & fundamentum earum diſtinctionum, quæ inter attributa facit noſter intellectus.

Solutio probationum. Argumenta autem, quibus nititur Bellomontanus, latè diſſoluimus in dicto articulo 6. §. 4. Nùnc ſupereſt explicare naturam, & modum huius virtualis diſtinctionis; quod in ſequenti articulo commodiùs explicabitur.

ARTICVLVS VII.

In quonam ſenſu attributa dicantur virtute diſtingui?

§. I.

Adducuntur, & impugnantur nonnullæ explicationes.

1. Prima explicatio. RES ad explicandum propoſita, & intellectu difficilis eſt, & explicatu difficilior. In qua varij ſunt explicandi modi. Prima explicatio eſt eorum, qui putant ideò hanc diſtinctionem dici virtualem; quia ante omnem actum intellectus apta eſt cauſſare diſtinctos conceptus, & facere actualem diſtinctionem rationis inter attributa: ob quam cauſſam eam etiam appellant diſtinctionem aptitudinalem: ita Torres de Trinitate q.28. ar.2. diſp.1. in 2. parte, §. *Duplex itaque eſt*, fol.48. colum.2. diſtinctionem in potentia appellat Hẽricus quodlib.5. q.1. litera R. & Magiſter Alexander de Sancto Elpidio noſtri ordinis quodlib. 1. q. 2. Fauet huic expoſitioni Paludanus relatus à Capreolo in 1.d.8.q.4.ar.3.ad confirmationem argumenti decimi quinti Aoreoli contra ſecundam fol. 128. col. 4. §. *prædictis conſonat*, cùm ait hanc diſtinctionem eſſe diſtinctionẽ rationis inchoatiuæ, quaſi ſit quædam veluti inchoatio illius. Annuent facilè qui hanc diſtinctionem vocant fundamentalem, vt Caietanus de ente, & eſſentia cap.6. q. 12. art.3. & ita appellãt ferè omnes, inter quos Suarius lib.1. de eſſentia Dei cap. 13. num. 2. & 5. & lib.4. de Trinitate cap. 4. num. 15. quia ſcilicèt in ea fundatur actualis diſtinctio rationis, quaſi in iſta virtualiter contenta. Vndè hæc etiam diſtinctio à pluribus dicitur diſtinctio rationis ratiocinatæ, vt patet ex Suario in dicto num. 15. & ex Fonſeca in 5. Metaph. cap. 6. q. 6. ſect. 3. & q. 7. ſect. 3. in principio: quia ſcilicèt noſtra ratio ex hac virtuali diſtinctione ratiocinatur actualem diſtinctionem inter eadem attributa. Itaque apud iſtos auctores hæc diſtinctio, ideò dicitur virtualis; quia apta eſt fundare, & de facto fundat actualem diſtinctionem rationis.

Torres. Henricus. Alexã. de Sancto Elpidio. Paludan. Caietanus. Fonſeca.

2. Hæc tamen explicatio nequaquam placere debet: nam quanuis diſtinctio iſta virtualis poſsit dici diſtinctio rationis aptitudinaliter inchoatiuè, & fũdamentaliter, ideò quia ab ea, tanquàm à radicali fundamento cauſſatur actualis diſtinctio, quam facit intellectus: nõ placet tamen, quòd ea ſola de cauſſa dicatur virtualis, quòd poſsit fundare diſtinctionem rationis: excellentior enim eſt, quàm, vt virtus eius ſolùm reſpiciat rationis diſtinctionem; vt ſatis probãt, quæ de eminentia illius ſcribit Magnus Dionyſius: nec enim plurimùm contineret myſterij, ſi ob hanc ſolam aptitudinem, & virtuoſitatem diceretur virtualis. Quarè vnitas perfectionis diuinæ (quam Dionyſius ſingularem, & ſuperexcedentem appellat) non ideò virtute eſt plures; quia poteſt fundare diſtinctionem rationis; ſed è cõuerſo, ideò poteſt fundare illam diſtinctionẽ; quia in ſe ipſa ex ſua natura eſt ſingulari quodam modo virtuoſa, & eminens. Reijcitur. Dionyſi.

Quarè poſſe fundare diſtinctionẽ rationis ſequitur veluti quædam paſsio ad eminentiam, & virtualem multiplicitatem vnitatis diuinæ, eamque ſuppoſnit, & ideò ratio per ſe huius virtuoſitatis, & eminẽtialis multiplicitatis per ſe collocanda eſt in aliqua priori ratione excellentiori: & hanc inquirimus. Vndè colliges diſtinctionem iſtam, nec ſatis accommodatè enumerari à Fonſeca inter diſtinctiones rationis, nec ſatis aptè appellari rationis ratiocinatæ: patet enim diſtinctionem iſtam noſtro intelligendi modo priùs natura habere rationem diſtinctionis, quàm illi conueniat poſſe fundare diſtinctionem rationis. Quod non ſolùm verum eſt, quatenùs hæc diſtinctio reperitur in diuinis, ſed etiam proùt reperitur in rebus creatis: nam cùm tàm in diuinis, quàm in creatis conueniat ex natura rei; in vtriſque priùs natura eſt diſtinctio virtualis, quàm ſit aptitudo fundandi diſtinctionem rationis. 3. Fonſe.

Quarè nos artic. 2. huius quæſtionis diſtinctionem ex natura rei accommodatiùs diuiſimus in realem, & formalẽ: formalem autem in actualem, & virtualem. Sed de his alibi. 4.

Secunda explicatio eſt quorundam recentiorum, qui putant diſtinctionem iſtam ideò dici virtualem; quia diuina perfe- 5. Secunda explicatio.

perfectio vna in ſe virtute continet perfectiones creatas, quæ in creatis realiter plurificantur. Itaque ideo perfectiones diuinę dicuntur virtute plures, & diſtinctæ; quia in ſe ipſis virtute, & eminēter continent plures, & diſtinctas perfectiones, quæ ſunt in creaturis. Rem iſtā declarāt ſūpto exēplo à luce ſolari: hęc enim quanuis realiter, & formaliter ſit vna qualitas; virtute tamē eſt plures: quia virtute, & eminenter continet non ſolùm plures, & diſtinctas virtutes, calefactiuam ſcilicèt, & exſiccatiuam, quæ ſunt in igne; ſed etiam diſtinctos illarū virtute effectus. Quæ explicatio non lōgè eſt à mente Suarij lib. 4. de Trinitate c. 4. n. 16. dum putat hanc attributorum diſtinctionem ſumi per habitudinem, & proportionem ad effectus, & ꝓprietates habentes actualem diſtinctionem in creaturis.

6. Improbatur primo. Sed nec iſta explicatio eſt recipiēda. Primò; quia ſupponit perfectiones attributales ſuam pluralitatem, & diſtinctionem ſumere ex habitudinè ad res creatas actualiter inter ſe diſtinctas. Quod tamen nec in omnibus attributis eſt ad mittendum, ſicùt idē Suarius nō admittit; nec in aliquibus, de quo ſtatim plura ar. 8. & 10. Secundò; quia explicatio illa ſupponit vnicam illam perfectionē Dei non formaliter, ſed ſolùm virtute continere perfectiones ſimpliciter, quę in creatis ſunt diſperſæ. Hoc autem eſſe falſum ſtatim oſtendemus. Quòd autē illud ſupponat, ſatis oſtendit exemplum allatum ex luce ſolis: lux enim illa ita continet effectus potentiæ calefactiuę, & exſiccatiuæ ignis, calorem ſcilicèt, & ſiccitatem, vt licèt ipſum ſolem reddat formaliter potentem calefacere, & exſicare; non tamen illum reddit formaliter calidum, aut ſiccum: cum tamē diuina perfectio, quantumuis ſit vnica, non ſolùm reddat Deum potentem ſapere, iuſta operari, & cæt. Sed etiam reddat eum formaliter ſapientem, formaliter iuſtum, & cæt. Quare non poſſum non admirari, quòd Molina vir alioquin perſpicacis ingenij prima p. q. 28. ar. 2. diſp. 2 concl. 3. ad hunc ſenſum ſæpe diuertat.

7. 3. explicat. Tertia explicatio eſt quorundam recentiorum, qui ideo hanc attributorum diſtinctionem dicunt eſſe virtualē; quia diuina perfectio eas omnes perfectiones virtualiter cōtinet, & eminēti quodam modo: eſt enim virtualiter, atque eminenter ſapientia, iuſtitia, bonitas, & cæt. Hæc tamen explicatio ex eodem fundamento reijcienda eſt, quo pręcedentē reiecimus: nam quanuis primum vitauerit abſurdum; non tamen ſecundum: adhùc enim ſupponit diuinam perfectionem non eſſe formaliter ſuas perfectiones, ſed ſolùm eminenter, & virtualiter; contra quod ſtatim dicemus. Reijcitur.

Quartam explicationem inueni apud Dominicum Banhes 1. p. q. 28. ar. 2. dub. 3. concl. 3. pagin. 1109. column. 1. putat enim diſtinctionē iſtam ideo apppellari virtualem; quia licèt iuſtitia ſit ſapientia, bonitas, & cæter. tamen eſſentia diuinina ita eſt iuſtitia, atq; ſi nihil aliud eſſet, quàm iuſtitia. Sed explicatio friuola eſt, nec ſatis theologa: nam licèt eſſentia diuina ex ſua eminenti perfectione habeat, quòd formaliter ſit iuſtitia: non tamen ex ea habet, quòd ita ſit iuſtitia, atquè ſi nihil aliud ſit, quàm iuſtitia, quin potiùs ex illa eminentiali perfectione vendicat ſibi, vt quantūuis perfectiſsimè ſit iuſtitia; perfectiſsimè etiam ſit ſapientia, bonitas, & cæt. 8. 4. Banhes. Improbat.

§. 2.
Vera expoſitio.

VEra igitur explicatio huius virtualis diſtinctionis ſit, vt perfectiones attributales ideo ſint, & dicantur virtualiter diſtinctæ; quia ita ſunt in Deo, & ita ſingulæ ſua propria exercent, ac ſi eſſent realiter diſtinctæ. Ita formaliter Caietanus 1. p. q. 39. ar. 1. *§. ad ſecundam verò*, & poſt longam diſputationem ita etiam concludit de ente, & eſſentia cap. 6. q. 12. in vltimis verbis. Et ad hunc ſenſum reducūtur, quæ ſcribit Molina 1. p. q. 27. ar. 2. diſp. 2. concl. 3. & ſatis ſignificauit Valentia primo tomo diſp. 1. q. 13. punct. 3. pagin. 279. A; dum ait attributa, licèt vnum quid ſint ſimpliciſsimum, dici poſſe virtualiter diſtingui; quia ob ſuam infinitatem in illa ſua vnitate ſufficiunt ad omnia, ad quæ ſufficerent, ſi actu diſtinguerentur. Itaquè perfectiones attributales ideo dicuntur virtute diſtingui; quia ſub illa actuali indiſtinctione ad omnia valent, 9. *Caietanus.* *Molina.* *Valentia.*

ad quæ valerent, ſi eſſent actu diſtinctæ. Quæ explicatio vel ex eo probanda venit, quòd expreſſè eſt Auguſtini lib. 15. de Trinitate cap. 17. in hæc verba: *Nec diſtant in eis iſta* (agit de perfectionibus attributalibus Dei) *ſicùt in nobis aliud eſt memoria, aliud eſt intellectus, aliud intelligentia, aliud dilectio, ſiue charitas: ſed vnum aliquid ſit, quòd omnia valeat.* Quid eſt; *quòd omnia valeat?* niſi quia illa vnitiſsima perfectio ſub illa actuali vnitate & indiſtinctione virtuoſa eſt, & potens per ſingulas illas perfectiones formaliter operari, quæ illæ operarentur, ſi in ipſa actu eſſent diſtinctæ formę Deum formaliter perficientes. vide q.9.ar.2.§.2.& 3. Quare, cùm hæc ſit explicatio Auguſtini nō eſt quærenda alia, maximè cum omnes dirimat difficultates.

Probatur ex Auguſtino.

10. Illatio.

Ex qua veriſsima explicatione infertur iſtam virtualem diſtinctionem conuenire diuinæ perfectioni ex ſua natura & in ordine ad ea, quę intùs ſunt in Deo: quatenus illa, quæ actu eſt vna, multifariam Deum perficit: etenim illum reddit formaliter ſapientem, formaliter iuſtum, & bonum, & cæt. Quare diſtinctio iſta virtualis non modo conuenit diuinis perfectionibus ſecluſo omni opere intellectus (quæ eſt principalis reſolutio) ſed etiam illis priùs conuenit, quám fundamentalis, & radicalis ordo ad diſtinctionem rationis faciendā per intellectum, vt dicebamus contra primam explicationem: etenim ſi per impoſsibile nullus daretur talis ordo, adhùc daretur in diuinis illa virtualis diſtinctio; quia adhùc Deus eſſet multipliciter in ſe ipſo perfectus: adhùc enim eſſet iuſtus, ſapiens, bonus, & cæt. eſſetq; iuſtus formaliter per iuſtitiam, & non per ſapientiam; & formaliter ſapiens per ſapientiam, & non per iuſtitiam. Nec enim puto audiendos eſſe, qui volūt perfectiones diuinas, vt ſunt in Deo, ita ſe habere, vt formaliter ſapientia ſit iuſtitia, bonitas, & cæt. Puto etiam iſtas propoſitiones: *filius Dei non producitur voluntate: Spiritus Sanctus non producitur intellectu*, non poſſe tutè non concedi, etiam ſi omnis ordo à noſtro intellectu tollatur: nam, cū à parte rei productio filij ſit generatio; non tamen talis ſit productio Spritus Sancti: vtrique à parte rei ſecluſo quocunque ordinę ad rationem filius producitur per intellectum, non verò Spiritus Sanctus. Iam verò ridiculum eſt (ne dicam temerarium) aſſerere filium habere rationem geniti, nō verò Spiritum Sanctum, dependēter ab ordine ad noſtrum intellectum potentem diſtinguere in Deo intellectum à voluntate.

11. Summa ſolutionis.

Quare concedendum eſt diſtinctionem virtualem dari ex natura rei in diuinis perfectionibus omninò independenter à diſtinctione rationis, quam noſter intellectus poteſt facere: & per conſequens noſtro modo intelligendi admittendam eſſe diſtinctionem illam virtualem in diuinis perfectionibus in aliquo ſigno priori, in quo nondum intelligatur aliquis ordo, aliquavè habitudo ad diſtinctionē rationis: quę per intellectum poſsit fieri. Sed de hoc iterum redibit ſermo ar.10 §.6.n.65.& 66.

ARTICVLVS VIII.

An attributa à nobis valeant diſtingui ſine ordine ad creaturas?

§. I.

Referuntur variæ opiniones.

Bellomontanus 1.p.diſp. 117.c.3.n. 6. affirmat ſe vidiſſe neminem, qui partem negantem non probaret. Vnde putat omnes in hoc conuenire, vt intellectus viatoris minimè poſsit in Deo plura diſtinguere, niſi reſpiciat creaturas re ipſa diſtinctas. Sed non omnes legit, qui hac de re ſcripſerūt: varij enim ſūt de hac quęſtione dicēdi modi.

Partem negantem non nullos probaſſe teſtis eſt Scotus in 1.d.8.q.4. litere A. §. *adhærentes huic opinioni, & §. alij declararūt.* Vbi additio marginalis, & communiter interpretes Scoti hanc ſententiam tribuunt Henrrico quodlib. 5. q. 1. & 3. & Godofredo quodlib. 7. q. 1. & quidem Godofredum ſimpliciter ita ſenſiſſe ferè omnes affirmant: de Henrico aliquādo dubitaui; ſed nunc affirmo eum verbis expreſsis illam aſſeruiſſe in d.q.1. nō ſolùm ex ſententia quorūdam litera D. ſed ex propria ſententia ibi litera Y. & ad finem quæſtionis litera C. Eandem in terminis probauere Durandus in 1.d.2. q.3.n.15.& Heruæus ibi q.3. ar.3. in tertia

Pars n. Henric. Godofr. Durand. Heruæ.

Gerardus. tia opinione, Gerardus noſter ibi q. 2. ar. 3. §. *idcirco eſt alius modus* pag. 144. col. 1. Ex nouioribus Bellomontanus in d. diſp. 117. cap. 3. & ante eum Siluester 3. Phyſic. q. 5. §. *ſed aduertendum*, ſatis eam ſignificat Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 3. concl. 1. poſt principium, citatur Nimphus 12. Metaph. diſp. 13. cap. 4. Pro eàdem Bellomontanus citat D. Thomam in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. §. *quantum verò ad quartum*, & de potentia q. 7. ar. 6. & opuſculo 9. c. 1. 2. & 3. citat etiam Capreolũ in 1. d. 8. q. 4. ar. 1. concl. 4. & ar. 3. ad finẽ; ſed quàm benè vtrunque citet, ipſe viderit, nam oppoſitum videntur docere. Pro eàdem citatur Ægidius à noſtro Gerardo; ſed non ſatis rectè: nihil enim ex eo colligi poteſt.

Siluester. Molina. Nimphus. D. Thomas. Capreolus.

2\. Pars affirmans à Scoto. Partem tamẽ affirmantem in primis probauit Scotus loco citato §. *contra iſtã poſitionem, & §. contra rationem eius*, vbi totus eſt in impugnanda opinione negatiua Scotum ſequuntur omnes illius interpretes. Eandem affirmantem partẽ clariùs probauit Præceptor Frater Frãciſcus à Christo in 1. d. 2. q. 5. concl. 1. vbi agens de intellectu viatoris docet multitudinem rationum, quas de Deo format, non neceſſariò accipi ex diſtinctione reali, quæ cernitur in creatis. Paulus etiam Soncinas in 1. d. 8. q. 4. cõcl. 7. his verbis ſuàm declarat concluſionem: *diſtinctio attributorum in intellectu creato poteſt eſſe ſine omni habitudine ad creaturam, ſed per comparationẽ ad intra*. Quod iterum repetit in ſolutionibus argumẽtorum. Eadem ſentẽtia ſatis eſt de mẽte Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 2. dub. 1. dum repræhendit Capreolum, quòd dixerit nullam futurã tore diſtinctionem rationis in attributis, ſi nulla poſſet eſſe diſtinctio realis in creaturis, & eandem inſinuat ibi dub. 3. Expreſſè partem iſtam probauit Aiala in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. notab. 4. ad finem, & melius ar. 4. ad finem §. *ad argumenta Durandi*, vbi expreſſè docet diſtinctionem attributorum, nec neceſſariò, nec vniuerſaliter requirere diſtinctionem realem in creaturis.

F. Franc. à Christo. Soncinas. Torres. Capreolus. Aiala.

3\. Et profectò hæc fuit ſentẽtia Capreoli, quanuis falsò pro parte negante citetur à Bellomontano. Primò; quia in 1. d. 8. q. 4. ar. 1. concl. 4. ſimpliciter tranſit cum D. Thoma in 1. d. 2. quem refert, vbi affirmantem iſtam ſententiam probat, vt videbimus. Deinde; quia id ſatis exprimit ibi ar. 3. ad argumenta vltimo loco adducta fol. 130. col. 2. propoſita enim quæſtione, an attributorum diſtinctio conſurgat ex opere intellectus comparantis Deum ad creaturas; vel ex opere intellectus conſiderantis Deum in ſe, ita ait: *Dico quòd S. Thomas videtur in ſcripto declinare ad hanc partem, quòd ſcilicèt licèt pro iſto ſtatu, quo Deum ex creaturis cognoſcimus, conſurgat diſtinctio attributorum in intellectu noſtro ex hoc, quòd diuinam perfectionem in habitudine ad creaturas cognoſcimus: & ex conceptionibus formatis proportionaliter perfectionibus creaturarum, quæ diuiſæ ſunt, & particulatæ, tamen poſito quòd intellectus noſter non cognoſceret creaturas, nec vnquã eas vidiſſet; adhùc poſſet diſtinguere diuinam perfectionem ſine quacunque tali habitudine ad creaturas.* Et inferiùs col. 3. in principio ita ait: *Ideo dico, quòd diſtinctio attributorum non ſolùm prouenit ex opere intellectus comparantis Deum ad creaturas: imò talis diſtinctio poſſet eſſe per intellectũ conſiderantem Deum in ſe; quia ex ſui limitatione nullam conceptionem habere poteſt, quæ cõplectiuè repræſentet obiectum.* Vnde eo loco ſoluit argumenta, quæ pro parte negãte contra priorem ſuæ aſſertionis partem adducuntur, quatenus probant intellectum noſtrum ſine comparatione ad creaturas non poſſe attributa diſtinguere: & inferiùs fol. 131. col. 3. in fine ſoluit argumenta, quæ probant intellectum noſtrum nõ poſſe formare plures conceptus Dei per ſolam conſiderationem ad intra. Non eſt igitur, quòd Bellomontanus citet Capreolum pro parte negante. Sed fefellerunt illum, ſicùt & Bartholameũ de Torres verba, quæ Capreolus ponit ibi fol. 131. col. 3, in principio in ſolutione noni argumenti, ita enim ait: *Iſtud argumentum benè concludit, quòd ſi nulla poſſet eſſe diſtinctio realis in creaturis, nulla poſſet eſſe diſtinctio rationis inter attributa diuina.* Etenim in his verbis (vt ſtatim ipſe declarat) non agit de diſtinctione rerum, quæ conceptibus reſpondent, & à quibus intellectus ducitur ad diſtinguenda attributa: ſed ſolùm agit de diſtinctione reali conceptuum formalium: niſi enim intellectus creatus poſſet formare de diuinis perfectionibus plures conceptus realiter diſtinctos; nulla poſſet dari diſtinctio ratio-

nis inter attributa; cũ illa in intellectu creato ſaltem pro ſtatu viæ pendeat à reali diſtinctione conceptuum formalium diuinarum perfectionum. Quare, nec Torres, nec Bellomontanus rectè intellexere verba Capreoli.

4. *D. Thomas pro eadem parte explicatur cõtra Bellomõtanum.* Pro hac etiam affirmante ſententia ſtat D. Thomas in eodem loco, quem citat Bellomontanus, quidquid ipſe repugnet: etenim in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. *ſ. quantum ad quartum*, verbis expreſsis oſtendit cauſſam multiplicationis conceptuum non eſſe tantum reducendam ad imperfectionem intellectus quatenus non niſi ex creatis poteſt diuinas perfectiones intelligere; ſed etiam ad imperfectionẽ, quatenus eſt impotens diuinam perfectionem vno conceptu adæquatè concipere. *Capreolus. D. Thomas* Et ob hanc rationem Capreolus ſuprà citatus fatetur D. Thomam ad eã partem declinare, vt doceat diſtinctionem attributorum non neceſſariò conſurgere ex opere intellectus comparantis Deum ad creaturas. Quam declinationem ex eo colliges, quòd D. Thomas eo in loco nõ vnam, ſed duplicem cauſſam multiplicationis conceptuum in noſtro intellectu agnoſcit. Quæ fuit cõſtans doctrina D. Thomę, quam etiam poſuit opuſculo 9. c. 3. & quamuis de potentia q. 7. ar. 6. vnam tantùm videatur aſsignare cauſſam; non tamen aliam excluſit, ſed de ea ſola tunc egit; quia tunc illa ſola ad inſtitutum attinebat. Quare nec Bellomontanus eſt audiendus, nec Lichetus loco citato; dum vterque D. Thomam refert ad ſententiam negantem.

5. *Media ſententia.* Mediam opinionem mihi videtur probaſſe Suarius lib. 4. de Trinitate c. 4. n. 16. dum ait diſtinctionem iſtam rationis inter attributa frequentius quidem ſumi per habitudinem, & proportionẽ ad effectus, vel proprietates habentes actualem diſtinctionem ad creaturas: non tamen ſemper ita fieri; quoniam inter diuinum intellectum, & voluntatem etiam concipimus diſtinctionem ex his tantùm, quæ inter Deum inuenimus, ſcilicèt ex reali diſtinctione perſonarum per voluntatem, & intellectum procedentium. Quibus verbis ſatis indicat diſtinctionem rationis ſemper ſumi ex habitudine ad aliqua realiter diſtincta; non tamen ſemper ſumi per habitudinẽ ad ea, quæ ad extra realiter diſtinguuntur; ſed interdum ſumi per habitudinẽ ad ea, quæ intùs realiter ſunt diſtincta. Qui dicendi mod' priùs placuit Cumelio 1. p' q. 28. ar. 2. q. 2. ad dubia parua pag. 818. col. 1. quo in loco ita reſoluit, *Cumelio.* vt attributa, quæ nullum ordinem habent ad diſtinctionem perſonarum (vt iuſtitia, bonitas, miſericordiæ, & cæt.) non poſsint à nobis ratione diſtingui, niſi per ordinem ad diſtinctionem in creaturis inuentam: illa verò, quæ ordinem habent ad diſtinctionem perſonarum, diſtinguantur per ordinẽ ad diſtinctionem illarum intùs inuentam. Et tãdem cõcludit nullam diſtinctionem rationis ſumendam fuiſſe ad intra, ſi ad intra nulla daretur diſtinctio realis. Hæc opinio mediam viam tenet: negantem enim ſententiam putat eſſe veram in attributis, quę realem perſonarum diſtinctionem non reſpiciunt; affirmãtem verò in illis, quæ reſcipiunt illam; cuiuſmodi ſunt intellectus, & voluntas.

§. 2.

Vera difficultatis reſolutio.

Difficultas iſta, nec facilis eſt, quãuis Cumelio facilis videatur; nec vnanimem habet theologorũ cõſenſum, licèt oppoſitum doceat Bellomontanus. Pro vera illius reſolutione *1. Præ.* prę mittendum eſt de intellectu viatoris duobus modis agi poſſe. Vno modo quatenus diuina intelligit modo ſibi ſuoque ſtatui naturali. Altero modo, quatenus adhúc manens in via diuinit' eleuatur, vt altiori modo res intelligat, quàm ſuę naturę conueniat: nam Adamus altiorem modum intelligendi habuit quàm nos: habuit enim ſcientiam infuſam, qua ſine conuerſione ad phantaſmata vti poterat.

Secun. Secundò prę mittendum eſt duo expendi poſſe circa conceptus rerum diuinarum, qui naturaliter in viatore inueniuntur. Primum eſt illorum exercitium: alterum eſt illorum natura, & per ſe ratio. Nam circa illos poſſumus primum expendere, quonam modo viator ad eorũ actum naturaliter reducatur. Deinde, quęnam ſit illorum conditio, & natura: inde enim pendet difficultatis vera explicatio.

His

8. Cõcluſio. His præmiſsis de viatore, quatenus modo intelligendi ſuo ſtatui cõnaturali diuina intelligit; ſit prima concluſio. Intellectus viatoris ſeruato naturali intelligendi modo non poteſt diuinas perfectiones aut cognoſcere, aut diſtinguere, niſi ex cognitione creaturarũ à poſteriori manuducatur ad eas, & cognoſcendas, & diſtinguendas. Concluſio in his terminis eſt indubitata, & ab omnibus aſſerta, qui de hac difficultate ſcripſerunt. Etenim indubitatum eſt ſeruato noſtro naturali intelligendi modo diuinas perfectiones à nobis cognoſci nõ poſſe, niſi ex cognitione creaturarum. Ad huius probationem ſatis ſint verba Pauli ad Rom. 1. *inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas.* A creatura (inquam) mundi; hoc eſt ab intellectu creato hominis viatoris. Cum igitur intellectus noſter lumine ſibi naturali directus diuinas perfectiones intelligere non valeat, niſi ex cognitione creaturarum, quæ illas diuiſim participant; benè infertur nec eũ poſſe ſuis conceptionibus eas diuidere niſi ab eiſdem perfectionibus creatis manuducatur. Ita habes ex D. Thoma in 1.d.2.q.1.ar.3.§. *quantum ad quartum*, & 1.p.q.13.ar.4. & ex Capreolo in 1.d.8.q.4.ar.3. ad argumenta vltimo loco fol. 130. col. 2. & ex Henrico quodlib. 5.q.1. litera Y. & in fine quæſtionis litera C.

Ad Rom. — *D. Thomas* — *Capreolus.* — *Henricus.*

9. 2. Cõcluſio. Secunda concluſio: intellectus viatoris ſolo naturali ductus lumine nulla ratione poteſt diſtinguere diuinas perfectiones, niſi conceptibus ex ſua natura habentibus habitudinem, atque proportionem ad perfectiones creatas ſimiles, ex quarum cognitione formati fuerũt. Hæc concluſio ſtatuitur pro ſententia negante, quæ in ſenſu explicato omninò eſt tenẽda. Eam ferè in terminis poſuit Henricus quodlib. 5.q.1. litera Y. in hęc verba: *Quòd omninò verum eſt apud intellectum creatum ſecundum eius naturalem cognitionem: non plus enim intelligit deitatem eſſe eſſentiam, aut ſubſtantiam, niſi ex reſpectu ad ſubſtantiam creaturæ: nec ſapientiam, niſi ex reſpectu, & comparatione ad ſapientiam creaturæ.* Et inferiùs paulò ante finem: *ſicùt apud intellectum creaturæ naturalem non concipiuntur diuerſæ rationes circa diuinam eſſentiam, vt bonitas, & ſapientia, niſi ex reſpectu ad bonitatem, vel ad ſapientiam ſibi correſpondentem in creaturis, ad quas reflectit omnem ſuum intellectum:* ibi etiam litera R. *nullus* (inquit) *intellectus creatus ex puris naturalibus poteſt eam concipere omninò ſine adminiculo creaturarum.*

Henricus.

Idem colliges ex D. Thoma 1.p.q.13. ar.4. quatenus aſſerit, *intellectum noſtrum, cùm cognoſcit Deum ex creaturis formare ad intelligendum Deum conceptiones proportionales perfectionibus procedentibus à Deo in creaturas.* Idem in terminis probat Capreolus in 1.d.8.q.4.ar.3. ad argumenta vltimo loco fol. 130. column. 3. §. *ad ſecundam improbationem*, & fol. 131. column. 1. §. *& tunc ad primam*, vbi docet hanc fuiſſe expreſſam ſententiam Commẽtatoris 12. Metaph. com. 38. & 39. vbi agens Commentator de ijs, quæ à materia ſunt abſtracta, ita ſcribit: *Cum intellectus componit aliquam propoſitionem in talibus rebus, tunc nõ intellexit ex eis nomina ſynonyma; ſed intelligit ea differentia, ſecundùm aſsimilationem ſcilicèt; quòd intellectus accepit duo, quorum proportio ad inuicem eſt, ſicùt proportio prædicati ad ſubiectum, & eis componit propoſitionem aliquam: nullam differentiam intelligit eſſe inter ea, niſi ſecundum acceptionem; quia ſcilicèt idem accipit eſſe diſpoſitionem, & diſpoſitum: intellectus enim poteſt intelligere idem bis duobus modis, ſecundùm ſimilitudinem ad propoſitionem categoricam in rebus compoſitis; ſicùt intelligit multa ſecundùm ſimilitudinem: & ſi intellectus non accepiſſet in iſtis diſpoſitionem, & diſpoſitum nõ poſſet intelligere naturas eorum.* Pro eâdem ſententia expreſsè ſtat Scotus in 1.d.8.q.4. litera E. §. *item contra minorem*, vbi expreſsè docet intellectum creaturæ naturalis non diſtinguere attributa, niſi ex reſpectu ad aliqua in creaturis, ad quas reflectit omnem ſuum intellectum. Vide ibi Lichetũ, & Bargium pag. 184. col. 1. in principio. 10.

D. Thomas — *Capreolus.* — *Comment.* — *Scotus.* — *Lichetus.* — *Bargius.*

11. Fundamẽtũ. Fundamentum noſtræ concluſionis ab omnibus tangitur: nam, cum illæ cõceptiones formatæ ſint, & veluti cauſſatæ ex cognitione earũdem perfectionum, vt ſunt in creaturis; non poſſunt non includere in ſua natura proportionem, & habitudinem ad perfectiones creatas; ita vt ſub eiſdem rationibus concipiantur, ſub quib⁹ intellectus eas concipit in creaturis: in hoc enim ſenſu intelligenda eſt reflexio intellectus, cuius Henricus meminit. Iuuat hãc doctrinam

[illegible]

Confirmatur ex doctrina Ariſt. ctrinam vulgata philoſophia Ariſtotelis intellectum pro ſtatu viæ intelligere non poſſe, niſi conuertendo ſe ad phãtaſmata: inde enim fit, vt quas conceptiones de diuinis perfectionibus format intellectus; eas de eiſdem, vt ſenſibiliter ſenſatis formet phantaſia: quod argumento eſt intellectum in ſuis conceptionib', quas naturaliter format de perfectionibus diuinis habere reſpectũ & proportionem ad perfectiones, quas ſenſibus tàm internis, quàm externis ſuo modo percipit.

12. Ex qua philoſophia neceſſariò infertur non poſſe noſtrum intellectum modo ſibi naturali concipere perfectiones diuinas, niſi priùs eas ſenſu aliquo ſuo modo perceperit: nam, quo pactò intellectus ſe conuertet ad illarum phãtaſmata, ſi illas exterius ſemſibiliter non percepit? Quare fieri nullo modo poteſt, vt intellectus viatoris modo ſibi connaturali diuinas perfectiones intelligat, quas nulla præcedente ſenſatione à Deo immediatè percepit. Non negamus intellectum noſtrum, vt eſt in via abſolutè loquendo poſſe à Deo immediatè recipere diuinas perfectiones (id enim, tãquam factu poſsibile ſupponit D. Thomas) ſed negamus poſſe Deum eas noſtro intellectui nulla præcedente earum ſenſatione immediatè præſentare intelligendas ab eo modo ſibi connaturali: ſiquidem naturaliter nihil poteſt intelligere, niſi conuertendo ſe ad

13. phantaſmata, & cum habitudine ad res, quarum phantaſmata in ſe habet.

Concludendum eſt igitur pluralitatem, & diſtinctionem attributorum à noſtro intellectu naturali modo intelligente fieri nullatenus poſſe, niſi per habitudinem, & proportionem ad perfectiones creatas, quarum cognitione eſt manuductus ad illa cognoſcenda. Quare opinio negans vniuerſaliter eſt veriſsima, non ſolùm in ordine ad omnem cognitionem de attributis naturaliter formandã; ſed etiam in ordine ad omne attributum. Vnde nec opinio affirmatiua in hoc ſenſu eſt admittenda; nec opinio media, dum intellectum, & voluntatem à regula excipit: ſicùt enim intellectus viatoris naturali modo non poteſt cognoſcere, aut diſtinguere diuinam ſapientiam, & iuſtitiam, niſi per

In quo ſẽſu admitti nequeat pars affirmans & media.

habitudinem ad ſapientiam, & iuſtitiã creatam; ita nec poteſt cognoſcere, aut diſtinguere intellectum, & voluntatem Dei, niſi per ordinem, & porportionem ad noſtrum intellectum, & voluntatem.

Solet hoc loco dubitari, an conceptus viatoris, quibus diuina attributa ratione diſtinguit, neceſſariò habeant habitudinem, & porportionem ad perfectiones creatas realiter diſtinctas? Quidam affirmant, inter quos Godofredus in dicto quodl. 7. q. 1. ſi vera ſũt, quæ ex eo refert Capreolus vbi ſuprà fol. 123. col. 3. Eadem ſententia ſatis eſt de mente Durandi in 1. d. 2. q. 3. n̄ 15. & 17. atq; etiã Heruæi ibi q. 3. maximè ar. 3. §. *ad cuius euidentiam*. Adde noſtrũ Gerardũ ibi q. 2. ar. 3. §. *ad euidentiam primi*, pag. 144 columm. 2. & pag. 145. column. 1. poſt medium, vbi generaliter ſtatuit omnem diſtinctionẽ rationis ſemper ſupponere aliquam diſtinctionem realem, quod etiã latè ꝓbat noſter Argẽtina in 1. d. 6. q. 1. ar. 3. & 4. nec videtur improbabilis Henrico in d. quodlib. 5. q. 1. ad finem: ſatis probatur Bellomontano 1. p. diſp. 117. cap. 3. n. 8. & 9. Alij tamen in diſtinctè negant, docentq́ue ſatis eſſe, quòd conceptus illi habeant habitudinem ad ea, quæ in creatis ſola ratione diſtinguuntur: nam verum, & bonum in Deo ratione diſtinguuntur per habitudinem ad veritatem, & bonitatem creatam, quæ in creaturis ſola ratione diſtinguũtur. Hæc eſt ſentẽtia Didaci de Aiala in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. notab. 4. & ar. 4. ad argumenta Durandi in fine quæſtionis fol. 108. col. 3. in fine. Mediat inter vtranque opininonem Cumelius 1. p. q. 28. ar. 2. q. 2. ad dubia quædam parua pag. 818. col. 1. ſatis enim eſſe putat, ſi hæc habitudo ſit ad ea, quæ in creatis diſtinguuntur, vel realiter, vel ex natura rei.

Hanc difficultatem reſoluet tertia concluſio in hunc modum: Attributa de factò ab intellectu viatoris ratione diſtinguuntur per habitudinem ad realẽ diſtinctionem, quàm perfectiones attributales habent in rebus creatis: hæc tamen habitudo non eſt per ſe, & ſimpliciter neceſſaria, vt attributa per creatum intellectum ratione diſtinguantur. Prior pars huius aſſertionis ex eo efficaciter probatur; quia omnes perfectiones, quæ in rebus creatis correſpondẽt diuinis

14 Dubitatio. Pars quæ firmat. Godofr. Capreol. Durand. Gerar. Argẽ. Henr. Pars negans. Aiala. Media. 3. Conc. dubij.

diuinis attributis, diſtinguuntur realiter, vt patet. Nec eſt, quòd Aiala nobis obijciat verum, & bonum realiter non diſtingui etiam in creaturis, ſed ſola ratione: quoniam verum, & bonum à ratione attributi reiecimus q.4. huius libri ar.5.n.6.& 8. Ex quo colligitur ꝓbatio partis poſterioris: etenim veritas, & bonitas in rebus creatis nõ diſtinguuntur realiter, ſed ſola ratione, vt ex metaphyſica ſupponimus: & tamẽ bonitas, & veritas in Deo ratione diſtinguũtur ex eo, quòd à viatore diſtinctis cõceptibus cõcipiuntur. Ergò vt ea, quę ſunt in Deo ratione diſtinguantur ab intellectu viatoris, non neceſſariò requiritur habitudo ad res creatas realiter diſtinctas. Cui etiam argumento eſt, quòd viator ratione diſtinguit intellectum, & voluntatem in Deo; & tamen non omnes admittunt intellectum in nobis realiter diſtingui à voluntate: oppoſitum enim docet ſchola, tùm Scotiſtarum, tũ Nominaliũ. Quare habitudo ad diſtinctionem realem non eſt ſimpliciter neceſſaria ad diſtinctionem rationis.

16. 4.Cõcluſio. Quarta concluſio: ſi ſermo ſit de intellectu viatoris, prout à Deo eleuatur, vt poſsit altiori modo intelligere, & abſq; conuerſione ad phantaſmata; poteſt diuinas perfectiones cognoſcere, & cognoſcẽdo diſtinguere diſtinctione rationis abſq; vlla habitudine, & proportione ad perfectiones, quæ in reb⁹ creatis diſperſæ ſunt, & diſtinctæ. Hæc concluſio eſt Capreoli in 1.d.8.q.4. ar.3. ad argumenta vltimo loco fol. 131. col. 2. poſt principium. Eandem vno verbo tetigit Caietanus 1.p.q.13. ar.4. ad finem commenti. Et, ni fallor, ſatis eſt ad mẽtem D. Thomæ, vt facilè colligi poteſt ex 1.ſent.d.2.q.1.ar.3. §. *quantum verò ad quartum*, vbi ita ait: *Sciendum eſt, quòd iſta pluralitas rationum contingit ex hoc, quòd res, quæ eſt Deus, ſuperat intellectum noſtrum: intellectus enim noſter non poteſt vna conceptione diuerſos modos perfectionis accipere: tum; quia ex creaturis cognitionem accipit, in quibus diuerſi ſunt modi perfectionum ſecundum diuerſas formas. Tum; quia hoc, quòd in Deo eſt vnũ, ſimpliciter plurificatur in intellectu noſtro, etiã ſi immediatè à Deo reciperet: ſicùt multiplicatur proceſsio ſuæ bonitatis in alijs creaturis. Vnde, cum Deus ſecundum vnam, & eandem rem ſit omnibus modis perfectus, vnica conceptione nõ poteſt integrè perfectionem eius apprehendere.*

Capreolus. Caietanus. D.Thomas

Ex quibus verbis patet Diuũ Thomam duas cauſſas annotare, cur noſter intellectus de Deo non poſsit non formare plures conceptus.

Prima eſt; quia ex creaturis cognitionem accipit. Secunda eſt; quia Deus ſimpliciter plurificatur in noſtro intellectu, etiam quando à Deo immediatè recipit ſpecies ad cognoſcendũ; ſicùt multiplicatur proceſsio diuinæ bonitatis in alijs creaturis; in quibus non poteſt non multifariam ſe communicare, ideo quia creatura in eſſendo eſt limitata. Declarat igitur D. Thomas Deum in noſtro intellectu duobus modis ſe multiplicare. Vno modo mediatè; vt quando ſe multiplicat mediante cognitione creaturarum; qui modus pro iſto ſtatu eſt noſtro intellectui connaturalis. Altero modo immediatè; vt quãdo plurificat ſe ſe ſine creaturis per ſpecies per ſe infuſas, quæ Deũ, diuinaſque perfectiones repræſentant abſque vlla dependentia, tùm ad phantaſmata, tùm ad res creatas: qui modus ſe ſe communicandi viatori eſt extraordinarius, vt patet. Cum vero etiã iſto modo nõ poſsit Deus ſe noſtro intellectui cõmunicare, niſi multiplicando cõceptus ſecũdũ diuerſas ſuas ꝑfectiones; neceſſariò infertur intellectum viatoris etiam iſto modo poſſe diſtinguere diuina attributa. Et cum illi cõceptus producantur independenter ad phantaſmata, nullam in ſe ipſis habebunt habitudinem ad diſtinctionem rerum creatarum; ſed ad ſolam diuinam perfectionem, quæ longè ſuperat capacitatem creaturæ in recipiendo illam, tùm in genere rei, tùm in genere intelligibilium. Vnde D. Thomas eo in loco cauſſam huius multiplicationis non aſsignat diſtinctionem creaturarũ ſed exceſſũ diuinæ perfectionis. Cõcluſio igitur ſatis eſt de mente D. Thomæ. 17.

De cuius etiam veritate non dubitabit, qui benè intellexerit, tùm naturam ſpecierum per ſe infuſarum; tùm diſtinctionem earum ab acquiſitis. Nam hæ cauſſantur ab ipſis rebus: illæ verò à rationibus intelligibilib⁹ altioris ordinis: ob quã rationẽ hæ nõ poſſũt nõ cauſſare cõceptus ꝓportionales perfectionibus creatis, & depẽdẽter ab eis: illæ autem 18. 4.Cõcluſio, ſuadetur.

Zzz tem

tẽ ex ſua natura abſtrahũt ab hac proportione, habẽtq́; habitudinem ad diuinas perfectiones, vt in ſe ipſis ſunt virtute multiplices, tùm in reali ſui communicatione, tùm in communicatione intelligibili; ſed de hoc rurſus in ſequẽti artic. & in vltimo. Et hęc pro reſolutione propoſitæ difficultatis, qua ſentẽtiæ oppoſitæ facilè conciliantur.

§. 3.
Expenduntur duæ priores aſſertiones.

19. SVpereſt, vt aliqua explicemus, quæ præcedentem reſolutionem vidẽtur impugnare. Et quod attinet ad primam illa apud omnes eſt indubitata: omnes enim concedunt viatorẽ ſeruato ordine intelligendi ſibi connaturali non poſſe diuinas perfectiones, aut cognoſcere, aut diſtinguere, niſi ex cognitione creaturarum.

20. 2. Cõcluſio amplius cõfirmatur. Secunda etiam concluſio (ni fallor) non poteſt nõ omnibus probari in terminis, in quibus proponitur: nã præter ea, quæ in illius confirmationẽ adduximus, hoc etiã argumento confirmatur: quoniã talis erit conceptus rei intellectę, qualis fuerit ſpecies intelligibilis à qua cauſſatur. At ſpecies à noſtro intellectu naturaliter acquiſitæ ſunt abſtractæ à phãtaſmatibus rerũ, quæ externo ſenſu ſunt ſenſatæ: erunt igitur proportionatę ipſis rebus, à quarũ phantaſmatibus abſtractę ſũt, iuxta doctrinam D. Thomę 1. p. q. 13. ar. 4. Ergò cõcept⁹ ab his ſpecieb⁹ cauſſati habebũt ad eaſdẽ res naturalẽ proportionẽ, & habitudinẽ

21. Aduertẽtia Sed pro maiori illius explicatione aduerto in hac noſtra aſſertione nihil minus aſſeri, quàm conceptus ratione diſtinguentes diuinas perfectiones ex ſua natura habere habitudinem ad diſtinctionẽ realem, quam eædẽ perfectiones habẽt in rebus creatis, vt quidã abſolutè volũt cũ Godofredo: id enim impugnabimus in duobus ſequẽtib⁹ articulis. Quare in hac noſtra aſſertione ſolùm aſſerimus cõceptus, qui de diuinis perfectionibus naturaliter habẽtur ex cognitione creaturarum, ex ſua natura eſſe proportionatos perfectionibus, quæ ſunt in creatis: & ſub inde non poſſe diuinas perfectiones diſtinguere, niſi cum ordine, & dependentia ad extra. Hoc autem non negant, qui contra Godofredum volunt diſtinctionẽ rationis inter diuinas perfectiones ſumi poſſe per ſolã habitudinẽ ad intra: inter quos eſt Henricus quodlib. 5. q. 1. is enim, quanuis opinionem contra Godofredum latiſsimè defendat; noſtram tamen aſſertionem admittit in terminis, in quibus proponitur. Quare cùm nec vna, nec altera opinio nobis contradicat; non eſt quòd hoc loco vnius, & alterius argumenta diſſoluamus. Henric.

§. 4.
Diligentius expenditur tertia aſſertio.

TErtia aſſertio oppugnatores habet ferè omnes, quos pro ſententia negante retulimus Godòfredum ſcilicèt, Durandum, Heruæum, Gerardum, & Argetinam, cũ quibus in hoc puncto cõſentit Cumelius: omnes enim in hoc conueniũt, vt dicãt diſtinctionẽ rationis inter attributa ſumi ꝑ habitudinẽ ad res ad extra realiter diſtinctas; nõ quidẽ ratione materiæ, vt aſſerit noſtra aſſertio; ſed ex ipſa natura diſtinctionis, quæ eſt ſecundũ rationem, quod noſtra aſſertio negat. Vnicũ eſt omnium fundamẽtum; nullã ſcilicèt diſtinctionẽ rationis abſolutè fieri poſſe ſine ordine ad aliquam diſtinctionem realem: in quo fundamento cum præcitatis fortè conſentit Hẽricus in d. quodlib. 5. q. 1. ad finem. Ex omnibus argumentis hęc ſunt potiora. 22. 3. A[...] dilig[...] expe[...]

Prima ratio generalis ſit hęc: ſicùt ſe habet ens rationis ad ens reale; ita diſtinctio rationis ad diſtinctionem realem. Sed ẽns rationis habet ortum ab ente reali. Ergó pluralitas, & diſtinctio rationis habebit ortúm ex pluralitate, & diſtinctione reali: & per conſequens nunquam cauſſabitur ab intellectu, niſi cum habitudine, & reſpectu ad ea, quæ diſtinguuntur realiter. 1. Ra[...] nen[...]

Secunda ratio, vt generalis ſit, ita formari poteſt. Intellectus noſter, aut ponit diſtinctionem rationis in his, quæ realiter diſtinguuntur: aut in re, quæ ſecundum ſe realiter eſt vna, & ſimplex. Si primo modo; talis diſtinctio, & pluralitas rationis manifeſtè reducitur ad diſtinctionem realem. Si ſecundo modo; in illa re nõ poteſt ponere diſtin- 2. Ra[...]

ctionem

ctionem, niſi per habitudinẽ ad ea, quæ ſecundùm rem ſunt plura. Ergò omnis diſtinctio rationis reducitur ad aliquã diſtinctionem realem, ad quam intellectus habeat habitudinem, & proportionem. Conſequentia patet à ſufficienti partium enumeratione: & eodem modo maior eſt nota.

24. Prior autem pars minoris ex ſe eſt manifeſta. Poſterior veró ex eo probatur; quia diſtinctio rationis, quam intellectus facit inter genus, & differentiam, ſumitur ex ijs, quæ ſecundùm rem ſunt diuerſa: nam ratio generis in animali ſumitur ex operationibus ſenſus; ratio verò differentię in rationali ſumitur ex operationibus intellectus; quas conſtat eſſe realiter diſtinctas. Simili modo ratio coloris in albedine ſumitur ex motione viſus: color enim viſum immutat: ratio veró differentiæ in eadem albedine ſumitur ab actione diſgregatiua viſus; quæ duo (vt volunt) ſunt realiter diſtincta. Colligitur ratio ex Godofredo apud Capreolum vbi ſuprà fol. 123. col. 4. in quinto argumento. Godofred.

3. Ratio. Tertia ratio ſumitur ex Durando vbi ſuprà n. 17. quoniã in creatis diſtinctio rationis nõ fit, niſi per comparationem ad aliquam diuerſitatem realem. Ergò in diuinis eodem modo fiet. Ergò nulla diſtinctio rationis fit, niſi per comparationem ad realem diuerſitatem. Vltima conſequentia patet ex ſufficienti enumeratione. Prima autem probatur; quia eadem eſt ratio in vtraque, nec vna diſtinctio minor eſt, quàm altera.

25. Porrò antecedens probat Durandus adductis aliquibus exemplis, vt idem dicendũ ſit in omnibus. Albedo enim, & color ſunt idem re, & vniuerſaliter omnis ſpecies cum ſuo genere; at nullus poſſet iudicare colorem, & albedinem ratione differre, ſi præter albedinẽ nullus eſſet alius color realiter diſtinctus ab ea: quin potius color, & albedo idem eſſent omnino. Et idem dicendum erit de quocunq; alio genere: nec enim cognoſcere poſſemus genus ratione diſtingui ab ſpecie, niſi videremus dari ſub illo genere ſpecies realiter diſtinctas. Idem igitur dicendum erit in cæteris omnibus, quæ in creatis ratione diſtinguuntur. Quod fuit antecedens.

26. 4. Ratio. Quarta ratio eſt Gerardi, Omnis diſtinctio ſecundum rationem prouenit, vel ex natura, & diſpoſitione rei neceſſitantis intellectũ, vt eam concipiat ſub diuerſis rationibus: vel ex modo intelligendi noſtri intellectus non potentis rẽ apprehẽdere, niſi ſub plurib⁹ rationib⁹. Vtroque autẽ modo diſtinctio rationis ſumitur ex reali aliquorum diſtinctione Maior ſupponitur; priorem partem minoris probat ſumpto exẽplo in vno loco terminante diuerſos motus: vnum; vt eſt terminus ad quem; alterũ; vt eſt terminus à quo; ſine qua habitudine vnus ille locus non poteſt ratione diſtingui. Poſteriorẽ verò partem inde confirmat quia intellectus noſter ratione ſuæ imperfectionis in cognoſcendo nõ poteſt inueſtigare rei quidditatem niſi procedendo de vno gradu imperfectò ad magis perfectum: quam diſtinctionem facere non poteſt, niſi per habitudinem ad diuerſas quidditates.

Quintò arguit Cumelius; quoniam diſtinctio rationis non eſt vera diſtinctio. Ergò non poteſt intelligi ſine ordine ad diſtinctionẽ realẽ, quæ eſt diſtĩctio vera Cõſequẽtiã ꝓbat; quia ens rationis nõ poteſt cõcipi ſine ꝓportione ad ẽs reale 27. 5. Ratio.

Poſtremò confirmatur auctoritate Cõmentatoris 12. Metaph. com. 38. vbi expreſſè docet, quod intellectus nõ poſſet diſtinguere rem ſimplicẽ, niſi diſpoſitionem, & diſpoſitum accepiſſet, vbi realiter diſtinguuntur: id eſt, niſi illas diuerſas rationes ſumpſiſſet ex rebus realiter diſtinctis. 28. Vltima rat

Hæc ſunt, quibus aduerſarij probatũ eſſe volunt diſtinctionẽ rationis ex ſua natura ſibi vendicare, vt ſumatur ex aliqua reali diuerſitate. Quod ſi verum eſt benè infert diſtinctionẽ rationis inter attributa neceſſariò ſumi per habitudinem ad aliquam diſtinctionem realem ad extra. Quod negat noſtra aſſertio. 29.

His tamen non obſtantibus perſiſtẽdũ eſt in noſtra aſſertione. Fundamẽtũ autẽ aduerſariorũ plane falſũ eſt: oppoſitũ enim docet D. Thomas de verita te q. 3. ar. 2. ad 3. vbi verbis expreſsis docet pluralitatẽ rationis (quã diſtinctio rationis neceſſariò ſequit̃) quandoque reduci ad aliquã diuerſitatẽ rei; quandoq; nõ reduci. Cui⁹ auctoritate illã ꝓpoſitionẽ, vt falſã negarũt Capreolus in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad argumẽta vltimo loco 30. Perſiſtitur in ſentẽtio. D. Thomas Capreolus.

 fol.

fol.130.column.3.§.*tunc ad primam improbationem*, & inferiùs ad quintum, & ſextum; Soncinas ibi concluſ.7.ad primum Durandi, & Godofredi § *dico ſecundò*, & Aiala ibi q.4.ar.3.notab.4. Quorum doctrinam eſſe veriſsimam euidenter probat diſtinctio rationis ratiocinantis: hæc enim, cùm non habeat fundamentum in re, vt cum communi doctrina contra Bellomontanum oſtendimus in quæſtione præcedente artic.9. non poteſt immediatè, & proximè ſumi ex aliqua reali diſtinctione; ſed ex diſtinctione quorundam modorum eſſendi, quos res intellectui obiecta per ipſum intellectum conſequitur: etenim diſtinctio rationis: quæ eſt inter Petrum, vt de ſe ipſo prædicatur, nõ fundatur in aliqua diſtinctione reali, ad quam intellectus habeat habitudinem, vt in Petro rationem prædicati concipiat diſtinctam à ratione ſubiecti: ſed ſolùm fundatur in diſtinctione, quæ datur inter illas duas ſecundas intentiones prædicati, & ſubiecti, quas Petrus immediatè conſequitur ex eo, quòd de ſe ipſo per intellectũ prædicatur. Quæ duę ſecundæ intentiones nec in eſſe, nec in concipi per ſe pẽdent ex aliqua diſtinctione reali; quia ex ſe tàm conuenire poſſunt entibus realibus, quàm entibus rationis, ſi obiectiuè intelligantur. Et hinc eſt, vt diſtinctio rationis ratiocinantis non ſolùm dari poſsit in entibus realibus, ſed etiã in entibus rationis: ſicùt enim Petrus ratione diſtinguitur à Ioãne, dũ à Ioãne in prædicatione negatur; ita etiã intentio generis ſecundùm rationem diſtinguitur ab intentione ſpeciei. Concedẽdum eſt igitur doctrinam illã falſam eſſe in diſtinctione rationis ratiocinãtis. Quin potiùs falſa etiã eſt in diſtinctione rationis ratiocinatæ; quia, vt dixim⁹ in noſtra tertia concluſione intellectus noſter facit diſtinctionem rationis inter bonitatem, & veritatem diuinam ſine vlla habitudine ad realem diſtinctionem; ſiquidẽ bonitas, & veritas in creatis inter ſe realiter non diſtinguantur.

Soncinas. *Aiala.*

31. Non placet ſolutio aduerſariorũ.

Nec vim argumenti ſolues, ſi dicas verum, & bonum in creatis non diſtingui realiter; benè tamen res ipſas, quæ veritatem, & bonitatem habent: nõ ſolues (inquam) quoniam apud aduerſarios diſtinctio rationis in diuinis ideo requirit habitudinem ad diſtinctionem realem in creaturis; quia illarum diſtinctio conducit, vt res diuinas poſsimus concipere, vt diſtinctas: v. g. diſtinctio rationis, quam intellectus noſter facit inter ſapientiam, & iuſtitiam Dei, ideo poſtulat habitudinem ad realem diſtinctionem ſapientiæ, & iuſtitiæ in creatis; quia ex diſtinctione reali inuenta inter eas, poteſt eas diſtinguere in diuinis. Iam verò diſtinctio inter res creatas habentes in ſe ipſis veritatem, & bonitatem nihil conducit ad diſtinguendam diuinam bonitatẽ à veritate: ad id enim ſolùm conducit diſtinctio, quæ datur inter bonitatem, & veritatem creatam. Hæc autem nullo modo eſt realis, ſed rationis. Quod in hac materia eſt maximè aduertendũ; meritò igitur D. Thomas cum his, quos citauimus, expreſſè negauit id, quod aduerſarij pro fundamento ſumpſerunt.

3[…] Solu[…] mi a[…] ti.

Nec obſtant, quæ in illius confirmationem adducuntur. Ad primam rationem reſpondent Capreolus, Aiala, & Soncinas negatione maioris: nec enim in omnibus eodẽ modo ſe habet diſtinctio rationis ad realem, quo ſe habet ens rationis ad ens reale; ita habes apud Capreolum, vbi ſuprà fol.131. column. 1. §. *ad tertiam dico*. Aialam fol. 108. col. quarta §. *ad vltimam probationem*, Soncinas in d. concluſ. ſeptima §. *reſpondeo, negatur conſequentia*: qui omnes varias adducunt inſtantias, fortè non ſatis accommodatas: quare ſatius erit ſine inſtantia illam negare, cùm ſine probatione ſumpta ſit: maximè; quia ens, & diſtinctio entis ſunt veluti diſparata: vnum enim eſt ſubiectum, alterum paſſio illius.

Capre[…] *Aial.* *Soncin[…]*

3[…] Maior[…] tio.

Faciliùs ſoluetur argumentum, ſi diſtinguamus maiorem: quoniam ens, & diſtinctio poſſunt dici realia duobus modis. Vno modo, vt id dicatur reale quod eſt ſine intellectu. Altero modo; quia diſtinguitur, vt res à re. Si maior intelligatur primo modo; admittendus eſt totus diſcurſus; quoniam diſtinctio rationis ſemper habet ortum ex aliqua diſtinctione, quæ ab intellectu non pẽdet: nec enim intellectus poterit moueri ad formãdos plures cõceptus de eãdẽ ſimpliſsima re, niſi præcedat aliqua diſtinctio, quæ diſtinctio ab intellectus

non

non pẽdeat ſiuè illa præcedat in re, quæ diſtinguitur, ſiuè in alia. Quare ad diſtinctionem rationis, quam in diuinis facit intellectus naturaliter intelligẽs, ſemper neceſſaria eſt habitudo ad diſtinctionem realem in creaturis vel actualem, vel virtualem, ſiue fundamentalem. Quod etiam veriſsimum eſt in diſtinctione rationis, qua veritas, & bonitas in Deo naturaliter fit à noſtro intellectu: habet enim habitudinem ad diſtinctionem fundamentalem, quæ ſecluſo intellectu datur in vero, & bono creato. Porrò, ſi ſermo ſit de poſteriori ſenſu, ſumpta ſcilicèt diſtinctione reali pro ea, quæ datur inter rem, & rem, & maior eſt negãda, & minor. Maior quidem; quoniam ſine fundamento ſumitur in materia diſparata, vt ſuprà diximus. Minor verò; quia nõ eſt neceſſe, vt ens rationis immediatè fũdetur in ente reali: poteſt enim immediatè fundari, tùm in alio ente rationis, vt logici docent; tùm in ente reali, quod propriam non habet realitatem, vt eſt relatio. Nam in relationibus dantur genera, & ſpecies.

34. Solutio 2. Ad ſecundam rationem admittimus diſtinctionem rationis, quam intellectꝰ ponit in realiter diſtinctis, per ſe reduci ad diſtinctionem realem, vt fatetur D. Thomas de veritate q. 3. ar. 2. ad 3. negamus tamen non poſſe dari diſtinctionem in re, quę in ſe eſt vna, & ſimplex, niſi per habitudinem ad ea, quæ ſecundùm rem ſunt plura: oppoſitum enim docuit D. Thomas immediatè citatus, dum dixit differentiam rationis, quæ ponitur inter diuinas perfectiones non reduci ad aliquam realem diſtinctionem. Quæ doctrina non ſolùm vera eſt in terminis noſtrę quartæ aſſertionis, in quibus diſtinctio rationis ſumitur per habitudinem ad intra; ſed etiam in terminis aſſertionis tertiæ, in quibus diſtinctio neceſſariò ſumenda eſt per habitudinem ad res creatas: adhùc enim non eſt neceſſaria habitudo ad diſtinctionem realem propriè ſumptam, vt oſtendimus ad primam rationem. Quare propoſitio, quæ ſimpliciter ponitur in ſecunda parte minoris, abſolutè eſt negãda. Nec probatio ſumpta ex diſtinctione rationis, quæ datur inter genus, & differentiam, aliquid ualet: nã, vt admittamus cum D. Thoma vbi ſuprà diſtinctionem illam rationis ſumi per habitudinem ad diſtinctionem propriè realem; non benè infertur omnẽ diſtinctionem rationis neceſſariò ſibi poſtulare talem habitudinem: etenim ex D. Thoma aliqua diſtinctio rationis reducitur ad realem: aliqua non reducitur. At ex vna particulari inferre vniuerſalem, eſt inutilis illatio.

D. Thomas

Ad tertiam rationem ſumptam ex Durando reſpondetur primò negatione antecedentis: eſt enim falſum in diſtinctione rationis ratiocinantis, vt ſuprà diximus: imò non eſt vniuerſaliter verum in diſtinctione rationis ratiocinatæ: nam diſtinctio inter verum, & bonum in creatis nullam habet habitudinem ad diſtinctionem propriè realem, vt etiam oſtendimus. Probatio autem antecedentis ex particulari infert vniuerſalem; quæ conſequentia non eſt bona, niſi vel in materia neceſſaria, vel quando in omnibus particularibus datur eadem ratio, quod in propoſito non cernitur. Reſpondetur ſecundo admiſſo antecedente non valere primam conſequentiam propter diſparem rationem, quæ inter diuina, & creata reperitur; nã in Deo ad intus abſque vlla habitudine ad extra datur ſufficiens cauſſa pluralitatis conceptuum in concipienda diuina eſſentia; nimirum infinitus exceſſus, quo illa vim noſtri intellectus excedit, vt vbiquè docet D. Thomas, & patebit ex ar. 9. & 10. In creatis autem nulla datur res in ſe ipſa ſimplex, quæ in ſe ipſa ſine habitudine ad extrinſeca habeat ſufficientem cauſſam plurificandi conceptiones ſui. De hoc latiùs in duobus articulis ſequentibus. 35. 1. Solutio 3. 2. Solutio.

Ad quartam rationem Gerardi negãda eſt vtraque minoris pars. Et quod attinet ad priorem partem dicendum eſt non eſſe opus, vt in omni diſtinctione rationis, quæ prouenit ex natura rei, quæ diſtinguitur, reperiatur habitudo ad realem diſtinctionem, vt facilè patet tàm in rebus creatis, quàm in diuinis. In creatis quidem; quoniam diſtinctio rationis, quæ in qualibet re reperitur inter tranſcendentia (v.g. inter verum, & bonum) non ſumitur per habitudinem ad diſtinctionem realem, vt iam oſtendimus. In diuinis verò; quoniam 36. Solutio 4. Ad priorẽ partẽm minoris.

nō ſolūDei intellectus,&intellect⁹beati poſſunt facere hāc rationis diſtinctioē ſine tali habitudine, vt patebit ex duobus articulis ſequentibus;ſed etiam intellectus viatoris eleuatus, vt diximus in quarta cōcluſione. Meritò igitur neganda venit prior pars minoris. Probatio autem in eo deficit;quoniam, quod in vna diſtinctione reperitur, putat in omnibus reperiri;cū tamen in omnibus nō eadē ſit ratio. Pro cui⁹ explicatione aduertēdū eſt apud D. Thomā cū multis in locis, tùm maximè de veritate q. 3. ar. 2. ad 3. non vnam dari cauſſam pluralitatis conceptuum, & diſtinctionis inde conſecutæ:interdum enim pluralitas,& diſtinctio prouenit ex reali diuerſitate,atq; diſpoſitione vnius, & eiusdē rei:vt quādo vnus locus variatur penes diuerſam terminationem diuerſorum motuum;quia ſcilicèt vnius eſt termin⁹ à quo; alterius verò ad quem. Idem etiā cernitur in puncto, provt eſt finis præcedentis partis, & principium conſequētis: atque etiam in Petro provt ſucceſsiuè eſt albus, & niger; aut ſimùl albus,& calidus: in his enim caſibus vna & eadē res variè diſponitur,&afficitur.

Aduertētia.

37. Interdum verò diſtinctio rationis ꝓuenit non ex diuerſitate reali eiuſdem rei,ſed ex perfectiſsima rei vnitate,quę ita eſt actu vna,vt virtute ſit multiplex; vt cernitur in diuina eſſētia,quæ diſtinguitur diſtinctione rationis. Cum igitur duplex reperiatur cauſſa,cur vna,& eademres diſtinguatur ratione; nō poteſt ſumi argumentum, vt quod in vna diſtinctione reperitur, in alia etiam reperiatur; quia, vt diximus, poteſt in vtraq; diſpar eſſe ratio. Itaque facilè admittimus ad diſtinctionē rationis, quæ prouenit ex reali varietate eiuſdem rei, neceſſariam eſſe habitudinem ad diſtinctionem realem, vt cernitur in diſtinctione vnius, & eiuſdem loci, qui penes hanc, vel illam rationem terminandi motum ratione diſtinguitur:at non proinde cogimur admittere hanc habitudinem eſſe neceſſariam ad diſtinctionē rationis, quæ cauſſatur ex perfectione vnitatis rei, quæ per rationē diuiditur; qualis eſt diſtinctio rationis,quę cernitur in attributis: hæc enim non ſemper indiget pręfacta habitudine. Et hęc pro explicatione prioris partis minoris.

Similis defectus reperitur in probatione poſterioris partis:etenim duplex cernitur imperfectio in noſtro intellectu. Vna intrinſeca; limitatio ſcilicèt virtutis in intelligendo: altera in modo intelligendi ſibi connaturali, quia non poteſt intelligibilia percipere,niſi ex ſēſibilibus: vnde in inueſtigandis intelligibilibus, ſiue ſint abſtracta à materia, ſiue concreta cum illa, ſemper procedit à ſenſibilibus ad intelligibilia; ab imperfectioribus ad perfectiora;deniq; á poſteriori ad id, quod eſt prius. Intereſt autem inter vnam, & aliam imperfectionem; quoniam prior imperfectio eſt inſeparabilis ab intellectu creato: poſterior autem ſeparabilis;nam in patria omninò ab ea liberabitur;invia autem ex priuilegio liberari poteſt. Dicimus igitur diſtinctionem rationis quæ naſcitur ex poſteriori imperfectione, ſemper requirere prædictam habitudinem ad diſtinctionem realem, vt patet ex tertia aſſertione: quam tamen non neceſſariò requirit diſtinctio rationis, quæ præcisè naſcitur ex priori imperfectione: hæc enim dari poteſt ſine tali habitudine,vt patet ex aſſertione quarta,& amplius patebit ex ſequenti artic. Deficit igitur Gerardus in eo,quòd putat id, quod in vna diſtinctione reperitur, in alia etiam admittendum eſſe; in quo euidēter decipitur; quia poteſt dari diſpar ratio in vtraque. 38

Ad po[ſte]|rem pa[rtem] minor[is].

Gerar[dus].

Quinta ratio, quæ eſt Cumelij, debilior eſt,quàm poſsit certū reddere virū doctum, vt certò credat diſtinctionem rationis non poſſe intelligi ſine aliquo ordine,& proportione ad ea,quæ diſtinguuntur vel realiter, vel ex natura rei: nam quanuis diſtinctio rationis ſumpta in actu ſignato pro ſe ipſa,&vt eſt diſtinctio rationis,intelligi non poſsit,niſi per analogiam ad diſtinctionem realem (eſt enim diſtinctio conueniens cū diſtinctione reali ſolùm analogicè) tamen in actu exercito non neceſſarió requirit extrema ab intellectu diſtingui per habitudinem ad aliqua,quę realitēr diſtinguantur. Ad argumentum igitur in forma ádmittitur tot⁹ diſcurſus;quia ſolúm probat diſtinctionem rationis ſumptam pro ſe non poſſē cognoſci, niſi in ordine ad diſtinctionem realem, ad cuius analogiam dicitur diſtinctio. 39

Ad q[uintam] ration[em].

Ac

At inde inferre nihil poſſe diſtingui ſecundum rationem, niſi per habitudinē ad diſtinctionem realem inter alia repertam, non eſt aliud, quàm facere trāſitum de conceptu ipſius diſtinctionis ad conceptus extremorum, quæ diſtinguuntur: quæ illatio eſt diſparata.

40. Ad poſtremum. Capreolus. Ad poſtremum dicimus cum Capreolo, vbi ſuprà fol. 131. column. 1. §. *& tunc ad primam probationem*, commentatorem agere de intellectu, prout Deum intelligit ex creaturis, qui modus intelligendi eſt ſibi connaturalis. Quod etiam docuit idem Capreol⁹ ibi fol. 130. col. 1. §. *ad ſecundam improbationem*. In hoc autem ſenſu diſtinctio rationis neceſſariò requirit habitudinem ad ea, quæ in creatis realiter diſtinguuntur, vt diximus in ſecunda concluſione. Et hæc diximus pro defenſione tertiæ aſſertionis.

§. 5.
De quarta concluſione.

41. Ad 4. conclu. SVpererat expendere, quæ contra quartam concluſionem obijci poſſunt, quatenus cauſſam diſtinctionis attributorum ſumit non ex diuerſitate creaturarum ad extra; ſed ex vnitate perfectiſsima diuinæ eſſentię, quæ ſe habet ad intra: cōtra quod multi multis inſurgunt. Sed quia hæc difficultas etiam tangit reſolutionem ſequentis articuli; ideo tàm argumenta, quàm ſolutiones eorum differimus in ſequentem articulum §. 4. & 5.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm attributa ab intellectu beati ratione diſtinguantur?

§. I.
Refertur pars negans.

1. Auctores partis negantis. DE propoſita quęſtione cōtrouerſia eſt inter theologos. Partem negantem tanquam veriſsimam plerique probant; inter quos eſt Bellomontanus 1. p. diſp. 118. c. 2. vbi refert Capreolum in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. in fine in ſolutione cuiuſdam argumenti: ſed Capreolus ibi agit de ſolo intellectu diuino. vt patet ex ſolutione primi argumēti fol. 131 column. 3. in fine §. *ad primum quidem dico*; nec in fine illius quæſtionis de beato verbum facit. Quinimò in eo articulo de beato ſemper docuit oppoſitum, vt videbimus. Eandem ſententiā negātem probare videtur Suari⁹ in Metaph. diſp. 54. ſect. 2. n. 25. & eam inſinuat lib. 1. de eſſentia Dei c. 13. n. 6. & clariùs lib 4. de Trinitate cap. 4. n. 17. conſentit Antonius Rubeus apud Porphyrium in tractatu de natura entis rationis in 5. dubio pag. 294 col. 2. & probat Fonſeca 7. Metaph. cap. 8. q. 2. ſect. 7. litera F.

2. 1. Fundamentum. D. Bern. Huius opinionis fundamenta varij variè ſumunt. Bellomontanus primum fundamentum ſumit ex D. Bernardo lib. 5. de conſideratione ad Exgenium paulò ante finem in hæc verba: *Nobis autem quia non poſſumus cum Deo ſimplicitate contēdere, dum contendimus apprehendere vnum; occurrit veluti quadruplicatum. Facit hoc ſpeculum, & ænigma, per quod ſolùm videre datur. Cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus ſicuti eſt; nec enim iam tunc fragilis acies mentis noſtræ, quantumlibet vehementer intendens aliquatenus reſiliet, diſilietvè in ſuam pluralitatem: colliget ſe magis, adunabit, conformabitquè vnitati illius, vel potius vnitati illi, vt vna vni facies reſpondeat faciei.* Quæ verba putat adeo eſſe expreſſa, vt hec ac vllo ſcholaſticæ theologiæ ſtudioſo aliquid clariùs dici, aut deſiderari potuerit. Etenim expreſſè aſſerit multitudinem illam perfectionum, quam varijs vocibus de Deo ſignificamus, prouenire ex infirmitate noſtri intellectus adhùc cognoſcentis Deum per ænigma: eam verò multitudinem nō manſurā in noſtro intellectu cū Deū videbimus ſicuti eſt. Quin poti⁹ expreſſè aſſerit diuina attributa, quę diſtīcta in via cognoſcebantur; ita videri in patria indiuidua, & abſque diſtinctione; vt quantumuis intellectus videns Deum conetur ea diſtinguere, non valeat: id enim illis verbis ſignificauit: *nec quantūlibet vehementer intendens aliquatenus reſiliet diſilietvè in ſuam pluralitatem.* Iā verò (ait Bellomontanus) poſſet in ſuam pluralitatem reſilire, diſilireve, ſi poſſet plura in Deo diſtinguere.

3. 2. Fundamentum. D. Thomas. Deinde hanc ſententiam confirmat auctoritate D. Thomæ q. 7. de potentia ar. 6. vbi concinit cum D. Bernardo; docet enim ex infirmitate noſtri intellectus prouenire, vt Deum nō valeat cognoſcere, niſi cum diuidendo. Ergó ſi in-

tellectus Deum obiectiuè apprehendat, ſicuti eſt; cum in ſe ipſo nullam habeat diſtinctionem aut pluralitatem; vtique nullo modo poterit diſtingui, aut diſtinctus apparere.

4. 3. Ratio. Tertiò ita argumentatur: vel beatus eàdem intellectione, qua cognoſcit diuinam eſſentiam, diſtinguit in ea plura attributa; vel alia. Non eàdem; vt fatentur aduerſarij: nam, cùm eſſentia ſimpliciter apprehendatur, non diſtinguitur in plura. Aliam nullus vnquam in beato agnouit; ſed nec poteſt agnoſcere: quia omnes viſiones ſunt eiuſdem ſpeciei.

5. 4. Ratio. Quartò ex mente illius ita poſſumus arguere: quia notitia intuitiua terminatur ad rem, ſicuti eſt à parte rei. Ergò non concipit, vt plura, quæ in ipſa re ſunt vnum, vt ex eodem habes in d. diſp. 118. c. 2. n. 4. & 7. & diſp. 223. cap. 1. n. 2. & 1. 2. diſp. 12. c. 2. n. 6. Ergó cùm cognitio beati ſit intuitiua, non poterit in ipſa diuina eſſentia concipere plura, cum in illa omnia ſunt vnum; & per cōſequens nec poterit facere diſtinctionē rationis inter atttributa.

6. 5. Ratio. Quintò alij, vt Suarius, inde fundamentum ſumunt; quia diſtinctio rationis dari non poteſt, niſi medio intellectu concipiente rem imperfectè, abſtractè, & confuſè; ſed beatus non videt diuinas perfectiones imperfectè, ſed perfectè, non abſtractè, ſed intuitiuè: non confuſè, ſed clarè. Ergò non poteſt inter eas facere diſtinctionem rationis. Minor eſt indubitata: maiorem probat Suarius in Metaph. diſp. 7. ſect. 1. n. 8. & diſp. 54. ſect. 2. n. 20. & 21. & ſatis explicat lib. 4. de Trinitate cap. 4. n. 17. Vnicū fundamentum inde ſumit; quia diſtinctio rationis, cū non conſiſtat in re ipſa, vt cognita, ſolùm conſiſtet in quadam denominatione extrinſeca, quam res habet à conceptibus. Ergò requirit aliquam diſtinctionem in ipſis conceptibus, & in denominatione extrinſeca, quæ ab illis ſumitur. At diſtinctio conceptuum non ſolùm denotat imperfectionem ratione pluralitatis; ſed etiam ratione modi concipiendi rē: nā quādo res eſt in ſe vna, ideo pluribus conceptibus apprehenditur; quia ſingulis imperfectè, & inadæquatè apprehenditur; quod imperfectionem dicit. Hoc eſt fūdamentum, quo Suarius cum nonnullis probat diſtinctionem rationis ſemper denotare imperfectionem in intellectu illā faciente: quam imperfectionem nō habet intellectus beati in ordine ad diuinas perfectiones, cum illas clarè, & diſtinctè apprehendat.

Sextò & vltimo; inde alij argumentātur; quoniam beatus illam diſtinctionem rationis nec poteſt ſumere ab ipſa diuina eſſentia; nec per habitudinem ad creaturas. Nullo igitur modo poteſt facere aliquā rationis diſtinctionē. Cōſequētia eſt nota: quia diſtinctio rationis nō poteſt fieri, niſi altero illorū modorū. Minor probatur: quoniā viſio beata in cognoſcēdis diuinis perfectionibus nō dependet à creaturis. Ergó ſi viſione ipſa facere debet diſtinctionem rationis, eam faciet ſine habitudine ad extra: & ſubinde illam ſumet ex ſola diuina eſſentia. At ex illa eam ſumi non poſſe, ex eo facilè patet; quia diuina eſſentia, in ſe ipſa nullam habet diſtinctionem, ſed ſūmam vnitatem. Iam verò vnum quatenus vnum, nō poteſt cauſſare, niſi vnum: diſtinctio autē rationis reſultarē nequit, niſi ex obiectis cognitis, vt pluribus. Hęc ſunt huius negantis partis fundamēta. 7. 6. Ratio.

§. 2.

Pars affirmatiua cenſetur probabilior.

PArtem tamen affirmantem propoſitæ quæſtionis probarunt grauiſſimi theologi: eam probare debent, qui in ſequenti articulo volunt diſtinctionem rationis inter attributa diuina poſſe fieri à diuino intellectu: à fortiori enim concedent eam fieri poſſe ab intellectu hominis, vel angeli beati. Sed ſpecialiter de intellectu hominis beati hanc affirmatiuam partem latè confirmat Henricus quodlib. 5. q. 1. maximè litera S. & litera Z. in fine, citatur à Bellomontano Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 2. dub. 1. 2. & 3. at de intellectu beati nihil loquitur. Eandem ſententiā mihi probat Caietanus 1. p. q. 13. ar. 4. ad finem commenti; quatenus pluralitatem rationum de Deo à ſolo diuino intellectu excludit; quaſi eā non excludat ab intellectu creato, etiam ſi Deo maximè appropinquet. Molina etiam mihi hanc partem probat 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 3. nam licèt ibi poſt primam concluſionem 8. Pars affirmans. Henricus. Caietanus. Molina.

cluſionem §. *cõſulto etiam*, neget per viſionem beatam fieri poſſe diſtinctionem rationis per habitudinem ad diſtinctos conceptus; non negat tamen, ſed concedit per eam, hanc diſtinctionem poſſe fieri eo modo, quem in quinta concluſione explicat de diuino intellectu. In eâdem ſententia eſt Capreolus, quanuis à Bellomontano pro ſententia oppoſita falsò citetur. Nam in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. nõ ſemel, ſed iterũ & iterũ hãc diſtinctionẽ inter attributa cõcedit intellectui creato videnti Deum, vt patet fol. 125. col. 4. in principio §. *addo etiam*, & fol. 130. col. 2. ad finem, & clariùs fol. 131. column. 2. poſt principiũ; expreſſè id docuit 1. p. d. 27. q. 2. art. 3. ad 8. Durãdi fol. 206. col. 2. Id ipſũ etiã affirmat Aiala ibi q. 4. ar. 4. fol. 106 col. 3. in fine, & Soncinas eodem in loco concl. 7. in principio. Nec iſta ſententia videtur aliena à D. Thoma in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. §. *quantum verò ad quartum*. Hanc etiã fuiſſe ſententiam Scoti, non dubitabit, qui eum legerit in 1. d. 8. q. 4 litera E. §. *item contra minorem*. Conſentit Lichetus cum Bargio ibi fol. 184. col. 1. in principio.

Capreolus. *Aiala.* *D. Thomas* *Scotus.*

9. *Probatur pars affirmatiua.* *Auguſt.*

Ego hanc ſententiam puto eſſe longè probabiliorẽ, ſi debitè explicetur. Præmittendum eſt igitur, ſicùt Theologi cũ Auguſtino duplicem cognitionem in patria diſtingũt: matutinam vnam; qua cognoſcunt, & Deum viſione beatifica, & res in Deo: veſpertinam alteram; qua cognoſcunt, & Deum, & res in proprio genere: ita etiam diſtingui in ea duplicem beatorum politiam. Quarum altera iã cõmuniter appellatur veſpertina; altera vero matutina. In vtraque plures actiones exercent beati; tũ neceſſarias, tùm etiam liberas, vt ex D. Thoma, & cęteris Theologis diximus in ſuperiori libro q. 9. artic. 5. §. 1. concl. 2. Poſſumus igitur de beatis in patria agere, vel quo ad cognitionem veſpertinam, qua per ſcientiam infuſam, atque etiam acquiſitam in via Deum cognoſcunt cognitione abſtractiua: vel quoad cognitionem matutinam, quam erga Deum, & intus Deum exercent. Hæc autem adhùc duplex eſt: vna eſt ipſa viſio diuinæ eſſentiæ, qua & beati ſunt, & comprehenſores. Altera, quæ ad illam conſequitur; etenim ex viſione, & amore intra ipſum Deum prorumpunt in diuinas laudes, gratiarumque actiones, exhibẽtes Deo cultum, & reuerentiam, vt ex D. Thomã opuſculo 63. cap. 5. & 6. & ex noſtro Didaco de Tappia de incarnatione q. 21. ar. 2. concl. 5. diximus in d. q. 9. ar. 5. De beatis igitur agere poſſumus iuxta triplicem, quam in illis admittimus, cognitionem. Sequentes igitur concluſiones ſtatuimus.

D. Thomas *Didacus Tappia.*

10. *1. Cõcluſio.*

Sit prima concluſio: non eſt negandũ beatos per cognitionem veſpertinam, quam habent de Deo in proprio genere, poſſe diuina attributa ratione diſtinguere, & de facto illa diſtinguere. Hanc concluſionem probat Molina vbi ſuprà §. *conſulto etiam*, quam priùs iam probauerat q. 13. ar. 4. in fine commenti. Euidenter demonſtratur: quoniam in ipſis beatis quoad hanc veſpertinam cognitionẽ datur perfecta cauſſa pluralitatis cõceptuũ circa Deũ, diuinasq; perfectiones: nã datur limitatio intellectus, & infinita intelligibilitas ex parte diuinę eſſẽtię, cui nullus creat' cõceptus poteſt adęquari. Id etiã ſatis docuit D. Chryſoſtom' citat' à D. Thoma in 1. d. 2. citato loco dũ ait *angelos laudare Deũ; quoſdam, vt maieſtatem; quoſdam verò, vt bonitatem, & cætera*. Ex quibus verbis euidenter colligitur in illa politia veſpertina angelos beatos plures conceptus formare de diuinis attributis re, & ratione præciſos; ita vt vno concipiatur bonitas præciſa à ſapientia; altero verò concipiatur ſapientia præciſa à bonitate; ad quam abſtractionem neceſſariò conſequitur diuiſio attributorum, & diſtinctio illorũ ſecundùm rationẽ. Et ſicùt verba Chriſoſtomi de his actionibus, & cognitionibus explicari poſſunt; ita etiam de illis explicari poterunt verba D. Thomæ loco citato, dum ait beatum plures cõceptiones de Deo formaturum, ſi vidẽs Deum velit illi nomen imponere. In eodem etiam ſenſu explicandus erit Capreolus in locis citatis, quatenus ait beatum videntem Deum de Deo formare plures conceptiones: id enim intelligi non poteſt de ipſa beatifica viſione, quæ in ſe vnica tantùm eſſe poteſt: & maiori cum ratione in eodem ſenſu explicãdus eſt idẽ Capreolus fol. 125. col. 1. ad 5. Aureoli, dũ docet aliquos beatos vnico conceptu cognoſcere, quæ alij inferiores non cognoſcũt, niſi per plures.

Molina. *Chryſoſt.* *D. Thomas* *Idem.* *Capreolus.*

Secunda

11. 2.Cõcluſio. Secunda concluſio: nec etiam negandum eſt poſſe beatos in politia matutina (in qua cum Deo non extra Deum, ſed intra communicant) eaſdem diuinas perfectiones, quas beatifica viſione vnitè vident, intelligendo diuidere. Hęc concluſio etiam debet eſſe indubitata apud eos, qui admittunt matutinam politiam in beatis: debent enim admittere beatos ex beatifica viſione plures actiones exercere, tùm neceſſarias, tùm etiam liberas erga Deum, & proximos, quos in Deo vident, vt diximus in d.q.9. præcedentis libri ar.5. inter quas actiones annumerandæ ſunt diuinæ laudes, & gratiarum actiones, in quas beati prorumpunt. De quibus ſatis accommodatè, imò accommodatius explicantur verba Chryſoſtomi ſuprà citata. Imò etiam de his actionibus explicari poſſunt, quæ docet D. Thomas in loco ibi citato cum Capreolo non ſolùm in 1.d.8. loco citato, ſed etiam in 1.d.27.q.2.ar.3. ad 8. Durandi fol.206.col.2. vide inferiùs quæſtione 12.art.6.§.2. cõcl. 3. Quilibet igitur beatorum videns, & amans Deum ex ipſa viſione, & amore cum Deo intus communicans prorumpit in varias Dei laudes ob eas, quas in eo videt, perfectiones, ſingulas illas ſingulis laudationibus extollens. Iam verò laudatio, ſicut & gratiarum actio, ſunt actiones intellectus, quibus ſingulæ perfectiones ab alijs præciſè concipiuntur ſimùl, & diſtinguuntur.

12. 3.Cõcluſio. Tertia concluſio: nec ſimiliter negãdum eſt diuinas perfectiones ipſa etiam viſione diſtingui poſſe, imò de facto diſtingui, ſi non eodem, ſaltem in diuerſis beatis. Hæc concluſio, quamuis à nemine aſſerta ſit, ab omnibus tamen quoad vtranque partem probari debet. Prior pars euidenter probatur, ſi vera eſt illorum theologorum ſententia, quæ docet poſſe per diuinam potentiam diuinam eſſentiam videri, non viſis interim attributis; videri etiam vnum attributũ altero non viſo: id enim ſi fiat, concedendum eſt dari poſſe duas viſiones intuitiuas diuinæ eſſentiæ, vel ſucceſsiuè in eodem, vel ſimùl in diuerſis re, & ratione præciſas: quæ præciſio dari non poteſt ſine diſtinctione attributorũ ipſas intuitiuas viſiones conſequente. Poſterior etiam pars ex eo mihi eſt euidens; quia perfectio eminentialis, qua Deus omnem entitatem creabilem, omnesq́; eſſendi gradus à creatura immitabiles atquè participabiles in ſe ipſo eminenter continet, in beatis inæqualiter beatis hanc patitur rationis diuiſionem; de quo nullus dubitare poteſt, qui admiſerit magis beatum videre plures eſſendi rationes, & immitabilitates, quæ in illa eminentiali perfectione continentur. Hæc autem illius perfectionis præciſio ſine eiuſdem diſtinctione dari non poteſt. Quin poti[9] ſingulæ pfectiones formales Dei in beatis inæqualibus ſimili modo diuiduntur: quia magis beatus in ſingulis illis plures illius perfectionis gradus, & immitabilitates percipit, quã percipiat minus beatus v.g. magis beatus, dum diuinam ſapientiam magis penetrat, quàm minus beatus, diuinam ipſam ſapientiam intelligibiliter diuidit, dum in ipſa viſione non ſecundum eoſdem ſapiendi gradus, nec ſecũdum eaſdem ſapientiæ immitabilitates ſapientia ipſa repreſentatur. Quo argumento Commẽtator 12. Metaph. com.44. probauit primam intelligentiam ratione diuidi ab inferioribus, dum ait motorẽ Iouis aliam conceptionẽ formare (agit de intuitiua) de prima ſubſtantia, quàm formet motor Saturni, vt patet ex Capreolo vbi ſuprà fol.130.col.3. in fine. Comẽtat. Capreol.

13. 4.Cõcl. Quarta concluſio: beatos vidẽdo diuinas perfectiones in Deo ipſamet viſione eas omnes ratione diſtinguit. Cõcluſio eſt controuerſa: contradicũt, qui negantem probauere ſententiam: conſentiunt tamen, qui pro parte affirmãte ſententiam dixere. In hoc enim ſenſu eam defendunt Henricus, Caietanus, & Molina. Probare debent, qui volunt diuinum intellectum ſuas perfectiones ratione etiam diſtinguere, dum eas diſtinctè cognoſcit: nam quoad hoc eadem eſt ratio in vtroque intellectu. Probatur concluſio: quoniam, vt attributa per intellectum beati ratione diſtinguantur, ſatis eſt, quòd diſtinctè cognoſcantur, vt virtute diſtincta: hac enim cognitione manent in intellectu diſtincta actualiter. Sed beatus ipſa beata viſione, qua Deum videt non ſolùm diſtinctè videt ipſa diuina attributa, ſed etiã diſtinctè videt illa in ſua ſimplici vnitate habere virtualem diſtinctionem. Henric. Caietan.

Ergò

Ergò beati ipſa viſione actu diſtingunt diuina attributa diſtinctione rationis. Diſcurſus eſt legitimus. Maiorem probabimus in ſequenti art. §. 5. minor autem notiſsima eſt ex ijs, quæ de viſione beatifica diximus in lib. ſuperiori q. 9. ar. 3. vbi oſtendimus viſionem beatificam formaliter eſſe ſimplicem, & incõplexam; virtute tamen eſſe complexam, non ſolùm apprehenſiuam veritatum diuinarum; ſed etiam iudicatiuam earum. Beatus igitur ipſa viſione non ſolùm videt perfectiones diuinas, quaten⁹ ſunt vnitę; ſed etiam iudicat eas inter ſe virtute eſſe diſtinctas. Et cũ hoc ſufficiat ad diſtinctionẽ rationis, vt dicem⁹ in ſequẽti ar. vtiq; talis viſio ſub illa virtuali eminentia, quam habet, ſatis erit ad faciendã diſtinctionẽ rationis inter attributa. Sed de hoc latius in ſequenti ar. vbi iterum erit ſermo de hac viſione beata, tùm §. 4. tùm etiam quinto; vbi oſtendemus beatum priùs noſtro intelligendi modo, quàm viſione ipſa videat aut creaturas, aut emanationes perſonarum, videre hanc virtualem attributorum diſtinctionem: & ex conſequenti diſtinguere attributa abſque vlla habitudine ad diſtinctionem realem, aut creaturarum, aut emanationum.

§. 3.
Soluuntur argumenta partis negantis.

14. NEc argumenta, quæ pro parte negante initio adduximus, tanti ſunt, vt nos à noſtra moueant ſẽtentia.

Ad primũ. Ad primum dicimus verba S. Bernardi non adeo eſſe clara, vt cõuincant hãc fuiſſe illius ſententiam: alijs enim clarioribus vteretur, ſi de hac difficultate ſuam nobis vellet ſententiam explicare. Et quidem ex verbis adductis conſtat D. Bernardum agere de pluralitate, non quidem diuinarum perfectionum, ſed cõceptuum formaliũ, quibus illas perfectiones apprehẽdimus, vt patet ex illis verbis: *nec enim reſiliet deſilietvè in ſuam pluralitatem*: quam ſcilicèt in via habebat: pluralitas autem, quæ viatori eſt propria, eſt pluralitas cõceptuum, quibus, dum vnum Deum nititur apprehendere, quadruplicatum inuenit, vt ſcilicèt quadruplicatis conceptibus illum apprehendat. Et ob hanc conceptuum pluralitatem non poſſumus etiam in intelligendo cum Deo ſimplicitate contendere, vt idem Bernardus ait: quia licèt Deus in ſe ſit ſummè ſimplex; nos tamen in illo intelligendo ſumus maximè cõpoſiti. Itaque agit eo in loco D. Bernardus de pluralitate conceptuum quibus diuina apprehendimus, non vt quid vnum, ſed vt plura, D. Bern.

15. Hæc igitur conceptuum multitudo ortum habet ex infirmitate noſtri intellectus, prout in via per ænigma, & per ſpeculum apprehendit Deum, ſuppoſita ex parte Dei infinita intelligibilitate. Hæc igitur multitudo conceptuum nõ manebit in patria, dum Deum in ſe ipſo clarè videbimus: videbimus enim Deũ, & omnia diuina vnico tantùm, & ſimpliciſsimo conceptu, quam ſimplicitatem cauſſabit ſimplicitas, & vnitiſsima vnitas obiecti beatifici, vt oſtendimus in præcedente lib. q. 9. ar. 3. n. 10. In hanc igitur cõceptuum multitudinem intellectus beati nunquam poterit aut reſilire, aut deſilire, quantũuis in Deum vehementer intendat, & diuinam eſſentiã intelligendo penetret: quia nec retrocedere poteſt in pluralitatem impedit⁹ ab vnitate obiecti, quod vnitiſsimè ſibi obijcitur: nec per ſaltum in illam incidere. At tamen hæc indiuidua attributorum actualis vnitas, ſicùt à ſe obiectiuè non excludit virtualem illorum pluralitatem, & diſtinctionem; ita non excludit à viſione vna, & incomplexa virtualem complexionem, & compoſitionem tam apprehenſiuam, quam iudicatiuam. Quare illa verba: *nullatenus reſiliet, deſilietvè in ſuam pluralitatẽ*. Sicùt intelliguntur de pluralitate actuali ex parte conceptus, non verò de virtuali; ita etiã intelligenda ſunt de pluralitate actuali obiectiua, non verò de virtuali.

16. Ad ſecũdũ. Ad ſecũdum dicendum eſt duplicem in noſtro intellectu infirmitatẽ eſſe diſtinguendam: vnã intrinſecam; quia ſcilicèt habet limitatam vim intelligendi: alteram naturalem; quatenus Deum nõ niſi ex creatis poteſt intelligere. Prior eſt omninó inſeparabilis à noſtro intellectu; & ideo quantumuis diuinitus eleuetur, nunquã poterit formare conceptum, notitiã vè Deo adæquatam; ob quã cauſſã talis imperfectio dicitur intrinſeca,

ſeca. Poſterior autem, quanuis naturalis ſit; ſuo tamen modo eſt extrinſeca: quia poteſt intellectus diuinitus liberari ab ea, & de facto liberabitur in patria. Ex poſteriori imperfectione habet intellectus noſter, non ſolùm quòd non poſsit Deum videre, ſicuti eſt; ſed etiã quòd nõ poſsit diuinas perfectiones aut cognoſcere, aut diſtiguere, niſi pluribus conceptibus: etenim non cognoſcit eas, niſi ex cognitione creaturarum, in quibus eas inuenit actualiter diſtinctas. Neutrum tamen habet ex priori infirmitate; vndè ab vtraque poteſt intellectus liberari, etiam in via, & de facto ab vtraque liberabitur in patria: nam & Deum videbit, ſicuti eſt, & omnes diuinas perfectiones vnico tantùm, & ſimpliciſsimo conceptu percipiet.

17. Ad argumentum igitur explicandum eſt antecedẽs: nam ſi ſermo ſit de priori infirmitate; negandum erit: nec enim ex limitata virtute intelligendi prouenit, quòd intellectus non videat Deum, ſicuti eſt: quia in patria eam infirmitatem habet; & tamen Deum intuitiuè videt. Nec ex eàdem limitatione prouenit, quòd Deum cognoſcendo non diuidat, niſi pluribus cõceptibus: quoniam in patria vno conceptu poteſt Deũ cognoſcendo diuidere. Porrò ſi ſermo ſit de infirmitate poſterioris generis; admittenda eſt prior pars antecedentis; ſecunda autem indiget diſtinctione: neganda eſt enim, ſi intelligatur de diuiſione quocunque modo facta: quia abſolutè loquendo attributa ſecundũ rationem diuidere non prouenit ex imperfectione, cum id concedatur diuino intellectui, vt dicemus in ſequenti ar. At verò ſi intelligatur de diuiſione facta per pluralitatem conceptuum; admittenda eſt: quia, vt diximus, hoc prouenit ex infirmitate orta ex naturali modo intelligendi, quo noſter intellectus diuina intelligit. Ex antecedente autem ita explicato non bene infertur intellectũ videntem Deum non poſſe abſolutè illũ intelligendo diuidere: ſed ſolùm infertur non poſſe diuidere Deum pluralitate conceptuum: quod libenter admittimus: quia beatus vnica dũtaxat viſione videt Deum, diuinaſque perfectiones; quæ tamen quatenus eminenter eſt cõplexa, atque iudicatiua, poteſt illas ratione diſtinguere. Et ita facilè explicatur argumentum ſumptum ex doctrina D. Thomæ, & ſatis ad mẽtem illius. Nec deſunt qui licèt in beatis vnicam intellectionem admittant; non negent tamẽ plura verba & plures cõceptus obiectiuos, vt Capreolus 1.d.27.q.2.ad 8. Durãdi fol.206.col.2. de quo plura libro 7.

Ad tertiũ dicimus beatum eadem viſione, qua videt Deũ, facere hanc diſtinctionem: nec oppoſitum docent auctores noſtræ ſententiæ, vt falſo illis imponit Bellomontanus. Id facilè colliges ex verbis Henrici quodlib. 5. q. 1. litera S. vbi ſic ait: *Et ſic capit eam* (ſcilicèt diuinã eſſentiam) *omnis intellectus beatus, quaſi prima, & ſimplici actione intelligendi: aut in quantum intellectus, quaſi poſt comprehenſionem huiuſmodi negotiatur circa huiuſmodi ſimplex comprehenſum per actum intelligendi.* Ex quibus verbis patet apud Henricum beatũ eodem actu, quo diuinam eſſẽtiam ſimpliciter apprehendit, circa eam negotiari. Clariùs id colliges ex verbis Molinę vbi ſuprà: *verum* (inquit) *an per comparationem ad intellectum diuinum, viſionemq; beatificã attributa diuina alijs modis ratione diſtinguantur; paulò poſt explicabitur.* Nec Bellomontanus afferre poterit, qui in hac opinione aliam intellectionem ponat. Nam Capreolus, & D. Thomas, quos fortè pro ſe citabit, non loquuntur in terminis noſtræ cõcluſionis; ſed in terminis concluſionis ſecundæ, & tertiæ. Itaque beatus eàdem viſione, qua videt Deum, facit hanc rationis diſtinctionẽ. 18. Ad tertiu[m] Henricu[s] Molin[a] D.Th[om.] Capre[ol.]

An viſio illa diſtinctionem iſtam faciat, quatenus reſpondet ſimplici intellectus apprehenſioni; an vero quatenus eminenter eſt complexa, & iudicatiua? res eſt controuerſa: quæ etiam habet locum in viſione increata, de qua oppoſitæ ſunt ſentẽtiæ, vt videbimus in ſequẽti articulo. Magis placet hanc diſtinctionem fieri per viſionem, vt eminenter eſt apprehenſiua, & iudicatiua eorum, quæ videt in diuina eſſentia: & hæc fuit ſententia Henrici loco citato. Beatus igitur videns diuinam eſſentiam notitia veluti ſimplici, & quatenus reſpõdet primæ operationi noſtri intellectꝰ, videt ipſam eſſentiam, & diuinas perfectiones, vnitas tamen, & quatenus cum eſſentia ſunt vnum obiectum ſimpliciſſimum 19 Quo[modo] viſio [...] diſtin[ctio]nem. Hen[ricus]

ſimum

ſimum: at tamen, quatenus eminenter eſt notitia complexa, & iudicatiua, ſicut continet vnum iudicium ſimpliciſsimũ terminatum ad illam eminentem vnitatem, vt diximus in lib. præcedente q. 9. ar. 4. n. 6. ita etiam eminenter continet cognitionem, qua videt, & iudicat illam vnitatem perfectionum virtute eſſe multiplicem, atq; diſtinctam; quæ cognitio ſatis eſt, vt inter ea faciat actualem diſtinctionem, vt in ſequenti ar. dicemus.

20. Ad quartũ. Ad quartum poſſet quis reſpondere cõſequentiã abſolutè nõ eſſe bonã: quia licèt ſit vera in notitia intuitiua, quæ & formaliter, & obiectiuè eſt complexa; non eſt tamen vera, ſi fuerit obiectiuè complexa: nam dari poſſe notitiam intuitiuam obiectiuè complexam admiſimus lib. ſuperiori q. 9. ar. 3. n. 10. cum Caietano 1. p. q. 58. ar. 5. & Curſu Conimbr. lib. 1. de interpretatione cap. 1. q. 5. ar. 4. §. *quod attinet ad* 2. pag. 53. poteſt enim quis aut videre, aut intellectu intueri hominem album. Poſſet igitur quis dicere notitiam intuitiuam obiecti complexi terminari poſſe ad plura. Sed hæc ſolutio videtur ſupponere falſam philoſophiam; quia licèt poſsit dari notitia intuitiua obiectiue complexa (vt cùm videtur homo albus) illa tamen notitia non terminatur ad illud obiectum, niſi vt actu eſt vnum, & per modum vnius. Quare reſpondetur ſecundò doctrinam illam Bellomontani ſolùm eſſe veram in notitia, quæ formaliter, & virtualiter eſt ſimplex, & incomplexa, qualis eſt notitia intuitiua ordinis naturalis, ſiue illa ſit ſenſus, ſiue intellectus, hæc enim, cum ex ſua natura ſit imperfecta; ſicùt non poteſt terminari, niſi ad vnum per modum vnius; ita nec poteſt tendere ad illud, niſi modo incomplexo. Falſam tamen eſſe, & non admittendam in notitia intuitiua perfecta, & ordinis ſupernaturalis, quæ ex ſua natura ita actu, & formaliter eſt incomplexa, & ſimplex, vt virtute ſit cõplexa cõplexione cõpoſitionis, & iudicij, qualis eſt viſio beata, vt oſtendimus in d. q. 9. ar. 3. §. 3. n. 11. & §. 5. n. 26. hæc enim (vt ibi diximus) rem, quæ eſt vna, virtute tamẽ plures, poteſt intelligere, nõ ſolũ ſimpliciter, vt actu eſt vna, & indiſtincta; ſed etiã cõplexè, vt ſcilicèt exiſtit virtute plures: & ob id poteſt in ea plures rationes intelligibiles, & concipere, & concipiendo diſtinguere diſtinctione ſecundum rationem.

Caietanus. 1. Reſpõſio. 2. Reſpõſio.

21. Ad quintũ. Ad 5. argumentũ neganda eſt maior ab ijs, qui cõcedunt diſtinctionẽ rationis inter attributa fieri, & ab intellectu beato, & à diuino: etenim ſaltẽ in diuino nulla admittẽda eſt imperfectio. Nec ꝓbatio maioris vim habet, ſi hac de re bene philoſophamur: Etenim nec antecedens eſt verũ; nec ſi verũ foret, valeret cõſequẽtia. Et, vt ab hoc poſteriori incipiamus; quãuis daremus diſtinctionẽ rationis eſſe denominationẽ extrinſecã ſũptã à cõceptu diſtinguẽte; non video, quã bene inferatur realis cõceptuũ aut pluralitas, aut diſtinctio: ad illã enim denominationẽ ſatis eſt diſtinctio virtualis, quæ admittẽda eſt in viſione beatifica, quatenus eminẽter eſt cõplexa, & veluti plures valens ex ſe determinari ad plura obiecta, eaq; vt plura, & diſtincta concipere, & concipiendo diſtinguere.

22. Melior ſolutio. Sed omiſſa hac ſolutione ad priorẽ cõuertamur, quę antecedẽs negat, vt manifeſtè falſũ: etenim diſtinctio rationis ſiue ſumatur fũdamẽtaliter, ꝓ negatione idẽtitatis cũ re, à qua diſtinguitur; ſiue formaliter ꝓ relatione rationis, quã cõſequitur ex illa negatione; ſẽper cõcipiẽda eſt, vt forma intrinſeca intrinſecè denominãs rẽ, quę ratione diſtinguit.

23. Præmiſſum Quod diſtinctio rationis ſumpta fũdamẽtaliter ſit in ipſa re, quæ diſtinguitur non denominatione extrinſeca, ſed intrinſeca potius; facile patebit, ſi præmittam᷒ diſtinctionẽ rationis nihil aliud eſſe, quàm negationẽ idẽtitatis ſecũdũ eſſe rationis cũ illa re, à qua ratione diſtinguitur. Hoc inductione ꝓbari poteſt: nã diſtinctio rationis, qua Petrus vt pędicatũ, diſtinguitur à ſe ipſo, vt eſt ſubiectum in hac propoſitione *Petrus eſt Petrus*, non eſt aliud, quã negatio identitatis, quàm Petrus, vt ſubiectum, habet reſpectu ſui, vt eſt prædicatũ: ideo enim diſtinguitur à ſe, quia quatenus eſt prædicatum, non eſt idem ſecum, quatenus eſt ſubiectum. Eodem modo diſtinctio rationis, qua intẽtio generis in animali diſtinguitur ab intentione ſpeciei, quæ eſt in homine, non eſt aliud, quã negatio identitatis, quã habet intẽtio generis ad intentionẽ ſpeciei: ideo enim diſtinguitur ab ea, quia non eſt idem cum ea. Similiter etiam diſtinctio rationis, qua

Aaaa ſapien-

ſapientia diuina diſtinguitur à diuina bonitate, vt vtraq; eſt in intellectu viatoris, nihil eſt, niſi negatio identitatis, quam ſecundũ obiectiuam exiſtentiã in intellectu habet in ordine ad diuinã bonitatẽ. Quę inductio cõfirmatur cõmuni metaphyſicorũ doctrina, quæ docet diſtinctionẽ ex ſe dicere negationẽ idẽtitatis, de qua idem Suarius in Metaph. diſp. 7. ſect. 1. n. 7. & clarius ſect. 7. n. 6. Nec ſine fundamento ſanè: quoniam diſtinctio inter aliqua ex hoc primũ prouenit, quòd inter ea datur hoc, & nõ hoc quatenus hoc, quod eſt idem ſibi, nõ eſt idẽ illi, à quo diſtinguitur, quæ eſt optima doctrina D. Thomę, ex quo eam docet Fonſeca in 4. Metaph. cap. 2. in com. litera D. D. §. *his obiectionibus*, pag. 526. in fine. Affirmandum eſt igitur diſtinctionem rationis (de qua agimus) ex ſe eſſe negationem identitatis ſecundum eſſe rationis cũ illa re à qua ratione diſtinguitur. Iam verò negatio huius idẽtitatis formaliter ineſt, & ſuo modo ſubiectatur in re, in qua reperitur hęc carentia idẽtitatis: negatio enim formæ in eo ſubiecto ineſt, in quo nõ reperitur forma negata: ineſt enim in eo ſubiecto, in quo ineſſet forma, quę negatur. Iã verò idẽtitas, quæ negatur, ſi daretur, vtiq; in eſſet in ea re, quæ illius abſentiã habet. Quare non eſt negandum diſtinctionẽ rationis fundamentaliter ſumptã (pro negatione ſcilicèt identitatis) non extrinſecè, ſed intrinſecè conuenire rei, quæ ab alio diſtinguitur.

D. Thomas

24. Quod veró diſtinctio rationis, vt formaliter ſumitur pro relatione rationis, quam res diſtincta conſequitur ex negatione identitatis, in qua proximè fundatur, intrinſece, & non extrinſecè rẽ ipſã diſtinctã denominet, ex eo generaliter probari poteſt; quoniã talis relatio eſt quoddã ens rationis, vt omnes fatẽtur. Iã verò ens rationis nõ eſt aliqua extrinſeca denominatio, ſed intrinſeca, vt modo ſupponimus contra nonnullos. & bene aduertit Antonius Rubeus apud Porphyrium in tractatu de ente rationis in quęſtione, quid ſit ens rationis ad finem in 3. corollario pagin. 276. in fine. Quæ ſententia abſq; dubio eſt probãda in ente rationis ſumpto pro relatione rationis, vt idẽ Rubeus ibi aduertit: id enim facile demonſtratur ex generali ratione relationis, vt relatio eſt: habet enim ex ſua natura, quod ſit forma quędam intrinſeca rei, quam relatam aut fecit, aut denominat, vt optime annotauit Curſus Conimbr. in c. de relatione in prædicamentis q. 1. ar. 1. §. *hæc poſterior ſententia*, pag. 339. nam, cum ex ſua natura poſita ſit in tendentia vnius ad alterum; neceſſe eſt, inſit in eo, quod per relationem in aliud tendit: & inde eſt, vt prædicamẽtum ralationis inter ea prædicamenta enumeretur, quæ ex ſúa natura ſunt formæ intrinſecè denominãtes ſubſtantiam: ſicùt enumeratur prædicamentum quantitatis, atque etiam qualitatis. Cum igitur hæc ſit propria natura relationis, vt formaliter eſt relatio, abſque dubio id ipſum conueniet relationi rationis.

Rubeus.

25. Idem confirmatur. Quod etiam probatur ex propria natura relationis rationis, quatenus eſt relatio rationis: eius enim eſt naturæ, vt nõ exiſtat, niſi obiectiuè in intllectu, idque per actum comparatiuum aut directum, aut veluti reflexum, quæ eſt cõmunis metaphyſicorum ſentẽtiã, quam ſupponimus tanquam veram, probatáq; tũ antiquioribus, tũ etiam recentioribus, de qua Curſus Conimb. in præfatione Porphyrij q. 6. ar. 1. cõcl. 2. pag. 120. Conueniunt omnes relationẽ rationis ſolũ exiſtere obiectiuè in intellectu per actũ conparatiuum. Quanuis autẽ controuerſia ſit, an exiſtat per actũ directò cõparãtem ipſa relationis extrema; an verò per actũ veluti reflexũ, quo concipiuntur ipſa extrema, vt iam comparata, vel potius ipſa comparatio formaliter in ſe ipſa: tamen ſiue hoc, ſiue illo modo explices ipſum actum comparãtem, ſemper colligemus relationem rationis ex ſe eſſe formam intrinſecè denominãtem rem, quę per eam refertur. Et quidem res facilè intelligitur, ſi cum Scoto in 1. d. 45. q. vnica, & 5. Metaph. q. 11. dixeris relationẽ rationis exiſtere per actum directo comparantem extrema, inter quę interiacet; ita vt ex ipſa extremorũ collatione reſultet relatio; nam ſi per ipſam auctualem extremorũ comparationem reſultat relatio inter extrema; abſq; dubio in ipſis extremis intrinſecè inexiſtet, quaſi veluti forma, quæ iam inexiſtens in illis per actum reflexum cognoſcitur.

Scotus.

Porró

26. A nõũ opi- nior. D.Thom. Porrò, ſi cum alijs putas relationem rationis ſolùm exiſtere per actum veluti reflexum (quam ſententiam eſſe D. Thomæ, & Caietani putat Curſus Conimb. in d.q. 6. pag. 121. & latè probat Suarius in Metaph. diſput. 54. ſect. 2. n. 15. & 16.) ex hac etiam ſententia conuincitur relationem rationis formaliter, & intrinſece denominare extremũ, quod ad aliud refertur: etenim actus ille ita concipit ipſam comparationem, relationemque extremorum, vt eam cõcipiat concernendo ipſa extrema relata. Quocunque igitur modo fiat ipſa relatio rationis, ſẽper cõcipitur, vt forma intrinſecè denominans extremũ, quod per eam refertur. Et ſubinde veriſſima eſt doctrina, quòd omnis relatio rationis ex ſe eſt veluti forma intrinſeca ſuis extremis relatis. Et proinde cum diſtinctio rationis (de qua agimus) formaliter ſumpta ſit quædam relatio rationis; vtique erit forma, non extrinſecè, ſed intrinſecè denominans rem, quæ diſtinguitur: quod probare nitebamur. Quare ſiue diſtinctio rationis ſumatur formaliter pro relatione rationis; ſiue fundamentaliter pro negatione identitatis, quæ conuenit rei ab alia diſtinctę; ſemper ſumenda eſt, & conſideranda, vt forma intrinſecè denominans rem diſtinctam. Cuius oppoſitum ſumebat antecedens quinti argumenti, cuius ſolutionem inquirimus.

27. Ad vltimũ. Vltimum argumentum non vno modo ſoluitur ab omnibus: eſt enim apud Theologos cõtrouerſia; an diſtinctio rationis fieri poſſit ſine habitudine ad diſtinctionẽ aut realem, aut ex natura rei, quę reperitur in creaturis. Quidam abſolutè negant, vt Godofredus, Durãdus, Heruæus, Gerardus, & Argentina, atque alij, quos retulimus in art. præcedente §. 2. poſt ſecundam concluſionem. Qui cum his auctoribus exiſtimauerit; neceſſario reſpondebit beatos hãc diſtinctionem facere per habitudinẽ ad creaturas. Oppoſitum tamen docet Henric. quodlib. 5. q. 1. cũ alijs, qui putant tam diuinum intellectum, quàm beatum hãc diſtinctionem ſumere non ex diſtinctione creaturarum; ſed ex perfectione diuinæ eſſentiæ.

Godefred. *Durandus.* *Heruæus.* *Gerardus.* *Argentina.* *Henricus.*

28. Prior reſpõſio placet. Ego priorem reſponſionem admittẽdam puto; ſi ſermo ſit de beato, quatenus cognitione veſpertina vtitur modo intelligendi ſibi cõnaturali per cõuerſionẽ ad phantaſmata, ſicùt poteſt: de qua cognitione ſermo eſt in prima huius ar. concluſione: etenim hæc cognitio, ſicùt etiã ſpecies, & lumen, à quo dependet, ex ſua natura habet habitudinẽ, & proportionẽ ad perfectiones creatas, vt latè oſtẽdimus in præcedente ar. §. 2. cõcl. 2. At poſteriorem ſolutionem puto eſſe admittendã in terminis aliarũ concluſionũ. Et vt ſingulas percurramus; ſolutio mihi videtur certiſſima in terminis primę cõcluſionis, de beato ſcilicèt, qui cognitione veſpertina Deũ, diuinaſque perfectiones intelligit ſciẽtia infuſa. In eiſdẽ terminis hanc ſentẽtiam amplexi ſumus in præcedente ar. §. 2. concluſ. 4. vbi pro nobis citauimus Capreolum in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad argumenta vltimo loco fol. 131. column. 2. poſt principium. Nec eſt audiẽdus Molina in locis in prima aſſertione citatis, dum oppoſitum docet: etenim hæc ſcientia, cùm ſit per ſe infuſa, ex ſua natura abſtrahit ab habitudine ad res creatas, & ſolùm includit habitudinem, & proportionem ad diuinas perfectiones, vt in ſe ipſis, & ex ſe ipſis ſunt intelligibiles, vt in d. 4. concl. dicebamus: effectus enim proportionantur ſuis cauſſis. Iam verò ſpecies per ſe infuſæ repræſentantes diuinas perfectiones immediatè producuntur à Deo, prout in ſe ipſo, & ex ſe ipſo eſt intelligibilis: debent igitur repræſentare ipſas diuinas perfectiones ſecundum propriam, quam in ſe habent, intelligibilitatem. Quam doctrinam confirmare poſſumus ex varijs excellentijs, quas Theologi explicant de ſcientia per ſe infuſa, & de lumine illi proprio, de quibus latè agit Suarius 1. tom. ad 3. p. diſp. 29. per totam; quam adeo dignificat, vt putet ſatis eſſe probabilem ſententiam, quæ docet lumen huius ſcientiæ eſſe ipſum lumen gloriæ, vt patet ex ſectione 4. citatæ diſputationis.

Poſterior reſpõſioquã do ſi admittenda.

Capreolus.

Molina.

Quæ ſcientiæ dignitas, & excellentia ſatis eſt, vt dicamus abſurdã eſſe ſẽtẽtiã & omninò reijciẽdã, quę hãc ſciẽtiã ita deprimit, vt eã ſubijciat intelligibilitati rerũ creatarũ, ita vt nõ poſſit diuinas pfectiones cõcipere, niſi per analogiam ad res creatas. Quòd ſi hoc eſt abſurdũ, à fortiori maius abſurdũ erit beatũ in 29.

terminis ſecundæ, & quartæ concluſionis diſtinctionem inter attributa ſumere per habitudinem ad diſtinctionem, quæ eſt in creaturis: etenim in illis terminis cognitio pendet à diuina eſſentia vt ab ſpecie intelligibili, & à lumine gloriæ. Iam verò nec diuina eſſentia, vt habet rationem ſpeciei intelligibilis in repræſentando diuinas perfectiones: nec lumen gloriæ in illuminando eaſdẽ, vt in ſe ipſis ſũt actu indiſtinctæ, diſtinctæ autem virtute, pendet ab habitudine ad creaturas, ſed à propria ipſarum perfectionum intelligibilitate. Ad argumẽtum igitur in forma dicendum eſt beatum illam diſtinctionem ſumere nõ per habitudinem ad creaturas, ſed per habitudinem ad ipſam diuinam eſſentiã. Quod verò obijcitur *vnum ſemper facere vnum*, id intelligitur de vno, quod omnibus modis eſt vnum: iam verò diuina eſſentia, quamuis actu ſit vna omnibus modis, tam realiter, quàm actualiter vnitiſsima, tamen virtute eſt multiplex: ratione cuius multiplicitatis diuina attributa ex ſua natura ſũt virtute diſtincta, vt ex Dionyſio, & Auguſtino in ſuperioribus diximus. Quæ virtualis diſtinctio ſufficit, vt beatus poſsit diuinas perfectiones ſua viſione diuidere. Vide, quæ hac de re iterum dicemus §. 4. & 5. ſequentis articuli.

Ad argumẽtũ in foma.

ARTICVLVS X.

An attributa diſtinguantur ratione per diuinum intellectum?

§. I.

Refertur opinio negatiua.

1. Autores nẽgantis ſententiæ.

QVæſtio iſta eſt controuerſa inter Theologos tùm antiquiores, tùm etiam nouiores. Partẽ negantem ex nouioribus latè probat Bellomontanus prima p. diſput. 118. cap. 2. & 3. quam antea probauerat diſput. 73. cap. 2. num. 7. & 8. Eandem probauit Suarius in Metaphyſic. diſput. 7. ſect. 1. n. 8. in fine, & latius diſput. 54. ſect. 2. num. 20. cum ſequentibus, in eadem perſiſtit lib. 1. de eſſentia Dei cap. 13. num. 6. & lib. 4. de Trinitate cap. 4. n. 17. late Antonius Rubeus apud Porphyrium in tractatu de natura entis rationis in 5. dub. concl. 2. pag. 291. non omnino diſplicet Cumelio prima p. q. 28. artic. 2. q. 2. ad dubia quædam parua pag. 817. column. 2. vbi affirmat hanc fuiſſe quorundam ſententiam, nullo tamen citato, quæ etiam probata fuit Fonſecæ 7. Metaph. c. 8. q. 2. ſect. 7. litera. F. Ex antiquioribus eam probauit noſter Gerardus in 1. d. 2. q. 2. ar. 3. pag. 143. col. 1. §. *hæc opinio non mihi*, & pag. 145. column. 1. §. *ſecundo oſtendo*, & poſt eum Caietanus 1. p. q. 13. artic. 4. in fine commenti, in eam magis inclinat Toletanus noſter in 1. d. 8. q. 1. art. 4. ad primum Scoti contra tertiam. Pro eadem referri ſolet Capreolus in eadem diſtinctione 8. q. 4. artic. 3. ad finem, nam fol. 131. column. 3. in fine hæc ſcribit verba: *Deus ab æterno intellexit eſſentiam ſuam ſub vna ratione, quæ includit in diſtinctè omnes rationes de eſſẽtia ſua formabiles; ipſe non concipit diſtinctas rationes de ipſa.* Quod ſi diſtinctas rationes non concipit; vtique nullam facit diſtinctionem rationis; cùm hæc ſine diſtinctis rationibus non detur. Hæc ex Capreolo pro hac ſententia.

Cumelius. Gerardus. Caietanus. Toletanus. Capreolus.

2. 1. Proba...

Hæc opinio primum probatur quadam generali ratione. Quoniam diuino intellectui repugnat, quód per eum formentur entia rationis. Ergò eidem repugnabit formare diſtinctionem rationis inter diuina attributa. Conſequentia patet: quia diſtinctio rationis eſt quoddam ens rationis. Antecedẽs probatur; quoniam ens rationis nõ formatur, niſi concipiendo per modum entis id, quod verè non eſt ens. Hoc autem arguit imperfectionem in ipſa cognitione: etenim ad perfectionem cognitionis pertinet, vt repræſentet obiectum, ſicuti eſt: ſi verò cognitio recedit ab hac proprietate, id non habet ex proprietate ipſius cognitionis, ſed ex aliqua imperfectione adiuncta. Cum vero hęc imperfectio non proueniat ex parte obiecti; quia illud ex ſe eſt repræſentabile, ſicùt in ſe eſt; vtique talis imperfectio ꝓueniet ex parte ipſius cognoſcẽtis. Igitur, cum in diuino intellectu cognoſcente non poſsit admitti aliqua imperfectio; nec etiam in ipſa diuina cognitione, aut in modo cognoſcendi; vtiq; nec etiam admitti poterit per diuinum intellectum formari poſſe aliquod ens rationis.

Confirma-

3. Cõfirmat. 1 Confirmari poteſt hęc ratio à ſufficienti partium enumeratione: quoniã ens rationis ſolet communiter diuidi in relationem rationis, negationẽ, atq; priuationem. Sed Deus non poteſt concipere modo relato ea, quæ relata non ſunt: Deus enim res ipſas apprehẽdit, ſicùt ſunt in ſe ipſis: in ſe ipſis autem nõ habent relationem rationis. Nec item poteſt concipere negationes, aut priuationes per modum entium poſitiuorum: eas enim iam aliter conciperet, atque ſunt in ſe, & modo illis extraneo. At verò negationes, & priuationes non ſunt entia rationis, niſi quia concipiuntur per modum entium poſitiuorum. Ergo Deus nullò modo poteſt formare aliquod ens rationis.

4. Cõfirmat. 2 Confirmatur ſecundó, quia Deus ſua cognitione nihil addit rebus à ſe cognitis: ſed illas apprehẽdit, ſicuti ſunt in ſe ipſis. Sed ens rationis non eſt in rebus, ſed ſolùm eſt in noſtra apprehenſione. Ergo Deus non poteſt ſua intellectione formare aliquod ens rationis: & ſubindenec formabit rationis diſtinctionem: quia hæc eſt ens rationis.

5. Ratio. Secũda ratio ex eo ſumitur, quod diſtinctio rationis ex ſua natura includit plures imperfectiones in cognitione, per quã fit: iam vero fas non eſt aliquã imperfectionẽ admittere in diuina cognitione. Quod diſtinctio rationis imperfectiones dicat in cognitione, per quam fit, facilè oſtenditur. Nam in primis arguit conceptũ, quo fit, non poſſe cõcipere rẽ, quam diſtinguit, ſub vna adæquata ratione, ſed inadæquatè ſub pluribus: ſi enim res ſub vna tantùm ratione cõciperetur; vtiq; ratione non diſtingueretur. Ex hoc infertur conceptũ, quo fit, non repręſentare rẽ, ſicuti eſt in ſe ipſa: etenim, cũ eam adęquatè nõ repręſẽtet, non repræſentat eã, vt illa in ſe eſt vna, & ſimplex, ſed, vt eſt multiplex. Ex quo 3: infertur diſtinctionẽ rationis ex ſua natura poſtulare pluralitatẽ conceptuũ: cũ enim res illa nõ diſtinguatur ratione niſi quatenus inadæquatè cõcipitur; nõ poteſt diſtingui, niſi intelligatur pluribus cõceptibus; ita vt vno repręſẽtetur ſecundũ vnam rationẽ, alio verò ſecundum aliam. Quod etiam ex eo quidam oſtendunt; quia diſtinctio rationis ex ſua natura poſita eſt in quadã denominatione extrinſeca, quam res habet à conceptu formali eam diſtinguẽte. Hęc autem extrinſeca denominatio arguit pluralitatem, & diſtinctionem conceptuum, vt videre eſt in præcedente art. in 5. argumento partis negantis.

Tertiò; quidam apud Cumeliũ ita argumentantur, diſtinctio rationis nõ eſt vera diſtinctio, ſed apprehẽditur, quaſi ſit diſtinctio. Quare niſi apprehendatur vt diſtinctio, non poteſt eſſe completa diſtinctio: nec res diſtinctæ poſſunt actu eſſe diſtinctæ, niſi apprehendãtur, vt diſtinctæ. At diuinus intellectus non poteſt apprehendere, vt diſtinctũ id, quod non eſt diſtinctum. Ergò nec poterit rẽ aliquam ratione diſtinguere. 6. 3. Ratio.

Quartò arguit Caietanus; ſi abſolutè, & vniuerſaliter loquamur, radix, quare Deus eſt multiplex ratione, & quare poteſt multipliciter per intellectum diſtingui, non ſolũ eſt infinita perfectio diuinæ eſſentiæ; ſed etiam finitas intellectus eam concipientis, vt patet ex D. Thoma 1. p. q. 13. ar. 4. in corpore, & ad 3. hæc autem ratio non datur in diuino intellectu: eſt enim infinitus, & diuinam perfectionem adæquatè concipit: ergò diuinus intellectus non poteſt ipſas diuinas perfectiones diſtinguere diſtinctione rationis. 7. 4. Ratio. *D. Thom.*

Quintò arguit Suar. d. diſput. 54. Metaph. ſect. 3. num. 20. fieri non poteſt, vt intellectus diuinus concipiat ſpiritualia inſtar corporalium: is enim cognoſcendi modus eſt imperfectus; ad perfectionem verò diuini intellectus pertinet, vt intueatur ſpiritualia, ſicùt ipſa ſunt, & non aliter. Ergò pari ratione fieri non poteſt, vt intellectus diuinus cõcipiat, vt diſtincta, quę in re diſtincta non ſunt: nam & modus iſte cognoſcẽdi eſt imperfectus, & lõgè alienus à cognitione diuina. 8. 5. Ratio.

Sextò argumentatur Bellomõtanus: Deus ſe ipſũ, & ſuas perfectiones intuitiuè cognoſcit. Ergò nõ cognoſcit eas niſi vt in ſe ipſis ſunt: hæc enim eſt natura notitiæ intuitiuę. Sed pfectiones diuinæ à parte rei non ſunt diſtinctæ, ſed indiſtinctæ potius. Ergò Deus eas non cognoſcit, niſi vt in diſtinctas, nec vlla ratione poteſt eas diſtinguere. 9. 6. Ratio.

Confirmatur ex eodem; res, quæ intellectui obijcitur, ſicuti ipſa eſt; ſi in 10. Cõfirmatio

ſe nullam habet diſtinctionem, & pluralitatem; nullo modo apud intellectum poteſt diſtingui, aut apparere diſtincta. Sed diuina eſſentia objicitur diuino intellectui, vt ipſa eſt in ſe: in ſe autem nullam habet diſtinctionem, aut pluralitatem. Ergò nullo modo poteſt per diuinum intellectum ratione diſtingui, nec illi, vt diſtincta apparere.

11. 7. Ratio. Septimo ex eodem: intellectus diuinus non poteſt diſtinguere ipſam diuinam eſſētiam, perfectioneſque illius illa notitia, qua videt eſſentiam, vt aduerſarij fatentur, & ex eo patet; quia diuina eſſētia per illam notitiam videtur, vt ipſa in ſe eſt vna, & indiſtincta. Sed nullam aliam habet, aut habere poteſt, vt patet Ergò diuinus intellectus non poteſt facere aliquam diſtinctionem rationis in diuina eſſentia.

12. 8. Ratio. Poſtremó arguitur: diuinus intellectus nihil habet, vnde poſsit facere diſtinctionem rationis inter perfectiones diuinas. Nec enim illam poteſt facere per ordinem ad intra, & per reſpectum ad diuinam eſſentiam. Nec per habitudinē ad intellectum creatū, aut ad diſtinctionem in creaturis repertam: quia vtrūq; iſtud arguit imperfectionem. Ergò nullo modo poteſt facere hanc diſtinctionem. Hæc adducuntur pro hac negante ſententia.

§. 2.

Eligitur pars affirmatiua.

13. Vera opinio affirmans. SEntentiam tamen, quæ affirmat etiam diuinum intellectum ſua attributa ratione diſtinguere, probauerunt quāplurimi Theologi, tum antiqui, tùm etiam moderni. Ex modernioribus eam expreſſè probauere Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 2. dub. 1. & 3. Molina ibi diſp. 3. cōcl. 5. Ex antiquioribus expreſſè Henricus quodlib. 5. q. 1. litera N. S. V, Godofredus quodl. 7. q. 1. Bachonius in 1. d. 2. q 3. ar. 5. §. *reſpondendo ergo*, & d. 39. q. 1. ar. 2. concl. 6. & ar. 3. concl. 7. & 8. Magiſter Alexander de S. Elpidio ordinis noſtri in ſuo 1. quodlib. q. 1. relatus à Gerardo noſtro in 1. d. 2. q. 2. ar. 3. pag. 142. col. 2. ſatis eam inſinuat Heruæus ibi q. 3. ar. 3. §. *ſed nec iſta poſitio*, & inferiùs in ſolutione ad 4. & ſatis quodlib. 8. q. 1. §. *ſi autem loquamur*, & §. *ratio autem quarti*, nec longè abeſt ab hac

Torres. *Henricus.* *Godofred'* *Bachonius* *Alex de S. Elpid.* *Gerardus.* *Heruæus.*

ſententia quodlib. 3. q. 3. ar. 3. & 4. ſæpe enim eam ſupponit, Durandus etiam eā ſignificat in 1. d. 2. q. 3. n. 20. dum concludit Deum non poſſe ponere differentiam rationis inter attributa, ſi nihil aliud à ſe intelligeret, & ita videtur concedere attributa à Deo diſtingui, cúm non ſolùm ſe, ſed alia à ſe de facto intelligat: non eſt igitur dubitandum de mēte Durandi. Nec aliena eſt hæc ſententia à mente Caietani de ente, & eſſentia cap. 6. q. 12. ar. 5. ad 3. Scoti: eadem procul dubio fuit ſententia Capreoli in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. etenim nō ſemel, ſed iterū, atque iterum verbis expreſsis fatetur diuinū intellectū ſua intellectione attributa diſtinguere, vt patet fol. 125 col. 4. ad 16. Scoti contra primam, vbi in hæc verba: *ad ib dico, quòd diuina attributa poſſūt diſtingui per intellectum diuinum, & per creatum.* Et fol. 126. col. 1. citato Paludano ita concludit: *Patet ergo, quòd attributa diuina diſtinguuntur ratione per comparationem ad intellectum diuinum, & creatum.* Et reſpōdens ad primam improbationem huius partis ita ait: *Et ideo argumentum benè cōcludit, quòd intelligere, & alia attributa ſunt in Deo, non per opus intellectus: ſed non probat quin Deus per ſuum intelligere diſtinguat attributa ſua, quorum vnum eſt intellectio ſua: quæ etſi non facit ſe; tamen diſtinguit ſe, & alia ſecundum rationem.* Deniquè fol. 128. col. 3. in fine admittit non ſolùm intellectū creatum, ſed etiam diuinum poſſe diſtinguere attributa diuina.

Caietanus. *Capreolus.*

Ex quibus locis patet Capreolū ſtare pro hac ſententia affirmante: nam verba, quæ ex eo pro ſententia negante adduximus ſuprà §. 1. in principio ſolùm affirmant Deum ab æterno intellexiſſe ſuam eſſentiam, non ſub pluribus rationibus ante intellectum in Deo actu diſtinctis, ſed ſub vna, quæ potentia ſiue potius virtute eſt plures: hunc enim ſenſum explicat idem Capreolus dum immediatè addit, *illam vnicam rationem in diſtinctè includere omnes rationes de eſſentia efformabiles.* Quibus verbis ſupponit illā vnam rationem actualem, ſub qua Deus ſuam eſſentiam intelligit, virtute eſſe plures, quia ex ſe talis eſt, vt locum relinquat efformationi plurium rationū. Quare non puto Capreolum pro ſentētia negante bene citari à Bellomontano in d. diſp. 118. c. 2. n. 4. Sed quicquid ſit de

14. Capr. pro nos.

Capreolo,

Palud. Capreolo, certiſsimum eſt Paludanum citatum à Capreolo, vbi ſuprà fol. 125. col. 4. & fol. 126. col. 1. expreſsis verbis hanc affirmantem ſententiam approbaſſe: quam etiam non reijcit noſter
Toletanus. Toletanus in 1. d. 8. q. 1. ar. 3. ad 2. Scoti. Et hanc fuiſſe ſententiã Commentatoris teſtatur Bachonius in 1. d. 2. q. 2. loco citato, vbi refert Commentatorem 12. Metaph. com. 39. in principio. Pro eadem ſtat Bargius apud Scotum in 1.
Bargius d. 8. q. 3. pag. 184. column. 1. in principio.
Scotus. Quin potius hanc ſentẽtiam ponit Scotus ibi q. 4. litera E. §. *item contra minorem.* Non eſt igitur dubitandum ſententiam iſtam affirmantem quamplurimis præſtantiſsimis Theologis placuiſſe. Cui ego libentiſsimè ſubſcribo, non alio ductus argumento, quàm quòd non video, cur hoc diuino intellectui negãdum ſit, vt ex ſolutionibus argumentorum patebit.

§. 3.

Diſtinctionem rationis inter attributa fieri ab intellectu diuino, non mediatè videndo eã in intellectu creato, ſed immediatè intelligendo ſuam eſſentiam.

15. SVppoſita ſententia affirmante, vt longè probabiliore explicandum eſt, quo nam pacto hæc rationis diſtinctio fiat à diuino intellectu? Nec enim de hoc conuenit inter theologos huius opinionis patronos.

Quæſt. expenda. Primo loco inquirendum eſt, an diuinus intellectus hanc diſtinctionem faciat immediatè intelligendo ſuam eſſẽtiam; an verò mediatè vidẽdo eam iam
1. Opinio. fabricatam ab intellectu creato in eodem creato intellectu? Etenim, ſi quibuſdam credendũ eſt, non deſunt ex nouioribus, qui doceant diuinum intellectum ſe ipſo immediatè, & primó hanc rationis diſtinctionem facere non poſſe inter attributa; bene tamen mediatè, dum diſtinctionem rationis ab intellectu creato formatam in ipſo intellectu obiectiuè concipit. Quam opinionem Bellomontanus in d. diſp. 118.
Capreolus. c. 3. n. 9. tribuit Capreolo in 1. d. 8. q. 4. art. 3. dum affirmat attributa diuina, licèt à Deo non diſtinguantur; cognoſci tamen ab eo diſtincta per intellectum creatum. Sed verius tribui poteſt Suario in Metaph. diſp. 54. ſect. 2. n. 23. & 24. dum admittit Deum, quanuis per ſe, & immediatè nõ formet entia rationis: tamẽ, dum ea perfectiſsime cognoſcit per intellectum creatum formata, dici poſſe illa habere aliquod eſſe ex vi diuinæ cognitionis. Ex quo infertur ex ſentẽtia Suarij entia rationis mediatè fieri à diuino intellectu. Qua opinione, ſi vera foret, conciliari poſſent duæ præcitatæ ſententiæ inter ſe oppoſitæ, vt negans in eo ſenſu ſit vera; quia diuinus intellectus, vt immediatè terminatus ad eſſentiam, & attributa, ea nullo modo diſtinguat: affirmãs autem ideo vera dicatur, quia mediatè concipit attributa per creatum intellectum iam diſtincta.

Itaque prior pars huius opinionis cũ negante opinione conſentit; poſterior verò diſſentit ab ea. Quare priorem cõfirmabit eiſdem argumentis, quibus negans opinio confirmatur: vt ſolùm probent diuinum intellectum non poſſe immediatè diſtinguere attributa. Poſteriorem autem partem inde hæc opinio videtur confirmare; quia diuinus intellectus non poteſt non videre diſtinctionem attributorum factam ab intellectu creato: eam autem diſtinctionem non poteſt concipere; quin ſuo etiam conceptu eandem diſtinctionem faciat: etenim præfata diſtinctio ex vi diuinæ cognitionis habet eſſe obiectiuum in diuino intellectu. Ergò quanuis Deus hãc diſtinctionẽ nequeat efficere, dum immediatè concipit diuinam eſſentiam, vt obiectum primarium: eam tamẽ poteſt facere mediatè, dum diuinam eſſentiam ratione diſtinctam videt in ipſo creato intellectu, tanquam in obiecto ſecundario ſuæ intellectionis. 16.

Hæc tamen opinio nec in ſe vera eſt, nec recipitur ab alijs: tota tamen difficultas eſt in expendendis rationibus, quibus impugnatur. Quod expendere non erit inutile; quia non parum luminis id afferet ad difficultatis reſolutionem. 17. Reijcitur opinio præcedens.

Nonnulli inde eam improbant, quia ſupponit Deum apprehẽdere, & cognoſcere ſua attributa, vt diſtincta ſunt in intellectu creato. Contra quod multis inſurgit Bellomontanus in d. diſp. 118. c. 3. & 4. Et c. 3. n. 10. primó ita argumẽtatur in §. *Deniquè non alio modo.* Nam diuina attributa diuino intellectui non Fundamentum Bellomõtani cõtra præcedẽtem opinionem. 1. Ratio.

aliter nunc obijciuntur, quàm obijcerentur, ſi nullus eſſet intellectus creatus etenim Deum intelligere ſe ipſum, & eſſe obiectiuè ſibi præſentem, à nullo pēdet extrinſeco. Sed ſi nullus eſſet creat⁹ intellectus, qui diuinam eſſētiam ratione poſſet diſtinguere; Deus non apprehenderet ſua attributa diſtincta ab intellectu creato, vt patet. Ergò nec modò ipſa apprehendit, vt ſic diſtincta.

18. 2. Ratio. Secūdò arguere poſſumus ex ijs, quæ ſcribit in d.c. 3.n. 10. quia fieri non poteſt, vt diuina attributa diuino intellectui obijciantur, provt in creato intellectu ſunt diſtincta. Ergò diuinus intellectus non poteſt illa apprehendere, & cognoſcere, provt diſtincta ſunt in intellectu creato. Conſequentia eſt nota; quia nullus intellectus intelligit, niſi quod ſibi obiectiuè præſentatur. Antecedens verò inde probat; quia conceptus obiectiuus noſtri intellectus formaliter pendet à formali noſtro conceptu, ita vt à nullo alio poſsit præſentari. Sed cōceptus formalis, quo attributa apud intellectum creatum diſtinguuntur, non poteſt Deo conuenire propter ſuā imperfectionem. Ergó conceptus obiectiui attributorum, qui apud noſtrum intellectum ſunt diſtincti, non poſſunt vt ita diſtincti prẽſētari diuino intellectui Hunc diſcurſum ſimùl cum fundamēto colliges ex Bellomontano, tum in d.c.3. n.10. tum cap. 4.n.14.

19. 3. Ratio. Tertiò arguit in d.c.4.n.12. quoniam ſi Deus intelligeret illam diſtinctionem rationis, quam intellectus creatus facit inter attributa; & ſimul illa apprehenderet, provt in intellectu creato ſūt diſtincta; non poſſet non concedi Deum in ſuo intellectu ipſamet ſua intellectione formare figmētū quoddam, & mōſtrum: conciperet enim, vt ens id, quod non eſt ens. Hoc autem non minus eſt abſurdū, quàm ſi primariè illud figmentum formaretur à diuino intellectu abſque vlla occaſione alicuius intellectus creati. Ergò ſi ob illud abſurdum Deus non poteſt primariè formare in ſe illam diſtinctionem rationis inter attributa, vtiq; nec mediatè in ſuo intellectu eam formare poterit occaſione intellect⁹ creati: nam De⁹ ad illud eſſe obiectiuū, quod diſtinctio rationis haberet in diuino intellectu, cōcurreret, vt integra cauſa; quia ad illud non concurreret intellectus creatus.

20. 4. Ratio. Quartò adhuc contra eādem opinionem ſumi poteſt argumētum ex ijs, quæ idem Bellomōtanus docet in d.c.4.n.12. §. *adde quòd ſi Deus*: nam ſi Deus nunc cognoſcit ens rationis confictum ab intellectu creato; vtique illud cognoſcit ab æterno, antequam intellectus creatus illud effingat. Ergo Deus ſe ſolo, nullo cooperante creato intellectu, poteſt effingere ens rationis: & ſubinde non mediatè ſolùm, ſed immediatē, & primario poterit illud effingere, & per cōſequens formare inter attributa hāc rationis diſtinctionē: cuius oppoſitū docet hęc opinio. His argumētis mouetur Bellomōtanus, vt exiſtimet Deum non cognoſcere diſtinctionem rationis, quam inter attributa facit creatus intellectus: quanuis admittat Deum videre ſua attributa ab intellectu noſtro diſtingui; & præterea intueri noſtrum conceptum formalem, quo diſtinguuntur attributa. Vide illum in d.cap.3.n.10.

21. Reprehenſio fundamentum Bellomontani. Hæc tamen Bellomontani opinio cōmuniter reijcitur, nec vlla ratione eſt recipienda: omnes enim, qui hac de re ſcribunt, libentiſsimè admittunt Deum cognoſcere, tum diſtinctionem rationis quam creatus intellectus de diuinis attributis format; tum etiam ipſa attributa, vt in illo actu ſunt diſtincta. Ita expreſſe Capreolus in 1.d.8.q.4.ar.3.ad 6. Scoti contra primam fol. 124. col. 4. §. *Similiter dicendum eſt*, & ad confirmationē 15. argumenti ex Aureolo contra ſecūdā fol. 128. col. 4. §. *prædictis conſonat*, & ad decimum argumentum vltimo loco fol. 131. col. 3. in medio, quibus in locis pro eàdem ſententia citat Paludanum, noſter etiam Gerardus in 1.d.2. q. 2. ar. 3. ad finem pag. 148. §. *tertio modo*, atque etiam Toletanus in 1.d. 8. q.1. ar. 3. ad. 2. Scoti contra tertiam. Ex nouioribus Molina 1.p.q.28.diſp.3.concl.4. Suarius lib.1. de eſſentia Dei c.13.n.7. & lib 3. de attributis poſitiuis c. 3.n. 7. & lib. 4. de Trinitate c.4. n. 17. quod antea docuerat in Metaph. diſp.7. ſect.1.n.8. in fine, & clari⁹ diſp.54. ſect.2.n 23. & 24. late Antonius Rubeus in tractatu de natura entis rationis dub.5. pag.291. & 292. ſatis Cumelius 1.p.q.28.ar.2.q.7. ad dubia quædā parua pag.817. & 818. Quæ cōmunis ſententia

Capreol. Palud. Gerar. Toletus. Molina. Cumel.

ſentẽtia adeo mihi videtur certa, vt exiſtimem de ea dubitari non poſſe, quod etiam fuit iudicium Suarij, & Molina eã putat eſſe notiſsimam: euidenter enim demonſtratur: quoniam Deus ob infinitam ſuam in intelligendo perfectionem non poteſt nõ intelligere omne id, quod aliquo modo habet rationem entis, & intelligibilis: diſtinctio autem rationis, quam intellectus creatus de diuinis attributis format, aliquo modo eſt ens, & intelligibile: cuius legitimi diſcurſus maior apud omnes eſt in confeſſo: nam,
D.Thom. vt ait D. Thomas 1 p. q. 14. ar. 9. omnia intelligit quæcunque ſunt quocunque modo: alioquin non haberet infinitam omnium entium, omniumque intelligibilium comprehenſionem. Minor veró ex eo eſt notiſsima; quia diſtinctio illa rationis facta ab intellectu creato eſt quoddam ens rationis. Iam verò omniũ rectè philoſophantium commune eſt placitum ens rationis eſſe quoddam genus entis à reali diuerſum, vt benè annotauit Ochamus in 1. d. 2. q. 8. & poſt eũ
Ochamus. Curſus Conimbr. q. 6. in præfationem Porphyrij ar. 1. in principio.

22 Quam cõmunem doctrinam ex Ariſtotele deduxerunt non ſolùm priſci illi Ariſtotelis interpretes, vt Commentator; ſed etiam D. Thomas cum communi philoſophorũ peripatetica ſchola Quare paradoxum omnino erit negare aut non dari entia rationis; aut ea aliquo modo non habere rationem entis; ita vt non ſolo nomine dicantur entia, ſed propter aliquam cognationem, & cõueniẽtiam, quam habentcũ ente rea-
Fonſeca. li, vt bene aduertit Fonſeca in 4. Meth. c. 2. q. 1. ſect. 3 in 1. concluſione. Porrò ſi diſtinctio rationis facta à noſtro intellectu de diuinis attributis aliquo modo rationem entis participat; non video, cur negari aut debeat, aut poſsit eam diſtinctè cognoſci à diuino intellectu: *cum nihil inuiſibile ſit in conſpectu eius:*
Ad Hebr. 4. *ſed omnia nuda, & aperta ſint oculis eius*, vt dicitur ad Hebr. 4. Veriſsima eſt igiť cõmunis ſẽtẽtia, quæ aſſerit diſtinctionẽ illã rationis, quam creatus intellectus facit inter diuina attributa, eſſe in diuino intellectu, tanquam intellectum in intelligere: nam, & hoc modo in diuino intellectu exiſtere omne ens rationis formatum ab intellectu creato admittunt communiter Theologi apud D. Thomã 1. p. q. 14. ar. 9. vbi Molina, & Suarius l. b. 3. de attributis poſitiuis c. 3. n. 7. Quam ſententiam ſatis ſignificat D. Thomas in d. ar. 9. dum aſſerit: *Deum cognoſcere omnia, quæ ſunt in potentia opinandi, imaginandi, vel quocũq. modo ſignificandi.* Quibus verbis ſatis expreſsit, quæ à noſtro intellectu obiectiuè formari poſſunt, eá cognoſci à diuino intellectu. Non eſt igitur Bellomontanus hac de re audiendus.

Molina. D.Thomas

23 Sol'utio rationum Bellomontani.

Nec oppoſitum probant, quæ ex illo adduximus. Nam prima ratio maiorem continet explicandam: ſi enim ſermo ſit de diuinis attributis ſumptis ſecũdum ſe, & provt continentur in obiecto primario diuinæ intellectionis; veriſsima eſt: ſed ex ea non benè ſyllogizatur conſequentia; quia nos hoc loco non agim⁹ de diuinis attributis, vt diuino intellectui objiciuntur ſimul cum eſſentia, tãquã obiectũ primariũ; ſed provt illi objiciũtur in creato intellectu: quo pacto objiciũtur tãquã quędã obiecta ſecundaria; cũ objiciãtur nõ ſimpliciter, & vt in ſe ſunt; ſed vt ſunt in intellectu creato, & ſecundũ eſſe, quod in illo habent. In quo ſenſu maior eſt falſa: nam ſi nullus daretur intellectus creatus diſtinguens attributa: illa non repręſentarẽtur diuino intellectui, tanquam obiecta ſecundaria, & ſecundum eſſe ſecundariũ, quod haberent in intellectu diuino: ſed ſolũ obijcerẽtur, vt obiecta primaria ab omni extrinſeco independentia.

24 Ad ſecundã.

Ad ſecundam rationem negandum eſt antecedens: nam, cum diuina attributa, provt ſunt diſtincta per intellectũ creatũ, ſint quędam obiecta aliquo modo intelligibilia ſecũdum eſſe rationis, quo ſunt affecta, & provt illo affecta ſũt; non poſſunt nõ obijci diuino intellectui cuncta cognoſcenti, & cernenti, vt habetur Heſter 13. & 16. *in cuius conſpectu cuncta ſunt poſita*, vt diximus ex Paulo ad Hebræos 4. Porró antecedentis probatio ſumit maiorem falſiſsimam, & à nemine aſſertam: cuius falſitas euidenter patet, ſi ſermo ſit de conceptu obiectiuo noſtri intellectus materialiter ſũpto pro re, quæ noſtro intellectui objicitur: hæc enim cum à pluribus intellectibus intelligi poſsit; à pluribus conceptibus formalibus poteſt intelligibiliter repræſentari. Quare licèt pendeat à noſtro

Heſter 13. & 16.

Ad Hebr. 4.

noſtro cõceptu formali, vt noſtro intellectui objiciatur; non tamen ſimpliciter ab eo pendet quoad obiectiuam repræſentationem; ſed poteſt à pluribus alijs conceptibus repræſentari.

25. Attributa igitur diuina, vt ſunt per noſtrum intellectum diſtincta, quamuis noſtro intellectui objici non poſsint, niſi per noſtrum conceptum formalem: poſſunt tamen diuino intellectui objici per notitiam diuinam. Porrò ſi ſermo ſit de conceptu obiectiuo formaliter ſumpto, nimirum penes eſſe obiectiuũ, ſub quo res intellecta intellectui objicitur; admittimus illud *eſſe* neceſſariò pẽdere in fieri, & conſeruari à noſtro conceptu formali; quia illud *eſſe obiectiuum* res intellectui obiecta habere non poteſt, niſi per noſtrum formalem cõceptum: at tamen in intelligi, objicique intellectui ab illo non per ſe pendet: quia res illa noſtro intellectui obiecta non ſolùm abſolutè poteſt concipi à diuino intellectu in ſe ipſa; ſed etiam ſecundum illud eſſe obiectiuum, quod habet in noſtro intellectu: Deus enim nõ modo videt hominem ſecundum eſſe, quod habet à parte rei, ſed etiam ſecundum illud eſſe cognitum, quod in noſtro intellectu habet: videt enim hominem obiectiue eſſe in noſtro intellectu, cum hominem intelligimus, illumque ſub tali eſſe cognoſcit. Ita fit, vt illud eſſe obiectiuum, quod homo in noſtro intellectu habet terminans noſtram intellectionẽ tanquam obiectum *quo*; illud inquam *eſſe obiectiuum* ſit obiectum, vt *quod* intellectus diuini. Itaque licet vt exercet rationem formalem erga rem obiectã noſtro intellectui, neceſſariò dependeat à noſtro formali conceptu; ita, vt iſto modo non poſsit repræſentari, niſi per noſtrum conceptum formalem: tamen, vt eſt quoddam ens in ſe ipſo intelligibile, vt *quod*, non per ſe dependet à noſtro conceptu formali; ſed poteſt per alium formalem conceptum alij intellectui repræſentari, & habere aliud eſſe cognitum, ſub quo repræſentetur alij intellectui: nam vnum ens rationis poteſt fundare aliud rationis ens, vt Logici docent. Hæc autem non diſtinguere eſt cauſſa deceptionis

26. *Ad tertiam* Ad tertiam rationem dicendum eſt argumentum eſſe ad hominẽ; quia ſi aliquam habet vim, eam ſolùm habet ſuppoſitis ijs, quæ admittit opinio, quam nitimur impugnare: nec enim ſimpliciter, & abſolutè probat Deum non cognoſcere diſtinctionem rationis, & alia rationis entia, quæ creatus intellectus efformat. Quare non habet vim aduerſus eos, qui negant entia rationis, quæ de rebus veris dicũtur, eſſe pura figmẽta: hi enim negabunt maiorem; qua negata corruit tota argumenti machina. Similiter argumentum non vrget eos, qui negant Deum intelligendo ens rationis formatum ab intellectu creato effingere aliud ens rationis, quæ eſt plurimorum ſententia: hi enim etiam inficiabuntur maiorem: quia non oportet, vt Deus intuendo ens rationis confictũ à creato intellectu ſuo intuitu etiam effingat aliquod ens rationis: nec enim ad intelligere ens rationis neceſſariò ſequitur effingere, vt illa vult opinio, & ipſe Bellomontanus admittit, de quo ſtatim plura.

27. *Cõm... habet... argu...* Quare argumẽtum ſolùm vim habet aduerſus auctores opinionis, quam nitimur impugnare; quatenus concedentes ens rationis eſſe ens quoddam confictũ, quoddamque figmentum, admittunt diuinum intellectum non poſſe ſua intellectione immediatè, & primario facere aliquod ens rationis; bene tamẽ, ſi illud iam effictum per creatum intellectũ apprehendat: his enim ſuppoſitis videtur argumentum vrgere: nam ſi diuinus intellectus ideo primariè nõ poteſt intelligendo effingere ens rationis; quia nõ poteſt intelligere, vt ens, id, quod non eſt ens; profectó nec etiam mediatè poterit illud effingere, quantumuis videat in intellectu creato illud effictum. Quare ſi Deus non poteſt apprehendere ens rationis formatum à creato intellectu, niſi ſua apprehenſione effingat, & formet ens rationis, vt illa opinio admittit; cum abſurdũ ſit Deum effingere aliquod ens rationis, quãtumuis mediatè illud effingat: profectò à deſtructione conſequentis bene infertur Deum non apprehendere ens rationis factum ab intellectu creato, vt illa opinio ſupponit. Hæc eſt huius argumenti vis, & efficacia: petitque rationem diſcriminis, cur Deus primariè non poſsit effingere ens rationis; bene tamen mediatè, & ſecundario;

ſecundario; cum ſemper abſurdum ſit Deum intelligendo concipere, vt ens id, quod non eſt ens.

28. Licèt hanc difficultatem non teneamur diſſoluere; quia opinionem, quam impugnat, nos etiam impugnamus: tamen gratia indagandæ veritatis dicim⁹ argumentum non omnino concludere præfatam ſententiam: quia in ordine ad diuinum intellectum datur diſpar ratio inter primariam efformationem entis rationis, & ſecundariam: nam in prima efformatione immediatè concipitur, vt ens, quod actu non eſt ens, quod denotat imperfectionem. At in ſecunda efformatione hoc non reperitur; quia per eam concipitur, vt ens confictum, quod verè eſt confictum per intellectũ creatum; vnde non concipitur obiectum aliter, atque in ſe eſt, in quo poſita erat tota intelligendi imperfectio. Ita fit, vt id, quod per creatum intellectum eſt confictiuũ, dum ab intellectu diuino concipitur, vt iam confictum, habeat eſſe obiectiuũ apud diuinum intellectum. Hoc autem ſatis eſt, vt à diuino intellectu ſua intellectione dicatur eſſe efformatum: nam quamuis tali conceptione ens rationis non primo fiat; fit tamen actu cognitum à diuino intellectu; quod ſatis eſt, vt aliquo modo dicatur ens rationis efformari. Quam ſolutionem, ſi non ita diſtinctè, obſcure tamen tetigit Suarius in d. diſp. 54. Metaph. ſect. 2. n. 23. & 24. Et hæc ſatis ſint pro explicatione huius tertiæ rationis.

Vera ſolutio tertiæ rationis.

29. Ad poſtremam rationem dicendum eſt Deum ab æterno cognouiſſe notitia viſionis hoc ens rationis, quod intellectus creatus nunc conficit; non tamen pro tota æternitate, ſed pro coexiſtentia illius ad tempus, in quo intellectus creatus illud ens formauit: & ob id De⁹ ſcientia viſionis non cognouit illud ens rationis, ante quàm intellectus creatus illud effingeret. Porrò pro tempore antecedente Deus illud ens rationis non cognouit, niſi vt futurum, & adhùc efformandum. Ex quo non benè infertur cõſequentia; quia Deus ſemper cognoſcit illud ens rationis media cooperatione intellectus creati, vel præſenti, vel futura: ex quo ex vi formæ non benè infertur poſſe Deum ſe ſolo non cooperante creato intellectu effingere ens rationis

Ad poſtremam rationem Bellomontani.

Quare argumentum non ſatis eſt ad expugnandam præcitatam opinionem.

Ex quo infertur opinionem, quam nitimur impugnare non ideo eſſe reijciendam, quod ſupponat Deum cognoſcere ſua attributa, vt per intellectum creatum ſunt diſtincta: in hoc enim veriſsima eſt, & ab omnibus, quos viderim, approbata vno excepto Bellomontano. Quare alia impugnatio efficacior eſt excogitanda. 30.

De qua ſupra n. 15.

Secundò igitur loco præcedens opinio ab alijs ex eo impugnatur, quod docet diuinum intellectum intelligendo diſtinctionem rationis ab intellectu creato inter attributa effictam, ipſa etiam attributa diſtinguere, & ita mediatè inter ea diſtinctionem rationis cauſſare. Quod pleriſque non placet: licèt enim admittant Deum cognoſcere diſtinctionem factam ab intellectu creato; negant tamen hac cognitione aliquam diſtinctionẽ rationis cauſſari. Quam opinionem refert Suarius in d. diſp. 54. ſect. 2. n. 24. nec putat eſſe omninò improbabilem: & quamuis ibi in oppoſitam ſententiam magis videatur inclinare: hanc tamen abſolutè probat lib. 1. de diuina eſſentia c. 13. n. 7. & lib. 3. de attributis poſitiuis c. 3. n. 7. lib. 4. de Trinitate c. 4. n. 17. Fundamentum huius opinionis eſt inefficacia fundamẽti oppoſitæ ſentẽtiæ: inde enim probat diuinum intellectum ſua attributa mediatè diſtinguere, quia cognoſcit ea per intellectum creatum diſtingui. Quę illatio eſt inutilis: nec enim ex eo, quod Deus cognoſcit attributa per intellectum noſtrum diſtingui, bene infertur diuinum intellectũ ea diſtinguere. Etenim ex eo, quòd Deus cognoſcit noſtrũ intellectum diſcurrere, non bene colligitur Deum etiam diſcurrere: Deus enim licèt optime noſcat diſcurſum noſtri intellectus, & modum, quo diſcurrit (vnũ ſcilicèt ex alio illatiuè cognoſcẽdo) tamen ipſe, dum iſta cognoſcit, non diſcurrit, nec in ſua cognitione ex vno in aliud procedit. Simili modo bene ſcit Deus nos intelligere ſpiritualia per ſpecies materiales, & ſubinde de rebus ſpiritualibus habere conceptus inſtar rerũ corporearũ longè ab ipſis alienos: ipſe tamen in ſuo intellectu non poteſt ita intelligere, & ſimiles conceptus de rebus

31. 2. Impugnatio præcedentis opinionis de qua n. 15.

Fundamẽtũ

rebus ſpiritualibus efformare. Eadem igitur ratione non bene ſequitur: Deus cognoſcit attributa diſtingui per intellectum creatum: ergò Deus per ſuum intellectum eadem etiam diſtinguit. Et nõ ſolùm Suarius iſto argumẽto impugnat præcedẽtem opinionem, ſed etiam Bellomontanus, vt patet ex ijs, quæ ſcribit in d. diſp. 118. cap. 3.

32. Nec 2. impugnatio ſatis eſt. Sed nec iſta ratio ſatis eſt, vt præcedentem expugnet ſentẽtiam: nam ſi ens rationis fieri, & efformari nihil aliud eſt quá ens rationis obijci intellectui, atq; ab eo intelligi (vt fatetur idem Bellomõtanus in d. diſp. 118. c. 4. n. 136. *Deinde contra eoſdem*, & inferiùs oſtendemus) profectò non erit inutilis hæc conſequẽtia, ſed neceſſaria: *Deus intelligit ens rationis effictum ab intellectu creato: ergo Deus efficit ens rationis*: etenim ſi intelligitur à diuino intellectu; vtiquè illi obijcitur: at ens rationis obijci intellectui, & ab eo intelligi, eſt ipſum illius fieri, vt dixim⁹. Ex qua doctrina facilè intelliges allatas inſtantias illi conſequentiæ nihil officere propter diſparem rationem, quæ inter illas reperitur, nam diſcurſum intelligi ab intellectu, non eſt diſcurrere, vt patet: cum tamen ens rationis intelligi formaliter ſit ipſũ illius fieri, vt ſupponimus. Et ob hanc cauſſam diſcurſus intelligi poteſt ſine diſcurſu: cum tamẽ ens rationis nequeat intelligi, quin ipſa ſui intellectione efformetur.

33. Quare ſententiam initio allatam ex eo reijciendam eſſe putamus; quia nulla ratio probabilis vrget, vt dicamus poſſe diuinum intellectũ mediatè diſtinguere attributa, ea in intellectu creato diſtincta intuendo; nõ verò immediatè, dum ſua attributa ſimùl cum eſſentia in ſe ipſo primarió intelligit. Sicut etiã nihil vrget, vt dicamus poſſe diuinum intellectum mediatè efficere ens rationis, dum illud in intellectu creato iam effictum conſpicit; nõ tamen immediatè, dum res ipſas in ſe ipſis intelligit; id, quod euidentius apparebit ex ſolutione primi argumenti, vbi hoc ipſum iterum repetemus.

34. Vera reſolutio. Quare illud ſtatuimus intellectũ diuinũ ipſa immediata intellectione, qua ſuam eſſentiam, ſuaque attributa immediatè intelligit, immediatè diſtinguere ſua attributa. Cui non obſtat, quod ea iterum diſtinguat, dum illa concipit in creato intellectu iã diſtincta: nec enim negari poteſt Deum in intellectu creato videre, tum diſtinctionem rationis attributorum, quam intellectus creat⁹ fecit; tum etiam ipſa attributa per eundem actu diſtincta. Quomodo autẽ intellectus diuinus attributa immediatè diſtinguat, ex ſequẽtibus facilè patebit.

§. 4.

Diſtinctionem attributorum non fieri à diuino intellectu per habitudinem ad aliqua realiter diſtincta.

35 De quodl. [...] diſt. attri[...]. Præſuppoſita præcedẽti reſolutione, Deũ ſcilicèt immediatè diſtinguere attributa eâdẽ intellectione, qua intelligit ſe ipſum; ſupereſt explicandus modus, quo hæc rationis diſtinctio ab intellectu diuino fiat, nam de hoc etiam eſt controuerſia non parua inter eos, qui nobiſcum admittunt diuinum intellectum attributa diſtingere.

36 1. Op[...]. In hac difficultate eſt opinio, quę docet diuinum intellectum nõ facere hãc diſtinctionem, niſi per habitudinem ad aliquam diſtinctionem realem; ita vt diuinus intellectus noſtro intelligendi modo prius videat aliqua diſtingui realiter: deinde concipiat, vt diſtinctas ſuas perfectiones attributales. Iſte dicendi modus ita explicatus cõmuniter tribuitur Godofredo quodl. 7. q. 1. probat jllũ Herueus in 1. d. 2. q. 2. ar. 2. in 3. opinione & q. 3. ar. 3. opinione. 3. & ad 4. & ſatis Durandus ibi q. 3. Argentina noſter in 1. d. 6. q. 1. ar. 3. & 4. nec omnino diſplicet Henrico quodlib. 5. q. 1. ad finem quæſtionis litera C. (Got. Her. Dur. A[...] Hen.)

Sed licèt hi omnes conueniant, vt diuinus intellectus hanc diſtinctionem faciat per habitudinem ad aliquam realẽ diſtinctionem; differunt tamen, an eam faciat per habitudinem ad extra in ordine ad diſtinctionem realem, quã Deus in creaturis nouit; an verò per habitudinem ad intra in ordine ad realem diſtinctionem perſonarum, ſecluſa quacunque habitudine ad creaturas. Priorem dicendi modum probarunt Godofredus, Heruæus, & Durandus; poſteriorem verò Henricus. Itaque apud Godofredum, Heruæum, atque Durandũ De⁹ ex eo, quod cognouit ſuas perfectiones attributa- (Diuerſ[...] pli[...]. Exp[...] mo[...] di[...] & D[...])

attributales eſſe realiter diſtinctas in creaturis, eaſdem in ſe ipſo ratione diſtinxit. Modus autem diſtinguendi eſt iſte: quoniam Deus ſe ipſum perfectiſſimè intelligens ſimul etiam intelligit alia à ſe, ideſt, creaturas: eas autẽ intelligendo cognoſcit ſapientiam, iuſtitiã, & cæteras perfectiones attributales in creaturis diſtingui realiter, & inde cõcipit ſuas perfectiones, vt diſtinctas: nimirũ ſe eſſe iuſtum, quia ſuum vnicuiq; tribuit: ſe eſſe ſapiẽtem, quia omnia intelligit conformiter ad cuiusquè naturam, & ſic de cæteris. Id autẽ intelligit, vel quia videt perfectiones creatas virtualiter in ſua eſſentia contineri, & per conſequens eſſentiam ſuam eſſe virtualiter plures, vt indicat Durandus in d.n. 15. vel vt vult Heruæus locis citatis maximè q.3. ad 4. quia ex cognitione diuerſitatis, quæ eſt in creaturis, concipit ſua attributa ſecundum rationem analogam ſibi cum creaturis communem habere pluralitatem, atquè diſtinctionem.

37. *Explicatur modus dicẽdi Henrici.* Henricus autem in d. quodlib. 5. q. 1. quanuis ſimpliciter non admittat diſtinctionem attributorum ſumi per habitudinem ad aliquam diſtinctionẽ realem, vt ſtatim videbimus: tamẽ ſi oporteret diſtinctionem rationis inter attributa reducere ad aliquam diſtinctionẽ realem; illa ſumenda eſſet per habitudinem ad intra hoc eſt ad diſtinctionẽ realem diuinarum perſonarum, & emanationum, vt ſcribit in d. q. 1. ad finem litera C. Fundamentũ ex eo ſumit; quia omnia attributa diuina pertinent vel ad intellectum, vel ad voluntatem. Ergò, cum filius in diuinis procedat per modũ intellectualis operationis, & Spiritus Sanctus per modum operationis voluntariæ; vtiq; quæcunquè attributa pertinent ad intellectum, habebunt reſpectum ad emanationem Verbi; & quæ ad voluntatẽ ſpectant, reſpectum habebunt ad emanationem Spiritus Sancti. Quare, ſicut apud intellectum creatum naturaliter intelligentẽ non concipitur diſtinctio attributorum, niſi per reſpectum ad creaturas, in quib⁹ ſimiles perfectiones repeꝛiuntur; quia intellectus creatus ad hanc diſtinctionem reflectit omnem ſuam naturalem intellectionẽ: ita apud intellectum diuinum diſtinctio attributorum non concipitur, niſi per reſpectum ad duas perſonarum emanationes; quia ſcilicèt Deus ad haſce emanationes dirigit omnem ſuum intellectum. A qua Henrici mente non multũ diſtat Scotus, ſi expẽdantur, quæ docet in 1. d. 8. q. 4. litera F. §. *item contra minorem*, cum quo ſimpliciter tranſit Lichetus ibi; & Bargius pagin. 184. column. 1. in principio, vbi expreſſe docet diuinũ intellectum diſtinctionem attributorũ ſumere per habitudinem ad emanationes perſonarum. *Scotus cum Henrico. Lichetus. Bargius.*

Quod diuinus intellectus non poſsit diſtinguere attributa, niſi per habitudinem ad aliquã diſtinctionem realem (in quo omnes auctores citati conueniunt) ex eo probant; quia diſtinctio rationis ex ſua natura, & quidditate ſibi vẽdicat ſumi ex aliqua reali diſtinctione; quod præter Godofredum, Heruæum, & Durandũ, probant Gerardus, Argentina, & Cumelius, quorũ rationes, & argumenta adduximus ſuprà art. 8. §. 4. n. 22. Quod ſi admittatur; non poteſt non admitti diſtinctionem rationis, à quocũque intellectu illa fiat, non aliter fieri, quàm per habitudinem ad aliquam diſtinctionem realem. Quare, qui admittit diuinum intellectum poſſe facere diſtinctionem rationis; neceſſario tenetur admittere eam fieri non poſſe ab eo, niſi per habitudinẽ ad aliquam diſtinctionem realẽ. 38. *Intellectum diuinum diſtinguere attributa per reſpectũ ad diſtinctionẽ realem.*

Porrò quod diuinus intellectus attributa non diſtinguat, niſi per habitudinem ad diſtinctionem realem in creaturis (quæ eſt ſententia Godofredi, Heruæi, & Durandi) ex eo probat Durandus in d. q. 3. n. 15. quia diſtinctio rationis, niſi ſit fictitia, debet habere fundamentum à parte rei. Sed ad diſtinguenda, nullum aliud poteſt dari, niſi habitudo ad diſtinctionem realem in creaturis. Ergo diuinus intellectus non poteſt ratione diſtinguere attributa, niſi per habitudinem ad creaturas. Maior patet, quia id, quod ſolus intellectus efformat, niſi habeat fundamentum in re, vanum eſt, & fictitium. Minorem probat Durandus; quia ſublata habitudine ad creaturas eſſentia diuina eſt vnum quid cum ſuis attributis, non ſolùm actualiter, ſed etiam virtualiter. Igitur intellectus diuinus nihil in ea inuenire poteſt, in quo diſtinctionem fundet. Quare 39. *Quod nõ diſtinguat niſi per habitudinem ad creaturas.*

 ſi intel-

ſi intellectus diuinus debet fundare diſtinctionem rationis in diuina eſſentia, opus eſt, vt in ea inueniat aliquam pluralitatẽ ſaltem virtualem. Hanc autem habere non poteſt, niſi per habitudinẽ ad creaturas: ideo enim eſt virtute plures, quia creaturas virtute continet. Hæc eſt prima ratio Durandi.

40. Cõfirmat. Confirmatur hæc ratio ex Heruæo in d. quæſt. 3. art. 1. §. *circa primum*: quia in eo nõ poteſt dari diſtinctio rationis, in quo non poteſt dari diſtincta ratio intelligibilitatis. At circunſcripta habitudine ad creaturas nulla poteſt dari in diuina eſſentia diſtincta ratio intelligibilitatis. Ergo nec poterit dari diſtinctio rationis. Maior patet; quia diſtinctio rationis non conuenit rei, niſi prout eſt obiectũ intellectus eã aliter, & aliter intelligentis. Minor ꝓbatur, quoniam in re, quæ in ſe eſt vna, non poteſt diſtingui ratio intelligibilitatis, niſi per habitudinem ad ea, quę realiter ſunt diſtincta. Iam verò diuina eſſentia ſecundum ſe habet ſummam vnitatẽ: nec eſt alia diſtinctio realis, à qua aliter, & aliter ſit intelligibilis, niſi diſtinctio realis creaturarum.

41. 2. Ratio. Secunda ratio ponitur à Durando in d.q.3.n.16. Id, quod ex ſe imperfectionẽ includit, non poteſt in diuinis reperiri, niſi, vt eſt terminus habitudinis creaturæ. Sed diſtinctio inter attributa, cũ ſit inter abſoluta, dicit aliquam imperfectionẽ. Ergò non poteſt eſſe in diuinis, niſi prout Deus terminat aliquam habitudinem creaturæ, & ſubinde non poteſt dari in Deo, niſi per habitudinem ad creaturam. Maior huius diſcurſus ex eo patet; quia omnis imperfectio abſolutè denegatur Deo; nec aliqua ibi admitti poteſt, niſi quatenus Deus terminat habitudinẽ creaturæ, quæ aliquã denotat imperfectionem: vt patet in ratione Ideæ; nam diuina eſſentia dicitur habere rationem Ideæ in gradu limitato (quod aliquam denotat imperfectionem) quia eſt terminus creaturæ, quæ diuinam eſſentiam imitari non poteſt, niſi in gradu eſſendi limitato. Et idem dicendum eſt de reliquis, quæ aliquam denotãt imperfectionem, vt de Deo dici nequeant, niſi per habitudinem ad creaturam. Minorem probat Durãdus; quoniã diſtinctio, quæ eſt inter abſoluta (qualis eſt diſtinctio inter attributa) ex ſua ratione includit, quod vel vtrũq; extremum, vel ſaltem alterum ſit finitũ. Et vt finitum apprehendatur: etenim non dantur duo infinita. Hoc autem denotat imperfectionem.

Tertia ratio refertur ex Godofredo: quoniam diuinus intellectus non diſtinguit ideas, niſi per habitudinem ad extra ad creaturas, vt omnes fatentur. Non ob aliam rationem, niſi quia nullũ in eſſentia aliud inuenit fundamentum, quam habitudinem ad creaturas. Eadem autem ratio eſt in attributis. Hæc pro opinione Godofredi, & aliorum, qui volunt diuinũ intellectũ non diſtinguere diuina attributa, niſi per habitudinẽ ad diſtinctionẽ realẽ in creaturis. 42. 3. Ratio.

Pro opinione Henrici, qui cum Scoto docet hanc diſtinctionem ſumi per habitudinem ad diſtinctionem realem diuinarum emanationum, & perſonarum, quæ eſt ad intra, nullum aliud fundamentum inuenio, niſi, quod Deus omnem ſuum intellectum dirigit ad diſtinctionem realem emanationum; ſicut creatus intellectus omnem ſuum actum reflectit ad creaturarum diſtinctionem. 43. Fundamẽtum op. ... nis Henr...

His tamen non obſtantibus iſte dicẽdi modus videtur mihi omnino improbabilis: quod etiam fuit iudiciũ eiuſdẽ Henrici quodlib. 5. q. 1. litera S. & V. & ad finem quęſtionis litera C. dum ait diſtinctionem attributorum fieri abſque vllo reſpectu ad aliud, hoc eſt ad aliquã realem diſtinctionẽ, vt patet ex ijs, quæ immediatè ſcribit. Poſt Henricum nobiſcum conſentit Bachonius in 1. d. 2. q. 2. ar. 5. §. *reſpondendo ergo ad articulum*, & d. 39. q. 1. ar. 3. concl. 7. & tandem Bellomontanus in d. diſput. 118. cap. 3. n. 8. Cuius argumenta ideo omittenda ſunt, quia ſenſũ aduerſariorũ nõ impugnant: nec enim aduerſarij volũt Deũ ideo attributa diſtinguere per habitudinẽ ad creaturas, quia ea cõcipit cũ relatione ad illas eo modo, quo cõcipit ideas; ſed quia eorũ diſtinctionẽ nõ facit, niſi ſuppoſita cognitione diſtinctionis realis, quę in creatis datur, ad inſtar cuius ſua cõcipit attributa, vt facilè colliges ex ijs, quę ex Durando, & Heruæo diximus initio huius §. *& ex ijs*, quæ docet Durãdus in d.q.3.n. 10. & Heruæus in eadem quæſt. 3. §. *ad cuius euidentiam*. 44. Non præ... turſup... ſententia. *Henric.* *Bachon.* Omittit argumenta Bellomontani.

Omiſſis

45. Argumẽtum contra ſuperiorem opinionem. Omiſsis igitur argumentis Bellomõtani ſententiam Godofredi ex eo primũ impugnamus, quod ſine ſolido fundamẽto intellectum diuinũ ligat habitudine non modo nõ neceſſaria ad diſtinguẽda attributa, ſed etiam, quæ fortaſsis min⁹ conuenit cũ diuina perfectione. Quare, cùm alius diſtinguẽdi modus accomodatior tradatur à communi ſententia, non videtur modus iſte recipiendus.

46. Secundum. Deinde contra illũ expendimus, quod falſo nitatur fundamento: falſum eſt enim diſtinctionem rationis ex ſua natura ſumi non poſſe, niſi per habitudinem ad aliquam realem diſtinctionem, vt late oſtendimus ſuprà ar.8.§.4.non ſolùm auctoritate D.Thomæ, ſed etiã Capreoli, Sõcinatis, & Aialę, quos ibi citauim⁹; rationibus etiã, quas ibi diligẽter expẽdim⁹, & ſoluimus argumẽta in cõtrariũ.

47. Tertium. Tertio accedit; quia in eſſẽtia pro illo priori, pro quo ſecundum ſuas perfectiones abſolutas noſtro intelligẽdi modo antecedit nõ ſolũ creaturas, ſed etiã emanationes perſonales; (eſſentialia enim, & abſoluta pręſupponuntur relatiuis) habet ſufficiens fũdamẽtũ, vt per intellectũ diuinũ diſtinguatur: nã pro illo priori ita eſt vnitè vna, vt tamẽ virtute ſit plures: cuius virtualis pluralitatis cognitio eſt actualis attributorũ diſtinctio, vt in §. ſeq. oſtendemus. Ergò diuinus intellectus ante omnẽ habitudinem ad diſtinctionẽ realem, vel ad creaturas ad extra, vel ad emanationes perſonales ad intra diſtinguit attributa. Quod fundamẽtũ nõ ſolũ cõuincit diuinũ intellectũ ſine vlla habitudine ad vllã diſtinctionem realẽ diſtinguere ſua attributa; ſed etiã intellectũ beati: ſiquidẽ pri⁹ ratione, quã in eſſẽtia diuina videat creaturas; imò etiã prius quã noſtro intelligendi modo videat realẽ diſtinctionẽ emanationũ; intuetur in diuina eſſentia virtualẽ illã attributorũ pluralitatẽ, & diſtinctionẽ: in quo ſenſu explicãda ſũt, & intelligẽda, quæ de beato diximus in pręcedente ar.§.2.concl.4. & §. 3 ad vltimum argumentum.

48. Quin potius fundamentum iſtud conuincit intellectum noſtrũ nondum beatum, diuinitus tamen eleuatũ per ſpecies infuſas, infuſumque lumen ad intelligendam diuinam eſſentiam, ad illam ratione diſtinguendam non neceſſario indigere habitudine vlla ad realem diſtinctionẽ vel ad extra, vel ad intra: etenim abſquè vlla habitudine ad vllam diſtinctionem realem vel creaturarum, vel diuinarum emanationũ poteſt eleuari ad cognitionẽ abſtractiuam virtualis illi⁹ pluralitatis, & diſtinctionis, quę datur inter attributa antecedẽs noſtro intelligendi modo diſtinctionem tùm creaturarum, tùm etiam emanationum. Et ad hunc ſenſum vim habẽt, quæ de intellectu viatoris eleuato diximus ſuprà ar.8. §.2.concl.4.

Ex hoc fundamento infertur optima expugnatio opinionis Godofredi, Heruæi, & Durandi, quatenus docet diuinũ intellectum non poſſe attributa diſtinguere, niſi per habitudinẽ ad diſtinctionem realem creaturarum. Cõtra quam opinionem multis inſurgunt Henricus in d.quodl.5.q.1. Bachonius in locis ſuprà citatis, Bellomõtanus in d.diſp.118 c.3.n. 8. Scotus latè contra Godofredũ diſputans in 1.d.8.q.4.§. *contra iſtam poſitionem*, Magiſter Alexander de S.Elpidio in 1.ſuo quodl.q.1. Torres de Trinitate q.28.ar. 2.diſp. 2.dub. 1. & 3. Et ſatis eã reijcit Capreolus in 1.d.8.q.4.ar. 3. fol. 130.col.2.§. *ad argumenta vltimo loco adducta*. Et ſi ſermo ſit de intellectu diuino eam reijcit Gerardus noſter in 1.d.2.q. 2.ar.3.ad tertiam rationẽ Magiſtri Alexandri pag.143.col.1.§.*ad tertiam* & tandem eam reijcit Molina 1.p.q. 28. ar. 2. diſp.3.concl.5.ad finem. Qui omnes varijs medijs inſurgunt cõtra Godofredũ, quæ afferre longum eſſet, & inutile; pleraquè enim non magnam habent efficaciam; maximè tamen vrget fundamentũ poſitum in tertia ratione: etenim eſſẽtia diuina ex ſe, & in ſe ſufficiens habet fũdamẽtum, vt ratione diſtinguatur ante habitudinẽ ad creaturas illarũq; diſtinctionẽ: illa enim vnitas, qua actu ſibi vnit omnes ſuas perfectiones, ex ſua ratione habet virtualẽ multiplicitatẽ ſufficientẽ, vt diuinus intellectus eã apprehẽdẽs attributa ſua ratione diſtinguat, vt ex ſequẽti.§.patebit. Quo ſuppoſito fũdamẽto funditus euertitur fũdamentũ aduerſariorũ: in eo enim fundantur, quia ante habitudinem ad creaturas nullũ agnoſcunt in diuina eſſentia fundamentũ diſtinguendi diuinas pfectiones, vt patet ex 1.argumento ex Durãdo, & Heruæo.

49. Optima impugnatio opinionis præcedẽtis. *Henricus. Bachonius. Scotus. Alexand. Torres. Gerardus. Molina.*

50. Vrget argũmentũ Henrici.

Hoc fundamento ſuppoſito maximè vrget argumẽtũ, quo Hẽricus nititur reijcere opinionẽ Godofredi. Nã attributa côueniunt Deo abſq; vlla habitudine ad creaturas, & indepẽdẽter à cognitione illarũ, quod admittũt Durãd', & Heruæus in d.q.3. iſte in principio, ille n.11. Ergo poſſunt à Deo cognoſci abſq; vlla habitudine ad creaturas; & ſubinde abſq; illa poſſũt diſtingui. Hoc argumẽtũ habere vim, ſi ſemel admittamus diuinũ intellectũ ratione diſtinguere attributa, teſtatur Bellomõtan' in d. diſp. 118.c.5.n.18. At tamẽ video vltimã côſequẽtiã negari à Durãdo, & Heruęo, dũ volũt attributa Deo côuenire abſq; vlla habitudine ad creaturas; & abſq; illa à Deo intelligi, & tamẽ negãt ea diſtingui. Iã verò apud aduerſarios aliud eſt attributa intelligi in ſua indiſtinctione, quã habẽt à parte rei, aliud intelligi, vt diſtĩcta. Illud côuenit intellectui diuino abſq; ordine ad creaturas (quia ſicut ſe res habet ad eſſe, ita ad intelligi ſecũdũ ſuum eſſe) hoc autẽ côuenire nõ poteſt, niſi intellectus inueniat fũdamẽtũ diſtinguẽdi; quod tamẽ nõ inuenit ante habitudinẽ ad creaturas, vt volũt aduerſarij.

Solutio Heruæi & Durandi.

Cui ſolutioni deberet occurrere Bellomõtanus, vt vim argumẽti defenderet.

Occurritur ſolutioni.

Nos tamẽ illi occurrim' elidẽdo ſolutionis fũdamẽtũ: nã ſuppoſito quod intellect' diuinus ante habitudinẽ ad creaturas inuenit fũdamẽtũ diſtinguendi attributa, optima eſt côſequẽtia: intellectus diuin' abſq; habitudine ad creaturas cognoſcit attributa, vt ſũt in ſe. Ergò abſq; illa habitudine ea diſtinguit. Et ratio eſt quia abſq; illa habitudine cũ actuali vnitate illorũ ſimùl cognoſcit illorũ virtualẽ multiplicitatẽ, cuius cognitione diſtinguũt, vt patebit ex §. ſeq. Ex eo etiã vim habet argumẽtũ, ſi idẽ fũdamẽtum ſupponatur; quoniam adhuc intellectus diuin' diſtingueret attributa, ſi nulla poſſibilis foret creatura: adhuc enim perfectiones attributales virtualẽ diſtinctionẽ haberẽt, quã intellectus diuinus cognoſceret, & eã cognoſcẽdo perfectiones ratione diſtĩgueret. Deniq; ſuppoſito noſtro fũdamẽto facilè ſoluũtur argumẽta quib' aduerſarij nitũt, vt ſtatim patebit Et hęc ſatis ꝓ impugnatione Godofred.

51. Reijcitur opinio quæ aliquando fuit probata Henrico.

Quod attinet ad opinionẽ, quam Hẽricus aliquo modo probauit, non oportet in illa impugnãda diutius immorari; quoniã illa nec ab Henrico ſimpliciter fuit aſſerta, ſed ſub côditione, ſi oporteret diſtinctionẽ attributorũ reducere ad aliquã realẽ diſtinctionẽ. Cum verò hęc hypotheſis ſit falſa, etiã apud Hẽricũ nõ poteſt talis opinio illi ſimpliciter tribui. Sed quicquid ſit de mẽte illi', opinio nõ eſt ſatis ꝓbabilis, quã in terminis nõ recipit Bachonius in locis ſuprà citatis, nec placet noſtro Gerardo in 1.d. 2.q.2.ar.3.pag.148.col.1.§. *concludo ergo.*

Illius imꝓbabilitas 1. ſuadetur, quia nullo nititur probabili fundamento, vt patebit ex ſolutionibus argumentorũ — 52 1.impug.

Deinde, quia pro fundamento ſumit id, quod eſt falſum, diſtinctionẽ ſcilicèt rationis neceſſariò ſumẽdã eſſe ex aliqua reali diſtinctione. — 2.impug. Quod eſſe falſũ ſæpe dixim', & oſtẽdimus ſuprà ar.8.§.4. Tertio perſuadetur ex fundamento poſito in tertia ratione contra Godofredũ: — Tertia. diſtinctio enim virtualis, quã in attributis admittimus, antecedit noſtro modo intelligẽdi diſtinctionẽ emanationũ, vt ex §.6. patebit. Ergo intellect' diuin' ante habitudinẽ ad diſtinctionẽ realẽ emanationũ ſufficiẽs habet fũdamẽtũ, vt ratione diſtinguat attributa. Et cum ante eandem habitudinem actu intellexerit virtualem illam diſtinctionem, vtique per eam attributa inter ſe ratione diſtinxit, vt in ſequenti §. oſtendemus.

Accedit quartò: quoniam diſtinctio principiorum, quibus emanationes diſtinguuntur; — 53 4.Inst. cum ſit fundamentũ, & veluti radix diſtinctionis emanationũ, antecedit diſtinctionem illarum. Principia autem emanationum diuinarũ ſunt intellectus, & voluntas, quæ ſunt quædã attributa. Ergò diſtinctio intellectus, & voluntatis præſupponitur ad diſtinctionem emanationum, eamque noſtro intelligendi modo antecedit. Ergò pręintelligitur à diuino intellectu, & per côſequens intellectus, & volũtas diſtinguentur ab intellectu diuino abſq; vlla habitudine ad diſtinctionẽ emanationũ. Vis hui' argumẽti nõ aliter ſoluitur ab aduerſarijs, niſi negando intellectum, & voluntatem eſſe principia emanationũ. — Solutio Durandi. Ita reſpõdet Durandus in d.q.3. n. 18. & Heruæus q. etiã 3. ad 1. argumentũ: exiſtimant enim proceſſiones diuinas non eſſe immediatè per intellectũ, & voluntatem

tatẽ, ſed per naturã, vt eſt quoddam ens fęcundũ, vt expreſſè ait Durand. in 1. d. 6. q. 2. & d. 10. q. 2. & ibi Heruæus q. 1. Verũ cum hæc opinio apud Theologos malè audiat, vel quia temeraria, vel quia errori proxima, vt ſupponimus cũ Suario lib. 1. de Trinitate. c. 5. n. 4. nõ eſt admittenda ſolutio, ſed releganda potius. Vnde vis argumenti adhúc perſiſtit. Et hęc pro expugnatione huius opinionis.

§. 5.

Soluuntur argumẽta opinionis præcedentis.

54. NEc obſtãt, quæ in confirmationẽ vtriuſq; ſentẽtiæ initio pręcedẽtis §. *adduximus.* Nã primũ argumẽtũ vtriq; illi opinioni cõmune falſum ſumit fũdamẽtũ: nec enim diſtinctio rationis ex ſe habet fieri ſolũ in ordine ad aliquam diſtinctionem realem, vt latè oſtendimus art. 8. §. 4. vbi omnia argumenta in oppoſitum diſſoluimus.

Ad prima. Ad primã rationẽ pro opinione Godofredi neganda eſt minor propoſitio, quã Durãdus ſumit. Cuius ꝓbatio aſſumit falſũ, vt patet ex tertia ratione cõtra Godofredũ: etenim ſublata omni habitudine ad creaturas, diuina eſſentia, quãuis ſit vnũ quid cũ ſuis perfectionibus omnimodè indiſtinctũ actualiter; nõ tamẽ eſt talis virtualiter, ſed multiplex, vt ex Dionyſio, & Auguſtino ſæpiꝰ diximus: nõ quidem ſola multiplicitate virtuali potẽtiæ actiuæ, quæ virtute cõtinet creaturas; ſed multiplicitate virtuali formalis ꝑfectionis; quia ſcilicèt ipſa perfectio formalis diuinæ eſſentiæ eſt virtute plures perfectiones formales, de quo in §. ſeq. Et cũ hęc virtualis diſtictio antecedat habitudinẽ ad creaturas, vt ſupponimꝰ; vtiq; ante talẽ habitudinẽ datur ſufficiẽs fũdamẽtũ, vt diuinꝰ intellectꝰ attributa ratione diſtinguat. Illud etiã addiderim pro explicanda inefficacia huius argumenti, illã virtualẽ multiplcitatẽ virtutis actiuæ (in qua diſtinctio rationis apud Durãdũ fũdatur) fuiſſe ab intellectu diuino pręintellectã ante cognitionẽ, diſtinctionẽq; creaturarũ: Deus enim noſtro intelligẽdi modo prius cognouit multiplicitatẽ rationũ imitabilitatis diuinæ eſſentiæ, quàm cognouerit ipſas creaturas diuinam eſſentiã entitatiuè imitãtes: nec enim decet perfectionẽ diuinæ cognitionis, vt ex cognitione creaturarũ diuinam entitatẽ participantiũ reflectatur, vt cognoſcat eſſentiã diuinam eſſe variè participabilẽ à creaturis. Nam ſicut diuina eſſentia, vt practicè imitabilis, eſt ratio idealis, quã diuinus intellectus attẽdit, vt res actu producat; ita etiã, vt eſt ſpeculatiuè imitabilis, eſt ratio formalis repræſentatiua creaturarũ in eſſe poſſibili, ſecundũ quod à Deo ſpeculatiuè cognoſcuntur: alioquin Deus nõ directè ſed reflexè cognoſceret multiplicitatẽ ſuæ imitabilitatis: in quo imaginatio Durandi videtur defeciſſe.

Cõfirmatio ſumpta ex Heruæo ſimili modo diſſoluitur: ſumit enim minorẽ falſam. Cuius probatio etiam claudicat in maiore: nam licèt diſtinctio intelligibilitatis, quę per ſolam rationem fit, neceſſariò ſumenda ſit ex aliqua diſtictione ex parte rei intellectæ, quæ ſine vllo intellectu illi conueniat; non tamẽ neceſſe eſt, vt illa ſumatur ex diſtinctione reali, aut ex natura rei, ſed ſatis eſt diſtinctio virtualis, vt latè diximus ar. 8. §. 4. & iterũ dicemus in §. ſequente. 55. Ad cõfirm.

Ad ſecundam rationem, quam affert Durandus pro Godofredo, conceſſa maiore neganda eſt minor, ſi ſimpliciter, & abſolutè ſumatur: nam licèt diſtinctio realis inter abſoluta per ſe includat imperfectionem (denotat enim compoſitionem, & potentialitatem) non tamen omnis diſtinctio, quæ eſt ſine intellectu, imperfectionem denotat. Nam Scotiſtę admittunt inter attributa diſtinctionẽ formalem ex natura rei abſque vlla imperfectione. Deinde ſine controuerſia diſtinctio virtualis (quam cõmunis opinio in attributis admittit) non modo nõ denotat imperfectionẽ aliquam, ſed ſummam potius perfectionem, vt diximus ar. 6. quæſtionis pręcedentis, & iterum dicemus in §. ſequenti. Quod ſi iſta virtualis diſtinctio ſine vlla impfectione admittitur inter perfectiones abſolutas diuinæ eſſentiæ, à fortiori ſine vlla imperfectione dari poterit diſtinctio rationis. Minor igitur eſt falſa. Cuius probatio etiam ſumit propoſitionẽ omninó falſam, & ab omnibus negandam, ſi vniuerſaliter intelligatur. Nã licèt vera ſit in reali diſtinctione, in qua ſolùm habet locum illius confirmatio; non eſt tamẽ vera in diſtinctione ex natura rei, 56. Ad ſecunda

quam admittunt Scotiſtę, nec in diſtinctione virtuali, quam admittunt reliqui Theologi: hæ enim diſtinctiones interiacent inter extrema infinita. Quare diſtinctio rationis, quantũuis ſit actualis, poterit dari inter extrema infinita ex vtraque parte.

57. Ad tertiam

Ad tertiam rationem ex Godofredo admittendum eſt diuinum intellectum non diſtinguere ideas niſi per habitudinem ad creaturas: id enim expreſſe docet D. Thomas 1.p.q.15.ar.2. ad 3. & eſt communis doctrina theologorum. Sed inde non bene infertur diuinum intellectum nõ diſtinguere attributa, niſi in ordine ad creaturas, vt ſatis colliges ex Henrico in d. quodlib. 5.q.1. & explicat noſter Gerardus in 1.d.2.q.2.ar.3. pag. 143. col. 2. §. *iſte modus dicendi.* Ratio eſt manifeſta: quoniam idea per ſe includit reſpectum ad creaturas; vel rationis, vt communis docet; vel tranſcendentalẽ, & ſecundum dici, vt alij volunt: quem tamen reſpectum non includunt attributa, vt fatentur Durãdus in d.q.3.n.10. & Heruæus in eadem 3. q. in principio. Ita fit, vt diſtinctio idearum per ſe pendeat ex diſtinctione creaturarum, quia relatiua à terminis ſumunt ſuam diſtinctionem. Attributa verò, cum reſpiciant ipſam eſſentiam diuinam, tanquã perfectiones eius, nõ poſſunt diſtinctionem ſumere ex creaturis, ſed ex diuerſa ratione perficiendi. Conceſſo igitur antecedẽte neganda eſt conſequentia, ꝓpter diſparem in vtriſque rationem.

Henricus. *Gerardus.* *Durandus.* *Heruæus.*

58. Ad fundamentũ Henrici.

Quod verò attinet ad fundamentum, quod pro ſententia Henrici adduximus quam illud vim habeat, prorſus non video, nam ſicùt non intelligo, quid ſit intellectum creatum omnem ſuum actum reflectere ad diſtinctionem creaturarũ; ita etiã non ſatis percipio, quid ſit Deũ omnem ſuum intellectum dirigere ad diſtinctionẽ realẽ emanationum. Quod autem annotat omnia attributa pertinere vel ad intellectum, vel ad voluntatem; non videtur admittendum, vt patet ex ijs, quæ diximus q.4. huius libri ar.8. n.4. vbi oſtendimus eſſe æternum, immẽſum, immutabile, & id genus alia negatiua prædicata verè eſſe attributa, quæ tamen non pertinent vel ad intellectum vel ad voluntatem; ſed ad naturam diuinam ſecundum ſe ſumptam.

§. 6.

Intellectum diuinum diſtinguere attributa, dum apprehendit virtualem illorum diſtinctionem.

59. Diuinũ intellectũ diſtinguere attributa actum ſimplicem.

Ex dictis ſuprà §.3. iã conſtat intellectum diuinum non mediatè in alio, ſed immediatè in ſe ipſo, & in ſua diuina eſſentia diſtinguere attributa. Conſtat deinde eadem diſtinguere ſine vlla habitudine ad diſtinctionem realem, vel ad extra, vel ad intra, vt patet ex 4. ar. Ex quo colligitur intellectũ diuinum diſtinguere diuinas perfectiones intuendo eas, provt ſũt à parte rei, ſecluſo quocunq; diſcurſu etiã virtuali, quo ex aliqua antecedente cognitione veluti inferat diſtinctionem attributorum.

Quare ea diſtinguit per actum ſimplicem, id eſt, non diſcurſiuum. Cum verò à parte rei diuina eſſentia ſit actu vna, virtute autem multiplex; inquirendum eſt, ſub qua ratione intellectus diuinus eam diſtinguat: vt inde fiat euidens, an eam diſtinguat actu ſimplici; an verò actu eminenter complexo?

60. 1. Concl.

Pro reſolutione ſit prima concluſio: intellectus diuinus nõ poteſt diſtinguere attributa per ſuum intelligere, provt terminatur ad diuinam eſſentiam diuinaſque perfectiones, vt à parte rei ſunt vnum quid actu indiuiſum. Hęc concluſio in propoſitis terminis non poteſt nõ eſſe indubitata; vnde nullus eorum, qui admittunt attributa diuina à diuino intellectu ratione diſtingui, eã vnquam fuit inficiatus. Facilè demonſtratur ex propoſitione omnium cõſenſu receptiſſima; diſtinctionem ſcilicèt rationis, ſi non eſt fictitia, habere aliquod fundamentũ in re, quę diſtinguitur. Quæ propoſitio indubitanter ab omnibus agnoſcitur in diſtinctione rationis ratiocinatæ: in diſtinctione autem rationis ratiocinantis eſt etiam veriſsima: nam hæc etiam ſupponit aliquod fundamentum, non quidem ex parte rei (vt diſtinctio rationis ratiocinatæ) ſed ex parte intellectus: intellectus enim ideo diſtinguit Petrum à ſe ipſo; quia dum Petrum de Petro prædicat, diſtinctas illi ſecundas intentiones tribuit, prædicati ſcilicèt, & ſubiecti, in quibus diſtinctio illa fundatur. Veriſsima eſt igitur aſſumpta propoſi-

propoſitio, & abſque dubitatione vera in diſtinctione rationis ratiocinatæ, de qua eſt ſermo. Cui ſi adiungimus in diuina eſſentia, prout eſt vnum quid cum ſuis perfectionibus actu omnibus modis indiuiſum, nullum dari fundamentum, vt per intellectum diſtingui poſsit; neceſſariò infertur diuinum intellectũ ſub illa ratione non poſſe diuinas perfectiones diſtinguere.

61. Alia ratio. Huic demonſtrationi poſſumus adiũgere intellectum non poſſe ratione diſtinguere rem; quæ actu eſt vna; niſi eã ſub diſtincta intelligibilitate, diſtinctaque intelligendi ratione concipiat, vt patet. Iam verò diuina eſſentia, vt actu eſt quid vnum cum ſuis perfectionibus, ſicut habet indiſtinctam entitatẽ, ita etiam habet indiſtinctam intelligibilitatem. Non igitur, vt ſic fundabit diſtinctionem rationis, quæ non niſi in aliqua multiplicitate, pluralitateq́; fũdari poteſt. Quo fundamento nitebantur, qui in §. præcedẽte docebant attributa per intellectum diuinum diſtingui non poſſe, niſi per habitudinem ad realem aliquam diſtinctionem, vel creaturarum ad extra, vel emanationũ ad intra: nec enim in ipſa diuina eſſentia, vt in ſe eſt, aliquod diſtinctionis fundamẽtum inueniebant. Quorum imaginatio recta foret, ſi ipſam diuinam eſſentiam ſolùm cõſideraſſent, vt præciſè eſt actu vna, & indiuiſa: hallucinati tamen ſunt, dum exiſtimarunt in diuina eſſentia cũ illa actuali vnitate nullam dari pluralitatem ante habitudinem ad realem diſtinctionem: quod eſſe falſum in præcedente §. aſſeruimus, & facilius patebit ex ſequente concluſione.

62. 2. Cõcluſio. Sit ſecunda concluſio: Deus attributa ratione diſtinguit cognoſcendo virtualem illorum diſtinctionem, ita vt attributa cognoſci, vt virtualiter diſtincta, ſit ea per rationem diſtingui. Concluſionis primus auctor fuit Magiſter Alexand. de Sancto Elpidio Eremita noſter in 1. ſuo quodlib. q. 2. quem referũt noſter Gerardus in 1. diſt. 2. q. 2. ar. 3. pag. 142. col. 2. §. *eſt alius modus*, noſter etiam Argentina in 1. d. 6. q. 1. ar. 3. Poſt cum idẽ docuit Bachonius in 1. d. 2. q. 2. ar. 5. §. *reſpondendo ergo*, & d. 39. q. 1. ar. 6. concl. 7. & nouiſsime Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 3. concl. 2. & eſt iam communis inter nouiores. Hæc concluſio probatur 1. quia non eſt alius modus, quo intellectus diuinus hanc diſtinctionem faciat. Deinde; quoniam pluralitas illa, atque diſtinctio, quæ à parte rei eſt ſolùm virtualis, cognita ab intellectu eſt actualis ſecundum rationem, id eſt, ſecundum eſſe obiectiuum, quod habet in intellectu, vt bene aduertit Molina vbi ſuprà ſatis ad mentem Bachonij: quamuis enim quodlibet attributorum concipiatur, vt à parte rei virtute diſtinctũ: quodlibet tamen eſt cõceptus obiectiuus diſtinctus à conceptu obiectiuo alterius; quod ſatis eſt, vt illa dicantur actu diſtincta ſecundum rationem, vt aduertebamus in præcedente ar. §. 2. concl. 4. Et concluſio erit ſine dubio vera, ſi diſtinctio virtualis idem eſt, quòd diſtinctio aptitudinalis, & veluti potentialis, vt per intellectum diſtinguatur; quæ eſt communis explicatio, de qua ſuprà ar. 7. etenim (vt bene aduertit M. Alexand. de S. Elpidio) hæc aptitudo, ſiue potius non repugnantia ad actum reducitur, dum per diuinum intellectum attributa cõcipiuntur, vt virtute diſtincta: nam ob eam rationem à Paludano, & quibuſdã alijs diſtinctio illa virtualis appellatur diſtĩctio rationis inchoata; quia ſcilicèt nihil aliud deeſt, vt ſit ſecundum rationem actualis, quam extrema virtualiter diſtinguibilia actu concipi, vt diſtincta. Imò ideo à Caietano, & ab alijs communiter appellatur diſtinctio fundamentalis, quia fundamentum continet, vt attributa actu diſtinguantur per intellectum.

Alexand. · Bachonius · Molina. · Probatur concluſio. · Paludan. · Caietanus.

Quin potius veritas concluſionis facile etiam apparebit, ſi attributa ideo dicuntur virtute diſtincta, quia ita ſunt inter ſe vnita in Deo, vt quodlibet ita formaliter maneat, vt propriũ ſuum formalem effectum per ſe, & ſine alio formaliter exerceat: quam eſſe veram explicationem illius virtualitatis oſtẽdimus ſuprà ar. 7. & latius oſtẽdemus in q. ſequente. Nam ſi quodlibet attributũ ita eſt vnitum alijs, vt quodlibet ſe ipſo ſuum formalem effectum exerceat, profecto nihil deeſt, vt quodlibet ſecundũ rationem actu ab alio diſtinguatur, niſi quodlibet ab intellectu diuino concipi vt diſtinctum ab alio. Hoc autem fit, iũ ab intellectu repræſentatur ſecundum 63.

 propriam

propriam rationem diſtinctam à ratione alterius: ita enim repręſentatum cõſtituitur in eſſe conceptus obiectiui actu diſtincti à conceptu obiectiuo alterius. Conſtituendum eſt igitur diuinum intellectum diſtinguere attributa, dum cognoſcit virtualem multiplicitatem, & pluralitatem, quam habent in diuina eſſentia: etenim hæc virtualis pluralitas ſufficiens eſt fundamentum, vt cognita faciat actualem pluralitatem ſecũdum eſſe rationis.

64. 1. Difficultas contra 2. concluſio

Sed nonnullæ ſeſe offerunt difficultates, quarum ſolutione ſecunda concluſio fiet euidentior. Prima difficultas petit, quomodo diuinus intellectus cognoſcendo diſtinctionem illam virtualẽ diſtinguat attributa? Etenim ex ar. 7. huius quæſtionis patet non eodem modo ab omnibus explicari virtualem illã diſtinctionem. Et vt omittamus plures explicandi modos, qui ad rem non faciunt; communis explicatio in eo eſt poſita, vt diſtinctio illa ideo dicatur virtualis; quia attributa diuina ante omnẽ actum intellectus apta ſunt cauſſare diſtinctos conceptus in intellectu creato, & ita facere diſtinctionem ſui in eodẽ intellectu. Qua ſuppoſita explicatione quidam ita rem explicant, vt Deus attributa diſtinguat, dum cognoſcit perfectionem diuinam aptam eſſe mouere creatum intellectum, vt diuerſis formatis conceptibus diſtinguat diuinas perfectiones. Hunc diſtinguendi modum ſatis explicat Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 2. dub. 1. in principio, quem etiam probauit Molina ibi diſput. 3. in d. concl. 5. ſatis expreſsit Capreolus in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 9. vltimo loco fol. 131. column. 3. in principio, dum ait diuinam perfectionem diuidi per intellectum diuinum intelligentem eam eſſe diſtinguibilem per intellectum creatum. Satis etiam id expreſsit Paludanus relatus à Capreolo, vbi ſupra ad 16. Scoti contra primam fol. 126. col. 1. §. *quinto quando res.*

Opinio quorundam.

Torres. Molina. Capreolus. Paludan°.

65. Non admittitur pręcedens explicatio.

Hæc tamen opinio non eſt recipienda, ſi intelligat diuinum intellectum ſolo illo modo attributa diſtinguere: quoniam falſum eſt diſtinctionem virtualẽ ob ſolam illam cauſſam dici virtualem, vt patet ex dictis in ar. 7. huius quæſtionis §. primo & 2. vbi latè oſtẽdimus diuinam perfectionem ex ſua natura eſſe multiplicem, quantumuis ab ea per intellectum abſtrahamus aptitudinem ad mouendum intellectum creatum. Vbi etiam diximus diuinam perfectionem in ſe ipſa vnam, & actualiſsimã ideo dici virtute multiplicem, atque diſtinctã; quia licèt ſit vna, ex ſua tamen natura eſt multipliciter perfectiua Dei, hoc eſt perfectione multiplicis rationis; quia illa vna Deũ reddit formaliter ſapiẽtẽ, iuſtũ, bonũ, &c. Quod facere nõ poſſet, niſi ex ſua natura, & in ſua actuali vnitione formaliter contineret formalitates omnium perfectionum vnitate quadam perfectiſsima, qua ita formaliter eſt adęquatè omnes perfectiones, vt inadæquatè formaliter ſit ſingulæ. Ex quo fit, vt Deum faciat formaliter iuſtum, nõ per totam adæquatam ſuam formalem rationem, ſed inadæquatè per iuſtitiam, non verò per ſapientiam. Itaque illa vna perfectio ita formaliter eſt omnis perfectio, vt ſit formaliter quęlibet. Quem dicendi modum latius explicabimus in q. 7. & 9.

Ex his in d. ar. 7. collegimus virtualẽ iſtam diſtinctionem ſumendam eſſe in ordine ad ea, quæ intus ſunt in diuina eſſentia, & noſtro intelligendi modo veluti exercentur circa eam intus perficiendam ſecluſa omni dependentia, & reſpectu ad aliquid extra. Et inde intulimus admittẽdum eſſe aliquod ſignum noſtro modo intelligẽdi prius, pro quo & in quo non dum intelligatur aliquis ordo, aliquavè habitudo ad diſtinctionem rationis, quæ per creatum intellectum fiat. Etenim (vt ibi aduertimus) ridiculum eſt, imò temerarium affirmari de filio eſſe genitum per intellectum, negari verò de Spiritu Sancto dependẽter à diſtinctione rationis, quam inter diuinum intellectum, & voluntatem poteſt facere noſter intellectus. 66.

Vnde ſci... da ſtrictu... lis diſtin...

Accedit id, quod in d. ar. 7. etiam aduertimus, quoniam, quæ Dionyſius tam excellenter, ac myſterioſe prædicat de illa vnitate virtualiter multiplici, arguunt eam diuiniorem eſſe, & excellentiorem, quàm vt ſolùm includat ſolam virtuoſitatem, & aptitudinem ad mouendum intellectum creatum, vt attributa actu diſtinguat. Quid enim myſterij cõtinet hęc aptitudo, & is ordo ad diſtin- 67.

Confirma...

ctionem

ctionem rationis per creatum intellectum efformandam? Quare nunc idem concludimus, quod in d. §. 1. tunc concluſimus, illam perfectionem diuinæ eſſentiæ, quæ ex Magno Dionyſio ſupereminenter, & ſuper excedenter eſt vna, & multiplex, non ideo præciſè eſſe virtute plures; quia poteſt fundare diſtinctionem rationis; ſed èconuerſo potius; ideo poteſt diſtinctionem rationis fundare, quia in ſe ipſa ex ſua natura eſt ſingulari quodam modo virtuoſa, & eminens. Quare poſſe fundare diſtinctionē rationis nō eſt ipſa virtualis diſtinctio, ſed ſequitur ad eam, tanquam ad quid antecedens.

68. 3. Cōcluſio. His ſuppoſitis ſit tertia concluſio: diuinus intellectus tunc per ſe primò ratione diuidit diuina attributa, cum cōcipit virtualem multiplicitatem, & diſtinctionem diuinæ perfectionis in ſe ipſa actu vnitiſsimæ. Tunc autem iſto modo eam concipit, cùm concipit eam ita adæquatè perficere diuinam eſſentiā, vt inadæquatè eam perficiat, non per vnā perfectionem, ſed per plures, vt latius explicabitur in q.9.ar.2. Non eſt tamen negandum intellectum diuinum etiam diſtinguere attributa, cum cōcipit virtutem, & aptitudinem, quam habet illa vnica diuina perfectio ad mouendum intellectum creatum, vt inter attributa formet diſtinctionem rationis. Itaque intellectum diuinum his duobus modis diſtinguere attributa, admittit Molina in d.concl.quinta.

69. 2. Difficultas; an diſtinctio fiat per ſimplicē intuitum. Secunda difficultas petit, an iſta rationis diſtinctio inter attributa fiat per intuitum diuinum, vt eſt ſimplex quædā apprehenſio diuinæ eſſentiæ, & attributorum; an verò, vt eminenter eſt apprehenſiua, iudicatiuaque veritatum, quas Deus de ſua eſſentia, ſuiſquè perfectionibus cognoſcit? In qua inquiſitione ſupponimus notitiam diuinam, quanuis in ſe ipſa ſit ſimpliſsima ſine vlla complexione, vel ſecūdæ operationis noſtri intellectus, vel etiam tertiæ; eminenter tamen eſſe, tum apprehenſiuam, & iudicatiuā, tum etiam diſcurſiuam. Et quoniam conſtat diuinum intellectum non diſtinguere attributa ex cognitione alicuius realis diſtinctionis noſtro intelligendi modo pręſuppoſita, ex qua veluti per virtualem dicurſum inferat attributorum diſtinctionem, vt patet ex dictis ſuprà §. 4. ſolum ſupereſt inquirendum, an iſta diſtinctio fiat diuino intuitu, prout eſt ſimplex quædam apprehenſio; an verò, vt virtute, & eminenter eſt apprehenſiua, & iudicatiua veritatum, quas Deus de ſua eſſentia, & attributis cognoſcit?

Hanc difficultatem diſſoluet quarta concluſio in ordine: diuinus intellectus 70. 4. Cōcluſio.
non diſtinguit attributa per ſimplicem intuitum, vt præciſè eſt ſimplex apprehenſio attributorum; ſed vt eminenter eſt apprehenſio iudicatiua diſtinctionis virtualis, quæ in illis datur. Itaq; diſtinctio rationis non fit per actum diuini intellectus, vt habet rationem primæ operationis, ſed ſecundæ. Cōcluſio iſta licèt in his terminis à nemine proponatur; in ſenſu tamen explicato ab omnibus recipitur, vt ſatis colliges ex Torres de Trinitate q.28. ar.2. diſp.2. dub.1. & ex Molina ibi diſput.3. concl. 5. & ex Bachonio locis citatis, deniquè ex alijs, qui hanc difficultatem explicant: omnes enim agunt de cognitione, qua Deꝰ diſtinctionem virtualem inter attributa repertam, & apprehendit, & iudicat. Torres. Molina. Bachonius

Priorē aſſertionis partem verbis expreſsis probat Henricus in d. quodl. 5. q.1. litera R.& S. vbi in hæc verba: *Si verò loquamur de ſimplicitate diuinæ eſſentiæ ſecundo modo, adhùc conſideratur dupliciter: aut in quantum mouet intellectum, quaſi ſimplici intelligentia; & ſic adhùc concipitur per rationem ſuæ ſimplicitatis abſque omni reſpectu, & pluralitate rei, vel rationis.* Sed & poſteriorem affirmat, dū addit: *Et in ipſo intellectu, vt intellectus eſt; & in ipſa re, vt cadit ſub actuali perceptione intellectus: non ſimplicis intelligentiæ, ſed quaſi componentis, & diuidentis.* Quare illum actum appellat negotiātem circa diuinam eſſentiām, & collatiuum vnius cum alio; qui eſt eminenter componens aut diuidens, quare Hēricus noſtræ cōcluſioni non repugnat. Imò nec repugnat noſter Alex. de S. Elpid. quādo quodlib. 1.q.2. contra Godofredum negat diſtinctionem iſtam fieri per actum negotiatiuum, ſed per actum ſimplicem: quoniam ex verbis eius euidenter colligitur eum actum appellare negotiatiuum, qui datur in intellectu ex habitudine ad aliquā diſtinctionē realem ad extra, qui talis ex ſe aliquem diſcurſum includit. 1. Pars concluſionis.

Noſtra

72. *Probatur cõcluſio à poſteriori.* Noſtra igitur concluſio demonſtrari poteſt, & à poſteriori, & à priori. A poſteriori quidem: quoniam diſtinctio rationis fieri non poteſt, niſi per actum negatiuè comparantem extrema, quæ diſtinguuntur, vt patebit inferius §. 6. ad primum. Sed cognitio, quæ ad primã intellectus operationem pertinet, cùm ſit obiectiuè ſimplex, & incõplexa, nullam poteſt facere extremorum cõparationem, aut affirmatiuam, aut negatiuã vt patet. Ergò diſtinctio rationis inter attributa non poteſt fieri per viſionem, vt prẹciſè habet rationem ſimplicis apprehenſionis. *Probatio à priori.* A priori autem ita videtur demoſtrari; quoniam cognitio, qua inter aliqua cauſſatur diſtinctio rationis, natura ſua eſt diſtinctiua vnius ab alio, vt patet: nec enim poteſt aliqua diſtinguere, niſi illa apprehendat vt plura: etenim diſtinctio pluralitatem ſequitur. Non poteſt autem plura, vt plura, apprehendere, niſi quodlibet eorũ concipiat, vt diſtinctum ab alio; ſi non formaliter, ſaltem materialiter, concipiendo ſcilicèt vnum ſub vna ratione, & alud ſub alia. Simplex autem rei apprehenſio, provt ad primam operationem pertinet, ſicut ex natura ſua non eſt apprehenſiua plurium; ita nec eſt aliquorum diſtinctiua. Quod ſatis expreſsit *Ariſtotel.* Ariſtoteles, dum in 3. de anima c. 6. n. 26. primam intellectꝰ operationem appellat apprehenſionem indiuiſibilium: non quód ſemper ad rem ex ſe ſe indiuiſibilem terminetur (interdum enim terminatur ad rem compoſitam, imò etiam ad complexam: interdum enim apprehendit hominem, interdum autem hominem album) ſed quia ſemper terminatur ad rem ſibi obiectam modo indiuiſibili; hoc eſt eam non diuidendo, nec diſtinguendo; ſed ſecundum ſuam totalem vnitatem indiuiſibiliter apprehendendo. Et ad hunc ſenſum à philoſophis communiter dicitur notitia ſimplex, nõ ſolùm formaliter, ſed obiectiuè: quia ſẽper eſt vnus cõceptus formalis, & ſemper terminat̃ ad vnũ cõceptũ obiectiuũ, vt eſt vnũ quid actu indiuiſum, vt diximꝰ in ſuperiori libro q. 9. ar. 3. n. 10. Sola autem cognitio complexa, quæ reſpondet ſecundæ operationi noſtri intellectus, ex ſua natura eſt apprehenſiua plurium vt plura ſunt, & illorum diſtinctiua ſecundum rationem, vt omnes fatentur.

Viſio igitur diuina, vt cõſideratur vt ſimplex apprehenſio correſpõdens primæ operationi intellectus, terminatur 73. ad diuinam eſſentiam, diuinaſque perfectiones, vt ſunt vnum quid ſimpliciſsimum, & vnum obiectum actu indiuiſum. Quare vt ſic nullo modo habere poteſt rationem notitiæ diſtinctiuæ diuinarũ perfectionum. Non ita cõſideranda eſt, provt eminenter eſt cognitio apprehẽſiua, & iudicatiua earum veritatũ, quas in diuina eſſentia ſpeculatur, & cognoſcit: licèt enim in ſe ipſa ſit formaliter ſimpliciſsima; obiectiuè tamen eſt eminenter plura: quia intuendo diuinas perfectiones, & ſpeculando veritates earũ, eas eminenti quadam cõpoſitione, atq; diuiſione componit, & diuidit. Nam diſtinctè, & clarè cognoſcit, quænam ſit ratio ſapientiæ, vt ſapientia eſt; & quæ bonitatis, aut iuſtitiæ: quæ item ſit ratio formalis intellectus, & quæ voluntatis. Vnde cognoſcit intellectum, vt intellectus eſt, non eſſe voluntatem; filiũq; generari intellectu, non autem voluntate: & Spiritum Sanctum voluntate produci, non intellectu. Quare intellectus diuinus ſua increata viſione, quatenus eſt notitia apprehenſiua, & iudicatiua diſtinctè intuetur eſſentiam ſuam habere virtualem perfectionum multiplicitatem; quam ſpeculando actu diſtinguit ſecundũ rationem ipſas perfectiones, vt tertia aſſerit concluſio.

Contra hãc veritatem hæc vnica obiici poteſt inſtantia: 74. *Obiicitur contra præcedentẽ doctrinam.* quoniam viſio diuina vt eſt ſimplex apprehenſio, terminatur ad diuinam eſſentiam, vt eſt à parte rei, iuxta illud 1. Ioannis 3. *Videbimus eum, ſicuti eſt.* At eſſentia diuina in ſe ita habet actualem vnitatem, vt etiam habeat virtualem multiplicitatem, atquè diſtinctionem. Ergó viſio diuina, vt eſt ſimplex quædam apprehenſio diuinę eſſentiæ, etiam in ea apprehendet virtualem iſtam diſtinctionẽ. Sed vt diximus in ſecunda aſſertione eſſentia diuina ratione diſtinguitur, dum eius virtualis diſtinctio cognoſcitur. Ergo diſtinctio rationis fiet per viſionem diuinã, vt eſt ſimplex apprehẽſio correſpondens primæ operationi noſtri intellectus. *Reſponſio.* Huic obiectioni reſpondendum eſt viſionem diuinam ſumptam præciſè ſub ratione

ſimplicis

ſimplicis notitiæ,& prout eſt veluti prima apprehenſio diuinę eſſentiæ, terminari quidem ad diuinam eſſentiam, quæ virtute eſt multiplex; non tamen, vt virtute eſt multiplex. Quod nihil aliud eſt, quàm dicere eam materialiter quidem terminari ad virtualem diuinæ eſſentiæ diſtinctionem; non tamen formaliter: etenim virtualis illa diſtinctio formaliter ſolùm apprehenditur per eandem viſionem, vt eminenter eſt complexa, apprehenſiua ſcilicèt, & iudicatiua: vnde ſub hac ſola ratione diſtinguit ipſa attributa.

3. Difficultas. Tertia difficultas inquirit, quonam actu hęc attributorum diſtinctio fiat ab intellectu diuino? an ne actu, quo directè concipit vnum non eſſe aliud? an verò actu, quo veluti reflexè concipit diſtinctionem illorum, ſed huius dificultatis reſolutio commodius explicabitur in ſequenti §. ibi vide.

§. 7.

Pro ſolutione primi argumenti expenditur, an entia rationis formari poſsint per intellectum diuinum.

75. Vtrum ens rationis fiat per diuinũ intellectũ. PRobauimus ſententiam, quæ affirmat poſſe diuinum intellectum attributa ratione diſtinguere: ſupereſt, vt eam ab argumentis aduerſariæ ſententiæ liberemus. Et in hoc §. agemꝰ ſolùm de ſolutione primi argumenti; in quo excitatur quædam difficultas inter nouiores agitata; an aliquod ens rationis poſsit formari per intellectum diuinum? Partem negantem probaſſe nõnullos refert Fonſeca in 4. Metaph. c. 2. q. 6. ſect. 14. pag. 638. §. *quod verò attinet.* Eandẽ breuiter probat Suarius in Metaph. diſp. 7. ſect. 1. n. 8. in finę, latiſsimè diſp. 54. ſect. 2. n. 20. cum ſequentibus: in eadem perſiſtit lib. 1. de eſſentia Dei c. 13. n. 6. & lib. 3. de attributis poſitiuis cap. 3. num. 7. & lib. 4. de Trinitate cap. 4. num. 17. Cui ſententiæ adeo adhęret Antonius Rubeus apud Porphyrium in tractatu de natura entis rationis dub. 5. pag. 290. vt affirmet impoſsibile eſſe aliquod ens rationis fieri per diuinum intellectum. Quin potius Bellomontanꝰ 1. p. diſp. 178. c. 4. n. 12. cum ſequentibus nõ ſolùm docet nullum ens rationis fieri per intellectum diuinum. Sed nullum ab eo cognoſci. Quorum opinio confirmatur rationibus adductis in hoc primo argumento cum duabus ſuis confirmationibus.

Opinio negans.

76. Opinio affirmans. Contrariam tamen ſententiam non poſſunt nõ probare, qui probant intellectum diuinum facere diſtinctionem rationis inter attributa, quos citauimꝰ ſuprà §. 2. Cum quibus facit Caietanus de ente, & eſſentia cap. 6. q. 12. ar. 5. ad 3. Scoti, dum aſſerit non eſſe alienũ à philoſophia diſtinctionem rationis fieri à diuino intellectu. Cum verò hæc omniũ conſenſu ſit ens quoddam rationis, non poſſunt non concedere diuinum intellectum poſſe efformare aliquod ens rationis. Idem euidenter deducitur ex D. Thoma 1. p. q. 15. ar. 2. ad 3. dum ait: *Reſpectus rationis, quibus diſtinguuntur, ideæ cauſſari ab intellectu diuino comparante eſſentiam ad res.* Quibus verbis non ſatis accõmodatè reſpondet Rubeus, vbi ſuprà pag. 293: ſed cum hęc doctrina de Ideis communis ſit, non ſolùm inter Thomiſtas, ſed etiã inter alios theologos (id enim ſatis docuerunt Ægidius in 1. d. 36. ar. 2. q. 2. in corp. & ad primum; Argentina q. 1. ar. 1. Henricus quodlib 9. q. 1.) cõmunis etiam erit ſententia diuinum intellectum aliqua entia rationis efformare: illi enim reſpectus ſunt quædam rationis entia. Idem admittit Fonſeca de entibus rationis, quæ ſunt rationis relationes: nam in 4. Metaph. c. 2. q. 6. ſect. 14. pag. 638. 639. apertè fatetur relationes rationis, quæ dicuntur conuenire rebus per operationẽ intellectus creati; ſi non omnes, ſaltem plurimas conſequi intellectionem diuini intellectus, vt generis, ſpeciei, & ſimiles, & oppoſitũ nõ rectè dici. Generalius loquitur lib. 7. Metaph. c. 8. q. 2. ſect. 6. litera D. dum ait entia rationis fieri à diuino intellectu per ideas eorũ in quibus illa fundãtur.

Caietanus. D. Thom. Ægidius. Argentina. Henricus. Fonſeca.

77. Opinio affirmans vera. Hanc ſententiam puto eſſe veriſsimã, tum quia antiquioribus placet, diſplicet autem paucis nouioribus. Tum etiã quia non video, cur negandum ſit poſſe diuinum intellectum intelligendo facere, non dico aliqua entia rationis, ſed etiam omnia. Quod facilè erit oſtendere, ſi ſingula entis rationis genera percurramus. Illud eſſe triplex (quod ad inſtitutum pertinet) conſtituimus. Primũ cõtinet ens rationis logicum, quod appellatur

Ens rationis triplex.

pellatur ſecunda intentio. Secundum complectitur negationes, ſub quibus comprehendimus priuationes. Ad tertiū ſpectant figmenta, vt chimæra, hippocentaurus, & alia huius generis mōſtra. Inter quæ hoc eſt diſcrimen, quod duo priora genera habēt fundamētū in re, quatenus habēt veras res, de quibus verè dicuntur: tertiū veró nullum habet in re fundamentum; quia nullam rē habet, cui conueniat. Hęc omnia vulgata ſunt apud logicos, & videri poſſunt apud Fonſecam in 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 5. Suarium in Metaph. diſp. 54. ſect. 4. & apud D. Thomam in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. & d. 19. q. 5. ar. 1. Singula percurramus.

Fonſeca. D.Thom.

Deus poteſt facere entia rationis Logica.

78. *Ens rationis logicum nō poſſe fieri à Deo, qui aſſerant.*

ET vt ab ente rationis logico (quod inter cætera eſt principalius) incipiamus; negant aduerſarij ens rationis logicum poſſe fieri à diuino intellectu. Ita expreſſè Bellomontanus 1. p. diſp. 118. c. 4. n. 14. & diſp. 73. c. 2. n. 7. & 8. colliges ex Suario diſput. 54. Metaph. ſect. 4. n. 20. & ex Rubeo in d. tract. de natura entis rationis pag. 290. Eo ducuntur fundamento, quia putant entia rationis etiam logica, eſſe entia per intellectum conficta, concepta autem, tanquam entia, cum tamen non ſint entia. In hoc fundamento cum illis conuenit Curſus Conimb. q. 6. in præfationē Porphyrij ar. 2. §. *quæ vltima differentia*, & inferius concl. 1. At fieri non poteſt, vt diuinus intellectus aliquid intelligat aliter, quàm eſt in ſe, non poteſt igitur cōcipere, vt ens id, quod non eſt ens.

Affirmat Fōſeca, cuius opinio vera

Affirmat tamen Fonſeca in 4. Metaph. loco citato, vbi fatetur relationes rationis, quę dicuntur conuenire rebus per operationem intellectus creati, cōſequi etiam intellectionem intellectus diuini, vt generis, & ſpeciei, &c. Cuius opinionem puto eſſe veriſsimam: nec enim video, cur id diuino intellectui negandum ſit: nam ſi intentiones iſtę logicæ in intellectibus creatis conſequuntur res, vt ſunt cognitæ, & quatenus ſūt cognitæ; quid impedit, quominus etiam conſequantur eaſdem res, vt cognitæ ſunt à diuino intellectu? Etenim fundamentum, quo nituntur aduerſarij ab ipſis ſine vllo fundamento excogitatū eſt contra communem antiquiorum doctrinam: vnde & nouam continet philoſophiam.

Ens rationis logicum eſſe confictū reprobatur.

79. *2. Intentiones ſunt vera entia.*

Quod ſatis patet, ſi doctrinā D. Thomæ, Heruæi, Durandi, atque omniū Scotiſtarum expendamus: omnes enim admittunt ſecundas logicorum intentiones eſſe entia quædam vera, & poſitiua debiliſsimæ tamen entitatis, & quæ ſolū conueniat rebus ratione exiſtentiæ obiectiuæ, quam res habent in intellectu; quæ ipſa licèt vera ſit exiſtentia (vt ex Ariſtotele omnes colligunt) eſt tamen ſatis debilis. Hęc, quę dicim^9, apud Scotiſtas ſunt indubitata: hi enim ſecundis intentionibus logicorum tribuunt verum eſſe, quamuis ſatis diminutum: ita exiſtimauit Rada 1. p. controuerſia 29. ar. 3. pag. 414. col. 1. & 2. p. controuerſia 1. ar. 2. pag. 14. & ante eum idem docuerant Ioannes Anglicus in prædicabilia dub. 5. & q. 29. ar. 3. ad 2. Mauritius ibi q. 4. in fine, & q. 8. cum quibus conſentit Bargius, dum aſſerit has ſecundas intētiones habere propriam exiſtentiā ſuæ entitati accommodatam, vt ſcribit in 1. d. 8. q. 3. pag. 185. litera F. & d. 13. q. vnica fol. 207. litera K. ſatis eadem ſententia deducitur ex Scoto q. 9. in prædicabilia, dum aſſerit ſecūdas logicorum intentiones, cæteraque logicorum entia eſſe in re cognita, ſicut in ſubiecto, quatenus tamen eſt cognita; quam doctrinam Scotiſtæ interpretātur de ſubiecto inhæſionis, vt patet ex Ioanne Anglico q. 8. in Prophyrium in principio, & inferius dub. 8. inhærere autem non cōuenit, niſi enti verò, & poſitiuo. Fundamentum igitur aduerſariorum non cōſentit cum communi Scotiſtarum doctrina.

Rada, Ioānes Anglicus, Mauritius, Bargius, Scotiſtæ.

80. *Fundamentum aduerſariorum quibus non...*

Sed nec conſentit cum opinione eorum, qui volunt entia logica eſſe quoſdam modos poſitiuos, quibus modificatur exiſtentia obiectiua rerum, quibus conueniunt, quæ fuit ſententia Heruęi quodlib. 3. q. 1. in tertia opinione, & Durandi in 1. d. 19. q. 6. n. 9. & 12. in vltimis verbis, quorū ſententiam olim probauimus, dum quæſtiones proæmiales Porphirij interpretaremur. Sed nec ſatis eſt conſentaneum illorum fundamētum cum ſententia D. Thomæ opuſculo 48. in 2. tractatu cap. 1. vbi docet ens rationis (de logico agit) non eſſe rem, ſed intentio-

Heruæus, Durandus.

D. Thom.

intentionem: quibus verbis ſecundis intentionibus logicorum denegat quidẽ realem entitatẽ, non tamen omnem entitatem: ſiquidem illis concedit entitatem quandam intentionalẽ; quo verbo explicauit entitatem illarũ eſſe diminutiſsimam, vt quæ ſolùm conueniat reb' vt ſunt obiectiue in intellectu, & prout in illo ſunt obiectiuè, quod nihil eſt aliud, quàm dicere illam entitatem ſolùm conuenire rebus ſecundum exiſtentiam obiectiuam, & intentionalem, quam ſibi vendicant ex eo, quod intellectui obijciuntur, quicquid illa ſit; hoc enim explicare alterius eſt negotij. Aduerſarijs etiam expreſſè repugnat Caietanus 1. p. q. 28. ar. 1. §. *ad primũ vero dubium*, vbi expreſſè aſſerit relationẽ rationis eſſe veram relationem, & particulam illam *rationis* ſiue *in ratione* nõ eſſe particulam diminuentem. Caietanus.

81. Ex quibus patet fundamentũ aduerſariorum contradicere doctrinæ antiquiorum, & ſubinde continere doctrinã nouam, & ab illis pro libito confictam, quæ non ſolùm contradicit antiquiorũ doctrinæ, & omnium, qui hac de re locuti ſunt; ſed etiam videtur contraria philoſophiæ iam receptæ, quæ docet diuiſionem entis in reale, & rationis non eſſe ſolius nominis, vt ſuprà §. 3. aduertimus ex Fonſeca 4. Metaph. c. 2. q. 1. ſect. 3. in 1. concluſione, & quamuis id neget Bellomontanus 1. p. diſp. 114. cap. 2. n. 5. illam tamẽ, vt Ariſtotelicã recipit Suarius in Metaph. diſp. 54. ſect. 1. nec enim fingi, vt ens, ſatis eſſe videtur, vt cũ ente reali aliquam habeat cognationem, & cõuenientiam; maximè in entibus logicis, quæ iuxta communiorẽ, & veriorẽ ſentẽtiã prius dantur in intellectu, quã in ſe ipſis obiectiuè cõcipiantur, vt modo ſupponimus. Quod argumẽtum omnino conuincit fundamentum aduerſariorum non eſſe recipiendũ ab illis, qui putant entia rationis logica prius in ſe ipſis eſſe in rebus intellectui obiectis, quàm in ſe ipſis ab intellectu concipiantur. Et cum hæc ſententia communior ſit, & fortè verior, vt inferius videbimus; imó etiam apud aduerſarios ſit probabilis, vt patet ex curſu Conimbr. in d. quæſt. 6. in præfationem Porphyrij ar. 1. pag. 121. §. *Sed diſſenſio eſt*, infertur fundamentum aduerſariorum non eſſe vſquequaque firmum. Quare cum ſine probatione ſumatur, ſaltem in entibus logicis; ſine alia probatione negandum erit. Fonſeca.

Deus poteſt negationes, & priuationes facere entia rationis.

82. Negationes, & priuationes inter entia rationis numerari nullus dubitare poteſt; quia Ariſtoteles inter entia rationis eas enumerat 4. Metaph. c. 2. text. 2. & lib. 5. c. 7. tex. 14. controuerſia tamen eſt, an entia rationis huius generis poſsint fieri per diuinum intellectum? negant Suarius in Metaph. diſp. 54. ſect. 2. n. 22. & lib. 3. de attributis poſitiuis c. 3. n. 8. Bellomontanus 1. p. diſp. 118. dum generaliter negat entia retionis fieri per intellectum diuinum, ſed ſpecialiter id negat 1. p. diſp. 61. c. 2. n. 5. conſentit Rubeus apud Porphyrium in tractatu de natura entis rationis pag. 292. in medio. Fundamentum eſt; quoniam negationes non poſſunt directò in ſe ipſis cognoſci, niſi concipiendo eas ad inſtar entis, & fingendo eas, vt entia, cum tamen entia nõ ſint. Quòd ſi ab illis quæras, quonã modo negationes à Deo cognoſcãtur (cognoſci enim eas à Deo non eſt negandũ) reſpondent Deum in hoc ſenſu eas videre; quia vidẽdo entia poſitiua, in quibus fundantur; videt vnum nõ eſſe aliud, vel vnum non habere aliud. Itaque De' dicitur cognoſcere cæcitatem Petri; non affirmando eam eſſe in Petro, ſed non videndo viſum in Petro, eumque negãdo à Petro. Similiter dicitur cognoſcere negationem equi, quæ eſt in homine; quia videns hominem, & equum cognoſcit hominem non eſſe equum, idque abſquè vlla directa repræſentatione negationis in ſe ipſa: ita Suarius, & ſatis inſinuat Bellomontanus. Ariſtotel. Opinio negans. Fundamentum illius.

83. Contrariam ſententiam expreſſè ſignificauit, imo, vt veriſsimam vno verbo propoſuit doctiſsimus Fonſeca in 7. Metaph. c. 8. q. 2. ſect. 6. litera D. vbi agens de ideis negationũ ait negationes cognoſci à Deo, atque etiam fieri per ideas eorum, quæ negantur. Satis eam inſinuat Molina. 1. p. q. 14. ar. 9. poſt principiũ, ex cuius verbis colliges Deum negationes in ſe ipſis cõcipere. Quam ego opi- Contraria ſententia. Fonſeca. Molina. Probat hęc opinio.

 nionem

nionem puto veriſsimam: nec enim video, cur Deus ſua directa cognitione nō poſsit negationes, & priuationes in ſe ipſis apprehendere. Nam ſi Deus videns oculū, & viſum iudicat viſum non eſſe in oculo, vt aduerſarij fatentur, & in hoc quidē benè; cur nō percipiet negationē ipſā viſ⁹, quę eſt in oculo? Maximè, quia concedendū eſt Deum habere hoc iudicium: *cæcitas, ſiue carentia viſus nō eſt ens: carentia viſus eſt in oculo: carētia viſus non eſt in lapide*, & ſimilia alia, quæ circa ipſā carentiā nos philoſophamur. At hæc iudicia concedi nō poſſunt, niſi ſimul cōcedatur in Deo eminēter exiſtere apprehenſionē ſimplicē ipſius carentię viſus. Deniq; cum nihil cogat hoc Deo denegare; vtique non erit denegandum.

84. 1. Obiectio aduerſariorum. At inquiūt aduerſarij negationes nō poſſe à Deo directò concipi, niſi concipiantur ad modū entis; cum tamen non ſint entia. Sed ꝓ explicatione obiectionis velim ab aduerſarijs edoceri, quidnā ſit negationē cōcipi per modū entis?

Explicatur. Nam ſi idem eſt, quòd eam cōcipi, tanquam ens poſitiuum, ita vt eſſe ens poſitiuum de illa cōcipiatur; falſū eſt, quod ſumitur: nam intellectus creatus, ſi ita negationē cōciperet; falſo eā cōciperet Porrò ſi negationem concipi ad inſtar entis idem eſt, quòd eā cōcipi ad inſtar eius, quod aliquo modo eſt ens; admittēdū eſt id, quod ſumitur: nihil enim poteſt cōcipi ab intellectu, niſi aliquo modo habeat rationem entis; ita vt diſtinguatur à puro nihil. Et hoc modo negatio verè concipitur ad modū entis: quia in hoc cōuenit cum ratione entis, quod ſublato intellectu aliquo modo eſt in rebus, quod non conuenit non enti, vt eſt purum non ens, & omnino nihil. Itaque in hoc ſenſu negatio concipitur ad inſtar entis; quia in rerum natura aliquo modo exiſtit in rebus, ſublato quocunq; intellectu; quod aliquo modo importat rationē entis. Negationē autē iſto modo concipi, quanuis imperfectionē denotet ex parte ipſius negationis (quia exiſtit in re, non aliquid in ea ponendo, ſed aliquod ab ea remouendo) nullam tamen imperfectionem denotat aut ex parte cognoſcentis (quia ad perfectionem eius pertinet cognoſcere quidquid aliquo modo habet rationem entis, & intelligibilis) aut ex parte cognitionis; quia nō terminatur ad negationem aliter, atque ipſa eſt, ſed vt ipſa verè in rebus eſt. Hoc loco aduertendum eſt ea, quæ à parte rei aliquo modo ſunt entia, quanuis ſimpliciter non ſint talia; tamen apud intellectum ſimpliciter eſſe entia rationis: ad hoc enim ſatis eſt, quod de illis intellectus poſsit aliquid verè affirmare, vt patet ex Ariſtotele 4. Metaph. c. 2. Aduertēdū

85. 2. Obiectio ſoluitur. Sed rurſus obijciunt aduerſarij negationem concipi non poſſe, niſi per analogiam ad aliud, nempe ad formam, quam negat. Admitto libentiſsimè, ſi concipi per analogiam ad formam idē eſt, quod concipi dependenter à forma; ita vt nulla præcedente notitia formæ, nulla ratione concipi queat negatio illius. At nullum eſt inconueniens noſtro intelligendi modo dari hanc dependentiam in pluribus, quæ à Deo intelliguntur.

86. 3. Obiectio diluitur. Deniq; obijciunt negationem ideo dici ens rationis; quia ab intellectu fingitur ens; cum tamen non ſit ens. Reſpondetur negationem nō ideo dici ens rationis, quia ab intellectu fingitur aliquod ens poſitiuum: nec id aduerſarij vnquam probabunt; alioquin conceptus negationis etiam apud intellectum creatum eſſet falſus, quod nō eſt admittendum. Quare ideo negatio concepta dicitur ens rationis; quia de ea concepta, etiam vt eſt negatio, poteſt aliquod verum dici, ex Ariſtotele 4. Metaph. cap. 2. text. 2. & libr. 5. cap. 7. text. 14. ad hoc autem non eſt neceſſarium, quód negatio fingatur ens poſitiuum; ſed ſatis eſt, quód concipiatur ab intellectu, vt ipſa eſt in ſe, & ſub ratione negationis. Ideo autem ita poteſt concipi; quia à parte rei abſque vllo intellectu verè exiſtit ipſa negatio, quæ eſt quędam entis conditio. Nihil igitur impedit diuinum intellectum concipere negationem, vt eſt negatio. Per quam vero ideam illam concipiat, alterius eſt negotij.

Monſtra etiam à Deo concipi poſſe.

Inter entia rationis enumerari figmenta etiam ſeruato loquendi rigore benè aduertit Curſus Conimbr. quæſt. 6. in præfationem Porphyrij ar. 2. ad finem pagin. 123. §. *ad ſecundam obiectionem*, 87.

D.Thomas ie*ctionem*,& ſatis admittit D. Thomas in primo d.2.q.1. artic.3.& d. 19.q. 5.ar.1. Vnde ens rationis in communi diuiditur in illud, quod habet fundamentum in re, qualis eſt negatio,& relatio rationis, cæteraquè entia logicalia: & in illud, quod non habet fundamentum in re, quale eſt figmentum, vt patet ex D. Thoma locis citatis, & ex Fonſeca 5. Metaph. cap. 7. q. 6. ſect. quinta. Quare oſtendendum eſt hæc etiam entia rationis fieri ab intellectu diuino.

Fonſeca.

Aduertendum eſt igitur omnes concedere figmẽta à diuino intellectu cognoſci, provt tamen ſunt à creato intellectu conficta: id enim ſatis colligitur à D. Thoma 1.p.q.14. art.3.dũ aſſerit diuinum intellectum cognoſcere, quęcũq; ſunt in potentia opinandi, & imaginandi creaturę;& ſubinde cognoſcere, quæ à creatura poſſunt fictitiè, & chimæricè cogitari: non tamen conueniunt omnes, an diuinus intellectus ſe ipſo, ſuaq; intellectione poſsit fingere entia iſta rationis figmentitia? Negant quam plurimi, inter quos eſt Suarius lib. 3. de attributis poſitiuis cap. 3. num. 5. Bellomontanus 1.p.diſp.61.cap.2. num. 5. At tamen affirmat Molina 1. p. quæſt. 14. artic. 9. poſt principium. Cuius opinio magis placet: nec enim video, cur Deus concipiens entia realia, ex quibus hæc figmẽta finguntur cõpoſita, nõ poſsit illorũ cõpoſitionẽ cõcipere, non vt verã, & poſsibilẽ à parte rei, ſed vt impoſsibilẽ, & falſã: nã ſi cõcipiens illa entia realia ſimul cõcipit ea à parte rei eſſe incõponibilia (etenim cognoſcẽdo hominẽ, & equũ ſimul cognoſcit hominẽ nõ eſſe equũ, nec ex homine, & equo aliquid cõponi poſſe) cur etiã nõ cõcipiet ea fictitiè cõponi poſſe? Nã quod ita cõcipiat, ex eo videtur ſatis ꝓbari, quia in ſe ipſo cõcipit hãc veritatẽ, chimæra eſt nõ ẽs.

D.Thomas

In quo ſit po..ta contro..verſia.

88. Obiectio & illius ſolut. At inquiunt aduerſarij Deũ non poſſe hoc figmentum effingere, niſi concipiendo illud ad modum entis, cum tamẽ nõ ſit ens: quod imperfectionẽ denotat. Reſpondeo imperfectionem eſſe concipere illud figmẽtum, vt verum ens; quia conceptus erit falſus: at illud concipere, vt habens entitatem poſitiuam ſolũ per imaginationẽ, nullam denotare imperfectionem; quia talis conceptus non erit falſus, ſed verus. Vnde ſicut intellectus creatus hoc modo concipiendo chimęram, cõcipit eam, ſicuti eſt; quia eam concipit, vt habentem entitatem chimęricã, circa quam multa vera philoſophatur; ita etiam diuinus intellect⁹ in ſe ipſo chimæram concipiens eam concipit, vt illa eſt in ſe ipſa: vnde de illa ita intellecta plura prædicata vera concipit, cognoſcit enim, quod ſit non ens: quod ſit ens impoſsibile: & alia huius generis prædicata, quæ ſupponunt conceptum directum, & ſimplicem ipſius chimæræ.

Secundò inquiunt aduerſarij nõ poſſe hoc figmentum intellectu fabricari, niſi vnũ per aliud intelligatur, quod diuino intellectui non conuenit, ſed ſoli creato. Reſpondeo falſam eſſe propoſitionem aſſumptam, ſi idem eſt intelligi vnum per aliud, quod vnum illatiuè ex alio intelligi: nec enim hoc requiritur ad fabricanda entia chimęrica, etiam ſi ſermo ſit de intellectu creato; ſatis eſt enim concipere extrema realia cũ chimærica illorum cõpoſitione, quod pertinet ad ſecundam operationem intellectus. At tamen vera eſt propoſitio, ſi intelligi vnum per aliud idem eſt, quod vnũ intelligi cũ cõparatione ad alterũ; Nec enim poteſt cõcipi, aut efformari figmẽtũ, niſi entia realia, ex quibus fingitur cõpoſitũ, inter ſe ab intellectu cõparentur, ac veluti cõponantur; vel formaliter, vt fit per intellectum creatum; vel eminenter, vt fieri poteſt per intellectum diuinum. Nec enim video quam imperfectionem denotet intelligendo facere hanc compoſitionem, alioqui ex ſe cõceptibilẽ per intellectũ. Quare puto huiuſmodi figmenta non ſolũ intelligi obiectiuè; ſed intelligẽdo fieri à Deo. 89. 2. Obiectio diſſoluitur.

Quonam actu entia rationis fiant ab intellectu diuino?

Svpereſt explicare, quonam actu entia rationis fiãt à diuino intellectu? 90. Quæſtio.
Supponimus enim actum diuini intellectus, quanuis in ſe ſit actu, & formaliter vnus, & ſimplex; eminenter tamen, & virtute eſſe plures. Quæ dubitatio in entibus fictitijs, & negationibus non videtur habere difficultatem: etenim figmentum tunc primo fit, & exiſtit, cum primò apprehẽditur à diuino intellectu illa entium realium compoſitio; impoſ-

ſibilis quidem; ſed tamen cóceptibilis. Nam, vt communiter docetur, fieri huius entis eſt ipſum intelligi: etenim per ipſum intelligi conſtituitur in eſſe entis in anima, quia tunc primó aptum eſt, vt de eo aliqua verè poſsint per intellectũ affirmari, aut negari: in quo poſita eſt ratio entis in anima, vt ſatis indicat Caietanus de ente, & eſſentia cap. 1. in fine primi commentarij. Idem dicendum eſt de negatione: tunc enim primum fit ens rationis, cum ab intellectu concipitur ipſa carentia formæ, quę eſt à parte rei; non quidem vt realis, & poſitiua entitas (vt malè aſſerit Curſus Conimb. in d. q. 6. in prefationem Porphyrij art. 1. pag. 121. §. *ex dictis præſertim*) ſed vt entitas negatiua ſine intellectu exiſtens in re priuata, vt patet ex ijs, quæ ſupra diximus: ſic enim concepta ſtatim fit terminus verę aut affirmationis, aut negationis. Quarę & ipſum intelligi negationis, vt à parte rei eſt, eſt ipſum fieri ens in ratione. Quare tam figmenta, quàm negationes fiunt entia rationis per actum intellectus ſiue creati, ſiue diuini, quo directè intelliguntur. Et cùm non ſint relationes, ſed entia abſoluta non indigent actu comparatiuo, aut reflexo. Quare per vnum actum fiunt, & per aliũ intelliguntur iam facta.

Queſtionis ſolutio de entibus fictitijs & negationibus.

91. De entibus logicis, ſecundiſque intentionibus eſt inter auctores dubitatio: quia etiã dubitatio eſt, an omnia ſint relationes rationis; an veró aliqua ſint entia abſoluta? Qui putant aliqua illorũ eſſe entia abſoluta (etenim de vniuerſalitate formaliter ſumpta, de intentione generis, & ſpeciei, alijsquè huius generis id plures exiſtimarant, & idem exiſtimauimus apud Porphyrium, & modo exiſtimamus) conſequenter docent ea fieri per actum ſimplicem, in quo res ſimpliciter intellectui repræſẽtantur; nec ad id requiri actum comparantem: etenim homo tunc primò fit vniuerſalis, & ſpecies, cum ab intellectu concipitur ſine differentijs contrahentibus: quoniam vniuerſalitas conſequitur rem, vt eſt intellectui ſimpliciter præſẽs, & obiecta. Vnde, vt actu exiſtat, non indiget actu formaliter eam concipiente; quidquid Fonſeca cum alijs repugnet, docens vniuerſalitatem ante talẽ actum cõuenire quidẽ rebus intellectui obiectis; nõ tamẽ in ſe ipſa exiſtere. Qui dicendi modus nunquã placuit. De veritate hui⁹ opinionis modo nõ curamus; quia illius reſolutio parũ cõducit ad diſtĩctionẽ attributorũ, cui⁹ naturã inquirim⁹: cõſtat enim hãc diſtinctionẽ, cũ ſit rationis, eſſe rationis relationẽ.

Dubitatur de 2 intentionibus.

Quorũdam opinio.

92. Eſt igitur aliorum opinio, quæ docet ſecũdas intentiones logicas eſſe quaſdam relationes rationis. Et hæc opinio eſt communior, & in his ſcholis iam recepta. Auctores illius vnanimiter docẽt entia rationis logica non fieri ab intellectu per actũ ſimplicẽ, ſed per cõparatiuũ. Antiquitatẽ hãc opinionẽ recepiſſe refert Curſus Conimb. in d. q. 6. ad prefationẽ Porphyrij ar. 2. pag. 120. in ſecũda cõcluſione ex Alberto, D. Thom. Scoto, & alijs. Et quidẽ ita dicẽdũ eſſe, ſi ſecũda intẽtio ponatur eſſe relatio rationis, null⁹ rationabiliter poteſt dubitare: quoniã omnis relatio rationis fieri non poteſt, niſi per apprehenſionem rationis conferentis vnum alteri, vt expreſſè docet D. Thomas 1. p. q. 28. ar. 1.

2. Opinio communis.

D. Thom.

93. Sed iã eſt cõtrouerſia, per quẽnam actũ cõparatiuum fiat hæc relatio rationis? Duplex enim actus cõparatiuus excogitari poteſt, per quẽ fiat, vt bene idẽ Curſus loco citato aduertit. Vnus, quo extrema ipſa inter ſe cõferũtur, vt cũ intellect⁹ in prædicatione ſimpliciter tribuit albũ Sorti: hæc enim attributio nõ fit ſine vtriuſq; extremi collatione. Ali⁹ actus comparatiuus eſt, quo apprehenduntur ipſa extrema vt iam comparata: ſiue potius ipſa comparatio extremorũ vel directó, vel in obliquo: id eſt, aut reprę ſentãdo formaliter ipſã relatiõné, & cõcernẽdo ſubiectum: aut formaliter ſubiectũ denotãdo relationem.

94. Dubitant igitur doctores, an relatio rationis fiat per ipſum actum, quo directò ipſa extrema inter ſe comparantur; an verò actu, quo extrema, vt iam comparata formaliter concipiuntur? v. g. an vniuerſalitas generis conſequatur actum, quo intellectus cõparat animal homini, & equo, vt quoddam illis cõmune; an verò conſequatur actum, quo intellectus veluti reflexus ſupponens priorem extremorum comparationem formaliter cõcipit ipſam cõparationẽ, ipſaq; extrema, vt iã cõparata? affirmat Scot⁹ in 5. Metaph. q. 11. cũ pleriſq; alijs.

Alia dubitatio.

Negant

Negant alij, quorum ſententia tribuitur D. Thomæ, & Caietano, quam Curſus loco citato putat probabiliorem. Auctores prioris ſententiæ aſſerunt relationem rationis nec fieri, nec exiſtere eo actu, quo formaliter cognoſcitur: quia fit actu directè extrema cōparāte; cognoſcitur autē actu reflexo. Oppoſito modo philoſophantur auctores poſterioris ſententiæ aſſerentes relationē rationis eo actu fieri, quo cognoſcitur; ita vt illius fieri ſit ipſam cognoſci.

95. Propria ſententia. Quæſtionem diſſoluere non intendimus; quia ad logicū id pertinet. Vtrāq; opinionem putamus probabilē, ſiue relationes ſint logicæ, ſiue non: probabiliorem tamen eſſe Scoti ſententiam; quā ego puto cum mente D. Thomæ, & Caietani conſentire, quidquid Curſus Conimb. oppoſitum aſſerat. Nam D. Thomas 1. p. q. 28. art. 1. ad finem corporis ſimpliciter affirmat relationem rationis eſſe in apprehenſione rationis cōferentis vnum alteri, & 1. p. q. 15. art. 2. ad 3. ſimpliciter aſſerit reſpectus ideales cauſſari à diuino intellectu comparante diuinam eſſentiam ad creaturas: quæ verba non bene accommodantur actui formaliter comparatiuo. Caietanus etiam hanc ſententiam expreſſè videtur habere 1. p. q. 28. ar. 1. nam ibi §. *aduerte hic duo* aſſerit apud D. Thomam nomine rationis conferētis vnum alteri intelligendum eſſe intellectum quouis modo intelligentem vnum cum comparatione ad alterum, vt doctrina D. Thomæ ſit vniuerſalis complectens omnes modos comparationis vnius ad alterum, quos enumerauit D. Thomas in primo d. 26. q. 2. artic. 1. & de potentia q. 7. artic. 11. quibus in locis ſemper egit de actu directè comparatiuo, nullum verbum faciens de actu formaliter, & reflexè cōparante.

D. Thom. Caietani, D. Thom.

96. Explicatur mens Caietani. Nec cum his pugnat, quod idem Caietanus ibi ait §. *ad hoc ex 5. & 6. Metaph.* relationes rationis nullum habere eſſe, niſi in intelligi: nec enim agit de intellectione formaliter terminata ad ipſā relationem; ſed de intellectione, quæ eſt in intellectu; vt idem ſit intelligi, quod eſſe in intellectione aliqua intellectus: & eſt ſenſus; relatio rationis non habet eſſe, niſi in intelligi, hoc eſt, niſi cum eſt in intellectu. Etenim ibi agit contra Scotum, qui putat relationem rationis etiam fieri à voluntate; cōtra quem reſoluit relationem rationis poſſe fieri à voluntate fundamentaliter tantum, & in potentia; actu verò nūquam fieri, nec exiſtere, niſi in intellectu. Vtrum verò exiſtat per hunc, vel illum intellectus actum, nihil curat; quia nihil id refert ad impugnandum Scotum. Hæc eſt vera explicatio mentis Caietani.

Ex his infertur quonam actu intellectus diuini fiat diſtinctio rationis inter attributa; quod iam ad noſtrum pertinet inſtitutum: nam, cum omnis diſtinctio rationis ſit quædam rationis relatio; fieri non poteſt, niſi per actum cōparatiuum intellectus diuini; non quidem illo actu, quo ipſa diſtinctio formaliter concipitur; ſed quo ipſa attributa directò inter ſe comparatur, dum intellectus aſſentitur vnum non eſſe aliud. Quare illa diſtinctio tunc actu fiet, cum per viſionem, vt eſt eminenter complexa, vnum attributum cum alio confertur, & concluditur vnum non eſſe aliud. Sicut igitur ex hoc, quod intellectus animal ſibi obiectum confert cum inferioribus, reſultat in animali relatio generis, & non antea, quantumuis repræſentetur abſtractum à differentijs contrahentibus; ita relatio diſtinctionis non eſt actu in diuino intellectu, niſi cum intellectus attributa, quæ ſimpliciter concepit, ad inuicem confert concipiendo vnum non eſſe aliud, quanuis oppoſitum etiam ſit probabile. Et ſic manet reſoluta difficultas, quam §. quinto excitatam ad hunc locum retulimus. 97. Illatio & reſolutio dubitationis.

§. 8.
Solutio primi argumenti.

98. Solutio primi argum. EX ijs, quæ tam latè diximus, iam patet primum argumentum poſitum §. 1. ſumere antecedens falſū: quia omnino falſum eſt repugnare diuino intellectui formare entia rationis. Cuius probatio ſumit propoſitionem non minus falſam, quæ aſſerit ens rationis non fieri, niſi concipiendo per modum entis id, quod non eſt ens: oſtendimus enim hoc eſſe falſum in omni genere entis rationis: nam entia chimærica, quanuis non ſint vera entia, ſunt tamen

entia cōceptibilia per intellectum, vnde, cùm concipiuntur; concipiuntur, provt in ſe ſunt: quia non concipiuntur vt vera entia, ſed vt entia ſolùm imaginabilia, ſub quo tantum conceptu ſunt entia rationis. Entia verò negatiua nō concipiuntur, vt entia poſitiua (eſſet enim conceptus illorum falſus) ſed vt verè ſunt à parte rei negatiua; & vt ſic cōcepta reponuntur in eſſe entis rationis; quia, vt ſic poſſunt eſſe ſubiecta alicuius veritatis affirmatiuæ: in hoc enim ſenſu dicuntur entia rationis ab Ariſtotele 4. & 5. Metaph. Porró entia logica cōcipi non ſub fictitia aliqua entitate, quã non habeant, ſed ſub vera, quam habent latè oſtenſum eſt. *Ariſtotel.*

99. Propoſitio igitur aſſumpta falſa eſt in omni genere entis rationis. Vnde diffinitio entis rationis, quam affert Suarius in d. diſp. 54. ſect. 1. n. 6. *ens rationis illud eſſe, quod cogitatur, vt ens, cum tamen in ſe entitatem non habeat*, propria auctoritate conficta eſt ſine auctore, & fũdamento: quam nec commentator aſſeruit, nec D. Thomas, nec Durandus, nec Caietanus, quanuis in illius confirmationem citentur; nam Commentator 6. Metaph. com. 3. & Durand⁹ in 1. d. 19. q. 5. n. 6. & q. 6. n. 9. & Caietanus de ente, & eſſentia c. 1. in fine primi Commentarij ſolùm aſſerunt entia rationis non habere eſſe, niſi obiectiuè in intellectu, & per operationem intellectus, quæ eſt doctrina communis: ex qua non ſatis firmiter infertur intelectum illi fingere entitatem, quam non habet: etenim non repugnat ens rationis habere propriam entitatē; eam tamen non habere, niſi ab intellectu operatam, ſiue cauſſatam. Sed quomodo D. Thomas pro illa opinione citetur, planè non video: nam 1. p. q. 75. ar. 1. (quem locum citat Curſus Conimbricenſis) nullum ſcribit verbum de ente rationis. At 1. p. q. 16. ar. 3. ad 2. ſolùm dicit non ens apprehēſum á ratione eſſe quoddam ens rationis: ex quo non ſatis video, quomodo inferatur ens rationis habere entitatē confictam: etenim negatio ideo fit ens rationis, quia, dum cōcipitur, apud intellectum fit terminus propoſitionis veræ, vt benè aduertit Caietanus de ente, & eſſentia, vbi ſuprà. Porro 1. 2. q. 8. ar. 1. ad 3. ſolùm aſſerit *id, quod non eſt ens in rerum natura, accipi, vt ens in ratione*: non quod illud concipiat ſub aliqua poſitiua entitate; ſed quia, vt ſic, iam accipitur, vt terminus propoſitionis. Deniquè opuſculo 42. c. 1. ſolùm docet *intellectum, non poſſe intelligere nō ens, niſi fingendo ipſum aliquo modo ens*; fingendo inquam, nō ſub aliqua ficta entitate; ſed faciendo illud ens aptum, vt de eo veritas aliqua dicatur: ſub qua entitate cōſtituitur, quanuis ſub negatione nō entis concipiatur: nam ipſa negatio entis concepta, induit rationem entis rationis, ideo, quia poteſt eſſe terminus veræ affirmationis: in hoc enim conſiſtit entitas rationis; quam Ariſtoteles appellat entitatem in anima. Et hæc pro ſolutione primi argumenti.

Cōmētator. *Durandus* *Caietanus.* *Malè citatur D.Th.* *Caietanus.*

Prima confirmatio ponitur à Suario in Metaph. diſp. 54. ſect. 1 n. 20. ſed quàm parùm habeat efficacię facilè quis intelliget, ſi vtranque obiectionis partem expenderit. Nam in relatione rationis duo diſtingui debēt ex D. Thoma opuſcul. 48 in ſecundo tractatu c. 1. ipſa ſcilicèt relatio rationis (quę formaliter eſt ens rationis) & res ab illa denominata. Nam in genere reperitur animal, quod denominatur genus, & reperitur ſecunda intentio generis, quæ communiter ponitur relatio rationis. Si ſermo eſt de ipſa relatione formaliter ſumpta cum ipſa ſit, aut ſaltem concipiatur ab intellectu, vt relatio; non poteſt non cōcipi modo relatiuo; nec, vt puto, id negabit vir doctiſsimus. At ſi ſermo ſit de re, quę denominatur à relatione; quanuis illa ſecundum ſe, & ſecundum eſſe, quod directò obijcitur intellectui, ſit abſolutum quid; tamen, vt opere intellectus coiunctam habet relationem, nō poteſt non concipi modo relatiuo; quia vt ſic, opere intellectus verè eſt relatiuum. Ad argumentum igitur concedenda eſt maior: quia Deus non poteſt cōcipere modo relato, quæ nec ſecundum ſe, nec opere intellectus ſunt relata. Minor autem claudicat, ſiue intelligatur de relatione formaliter, ſiue de re denominata, provt relationi ſubijcitur: nã relatio rationis, quãtũuis ab intellectu fabricata, cōcipitur, vt relatio: res vero denominata, vel ſtatim cōiũcta eſt cũ relatione rationis, cũ apud intellectũ obiectiuè ponatur; vel ſaltē cũ ipſa relatio formaliter pcipitur cōcernēdo obiectũ 100. Ad 1. cōfirmationem.

Secunda.

101. Ad 2. cōfirmationem. Secunda. Confirmatio continet fundamentum, quo Bellomontanus putat ſe rem omnino confeciſſe 1. p. diſp. 118. c. 4. n. 11. ſed friuolum eſt quoniam maior, vt ſit vera, ita eſt explicanda; vt Deus ſua cognitione rebus cognitis nihil reale addat: addere tamen aliquid rationis expreſſè fatentur noſtræ opinionis patroni, dum docent relationes rationis, quę intellectum creatum conſequūtur, conſequi etiam operationem diuini intellectus, vt patet ex Fōſeca. Quare maior illa, niſi ita intelligitur, manifeſtè petit principium, dum ſine probatione ſumit, quod eſt in cōtrouerſia. Nec obſtat quòd Deus apprehendat res, ſicuti ſunt in ſe ipſis; nam ſi ſermo ſit de rebus, vt à parte rei in ſe ipſis ſunt, ſolùm directò id concipit de illis, quod habent à parte rei: hoc autem non impedit, quominus ad illas, vt cognitas aliquid rationis cōſequatur, ſolùm reflexè conceptibile: nā intellectus creatus, dum hominem concipit, directò non concipit intentionem ſpeciei, quæ ad illum conſequitur; quia, quæ conſequuntur rem, vt obiectam intellectui, non cōcipiuntur actu directo, ſed reflexo. Deus igitur, dum actu directo aliquid concipit, ſolùm cōcipit, quę ſunt in re à parte rei; quæ verò conueniunt rei, vt cognitæ, ea non concipit, niſi actu veluti reflexo; quo etiam actu concipit rem, vt in ſe ipſa eſt, quatenus tamen eſt intellectui obiecta. Nihil igitur impedit, quominus Deus poſsit formare ens rationis: ſiue dicas illud formari per actum directum, quo res ſit obiectiuè in intellectu; ſiue actu reflexo, quo res concipitur formaliter, quaten⁹ eſt obiecta intellectui.

§. 9.

Soluuntur reliqua argumenta poſita §. 1.

102. Ad 2 principale. AD ſecundum argumentum principale, quo Suarius, & Rubeus præcipuè nituntur, negamus diſtinctionem rationis ex ſua natura, & quatenus eſt diſtinctio rationis includere aliquam imperfectionem: nam, quę imperfectiones reperiūtur in diſtinctione rationis facta ab intellectu creato, illæ proueniunt ex imperfectione creati intellectus, nō ex natura ipſius diſtinctionis. Ad primam imperfectionem, quæ deducitur, negandum eſt diſtinctionem rationis ex ſua natura requirere conceptum inadæquatū rei, quæ diſtinguitur: quia ad eam ſatis eſt, quod conceptus rem concipiat ſub ratione adæquata actualiter vna, virtute tamen pluribus. Quare licèt conceptus diuinus ſit in ſe formaliter vnus, atque etiam obiectiuè vnitate actuali, quia tamē obiectiuè eſt virtualiter plures, ſatis eſt ad faciendam diſtinctionē rationis inter attributa, vt ex noſtro Alexandro de S. Elpidio, Bachonio, Molina, & ex communi nouiorum ſententia aduertimus ſuprà ar. 9. §. 2. concl. 4. & latius in hoc ar. §. 5. in ſecunda concluſione. Hoc ſuppoſito iam facilè patet non eſſe de ratione intrinſeca diſtinctionis rationis, fieri per conceptum non repræſentantem rem, vt eſt in ſe ipſa: quia diuinus conceptus repræſentat diuinam eſſentiam, vt in ſe ipſa actualiter eſt vna, virtute tamen plures ſecundum perfectiones attributales. Similiter etiā iam facilè patet diſtinctionem rationis non neceſſarió poſtulare pluralitatem conceptuum formalium; ſed ſatis eſſe pluralitatem conceptuum obiectiuorum, aut actu, aut virtute plurium. Quod verò Suarius obijcit diſtinctionem rationis ex ſua natura poſitam eſſe in denominatione quadam extrinſeca; hāc autem poſtulare pluralitatem conceptuū formalium; vtrunque eſſe falſum oſtendimus in præcedente ar. 9. §. 3. ad 5.

Alexand. Bachonius Molina.

103. Ad tertiū. Ad 3. dicendum eſt diſtinctionem rationis in ratione diſtinctionis eſſe infimam; veram tamen eſſe in ſuo genere: nam, quæ ratione diſtinguūtur, actu diſtinguuntur ſecundum exiſtentiam obiectiuam, & intentionalem; quanuis ſecundum eſſe reale à parte rei nō diſtinguantur. Quòd verò additur diſtinctionem rationis non eſſe completam, niſi actu cōcipiatur; nec res diſtinctas eſſe actu diſtinctas, niſi actu concipiātur, vt diſtinctæ, pendet ex reſolutione alteri⁹ difficultatis; quando nam detur iſta diſtinctio? Quidam exiſtimant eam ſtatim dari, cum res in ſe vna apud intellectum repręſentatur ſub diſtincta ratione obiectiua; quantumuis ipſa diſtinctio formaliter non cōcipiatur; nec res formaliter concipiantur, vt diſtinctæ. Si placet hęc opinio negandum eſt non dari

Quando diſtinctio rationis exiſtat.

completam diſtinctionem rationis, antequam ipſa diſtinctio cócipiatur. Porro ſi magis placet opinio oppoſita, & putas diſtinctionem rationis actu non exiſtere, niſi, cum actu in ſe concipitur; & ſubinde, quæ per rationem diſtinguuntur, tum actu formaliter diſtingui, cũ actu concipiuntur, vt diſtincta: ſi inquã hæc placet opinio; dicendum eſt diſtinctionem formaliter actu non dari, niſi, cum actu concipitur; dari tamen fundamentaliter, de quo plura inferius. Cum vero in minori obijcitur intellectũ diuinum non apprehẽdere, vt diſtinctum, quod non eſt diſtinctum: veriſsimum, id eſt, ſi intelligatur de diſtinctione, ſaltem fundamẽtali: ſatis enim eſt extrema fũdamentaliter eſſe diſtincta, vt ab intellectu, tã creato, quàm increato poſsint apprehendi: nam virtualis diſtinctio inter attributa ſatis eſt, vt illa per intellectum diuinum apprehendantur, & fiãt actu diſtincta.

104. Ad 4. Ad 4. negandum eſt Caietano, vt De[us] multiplıciter per rationem diſtinguatur, neceſſariò requiri, tum infinitam Dei perfectionem; tum etiam finitatem intellectus eam cõcipientis: etenim idẽ Caietanus de ente, & eſſentia q. 12. art. 5. ad 3. Scoti fatetur non eſſe alienum à philoſophia intellectum diuinum facere diſtinctionem rationis inter attributa. Non igitur alienum erit à philoſophia negare eidem Caietano intellectũ finitum eſſe neceſſarium ad faciendam diſtinctionem inter attributa. Et merito id negandum eſt; quia ad diſtinctionẽ rationis ſatis eſt pluralitas obiectiua ex parte obiecti, quæ datur in intellectu diuino, vt diximus ad 2. Vtrũ autẽ hoc ſit contra D. Thomã; alterius eſt quæſtionis: negabunt Paladanus, Capreolus, & ſiqui ſunt alij ex thomiſtis, qui admittũt attributorum diſtinctionem fieri per intellectum diuinum. Quibus ego ſubſcribo: nam vbicunq; D. Thomas duas iſtas cauſſas requirit, agit de diſtinctione, quæ fit per cõceptuum formalium pluralitatem; nec vnquam dixit vtrunque illud requiri, vt diſtinctio rationis abſolutè fiat.

Caietanus.

Explicatur D. Thom.

105. Ad 5. Ad 5 admiſſo antecedente conſequẽtia eſt inutilis; nec enim eſt par ratio in vtroque. Nam concipere ſpiritualia ad inſtar corporalium per ſe includit intellectum non poſſe ſpiritualia in ſe ipſis cognoſcere; quæ eſt ſumma imperfectio. At ratione diſtinguere diuina attributa nullam arguit imperfectionem; nam concipiuntur, vt diſtincta, quæ in ſe ipſis diſtinguuntur nõ actu, ſed virtute.

Ad 6. admittendum eſt Bellomontano Deum ſua viſione intuitiua cognoſcere ſuas perfectiones, vt ſũt in ſe ipſis: at negandum eſt illi perfectiones diuinas in ſe ipſis nõ eſſe virtualiter diſtinctas; vt contra eundem iam oſtendimus ar. 6. huius quæſtionis, & latius q. 5. ar. 6. Quare argumẽtũ continet minorẽ falſã. 106. Ad 6.

Et ex eodem fundamento ad confirmationem neganda eſt minor. Ad confirmationem.

In ſeptimo argumento ſumit Bellomontanus, vt conceſſum id, quod à patronis noſtræ ſententię expreſſè negatur: omnes enim fatẽtur diuinum intellectũ ipſa intuitiua viſione diſtinguere perfectiones, quatenus videt eas inter ſe virtute diſtingui. 107. Ad 7.

Ad poſtremum patet ſolutio ex dictis §. 5. concl. 2. diuinus enim intellectus in ipſa diuina eſſentia inuenit virtualem perfectionum diuerſitatem, quæ ſufficientiſsimum eſt fundamentum, vt ſua viſione actu diſtinguat attributa. Et hæc de iſto artic. & quæſtione. Ad poſtremum.

QVÆSTIO VII.

De mutua attributorum incluſione, & prædicatione, tum cum eſſentia, tum inter ſe.

IVXTA ordinem propoſitũ in prętatione ad quartã quęſtionem diſputandum eſt 3. loco de mutua incluſione, & prædicatione atributorum, tum reſpectu eſſentiæ; tum inter ſe, de quo quatuor ſunt inquirenda. Et primo loco inquiretur, quomodo attributa ſe habeant ad eſſentiam? Secundò; quomodo eſſentia quoad hoc ſe habeat ad attributa? Tertiò; quomodo ſe habeant attributa inter ſe? Quartó tandẽ; quomodo de ſe mutuò prædicentur? Quoniam veró hæc omnia poſſunt dupliciter conſiderari: vno módo, provt eſſentia, & attributa conſiderantur à nobis. Altero modo, provt illa ſũt à parte rei; proinde in iſta inquiſitione hęç duo ſingulatim

gulatim in ſingulis quæſtionibus expē-demus.

Quod igitur attinet ad primū circa incluſionem attributorum in eſſentia diuina duos excitabimus articulos. Primus eſt, an attributa, vt per intellectum ab eſſentia ratione diſtinguuntur, ita ſe habeant ad eam, vt in illa eſſentialiter, & quidditatiuè includantur? Secundus eſt; vtrū provt ſunt à parte rei attributa ſint de quidditatiua ratione eſſentię.

ARTICVLVS I.

Vtrum attributa, vt à nobis cognoſcuntur, eſſentialiter, & quidditatiuè prædicentur de eſſentia?

§. I.

Præmittuntur nonnulla ad explicationem quæſtionis neceſſaria.

1. Opinio negãs placere debet Scotiſtis.

PRo explicatione quæſtionis illud aduertendum eſt partem negantē in ſchola Scotiſtarum eſſe omnino indubitatam: cū enim in illa ſchola attributa ex natura rei ſecluſo opere intellectus formaliter diſtinguantur ab eſſentia; nulla ratione poſſunt in illa eſſentialiter includi: nam, quæ eſſentialiter in alijs includuntur, ab illis formaliter non diſtinguuntur. Quare attributa non eſſe de eſſentia diuinæ eſſentiæ ex Scotiſtis docuerunt Baſſolius in 1.d.22. q.4.fol.140.column.4.5. *bis ergo præmiſſis* & Herrera 1. tomo diſp.8. q.9. concl.2. pag.181.col.1.& Rada 1. p. controuerſia 4. cōcl.5.pag.64. quam ſatis expreſſit Scotus quodlib. 1. litera Y.

Baſſolius. Herrera. Rada.

2. Apud quos quæſtio habet locum.

Quare quæſtio iſta non excitatur, niſi ſuppoſita illorum ſententia, qui attributa ab eſſētia ſola ratione diſtinguūt, vt bene aduertit Bellomōtanus 1.p.diſp. 119.c.1.n.1. quod ſatis explicatur in tt. quæſtionis: expendimus enim hoc loco eſſentiam, & attributa, provt concipiuntur à nobis, & ſecundum illam rationem, ſecundū quam à nobis diſtinguuntur ab eſſentia; vtrum ſcilicèt vt ſic, de illa quidditatiuè, & eſſentialiter prædicentur? Nam quid dicendum ſit de eſſētia, & attributis, vt extra intellectum ſunt in ſe ipſis; explicabimus in ſequenti ar. Quod aduertimus propter Cumelium, & quoſdam alios nouiores, qui ab vno ſenſu ad alium diuertunt, tranſeuntes de diuina eſſentia, & attributis, vt à nobis concipiuntur, & diſtinguuntur ad eſſentiam, & attributa, provt ſunt in ſe ipſis; & ita quæſtionem iſtam (alioquin difficillimam) ita confundunt, vt eā reddant prorſus inintelligibilem. Alij ex alio capite eandem confundunt; excitantes enim hanc quæſtionem non diſtinguūt, in quonam ſenſu eam diſputēt. Quod contigit Molinæ 1. p. q. 28. ar. 1. diſp. 4. & fortè Suario in Metaph. diſp. 30. ſect.6.n.4. vſq; ad 9. vnde diſtinctius quæſtionem iſtam explicauit lib. 1. de eſſentia Dei c. 11. Sed ad explicandam quæſtionem ſatis difficilem accedamus.

Cumelius. Molina.

§. 2.

Refertur ſententia affirmans.

3. Opinio affirmans. Torres.

IN ſenſu igitur explicato quæſtio eſt cōtrouerſa. Pars affirmās à Bellomōtano tribuitur Bartholomeo de Torres de Trinit. q.28.ar.2.diſp.2.in 5. dub. fol.50.col.3.&.4. ſed fortè nō agit de eſſētia, & attributis, niſi, vt ſunt in ſe ipſis. In quo eodem ſenſu quęſtionem explicatunt Molina in diſp.4. & Cumelius in eadem q. 28.ar.2.q.8.in 3.dub.pag. 845. vnde non eſt, quod eos pro hac affirmāte ſententia referamus: ſicut nec etiam pro eadem citari poteſt Bachonius in 1.d.2.q.1.ar.1.concl.2. quoniā quæſtionem non diſputat in hoc ſenſu. Quare ex ijs, quos legi, vnus eſt Suarius, qui hāc affirmantē partem defendat: nam quāuis in Metaph.diſp.30.ſect.6. n.4. vſque ad 11. quæſtionem explicet de eſſentia, & atributis, vt ſunt in ſe ipſis, tamen à n. 11. de illis agit, provt à nobis concipiuntur. Eodem modo procedit lib. 1. de eſſentia Dei c.11. vbi à n.1. vſque ad 6. agit de illis, vt ſunt in re; at à n.6. quęſtionem diſputat in noſtro ſēſu, & vtrobique affirmantem partem probat.

Molina. Cumelius. Bachonius. Suarius ſolus affirmat.

4. Fundamentum primū.

Ex his, quæ ſcribit, hoc eſt pręcipuū illius fundamentum poſitum in d. c. 11. n.6. Attributa, vt ſunt in ſe ipſis, verè ſūt de eſſentia, & quidditate diuinæ naturę. Ergo vt concipiuntur à nobis erunt de illius eſſentia, & quidditate. Antecedēs putat ſe probaſſe in præcedētibus. Cōſequentiam inde probat; quia (vt ait) in his eſt optimum argumentum à re ipſa ad eandem, vt obiectā noſtro cōceptui.

Suppono

Suppono (inquit ille) verè nos concipere diuinam naturam veram, & non fictã: quia fieri non poteſt, vt in re ſic cõcepta, non includantur omnia, quæ in re ſũt de eſſentia. Vnde ſi in eſſentia ſic concepta, non includerentur attributa, verum eſſet dicere has perfectiones non eſſe de eſſentia diuinæ naturæ ſic conceptæ. Ergò vel ibi non concipitur vera natura diuina; vel idem dici poteſt de diuinitate in ſe. Si ergo hoc poſteri' falſum eſt; etiam & illud prius.

5. Secundum. Deinde ex Metaph. n. 12. hoc etiam argumentũ videor mihi colligere: quoniam hoc loco ita ſermo eſt de rebus ipſis, quæ de Deo à nobis concipiuntur, & prout concipiuntur à nobis; vt tamen illa reduplicatio non deſignet modum concipiendi ex parte noſtri, ſed ex parte rei conceptæ: etenim (vt ait) licet res diuinæ imperfectè concipiãtur à nobis; non tamen concipiuntur cum falſitate, & errore; ſed ſub illo noſtro concipiendi modo veram earum perfectionẽ cõcipimus. Ergo talem concipimus naturam Dei, vt iudicemus in re ipſa omnia attributa eſſe de illius eſſentia, quæ diuiſim, & per varios conceptus nos apprehendimus. Hanc conſequentiam, vt notam ſupponit.

6. Tertium. Tertium adhuc argumentum colligi poteſt ex eodem Metaph. loco n. 18. ſi ſupponamus illam communem theologorum doctrinam, *eſſentiam eſſe rationem, qua attributa Deo conueniunt*, non eſſe intelligendam de eſſentia ſecundum ſe; ſed ſecundum noſtrum modum concipiendi, quatenus ex conceptu eſſentiæ colligimus perfectiones attributales eſſe illi tribuendas. Hoc ſuppoſito iam ſic poteſt confici argumentum. Id vnde ex eſſentia, vt à nobis cognita colligimus perfectiones attributales eſſe tribuendas Deo; id inquam etiam colligit eas tribuendas eſſe, non vt cunq; ſed, vt illi eſſenciales, & quidditatiuas. Ergò attributa, vt á nobis concepta eſſentialiter conueniunt eſſentię diuinæ. Conſequẽtia videtur nota: antecedens inde probatur; quoniam colligimus attributa conuenire Deo ex eſſentia, quatenus cognoſcitur à nobis eſſe ens primum, & per eſſentiam; inde enim habet, quod vẽdicet ſibi omnem perfectionem ſimpliciter. Sed hoc etiam cogit, vt dicamus illas perfectiones conuenire eſſentię, nõ vt cunque, ſed eſſentialiter: nam ens per eſſentiam iſto modo ſibi poſtulat omnẽ perfectionem.

7. Quartũ ex alijs. Quartò alij ſic argumentantur: ſi attributa non includerentur formaliter, & eſſentialiter in diuina eſſentia, eſſet in Deo aliquid, quod non eſſet Deus; & per conſequens Deus eſſet ſapiens ſapientia, quæ non eſſet ipſa eſſentia. Hoc autem eſſe falſum inde colligitur; quoniã omne ens, aut eſt à ſe, aut eſt ab alio: ſiã ſe; ergo eſt deitas; & ſubinde eſſẽtialiter includitur in eſſentia. Si eſt ab alio ergo eſt creatura, & ſic bene infertur illatum abſurdum; Deum ſcilicèt dici ſapientem ſapientia, quæ non eſt Deus.

8. Poſtremò. Poſtremo; ſi eſſẽtia diuina, vt à nobis concepta, in ſuo conceptu non includeret attributa; in ſuo conceptu non eſſet infinitè perfecta; quia in ſuo conceptu non contineret omnem perfectionem ſimpliciter. Conſequens tamen admitti non poteſt; quia infinitas ita eſt intrinſeca diuinæ eſſentiæ, vt ſine illa, nec concipi poſsit; ſicut nec Deus concipi poteſt ſine deitate. Hæc ſunt argumenta, quæ pro confirmanda hac affirmante ſententia potui ex auctoribus colligere.

§. 3.
Refertur opinio negans.

9. Opinio negans: Salas. Bellomont. Fonſeca. Capreol. Aiala. OPinionem tamen negantem latè probat Bellomontanus 1. p. diſp. 119. c. 2. ſatis eam explicauit Ioannes de Salas 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 3. ſect. 7. n. 32. fol. 223. probauit expreſsè Fonſeca lib. 7. Metaph. c. 8. q. 2. ſect. 7. litera F. pag. 344. col. 2. colligitur ex Capreolo in 1. d. 8. q. 4. art. 3. vbi multis in locis ſatis euidenter explicat attributa non prædicari inquid de eſſentia: id colliges ex eo fol. 127. col. 3. in principio, & clarius fol. 128. col. 3. ad 12. & fol. 129. col. 1. ad 16; & ad 19. & col. 2. ad 22. Similiter etiam hæc opinio colligitur ex Didaco de Aiala in eadẽ d. 8. primi q. 4. ar. 4. in ſolutione ferè omniũ argumẽtorũ Aureoli contra 2. fol. 106. col. 1. ſatis eam colliges ex Aureolo apud Capreolum vbi ſuprà ar. 2. argumento 21. eiuſdem contra 2. fol. 123. col. 1. §. *Et eſt notandum.* Poſſunt etiam pro ea citari Nominales, qui in ſenſu, quo in attribu-

tis

tis admittunt prædicationem de eſſentia; negãt ea prædicari inquid de illa, vt
Gregorius. patet ex Gregorio in 1. d. 8. q. 2. ar. 3. in
Marſilius. 2. dicto fol. 64. col. 2. & ex Marſilio in 1. q. 12. ar. 3. fol. 61. col 3. 6. *verum huiuſmodi.* Denique hanc ſententiam communiter probant iuniores in ſuis ordinarijs prælectionibus.

10. *Opinio cõmunis: Damaſc.* Pro hac ſententia primo loco adducitur auctoritas Damaſceni lib. 1. de fide c. 4. vbi ita ait: *quæcunq; autem per theologiam affirmatiuam de Deo dicimus; non naturam eius, ſed, quæ ſunt circa naturam, inſinuant nam ſi bonum, ſi iuſtũ, ſi ſapiens, ſiquid vis aliud dixeris; non naturam dicis Dei, ſed ea, quæ ſunt circa naturam.* Quæ verba ſatis ſignificãt Damaſcenũ agere de Deo, atque de ijs, quæ de Deo dicuntur, provt per affirmatiuam theologiam à nobis concipiuntur; & tamen docet attributa non dicere naturam Dei, ſed ea, quæ ſunt circa naturam; & ſubinde, quæ ſunt extra eſſentialem, & quidditatiuam rationem naturæ. Cum Damaſceno conſentiunt D. Cyrillus lib. 11. theſauri c. 1. & Nyſſenus ad Ablauium, quorum verba latè expendemus infra art. 2. §. 5. ad primam Suarij demonſtrationem.

11. *Auguſt.* Deinde pro eàdem refertur Auguſtinus 15. de Trinitate c. 6. vbi ita ſcribit: *Si dicam æternus, immortalis, iuſtus, bonus, beatus, ſpiritus: horum omnium nouiſsimum, quod poſui, videtur ſignificare ſubſtantiam; cætera vero huius ſubſtantiæ qualitates.* Et cum Auguſtinus explicet enumerata prædicata, provt ab eo concipiuntur; vtique non agit de illis, vt ſunt in ſe ipſis, ſed vt côcipiuntur à nobis: & tamen inter ſpiritum, & cætera, quæ enumerat, hoc diſcrimen conſtituit; vt ſpiritus ſignificet ſubſtantiam, tanquam prædicatũ ex ſua natura conſtitutiuum eſſentię: cætera vero ſolũ qualitates eſſentię adiacêtes.

12. *Auguſt.* Tertio loco pro hac ſententia poſſũt expendi verba Auguſtini in lib. 83. quæſtionum q. 15. & 16. dum ait *Deum eſſe cauſſam ſuæ ſapientiæ*: vbi cauſſa idem eſt, quod ratio: etenim eſſentia Dei, vt eſt eſſentia, & ſub conceptu eſſentiæ, eſt ratio cur Deo conueniat ſapientia: iam vero eſſentia non poteſt eſſe ratio eorum, quę ſibi eſſentialiter, & quidditatiuè conueniunt: nec enim eſſentia hominis eſt ratio, cur homini conueniat aut animal, aut rationale: cum tamen ſit ratio, cur illi conueniat riſibile.

Sed & rationibus eadem ſententia confirmatur. Sit prima ratio ſumpta ex receptiſsima inter antiquiores, & recẽtiores ſententia, quam, tanquam veriſſimam conſtituimus ſupra q. 4. ar. 3. n. 3. Eſſe ſcilicet de ratione attributi prædicari de Deo per modum adiacẽtis: quã ſententiã idem Suarius, vt veriſsimam probat lib. 1. de eſſentia Dei c. 9. n. 6. & lib. 3. de Trinitate c. 11. n. 1. vnde argumentum dici poteſt ad hominem. Quod ſi perfectiones, de quibus agimus, omnium conſenſu verè ſunt attributa; prędicentur neceſſe eſt de diuina eſſentia, vt quædam perfectiones adiacentes illi, non vero vt perfectiones cõſtituentes illam: etenim ſi prædicentur quidditatiuè; vtique prædicãtur, vt quidditantia, cõſtituentiaquè ipſam eſſentiam. Quomodo igitur prædicantur, vt adiacẽtia? Etenim, quod adiacet alicui, illud non conſtituit, ſed conſtitutũ ſupponit. Nec ſatis accomodate reſpondebis, ſi dixeris attributa ideo dici adiacere eſſentiæ; quia confuſè incluſa in eſſentia eam veluti partialiter explicant: nam quam alienus ſit ſenſus iſte à mente cõmunis opinionis, quam retulimus, nullus non videt. 13. 1. Ratio.

Secunda ratio: Eſſentia diſtinguitur ratione ab atttributis. Ergo in ſua ratione formali, & eſſentiali non includit attributa. Antecedens latè oſtendimus ſuprà q. 5. ar. 7. & 8. Conſequentia probatur; quoniam id, quod aliud in ſua eſſentia includit, formaliter identificatur cum illo. Ergo non poteſt ab illo etiam ratione diſtingui. 14. 2. Ratio.

Tertia ratio: Eſſentia diuina concipitur à nobis, vt præciſa ab attributis. Ergo attributa non ſunt de intrinſeca ratione eſſentię. Antecedens cõceditur ab aduerſarijs, dum nobiſcum admittũt eſſentiã ab attributis ratione diſtingui: hæc enim diſtinctio non aliter fit, quàm concipiendo eſſentiam ſine attributis, & attributa ſine eſſentia. Conſequentia inde videtur nota; quia id, quod eſt de eſſentia rei, non poteſt à re, nec per intellectum præſcindi, vt eſt vulgatiſsima doctrina logicorum; nec enim concipies hominem præſcindendo aut ab animali, aut à rationali: quomodo enim res concipietur ſine ſua eſſentia? 15. 3. Ratio.

Quarta:

16. 4. Ratio. Quarta: Sapientia ſub illa ratione, qua cõcipitur diſtincta ab eſſentia, non poteſt formaliter prædicari de eſſẽtia. Ergo ſapientia, vt à nobis concepta, nõ includitur eſſentialiter in eſſentia. Antecedens huius rationis (in quo poſita eſt difficultas) non ſolùm probatur ab auctoribus huius ſententiæ, Capreolo, Bellomontano, & alijs; ſed etiam à Suario. Nam in diſp. 30. ſuæ Metaph. ſect. 6. n. 13. aperte docet has propoſitiones, *iuſtitia, vt iuſtitia, eſt miſericordia: intellectus, vt intellectus, eſt voluntas*, & alias ſimiles eſſe falſas, ſi ſermo ſit de rebus, provt diſtinctè, & expreſſè concipiuntur à nobis; ita enim ſcribit: *Cum dicitur iuſtitia, vt iuſtitia, eſſe miſericordia: aut intellectus, vt intellectus, eſſe voluntas, ſi ſermo ſit de rebus ipſis conceptis, veræ ſunt illæ locutiones: ſi vero ſit ſermo de rebus, provt diſtincte, & expreſſe concipiuntur à nobis; ſic illæ locutiones ſunt falſæ.*

Capreolus. Bellomõt.

17. Eandem doctrinam eleganter explicat lib. 1. de eſſentia Dei cap. 14. n. 8. nam præmiſſa duplici intelligentia ſenſus formalis, expreſſè concedit propoſitiones illas provt conſiderantur ſecũdum id, quod in quolibet extremorum à nobis expreſſè concipitur, eſſe falſas. Habemus igitur Suarium patronum noſtri antecedentis; ſapientiam ſcilicèt ſub illa ratione, qua concipitur, & diſtinguitur ab eſſentia, nõ poſſe formaliter prædicari de eſſentia; & ſubinde hanc eſſe falſam: *eſſentia ſecundum id, quod expreſſè à nobis concipitur, eſt ſapientia*. Et in hoc quidem rectè; quia erit ſenſus; eſſentia ſecundum expreſſam rationem eſſentiæ, ſub qua à nobis concipitur, eſt ſapientia: quod eſſe falſum, & ipſe Suarius agnoſcit, & euidenter oſtenditur; quoniam eſſentia tunc concipitur à nobis ſub ratione eſſentiæ, cum cõcipitur ſub ratione entis ſubſtantialis, ſpiritualis, & viuentis: hæc enim prædicata omniũ conſenſu ſunt quidditatiua, conſtitutiuaque eſſentiæ in quidditate eſſentiæ, vt latè oſtendimus ſuprà q. 3. ar. 3. & q. 4. ar. 3. n. 6. & ſub his prædicatis concipitur ab omnibus, cum dicitur diſtingui ratione ab attributis: iam vero eſſentia non habet, quod ſit ſapientia, vel ſub ratione entis, vel ſub ratione ſubſtantiæ, aut viuentis: alioquin quatenus eſt ſubſtantia, aut viuẽs intelligeret, vellet, miſereretur, puniretque: quod nec Suarius admittit in d. c. 14. n. 10. nec eſt admittendum, vt patebit ex ar. ſequenti. Antecedẽs igitur huius tertiæ rationis admitti debet in terminis, in quibus proponitur, & admittitur à Suario in locis citatis, & à Bellomontano 1. p. diſp. 119. c. 2. n. 7. & 8. & diſp. 138. c. 3. & in com. ad q. 39. D. Thomæ ar. 5. & ſatis eſt de mẽte Capreoli in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. in ſolutionibus argumentorum Aureoli contra ſecundam, maximè ad 11. fol. 128. col. 2. & ad 16. fol. 129. col. 1. & ibi ad 18. 19. & 20.

Antecedẽs 4. rationis verum.

Capreolus.

Admiſſo autem antecedente conſequentia videtur nota: nam, quæ in aliquo eſſentialiter includuntur, de eodem formaliter prædicantur: ob hanc enim rationem animal, & rationale formaliter prædicantur de homine. A deſtructione igitur conſequentis; ſi ſapientia, provt à nobis cõcipitur, formaliter nõ prædicatur de eſſentia, vt in antecedente ſumitur; vtique non includetur in ea eſſentialiter: idque nec expreſſè, nec tacitè: nec explicitè, nec cõfuſè: quoniam negatio illa, qua vnum verè de alio negatur, vtranque incluſionem excludit, vt inferius dicemus. 18.

Poſtrema ratio ex eo ſumitur; quia attributa, vt ſunt in ſe ipſis, non ingrediuntur rationem eſſentialem diuinæ eſſẽntiæ, vt dicemus in ſequenti ar. Ergo nec illam ingrediuntur, provt à nobis concipiuntur, valet enim argumentũ à re ipſa, vt eſt in ſe, ad ſe ipſam, vt cõcipitur, conceptus namque, vt ſit verus, debet rem concipere, vt illa eſt in ſe. Hęc ſunt huius opinionis potiora argumenta. 19. Poſtr. ratio.

§. 4.

Opinio affirmans, ſi debitè explicetur, eſt probabilior.

IN hac perdifficili quæſtione ſemper dubius fui, & anceps: inclinaui tamẽ ſemper in partem negantem. Nunc re conſideratius inſpecta, vtranquè iudicio probabilem; probabiliorem tamen, quæ affirmat; ſi tamẽ debitè explicetur. 20. Affirm. eſt probabilior.

Pro illius explicatione illud eſt præmittendum, eſſentiam diuinam duobus modis concipi poſſe à nobis. Vno modo; ſub confuſa, & indeterminata ratione eſſentia, vt ẽſt eſſentiæ. Altero modo; provt concipitur ſub particulari ratione Præmiſ.

tione vnius, vel plurium prędicatorum eſſentialium: vt quando concipimus eſſentiam ſub ratione entis per eſſentiam aut ſub ratione ſubſtantiæ, vel ſpiritus, vel ſapientię, & cæt. In hac quæſtione non agimus de diuina eſſentia posteriori modo concepta: quia inter omnes conſtat diuinam eſſentiam conceptam ſub ratione ſubſtantiæ, & quatenus formaliter eſt ſubſtantia, non modo non eſſe formaliter iuſtitiam, aut ſapientiã (de quibus eſt controuerſia, an ſint prędicata eſſẽtialia) ſed nec eſſe formaliter ſpiritum, aut vitam, quæ prædicata omnium conſenſu ſunt quidditatiua; & ratio eſt; quia diuina eſſentia ſumpta præciſè ſub ratione ſubſtantiæ, conſideratur ſub quadam habitudine, qua tanquam vltima veluti differẽtia ratio ſubſtantiæ conſtituitur: iam vero diuina eſſentia non cõſtituitur in ratione ſubſtantiæ per propriam rationẽ ſpiritus, aut vitæ, aut iuſtitiæ. Quin potius ſub hac ratione per intellectum formaliter diſtinguitur à ſe ipſa, vt formaliter eſt vita, aut iuſtitia: adeo, vt hæc ſit vera: eſſentia, vt eſt ſubſtantia, formaliter non eſt ſpiritus, nec vita, nec ſapientia, aut iuſtitia, vt dicemus ad quartum argumentum partis negãtis. Hæc autem negatio excludit omnem aliam formalem rationem non ſolùm explicitè, ſed etiã implicitè: quod facilè patet in homine, ſi præciſè conſideretur ſub ratione animalis, aut rationalis; quia, vt eſt animal & ſub ratione animalis, non eſt rationalis: ſicut etiam ſub ratione rationalis non habet, quod ſit animal: quin potius à ſua formali ratione excludit rationẽ animalis, non vt repugnantem, ſed tanquam extrinſecam.

21. In quo ſita ſit difficultas. Tota igitur controuerſia erit; an eſſentia diuina concepta ſub confuſa, & indeterminata ratione eſsentię (quæ in concreto ſignificatur per hoc nomen Deus) eſsentialiter includat perfectiones attributales, ſicut eſsentialiter includit ſubſtantiam, ſpiritum, & vitã. In hoc ſenſu puto affirmatiuam ſententiã eſse longè probabilorem. Fundamentum mihi vnicum, & firmũ hoc eſt; quia Deus ex ſua intrinſeca ratione eſt ens per eſsentiam, id eſt, eſt ens eſsentialiter habens entitatem. Ex quo fundamento infero Deum ex ſua intrinſeca ratione non ſolùm vendicare ſibi, quod ſubſtantialiter ſit omnis ſua perfectio; ſed etiam, quod eſsentialiter ſit omnis illa, quia hoc pertinet ad ſuã perfectionem. De Deo igitur ita puto eſse philoſophandum, vt Deus habeat eſse per ſuam diuinam eſsentiam, & naturam, id eſt, per deitatem cõſtitutum, quidditatum, atque, vt ita loquar, eſsentiatum in eſse eſsentię omni gradu perfectionis ſimpliciter. Quam theologiam in ſequenti artic. diligentius confirmabimus.

Ex quo veriſsimo fundamento ego infero diuinam eſsentiam in ratione diuinæ eſsentię, non poſse à nobis verè concipi, niſi concipiatur, vt conſtituta, quidditata, atque eſsẽtiata per omnem ſubſtantialem modum, gradumque eſſendi, qui ex ſe fuerit perfectio ſimpliciter: nam ſi diuina eſsentia in ſe ipſa à parte rei eſsẽtialiter eſt, quidquid perfectionis eſt: vtiq; niſi ita, aut explicitè, aut implicitè cõcipiatur; nec verè cõcipietur imò nec cõcipietur, vt vera diuina eſsẽtia, vt doctè aduertit Suarius lib. 1. de eſsentia Dei c. 11. n. 6. Cõcludendũ eſt igitur diuinã eſsentiam, ſub ratione diuinæ eſsentiæ, generaliter, & indeterminatè ſumptã; hoc eſt nullam particularem rationem explicitè determinando, ſed vt in concreto conſtituit Deum, eſsẽtialiter includere omnes perfectiones attributales: idque non ſolùm à parte rei, ſed etiam, vt à nobis ſub hac indeterminatione concipitur: & proinde attributa tam à parte rei, quã in noſtro intellectu ad eſsentiam diuinam eſsentialiter, & quidditatiue pertinent. 22. Illatio.

Eſt tamẽ hoc loco aduertendũ, quod latius annotauimus q. 4. huius libri ar. 3. n. 11. duplex prædicatorum genus diſtinguendum eſſe in Deo, diuinaquè eſſentia. Alterum eorum, quæ ex ſua ratione ſunt eſſentialia, & quidditatiua, conſtitutiuaque eſſentiæ; cuius generis ſunt prædicata, quæ ex prædicamento ſubſtantię ſunt Deo cum creaturis cõmunia: vt eſſe ſubſtantiam, eſſe ſpiritum eſſe viuens, eſſe intellectuale: hæc enim prędicata tam in creaturis, quàm in Deo ſunt prædicata conſtitutiua eſſentiæ, vt oſtẽdimus in d. q. 4. ar. 3. Alterum genus eſt eorum prędicatorum, quę ex ſua natura non ſunt conſtitutiua alicuius eſ- 23. 2. Aduertẽtia.

ſentiæ, vt quia poſſunt aduenire ſubſtā-tiæ, quæ in eſſe eſſentię iam ſit completè conſtituta: huius generis ſunt prædicata communia creaturis cum Deo, ſupra tamen ex aliquo prædicamento accidētis; vt eſſe ſapientē, eſſe iuſtū, & alia hui' generis prędicata: his enim ex ſua communi, & analogica ratione non repugnat aduenire rei, quæ iam habeat eſſentiam perfectè, & vltimatè conſtitutam: vnde in creaturis ſunt perfectiones adiacentes eſſentiæ, eamq; conſequentes.

24. Quid inter ſit inter prędicata vnius, & alterius generis. Prædicata prioris generis habēt eſſentialitatem, non ſolùm ex eſſentialitate diuinæ eſſentiæ, quatenus diuina eſſentia ea ſibi eſſentialiter vendicat; ſed etiam ex ſua propria ratione: quia adhuc eſſent de eſſentia, & quidditate Dei, ſi Deus per impoſsibile nō foret infinitæ eſſentiæ, nec eſſentialiter ſibi vendicaret omnem eſſendi gradum. At verò prædicata poſterioris generis non ita ſe habent in diuinis; vt quia in Deo vendicant ſibi eſſe eſſentialia, non ex propria eſſentialitate, quam ex ſua intrinſeca ratione habeant, ſed ex eſſentialitate orta ex diuina eſſentia, quæ eius eſt perfectionis, vt omnem perfectionē poſtulet non quocunque modo, ſed eſſentialiter. Igitur hæc prędicata ſunt eſſentialia, quia diuina; quia ſcilicèt natura diuina ex ſua eſſentia, ſuaque infinitate ea eſſentialiter exigit.

Ex quibus pâtet in conſtituēdo, quidditando, eſſentiandoque diuinam eſſentiam in eſſe completò, & vltimato eſſentiæ, admittendum eſſe ordinem noſtro loquendi modo: nam prędicata prioris generis prius conſtituunt diuinam eſſentiam; poſterius verò attributa: nec enim diuina eſſentia eſſe poteſt, aut cōcipi, vt ſapiens, vt iuſta, & cæt. niſi prius ſupponatur ſubſtantia ſpiritualis, & viuens. Quare ita theologizandum erit, vt natura diuina primò conſtituatur in eſſe eſſētiæ diuinę per eſſe ſubſtantiam, deinde per eſſe ſpiritum, tertio per vitam, & tandem per attributa, nullo tamē inter ea ſeruato ordine ſuppoſitionis.

25. Sed pro cōplemēto huius doctrinæ aduertēdū eſt hoc intereſſe inter prędicata poſterioris generis, & prioris, quod prędicata prioris generis cū ex ſua natura ſint ſubſtantialia, & ſumpta à generibus ſubſtantię, conſtituunt eſsentiā diuinam per modū cuiuſdam entis per ſe ſubſiſtentis; idque ad modum generis cum ſumantur à generibus ſubſtantiæ, vnde prædicantur in quid de Deo, & de diuina eſsentia. At vero prædicata poſterioris generis conſtituunt eſsentiam diuinam per modum differentiæ, quæ conſtituit eſsentiā ſubſtantialiter qualificando, vnde prædicantur de eſsentia, non in quid, ſed in quale quid. Hæc igitur erit tota diffinitio eſsentialis Dei (vt à nobis cognoſci poteſt) eſt ſubſtantia prima, & infinita, ſpiritualis, viuens, omnibus modis perfecta: quod vltimum prędicatum cum vltimo conſtituat eſsentiam in eſse diuinę eſsentiæ, habebit rationes differentiæ, quę conſtituunt eſsentiam qualificando, vt diximus.

§. 5.

Pro parte affirmante ſoluuntur argumenta partis negantis.

Opinio negans contra affirmatiuam arguit primó auctoritatibus Damaſceni, & Auguſtini, deinde nonnullis rationibus. Omnia tamen facilè ſoluuntur. 26. Solutio argumentorum partis negantis.

Ad Damaſcenum reſpondet Suarius libr. 1. de eſſentia Dei cap. 11. n. 8. attributa à Damaſceno ideo dici eſſe circa rei naturam; quia ſingula ſecundum noſtrum modum concipiendi non prædicant totam Dei naturam, ſed quaſi per partes, noſtro loquendi modo, explicāt quid illa ſit. Damaſcenus igitur vult attributa eſſe circa naturam diuinam, nō quia ſunt extra illius quidditatem, & eſſentiam; ſed quia eam confuſè ſumptam explicatius manifeſtant, & explicant. Quem ſenſum colligit ex verbis eiuſdem Damaſceni ibi cap. 12. dum ait attributa dicerę *aliquid eorum, quæ naturam aſſectantur*. Aſſectantur inquam, id eſt, comitātur, & quaſi eſſentialiter cōſtituunt. Sed quàm aliena ſit à mente Damaſceni hæc explicatio, facilè intelliget, qui Damaſcenum legerit, tum in d. cap. 4. tum inferius cap. 12. & 13. Nam attributa ideo dici eſſe circa naturam; quia ſunt extra eſſentiam, & quidditatem diuinę naturæ euidenter colliges ex verbis eiuſdem capit. 13. epilogans enim

Explicat. Damaſceni.

Reijcitur præcedens explicatio.

enim omnia, quæ dixerat, & iterum cõcludens per attributa non apprehendi ipſam Dei ſubſtantiam, ſed quæ ſunt circa ſubſtãtiam; explicans illorum ſẽſum adducto exemplo hæc ſcribit verba: *Perinde nec corporis ſubſtantiam cognoſcimus, ſi cognoſcimus, quod album, & nigrum eſt: ſed ea, quæ circa ſubſtantiam ſunt.* Quæ verba adeo clarè explicant ſenſum aſſertionis Damaſceni, vt nihil clarius dici poſsit. Eundem ſenſum ſatis explicant verba capitis duodecimi: *at vero bonum, iuſtum, ſanctum, & id genus talia, naturã conſequuntur, non autem ſubſtantiam oſtendunt.* Ex quibus patet apud Damaſcenum idẽ eſſe attributa eſſe circa naturam, atque conſequi naturam. Iam verò, quæ naturam conſequuntur, ſupponunt naturam in eſſe naturæ, & eſſentiæ iam completam. Deniquè illa verba ſatis rem euincunt: *non verò ſubſtantiam oſtendunt:* hęc enim negatiua negat attributa non ſolum non oſtendere totam naturam, ſed nec aliquam (noſtro loquendi modo) illius partem.

27. Vera explicatio Damaſceni. Reiecta igitur præcedente ſolutione pro explicatione mentis Damaſceni aduertendum eſt diuina attributa duobus modis poſſe à nobis conſiderari. Vno modo, prout via veluti inuentionis à poſteriori cognoſcuntur eſſe in Deo, & de Deo prędicari. Altero modo; prout ſuppoſita iam illorum exiſtentia cognoſcũtur à nobis veluti à priori ex propria diuinę eſſentię ratione. Priori modo nulli dubiũ eſt, quin à nobis cognoſcantur, non vt eſsẽtialia prędicata Dei, ſed vt illi veluti adiacentia: etenim in creaturis nullam ſibi vendicant eſsentialitatem, ſed ſolam adiacẽtiam circa naturam. At poſteriori modo, cum iam conſiderentur cognitione ſumpta, non à poſteriori, & cum habitudine ad creaturas; ſed ſũpta à priori à principijs ipſius diuinæ eſſentię; abſque dubio non iam cognoſcuntur à nobis, vt adiacentia, ſed vt eſsentialia. Igitur Damaſcenus agit de attributis priori modo ſũptis, vt patet, tum ex capite 3. tum ex illis verbis capitis 13. *& ad diuinam ſubſtantiã manu ducti.* Quod vnico verbo viſus eſt ſenſiſſe Capreolus in 1. d. 8. q. 4. art. 3. fol. 129. column. 2. ad 21. Capreolus.

28. Ad primum Auguſtini teſtimonium reſpondetur Auguſtinũ potius eſse pro nobis, ſi integra eius verba afferantur: nam verbis adductis immediatè addit: *ſed non eſt in illa ineffabili, ſimplicique natura: quidquid enim ſecundum qualitatem illi dici videtur; ſecundum ſubſtantiam, vel eſſentiam eſt intelligendum.* Quæ verba ſatis ſignificant affirmare Auguſtinum attributa videri quidem ſignificare qualitatẽ diuinæ eſsentiæ; verè tamen illam nõ ſignificare: ſed ſubſtantiam, vel eſsentiam quæ verba nobis fauent. Ad 1. teſtimoniũ Aug.

Ad 2. teſtimonium ex eodẽ Auguſtino reſpondetur primo hunc eſse verborũ ſenſum, vt Deus ſit cauſsa ſuę ſapientię; quia Deus ſicut non eſt ab alio, ſed à ſe ipſo habet ſuam eſsentiam; ita etiã à ſe, & non ab alio habet ſuam ſapientiam. Reſponderi poteſt ſecundo ſi idem ſit cauſsa, quod ratio, vt ſit ſenſus Deũ eſſe cauſsam, id eſt, rationem ſuæ ſapientię; nam adhuc hoc ſuppoſito ſenſu, adhuc ſapientia concipitur, vt intrinſeca, & eſsentialis diuinæ eſsentię: nam prima, & fundamentalis ratio quidditatiua eſsentiæ (nimirum eſse ens per eſsẽtiam, & à ſe) noſtro intelligendi modo eſt ratio; cur ſibi cõueniant cætera omnia prędicata quidditatiua, quæ de Deo cognoſcimus. Et quamuis in nobis id nõ reperiatur, vt argumentum ſumit; reperitur tamen in Deo, non reſpectu ſui, ſed noſtri; quia omnia, quæ eſt, eſt ſuper eminenter, & modo quodam ineffabili, & a nobis incomprehenſibili. 29. Ad 2.

Prima ratio facilè ſoluetur ab ijs, qui non admittunt doctrinam in argumento ſuppoſitam: nec enim deſunt, qui negent eſſe de intrinſeca ratione attributi ſignificari, & prædicari de Deo per modum adiacentis: hoc enim videntur probaſſe Gabriel, Molina, & quidam alij, vt diximus q. 4. ar. 3. n. 2. apud quos ea etiam, quæ ſunt eſſentialia, poſſunt dici attributa. At maximè vrget eos, qui præcitatam doctrinam admittũt, vt ibi aduertimus n. 10. cui difficultati nullus occurrit: nos tamen, qui illam probauimus ſententiam, propoſitam difficultatem eo loco diſſoluimus illam communem doctrinam in hoc ſenſu eſſe admittẽdam, vt de ratione attributi ſit denotare aliquid, quod ſumptum ſecundum ſuam rationem non includat eſſe quidditatiuum eſſentiæ, ſed qualificatiuum potius: quod non impedit, quominus ex 30. Solutio 1æ rationis.

 alio

alio capite habeat rationem eſſẽtialis, & quidditatiui prædicati; nimirum ex eſſentiali ipſius eſſentiæ ratione, vt late ibi explicabimus. Quem intellectum facile colliges ex 1. Auguſtini teſtimonio dum ait attributa videri quidem ſignificare qualitates eſſentiæ; cum tamen verè non dicant qualitatem, ſed eſſentiam. Itaquè ex ſententia Auguſtini in ratione attributi includitur, vt ex ſua ratione videatur ſignificare aliquid adiacens eſſentiæ; cum tamen non ſignificet, niſi id, quod eſt eſſentia. Non ineptè dicere poſſumus de ratione intrinſeca attributi eſſe quod ſignificetur per modum adiacentis abſtrahẽdo ab adiacere eſſentialiter, & non eſſentialiter. Attributa autem poſſunt hoc modo ſignificari, quanuis ſint prædicata eſſentialia, quia, vt diximus ſuprà artic. 1. 6. quarto in fine attributa ſunt de eſſentia ad modũ differentiarũ vltimo eſſentiã conſtituentiũ: vnde non prædicãtur in quid de eſſentia, ſed in quale quid.

August.

Optima ſolutio.

31. Ad 2. rationem.

Ad ſecundam rationem negandũ eſt antecedens, ſi diuina eſſentia cõcipitur ſub indeterminata, & cõfuſa ratione eſſentiæ, ſub qua cõſtituit Deũ; quia vt ſic eſt formaliter idẽ cũ omnibus ſuis prædicatis eſſentialibus tam ſimul, quã diuiſim ſumptis: etenim illo modo cõcepta, & provt denominat hoc concretum Deus, formaliter eſt ſubſtãtia, ſpiritus, vita, ſapientia, iuſtitia, & cæt. Nam ſicut homo conceptus ſub ratione hominis ſumptus indeterminatè, & confuſè, formaliter eſt idẽ tum cũ ſua diffinitione (quia formaliter eſt animal rationale) tum etiam cũ ſingulis illi' partibus (eſt enim formaliter animal, & formaliter rationalis) ita etiã diuina eſſentia formaliter eſt tota ſua diffinitio, & quidditas, & formaliter eſt ſingulæ illius diffinitionis veluti partes, vt ita loquamur, eſt enim formaliter ſubſtantia, ſpiritus, vita, ſapientia, iuſtitia, &c. Iam vero cũ formali identitate non poteſt eſſe ſimul formalis diſtinctio etiam ſecundum rationem. Nam quanuis diffinitum ratione diſtinguatur, tum à diffinitione, tum à ſingulis illius partibus: non tamen ab illis diſtinguitur formaliter quia in vtroq; conceptu ſemper repręſentatur vna, & eadem res ſub vna, & eadem ratione adæquata, vel inadæquata.

Solum igitur diſtinguitur diſtinctione, quæ datur inter idem explicite, vel implicite repręſentatum. At vero antecedens eſt veriſsimum, ſi eſſentia diuina concipiatur ſub determinata aliqua ratione vna, vel pluribus; etenim diuina eſſentia concepta ſub ratione ſubſtantiæ diſtinguitur à ſe ipſa, provt cõcipitur ſub ratione ſapiẽtię, aut iuſtitiæ. Imò provt concipitur ſub ratione ſpiritus, aut vitæ: illæ enim omnes rationes formaliter ſumptæ, & vt tales ſunt, ſunt rationes diſtinctæ, etiam à parte rei, virtualiter tamen. Et in hoc ſenſu intelligenda eſt, & explicanda ſententia, quę inter ęſſentiam, & attributa admittit diſtinctionẽ rationis: & in eo ſẽſu intelligitur à ſuis auctoribus: nã ideo probant eſſentiã ſub ratione eſſentię, diſtingui à iuſtitia, quia ratio ſubſtantię ſpiritualis, & viuentis (ſub qua ratione ab illis cõcipitur, quatenus eſt eſſentia) diſtinguitur à ratione iuſtitię.

In quo ſenſu anteceden ſit veri.

Pro ſolutione tertiæ rationis multa ſcribit Suarius in d. diſput. 30. Metaph. ſect. 6. n. 16. & lib. 1. de eſſentia Dei c. 11. n. 7. cuius ſolutionem non facile accomodabis ad formam argumenti. Quantum ego potui colligere, ſolutio in hoc eſt poſita; vt eſſentia à nobis concepta abſtrahat quidem ab attributis explicitè; quia expreſſè non concipiuntur conceptu eſſentiæ; non tamen abſtrahat implicitè; quia dum concipimus eſſentiam diuinam, eam concipimus infinitam; & ſubinde in ea concipimus ſaltem implicitè omnem perfectionem: illa enim eſſentialiter eſt omnis perfectio. Itaquè cum de illa explicitè prædicamus ſapientiam, vel quodcunque aliud attributum, explicamus, & diſtinctè enuntiamus id, quod in ipſa eſſentia ſimpliciter, & confuſe continebatur. Rem explicat (& vt putat ſatis accõmodate) exẽplo diffiniti, & diffinitionis: nã, cũ dicimus *homo eſt rationalis*, non prædicamus aliquid, quod ſit extra eſſentiã hominis à quo cõcept' hominis (vt eſt diffinitũ) abſolutè, & modis omnibus præſcindat; ſed explicitè prædicamus id, quod in conceptu eſſentiali hominis confuſè continebatur. Eodem igitur modo cum prædicamus ſapientiam de eſſentia, nõ prædicamus aliquid, quod ſit extra eſſentiam in conceptu illius non incluſum

32. 1. Solutio rationis.

ſum; ſed prædicamus, quod in conceptu eſſentiæ confusè incluſum inerat.

Contra hãc ſolutionem inſurgit Bellomontanus in d. diſp. 119. cap. 2. n. 6. §. *reſpondent aliqui*, affirmatque eam nullius eſſe momenti. Primò, quia hoc loco non agimus de eſſentia, & attributis, vt extra intellectum ſunt in ſe ipſis; ſed vt ſunt in noſtra cogitatione. At in noſtro conceptu, quem formamus de eſſentia explicitè non ſunt attributa. Ergo attributa non ſunt in eſſentia, vt à nobis cognita. Secundò; cum expreſſè apprehendimus eſſentiam, & attributum, de vtroque formamus diſtinctos conceptus, quorum vnus nullo modo eſt in alio. Ergo eſſentia, & attributum ita differũt in noſtris cõceptibus, vt in illis eſſentia nõ cõtineat attributa. Quod vero attinet ad exẽplũ diffiniti, & diffinitionis promittit ſe diſp. 121. c. ſecundo oſtenſurum eſſentiam non differre ab attributis penes implicitũ, & explicitũ.

33. Non recipi tur à Bellomontano.

Sed nec impleuit promiſſum; nec inſtantiæ vim aliquam habent aduerſus datam à Suario ſolutionem, vt idẽ Suarius aduertit lib. 1. de eſſentia Dei c. 12. n. 2. & 8. Nam ad primam reſpondet attributa non eſſe explicitè in conceptu eſſentiæ, bene tamen implicitè. Ad ſecũdam admittet aduerſarius conceptum eſſentiæ in nobis diſtinctum eſſe à conceptu ſapientię: cum vero additur vnũ conceptum nullo modo eſſe in alio; ſi ſermo ſit de conceptu formali, verum eſt, quod ſumitur; quia conceptus formales ſunt qualitates realiter diſtinctę quarum vna in genere rei non eſt alia. At falſum eſt, ſi ſermo fuerit de conceptu obiectiuo: nam licèt eſſentia obiectiuè cognita, & repræſentata per propriũ conceptum formalem ſui explicitè non ſit ſapientia, nec explicitè cognoſcatur ſub ratione ſapientię: implicitè tamen eſt ſapiẽtia, & ſub ratione ſapientię implicitè repræſẽtatur per ipſum met cõceptum formalem eſſẽtiæ. Aduerſarius igitur eodẽ effugio euitat has inſtãtias quo vitauit principalem difficultatem.

Argumenta Bellomõtani non ſunt firma.

Ego alio modo puto eſſe impugnandam illam ſolutionẽ: ſi nimirum aduertamus eſſentiam ita à nobis cõcipi pręciſam ab attributis, vt ſub ea formali ratione ſub qua pręciſe concipitur, verè negetur eſſe ſua attributa: hæc enim propoſitio eſt vera, *eſſentia ſub formali ratione eſſentiæ nõ eſt ſapientia: nõ eſt iuſtitia, & c* vt verior habet ſententia cum eodem Suario, vt in 4. ratione annotatur. Hæc autem negatio omnino cõuincit attributa non modo expreſſè non includi in ratione eſſentiæ, ſed nec confuſe, & implicitè: etenim ſi rationale poſſet verè negari de homine concepto ſub ratione confuſa hominis; ita vt hæc eſſet vera, *homo ſub ratione hominis, non eſt rationalis*; vtiquè conceptus hominis, vt homo eſt, non ſolùm explicitè abſtraheret à rationali, ſed etiam implicitè, & confusè. Quare, cum eſſentia ſub formali ratione eſſentiæ ita pręſcindat à ſapientia, vt verè dicamus *eſſentia ſub ratione formali eſſentiæ non eſt ſapientia*; nullo modo dici poteſt ſapientiam implicitè, & cõfuſè includi in conceptu eſſentiæ, vt eſt eſſentia. Ex quo inferri poteſt exemplũ diffiniti, & diffinitionis non ſatis eſſe accommodatum ad rem præſentem explicandam: quia conceptus hominis, vt eſt diffinitum, licèt explicitè abſtrahat à rationali; non tamen abſtrahit implicitè; quia nunquam poteſt homo, vt homò eſt, non eſſe rationalis: cuius oppoſitum reperitur in diuina eſſentia, prout à nobis concipitur, vt iam diximus.

34. Vera impugnatio ſolutionis.

Tertia igitur ratio facilè ſoluetur ex ijs, quæ præmiſimus §. 4. eſſentia enim diuina duobus modis concipi poteſt. Vno modo ſub ratione eſſentiæ indeterminata, & confuſa, vt ſi eam concipiamus, vt eſt abſtractum huius cõcreti *Deus* nulla ſpeciali ratione explicata. Altero modo ſub aliqua ratione determinata eſſentiæ, v.g. ſub ratione ſubſtãtię, aut ſpiritus, aut vitę. Si ſermo ſit de eſſentia priori modo concepta, negandum eſt eam concipi, vt abſtractã, pręciſamque ab attributis: nam quãuis, vt ſic, explicitè abſtrahat ab illis, non tamẽ implicitè: ſicut etiam omnium cõſenſu non abſtrahit à prædicatis eſſentialibus ſubſtantiæ, ſpiritus, & vitæ: nihil enim abſtrahit ab ijs, quæ ſibi ſunt eſſentialia: & in hoc cõuenit eſſentia cum diffinito. Verè enim, vt ſic concipitur, vt quoddã diffinitum. Et in hoc ſenſu veriſsima eſt ſolutio Suarij. Cui non obſtat, quod in contrarium aduertebamus: quia eſſentia ita concepta ſicut ratione nõ diſtinguitur ab attributis; ita de illis forma-

35. Vera ſolutio tertię rationis.

liter negari non poteſt, vt patet in ſolutione ſecundæ rationis: nam ſi eſſentia, vt ſic concepta, eſt idem formaliter cũ tota ſua veluti diffinitione, & cum ſingulis illius quaſi partibus; nullo modo poterit de illis formaliter negari. Porrò ſi eſſentia cõcipiatur poſteriori modo, v. g. ſub ratione ſubſtantiæ: cum ſub illa ratione ſit formaliter diſtincta ab attributis, & formaliter negetur de illis. vt diximus §. 4. non poteſt, vt ſic, non excludere etiam implicite à ſua ratione omnem aliam rationem, quantumuis ſibi aliàs eſſentialem. Ex hoc autem antecedente ita explicato nihil cõtra nos poteſt inferri, quia agimus de eſſentia ſumpta priori modo. Et ita ſatis explicatur argumenti difficultas.

36. Ad quartã rationem. Quarta ratio nõ impugnat ſenſum, in quo defendimus eſſentiam eſſentialiter includere omnia attributa: agim° enim de eſſentia ſub ratione eſſentię indeterminatè, & confuſè, & vt eſt veluti quoddam diffinitum explicabile per ſuã quaſi diffinitionem. Argumẽtum verò agit de eſſentia, vt concipitur ſub determinata ratione, aut ſubſtantiæ, aut ſpiritus: in quo ſenſu non ſolùm negamus diuinam eſſentiam eſſentialiter includere attributa; ſed etiam includere alia prædicata, quæ omnium conſenſu ſunt illi eſſentialia: nam, (vt ſępe diximus) eſſentia diuina ſub ratione ſubſtantiæ formaliter, nec eſt ſpiritus, nec vita; quia non conſtituitur in ratione ſubſtantiæ per rationem ſpiritus, vt ſpirit° eſt, nec per rationem vitæ, vt eſt vita. Quare cum ratio extra chorum ſaltet, nullam habet efficaciam. In forma igitur admittimus ſapientiam ſub illa ratione, qua concipitur diſtincta ab eſſentia, nõ poſſe formaliter prædicari de eſſentia, & ex conſequenti neq; eſſentialiter includi in ea: dicimus tamen ſapientiam formaliter non negari de eſſentia indeterminatè ſũpta, vt ſuprà diximus: ſolũ igitur negatur de ea, vt concipitur ſub aliqua determinata ratione, ſub qua formaliter non eſt ſapientia. In hoc igitur deficit hęc quarta ratio, quod ſupponit eſſentiam tunc concipi, vt eſſentiam abſolutè loquendo, cum expreſſè concipitur, vt ſubſtantia immaterialis, & viuens: quod tamen eſt falſum; quia vt ſic non adæquatè concipitur ſub ratione eſſentiæ; ſed inadæquatè ſub aliqua certa ratione, ſub qua à cęteris ſuis prędicatis diſtinguitur: cum tamen eſſentia, vt eſſentia formaliter ſit omnia ſua prædicata. Quare ſicut homo, prout concipitur ſub ratione animalis, non adęquatè concipitur, vt homo; ita etiã eſſentia, vt concipitur ſub aliqua determinata ratione eſſentiæ, non adæquatè concipitur, vt eſſenſia.

Ad poſtremam rationem negandum eſt id, quod ſumitur: quoniam diuina eſſentia, vt eſt à parte rei, non ſolũ ſubſtantialiter identificat ſibi omnia attributa, vt cum illis ſit vna ſubſtantia: ſed etiam eſſentialiter; vt cum illis ſit vna ſimpliciſsima eſſentia. De quo in ſequenti ar. 37. Ad vltimam rationem.

§. 6.

Pars negatiua ſuam etiam habet probabilitatẽ, & ſoluuntur argumenta in contrarium.

Diximus ſuprà §. 4. partem negatiuam ſuam etiam habere probabilitatem: habet enim doctiſſimos patronos, vt vidimus ſuprà §. 3. 38.
Aureolum ſcilicèt, Capreolum, Aialam, Bellomõtanum, & Ioãnem de Salas: nec ab ea longe ſunt Nominales, Gregorius inquam, & Marſilius cum cummuni recẽtiorum. cuius probabilitatem maximè confirmat grauiſsima auctoritas Damaſceni, quam non ſatis accomodatè explicat Suarius, vt vidimus §. 5. noſtra autem explicatio ibi etiã adducta ſupponit id, quod eſt in controuerſia: vnde, & cum hac negante ſententia poteſt conſiſtere: nec enim negãdum erit attributa conſiderari poſſe, vel vt via inuẽtionis à poſteriori à nobis cognoſcũtur; vel vt cognoſcuntur à priori. Sed cũ cognita à poſteriori cognoſcãtur, vt adiacẽtia, vt ibi cõceſsimus; quid cogit vt à priori non etiam cognoſcantur vt talia? Si reſpondeas diuinam eſſentiam ex ſua ratione vendicare attributa, vt ſibi eſſentialia; iam pro fundamento ſumis id, de quo controuertitur. Attributa igitur cognita à poſteriori, vt adiacentia eſſentiæ quoad an eſt; poſtea cognoſcentur à priori per cauſſam ipſius adiacentiæ. Quare negare non poſſum verba Damaſceni pro hac ſententia negante maximè vrgere: quod ſatis eſt, vt iudicetur probabilis.

Aureolus. Capreolus. Damaſc.

Pro

39. Per quid eſſentia diuina cõſtituatur in eſſe eſſentiæ. Pro defenſione illius conſtituendum eſt, tanquam fundamẽtum eſſẽtiam diuinam in eſſe eſſẽtiæ cõſtitui, atq; quidditari per ſola prædicata prioris generis, de quibus egimus §. 4. per illa inquã prædicata, quæ abſolutè, & ex ſua natura ſunt eſſentialia, & conſtutiua eſſentię in quacunque re illa reperiantur; qualia ſunt, quæ ex prædicamento ſubſtantiæ Deo cum creaturis ſunt communia: vt eſſe ſubſtantiam: eſſe ſpiritum: & eſſe viuens. Illa vero, quæ in poſteriori genere collocantur ſumpta ex generibus accidentium, cum ex ſua natura non ſint conſtitutiua eſſentię, vt aduerſarij fatentur; non eſt, quod aliunde reddantur eſſentialia, ſed ſemper retinebunt naturam prædicatorum eſſentiam qualificantium. Et ob id, ſiue à poſteriori cõcipiantur ex creaturis; ſiue à priori ex eſſentia Dei iam naturaliter cognita; ſemper erunt prædicata noſtro intelligendi modo veluti qualificatiua diuinæ eſſentię, illiq́ue adiacentia, vt ait Damaſcenus. Vide, quę in ſequenti artic. §. 5. dicimus ad primam demonſtrationem.

40. Eſſentiã diuina 2. modis concipi poteſt. Nec negandum eſt aduerſarijs diuinam eſſentiam poſſe concipi illis duob⁹ modis ſæpius explicatis: vt ſcilicèt diuina eſſentia vno modo concipiatur ſub ratione eſſentiæ confuſè, atque indeterminatè ſũpta. Altero modo ſub aliqua certa & determinata ratione eiuſdem eſſentię, v. g. ſub ratione ſubſtantiæ, aut ſpiritus, aut etiam viuentis: nam quodlibet diffinitum duobus illis modis ſæpe concipitur: homo enim interdum concipitur indeterminatè, vt homo eſt; interdum veró, vt eſt animal, aut vt eſt rationalis. Concedendum etiam eſt eſſentiam cõceptam poſteriori modo, non ſolùm ratione diſtingui ab attributis, ſed etiã ab alijs prędicatis quidditatiuis; ita vt ſub illa ratione poſſit formaliter negari de alijs: etenim eſſẽtia diuina, vt eſt ſubſtantia, nec eſt ſpiritus, nec vita: ſicut etiam homo conceptus, prout eſt animal, non eſt rationalis. Simili modo admittendũ eſt eſſẽtiam diuinam conceptam priori modo explicitè quidem abſtrahere ob omnibus ſuis prædicatis etiam quidditatiuis; non tamen implicitè: & inde prouenire, vt eſſentia, quatenus eſt eſſentia, ſit formaliter idem cum ſuis prædicatis quidditatiuis.

Quid in hac difficultate certum ſit.

41. In quo ſitpoſita difficultas. Tota igitur difficultas eſt, an ſola pędicata prioris generis ſint eſſentialia? Aduerſarij affirmant: negant tamen Autores huius ſententiæ, pro qua modo pugnamus; apud quos eſſentia diuina, vt à nobis eſſentialiter concipitur vltimatè conſtituitur in eſſe eſſentiæ, & (vt ita dicam) vltimatè quidditatur per viuens: cætera verò prędicata, quæ de Deo cognoſcimus, manẽt extra rationẽ eſſentialẽ diuinę eſſẽtię, vt eſt eſſentia. Itaquè ſi diuina eſſentia, vt à nobis cognoſcitur ſit eſſentialiter diffinienda, ſolùm diffinietur per ſubſtãtiam ſpiritualem, & viuentem, ſuppoſita ſemper in illis prędicatis infinitate. Ex quo infertur diuinam eſſentiam conceptã ſub ratione eſſentię implicitè includere ſola illa tria prædicata, non verò attributa. Hæc igitur ſint huius opinionis fundamenta.

42. Quęſtio dig naſcitu. Supereſt igitur ſententiam iſtam hoc modo explicatam ab impugnationibus aduerſariorum vindicare: vindicabitur autem facile; ſi prius explicemus, an eſſentiam diuinam eſſe ens à ſe: eſſe ens per eſſentiam: & deniquè eſſe ens ſecundum eſſentiam infinitum, inferat eam eſſentialiter eſſe quidquid eſt; ſicut infert eam, quidquid eſt, ſubſtantialiter eſſe? Ex hoc enim pendet totius difficultatis reſolutio. Affirmant aduerſarij, vt patet ex §. 4. negant auctores huius ſententię, vt patet ex Bellomontano 1. p. diſp. 119. c. 3. n. 10. §. *ad aliam rationem*: nec poſſunt non negare, ſi conſequenter loqui velint. Cum illis conſentiunt Scotiſtę: cum enim negent attributa eſſentialiter includi in diuina eſſentia, ſimul etiam negant ex illis propoſitionibus oppoſitum neceſſario demonſtrari, vt pro Scoto ſatis aduertimus ſuprà q. 5. ar. 4. n. 105. cum ſequentibus. Singula expendamus.

43. Aduerte. Quod ex hac propoſitione *Deus eſt ens à ſe, & quidquid habet, à ſe habet*, non bene infertur Deum omne, quod habet, eſſentialiter habere; & ratio ſuadet, & inſtãtia ſũpta ex diuinis relationibus. Nam illa propoſitio ab omnibus explicatur in ſenſu negatiuo; vt Deus ideo dicatur eſſe ens à ſe, quia ſuam entitatem non habet ab alio; ſed eã habeat independẽ-

ter ab omni cauſſa efficiente: quę eſt cōmunis explicatio probata Suario in Metaph. diſp. 28. ſect. 1. n. 7. Quæ negatiua locutio ſemper eſt vera, quãuis De⁹ aliquid habeat, & non eſſentiale ſibi. Cui argumēto eſt relatio diuina, quam Deus habet indepēdēter ab omni cauſſa efficiente: & tamen eam eſſentialiter non includit in ſua eſſentia, vt ſuo loco dicemus.

44. Quid ſit Deum eſſe ens per eſſentiã. Simili modo *Deum eſſe ens per eſſentiam: & quidquid eſt per eſſentiam eſſe* non idē eſt, quod eſſentialiter, & quidditatiuè eſſe id, quod eſt; quaſi omne, quod eſt, ſit quidditatiuè, & eſſentialiter, vt iam aduertimus ſuprà q. 5. ar. 4. §. 5. num. 105. Poteſt autem explicari illa propoſitio duobus modis. Vno modo ad mentem Bellomontani 1. p. diſp. 25. cap. 5. n. 9. vt ideò dicatur Deus ens per eſſentiam, & per eſſentiam eſſe, quidquid eſt, quia id, quod habet, habet per ſuam naturam ab alio non acceptam. In quo ſenſu idē eſt Deum eſſe ens per eſſentiam, quòd Deum eſſe ens à ſe. Quæ expoſitio, ſi placet: iam patet ex præcitata propoſitione nō benè inferri Deum, quidquid eſt, eſſentialiter eſſe: poteſt enim eſſe id, quod eſt, per eſſentiam ab alio non acceptam, quãuis non eſſentialiter ſit omne, quod eſt. Altero modo poteſt explicari illa propoſitio; vt ideò Deus dicatur eſſe per eſſētiam, quidquid eſt; quia diuina eſſentia ratione ſuę perfectionis eſt radix, & fundamentum, vt Deus habeat id, quod habet. Quem ſenſum nos explicauimus in d. art. 4. n. 105. At cum hoc ſenſu benè conſtat Deum non omne, quod habet, eſſentialiter habere: ſed aliqua eſſentialiter, aliqua verò ratione ſuæ eſſentiæ, & naturæ. Itaque in illa propoſitione *Deus eſt ens per eſſentiam; ita vt quidquid eſt, per eſſentiam ſit*, eſſentia non idem eſt, quòd eſſentialiter: ſed idē eſt, quod natura, vt ſit ſenſus Deum per ſuã naturam diuinam eſſe omne, quod eſt.

45. Ex infinitate Dei non bene inferri Deū omne quod eſt eſſentialiter eſſe. Denique; quod ex infinitate Dei non benè inferatur Deum omne, quod eſt, eſſentialiter eſſe, facilè oſtendi poteſt, ſi omnes rationes infinitatis percurramus. Et in primis non benè infertur ex infinitate, aut immenſitatis in ordine ad locum, aut æternitatis in ordine ad durationem, aut intelligibilitatis, quatenùs à nobis intellectu eſt incomprehenſibilis; aut deniquè virtutis, qua omnia poteſt facere: omnes enim hæ infinitates ſtare poſſunt, quanuis Deus aliquid habeat, non eſſentialiter, & quidditatiuè. Sola igitur remanet infinitas ſecundùm eſſentiam, quæ infinitas in eſſendo appellatur. At nec ex iſta infinitate inferri poſſe eſſentialitatem omnium, quæ ſunt in Deo, facilè intelligemus; ſi formalem huius infinitatis rationem diligentiùs expēdamus. Et quidem res eſt clara, ſi cum quibuſdam ex recentioribus dicas infinitatem in eſſēdo in eo eſſe poſitam, quod Deus à nulla cauſſa habeat eſſe, quam explicandi rationem probat Bellomontanus 1. p. diſp. 25. c. 5: nam iuxta hanc explicationem idem erit Deum eſſe infinitum ſecundùm eſſentiam, & Deum eſſe ens à ſe: ex quo non benè infertur Deum omnia eſſe eſſentialiter, vt iam oſtēdimus. Simili ratione idem erit dicendum, ſi cum Thomiſtis dicas Deum eſſe infinitum, quia non habet eſſe in alio receptum: cum hoc enim benè ſtat Deum nō eſſe omnia eſſentialiter: ad hoc enim ſatis eſt, quod eſſe ſit diuinum, quantunuis Deo non conueniat eſſentialiter, & quidditatiuè. Porrò ſi dicas cum quibuſdam ex recentioribus Deum ideò dici infinitum, quia vendicat ſibi infinitas perfectiones attributales; adhúc rē non obtinebis: quoniam hæc infinitas optimè poteſt intelligi, quanuis non intelligamus Deum eas omnes perfectiones ſibi vendicare, vt eſſentiales ſibi, & quidditatiuas. Tandem ſi cum meliori ſententia dicas Deum ideò dici infinitum in eſſendo; quia vendicat ſibi omnem eſſendi gradum, & perfectionem; nec iſto modo rem confeciſti: quia optimè intelligi poteſt Deum omnem eſſendi gradum habere, omnemque eſſendi perfectionem; quanuis non omnem gradum entis, nec omnem entis perfectionem habeat, vt eſſentialem ſibi, & quidditatiuam: nam illud priùs omnes tenemur admittere, quia eſt de fide: nō tamen fides cogit, vt admittamus hoc poſterius, ſed id adhùc eſt ſub opinione. Quo argumento optimè conficitur aliud eſſe Deum haberē omnem eſſendi gradum, omnemq; perfectionē: & aliud Deum hæc omnia eſſentialiter habere: nam illud prius eſt certiſſimū: hoc autē poſte-

Deus quo dicatur infinitus.

Nota.

poſterius eſt ſatis dubitabile. Cui etiã illud eſt argumento, quód diuina eſſentia ratione ſuæ infinitatis in eſſendo vendicat ſibi eſſe relatiuum; quòd tamẽ eſſentialiter ſibi non vẽdicat: vndè quatenus eſt eſſentia non eſt formaliter relatiua, ſed ſolùm eminenter, & virtualiter, vt ipſi etiam aduerſarij fatentur. Cur igitur idem de attributis non dicemus? Quarè apud auctores noſtræ ſententiæ Deus dicitur ſapiens ſecundùm eſſentiã, non quod eſſentialiter, & quidditatiué ſibi vendicet ſapientiam; ſed quia eſt prima ratio, & radix, quòd illi conueniat ſapientia.

46. Ex infinitate Dei quid inferatur.

Et hanc fuiſſe ſententiam Scotiſtarũ diximus ſuprà q.5.ar.4.§.5.n.105. Itaq; infinitas Dei in eſſendo euincit quidẽ, vt infra latitudinem eſſendi omnem eſſendi modum habeat: & infra latitudinem perfectionis omnem habeat perfectionem: non tamen euincit, vt omnem eſſendi gradum, omnemque perfectionem habeat. vt ſibi eſſentialem, & quidditatiuam. Et indè eſt, vt Scotus quodlib.1. litera C. duplicem theologizet in Deo entitatem, idque noſtro intelligẽdi modo: primam vnam, alteram ſecundariam. Primam tribuit eſſentiæ, vt eſt eſſentia, & ratione prædicatorum illi eſſentialium: ſecundam tribuit eſſentiæ ratione attributorum, veluti illius cõplementum. Nec ab hac theologia longè eſt Capreolus in 1. d.8.q.4. art.3.fol. 128.col.3.ad 12. Aureoli contra ſecundam. Vide, quæ rurſus dicemus ar. 2. §. 5. ad ſecundam demonſtrationem.

Capreol.

47. Ad primum arg. poſitum §.2.

Eneruato iam affirmantis ſententiæ principal. fundamẽto, quod pro ea adduximus §.4. facilè erit ſoluere argumẽta, quæ §.2. pro ea poſuimus. Ad primũ ſumptum ex Suario ex mente Bellomõtani 1.p.diſp.119.c.2.n.6.§. *Reſpondent aliqui*, ex eo negandum eſt antecedẽs; quia ſupponit aliquid poſſe includi in eſſentia, vt eſt extra intellectum in ſe ipſa; quod putat eſſe falſum: perſiſtit enim in opinione, quod extra intellectum nulla ſit admittenda diſtinctio in diuinis: cuius tamen opinionem, nec admiſimus q.6.ar.6. nec q.5.ar.6. Licet enim à parte rei omnia in Deo actualiter ſint vnũ, virtute tamen ſunt plura.

Solutio Bellomontani non probatur.

48. Admiſſa autem diſtinctione virtuali inter attributa, & eſſentiam, iam datur locus inquirendi, an in eſſentia attributa eſſentialiter includatur, de qua quæſtione agendum erit in ſequenti artic. Omiſſa ſolutione ex Bellomontano fortè aliquis admiſso antecedẽte negaret conſequentiam; ob eam fortè rationẽ; quia noſter intellectus diuinam eſsentiam intelligit conceptu ſũpto ex creaturis, in quibus perfectio attributalis non eſt eſſentialis; ſed adiacens eſſentiæ, & ſecundúm hanc analogiam concipit attributa in Deo; vt perfectiones adiacentes; quamuis à parte rei in Deo non ſint tales. Sed contra hanc ſolutionem maximè vrget argumentum Suarij: etenim, quamuis diuinam eſſentiam non poſsimus comprehendere; eo tamẽ modo, quo illam cognoſcimus, non formamus falſos de illa conceptus: falſi autem eſſent; ſi ſapientiam Dei conciperemus, vt quid non eſſentialiter incluſum in diuina eſſentia: nec enim iſte cõceptus conformis eſſet rei ſignificatæ, ſi à parte rei ſapientia eſſentialiter Deo conueniret. Nec ſatis eſt, ſi dicas cum Bellomontano vbi ſupra c.3. n.9. intellectum noſtrum concipere attributa, vẽ adiacentia eſſentiæ; non tamen affirmare id ita eſſe ſuapte natura: non ſatis eſt inquam, tùm; quia conceptus ille attributi, quantumuis ſimplex ſit, & ſine vlla affirmatione; tamen in ſe non eſt conformis rei ſignificatæ; & ſubindè erit falſus falſitate, quæ ſimplici conceptui poteſt conuenire. Tum ſecundò; quia apud auctores noſtræ ſententiæ non ſolùm concipere poſſumus diuinam eſsẽtiam abſtractione præſcindente à ſapiẽtia; ſed etiam abſtractione negante ſapientiã à diuina eſſentia: fatentur enim hanc eſse veram, *eſſentia formaliter non eſt ſapientia:* quæ non poteſt non eſse falſa, ſi admittatur antecedẽs. Quarè illud omninò negãdum eſt ab auctoribus huius negantis ſententiæ, de quo latè dicendum eſt in ſequenti articulo. Nec audiendus eſt in hoc Fonſeca in 7.Metap. c.8.q.2. ſect.7. litera F. dum negat conſequentiam, contra quem agimus q. 13. art.1.§.1.

Aliorum ſolutio.

Inſtatur cõtra eam.

Vera ſolut.

49. Ad 2. arg.

Ad ſecundum libentiſsimè admittimus totam doctrinam poſitam in antecedente: agimus enim de diuina eſſentia, & attributis, prout à nobis concipiuntur reduplicatione deſignante rationem

tionem obiectiuam, & formalem, ſub qua diuina eſsentia, & attributa formalibus noſtris conceptibus repræſentātur. Admittimus deindè ea, quæ de diuina eſſentia, & attributis à nobis concipiuntur, ſine vlla concipi falſitate, quanuis imperfectè concipiantur. Sed nō video, quomodó inde inferatur nos ita concipere Dei naturam, vt iudicemus in re ipſa omnia attributa eſſe de illius eſſentia; quæ tamen conſequentia ſine vlla probatione ſupponitur, vt nota. Fortè eam indè vult eſſe probatam; quia niſi ita concipiamus diuinam eſſentiam, non poſſumus ſine errore eam concipere, ob eam rationem, quia ipſa à parte rei eſſentialiter ſibi vendicat omnia attributa. Sed in hoc apertiſsimè petitur principium. Id enim iam negauimus ad primum; & iterùm negandum erit in ſequenti artic. ab illis, qui hanc ſententiam defendunt.

50. Ad 3. Ad tertium primò poſſumus reſpondere doctrinam illam etiam intelligendam eſſe de eſſentia ſecundùm ſe, ſi ſermo ſit de ratione fundamentali: etenim noſter intelligendi modus (niſi ſit fictitius) habere debet fundamentum in re. At admittamus doctrinam illam intelligendam eſſe ſecundùm noſtrum modum concipiendi: & in hoc ſenſu negādum eſt antecedens: ad cuius probationem admiſsa maiore neganda eſt minor. Cuius probatio ſumit, quod eſse falſum iam oſtendimus: etenim ex eo, quod Deus ſit ens per eſsentiam, benè quidem infertur Deo conuenire omnē entis gradum: non tamen infertur omnem entis gradum conuenire illi eſsentialiter: etenim Deum ſecundùm eſsentiam eſse omne ens, non eſt Deum, eſſentialiter eſse omne ens: quia illud *ſecundum eſſentiam* non idem eſt, quòd eſsētialiter; ſed idem eſt, quòd Deum à ſua diuina eſsentia, & natura, & non ab alio habere omnem ſuam entitatem: vel idē eſt, quòd ſuam eſsentiam eſse radicem, & fundamentum, vt vendicet ſibi omnē eſsendi gradū. Vide, quæ ſuprà dixim⁹.

51. Ad 4. Ad quartum reſpondet Bellomontanus in d. diſp. 119. c. 3. n. 9. Sed omiſsa illius ſolutione neganda eſt ſequela, ſi cōſequens intelligatur in ſenſu identico; ita vt inferatur aliquid eſſe in Deo, quod realiter non ſit Deus, nec diuina eſſentia: fieri enim poteſt, vt id, quod realiter eſt diuina eſſentia, non ſit de quidditate eſſentiæ: paternitas enim eſſentialiter non includitur in eſſentia, vt modò ſupponimus; & tamen realiter eſt diuina eſſentia. Quarè in hoc ſenſu ſequela nullam vim habet. Porrò, ſi cōſequens intelligatur in ſenſu formali, vt aliquid ſit in Deo, quod ſub illo conceptu formali, quo à nobis concipitur, non eſt diuina eſſentia; admittenda eſt ſequela: nec enim ſapientia concepta ſub formali ratione ſapientiæ formaliter eſt diuina eſſentia, vt etiam aduerſarij fatentur. Admiſſa autem ſequela in ſenſu explicato neganda eſt minor. Ad cuius probationem admittendū eſt id, quod in Deo formaliter non eſt diuina eſſentia, eſſe ens à ſe: ex hoc tamen non benè inferri illud eſſentialiter includi in diuina eſſentia, vt iam oſtendimus: nec enim valet hæc conſequentia: hoc realiter eſt deitas. Ergò eſt eſſentiale Deitati.

Ad poſtremum dicendum eſt diuinā 52. eſſentiam ſimpliciter, & abſolutè ſump- Ad vltimū tam eſſe infinitè perfectam, includereq; omnem perfectionem ſimpliciter, cuiuſcunque illa ſit generis: ſumptam verò cum reduplicatione, vt eſt eſſentia, & ſub formali ratione eſſentiæ, non habere omnem infinitatem perfectionis, ſed ſolam infinitatem ſui generis; perfectionis ſcilicèt eſſentialis. Quod non ſolùm eſt de mente omnium Scotiſtarum, vt diximus ſuprà q. 5. art. 4. §. 3. n. *Scotus.* 65. & §. 5. n. 108: ſed etiā de mente Thomiſtarum: nam Capreolus in 1. d. 8. q. 4. *Capreol.* art. 3. ad 12. Aureoli contra 2. fol. 128. col. 3. in principiò admittit eſſentiam diuinam ſub ratione eſſentiæ præciſè ſumptam non eſſe intrinſecè perfectiſſimam: intrinſecè inquam, id eſt, quidditatiuè, quaſi quidditatiuè includat omnem perfectionem. Vndè duplicem Duplex perfectio & duplex infinitas eſt diſtinguenda in Deo. perfectionem, duplicemque illius infinitatem diſtinguere debemus: vnā primariam, & eſſentialem; alteram ſecundariam, & perficientem, de quo vide in d. n. 108. & 109. & iterùm in ſequenti ar. Ad argumentum igitur in forma admittendum eſt diuinam eſſentiam ſub conceptu eſſentiæ eſſe quidèm infinitè perfectam infinitate ſui generis; quia in genere eſſentialis perfectionis habet infinitam

nitam perfectionem; non tamen eſſe infinitè perfectam infinitate omnis perfectionis formalis; quia non omnē perfectionem in ſua ratione eſſentialiter includit; quia eſſentialiter non includit perfectionem accidentariam, quæ ex ſua natura non eſt quidditans eſſentiā, ſed complens eam, & perficiens. Nec obſtat, quod obijcitur: licet enim infinitas ſit intrinſeca eſſentiæ diuinæ, vt ſimpliciter, & ſine reduplicatione conſideratur; ſola tamen infinitas primaria (quæ eſt infinitas in genere eſsentiæ) eſt illi eſsentialis, & quidditatiua: & ideò benè poteſt concipi ſine infinitate ſecundaria, & hæc de hoc articulo.

ARTICVLVS II.

Vtrùm eſſentia, vt eſt à parte rei, eſſentialiter includat attributa?

§. I.

Explicatur titulus quæſtionis.

1. IN ſuperiori art. egimus de diuina eſſentia, & attributis, prout à nobis concipiuntur: nùnc de illis agendum eſt, prout extra intellectum in ſe ipſis ſunt. Id, quod iam aduertimus in præcedente artic. §. 1. vbi etiam diximus quæſtionem iſtam excitari apud eos, qui eſſentiam actu non diſtinguunt ab attributis, niſi ſola ratione: nam ſi cum Scotiſtis eſsēntiam ab attributis diſtinguamus ex natura rei, pars negatiua erit omninò approbanda: id enim, quod in alio eſsentialiter includitur, non poteſt ab eo formaliter diſtingui. Quarè Scotiſtæ conſtanter negant attributa eſsēntialiter includi in eſsentia diuina; ſiuè eſsentia, & attributa conſiderentur, prout à nobis concipiuntur; ſiuè prout à parte rei in ſe ipſis exiſtunt, quod docuerunt Baſsolius, Herrera, & Rada citati in §. 1. præcedentis articuli, & ſatis expreſsit Scotus quodlib. 1. litera Y.

Pars negatiua apud Scotiſtas vera.

2. Aduertendum deindè titulum quæſtionis ex eo à nonnullis improbari, quòd contineat & quæſtionem, & locutionem ineptam; dùm ſupponit aliquid eſsentialiter poſſe includi in diuina eſſentia, vt eſt extra intellectum: putant enim id eſse falſum, ita Bellomontanus 1. p. diſp. 119. c. 2. n. 6. §. *Reſpondent aliqui*: nam ſicut in ea non datur aliud, & aliud, ita nec dici poteſt aliquid in ea eſſentialiter includi. Fundamentum eſt: quia diuina eſſentia, vt eſt extra intellectum, eſt vnum quid ſimpliciſsimum cum ſuis attributis: exiſtimat enim extra intellectum in diuinis, nec veſtigium diſtinctionis reperiri. Quarè ſecluſo intellectu non modo non admittit actualem diſtinctionem ex natura rei inter eſſentiam, & attributa; ſed nec etiam virtualem. At verò vnum in alio includi diſtinctionem aliquam præſupponit inter includens, & incluſum. At nos opinionem Bellomontani tanquam ſingularem cōtra cōmunē theologorū, & mētē Dionyſij, atque Auguſtini reiecimus ſuprà q. 5. & 6. vtrobique ar. 6: nam quanuis admittendum ſit à parte rei in Deo omnia eſſe vnum actualitate quadam vnitiſsima: non eſt tamen negandū in illa vnitate dari virtualem quandam pluralitatem, & diſtinctionem. Admiſſa autem hac virtuali diſtinctione iam datur locus quæſtioni, an attributa eſſentialiter includantur in eſſentia? Quod contra Bellomontanū iam aduertimus in præcedente ar. §. 6. ad primum. Quarè ad explicandas varias opiniones accedamus.

Opinio quorundam.

Reijcitur.

§. 2.

Refertur opinio affirmans.

PArtem affirmantē propoſitæ quæſtionis plures probauerunt. Ita Bachonius in 1. d. 2. q. 1. ar. 1. concl. 2. Ferrarienſis 2. contra Gentes c. 9. §. *Aduertendum tamen*. Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 2. in 5. dubio fol. 50. col. 3. & 4. vbi etiam Molina diſp. 4. & Cumelius q. 8. in 3. dubio pag. 865. latè Suarius in Metaph. diſp. 30. ſect. 6. n. 4. vſque ad 11. & lib. 1. de eſſentia Dei c. 11. à n. 1. vſque ad 6. & ante eos Sotus in 4. diſt. 49. q. 3. ar. 3. §. *Clara ergò eſt ſolutio*, pag. 603 col. 1. adde Fonſecam 7. Metaph. c. 8. q. 2. ſect. 7. litera F. 3.

Auctores opinionis affirmantis.

Hæc opinio multis confirmatur: & à Suario in d. c. 11. n. 2. primò confirmatur grauiſsima D. Thomæ auctoritate, nam 1. p. q. 3. ar. 6. docet attributa non prædicari de Deo per accidens, nec per ſe ſecundò, ſed per ſe primò, quod ipsū eſt prædicari eſſentialiter. Deindè q. 6. ar. 3. ait perfectionem, quam ſolent habere 4.

bere

bere ſubſtantiæ creatæ per accidentia, habere Deum per ſuam eſſentiam: *& quæ de alijs ſolent prædicari accidentaliter, de ipſo prædicari eſſentialiter, vt eſſe potentem, ſapientem, & alia huiuſmodi.* Tertio loco q. 13. ar. 2. dicit nomina attributorum ſignificare ſubſtantiam Dei, & de Deo prædicari ſubſtantialiter: & ne putes (inquit) *ſubſtantialiter* ibi ſumi, prout diſtinguitur contra accidentaliter; idem D. Thomas ar. 6. eiuſdem quæſtionis explicauit hæc attributa prædicari de Deo eſſentialiter. Ex his locis colligit aſſertionem, quòd attributa de Deo eſſentialiter prædicentur, ſumi ex Diuo Thoma. — *D.Thom.*

5. Secundò id ipſum oſtendit pluribus Patrum teſtimonijs. Primum ſumitur ex Dionyſio de diuinis nominibus c. 2. in hæc verba: *Ipſa quidem bonitas diuina totam eſſentiam quidquid tandem ſit, definiens, atque enuntians, à Scriptura Sancta laudata eſt.* Omnia ergò ſignificāt vnam perfectionem eſſentialem Dei, & ſubindè omnia eſſentialiter dicuntur. Secundum teſtimonium habetur apud Auguſtinum 6. de Trinitate c. 4. 6. & 7: *hoc (inquit) eſt Deo eſſe, quòd fortem eſſe: aut iuſtum eſſe: aut ſapientem eſſe, & ſiquid de illa ſimplici multiplicatione, vel multiplici ſimplicitate dixeris.* Et lib. 15. c. 5: *non eſt aliud ſapientia, aliud eſſentia: cui hoc eſt eſſe, quòd ſapientē eſſe.* Quod ſæpè repetit in illis locis, & lib. 5. c. 8. 10. & 11. & lib. 10. c. 11. Tertium teſtimoniū adducitur ex D. Anſelmo in Monologio c. 16. vbi non ſolùm ait hęc omnia de Deo eſſentialiter dici; ſed etiam omnia ſecundùm vnā conſiderationē, & ſecundùm vnum nomen; ita enim ait: *idem eſt quodlibet vnum illorum, quòd omnia ſunt ſimul, ſiuè ſingula: vt cum dicitur iuſtitia, vel eſſentia vnum ſignificat, quod alia, vel omnia ſimul, vel ſingula.* Vbi non negat diſtinctionem rationis, ſed docet eſſentialem incluſionem. Quarto loco vult eandem veritatem docuiſſe Gregorium lib. 16. Moralium c. 20. & 21. Cyrillum Alexandrinum lib. 1. theſauri c. 8. & lib. 11. c. 1. Theodoretum lib. 1. de diuinis decretis c. de principio. In eodem etiā ſenſu vult dixiſſe Iſidorum lib. 1. de ſūmo bono c. 1: *quòd in Deo non aliud eſt ipſe, & aliud, quòd in ipſo eſt.* Idem etiam vult ſenſiſſe Richardum de Sancto Victore lib. 1. de Trinitate c. 13. & 17. & idem haberi in lib. de cognitione veræ vitæ c. 7. inter opera Auguſtini tom. 9. Deniqúe refert Bernardum ſermone 80. in Cantica, & lib. 5. de conſideratione c. 7. Plures alios Patres habes apud Torres, & Cumelium, vbi ſuprà, & apud Molinam 1. p. q. 3. ar. 3. & q. 10. ar. 1. diſp. 2. concl. 2. & in d. q. 28. ar. 2. diſp. 2. concl. 2. omnes enim ibi citatos ſtare pro hac ſententia putat idem Molina in d. q. 28. ar. 2. diſp. 4. vbi hanc ſententiam probat, & eàdem ratione pro hac ſententia citare poſſet Ariſtotelem, & alios philoſophos, quos in eiſdem locis refert. — *Dionyſius. August. Anſelm. D.Gregor. Iſidorus. Bernard.*

6. Tertio loco eadem ſententia confirmatur pluribus rationibus. Et primò à Suario in d. lib. 1. de eſſentia Dei c. 11. n. 4: quoniam nemò dubitabit, quin prædicata illa, quę ſecundùm formalem rationem communem Deo, & creaturis dicūtur eſſentialiter de ſubſtātijs creatis, multò magis dicantur eſſentialiter de Deo: ſcilicèt eſſe ſubſtantiam, viuētem, ſpiritualem. Ergo omnia attributa poſitiua de Deo, diuinaque eſſentia eſſentialiter prędicabuntur. Antecedēs latè ibi probat, probationem omittimus, quia ab omnibus antecedens conceditur. Conſequentiam inde oſtendit: quia per illa attributa nihil aliud Deo tribuitur, niſi id, quod in ſumma perfectione illius eſſe intellectualis per eſſētiam formaliſſimè continetur, vt explicando ſingula manifeſtiùs conſtabit. — *Prima ratio affirmatiuæ opinionis.*

7. Secunda ratio ex eodem in d. cap. 11. n. 5. ſumitur ex ſumma perfectione, & infinitate diuinę naturæ. Nam ſapientia v. g. (idem dicendum eſt de cęteris) vel includitur eſſentialiter in Deo; vel non. Si includitur. Ergò prædicatur eſſentialiter de illo. Si non includitur. Ergò illud ens, quod eſſentialiter eſt Deus, ex vi ſuę eſſentię non eſt ſummè perfectū, nec ens infinitum: quia non includit in ſuo eſſe eſſentiali omnem perfectionem poſsibilem. Nec ſatis eſt, ſi quis dicat, quòd includit quaſi in radice, ſicut eſſentia includit paſsionem: nam in primis ille modus imperfectus eſt reſpectu earum perfectionum, quæ dicuntur ſimpliciter ſimplices: quia melius eſt habere illas formaliter, quàm vllo alio modo. Deindè reſpectu illarum modus ille eſt omninò impoſsibilis, ſi haberi debent ſummo, & perfectiſsimo modo: — *2. Ratio.*

modo: & ideò neceſſe eſt, vt in ipſo eſſe per eſſentiam ſummè perfectò formaliter, & eſſentialiter includātur. Et ideò
Nyſſenus. rectè dixit Gregorius Nyſſenus in lib. ad Ablauiū: *omnem circa eſſentiam diuerſitatem reijcit diuina ſimplexq́, natura.* Et iterū: *quod prorſus eſt infinitum, non aliqua quidem re diffinitur, aliqua verò non.* Quaſi dicat omnia in ſua eſſentiali ratione includere, quæ ad ſuam perfectionē pertinent.
Richard. Richardus etiam de Sancto Victore lib. 1. de Trin. c. 17: *quidquid* (ait) *in ſummo bono eſt, verè, & ſummè vnum eſt, nec ibi aliud, & aliud eſſe poteſt: ſed idē ipſum eſt totū, quod eſt.*
Bernard. Sic etiā D. Bernardus lib. 5. de conſideratione c. 7. ex hoc principio, quod De⁹ cogitari debet optimo modo, cōcludit cogitandum eſſe cum ſumma, & ſimpliciſsima incluſione omnium perfectionum, quæ de illo dicuntur. Idem ergò dicemus de eſſentia Dei, quatenus eſsētia eſt, & quoad ea, quæ eſſentialiter includit. Igitur omnes hæ perfectiones de Deo eſſentialiter dicuntur.

8. 3 ratio. Tertia ratio eſt eiuſdē Suarij in Met. in d. diſp. 30. ſect. 6. n. 5: quoniā Deus ex vi ſui eſſe neceſſarij (eſt enim neceſſe eſſe) ex ſe ipſo eſt ens eſſentialiter ſummé perfectū. Ergo hoc ens præciſè ſūptum, ſecundùm id, quod eſt, includit in ſua eſſentia omnem poſsibilem perfectionem. Sed attributa formaliter ſunt quædam perfectiones ſimpliciter. Ergo in Deo eſſentialiter continentur.

9. Confirmatur. Confirmatur (inquit) & declaratur hęc ratio; quoniam perfectiones, quę in Deo ſunt eminenter, prout in ipſo ſunt, ſunt de conceptu eſſentiali Dei. Ergo perfectiones, quę formaliter ſūt in Deo, prout in eo ſunt, ſunt de eſſentia eius. Conſequentiam multis probat ibi n. 7. ſed modó ſatis ſit prima ratio; nam cæteræ potiùs pertinent ad confirmandā principalem concluſionem. Conſequētiā igitur ex eo probat, quia perfectiones ſimpliciter eodem modo comparātur ad Dei eſſentiam, ſicut comparatur illa eminens Dei perfectio: nā ſunt formaliter in Deo, & habent æqualem idētitatem, & intimam coniunctionem cū diuina eſſentia.
Antecedēs varijs probatur. Antecedens verò latiſsimè ꝓbat ibi *n.* 6. & primò; quia ex Auguſtino 4. de Geneſi ad literam c. 24. & lib. 4. de Trin. in principio, & ex D. Anſelmo in monolog. c. 34. & 35. & in Proſologio c. 17. *creatura in Deo nihil aliud eſt, quā ipſa creatrix eſſentia:* ideò ſcilicèt, quia illa eminentia, ſeu eminens perfectio, qua Deus eminēter continet inferiores perfectiones, eſt ipſamet eſſentialis ratio Dei; atq; ideo de illi⁹ eſſētia. Secūdò, 2. quia Deus cōtinet omnia iſta inferiora, quatenus eſt primū ens de ſe neceſſariū in quo eſſentialis eius ratio conſiſtit. 3.

Tertiò; quia ſi illa eminētia non eſſet 10. de eſſentia Dei, oporteret intelligere in Deo aliā rationem eſſentialem ratione priorē, quàm ſit illa eminētia: nā prima ratio vniuſcuiuſq; entis eſt illa, quæ eſt ei eſſētialis. De illa igitur priori ratione interrogabo, an in illa contineantur eminenter omnia, nec ne? Si affirmatur: iā in ipſa eſſentiali ratione Dei admittitur cōtinentia eminētialis illarū perfectionū. Ergo fruſtra fingitur illa alia eminētia, quæ non eſt de eſſentia Dei. Si verò negetur; infertur primò rationem illā eſſentialem, quam priorē ponimus, eſſe finitā in genere entis; quandoquidē ex vi illius nec formaliter, nec eminenter omnia continentur in tali ente. Deinde ſequitur talē eminentiā nullo modo poſſe cōuenire Deo: quia nec conuenit formaliter ex vi rationis eſſentialis, vt dicitur: nec conuenit cōcomitanter, aut conſequēter; quia nihil cōcomitās, nihilvè conſequens poteſt eſſentiæ intrinſecè, & ex proprijs conuenire, niſi quod in ipſamet eſſētia rerū eminēter, ſeu virtute continetur. Nec poteſt illamet prior eminentia iterùm eminenter cōtineri; ne procedatur in infinitū: erit igitur in ea ſiſtendum. Et ita Deus per eā formaliter, & eſſentialiter habet, vt ſit eminenter omnia, quæ ſunt, vel eſſe poſſunt. Et ita probatum relinquit antecedens prædictæ confirmationis.

Quarta ratio ſumitur ex eodem in d. 11. 4. ratio. ſect. 6. n. 7. in 2. probatione cōſequentię: nā attributa, cū ſint perfectiones ſimpliciter, nō prius ſunt in Deo eminēter, quàm formaliter; quinimò ſolùm ſunt formaliter. Ergo ſūt in Deo eſſētialiter. Antecedens probatur; quia nullam includunt in ſe imperfectionē, & nullus datur altior cōtinendi modus, nullaq; continentia nobilior, quàm formalis. Conſequentiā inde probat: quoniam hę perfectiones neceſſariò debēt cōtineri in prima, & eſſentiali ratione Dei; aliàs ratio

primę, & eſſentialis non eſſet infinita: & cũ in illa nõ pri⁹ cõtineãtur eminenter, quàm formaliter; neceſſariò debẽt formaliter contineri in prima, & eſſentiali ratione diuinæ eſſentiæ. At quæ formaliter contineñtur in prima, & eſſentiali ratione, non poſſunt non eſſentialiter contineri.

12. 5.ratio. Quinta ratio ex eodẽ d.n.7. Deus eſt ens non modo perfectiſsimũ, ſed perfectiſsimo modo, quo excogitari poteſt. Sed ſi attributales perfectiones eſſentialiter includantur in diuina eſſentia, perfectiori modo includuntur, quàm ſi ſolùm includantur, vt adiuncta, & concomitantia. Ergo eſſentialiter includũtur. Maior patet, minor probatur; quoniam ſi ita includantur, Deus ex vi ſuæ eſſentiæ intelligetur infinitè perfectus: non ita, ſi eſſentialiter non includantur; nihil enim intelligitur ſummè perfectũ, niſi formaliter affectũ ſit omnibus perfectionibus ſimpliciter.

13. 6.ratio. Sexta ratio ex eodẽ n.8. perfectiones attributales ſunt in Deo, non vt aliquid accidentale, ſed vt aliquid de ſubſtantia Dei. Ergo vel pertinent ad naturam, ſiue eſſentiam; vel ad conſtitutionẽ perſonarum. Non ad conſtitutionẽ perſonarùm, vt patet. Ergo pertinent ad Dei naturam, ſiue eſſentiam. Ergo ſunt illi eſſentiales: nam ipſa natura, ſiue eſſentia diuina maximè eſt de eſſentia.

14. 7.ratio. *Bernard.* Septima ratio apud Suarium eſt, qua (vt ait) vtitur D. Bernardus contra Gilbertum ſermone 80. in cantica teſte eodem lib. 1. de eſſentia Dei c. 11. n. 6. in fine, & c. 12. n. 5. ſi ſapientia, qua Deus eſt ſapiens, & eſſentia Dei ità condiſtinguuntur, vt ſapientia non includatur eſſentialiter in eſſentia: interrogo; an ſapientia ſit æqualis eſſentiæ, vel maior, vel minor? ſi minor, nõ eſt increata, ſed creata. Maior eſſe non poteſt, vt cõſtat. Si verò eſt æqualis; neceſſe eſt, vt ſapiẽtia includat totam perfectionem eſſentiæ. Hæc ratio (inquit) quãuis à Bernardo fiat ad probandum naturam, & perſonalitatem Dei non poſſe eſſe res diſtinctas: tamen in vniuerſum probat nihil eſſe in Deo, quód eſſentialiter non includatur in eo, & in illius diuinitate. Hæc deſumpſimus ex Suario.

15. 8.ratio. Octaua ratio eſt Molinæ, quam etiã deſumit ex ſũma Dei perfectione: quoniam diuina eſſentia de ſua intrinſeca ratione formali non modo eſt quiddam infinitum, ſed etiam illimitatum quoad perfectionem, omnivè ex parte perfectum, & proinde de ſuà intrinſeca ratione habet omnẽ vniuerſim perfectionem ſimpliciter: alioquin non eſſet illimitatum quoad perfectionem. Vel igitur non eſſet omni ex parte perfectum; vel perficeretur aliquo alio ſuperaddito, & exiſtente extra intrinſecam ipſius rationem: atque adeo, à quo ex natura rei diſtingueretur: compareturque ad illud, vt potentia ad actum. Et cum hęc omnia ſint abſurda, repugnentque diuinæ ſimplicitati; fit, vt attributa ſint de intrinſeca ratione eſſentiæ diuinæ.

Nona ratio ſumitur ex Torres, & ex Cumelio: eſſe eſt de eſſentia Dei, ex D. Thoma 1. p. q. 3. ar. 4. Sed omnes perfectiones attributales intrinſecè continentur in eſſe Dei, ex eodem D. Thoma 1. p. q. 4. ar. 2. in corp. & ad 3. Ergo omnes perfectiones attributales ſunt de eſſentia Dei. Hæc conſequentia liquidò conſtat: quoniam ſi animal eſt de eſſentia hominis, reliqua, quæ ſunt de eſſentia animalis, ſunt etiam de hominis eſſentia. 16. 9.ratio.

10. ex eiſdem: ſapientia eſt de eſſentia Dei. Ergo & reliqua attributa. Patet conſequentia; antecedẽs probatur: quando aliquod prędicatum dicitur de ſubiecto cum reduplicatione, eſt intrinſecum, & eſſentiale tali ſubiecto. Sed eſſentia in quantum eſſentia, eſt ſapiẽtia. Ergo ſapientia eſſentialiter includitur in eſſentia. Maior patet: minorem probant ex Auguſtino 7. de Trinitate capite 2. dum ait: *Deus eo eſt ſapientia, quo eſſentia.* 17. 10.ratio.

11. ex eiſdem: in diuinis eſt duplex tantùm modus prædicandi, ſecundùm ſubſtantiam, & ſecundùm relationem, vt ex Auguſtino docet D. Thomas 1. p. q. 28. artic. 2. ad 1. Sed attributa non prędicantur de diuina eſſentia ſecundũ relationem. Ergo prædicantur ſecundùm ſubſtantiam. Ergo eſſentialiter. 18. 11.ratio.

Confirmatur hoc ipſum, quia in Deo tantùm eſt ſubſtantia, & relatio. Dei attributa non ſunt relationes. Ergo ſunt Dei ſubſtantia. & ſubinde de eſſentia.

12. Ex eiſdem: ſi attributa non eſſent de eſſentia Dei, Deus eſſet in potentia 12.ratio.

ad

ad illa, ſicut homo ad riſibilitatẽ, quod repugnat diuinæ perfectioni.

Decima ter tia. 13. inquit Torres: blasphemum eſt dicere perfectiones Dei non eſſe de eſſentia Dei. Sed attributa ſunt perfectiones. Ergo ſunt de eſſentia.

Decima 4. 14. arguunt alij: ſi eſſentia diuina eſſentialiter non includeret ſapientiam, nec alia attributa, non eſſet infinitè perfecta: conſequens eſt falſum; quia infinitas ita eſt intrinſeca eſſentiæ diuinæ, vt ſine illa cogitari nequeat.

19.

Decima 5. 15. ſi ſapientia eſſentialiter non includeretur in eſſentia, aliquid eſſet in Deo, quòd non eſſet Deus: etenim ſapientia, vel eſſet ens à ſe, vel ens ab alio: ſi à ſe; ergò eſſentialiter eſt Deus, cuius oppoſitum dicitur; ſi ab alio, eſſet creatura, & per conſequens non eſſet Deus.

Poſtrema ratio. Poſtremò id confirmant authoritate Ariſtotelis 12. Metaph. c. 7. text. 39. in fine, quatenus docet æternitatem eſſe de eſſentia Dei. Eadem autem eſt ratio de cæteris omnibus attributis. Hęc ſũt omnia argumenta, quibus auctores huius opinionis hanc quæſtionis partem affirmatiuam volunt eſſe confirmatam.

§. 3.
Explicatur opinio negans.

20. Qui probãt partem negantem. PArtem negantem non poſſunt non probare, qui in præcedente ar. negantem partem probauerunt: etenim ſi ſemel admittatur eſſentiam diuinam extra intellectum eſſentialiter includere attributa, neceſſariò infertur nec veros eſſe conceptus, quibus attributa à nobis concipiuntur, vt adiacentia diuinæ eſſentiæ; nec veras propoſitiones, in quibus attributa formaliter negantur de eſſentia: nec enim conceptus ſimplex ſapientiæ habet conformitatem repræſentationis ad ſapientiam, quæ eſt in Deo; quia longè aliter eã repręſentat, atque ipſa in ſe eſt: nec iſta propoſitio, *eſſentia formaliter non eſt ſapientia* habet conformitatẽ in dicendo: quia aliter dicit, atque res habet à parte rei. Quare, qui in præcedente ar. admiſerũt conceptus attributorũ eſſe veros, quibus attributa, vt perfectiones veluti adiacentes, repræſentantur, & prætereà veras eſſe propoſitiones, in quibus attributa formaliter ſumpta negantur de eſſentia; ſi velint conſequenter loqui, non poſſunt non admittere, ita ſe rem habere à parte rei, vt per illos conceptus, & propoſitiones ſignificatur: in hac enim materia (ſicut in alia quacunque) eſt optimum argumẽtum á re, vt eſt in ſe, ad ipſam, vt eſt concepta: & è conuerſo, à re, vt eſt concepta, ad ſe ipſam, vt in ſe eſt: id, quod doctiſsimè aduertit Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 11. n. 6. Et nos hoc argumẽto conuicti in præcedente ar. agentes partem negantem, non aliter ſoluimus primum eiuſdẽ Suarij argumentum, quàm negando eſſentiam diuinam, vt eſt à parte rei, eſſentialiter includere attributa, vide, quæ ibi diximus §. 6. ad 1. argumentum.

Ex quibus ego puto omnes, quos in pręcedẽte articulo citauimus pro parte negante; in hoc etiã pro eadem parte negante citandos eſſe; quãuis nullus eorum in terminis huius articuli quæſtionẽ diſputauerit. Et pręter illos hęc etiam pars negans habet etiam Scotũ cum ſuis omnibus, qui expreſſè negant diuina attributa eſſentialiter includi in diuina eſſentia, etiam vt eſt extra intellectũm. Ita docuit Scotus quodlib 1. lit. Y. & Baſſolius in 1. diſt. 22. q. 4. fol. 140. col. 4. §. *his ergo præmiſſis*, & Herrera 1. tomo diſp. 8. q. 9. concl. 2. pag. 181. col. 1. & Rada 1. p. cõtrouerſia 4. concl. 5. pag. 64. quos hoc loco iterùm citamus, quoniã in hoc idẽ apud nos operari debet diſtinctio formalis virtualis, quod apud illos operaẽ diſtinctio formalis actualis. 21. *Scotus. Baſſolius. Herrera. Rada.*

Sed iam expendamus huius negantis partis fundamẽta: nec enim deſunt, quę illam reddant aliquo modo probabilẽ. Et primum quidem fundamẽtum ſumitur ex auctoritate Damaſceni lib. 1. de fide c. 4. 12. & 13. cuius verba fideliter ſcripſimus ſuprà ar. 1. §. 3. ex illis euidẽter patet Theologiam affirmatiuã, quæ Deo tribuit perfectiones attributales, illi nõ tribuere, quæ ſũt de illiꝰ eſſentia, ſed quę ſunt circa eſſentiã. Cũ verò hęc affirmatiua Theologia Damaſceni ſit vera, aſſerendũ eſt ex ſentẽtia Damaſceni attributa extra intellectũ ita cõuenire Deo, vt non conſtituant eſſentiam, ſed eam ſuo modo compleant: nec enim explicatio Suarij ſatis eſt accommodata ad mentem Damaſceni, vt in articulo pręcedenti §. 5. euidenter oſtendimus. 22. Prima ratio partis negantis. *Damaſc.*

23. 2.Ratio. Ex hac doctrina Damaſceni corroboratur argumentum ſumptum ex cõmuni theologorum ſentẽtia à pluribus aduerſariorum probata, de ratione attributi eſſe, vt de Deo per modum adiacentis prædicetur, vt oſtendimus ſuprà q.4.ar.3. Cui communi doctrinæ, ſi adiungas has prædicationes non eſſe falſas, ſed veras; optimè colliges has perfectiones ita ſe habere, vt à parte rei cõueniant eſſentiæ, non vt eſſentiales perfectiones, ſed vt perfectiones ſubſtantiales ſubſtantialiter eſſentiam qualificantes. Quæ ratio ex ratione ſequenti magis corroborabitur.

24. 3.Ratio. Sit ergò tertium fundamẽtum ſumptũ ex virtuali diſtinctione, quæ daſ extra intellectum inter attributa, & eſſentiã: hæc enim virtualis diſtinctio ꝓ hac ſententia efficaciſsimum ſuppeditat argumentũ: nam, quod in ſua ratione aliquid eſſentialiter includit, ita eſt idẽ formaliter cum illo, vt omnem ab illo diſtinctionem etiam rationis excludat. Quomodò enim formaliter diſtinguetur ab eo, etiã per rationẽ, ſine quo nullo modo poteſt concipi; poteſt enim diffinitũ à ſua diffinitione, aut ab aliqua eius parte ratione diſtingui penes concipi confuſè, vel diſtinctè, at, quòd per intellectũ formaliter diſtinguatur; fieri nullo modo poteſt. Quare ſi eſſentia in ſua quidditatiua ratione includeret attributa; nullam prorſus formalem diſtinctionẽ cum illis admitteret etiã per rationẽ. A deſtructione igitur conſequentis, cũ extra intellectum admittat diſtinctionẽ virtualẽ, vt aduerſarij concedunt; vtiq; ea in ſua eſſentiali ratione nõ includet. Quod argumentũ maiorem vim habet, Corroboratur argum. ſi ſupponamus virtualem diſtinctionem ita ex natura rei extra intellectum conuenire diuinæ eſſentiæ, vt illi conueniat per habitudinem ad intus, & in quodam priori ſigno antequam intelligatur aliquis ordo, aliquavè habitudo ad diſtinctionẽ rationis, quæ per intellectum noſtrum, aut diuinũ fieri poſsit, vt oſtendimus in præcedenti quæſt.ar.7.§.2.in fin. expenditur enim penes rationẽ formalem virtute multifariam, quam eſſentia diuina in ſe ipſa habet, tùm quoad eſſe, tum quoad perfici. Porrò ſi diuina eſſẽtia ex ſua natura formaliter virtualiter diſtinguitur à ſuis attributalibus perfectionibus; qui fieri poteſt, vt eas eſſẽtialiter includat? Fieri enim nõ poteſt, vt id, quod in alio eſſentialiter includitur, ab eo formaliter diſtinguatur.

Sed nec minus efficax erit argumentum, quod ad hominẽ ſumitur: fatẽtur enim aduerſarij iſtã propoſitionẽ eſſe falſam, *eſſentia ſecundùm formalem rationem eſſentiæ, ſecundùm quam à nobis concipitur, eſt ſapientia*, vt patet ex ar.præced.§.3. in 4. ratione. etenim ſi ſapiẽtia, vt ſapientia eſt, eſſentialiter includitur in eſſentia ſub conceptu eſſentiali eſſentiæ, illa ꝓpoſitio nõ poteſt nõ eſſe veriſsima, etiã ſub omnib9 illis reduplicationibus: homo enim, quãtuncunq; concipiatur ſub ratione hominis, veriſsimè eſt animal ſub ratione animalis; veriſsime etiam eſt rationalis, ſub ratione rationalis; quia vtraq; illa formalis ratio, ſiuè cõiunctim, ſiue diſiunctim ſumatur, ingreditur eſſentiam hominis, quatenus eſt homo. Hæc ſunt potiſsima, imò omnia fundamenta huius negantis ſententiæ. 25. 4. Ratio ad hominem.

§. 4.

Defenditur opinio affirmans, vt probabilior.

QVamuis in partẽ negantem ſemper inclinauerim; nũc re diligẽtius conſiderata ad affirmantẽ, vt lõgè probabiliorẽ tranſeo; non denegando tamen parti neganti ſuã probabilitatẽ. Fundamentum vnicum erit illud idẽ, quod in præced.art.§.4. explicauimus, ſi tamen aduertamus diuinam eſſentiã, vt in ſe ipſa eſt, à nobis adæquatè cognoſci non poſſe, nec vno, nec pluribus conceptibus: hoc tñ non obſtante poſſe à nobis adæquatè cognoſci ſub illis eſſendi rationibus, quæ nobis de illa iã innotuerunt. In hoc igitur ſenſu agimus de diuina eſſentia, dũ nunc inquirimus adæquatã rationem eſſentialem, ac veluti diffinitionẽ quidditatiuã illius: & inquirimus, vtrũ eſſentialiter includat, tum prædicata generis ſubſtantiæ, quæ nobis cũ Deo ſunt cõmunia, vt eſſe ſubſtantiam, eſſe ſpiritũ, eſſe vitam: tũ etiã prędicata generis qualitatis, quę etiam communia ſunt nobis, & Deo, vt eſſe ſapientem, eſſe iuſtũ, &c. quæ appellamus attributa: nam ſi à parte rei omnia iſta prædicata eſſentialiter includit; omnia illa implicitè ſignificamus, cum diuinam eſſẽtiam abſolutè proferimus: ſi 26. Affirmatiua probabilior. Fundamentum.

verò

verò à parte rei ſolùm includit prædicata prioris generis; ſola illa implicitè ſignificabũtur, cum diuinam eſſentiam indiffinitè cõcipimus. In hoc igitur poſita eſt tota difficultas. Nunc aſſerimus omnia illa prædicata, ſiue prioris, ſiue poſterioris ſint generis, eſſẽtialiter ingredi diuinam eſſentiam, & omnia per ſe eſſe conſtitutiua naturæ diuinæ in eſſe eſſentiæ, & quidditatis.

27. Nota. Fundamentũ huius opinionis in d. §. 4. ex eo ſũpſimus; quia Deus eſt ens per eſſentiam in hoc ſenſu, vt à ſe ipſo. i. nõ ab alio eſſentialiter ſit ens. Quę negatio non ſolùm negat imperfectionem entis per participationem, quaſi ſumatur purè negatiuè; ſed denotat quandam perfectionem poſitiuã in eſſendo, quam nõ aliter ſcimus, quàm ignoratione iuxta ea, quæ ex Dionyſio diximus ſuprà q. 4.
Dionyſius. ar. 6. n. 9. Hanc autem ignotã nobis perfectionẽ non aliter explicare poſſumus, quàm dicendo Deum ex ſe eſſe ipſam eſſentiam entitatis: non poteſt autẽ eſſe ipſa entitatis eſſentia, niſi eſſentialiter includat omnem entitatem, vel formaliter; ſi entitas dicat perfectionem ſimpliciter: vel eminenter; ſi in ſua ratione imperfectionem includat. Et hanc per-
Exod. 3. fectionẽ in ſenſu explicato mihi denotat illud Exodi 3: *Qui eſt, miſit me ad vos*: ſenſus enim eſt; *qui eſt*, id eſt, qui eſſentialiter eſt ens; imò, qui eſt ipſa eſſentia entitatis. Et hũc ſenſum explicant Patres, qui affirmant Deum eſſe infinitũ quoddam entitatis pelagus, vt patet ex Da-
Damaſc. maſc. lib. 1. de fide c. 12: explicans enim præcitata Exodi verba ita ait: *Totũ enim in ſe ipſo comprehendens habet ipſum eſſe, veluti quoddam pelagus ſubſtantiæ infinitum, & interminum.* Ex quo colligo, quod in d. §. 4. colligebã Deum in ſua eſſentiali ratione non ſolùm vendicare ſibi, quod ſubſtantialiter ſit omnis ſua perfectio; ſed etiam, quod eſſentialiter ſit omnis illa. Quod corollarium cõfirmat alia litera eiuſdem Damaſceni in hæc verba: *Vniuerſum enim id, quod eſt, tanquam immenſum quoddam, & infinitum eſſentiæ pelagus complexu ſuo continet.* Quæ verba ſatis indicant diuinã eſſentiã intra ſuæ eſſentiæ complexũ cõtinere omnẽ perfectionẽ: quod nihil eſt aliud, quã dicere eſſẽtiã diuinã eſſẽtialiter cõtinere omnẽ perfectionẽ.

28. Ex hoc 1. infertur Deum in hoc ſenſu eſſe ens à ſe, & omne, quod habet, à ſe habere; quia omne id, quod in ſe habet, eſſentialiter habet: nam quãuis cõmuniter explicetur in ſenſu negatiuo, vt Deus ideò dicatur ens à ſe, quia ſuã entitatẽ non habet ab alio: tamen explicatio illa negatiua non eſt ſumenda in ſenſu purè negatiuo: ſed, vt per illam negationem importetur perfectio quædam poſitiua habendi entitatem, quam non ſcientia cognoſcimus, ſed ignoratione, vt ex mẽte Dionyſij ſuprà aduertimus; quam ignotam perfectionẽ etiã denotãt eſſe increatum, independentẽ, incorporeũ, & incõprehenſibilẽ, & deniq; eſſe æternũ, vt in d. q. 4. ar. 6. n. 9. latè oſtẽdimus. Nec obſtat inſtãtia ſũpta ex diuinis relationibus, quæ eſſentialiter nõ includuntur in eſſentia: nã quanuis eſſentialiter non includantur in eſſentia diuina, vt eſt quædam natura; includuntur tamen in eſſentia. i. in quidditate Dei, vt Deus eſt, de quo inferiùs ſuo loco dicemus. Deum eſſe ens à ſe verè explicatur.

Infertur 2. vera explicatio axiomatis metaphyſici, & theologici, *Deus eſt ens per eſſentiam*: ſenſus enim eſt Deum eſſentialiter, & quidditatiuè ita eſſe ipſum ens, vt eſſentialiter ſit ipſa per ſe entitas. Quòd ſi Deus eſſentialiter eſt ipſa entitas; vtique eſſentialiter eſt, quicquid in ſe eſt. Quare ſi eſt omnis ſua perfectio; vtique eſſentialiter erit omnis illa. 29. Deum eſſe ens per eſſẽtiam explicatur.

Hoc præiacto fundamento, & pręmiſſis ijs, quæ in 1. ar. §. 4. præmiſimus; facilè ſoluuntur fundamenta, quæ §. 3. iecimus pro negante ſententia. Ad primum ſumptum ex Damaſceno patet ſolutio ex ar. 1. huius quæſtionis §. 5. vbi reiecta explicatione Suarij verum ſenſum Damaſceni explicauimus. 30. Ad 1. negãtis opinionis §. 3.

Ad 2. reſpondimus in d. §. 5. in ſolutione ſecundæ rationis: nec eſt, cur acta ibi, iterùm nunc agamus. Ad 2.

Ad 3. facilis etiã eſt ſolutio, ſi expendantur, quę dicta ſunt in d. §. 5. ad ſecundã rationẽ: ſupponitur enim in hoc argumẽto eſſentiã diuinã ſub ratione formali eſſẽtię virtualiter diſtingui ab attributis; quæ ſuppoſitio nõ eſt vera, ſi eſſẽtia ſumatur pro adæquata ratione eſſẽtię, quã habet, vt eſt in ſe: hoc enim modo ſupra nec actu, nec virtute diſtinguiẽ à ſuis attributis, ſed idẽ eſt formaliter cũ omnibus illis, & cum ſingulis illorũ, vt benè probat argumẽtum. Secus dicendũ 31. Ad 3.

Eeee 3 eſt,

eſt, ſi diuina eſſentia ſolũ expẽdatur ſub aliqua inadæquata ratione, v.g. ſub ratione ſubſtantiæ, aut ſpiritualis, aut viuentis, & vt ſic comparetur cum perfectionibus attributalibus: hoc enim modo iam ſumitur ſub ſpeciali aliqua perfectione: cùm verò hęc in ſe ipſa ab alia virtute diſtinguatur, vt dicemus q.9. vtiq; & ipſa, vt ſic, & ſub illo eſſe inadæquato virtute diſtinguetur à ſe ipſa, pro vt ſub perfectionibus attributalibus ſumitur: etenim eſſentia adæquatè ſumpta ita eſſẽtialiter eſt omnis ſua perfectio, & inadæquatè ſingulæ; vt tñ ſub ratione vnius eſſẽtialiter nõ ſit alia, nec vt ſic eã eſſẽtialiter includat, de quo latiꝰ in q.9.

32. Aduertẽtia. Sed vt res iſta clarior euadat, aduertendũ eſt non ita eſſe philoſophandũ de diuina eſſentia, quatenùs eſt eſſentia, vt eam cõcipiamus præciſam ab omnibus ſuis veluti partibus eſſentialibus, per quas diffinieda foret, ſi diffiniretur: hæc enim philoſophia, nec in eſſẽtia rei creatæ vera eſt: nam, cùm illa ſit quoddã totum conſtitutum ex ſuis partibus eſſentialibus: totũ autẽ conſtitutum ex partibus non poſsit cõcipi præciſum ab illis; quaſi concipiatur, vt habens entitatem, quæ in ſe entitatẽ partium non includat; vtiq; non poteſt concipi pręciſa à ſuis partibus: nec enim eſſentia hominis eſt quid entitatiuè abſtrahẽs ab animali rationali: ſimiliter igitur dicendũ eſt de eſſentia diuina; hæc enim in ſe ipſa includit omnes ſuas veluti diffinitionis partes: quarè ſine illis, aut aliqua illarum concipi non poterit; ſed adęquatè concepta ſecundùm omnes illas cõcipietur, ſaltem implicitè: inadæquatè verò cõcipietur ſub aliqua illarũ: & tũc ipſamet, vt eſt ſub illa perfectione, conferetur ſecum, vt eſt ſub alia: quomodò virtute diſtinguetur à ſe, ſicùt etiam illa perfectio ſpecialis virtualiter ab alia diſtinguitur. Et in hoc ſenſu accipitur diuina eſſentia, cùm dicitur virtute diſtingui ab attributis; nec enim concipitur adæquatè, ſed inadæquatè, vt eſt ſubſtantia ſpiritualis, & viuens.

33. Ad 4. Ad 4. etiam patet ſolutio ex dictis in illo §.5. ad quartam rationẽ: imò ex ijs, quæ immediatè diximus ad 3: quoniam auctores, qui negãt eſſentiã ſub ratione eſſentiæ formaliter eſſe ſapientiam; non accipiunt eſſentiã ſub adæquata ratione eſſentiæ, & vt eſt quoddã totũ veluti diffinibile: quia, vt ſic propoſitio eſt veriſsima; ſicùt hæc eſt vera: homo, quatenus homo, eſt animal, eſt rationalis. Sumunt igitur eſſentiã ſub illis pṛedicatis, quæ omnium conſenſu ſunt quidditatiua: vt ſit ſenſus, eſſentia, vt eſt ſubſtãtia ſpiritualis, & viuẽs (quę apud eos eſt tota diffinitio eſſentię, vt eſt eſſentia) formaliter eſt ſapiẽtia. In quo ſenſu propoſitio verè eſt negãda, etiã apud auctores noſtræ ſentẽtiæ; quia alia eſt ratio ſubſtãtiæ, & alia ſapientię, vt patebit ex q. 9. & hęc pro defenſione opinionis affirmantis.

§. 5.

Pars negans etiam eſt probabilis.

Diximus ſuprà opinionẽ negãtem ſuam etiã habere probabilitatẽ: nã, & Scotiſtas habet patronos; omnes enim illi in hac negatiua conueniũt, vt perfectiones attributales eſſentialiter nõ includãtur in diuina eſſẽtia: loquũtur autem de diuina eſſentia, vt illa eſt in ſe ipſa, & prout ſecundùm ſe cõſideratur. Cum verò hæc doctrina tam celebri placeat ſcholę, non poſſum non admirari, quòd Torres hanc aſſertionẽ appellet blaſphemã. Quarè, ſicut ſuperius pro Scoto oſtẽdimus ſine vllo fidei periculo defendi poſſe attributa extra intellectũ diſtingui ab eſſẽtia formaliter ex natura rei; ita nunc oſtendemus ſine vllo periculo blaſphemiæ defendi poſſe perfectiones attributales eſſẽtialiter nõ includi in diuina eſſentia. Simul etiam patebit oppoſitam ſententiã non ita eſſe certam, vt ratione naturali demonſtretur; quidquid dicant Cumelius, & Suarius. Pro illius igitur defenſione omnia illa ſunt præmittenda, quę præmiſimus in §.6. præced. articuli. Quibus ſuppoſitis ſoluẽda ſunt argumenta, quę §.2. adduximus pro parte affirmante. 34. Defenditur pars neg.

Reprehenditur Torres.

35. Ad 1 ex Thoma. Et quod attinet ad 1. non video, vnde Suarius opinionem affirmantem ſumat ex D.Thoma. Nã 1.p.q.3.ar.6. nec verbũ fecit de pṛedicari per ſe primò, aut ſecũdo modo: ſed ſolùm demonſtrat in Deo non eſſe aliquod accidens, nec illud, quod appellatur accidens per ſe. Agit autem de accidente, prout eſt ens in alio inhęrens, vt Caietanus declarat, & omnes D.Thomæ interpretes. Quare

ex

ex D. Thoma in illo ar. ſolùm colligitur, quidquid in Deo eſt, eſſe ſubſtantiam. Ex quo non bene infertur omne, quod in Deo eſt, eſſentialiter illi conuenire.

36. D.Thomas non fideliter refertur. Locus ſumptus ex 1.p.q.6.art.3. non fideliter refertur non ſolùm in quæſtione, ſed nec in verbis; ita enim habet litera D. Thomæ: *Sed quæ de alijs dicũtur accidentaliter, ſibi conueniunt eſſentialiter, vt eſſe potentem, ſapientem, & huiuſmodi ſicut ex dictis patet*: ſcilicèt q.3.ar.6. vbi conuenire *eſſentialiter* non idem eſt, quod conuenire quidditatiuè: ſed idem eſt, quod conuenire *ſubſtantialiter*, & non ſecundũ aliquod accidens ſuperadditum. Quem ſenſum euidenter colliges, ſi aduertas D. Thomam illis verbis probare perfectionẽ ſecundo loco ibi adductam (qua aliquid perficitur per accidẽtia ſuperaddita) non conuenire Deo: quod probat ex reſolutione poſita in eadem 1.p. q.3.art.6. vbi docuit Deo nullum accidens conuenire; ſed quidquid Deo cõuenit, eſſe ſubſtantiam, conuenireque Deo, non accidentaliter, ſed ſubſtantialiter. (Explicatur D.Thom.) Quare, cum concluſionem poſitã q.6 art.3. deducat ex reſolutione poſita q.3.ar.6. vtiquè in d.q.6. ar.3. idem erit *eſſentialiter*, quod *ſubſtantialiter*, & iſte eſt verus ſenſus intẽtus à D.Thoma. Quem etiam ſatis poſſumus colligere ex ſenſu, in quo D. Thomas in eodem ar. concludit ſolùm Deum eſſe bonum per eſſentiam: etenim ibi non idem eſt *eſſe bonum per eſſentiam*, atque eſſe bonum *eſſentialiter & quidditatiuè*: id, quod euidenter colliges ex ſolutione ad primum dum ait *quamlibet rem eſſe vnum per eſſentiam*; cõſtat autem vnum non prædicari eſſentialiter, & quidditatiuè de qualibet re; imò nec de Deo, ſi formaliter ſumatur; quia indiuiſio à ſe ipſo, ſuaque entitate (quæ eſt formalis ratio vnius) cum ſit quædã negatio, non poteſt eſſentialiter Deo conuenire, nec alicui alteri rei, cum ſit paſsio entis, vt Metaphyſici volunt. In quo autem ſenſu D. Thomas ibi intelligat ſolùm Deum eſſe bonum per eſſentiam: alterius eſt quæſtionis, quę ad nos modo non pertinet: vide Caietanum ibi, & Molinam diſp.2. & Bellom. diſp.24. vt alios omittamus. In quocunque enim alio ſenſu concluſio illa intelligatur, nõ probat bonitatem Deo eſſentialiter cõuenire, id eſt, quidditatiuè.

Tertius locus ex 1.p.q.13.ar.2. dũ ait *nomina attributorum ſignificare ſubſtantiam, ex prædicari de Deo ſubſtantialiter*, abſque dubio ita explicandus eſt, vt idem ſit prædicari *ſubſtantialiter*, quod prædicari non vt accidens, ſed vt ſubſtantiam. 37. Ad 3. locũ D.Thomæ. Nec obſtat, quod in art. 6. eiuſdem quæſtionis dicat D.Thom. illa nomina dici de Deo *eſſentialiter*: quia ſi bene aduertis, *eſſentialiter* ibi idem eſt, quod *formaliter*, prout diſtinguitur à prędicari *cauſſaliter*. Hunc eſſe ſenſum D. Thomæ colliges, tum ex Caietano ibi, cęteriſque interpretibus; tum ex principali intento D. Thomæ, tàm ibi, quàm art.2. ad quem ſe refert: vtrobique enim contra nonnullos nititur oſtendere nomina attributorum nõ ſolùm dici de Deo ſubſtantialiter (id, quod aduerſarij facile admittebant) ſed etiam dici non cauſſaliter ſolùm, ſed etiam formaliter per quandam pręeminentem exiſtentiam, qua in Deo exiſtũt. Et vt ſenſum iſtum explicaret, ſe retulit ad dicta in ar.2. Ex quibus iam patet nõ ſatis ſufficienter colligi D. Thomã approbaſſe ſententiam affirmantem.

Ad 2. fundamentum ſumptum ex patribus facilis erit ſolutio, ſi ſingula teſtimonia expendamus. 38. Ad Dionyſi. Teſtimonium D. Dionyſij ex c.2. de diuinis nominibus in principio nihil omnino iuuat ad probãdum bonitatem, cæteraque attributa quidditatiuè prædicari de diuina eſſentia. Quod manifeſtè intelliges, ſi attendas Dionyſium, omnium interpretũ cõſenſu, ab illo ſecundo capite explicare ea nomina diuina, quę toti Trinitati ſũt cõmunia. vultque eſſe illa nomina, quæ totam eſſẽtiam ſignificant. Nomine autem totius eſſentię non intelligit totam quidditatiuam rationem eſſentiæ (nullũ eſt enim nomen, quod in hoc ſenſu ſignificet totam eſſentiam) ſed intelligit eſſentiam ipſam, id eſt, naturam diuinã prout eſt communis Patri, Filio, & Spiritui Sancto. Senſus igitur verborum Dionyſij eſt, bonitatem in ſacris literis laudari, quod declaret totam eſſentiam diuinam, vt exiſtentem, & quatenus exiſtit in tota Trinitate. Non eſt igitur mens, & intentio Magni Dionyſij docere bonitatẽ explicare quidditatẽ quidditatiuaquè prædicata diuinæ eſſentiæ (iſte enim ſenſus longe eſt ab ſcopo, in quem tendit Dionyſius) ſed nomẽ iſtud,

ſicut, & cętera, manifeſtare eſſentiam diuinam, vt eſt in tota Trinitate. Quem ſenſum facilè colliges, ſi attendas variã illius loci verſionem; in quibuſdã enim loco *eſſentiæ* ponitur *natura*; in alijs ponitur *ſubſiſtentia*.

39. Ad Auguſt. Quem ſenſum habeant verba Auguſtini manifeſtè oſtenduntverba antecedentia: volens enim Auguſtinus oſtendere in Deo omnia eſſe realiter vnum, nec in eo dari realem diuerſitatem, quę in creaturis reperitur (is enim eſt ſcopus, in quem ibi tendit) ſumpto exemplo ex virtutibus, quæ ſunt in animo noſtro, ita ſcribit: *Humano quippe animo non hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe, aut prudentem, aut iuſtum, aut temperatum: poteſt enim eſſe animus & nullam iſtarũ habere virtutum. Deo autem, hoc eſt eſſe, quod fortẽ eſſe, aut iuſtũ eſſe, aut ſapientẽ eſſe, & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate vel multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtãtia eius ſignificetur.* Poſteriorũ horũ verborũ ſẽſus ex ſenſu priorũ ſumẽdus eſt, cũ Deus cõtra ponatur animo humano. Iã vero cum Auguſtinus ait: *in animo humano non hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe, aut prudẽtem eſſe* abſque dubio ſignificat ipſum eſſe, id eſt, ipſam exiſtẽtiam animi humani aliud realiter eſſe ab eſſe fortẽ, & eſſe prudentem: vnum enim eſſe eſt ſubſtantiale aliud eſt accidentale à priori realiter ſeparabile, vt declarat in illis verbis: *poteſt eſſe animus, & nullam iſtarum habere virtutum.* Igitur idem eſt dicere *non hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe*, atq; dicere aliud eſt eſſe, & aliud fortem eſſe. Ergo quãdo de Deo inquit: *hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe* vult dicere, eadem res in Deo eſt eſſe, & fortem eſſe: quia in Deo eſſe, & fortem eſſe realiter eſt vna ſubſtantia. Auguſtinus igitur agit de identitate reali, non verò de identitate reali, & quidditatiua: hæc enim identitas ad inſtitutum Auguſtino propoſitum nihil cõducebat, qui totus ibi erat in oſtendenda reali, & ſubſtantiali identitate cum diuina eſſentia eorum omnium, quæ in Deo ſunt.

40. Ad aliũ lócum Aug. Eundem ſenſum habere verba Auguſtini in initio capitis ſeptimi ſatis clarè colligitur ex ijs, quæ docet c. 6. etenim initio capitis ſexti ita ait: *Si autem quæritur, quomodo ſimplex, & multiplex ſit illa ſubſtantia; animaduertẽda eſt primo creatura: quare ſit multiplex, nullo autem modo verè ſimplex.* Et percurrens creaturam corporalem, & ſpiritualem oſtendit in vtraque creatura dari realem multiplicitatem, quæ omnimodæ ſimplicitati repugnat: & tandem initio capitis ſeptimi cõcludit his verbis: *Deus vero multipliciter quidem dicitur: magnus, bonus, ſapiens, beatus verus, & quicquid aliud non indignè dici videtur. Sed eadem magnitudo eius eſt, quæ ſapientia; & eadem bonitas, quæ ſapientia, & magnitudo; & eadem veritas, quæ illa omnia: & non eſt ibi aliud beatum eſſe, & aliud magnum, aut ſapientem, aut bonum eſſe, aut omnino ipſum eſſe.* Aliud autem, & aliud diuerſitatem realem denotat. Quę verba ſatis explicant ſenſum eorũ, quæ capite 4. ſunt poſita: *Deo autem hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe*: quia ſcilicèt in Deo non aliud, ſed idẽ eſt eſſe, & fortem eſſe. Quę omnia tam laté diximus, vt reprehendamus quorundam recentiorum incuriã, qui verba Patrum in cortice ſolùm vident, ſenſum autem, & mentem non expendunt. Nec enim ſatis expenderunt locum ex Auguſtino 15. de Trinitate c. 6. nam ipſamet verba euidenter declarant hũc eſſe verborum ſenſum, vt ideo Deo *hoc ſit eſſe, quod ſapientem eſſe*; quia in Deo non eſt aliud (hoc eſt) non eſt alia res ſapientia, & aliud eſſentia. Quem ſenſum Auguſtinus non ſemel, ſed iterũ, & iterum explicauit c. 5. & 6. nam c. 5. ita ait: *Vna ergo, eademque res dicitur. ſiue dicatur æternus vnus Deus, ſiue immortalis, ſiue itẽq; cum dicitur viuens, & intelligens.* Et ſtatim: *Bonitas etiã, atquè iuſtitia numquid inter ſe in natura Dei, ſicut in eius operibus diſtant, tanquã diuerſæ ſint qualitates Dei, vna bonitas, alia iuſtitia? non vtiquè: ſed quæ (ſcilicèt res) iuſtitia, ipſa bonitas; & quæ bonitas, ipſa beatitudo.* Deniquè ibi c. 6. ante verba, quæ nobis obijciuntur, ita dicitur: *Nam ſi vna, eademq; res in Dei natura poteſt eſſe ſapientia, & potentia*. Quare cum Auguſtinus dicit: *Non eſt aliud ſapientia eius, & aliud eſſentia; cui hoc eſt eſſe, quod ſapientem eſſe*: ſenſus eſt in quo (ſcilicèt Deo) eſſe idẽ realiter eſt, quod ſapientem eſſe: quia eadem res eſt eſſe, & ſapientia. Et in eodem ſenſu explicandum nobis id, quod Auguſtinus aſſerit in d. c. 6. *Deum eſſe ſuam ſapientiam*: quia ſcilicèt eadem res eſt cum ſua ſapientia: nec enim eſt ſapiens per ſapientiam ſuperadditam, vt nos ſumus.

Auguſtinus ſe ipſum explicat.

Vera intelligentia verborũ Aug.

41. In eodem etiam explicanda eſt alia eiuſdem Auguſtini propoſitio poſita ibi cap. 5. *quę vita dicitur in Deo, ipſa eſt eſſentia*

eius atque natura, vt ſcilicèt vita Dei realiter, & identice ſit eſſentia, & natura Dei: nam ipſum verbum *natura Dei* appoſitum *eſſentiæ* ſatis ſignificat ibi non idẽ eſſe *eſſentia*, quod *eſſentialiter*. Deniquè ſimiles ſententias, quas Auguſtinus protulit lib. 5. de Trinitate c. 8. 10. & 11. & lib. 10. c. 11. & pluribus alijs in locis in eodem ſẽſu ab Auguſtino fuiſſe aſſertas ex eiſdem, in quibus habentur, locis facile colliges, ſi antecedentia, & conſequentia diligentius expendas.

22. Ad aliũ locum Aug. Nec obſtat, quod plerique obijciunt ex Auguſtino in lib. de cognitione veræ vitæ c. 7. tom. 9. dum ait: *Deum totam vitã totam ſapientiam, totam æternitatem ſimul eſſẽtialiter poſſidere*: nam nec liber ille eſt Auguſtini, nec aliquid obſtat, quominus particula *eſſentialiter* idem ſit quod *ſubſtãtialiter*, ſiue ſecundum eſſentiam, atque naturam diuinam: diuina enim eſſentia, atquè natura vẽdicat ſibi eſſe totam ſapientiam, totamquè æternitatem.

23. Ad Anſelm. Quod verò attinet ad D. Anſelmum, ſi mens illius rectè expendatur, particula *eſſentialiter*, qua ſæpe vtitur, non idem eſt, quod *quidditatiuè* (is enim ſenſus ad inſtitutum eius non conducebat) ſed idẽ eſt, quod ſecundum eſſentiam, & ratione ipſius diuinæ eſſentiæ: vult enim oſtendere, quæ de Deo dicuntur, non ſignificare aliud, & aliud, ſed vnam, & eandem naturam, & ſubſtantiam. Quando igitur dicit: *quemadmodum vtiquè vnum eſt, quicquid eſſentialiter de ſumma ſubſtantia dicitur; ita ipſa vno modo, vna conſideratione eſt, quidquid eſt eſſentialiter*: non eſt ſenſus, quod ſicut vnũ eſt, quicquid quidditatiuè dicitur de illa ſumma ſubſtantia; ita vno modo, & vna conſideratione eſt, quicquid quidditatiuè eſt: iſte enim ſenſus eſt falſus: nam, quæ de diuina eſſentia quidditatiuè prædicantur, non ſub vna formali ratione de ea prædicantur: ratio enim iuſtitiæ, vt præciſè eſt iuſtitia, non eſt ratio ſapientiæ, vt aduerſarij fatẽtur. Verus igitur ſenſus illorum verborum eſt: *ſicut quicquid dicitur de ſumma illa ſubſtantia eſſentialiter*, hoc eſt ratione ſuæ eſſentiæ, atq; ſubſtãtialiter *eſt vnũ*: quia omnia ſignificant vnam, & eandem ſubſtantiã (vt in eodem capite 17. & in præcedente Anſelmus declarauit) *ita ipſa, quicquid eſt eſſẽtialiter*, id eſt, quicquid illi conuenit ſecundum ſuam eſſentiam, & ratione eſſentiæ, *eſt, & conuenit vno modo, vna vè conſideratione*, ſubſtantiali ſcilicèt, ita, vt nõ ſit ſecũdum aliud hoc, & ſecũdum aliud illud. Quem ſenſum ſatis explicant verba immediatè ſequẽtia: *Cum enim aliquis homo dicatur corpus, & rationalis, & homo, non vno modo, & conſideratione hæc tria dicitur ſecundum aliud eſt corpus, & ſecundum aliud rationale, & ſingulum horum non eſt totũ id, quod eſt homo: illa vero ſumma eſſentia nullo modo, ſic eſt aliquid, vt illud idem ſecundum alium modum, aut ſecundum aliam conſiderationem non ſit: quia quicquid aliquo modo eſſentialiter eſt, hoc eſt totum, quod ipſa eſt*: quia ſcilicèt quicquid alio modo de diuina illa ſubſtantia dicitur, realiter idẽ eſt, quod ipſa: quod tamen non eſſet verum, ſi *eſſẽtialiter* ibi idẽ eſſet, quod *quidditatiuè*: quoniam etiam apud aduerſarios non omne prædicatum eſſentiale diuinæ eſſentiæ adæquatè dicit totã quidditatẽ illius: cum tamen quodlibet prædicatum dicat totam realitatem, & ſubſtantiam eſſentiæ diuinæ. Quare illa verba Anſelmi nullo modo adduci poſſunt, vt probent attributa eſſentialiter conuenire: quia de vnitate identitatis realis optimè explicantur.

Quod vero Torres adducit ex D. Anſelmo in eodem libr. c. 15. *quidquid igitur eorum de illa dicatur, non qualis, vel quãta, ſed magis quid ſit monſtratur*. Hunc habet ſenſum; illa ſcilicèt prædicata non ſignificare aliquid, quod ſit accidẽs, ſed quod ſit quid, id eſt, ſubſtãtia: vult enim oſtẽdere illa prædicata, quæ denotant perfectionẽ ſimpliciter, non dicere aliquid, quod Deo ſit accidens, ſed quod ſit ſubſtantia. Quare illa verba eiuſdem Anſelmi: *qua propter cum quæritur de illa, quid ſit* ſic ſunt explicanda: cum quæritur de illa, quid ſubſtantialiter ſit: hunc enim ſẽſum indicat ipſa, de qua agit materia. Longè igitur ab hoc loco ſit formalis logicorũ locutio de quæſtione quid eſt. 24. Ad aliũ locũ Anſelmi.

Ad cæteros Patres, qui turmatim adducuntur, vt legentibus perſuadeatur opinionem affirmantẽ apud Patres eſſe vulgatam, turmatim etiam reſpõdendũ eſt; quoniam nihil aliud probant, niſi in Deo nõ eſſe aliud, & aliud, nec in eo aliud eſſe eſſentiã, & aliud ſapientiam, & aliud iuſtitiam. Nam apud Gregorium 16. Moralium c. 20. nihil reperitur ad inſtitutum conducens: in c. 21. ſolùm habet 25. Ad alios Patres. Ad Gregoriũ.

hæc

hæc verba: *Nec enim aliud ipſe, aliud dies eius ſunt: Deus enim hoc eſt, quod habet: æternitatem quippe habet; ſed ipſe eſt æternitas: lucem habet, ſed lux ſua ipſe eſt non eſt ergo in eo aliud eſſe, & aliud habere*, quæ verba ad rem non faciũt Cyrillus etiam Alexandrinus lib. 1. theſauri c. 8. ſolùm dicit *non eſſe aliud naturam Dei, & aliud ipſum Deum*. At lib. 11. c. 1. ſolùm aſſerit in Deo *non eſſe aliud ipſũ Deum, & aliud cognitionẽ eius*. Iſidori verba, quę in argumẽto adducũtur, nihil aliud important, quam *Deum non eſſe aliud, & aliud, quod in ipſo eſt*. Richardus de Sancto Victore lib. 1. de Trinitate c. 13. & c. 17. & lib. 2. c. 17. nihil aliud affirmat, quã in Deo *non eſſe aliud, & aliud*. Ex D. Bernardo tam in ſermone 80 in cantica, quam in lib. de conſideratione c. 7. præter argumentum, quo vtitur contra Gilbertũ (de quo inferius) nihil aliud colliges, quam illa multa, quæ in Deo ſunt, non eſſe diuerſa, ſed omnia eſſe vnum quid ſimpliciſsimum. Tandem ex Theodoreto de diuinis decretis c. 1. nihil aliud habes, quàm diuinam ſubſtantiam, ſapientiam, & potentiam, denique ipſum Deum comprehendi non poſſe.

Cyrillus Alexand.

Ad Richardum.

Ad Theodoretum.

46. Patres non contradicũt ſentẽtiæ negãti.

Ecce omnium illorum Patrum verba, ex quibus volunt eſſe demonſtratum attributa eſſentialiter includi in diuina eſſentia. Sed quęſo, quomodo hanc concluſionem inferes ex Theodoreto docente Deum comprehendi non poſſe? Etenim incomprehenſibilitas Dei optimè ſaluatur, quanuis attributa nõ ſint de eſſentia eſſentiæ. Num ex eo, quod in Deo nihil eſt diuerſum, ſed omnia ſũt realiter vnum (quod ſolum aſſerit Bernardus, vt ſtatim patebit) bene colliges omnia in diuina eſſentia eſſe eſſentialiter incluſa? Nam diſtinctio virtualis rationum formalium realem identitatem non excludit: imò nec diſtinctio actualis ex natura rei, vt pro Scoto oſtendimus q. 5. ar. 4. §. 6. Denique videre non poſſum, quomodo inferatur attributa eſſe conſtitutiua diuinæ eſſentię ex eo, quod attributa in Deo non ſunt aliud, & aliud; etenim Patres illos agere de alietate reali late oſtendimus in d. q. 5. ar. 4. §. 10. in ſolutione tertiæ rationis. Conſultius eſſet à tanta Patrum allegatione abſtinere, quam inefficaciter eos afferre. Sed iam demonſtrationes expendamus.

47. Soluitur 1. demõſtrat.

Tertium fundamentum continet demonſtrationes, quibus ſententia affirmans comprobatur. Ad primam, quæ eſt Suarij concedimus antecedens; cõſequentiam eſſe inutilem non immerito putant negantis ſententiæ patroni. Probatio autẽ minus habet efficaciæ: quoniam ſi propoſitio aſſumpta intelligatur de continentia per eſſentiam, hoc eſt eſſentiali, & quidditatiua; apertiſsimè petitur principium; dum ſumitur, vt certum, de quo eſt controuerſia. Si verò intelligatur de continentia radicali, & virtuali, qua diuina eſſẽtia, ideo quia Infinita, & perfecta infinitate, & perfectione primaria, vendicat ſibi omnem perfectionem ſecundariam ſubſtantialiter veluti qualificatiuam; admittitur propoſitio. At ex eo inefficaciter infertur conſequentia negata propter diſparem rationem, quæ in his, & in illis prædicatis reperitur: nam priora prædicata ex ſua formali ratione ſũt quidditatiua, conſtitutiuaque eſſentiæ: vnde vbicunque ſunt, eſſentialia ſunt. Oppoſitũ cernitur in prædicatis poſterioribus: hæc enim ex ſua intrinſeca ratione non ſunt conſtitutiua alicuius eſſentiæ, de quo diximus in præcedenti ar. §. 4. & latius q. 4. §. 3. n. 11.

48 Eliditu[r] ... poſitio.

Nec ſatis eſt, ſi dicas illa prædicata ex ſua ratione analogica non habere, quòd ſint quidditatiua, bene tamẽ, quatenus ſunt diuina: non, inquam, eſt ſatis: quoniam illa prædicata eſſe diuina bene infert illa tranſire in ſubſtãtiam, eſſeque prędicata ſubſtantialia: an verò tranſeant in eſſentiam, ita vt ſint eſſentialia, & quidditatiua eſſẽtię, in hoc eſt controuerſia. Negant omnes Scotiſtæ, quorum ſententiam, vt probabilem defendimus q. 5. ar. 4. §. 3. per totum: nec poſſunt non negare patroni huius ſententiæ: apud quos huiuſmodi prædicata quanuis ideo, quia diuina, amittant accidentalitatem tranſeundo in ſubſtantiam; non amittunt tamen rationem veluti qualificatiuam, ita vt perficiant, & compleant eſſentiam veluti circunſtando circa eam, vt ex Damaſceno colligitur, & iam aduertimus in præcedente ar. §. 4. Nec id mirum videri debet: quoniam hæc doctrina, & theologia non ſolùm fũdatur in Damaſceno, vt vidimus ſed etiam in Cyrillo Alex. & Gregorio Nyſſeno.

Attrib... licè ... tant a... talitatẽ amitt... rione ... lificat...

Damaſ...

Nyſſeno. Nam Cyrillus lib. 11. theſauri c. 1. ferè poſt medium pag. 307. litera H. ita ait: *Sapienter dicitur nihil accidere ſubſtantiæ Dei; quoniam in ſe ipſa perfecta eſt: ſed tamẽ cogimur nonnunquam quaſi accidentia, etiam ſi non omnino accidant Deo, hæc dicere, & mẽte accidentium more concipere.* Et quamuis hanc doctrinam tradat ratione prædicatorum, quæ negatiuè de Deo dicuntur; tamen accommodari etiam poteſt prędicatis poſitiuis: licèt enim ſint ſubſtantialia (quia in Deo quidquid eſt, ſubſtãtia eſt) tamen non ſunt eſſentialia. Vnde cogimur dicere in diuinis dari ſubſtantiam, quæ Deo conuenit ſubſtantialiter, ſed non modo ſubſtantiali, ſed veluti accidentali; ideo quia nõ eſſentiali. Quæ ipſa ſubſtantificant eſſentiam, non tamen modo ſubſtantiali, qui eſt quidditare, & eſſentiam conſtituere; ſed modo ſui generis, qui eſt qualificare. Quod in hac materia eſt diligẽtiſsimè aduertendũ. Nec id mirum videri debet; quoniam licèt prædicamentum relationis in diuinis tranſeat in ſubſtantiam; tranſit tamen cum modo proprio ſui prædicamenti, qui eſt referre ad aliud. Similiter etiam prædicamentum qualitatis in Deo tranſit in ſubſtantiam, conſeruato tamen modo ſui generis, qui eſt qualificare ſubſtantiam.

49. Nyſſenus. Quam theologiam non obſcure mihi tradit Nyſſenus ad Ablauium pag. 93. ad medium, vbi ita ait: *Nos verò ſcripturæ documenta ſequentes innominabilem, & inexplicabilem eam* (ſcilicèt naturam diuinã) *eſſe didicimus, & omne nomen, ſiue ab humana conſuetudine adinuentum ſiue à ſcripturis traditum fuerit, aliquid denotandi vim habere dicimus eorum, quæ circa diuinam naturam eſſe intelliguntur: ipſius verò naturæ non continere ſignificationem.* Quid eſt non cõtinere ſignificationẽ naturę, niſi non eſſentialiter in natura contineri? Et relictis nominibus metaphoricis de alijs ita ſcribit: *Ea autem, quæ idcirco prodita ſunt, vt nos deducerent ad Dei cognitionem, peculiarem vnumquodque continet in ſe ſententiam comprehenſã: nec vllam in diuinis nominibus vocem reperies aliquo carentem intellectu. Ex hoc itaque demonſtratur, quod non ipſa diuina natura per aliquod eorum nominum denotatur; ſed aliquid eorum quæ ei adiuncta ſunt, per ea, quæ dicuntur, indicatur.* Quæ verò ſint iſta nomina, declarat immediatè ſubiungens: *Dicimus v. g. ſi res ita ferat, numen eſſe incorruptibile, vel potens, vel quæcunque alia dicere, mos eſt: ſed reperimus cuiuſquè nominis peculiarem eſſe ſignificationem, quam deceat intelligi, ac dici de diuina natura: quæ ſignificatio tamen non illud ſignificat, quod natura iuxta eſſentiam eſt.* Ex quibus verbis patet Nyſſenum non ſolũ agere de prædicatis negatiuis, ſed etiã de poſitiuis: agit enim de attributo potẽtiæ, vt patet ex illis verbis: *dicimus autem numen eſſe incorruptibile:* ecce prædicata negatiua: *vel potens:* ecce poſitiuum attributum potentię. *Vel quæcunquè alia dicere mos eſt:* quibus verbis explicat cętera poſitiua prædicata, quæ in ſacris literis paſsim Deo tribuuntur. De attributo potentiæ ſtatim ita ſcribit: *Eodem modo ſi quod viuificum dixerimus, cum id, quod efficit, per appellationem ſignificauerimus, ipſũ efficiens, ac naturam effectricem eo verbo non indicamus.* Et concludens immediatè adiungit: *Item in cæteris omnibus eadem ratione ex ea, quæ inſita eſt, auguſtioribus vocibus ſignificatione reperimus, aut ea quæ id, quod nõ oportet de diuina natura ſentire, interdicant: aut quæ ſentire deceat, nos doceant; non autem ea, quæ continent ipſius naturæ ſignificationem:* id eſt, diffinitionem, & eſſentiam. Quæ omnia mihi ſatis probant apud Nyſſenum perfectiones attributales non ingredi eſſẽtiam eſſentiæ, ſed illi veluti adiuncta eſſe: & cùm non ſint ſubſtantialiter adiũcta adiunctione reali (quia tranſeuntes in realitatem ſubſtantię, ſunt vna ſubſtantia cum eſſentia) ideo dicuntur, & ſunt adiuncta, quia adiunguntur illi, nõ eam ſubſtantialiter quidditando, & eſſentiando, ſed ſubſtantialiter qualificãdo conſeruantes modum afficiendi ſui prędicamenti, ſicut relatio eum conſeruat.

Ad ſecundam demonſtrationem admittendum eſt ſapientiam in Deo eſſẽtialiter non includi. Quãdo vero infertur id, quod eſſentialiter eſt Deus ex vi ſuæ eſſentiæ non eſſe ens ſummè perfectum, aut infinitum; admittunt Scotiſtæ, ſi ſermo ſit de infinitate, & perfectione adęquata: quia licèt Deus ſimpliciter, & abſolutè loquendo ſit infinitus, & ſummè perfectus omnimoda infinitate, & perfectione: tamen ſumptus cum hac reduplicatione, vt eſſẽtialiter eſt Deus, & quatenus præciſè continet prædicata, quibus eſſẽtialiter cõſtituitur in eſſe 50. Ad 2. demõſtrationem.

Dei,

Dei, non eſt omnibus modis infinitus, nec omnimode perfectus; quia, vt ſic nō includit perfectionem ſecundariam. Sumptus igitur, vt ſic eſt quidem infinitus, & perfectus: infinitate tamē, & perfectione primaria, qualis eſt infinitas, & perfectio debita eſſentiæ, vt eſſentia eſt. Hāc eſſe doctrinam Scotiſtarum diximus ſuprà q. 5. ar. 4. §. 5. n. 108. & iterū in præcedente ar. §. 6. & eſt doctrina ſuppta à Scoto quodl. 1. litera C. quā ſequūtur, & probant omnes Scotiſtæ, vt patet ex Herrera 1. tom. diſp. 14. q. 1. in 5. notabili pag. 463. col. 2. & q. 2. in ſecunda ſententia notab. 1. pag. 470. column. 2. in fine, & ex Rada 1. p. controuerſia 4. §. *ad primi argumenti ſolutionem* pagin. 65. column. 1. & ſatis eſt de mente Capreoli in 1. d. 8. q. 4. articul. 3. fol. 128. column. 3. in principio ad 12. Aureoli contra 2. Non igitur admirari poteſt Suarius, ſi illi negemus Deum in primo ſigno conſideratum ſub ſolo eſſe eſſentiæ eſſētialiter non includere omnem perfectionem; quanuis omnem includat per ſuā eſſentiam in hoc ſenſu; quia ex ſua eſſētia, tanquam ex prima totius perfectionis radice habet, vt omnis perfectio ſibi inſit. Vnde probanda eſt reſponſio, quam Suarius ibi adducit.

Scotus. *Herrera.* *Rada.* *Capreolus.*

51. *Solutio 1. obiectio.* Nec aliquid officiunt, quæ in cōtrarium affert: nam prima obiectio ſumit id, quod erat probandū: licèt enim ſimpliciter melius ſit formaliter habere perfectiones attributales, quam nō habere; & proinde concedendum ſit eas omnes formaliter conuenire Deo: non tamen ſimpliciter eſt melius habere illas perfectiones eſſentialiter, quàm nō eſſentialiter. Et cum id auctores huius ſententiæ de factò negent, nec poſſint non negare; non deberet Suarius illud principium ſumere, vt indubitatum, ſed probare. *Ad 2. obiectionem.* Secunda etiam obiectio eodem pede claudicat: ſupponit enim tam ipſas perfectiones, quàm modum habēdi eas eſſentialiter, dicere perfectionē ſimpliciter: cum tamen modus ipſe habēdi nullam denotet perfectionem ſimpliciter. Quin potius auctores negantis ſententiæ tenentur dicere fieri non poſſe, vt perfectiones attributales eſſentialiter habeantur: & ratio eſt, quia ex ſua natura perficiunt non quidditando eſſentiam, ſed eam veluti qualificando. Quod eſt huius ſententiæ fūdamentum ſatis cōfirmatum in ſolutione primæ demonſtrationis.

Nec hoc fundamentum impugnant, quę ex Nyſſeno, Richardo, & Bernardo, adducuntur à Suario. Et quod attinet ad Nyſſenum, non poſſum non admirari, quod verba Nyſſeni aliquis non intelligat de diuerſitate reali; ita enim habet litera iuxta editionem vltimam Baſileæ 1571. *Sed Deus quidem Pater, Deus itē Filius: vnus vero eadem prædicatione Deus eſt; quippequū nec naturæ, nec efficaciæ aliqua differentia in deitate conſideretur. Nam ſi variaret, & diuerſa eſſet in Sancta Trinitate natura; pro vt ſuſpicantur nonnulli errore decepti; conſequenter in multitudinem Deorum numerus dilataretur; atque vna cum diuerſitate eſſentiæ ſubiectorum diuiderentur.* Quis nō videt Nyſſenum agere de reali diuerſitate naturæ in tribus diuinis perſonis, quæ faceret tres Deos? Addit deinde aduerſans his, quę immediatè dixerat: *Sed quia omnem, circa eſſentiam, diuerſitatem reijcit diuina, ſimplex, & variari, alterari vè neſcia natura, vt vna ſit, multitudinis ſignificationem in ſe non admittit.* Quæ verba ſi vel ſuperficie tenus legantur; vtique intelligetur Nyſſenum agere non de diuerſitate quidditatiua, & formali, ſed de diuerſitate reali, nō quacunque, ſed quę multitudinem, & pluralitatem naturarū, atque Deorū faceret. Quare ſuprà q. 5. ar. 4. §. 10. ad 3. rationem conſideratius hæc verba intelleximꝰ de diuerſitate reali. In quo ſenſu locus nullum poteſt ſuppeditare argumentū contra hanc negantem ſententiam.

52. *Patres nobis non contradicunt.* *Nyſſenus loco explicatur.*

Verba, quæ ſecundo loco ex eodem Nyſſeno obijciuntur, nihil omnino efficiunt, ſi mentem Nyſſeni expendamus: nititur enim eo loci oſtendere naturam diuinam indiffinitam eſſe, & incomprehenſibilem, vt patet ex verbis, quę antecedunt: *nos quidem indiffinitam, & incomprehenſibilem diuinam naturam eſſe credentes*, id eſt, interminatam, & carentem omni termino tam in eſſe, quàm in intelligi. Quando igitur dicit: *quod prorſus eſt infinitum, non aliqua re diffinitur, alia vè non: ſed omni ratione infinitas effugit diffinitionem.* Per diffiniri intelligit terminari, & limitari & per diffinitionem intelligit terminationem, & limitationem in eſſe, & in intelligi. Non eſt igitur ſermo de diffinitione

53. *Explica[tur] verba N[yſ]ſeni 2.*

nitione ſumpta pro explicatione eſſentiæ, & quidditatis; in quo ſolo ſenſu verba illa poſſent argumentũ ſuppeditare.

54. Explicatur Richardus. In Richardo de Sancto Victore primum expẽdo verba, quæ nobis obijciũtur, non haberi lib. 1. de Trinitate c. 17. ex quo citantur, ſed lib. 2. c. 17. Deinde expendo verba illa intelligenda non eſſe de vnitate, aut alietate formali, aut quidditatiua, ſed de reali, vt iam aduertimus q. 5. ar. 4. §. 10. ad 3. rationẽ. Quẽ ſenſum inde colligimus, quia vnitatem diuinam deducit ex diuina incommutabilitate, quæ opponitur mutabilitati creaturæ: ſicut autem ex creaturæ immutabilitate deducitur diuerſitas realis; ita ex incommutabilitate diuina deducitur realis vnitas. *Quicquid igitur in ſummo bono eſt, verè, & ſummè vnum eſt*, vnitate ſcilicèt reali, & ſubſtantiali: nam immediatè adiungit: *nec ibi aliud, & aliud eſſe poteſt, ſed idem ipſum eſt totum, quod eſt.* Et eſt ſenſus, quia ibi non eſt diuerſitas aliqua realis, ideo Deus totum, quod eſt, vnum eſt vnitate quadam reali, & ſubſtantiali; in quo etiam ſenſu idem Richardus intellexit id, quod ſcripſit lib. 1. de Trinitate cap. 13. & 17. dum dixit, *in Deo non eſſe aliud, & aliud.* At ex vnitate reali inutiliter infertur vnitas eſſentiæ, & quidditatis; ita vt omnia, quæ in Deo ſunt, eſſentialiter, & quidditatiuè vnum ſint. Hanc enim conſequentiam negant Scotiſtæ, & auctores negantis ſentẽtiæ.

55. Ad D. Bernard. D. Bernardum lib. 5. de conſideratione c. 7. iterum, & iterum legi, nec inueni D. Bernardum ex propoſito principio intuliſſe in Deo eſſe ſummam ſimplicitatem cum incluſione omnium perfectionum. Sed demus D. Bernardum id ſcripſiſſe: nunquid idem eſt omnẽ perfectionem in Deo ſimpliciſsimè includi, & includi eſſentialiter? Auctores huius ſententiæ id negant: & meritò; quia ad excludẽdam compoſitionem (quam D. Bernardus aſtruit) non eſt neceſſaria quidditatiua incluſio omnium perfectionum: ſaluatur enim negatio compoſitionis cum negatione quidditatiuę incluſionis. Quare nec Nyſſenus, nec Richardus, nec Bernardus poſito à nobis fundamento contradicit.

56. Soluitur tertia demonſtratio. Tertia eiuſdem Suarij demonſtratio eodem nititur medio, quo prima, & ſecunda. Dicimus igitur ipſum neceſſe eſſe ſimpliciter, & abſolutè ſumptum eſſe ſummè perfectum omnimoda perfectione tàm primaria, quàm ſecundaria. At ſi ſumatur contractè, & penes ſolam eſſentiã, non vendicat ſibi omnem perfectionem, ſed ſolam primariam, vt de Deo diximus ad ſecundam demonſtrationem.

Ad confirmationem, quicquid ſit de conſequentia, antecedens eſt negandũ: etenim perfectio eminentialis, quocũq; modo illa explicetur, eſt perfectio attributalis; & ideò non eſt quidditatiua eſſentiæ, ſed ſubſtantialiter qualificatiua illius, vt diximus ad primum. Prima probatio in explicatione dicti Auguſtini, & Anſelmi manifeſtè petit principium: nec enim creatura in Deo ideo dicitur creatrix eſſentia, quod eminentia illa, qua Deus creaturam continet, ſit de quidditate, & eſſentia Dei: ſed ideo; quia ipſa potentia creandi, ſiue potius ipſa perfectio eminentialis ſubſtantialiter eſt ipſa Dei eſſentia. In ſecunda probatione perſiſtitur in fundamento ſæpius negato: nec enim ens per ſe neceſſarium, vt ſecundum eſſentiam præciſè ſumitur, eſſentialiter ſibi vendicat omnem perfectionem, quam habet. Admittimus igitur Deum, qui eſt ens per ſe neceſſariũ, continere omnia iſta inferiora, quia eſt primum ens; niſi enim in ſe ipſo eſſentialiter eſſet primũ ens, non poſtularet ſibi habere in ſe omnem eſſendi rationem, vel formaliter, vel eminenter: at quamuis eſſentialiter ſit primum ens, non proinde eſſentialiter continet iſtam eminentem continẽtiam inferiorum, ſed ſolùm radicaliter, vt ad tertiam probationẽ iam diximus. Tertia probatio æquiuocatione laborat, & rem aliàs intellectu difficilẽ reddit omninò inintelligibilem. 57. Ad confirmationem. Ad primam probationẽ. Ad 2. Ad 3.

58. Aduertendum eſt igitur continentiã eminentialem duobus modis (quod ad inſtitutum pertinet) accipi poſſe. Vno modo pro continentia, quæ aliquid cõtinet in eſſe quodã altioris ordinis, & ſecundũ ſe lõgè nobilius, & perfectius: & hęc vel eſt cauſſalis, vel ordinẽ habet ad cõtinentiã cauſſalẽ, quã ꝓpriè appellamus cõtinentiã virtualẽ, virtualitate ſc. actiua. Et hoc modo creaturę eminẽter continẽtur in Deo: quia cõtinentur in eo ſecundum eſſe quoddam altioris

Ffff ordinis

ordinis, & lõgè nobilioris perfectionis: ſunt enim in Deo ipſa creatrix eſſentia, vt dicunt Auguſtinus, & Anſelmus. Altero modo continentia eminentialis ſumitur pro continentia prima, & radicali conueniẽtiæ alicuius prædicati: quia ſcilicet eſt prima ratio, cur tale prædicatum conueniat. Quam eminentialem continentiam diſtinctam à priori tenetur admittere Suarius, cũ ſępiſsimè doceat diuinam eſſentiam eminenter continere relationes diuinas, vt patet ex Met. diſp. 30. ſect. 5. n. 2. & paſsim alibi: nec enim diuina eſſentia continet relationes diuinas in aliquo eſſe altioris ordinis, & perfectioris, vt per ſe patet; ſed ideò dicitur eas continere, quia eſt veluti radix, & prima ratio, cur illæ Deo formaliter conueniant, vt idem Suarius explicauit lib. 7. de Trin. c. 5. n. 13. & generaliter eſſentia dicitur eminenter cõtinere eas perfectiones, quę ad eam, aut conſequuntur, aut veluti conſequũtur. Non ineptè igitur theologizabimus, ſi dicamus eſſentiam diuinam, vt eſſentialiter eſt eſſentia, in hoc ſenſu eminenter continere ſuas perfectiones attributales; quia noſtro modo intelligendi, eſt prima radix, & prima ratio, cur illæ cõueniant Deo veluti qualitates quædam ſubſtantiales ſubſtantialiter eam veluti qualificantes.

59. Soluitur 3ª probatio. Hoc ſuppoſito ad tertiam probationem admittimus: in Deo, noſtro intelligẽdi modo, ponendam eſſe priorẽ quãdam rationem eſſentialem, quàm ſit ipſa formalis eminẽtia creaturarũ. Quãdo verò interrogatur, an in illa eminenter contineantur creaturæ? Reſpondẽdum eſt eminenter contineri eminẽtia quadam radicali; quia radicaliter in ea continetur ipſa formalis continentia eminentialis: ex quo non bene infertur ipſam formalẽ continentiã eminentialem creaturarũ eſſentialiter includi in diuina eſſentia: riſibilitas enim radicaliter continetur in eſſentia hominis; & tamẽ non continetur eſſentialiter. Quare negandũ eſt ipſam continentiã eminentialem creaturarum formaliter cõuenire eſſentiæ diuinæ ſecundùm illam primam eſſẽtialem rationem. Nec inde bene inferes illam rationẽ eſſentiæ eſſe finitam in genere entis: quia licet in ſua eſſentiali ratione eſſentialiter nõ includat omnẽ perfectionẽ ſimpliciter; omnem tamẽ continet eminẽtia radicali: quod ſatis eſt, vt ſimpliciter dicat ens infinitũ infinitate entitatiua. Nec ſimiliter bene inferes continentiam eminẽtialem nullo modo poſſe Deo conuenire: quoniã licet non conueniat eſſentialiter; conuenit tamen conſequenter, & cõcomitanter; ad hoc enim ſatis eſt cõtinentia radicalis, quæ diuerſa eſt à cõtinentia eminentiali creaturarum. Et quia vtraque iſta continentia non fuit diſtincta, ideò argumentum apparentiã habuit demonſtrationis; cùm tamen longè ſit à demonſtratione.

60. Ad quartam demonſtrationem. Quarta etiã demonſtratio ex eodem, ſimili ęquiuocatione laborat: nam ſi de eminẽtia radicali ſit ſermo; antecedens eſt falsũ: quin potiùs ex eo attributa ſũt formaliter in Deo; quia in diuina eſſentia eſſentialiter ſumpta eminenter cõtinentur: eminenter inquam. i. tanquam in prima radice, & ratione totius perfectionis ſimpliciter ſimplicis. Id, quod de perfectionibus relatiuis docuit idẽ Suarius in Met. diſp. 30. ſect. 5. n. 2. ideo enim, vt ait, neceſſariũ fuit eas formaliter eſſe in Deo; quia eminenter continebãtur in diuina eſſentia: non quidem ea eminentia, qua creaturæ cõtinentur in Deo (hęc enim opponitur modo eſſendi formaliter) ſed eminẽtia, quę eſt prima ratio, & radix, cur aliquid Deo conueniat. Eodem igitur modo ideò attributa ſũt in Deo formaliter; quia in diuina eſſentia tanquam in prima radice continentur. Porrò ſi antecedens intelligatur de eminentia, quæ conuenit ſecundum eſſe altioris ordinis (qualis eſt eminentia, qua creaturæ ſunt in Deo) cũ talis eminentia nec detur, nec dari poſsit in Deo reſpectu perfectionũ attributalium; admittimus attributa in eo ſenſu nõ prius eſſe in Deo, quàm ſint formaliter. Cum verò additur ea nõ aliter poſſe Deo cõuenire, niſi formaliter; id negãdum eſt: poſſunt enim etiã conuenire eminenter eminentia radicali; ſi nimirum Deus ſumatur, vt eſſentialiter eſt Deus: ideò enim formaliter conueniunt Deo; quia eſſentia diuina eſſentialiter ſumpta eminenter, id eſt, radicaliter poſtulat ea formaliter ſibi ineſſe. Si verò antecedens ſumatur in ſenſu negatiuo: attributa ſcilicèt non poſſe Deo conuenire eminen-

eminenter eo eminentiæ genere, quo creaturæ eminenter ſunt in Deo: conſequentia eſt inutilis; cuius probatio ſatis eſt friuola; quia ex eo, quod attributa eſſentiali ratione diuinæ eſſentiæ illo modo non conueniunt, infert attributa illi, vt ſic, conuenire formaliter; cũ tñ detur eminentia radicalis, quæ formali non opponitur; quin potius eã, vt ſibi debitã poſtulat. Hęc tam latè, & explicatè diximus, vt incluſã in argumẽto ęquiuocationẽ euidẽter oſtenderemus.

61. Ad quintã demonſtrationem. Ad quintam demõſtrationem ex eodem dicendum eſt, quod ſicut Deus eſt ens perfectiſsimũ entitate, quæ ſimpliciter eſt perfectio: ita eſt ens perfectiſſimo modo, qui denotet perfectionem ſimpliciter: etenim ſicut Deus habere non poteſt, niſi entitatem, quæ eſt perfectio ſimpliciter; ita ſuam entitatẽ habere non poteſt, niſi modo, qui ex ſe denotet perfectionem ſimpliciter. Et ob hanc rationem omnia, quæ habet, ſubſtantialiter habet; quia modus ſubſtantialiter eſſendi id, quod eſt, eſt modus denotans perfectionem ſimpliciter. Talis autem non eſt aut modus eſſendi aliquid formaliter, aut eſſendi aliquid eſſentialiter. Nam eſſe formaliter tale, nõ ſemper denotat perfectionem: nec enim Deus eſt formaliter leo, aut lapis, ſed ſolùm eminenter. Simili modo eſſe eſſentialiter tale ex ſe nõ denotat perfectionem ſimpliciter, ſed tunc ſolùm, cum ex non eſſe eſſentialiter tale, infertur eſſe tale accidẽtaliter. Quæ illatio ſolũ vim tenet in rebus creatis; quoniam in illis, quòd eſſentialiter non conuenit, accidentaliter conuenit: & quod non eſt eſſentia, eſt accidens, at in Deo talis conſequentia non valet; quia licet eſſentialiter, non ſit talis, non proinde eſt talis accidentaliter; quia eſt talis ſubſtãtialiter. Cum igitur eſſe eſſentialiter tale ex ſe non dicat perfectionem ſimpliciter, non oportet, vt Deus quicquid eſt, eſſentialiter ſit.

62. Ad argumẽtum in forma. Ad argumentum igitur in forma dicendum eſt Deum & eſſe ens perfectiſſimum, & habere ſuam entitatem modo habẽdi ſimpliciter perfectiſsimo. i. modo, qui ex ſe dicat perfectionẽ: nã ſicut Deo debita eſt omnis entitas, quæ eſt ſimpliciter pfectio: ita debetur omnis modus eã habẽdi, qui ex ſe denotat perfectionẽ ſimpliciter. Et ideò omnia, quę habet, ſubſtãtialiter habet: quia quoad omnia, quæ habet, melius eſt habere ea ſubſtantialiter, quàm non habere ſubſtantialiter: cæteros autẽ habendi modos habebit conſentaneè ad naturã entitatis, quæ Deo tribuitur. Et quia perfectiones attributales ſũt perfectiones ſimpliciter ſimplices, ideo eas habet formaliter: quia melius eſt eas habere formaliter, quàm ſolùm eminenter: cæteras autẽ pfectiones, quæ ſunt in creaturis, non habet formaliter, ſed ſolùm eminẽter: quia perfectiones illius generis melius eſt habere eminenter, quàm formaliter. Explicata autem maiori in ſenſu dato, neganda eſt minor: quia eſſentialis incluſio, cũ ex ſe non denotet pfectionẽ ſimpliciter (id enim affirmandũ eſt in hac ſententia negante) ex ſe nõ eſt perfectior; ſed tũc ſolùm, cũ eius negatio infert incluſionem accidentalem, quã non infert in diuinis, ſed in creatis.

Quare iſte modus habẽdi conueniet Deo iuxta naturã eorũ, quę ſunt in Deo: & ideò prędicata ex ſua generali ratione eſſentialia, & quidditatiua eſſentialiter includet; quę verò ex ſua ratione nõ ſunt talia, includet quidẽ ſubſtãtialiter (quia nõ poſſunt non trãſire in ſubſtantiã) non tamẽ eſſentialiter; quia in Deo ex ſua natura conſeruãt modũ ſui generis, vt ſuprà diximus, & patet in relationibus diuinis, quæ licet trãſeant in ſubſtantiã; ſeruãt tñ modũ ſui generis: quia afficiunt eſſentiã ſubſtantialiter quidẽ; ſed tñ modo relatiuo: quare melius eſt eas nõ eſſentialiter cõuenire Deo, quàm eſſentialiter. Minor igitur merito erit negãda: tantũ enim abeſt, vt perfectiones attributales pfectiori modo includãtur, ſi eſſentialiter includãtur, vt melius ſit eas eſſentialiter nõ includi; quia melius eſt, quod naturæ cuiuſq; perfectionis conuenit. Ad probationẽ minoris ſæpè diximus ſatis eſſe, vt Deus intelligatur infinitè perfectus, ſi ex vi ſuæ eſſentiæ ſit prima radix, primaq; ratio conuenientiæ omnis perfectionis ſimpliciter, quãuis ex vi ſuę eſſentiæ nõ vẽdicet eſſentialiter omnẽ perfectionem. 63.

Sexta demõſtratio adhuc eſt eiuſdẽ. Pro ſolutione admittim⁹ pfectiones attributales eſſe in Deo, vt aliquid de ſubſtãtia Dei: nec ptinere ad cõſtitutionẽ 64. Ad ſextam demonſtrationem.

 perſo-

perſonarum, ſed ad abſolutam Dei ſub-
ſtantiam. Sed plane non video, quomo-
dò inde inferatur eas eſſe eſſentiales eſ-
ſentiæ. Nam ſi conſequentia deducatur
ex eo, quòd perfectiones realiter ſunt
idem cum eſſentia; conſequẽtia non eſt
formalis: quia relationes ſunt idem rea
liter cum eſſentia; & tamen non ſunt de
illius eſſentia, vt idem Suarius fatetur.
At ſi ex eo inferatur conſequentia, quia
perfectiones attributales conueniunt
eſſentiæ, & ratione eſſentiæ Deo; adhuc
eſt inutilis; quia petit principium: con-
tendimus enim non omnia, quæ perti-
nent ad eſſentiam, eſſe de illius eſſentia.
At, inquit, diuina eſſentia maximè eſt de
eſſentia: reſpondemus ipſam quidem eſ-
ſentiam ſub ratione eſſentiæ eſſe ſibi eſ-
ſentiam: non tamen, quæ illi veluti adiũ-
guntur, eſſe illi eſſentiam: de hoc enim
eſt controuerſia.

65. Ad 7. Septimam rationem adducebat Bel-
lomontanus contra Scotum in quęſt. de
attributis, vt vidimus q. 5. ar. 4. §. 9. Sed
ſicut ibi nihil contra Scotum effecit; ita
nec modò aliquid efficiet. Rationem D.
Bernardi contra Gilbertum ibi latè de-
clarauimus, nam contra Gilbertum vim
habet: contra nos, nullam: admittimus
enim ſapientiam (quam ponimus extra
eſſentiam eſſentię) nec maiorem eſſe ip-
ſa eſſentia, nec minorem: eſſe tamen æ-
qualem. Cum verò infertur ſapientiam
includere totam perfectionem eſſentię,
ſi de perfectione eſſentiali id intelliga-
tur; ſumitur id, de quo eſt controuerſia.
Si verò id intelligatur de perfectione
ſubſtantiali; vt ſit ſenſus ſapientiam in-
cludere totam realitatem eſſentiæ; ad-
mittimus: quia eſt vna ſubſtantia cum
illa. At inde non benè infertur ſapien-
tiam eſſentialiter includi in eſſentia, vt
ſæpiùs aduertimus.

66. Ad 8. Octaua ratio Molinæ euidenter pe-
tit principium, ſi intrinſeca ratio idem
eſt, quòd ratio eſſentialis: de hoc enim
eſt controuerſia, an diuina eſſentia eſ-
ſentialiter includat omnem infinitatẽ,
atque perfectionem: negat hæc opinio:
nam licet abſolutè diuina eſſentia dicẽ-
da ſit infinita, & omni ex parte perfe-
cta: tamen ſumpta cum reduplicatione,
vt eſt eſſentia, ſolùm habet infinitatem,
& perfectionem ſui generis, quam Sco-
tus appellat primariam: & in hoc ſenſu
eſſentia eſt omnis perfectio non forma-
liter, aut eſſentialiter, ſed radicaliter.
Nec benè inde infert Molina eam, vt ſic
eſſe in potentia. Vide, quę pro Scoto di-
ximus q. 5. ar. 4. §. 5. n. 106.

67. Ad 9. Ad 9. quidam negant maiorem, ſi ſer-
mo ſit de eſſe exiſtentiæ: nolũt enim ex-
iſtentiam eſſentialiter includi in eſſen-
tia diuina. Aliquos ita ſẽſiſſe refert Sua-
rius lib. 1. de eſſentia Dei c. 2. n. 4. inter
eos eſt Ioannes de Salas 1. 2. q. 3. tract.
2. diſp. 3. ſect. 7. n. 32. pag. 223. Sed oppo-
ſitam ſententiã probauit vtraque ſcho-
la Thomiſtarum, & Scotiſtarum: ex Tho-
miſtis vide Caietanum 1. p. q. 3. ar. 4. ad *Caiet.*
2. ex Scotiſtis Herreram 1. tom. diſp. 8. *Herrera.*
q. 9. notab. 5. pag. 180. col. 1. ex Nouiori-
bus Suariũ ad 3. p. diſp. 11. ſect. 1. & lib. 1
de eſſentia Dei c. 2. n. 5. Molinam 1. p. q. *Molina.*
3. ar. 2. diſp. 1. Valentiam 1. tom. diſp. 1.
q. 3. punct. 4. Admiſſa igitur maiore ne-
ganda eſt minor: quam non aſſumit D.
Thomas 1. p. q. 4. ar. 2. quia ſolùm dicit
omnes perfectiones pertinere ad per-
fectionem eſſendi; quod eſt verum: an
verò omnem ſibi eſſentialiter vẽdicet?
id non expreſsit.

68. Ad 10. Ad 10. negatur antecedens. Ad pro-
bationem reſpondetur primò propoſi-
tionẽ ſumptam etiã apud Logicos eſſe
falſam, homo enim, quatenus homo, eſt
riſibilis, & tamen riſibile non eſt de eſſẽ
tia hominis, nec datur aliqua ratio, cur
illa propoſitio in creatis vniuerſaliter
non ſit vera; bene tamẽ in diuinis; quin
potius inferiùs dicemus hãc eſſe falſã:
Deus in quantũ ſapiens, eſt iuſtus. Reſpõdetur
2. ex Capreolo in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 16. *Capreo.*
Aureoli cõtra 2. fol. 129. col. 1. Auguſti-
nũ non reduplicare rationem formalẽ
ſapientiæ, ſed modũ prædicandi abſolu-
tè, vel relatiuè, ſiue potius rationẽ præ-
dicati eſſentialis, vel notionalis. Mens
ergo Auguſtini ex ſentẽtia Capreoli eſt *Aug.*
hæc, vt filius *non eo verbũ, quo ſapiẽtia*; quia,
qua verbũ, dicitur relatiuè, & habet ra-
tionem notionalis: at quà ſapientia, di-
citur abſolutè, & habet rationem eſſen-
tialis, vt idem Auguſtinus ibi explicat:
cum tamen filius eo ſapientia ſit, quo
eſſentia: quia vtroquę modo dicitur
abſolutè, & ad eſſentiam pertinet.

69. Ad 11. 11. ratio indigna eſt ſolutione: vnde e-
nim valet hęc cõſequẽtia: attributa præ-
dicãt ſecũdũ [illegible] nõ relatiuè [illegible] ad
abſolu-

abſolutè. Ergo prædicâtur eſſētialiter?

Similiter friuola eſt cōfirmatio: quoniam nec iſta valet: attributa pertinent ad ſubſtantiam, & non ad perſonas. Ergo includuntur eſſentialiter in eſſentia.

Ad 12. 12. ratio puerilis eſt: nec enim in diuinis, in quibus omnia ſubſtantialiter ſunt vnum, valet hæc conſequentia: hoc non eſt de eſſentia. Ergo eſſentia eſt in potentia ad illud. Vide, quæ diximus pro Scoto q.5.ar.4. §.5. n.106.

Ad 13. 13. ratio eſt indigna viro docto: nam petendo principium appellat blaſphemum id, quod doctiſsimis placet theologis. Quare & inſcitia in arguendo notanda eſt, & audacia reprehendenda.

Ad 14. 14. ratio ex dictis ſoluta manet: nec enim negamus infinitatem eſſentię etiā pro illo ſigno, in quo cum ſua eſſentialitate ſumitur: eſt enim infinita in ſuo genere, nempe in genere eſſentiæ: etenim infinitam habet ſubſtantiam, infinitam immaterialitatem, & denique infinitam vitam: negamus tamen illi pro illo ſigno omnem infinitatem; quia, vt ſic, non habet infinitatem ſecundariam, & qualificatiuam. Vnde dici poteſt infinita intenſiuè, non tamen extenſiuè.

70. Ad 15. Ad 15. neganda eſt ſequela; ſi inferatur aliquid eſſe in Deo, quod realiter, atque ſubſtantialiter non eſt Deus: nā perfectiones relatiuæ eſſentialiter non includuntur in eſſentia; & tamen realiter ſunt idem cum eſſentia. Probatio autem ſequelæ nullam habet vim: cum enim ſapientia realiter ſit Deus, erit ens à ſe, id eſt, non ab alio: nec enim habet cauſſam efficientem. At inde friuolè infertur ſapientiam eſſentialiter includi in eſſentia: datur enim inſtantia in relatiuis. Vide in art. præcedente §. 6. Porrò ſi inferatur aliquid eſſe in Deo, quod formaliter nō eſt diuina eſſentia; admittenda eſt ſequela: nec id eſt abſurdum in ſenſu inferiùs explicando. Impugnatio autem ſatis eſt debilis: quia ſatis eſt ſapientiam eſſe idem realiter cum eſſentia, vt dicatur eſſe ens non ab alio, ſed à ſe: ex quo non bene infertur ſapientiam eſſentialiter includi in Deo.

71. Ad poſtremum. Ad poſtremum argumētum dicimus Ariſtotelem nunquam dixiſſe æternitatem eſſe de eſſentia Dei: hæc enim ſunt illius verba: *Quare vita, & duratio continua, & æterna exiſtit in Deo: hoc enim eſt Deus*, quę verba vel poſſunt explicari in ſenſu idētico, vt ſit ſenſus; Deus realiter eſt hæc omnia, vt diximus ſupra q.5. ar.4. §.10. n.167. Vel hunc habent ſenſum, *hoc enim eſt Deus*, id eſt, Deus eſt viuens, & eſt æternus; & hæc de iſto art. & quæſtione.

QVÆSTIO VIII.

Quomodò eſſentia ſe habeat ad attributa quoad eſſentialem incluſionem?

CONTVLIMVS attributa cum eſſentia inquirendo, an eſſentialiter includerentur in ea. Nunc conferimus eſſentiā cum attributis, & inquirimus, an eſſentialiter in illis includatur? Nec quæſtio videri debet ſuperflua: quia fieri poteſt, vt inter duo non detur mutua conuertētia quoad eſſentialem incluſionē: animal enim eſſentialiter includitur in homine; non tamen homo in animali. Duobus autē modis poteſt eſſentia cū attributis conferri. Vno modo, prout à nobis ſimul cum illis concipitur; & eſt ſenſus; vtrum eſſentia ſit de conceptu quidditatiuo attributorum. Altero modo; prout eſſentia, & attributa ſunt in ſe, & eſt ſenſus; vtrùm eſſentia ſit de eſſentia attributorum. Duo ergo erunt articuli. Primus inquiret; vtrùm eſſentia, vt à nobis concipitur, ſit de eſſentiali conceptu attributorum? Secundus quæret; vtrùm eſsentia, vt eſt in ſe, ſit de attributorum eſsentia?

ARTICVLVS I.

Vtrùm eſſentia, vt à nobis concipitur ſit de conceptu quidditatiuo attributorum?

§. I.

Refertur pars affirmans.

PRO parte affirmāte communiter citatur Torres de Trinitate q.28. ar.2. diſp.2. dub.vlt. poſt princip. 1. *Torres.* pag.51.col.3. ſed de attributis potius agit in terminis ſequentis art. idē tamen diceret in noſtris terminis: nā ſi à parte rei, vt ille putat, eſsentia eſsentialiter includitur in attributis; à fortiori in noſtro intellectu erit de conceptu eſſentiali illorū. *Cumelius.* Idem iudico de Cumelio

ibi q.8.in 3.dub. pag. 845. col. 2. §.*quam rē vt intelligas*, atque de Molina ibi diſp. 4. in principio: quanuis enim agant de attributis,& eſsentia,vt ſunt in re;idem dicerent de illis, vt ſunt in noſtro intellectu. Quare in terminis propoſitis in ar. partem affirmantem defendit Suar. lib.1.de eſsentia Dei c.12.n.3.& 7. Vnicum fundamentum eſt:quoniam impoſſibile eſt excludi à cōceptu alicuius rei, quod à parte rei eſt de illius eſsentia. Sed à parte rei eſsentia eſt de eſsentia, & quidditate cuiuſque attributi. Ergò eſſentia eſſentialiter includitur in conceptu quidditatiuo cuiuſq;. Minor ſupponitur,vt vera,probanda in ar.ſequēti.Maior eſt nota; quia, quod eſt de eſſentia alicuius rei, nec poteſt excludi à conceptu illius abſtractione negatiua; nec præciſiua: non quidem negatiua, quia, ſi quod eſt de eſſentia alicuius, de eo negetur, iam idem non concipitur: eſſentia enim variatur aliquo vel addito, vel dempto. Nec etiam præciſiua: quia licet, quod eſt de eſſentia actu, & explicitè non conſideretur conſiderata re,de cuius eſſentia eſt; implicitè tamen in ea conſideratur: vt patet in eo, qui actu cōſiderat hominem, vt animal rationale; is enim,quanuis actu non cōſideret viuens, corpus,ſubſtantiam, & ens;virtute tamen,& implicitè illa conſiderat, cum implicitè contineantur in animali.

Fundamentum ſententiæ affirmātis.

§. 2.

Refertur pars negans.

2. Auctores ſētentiæ negātis.

PArtem tamen negantem in noſtris terminis probat Bellomontanus 1.p. diſp. 119. c. 2. vbi docet, quòd ſicut attributa non ſunt de conceptu eſſentiæ, nec de illa eſſentialiter prædicantur; ita etiam eſſentia eſſentialiter non includitur in conceptu attributorum,nec de illis prędicatur in quid. Referri ſolet pro hac ſententia Capreol⁹ in 1.d.8.q.4.ar.3. ad 16. Aureoli contra ſecundam: ſed ibi hanc ſententiam non inuenio. Illam tamen tenentur probare Scotiſtæ: cum enim exiſtiment eſſentiā à parte rei non eſſe de eſſentia attributorum,vt patebit ex ſequenti art.à fortiori exiſtimabunt eam non eſſe de cōceptu quidditatiuo eorum.

Capreol.

3. Prima ratio

Hæc ſententia primò confirmatur: quodlibet attributorum concipitur à nobis,vt præciſum ab eſſentia.Ergo eſſentia non includitur eſſentialiter in cōceptu attributorum. Antecedens patet: conſequentia probatur; quia nihil poteſt concipi ſine eo,quod eſt de conceptu quidditatiuo illius.

Secundò ex Bellomontano: quoniam hoc loco agimus de eſſentia,& attributis,vt ſunt in noſtro conceptu: at in noſtro conceptu ſapientia expreſſè non eſt eſſentia. Ergo in noſtro conceptu ſapientia non eſt eſſentia,quanuis re ipſa ſapiētia contineatur in eſſentia; imò ſit idem cum ea. Conſequentia inde patet;quia, quod expreſſè nō eſt in noſtra cogitatione, non includitur in re cogitata,prout à nobis cogitatur. 4. Secundò.

Tertiò ex eodē Bellomontano:quando expreſsè apprehendimus ſapientiā, & eſſentiam,de illis formamus diuerſos conceptus,quorum vnus non eſt in alio. Ita ergo differunt ratione, vt in noſtro conceptu ſapientia non comprehendat eſſentiam. Et ita de cæteris attributis. 5. Tertiò.

Quartò;quodlibet attributum diſtinguitur ratione ab eſſentia.Ergo nullum attributum in ſuo conceptu includit eſſentiam. Antecedēs conceditur ab omnibus, vt patet ex q.5.ar.7.& 8. Conſequentia probatur;quoniam,quod aliud in ſua eſſentia includit, formaliter eſt idem cum illo; non igitur poteſt ab eo diſtingui ratione. Accedit;quia ſi totū, quod includitur in ratione eſſentiæ,includitur in ratione attributi;quomodò poteſt attributum ratione diſtingui ab eſſentia? 6. Quartò.

Quintò; eſſentia ſub ea ratione, qua concipitur,vt diſtincta à ſapientia v.g. non poteſt formaliter prædicari de ſapientia. Ergo eſſentia, vt à nobis conceptà,non ingreditur conceptū ſapientiæ. Conſequentia eſt nota: quoniam, quę ſunt de eſſentiali conceptu alicuius rei,formaliter prædicātur de illa re:ob hanc enim rationē animal, & rationale formaliter prędicātur de homine. A deſtructione igitur cōſequētis, ſi eſsētia, vt à nobis cōcepta, formaliter nō prædicatur de attributis;vtiq;nec includetur in cōceptu quidditatiuo illorū. Porrò antecedēs nō ſolū nobis ꝓbatur, ſed etiā aduerſarijs: ſi enim bene expēdantur,quæ Suar.ſcribit tū in Met.diſp.30. ſect. 7. Quintò.

ſect. 6. n. 13. tum lib. 1. de eſſentia Dei c. 14. n. 8. ſicut in toto rigore hæc propoſitio eſt falſa *iuſtitia, vt eſt iuſtitia, eſt miſericordia*, ſi ſermo ſit de iuſtitia, & miſericordia, vt concipiuntur à nobis; ita etiam in eodem ſenſu iſta erit falſa: *eſſentia, vt eſſentia, eſt iuſtitia*: nec enim iuſtitia in eſſe iuſtitiæ, vt à nobis concipitur, conſtituitur per rationem eſſentiæ, quatenus eſt eſſentia. Ergo eſſentia ſub ea ratione, qua concipitur, vt diſtincta à iuſtitia, non poteſt formaliter prædicari de iuſtitia, quod fuit antecedens probandum.

8. Vltima ratio. Poſtremo; eſſentia, vt eſt in re, nõ eſt de eſſentia attributorum. Ergò nec in intellectu erit de conceptu quidditatiuo illorum. Antecedẽs ſupponitur probandum in ſequenti ar. Conſequentia inde patet: quia in hac materia valet argumentum de re, vt eſt in ſe, ad ſe ipſam, vt eſt intellectui obiecta. Hæc ſunt huius opinionis potiora fundamenta.

§. 3.
Partem negantem probandam eſſe, ſi attributa eſſentialiter non includuntur in eſſentia.

9. In quo ſenſu opinio negans ſit vera. PRo reſolutione quæſtionis non ſatis ab auctoribus explicatæ illud primo loco, tanquam certiſsimũ ſtatuendum eſt partem negandam omnino eſſe probandam ſi attributa non ſunt de conceptu quidditatiuo eſſentiç: patet; quoniam in hac opinione attributa à nobis concipiuntur ad modum quarundam proprietatum ſubſtantialium diuinç eſſentiç, vt diximus ſuprà q. 4. ar. 3. n. 3. & q. 7. ar. 1. §. 6. & ar. 2. §. 5, cui theologizãdi modo ſatis fauent Damaſcenus lib. 1. de fide c. 4. Cyrillus lib. 11. theſauri cap. 1. Nyſſenus ad Ablauium pag. 93. poſt medium. Cum igitur eſſentia apud iſtos theologos cõcipienda ſit à nobis ad modum veluti cuiuſdam ſubiecti in ordine ad attributa; fieri nõ poteſt, vt eſſentia, quatenus eſſentia, ſit de eſſẽtia attributorum: nam apud Ariſtotelem, & omnes metaphyſicos, quæ habent rationem proprij ſubiecti, ſunt extra eſſentiam, & conceptum quidditatiuum ſuarum veluti proprietatum ex 7. Metaph. cap. 5. tex. 17. vbi ſubiecta in diffinitione ſuarum proprietatum ponuntur, vt additamenta: quæ eſt communis doctrina metaphyſicorũ in d. cap. 5. & logicorum lib. 1. Poſter. cap. 4. Quare ſi de eſſentia theologizandũ eſt, vt reſpectu attributorum habeat rationem veluti ſubiecti; vtique dicendũ eſt eam in diffinitione attributorum non poni, vt partẽ per ſe diffinitiuam illorũ, ſed ſolùm, vt quoddam veluti additamẽtum. Ex quo infertur eam non prædicari de attributis in primo modo per ſe; nam, quę ita prædicantur, ſunt partes eſſentialiter diffinientes id, de quo prædicantur, vt patet ex communi doctrina logicorum in d. c. 4. nam & attributa iuxta explicatum theologizandi modũ prædicantur de eſſentia, non primo modo per ſe, ſed ſecundò.

(Damaſc. Cyrillus. Nyſſenus. Ariſtotele)

Ad fundamentum opinionis affirmantis. Nec huic opinioni aliquid officit fũdamentum opinionis affirmantis: quoniam ſupponit eſſentiam diuinam in re eſſe de eſſentia attributorum, quod auctores huius opinionis negant, ſed de hoc in ſequenti articul.

§. 4.
Quid dicendum ſit, ſi attributa ponantur eſſentialiter includi in eſſentia.

SEd quoniam in præcedente q. art. 1. §. 4. longè veriorem cenſuimus ſententiam, quę affirmat attributa eſſe de intrinſeca, & eſſentiali ratione eſſentiæ; oportet, vt hac ſententia ſuppoſita quæſtionem dirimamus. Pro vera reſolutione pręmittendũ eſt id, quod præmiſimus in præcedente q. ar. 1. §. 4. eſſentiam ſcilicèt duobus modis poſſe à nobis concipi. Vno modo ſub adæquata ratione eſſentiæ, confuſè tamen, & inexplicatè concepta, id eſt, nõ explicando prædicata eſſentialia, quibus conſtituitur in eſſe eſſentiæ, vt quando concipitur ſub ratione diuinitatis abſolutè. Altero modo prout concipitur ſub aliqua ſpeciali, & determinata ratione ipſius eſſentiæ, vt ſi diuinitas concipiatur ſub ratione ſubſtantiç, aut ſpiritus, aut viuentis, aut deniquè iuſtitiç, vel miſericordiç. 10. Quid dicẽdum ſit ſi attributa ponantur eſſe intrinſeca eſſentiæ.

Si diuina eſſentia hoc poſteriori modo concipiatur (quomodo concipitur à Scotiſtis, qui eſsentiam diuinam concipiunt, vt ſubſtantiam quandam infinitã, immaterialem, atquè viuentem, & hanc diſtinguunt ex natura rei ab attributis.

Quo etiam modo concipiunt diuinam eſsentiam, qui docent attributa non eſſe de intrinſeca ratione eſsentiæ; deniq; iſto modo concipitur eſsentia ab ijs, qui eam ab attributis ſola ratione diſtinguũt: omnes enim iſti, dum dicũt eſſentia, vt eſsentia eſt, reduplicãt rationẽ ſubſtantiæ immaterialis, & viuentis) ſi, inquam, diuina eſsentia iſto poſteriori modo ſumatur; ſit prima concluſio diuina eſsentia non eſt de quidditatiuo conceptu ſuorum attributorum. Hæc eſt veriſsima, quanuis admittamus attributa eſsentialiter includi in eſsẽtia. Probatur: quoniam licèt diuina eſsentia in ſuo conceptu eſsentialiter includat omnia ſua eſsẽtialia prædicata; ipſa tamen prędicata diuiſim ſumpta ſe ſe mutuo eſsentialiter non includunt. De attributis id latè oſtendemus in ſequẽti q. de prædicatis verò omnium cõſenſu eſsentialibus idem affirmari debet, vt diximus in q.7.ar.1. §.4. etenim diuina eſsentia pręciſè ſumpta ſub ratione ſubſtantię ſolùm conſideratur ſub quadam habitudine, quá tanquam vltima differentia ratio ſubſtantiæ conſtituitur in tali eſse; quę ipſa non eſt ratio, qua veluti vltima differentia conſtituitur eſse immateriale, aut eſse viuentis in tali eſse. Quin potius diuina eſsentia præciſè ſub ratione ſubſtantiæ formaliter diſtinguitur ſaltem per intellectũ à ſe ipſa, vt formaliter eſt ſpiritus, aut vita; adeo, vt hæc ſit vera: conceptus diuinæ eſsentiæ, provt eſt ſubſtantia, non eſt conceptus diuinæ eſsentiæ, vt eſt vita: quia ratio formalis obiectiua ſubſtantiæ, non eſt ratio formalis obiectiua vitæ, ſicut etiam cõceptus diuinę eſſentię, vt eſt ſubſtantia, aut ſpiritus, aut vita, non eſt conceptus illius, vt eſt ſapientia, de quo inferius q. 9. & 10. Cum igitur prędicata eſsentialia diuinæ eſſentię diuiſim ſumpta ſeſe mutuo in ſuis conceptibus non includant, concedendum eſt diuinam eſsentiam conceptam ſub aliqua ſpeciali ratione ſibi eſsentiali non eſse de conceptu attributorũ; quantumuis ipſa abſolutè concepta in ſuo conceptu includat attributa.

12. Nec aduerſus hanc concluſionem ita explicatam quicquam facit fundamentum opinionis affirmantis: quia negandum eſt eſsentiam diuinam ſub illo cõceptu eſse de conceptu eſsentiali attributorum. Imò negandum eſt ipſa attributa eſse de eſsentia ipſius eſsentiæ, provt ſic concipitur; quanuis admittatur ea eſse de conceptu diuinæ eſsentię abſolute ſumptæ.

Si verò eſſentia diuina concipiatur priori modo; id eſt, ſub adæquata ratione eſſentiæ, confuſè tamen, & inexplicatè, ſit ſecunda concluſio: diuina eſſentia concepta ſub adæquato conceptu eſſẽtiæ, confuſo tamen, eſt quidem eſſentialiter idem cum ſuis attributis; non tamen eſt de eſſentia illorum, nec de illis prædicatur in quid primo modo. 13.

Pro explicatione huius concluſionis præmittendum eſt non eſſe omnino idẽ aliquid eſſe de eſſentia alicuius, & eſſe idem eſſentialiter cum illo: nam, vt aliquid ſit eſſentialiter idem cum alio, ſatis eſt, quod cum illo ſit vnum in eſſentia, quomodo diffinitum idem eſſentialiter eſt cum ſua diffinitione. At vero, vt aliquid ſit de eſſentia alterius, opus eſt, vt per ſe primo ſit conſtitutiuum illius in aliquo certo, & determinato eſſendi gradu eſſentialiter illi debito, tãquam primum formale principium talis gradus eſſendi: hoc enim reperitur in omnibus prædicatis, quæ de alio eſſentialiter prædicantur: etenim animal ideo eſt de conceptu hominis, quia cõſtituit hominem in eſſe ſenſitiui, vt primum formale principium ſentiendi, & ſic de cęteris. In diuinis etiam ideo ſubſtantia infinita dicitur eſſe de conceptu eſſentiali diuinę eſſentiæ; quia per ſe eſt formale principium huius eſſendi gradus.

Ex hoc iam infertur noſtræ aſſertiónis confirmatio: nam eſſentia diuina concepta ſub ratione eſſentiæ, & quatenus talis eſt, non poteſt per ſe, & ratione ſui aliquod attributum conſtituere in eſſe talis attributi: v.g. non poteſt per ſe conſtituere ſapientiam in eſſe ſapientiæ. Ergo non poteſt eſſe de eſſentia alicuius attributi. Conſequentia valet ex præmiſſa doctrina. Antecedens autem euidenter oſtenditur, ſi præmittamus eſſentiam diuinam ſub ratione adęquata eſſentiæ non dicere ſpecialem aliquẽ eſſendi gradum abſtrahibilẽ à ſuis prædicatis eſsentialibus, ratione cuius poſſit conſtituere attributum in aliquo eſſendi

ſendi

1. Cõcluſio.

2. Cõcluſio.

Non idem eſt eſſe de eſſentia alicuius, & eſſe idem eſſentialiter cũ illo.

Vera cõfirmatio cõcluſio.

ſendi gradu: ſicut enim eſsétia hominis non dicit aliquem gradū eſsendi diſtinctu n ab animali rationali, nec abſtrahibilē ab animali, & rationali; ſed, vt eſt hominis eſsentia formaliter eſt ipſum animal rationale (diffinitum enim formaliter non dicit aliquid abſtrahibile à ſua diffinitione, ſed formaliter eſt ſua diffinitio) ita etiam diuina eſsentia non dicit aliquem eſsendi gradum diſtinctū & abſtrahibilē à gradibus eſsendi ſuorum eſsentialium prædicatorum: ſed formaliter eſt ſua eſsentialia prædicata, vt vnita ineffabili quadam eſsentiæ vnitate. Quomodo igitur, vt eſsétia eſt poterit eſse primum conſtitutiuum alicuius in aliquo ſpeciali eſsendi gradu?

14. Alia cōfirmatio. Sed id clarius oſtendamus ſuppoſita hac doctrina: ſi diuina eſsentia, vt eſt eſsétia, eſt de cōceptu ſapientię v. g. ergo ſub ratione eſsentię erit cōſtitutiua ſapientiæ in eſse, & gradu ſapientię: diximus enim nihil eſse de eſsentia alicuius, niſi ſit cōſtitutiuum illius in aliquo eſse eidem ſubſtantiali. Iam inquiro; an eſsentia, vt eſsentia eſt, conſtituat ſapientiam in eſse, & conceptu ſapientię, quatenus eſt ſapientia; an quatenus eſt ſubſtantia, aut ſpiritus, aut vita, aut iuſtitia, & cæt. Hoc poſterius dari non poteſt; quia diuina eſsentia, vt formaliter eſt ſubſtantia, & præciſè ſub gradu ſubſtantię formaliter nō eſt ſapientia, nec ſub gradu ſpiritus, aut vitę, aliorum ve attributorum, vt ſæpe diximus, & fatentur aduerſarij. Sed nec poteſt dari illud prius; quia eſsentia formaliter conſtituta eſt in eſse ſapientiæ per ipſammet ſapientiam: ſapientia enim ideo eſt de eſsentia eſsentię (vt ſupponimus) quia formaliter eam conſtituit in eſse ſapiētię, tanquam primum, & formale principium ſapiendi. At impoſsibile eſt, vt vnum ſit principiū formale per ſe conſtitutiuum alterius in aliquo eſse, & viciſsim ab illo in tali eſse conſtituatur, vt à principio formali, & primo talis gradus eſsendi. Scio aliquos id non reputare impoſsibile, quandó duo ſūt vna res ſimpliciſsima, & infinita. Sed cum id vix ſit intelligibile, nec aliquid cogat, vt dicamus eſsentiam eſse de conceptu ſuorum attributorum; longe puto probabiliorem ſententiam, quæ id negat.

Concludendum eſt igitur eſſentiā diuinam ſumptam ſub adæquata ratione eſſentiæ eſſe quidem eſſentialiter idem cum ſuis attributis; non tamen eſſe de eſſentia ſuorum attributorū: ſicut enim homo eſſentialiter eſt idem cum animali rationali, & diffinitum cum ſua diffinitione: non tamen eſt de eſſentia ſuæ diffinitionis, aut alicuius partis illius. Quomodo autem eſſentia de attributis prædicetur, dicemus quæſt. 10. 15.

§. 5.

Expenditur vis argumentorum partis negantis.

Voniam noſtra opinio ita parti affirmanti repugnat, vt neganti non omnino conſentiat; operæ pretium erit expendere vim argumentorum, quæ pro negante parte adduximus. Primum argumentum apud aduerſarios parum habet efficaciæ; quia ſine probatione ſumit, quod affirmantes negant: nec enim admittunt aliquod attributum poſſe à nobis concipi conceptu omnibus modis præciſo ab eſſentia. Nam cum ponant eſſentiam eſſe de eſſentia cuiusq; illorum; nō poteſt cōceptus attributi eſſe præciſus ab ea: quia licèt poſsit ab ea explicitè pręſcindere; nunquam tamen præſcindet implicitè, vt docet Suarius libr. de eſſentia Dei c. 12. n. 8. Et oppoſitum non probatur, ſed ſupponitur. Sed nec efficaciam habet apud noſtram opinionem: nam quanuis negemus eſſentiam eſſe de eſſentia attributorum; admittimus tameń eſſentiā formaliter, & eſſentialiter eſſe idem cū attributis, & ſingulis illorum. Suppoſita autem hac opinione antecedens eſt falſum: quia fieri non poteſt, vt attributum concipiatur, vt omnino præciſum ab eſſentia: quia partes diffinitionis nullo modo poſſunt in ſuis cōceptibus abſtrahere à diffinito. Non ideo, quod diffinitum ſit de illarum eſſentia (id enim diximus eſſe falſum) ſed quia ſunt idem formaliter, & eſſentialiter cum diffinito: nihil autem in ſuo conceptu poteſt abſtrahere ab eo cum quo formaliter eſt idem. Cum igitur attributa ſint partes diffinientes diuinam eſſētiam, idem eſſentialiter erunt cum illa, & per conſequens nec eorum conceptus ab illa abſtrahant. 16.

Ad 1. partis negantis.

Nec

17. Soluit quędā instātia.

Nec obſtat, quod cõceptus formalis cuiuſq; attributi realiter ſit alius à cõceptu formali diuinæ eſſentię, etiam vt ſumitur confuſè: nec enim inde bene infertur cõceptum obiectiuum vnius abſtrahere à conceptu obiectiuo alterius: nam in hac propoſitione, *Petrus eſt Petrus* diſtinctus eſt conceptus formalis Petri, vt ſubiecti, & vt prædicati: & tamen cõceptus obiectiuus terminãs vnum conceptum formalem, non abſtrahit à cõceptu obiectiuo alterius. Quod ſi inſtes ex diuerſitate conceptuum formalium inferri, conceptus obiectiuos diſtingui inter ſe ratione; reſpondebo ex diuerſitate conceptuum formalium neceſſario inferri aliquam diſtinctionem inter obiectiuos; quia licèt non neceſſario inferatur diſtinctio rationis ratiocinatæ; neceſſario tamē infertur diſtinctio ſaltem rationis ratiocinantis, vt patet, cũ Petrus de ſe ipſo prędicatur. Quare cõceptus obiectiui diffinitionis, & diffiniti non different ratione aliqua ratiocinata; ſed ſolùm different penes modum concipiendi confuſum, aut diſtinctum; quæ diſtinctio pertinet ad rationem ratiocinantem. Similiter dicendum erit de eſſentia, & attributis: ſapientia enim explicitè concipitur, cum concipitur ſub ratione ſapientiæ; implicitè vero cum concipitur ſub conceptu eſſentiæ: & è conuerſo eſſentia implicite concipitur, cum concipitur ſapientia.

(Alia instātia diſſoluitur.)

18. Ad 2.

Secundum argumẽtum, quod eſt Bellomontani, nihil prorſus habet efficaciæ, vt contra eum bene aduertit Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 12. n. 8. quia cõſequentia eſt inutilis: fundatur enim in propoſitione falſa; falſiſsimum enim eſt id, *quod expreſſè non eſt in noſtra cognitione non includi in re cogitata, prò vt à nobis cogitatur*, ſi generaliter intelligatur: nam fieri poteſt, vt expreſſè non includatur; includatur tamen implicitè: aliàs (vt bene adnotauit Suarius) quando ego expreſſè formo hunc conceptum, *homo eſt animal*, ſuperiora (viuens ſcilicèt, corp⁹, & ſubſtantia) non includerentur in cõceptu hominis; quod eſt contra communem modum concipiendi.

19. Ad 3.

Tertium argumentum ex eòdem Bellomontano eſt omnino inutile: quia licet conceptus formales, quos formam⁹ de ſapientia, & eſſentia, ſint ita diuerſi, vt vnus non ſit in alio (quia ſunt qualitates realiter diuerſæ) obiectiui tamen conceptus illis correſpondentes ita ſe habẽt, vt vnus implicitè ſit in alio: nam ſapientia diuina obiectiuè cõcepta implicitè includit diuinam eſſentiam; diuina etiam eſſentia obiectiuè cognita implicitè continet ſapientiam, vt diximus ad primum. Vide ſupra q. 7. ar. 1. §. 5. ad tertiam rationem.

Ad quartum iam reſpondimus in d. §. 5. ad 2. vbi negauimus antecedẽs, ſi eſſentia diuina concipiatur ſub confuſa, & indeterminata ratione eſſentiæ; quia vt ſic, eſt formaliter idem cum omnibus & ſingulis ſuis prædicatis eſſentialibus, in quibus enumeramus attributa. 20. Ad 4.

Ad quintum patet ſolutio ex d. §. 5. ad quartam rationem. Nunc in forma dicimus in antecedente ſupponi falſum: quoniam eſſentia, vt cõcipitur ſub adæquata ratione eſſentiæ, inconfuſo tamẽ, non eſt formaliter diſtincta ab attributis, nec à ſingulis eorum: ſicut etiam eſſentia hominis, vt confuſé ſignificata, non diſtinguitur formaliter à ſua diffinitione, nec à ſingulis eius partibus: homo enim, vt homo eſt, non ſolùm eſt animal rationale, ſed etiam eſt animal, & eſt rationalis. Non negamus eſſentiam conceptam confuſè diſtingui ratione à ſuis eſſentialibus prędicatis conceptis diſtinctè: hęc tamen diſtinctio eſt rationis ratiocinantis. Antecedens igitur in ſenſu explicato negandum eſt. Ad probationem dicendum, eſt longum eſſe diſcrimen inter attributa collata inter ſe, & inter eſſentiam comparatam cum attributis: nam ſingula attributa habent propriam, & ſpecialem rationẽ formalem, propriumque eſſendi gradũ diſtinctum à gradu eſſendi aliorum, & abſtrahibilem ab illis, ita vt ſuper illum poſsit cadere reduplicatio. Hoc autem non reperitur in eſſentia: nec enim dicit aliquem ſpecialem gradum præter gradus ſuorum prædicatorũ: vnde hæc reduplicatio *eſſentia, vt eſſentia* ſolùm reduplicat (cõfuſè tamen) rationem prædicatorum, ex quibus eſſentialiter conſtituitur: & inde eſt, vt nunquam poſsit negari de ſuis attributis, etiam diuiſim ſumptis: nam homo, vt homo eſt, nunquam verè negabitur, aut de ſua diffinitione, aut de aliqua illius parte: hæc enim 21. Ad 5.

enim propoſitiones nunquam erunt veræ, *homo non eſt animal rationale: homo non eſt animal: homo non eſt rationalis*: quamuis hæc ſit vera, *homo quatenus animal non eſt rationalis*: hęc item; *homo quatenus rationalis non eſt animal*. Similiter igitur dicendum eſt has propoſitiones eſſe veras: *eſſentia diuina, quatenus iuſtitia, non eſt miſericordia: & quatenus ſapientia non eſt iuſtitia*; hæ tamen erunt falſæ: *eſſentia, vt eſſentia, non eſt ſubſtātia: non eſt vita: non eſt iuſtitia, & cæt.* Quod in hac materia eſt diligentiſsimè obſeruandum.

Ad vltimū. Poſtremum argumentum nec repugnat noſtræ primæ aſsertioni, nec ſecūdæ: contra aduerſarios verò vtrum valeat? ex ſequenti ar. patebit.

ARTICVLVS II.

Vtrum diuina eſſentia in ſe ſit de eſſentia attributorum?

1. AGendum eſt conſequenter de eſſentia, & attributis, vt ſunt in ſe ipſis: & inquirendum, an ſicut attributa, vt ſunt in re, eſſentialiter includuntur in eſſentia, iuxta veriorem ſententiam, quam probauimus; ita etiam eſſentia eſſentialiter includatur in attributis? Quæ quæſtio nec eſt inepta, nec ineptè ſupponit in diuinis à parte rei dari vnius in alio eſſentialem incluſionem, vt contra Bellomontanum oſtēdimus q. 7. ar. 2. §. 1. datur enim à parte rei ſufficiens fundamētum huius inquiſitionis: quia illa vnitas actualiſsima omnium, quæ ſunt in Deo, ex ſua natura eſt virtute multiplex admittens virtualem aliquam diſtinctionem. Et ita iam datur locus inquirendi, an ea, quæ virtualiter diſtinguuntur, ita ſe habeant, vt vnum ſit de eſſentia alterius.

§. 1.
Pars affirmans.

2. Auctores partis affirmantis. Torres. Cumelius. Molina. PArtem affirmantem expreſſè probarunt Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 2. dub. vlt. pag. 51. col. 3. Cumelius ibi q. 8. in 3. dubio pag. 445. columu. 2. §. *quarto vt intelligas*, & ibi Molina diſp. 4. in principio; latè Suarius lib. 1. de eſſentia Dei cap. 12. vbi n. 3. affirmat moderniores id ipſum ſentire 1. p. q. 3. ar. 6. & q. 13. ar. 4. & q. 28. ar. 2. ſatis hoc ſignificat Ferrar. 2. contra Gentes c. 9. §. *aduertendum tamen*. Pro hac opinione Suarius primò ita arguit: ſi eſſentia diuina non eſt de eſſentia attributorum, nec attributa ſunt de eſſentia ipſius eſſentiæ: ſed capite 11. probatum eſt attributa in re eſſe de eſſentia ipſius eſſentiæ. Ergò eſſentia eſt de eſſentia attributorum. Conſequentiam inde probat; quia eſſentia magis eſſentialiter includitur in omnibus, quæ ſunt intra Deum, quām è conuerſo, vt putat ſe probaſſe lib. 3. de Trinitate c. 7. n. 7. & 8. Ergo ſi attributa eſſentialiter includuntur in eſſentia, à fortiori eſſentia eſſentialiter in attributis includetur. Ferrar. 1. Ratio opinionis affirmantis.

3. 2. Ratio. Secundo arguit n. 4. ſapientia Dei eſſentialiter eſt actus increatus. Ergo eſſentialiter eſt Deus. Ergò eſſentialiter includit eſſentiam diuinam. Quod ſapientia ſit actus increatus ex eo patet, quia non eſt creatura. Quod vero eſſētialiter ſit actus increatus, inde oſtēdit; quia ſi ſapientia Dei eſt increata, ergo eſt ſuū eſſe actualis exiſtentiæ. Ergo habet illud ex vi ſuę eſſentiæ: nec enim aliunde poteſt eam habere. Ergo eſt eſſentialiter actus increatus. Quod fuit antecedens. Porrò prima cōſequentia inde deducitur, quia nihil poteſt eſſe eſſentialiter ens actu, niſi quod eſt eſſentialiter Deus: nam, quod eſt eſſentialiter ens actu, eſt ſuum eſſe per eſſentiam: cum vero hoc ſit proprium Dei, bene infertur, quod eſſentialiter eſt ens actu, eſſentialiter eſſe Deum. Ex quo bene infertur ſapientiam eſſentialiter includere eſſentiam diuinam, quæ fuit ſecunda conſequentia.

4. 3. Ratio. Tertio numero 5. arguit argumento D. Bernardi cōtra Gilbertum ſerm. 80. in cantica: ſi ſapientia, qua Deus ſt ſapiens & eſſentia Dei ita condiſtinguuntur, vt vna nō ſit de eſsētia alterius, nec è conuerſo; interrogo, an ſapientia ſit æqualis eſsentiæ, vel maior, vel minor. Si minor; non eſt increata, ſed creata. Maior eſse non poteſt, vt patet: ſi autē eſt æqualis; neceſse eſt, vt ſapientia includat totā perfectionem eſsētiæ. Quę ratio (vt ait) licèt à D. Bernardo adducatur ad probandū naturā, & perſonalitatem Dei eſse non poſse res diſtinctas; tamen in vniuerſū probat nō poſse eſse aliquid

aliquid in Deo, quin eſsentialiter includat omnem perfectionem eſsentię diuinę: quod enim non eſt eſsētialiter De⁹, nec Deus eſse poteſt, & conſequenter erit quid creatum.

Confirmatio. Confirmat id ipſum; quia D. Bernardus ex argumento immediatè propoſito concludit *impijſsimè dici ſapientiam, qua ſapiens Deus eſt, non eſſe Deum.* Idem diceret de cæteris attributis. At non video (inquit) quomodo ſapientia poſsit eſſe De⁹ niſi eſſentialiter includat diuinitatem: nam idem Bernardus vult in diuinitate, vt diuinitas eſt, omnia includi, & illam includi in omnibus; ita enim inquit: *Nec enim aliunde bonus, quam vnde magnus; nec aliunde iuſtus, aut ſapiens, quam vnde magnus, & bonus: nec aliunde deniquè ſimul hæc omnia eſt, quàm vnde Deus; & hæc quoquè non niſi ſe ipſo.* Deus igitur ex D. Bernardo inde habet illa attributa, vnde habet, quod ſit Deus: eſt autem Deus eſſentialiter per diuinitatem. Ergo per diuinitatem eſſentialiter erit illa omnia, & per conſequens diuinitas in illis omibus eſſentialiter includitur.

5. 4. Ratio. Quarto ita poſſumus arguere ex eodem lib. 3. de Trinit. c. 7. n. 7. & 8. ſapientia eſt Deus. Ergo eſſētialiter eſt Deus. Ergo in ſuo cōceptu eſſentiali includit diuinitatem. Antecedens patet ex D. Bernardo. Prima conſequentia probatur: quia ſi ſapientia eſt Deus. Ergo eſt ſummè perfectum, quod eſſe, aut concipi poteſt: ſed perfectiſsimus modus eſt habere eſſentialiter deitatem, potius quam alio modo. Hoc argumento putat nihil eſſe in Deo, in quo eſſentialiter non includatur diuinitas.

6. 5. Ratio. Quinto loco Torres, & Cumelius hoc vtuntur medio: quoniam ſicut ens ita ſe habet ad omnes res, vt intrinſecus, & eſſētialiter includatur in omnibus rebus (quælibet enim res intrinſecus, & eſſentialiter eſt ens) ita diuina eſſentia ita ſe habet ad omnia diuina, tam abſoluta, quam relatiua, vt intrinſecus, & eſſentialiter includatur in qualibet re diuina. Inde concludunt nihil eſſe in Deo, quod intrinſecus non ſit Deus, & diuina eſſentia: adeo, vt blaſphemum ſit aſſerere aliquid eſſe in Deo, quod intrinceſè non ſit Deus: aliàs aut eſſet creatura, aut daretur aliquid medium inter Deū, & creaturam.

Poſtremo id confirmant verbis D. Thomæ 1. p. quæſt. 27. ar. 2. ad 3. dum ait; *in ipſa perfectione diuini eſſe contineri, & verbum intelligibiliter procedens, & principium verbi: ſicut, & quæcunquè ad eius perfectionem pertinent.* Ergo ex ſententia D. Thomæ eſſe Dei, & perfectio diuini eſſe (eſſentia ſcilicèt diuina) continet in ſe omnia diuina tam abſoluta, quam relatiua. At non continet omnia continentia interna; ita vt eſſentialiter omnia in ſe contineat, quidquid Caietanus dicat: quoniam diuina eſſentia eſſentialiter in ſe non continet relatiua, vt ex mente D. Thomæ ſupponitur. Ergo ex mente D. Thomæ eſſentia continet in ſe omnia diuina abſoluta, & relatiua continentia communicationis, qua diuina eſſentia eſt communis omnibus rebus diuinis eſſentialiter in illis incluſa, vt ens eſſentialiter includitur in omnibus rebus. Quare ex mente D. Thomæ eſſentia diuina eſt de eſsentia ſuorum attributorum. Hæc ſunt præcipua opinionis affirmantis argumenta. 7. Poſtrema ratio ex D. Thom.

§. 2.

Eligitur opinio negans.

Ex ijs, quæ diximus in pręcedente ar. facilè intelligitur quæſtionem reſoluendam eſſe pro parte negāte. Sed, vt diſtinctius procedamus, ſequentes ſtatuimus concluſiones. 8.

Sit prima concluſio, eſſentia diuina non poteſt eſse de eſsentia attributorum, ſi attributa non ſunt de eſsentia eſsentiæ. Vnde Scotiſtæ priorem opinionem probantes hanc etiam probāt, vt patet ex Rada 1. p. controuerſia 4. concl. 5. pag. 64. Ratio eſt euidens: quia ſuppoſita hac ſententia ideo in re, attributa non ſunt de eſsentia eſsentię, quia in re ſunt quædam diuinę perfectiones, quæ ex ſua natura non conſtituunt eſſentiam, ſed ſolùm veluti qualificant, vt diximus q. 7. ar. 2. §. 5. ad primam, & quintam demonſtrationem, vbi diximus hoc eſse ſatis conſentaneum theologiæ Damaſceni, Cyrilli, & Nyſseni. At, quæ in re ita ſe habent, vt vnum ſit veluti qualitas alterius, mutuo ſe ſe excludunt à ratione eſsentiali, & quidditatiua, vt oſtenſum eſt in præcedente articul. §. tertio. Quare ſi attributa in re non ſūt de intrinſeca ratione eſsentiæ; nec eſ- 1. Cōcl. Rada.

ſentia

ſentia erit de intrinſeca ratione attributorum.

Secũda cõcluſio: apud eos qui verius
9. 2. Cõcluſio. existimant attributa eſſentialiter includi in eſſentia; eſſentia eſt quidem idem formaliter & eſſentialiter cum ſuis attributis; non tamẽ eſt de eſſentia illorũ. Huius concluſionis confirmatio quoad vtranque partem iam eſt poſita in præcedente ar. §. 4. concl. 2. vide ibi.

Nec huic reſolutioni obſtãt, quę pro
10. Ad 1 partis affirmatiuę. parte affirmante adduximus. Ad primũ auctores primæ aſſertionis admittunt primam conſequẽtiam: quia apud illos nec eſſentia eſt de eſſentia attributorũ, nec attributa ſunt de eſſentia eſſentiæ: argumenta in oppoſitum ſoluta ſunt q. 7. §. 5. Porro, qui ſecundam probant cõcluſionem, cum admittãt attributa eſſe de eſſentia eſſentiæ; negent autem eſſentiam eſſe de eſſentia attributorum; admiſſo antecedẽte negabunt primam cõſequentiam. Ad probationem neganda eſt propoſitio ſũpta, ſi eſſẽtialiter includi idẽ eſt, quod eſſe de eſſentia: ratio patet ex ar. 1. §. 4. cõcl. 2. nihil enim eſt de eſſẽtia alteri⁹, niſi illud per ſe primo cõſtituat in aliquo determinato eſſendi gradu. Iam vero, quæ ſunt intra Deum (de abſolutis loquor) ita ſe habent ad diuinam eſſẽtiam, vt illam per ſe primò conſtituant in certo quodam gradu eſſendi, vt patet: eſſentia autem, vt eſt eſſentia, non poteſt conſtituere in aliquo eſſendi gradu perfectiones, quæ intus ſunt in Deo, vt oſtendimus in d. concl. 2. Eſſentia igitur idem eſt eſſentialiter cũ ſuis attributis; quia ſe habet ad illa, vt diffinitum ad ſuam diffinitionem; nõ tamen eſt de eſſentia ſuorũ attributorum quia diffinitum non eſt de eſſentia ſuæ diffinitionis. At verò attributa non ſolum ſunt idem formaliter cum eſſentia, ſed etiam ſunt de de illius eſſentia; qnia illã per ſe primo cõſtituũt in aliquo eſſe ei eſſentiali. Quæ vero adducũtur à Suario lib. 3. de Trinitate cap. 7. n. 8. ſi quid probant, ſolum probant nihil eſſe in Deo, quod eſſentialiter non ſit Deus, & de eſſentia Dei: non tamen probant, quod Deus ſit de eſſentia omniũ quæ ſũt in Deo, nãlicèt Deus, eiuſq; diuinitas ſit idẽ aſsẽtialiter, & formaliter cũ ijs, quę ſunt in Deo (quia ſe habet ad illa, vt diffinitum ad diffinitionẽ) non tamen Deus eſt de eſſentia illorum; quia diffinitum non eſt de eſsentia diffinitionis.

Ad ſecundum argumentum explicãdum eſt antecedens: nam ſi eſt ſenſus, ſapientiam Dei eſſentialiter eſſe actum increatum, id eſt, ex ſua eſſentia vendicare ſibi eſſe actum increatum; eo modo, quo homo ex ſua eſſentia vendicat ſibi riſibilitatẽ; quia eſſẽtia eſt ratio, cur riſibilitas debeatur homini; antecedẽs eſt verum; ſed ex eo nihil poteſt deduci contra noſtram ſententiam. Porro ſi eſt ſenſus, ſapientiam eſſentialiter eſſe actum increatum; quia eſſe increatũ eſt de illius eſſentia, & quidditate; negãdum eſt antecedens: quoniam in rigore loquendo, nec ſapientiæ, nec Dei eſt eſſentiale prædicatum: nam eſſe increatum, vel ſumitur negatiuè, vt idem ſit quod eſſe à ſe, & non ab alio: vel ſumitur poſitiuè pro illa perfectione, & eminentia in eſſendo, quam per illam negationem declaramus. Neutro autem modo poteſt eſſe de eſſentia Dei, aut ſapiẽtiæ. Quod negatiuè ſumptum non ſit de eſſentia, aut Dei, aut ſapientiæ, res eſt notiſsima: quam agnouit Suarius in Metaph. diſput. 30. lectione 6. n. 20. quia nulla negatio eſt de eſſentia poſitiui. Quod autem nec ſit de eſſentia, ſi ſumatur poſitiuè, ex eo patet, quia ſicut *infinitum* non dicit aliquam poſitiuam perfectionem in Deo, ſed modum quẽdam eſſendi eminentiſsimum; ita etiam *increatum* nõ dicit aliquam perfectionem poſitiuã, ſed modũ eminentiſsimũ habẽdi entitatẽ: quod volumus eſſe ſuppoſitũ. At modus eſſẽdi, quantũuis ſit intrinſecus rei, nõ eſt tamẽ aliquod prædicatũ conſtitutiuũ eſſentię in aliquo gradu entitatis; quod requiritur, vt ſit de eſſẽtia. Quare antecedẽs falſũ eſt, ſiue *increatum* ſumatur negatiuè, ſiue poſitiuè. 11. Ad. 2.

Nec probatio antecedentis aliquid habet efficaciæ: quin potius multiplices patitur defectus. Cum arguit: *ſapientia Dei eſt increata. Ergo eſt ſuum eſſe actualis exiſtentiæ*: vel eſt ſenſus; *ergo ſapientia includit exiſtentiam in ſua eſſentia*: vel eſt ſẽſus; *ergo ſapientia à ſe, & non ab alio habet ſuã exiſtentiam*. In priori ſenſu multi negabunt conſequentiam; illi ſcilicet, qui putant exiſtentiam non eſſe de eſſentia Dei; vt inter alios exiſtimauit Salas 1. 2. quæſt. tertia tract. ſecund. diſput. 3. 12. Probatio antecedentis non valet. Salas.

ſectione ſeptima num. 32. pagin. 223. quam ſententiam puto eſſe veriſsimam non ob illud, quo ille nititur, fundamentum; ſed quia exiſtentia in Deo formaliter ſumpta non eſt gradus eſſendi, ſed eſſendi modus: modus autem eſſendi à ratione prædicati eſſentialis reijcitur. Illa igitur conſequentia non erit formalis. Quare *eſſe increatum* neceſſario inferet exiſtentiam actualem eſſe modū eſſendi intrinſecum Deo; non tamen eſſe eſſentiale prædicatum. Porro ſi cōſequens in poſteriori ſenſu intelligatur; admittenda eſt ſequela; quia *eſſe increatum*, *& eſſe ens non ab alio* idem prorſus ſunt, teſte Suario in Metaph. diſput. 28. ſectione 1. num. 14. Cum vero rurſus infertur. *ſapientiam Dei habere exiſtentiam ex vi ſuæ eſſentiæ*, neganda eſt ſequela, ſi ſenſus eſt, quod habeat exiſtentiā ex ſua eſſentia: quia, vt diximus, exiſtētia Dei, cum ſolùm ſit modus eſſendi, nō poteſt eſſe conſtitutiua eſſentiæ. At ſi propoſitio habeat hunc ſenſum, *vt ſapientia ex vi ſuæ eſſentiæ vendicet ſibi exiſtentiam* eo modo, quo eſſentia hominis vendicat ſibi riſibilitatem; admittenda eſt ſequela: quia ſicut eſſentia hominis eſt prima radix, vnde riſibilitas homini conueniat; ita eſſentia Dei eſt veluti prima origo, cur exiſtentia intrinsecè, & neceſſario conueniat Deo. Sed inde inutiliter infertur ſapientiam Dei eſſentialiter eſſe actum increatum, ita vt *eſſe increatum* ſit de eſſentia illius.

13. 2. Solutio argumenti 2. Nec ſolùm argumentum eſt inefficax ratione antecedentis; ſed etiam ratione conſequentiæ. Nam & ſi gratis dem' ſapientiam Dei vendicare ſibi eſſe actū increatum, vt partem ſuæ eſſentiæ: adhuc inde non bene infertur ſapientiam Dei eſſentialiter includere eſſentiam diuinam, vt prædicatum de eſſentia. Ad probationem dicimus propoſitionem iſtam, *nihil poteſt eſſentialiter eſſe ens actu, niſi quod eſſentialiter eſt Deus* à Scotiſtis eſſe negandam; quia vt aliquid ex ſua eſſentia ſit ens actu, ſatis eſt, quod realiter, & identicè ſit Deus, quanuis formalitèr Deus non ſit: etenim attributa diuina apud Scotiſtas ſunt eſſentialiter ens actu; & tamen formaliter non ſunt Deus: relationes etiam diuinæ eſſentialiter ſunt ſuum eſſe, vt ſupponimus; & tamen apud Scotiſtas formalter non ſunt De': quod etiam probauerunt plures ex modernis, inter quos Bellomontanus 1. p. diſputat. 121. cap. ſecundo. Quare propoſitio aſſumpta non eſt vſquequaquè indubitata: neganda enim erit ab illis, qui putant attributa non eſſe de eſſentia Dei. Quin potius etiam negari poteſt, quanuis admittamus attributa eſſentialiter includi in diuina eſſentia, ſi ſēſus fuerit: *nihil poteſt eſſe ens actu, niſi Deus fuerit de eius eſſentia*: Etenim ſi attributa ſunt de eſſentia eſſentię, ſine dubio eſſētialiter ſunt ſuum eſſe; & tamen Deus non eſt de illorū eſſentia; quia in ordine ad ea ſe habet veluti diffinitum, iuxta ea quæ ſupra diximus. Et hæc ſatis ſint pro explicanda multiplici huius argumenti inefficacia.

Ad 3. dicimus argumentum, provt à Suario proponitur, nō eſſe D. Bernardi, vt patet ex q.5. ar.4 §.9. n. 146 Et vt alia omittamus, D. Bernardus ex admiſſa ęqualitate inter perſonam Dei, & diuinitatem infert dari duo ſumma bona: cū tamen argumentum, vt proponitur, inferat ſapientiam includere totam perfectionem eſſentiæ. At conſequentia D. Bernardi ex ijs, quæ hæreticus concedebat, eſt optima, vt diximus, in d. n. 56. inutilem autem eſſe conſequentiam, quam facit Suarij argumentum, iam oſtendimus q.7. ar. 2. §. 5. ad 7. rationem. Admittimus igitur ſapientiam nec minorem eſſe, nec maiorem, quam eſſentiam; ſed eſſe ęqualem in hoc ſenſu, quia eſt eiuſdem entitatis cum eſſentia. Cum vero inde infertur *ſapientiam includere totam perfectionem eſſentiæ* admittenda eſt ſequela, ſi ſermo ſit de incluſione per realem, & ſubſtantialem identitatem: ſed inde non bene infertur eſſentiam eſſe de eſſentia, & quidditate ſapientiæ, nam eſſentia eſt ſubſtantialiter idem cum relatione; & tamen relatio non eſt de eſſentia eſſentiæ. At ſi eſt ſenſus *ſapientiam includere totam perfectionem eſſentiæ*, vt prędicatum de ſua esſentia; neganda eſt ſequela: quia æqualitas, quam admittimus, ſolùm eſt poſita in identitate ſubſtantiali; ex quo non bene infertur eſſentiam eſſe de eſſentia ſapientię. Quare ratio, quæ D. Bernardo falſo imponitur, in vniuerſum non probat, nihil eſſe in Deo, quin eſſentialiter includat

14. Ad. 3.

Explicatur Bernard.

cludat omnem perfectionem diuinæ eſſentiæ.

13. Ad confirmationem. Ad confirmationem fatemur D. Bernardum ex ſuo argumento contra Gilbertum optimè intuliſſe *impijſsimè dici ſapientiam, qua Deus eſt ſapiens, non eſſe Deum*: quia verè impium eſt in ſenſu, in quo id aſſerebat Gilbertus: qui volebat ſapiētiam realiter diſtingui à Deo: in quo ſēſu impijſsimè dicitur ſapientiam Dei non eſſe ſubſtantialiter Deum. Hic eſt genuinus intellectus verborum D. Bernardi; qui totus ibi erat in confirmanda reali, & ſubſtantiali identitate inter perſonam Dei, & diuinitatem. Quare non eſt aſſerendū D. Bernardum appellare impijſsimam eam aſſertionem, quę aſſerit ſapientiam nō includere Deum, vt prædicatum de eſſentia: quomodo enim impijſsimum erit, quod tot, ac tanti theologi affirmant? At inquit Suarius ſe non videre, quomodo ſapientia poſsit eſſe Deus, niſi eſſentialiter includat diuinitatem. At grauiſsimi theologi vident, & optimè vident ſapientiam dici poſſe Deum ex ſola reali, & eſſentiali identitate, vt videbimus quæſt. 10. Imo bona theologia videt ſapientiam poſſe dici Deum, non modo in ſenſu idētico; ſed etiam in ſenſu formali, indirecto tamen; quamuis Deus, diuinaque eſſentia non ſit de eſſentia ſapientiæ, ex eo præciſè, quia eſſentialiter eſt idem cum Deo: etenim animal rationale formaliter dicitur homo prædicatione in directa, quamuis homo non ſit de eſſentia animalis rationalis iuxta ea, quæ diximus ſuprà artic. primo §. 4. nec enim idem eſt aliquid eſſe de eſſentia alterius & eſſe idem eſſentialiter cum illo. Deus igitur in ordine ad ſua prædicata eſſentialia ſe habet tāquam diffinitum. Erit ergo vnum eſſentialiter cum ſingulis ſuæ diffinitionis veluti partibus (inter quæ enumeramus attributa) non erit tamen de eſſentia cuiuſquè illarum. Quare facilè videtur, quomodo ſapiētia ſit Deus, non modo in ſenſu identico; ſed etiam in formali indirecto; quamuis Deus non ſit de eſſentia ſapientiæ. Verba autem, quæ vltimo loco adducuntur ex D. Bernardo, longè alium habent ſenſum, vt oſtendemus in quæſtione nona articulo ſecundo, §. quinto, vbi oſtendemus ſēſum eſſe: *Deus non aliunde bonus, quam vnde magnus*, id eſt, non alia re eſt bonus, & alia eſt magnus, vide, quę ibi dicemus.

Quartū argumētum facile ſoluet, qui ſenſerit attributa non eſſe de eſſētia diuinæ naturæ: is enim ex conſequenti dicere tenetur eſſentiam non eſſe de eſſētia attributorum: negabit igitur hanc propoſitionem, *ſapientia eſt Deus* in ſenſu formali, de quo q. 10. erit igitur illa ꝓpoſitio vera in ſenſu identico, in quo ſolo prolata fuit à D. Bernardo, vt ſæpe diximus, & iterum dicemus q. 9. & 10. In hoc autem ſenſu prima conſequētia eſt friuola: quia diuina eſſentia in ſēſu idētico eſt relatio; & tamen eſſentia eſſentialiter non eſt relatio conſentiente eodem Suario. Sed nec argumētum valet, ſi dixeris attributa eſſentialiter includi in diuina eſſentia: nam in hac ſententia eſſentia idem erit eſſentialiter cum ſapientia; non tamen erit de eſſentia ſapientiæ: iuxta ea, quæ de diffinito, & diffinitione ſæpe diximus. Quare illa propoſitio *ſapientia eſt Deus* non ſolùm eſt vera in ſenſu identico, ſed etiam in formali indirecto, vt ad 3. dicebamus. Cū vero infertur, *ergo ſapientia eſſentialiter eſt Deus* bona eſt ſequela, ſi ſenſus eſt ſapientiam eſſe idem eſſentialiter cum Deo ex quo ſenſu non valet vltima conſequentia: quia diffinitio eſt idem eſſentialiter cum diffinito; non tamen illud includit in ſua eſſentia. At tamen ſi in prima conſequentia conſequentis ſenſus eſt, *ergo de eſſentia ſapientiæ eſt Deus* neganda eſt ſequela ex doctrina ſæpius tradita. Ad probationem verò admittimus ſapientiam Dei eſſe quid ſummè perfectum, quod concipi poteſt. Quando vero additur: *perfectiſsimum modum habendi Deitatem eſſe habere illam eſſentialiter*; admittimus: non tamen inde infertur ſolùm modum habendi deitatem, vt prędicatum de eſſētia eſſe perfectiſsimum: quia etiam perfectiſsimus eſt habere deitatem per identitatem formalem; quatenus habens eſt idem formaliter, & eſſentialiter cum Deitate. Vterque igitur modus habendi eſt perfectiſsimus. Quorum alter debite accommodatur diffinito in ordine ad diffinitionem; alter diffinitioni in ordine ad diffinitum. Et ad hunc ſenſum veriſsimum eſt, quod Suarius concludit, nihil eſſe in

14. Ad 4.

in Deo, in quo non contineatur diuinitas.

17. *Ad. 5.* Ad quintũ maior ſumitur ſine probatione, quæ tamen eſt neganda, vt colliges ex Bellomontano 1. p. diſp. 119. c. 2. n. 6. diſpar enim ratio cernitur inter ens reſpectu omnium entium, & diuinitatem reſpectu eorum, quæ ſunt in Deo: nam ens verè eſt tranſcendens quoddã commune omnibus entibus in recta linea, & ſubinde eſt ſuperius omnibus, ab illis abſtractum ſub vna ratione analoga. Vnde cum nullo ſuorum inferiorum reciprocatur, nec ad aliquod ens ſe habet per modum ſubſtrati, ac veluti ſubiecti. Horum autem nihil conuenit diuinæ eſſentiæ reſpectu eorum, quæ ſunt in Deo: etenim cum reciprocetur cum ſingulis eorum, non poteſt habere rationem alicuius ſuperioris tranſcendẽtis: cum vero veluti qualificetur ſuis perfectionibus, iuxta modum theologizandi Cyrilli, Nyſſeni, & Damaſceni; *Cyrillus. Nyſſenus. Damaſc.* potius ſe habet reſpectu illarum admodum cuiuſdam ſubſtrati, atque ſubiecti habẽtis illas, quam ad modum ſuperioris, & communis. Quin potius cum iuxta veriorem ſententiam omnia in ſe eſſentialiter includat, vt prædicata, quibus in eſſe eſſentiæ conſtituitur; potius ſe habet ad illa ad modum diffiniti, quã ad modum diffiniẽtis. Deniq; cum ratio entis non ſit vna in ſuis inferioribus; eſſentia verò vna tantum ſit in omnibus: concedendum eſt longe alio modo ſe habere ens ad ſua inferiora; atque ſe habet diuina eſſentia ad ea, quæ ſunt in Deo. Deſtructo autem argumenti fundamento, totum ipſum deſtruitur. Quod vero addit blaſphemum eſſe aſſerere aliquid eſſe in Deo, quod de ſe intrinſecus non ſit Deus; admittendum eſt, ſi id aſſeratur in ſenſu identico; quidquid enim eſt in Deo ex ſe, & intrinſecus eſt ſubſtantialiter Deus; in hoc enim ſenſu eſſet creatura. At ſi velit Torres blaſphemum eſſe aliquid dari in Deo, quod licet ſubſtantialiter ſit Deus; non tamen formaliter; cauenda eſt talis cenſura; quia grauiſsimi theologi id aſſerunt; nec inde infertur, quod illud tale ſit creatura.

18. *Ad poſtremum.* Poſtremum argumẽtum ſumptum ex D. Thoma nihil habet difficultatis: quia verba adducta euidenter intelliguntur de continentia per ſubſtantialem identitatem: omnia enim ſiue perſonalia, ſiue eſſentialia in Deo ſunt vna ſubſtantia: quem ſenſum explicauit, dum dixit ſe iã id docuiſſe q. 14. ar. 4. nam in eo loco expreſſè probat in Deo omnia eſſe ſubſtantiam diuinam, & nihil illi eſſe accidens. Ex quo patet, quam alienus ſit à mente D. Thomæ ſenſus ipſius Torres. Et hæc de iſto ar. & q.

QVÆSTIO IX.

De mutua attributorum incluſione inter ſe.

CONSEQVENTER agendum eſt de mutua attributorum incluſione inter ſe, & ſicut attributa contulimus cum eſſentia vel provt apud noſtrum intellectum ab illa diſtinguebãtur ratione: vel provt à parte rei erant in ſe ipſis: ita & nunc vtroque modo attributa conſiderabimus. Duo igitur erunt articuli. Primus; an attributa provt inter ſe ratione diſtinguuntur, ita ſe habeant, vt vnus alterius eſſentiam ingrediatur? Secundus vtrum provt ſunt à parte rei, ita ſint idem eſſentialiter, vt vnum eſſẽtialiter in alio mutuo includatur?

ARTICVLVS I.

Vtrum attributa, vt à nobis diſtinguuntur, ſe ſe mutuo eſſentialiter includant?

§. 1.

Refertur opinio affirmans.

AGimus de attributis, provt à nobis ratione diſtinguuntur. Nec de illis agimus ſuppoſita ſentẽtia Scoti diſtinguentis illa ex natura rei ſublato quocũque intellectu: nam apud Scotum pars negatiua ſemper erit vera, ſiue attributa ſecundum ſe conſiderentur; ſiue provt in noſtro intellectu. Diſputatur igitur quæſtio ſuppoſita ſẽtentia, quæ inter attributa nullam admittit actualem diſtinctionem, niſi rationis. 1. *Explicatur ſenſus quæſtionis.*

Pro parte affirmãte ſolet citari Torres de Trinit. q. 28. ar. 2. diſp. 2. in 5. dub. fol. 50. column. 3. & 4. ſed fortè non agit de attributis in noſtro ſenſu. Eam tamẽ affirmat 2. *Auctores partis negatiuæ.*

affirmat Suarius in Metaph. diſp. 30. ſect. 6. num. 10. & 11. & lib. 2. de eſſentia Dei. capit. 13. quibus in locis putat in conceptu vnius attributi eſſentialiter includi cætera omnia, ita vt conceptus vnius à cæteris ſaltē implicitè nequeat præſcindere,

3. 1. Ratio. Primum fundamentum: quoniam attributa, vt ſunt in re, ita ſe habent, vt de ratione eſſentiali cuiuſque ſint cætera. Ergo, vt concipiuntur à nobis, de cuiuſque ratione erunt cętera. Antecedēs ſupponitur probandum in ſequenti ar. Conſequentia ex eo vim habet (vt idem Suarius ait in d. lib. 1. cap. 11. n. 6.) quia in his eſt optimum argumentum à re, vt eſt in ſe, ad ſe ipſam, vt obiectam noſtro conceptui. Quare ſi in re de ratione cuiuſque attributi ſunt cætera omnia; fieri non poteſt, vt in quoque illorum, vt obiecto intellectui non includantur cętera: etenim ſi res aliqua verè concipitur, in ea concipiũtur omnia, quæ ſunt de illius eſſentia. Colliges hoc argumētum ex Suario in d. c. 11. n. 6.

Cōfirmatio Confirmatur; quoniam ſi in vno attributo concepto in eius eſſentiali cōceptu non includerentur cætera; verum eſſet dicere de conceptu v. g. ſapientiæ non eſſe iuſtitiam. At illa negatio eſt falſa, ſi à parte rei de conceptu ſapientiæ eſt iuſtitia.

4. 2. Ratio. Secundo licèt attributa diuina imperfectè concipiantur à nobis; non tamen concipiuntur cum falſitate, ſed eo modo, quo illa concipimus, veram illorum perfectionem concipimus. Ergo ita concipimus naturam cuiuſque attributi, vt iudicemus cætera eſſe de eſſentiali illius ratione. Suarius in d. diſp. 30. ſect. 6. n. 12.

5. 3. Ratio. Tertio; ſi vnum attributum, provt noſtro obijcitur intellectui, in ſuo eſſētiali conceptu non includeret cętera omnia attributa; attributum in ſuo conceptu non eſſet infinite perfectum; quia in eo non contineret omnem perfectionem. Conſequens tamen non eſt admittendum: quia infinitas ita eſt intrinſeca cuique attributorum, vt ſine illa nullum attributum poſsit concipi. Hæc argumenta potui colligere pro hac ſententia.

§. 2.

Pars negans cenſetur longè probabilior.

His tamen nō obſtantibus opinio, quæ negat, videtur mihi longe probabilior: quam in terminis propoſitis latè defendit Bellomontanus 1. p. diſp. 119. c. 2. & pro nobis non poſſunt non ſtare Scotiſtæ: etenim ſi attributa ex natura rei ſuis formalibus rationibus inter ſe diſtinguuntur; ita vt vnum eſſentialiter nō includatur in alio; à fortiori ita diſtinguentur, provt concipiuntur à nobis. Igitur pro negante opinione hæc concluſio ſtatuenda eſt: Attributa, vt à nobis concipiuntur diſtincta ratione, non ita ſe habent, vt de ratione eſſentiali cuiusquè ſint cætera. 6. Eligit̄ pars negans.

Hanc concluſionem, omiſsis Bellomontani fundamentis, primò confirmamus; quoniam attributa extra intellectum in re ipſa non ita ſe habent, vt de eſſentia cuiuſque ſint cætera. Ergo nec ita ſe habebunt, provt ſunt in intellectu. Conſequentia eſt nota: quia intellectus, vt ſit verus, debet conformari rei. Antecedens in ſequenti articulo oſtendetur. 7. 1. Argum.

Secundo; vnum attributum concipitur à nobis, vt præciſum ab alijs. Ergo attributa non ita ſe habent, vt de eſſentia cuiuſque ſint cætera. Antecedens conceditur ab aduerſarijs, dum admittunt attributa inter ſe ratione diſtingui: hæc enim diſtinctio fieri non poteſt, niſi vnum ſine alijs concipiatur, ita vt cōceptus vnius re, & ratione ſit præciſus à conceptibus aliorum. Conſequentia videtur indubitata: quod enim eſt de eſſentia rei, non poteſt à re nec per intellectum præſcindi: quia idem ſine ſe ipſo concipi non poteſt; vnde nec concipimus hominem ſine animali, aut rationali. 8. 2. Argum.

Huic argumento reſpondet Suarius in Metaph. diſp. 30. ſect. 6. n. 16. & libr. 1. de eſſentia Dei c. 11. n. 7. & fatetur vnum attributum explicite quidem ab alijs, præſcindere; quia, dũ vnũ cōcipimus, de alijs expreſſe non cogitamus: implicitè tamen non pręſcindere ab alijs. Solutionem iſtam latè impugnauimus q. 7. ar. 1. §. 5. vbi reiectis impugnationibus Bellomōtani, vt minus efficacibus, efficacem impugnationem inde ſumpſim⁹; quia vnum attributum ita à nobis concipitur præciſum ab alijs, vt ſub illa ratione pręciſa ab alijs verè negetur. Hęc 9. Solutio argumenti. Reijcitur.

enim eſt vera: *ſapientia ſub formali ratione ſapientiæ non eſt iuſtitia, nec miſericordia*, vt ex mête Suarij ſtatim oſtendemus. Hęc autem negatio omnino conuincit iuſtitiam non ſolùm expreſſè non includi in conceptu formali ſapientię, ſed nec implicite, & confuſè, vt oſtendimus q.7.ar.1.§.5.in ſolutione tertiæ rationis: ſicut enim, ſi hęc eſſet vera, *homo, quatenus homo, non eſt rationalis*; vtique rationale nec explicite, nec implicite ingrederetur rationem hominis: ita etiam cum hæc ſit vera, *ſapientia ſub ratione ſapientiæ, non eſt iuſtitia*; bene infertur iuſtitiam nec explicitè, nec implicitè eſſentialiter includi in quidditatiuo conceptu ſapientiæ: agimus enim de ſapientia, quatenus eſt quoddam diffinitum, cuius totalis ratio formalis reduplicatur, cum dicitur *ſapientia quatenus ſapiētia*. Iam vero, quod negatur de diffinito ſub abſoluta ratione diffiniti; id nec explicitè, nec implicite includitur in ratione formali illius. Dixi: *ſub abſoluta ratione diffiniti*: quia ſi reduplicatio tantum reduplicet aliquam ſpecialem rationē diffiniti; poterit alia pars de illo negari: hęc enim eſt vera: *homo quatenus animal, non eſt rationalis, & quatenus rationalis, non eſt animal.* Iam vero in hac propoſitione *ſapientia, vt ſapientia, non eſt iuſtitia* reduplicatio abſolutè cadit ſuper totam rationem ſapientiæ. Quare, ſi illa eſt vera, infertur iuſtitiam nec explicite, nec implicite includi in eſſentiali conceptu ſapientiæ. Adhuc igitur ſecunda ratio in ſua vi permanet.

10. Tertium. Tertia ratio quoniā attributa inter ſe ratione diſtinguuntur. Ergo vnū in ſua formali ratione nō includit cętera. Antecedens oſtenſum eſt q.6.ar.4 & 5. vbi oſtendimus attributa non ſolùm diſtingui ratione, id eſt, intellectu; ſed etiā ratione, i. diffinitione, quæ cōmuniter dicitur ratio formalis; ita vt attributa p intellectū formalibus ſuis rationibus diſtinguantur in hoc ſēſu, vt apud intellectū ratio ſapientiæ actu ſit alia à ratione iuſtitię: quod ſatis eſt de mēte D. Thomæ 1. cōtra Gent. c.36. ſi bene expendatur, & ſatis declarat Capreolus in 1.d.8. q.4.ar.3.fol.129.col.1.ad 17. vide eū fol. 128.col.1.in principio, & fol.129.ad 16. 18.19.& 20. Explicato igitur vero antecedentis ſenſu facilior erit pbatio conſequentiæ: nā quod aliud in ſua eſſentia includit, formaliter eſt idē cū illo. Igitur nō poterit formaliter ab eo diſtingui ſecūdū rationē. Sed dices ad diſtinctionē rationis ſatis eſſe, quod vnū attributū explicitè ſine alio cōcipiatur, quāuis implicitè illud includat in ſua formali ratione. Hęc tamen ſolutio ex immediatè dictis ſatis impugnatur: quoniā vnum attributum ita ratione diſtinguitur ab alijs, vt ſub formali ſua ratione negetur de illis; quæ negatio non ſolum negat incluſionem explicitam, ſed etiam implicitam; de quo in ſequenti ratione.

Capreolus

11. Quartum. Sit igitur 4. ratio; vnum attributum ſub ea ratione, qua diſtinguitur ab alio, nō poteſt formaliter de alio prædicari v.g. ſapientia ſub ratione ſapientię, qua concipitur, vt diſtincta à iuſtitia, non poteſt formaliter prædicari de iuſtitia. Ergo vnum attributum, vt à nobis concipitur, in ſuo conceptu eſſentialiter nō includit cætera attributa. Antecedens communiter recipitur, vt patet q. 7.ar. 1.§.5. ratione 4. & patebit q. 16. Conſequētia eſt nota; quoniam, vt diximus in d. ratione 4. quæ in aliquo eſſentialiter includuntur, de eo formaliter prædicātur; diffinitio enim, & illius partes formaliter prædicantur de diffinito. Ergo à deſtructione cōſequentis, quæ de diffinito formaliter non prædicantur, in eo eſſentialiter non includuntur; idque nec explicitè, nec implicitè.

12. Propriæ fundam. Hæc argumenta mihi videntur efficaciſsima, vt negemus vnum attributū in ſua eſſentiali ratione alia includere. In quam ſentētiam ideo libentius eo; quia non poſſumus non concedere, filium ita procedere per intellectū, vt non procedat per voluntatē; & Spiritum Sanctum ita procedere per voluntatem, vt nullo modo procedat per intellectum. Quæ negatio ſufficienter probat in Deo diuerſas eſſe rationes formales intellectus, & voluntatis; ſi non à parte rei (vt plures exiſtimant) ſaltem provt à nobis concipiuntur; ita vt ratio formalis vnius ſit alia à ratione formali alterius; non ſolùm explicitè, ſed etiam implicite: quod verum eſſe non poteſt, ſi apud intellectum noſtrum Dei intellectus formaliter eſſet idem, quod voluntas. Argumenta aduerſaria diſſoluamus.

§.3.

§. 3.
Soluuntur argumenta in contrarium.

13. Ad 1. Solutio quorundam.

NEc argumenta partis affirmantis tanti ſunt, vt partem negantē impugnent. Ad primum quidam negant conſequentiam propter diſparē rationem, quæ reperitur in attributis, vt ſunt in ſe, & vt ſunt in noſtro intellectu. Nam in ſe ipſis vnam habent adæquatam quidditatem, quæ omnia eſſentialiter includit: at prout à nobis concipiuntur, concipiuntur ad inſtar perfectionum creatarum, quæ inter ſe eſſentialiter diſtinguuntur. Sed ſolutio iā non placuit q.7.ar.1.§.6.ad 1: licet enim naturaliter non cognoſcamus attributa, niſi ex creaturis; non oportet tamen vt cognito an eſt illorum, cognoſcātur à nobis ad inſtar creaturarū; alioquin poſſent à nobis concipi, vt realiter diſtincta. Quod ſi attributa cognoſci ex creaturis non cogit, vt cognoſcantur cum diſtinctione reali; nec etiam coget, vt cognoſcantur, tanquam eſſentialiter diſtincta, ſi aliàs in ſe ipſis ita non diſtinguuntur. Accommodatiùs loqueretur, qui ideò conſequentiam negaret; quia vnumquodque attributorum à nobis concipitur, non ſecundùm adæquatam rationem, quam in re habet; ſed ſecundùm inadæquatam; veram tamen: quia verè inexiſtit in Deo, quod concipitur de Deo. Sed nec iſta ſolutio admitti debet: licet enim illa ſatis ſit, vt ſaluet veritatem conceptus ſimplicis (quia abſtrahentium non eſt mendacium) non eſt tamen ſatis, vt ſaluet veritatem conceptus negatiuè abſtrahentis vnum attributū ab alio; vt quando concipimus ſapientiam v.g. formaliter non eſſe iuſtitiam: hæc enim negatio nunquam poterit eſſe vera, ſi à parte rei vnum eſſentialiter includit aliud. Quare ad argumentum negandum eſt antecedens: non ob eam rationem, quā aſſignat Bellomontanus (quam iam non admiſimus in d. §. 6.) ſed quia in ſe eſt falſum, vt in ſequēti ar. demōſtrabitur.

Accommodatior ſolutio.

Ex his patet ſolutio ad confirmationem: ſupponit enim id, quod immediatè negauimus.

Ad cōfirm.

14. Ad 2. Ad 2. iam reſpondimus q.7. ar.1.§.6. ad 2: habet enim conſequentiam non ſatis firmam. Vnde enim valet: *concipimus attributa ſine falſitate, ergo ita illa concipimus, vt iudicemus de ratione eſſentiali cuiuſque eſſe cætera?* niſi dicas ideo valere; quia à parte rei attributa mutuò ſe ſe eſſentialiter includunt. Sed iam id negauimus, & iterùm negamus, vt patebit ex ſequenti articulo.

Ad tertium argumentum dicendum eſt quodlibet attributorum eſſe quidē ſimpliciter infinitū realiter, i. quia realiter eſt ipſa diuina eſſentia: formaliter tamen ſumptum non habere omnem infinitatem, nec omnem perfectionē; ſed ſolam infinitatem, & perfectionem ſui generis. Quod pręter Scotiſtas ſatis explicauit Capreolus in 1.d.8.q.4. ar.3.ad 2. Aureoli cōtra 2.fol.128.col.1. in principio. Vide q.7.ar.1.§.6.ad poſtremum argumentum, & ar. 2. §.5. ad 2. demonſtrationem, & latiùs q.5.ar.4. §.3. n.65. & §.5.n.108. & 109. 15. Ad 3.

Scotiſtæ. Capreol.

ARTICVLVS II.

Vtrùm attributa extra intellectum ita ſe habeāt, vt de eſſentiali ratione cuiuſque ſint cætera?

QVęſtionem propoſitam, vt ineptam, quidam derident; quia nec rectè dicitur attributa in ſe ipſis mutuò ſibi eſſe de eſſentia, nec mutuò ſe ipſa eſſentialiter includere: etenim vnum eſſe de eſſentia alterius, aut in eſſentia alterius includi ſupponit diſtinctionem vnius ab alio: cum tamen inter attributa in ſe ipſis nulla detur diſtinctio, nec veſtigium diſtinctionis. Vtrunque loquendi modum reijcit Bellomontanus 1.p. diſp.119.c.2. n.6. §. *reſpondent aliqui.* Priorem tamen admittit Molina, poſteriorem autem putat eſſe ſatis impropriū: ita 1.p.q.28.ar. 2.diſp. 4.§. *ad hoc argumentum dicendum eſt.* Sed cū ipſa materia euidenter oſtendat poſteriorem loquutionem non eſſe intelligēdam de incluſione propriè ſumpta, non eſt, cur à tali locutione abſtineamus, cum de ſenſu conſtet. Priorem tamen admittendam eſſe ſuadet virtualis diſtinctio, quæ extra intellectum datur inter attributa, etiam, vt ſunt in ſe ipſis. Quare datur locus ad inquirendum; an attributa eo modo, quo virtualiter diſtinguuntur, mutuò ſe ipſa eſſentialiter inclu-

1. Quæſtionē dandum eſſe locum oſtenditur cō tra Bellom.

includant: nam vbi datur aliqua diſtinctio, ibi datur negatio vnius de altero; & ideò poteſt dari comparatio vnius cum altero. Quare non ſine fundamento inquirimus, quomodò attributa ſe habeant inter ſe: maximè cum huius quæſtionis explicatio plurimum conducat ad explicandas non leues in hac materia difficultates.

§. 1.
Refertur pars affirmans.

2. QVòd attributa extra intellectũ in ſe ipſis mutuò ſibi ſint de eſſentia, ita vt mutuò ſe ipſa diffiniant, ex nouioribus probarunt Torres de Trinitate q.28. ar.2. diſp.2. dub. vlt.per totum, quem ad literam tranſcripſit Cumelius ibi q.8.in 3.dubio,pag. 845.Molina eodem loco diſp.4. Suarius lib.1.de eſſentia Dei c.13.& in Metaph. diſp.30.ſect.6.n.10. Quæ ſatis ſignificatur à Caietano de ente, & eſſentia c. 6. q.12. ar.3. §.*ad euidentiam primæ propoſitionis*,quatenus docet in diuinis dari vnam ſimpliciſsimam rationem formalẽ.Qui autem hanc admittunt, non poſſunt non admittere omnia attributa habere vnã adæquatam diffinitionem eſſentialem.

Torres. *Cumelius.* *Molina.* *Suar.* *Caiet.*

Hæc ſententia apud Cumelium primò confirmatur: quia D. Thomas credit quodlibet attributum includi eſſentialiter in quolibet, eſſeque de eſſentia alterius: ſed locum non citat, fortè erit idem, quem inferiùs ſimul cum Torres refert ex 1.p. q.13. ar.5. quo in loco, vt ait Torres, hanc ſententiam ſignificat.

Confirmatur ex Diuo Thoma.

3. Deinde confirmatur auctoritate Patrum. Et hanc eſſe apertam ſententiam Auguſtini, affirmant Torres, Cumelius, & Suarius. Nam Auguſtinus libr. 6. de Trinitate capite 1. ad finem ita habet: *eadem quippè virtus, quæ ſapientia; & eadem ſapientia, quæ virtus eſt. Ita ne igitur etiam de cæteris? vt eadem ſit magnitudo, quæ virtus, & ſiqua alia, quæ vel ſupra commemorata ſunt, vel commemorari poſſunt.* Rurſus ibi c.7. *ſed eadem magnitudo eius eſt, quæ ſapientia; & eadem bonitas, quæ ſapientia, & magnitudo; & eadem veritas, quæ eſt illa omnia.* In eodem libr. c.10.ad finem: *ita ſingula ſunt in ſingulis, & omnia in ſingulis, & ſingula in omnibus, & omnia in omnibus, & vnum omnia.* Denique à Suario refertur Auguſtinus libr. 7. de Trinitate cap.1. vbi hæc verba reperio: *Eadem quippè eius magnitudo, quæ virtus: & eadem eſſentia, quæ magnitudo,* quæ verba ex lib.6.c.1. iam adduximus. Refertur etiã D. Anſelmus in Monologio c.16. in hæc verba: *idem igitur eſt quodlibet illorum, quod omnia ſunt ſimul, ſiue ſingula: & cum dicitur iuſtitia, vel eſſentia, idem ſignificat, quod alia, vel omnia ſimul, vel ſingula.* Et eodem cap. *quid ergo, ſi illa ſumma natura tot bona eſt; erit ne compoſita tot pluribus bonis? an potius non ſunt plura bona, ſed vnum bonum tam pluribus nominibus ſignificata?* Et inferiùs: *cum igitur illa natura nullo modo compoſita ſit; & tamen omnimodè tot illa bona ſit: neceſſe, vt illa omnia non plura ſed vnum ſit: idem igitur eſt quodlibet vnum illorum, quod omnia ſunt ſimul.*

Confirmatur ex Patribus. *Auguſt.* *Anſelmus*

Tertio loco citatur D. Bernardus libr.5.de conſideratione c.13.in hæc verba: *Vides tantam eſſe latitudinem, quantam & longitudinem: vtinam ſic videas non tantam eſſe, ſed ipſam: id eſſe vnam, quod alteram; non minus vnam, quàm duas; nec plus duas, quàm vnam. Deus æternitas, Deus charitas eſt, longitudo ſine protenſione, latitudo ſine diſtentione.* Et ſermone 80. in Cantica: *Nec aliunde bonus, quàm vnde magnus; nec aliunde iuſtus, aut ſapiens, quàm vnde magnus, & bonus: nec aliunde denique ſimul hæc omnia eſt, quàm vnde Deus; & hoc quoque non niſi ſe ipſo.* Ex his colligunt Torres, & Suarius hanc affirmantem partem eſſe Auguſtini, Anſelmi, & Bernardi. 4.

Bernardus

Rationibus etiam eãdem confirmãt. Primò; quoniam ſapientia eſſentialiter includit diuinam eſſentiam: diuina eſſẽtia eſſentialiter includit iuſtitiam. Ergo ſapientia eſſentialiter includit iuſtitiam, & ſic de cæteris attributis. Maiorem putant ſe probaſſe. Minorem iam probatam relinquunt ſupra q.7. Conſequentia autem ex præmiſsis eſt neceſſaria. 5.

1. ratio.

Secundò; Vnumquodque attributum eſt infinitum, non tantùm in tali, vel tali genere, ſed ſimpliciter in genere entis. Ergo eſſentialiter includit totam infinitatem. Antecedens ſupponitur. Conſequentia indè probatur, quia de ratione entis infiniti ſimpliciter eſt, vt totam illam perfectionem optimo modo includat. Ergo eſſẽtialiter.

Secunda.

Tertia ratio exiſtimatur eſſe à priori: quoniam vnumquodque attributum includit eſſentialiter ipſum eſſe per eſſentiam. 6.

Tertia.

ſentiam. Sed in eſſe per eſſentiam eſſentialiter includitur omnis perfectio vnitiſsimè, & ſimpliciſsimè, ex Dionyſio de diuinis nominibus c. 13: *vnde Deus eſt, quia omnia vnicè eſt ſecundùm vnicam eminentiam vnitatis.*

4. Quarta. Quarta ratio Molinæ ad præcedentes reducitur: quoniam vnumquodque attributorum de ſua intrinſeca ratione formali non ſolùm eſt ens quoddam infinitum; ſed etiam eſt ens quoddam illimitatum quoad perfectionem; ita vt ſit omni ex parte perfectum. Ergo de ſua intrinſeca ratione habet omnem vniuerſim perfectionem ſimpliciter. Ergo ex ſua intrinſeca ratione habebit omnem perfectionem attributalẽ. Hæc vltima conſequentia eſt nota; quia omnis attributalis perfectio eſt perfectio ſimpliciter. Prima verò conſequentia inde patet; quia ſi quodlibet attributũ ex ſua ratione intrinſeca non includeret omnem perfectionem; vtique vel nõ eſſet omni ex parte perfectum, cuius oppoſitũ ſumitur in antecedente: vel perficeretur aliquo alio ſuperaddito, quod eſſet extra ſuam intrinſecam rationẽ: quod eſt abſurdum: haberet enim ſe ad illud, vt potentia ad actum: & cum hoc repugnet ſimplicitati diuinæ; dicendũ eſt quodlibet attributum in ſua eſſentiali ratione includere cætera omnia. Et in hoc ſenſu putat eſſe intelligendũ, quod ex Aug. & ex Anſelmo adduximus; attributa vſque adeò inter ſe eſſe vnũ, vt nec plus perfectionis, entitatis, aut rationis formalis realis ſint hæc omnia in Deo, quam vnumquodque eorũ: nec minus vnumquodque eorum, quàm omnia ſimul.

8. Vltima ratio. Poſtrema ratio ſumitur ex communi ſententia theologorum, quæ contra Scotum affirmat in Deo, vt eſt extra intellectum, dari vnam tantùm rationem formalem, & vnam tantùm quidditatiuam diffinitionem; ita vt attributa, ſicut ſecundùm ſuam realitatẽ tranſeunt in diuinam eſſentiam; ita vt omnium ſit vna vnitiſsima entitas: ita etiam omnia tranſeant in vnam formalitatem, vnãq; rationem formalem; ita vt omnium ſit vna, & ſimpliciſsima formalis ratio. Ita Caietanus de ente, & eſſentia c. 6. q. 12. ar. 3. multis id confirmat Gerardus noſter cum communi Thomiſtarum ſententia, vt patet ſuprà q. 5. ar. 4. §. 3. Non poteſt autem dari in Deo vna formalis ratio, vnaque eſſentialis diffinitio, niſi attributa mutuo ſe ſe eſſentialiter includant, & diffiniant.

Caiet. Gerardus.

Ex his concludunt præcitati auctores attributa ſe ſe mutuo eſſentialiter includere; ita vt ſi quodlibet diffiniendum eſſet, prout eſt in ſe, per cętera omnia eſſet diffiniendum. Sed quamuis omnes in hoc conueniunt; differunt tamen: quia plerique putant vnumquodque attributum cætera includere, non propter ſuam rationem formalẽ, ſed ratione eſſentiæ, quam eſſentialiter includit. Alij aſſerunt quodlibet ex ſua formali ratione includere cætera: quia ex ſua formali ratione includit omnem perfectionem ſimpliciter. Primam ſententiã probauit Torres; conſentire videntur Cumelius, & Suarius: poſteriorem defendit Molina. 9. In quo differant auctores citati. Torrer. Cumelius. Molina.

§. 2.

Pro explicatione præmittuntur nonnulla.

QVòd attributa, vt ſunt in ſe, mutuo ſe ſe eſſentialiter non includant, ſed formaliter, & adæquatè inter ſe diſtinguantur; ita vt vnum ſit extra eſſentiam alterius: ſemper iudicaui probabiliuš, & idem nunc iudico. Hanc ſententiam probauerũt Scotiſtæ, vt patet ex Herrera 1. tom. diſp. 14. q. 2. notab. 3. & concl. 2. pag. 471. & Rada cõtrouerſia 4. concluſ. 4. pag. 61. col. 1. vt alios omittamus. Eandem probaſſe plures Thomiſtarũ affirmat Cumelius; qui ſimul cum Torres pro ea referunt Capreolum in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad Aureolũ contra 2. maximè ad 16. fol. 129. col. 1. hanc tamen ſententiam apud Capreolum nunquam inueni: quin potiùs oppoſitam ſignificauit fol. 130. col. 4. ad finem, dum negat in Deo eſſe plures rationes attributorum, vnamque eſſe ab alia diſtinctam. Sed quidquid ſit de Capreolo, ego puto hanc ſententiam eſſe multo probabiliorẽ: indiget tamen accurata explicatione. 10. Eligitur opinio negans. Herrera. Rada. Capreol.

Præmittẽdum eſt igitur contra Scotum in Deo, vt eſt in re, vnicam tantùm admittendã eſſe perfectionem formalẽ ſecũdùm vnam formalem rationẽ actu indiuiſam. In hoc fundamento præter 11. 1. præmiſſ.

Sco-

Scotiſtæ. D. Thom. Scotiſtas conueniunt omnes. Illud ſatis explicauit D. Thomas de potentia q. 7. ar. 6. in corp. & ad 5. dum ait ex parte Dei omnimodam eſſe vnitatem. Satis ad Dionyſius. hoc probandum ſint verba Dionyſij de diuinis nominibus c. 2. *vnum autem* (ſcilicèt eſt Deus) *quoniam omnia vnitè eſt ſecundùm vnicam vnitatis eminentiam.* Probari etiam poteſt ex communi philoſophia: quia omnia, quæ in inferioribꝰ diſperſa ſunt, & diuiſa, in ſuperioribus ſunt vnita, & maximè in Deo. Vide Caietanum Caiet. de ente, & eſſentia c. 6. q. 12. ar. 1. & 3.

12. 2. præmiſſ. Præmittendum eſt ſecundò iſtã vnicam Dei perfectionem in ſe habere omnes pfectiones ſimpliciter vnitate quadam ſupereminenti, ſuperexcedẽte, atq; ſingulariter ſegregata. In hoc omnes conueniunt, vt patet ex Caietano in d. Caiet. q. 12. §. *Scito ſecundò,* & §. *amplius perfectiones,* & 1. p. q. 39. ar. 4. §. *ad euidentiam horum.* Dionyſ. Quod ſatis expreſsit Dionyſius in d. c. 2. in verbis ſupra citatis, *ibi omnia eſt ſecundùm vnicam vnitatis eminentiam.* Cap. 5. *igitur omnia exiſtentia ipſi ſecundùm vnam omnium ſegregatam vnitionem ſunt tribuenda.* Et ſtatim: *Omnia quidem in ſe ipſa habet* (ſcilicèt diuina natura) *ſecundùm vnum ſimplicitatis exceſſum.* Et c. 13: *In qua omnia ſingulariter congregata ſunt, & ſuperunita.*

13. Præmiſſum 3. Præmittendum tertiò iſtam diuinæ perfectionis vnitatem ita eſſe eminentem, vt in ſe ſit multiplex, & prout eſt in re. In quo etiam conueniunt omnes, qui in Deo vnicam eminentem perfectionẽ admittunt: de quo latè diximus ſuprà q. 6. ar. 7. §. 1. & 2. & multis alijs in locis huius libri. Pro huius veritatis confirmatione ſatis ſint teſtimonia Magni Dionyſij, & Magni P. Auguſtini. Etenim Dionyſius. Auguſt. Dionyſius in d. c. 2. poſt principium ita ait: *Oportet igitur, & vt arbitror magis reſumentes nos perfectum vnitionis, & diſcretionis exponere modum.* Ex quibus verbis patet apud Dionyſium in Deo dari, & vnitionem diſcretam, & diſcretionem vnitã. Auguſtinus autem lib. 6. de Trinitate c. 14. ita ſcribit: *& ſiquid de illa ſimplici multiplicitate, & multiplici ſimplicitate dixeris.* In eodem lib. c. 6: *Si autem quomodò ſimplex, & multiplex ſit illa ſubſtantia.* Et initio capitis ſeptimi: *Deus verò multipliciter quidem dicitur magnus, bonus, &c.* Hanc multiplicitatem theologi appellant virtualem, vt diximus in d. q. 6. ar. 7.

Præmittendum quartò iſtam vnicam Dei perfectionẽ ita in ſe continere omnes perfectiones, ſapientiam ſcil. iuſtitiam, bonitatem, &c. vt formaliter ſit ſingulæ, etenim in ſe ipſa, vt eſt in re formaliter eſt iuſtitia, & formaliter eſt ſapientia, bonitas, & ſic de cæteris: nam & Deus per illam vnicam perfectionẽ formaliter eſt ſapiẽs, formaliter eſt iuſtus, bonus, &c. In quo cum Caietano locis citatis conueniunt omnes, qui vnam in Deo perfectionem agnoſcunt. Omnes igitur fatentur vnicam illam Dei perfectionem ita in ſe ipſa eſſe vnam formalem perfectionem, vt formaliter ſit omnes collectim, & formaliter ſit ſingulæ diuiſim. Et in hoc poſita eſt ſuperexcedens perfectio, & eminentia huius vnius perfectionis: quia in creatis nulla datur, aut dari poteſt vnitas, quæ ita in ſe plura vniat, vt formaliter ſit omnia, quæ in ſe vnit, & formaliter ſit ſingula. 14. Præmiſſum 4.

15. In quo ſit difficultas. His præmiſsis tota difficultas poſita eſt in explicanda hac vna ſupereminenti formalitate diuinæ perfectionis, quæ formaliter ſit ſapientia, iuſtitia, &c. etenim ex vera huius rei explicatione pẽdet totius difficultatis reſolutio. Vt autem diſtinctè explicetur, prius afferemꝰ noſtrum explicandi modum, & inde deducemus noſtræ ſentẽtiæ confirmationem: deinde modum aliorum expendemus, & expugnabimus.

§. 3.

Dei perfectionem eſſe vnam vnitate vnionis omnium perfectionum.

16. Propria explicatio. Nos eminẽtiam huius vnicę perfectionis diuinæ cũ Magno Dionyſio ita concipimus, vt ſit vnica perfectio vnitate cuiuſdam veluti totius ex vnione omnium perfectionum conſtituti, ac veluti integrati: ex quo præiacto fundamento colligemus euidentem confirmationem ſententiæ negantis. Aduertendum eſt igitur ex mẽte Magni Dionyſij diuinam perfectionem, vt eſt in ſe, ad hũc ſenſum eſſe vnã, quia in ſe ipſa habet congregatas, & vnitas omnes perfectiones ſimpliciter quadam ſupereminenti aggregatione, & vnitione. Hunc ſenſum euidenter declarant, quę §. 2. in 2. pręmiſſo adduximus: *vnum autem eſt Deus* (inquit ille c. 2.) In quo ſit diuina perfectio ... ex Dionyſ.

quia

quia omnia vnitè eſt. Et c. 5: *Omnia inexiſtentia ipſi ſecundum vnam omnium ſegregatam vnitionem ſunt tribuenda.* Et c. 13: *In qua omnia ſingulariter congregata ſunt, & ſuperunita.* Denique in d. cap. 2. ait: *Oportet perfectum vnitionis, & diſcretionis modum exponere.* Ex quibus verbis euidenter patet vnitatē vnicæ illius perfectionis iuxta theologiam magni Dionyſij eſſe vnitatē vnitionis, & vt talem eſſe à nobis concipiēdam. Cum verò vnitio ex ſua natura dicat multorū indiuiſionē in aliquo vno, ex Ariſtotele 3. Rhetoricorum cap. 12. (nec enim vniri poſſunt, niſi, quæ in ſe aliquo modo ſunt plura) vnitas diuinæ perfectionis erit vnitas plurium perfectionum modo quodam eminenti vnitarum.

17. Quomodo diuina perfectio conci pitur à Dionyſio.

Ex quo infertur Magnum Dionyſium diuinam illam perfectionem concipere, vt vnum quoddam totum ex omnib⁹ perfectionibus veluti aggregatum. Hāc eſſe illius theologiam euidenter (ni fallor) oſtendunt verba, quæ ex eo adduximus: nam c. 2. ait: *Deum eſſe vnum, quia omnia vnitè eſt.* Et vt illius aduerbij *vnitè* extraneas explicationes reijciat in c. 13. declarat in eo ſenſu Deum eſſe vnitè omnia; *quia in eo omnia ſingulariter ſunt congregata, & ſuperunita.* Et ob hanc rationē vnitatem illius perfectionis vbique locorum appellat vnitionem perfectionū, vt ſignificet vnitatem illam conſiderādam eſſe à nobis ad modum cuiuſdam totius, ſublatis tamen omnibus imperfectionibus, quę in toto creato reperiūtur. Cum Dionyſio concinit Damaſcenus, dum lib. 1. de fide c. 12. diuinam iſtā perfectionem appellat perfectionū infinitum pelagus.

18. Confirmatur hæc theologia.

Qui theologizandi modus ideo videtur probandus; quia illo admiſſo optimè explicantur duo illa, quæ de eminētia diuinę vnitatis omnes admittunt, de quibus in 3. & 4. præmiſſo. Nam ſuppoſita vnitate diuinæ perfectionis ad modum cuiuſdam totius, optimè philoſophamur in ea virtualem multiplicitatē, quam theologi communiter admittunt cum Dionyſio, & Auguſtino: nam quod vnum eſt per aggregationem, & vnitionem multorum, non modo non excludit multiplicitatem; ſed eam neceſſariò includit: quia vnitas vnionis ex ſua ratione ſupponit pluralitatem, & diſtinctionem in vnitis: vnio enim ex ſua natura eſt coniunctio plurium in aliquo vno, vt iam diximus ex Ariſtotele 3. Rhetoricorum c. 12. Cui ſi adiungas, quę vniūtur, in ipſo vno, in quo vniuntur, non amittere, ſed retinere ſuam pluralitatē, ſaltem ſecundùm rationes formales; nō poteſt non concedi in iſta vnitate diuinæ perfectionis dandam eſſe aliquam vnitorum multiplicitatem, de quo inferiùs. *Ariſt.*

19. In quo ſenſu vna Dei perfectio formaliter ſit omnes perfectiones.

Simili modo ſuppoſita vnitate per modum cuiuſdam totius, facilè eſt intelligere, quomodò diuina perfectio ita formaliter ſit omnes perfectiones collectim, vt formaliter ſit ſingulę diuiſim: etenim totum ex pluribus vnitis poteſt conſiderari, & adæquatè in ordine ad omnes partes ſimul; & inadæquatè in ordine ad ſingulas diuiſim. Poſſumus igitur intelligere eminentiā illius eminentiſsimæ vnitatis in hoc etiam eſſe poſitam, vt categorematicè conſiderata ſecundùm ſuam adæquatam totalitatem formaliter ſit omnes perfectiones, vt ad inuicem ſunt vnitæ: conſiderata verò ſyncategorematicè ſecundùm ſingulas perfectiones, ex quibus veluti integratur, formaliter ſit quælibet. Quod in vnionibus creatis non reperitur: in illis enim licet totum formaliter ſit ſuæ partes ſimul (vt multorum fuit opinio) diuiſim tamen non eſt ſuæ partes; quin potius à ſingulis diſtinguitur. Hæc igitur eminentia ſoli vnitati diuinę perfectionis eſt propria: vnde in hoc eſt ſupereminens, & ſuperexcedēs.

§. 4.

Ex dictis colligitur partis negantis confirmatio.

20. Confirmatio ſententiæ quæ negat.

Svppoſita hac Magni Dionyſij theologia, facilè poteſt veluti demonſtrari veritas opinionis negantis, quam probamus. Et prima demonſtratio ſumatur ex eo, quòd vnica illa formalis Dei perfectio ita formaliter eſt vna, vt virtute ſit formaliter multiplex, vt ex Dionyſio, & Auguſtino iam diximus. Cum hac autem formali multiplicitate non poteſt ſimul conſiſtere, quòd omnium attributalium perfectionū ſit vna formalis, & eſſētialis ratio. Etenim ſi ratio formalis ſapientiæ, vt in re eſt ſapientia, eſt vna, & eadem cum ratione forma-

formali iuſtitiæ, quam iuſtitia habet in re, vt volunt aduerſarij; qui fieri poteſt, vt in illa vna diuina perfectione ſaluetur formalis multiplicitas? Quæ enim in ſe ipſis formaliter ſunt vnũ, non poſſunt in ſe ipſis formaliter eſſe multiplicia.

21. *Reſponſio aduerſariorum.* Reſpondent aduerſarij, cum illa idẽtitate formali rationis ſaluari multiplicitatem virtualem in illa vnica Dei perfectione: quoniam illa ex ſe apta eſt mouere intellectum creatum ad eã diſtinguendam, & ita fundare diſtinctionem rationis inter attributa: nam multiplicitas virtualis in hoc ſolum eſt poſita, vt poſsit fundare multiplicitatem, & diſtinctionem rationis, iuxta cõmunem ſententiam, de qua q. 6. art. 7. §. 1.

Impugnatur reſponſio. Sed hoc non ſatis accommodatè dici iam oſtendimus in d. ar. 7. §. 2. & in eadẽ q. 6. ar. 10. §. 6. Etenim, quę Magnus Dionyſius tam excellenter, & myſterioſè docet de hac diuina vnitate virtualiter multiplici, arguunt eam diuiniorem eſſe, & excellentiorem, quam vt ſolùm includat virtuoſitatem, & aptitudinem ad mouendum intellectum creatum, vt illius perfectiones diſtinguat. Quid enim myſterij includitur in hac aptitudine? At tamen Magnus Dionyſius hanc multiplicem vnitatem appellat ſuperemi-nentem, & ſuperexcedentem. *Explicatio aduerſariorum videtur ridicula.* Mihi igitur ridiculum eſt eminentiam, & excellentiam illius multiplicitatis explicare de multiplicitate fundamentali ad fundandam diſtinctionem rationis faciendam per creatũ intellectum. Quod etiã ſatis colliges ex Auguſtino, ſi expendis, quàm myſterioſè loquatur de multiplicitate illa ſimplici lib. 6. de Trinitate c. 4. 6. & 7. *Auguſt.* vbi oſtendit eam ita excellentem eſſe, vt in creatis non reperiatur. *Videtur etiam aliquo modo temeraria.* Sed non ſolùm id mihi videtur eſſe ridiculum, ſed etiam aliquo modo temerarium: quoniam vel admittendum eſt proceſsionem filij in re ita eſſe per intellectum, vt etiam ſit per voluntatem (quod puto erroneum) aut ſi ſimpliciter admittẽdum eſt filium in re ipſa ita procedere per intellectum, vt non procedat per voluntatem; admittenda etiã eſt virtualis diſtinctio inter intellectũ, & voluntatem independenter ab omni habitudine, & ordine ad diſtinctionem rationis poſsibilem fieri per intellectũ creatum; cum filius à parte rei procedat abſque omni dependentia à tali diſtinctione etiam poſsibili.

22. *Virtualis diſtinctio independet à diſtinct. oper rationis.* His ducti fundamentis in duobus citatis locis concluſimus multiplicitatẽ iſtam virtualem in diuinis perfectionibus, vt ſunt in ſe, dari omnino independenter à diſtinctione rationis, quam noſter intellectus poteſt facere: & per conſequens noſtro intelligendi modo admittendam eſſe in aliquo priori ſigno, in quo non dum intelligatur aliquis ordo, aliquavè habitudo ad creatum intellectum: & inde intulimus eam ſumendam eſſe in ordine ad ea, quæ intus ſunt in diuina eſſentia, & quæ noſtro intelligendi modo veluti exercentur circa eam intus perficiendam; ita vt ipſa diuina perfectio, quæ in re eſt vna, in re etiam ſit multipliciter perfectiua. Quẽ ſenſum mihi faciunt verba Auguſtini lib. 6. de Trinitate c. 6. dum ait: *Si autem quæritur, quõ ſimplex, & multiplex ſit illa ſubſtantia.* *Auguſt.* Multiplex inquam perfectione: quia ſcilicèt multipliciter in ſe eſt perfecta. Et initio capitis ſeptimi, *Deus, ideò dicitur multipliciter; quia dicitur magnus, bonus, ſapiens, & cæt.*

23. *Vnde ſumenda ſit multiplicitas virtualis.* Porrò ſi multiplicitas illius vnius perfectionis ſumenda eſt penes multiplicem rationem perfectionis ad intus, vt ſatis conuincunt, quæ immediatè diximus; profectò vrget prima noſtra demonſtratio: quia iſta multiplicitas ſũpta penes variam rationem perficiendi diuinam eſſentiam, non poteſt ſimul cõſiſtere cum vnitate formali omniũ perfectionum, quæ ſit in re. *Quomodo ſit theologizandum de vnica Dei perfectione.* Sic ita theologizandum erit de illa vnica Dei perfectione formali, vt ipſa in ſe habeat vnã adæquatam rationẽ, in qua omnes perfectiones attributales ſingulari quodã modo vniantur; ita vt detur vna perfectio formalis per modum cuiuſdam totius vniẽtis in ſe ipſo omnes perfectiones, omneſque rationes formales earũ. At tamen iſta vna formalis perfectio, quæ categorematicè habet vnam adæquatam rationem formalem vnitate vnionis, ſumpta ſyncategorematicè (pro ipſis ſcilicèt perfectionibus vnitis diuiſim acceptis) formaliter eſt multiplex multiplicitate quadam virtuali: quæ nõ poteſt non arguere ſingulas attributales perfectiones eſſe formaliter alias, &

alias

aliaſ, ita vt ſingulæ in re ipſa habeant ſpecialem quandam veluti differentiã, qua in ſuo proprio genere conſtituantur, & ab alijs diſtinguantur.

24. Itaque differentia illa, quam Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 14. n. 8. admittit in ſingulis perfectionibus diuinis, prout ſingulæ à nobis expreſſè concipiuntur, admittenda eſt in ſingulis, prout in re ſunt: nec enim aliter aggregatio perfectionũ vnitiua, quam Dionyſius theologizat in diuina perfectione, prout eſt in re, poteſt in ipſa re reperiri, niſi differentia illa in eiſdem perfectionibus, vt ſunt in re, admittatur: etenim Dionyſium theologizare diuinam illam vnitatem, non præciſè, vt à nobis concipitur, ſed, vt eſt in re, euidenter probant verba, quæ ex eo ſuperiùs adduximus: *omnia* (inquit) *vnitè eſt*. Eſt, inquam, in ſe non vt concipitur: *omnia exiſtentia ipſi tribuuntur*, tribuuntur inquam, non vt à nobis concipitur, ſed vt in ſe eſt ſecundùm ſingularem vnitionem. *Omnia in ſe ipſo habet*, ait; non vt eſt in intellectu. Denique *in ea omnia ſingulariter congregata ſunt*; in ea inquam, vt in ſe eſt, non vt eſt in intellectu. Quæ omnia ſatis indicant Dionyſiũ explicare, quæ ſunt in re, vt eſt in ſe ipſa, non verò, vt eſt in noſtra conſideratione. Quę omnia aduerto, vt facilè quis intelligat nullum relinqui locum diſtinctioni, quam Suarius excogitauit in d. c. 14. n. 8. de qua iterùm inferiùs.

Senſus Dionyſij.

25. Secũda demonſtratio ſumitur ex alia eminentia illius vnicæ perfectionis, quã in re admittimus in Deo: ita enim eſt aggregata ex omnibus (vt verbis Dionyſij vtamur) vt formaliter ſit ſingulæ: formaliter enim eſt ſapientia diuiſim ſumpta, & formaliter eſt iuſtitia, & cęt. Ex qua eminentia infertur ſingulas perfectiones, ex quibus aggregatur in ipſamet aggregata vnitate eſſe formaliter diſtinctas. Quomodò igitur quælibet cæteras omnes eſſentialiter includet? Antecedens ab omnibus admittitur: conſequentia verò ex antecedente facilè deducitur: quia fieri non poteſt, vt vnica illa perfectio ſecundùm ſuam totalem, & adæquatam formalem rationem, quam in re habet, formaliter ſit quælibet. V.g. fieri non poteſt, vt diuina perfectio ſecundùm ſuam adæquatam formalem rationem ſit ſapientia: ſolùm igitur erit ſapientia inadæquatè: hoc autem, ſi admittatur, fieri non poteſt, vt ſapientia eſſentialiter in ſua formali ratione includat cætera attributa. Sed ſingula perſequamur. Quod fieri non poſsit, vt diuina perfectio ſecundũ ſuã totam, & adæquatam rationem formaliter ſit ſapientia; ex eo probatur, quoniam ex theologia Dionyſij diuina perfectio, vt eſt in re conſideranda eſt ad inſtar cuiuſdam totius. Ergo fieri non poteſt, vt ſua ratio formalis totaliter, & adæquatè includatur in ſapiẽtia: hæc enim eſt natura totius, vt totaliter non includatur in vna ſuarum partiũ. Quare illa vnica diuina perfectio ita formaliter eſt ſapientia, vt non ſit ſapientia totaliter, hoc eſt ſecundùm totam, & adæquatam ſuam formalem rationẽ, quam habet in re: nam etiam formaliter eſt iuſtitia, bonitas, & cæt. Quod expreſſè docuit Capreolus in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 6. Scoti contra primam fol. 124 col. 2. & 3. Cui theologiæ concinunt, qui docent illam vnicam Dei perfectionem ita Deum reddere formaliter ſapientẽ, vt eum non reddat talem, quatenus formaliter eſt iuſtitia, ſed quatenus formaliter eſt ſapientia, quibus conſentit Suarius in Metaph. diſp. 30. ſect. 6. n. 14. Eadem ratione Deus per intellectũ intelligit, & non per voluntatem; & per voluntatem vult, & non per intellectũ. Hæc autem theologia non aliunde ſumitur, niſi quia illa diuina perfectio, nec totaliter includitur in ſapiẽtia, nec totaliter in intellectu, aut voluntate.

Secunda noſtræ opinionis demonſtratio.

Quomodò vnica perfectio ſit ſingulæ.

Capreol.

Porrò ſi diuina perfectio tota includitur in ſingulis ſuis perfectionibus, nõ tamen totaliter; profectò ſingulæ perfectiones in ſua eſſentiali ratione ita includunt totam illam perfectionem, vt eam non includant totaliter, nec ſecundùm adæquatam rationem formalem, quam habet in re: ſi enim diuina ſapientia, v.g. illam Dei perfectionem eſſentialiter includeret ſecundùm adæquatam rationem formalem, & eſſentialẽ; Profectò ipſa diuina ꝑfectio totaliter etiã includeretur in ſapientia. Cuius oppoſitum in antecedente ſupponitur. Vnde Capreolus loco citato expreſſè docet in definitione eſſentiali ſapientię includi quidem totam eſſentialem Dei perfectionem; non tamen totaliter. Ex quo 26.

Capreol.

euidenter deducitur ſingula attributa in ſua eſſentiali diffinitione, & quidditate non includere cætera: nam ſi ſapientia eſſentialiter includeret cætera omnia attributa; vtique in ſua eſſentia totaliter includeret diuinã perfectionem: cuius oppoſitum in antecedente ſupponitur.

27. Tertia demonſtratio. Tertia demonſtratio ſumitur ad hominem; quoniam aduerſarij docent noſtrum intellectum vnumquodque attributorum concipere ſub ſpeciali quadã ratione, quæ dici poteſt quaſi differentia, vel modus vltimatè conſtituens tale attributum: concipit enim ſapientiã ſub expreſſa ratione ſapientiæ, tanquã ſub quadam differentia vltimatè conſtitutiua ſapientię in eſſe ſapientiæ. Voluntque ad hunc ſenſum ſapientiam in ſua eſſentiali ratione non includere cætera attributa; & ſubinde hanc propoſitionem eſſe falſam, *ſapientia eſt iuſtitia*: cum tamen à parte rei ſapientia cætera omnia eſſentialiter includat. Ita ſcribit Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 14. n.8. Sed duo iſta ſecum pugnare facilè oſtendi poteſt. Nam ſi ſapientia in re non conſtituitur in eſſe ſapientiæ per aliquam ſpecialem rationẽ, quæ ſit veluti differentia vltimò conſtitutiua illius in tali eſſe: ſed vltimatè conſtituitur in eſſe ſapientiæ diuinæ per rationẽ adæquatam totius diuinæ perfectionis; non poteſt ſapientia diuina vllo modo verè concipi à nobis ſub aliqua ſpeciali ratione, quæ veluti ſit differentia vltimatè conſtitutiua illius in eſſe ſapientiæ; ita vt ſic conſiderata verè non ſit iuſtitia: cuius oppoſitum in data doctrina ſupponitur. Sequela probatur; quia illa conſideratio, & negatio aliter conſiderat, & enuntiat, atque res habet in ſe: etenim ſapientia ſub ratione ſapientiæ, quam habet in re adæquatè includit rationem iuſtitiæ, & bonitatis, vt conceditur in eâdem doctrina. Quare ſi in hac materia optimum eſt argumentum à re, vt eſt in ſe, ad ſe ipſam, vt obiectam noſtro intellectui (vt idẽ Suarius fatetur in eodem lib. c.11. num.6) profectò talis enũtiatio erit falſa. Quare ſi admittitur, vt vera conſideratio noſtri intellectus, vt ſapientia concipiatur ſub ratione conſtitutiua ſapientię; profectò à parte rei admittenda eſt in illa ſpecialis ratio, quæ ſit ratio ſapientiæ, & non iuſtitiæ; alioquin intellectus non conciperet veram ſapientiã Dei, ſed aliam ab eo confictam.

Accedit etiam; quoniam poſſum inquirere, an illi conceptui expreſſo ſapientiæ, ſub quo Dei ſapientia à nobis concipitur, reſpondeat à parte rei aliqua formalitas ſapientię diuinæ, vel nõ reſpondeat? ſi non reſpondet; contradicis doctrinę à theologis receptæ ex D. Thoma in 1.d.2. q.1.ar.2. §. *quantum verò ad quartum*, & d.22.q.1.ar. 3. & d.33. q.1. art.1.ad 3. quæ docet ex parte Dei aliquid reſpondere noſtro conceptui. Porrò ſi reſpondet; igitur habet Deus in ſe talem formalitatem: & ſimili modo habebit formalitatem correſpondentem conceptui expreſſo iuſtitiæ. Hoc ſuppoſito iam inquiro: an, quando intellectus negat ſapientiam eſſe iuſtitiam; talis negatio habeat in Deo aliquod fundamentum? ſi non habet; non eſt vera propoſitio: nam ex D. Thoma in locis citatis Deus in ſe ipſo habet fundamentum omnis veritatis, quam intellectus de eo format. Porrò, ſi illa negatio habet fundamentum in diuina eſſentia; ratio illa formalis correſpondens conceptui expreſſo ſapientiæ verè non erit ratio formalis iuſtitiæ; & per conſequens illa ratio formalis ſapientiæ eſſentialiter non includet rationem formalem iuſtitię. Et ſic de cæteris. 28.

Reſpondebis perfectionem illam iuſtitiæ verè non includi in perfectione ſapientiæ; at tamen eſſentialiter includi in ipſa ſapientia: hęc enim præter illam perfectionem ſapientiæ intrinſecè includit cęteras perfectiones. At hæc ſolutio admitti poteſt, quando agitur de ratione formali diuinæ eſſentiæ in ordine ad attributa: at ſi ſermo fuerit de ſingulo quoque attributo, indigna eſt, quæ recipiatur: inde enim ſequitur perfectionem correſpondentem conceptui ſapientiæ non ſolùm habere ſpecialem rationem, quæ illi ſit veluti vltima differentia, prout à nobis concipitur; ſed etiam, vt eſt in re: etenim iam concluſimus illam non eſſe rationẽ iuſtitię. Habet igitur in re aliquid, quo diſtinguatur à ratione iuſtitiæ, quod ipſum habet rationem differentię conſtitutiuæ ſapientiæ in eſſe ſapientię. Illam igitur 29. Reſpon[...] Impugna[...]tur.

igitur rationem formalem ego dico eſſe ipſam diuinam ſapientiam, quæ formaliter quidem à parte rei eſt vnita cęteris attributis iuxta theologiam Dionyſij; non tamen formaliter eſt idem cum illis: longum enim diſcrimen eſt inter eſſe idem formaliter cum alio; & eſſe illi formaliter vnitum: nam eſſe idē formaliter cum alio, eſt illud includere in ſua formali ratione: at eſſe formaliter adunatum, & identificatum cum illo in aliquo vno denotat eſſe cum illo congregatum in vna veluti formalitate ex vtroque cōſtituta: hoc autem potius arguit vnum non ingredi eſſentiam alterius, ſed cum illo vnam eſſentiam cōſtituere. Quod in hac materia eſt diligenter obſeruandum. Poteſt id exemplo declarari: animal enim, & rationale eſſentialiter, atque formaliter adunantur in homine: non tamen inter ſe formaliter ſunt idem: quia nec animal eſſentialiter includitur in rationali, nec rationale in animali. Simili modo attributa adunantur in vna perfectione diuinæ eſſentiæ; quia ſimul conſtituunt vnam veluti diffinitionem adæquatam diuinæ eſſentiæ: non tamen formaliter ſunt idem. Sed de hoc in ſequenti demonſtratione.

§. 5.

Diuinam perfectionem non ita eſſe concipiendā, vt ſecundùm ſuam formalem rationem adæquatè, & indiuiſim ſit ſingulæ perfectiones.

30. Quarta noſtræ opinionis demonſtratio. Qvarta demōſtratio ſpecialiter ſumenda eſt ex impugnatione explicationis, qua auctores ſententiæ affirmantis explicant vnitatem formalem diuinę perfectionis. Pro quo aduertendum eſt eminentiam vnitatis diuinæ perfectionis ab illis ita explicari, vt ipſa diuina perfectio per vnam ſimplicisſimam rationem formalem indiuiſim, & adæquatè ſit ſingulæ perfectiones formales; ita vt ſecundùm eandem formalem rationem, qua eſt ſapientia, ſit etiam iuſtitia, & bonitas; ita vt vna, & eadem diffinitio ſit ſapientię, iuſtitię, cæterorumque attributorum, vt in re ſunt. Ex quo neceſſariò infertur quodlibet attributorum cætera omnia includere in ſua eſſentiali ratione. Ita colliges ex Caietano, & ex cæteris, quos pro parte affirmante citauimus. Qui tamen explicandi modus mihi videtur improbabilis, & contra Magni Dionyſij theologiam. Et quamuis illius impugnatio iā pateat ex ijs, quæ immediatè diximus; eſt tamen ſpecialiter impugnandus, vt expendamus aduerſariorum reſpōſiones.

Primam igitur impugnationem ſumimus ex prima demonſtratione poſita in §. pręcedente: nec enim cum illa formali identitate totaliter, & adæquatè cōmunicata ſingulis perfectionibus poteſt vllo modo conſiſtere multiplicitas formalis, quam cum Auguſtino, & Dionyſio omnes admittunt: nam quo pacto illa formalis ratio, & identitas poteſt eſſe formaliter multiplex, ſi illa eadem, & eodem modo perficit diuinam eſſentiam, & includitur in ſingulis perfectionibus, nec enim alia multiplicitas poteſt in illa vna ratione formali perfectionis diuinæ excogitari, niſi quod tota includatur in ſingulis; non tamen totaliter: inde enim ortum habet, vt non vna ratione perfectionis Deum perficiat, ſed pluribus: etenim multiplicitatem illam expendi penes aptitudinem, qua multipliciter poteſt mouere intellectum creatum ad diſtinguendas Dei perfectiones, iam ſuprà reiecimus, tanquam quid ridiculum. Porrò ſi expenditur in ordine ad multiplicitatem, quā ex ſe habet ad Deum multifariam perficiendum, talis multiplicitas omnino excludit illam vnam Dei perfectionem conuenire ſingulis perfectionibus ſecūdùm totalē, & adæquatā ſuam rationē. 31. 1. impugnatio.

Secundò impugnatur; quoniam ſi illa vnica Dei perfectio totaliter, & adæquatè includitur in ſingulis perfectionibus, ita vt ſingulę cęteras omnes perfectiones eſſentialiter includant; ſequitur iſtas propoſitiones in Deo eſſe veras: *intellectus eſt voluntas: voluntas eſt intellectus: ſapientia eſt iuſtitia: iuſtitia eſt ſapientia.* Quod tamen eſt falſum; quia inde ſequitur iſtas etiam eſſe veras: *intellectus quatenus intellectus eſt voluntas: voluntas, quatenus voluntas, eſt intellectus: ſapientia, vt ſapientia, eſt iuſtitia.* Ex quo rurſus ſequeretur filium in diuinis procedere per voluntatem, & Spiritum Sanctum procedere per intellectum: Deum formaliter eſſe 32. 2. impugnatio.

ſapientem per iuſtitiam: iuſtum autem per ſapientiã:quas propoſitiones theologi non admittunt,imò nec fides.

33. Reſponſio aduerſariorum non recipitur.

Ad hoc argumentum aduerſarij admittunt primam, & ſecundam conſequentiam, vt patet ex Molina 1. parte quæſt. 28.artic.2. diſput.4. ad finem, & ex Cumelio ibi quæſt.8. pagina 846.columna 1. §. *Sed vlterius vrget argumentum*, & quidam alij: qui non ſolùm admittunt intellectum eſſe voluntatem, & ſapientiam eſſe iuſtitiam;ſed etiam intellectum,quatenus eſt intellectus,eſſe voluntatem,& è contrario; & ſapientiam, vt ſapientiam eſſe iuſtitiam. Vltimam tamen conſequentiam quidam ſimpliciter negant: alij eam admittunt,ſi ſermo ſit de iſtis attributis, vt ſunt in ſe ipſis; ſecus, prout à nobis concipiuntur. Priores ideo negant vltimam conſequentiam; quoniam cum hæc attributa diſtinguantur,aut ratione,aut virtute, committitur fallacia accidentis, dum, quod conuenit vni, vt ab alio diſtinguitur, eidem tribuitur. Sed neutra ſolutio eſt admittenda. Nam (quod attinet ad poſteriores)ex eo diſtinctio illorum eſt reijcienda;quia fides non diſputat de diſtinctione principiorum diuinarum emanationum, vt illæ à nobis concipiuntur; ſed, vt ſunt in ſe ipſis. Quod verò ad priores ſpectat; iam diximus diſtinctionem virtualem inter intellectum, & voluntatem non eſſe ſumendam in ordine ad diſtinctionem rationis; alioquin faciendam per intellectum creatum. Porrò ſi diſtinctio iſta, & multiplicitas formalis diuinæ perfectionis ſumenda eſt ad intus, nimirum per ordinem ad multiplicem rationem perfectiuam diuinæ eſſentiæ;iam oſtendimus ea non poſſe ſimul conſiſtere cũ vnitate rationis formalis in ſingulis quibuſque attributis. Quarè ſi aduerſarij admittunt vnam eſſe omnium attributorum formalem rationem, non benè recurrunt ad diſtinctionem virtualem.

34. 3. impugnatio

Tertiò impugnatur; quia ille dicendi modus non ſatis videtur conſentire cum theologia Dionyſij, qui vnitatem diuinę perfectionis theologizat vt vnientem in ſe, & aggregantem omnes perfectiones ſimpliciter per modum cuiuſdam totius ex pluribus conſtituti,vt in ſuperioribus latè oſtendimus. Iam verò ſicut de ratione totius ex pluribus conſtituti eſt non totaliter includi in ſingulis partibus, ſed inadæquatè, vt patet; ita de ratione partium eſt proprias ſuas rationes,& diffinitiones etiã in ipſo toto retinere, & conſeruare. Vtrunque negat ille dicendi modus.

Et hæc ſatis dicta ſint pro confirmatione negantis partis. Reſtat diſſoluere argumenta partis affirmantis.

§. 6.

Soluuntur argumenta partis affirmantis.

Nec argumenta adducta pro parte affirmante expugnant negantem ſententiam. Ad primum ſumptum ex Diuo Thoma 1. parte quæſtione 13. articul.5. dicendum eſt ex illo articulo hæc ſola verba ad inſtitutum facere:*ſed cum hoc nomen*(ſcilicet ſapiens) *de Deo dicimus; non intendimus ſignificare aliquid diſtinctum ab eſſentia, vel potentia, vel eſſe ipſius.* Sed non video, quomodò ex his verbis Cumelius colligat aſſeruiſſe Diuum Thomam quodlibet attributum includi eſſentialiter in quolibet: agit enim ibi de diſtinctione, de qua agit in verbis immediatè ſequentibus: *cum hoc nomen ſapiens de homine dicitur, ſignificamus aliquam perfectionem diſtinctam ab eſſentia hominis, à potentia, & ab eſſe ipſius.* Hanc igitur diſtinctionem negat ſignificari per illud nomen, cum dicitur de Deo. Ex quo nihil contra nos. 35. Ad teſtimoniũ D.Thomæ.

Ad ſecundum ſumptum ex Patribus nón video vnde illi auctores colligant hanc fuiſſe apertam ſententiam Auguſtini, Anſelmi,& Bernardi. Singulorum & verba, & mentem expendamus,vt facilè appareat, quàm oſcitanter hæc verba lecta fuerint. Nam verba Auguſtini ex ſexto de Trinitate capite primo ad finem eſſe intelligenda de identitate reali euidenter intelliges, ſi ad diſcurſum Auguſtini diligenter aduertas. Etenim Auguſtinus in eo capite arguit contra nonnullos: qui dicebant Patrem in diuinis non eſſe ſapientiam; imò nec eſſe ſapientem, niſi per ſapientiam, quam genuit, id eſt, per Filium, qui eſt ſapientia patris. Contra iſtos ex eo arguit; *quia ſi Pater non dicitur ſapientia, niſi quia eſt genitor ſapientiæ; cur* 36. Ad Aug.

non dicetur pater magnitudinis ſuæ, & bonitatis, & æternitatis, & omnipotentiæ ſuæ? Vt non ipſe ſit ſua magnitudo, & ſua bonitas, & ſua æternitas; ſed ea magnitudine ſit magnus, quam genuit: & ea bonitate bonus, &c. Ecce argumentum Auguſtini contra aduerſarios.

37. Reſpondebant huic argumento; ideo diuinum patrem non dici patrem ſuæ magnitudinis, ſuæ bonitatis, & cætera; ne cogamur multos filios Dei dicere. Hac reſponſione ſupponentes attributa iſta in Deo eſſe realiter diſtincta. Occurrit Auguſtinus ex eo, quod pater dicatur pater ſuæ magnitudinis, & ſuæ bonitatis, & cæt. non bene inferri patrem eſſe patrem multorum filiorum. id autem ex eo probat; quia ex Paulo Chriſtus dicitur virtus patris, & ſapientia patris: & tamen vnus tantùm eſt filius. Et ratio (inquit) eſt: *quia in Deo eadem eſt virtus, quæ ſapientia; & eadem ſapientia, quæ virtus:* & cum idem dicendum ſit de cæteris, vt eadem ſit magnitudo, quæ virtus: inſiſtit in ſua inſtantia; cur pater nô dicatur pater ſuæ magnitudinis per magnitudinem, quam genuit. Ex quibus patet Auguſtinum verba in argumento obiecta adduxiſſe, vt oſtenderet ex eo, quod pater diceretur pater ſuæ magnitudinis, ſuæ bonitatis, & cęt. non bene inferri patrem futurum eſſe patrẽ multorum filiorum: ſicut de facto non dicitur pater multorum filiorum ex eo, quod eſt pater ſuæ ſapientiæ, & ſuę virtutis, quam genuit. Et ratio eſt: quia ſicut virtus, & ſapientia in Deo non ſunt diuerſæ res (vt malè aduerſarij ſupponebant) ſed eadem: ita magnitudo, & cætera attributa non ſunt diuerſæ res, ſed vna, & eadem. Agit igitur Auguſtinus non de identitate formali, ſed reali.

38. Ad alium locum Auguſtini. Locus ex eodem libro cap. 7. in eodẽ ſenſu intelligendus eſt, vt patet ex verbis immediatè ſequentibus: *Et non eſt ibi aliud beatum eſſe, & aliud magnum, aut ſapientem, aut verum, aut bonum eſſe, aut omnino ipſum eſſe.* Quæ verba declarant præcedentia, vt ſit ſenſus: *eadem magnitudo eius eſt: quæ ſapientia.* Eadem inquam, id eſt, eadem res: vt declaret multiplicitatẽ, qua Deus dicitur multiplex multiplicitate attributorum, non eſſe realem, ſed formalem: non quidem actu, ſed virtute. Vnde totam diſputationem ad finem capitis noni concludens, ita ait: *Nunc autem æqualitas trinitatis, & vna, eademque ſubſtantia demonſtrata eſt:* vt intelligamus in præcedẽtibus ſermonem eſſe de vnitate, & identitate reali. Et in eodẽ ſenſu manifeſtè intelliguntur verba, quæ à Suario adducuntur ex lib. 7. de Trinitate cap. 1.

39. Ad 3. locum Auguſtini. Verba adducta ex libr. 6. cap. 10. euidentiùs, quàm cætera intelliguntur de identitate reali vnius, & eiuſdem ſubſtantiæ: nam in præcedentibus de identitate reali agebat, cum dixit: *Vbi eſt prima, & ſumma vita: cui non eſt aliud viuere, & aliud eſſe, ſed idem eſt eſſe, & viuere. Et primus, ac ſummus intellectus, cui non eſt aliud viuere, & aliud intelligere; ſed id, quod eſt intelligere, hoc viuere, & hoc eſſe, eſt vnum omnia.* Perſiſtens in eodem ſenſu, ponit diſcrimen inter vnitatem trinitatis, & rerum corporearum, ita inquiens: *ſed hic in rebus corporeis non tantum eſt res vna, quantum tres ſimul: & plus aliquid ſunt duæ, quàm vna res.* Deinde immediatè addit: *Cæterum in illa ſumma Trinitate tantùm eſt vna res, quantùm tres ſimul: nec plus aliquid ſunt duæ, quàm vna: & in ſe infinita ſunt.* Quæ verba eſſe intelligenda de vnitate ſubſtantiali, nullus dubitabit; vt ſit ſenſus: Omnes tres perſonæ ſunt vna ſubſtantia: nec duæ perſonę ſunt aliquid plus ſubſtantialiter, quàm vna. Quare verba, quæ nobis obijciuntur, *ita & ſingula ſunt in ſingulis, & cætera*, ita ſunt explicanda, vt ſingula ſint in ſingulis: quia ſingulæ perſonæ ratione eſſentiæ ſunt in ſingulis alijs: & omnes tres perſonę ratione eſſentiæ ſunt in ſingulis perſonis: & ſingula quæque perſona ratione eſſentiæ eſt in omnibus alijs: *Denique omnia* (id eſt, omnes tres perſonæ) ratione eſſentiæ ſunt in omnibus perſonis. *Et vnum omnia,* id eſt, omnes tres perſonæ ſunt vna ſubſtantia.

40. Etenim Auguſtinum ibi de perſonis agere ex antecedentibus, & conſequẽtibus manifeſtum eſt: quidquid repugnet Torres loco citato, pagina 53. colum. 1. Nec oppoſitum probant verba, quæ ex eodem capite adducuntur: quia in illis agitur de intellectu, & vita, vt in patre dicuntur prima vita, primuſque intellectus, à quo, & per quem procedit filius, qui ibi dicitur imago patris per omnia

omnia ei correſpondens. Declarat igitur loco citato Auguſtinus mutuam inexiſtentiam vnius perſonæ in alia, quã theologi appellant circuminſeſsionem: quæ ipſa ex vnitate eſſentiæ ortum habet, vt eſt communis omnium explicatio, de qua D.Thomas 1. p.q.42. ar.5.& ſcholaſtici in 1.d.19.

41. Ad Anſelmum. Sed mirum eſt, quòd pro ſententia affirmante adducatur D. Anſelmus in Monologio c. 17. cum intentum illius ſit oſtendere naturam diuinam non eſſe cõpoſitam, quamuis habeat plura bona, hoc eſt plures perfectiones attributales. Quod euidenter oſtendunt verba 2. & 3. loco obiecta; compoſitio autem nõ fit, niſi ex reali diſtinctione componentium. Quare cum Anſelmus in hæc verba concludit: *Cum igitur illa natura nullo modo compoſita ſit; & tamen omnimodo tot illa bona ſit, neceſſe eſt, vt illa omnia non plura, ſed vnum ſint*; manifeſtè ſuum explicat ſenſum, vt illa bona non ſint realiter plura, ſed realiter vnum: quia aliàs facerent compoſitionem. Eundem ſenſum colliges ex verbis quæſtionis initio capitis propoſitæ, quæ manifeſtè intelligũtur de reali vnitate. Igitur cum ait: *idem eſt quodlibet vnum illorum, &c.* intelligendus eſt de identitate reali, de qua in pręcedentibus egerat.

42. Ad Bernardum. Sed nec D. Bernardus pro ſententia affirmante facit: nam lib. 5. de conſideratione c.13. ex quo priora verba deſumuntur, manifeſtè agit de vnitate, identitateque reali: totus eſt enim, vt oſtẽdat longitudinem, latitudinem, ſublimitatem, & profundum (per quæ Deum definierat) in Deo eſſe vnam rem, & non plures. Diffinit igitur Deum initio capitis inquiens: *quid eſt Deus? longitudo, latitudo ſublimitas, & profundum.* Hæreticis autem inde inferẽtibus quaternitatem in Deo; negat conſequentiam ita dicens: *Quia non diuiſione ſubſtãtiæ in quaternario iſto expreſſè ſunt.* Et reddit rationem, quia ſingula vnum ſunt; ita enim ſcribit: *Singulũ hoc eſt, quod illa quatuor ſimul, & illa quatuor ipſa, quod ſingulum eſt.* Tandem in fine capitis hunc ſenſum euidenter oſtendit in hæc verba: *res vna, effectus multiplex; & illa vna res eſt longitudo propter æternitatem: latitudo propter charitatem: ſublimitas propter maieſtatem; profunditas propter ſapientiam.* Res vna, inquit; Quare priora verba nobis obiecta ita explicanda ſunt, vt idem ſit, id eſſe vnum, quod alterum, atque vnum eſſe eandem rem, quod alterum.

Verba autem poſteriora ſumpta ex ſermone 80. in cantica paulò ante finẽ denotare vnitatem, & identitatem realem ex eo patet; quia D.Bernardus agit contra Gilbertum, qui diuinitatem realiter diſtinguebat à Deo; & ſubindè magnitudinem, bonitatem, & cæteras perfectiones. Secundò; quia poſtquam cõtra illum concluſit diuinitatem, & Deũ eſſe realiter vnum, ita ſcribit: *Iam de magnitudine bonitate, iuſtitia ſapientiaque idẽ per omnia, quod de diuinitate ſentimus: vnum in Deo ſunt, & cum Deo.* Vnum inquam re ipſa. Quare cum addit: *nec enim aliunde bonus, quàm vnde magnus*, ſenſus eſt: non alia re eſt bonus, & alia magnus: ſed per vnam, & eandem rem bonus eſt, & magnus. Quem ſenſum manifeſtè declarat illis verbis immediatè additis: *bonitate fateor bonum; ſed non alia, quam ipſe eſt.* Et clariùs, dum infert: *alioquin illa erit maior, quàm Deus.* Quæ ſequela ſupponit ſermonem eſſe de alietate reali, & hæc ſatis, vt oſtendamus nec Auguſtinum, nec Anſelmum, nec Bernardum nobis aduerſari. Sed rationes expendamus. 43.

44. Ad primam rationem. Ad primam rationem facilè reſpondebunt, qui putant attributa eſſentialiter non includi in diuina eſſentia: hi enim ſimul etiam negabunt eſſentiam eſſentialiter includi in attributis. Illud prius, tanquam probabile defendimus ſuprà quæſtione 7. hoc poſterius etiam defendimus quæſtione 8. Hi igitur, & maiorem negabunt, & minorem. Nos autem quia quæſt. 7. putauimus minorem eſſe longè veriorem, ſolùm negabimus maiorem: de cuius falſitate ſatis diximus quæſt. 8.

45. Ad 2. Præmittitur notula. Pro vera reſolutione ſecundæ rationis notandum eſt in quolibet ente etiã diuino duplicem diſtinguẽdam eſſe entitatem: vnam, quæ in quolibet eſt ſimpliciter prima, primumque fundamentum eſſendi; quod cæteris eſſendi gradibus pręſtat veluti fulcimentum. Alteram; quę in quolibet ente eſt entitas veluti ſecundaria; vt quia ex ſua natura ſupponat entitatem veluti priorem, in qua fulciatur. Entitas prioris generis ex

ſua natura eſt conſtitutiua eſſentiæ, & quidditatis per modum ſubſtantiantis, & quidditantis ipſum eſſe: qualia ſunt omnia prædicata ſumpta ex prędicamento ſubſtantiæ. Poſterioris generis entitas ex ſua natura eſt qualificatiua, & perfectiua eſſentiæ, qualia ſunt prędicata ſūpta ex alijs prędicamentis. Hanc duplicem entitatis rationem primus excogitauit Scotus quodlib. 1. litera C. nec poteſt non admitti in ſenſu explicato, ſiue attributa diſtinguas ab eſſentia ex natura rei, ſiue ſola ratione: ſiue dicas illa eſſét.aliter includi in eſſētia, ſiue id neges; ſemper enim hæc duplex entitatis ratio noſtro intelligendi modo diſtinguenda eſt, vt entitas diuina ſumpta ſecundum prædicata prioris generis dicatur entitas veluti prima: entitas autem perfectionum attributalium dicatur entitas veluti ſecundaria; vt quia ex ſua ratione ſupponat gradus eſſendi ſubſtantiales: nam Deum eſſe ſapientem, bonum, iuſtum, & cæt. ſupponit Deum eſſe ſubſtantiam immaterialem, & viuentem: quod enim non eſt ſubſtantia, viuens, & ſpiritualis, non poteſt eſſe ſapiens, iuſtum, atqué bonum bonitate morali. Cum vero infinitas cōſequatur entitaté, quæ à ſe eſt entitas, tāquā modus entitatiuus illius; duplex etiam in diuinis diſtinguenda eſt infinitas: vna primaria, & radicalis; altera ſecundaria; vt optimè philoſophantur Scotiſtæ, vt ſuprà aduertimus q. 5. ar. 6. §. 3. n. 108. & 109. inter vtranque explicatam entitatem hoc intereſt: quod entitas prima (qualis eſt entitas eſſentiæ) ex ſua ratione vendicat ſibi infinitatem in genere entis: entitas verò ſecunda (qualis eſt entitas attributorum) ideo vendicat ſibi infinitatem in eſſendo, quia in eſſendo eſt idem realiter cum eſſentia.

46. Ad formam argumenti. His ita præmiſsis admittimus attributa eſſe infinita in generę entis infinitate non primaria, ſed ſecundaria, in quo ſenſu neganda eſt conſequentia; ſi in conſequenti tota infinitas idem eſt, quod infinitas entitatis, & perfectionis; nam licèt quodlibet attributū habeat totam entis infinitatem; quia idem eſt realiter cum ente ſimpliciter infinito, qualis eſt eſſentia; non tamen habet totam infinitatem perfectionis; ſed eam ſolam, quæ eſt ſui generis. Ad probationem conſequentiæ dicendum eſt nō eſſe vſquequaque certum, an ens infinitum infinitate primaria (qualis eſt eſſentia) eſſentialiter includat omnem formalē perfectionem: id enim plures negant, vt diximus ſupra quęſtione ſeptima artic. primo, §. 6. & articul. 2. §. 5. Sed quia oppoſitum putamus eſſe longè probabilius; negandum eſt infinitum infinitate ſecundaria eſſentialiter includere infinitatem perfectionis. Cum verò additur de ratione entis infiniti eſſe includere non ſolùm omnem perfectionem, ſed etiam optimo modo, & eſſentialiter: vtrunque eſt negandum: nam quamuis enti infinito infinitate primaria debeatur omnis perfectio ſimpliciter, atque eſſentialiter, vt verior habet opinio; nō tamen debetur enti infinito infinitate ſecundaria; nam, cum hoc infinitum ſolùm vendicet ſibi infinitatē ex eo, quod eſt realiter idem cum ente infinito, ſatis eſt, ſi inde conſequatur infinitatem entitatis; nec eſt opus, vt cōſequatur infinitatē perfectionis. Quin potius eam conſequi non poteſt: obſiſtente multiplici perfectibilitate diuinę eſſentię; eſt enim Deus multipliciter perfectibilis, vt diximus ex Auguſtino libr. 6. de Trinitate c. 4. 6. & 7. quæ multiplex perfectibilitas conſiſtere non poteſt cum infinitate perfectionis in quolibet attributo. *Auguſt.*

47. Ad 3. rationem. Tertia ratio cum ſumat vtranq; pręmiſſam ſatis dubitabilem, non erit demonſtratio à priori, nec à poſteriori. Nam minor non recipitur ab omnibus, vt patet ex quæſtione 5. articul. quarto §. 5. n. 105. & q. 7. artic. 1. vbi diximus eſſe ens per eſſentiam non neceſſario inferre illud eſſentialiter includere omnem perfectionem. Similiter nec maior omnibus probatur; ſunt enim, qui negant exiſtentiam eſſentialiter includi in eſſentia. Quod ſi eſſentia eſſentialiter nō eſt ſuum eſſe; nec attributum eſſentialiter erit ſuum eſſe. Præterea eſſe ens per eſſentiam idem eſt, quòd eſſe ens non ab alio; in ſenſu enim negatiuo ab omnibus explicatur etiam à Suario in Metaph. diſp. 28. ſect. 1. n. 7. Negatio autem non poteſt eſſe de eſſentia alicuius. Quod ſi maior ita explicetur, vt vnumquodque attributū eſſentialiter ſit illud eſſe, quod nō eſt ab alio; iā redit difficultas primi

argumenti; an ſcil. attributum in ſua eſſentiali ratione includat eſſentiam, de qua in quæſt. præcedente.

48. Ad 4. Ad quartam rationem patet ſolutio: antecedens enim ſumit id, de quo eſt cõtrouerſia: de hoc enim certatur, an attributum eſſentialiter ſit ens illimitatũ quoad perfectionem? affirmant aduerſarij: nos negamus. Vide ad ſecundam rationem. Quanuis autem attributum v.g. ſapientia, eſſentialiter non includat omnem perfectionem ſimpliciter; non proinde manet imperfecta, vt indigeat perfici, vt malè argumentum ſupponit: quia nihil indiget perfici, niſi, quod careat aliqua perfectione ſibi debita: perfectiones autem aliorum attributorum non debentur ſapientiæ. Sapientia igitur non eſt omnis perfectio; ſed eſt certa quædam perfectio infinita in ſuo genere.

49. Ad vltimã. Ad vltimam rationem admittimus in Deo, vt eſt in ſe, vnam tantum rationem formalem, & vnam quidditatiuam diffinitionem: & ſimul negamus attributa mutuo ſe ſe eſſentialiter diffinire. Quare ad argumentum neganda eſt minor. Etenim admittimus in Deo vnam perfectionem, vnamq́ue illius formalem rationem vnitate vnionis, quæ eſt per aggregationem omnium perfectionum ad inuicem vnitarum vnione quadam ſingulari, & ſupereminenti, vt diximus ex Dionyſio. Explicatur mens Dionyſij. Cuius eminentia in hoc eſt poſita (quantum poſſumus concipere) vt omnes perfectiones ita inter ſe vniantur in vna totali perfectione, vt quælibet in ſuo toto ſuam retineat propriã rationẽ formalẽ virtute diſtinctam ab alia. Itaque illa tota vna perfectio cõſtituta ex omnibus perfectionibus vnitis adęquatè eſt omnes perfectiones ſimul, inadæquatè vero eſt ſingulæ, vt in ſuperioribus iam oſtendimus. Et ita cũ vna perfectione formali ad modum totius optimè ſaluatur diſtinctio formalis virtualis inter ſingulas perfectiones. Et conſentaneè ad hanc theologiam medij ſtamus inter Scotum, & Caietanum cæteroſquè aduerſarios.

50. [Medij ſtamus] inter [Scotum &] Ca[ietanum]. Quoniam Scotus ita diuinas perfectiones diſtinguit, vt eas nullo modo formaliter adunet, ſed ſolum realiter; quin potius ſingulas ponit, vt totales quaſdã perfectiones inter ſe veluti diſiutas. Caietanus autem ita illas omnes vnit in vna ratione formali, vt eas ſecundum eſſe formale nec virtualiter diſtinguat. Nos vero cum Magno Dionyſio omnes pfectiones ita formaliter vnimus, vt tamẽ illã vnitatẽ dicamus eſſe virtualiter multiplicẽ cum Auguſtino, & Dionyſio. Explicatur exẽplo ſũpto ex philoſophia. Nec deerit exemplum ſatis accommodatum petitum à philoſophia: etenim vnitas totius homogenij ita ex partibꝰ vnitis conſtituitur, vt entitas, & ratio formalis cuiuſque partis maneat diſtincta ab entitate alterius; non quidem actu, ſed potentia tantum, vt bene aduertit Fonſeca in 5. Metaph. c. 6. q. 6. ſect. 2. ad finem §. *diſtinctio potentialis*: Fonſeca. quam doctrinã admittit Suarius in Metaph. diſp. 7. ſect. 1. n. 22. in ſenſu ad noſtrum inſtitutum accomodato: etenim partes Homogeneæ, licèt actu ſint partes, vt actu ſint in toto, vt vna pars non ſit alia; ideo tamen actu non diſtinguuntur; quia actu non ſunt entia, ſed ſolùm potentia ſumpto nomine entis, pro ente exiſtente per ſe.

51. Ex hoc exemplo illud ſolum volumus obtinere non repugnare philoſophiæ, quæ per ſe vniuntur in aliquo toto actu non diſtingui; & tamen ita ſe habere, vt ſublato intellectu vnum non ſit aliud ratione diſtinctionis potentialis, quam inter ſe habent. Igitur non repugnabit perfectiones diuinas per ſe vnitas vna eminentiſsima vnitate actu formaliter non diſtingui inter ſe, bene tamen virtualiter, ita vt ſublato intellectu vna nõ ſit alia. Sed de his ſatis.

QVÆSTIO X.

De mutua prædicatione attributorum, tum inter ſe; tum cum diuina eſſentia.

QVARTO loco agendum eſt de mutua prædicatione attributorum tum cum Deo, tũ inter ſe; Cuius quæſtionis reſolutio ex ijs, quæ tam latè diximus q. 7. 8. & 9. facilis erit explicatu. Vt clare procedamus; primum inquiremus, an & quomodo diuina attributa de Deo enuntiari poſsint, & Deus de illis? Deinde an, & quomodo diuina attributa de ſe ipſis mutuo enuntientur? Cũ verò enun-

ziatio

tiatio ſit opuſ intellectus; hinc infertur ſermonem eſſe hoc loco de Deo, diuinaque eſſentia, & attributis, prout à nobis concipiũtur.

ARTICVLVS I.

Vtrum, & quomodo diuina attributa de Deo enuntientur & Deus de illis?

1. Attributa & eſſentia varijs modis inter ſe cõparantur. ATtributa diuina, & diuina eſſentia quanuis duobus tantum modis à nobis concipi poſſint; in abſtracto ſcilicèt, & in concreto, varijs tamen modis poſſunt inter ſe comparari, vt bene aduertit Suarius libro 1. de eſſentia Dei ca. 14. n. 1. Nam comparari poſſunt vel inter ſe, vel in ordine ad aliquod tertium, inter ſe autem; vel concretum cũ cõcreto; vel abſtractum cum abſtracto: vel deniquè concretum cum abſtracto variatis omnibus penes ſubiectum & prædicatum.

§. 1.

De Deo aliquid poſſe verè, & propriè prædicari.

2. Multa poſſunt de Deo verè prædicari. INitio huius diſputationis, in qua agimus de mutua prædicatione Dei, & attributorum, ſupponẽdum eſt poſſe à nobis de Deo efformari plures propoſitiones affirmatiuas, veras, proprias, & non ſynonymas. Hanc veritatẽ colliges ex D. Thoma 1. p. q. 13. art. 3. 4. & 12. eſt manifeſta quoad ſingulas partes: nam Paulus ad Rom. 1. inquit: *Inuiſibilia Dei à creatura mũdi (.i. ab homine) per ea, quæ facta ſunt intellecta cõſpiciuntur; ſempiternam quoquè eius virtutem, & diuinitatem.* Iam verò, quæ creatura rationalis cõcipit, & intelligit, poteſt enuntiando explicare: vnde ſacra Scriptura plures de Deo propoſitiones nobis proponit: quod ſit vnus, & trinus, bonus, iuſtus, ſapiens, & cæt. Ariſtoteles etiam plura prædicata de Deo demõſtrat 8. phyſic. & 12. Metaph. Experientia etiã docet nos plures ꝓpoſitiones affirmatiuas efformare: & ſuadet ratio D. Thomæ 1. p. q. 13. ar. 12. quoniam ibi poteſt dari propoſitio affirmatiua, vbi plura concipiuntur, quæ diuerſa ſunt ſaltem ſecundum rationem. At noſter intellectus plura de Deo concipit, quæ licèt in re ſint idem, ratione tamen ſunt diuerſa, vt ex dictis iam patet. Ergo de Deo poſſumus plures de Deo formare propoſitiones affirmatiuas. Vide D. Thomam in d. art. 12. & ibi Caietanum, eundem D. Thomam in 1. d. 4. q. 2. ar. 1. & lib. 1. contra Gentes c. 36.

D.Thom. *Ad Rom. 1.* *Ariſt.* *D.Thom.* *Caietanus.*

3. De Deo formantur plures propoſitiones affirmatiuæ. Quod vero de Deo formentur plures propoſitiones affirmatiuæ, quarum prædicata poſitiuè Deo conueniant, oſtendit D. Thomas in d. q. 13. ar. 2. & in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. & de potentia q. 7. ar. 5. quibꝰ in locis impugnat quorundam opinionem, qui negarunt dari poſſe prædicata affirmatiua, quæ de Deo in ſẽſu verè affirmatiuo prædicarentur: vel quia omnia in ſenſu erant negatiua, impoſita potius ad remouendum aliquid à Deo quã ad ponendum aliquid in eo (quæ fuit opinio Rabi Moyſi in lib. qui dicitur ductor dubiorum, & Auicennæ in libr. de intelligentijs, & ſatis Henrici in ſumma ar. 32. q. 4. & quodlib. 5. q. 1.) vel quia non denotant aliquam formalem inexiſtẽtiam eorũ in Deo, ſed ſolùm virtualem; vt ſcilicèt Deus dicatur ſapiens, quia eſt cauſſa ſapiẽtię in nobis: iuſtus, quia eſt cauſſa noſtrę iuſtitiæ, & ſic de cæteris; quæ etiam fuit aliquorum ſententia teſte D. Thoma vbi ſuprà. Sed vtranque opinionem tanquam improbabilẽ multis impugnat D. Thomas locis citatis; & nos iam vtranque rejecimus ſuprà q. 4. ar. 6. n. 6. & 7. vbi etiam oſtendimus nec Damaſcenum, nec alios Patres ibi relatos vni, aut alteri opinioni fauere. Vide, quæ ibi diximus, & interpretes D. Thomæ in d. q. 13. ar. 2.

Rabi Moyſes. *Auicen.* *Henricus.*

4. De Deo plura prædicãtur propriè. Nec ſolum formamus de Deo propoſitiones de prædicatis verè poſitiuis; quę ſcil. explicant, quę poſitiuè in Deo reperiuntur; ſed etiam de prædicatis, quæ propriè Deo cõueniunt, & non impropriè. Quam veritatem ex D. Ambroſio lib. 2. de fide in principio prologi docuit D. Thomas 1. p. q. 13. art. 3. vbi latè illius interpretes, cum Bellomontano in comment. ad illum articulum, & diſp. 22. cap. 6. vidẽdus etiam eſt Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 9. n. 10. & 11. aliquid nos diximus q. 4. ar. 2. Et quoniam hęc veritas nota eſt, & lumine fidei, & naturali, ſatis ſit hæc dixiſſe: dummodo tamen aduertamus doctrinam D. Thomæ in d. ar. 3. (prædicata illa quoad res ſignificatas propriè de Deo dici; impro-

D.Thom. *Explicatur D.Thom.*

priè tamen ſecundum noſtrum cōcipiendi modum) ita eſſe intelligendam, vt non proinde ſimpliciter, & abſolutè negetur illa prædicata de Deo proprijſsimè prædicari, vt bene aduertit Suarius lib. 1. de eſſentia Dei c. 9. n. 10 nam quãuis modus noſter concipiendi denotet aliquam imperfectionem; res tamē ſignificata nullam includit, non modo in ſe ipſa, ſed nec, vt à nobis ſignificatur. Iam verò, vt prædicatio ſimpliciter dicatur propria, ſatis eſt, quod res ipſa propriè rei conueniat; licet enim rem ex ſe perfectam imperfecto concipiendi modo tribuamus Deo, tamen nec modus ipſe tribuitur, nec res cum illo modo, ita vt modus ſe habeat ex parte obiecti. Et inde eſt, vt quanuis res, quæ tribuitur, cōcipiatur à nobis, imò & tribuatur per modum compoſitionis: res tamen ipſa non tribuitur, vt componens, ſed eo modo, quo eſt in re.

5. *Quomodo explicandi ſūt patres qui docent hæc prædicata improprie dici de Deo.* Vtrum vero Patres, qui docent hæc prædicata impropriè dici de Deo (ita enim fertur dixiſſe Dyoniſium de Myſtica theologia c. 12, & de diuinis nominibus c. 7. Iuſtinum apologia 1. Clemētem Alexand. lib. 5. ſtromatum, Baſilium epiſtola 80. Auguſtinum lib. 5. de Trinitate cap. 1. & deniqúe Boetium de Trinitate) vtrum inquam hi Patres id dixerint non ratione rei ſignificatæ, ſed ratione modi ſignificandi? Aliqui affirmant, vt Suarius in d. c. 9. n. 11. & Bellomontanus locis citatis cum nonnullis alijs: ſed mihi id nō placet: aliam enim fuiſſe mentem illorū Patrum explicauimus q. 4. ar. 6. n. 7. nam D. Thomas in d. q. 13. ar. 3. ad 2. in noſtro ſenſu explicauit Dionyſium: *D. Thom.* quanuis autem art. 12. ad primum ad priorem ſolutionem videatur recurrere; tamen explicat Dionyſium, quatenus docet affirmationes, quas de Deo formamus, eſſe incompactas, ſiue inconuenientes, vt habet alia tranſlatio: quæ verba accommodatè explicantur non ratione rerum ſignificatarum, ſed ratione modi ſignificandi.

6. *Prædicationes de Deo non ſunt ſynonymæ.* Deniqúe quod propoſitiones affirmatiuæ, quas de Deo formamus, non ſint ſynonymę, nec identicæ, ſed in ſenſu ſint plures, & diſtinctæ; res eſt indubitata. De quo vide D. Thomam 1. p. q. 13. ar. 4. & de potentia q. 7. ar. 6. conſtat enim diuerſa illa prædicata, licèt ſignificēt rē à parte rei vnã; illã tamē ſignificare vt ratione diſtinctã: quod ſatis eſt, vt ab illis tollatur ſynonymitas. Vide interpretes D. Thomæ in d. ar. 4. Caietanum, Banhes Cumelium, & Bellomontanum, atque etiam Suarium libr. 1. de eſſentia Dei c. 13. n. 10. *Caietanus, Banhes, Cumelius.* Vtrū vero reſpectu Dei, & beatorū propoſitiones illæ ſint ſynonymæ? alterius eſt quęſtionis: negat Suarius in d. n. 10. affirmat Bellomontanus loco citato. Prior ſententia magis nobis placet propter virtualem diſtinctionem, quam intellectus diuinus, & beatus in Deo cognoſcunt.

7. *Dubitatio.* Dubitari tamen poterat, an hæc diſtinctio rationis, qua ſynonymitas tollitur ab his prędicatis, habeat fundamētum in re ſignificata, an in ſolo noſtro modo concipiendi? Rationem dubitandi fecit Bellomontanus, qui putat nullã diſtinctionem rationis habere fundamentum in re, quæ diſtinguitur, ſed ſolū in re, ad inſtar cuius noſter intellectus facit diſtinctionem: ſed nos iam illum reiecimus q. 5. ar. 9. §. 1. Quare dicendū eſt diſtinctionē illam ſumi ex re propter virtualem diſtinctionem, quæ in ea ſine intellectu reperitur.

Ex quibus omnibus iam patet poſſe à nobis plures propoſitiones affirmatiuas, pluresque prædicationes de Deo efformari. Vtrum autem de eſſentia, & attributis vere efformentur? Et in quo ſenſu? id modo erit explicandum.

§. 2.

De prædicatione mutua concretorum.

8. *Pro p[...] negatio[...]* QVod attributa in concreto nec bene, nec accōmmodatè prædicentur de Deo (quod eſt concretum diuinitatis) illud ſuadere poterat; quia modus iſte concipiendi, atque prædicandi videtur denotare compoſitionem aliquam inter prędicatum, & ſubiectum, vt patet. Iam vero attributa diuina ſunt in Deo abſque vlla compoſitione ex D. Thoma 1. p. q. 3. ar. 7.

9. *Cōcret[...] tribut[...] verè & [pro]priè di[...] Deo.* Hoc tamen non obſtante, nullus vnquam dubitauit concreta attributorū verè, & propriè prędicari de Deo: etenim ex diuinis literis, & ex philoſophia Ariſtotelis euidenter conſtat Deū eſſe ſapientem, iuſtum, bonum, & cęt. *Loci ex Scriptu[ra].* Mathęi 19. Marci 10. Lucę 18. *nemo bonus niſi vnus*

Deus

Deus. Pſal. 118. *Bonus eſt tu.* Pſal. 10. *Quoniã iuſtus Dominus.* Pſ. 114. *Misericors Domin⁹ & iuſtus.* Et rurſus: *fidelis Dominus in omnibus vijs ſuis.* Primæ Ioannis 1. *Fidelis, & iuſtus es.* Iob. 4. *Sapiens corde eſt, & fortis robore.* Denique ad Roman. 16. *Soli ſapienti Deo.* Ariſtotelem multa de Deo in concreto prædicaſſe non eſt dubium: nam 8. phyſic. demonſtrat Deum eſſe incorporeũ, & æternum. Et lib. 12. Metaph. c. 7. tex. 39. concludit Deum eſſe ſempiternum, & optimum viuens. Primo Metaph. c. 2. aſſerit Deum eſſe ſapientem, idem affirmat lib. 3. metaph. c. 4. tex. 16. & lib. 10. ethic. c. 8. Denique in ethicis vbique appellat Deum beatum, ac feliciſsimum. Quin potius ſi expendamus noſtrum intelligendi modum, non aliter poſſumus perfectam, atque conſummatam Dei perfectionem explicare, quam per modum concreti habendi aliquid: quoniã apud nos nullus concipitur perfectus, niſi cõcipiatur, vt habens in ſe ipſo perfectionem. Quin potius (ſi recte aduertimus) cõcretio in ſignificando, quãuis compoſitionem videatur denotare, quę imperfectionem includit; tamen etiam denotat identitatem prædicati cũ ſubiecto; quæ licèt in creatis coniuncta ſit cum quadam veluti compoſitione; tamen poteſt ab imperfectione abſtrahere; quia poteſt res, quę prædicatur, eſſe in ſubiecto abſque vlla compoſitione. Et ita ſoluitur ratio dubitandi: quoniã licet modus concretus ex parte cõceptus denotet modum compoſitionis; illũ tamen non denotat ex parte rei cõceptę. Vide in §. præcedente.

Ariſt.

10. *Prædicatio attributorũ in concreto de Deo etiã formalis.*

Si inquiras, an iſtę prędicationes ſint formales? reſpõdetur affirmatiué, quia nullus dicitur formaliter ſapiens, aut iuſtus, niſi à ſapientia, aut iuſtitia: hoc enim cõcretũ *ſapiens*, ſicut quoad vocem denominatur à nomine abſtracto ſapiẽtia, vt à forma formaliter denominãte; ita etiam in re formaliter conſtituitur à forma, quæ eſt ſapientia. Nec de hoc fuit vnquam aliqua dubitatio. Fuit tamen tempore D. Bernardi in Concilio Rhemenſi anno Domini 1148. controuerſia circa ſenſum huius propoſitionis *Deus eſt ſapiens*: nam Gilbertus volebat Deum dici ſapientem ſapientia, quę nõ erat Deus, ſed forma realiter diſtincta à Deo. Contra quem ſenſum, vt hæreticum diſputauit D. Bernardus cũm toto concilio ſerm. 80. in Cantica: cuius cõcilij verba ex quodam Codice à Gallia Romam miſſo ad Gregorium 13. anno Domini 1590. refert Bellomontanus 1. p. diſp. 120. c. 2. In eo Concilio diffinitum fuit Deum eſſe ſapientem ſapiẽtia, quæ eſt ipſe Deus, & ſic de cæteris attributis. Et licet Eugenius 3. diffinitiones illius Concilij non confirmauerit, ipſe tamen in concilio quodam Cardinalium diffiniuit *Deum dici Deum eſſentia: non ſolùm in ſenſu ablatiui, ſed etiam nominatiui; vt non tantum dicatur Deus Deitate De⁹, ſed etiam dicatur ipſa deitas*, vt ex Othone refert idem Bellomontanus.

Senſus Gilberti hæreticus.

D. Bern.

Concilium galliæ Remenſe.

Eugenius.

Ex qua diffinitione infertur Deum dici ſapientem ſapientia in ſenſu ablatiui; ita tamen, vt ipſa etiam ſit ſapientia, ſicut ſtatim dicemus; nunc enim ſolùm contendimus propoſitiones iſtas eſſe veriſsimas in ſenſu formali, vt De⁹ ſit ſapiens ſapientia in ſenſu ablatiui, & ſimili modo ſit iuſtus iuſtitia, & ſic de cæteris: vnde Deus dicitur ſapiens habendo in ſe ſapientiam. Quem ſenſum expreſsit Ariſtoteles in 1. Metaph. c. 2. ante finem. Qui ſenſus, & catholicè, & philoſophicè ita eſt explicandus, vt ſit ſapiens ſapientia nõ realiter à ſe diſtincta (vt hæreticè dicebat Gilbertus) ſed ſapientia, quæ realiter eſt ipſe, vt definiere Eugenius, & Concilium Rhemenſe, & de æternitate expreſſe docuit Ariſtoteles 12. metaph. c. 7. tex. 39. in fine. 11.

Vtrum vero tales prædicationes ſint formales de termino abſoluto, an vero connotatiuo? dubitari poteſt. Qui putant attributa eſſe extra quidditatem diuinę eſſentiæ, nõ poſſunt non admittere has prædicationes eſſe de prædicato connotatiuo, ſiue denominatiuo: prędicant enim ea, quæ ſunt circa eſſentiã diuinam, vt ex Damaſceno, Cyrillo, & Nyſſeno ſæpe diximus, maxime q. 7. Lõgè tamen verior eſt ſententia, quæ putat attributa eſſentialiter includi in diuina eſſentia, vt patet ex d. q. 7. Auctores tamen illius putant hæc prędicata eſſe quidditatiua; ita vt ad quęſtionem, quid eſt Deus? optime reſpondeatur, eſt ſapiens, eſt iuſtus, & cæt. Iuxta quam ſententiam prędicationes iſtę erunt formales de termino, voce quidem connotatiuo; re autem abſoluto: quia ſapiens quoad

12. An illæ prędicationes ſint formales abſolutè an connotatiuè.

quoad vocẽ videtur ſignificare aliquid, vt adiacens: cum tamen in Deo re ipſa ſignificet per modum ſubſiſtentis. Sed ego longè aliter cenſeo: nam, quanuis exiſtimem attributa eſſe prædicata Deo eſſentialia, non tamen puto eſſe prædicata, quę de Deo prędicẽtur in quid, ſed ſolum in quale quid, ad modum differẽtiarum eſſentialium: ſi enim diffiniretur Deus, diffiniretur per ſubſtantiam quidem ſpiritualem, & viuentem, veluti per quędam genera: quia ex ſua natura ſunt prædicata quidditatiua, ac per ſe ſubſiſtentia: per attributa vero diffiniretur veluti per quaſdã intrinſecas differẽtias quæ nõ ſimpliciter dicũt quid, ſed quale quid. De quo vide ſuprà q.7. Igitur propoſitiones illę erũt formales de termino quidẽ connotatiuo, eſſentiali tamen.

Propria ſententia.

13. Hæc diximus de concretis attributorum, vt ex parte prędicati dicuntur de Deo. Erat conſequenter explicandũ an Deus prædicetur de attributis in cõcreto? Reſpondendum eſt haſce propoſitiones non eſſe in vſu: illas tamen eſſe veriſsimas: nam ſi Deus eſt ſapiẽs; vtiq; quod in diuinis eſt ſapiens, eſt Deus, & ſic de cæteris. Valet conſequentia per regulam conuerſionum; de qua Ariſt. 1. Priorum c. 2. Et de his ſatis.

Deus in cõcreto an prædicetur de attributis.

§. 3.

Attributa in abſtracto de Deo prædicari.

14. Attributa in abſtracto prædicari de Deo null' dubitare poteſt, qui ſcripturas, Patres, & antiquos philoſophos legerit. In ſacris literis paſſim reperitur is loquendi modus: Ioannis 14. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Primę Ioannis 1. *Deus lux eſt*, c.4. *Deus charitas eſt:* & cap.5 *Hic eſt verus Deus, & vita æterna.* De Chriſto Paulus 1.Corint. 1. *ipſis autem vocatis Iudæis, atque græcis Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiã.* Prouerb. 8. ait Deus. *Ego ſapientia habito in concilio.* Deus igitur in ſacris literis vocatur lux, charitas, ſapientia, virtus, & vita. Is loquendi modus placuit primis Eccleſię Patribus. Dionyſius de diuinis nominibus capit. 4. in principio: *ſi igitur oportet iam ſermone ad ipſam eamus boni nominationem; quam excellenter attribuunt theologi ſuper deæ deitati, & ab omnibus ipſam, ſicut reor, thearchicham eſſentiam bonitatem dicẽtes.* Et inferius *Hoc bonũ laudatur à cũctis theologis, & ſicut pulchrũ, & ſicut pulchritudo: & ſicut dilectio & ſicut diligibile & quæcũq; aliæ cõueniẽtes ſunt pulchrificæ, & gratioſæ habitæ pulchritudinis denominationes: pulchrum autem, & pulchritudo non ſunt diuidenda in cauſa, quæ in vno tota cõprehendit.* Et inferius *ſuperſubſtantiale vero pulchrorum pulchritudo quidem dicitur.* Optima ſunt verba D.Gregorij lib.10.Moral. c. 21. *Deus hoc eſt, quod habet: æternitatem habet; ipſe eſt æternitas: lucem habet; ſed lux ſua ipſe eſt.* Accedant verba Leonis Epiſtola 95. c. 5. *Nemo hominum veritas, nemo ſapientia, nemo iuſtitia eſt: ſed multi participes ſunt veritatis ſapientiæ, atquè iuſtitiæ: ſolus Deus nullius participationis eſt indigens; de quo quicquid digne vtcunquè ſentitur, non qualitas eſt, ſed eſſentia.* D. Athanaſius in oratione contra Idola in fine: *per ſe eſt illa potentia Patris, illa lux, illa veritas*; agit de Filio Dei. Auguſtinus 15. de Trinitate agens de Deo ait *Non enim percipit ſapientiam, qua ſapiens ſit; ſed ipſe ſapientia eſt.* Damaſcenus lib. 1. de fide c.8. credit *Deum eſſe per ſe lucem, per ſe bonitatem, per ſe vitam per ſe ſubſtantiam.* Cum his Patribus conſentiunt philoſophi antiqui: nam Ariſtoteles 12. Metaph. c. 7. tex. 39. ita ait: *Quare vita, & duratio continua & æterna exiſtit in Deo: Hoc enim eſt Deus* id eſt, Deus eſt ipſa ſua duratio, & ipſa ſua vita. Quod Deus ſit ſua intellectio, ſatis explicat ibi c. 9. tex. 51. Alcinous item philoſophus Platonicus Deum appellat *diuinitatẽ, veritatem, & harmoniam*, vt patet apud Ludouicum viues in Annotationibus ad Auguſtinum lib.8. de ciuitate Dei cap. 6. cuius verba retulimus q.5.ar.4.§.10.n.160.

Loci ex ſacra Scriptura. — *Dionyſius.* — *D.Greg.* — *LeoPa.* — *D.Ath.* — *Damaſ.* — *Ariſt.* — *Alcin.*

15. Ex quibus iam patet modum loquẽdi, quo attributa in abſtracto prædicantur de Deo, ſatis eſſe vſurpatum à ſacris literis, Patribus, & philoſophis. Tota controuerſia fuit, & modò eſt de ſenſu huius loquutionis. Nam Gilbertus in concilio Rhemenſi teſte D. Bernardo ſermone 80. in cantica volebat in illis loquutionibus abſtractum ſumi pro cõcreto: vt ſenſus ſit: *Deus eſt ſapiẽntia*, id eſt ſapiens; *Deus eſt veritas*, id eſt, ver'. Volebat enim propriè loquendo Deum eſſe ſapientem ſapientia in ſenſu ablatiui, non vero nominatiui: ita vt Deus eſſet ſapiens ſapientia, nõ tamen eſſet ſapientia. Iſtum ſenſum, tanquam hæreticum damnauit Concilium Rhemenſe ex D. Bernardo vbi ſupra: *melius exponeres* (inquit)

In quo ſa... in abſt. præd. de Deo — *Reijcit ſus Gilb.* — *Conc. Rhem.*

(inquit) *Deus eſt verus, id eſt, veritas.* Eundem etiam damnauit Eugenius tertius in Concilio Cardinalium, vt ex Othone refert Bellomontanus 1.p.diſp.120.c.2. in hæc verba: *Ne Deus diuina eſſentia diceretur ex ſenſu ablatiui tantum, ſed etiam nominatiui: hoc eſt ne ſolum diceretur Pater deitate eſt Deus; ſed eſt ipſa deitas.* id, quod de deitate diffinitur, difinitum cenſetur de ſapientia, cæteriſque attributis. Quare iam ſine hæreſi non poteſt non admitti prædicatio attributorum de Deo, etiam in abſtracto.

Othon. Eugenius.

17. Eſt tamen inter theologos non parua controuerſia; in quonam ſenſu hæ propoſitiones intelligi debeant? In ſolo ne ſenſu identico, an vero etiam in ſenſu formali ſeruato loquendi rigore? Quod ſint veræ in ſolo ſenſu identico, probarunt, qui attributa extra diuinam eſſentiam poſuerunt, tanquam prędicata non eſſentialia. Ita Scotus in 1. diſtinct.8.quæſt.4 ad primum principale litera Z. Lichetus ibi quæſtion.3.fol. 118. col.3. §. *ad argumenta principalia*, vbi etiam Bargius fol.138. col. 3. §. *ad argumentum principale* Maironius ibi multis in locis ibi maximè quæſt.5. difficult.5. fol. 51. col. 1. Herrera 1. tomo diſput. 14.q.2.ad confirmationem quinti argumenti pag.473.col.2. Rada 1.tomo cõtrouerſ 4.pag.66.col.2.§. *ſimiliter reſpondeo.* Idem docet Bellomontanus 1.part. diſp. 116. cap. 2.in principio, & n. 7. & diſp.121.c.2.in principio, ſatis inſinuat Capreolus 1.ſententiarum d.8. q.4.art. 3.ad 18.Aureoli contra 2.fol.129.col.1. & clarius ibi ad 16. dum negat eſſentiã diuinam in quantum eſſentiam diuinam eſſe ſapientiam: plures Thomiſtarum idem ſentire affirmat Cumelius ſtatim citandus.

Quod ſint veræ in ſolo ſenſu idẽtico ſententia patres. Scotus. Lichetus. Maironi. Rada. Capreolus.

18. Oppoſitam ſententiam defendunt, qui putãt attributa eſſentialiter includi in eſſentia; hi enim docẽt propoſitiones illas veras eſſe non tantum in ſenſu identico, ſed etiam formali: ita Torres de Trinitate q.28.ar.2. diſp. 2.dub.5. in principio fol. 50. col.3. Cumelius ibi q. 8.in 3.dub.in principio fol.845.col.1. & Suarius in Metaph.diſp.30. ſect. 6.n.13. clarius, & latius lib.1.de eſſentia Dei c. 14.n.3.4.&5.vbi putat hanc ſententiam certam eſſe, etiam ſeruato loquendi rigore, ante omnes idem docuit Bachonius in 1. d. 2. quæſt. 1.artic. 1. concl.2.

Oppoſita ſententia. Torres. Cumelius. Bachonius.

19. Media ſententia. Tertiam ſentẽtiam veluti mediã ego colligo ex his, quæ ſcribit Suarius in d. cap.14.num.8.vbi aduertit ſenſum formalem harum propoſitionum dupliciter conſiderari poſſe. Vno modo conſiderata forma illa per abſtractum ſignificata ſecundum eam rationem formalem, quam habet in re. Altero modo cõſiderato eo ſolo quod expreſſè concipitur in tali attributo ad modum vltimę differentiæ conſtitutiuę illius. V.g. in attributo ſapiẽtiæ poſſumus (inquit) cõſiderare formalitatem ſapientiæ, vel vt eſt à parte rei; vel prout expreſſè cõcipitur ſub ſpeciali ratione, quę eſt veluti differentia conſtitutiua ſapientiæ in eſſe talis. Hac diſtinctione ſuppoſita tria ex illo colligo. 1. Propoſit. Primum eſt propoſitionem iſtam *Deus eſt ſapientia*, ſi ratio ſapientiæ conſideretur, vt eſt à parte rei eſſe veriſsimam in ſenſu formali: quia tota ratio ſapiẽtiæ eſſentialiter includitur in ratione adęquata Dei: putat enim attributa eſſentialiter contineri in Deo.

20. 2. Propoſit. Secundum aſſertum eſt propoſitionẽ præcitatam etiam in ſenſu formali eſſe falſam, ſi ratio ſapientiæ conſideretur, prout à nobis expreſſè concipitur ſub illa ſpeciali ſapientię ratione quæ eſt veluti differentia conſtitutiua illius in tali eſſe: nam (vt ait) ſenſus illius propoſitionis eſt ſapientiam ſub eadẽ ratione ſpeciali conſtitui in eſſe ſapientiæ, qua conſtituitur Deus in eſſe Dei: quod putat eſſe falſum.

21. 3. Propoſit. Tertium aſſertum eſt propoſitiones, in quibus attributa in abſtracto de Deo prædicãtur, abſolute prolatas communiter vſurpari in priori ſẽſu, & ideo abſolutè eſſe ſimpliciter veras in ſẽſu formali, & in hoc ſenſu putat explicandam eſſe poſteriorem ſententiam, vt ſcilicèt in ſenſu formali propoſitiones illæ ſint veræ, ſi attributa conſiderentur, vt ſunt in re: falſæ autem; ſi conſiderentur, vt concipiuntur à nobis.

Propria ſententia. De hac difficultate hoc ſit noſtrũ iudicium; vt ſecunda ſententia ſimpliciter ſit veriſsima quocunque modo attributa conſiderentur; prima tamen opinio in vtroque ſenſu ſit maximè probabilis: tertiæ vero nullus ſit relictus locus.

22. 2. Sententia ſimiliter vera. Quod ſecunda ſententia ſimpliciter ſit vera, ex eo probo; qui exiſtimo veriſſimam eſſe opinionem, quæ affirmat attributa eſſentialiter includi in Deo, diuinaque eſſentia, vt late dixi q. 7. ar. 1. & 2. Qua ſuppoſita ſentẽtia neceſſariò aſſerendum eſt propoſitiones illas in ſenſu formali eſſe veriſsimas in omne rigore loquendi: diffinitio enim, & ſingulæ illius partes, ſicut formaliter ſunt idem cum ſuo diffinito, vt omnes concedunt etiam Scotiſtæ; ita etiam in toto rigore formaliter prædicantur de illo: homo enim, ſicut formaliter eſt animal rationale; ita etiam formaliter eſt animal, & formaliter eſt rationalis. Et facta prę fata ſuppoſitione opinionem iſtam eſſe veriſsimam, nec dubitant auctores primæ opinionis, nec dubitare aliquis poteſt. Eſt autem illa veriſsima, ſiue formę attributales cõſiderentur, vt ſunt in re; ſiue vt concipiuntur à nobis: quidquid tertia opinio aliter iudicet. Quod illæ propoſitiones ſint verę, prout formæ in abſtracto ſignificatæ conſiderantur, vt ſunt in re, libentiſsime admittit opinio tertio loco explicata. Quod autem verę ſint, etiam vt concipiuntur à nobis, euidenter demonſtratur: quia ſapientia cõcepta ſub expreſſa, & determinata ratione ſapientiæ, qua veluti vltima differentia conſtituitur in eſſe ſapientiæ, veriſsimè includitur in eſſẽtia Dei, vt Deus eſt: Deus enim (vt in hac opinione ſupponimus) non ſolùm eſt formaliter ſapientia ſecundum adæquatam rationem ſapientię, quam habet in re (iuxta illorum opinionem loquimur, qui putãt in vno attributo cætera eſſẽtialiter includi) ſed etiam ſecũdum illam ſpecialem, & expreſſam, ſub qua à nobis cõcipitur nam ſub illa conſtituitur in eſſe eſſẽtiali Dei, licet inadęquatè. Ob quam rationem nunquam hęc propoſitio erit vera, *ſapientia formaliter non eſt Deus*, de quo ſtatim. Intereſt autem maximè inter attributa collata cum Deo, diuinaque eſſentia, & attributa comparata inter ſe, vt patebit in ſequenti ar.

23. Prima opinio eſt probabilis. Quod autem prima opinio maximam habeat probabilitatem, ex eo confirmatur; quia maximè probabile eſt attributa eſſentialiter non includi in eſſentia Dei, vt late oſtendimus quęſt. 7. art. 1. & 2. vbi eam vindicauimus à calumnijs aduerſariorum. Hac autem opinione ſuppoſita non poteſt non concedi propoſitiones illas in ſenſu formali eſſe falſas, ſiue extrema conſiderentur, vt concipiuntur à nobis, ſiue, vt ſunt à parte rei: vtroquè enim modo attributa ſunt extra rationem eſſentialem Dei, diuinæque eſſentiæ, vt loco citato diximus. Et quidem teſte etiam Suario falſa eſt hæc propoſitio, *Deus eſt ſapientia*, ſi ſapientia conſideretur, vt à nobis concepta: & ratio eſt; quoniam Deus non habet, quod ſit Deus per eam rationem, qua ſapientia eſt ſapientia: nam deitate eſt Deus; non vero ſapientia, hoc eſt cognitione altiſsimarum rerum: quod ſatis eſt, vt illa propoſitio in ſenſu formali negetur. Ex quo infertur attributa, vt ſunt à parte rei etiam eſſe extra eſſentiam Dei: nam ſi à parte rei eſſet intra eſſentiam; non poſſet non eſſe vera illa propoſitio, etiam, vt ſapiẽtia concipitur à nobis: eſſet enim conformis rei ſignificatæ, in quo veritas cuiuſque propoſitionis formaliter eſt poſita. De hoc diximus quæſt. 7. artic. 1. §. 6. in fine ſolutionis primi argumenti; & artic. 2. §. 3. in principio, & latius quæſt. 9. artic. 2. §. 3. in tertia demonſtratione. Ex quo colligitur nullum relinqui locum tertiæ opinioni; quia forte in ſe ipſa continet pugnantia; De quo in ſequenti ar.

24. 1. Ob. At obijcit Suarius contra primam ſententiam. Primo; quia per iſtas propoſitiones *Deus eſt ſapientia*, *Deus eſt iuſtitia* ſignificatur Deum non eſſe talẽ per participationem, ſed per ſe primo, & cum ſumma perfectione. Ergo iſtæ propoſitiones ſunt veræ in ſenſu formali. Conſequentiam ſupponit, tanquam notam. Antecedens probat; quia illud non ſignificatur per concretum, vt explicat D. Bernardus lib. 5. de conſideratione c. 7. D. Ber. dũ ait: *Non eſt formatus Deus; ſed forma: non eſt affectus, Deus affectio eſt.* Idẽ ſignificare voluit, dũ contra Gilbertum abſtractũ pro concreto ſumentẽ inquit: *Melius diceres; Deus eſt verus, id eſt, veritas*, non ab aliã rationẽ, niſi quia per abſtractũ ſignificatur Deũ nõ eſſe talẽ ꝑ participationẽ ſed ꝑ ſe: quod ꝑ cõcretũ nõ ſignificatur.

25. Secund. Secundo obijcit: quoniã Deus eſt hęc omnia per ſuam eſſentiam. Ergo hæ propoſitiones ſunt veræ in ſenſu formali.

Tertio;

entir. Tertio; eadem eſt ratio de iſta propoſitione *Deus eſt deitas*, quæ de iſta *Deus eſt ſapientia*. Sed prima propoſitio eſt ita vera; vt dixerit Concilium Rhemenſe in nullo ſenſu catholico negari poſſe. Ergo & poſterior eodẽ modo negari nõ poteſt. Minor patet ex d. Cõcilio. Maior eſt Bernardi, & Auguſtini, & probatur à paritate rationis: quia tã ſimplex, & tam ſubſiſtens eſt ſapientia, quã deitas.

Quarta. Quartò; à priori ita objicit; quia nihil includitur in illo ſubiecto, quod non contineatur in prædicato: ſolus autem ſignificandi modus non ſufficit, vt propoſitio illa ſit falſa: quia ille ſignificandi modus non tribuitur Deo, ſed ſolùm res ſignificata.

26. Soluũtur obiectiones. Ad 1. Hæc parum vrgẽt, ſi ſupponamus attributa eſſe extra rationẽ eſſentię, quod ſupponit ſententia illa negans. Ad primum admittimus antecedens: quia per illas propoſitiones ex ſuo modo ſignificandi verè denotatur Deum non eſſe talem per participationem, vt optimè declarauit Leo Papa citatus à Suario epiſtola 93. c. 5. dum dixit: *nemo hominum veritas: nemo ſapientia: nemo iuſtitia eſt, ſed multi participes fiunt veritatis, ſapientiæ, & iuſtitiæ: ſolus autem Deus nullius participationis indigens eſt.* Concedimus etiam hanc emphaſim non ſignificari per concretum, vt bene colligitur ex D. Bernardo. Sed inde nõ bene infertur per illas ꝑpoſitiones ſignificari Deum eſſe talem per ſe primo, id eſt, in primo modo per ſe, & ex conſequenti nõ bene inferri illas eſſe veras in ſenſu formali. Quæ tamen conſequẽtia non probatur, ſed ſupponitur. Nam ex eo, quod Deus ſit talis non per participationem, non bene infertur eũ eſſe talem formaliter: quoniam Deum non eſſe talem per participationem ſolùm probat Deũ habere ſapientiã, & iuſtitiã à ſe, id eſt, nõ ab alio. Ex hoc autẽ nõ bene infertur Deũ eſſe talẽ eſſentialiter, vt ſæpe diximus, & oſtendimus q. 7. ar. 1. §. 6. ad 1. etenim, nec Deus habet eſſe relatiuũ per participationẽ ab alio, & tamẽ non habet illud eſſe, tanquam ſibi eſſẽtiale, vt cum Suario dicemus inferius q. 13. Quare per illas propoſitiones bene ſignificatur Deũ ſubſtãtialiter, & in ſẽſu idẽtico eſſe ſapientiam: ille enim ſẽſus ſatis eſt, vt propoſitio ſit vera, quãuis vera non ſit in ſenſu formali.

Leo Papa.

Secundum argumentum eodem modo ſoluitur: nec enim eſſe tale per eſſẽtiam idem eſt, quod eſſe tale eſſentialiter, vt latius dixi q. 7. loco citato. 27. Ad 2.

Ad 3. neganda eſt maior; quia deitas, cum ſit natura diuina, ex ſua intrinſeca ratione eſt quidditas Dei, qua Deus in eſſe Dei eſſentialiter conſtituitur: at vero ſapientia apud auctores negantis ſẽtentiæ eſt prędicatum non dicens naturam, ſed id, quod ſubſtantialiter eſt circa naturam, vt ex Damaſceno, Cyrillo, & Nyſſeno ſæpe diximus. Vnde huius generis prædicata ex ſua communi ratione non habent eſſentiare, quidditare ve ſubſtantiam, ſed ſuo modo qualificare. Maior igitur eſt falſa: quam nec Auguſtinus vnquam probauit, nec D. Bernardus, vt oſtendimus quęſt. 7. 8. & 9. Sapientia autem in ſenſu identico tam ſubſiſtens eſt, quam Deitas, non tamen in ſenſu formali; quoniam deitas, non ſolum, vt eſt deitas; ſed etiam, vt eſt quædam natura ſubſtantialis, includit, quod ſit ſubſiſtens; quod tamen non includit ſapientia: quia licẽt, vt diuina includat identicam ſubſiſtentiam; non tamen, vt eſt ſapientia: & ob id eam non includit in ſenſu formali. Ad 3.

Quartum argumentum (quod exiſtimatur eſſe à priori) minoris eſt efficaciæ; quia petit principiũ: ſupponit enim attributa eſſe intra eſſentiam Dei, quod negat ſententia, quã modo defendimus. 28. Ad 4.

Ex his patet argumenta adducta non tantæ eſſe efficacię, vt certam reddant opinionem, quę putat illas propoſitiones eſſe veras in ſenſu formali. Maneat igitur hęc opinio cum probabilitate lõgẽ maiore: non tamen cum certitudine.

§. 4.

Deum in concreto prædicari de attributis in abſtracto.

Contulimus attributa in abſtracto ex parte prædicati cum diuina eſſentia in concreto: nunc è conuerſo Deum conferamus cum attributis abſtractis ex parte ſubiecti. Certiſsimum ſit Deum prędicari de attributis ſumptis in abſtracto; ita vt ſapientia ſit Deus, & ſic de cæteris. Hoc adeo verum eſt, vt D. Bernardus ſermone 80. in Cantica dixerit *impijſsimè dici* 29. Deus in cõcreto prædicatur de attributis in abſtracto.

ſapientiam qua ſapiens Deus eſt non eſſe Deum. Iſidorus lib. 1. de ſummo bono c. 1. ſententia 5. ita ait: *pulchritudo, & magnitudo Dei ipſe Deus eſt.* Probatur etiã per regulam ſimplicis conuerſionis, de qua Ariſtoteles lib. 1. priorum c. 2. nam ſi iſta eſt vera, *Deus eſt ſapientia* per ſimplicem cõuerſionem hæc etiam erit vera, *ſapientia eſt Deus.* Simili ratione in concilio Rhemenſi hæ duæ conuertuntur; *Deus eſt diuinitas: diuinitas eſt Deus.*

Ariſt.

30. In quo ſenſu prædicẽtur.

Siquis inquirat, in quonam ſenſu propoſitiones huius generis ſint veræ? Reſpondendum eſt eandem eſſe dubitationem de ijs propoſitionibus, quæ eſt de prioribus, in quibus attributa in abſtracto de Deo prædicãtur: eadem enim eſt ratio dubitandi. Igitur, qui negant eſſẽtiam eſſe de eſſentia attributorum, ad ſolum ſenſum idẽticum recurrunt; quã ſententiam eſſe probabilem putamus. Nam ſi iſta, *Deus eſt ſapientia* ſolùm eſt vera in ſenſu identico, à fortiori iſta *ſapiẽtia eſt Deus:* ſolum vera erit in eodem ſenſu. Vide, quæ diximus in §. præcedente. At nos putamus verius eſſe has propoſitiones veras eſſe etiam in ſẽſu formali; quia verius eſt attributa eſſe de eſſẽtia eſſentiæ. Ex quo colligo Deum reſpectu attributorum habere rationem diffiniti. Iam vero tam diffinitio, quàm partes diffinitionis formaliter prædicantur de diffinito, quamuis prędicatione indirecta; hęc enim *rationale eſt homo* formaliter eſt vera; quantumuis non ſit in 1. modo per ſe, ideo quia eſt indirecta. Similiter igitur dicendũ eſt de Deo reſpectu attributorũ in abſtracto; quoniam attributa ſunt de diffinitione Dei. Quare, quæ diximus in §. præcedente, hoc etiam loco dicta cenſeantur. Vide etiam Suarium lib. 1. de eſſentia Dei c. 14. n. 6.

§. 5.

Attributa in concreto verè prædicari de eſſentia in abſtracto.

31. Prædicationes iſtæ ſũt veræ.

Sed iam conferamus attributa in cõcreto cum eſſentia in abſtracto. Omnibus conſentientibus hæ etiã prædicationes ſunt veræ, *deitas eſt ſapiens eſt iuſta eſt bona, & cæt.* De hoc Suarius lib. 1. de eſſentia Dei cap. 14. n. 6. etenim ab Eccleſia in officio Trinitatis deitas ipſa dicitur vna, ſumma, & ſãctã in antiphona ad magnif. in primis veſperis, *Gratias tibi verà & vna trinitas; vna & ſumma deitas; ſancta, & vna vnitas.* Et in prima antiphona ad laudes: *gloria tibi trinitas, æqualis vna deitas* ab Auguſt. *eſſentia dicitur creatrix* dũ ait *creaturas in Deo eſſe ipſam creatricem eſſentiam.* Probatur etiam hęc veritas ex doctrina Magni Dionyſij de diuinis nominibus capit. quarto vbi docet in cauſſa rerum omnium non eſſe diuidenda concretum, & abſtractum; *pulchrum* (inquit) *& pulchritudo non ſunt diuidenda in cauſſa.* Quare *ſi deitas eſt ſapientia*, vt ſtatim dicemus; vtique *deitas erit ſapiens.* Accedit; quoniam Deus eſt ſapiens: ſed deitas eſt Deus. Ergo deitas eſt ſapiẽs. Quæ conſequentia in abſolutis eſt optima, vt bene annotauit Suarius vbi ſupra.

Dionyſius.

In his etiam dubitari poteſt, in quonam ſenſu ſint veræ? Quod ſint veræ in ſenſu identico, nullus dubitat: an in ſolo illo ſint veræ? Dubitari poteſt. Specialem dubitandi rationem facit, quia cõcreta denominatiua in ſenſu formali ſemper prædicãtur. Sed, vt omnis tollatur æquiuocatio; duplex diſtinguendus eſt ſenſus formalis: vnus formalitate denominatiua; quia id, quod prædicatur, prædicatur veluti forma adiacens. Alter formalitate eſſentiali, & quidditatiua; prout formale idem eſt, quod eſſentiale. Ad quæſtionem igitur dices propoſitiones iſtas eſſe formales formalitate veluti denominatiua: quia ſapientia, ſiue eſſentialis ſit eſſentiæ diuinæ, ſiue nõ ſit; ſemper dicitur per modum adiacentis. Vnde Scotus in hoc ſẽſu admiſit, & Deum, & deitatem eſſe formaliter ſapientem; quia Deus formaliter eſt ſapiens ipſa ſapientia: ſimiliter, & deitas, vt aduertimus q. 5. art. 4. §. 10. n. 151. & 152. Vtrum vero ſint formales formalitate eſſentiali, & quidditatiua? Controuerſum eſt. Negabit Scotus cũ cæteris, qui attributa extra eſſentiam eſſentię conſtituunt. Affirmabunt; qui oppoſitum docent. Affirmatiua verior: negatiua probabilis. Vide ſupra §. tertio.

32. In quo ſenſu ſũt veræ.

Nã ſiue

§. 6.

Attributa, & eſſentiam in abſtracto de ſe mutuo prædicari.

Supereſt

33. Affirmatio vera. SVpereſt, vt conferamus attributa, & eſſentiam, vt in abſtracto ſumũtur; hoc modo illa de ſe mutuo prę dicari facta variatione penes ſubiectũ, & prædicatum, omnes admittunt. Nam quod attributa in abſtracto dicãtur de eſſentia etiam in abſtracto ſumpta, manifeſte docet Dionyſius de diuinis nominibus c.4. in principio, dum affirmat omnes theologos thearchicham eſſẽtiã appellare bonitatem: ita enim ait: *Si igitur oportet ſermone ad ipſam camus boni nominationem, quam excellenter tribuunt theologi ſuperdeæ deitati: Et ab omnibus determinant ipſam (vt reor) thearchicham eſſentiam bonitatem dicentes.* Aug. lib. 15. de Trinitate cap. 5. agens de natura Dei ita ait: *Ipſa eſt enim vera æternitas*, & c. 17. eſſentiã ipſã appellat charitatẽ his verbis; *In illa ſimplicisſima, ſũmaq; natura nõ eſt aliud ſubſtãtia, & aliud charitas; ſed ipſa ſubſtantia eſt charitas.* Ex quo infertur per ſimplicẽ conuerſionem attributa in abſtracto etiam eſſe eſſentiã v.g. bonitatem eſſe deitatem. Quod hoc etiam argumento probatur; Deus eſt deitas; bonitas eſt Deus. Ergo bonitas eſt deitas. Quare non eſt dubitandum de mutua prædicatione eſſentiæ, & attributorum in abſtracto.

Margin: Dionyſius. Auguſt.

In quo ſenſu ſint veræ. Dubitari tamen poteſt, in quonã ſenſu ſint veræ hæ prædicationes? Et ex dictis iam patet quoſdam eas ſolũ admittere in ſenſu identico; quoſdam autẽ in ſẽſu formali. Nos de illis idem dicimus quod §. 3. diximus de cæteris. Hæc enim poſterior ſententia eſt verior; prior illa eſt probabilis. Et hæc de comparatione attributorum cum eſſentia.

ARTICVLVS II.

Vtrum, & quomodo diuina attributa de ſe ipſis mutuo enuntientur?

§. 1.

Attributa in abſtracto de ſe ipſis mutuo enuntiari.

1. Confirmatur affirmatio. Auguſt. QVod attributa in abſtracto de ſe mutuo prædicentur, ambigi nõ poteſt; id enim euidenter probatur auctoritate Auguſtini 15. de Trinitate c. 5. oſtendens enim iuſtitiã, & bonitatem in Deo non differre, ſicut in nobis, addit; *Sed quæ iuſtitia, ipſa bonitas, & quæ bonitas ipſa beatitudo.* Et idem repetit ibi c. 17. & lib. 6. de Trinitate c. 1. 6. & 7. Idẽ colliges ex D. Anſelmo in Monologio c. 16 & ex D. Bernardo de conſideratione cap. 13. & paſsim ex alijs Patribus. Fatentur id ipſum omnes theologi, vt Scotus in 1. d. 8. q. 4. ad finem litera Z. quem ſequũtur omnes Scotiſtæ; tanquam verum ſupponunt omnes Thomiſtæ, vt patet ex Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 2. dubio vltimo, & Cumelio ibi q. 8. in. 3. dub. poſt principiũ, & inter alios vide Suarium lib. 1. de diuina eſſentia c. 14. n. 7. & Bellomont. 1. p. diſp. 119. c. 2. n. 7. Quare in diuinis hæ propoſitiones ſunt admittendę; *iuſtitia eſt ſapientia: ſapientia eſt bonitas; intellectus eſt voluntas*, & alię huius generis, & ſatis id patet ex 1. art. in hac enim materia hæc eſt bona conſequentia; *Deus eſt iuſtitia: Deus eſt ſapientia: ergo ſapientia eſt iuſtitia.* Et è conuerſo.

Margin: Anſelmus. Scotus. Torres. Cumelius.

§. 2.

Haſce propoſitiones in ſenſu identico eſſe veras, non in formali.

TOta dubitatio eſt de ſenſu, in quo propoſitiones iſtę ſimpliciter ſũt admittendæ: eſt enim de hoc non parua controuerſia inter theologos; an ſcilicèt illæ ſint veræ in ſenſu identico; an vero etiam in formali? Quod debeant admitti in ſenſu formali ſeruato loquendi rigore expreſsit Suarius in d. c. 14. n. 6. & ante eum Torres loco citato, nec poteſt non eſſe eorum, qui putãt attributa ſe ſe mutuo eſſentialiter includere. Hanc ſententiam eſſe communem inter Thomiſtas putat Suarius vbi ſupra ſumique ex D. Thoma 1. p. q. 39. artic. 5. in ſolutionibus argumentorum, & ar. 6. & de potentia q. 7. art. 6. & in 1. d. 2. q. 1. ar. 2. & 3. imo affirmat hanc ſine dubio eſſe ſententiam Auguſtini, Anſelmi, & Bernardi in locis ab eo citatis cap. 12. Eandem confirmat hac ratione: Deus eſt ſua ſapientia: Deus eſt ſua iuſtitia. Ergo iuſtitia eſt ſapientia. Deinde arguit: quoniam attributa mutuo ſe ſe eſſentialiter includunt; ita vt de eſſentiali conceptu vnius ſint cætera. At nihil verius, & formalius prædicatur de alio, quam id, quod eſt de eſſentia illius. 2. quidam putant eſſe veras in ſenſu formali. D. Thom.

Oppoſitam tamen ſententiam defẽdit Scotus in 1. d. 8. quæſt. 4. ad finem 3. Oppoſita ſententia.

litera Y. §. *ad tertium concedo* & litera Z. §. *ad argumenta principale*, & vtrobique Lichetus, & Bargius q. 3. ille fol. 118. col. 3. in principio, & §. *ad argumenta principalia*: hic autem fol. 188. colũn. 3. expreſſe Baſſolius in 1. d. 22. q. 4. ar. 2. § *his ergo præmiſſis*, fol. 140. col. 4. & inferius ad primũ; & ſecundũ argumentum principale fol. 145. col. 3. Maironius in 1. d. 8. q. 5. difficult. 5. Herrera 1. tomo diſput. 14. q. 2. cõcl. 2. pagin. 71. col. 2. & inferius ad 6. argumentum pagin. 473. col. 2. Rada 1. tomo controuerſia 4. concl. 4. fol. 61. col. 1. cum cæteris Scotiſtis: cum quibus in hac conſentit Bellomontanus 1. p. diſp. 119. cap. 2. in principio, & n. 7. & diſput. 121. cap. 2. in principio; Conſentiunt plures thomiſtarum teſte Cumelio vbi ſupra, & tribuitur Capreolo, qui tamen id nunquam clarè docuit.

Scotus. Lichetus. Bargius. Baſſolius. Mairon. Herrera. Rada.

4. *Probatur opinio Scoti.* Ego hanc opinionem puto eſſe veriſſimam: quia puto veriſsimum eſſe attributa ſe ſe mutuo eſſẽtialiter nõ includere; quãuis in eſſẽtia eſſẽtialiter includãtur, vt latè oſtendi in q. præced. artic. 1. & 2. §. 4. At ſi attributa, quantumuis in vna perfectione diuina actu ſint vnita, formaliter ita diſtinguũtur, vt vnũ, nec formaliter ſit aliud, nec aliud in ſua eſſẽtiali ratione includat; fieri nullo modo poteſt, vt prædicatio vnius de alio vera ſit in ſenſu formali, ſed ſolũm idẽtico.

5. *Expenditur fundamẽtũ Bellomontani.* Sed vt veritas huius opinionis magis appareat, expendendum eſt diligenter argumentum cõmune, quo inter alios vtitur Bellomontanus loco citato c. 2. n. 4. Si in ſenſu formali vnum attributum de alio prædicaretur, quilibet actus attributorum de quolibet alio attributo poſſet prædicari in ſenſu formali, ita vt dicamus: *intellectus vult*: *voluntas intelligit*: *iuſtitia miſeretur*: *miſericordia punit.* Quod ho ſyllogiſmo oſtendit: intellectus diuinus intelligit: intellectus diuinus formaliter eſt voluntas: Ergò voluntas intelligit. Similiter iuſtitia punit: iuſtitia eſt miſericordia. Ergò miſericordia punit. Quod eſt abſurdum.

6. *Reſpõſio ex Suario.* Huic argumento reſpondet Suarius in d. c. 14. n. 10. negando ſequelam maioris; quamuis enim intellectus formaliter ſit voluntas, non proinde actus vnt tribuitur alteri, & proinde non valere conſequentiam prioris, & poſterioris ſyllogiſmi; in illis enim conſequentijs variatur (inquit) appellatio, dũ verbum ſubſtantiuum mutatur in adiectiuum; cuius hæc eſt natura, vt appellet attributum cui additur, ſecundum propriã, & formaliſsimam rationem illius; quã veluti propria differentia conſtituitur in tali eſſe. Quam tamen appellationem non habet verbũ ſubſtantiuum eſt; quia appellat formalem, & adæquatam rationem attributi, ſecundum quam formaliter eſt aliud attributum. Hæc eſt vera, & facilis explicatio huius ſolutionis quã excogitauit Suari in d. c. 14. n. 8. 10.

Secunda illius argumenti ſolutio ſumitur à Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 2. ad confirmationẽ quarti argumenti, & latius diſp. 4. ad finem §. *obijcies rurſus*, & à Cumelio (qui omnia confundit) ibi q. 8. dub. 3. pag. 846. col. 1. §. *ſed obijcies iterum*, & col. 2. §. *hac in re dico 1.* Qui ſimiliter negant tam ſequelam maioris, quam conſequentiam argumenti, vt quia in eo cõmittatur fallacia accidẽtis; nam, cũ intellectus, & voluntas ratione diſtinguãtur; nihilominus infertur conuenire vni quod alteri conuenit, prout à priori diſtinguitur; etenim intelligere conuenit intellectui, prout ratione diſtinguitur à voluntate; & tamen tribuitur voluntati, vt ratione diſtinguitur ab intellectu. Idem dicerent de iuſtitia, & miſericordia in ordine ad actũ puniendi, & miſerendi. Hi auctores etiã negabunt hãc conſequentiã; intellectus eſt voluntas. Ergo Pater per voluntatem generat Filium, & per intellectum producit Spiritum Sanctum Nam cum ex prima ſolutione mutetur appellatio, conſequentia erit inutilis; ex ſecunda vero ſolutione in ea datur fallacia accidentis, dum id, quod cõuenit intellectui, vt diſtinguitur à voluntate, tribuitur voluntati. 7. *2. Solutio ex Molina.*

8. *Neutra ſolutio ſoluit vim argumenti.* Vtraque iſta ſolutio, ſi bene expendatur, in idem recidit; neutra vim argumẽti elidit; imo ſi bene philoſophamur ex vtraque vis argumẽti corroboratur. Et vt à ſecunda ſolutione incipiamus, quãdo dicunt intelligere conuenire intellectui, vt ratione diſtinguitur à voluntate; & punire conuenire iuſtitiæ, vt ratione diſtinguitur à miſericordia; vel id intelligũt de diſtinctione rationis actuali, quę ſolum fit per intellectũ; vel de diſtinctione virtuali, quæ dici ſolet rationis ratiocinatæ. Primum illud dici non poteſt. *Impugnatur 2. ſo.*

poteſt. Si dicatur hoc poſterius, noſtra ſententia euidentiùs confirmatur. Singula oſtendamus.

9. Quòd prius illud dici nequeat: intelligere ſcilicet tunc ſolùm conuenire intellectui diuino, cùm per noſtrum intellectum actu diſtinguitur à voluntate, ex eo facilè conuincitur; quia ſimpliciter loquendo, & conſentaneè ad rem ſignificatam, intelligere non magis conueniret Deo per intellectum, quàm per voluntatem. Sed ſimpliciter æquè bene, & æquè perfectè actus ille eſſet voluntatis, atque eſt intellectus: nam, quę ſolùm per intellectum ſunt talia, ſimpliciter non ſunt talia, ſed veluti ſecundũ quid. Hoc autem dici non poſſe, ſatis conuincit doctrina fidei, quæ ſimpliciter, & abſolutè docet patrem intellectu generare filium, & non voluntate: & ob eã cauſſam ſolam productionem filij eſſe generationem. Fides autem non docet, niſi ea, quæ ſimpliciter, & à parte rei ſunt talia: non verò, quæ ſolùm ſunt talia, prout à nobis cognoſcuntur. Accedit etiam; quoniam hæc negatio, *filius non procedit per voluntatem* non poteſt eſſe vera, vt à nobis intelligitur, niſi in re habeat ſuæ veritatis fundamentum: alioquin vel illa diſtinctio erit vana, vel ſolùm erit rationis ratiocinantis, quę inter attributa non admittitur, vt diximus q.5.ar.9. & q.6.ar.4.

10. Intelligere conuenit intellectui diuino ante omnem operationẽ noſtri intellectus.

Concedendum eſt igitur *intelligere* cõuenire intellectui diuino, prout ante omnem noſtri intellectus operationem virtualiter diſtinguitur à diuina voluntate. Ex quo infertur diuinum intellectum, non ſolùm, vt concipitur à nobis, ſed etiam, vt eſt à parte rei, diſtingui formaliter à voluntate. Illationem ex eo probamus; quia diſtinctio virtualis inter intellectum, & voluntatem non eſt expendenda ex eo, quod poteſt fundare diſtinctionem à noſtro intellectu faciẽdam, ſed ex eo, quod illa vna diuina perfectio ita eſt vnitione vna, vt Deum formaliter perficiat multifaria perfectione: ita enim eſt formaliter vna perfectio, vt ipſamet ſit formaliter plures perfectiones, ſecundùm quas non vno modo, ſed multipliciter Deum perficit: eum enim reddit ſapientem per ſapientiam, & non per iuſtitiam: intellectiuũ per intellectum, & non per voluntatem: denique volitiuum per voluntatem, & non per intellectum, vt oſtendimus q.6. ar.7. & q.9.ar.2. §.2.3. & 4. Ex quo iam intelligitur ſecluſo omni intellectu intelligere ſolùm cõuenire intellectui diuino, vt intellectus eſt: & velle ſoli voluntati. Similiter etiam punire ſolius eſſe iuſtitię, miſereri verò ſolius miſericordiæ.

11. Quomodò intellectus, & voluntas virtute diſtinguũtur.

Quæ attributa ideo dicuntur diſtingui, non actu, ſed virtute; quia, cum omnia ſint actu vnita in vna diuina perfectione ex omnibus aggregata (vt ait Magnus Dionyſius) nullum eorum eſt actu diſtinctum ab alio, quaſi perfectio veluti totalis; ſed ſolùm virtute, quatenus in vna totali perfectione veluti quędam perfectio partialis, à cæteris partialiter diſtinguitur: hæc eſt enim natura eorum, quæ in aliquo vno, vt in toto vniuntur; vt in illo non actu ſint, ſed potentia, vt diximus q.9. ar.2. Cum verò omnia in illa actuali perfectione ſuam formalitatem retineant; omnia etiam, vt in illa ſunt vnita, formaliter diſtinguuntur. Hæc eſt theologia Magni Dionyſij, quam latè explicauimus q.9.ar.2. §.2. cum ſequentibus.

12. Non placet theologia aduerſariorum.

Aduerſarij verò ideo rem confundũt; quia theologizant in Deo vnam formalem perfectionem ſimpliciter ſimplicẽ, quæ ſecundùm ſuam adæquatam rationem ſit in ſingulis. Et ad hunc modum putant omnia in re eſſe vnum formaliter; virtualem autem diſtinctionem ſolùm expendunt in ordine ad diſtinctionem rationis, quam intellectus noſter poteſt facere, dum perfectionem diuinam intelligit ad inſtar perfectionum creaturarum. Quæ tamen imaginatio omnia confundit, nec à falſitate liberare poteſt eos conceptus, quos de diuina perfectione formamus; de quo iam diximus q.9.ar.2.§.4.

13. Expenditur 1. ſolutio.

In prima ſolutione illud dignum eſt diligenti examine, quòd aſſeritur verba adiectiua variare appellationem, quam verbum ſubſtantiuum appellabat in his propoſitionibus, *intellectus eſt voluntas: iuſtitia eſt miſericordia*. Nam (vt aiunt) hæc verba adiectiua *punit, miſeretur, intelligit, vult*, & alia huius generis appellant attributum, cui adduntur, ſecundùm propriam, & formaliſsimam rationem illius, quæ veluti quadam differentia cõſtituun-

ſtituuntur in tali eſſe. Ex quo infertur apud iſtos auctores verbum ſubſtantiuum appellare adęquatam rationē formalem attributi, ſecundum quam ſe ſe mutuo omnia includunt. Sed hunc theo logizandi modum pugnantia continere oſtendimus q. 9. ar. 2. §. 4. in 3. demonſtratione: fieri enim non poteſt, vt verba illa adiectiua appellent cuiuſque attributi propriam rationem, quin illa ipſa ratio reperiatur in eodem attributo á parte rei formaliter diſtincta à rationibus aliorum attributorum, vt latè ibi oſtendimus. Quare vna, & eadem eſt appellatio verbi adiectiui, & ſubſtantiui; & per conſequens ſi verbum adiectiuum denotat attributum, cui additur, formaliter diſtingui ab altero; vtique eandem diſtinctionem denotabit verbum ſubſtantiuum. Quare ſi iſta eſt falſa *intellectus vult*, iſta etiam erit falſa *intellectus eſt voluntas*; ratio igitur noſtræ aſſertionis firma manet.

Non placet iſte dicendi modus.

§. 3.

Soluuntur argumenta in oppoſitum.

14. Ad 1. NEc argumenta affirmantis partis vim habent. Nam ad 1. Scotus cum ſuis negaret maiorem, & minorem in ſenſu formali, de quo agimus: quia putant attributa non eſſe de intrinſeca ratione eſſentiæ. Nos tamen vtranque propoſitionem admittimus; quia admittimus attributa eſſe de eſſētia diuinæ eſſentiæ. Conſequentia tamē eſt neganda: nam licet valeat in terminis ſimpliciter ſumptis ſine aliquo modo adiuncto; non valet tamen, ſi termini ſumantur cum modo; datur enim hęc inſtantia: *homo formaliter eſt animal: homo formaliter eſt rationalis*, non valet tamen *ergo rationale formaliter eſt animal*. quia ſenſus erit, *rationale, vt rationale, eſt animal*, quod eſt falſum, ſicut etiam falſum eſt animal, vt animal, eſſe rationale. Et ratio eſt, quia licet partes diffinitionis ſint de intrinſeca ratione diffiniti; non oportet tamen, vt partes diffinitionis ſe ſe eſſentialiter includant. Cum igitur attributa in noſtra opinione ſint de ratione formali Dei, formaliter prædicātur de Deo: non oportet tamen, vt de ſe formaliter prædicentur.

15. Ad 2. In ſecundo argumento neganda eſt maior: quia ſumit pro fundamentò id, quod auctores noſtræ ſententiæ inficiantur.

Sed mirum eſt, quod auctores illi aſſerunt oppoſitam ſententiam ſine dubio eſſe Auguſtini, Anſelmi, & Bernardi: cū tamen hi Patres nihil minus ſenſerint, vt oſtendimus q. 9. §. 5. Quomodò autem illi auctores ſuam ſententiam ſumant ex D. Thoma in locis in argumento citatis, prorſus non intelligo. Adducant verba, & expendemus, an ex illis bene deducatur: nec ſatis eſt auctorem citare, quando tantæ eſt auctoritatis, vt venerandus ſit, & ſuſpiciendus: ſed debent afferri verba fideliter, & ea inducere ad ſuæ ſententiæ confirmationem. Et hęc de iſto art. & quęſt.

Patres nō faciunt pro aduerſarijs.

QVÆSTIO XI.

De Viſione diuinorum attributorum.

EXPLICATIS ijs, quæ pertinent ad rationem, & diſtinctionē attributorum, mutuamque illorum incluſionem, & prædicationem, iuxta ordinem poſitum ſupra q. 4. in principio; ſupereſt inquirendum de viſione eorum, hoc eſt, quomodò à beato videantur, quod ad noſtrum inſtitutum principaliter pertinet.

De viſione eorum quatuor ſunt inquirenda. Primò; An attributa ſint numero infinita? Secundò; An omnia attributa de facto videantur à beatis? Tertiò; An à beato poſſit naturaliter videri eſſentia ſine attributis: vel vnum ſine alio? Quartò denique; An de potentia abſoluta id fieri queat?

ARTICVLVS I.

An attributa ſint numero infinita?

§. 1.

Referuntur opiniones.

1. QVæſtio iſta eſt veluti pręambula ad ea, quę de viſione attributorum dicenda ſunt: erit enim longè facilior explicatio quęſtionis, an

beatus

beatus videat omnia attributa, ſi illa fuerint numero finita.

1. opinio. Ferrar. Paludan. Lelius Zecchus.

De propoſita quæſtione plures inuenio ſententias. Prima ſimpliciter, & indiſtinctè affirmat perfectiones attributales eſſe multitudine infinitas. Ita verbis expreſsis docet Ferrarienſis 3. cõtra Gentes c. 56. ad finem. §. *ad vltimum dicitur*, dum ait: *Beatos non videre diſtinctè omnes diuinas perfectiones, quæ ſint infinitæ*, quod etiam ibi aſſeruit §. *ad ſecundum dupliciter*. Satis etiam id expreſsit Paludanus in 4. d. 49. q. 2. ar. 1. n. 4. ad finem. Expreſſè etiam id docuit Lælius Zecchus tom. 1. ſui tractatus theologici in tractatu de Chriſto cap. 6. dicto 8. vbi ideo negat Chriſtum, aut quencunque alium beatum cognoſcere omnia attributa, quia ſunt infinita. Id ipſum videtur ſentire Ferdinandus Velloſillus in ſuis aduertentijs ad tom. 9. Auguſtini quæſito 16. dub. 2. in 3. argum. pro 2. ſententia iuncta illius ſolutione. Id ipſum videtur probaſſe Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 1. ad finem primæ partis in 4. argumento contra Scotum fol. 46. col. 1. dum ex opinione Scoti infert dari in Deo infinitas entitates ex natura rei diſtinctas: quæ conſequentia non valet, niſi ſupponat dari in Deo infinitas perfectiones attributales. Denique hæc opinio à quibuſdam tribuitur Victoriæ.

Velloſillus. Torres. Victoria.

2. 2. opinio. Molina. Suar. Herrera. Bellomõt.

Alij in oppoſita ſunt ſententia ſimpliciter docentes attributa propriè ſũpta eſſe numero finita. Cuius opinionis videtur eſſe Molina 1. p. q. 12. ar. 7. diſp. 3. §. *at obijciet aliquis*, vbi addit illa ne quidem magno eſſe numero. Adde Suariũ lib. 2. de attributis negatiuis c. 22. n. 14. & 15. & Herreram 1. tom. diſp. 14. q. 4. ad 3. argumentum, & fuit Scoti in 4. d. 13. q. 1. litera AA. in eam videtur accedere Bellomontanus 1. p. diſp. 10. c. 7. n. 28. & diſp. 25. c. 1. n. 1. quo in loco ait attributa, ſiue conſiderẽtur, vt ſunt à parte rei; ſiue, vt concipiũtur à nobis, ſemper eſſe numero finita.

3. 3. opinio. Fonſeca.

Tertia opinio quæſtionem diſſoluit poſita diſtinctione. Nam vel agimus de attributis, vt ſunt à parte rei; vel vt à nobis concipi poſſunt. Si priori modo ſumantur, non modo non ſunt numero infinita; ſed nullum habent numerum. Cum vnicum tantùm ſit attributum. Si verò ſumantur modo poſteriori, tunc infinita numero. Ita procedit Fonſeca in 2 Metaph. c. 1. q. 2. ſect. 3. §. *quod igitur nullus*, pag. 316.

4. 4. opinio. Banhes. Cumelius. Salas.

Quarta denique opinio diſtinctione etiam vtitur: nam vel ſermo eſt de attributis, quæ non includunt ordinẽ ad creaturas; vel de illis, quæ talem ordinẽ includunt. Quæ ſunt prioris generis, ſũt numero finita: ſecus dicendum de illis, quæ ſunt generis poſterioris. Ita Dominicus Banhes 1. p. q. 12. ar. 7. dub. 2. pag. 540. & ad 1. argumentum, pag. 542. vbi etiam Cumelius q. 1. ad 5. dicto 3. pag. 264. col. 1. Salas 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 2. n. 11. pag. 242. vbi addit attributa, quæ includunt reſpectum ad creaturas, non eſſe propriè attributa; bene tamen, quæ ad creaturas nullum includũt ordinem. Quare apud iſtum attributa propriè ſumpta ſunt numero finita: quę verò impropriè ſunt attributa, ſunt infinita. Hæ ſunt omnes opiniones, quas in hac quęſtione inuenire potui.

§. 2.

Reſoluitur quæſtio.

5. Vera reſolutio. Opinio quorundam. Reijcitur.

Ego cum illis exiſtimo, qui putant attributa propriè ſumpta eſſe finita numero: infinita tamen, ſi impropriè ſumantur. Sed, vt quæſtio clariùs enodetur, præmittendum eſt nonnullos velle ea attributa propriè eſſe attributa, quę ex ſe nullum ordinem dicunt ad creaturas; & hæc eſſe numero finita: quæ verò ordinem ad creaturas includunt, impropriè dici attributa, & ob id non eſſe mirum, ſi infinita ſint numero. Ita explicat Salas, vbi ſuprà. Sed hæc doctrina falſum aſſerit: quoniam inter omnes conſtat omnipotentiã enumerandam eſſe inter attributa propriè ſumpta; & tamen ex ſua intrinſeca ratione includit ordinem, non quencunq; ſed tranſcendentalem ad creaturas. Simili modo perfectio illa, qua Deus eminenter continet omnes creaturas, eſt quædam perfectio formaliter exiſtens in Deo; nam licet creaturæ, quæ in ſua ratione imperfectionem includunt, nõ ſint formaliter in Deo (nec enim Deus formaliter habet eſſe leoninum, aut lapideum) ſed ſolùm eminenter: tamen ipſa eminentialis perfectio formaliter eſt in Deo; quia eſt perfectio, quam eſſe melius

melius eſt, quàm non eſſe: imò inter omnes eſt maxima, & diſtinguitur ab omnipotentia, vt modò ſupponimus. Hæc autem ex ſua intrinſeca ratione includit ordinem ad creaturas poſsibiles, quas eminenter continet. Falſum eſt igitur omnes perfectiones, quæ dicunt ordinem ad creaturas, impropriè eſſe attributa.

Explicatur præcedens doctrina. Quare, vt illa doctrina vera ſit, & ad rem pręſentem explicandam accõmodata ita explicabitur; vt illæ perfectiones, quæ inter ſe ſolùm diſtinguuntur per varios reſpectus rationis ad creaturas, impropriè dicantur attributa: quales ſunt illi eſſendi gradus, ſecundũ quos Deus eſt à ſuis creaturis imitabilis, quos plures theologorum appellant diuinas eſſendi imitabilitates, & participabilitates: iſti enim gradus ſub vna perfectione eminentiali, qua Deus eminenter eſt omnia, per varios reſpectus rationis inter ſe diſtinguuntur, & habent rationem idearum, prout concipiuntur à diuino intellectu. Hæ igitur imitabilitates diuinæ eſſentiæ ſunt in Deo formaliter: quia tamen omnes materialiter, & pro ſubſtrato illorum reſpectu ſunt vna eminentialis imitabilitas, & ſolùm formaliter diſtinguuntur per ſpeciales reſpect⁹ ad diuerſas creaturas; ideo non conſtituunt plura attributa, ſed vnũ tantùm; quia ſub illis reſpectibus non dicunt perfectionem, ob quam cauſſam ſatis impropriè dici poſ ſunt attributa, vt aduertimus q.4. ar.7. n.5.& 6. Vnde non eſt mirum, ſi numero ſint infinita.

His ita præmiſsis ſit prima concluſio: Attributa, quæ propriè ſunt attributa (quæ vel nullam includunt relationem ad creaturas, vel ſolam tranſcendentalem) non ſunt numero infinita; ſiue ſumantur in ſe, ſiue, vt à nobis concipiuntur. Hæc ab omnibus recipitur. Eã recipiunt auctores ſecundæ, & quartæ opinionis; Molina, Suarius, Bellomont. Banhes, Cumelius, & Salas: nec reſiſtunt auctores primæ ſententiæ; quoniam in ſolis illis perfectionibus admittunt numerum infinitum, quæ habent reſpectũ rationis ad creaturas, vt patet ex Ferrarienſi, & Paludano locis citatis, ſi vtrunque attentè legeris. Et in eodẽ ſenſu Fonſeca intellexit ſecundam partem ſuæ aſſertionis, vt patet ex probatione, qua illam confirmat. Hæc cõcluſio euidenti ratione oſtendi non poteſt: quis enim Dei abſcondita penetrauit? puto tamen ſatis eſſe probabile perfectiones ſimpliciter non eſſe plures, quàm eas, quas ex creaturis, vel naturali lumine, vel lumine fidei philoſophando deduximus, vt tacitè ſignificauit Suarius lib. 2. de attributis negatiuis c.22.n.14: exiſtimo namq; probabiliſsimũ eſſe Deũ ob ſuam bonitatem cõmunicaſſe creaturis omnes ſuas perfectiones (quas ſimpliciter ſimplices appellamus) quarum ratio ſibi cum illis poterat eſſe cõmunis, ſiue illæ ſint ordinis naturalis, ſiue ſupernaturalis: illas verò, quæ nihil cum creaturis poterant habere cõmune (vt ſunt, quæ per pręcicata negatiua cognoſcuntur, de quibus in d.q.4.ar.6.) voluiſſe nobis eſſe notas per remotionem noſtrarum imperfectionum, cui illud etiam erit argumento: quoniam ſicut non eſt inconueniẽs in gradibus genericis entis dari certum numerũ (omne enim ens vel eſt ſubſtantia, vel accidens: ſubſtantia, vel eſt corporea, vel incorporea: corporea vel eſt viuens, vel non viuens: denique viuens vel eſt vegetatiuum, vel ſenſitiuum, vel intellectiuum) ita etiam non erit inconueniens dari certum numerum in perfectionibus, quæ enti, quatenus eſt ens, ita tribuuntur, vt in quolibet, quatenus eſt ens, melius ſit ineſſe, quàm non ineſſe. Denique accedit; quoniam communis theologorum docet eſſe de ratione attributi, vt ſit perfectio ſimpliciter cognita de Deo ex creaturis; ſiue illa communis ſit eis cũ Deo; ſiue ſoli Deo propria; dũmodò de Deo cognoſcatur per remotionem, & ignorationem, vt diximus ſupra q.4. ar.6. n.6. Hæc omnia de attributis diuinis diximus, veluti balbutiendo: nam, vt noſtra concluſio ſit probabilis, ſatis eſt eam cõmuni theologorum calculo comprobari, vt iam aduertimus.

6. 1. concluſio. (margin) — Probatio cõcluſionis. (margin)

7. 2. concluſio. Secunda concluſio: hæc attributa nõ ſolùm ſunt plura, vt à nobis concipiuntur; ſed prout ſunt in ſe ipſis. Concluſio ſtatuitur aduerſus Belomontanum 1.p. diſp.10.c.7.n.28.& diſp.25.cap.1.n.1. & aduerſus Suarium libr. 2. de attributis negatiuis cap.22.n.13. quatenus dicunt attri-

attributa, ſi conſiderentur in ſe ipſis, nō eſſe plura numero, ſed vnū tantùm. Quę fuit ſententia Cani teſte Banhes, vbi ſuprà dub. 2. pag. 540. & placuit Fonſecæ loco citato, §. 1. opinion. 3. Contra quos illud obijcimus; quoniā attributa propriè ſumpta, licet à parte rei actu ſint indiſtincta, vtpotè actu vnita in vna Dei perfectione; tamen virtute ſunt plura, atque diſtincta, vt latè oſtendimus ſuprà q. 5. ar. 6. & latiùs q. 6. ar. 6. vbi oſtēdimus falſam eſſe opinionem Bellomōtani, dum negat ſecluſo intellectu dari in Deo aliquam virtualem diſtinctionē, de quo in d. q. 5. ar. 6. §. 1. n. 4. Oſtendim⁹ deinde contra Suariū, & nōnullos alios virtualem iſtam diſtinctionem non eſſe denominationem aliquam extrinſecam ſumptam in ordine ad intellectum potentem diſtinguere diuinas perfectiones; ſed dari in Deo ante quencunq; ordinem ad intellectum. Vide in d. q. 6. ar. 7. & ar. 10. §. 6. & q. 9. ar. 2. Quare dicendum eſt diuinam perfectionē, licet actu ſit vna, ex ſua tamen natura eſſe multipliciter perfectiuam Dei ſublato quocunque ordine ad intellectū diſtinguētem hanc illius virtualem multiplicitatem: & ſubinde attributa etiam à parte rei eſſe virtualiter plura, reducique ad actum actualis pluralitatis per intellectum tam creatum, quàm etiam diuinū. Vide q. 6. ar. 9. & 10.

8. 3. concluſio. Tertia concluſio: Attributa impropriè ſumpta (quæ ſc. dicunt perfectiones diuinas diſtinguibiles per ſolos varios reſpectus ad creaturas) ſunt numero infinita. Statuitur pro quarta ſententia, quam probarunt Banhes, Cumelius, & Salas, & ſatis eſt de mente Paludani, Ferrarienſis, & Fonſecæ, ſi bene expendantur; quare in hoc ſenſu vera eſt prima opinio. Probatur concluſio ex veriſsima opinione, quę docet Deum poſſe facere ſpecies rerum in infinitū ſemper meliores: quæ fuit opinio D. Thomę 1. p. q. 25. ar. 6. & ibi illius interpretes probant Caietanus, Banhes, Cumelius, Molina cum cęteris. Docuit Capreolus in 1. d. 43. latè probat Suarius in Metaph. diſp. 30. ſect. 17. n. 18. & lib. 3. de attributis poſitiuis c. 9. n. 10. & Bellomōtanus 1. p. diſp. 106. c. 4. n. 9. Quam opinionem quidam adeo putant eſſe certam, vt dicant oppoſitum vel non eſſe ſatis tutum, vt Molina, vel eſſe intolerabile, & erroneum, vt Suarius. Sed quidquid ſit de hac cenſura (pleriſque enim diſplicet) opinio eſt longè probabilior, quàm oppoſita. Ex qua neceſſariò infertur in Deo eminenter contineri infinitas creaturas ſpecie diſtinctas, & in perfectione ſe ſe mutuo in infinitum excedentes: quę infinitas ſpecierum creabilium neceſſario infert perfectionem illam eminentialem ex ſua natura eſſe per infinitos reſpectus rationis diſtinguibilem, quos ſolus intellectus diuinus adæquatè, & categorematicè comprehendit: intellectus verò beatus ſolùm ſucceſsiuè infinitate quadam ſyncategorematica. Quare ad hunc ſenſum non poſſunt non admitti in Deo infinitę perfectiones imitabiles, participabileſque à creaturis: vnde in Deo admittuntur infinitæ ideæ rerum creabilium.

Deus poteſt facere ſpecies rerum in infinitū meliores.

§. 3.

Explicantur argumenta contra propoſitas concluſiones

Has tamen concluſiones nonnulla videntur impugnare. Contra primam poteſt obijci Dionyſius de diuinis nominibus c. 12. in principio, vbi ita ait: *Laudare nos conuenit eum, qui eſt infinitorum nominum.* Per nomina autē intelligit perfectiones attributales. 9. Obiectiones contra aſſertiones. Prima.

Secundò obijci poteſt D. Bernardus lib. 5. de conſideratione c. 7. ita ſcribēs: *Dicimus Deum iuſtum, bonum, & innumera talia.* Quæ verba intelligenda ſunt de attributis propriè ſumptis. Secunda.

Tertiò obijcitur; quia infinitas Dei ex eo videtur probari, quòd in Deo ſunt perfectiones infinitæ, quæ fuit quorundam opinio: etenim illud dicitur infinitè perfectum, quod caret termino perfectionis: diuina autem perfectio termino non careret, ſi perfectiones eſſent numero finitæ. 10. Tertia.

Quartò; attributa, vt cognoſcuntur à nobis ex creaturis, ſunt numero infinita. Ergo prima concluſio quoad hanc partem eſt falſa. Conſequentia patet; antecedēs probatur: nam, qui diuinam eſſentiam, & perfectionem, vt relucet in creaturis, cognoſcere nituntur; coguntur in infinitū diſcurrere per varia attributa diuina à rebus creatis participata; 11. Quarta.

cipata; quandoquidem dari non poteſt vlla creatura, aut certus creaturarum numerus, in quo diuina perfectio perfectè repreſentetur.

Quinta. Quintò; Deus poteſt facere ſpecies rerum in infinitum ſemper meliores. Ergo poteſt illis in infinitum communicare perfectiones ſimpliciter, quæ in infinitum ſemper ſint meliores. Antecedens proponitur, vt certum in tertia concluſione: conſequentia ex eo probatur, quoniam ſpecies, quæ ſemper eſt ſimpliciter melior, & perfectior, de nouo habebit perfectiones ſimpliciter ſẽper meliores.

Sextã. Sextò contra ſecundam concluſionẽ obijcitur; quoniam in Deo eſt vnica, & ſimpliciſsima diuina eſſentia vnius ſimpliciſsimæ, & vnitiſsimæ perfectionis. Ergo diuina attributa, vt ſunt in re, nõ ſunt plura, ſed vnicum tantum.

12. Septima. Septimò contra tertiam concluſionem obijcit Bellomontanus; quoniã attributa non poſſunt diſtingui, aut plurificari per intellectum diuinum, nec per intellectum beati, vt ſupponit. Solùm igitur diſtinguentur per intellectũ viatoris. Nullus autem viator vnquam cõcepit de Deo perfectiones infinitas, ſed ſolùm finitas.

Vltima. Poſtremò; creaturæ, quę in Deo eminenter continentur, vt creabiles à Deo, non ſunt numero infinitæ. Ergo attributa etiam impropriè ſumpta, non erũt numero infinita. Conſequentia eſt nota; quia tertia concluſio in his ſolis perfectionibus vera redditur. Antecedens á grauiſsimis theologis probatur. Ita Aureolus apud Capreolum in 1. d.43.q. 1. artic.2. in argumentis contra ſextam; *Aureolus.* *Durandus.* Durandus in 1.d.44.q.2. & 3. nec omnino eam reſpuit Scotus in 3. d. 13. q. 1. *Henric.* Probant Henricus (licet cum formidine) quodlib.5.q.13. Heruæus quodlib.5. q.2. in eãdẽ opinione fuiſſe plures Thomiſtarum affirmat Cumelius vbi ſuprà. Eam probabilem eſſe in accidentibus ordinis ſupernaturalis putat Suarius in Metap.diſp.30.ſect.17.n.22. putat enim in his accidentibus poſſe dari vnã ſpeciem ſummè perfectam, ex quibus patet hanc ſententiam eſſe ſatis probabilem. Qua ſuppoſita omnino deſtruitur

13. tertia aſſertio.

Hæc facilè diluuntur. Ad primũ reſpondetur Dionyſium agere de nominibus diuinis ſignificãtibus perfectiones Ad 1. Dei emanantes ad creaturas, & in ordine ad effectus ad extra, vt ibi explicat D. Thomas lectione 1. & ſatis colliges ex vltimis verbis capitis præcedentis. Iam verò perfectiones, quæ includunt reſpectum ad creaturas eſſe numero infinitas verior, & communior habet ſententia.

Ad ſecundum reſpondetur Bernardũ 14. vti communi loquendi modo: ſolemus Ad 2. enim appellare innumera, quę in numero ſunt excedente. Quare Bernardus non impugnat noſtram opinionem, ſed eos, qui volunt perfectiones diuinas eſſe in paruo numero, inter quos eſt Molina.

Ad tertium reſponderi poteſt primò 15. infinitatem Dei non bene expendi ex Ad 3. multitudine infinita attributorum, vt aſſerit Banhes 1.p.q.12.dub.2.ad 2. Vnde opinionem illam vulgarẽ eſſe, & popularem, & nullo probabilitatis momẽto fulciri ait Bellomontanus 1. p. diſp. 25.c.1.n.1. Cuius tamen ratio popularis eſt, dum ſupponit à parte rei nõ dari in Deo perfectionum multiplicitatem virtualem contra doctrinam Dionyſij, & Auguſtini, vt ſæpè diximus. Nec video, cur infinitas Dei à poſteriori demonſtrari non poſsit ex infinitate extenſiua perfectionum, quæ eminenter ſunt in Deo in ordine ad creaturas, ſed de hoc alibi. Dicẽdum eſt igitur ad argumentum infinitatem Dei optimè demonſtrari ex infinitate perfectionum; non quidem earũ, quæ in Deo ſunt formaliter; ſed earum, quæ in Deo ſunt eminenter: continet enim infinitas eſſendi imitabilitates, vt ex dictis patet. In his igitur perfectionibus diuina perfectio caret termino: in perfectionibus verò, quę ſunt perfectiones ſimpliciter, habet terminum: non quidem priuatiuè (quaſi detur aliqua, qua ille careat) ſed negatiuè: quia nulla eſt talis perfectio, quam ille non habeat. Iam verò hæ perfectiones numerum certum habent. 16.

Ad quartum negandũ eſt antecedẽs, Ad 4. ſi ſermo ſit de perfectione ſimpliciter, quæ formaliter eſt in Deo: qui enim eã nituntur cognoſcere, vt relucet in creatura, non coguntur in infinitum diſcurrere per varia attributa à reb' creatis partici-

participata. Id verò, quod obijcitur, indiget explicatione, ne confuſionem pariat. Nam licet nulla detur perfectio creata, quæ perfectionem Dei, vt eſt in illo, repræſentet: quælibet tamen eam repręſentat ſecundùm rationẽ analogã communem Deo, & creaturis, ſecundũ quam rationem ex creaturis Deo tribuitur. Ex quo non bene infertur infinitas quoad multitudinem iſtarum perfectionum: quia, vt diximus, perfectiones ſimpliciter non ſunt plures, quàm illæ, quas ex creaturis vel naturaliter, vel fide deducimus. Poteſt igitur dari certus perfectionum creatarum numerus, qui adæquatè repræſentet numerũ earum perfectionum, quæ formaliter ſunt in Deo; quanuis ſingulas perfectiones diſtinctè, & adæquatè non repræſentet, vt ſunt in ſe ipſis.

17. Ad 5. Ad quintum admittendum eſt antecedens: neganda tamen conſequentia: nec enim opus eſt, vt ſpecies, quæ eſt perfectior ſecundùm quid (qualis eſt perfectio entitatis creatæ) ſemper cõſequatur meliorem perfectionem ſimpliciter: quanuis neceſſe ſit, vt ſemper conſequatur meliorem perfectionẽ accidentariam ſibi connaturalem.

18. Ad 6. Ad ſextum patet ſolutio ex dictis in ſecunda concluſione: vnica enim diuinæ eſſentiæ perfectio licet actu ſit vnica tantùm; virtualiter tamen eſt multiplex ſecluſo omni ordine ad intellectũ.

19. Ad 7. Ad ſeptimum & falſum eſt, quod ſupponitur, & argumentum eſt friuolum. Primum patet; quoniã attributa diſtingui poſſunt, & per intellectum Dei, & per intellectum beati. Secundum ex eo oſtenditur; quia licet viator nunquam conceperit perfectiones actu, & categorematicè infinitas; poteſt tamen eas in infinitum ſyncategorematicè concipere: quod ſatis eſt, vt dicamus eas in Deo eſſe infinitas.

20. Ad poſtremum. Ad poſtremum dicimus ad inſtitutũ noſtrum non multum referre, an perfectiones diuinę huius generis ſint numero finitæ. Quin potiùs ad noſtrum inſtitutum magis conducit eas eſſe finitas numero. Sed quia veritatẽ inquirimus, magis placet eas eſſe numero infinitas. Ad argumentum igitur negandum eſt antecedens: opinio autẽ, quæ obijcitur, negãda eſt: quam, vt parum tutã reijcit Molina; vt intolerabilem, & erroneam reprobat Suarius: dura tamen eſt cenſura, vt aduertit Bellomõt. 1. p. diſp. 106 c. 4. n. 8. apud quem diſp. 25. c. 1. n. 1. res illa adhuc eſt ſub opinione. Sed quidquid de hoc ſit, oppoſita ſententia longè verior eſt, vt diximus in 3. concluſione.

ARTICVLVS II.

An omnia Dei attributa de facto videantur à beatis?

§. 1.

Refertur opinio negans.

VT ea, quæ à noſtris theologis dę hac quæſt. confuſè ſatis ſcribuntur, diſtinctiùs explicemus, præmittendum eſt ſermonem eſſe hoc loco de ijs, quæ à beato videntur per actum viſionis beatificę. An verò attributa ab ipſo beato videri poſsint per aliũ actũ? alterius eſt quæſtionis. Præmittimus 2. in hoc ar. ſolùm eſſe ſermonẽ de ijs, quę ſecundùm legem ordinariam in Deo videntur à beato: nam vtrum vnum attributum ſine alio; vel eſſentia ſine attributis poſsit videri: & vtrum attributa videãtur per modum vnius, an per modum plurium; denique an ſingula videãtur ſecundùm omnes modos, & gradus; ad ſequentes pertinet articulos. Senſus igitur queſtionis eſt; an beatus viſione, qua beatificè videt eſſentiam, ſimul etiã videat omnia attributa. 1. Senſus quæſtionis.

Partem negantem probauerunt grauiſsimi theologi. Communiter, pro eâ citantur Nominales cum duce Ochamo: ille enim in 4. q. 13. ar. 1. litera B. docet ſolum Deũ cognoſcere omnia prædicata ſibi conueniẽtia: quo videtur negare beatum omnia cognoſcere. Eiſdẽ verbis loquũtur Gabriel in 3. d. 14. q. vnica art. 3. dub. 2. litera Q. ad finem, & ibi Almainus q. 1. in fine. Per prędicata autem intelligunt attributa. Expreſsius id docet Ferrarienſis 3. contra Gent. c. 56. §. *ad ſecundum dupliciter*, & ad finem capitis, §. *ad vltimum dicitur*; vtroque in loco docet perfectiones diuinas in Deo eſſe infinitas, nec à beato diſtinctè videri. Idẽ affirmat Banhes 1. p. q. 12. ar. 7. dub. 2. cõcl. 2. vbi cõcludit nõ eſſe de fide beatos videre omnia, quę formaliter ſũt in 2. Pars negãs. *Ochamus.* *Gabr.* *Almainus.* *Ferrarien.* *Banhes.*

Deo, & hanc ſententiã tribuit Victoriæ. Eandem etiam colliges ex Paludano in 4.d.49.q.2.ar.1.n.4.ad finem, dum negat beatos cognoſcere omnes perfectiones attributales Dei. Citatur etiã pro hac ſententia noſter Argentina in 3.d.14.q. vnica ar.3.ad 3.pro concluſione 1; quatenus docet beatos nõ cognoſcere omnes eſſendi modos, qui ſunt in diuina eſſentia, per quos modos intelligit attributa. Expreſsiùs id explicauit Lælius Zecchus in 1.tom. tractatus theologici in tractatu de Chriſto c.6.dicto 8.in fin. Ouãdus in breuiloquio ad 4. d.49.propoſitione 20.dum ait vnum beatum plura videre eorum, quæ formaliter ſunt in Deo, quam alius videat, & in 1. d. 1. propoſitione 10. Palatius in 4. d.49.diſput.2.in fine, dum affirmat vnum beatũ plura videre attributa, quàm alium; ex quo infertur non omnes beatos videre omnia attributa.

Palud. *Argent.* *Lælius Zecchus.* *Ouandus.* *Palatius.*

3. 1.ratio. Primum huius opinionis fundamentum eſt; quia diuina attributa ſunt numero infinita: infinita autẽ in Deo ſine Dei cõprehenſione videri non poſſunt.

Secunda. Deinde; quia inæqualitas beatitudinis, quæ ſecundùm fidem inter beatos concedenda eſt, aliunde prouenire non poteſt, niſi ex inæqualitate eorum, quæ formaliter videntur in Deo, quatenus ſcilicet vnus plura videt, quàm alius. Ita Palatius, & Ouandus.

4. Tertia. Tertium fundamentum addit Ouandus; quoniam fidei ſuccedit viſio: ſed in via vnus plures articulos fidei nouit, quàm alius. Ergo in patria vnus plures veritates attributales cognoſcit in Deo quàm alius. Ad hæc tria fundamenta reducuntur omnia, quæ pro hac perte adducit Salas, vbi ſuprà n.8.pag.238.

§. 2.

Pro reſolutione nonnulla præmittuntur.

5. Primũ præmiſſum. PRO reſolutione quæſtionis præmittendum eſt non eſſe hoc loco ſermonẽ de cognitione diſtincta perfectionum attributalium, prout attributa diſtinctè videri, idem eſt, quòd videri diſtinctis actibus: tum; quia certum eſt Deũ, & quæ ſunt in Deo, á quolibet beato videri vnica beatifica viſione, vt diximus in ſuperiori libro. Tum etiam; quia diſtinctio ita ſumpta non eſt diſtinctio modificans notitiã in eſſe formali notitiæ, quatenus in obiectum tendit; ſed eſt diſtinctio ſumpta pro pluri ficatione actus tendentis in obiectũ: qui ipſe poteſt eſſe in ſe diſtinctus ab alio actu, quamuis ſit actus confuſus. Quare ſermo eſt de cognitione diſtincta perfectionum, prout illa cognitio obiecti dicitur diſtincta, quæ obiectum attingit non communi aliquo conceptu, ſed proprio. In cognitionibus abſtractiuis talis erit cognitio quidditatiua rei: in intuitiuis verò talis erit, quę terminatur ad rem, prout in ſe ipſa exiſtit.

Secundo præmittendum eſt ad mentem Ferrarienſis 3. contra Gentes cap. 56. §. ad ſecundum dubium ea, quæ ſunt in Deo, duobus modis poſſe videri à quolibet beato. Vno modo veluti materialiter; quia ſcilicèt videtur eſſentia diuina, quæ eſt illa omnia. Altero modo formaliter; quia ſcilicèt quodlibet illorum videtur ſub propria formalitate, qua Deum perficit, v.g. quando ſapientia videtur ſub propria ratione ſapientiæ, & prout Deum formaliter reddit ſapientem: iuſtitia autem, prout ſub ratione iuſtitiæ formaliter facit Deum iuſtum, & ſic de cæteris. 6. 2. præmiſ. *Ferrar.*

Tertiò pręmittendũ eſt diuinaſ perfectiones duobus modis videri poſſe à beatis. Vno modo, prout in Deo ſunt vnum quid ſimpliciſsimum, & vnitiſsimum, vel realiter; vt vult Scotus: vel etiam formaliter, vt alij volũt. Altero modo; prout inter ſe diſtinguuntur eo modo, quo pluralitatem admittũt: quo modo ſi videntur, videntur per modum plurium. 7. 3 præmittur.

Quartò præmittendum eſt duplex à theologis diſtingui genus perfectionũ. Alterum earum, quæ formaliter ſunt in Deo. Alterum earum, quæ in Deo ſunt ſolùm eminenter. Ad primũ genus pertinent perfectiones ſimpliciter, quas in quolibet melius eſt eſſe, quàm non eſſe. Ad genus ſecundum pertinent, quæ in creaturis aliquam imperfectionem includunt, vt eſſe leonem, equum, lapidem, & cætera. Inter vtraſque hoc intereſt; quòd perfectiones prioris generis ſunt in Deo formaliter, ita vt Deum formaliter denominent talem: nam ſapientia Deum denominat ſapiẽtem; iuſtitia, iuſtum, & ſic de cæteris. 4. præmittur.

Cum

Cum verò quidquid formaliter eſt in Deo, realiter ſit ipſe Deus, vt omnes volunt; imò etiam formaliter, vt alij rectius ſentiunt; omnes perfectiones prioris generis ſunt idem realiter cum diuina eſſentia. Hoc autem non reperitur in perfectionibus generis poſterioris: nam licet perfectio eminentialis, quæ iſtas perfectiones eminenter continet, realiter, & formaliter ſit Deus, iuxta illud Auguſtini, & Anſelmi, *creaturæ, vt ſunt in Deo, ſunt ipſa creatrix eſſentia*: ipſæ tamen in ſe ipſis ſicut formaliter non denominant Deum, ita nec realiter ſunt Deus. Perfectio igitur eminentialis, qua Deus eſt imitabilis à creaturis, eſt formaliter in Deo; non ſolùm, vt adæquatè ſumitur, quatenus eſt vna eminentia omnis gradus eſſendi, quo Deus à creaturis eſt imitabilis; ſed etiam, vt ſumitur inadæquatè; prout ſcilicèt eſt quædam imitabilitas huius, vel illius gradus eſſendi, leonini ſcilicèt, humani, lapidei, &c. Deus enim formaliter eſt entitatiuè imitabilis ab homine, leone, & cæt. Hoc loco nō agim⁹ de viſione eorū, quę inDeo ſolū ſūt eminēter: de hoc enim inferius agemus: ſed agimus de illis perfectionibus, quæ formaliter ſūt in Deo; ſiue illę formaliter ſint entia poſitiua, vt ſapientia, iuſtitia, & cæt. ſiue ſolùm ſint modi reales entitatiui, vt eſſe infinitum, immenſum, &c.

Auguſt. Anſelm.

9. Vltimū præſuppoſitum.

Poſtremò præmittendum eſt perfectionū, quę formaliter ſūt in Deo, quaſdam habere propriam, & veram rationem attributi; quaſdam verò ſatis impropriè. Illę propriè ſūt attributa, quæ vel nullum includunt ordinem ad creaturas, vel ſolùm tranſcendentalem: impropriè verò, quę ad creaturas habent reſpectus rationis. Vide, quæ diximus in pręcedente ar. §. 2.

§. 3.

Omnes beatos videre omnia, quæ formaliter ſunt in Deo.

9. 1. concluſio.

PRo reſolutione propoſitę quęſtionis ſit prima cōcluſio. Omnes beati videndo diuinam eſſentiam vident omnia, quæ formaliter ſūt in Deo. Hæc concluſio apud omnes eſt indubitata, nec poteſt ſalua fide negari: nam ex ſacris literis euidenter deducitur, & ratione theologica demōſtratur, & cōfirmatur cōmuni theologorū conſenſu.

10. Probatur ex S. Scriptura; 1. Ioan. 3.

Primo loco euidēter deducitur ex 1. Ioannis 3: *Videbimus eum ſicuti eſt*. Quæ verba communi Patrum interpretatione, & theologorum conſenſu intelliguntur de viſione beatifica diuinæ eſſentię, vt lib. 7. diligentiùs oſtendemus. Vnde in Concilio Florentino in decreto de purgatorio diffinitur *animas iuſtorum recipi in Cœlum, & intueri clarè ipſum Deum trinum, & vnum, ſicuti eſt*. Non videbitur autem Deus, ſicuti eſt in ſe, niſi videantur omnia, quę formaliter ſūt in ipſo. Quod etiam ſatis indicant verba Pauli 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem*, id eſt, ſecūdùm ipſam expreſſam, & veluti indiuidualem Dei formam: res autem ſecundùm propriam formam videri non poteſt, niſi tota videatur. Quam etiam totalitatem ſatis inſinuāt pronomina demōſtratiua, quibus vtitur Sacra Scriptura: nam Geneſ. 15: *Ego verò merces tua magna nimis*: ego, inquam, vt ſum ipſe: omnia autē, quæ ſunt in Deo, ſunt ipſe De⁹. Apocalip. 21: *Qui vicerit, poſſidebit me* i. me ipſum totum. Ioannis 12: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te*. Quę pronomina demōſtrant totum id, quod eſt Deus vnus, & trinus: nām qui dicit *ego*, totum ſe oſtēdit. Accedat & Paulus loco citato: *nunc cognoſco ex parte; tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum*. Quæ verba iuxta explicationem Caietani intelliguntur de cognitione ex parte obiecti, vt ſit ſenſus; ſicut ego cognitus ſum à Deo, non quidē ex parte, & ſecundùm aliqua tantū prędicata, ſed prout ego in me ipſo ſum: ita in patria cognoſcam Deū, non quidem ex parte, & ſecundùm aliqua tantùm prædicata, vt in via cognoſcebam; ſed ſicut ipſe in ſe ipſo eſt. Denique id ſatis probatur ex Parabola denarij diurni: omnibus enim operarijs vnus denarius datus eſt in præmium. Nomine autem denarij intelligitur Deus, qui eſt noſtra beatitudo obiectiua; qui totus omnibus beatis datur. De hac parabola latiùs lib. 7.

Conc. Flor.

1. Cor. 13.

Gen. 15.

Ioan. 12.

1. Cor. 13.

11. Demonſtratio theologica.

Demōſtratio theologica ſumitur ex omnimoda Dei ſimplicitate: eſt enim in ſe ſimpliciſsimus, atque vniciſsimus, & omnia, quæ in ſe formaliter habet, habet per omnimodam realem identitatem modo quodam ſupereminenti; &

ſuperunitiſsimo, vt ex Dionyſio ſępè diximus, docet fides, demonſtrat ratio naturalis. Iam verò hæc eſt natura, & cōditio rei ſimplicis, vt aut tota videatur, aut tota ignoretur, vt eſt philoſophorū commune proloquium.

12. Confirmatio. D.Thom. Confirmat id ipſum theologorū omnium vnus conſenſus: ita D.Thomas 1. p.q.12.ar.7.ad 2: *Deus, non propter hoc dicitur incomprehenſibilis, quaſi aliquid eius ſit, quod non videatur; ſed quia non ita perfectè videtur, ſicut viſibilis eſt.* Eiſdem ferè verbis 3.contra Gentes cap.55.in fine: *non autē ſic dicitur, quod diuina ſubſtantia ab intellectu creato videtur, non tamen comprehenditur, quaſi aliquid eius videatur, & aliquid non videatur.* Idem repetit in 4.d.49. q.2.art.3. ad 3: nam poſtquam dixit Deum non videri totaliter à beatis, addit: *non ita tamen, quod aliquis modus ſit in Deo, quem non videat beatus* ar.4.ad 4.ait: *Quilibet enim videbit Deum eſſe eo modo, quo eſt.* Ex quibus patet apud D. Thomā nihil eſſe in Deo, ſiue realitas ſit, ſiue modus realitatis, quod nō videatur à quolibet beato: ex quo infert Deum à quolibet beato videri totum, vt concludit in 4. d.49.q.2. ar.3. ad 3. *totam*, inquit, *diuinam eſſentiam videbunt in patria.* Idem affirmat 3. p. q.
13. D. Bonau. 10. ar.1.de veritate q.8.art.2.ad 1.2. & 6.& q.20.ar.5.Idem docuit D.Bonauentura in 3. d.14.art.1.q.2.n.12.& 13. vbi concludit neceſſariò aſſerendum eſſe Deum ob ſuam ſummam ſimplicitatem totum videri; quanuis ob ſuam infinitatem non videatur totaliter. Idem aſſe- Richard. rit Richardus ibi artic.1. quæſt.4.ad 1. &4: nam quanuis ibi fateatur Deum totaliter non videri à beato, ſed aliquid illum latere de illius profunditate: fatetur tamen totum ipſum Deum videri. Quomodò autem hæc duo non repugnent, ſuo loco oſtendemus. Sed, & Scotus. Scotus idem docet in 4. d. 50. quęſt. 5. litera C: docet enim inæqualitatem beatitudinis non prouenire ex parte obiecti: *quia, vt ait, totum ſecundum rem, & rationem obijcitur intellectui.* Et ad primum litera l. affirmat *eſſentiam diuinam dari omnibus, ſub æquali ratione: quia datur infinita ex parte obiecti.* Idem docent Scotiſtæ, Baſſolius. vt patet ex Baſſolio in 4. d.50. quæſt.2. artic.1.fol.173.col.3 & artic.3.in principio, vbi ait obiectum beatificum idē eſſe omnibus, & ſecundùm eandem rationem diuinitatis, quantum èſt ex parte ſui, æqualiter obijci. Satis explicat Durandus in 4.d.49.q.2.numer.25; dum Durandus ait eſſentiam diuinam eodem modo, & æque immediatè reprȩſentari omnibus beatis. Idem habes apud Capreolum in Capreolus 3.diſt.14. quæſt.1. artic.3. ad 4. contra primam fol.58.column.4.& in 1.diſt.36. quæſt.1.artic.3. ad 3. contra ſecundam fol.253. column.3. in medio. Abulenſis Abulenſ. in cap.5.Matthæi, quęſt.154.litera DD. docet omnes beatos videre totum, quod eſt Deus, & omnem modum eſſendi eius, & deniq́ue quidquid realiter eſt diuina eſſentia; & errare, qui oppoſitū docuerit. Sotus etiam in 4. diſt.49. q.3. Sotus. artic. 1. ad primum argumentum principale; Maior ibi quęſt. 15. in fine, dum ait beatos videre omnia Dei interna, & quidquid cum eo identificatur; quod etiam expreſsit D. Antoninus 3. parte, D. Anton. tit.30. cap.4.§.2. ad finem. Deniq́ue indubitatum eſt apud Theologos Deum non videri à beatis ſecundùm aliquid ſui, & ſecundùm aliquid non videri, ſed ab omnibus videri totum. Quæ veritas deſumpta eſt ab Iſidoro quęſtion.41. in Iſidorus. Exodum, dum ait. *Deum totum videri; non tamen in toto.* Quæ verba ſuo loco explicabuntur. Nouiores cum hac commu- Nouiores ni antiquorū ſententia vnanimiter ſcripſerunt omnes beatos videre clarè, & diſtinctè omnia, quæ formaliter ſunt in Deo: ita Suarius lib.2.de attributis negatiuis cap. 22. numer. 8. Bellomontanus 1.parte diſput.48. cap.2. in principio, Cumelius 1.parte q.12. artic.7.q.2. concluſ.6. pag.267. Molina ibi artic. 8. diſput. 3. vbi affirmat hanc eſſe communem ſententiam: quam expreſſè docuit Capreolus in 3.diſt.14.quæſt.1. artic.3.ad 17.Tertio loco contra primam Capreol. pagina 63.column.1. & Herrera 1.tom. Herrera. diſput.14. q.4. concl.2. Deniq́ue Sotus Sotus. in 4.diſt.49. quæſt.3. artic.3. concluſ.1. pag.61.col.2.

Nec oppoſitū voluere theologi, quos 14 pro ſententia negante citauimus: nec enim intelligendi ſunt de cognitione eorum, quę formaliter ſunt in Deo quoad eſſe materiale: imò nec quoad eſſe formale; prout tamen cognoſcuntur, vt in re ſunt vnum; ſed, vt inter ſe ſunt diſtincta. Quem ſenſum colliges ex Ferrarienſi loco citato, de quo iterùm inferiùs.

ferius. Quomodò autem hæc omnia cognoſci poſsint in Deo abſque comprehenſione illius; ex dicendis facilè patebit.

§. 4.

In quo ſenſu intelligendum ſit beatos videre omnia, quæ formaliter ſunt in Deo.

15. Quomodo beati vidēt omnia, quæ formaliter ſunt in Deo

Qvanuis omnes theologi conueniant in prima concluſione, beatos ſcilicèt clarè videre omnia, quæ formaliter ſunt in Deo: non tamen omnes conueniunt in ſenſu illius, nec in modo, quo beati illa omnia in Deo intuentur. Nam quidam ita eam intelligunt, vt beati videant omnia illa, non ſolùm cognitione materiali (quatenus ea vident ſecundum eſſe, quod habent in diuina eſſentia, quatenus ſcilicèt omnia ſunt vna ſubſtantialis entitas ſimplicisſima) ſed etiam cognitione formali, quatenus ea vident ſub vna ratione formali actualisſima, & vnitisſima, quam omnia habent in Deo, idq; abſq; omni diſtinctione illorum; ita vt omnia videant, non vt diſtincta, ſed, vt indiſtincta potius. Alij volunt omnes beatos videre illa omnia indiuiſa quidem, atq; materialiter; quia ea vident, vt ſunt vna ſubſtantialis realitas omnino ſimplicisſima quoad eſſe; diſtincta tamen formaliter, & ex natura rei. Tertio loco accedunt, qui volunt beatos hæc omnia videre non ſolùm ſub vna ſubſtãtiali vnitate, qua realiter ſunt idem; ſed etiam ſub vna formalitate, actu quidem indiſtincta, diſtincta tamen virtualiter. Pro reſolutione ſequentes addimus concluſiones.

1. opinio. 2. opinio.

16. 2. concluſio. Sit igitur ſecunda concluſio in ordine: quicunq; beatus de lege ordinaria, atque de facto ex vi viſionis diuinæ eſſentiæ clarè, & diſtinctè videt omnes perfectiones, omneſque reales eſſendi modos in Deo formaliter exiſtentes, prout omnes in Deo ſunt vna ſubſtantialis realitas ſimplicisſima. Hæc concluſio in his terminis apud omnes, cuiuſcunque illi ſint ſcholæ, debet eſſe indubitata: quia apud omnes indubitatũ eſt (cum ſit de fide) omnia, quæ formaliter ſunt in Deo, ſiue ſint entia poſitiua, ſiue modi eſſendi reales, eſſe vnam ſubſtantiam omnibus modis ſimplicẽ quoad eſſe: id enim, & ratio naturalis demonſtrat, vt ſupponimus ex Metaph. & omnes Patres docent, vt oſtendimus q. 5. & 6. & definit Concilium Lateranẽſe in c. firmiter, & in c. damnamus de ſumma Trinitate. Cum igitur omnes beati ex vi viſionis beatificæ videant totã eſſentiam in ſua totalitate, veluti categorematica, vt patet ex prima concluſiõne; neceſſariò videbunt omnia, quę ſunt in Deo, quatenus ſunt vna ſubſtantia, & ſub vna ſubſtantiali vnitate: idq; ſiue illa ex natura rei diſtinguantur, vt putat Scotus; ſiue non diſtinguãtur, vt alij verius exiſtimant; ſiue illa eſſentialiter cõtineantur in eſſentia, vt verior habet opinio; ſiue ſint extra eſſentiam, vt habet opinio ſatis probabilis: nã ſiue hoc, ſiue illo modo dicatur, ſemper eſt verisſimum omnia illa eſſe realiter vnam ſubſtantiam omnino ſimplicem, vt diffinitum eſt in d. Concilio Lat. Concluſionẽ iſtam in noſtris ferè terminis poſuit Ferrariẽſis lib. 3. contra Gent. c. 56. §. *ad ſecundum dubium*; vbi fatetur infinitatem Dei (idem iudiciũ eſt de cæteris perfectionibus) videri à quolibet beato materialiter; quia ſcilicet quilibet videt eſſentiam diuinam, quæ realiter eſt infinitas.

Omnia quę formaliter ſunt in Deo ſunt vna ſubſtantia.

Ferrar.

Tertia cõcluſio: omnes beati ex vi viſionis beatificæ vident omnia, quæ formaliter ſunt in Deo, non ſolùm, vt realiter ſunt vnũ, ſed etiã, vt ſunt vnũ formaliter formalitate actu indiuiſa. Hãc concluſionẽ propono nõ, vt omnimodè certam: ſed vt lõgè probabiliorẽ. Quòd non ſit certa, inde patet; quia de ea dubitare debent Scotiſtæ: licet enim fateãtur omnia, quæ ſunt in Deo, tranſire in ſubſtãtiam diuinæ eſſentię; ita vt vna ſint ſubſtantia cum illa; tamẽ non fatẽtur omnia tranſire in vnã eſſentiæ formalitatẽ; cum doceant attributa ex natura rei actu diſtingui, tum ab eſſentia, tũ inter ſe, vt patet ex q. 5. & 6. Quod nõ ſit omnibus modis certa, facilè intelliges ex ijs, quæ in defenſionẽ Scoti latè diximus in d. q. 5. ar. 4. §. 3. vbi oſtẽdim⁹ ſine vllo periculo fidei defendi poſſe attributa inter ſe, & ab eſſẽtia formaliter diſtingui; nec in Deo admitti poſſe vnã tantũ formalitatẽ. Quòd verò noſtra cõcluſio ſit lõgè verior, ex eo oſtenditur; quia lõgè verius eſt ſublato omni intellectu nullã dari actualẽ diſtinctionẽ, aut 17. 3. concluſio.

inter attributa, & eſſentiã, aut inter attributa inter ſe, de quo latè q.5. ar.5. & q.6. art.6. Dari autem in Deo vnam formalem perfectionem actualiter indiſtinctam, in qua omnes perfectiones Dei vnitiſsimè contineantur, iam oſtẽdimus q.9. ar.2. §.2. Qua ſuppoſita ſententia noſtra concluſio eſt omnino vera: quoniam, cum beati videant Deum, vt eſt in ſe ipſo; ſi quæ ſunt in Deo, ſunt vnum formaliter formalitate actu indiuiſa; vtique beati omnia illa videbunt ſub eadem vnitiſsima formalitate.

18\. 4 concluſio.

Quarta concluſio: neceſſe eſt, vt omnes beati ea, quæ vident per modum vnius, etiam videant per modum pluriũ; idque ex vi ſuæ beatificæ viſionis. Hæc concluſio non recipitur ab omnibus: oppoſitum enim docet Suarius lib.2. de attributis negatiuis cap.22. n.10. & 11. vbi hanc oppoſitam ſcribit aſſertionẽ: *non oportet, vt qui videt Deum, videat diuina attributa per modum plurium, ſed vt verè ſunt vna ſimplex perfectio abſoluta formaliter continens omnes perfectiones, quas nos multis attributis ſignificamus.* Cum quo facere videtur Ferrarienſis 3. contra Gentes cap. 56. ad finem, §. *ad vltimum,* dum ait, *beatos videre diuinam eſſentiam infinitas perfectiones vnitè, & ſimpliciter abſque vlla diſtinctione cõtinentem.* Quæ verba ſatis indicant beatos ea, quæ formaliter in Deo vident, non videre, vt diſtincta, ſed vt indiſtincta potius, atque vnita. Facit etiam Fõſeca in 7. Metaph. cap.8. quæſt.2. ſect.7. litera F. pagina 344. columna 2. in principio, dum ait beatos non diſtinguere ea, quæ ſunt in Deo, ſed ea videre, ſicut ſunt in Deo, in quo nullam admittunt diſtinctionem. Facit etiam Bellomontanus, quatenus ſæpè affirmat in Deo, vt in ſe eſt, vnicam tantùm dari perfectionem omnino indiſtinctam, vt patet 1. part. diſput. 10. cap. 7. numer. 28. & diſput.25. cap.1. numer.1. Sed noſtram aſſertionẽ probare debent omnes Scotiſtæ: nam, cum admittant perfectiones diuinas in ipſo Deo, & inter ſe, & ab eſſentia ex natura rei ſine intellectu diſtingui; non poſſunt non admittere beatos eas videre, vt actu diſtinctas, vt bene annotauit Bellomontanus 1. p. diſp. 18. cap.2. numer. 6: nam cum beatus perfectiones illas ita videat, vt ſunt à parte rei (quia videbimus eum, ſicuti eſt Primæ Ioannis 3.) ſi à parte rei formaliter ſunt plures; vtique à beato, vt plures videbuntur. Et quamuis opinio Scoti, nec nobis videatur admodum probabilis; aſſertio tamen noſtra eodem medio confirmabitur ſuppoſita diſtinctione virtuali: quoniam beati ita vident diuinas perfectiones, vt ipſæ in ſe ipſis ſunt. Sed in ſe ipſis ſunt virtute multiplices, & diſtinctæ, vt aduerſarij etiam concedunt. Ergo beatus eas videt, vt virtute diſtinctas. At eas videri, vt virtute diſtinctas, formaliter eſt eas ipſa viſione actu diſtingui, vt cum Bachonio, noſtro Alexand. de Sancto Elpidio, & Molina latè oſtendimus ſuprà q.6. ar.9. §.2. concluſ.4. & ar.10. §.6. concluſ. 2. Vnde nouiſsimè nobiſcum conſentit Salas 1.2. q.3. tractat.2. diſput.4. ſect.2. num.10. pag. 242. col. 1. poſt medium affirmans hoc eſſe ferè certum de fide.

Qui non recipi aut noſtram quartam concluſionem. *Ferrar.* *Fonſeca.* *Auctores 4. cõcluſionis.* *Salas.*

19\. Solutio argumenti.

Huic argumento occurrit Suarius in d.c.22. n.13. virtualem illam diſtinctionem non eſſe, niſi quandam extrinſecã denominationem, quatenus intellectus viatoris poteſt pluribus formatis conceptibus diuinas perfectiones ratione diſtinguere. Cum verò minimè neceſſe ſit, vt beatus illam vnitatem diuinarum perfectionum, quam in Deo videt, comparet ad diſtinctionem, quam viator facit; minimè etiam erit neceſſe, vt intellectus beati videat illas perfectiones vt diſtinctas, quamuis eas, vt diſtinctas videre poſsit, nõ in ipſa diuina eſſentia diſtinctas, ſed in intellectu viatoris in diuina eſſentia ſibi præſentato. Sed hæc ſolutio multa falſa ſupponit. Nam primò ſupponit virtualẽ illam diſtinctionẽ eſſe denominationem ſumptam ex intellectu viatoris potente illas diſtinguere.

Non recipitur ſolutio.

20\. Sed hanc explicationem longè alienam eſſe à mente Magni Dionyſij, & Auguſtini, & à vera huius rei theologia iã ſæpiùs oſtendimus, vt videre eſt q.6. ar.7. §.1. & 2. & ar.10. in 1. difficultate. Vbi videbis, quàm indigna ſit hęc explicatio eius excellentiæ, & myſterij, quod Dionyſius prædicat de illa perfectionũ diuinarum multiplicitate cum vnitiſsima illarum vnitate: quæ enim ille tam excellenter prędicat de virtuali illa diſtinctione, omnino conuincunt eã diuiniorem eſſe, & excellentiorem, quam vt

ſit

ſit extrinſeca denominatio à virtute diſtinguendi,quæ eſt in intellectu viatoris Ob quam rationem ibi cõcluſimus virtualem hanc diſtinctionem ſumendam eſſe in ordine ad ea,quæ intus ſunt in diuina eſſentia,& exercẽtur(vt ita loquamur) circa eam intus perficiendam ſecluſa omni dependentia, & reſpectu ad aliquid extra: & ſubinde admittendam eſſe talem diſtinctionem in aliquo priori noſtro intelligendi modo, in quo nõdum intelligatur aliqua habitudo ad diſtinctionem rationis, quæ per aliquem intellectum etiam diuinum fieri poſſit.

21. Et ob id ridiculũ exiſtimauimus, imo temerarium aſſerere hoc, quod eſt *Filiũ procedere per intellectum & non per voluntatẽ & Spiritum Sanctum per voluntatem, & non per intellectum*, per ſe pendere à denominatione extrinſeca,quę fingitur, & à diſtinctione rationis, quam poteſt facere intellectus viatoris. Quare dicendum eſt (vt ibi diximus) diuinam illam perfectionem ideo dici virtute multiplicẽ, & diſtinctã; quia ex ſua natura eſt multipliciter perfectiua Dei, id eſt, perfectione multiplicis rationis:quam multiplicem virtutem ideo habet;quia ita in ſe ipſa eſt formaliter vna perfectio, vt formaliter ſit quælibet:quia ita eſt formaliter vna perfectio totalis,vt hæc formaliter ſit ſapientia, ſit iuſtitia, & cæt. Vnde illa vnica perfectio reddit Deum formaliter ſapientem, non ſecundũ totam ſuam rationem adæquatã;ſed quatenus inadęquatè eſt ſapientia, non vero quatenus eſt,aut iuſtitia, aut miſericordia,vt dixim⁹ in d.q.6.ar.10.§.6.in 2. difficultate,& latius q.9.art.2.§.2. Quare beatus viſione beatifica videt hanc virtualem multiplicitatem in perficiẽdo diuinam eſſentiam, & videndo eam diſtinguit perfectiones ſecundum ſingulas inadæquatas: vnde videt eas, vt diſtinctas,vt latè diximus in d.q.6.ar.9. & de diuino intellectu ar.10.cũ Hẽrico, Molina,& alijs contra Bellomontanum, Suarium, & alios, qui negant intellectũ beatum ſua viſione diſtinguere attributa. In quo etiam deficit allata ſolutio.

Quare perfectio diuina dicatur virtute multiplex.

22. 4. Cõcluſio firma ſit.

Noſtra igitur quarta aſſertio firma maneat:nec enim credẽdũ eſt beatũ ita videre omnes illas perfectiones, vt eadem viſione non judicet Deum eſſe ſapientem,iuſtum,& cæt.ita vt per ſapiẽtiam talis ſit, & non per iuſtitiam. Hoc autem iudicium intelligi non poteſt ſine diſtinctione illarum perfectionum, vt intellectui beati obijciuntur. Quare ita puto hac de re eſſe theologizandum vt beatus viſione beatifica, quatenus eſt ſimplex quædam apprehẽſio, videat omnia,quæ formaliter ſunt in Deo,pro vt realiter, & formaliter ſunt vna ſubſtantia,vnaque perfectio diuina: at vero eadem viſione, provt eminenter eſt apprehenſiua,& collatiua plurium, atq; etiam iudicatiua veritatum,videat virtualem illam multiplicitatem,quæ in illa vnita perfectione datur: & videndo ſimul etiam, & iudicãdo ratione diſtinguat,quę vnitè videt;& tandem illa omnia videat,vt diſtincta. De hoc plura in d.q.6.ar.10.§.6.in 2.difficultate.

23. Reſpondetur quæſtioni.

His aſſertionibus præmiſsis ſupereſt reſpondere quæſtioni. Cuius facilis eſt ſolutio, ſi ſermo ſit de viſione attributorum,vt materialiter ſumũtur: omnes enim fatentur cunctos beatos videre omnia, quæ formaliter ſunt in Deo ſecundum eſſe reale,quod habent in diuina eſſentia:nam, cũ omnia realiter idẽtificentur in ea, viſa illa non poſſunt nõ materialiter videri omnia,quę in ea ſũt. In hoc igitur ſenſu nulla eſt difficultas, vt patet ex prima,& 2. aſſertione. Sicut etiam nulla eſt dubitatio, quin omnia, quæ formaliter ſunt in Deo,ab omnibus videantur non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter apud eos, qui volunt omnia illa in Deo eſſe formaliter vnũ: nec enim fas eſt negare omnes beatos videre diuinã eſſẽtiam, & vt eſt vna quędam ſubſtantia, & vt eſt vna formalis perfectio:omnes enim vident Deum totum quoad quid eſt illius. Supereſt igitur inquirendum, an omnes beati defacto videãt omnia attributa,vt diſtincta Eſt enim de hoc controuerſia, vt ex dictis patet.

In quo ſenſu nulla ſit difficultas.

Status difficultatis.

24. 5. Cõcluſio.

Pro reſolutione ſit quinta concluſio: quilibet beatorum de lege ordinaria videt omnes Dei perfectiones, quæ propriam attributi rationem habent; idq; vt diſtinctas. Concluſio iſta facilè demonſtrabitur, ſi contradicentium fundamenta expendamus, & ſoluamus. Primo loco huic aſſertioni cõtradicit Suarius,dum putat minimè eſſe neceſſariũ, vt beatus ſua viſione beatifica videat

Qui contra dicant.

attributa, vt diſtincta. Fundamentũ eſt, quia beatus viſione ſua non poteſt diſtinguere attributa: nam; cum ea videat vt ſunt in Deo, in quo nullam habent diſtinctionem, nõ poteſt viſione ea diſtinguere. Secum habet ſocios Fonſecam, & Bellomontanum, vt patet q. 6. artic. 9. Ex hoc infert beatum non poſſe immediatè videre Dei perfectiones, vt diſtinctas; ſed ſolum mediatè: quia ſcilicèt poteſt eas videre actu diſtinctas in intellectu viatoris: ſi nimirum illam diuinam vnitatem comparauerit ad intellectum viatoris in diuina eſſentia ſibi obiectũ. Cum vero neceſſe non ſit, beatum non facere illam comparationem; nec intellectum viatoris in Deo ſibi præſentari, vt actu diſtinguentem attributa; inde infert beatum non neceſſario videre attributa, vt diſtincta. Hoc eſt vnicum Suarij fundamentum. Sed iam virum doctiſsimum non audiuimus aſſerentem beatum ſua viſione immediatè, atque directè non poſſe attributa diſtinguere: oppoſitum enim oſtendimus ſupra q. 6. artic. 9. & ſuppoſuimus in 4. aſſertione. Quod addit beatum non videre diuinas perfectiones, vt diſtinctas, niſi in intellectu viatoris, in quo actu diſtinguuntur, mihi videtur paradoxum: quis enim dicet, quod beatus non videat Filium Dei non procedere per voluntatẽ, ſed per intellectum, niſi quando in intellectu viatoris voluntas Dei ab intellectu diſtinguitur? Melior erit theologia, quæ docet beatum ideo videre Filium non procedere per voluntatem, ſed per intellectum; quia diſtincte videt illam vnam eminẽtem perfectionem, ita adæquate, & vnitè eſſe omnes perfectiones, vt formaliter ſit ſingulæ diuiſim, & inadęquatè: ob quam rationem non omnia præſtat ſecundum adæquatam rationẽ formalem, ſecundum quam formaliter eſt omnes; ſed ſecundum inadæquatam, qua formaliter eſt ſapientia v. g. iuſtitia, & cæt. Quod ſatis eſt, vt ipſas diuinas perfectiones ſua viſione diſtinguat, & vt diſtinctas videat, idque immediatè in ipſa diuina eſſentia, vt diximus in quarta concluſione, & latius quæſt. 6. ar. 7. & ar. 10. cõcl. 4. Non eſt igitur, quod à noſtra quinta concluſione recedamus propter fundamẽtum à Suario obiectum.

Non recipitur fundamentum.

25. *Soluitur inſtãtia.*

Sicut etiam non eſt, quod ab eadẽ recedamus ex eo, quod attributa propriè ſumpta ſint numero infinita: etenim id eſſe falſum iam conſtituimus in præcedente artic. Quare ſuppoſita aſſertione 4. ſupereſt quintam aſſertionem demonſtremus. Et facile demonſtrabitur, ſi attributa eſſentialiter includuntur in eſſentia: nam, cum ſublato aliquo eſſentiali iam nõ maneat eadem eſſentia (nã eſſẽtię ſũt ſicut numeri) ſi aliquod attributorum non videtur; vtique iam non videtur eadem eſſentia, ſed alia. Vnde mirandum eſt, quod Ouandus dixerit defacto non omnia etiam eſſentialia ab omnibus videri. Porro ſi attributa non includuntur in eſſentia; cum illa ſint perfectiones illius naturales, non videbitur eſſentia, ſicuti eſt, ſi aliquod attributum non videatur. Vnde ipſi etiam Scotiſtę, qui attributa ex natura rei diſtinguunt ab eſſentia, fatentur vnum ſine alio de lege ordinaria non videri, vt patet ex Herrera in d. diſp. 14. ad 2. argumentum principale in fine quæſtionis. *Herrera*

26. *Vltima cõcluſio.*

Vltima concluſio: nullus beatorum defacto videt omnes perfectiones, quæ impropriè attributi rationem participant. Hæc euidenter demonſtratur ex 3. concluſione pręcedentis articuli, quę aſſerit perfectiones huius generis eſſe numero infinitas ſub infinitis ſpeciebus. In quo ſenſu non poſſunt omnes videri à beato, quin diuina eſſentia comprehẽdatur, vt ſuo loco diligentius explicabimus.

§. 5.

Soluuntur argumenta aduerſaria.

27. *Ad 1.*

NEc obſtant, quæ §. 1. pro parte negãte adduximus. Ad primum ex dictis patet ſolutio: nam attributa proprie ſumpta non ſunt numero infinita, vt diximus. At ſi ſermo eſt de attributis ſumptis improprie, argumentum confirmat noſtram vltimam concluſionem.

28. *Ad 2.*

Ad ſecundum admittimus beatos eſſe inæquales, vt oſtendemus lib. 7. & ibi inquiremus propriam huius inæqualitatis rationem. Nunc dicimus hanc inæqualitatem ſumendam non eſſe ex inęqualitate quoad numerum perfectionum attributaliũ; quia omnes in ſe ipſis ab omnibus videantur, ſed quoad modũ,

quod

quod ſingulæ earum à quolibet beato penetrantur; de quo in q. an beati Deũ comprehendant.

29. Ad 3. Tertium argumentum conſequentiã habet inutilem; nec enim video, quomodo propoſitiones aſſumptæ poſsint in forma apparenter diſponi. Quare ſi cõſequẽs intelligatur de veritatibus propriè attributalibus, conſequentia eſt neganda ſimul cum conſequente. Si vero cõſequens intelligatur de perfectionibus, quę impropriè ſunt attributales; conſequens eſt verum, vt patet ex vltima concluſione; conſequentia vero eſt aſyllogiſtica.

ARTICVLVS III.

An beatus poſsit naturaliter videre eſſentiam ſine attributis: & vnum ſine alio.

1. In quo ſẽſu detur locus quæſtioni. IN hac quæſtione ſupponimus attributa videri poſſe à beatis per modũ plurium: nam quamuis non omnes cõſentiant, an beatus poſsit immediatè videre attributa per modum plurium, & vt diſtincta: omnes tamen conueniũt ea poſſe ita videri vel immediate, vel mediate, vt Suarius cum nonnullis alijs exiſtimat lib. 2. de attributis negatiuis c. 22. n. 13. Hoc igitur ſuppoſito iam datur locus inquirendi, an poſsit videri eſſentia ſine attributis, & vnum attributum ſine alio. In hoc autem art. agimus, an beatus ſuppoſita viſione beatifica poſsit facultate ſibi naturali ferri in eſſentiam, aut ſine attributis, aut nõ cum omnibus.

2. Quæ faciũt pro parte affirmante. Partem affirmantem probare debet Suarius, ſi velit conſequenter loqui: exiſtimat enim nullum beatum ſua viſione poſſe attributa immediate diſtinguere: nec poſſe ea videre, vt diſtincta, niſi prout in intellectu viatoris ſibi præſentantur, vt diſtincta. Cum vero non neceſſe ſit eſſentiam diuinam beato præſentari, vt diſtinctam ab intellectu viatoris; poterit beatus interdum videre eſſentiam ſine attributis, interdum non cum omnibus.

Pro eadem parte affirmante poteſt alia ratio dubitandi ſumi ex doctrina Scotiſtarum, qui pũtant beatum nõ neceſſario, ſed libere Deum videre. At ſi libere Deum videt, libere etiam poteſt ferri in eſſentiam modò ſine attributis, modo cum aliquibus tantùm.

3. Pars negãs, & probãda. Pars tamen negans eſt omnino aſſerenda, & ſatis ad mentem Scoti in 1. d. 1. q. 2. §. *quantum ad tertium articulum* litera G. quamuis enim ſolum agat de viſione eſſentiæ in ordine ad perſonas, eadem tamen ratio eſt apud Scotum, & ſuos de eſſentia in ordine ad attributa: nã apud Scotum, ſicut eſſentia ex natura rei diſtinguitur à perſonis; ita etiam ab attributis. Conſentiunt in hoc Scotiſtæ: in terminis id probauit Baſſolius in 1. d. 1. q. 2. ar. 3. fol. 40. col. 6. §. *modo reſtat vltimo*; & Herrera 1. tomo diſp. 14. q. 4. ad ſecũdum argumentũ principale in fine quęſtionis. *Scotus.* *Baſſolius.* *Herrera.*

4. Fundamentum opinionis. Hæc opinio in primis confirmatur, quoniam fundamẽtum, quo Suarius affirmantem partem probare debet, iam à nobis eſt impugnatum in præcedente art. concl. 5. etenim iam oſtẽdimus beatum ſua viſione non poſſe nõ diſtinguere attributa immediate, & directè; & ſubinde non poſſe immediatè non videre diuinas perfectiones, vt diſtinctas, & per modum plurium. Qua opinione ſuppoſita euidenter probatur pars negãs: intellectus enim, cum non ſit potentia libera, ſed naturalis, non poteſt non naturaliter ferri in obiectum ſibi debitè præſentatum eo modo, quo ſibi præſentatur. Eſſentia autem diuina ſe ſe obijcit, vt eſt in ſe cum omnibus ſuis attributis virtualiter inter ſe diſtinctis. Nõ poteſt igitur intellectus beati relictus ſuo naturæ non videre eſſentiam cum omnibus attributis.

5. Confirmatur ratio. Quæ ratio euidenter conuincit, ſi expendamus intellectum quoad primã eſſentiæ viſionem: intellectus enim quoad primam operationem patriæ nullo modo ſubijcitur imperio voluntatis: vnde cum primũ ſibi diuina eſſentia fuit obiecta, non potuit non illam videre, vt eſt à parte rei. In continuatione autem, & permanentia eiuſdem viſionis non poteſt intellectus à voluntate impediri apud eos, qui docent voluntatem naturaliter ferri in diuinam eſſentiam clare viſam: quę eſt veriſsima ſentẽtia. Quod ſi cum Scoto putas eam liberè ferri, poterit quidem voluntas pro ſua libertate ſuſpendere ſuum actum, ne amore feratur in eſſentiam viſam: non tamen eſt in

in eius libera poteſtate imperare intellectui, ne videat eſſentiam ſibi præſentatam, aut ne videat hæc, vel illa; in hoc enim intellectus obedire non poteſt; quia poſito obiecto, non poteſt in illud non ferri. Et ita ſoluta manet ratio dubitandi ſumpta ex opinione Scoti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum diuina potentia poßit eſſentia videri ſine attributis: aut vnum attributum ſine alio?

§. 1.

Refertur pars affirmans.

1. Pars affirmans cōmuniter tribuitur Scoto in 1.d.1.q.2.§.*quantum ad tertium articulum* litera G. quanuis Scotus ibi non agat de viſione eſſentiæ in ordine ad attributa, ſed ſolum in ordine ad perſonas. Fundamentum tamē Scoti vtrobique locum habet: & ideo hæc opinio, tanquam Scoti defenditur ex Scotiſtis. Ita Maironius in 1.d. 1.q.4. Baſſolius q.1.ar.3.§.*ſed non video* fol. 39. col.3.&4. Bargius ad Scotum, vbi ſupra fol.51 col.5.litera H. Rada 1.tomo controuerſia 6. concl. 5. pag.92. Herrera 1. tom. diſput. 14. q. 4. notabili 1. & latius in diſp. de perſonis diuinis, & ſatis inſinuat Ouandus in 1.d.1. propoſitione 10. in 1. ratione pro Scoto. Citantur pro hac opinione Capreolus in 1.d. 27. q.2. ar.3. ad 8. Durandi contra primam, & Ferrarienſis 1. contra Gentes c. 53. §. *quinta eſt*, & Caietanus 1.p.q.27.ar. 1. ad 3. dubium: ſed eos falsò citari, bene annotauit Bellomontanus 1. p. diſp. 48. c. 1.n.4. vt ex dicendis patebit. Pro Scoto tamen ſtat Ioannes de Salas ad 1.2. q.3. tract.2. diſput.4. ſect. 2, pag.241. & 242. Hæc etiam eſt ſententia D. Antonini 3. p.tt.30.cap.4.§.2.& ſatis videtur eſſe de mente Bachonij in 1.d.1.q.2.ar.2.fol.20. col.4.§.*item ſecundarium*, nec diſplicebit Palatio in 1.d.1.diſp.3.pag.29. col.1.dū affirmat Deum de facto non oſtendere beatis omnes ſuas perfectiones.

Scotus. Maironi'. Baſſolius. Bargius. Rada. Capreolus. Ferrar. Caietanus. Salas. D. Anton. Bachonius Palatius.

2. 1. Confirm. Præcipuum huius opinionis fundamentum ſit non implicare videri eſſentiam ſine attributis, aut vnum attributum ſine alio. Id, quod multis modis cōfirmatur. Primo, quia attributa ex natura rei formaliter diſtinguuntur, & inter ſe, & ab eſſentia. Ergo non implicat eſſentiam videri ſine attributis, aut vnū attributum ſine alio. Antecedēs placet Scotiſtis. Conſequentia probatur: quia hæc diſtinctio ſatis eſt, vt vnum poſſit videri ſine alio; ſicut etiā ſatis eſt, vt Pater cōmunicet eſſentiam Filio nō communicata ſua proprietate: ſatis etiam eſt, vt natura humana primo vniatur perſonalitati verbi, & non eſſentiæ. Cur igitur illa nō ſatis erit, vt eſſētia videri poſſit ſine attributis? Nam quando duo obiecta ita ſe habent, vt vnum nō includatur in conceptu alterius, nec vnum ſit prius alio, non implicat vnum videri ſine alio. Iam vero ita ſe hebet eſſentia reſpectu attributorum, & vnum attributum reſpectu alterius. 3.

Secunda. Secundo eſſentia eſt primarium obiectum viſionis beatificæ, attributa vero ſunt obiecta ſecundaria. Ergo non implicat eſſentiam videri ſine attributis. Antecedens probatur; quia attributa ex natura rei diſtinguuntur ab eſſentia, quę eſt obiectum primarium. Et hęc eſt communis Scotiſtarum opinio, vt videre eſt apud Baſſolium, vbi ſupra, & Ouandum in 4. d. 49. propoſitione 20. Conſequentiam probant; quia ideo eſſentia poteſt videri non viſis creaturis: quia creaturæ pertinent ad obiectum ſecundarium. Deinde; quia ſi eſſentia ſine attributis eſt obiectum primariū, poterit ſe ipſa ſecluſis attributis mouere intellectum beati, & illius viſionem terminare. 4.

Tertia. Tertio; quia nulla eſt implicatio, ſi quod eſt veluti ſubiectum, & eſt fundamentum alterius, intelligatur, non intellecta paſsione, vel quaſi paſsione. Sed eſſentia eſt veluti ſubiectum in ordine ad attributa, quæ ſunt perfectiones circa ipſā eſſentiam, vt ex Damaſceno ſępe diximus. Ergo nulla datur implicatio, ſi eſſentia videatur ſine attributis. 5.

Quarta. Quarto arguit Maironius; quia in via poſſumus cognoſcere Deum ignoratis pluribus illius perfectionibus. Ergo in patria poteſt diuina eſſentia videri non viſis pluribus attributis.

Quinta. Quinto; fieri poteſt, vt eſſentia videatur ſine perſonis, & vnā perſona ſine alia vt inferius oſtendent Scotiſtæ q. 14. ar. 3. Ergo eſſentia videri poteſt ſine attributis

butis, & vnum ſine alio: etenim eadem eſt ratio in vtriſque.

6. Vltim. Poſtremo arguit Palatius; quoniam de facto non videntur omnes perfectiones attributales; nam ſi omnes viderẽtur comprehenderetur Deus. Non igitur implicat videri eſſentiam non viſis omnibus attributis.

Quæſtiuncula. Si inquiras, an in hoc caſu vidẽs diuinã eſſẽtiã eſſet beat? affirmatiuè reſpõdent omnes Scotiſtæ: quia eſſentia ſecũdum ſe, & ſecundum propriam rationẽ diuinitatis eſt obiectum beatificum. Ita Baſſolius, & Rada in locis citatis. Oppoſitum ſentit Salas, vbi ſupra pag. 242. col. 2. §. *de potentia autem abſoluta*, & pag. 245. col. 2. in medio, & pag. 246. col. 1. §. *ad tertiam confirmationem.*

§. 2.

Refertur pars negans.

7. Auctores partis negãtis. Quod tamen nulla potentia, etiã abſoluta Dei, poſſit eſſentia videri ſine attributis, & vnum ſine alio, eſt commune placitum recentiorum. Ita Sotus in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. cõcl. 2. Banhes 1. p. q. 12. ar. 7. dub. 2. & ibi Cumelius q. 2. concl. 6. pag. 267. col. 1. Molina ibi diſp. 4. §. *quod ad primum attinet* Suarius lib. 2. de attributis negatiuis c. 22. n. 8. & 20. Bellomontanus 1. p. diſput. 48. c. 2. Ex antiquioribus ſolum inueni Henricum quodlib. 13. q. 1.

Scotus. Banhes. Cumelius. Henricus.

8. 1. Argum. Pro hac opinione hæc fieri ſolent argumenta. Primum eſt Suarij; quoniam impoſsibile eſt videri aliquam rem clare, & intuitiuè, niſi ſimul videantur clarè, & diſtinctè omnia prædicata eſſentialia illius vſquè ad vltimam differentiam: nam videre rem, ſicuti eſt, idem eſt, quod eam videre, vſque ad vltimam differentiã eius conſtitutiuam. Sed omnia attributa ſunt de eſſentia, & quidditate diuinæ eſſentiæ, vt ſupra oſtenſum eſt. Ergo fieri non poteſt, vt videatur diuina eſſentia non viſis attributis.

9. Secundum. Secundum argumentum eſt Bellomõtani, vbi ſupra n. 7. vbi ſupponit inter attributa, & eſſentiam à parte rei dari ſummam identitatem ſublata omni, vel minima diſtinctione. Iam ſic: viſio, qua beatus videt Deum, ita eſt viſio Dei, vt in ſe eſt, vt ipſe non aliter appareat in mente beati, quam ſit in ſe ipſo. Sed in ſe ipſo Deus eſt omnino ſimplex, nec attributa in eo diſtinguuntur, aut inter ſe aut ab eſſentia. Ergo neceſſe eſt, vt tam eſſentia, quam attributa in viſione ſint omnino indiuiſa: aliàs iam eſſentia non repræſentaretur, vt in ſe eſt.

10. Cõfirm. Cõfirmatur ratio; impoſsibile eſt videri aliquid, provt eſt in ſe, & non videri quidquid eſt idem cũ illo: nã ſi diuina eſſentia videtur, vt in ſe eſt, vtique nõ aliter apparet in mente beati, quam eſt in ſe. Sed in ſe idem eſt cum attributis. Ergo impoſsibile eſt videri ſine illis.

Cõfirm. Confirmatur ſecundo ex Molina; tãta eſt identitas inter eſſentiam, & attributa, quanta eſt inter Michaelẽ, & eundem Michaelem: aliàs Deus non eſſet ſimpliciſsimus. Sed implicat videri Michaelem non viſo Michaele, vt patet. Ergo implicat videri eſſentiam non viſis omnibus attributis.

11. 3. Argum. Tertio principaliter arguitur; quoniam viſio intuitiua ex ſua natura terminatur ad rem, ſicuti eſt in ſe, vt omnes fatentur. Sed diuina eſſentia in ſe eſt ſimul cũ attributis. Ergo videri nulla ratione poteſt ſine illis.

Confirm. Confirmat id ipſum Bellomontanus; quoniam, qui diſtinguit obiectũ, iam illud non concipit conceptu intuitiuo, vt putat ſe probaſſe 1. p. diſp. 118. c. 2. n. 7.

12. 4. Argum. Quarto principaliter arguit Suarius in d. lib. 2. de attributis negatiuis c. 23. n. 20. quoniam ſi videri poſſet eſſentia ſine attributis, aut illud eſſet per eandẽ viſionem, quam beati nunc habent, faciente Deo, vt repræſentet Deum, & nõ attributa: vel per aliam. Non per eandem: quia illa viſio ex ſua natura habet repræſentare eſſentiam cum attributis; nam, cum de facto nunc iſta repræſentet, ex ſua natura eſt forma naturaliter repræſentatiua illorum; ita, vt naturalis effectus illius ſit illa repræſentare. Quare ſicut illa manente in intellectu, non poteſt non facere videntem ipſum intellectum; ita non poteſt non repræſentare illi eſſentiam cum attributis: etenim ex ſua natura vtrunque indiuiſibiliter repræſentat. Nec dici poteſt eſſe aliam viſionem: quoniam illa alia viſio non eſſet diuerſæ ſpeciei: quia viſiones, quibus Deus in patria videtur, non poſſunt habere ſpecificam diſtinctionem, vt modo ſupponimus. Si vero eſt diuerſa ſolo numero, vix intelligitur illam ſufficere

ad faciendam tantam diuerſitatem in actibus, vt vnus ex natura ſua habeat repræſentare eſſentiam cum attributis, alius præſcindendo ab illis.

14. Quintum. Quinto ſic arguit vbi ſupra n. 23. quoniam illa viſio cuiuſcunque modi, & rationis fingatur, eſt ex ſua natura quidditatiua cognitio intuitiua eſſentię. Ergo neceſſe eſt, vt ex ſua natura habeat proprietates eſſentiales cognitionis intuitiuæ. Ergo neceſſe eſt, vt ex ſua natura repręſentet eſſentiam cum identitate, & intima coniunctione, quam habet ad attributa, ſed eſſentia habet intimã coniunctionem cum attributis. Ergo non poteſt repręſentare eſſentiam ſine illis. Minor huius vltimi diſcurſus ex eo patet; quia diuina natura ex ſe eſt infinita. Poſtulat igitur ex ſe omnes perfectiones ſimpliciter, tanquam ſibi naturales, quibus perficiatur; cum vero hæc perfectibilitas in eſſentia ſit actualis, non poteſt nõ videri viſa eſſentia; & ſubinde eſſentia ex ſe habet intimã cõnexionem cum attributis, ſine qua repręſentari non poteſt.

14. Confirm. Confirmatur hæc ratio; quia fieri nõ poteſt viſio clara, & intuitiua Dei, quin natura ſua repręſentet eſſentiam omnibus modis perfectam. Iam vero quod viſio habet ex ſua natura, impediri non poteſt; quia cauſſa formalis poſitis omnibus neceſſarijs impediri non poteſt à ſuo effectu formali.

6. Argum. Sexto principaliter arguit Cumelius ex Soto, & rogat, ſi nullum attributũ in eſſentia videtur, quid nam videt beat'? ſi vero videt vnum ſine alio; quænam ratio maior eſt in vno, quam in alio?

15. Septimum. Septimo quodcunque attributum ita intrinſecè conuenit Deo, atque conuenit ipſum eſſe: ſed Deus non poteſt intuitiue videri non viſo eſſe Dei. Ergo nec poterit videri eſſentia, non viſis omnibus attributis.

Octauum. Octauo; id, quod eſt ſimplex, non poteſt ſecundum aliquid videri, & ſecundũ aliquid non videri. Sed eſſentia diuina eſt ſimplex. Ergo, qui illam videt, non poteſt non videre, quę in illa ſunt. In ea autem ſunt attributa.

Poſtremũ. Poſtremò, de ratione beatitudinis eſt, quod videantur attributa: pertinent enim ad obiectum primarium beatitudinis. Sed non poteſt videri diuina eſſentia, quin videns ſit beatus. Ergo non poteſt beatus videre eſſentiam ſine attributis.

§. 3.

Reſoluitur difficultas.

16. 1. Cõcluſio. PRo reſolutione quęſtionis ſit prima concluſio: nullus quæſtioni relinquitur loc' apud eos, qui à parte rei nullam admittunt diſtinctionem inter eſſentiam, & attributa, ſed omnimodam vnitatem, & ſimplicitatem: nã ex hac identitate infertur euidens repugnantia, & contradictio, tum ex parte obiecti, tum ex parte viſionis. Ex parte quidem obiecti: quoniam idem ſine ſe ipſo videri non poteſt; alioquin videretur, & non videretur; videretur; quia id ſupponitur: nõ videretur autem; quia nihil ſine ſe ipſo videri poteſt: iam vero quod non videtur, eſt ipſum met, quod ſupponitur videri. Ex parte etiam viſionis intuitiuæ id repugnat: quoniam de intrinſeca illius ratione eſt, quod repręſentet rem, vt ipſa eſt, & non aliter, atq; ipſa eſt. Iam vero, ſi idem intuitiue poſſet videri, non viſo eo, cum quo omnibus modis eſt idem; viſio ipſa repræſẽtaret eam, vt ipſa in ſe eſt (quia id ſupponitur) & non repræſentaret; quia non repræſentaret id, quod omnibus modis eſt ipſa. Nec in hoc ſenſu datur locus ſolutioni, quam ſubtiliter excogitauit Suarius lib. 2. de attributis negatiuis c. 23. n. 7. dum ait non eſſe de ratione cognitionis intuitiuæ, vt repræſẽtet rẽ cũ omni modo, quo eſt; ſed vt id, quod de re repręſentat, ita ſit in re. Ex quo infertur viſionem iſtam eſſentię non aliter repræſentare eſſentiam, atque eſt; quãuis non repræſentet attributa; quia ſatis eſt, vt id, quod de eſſentia repræſentat, ſit à parte rei. Non eſt inquam locus huic ſolutioni; quoniam illa ſolùm poteſt habere locum, quando à parte rei datur aliqua diſtinctio inter id, quod repræſentatur, & id, quod non repræſentatur; vt ſine eo, quod non repræſentatur, verè maneat aliquid, quod repręſentari queat, atque præſcindi ab alio abſque vllo iudicio diſtinctionis. At vero, quãdo in re non datur vlla, vel minima diſtinctio, ſed omnimoda identitas; ſi aliquid in re vere repręſentatur, nihil manet, quod vere poſſit non repræſentari, Non datur locus ſolutioni. tanquam

tanquàm ab alio præciſum. Quare ſtatuendum eſt quæſtioni propoſitæ ſolùm dari locum, ſi inter eſſentiam, & attributa aliqua à parte rei admittatur diſtinctio.

17. 2. Cõcluſio. Secunda concluſio: nullus etiam datur locus quæſtioni apud eos, qui putãt beatum ſua viſione immediatè, & directè non diſtinguere eſſentiam ab attributis, nec attributa inter ſe: ſed ſolùm ea videre diſtincta in intellectu viatoris in Deo ſibi repræſentato. Nam iſti non vident eſſentiam, & attributa, vt diſtincta, ſed vt à parte rei ſunt vna ſimpliciſſima ſubſtantia omnib' modis in diſtincta. Iam verò ex prima concluſione patet fieri non poſſe, vt eſſentia videatur non viſis attributis, ſi eſſentia, & attributa ſunt omnino indiſtincta. Si veró expendas viſionem iſtam, vt mediatè videt eſſentiam, & attributa diſtincta in intellectu viatoris; dicẽdum eſt beatos interdum videre eſſentiam non viſis attributis; interdum autem videre vnũ attributum ſine alio. Hanc reſolutionem facilè colliges ex Suario lib. 2. de attributis negatiuis c. 22. n. 13. nam, cum hæc ſolùm videãt in intellectu viatoris præſentato ſibi in diuina eſſentia: in intellectu autem viatoris interdum concipiatur eſſentia ſine attributis, interdũ vnum attributum ſine alio, vt docet experientia; profectò beati interdum videbunt eſſentiam non viſis attributis; interdum autem vnum attributum alio non viſo. Verum hanc opinionem, vt parum theologam ſæpius reiecimus. Vide ſupra art. 2. §. 4. poſt quartã cõcluſionẽ.

18. 3. Cõcluſio. Tertia concluſio: apud eos, qui putãt attributa eſſentialiter includi in diuina eſſentia, opinio negans debet eſſe indubitata: Euidenter enim demonſtratur; quia implicat clare, & intuitiuè aliquid videri nõ viſis omnibus, quæ ſunt de illius eſſẽtia. Sed omnia attributa ſunt de eſſentia diuinæ eſſentiæ. Ergo implicat eſſentiã videri nõ viſis omnib' attributis. Minorẽ ſupponimus in hac concluſione. Maior autẽ probatur; quia implicat rẽ vnã videri ipſa nõ viſa. Sed ſi non vidẽtur omnia, quæ ſunt de eſſentia rei, nõ videtur ipſa res; quia addita, vel dẽpta aliqua eſſentiali particula, iã variatur eſſentia (ſunt enim eſſentiæ, ſicut numeri ex Ariſt.) variata autẽ eſſentia variatur ẽns, & res, quoniã vnũquodq; dicitur ens, & res à ſua eſſentia ex D. Thoma de ente, & eſſentia c. 2. Ex hoc infertur opinionem, quæ ſimpliciter negat fieri poſſe etiam per diuinã potentiam, vt eſſentia videatur non viſis attributis, eſſe longè probabiliorem; quia probabilius eſt attributa eſſentialiter includi in diuina eſſentia, vt oſtẽdimus q. 7. ar. 2. §. 4. D. Thomas

19. 4. Cõcluſio. Quarta concluſio: ſuppoſita opinione Scoti, quod attributa, & ab eſſentia, & inter ſe ſecluſo intellectu diſtinguuntur formaliter actualiter; ſi ſermo ſit de viſione abſoluta, ſiue ſit beatifica, ſiue non; non video, cur negandũ ſit diuinæ potentiæ videri poſſe eſſentiã, aut nullo viſo attributa, aut non viſis omnibus. Hæc concluſio eſt omnium Scotiſtarũ, & eorũ, quos citauimus pro parte affirmante, & ſatis videtur eſſe de mẽte Bellomontani 1. p. diſp. 48. c. 2. nu. 10. Huius opinionis probabilitas ex eo ſumenda eſt; quia omnia argumenta in oppoſitũ facilè ſoluentur §. 4. Et vt ſũmatim omnia cõplectamur, huius rei repugnantia vel ſumẽda eſt ex parte obiecti, quia ſcilicet eſſentia, & attributa ſunt realiter idem; vel ex parte viſionis; quia ſcilicet non poteſt non eſſe intuitiua. At ex parte viſionis nõ poſſe cõtradictionẽ deduci oſtendemus §. 4. ad 3. 4. & 5. Quod verò nec deducatur ex reali identitate ſatis oſtendit Suarius in d. c. 23. n. 4. 5. 6. & 19. etiam in fortioribus terminis, ſi nimirum ſupponamus nullam dari actualem diſtinctionem inter ea. Fũdamẽtũ.

Fundamentũ eſt; quia nõ obſtante ſũma idẽtitate inter eſſentiam, & relationem aliquid dicitur de eſſẽtia, quod negatur de relatione: Pater enim communicat eſſentiam filio; non tamen paternitatẽ: natura humana immediatè vnitur perſonæ Verbi, & non eſſentiæ: natura etiam creata poteſt per ſe primo vniri eſſentiæ ratione ſubſiſtentiæ eſſẽtialis, & non relationibus. Igitur abſolutè loquendo identitas realis inter eſſentiam, & attributa non neceſſariò infert eſſentiam videri non poſſe non viſis attributis. At dices aliam rationẽ cerni in identitate eſſentiæ, & relationis, & aliam in identitate eſſentiæ, & attributorũ: quatenus illa non eſt adæquata, ſed inadæquata potius: ſiquidem nõ cũ quocũq; identificatur eſſentia, iden- 20. Reſponſio. Reijcitur.

tificatur relatio: hęc verò eſt omnino adæquata, vt quia cum quocunq; identificatur eſſẽtia, idẽtificãtur attributa; & è conuerſo. Huic ſolutioni reſpondebo, quòd non obſtante hac adęquata identitate eſſentiæ, & attributorum; aliquid dicitur de vno attributo, quod negatur de alio: & aliquid cõuenit eſſẽtię, quod non conuenit attributo: nã filius procedit per intellectũ, & non per voluntatẽ; & è cõtrario Spiritus Sanctus procedit per voluntatẽ, & nõ verò per intellectũ: Deus formaliter eſt ſapiens per ſapientiam, non verò per iuſtitiam: denique eſſentia eſt prima radix operandi, & nõ ſapientia. Quid igitur impedit, quominus eſſentia videri poſsit non viſis attributis? Etenim actualis diſtinctio inter eſſentiam, & attributa, quam ponunt Scotiſtę, ſatis erit, vt eſſentia prout ſubeſt rationem ſpeciei intelligibilis, repræſentet ſe ipſam non repræſentatis attributis.

21. 5. Cõcluſio. Quinta concluſio: ſi ſermo ſit de viſione vt formaliter eſt beatitudo, probobilius mihi eſt eſſentiam videri non poſſe non viſis omnibus attributis. Hæc cõmuniter non probatur Scotiſtis, Baſſolio ſcilicet, & Radæ; placet tamẽ Ioãni de Salas. Fundamentum eſt; quoniam obiectum beatificum, ideo formaliter eſt beatificum quia formaliter eſt ſummè perfectum. Iam verò eſſentia ſub præciſa ratione eſſẽtiæ, licet apud Scotiſtas ſit ſummè perfecta in genere eſſẽtię, & perfectione, quam vocant radicalem, & primariam: formaliter tamen non eſt perfecta perfectione ſecũdaria qua noſtro intelligẽdi modo completè, veluti perficitur. Attributa igitur, licet fortè dici poſsint obiecta aliquo modo ſecundaria in genere viſibilis, non tamẽ in genere beatificatiui; ſed formaliter complent eſſentiam in ratione talis obiecti: nec enim eadem eſt ratio viſibilis atque beatificatiui: quoniam eſſentia formaliter eſt viſibilis, quia vera: eſt tamen completè beatificatiua, quia vltimatè perfecta.

22. At verò ratio entis veri noſtro intelligendi modo prius conuenit eſſentiæ, quatenus eſt eſſentia, quàm illi conueniant attributa, & ideo in ratione eſſentiæ complete eſt viſibilis. Porrò ratio beandi tum primò conuenit eſſentię, cũ primo [...] ſummè perfecta: in hoc autẽ eſſe completè, & vltimatè conſtituitur per perfectiones attributales: quare illæ præ ſe pertinent ad obiectum beatificatiuum, vt beatificatiuum eſt.

Diximus quid dicendum ſit ſuppoſita opinione Scoti de diſtinctione formali actuali; conſequenter dicendũ eſt, quid reſoluendum ſit ſuppoſita opinione, quæ eſſentiam ab attributis, & attributa inter ſe diſtinguit diſtinctione virtuali: prout ſcilicet attributa ſunt multifariæ perfectiones diuinę eſſentiæ virtute diſtinctæ inter ſe. Res iſta in hoc ſenſu eſt explicatu difficilior. Suarius in d.c.23.n.4. cum ſequentibus non omnino reijcit nullam dari repugnantiam ne eſſentia ſine attributis videatur. Ego tamen ſextam ſtatuo concluſionem: eſſentia viſione, quæ ſimpliciter eſt viſio Dei, poteſt videri de potentia abſoluta nullo viſo attributo: cum attributis autem nequit videri, niſi omnia videãtur. Prima pars ex eo probatur; quia ſuppoſito, attributa non eſſe de eſſentia diuinæ eſſentiæ (quæ fuit noſtra opinio) licet eſſẽtia, & attributalis perfectio realiter ſunt vnum, formaliter tamen virtute diſtinguuntur. Hoc autem ſuppoſito non video, cur id diuinæ potentiæ ſit denegandum: omnia enim argumenta in cõtrarium facilè ſoluentur. Secundam reſolutionis partem ideo probo; quia illam opinionem puto probabiliorem, quæ admittit vnam attributalem perfectionem ex omnibus perfectionibus ſuperminenter vnitam: quę ita formaliter eſt omnes, vt formaliter ſit ſingulę, de quo multa diximus q.9. art.2. §.2. ratione cuius ſuperminentis vnitatis beatus viſione ſua non poteſt videre vnam perfectionem; quin omnes alias videat: ſiquidem nullam videt, niſi quia videt illam vnã ex omnibus vnitã. Si oppoſitũ magis placuerit, nõ repugnabo.

.23. Reſolutio difficultatis ſuppoſita diſtinctione virtualis.

6. Cõcluſ.

1. pars cõcluſionis.

2. Pars.

24. Vlt cõc. Vltima concluſio: fieri nullo modo poteſt, vt aut omnia attributa, aut aliquod illorum videatur non viſa eſſentia. Hæc apud omnes erit indubitata. Et quidem, quod attributa ſine eſſentia non poſsint videri viſione beatifica, res eſt per ſe nota: quia obiectum beatificum, vt tale eſt, per ſe includit primariam, & radicalem beandi rationẽ, qualis eſt eſſentia.

Quod

Quod vero nec videri poſsint ſimplici quadam viſione, inde patet; quoniam realitas attributorum eſt ipſa met realitas, & ſubſtantialitas eſſentiæ: formalitas autem apud hanc opinionem ex ſe eſt quædam perfectio ſubſtantialiter qualificans eſſentiam; quæ ratio videtur includere viſionem eſſētię, quæ qualificatur.

Et hæc diximus pro reſolutione huius difficilimæ quæſtionis. An vero poſſit beatus habere notitiam iudicatiuã eſſentię, & nõ attributorum; facile colliges ex quæſtione 14. ar. 5.

§. 4.

Argumenta partis negantis non impugnant quartam aſſertionem.

25. Soluũtur argumẽta partis negãtis cõtra 4. cõcl. Ad 1.

ARgumenta §. 2. adducta pro parte negante, quatenus noſtræ reſolutioni videntur repugnare, facile ſolui poſſunt. Nam primum ſolum probat tertiam noſtram concluſionem: at contra concluſionem quartam vim nõ habet: quoniam ſupponit attributa eſſentialiter includi in eſſentia; quod & Scotus negat, & nos ſupponimus in 4. aſſertione. Cum vero illam opinionem iudicauerimus probabilem q. 7. art. 2. §. 5. probabilis etiam erit opinio, quod poſsit diuinitus fieri, vt eſſentia, & ſine attributis, & ſinè aliquibus videri poſſit.

26. Ad. 2.

Secundum argumentũ, quod eſt Bellomontani, admiſſa ſuppoſitione noſtrã confirmat primam concluſionẽ: etenim ex omnimoda identitate inter attributa inter ſe, & eſſentiam neceſſario infertur eſſentiam ſine attributis, imo ſine omnibus attributis videri nullo modo poſſe propter contradictionem, quę euidenter infertur. Vide, quæ diximus in 1. concluſione. At vero contra Scotũ, noſtramque concluſionem quartam parum vrget: quoniam ſuppoſitio, quam Bellomontanus pręmittit, & negatur ab Scoto, & in ſe eſt falſa: quoniam ſecluſo quocunque intellectu, imo ſublata quacunque habitudine ad intellectum admittenda eſt à parte rei diſtinctio virtualis, vt contra Bellomontanum multis locis oſtendimus: maxime quæſt. 6. art. 6.

27. Ad 1. cõfirmationem.

Ad primam confirmationem negandum eſt antecedens prioris diſcurſus, ſi intelligatur de ijs, quæ realiter ſunt idem, diſtincta tamen formaliter, & ex natura rei, ſiue actu, ſiue virtute. Ad probationem admittimus eſſentiam diuinam non aliter apparere in mente beati, quam eſt in ſe. Admittimus etiã eſſentiam, vt eſt in ſe, eſſe idem realiter cum attributis: ſed neganda eſt conſequentia: quoniam non ſequitur; videtur *ſine attributis. Ergo videtur aliquid aliter, atque eſt in ſe*: quia non videtur cum aliquo, quod non habeat in ſe. Vide ſolutionem ad quintum.

Ad ſecundam confirmationem, quæ eſt Molinæ, reſpondendum eſt primo maiorem indigere diligenti explicatione propter æquiuocationem identitatis: nam Michael eſt idem ſecum identitate vnitatis tranſcendentalis: quia quodlibet ens eſt indiſtinctũ à ſe: eſſentia vero cum attributis eſt idem identitate ſimplicitatis, quę expenditur penes negationem compoſitionis. Hęc ſolutio indigebat diligentiori examine. 28. Ad 2. cõfirmationem.

Reſpondetur ſecundo ad minorem: nã quamuis Michael videri non poſsit non viſo Michaele; poteſt tamen videri nõ viſo aliquo, quod eſt in Michaele v. g. non viſo pede. Etenim idẽtitas illa trãſcendentalis, qua Michael eſt idem ſecũ, non tollit Michaelem in ſe ipſo eſſe verè compoſitum tum eſſentialiter, tum integraliter. Si obijcias Michaelem realiter diſtingui à ſuo pede; reſpondebit Scotus eſſẽtiam etiam diſtingui formaliter à ſuis attributis, quæ diſtinctio ſatis eſt, vt videri poſsit illis non viſis. Solutio 2.

Sit tertia ſolutio negatione conſequentiæ: licet enim tanta identitas ſit inter eſſẽtiam, & attributa, quanta eſt inter Michaelem, & ipſum met Michaelem; tamen identitas eſſentiæ, & attributorum eſt longe nobilior: nam propter excellentiam diuinæ entitatis vnitas illa realitatis, quantumuis ſit vnitiſsima, eſt tamen virtute multiplex, vt ex Dionyſio, & Auguſtino ſæpe diximus; vnde nõ excludit omnem diſtinctionem. At vero vnitas, & identitas Michaelis ad ſe ipſum propter imperfectionem, quam includit, ex ſe excludit omnem diſtinctionem, non ſolùm realem, & ex natura rei, ſed etiam rationis ratiocinatæ, & ſolum admittit diſtinctionem Solutio 3.

 rationis

rationis ratiocinantis, & ideo diſpar ratio cernitur in vna, & altera identitate.

29. Ad 3. arg. Ad tertium argumentum principale, quod etiam eſt Bellomontani, reſpondebunt Scotiſtæ cum eodem Suario in d. c. 23. n. 7. viſionem eſſe intuitiuam terminatamque ad rem, ſicuti eſt in ſe, non bene inferre, quod viſa re videantur omnes modi, quos in ſe habet: datur enim inſtantia, quia Dæmon intuitiuè videt humanitatem Chriſti, non tamen videt modum vnionis, quem habet in Verbo. Et inde eſt, vt non valeat hæc conſequentia. *videt quis humanitatē Chriſti, vt eſt in ſe, & humanitas in ſe eſt vnita Verbo. Ergo videt vnionem ad Verbum.* Similiter etiam non valet. *viſio terminatur ad Deum, vt eſt in ſe. Deus in ſe eſt trinus. Ergo neceſſario videtur trinus.* Sic igitur in propoſito nõ valebit: *viſio terminatur ad eſſentiam, vt eſt in ſe: eſſentia in ſe eſt cum attributis. Ergo neceſſario videtur cum attributis.* Et ratio eſt; quia rem videri, vt in ſe eſt, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo; vt videatur ſecundũ omnem modum, quem in ſe habet. Altero modo, vt id, ſecundum quod videtur, ſit à parte rei, ſicut videtur. De ratione autem viſionis intuitiuæ non eſt, quod terminetur ad rem, vt in ſe eſt, id eſt cũ omni modo, quo eſt in ſe: bene tamen, quod id ad, quod terminatur, vere ſit in re. Et in hoc ſenſu explicanda eſt maior argumenti, & conceſſa minore, neganda eſt conſequentia. Non diſplicebit ſolutio Scotiſtis.

Ad cõfirm. Ad primam confirmationem negandum eſt id, quod ſumitur: quoniam tam beatus intellectus, quam etiam diuinus diſtinguunt attributa, vt oſtendimus q. ſexta articul. 9. & 10. nec oppoſitum vnquam probabit Bellomontanus.

30. Ad 4. arg. prior ſolut. Ad quartum principale, quod eſt totum Suarij fundamentum, primò reſpõdemus accommodatius id fieri per eãdem viſionem, qua nunc beatus videt eſſentiam, & attributa: illa enim viſio penes intenſionem variata poteſt repræſentare ſolam eſſentiam non repræſentatis attributis; ſicut etiam idem numero lumen gloriæ, quod obiectiuè illuminabat eſſentiam, & attributa, & vigorabat intellectum, vt poſſet ſua viſione tẽdere in vtrunque: ſi remittatur, poteſt non illuminare obiectum quoad attributa, ſed ſolum quoad eſſentiam; vnde non vigorabit intellectum, vt tendat in attributa, ſed ſolũ in eſſẽtiã: nam, vt dicemus lib. octauo; cauſſa per ſe inæqualitatis obiectiuæ eorum, quæ videntur in Deo, ſumenda eſt ex maiore, vel minori intenſione tum luminis, tum viſionis. Igitur illa eadem numero viſio, quę ſub tali intenſione antea repræſentabat eſſentiam, & attributa; dum à Deo remittitur (quod factu eſt poſſibile) iam non repræſentat, niſi ſolam eſſentiam: non ex eo, quod vnus illius gradus præciſe repræſentet ſolam eſſẽtiam, & alius ſola attributa, vt imaginatur ſolutio, quam affert, & impugnat Suarius; quamuis aliquando illi placuerit: quoniam in ea ſumus ſententia, vt omnes. & ſinguli viſionis gradus Deum, & attributa, omniaq; quę in Deo à beato videntur, indiuiſibiliter repræſentent, vt optimè probat Suarius in d. capite 23. num. 21. ſed ex eo, quod, dum remittitur ſimul cum lumine gloriæ, facta eſt minus vigoroſa in repræſentando diuinam eſſentiam, quod in ſecundo tomo libro octauo diligentius elaborabimus. Nec admittendum eſt Suario illam numero viſionem ex ſua natura eſſe formam naturaliter reprę̨ſentatiuam attributorum, & eorum quę beatus nunc videt in Deo: nam licèt, vt eſt quædam viſio indiuidua naturaliter ſit repræſentatiua Dei ſub quacunque intenſione ſumatur; quia diuina eſſentia eſt primum, & per ſe obiectum eius: tamen nõ eſt naturaliter reprę̨ſentatiua horum, vel illorum, niſi, vt eſt ſub hac, vel illa intenſione: nec enim admittimus ſententiam eiuſdem Suarij exiſtimantis inæqualitatem viſionis in patria per ſe conſiſtere in inæqualitate perfectionis indiuidualis ita, vt quælibèt indiuidualis viſio ex ſua indiuiduali perfectione naturaliter habeat hęc repræſentare; ita vt nec plura, nec pauciora reprę̨ſentare poſſit: hanc enim ſententiam non admittemus in octauo libro, quam etiã non admiſit Bellomontanus 1. p. diſput. 50. c. 5. n. 27. & 30.

Poteſt etiam ſecũdo modo ſolui hoc argumẽtum, ſi dicamus beatum videre poſſe eſſentiam ſine attributis non per eandem viſionẽ, quam nunc habet, ſed per aliam, id, quod placuit Bellomonta- 31. Poſterior ſolutio 4. arg.

no

no 1.p.diſp.48.c.2.in fine. Non quidẽ viſione ſpecie diſtincta; quia ſupponimus omnes viſiones Dei, ſaltem hominũ eſſe eiuſdem ſpeciei: viſio igitur illa erit numero diſtincta, vt etiam placuit Bellomontano. Ad id, quod in contrarium obijcitur, dicendum eſt ex ijs, quæ idẽ Suarius docet de inęqualitate beatitudinis ſatis intelligi poſſe diuerſitatem numericam inter indiuidua non ſolum ſatis eſſe, ſed neceſſariò facere illam diuerſitatem actuũ; vt vnus repræſentet hæc, alius repræſentet illa. Et hæc pro ſolutione quarti argumenti.

32. Ad 5. Ad quintum eiuſdem Suarij admittimus primum diſcurſum; illa enim cognitio ex ſua natura habebit proprietates eſſentiales cognitionis intuitiuæ. At ex eodem Suario ibi n.7. de ratione cognitionis intuitiuæ non eſt, vt videatur res ſecundum omnem modum, quem in ſe habet: ſed, vt ita exiſtat à parte rei, vt videtur, & ſubinde vt id, quod reprę̃ſẽtat, ita ſit à parte rei, vt repræſentatur. Ex quo infertur non eſſe neceſſarium viſionem illam reprę̃ſentare coniunctionem, quam eſſentia habet ad attributa, quantũuis ſit intima, & naturalis, cũ nõ ſit eſſentialis: ſed ſatis eſſe, ſi repræſẽtet diuinam naturam, quatenus exiſtit ſubſtantia ſpiritualis, & viuens; quoniam à parte rei verè talis eſt. Quare, ſi vera eſt doctrina Suarij in d.n.7. (veram autẽ eſſe credimus) non eſt de ratione illius viſionis, quamtũuis ſit intuitiua, quod repræſentet intimam illam coniunctionẽ ad attributa; quæ poteſt dici quædam perfectibilitas, radicaliſq; aptitudo (vt more noſtro loquamur) ad illas perfectiones: nam hęc etiam aptitudo, & perfectibilitas eſt veluti quædam proprietas diuinæ eſſentiæ; ſicut aptitudo ſubſtantiæ corporeæ ad quantitatem eſt quædam proprietas inſeparabilis à ſubſtantia, vt plerique docent. Sed admittamus etiam ſecundum diſcurſum, diuinã ſcilicet eſſentiam in illa viſione repræſentari cum tali intima cõnexione. Nunquid inde bene infertur attributa neceſſario etiam reprę̃ſentari? non video, vnde valeat hęc conſequentia; nam licèt neceſſe ſit videri illam perfectibilitatem id eſt, videri entitatem illam infinitam, eſſe perfectibilem omni perfectione ſimpliciter; non tamen oportet, vt ipſæ perfectiones determinatè videantur.

Ad confirmationem ipſemet Suarius ſolutionem præſtitit, dũ in d.n.7. docuit non eſſe de ratione notitiæ intuitiuæ, vt repræſentet rẽ cũ omnibus modis, quos in re habet. Quare maior illa probanda erat, cum de ea tota ſit cõtrouerſia. 33. Ad Confirmat.

Sextum argumentum puerile eſt: nã qui videret eſſentiam ſine attributis, videret primam, atque ſubſtãtialem entitatem, quę dicitur natura, & eſſentia; à qua, vt à 1. eſſendi radice veluti pullulãt omnes perfectiones eam ſubſtantialiter qualificãtes, & circa eã veluti circũ iacẽtes, vt loquitur Damaſcenus lib. 1. de fide cap. 4. Vide Radam ſupra citatum §.1. 34. Ad 6. arg.

Ad 7. Scotus negaret maiorem: quoniam attributa apud eum non ſunt de eſſentia Dei: cum tamen iuxta veriorẽ ſententiam eſſe conueniat Deo eſſentialiter. Et quamuis non conueniret (vt aliqui putant) adhuc conſequentia non valeret; quoniam notitia intuitiua ex ſua ratione terminatur ad rem exiſtentem, vt exiſtens eſt: quam tamen habitudinem non habet ad prædicata, quæ ſunt extra eſſentiam rei. 35. Ad 7.

Ad octauũ reſpondetur maiorẽ verã eſſe de re ſimplici, quæ omnem multiplicitatem excludit, vt punctus, inſtans, formæ ſimpliciter ſimplices, & ſiquæ alia ſunt ſimpliciter indiuiſibilia: falſã vero de re ſimplici, quæ cũ ſua ſimplicitatẽ aliquã admittit multiplicitatẽ, vel realẽ, vel formalẽ actualẽ, aut virtualẽ, talis autem eſt diuina eſſentia, vt ſæpe diximus. Nec ob id erit minus ſimplex: quia ſimplicitas, quæ omnem excludit multiplicitatem, ex ſua natura includit imperfectionem; quæ vero cum ſumma ſimplicitate aliquam includit multiplicitatem, denotat ſummam perfectionẽ, vt diximus q.5.ar.4.§.4.n.86. 36. Ad 8.

Poſtremum argumentum ſine probatione ſumit maiorem, quam Scotiſtę negant. Deinde ſumit minorem, de qua plerique dubitant. Quare nec hoc argumentum, nec cætera, quæ pro parte negante adducta ſunt, omnino conuincunt partem affirmantem. 37. Ad poſtremum.

§. 5.

Soluuntur argumenta partis affirmantis.

38. Ad fūdamētum partis affirmantis. SOluenda ſunt etiam argumēta §. 1. adducta, quatenus aliquibus ex aſſertionibus poſitis contradicunt; aſſertionis ſcilicet tertiæ, & quintę. Et ad fundamentū principale dicēdum eſt abſolute loquendo fieri non poſſe, vt eſſentia ſine attributis, imo ſine omnibus videatur, quia attributa ſunt de intrinſeca ratione diuinæ eſſentiæ, in quibus terminis poſuimus tertiam cōcluſionē; quibus ſuppoſitis euidens datur cōtradictio: quia eſſentia videretur, & nō videretur. Videretur quidem; quia ſupponitur: non videretur autem; quia ſublatis aut omnibus, aut vno attributo iam nō erit eadē eſſētia: nec enim eſſētia poteſt nō variari detracta aliqua eſſētiali particula. Quare in hóc ſenſu argumēta contra tertiā nihil concludunt. Sed nec cōtra quintam cōcludunt; quia ſublato vno tantùm attributo omnino tollitur ratio formalis obiecti beatifici: vnde viſio illa eſſet, & non eſſet beatitudo.

39. Ad 1. Ad primū igitur pro defenſione tertię aſſertionis negandum eſt antecedēs: ea enim, quæ ſunt de eſſentia non poſſūt formaliter diſtingui à diffinito: & ideo argumentum ſolùm habet vim in termi nis quartæ aſſertionis. At pro defenſione quintæ, etiam ſi concedatur antecedens, non valet conſequentia: quià licèt attributa formaliter diſtinguantur ab eſſentia, vt eſt eſſentia: tamen, vt eſt obiectum beatificum ſunt de intrinſeca ratione illius: nec enim formaliter eſt tale, niſi quia eſt ſummè perfectum. Vide in quinta aſſertione.

40. Ad 2. Ad ſecundum negandum eſt antecedens in ſenſu tertiæ, & quintæ aſſertionis. In ſenſu tertiæ; quoniam, cum attributa ſint prædicata eſſentialia, ſunt cōſtitutiua eſſentiæ in eſſe eſſentiæ: cū vero eſſentia, vt eſſentia, ſit primarium obiectum viſionis, vt eſt viſio ; ipſa etiam attributa ad obiectum primarium pertinebunt: vnde fundamētum Scotiſtarū ſumit falſum in terminis tertię aſſertionis: nam pro aſſertione quintæ eſſentia vltimatè cōſtituitur in eſſe obiecti beatifici per ipſas attributales perfectiones: etenim eſſentia noſtro intelligendi modo illis completè perficitur. Quare ſiue eſſentia ſumatur in ratione obiecti viſibilis, ſiue in ratione obiecti beatifici, ſemper attributa per ſe includuntur in obiecto primario viſionis?

41. Ad 3. Ad tertium pro tertia aſſertione neganda eſt minor: quia attributa eſſētialiter includuntur in eſſentia, eamq́; cōſtituunt in eſſe eſſentiæ, vt diximus q. 7. ar. 2. vbi mentem Damaſceni explcauimus.

Ad 4. Ad 4. neganda eſt cōſequentia propter diſparem rationem viæ, & patrię: nā in via cognoſcimus per ſpeculum, & in ænigmate: in patria autem facie ad faciem ex Paulo 1. Corint. 13.

Ad 5. Ad 5. reſpondetur 1. antecedens dubium eſſe, vt ſuo loco dicemus. Reſpondetur ſecundo conſequentiam non valere; quoniā perſonæ non ſunt de ratione intrinſeca eſſentiæ, vt ſunt attributa.

Ad vltim. Ad vltimum negandum eſt antecedēs, ſi ſermo ſit de perfectionibus proprie attributalibus, vt diximus artic. 2. Et hęc de iſto ar. & quæſt. imo de tota diſputatione attributorum.

QVÆSTIO XII.

De viſione diuinarum perſonarum.

POST lōgam diſputationē de viſione attributorū, cōſequitur diſputatio de viſione diuinarū perſonarū, quę in præfatiuncula ad q. tertiam 3. loco fuit propoſita. De hac primum inquiremus de ipſis diuinis perſonis in ordine ad eſſētiam. Deinde de viſione earum.

Quę ſint veſtigan. Quod attinet ad ipſas diuinas perſonas, duo ſunt generaliter inueſtiganda. Primum eſt diſtinctio earum, tum inter ſe, tum ab eſſentia. Secundum eſt mutua incluſio eſſentialis eſſentiæ cum perſonis, mutuaque illorum prædicatio.

Circa primū illa omnia inquiremus, quę de attributis quęſiuimus. Primo; an detur aliqua diſtinctio inter eſſentiam, & perſonas? Secundo; an diſtinguantur realiter? Tertio; an ſublato intellectu actu diſtinguantur? Quarto; an actualem diſtinctionem ſolū habeant per intellectū? Quinto; an ſecluſo intellectu aliquo modo diſtinguantur? Sexto; an intellect° beati eſſētiā à relatione ratione diſtinguat? Septimo; an hāc diſtinctionē faciat diuinus intellectus? Poſtremo; an hæc

diſtinctio

diſtinctio fiat ſine habitudine ad creaturas?

ARTICVLVS I.

An detur aliqua diſtinctio inter eſſentiam, & diuinas perſonas?

§. 1.

Refertur opinio negans.

1. Aureolus. PArtem negantẽ vnus probauit Aureolus in 1. d. 1. p. 1. in principio contra Varronem, & ar. 2. & 3. atq; etiam in 1. d. 2. p. 3. art. 3. in principio, & ar. 4. atque etiam in 1. d. 33. p. 1. ar. 3. In quibus locis affirmat relationes perſonales cum diuina eſſentia re, & ratione eſſe idem omnimoda identitate, & indiſtinctione. Quam ſententiam adeò cõfundit, vt conſulto fundamenta non referam: continẽt enim peregrinam theologiam, & philoſophiam. Sed ne laborẽ ſubterfugere videamur, ex ijs, quæ ſcribit, hæc colligo fundamenta.

2. 1. argum. Primũ eſt; quia omnis diſtinctio etiã rationis tollit à diuina perſona ſummã ſimplicitatem: etenim, ſi inter eſſentiã, & proprietates daretur aliqua diſtinctio etiam rationis, non poſſet non dari in diuina perſona aliqua compoſitio, ſaltem per rationem: omnis autem cõpoſitio etiam rationis repugnat ſimplicitati diuinæ perſonæ. Ergo inter eſſentiam, & proprietates perſonales, nec diſtinctio rationis debet admitti. Sequelam probat; quia vbi datur diſtinctio eorum, quæ in aliquo ſunt vnum, neceſſariò datur compoſitio eiuſdem generis: realis ſcilicèt, ſi realiter diſtinguũtur; formalis, & ex natura rei, ſi hęc inter extrema diſtinctio reperitur; deniq; rationis; ſi ſola ratione diſtinguantur. Nec vim argumenti elides (inquit Aureolus) ſi dicas eſſentiam, & proprietates eſſe idem realiter: quoniã licet idẽtitas realis tollat compoſitionem realẽ inter ea, quę realiter identificantur; nõ tamen tollit cæteras compoſitiones, ſi cum illa reali identitate adhuc permanet diſtinctio ex natura rei, vel rationis: nam talis ordo, & habitudo datur inter ea, quæ diſtinguũtur aut formaliter, aut ratione; qualis datur inter ea, quę realiter ſunt diſtincta. Quare ſi quę realiter diſtinguũtur, vnita faciunt realem compoſitionem; facient etiam formalem, quæ diſtinguuntur formaliter; vel rationis, ſi ſola ratione fuerint diſtincta. Quare ſequela argumenti ſatis eſt firma.

Falſitatem porrò conſequentis multis nititur probare. Primò; quia non eſt ſatis conſonum fidei admittere, in diuina perſona aliquã compoſitionẽ; Deus enim eſt ſummè ſimplex, vt fides docet. Secundò; quia ſimplicitas eſt perfectio ſimpliciter: omnis autem talis in Deo eſt ſumma: ſumma autẽ ſimplicitas excludit compoſitionem etiam rationis. Tertiò; quoniam perſona diuina, ſicut eſt perfecta ſecũdùm rem; ita etiam ſecundùm rationem: iam verò compoſitio ſecundùm rationem includit imperfectionem ſecundùm rationẽ: nec enim datur compoſitio ſine aliqua potentia. Quartò, quia melior cogitatur Deus, & diuina pſona, ſi cogitetur omnino ſimplex etiam ſecundùm rationem. Quintò denique; quia id ſatis expreſsè docuit D. Anſelmus in lib. de Incarnatione c. 3. & in Monologio c. 17. Ex quo colliges in Deo non dari compoſitionem aliquam, etiam, quæ eſt ſecundùm rationem. Hoc eſt primum Aureoli fundamentũ in d. ar. 2. pag. 74. col. 2. in fine. 3. Falſitas cõſequentis multis probatur ab Aureolo. 1. 2. 3. 4. 5.

Secundo loco fol. 76. col. 1. ita arguit: eſſentia nec cum tribus relatiuis proprietatibus, nec cum ſingulis earum facit numerum, vt diffinitur in c. damnamus de ſumma Trinitate. Ergo nec eſſentia eſt aliqua res conceptibilis ſine proprietate relatiua, nec proprietas ſine eſſentia. Probatur conſequẽtia: quoniam quę res non faciunt numerũ apud intellectum, illæ non habent propriam vnitatem, ſub qua vna concipiatur abſtracta ab alia: nam ſi eã haberent; vtiq; apud intellectum conſtituerent numerum. Ergo eſſentia non diſtinguitur ratione á proprietate: talis enim diſtinctio non datur ſine pluralitate conceptuum. 4. 2. argumẽtũ Aureoli.

Tertiò fol. 78. col. 1. litera A. ita argumentatur, ſi aliquis concipiat eſſentiam, deinde paternitatem, per ſecundum conceptum nihil addit ad illud, quod concepit conceptu priori. Ergo eſſentia, & paternitas ſunt vna res, & vna vnitas conceptibilis; ita vt dum cõcipitur paternitas, ſimul etiam conci- 5. 3. Aureoli.

piatur eſſentia, & è couerſo. Probatur conſequentia: quandocunque duo conceptus ſic ſe habent, quòd vnus nihil addit ad alterum, per vtrunque idem concipitur, & ſecundùm eandem vnitatem. Ergo ſi conceptus poſterior paternitatis nihil addit conceptui eſſentiæ; profectò idem concipitur per vtrunque, ita vt nec eſſentia ſeparetur à paternitate, nec paternitas ab eſſentia. Antecedens autem probatur: quoniam conceptus paternitatis non poteſt addere aliquã rem conceptui eſſentiæ: aliàs paternitas & eſſentia iam eſſent duæ res ponentes in numerum, contra diffinitionẽ Concilij. Nec addit formalitatem ſolũ; quia ſequeretur patrem non eſſe realiter patrem, ſed tantùm formaliter. Nec denique addit ſolam rationem, id eſt, aliquid fabricatum per rationem: alias pater ſola ratione eſſet pater, qui fuit error Sabellij.

6. 4. Aureoli. Quartò ſic arguit pag. 78. litera F. in quarta ratione principali. Quoniã perſonæ, & proprietates perſonales per ſe includuntur in conceptu eſſentiæ. Ergo eſſentia non eſt res præciſibilis, aut cõceptibilis præter proprietates; ſed eſt vna, & eadem res fundans vnum conceptum. Conſequẽtia eſt nota: antecedẽs probatur; quoniam in conceptu eſſentię includitur quidquid per ſe facit ad beatitudinem obiectiuam: perſonæ autem per ſe faciunt ad eam.

Vlt. Aureoli. Poſtremò id probat ex Auguſtino 1. de Trinitate c. 8. vbi docet nullam perſonarum diuinarum oſtendi poſſe ſine alijs. Ex quo infertur eſſentiam oſtendi non poſſe ſine perſonis. Ergo nec intelligi poterit ſine illis. Hæc ex Aureolo deſumpſimus.

§. 2.

Affirmatio eligitur.

7. Reijcitur opinio Aureoli. Hanc opinionem Aureoli cæteri omnes theologi tanquam ſingularem, & omnino improbabilem reijciunt. Nam, & Nominales, qui cum eodem nullam etiã rationis diſtinctionem in attributis, & inter ſe, & cum eſſentia agnoſcunt, illum in hoc art. deſerunt. Superſedemus à citatione Autorum, quia cæteri omnes nullo excepto admittunt aliquam diſtinctionem inter eſſentiam, & relationes, ſolùmque diſſentiunt in qualitate diſtinctionis.

8. Conc. Flor. Contra Aureolum ſatis ſit adduxiſſe, quòd in Concilio Florentino inter grę cos, & latinos in hoc ſumma fuit conſenſio, vt eſſentia aliquo modo differat à perſonis, & relationibus: nam poſtquã Marcus Epheſinorum Epiſcopus [agẽs græcorum partes à latinis quæſiuit; an ſubſtantia, & perſona eſſet idem; & Ioãnes ex parte Latinorum reſpondiſſet diuinam ſubſtantiam re quidem eſſe idẽ, differre tamen ſecundum modum intellectionis noſtræ, idem Marcus reſpondet in hæc verba, vt patet tom. 4. ſeſsione 18. pag. 837. col. 2: *quemadmodum diuina ſubſtantia, & perſona differant inter ſe, non opus eſt in præſentia dicere; cum præſertim in hoc minimè forſan differamus: conſtat enim ipſas differre ſimpliciter, vt commune differt à proprio; vt Magnus Baſilius ad ſuum fratrem Gregorium ſcribit.* Ecce apertè fatetur cõſtare inter omnes aliquam admittendã eſſe diſtinctionem inter eſſentiã, & perſonam. Quod etiam in eodem Concilio iterum, atque iterum ſupponitur. Vnde idem Marcus ſeſsione 19. ad finem, pag. 845. col. 1. ita ſcribit: *ſed quoniam vnaquæque perſona vna cum ſubſtantia intelligitur; idcirco ſeparantes hæc; ſubſtantiam ipſam meme concipimus.* Quæ verba directè Aureolo repugnant. In quem etiam ſenſũm Andreas quidam ſeſsione 19. pag. 842. col. 1. dixerat Doctores audito nomine ſubſtantię concipere ſubſtantiam communem tribus perſonis: audientes autem ſubſtantiã patris concipere patris perſonam. Quare, dum Aureolus affirmat à tribus perſonis non abſtrahi aliquid vnum præciſum à relatiuis proprietatibus ſimpliciter cõtradicit theologiæ receptę ab Eccleſia latina, & græca.

9. Argumentum contra Aureolum. Contra eundẽ Aureolum obijci poſſunt, quæ ipſe ſibi obijcit in d. art. 3. in quibus diſſoluendis multum deſudat ar. 4. & 5. ſed non ſatis theologicè, & philoſophicè. Sed in expugnanda ſententia omnibus paradoxa, & peregrina non oportet diu immorari. Illud ſatis ſit annotaſſe; ſi nulla omnino diſtinctio admittenda eſt inter eſſentiam, & relatiuas proprietates; non poſſe non concedi nomina iſta eſſe omnibus modis ſynonyma. At quis dicet ea nomina eſſe verè ſynonyma, de quorũ ſignificatione

inter

inter vtranque Eccleſiam in Concilio generali tandiu cõtrouerſum eſt? Quomodò erunt ſynonyma, de quibus contradictoria verificantur. Etenim ſecundùm fidem eſſentia nec generat, nec generatur; cum tamen perſona patris generet, filij autem generetur. Porrò ſi illa nomina non ſunt ſynonyma, euidenter infertur aliquã in re ſignificata admittendam eſſe diſtinctionem, ſaltem fundamentalem: nam, quæ nomina ſignificãt id, quod omnibus modis eſt idẽ; illa omnium conſenſu ſunt verè ſynonima. Sed fundamenta Aureoli diſſoluamus.

§. 3.

Soluuntur argumenta Aureoli.

10. Ad 1. arg. AD primum Aureoli negamus diſtinctionem rationis inter eſſentiam, & proprietatem relatiuam tollere ſimplicitatem diuinæ perſonæ. Ad probationem admittimus dari in diuina perſona compoſitionem ſecundùm rationem, quam ferè omnes theologi admittunt in materia de Trinitate, vt modò ſupponimus: nec enim arguit vllam imperfectionem, nec tollit omnimodam ſimplicitatem; ſicut etiam non tollit ſimplicitatem diuinæ eſſentiæ, vt cum attributis per rationem veluti cõponitur. Ad argumentum igitur in forma negãda eſt minor. Ad primam probationem dicimus compoſitionem, cõſtitutionemq́ue diuinæ perſonæ nec fidei repugnare, nec diuinæ ſimplicitati diffinitę in Concilio Lateranenſi: in eo enim ſolùm diffinitur ſumma ſimplicitas à parte rei, quæ non tollitur per cõpoſitionem, conſtitutionemq́ue perſonę ſecundùm rationem: nam in Concilio Florentino ſæpè admittitur conſtitutio diuinę perſonæ ex eſſentia, & proprietate, vt patet ex ſeſſione 19. eiuſdẽ Concilij. Quin potiùs non deſunt, qui velint errorem eſſe negare diuinas perſonas eſſe conſtitutas ex eſſentia, & proprietatibus. Cum verò conſtitutio perſonæ ſit quædam compoſitio, non poteſt non admitti in diuina perſona cõpoſitio ſecundùm rationem. Ad ſecundam probationem reſpondetur ſimplicitatem in realitate eſſe perfectionem ſimpliciter; & hanc dicimus eſſe ſummã in diuinis perſonis: huic tamen ſimplicitati non repugnat diuinam naturam, atq́; perſonam eſſe diſtinguibilem per intellectum: ſiquidem illi non-repugnat virtualis multiplicitas, vt ex Auguſtino, & Dionyſio ſæpe diximus: etenim ſimplicitas ſine iſta virtuali multiplicitate potius arguit imperfectionem, vt diximus q. 5. art. 1. n. 21. Tertia probatio ex dictis ſoluta eſt: perſona enim diuina ita ſecundùm rem eſt perfecta, vt ſemper ab intellectu debeat concipi, vt perfecta: quod non obſtat, quominus intellectus eam ratione diſtinguat, & componat; quoniam compoſitio ſecundùm rationem nec in re vllam dicit imperfectionem, nec eam neceſſariò ſupponit; cum ortum habeat ex ſola intellectus noſtri imperfectione. Quarta probatio ſumit id, quod ſæpe negatum eſt. Vltima tandem falſò imponit Anſelmo, de quo iam diximus q. 5. art. 7. §. 7. n. 60.

Ad primã probationẽ conſequentiæ. — Ad ſecundã — Ad tertiam — Ad 4. & vltimam.

11. Ad 2. argumenti principale.

Ad 2. reſpondetur diffinitionem Cõcilij intelligendam eſſe de numero reali à parte rei: nec enim eſſentia cum tribus relationibus facit quaternitatẽ rerum, quam hereticus admittebat, contra quem Concilium definit. Hoc autẽ non impedit, quominus intellectus ratione diſtinguat eſſentiam à relationibus, & á ſingulis earũ, vt admittit Marcus Epheſinus in Concilio Florentino in loco ſuprà citato. Quare nullus relinquitur locus conſequentiæ. *Conc. Flor.*

12. Ad 3.

Ad tertium argumentum iam reſpõdimus ſuprà q. 5. ar. 7. n. 53. ad 6: etenim conceptus poſterior addit priori aliquid reale; quia addit veram rem; non tamen realiter diſtinctam, ſed ſola ratione. Ex quo non bene infertur aut addere aliquid fabricatum per rationem, aut patrem ſola ratione eſſe patrem: quia licet id, quod additur, ratione diſtinguatur à priori; non tamen eſt ens rationis; ſed ens reale ratione tamen diſtinctũ. Vide, quę loco citato dixim⁹.

13. Ad 4.

Ad quartum reſpondetur antecedẽs non ab omnibus admitti, imò probabilius negari, vt ſuo loco videbimus. Sed admiſſo antecedẽte conſequentia puerilis eſt: nam animal includitur in conceptu hominis; & tamen eſt aliquid pręciſibile ab homine. Quare licet eſſentia includeret relationes, cũ illa ſit quoddam commune non conuertibile cũ illis, bene poteſt concipi ſine illis.

Poſtre-

24. Ad poſtremum. Poſtremum argumentum facile eſt: nam, vt demus nullam perſonam oſtendi poſſe ſine alijs, nec eſſentiam videri poſſe ſine perſonis (quod tamen eſt cōtrouerſum) inde non infertur aut eſſentiam non poſſe ratione diſtingui à perſonis, aut ſine illis intelligi non poſſe: nam viator & eſſentiam ſine perſonis concipit, & vnam perſonam ſine alijs. Quin potius plerią; id concedunt beatis; non quidem per actum viſionis beatificę, ſed per alium, de quo ſuo loco.

Sit igitur conſtitutum inter eſſentiã, & relationes perſonales aliquam admittendam eſſe diſtinctionem. Quæ autem admittenda ſit? ex ſequentibus patebit.

ARTICVLVS II.

Vtrùm eſſentia realiter diſtinguatur à perſonis, & relationibus.

§. 1.

Refertur error Gilberti affirmantis.

1. VARIA eſſe genera diſtinctionis oſtendimus q. 5. ar. 2. §. 1. & inter eas diſtinctionem realem primũ locũ tenere. Primò igitur inquirimus, an eſſentia diuina à perſonis, & proprietatibus realiter diſtinguatur, vt res à re? Dixim⁹ *à perſonis, & proprietatibus*: quoniam idem nunc eſt quęrere, an eſſentia differat à perſonis, & inquirere, an differat à proprietatibus: nam cùm perſona conſtet ex eſſentia, & proprietate, ſi perſona differt ab eſſentia, vtique ab ea non differt, niſi proprietate.

2. Error Gilberti. Partem affirmantẽ probaſſe Gilbertum Porretanum patet ex Codice Cōcilij Remenſis, cujus verba refert Bellomontanus 1. p. diſp. 120. c. 2. in quibus duæ continentur propoſitiones, ex quibus conſtat Gilbertum eſſentiam à proprietatibus realiter diſtinxiſſe, vt rem à re. Prior propoſitio aſſerebat *diuinam naturam, ſiue diuinitatem non eſſe Deum, ſed formam, qua Deus eſt; queadmodum humanitas homo non eſt, ſed forma, qua homo eſt.* Poſterior affirmabat *tres perſonales proprietates eſſe tres res æternas differentes numero à diuina ſubſtantia.* Ex hac poſteriori propoſitione euidenter infertur diuinam ſubſtantiam realiter differre à proprietatibus: etenim cum illis ponit in numero rerum. Idem infertur ex priori, quatenus fatetur diuinitatem non eſſe Deũ, ſed formam, qua Deus eſt Deus: eo modo, quo humanitas non eſt homo, ſed forma, qua homo eſt homo: humanitas autem realiter diſtinguitur ab homine. Quare diuinitas apud Gilbertum realiter diſtinguitur à Deo. Nomine Dei Gilbertum intelligere perſonam apertè colliges ex Othone relato à Bellomontano, vbi ſuprà c. 1. n. 4.

Eundem errorem in ſenſu Gilberti probauit quidam clericus, de quo D. Anſelmus in lib. de Incarnatione Verbi cap. 1. ſi credendum eſt Bellomontano in dicto cap. 1. numer. 6. & 7. At, ex verbis Anſelmi euidẽter colligitur clericum illum non vnam naturam, & eſſentiam in Trinitate poſuiſſe, ſed tres in tribus perſonis. Quem errorem poſtea ſecutus fuit Abbas Ioachimus, de quo in cap. damnamus de ſumma Trinitate: qui cum illo clerico non ponebat in Trinitate eſſe vnam rem, vnamą; eſſentiam communem tribus perſonis, niſi in illis realiter diſtingueretur, & poneretur quaternitas in Trinitate: & inde inferebat in Trinitate non dari vnam eſſentiam communem tribus perſonis, quæ cum illis eſſet idem realiter. Ab iſtis diſcedebat Gilbertus; qui admittebat in diuinis vnam eſſentiam in tribus perſonis; realiter tamen diſtinctam ab illis: volebat enim relationes perſonales eſſe aſsiſtentes eſſentiæ, & extrinſecus illi affixas, vt de Gilberto referunt D. Thomas 1. p. q. 28. ar. 2. Alẽſis 1. p. q. 68. memb. 5. art. 6. §. 3. D. Bonauentura in 1. d. 33. q. 2. & communiter ſcholaſtici. Nec video, cur Bellomontanus 1. p. diſp. 114. c. 1. & diſp. 120. c. 1. n. 1. non admittat hunc ſenſum in Gilberto: etenim in eodem illam ſententiam protuliſſe colliges ex Canone 3. Concilij Remenſis relato ab eodem Bellomōtano. Sed quocunque modo Gilbertus ſuum errorem intellexerit, ſemper docuit eſſentiam diuinam in tribus perſonis eſſe vnam, ab illis tamen, & à ſingulis illarum eſſe realiter diſtinctam. Nec audiendus eſt Bellomontanus in dicta diſputatione 120. cap. 1. numer. 6. dum aſſerit Gilbertum non poſuiſſe apertã diſtinctionem realem rei à re, contra quem

[Right margin notes:] 3. Cum Gilberto quidam clericus. — Error Abbatis Ioachimi. — Senſus erroris Gilberti. — D. Thom. Alenſis. D. Bonau.

quem iam egimus q. 5. art. 4. 6. §. n. 153. & 154.

4. Hunc errorem Gilbertus ex eo confirmabat; quia ſi illa vna natura eſſet idē realiter cum perſonis, & proprietatibus illarum, neceſſariò concedendum eſſet diuinam naturam eſſe incarnatam omneſq; tres perſonas: eſſentiam diuinam ſimul eſſe generantem, & genitam. Vtrunque autem eſt contra fidem. In quo fundamento cum Gilberto conueniebant Ioachimus cum præcitato clerico.

§. 2.

Sententiam Gilberti eſſe hæreticam.

5. HAnc Gilberti ſententiam hæreticam eſſe notiſsimum eſt: ad eam expugnādam, tanquam erroneā cōuenerūt Remis omnes Epiſcopi prouinciæ ſimul cū D. Bernardo editis cōtra eū canonibus, vt refert Otto in lib. de geſtis Federici Imperatoris cap. 57. Quorum primus eſt; *credimus, & confitemur ſimplicē naturam diuinitatis eſſe Deū: nec aliquo ſenſu catholico poſſe negari, quin diuinitas ſit Deus, & Deus ſit diuinitas.* Et poſt alia, *credimus non niſi ea diuinitate eſſe Deum, quæ eſt ipſe.* In ſecundo canone confitentur, Epiſcopi, *& tres perſonas eſſe vnum Deum vnam diuinam ſubſtantiam: & è conuerſo vnū Deum, vnamque diuinam ſubſtantiam eſſe tres perſonas.* In tertio canone diffinitur, *nulla res, ſiue relationes, ſiue proprietates, ſiue ſingularitates dicātur, adeſſe Deo: quæ ſint ab æterno, & non ſint Deus:* relationes autem, & proprietates non eſſent Deus, niſi realiter eſſent idem cum diuina eſſentia.

Con. Rem. D. Bernar. Otto.

6. Deinde Eugenius Remis agēs coacto Cardinalium Concilio præcitatum errorem damnauit his verbis teſte Ottone; *ne aliqua ratio inter naturam, & perſonam diuideret: ne vè Deus diuina eſſentia diceretur ex ſenſu ablatiui tantum; ſed etiam nominatiui: hoc eſt; ne ſolùm dicatur pater deitate eſt Deus, ſed eſt ipſa Deitas.* Quę diffinitio falſa eſſet, ſi pater à Deitate realiter diſtingueretur: quæ enim diſtinguuntur realiter de ſe non prædicantur in abſtracto. In eodem Concilio D. Bernardus cum Gilberto publicè diſputauit, qui conuictus coram concilio errorem publicè reuocauit. Vide D. Bernardum ſermone 80. in cantica, & lib. 5. de conſideratione cap. 7.

Eugenius. D. Bernar.

7. Realem identitatem inter eſſentiam, perſonas, & proprietates diffiniuit Cōcilium Lateranenſe ſub Innocentio III. nam in cap. *firmiter* de ſumma Trinitate habentur hæc verba: *Firmiter credimus & ſimpliciter confitemur, quòd vnus ſolus eſt verus Deus, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia ſeu natura, ſimplex omnino.* Et clarius in cap. Damnamus contra Ioachimum ita habetur: *Nos ſacro approbante Concilio credimus, & confitemur cū Petro, quòd vna quædam ſumma res eſt incomprehenſibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim quælibet earundem: & ideo in Deo ſolummodò Trinitas eſt, non quaternitas, quia quælibet trium perſonarum eſt illa res; videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura diuina.* Et inferius: *& ſic eadem res eſt Pater, & Filius, nec non Spiritus Sanctus.* Conc. Lat.

8. In Concilio Florentino ſeſsione 18. Ioannes ita ait: *Diuina ſubſtantia & perſona re quidem idem ſunt.* fol. 837. col. 1. in fine. Conſentit Marcus agens partes Græcorum fol. 838. col. 1. & ſeſſ. 19. fol. 842. col. 1. Andreas Epiſcopus Coloſſenſis explicans Ioannis, & Marci diſputationem ita ſcribit: *Plurimum refert ſimpliciter proferre diuinam ſubſtantiam, vel patris, filijq; ſubſtantiam: haud quaquam tamen ex eo putare debetis, vt re differant.* Rurſus ſeſſ. 24. pag. 870. col. 2. poſt principium Ioannes explicans Latinorū ſententiā ita inquit: *Pater cum ſumma ſubſtantia ne dum indiuiſibilis ſit à ſubſtantia, & hypoſtaſi indiſtinctè percipitur: propterea, quia non re, ſed ſola ratione paterna hypoſtaſis à ſubſtantia ſua ſeiungitur.* Seſsione etiam vltima Latini ſæpe profitentur indiuiſibilitatem ſubſtantię ab hypoſtaſibus, vt patet pag. 874. col. 1. Tandem Latini in quadam Fidei cōfeſſione, quam ad Græcos miſerunt pag. 875. col. 1. his verbis ſcribunt: *Porrò autē ne identitatem, coniunctionemque diuinæ ſubſtantiæ diſtribuere ac ipſam eandem ſubſtantiā re, non autem: ſola ratione ab hypoſtaſibus, & perſonis differre credere videamur, & cæt.* Quæ diſputantium aſſertiones plurimum debent habere auctoritatis, quia explicāt id, quod vtraque Eccleſia confitetur. Conc. Flor.

9. Et vt in re notiſsima in fide finem dicendi faciamus: omiſsis Patrum teſtimonijs ſatis modo ſit duplex teſtimonium D. Bernardi. Nam lib. 5. de conſideratio- D. Bernar.

deratione probans in Deo ſolū eſſe numerum perſonarū, non naturæ, ita ſcribit. *Aut ſi diuidere quis conetur, vel perſonas à ſubſtantia, vel proprietates à perſonis neſcio, quo modo Trinitatis ſe profiteri cultorem poſſit, qui in tantam rerum numeroſitatem exceſſerit*. Et iterum, *quaternitas orbem diſterminat; non ſignat deitatem: Deus Trinitas eſt: Deus trium ſingula perſonarum: ſi quartam diuinitatem adijcere placet; interim ego hanc, quæ Deus non eſt, perſuaſi mihi minimè adorandam*.

10. Hæc ſatis ſit adduxiſſe contra hūc errorem: nec fundamentum illius vim habet; quia ſatis eſt diſtinctio virtualis inter eſſentiam, & proprietates, vt dicamus, nec diuinam naturam eſſe primò, & immediatè incarnatam, nec Patrem, aut Spiritum Sanctum. Illa etiam diſtinctio ſatis eſt, vt negemus eſſentiam, aut generare, aut generari.

ARTICVLVS III.

An ſublato omni intellectu eſſentia actu diſtinguatur à relatione?

§. I.

Referuntur Auctores partis affirmantis.

1. Cvm iam conſtitutum ſit fidem Catholicam non admittere inter eſſentiam, & relationes diſtinctionem realem rei ad rem; inquirendum eſt, an ſublato intellectu detur inter illa actualis aliqua diſtinctio?

Hæc ſententia eſt Scoti. Pars affirmās communiter tribuitur Scoto; & quidquid nonnulli repugnent, eam ſcripſit, 1. d. 2. q. 7. §. *Sed hic reſtat*, lit. FF. vbi non ſemel, ſed iterum, & iterum ſatis declarat ſuam opinionem in ſenſu explicato: eundem ſenſum colliges ex eodem in 1. d. 5. q. 2. litera M. §. *qualiter autem ſtat*. In eodem ſenſu Scotum ſequitur Rada controuerſ. quarta, concluſio. 3. pag. 55. & verè ita docuerunt antiquiores Scotiſtæ: Maironius in primo diſt. 2. quæſt. 13. & diſtinct. 33. quęſt. ſecunda, Baſſolius ibi q. 1. ar. 3. fol. 180. col. tertia, Lichetus apud Scotum in 1. d. 2. q. 4. fol. 57. colun 4. Bargius ibi pag 98. col. 4. & pag. 99. columna 1. litera E. vbi refert Vigerium, Ouandus in primo, diſtinct. octaua prop. 4. cum Scoto conſentiunt Nominales: Ochamus in primo, diſt. 2. quęſtione prima litera G. & latius, q. 11. litera E. Gabriel ibi quæſtione prima, articulo primo, not. 3. & quæſt. 11. ar. 2. concl. ſecunda, Adamus in primo diſt. 33. quæſt. 1. artic. 1. concluſione nona, Marſilius in primo, quæſt. 6. art. ſecundo concluſ. 4: qui omnes loquuntur de diſtinctione formali ex natura rei ſecluſa omni operatione intellectus. Et quod attinet ad actualem diſtinctionē, id ipſum probauit Durandus in primo d. 33. quæſt. prima; articul. 3. num. 23. & d. 34. quęſt. 2. & in 3. diſt. prima quæſt. 2. num. 14. ad finem. Pro eàdem referuntur D. Bonauentura, Bachonius, Ferrarienſis, & Palatius relati à Ioanne de Salas, apud quos oppoſitam potius ſententiam inuenies.

(Marginalia: Rada. Mairon. Baſſolius. Lichetus. Bargius. Vigerius. Ocham. Gabriel. Adamus. Marſilius. Durandus.)

2. Sed antequam ad vlteriora procedamus, aduertendum eſt ex Scotiſtis vnū Herreram exiſtimaſſe Scotum inter eſſentiam, & relationem non admittere diſtinctionem formalem actualem poſitiuam; ſed ſolam non identitatem formalem, quæ ab alijs appellatur diſtinctio formalis negatiua: putatque hanc coincidere in re cum diſtinctione formali virtuali: Vnde affirmat Scotum nō diſſentire à D. Thoma. Idem iudicium de Scotiſtis facit Ioānes de Salas in prima ſecundæ q. 3. tract. ſecundo diſp. 4. ſect. 3. numer. 34. pag. 255. col. ſecunda, & ante eum Suarius in Metaph. diſput. 7. ſectione prima, nu. 13. & lib. 4. de Trinit. cap. 4. num. 2.

(Marginalia: Herrera. Salas.)

3. Sed quam id alienum ſit à mente Scoti, euidenter oſtendimus ſupra quæſt. quinta, articulo ſecundo, §. primo, num. 7. & articul. 3. §. primo, numero nono. In duobus autem defecit Herrera, & qui cum eo ſentiunt: primo; quia putāt opinionem Scoti coincidere cum illa, quæ eſſentiam diſtinguit à relatione diſtinctione virtuali: in quo quàm longe ſint à mente Scoti ad oculum oſtendimus in dicto articulo ſecundo, §. primo, nu. 11. & 12. vbi videbis Scotum, dum egit de diſtinctione virtuali, egiſſe non de diſtinctione formali virtuali, ſed formali reali, ita enim habet: *Vel alio modo poteſt vocari differentia virtualis; quia illud, quod habet talem diſtinctionem, in ſe non habet rē, & rem, ſed eſt vna res habens virtu aliter ſiue eminenter quaſi duas realitates: quia vtrique realitati, vt eſt in illa re, conuenit illud propriū, quod ineſt tali realitati, ac ſi ipſa eſſet res diſtincta:*

(Marginalia: Herrera defecit. Scotus.)

ita enim hæc realitas diſtinguitur, & illa non diſtinguitur; ſicut ſi iſta eſſet vna res, & illa alia. Et ad hunc ſenſum Lichetus intellexit Scotum ibi fol. 58. columna tertia, §. *Sed nunquid hæc diſtinctio*, itaque Scotus agit de diſtinctione virtuali, quæ contraponitur diſtinctioni actuali inter rem, & rem, vt patet ex dicta quæſtione ſeptima litera GG. §. *Sed nunquid hæc diſtinctio*; ita enim habet: *reſpondeo non eſt propriè realis actualis intelligendo ſicut communiter dicitur realis actualis illa, quæ eſt differentia rerum, & in actu.*

4. Hanc igitur diſtinctionem realem actualem negat, non verò actualem formalem, quin potius non admitteret diſtinctionem realem virtualem, niſi ſupponeret diſtinctionem formalem actualem, vt aduertimus in dicto numero vndecimo: niſi enim res, quæ realiter eſt vna, actu ſit plures formaliter, non poteſt eminenter, & virtualiter continere, quæ realiter ſunt diſtincta, vt res à re.

5. Ex alio etiam capite oſtenditur diſtinctionem formalem, quam probat Scotus, non eſſe virtualem, ſed actualē: quoniā Scotus in eodē loco litera HH. §. *Breuiter igitur dico*, expreſsis verbis dicit ſe nolle vti diſtinctione illa virtuali, cuius meminerat: non quòd illa in ſe ſit falſa; ſed quod ad explicandam ſuam ſētentiam non erat neceſſaria. Quomodò igitur diſtinctio formalis, quam eligit, erit diſtinctio virtualis? Quòd ſi illa formalis diſtinctio, quam probat, non eſt formalis virtualis; vtique erit actualis.

6. Reiicitur Bargius. Non eſt igitur audiendus Herrera, imò nec audiendus eſt Bargius apud Scotum in dicta diſtinctione ſecūda fol. 100. col. quarta litera M. dum vult eam diſtinctionē, quam Scotus appellat formalem ex natura rei, Thomiſtas appellare virtualem. Nec contra hoc adduci poteſt Maironius in primo diſtinctione 33. quæſtione ſecunda circa finem; dum concedit diſtinctionem non actualem, ſed fundamentalem: agit enim de diſtinctione, vt eſt terminus ſecundæ intentionis apponens aliquid rebus diſtinctis, quendam, ſcilicèt, reſpectum rationis: hunc reſpectum non vult ſemper actu ſuperaddi; ſemper tamen ſuperaddi fundamentaliter; vt contingit in diſtinctione non identitatis formaliter: hæc enim diſtinctio, cum ex ipſa loquendi forma ſit negatiua, non ſemper ponit in rebus diſtinctis poſitiuum illum reſpectum, quem denotat diſtinctio, vt eſt terminus ſecundæ intentionis; quamuis illum ponat fundamentaliter; quatenus intellectus poteſt concipere, vt formaliter diſtincta, quæ concipit, vt non formaliter eadem. Quod Bargius non aduertit vbi ſupra fol. 101. columna tertia, litera H.

7. 2. Deficit Herrera. In eo etiam deficit Herrera, quod putat apud Scotum non identitatem formalem, quam ponit inter eſſentiam, & relationem, non coincidere cum diſtinctione formali poſitiua: oppoſitū enim oſtendimus ſuprà quæſtione quinta, articul. 3. §. primo, numero 9: nam quamuis non identitas formalis abſolutè loquendo non neceſſariò inferat diſtinctionem formalem, vt ibi oſtendimus numer. 10. tamen coincidit cum diſtinctione formali, quando in extremis, quę formaliter non ſunt idem, reperitur vera, & poſitiua formalitas, vt ibi oſtendimus nu. 10. Iam verò tam in eſſentia, quàm in relatione reperitur vera, & poſitiua entitas, atque formalitas, vt idem Scotus docet in d. quæſtione ſeptima litera HH. §. *Breuiter igitur dico*; ita enim habet: *Dico quod in eſſentia diuina ante actum intellectus eſt entitas A. & eſt entitas B. & hæc non eſt formaliter illa.* Scotus.

8. Solutio pro Herrera. Sed occurres cum Herrera in dicta diſputatione 24. quæſtione prima in vltima ſententia notabili tertio ad finem, & notabili quarto pag. 465. columna prima, ad diſtinctionem formalem non ſatis eſſe, quòd extrema habeant rationes formales poſitiuas, ſed requiri, quòd habeant aliam, & aliam quidditatem: in eſſentia autem, & relatione; licet detur alia, & alia ratio formalis; nō tamen datur alia, & alia quidditas. Sed profectò hoc eſt gratis dictum, & ſine vllo fundamēto apud Scotum; quin potiùs illi repugnat, ſi ſubtilius expendamus, quæ ſcribit in primo diſtinctione octaua quæſt. 4. litera Q. docet enim *inter ſapientiam, & bonitatem eſſe non identitatem formalem, in quantum earum eſſent diſtinctæ diffinitiones, ſi eſſent definibiles*, in quibus verbis diligenter expendenda eſt cauſa, cur inter ſapientiam, & bonita- Non recipitur. Scotus.

nitatem admittenda ſit non identitas formalis: cauſſa, inquit eſt, quia ſi eſſent diffinibiles, haberent definitiones diuerſas. Ergo ex mente Scoti ſi haberent diffinitiones diuerſas, à fortiori eſſent non idem formaliter.

9. *Scotus.* Accedit; quoniam apud Scotum, vt hæc conſequentia ſit bona, *non eſt idem formaliter. Ergò diſtinguitur formaliter*, ſatis eſt, quòd in vtroque extremo detur poſitiua formalitas, hoc eſt, ratio formalis poſitiua; nec requiritur, quòd in vtroq; detur formalitas verè & propriè quidditatiua. Quod eſt de mente omniũ interpetrum Scoti vbi ſuprà, Licheti fol. 58. column 4. 4. *ibi nuncquid igitur?* Bargij fol. 105. columna 3. litera I. Baſſolij in primo diſt. 33. quæſt. 1. artic. 4. fol. 182. columna 3. in principio: & ſatis conſtat ex auctore formalitatum Scotiſtarum, quem refert Bargius; vt omittamus, quòd apud Scotum in primo diſt. 8. q. 4. ad primum principale litera Z. rationes formales in diuinis ſunt quidditatiuæ, ſi non propriè, ſaltem largè. Quare conſtitutum ſit apud Scotiſtas in hac materia non identitatem formalem coincidere cum formali diſtinctione: nam promiſcuè illis vtuntur: quod etiam in Scoto idem obſeruauit Ouandus: nam licet in 1. diſt. 2. q. 7. dixerit potius dicendum eſſe eſſentiã non eſſe idem formaliter cum relatione, quàm eſſentiam diſtingui à relatione; id dixit, vel quia nondum oſtenderat relationem habere propriam formalitatem, vt Bargius putat; vel quia loquutio non videtur ita dura, vt putat Ouandus. Vnde poſtea in eàdem materia nunc vtitur vna loquẽdi forma, nunc altera.

Lichetus. *Bargius.* *Ouandus.*

Quare indubitatum ſit apud Scotum, & Scotiſtas (vno excepto Herrera) eſſẽtiam diſtingui à relatione diſtinctione formali actuali ſecluſa quacunque intellectus operatione: & ſubinde Scotiſtas conſentire cum Durando, & Nominalibus.

§. 2.

Referuntur varij modi, quibus explicatur hæc actualis diſtinctio.

10. Omnes auctores; quos citauimus, in hoc conueniunt, quod ſecluſo intellectu inter eſſentiam, & relationem ex natura rei detur aliqua actualis diſtinctio: non conueniunt tamẽ in explicanda hac diſtinctione actuali. Et omiſsis pluribus dicendi modis, qui nullam habent probabilitatem, de quibus apud Baſſolium; tres ſunt potiores, quos refert Durandus. Primus in hoc ſolùm hæc diſtinguit, quod non ſunt idẽ adæquatè & conuertibiliter: etenim licet eſſentia ſit paternitas; eſt tamen aliquid, quod non eſt paternitas, quia eſt filiatio, quæ realiter diſtinguitur à paternitate: vnde fit vt licet paternitas realiter ſit eſſentia; non tamen eſt omne id, quod eſt eſſentia. Secundus dicendi modus diſtinguit eſſentiam à relatione, vt rem à modo, quo habetur: ita vt eſſentia ſit res; relatio autem ſit quidam modus habendi eſſentiam: paternitas enim eſt quidam modus habendi eſſentiam, vt à quo eſt alius per generationem: filiatio autem eſt modus habendi eandem eſſentiam, vt qui ab alio per generationem. Denique Spiritus Sãctus dicit modum habendi eſſentiam, vt quia eſt à duobus. Et hanc fuiſſe ſententiam Durandi affirmant Bellomontanus 1. p. diſp. 120. n. 14. & 15. & Suarius lib. 4. de Trinitate cap. 4. nu. 2. Tertius tandem modus dicendi diſtinguit iſta diſtinctione formali actuali: quia ſcilicèt eadem res per vnam formalitatem dicitur eſſentia, per aliam verò dicitur relatio. Et hæc ſine dubio eſt ſententia Scotiſtarum, & Nominalium.

Primus modus dicendi. *2. modus.* *3. modus.*

11. Ex his dicendi modis ſolus tertius eſt probandus: quod facilè intelliges, ſi aduertas diuinam perſonam verè eſſe conſtitutam ex eſſentia, & relatione tãquam ex forma quadam poſitiua, quà & conſtituitur in eſſe perſonæ, & ab alijs diſtinguitur, quod modò ſupponimus ex Tertulliano in lib. aduerſus Praxeam cap. 2. vbi docet relationes, & proprietates eſſe formas perſonarum.

Probatur modus tertius.

12. Inde colliges neutrũ ex duobus prioribus dicendi modis eſſe admittendum. Non primum; quoniam adæquata, vel inadæquata conuertibilitas formaliter ſumpta non eſt aliqua forma, ſed ſupponit formas in vtroque extremo inter ſe conuertibiles adæquatè vel inadæquatè. Nec ſecundum: quoniam modus eſſendi non eſt aliqua forma poſitiua; cum non ſit entitas, ſed modus entita-

1. modus reijcitur.

Damaſcen. tis. Nec illi fauet Damaſcenus lib. 1. de fide cap. 9. 11. & 13: nam modus ibi idem eſt quòd ratio: proprietates autem dicunt rationem inexiſtendi non abſolutam, ſed relatiuam. Quibus addo ſecundum dicendi modum fortè non ita eſſe intelligendum, vt relatio ſolùm ſit modus: quamuis dicat, relationem diſtingui ab eſſentia, vt is cui conuenit hoc vel illo modo habere eſſentiam. Sed quidquid ſit de mente eorum, qui illum dicendi modum probauerunt; tamen mihi videtur opinionem illam non eſſe Durandi, quidquid Suarius, & Bellomõtanus: Durandus. Nam Durandus loco citato numer. 28. & 29. relationes iterum atque iterum appellat formalitates formaliter diſtinctas ab eſſentia: modus autem rei non eſt formalitas: exiſtimo igitur relationes diuinas apud Durandum nõ eſſe modos eſſendi, ſed formas poſitiuas, quibus eſſentia diuina alio, & alio modo habetur à perſonis. Quare ſolus tertius dicendi modus eſt approbandus, in hac affirmatiua opinione: ita vt diſtinctio actualis, quæ inter eſſentiam, & relationem admittitur, ſit diſtinctio formalis, & poſitiua. Quæ eſt ſententia Scoti, Scotiſtarum, Nominalium, &(ni fallor) Durandi.

§. 3.

Ponuntur argumenta partis affirmantis.

13. HÆc affirmatiua ſententia à ſuis auctoribus confirmatur, & auctoritatibus Auguſtini, & rationibus. Auctoritatibus quidẽ Auguſtini; Auguſt. quia ex lib. 7. de Trinitate, videtur manifeſtè colligi Auguſtinum actualem diſtinctionem ponere inter eſſentiam, & relationem; idque in re & ſecluſo omni intellectu. Nam c. 1. in eo probat Patrẽ non eſſe ſapientẽ ſapientia genita, quia ſequeretur eſſẽtiam eſſe quid relatiuũ, quod implicat: *ſi enim eſſentia* (vt ait) *relatiuè dicitur; iam eſſentia non eſt eſſentia.* Ergo ex Auguſtino ſapientia genita, quæ eſt filius in re actu diſtinguitur à ſapientia non genita, quæ eſt eſſentia: Etenim Pater formaliter eſt ſapiens hac, & non illa. In eodẽ etiam c. 1. expreſſè affirmat Auguſtinus *id, quod relatiuè dicitur eſſe aliquid excepto relatiuo: Pater enim non diceretur ad aliud, ſi non eſſet aliquid ad ſe.* Ergo ex Auguſtino in Patre præter paternitatẽ eſt aliquid abſolutum, quod relatiuè dicatur. At quod eſt excepto alio actu non eſt illud. In c. etiam 2. docet Auguſtinus in hoc toto *ſapientia genita* includi alterũ & alterum; ſapiẽtiam ſc. quæ dicitur ad ſe, & eſt eſſentia: & rem genitam, quę dicitur relatiuè. At vbi actu datur alterũ & alterum, ibi actu datur diſtinctio. In 3. etiam capite expreſſè docet verbum diuinum, ſecundùm quod eſt ſapientia, & eſſentia, id ipſum eſſe, quod eſt Pater: at ſecundùm quod eſt Verbum, non eſſe hoc, quod eſt Pater. Vnde c. 6. affirmat ſubſtantiam Patris eſſe quidem Patrẽ, *non quo Pater eſt, ſed quo eſt.* Denique in eodem c. 6. explicans illa verba: *Ego & Pater vnum ſumus,* ita ait: *vnum, ſecundùm eſſẽtiam; quod eſt Deus: ſumus; ſecundùm relatiuũ, quo ille, Pater; hic, filius eſt.* Quæ omnia ſatis manifeſtè probare videtur apud Auguſtinum inter eſſentiam, & relationẽ ſecluſo omni intellectu dari actualem diſtinctionem.

Sed rationibus id ipſum probãt. Prima ratio eſt vnicum Nominalium fundamentum: 14. Prima ratio. quia fieri non poteſt, vt id, quod realiter idem eſt cum duobus realiter diſtinctis, ab illis non diſtinguatur formaliter ex natura rei: quia non poteſt eſſe idem cum illis adæquatè, & cõuertibiliter; ſed ſolùm inadęquatè, & nõ conuertibiliter; quæ inadæquatio non poteſt non inferre aliquam formalem diſtinctionem. Iam verò in Deo eſſentia ita ſe habet ad relationes inter ſe realiter diſtinctas: eſt enim idem realiter cũ illis, & cũ ſingulis illarũ; identitate tamen non adęquata, nec conuertibili.

Secundò ex Scoto: Pater intelligens 15. ſe in primo ſigno originis aut intelligit Secunda. eſſentiam & paternitatem, vt duo obiecta formaliter diſtincta: aut vt idem obiectum ſub alio, & alio modo concipiẽdi. Nõ hoc ſecũdo modo: quia tũc nõ eſſet maior diſtinctio inter Deũ, & relationẽ, quàm concipiẽdo Deũ, & deitatẽ: quod nõ eſt dicendũ; aliàs pater nõ magis cõciperet paternitatẽ cõmunicabilẽ, quàm deitatẽ incõmunicabilem, nec Pater magis diceretur beatus intuẽdo eſſentiã, quàm proprietatẽ. Dicendũ eſt igitur, patrem in illo primo ſigno intelligere eſſentiã, & paternitatem, vt duo obiecta formaliter diſtincta: Ergo illa à parte rei actu ſunt talia: nam cognitio

intuitiua terminatur ad rem, vt ipſa in ſe eſt.

16. Tertia. Tertiò; contradictoria non poſſunt verificari de duobus, quæ in re aliquo modo actu non diſtinguuntur. At de eſſentia, & paternitate duo contradictoria verificantur omni ſublato intellectu. Ergo eſſentia, & paternitas ſecluſo intellectu actu diſtinguuntur. Conſequentia eſt nota: maior patet; quia fieri non poteſt, vt contradictoria ſimul ſint vera de eodem. Minor probatur; quia Pater generat; eſſentia non generat: Pater eſt ad aliud; eſſentia non eſt ad aliud: eſſentia eſt communicabilis; paternitas non eſt communicabilis.

17. Quarta. Quartò; Pater ſecluſo intellectu habet eſſentiam, quæ eſt entitas communicabilis: habet etiam paternitatem, quæ eſt entitas incommunicabilis. Ergo eſſentia ſecluſo intellectu eſt formaliter diſtincta, & alterius rationis à paternitate. Antecedens eſt notiſsimum. Conſequentia probatur; quia non eſt intelligibile, quòd vna, & eadem entitas in re ſimul ſit communicabilis, & incõmunicabilis.

18. Quinta. Quintò; ante omnem intellectum paternitas conſtituit Patrem in eſſe perſonæ realiter diſtinctæ à filio: vel igitur conſtituit Patrem, vt eſt idem formaliter cùm eſſentia, vel vt ab ea formaliter diſtinguitur. Si dicatur hoc ſecundo modo, habemus intentum. Priori autem modo non poteſt Patrem conſtituere: ſequeretur enim eſſentiam ſub ratione eſſentiæ conſtituere Patrem realiter incommunicabilem, & diſtinguere inter ſe ipſas perſonas: quod dici non poteſt; quia perſonæ ſunt vnum eſſentia, vt explicat Auguſtinus.

19. Sexta. Sextò; ſecluſo intellectu eſſentia eſt in Patre, in quo non eſt filiatio: ſimiliter eſt in filio, in quo non eſt paternitas. Ergo ſecluſo intellectu eſſentia actu diſtinguitur á relatione: nam ſi actu eſſet omnino idem cum paternitate, nõ eſſet in Filio ſine paternitate.

20. Septima. Septimò; Pater, & Filius ſecluſo intellectu conueniunt in eſſentia, & differunt proprietatibus. Ergo paternitas, & filiatio ſecluſo intellectu nõ ſunt actu idem formaliter: quia impoſsibile eſt, vt idem ſit ratio realis conuenientiæ, & realis differentiæ.

Octauò; Pater generando Filiũ præbet ei eſſentiam, non tamen paternitatem: Pater enim omnia, quę Patris ſunt, vnigenito ſuo gignendo dedit præter eſſe Patrem, ex Concilio Florentino in literis ſanctæ vnionis. Ergo paternitas, & eſſentia non ſunt idem formaliter. 21. Octaua.

Nonò; tota ratio paternitatis conſiſtit in eſſe ad alterum: ratio verò eſſentiæ poſita eſt in eſſe ad ſe. Sed ratio abſoluta formaliter diſtinguitur à ratione relatiua. Ergo eſſentia, vt eſſentia, formaliter diſtinguitur à relatione. Nona.

Decimò; relatio in re eſt extra conceptum eſſentialem eſſentiæ. Ergo non poteſt non diſtingui formaliter ab eſſentia. Decima.

Poſtremò; eſſentia magis diſtinguitur à relatione, quàm à ſe ipſa. Sed à ſe ipſa diſtinguitur ſola ratione. Ergo à relatione diſtinguitur ſecluſa omni ratione. Vltima ratio.

§. 4.

Eligitur pars negatiua, vt probabilior: ita vt affirmatiua ſine periculo fidei defendatur.

Opinionem tamen, quæ negat ſecluſo intellectu actu dari diſtinctionem formalem inter eſſentiã & relationem, præter Scotiſtas, Nominales, & quos citauimus, probauere cęteri ferè omnes Theologi tã antiquiores, quàm nouiores. Quòd ſecluſo intellectu nulla detur diſtinctio, implicitè affirmãt, qui volunt eſſentiam à relatione ſolùm diſtingui diſtinctione ſecũdùm rationem, intellectumque, quos inferiùs citabimus. 22. Auct. partis [...] tis.

Dixi *implicitè*; quoniam nec D. Thomas, nec alij, qui Scotum præceſſerunt, explicitè negarunt hanc diſtinctionem actualem. At verò, qui poſt Scotũ ſcripſerunt, explicitè eam negant. Ita Aureolus in primo diſt. 2. parte 3. artic. 3. pag. 156. Capreolus in 1. diſt. 33. quęſt. 1. artic. 3. ad argumenta Scoti contra tertiam, fol. 231. col. 4. Aiala ibi quæſt. 1. ar. 4. ad argumenta Scoti contra ſecundam, pag. 238. col. 3. Soncinas ibi q. 1. concl. 3. ex noſtris Gerardus de ſenis ibi quæſt. 2. art. 3. Toletanus q. 2. art. 2. concl. 3. & ar. 3. contra Scotũ, Gregori' 23. Aureo. Capreo. Aiala. Soncina. Gerard. Toleta. Gregor.

Fr. Franc. à Chriſto. q. 1. ar. 2. præceptor frater Franciſcus à Chriſto q. 1. pag. 163. col. 2. in fine, ex Thomiſtis Caietanus 1. p. q. 39. artic. 1. Caiet. Sotus in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. poſt quartam Torres. concluſionem pag. 602. col. 2. Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 3. fol. 54. col. 2. Banhes. Banhes ibi dub. 3. §. *de hac difficultate*, pag. 1107. Cumelius. Cumelius ibi q. 2. concl. 1. pagina 813. col. 1. ex alijs Molina. Molina in eodem loco diſp. 5. Bellomontanus 1. p. diſp. 120. cap. 4. Suarius lib. 4. de Trinitate cap. 4. num. 5. Valentia 1. tomo diſp. 2. q. 13. puncto 1. pag. 855. Denique ex Scotiſtis Herrera. Herrera 1. tomo diſput. 8. quæſt. 13. concluſ. 3.

24. Qui putãt ſententiam Scoti non eſſe tutam. Quamplurimi ex his theologis adeò adhærent huic neganti opinioni, vt putent oppoſitam ſententiam Scoti eſſe minus tutam in fide; quatenus ſecluſo intellectu actualem diſtinctionem formalem ex natura rei admittunt inter eſſentiam, & relationem; ita expreſſè Molina loco citato, Scoti ſententiam aut ponere quaternitatem, aut maximè Suarius. ad eam accedere putat Suarius in dicto Valentia. cap. 4. n. 13. quod etiam multis contendit Valentia conſentiens cum illis, qui volunt Scoti ſententiam parum eſſe cõſentaneam fidei; vt quia non ſolùm accedat ad quaternitatem; ſed etiam præcludat viam defendendi myſterium Trinitatis: Bellomõt. non omnino reſiſtit Bellomontanus, ſi expendantur vltima verba capitis quarti, & quatenus putat ſententiam Scoti parum diſtare à ſententia Gilberti damnata in Concilio Remenſi, quod etiam exiſtimauit diſp. 116. c. 5. Sotus non intelligit, quomodò hæc opinio Scoti ſaluare poſsit ſummam Dei ſimplicitatem, vnde ad marginem cenſetur periculoſa. Torres. Torres vbi ſuprà fol. 55. col. 2. ad finem iudicat eam non eſſe fidei cõſonam, quod etiam fuit iudiciũ Fr. Franc. à Chriſto. Cumelij. Denique præceptor Franciſcus à Chriſto putat eam non ſatis congruere cum diuina infinitate.

25. Reſolutio quæſtionis. In hac grauiſsima difficultate idem nunc iudicium fero, quòd de diſtinctione attributorum ſuperiùs tuli q. 5. ar. 3. §. 3. Puto igitur hanc negantem ſententiam eſſe veriſsimam: affirmantem tamẽ ſine vllo fidei periculo defendi poſſe. Hoc poſterius primùm oſtendemus: deinde illud prius; & tandem diſſoluemus argumenta partis affirmantis.

§. 5.

Defenditur Scotus à Valentia.

Qvod igitur attinet ad primum; non poſſum non audire iuſtam querelam Scotiſtarum, & maximè Radæ controuerſia 4. § *propter hæc, & alia argumenta*, pag. 59. col. 2. qui de nimia præfatorum theologorum in damnando licentia conqueruntur; etenim ſine vrgentiſsimo fundamento non eſt damnanda, vt in fide periculoſa opinio celeberrimę Scotiſtarum ſcholæ; maximè cùm & Nominales, & Durandus, & quidam alij cum Scoto in præcipua cõcluſione conueniant. Cuius etiam ſententiam, vt probabilem defendit Bachonius in 1. d. 33. q. 1. art. 3. & 4. quanuis oppoſitam ſententiam, vt longè veriorem probet. Accedit etiam; quia antiquiores theologi, qui contra Scotum ſcripſerunt, ita illius opinionem reijciunt, vt nullam ei cenſuræ notam imponãt: vt videre eſt in Aureolo, Capreolo, Aiala, Soncinate, Gregorio, Gerardo, Toletano. Denique & Caietanus abſtinuit à cenſura. Nos igitur cum quibuſdam grauiſsimis noſtri temporis theologis non ſolùm à cenſura abſtinebimus; ſed etiam argumenta, quæ pro confirmanda cenſura obijciuntur, pro viribus ita explicabimus, vt nulla cenſuræ ſuſpicio timeatur. Et primo loco adducemus in terminis, quæ Valentia contra Scotum adducit. 26. Scotiſtarũ iuſta querela. Probatur Scoti ſentẽtiam nihil habere periculi.

Valentia igitur in dicta diſp. 2. q. 13. punct. 1. §. *quibus non obſtantibus*, pag. 855. contra Scotum ita ſcribit: *Quibus non obſtantibus hæc opinio Scoti aliquibus videtur non modo falſa, ſed etiam parum fidei conſentanea, primò; quia cum in cap. damnamus, negatur eſſentiam diuinam eſſe quartam rem in diuinis, ſimpliciter, & abſolutè reijci videtur omnis opinio, ſecundùm quam propriè loquendo oportet concedere eſſentiam diuinam eſſe rem quartam realiter diſtinctam. Sed iuxta opinionem Scoti, ſi propriè ſit loquendum omnino oportet admittere eſſentiam diuinam eſſe rem quartam realiter diſtinctam. Ergo Scoti opinio plane videtur in eo loco ab Eccleſia reiecta, ac proinde, vt minimum eſt parum conſentanea fidei. Maior patet ex ipſa Eccleſiæ diffinitione, quæ ſimpliciter negat eſſentiam eſſe rem quartam, & ſimul concedit etiam ſimpliciter eſſentiam eſſe ipſas tres perſonas, & contra. In qua loquutione, cum* 27. Scoti ſentẽtia apud Valentiam eſt parum tuta. Prima ratio contra Scotum.

tum eſſentia in abſtracto ſignificata prædicetur de perſonis, non obſcurè ſignificatur ſenſus identicus re ipſa. atque adeo pugnat prorſus cum hac Eccleſiæ diffinitione ea opinio, ſecuundùm quàm propriè loquendo negari oportet perſonas eſſe ipſam eſſentiam & affirmari, quod ſit res diſtincta ab illis. Minor verò probatur. Nam vbi re ipſa eſt actu alia, & alia quidditas, eſt actu aliud, & aliud ens tranſcen dentaliter, cùm vocabulum, ens, ſignificet formaliter eſſentiam, & quidditatem; ſicut vocabulum, homo, humanitatem, vt patet ex principijs poſitis in Metaphyſica. Rurſus vbi eſt aliud ens, eo ipſo eſt alia & alia res, cum res, & ens tranſcendentaliter conuertantur. Ergo de primo ad vltimum opinio Scoti, quæ admittit re ipſa actu eſſe aliam quidditatem perſonæ diuinæ, & aliam quidditatem eſſentiæ; propriè loquendo cogitur admittere duas res eſſe perſonam diuinam, & eſſentiam.

28. Confirmatio contra Scotum. Confirmatur; nam quidditas perſonalitatis, vt ſecundùm Scotum eſt alia, non eſt alia per ſolum conceptum rationis: & tamen propriè ſecundùm eundem Scotum eſt alia. Ergo ſupereſt, vt ſit alia quidditas realiter; ac proinde erit realiter diſtincta. Patet hoc totum: nam ſicut inter ens reale, & rationis non eſt medium, ita nec inter modum alietatis (vt ſic dicam) ſiue diſtinctionis realis, vel rationis. Cum enim diſtinctio ſit paſſio entis, non latiùs patere poteſt diſtinctionis modus, quàm modus entis. Ex quo rurſus ſequitur, impoſſibile eſſe dari mediam diſtinctionem inter realem, & rationis, quæ ſcilicèt nec in ambitu diſtinctionis realis, nec in ambitu diſtinctionis rationis comprehendatur, vt bene etiam deducit Durandus in 1. diſt. 33. quæſt. 1.

29. Solutio pro Scoto nõ recipitur. Sed dicet aliquis illa diffinitione non reijci omnem omninò diſtinctionem realem eſſentiæ, & perſonæ, ſed eam, quæ debeat dici rei à re. Quare Scotum, qui non ponit diſtinctionem realem, vt rei à re, nihil ab illa Eccleſiæ diffinitione alienum dicere. Ego verò contra, primum obijcio, quod vtcunque Scotus illam ſuam diſtinctionem ex natura rei appellet; verè de illa verificatur, quod ſit realis tranſcendentaliter, vt ante probatum eſt. Quocirca videtur ea etiam diſtinctio in illa Eccleſiæ diffinitione reiecta. Siquidem ibi abſque vlla limitatione, aut exceptione modi, quo ille loquatur, ſimpliciter Eccleſia negat eſſe realem diſtinctionem eſſentiæ, & perſonæ.

30. Contra Scotum confirmatur 1. argum. Deinde quomodocunque illam diſtinctionem appellet, ex illius poſitione ſequitur, in re quidem tam perfectam diſtinctionem eſſe inter perſonalitatem diuinam, & eſſentiam, quàm eſt inter ipſas perſonalitates, ſeu perſonas diuinas. At hoc manifeſtè eſt contra illam Eccleſiæ diffinitionem. Ergo ſententia Scoti eſt omnino abhorrens ab Eccleſiæ diffinitione. Minor cum conſequentia eſt clara. Maior probatur. Nam ſi dicas cum Scoto perſonalitatem non eſſe aliam rem, quia non poteſt ſeparari: ſemper tamen manebit, quòd diſtinctiua perſonalitatis, & eſſentiæ ſunt tam perfecta, quàm diſtinctiua perſonarum inter ſe. Ergo cum ponat actualem diſtinctionem re ipſa: tam perfecta erit diſtinctio perſonæ & eſſentiæ, quàm perſonarum, & perſonalitatum inter ſe. Conſequentia patet, & antecedens probatur; quia diſtinctiua perſonarum ſunt tres illæ relationes: diſtinctiua autem perſonalitatis, & eſſentiæ ſecundùm Scoti opinionẽ ſunt ex natura rei quidditas relationis, & quidditas eſſentiæ. At negari non poteſt, quin quidditas eſſentiæ, & quidditas filiationis ſint tam perfecta diſtinctiua, quàm paternitas, & filiatio inter ſe: cum in diuinis nihil ſit maius, & minus, vt patet ex ſymbolo Athanaſij. Ergo vtrobique ſunt æque perfecta diſtinctiua. Neque verò poterat Scotus rectè hic dicere, quanuis ſint vtrobique æque perfecta diſtinctiua; tamen non vtrobique æque perfectè diſtinguere; quia non poſſunt ſeparari ab inuicem eſſentia, & relatio, & propterea non eſſe inter iſta diſtinctionem realem, vt rei à re. Hoc inquam dici non poteſt: nam ſequeretur diſtinctionem realem inter perſonas non eſſe, vt rei à re. Patet, quia ſimiliter nec vna perſona poteſt vllo modo ſeparari ab altera, cum altera in altera ſit intimè, iuxta illud: Ego in patre, & pater in me eſt. Quare nullo modo videtur Scotus potuiſſe defendere, quin ſecundùm ſuam ſententiam æquè perfectè diſtinguatur in diuinis realiter eſſentia à perſona, atque perſona à perſona, quod eſt contra fidem.

Secundo contra Scoti ſententiam hoc modo argumentor. Si diuina eſſentia, & perſonalitas ante omnem operationem intellectus actu diſtinguũtur, conſequens erit, vt ſit aliquid ad intra in diuinis, quod ſit creatura, & non Deus. At iſtud conſequens eſt erroneum, vt patet. Ergo & illa ſententia, ex qua id ſequitur, prorſus èſt reijcienda. Maior probatur. Nam ſi loquamur de quidditate perſonalitatis, illa quidditas iuxta ipſorũ opinionem, intrinſecè, & ſecundũ ſe non eſt quidditas eſſentiæ diuinæ; ſiquidem eſt alia ex natura rei. Ergo intrinſecè non eſt Deus. Ergo intrinſece eſt creatura. Prima conſequentia patet; quia nihil eſt intrinſecè Deus, niſi intrinſecè ſit eſſentia diuina, quæ eſt intrinſeca Deo. Secunda vero conſequentia patet, quia inter Deum, & creaturam, nullum eſt medium. 31. 2. argumentum Valentiæ contra Scotum.

Tertiò

32. 3. Arg. eiuſdem contra Scotum. Tertio; ſequitur etiam ex illa ſententia perſonam diuinam non eſſe ſimpliciter ens infinitum. Conſequens eſt falſum, Ergo, & cæt. Maior probatur; quia conſtaret ex duobus finitis ſimpliciter: & certum eſt ex duobus finitis non poſſe cõſtitui aliquid infinitum ſimpliciter. Id autẽ probatur, tum; neque quidditas eſſentiæ haberet perfectionem perſonalitatis, nec quidditas perſonalitatis perfectionem eſſentiæ: & ſic tum eſſentia, tum perſonalitas (ex quibus cõſtat diuina perſona) eſſet quoddam finitum. Duo enim modi ſunt habendi perfectionem alicuius. Vnus eſt ſecundum actualem identitatem: & iſte non haberet hic locum, ſi perſonalitas, & eſſentia nõ ſunt actu idem. Alter eſt ſecundum eminentiam: & nec iſte poteſt habere in propoſito locum. Nam quod eminenter eſt aliud, perfectius eſt illo. Sed in diuinis nihil eſt maius, aut minus. Ergo non poteſt in diuinis aliquid habere eminenter perfectionẽ alterius.

33. Cõfirmatur. Confirmatur: nam dato, quod aliqua rationẽ poſſet concedi eſſentiam habere eminenter perfectionem perſonalitatis; aut contra perſonalitatem habere perfectionem eſſentiæ; impoſſibile tamen eſt omnino, vt & eſſentia hãbeat eminenter perfectionem perſonalitatis, & viciſſim perſonalitas perfectionem eſſentiæ: nam tunc idem ſecundum idem eſſet perfectius, & imperfectius alio. Quare ſecundum illam opinionẽ Scoti nulla ratione poteſt defendi, quin alterutrum ſaltem iſtorum eſſet finitum. Et ſic aliquid in diuinis ad intra eſſet creatum, & finitum.

34. Vltimũ arg. contra Scotum. Poſtremo; ſi quidditas eſſentiæ, & quidditates trium perſonalitatum ex natura rei ante omnem operationem intellectus actu diſtinguuntur quæro, an ſint omnes iſtæ quidditates infinitæ; vel nulla infinita: vel aliqua infinita, & aliqua non? Primum non poteſt dici, vt patet ex argumento proximè facto. Si autem ſecundum, vel tertium dicatur; ſequitur vel aliqua, vel omnia eſſe finita in diuinis ad intra, atque adeo creata.

35. Scoti ſentẽtia apud Valentia obſtat myſterio Trinitatis. Quare hæc ſententia Scoti vehementer videtur obſtare Trinitatis myſterio: præcludit enim viam potiſsimam illud defendendi ab impoſſibilitate: nam præcipua difficultas in hoc myſterio eſt, quod ex pluralitate, & diſtinctione reali perſonarum illico videtur ſequi perſonas diſtinctas non eſſe ſimpliciter infinitas, cum altera alterius perfectione careat. Cui difficultati non poſſumus aliter reſpondere, niſi dicamus eas idẽtificari actu re ipſa in quidditate eſſentiæ, atque eatenus alteram alterius perfectionem participare, & ea ratione omnes illas eſſe infinitas. Tãtummodo enim eſſet impoſsibile, vt plura ſint infinita ſimpliciter in nullo tertio identificata. Patet autem hanc ratiocinandi viam præcludi prorſus ab illa ſententia Scoti.

Et quod ad Patres attinet, dubium non eſt, quin ſenſerint inter eſſentiam diuinam, & perſonam eſſe re ipſa ſummam identitatem actualẽ, ratione cuius ipſas etiam perſonas vnum, & idẽ in eſſentia eſſe dicunt. vt D. Dionyſius 2. capite de diuinis nominibus p. 1. vbi perpendens illud Ioannis 10. Ego & Pater vnum ſumus: inquit neminem arbitror ex ijs, qui in diuinis eloquijs rectiſsima piaque intelligẽtia ſunt enutriti, huic ſententiæ contradicturum, quod diuina omnia iuxta exactiſſimam rationem toti diuinitati inſunt: quia ſcilicet diuina eſſentia omnia diuina includit in ſua ratione ſibi ea identificans. Vnde ibidem docet, quomodo non per hoc introducatur confuſio perſonarum, Quod ſiquis (inquit) dixerit confuſionem perſonarum hac ratione introduci, non poterit perſuadere. D. Athanaſius oratiõe contra Gregales Sabellij ita ait: Vniuerſa plenitudo, & integritas diuinitatis eſt Pater, vt Pater, & Filius, vt Filius. Et infra: idem de Spiritu Sancto exiſtimandum, & ſermone 4. contra Arrianos Paulo poſt initium inquit: neceſſe eſt, vt cogites ipſam Deitatem, & proprietatem Patris eſſentiam Filij cõſtituere. Nazianzenus oratione in Sancta lumina ait, vnum in tribus diuinitas eſt, & tria vnum, in quibus diuinitas eſt, vel vt magis propriè dicam, quæ diuinitas eſt, vbi vides deuinitatem propriè eſſe ipſa tria ſuppoſita, atquè adeo ſola ratione ab eis diſtingui. D. Auguſtinus 7. de Trinitate capite 6. inquit non aliud eſt Deo eſſe, aliud perſonam eſſe ſed omnino idem. Et infra: non aliquid aliud eius eſſentia eſt præter iſtam trinitatem: tamen tres perſonas eiuſdẽ eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſentiam dicimus. Trés autem perſonas ex eadem eſſentia non dicimus, quaſi aliud ibi ſit, quod eſſentia eſt, aliud, quod perſona. Vnde cum dicit eodem libro c. 4. aliud eſſe Deo eſſe, aliud Patrem eſſe, vel Dominum eſſe, loquitur ſecundùm diſtinctionem tantum rationis; quomodo Deus, & Dominus diſtinguuntur. Atque eadem eſt ſententia paſſim aliorum Patrum. 36. Patres contra Scotum. Dionyſius. Athanaſi. Auguſt.

Imò etiam hoc ipſum re vera docuit Chriſtus, cum Ioannis 10. affirmauit ſe, & Patrem, vnũ quiddam eſſe ſecundùm naturam, ſiue eſſentiã, vt ſupra q. 1. punct. 1. §. 16. demonſtrauimus. Quod certè verum minimè eſſet, ſi perſonæ ab eſſentia diſtinguuntur re ipſa actu vllo modo. 37. Ioan. 10.

38. Defenditur Scotus à calumnijs Valentiæ.

Hæc ſapientiſsimi viri argumenta nõ côuincunt, vt opinionem Scoti reijciamus, tanquam periculoſam in fide. Ad primum igitur, quod nititur quaternitatem inferre in diuinis, reſpõdemus in Concilio Lateranenſi damnari quidem omnem ſententiam, quę propriè loquẽdo infert eſſentiam diuinam eſſe rem quartam realiter diſtinctam à tribus perſonis, ſeu à tribus perſonalitatibus: negamus tamen id inferri ex opinione Scoti. Quam conſequentiam Scotiſtæ, tanquam veri catholici firmiter negãt, vt patet ex Rada in d. controuerſia 4. ad ſecundam confirmationem tertij argumenti fol. 60 col. 2. Vnde ad argumentũ neganda eſt minor.

Ad 1. Valẽtiæ.

39. Ad 1. probationem.

Ad primam probationem facilè reſponderet, qui diceret eſſentiam, & relationem formaliter diſtingui, non per aliam, & aliam quidditatẽ (vt male ſupponit probatio) ſed per aliam, & aliam rationem formalem: quæ fuit ſententia Herreræ in 2. tom. diſp. 13. q. 1. pag. 464. vbi docet non valere hanc conſequentiam: *hæc duo diſtinguuntur formaliter. Ergo diſtinguuntur quidditatiuè, id eſt diſtinctis quidditatibus.* Vnde apud eundem eſſentia, & relatio ſunt plura obiecta formalia; nõ tamen ſunt plures quidditates, vt idem docet diſp. 8. q. 14. in fine. In hoc igitur primo deficit Valentia, quod ex diuerſitate formalitatum quam inter eſſentiam, & relationem admittunt Scotiſtæ, infert diuerſitatem quidditatum: cum tamen apud Scotiſtas diuerſitas formalitatum non neceſſario poſtulet diuerſitatem quidditatum, ſed ſolam diuerſitatem rationum formalium: formalitas enim apud Scotiſtas, licet ſumatur à forma; non tamen ſumitur à forma totius, quæ ꝓpriè dicitur quidditas, ſed à forma ſũpta pro ratione formali, ſub qua vnaquæque res cõcipi poteſt, vt præter Herreram in d. diſp. 13. docuit Rada in 4. controuerſia tomi primi pag. 53. col. 2. Iam vero ratio formalis latius patet, quam quidditas: nam in puncto continuatiuo partium lineæ reperitur ratio formalis principij, & finis, neutra tamẽ ratio eſt quidditas puncti: vnde pũctus, vt finis formaliter diſtinguitur à ſe ipſo, vt eſt principium; non tamen quidditatiuè. Quæ doctrina eſt veriſsima, ſi quidditas propriè ſumatur pro forma totius, natura, eſſentiaque ſubſtantialis: hæc enim tria natura, eſſentia, & quidditas apud theologos ſunt idem, vt ex D. Thoma de ente, & eſſentia cap. 1. colligit Fonſeca in 4. Metaph. c. 2. q. 3. ſect. 2. pag. 575. in fine.

Herrera.

Herrera. Rada.

Explicatur præcedens doctrina. D. Thom. Fonſeca.

Porrò ſi nomen quidditatis fusè ſumatur pro ratione formali cuiuſque rei (quo pacto etiam in accidentibus reperitur, ſicut & eſſentia) admittendum eſt formalitatem coincidere cum quidditate; ita vt, quæ formaliter diſtinguũtur diſtinguantur etiam quidditatiuè: nam Scotus interdum ipſam formalitatem appellat quidditatem, vt patet in 1. d. 8. q. 4. ad argumentum principale litera Z. Sed in hoc ſenſu probatio Valentiæ ſumit propoſitionem tanquam notam in Metaph. quæ tamen falſa eſt, & negatur à theologis: nec enim opus eſt, vt vbi in re datur alia, & alia quidditas, detur aliud, & aliud ens, alia, & alia res; ſi *aliud, & aliud* denotẽt alietatẽ realẽ propriè ſumptam, illam ſcilicèt, quæ datur inter rem, & rẽ: quia fieri poteſt, vt vna, & eadem res diſtinctas habeat quidditates. Ob quam rationem noſter Argẽtina in 1. d. 33. q. 1. ar. 4. ad argumentum principale negauit hanc propoſitionẽ: *quæ differunt quidditatiue, differunt entitatiuè, & realiter:* quia (vt ait) manente eadem entitate reali per aliam, & aliam comparationem variatur ratio quidditatis. Quod ſi verum eſt (eſt autem veriſsimum) neganda eſt Valentiæ propoſitio, quam ſumit, tanquam notam: *vbi re ipſa eſt actu alia, & alia quidditas, eſt aliud, & aliud ens tranſcendentaliter:* quia vna, & eadem rẽs poteſt habere plures quidditates, pluresque formales rationes. 40.

Scotus. Argentina.

Hanc philoſophiam eſſe indubitatam expreſſe exiſtimauit Palatius in 1. d. 33. & 34. diſp. 1. pag. 184. col. 2. in principio vbi ita ſcribit: *nam vnã rẽ ſortiri duas quidditates (quas Scotus formales vocat rationes) cernimus paſsim: nam vnus effectus duabus quidditatibus potitur, actionis ſcilicèt, & paſsionis: namque actio, & paſsio (quippe quæ duo ſunt genera generaliſsima) duas neceſſe eſt, vt ſortiãtur quidditates diuerſas. Et ſi credimus Nominalibus philoſophis, ſubſtantia, quantitas, & relatio vna res ſunt: at quidditatibus diſtingui, diuerſa ve eſſe, quis ambiget? Nemo vtique, nemo. Atq; iam hinc ſcande ad diuinorum excelſitatem, & non moleſtum tibi erit creditu, vnam rem eſſe* 41. Palatius.

eſſentiam

eſſentiam, & relationem, ſeu proprietates perſonales; at vero nihilomin' duabus inſigniri quidditatibus. Et inferius; *Itaq; quia vna res duas nanciſcitur, aut plures quidditates; inde habet ortum diſtinctio, quæ formalis eſt.* Quæ Metaphyſica etiam placuit Ægidio, ſi attete legatur in 1. d. 33. 1. p. q. 3. fol. 171. litera P. & fol. 172. litera F. ſ. & k. & diſtinctione 34. 1. p. q. 1. ad ſecundum principale; vbi expreſſe docet eſſentiam, & relationem ſecundum eſſe (id eſt, ſecundũ realem entitatem) idem eſſe; diſtingui tamẽ quidditate. Eadem Metaphyſica placuit Herreræ 1. tom. diſp. 7. q. 5. notab. 3. pag. 119. vbi expreſſe docet cum identitate reali, quæ eſt inter eſſentiam, & relationem, ſtare diſtinctionem quidditatiuã. Denique qui admittunt diſtinctionem ex natura rei, ſiue formalem eſſe mediã inter diſtinctionem realem, & rationis (ſi vtraque propriè ſumatur) non poſſũt non admittere vnam, & eandem rẽ poſſe formaliter eſſe plures; quod colliges ex Fonſeca in 5. Metaph. cap. 6. q. 6. ſect. 2. in principio, & diximus ſupra q. 5. ar. 2. §. 1. n. 15. & 16. Igitur maior illa, quæ Valentiæ eſt totum fundamentum, abſolutè propoſita neganda eſt.

Ægidius. *Herrera.* *Fonſeca.*

42. Cuius probatio in hoc ſenſu verum ſumit, vt ens tranſcendentaliter ſumptum formaliter ſignificet eſſentiam, & quidditatem, nomine eſſentiæ, & quidditatis latè fuſo; provt ſcilicet eſſentia, & quidditas idem eſt, quod ratio formalis alicuius entis. Nam ſi eſſentia, & quidditas propriè ſumatur, non poteſt ens in ſua tranſcendentalitate formaliter dicere eſſentiam, & quidditatẽ; quoniam eſſentia, & quidditas propriè ſũpta non reperitur in accidentibus, ſed in ſolis ſubſtantijs, vt ex Metaph. veriſsimè ſupponimus. Quare ens in ſua trãſcendentali ratione non eo modo dicit eſſentiam, & quidditatem, quo homo dicit humanitatem; ſed provt eſſentia, & quidditas idẽ eſt, quod ratio formalis, quę ipſa licet inferat id, cuius eſt ratio, eſſe ens, & rem; tamen non neceſſario infert eſſe ens realiter diuerſum; quia, vt dictum eſt, vna res poteſt habere plures rationes formales ſuæ realitatis.

43. *Ad confirmationem.* Ad cõfirmationem eiuſdem argumẽti admittimus quidditatem, ſiue potius rationem formalẽ relationis apud Scotum diſtingui à quidditate eſſentiæ ſublata omni operatione intellectuſ, & in hoc ſẽſu à parte rei eſſe aliam. Cum vero infertur eam eſſe aliam quidditatem realiter, latet æquiuocatio in conſequẽte: nã ſi aduerbiũ *realiter* cadit ſuper relatiuum *alia*, vt ſit ſenſus quidditatem relationis eſſe realiter aliam, & realiter diſtinctam à quidditate eſſentiæ: neganda eſt conſequentia, propter fallaciam à pluribus cauſis ad vnam cauſſã; etenim à parte rei ſecluſo omni intellectu datur duplex alietas, ſiue diſtinctio; vna realis, quæ eſt rei ad rem; altera formalis, quæ eſt doctrina Scoti. Nõ valet igitur hæc conſequentia *quidditas relationis ſecluſo intellectu eſt alia à quidditate eſſentiæ. Ergo eſt realiter alia*; quia poteſt eſſe alia formaliter. Probatio autem conſequentiæ falſam ſumit doctrinam, non dari ſcilicet medium inter alietatẽ ſiue diſtinctionem realem, & rationis, ſi diſtinctio realis idem eſt, quod diſtinctio rei à re; & diſtinctio rationis idem ſit, quod diſtinctio facta per intellectũ: oppoſitum enim oſtendimus ſupra q. 5. ar. 2. §. 1. n. 4. & ar. 4. §. 2. per totum: Vide quæ ibi diximus. Porro ſi in conſequente prioris cõſequentiæ aduerbium *realiter* idem eſt, quod à parte rei, ita vt ſolum excludat operationem intellectus diſtinguentis, & ſit ſenſus, quidditas relationis realiter, id eſt, à parte rei ſecluſo intellectu eſt alia à quidditate eſſentiæ; propoſitio apud Scotum eſt veriſſima; quia Scotus à parte rei admittit diſtinctionem formalem actualem inter relationem, & eſſẽtiam. Admiſſa autem in hoc ſenſu priori conſequentia, neganda eſt poſterior propter fallaciã à pluribus cauſsis ad vnam cauſſam, vt immediate diximus.

Quod vero poſt confirmationem objicit in d. cap. *damnamus* reijci alietatem formalem; negandũ eſt id omnino; quoniam ex ipſis verbis Concilij euidenter conſtat in eo ſolum damnari diſtinctionem realẽ, quam Ioachimus contra Magiſtrum inferebat: illam ſcilicet, quę in diuinis infert quaternitatem rerum, qualis eſt ſola diſtinctio realis rei à re: hęc enim ſola conſtituit eſſentiam eſſe rem quartam ponentem in numero cũ tribus perſonis, vt bene aduertit Rada in d. controuerſia 4. pag. 60. column. 2. §. *ad ſecundam confirmationem.* 44. *Ad aliã cõfirmationẽ.*

Ad

45. Ponderatur excluditur Valenciæ. At (inquit Valentia) in definitione Concilij abſque vlla limitatione, aut exceptione reijcitur realis diſtinctio eſſētiæ, & perſonæ: jam vero diſtinctio ex natura rei, & formalis, quam ponit Scotus, verè infert inter eſſentiam, & perſonam eſſe diſtinctionem realem tranſcendentaliter, vt in primo argumento (inquit) eſt probatum. Ad hoc dicimus Explicatur Concilium. Concilium ſolum definire in Deo tantū ponendam eſſe Trinitatem rerum, damnandam vero quaternitaté; ita enim ait *Nos ſacro approbante Concilio credimus, & cōfitemur cum Petro, quod vna quædam ſumma res eſt incomprehenſibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; tres ſimul perſonæ ac ſigillatim qualibet earundem. Et ideo in Deo ſolum modo Trinitas eſt, non quaternitas; quia qualibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſētia, ſeu natura diuina.* Ex quibus verbis patet Concilium inde colligere reijciēdā eſſe à diuinis quaternitatem rerum, & ſolam Trinitatem eſſe credendā; quia eſſentia diuina eſt quidem vna ſumma res, quę veraciter eſt tres perſonę, & tres perſonę veraciter ſunt illa vna res: inde enim fit, vt res, quæ eſt eſſentia, nō ponat in numerum rerum cum tribus perſonis, nec conſtituat rem quartam cum illis.

46. Quid damnetur in Cōcilio. Quare definitio Concilij ſumpta in ſuo rigore eam ſolam diſtinctionem dānat, quæ tollit ſummam illam realem identitatem, qua eſſentia cum perſonis & perſonæ cum eſſentia ſunt realiter vnum. Inde fit, vt qui inter eſſentiam, & perſonas admittit diſtinctionem, quæ ſummam iſtam, ac realem identitatem non tollit, ſed verè ſaluat; is definitioni Concilij nullo modo contradicat. Tota igitur difficultas in eo eſt poſita, quænā diſtinctio ſummam illam realem identitatem euertat, vt quaternitatem rerū vere inducat. Conſtat inter omnes diſtinctionem rei á re directo opponi ſūmæ illi identitati; quia veraciter facit eſſentiam eſſe rem quartam diſtinctam à tribus proprietatibus relatiuis. Hanc ponebat Gilbertus Porretanus damnatus in Concilio Rhemenſi. Hanc cōtra Magiſtrum inferebat Abbas Ioachimus in d. Concilio Lateranenſi, & quia neſciebat illam non ponere cum reali diſtinctione perſonarum; ideo illam negauit: & in hoc, tanquam hæretica damnata eſt illius opinio.

Vtrum vero diſtinctio ex natura rei, ſiue formalis euertat ſummam illam identitatem realem eſſentiæ cum perſonis? poteſt eſſe dubitatio. Scotiſtæ negant; quia ſumma illa identitas ſimul conſtare poteſt cum diſtinctione formali, & ex natura rei: ſiquidem vna, & eadem res poteſt habere plures reales, imo etiam quidditatiuas formalitates: nec pluralitas formalitatum neceſſario infert pluralitatem entium, aut rerum, vt diximus ad primum argumētum. Vnde Bachonius in 1.d.34.q.1.ar.3.§.*ſecundo modo dico duo*, aperte fatetur non contradicere Concilio, qui inter eſſentiam, & relationes perſonales admittit diſtinctionem ex natura rei, dūmodo admittatur ſumma illorum identitas realis: hanc autem Scotus cum ſuis, vt veri catholici credunt, & confitentur. Nec ego video, quomodo diſtinctio formalis, & ex natura rei repugnet identitati reali eſſentiæ cum perſonis, vt contra Valentiam ex ſententia plurimorum theologorum aduertimus in ſolutione primi argumenti. 47. Dubitatio. Bachonius.

De modo loquendi ſolum poteſt eſſe dubitatio, an ſcilicét caſta ſit, & admittenda hæc locutio: *eſſentia realiter differt à perſonis; diſtinctio inter eſſentiam, & relationes eſt realis.* Quod loquutiones iſtæ admitti poſſint, hoc videtur ſuadere; quoniā pleriqúe volunt omnem diſtinctionem eſſe, vel realem, vel rationis, ſi diſtinctio realis dicatur, quæ non eſt facta per intellectum, ſed ſine illo datur in re, vt diximus ſupra ratione 5. art. 4. §. 2. Iuxta quam opinionem diſtinctio formalis dici poteſt realis. Quare, ſi admitti poteſt imo à plurib⁹ admittitur diſtinctionem formalem; & ex natura rei eſſe realem; cur non dicentur differre realiter, quæ formaliter differunt? Cur eſſentia non dicetur realiter differre à perſonis? Etenim inde non bene infertur eſſentiā eſſe quartam rem realiter diſtinctam à perſonis. 48. Modus loquendi an ſit caſtus.

49. Negatiue placet. Hoc autem non obſtante dicendum eſt illas, loquutiones nec eſſe caſtas in hac materia, nec ſimpliciter eſſe, aut ꝓferendas, aut admittēdas: nam quamuis poſſint habere ſanum ſenſum, ſi nimirū ſuperiori modo explicentur: tamen ſimplici-

ſimpliciter prolatę præ ſe ferunt diſtinctionem realem rei à re, quam Fides Petri, & Eccleſię condemnat. Et eò vel maximè cauendæ ſunt, quia non deſūt, qui doceant ſolam illam diſtinctionem, quæ eſt inter rem, & rem, eſſe realem; cæteras vero rationis. Qui verò putant omnes diſtinctiones eſſe reales, quæ nō ſunt per operationem intellectus; non ſimpliciter id affirmant, ſed cum modificatione, ſi nimirum omne id dicendū eſt reale, quod eſt ſine intellectu. Quia verò vtraque illa opinio impropriè loquitur; ideo verior cenſetur opinio, quę inter diſtinctionem realem, & rationis mediam agnoſcit, quæ nec rationis ſit, nec realis. Ex quibus patet diſtinctionē realem cōmuniter ſumi pro diſtinctione rei à re. Quare illas loquutiones in materia de Trinitate apud Theologos

Bachonius. eſſe cauendas optime docuit Bachonius loco citato: imò & ipſe Scotus diſtinctionem formalem, quam admittit, non vult appellare realem in 1. d. 2. q. 4. litera GG. §. *ſed nunquid hæc diſtinctio.* Vnde Scotiſtæ illas lucutiones cauent, & Durandus malè audit, quòd diſtinctionem inter eſſentiam, & relationē vocat realem, licet ſecundum quid.

50. Aliæ locutiones cauendæ. Simili modo cauendæ ſunt hæ loquutiones: *eſſentia eſt alia res à relatione: relatio eſt alia res ab eſſentia*, vt optimè aduertit Bachonius vbi ſupra: alietas enim cadens ſuper *rem*, videtur importare diſtinctionem realem. Vnde ex illis facilè inferri poteſt in diuinis dari quatuor res: quod ſimpliciter admittendum non eſſe aduertit noſter Ægidius in 1. d. 33.

Ægidius. 1. p. q. 1. ar. 3. fol. 172. col. 2. litera G. Nā licet eſſentia ſit res & relatio ſit res; nō tamen eſt alia, & alia res; ſed ſumma vna res, vt diffiniuit Concilium Lateranenſe. Hoc tamen non impedit, quin in illa vna ſumma re dentur plures formalitates: datur enim in ea formalitas ētis abſoluti, & formalitas entis relati: quarū vna non conuenit eſſentiæ, altera verò non conuenit relationi. Quin potius illas plures formalitates eſſe plures realitates, & plures entitates colliges ex

Scotus. Scoto in 1. d. 2. q. 4. litera FF. & HH. quē

Palatius. ſequuntur Scotiſtę: & ſatis id expreſsit Palatius in 1. d. 33. & 34. diſp. 1. fol. 184. §. *ad argumenta reſpondeo.* Nec inde bene inferes dari plura entia, & plures res;

quia vt ſupra diximus, vna, & eadē res, quantumuis ſit ſummè vna, poteſt habere plures formalitates, pluresvè quidditates nomine quidditatis fusè ſumpto.

Ad inſtitutum igitur redeūtes ad obiectionem primam Valentiæ negamus ex opinione Scoti inferri inter eſſentiā & perſonā dari diſtinctionē realē tranſcēdentaliter ſumptā; nec id probat primum illius argumentum, vt iam vidimus. Ad id, quod ſecundo loco obijcit, ſequi ſcilicet ex opinione Scoti tā perfectam eſſe diſtinctionem inter perſonalitatem diuinam, & eſſentiam, quàm eſt inter perſonas diuinas; inficiāda eſt illatio. Ad probationem omiſsis alijs dicimus diſtinctiua vtrobique in re eſſe æque perfecta; non tamen in ratione diſtinctiui. Primum patet: quoniam id ipſum, quod diſtinguit à perſona, diſtinguit etiam ab eſſentia; paternitas enim quæ diſtinguit Patrem à Filio, diſtinguit etiam Patrem ab eſſentia. 51. Solutio 1. obiectionis Valentiæ. Ad 2. obiectionē eiuſdem.

Secundum verò ex eo euidenter oſtēditur, quòd Paternitas diſtinguit à perſona, vt exercet oppoſitionem relatiuā quę ex ſua natura realiter diſtinguit: ab eſſentia autem diſtinguit oppoſitione, quæ appellatur diſparata; relatio enim hoc modo diſtinguitur ab eo, in quo eſt, & in quo fundatur. Eſt igitur eadem forma relatiua, quæ diſtinguit; habens tamen duas rationes diſtinguendi: quarum vna (nempe relatiua) ex ſua natura diſtinguit realiter; altera verò (nempe diſparata) non ſemper realiter diſtinguit. Quod ſi aduerteret Valentia, non fingeret ſolutionem, quam nec Scotus, nec Scotiſtæ vnquam ſomniarunt. Vnde non eſt, quod ad illam reſpondeamus. Et hæc pro ſolutione eorum, quæ ſpectant ad primum argumentum principale. 52.

Secundum argumentum principale (vt pace dixerim viri doctiſsimi) friuolum eſt. Neganda eſt ſequela poſita in maiore. Ad probationem admittimus quidditatem, id eſt, rationem formalem perſonalitatis, ſiue relationis ex ſe non eſſe quidditatem eſſentiæ; quia ex ſua natura eſt relatiua, eſſentię autē eſt abſoluta. Sed quęſo vnde valet quidditatem relationis intrinſecè non eſſe Deum? Nam vt & perſonalitas ipſa, & 53. Ad 2. principale.

ratio

ratio formalis eius intrinſecè ſit Deus, ſatis eſt, quòd intrinſecè ſit idem realiter cum eſſentia diuina: iam verò formalis diſtinctio non tollit, quominus ipſa perſonalitas ex ſua natura, & intrinſecè ſit idem realiter cum diuina eſſentia.

45. Ad 3. ad tertium argumentum ſimiliter neganda eſt ſequela. Probatio futilis eſt. Primo; quia vt vtrunque dicatur ſimpliciter infinitum, ſatis eſt, quòd vtrunque ſit vna, & eadem entitas ſimpliciter infinita, qualis eſt entitas diuina. Hæc autem realis identitas ſemper ſaluatur, quanuis ratio formalis vnius formaliter ſit alia à ratione formali alterius. Quare inaduertenter dictum eſt in argumento apud Scotum non dari actualem identitatem realem inter eſſentiam, & relationem: Scotus enim nunquam dixit eſſentiam, & relationem non eſſe idem realiter; ſed ſolùm dixit eſſentiam cum perſona formaliter non eſſe idem: prior autem identitas ſatis eſt ad infinitatem. Secundo, probatio ideo cenſenda eſt friuola; quia diſtinctio formalis non aufert à diſtinctis infinitatem ſui generis, quam appellare poſſumus infinitatem intenſiuam; quanuis auferat infinitatem extenſiuam, non ſimpliciter, ſed vt quodlibet pręciſè ſumitur ſub propria ratione formali. Perſonalitas igitur in perſona, quam conſtituit, habet infinitatem ſui generis, id eſt entis relatiui; habet enim omnē perfectionem relatiui entis. Eſſentia etiam habet ſui generis infinitatem; quia in ſe includit quidquid ad perfectionem eſſentiæ pertinet, vt ſæpè diximus: & quanuis formaliter non habet eſſe relatiuum; illud tamen habet eminenter, vt Suarius fatetur in Metaphyſica diſput. 30. ſectione quinta, numero ſecundo: nō quidem eminentia, quæ includit virtutem actiuam ad cauſſandum quæ eminenter continentur (hæc enim ex ſua natura eſt altioris ordinis) ſed eminentia radicali, qua eſſentia rei continet ſuas naturales perfectiones, hæc enim non infert maiorem perfectionem. Vide, quæ diximus ſupra quæſtione ſeptima, articulo ſecūdo, ad quartam demōſtrationem. Ex hac enim duplici eminētia facilè explicabis, quæ adducuntur in cōfirmatione huius tertij argumēti.

Poſtremum denique argumētum facilè etiam explicabitur, ſi expēdas, quæ diximus ad tertium argumentum. Ad vltim.

55. Explicātur Patrum teſtimonia.

Porró Patrum teſtimonia parum vrgent Scotum. Nam in teſtimonio Dionyſij tota diuinitas idem eſt, quòd tota Trinitas, ac tres diuinæ perſonæ, vt explicant Diuus Thomas, Carthuſianus, & cæteri interpretes: ſenſus enim eſt; Omnia, quæ Deo conueniunt, conueniunt etiam toti Deitati, id eſt omnibus perſonis Deitatis: nam & hoc eſt inſtitutum Dionyſij in eodem capite. Et eūdem ſenſum ſatis expreſsit in principio illius his verbis: *Igitur hoc quidem, & in alijs inquiſitum à nobis eſt demonſtratum omnes ſemper Deo conuenientes Dei denominationes, non particulariter, ſed in tota, & perfecta, & integra & prima Deitate ab eloquijs laudari, & omnes ipſas ſimpliciter abſolutæ, & inobſeruatæ totaliter vniuerſæ totalitati perfectè, & omnis Deitatis apponi.* Igitur in verbis à Valentia citatis per *diuina omnia*, intellige omnes denominationes, & omnia prædicata Deo conueniētia, vt Diuus Thomas, & cæteri interpretantur. Per *totam verò diuinitatem* accipe omnes tres diuinas perſonas, quibus, & cuilibet illarum prædicata Dei ſecundum exactiſsimam rationem conueniunt. Quare non ſatis accommodatè per *totam Deitatem* intellexit Valētia ſolam eſſentiam in ſua ratione formali omnia identificantem. Ad Dionyſium.

56. Ad Athanaſium.

Verba Athanaſij (quæ habentur loco citato pag. 98. litera B.) quid contra Scotum iuuent Valentiam plane non video: etenim Diuus Athanaſius eo in loco totus eſt, vt oſtendat in tribus perſonis realiter diſtinctis eſſe vnam integrā & indiuiſam naturam diuinam. Quare cùm ait: *Vniuerſa plenitudo Dei, & integritas Deitatis eſt Pater, vt Pater: vniuerſa item plenitudo Deitatis eſt Filius, vt Filius*; ſenſus eſt: Pater, vt Pater, & vt diſtinguitur à Filio continet totam, & integram naturam diuinam: ſimiliter etiam Filius, vt eſt Filius, perſonaque diſtincta à Patre, eādem etiam integram, & totam includit. Quem ſenſum euidenter oſtendunt verba immediatè conſequentia, quæ aſſertionem pręcedentem cōfirmant, ita enim habent: *Quandoquidem vna forma intelligitur, quæ integrè ſe in vtroque, & ſolidè exhibet.* Sed quid inde contra Scotum? Reſpōdebit Valentia prędicationem illam

lam diuinitatis in abſtracto de Patre, & Filio arguere identitatem formalem, & per conſequens tollere formalem diſtinctionem. Sed facilè occurreret Scotus ad illam prædicationem ſatis eſſe realem identitatem, vt inferius dicemus in quæſtione de mutua incluſione, & prædicatione eſſentiæ, & relationis.

57. Ad aliū locum Athanaſij. Nec etiam intelligo quid contra Scotum inferatur ex verbis eiuſdem Athanaſij ſermone quarto contra Arianos pag. 236. litera C. *Nam Deitatem, & proprietatem Patris* (id eſt, ipſum Patrem ex vtraq; cōſtitutū) *conſtituere eſſētiā Filij*, per æternam generationem, quid facit ad diſtinctionem ſolius rationis? imò ſi aliquid facit, potius arguit diſtinctionem ſecluſo intellectu: ſiquidem eo ſecluſo Pater conſtat ex Deitate, & proprietate.

58. Ad Naziāzenum. Ex verbis Nazianzeni ex eò ſumit argumentum Valentia, quòd *Diuinitas dicitur eſſe ipſa tria ſuppoſita*. ſed quàm ſolidè inde inferatur diuinitatem ſola ratione diſtingui à perſonis, alij iudicent: quoniam ad illam prædicationem ſatis eſt realis identitas, vt Scotus cum ſuis ſæpius annotauit. Denique verba Auguſtini explicanda eſſe de vnitate, & alietate reali ſæpe admonuimus: quod, & ipſa verba præ ſe ferunt, & ſatis oſtendit intentum Auguſtini eo in loco.

59. Ad locum Ioan. 10. Sed mirum eſt, quòd Valentia ex opinione Scoti audeat inferre falſam eſſe Chriſti Domini ſententiam Ioannis decimo. *Ego, & Pater vnum ſumus.* Quod profectò nō inferret, ſi ſimpliciter ambularet, & non in æquiuocatione. Ait ex Scoto *perſonæ ab eſſentia re ipſa actu diſtinguuntur*: Sed quæſo, vbi Scotus illam & verbis illis ſcripſit ſententiam? apud Scotum inuenio eſſentiam à relatione diſtingui ſecluſo omni intellectu, vt videre eſt in omnibus locis, in quibus hac de re agit, & maximè in primo d. ſecunda quæſt. 7. litera FF. At, quod ſcripſerit *perſonas ab eſſentia re ipſa actu diſtingui*, nullibi inuenire potui. Itaque apud Scotum perſonę ab eſſentia non diſtinguuntur re ipſa, id eſt, realiter; bene tamen re ipſa, id eſt à parte rei, & ſine intellectu. Senſus iſte poſterior nihil de veritate ſententiæ Chriſti diminuit; bene tamen prior. Quem Scotus cum ſuis ſemper damnauit, vt hæreticum. Sublata eſt igitur æquiuocatio allatæ propoſitionis, & purgatum illius venenum. Et opinio Scotica ab impugnationibus Valentię ſimpliciter eſt defenſa.

§. 6.

Defenditur Scotus à Bellomontano.

Secundo loco liberandus eſt Scotus ab impugnationibus Bellomōtani prima p. diſputatione 120. c. quarto, & quinto; nam & ille ex opinione Scoti infert non ſolum quaternitatem in diuinis ad finem capitis quarti ſed etiam compoſitionem in capite quinto. Sed illa, quæ ſcribit, expendamus. 60.

In capite quarto numer. 16. ita ſcribit: *in primis igitur ſunt contra Scotum teſtimonia omnia à nobis allata diſputatione 116. capite quarto quibus in vniuerſum probatur in Deo nihil diſtingui ex natura rei præter perſonas inter ſe. Facit etiam Bernardus, qui de attributis, & præſertim de relatione, & eſſentia idem docet propter Dei ſummam ſimplicitatem, cuius teſtimonia non eſt neceſſe repetere.* Omnia Patrum teſtimonia pro Scoto diligentiſsimè expendimus ſupra quæſtione quinta articulo quarto §. decimo in ſolutione ſecundæ, tertiæ, & quartæ rationis numero 162. & 163. Vbi etiam numero 164. omnia explicauimus, quę ex Diuo Bernardo contra Scotū adduxit, ibi vide: nec enim opus eſt ea repetere. Ibi tamen non expendimus verba, quę diſputatione 116. capite quarto numero 14. adducit ex Anſelmo in Monologio, quæ ita habent: *quemadmodum itaquè vnum eſt, quidquid eſſentialiter de ſumma ſubſtantia dicitur; ita ipſa vno modo vna conſideratione eſt, quidquid eſt eſſentialiter.* Et cum oſtendiſſet hominem ſecundum vnam conſiderationem eſſe corpus, & ſecundum aliam rationalem, & ſecundum aliam hominem, ſubiungit: *Illa vero ſumma eſſentia non modo ſic eſt aliquid, vt illud idem ſecundum alium modum, aut ſecundum aliam conſiderationem non ſit: quia quidquid aliquo modo eſſentialiter eſt, hoc eſt totum quod ipſa eſt.* Ex his verbis colligit Bellomontanus 61. Obijcit patrum teſtimonia. Explicātur. Ad Anſelm.

excludi diſtinctionem ex natura rei in
ter ea, quæ in Deo ſunt.

Sed profectò nõ video, quomodo in-
de id magis colligatur, quam colligatur
62. excludi omnem diſtinctionem rationis:
etenim verbis expreſsis aſſerit omnia,
quæ in Deo ſunt, in eo eſſe vno modo, &
vna conſideratione. Quod ſi hęc verba
bene intellecta non excludũt diſtinctio-
nem rationis; nec etiam excludent di-
ſtinctionem ex natura rei, ſed ſolam di-
ſtinctionem realem. Etenim teſte Bello-
montano nomine conſiderationis intel
ligit nõ ſolam operationem intellectus,
ſed etiam rẽ ipſam, vt patet ex eo, quod
ait *hominem ſecundum aliam conſiderationem
eſſe corpus, & ſecundum aliam eſſe rationalem.*
Senſus enim eſt, quod ſecundum vnam
partem eſt corpus, & ſecundum aliam
rationalis, nimirum ſecundum animam.
Quare cum negat Deum id, quod eſt, eſ-
ſe ſecundum aliam, & aliam conſidera-
tionem; ſolũ negat Deũ id, quod eſt eſſe
ſecundum aliam, & aliam partem; aut
ſecundum aliud, & aliud realiter diſtin-
ctum; ſed ita eſſe vnum id, quod in Deo
eſt, vt tale ſit ſecundum vnam, & eandẽ
realem identitatem. Senſus igitur ver-
borũ eſt: *quemadmodum vnum eſt* (ſcilicet
realiter) *quidquid de ſũma ſubſtãtia dicitur eſſẽ
tialiter*, id eſt, ſecundum ipſam diuinam
eſſentiam: *ita quidquid de ea dicitur, dicitur
vno modo, & vna conſideratione*: quia ſem-
per conuenit ſecundum vnam, & eandẽ
rem realiter indiſtinctã. Qui ſenſus, ſi-
cut nõ excludit diſtinctionem rationis,
ita nec excludit diſtinctionem ex natu-
ra rei. Vide, quæ diximus ſupra quæſt.
7. art. 2.

Pergit Bellomontanus in d. diſp. 120.
63. Obijcitur Damaſcen. n. 16. & 17. *nunc autem de relatione, & eſſen-
tia probatur primo auctoritate Damaſceni 1. de
fide cap. 11. vbi ſic ait: Vnaquaque enim ipſarũ
perſonarum nihilo minus erga aliam ſe habet,
quàm ipſa ſecum: hoc eſt vnum, idemque omni-
no ſunt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, ni-
ſi quod Pater genitus non eſt, Filius genitus eſt,
Spiritus proceſsit: quod autem in ea dictum eſt,
cogitatione ſola diſtinguitur. Cum dicit, ſola cogi
tatione diſtinguitur excludit plane omnem aliã
diſtinctionem ex natura rei. Cum vero ait in ea
hoc eſt eſſentia, non ſolùm oſtendit attributa il-
lius, quæ antea enumerauerat, ab ea non diſtin-
gui; verum etiam communem eſſentiam poten-
tiam, bonitatem aliaque ibi enumerata ita eſſe
eadem in tribus perſonis, vt ab eis non differant,
niſi ſola cogitatione.* Agnoſcimus Damaſ-
cenum inter relationes, & eſſentiam Reſpõſio ad Damaſceni
probare diſtinctionem per rationem,
& intelligentiam. At quòd ſolam illam
aſtruat verba allata non probant; ſed
ſine excluſiua locum transfert Faber
Stapulenſis in hæc verba: *ſecundum om-
nia vnum ſunt Pater, & Filius, & Spiritus
Sanctus; præter (ſi ita dicamus.) ingenitum, &
gignentiam, & proceſsionem. Ratione autem,
& intelligentia hoc diſtinctum: nam vnum ag-
noſcimus Deum.* Quod ſi litera græca ex-
cluſiuam continet, non negabimus Da-
maſceneum eſſe contra Scotum. At non
inde illius opinio damnari poteſt, vt
periculoſa in fide.

Vlterius progreditur Bellomonta-
nus in d. capite. 4. n. 17. §. *ſecundo confirma-* 64.
tur, & contra Scotum adducit ſententiã Obijcit Concilium
Ioannis, Marci, & Andreæ in Concilio Florentinum
Florentino ſeſsione 18. quorum verba
inferius adducemus, cum vera quęſtio-
nis reſolutio explicabitur. Quæ expreſ-
ſè probant attributa, eſſentiam, & rela-
tionem ſola ratione diſtingui. At tamẽ
nec inde ſententia Scoti haberi poteſt, Reſponſio
vt parũ tuta in fide, vt ex aduerſarijs fa-
tetur Torres de Trinitate quæſt. 28. ar.
2. diſp. 3. in ſecunda parte poſt princi-
pium pagin. 55. column. 2. & ſatis aduer- Torres.
tunt Scotiſtæ, vt habes apud Radam in
d. controuerſia 4. §. *ad primum dico* pagin.
60. & nos iam aduertimus ſupra quæſt. Rada.
5. artic. 4. §. 10. num. 161. etenim illa ver-
ba dicta ſunt à theologis qui ſentẽtiam
probabiliorem diſputando aſſeruerũt.
Pro quo notandum eſt diſtinctionem
rei à re inter eſſentiam, & perſonas
ſemper fuiſſe reiectam, vt impiam ab
omnibus vtriuſque Eccleſiæ diſputa-
toribus: diſtinctionem vero rationis
aſſertam eſſe, non vt certam, aut ne-
ceſſariam, ſed vt probabiliorem, &
magis receptam inter antiquos theo-
logos.

Quod ſatis expreſsit Ioannes, qui La-
tinorũ agebat partes: nam Marco Ephe- 65.
ſino interroganti, an ſubſtantia, & per-
ſona eſſent idem? his verbis reſpondit:
*Diuina ſubſtantia, & perſona re quidem ſunt
idem: ſecundum autem modum intellectionis no-
ſtræ differre videntur.* Quod verbum deno-
tat probabilitatem, non certitudinem,
vt bene aduertit Rada. Vnde Marcus
Epheſinus

Epheſinus ex parte Græcorum reſpondens Ioanni (pag. 838.) ita ait: *Quemadmodum diuina ſubſtantia, & perſona differant inter ſe, non opus eſt in præſentia dicere; cum præſertim in hoc nomine forte differamus: conſtat enim ipſas differre ſimpliciter, vt commune differt à proprio, vt Magnus Baſilius ad ſuum Fratrem Gregorium ſcripſit.* Eundem ſenſum ſatis explicauit Andreas Præſul Coloſſenſis ibi pagin. 842. col. 1. auditis enim Ioannis, & Marci diſputationibus de nomine *ſubſtantia*, quaſi illos concilians dixit Græcorum, & Latinorum theologiã in hoc conuenire, vt differat ſimpliciter proferre diuinam ſubſtantiam, aut ſubſtantiam Patris, & Filij ſumpta ſubſtantia pro hypoſtaſi, & addit: *Haud quaquã tamen ex eo putare debetis, vt re differant, quandoquidem ſola ratione, atque intelligentia differre credantur.* Quibus verbis manifeſtè declarauit diſtinctionem realẽ inter eſſentiam, & perſonas indubitanter reijci, diſtinctionem verò rationis vt probabilem communiter admitti: nam verbum *creduntur* ſolam denotat probabilitatem.

66. Obijcit Cõcilium Rhemenſe. Perſequitur adhuc Bellomontanus in d. cap. 4. n. 18. ita inquiens. *Tertio plurimũ valet contra Scotum celebris diffinitio Concilij Rhemenſis, quam cap. 2. retulimus: 1. quia ſi, vt definiuit Eugenius inter relationem & eſſentiam ratio non debet diſtinguere, efficitur, vt formaliter ex natura rei non diſtinguantur: cum enim Eugenius definiuit, ne ratio diſtinguat, intellexit ſecundum phraſim Gilberti, quam cap. 1. commemorauimus, rationem, & conſiderationem non mathematicam, ſed theologicam, quæ eſt ex natura rei, & ante noſtram conſiderationem, vt ibidem explicauimus.*

67. Obijcit Bernardum. *Secundo; quia damnatur à Bernardo modus ille loquendi Gilberti: Pater eſt Deitas, id eſt Deus: eſt bonitas, id eſt bonus, eo quod putaret Gilbertus neceſſarium addere explicationem illam, id eſt, Deus: id eſt, bonus, vt propoſitio eſſet vera, diſpliceret etiam ei diſtinctio, quam inter perſonam, & eſſentiam diuinam Scotus conſtituit, Etenim ex hac Scoti ſententia eodem modo ſequitur addendam eſſe eandem explicationem, id eſt Deus, vt prædicta propoſitio: Pater eſt deitas formaliter ſit vera; nam iuxta ſententiam Scoti: Pater ex natura rei potius eſt Deus quam deitas. ſiquidem à deitate differt ex natura rei, & formaliter; & propoſitio illa ſine explicatione in ſenſu formali, & ex natura rei non eſt vera.*

Tertio. ſi magis probati diſcipuli Gilberti poſt Concilij diffinitionem dicebant inter relationem ſeu perſonam, & eſſentiam non eſſe diſtinctionẽ in intelligendo, ſed in nominando, vt capite ſecundo explicauimus, efficitur ſolo noſtro modo cognoſcendi, qui varijs vtitur nominibus, non autem conſideratione theologica, quæ tendat ad rem ipſam, vt eſt in ſe, aliquam ibi poſſe diſtinctionem inueniri. 68. 3. Obiectio ex diſcipulis Gilberti.

Sed negandum eſt Bellomontano ex diffinitione Eugenij inferri eſſentiam, & relationem formaliter, & ex natura rei non diſtingui: nam quando Eugenius prohibet, *ne ratio inter relationem, & eſſentiam diſtinguat;* ſicut non prohibet diſtinctionem rationis; ita nec prohibet diſtinctionem ex natura rei, ſed ſolam diſtinctionem realem, quam Gilbertus hæreticè introducebat. Qui ſenſus ex eo patet, quod damnat Deum dici Deum diuinitate in ſolo ſenſu ablatiui caſus; cum etiam dici debeat Deus in ſẽſu nominatiui, ita vt dicatur deitate Deus, & Deitas. Iam verò ſola diſtinctio realis ſenſum nominatiui tolli, non verò diſtinctio, aut rationis, aut ex natura rei. Quare, cum vetat, *nec ratio inter eſſentiam, & perſonam diuidat,* vetat diuiſionem, quæ ſenſum nominatiui excludit. In hoc autẽ hallucinatus eſt Bellomõtanus, quòd putat Gilbertum nunquam declaraſſe diſtinctionem realem rei à re inter eſſentiam, & perſonas; ſed ſolùm egiſſe de diſtinctione formali ex natura rei, quam (vt vult) intellexit per rationem theologicam: vtrunque eſſe falſiſsimũ contra eundem iam oſtendimus ſuprà quæſtione 5. art. 4. §. 9. n. 153. & 154. 69. Ad 1.

Quod verò ſecundo loco addit in ſẽtentia Scoti hanc propoſitionem, *Pater eſt Deitas* explicandam eſſe per concretum, vt ſit ſenſus, *Pater eſt Deus*, arguit Scotum ab eo male fuiſſe intellectum, imò falſum teſtimonium in re grauiſsima Scoto impoſuiſſe, vt contra eũdem latè oſtendimus in dicto §. 9. num. 150. vbi viri licentiam redarguimus. Et ibidem num. 154. in fine explicuimus mentem diſcipulorum Gilberti, quam Bellomontanus tertio loco expendit contra Scotum: ideo enim dixerunt definitionem Eugenij eſſe veram, *non in intelligendo, ſed in dicendo*; quia intelligentia attingit rem, vt eſt in ſe; non verò locutio. Volebant igitur iſtam propoſitionem 70. Ad 2.

tionem, *Deus eſt deitas*, in ſola locutione admittendam eſſe in ſenſu nominatiui; non veró in intelligẽtia intellectus, quę rem attingit; & ideo adhuc admittebãt realem diſtinctionem inter eſſentiam, & perſonam, quam ex ſuo præceptore didicerunt. Hæc eſt vera explicatio illius hæreticæ explicationis; quæ vero à Bellomõtano affertur aliena eſt à mente illorum hæreticorum.

71. Facit Scotũ aſſertorem quaternitatis.

Sed adhuc in d.c.4.pergit, & Scotum facit aſſertorem quaternitatis in diuinis: nam poſtquam retulit definitionem Concilij Lateranenſis contra Ioachimũ de qua in c. damnamus de ſumma Trinitate, ita ſcribit: *Scotus autem, Durandus, & qui aſſerunt diſtingui ex natura rei relationes ab eſſentia, quãtumuis addant nõ differre ſicut rẽ & rem, ſed ſicut duas formales rationes, vt ait Scotus; aut ſicut rem, & modum rei, vt inquit Durandus; nequeunt pluralitatem & numerum inter relationem, & perſonam ex natura rei negare, cum diſtinctionẽ adſtruãt. Quod ſi realis pluralitas cõceditur, incidimus in aliquam quaternitatem, eſſentiæ nimirum & trium perſonarum ſicut Bernardus lib. 5. de cõſideratione ante medium contra Gilbertum inferre nititur. Nam poſtquam adduxit teſtimonium illud Boetij in lib de Trinitate, hoc verè vnum, in quo nullus eſt numerus, quod ſupra explicauim⁹ diſp. 116. c. 4. probat in Deo eſſe ſolum numerum perſonarum, non naturæ: ſubiungit vero deinde; aut ſi diuidere quis conetur, vel perſonas à ſubſtantia, vel proprietates à perſonis, neſcio, quomodo Trinitatis ſe profiteri cultorem poſſit, qui in tantam rerum numeroſitatem exceſſerit. Si ergo Scotus, Durandus, & alij diſtinguunt ex natura rei proprietates à natura, ſequitur eos pluſquam ternarium perſonarũ introducere, & vere quaternarium ex natura rei concedere.*

72. Liberantur Scotus à calumnia præcedente.

Pro defenſione Scoti ſtatuendum eſt Concilium Lateranenſe ſolum damnaſſe numerum quaternarium rerum, vt in §. præcedente contra Valẽtiam iam aduertimus. Scotus igitur nõ negat numerum formalitatum inter eſſentiã, & perſonas; quia ex omni diſtinctione ſequitur aliqua multitudo eiuſdẽ generis cũ diſtinctione. Ad inde inferre numerum rerũ, ita vt eſſentia ſit res diſtincta à relationibus, illatio eſt viro docto indigna; quoniã inter bonos philoſophos cõſtat vnam, & eandem rem poſſe habere plures formalitates actu diſtinctas ſecluſo quocunque intellectu, vt contra Valentiã oſtendimus in §. præcedente. Scotus igitur, vt verè catholicus nullam realem diſtinctionem admiſit inter eſſẽtiam, & relationes; nec etiam admiſit eſſentiam, & relationem eſſe plures res, vt idẽ Bellomontanus fatetur diſp. 116. c.4.n.16. Cũ vero ex pluralitate formalitatum, rationũ formaliũ, atq; quidditatum, niſi ineptè, aut proteruè, nõ inferatur pluralitas rerum, vt ſępe diximus fruſtra adducũtur Boetius, & Bernardus. Nam Boetium ſolum agere de numero rerum, ex illius verbis patet, ſi fideliter adducantur; ita enim habent: *Quo circa hoc verè vnum, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud præter id, quod eſt.* Hæc verba intelligenda eſſe de numero rerum iam aduertimus q.5.ar.4. §.10. n.163. agunt enim de numero, in quo reperitur aliud & aliud. Iam vero aliud, & aliud non datur, niſi inter aliã, & aliam rẽ. Et ideo cũ dixiſſet, *in quo nullus numerus*, explicãs, de quo numero loqueretur, addit quaſi appoſitorie *nullum in eo aliud*. Porro D. Bernardum etiam agere de numero rerum oſtendũt vltima verba: *Qui in tantam* (inquit) *rerum numeroſitatem exceſſerit*: rerum, ait, non formalitatum. — Ad Boetiũ. — Ad Bernardum.

73. Adhuc inſtat Bellomontanus.

At pro impugnatione huius noſtræ ſolutionis in d.cap.4.n.20. in fine §. *ſed dices*, noſtram adducit ſolutionem in hęc verba: *ſed dices; Bernardus ſolum damnauit numeroſitatem illam vltra ternarium perſonarum ſi eſſet rerum: at prædicti doctores non dicunt eſſe quatuor res, ſed quatòr rationes formales, vt ait Scotus.* Quæ fuit noſtra ſolutio; contra quam obijcit in hæc verba; *ſed certè Bernardus nihil curaret, vtrum hoc, aut illo modo numerus introduceretur; dum tamen eſſet numerus in re ipſa ante intellectum.* Dicimus: tollatur ęquiuocatio, & apparebit captioſa locutio. Etenim, ſi *per numerum in re ipſa*, intelligat numerum realem; non alius eſt numerus, quem Bernardus impugnaturus eſſet, ſed ille idẽ eſt, quem Bernardus agnouit, & impugnauit. Sed Scotus hunc numerum non admittit. At ſi *numerus in re ipſa* idem eſt, quod numerus exiſtens à parte rei ſecluſo intellectu; negamus omnem talem numerum impugnandum iri à D. Bernardo; quia non omnis talis numerus eſt rerum, quem ſolum Bernardus impugnat. At inquit Bellomontanus. *ſi plures eſſent rationes ex natura rei, verus numerus eſſet* — Explicatur inſtantia.

eſſet præter ternarum perſonarum. In hoc rurſus petit principium; id enim negat Scotus; nec ſine probabilitate: cum enim illa formalitatum pluralitas non faciat diſtinctas res, vt millies diximus; non poteſt ponere in numerum cum pluralitate reali perſonarum.

74. Adhuc objicitur Bernardus. Sed adhuc inſtat Bellomontanus inquiens: *D. Bernardus, cum dixiſſet Deum eſſe longitudinem latitudinem, altitudinem, & profunditatem, quibus videbatur quaternitatem introducere excuſat ſe non dicendo illas eſſe quatuor res; ſed dicendo, voces diuerſæ, ſemitæ multæ ſed vnum prorſus ſignificatur.* Reſpondemus 1. D. Bernardum per ſemitas multas fortè intellexiſſe multas formales rationes perfectionum attributalium; quæ licet multæ ſint in ratione ſemitæ; non tamen ſunt plures res, ſed vna cum ipſis perſonis. Reſpondetur ſecundo ex illis verbis ſolum poſſe colligi D. Bernardum admiſiſſe ſolam diſtinctionem rationis: fortè enim non dum erat in vſu diſtinctio formalis media. Sed quid inde?

75. Alia inſtantia ex Bernardo ſoluitur. Quæ importunè ſuperaddit ex eodē Bernardo lib. 5. de conſideratione, ad inſtitutum non pertinent, intelliguntur enim de re quarta à Gilberto introducta. At iam oſtendimus Bellomontanum non intellexiſſe verba Gilberti. Nō eſt igitur curandum de concluſione poſita ad finem capitis, quia falſo nititur fundamento.

Objicit cōtra ratiōnes quæ ia ſunt ſolutæ. In 5. capite Bellomontanus contra Scotum repetit nōnullas rationes, quas iam adduxerat diſp. 116. cap. 4. Nos eas iam diſſoluimus ſupra quæſt. 5. artic. 4. Primam (quam tribuit D. Bernardo) late explicauimus ibi §. 9 à n. 146. Secundam latè expendimus in d. artic. 4. §. 4 Vltimam, qua in fine capitis impugnat mediam diſtinctionem inter realem, & rationis latiſsimè diſſoluimus in eodē ar. 4. §. 2. & ar. 2. eiuſdem quæſtionis §. 1. Et hæc pro ſolutione eorum, quæ contra Scotum attulit Bellomontanus.

§. 7.

Pro Scoto ſoluuntur argumenta Doctiſſimi Suarij.

76. Doctiſsimus Suarius lib. 4. de Trinitate cap. 4. latè impugnat ſententiā, quæ ſecluſo intellectu inter eſſentiam, & relationes admittit actualem diſtinctionem. Et quāuis mitius loquatur; non inficiatur tamen ex opinione Scoti inferri quaternitatē in diuinis; quod ſatis eſt, vt Scoti opinio ſit periculoſa. Oportet igitur diligēter expendere argumenta, quibus nititur.

Primo igitur ſuam ſententiam probat ex doctrina Eccleſiæ in Concilio Lateranenſi, Florentino, & Rhemenſi. Ex Concilio quidem Lateranenſi, quoniam in cap. *damnamus* de ſumma Trinitate diffinitur tres perſonas eſſe vnam eſſētiam, & ſubſtantiam: & in fine ita concluditur: *id, quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus Sanctus, idem omnino.* Affirmatque hoc vltimum verbum plane ſtare non poſſe cum diſtinctione actuali. Ex Concilio autem Florentino ex eo ſumit argumētum; quoniam ſeſsione 25. in quadam Latinorum fidei declaratione ſunt hæc verba: *Ne ipſam ſubſtantiam re, non autem ſola ratione ab hypoſtaſib⁹, & perſonis differre, credere videamur.* Quæ doctrina iterū, & iterum repetitur ſeſsione 17. 18. & 19. Denique in Concilio Rhemenſi in hæc verba ſcribitur: *& tres perſonas eſſe vnam diuinitatem, & vnamquanque proprietatem eſſe Deum.* Putatque hoc non eſſe verum, ſi à parte rei proprietates à diuinitate actualiter diſtinguuntur. 1. Objicitur ex doctrina Concilij Lateranenſis.

77. Solutio pro Scoto. Pro Scoto ad id, quod adducitur ex capite *damnamus* reſpondemus verbum illud *idem omnino* non poſſe non intelligi de identitate reali, de qua ſola in præcedentibus erat ſermo: Dixerat enim *eſſentiam eſſe vnam ſummam rem, quæ veraciter eſt Pater, & Filius & Spiritus Sanctus.* Et rurſus, *& ideo in Deo ſolummodo Trinitas eſt, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura diuina.* Quare verba illa; *id, quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus Sanctus, idem omnino*, hunc habent ſenſum, quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſunt, eadem omnino res, quæ eſt ſubſtantia, & eſſentia diuina. Et hunc ſenſum euidenter colliges ex verbis ſequentibus: *licet igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus; non tamen aliud ſed id, quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus Sanctus, idem omnino; vt ſecundum orthodoxam, & catholicam fidem cōſubſtantiales eſſe credantur.* Cum dicitur; *Alius Pater, alius Filius alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud.* Senſus eſt quod non ſint

aliud ſubſtantialiter: quod etiam denotat illud relatiuum, *id, quod eſt Pater*: ſenſus enim eſt; id, quod ſubſtantialiter eſt Pater, eſt etiam Filius, & Spiritus Sanctus; quia omnes tres perſonæ ſubſtantialiter ſunt ipſa diuina ſubſtantia. Et ideo infert Concilium perſonas ita eſſe ſubſtantialiter idem omnino, vt ſecundum Fidem catholicam comſubſtantiales credantur. Quare illa verba *idem omninò*, ad conſubſtantialitatem referenda ſunt, vt ſit ſenſus, ſunt eiuſdem omnino conſubſtantialitatis. Iam inquiro; quomodo diſtinctio actualis formalitatum repugnet huic diuinarum perſonarum conſubſtantialitati? Planè non video; niſi velit Suarius ex diſtinctione actuali formalitatum inferre diſtinctionem actualem rerum. Quod de viro verè doctiſsimo non eſt par credere.

78. Ad florentinum. Argumentum ex Concilio Florentino mihi efficax eſt, vt dicam probabilius eſſe eſſentiam à perſonis actu non diſtingui, niſi ſola ratione, de quo inferius: non tamen aliquid valet, vt ſententia Scoti cenſeatur aliquid periculi in fide continere, vt oſtendimus in §. præcedente.

79. Ad Concilium Rhemenſe. Ad Concilium Rhemenſe pro Scoto dicimus aſſertionem allatam, ſi non verbis formaliter, in ſenſu tamen haberi in illo Concilio. Et quamuis Eugenius ſtatuerit, ne Canones illius Concilij haberentur pro regula fidei, vt ex Othone refert Bellomontanus in d. diſp. 120. cap. 2. num. 11. aſſertionem tamen, vt de fide libenter admittimus. At negamus diſtinctionem formalem actualem ſtare non poſſe cum catholica illius aſſertionis veritate. Etenim, vt ſæpe diximus, cum illa actuali diſtinctione formali optimè ſtat ſumma realis identitas inter eſſentiam, & proprietates, quę ſatis eſt, vt tres perſonæ ſint vna diuinitas, & vt proprietas verè ſit Deus, de quo inferius. Et cum hoc ſit fundamentum Scotiſtarum, nec ſane improbabile, mirum eſt, quod ſine vlla adducta probatione à viris iſtis alioquin doctiſſimis aſſeratur actualem diſtinctionem ſtare non poſſe cum veritate illarum propoſitionum alioquin catholicarum. Etenim res controuerſa in materia fidei non ſimplici aſſertione probãda eſt; ſed ratione, non quacunque, ſed firma, & ſolida.

80. Obijcitur Athanaſius. Secundo loco ſuam ſententiam probat Suarius ex Patribus: Athanaſio, inquam, Damaſceno, Bernardo, & Magno Dionyſio. Verba ſingulorũ expendam[*]. D. Athanaſius dialogo 1. de Trinitate cõtra Anomæos p. 1041. lit. D. agens de immortalitate, incorruptibilitate, iuſtitia, denominatione, poteſtateque diuina, quę Anomæus, quo cum diſputabat, realiter diſtinguebat à diuina hypoſtaſi, ita ait: *Nec Deus hæc eſſe dicitur per compoſitionem, ſed ex diuerſis conſiderationibus.* Explicatur. Hæc tamen verba non ita fauent opinioni communi, quæ in Deo hæc ſola ratione diſtinguit, vt non ſatis probabiliter explicentur de rationibus formalibus, quę actu in re diſtinguuntur: De[*] enim dicitur quidem eſſe omnia illa diuerſis conſiderationibus ſũptis à diuerſis rationibus formalibus attributorũ. Quem ſenſum ſatis probabiliter explicat, dum ait: *Dictus eſt immortalitas, quod deſinere; incorruptibilitas, quod diſſolui non poſſit: iuſtitia, propter æquitatem, & ſic de cæteris.* Quę omnia conueniunt Deo à parte rei, & non per ſolum intellectum. Conſideratio igitur non ineptè ſumi poterit pro ratione formali, quam intellectus cognoſcit eſſe in Deo.

81. Obijcitur Damaſcenus. Damaſcenus (vt ait) clarius, & apertius id docet libro 1. de fide cap. 9. 10. & 11. vbi inter alia ita inquit: *Tres perſonas ſecundum omnia idem eſſe excepta oppoſitione relatiua.* Et infra ita ſcribit: *Diuinitas eſt in perſonis; vel (vt exactius loquar) perſonæ ſunt diuinitas.* Ex prioribus verbis (ni fallor) ita videtur arguere: ſi perſonę ſecundũ omnia idem ſunt excepta oppoſitione relatiua. Ergo formaliter ſunt idem cũ eſſentia. Non igitur actu ab ea formaliter diſtinguuntur. Ex poſterioribus autem non poteſt non ita argumentari: perſonæ ſunt ipſa diuinitas. Ergo perſonę formaliter ſunt ipſa diuina eſſẽtia. Explicatur. Sed profectò vtraque conſequentia nõ ſatis videtur firma. Nam priora verba intelliguntur de ſola identitate reali; quia relatiua oppoſitio hanc ſolam deſtruit. Senſus ergo erit: perſonæ diuinæ ſecundum omnia, quæ hãbẽt præter relationes oppoſitas, ſunt realiter vnum. Cum qua identitate poteſt ſimul eſſe diſtinctio formalis, vt ſępe ſæpius dixim[*].

Conſe-

Conſequentia ex verbis poſterioribus valeret, ſi abſtracta in diuinis ſolū poſſent eſſe vera in ſenſu formali. At ex Scoto veriſsimaque ſententia poſſunt etiam verificari in ſenſu identico; de quo inferius.

82. Obiectio ex Bernardo ſoluitur.

Ex D.Bernardo in 5. de conſideratione c.8. hæc verba refert: *perſonarum proprietates non aliud, quàm perſonas: & perſonas ipſas non aliud, quàm vnam eſſentiam, vnamque ſubſtantiam, & naturam diuinam fides Catholica profitetur.* Sed quid inde contra Scotum? Nunquid Scotus affirmat perſonas eſſe aliud, quàm diuinam eſſentiam. Etenim relatiuum *aliud* arguit non modo diuerſitatem realem, ſed etiam ſubſtantialē. Scotiſtæ autem vbiq; clamant cum idētitate ſubſtantiali eſſe poſſe diſtinctionem formalem; hoc autem verba Bernardi minimè impugnant.

83. Obijcitur, & explicatur Dionyſius.

Vltimo loco ex Dionyſio de diuinis nominibus c.2. adducit illa verba: *Totius proprietatis identitatem omnia ſuperantem.* Et præterea, quòd vnitatem perſonarum in eſſentia dicat *eſſe ſummam, & ſuperare omnem coniunctionem corporalem, & ſpiritualem.* Sed ex neutro loco ſumi poteſt argumentum, quòd diſtinctionem actualē formalium rationum expugnet. Nam in prioribus verbis non eſſe ſermonem de identitate proprietatum perſonalium, ſicut ſupponitur, ſatis probat & varietas verſionum, & illarum explicatio cōmunis inter interpretes. Quidam locū vertunt *per identitatem totius proprietatis omnia ſuperantem.* Alij *per immutabilitatem totius proprietatis*, vt habet verſio antiqua apud Carthuſianum, qui iuxta hanc poſteriorem verſionem ita locum explicat, vt diuina eſſentia (de cuius excellētijs ibi agitur) ſit cauſſa effectiua, & cōſeruatiua proprietatum omnium rerū.

84. Ex quo ſenſu nullum contra Scotum ſumi poteſt argumentum. Recepta tamen, tanquam communiori, prima verſione, verba illa non explicantur de idētitate proprietatis perſonalis (quia ibi explicantur excellentię non proprietatum, ſed eſſentiæ, vt legenti patebit) ſed de ſumma, & ſuperexcellēti identitate ſoli diuinæ eſſentię propria. Quaſi dicat Dionyſius illam identitatem, & vnitatē naturæ diuinæ, qua ipſa eadem eſt in tribus perſonis realiter diſtinctis, habere in ſe hanc proprietatem, vt longè excedat omnes proprias aliarum rerū identitates: vide D.Thomam ibi lectione 2. in commento illorum verborum. Hæc autem huius identitatis excellens proprietas ex mente Dionyſij in eo eſt poſita, quod ipſa exiſtens vna, & ſumma res veraciter eſt tres perſonæ realiter diſtinctæ ſumma quadam, & excellenti reali quadam identitate. In quo hæc identitas à Dionyſio extollitur, & ab Eccleſia veneratur, tanquam propria ſolius eſſentiæ diuinæ: nihil curando de identitate, vel non identitate formali; quia nec formalis identitas hanc identitatem facit excellētiorem, nec diſtinctio formalis illam identitatem aufert. Ex quo iam intelliges verba poſteriora nihil officere diſtinctioni formali inter eſſentiam, & perſonas: hac enim admiſſa vnitas perſonarum in eſſentia adhuc eſt ſumma, & longè ſuperexcedens omnem vnitatem rerum tam corporaliū, quàm ſpiritualium. Quæ nec perfectior eſſet, ſi cum identitate reali ſimul haberet idētitatem formalē: quoniam apud Scotum vnitas formalis in diuinis propter naturæ diuinæ excellentiam non eſt poſsibilis, vt iam oſtendimus q. 5. ar. 4. §. 4. num. 84.

Tertio loco idem Suarius in d. lib. 4. de Trinitate c.4. n. 8. ſuam contra Scotum ſententiam pluribus rationibus cō- 85. 1. ratio Suarij contra Scotum.
firmat. Prima ratio ex diſtinctione actuali in re infert perſonam diuinā non eſſe ſummè ſimplicem contra definitionem Concilij Lateranenſis in c. *firmiter*, de Summa Trinitate. Sequelam probat: tum; quia ſi perſonalitas in re eſſet diſtincta ab eſſentia, iam non eſſet ſummè vnum cum illa, & per conſequens non conſtitueret perſonā ſine cōpoſitione. Tum ſecundò; quia perſona diuina foret ſimplicior, ſi tali formalitatum pluralitate careret. Vnde D.Bernardus lib.5. de conſideratione c.7: *niſi omnia vnū in Deo, & cum Deo conſideres, habebis multiplicem Deum. Mihi verò non deeſt quid cogitē melius eiuſmodi Deo tuo. Quæris quid? mera ſimplicitas.* (Bernard.) Et ad hanc ſimplicitatem explicandam tribuit Deo ſuperlatiuum illud *vnitiſsimus.* Eadem ratio (inquit Suarius) ſumitur ab Anſelmo de Incarnatione c. 3. Richardo de Sancto Victore lib. 1. de Trinitate c.7. Damaſceno lib. 1. de fide cap. 12. dicente: *Deus ſimplex eſt,*

& incompoſitus: quod autem ex multis differentibus coaleſcit, compoſitum eſt. Et cap. 13. generaliter concludit: *Illa igitur omnia in diuinitate accipienda ſunt identiter (vt ſic dicam) & omnino indiuiduè.* Hæc in prima ratione Suarij.

86. Reſponſio. Hoc tamen argumentum pro Scoto iam ſatis ſuperque ſolutum eſt à nobis q.5.ar.4.§.4: vbi diligenter oſtendimus ſummam ſimplicitatem in diuinis optimè conſtare cum formali diſtinctione actuali inter eſſentiam, & attributa: eâdem igitur ratione optimè conſtabit ſimplicitas diuinæ perſonæ cum eâdem diſtinctione inter eſſentiam, & relationes. Ad argumétum igitur neganda eſt ſequela. Prima illius probatio vim haberet, ſi identitas formalis inter eſſentiam, & proprietates admitteretur, vt poſsibilis: nec enim poſſet non arguere maiorem ſimplicitatem in diuinis perſonis. At apud Scotum talis vnitas formalis non eſt poſsibilis. Vide in d. §. 4. n. 83. Quod verò additur poſita illa diſtinctione non poſſe perſonam non eſſe compoſitam; id negandum eſt: quoniã ad compoſitionem non ſatis eſt quæcunque diſtinctio; ſed neceſſaria eſt diſtinctio eorum, quę inter ſe habeant rationem actus, & potentiæ. Vide in d.ar. 4. n.93. In ſecunda probatione ſequelæ neganda eſt illa maior ſimplicitas, vt ex dictis patet, & oſtendimus in d.ar.4.numer.83.

Ad Bernardum. Inde iam facilè intelligitur verba D. Bernardi nihil Scoto nocere; quia ſumma ſimplicitas in Deo non eſt expendenda penes vnitatem formalem (hæc enim in diuinis non eſt poſsibilis ex ſẽtentia Scoti) ſed penes vnitatem realẽ, de qua ſola Bernardus agit: etenim ſola illa efficeret Deum multiplicem, & compoſitum. Quare illa verba: *Niſi omnia vnum in Deo, & cum Deo conſideres* ex mente Bernardi intelligenda ſunt de vnitate reali, & eodẽ modo intelligẽdus eſt Bernardus, cum dicit, *Deum eſſe vniſsimum*, vt iam aduertimus q. 5. art.4. §.10.n.163.

87. Ad Anſelmum, & Richardum. D. Anſelmum in eodem loco etiam explicauimus. Richardus verò in lib. 1. de Trinitate c.7. nihil hac de re ſcribit: citandus erat in lib.2. de Trinitate c.17: illum tamen agere de vnitate reali in citato loco oſtendimus. Damaſcenum agere de multitudine, & differẽtia reali euidenter colliges ex probatione, quã poſt priora verba adiungit: *ſi igitur increatum, incorporeum, immortale, æternum, bonum, & id genus ſubſtantiales differentias, differenteſque ſubſtantias dixerimus in Deo; ex tot coalitum minimè ſimplex erit.* Ecce agit de ſubſtantijs differentibus ſubſtantialibus differentijs, quæ non poſſunt non eſſe realiter diſtinctæ. Quare cùm cap. 13. dicit, *omnia, quæ ſũt in diuinitate, accipienda eſſe identiter*, intelligendus eſt de identitate reali, quæ cum diſtinctione formali conſtare poteſt, vt ſępius diximus. Et hæc de prima ratione.

Secunda ratio (vt ait numero 11.) *non minus eſt efficax: quia poſita illa diſtinctione perſonalitas Dei non erit eſſentialiter Deus; ſed ſuo modo habebit diſtinctam entitatem ab eſſentia Dei. Erit ergo quid creatum, vt ſuprà argumentabamur, & colligit Bernardus in d. cap. 7. concludens nihil poſſe eſſe in Deo, niſi quod Deus ſit.* Hæc in ſecunda ratione in d.num.11. 88. Secunda ratio eiuſdem contra Scotum.

Solutio. Sed non video, vbi poſita ſit huius rationis efficacia, ne dum maior efficacia. Eàdem contra Scotũ vtuntur Torres, & Cumelius, vt vidimus q.5. ar.4.§.7.n.121. atque etiam Bellomontanus, vt vidimus in d.ar.4. §.10. n.158. Vtroque in loco eam diſſoluimus: in §.7. n.123. in §.10.n.164. In forma reſpondent Scotiſtæ perſonalitatem Dei eſſentialiter, & formaliter non eſſe Deum; quia perſonalitas in ſua ratione non includit diuinam eſſentiam, quam ſententiam pręter Scotiſtas, quamplurimi alij approbarunt, vt ſuo loco dicemus: attamen realiter eſſe Deum: & ob id inutiliter infertur eam eſſe creaturam. D. autem Bernardus contra Gilbertum arguebat ſuppoſita diſtinctione reali, quam admittebat Gilbertus. Et in hoc ſenſu optimum erat Bernardi argumentum, vt diximus in d.§.10. n.164.

89. Vltima ratio ſoluitur. Omiſſa tertia ratione, quia contra Scotum non militat, vltimam rationem adducit n. 13: *quia ex actuali diſtinctione ſequeretur aliquo modo à parte rei dari in Deo quaternitatem: quia erunt in Deo tres formalitates reales, & vna res à parte rei ab ipſis diſtincta. Hoc autem eſt, quod damnatur in c. damnamus, de Summa Trinitate: vel certè multum ad illud accedit.* Sed profectò mirum eſt, quod accedat ad quaternitatem rerum (quæ ſola damnatur in d. c. damnamus) qui

qui conſtanter confitetur eſſentiam eſſe vnam ſummam rem cum perſonis? nã diſtinctio rationum formalium non infert plures res, ſed cum vna re realiter vnitiſsima optimè conſiſtit; quod eſt Scotiſtarum fundamẽtum nequaquam euerſum, aut à Suario, aut ab alijs: cum tamen in illius euerſione totis viribus elaborandum eſſet.

§. 8.

Diſſoluuntur argumenta, quæ contra Scotum obijcit Molina.

90. REſtat adhuc diſſoluere argumenta, quibus Molina 1.p.q.28.art.2. diſp. 5. concluſione 2. putat ſententiam Scoti non eſſe in fide tutam.

Primũ arg. Molinæ.

Primo loco ſi arguit. *Quoniam eſſentia diuina ob ſui infinitatem eminentiam, & illimitationem non minorem vim habet, vt cum ea ſint idem formaliter, quæ inter ſe ſunt indiſtincta formaliter, quàm vt cum ea ſint idem re, quæ inter ſe realiter diſtinguuntur: nec vnum eſt mirabilius, quàm aliud. Sed de fide eſt perſonas, & relationes diuinas, quæ ſecundùm rem inter ſe diſtinguuntur, eſſe idem re cum eſſentia: aliàs in Deo eſſet quaternitas rerum contra id, quod in Concilio Lateranenſi in c. damnamus de Summa Trinitate eſt diffinitum. Ergo eædem perſonæ, & relationes diuinæ, quæ inter ſe formaliter diſtinguuntur, erunt etiam idem formaliter, & ex natura rei cum eſſentia diuina.*

91. Solutio.

Hoc argumentũ non ſatis eſt, vt opinio Scoti videatur minus tuta, ſi expẽdamus, quæ latiſsimè diximus q.5.ar.4. §.3. à n.60. cum ſequentibus: vbi contra noſtrum Gerardum, Caietanũ, & quoſdam alios probabiliſsimum iudicauimus, omnia, quæ ſunt in Deo, quoad ſuã realitatem tranſire in vnam realitatem eſſentię; non tamen quoad ſuam formalitatem. Et ob id diuinã eſſentiam vnitè continere realitatem omnium, quæ in ſe habet; non tamen omnium formalitatem. Rationem diſcriminis ex Scotiſtis aſsignauimus ibi, & clariùs §.4.n. 83, 84. & 85. quia perfectio diuinę entitatis ex ſua natura infert non poſſe dari in Deo vnam rationem formalem. Quare ad hoc argumentum Molinæ maior neganda eſt, & de facto negatur à Scoto, & à Scotiſtis: nec ſine probabiliſſimo fundamento, ſi expendantur, quæ ibi diximus. Neç enim repugnat diuinæ perfectioni, quod omnia in Deo ſint realiter vnum, & idem; imò hoc ex perfectione diuinę infinitatis ſit conſequens: attamen diuinæ perfectioni repugnat omnia formaliter eſſe vnum.

Fundamentum eſt, quia diuina perfectio, ideo quia infinita, ex ſua natura 92. poſtulat, vt illa ſumma vnitas realis formaliter ſit omnis perfectio, non ſolùm collectiuè; ſed etiã diuiſiuè: in hoc enim diuina perfectio omnem creatam intelligentiam excedit, quod actu, & formaliter eſt iuſtitia, ſimiliter, & miſericordia: & ita ſit formaliter iuſtitia: vt per rationem iuſtitiæ formaliter ſit iuſta, non verò per rationem miſericordiæ. Quę excellentia nullo modo admittit vnam ſolam rationem formalẽ, ſed neceſſariò poſtulat plures formales rationes inter ſe actu diſtinctas. Igitur infinitas diuinæ eſſentiæ non ideo definit formaliter identificare omnes formales rationes eorum, quæ ſunt in Deo, quod id ſit mirabilius, ſed quod ex natura rei eſt ſimpliciter impoſsibile. Latiùs hęc vide in d. §. 3. & 4. n. 85.

Secunda ratio Molina ita habet: *Si relationes diuinæ ex natura rei diſtinguerentur formaliter ab eſſentia, aliquid eſſet in Deo, nempe Pater; conſtitutum ex rationibus formalibus diſtinctis inter ſe formaliter, videlicet ex eſſentia, & relatione; ex quibus non ſecus tanquam ex rationibus formalibus formaliter inter ſe diſtinctis conſtaret, quam angelus ex genere, & differentia tanquam ex rationibus formalibus inter ſe diſtinctis conſtat. Id vero pugnat cum diuina ſimplicitate: ſimplicius namque quidppiam eſſet Pater, ſi alteram tantùm rationem formalem haberet, quàm habens duas formali diuerſitate diſtantes inter ſe. Accedit; quia videtur id eſſe contra cap. firmiter, & c. damnamus de Summa Trinitate. In quorum 1. dicitur,* Deum eſſe tres perſonas, & vnam eſſentiam ſimplicem omnino, *hoc eſt nec compoſitam in ſe, nec cum alio. In ſecundo verò ſic aſſerit.* Vna ſumma res veraciter eſt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus: tres ſimul perſonę, ac ſigillatim quælibet earũ: & ideo in Deo ſolummodò trinitas eſt, non quaternitas: quia quęlibet trium perſonarũ eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, & natura diuina *Hæc Concilium. Quibus in eodẽ capite hæc ſubiunguntur:* licet igitur alius ſit Pater, alius Filius; alius Spiritus Sanctus; non tamen aliud: ſed id, quod eſt Pater, 93.

Secunda ratio Molinæ.

Pater, eſt Filius, & Spiritus Sanctus, idē omnino. *Qua planè ſententia abſoluta identitas etiam formalis cuiuſque perſonæ cum natura diuina apertiſsimè indicatur.*

94. Solutio. Si verbis Concilij apertiſsimè indicata eſt identitas formalis cuiuſq; perſonæ cum natura diuina: cum verba Cōcilij certiſsimam fidei diffinitionem cōtineant; vtique iudicatum eſt contra ſententiam Scoti: nec poterit non cenſeri non modò parum tuta in fide, ſed erronea, imò, & hæretica. At quis hoc dicet? Sed nec verba Concilij apertiſsimè indicant illam formalem identitatem; nec ratio eam conuincit. Hoc poſterius inde vel euidentiſsimè patet; quoniam maior ſemper eſt falſa, ſiue dicas gradus metaphyſicos generis, & differentiæ diſtingui ex natura rei; ſiue ſola ratione ratiocinante. Et quidē falſitas illius apparet, ſi gradus generis, & differentiæ diſtinguuntur ex natura rei ita enim ſunt diſtincti, vt inter eos verè reperiatur ratio potentiæ, & actus, quātumuis ſint idem realiter: cuius rationē aſsignauimus q.5.ar.4.§.4.n.99. cum ſequentibus. Vnde ex illis datur vera cōpoſitio metaphyſica, quę eſt communis ſententia Scotiſtarum, de qua vbi ſupra n.98. quam ſatis expreſsit Scotus in 1. d.5.q.2. litera M. §. *qualiter autem ſtat.* Et quodlib.5. litera O. & in tractatu de primo principio cap.4. in probatione primæ concluſionis. Vide etiam illum in 1. d.2.q.7. & in 2.d.3.q.1. & in 7. Metaphyſ. q.16. Quem ſequūtur omnes ſui: Lichetus, Bargius in locis citatis, Antonius Andreas in 7. Metaph. q.7. Iandunus 2. Metaph. q.9. Rada 1. tomo controuerſia
95. 4. ad quartum principale pag.68. col.2. & in 2. appendice obſeruatione 3. pag. 73. col.1. Eandem ſententiam conſtanter defendit Fonſeca in 5. Metaph. c.6. q.6. ar.2. § *poteſt autem diſtinctio*, & c.7. q.3. ſect.3. ad 2. tertiæ ſententiæ, pag.393. & latius in 7. Metaph. cap.12. q. vnica ſect. 12. quam ſententiam ego puto eſſe veriſsimam; à qua non longè habet ipſemet Molina 1.p.q.5. art.7. diſp.1. §. *quod autem* quatenus ait genus cum ſua differentia componere ſpeciem, & q.5. ar.2. dum ex ſententia Ariſtotelis affirmat genus contrahi, & determinari per differentias, non ſecùs atque materia determinatur per formam. Quare cum rationes formales, ex quibus conſtat diuina perſona, propter perfectiſsimam realem identitatem, qua identificantur omnibus modis excludant omnem rationem actus, & potentiæ; omnem item rationem contrahibilis, & contrahentis, vt patet; falſiſsimum eſt rationes iſtas formales eodem modò ſe habere ad perſonam diuinam, quo ſe habent rationes formales generis, & differentiæ ad angelum.

Scotus. Lichetus. Bargius. Antonius Andr. Iandunus. Rada. Fonſeca. Molina.

96. Porrò ſi exiſtimas gradus generis, & differentiæ non differre ex natura rei, ſed ſola ratione (quę fuit opinio D. Thomæ, & eorum, quos refert, & probat Curſus Conimbricenſis q.4. in præfationem Porphyrij art.2. in ſecunda ſententia, & probat Suarius in Metaphyſ. diſp.6. ſect.9. vt alios omittamus) ſi inquam ita exiſtimas; adhuc maior eſt neganda: quoniam auctores illius ſententię expreſſè docent intellectum inuenire fundamentū in re ipſa, vt ex illa poſſit concipere vnam rationem, vt potentialem, & determinabilem, & alteram, vt actualem, & determinantem, vt expreſſè habes apud Suarium, & Curſum Conimb. locis citatis. Cum tamen in diuinis intellectus tale fundamentum inuenire non poſsit. Denique cum Angelus admittat compoſitionem metaphyſicā ex illis gradibus diſtinctis, ex quibus componitur: hanc autem compoſitionem in Deo ipſe etiam Molina non agnoſcat 1.p.q.3. art.5. non poteſt non eſſe falſum ex opinione Scoti inferri nō ſecùs diuinam perſonam conſtare ex rationibus formalibus eſſentiæ, & relationis actu diſtinctis; quam conſtet angelus ex conceptibus generis, & differentiæ, qui actu inter ſe formaliter diſtinguuntur: etenim inter vnam, & aliā conſtitutionem longum eſt diſcrimen, vt ex dictis patet. Maiore autē non admiſſa corruit rationis machina. Quòd verò in minore ſumit Patrem diuinum ſimpliciorem futurum, ſi vnam tantùm rationem formalem haberet, iam eidē Molinæ hoc negauimus ſuprà q.5. art.4. §.4. n.83. quia talis ſimplicitas non eſt poſsibilis, vt ad primum diximus.

D. Thom. Molina.

97. Quę adducuntur poſteriori loco ex Concilio Lateranenſi in c. *firmiter*, & in c. *damnamus*, explicauimus in §. pręcedēte in principio. Ex ijs, quæ ibi diximus,

clarè

clarè videbis, quàm longè ſit à mente Concilij iudicare identitatem formalē.

98 Tertia ratio Molinæ.

Tertia ratio eiuſdem Molinæ: *ſi relationes ex natura rei diſtinguerentur formaliter ab eſſentia, eſſentia compararetur ad illas, tanquam potentia ad actus: eſſent namque formæ ex natura rei diſtinctæ, quaſi ſuperuenientes eſſentiæ eamque actuantes, & determinantes ad veriſsimam conſtitutionem ex natura rei, & non ſolùm ex noſtro intelligendi more, diuinarū perſonarum. Prætereà eiuſmodi relationes nec eſſent Deus, neque Deitas in ſenſu formali, ſimpliciterque, & abſolutè loquendo: & quod inde fit, aliquid eſſet in Deo, quod non eſſet Deus.* Hæc Molina.

Solutio.

Sed quod primò infertur (eſſētiam ſcilicèt comparari ad proprietates, vt potentiam ad actū) non erat ſimpliciter aſſumendum, ſed probandum: quia ſequela illa negatur à Scotiſtis, tū in hac quæſt. tum in quæſt. de diſtinctione attributorum ab eſſentia. Expreſſè negatur à Scoto in 1. d. 8. q. 3. litera K. & in 1. d. 5. q. 2. litera R. negat Herrera 1. tom. diſp. 7. q. 3. in 3. notab. pag. 103. & ad 1. pro prima ſententia pag. 106. col. 1. & q. 5. concl. 2. pag. 120. Rada 1. tomo controuerſia 24. §. *Sed obijciunt nobis*, pag. 343. col. 2. Fundamentum eſt; quoniam ex Scoto in d. q. 3. litera K. & ſæpe alibi ſumma, & perfectiſsima identitas realis, qua eſſentia realiter eſt vnum cum relationibus, & attributis, excludit ab illis omnem rationem potentiæ. Vide, quæ pro Scotiſtis diximus ſuprà q. 5. ar. 4. §. 4. n. 100. cum ſequentibus. In re igitur graui, & contra grauiſsimos theologos non eſt credendum Molinæ, niſi probet. Sicut etiam non debet eſſe ſatis, quod Molina putet eſſe abſurdū relationes ex natura rei, & non ſolo noſtro modo intelligendi perſonas conſtituere, quoniam Scotiſtæ id non reputant abſurdum, ſed veriſsimum, vt videre eſt apud Herreram in d. diſp. 7. q. 3. concl. 4. & clariùs q. 5. concl. 2. & apud Radam in d. controuerſia 24. concl. 7. qui omnes fatentur perſonas realiter conſtitui per relationes ſecluſo omni ordine ad intellectum. De quo diſputare non eſt huius loci.

(Scotus. Herrera. Rada. Herrera. Rada.)

99. Illud aduertimus non poſſe non reprehēdi, quòd vnus doctor, doctiſsimus quidèm, ſed modernus rem inter doctiſsimos controuerſam ſimplici ſua aſſertione definiat, inde inferens oppoſitam ſententiam eſſe parum tutam.

Quarta ratio eiuſdem Molinæ *ſumitur ex Concilio Florentino ſeßione 18. & 19. vbi ſæpe aſſeritur relationes ſola ratione diſtingui ab eſſentia. Accedit illud commune theologorum proloquium, in diuinis omnia ſunt vnum, vbi nō obſtat relatiua oppoſitio: cuius fit mentio in Concilio Florentino ſeßione 19 fuitque deſumptum ex Anſelmo in lib. de proceſsione Spiritus Sancti cap. 13.* Hæc Molina. Quarta ratio Molinæ

Sed ad Conciliū Florentinum iam reſpondimus ſuprà §. 6. vbi vide. Reſponſio. Próloquium verò, quod obijcitur, parum habet efficaciæ, vt iam aduertimus ſuprà q. 5. art. 4. §. 8. n. 140. euidenter enim intelligitur de vnitate reali, quę in diuinis, niſi per oppoſitionem relatiuam tolli non poteſt: & hic eſt communis ſenſus talis proloquij.

Hæc ſatis dicta ſint à nobis, vt opinio Scoti vindicetur à nota cenſuræ, qua à quibuſdam nouioribus noſtri temporis immeritò notatur. Nūc explicemus quænam ſententia ſit probabilior.

§. 9.

Opinio negans eſt veriſsima.

QVanuis opinio affirmās ſine vllo fidei periculo defendi queat: 100.
mihi tamen ſemper fuit veriſſima opinio, quæ negat eſſentiam à relationibus perſonalibus actualiter diſtingui diſtinctione ex natura rei, atque formali ſecluſo omni opere intellectus. Quare ſicut q. 5. ar. 5. ſecluſo intellectu nullam actualem diſtinctionem admiſimus inter eſſentiam, & attributa; ita nunc inter eandem, & ſuas perſonales relationes nullam talem diſtinctionem admittimus.

Huius opinionis veritatem maximè 101. Confirmatur ex Florentino.
mihi confirmat, quòd in Concilio Florentino vtraque Eccleſia Latinorū, ſcilicèt, & Græcorum ſine vlla contradictione approbauit eſſentiam à proprietatibus ſola ratione diſtingui, vt in ſequenti art. videbimus. Et quanuis hæc approbatio non fuerit decretum fidei; magnum tamen habere debet authoritatis pondus, vt ſententiam illam amplectamur, tanquam veriſsimam. Cui etiam accedit: quoniā ex Patribus pro hac ſententia habemus Athanaſium, & Damaſcenum, de quo in ſequenti artic. Adde etiam, quod antiquiores theologi

ante

ante Scotum ſolam diſtinctionem rationis agnouerunt, vt etiam in ſequenti artic. oſtendemus. Ex his verò, qui poſt Scotum ſcripſerunt, communior pars contra eum ſuam ſententiam dixerunt, vt oſtendimus §. 4. imò prẹter Scoti diſcipulos vix inuenias, qui Scoto adhæreat. Quin potius, & ipſe Scotus non eſt auſus à communi ſententia aſſerendo diſcedere, ſed ſolùm diſputando, & ſine prẹiudicio melioris ſententiæ, vt patet in 1. d. 2. q. 7. *§. Sed hic reſtat vlterior,* litera EE. nec deſunt, qui negent ſententiam affirmantem in ſenſu explicato placuiſſe Scoto; ita enim exiſtimat Herrera 1. tom. diſput. 8. q. 13. in vltima ſententia. pag. 200.

Scotus.

Herrera.

102. Proprium fundamentum. Mihi hoc vnicum ſit fundamentum; quia non video, cur diuinæ eſſentiæ, & relationibus ex natura rei ſit concedẽda ſũma vnitas realis, qua realiter ſint vnum; neganda verò vnitas formalis, qua ſint vnum, & idem formaliter. Nec ſatis eſt recurrere ad impoſsibilitatem vnitatis formalis, ad quam ſuperius cũ Scotiſtis recurrimus: id enim non eſſe ſatis probabile iam oſtendimus q. 5. ar. 5. n. 5. vbi vide. Porrò ſi ſemel admittatur non repugnare dari in diuinis vnam rationem formalem eſſentię, & relationum; vtique ſine fundamẽto negabitur in diuinis: quia negandum non eſt majorem eſſe vnitatem, quæ plura inter ſe vnit tam realiter, quàm formaliter, quã ſi illa vniat ſolùm realiter. At ſi talis vnitas maior eſt, vtique maior etiã erit ſimplicitas; & ſubinde abſq; dubio erit tribuenda Deo. Quomodò autem hæc formalis vnitas eſſentiæ, & relationis ita ſit in diuinis, vt diuina ſubſtantia ſit formaliter abſoluta, & formaliter relatiua; ita vt ſub ratione abſoluta ſubſtãtialiter vniat perſonas; ſub ratione verò relatiua eas realiter diſtinguat? oſtẽdemus ar. 5. Reſtat argumenta pro Scoto adducta diſſoluere.

§. 10.

Soluuntur argumenta partis affirmantis poſita §. 3.

103. Ad Auguſt. Nec obſtant, quæ §. 3. adduximus pro ſententia affirmante. Ab auctoritatibus Auguſtini facilè ſe liberat Bellomontanus 1. p. diſp. 120. c. 6. in fine, dum ait Auguſtinum ſolùm voluiſſe ſignificare diſtinctionem rationis inter eſſentiam, & relationes, vt oſtenderet eas alio, & alio modo ſignificari. Sed cum ea, quæ Auguſtinus docet, vera ſint ante omnem intellectus operationem; imò etiam ſecluſa omni habitudine ad diſtinctionem rationis, vt patebit ar. 5. non eſt ſatis hæc ſolutio. Melius occurrit Caietanus 1. p. q. 39. ar. 1. *§. ad auctoritates autem.* Auguſtinum loqui de relatione, & eſſentia, vt de diſtinctis formaliter; quia à parte rei ſunt formaliter diſtincta, non quidem actualiter, ſed virtualiter: hæc enim diſtinctio ſatis eſt, vt vera ſint, quę Auguſtinus docet. Quomodò autem id ſit explicandũ, oſtendemus ar. 5. poſtulat enim id diligentiorem explicationem.

Ad primam rationem, quæ eſt vnicũ fundamentum Nominalium reſpondet Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 5. poſt ſecundam concluſionem, & admittit eſſentiã, & paternitatem non eſſe idem adæquatè; in hoc tamen ſenſu; quia paternitas ita eſt realiter idem cum eſſentia, vt tamen nõ ſit realiter idem cum omni eo, quod realiter eſt idem cum eſſentia: etenim paternitas non eſt idem realiter cum filiatione, cum qua eſſẽtia realiter eſt idem. Ex hoc tamen antecedente ita explicato non bene infertur (vt ait) paternitatem, & eſſentiam diſtingui ex natura rei. Et ratio eſt; quia illa non identitas non eſt eius, quòd dicitur non idẽ adæquatè, ſed alterius, quod cum ipſo eſt idem. Sed nõ video, cur illa non idẽtitas non ſit ipſius paternitatis, ſi ipſa paternitas ex ſe vendicat realem identitatem cum eſſentia, quæ ex ſua natura eſt idem cum filiatione, à qua paternitas realiter diſtinguitur. Quòd ſi paternitas ex ſe habet, quòd non ſit adæquatè idem cum eſſentia, adhuc vim habet difficultas. Quare facilius reſpondebimus argumentũ optimè probare diſtinctionem formalem ex natura rei inter eſſentiam, & relationẽ; non tamen benè probare diſtinctionẽ actualem, ſed ſolã virtualem: hęc enim ſatis eſt, vt eſſentia poſsit eſſe realiter idem cum perſonis realiter diſtinctis: ſiquidem illa vnitas formalis, quæ adęquatè eſt formaliter eſſentia, & relatio, adæquatè non eſt formaliter ſingula, ſed ſolùm inadæquatè. 104. Ad fundamentum Nominalium. *Molina.*

Quæ

Quæ ſolutio melius explicabitur ex ijs, quæ dicemus art. 5.

105. Ad 2. Ad ſecundum; quod eſt Scoti, communis eſt reſponſio, & ſatis facilis ſúpta ex Caietano in dicta quæſt. 39. art. 1. §. *ad ſecundum verò dicitur*, Patrem intelligere eſſentiam, & paternitatem, non vt duo obiecta in ſe actu diſtincta, ſed vt obiectum vnum actu, virtute autem plura. Quo vno intuitu illa actu diſtinguit, de quo vide, quæ diximus ſuprà quæſtione ſexta, articulo quinto, §. 3. ad ſecundum, num. 29. & ita ceſſat argumenti machina. Cum Caietano conueniunt ferè omnes.

106. Ad 3. communis ſolutio. Ad tertium communis ſolutio negat maiorem. Ratio eſt, quia licet veriſsimum ſit contradictoria non poſſe verificari de aliquo, quod omnibus modis eſt idem; ſed neceſſariam eſſe in aliquo aliquam diſtinctionem, vt rationem contradictoriorum amittant: tamen non ſemper neceſſariam eſſe diſtinctionem actualem in re; ſed ſatis eſſe diſtinctionem rationis, vel ratiocinantis, ſi termini contradictorij fuerint ſolius ratiocinantis rationis; vel ratiocinatæ, ſi diſtinctio ſit in re fundata, quæ communiter appellatur diſtinctio virtualis. Et ad hunc modum explicanda eſt communis ſolutio, quæ docet diſtinctionem rationis ſatis eſſe, vt termini contradictorij verificentur de eàdem re amiſſa contradictionis natura. Quæ doctrina ſumpta eſt ex Diuo Thoma in primo Sententiarum diſtinctione 5. q. 1. artic. 1. ad primum, & diſtinctione 33. quęſtione 1. ar. 4. ad primum; & de potentia quæſtione 8. artic. 2. ad ſeptimũ. Quam probant Capreolus, Aiala, Torres, Molina, Valentia, Cumelius, Suari⁹, Bellomontanus cum cæteris, quos citauimus ſuprà q. 5. ar. 8. §. 3. n. 12. Quare, cum relatio, & eſſentia inter ſe diſtinguantur ratione ratiocinata, vt patebit ex ſequenti articulo; ſatis erit hæc diſtinctio rationis, vt contradictoria, quæ in omnibus ferè argumentis nobis obijciuntur, de eſſentia, & relatione aptiſsimè verificentur. Veriſsimè igitur dicitur eſſentiam, vt diſtinguitur à Patre, non generare; Patrem tamen generare, vt diſtinguitur ab eſſentia. Eàdem ratione eſſentia, vt ratione diſtinguitur à relatione, eſt communicabilis: relatio verò, ſiue perſona, vt ratione diſtinguitur ab eſſentia, eſt incõmunicabilis.

D. Thom. Capreol. Aiala. Torres.

107. Non ſatisfacit. Sed intellectus in hac generali doctrina non quieſcit. Nam intellectus verè theologus ſtatim inquirit, an illa contradictoria vera ſint de illa vna re, quę realiter, & formaliter eſt eſſentia, & relatio ſecluſo omni intellectus opere; an verò ſit neceſſaria actualis diſtinctio per intellectum? Cui difficultati ſolus Bellomontanus expreſſè, atque directè occurrit, affirmans, vt contradictoria illa actu ſint vera, neceſſariam eſſe diſtinctionem actualẽ factam per intellectum diuerſis conceptibus actu concipientem eſſentiam, & relationem. Ita 1. parte diſputatione 120. cap. 6. n. 25. Quo loco carpit Epiſcopum Canarienſem Bartholomeũ de Torres, quod ſenſerit contradictoria illa verificari; antequam intellectus eſſentiam, & relationem diſtinguat. Etenim Bellomontanus in ea eſt ſententia, vt iſta rationis diſtinctio inter relationem, & eſſentiam nullum habeat fundamentum ex parte Dei, vt eſt in ſe; ſed ſolùm in relatione, & eſſentia, quę in rebus creatis reperiuntur diſtincta: ab his enim intellectus noſter mouetur, vt in Deo illa cõcipiat, tãquam diſtincta. Ex hoc infert in Deo, diuinaque ſubſtantia, vt eſt in ſe, nullam dari fundamentalem contradictionem inter eſſentiam, & relationẽ: & ob id beatos, qui Deum vident, ſicuti eſt, nullos formare poſſe terminos contradictorios, nullasq; contradictorias propoſitiones de relatione, & eſſentia: quas tamen nos ideo formamus, quia Deum non concipimus, vt eſt in ſe; ſed prout à nobis per diuerſos conceptus cognoſcitur. Inde infert fieri nullo modo poſſe, vt de eſſentia, & relatione verè enuntiemus contradictoria, niſi facta prius inter eas actuali diſtinctione.

Opinio Bellomontani.

108. Non recipitur. Sed non videtur Bellomontanus ſtatum difficultatis attigiſſe. Nã, vt omittamus; quæ falsò ſupponit; nunc non inquirim⁹, an actualis diſtinctio rationis neceſſaria ſit, vt de eſſentia, & relatione cõtradictoria à nobis verè enuntiẽtur. Quis enim de hoc vnquã dubitauit? Nã ſi intellectus noſter non poteſt facere actuales prędicationes, niſi extrema ꝓpoſitionũ actu concipiat; vtiq; priuſquã formet has propoſitiones, *eſſentia nõ generat:*

rat: Pater generat, form are debet cốcept⁹ diſtinctos tum eſſent; æ, tum etiam Patris. De hoc igitur non inquirimus; ſed inquirimus, an ſignificata illarum propoſitionum (quæ ſunt æternæ veritatis, cum ſint propoſitiones neceſſarię) ſublata omni intellectus operatione ſint vera: ita vt ſublato omni intellectu Patri diuino conueniat generare, eſſentiæ verò non conueniat: paternitati conueniat non communicari, eſſẽtiæ autẽ verè cõueniat. Nõ puto, quòd aliquis negabit ſignificata illarum propoſitionum vera eſſe ſublato omni intellectu: quia nullus negabit propoſitiones, quarum veritatem de Trinitate ad intus fides prædicat, eſſe neceſſarias: & ſubinde eſſe æternæ veritatis. Quomodò enim myſteria Trinitatis, quæ ad intus ſunt, ſimpliciter, & abſolutè prolata, non erunt æternæ veritatis?

109. *Alia reſpõſio.* Sed reſpondebit aliquis propoſitiones illas, earumque ſignificata eſſe ęternæ veritatis, non quidem conſiderata Trinitate, vt in ſe eſt, ſed prout cadit ſub noſtros conceptus. *Non admittitur.* Sed non poſſum cum Scotiſtis non admirari, quòd theologi iſti omnia Trinitatis myſteria ad noſtros conceptus referant; ita vt illorum veritas non pendeat ab ipſa Trinitate, vt in ſe eſt, ſed prout à nobis concipitur. Quæ theologia, ſi illis placet, mihi maximè diſplicet, & diſplicuit *Rada.* Radæ primo tomo controuerſia 24. pagina 342. columna 2. in principio, vt alios omittamus: etenim veritas illa prima in ſe ipſa datur, & à ſe ipſa pendet; cum in re ipſa prior ſit omni dependentia à diſtinctione noſtrorũ conceptuum; non modo actuali (quam Bellomontanus, vt neceſſariam requirit) quia potuit Deus nullum intellectum creare: ſed nec poſsibili; quia illa omnino permaneret, ſi per impoſsibile nulla creatura intellectualis foret poſsibilis.

110. Porrò ſi propoſitiones illæ ſunt ęternæ veritatis, & illarum ſignificata ex ſe ipſis ſunt vera ſublata omni dependentia ad noſtrum intellectum; vtique ſublato omni intellectu reperitur in Deo fundamentalis illa contradictio; ita vt de illa ſumma re, quæ eſt Trinitas, termini iſti contradictorij fundamentaliter ſint veri; quidquid cum Bellomontano vbi ſupra oppoſitum dicat Suarius in dicto libro 4. de Trinitate capit. 4. numer. 18. Admiſſa autem hac fundamentali contradictione, non poteſt non admitti aliqua diſtinctio ex natura rei fundata in ipſa ſubſtantia diuina omni ſublato intellectu. Cum verò hæc diſtinctio non ſit actualis iuxta ſententiam veriſsimam, quam defendimus; vtique erit virtualis, quam eſſe admittendam, patebit ex art. 5. quidquid reclamet Bellomontanus.

Ad tertium igitur argumentum ſimpliciter neganda eſt maior; quia, vt cõtradictoria de duobus verificentur, nõ eſt per ſe neceſſaria aliqua diſtinctio actualis inter illa, ſed ſatis eſt virtualis, ſi debitè explicetur, de quo in dicto art. 5.

Ad quartum admiſſo antecedente admittenda eſt conſequentia, ſi conſequens intelligatur de diſtinctione, aut actuali, aut virtuali. Neganda eſt tamen, ſi conſequens intelligatur de ſola actuali. Cuius probatio eodem modo eſt diſtinguenda: etenim ſatis eſt intelligibile ſuppoſito lumine fidei, quod vna, & eadem res, ſi virtualiter ſit multiplex, communicabilis ſit, & incommunicabilis, de quo plura artic. 5. 111. *Ad 4. arg.*

Ad quintum admittendum eſt paternitatem ante omnem intellectum conſtituere Patrem in eſſe perſonæ realiter diſtinctæ à Filio. Quando verò inquiritur, quomodò eum conſtituat; reſpondetur illum conſtituere, prout formaliter virtualiter diſtinguitur ab eſſentia. Nam illa formalis vnitas adæquatè continens (formaliter tamen) formalitatem eſſentiæ, & formalitatem relationis, conſtituit Patrem, non ſub tota adæquata ſua formali ratione, ſed ſub inadęquata, quatenus inadæquatè formaliter eſt relatio. Vide articulo quinto. 112. *Ad 5. arg.*

Ad ſextum admiſſo antecedente quoad omnes partes negatur conſequentia. Ad probationem dicimus antecedens nullo modo poſſe verificari, ſi eſſentia omnibus modis eſſet realiter, & formaliter idem cum relatione. At tamen quia ab ea diſtinguitur formaliter virtualiter; ideo conſequentia non bene deducitur ex antecedente. 113. *Ad 6.*

Ad

Ad 7. Ad 7. ſimiliter neganda eſt conſequentia: quia ſatis eſt diſtinctio virtualis inter eſſentiam, & relationẽ, vt perſonæ realiter conueniant eſſentia, differant autem relatione.

Ad 8. Ad 8. conſequentia ſimiliter eſt inutilis, ſi conſequens intelligatur de non identitate formali actuali: quia ſatis eſt non identitas virtualis inter paternitatem, & eſſentiam, vt Pater generando communicet eſſentiam Filio, non autem paternitatem.

Ad 9. Ad 9. eodem modo reſpondetur; quia ad illud ſatis eſt diſtinctio virtualis.

Ad 10. Ad 10. de antecedente eſt dubitatio; illo tamen admiſſo admittimus relationem non poſſe non diſtingui ab eſſentia formaliter: quia neceſſariò debet diſtingui formaliter ab ea, diſtinctione vel actuali, vel virtuali.

Ad vltimũ. Ad vltimum admittimus totum diſcurſum: quia eſſentia ſecluſò omni intellectu vère diſtinguitur à ſe ipſa. Inde tamen non infertur eam formaliter actualiter diſtingui à relatione.

ARTICVLVS IIII.

An eſſentia à relatione actu diſtinguatur per ſolam rationem?

1. Senſus quæſtionis. IN hoc artic. ſermo eſt de ſola actuali diſtinctione: in ſequenti enim articulo inquiremus, an ſecluſo intellectu aliqua alia detur diſtinctio inter eſſentiam, & relationem, præter actualẽ. Quæſtio cum ſit excluſiua, duas habet præiacentes. Vnam affirmantem, an eſſentia per rationem actu diſtinguatur à relatione? Alteram negantem; an nulla alia diſtinctione diſtinguatur ab ea? Ratio hoc loco idem eſt, quod intellectus: & eſt ſenſus, an eſſentia à relatione ſolùm diſtinguatur diſtinctione facta per intellectum. De nomine rationis diximus ſuprà quæſtione 5. artic. 7. §. 6.

2. Aureolus. Quoad præiacẽtem affirmantem ſolus Aureolus negat dari aliquam diſtinctionem rationis inter relationem, & eſſentiam. De quo plura diximus ſuprà art. 1. vbi eius argumenta diſſoluimus. Plura alia habes ex eodem Aureolo ſuprà q. 5. artic. 7. §. 2. quæ ibi §. 7. latè ſoluta ſunt. Poſſunt etiam pro Aureolo accommodari ea argumenta, quibus Nominales docent vnam, & eandẽ rem non poſſe ratione diſtingui, quæ latè adduximus in dicto artic. 7. §. 3. & 4. & latè diſſoluimus ibi §. 8. & 9. Quare non eſt, quòd circa affirmatiuam præiacentem immoremur. Satis ſit omnes theologos, vno excepto Aureolo, admittere eſſentiam à relatione actu diſtingui per intellectum; quia ſcilicèt poteſt intellectus eas, vt diſtinctas concipere. An vero id ſoli intellectui viatoris conueniat; an verò etiam conueniat intellectui beato, atque etiam diuino? inferiùs explicabitur.

Tota igitur difficultas eſt de præiacente negatiua; an ſcilicèt actualiter nõ diſtinguantur. Negat Gilbertus, qui realem diſtinctionem admittit inter eſſentiam, & relationem. Sed hunc errorem iam reiecimus ſuprà ar. 2. Negat etiam Scotus, & qui cum eo exiſtimant ſecluſo omni intellectu inter eſſentiam, & relationem dari diſtinctionem actualẽ ex natura rei. Sed art. præcedente hanc ſententiam non admiſimus. 3. Gilbertus.

Quare admittenda eſt opinio, quæ in ſenſu verè excluſiuo eſſentiam, & perſonas, relationeſque perſonales actualiter diſtinguit ſola diſtinctione rationis. Quam ſententiã cæteri omnes theologi probauerunt. Eam in ſenſu excluſiuo expreſsit D. Thomas 1. p. q. 28. ar. 2. in illis verbis, *niſi ſecundùm intelligentiæ rationem*, & q. 39. ar. 1. ibi: *Relatio autem ad eſſentiam comparata non differt re, ſed ratione tantùm.* Idem Diuus Thomas in 1. d. 33. quæſtione 1. artic. 1. & de potentia q. 8. ar. 2. & pluribus alijs in locis. Cum Diuo Thoma ſentiunt omnes Thomiſtæ in vtroque loco, vbi Caietanus. Omnes etiam interpretes in dicta quæſtion. 28. artic. 2. vbi Torres diſput. 3. in ſecunda parte in principio, concluſione prima, Banhes dub. 2. concluſione 4. pag. 1110. Cumelius q. 3. concluſione 1. pag. 813. col. 1. Capreolus in 1. d. 33. q. 1. artic. 1. concl. 3. & art. 3. ad argumenta contra eandem, vbi Aiala q. 1. ar. 1. concluſ. 3. Soncinas ibi concl. 3. Sotus in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. poſt ſecundam concluſionem. Ex antiquioribus in eadem ſententia fuit noſter Ægidius in 1. d. 2. in 2. p. q. 2. & d. 33. 1. parte, quæſt. 3. in illis verbis, *Nam cum ab eſſentia ſola ratione diſtinctæ ſint.* 4. Vera opinio. D. Thom. Caietanus. Torres. Banhes. Cumelius. Capreolus. Aiala. Soncinas. Sotus. Ægidius.

Quæ verba ibi ſæpiùs repetit, & d. 34. 1. p. q. 1. & 3. vbi in corpore, & ad 4. ſe ipſum clariùs explicat. Idem ſenſerunt Albertus magnus in 1. d. 2. art. 20. Alexander de Ales 1. p. q. 44. in fine, Henricus quodlibeto 5. q. 6. & in ſumma art. 23. q. 2. Idem etiam affirmat D. Bonauentura (quanuis à nonnullis in oppoſitum citetur) in 1. d. 34. ar. 1. q. 1. n. 8. 9. & 10. vbi n. 11. in fine in hæc verba: nec differunt, niſi ratione. Vnde quando d. 33. ar. 1. q. 1. n. 7. & q. 2. n. 11. aſſerit eſſentiam aliquo modo differre à relatione, nimirum per modum aliter ſe habendi, non aliam diſtinctionem poſuit, niſi rationis; quia ratio ideo diſtinguit, quoniam in re inuenit fundamentum aliter ſe habendi.

Alb. magnus. Alenſis. Henricus. D. Bonau.

5\. Quòd verò in d. q. 1. numer. 7. dicit: *neceſſariò ſequi, quod realiter aliquo modo differat proprietas à perſona*, aduerbium *realiter* latè ſumitur; prout id aliquo modo dicitur differre realiter, quod magis differt, quàm modo loquendi: impugnabat enim opinionem, quæ nullam aliam diſtinctionem admittebat inter eſſentiam, & relationem, niſi per diuerſum modum loquendi. Sed tamen cauenda eſt illa locutio, vt ſuprà aduertimus; & hæc diximus pro explicatione mentis D. Bonauenturæ. In eàdem ſententia eſt Richardus in 1. d. 33. art. 2. q. 1. & d. 34. ar. 1. q. 1. & 2. l. te Gerardus noſter in 1. d. 33. q. 2. art. 5. & ibi noſter etiam Argentina quæſtione vnica art. 1. §. *ad rationem in contrarium*, & §. *ad ſecundum dicendũ*, & clariùs ad nonum contra ſecundam, & d. 34. quæſtione vnica, §. *Tertio loco*, Bachonius in 1. d. 33. & Palatius ibi diſtinctione 33. & 34. diſputatione 1. Ex nouioribus Molina 1. parte quæſtione 28. artic. 2. diſputatione 5. concluſione 4. Valentia 1. tomo diſputatione 2. quæſt. 13. punct. 1. pagina 859. Suarius libr. 4. de Trinitate cap. 4. Bellomontanus 1. parte diſputatione 126. cap. 4. Citatur pro eàdem ſententia, Gregorius in primo diſt. 33. q. 1. ar. 2. ſed falſo, quia oppoſitum videtur aſſerere, dum affirmat non eſſe impoſsibile aliqua realiter diſtincta eſſe vnam entitatem, à qua aliquo modo non diſtinguantur; perſiſtit enim in ſententia Nominalium aſſerentium, quæ ſunt vna, & eadem res, nec ratione diſtingui poſſe. Nec contra hãc ſententiam eſt præceptor meus Franciſcus à Chriſto in primo diſtinct. 33. q. 1: nam quanuis neget eſſentiam à relatione ſola ratione diſtingui; ideo id negat, quoniam abſtrahit à diſtinctione actuali, & virtuali; nam ſi de ſola actuali ageret, vtique nobiſcum conſentiret.

Richardus. Argentina. Gerardus. Bachonius. Palatius. Molina. Valentia. Fr. Franc. à Chriſto.

6\. Hæc ſententia ideo mihi veriſsima videtur, & omnino tenenda; quia & aliquorum Patrum expreſſa auctoritate confirmatur, & in Concilio Florentino vtriuſq; Eccleſiæ conſenſu aſſerta fuit, & approbata. Ex Patribus hanc ſententiam verbis ferè expreſsis dixit D. Athanaſius dialogo primo de Trinitate contra Anomæos, pagina 1041. D. vbi agens de quibuſdam attributis, quę Anomæus realiter diſtinguebat à diuina hypoſtaſi, ita ait: *Nec Deus hæc eſſe dicitur per compoſitionem, ſed ex diuerſis conſiderationibus*. Nec enim nomen *conſideratio* accommodatè ſumi poteſt pro ratione formali; quanuis in hoc ſenſu hoc verbum explicauerimus in præcedente articulo, §. 7. dum partes Scoti ageremus.

Probatur hæc ſententia. Athanaſ.

7\. Clariora ſunt verba Damaſceni lib. 1. de fide cap. 11. quæ ita habent: *Vnaquæque ipſarum* (ſcilicet perſonarum) *nihilominus erga aliam ſe habet, quàm ipſa ſecum: hoc eſt, vnum, idemque omnino ſunt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Quod autem in ea* (ſcilicèt eſſentia) *dictum eſt, cogitatione ſola diſtinguitur*, & quanuis Faber Stapulenſis excluſiuam in ſua verſione non ponat; ſatis nobis eſt, quòd Damaſcenus eſſentiam à relatione cogitatione diſtinguat. His duobus teſtimonijs ſatis probabilis redditur hæc ſententia: nam, quæ Valentia adducit ex Dionyſio, Athanaſio, Auguſtino, & alijs ad inſtitutum non pertinent.

Damaſc.

8\. Ex Concilio Florentino aperta habemus teſtimonia. Nam ſeſsione 18. pagina 837. columna 2. Marcus Epheſinus à Ioanne pro Latinis diſputante inquirit, an ſubſtantia, & perſona ſint idem? Reſpondens Ioannes ait: *Diuina ſubſtantia, & perſona re quidem ſunt idem; ſecundum autem modum intellectionis noſtræ differre videntur: nam perſona ex ſubſtantia, proprietateque ſubſiſtit, quæ tametſi ratione, ac ſecundùm noſtram intelligentiam differat, &c.* Marcus autem paucis verbis interpoſitis

Conc. Fl.

ſitis, pag. 878. col. 1. ita reſpondet: *quemadmodum diuina ſubſtantia & perſona differant inter ſe non opus eſt in præſentia dicere cum præſertim in hoc minimè forſan differimus, conſtat enim ipſas differre ſimpliciter, vt commune differt à proprio, vt Magnus Baſilius ad ſuum fratrem Gregorium ſcribit.* In ſeſsione 19. Andreas præſul Coloſſenſis pag. 842. ex diſputatione Ioannis, & Marci ita concludit: *Haud quaquam tamē ex eo putare debetis, vt re differant: quandoquidem ſola ratione, atq; intelligentia differre creduntur.* Seſsione etiā 24. pag. 870. col. 2. his verbis ait Ioānes: *Propterea quia non re, ſed ſola ratione paterna hypoſtaſis à ſubſtantia ſua ſeiungitur.* Denique ſeſsione 25. in declaratione fidei Latinorum ita ſcribitur: *ne ipſam eandem ſubſtantiam re, non autem ſola ratione ab hypoſtaſibus, & perſonis differre credere videamur.* Hęc ex Concilio Florentino retulimus; quæ licet non diffiniēdo, ſed diſputando dicta ſint; tamen quia ab vtraque Eccleſia hæc diſtinctio non ſemel, & iterum, ſed ter, vel quater aſſeritur, & à toto Concilio, ſaltēm tacitè, recipitur, non poſſum non agnoſcere in hac ſententia grauiſſimum auctoritatis pōdus, vt digna ſit, quæ ab omnibus, tanquam longè probabilior habeatur.

9. Probatur ratione. Huic probabilitati ſumptæ ex auctoritate poteſt accedere probabilitas ex ratione: Quoniam hæc ſententia ita cōciliat vnitatem eſſentiæ cō reali diſtinctione perſonarum, vt etiam conſentiat cum ſumma diuinæ ſubſtantiæ ſimplicitate. Nam cum hęc ſententia ſecum admittat diſtinctionē virtualem omni intellectus operatione ſublata, optimè cōciliat vnitatem eſſentiæ cum Perſonarū reali diſtinctione, vt patebit ex ſequēti art. Excludit præterea à diuinis omnē compoſitionem, non ſolùm realē, vt per ſe patet; ſed etiam rationis, quod, maximè conſentit cum diuina ſimplicitate: licet enim eſſentiam à relatione intelligendo diſtinguamus, non proinde in cōſtitutione perſonarum cogimur agnoſcere aliquam rationem potentiæ, ſine qua nulla datur compoſitio. Vnde non deſunt, qui in diuinis nec compoſitionē rationis agnoſcant. Quanuis nihil abſurdi ſit illam in diuinis admittere: eam enim admittit Torres de Trinitate q. 40. ar. 4. fol. 275. col. 4. & Curſus Conimbric. in c. de ſubſtantia in prędicamētis q 1. ar. 2. §. ad ſecundum ergo: nihil enim imperfectionis affert in Deo, cum nullam potētiam in eo ponat in re, ſed ſolo noſtro modo intelligendi, vt ait Torres. Vide Bellomontanum 1. p. diſp. 125. c. 3. ad 3. n. 11. & 12.

Compoſitio rationis an admittāt in diuinis.

Torres.

Curſ. Con.

10. Dubitatio. Conſtituendum eſt igitur eſſentiam à relatione diſtinctione actuali ſolùm diſtingui ſecundum rationem. Siquis verò inquirat, an diſtinguatur ratione ratiocinata, an verò ratiocināte? Sine dubio admittenda eſt diſtinctio rationis ratiocinatæ cum habeat fundamentum in re, nimirum diſtinctionem formalem virtualem ſublato omni intellectu, vt patebit ex ſequente art. Quare nō ſunt audiendi quidam Theologi, qui aut expreſſè docent, aut ſaltem inſinuant admittendam eſſe ſolam diſtinctionem rationis ratiocinantis, quos latè impugnauimus ſuprà q. 5. art. 9. §. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ſecluſo omni intellectu, eſſentia aliquo modo diſtinguatur à relatione.

Ex iis, quę reſoluimus, iā patet nullam actualem diſtinctionē admittendam eſſe inter relationē, & eſſentiam, niſi ſolius rationis; & ſubinde ſecluſa omni intellectus operatione eſſentiam à relatione nullo modo actualiter diſtingui, non ſolùm realiter, ſed nec formaliter. Supereſt inquirere, an ſublato omni intellectu aliqua ſit inter ea admittenda diſtinctio. 1.

§. I.

Refertur pars negans.

Nullam diſtinctionem inter eſſentiam, & relationem admittendā eſſe, ſi omnem intellectus operationem auferamus, plerique Theologorum probauerunt: non tamē omnes eodem nituntur fundamēto. Sunt nōnulli, qui ſimpliciter negant, omnē in vniuerſum diſtinctionem etiam rationis; à fortiori igitur negabūt omnem aliam, quæ ſine intellectu detur. Hanc opinionem colligo ex noſtro Gregorio in 1. d. 33. q. 1. art. 2. ad finem ſecundæ concluſionis, vbi ſimpliciter concludit nō eſſe impoſſibile duo, quæ realiter diſtinguuntur, 2.

eſſe vnam entitatẽ, à qua neutrũ ipſorũ modo aliquo diſtinguatur. Et ſubinde diuinas perſonas realiter inter ſe diſtingui, quanuis realiter ſint vna eſſentia diuina, à qua ex natura rei nullo modo diſtinguantur. Priora verba mihi excludũt omnem diſtinctionem etiã rationis inter relationem, & diuinam eſſentiam: maximè quia Gregorius cũ Nominalibus putat vnã, & eandẽ rem non poſſe à ſe ipſa diſtingui ratione, vt diximus ſuprà q. 5. & 6. Poſteriora autem verba excludunt omnẽ diſtinctionem ex natura rei, quæ ſine intellectu detur. Quare apud Gregoriũ à reuelatione, & diuina eſſentia excluditur omnis diſtinctio ex natura rei etiã virtualis. Huius opinionis non aliud apud Gregorium inuenio fundamentum, quàm quod non ſit impoſsibile aliqua realiter diſtincta, realiter eſſe vnam entitatem, à qua nullum eorum aliquo modo diſtinguatur.

Secundo loco, qui inter eſſentiã, & relationẽ aliquã diſtinctionẽ agnoſcũt, illi partẽ negantẽ nõ poſſunt nõ probare, qui inter eſſentiam, & relationẽ ſolũ admittũt diſtinctionẽ rationis ratiocinãtis. Nã, cùm hæc diſtinctio nullũ habeat fundamentũ in re, nulla in re ipſa poterit dari diſtinctio, etiam fundamẽtalis, ſi omnem intellectus operationẽ auferamus, & ſubinde non dabitur virtualis.

3. Bellomõt. Tertio loco eandem negantẽ ſententiam mihi probat Bellomontanus; ſi vera eſt opinio illius nullam diſtinctionẽ rationis, quæcunque illa ſit, habere aliquod fundamẽtum in re, quæ diſtinguitur, vt ex eo oſtendimus q. 5. ar. 6. §. 1. n. 3. & videre eſt apud eum 1. p. diſp. 117. c. 3. num. 8. & 9. & diſp. 119. cap. 2. nu. 8. & diſp. 121. cap. 5. num. 17. & 18. Quibus in locis docet in ijs, quę ſola ratione diſtinguũtur, intellectũ in ipſa re, quę diſtinguitur, non modo non inuenire aliquam pluralitatem, à qua moueatur ad diſtinguendum, quæ in ea ſunt indiuiſa; ſed nec aliquod veſtigium pluralitatis, & diſtinctionis. Ita expreſſè ſcribit in d. diſp. 117. cap. 3. num. 8. §. *ex dictis infertur*. Ex quibus verbis euidenter colligitur in re, quæ ſola ratione diſtinguitur, nullam reperiri diſtinctionem, aut fundamentalem, aut virtualem: etenim ſi hæc diſtinctio omni ſublato intellectu in illa re reperiretur; vtique aliquod veſtigium pluralitatis, & diſtinctionis in ea inueniretur. Quare cum Bellomõtanus eſſentiam à relatione ſola ratione diſtinguat prima parte diſp. 120. c. 4. non poteſt non negare in Deo omnẽ diſtinctionem etiam fundamentalem, & virtualem à parte rei ſecluſo omni intellectu. Et hanc eſſe ſuam mentem ſatis explicauit in d. cap. 4. in principio in his verbis; *Ego idem de relationibus, & eſſentia, quod de attributis, & eſſentia dicendum arbitror: nimirum nullo modo, vel minimo genere diſtinctionis ex natura rei ante intellectum, ſed ſola cogitatione diſtingui*. Idem colliges ex eodem diſp. 121. cap. 5. num. 18. §. *Tertiò doctrinam*.

4. Toletanus. Poſtrema ſentẽtia eſt Toletani noſtri in primo diſt. 33. & 34. quęſtione prima, & ſecunda; vbi præter non identitatem realem conuertibilẽ, & adęquatam nullam aliam diſtinctionẽ ex natura rei admittit, ſiue illa formalis ſit, ſiue virtualis. Licet autem admittat diſtinctionem rationis; putat tamen illam non ſatis eſſe ſine non identitate reali cõuertibili. Itaque inter eſſẽtiam, & relationem admittit quidem diſtinctionem rationis (quia non poteſt negare ea actu diſtingui in noſtro intellectu) diſtinctionem autem ex natura rei generaliter excludit tanquam omnino ſuperfluam, & minimè neceſſariam ad tollẽdam à diuinis veram rationem contradictionis.

§. 2.

Aſſeritur opinio affirmans.

5. Vera ſent. His tamen opinionibus non obſtãtibus omnino probanda eſt pars affirmans, quam etiam probauimus in quæſtione de diſtinctione attributorum ſupra quæſtione quinta, & 6. vtrobique articulo ſexto. Ibi oſtendimus ſublato omni intellectu admittendam eſſe diſtinctionem formalem virtualem inter attributa, tum inter ſe; tum in ordine ad eſſentiam. Idem nunc dicimus de eſſentia reſpectu relationis, omni enim intellectu ſublato ab ea diſtinguitur ex natura rei diſtinctione formali virtuali. Quam ſententiam probauere ferè omnes, qui eſſentiam à relatione diſtinguũt ſola ratione. In proprijs noſtris terminis receptiſsima eſt inter nouiores, vno excepto Bellomontano

Fr. Franc. à Chriſto. tano. Eam poſuit inſignis præceptor meus in primo d. 34. quæſtione prima, *Molina.* dũ veram explicat ſententiam fol. 164. columna quarta, Molina prima parte, quæſt. 28. articulo ſecundo, diſp. quinta, *Valentia.* concluſ. 3. Valentia primo tomo diſp. 2. q. 13. punct. primo, pag. 859. & latiùs q. 4. punct. primo ad primum argumentum contra vnitatem diuinæ eſſentiæ, *Herrera.* pag. 769. ex Scotiſtis Herrera primo tomo diſp. 8. quæſt. 13. in vltima ſententia notabili primo, pag. 200. columna 2. & inferiùs concl. 3. pag. 202. colum. 2. cum reliquis noſtri temporis Theologis, *Caietanus.* & ante eos ita docuit Caietanus prima parte q. 39. artic. 1. & ante Caietanum Capreolus in primo diſt. 8. q. 4. artic. primo concl. 5. in fine, & ante Ca- *Capreolus.* preolum idem docuit noſter Gerardus *Gerardus.* in primo diſt. 33. q. 2. articulo quinto, §. *qua propter ſi volumus*, pag. 550. columna prima, niſi quod diſtinctionem virtualem appellat potentialem. Ad quem ſēſum loquitur Torres prima parte q. 28. *Torres.* art. 2. diſp. 3. in tertia illius parte poſt principium, vbi hanc diſtinctionem appellat aptitudinalem, quam explicat ab alijs dici virtualem, vt patet diſp. prima in ſecunda illius parte §. *Duplex itaque eſt*, fol. 48. colum. ſecunda. In idem recidũt, qui hanc diſtinctionem volunt eſſe rationis ratiocinatæ, quomodò loquitur *Sotus.* Sotus in 4. d. 49. quæſt. 3. articulo 3. poſt ſecundam concluſionem §. *Sed profectò hæc differentia*, in fine pag. 602. columna ſecunda.

☞ 6. *Cumelius.* Ita etiam loquuntur Cumelius prima parte, q. 28. articulo 2. q. 2. concluſione *Banhes.* prima, & ibi Banhes dub. 3. concl. 4. pag. 1110. qui omnes admittunt diſtinctionē rationis ratiocinatæ coincidere cũ diſtinctione, quam Caietanus appellat virtualem. Cum quibus etiam eſt Curſus Conimb. q. 4. in præfationē Porphy- *Fonſeca.* rij art. 2. pag. 91. & Fōſeca in 5. Metaph. cap. 6. q. 6. Seſsion. 3. §. *Poteſt autem prior*, pag. 352. Ad quos etiam accedit Pala- *Palatius.* tius in primo diſt. 33. & 34. diſp. prima in conciliatione D. Thomæ cum Scoto fol. 184. columna prima. Denique Suarius lib. 4. de Trinitate cap. 4. num. 15. libenter fatetur diſtinctionem rationis ratiocinatæ in re coincidere cũ diſtinctione virtuali, atq; fundamentali; quãuis ob vitandam æquiuocationem potius vtendum eſſe diſtinctione rationis ratiocinatæ, in quo cum illo non conſentimus, vt inferiùs patebit. Igitur omnes citati Auctores in hoc conueniunt, vt ſublato omni intellectu admittenda ſit quædam diſtinctio formalis (idque ex natura rei) inter eſſentiam, & relationem; quæ tamen non ſit actualis; ſed vel potentialis, vt loquitur Gerardus: vel aptitudinalis, vt appellat Torres: vel fundamentalis, vt alij volunt: vel denique virtualis, vt nos exiſtimamus cum Molina, Valentia, Herrera, & præceptore Fratre Franciſco.

Hanc ſententiã ſatis eſſe de mente D. 7. *Hæc ſententia eſt Diui Thomæ.* Thomæ ex eo facilè eſt oſtendere; quia ſępè docet aliquid inueniri in re, quę ſimul eſt eſſentia, & relatio, quod correſpondeat diſtinctioni rationis, quã inter eſſentiam, & relationem fabricat intellectus, in quo illa diſtinctio veriſsimè fundetur. Nam primo Sentent. d. 33. q. prima, art. 1. ad 3. ſic habet: *ita etiam ipſa ratio, quam dicimus aliam, & aliam, in diuinis non eſt in re* (agit autem de diffinitione, vt eſt ſecunda intentio) *ſed in re eſt aliquid reſpondens ei, in quo fundatur; ſcilicèt, veritas illius rei, cui talis intentio attribuitur: eſt enim in Deo, vnde poſſunt rationes diuerſæ illi conuenire.* Eandem ſententiam ſatis explicat ibi ad 4. dum affirmat diſtinctionem iſtam habere aliquid in re illa diuina, in quo fundetur. Quod etiam colligitur ex quodam opuſculo relato à Capreolo in primo diſtinctione 33. q. prima, ar. 3. ad 7. Aureoli fol. 231. col. 3. in principio. In diſtinctione attributorũ. Eandē ſententiam explicat idem D. Thomas, in locis citatis ſuprà q. 5. ar. 6. §. 2. numero 9. quorum optimus eſt, qui habetur in 1. d. 22. q. 1. art. 3. ad quartum: *Dicendũ, quod differunt nomina attributorum ſecundum rationem; non tantum, quæ ſit in ratiocinante, ſed quæ ſaluatur in re ipſa ſecundum veritatem, & proprietatem rei.* Fortiori igitur ratione 8. dicendum erit rationes, quas intellectus inter eſſentiam, & relatiuas proprietates diſtinguit, non eſſe tantùm in intellectu ratiocinante, ſed ſaluari in ipſa re ſecundum eiuſdem rei veritatem, & proprietatem. Iam verò ſi res ipſa diuina in ſe ſecluſo omni intellectu fuerit omnibus modis (actualiter, ſcilicèt, & virtualiter) indiſtincta, nullo modo in ipſa re ſecundum ipſius pro-

prietatem ſaluari poteſt diſtinctio rationum, atque definitionum; etenim niſi res diuina ſublato intellectu in re ipſa aliquo modo ſit diſtinguibilis, non poterit ſecundum proprietatem ſuæ entitatis fundare diſtinctionem rationum formalium, quas noſter intellectus de ea format. Quod ſatis expreſsit Ca- *Capreolus.* preolus vbi ſuprà fol. 231. col. 4. ad 3. Scoti, dum ait eſſentiam, & proprietates ex eo fundare poſſe veritatem diuerſarum rationum formaliũ, quas intellectus in eis diſtinguit; quia res illa propter ſuam illimitationem eminenter continet ea, quæ in creaturis ſpecie diſtinguuntur. Hæc autem eminentialis continentia facit eam virtualiter eſſe multiplicem, & ſubinde diſtinguibilem, vt ex Auguſtino, & Dionyſio ſtatim dicemus.

9. Quod adeò verum eſt, vt niſi illa res actualiter ſimpliciſsima haberet in ſe ipſa hanc virtualem, & eminẽtialem diſtinguibilitatem, & multiplicitatem, nõ poſſet à parte rei eſſe principium diſtin- *Capreolus.* ctiuum diuinarum perſonarum, vt idem Capreolus docet in d. fol 231. col. 2. ad 6. Aureoli, quam veritatem mihi ſatis *D.Thom.* expreſsit D. Thomas in d. diſtinct. 33. q. 1. art. 2. in corpore: inquirens enim rationem, cur relatio exiſtens idem realiter cur eſſentia diſtinguat perſonas, nõ autem eſſentia, eam inde ſumit; quia relatio ipſa habet in ſe aliquid, in quo nõ vnitur cum eſſentia; quatenus, ſcilicèt, in ſe habet reſpectũ ad aliud, in quo nõ eſt idem cum ea. Eãdem rationem reddit ibi ad ſecundum, cur paternitas ſit in Patre, & nõ in Filio, in quo eſt eſſentia, cum qua idem eſt realiter, ita enim ait: *Sed paternitas habet aliquid, in quo non vnitur cum eſſentia ſcilicèt rationẽ paternitatis, quæ eſt alia à ratione eſſentiæ. Vnde ſecundum iſtam rationem reſpectus poteſt eſſe in Patre, & non in Filio, ſcil. diſtinguere Patrem à Filio.* Quæ verba ſatis indicãt dari à parte rei aliquã diſtinctionem inter relationem, & eſſentiam, idq; ſecluſo intellectu; ſiquidẽ ſecluſo intellectu relatio diſtinguit perſonas ſecũdum id, quod in ſe habet, quas tamen eſſentia non diſtinguit. Vide hac de re, quæ ſcripſimus ſupra q. 5. articulo 6 §. 2. vbi hanc virtualem diſtinctionem inter attributa omni ſublato intellectu latè defendimus, & oſtendimus ſatis eſſe de mente antiquiorum theologorum D. Thomę, Ægidij, Richar *Richardus. Ægidius.* di, Capreoli, & aliorum, qui omnes idẽ docent de diſtinctione eſſentiæ, & relationũ perſonaliũ. Et pręter D. Thomam in locis citatis vide Ægidium in 1. d. 34. in 1. p. q. 2. ar. 2. ad 2. & 3. Richardum ibi artic. 1. q. 1. ad 4. & q. 2. in corpore, & ad argumenta, ſæpe id notat Capreolus *Capreolus.* in 1. diſt. 33. quæſt. 1. artic. 3. ad 5. & 6. Aureoli fol. 231. col. 2. & 3. & ad 2. & 3. Scoti col. 4.

Et vt omnia cõcludamus hanc diſtin- 10.
ctionẽ virtualem ſatis declararũt Dio- *Dionyſius, Auguſt.* nyſius, & Auguſtinus, dum diuinam ſimplicitatem appellant multiplicẽ, & diſcretam. Vide, quæ diximus in d. q. 5. art. 6. §. 3. n. 17. & 18. vbi nu. 16 plures citauimus, qui diſtinctionẽ virtualẽ in diuinis attributis admiſerũt, idq; ex natura rei, & ſecluſo omni intellectu. Cũ verò apud omnes conſtet eſſentiam magis diſtingui à relationibus perſonalibus, quàm diſtinguatur ab attributis (etenim inter eſſentiã, & attributa datur idẽtitas realis omnino adæquata, & conuertibilis, cũ tamen inter eſſentiã, & relationes identitas nõ ſit conuertibilis, ſed inadęquata) ſi inter eſſentiam, & attributa ex natura rei ſublato intellectu datur diſtinctio virtualis; à fortiori danda erit inter eſſentiam, & relationes.

Hęc opinio ſatis confirmata manet pa 11.
tronorũ tũ multitudine, tũ auctoritate, *Impugnãt alię ſententiæ.* quę in hac materia nõ parũ habet põderis. Sed amplius cõfirmabitur impugnatione opinionũ, quas pro parte negante retulimus. Nam prima (quæ eſt noſtri *Reijcitur prima.* Gregorij) omnino eſt improbabilis in philoſophia: ſi enim inter eſſentiam, & relationem nulla omnino diſtinctio eſt admittẽda, nõ poteſt nõ concedi ad formalẽ contradictionẽ in diuinis eſſe verã, quod tota reſpuit philoſophia, imò etiã, & Theologia, quę nec per diuinam potentiã admittit contradictoria poſſe ſimul eſſe vera. Oportet igitur, vt inter eſſentiã, & relationes aliqua diſtinctio interueniat, quæ ſatis ſit ad tollendam contradictionis repugnantiã. Quæ nullo modo poteſt tolli, niſi admittatur diſtinctio inter ea, de quibus propoſitiones ſecundùm formam contradictoriæ verificantur, ita vt non verificentur de eodem omnibus modis eodem.

Secun-

13. Reijcitur1. Secũda opinio, quæ ſolam diſtinctionem rationis ratiocinãtis admittit, ipſa ſua improbabilitate ſe ipſã deſtruit: vnde communi conſenſu, vt improbabilis reijcitur, vt latè oſtendimus q. 5. D.Thom. ar.9.§.2. Et ſatis ſit D. Thomam in terminis eam reprobaſſe in 1.d.33.q.1.ar.1.ad 3.his verbis: *Dico igitur, quod cum dicitur, quod eſt alia ratio paternitatis, & eſſentiæ in diuinis, non accipitur ratio, prout eſt in ratiocinante tantùm*. Ex eo etiam euidenter demonſtratur; quia, cum termini contradictorij à parte rei verificentur de eſſentia, & relationibus (etenim eſſentia non generat, Pater autem generat: eſſẽtia eſt communicabilis, relatio vero incommunicabilis) non poteſt in ipſa re diuina non reperiri aliquod fundamentum diſtinctionis, quam intellectus facit inter eſſentiam, & relationem.

14. Reijcitur2. Tertiam opinionem Bellomontani latiſsimè impugnauimus, non ſolum quatenus docet nullam diſtinctionem rationis habere fundamentum in re, quæ diſtinguitur (de quo ſupra q.5.ar.9 §.1.) ſed etiã quatenus affirmat diſtinctionẽ rationis inter eſſentiam, & relationem ſublato omni intellectu nec veſtigium diſtinctionis in re habere: contra quam aſſertionem laté diximus ſupra q.6.art.6. vbi contra Bellomontanum adduximus theologorum omnium communẽ conſenſum, qui ſatis eſt, vt illius opinionem reddat improbabilem. Debet etiã à fortiori cenſeri improbabilis ex doctrina Dionyſij, & Auguſtini: quorum iſte diuinam ſimplicitatẽ appellat multiplicem; ille vero diſcretam nominat; & vterque multiplicitatem illam, & diſcretionẽ ponit in ipſa diuina eſſẽtia cõiunctam cum ſũma illius vnitate, & ſimplicitate; vt ſatis explicat Auguſtinus 6. Auguſt. de Trinitate capite 6. dum ait; *Si autem quæritur, quomodo ſimplex, & multiplex ſit illa ſubſtantia*. Quod ſatis eſt, vt dicam ſententiam Bellomontani in hac materia non nihil habere temeritatis; maximè, quia ipſa vnitas diuinæ eſſentiæ cõiuncta cum reali diſtinctione perſonarum ſatis conuincit intellectum, vt aliquam faciat diſtinctionem inter eſſentiam, & relationes. Nam cum intellect⁹ inueniat illam realem identitatem eſſentiæ cum perſonis in ipſa re ſecluſo intellectu eſſe inadæquatam, & non cõuertibilem, non poteſt non diſtinguerẽ eſſentiam à relationibus, idque omnino independenter à diſtinctione, quæ in creatis reperitur inter eſſentiam, & perſonam: etenim realem illam inadæquationem non inuenit in rebus creatis, ſed in ſola diuina eſſentia. Igitur ſola illa inadæquatio, vt in ſola diuina eſſentia exiſtit, ſatis eſt ad mouendum noſtrum intellectum, vt eſſentiam à relatione diſtinguat. Et ita ceſſat imaginatio Bellomontani, quæ omnem mouẽdi occaſionem ſumit ex rebus creatis.

Non nego intellectum noſtrum, cum primum hoc myſterium ei reuelatur, moueri ad faciendam illam diſtinctionem ex ijs, quę de creatis nouit: ſed nego illum neceſſario moueri ex diſtinctione, quam cognoſcit in creatis, ita vt ſolum ab illa poſsit moueri. Hoc inde patet; quoniam ſi crearetur intellectus, cui ante omnem naturalem rerum cognitionem hoc myſterium reuelaretur; iſte ex ipſa vnitate inadæquata ſufficienter moueretur, vt eſſẽtiam diſtingueret à perſonis. Quare intellectus noſter facta ordinaria reuelatione huius myſterij, mouebitur veluti à poſteriori ex diſtinctione, quam in rebus creatis inuenit inter eſſentiam, & perſonam. At re intimius iam penetrata, à priori mouebitur ex ipſa inadęquata vnitate, quã fides reuelat inter eſſentiam, & relationes. Non eſt igitur probanda opinio Bellomontani. Sed nec admittenda eſt quarta opinio noſtri Toletani. In qua illud maximè diſplicet, quod affirmat veram rationem contradictionis, & illius repugnantiam non poſſe tolli, niſi admittatur diſtinctio, quę aliquo modo tollat gradum omnimodæ identitatis, & vnitatis realis inter relationem, & eſſentiam: hoc enim non eſſe ſatis tutum late oſtẽdimus ſupra ar.3. vbi etiã diximus inter eſſentiam, & relationem dari no poſſe identitatem, ſiue realem, ſiue formalem non adæquatam, & non conuertibilem, niſi ſine intellectu detur aliqua formalis diſtinctio inter ea, non quidem actualis, ſed virtualis. Vide, quæ ibi diximus. 15. Reijcitur4.

16. 3 Aſſertionis cõfirm. Ex quo ſumi poteſt tertia confirmatio noſtræ aſſertionis: etenim ex dictis contra Gregorium conſtat ad tollendam rationem contradictionis, atque illius

illius repugnantiam à terminis cõtradictorijs, qui in diuinis ſimul verificantur; non poſſe non admitti aliquam diſtinctionem inter eſſentiam, & relationem, ratione cuius illi termini contradictorij deſinant verificari de eodem omnibus modis eodem; quo ſolo modo poteſt tolli vera repugnantia illorum terminorum. Hæc diſtinctio non poteſt eſſe realis, ſiue adæquata, ſiue non adæquata, qualis eſt realis non idẽtitas adęquata, vt contra Gilbertum oſtendimus ſupra ar. 2. & contra Tolletanum ar. 3. Nec ad tollendam illam repugnantiam ſatis eſt diſtinctio rationis ratiocinantis: quia licet iſta ſatis ſit vt tollat contradictionem ab eadem re ſecũdum ea, quæ illi per ſolum intellectum conueniunt (vt eſſe prædicatum, & nõ eſſe prædicatum in hac propoſitione Petrus eſt Petrus) non tamẽ ſatis eſt, vt eã tollat ſecundum ea, quæ rei ſine intellectu conueniunt. Iam vero generare, & non generare ſine intellectu conueniunt; hoc quidem eſſentiæ; illud autem Patri.

17. Nec. 3. loco illam repugnantiam auferet diſtinctio rationis ratiocinatę ſecundum ſuam actualitatem, hoc eſt qua tenus actu fit per intellectum: nam termini illi contradictorij verificantur in diuinis ſublata omni actuali diſtinctione facta per intellectum, vt contra Bellomontanum oſtendimus ſupra ar. 4. §. 10. ad tertium argumẽtum. Igitur à ſufficienti partium enumeratione euidenter concluditur, admittendam eſſe aliquam diſtinctionem inter eſſentiam, & relationem ante omnem operationem intellectus, qualis eſt diſtindctio virtualis, quæ à pluribus appellatur diſtinctio fundamentalis, rationiſque ratiocinatæ, quanuis non ſatis accommodatè niſi amplius explicetur, vt patebit ex ſequẽti §. 3.

§. 3.

In quo ſenſu explicanda ſit hæc virtualis diſtinctio.

18. SEd, vt omnia debitè explicentur, explicandus eſt verus ſenſus huius diſtinctionis virtualis, vt videam' quomodo eſſentia à relatione virtualiter diſtinguatur. De ſenſu huius diſtinctionis inter eſſentiam, & attributa late diximus ſupra q. 6. ar. 7. §. 1. & 2. & ar. 10. §. 6. num. 65. & q. 9. ar. 2. Ex ijs, quæ ibi diximus, patet communem ſententiam in hoc ſenſu hanc diſtinctionẽ appellare virtualem; quia ante omnẽ actũ intellectus apta eſt cauſſare in noſtro intellectu diſtinctos conceptus, & facere actualem diſtinctionem rationis inter eſſentiam, & relationem. Vnde ob hanc cauſſam quidam eam appellãt aptitudinalem, vt Torres de Trinitate q. 28. ar. 2. diſp. 3. in 3. p. illius in principio, & diſp. 1. in 2. p. §. *duplex itaquè eſt*, fol. 48 column. 2. In idem recidũt, qui eam appellant potentialem, vt Gerardus noſter in 1. d. 33. q. 2. ar. 3. §. *qua propter ſi volumus*, pag. 550. col. 1. & clarius §. *vnde ad propoſitũ redeundo*, fol. 552. col. 1. ſatis accommodate ad modum, quo de attributis loquitur Henricus, noſter Alexander de Sancto Elpidio, & Paludanus, quos citauimus in d. ar. 7. §. 1. n. 1. qui diſtinctionem iſtam ideo appellant aptitudinalẽ potentialẽ, atq; etiã inchoatã; quia diuina ſubſtãtia apta eſt mouere noſtrũ intellectum ad diſtinguendum eſſentiã à relatione diſtinctione rationis.

Communis explicatio. — *Torres.* — *Gerardus.* — *Henrricus* — *Alex. de* *Elpidio.* — *Paludan.*

Alij vero hanc diſtinctionem appellant fundamentalem, vt Suarius lib. 4. de Trinitate cap. 4. n. 15. ad mentem Caietani de ente, & eſſentia cap. 6. q. 12. ar. 3. quia in ea fundatur diſtinctio rationis, quam intellectus facit inter relationẽ, & eſſentiam, quaſi in iſta virtualiter ſit incluſa. Quæ etiam explicatio non longè eſt à mente Caietani 1. p. q. 39. ar. 1. §. *ad auctoritates autem dicitur*. Appellatur etiam hæc diſtinctio rationis ratiocinatę, vt patet ex Suario vbi ſupra, & ex Fõſeca in 5. Metaph. cap. 6. q. 6. ſect. 3. & q. 7. ſect. 3. in principio, & ex Cumelio 1. p. q. 28. ar. 2. q2. cõcl. 1. & Banhes ibi dub. 3. concl. 4. ob hanc ſc. rationem, quia intellectus noſter ex hac virtuali diſtinctione ratiocinatur actualẽ diſtinctionem. Itaque apud iſtos omnes theologos hæc diſtinctio ideo dicitur virtualis, quia vim habet ad mouendũ intellectum, vt diſtinguat inter eſſentiam, & relation; ẽ & ſubinde, vt in ſe fundet diſtinctionem rationis, quam intellectus fabricat. 19.

Suarius. — *Caietan.* — *Fonſeca.* — *Cumelio* — *Banhes.*

Hæc tamen explicatio iam non placuit, dum ageremus de diſtinctione virtuali attributorum inter ſe, & eſſentiam ſupra q. 6. ar. 7. §. 1. n. 2. & ar. 10. §. 6. n. 65. & q. 20.

Non placet explicatio communis

& q. 9. ar. 2. §. 3. Sed nec modò placere poteſt, ſi ita explicetur, vt ea ſola de cauſſa dicatur virtualis, quod poſsit fũdare diſtinctionem rationis inter relationem, & eſſentiam, & mouere intellectum ad illorum diſtinctionem. Non negamus ibi diſtinctionem, quæ in diuina ſubſtantia ſine intellectu admittitur poſſe etiam dici virtualem in ſenſu explicato: quia ab ea, tanquam à radicali fundamẽto verè cauſſari poteſt, & cauſſatur actualis diſtinctio, quam inter eſſentiam, & relationem facit intellectus & ſubinde admittimus eam verè dici poſſe diſtinctionem rationis aptitudinaliter, inchoatiuè, & fundamentaliter. Negauimus tamen ibi, & nunc etiam negamus, quod ea ſolum de cauſſa dicatur virtualis: excellentior eſt enim, & diuinior, vt multis oſtẽdimus in citatis locis. Ibi etiam oſtendimus non ſatis accommodatè dici Filium generari per intellectum, & non per voluntatem dependenter ab habitudine ad motionem noſtri intellectus, & à diſtinctione, quã ille poteſt facere inter diuinum intellectum, & voluntatem.

21. *Vera explicatur.* Eodem etiam modo nunc dicimus nõ ſatis accommodatè aſſeri ideo eſſentiã non generare, & ideo eſſe communicabilem perſonis, quia apta eſt mouere noſtrum intellectum ad diſtinguendum eam à perſonis. Quare in eiſdem locis cõcluſimus vnitatem diuinæ perfectionis tam in eſſe reali, quàm in eſſe formali (quam Dionyſius appellat ſingularẽ, & ſuperexcedentem) per ſe, & primo non ideo eſſe plures virtute, quia poteſt fũdare diſtinctionem rationis; ſed è conuerſo ideo poſſe illam diſtinctionẽ fũdare, & mouere intellectũ ad illã faciẽdã; quia in ſe ipſa ex ſua natura eſt ſingulari quodã modo virtuoſa, & eminẽs, vt exiſtens formaliter vna, ſit etiam formaliter plures, vt diximus in citatis locis, & iterum dicemus in ſequẽti quæſt. vbi hanc ſingularem eminentiam, & virtuoſitatem rurſus explicabimus.

22. *Illatio ex dictis.* Ex dictis inferebamus, & iterum modo inferimus hanc diſtinctionem poſſe fundare pluralitatem conceptuũ noſtri intellectus eſſe veluti paſsionem quandam, quæ conſequitur ipſam virtualem multiplicitatem, & diſtinguibilitatem vnitatis diuinę, ita vt noſtro modo intelligendi prius ſit diuinam ſubſtantiã eſſe virtualiter multiplicem, quàm poſſe fundare multiplicitatem conceptuũ, quibus intellectus noſter inter eſſentiã & relationem diſtinguit. Et hæc videtur mihi eſſe mens Caietani 1. p. q. 39. ar. 1. ſi conſideratius legatur. *Caietanus* Etenim in §. *ad euidentiam*, verbis expreſsis docet illam eminentiſsimam vnitatem diuinæ entitatis, qua formaliter in ſe habet, quidquid eſt perfectionis abſolutæ, & relatiuæ, priorem eſſe ente, & omnibus differentijs eius, cum ſit ſuper ens, & ſuper vnum: & ſubinde diſtinctionem inter abſolutum, & relatiuum non prius à nobis eſſe concipiendam, & deinde diuinam illam perfectionem collocandã ſub altero illorum membrorum. Et inde affirmat illam vnitatem diuinæ perfectionis Deo conuenire ſecundum ſe, & non quoad nos. Cui theologię, ſi adiungamus theologiam Dionyſij, & Auguſtini de virtuali multiplicitate illius vnicæ perfectionis; vtique colligemus illam virtualem multiplicitatem, & diſtinctionem conuenire vnitati diuinæ non quoad nos, ſed ſecundum ſe; & ſubinde independenter ab omni habitudine, & ordine ad diſtinctionem rationis à noſtro intellectu faciendam.

Nec ab hac explicatione longe ſunt, qui dicunt vnitatem diuinæ perfectionis ideo eſſe virtualiter plures, quia ità exercet propria ſingularum perfectionum, ac ſi eſſet plures illæ, atquè diſtinctæ perfectiones, vt ex Caietano, & Molina, imo verius ex Auguſtino diximus ſupra q. 6. ar. 7. §. 2. n. 9. Iam vero quis dubitabit illam vnam perfectionem formaliter reddere entitatem eſſentiæ cõmunicabilem; relationis vero incommunicabilem abſquè vllo ordine, & dependentia à diſtinctione noſtri intellectus? 23. *Caietanus Molina*

Ex quo in citatis locis inferebamus iſtam virtualem diſtinctionem diuinæ perfectioni ex ſua natura conuenire, & in ordine ad ea, quæ intus ſunt in Deo; quatenus exiſtens vna, atque ſimpliciſſima multifariam veluti actuat ipſum Deum; non ſolum multipliciter perficiendo illum, dum formaliter eum reddit bonum, iuſtum, ſapientem, & cæt. vt ait Auguſtinus 6. de Trinitate c. 7. in principio; ſed etiã tribuendo illi multiplicẽ 24.

eſſendi

eſſendi rationem, dum illi formaliter tribuit, quidquid eſt perfectionis abſolutæ, & relatiuæ, & dum illum formaliter reddit communicabilem eſſentia; relatione vero incommunicabilem.

29. 3. Illatio. Deniquè ex dictis intulimus diſtinctionem iſtam virtualem non ſatis accõmodatè enumerari inter diſtinctiones rationis, vt contra Fonſecam iam aduertimus in d. q. 6. ar. 7. §. 1. n. 3. ſiquidem diſtinctio iſta prius Deo conuenit, quam reſpiciat noſtrum intellectum: etenim, vt diximus, reſpicit ea, quæ intus ſunt in Deo, illique cõueniunt abſq; vlla habitudine, & ordine ad noſtrũ intellectum. Vide adhuc, quæ in ſequenti quæſt. dicemus,

ARTICVLVS VI.

An intellectus beati ratione diſtinguat eſſentiam à relatione?

§. 1.

Refertur pars negans.

1. DIximus ſupra ar. 4. eſſẽtiam à relatione actu non diſtingui, niſi p intellectum; Conſequenter explicandum eſt, per quem nam intellectum fiat hæc diſtinctio? Et inter omnes conſtat intellectum viatoris poſſe hanc diſtinctionem facere. De intellectu comprehenſoris, atq; etiã de diuino intellectu poteſt eſſe dubitatio. In hoc ar. dicemus de intellectu comprehenſoris: in ſequenti vero de intellectu diuino.

2. Auctores opinionis negantis. Quod attinet ad intellectum cõprehenſoris, partem negantem in terminis probat Suarius lib. 4. de. Trinitate c. 4. n. 17. quod idem probauerat de diſtinctione attributorum in Metaph. diſput. 54. ſect. 2. n. 25. & ſatis eam inſinuat lib. 1. de eſſentia Dei c. 13. n. 6. Idem etiam inſinuat Bellomontanus 1. p. diſp. 120. c. 6. n. 26. Eandem probare debent, qui negant beatum diſtinguere Dei attributa quos citauimus q. 6 ar. 9. §. 1. n. 1. eadem enim eſt vtrobique ratio.

3. 1. Argum. Pro hac ſentẽtia poſſunt fieri eadem argumenta, quæ in d. art. 9. fecimus pro illis qui negant intellectum beatum diſtinguere diuina attributa. Nam viſio beata eſt intuitiua. Ergo terminatur ad rem, vt eſt à parte rei. At eſſentia, & relatio à parte rei nullam diſtinctionẽ admittũt. Vide ibi in 4. ratione n. 5.

Deinde; diſtinctio rationis dari non poteſt, niſi medio intellectu concipiente rem imperfectè abſtractè, & confuſè. Talis autem non eſt viſio beata. Vide ibi 5. ratione n. 6. Secundum.

Tertio; Beatus diſtinctionem illam nõ poteſt ſumere aut ab ipſa diuina ſubſtantia, aut per ordinem ad creaturas. De quo ibi in poſtrema ratione n. 7. Tertium.

Quarto; beatus non poteſt facere illam diſtinctionem eàdem cognitione, qua Deum videt, vt fatentur aduerſarij Aliam vero nullus agnouit. Vide ibi in 3. ratione n. 4. Quarto.

Poſtremò obijciunt D. Bernardum, & D. Thomam: illum lib. 5. de conſideratione Paulo ante finem: hunc quæſt. 7. de potentia art. 6. Vterque enim docet ex infirmitate noſtri intellectus prouenire, vt Deus à nobis in via cognoſci nõ valeat, niſi ipſum diuidendo: D. autem Bernardus affirmat intellectũ videntis Deum non poſſe in ſuam pluralitatem reſilire deſilireve. Hęc ſunt huius opinionis pręcipua fundamenta. Quinto.

§. 2.

Reſoluitur pro parte affirmante.

EGo puto hanc quæſtionem eodẽ modo reſoluendam eſſe, quo in q. attributorum eam reſoluimus: vtrobique enim eadem eſt ratio. Quare ſicut in attributis eam reſoluimus pro parte affirmante q. 6. ar. 9. §. 2. ita nunc reſoluenda eſt. Sed claritatis gratia ſequentes ſtatuimus concluſiones. 4. Affirmatiua vera.

Sit prima concluſio: Beatus ipſamet viſione, qua videt eſſẽtiam, & perſonas, eas ratione diſtinguit. Hæc cõcluſio directè contradicit ſententiæ neganti: nã in eo negat illa beatum facere hanc diſtinctionem. Et quanuis in his terminis noſtram cõcluſionem nullus proponat, non poſſunt tamen eam non probare, qui probant intellectum beati ſua beatifica viſione diſtinguere attributa. Quare noſtram cõcluſionem poſſumus tribuere Henrico, Caietano, Molinæ, Capreolo, Aialæ, & Soncinati, quos citauimus in d. ar. 9. n. 8. & 13. Etenim eadem eſt vtrobiq; ratio. Nam, vt eſſentia & relatio ratione diſtinguantur per intellectum 5. 1. Cõclu. Auctores huius cõcluſionis.

tellectum beati ipſa beatifica viſione, ſatis eſt, quod per viſionem cognoſcantur, vt virtute diſtincta. Sed beat⁹ viſione ſua, qua Deũ videt non ſolùm diſtinctè videt eſſentiam, & relationes perſonales; ſed etiam videt illas in ſua ſimpliciſsima vnitate habere virtualẽ diſtinctionẽ. Ergo beatus ſua viſione ratione diſtinguit eſſentiã à relatione. Maiorẽ huius diſcurſus iam oſtendimus in q. 6. ar. 10. §. 5. Minorem autem confirmauimus ibi ar. 9. §. 2. n. 13. & art. 10. §. 4. & 5.

Aduertẽdũ. Illud hoc loco aduertimus non eſſe negandum poſſe eſſentiam à relatione diſtingui per rationẽ à diuerſis beatis viſione ipſa beatifica; ſi verum eſt diuina potentia fieri poſſe, vt eſſentia videatur non viſis perſonis: tunc enim eſſentia actu diuideretur à relationibus; videretur enim illis nõ viſis. Vide, quæ dixim⁹ in d. q. 6. ar. 9. §. 2. concl. 3. n. 12.

6. 2. Cõcluſio. Sit ſecunda concluſio. Non eſt negãdũ beatos per cognitionem veſpertinã, quã habẽtẽ de Deo in ꝓprio genere, poſſe relationem ab eſſentia ratione diſtinguere: ſupponim⁹ enim beatos in patria per ſcientiam infuſã, qua in politia veſpertina vtuntur, cognoſcere myſteriũ Trinitatis magis diſtinctè, & expreſſè, quam in via per fidẽ illud cognouerint. Et cum hæc ſcientia nõ cognoſcat Deũ

D. Thomas quidditatiuè, vt docet D. Thomas 3. p. q. 11. ar. 1. ad finem corporis; vtiq; in ordine ad Deum vnũ, & trinum talis cognitio erit imperfecta; & ſubinde poterit beatus formare diſtinctos cõceptus eſſentiæ, & relationum perſonaliũ, ſicut in via formabat per fidem. Poterit igitur plures conceptus de eſſentia, & perſonis exprimere, tũ apud ſe, tũ cũ alijs colloquendo, de quo diximus in d. ar. 9. §. 2. concl. 1. num. 10. vbi aduertimus de hac

D. Thomas ſcientia intelligi poſſe D. Thomam in 1. d. 2. q. 1. art. 3. §. *quantum vero ad quartum*; dum docet videntem Deum poſſe de Deo viſo plures conceptiones formare, & diuerſa nomina imponere. De eadem etiam ſcientia poteſt intelligi Ca-

Capreolus. preolus in 1. d. 8. q. 4. art. 3. ad 7. eorum, quæ vltimo loco adducta ſunt fol. 131. col. 1. poſt principium, dum generaliter ait videntem Deum poſſe eum conceptibiliter diſtinguere; id enim abſque dubio eſt veriſsimum, ſi ſermo ſit de cognitione, quam in politia veſpertina per ſcientiam infuſam habet beatus de Deo vnó, & trino.

Tertia cõcluſio: mihi maximè eſt ꝓbabile beatos in politia matutina (in qua cum Deo intra cõmunicant) poſſe eſſentiam (quã ſua beatifica viſione vident eſſe vnam ſũmam, & vniciſsimã rẽ cum relationibus) intelligẽdo diuidere. Admittendã enim eſſe politiam quandã matutinam, in qua beati intra ipſũ Deũ cum ipſomet cõmunicent, ſæpe aduertimus: lib. 4. q. 9. ar. 5. & ſupra q. 6. art. 9. §. 3. n. 11. vbi diximus quemlibet beatũ ex ipſa beatifica viſione plures actiones, & neceſſarias, & liberas exercere erga Deũ, & proximos, quos in Deo vident: & inter iſtas actiones enumerandas eſſe diuinas laudes, & gratiarum actiones, in quas beati prorrũpent. Quare ſicut beatus in hac politia laudabit Deum modo, vt maieſtatẽ, modo, vt bonitatẽ, modo ratione aliarũ perfectionũ, vt ex D. Chryſoſtomo docet D. Thomas loco citato; cur etiã nõ poterit laudare modo diuinũ Patrẽ, & ad eũ ſolùm ſuas laudes dirigere, modo Filiũ, & modo Spiritũ Sanctũ. Et ſicut poteſt laudare, & venerari diuinam maieſtatem; cur non poterit laudare vnitatem communicabilem diuinæ eſſentiæ, & incommunicabilem diſcretionem cuiuſq; perſonæ? Profectò non video, cur id facere nõ poſsit intra ipſam matutinam politiam 7. 3. Cõcluſio.

Quod mihi ſatis ſignificat Capreolus in 1. d. 8. q. 4. ar. 1. concl. 1. dum ait intellectum claræ videntis Deum poſſe ipſum conceptibiliter diſtinguere, idque non ſolùm in politia veſpertina, ſed in ipſa etiam matutina. Hunc enim ſenſũ ſatis ſignificat in 1. d. 27. q. 2. art. 3. ad 8. Durandi fol. 206. column. 2. dum ait beatũ ipſa viſione beatifica poſſe formare plura verba eorũm, quæ videt in Deo. Et quanuis ſolum id affirmet de attributis diuinis, & creaturis in Deo viſis; non video, cur non idem affirmandum ſit de eſſentia, & relationibus, Suppoſita ſententia Capreoli, & Thomiſtarum, qui præter intellectionem admittunt verba, ſiue conceptus obiectiuos. Sed quomodo id fiat, latius dicturi ſumus in 2. tom. lib. 7. dũ diſputabim⁹ de perfectionibus intellectus beati. Nunc Capreolũ ideo adduximus, vt oſtendamus beatũ non ſolũ cognitione veſpertina rerũ in 8. Capreolus.

proprio genere, ſed cognitione etiam matutina, qua in eſſentia diuina res cognoſcit, poſſe intellectu diſtinguere, quæ in Deo ſunt vnum.

§. 3.

Soluuntur argumenta.

9. Ad 1. arg. Argumenta initio adducta facilè diſſoluuntur ex dictis q. 6. ar. 9. §. 3. Ad primum reſpõdimus ibi n. 20. notitiam intuitiuam, quę virtute eſt cõplexa poſſe plura obiecta concipere, & concipiendo diſtinguere. Quare, cum diuina ſubſtantia in ſua vnitate ſit virtute plura; beatum videre illam, ſicuti eſt, & dum illa videt, vt virtute plures, vtique eam diuidit concipiendo, vt diximus in 1. concluſione.

Ad 2. Ad ſecundum dicimus maiorem eſſe omnino falſam, vt videre eſt ex ijs, quæ diximus vbi ſupra ad 5. n. 21.

10. Ad 3. Ad tertium reſpondetur beatum non ſumere illam diſtinctionem in ordine ad creaturas: ſiue illa cognitio fiat cognitione veſpertina Dei, ſiue matutina, vt diximus ſupra n. 27. & inferius iterũ dicemus: ſumit igitur illam, tum ex virtuali multiplicitate entitatis diuinæ: tũ etiam ex ipſa vnitate diuinæ eſſentiæ cũ diuerſitate reali perſonarum, vt aduertit Suarius lib. 4. de Trinitate c. 4. n. 16. & dicemus inferius ar. vltimo.

11. Ad 4. Ad quartum iam reſpondimus in d. art. 9. n. 18. beatum in politia matutina hanc diſtinctionem facere ipſa ſua viſione beatifica, vt patet ex prima concluſione, & ſatis explicat Capreolus citatus ſupra cõcl. 3. At in politia veſpertina eam facere cognitione diſtincta à viſione beata, quam eſſe admittendam omnes fatentur.

12. Ad vltimũ. Ad poſtremum latè diximus in dicto articulo 9. numero 14. 15. 16. & 17. vbi oſtendimus Diuum Bernardum agere de diuiſione, quæ fit pluralitate conceptuum, atquè intellectionũ, quã beatus non habet, dum Deum beatificè intuetur. At tamen Deum intelliget obiectiue illum diuidendo; vno tamen, & eodem actu. Nec id oriri ex infirmitate intellectus, cum id etiam conueniat intellectui diuino, vt dicemus in ſequenti articulo. Vide, quæ diximus loco citato.

ARTICVLVS VII.

An diuinus intellectus eſſentiam à relationibus ratione diſtinguat?

Partem negantem in his terminis probauit Suarius lib. 4. de Trinitate cap. 4. num. 17. vbi docet Deum quidem ſuo intellectu non facere diſtinctionem inter relationes, & eſſentiam; bene tamen eam cognoſcere, vt factibilem à noſtro intellectu; & præterea eam obiectiue videre, dum ab intellectu creato efformatur. Eandem ſententiam probare debent, qui negant diuinum intellectum diſtinguere eſſentiam ab attributis, aut attributa inter ſe, quos retulimus ſupra quæſt. 6. art. 10. §. primo numero 1. nam vtrobique eſt eadem ratio. Vnde, quæ argumenta ibi fecimus, vt Deus ſuo intellectu attributa non diſtinguat, etiam probant Deum non diſtinguere eſſentiam à relationibus. 1. Auctores partis negantis.

Oppoſitam tamen ſententiam in noſtris terminis probauit Molina 1. p. q. 28. artic. 2. diſput. quinta poſt quartam concluſionem §. *petes vtrum comparatione.* Satis eſt de mente Torres in dict. quæſt. 28. art. ſecundo diſput. 3. in tertia parte illius ad ſecundum argumentum. Eandem probabunt, qui docuerunt attributa diſtingui per diuinum intellectum, quos citauimus in d. ar. 10. §. 2. quorum ſententiam ibi, vt veriorem ſecuti ſumus; vnde in hac quæſt. eãdem putamus eſſe veriſsimam. Ad cuius confirmationem, & defenſionem ſatis ſint, quæ eo in loco ſcripſimus, vbi vide. 2. Placet affirmatiua. *Torres.*

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum diſtinctio rationis inter relationes, & eſſentiam poſſit fieri ſine ordine ad creaturas?

§. 1.

Referuntur duæ oppoſitæ ſententiæ.

Quæſtio iſta ſolùm excitari ſolet circa diſtinctionem attributorum, de qua latè egimus ſupra q. 6. ar. 8. ſed non minus erit difficilis, ſi excitetur circa diſtinctionem rationis, qua eſſẽtia diſtinguitur à relationibus. Nec

Nec erit abſre illam de hac diſtinctione ſpecialiter excitare, vt expendamus quodnam ſit huius diſtinctionis fundamentum.

2. *Opinio negans.* De propoſitá quæſtione duæ poſſunt excogitari opiniones oppoſitæ. Prima negabit poſſe ab aliquo intellectu formari diſtinctionem rationis inter eſſẽtiam,& relationes ſine aliqua habitudine ad diſtinctionẽ,quæ eſt in rebus creatis inter eſſentiam, & perſonam principiumq; perſonale.Hanc opinionem non poſſunt non probare, qui abſolutè docent nullam diſtinctionem rationis fieri poſſe ſine ordine,& reſpectu ad diſtinctionem, quæ in creaturis reperitur: ita generaliter docueruntGodofredus, Durandus, Heruæus, Gerardus noſter, & noſter Argentina, Aiala,&Bellomontanus, quos allegauimus in dicta quæſt. 6.articulo octauo §. ſecundo numer.14. Quorum ſententiam non putat eſſe improbabilem Henricus ibi citatus. Ex qua generali doctrina infertur apud citatos doctores fieri nõ poſſe diſtinctionem rationis inter eſſentiam,& relationes ſine habitudine ad diſtinctionem, quæ eſt in creaturis. Fundamenta huius ſententiæ erunt illa ipſa, quæ poſita ſunt in dicto articulo 8.§.4,à numero 23.vſquè ad n.28.

3. *Qui probet partem affirmantem.* Oppoſitam tamen ſententiam in proprijs noſtris terminis probat Suarius libro quarto de Trinitate capite quarto numero 16. vbi docet intra ipſum Deum dari ſufficiens fundamentum, vt eſſentia à relationibus ratione diſtinguatur; quia ad hoc ſufficit ipſa realis diſtinctio perſonarum in ſuis proprietatibus cum vnitate in vna communi natura. Additque in hoc dari aliquod diſcrimen inter hanc diſtinctionem relationis ab eſſentia, & diſtinctionem attributorum,tum ab eſſentia, tum inter ſe: quoniam diſtinctio attributorum frequentius ſumitur per habitudinem, vel proportionem ad effectus, & proprietates habẽtes actualem diſtinctionem in creaturis;cum tamen diſtinctio relationis, & eſſentiæ ſumatur ab his tantum, quę intra Deum inueniuntur. Non eſt igitur dubium, quin Suarius eã probet ſententiã,quæ docet diſtinctionem iſtam eſſentiæ, & relationis poſſe fieri abſquè vlla habitudine ad creaturas. Nec longé eſt ab hac ſentententia Cumelius(quanuis in proprijs terminis non loquatur) 1.p.q.28.ar.2.q. 2. ad dubia parua pagin. 818. columna 1. dum ait diſtinctionem eorum attributorum quæ ordinem habent ad diſtinctionem perſonarum, ſumi ſolum in ordine ad intus. Cum vero diſtinctio eſſentiæ, & relationis talis ſit; vtiquè idem diceret de ea. Eandem etiam opinionem abſq; dubio probabunt,qui docuerunt diſtinctionem rationis inter attributa poſſe fieri abſque vlla habitudine ad creaturam per ſolam comparationem ad intra: quæ fuit opinio Scoti, & plurium aliorum,quos citauimus in d.ar.8.§.1.n. 2.3.&4.vbi oſtendimusD.Thomã huius eſſe opinionis,& Capreolum, quidquid Bellomontanus contradicat.Cum vero eadem ſit vtrobique ratio, & fortè maior in diſtinctione eſſentiæ,& relationũ (hæc enim omnium conſenſu eſt maior quam diſtinctio attributorum)profecto idem dicerent de hac diſtinctione. *Caietanus.* *Scotus.* *D.Thom.* *Capreol.*

4. *Placet affirmatiua.* Ego hanc poſteriorem opinionẽ puto eſſe non modo probabiliorem, ſed etiam veriſsimam; quam in diſtinctione attributorũ,vt veriſsimam probaui in d.ar.8.§.2. Sed,vt huius difficultatis reſolutio clarior euadat, quæſtionem excitabimus in ſingulis intellectibus, diuino ſcil.beato,& viatore: nam ab omnibus hanc diſtinctionem fieri poſſe in ſuperioribus oſtendimus.

§. 2.

Diuinum intellectum hanc diſtinctionem facere abſque habitudine ad creaturas.

5. *Quomodo diuinus intellect' hãc faciat diſtinctionẽ apud quoſdam* QVod attinet ad diuinum intellectum, aduerto quam plurimos docuiſſe diuinum intellectũ nõ diſtinguere attributa,niſi per habitudinẽ ad diſtinctionẽ, quæ eſt in creaturis: ita docuerunt Godofredus, Durandus, Heruæus,& alij, quos citauimus quæſt. 6. ar. 10.§.4.num.36. Neminem tamen inueni, qui formaliter docuerit Deum eſſentiã à relatione non diſtinguere ſine tali habitudine. Siquis tamen ita exiſtimauerit; vt prædictorum auctorum veſtigijs inſiſtat, ita rem declarabit; vt Deus ſe ipſum perfectiſsimè intelligens ſub illa vnitiſsima vnitate tam reali, quam formali, quam in re habet,

ſimul etiam intelligat creaturas, quas intelligendo ſe, in ſe cognoſcit: intelligẽdo autem illas, ſimul etiam intelligit in eis naturam actu diſtingui à perſona, & id, quod eſt commune, & communicabile pluribus, diſtingui ab eo, quod realiter eſt incommunicabile. Et inde veluti mouetur, vt quaſi ſupra ſe reflectens concipiat eſſentiam diſtingui à perſonis, perſonalibusque relationibus: tũ; quia eſſentia eſt: tum; quia communis eſt: nam prçcitati auctores hoc modo theologizarunt diuinum intellectum diſtinxiſſe attributa, vt videre eſt in d. ar. 10. §. 4. n. 36.

6. 1. Arg. ex Durando. Pro confirmanda hac theologizandi ratione expendet argumenta, quibus illi ſuum theologizandi modum confirmarunt. Primo igitur ex Durando argumentabitur: quoniam diſtinctio rationis, niſi ſit fictitia, debet habere fũdamẽtũ in re. At ſublata habitudine ad creaturas nullum illius diſtinctionis poteſt dari fundamentum in diuina eſſentia; vt quia in ſe ipſa ſit vnum quid cum ſuis relationibus, non ſolum actualiter, ſed etiam virtualiter. Oportet igitur, vt prius noſtro intelligendi modo in ſe ipſo concipiat creaturas; & in illis, vt ſimul concipiat diſtinctionem naturæ à ſuppoſito, & communis à proprio; vt inde veluti moueatur, vt concipiat diuinam ſuam entitatem, quatenus eſt eſſẽtia, ratione diſtingui à ſe ipſa, vt eſt relatio, & proprietas perſonalis.

7. 2. ex Heru. Secundo argumentabitur ex Heruęo quoniam circunſcripta habitudine ad creaturas nulla poteſt dari in diuina eſſentia diſtincta ratio intelligibilitatis, qua per intellectum aliter concipiatur, vt eſſẽtia, & aliter, vt relatio: etenim diuina eſſentia in ſe eſt ſummè vna, nullã in ſe habens diſtinctionem intelligibilitatis, ſi omnem habitudinem ad creaturas auferamus.

8. 3. ex Durãd. Tertio poterit arguere ex Durando: quoniam diſtinctio rationis inter eſſẽtiam, & relationem dicit aliquam imperfectionem; cum enim dari non poſſint duo infinita; arguit alterum extremorum non eſſe infinitum, quod imperfectionem denotat. Iam vero, quod imperfectionem dicit, non poteſt reperiri in diuinis, niſi prout Deus terminat habitudinem creaturæ.

9. 4. ex God. Poſtremo ex Godofredo argumentabitur: quoniam intellect⁹ diuinus non ob aliam cauſſam diſtinguit ideas per habitudinẽ ad creaturas, niſi, quia nullum fundamentum diſtinctionis inuenit in diuina eſſentia ſublata habitudine ad eas. Ergo ob eandẽ cauſſam non diſtinguet eſſentiã á relationibus, niſi per habitudinem ad res creatas. Hæc ſũt, quæ pro hac opinione adduci poſſunt.

10. Expoſita ſẽtẽtia eſt vera. Oppoſita tamen ſentẽtia eſt omnino tenenda: intellectum ſcilicet diuinum diſtinguere eſſẽtiã à relationibus abſq; vlla habitudine ad diſtinctionem, quæ eſt extra: ſicut etiam diſtinguit attributa abſquè vlla tali habitudine, vt dixim⁹ in d. q. 6. ar. 10. §. 4. eadem enim ratio militat in vtraque diſtinctione. Vnde noſtra iſta opinio ſatis erit ad mentem Henrici, Scoti, Bachonij, & eorum, qui docent diuinum intellectum diſtingere attributa nõ per ordinem ad extra, ſed ad intra. Nobiſcum conſentit Bellomõtanus, qui idem ſentit, ſi ſupponatur diuinum intellectum hanc diſtinctionem facere, vt patet 1. p. diſput. 118. cap. 3. n. 8. vbi admiſſa illa opinione putat diuinum intellectum diſtinctionem iſtam facere non poſſe cum habitudine ad diſtinctionem, quæ eſt extra in creaturis. In quo conſentiunt Henrricus, Scotus, Bachonius, Alexander de Sancto Elpidio, Gerard⁹, Capreolus, Torres, & Molina, quos citauim⁹ in d. ar. 10. §. 4. n. 49.

11. Et omiſsis argumentis Bellomontani; quia ſenſum aduerſariorum non impugnant, vt aduertimus in d. §. 4. n. 44. illa argumenta habent efficaciam quæ ibi aduximus num. 45. cum ſequẽtibus. 1. Confirm. Nam oppoſita ſententia ſine ſolido fundamento ligat diuinum intellectum habitudinę non ſatis conſentanea cum diuina perfectione. Deinde; quia in Secunda. diuina entitate datur ſufficiens fundamentum, vt diuinus intellectus eſſentiã à relationibus diſtinguat: datur enim virtualis diſtinctio inter ea, vt diximus ſupra articulo quinto. Quo ſuppoſito deſtruitur fundamentum aduerſarię ſẽtentiæ

12. Tertia. Tertio; eſſentia abſquè vlla habitudine ad creaturas eſt communicabilis, relatio vero incommunicabilis: igitur diuinus intellectus id intelliget abſquè vlla habitudine ad creaturam: & per

& per conſequens ſine ea diſtinguet eſſentiam à relatione: maximè, cũ in illa diuina entitate habeat ſufficiens diſtinctionis fundamentum, vt diximus. Denique opinio contraria falſis fundamẽtis nititur, vt facilè quis intelliget ex ſolutionibus argumentorum.

13 *Ad 1. & 2. arg aduerſariorum.* Nam in primo, & ſecundo falſum eſt in diuina eſſentia non dari fundamentũ diſtinctiõis ſublata habitudine ad creaturas, vt diximus. Vide in d. ar. 10. §. 5. num. 54. & 55.

Ad 3. Ad tertium falſum eſt diſtinctionem rationis neceſſariò importare imperfectionem, vt contra Durandũ iam oſtẽdimus in d. §. 5. num. 56.

Ad poſtremum. Ad poſtremum diximus ibi num. 57. diſparem eſſe rationẽ inter diſtinctionem, id earũ, & diſtinctionẽ, aut attributorum, aut eſſentiæ cũ relationibus. Et ita cõcludendũ eſt intellectũ diuinũ hãc diſtinctionẽ facere abſque vlla habitudine ad extra, ſed ſolum ad intra.

§. 3.

Intellectum diuinum hanc diſtinctionem facere independenter ad diſtinctionem realem perſonarum.

14 *Diſtinctionem rationis ſumi ex diſtinctione aliqua reali. Godofr. Durand. Heruæus. Gerard. Argent. Cumelius.*

Poteſt quis inquirere, vnde nam diuinus intellectus ſumat fundamentum diſtinctionis inter relationem & eſſentiam. Ratio dubitandi ſumitur ex doctrina quorundam Theologorum, qui putant diſtinctionẽ rationis ex ſua natura vendicare ſibi, vt non ſumatur, niſi ex aliqua diſtinctione reali. Quam doctrinã probauerũt Godofredus quodlibet. 7. q. 1. Durãdus in primo d. 2. q. 3. n. 15. & 17. Heruæꝰ ibi q. 3. maximè ar. 3. §. *ad cuius euidentiã.* Gerardꝰ noſter ibi q. 2. ar. 3. §. *ad euidentiam primi*, pag. 144. col. 2. & pag. 145. col. 1. latè noſter Argentina in primo d. 6. q. 1. ar. 3. & 4. Bellomontanus prima parte diſp. 117. cap. 3. num. 8. & 9. Cumelius 1. p. q. 28. ar. 2. q. 2. ad dubia parua pag. 818. col. prima. Ex qua doctrina doctiſsimi Theologi moti ſunt, vt dicerent diuinum intellectum non diſtinguere attributa, niſi per habitudinem ad diſtinctionẽ realem emanationum, atque perſonarum. Idem igitur poterit quis dicere de diſtinctione eſſentiæ, & relationis, vt nequeat fieri à diuino intellectu, niſi per habitudinem ad realem diſtinctionem perſonarum.

15 *Reiicitur opinio.* Sed hæc opinio, & falſo nititur fundamento, & in ſe non videtur mihi neceſſaria. Primum patet; quia doctrina, qua nititur, falſa eſt, vt latè oſtendimus q. 6. art. 8. §. 4. num. 30. cum Capreolo, Aiala, Soncinate. imò cum D. Thoma, quos ibi citauimꝰ. Quibus addo Henricũ quodlibet. 5. ad finẽ litera C. Quòd verò illa opinio non ſit omnino neceſſaria, ex eo patet; quoniam diſtinctio virtualis inter eſſentiam, & relationes fortè antecedit noſtro intelligendi modo diſtinctionẽ realem perſonarũ, earumq; emanationẽ; etenim noſtro intelligendi modo fœcunditas diuinæ naturæ prius intelligitur, quàm emanationes perſonarũ, earumq; diſtinctio. Vnde prius cõcipitur eſſentia, vt virtutẽ continens relationes, quod non datur ſine aliqua diſtinctione eſſẽtię, & relationũ. Vide in d. q. 6. ar. 10. §. 4. n. 52. & 53. Quare puto ſatis probabile intellectũ diuinum noſtro intelligendi modo eſſentiã à relationibus diſtinxiſſe independenter à diſtinctione reali perſonarũ: quanuis illarum diſtinctio cũ vnitate eſſentiæ ſatis etiã fuerit ad faciendam illam diſtinctionẽ.

16 *Vera reſol.* Dicimus igitur intellectũ diuinũ noſtro intelligendi modo eſſentiam à relationibus tunc 1. diſtinxiſſe; cum primò concepit diuinã entitatem in ſe actualiſsimam, & vnitiſsimã cũ virtuali multiplicitate abſoluti, & relatiui: idq; ſua beata viſione, quatenus virtute eſt apprehenſiua, & iudicatiua veritatũ, quas Deus de ſua eſſẽtia cognoſcit. Vide, quæ diximus in d. q. 6. ar. 10. §. 6. nu. 64. & 69. An verò illam diſtinctionẽ faciat actu intelligendi directo, aut actu veluti reflexo. Vide in d. q. 6. ar. 10. §. 7. per totũ.

§. 4.

Intellectum beati etiam facere hanc diſtinctionẽ abſque habitudine ad creaturas.

17 *Quorundã opinio.* Cum intellectꝰ beati in patria etiã diſtinguat eſſentiã à relatione, vt latè oſtendimus q. 6. ar. 9. Inquirẽdum eſt an iſtam diſtinctionẽ faciat cũ habitudine ad diſtinctionem, quæ eſt in creaturis? Affirmabũt Godofredus, Durandus, Heruæus, Gerardus, & Argentina; cum hanc ſentẽtiam probent de diſtinctione attributorũ. Cum quibus cõ-

ſentit Bellomontanus, ſi ſemel ſupponatur beatum illam diſtinctionom facere. Idem igitur dicẽt de diſtinctione rationis inter eſſentiam, & relationes. Fundamenta retulimus §. 2.

18 *Vera reſolutio. Henricus.* Nos iſtam quæſtionẽ reſoluimus ſupra q. 6. ar. 10. §. 3. ad vltimũ argumentũ nu. 27. vbi cum Henrico quodlib. 5. q. 1. & cum alijs oppoſitam ſententiam probauim⁹, ſi ſermo ſit de diſtinctione, quã beatus facit viſione beatifica, qua videt Deum. Nam, cum virtualis diſtinctio inter eſsẽtiam, & relationes reperiatur in diuina eſsentia ante omnem habitudinẽ ad creaturas, vt diximus ſupra ar. 5. §. 3. ſicut enim illa in eſsendo non pẽdet à tali habitudine; ita nec pendebit in intelligendo. Nam nec lumen gloriæ in illuminando ipſam virtualem diſtinctionẽ: nec diuina eſſentia ſuffecta loco ſpeciei intelligibilis in repræſentando pendet à tali habitudine. Id ipſum dicimus de diſtinctione, quam inter eſſentiam, & relationes poteſt facere beatus in politia matutina in ſenſu tertiæ concluſionis articuli ſexti huius quęſtionis

19 Idem dicẽdum erit de eadem diſtinctione, ſi fiat à beato in politia veſpertina iuxta ſecundam concluſionẽ articuli ſexti præcedentis per ſcientiam infuſam: hanc enim ſcientiam non pendere ab vlla habitudine ad creaturas iam oſtendimus ſupra q. 6. art. 9. ad vltimum argumentũ n. 28. Vbi etiam aduertimus diſtinctionẽ iſtam ſine tali habitudine fieri non poſſe, ſi beatus hãc diſtinctionem faciat ſciẽtia ſibi cõnaturali: quia hæc dependet à phantaſmatibus. Vide ibi.

§. 5.

Quid dicendũ ſi de diſtinctione facta à viatore.

20 *Reſoluitur dubitatio, cum diſtinctione.* QVod attinet ad intellectũ viatoris diſtinguentẽ eſſentiã à relationibus, eadem dicimus, quæ de eo attributa diſtinguente diximus q. 6. ar. 8. §. 2. n. 8. cũ ſequentibus. Etenim ſi ſermo ſit de illo intellectu modo ſibi cõnaturali diuina intelligente; ille nõ poterit eſſentiã diſtinguere à relationib⁹, ſine habitudine ad diſtinctionẽ; quã inuenit in rebus creatis. Nam licet lumine naturali nequeat cognoſcere myſteriũ Trinitatis; illo tamen cognito per fidem non concipit terminos illius, niſi modo ſibi cõnaturali. Vnde diuinam eſſentiã concipiet, ſimiliter, & relationes perſonarũ ad modum, quo hæc inuenit in rebus. Quare, niſi ex rebus creatis cognoſcat eſſentiã diſtingui à perſonis, nõ poterit diuinã eſſentiam à perſonis diſtinguere, vide, quæ diximus in d. ar. 8. §. 2. concl. 2. n. 9.

Porrò ſi ſermo ſit de viatore diuinitus eleuato, vt altiori modo diuina intelligat, & abſq; cõuerſione ad phantaſmata, per ſcientiã ſcilc. per ſe infuſam; ille poteſt eſſentiã diſtinguere à relationibus abſq; vlla habitudine ad res creatas. De quo vide in d. ar. 8. cõcl. 4. nu. 16. Et inde inferes nõ eſſe per ſe, & abſolutè neceſſariũ, vt intellectus viatoris hãc diſtinctionẽ faciat per habitudinem ad diſtinctionem, quæ in creaturis reperitur. Vide in d. ar. 8. concl. 3. n. 15. & 22. 21

Ex quibus iam patet reſolutio totius quæſtionis: nec eſſe probãdam partem negatiuã, ſi abſolutè proferatur. Fundamenta illius diſſolues ex dictis in d. art. 8. §. 4. à nu. 30. Et hæc de iſta quæſtione ſatis dicta ſint. *Reſolutio.*

QVÆSTIO XIII.

De mutua incluſione, & prædicatione, eſſentiæ cum perſonis.

POST diſputationẽ diſtinctionis, quę datur inter eſſentiã, & relationes, conſequitur diſputatio de mutua incluſione eſſentiali eſſentiæ, & relationu, atq; de mutua illarum prædicatione. De quo tria ſunt inquirenda. Primo inquirendũ eſt, an eſſentia in ſua ratione quidditatiua includat relationẽ? Secundo, an relatio eſſentialiter includat eſſentiã? Tertio; quomodo eſſentia & relatio de ſe mutuo prædicentur.

ARTICVLVS I.

An eſſentia in ſuo eſſentiali conceptu includat relationem.

§. 1.

Explicatur duplex ſenſus quæſtionis.

EX dictis ſupra q. 6 in præfatione colligitur quęſtionẽ iſtã in duplici ſenſu excitari poſſe; ſicut in duplici excitata eſt in eſſentia reſpectu attri- 1

butorum

butorū, vt patet ex q.7.8.& 9. Poteſt igitū quæſtio iſta excitari de eſſentia, & relatione, vt concipiuntur à nobis. Altero modo, prout illa ſūt à parte rei. Et quāuis Bellomontanus 1.p.diſp.119.c.2.nu. 6. §. *Reſpondēt aliqui*, putet quæſtionem illam vanā eſſe, & loquutionē ineptam, ſi intelligatur in poſteriori ſenſu; vt quę ſupponat aliquid poſſe eſſentialiter includi in diuina eſſentia, vt eſt in ſe, & extra intellectum: vt quia in ea, vt ſic non detur aliud, & aliud, ſed omnia ſint vnū omnino indiſtincta, & actualiter, & virtualiter: tamen ſententiā Bellomontani, vt ſingularē, & cōtra omnes alios reiecimus ſupra q.7.ar.1.§.6.n.47.& 48. Nā quāuis in Deo omnia actualiter ſint vnū tam realiter, quàm etiam formaliter, vt contra Scotū verius exiſtimamus: tamē illa ſūma actualis vnitas non excludit, ſed includit virtualem pluralitatē, & diſtinctionem, vt cū cæteris omnibus cōtra Bellomontanū oſtēdimus ſupra q.5. & 6. vtrobiq; ar.6. idq; ex doctrina Dionyſij, & Auguſtini, de quo etiā diximus. ar. 5. huius quæſtionis.

Quæſtio nō eſt vana cōtra Bellōmōtanū.

2 In quo ſenſu detur locus quæſtioni.

Admiſſa autem diſtinctione virtuali in illa vna ſimpliſsima Dei perfectione, iam datur locus ad inquirendum, an in eſſentia relatio eſſētialiter includatur? Sicut etiam relictus fuit locus, vt inquireremus, an in eſſentia eſſētialiter includerentur atrributa, & in vno attributorum cætera. Et quanuis Molina 1.p.q. 28.ar.2. diſp.4. paulo ante finem exiſtimet loquutionem non eſſe ſatis caſtam; vt quia includere propriè loquendo ſit continere addendo; tamen cum de ſenſu conſtet, non eſt de nomine contendēdum. Iam veró apud theologos idem eſt aliquid eſſentialiter in alio includi, atq; eſſe de eſſentiali illius ratione. Quare cum inquirimus, an eſſētia includat eſſentialiter relationem, nihil aliud inquirimus, quàm vtrum relatio ſit de ratione quidditatiua eſſentię. Vnde grauiſsimi Theologi priori illa loquendi phraſi vtuntur, vt Fonſeca in 7. Metaphyſ. c.8. q. 2. ſect.7. litera F. & Suarius lib.1. de eſſentia Dei cap.13. in tit. & communiter alij.

Fonſeca. *Suarius.*

3 Dubitatio incidens.

Illud tamen eſt ſcitu dignisſimum; an poſsit aliquid eſſe de eſſentia diuinæ eſſentiæ, vt eſt in ſe; non verò, vt concipitur à nobis? Vel è cōuerſo, an aliquid poſsit eſſe de ratione eſſētiæ, vt à nobis cōcipitur; n verò, vt eſt in ſe? Cuius dubitationis reſolutio plurimū valet, vt has duas quæſtiones diſtinguam*. Affirmare debet Fonſeca loco citato: quia docet attributa eſſentialiter nō includi in eſſentia, prout à nobis concipiūtur; cū tñ à parte rei in ea eſſentialiter includātur. Idem igitur dicet in noſtra quæſt. nam fundamentum vtrobiq; habet locum: ſi enim attributa, & cum eſſentia, & inter ſe ideo à parte rei ſe ſe mutuo eſſentialiter includūt; quia omnia ſunt ipſa diuina eſſentia, vt ait Fonſeca: vtiq; cū relatio etiam ſit ipſa diuina eſſentia; includetur eſſentialiter in illa. Cū Fonſeca concinit Suarius lib.1. de eſſentia Dei c.14.n.8. dum ait hanc eſſe falſam, *Sapientia eſt iuſtitia*, ſi Sapientia, & iuſtitia expēdantur, prout concipiuntur à nobis: cū tamen ſit veriſsima, prout illa in ſe ipſis ſunt. Ego puto oppoſitum eſſe dicendū; quod colliges ex dictis ſupra q. 9. ar. 2. §.4. in 3. demonſtratione. Et ſtatim plura de hoc dicemus.

Opinio affirmans.

Oppoſitum placet.

§. 2.

Refertur opinio affirmans.

4 Eſſentiam eſſentialiter includere relationes quidam affirmant.

Quæſtio iſta etiā inter Thomiſtas eſt cōtrouerſa: nā eorū aliqui in partē affirmatiuā deſcendunt aſſerētes eſſentiā in ſe eſſentialiter includere relationes. Hāc vt veriorem probat Bañes 1.p.q.28.ar.2.dub 3. ad 6. & vltimum argum. pag 112. in fine. Tribuitur hæc ſentētia Caietano ibi ad 3. D. Thomæ, & q.32.ar.1. Eandē opinionē probat Valentia 1.tom.diſp.2.q.4. punct. 1.pag. 766. dum ait perſonas eſſe de ratione, & quidditate diuinæ eſſentiæ, nō eſſe tñ poſſibilē affirmat Cumelius in d.q.28.ar.2. q.3. ad finē corporis, ſatis eam inſinuat Sotus in 4.d.49.q.3 ar 3. poſt 2. concl 6. *ſcio quidem*, & clarius §. *dico ergo eſſe duo*.

Banhes. *Valentia.* *Cumelius.* *Sotus.*

5 1. Argum.

Hanc ſentētiam multis confirmat Banhes. Primo auctoritate D. Thomę in d. q.28.ar.2.ad 3. dū ait, *in ij, à perfectione diuini eſſe contineri, & Verbū intelligibiliter procedens, & principium Verbi ſicut, & quæcunq; ad eius perfectionem ſpectant.*

2. Argum.

Secūdo quoniam ſi diuinæ relationes non pertinēt intrinſecè, & eſſentialiter ad diuinam eſſentiam. Ergo pertinent extriſecè, & accidentaliter. Quod eſt falſum.

Tertium. Tertiò; diuina eſſẽtia neſſariò eſt Pater. At eſſe Patrem non conuenit illi, vt paſsio, nec vt modus diſtinctus ex natura rei. Ergo cõuenit ei neceſſariò, intrinſecè, & eſſentialiter.

6 Quartum. Quartò; quidquid eſſentialiter cõpetit diuino eſſe, etiã eſſentialiter cõpetit diuinæ eſſentię. Sed diuino eſſe (vt pote infinito) eſſentialiter cõpetit eſſe Patrẽ, & Filiũ, & Spiritum Sanctũ. Ergo id ipſũ eſſentialiter competit diuinæ eſſentiæ. Maior ſupponitur. Minor ꝓbatur: quia aliàs diuinum eſſe non eſſet intrinſecè, & eſſentialiter infinitum; ſi quidem intrinſecè, & eſſentialirer non eſſet Trinitas, quæ eſt maxima perfectio.

Quintum. Quinto; ſi diuina eſſentia eſſẽtialiter nõ includit diuinam perſonam illa nõ ſubſiſteret per aliquid intriſecum, & eſſẽtiale ſibi: etenim non ſubſiſtit, niſi per hoc, quod in tribus perſonis habet ſubſiſtentiam: Nec enim datur quarta ſubſiſtentia. Ergo ſi illas tres ſubſiſtentias eſſentialiter non includit; vtique ex ſua intrinſeca ratione non ſubſiſtit.

7 Sextum. Sexto; ſi eſſentia eſſentialiter non includeret relationes, & perſonas, poſſet per diuinã potentiã videri ſine perſonis. Quod thomiſtę negãt. Hęc ex Bañes

Septimum. Septimo; alij ſic arguunt. Relationes, & re, & ratione formali ſunt idem cũ eſſentia. Ergò eſſentialiter includuntur in ea. Antecedens patet ex quæſtione præcedente. Conſequentia probatur; quoniam, quod eſt illi re, & ratione formali cum altero, non poteſt non eſſe de eſſentia illius: ideo enim diximus attributa eſſe de eſſentia ipſius eſſentiæ, quia cum ea ſunt idem, & realiter, & formaliter.

Octauũ. Octauo; de eſſentia Dei eſt, quod ſit Trinus: nec enim hoc illi accidit. Ergo relationes ſunt de eſſentia Dei, & percõſequens erunt de eſſentia ipſius eſſentiæ.

Confirmatur; quoniã eſſentiale eſt eſſentiæ eſſe in tribus perſonis. Ergo tres perſonæ eſſentialiter includũtur in ipſa eſſentia.

Confirmatur 2. quia maior eſt identitas inter eſſentiam diuinam, & Trinitatem, quàm inter hominẽ, & animal. Sed animal eſt de eſſentia hominis. Ergo eſſe Trinum eſſet de eſſentia Dei.

8 Nonũ. Nono; Hæc propoſitio, *Deus eſt Pater*, eſt per ſe ex D.Thoma 1.p. q.39.art.6.ad 2. in Deo enim nihil eſt per accidens, Ergo Pater; eſt de eſſentia Dei, & per conſequens erit de eſſentia ipſius eſſentiæ.

Decimũ. Decimo; paternitas eſt de eſſentia Patris: quia illũ formaliter cõſtituit. Ergo eſt de eſſentia Dei: quia Pater nõ habet aliã eſſentiam, niſi eſſentiam Dei. Erit ergo de eſſentia ipſius eſſentiæ.

Vndecimũ. Vndecimo; perſonę ab eſſẽtia formaliter, & ex natura rei nõ diſtinguũtur: vt contra Scotum iam oſtendimus. Ergo ſunt de adæquata ratione eſſentiæ.

9 Poſtremũ. Poſtremo; Valentia, vbi ſupra id cõfirmat cõnullis Patrũ auctoritatibus. 1. eſt D. Athanaſij in oratione contra Sabellij Gregales pag. 98. litera B. vbi explicans propriam, & adæquatã rationẽ diuinitatis ita ait: *Vniuerſa plenitudo; & integritas Deitatis eſt Pater, vt Pater; Filius, vt Filius. Idem de Spiritu Sancto eſt exiſtimandũ.* Athanaſi. Quòd ſi diuina eſſentia eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, vt tales ſunt. Ergo Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſunt de ratione eſſentiæ diuinæ. Idẽ Athanaſius ſermone 4. cõtra Arianos nõ longè ab initio dicit, *ipſam proprietatẽ Patris eſſentiã Filij conſtituere.* Gregorius etiã Naziãzenus oratione in ſancta lumina §. *quoniam autẽ ſermone*. pag. 364. col. 1. ita ait: *Vnũ in tribus diuinitas eſt, & tria vnũ: ea inquam, in quibus diuinitas eſt, vel (vt magis propriè dicam) quæ diuinitas eſt.* Idem in Epiſtola ad Euagrium Monachũ: Cũ enim obieciſſet diuinã eſſentiam videri compoſitam, ſi ex tribus perſonis conſtat: nequaquam negat illam ex tribus perſonis conſtare, ſed alijs modis conatur defendere eam nihilominus non eſſe cõ
10 poſitam. Additque Valentia õnes alios Orthodoxos Patres, cum fatentur eſſentiam vnam, & vnum Deum eſſe tres perſonas, procul dubio intellexerunt eſſentiam intrinſecè, & eſſentialiter eſſe tres perſonas; quia in Deo nihil ineſt extrinſecum, vel accidentarium ſuę eſſentiæ. Quibus verbis recurrit ad fundamentum Banhes, & aliorum. Hec inuenire potui pro hac ſententia affirmãte.

§. 3.

Eligitur opinio negans, tanquam veriſsima.

11 Vera opini. Sententia, quæ negat relationes, & perſonas eſſe de eſſentia diuinæ eſſentię, eſt inter theologos maximè cõmunis. Ex nouiorib⁹ eã ꝓbãt Torres de

Torres. de Trinitate q. 39. ar. 6. diſp. vnica concl. 3. fol. 151. col. 3. quam etiam vno verbo tetigit q. 28. ar. 2. diſp. 3. in 3. argum. contra quartam, fol. 56. col. 2. in fine, Molina ibi diſp. 6. concl. 3. Suarius lib. 4. de Trinitate cap. 5. n. 2. & in Metaph. diſp. 30. ſect. 6. n. 9. in fine, Bellomontanus 1. p. diſp. 121. c. 4. nu. 14. Præceptor Franciſcus à Chriſto in 1. d. 1. q. 6. in fine, expreſſè Ferrarienſis 2. contra Gentes cap. 9 §. *aduertendum tamen*, Cumelius etiam 1. p. q. 28. ar. 2. q. 3. concl. 4. nam quamuis ibi in fine corporis dicat oppoſitam ſententiam non carere probabilitate; hanc tamen negantem ſimpliciter probat, & defendit. Pro eâdem ſẽtentia ſtant antiquiores theologi: pro ea abſque dubio ſtat noſter Ægidius in 1. d. 34. 1. p. q. 2. fol. 176. col. 4. litera P. vbi expreſſè docet *rationem relationis ita eſſe aliam à ratione eſſentiæ, vt ratio relationis, & proprietatis non includatur in ratione ſubſtantiæ.* Idem docuit noſter Argentina in eâdem diſtinctione 34. q. vnica, §. *Tertio dico.* Pro eâdem ſtat Henricus: ſi attentiùs legatur quodlib. 5. q 6. litera X. in reſponſione ad argumenta: vult enim eſſentiam, & relationem ſumi vel ſecundum nomina primæ intentionis (id eſt quatenus ſunt res) vel ſecundùm nomina ſecundæ intentionis, id eſt ſecundũ rationes ſuorum prædicamẽtorum, ſecundúm quas eſſentia eſt eſſentia, & ens abſolutum, & relatio eſt relatio, & ens ad aliud. Priori modo (inquit) & eſſentia includitur in relatione, & relatio in eſſentia; quia eſt vna, & eadem res. Poſteriori autem modo relatio non includitur in ratione eſſentiæ; quia rationes formales ſunt diſtinctæ.

Margin: Fr. Franc. à Chriſto. Cumelius. Ægidius. Argentina. Henricus.

12. Non eſt igitur, cur dubitandum ſit de mente Henrici. Nec etiam puto dubitandum eſſe de mente D. Thomæ. Nam cum noſtram probaſſe ſententiam ferè omnes affirmant: quod ex pluribus illius locis facilè oſtendi poteſt. Etenim 1. p. q. 33. ar. 3. ad 1. verbis expreſsis docet in diuinis *propria non eſſe de conceptu communium.* Clarius id docet de potentia q. 8. ar. 2. ad 6. dum ait: *hanc prædicationem (eſſentia eſt paternitas) non eſſe per ſe perſeitate prædicabili; quia paternitas non prædicatur de eſſentia ſecundùm propriam rationem.* Et addit *illam prædicationem eſſe veram per realem identitatem.* Expreſsioribus verbis id declarat in 1. d. 33. q. 1. ar. 1. dum aſſerit, *reſpectum relationis non pertinere ad rationem eſſentiæ, nec eſſe de intellectu illius.* In ſolutionibus argumentorum ſæpè aſſerit *diffinitionem eſſentiæ, & relationis eſſe aliã, & aliam*: aliam inquam, & aliam: non vt ratio inferioris eſt alia à ratione ſuperioris; ſed quia ratio vnius condiuiſa eſt à ratione alterius, vt declarat ibi ad 5. Deniquè 1. p. q. 28. ar. 2. docet *nominẽ eſſentiæ non importari reſpectum*: importaretur autẽ, ſi eſſentia in ſua ratione quidditatiua relationẽ includeret. Quæ autem ex D. Thoma objiciuntur in 1. & 9. argumento, explicabuntur in ſolutionibus argumentorum.

Margin: D. Thom.

Sed & Scotus cum ſuis nobiſcum cõſentit. Nam in 1. d. 2. q. 7. litera HH. poſtquam docuit id dici idẽ formaliter cũ alio, quod in ſua ratione per ſe primo modo illud includit, ita ait: *In propoſito eſſentia non includit in ſua ratione formali proprietatem ſuppoſiti.* Et hanc eſſe Scoti ſententiam affirmat, & probat Herrera 1. tom. diſp. 8. q. 9. concl. 1. pag. 181. col. 1. Rada 1. tomo controuerſia 4. concl. 3. pag. 55. col. 2. in fine, & inferius §. *ex his ſequitur*, pag. 57. col. 1. & hæc eſt recepta ſententia inter Scotiſtas. 13.

Margin: Scotus. Herrera. Rada.

Et abſque dubio hæc fuit ſententia Caietani 1. p. q. 39. ar. 6. ad 2. D. Thomæ: vbi concilians duos D. Thomæ locos; in quorum altero negat hanc propoſitionem *eſſentia eſt paternitas* eſſe per ſe; in altero id affirmat; concludit illam propoſitionẽ non eſſe per ſe perſeitate formali, bene tamen perſeitate identica. Quibus verbis ſatis explicat paternitatem eſſentialiter non includi in eſſentia: ſi enim eſſentialiter includeretur in ea; vtique de ea verè, & propriè prædicaretur per ſe primo modo. Nec oppoſitum docuit, aut in 1. ar. eiuſdem quæſtionis 39. §. *ad euidentiam horum*, aut q. 27. ar. 2. ad 3. D. Thomæ. Nam in illis locis non agit de eſſentia, vt comparatur ad relationem, ſed de illa vna diuinæ entitatis perfectione, quæ vnitiſsima, & eminenti quadã vnione continet in ſe quidquid in diuinis abſoluti eſt, & relatiui, vt benè aduertit Molina vbi ſuprà, & ſtatim dicemus. Vnde non eſt, quod Cumelius cum nonnullis alijs dicat Caietanum in hac quæſtione fuiſſe variũ. 14

Margin: Caietanus.

Hanc negatiuam ſententiã puto eſſe 15

verij-

Diuina entitas 2. modis cõſideratur. veriſsimam, & omnino tenendam. Sed vt illius veritas magis appareat, præmittendum eſt diuinam entitatem, ſiue ſubſtantiam duobus modis poſſe conſiderari. Vno modo adęquatè in ſua veluti totalitate, & quaſi integritate actuali, tam reali, quàm formali, quam habet à parte rei; quatenus ſcilicet eſt vna, & trina, iuxta illud Eccleſiæ in hymno de corpore Chriſti ad matutinum: *Te trina Deitas, vnaque poſcimus*: ita enim eſt vna illa diuina entitas, vt ſit Trina; non quod ſit ter vna (nec enim in ſe recipit numerum, vt ait D. Thomas 1. p. q. 31. ar. 1. ad
D. Thom. 4.) ſed quia eſt vna in tribus perſonis, & eadem realiter cum tribus relationib⁹ perſonalibus. Vnde illa diuina ſubſtantia in ſe ipſa *eſt vna ſumma res, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus*, vt diffinit Concilium Lateranenſe in cap. *damnamus*, de ſumma Trinitate. Ex quo infertur, vt cum illa ſumma vnitate ſtet realis trinitas, vt idem Concilium ibi definit. Ob quam rationẽ Magnus Dionyſius de diuinis nominibus c. 2. illam vnitatẽ diuinæ ſubſtantiæ appellat diſcretam; diſcretionem verò vocat vnitam. Et in hoc poſitum eſt myſterium huius ſupereminẽtis vnitatis; quod Dionyſius mirum in modum extollit, & Cõ-
Concil. Lateran. cilium Lateranenſe vocat incomprehenſibile. Itaque diuina entitas in ſe ipſa à parte rei ita eſt realiter vna, vt Trinitate ſit diſcreta: quia ſcilicet illa vna ſumma res veraciter eſt tres perſonæ. Ex quo infertur, vt in ſe ipſa veraciter ſit entitas quædam formaliter abſoluta, & formaliter relatiua.

16. Dionyſius. Hinc eſt, vt Dionyſius illam entitatẽ theologozauerit ſub vna quadam Deitatis veluti integritate, ac totalitate, dũ ipſam Deitatem ita adæquatè conſideratam appellat totam Deitatem, integrãm Deitatem, & omnem Deitatem; ita enim ſcribit in d. c. 2. in principio: *igitur hoc quidèm, & in alijs inquiſitum à nobis eſt demonſtratum, omnes ſemper Deo conuenientes Dei denominationes, non particulariter, ſed in tota, & perfecta, & integra, & prima Deitate ab eloquijs laudari, & omnes ipſas ſimpliciter abſolutè, & inobſeruatè totaliter vniuerſæ totalitati perfectè & omnis Deitatis apponi*. Ecce Magnus Dionyſius diuinitatem, quæ tres perſonas includit, imò, quæ veraciter eſt tres perſonæ appellat totam integram, perfectam Deitatis totalitatem, imò omnem Deitatem. Et ſtatim non ſemel, ſed iterum, & iterum Deitatem trium perſonarum appellat *totam Deitatem*. Et explicans illa verba Ioãnis 10. *Ego, & Pater vnum ſumus*, ita ſcribit: *Neminem arbitror ex ijs, qui in diuinis eloquijs rectißima, piaq; intelligentia ſunt enutriti, huic ſententiæ contradicturum; quod diuina omnia iuxta exactiſsimam rationem toti diuinitati inſunt*.

Ex his patet diuinam ſubſtantiam à nobis rectiſsimè, & catholicè cõſiderari poſſe in quadã veluti integritate, & totalitate, in qua ita eſt vna ſumma res, vt veraciter ſit Trinitas: ſiue trina in hoc ſenſu, quia illa vna ſubſtantialiter exiſtens realiter eſt tres relationes, & tres perſonæ. Et ſatis ad mentem Auguſtini ſermone 63. de Verbis Domini c. 2. vbi poſtquam explicauit trinitatem ita eſſe vnum Deum, vt Filius non ſit Pater, & Pater non ſit Filius, & Spiritus Sãctus non ſit Pater, & Filius; hanc trinitatem appellauit diuinitatem, ita ſcribens: *Hanc ergo ineffabilem diuinitatem apud ſe ipſam manentem*. Caietanus igitur 1. p. q. 39. ar. 1. §. *Ad euidentiam horum*, rectiſsimè conſiderat in Deo vnam rem non purè abſolutam, nec purè reſpectiuam, ſed eminentiſsimè (formaliter tamen) habẽs in ſe, & quod eſt abſoluti, & quod eſt reſpectiui. In quo probatur à cæteris theologis, ſi ſermo ſit de diuina ſubſtantia, vt res eſt. Quanuis autem Scotiſtæ in illa vna re, quæ realiter, & abſoluta eſt, & reſpectiua, non admittant vnam formalitatem, quæ vniſsimè ſit formaliter abſoluta, & reſpectiua; nos tamen cum eodem Caietano, & communiori ſententia admittimus in hac vna re vnam rationem formalem. Quare dũ diuinam ſubſtãtiam conſideramus ſub vna quadam veluti totalitate, & integritate, eam conſideramus ſub vna totalitate reali, & formali; ita vt ſit vna res tam realiter, quàm formaliter.

17 Auguſt. Caiet.

Altero modo conſiderari poteſt diuina ſubſtantia ſecundùm ſpeciales rationes eorum, ex quibus veluti integratur; ita vt ſingulæ cum ſingulis conferãtur: nec enim poterit aliquis dubitare admittendam eſſe diſtinctionem inter illam rem, quatenus eſt abſoluta, & ſecũdùm rationem abſolutam (quomodò 18. Secunda cõſideratio diuinæ eſſentiæ.

dicitur ſubſtantia, natura, & eſſentia, vt patet ex Concilio Lateranenſi) & quatenus eſt relatio. Nam, tum omnia Concilia, tum etiam omnes Patres in Trinitate diſtinguunt eſſentiam, & quæ ſunt eſſentialia, atque communia, à perſonalibus, & proprijs. Quomodò autem inter ſe diſtinguantur? Iam explicauimus ſuperiùs. Nunc ſatis ſit eſſentiam, vt eſſentia eſt, diſtingui à perſonis, & à relationibus perſonalibus. Hac autē diſtinctione ſuppoſita iam datur locus ad inquirendum, vtrum eſſentia in ſua quidditate includat relationes.

§ 4.

Pro reſolutione ſtatuuntur duæ concluſiones.

19. 1. concluſio HIs ita præmiſsis duas ſtatuimus concluſiones. Prima concluſio: ſi diuina ſubſtantia cōſideretur in ſua adæquata veluti totalitate, & integritate modo ſuperiùs explicato, relationes perſonales, & diuinæ perſonę ſūt de intrinſeca, & eſſentiali ratione diuinæ eſſentiæ. In hoc ſenſu veriſsima eſt opinio affirmans, & in eo fundamenta eius bene concludunt. In eodem partē affirmantem probauit Caietanus 1. p. q. 27. ar. 2. ad 3. D. Thomæ, & latius q. 39 ar. 1. §. *Ad euidentiam horum*, Cumelius 1. p. q. 28. ar. 2 q. 3. ad primum principale, pag. 825. col. 2. Banhes ibi ad finem cōmenti, §. *Ad ſecundam confirmationem*, pag. 1115. & Molina ibi diſp. 6. Nec vt puto in hoc ſenſu concluſio negari poterit: vix enim credi poteſt Deū, vt adęquatè, & totaliter ſumitur (vt Dionyſij verbis vtar) eſſentialiter non includere, quod ſit vnus, & trinus: etenim ſuppoſita Dionyſij theologia id euidenter demonſtratur: nam ſi totum eſſentialiter includit partes, ex quibus conſtituitur; profectò quod ad modum vnius totius conſideratur, eſſentialiter etiam includet ea, ex quibus in ſua veluti totalitate, & integritate conſtituitur.

Caiet.

Cumelius.

20. 2. cōcluſio. Secunda concluſio: ſi diuina entitas pręciſè conſideretur ſub ratione abſoluta, ſub qua eſt eſſentia, atque natura; relationes non includūtur eſſentialiter in ea. In hoc ſenſu opinio negatiua veriſsima eſt, & in eodem ſumitur à theologis, quos pro illa citauimus. Probatur autem euidentiſsimè, & rationibus theologicis, & Patrum teſtimonijs.

Sit prima ratio. Quidquid eſſentialiter includitur in diuina eſſentia, eſſentialiter etiam includitur in ſingulis diuinis perſonis. Sed tres relationes eſſētialiter non includuntur in ſingulis perſonis. Ergo eſſentialiter non includuntur in eſſentia. Diſcurſus eſt optimus: minor negari non poteſt; quia paternitas non eſt de eſſentia Filij. Maior autē euidenter patet ex verbis Dionyſij in d. c. 2. de diuinis nominib⁹: fatetur enim ſe demonſtraſſe *omnes conuenientes Dei denominationes*, id eſt omnia pręducata Dei *in tota, & perfecta Deitate à diuinis eloquijs laudari, & toti Deitati apponi*, id eſt tribus perſonis conuenire. Ratione etiam euidenter oſtenditur: quoniam eſſentia diuina eſſentialiter includitur in qualibet perſona; quia quælibet eſſentialiter eſt Deus. Ergò quidquid fuerit de eſſentia diuinæ eſſentiæ, erit etiam de eſſentia vniuſcuiuſque perſonæ, per regulam ante prædicamentalem Ariſtotelis: ex eo enim, quod animal eſſentialiter includitur in homine, in eodem etiam eſſentialiter includentur omnia, quæ eſſentialiter includuntur in animali. 21. 1. ratio.

Dionyſius.

Ex hac doctrina ſumitur optima cōfirmatio noſtræ aſſertionis: nihil enim poteſt eſſe in aliquo ſine eo, quod eſt de ſua intrinſeca ratione: eſſentialia enim ſunt inſeparabilia, & re, & ratione. Sed eſſentia poteſt eſſe ſine relationibus diuiſim ſumptis; quia eſt in Patre ſine filiatione, in Filio ſine paternitate, in vtroque ſine proceſsione paſsiua, vt Fides docet. Ergo nulla illarum relationū eſſentialiter includitur in eſſentia. 22. Confirmatur.

Secunda ratio: ſi relationes eſſentialiter includerentur in eſſentia, tota eſſentia non eſſet communis ſingulis perſonis. Conſequens eſt falſum. Ergo, &c. Sequela patet; quia non eſſet communis Patri ſecundùm relationem Filij, quam eſſentialiter includit: nec Filio ſecundū relationem paternitatis: & ſimili modo non eſſet communis Spiritui Sancto ſecundùm relationes paternitatis, & filiationis; quia relationes oppoſitæ non poſſunt ſimul eſſe in eodē. Falſitas porrò conſequentis facilè oſtēnditur. Nā quod eſſentia ſit communis tribus perſonis, ita vt in ſingulis reperiatur, res eſt in fide notiſsima diffinita in Cōcilio 23. 2. ratio.

Conc. Lat.

Lateranenſi in c. *firmiter*, §. *Hæc ſancta Trinitas*, & in c. *damnamus*, de Summa Trinitate, vbi tres perſonæ habent eandem eſſentiam. At quòd tota eſſentia cõmunis ſit omnibus perſonis, ita vt tota ſit in ſingulis, patet ex eodem Concilio: nã in d. c. *firmiter* eſſentia, quæ communis eſt toti Trinitati, *eſt omnino ſimplex, & indiuidua in ipſis perſonis.* Quod autem omnino ſimplex eſt, & indiuiduum, totum eſt, vbicunque eſt. Vnde in d. c. *damnamus* definitur *eſsẽtiam non eſſe in perſonis per partes.* In ſingulis igitur erit ſecundùm omne, quod eſt. Eadem veritas docetur ab

Athanaſi'

Athanaſio in oratione contra Gregales Sabellij pag. 98. litera B. vbi totus eſt, vt oſtendat in tribus perſonis eſſe vnam integram, & indiuiſam naturam: affirmatque vniuerſam plenitudinem, & integritatem Deitatis eſſe in Patre: vniuerſam item plenitudinem, & integritatem Deitatis eſſe in Filio: ſimiliter etiam in Spiritu Sancto. Deinde ita cõ-

24. cludit: *Quandoquidem vna forma intelligitur, quæ integrè ſe in vtroque, ac ſolidè exhibet.* Quę forma eſt diuina eſsẽtia per generationem à Patre exhibita, & communicata Filio. Quid eſt integrè ſe exhibet, niſi ſe totam exhibet? Nam, & Filius à Patre, & Spiritus Sanctus ab vtroque *accipit quidquid eſt Dei*, vt docet Ioannes Patriarcha in Concilio Florentino ſeſsione 19. pag. 840. col. 2. in fine. Filius etiam accipit ſubſtantiam à Patre ſine vlla diminutione, vt diffinitur in d. cap. *damnamus*. Quam etiam veritatem ſatis euidenter explicat Dionyſius in verbis ſupra citatis: *omnes* (inquit) *Dei denominationes*, id eſt omnia prædicata, quæ Deo cõueniunt, vt eſt Deus, *ſimpliciter, & abſolutè & inobſeruatè totaliter vniuerſæ totalitati apponi*, id eſt omnibus, & ſingulis perſonis. Ecce ex Dionyſio omnia, quæ ſunt eſsẽtiæ, & eſſentialiter includuntur in ea, inſunt ſingulis perſonis *inobſeruatè*. Quid autem ſit ineſſe in ſingulis inobſeruatè, exponit D. Thomas in hæc verba: *id eſt abſque alia obſeruantia diſtinctionis. Quod reſpondet ei, quod dixit (perfectè:) niſi enim eſſet perfecta Deitas in qualibet perſonarum, oporteret obſeruare, qualiter aliquid diceretur de vna perſona, & qualiter de alia.*

Dionyſius.

D. Thom.

25. Quæ verba confirmant eleganter noſtrum inſtitutum: etenim ſi relationes eſſentialiter includerentur in eſſentia, vt eſt eſſẽtia; vtique obſeruandum eſſet eſſentiam ita eſſe in Patre, vt in eo non eſſet ſecundum prædicatum eſſentiale filiationis: in Filio autem non eſſet ſecundùm prędicatum eſſentiale paternitatis: & idem de Spiritu Sancto. Quare ſi eſſentia ex Dionyſio eſt in ſingulis perſonis abſque vlla diſtinctionis obſeruantia; vtique ita eſt in ſingulis, vt ſecundùm ſe totam, & ſecundùm ſuam totalitatem eſſentialem ſit in ſingulis. Quem ſenſum explicat Dionyſius, dum ait eſſe in ſingulis *totaliter*: & interiùs in verbis ſecundo loco adductis *eſt in ſingulis ſecundum omnia diuina*, hoc eſt ſecundũ omnia, quæ in diuina eſſentia includuntur. Accedat etiam expreſſa auctoritas D. Anſelmi de proceſsione Spiritus Sãcti c. 3. in principio, vbi docet *totum Deũ dici de tribus perſonis, & de earum ſingulis*. Maior igitur à nobis propoſita eſt veriſsima, nec poteſt catholicè negari. Qua conceſſa argumentum euidenter concludit relationes eſſentialiter non includi in eſſentia. 26.

D. Anſelm.

Quod duobus exemplis optimè confirmat Suarius lib. 4. de Trinitate c. 4. n. 9: nam ſi animal in ſua eſſentia includeret differentias oppoſitas, quibus cõtrahitur, nullo modo tota eſſentia animalis eſſet in homine, in quo irrationale eſſe non poteſt. Simili igitur modo ſi eſſentia diuina eſſentialiter includeret relationes oppoſitas, nullo modo tota eſsẽtia diuina eſſe poſſet in ſingulis perſonis. Nec vim argumenti elidet, qui dixerit rationem animalis eſſe communẽ tantum per rationem, eſſentiam autem communem eſſe realiter; quin potius, qui id dixerit vim argumenti magis cõfirmabit. Nam ſi eſſentia, quæ communis eſt ſecundùm rationem, non poſſet per rationem tota prædicari de inferioribus, ſi oppoſitas differentias eſſentialiter includeret: à fortiori nec eſſentia, quæ realiter eſt cõmunis, poſſet tota realiter inueniri in ſuis veluti inferioribus, ſi eſſentialiter includeret oppoſitas relationes. Accedit etiam, quia ſi perſonalitas humana intrinſecè contineretur in humanitate, non poſset tota humanitas in aliquo inueniri, in quo non inueniretur perſonalitas humana; & ſubinde in Chriſto non daretur tota humanitas. Eadem igitur ratione ſi relatio-

Elliditur quædam reſponſio.

lationes, relatiuæque proprietates ſunt de eſſentia diuinę eſſentiæ; non poſſet in aliqua perſona inueniri tota eſſentia diuina, in qua realiter non inuenirentur omnes relationes. Quare ſi concedendum eſt totam diuinam eſſentiam inueniri in ſingulis perſonis, profectò non erit concedendum relationes eſſentialiter contineri in diuina eſſentia.

27. Cōfirmatur. Ex hoc fundamento vim habent nōnulla argumenta, quibus hæc ſecunda ratio poteſt amplius confirmari. Nam ſi paternitas eſſet de eſſentia eſſentiæ, non poſſet Pater cōmunicare Filio ſuā eſſentiam, quin illi etiam communicaret paternitatem. Conſequens eſt hęreticum, ergo, &c. Minor patet ex Concilio Florentino in literis ſanctę vnionis: *omnia, quæ Patri ſunt, ipſe Pater vnigenito, Filio ſuo dedit, præter eſſe Patrem*: & eſt celebris doctrina Auguſtini, & aliorum Patrum. Sequela probatur: quia ex diffinitione Concilij Lateranenſis in c. *damnamus* de Summa Trinitate, *Filius ſubſtantiā Patris accepit ſine vlla diminutione*. Adde etiam, quia non potuit Pater communicare eſſētiam, quin cōmunicauerit omnia, quæ ſunt de eſſentia ipſius eſſentiæ: alioquin vel non cōmunicaret verā eſſentiam, vel non cōmunicaret eā, quam habet, ſed aliam: eſſentiæ enim, ſicut & numeri variantur vno, vel alio dempto, aut addito, vt ex Ariſtotele cōmuniter docetur. Quare cùm tota eſſentia communicata ſit, non ſit autem communicata paternitas; neceſſariò infertur paternitatem non eſſe de intrinſeca, & eſſentiali ratione diuinæ eſſentiæ.

Conc. Flor.

Conc. Lat.

28. Confirmatur. Ex eodē medio vim habet hoc argumentū. Eſſentia eſt cōmunis indiuidua, & indiſtincta, vt definitur in d. c. *firmiter*, & in c. *damnamus*, relatio autē diſtinguit. Ergo relatio non includitur eſſentialiter in eſſentia: etenim eſsentia ita ponitur cōmunis, vt ſecundū ſe totam ſit cōmunis, & indiſtincta, nullā admittens diſtinctionē. Eā tamen admitteret, ſi eſsētialiter includeret relationes: ita enim fieret, vt eſsentia, quatenus eſsentia, diſtingueret. Quod eſt falſum. Simili modo Concilia, & Patres ita diſtinguūt cōmunia à proprijs, vt ſola communia appellent eſsentialia, & abſoluta. Quod nō eſſet verū, niſi cōmunia ſecundū ſe tota eſsēt eſsentialia, & abſoluta. Quomodò igitur eſsentialiter includent relatiua?

29. Tertia ratio principalis. Tertia ratio adduci poteſt: quia ſeruatis principijs veræ philoſophię inferiora nullo modo poſſunt eſſe de eſſentiali ratione ſuperioris; & per cōſequēs ea, per quæ inferiora in ſuo eſſe formaliter conſtituūtur, neceſſariò ſunt extra eſſentiam ſuperioris, quę eſt communis omniū doctrina: nec enim rationale eſt de eſſentia animalis. Sed diuina eſſentia eſt cōmunis omnibus, & ſingulis perſonis, vt Fides docet. Ergo relationes, quibus tres perſonæ in eſſe perſonali conſtituūtur, ſunt extra rationem eſſentiæ. Nec obſtat, quod eſſentia non ſit cōmunis cōmunitate vniuerſali: quia cōmunitas cōmunicabilitatis, quā habet eſſentia, quāuis ſit rei ſingularis, ſufficiēs eſt, vt ipſas perſonas concipiamus ad modū inferiorū; vnde non deſunt theologi, qui illas quaſi inferiores dicant, vt Suarius in d. c. 5. n. 9. nec itē deſunt, qui in illa ſuo modo concipiant vniuerſalitatē, vt Bellom. 1. p. diſp. 121. c. 4. n. 14. in fine: illa enim cōmunitas ſatis eſt, vt inter perſonas, & Deū nō detur adæquata cōuertibilitas, nec ſubſiſtēdi conſequētia: quia licet Pater ſit De⁹; non tū quidquid eſt Deus, eſt Pater. Quæ incōuertibilitas ſine aliquo vniuerſalitatis modo eſſe nō poteſt; quę ſatis eſt, vt relationes ſint extra eſſentialē rationē eſſētię.

Quarto loco pro hac opinione expēdi poſsūt omnes rationes, quas ſuprà q. 9. ar. 2. §. 4. & 5. adduximus, vt oſtenderemus attributa ſe ſe eſſentialiter non includere. Vide, quæ ibi diximus. 4. ratio.

30. Poſtrema ratio. Boetius. Poſtremò hæc opinio confirmatur varijs Patrum teſtimonijs. Plerią; putant apertiſsimum eſſe teſtimoniū Boetij in libello de Trinitate, ſiue potius in q. quā ſcripſit, an Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſubſtantialiter prædicentur de Trinitate? In qua quæſtione planè ſumit *ſubſtantialiter*, pro *eſſentialiter*, vt ait Suarius lib. 4. de Trinitate c. 4. n. 3: nam ſi vocem illam ſumeret, prout diſtinguitur contra accidentaliter, nec eſſet locus quęſtioni, nec ipſe quæſtionē reſolueret negatiuè: quia certiſsimum eſt Trinitatē non dici accidētaliter de Deo. Sentit igitur Boetius Trinitatē, vt ſic, non eſſe de eſſentia Dei; nam, quod eſt de eſſentia eſſentialiter prædicatur. Ex eodem Boetio adducit hæc verba:

Perſonæ diuiſæ ſunt, eſſentia autem indiuiſa. Ergo neceſſe eſt vocabulum ex perſonis originem ducens, ad ſubſtantiam non pertinere: huiuſmodi autem eſt nomen Trinitatis, & quodlibet aliud relationem ſignificans. Ergo Trinitas, vel relatio non eſt de ſubſtantia, id eſt de eſſentia Dei. His verbis adductus eſt Suarius, vt putet Boetium noſtram iſtam ſententiam expreſsè docuiſse.

31. Explicatur Boetius. Sed qui attentè legerit Boetium, euidenter colliget in ea quæſtione non idē eſſe *ſubſtantialiter*, quòd *eſſentialiter*; ſed idem eſſe *prædicari ſubſtantialiter*, quòd *prædicari abſolutè*, eo modo, quo prædicamentum ſubſtantiæ prędicatur de Deo: ita vt *ſubſtantialiter prædicari* diſtinguatur à *prædicari relatiuè*. Quem ſenſum idem Boetius vbi ſupra manifeſtè declarauit: nam poſtquam nōnullis rationibus oſtendit Trinitatem, & nomina perſonalia non prædicari de Deo ſubſtantialiter, ſed alio modo; explicans iſtum modum ait: *hæc verò ad aliquid dici manifeſtum eſt: nam & Pater alicuius eſt Pater: & Filius alicuius eſt Filius: & Spiritus alicuius Spiritus. Quo fit, vt nec Trinitas ſubſtantialiter de Deo prædicetur*. Ecce clarè explicat Boetius modum prædicandi, quem diſtinxit à modo prædicandi *ſubſtantialiter*: nam ex eo, quod Trinitas eſt ad aliquid, infert Trinitatem non prædicari ſubſtantialiter. Igitur quando dixit *Trinitatem non prædicari ſubſtantialiter, ſed alio modo*, ideo dixit, quia Trinitas relatiuè prędicatur, condiſtinguēs modum prædicandi ſubſtantialiter à modo prædicandi *relatiuè*. Quod euidentiùs explicat inferiùs ita ſcribens: *quo fit, vt neque Pater, neque Filius, neque Spiritus Sanctus, nec Trinitas de Deo ſubſtantialiter prædicentur; ſed, vt dictum eſt, ad aliquid.* Aduerſatiua illa *ſed* ſatis explicat prædicari *relatiuè* condiſtingui contra prædicari *ſubſtantialiter*.

32. August. Et in hoc Boetius obſeruat formam loquendi Auguſtini, qui expreſè docet, quæ relatiuè prædicantur, non prædicari ſecundùm ſubſtantiam, nec ſecundùm accidens; vt patet in quinto de Trinitate capite 4. 5. 6. & 8. apud quem in dicto capite 4. & 5. inter prædicari ſecundùm accidens, ſiue accidentaliter, & prædicari ſecundùm ſubſtantiā, ſiue ſubſtantialiter inuenies interiacere medium modum prædicandi, ſcilicèt relatiuè, qui nec accidentaliter prędicatur, nec ſubſtantialiter: Quin potius apud Auguſtinum prædicari ſubſtantialiter idem eſt, quòd prædicari abſolutè, vt ex Auguſtino docet Diuus Thomas 1. p. q. 28. art. 2. ad 1. & in primo Sententiarum diſtin. 8. q. 4. articulo 3. & diſt. 22. quæſtione 1. articulo 3. ad 2. & diſtinctione 33. quæſtione 1. artic. 1. ad 5. & eſt communis explicatio Auguſtini apud theologos. D.Thom. Hanc igitur Auguſtini theologiam, & hunc loquendi modum probauit Boetius in citato loco, & in d. lib. de Trinitate; Boetius. vbi cum Auguſtino ad hunc ſenſum in Deo duo tātùm prædicamenta agnoſcit, ſubſtantię inquam, & relationis; quia in Deo duo tantùm modi prædicandi reperiuntur; abſolutè ſcilicèt (qui eſt modus prædicandi ſecundùm ſubſtantiam) & relatiuè, ſecluſo modo prædicandi accidentaliter. Quare tantùm abeſt, vt ſit planum Boetium *ſubſtantialiter* accepiſſe pro *eſſentialiter*; vt planū ſit oppoſitum; quia in eodem loco *ſubſtantialiter* diſtinxit cōtra *relatiuè*, vt idem ſit *ſubſtantialiter*, quòd *abſolutè*; in quo ſenſu Boetius non poteſt adduci pro noſtra ſententia; ſicut nec adduci poteſt contra eos, qui volunt attributa eſſentialiter non prædicari de eſſentia, de quo iam multa diximus in ſuperioribus.

33. Sed nec Auguſtinus pro noſtra ſententia facit, dum lib. 5. de Trinitate c. 6. ait relationes non prædicari de Deo ſecundùm ſubſtantiā, nec accidentaliter, ſed ſolùm relatiuè: Auguſtinus explicatur. nam apud Auguſtinum ibi prędicari ſecundùm ſubſtantiā non idem eſt, quòd prędicari *eſſentialiter*: quamuis oppoſitum dicat Suarius in d. c. 5. n. 3: etenim planè non ſumitur ibi ſecundùm ſubſtātiam, vt condiſtinguitur à ſecundum accidens: quia Auguſtinus in eo capite expreſſè negat relationes prædicari *ſecundum accidens*; & tamē ſimul negat eas prædicari *ſecundùm ſubſtantiā*. Quare prædicari *ſecundū ſubſtantiā* ab Auguſtino eo in loco planè ſumitur, vt diſtinguitur à prædicari *relatiuè*. Vnde infertur apud Auguſtinum ibi *prædicari ſecundùm ſubſtantiam* idē eſſe, quòd *prædicari abſolutè*, vt explicauit D. Thomas in locis citatis. Patet igitur hāc conſequētiam eſſe inutilem relationes de diuina eſſentia non prædicantur ſecundùm ſubſtan-

ſubſtantiam, hoc eſt abſolutè. Ergo præ dicantur eſſentialiter; quia pleraque in diuinis prædicantur ſecundùm ſubſtā- tiam, & abſolutè, quæ non prædicantur eſſentialiter, vt quia prædicentur per modum ſubſtantialis qualificationis, vt diximus q. 7.

35. Citatur Auguſtinus. Citari tamen ſolet pro noſtra ſentē- tia Auguſtinus in 7. de Trinitate cap. 2. & 4: nam cap. 2. ait: *Non eo verbum, quo ſapientia*, & inferiùs: *non hoc eſt eſſe, quod verbum eſſe.* Et clariùs cap. 4. *aliud Deo eſſe, aliud Patrem eſſe.* Ex quibus nonnulli in- ferūt apud Auguſtinum relationē Ver- bi eſſentialiter non pertinere ad ſapiē- tiam; nec paternitatem ad eſſentiā. Ita Bellomontanus in dicta diſp. 121. cap. 4. numer. 14. & Suarius lib. 4. de Trinitate cap. 5. n. 3. Hanc conſequentiam Bello- montanus inde deducit, quia ſi relatio pertineret ad eſſentiam, vtiq; Verbum eo eſſet Verbum, quo ſapientia; & Deo hoc eſſet eſſe, quod Patrem, aut Verbū eſſe. Suarius autem eandem conſequen- tiam ex eo probat; quia ex Auguſtino attributa in hoc diſtinguuntur à rela- tionibus, quòd in Deo, *hoc eſt eſſe, quòd ſa- pere*, vt verbis expreſsis docuit Augu- ſtinus in dicto capite 2. & 4. Sed per iſta verba Auguſtinus denotat ſapientiam eſſentialiter includi in eſſentia. Ergo per illa priora denotabit relationes in ea eſſentialiter non includi; etenim re- lationes attributis contraponit. Cum Auguſtino iidem Auctores ſimul enu- merant D. Anſelmum in libro de pro- ceſsione Spiritus Sancti cap. 2. dum ait: *non enim idem eſt eſſe Deum, quòd eſſe Patrem, aut Filium.* D. Anſel.

36. Explicatur Auguſtinus. Ego tamen puto nec ex verbis Au- guſtini, nec Diui Anſelmi colligi poſſe efficax argumentum pro noſtra ſenten- tia, ſi mentem vtriuſque diligentiùs ex- pendamus. Nam Auguſtinus in citato loco id ſolùm appellat eſſe, quòd eſt eſ- ſe ad ſe: etenim ad finem dicti capitis quarti ita ait: *Quod enim eſt, ad ſe dicitur.* Quare ſolùm eſſe abſolutum appellat eſſe, illudque condiſtinguit contra eſſe ad aliud. Cum ergo dicit: *In Deo, hoc eſt eſſe, quòd ſapere*, ſenſus eſt, in Deo eſſe, & ſapere, eſt idem eſſe; quia ſcilicèt v- trunque eſt eſſe ad ſe: nec enim alio modo probat aſſertionem, niſi quia tā eſſe, quàm ſapere eſt eſſe ad ſe. Cum ergo dicit: *Non eo Verbum, quo ſapientia*, ſenſus eſt; Verbum non eo modo eſſen- di dicitur Verbum, quo ſapientia dici- tur ſapientia; ſtatim enim addit: *quia Verbum non ad ſe dicitur, ſed relatiuè.* In eo- dem ſenſu explicabis illa alia verba: *Non hoc eſt eſſe, quod Verbum eſſe*, vt ſit ſen- ſus; non idem eſt eſſe, quòd Verbum eſ- ſe. Quem ſenſum faciunt verba D. An- ſelmi ſuprà allata: *non idem eſt eſſe Deum, quòd eſſe Patrem, & Filium*: idque non ali- unde ex Auguſtino probatur, niſi quia eſſe eſt ad ſe, Verbum autem non eſt ad ſe, ſed ad aliud.

Deniqúe illa verba Auguſtini: *Aliud Deo eſſe, aliud Patrem eſſe* hunc habent ſen- ſum, vt Deo non idem ſit eſſe, quòd Pa- trem eſſe; quia vnum dicitur ad ſe; alte- rum ad aliud. Iam verò eſſe ad aliud, non ſimpliciter eſt eſſe, ſed ad aliud eſ- ſe. Vbi relatiuum *aliud* non denotat alie- tatem realem, ſed alietatem in modo eſſendi; quia vnum eſt eſſe abſolutum, aliud eſt eſſe relatiuum. Quamuis in lo- cis à Suario citatis realem alietatem denotet, vt latè oſtendimus quæſtione 7. articulo 2. §. 5. numer. 39. 40. & 41. Quare cum Auguſtinus ſolùm agat de alio, & alio modo eſſendi ad ſe, & ad aliud; non poteſt ex illius verbis ſumi argumentum efficax, vt probemus re- lationem eſſentialiter non pertinere ad eſſentiam: ſicut etiam efficaciter non probant ſapientiam eſſentialiter conuenire eſſentiæ. De quo vide in di- cta quæſtione 7. articulo 2. §. 5. ad 10. numer. 68. 37.

Omiſsis igitur ſuperioribus Augu- ſtini teſtimonijs, noſtram ſententiam eſſe Auguſtini illud teſtimonium pla- ne conuincit, quod habetur libro 7. de Trinitate cap. 1: *Si eſſentia ipſa relatiuè di- citur, ſi eſſentia ipſa non eſt eſſentia.* Conci- nit aliud in eodem libro cap. 4: *ita ſubſtā- tia iam non erit ſubſtantia, quia relatiuum erit.* At quod in ſua eſſentiali ratione rela- tionem includit, non poteſt non eſſe eſ- ſentialiter relatiuum: nam ob hanc ra- tionem relatiuum tranſcendens verè, & propriè dicitur relatiuum, quamuis in ſe ipſo etiam includat rationem ab- ſolutam. Igitur ex ſententia Auguſtini eſſentia in ſua eſſentiali ratione non includit relationem. Quod etiam ſa- tis expreſsit idem D. Auguſtinus, dum 38. Auguſtini teſtimonia pro nobis. D. Auguſt.

poſt illa verba in illorum confirmationem immediatè ita ſcribit: *Huc accedit, quia omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur, eſt etiã aliquid excepto relatiuo.* Ergo eſſentia in ſuo illo aliquo, quod eſt, excepto relatiuo, non includit relationem: ſi enim illam eſſentialiter includeret, non poſſet in ſuo illo aliquo concipi ſine relatione: ſicut etiam homo non poteſt cõcipi ſine rationali. Doctrina iſta Auguſtini ſatis confirmatur: quia communiter omnes Patres docent *Deitatem dici ad ſe, & non ad aliud*, quod etiam docetur in Concilio Toletano 11. in confeſsione Fidei.

39. Quæ negatio ab intrinſeca ratione eſſentiæ euidẽter excludit relationem. Vnde ab Eccleſia in Concilijs, & Patribus, ſicut communia ſimpliciter, & abſolutè diſtinguuntur à proprijs; ita etiã abſoluta à relatiuis, & eſſentia à proprietatibus. Vrget etiam pro noſtra ſẽtentia (vt bene aduertit Bellomontanus loco citato) quod Auguſtinus in d. lib. 7. de Trinitate cap. 2. docet nomen ſapientię ſimpliciter prolatum non denotare Filium: cum tamen denotare, cum dicitur ſapientia genita. At verò ſimpliciter, & ſine additione illum denotaret, ſi in ſuo eſsentiali conceptu relationem includeret.

Auguſt.

40. Explicatur amplius 2. concluſio.

His omnibus ſatis fit euidens veritas huius negantis ſententię in ſenſu noſtrę ſecundæ aſſertionis: quæ non ſolùm vera eſt, prout eſſentia, & relationes à nobis concipiuntur; ſed prout concipiuntur, vt ſunt à parte rei: quod optimè aduertit Ferrarienſis 1. contra Gentes cap. 9. vbi ita ſcribit: *Paternitas non eſt de conceptu diuinitatis, etiamſi, prout in ſe eſt, concipiatur.* Quæ verba eſſe notanda aſſerit Suarius in dicto capite 5. num. 2. in fine. Sunt inquam notanda contra Bellomontanum, dum putat, quæ diximus de diſtinctione, & incluſione eſſentiali in diuinis, non eſſe intelligenda de illis, vt ſunt in ſe, ſed vt concipiuntur à nobis, & in ordine ad noſtros conceptus, quos de illis formamus: in ſe enim (vt ait) ita ſunt vnum; vt ſicut nec veſtigium vllius diſtinctionis admittunt; ita nec eſſentialis incluſionis. Cuius ſentẽtiam in ſuperioribus ſæpiſsimè reiecimus: & verè eſt rejicienda in eſſentia in ordine ad relationes, proprietateſque perſonales. Nam, quæ à Concilijs, & Patribus de eorum diſtinctione dicuntur, veriſsimè conueniunt illis etiam, vt ſunt in re. Etenim quis catholicus negabit eſſentiam diuinam in re ipſa eſſe communem tribus perſonis, & ſingulis earum indiuiduè communicabilem? relationes verò eſſe ſingulis perſonis proprias, & omnino incommunicabiles? Quis negabit eſſentiam in re eſſe ad ſe, perſonas verò non ad ſe eſſe, ſed ad aliud? Quis inficiabitur perſonas in ſe ipſis realiter diſtingui, non quidèm eſſentia, ſed proprietatibus? Quare cum hæc omnia arguant in his à parte rei dari aliquam diſtinctionem, ſaltem virtualem, & quæ fundet rationem diſtinctionis rationis ratiocinatæ; vtique reprehendendus eſt Bellomontanus, dum ait in diuinis in re, nec veſtigium alicuius diſtinctionis reperiri, nec diſtinctionem rationis in ipſis diuinis habere vllum fundamentum. Contra quem iam latiùs egimus ſuprà quæſtione 5. & 6. vtrobique articulo 6. & quæſt. 7. art. 2. §. 1. Vide etiam in hoc artic. §. 1.

Ferrarien.

Reijcitur Bellom.

41. Opinio Banhes nõ ſ... ...tur.

Non eſt prætereunda diſtinctio Banhes, quam ponit vbi ſuprà pag. 1115. & 1116. dum ait relationes eſſentialiter non includi in eſſentia, vt eſt cõmunicabilis, ſed vt eſt conſtituibilis in eſſe perſonali incommunicabili: quaſi vellit aliud eſſe eſſentiam eſſe communicabilem tribus perſonis, & aliud, eſſe conſtituibilem in eſſe perſonali trium perſonarum. Quod non eſt admittendum; nam cum eſſentia non communicetur, niſi dum hypoſtaticè terminatur proprietatibus relatiuis, quib⁹ perſonatur, conſtituiturq; in eſſe incommunicabili: nihil aliud eſt eſſentiam eſſe communicabilem tribus perſonis, quàm eſſe cõſtituibilem in eſſe perſonali trium perſonarum. Quare ſi relationes non ſunt de eſſentia eſſentiæ, vt eſt communicabilis; nec etiam erunt de illius eſſentia, vt eſt conſtituibilis in eſſe perſonali. Et ſicut cõmunicabilitas dicit quendam veluti reſpectum tranſcendentalem ad relationes, & perſonas; ita etiam conſtituibilitas. Terminus autem relationis nõ ingreditur eſſentiã relatiui. Quare non eſt admittenda diſtinctio illa à Banhes excogitata.

§. 5.

§. 5.

Solutio argumentorum partis affirmantis.

42. Ad primum. NEc argumenta §. 2. adducta pro ſententia affirmatiua noſtrã veritatem impugnant. Nam primũ ſumptum ex D.Thoma 1.p.q.27.ar.1.ad 3.multis modis explicatur à Thomiſtis. Explicatur D.Thomas. Vno modo videtur explicare Caietan⁹ ibi, vt illa verba intelligantur de perfectione diuina ſumpta in ſua veluti integritate, & in ſenſu primæ concluſionis. Nec ſolutio diſplicet Torres de Trinitate q.39. ar. 6. diſp. vnica in 3. p. ad 1. vbi etiam affert explicationem ſecundã, vt ſcilicèt diuina eſſentia contineat omnia illa ſecundùm cõmunicationem eo modo, quo ens cõtinet omnia entia. Sed quàm vtraque ſolutio aliena ſit à mente D. Thomæ, facilè intelliget, qui locũ attentiùs expenderit: etenim cùm D.Thomas immediatè dixiſſet genitum à generante accepiſſe quidem eſſe, ſed non aliud eſſe; id eo probat, quia in eſſe diuino ob ſuam infinitatẽ, & perfectionem continentur, & Verbũ, & quælibet alia perfectio eſſentialis continentur, inquam, continentia reali, qua omnia tam eſsẽtialia, quàm perſonalia in Deo ſunt realiter vnum. Et hunc ſenſum ſatis exprimit D. Thomas, dum ſe refert ad id, quod dixerat 1.p. q.14. ar.14. vbi docuit in Deo nullum eſse accidens, ſed omnia eſse vnam realem ſubſtantiã diuinam. Quare illis verbis ſolùm probat eſsẽtialia, & perſonalia in Deo eſse vnũ realiter. Quẽ ſenſum iam probauimus ſuprà q.8.art.2. §.2. in fine.

43. Ad 2. Ad ſecundum admittendum eſt relationes diuinas pertinere ad eſsentiam extrinſecè, ſi extrinſecũ idem eſt, quòd non eſſentiale: & in eodem ſenſu admitti debet pertinere accidentaliter: quãuis hęc poſterior loquutio in diuinis nõ ſit ſimpliciter admittenda; quia *per accidens* ex ſua ratione denotat aliquid omnino extraneum à re, de qua accidentaliter dicitur. Vide Herreram in d. diſp. 8.q.9.ad 5.pag.182. col.2. & Radam cõtrouerſia 4.pag.58.col.1.& 2.& Scotum ibi citatum. Herrera.

44. Ad 3. Ad tertiũ admittimus diuinam eſſentiam neceſſariò eſſe Patrem. Inde tamẽ non benè infertur eam eſſentialiter eſſe Patrem. Nec probatio aliquid efficit: quia neceſsitas illa prouenire poteſt vel ex perſeitate identica, vt dicemus ad nonum, vel ex neceſsitate perſonalis proprietatis, quam ipſa eſſentia diuina naturaliter ſibi vendicat ratione ſuæ fœcunditatis, ex qua intrinſecè eſt communicabilis, atque perſonabilis tribus diuinis perſonalibus proprietatibus. Itaq; eſſentia diuina neceſſariò eſt Pater, & neceſſariò habet paternitatem; quia naturaliter poſtulat ſibi Patris perſonam; ita vt paternitas ad eam naturaliter veluti conſequatur. De quo vide ad 8.

Ad quartum dicendum eſt in maiore propoſitione ſermonem non haberi de eſſe exiſtentiæ; quoniam exiſtentia ex ſua ratione eſt modus eſſendi, qui neceſſariò comitatur diuinam entitatẽ. Porrò ſi ſermo ſit de eſſe eſſentiæ, cum formaliter ſit idem cum eſſentia, minor petit difficultatem, an eſſentia, ſiue diuinitas eſſentialiter ſit Trinitas; & Deus, vt Deus, eſſentialiter ſit trinus. De qua dicendum eſt ad 8. argumentum. Agimus autem de Deo, & diuinitate in ſenſu ſecundæ concluſionis. 45. Ad 4.

Ad quintum admittimus diuinam eſſentiam, vt diſtinguitur à relationibus non ſubſiſtere, id eſt hypoſtaticè non terminari aliquo ſibi eſſẽtiali: quia quo ad ſuam hypoſtaticam dependentiã terminatur relatiuis proprietatibus, quas eſſentialiter non includit. Cum verò inde infertur eã ex ſua intrinſeca ratione non ſubſiſtere, admittenda eſt ſequela, ſi ſenſus eſt eam eſſentialiter non includere relatiuas proprietates, quibus in ſubſiſtendo terminatur: id enim non putamus abſurdum, ſed veriſsimum. At verò, ſi inferatur eam ex ſua intrinſeca ratione non habere quòd terminetur perſonalibus proprietatibus; neganda eſt ſequela; quoniam licet eſſentialiter non includat illas proprietates, tamen eſſentialiter includit habitudinẽ tranſcendentalem, vt illis terminetur. Sicut etiã natura ſubſtãtialis creata, licet eſſentialiter non includat ſuã proprietatem perſonalẽ: tamẽ eſſentialiter includit eſſe perſonabilẽ aliqua pſonalitate. Idem reperitur in accidente, de cuius intrinſeca ratione eſt aptitudo ad inhærendum in ſubiecto; quanuis ſubiectũ ſit extra intrinſecam rationem illius. 46. Ad 5.

47. Ad 6. Sextum argumentũ habet conſequẽtiam non ſatis firmam: quoniam diuinã eſſentiam videri non poſſe ſine perſonis non ex eo pendet, quod perſonæ ſint de intrinſeca ratione eſſentiæ; ſed impoſſibilitas aliunde eſt petenda, quæ adhuc cernitur, quanuis eſſentia eſſentialiter non includat relationes. De hoc latiùs in q. ſequente.

48. Ad 7. Ad 7. Scotus cum ſuis negaret antecedens: quoniam & ſi relationes ſint idem realiter cum eſſentia; ab ea tamẽ actu diſtinguuntur formaliter, & ex natura rei. Cuius opinionem abſque vllo fidei periculo defendi poſſe contra recentiorum nonnullos latè oſtendimus in præcedente quæſtione §. 5. cum ſequentibus. Sed quoniam ibi oppoſitam ſententiam putauimus eſſe veriſsimam, cõceſsimuſque eſſentiam, & relationes actu eſſe idẽm tam realiter, quàm formaliter: ſit ſecunda ſolutio ex Suario in 2. ſolutio quorundã. d. lib. 4. de Trinitate cap. 6. n. 1. vbi admiſſo antecedente putat conſequentiã eſſe negandam. Rationem reddit; quia plura ſunt realiter idem, quæ ſe ſe eſſẽtialiter non includunt: humanitas enim in Petro realiter idem eſt cum hac humanitate ſingulari Petri; ſimiliter natura ſpecifica realiter identificatur cũ ſua differentia indiuiduante; & tamen nec humanitas eſſẽtialiter includit hãc humanitatem; nec ſpecies ſuam differentiam indiuiduantem. At hæc inſtantia ſolùm probat non valere hanc conNon recipitur. ſequentiam: *Eſſentia realiter eſt idem cum relatione. Ergo eam eſſentialiter includit.* Nam præter duas allatas inſtantias, datur etiam inſtantia in relatione, & proximo fundamento: ſunt enim idem realiter iuxta probabiliſsimam ſententiam, & tamen fundamentum eſſentialiter non includit relationem, cum ad diuerſa prædicamenta pertineant. At verò non ſatis eſt illa inſtantia, vt oſtendat identitatem formalem actualem eſſe poſſe abſque eſſentiali incluſione. Quare licet illa conſequentia non valeat in reali identitate; valebit tamẽ in identitate formali: vix enim intelligi poteſt, vt eadem, quæ ſunt idem formaliter, ſe ſe eſſentialiter non includant: maximè, quia in attributis identitas formalis infert ſingula in ſua eſſentiali ratione includere cætera, vt idem Suarius fatetur: Cui difficultati (quæ maxima eſt) occurrendum erat.

Nec ſatis eſt, ſi quis recurrat ad idẽtitatem nõ conuertibilẽ; nec adæquatã, 49. Non placet recurſus. quæ datur inter eſſentiã, & relationes, quæ tamen non datur inter eſſentiã, & attributa, inter quę datur identitas cõuertibilis, & adæquata. Et quanuis Suarius ad eã videatur recurrere; id tamen non eſt ſatis: quoniam recurſus iſte videtur expugnare ſententiam, quam defendimus. Nam ſi res iſta ſubtilius expendatur; identitas formalis non conuertibilis neceſſariò ſupponit id, quod cũ alio formaliter nõ conuertitur, eſſe idem formaliter cũ eo: etenim eſſentiã eſſe realiter idem cũ paternitate identitate non conuertibili, nec adæquata, neceſſariò ſupponit eſſentiam realiter eſſe idem cum paternitate: in hac enim reali identitate fundatur illa non conuertibilitas. Eodem igitur modo ſi eſſẽtia, & paternitas ſunt formaliter idem inadæquatè, & non conuertibiliter (eſt enim formaliter idem cum filiatione, quæ formaliter diſtinguitur à paternitate) neceſſariò ſupponit eſſẽtiam eſſe formaliter idem cum paternitate, cęteriſq; relationibus: cuius oppoſitum docet noſtra opinio. Quare recurrere ad identitatem formalem indæquatam, & non conuertibilẽ tantùm abeſt, vt tollat vim allati argumenti, vt potius opinionem deſtruat. Quare huius difficultatis ſolutio meritò deſideratur.

Omiſſa igitur hac ſecunda ſolutione, 50. Vera ſolutio 7. arg. argumẽtum facilè ſoluetur, ſi dicamus eſſentiam, & relationem eſſe formaliter idem formalitate actuali, non tamen virtuali, vt iam oſtendimus ſuprà q. 11. Nam quanuis ſine intellectu actu non diſtinguantur formaliter, virtute tamẽ formaliter diſtinguũtur. Vnde non omnimodè ſunt formaliter idem; quod omnino eſt neceſſarium, vt conſequentia ſit bona. Quæ ſolutio ſatis eſt de mente Molinæ vbi ſuprà diſp. 2. ad 1. principale. Igitur quæ omnibus modis, & re, & ratione ſunt idem, non poſſunt non ſe ſe eſſentialiter includere; quod tamen nõ eſt neceſſe in ijs, quæ à parte rei aliquo modo diſtinguuntur. Ratio diſcriminis eſt; quoniam quæ omnibus modis formaliter ſunt idem, ideo ſunt formaliter idem, quia vna ratio omnibus modis eadem

eadem (id eſt, tam actu, quàm virtute) in ſingulis includitur; & inde eſt, vt quidquid in vna eſſentialiter includitur, in alia etiam includatur. At vero, quæ actu ſunt idem formaliter, non tamen virtute, non dicuntur formaliter idem, quod habeāt eādē formalē rationē adęquatē, & totaliter indiuiſam; ſed quia actu vniuntur, & veluti aggregantur in vna ratione formali actuali ex pluribus veluti aggregata; quæ vnitas omnino excludit formalem aggregatorum identitatem, de quo multa diximus ſupra q. 9. ar. 2. §. 2. cum ſequentibus. Ex dictis ibi facilè intelliges attributa ſeſe eſſentialiter nō includere, vt in argumento ſupponitur: nec enim idētitas formalis eorū ſatis eſt vt de intrinſeca ratione ſingulorū ſint cætera, etiam apud eos, qui illam opinionem defendunt, vt videre eſt apud Molinam vbi ſupra ad 2. argumentum principale.

51. Ad 8. Octauum argumentum in ſenſu 1. cōcluſionis optimè concludit; provt ſcilicet Deus adæquatè cōtinet omnia, quæ realiter ſunt in Deo ſub vna reali, & formali vnitate, qua vnitè eſt omnia, quę in ſe habet: in hoc enim ſenſu eſſentialiter includit tam eſſentialia, quàm perſonalia, & relatiua. Vnde ſi definiretur, per omnia illa definiretur ex Caietano, Cumelio, & Molina, quos citauimus in 1. concluſione. Porrò ſi ſermo ſit de Deo, vt eſt concretum diuinæ eſſentiæ, & per eam in eſſe Dei conſtitutum (in quo ſenſu communiter ſumitur) negandum eſt antecedens. Nam ſicut tres perſonæ nō ſunt de conceptu eſſentiali Dei, aut diuinæ eſſentiæ, vt ex D. Thoma, Ægidio, Henrico, Scoto, & cæteris antiquioribus, & modernioribus diximus ſupra §. 3. in principio; ita etiam nec eſſe trinū eſt de cōceptu eſſentiali Dei. Hanc ſētētiā ex antiquioribus citatis in d. §. 3. certiſsimè colliges; ſed expreſſè ex moderniorIbus ita docuerunt Torres loco citato in 3. p. diſputationis ad 3. Eandem nonnullos theologos probaſſe teſtatur Cumelius 1. p. q. 28. ar. 2. q. 3. ad primum argumentum §. *ſunt theologi*, quos ipſe ꝓbat in ſolutionibus argumentorum, §. *quo circa in forma*, pag. 825. col. 2. Ex Scotiſtis id ipſum probat Rada 1. p. controuerſia 4. ad ſecundum argumentum cuiuſdam Thomiſtæ fol. 59. col. 2. Et tandem probauit Suarius lib. 4. de Trinitate c. 6. n. 3. vbi citat Caietanū 1. p. q. 30. ar. 4. & Scotum in 1. d. 23. quęſtione vnica: neuter tamen aliquid ſcribit ad inſtitutum pertinens. Sed quidquid ſit de hoc, hæc ſententia manifeſtè videtur demonſtrari; quia ſi Deus eſſentialiter eſſet trinus, quælibet perſona eſſentialiter eſſet trina: quia Deus eſſentialiter prædicatur de ſingulis perſonis, ita vt totus, & totaliter in ſingulis contineatur.

Torres. Cumelius. Radà.

52. Sentētia Cumelij non placet. Occurrit tamē Cumelius vbi ſupra pag. 825. col. 1 in principio §. *ad hoc argumentū*, & putat probabile eſſe Deum, vt eſt in tribus perſonis, eſſentialiter eſſe trinū; quamuis relationes non ſint de eſſentiali cōceptu eſſentiæ, vt eſt communis tribus perſonis. Sed explicet nobis, quidnam intelligat *per Deum, vt eſt in tribus perſonis*; nam ſi idem eſt, quod Deum eſſe cōmunem tribus perſonis, falſum eſt Deū, vt eſt in tribus perſonis, eſſētialiter eſſe trinum: nā teſte eodem Cumelio tres relationes nō ſūt de eſſētia diuinæ eſſētię, vt eſt communis tribus perſonis. At quod non eſt de eſſentiali conceptu eſſentiæ communis tribus perſonis; nec eſt de eſſentia Dei communis eiſdem perſonis. At ſi Deum eſſe in tribus perſonis idem eſt, quod Deum in tribus perſonis ſubſiſtere; concedimus Deum, vt eſt ſubſiſtens in tribus perſonis, eſſentialiter eſſe trinum: ſed inde non bene infertur ipſum ſubſiſtere in tribus perſonis eſſe de eſſentia Dei: nam albedo eſt de eſſentia hominis, vt eſt albus: non tamen eſt de eſſentia hominis eſſe albū. Quare eſſe trinum eſt prædicatum intrinſecum Deo, vt eſt Deus: intrinſecū, inquam, id eſt, naturale, & neceſſarium; quia ex fœcunditate ſuę naturę, & eſſentię habet, quod ſit communicabilis, & hypoſtaticè terminabilis tribus ſubſiſtentijs: non tamen eſt prædicatum eſſentiale.

53. Ad aliā inſtantiam. Si dicas Deum, vt Deus eſt eſſe trinū: reſpōdebo reduplicationem illam poſſe reduplicare, vel rationem formalem, qua eſt trinus; vel rationem veluti radicalem, ratione cuius Deus vendicat ſibi eſſe trinum. Priori modo reduplicatio eſt falſa; vera autem in ſenſu poſteriori: nam in eodē ſēſu iſta eſt vera; *homo in quantum homo, eſt riſibilis*. Hæc eſt communis

munis reſolutio. Nec inde inferas *eſſe trinum* eſſe prædicatum accidentale, & extrinſecum: quia datur medium inter per ſe 1. modo, & accidentale, quod non eſt per ſe: mediat enim prædicatum per ſe ſecundo modo, de quo in 3. ar. dicendum eſt. Vide ſupra ad 2.

54. Ad 1. confirmationẽ 8. argum. Ad primam confirmationem octaui argumenti dicimus ea conuictum eſſe Cumelium in d. q. 3. pag. 823. col. 1. vt exiſtimaret probabile eſſe relationem eſſentialiter includi in eſſentia. At inde non bene infertur tres perſonas, ſiue tres relationes eſſe de eſſentia diuinæ eſſentiæ. Et quamuis auctores huius argumenti non videant, quomodo poſsit ſtare eſſe in tribus perſonis eſſentialiter includi in eſſentia, & perſonas non eſſe de illius eſſentia; ideo tamen hoc non vident, quia putant nihil aliud eſſe naturam diuinã eſſe in tribus perſonis, quam naturam diuinam eſſe tres perſonas: in quo tamen hallucinantur, vt idẽ Cumelius ibi aduertit pag. 823. col. 2. §. *reſpondetur quod naturam.* In quo loco eam rationem aſsignat; quoniam naturam diuinam eſſe tres perſonas intrinſecè includit ipſas tres perſonalitates; quas tamen non includit naturam eſſe in tribus perſonis: hoc autem nihil aliud dicit, quàm naturam ex ſe eſſe communicabilem tribus perſonis: talis autem eſſe poteſt, quamuis eas eſſentialiter non includat: accidens enim ex ſe eſt communicabile ſubiecto per inhærentiam; & tamen ipſum ſubiectum eſſentialiter non includit, vt patet.

55. Nõ placet. Hæc tamẽ ſolutio nõ omnino ſatisfacit: quoniã naturã eſſe in tribus perſonis nõ præciſè dicit naturã eſſe cõmunicabilem illis tribus, ſed adhuc ſuperaddit naturam eſſe actu terminatam per illas. Vnde dicit fœcunditatem naturæ (ex qua formaliter eſt communicabilis) at tamen illam dicit non abſolutè, ſed vt in actu poſitam. Vnde addit modum quendam, qui eſt actualitas illius fœcũditatis, quam concipimus per modum cuiuſdam potentiæ. Quod ſatis eſt de mente Suarij lib. 4. de Trinitate c. 8. n. 4.

Vera ſolut. Dicẽdum eſt igitur naturam eſſe in tribus perſonis dicere naturam hypoſtaticè terminatam tribus proprietatibus perſonarum; quę terminatio ſupponit ipſam naturam eſſe fœcundam, & hypoſtaticè communicabilem. Ex hoc autẽ non bene infertur naturam diuinam eſſentialiter includere ipſas proprietates perſonales: nam accidens in ſua dependentia quoad inhærentiam actu terminatur ad ſubiectum; & tamen eſſentialiter non includit ſubiectum.

Hæc diximus pro explicatione conſequentiæ ex antecedente. Porrò de ipſo antecedẽte dubium eſſe poteſt. Nam quod eſſe in tribus perſonis, non ſit eſſentiale naturę diuinę, illud videtur cõuincere, quia hoc prædicatum de nulla perſona dici poteſt. Diceretur autem, ſi eſſet eſſentiale eſſentiæ; quoniam prædicata eſſentialia ſunt communia ſingulis perſonis. Hoc tamen non obſtante cõmuniter reſponderi ſolet eſſe in tribus perſonis eſſentialiter includi in diuina eſſentia. Ita Cumelius in d. quæſt. 3. concl. 3. & inferius ad primũ pag. 823. col. 2. Banhes vbi ſupra in fine cõmenti; & ſatis Suarius in d. c. 8. n. 4. & 5. Ego cũ illis libenter conuenio; ſi tamen ita difficultas explicetur; vt eſſe communicabilem tribus perſonis verè ſit de eſſentia eſſentiæ, tanquam prędicatum poſitiuum: eſſe tamen actu terminatam tribus perſonis, ſit eſſentialis modus eiuſdem eſſentiæ: ſicut enim exiſtentia eſt modus eſſẽtialis diuinæ entitatis; ita etiam actualis terminatio eſt quidã modus eſſentialis fœcunditatis, & communicabilitatis diuinæ eſſentiæ. Quod latius explicare non eſt huius loci. In hoc igitur ſenſu conuenio cum præcitatis theologis, quatenus docent eſſe in tribus perſonis eſſentialiter includi in diuina eſſentia. 56. Expenditur antecedens cõfirmationis. Eſſe cõmunicabilẽ an ſit de ratione eſſentiæ.

In ſolutione tamen obiectionis in cõtrarium præcitati theologi non conueniunt. Suarius admittit hoc prædicatũ conuenire ſingulis perſonis, non vt cõſtitutis per ſuas relationes, ſed vt habẽtibus naturam cõmunicabilem. Ex quo non infertur perſonas eſſe communicabiles. At Cumelius vbi ſupra pag. 824. col. 1. in principio non putat eſſe neceſſarium, vt prædicatum, quod conuenit naturæ, vt natura eſt, & vt abſtrahit à perſonis, dicatur de qualibet perſona. 57. 1. Solutio obiectionis. 2. Solutio.

58. Neutra placet. Prior ſolutio fundamentum non habet; quoniam proloquium theologicũ, *prædicata eſſentialia dici de ſingulis perſonis,* in eo ſenſu intelligitur, vt formaliter de ſingulis

ſingulis dicantur. Quare cum eſſe communicabile tribus perſonis formaliter non conueniat ſingulis, non video, quomodo cõcedendum ſit illud ſingulis cõuenire. Poſterior autem ſolutio ex eo non placet; quoniam eſſe communicabile tribus perſonis non ſolùm conuenit naturæ diuinæ; vt cõſideratione noſtra abſtrahit à perſonis, ſed etiam vt eſt in perſonis: etenim naturam eſſe terminatam relatione paternitatis non tollit, quin adhuc maneat communicabilis alijs perſonis. Dicendum eſt igitur præcitatum theologorum proloquium non eſſe intelligendum de prædicatis eſſentialibus naturę, quatenus præciſè eſt natura: & inde eſt, vt eſſe principium operationum, quod eſſentialiter conuenit naturæ diuinæ, nec perſonis conueniat, nec relationibus; ideo quia illud prædicatum conuenit diuinæ eſſentiæ, vt natura eſt, & vt in ſuppoſitione ſimplici ſupponit pro ſe. Et in hoc ſenſu placet ſolutio Cumelij. Similiter proloquium illud non eſt intelligẽdum de prædicatis eſſentialibus, quę cõueniunt Deo in ſuppoſitione ſimplici, & vt ſupponit pro ſe, vt ſubſiſtens eſt ſubſiſtentia eſſentiali. Nam ſicut de illo, vt ſic, non prędicantur notionalia prædicata (quia hic Deus, vt pro ſe ſupponit, non generat, vt modo ſupponimꝰ cum Suario lib. 6. de Trinitate c. 7. n. 6.) ita etiam prędicata eſſentialia, quæ illi in eadem ſuppoſitione conueniunt, non deſcendunt ad ſingulas perſonas. Iam vero eſſe communicabilem tribus perſonis eſſentialiter conuenit huic Deo, non perſonaliter ſupponenti, ſed ſimpliciter, & pro ſe, & ideo non fit deſcenſus ad ſingulas perſonas. Et hæc eſt optima huius difficultatis explicatio.

Vera ſolut.

59. Ad 2. cõfirmatione 8. argum.

Ad ſecundam confirmationem octaui argumenti reſpondet Molina in dict. diſp. 6. ad 3. in fine diſputationis: vbi cõcedendo maiorem, & minorem negat conſequentiam; quia cum illa maiore identitate eſſentię cum Trinitate perſonarum ſtat diſtinctio virtualis inter eſſẽtiam, & perſonas, quę diſtinctio impedit incluſionem eſſẽtialem extremorum. Ego puto maiorem propoſitionẽ eſſe explicandam; vt identitas inter eſſentiam, & Trinitatem perſonarum, in hoc ſenſu ſit maior, quam identitas hominis cum animali; quia eſt ordinis altioris, & alterius generis: conceſſa autẽ maiore in præcitato ſẽſu ſimul cum minore optimè negatur conſequentia, ob rationem aſsignatam à Molina. 60.

Ad 9.

Ad nonum argumentum principale reſpondendum eſt inferius in 3. artic. vbi expendemus ſenſum ſimilium propoſitionum.

61. Ad 10.

Decimum argumentum petit difficultatem, an paternitas ſit de eſſentia Patris ſumpta paternitate pro ipſa relatione, quæ cum diuina eſſentia conſtituit perſonam Patris. In qua quæſtione vocabulũ *eſſentia* propter ęquiuocationem parit confuſionem: eſſentia namq; vno modo ſumitur pro ſubſtantia, ſiue natura, quæ in ſuppoſitis ſubſtãtialibus eſt principium operationũ; in quo ſenſu humanitas dicitur eſſẽtia Petri ſumpta eſſentia pro natura ſubſtantiali. Altero modo ſumitur *eſſentia* pro ratione formali, quæ definitione, ſiue quaſi definitione explicatur, & ob id communiter appellatur quidditas. Et in hoc ſenſu ea per quæ explicatur ratio formalis cuiuſque rei, dici ſolent eſſe de eſſentia illius, quia ſunt de illius quidditate. Pater igitur in diuinis, licet nullã habeat eſſentiam priori modo ſumptam, niſi diuinam naturam, ſiue deitatem communem illi cum cæteris perſonis diuinis; tamen poſteriori modo habet propriã eſſentiam; quia habet propriam rationem formalem definitione explicabilẽ, ratione diſtinctam á ratione formali eſſentiæ priori modo ſumptę, vt ſatis docent D. Th. Ægidius, Argentina, & alij, quos citauimus ſupra §. 3. Ad argumentum igitur diſtinguendum eſt antecedens. Nam ſi eſt ſenſus, quod paternitas eſt de eſſentia Patris, quaſi eſſentialiter pertineat ad eſſentiam, id eſt, ad naturã diuinam, deitatemque communem tribus perſonis; negandum eſt antecedens vt ex dictis patet. Nec probatio in hoc ſenſu aliquid cõcludit, ſed in ſolo poſteriori: cum enim paternitas ſimul cum diuina eſſentia, & natura conſtituat perſonam Patris in eſſe talis perſonæ; neceſſario includitur in formali, & quidditatiua ratione Patris, & in hoc ſenſu dici poteſt eſſe de eſſẽtia Patris. Ex quo non bene infertur paternitatem eſſe de eſſentiali, & quidditatiua ratione diuinæ

nę eſſentię: nam ſi eſſētia idem eſt, quod ratio formalis; Pater, vt Pater eſt, habet eſſentiam ratione diſtinctam ab eſſentia eſſentię, id eſt, à ratione formali di-
Molina. Cumelius. Bellomōt. uinę naturę. Quæ omnia ſatis explicant Molina 1.p.q.28.ar.2.diſp.6.poſt quartā concluſionem §.*Illud eſt hoc loco*, & Cumelius ibi q.3.ad 3.pag. 824. col.1. Suarius lib.4.de Trinitate cap.6.n.4.& Bellomōtanus 1.p. diſp. 121. cap. 4. in fine. Illud tamen aduerto non eſſe ſimpliciter aſſerendum Patrem habere propriam eſſentiam diſtinctam ab eſſentia Filij, & Spiritus Sancti; quia *eſſentia* ſimpliciter prolata apud fideles, & theologos, imo apud Concilia, & Patres ſumitur pro natura, & deitate; Pater autem nullam aliam habet deitatem niſi, quæ ſibi cum cæteris perſonis communis eſt, & qua cum illis eſſentialiter eſt vnus Deus. Oportet igitur, vt ſemper aliquid apponatur, quod clarè explicet eſſentiam nō accipi pro natura diuina, ſed pro ratione formali, & quidditatiua Patris.

63. *Ad 11.* Ad 11 admittimus perſonas, & relationes non diſtingui ab eſſentia formaliter actualiter; bene tamen formaliter virtualiter. Quæ diſtinctio ſatis eſt, vt eſſentialiter non includantur in eſſentiali ratione eſſentię, etiam adęquata. De quo vide q.9.art.2.

64. *Ad poſtremum.* Ad poſtremum argumentum ſumptum ex auctoritate Patrum reſpondendum eſt. Et quod attinet ad verba Athanaſij priori loco adducta, nihil Valentiam iuuant, vt euidenter colliges ex ijs
Explicatur Athanaſius quæ dixim[9] in præcedēte q.ar.3.§.5. Etenim Athanaſius eo in loco vult oſtendere quamlibet diuinam perſonam, vt talis eſt, totam, & integram diuinam eſſentiam in ſe ipſa continere. At verba poſteriori loco obiecta non integré referuntur: hęc enim ſunt integra verba; *Cum autem Filius ſit imago Patris, neceſſum eſt, vt cogites deitatem, & proprietatem Patris ipſam eſſentiam Filij conſtituere.* Igitur ex Athanaſio, & deitas, & proprietas Patris ſimul conſtituunt eſſentiam Filij. Patrē autem conſtituere eſſentiam Filij non idem eſt, quod ingredi eſſentiam, vt male ſupponit Valentia: tum; quia nō ſimpliciter dicit, *conſtituit eſſētiam*, ſed addit, *conſtituit eſſentiam Filij*; quo loquendi modo denotat ſe agere de eſſentia, non ſimpliciter, ſed vt eſt in Filio. Tum etiam; quia non ſola proprietas Patris, ſed etiam deitas Patris dicitur conſtituere eſſentiam Filij; Iam vero deitas Patris non ingreditur eſſentiam Filij, vt prædicatum eſſentiale illius, cum ſit vna, & eadem eſſentia; idem autem omnino idem non conſtituit ſe ipſum. Tum 3. quia ſenſus iſte nihil ad inſtitutū Athanaſij conducebat: nec enim eo in loco nititur oſtendere, quænam prædicata ſint eſſentialia ipſi eſſentiæ; ſed vult cōtra Arianos demonſtrare vnam, & eandem numero eſſentiam eſſe in Filio, quæ eſt in Patre. Igitur eo loci *deitatem, & proprietatem Patris*, id eſt, perſonam Patris, *conſtituere eſſentiam Filij*, non eſt aliud, quā Patrem generando communicare Filio eſſentiam, quam habet. Quem ſenſum ſatis colliges ex antecedentibus, & cōſequentibus, nam ſtatim ait: *ex integra deitate Patris eſſentia Filij conſurgit, & ſolidus Deus.* Conſurgit, inquam, per generationem; idque ex integra Patris deitate, quæ vt in Patre, eſt principium quo generationis.

Sed nec verba Nazianzeni in oratione ad ſancta lumina aliquid faciunt pro Valentia; quia manifeſtè agunt de identitate reali eſſentiæ cum perſonis: explicans enim myſterium vnius, & triplicis luminis docet eo ſignificari myſterium Trinitatis, quod ipſum vnum eſt quantum ad ſubſtantiam, & triplex quātum ad perſonas. Et addit verba quædam aurea: *diſtinguitur enim* (inquit) *in diſtinctum, vt ſic loquar, & diſtinctim cōnectitur.* Quæ verba de diſtinctione reali perſonarum cum reali cōnexione, & vnione cum eſſentia euidenter intelliguntur, vt patet ex Niceta ibi. Adducit in probationē verba, quæ nobis obijciuntur; quorum hic eſt ſenſus: *Vnum enim in tribus diuinitas eſt*, hoc eſt diuinitas eſt vnū, quod eſt in tribus perſonis indiſtinctū, id eſt, reali quadam indiſtinctione contra diuiſionē naturarū, quam Arius fingebat. *Et tria vnum*, id eſt, tres perſonæ, *diſtinctim*, id eſt, manēte reali diſtinctione inter ſe realiter ſunt vnum in eſſētia. Magis autem explicans, quęnam ſint illa tria, quæ realiter ſunt vnum, addit: *ea, inquam, in quibus diuinitas eſt*, id eſt, tres perſonę, in quibus eſt diuinitas. Et vt clari[9] explicaret, quomodo diuinitas erat in illis tribus, addit: *vel, vt magis propriè dicam,* 65. *Ad Nazian.*

dicā, quæ diuinitas eſt. Quibus verbis docet diuinitatem eſſe tres perſonas, idque realiter, & identicè. Vnde Nicetas loquens ex perſona Nazianzeni ita ſcribit: *& ne cuiquam à me occaſio ſuſpicandi detur diuinitatem aliud quiddam eſſe, præter hæc.* Quibus verbis explicat ideo Nazianzenum adieciſſe illa verba: *vel vt magis propriè dicam, quæ diuinitàs eſt*, vt oſtenderet diuinitatem ita eſſe in tribus perſonis, vt realiter non ſit aliud ab illis, ſed vnū realiter cum illis. Quam vnitatem expreſsit Nicetas, dum ait *diuinitatē ita eſſe in tribus perſonis, vt illis quodámodo coeſſentiata ſit*, nimirum quoad realitatem.

66. Ad locum Naz. agent. Quod vero adducitur ex epiſtola ad Euagrium, nihil facit pro Valētia. Nam obijciente Euagrio, qui fieri poſsit, vt cum naturæ diuinæ ſimplicitate ſimul conſtet realis perſonarum diſtinctio, & numerus; vt quia numerus ſine diuiſione naturæ conſtare non poſsit; totus eſt Nazianzenus in oſtendendo, adductis aliquibus exemplis, non repugnare, vt vnum in ſe indiuiſum, & ſimplex coniūguatur cum ijs, quæ inter ſe diuiduntur ex quo nullum poteſt pro Valentia ſumi argumentum. Nec vſquam in illa epiſtola dixit Nazianzenus naturam diuinam ex tribus perſonis eſſe conſtitutam, vt Valentia ſupponit. Et quamuis id dixiſſet, inde non bene inferretur eſſentialis conſtitutio, ſed conſtitutio, & veluti contractio in ſola ſubſiſtentia.

Quod vero vltimo loco addit illud, quod omnes orthodoxi Patres docent *Deum ſcilicet eſſe tres perſonas* non poſſe non intelligi, vt intrinſecè, & eſſētialiter ſint tres perſonæ, ſine probatione ſumitur, & cum petitione principij, cum de hoc ſit controuerſia. Probatio autem futilis eſt, & ſumpta ex inutili argumento, quod ex Banhes ſecundo loco attulimꝰ, & explicauimus.

ARTICVLVS II.

An relationes eſſentialiter includant eſſentiam?

§ 1.

Refertur ſententia affirmans.

1. IN hoc ar. eadē ſupponimus, quę ſuppoſuimus in ar. pręcedente §. 1. Nam ſuppoſita diſtinctione virtuali inter eſſentiam, & relationes locus datur ad inquirendum, an eſſentia eſſentialiter includatur in relationibꝰ? Nec hoc loco diſtinguendū erit de relationibus, vt ſūt in re, & à nobis concipiuntur; nam quod eſt de eſſentia vnius, vt à nobis verè cōcipitur, non poteſt non eſſe de eſſētia illius, vt eſt in ſe. Explicatur ſenſus quęſtionis.

2. Aduertētia. De nouo illud aduertimus, non eſſe quęſtionem de perſonis diuinis, ſed de ipſis relationibus, proprietatibusque relatiuis, quibus perſonę conſtituuntur quoniam inter omnes conuenit diuinā eſſentiam intrinſecè, & eſſentialiter includi in ſingulis perſonis, vt aduertit Suarius lib. 4. de Trinitate cap. 7. n. 2. & docuit Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 6. cōcl. 2. Nec hoc poteſt eſſe dubium, cum Fides doceat Trinitatem eſſentialiter eſſe vnum Deum, ſingulas item perſonas eſſentialiter eſſe Deum. Et facile demōſtratur; quoniam ſuppoſitum alicuius naturæ eſſentialiter includit talem naturam: Petrus enim, ſicut eſſentialiter eſt homo; ita etiam eſſentialiter includit naturam humanam, tanquam veram eſſentiam, qua in eſſe hominis formaliter conſtituitur. Iam vero quælibet diuina perſona eſt verum, & proprium ſuppoſitum diuinæ naturæ, conſtitutum ex diuina natura, & proprietate relatiua: ex natura quidem diuina; quia per eam formaliter conſtituitur in eſſe Dei: per proprietatem vero; quia per eam conſtituitur in eſſe perſonæ. Vnde quęlibet diuina perſona ex ſua eſſentiali ratione eſt ſubſtantia quædam indiuidua, id eſt, incommunicabilis diuinæ naturę iuxta definitionem Boetij. Nulla igitur eſt quæſtio de relationibus in concreto (vt quidam loquuntur) ſiue de perſonis; eſt tamen controuerſia de ipſis relationibus in abſtracto ſumptis, & prout à perſonis diſtinguuntur. In quo ſit cōtrouerſia.

3. Sentētia affirmans. Partem affirmantem ex moderníoribus probauerunt Torres de Trinitate q. 39. ar. 6. diſp. vnica in 2. p. cōcl. 1. Suarius lib. 4. de Trinitate c. 7. n. 5. & in Metaph. diſp. 28. ſect. 2. n. 9. & 10. & ante cū Cumelius 1. p. q. 28. ar. 2. q. 3. cōcl. 1. vbi teſtatur hanc eſſe communem ſententiā apud omnes: decipitur tamen, vt ex dicendis patebit. Citatur pro hac ſententia Henricus quodlib. 5. q. 6. litera V. vbi in hæc verba: *Et ſecundum hoc in Deo deitas,* Suarius. Cumelius. Henricus.

deitas; ſecundum quod eſt deitas, intra paternitatem, & filiationem. Satis eam inſinuat Sotus in 4. d. 49. ar. 3. q. 3. poſt ſecundam concluſionem §. *ſcio quidem.*

4. Probatio ex auctoritatibus. Hæc ſententia à ſuis auctoribus, & auctoritatibus, & rationibus confirmatur. Prima auctoritas ſumitur ex D. Th. 1. p. quæſt. 33. ar. 3. ad primum, dum ait *omnia communia includi in intellectu propriorum.* Deinde auctoritate Richardi de S. Victore lib. 1. de Trinitate c. 1. & lib. 5. à principio, ſi attente legatur, vt inquiunt. Tertio adducuntur Patres Concilij Rhemenſis; quatenus docuerunt *perſonas diuinas eſſe Deum*: inde enim volunt eos docuiſſe diuinam eſſentiam eſſentialiter includi in relationibus.

5. 1. Ratio. Rationibus etiam id confirmant. Et ex Henrico ita quidam argumentantur. Nulla ratio refert aliquid ad aliud, niſi ratione alicuius abſoluti, ratione cuius relatio ineſt ſubiecto; ita vt relatio nullam addat realitatem ſupra illud abſolutum. Relatio autem diuina refert vnam perſonam ad aliam. Ergo eam refert ratione alicuius abſoluti; ex quo habeat rationem *in*. At nihil eſt in Deo abſolutum, niſi eſſentia. Ergo relatio eſſentialiter includit eſſentiam. Hoc eſt totum fundamentum ſumptum ex Henrico.

6. 2. Ratio. Secunda ratio continet fundamentũ Torres: quoniam ſicut ens ſe habet ad omnia entia; ita diuina eſſentia, ſiue deitas ſe habet ad omnia diuina. Sed ens intrinſecus, & eſſentialiter continetur in omnibus entib⁹; ita, vt omnes res eſſentialiter ſint ens. Ergo diuina eſſentia intrinſecus, & eſſentialiter continetur in omnib⁹ diuinis, ſiue abſoluta ſint ſiue relatiua. Et ſubinde quidquid in Deo reperitur intrinſecè, & eſſentialiter eſt Deus, & diuina eſſentia.

7. 3. Ratio. Tertia ratio ponitur à Suario. Diuinitas eſt de eſſentia Patris. Ergo eſt de eſſentia paternitatis, & idem eſt de cæteris perſonis. De antecedente nullus dubitat. Conſequentia probatur: quia in diuinis ita comparantur abſtractum, & concretum, vt nihil eſſentialiter includat vnum, quod non includat aliud; præſertim quando eſt ſermo de concreto immediato, & adæquato ipſi abſtracto. Nam concretum in Deo nihil aliud eſt, quam ipſa forma ſubſiſtens, propter ſummam Dei actualitatem, & ſimplicitatem, igitur Pater nihil aliud eſt, quã ipſa paternitas, vt paſsim loquitur D. Thomas, præſertim 1. p. q. 28. & 29. Ergo paternitas ſubſiſtens eſſentialiter includit, quidquid includit Pater. Eſt tamen ſubſiſtens ex propria ratione relatiua. Ergo relatio in propria ſua ratione neceſſario includit eſſentiam.

Quarta ratio eiuſdem. Quælibet relatio diuina v. g. paternitas eſt Deus. Ergo eſt eſſentialiter Deus. Ergo includit in ſuo eſſentiali conceptu deitatem. Antecedens certum eſt, tum ex Concilijs Florentino, & Rhemenſi: tum etiam; quia quidquid eſt in Deo, eſt Deus, iuxta axioma theologicum: hoc enim neceſſarium eſt ad perfectionem Dei. Tũ denique quia id ſatis probant, quę contra Gualterum adducuntur. Secunda conſequẽtia eſt manifeſta; quia impoſſibile eſt aliquid eſſe eſſentialiter tale, niſi in ſuo eſſentiali conceptu includat formam, á qua tale prędicatum deſumitur. At vero quod 1. conſequentia ſit optima in hoc prædicato *Deus*, probatur 1. Quoniam quidquid eſt Deus, eſt ſummè perfectum, quod aut eſſe; aut cõcipi poteſt. Sed maioris perfectionis eſt includere eſſẽtialiter deitatẽ, quam quocunque alio modo. Ergo quidquid verè eſt Deus, eſt eſſentialiter Deus. Secundo; quia ipſa denominatio Dei eſt denominatio eſſentialis: ſumitur enim à natura eſſentialiter conſtituente talem rem; & ideo nihil eſt in Deo, in quo intimè, & eſſentialiter non includatur diuinitas. Cui non obſtat, quod Deus eſt Pater, & deitas eſt paternitas; non tamẽ eſſentialiter: non obſtat, inquam; quia non eſt ſimile: etenim eſſe Patrem non eſt denominatio eſſentialis, ſed perſonalis; nec paternitas eſt talis perfectio, cuius eſſentialis incluſio neceſſaria ſit ad ſummam perfectionem entis. 8. 4. Ratio.

9. Quinta. Quinta ratio eiuſdem; quoniam paternitas v. g. eſſentialiter eſt ens reale: vel igitur eſt creatum, vel increatum. Non creatum, vt patet. Ergo increatũ. Ergo eſſentialiter includit eſſentiam. Hanc ſecundam conſequentiam putat ſe alibi demonſtraſſe.

10. Sexta. Sexta ratio ex mente Cumelij ſatis efficax eſt ita: quoniam quælibet relatio diuina eſſentialiter, & formaliter eſt

eſt Deus: aliàs eſſet creatura. Ergo eſſẽtialiter includit eſſentiam.

Confirma. Confirmatur inquit: quoniam impoſſibile eſt præſcindere relationẽ diuinã à ratione entis, vt patet: dicit enim quãdam rationem entis determinatam. Ergo relatio diuina erit ens creatum, vel increatum. Non creatum, vt patet. Ergo eſſentialiter erit ens increatum. Ergo eſſentialiter eſt Deus.

Confirmatur ſecundo ab eodem Cumelio: quoniam Pater eſſentialiter eſt Deus: diuina autem eſſentia eſt de eſſẽtia Dei. Ergo eſſentialiter erit de eſſentia paternitatis: quia Pater, & paternitas ſolùm differunt diuerſo ſignificandi modo.

11 7 Ratio. Septimo, apud Bellomontanum in d. diſp. 121. c. 1. nu. 3. quidam ita arguunt: relatio diuina eſt ens. Ergo vel eſt ens à ſe, vel ab alio. Non ab alio: quia eſſet creatura. Si à ſe; ergo eſt Deitas: quia proprium eſt Deitatis nullam habere cauſſam ſui eſſe. Ergo eſſentialiter eſt diuina eſſentia: aliàs in diuina perſona eſſet duplex diuinitas.

Confirmatur hæc ratio: quoniam relationes diuinæ ſecũdum ſuas rationes formales habent aliquam naturam, ſiue eſſentiam. Hæc autem non poteſt eſſe alia, niſi diuina eſſentia communis tribus perſonis.

12. 8 Ratio. Octauo: ſi eſſentia eſſentialiter non includitur in relatione; relatio formaliter ſumpta, nec eſſet finita, nec infinita. Non quidem finita; quia eſſet creatura. Nec infinita; quia iam non complecteretur totam perfectionẽ entis; nec enim complecteretur eſſentiam. At fieri nequit, vt detur ens, quod nec ſit finitum, nec infinitum, vt ex Metaphyſic. ſupponitur.

13 9 Ratio. Nona ratio; apud Bellomontanum; quia niſi eſſentia diuina eſſet de eſſentia relationis; Perſona diuina eſſet cõpoſita, ſaltem per intellectum. Iam verò quælibet compoſitio repugnat diuinæ ſimplicitati. Ergo neceſſe eſt diuinam eſſẽtiã eſſẽtialiter includi in relatione. Minor ſupponitur. Maioris ſequela probatur: quia eſſentia diuina, & relatio, ex quibus cõſtat diuina perſona, eſſẽt duo diſtincta ſaltem ratione, quorum vnum non includeretur in altero. Componerent igitur vnũ tertiũ, quæ fuit ſequela.

Poſtrema ratio: quia diuina perſona ſimplicior eſſet, ſi conſtaret ex diuina natura relationi intrinſeca: Hoc enim modo, nec per intellectum componeret perſonam: ſicut etiam ens non componit cum rationibus particularibus inferiorũ, non ob aliã cauſſam, niſi quia intrinſecè includit in ſingulis inferiorib⁹.

Ex his infertur relationes diuinas eſſentialiter includere eſſentiam, etiam vt concipiuntur à nobis. 14 Corollariũ Nam quanuis non neceſſe ſit, vt eſſentia diuina expreſſè includatur in conceptu obiectiuo relationis (quia nullus dubitat, quin paternitas concipi poſſit eſſentia expreſſè non concepta) tamen neceſſe eſt, vt eſſentia includatur in conceptu obiectiuo paternitatis, ſaltem confuſè, & implicitè. Quod probat Suarius: tum, quia patertinas, cum non poſſit abſtrahere ab ente increato; non poteſt abſtrahere ab eſſentia, vt ſupra dictum eſt in quinto argumento. Tum etiã; quoniam, quod eſt eſſentialiter ſuperius, neceſſariò includitur ſaltem implicitè in cõceptu inferioris, vt animal in conceptu hominis. Iam verò diuina eſſentia comparatur ad relationes etiã abſtractè ſumptas, tanquam eſſentialis forma communis, non ſecundum rationem, ſed ſecundum rem. Hæc ſunt huius opinionis potiſſima fundamenta.

§. 2.

Opinio negans eſt vera.

15 Auctores ſentẽtiæ negantis. Opinionem negantem nonnullis modernioribus placuiſſe teſtatur Suarius vbi ſupra; quaſi antiquioribus Theologis non placuerit. Ego tamen dico eam, & modernioribus Theologis placere, & placuiſſe antiquioribus. Primum patet; quoniam placuit Bellomontano prima parte diſputatione 121. cap. ſecundo, & tertio, *Bellomon.* & ante eum Molinæ prima parte, quæſt. 28. articulo ſecundo, diſp. ſexta, concl. 4. pag. 441. columna prima, ex Scotiſtis eam probauit Rada primo tomo, controuerſia quarta, cõcluſione tertia fol. *Rada.* 55. columna ſecundà in fine, & inferius §. *Ex his ſequitur*, fol. 57. & ſatis eſt de mente Palatij in primo diſtinctione 33. *Palatius.* diſputatione vnica pag. 184. colum. 2. §. *Ex antiquioribus.*

Rrrr Pro

16. Pro hac ſententia ſine dubio eſt D. Thomas, vt patet, tũ ex primo ſentent. d.33.q.1.ar.1. Tum de potentia q.8. art. 2.ad 6. Nam in priori loco in fine corporis concludit relationes, & eſſentiã differre ratione; ita vt alia, & alia ſit ratio ſiue definitio relationis, & eſſẽtię. Quod repetit ibi ad 1.2.& 3. Et ne dicas definitionẽ iſtã eſſe aliã, & aliã ſubalternatim, vt definitio ſuperioris, & inferioris, mẽtem ſuam exponit ibi ad 5. dũ ait rationem relationis ita eſſe aliam à ratione, definitioneve eſſentiæ, vt ſit ratio condiuiſa à ratione ſubſtantię; & in hoc diſtingui à ratione attributi in ordine ad eſſentiam: nam licèt eſſentię, & attributi ſit alia, & alia ratio; tñ eſt alia, & alia non condiuiſa contra illam, ſed vt ratio ſpeciei eſt alia à ratione generis. Quem etiam ſenſum ſatis explicauit ibi ad 2. dum dixit rationẽ paternitatis ita eſſe aliam, vt non vniatur cũ ratione eſſentiæ: vniretur autem, ſi ratio eſſentiæ intrinſecè, & eſſentialiter includeretur in paternitate. Idem euidentiùs colliges ex loco poſteriori: expreſſè enim docet hanc propoſitionem, *paternitas eſt eſſentia*, eſſe per ſe, non perſeitate formali, & quidditatiua (quam appellamus per ſe primo modo) ſed perſeitate identitatis: quia (vt dixerat ad ſecundum) alia eſt ratio: & quidditas eſſentiæ, & alia ratio, & quidditas relationis: alia inquam non alietate inferioris, & ſuperioris (eſſet enim per ſe primo modo) ſed alietate diſparata, & ex æquo condiuiſa, vt dixerat in priori loco. Quomodo autẽ explicandus ſit locus, qui in contrariũ obijcitur, dicemus in ſolutionibus argumentorum.

17. *Caietanus.* Hanc etiam fuiſſe mentem Caietani 1.p.q.39.ar.6. ad ſecundũ D. Thomæ ſatis colliges ex ijs, quæ ibi ſcribit: agit enim de vtraque iſta prædicatione, *eſſentia eſt paternitas: paternitas eſt eſſentia*. *Ferrarienſis* Ferrarienſis etiam idem ſentit, ſi attentius legatur ſecundo contra Gentes c. 9. §. *aduertendum tamen*: tum, quatenus ait relationem formaliter, & vt relatio eſt, tantùm dicere ad aliquid: quod eſſet falſum, ſi in ſua ratione includerẹt eſſẽtiam. Tum etiam; quatenus docet paternitatem, & filiationem non eſſe idem eſſentiæ ſecundùm rationem; vbi rationem accipit pro quidditate, & definitione: iam verò, quod in ſua quidditate aliud includit, eſt idem formaliter cum illo: Homo enim idem formaliter eſt cũ animali.

Eandem ſententiam expreſſè probauit Durandus in 1. d.33. q.1.art.3.n.29. 18. *Durandus* vbi expreſſè docet nec cõceptum relationis includi in conceptu eſſentiæ, nec conceptum eſſentiæ in conceptu relationis, ſed eſſe conceptus formaliter ſeparatos. In eàdem eſt Gregorius in d. diſtinct.33.q.1.art.2.concl.4. affirmans nec relationem de eſſentia, nec eſſentiã de relatione prędicari formaliter, id eſt per ſe 1. modo. Eandem ſentẽtiam probaſſe noſtrum Ægidium Romanum ſatis conuincunt, quæ ſcribit in 1.d.33. & 34. *Ægidius.* Etenim d.33. in 1.p.q.3.fol.171.col.4. litera P. expreſſè docet, *perſonas non eſſe eaſdem eſſentiæ ſecundùm id, quod addunt ſupra eſſentiam, id eſt ſecundum relationes: quia ſecũdum eas differunt ab eſſentia*, agit autem de identitate ſecundum formalem rationem: non differẽt autem formaliter ab eſſentia per relationes, ſi relationes eſſentialiter includerent eſſentiam. Docet deinde, *relationes ſecundum quidditatem ſui generis non tranſire in eſſentiam*: tranſirẽt autem, ſi eſſent idem formaliter cum illa diſtinct.34. ſecũda p.q.2.fol.176. col. 4. litera O. expreſſè docet, *relationem in Deo ſecundum ſuam quidditatem non dicere eſſe, ſed referri*, per eſſe autem intelligit eſſe abſolutum, & eſſe eſſentię vt eſt eſſẽtia.

19. At ſi in ſua quidditate includeret eſſentiam, non tantùm includeret ipſum referri, rationemq́; relatiuam, ſed etiã rationem abſolutam eſſentiæ. Præterea ibi expreſſè docet, *relationem non denotare diuinam eſſentiam*. Et ibi, & ad tertium aſſerit, *rationem relationis ſimpliciter eſſe aliã à ratione diuinæ eſſentiæ*. Dinique d.33.q.3. citata fol.172. colũna 2. litera G. docet Patrem excepta diuina eſſentia ſolùm eſſe aliquid, & nihil aliud includere. Tandem eandem fuiſſe ſententiam Henrici quodlibeto quinto, quęſtione ſexta euidenter intelliges, ſi aduertas apud Henricum eſſentiam, & relationem, ſu- *Henricus.* mi, vel ſecundum nomen primæ intentionis, id eſt, quatenus ſunt res; vel ſecundum nomen ſecũdæ intentionis, id eſt, quatenus ſumuntur ſecũdum rationes formales ſuorum prędicamentorũ, ſecundũ quas eſſentia eſt eſſẽtia, & ens abſolu-

abſolutum; relatio autem eſt relatio, & ad aliquid. Priori modo dixerat litera V. Deitatem, vt eſt deitas, ingredi relationem, ſicut etiam albedo ingreditur eſſentiam ſimilitudinis. Poſteriori autem modo ſicut negauit relationem ingredi definitionem eſſentię; ita etiam negat eſſentiam ingredi definitionem relationis. Vide, quæ ſcribit ibi litera X. Ex quibus patet non ſatis rem conſideraſſe Cumeliám, dum dixit ſententiam affirmãtem eſſe communem apud omnes.

§. 3.

Sententia negans confirmatur rationibus.

20. 1. Ratio par tis negãtis. SEd hanc ſententiam negantem (quę mihi eſt veriſsima) rationib' cõfirmemus. Prima ratio (quã volumus eſſe fundamentũ rationũ ſequẽtium) ſumitur ex doctrina Auguſtini ſatis celebrata apud theologos, in diuinis duo tãtùm manſiſſe prædicamenta; ſubſtantiæ ſcilicet, & relationis. Quam doctrinam colliges ex Auguſtino lib. 5. de Trinitat. c. 3. 4. & 5. lib. 7. c. 4. & 5. cum ſequẽtibus. Eam docuit D. Thomas 1. p. q. 28. art. 2. ad primum, & 1. ſententiarum d. 8. q. 4. art. 3. in corpore, & d. 22. q. 1. ar. 3. ad 2. & clarius d. 33. q. 1. ar. 1. ad. 5. cũ eo conſentiũt omnes theologi, qui omnes hãc doctrinam in eo ſenſu intelligũt, vt duo tantum prędicamenta quoad ſuas generales, & cõmunes rationes in diuinis formaliter maneãt, nõ ſolũ, vt cõcipiũtur à nobis; ſed prout in ſe ipſis ſunt à parte rei: nã in re ipſa relatio formaliter eſt in diuinis ſub vera & formali ratione relationis ſecluſa omni habitudine ad noſtrum intellectum: ſubſtantia etiam in diuinis reperitur ſub formali ratione ſubſtantiæ independenter à noſtro modo, quo diuina concipimus. *D. Aug. D. Thom.*

21. Cum vero prædicamenta ſecundum communem cuiuſque rationem formaliter ſint impermiſta, vt apud metaphyſicos, & logicos eſt quam notiſsimum; ita vt vnius ratio totaliter ſit diſtincta à formali ratione alterius; doctrina illa Auguſtini ita eſt intelligenda, vt prędicamenta ſubſtantię, & relationis in hoc ſenſu formaliter manſerint in Deo, vt ſecundum rationes communes manſerint formaliter impermiſta; ita vt ratio vnius ſit à ratione alterius adæquatè condiſtincta. Hunc ſenſum ſatis explicauit D. Thomas locis citatis maximè in d. d. 33. q. 1. art. 1. ad 5. vbi expreſſe affirmat relationem ſecundum ſuam formalem rationem ita mãſiſſe in diuinis, vt illius ratio omnino ſit condiſtincta à ratione formali ſubſtantiæ, condiſtincta, inquam, adæquatè, vt neutra alterã includat, nec vna reſpectu alterius ſe habeat veluti inferius ad ſuperius; in eo enim loco relationẽ ab attributis in ordine ad eſſentiam in hoc diſtinguit, quod ratio formalis attributi eſt veluti inferior reſpectu eſſentiæ; vt quia eam includat; cum tamen ratio relationis non ſit veluti inferior includens eſſentialiter eſſentiam, ſed ſit condiſtincta, & omnino impermiſta. Vide Diuum Thomam in illo loco. Eundem ſenſum explicant theologi, dum communiter docent relationem in diuinis ſecundum ſuum eſſe tranſire in eſſentiam, & non ſecundum quidditatem, rationemque formalem. *D. Thom.*

22. Eundem ſenſum ſatis explicauere Patres, maximè Auguſtinus, dum docẽt in diuinis eſſentiam eſſe ad ſe, & non ad aliud; relationem vero eſſe ad aliud; & non ad ſe: ita vt valeat conſequentia *eſt ad ſe. Ergo non eſt ad aliud*: & è conuerſo *eſt ad aliud. Ergo non eſt ad ſe.* Quæ negatio concludit illas duas rationes adæquatè eſſe diſtinctas, ita vt neutra alteram includat. Quare ſicut Auguſtin' 7. de Trinitate c. 1. & 4. dixit: *Eſſentia ita eſt ad ſe, vt ſi eſſet ad aliud, iàm non eſſet eſſentia*: ſic etiã diceret: *relatio ita eſt ad aliud, vt ſi eſſet ad ſe, iam non eſſet relatio.* Quam Auguſtini ſententiam ita intellige, vt eſſentia ita ſit ad ſe, *vt ſi eſſet ad aliud*, id eſt; ſi in ſua ratione formali includeret ad aliud, *iam non eſſet eſſentia*. Quæ omnia ſuæ veritatis originem ſumunt ex citata doctrina Auguſtini; vt in diuinis maneant duo illa prędicamenta ſecundum ſuas generales rationes omnino impermiſtas, & condiſtinctas, ita vt neutra alteram formaliter includat. *Auguſtin.*

23. 2. Ratio. Secunda ratio ſumitur ex eo, quod in ſingulis perſonis Trinit. pręter eſſẽtiã aliquid neceſſario admitti debeat, qđ cuiq; ita ſit propriũ, vt nihil habeat cũ alijs commune. Quam propoſitionem admittit Suarius lib. 7. de Trinit. c. 1. n. 3. vbi

vbi verbis expreſsis fatetur, quando perſonę ſunt realiter diſtinctæ, neceſſariũ eſſe, vt aliquid ſit in vnaquaq; illarũ, quod alijs non ſit cõmune, ſed propriũ cuiq; id enim expreſſè docuit D. Baſili⁹, (Baſilius.) ſi vera ſũt verba, quæ Suarius vbi ſupra cap. 2. n. 3. refert ex Epiſtola 43. *Filius in proprietate ſua nihil cum Patre, & Spiritu Sancto habet commune.* Quod euidenti ratione probatur: niſi enim vnaquæq; perſona aliquid in ſe haberet, in quo nihil cũ alijs cõmune eſſet, nõ poſſet ab alijs realiter diſtingui, vt idẽ Suarius affirmat. Et præterea nulla in ſingulis perſonis daretur vera ꝓprietas perſonalis; quia nihil alicui verè, & realiter poteſt eſſe aut dici propriũ, niſi illi ſoli conueniat. Quod affirmauit Ioannes theologus in Concilio Florentino ſeſsione 18. dum (Cōciliũ Florentinũ.) dixit: *Proprietas communicabilis non eſt, aliàs non eſt proprietas.* Quare cũ Fides doceat in perſonis diuinis pręter eſſentiam dari proprietates perſonales, quibus realiter diſtinguantur, vt patet in Concilio Lateranenſi in capite *firmiter* de ſumma Trinitate, & eſt res in Fide notiſsima; non poteſt non concedi proprietates conſtitutiuas perſonarum, ita eſſe proprias perſonis, quas conſtituunt, vt nihil habeant cõmune cum proprietatib⁹ aliarum perſonarũ. Ex hoc firmiſsimo fundamẽto neceſſario infertur proprietates relatiuas, vt ſunt in ſe eſſẽtialiter non includere eſſentiã: nam ſi illã includerent; iam quælibet earum includeret aliquid commune cum cæteris contra doctrinam D. Baſilij, & ex conſequenti non totaliter eſſent proprietates ſingularum perſonarum.

24. Illatio. Ex quo infertur quamlibet Trinitatis perſonam ab alia diſtingui tota ſua ꝓprietate, hoc eſt ſecundũ omne id, quod in illa proprietate eſſentialiter continetur. Quod optimè aſſeruit Molina in d. diſp. 6. concl. 4. & omiſſa tertia illius ratione (nec enim ſatis eſt efficax, quidquid ille velit) corollarium hoc optimè deducitur ex ijs, quę immediate dixim⁹ Nam ſi in qualibet perſona datur aliquid, quod ita ſit illi propriũ, vt in ſe nihil habeat cõmune cũ alijs, vt ex verbis D. Baſilij, cõſentiẽte Suario, ſatis patet. Ergo ſecundum omne id, quod in eo includitur, ita illi eſt proprium, vt nihil illius ſit commune cum alijs: aliàs iam haberet aliquid cõmune cũ illis. At verò, quod eſt propriũ alicui ſecundũ omne id, quod eſſentialiter includit; vtiquè ſecundũ ſe totũ eſt illi propriũ, ita vt ſecundũ ſe totũ non ſit in alio: & ſubinde illa perſona, cui eſt propriũ, illo toto ab alia diſtinguitur. Ex quo fũdamẽto vim habent rationes, quas pro noſtra ſentẽtia affert Molina: nã ſi paternitas ſecũdũ totũ id, quod eſſentialiter eſt paternitas, ita eſt in Patre, vt non ſit in Filio. Ergo paternitas eſſentialiter in ſe non includit eſſentiã: ſi enim illã includeret, iam ſecundum ſe totam non ita eſſet in Patre, vt ſecundum ſe totam nõ eſſet in Filio; quoniam eſſet in eo ſecundum eſſentiam, quam eſſentialiter includit.

Tertia ratio ſumi poteſt ex conſtitutione diuinarũ perſonarũ: hæc enim nõ ſatis accõmodatè explicari poteſt, ſi eſſentia eſt de quidditate quidditatiuoq; cõceptu relationũ; idq; ſiue attẽdamus cõſtitutionẽ ipſã, vt eſt à parte rei, ſiue vt à nobis cõcipitur, vt pleriq; annotarunt, teſte eodẽ Suario libr. 7. de Trinit. c. 3. n. 12. & quamuis ille contradicat; illorũ tamen opinio eſt veriſsima. Res in vtroq; ſenſu explicabitur. Quod cõſtitutio perſonarũ, vt in ſe eſt à parte rei, non ſatis accõmodatè explicari queat, ſi relatio in ſua intrinſeca ratione includat eſſentiam; facilè oſtendi poteſt, ſi in hac materia duo ſupponamus, tãquam certa cum eodem Suario in d. c. 3. n. 2. 25. 3. Ratio.

Primũ eſt diuinas perſonas verè conſtitui in ſuo eſſe perſonali. Secundũ eſt hanc conſtitutionem fieri per proprietatẽ poſitiuã vniuſcuiuſq; tanquam per formam determinantẽ perſonã ad tale eſſe, ſeu ſubſiſtere incommunicabile: vtrũq; enim (vt ibi optimè aduertit) & docẽt theologi, & tradunt Patres: niſi enim diuinæ perſonę in ſe ipſis verè, & ꝓpriè conſtituerẽtur, nec Patres tam ſoliciti eſſẽt in aſſerẽda, & docẽda hac perſonarũ conſtitutione; nec theologi omnes etiã antiquiſsimi in ea defẽdẽda, & explicanda tã ſolicitè elaborarent. Etenim eas à nobis intelligi, vt conſtitutas quis negabit? Quare cum Ioannes theologus in Cõcilio Florẽtino ſeſsione 19. toto Concilio id tacitè approbãte, ſimpliciter doceat *perſonam diuinam conſtare eſſẽtia, & proprietate*, idq; nulla addita particula rationis: & præterea omnia Concilia 26. (Cōciliũ Florentinũ.)

cilia doceāt perſonas ſecūdū eſſentiam eſſe vnū, & ſecūdū proprietates eſſe diſcretas: deniq; cū Patres affirmēt ꝓprietates ipſas eſſe formas perſonarū, vt pa-
Tertullianꝰ tet ex Tertulliano in lib. cōtra Praxeā c.
Richardus 2. & Richardo de S. Victore lib. 1. de Tri-
de S. Vict. nitate c. 18. Baſilio, Auguſtino, & alijs;
Baſilius. formas, inquam, figurantes perſonas, vt
Auguſtin. ait Sophronius Patriarcha in 6. Synodo
6. Synodus generali actione 11. eaſq; characterizā-
Damaſcen. tes proprio hypoſtaſis charactere, vt ait Damaſcenus lib. 1. de fide c. 9. & 10. deniq; eas determinantes ad eſſe perſonale, & incommunicabile, vt concedit Suarius; neceſſario concedendum eſt
25. perſonas diuinas ante omnem intellectus conſiderationem; imo ante omnem ordinem ad conceptionem cuiuſcunq; intellectus, in ſe ipſis verè eſſe cōſtitutas ex eſſentia, & proprietate. Nam cum ſine intellectu, & ante omnem ordinem ad intellectum realiter differant inter ſe per ſuas proprietates, & in eſſētia realiter ſint vnum; non poſſunt in ſe ipſis non habere aliquam veram conſtitutionem ab omni intellectu independentem: quę enim inter ſe vere, ac realiter conueniunt, & realiter differunt, nō differunt ſe totis ſed ſecundum aliquid conueniunt, quod in ſe habent, & ſecundum aliquid, quod in ſe habent, diſtinguuntur. Hæc autem duo ſine vera cōſtitutione nec eſſe poſſunt, nec intelligi: nec enim ad veram conſtitutionem neceſſario requiritur, vt conſtituentia in ſe ipſis actu diſtinguātur vel realiter, vel formaliter; ſed ſatis eſt diſtinctio virtualis, vt modo ſupponimus cum eodem Suario in dicto capite 3. num. 7. de hoc enim latius diſputare, non eſt huius loci: ſatis enim nobis modo eſt, quod ij, contra quos agimus, admittunt à parte rei dari veram, & propriam exiſtentiā illius conſtitutionis; ita vt in re ipſa exiſtat id, quod de hac conſtitutione concipimus; quamuis non exiſtat ſecundum modum, quem habet, vt eam concipimus: nam licet non concipiamus ipſa conſtituentia, vt in rē actualiter diſtincta; tamen in intellectu ſunt actu diſtincta.

26. His ita ſuppoſitis facile oſtendi po-
Ad inſtitutum argum. teſt conſtitutionem iſtam perſonarum non ſatis accommodate explicari poſſe, ſi eſſētia in relationibus eſſētialiter includatur. Quod primum ex eo con- *1. Confirm.*
firmatur; quia in omnibus veris conſtitutionibus hoc inuenitur, vt conſtituētia non ſolum mutuo ſeſe non includāt; ſed etiam excludant: id enim inductione conſtat in omnibus cōſtitutionibus, quæ in creatis inueniuntur: etenim nec materia intrinſecè includit formā, nec forma materiam. nec genus eſſētialiter includit differentiam, nec differētia genus: nec eſſentia intrinſecè includit exiſtentiam, nec exiſtentia eſſentiam: denique natura ſubſtantialis non includit principium ſuppoſitale, nec hoc naturam. Nulla autem ſpecialis ratio reperitur, vt dicamus hanc conſtitutionem eſſe ab hac regula excipiendam, vt patebit ex ſolutionibus argumentorum.

Deinde confirmatur; quoniam per- *2. Confirm.*
ſona diuina ita conſtituitur ex eſſentia, & proprietate, vt in ſe per ipſam proprietatem determinetur ad eſſe perſonale, & incōmunicabile, vt Suarius ipſe fatetur in d. lib. 7. de Trinitate c. 3. n. 2. Etenim proprietas ex Damaſceno ipſam perſonam characterizat; vt character verè hypoſtaticus: eamq; hypoſtaticé figurat, vt ait Sophronius; denique ex Patribus eſt forma perſonę. Iam vero proprium eſt formæ determinare id cuius eſt forma; quam proprietatem forma in diuinis retinet abſque vlla imperfectione informationis. Impoſsibile eſt autem, vt quod verè aliquid determinat, id in ſua eſſentia includat, vt inductione patet in rebus creatis. Quî enim fieri poteſt, vt idē determinet, qđ & realiter, & formaliter eſt ipſummet?

Nec locus datur ſolutioni quorundā *27.*
qui recurrunt ad conceptionem expli- *Non recipitur*
citam, vel implicitam relationis; vt ſci- *ſolutio*
licet relatio determinet, & conſtituat *quorundā.*
perſonam ſecūdum id, quod expreſſè de relatione concipitur; non vero ſecundū id, quod in ea concipitur implicite. Nā cū ſermo ſit de determinatione, & characterizatione, figurationeq; pſonę diuinæ, quæ eſt à parte rei ſecluſa nō ſolum omni intellectus operatione, ſed etiam omni habitudine ad intellectū (etenim diuina cōſtitutio characterizatioq; diuinæ perſonę à rectè theologizantibus cōſiderāda eſt in priori quodā ſignoāte omnē habitudinem ad cōceptūeiuſdē perſonalis conſtitutionis, perquem-

cunq; illa fiat intellectũ, vt in ſimili oſtẽdimus ſupra q.6.ar.7.n.10. & 11.& art. 10.§.6.n.65.& 66.) non ſatis accommodatè rem iſtam theologizabit, quia aut diſtinctionem virtualem conſtituentiũ, aut ipſam conſtitutionem explicauerit cum dependentia ad explicitam, aut implicitam relationis conceptionem.

28. Alia inſtãt. De inde hoc loco id ipſum inquiram, quod ſupra q.9.art.2.§.4.n. 28. inquiſiui de conceptu expreſſo ſapientiæ, vt ſapientia eſt an ſcilicet conceptui expreſſo relationis, ſub quo relatio à nobis concipitur reſpõdeat à parte rei aliqua formalitas relationis, vt præciſè eſt relatio vel non reſpondeat? Non eſt dicendum, quod non reſpondeat. Tum; quia oppoſitum colligitur ex doctrina D. Thomæ ab omnibus recepta in 1.d.2.q.1.ar.2.§. *quantum vero ad quartum*. Et d.22.q.1.ar.3. & d.33.q.1.ar.1.ad 3. quibus in locis docet noſtris conceptibus ex parte Dei aliquid reſpõdere. Tum etiam; quia idẽ Suarius in d. lib.7.de Trinitate c. 3. n.9. expreſſè ſcribit dari à parte rei exiſtẽtiam eorum, quæ concipimus de conſtitutione perſonarum, & per noſtrum conceptũ ſignificari aliquid, quod verè eſt in re ipſa. Porrò, ſi illi expreſſo conceptui relationis aliquid reſpõdet in re Igitur habet diuina relatio aliquid in ſe quod excepta eſſentia ipſam eſſentiam determinat, characterizat, figuratque quod ipſum formaliter non eſt eſſentia, nec illam, vt ſic includit. Nam ſi relatio, vt eſt conſtitutiua perſonæ, & characterizatiua illius, eſſẽtialiter includeret eſſentiam; profectò non adæquatè illã determinaret ad eſſe incõmunicabile perſonæ ſecũdũ id ſolũ, ſub quo expreſſe cõcipitur; ſed etiam ſub conceptu formali eſſentiæ, vt eſſentia eſt; ita vt verũ ſit relationem cõſtituere perſonã ſecũdũ totã ſuam adæquatã rationẽ: ita vt illã ſub ratione eſſentię conſtitueret, etiã ſi eſſẽtia (quod ex doctrina Ariſtotelis fieri poteſt) ex parte relationis, vt eſt alterũ constitutionis extremum, exprimatur. Nam ſi rationale cõſtituit hominẽ in eſſe ſpeciali hominis; vtique illum eundẽ in tali eſſe cõſtituet per totã ſuã rationẽ intrinſecã, etiam ſi tota illa explicitè exprimatur; ita vt verum ſit hominẽ in eſſe ſpeciali hominis veriſsimè conſtitui per totam illam rationẽ, etiã cum reduplicatione. Quare ſi relatio diuina ex ſua ratione habet, quod cõſtituat perſonã in eſſe incõmunicabili perſonæ ſecũdum totum id, quod includit; profectò ſi eſſentialiter includit eſſẽtiã, verè erit conſtitutiua perſonæ ſub ratione eſſentię expreſſè concepta. Quod nec theologicum eſt, nec ſatis tutum.

Porrò ſi paternitas v.g. non cõſtituit perſonam Patris, niſi ſub præciſa ratione formali paternitatis, excludendo à tali conſtitutione formalem rationem eſſentiæ; profectò, vt paternitas eſt, non includet eſſentiam; quia ſecundũ totam rationem paternitatis (ſecũdum quam ab eſſentia virtualiter diſtinguitur) cõſtituit Patrem in eſſe incommunicabili Patris, ita vt veriſsimè dicamus, paternitas, vt cõſtituit perſonam Patris, formaliter virtualiter nõ eſt eſſentia. Quæ negatio concludit eſſentiam non modo explicitè nõ includi in paternitate, ſed nec implicitè: quę enim implicitè in aliquo includuntur, licet ab eo abſtrahi poſsint abſtractione præciſiua; non tamen negatiua. Vide, quæ diximus ſupra q.9.ar.1.§.1.n.9. 29.

Ex dictis iam infertur relationem etiam, vt à nobis concipitur, non includere eſſentiam in ſuo eſſentiali conceptu: etenim in hac materia valet argumentum à re, vt eſt in ſe, ad ſe ipſam, vt obiectam noſtro intellectui, vt idẽ Suarius fatetur libr. primo de eſſentia Dei cap. 11. num. ſexto. Quare ſi eſſentia à parte rei eſſentialiter non includitur in relatione, vt eſt in ſe; nec etiam includetur in conceptu, quo quidditatiuè à nobis concipitur: eſſet enim talis conceptus fictitius omnino, & falſus, dum rem aliter conciperet, atque ipſa eſt in ſe. Vide, quæ diximus ſupra quæſt.9.ar. 2.§.4 n.27.28.& 29. 30. Illatio.

Deinde cõmitteretur apertiſsima nugatio; quia perſona dupliciter includeret eſſentiam; vnò modo quando concipitur conſtituta ex eſſentia, vt extremo condiſtincto à relatione. Altero modo; quando concipitur conſtituta ex relatione. Nam ex Ariſtotele in Topicis loco vnius partis licet nobis ponere totã illius definitionem. Quare ſi relationis definitio exprimeretur, in illa rurſus ponenda eſſet eſſentia. Quo argumẽto Ariſtoteles probat genus eſſe extra eſſẽtiã differen- 31. Altera inſtãtiæ probatio. Ariſt.

differentiæ: quia ſcilicet genus in ſpecie bis includeretur, & committeretur nugatio. Cuius argumenti vim non ſatis illidunt duæ ſolutiones Suarij in d. lib.7. de Trinitate c.3.n.12. in fine. Nam prima reſponſio (quod ſcilicet ad concipiendam integram perſonæ conſtitutionem neceſſe ſit expreſſè concipere vtrunque extremum) nihil valet ad elidendam nugationẽ: quia etiam ad concipiendam integram conſtitutionẽ ſpeciei neceſſe eſt expreſſè concipere genus, & differentiam.

32. Nec etiam nugationem illidit ſecunda reſponſio: nam quamuis dicamus relationem in ſuo quidditatiuo conceptu non includere eſſentiam; adhuc conſtitutio illa intelligitur eſſe cum perfectiſſima vnitate perſonæ, non ſolùm reali, ſed etiam formali actuali: nec enim ad id opus eſt, vt quod commune eſt, eſſentialiter includatur in eo, quod propriũ eſt. Quin potius ratio ipſius conſtitutionis oppoſitum ſuadet, vt ſuprà aduertimus. Quomodò autem, & in quo ſenſu relatio, & eſſentia à parte rei actu ſint vnum formaliter; & tamen virtute inter ſe formaliter diſtinguantur abſq; vlla habitudine ad intellectum, latè diximus q.9.ar.2.§.2. cum ſequentibus.

33. *Molina.* Ex dictis concludendum eſt cum Molina loco citato, §. *Ex dictis colligo*; quod ſicut rationale non eſt de intrinſeca ratione animalis, aut è contrario; vtrunq; tamen eſt de intrinſeca ratione hominis: ita eſſentia, & relatio intrinſecè ſe non includunt; vtraque tamen eſt de intrinſeca ratione perſonæ. Soluenda ſũt igitur argumenta in contrarium adducta.

§. 3.

Soluuntur argumenta partis affirmantis.

34. Ad auctoritates. Argumenta opinionis affirmantis §.1. adducta facilem habent ſolutionem. Ad primum dicimus D. Thomam (Explicatur D. Thomas.) expreſſè agere de communibus, & proprijs in concreto ſignificatis, ita enim ait: *Communia abſoluta dicta ſecundùm ordinem intellectus noſtri ſunt priora, quã propria; quia includuntur in intellectu propriorum; ſed non è conuerſo. In intellectu perſonæ Patris intelligitur Deus, ſed non conuertitur.* At in ſenſu concreto veriſſima eſt doctrina, vt cum eodem Suario aduertimus §.1. in principio. Richardus autem lib. 1. de Trinitate c. 1. (quo loco citatur) nihil hac de re ſcribit. Ex libro 5. in principio nihil potui colligere in fauorem partis affirmantis. Conciliũ verò Remenſe ſolùm docet *perſonas diuinas eſſe Deum.* Inde tamen non bene infertur eſſentiam diuinam eſſentialiter includi in diuinis relationibus, vt dicemus ad quartam rationem. Ad Richar. de S. Vict.

35. Ad 1. rationem. Prima ratio ſumitur ex doctrina Henrici, apud quem relatio nullam realitatem addit ſupra ſubiectum abſolutum, cui conuenit referri ad aliud; ſed ſolùm addit eſſe ad aliud; & inde infert Henricus fundamentum relationis eſſe ipſam eſſentiam relationis, quatenus eſt res primæ intentionis, vt patet ex iſs, quæ ex Henrico diximus ſuprà §. 2. Sed hæc Henrici philoſophia iãdiu relegata eſt à communi ſchola Peripateticorum: relatio enim, vt relatio eſt addit ſupra ſuũ fundamentum veram entitatem prædicamentalem, ab ipſo fundamẽto diſtinctam, ſaltem formaliter ex natura rei; quam metaphyſicam volumus eſſe ſuppoſitam. Hæc autem relationis entitas eſt quędam forma ſimplex, quæ in ſe includit eſſe *in*, & eſſe *ad*: nec enim eſſe, aut cogitari poteſt ſine vtraque illa ratione; quoniam ex ſua ratione reſpicit, & ſubiectum (quia eſſentialiter eſt accidẽs) & terminum, quatenus eſt tale accidens. In quo diſtinguitur à cæteris accidentiũ generibus: cętera enim omnia, & ſub ratione communi accidentis, & ſub ratione talis accidentis reſpiciunt ſubiectum. De quo vide Fonſecam in 5. Metaph. c.15.q.2. ſect.7. §. *neganda eſt igitur*, pag.705. Curſum Conimb. in c. de Relatione q.2. ar. 3. ad tertiam difficultatem, pag.345. & Suariũ in Metaph. diſp.47. ſect.1, n.10. & ſect.6. nu.6. Quæ ſententia non poteſt non admitti in relationibus diuinis: has enim eſſe quaſdam formas relatiuas, & Fides docet, & communis Patrum doctrina: quarum quælibet ſecũdùm totam ſuam entitatem, prout diſtinguitur ab eſſentia, intrinſecè includit tum eſſe *in*, tum eſſe *ad*: & ſecundùm vtrunque eſt ens relatiuum contentum intra cancellos relatiui: quamuis prout concipitur, vt *in*, non concipiatur modo relatiuo, ſed abſoluto; licet enim in Deo ſola eſſentia, & quę

Hẽrici philoſophia nõ recipitur.

Fonſeca.

Curſ. Conimb.

Suarius.

pertinent ad eſſentiam, ſint entia abſoluta; non tamen ſola ea concipiuntur modo abſoluto. Vide de hoc Fonſecam in 5. Metaph. c.8.q.5. ſect.8. vt in re notiſsima omittam D. Thomam, & cæteros theologos.] *Fonſeca.*

37. Ad 2. Ad ſecundam rationem iam reſpondimus ſupra q.8. ar. 2. §.2. n.17. vbi negauimus maiorem; quam optimo iure negauit Bellomontanus 1.p.diſp.119.c.2.n.6.& diſp.121.c.2.n.10.& 11. §. *Secunda ratione.* Et in propoſito ſpecialiter negari debet; quia ens non dicit aliquid vnum re, & ratione abſtrahibile ab inferioribus; cum tamen eſſentia ſit realiter vna in perſonis, quæ à nobis ſine perſonis concipi poteſt. Deſtructo autem fundamento, cadat neceſſe eſt ædificium.

38. Ad 3. 1. obſeruatio. Pro ſolutione tertiæ rationis præmittendum eſt id, quod à quibuſdam olim fuit animaduerſum, & poſteà obſeruatum à Molina in d.diſp.6.§.*illud eſt hoc loco*, vocabulum *Pater* duobus modis poſſe vſurpari. Vno modo, vt ſignificat totam naturam Patris conſtitutam ex eſſentia, & proprietate Patris. Secundo modo, vt eſt concretum à ſola paternitate, quæ eſt proprietas relatiua conſtitutiua perſonæ Patris. Priori modo ſumitur communiter in ſacris literis, in Concilijs, & à Patribus. Hoc modo Pater eſt quid, nec totaliter relatiuum, nec totaliter abſolutum, ſed conſtitutum ex abſoluto, & relatiuo; & eſt nomẽ proprium primæ perſonæ Trinitatis, ſicut Petrus eſt nomen proprium huius hominis conſtituti ex natura humana, & petreitate. At ſecundo modo ſolùm ſumitur formaliter ſecundùm formam paternitatis veluti inexiſtentis in eſſẽtia, eamq́ue veluti determinantis. Ex quo infertur vocabulum *paternitas* duobus etiam modis vſurpari poſſe. Vno modo, & minus vſitatè, vt eſt abſtractũ à Patre in priori acceptione; eo modo, quo humanitas abſtrahitur à toto homine, & petreitas à toto Petro, veluti quædam forma totalis illius totius. Altero modo, & ſatis vſitatè, vt eſt abſtractum à vocabulo *Patre* in poſteriori acceptione; eo modo, quo albedo abſtrahitur à ſe ipſa, vt eſt in ſubiecto.

39. 2. obſeruat. Præmittendum eſt ſecundò Patrem priori modo ſumptum dicere totum, quod eſſentialiter includit: eſſentiã ſcilicèt, qua formaliter conſtituitur in eſſe Dei; & paternitatem, qua formaliter conſtituitur in eſſe Patris. Vnde Pater eſſentialiter eſt Deus, & eſſentialiter eſt Pater: Deus ex diuina eſſentia, quã eſſentialiter includit; Pater autem ex paternitate, qua in eſſe Patris cõſtituitur. Longè aliter theologizandum eſt, ſi vocabulum *Pater* ſumatur poſteriori modo, quatenus dicit ſolam relationẽ paternitatis, veluti inexiſtentem in eſſentia, & cum illa conſtituentem perſonã Patris. Nam cum Pater ita ſumptus ſolùm dicat ipſam Patris proprietatem nudè ſumptam, & ab eſſentia diſtinctã; licet ſit Deus in ſenſu identico; non tamen eſt Deus in ſenſu formali, vt bene aduertit Molina vbi ſuprà: etenim, vt ſic, formaliter virtualiter diſtinguitur ab eſſentia, nec eam eſſentialiter includit, vt §. 2. oſtendimus. Vnde ſicut perſona Patris non eſt Pater Deitate, ſed paternitate; nec eſt Deus paternitate, ſed Deitate (quia Pater ex Auguſtino *non eo Deus, quo Pater; nec eo Pater, quo Deus*) ita *Auguſt.* etiam paternitas ſumpta formaliter nõ eſt Deitas, nec eſſentia.

Quod verò attinet ad paternitatem 40. in abſtracto; ſi illa priori modo ab aliquo ſumatur (quanuis communiter non ita accipiatur) eſſẽtialiter includit quidquid eſſentialiter includit Pater: ſicut humanitas eſſentialiter includit, quidquid includit homo, licet diuerſo modo. Vnde paternitas iſto modo ſumpta non dicit aliquid purè reſpectiuum, ſed quid conſtitutum ex reſpectiuo, & abſoluto, vt bene annotauit Molina vbi ſuprà. Quare ſicut *humanitas formaliter eſt animalitas* (ſeruato tamen debito ſenſu, de quo Fonſeca lib. 5. Metaph. c. 28. q. *Fonſeca.* 13. ſect. 4. & Suarius in Metaph. diſp. 6. ſect. 10. n. 6. & Molina vbi ſuprà) ita etiã *paternitas formaliter erit diuinitas* ſeruato tamen eodem ſenſu. At verò ſi paternitas ſumatur in ſenſu poſteriori (in quo communiter ſumi ſolet) oppoſitum dicendum eſt: cum enim, vt ſic ſolùm dicat ipſam relationem nudam (quæ eſt alterum conſtitutiuum perſonæ) ſicut formaliter virtualiter diſtinguitur ab eſſentia; ita etiam eſſentialiter eam non includit. Vnde quanuis eſſentia de ea prædicetur in ſenſu identico; non tamẽ prædi-

prædicatur in ſenſu formali, vt dicemus in ſequenti articulo.

41. Solutio 3. argum. His ita præmiſsis ad tertium argumentum diſtinguendum eſt antecedēs, vt omnis æquiuocatio tollatur: eſt enim negandū, ſi Pater ſumatur non pro perſona Patris, ſed pro concreto ſumpto ex paternitate, quæ eſt proprietas in ea veluti inexiſtens: & hæc fuit poſterior acceptio Patris poſita in primo præmiſſo: nam Pater illo modo ſumptus formaliter non eſt Deus. Concedendum tamen eſt antecedens, ſi Pater ſumatur (vt communiter ſumitur) pro perſona Patris: hæc enim perſona, ſicut eſſentialiter eſt Deus; ita eſſentialiter eſt diuinitas. Quando verò inde infertur diuinitatem eſſe de eſſentia paternitatis, cōſequens ſimili modo diſtinguendū erit. Nam ſi paternitas ſumatur, vt eſt forma totius Patris, adæquata toti ipſi cōcreto Patris, eo modo, quo humanitas eſt forma totius hominis; admittenda eſt conſequentia. Et in hoc ſenſu optima eſt probatio, quæ adducitur, vt ex dicendis patebit: in eo tamen argumētum non eſt contra nos; quia non agimus de paternitate illo modo ſumpta, ſed de paternitate, quæ eſt forma purè relatiua, de qua ſola in hac diſp. eſt ſermo. De hac paternitate conſequentia eſt neganda: cuius probatio vera eſt de cōcretis, & abſtractis, quæ inter ſe ſunt adæquata, vt ſunt Deus, & Deitas; Pater ſumptus pro perſona, & paternitas, quæ eſt forma ipſius totius Patris. Secus dicendum eſt de concretis, & abſtractis, quorum abſtractum non eſt adæquatū concreto, vt ſe res habet in paternitate, quæ eſt proprietas Patris, ſi conferatur cum Patre ſumpto pro perſona: paternitas enim, vt eſt pura relatio, non eſt abſtractum adæquatè abſtractum à toto Patre, ſed ſolùm abſtrahitur à Patre ſecundùm formalem rationem Patris; & ex conſequenti abſtrahitur à ſe ipſa, vt eſt conſtituens perſonam Patris, ac veluti inexiſtens in ea. Et hoc modo paternitas, nec directè, nec connotatiuè dicit eſſentiam; quam tamen connotat, vt per modum concreti, formæque inexiſtentis ſignificatur. Et iſto modo paternitas non eſt forma ſubſiſtens, ſed qua perſona Patris ſubſiſtit. Et hæc pro ſoluenda æquiuocatione.

Quarta ratio facilè ſoluitur, ſi antecedens admittatur in ſolo ſenſu identico, vt quælibet relatio diuina identicè realiter ſit Deus. Admiſſo autem antecedente in hoc ſenſu prima conſequētia eſt inutilis gratia formæ, vt iam aduertimus ſuprà q.8. ar.2. §.2. n. 16: etenim eſſentia diuina identicè eſt relatio, non tamen eſſentialiter teſte eodē Suario, vt ſuprà reſoluimus ar.1. Præſentiēs autem Suarius hanc ſolutionem dixit conſequentiā eſſe optimam in hoc prædicato *Deus*; quaſi velit eam gratia formæ non eſſe firmam, ſed ſolùm gratia materiæ; ita vt ſolùm valeat in hoc prædicato *Deus*. Sed ego non video, vnde illa etiam in hoc prædicato *Deus* vim habeat. At, inquit, denominatio ab hoc prædicato *Deus* eſt eſſentialis. Sed profectò hìc æquiuocatio cauſſat deceptionem: licet enim denominatio ſumpta ab hoc prædicato *Deus* ſit eſſentialis, hoc eſt ſumpta ab eſſentia, diuinaque natura; non proinde infertur denominationem illam ſemper eſſe eſſentialē, id eſt, quidditatiuam: nec id vnquā probabitur. 42. Ad 4.

43. Expenditur conſequentia. Sed vim illius conſequentiæ expendamus in hoc prædicato *Deus*. Dicimus igitur ex eo, quod relatio identicè realiter eſt Deus, non bene inferri, quod eſſentialiter ſit Deus. Quod ſatis expreſſit Molina 1.p.q.28.ar.2.diſp.6.ad 2.vbi affirmat ex illo medio conſequentiam illam non ſatis eſſe firmam. Idem debēt aſſerere, qui putant eſſentiam diuinam eſſentialiter non includi in attributis, quorum ſententiam eſſe probabilem latè oſtendimus ſuprà q.8.ar.1.& 2: hi enim admittunt attributa identicè eſſe Deum; & tamen negant eſſentialiter eſſe Deum, quam ſententiam diximus eſſe probabilem ſuprà q.10.ar.1. §.5.nu.30. Eàdem igitur ratione nos eandem negabimus conſequentiam; vt quia exiſtimemus eſſentiam eſſentialiter non includi in relationibus. Quare etiam in hoc prædicato Deus prima conſequentia negatur à ſapientiſsimis theologis: & meritò ſanè: nam, cum abſolutè non valeat gratia formæ, vt diximus; nihil ſpeciale reperitur in hoc prædicato De', vt in eo conſequentia valeat gratia materiæ. Sed iam expendamus, quæ in confirmationem conſequentiæ adducūtur. Molina.

Ad

44. Ad primam probationẽ conſequentiæ. Ad primam conſequentiæ probationem dicimus; quidquid eſt realiter De⁹, in ſua realitate eſſe ſummè perfectum; quia habet realitatem ſummã, quæ aut eſſe, aut concipi poteſt. Quare ſi in hoc ſenſu maior explicetur, veriſsima eſt: ſed ex illa contra noſtram ſententiam nihil poteſt inferri. Porrò neganda eſt maior, ſi ita intelligatur, vt quidquid identicè eſt Deus, ſit etiam ſummè perfectum ſecundùm ſuam rationem formalem. In hoc ſenſu maiorem eſſe falſam euidentiſsimè patet, ſi vera eſt opinio, quod relatio in diuinis ſecundùm ſuam formalem rationem, ſecundùm quam diſtinguitur ab eſſentia, nullam dicit perfectionem; quæ ſententia inter Scholaſticos, maximè inter Thomiſtas, eſt communior, vt videre eſt apud Molinam 1.p.q.42.ar.6. diſp.2. concl.2. vbi plures refert huius ſententiæ grauiſsimos Auctores: hi enim non negant, nec poſſunt negare relationem diuinã identicè eſſe Deum, & realiter identificari cum diuina eſſentia: & tamen negant relationem ſecundùm ſuam formalem rationem, & prout diſtinguitur ab eſſẽtia, non ſolùm eſſe ſummè perfectam, ſed aliquam dicere perfectionem.

45. Quare apud iſtos theologos non ſatis eſt relationem identicè eſſe Deum, vt formaliter ſit quid ſummè perfectũ: quod tamẽ ſine probatione ſumit propoſitio maior primę cõfirmationis prædictæ conſequentiæ. Imò illam maiorẽ eſſe falſam etiamſi cum alijs dicamus relationem formaliter ſumptam dicere perfectionem, facilè oſtenditur ex doctrina eiuſdem Suarij. Nam licet cõcedat relationem dicere perfectionem; fatetur tamen eam non dicere perfectionem ſimpliciter ſimplicem, & ideò non dicere ſummam perfectionem in genere entis, ſed tantùm in ſuo genere. Ita docet in Metaph. diſp.10. ſect. 3. n. 16.17.& 18.& diſp.28.ſect.2.n.10. & 11. & diſp.30. ſect.6. n.9. & lib.3. de Trinit. c.9.& 10. Quæ perfectio non eſt ſumma, quæ excogitari poteſt: nec enim poteſt non concedere perfectionem ſimpliciter ſimplicem eſſe maiorem, ſi vera ſũt, quæ de vtráq; perfectione ſcribit. Quare maior prioris confirmationis omnino eſt neganda, ſi ita intelligatur, vt quidquid identicè eſt Deus, ſit ſummè perfectum ſecundùm ſuam rationẽ formalem. Et hæc ſatis dicta ſint pro ſolutione prioris confirmationis conſequẽtiæ. Nam ſecunda confirmatio parum habet efficaciæ: nec enim video, quomodò ex eo, quod aliquid identicè denominatur Deus, diuinaque natura, bene inferatur diuinitatem in eo eſſentialiter includi.

Hęc dicta ſint, ſi antecedens prioris diſcurſus ſumatur in ſenſu identico. 46. Soluitur argumentum 4. in alio ſenſu. Porrò ſi ſumatur in ſenſu formali actuali, vt relatio diuina non ſolùm identicè, ſed etiã formaliter actualiter ſit Deus; negandum erit ab Scotiſtis: à nobis tamẽ, & à Molina loco citato admittitur. Sed tamen adhuc conſequentia negatur; quoniam cum identitate actuali rationis formalis inter eſſentiam, & relationem, adhuc ſtat diſtinctio formalis virtualis, quę ſatis eſt, vt neutrum eſſẽtialiter includat alterum. Vide Molinã vbi ſuprà, & quæ diximus q.9.ar.2. §. 4. vbi oſtendimus cum identitate formali actuali attributorum ſimul conſtare, quod vnum eſſentialiter non ſit cætera; idem igitur dicendum erit de eſſentia, & relatione.

Ad quintam rationem principalem admittimus quamlibet relationem diuinam eſſe ens increatum. 47. Ad 5. Negamus tamen inde inferri quamlibet relationem eſſentialiter includere eſſentiam. Vnde vltima conſequẽtia neganda eſt, vt inutilis. Nec demonſtratio aliquid obſtat, quam Suarius adduxit lib.1. de eſſentia Dei c.12.n.4: eam enim iam diſſoluimus ſuprà q.8.ar.2.§.2.ad 2.argum. n.11.

48. Ad 6. Sexta ratio nihil habet efficaciæ: negandum eſt enim antecedens. Probatio illius ſatis eſt friuola; quia vt relatio nõ ſit creatura, ſatis eſt, quod identicè ſit Deus.

Prima confirmatio coincidit cũ quinta ratione, quam iam diſſoluimus. Ad 1. confirmat. Secũda verò ſatis explicabitur ex ijs, quæ diximus in ſolutione tertiæ rationis. Admittimus enim vtranque partẽ antecedentis, ſi Pater ſumatur pro perſona Patris: ſed negamus conſequentiam, ſi paternitas ſumatur pro ipſa relatione, quæ eſt proprietas conſtitutiua Patris. Ad probationem conſequentię negamus Patrem ſumptum pro perſona Patris, & paternitatem ſumptam pro

nuda,

nuda, & pura relatione (quomodò de ea agimus) ſolùm differre diuerſo ſignificandi modo: nam perſona Patris eſſẽtialiter includit eſſentiam; quam tamẽ non includit paternitas illo modo ſumpta. Et inde inferes paternitatem ſumptam pro pura relatione nõ eſſe abſtractum adæquatum concreto. Vide, quæ diximus ad tertiam rationem.

49. Ad 7. Ad ſeptimam, omiſſa ſolutione Bellomontani in d.diſp.121.cap.3.n.11.ad 2. admittimus relationẽ diuinam eſſe ens non ab alio, ſed à ſe: nam cum realiter ſit Deus, non poteſt nõ eſſe ens à ſe. Admittimus præterea relationem idẽticè eſſẽ Deitatem: ex quo nõ benè infertur relationẽ eſſentialiter eſſe diuinam eſſentiam. Vide, quæ diximus ſupra ad 4. & ſupra q.7.ar.1.§.6.ad 4.nu.51. & ar.2. §.5.ad 15.num.70.

50. Ad cõfirm. Ad confirmationẽ dicimus in diuinis vnicam tantùm dari eſſentiam, ideſt, naturam, ſiue Deitatem, quæ eſt cõmunis tribus perſonis. Porrò ſi eſſentia ſumatur pro quidditate, & definitione (quæ communiter dicitur ratio formalis) admittendæ ſunt in Deo plures eſſentiæ; quia plures admittuntur definitiones explicantes formales rationes eorum, quæ in Deo virtualiter diſtinguũtur. In hoc igitur ſenſu alia eſt eſſẽtia relationis, & alia eſſentia Deitatis; quia alia eſt vnius, & alterius definitio, vt ex D.Thoma, Ægidio, & alijs antiquioribus Theologis ſæpè diximus. Simpliciter tamen non ſunt admittendæ plures eſſentiæ in diuinis, niſi exprimatur eſſentiam ſumi pro definitione.

51. Ad 8. Ad octauam rationẽ, omiſsis ijs, quæ ſcribit Suarius in Metaph. diſp.28.ſect. 3.nu.11.& 12. dicendum eſt relationem diuinam non ſolùm eſſe infinitam, vt eſt idem realiter cum eſſentia, ſed etiam, vt ab eſſentia diſtinguitur: eſſe tamẽ infinitam, nõ quidem infinitate primaria, quia non eſt entitas primaria Dei; ſed infinitate ſecundaria, quæ ſecundariam entitatem Dei comitatur. Vnde non denotat infinitatem ſimpliciter, ſed in proprio genere, vt latè oſtendimus ſupra q.5.ar.6.§.3.n.108.& 109. & q.9.ar. 2.§.6.nu.45.& 46. Nec enim opus eſt, vt omne ens infinitum includat in ſe totã perfectionem entis; id enim proprium eſt ẽtis infiniti infinitate primaria, quæ primariam entitatem comitatur. Argumentum verò in eo claudicat, quod duplicem iſtam infinitatem nõ diſtinguit.

52. Ad 9. Ad nonã rationẽ facilè reſpondebũt, qui putant conſtitutionẽ perſonæ eſſe conſtitutionem rationis. Hi enim facilè admittẽt perſonam diuinam cõpoſitam eſſe cõpoſitione rationis; nec enim putant eſſe inconueniens admittere in Deo compoſitionem ſecundũ rationẽ: eam enim admittunt Torres de Trinitate q.40. ar.4. fol.275. col.4. & Curſus Conimb. in prędicamentis c. de ſubſtãtia q.1.ar.2. ad ſecundum; & Bellomontanus prima parte diſp.121. cap.3.ad 3. n.11.& 12. Hi igitur ad argumẽtum admiſſa ſequela negabunt minorem, quæ ſine probatione ſupponitur. Aſt ego, quanuis exiſtimem non eſſe abſurdum admittere in Deo compoſitionem ſecundum rationem; non puto conſtitutionem perſonarũ eſſe ſolius rationis: cum illarum conſtitutio admittẽda ſit non ſolùm ſublata omni intellectus operatione, ſed etiam ſecluſa omni habitudine ad compoſitionem rationis; quod volumus eſſe ſuppoſitum.

Torres. Curſus. Bellomon.

53. Quæſtio n. eideus. Vtrum verò conſtitutio illa poſsit dici compoſitio? apud me quæſtio eſt de nomine. Nam qui putant ad rationem compoſitionis ſatis eſſe diſtinctionem extremorum, nec neceſſariò requiri, vt componentium alterum ſit actus, alterum potentia; facilè admittent conſtitutionem diuinę perſonę eſſe cõpoſitionẽ: & ideò admiſſa ſequela negabunt minorẽ. Qui verò exiſtimant de intrinſeca ratione cõpoſitionis eſſe, quod fiat ex actu, & potentia, omnino negabunt hanc conſtitutionem dici poſſe compoſitionẽ; & ob id cogũtur negare ſequelã. Cuius probatio ad rẽ non facit: quoniã ſiue relatio intrinſecè includat eſſentiã ſiue nõ includat; nunquã inter eſſentiã, & relationẽ admittetur ratio actus, & potentiæ. Vtraq; opinio defendi poteſt, vt patet ex dictis q.5. ar.4.§.4. n.77.vſq; ad 89. Illud tamen aduertam nomen cõpoſitionis in diuinis eſſe odioſũ; & ideo non eſſe ſimpliciter aſſerendum perſonam diuinam eſſe compoſitam, niſi ea apponantur, quæ ſignificent compoſitionem ſumi pro conſtitutione.

54. Ad p mum. Ad poſtremã rationẽ neganda eſt ſequela; non ſolùm quatenus ſupponit poſito

ſito illo caſu poſſe accōmodatè ſaluari cōſtitutionē perſonæ cōtra id, quod diximus §.2. in 3. ratione principali, ſed etiā, quia maior, vel minor ſimplicitas diuinę perſonę nō pēdet ex eo, quod eſſentia includatur, vel non includatur in relatione. Quod verò adducitur in cōfirmationē ſequelę, friuolū eſt: quoniā ſi negāda eſt cōpoſitio in diuina perſona, ęquè benè negāda eſt, ſiue eſſētia includatur in relatione, ſiue non includatur; quia ſiue hoc, ſiue illud dicas, nunquam ratio actus, & potentiæ in cōſtitutione perſonæ admittenda eſt, ſine qua apud iſtos nō datur cōpoſitio. Quod verò affertur de cōpoſitione entis cū inferioribus, nec ad rem pertinet; nec eadē eſt ratio in ente reſpectu inferiorū, & in diuina eſſētia reſpectu relationū. Nam diuina eſſentia eſt vnū quid abſtrahibile per intellectū à relationibus; ens autem nō dicit aliquid vnum, quod ab inferioribus poſsit abſtrahi, & cū illis cōponi. De quo latius tractant Metaphyſici.

55 Ad argumēta vltimo loco. Quæ vltimo loco adducūtur, vt probetur relationes diuinas includere eſſētiā, etiam, vt à nobis concipiūtur, ex dictis facilè ſoluūtur: negandū eſt enim in conceptu obiectiuo relationis, aut expreſſè, aut cōfuſè includi eſſentiā. Prima obiectio ſatis explicata manet ex ſolutione 5. argumenti: quoniam relatio diuina non ſolū implicitè cōcipitur, vt diuina, ſed etiā explicitè: ab eſſentia autē benè abſtrahit non modo explicitè, ſed etiam implicitè. Secunda verò obiectio ſolū habet locū in inferioribus, quæ in recta linea ſūt inferiora; nō tamē in ijs, quæ inferiora ſunt ad modū differentiæ contrahentis, determinantiſq;. Diuinæ autē perſonæ in ordine ad Deū habent modū inferioris in recta linea: nō ita dicendū eſt de relationib', vt ſunt formæ perſonarū. Vide D. Thomā. 1. p. q. 39. ar. 6. ad 2. Et hæc ſatis ſint de hoc art. D.Thom.

ARTICVLVS III.

Quomodo eſſentia, & relatio de ſe mutuo prædicentur.

1 Tertio loco expendendū eſt, quomodò eſſentia, & relatio mutuo de ſe prędicētur? Cōparari autē poſſunt, vel in concreto, vel in abſtracto, vel deniq; abſtractū cū cōcreto facta variatione penes ſubiectū, & prædicatum.

§. 1.

Eſſentiam, & relationem in concreto de ſe mutuo prædicari.

In hac quæſtione nullus Catholicorū dubitauit eſſentiā in cōcreto (ſub nomine Dei) veriſsimè prędicari de relationibus in cōcreto ſumptis pro perſonis: etenim in Sacris literis ſingulæ perſonę dicuntur Deus. De Patre habetur Ioannes 1. *Verbum erat apud Deum*, id eſt, apud Patrem, vt cōmuniter exponitur. Ioan. 6. *Hunc enim Pater ſignauit Deus*: Ioann. 1. Sēſus eſt Deus Pater hūc ſignauit. Chriſtus etiam loquens cū Patre Ioann. 17. Ioann. 6. *Vt cognoſcant te ſolum Deum verum.* De Filio habetur Ioan. 1. *Et Deus erat Verbum.* Ioann. 17. vbi *Deus* non eſt ſuppoſitum verbi *erat*, Ioann. 1. ſed appoſitum; vt ſit ſenſus: & Verbum erat Deus. Primæ Ioan. 1. *Vt ſimus in verò* 1. Ioan. 1. *Filio eius: hic eſt verus Deus.* Denique Paulus ad Romanos 9. agens de Chriſto ait: *Qui eſt ſuper omnia Deus Benedictus in ſæcula.* Ad Rom. 9. De Spiritu Sancto id expreſſè affirmat Petrus Actorū 5. poſtquam enim arguit Actor. 5. Ananiam, quod mentitus ſit Spiritui Sācto; addit: *Non es mentitus hominibus, ſed Deo*. Paulus item 1. Corinthio r. 6. *Neſcitis,* 1. Cor. 6. *quia membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti? Glorificate ergo & portate Deum in cordibus veſtris* Has autem propoſitiones eſſe veriſsimas in ſenſu formali, atque eſſentiali, nullus vnquam dubitauit: nam cùm quælibet perſona conſtet ex eſſentia, & relatione; quęlibet eſſētialiter eſt Deus vt iam aduertimus ſupra art. 2. in principio.

Nec etiam dubitari poteſt relationē ſumptam pro perſona veriſsimè prædicari de eſſentia in concreto ſumpta; hęc enim eſt veriſsima: *Deus eſt Pater*; ſimiliter, & iſtæ: *Deus eſt Filius: Deus eſt Spiritus Sanctus.* Has enim omnes, vt veriſsimas admittit D. Thomas 1. p. q. 39. art. 6. vbi D.Thom. omnes illius interpretes, idē D. Thomas in 1. d. 48. q. 2. art. 2. ad 5. etenim inter Theologos cōuenit nomina perſonalia ſubſtātiua veriſsimè prædicari de eſſētialibus.

Tota dubitatio eſt, in quonam ſenſu hę propoſitiones ſint veræ; an in ſolo ſenſu identico, an etiam informali? De qua quæſtione tres inuenio ſententias. Prima eſt eorū, qui putant relatiua eſſe de intrinſeca, & quidditatiua ratione eſſentiæ: 2 In quo ſit dubitatio. 1 Opinio.

eſſentiæ: Hi enim (licet id expreſſè non declarent) non poſſunt non admittere propoſitiones iſtas eſſe formales, & in primo modo dicendi per ſe; cùm prædicatum ſit de eſſentia ſubiecti. Videtur huic ſententiæ fauere D. Thomas 1. p. q. 39. ar. 6. dum ait hanc propoſitionem eſſe per ſe, *Deus eſt Pater*.

2. Opinio. Secunda ſentẽtia probata eſt quibuſdam ex nouioribus, qui volũt haſce propoſitiones ſimpliciter eſſe formales, & ſubinde non in ſolo ſenſu identico eſſe veras, ſed etiã in formali: etenim (vt volunt) ſunt propoſitiones per ſe nõ quidẽ primo modo (quia prædicatum non eſt de eſſentia ſubiecti) ſed ſecundo modo; quia ſubiectũ eſt de eſſentia prædicati. Ita exiſtimauit Suarius lib. 4. de Trinitate c. 6. n. 2. & ante eum id ſcripſit Bellomontan. 1. p. q. 39. ar. 6. in cõmentario n. 49. & 50. & antea id tetigerat diſp. 121. c. 4. n. 15. Suarius porrò ex eo etiã hanc ſententiam confirmat; quia Deus in cõcreto per ſe habet, quòd poſſit ſupponere pro perſona; quia de ſe dicit habẽtem Deitatẽ: Pater autẽ formaliter eſt Deitatem habens. Et inde infert Patrẽ ex vi enuntiationis poſſe de Deo prędicari, & ſubinde in ſenſu formali.

3. 3. Opinio. Tertia ſententia affirmat propoſitiones illas ſolum eſſe veras in ſenſu identico, non verò in ſenſu formali. Quod ſatis expreſsit D. Thomas de potentia q. 8. ar. 2. ad 6. & quamuis ibi ſolùm agat de prædicatione, quã relatio in abſtracto de eſſentia prædicatur; idem tamen diceret, quando Pater prędicatur de Deo: etenim prima parte q. 39. ar. 6. ad ſecundum vtranque illam prędicationẽ coniungit tanquã eiuſdẽ rationis, dum ait. *Cum dicitur Deus, vel diuina eſſentia eſt Pater.* Quibus verbis ſatis euidenter ſignificat idem iudicium eſſe de vna, & altera prędicatione. Quin potius in eodem loco verbis expreſsis affirmat hanc propoſitionem, *Deus eſt Pater*, eſſe veram per identitatem; non ſolùm in corpore articuli, dũ ait notionalia ſubſtantiua prędicari de eſſentialibus per identitatem, ſed etiam ad ſecundum; dum affirmat propoſitionem illam eſſe verã per identitatem, non verò ex eo, quod eſt inferioris de ſuperiori. Vnde mirum eſt,

Valentia. quod Valenta 1. tomo diſput. ſecunda q. 13. punct. 4. §. *Tertiò notandum eſt*, exiſtimet D. Thomam in illo loco intelligendum eſſe non ſimpliciter, ſed quatenus concipitur Deus, vt quid latius patens: etenim D. Thomas expreſſè negat illam propoſitionem eſſe admittendam ex eo quod inferius prædicatur de ſuperiori, ſed ſolùm ratione identitatis, cuius mẽtem ſtatim explicabimus. Non eſt igitur dubitandum propoſitionem iſtam, *Deus eſt Pater*, apud D. Thomam non eſſe admittendam in ſenſu formali, ſed in ſolo identico. Quod placuit Caietano in dicto ar. 6. dum ab hac propoſitione excludit ſenſum formalem, formalemque perſeitatem; & ſolum admittit ſenſum, & perſeitatem identicam. Id ipſum placuit Cumelio in dicto articulo ſexto in diſcurſu articuli. §. *In ſolutione ad ſecundum.* D. Thom. Caietan.

4. 1 Opinio impugnatur. Ego puto hanc tertiam ſententiam, & eſſe verisſimam, & eſſe D. Thomæ; & ſubinde nec primam, nec ſecundam eſſe recipiendam. Non eſt recipienda prima; quoniam in primo art. contra eam latè oſtendimus nec relationes, nec relatiua pertinere ad eſſentiam diuinę eſſentiæ. Adde etiam, quia vera Logica non admittit, vt duo ſe ſe mutuo eſſentialiter includentia mutuo de ſe ipſis prædicẽtur in primo modo per ſe. Quare cum non ſit negandum hãc propoſitionem, *Pater eſt Deus*, eſſe per ſe primo modo; non debet admitti hanc, *Deus eſt Pater*, eſſe etiam primo modo per ſe.

5. Impugnatur 2. Secunda etiam ſententia ex eo non probatur; quoniam perſeitas Logicalis non admittit propoſitiones indirectas, ſed ſolas directas, vt ad mentem Ariſtotelis cõmuniter doceri ſolet in primo Poſteriorum c. 4. Quare cum hęc propoſitio, *Deus eſt Pater*, ſit indirecta, vt auctores ſecundæ opinionis admittunt (in ea enim, quod eſt veluti inferiùs, & minus latè patens prædicatur de eo, quod ſe habet veluti ſuperius) non puto talẽ prędicationẽ eſſe per ſe, & ſubinde nec eſſe formalem. Accedit etiam, quia talis propoſitio ex ſentẽtia aduerſariorũ non eſt per ſe primo modo: quòd verò nec ſecũdo modo ſit per ſe, facilè oſtẽditur: quoniã in propoſitione per ſe 2. modo ſubiectũ debet ingredi definitionẽ prædicati, non vt pars intrinſeca definitionis, ſed vt extrinſeca, & per additamentũ, vt cõmuniter aduertũt Logici

in d.lib.1.Poſteriorum c.4.& ibi Curſus Conimb. quęſt.1.ar.3. poſt principium. Iam verò Deus nõ ponitur in definitione Patris,vt additamentum, ſed vt pars intrinſeca magis latè patens,& vt includens prędicationem de omni,eo modo, quo illa in diuinis admitti poteſt. Iam verò nulla admittitur Logica perſeitas ſine prædicatione de omni ex Ariſtotele cum cõmuni Logicorum in d. c. 4. Et (niſi fallor) hæc fuit mens D.Thomæ in d. ar. 6. ad 2. dum negat illam propoſitionem admittendam eſſe, vt inferioris de ſuperiori,ſed ſolùm per identitatem: etenim ibi admittit perſeitatem in illa propoſitione,vt oſtendat in ea non prædicari aliquod verum accidens:perſeitas autem Logicalis nõ poterat admitti, ſi propoſitio illa prædicaret de ſuperiori id, quod eſt inferius; quia propoſitio indirecta habere non poteſt Logicam perſeitatem. Et ob id recurrendũ ſenſit ad ſolam perſeitatem identitatis, vt Caietanus ibi explicat:nam hæc perſeitas ſatis erat ad excludendam omnẽ accidentalitatem phyſicam, & realem.

D.Thom.

Caietan.

6. *Alia ratio.* Accedit etiam; quia licet daremus propoſitionem illam eſſe per ſe ſecũdo modo; adhuc propoſitio illa non haberet ſenſum formalem,de quo eſt ſermo. Etenim ille ſolus ſenſus dicitur formalis, qui eſt eſſentialis, & intrinſecus. Hunc autem non habet talis propoſitio aduerſarijs id concedentibus. Quare nõ negabo propoſitionem illam aliquo modo habere perſeitatem ſecundi modi; quia ſubiectum ratione fœcunditatis eſſentiæ in ſe ipſo continet rationem veluti radicalem,per quam vendicat ſibi illud ſubiectum:ſed hoc non ſatis eſt, vt illa propoſitio admittenda ſit in ſenſu formali.

7. *Concluſio.* Concludimus igitur hanc propoſitionẽ,*Deus eſt Pater*, non eſſe admittendã in ſenſu formali, ſed in ſolo ſenſu idẽtico: nec habere aliquã logicalẽ perſeitatẽ, ſed ſolam perſeitatem identicã,vt dixit Caietanus. Nec oppoſitũ probant, quæ pro prima,aut 2. opinione adducuntur. Nã ad primã negam⁹ perſonalia eſſe de eſſentia diuinæ eſſentiæ, vt oſtendimus art.1. Nec D. Thomas in d.art.6. nobis contradicit; quoniã non agit de perſeitate Logica, quę excludit Logicã accidentalitatem;ſed de perſeitate reali,ac veluti Phyſica, quæ opponitur reali,ac phyſicę accidẽtalitati, vt ſatis explicat ibi Caietanus.

Ad 1.2.opinionis.

D.Thom.

Ad 1.2.opinionis. Ad primũ fundamentum ſecundę opinionis iam diximus;quoniã, vt prędicatio ſit per ſe ſecũdo modo,debet eſſe directa, & de omni, atq; etiã de ſubiecto,quod definitionẽ prędicati ingrediatur,vt additamentũ: nihil autem illorum in illa prædicatione reperitur.

Quod verò ſecundo loco expenditur, vim non habet: nam licet *Deus* in concreto poſsit ſupponere ꝓ perſona; pro ea tamen non ſupponit,niſi ratione prędicati: ab eo enim determinatur, an ſumatur perſonaliter,an verò ſimpliciter pro ſe ipſo. In hac autem propoſitione, *Deus eſt Pater*, tantùm abeſt, vt prædicatum denotet Deũ ſumi perſonaliter pro Patre (aliàs eſſet propoſitio omnibus modis identica) vt potius denotet ſupponere ſimpliciter pro ſe ipſo, vt cõmunis eſt tribus perſonis;vt facilè colliges ex D.Thoma in d.ar.6. ad 1. ſi ſubtiliter verba illius expendas. Imò ſi expendas prædicatur illud apud aduerſarios neceſſariò coniunctũ eſſe cũ ſubiecto ratione fœcunditatis eſſentiæ;quæ neceſſaria coniunctio non datur, niſi ſubiectum ſimpliciter ſtet pro ſe. 8. *Ad 2.* *D.Thom.*

§. 2.

De prædicatione concretorum perſonalium, vt adiectiuè ſumuntur.

Egimus de relatiuis in cõcreto, vt ſumũtur ſubſtãtiuè pro perſonis; prout ſcilicèt Pater ſumitur pro perſona Patris, Filius pro perſona Filij, & Spirius Sãctus ꝓ perſona Spiritus Sãcti. Supereſt,vt dicam⁹ de cõcretis relatiuis adiectiue ſũptis: nã Patrẽ adiectiuè ſumi poſſe docet D.Thom. in 1.d.33. q.1.ar.4. in fine corp.vbi ita ait: *Similiter nec hæc eſt propria, paternitas eſt Pater: ſi ly Pater adiectiuè ſumatur.* Quę D.Thomę doctrina ſatis cõfirmat, quod conſentiẽte etiã Molina diximus in pręcedẽte ar. §. 3.in ſolutione tertię rationis;paternitatẽ ſcil.ſumi poſſe,vt eſt concretũ à ſola paternitate, vt eſt proprietàs relatiua ſignificata ad modũ inexiſtẽtis,& determinãtis eſſentiã ad conſtituendã perſonam Patris. In quo ſenſu Pater ſumitur adiectiuè, ſicut etiam albũ, prout dicit albedinem inexiſtentem in ſubiecto. 9. *D.Thom.*

De

10. De Patre igitur adiectiuè ſumpto in ſenſu explicato iam inquiri pĕteſt; an, & quomodò poſsit de Deo prædicari, & Deus de illo? Quam dubitationem ex theologis pauci attigere. Dicendum eſt primum hęc concreta de ſe ipſis mutuò prædicari poſſe: quod colliges ex Diuo Thoma loco citato, dum admittit hanc propoſitionem, *paternitas eſt Pater* in ſenſu adiectiuo. Similiter igitur admittendæ erũt iſtæ, *Deus eſt Pater: Pater eſt Deus*, nomine Patris adiectiuè tento. Et ſatis probatur; quoniam, vt inferiùs dicemus; hæ ſunt admittendæ, *Deitas eſt paternitas: paternitas eſt Deitas*. Quare cũ Pater adiectiuè ſumptus ſolùm dicat paternitatem, vt inexiſtentem in perſona; vtiq; admittẽdæ ſunt priores propoſitiones, ſaltem in ſenſu, in quo admittuntur poſteriores.

D.Thom.

11. Dubitatio. Poteſt tamen inquiri, vtrum illę propoſitiones ſolùm ſint admittendę in ſenſu identico? Nam quod in hoc ſenſu illę veræ ſint, nullus dubitabit: quia Deus, & Pater adiectiuè (pro relatione ſcil. paternitatis in cõcreto) ſunt idẽ realiter. Quare in ſenſu identico hæc eſt vera, *Deus eſt Pater*. i. Deus eſt paternitas, quæ eſt in perſona Patris. Similiter in eodẽ ſenſu hæc erit vera, *Pater eſt Deus* paternitate ſumpta in cõcreto. At verò vtrũ in ſolo ſenſu identico ſint admittendæ? Dubitari poteſt. Reſolutio ſit eas non eſſe admittendas in ſenſu formali: quoniam nec Deus formaliter eſt paternitas, quę inexiſtit in Patre (quoniam nec illo modo paternitas eſt de eſſẽtia Dei) nec paternitas, etiam concreta, formaliter eſt Deus, vt bene aduertit Molina in d. diſp. 6. loco citato: nec enim Deus eſt de eſſentia ipſarum relationũ, etiam vt concretè ſumuntur.

Molina.

§. 3.

Eſſentia, & relatio in abſtracto de ſe mutuo prædicantur, non formaliter, ſed identicè.

12. Sed iam expendamus, quomodò eſſentia, & relatio ſe habeant in prędicando, prout ſignificantur in abſtracto. Duæ autem propoſitiones ſunt expendẽdę, quia idem erit iudicium de ceteris. Prior eſt, *paternitas eſt eſſentia, ſiue Deitas*. Poſterior verò, *eſſentia, ſiue Deitas eſt paternitas*. De his propoſitionibus placet, quod ſcribit Molina 1. p. q. 28. ar. 2. diſp. 6. §. *Petes qualis nam ſit*, pag. 441. col. 2. illas tales eſſe, quibus nullæ aliæ ſunt ſimiles in rebus creatis, vt quia illarum prædicatum re, & ratione formali idem eſt cum ſubiecto: & prædicatio non eſt identica, quia virtualiter à ſubiecto diſtinguitur; & tamen nec prędicatum eſſentialiter includitur in ſubiecto, nec ſubiectum in prædicato. Quod genus prędicationis non reperitur in creatis: nec enim in creatis ſatis eſt identitas realis, vt ea, quæ identificantur, de ſe inuicem prædicentur; quanuis non prædicentur formaliter.

Molina.

Deinde dicimus vtranq; propoſitionem admittẽdam eſſe in ſenſu identico, 13.
iuxta regulam generalem, quòd omnia diuina, inter quæ non eſt relationis oppoſitio, de ſe inuicẽ prędicantur ratione realis identitatis: de qua regula agit Torres de Trinitate q. 32. ar. 2. in 4. p. commentarij, §. *hoc autem argumentum inquirit* Quare cum eſſentia, & relatio realiter ſint idem; prædicatio erit vera in ſenſu identico, ſiue paternitas de eſſẽtia prædicetur, ſiue eſſentia, Deitasvè de relatione.

Torres.

Vtrùm verò in ſenſu formali vtraque ſit vera eſt controuerſia. De vtràque negat D. Thomas q. 8. de potentia art. 2. ad 6. Et ratio eſt; quia neutra ſecundùm propriam rationem formalem de altera prædicatur; vt quia neutra ſit de ratione formali alterius. In oppoſita ſententia erunt, qui putant & eſſentiam eſſe de intrinſeca ratione relationum, & relationes de intrinſeca ratione eſſentiæ. Nam cum id, quod eſt de intrinſeca, eſſentialivè ratione alterius, de illo per ſe, & formaliter prædicetur; vtique apud Auctores huius ſententiæ vtraque propoſitio vera erit in ſenſu formali. Mediam ſententiam probabunt, qui putant relationes non eſſe de quidditate eſſentiæ; eſſentiam tamen eſſe de quidditate relationum: & cum Suarius hanc probet ſententiam, hanc etiam mediam in hac quæſtione probabit. Admittet igitur priorem propoſitionem, vt verè formalem, & eſſentialem; poſteriorem autem nequaquam. De propoſitione poſteriori nihil apud eum expreſſè inuenio; ſed vt conſequenter loquatur, non admittet illam

14. Controuerſia. 1. ſententia. 2. ſententia. Media ſententia.

in ſenſu formali. De priori propoſitione expreſſè loquitur lib. 4. de Trinitate c. 8. n. 2. docetq́; eam eſſe veram, ſi rem ipſam ſpectemus; at verò ſpectata forma propoſitionis veram eſſe ſententiã D. Thomæ, etiam in priori propoſitione: quia abſtracta ex ſua forma ſignificandi videntur ſignificare formales rationes extremorũ pręciſas, & proprias; iam verò ratio formalis vnius extremi præciſè ſumpta non eſt ratio formalis alterius. Putatq́; D. Thomã in hoc ſenſu locutum fuiſſe, dum negauit vtranq́; propoſitionem eſſe per ſe. Additq́; idem dicẽdũ eſſe de his propoſitionibꝰ, quod dixerat in Metap. diſp. 6. ſect. 10. de hac propoſitione *humanitas eſt animalitas.*

15. *Propria ſententia.* Ego tamen cum D. Thoma puto eſſe reſoluendum neutram propoſitionẽ eſſe verã in ſenſu formali, ſed in ſolo idẽtico: quæ eſt communis ſententia Thomiſtarum, & Scotiſtarum, & ſatis Molinæ in d. diſp. 6. loco citato. Etenim iam oſtendimus ſuprà art. 2. nec relationem eſſe de eſſentia diuinæ eſſentiæ, nec eſſẽtia de quidditate relationis: idque ſiue rem ipſam ſpectemus, ſiue ipſam formã prædicationis: vtroque enim modo nec relatio eſt intrinſeca eſſentiæ, nec eſſẽtia relationi. Agimus autem hoc loco de paternitate, vt eſt abſtractũ formale Patris; quia, vt ſic, nec eſſentiam includit, nec in eſſentia includitur. Et in hoc ſenſu non eſt eadem ratio de paternitate, & eſſentia, quæ eſt de humanitate, & animalitate, quidquid Suarius dicat: nam hæc ſunt abſtracta adæquata ſuis concretis; quia humanitas abſtrahitur à toto homine, & animalitas à toto animali: cum tamen paternitas (vt nunc de ea agimus) non ſit abſtractum à toto Patre. Porrò ſi loquamur de paternitate, vt eſt abſtractum adæquatum toti Patri; ſicut humanitas eſt abſtractum adæquatum toti homini, paternitas in ſua ratione formali includit eſſentiam; non tamen è conuerſo eſſentiã includit paternitatem: ſicut Pater intrinſecè includit Deum; Deus autem intrinſecè nõ includit Patrem. In hoc autem ſenſu vera eſt ſententia Suarij, quam etiam probauit Molina in d. diſp. 6. Vide, quæ diximus art. 2. huius quæſtionis §. 3. in ſolutione tertię rationis. Et de abſtractis hæc ſufficiant.

§. 4.

De prædicatione abſtracti de concreto, & concreti de abſtracto.

Reliquum eſt, vt comparemus abſtracta cum concretis. Tres autẽ propoſitiones ſe ſe offerunt explicandæ. Prima eſt, in qua eſſentia in concreto prædicatur de relatione in abſtracto, vt paternitas eſt Deus. Secunda eſt, in qua relatio in concreto prædicatur de eſſentia in abſtracto, vt *Deitas eſt Pater.* Tertia denique, in qua eſſentia in abſtracto prædicatur de relatione in concreto, vt *Pater eſt Deitas.* Quod dicimus de paternitate, ſimiliter dicendum erit de cæteris relationibus. 16.

Has omnes prædicationes eſſe veras ſaltem in ſenſu identico nullus dubitabit, quia in omnibus reperitur realis identitas extremorum, quæ in diuinis ſatis eſt, vt ſimpliciter de ſe mutuo verè prædicari poſsint. Id ſatis definiuit Concilium Remenſe iuxta explicationem Bellomontani, dum Patres illius confitentur, & diuinitatem eſſe Deum, & Deum eſſe diuinitatem: Deum autem ibi accipi pro perſona probat Bellomontanus 1. parte diſput. 120. cap. 2. & ſatis id ſignificat Eugenius in Concilio Cardinalium Remis coacto: vbi apud Ottonem à Bellomontano relatum in dicto capite 2. numer. 11. ita habetur: *Ne aliqua ratio inter naturam, & perſonam diuideret: nevè Deus diuina eſſentia diceretur ex ſenſu ablatiui tantum ſed etiam nominatiui: hoc eſt ne ſolùm dicatur Pater Deitate eſt Deus; ſed etiam ipſa Deitas.* Cõſtat igitur haſce propoſitiones eſſe concedendas: *Diuinitas eſt Deus,* id eſt, eſt diuina perſona: & *Deus* id eſt perſona diuina *eſt Deitas.* 17. *In quo omnes conueniunt.* *Conc. Rem.* *Eugenius.*

Verùm verò propoſitiones iſtæ ſint veræ in ſenſu formali? Poterit eſſe dubitatio. Reſolutio ſit iſta: Prima illa propoſitio: *Paternitas eſt Deus* poteſt eſſe dubitabilis. Nam qui putant eſſentiam quidditatiuè includi in relatione, tenẽtur admittere ſenſum formalẽ: ſi enim hæc eſt formalis, *paternitas eſt Deitas,* vt iſti putant; vtiq́; hęc etiã erit formalis, *paternitas eſt Deus.* Sed opinionem illã nõ admiſimus ſuprà ar. 2. Quare dicendum eſt illã propoſitionẽ nõ eſſe formalem. Tũ; quia ratio formalis prędicati nõ eſt 18. *Controuerſia.* *Reſolutio de prima propoſit.*

ratio formalis ſubiecti, vt ex ar. 2. ſupponimus. Tum etiam; quia prædicatum *Deus* non poteſt ſupponere pro paternitate: Deus enim dicit habentem deitatem; paternitas autem in abſtracto ſignificata, licet realiter ſit Deus; formaliter tamen non eſt habẽs deitatem. Vnde D. Thomas 1. p. q. 32. ar. 2. ad 2. hanc propoſitionẽ admitit in ſolo ſenſu idẽtico. Et hæc fuit opinio Torres in 4. p. com. eiuſdem articuli ad finem, & Bellomontani diſp. 136. c. 3. n. 11.

D. Thom. *Torres.*

19. *De ſecunda propoſitione.* Secunda verò propoſitio, *Deitas eſt Pater* fortè admittitur in ſenſu formali ab illis, qui exiſtimãt relationes eſſe de intrinſeca ratione eſſentiæ. Sed cum illa opinio non ſatis ſit probabilis, vt patet ex 1. ar. non eſt de illa curãdum. Quare cõmunis ſententia theologorum in hac propoſitione non agnoſcit ſenſum formalẽ, ſed ſolùm identicũ, vt ſatis expreſſit D. Thomas 1. p. q. 39. ar. 6. in corp. & ad 2. vbi Caietanus cũ cęteris interpretibus, & in noſtris terminis agnoſcunt Torres vbi ſuprà in 2. documẽto, Suari⁹ lib. 4. de Trin. c. 6. n. 2. Bellomontanus 1. p. diſp. 36. c. 3. ante finem, & in com. ad q. 39. ar. 6. n. 49. §. *Verum diſtinguendum eſt*, & ibi Molina. Facilè probatur. Tum; quia relatio eſſentialiter non includitur in eſſentia, vt diximus ar. 1. Tum etiã; quia deitas in abſtracto ex ſuo modo ſignificandi non ſupponit pro perſona: vnde nullam aliam poteſt habere identitatẽ cum perſona Patris, niſi realẽ. Nec obijcies D. Thomam in d. q. 39. ar. 6. ad 2. docere illam propoſitionem eſſe per ſe: quoniã nõ agit ibi de perſeitate logica, de qua ſola egerat de potentia q. 8. ar. 2. ad 6. ſed de perſeitate identica, quæ ſatis eſt, vt à diuinis excludat accidentalitatem realẽ, accidẽtariamq; prędicationem veri accidentis, quam à diuinis D. Thomas ibi volebat excludere. Vide Caietanum ibi.

D. Thom. *Caiet.*

20. *De tertia propoſitione.* Tandem propoſitio illa tertia, *Pater eſt Deitas* formaliſsima eſt, ſi Pater ſumatur pro perſona Patris. Nec de hoc poteſt eſſe dubitatio; quia Pater eſſentialiter eſt Deus; vt diximus ſupra §. 1. At in diuinis, quod formaliter, & eſſentialiter eſt Deus, formaliter, & eſſentialiter eſt Deitas: quod ſatis ſignificauit Eugenius Papa in verbis ſuprà citatis: *Pater enim* (inquit) *non ſolũ dicitur Deitate eſt Deus, ſed etiam ipſa Deitas.* Quę verba non ſolùm denotant realem idẽtitatem, ſed etiam formalitatem, & eſſentialitatem prædicati cũ ſubiecto. Diximus, *ſi Pater ſumatur pro perſona Patris*; quoniã ſi ſolùm ſumatur pro ipſa relatione paternitatis, vt inexiſtẽte in eſſentia, atq; perſona, ꝓpoſitio ſolùm erit vera in ſenſu identico. De quo vide, quæ diximus ſuprà §. 2. Et hæc de iſto art. & quæſtione.

QVÆSTIO XIIII.

De Viſione diuinarum perſonarum.

1. EXPLICATIS ijs, quæ ad diuinas perſonas ſpectant; quomodò ſcilicèt ab eſſentia diſtinguantur, eamq; includant, ſupereſt diſputare de viſione illarum.

De hac plura ſunt à nobis inquirenda. Primò inquiremus; an de facto eſſentia videatur à quolibet beato ſimul cũ perſonis? Secundò; an poſsit eſſentia naturaliter videri à beato, aut ſine perſonis, aut ſine aliqua illarũ? Tertiò; an de potentia abſoluta videri queat eſſentia ſine perſonis? Quartò, an de eàdem potentia abſoluta poſsit vna perſona videri ſine alijs? Quintò; an notitia ſaltẽ iudicatiua poſsit eſſentia ſine perſonis, aut vna perſona ſine alijs videri? Sextò; an aliqua perſona, relatiovè perſonalis poſsit videri ſine eſſentia? Poſtremò; Vtrùm ſi daretur talis viſio; illa eſſet beatifica?

ARTICVLVS I.

An de facto eſſentia videatur à quolibet beato ſimul cum perſonis?

1. QVod attinet ad primum articulum ſemper fuit apud Catholicos veritas fidei indubitata, qđ omnes beati in patria videant Deum vnum, & trinum, totamque Trinitatem. Hæc veritas definitur in Concilio Florentino ſeſsione vltima in literis vnionis in decreto de purgatorio: *definimus* (inquit) *illorum animas, qui poſt baptiſmum vel nullam peccati maculam incurrerunt, vel à ſuis maculis ſunt purgatæ, in Cœlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum, trinum, & vnũ, ſicuti eſt.* Et in Eccleſia in officio dedicationis

Conc. Flor.

tionis Eccleſiæ in hymno ita canitur: *Omnis illa Deo ſacra, & dilecta ciuitas, plena modulis in laude, & canore iubilo trinum Deũ, vnicumque cum clamore prædicat.*

2. Ex ſacris literis ſatis euidenter deducitur, & primus locus habetur primę

1. Ioan. 3. Ioan. 3. *Videbimus eum ſicuti eſt*, quem locum explicandũ eſſe de Viſione Dei beatifica communis eſt explicatio Patrũ, & theologorum, de quo latiùs dicemus in 2. tomo lib. 8. Quid autem ſit Deum videri, ſicuti eſt, explicant omnes Sanĉti, vt idem ſit, quod Deũ videri eo modo, quo exiſtit in ſua propria ſubſtãtia,

Euariſtus. & forma. Id patet ex Euariſto Papa in 1. Epiſtola decretali, dum ait: *Verè eum videbunt, ſicuti eſt, non per ænigma, & figuram, ſed ipſam veraciter in Filio veritatis imaginẽ.* Et ſicut Filius tunc dicitur videri, ſicuti eſt, cũ veraciter videtur, vt vera imago Patris; quia ex Paulo in ſe ipſo eſt vera Patris imago; ita etiam Deus tunc videtur, ſicuti eſt, cum videtur, vt in ſua exiſtit ſubſtantia. Et cum in ſe ipſo verè exiſtat trinus, & vnus, vt patet ex Cõ

Conc. Lat. cilio Lateranenſi in c. *damnamus* de Sũma Trin. dũ ait: *illa ſumma res, quæ eſt Deus, veracitèr eſt Pater, & Filiꝰ, & Spiritus Sãctus,* fit, vt tunc videatur, ſicuti eſt, cum videtur vt vnus, & trinus. Vnde Concilium Florentinũ in verbis citatis ex eo, quod Deus à beatis videtur, ſicuti eſt, colligit

3. beatos clarè intueri Deũ trinum, & vnũ

Deinde ex ſacris literis facilè demõſtratur, & Deum, & ſingulas Trinitatis perſonas à beatis clarè, & diſtinĉtè videri. Quod Deus in ſe ipſo, ſuaq; eſſen-

1. Ioan. 3. tia clarè, & diſtinĉtè videatur; ſatis ex-

Matth. 5. preſſè probat locus citatus ex 1. Ioan. 3. Ille etiam, qui habetur Matth. 5: *Beati mundo corde; quoniam ipſi Deum videbunt.* Quæ verba de viſione beatifica patriæ ab omnibus Patribus Latinæ Eccleſiæ explicantur: imò ab omnibus Patribus græcæ Eccleſiæ, exceptis illis, qui negãt

Apoc. 22. claram Dei viſionem. Adde etiam locũ Apocalipſ. 22. vbi de Ciuitate ſuperna Hieruſalem dicitur: *ſedes Dei, & agni in illa erunt: & ſerui eius ſeruient ei: & videbunt faciem eius.* Clara viſio diuini Patris expreſſè ponitur Matthæi 18: *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in Cœlis*

Ioan. 17. *eſt.* Optimus locus Ioan. 17. vbi Chriſtus alloquens Patrem, ita ait: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum.* Vtrunq; locum accõmodatius explicari de clara viſione Dei in patria latiùs oſtendemus lib. 8. ſecundi tomi. Clara viſio Filij ex eodem loco Ioannis 17. colligitur;

nam immediatè additur: *& quem miſiſti* Ioan. 17.

Ieſum Chriſtum. Quæ verba explicanda ſunt, tum de viſione per fidem in via; tum de viſione per ſpeciem in patria,

vt citato loco dicemus. Ioannes 14: *Qui* Ioan. 14.

diligit me, diligetur à Patre meo, & manifeſtabo ei me ipſum. Ioan. 17: *Pater, quos dediſti mihi, volo, vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum: vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi: quia dilexiſti me ante mundi conſtitutionem.* Vtrunque locum de viſione beatifica explicabimus in diĉto lib. 8. Eandem vi-

ſionem Filij optimis verbis definit Eua- Euariſtus.

riſtus Papa: agens enim de Filio Dei definit verbis ſuperiùs citatis claram illius viſionem. Id ipſum de Fide definit

Conciliũ Francophordienſe in Epiſto- Conc. Frãcophordiẽſe.

la ad Epiſcopos Hiſpaniæ in vltimis verbis: *Prædicamus* (inquit) *eundem viuum, & verum, & verè Filium Dei, vt ad eius beatiſſimam viſionem peruenire valeamus, in qua eſt æterna beatitudo.*

4.

De viſione Patris, & Filij accommo- Ioan. 14.

datiſsimè explicatur locus Ioannis 14: *Philippe, qui videt me, videt, & Patrem meũ.* Deniq́ue viſionem claram Spiritus Sãĉti verbis expreſſis declarauit Petrus

in ſua prima canonica cap. 1. *Vobis autem* Pet. 1. cap. 1.

miniſtrabant ea, quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis, Spiritu Sãĉto miſſo de Cœlo, in quem deſiderant Angeli proſpicere. Nam quanuis nonnulla græca exemplaria habeant εἰς ἃ, in quæ ſcilicèt Chriſti myſteria vobis euangelizata; & quanuis etiam ita legant, & explicent Didymus ibi, & Irenæus lib. 4. cap. 67. & Gloſſa ordinaria in eodem loco cum Caietano: tamen cum Biblia correĉta non legant, *in quæ*, ſed *in quem*, approbanda eſt omnino leĉtio græca eorum codicum, qui habent εἰς ὃν, id eſt *in quem.* Nec videtur ſatis congrua explicatio, vt illud relatiuum *in quem* referat Chriſtum, vt aliqui Codices habent: nã prçter quàm quod in correĉta non habetur illa particula; non videtur recipiẽda; quia relatiuũ non refert remota, ſed proxima. Vnde accommodatiſsimè explicabitur locus, vt relatiuum illud, *in quem* referat Spiritum Sanĉtum, vt voluit D. Gregorius lib. 18. Moraliũ c. 28. nec

nec diſplicet gloſſæ ordinariæ: explicãt Lyranus, Carthuſianus cum cæteris interpretibus. Ex his ſatis patet ex ſacris literis manifeſte deduci totam Trinitatem à beatis videri.

5. HancCatholicam veritatem, vt notã ſupponunt omnes Patres: cum enim omnes docent Deum à beatis clarè videri, ſicuti eſt in ſe ipſo, ex conſequenti ſupponunt videri Deum vnum, & trinum. Plures tamen ſatis expreſſè id declarãt. (Nouatian.) Nouatianus adhuc catholicus id fatebatur apud Tertullianum in lib. de Trinitate c.26. (Nazianz.) Sæpius id docuit Nazianzenus in oratione in laudem Baſilij in vltimis verbis pag. 168. col. 2. alloquens eundem Baſilium, ita ſcribit: *Noſque poſteaquam ex hac vita migrauerimus, illic tabernaculis tuis excipias, vt ſimul viuentes, & ſanctam ac beatam Trinitatem, cuius nunc exiguã ſpeciẽ, & imaginẽ accepim⁹, purius, perſpectiuſq; cõſpiciẽtes, & c.* In oratione de dogmate, & ſtatu Epiſcoporum in vltimis verbis pagin. 239. agens de ſtudio adhibendo ad conſequendam beatitudinem ita ait: *vt hunc laboris induſtriæque noſtræ fructum, & veluti fœnus habeamus, vt toto Sanctæ Trinitatis lumine colluſtremur, & cognoſcamus, quæ & qualis, & quanta ſit, ſi ita loqui fas eſt.* In oratione ſecunda, quæ eſt de pace pag. 72. col. 1. alloquens ſanctiſsimam Trinitatem ita inquit: *Trinitas omnibus aliquando vel per illuminationem, vel per pœnã agnoſcenda.* Et inferius *hanc quoq; aliquãdo videbimus.* Denique in oratione poſt ſuum reditũ in fine pag. 257. alloquens Deum Trinum, & vnum ita concludit: *qui nec ſuperponeris, nec tranſponeris, nec decreſcis, nec ſucceſsionem admittis, ac partem quidemiam intellectu perciperis, partim inquireris: aliquando autem fortaſſe quantus es, percipieris: nimirum ab ijs, qui per vitæ probitatem, & contemplationem te in hoc ſæculo præclare quæſie-*

6. *runt.* Vide illũ in oratione de plaga grãdinis, & in oratione in Sanctum Gorgonium in fine, & in oratione in Cyprianũ in fine. (D. Athan.) Citatur D. Athanaſius in lib. de æterna ſubſtantia Patris, & Filij contra Gregales Sabellij, & in oratione contra Arianos, & in expoſitione fidei. In hoc vltimo libr. nihil ad rem ſcribit, in alijs nec verba referuntur, nec certus citatur locus. (D. Amb.) Id docuit D. Ambroſius in ſermone de jeiunio Heliæ in hæc verba: *tunc autem poterit quis Trinitatis aſpicere myſteria, cum Cœlos habueris apertos,* agit autem de futura vita beata. (Auguſt.) Auguſtinus lib. 11. de ciuitate c. 24. in principio: *illi quippe angeli ſancti non per verba ſonantia Deum diſcent, ſed per ipſam præſentiam immutabilis veritatis, hoc eſt Verbum eius vnigenitum, & ipſum Verbum, & Patrem, & eorum Spiritum Sanctum: eamqueeſſe inſeparabilem Trinitatẽ, ſingulaſque in eo perſonas eſſe vnam ſubſtantiã; & tamen omnes, non tres Deos eſſe, ſed vnum Deum ita nouerunt, vt eis magis iſta, quam nos ipſi cogniti ſumus* Optimus locus in lib. de catechizandis rudibus cap. 25. tomo 4. *omnes deliciæ Deus erit, & ſocietas Sanctæ Ciuitatis in illo, & de illo ſapienter, beateque viuentes: efficiemur enim, ſicut ab illo promiſſum ſperamus, & expectamus, æquales angelis Dei; & cum eis pariter illa Trinitate perfruemur id per ſpeciem, in qua nunc per Fidem ambulamus; Credimus enim, quod non videmus, & ipſis meritis Fidei etiam videre, quod credimus, & inhærere mereamur, vt æqualitatẽ Patris, & Filij, & Spiritus Sancti; & ipſius Trinitatis vnitatem quomodo ſunt hæc tria vnus Deus, non tam verbis Fidei, & ſtrepentibus ſyllabis perſonemus; ſed contemplatione puriſsima, & ardentiſsima in illo ſilentio ſorbeamur.* (Gregorius) D. etiam Gregorius lib. 38. Moralium c. 8. ita ſcribit: *Palam quippe annuntiare ſe aſſerit; quia per patefactam tunc maieſtatis ſuæ ſpeciem, & quomodo ipſe genitori non impar oriatur; & quomodo vtrunque ſpiritus vtrique coæternus procedat, oſtendit. Aperte namque tunc videbimus, quomodo hoc, quod oriundum eſt, ei, de quo oritur, ſubſequens non eſt. Quomodo is, qui per proceſsionem producitur, à proferentibus non præitur. Aperte tũc videbimus, quomodo vnum diuiſibiliter tria ſint & indiuiſibiliter tria vnum.* Quæ verba ex Gregorio fere tranſcripſit auctor libri de ſpeculo c. 27. apud Auguſtinũ tom. 9.

7. (Ratione id demõſtrat.) Ratione etiam theologica eadem veritas demonſtratur: conſtat enim ex cõmuni, & indubitata theologorũ doctrina in patria viſionem ſuccedere Fidei; ita vt ibi clare videamus, quæ hic ſola Fide cognouimus. (Gregorius) Nam (vt ait D. Gregorius lib. 28. Moralium capite vltimo in vltimis verbis) *viſio nũc fide inchoatur, ibi ſpecie perficitur.* Species, inquam, id eſt, viſione eorum, quæ de Fide credimus. (Auguſt.) Auguſtinus etiam 1. de Trinitate c. 10. in fine, agens de viſione, qua beati vidẽt Deum, & Patrem ita ait: *Quo merito? niſi Fidei, qua credimus antequam illud, quod promittitur, videamus: per hanc enim peruenimus*

ad ſpeciem. Idem Auguſtinus in lib. de videndo Deum c.18. *Quod hic crediderunt; ibi videbunt*, & lib. 20 de ciuitate Dei cap. 21. *Quid videbimus, niſi Deum, & quæ nunc videmus credentes?* Vide etiam Proſperum lib. 1. de vita contemplatiua c.4. Vnde Paulus 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem*, id eſt, clara, & diſtincta viſione. Ex quibus verbis omnes colligunt hanc propoſitionem de fide; In patria viſionem reſpōdere fidei. De quo plura in 2. tom. lib. 7. dum ſermo fuerit de dotibus animæ. Cui veritati, ſi adiungamus nos in via myſterium Trinitatis, vt principalem fidei articulum credere; vtique aſſerendum eſt nos in patria illud myſterium clarè viſuros: nec enim appetitus aliter ſatiabitur. 1. Cor. 13.

Accedat alia demonſtratio theologica ſumpta ex omnimoda ſimplicitate Dei Trini. Nam ex Concilio Lateranēſi in cap. *damnamus* de ſumma Trinitate, *vna ſumma res eſt, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: & quælibet trium perſonarum eſt illa vna res, quæ eſt eſſentia, ſeu natura diuina. Denique eadem res eſt Pater, & Filius, nec non Spiritus Sanctus; omnino eadem.* Quia ſcilicet, eſt omnino ſimplex, vt dicitur in cap. *firmiter* eodem tt. Iam vero hęc eſt natura rei ſimplicis, vt aut tota videatur, aut tota ignoretur, vt ex Ariſtotele communiter docent Philoſophi. Cōciliū Lateranenſe.

Hanc autem Fidei veritatem theologi omnes ita explicant, & intelligunt, vt beatus clare, diſtinctè, & formaliter, & explicite videat perſonarum Trinitatē ſecundum omnes rationes, & formalitates, quibus perſonæ in eſſentia realiter vniuntur, & inter ſe realiter diſtinguuntur; id, quod expreſsit Paludanus in 4. d. 49. q. 5. ar. 3. n. 17. Et hæc ſatis diſtincta ſint pro explicanda catholica veritate. Paludan.

8.

ARTICVLVS. II.

Vtrum diuina eſſentia poſsit naturaliter videri à beato aut ſine perſonis, aut non cum omnibus?

1. SEnſus quæſtionis eſt, an beatus ſolo ordinario concurſu, quo Deus in patria cum illo concurrit, poſsit videre eſſentiam, aut ſine perſonis, aut non cum omnibus, ſed cum vna, vel duabus tantum?

2. Qui in proprijs terminis partem affirmantem probauerit; inueni neminē. Pro ratione tamen dubitandi hæc ratio afferri poteſt: quoniam beatus poteſt frui eſſentia, tum ſine perſonis; tum etiā cum vna tantùm, vel altera. Ergo poterit videre eſſentiam, aut ſine perſonis aut non cum omnibus. Conſequentia videtur nota ex paritate rationis. Antecedens vero plures theologorum probāt; & ſatis videtur inde probari, quia beatus liberé fruitur obiecto beatifico, vt docet Scotus cum ſuis; cuius ſententiam in ſecundo tomo libro ſeptimo iudicabimus non eſſe omnino improbabilem. Scotus.

Aſſerendum tamen eſt id fieri nullo modo poſſe vi naturali concurſus, quo beatus Deum videt. Quam ſententiam non poſſunt non probare, qui putant id, nec per diuinam potentiam factu eſſe poſsibile. Deinde id fieri non poſſe docent ij, qui putant non omnino eſſe impoſsibile eſſentiam ſine perſonis videri Ita docuit Scotus in 1. d. 1. q. 2. §. *quantum ad tertium articulum*, litera G. vbi etiam Lichetus fol. 34. col. 3. & Bargius fol. 35. litera F. cōſētit Baſſolius ibi q. 2. ar. 3. §. *vltimo reſtat*, fol. 40. col. 3. & Rada 1. tom. cōtrouerſia 6. cōcl. 2. pag. 90. col. 1. & ſatis Herrera in diſp. de pſonis diuinis in q. vtrum vna perſona poſsit videri non viſa alia, Palatius etiam in 1. d. 1. diſp. 3. fol. 28. column. 3. in principio. Conſentit Caietanus 2.2. q. 2. artic. 8. vbi docet D. Thomam ibi ad 3. in hoc ſenſu eſſe explicandum. Scotus. Lichetus. Bargius. Baſſolius. Rada. Herrera. Palatius.

3. 1. Ratio. Hæc ſententia à quibuſdam inde probatur; quoniam intellectus in ordine ad viſionem beatificam eſt potentia naturalis non elicitiua illius; ſed ſolum receptiua: volunt enim viſionem beatificam á ſolo Deo cauſſari intellectu ad eā concurrente paſsiuè tantùm. Sed Deus viſionem illam cauſſat, vt notitiam claram, & diſtinctam tum eſſentiæ, tū etiā perſonarum. Ergo intellectus beatus nō poteſt non videre eſſentiam ſimul cum omnibus perſonis. Ita habes ex Baſſolio vbi ſupra. Sed fundamentum eſt omnino improbabile; quoniam intellectus beati elicitiue concurrit ad viſionem beatificam, vt alibi videbimus.

Optima

4. Optima ratio, eaq; à prigri cũ Scoto
Alia ratio. ſumenda eſt ex natura intellectus: eſt enim ex ſua natura potentia naturalis, & non libera, vnde ſibi relictus non ſolum non poteſt non ferri in obiectum debitè ſibi præſentatum ſed etiam in hoc non ſubijcitur imperio voluntatis: nec enim voluntas imperare poteſt intellectui, vt non feratur in obiectum, quod ſibi debitè præſentatur: aut vt feratur in hoc, quod in obiecto eſt, & non in aliud; ſed naturaliter in totum illud neceſſario fertur, ſi totum ſibi debite obijcitur. Sed diuina eſſentia, vt ſubeſt rationem ſpeciei intelligibilis ſe ipſam repræſentat, vt eſt in tribus perſonis: & lumen glorię naturaliter eandem eſſentiam illuminat atque demonſtrat, vt exiſtentẽ in tribus. Ergo nec ex ſe, nec ex imperio voluntatis poterit non ferri in illam, vt in tribus.

5. Ad rationẽ dubitandi. Ad rationem dubitandi negabũt antecedens, qui putant voluntatem non liberè, ſed neceſſariò ferri in Deum viſum. Nam in eum, vt ſic, naturaliter fertur. Illud tamen admittent, qui in volũtate agnoſcunt libertatem, vt poſsit nõ diligere Deum viſum: nam quamuis defacto ſemper diligat; ex ſe tamen vim habet, vt poſsit non diligere. At tamen admiſſo antedente negabunt conſequẽtiam: nec enim eadem ratio reperitur in voluntate, & in intellectu; quia voluntas, quantum eſt ex ſe, libera eſt ad amãdum, vel non amandum Deum, quem intellectu videt: intellectus autem ex ſe eſt potentia naturalis in ordine ad obiectum debitè ſibi pręſentatum; nec in hoc imperio voluntatis ſubijcitur

ARTICVLVS III.

Vtrum de potentia Dei abſoluta: diuina eſſentia videri poſsit ſine perſonis?

IN hoc art. comparamus viſionem eſſentiæ cum viſione perſonarum abſtrahendo, tum à ratione notitiæ iudicatiuæ; tum etiam beatificæ; & ſolùm expendimus viſionem, quatenus eſt apprehenſiua obiecti.

§. I

Refertur opinio affirmatiua.

1. Scotus. PArtem affirmantem expreſſè probauit Scotus in 1. d. 1. q. 2. ar. 2. litera C. §. *quantum ad iſtum articulum*, vbi cõſtanter aſſerit de potẽtia Dei abſoluta poſſe videri eſſentiam nulla viſa perſona. Quam ſuam opinionem intelligit de cognitione formali, & explicita eſſentiæ ſine vlla explicita, & formali cognitione perſonarum. In hoc ſenſu eandem ſententiam accerimè defendũt omnes illius diſcipuli. Ita Frãciſc⁹ Maironius in 1. d. 1. q. 4. §. *ſecundo videndum eſt*, & §. *tertia difficultas*, Baſſolius ibi quęſt. 1. art. 3. §. *ſed non video*, fol. 39. col. 3. Rada 1. tom. controuerſia 6. concluſ. 3. fol. 90. col. 2. & cõcl. 4. fol. 91. col. 2. in fine, Herera 1. tom. diſput. 14. q. 4. notab. 1. & latius in diſput. de perſonis diuinis in q. Vtrum vna perſona poſsit videri non viſa alta? Lichetus apud Scotum in d. q. 2. §. *de ſecundo articulo*, fol. 33. col. 1. Bargi⁹ ibi fol. 52. col. 3. Ouandus propoſitione 10. quod iterum repetit in 2. d. 3. propoſitione 9. Melchior Flauius in 1. d. 1. q. 2. Cardinalis Sarnanus in ſuis Conciliationibus controuerſiarum controuerſia 8. fol 9. & in ſuo directorio theologico pag. 187. Deniqúe Fratres Seraphici Patris hanc ſententiam Romę magno cum applauſu defendiſſe teſtatur Salas ſtatim citandus. Ex alijs hanc ſententiã in proprijs terminis probaruntPalatius in 1. d. 1. diſputat. 3. fol. 28. col. 3. cum ſequentibus, Ferdinãdus Velloſilus in ſuis aduertentijs ad tomũ 9. Auguſtini quęſito 16. dub. 2. ad primum argumentum fol. 387. col. 4. Ex antiquioribus cũ Scoto ſenſerunt Landulphus in 1. d. 1. q. 2. ar. 1. & quidam Rodulphus ibi quæſt. 1. ar. 1. quos refert Toletanus inferius citandus. Pro eadem ſententia à nonnullis refertur Hẽricus quodlib 3. quæſt. 7. ſed falſo: ibi enim, nec verbum de hac q. facit; in alijs vero locis ſtat pro ſententia negante, vt dicemus.

Maironius. Baſſolius. Rada. Herera. Lichetus. Bargius. Ouandus. Flauius. Sarnanus. Palatius. Velloſillus. Landulph⁹. Rodulphus. Henricus.

Cum hac ſententia Scoti in re conueniunt, qui putant fieri nullo modo poſſe, vt eſſentia videatur non viſa re, quæ eſt perſona; bene tamen videri poſſe abſque hoc, quod perſona videatur ſecundum propriam rationem perſonæ. Vnde dicunt diuinam eſſentiam nullo modo videri poſſe non viſis perſonis materialiter, bene tamen formaliter. Ita docuit Paludanus in 4. d. 49 q. 5. art. 3. n. 17. Quem ad verbum tranſcripſit D. Antoninus 3. p. titul. 30. c. 4. §. 2. & nouiſsime hanc opinionem probat Salas

Paludan. D. Anton.

ad

ad 1.2.q.3.tract.2.diſp.4.ſect.3.concl.2. num.24.pag.249.& concl.3.n.26.pagin. 252. vbi pro ea refert quendam Monte maior..

3. Primum fū damentum opinionis. Hæc opinio à ſuis auctoribus pluribus argumentis confirmatur. At prius adducemus, quę veré ſunt Scotita. Primum igitur fundamentū Scoti ſit, quod nulla datur implicatio, ſi eſſentia clarè videatur perſonis formaliter non viſis. Id autem probant ſoluendo argumenta in oppoſitum.

4. 2. Fundam. Secundum fundamentum Scoti eſt; quoniam eſſentia eſt obiectum primarium viſionis, perſonæ autem pertinent ad obiectum ſecundarium. Ergo non implicat eſſentiam videri perſonis formaliter non viſis. Conſequentia probatur: tum; quia, viſio per ſe pendet à ſolo obiecto primario, à ſecundario vero ſolum per accidens: & ideo quantum eſt de ſe, poteſt manere, quanuis non terminetur ad obiectum ſecundarium. Tum etiam, quia ideo viſio poteſt terminari ad eſſentiam ſine creaturis; quia creaturæ continentur ſub obiecto ſecundario.

5. Probatio 1. antecedētis. Antecedens vero multis probatur. Primo; quia Verbum diuinum procedit ex ſola viſione eſſentiæ abſque viſione perſonarum. Quod non ſolum ſignificauit Scotus in 2.d.1.q.1.ar. 2 litera D. §. *quantum ad primum*, & litera H. §. *quantum ad hoc dicitur*, & quodlib. 14. §. *hic intelligendum eſt*. (*Scotus.*) Quem non modo omnes Scotiſtæ probant, ſed etiam admittūt plures thomiſtarum, qui volunt Patrē gignere Filium ex cognitione abſtractiua Filij, & Spiritus Sancti. Hoc autem eſſet falſum ſi perſonæ per ſe pertinerent ad obiectum primarium viſionis: etenim quęlibet actio per ſe pendet à ſuo obiecto primario.

6. 2. Probatio. Secunda probatio antecedētis: quoniam Pater in priori originis perfectè intelligit eſſentiam non dum communicatam alijs perſonis, vt ex mente Scoti dicemus in ſequenti ar. & idem dicendū eſt de qualibet perſona: quælibet enim intelligit eſſentiam, vt eam in ſe habet. Vtrūq; eſſet falſū, ſi perſonę per ſe pertinerent ad obiectum primarium.

7. Probatio. Tertia probatio antecedentis à quibuſdam ex eo ſumitur; quia nec perſonæ, nec relationes ſunt de ratione quidditatiua eſſentiæ. Igitur non pertinent ad obiectum primarium viſionis, ſed ad ſecundarium. His confirmatur antecedens ſecundi fundamenti Scoti.

8. 3. Ratio principalis. Præter duo explicata Scoti fundamenta multa alia ab alijs congeruntur. Sit igitur tertia ratio in ordine. Non implicat Deum oſtendere abſolutum ſine relatiuo, quod non eſt de ratione abſoluti: poteſt enim videri color, quin videantur relationes in eo fundatæ. Ergo non implicat Deum oſtendere ſuam eſſentiam non oſtēdendo ſuas proprietates perſonales. Ita habes ex Baſſolio, & Rada.

Confirm. Confirmatur; quoniam eſſentia eſt quid abſolutum; perſonæ vero ſunt relatiuæ. Abſolutum autem non includit formaliter reſpectiuum. Ergo poteſt videri eſſentia ſine perſonis.

9. 4. Ratio. Quarta ratio; nō implicat videri ſubiectū nō viſa paſsione, nec viſo reſpectu fūdato in tali ſubiecto. Sed relationes ſūt veluti quædam paſsiones ipſius eſſētiæ, & quædam relationes in ea fundatę. Ergo non implicabit eſſentiam videri ſine illis.

Quinta. Quinta ratio: eſſētia diſtinguitur formaliter à relationibus. Ergo poteſt videri ſine illis; ita Rada.

10. Sexta. Sexta ratio; eſſentia habet ſubſiſtentiam abſolutam; perſonæ vero habent ſubſiſtentiam relatiuam: ſubſiſtentia autem abſoluta eſt prior, quam ralatiua. Ergo poteſt eſſentia oſtendi ſine perſonis: maximè, quia perſonalis ſubſiſtentia non eſt de intrinſeca ratione eſſentiæ. Ita Palatius vbi ſupra fol. 28. col.3.

Septima. Septima ratio: omne prius poteſt videri ſine poſteriori; eſſentia autem formaliter eſt prior, quam perſonæ: nam illis omnibus pręintelligitur. Ergo poteri videri ſine vlla perſona.

11. Octaua. Octaua ratio; diuina potentia poteſt videri eſſentia ſine attributis. Ergo poterit videri non viſis perſonis, Palatius vbi ſupra col.4.

Poſtrema ratio. Poſtrema ratio; eſſentia communicatur Filio non communicata paternitate. Cur igitur non poterit videri ſine paternitate? Etenim eadem eſt ratio. Hæc ſunt præcipuū, imò omnia argumenta, quibus hęc opinio à ſuis auctoribus confirmatur.

§. 2.

§. 2.
Refertur opinio negans.

12. Opinio,quę negat videri poſſe eſſẽtiã perſonis formaliter,& explicitè nõ viſis,apud Theologos eſt ſatis cõmunis.Eã probant omnes Thomiſtæ.Late Caietanus 2.2.q.2.art.8.Sotus in 4.d.49.q.3.ar.3. poſt ſecundã concluſionẽ §.*profecto ſi Scotus*,Medina 1.2.q.11.ar.4.Banhes 1.p.q.12.art.7. dub.1.& 2.Cumelius ibi q.2.cõcl.1.pag.266.Præceptor Franciſcus à Chriſto in 1.d.1.q.6.concl.vnica,vbi eam tanquã ratam.& firmã ſtatuit.Suari⁹ lib.2. de attributis negatiuis cap.23.n.11.Molina 1.p.q.12.ar.8.diſp.4.Valentia 1.tom.diſp.1.q.12.punct.6.ad 1.argumentum 2.quæſtionis pag.245. litera A.Bellomontanus 1.p.diſp.48.c.2.Cabreira in 2.tom. ad 3.p.q.10.ar.2.diſp.6.nu.66.Refertur Henriques de vltimo fine hominis c.10. §.2. litera P.ſed referẽs vtranq; opinionem nihil determinat. Ex antiquioribus eãdem ſententiam probarunt Aureolus in 1.d.1.q.1.ar.2.Noſter etiam Toletanus ibi q.8.ar.2.concl 3.poſt impugnationẽ Aureoli §. *dimiſſis igitur his*, & ante eum Noſter Gerardus ibi q.2.ar.3.§.*tertio deficit præfata opinio*,pagin.93.col.1. Bachonius ibi q.2.ar.2.pag.21.col.1.

Caietanus. Sotus. Medina. Banhes. Cumelius. Franciſcus à Chriſto. Suarius. Molina. Valentia. Bellomont. Cabreira. Henriques. Aureolus. Gerardus. Bachonius.

13. Pro eãdẽ ſententia à Suario,& à quibuſdam alijs citatur Ochamus in 1.d.1.q.5.litera Y.&Gabriel ibi q.5.ar.1.cum cæteris Nominalibus,quos ibi citat:ſed Nominales non loquuntur in ſenſu noſtræ aſſertionis, ſed in ſolo ſenſu materiali,& identico, vt bene annotauit Salas,vbi ſupra pag.248.col.1.Nec de Nominalibus in hac q.curandum eſt; cum potius negentur appellationibus à peripateticorum ſchola iam diu relegatis quam aliquid ſeriò explicẽt.Si quid verò ex illorum nugationibus colligi poteſt, ſolùm colligitur eſſentiam videri non poſſe perſonis materialiter non viſis:de quo ſenſu nulla vnquam fuit, aut eſſe potuit controuerſia.

Ochamus. Gabriel.

14. Pro eãdem ſẽtẽtia à Suario,& quibuſdã alijs citatur Hẽricus quodl.2. q.7.& quodlib.3.q.1.Sed in poſteriori loco de hac difficultate nec verbũ facit.In priori verò (in quo etiam citatur à Soto) nec verbũ ſcribit,an neceſſe ſit perſonas videri viſa eſſentia:ſolũ dicit viſa vna perſona relatiua neceſſariò videri eodem intuitu alteram correlatiuã:ſed ſi bene expendatur,ſolùm id intelligit de potẽtia ordinaria: quia ſolùm ibi inquirit, an beati de facto videant tres perſonas vnico intuitu,id intelligens de potentia ordinaria.Quare Henricus pro hac ſententia in illis locis citari non poteſt.Poteri tamen citari quodlib.13.q.1. quãuis enim non ſatis clarè id explicet; tamen ſi bene expendantur, quæ ſcribit non ſolùm in argumento, *ſed contra*, ſed etiam in toto quæſtionis corpore maximè ad finẽ literarum M.& O.hanc ſẽtẽtiam negantem,vt veram ſupponit etiam in ordine ad abſolutam Dei potẽtiam.Illud aduertam.Henricum falſo à Velloſillo citari pro opinione oppoſita quodlib.3.q.7. vt iam aduertimus. *Velloſillus.*

Henricus.

15. Tandẽ pro hac ſententia cõmuniter citatur D.Thom.1.2.q.12.art.7.ad 1.& 3.& 3.contra Gentes c.55.in fine,& 3.p.q.3.ar.3.deniq; 2.2.q.2.ar.8.ad 3.Sed nõ puto ex his locis euidenter colligi D. Thomam hanc ſententiam negantẽ approbaſſe.Nam in 1. & 2. loco ſolùm docet Deũ à beatis ita videri,vt nihil Dei eos lateat,& vtrobiq;agit ſecundum legem ordinariam. Tertius locus ex 3.p. fortè alicui videbitur vrgens, ita enim habet;*Intellectus dupliciter ſe habet ad diuina. Vno modo, vt cognoſcat Deũ ſicuti eſt:& ſic impoſſibile eſt, quod circunſcribatur aliquid à Deo & quod aliud remaneat:quia totum, quod eſt in Deo, eſt vnum ſalua diſtinctione perſonarũ.* Verum ſi quæſtio ibi propoſita expẽdatur ſimul cũ ijs,quæ D.Thomas in illi⁹ diſſolutione adducit, euidẽter patebit verba illa nihil ad inſtitutũ noſtrũ pertinere: nõ quidẽ ob eam rationem,quam affert Suarius in d. c.23.n.9.probatus à Salas, vbi ſupra n.21.pag.247. ſed ob eam potius,quia agit de abſtractione reſolutionis,vt explicat ad 3. quæ abſtractio eſt omnino impoſſibilis, non ſolùm quoad fieri in ipſa re; ſed etiã quoad intelligi, etiã abſtractiuè.Sed hui⁹ rei explicatio nõ pertinet ad hũc locũ;reſtat locus ex 2.2.q.2.ar.8.ad 3.qui Suario, & alijs eſt ſatis clarus, quaſi D. Thomas ibi agat de viſione, qua Deus videtur à beatis: ita enim habet litera: *Sed ſecundum quod intelligitur in ſe ipſo* (ſcil. Deus) *prout videtur à beatis,non poteſt intelligi ſine Trinitate perſonarũ.* Sed ſi diligẽtius ſolutio argumenti con-

D.Thomas. Expenditur mens D.Th.

conferatur cũ difficultate illius nõ agit D. Thomas de viſione patriæ, ſed de viſione viæ per fidem. Quem ſenſum manifeſte declarãt verba immediatè ſequẽtia: *& iterum ipſa viſio diuinarum perſonarum perducit nos in beatitudinẽ.* Quę verba intelligi non poſſunt, niſi de viſione perſonarum, quæ eſt in via per fidem; hæc enim ſola eſt, quæ nos in beatitudinem perducit; nam viſio illarum in patria eſt ipſa formalis beatitudo, ad quam prior viſio nos perducit.

16. Quare vis ſolutionis in hoc eſt poſita, vt ſumma Dei bonitas, quam ex creaturis per effectus cognoſcim⁹, poſſit intelligi ſine perſonarum Trinitate; ſiquidẽ Trinitas ex creaturis non poteſt cognoſci. Hanc tamen bonitatem non eſſe obiectũ beatitudinis; ſed illam quę cognoſcitur à nobis, vt in ſe eſt, & ſicut à beatis videtur. Hæc autem bonitas, quę in via nos beat, non poteſt cognoſci à nobis ſine Trinitate; quia ſine Trinitate non eſt obiectũ ſupernaturale. Hæc eſt vera illius loci explicatio. Et quanuis locus intelligeretur de viſione patriæ, adhuc non conuinceret D. Thomam negantem probaſſe ſententiã: quoniam (vt ibi notat Caietanus) ſatis ſufficienter explicaretur de impotẽtia naturali, quę ſumitur ex naturali habitudine obiecti ad potentiam videntis Deum: ſi enim expendamus habitudinem illam, & modum, quo diuina eſſentia de facto mouet intellectum beati; non poteſt aliter videri à beato, niſi vt eſt in perſonis. Puto igitur D. Thomam quæſtionem propoſitam non diſputaſſe in ordine ad potentiam Dei abſolutam; cui & illud argumento eſt, quod in hoc ſenſu quæſtio ab antiquioribus Theologis non inuenitur diſputata.

§. 3.

Reſolutio quæſtionis.

17. *Vera reſolutio.* Explicauimus oppoſitas de propoſita quæſtione ſententias. Si verò licet in re difficillima proprium ferre iudicium; exiſtimo nec partem negantem ſufficienter probare implicationem contradictionis, ſi eſſentia ſine perſonis videatur: nec affirmantem ſufficienter oſtendere illud eſſe poſſibile per diuinam potentiam. Neutra igitur opinio intentum euincit; affirmantem tamen non reijcerem; quoniã diuinæ potentię nihil eſt denegandum, niſi oſtendatur implicatio: cum verò negans implicationem ſufficienter non oſtendat, opinio affirmans apud me pl⁹ habet ponderis. Vnde in illius gratiam oſtendemus nec ex ſacris literis ſentẽtiam negantem deduci poſſe: nec implicationem ſufficienter ſumi; aut ex natura viſionis intuitiuæ, aut ex identitate eſſentiæ cum relationibus ſiue perſonis; aut ex parte modi, quo eſſentia viſionem intuitiuam terminat; nec denique rem euincere rationes, quæ in fauorem partis negantis adducuntur. Sed quoniam ſententiam negantem ſine probabilitate non relinquimus; ideo ſoluemus argumenta, quibus pars affirmans confirmatur.

§. 4.

An ex loco Ioannis 14. qui videt me, videt & Patrem meum, *ſumatur efficax argumentum contra ſententiam affirmantem.*

Primo igitur loco inquirẽdum eſt, an ſententia negãs ſufficiẽter probetur ex illis verbis Chriſti Ioãnis 14. *Qui videt me, videt & Patrem meum;* affirmant plures Thomiſtarum, inter quos Sotus aſſerit Chriſtum illis verbis ſatis clarè expreſsiſſe implicare eſſentiã videri non viſis perſonis: etenim Chriſtus illam neceſſariã concomitantiam perſonarum reſpectu viſionis deducit ex vnitate eſſentię; vt patet ex illis verbis: *Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* idq; ratione circũinſeſsionis, quatenus in omnibus perſonis datur vna eſſentia. At ſi ratione vnius eſſentiæ vna perſona videri nõ poteſt ſine alia; vtiq; nec eſſẽtia videri poterit ſine perſonis. 18. *Ioann. 14. Opinio affirmans.*

19. *Negatiua verior.* Dicendũ tamẽ eſt ex illis verbis nullum firmum argumentum ſumi poſſe ad probandum eſſentiam ſine perſonis videri non poſſe. Quod ex eo colligitur; quoniam iuxta verum, & literalem ſenſũ verba illa intelligũtur de viſione corporali, tum Chriſti, tum Patris comitante eam fide; vt ſit ſenſus: qui videt me arcana verba loquentem, & mirabilia operantem, & videndo credit me eſſe Deum à Patre miſſum (vt ſæpe antea dixerat) is in me ipſo videt Patrem meũ in me *Proprius ſenſus verbor. Chriſti.*

in me loquentem, & operantem accedente Fide, quod ego, & Pater eiuſdem ſumus naturę, quam ille à ſe habet, ego autem ab illo. Hunc ſenſum ſatis explicant verba Chriſti ad Philippum: Nam Cum Philippus iuxta literalem ſenſum poſtulaſſet corpoream viſionem Patris (vt volunt Tertullianus aduerſus Praxęam cap. 24. & Cyrillus libr. 9. in Ioannem capit. 36. & 37. & Chryſoſtomus homilia 73. in Ioannem, Theophylactus, & Leontius in eadem Philippi verba, & ſatis conſentit Maldonatus ibi numer. 8. & 9.) Chriſtus Dominus eum redarguens reſpondet: *tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me?* Non quod non cognouerint eum viſione corporea; ſed quod eum non cognouerint cognitione Fidei comitante illam corporalem viſionem, qua ſcirent illum eſſe Filium Dei miſſum à Patre. Quę verba euidenter arguunt ibi non eſſe ſermonem de viſione beatifica: nam cum Apoſtoli hanc in via nunquam habuerint, non poterant increpari à Chriſto, quod per eam ipſum non cognouerint.

20. Eundem etiam ſenſum ſatis euincunt verba antecedentia: *Et amodo cognoſcetis eum, & vidiſtis eum.* Sed antequam illorũ ſenſum explicemus, reprehendenda eſt Maldonati audacia nullo modo legendum eſſe per futurum, ſed per verbum præſens; vt dicamus: *amodo cognoſcitis eũ, & vidiſtis eum.* Nam, vt omittamus, quod per futurum *cognoſcetis.* Legunt Auguſtinus tractat. 70. in Ioannem, Victorinus libr. 4. aduerſus Arium, Hilarius libr. 7. de Trinitate, Rupertus in eodem loco, Chryſoſtomus homilia 73. in Ioãnem; ſatis eſſe debebat, vt lectio per futurum non reprehenderetur, quod editio correcta, ita legit, quam amplectitur Toletus in eodem loco annotatione 9. Nam quanuis verbũ gręcum *γιγνώσκετε* ſit pręſẽtis temporis à verbo *γιγνώσκω* tamen illud aduerbium *ἀπ' ἄρτι* idem eſt, quod *ex nunc*, ſiue *amodo.* Vnde verbum præſentis temporis *cognoſcitis*, per futurum ſatis accommodatè explicari potuit. Retenta igitur hac litera ſenſus eſt: *amodo*, id eſt) ex nunc, ſiue deinceps *cognoſcetis Patrem*, cognitione ſcilicet Fidei, *& vidiſtis eum* in me ipſo loquentem, & operantem, quanuis illum cognitione Fidei non noueritis.

21. Ita verba iſta explicarunt Hilarius in dict. libr. 7. de Trinitate ad finem, Cyrillus in Ioannem libr. 9. capit. 53. & ſatis Chryſoſtomus in eadem verba homilia 53. probarunt Caietanus ibi, & Toletus in propria explicatione, & annotatione 9. conſentit Maldonatus in eadem verba n. 7. Ex his verbis ita explicatis euidenter conſtat verba illa ſequentia: *Qui videt me, videt & Patrem meũ*, ita eſſe explicanda, vt qui viſione ipſa corporali videt Chriſtum loquentem, & operantem, fide viſionem comitante, & eleuãte, ſimul etiam in chriſto videat Patrem: corporaliter quidem, dum videt Chriſti opera, & audit illius verba: per fidem autem; dum cognoſcit Patrem ratione eiuſdem naturæ, quam Filio generatione communicauit, in ipſo Chriſto & eſſe, & operari. Ad hunc ſenſum verba illa explicauit Tertullianus aduerſus Praxęam; non quidem c. 13. (vbi citatur à Suario referens verba Tertulliani, quæ apud Tertullianum nullibi inuenire potui) ſed capit. 24. vbi communiter citatur. Explicauit etiam Hilarius non ſemel, ſed iterum libr. 7. de Trinitate ad finem. Auguſtinus etiã tractat. 70. in Ioannem Epiſtola 112. capit. 6. Pſalm. 85. ad illa verba *reſpice in me*, & libr. primo de Trinitate capit. 8. Cyrillus in dict. libr. 9. in Ioannem c. 37. 38. & 39. Chryſoſtomus homilia 73. in eundem, vt plures alios Patres omittã. Ex tholo gis ita explicant Caietanus, Toletus, & Maldonatus ibi, late Bellomontanus 1. part. diſputat. 48. capit. 3. Nam & in eodem ſenſu explicantur illa alia Chriſti verba antecedentia: *Si cognouiſſetis me, & Patrem meum cognouiſſetis*, ſtatim enim additur: *amodo cognoſcetis eũ, & vidiſtis eum*, quæ verba (vt iam diximus) non poſſunt explicari, niſi de cognitione Fidei, quæ corporalem cognitionem Chriſti comitatur. Quæ vero contra hanc expoſitionem obijcit Salas vbi ſupra num. 24. pagin. 250. column. 1. in 4. expoſitione, friuola ſunt, nec indigent reſponſione, cum potius noſtram iſtam expoſitionem confirment.

Hilarius. Cyrillus. Chryſoſt. Caietan. Toletus. Maldonat. Tertullian. Hilarius. Auguſt. Cyrillus. Chryſoſt. Caietanus. Toletus. Maldon. Bellom. Salas.

22. Suppoſita autem hac germana, atq; veriſſima verborum Chriſti expoſitione, euidenter conſtat ex hoc loco nullũ argumentum efficax ſumi poſſe, vt implicet eſſentiam videri ſine perſonis: cũ

enim locus intelligatur de cognitione ordinaria habita per Fidem; ex eo non infertur per diuinam potentiam aliter fieri non poſſe. Quin potius quamuis daremus verba Chriſti intelligenda eſſe de cognitione faciali, & intuitiua (quẽ *August.* ſẽſum plures ex Patribus interdum admittunt, vt patet ex Auguſtino epiſtola 112 capite ſexto, & ex alijs) non proinde ex illis contradictio conuincetur: tum; quia aſſertio Chriſti accommodatè poſſet explicari de lege ordinaria, & non de potentia abſoluta. Tum ſecũdo; quia Dominus ſuam aſſertionem confirmat ex vnitate eſſentiæ, quę in perſonis reperitur, vt patet ex illis verbis: *Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* Quæ verba cum per circuminſeſſionem intelligantur, probant in perſonis dari vnam naturam. Iam vero ex vnitate eſſentię non neceſſario euincitur implicare eam ſine perſonis videri, aut vnã perſonam ſine alia, ſi de diuiſione formali, & explicita ſit ſermo, vt ex dicendis patebit, & ex Suario in dicto capite 23. numer. 19. & ex Salas vbi ſupra numer. 24. in ſeptima expoſitione pagin. 250. column. ſecunda. Vnde idẽ Suarius ibi numer. 11. ex illis verbis ſolùm infert neceſſitatem ſecluſis miraculis.

23. Obiectio. Obijciunt tamen nonnulli; quoniam Patres ex præcitatis Chriſti verbis cõmuniter deducunt eſſentiam ſine perſonis videri non poſſe. *August.* Ita Auguſtinus 1. de Trinitate cap. 8. in hæc verba: *Siue ergo audiamus, oſtende nobis Filium; ſiue audiamus, oſtende nobis Patrem, tantundem valet; quia neuter ſine altero poteſt oſtendi, vnumquippe ſunt, ſicut ipſe ait, Ego, & Pater vnum ſumus.* Et inferius probans Spiritum Sãctum ſufficere ad beatitudinem ait: *Et ideo ſolus ſufficit; quia ſeparari à Patre, & Filio non poteſt; & Filius ideo ſufficit ſolus; quia ſeparari à Patre, & Spiritu Sancto non poteſt.* Adde Auguſtinum tractat. 70. in Ioannẽ, vbi ideo putat Philippum reprehendendum; quia inſeparabiles ſeparatim videre deſiderabat. Pſalm. etiam 84. ad illa verba, *oſtende nobis miſericordiam tuam*, ita ſcribit: *Et forte videndo Patrem, non Filium, erimus beati? Ipſum audi Chriſtum; qui me videt, videt & Patrem: cum enim vnus Deus videtur, Trinitas videtur, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Audi expreſſius; quia ipſius Filij viſio tribuit nobis beatitudinem, & nihil intereſt inter viſionem ipſius, & viſionem Patris.* Denique Pſalm. 85. ad illa verba *reſpice in me*, allatis Chriſti verbis ita dicit: *Neſcitis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt, id eſt, & me viſo videtur Pater; & Patre viſo videtur & Filius: Patris, & Filij ſeparari non poteſt viſio: vbi non vnius ſeparatur natura, & ſubſtantia, viſio ſeparari non poteſt.* Citatur etiam auctor quæſtionum noui, & veteris teſtamenti apud Auguſtinum à Suario queſtione 43. à Salas quæſtione 45. ſed neutro in loco aliquid dicit. Forte citari poſſet in quęſtione 97. 24.
at tamen ibi ſolùm habet hæc verba: *Per id, quod conſubſtantiui ſunt, qui vnum videt, videt & ambos:* an viſio ſeparari poſsit? Non explicat. Tertullianus *Tertullian.* aduerſus Praxeam capite 22. *Quod ſi ipſum noſſent, Patrem noſſent: non quidem quaſi ipſe eſſet Pater, & Filius; ſed quia per indiuiduitatem, nec agnoſci, nec ignorari alter ſine altero poteſt.* *Hilarius.* Citari ſolent Hilarius lib. ſeptimo de Trinitate, Athanaſius in expoſitione Fidei ad Epictetum, Chryſoſtomus *Chryſoſt.* homilia 73. in Ioannem, Nazianzenus *Nazianz.* numer. 82. & oratione 49. de Fide, Cyrillus *Cyrillus.* libro 9. in Ioannem cap. 37. & plures alij Patres, quos videbis apud Salas vbi ſupra pagin. 250. col. 2. in fine.

25. Ex his tamen Patrum teſtimonijs nullum firmum argumentum ſumi poteſt; quoniam ſatis, ſuperque explicantur de inſeparabilitate ſecundum legem ordinariam, & quæ datur ſecluſo omni miraculo: etenim ſi eſſentia diuina obijciatur, ſicuti eſt, ſimiliter, & quælibet perſona, ſeruato naturali ordine obiectiuæ illius immutationis, nec eſſentia à perſonis, nec vna perſona ab alijs ſeparari poteſt in viſione intuitiua. Verum verò diuina potentia aliter id poſsit fieri? Nec declarant Patres, nec declarare intendunt; quia Patres communiter id ſolùm declarant, quod de lege ſit, non quod præter legem fieri poteſt. Accedit etiam; quia Patres in citatis locis ſimpliciter referunt verba Chriſti in ſenſu, quem prima facie præ ſe ferunt; nec expendunt, an ille ſit germanus verborum ſenſus. Id enim in proprijs locis effecerunt.

§ 5.

§. 5.

Implicationem non ſatis ſufficienter ſumi ex parte viſionis.

26. Sed iam agendum eſt de rationibus quibus communis ſentētia confirmatur. Vbi aduertendum eſt totū huius opinionis fundamentum poſitum eſſe in impoſsibilitate rei reſpectu diuinæ potentiæ: cum vero diuinæ potentię ſolùm id denegari debeat, quod implicat: in id totis viribus contendendum eſt, vt implicatio oſtendatur. Hæc autem varijs medijs oſtenditur: ſed in hoc ferè omnes conueniunt, vt illa ſumenda ſit, vel ex parte viſionis, vel ex parte obiecti: nam cætera omnia ad hæc duo capita reducūtur. In hoc §. explicabimus, an illa ſufficienter ſumatur ex parte viſionis?

27. Opinio affirmans. Quidam affirmant: quoniam implicat in viſione intuitiua rem viſam aliter repræſentari, atque ipſa eſt in ſe: eſſet enim intuitiua, & non eſſet intuitiua. Eſſet intuitiua; quia id ſupponitur. Non eſſet autē talis; quia repręſentaret rem aliter, atque ipſa eſt in ſe; cum de ratione notitiæ intuitiuæ ſit, quod repræſentet rem, ad eamque terminetur, ſicuti ipſa eſt à parte rei. Hoc ſuppoſito ita argumentantur. 1. Argum. Si beatus ſua viſione videret Deum ſine perſonis; Deus aliter repræſentaretur in ipſa viſione, atque ipſe eſt in ſe. Sed implicat in viſione intuitiua rē viſā aliter repręſētari atque ipſa eſt in ſe. Ergo implicat videri Deum ſine perſonis. Minor huius legitimi diſcurſus ex dictis patet. Maior eſt manifeſta; quia Deus in ſe eſt Trinus, & diuina eſſentia in ſe eſt communicata tribus perſonis.

28. Confirmat. Confirmatur hæc ratio; quoniam vel in illa viſione, qua beatus videt eſſentiā ſine perſonis repræſentantur perſonæ, vel non repræſentantur. Non poteſt dici non repræſentari. Tum; quia viſio illa non eſſet intuitiua diuinæ eſſentiæ: quia eam aliter repræſentaret, atque ipſa eſt in ſe. Tum ſecundo; quia diuina eſſentia cum relationibus à parte rei eſt vna res ſimpliciſsima omnibus modis indiuiſa. Quod autem eſt ſimpliciſſimum, non habet vnde partim repræſētetur, & partim non repræſentetur; ſed aut totū repręſentatur, aut totum non repræſentatur ex Ariſtotele aſſerente ſimplex aut totum ſciri, aut totū ignorari. Porrò ſi perſonæ in illa viſione repręſentantur; nō poteſt intellectus beati illas non videre: quia naturaliter fertur in obiectum ſibi debite repræſentatum. Hoc eſt commune fundamentū huius ſententiæ.

29. 2. Ratio. Secundo; Suarius hoc vtitur diſcurſu in d. cap. 23. n. 20. cum ſequentibus: quoniam ſi eſſentia videri poteſt ſine perſonis; vel hoc eſſet per eandem viſionem, quæ nunc eſt in beato; vel per aliam diſtinctam. Non per eandē: quia viſio, quę nunc eſt in beato, ex ſua natura habet, quod repræſentet eſſentiam cum perſonis: nam cum de facto nunc repręſentet Deum Trinum, & vnū, ex ſua natura eſt forma naturaliter repræſentans Deum in tribus perſonis; ita vt naturalis effectus illius ſit repręſentare eſſentiam cū perſonis. Quare ſi illa numero viſio manet in intellectu beati; ſicut non poteſt non facere vidētem ipſum intellectum; ita non poteſt illi non repræſentare eſſentiam cum perſonis. At quòd viſio non poſsit eſſe diuerſa, ex eo probatur; quia illa alia viſio non eſſet diuerſę ſpeciei: quia viſiones, quibus Deus intuitiuè videtur, non poſſunt habere ſpecificam diſtinctionem, vt ſupponit. At ſi ſolo numero diſtinguitur; vix intelligitur, quod ſufficiens ſit ad faciendam tantam diuerſitatem in actibus, vt vnus ex ſua natura habeat repræſentare eſſentiam cum perſonis; alius verò vt in repræſentando naturaliter præſcindat ab illis.

30. 3. Ratio. Tertiò; ex eodem vbi ſupra num. 23. Illa viſio, cuiuſcunquè modi, & rationis fingatur, ex ſua intrinſeca quidditate eſt cognitio intuitiua diuinæ eſſentiæ. Habet igitur proprietates eſſentiales cognitionis intuitiuæ; cuius proprium eſt repræſentare rem cum illis, ad quæ habet intimam coniunctionem. Igitur viſio illa ex ſua natura repræſentabit eſſentiam cum identitate, & intima coniunctione, quam habet ad perſonas: & ſubinde non poteſt non repræſentare eſſentiam cum perſonis: etenim eſſentia ratione ſuæ infinitæ fœcunditatis eſt hypoſtatice communicabilis tribus perſonnis, & per illas

determinabilis ad ſubſiſtendum incommunicabiliter. Porrò, ſi illa viſio ex ſua intrinſeca naturalitate non poteſt non repræſentare eſſentiam cum perſonis; vtique ſicut non poteſt impediri à tali repræſentatione; ita etiam intellectus beati non poteſt non ferri in eſſentiam in perſonis ſubſiſtentem. Hæc ſunt huius opinionis argumenta.

31. Solutio argumentorũ. Ego tamen exiſtimo hæc argumenta non ſatis ſufficienter oſtendere abſolutam implicationem; quãuis optimè cõuincant implicationem naturalem. De hoc iam diximus ſupra q. 11. ar. 4. §. 3. & 4. vbi diximus poſſe virtute diuina fieri, vt eſſentia ſine attributis videretur. Ex ijs, quæ ibi diximus §. 4. in ſolutionibus argumentorum, facile patebit ex parte viſionis non implicare eſſentiam ſine perſonis videri. Et vt id facilius oſtendamus, repetenda eſt à nobis elegantiſsima doctrina eiuſdem Suarij in eodem met capite 23. n. 7. quam adduximus in d. q. 11. ar. 4. §. 3. poſt principiũ & §. 4. ad quintum argumentum: etenim de ratione notitiæ intuitiuæ abſoluté loquẽdo nõ eſt, vt per eam videatur res ſecundũ omnẽ modũ, quem in ſe habet: ſed vt res, quæ intuitiue per eam videtur, ita in ſe ipſa exiſtat, vt videtur. (Doctrina Suarij.)

32. quæ ſit ratio notitiæ intuitiuæ. Dixi *abſolute loquendo*; quoniam notitia intuitiua naturaliter non poteſt nõ terminari ad rem cum omni modo reali, quem habet. Nam quando obiectum concurrit ad viſionem (quocunque modo ad eam concurrat) ſimul cum eo cõcurrũt omnes reales modi, cum quibus exiſtit; etenim, & ratione ſui, & ratione illorũ modorũ eſt motiuũ potentiæ viſiuę, & ob id talis viſio non poteſt naturaliter non repræſentare rem cum illo modo, & ad eam ſimul cum modo terminari. At verò, quando aliquod intercedit miraculum, non oportet, vt obiectũ cõcurrat ad viſionem cum omnimodo, cum quo exiſtit; ſed ſub illo tantùm modo, ſub quo Deus vult illud videri. Quare abſolutè loquendo non eſt de eſſentia notitię intuitiuæ, quod repræſentet rem cum omnimodo reali; cum quo exiſtit; & ex conſequenti non eſt de ratione illius, quòd terminetur ad omnem modum, quem habet in ſe: quia poteſt diuinitus fieri, ne obiectum ſub omni ſuo eſſẽdi modo obiectiue moueat potẽtiã. Quare ſolum erit de intrinſeca natura viſionis intuitiuæ, quod repræſẽtet modũ illũ eſſendi, vt ipſe in ſe eſt, ſecundũ quem ab obiecto mouetur. Itaq; notitia intuitiua terminatur ad rem, quæ in ſe ita eſt, vt à notitia repræſentatur: nec aliquid aliud in ſe intrinſecè includit, ſi abſolutè de ea loquendum eſt.

Hac ſuppoſita philoſophia euidẽter oſtenditur argumenta adducta non ſatis ſuficienter cõuincere implicationẽ, 33. Ad 1. arg. Ad primum enim ad mittimus implicare rem viſam aliter repræſentari ipſa viſione, atque ipſa eſt in ſe: negamus tamen in viſione, qua beatus videt eſſentiam ſine perſonis, Deum aliter repræſentari, atque ipſe eſt, non abſolutè, ſed quatenus videtur. Nam quanuis illa viſione non repræſententur perſonæ; tamẽ ipſa eſſentia diuina verè in ſe habet id, ſecundũ quod videtur; quia verè habet entitatem abſolutam, atq; diuinam.

Ad confirmationẽ dicendum eſt perſonas non repræſentari illa viſione, qua ſola eſſentia videtur. Ad primam obiectionem negamus inde inferri viſionem 34. Ad cõfirm. illam non eſſe intuitiuam: quia ſimul negamus illam viſionem aliter repræſentare Deum, atq; ipſe eſt in ſe, vt immediatè diximus. Ad ſecundam obiectionem negamus eſſentiam, & relationem eſſe vnã rem omnibus modis indiuiſam: quia licèt omnibus modis ſit indiuiſa realiter; formaliter tamẽ eſt diuiſa ſaltem virtute; quæ diſtinctio ſatis eſt, vt diuina potentia res illa obijci poſsit intellectui beato ſub ſola ratione abſoluta eſſentiæ, & non ſub relatiua perſonæ. Quare argumentum (quod eſt Bellomõtani in d. diſput. 48. cap. 2. n. 7.) optimè concluderet; ſi vera foret opinio eiuſdẽ Bellomontani, qui putat à parte rei nullam omnino dari diſtinctionem inter eſſentiam, & perſonas: admiſſa tamen virtuali inter eas diſtinctione (quam contra Bellomontanum in ſuperioribus latè oſtendimus) argumentum nullam vim habet: quia doctrina Ariſtotelis intelligenda eſt de re ſimplici, quæ omnibus modis eſt ſimplex.

Ad 2. argumentũ Suarij latè reſpondim⁹ ſupra q. 11. ar. 4. §. 4. ad 4. Vide ibi. 35. Ad 2.

Ad tertium ſimiliter reſpondimus in d. art. 4. §. 4. ad quintum argumentum: eadem enim eſt vtrobique difficultas. Ad 3.

§. 6.

§. 6.

Implicationem non ſatis ſufficienter conuinci ex identitate eſſentiæ cum perſonis.

36. Prima opinio aſſirmás. Conſequenter inquirendum eſt; an implicatio ſufficienter conuincatur ex parte obiecti viſi? Affirmatiuè reſpondent nonnulli docentes implicationem, quam inquirimus, ſufficienter deduci ex identitate eſſentię cum diuinis perſonis. Fundamentũ. Fundamentũ eſt; quia implicat videri aliquid, vt eſt in ſe, & nõ videri id, quod idem eſt cum illo. Sed eſſentia diuina eſt idem cum perſonis. Ergo implicat videri eſſentiam ſine perſonis. Minorem huius diſcurſus, vt notam ſupponũt. Maiorem autem probãt: tum; quia ſequeretur idem videri, & nõ videri: Videtur enim; quia ſupponitur in ſe ipſo videri: nõ videtur autem, quia non videtur id, quod eſt idem cum illo. Tum ſecundo; quia aliàs idem aliter repręſentaretur, atq; ipſum eſt in ſe, quod implicat. Tum tertio; quia implicat videri Petrum non viſo Petro; non ob aliam rationem, niſi quia Petrus eſt idem ſecum. Iam vero tam idem eſt eſſentia cum paternitate, quam Petrus eſt idem ſecum. Tum quarto; quia ob rationem identitatis non poteſt videri paternitas non viſa paternitate, vt patet. Iam vero paternitas tam idem eſt ſecum, quam eſt idem cum eſſentia. Tum denique, quia ſi Deus eſſet vnius perſonæ, eſſentia ſine perſona ideo videri nõ poſſet, quia eſſentia eſſet idem cum perſona. Sed tam idem eſt eſſentia cum tribus perſonis, quam idem tunc eſſet cũ vna. Hæc ſunt huius opinionis potiora fundamenta.

37. Secũda opinio negatiua. Alij negãt ex identitate eſſentiæ cũ relationibus ſufficienter conuinci eſſentiam ſine perſonis videri non poſſe. Fũdamẽtũ. Fundamentum eſt; quoniam licet implicatio iſta poſſit deduci ex identitate adæquata; quando ſcilicet duo ita ſunt idem, vt cũ quocunq; vnũ identificatur, idẽtificetur & alterũ, vt forte probãt argumẽta partis affirmantis: tamẽ ex idẽtitate inadequata duorum, quæ ita ſunt idẽ, vt vnũ realiter nõ idẽtificetur cum quocunque identificatur alterum; non ſatis poteſt deduci implicare vnum videri ſine altero. Iam vero inter eſſentiam, & relationes identitas nõ eſt adæquata: etenim relatio ità identificatur cũ eſſentia, vt tamẽ nõ ſit idem realiter cum omni, cum quo eſſentia realiter eſt idem: eſſentia omni eſt idem realiter cum Filiatione, á qua paternitas realiter diſtinguitur: & ob id multa conueniunt eſſentiæ, quæ non conueniunt relationi: nam Pater Filio communicat ſuam eſſentiam, non vero paternitatem: eſſentia non generat, nec generatur; cum tamen Pater generet, & Filius generetur: vnio hypoſtatica naturæ humanę immediatè fit ad perſonam Filij ratione relationis; non tamen ad eſſentiam: & ſatis probabile eſt eam poſſe fieri immediatè ad eſſentiam ratione ſubſiſtentię eſſentialis, relationibus hypoſtaticè non vnitis.

Ex quo plerique inferunt poſſe eſſẽtiam diuinam vniri intellectui creato per modũ ſpeciei intelligibilis, interim non vnitis relationibus, in qua vnione datur maior ratio; ſiquidem talis vnio eſt ad efficiendum: efficientia autẽ conuenit eſſentię indepẽdenter à relationibus. At vero ſi eſſentia poteſt vniri intellectui beato per modũ ſpeciei, nõ vnitis relationibus; poterit etiam eſſentia videri relationibus nõ viſis; quoniã ſpecies intelligibilis eſt ratio videndi, nec poteſt aliquid videri, niſi quod per ſpeciem intelligibilem repræſentatur. 38. alia cõfirm. Deniq; auctores hui⁹ opinionis inde cõfirmãt ſuã opinionẽ; quia rationes partis affirmantis non ꝓbãt cõtradictionẽ poſita idẽtitate inadęquata inter eſſentiã, & perſonas: ſiquidẽ nec ex illa idẽtitate infertur eſſẽtiã videri, & nõ videri: nec eſſentiam aliter repræſentari in viſione atque ipſa eſt in ſe: nec exemplum Petri reſpectu ſui eſt accommodatum; quoniam inter Petrum, & ipſum Petrum datur identitas adæquata.

Tertia eſt opinio Nominaliũ ex idẽtitate reali optimè inferri id, quod dicitur de aliqua re, dicendum etiam eſſe de re, quæ eſt realiter idem, niſi fides doceat oppoſitũ. 39. tertia opin. media. Et ſubinde niſi fides admitteret contradictoria de eſſentia, & relationibus, vt ex dictis patet; non poſſet admitti eſſentiam poſſe diuina potẽtia videri non viſis relationibus: id tamẽ admittendũ eſſe, nõ ob aliam rationem, niſi quia Fides cogit, vt de eſſentia, & relatione admittãtur contradictoria

ſub alia, & alia ratione. Hæc eſt mens Ochami, & Gabrielis in locis citatis.

40. 4. Opinio. Quarta tandem opinio colligi poteſt ex Suario in d. c. 23. n. 19. implicationē quidèm non ſatis ſufficienter colligi ex ſola identitate eſſentiæ, & perſonarũ; bene tamen, ſi identitati illi adiungatur ratio cognitionis intuitiuæ; ex hac enim ſumenda eſt ratio, cur eſſentia videri nequeat ſine relationibus; poſsit tamen ſine illis communicari.

41. Reſolutio. Ego tamē exiſtimo ex identitate reali, ſiue adæquata ſit, ſiue inadæquata, etiam ſi adiuuetur ex ratione viſionis intuitiuæ, non poſſe ſumi ſufficiens argumentum implicationis. Pro explicatione huius noſtræ ſententiæ aduertendũ eſt opinionē Nominaliũ eſſe omnino im-

Opinio 2. improbab. probabilē. Tũ; quia ſupponit ea, quę ſũt idē realiter, nullam poſſe admittere diſtinctionē etiam rationis ratiocinãtis; quam opinionē eſſe abſurdam latè oſtēdimus ſupra q. 5. ar. 1. & ar. 7. § 3. 4. 8. & 9. vbi etiam oſtendimus ſatis eſſe diſtinctionem rationis, ſiue ratiocinatæ, ſiue ratiocinantis, vt de vna, & eadem re verificentur contradictoria. Quare non eſt, quòd ſola fides nos compellat ad faciendam hanc diſtinctionem inter eſſētiam, & perſonas. Merito igitur opinio iſta Nominalium reiecta eſt à Salas, vbi ſupra n. 25. pag. 251. col. 1.

42. Contra 2. opinionem. Quòd vero implicatio non inferatur etiam ſi identitas ſit adęquata (quidquid auctores ſecundę opinionis oppoſitum ſupponant) dummodo cum identitate reali ſimul ſtet multiplicitas, & diſtinctio formalis actualis, vel virtualis; ex eo patet; quia non obſtante identitate adæquata, quæ eſt inter eſſentiā, & attributa, poteſt diuina potentia eſſentia videri ſine attributis, vt iam oſtēdimus ſupra quæſt. 11. § 3. cõcl. 4. 5. & 6. à fortiori igitur non deducetur implicatio ex identitate inadæquata: vrgent enim inſtantiæ, quæ in ſecunda opinione contra primam adducuntur. Quibus non ſatisfaciunt aduerſarij, vt patebit, ſi ſingulas ſolutiones expendamus.

43. 3. Solutio præcedētis argumenti. Prima ſolutio eſt Molinæ in d. diſp. 4. ad 3. putat enim ſatis eſſe diſtinctionē virtualem, vt natura communicetur non communicata relatione, & vt relatio immediate terminet dependentiam naturę humanæ eſſentiam eam immediate non terminante; cũ tamen diſtinctio virtualis non ſit ſatis, vt natura ſine perſonis terminet viſionem; ideo, quia inter ſe realiter identificantur. Quibus verbis ſatis explicat Molina neceſſariam eſſe diſtinctionem actualem inter ea, quæ ita ſe habent, vt vnum ſine alio intuitiuè videatur. Sed hanc ſolutionem tacito nomine auctoris non admittit Suarius in d. cap. 23. num. 24 in principio ex eo, quia locum non habet ſuppoſita opinione Scoti, qui inter eſſē- Reijcitur. tiam, & perſonas admittit actualem diſtinctionem. Ego autem ideo non puto eam eſſe admittendam, quia nunquā Molina poterit reddere ſufficientem rationem, cur diſtinctio actualis requiratur ad viſionem, non vero ad communicationem, atque ad terminationem hypoſtaticam.

Quare ſecundo loco occurrit Suari' 44. 2. Solutio. docens diſparem rationem ex eo eſſe ſumendam; quia communicatio eſt proprietas realis naturæ diuinæ: & quia eſt talis eam poſſe, vel non poſſe communicari ſine relatione regulandum eſt ex infinitate naturæ, ex hac enim habet natura, quòd poſsit realiter identificari cum relationibus oppoſitis, & realiter diſtinctis. Ex quo rurſus habet eadem natura, vt identitas cum ſuis relationibus ſit inadæquata; quæ inadęquatio eſt ratio, cur poſsit ſine relatione communicari. In viſione autem ſecus ſe res habet: nam cũ viſio ſit actus extrinſecus eſſentiæ (videtur enim per viſionē, quæ eſt in beato) eſſētiam ipſā poſſe, aut non poſſe videri ſine relatione regulandum eſt non ex infinitate diuinę naturæ, ſed ex natura, & proprietate ipſius viſionis. Cum vero eadem ſit viſio, qua repræſentatur eſſentia, vt eſt eſſentia, & qua repręſentantur relationes; ideo in illa viſione non poteſt eſſentia ſeparari à relationibus.

Hanc tamen ſolutionem ſupreſſo au- 45 Reijcitur. *Salas.* ctoris nomine non recipit Salas vbi ſupra n. 25. pag. 251. column. 1. ad finem. Sed omiſſo illius fundamēto (quia forte potius facit pro Suario) ideo ſolutio non placet; quoniam non eſt verum eſſentiam poſſe videri, & non videri ſine perſonis regulandum eſſe ex ſola natura viſionis intuitiuæ. Etenim eſſentiam poſſe

poſſe ſine perſonis videri, per ſe pendet, tum ex diſtinctione actuali, vel virtuali, quæ ex natura rei datur inter eſſentiã, & perſonas, quæ ob naturæ diuinæ infinitatem ſimul eſſe poteſt cum identitate reali inadæquata. Tum etiam ex infinitate diuinæ potentiæ, ex qua prouenit, vt illa vna, & eadem res diſtincta formaliter, ſiue actu, ſiue virtute poſsit mouere intellectum beati ſub eſſe abſoluto, & eſſentiali, non verò ſub eſſe relatiuo, & perſonali. Niſi enim illa vna, & eadem res (quæ eſt eſſentia, & relatio) admitteret in ſe ipſa multiplicitatem, formalemq; diſtinctionem, ſaltem virtualem; ſed ſolùm eſſet actu, & virtute idem realiter, & formaliter; nullo modo poſſet diuerſimodè intellectum mouere, vt diuerſimodè ipſa viſione repręſentaretur: quod enim omnibus modis eſt idem, ſemper facit idem. Prima igitur radix, cauſſaq; radicalis, quod poſſit eſſentia videri ſine perſonis, ſumenda eſt ex hac multiplici diſtinctione illius inadæquatæ identitatis: hac enim ſuppoſita Deus ſua virtute poteſt efficere, vt illa vnitiſsima res, virtute tamẽ multiplex, poſsit ſub vna ratione mouere intellectum beati, & non ſub alia.

46. Corollariũ

Et ex hoc per ſe primò pendet, quod poſsit hoc vel illo modo repræſentari à viſione: etenim viſio ex ſua natura habet repræſentare obiectũ, vt ab eo mouetur. Hinc infertur primam, & radicalem cauſſam huius rei non eſſe ſumendam ex natura viſionis: quia viſionem hoc, vel illo modo repræſentare diuinã eſſentiam per ſe primò pendet ex hac, vel illa motione obiecti: ab ea enim viſio diuerſificatur, vel ſpecie, vel numero, vel etiam accidentaliter: nec enim neceſſe eſt, vt iſta variatio fiat per eandem numero viſionem. Et ſi per eandẽ fieret, adhuc perſonæ poſſent obiectiuè ſeparari ab eſſentiã. De quo dicemus ad ſecũdum argumentum. Alteram rationem diſcriminis aſsignat idem Suarius in d. c. 23. n. 25. cuius non meminit Salas loco citato. Et prudenter quidẽ; quia doctrina non ſolùm eſt explicatu difficilis, ſed etiam intellectu. Sed quia noſtrum non eſt explicare, quid ille ſẽſerit; ideo eam prætermittimus. Et pręterea ex eo, quia quocunque modo ille rem explicet, ſemper ſupponit viſionẽ ex ſua natura habere neceſſariam connexionem eſſentiæ cum perſonis: quod tamen probare non poterit. Concludẽdum eſt igitur ex identitate reali eſſentiæ cũ perſonis non ſatis conuinci implicationem.

§. 7.

Nec implicationem ſumi poſſe ex eo, quod eſsẽtia viſionem terminat, vt eſt ſubſiſtens.

Non defuere, qui implicationem ex eo deduxerint, quòd diuina eſſentia viſionem terminare non poſsit, niſi, vt eſt incommunicabiliter ſubſiſtens. Quod videtur fuiſſe fundamentum Caietani in d. ar. 8. §. *quoad ſecũdum*, vbi putat viſionem intuitiuam Dei ex ſua natura terminari ad Deum, ſicuti eſt in ſuo eſſe abſque vlla abſtractione naturæ à ſuppoſito: ita vt terminari habeat adeſſe non ſolùm exiſtentię, ſed etiam ſubſiſtentiæ. 47. 1. opinio affirmatiua. Caietani fũdamentum.

Et vt hoc Caietani fundamentũ magis explicetur, notandum eſt apud iſtos theologos de ratione notitiæ intuitiuæ eſſe terminari ad rem exiſtentẽ eo modo, quo à parte rei exiſtit, ita vt ſi à parte rei exiſtat cum ſubſiſtentia, ex ſua natura habeat terminari ad rem exiſtentem ſubſiſtenter: Petrus enim intuitiuam ſui viſionem terminat, vt eſt exiſtens, non quocunque modo, ſed ſubſiſtenter. Si verò res, quæ intuitiuè videtur, habet exiſtentiam actualiter inhęrentem, non poteſt intuitiuè videri, niſi, vt exiſtens. Itaque implicat (vt volunt) rem aliquam intuitiuè videri, niſi ſub exiſtentia eo modo, quo à parte rei ſuis modis intrinſecis modificata eſt, & actuata: & ob hanc rationem implicat Petrum intuitiuè videri, & non videri ſubſiſtentem: ſimiliter etiam implicabit albedinem, vt eſt in ſubiecto, videri intuitiuè, niſi, vt inexiſtentem. Igitur cũ eſſentia diuina habeat exiſtentiam ſubſiſtentem incõmunicabiliter in perſonis, implicabit videri, niſi, vt in tribus perſonis eſt incommunicabilitas ſubſiſtens. 48. Magis cõrã roboratur.

Hoc tamen Caietani, & aliorum fundamentum efficaciter quidèm probat impoſsibilitatem naturalem, quę fit ſecundùm legem à Deo ſtatutam, qua ſtatuit concurrere ad viſionem, vt eſt ſub- 49. Non eſt efficax fundamentum.

 ſiſten-

ſiſtenter trinus: nullam tamen habet efficaciam ad probandam impoſsibilitatem abſolutam. Etenim, ſi ſermo ſit de potentia abſoluta Dei, negandum eſt eſſentiam non poſſe terminare viſionē intuitiuam, niſi, vt eſt incommunicabiliter ſubſiſtens. Nam ad terminandam notitiam intuitiuam alicuius rei, ſatis eſt exiſtentia ipſius; nec abſolutè requiritur, quod eam terminet cum omnibus modis, quibus propria ipſius exiſtentia modificatur. Id, quod euidenter probāt accidentia ſacræ Euchariſtiæ, quæ à nobis intuitiuè videntur; & tamen non videtur modus poſitiuus, quo per ſe exiſtunt: humanitas etiam Chriſti intuitiuè videbatur, tum ab hominibus, tum à Dæmone, & tamen nec videbatur modus, quo in Verbo inexiſtebat, nec ipſa Verbi perſonalitas, in qua, & per quam ſubſiſtebat. Quod argumento eſt poſſe humanitatem Petri diuinitus videri viſione intellectiua, non viſo ipſo Petro: poſſe etiam intuitiuè videri albedinem, ſiue quantitatem inhærentem, non viſo ſubiecto, in quo inhæret; imò nec viſa ipſa actuali inhærentia. Quid enim hoc implicat?

50. Soluitur alia inſtātia. Nec oppoſitum ſufficienter colligitur ex natura viſionis intuitiuæ. Nam licet de intrinſeca ratione illius ſit terminari ad rem, ſicuti eſt; non tamen de intrinſeca ratione illius eſt terminari ad rem cum omnibus modis, cum quibus exiſtit, vt diximus ſuprà §.5. Solùm igitur erit de intrinſeca eius ratione terminari ad rem, ſicuti eſt, id eſt, ſecūdùm exiſtentiam, quam habet à parte rei, in hoc ſenſu, vt in ſe eodem modo exiſtat, quo per viſionem videtur. Quare illud eſſe, ad quod per ſe terminatur, reſtringendum eſt ad ſolum eſſe exiſtētiæ, vt diſtinguitur ab eſſe ſubſiſtentię, & à quocunque alio eſſendi modo, quo exiſtentia modificatur; idque ſi potentiam diuinam reſpiciamus. Nec argumentum ſumptum à viſione Petri vim aliquam habet: quoniam Petrus præter exiſtentiam, ſub qua terminat viſionē ſui, intrinſecè includit ſubſiſtētiam: intrinſecè enim dicit ſubſiſtens in humanitate; & ideò implicat videri Petrum, non viſo Petro ſimul cum ſua humanitate, & forma ſuppoſitali. Ex quo non infertur non poſſe diuinitus videri humanitatem Petri non viſa forma ſuppoſitali Petri, & ex conſequenti non viſo toto Petro. Simili igitur modo, quanuis implicet videri Deum Trinum non viſis tribus perſonis; quę ſunt vnus De⁹., qui videtur: tamen videri poteſt eſſentia in ſua exiſtentia abſoluta non viſis ſubſiſtentijs relatiuis. Eàdem ratione, quanuis implicet videre Deum ſubſiſtentem in Deitate ſubſiſtētia eſſentiali, & communi non viſa ipſa ſubſiſtentia (quia Deus in concreto intrinſecè includit ſubſiſtentiam illam eſſentialem) non tamen implicat videri Deum eſſentialiter ſubſiſtentē, quanuis non videatur, vt ſubſiſtens perſonaliter.

§. 8.

Nec implicationem arguunt argumenta, quæ à quibuſdam obijciuntur.

Obijciunt adhuc nonnulli quædā argumenta, vt probent implicare eſſentiam videri ſine perſonis. 51. Ponuntur quorūdam argumenta.
Primò igitur obijciunt; quoniam eſſe Trinum eſt de intrinſeca ratione Dei: 1. argum. relationes enim perſonales ſunt de intrinſeca ratione eſſentiæ. Sed implicat rē videri ſine ſua integra eſſentia: aliàs non videretur eadem eſſentia, ſed alia. Ergo implicat videri eſſentiam, aut hūc Deum non viſis perſonis.

Secundò; ſi Deus eſſet vnius tantùm 52. perſonæ, implicaret videri Deum non Secundum. viſa perſona. Ergo nunc etiam implicabit videri diuinam eſſentiam, atque Deum non viſis omnibus perſonis. Antecedens videtur notum: quia implicat videri hunc hominem non viſa perſona illius. Conſequētia inde patet; quia nūc tam idem eſt Deitas cum tribus perſōnis, quàm tunc eſſet cum vna.

Tertiò; omnia, quæ ſunt ad extra, ita 53. Tertium. ſunt indiuiſa, vt conuenire nequeant Deo, niſi vt eſt trinus: nam ob hanc rationem Deus non poteſt agere ad extra, niſi agentibus omnibus perſonis. Sed terminare viſionem intuitiuam eſt aliquid Deo conueniens cum ordine ad extra, vt patet. Ergo non poterit Deus terminare viſionem intuitiuam ſui, niſi, vt eſt trinus. Quæ ratio maiorem vim habebit, ſi obiectum efficiēter concurrat ad ipſam viſionem, vt plerique volunt: cōuenit enim inter omnes actionē ad

54. Quartum. ad extra conuenire Deo, vt eſt Trinus.

Quartò; ſi eſſentia videretur ſine perſonis, vel videretur, vt diſtincta ab illis, vel vt non diſtincta. Si vt diſtincta; iam aliter videretur, atque ipſa eſt. Si vt nõ diſtincta; ergo non videretur ſine perſonis.

55. Quintum. Quintò; Deus viſus beare non poteſt, niſi videatur, vt Trinus. Ergo nec poterit intuitiuè videri, niſi videatur Trinus. Conſequentia inde videtur nota; quia viſio intuitiua Dei non poteſt non eſſe formalis beatitudo. Antecedens ex eo oſtenditur, quia perſonę diuinæ pertinent ad primarium, completumq; obiectum beatitudinis.

Vltimum. Poſtremò; Videns eſſentiam diuinam ſine perſonis; ſi videret eam communicatam perſonis; vtique videret perſonas. Porrò ſi non videt eam perſonis cõmunicatam; vel videt eam non eſſe cõmunicatam; vel nec cõmunicatam, nec non cõmunicatam. Si primo modo; falſa eſſet viſio, quod non eſt admittendũ. Si modo poſteriori; vel non eſſet intuitiua; vel eſſet imperfecta.

Sed hæc facilè ſoluuntur. Primũ enim

56. Solutio argumentorũ. continet maiorem falſam: quia oppoſitum oſtendimus ſuprà q. 13. ar. 1. §. 3.

Ad 1. Ad 2. Ad 2. negandum eſt antecedens; quoniam admiſſa vna perſona in Deo, adhuc per diuinam potentiam poſſet videri diuina eſſentia non viſa perſona, vt

Salas. bene affirmat Salas vbi ſuprà n. 35. pag. 256. ad 3. Nam adhuc eſſentia formaliter diſtingueretur à perſona, vel actu, vel ſaltem virtute. Poſſet igitur ipſa vna diuina perſona ſuam eſſentiam objicere intellectui creato ſub ratione eſſentiæ, & non ſub ratione perſonæ. Et à fortiori poteſt Deus facere, vt quis intuitiuè videat humanitatem Petri non viſo Petro. Quod in angelo etiam agnoſ-

Rada. cit Rada in d. controuerſia 6. ad 4. argumentum contra tertiam fol. 91. col. 2. in fine, vbi docet fieri poſſe diuina potentia, vt videatur natura angelica non viſa illius perſonalitate. Ex eodem Rada

2. ſolutio. colliges ſecundam argumenti ſolutionem, vt admiſſo antecedente negetur conſequentia: quoniam admiſſa in Deo vna perſona vnica tantùm ſubſiſtentia eſſet ponenda, quia ſolùm haberet ſubſiſtentiam perſonalem, non verò eſſentialẽ; cum tamen modo habeat vtranq;.

Accedit etiam; quia poſita vna tantùm perſona identitas eſſentię cum perſona eſſet adæquata; quæ vt plures volunt, impedit quominus vnum ſine altero videatur: quod tamen non impedit identitas inadæquata, quæ modo datur inter eſſentiam, & perſonas. Prior tamen ſolutio eſt melior.

Ad tertium dicendum eſt primò doctrinam illam ſolùm eſſe veram in his, quæ habent habitudinem cauſſę efficiẽtis in ordine ad extra, vt colliges ex Baſſolio in 1. d. 1. q. 2. art. 3. fol. 40. col. 4. ad 3. Iam verò habitudo termini, ſiue obiecti non eſt habitudo cauſſæ efficiẽtis, quia obiectum non concurrit ad actum efficiendo, ſed ſolùm terminando; quæ eſt communior ſententia. Quòd ſi oppoſita magis placuerit (quæ eſt doctiſſimorum Philoſophorum) poteris ſecũdò reſpondere doctrinã poſitam in maiori ſolùm eſſe veram in ijs, quæ ad extra voluntariè fiunt; ſecus ſi fiant naturaliter: hęc enim non neceſſariò fiunt à Deo, vt Trino, ſed poſſunt immediatè fieri ab eſſentia. Exemplum ſumi poteſt ex actione, qua eſſentia diuina in ratione ſpeciei intelligibilis concurrit cum intellectu beati ad viſionem: iſte enim influxus, quamuis ſit ad extra, immediatè fit ab eſſentia, vt talis eſt. Ratio diſcriminis eſt; quia actiones voluntariæ fiunt voluntate, qua voluntas eſt: cum verò voluntas ſit communis tribus perſonis, quę fiunt à voluntate, non poſſunt fieri, niſi à Deo, vt trino. 57. Ad 3. Baſſolius.

Actiones verò poſterioris generis nõ fiunt mediante voluntate, niſi ſolùm antecedenter; quatenus. Deus voluntariè ſuam eſſentiã vnit cum intellectu beati vnione ſpeciei intelligibilis: ipſa tamen eſſentia vnita iam influit, non vt voluntas, ſed vt natura, prout natura diſtinguitur à voluntate. Quod diximus de eſſentia, vt habet rationem ſpeciei intelligibilis, dicendum etiam eſt de eadẽ eſſentia, vt habet rationem obiecti terminantis viſionem: licet enim Deus voluntariè ſuam eſſentiam objiciat intellectui, vt terminum; ipſa tamen eſſentia obiecta, ſi concurrit effectiuè efficientia obiectiua, non concurrit, vt voluntas, ſed vt natura, & vt entitas quædam ex ſua ratione intelligibilis, diſtincta à relationibus perſonalibus. Ita fit, vt hęc habitu- 58.

habitudo ad extra, etiamſi admittatur eſſe cauſſæ efficientis, non ſatis ſit, vt euincat eſſentiam non poſſe terminare viſionem ſine perſonis. Quod in hac materia eſt diligentiſsimè aduertendum: hęc enim efficientia referri debet, non ad genus rei, ſed ad genus intelligibile; quoniã conuenit eſſentiæ, quatenus eſt quædam entitas intelligibilis, & vt eſt intelligibilis. In hoc autem genere, quæ ſunt ad extra, non oportet, ſint indiuiſa.

59. Ad 4. Ad 4. argumentum reſpondet Suari' in d.c.23.n.19. Facilè reſpondebis in illo caſu eſſentiam, nec videri, vt diſtinctam à perſonis, nec vt non diſtinctã ab illis, ſi de diuiſione poſitiuè diſtinctiua ſit ſermo: ille enim beatus, nec poſitiuè videret eſſentiam diſtingui à perſonis, nec eſſe ab illis indiſtinctã; quia vtraq; illa viſio ſupponit viſionem vtriuſque extremi ſimul cum iudicio, vel diſtinctionis, vel identitatis. Videret igitur ipſam eſſentiam habendo ſe negatiuè ad diſtinctionem, vel identitatem: quia eã videret viſione ſolùm pręciſiua, quæ terminatur ad rem præciſam præciſè ſumptam.

60. Ad 5. Quintum argumentum petit difficultatem explicandam inferiùs art. 6. Qui exiſtimauerit viſionẽ eſſentiæ ſine perſonis eſſe beatificã, negabit antecedẽs: ſimiliter etiã inficiabitur perſonas neceſſariò pertinere ad obiectum primarium beatitudinis, ſi ſermo ſit in ordine ad diuinam potentiam. At qui dixerit viſionem illam non eſſe beatificam, admiſſo antecedente negabit conſequentiam: quia non omnia, quæ requiruntur ad obiectum beatificum, requirũtur ad obiectũ ſimpliciter viſibile. Sed de hoc plura in dicto art. 6.

61. Ad poſtremum. Ad poſtremum reſpondetur in illo caſu eſſentiam, nec videri, vt poſitiuè communicatam, nec vt actu non communicatam; ſed videẽs haberet ſe omnino negatiuè quoad cõmunicationem; quia præſcinderet omnino à communicatione, vel non communicatione. Nec proinde viſio non eſſet intuitiua, vt ſatis colliges ex dictis ſuprà §. 5. Vtrùm autem viſio illa foret beatifica? Vide art. 7.

§. 9.

Sententiam negantem ſuam etiam habere probabilitatem.

62. Soluuntur argumenta partis affirmantis.

DIximus ſuprà §.3. nec opinionem negantẽ ſufficienter probare implicationem, ſi eſſentia videatur ſine perſonis; nec affirmantem efficaciter probare, id factu eſſe poſsibile. Quare ſicut pro parte affirmante rationes implicationis diſſoluimus; ita pro negante diſſoluendæ ſunt rationes poſsibilitatis adductæ §.1.

63. Ad 1. Ad primum igitur, quod inter cætera eſt efficacius, dicendum eſt contradictionem, ſi non euidenter, probabiliter tamen oſtẽdi. Quod ſatis eſt, vt hæc opinio ſit probabilis. Ex mente Caietani 2.2.q.2.ar.8. §. *quoad ſecundum* contradictio ſumitur ex natura viſionis intuitiuæ: hæc enim ex ſe habet, quod terminetur ad rem, ſicuti eſt in ſe abſque vlla abſtractione exiſtentiæ à ſubſiſtentia, cæteriſq; modis, quibus exiſtentia per ſe modificatur. Quare cum dicimus notitiam intuitiuam terminari ad rẽ exiſtentem, vt exiſtens eſt; nomine exiſtentiæ intelligitur exiſtẽtia cum omnibus modis, quibus in exiſtendo actuatur. Hoc ſuppoſito fundamento, ſi eſſentia videatur ſine perſonis, infertur eam videri, & non videri. Videri quidem; quia id ſupponitur: non videri autem; quia non videtur, quatenus ſubſiſtenter exiſtit. Quod in hac opinione eſt de intrinſeca ratione notitiæ intuitiuæ. *Caiet.*

64. Ad 2. Ad 2. argumentũ duobus modis reſponderi ſolet. Prima ſolutio parum curat de antecedẽte. Nam etiamſi admittatur Scoto perſonas pertinere ad obiectum ſecundarium viſionis (quod eſſe probabile putat Suarius lib.9. de Trinitate c.5. n. 4. ſatis eſt de mente Bachonij in 1.d.1.q.2. art.2. §. *item ſecundarium,* fol.20. col.4.) non proinde infertur non implicare videri eſſentiam ſine perſonis. *Suarius. Bachonius.* Ad argumẽtum igitur conceſſo antecedente hi negant conſequentiã; quia non omnia obiecta ſecundaria ita ſe habent ad primarium, vt viſo primario poſsint ipſa non videri. *Solutio prima.* Ita hoc Scoti argumentum ſoluit noſter Gerardus de Senis in 1.d.1.q.2. ar.3. §. *ad rationes, quæ probant,* pag.54. col.2. in fine, noſter etiã Argentina ibi q.3. artic.2. ad 3. Scoti, & poſt eos Molina 1.p.q.12.ar.8.diſp.4.ad 1.Scoti, & Salas vbi ſuprà n.31.pag.254. col.2. & n.33.pag.255. col.2. ad ſecundũ principale, & ſatis eſt de mente Suarij vbi *Gerardus. Argent. Molina. Salas.*

vbi ſupra, & lib.2. de attributis negatiuis c.23.n.2. Etenim(vt aiunt)inter obiectum ſecundarium, & primarium poteſt dari neceſſaria connexio, quæ inferat implicationem, ſi vno viſo alterum non videatur. Hæc connexio reperitur inter creaturas, & diuinam eſſentiam in ordine ad diuinam viſionem: nam licet creaturę omniũ conſenſu pertineãt ad obiectum ſecundarium diuinę viſionis; non poſſunt tamen non videri viſa eſſentia; ideo quia talis viſio ex ſua natura eſt infinita, & comprehenſiua diuinæ eſſentiæ. Et eadem ratione apud Suarium in d.lib.9. de Trinitate c.5.n.4. reperitur neceſſaria connexio inter diuinam eſſentiam, & perſonas, quamuis ponantur ſub obiecto ſecundario. Ex Molina verò, & nonnullis alijs ideo inter eſſentiam, & perſonas reſpectu viſionis creatę datur neceſſaria connexio; quia inter eas datur realis identitas: exiſtimant enim implicare, quę ex natura rei ſunt realiter idem poſſe viſione intuitiua ad inuicem ſeparari.

65. Tertio loco eandem implicationem Suarius cum alijs ex eo ſumit; quia viſio ipſa ex ſua natura habet, quòd ſit vtriuſque obiecti. Hoc ſuppoſito fundamento facilè ſoluunt inſtantiam ſumptam à viſione creaturarum in diuina eſſentia: etenim nec viſio creata eſt cõprehenſiua diuinæ eſſentiæ; nec creaturæ realiter ſunt idem cum eſſentia. Ad aliam verò confirmationem conſequẽtiæ, hi auctores negabunt omnem viſionem per ſe pendere à ſolo obiecto primario: aliqua enim poteſt per ſe pendere à ſecundario; quando primarium ad ſecundarium habuerit neceſſariam cõnexionem.

66. Non omnino placet ſolutio.

Hæc tamen ſolutio in ordine ad diuinam intellectionem facilè defendi poteſt: cum enim viſio increata ſit comprehenſiua, ex ſua natura habet intrinſecam cõnexionem cum eſſentia, & relationibus. At mihi eſt difficilis in ordine ad viſionem creatam; quoniam in actionibus creatis (ſiue illæ tranſeuntes ſint, ſiue immanentes) non facilè dabitur cõnexio inter vnum, & alterum obiectum ita neceſſaria, vt inferat implicare obiectum primarium ſine ſecundario terminare actionem. Nam licet inter rationale, & riſibile detur neceſſitas naturalis; non tamen datur neceſſitas abſoluta. Et licet inter eſſentiam diuinam, & creaturas detur neceſsitas legis ordinariæ; quia Deus ita ſtatuit, vt eſſentia ſine creaturis non videatur; non tamen datur neceſsitas abſolutà. Quin imò fortè nulla alia dabitur viſio intuitiua, quæ habeat obiectum primarium, & ſecundarium, niſi viſio beatifica diuinæ eſſentiæ.

67. 2. ſolutio.

Sit igitur ſecunda ſolutio aliorũ, qui putant perſonas diuinas pertinere ad obiectum primarium diuinæ viſionis. Quę eſt communis reſolutio, quam latè probat Gerardus vbi ſupra cõtra quintum dictum Scoti pag. 93.col.2. & inferiùs pag.95.col.1.§.*Ad rationẽ, quæ probat*, Argentina vbi ſuprà, & præceptor Frater Franciſcus à Chriſto ibi q.6. ad primum argumentum pag. 32.col. 2. & cõmuniter probant Thomiſtæ, Caietanus 2.2.q.2.ar.8.§.*Quoad tertium*; Cumelius 1. p.q.12.ar.7.q.1.ad 3.pag.268.col.1. Molina ibi ar.8.diſp.4. concl. 2. & inferiùs ad primum Scoti, Salas vbi ſuprà pag. 254.col.2. §.*nec obſtat quod obijcit Scotus*, latis Bellomontanus 1.p.diſp.48.c.4.n.18, & 1.2.diſp.13.n.7. §.*hinc autem facilè*, colliges ex Suario in d.cap.23.n.2. & eſt recepta ſententia, quam, vt veriſsimã ſupponimus explicandam inferiùs in q. de obiecto formali beatitudinis. Ad argumentum igitur negandũ eſt antecedẽs.

Gerardus. Argentina. Franciſc. à Chriſto. Caietan. Cumelius. Molina. Salas. Bellomon. Suarius.

Negatur antecedens.

68. Ad primam probatione.

Ad primam illius probationem dicimus in ea attingi difficilimam quęſtionem: in qua illud certiſsimum eſt Verbum non procedere ex cognitione ſolius eſſentiæ: quia certiſsimum eſt Patrem cognoſcendo ſe, & ſuam eſſentiam generare Filium; nam ex Auguſt. 15. de Trinitate c. 14. *Pater dicendo ſe Filium generat.* Vnde auctor libri de cognitione veræ vitæ c. 14. apud eundem Auguſtinum tom.9. ita ait: *Deus Verbum ſuum genuit, cum ſe ipſum cogitando dixit*, quod modò ſupponimus; interim vide Suarium lib.9.de Trinitate c.5.n.13: nec oppoſitum apud Scotum vnquam legi. Quòd ſi oppoſitum aliquando docuit, id non eſt admittendum in hac ſententia, quam modò defendimus. Quare argumentum non probat eſſentiam videri poſſe ſine perſonis. Vtrum autẽ probet eam poſſe videri in vna perſona ſine alijs? Dicemus in ſequenti articulo. Ad ſecundam proba-

Ad 2. prob. probationẽ antecedẽtis ex eodem etiã artic. patebit ſolutio. Ad tertiam verò probationem admiſſo antecedente neganda eſt conſequentia: nec enim ſola prędicata quidditatiua pertinẽt ad obiectum primarium, ſed omnia, quæ formaliter ſunt in Deo: etenim eſſentia, vt in ſe eſt, ſe ſe primò obijcit intellectui.

69.
Ad 3. princip. Ad tertium principale auctores huius opinionis negabunt antecedens: nã quanuis in creatis id non implicet; implicat tamen in diuinis; vel quia de ratione notitiæ intuitiuæ eſt, quòd terminetur ad rem, ſicuti eſt in ſe nulla facta abſtractione, quæ eſt opinio Caietani, vt diximus ad primum. Vel quia in diuinis abſoluta, & relatiua ſunt realiter idem: implicat autem, quæ ſunt idem realiter, non ſimul videri, vt putat Molina: vel quia viſio beatifica ex ſua intrinſeca ratione includit terminari ad vtrunque, vt credit Suarius. Itaq; vnuſquiſque recurret ad eam rationem implicationis, quam probauerit.

Ad confirmationem. Confirmatio ſoluta eſt ex dictis ad tertiam probationem antecedentis ſecundi argumenti.

70.
Ad 4. Quartum argumentum friuolum eſt: quia relationes perſonales habent ſpecialem rationem, non ſolùm, quia ſummè identificãtur; ſed etiam, quia ex ſua natura modificant exiſtentiam, quę eſt formalis ratio terminandi notitiam intuitiuam.

Ad 5. Ad quintũ negandum eſt antecedens ab auctoribus huius ſentẽtiæ: nec enim admittent diſtinctionẽ formalẽ actualẽ inter eſſentiam, & relationes; virtualis autem diſtinctio apud hos auctores nõ ſatis eſt, vt implicationem tollat.

71.
Ad 6. Sexta ratio nullam vim habet; negãda eſt enim conſequentia: quoniam cũ illa prioritate ſimul ſtat, quod ſubſiſtẽtia relatiua per ſe modificet exiſtentiã naturæ diuinæ. Quare cum diuina eſſẽtia videatur, ſicuti eſt; non poterit videri ſine ſubſiſtentia perſonali, quantunuis illa non ſit de intrinſeca ratione eſſentiæ.

Ad 7. Septima ratio ſine probatione ſumit antecedens negandum ab auctoribus huius ſententiæ.

Ad 8. Ad octauam ijdem auctores formaliter negant antecedens, vt vidimus ſuprà q. 11. art. 4. §. 2.

Ad poſtremam rationẽ conceſſo antecedente neganda eſt conſequentia, propter diſparem rationem, quæ cernitur inter viſionem diuinæ eſſentię, & communicabilitatem illius. Cæterum auctores huius ſententiæ plurimum laborant in aſsignanda ratione diſcriminis, vt videre eſt apud Suarium in d. lib. 2. de attributis negatiuis c. 23. nu. 24. & 25. & apud Molinam in d. diſp. 4. ad 3. & apud alios. Res eſt difficilis, nec ſatis explicata ab auctoribus huius opinionis. Inter omnes rationes diſcriminis hæc mihi videtur applauſibilior; quod ratio, vnde ſumitur communicabilitas eſſentiæ non arguit connexionem inſeparabilem inter eſſentiam, & relationẽ in ſe ſe communicando; cum tamen ratio viſionis intuitiuæ ex ſua natura arguat inſeparabilitatem in terminando viſionem. Etenim cõmunicabilitas eſſentiæ ſumitur ex identitate, reali quidem; ſed inadęquata eſſentiæ cum qualibet relationum: quæ inadęquata identitas tantùm abeſt, vt inferat inſeparabilitatem in ſe ſe communicãdo, vt potius euincat eſſentiam communicabilẽ eſſe alicui, cui aliqua ex relationibus communicari non poteſt. At verò ratio viſionis intuitiuæ ex ſua natura infert inſeparabilitatem eſſentiæ, & relationũ in terminando viſionem: quia ſcil. eſſentia eam terminare nõ poteſt, niſi prout eſt in ſe ipſa: quod eſt huius opinionis totale fundamentum. Et hęc de iſto art. — 72. Ad vltim. / Propria ratio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm diuina potentia poßit vna perſona ſine alia videri?

§. 1.

Referuntur opiniones, & eligitur, quæ affirmat, vt probabilior.

HVNC articulum excitamus diſtinctum à præcedente; quia plures eorum, qui putant diuina potentia eſſentiam ſine perſonis videri poſſe, non ita id affirmant de perſonis, ſi inter ſe conferantur. Et vt in hoc articulo diſtinctiùs procedamus, tres de hac quæſtione ſententias referemus: duas ex diametro oppoſitas; tertiam veluti mediam.

Prima

2. *1. opinio negat.* Prima ſententia abſolutè negat poſſe vnam perſonam ſine alijs videri etiã per diuinam potentiam. Hanc ſententiam probant ferè omnes, qui in præcedente art. negant eſſentiam videri poſſe ſine perſonis. In terminis id ſatis colliges ex Caietano 2.2.q.2.ar.8.§. *quoad tertium*, dũ ſoluit argumenta Scoti, expreſſè Cumelius 1.p.q.12.ar.7.q.1.concl.2. pag. 266. col. 2. Banhes ibi dubio 2. ad tertium argumentum, Medina 1.2.q.11 art.4.concl.2. Molina 1.p.q.12. artic.8. diſp.4.concl.1. ſatis Suarius lib.2. de attributis negatiuis c.23.n.25. Bellomontanus 1.p.q.48.c.3.n.11. Valentia 1. tomo diſp.1.q.12.punct.6.pag.245. in principio, Henriques in lib. de vltimo fine hominis cap. 10.§. 3. Cabreira 2. tomo ad tertiam partem q.12.art.2.diſp.6. n. 66. Ex antiquioribus Aureolus in 1. d. 1.q. 1. art. 2. Toletanus noſter ibi q. 8. ar.2.concl.4. in 2. argumento, & art. 4. ad rationes Landulphi contra quartã; noſter etiam Gerardus ibi q. 2. ar. 3. §. *Tertiò deficit*, & §. *Quartò contra eandem*, fol. 93. col.1. Bachonius ibi q. 2. art 2. & 3. fol.21. col.1. & 2. & eſt opinio communis inter recentiores.

Caiet. Cumelius. Banhes. Molina. Medina. Suarius. Valentia. Henriq. Cabreira. Aureolus. Toletanus. Gerardus. Bachonius

3. *2. opinio affirmat.* Secũda opinio ex diametro eſt huic oppoſita, quæ abſolutè docet poſſe diuina potẽtia vnam perſonam ſine alijs videri v. g. Patrem ſine Filio, & Spiritu Sancto, & viceuerſa. Ita expreſſè Scotus in 1.d.1.q.2. ar. 2. §. *quantum ad iſtum articulum*, litera C. cũ quo tranſeunt omnes Scotiſtæ vno excepto Baſſolio. Ita Lichetus ibi fol. 33. col.1. Bargius fol.52. col.3. Ouandus propoſit.10. Maironius q.4. in 3. difficultate, Landulphus ibi q. 2.ar.1.& 2. & Rodolphus q.1. ar.1. Velloſillus in ſuis aduertentijs ad tom. 9. Auguſtini quæſito 16. dub. 2. ad 1. arg. fol. 387. col.4. Probant Paludanus in 4. d.49.q.5.ar.3. n.17. D. Antonin⁹ 3.p.tit. 30.c.4.§.2. Salas ad 1.2.q.3.tract.2.diſp. 4.ſect.3.concl.3.n.26. pag.252.

Scotus. Lichetus. Bargius. Ouandus. Mairon. Landulp. Rodolph⁹. Velloſillus Palud. D. Antoninus. Salas.

4. *Tertia opinio eſt media.* Tertia ſentẽtia inuenitur veluti media, quę docet fieri nullo modo poſſe, vt perſona relatiua clarè videatur ſine perſona ſibi correlatiua; bene tamẽ ſine ea ad quam correlatiuè non refertur. Inde inferunt perſonam Patris non poſſe videri ſine Filio, aut è conuerſo; bene tamen ſine Spiritu Sancto. Ita plures docuiſſe teſtatur Maironius vbi ſuprà, quos probauit Baſſolius in 1.d.1.q.1.ar. 3. §. *Sed de perſona*, & §. *Dico igitur*, fol. 40. col.1. & 2. & ſatis probat Rada in dicta controuerſ. 6. ad 5. argumentum principale pag.96.col.1. in fine. *Baſſolius. Rada.*

5. *Propria reſolutio.* Ego de propoſita difficultate idem fero iudicium, quod in præcendente ar. tuli de viſione eſſentiæ ſine perſonis. Nec enim opinio negans efficaciter ꝓbat contradictionem; nec affirmans ſufficienter oſtendit poſsibilitatem. Sed quoniam nihil denegandum eſt diuinæ potentiæ, niſi, quod implicat; ideo opinio affirmans apud me plus habet ponderis; quia nullam video implicationẽ. Et hoc ſit noſtræ huius ſententiæ vnicũ fundamentum, quod ex ſolutionibus argumentorum ſatis confirmabitur. Addo tamen partem negantem poſſe defendi: quare vtranque ab aduerſariorũ telis liberabimus.

§. 2.

Soluuntur, quæ pro opinione negante contra affirmantem obijciuntur.

6. *Argumenta partis negatiuæ contra affirmantẽ. 1. arg. ex c. Ioan. 14.* Contra affirmantem ſententiam, quam probabiliorẽ iudicauimus, ab aduerſarijs multa obijciũtur. Primo loco obijcitur illud Ioannis 14: *Qui videt me, videt & Patrem meum*: volũtq; ex his verbis euidenter deduci vnam perſonam ſine alia videri nequaquam poſſe. Nec ſolùm putant verba illa intelligenda eſſe de viſione intuitiua, & beatifica ſecũdùm legem ordinariam; ſed etiam ſecundùm abſolutam Dei potentiam: etenim Philippus petens viſionem Patris, petebat aliquem effectum omnipotentiæ, quæ tribuitur Patri, vt ait noſter Gerardus. Quod etiã Toletanus noſter vbi ſuprà concl. 4. in fine ex eo corroborat; quoniã Chriſtus Dominus ita arguit: *Ego in Patre, & Pater in me eſt. Ergo, qui videt me, videt & Patrem.* Iam inquirit Toletanus, an hæc conſequentia Chriſti Domini ſit bona, nec ne? Non eſt dicendum non eſſe bonam: nec enim admittendum eſt ſapientiam Patris malè arguere. At ſi eſt bona; cum antecedens ſit neceſſarium, ita vt per nullam potentiam poſsit aliter eſſe; cõſequens etiam erit ſimpliciter neceſſarium, ita vt aliter nec per diuinam potentiam poſsit fieri. *Gerardus. Toletanus.*

7. Secundò. Secundò obijciunt; quoniam vna perſona non poteſt intuitiuè videri, niſi intuitiuè videatur eſſentia, vt patebit ex vltimo ar. At eſſentia videri non poteſt non viſis omnibus perſonis, vt putant ſe demonſtraſſe in præcedente artic.

Tertiò. Tertiò; vel vna perſona ſine alia videretur per eandem viſionem, qua nūc omnes perſonæ cum eſſentia ſimul videntur; aut per aliam ſpecie, aut numero diſtinctam. Neutrum dici poteſt, vt in ſuperiori art. oſtenſum eſt §. 5. in 2. ratione.

Quartò. Quartò; quia licet vna perſona realiter diſtinguatur ab alia; ſimpliciter tamen eſt vna res cum illa, vt definitum eſt in c. *damnamus* de Summa Trinitate. At quæ ſunt vna, & eadem res, ita ſe habent, vt vna ſine alia videri nequeat.

8. Quintò. Quintò; quia licet vna perſona realiter diſtinguatur ab alia; omnes tamen ſunt de intrinſeca ratione eſſentiæ. Ergo cum vna perſona ſine eſſentia videri nequeat, nec videri poterit ſine alijs perſonis; ſi non ratione ſui, ſaltem ratione eſſentiæ, quæ ſimul videtur.

Sextò. Sextò; quia ſicut agere ad extra, non poteſt conuenire vni perſonę ſine alijs, ita nec terminare poterit actionem ad extra: etenim, quę ſunt ad extra, ſunt indiuiſa, ita vt vni perſonæ ſine alijs non conueniant.

9. Septimò. Septimò; ſi eſſentia in vna perſona videretur non viſis alijs; vel in illa videretur, vt diſtincta ab alijs; vel vt non diſtincta. Non poteſt videri, vt diſtincta; quia iam aliter videretur, atque eſt in ſe. Si videretur, vt non diſtincta; vtique non poſſent aliæ perſonæ non videri.

Confirm. Confirmatur; quoniam vel videretur eſſentia, vt cōmunicata alijs perſonis; vel vt non communicata; ſi videretur, vt communicata tribus; iam viderētur aliæ perſonæ. Non poteſt dici beatum non videre eſſentiam communicatam: quia vel videt eam non eſſe communicatam; vel non videt, an ſit, vel non ſit communicata. Non poteſt dari primū; quia eſſentia ſemper eſt communicata tribus perſonis. Si detur ſecundum; infertur eam imperfectè videri, & ſubinde non videri beatificè.

10. Octauò. Octauò; ſuppoſita, quæ ſunt vnum in eſſentia, ita ſe habent, vt qui videt vnū, videat & alterum. At diuinæ perſonæ ſunt huiuſmodi. Ergo vna ſine alia videri nō poteſt. Minor patet. Maior probatur: tum ex præcitatis verbis Chriſti Ioann. 14: *Qui videt me, videt & Patrem meum.* Tum quia diuina eſſentia ęquali neceſsitate eſt in tribus ſuppoſitis. Ergo, qui eam videt in vno ſuppoſito, neceſſariò eam videbit in alijs.

Nonò; quælibet perſona per ſe pertinet ad obiectum primariū viſionis intuitiuæ. Ergo non poteſt vna perſona videri ſine alia: viſio enim ex ſua natura pendet ex obiecto primario. Nonò.

Decimò; viſio illius perſonæ, cum ſit intuitiua Dei, non poteſt non eſſe beatifica. At implicat Deum beare, niſi vt Trinum. Decimò.

Poſtremò; implicat vnum correlatiuorum videri altero non viſo: ſunt enim ſimul cognitione ex Ariſt. in prædicamentis c. de relatione. Sed omnes perſonæ diuinæ ſunt correlatiuę: nā licet Pater quatenus generans relatiuè non referatur ad Spiritum Sanctum; tamen ad illum refertur, quatenus eſt ſpirans. 11. Vltima ratio.

Confirmatur; quoniam videns perſonam Patris vel videt Patrem referri ad alias perſonas; vel non videt. Non eſt dicendum, quod non videat; quia Pater in ſe refertur tum ad Filium, tum ad Spiritum Sanctum. Si videt: non poteſt non ſimul videre alias perſonas. Confirm. 1.

Confirmatur ſecundò; quoniā videns Patrem, vel videt eum generare Filiū, & ſpirare Spiritum Sanctum: vel non videt. Si videt; igitur videt vtranq; illam perſonam. Non eſt dicendum, quod non videat; quia imperfectè videret Patrē: & ſubindè eum non videret beatificè, quod nō eſt admittendū. Hæc ſunt omnia, vel ſaltē præcipua argumenta, quibus opinio affirmās ab aduerſarijs impugnatur. Confirm. 2.

Soluuntur præcitata argumenta.

Hæc tamen argumenta non conuincunt vllam contradictionem. 12. Solutio argumentorū.

Ad primum patet ſolutio ex artic. præcedente §. 4. vbi latè oſtendimus verba illa Chriſti Domini in ſenſu literali, & germano intelligi de viſione corporea adiuncta Fide. Ex quo ſenſu nullum poteſt ſumi argumentum contra ſententiam affirmantem. Quin potius oſten- Ad 1. Explicatur locus Ioan.

oſtendimus nec ex illis poſſe firmũ argumentum ſumi, quamuis intelligantur de viſione intuitiua. Quoniam ſatis accommodatè explicari poſſunt ſecundũ legem ordinariam, ſecũdum quam Deus ſe ipſum videndum obijcit; non impediendo (ſicut poterat) naturalem motionẽ, qua diuina eſſentia ſe ipſam obijcit cum omnibus modis, quibus à parte rei modificatur, atque determinatur: obiecta enim iſto modo (quo de facto nunc obijcitur) non poteſt non videri cum perſonis, nec vna perſona videri poteſt ſine alijs ratione vnitatis naturæ. Optima eſt igitur Chriſti Domini conſequentia ſuppoſito ordinario, ac naturali concurſu, quo Deus ſe ſe obijcit videndum. Quo ſuppoſito, quamuis antecedens ſimpliciter ſit neceſſarium; non proinde conſequẽs ſimpliciter neceſſarium erit: licet enim ſimpliciter ſit neceſſariũ, vnã perſonam per circũinſeſsionem eſſe in alia; non tamen ſimpliciter neceſſarium eſt, quòd Deus ſe ſe obijciat intellectui beato cum omni modo, quo eſt à parte rei, vt diximus in quinto §. articuli præcedentis. Et ita ſoluta eſt ponderatio noſtri Toletani: nam quæ à Gerardo adducitur, parum habet probabilitatis.

13 Ad 2. Ad ſecundum argumentum admittimus maiorem. At minorem eſſe negandam latè oſtendimus in pręcedente art. vbi argumenta in contrarium diſſoluimus.

Ad 3. Tertium argumentum latè explicauimus ſupra quæſt. 11. articulo 4. §. 4. ad quartum.

§ 14 Ad 4. Ad quartum argumentum conceſſa maiore neganda eſt minor, vt patet, ex dictis ar. pręcedente §. 6. vbi contra Molinam, & alios latè oſtendimus ex identitate reali non ſatis conuinci implicationem: quia ſatis eſt diſtinctio virtualis inter ea, quæ realiter ſunt idem, vt vnum ſine alio videri poſsit etiam intuitiuè. Vide, quæ ibi diximus.

Ad 5. Quintum argumentum ſumit antecedens falſum, vt patet ex quæſtione 13. art. 1.

Ad 6. Sextum argumẽtum diſſoluimus ſupra in præcedente artic. §. 8. ad 3. argumentum.

15 Ad ſeptimũ dicimus, quòd ſicut perſona illa videretur viſione quadam abſtracta ab alijs perſonis, non negatiuè, ſed pręciſiuè; ita etiam eſſentia in illa eadẽ perſona eodem modo videretur. Quare nec videretur, vt poſitiuè diſtincta ab alijs perſonis, nec vt poſitiuè indiſtincta ab illis; ſed omnino præſcinderet à diſtinctione, vel indiſtinctione poſitiua; quia quoad vtrunque ſe haberet negatiuè. Vide, quæ diximus in pręcedente articulo §. octauo ad quartum.

Confirmatio ſeptimi argumenti eodem modo diſſoluitur. Vide quę diximus in d. §. 8. ad vltimum. Ad 7.

Ad 8. maior eſt negãda, quæ nec probatur ex verbis Chriſti Ioann. 14. vt diximus ad primum; nec ratione, quæ à Gerardo affertur. Nam quamuis eſſentia diuina æquali neceſsitate ſit in vna perſona, atque in alia; quia omnes ex ſua natura ſibi vendicat; non proinde infertur non poſſe videri in vna perſona, quin videatur in alijs: etenim ratio videndi, aut non videndi per ſe non ſumitur ex neceſsitate, qua eſſentia ineſt in perſonis, ſed ex identitate non adæquata, qua cùm ſingulis identificatur, & ex virtuali diſtinctione, qua à ſingulis diſtinguitur. 16 Ad 8.

Ad nonum Scotus ſimpliciter negaret antecedens, & cum eo omnes, qui putant perſonas pertinere ad obiectum ſecundarium viſionis. Ego puto antecedens eſſe diſtinguendum; quoniam viſio intuitiua conſiderari poteſt, vel abſolutè, quatenus eſt intuitiua, vel quatenus eſt intuitiua ſeruato naturali ordine. Si conſideretur hoc poſteriori modo, omnia illa pertinent ad obiectum primarium illius, quę formaliter ſunt in re, quæ eſt obiectum principale. Etenim ſi obiectum, quodcũque illud ſit, relinquatur ſuæ naturæ, neceſſario mouet ſecundũ omnes reales eſſẽdi modos, quibus ſua exiſtentia à parte rei modificatur. Vnde ſi à parte rei exiſtit ſubſiſtenter, & incommunicabiliter mouet intellectum, non ſolùm ſecundũ exiſtentiam propriam obiecti principalis; ſed etiam ſecundum ſubſiſtentiam, qua modificatur à parte rei. Et ſecundum hanc conſiderationem perſonæ, & perſonales relationes ingrediũtur obiectum primarium viſionis, quidquid Scotus cũ nonnullis aliter doceat. 17 Ad 9.

Porro, ſi viſio intuitiua cōſideretur abſolutè, & quatenus præciſè eſt intuitiua non neceſſariò includit terminari ad ſuum obiectum principale ſecundū omnem eſſendi modum, quem habet à parte rei; ſed ſolùm per ſe includit terminari ad rem exiſtentem eo modo, quo obiectiuè ab ea mouetur, vt diximus in precedente ar. 6. ſeptimo; etenim poteſt Deus ſua omnipotētia impedire ne cæteri modi eſſendi obiectiuè moueant. Quo poſito miraculo viſio ipſa non ſpecificabitur ab obiecto principaliter primario, niſi ſecundum illam ſpecialem eſſendi rationem, ſecundum quam concurrit ad mouendum intellectum. Itaq; viſio intuitiua abſolutè loquēdo ſolùm per ſe includit terminari ad exiſtentiā rei eo modo, quo obiectiuè mouetur à re. Et quauis ſeruato naturali ordine non poſſit obiectum exiſtens non mouere potentiam ſecūdum omnem eſsēdi modum, quo exiſtit à parte rei: diuina tamen potentia poteſt non mouere ſecundum omnem illum.

18 Ad argumētum in forma. Ad argumentum igitur admitti poteſt antecedens; quia re vera perſonæ ex ſe non pertinent ad obiectum ſecundarium, vt ſuo loco dicemus: vnde quādo concurrunt, concurrunt in ratione obiecti primarij. Conceſſo autem antecedente in præcitato ſenſu neganda eſt conſequentia. Ad probationem dicendum eſt viſionem neceſſariò pendere ex ſuo obiecto primario principali; non tñ neceſſariò pendere ab omni, quod pertinet ad obiectum primarium: quia (vt diximus) poſito miraculo poteſt ſine omni eo mouere intellectum.

19 Ad 10. Decimū argumentum petit difficultatem explicandam art. 6. Qui putant viſionem illam non eſſe beatificam, negabunt antecedens. At qui oppoſitum ſentiunt, eo admiſſo negabunt minorē. Quę illarum opinionum verior ſit, dicemus in d. ar. 6.

§. 3.

Soluitur vndecimum argumentum.

20 Ad 11. AD 11. argumentum negāda eſt maior, ſi ſermo ſit de viſione intuitiua: nec enim certum eſt Ariſtotelem docuiſſe vnum relatiuum in ſua entitate non poſſe intuitiuè videri, altero intuitiuè ſ(non viſo: & ſi fortè id docuit, vel intelligendus eſt in ordine ad potētiam naturalem, vel omnino relinquendus. Vtraque pars facilè patebit, ſi expendantur, quæ Ariſtoteles docet in prædicamentis in cap. de Relatione, vbi communiter citatur. Eo in loco ante finem ita ſcribit: *Si quiſpiam aliquid eorum, quæ ſūt ad aliquid, definitè ſcit; ſimul id, ad quod aliud dicitur, definitè ſciat.* Quę verba variè explicantur. Primo à pleriſque explicantur de cognitione quidditatiua, vt ſit ſenſus: qui *definitè*, id eſt quidditatiuè cognoſcit vnum ex relatiuis, debet etiam *definitè*, id eſt quidditatiuè cognoſcere aliud correlatiuum. Ita explicant Auerr. & Albertus ibi cap. 9. nec improbat Caietanus ibi cum pleriſque alijs. Vnde proloquium commune ex Ariſtotele deſumptum, *relatiua ſunt ſimul cognitione*, in hoc ſenſu explicandum eſt, vt intelligatur de cognitione quidditatiua; vel quia vnum ſine alio definiri non poteſt, vt plures volunt; vel quia ad cognitionem quidditatiuam vnius infertur cognitio quidditatiua alterius; nam qui ſcit quidditatem Patris eſſe referri ad Filiū, ex conſequenti ſcit quidditatē Filij eſſe referri ad Patr. Ex quibus verbis ita explicatis nihil inferri poteſt contra noſtram ſententiam. Auctores in c. de relatio. 1. Explicatio. Auerroes. Albertus. Caietan.

Secundo; verba illa Ariſtotelis alij intelligunt de cognitione quoad exiſtētiam, vt ſit ſenſus: *ſi quis definitè, & certò ſcit exiſtere hoc relatum, definitè etiam, & certò ſciet exiſtere id, ad quod aliud refertur.* Ita explicauit Boetius in eodem loco, probant Louanienſes, & magis in hanc explicationem inclināt Caietanus, & Curſus Conimbricenſis ibi quæſtione tertia, §. *Vt hæc pars definiatur*, pag. 358. & eſt communior explicatio, quam eſſe Ariſtotelis nos olim euidenter oſtendimus ibi quæſtione quinta, eandem modò libentiſsimè amplectimur. Sed planè nō video, quomodo inde colligatur correlatiua in cognitione intuitiua eſſe ſimul, ita vt vnum intuitiuè videri nequeat, altero non viſo: etenim Ariſtoteles ſolùm dicit eum, qui definitè, & certò ſcit vnum relatiuum exiſtere, definitè, & certò ſcire exiſtere correlatiuum. Quod eſt veriſsimum. Nam cū in exiſtendo ſint ſimul natura, vnum non poteſt exiſtere, niſi exiſtat alterū. 2. Explicatio. Boetius.

Quare

Quare, qui ſcit (cognitione intellectiua intellige) vnum correlatiuorum exiſtere; vtiq; per neceſſariam conſequentiã ſcire debet correlatiuum illius etiã exiſtere: nec aliud ex verbis Ariſtotelis poteſt inferri. Et inde eſt cognitionem, de qua ibi agit Ariſtoteles, non eſſe vnicam; quaſi velit, qui cognoſcit vnum relatiuum exiſtere, eadẽ cognitione cognoſcere aliud exiſtere: agit enim Ariſtoteles de cognitione, quæ per illationem, atque diſcurſum habetur, vt ex dictis ſatis colliges.

22. 3. explicatio Ariſt. Tertia adhuc eſt explicatio illorum verborum, vt intelligãtur de cognitione intuitiua quoad exiſtentiam, vt ſit ſenſus: *ſi quiſpiam definitè, & intuitiuè videt vnum relatiuum; definitè, & intuitiuè debet etiã videre id, ad quod refertur.* Hunc eſſe verum Ariſtotelis ſenſum ex eo olim euicimus in dictæ quæſtione 5. eiuſdem capitis, quod Ariſtoteles ex hac relatiuorum proprietate infert ſubſtantiam etiam quoad ſuas partes non eſſe ad aliquid; quia nimirum viſa manu, ſi corpus obueletur, non videt, cuius manuati ſit manus. Quæ ſanè probatio minus efficax eſſet, niſi præcitata verba intelligantur in ſenſu immediatè explicato.

Dubitatio. Et quanuis iſte ſenſus ſit cum mente, & inſtituto Ariſtotelis maximè conſentieus; non proinde neceſſariò admittẽdum eſt Ariſtotelem agere de cognitione correlatiuorum, quæ vnico fiat intuitu. Quin potius de hoc eſt controuerſia, vt fatetur Curſus Conimbricenſis in dicta q. 3. in fine. Et quanuis ibi eã potius ſententiam amplectatur, quod vnico fiat intuitu, quo relatiuum in recto videatur, correlatiuum autem in obliquo, quia videtur, vt terminus viſionis, & quatenus terminat: tamen ſi res iſta introſpiciatur, fortè oppoſitum arridebit magis; quia correlatiuũ fortè non poteſt terminatiuè, & in obliquo videri, quin ſupponatur viſum in ſe ipſo in recto. Quare vtrunque ſimul videtur in recto duplici intuitu; deinde mutuum alterum alterius viſionem terminat, & mutuo alterius viſione videtur terminatiuè.

23. Ex Ariſt. nihil infertur contra noſtrã opinionem. Sed quidquid de hoc ſit (parum enim ad præſens inſtitutum refert, ſiue hoc, ſiue illud dicas) non video ex hac Ariſtotelis doctrina ſumi poſſe firmum argumentum contra noſtram ſentẽtiam. Nam quæ docet Ariſtoteles, ſolùm ſunt intelligenda ſeruato naturali ordine, quo relatiua concurrunt ad motionem potentiæ: nam potentia Dei non eſt metienda ad menſuram Ariſtotelici intellectus. Maximè, quia proprietas illa relatiuorum explicata quoad exiſtentiã, & cognitionem intuitiuam, etiã vnico intuitu factam, non conuenit omnibus relatiuis, vt communiter docent omnes Logici, & inter eos Conimbricenſes in d. q. 3. §. *vt hæc pars definiatur*: nec enim vera eſt in relatiuis non mutuis, in quibus relatio realis, ſicut ex vna parte realiter poteſt exiſtere, non exiſtente correlatiuo (ſuppoſita ſententia, quòd ad correlatiua formaliter terminatur) ita etiam poteſt intuitiuè cognoſci quoad ſuam realem exiſtẽtiam termino intuitiuè non cognito; quia de eo nullus fortè tunc cogitabit. Imò nec illa proprietas conuenit patri habenti plures filios ſuppoſita opinione ſatis ꝓbabili, quòd vnica tantùm relatione ad illos referatur: poterit enim paternitas huius patris intuitiuè videri, quanuis filij non videantur intuitiuè, atque diſtinctè, ſed ſolùm confusè, quod admittit Curſus Conimb. in d. q. 3. §. *hoc poſito ad ſecundam.* Conimbr.

Ex his exẽplis patet, quod ſicut nõ eſt de intrinſeca ratione relatiui realis realiter nõ exiſtere, niſi ſuo correlatiuo coexiſtente; ita nec eſt de eſſentiali ratione illius, vt intuitiuè non videatur, niſi correlatiuo intuitiuè viſo: etenim hic ſimultaneꝰ intuitus non reperitur in relatiuis nõ mutuis. 24. 1. Corollar. Patet deinde non eſſe de intrinſeca ratione relatiui non poſſe videri, etiã ſecundũ ſuam relatiuã tendentiã vſq; ad terminũ, niſi terminus intuitiuè videatur; quia ſatis eſt, vt videatur cognitione quadã confuſa, & veluti abſtractiua, vt cõtingit in viſione patris habentis plures filios. Secundum. Idẽ dicendũ erit, ſi velis correlatiua nõ mutua terminari ad abſoluta, quę eſt opinio ſatis ꝓbabilis: adhuc enim relatio realis nõ mutua poteſt intuitiuè videri etiã cũ tendẽtia relatiua ad terminũ, ipſo termino intuitiuè nõ viſo. Nã Angelus, atq; etiã Dęmõ naturaliter vident relationẽ realẽ creaturæ ad Deum cum reali tendentia ad terminum; & tamen ea viſione, nec etiã alia naturali, vident intuitiuè Deum.

25. Id, quod etiam theologi communiter aſſerunt de relatione realis vnionis naturæ humanæ ad perſonam Verbi: hæc enim naturaliter videri poteſt, & dum Chriſtus erat apud nos, de facto fortè videbatur intuitiuè à Dæmone; & tamē perſona Chriſti ab eo intuitiuè non videbatur. Nec hoc reperitur in ſolis relatiuis non mutuis; ſed etiam in relatiuis mutuis, ſi vera eſt opinio, quòd Angelus abſtrahit ſpecies rerum ſingularium: hac enim poſita opinione non poteſt non concedi diſtantiam localem impedire, ne vna res ab Angelo videatur intuitiuè. Hoc autem admiſſo, admittatur neceſſe eſt poſſe vnum Angelum intuitiuè videre paternitatem huius patris ſibi præſentis filio intuitiuè non viſo, ſi ille extra adæquatam ſphæram exiſtat.

26. Quæ omnia ſatis conuincūt non eſſe de intrinſeca ratione relationis realis intuitiuè videri non poſſe, etiā ſecundū realem tendentiam ad terminum, niſi terminus intuitiuè ſimul videatur. Nā quanuis de intrinſeca ratione relatiui ſit non poſſe quidditatiuè cognoſci: niſi cognito termino in obliquo; hanc tamen eſſentialitatem non habet in ordine ad intuitiuam viſionem ſuæ entitatis; poteſt enim intuitiuè videri termino ſolum abſtractiuè cognito. Cur igitur denegandum eſt diuinæ potentiæ, vt poſſit vnum relatiuum etiam mutuū videri intuitiuè, termino intuitiuè non viſo? profectò ex doctrina Ariſtotelis oppoſitum non ſatis ſufficienter colligitur. Quare ad vndecimum argumentum meritò negauimus maiorem, ſi de cognitione intuitiua intelligatur.

27. Ad primam confirmationem. 1. ſolutio. Ad primam confirmationem cōmuniter ſolet reſponderi in hoc caſu paternitatem cognoſci quidèm eſſe formam relatiuam, & vt talem videri; non tamen apprehenſam modo relatiuo, ſed modo abſoluto; quatenus apprehēditur, & videtur, vt forma hypoſtatica conſtitutiua perſonæ in eſſe perſonæ, & determinatiua eſſentiæ ad ſubſiſtentiam perſonalem. Quæ omnia ſibi conueniunt, non vt eſt *ad*, ſed vt eſt *in*, ſub qua ratione, quanuis in ſe ipſa ſit forma relatiua, concipitur modo abſoluto, vt doctiſsimè annotauit Fonſeca libro quinto Metaphyſicæ capite octauo quæſtione 5. ſectione 8. in principio. Modo inquā abſoluto abſolutione quadam veluti tranſcendente, & communi omnibus prędicamentis tam abſolutis, quàm relatiuis.

Fonſeca.

Cui ſolutioni fauet, quòd licet paternitas ſit vna ſimplicisſima formā tota relatiua; formaliter tamen, & eſſentialiter includit, & eſſe *in*, & eſſe *ad* diſtincta, non actu, ſed virtute, vt idem Fonſeca aduertit in d. lib. 5. c. 15. q. 2. ſect. 7. §. *neganda eſt igitur*, & eſt communis doctrina theologorum, & metaphyſicorum. Cum verò illa virtualis diſtinctio ſatis ſit, vt paternitas, quatenus eſt *in*, conſtituat perſonam, non tamē diſtinguat; & è conuerſo, vt eſt *ad* diſtinguat, & non conſtituat, vt eſt recepta theologia; quid mirum, ſi ſatis etiam ſit, vt diuina potentia videatur, prout ſolùm eſt *in*, non verò prout eſt *ad*? Etenim, qui negant diſtinctionem iſtam virtualem ſatis eſſe ad vnum, & non ad alterum (vt Molina) deberēt id non ſimpliciter aſſerere, ſed probare. Iuxta hunc dicendi modum dandum eſt iſtum non videre paternitatem, vt eſt *ad*: nam quanuis à parte rei paternitas illa tendentiā habeat ad Filium; non tamen oportet, vt ſecundùm illam tendentiam moueat intellectum videntis, nec vt ſecundùm illam repræſentetur ab eſſentia, vt ſubit rationem ſpeciei intelligibilis. Quare probatio huius partis ſatis eſt debilis. 28.

Poſſemus etiam ſecundo modo hanc difficultatem explicare admittendo iſtum videre Patrem referri ad Filium; ita vt non ſolùm videat entitatem paternitatis, quatenus ſub ratione *in* cōſtituit perſonam; ſed etiā, vt ſub ratione *ad* tendit ad Filium: negando tamen inde inferri neceſſariò videri Filium. Etenim ex dictis ad principale argumétum non implicat videri vnum relatiuum, etiam ſecundum realem tendentiam ad terminum, termino ipſo intuitiuè non viſo, Deo ſua omnipotentia impediente naturalem concurſum obiectiuum termini. Poſſet igitur iſte diuina potentia videre Patrem, etiam ſecundùm formalem tendētiam ad Filiū; quanuis non videret intuitiuè perſonā Filij, ſed ſolùm abſtractiuè. Vtraque ſolutio mihi ſatis eſt probabilis ad impediendam implicationem. 29. 2. ſolutio.

Ad

30. Ad confirm. Ad ſecundam confirmationem dandum eſt Patrem in hoc caſu non videri cum actuali generatione Filij; & ſubinde non videri omnibus modis, quibus extenſiuè eſt viſibilis. Nec id eſt abſurdum; nam cum diuinam omnipotẽtiam in hac materia expendimus, iam ſupponimus illam viſionem non eſſe omnibus modis perfectam. Vtrum verò dicenda ſit beatifica? expendemus art. 6. & hæc pro defenſione ſententiæ affirmantis.

§. 4.

Pro defenſione partis negantis afferuntur argumenta affirmantis.

31. DIximus ſupra ſententiam negantem poſſe etiam defendi: nam eã eſſe probabilem oſtendit patronorum multitudo, & auctoritas.

Adducũtur argumenta partis negãtis. 1. Argum. Auctores partis affirmantis contra eam multis inſurgunt. Primum argumentum ſumitur ex Scoto; quia nulla datur implicatio, ſi vna perſona ſine alia videatur: facilè enim ſoluuntur argumenta, quibus implicatio confirmatur.

32. Secundũ. Secundo; perſonæ non pertinent ad obiectum primarium viſionis, ſed ſolùm ad ſecundarium. Ergo non implicat videri obiectum primarium, nempe eſſentiam cum vna ſola perſona alijs non viſis. Antecedens ſupponitur: conſequẽtia probatur; quoniam ideo poteſt videri eſſentia cum vna, vel pluribus creaturis, alijs non viſis; quia creaturæ pertinent ad obiectum ſecundarium. Nam, cum viſio per ſe non pendeat, niſi ab obiecto primario, variatio in obiecto ſecundario viſionem non impedit.

33. Tertiũ. Tertiò; Verbum diuinum procedit ex viſione intuitiua eſſentiæ in ſola perſona Patris, non vero ex viſione intuitiua, aut ipſius verbi, aut Spiritus Sancti. Ergo non implicat eſſentiam intuitiuè videri in vna perſona duabus alijs intuitiuè non viſis. Conſequentia videtur nota: antecedens autem non ſolùm eſt communis ſententia Scotiſtarum, ſed etiam plurium Thomiſtarum, vt referũt Cumelius, Bellamontanus, & alij: pleriq́ue enim Thomiſtarum putant Verbum non fuiſſe productum à Patre ex cognitione intuitiua ſui, & Spiritus Sãcti; ſed ex cognitione veluti abſtractiua, & ſimplicis intelligentiæ vtriuſque: voluntq́ue hanc fuiſſe ſententiam Caietani 1. p. q. 34. ar. 3.

Quartò; Pater in illo priori originis ante generationem Filij intuitiuè videt, & ſuam eſſentiam, & ſe ipſum; & tamen non videt intuitiuè Filium, aut Spiritũ Sanctum. Ergo non implicat videri vnã perſonam ſine alijs. Patet conſequẽtia. Antecedens probatur: tum; quia fieri non poteſt, vt Filius intuitiuè videatur, antequam ſit productus: quod etiam de Spiritu Sancto eſt veriſsimum. Filius autem, & Spiritus Sanctus pro illo inſtãti originis non ſunt producti. Tum ſecundo; quia ſi pro illo inſtanti originis Pater non poſſet videre ſe ipſum, niſi intuitiuè videndo ſe ipſum, & Spiritum Sanctum; vtique non ſolùm à Filio, & ab Spiritu Sancto reciperet aliquid, quod ad perfectionem eſſentialem pertinet; ſed etiam aliquid, quod pertinet ad potentiam notionalem: etenim reciperet ab vtroq́ue viſionem beatificam, quæ eſt quædam perfectio ſimpliciter & eſſentialis: eſſet enim beatus pro illo ſigno. Pręterea reciperet à Filio reponi in actu 1. ad producendum: & ſubinde reciperet fœcunditatem in ſua memoria, vt poſſet Filium generare. 34. Quartũ.

Quintò; quælibet perſona intelligit intellectu, vt eſt in ipſa, non vero vt eſt in alia. Ergo quælibet perſona perfectè intelligit diuinam eſſentiam, vt eſſentia eſt in ipſa perſona. Quid igitur implicat, ſi vna perſona videatur ſine alia? 35. Quintũ.

§. 5.

Soluuntur pro negante tria priora argumenta.

HÆc ſunt potiora argumenta, quę ex Scoto, & alijs adducuntur cõtra opinionem negantem, quam modo defendimus: quæ licet difficilem habeant ſolutionem: ſoluuntur tamen ſatis ſufficienter. 36.

Ad primum dicendum eſt implicationem ſumi ex eo, quòd vna perſona non poteſt videri non viſa eſſentia. Iam verò eſſentiam videri non viſis omnib⁹ perſonis apud auctores huius ſententiæ eſt omnino impoſsibile, vt diximus in præcedente ar. 6. 2. & 9. Ad 1.

Ad 2. facilè patebit ſolutio ex dictis in d. §. 7. in ſolutione ſecundi argumẽti. 37. Ad 2.

Nam vel neganda eſt conſequentia admiſſo antecedente; quia non omne obiectum ſecundarium poteſt non videri viſo primario; vt potè quia non in omni datur neceſſaria connexio,& habitudo ad primarium: vel negandum eſt antecedens, quod ſine probatione ſupponitur. Et hęc eſt verior ſolutio. Vide ibi.

38. Ad 3. 1. ſolutio. Tertium argumentum facilè ſolueretur, ſi vera foret ſententia, quæ inter Thomiſtas eſt communior, Verbũ ſcil. Diuinum procedere quidem per actum intellectus, vt eſt in Patre, non quatenus form aliter eſt intellectio, ſed quatenus formaliter eſt dictio; ſub qua ratione noſtro intelligendi modo antecedit ſe ipſum, quatenus formaliter eſt intellectio. Quæ fuit opinio plurimorum Thomiſtarum, quam inter alios probauit Torres de Trinitate q.27. art. 5. diſput. vnica in 3.p. fol. 38. col.1.§. *iam vero reiectis.* In hac enim opinione negandum eſt antecedens; quia Verbum Diuinum præſupponitur productum à Patre, antequam Pater intelligat aut eſſentiam, aut perſonas: etenim apud iſtos dicere (quod eſt producere Verbum) præſupponitur ad intelligere. Sed opinio iſta communiter reijcitur: & merito; quia Verbum Diuinum producitur per actũ intellectus paterni, vt formaliter eſt intellectio, vt ex Auguſtino aliquando demonſtrauimus.

Torres.

39. 2. Solutio. Quare ſecundo loco alij abſolutè negant Scoto Verbum Diuinum procedere ex notitia intuitiua ſolius eſſentiæ: imo putant Verbum procedere ex notitia intuitiua non ſolùm eſſentię, ſed etiã omnium perſonarum; ita vt Pater æternus generet Filium ex notitia intuitiua non ſolùm ſui ipſius, ſed etiam Filij, quẽ generat, & Spiritus Sancti, quem producit. Reprehenduntque eos Thomiſtas, qui cum Scotiſtis oppoſitum ſentiunt. Ita Cumelius 1.p.q.34. art.3. q.1. concl.4. vbi etiam Molina diſp. vnica in fine; Bellomontanus 1. p. diſputat. 142. cap. 2. Suarius lib. 1. de Trinitate capit. 6. n.7.

Cumelius. Molina. Bellomõt. Suarius.

3. Solutio. Facilius ſoluetur argumentum, ſi dicamus notitiam, qua Verbum Diuinum à Patre producitur, prout conſideratur vt eſt in ſe, eſſe intuitiuam, non ſolùm eſſentiæ, ſed etiam perſonarũ; nec enim diuinus Pater à parte rei vidit aut eſſẽtiam, aut ſe ipſum, quin eadem viſione ſimul viderit & Filium à ſe genitum, & Spiritum Sanctum à ſe, Filioque procedentem. Nam licet in diuinis à parte rei admittatur prius, à quo alius, & qui ab alio; non tamen admittitur aliquod prius, in quo vna perſona ſit non exiſtẽte alia, vt Fides docet,& cõmunis Theologorum ſententia. Vnde nõ datur pri', in quo Pater videat eſſentiam in ſe ipſo non videndo Filium, aut Spiritum Sanctum. Nam ſicut in diuinis nullum datur inſtans, in quo realiter ſit Pater ſine alijs perſonis; ita non datur inſtans, in quo Pater ſe ipſum intuitiuè viderit, aut videre potuerit, alijs perſonis intuitiuè non viſis. Et in hoc non poſſunt non cõuenire omnes vtriuſque opinionis auctores.

Poteſt tamen eſſe duplex inter eos controuerſia. Prior eſt; an viſio illa intuitiuè ad eſſentiam,& perſonas terminata ſit notionalis, & fœcunda, vt formaliter ſit Verbi productio, ac Filij generatio, quatenus præciſé terminatur ad eſſentiam,& perſonam Patris; an verò id ipſum etiam habeat, prout terminatur ad alias perſonas? Cuius difficultatis reſolutio ad præſens inſtitutum parum conducit: quoniam ſiue hoc, ſiue illud dicas, nunquam inferes vnam perſonam poſſe videri ſine alia. Nam ſi poſterior pars placuerit; non poteris non fateri Patrem diuinum ita ſimul videre omnes tres perſonas, vt illis non viſis non poſsit eſſe fœcundus ad generandũ Filium, vnde argumentum pro nobis erit. At ſi placuerit prior pars, quæ probabilior eſt, & verior; non video, quomodo inde poſsit inferri vnam perſonam poſſe videri ſine alia. 40. 1. Controuerſia.

Poſterior ad huc eſſe poteſt controuerſia; an noſtro intelligendi modo detur inſtans rationis, in quo Pater intelligat ſe ipſum,& ſuam eſſentiam non intelligendo aut Filium, aut Spiritum Sãctum? cuius etiam difficultatis reſolutio ad noſtrum inſtitutum parũ refert. Nam licet admittamus illam rationis prioritatem; illa tamen, ſicut non excludit ſimultatem exiſtentiæ ex parte rei cognitæ: ita non excludit rationem intuitus ex parte cognitionis. De quo plura in ſolutione ſequentis argumenti. 41. 2. Controuerſia.

6.6.

§. 6.

Pro ſolutione quarti argumenti incidenter expenditur, an inter diuinas perſonas admittenda ſit prioritas originis, & rationis?

42 Quæſtio de prioritate originis incidenter explicatur.

PRo ſolutione quarti argumēti prius diſſoluenda eſt difficultas non dum ſatis explicata, an in diuinis admittenda ſit prioritas originis? cuius reſolutio non erit iniucunda, quamuis incidenter occurrat.

43 1. Opinio. negat.

Quidam putant nō eſſe in diuinis admittendam vllam prioritatē, poſterioritatem vè originis: quia in diuinis non datur prius, aut poſterius, vt dicitur in Symbolo Athanaſij, ſed tātùm datur ordo originis, quatenus vna perſona eſt ab alia, & non viceuerſa, vt docet Auguſtinus lib. 3. contra Maximinū c. 14. vbi genitum eſſe à genitore refert ad ordinem originis, quem appellat ordinem naturę. De quo etiam D. Thomas 1. p. q. 42. ar. 3. in corp. & ad 3. Qui ordo naturalis originis datur abſque vlla prioritate, aut poſterioritate, vt expreſſè docet D. Thomas in d. ar. 3. in corpore, & ante docuerat q. 33. art. 1. ad 3. ex Aug. loco citato, vbi admittēs inter diuinas perſonas ordinem originis, expreſſè aſſerit vnam perſonā nō eſſe altera priorem. Itaque quanuis Pater ſit à ſe, & Filius à Patre, & Spiritus Sāctus ab vtroq; propter ordinem originis: tamen nec Pater eſt prior origine, quàm Filius; nec Pater, & Filius ſūt origine priores, quā Spiritus Sanctus. Quæ fuit opinio Molinæ 1. p. q. 12. ar. 8. diſp. 4. ad primam probationem Scoti, ſatius q. 42. ar. 3. §. *Prætermiſſa ergo.* Quę ſententia, vt diximus fuit D. Thomæ 1. p. q. 42. ar. 3. in corp. & q. 33. ar. 1. & 3. & de potentia Deī q. 10. ar. 1. ad 10. Cum D. Thoma cōſentit Ægidius noſter in 1. d. 9. in 2. p. q. 2. Noſter etiam Argentina ibi q. 1. ar. 4. & Gerardus q. 2. ar. 1. & præceptor frater Franciſcus à Chriſto q. 2. cōcl. 3. & ad 6. quāuis in ſolutione argumenti contra tertiam non ſatis videatur ſibi conſtare. Idē probauit Aureolus in 1. d. 9. q. 1. ar. 3. ſatis inclinant Thomiſtę, vt patet ex Capreolo in 1. d. 29. q. 1. ar. 1. concl. 4. & Caietano 1. p. q. 42. ar. 3. §. *Circa hanc partē*, vbi etiam Torres, & Banhes in coment. cū Cumelio ibi q. 1. concl. 1. & 2. in fine.

Athanaſi. Auguſt. D. Thom. Molina. D. Thom. Ægidius. Argent. Gerard. F. Franciſcus à Chriſto. Aureolus. Capreol. Caietan. Torres. Banhes. Cumelius.

44 Ego tamen non video, cur prioritas originis inter diuinas perſonas non ſit admittenda, ſi idem eſt eſſe prius origine, quòd eſſe, à quo alius: poſterius origine idem eſt, quod eſſe ab alio; ita vt prioritas, & poſterioritas originis ſit eſſe à quo alius, & qui ab alio. Quin potius exiſtimo cum noſtro Toletano in 1. d. 9. & 10. q. 1. ar. 2. in principio loquutionem iſtam in ſenſu explicato nō poſſe ab aliquo Catholico negari; quia fides admittit ordinem originis inter diuinas perſonas, vt vna ſit, à qua alia, & alia, quæ ab alia: etenim à Patre eſt Filius, Spiritus Sāctus eſt à Patre, & Filio. Sed dicent aduerſarij locutionem illam non poſſe non admitti in illo ſenſu, cum verè ille ſit Catholicus; at tamen ſimpliciter prolatam potius negandam eſſe, quàm admittendam; quæ eſt ſententia Caietani 1. p. q. 42. ar. 3. Banhes. Cumelij, & Valentiæ; qui omnes cum Caietano docent ſenſum tenendum eſſe; linguā tamen eſſe cohibendam: tum propter reuerentiam Sanctorum, qui his vocabulis vſi non ſunt. Tum; vt tollantur erroris occaſiones. Tū denique, quia hæc locutio parit obſcuritatē in rebus manifeſtis. Sed placet magis opinio Bellomōtani 1. p. diſp. 167. c. 2. qui putat prioritatem originis ſimpliciter eſſe admittendam; vt quia in ea nihil ſit, quod ſuadeat linguam à tali locutione eſſe cohibendam; cum & à grauiſſimis Theologis abſque vllo ſcrupulo ſimpliciter admittatur; & doctrinæ Sanctorum ſit maximè conformis, & Theologię ſatis cōſentanea; denique nihil in hac loqutione latet, quod errandi occaſionem prębeat, ſi ſemel exprimatur prioritas in origine. Singula perſequamur.

Oppoſita opinio verior. *Tolletanus.* An ſimpliciter admittēda ſit. Quidam negant. 45 Placet affirmatio.

46 Prioritas originis ſimpliciter admittitur à Theologis.

Quòd prioritas originis à plūribus Theologis etiā antiquiſsimis ſimpliciter abſq; vllo additamēto, aliqua vè ſenſus explicatione vſurpetur, ex eo patet, quia præter Scotum, & Scotiſtas prioritatem originis inter perſonas ſimpliciter admiſit D. Bonauent. in 1. d. 12. ar. 1. q. 1. ar. 6. & 8. & poſt eum noſter Gregorius in 1. d. 9. q. 1. & Gabriel ibi q. 3. Marſilius in 1. q. 13. ar. 2. Eandē eſſe admittendam contra Aureolum late probat Bachonius in 1. d. 6. q. 1. ar. 1. poſt principium, & inferius §. *Primo ergo deſcendendo.* Ex nouioribus id ipſum latè oſtendit Bellomontanus, vbi ſupra, & hunc

Scotus. D. Bonauē. Gregorius. Gabriel. Marſilius. Bellemon.

dicendi

Suarius. Gerardus. F. Franciſc° à Chriſto. dicendi modum ſatis eſſe probabilem teſtatur Suarius in Metaph. diſp. 12. ſect. 1. n. 10. pag. 276. col. 1. & lib. 4. de Trinitate c. 15. nu. 6. Quin potius Gerardus noſter, quē aduerſarium habuimus, eā admittit in 1. d. 1. q. 2. ar. 3. pag. 95. col. 1. §. *Ad inconuenientia*, cum noſtro Franciſco à Chriſto vbi ſupra in ſolutione argumenti contra tertiam. Denique modus ille loquendi apud nouiores ſimpliciter eſt vſurpatiſsimus.

47 Admittitur a Patribus. Quòd verò prioritas illa à Patribus ſimpliciter admittatur, multis oſtendit Bellomōtanus vbi ſupra, quidquid Suarius in d. diſp. 12. ſect. 1. pag. 276. col. 1. in medio dicat eam in Patribus non inueniri. Nam prioritatem in ordine originis, & cauſſalitatis (in ſenſu, in quo Gręci cauſſalitatem admittunt in diuinis) euidentiſsime agnoſcit Magnus Baſilius lib. 1. aduerſus Eunomiū longè ante finem pag. iñ impreſsione Pariſijs 264. col. 1. & lib 3. contra eundem poſt principium pag. 280. col. 1. in principio, & litera C. Eandem prioritatem cauſſalitatis (cauſſa ſumpta pro principio) admittit Richardus de Sācto Victore lib. quinto de Trinitate cap. ſeptimo prioritas autem principij, & cauſſalitatis eſt prioritas originis. (Baſilius. Richard. de S. Victore.)

48 Nazianz. Eadem prioritas ſatis clare colligitur ex verbis Nazianzeni in oratione de Dogmate, & cōſtitutione Epiſcoporū (quæ eſt vigeſima nona) vbi pag. mihi 238. agēs de generatione Filij ita ait: *Ita concurrit eſſentia Patris cum Vnigeniti generatione, qui ex ipſo quidèm eſt; cæterum non poſt ipſam: aut ſaltem ſola principij cogitatione.* Senſus eſt: Filius licet ſic ex Patre; non tamen eſt poſt Patrem poſterioritate tēporis, vt nobis (de hac enim poſterioritate in præcedentibus agebat) aut ſi poſt illum velis dicere, id intelligas neceſſe eſt ratione principij, & cauſſalitatis: nā ſtatim addit: *principiū hic pro cauſſa accipio.* Cauſſa autē apud Græcos, & principium apud Latinos originē denotant. Nazianzenus igitur non reijcit, ſed admittit prioritatem in ordine principij, & cauſſalitatis, qui eſt ordo originis, vt ſatis ibi explicant Scholia illius n. 2.

49 Damaſc. Damaſcenus etiam lib. 1. de Fide c. 9. paulo ante finē agnoſcit hanc originis prioritatem inter diuinas perſonas his verbis: *Si autem dicimus Patrem principium eſſe Filij, & maiorem; non priorem ipſum Filio, aut tempore, aut natura oſtendimus, nec ſecundū aliud quodcunque, niſi ſecundum cauſſam.* Ecce diſertis verbis, dum admittit Patrē eſſe Filij principium admittit Patrē eſſe Filio priorem ſecundū cauſſam, ideſt originem, vt optimè explicat ibi Clitoueus & ſatis id ſignificant verba immediatè ſequentia: *Hoc eſt; quia Filius ex Patre genitus, non autem Pater ex Filio; & quia Pater cauſſa eſt naturaliter Filij.* Quę verba euidēter denotant Patrem ideo eſſe priorem Filio; quia ex eo Filius originatur. Sed adhuc Auctor libri de triplici habitaculo apud Auguſtinum tomo 9. c. 6. his verbis ſcribit: *Pater non præceſsit Filium tempore; ſed origine, nec Spiritum Sanctum.* Præcedere autē ſignificat prioritatem. Nō eſt igitur negandum auctorē illius libri aliàs grauiſsimum inter perſonas agnoſcere originis prioritatem. (Clitoueus.)

Nec Græci prioritatem, & poſterioritatē naturalis ordinis in diuinis perſonis negabant; quamuis negarent originem Spiritus Sancti ex Filio: ita enim ſcribit Marcus Epheſiorū Epiſcopus in Concilio Florentino ſeſsione 20. pag. 849. col. 1. in principio impreſsionis Venetæ: *non equidem protuli Spiritum Sanctum ad Filium, verum poſt Filium diſponi: neceſſe eſt enim, vt in diuinis ordo numerādi ſeruetur; ita vt Filius poſt Patrē, Spiritus verò poſt Filiū numeretur.* Nō quidem ordine ſolùm vocali, ſed ordine reali, naturalique vt apertè fatetur idem Marcus in eodem loco. Nec Latini in hoc illis contradicebant; ſed in eo potius, quòd ordinem illum, & poſterioritatem inter Filium, & Spiritum Sanctum negarent eſſe originis, quam inter Patrem, & Filium agnoſcebant. 50 (Concilium Florent.)

Prioritas originis adhuc efficaciſsimè deducitur ex illis Patribus, qui inter diuinas perſonas admittunt ordinem 1. 2. & 3. ita vt Pater ſit Prima perſona, Filius ſecūda; Spiritus Sāctus ſit tertia. Hoc docuiſſe Epiphanium, Athanaſium & Baſilium refert D. Thomas opuſc. 2. contra errores Græcorum cap. 2. & 3. & eſſe ſententiā Sanctorū Patrum conſtanter affirmat Ioannes theologus in Concilio Florentino ſeſſione 20. 21. & 22. cum ſequentibus, vt facilè eſt videre volumine 4. Conciliorum Venetijs ſeſſione 20. fol. 847. colūn. 2. & ſeſsione 21. 15 (In diuinis perſonis admittitur ordo primi 2. & 3. D. Thom. Cōc. Florēt.)

pag.

pag. 813. col. 1. & pagin. 855. col. 1. & ſeſſione 22. pag. 862. col. 1. & multis alijs in locis. Et hanc etiã fuiſſe ſẽtentiã Græcorum affirmat Marcus Epheſinus in eodem Concilio ſeſsione 20. pagin. 849. col. 1. & 2. Nam licet Græci noluerint admittere Spiritum Sanctum ordine, ac dignitate, ſiue origine eſſe tertium; admittebant tamẽ Spiritum Sanctum ordine quodam reali tertium diſponi, atq; adaptari poſt Filium, vt patet ex his, quæ retulimus ex pagin. 249. col. 1. poſt principium, & column. 2. in medio: imò abſque vlla contradictione confitebatur Filium ordine, & dignitate, origineque eſſe ſecundum à Patre: in hoc enim, & Græcos & Latinos conuenire fatetur Ioãnes ſeſſ. 21. pag. 854. col. 1. poſt medium. Nullus igitur dubitare poteſt, quin hæc ſit inter Sanctos Patres tam Latinos, quam Græcos vſurpatiſsima locutio. Vnde merito apud nouiores Theologos eſt receptiſsima: omnes enim ſine vlla dubitatione docent Patrẽ eſſe primam Trinitatis perſonam, Filiũ ſecundam, & Spiritum Sanctum tertiã. Conſtat autem ibi dari ordinem prioris, & poſterioris, vbi datur ordo primi & ſecundi: nam quod in aliquo ordine primum eſt, illud in eodem ordine cęteris omnibus eſt prius.

52. 1. Solutio ad præcedẽ rationem. Sed hæc ratio dupliciter eliditur à nonnullis. Vno modo à D. Thoma in d. opuſc. 2. cap. 2. dum ait locutionem illam Patrum ſolùm eſſe veram in ſenſu improprio, & in eo explicandam eſſe: quia propriè loquendo nec Filius poteſt dici ſecundus à Patre, nec Spiritus Sanctus tertius ab eodem. Cum D. Th. ſatis conſentit noſter Ægidius in 1. d. 9. 2. p. q. 2. in fine corporis, & ad primum vbi negat in diuinis perſonis dari rationem primi, & ſecundi, idem aſſerunt noſtri Argentina, & Gerardus in 1. d. 9. ille q. 1. art. 4. ad 4. hic q. 2. art. 2. pag. 305. col. 2. ad quartam rationem. Addit D. Thomas ideo vnam perſonam diuinam dici primam, aliam ſecundam, aliam denique tertiam quia vna primo loco fuit à Chriſto Domino enumerata, alia ſecundo, alia deniq́ue 3. loco dum dixit: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Quem ſenſum colligit D. Thomas ex D. Baſilio, dum ait: *Recipimus Spiritum Sanctum à Patre, & Filio tertio connumeratum.* Et ab Epiphanio, dum ait: *Spiritus Dei ex Patre, & Filio tertius eſt appellatione.* Ex quibus verbis colligit D. Thomas denominationes illas eſſe admittendas ex ſola enumeratione Chriſti; non verò ex eo, quòd propriè loquẽdo vna perſona ſit prima, alia ſecunda; & alia tertia.

D.Thom. Ægidius. Argentin. Gerardus. D.Thom.

53. 2. Solutio. Secundo modo reſpondet Gerardus noſter, vbi ſupra §. *alio modo poteſt dici*, pag. 306. col. 1. in principio: & admittit (licet cum formidine) loquutionem illam fortè eſſe propriam: inde tamen nõ bene inferri admittendam eſſe aliquam prioritatem ſecundum originem. Rationem diſcriminis inde ſumit; quia nomina primi, ſecundi, & tertij ſimpliciter dicunt ordinem; at nomina prioris, & poſterioris dicunt ordinẽ cum ſucceſſione.

54. Non placet 2. ſolutio. Sed ſolutio videtur recipienda. Nam hęc poſterior in eo deficit, quod putat ſucceſsionem neceſſarió includi in omni prioritate, & poſterioritate: nã quamuis fortè admittenda ſit in prioritate, ſimpliciter ſplata, quia ſimpliciter ſupponit pro prioritate durationis, quę ex ſe eſt ſucceſsiua; non tamen eſt admittẽda in prioritate originis diuinę. Quare ſi ordo primi, & ſecundi propriè admittitur in diuinis ratione originis; nõ eſt, quod propriè non admittatur in eodem ordine ratio prioris ſecũdum originem

55. Non placet 1. ſolutio. Contra priorem ſolutionem efficaciſsimè faciunt, quæ in Concilio Florẽtino ſeſsione 20. cum ſequentibus ab vtraque Eccleſia latiſsimè diſputantur, & maximè quia latiſsimè diſputatur, atque vehementiſsimè, an admittendũ ſit Spiritum Sanctum eſſe ordine, atque dignitate, ſiue origine tertium. Etenim ſi diligentius expẽdatur illa diſputatio ſatis, ſuperque conuincet locutiones illas à Sanctis vſurpatas, & ab vtraque Eccleſia receptas non impropriè explicandas eſſe, ſed propriiſsimè. Et quidẽ quod non appellatione ſolùm, & voce locutiones ſint explicandę verbis expreſsis docet Ioannes Theologus in d. ſeſsione 20. pag. 849. col. 1. in principio dum contra Marcum Epheſinum infert in hæc verba: *Talem igitur enumerationis ordinem tantùm vocalem eſſe putas?* Quod tamen tanquã verè abſurdũ non admittit Marcus;

Marcus; quin potius expreſſè fatetur ordinem primi, ſecundi, & tertij inter diuinas perſonas modo quodam eſſe realem; faceturque illum diſpoſitionis ordinem apud Theologos inueniri. Quam reſponſionem, & doctrinam Ioannes ille probat, tanquam veriſsimam; diſpoſitionem ſcilic. illam primi, ſecundi, & tertij non eſſe tantùm ſecundùm vocē, ſed ſecundum ordinem naturę. Vide ibi pag. 849. colūn. 1. Quod etiam ex eo, vel euidenter videtur probari; quoniam (vt bene aduertit Bellomontanus in d. diſp. 167. capit. 2. num. 8.) ſi ſola voce, & ſolo numero intellect' vna perſona eſſet prima, alia ſecunda, & alia tertia; vtique Spiritus Sanctus poſſet dici prima perſona, & Pater ſecunda, Filius verò tertia: qui enim pro libito enumerat, ita ab hac vnitate poteſt incipere, ſicut ab illa; & in hanc, ſicut in illam deſinere.

Bellomōt.

56. *Epiphani'*

Nec oppoſitum colligi poteſt aut ex Epiphanio, aut ex Baſilio. Etenim Epiphanius lib. 3. contra hæreſes hæreſi 74. fol. mihi 401. litera C. dum ait Spiritum Sanctum ex Patre, & Filio eſſe tertium appellatione, ſiue nomenclatura (vt alij vertunt) nec intellexit, nec potuit intelligere eum eſſe tertiū appellatione dūtaxat, & voce. Tum; quia aliàs non bene probaret Spiritum Sanctū eſſe Deū. Tum etiam; quia pag. 399. poſtquam ſcripſit Spiritum Sanctum eſſe lucem tertiā, in hoc eum diſtinguit à cæteris, quod cætera appellatione ſint alia; his verbis ſignificans Spiritum Sanctum nō appellatione tantùm, ſed re, & verè eſſe lucem tertiam. Verba autem Baſilij nō conuincunt Spiritum Sanctum ſolo numero, & voce eſſe tertium, & in hoc ſolo ſenſu fuiſſe à Chriſto numeratum tertio loco. Quin potius oppoſitum colligi ex Baſilio ſatis fatetur Marcus vbi ſupra, dum ex Baſilio deducit Spiritum Sanctum eſſe tertium non voce, ſed ordine reali.

Baſilius.

57. Ratio primi, ſecundi & tertij propriè reperiт̃ in diuinis perſonis.

Deinde quod ratio primi, ſecundi, & tertij non impropriè, ſed verè reperiatur in diuinis perſonis, euidenter colligitur ex doctrina præcitati Ioannis in d. ſeſsione 20. pag. 850. col. 1. nam poſtquam concluſit Magnum Baſilium cum Eunomio hæretico in hoc conuenire, quod Spiritus Sanctus ordine, & dignitate ſit tertius, contra eum obijcit Marcus in hæc verba: *Veritatem igitur Eunomius aſſerebat Sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium eſſe.* Cui reſpondet Ioannes: *Cur non?* his verbis expreſſè declarans Spiritum Sanctum ordine, & dignitate veriſsimè eſſe tertium. Imò hanc propoſitionem ſine vlla dubitatione eſſe veriſsimam affirmat ex Baſilio ſeſſione 23. pag. 868. colūn. 1. poſt medium. Ex quo euidenter infertur loquutionē illam à Patribus vſurpatam eſſe ꝓprijſſimam: nam quod ſecundum veritatem eſt tale, propriè eſt tale: quod enim impropriè eſt tale, cum ſimpliciter non ſit tale, ſed ſecundū quid; verè non eſt tale.

Concilium Florentinū.

Eandem veritatem manifeſtè cōuincit longa illa, & ſatis controuerſa diſputatio inter vtráque Eccleſiam in Cōcilio Florentino ſeſsione 20. cum pluribus ſequentibus, an Spiritus Sanctus ordine, & dignitate ſit tertia perſona Trinitatis? Cuius quæſtionis partem negātem probauerunt Græci: quanuis enim ordinem primi, ſecundi, & tertij admitterent (vt patet ex Marco in d. ſeſsione 20. pagin. 849. col. 1.) negabant tamen Spiritum Sanctum ordine, & dignitate eſſe perſonam tertiam, vt patet ex tota illa diſputatione, maximè pag. 845. col. 1. & 846. columη. ſecunda, & 847. colūn. 1. Cum tamen Latini tota animi contētione contenderent in eo ſenſu Spiritū Sāctum eſſe tertiam perſonam, & in eodem Magnum Baſilium cum communi Sanctorum tertium appellaſſe. Quæ tā importuna diſputatio inter vtranque Eccleſiam ideo excitata fuit, & tam acriter pugnatum inter Latinos, & Græcos, quia ex vera illiūs propoſitionis reſolutione pendebat reſolutio principalis controuerſiæ, an Spiritus Sanctus ex Filio procederet? At quis dicet Latinos veritatem catholicam ex loquutione impropria tanta cum contentione cōtra Græcos voluiſſe demonſtrare? quis pro Græcis in hac diſputatione ſententiam non diceret, ſi locutio illa Patrum in ſolo ſenſu improprio vera foret? Cui accedit; quia vtraque Eccleſia in eo firmiter conſentiebat, vt Filius veriſsimè dicatur ordine, & dignitate ſecundus à Patre: ſola erat contentio, an Spiritus Sanctus eodem modo dicendus eſſet tertius, vt videre eſt ſeſione 21. pag. 854. col. 1. poſt medium.

58. Concilium Florentinū.

Ex

59\. Ex ijs, quæ tam latè diximus, iam patet ordinem primi, ſecundi, & tertij nō appellatione tantum, & voce admiſſum fuiſſe in præcitato Concilio ab vtraq; Eccleſia ſed ſecundū veritatē, ꝓprietatēq; ſermonis, ex natura rei, & ſecundū ordinē realē. Inde neceſſario inferē in diuinis perſonis admittēdā eſſe prioritatē originis: nā, quod in aliquo ordine primū eſt, pri⁹ eſt cęteris eiuſdē ordinis.

60\. Probatur ratione. Et vt rem iſtam concludamus; hac etiam ratione demonſtrari poteſt prioritas, & poſterioritas originis, ex quo alius, & qui ab alio inter diuinas perſonas. Etenim nulla eſt inter Theologos ambiguitas dari inter diuinas perſonas naturalē ordinē originis id enim docet D. Thomas 1. p. q. 42. ar. 3. ex Aug. lib. 3. cōtra Maximinū c. 14. Baſilius etiam id euidēter oſtēdit cōtra Eunomiū Hęreticū negantē omnē ordinē à diuinis lib. 1. contra eundē pag. mihi 261. col. 1. lit. A.B.C. Porrò vbi datur ordo non poſſe non dari prius, & poſterius, fundamētū erat Eunomij, qui ideo ordinē in diuinis negabat, ne cogeretur in diuinis dare prius, & poſterius; ſupponēs ordinem ſine prioritate, nec cogitari poſſe. Et in hoc quidem approbabatur à Baſilio in præcitato loco. Quin potius idem Baſilius ex eo, quód in diuinis datur prius, & poſterius non poſitione noſtra, ſed naturali quadam rerum conſequutione, vrget hæreticum, vt ordinem in diuinis admittat.

D. Thom. *Auguſt.* *Baſilius.*

61\. Vide, quæ ex Baſilio ſuperius adduximus: ex illo enim euidēter habebis, nec pri⁹ aut poſteri⁹ ſine ordine; nec ordinē ſine aliquo genere prioris, & poſterioris dari poſſe. Quod etiam facile oſtenditur, ſi propriam ordinis rationem expendamus. Ordo enim dicitur habitudo plurium ad vnum principium ex D. Thoma in d. q. 42. ar. 3. Iam verò principium illud non poteſt in illo ordine, & dependētia non eſſe primum; à quo alia eiuſdem ordinis. Vnde D. Bonauent. in 1. d. 2. ar. 2. q. 1. & 2. & Durandus in 1. d. 20. q. 1. ordinem definiunt per habitudinem ad vnum primum. Quod autem eſt primū in ordine, eſt etiā in ordine pri⁹, vt iā diximus, & ſatis expreſsit Baſilius vbi ſupra, dū in habitudine cauſſarū ad vnū principiū docet illud pręponēdum eſſe, ex quo ſūt alia; & inde infert in ordine originis (quem admittit in diuinis) Patrē pręponi Filio, vt priorē origine.

D. Thom. *D. Bonau.*

62\. Quomodo ſit loquēdū. Vt verò, quæ á Caietano, & aduerſarijs obijciuntur, facile diſſoluantur, cōcludimus prius, & poſterius in diuinis ſimpliciter, & abſolute non eſſe admittēdum; quia hæc ſimpliciter prolata denotāt prioritatem durationis, & ex cōſequenti dicunt prioritatem in natura ſubſtantiali inter ordinata: quæ prioritas à diuinis omnino eſt releganda. At tamen nullum eſſe periculum, ſi in diuinis ſimpliciter admittatur prioritas ſecundùm originem; quoniam particula illa *ſecundùm originem*, dum apponitur, omnem tollit ſuſpicionem prioritatis ſecundū durationem, & ſubſtātiā: & ob id ſecurè admitti poteſt, & debet. Poteſt quidē admitti; quia nulla datur errandi occaſio, quidquid dicat Caietanus. Debet autem admitti; quia apud Patres eſt locutio vſurpatiſsima, vt vidimus, quidquid cum Caietano nonnulli contradicant. Quare cum Athanaſius in ſuo ſymbolo negat in diuinis dari prius, & poſterius, intelligendus eſt de priori, & poſteriori, prout denotāt prioritatē durationis, & ſubſtantię. Et in eodē ſenſu intelligēdus eſt Aug. in d. lib. 3. contra Maximinū c. 14. dum ab ordine naturæ, quē inter diuinas perſonas admittit, negat prioritatē, & hæc eſt cōmunis explicatio inter Theologos. Vide Suariū, & Bellomōtanū locis citatis. Et hæc de iſta incidēte difficultate. Accedēdū iā eſt ad ſolutionē quarti argumēti, cuius occaſione hæc tam latè explicauimus.

Prius origine ſine periculo admittitur. *Athanaſi⁹.* *Auguſt.*

§. 7.

Solutio quarti, & quinti argumenti.

63\. Solutio 4. argumenti. EX præmiſſa reſolutione iam patet quartū argumentū facilè ſolui apud eos, qui putāt nullā prioritatē originis admittēdam eſſe in diuinis: etenim arg. hanc prioritatē dari manifeſtè ſupponit: deſtructo autē fūdamēto corruit argumēti machina. Sed nec argumentū aliquā vim habet, ſi Scoto admittamus (vt verè admittendum eſt) Patrem diuinum priorem eſſe origine quā Filium; ſiquidem illa perſona dicitur origine prior, à qua eſt alia; Filius autem eſt à Patre. Hoc autem conceſſo argumētum eſt omnino inutile; quia ex

priori originis (quod eſt priùs, à quo alius) tranſit ad prius, in quo vna perſona eſt alia non exiſtente: ita enim habet argumentum: *Pater in illo priori originis ante generationem Filij*: quæ propoſito ſupponit prius origine eſſe aliquod prius, in quo non eſt alius; cum tamen verè nõ ſit, niſi quoddam prius, à quo eſt alius. Quæ prioritas ſtat cũ ſimultate exiſtẽtiæ, & præſẽtiæ alterius abſq; vlla vnius ad aliũ reali anteceſsione in exiſtendo.

64. Vnde Theologi conſtanter oppugnãt prioritatem originis, quę ſit prioritas *in qua*, vt patet ex noſtro Toletano in 1. d. 9. quæſtione 1. articul. 2 concl. 1. quo in loco arguit Scotũ, & ſequaces, quòd doceant prius origine eſſe prius, *in quo*. Si verò hoc non admittit Scotus (quia multis in locis explicat prioritatẽ originis eſſe prioritatem à quo eſt alius, vt videre eſt apud eum multis in locis, tum maximè in 1. d. 10. q. vnica in fine quæſtionis ad vltimum litera R.) argumentum illius in hoc deficit, quod de prioritate originis agit, ac ſi illa ſit prioritas in qua in ordine ad durationem, & exiſtentiam. Quare falſum eſt Patrem ex eo, quia eſt prior origine, intuitiuè videre ſe ipſum, & eſſentiam, non videndo intuitiuè Filium, & Spiritum Sãctum quia Filium eſſe à Patre, ſimiliter, & Spiritum *Sanctum*, ſicut non tollit, quin ſimul exiſtant cum Patre; ita non impedit, quin ſimul cum Patre intuitiué videantur. Et hæc eſt optima, & facillima huius argumenti Solutio, & ſatis accõmodata ad veram explicationem prioritatis ſecũdùm originem, quæ eſt prioritas, à qua eſt alius, non verò, in qua vnus eſt ſine alio.

65. Ad argumẽtum in forma. Ad argumentum igitur negãdum eſt antecedens ob præcitatam rationem. Cuius prima probatio eodẽ modo claudicat: euidẽter enim ſupponimus prius origine in Patre eſſe quoddam prius, in quo eſt Pater, antequam ſit Filius. Quod eſt trãſire de priori *à quo* ad prius *in quo*. Secunda antecedentis probatio eundẽ tranſitũ ſupponit: niſi enim ille ſupponatur, nullus datur locus difficultati, quam excitat. Pro explicatione tamen illius dicendum eſt prius, & poſterius origine, nullo modo accõmodari poſſe Patri in ordine ad viſionem intuitiuam ſi in noſtra perſiſtamus explicatione: quia ſolùm accommodari poſſunt perſonis inter ſe; quia ſolæ perſonæ ita ſe habent, vt vna ſit à qua alia, & quę ab alia. Non negabo Patrem diuinum in aliquo ſẽſu habere viſionem eſſẽtię, & perſonarum prius origine, quàm Filium; ſi prius origine idem eſt, quod à ſe habere; poſterius autem idem eſt, quod habere ab alio: quæ prioritas originis alterius eſt rationis, quanuis ad primam cõſequatur, vt optime aduertit Torres de Trinitate in cõment. ad d. quæſtionẽ 42. ar. 3. fol. 106. col. 3. §. *nos igitur*, cuius etiam meminit Scotus in quodlib. q. 8. in fine, & in 2. d. 1. q. 1. *Torres.* *Scotus.*

6. Sed nec in hoc ſenſu argumentũ vim habet; quia talis etiam prioritas nõ eſt prioritas *in qua*, ſed prioritas habendi aliquid à ſe, cuius poſterioritas idem eſt, quòd habere aliquid ab alio. Quæ etiam prioritas, & poſterioritas ſimul cõſtare poſſunt cum ſimultate perſonarum in exiſtendo. Vnde in hoc ſenſu argumentum etiam tranſit ad prioritatẽ, in qua Pater eſt ſine Filio, quæ à diuinis relegatur. Quare in quocunquè ſenſu admittatur prioritas originis, non poteſt Pater diuinus, quãtuncunq; ſit prior origine, videre ſe ipſum, ſuamque eſſentiam non videndo Filium, & Spiritum Sanctum. Quod ſatis mihi agnouit Scotus in 1. d. 10. loco citato. *Scotus.* Cum verò inde infertur Patrem à Filio ſuam beatitudinem accipere; neganda eſt ſequela. Nam licet Pater beatitudinem non habeat ſine Filio; eam tamen non accipit à filio; quia non eſt á Filio. Sicut etiã Pater non producit Spiritum Sanctum ſine Filio, quia Spiritus Sanctus ab vtroque procedit; inde tamen non bene inferes Patrẽ à Filio accipere vim ꝓducẽdi Spiritũ Sanctũ. Vnde nec bene infertur Patrẽ à Filio habere, quod reponatur in actu 1. ad generãdũ: licet enim viſio, qua Pater reponitur in actu 1. generãdi, ſit viſio intuitiua omniũ perſonarũ; nõ tamẽ viſione omniũ ſit fœcũdus ad generãdũ Imó quãuis ex viſione intuitiua omniũ fœcũdaretur; adhuc à Filio nõ acciperet fœcũditatẽ, quãuis eã nõ haberet ſine viſione Filij. Sed de hoc alibi latius diſputari ſolet. Nũc ſatis ſit 4. argumẽtũ in eo deficere, quod ex prioritate *a quo* tranſit ad prioritatem *in quo*, quæ à parte rei non reperitur in diuinis.

Sed

67. Inſtãtia de prioritate rationis. Sed dicet aliquis, à parte quidem rei non dari priùs, in quo vna perſona ſit ſine alia; dari tamen ſecundùm noſtrũ modum intelligendi; ita vt noſtro intelligendi modo Pater diuinus priùs à nobis intelligatur, quam gignat Filium. Ad hoc dicimus ad noſtrum inſtitutum parum referre, an inter diuinas perſonas debeat admitti prioritas ſecundũ rationem: quoniam ſiue hanc, ſiue illam opinionem probes, nunquàm bene inferes diuina potentia fieri poſſe, vt vna perſona videatur ſine alia, quod eſt principale huius quæſtionis inſtitutum. Et quidem certiſsimum eſt illud nõ inferri, ſi neges in diuinis admitti poſſe præcitatam rationis prioritatem, quæ videtur fuiſſe ſententia D. Thomæ 1. p. q. 42. artic. 3. in corpor. quatenus abſolutè docet in diuinis dari ordinem originis ſine aliqua prioritate, & ad ſecundũ dum affirmat nec ex parte naturæ, nec ex parte relationum vnam perſonam eſſe priorem alia ſecũdum intellectum. Durandus Gabriel. Quam ſententiam ſatis probauit Durandus in 1. d. 26. q. 1. n. 18. & d. 27. q. 1. n. 9. & 12. & poſt eũ Gabriel in 1. d. 26. q. 1. ar. 3. dub. 4. nec aliena eſt opinio à mente Scoti Scotus. in 1. d. 28. q. vltima §. *ad quæſtionem iſtam*, & §. *ad primum argumentum principale*, vt alios omittamus. Negata autẽ omni prioritate *in qua* etiam rationis, nullus locus relinquitur 4. argumento.

68. Quod ſi placet cum alijs admittere in diuinis perſonis prioritatem *in qua* ſecundùm noſtrum modum intelligendi; & ſubinde poſſe Patrem à nobis intelligi, antequam generet Filium (quæ fuit D. Thom. plurimorum ſentẽtia, & ſatis eſt de mẽte D. Thomæ 1. p. q. 40. art. 4. quam ſequuntur omnes Thomiſtæ, Capreolus Capreolus. in 1. d. 26. q. 1. ar. 2. ad 1. Scoti 3. loco Ferrar. Caietan. 1. p. q. 42. ar. 3. Ferrarienſ. 4. cõtra Torres. Gentes c. 26. §. *ſed hæc interpretatio*, Torres de Trinitate q. 42. art. 3. cũ pluribus alijs) ſi inquam hanc ſententiam probes, adhuc non infertur vnam perſonã poſſe intuitiuè videri ſine alia. Id, quod iam aduertimus ſupra §. 4. huius ar. in fine. Nam cum prioritas ſecundum rationem non excludat ſimultatem exiſtẽtiæ ex parte rei cognitæ; nec etiam excludet rationem intuitus ex parte cognitionis diuinæ, quæ ex ſua natura terminatur ad eſſẽtiã, vt eſt à parte rei. Quare cum prioritate ſecundùm rationem, qua vnum cognoſcitur ſine altero, ſtare poteſt neceſsitas, vt nullo modo vnum ſine altero eſſe poſsit: & ex conſequenti cum illa prioritate rationis ſimul ſtabit, quod à parte rei vnum ſine altero nec videatur intuitiuè, nec videri queat. Ob quam rationem inutilis eſt hæc conſequentia: *intellectus noſter concipit Patrem videre ſe ipſum, ſuamque eſſentiam, antequam generet Filium, aut illum intuitiuè videat. Ergo poſsibile eſt Patrem videri ſine Filio*: quoniam poſsibilitas, vel impoſsibilitas huius rei non eſt expendenda ex noſtro intelligendi modo (qui eſt imperfectus, & diuina concipit ad modum creaturarum) ſed ex modo, quo viſio paterna ſe habet à parte rei. Iam verò à parte rei, cum ſit intuitiua, non poteſt terminari ad Patrem, quin ſimul terminetur ad Filium, & ad Spiritum Sanctũ. Et hæc de ſolutione quarti argumenti.

Ad quintum argumentum conceſſo antecedente neganda eſt conſequentia. 69. Ad 5. arg. Et ratio eſt; quia intellectus concurrit ad intellectionem, vt eſt principiũ, quo perſona formaliter intelligit; & inde eſt vt perſona intelligens intelligat intellectu, vt eſt in ipſa. At verò obiectum intelligibile, nempè diuina eſſẽtia terminat intellectionem, vt eſt in ſe ipſa: cum verò ipſa à parte rei ſit in tribus, & ſit in ſe viſibilis ſecũdùm talem exiſtentiam; vtique à qualibet perſona videtur, vt eſt in tribus. Vide Caietanum 2. 2. q. 2. art. 8. ad argumenta Scoti §. *ad cuius euidentiam*. Caietanus. Et hęc de iſto ar.

ARTICVLVS V.

Vtrum eſſentia ſine perſonis, & vna perſona ſine alia poſsit videri notitia iudicatiua.

§. 1.

Referuntur opiniones.

Qvinto loco explicandum eſt; an eſſentia ſine perſonis, aut vna perſona ſine alia poſsit videri notitia iudicatiua? 1. Cui inquiſitioni occaſionem præbuit Sotus Solus. in 4. d. 49. ar. 3. concl. 2. pag. 602. col. 1. & 603. col. 1. §. *at ſi de iudicio percunteris*, vbi hanc ſtatuit concluſionem: *quamuis per notitiam iudicatiuam eſſentia poſsit ſine perſona cognoſci, atq;*

vna perſona ſine alia; apprehenſiua tamen intuitiua nec per diuinam omnipotentiam eſt poſſibile. Ex qua concluſione patet Sotum in principali difficultate, circa quam verſamur, propriam habuiſſe ſententiã: putat enim diſtinguẽdum eſſe inter notitiam intuitiuam, apprehenſiuam, & iudicatiuam. De apprehenſiua exiſtimat cum illis, qui negant diuina potẽtia fieri poſſe, vt aut eſſentia ſine perſonis videatur, aut vna perſona ſine alijs. At de notitia iudicatiua ſentit cum Scoto, cæteriſque, qui oppoſitam ſententiam tuentur. Medius igitur interiacet inter duas ſententias inter ſe oppoſitas. Et quod attinet ad notitiam iudicatiuam, fundamentum Soti in hoc eſt poſitũ, quia poteſt Deus concurrere cum vno beato ad producendum vnum iuditium & non ad aliud. Poteſt igitur beatus formare iuditium de Deo, quòd ſit vnus, non aduertendo quomodo gignat Filiũ, aut ſpiret Spiritũ Sanctũ. Quã ſententiã cum Soto tenuit Velloſillus in aduertẽtijs ad tomum 9. Auguſtini q. 16. dub. 2.

2. Hanc Soti ſententiam quidam volunt eſſe probabilem; oppoſitam tamen eſſe longe probabiliorem. Ita iudicauit Medina 1.2. quæſtion. 11. ar. 4. concl. 4. & 5. Cuius verba ferè ad literam tranſcripſit Cumelius 1. p. quæſt. 12. ar. 7. q. 2. concl. 3. & 4. Probabilitatem ſententiæ Soti eodem fundamento confirmant. At, quod contraria ſententia longè ſit probabilior probant; 1. quia Deus, & diuinę perſonæ eandem habent bonitatem, pulchritudinem, & virtutem. Et cũ videns Deum hæc omnia apprehenſiuè videat, impoſsibile eſt, quod iudicet diuinam eſſentiam eſſe ſummè pulchram, & perfectam, non iudicando id ipſum de diuinis perſonis. Secundò; quia viſio diuinæ eſſentiæ non ſolùm eſt notitia apprehenſiua, ſed etiam iudicatiua. Ergo impoſsibile eſt, quòd videns diuinas perſonas non iudicet de earum bonitate, virtute, & pulchritudine. Denique in diuinis perſonis eſt eadem ratio fruitionis, nempe diuina bonitas. Fieri igitur non poteſt, vt videns Deũ, & diuinas perſonas fruatur eſſentia ſine perſonis, aut vna perſona ſine alia. Id autem poſſibile foret, ſi videns Deum, & perſonas poſſe iudicare aut de eſſentia ſine perſonis, aut de vna perſona ſine alijs: cum enim ad fruitionem non ſatis ſit ſimplex apprehenſio, ſed neceſſarium ſit iudiciũ vtique ſi videns Deum, poſſet iudicare de eſſentia ſine perſonis, aut de vna perſona, & non de alijs; poſſet frui eſſentia non fruendo perſonis, poſſet etiam frui vna perſona nõ fruendo alijs, quod eſt falſum.

Medina. *Cumelius.* Probatio. Secunda.

Tertia poteſt afferri ſententia, quæ ſicut putat eſſe impoſsibile eſſentiam notitia apprehenſiua videri ſine perſonis, aut vnam perſonam ſine alijs; ita putat id factu eſſe impoſsibile de notitia iudicatiua. Hanc ſententiam abſolutè probarunt quidam ex nouioribus. Nec longè eſt à mente Suarij lib. ſecũdo de attributis negatiuis cap. 23. num. 8. & Bellomontani 1. part. diſput. 148. c. 2. ſi expendantur, quæ ibi ſcribit n. 6. & 8. 3.

Tertia. *Suarius.* *Bellomõt.*

§. 2.

Præmittuntur nonnulla.

PRo clara huius difficultatis reſolutione præmittendum eſt primò; dubitari poſſe, imò de facto à quibuſdam dubitari; an in beato notitia apprehenſiua, qua intuitiuè apprehendit diuinam eſſẽtiam, ſit realiter diſtincta à notitia iudicatiua, qua beatus iudicat de ijs, quę in Deo videt? Etenim controuerſum eſt inter Philoſophos, vtrum enunciatio mentalis diuidẽda ſit in apprehenſiuam, & iudicatiuam, ita vt apprehenſiua ſit realiter diſtincta à iudicatiua, & prior illa? Cuius quæſtionis partem affirmantem probarunt quamplurimi ex Nominalibus cum communi Scotiſtarum ſi credẽdum eſt Bargio: cum quibus eſt Durandus, & ex Philoſophis Appollinaris, Nymph', & Auerr. Negatiuam tamen partem probauerũt alij, inter quos eſt Gregorius cum ferè omnibus recentioribus Fonſeca, Curſu Conimbricenſ. & Bellomontano, quos omnes citauimus ſupra lib. 4. quęſtion. 9. articul. 4. numer. primo, & ſecundo pagin. 559. Merito igitur dubitari poteſt, an in beatis viſio beatifica ſit duplex: vna apprehenſiua diuinæ eſſentiæ, altera iudicatiua eorum, quæ in Deo videntur? & quidem apud eos, qui exiſtimãt haſce notitias in beato eſſe realiter diſtinctas, iam relinquitur locus quæſtioni, an ſicut impoſsibile eſt eſſẽtiam diuinã notitia apprehẽſiua videri ſine 4.

4. An notitia apprehenſiua in beato diſtiguatur à iudicatiua

Nominal. *Scotiſtæ.* *Appollin.* *Nymphus* *Auerr.* *Gregor.*

ſine

ſine perſonis, & vnam perſonam ſine alijs; ita etiã ſit impoſsibile dari in beato notitiam iudicatiuam, qua beatus iudicet de eſſentia, & non de perſonis, aut de vna perſona, & non de alia.

5. præmiſſũ 2. Præmittendum eſt ſecũdo apud eos, qui putant viſionem beatificam eſſe vnam ſimplicẽ notitiam, quæ ſimul ſit apprehẽſiua, & iudicatiua (quã ſẽtẽtiã eſſe veriſsimam oſtendimus libr. 4. quæſt. 9. articul. 3. §. ſecundo numer. 4.) præter viſionem beatificam dari in beatis plura alia iudicia: hoc enim ſatis ſupponit Sotus in dict. concluſ. 2. pagin. 603. §. *ſi de iudicio perconteris*, & Medina 1. 2. q. 3. artic. 5. §. *ſecundo loco obſeruandum eſt*, & Cumelius in dict. concluſ. 3. & 4. cum pluribus alijs inter quos tamen nonnulla reperitur diſſenſio. Quidam illorum putant eiuſmodi iudicia emanare ab ipſa beatifica viſione, ita vt ferantur intra eſſentiam. Quam ſententiam mihi euidenter probat Medina vbi ſupra: etenim, tãquam certum ſupponit in beatitudine dari diuerſa iudicia, quibus beati iudicant diuerſas veritates; Deũ ſcil. eſſe omnipotentem, eſſe vnum, & Trinum, & cæter. Deinde addit beatitudinem principalius collocari in hoc iudicio: *quam bonus Iſrael Deus ijs, qui recto ſunt corde*, de quo Pſalm. 72. Quibus verbis expreſſè declarat iudicia illa non eſſe lata in politia veſpertina de perfectionibus diuinis in proprio genere; ſed eſſe politiæ matutinæ, cum ſint iudicia beatifica; & ſubinde lata à beato intra eſſentiam. Sed alij admittunt quidem illa iudicia in beatis; non tamen, vt immediatè emanantia ex viſione beatifica, ſed ex alia extra eſſentiam, quę ſit veſpertina; ita vt illi aſſenſus iudicatiui ſint aſſenſus perfectionum diuinarum in proprio genere, & in hoc ſẽſu hæc iudicia admittit Sotus in d. concl. 2. loco cit & inferius concluſ. 9. §. *at vero forſan quis*, pag. 608. column. 1. & Cumelius vbi ſupra. Adde Suarium in d. libr. ſecundo de attributis negatiuis cap. 27. numer. 8. & Bellomontanus 1. part. diſput. 148. c. 2. n. 6. & 8.

Sotus. Medina. Cumelius.

6. Cum igitur in beatis præter viſionẽ beatificam (q' ſimul eſt apprehenſiua, & iudicatiua) dentur plures notitiæ iudicatiuæ; ſiue illæ dentur intra eſſentiam, ſiue extra in proprio genere; iam inquiri poteſt, an illæ etiam notitię iudicatiuæ poſsint terminari ad eſſentiam ſine perſonis, & ad vnam perſonã ſine alia? Etenim de hoc poteſt eſſe nonnulla dubitatio.

§. 3.
Reſolutio quæſtionis.

Pro reſolutione quęſtionis pri' ſtatuemus concluſiones, de quibus nulla poteſt eſſe difficultas deinde eas, quæ aliquam habere poſſunt difficultatem. 7.

1. Concluſ. De viſione beatifica, quæ ſimul eſt apprehenſiua, & iudicatiua, ſit prima concluſio. Qui admittit viſionem beatificam, vt eſt notitia apprehenſiua, terminari non poſſe ad eſſentiam ſine perſonis, aut ad vnam perſonam ſine alijs; non poteſt non admittere eandem impoſsibilitatem reperiri in eadem, vt eſt notitia iudicatiua. Hæc concluſio apud omnes eſt indubitata. Nam Sotus eam expreſſè admittit in dict. concluſ. ſecunda §. *ſi de iudicio perconteris*, pagin. 603. column. 1. vbi mediam ſententiam, quam pręmiſerat, ita declarat, vt verã ſit, ſi loquamur de iudicio, qui ſit aſſenſus in proprio genere, quem affirmat dari in beatis. Vnde addit; *nam de viſione ſecus eſt; quippe quæ vt illico videbimus, non ſolum notitia apprehenſiua eſt, ſed etiam iudicatiua naturaliter repræſentans; & ideo non intelligitur, quod quis per illam poſſit iudicare de re aliqua, quæ eſt formaliter in Deo, non iudicando de omnibus.* Cum Soto ſimpliciter tranſit Cumelius in d. quęſt. 12. ar. 7. quæſt. 2. concl. 3. pag. 266. col. 2. conſentit Suarius in dict. capit. 23. n. 8. affirmans oppoſitam ſententiam eſſe omnino improbabilem, & poſt eum Bellomontanus in dict. diſput. 148. cap. 2. num. 6. & 8. vbi affirmat non poſſe id à quocunque non concedi.

Cumelius. Suarius. Bellomõt.

Et merito: quoniã viſio illa eſt notitia quædã ex ſua natura incomplexa intrinſecè apprehenſiua ſimul, & iudicatiua. Ergo ſi ſemel admittatur eã, vt eſt apprehenſiua, non poſſe non terminari ad eſſentiam, & omnes perſonas non poteſt non idem affirmari de ea, vt eſt iudicatiua. Nam præter quam quod ex ſua intrinſeca natura naturaliter habet vtranque rationem; nulla poterit 8.

aſsignari ratio diſcriminis, cur ſub vna ratione habeat omnimodã neceſsitatẽ, vt terminetur ad eſſentiam ſimul cum omnibus perſonis; non verò ſub altera. Quare de viſione beatifica nulla poteſt admitti opinio media; ſed idem iudiciũ, quod de illa fertur, vt apprehenſiua, ferendum etiam eſt de eadem, vt iudicatiua.

9. 2. Cõcluſio. Secunda concluſio: Beati in politia veſpertina in qua res in proprio genere cognoſcunt, non ſolùm habere poſſunt, ſed de facto habent notitiam tum apprehẽſiuam, tum etiam iudicatiuam de eſſentia ſine perſonis, & de vna perſona ſine alijs. Hæc concluſio etiam eſt indubitata, eam ſatis exprimunt Suarius, & Bellomontanus in locis ſupra citatis. Nam cum illa veſpertina cognitio non ſit intuitiua diuinæ eſſentiæ, aut perſonarum; imó etiam ſit libera, vt diximus lib. 4. quæſt. 9. artic. 5. §. 1. numer. 13. nihil eſt, quod neceſsitet intellectum beati, vt pro libito non feratur modo in eſſentiam ſine perſonis, modo in vnã perſonam ſine alijs, ſicut etiam in via facere poterat. Et ad hunc ſenſum explicari poſſunt, quę ſcribit Capreolus in 1. diſtinct. 27. quęſt. 2. art. 3. ad 8, Durandi contra primam; & Ferrarienſ. primo contra Gent. cap. 53. beatos ſcil. quanuis vnicum forment verbum eſſentiæ diuinæ, & perſonarum, omniumquè attributorum; poſſe tamen formare plura verba inadæquata de ſingulis illis obiectis. In quo ſenſu Capreolum, & Ferrarienſem intellexit Bellomontanus in d. diſp. 48. c. 1. n. 4. *Capreolus. Ferrar.*

10. Et hæc noſtra concluſio veriſsima eſt, ſiue dicas iudicia iſta politiæ veſpertinæ rerum in proprio genere immediatè emanare à notitia veſpertina ex ſpeciebus infuſis (quę eſt verior ſententia, de qua in d. q. 9. ar. 5. §. 1. n. 15.) ſiue à viſione beatifica, quæ fuit ſententia quorundam: etenim cum illa iudicia, ſiue hoc, ſiue illo modo dicas, ſint libera tum quoad exercitium, tumquoad ſpecificationem; non neceſſariò adęquantur ipſi viſioni beatificæ, de quo plura à nobis dicenda ſunt in ſecundo tom. huius noſtrę diſputationis de beatitudine lib. 7. Eſt etiam veriſsima noſtra concluſio, ſiue dicas in illa politia veſpertina notitiam apprehenſiuam diſtingui realiter à iudicatiua; ſiue eſſe realiter idem cum ea: ſemper enim veriſsimum eſt, beatum poſſe modo apprehendere Deum vnum non apprehẽſis perſonis; modo perſonam Patris, modo Filij, aut Spiritus Sancti. Vnde pro libito nunc hanc laudabit, nunc illam.

Ex quibus inferes cum Suario in d. cap. 23. num. 8. in ſenſu noſtrę concluſionis impertinentem eſſe diſtinctionẽ notitiæ apprehenſiuæ, & iudicatiuæ, vt illa neceſſariò terminetur ad eſſentiam cum tribus perſonis, hæc autem minimé. Quare in hoc ſenſu nullus dabitur locus ſententiæ Soti, quæ inter duas extremas eſt media; niſi dicas iudicia iſta veſpertina immediatè oriri ex viſione beatifica, quæ fuit quorundam ſententia, vt diximus: hoc enim ſuppoſito veriſsimum eſt notitiam apprehenſiuam beati non poſſe non terminari ad eſſentiam cum omnibus perſonis; iudicium vero liberum eſſe ab hac neceſsitate. Sed an Sotus in hoc ſenſu ſuam ſententiam intellexerit, mihi non conſtat. 11. Corollariũ. *Sotus.*

Illud etiam aduertam in ſenſu huius noſtræ concluſionis improbabilem eſſe opinionem Medinæ in dict. q. 11. art. 4. concl. 5. & Cumelij vbi ſupra concl. 4. dum aſſerunt fieri non poſſe, vt vidẽs Deum iudicet de vna perſona, & non de alia; aut de eſſentia, & non de perſonis. Hęc enim ſententia non eſt vera in iudicio politiæ veſpertinæ, quod terminatur ad res in proprio genere. Nec argumenta §. primo adducta pro ſecunda ſententia aliquid pro Medina efficiunt. Nam quanuis videns Deum viſione beatifica, & matutina videat in Deo, diuiniſque perſonis vnam eſſe bonitatem, virtutem, & pulchritudinem (vt tangitur in primo argumento) non proinde neceſsitatur, vt in politia veſpertina non poſsit aliquid iudicare de eſſentia ſine perſonis, aut de vna perſona ſine alijs. Conſequentia autem ſecundi argumenti in ſenſu noſtræ aſſertionis eſt omnino inutilis. Sicut etiam in eodem ſenſu debilis eſt conſequentia rationis tertiæ, vt cuique facilè patebit. 12. Aduertẽtia *Cumelius. Medina.*

Tertia cõcluſio: beati in politia veſpertina, in qua res intra [illegible] eũ cognoſcũt & iudicãt, habere poſſũt, & de facto habent plura iudicia circa eſſentiam ſine perſonis, & circã vnã perſonã ſine alijs. 13. 3. Cõcluſio.

Hęc

Hæc concluſio facilè probari poteſt, ſi ſupponamus in politia matutina, atque beata dari in beatis plura iudicia circa Deum, diuinasque perſonas, atque perfectiones. Quam ſuppoſitionē ſatis explicauit Medina 1. 2. q. 3. art. 2. dub. 2. §. *Secundò obſeruandum eſt*, vbi tanquam notiſsimum ſupponit in beatis dari diuerſa iudicia, non quidem veſpertina rerū in proprio genere, ſed beatifica, cum in illis, vel in aliquo illorum beatitudinem conſtituat. Et quanuis hæc ſuppoſitio non ab omnibus admittatur (nec enim eam admittit Sotus in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. concl. 9. §. *At verò forſitan quis*, pag. 608. col. 1.) à pluribus tamen admittitur, vt Sotus ibi ſupponit: & mihi videtur admittenda, ſi debitè explicetur: etenim in politia matutina, quę circa Deum ad intra exercetur, dantur plures tum intellectus, tum voluntatis actiones liberæ, vt cum communi theologorum diximus lib. 4. q. 9. ar. 5. §. 1. n. 13. & alijs in locis: beati enim ex beatifica viſione, atque amore prorūpunt in diuinas laudes, in gratiarum actiones, in cultum, & reuerentiam Dei, quo fruuntur.

Medina.

Sotus.

14. Cum verò hæ actiones ſint liberæ, vt ſupponimus; nec ſemper ſint permanētes in ipſo beato; vt qui nunc prorūpat in laudem Dei, nunc in actionem gratiarum, nunc denique in exhibitionem honoris, & reuerētię; non poſſunt actiones iſtæ nō dirigi ab aliqua notitia practica eiuſdem politiæ matutinæ; & ſubinde non poſſunt non dirigi ab aliqua notitia non ſolùm apprehenſiua illarū actionum, ſed etiam iudicatiua, quæ dictet nunc Deum laudandum eſſe, nunc prorumpendum eſſe in gratiarū actiones, nunc denique Deo exhibendum eſſe honorem, & reuerentiam. Vnde negari non debet in politia illa matutina admittenda eſſe plura dictamina practica, quibus varietas illarum actionum dirigatur. Nec de hoc dubitari poteſt, ſi in politia matutina ſemel admittantur liberæ illę actiones, quas eſſe admittendas, vt probabiliſsimum ſuppoſuimus in dicto lib. 4. loco citato.

15. Dubium. Dubitari tamen poteſt; an actiones illę immediatè regulētur à viſione beatifica, quatenus eſt notitia practica; an verò ab aliqua notitia iudicatiua emanante ab ipſa viſione? Nam ſi Soto credimus in d. concl. 9. non defuerunt, qui dicerent iudicia illa dimanare à viſione beatifica. A qua ſententia non longè videtur eſſe Medina vbi ſuprà. Alij tamen volunt ipſam beatam viſionem, vt eſt quædam notitia practica, immediatè regulare matutinas illas, & liberas actiones, quam ſententiam, vt probabiliorem ſecuti ſumus in d. q. 9. art. 5. §. 1. concl. 4. n. 16. Qui priorem ſententiam probauerit (quæ fortè non eſt omnino improbabilis, quidquid velit Sotus, cuius argumenta non ſatis ſunt efficacia) non poteſt non admittere noſtram tertiam aſſertionem: illa enim iudicia (quę ſimul erunt apprehenſiua, & iudicatiua) verſari poſſunt modo circa eſſentiam ſine perſonis, modo circa vnam perſonam ſine alijs: cum enim beati in illis actionibus ſint liberi (vt ſupponimus) poterunt has actiones nunc referre in totam Trinitatem, nunc in Deum, vt eſt vnus, nunc denique in perſonam Patris, &c. Quid enim hoc impedit? Porrò ſi admittis poſteriorem opinionem vt veriorem, adhuc admittendum tibi eſt ipſam beatam viſionem eminenter eſſe plura iudicia, quāuis in ſe ſit vnus actus ſimplicisſimus; & ſubinde ſua iſta eminentiali pluralitate poſſe regulare liberas illas actiones, quanuis ſucceſsiuæ ſint. Quare in beatis admittenda ſunt iudicia, ſi non actu, ſaltem eminenter plura. De quo latiùs agendum eſt 2. tomo lib. 7.

Medina.

16. Ad argum. Medinæ. Nec contra hanc concluſionem aliquid efficiunt argumenta Medinæ in d. q. 11. ar. 4 concl. 5. & Cumelij loco citato. Nam licet videns Deum viſione beatifica, & matutina videat in Deo, perſonisque eandem eſſe bonitatem, & pulchritudinem (vt tangitur in 11 argumēto pro ſecunda ſententia ſuprà §. 1.) id non impedit, quominus ipſa viſio, vt eſt notitia practica eminenter contineat illa plura practica iudicia, quibus eſſentiā à perſonis, & perſonas inter ſe poſſit intelligendo diuidere, & concipere, vt plura, quæ in Deo ſunt vnum: id enim in ſuperioribus latiſsimè oſtendimus. Quòd verò viſio illa ſit apprehenſiua, & iudicatiua ſimul, nihil nobis officit: quoniam licet, vt eſt ſpeculatiua, non poſſit non terminari in eſſentiam ſimul, & perſonas, non ſolùm, vt apprehēſiua eſt,

ſed etiam, vt eſt iudicatiua; tamen vt eſt practica, & regulatiua actionum, quæ à beato intra Deum liberè exercentur, poteſt eminenter eſſe plura iudicia regulatiua. Denique tertia ratio parum vrget; quia nō agimus de fruitione beatifica: hæc enim immediatè oritur ex viſione, quatenus eſſentialiter eſt beatifica; & ſubinde quatenus eſt notitia ſpeculatiua, quā ſupponimus non poſſe non terminari ad eſsētiam, vt eſt in tribus. Et hæc de iſta concluſione.

17. 4. concluſio. Quarta concluſio: Apud eos, qui in beatis notitiam apprehenſiuam realiter diſtinguunt à iudicatiua; res eſt explicatu difficilior. Sed negatiua ſententia mihi eſt probabilior. Nam licet ſuppoſita hac reali diſtinctione concedendum ſit poſſe Deum impedire, ne beatus iudicet de ijs, quæ in Deo apprehēdit; quia poteſt non concurrere cum intellectu beati ad tale iudicium; non tamen videtur probabile, quòd poſsit cōcurrere ad iudicium vnius, & non alterius. Et in hoc videtur mihi veriſsima opinio Medinæ in d. q. 11. ar. 4. concl. 5. quam etiam probat Cumelius 1. p. q. 12. art. 7. concl. 4. dum vterque ſentit impoſsibile eſſe beatum iudicium ferre de eſſentia ſine perſonis, & de vna perſona ſine alijs: quanuis illi in his præciſè terminis non loquantur.

Medina. *Cumelius.*

18. Reijcitur Sotus. Ex his patet nullum relictum eſſe locum opinioni Soti, dum putat impoſsibilem eſſe notitiam apprehenſiuam eſſentiæ ſine omnibus perſonis; poſsibilē tamen eſſe notitiam iudicatiuam: nec enim datur caſus, in quo hæc opinio verificetur. Infertur etiam opinionē Medinæ non eſſe vniuerſaliter verā in terminis, in quibus ab eo proponitur in d. concl. 5. Et hæc de iſto art.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm perſona, relatio vè perſonalis diuina potentia poſsit videri non viſa eſſentia?

1. IN ſuperioribus contulimus eſſentiā cum perſonis, & perſonas inter ſe: ſupereſt conferamus tum perſonas ipſas, tum relationes perſonales cum eſſentia. Inquirendum eſt igitur; an diuina potentia fieri queat; vt aut perſona, aut relatio aliqua perſonalis poſsit videri non viſa eſſentia?

Quod attinet ad viſionem perſonæ; quæſtio nullam habet difficultatem: vnde omnes in hoc conueniunt, vt ſimpliciter ſit impoſsibile, etiam diuina potentia perſonam aliquam intuitiuè videri non viſa eſſentia. Quin potius nec fieri poteſt, vt abſtractiuè concipiatur perſona non concepta eſſentia, ſaltem implicitè. Fundamentum eſt; quia diuina perſona eſſentialiter conſtat ex eſſētia, & proprietate: iam verò nihil ſine propria eſſentia concipi poteſt, etiam abſtractiua cognitione; à fortiori ergo nihil poterit videri intuitiuè ſine eo, quòd eſt de eſſentia; & quia hoc eſt notiſsimum, ideò nulla de hoc à Theologis excitatur quæſtio: illius tamen reſolutionem vno verbo tetigit Baſſolius in 1. d. 1. q. 1. ar. 3. fol. 39. col. 4. in princ. 2. Perſona ſine eſſentia videri non poteſt.

Baſſolius.

De relatione perſonali eſt dubitatio. Nam licet nulla eſſe poſsit apud eos, qui putant relationes diuinas includere eſſentiam in ſuo quidditatiuo conceptu; quia nihil, ſine ſua quidditate poteſt concipi: locus tamen dubitandi relinquitur in ea veriſsima ſententia, quæ oppoſitum docet: ſi enim fieri poteſt, vt eſſentia diuina videatur ſine relationibus, vt eſſe probabilius diximus ſuprà art. 4. cur fieri non poterit, vt relatio in ſe ipſa videatur non viſā eſſentia? Etenim ſi diſtinctio eſſentiæ à relatione ſatis eſt ad illud prius; cur non ſatis etiam erit ad hoc poſterius? 3. In relatione eſſe poteſt dubium.

Baſſolius loco citato ſolùm aſſerit relationem ſine eſſentia videri non poſſe actu formaliter beatifico. Ideo quia relatio nullam dicit perfectionem; non poteſt igitur eſſe obiectum beatificum, vt beare poſsit. Vtrum verò videri poſſit non viſa eſſentia? non reſoluit; tacitè inſinuans partem affirmantē fortè eſſe verā. Quid enim implicat? etenim proprietas relatiua, vt diſtinguitur ab eſſētia eſt verum ens, & vera res relatiua. Erit igitur in ſe ipſa, & per ſe ipſam ens quoddam intelligibile. Cur igitur in ſe ipſa videri non poterit? Cur Deus non poterit illius entitatem præſentare intellectui præciſè ſub ratione relatiua? Hanc igitur opinionem puto ſatis eſſe probabilem, & dignam, quæ defendatur ab ijs, qui putant eſſentiam videri poſſe ſine perſonis, de qua egimus ſuprà art. 3. §. 3. Sed ſicut ibi non reiecimus oppoſitam 4. Baſſolius.

ſicam ſententiam; ita nec modo in propria iſta quæſtione oppoſitam reijciemus. Quin potius dicimus non eſſe improbabile relationē in ſua entitate videri poſſe non viſa perſona; ſicut non eſt impoſsibile, videri humanitatem Petri non viſo Petro: Dæmones enim humanitatem Chriſti videbant non viſa Chriſti perſonalitate.

5. *Obiectio.* Siquis obijciat; vnum attributum videri non poſſe non viſa eſſentia, vt diximus ſupra q.11. art.4. §.3. concl. vltima n.24. reſpondebimus diuerſam rationē cerni inter attributa, & eſſentiam, atq; inter eſſentiam, & relationes. Vide, quę ibi diximus.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm viſio eſſentiæ ſine perſonis; aut vnius perſonæ ſine alijs foret beatifica?

§. I.

Refertur opinio affirmans.

1. VLTIMO loco explicandum eſt; an viſio eſsētiæ ſine perſonis, aut vnius perſonæ ſine alijs (ſi daretur) foret formaliter beatifica? Partem affirmātem probarunt cōmuniter omnes Scotiſtæ; *Baſſolius.* Baſſolius in 1.d.1.q.1.ar.3. fol.39. col.3. §. *Sed non video*, & col. 4. in principio; *Mairon.* idem reſoluit Maironius ibi q.4. in 4. difficultate ad finem, §. *Sed dubiū eſt.* *Rada.* Conſentit Rada 1. tom. controuerſ. 6. concl.4. & 5. Vide eum ibi poſt 8. concluſionem ad primum, pag.93. col.2. in fine. *Ouandus.* Idem reſoluit Ouandus in 1. d. 1. propoſitione 10. in fine. *Bargius.* Probant Bargius ibi q.2. Scoti fol.53. col.4. & fol.54. col.1. *Flauius.* Flauius ibi q.2. *Sarnanus.* Cardinalis Sarnanus in ſuis conciliationibus controuerſia 8. & in ſuo directorio theologico pagina 137. cum cæteris Scotiſtis. *Scotus.* Satis eſt de mente Scoti in 1.d.1.q.2. art.2. litera F. §. *ad illud de quietatione*, & §. *per hoc ad vltimum*, quatenus docet illam viſionem futuram fore quietatiuam voluntatis, & ſubinde beatificam. Eandem ſatis exprimit, dum ait Patrem diuinum in primo inſtanti originis, in quo videt eſſentiam, antequam generet Filium, eſſe perfectè beatum. A fortiori igitur idem aſſeret, ſi beatus eſſentiam videret ſine perſonis.
2. Cum Scotiſtis cōſentit Palatius in 1.d.1. diſp.3. in fine ad 4. argumentum, *Palatius.* & poſt eum Molina 1.p.q.12.ar.8. diſp.4. concl.2. *Molina.* Satis conſentit Suarius lib.2. de attributis negatiuis c. 23.n.1: *Suarius.* nam quamuis contra Scotum exiſtimet fieri nulla ratione poſſe, vt eſſētia videatur ſine perſonis abſtrahendo à viſione beatifica, vel non beatifica; tamen ſi illa videatur, putat beatificè videri: tum quia relatio non eſt de eſſentiali ratione obiecti beatifici: tum etiā, quia ſola eſſentia viſa perfectè ſatiaret appetitum; ſiquidem eſſentia, ſiue hic Deus eſſentialiter ſubſiſtens eſt ſummū bonum ſimpliciter infinitum. Quæ ſi diligentiùs expendantur, ſuadent Suariū cum Molina conſentire; in qua etiam ſententia fuit in comm. ad 1.2.q.2. diſp.5. quæſtiunc. 3. circa ſecundum punctū ad vltimum argumentum Caietani. Eādem ſententiam tanquam certiſsimam probat Medina 1.2. q.11. art.4. poſt 3. *Medina.* concluſionem ad 1. argumentum, his verbis: Itaque cōncedo id, quod veriſſimum eſt, ſi eſſentia videretur ſine perſonis, aut vna abſque alia, profectò beatet hominem: quis negat? cum ſit ſumma, & infinita bonitas.

3: *Primum fundamentum.* Huius opinionis primum fundamentum eſt; quod ſola diuina eſſentia per ſe pertinet ad obiectum primarium beatitudinis, relationes verò, & perſonæ pertinent ad obiectū ſecundarium. Ergo qui videret ſolam eſſentiam, Deūq; vt vnum, non videndo eum, vt Trinum, verè, & formaliter eſſet beatus. Conſequentia inde patet; quia viſio in ratione beatificę per ſe primò pendet ab obiecto primario beatitudinis; ab obiecto autem ſecundario pendet veluti per accidens. Ergo viſio illa non proinde deſinet eſſe formaliter beatifica, quod nō terminatur ad perſonas, & relationes, dummodò terminetur ad eſſentiam. Nā viſio eſſentiæ ob eam rationem non deſineret eſſe beatifica, ſi ad creaturas nō terminaretur, quia creaturæ per ſe non pertinent ad obiectum primarium beatitudinis, ſed ad ſecundarium.

4. *Scotus.* Antecedens porrò apud Scotiſtas eſt receptiſsimum. Illud admittit Scotus in 1.d.1.q.2.ar.2. litera D. §. *Modus ponendi eſt iſte* *Lichetus.* vbi Lichetus fol.33. col.4. §. *Deinde declarat Doctor*, *Bargius.* Bargius ibi fol. 53. col.4. litera K. & L. *Maronius.* Maironius in 1.d.1.

Baſſolius. q. 4. §. *Secundò videndum eſt*. Baſſolius ibi
Herrera. q.1.ar.3.fol.39.col.3.§.*Sed non video*, Herrera 1.tom.diſp.10. q.14. notab.2. pag. 333.col.2. & clariùs diſp.15.q.3.notab.
Rada. 2.& 3. pag.496. col.1.& 2. Rada 1.tomo controuerſia 6. concl.3. in 2.argumento, & paſsim in eâdem controuerſia. Nec ab hac ſententia longè diſtat Suarius lib.9. de Trinitate c.5. n.4.dum fatetur perſonas,& relationes nõ ita primario pertinere ad obiectum diuinæ cognitionis, ſicut diuinitatem ipſam.
Bachonius Videtur etiam id admittere Bachonius in 1.d.1.q.2.ar.2. fol.20. col.4. §.*item ſecundarium*. Qui omnes admittunt perſonas diuinas, atque relationes non pertinere ad primarium obiectum viſionis beatificæ, ſed ad ſecundarium. Et quanuis plerique eorum hoc ſine probatione ſumant, tanquam notum; aliqui tamen hoc probant.
1. probatio. Primam probationẽ adducit Rada; quia viſio primò terminatur ad eſſentiam, ad perſonas verò ſecundò.

5. Secunda. Secũda probatio ex eo ſumitur; quia relationes non pertinent ad primam,& quidditatiuam perfectionẽ Dei, ſed ſola eſſentia. Ita Baſſolius vbi ſuprà fol. 39. col.4. §.*Dico etiam*; quaſi velit ea ſolùm pertinere ad obiectum primarium viſionis beatæ, quę pertinent ad primã, & quidditatiuam Dei perfectionem, ad quam nec attributa pertinent, nec relationes, aut perſonæ.

Tertia. Tertia probatio cõmunior eſt; quoniam obiectũ viſionis ideo dicitur primarium; quia non ſolùm viſionem terminat, ſed ipſum eſt ſibi ratio terminãdi eam: ſecundarium verò; quia licet viſionem terminet ſecundùm ſuam entitatem,& propriam exiſtentiam; non tamen eam terminat virtute propria, ſed virtute alterius, quod eſt ratio, cur cognoſcatur. Iam verò ſola eſſentia diuina ſecundùm ſuam propriam rationem,& mouet intellectum ad ſui viſionem,& illam terminat ratione ſui: perſonæ verò non ratione ſui, ſed ratione eſſentiæ: & ideo eſſentia eſt ratio cognoſcendi, & attingendi relationes, & perſonas. Ita docent Lichetus vbi ſuprà fol.34.col.1. in principio, Bargius, Herrera,& Rada, cum quibus conſentit Suarius. His igitur rationibus probatur eſſentiam eſſe obiectum primarium viſionis beatificę, perſonas verò, & relationes eſſe ſecundarium, quod fuit antecedens ſuperioris rationis. Ex quo auctores huius opinionis inferunt eum futurum fore verè beatum, qui videret eſſentiam ſine perſonis.

Secundum fundamentũ & ſatis principale, ac veluti à priori in hoc enititur, quòd in diuina eſſentia, etiam, vt præciſa à perſonis, reperitur perfecta, & cõpleta ratio obiecti beatifici. Quod ex eo probatur; quoniam ratio ſummi boni omnium conſenſu eſt formalis, & completa ratio beandi: hæc enim fuit conſtans doctrina Ariſtotelis, Philoſophorum, atque Theologorum, de qua multa diximus lib.3: etenim ratio ſummi boni eſt formalis, & completa ratio vltimi finis. Sed diuina eſſentia etiam præciſa à perſonis continet totam latitudinem ſummi boni,& ratione ſui formaliter eſt ſummum bonum, vt patet. Ergo, vt ſic, in ea reperitur formalis,& completa ratio beandi. Cur igitur viſa non beabit? 6. Secundum fundamentum.

Hæc ratio confirmatur ex doctrina D.Thomæ in 1.d.1.q.2.ar.2. dum ait, *relationes non eſſe fruibiles, vt relationes ſunt, ſed vt ſunt diuina bonitas*. Ergo ſola diuina eſſentia ſecundùm ſe,& ratione ſui, quanuis præciſa ſit à relationibus, erit bonitas fruibilis: fruitio autem non datur ſine beatitudine. 7. Confirmatio.

Tertium fundamentum à poſteriori ſumitur ab Scoto in 1.d.1.q.2.ar.2.litera C.§.*Quantum ad iſtum articulum*: quoniã Pater prius origine, quàm generet Filium,& producat Spiritum Sanctum, eſt pfectè beatus. Habet igitur in illo priori obiectum perfectè beatificans. At in illo priori eſſentia non eſt communicata tribus, ſed obijcitur intellectui paterno, vel vt abſolutè eſt eſſentia; vel ſaltem, vt eſt in vna perſona. Ergo eſſẽtia, ſiue præciſa à perſonis, ſiue in vna tantùm, eſt obiectum beatificans. Cur igitur non beatificabit intellectũ creatum eam clarè videntem? Prima conſequentia huius diſcurſus ſuppoſito antecedente eſt per ſe nota; ſimiliter, & minor poſterioris diſcurſus. Antecedens verò ex ijs, quę docet Scotus, multis medijs probatur. Et primò; quia pro illo priori Pater eſſentialiter eſt Deus. Ergo eſſentialiter eſt beatus: nam beatitudo 8. 3.fundamẽtum. *Scotus.* 1. ratio.

titudo eſt de intrinſeca ratione Dei, Deinde; quia Pater diuinus nullam perfectionem ſibi intrinſecam habet à perſona producta; & ſubinde ab ea non habebit beatitudinem, quæ eſt perfectio quædam abſoluta. Iam verò non poſſet eam non habere à perſona producta, ſi pro illo priori nõ haberet beatitudinẽ.

9. Tertia. Tertiò; quælibet perſona diuina eſt beata intelligendo eſſentiam, vt eſt in ſe, non verò, vt eſt in alijs perſonis. Ergo Pater diuinus pro illo priori intelliget eſſentiam, vt eſt in ſe ipſo. Igitur illa intellectione erit beatus. Conſequẽtia patet ſimul cum minori. Maior verò deducitur ex Auguſt. 15. de Trinitate, dum ait quanlibet perſonam diuinã intelligere ſibi ipſi: inde enim infertur quanlibet perſonam intelligere diuinã eſſentiam, non vt eſt in alia, ſed vt eſt in ſe: & ſubindè quanlibet perſonam eſſe beatam intelligendo eſſentiam, vt eſt in ſe, non verò vt eſt in alijs. Quæ fuit maior probanda. *Auguſt.*

4. ratio. Quartò denique; quia omnis perfectio eſſentialis eſt aliquo modo prior proprietatibus. Beatitudo autẽ eſt perfectio eſſentialis. Ergo erit prior proprietatibus; & per conſequens erit in Patre pro illo priori, antequam generet Filium. Quare pro illo priori erit beatus. Quod fuit antecedens probandum: quo ſuppoſito neceſſariò infertur eſſentiam ſine relationibus eſſe obiectũ beatificans.

10. 4. fundamẽtum. Quartum fundamentum ſumitur ex eo, quòd relationes non poſſunt per ſe pertinere ad formalem rationem obiecti beatifici: argumentũ autem ita formatur. Relationes per ſe non pertinent ad rationem obiecti beatifici, vt tale eſt. Ergo licet non videantur ab eo, qui eſſentiam videt; non proinde eſſentia deſineret eſſe obiectum ex ſe beatificũ. Conſequentia patet. Antecedens probatur: quoniam ea per ſe pertinent ad formalem rationem obiecti beatifici, quæ per ſe pertinent ad conſtitutionẽ illius in eſſe beatifici. Sed relationes nõ pertinent ad formalem conſtitutionem obiecti beatifici, vt tale eſt. Ergo non pertinent ad rationem formalem eius. Maior eſt nota; minor probatur; quoniam ratio formalis obiecti beatifici, vt beatificum eſt, per ſe eſt poſita in ratione ſummi boni, & vltimi finis. Et cũ hæc ratio nulli conueniat, niſi Deo, vt eſt Deus; ratio formalis obiecti beatifici poſita erit in ratione Dei, quatenus Deus eſt. Relationes autem non conſtituunt Deum in eſſe Dei, & vltimi finis, vt patet. Non igitur per ſe concurrunt ad conſtitutionem obiecti beatifici, vt tale eſt, & per conſequens ſola eſſentia, vt eſſentia, etiam vt præciſa à relationibus verè beabit. Cui reſolutioni fauet D. Thomas relatus in confirmatione ſecundi argumenti.

Hanc rationem nonnulli confirmant; quoniã ſi Deus non eſſet in tribus perſonis, nec conſtitueretur in ratione ſuppoſiti per relationes, eſſet ſufficiẽs obiectum beatitudinis, nec minus bearet nos, quàm modò beat, ergo ad rationẽ obiecti beatifici per ſe non pertinet relatio. 11. Confirm. 1.

Secundò confirmari poteſt: quoniam obiectum beatitudinis noſtro modo intelligendi concurrit ad formalem beatitudinem per modum principij, & ſpeciei intelligibilis. Sed relationes Filij, & Spiritus Sancti non poſſunt ita concurrere ad beatitudinem Patris diuini; aliàs hęc perfectio eſſet in Patre ab alijs perſonis. Ergo relationes abſolutè, & ſimpliciter non pertinent ad obiectum beatificum. 12. Secunda.

Poſtremum fundamẽtum ſumitur ex eo, quòd Pater à nobis prius intelligitur, quàm generet Filium, aut producat Spiritum Sanctum. Iam ſic Pater in illo priori rationis, in quo à nobis concipitur, antequam habeat Filium, non poteſt concipi à nobis, niſi, vt beatus. Ergo non poteſt concipi à nobis, niſi cum obiecto per ſe, & eſſentialiter beatifico. Sed pro illo priori ſolùm concipitur eſſentia, vt in Patre. Ergo eſſentia, etiam vt non communicata, ex ſua intrinſeca ratione vẽdicat ſibi eſſe obiectum perfectè beãs. Ergo ſi à nobis videatur ſine perſonis (quod modo ſupponim⁹, vt poſſibile) vtiq; non poterit nos non beare. 13. Poſtremum fundamentum.

Hæc ſunt huius opinionis vel omnia, vel ſaltem præcipua fundamenta. Quæ tanti fecit Molina, vt aſſeruerit, ſi duo æque clarè intenſè viderent diuinã eſſentiam, æque eam penetrando quoad rationem formalem eſſentiæ, quorum alter eam videret ſine perſonis, alter 14.

verò

verò cum perſonis; vtrunque futurum fore ęque beatum beatitudine eſſentiali: quippè cum vterque æque videret Deum, vt Deum, qui eſt obiectum eſſentialiter beans.

§. 2.

Refertur opinio negans.

15. PArtem tamen negãtem, quòd iſte, qui eſſentiam ſine omnibus perſonis videret, non eſſet beatus, probauerunt plures ex Theologis. Ita Ca-
Caiet. ietanus 2.2.q.2.ar.8. §. *quoad ſecundum* ad
Cumelius. finem, Cumelius 1.p.q.12.ar.7. q.2.concl. 1. & in corollario poſt ſextam concluſionem, §. *Ex his omnibus*, pag.267.col. 2.& clariùs ad 3. & 4. argumentum pag. 268. vbi generaliter affirmat diuinam eſſentiam neminem facere beatum, niſi vt eſt in tribus perſonis, ſatis eſt de mẽ-
Banhes. te Banhes ibi dub.2. in 2. argumento, dũ ait intellectum huius ſic videntis quie-
F. Franciſcus à Chriſto tari non poſſe. Expreſſè ita docet Frater Franciſcus à Chriſto in 1.d.1.q.6. poſt primam concluſionem, §. *Eſt ergo firma*, & clariùs in ſolutione argumentorũ in principio, conſentit Bellomontanus 1.p.diſp.48.c.4.n.18.& 19.& clariùs 1.2. diſp.13.c.2.n.4.6.& 7. Ex antiquioribus idem docuerunt Gerardus noſter in 1.
Gerardus. d.1.q.2.ar.3. pag.93.col.2. §. *quintò contra*
Toletanus, *eandem*, noſter etiam Toletanus ibi q.8. ar.2. poſt tertiam concluſionem, & impugnationem Aureoli, §. *dimiſſis igitur his.*
Argentina Adde etiam noſtrum Argentinam in 1. d.1.q.3.ar.4. maximè ad 5. Scoti. Deniq; hanc ſentẽtiam, vt probabiliorem am-
Salas. plectitur Salas 1.2. tract. 2. diſp.4. pag. 254.col.2. in medio, & pag.252.col.1.in fine; non negat tamen oppoſitam eſſe probabilem.

16. *Primum fũdamentum.* Vnicum huius opinionis fundamentum à Caietano, & à cæteris ſumitur ex verbis 1. Ioãnis 3: *Videbimus eum, ſicuti eſt.* Quę verba intelligũtur de viſione beatifica. Ex illis inferunt de ratione beatificæ viſionis eſſe terminari ad Deum, ſicuti eſt, in hoc ſenſu, vt de ratione intrinſeca beatitudinis ſit terminari ad Deum, ſicuti eſt, non ſolùm in exiſtẽdo, ſed etiam in ſubſiſtendo: ita vt illa particula *ſicuti eſt* per ſe denotet omnẽ modum ſubſtantiæ diuinæ, tam in exiſtendo, quàm in ſubſiſtendo; ita vt de ratione beatitudinis ſit terminari ad Deum, vt in ſe ipſo exiſtit, atque ſubſiſtit. Ex quo inferunt non ſolùm eſſentiam, ſed etiam relationes perſonales per ſe pertinere ad obiectum primarium beatitudinis, à quo formalis beatitudo per ſe ſpecificatur, atque reponitur in formali ratione beatitudinis. Quare obiectum per ſe beatificum erit Deus, non ſolùm, vt eſt vnus, ſed etiã, vt eſt trinus. 17.

Confirm. 1. Hoc fundamentũ à Caietano ita explicatum dupliciter confirmatur. Primò; quia niſi beatitudo, vt formaliter eſt beatitudo, per ſe terminetur ad Deũ, ſicuti eſt in exiſtentia, & ſubſiſtentia, non poteſt perfectè, & completè quietare, ſatiareque appetitum voluntatis: etenim videns Deum, adhuc appeteret videre; quomodò ille Deus vnus ſubſiſteret Trinus in tribus perſonis realiter diſtinctis: hoc enim eſt præcipuum myſterium, atque perfectiſsimum diuinitatis.

Secundò; quia viſio ſolius diuinæ eſſentiæ eſſet abſtractiua ab Hypoſtaſi, & perſona. Igitur non eſſet intuitiua: quia (vt ait Caietanus) hypoſtaſis eſt omnia faciens, cui omnia tribuuntur. 18. *Secunda.*

Tertiò confirmatur à Bellomontano; quia hypoſtaſes diuinę ex natura rei ſunt ipſa diuina eſſentia. *Tertia.*

Quartò poterit id ipſum confirmari; quia relationes perſonales dicunt perfectionem ſimpliciter. Ergo ſunt de intrinſeca ratione obiecti beatifici, vt beatificũ eſt. Etenim de intrinſeca ratione illius eſt, quòd ſit ſummum bonũ, ſummeque perfectum, vt cum Ariſtotele omnes concedunt. Tale autem non erit, niſi in ſua intrinſeca ratione includat omnem perfectionem, quæ ſimpliciter eſt perfectio. *Quarta.*

Quintò; quia ſi Deus eſſet vnius tantùm perſonæ, illa eſſet de intrinſeca ratione obiecti beatifici, ideo; quia illa realiter eſſet idem cum eſſentia: vnde Deus ipſe, diuinaque perſona eſſet obiectum beatificum. Ergo nunc Deus, vt eſt Trinus per ſe erit obiectum beatificum; nam eandem nunc idẽtitatem habet cum diuina eſſentia. 19. *Quinta.*

Sextò; relationes diuinæ per ſe includuntur in ratione obiecti beatifici, quo Deus ipſe obiectiuè eſt beatus. Ergo etiam includentur in ratione obiecti beatifici, quo nos obiectiuè beat. *Sexta.*

Septi-

Septima. Septimò; relationes per ſe includuntur in ratione obiecti viſionis intuitiuæ. Ergo per ſe includuntur in ratione obiecti beatifici: idem enim eſt vtriuſq; obiectum.

20. Vltima. Poſtremò alij ita arguunt; quoniam fieri non poteſt, vt beati, qui nunc vidēt Deum cum perſonis, illa numero viſione eum videant ſine illis: ſed nec Deum videre poſſunt alia viſione: quoniam illa vel eſſet ſpecie diſtincta, vel ſolo numero, ſi eſſet ſpecie diſtincta, non eſſet beatifica; quia omnes viſiones beatificę ſūt eiuſdem ſpeciei, & per conſequens non faceret beatū. Si eſſet alia numero; non poſſet nō terminari ad Deum cum perſonis: quia eodē modo terminari deberet, quo terminatur iſta, quæ modò eſt; alioquin non ſolùm numero diſtingueretur; quia diſtingueretur obiecto, & ſubinde ſpecie. Adde etiam, quia videns diuinam eſſentiam non viſis attributis non eſſet beatus. Ergo nec beatus eſſet, qui videret eſſentiam ſine perſonis; eadem enim videtur vtrobique ratio. Hęc ſunt huius opinionis præcipua fundamenta.

§. 3.

Probabilior eſt pars affirmatiua, & ſoluuntur argumenta negantis.

21. IN hac difficultate potius inclino in ſententiam affirmantem; ita tamen, vt neganti ſuam probabilitatem nō denegem. Quare vtriuſque fundamenta ſunt à nobis diſſoluenda. Nunc pro affirmante pugnabimus.

Fundamentum partis affirmantis. *Caiet.* Fundamentum ex eo ſumo, quoniam ſola diuina eſſentia eſt ratio formalis beandi, vt dicemus in quæſt. de obiecto formali beatitudinis, & fatetur Caietanus 2.2. loco citato in fine cōm. cū pluribus ex aduerſarijs. Sed in Deo vno intrinſecè includitur diuina eſſentia; quia intrinſecè eſt Deus. Ergo Deus, vt vnus etiam ſine perſonis ſemper conſideratur cum completa, & adæquata ratione beandi. Cur igitur, ſi ponatur videri, nō beabit videntem? Etenim in ſe ipſo eſſentialiter includit perfectam beandi rationē. Quare ſi ſemel admittatur (vt Caietanus admittit) ſolam diuinam eſſentiam eſſe formalem rationem beandi; profectò non video, cur hic Deus viſus ſine perſonis non beabit videntē ſe.

At occurrit Caietanus cūm nonnullis alijs ad obiectū beatificum non ſolū exigi rationem formalē beandi, ſed etiā requiri ipſum beans, vt quod: ſiquidem quo, & quod non ſunt duo obiecta, quorum vnum ſit primum, & alterum ſecūdarium; ſed ex vtroque quaſi integratur vnum obiectum. Sed ſanè non video, quomodò hæc ſolutio elidat vim argumēti: nec enim dicimus ſolam eſſentiā, vt eſt Deitas, & forma ſignificata in abſtracto, beare vt quod; ſed dicimus Deū vnum conſideratum prçciſè, vt ſubſiſtēs ſubſiſtentia eſſentiali, & communicabili, eſſe obiectum beans, vt quod; formaliter tamen ratione diuinæ eſſentiæ; ita vt ſubſiſtētia eſſentialis ibi concurrat, non vt ratio beādi, ſed vt conditio beātis. Quare ſolutio Caietani in hoc claudicat, quòd ſupponit aut nos agere de ſola diuina eſſentia in abſtracto; aut beans, vt quod, ſolùm conſtitui per ſubſiſtentiam perſonalem; cum tamen etiā conſtituatur per ſubſiſtētiam eſſentialem, cum per eam conſtituatur in eſſe Dei in concreto. Vnde Deus Trinus cōſtitutus in eſſe beātis per proprietates perſonales per eas formaliter nō beat, ſed per ſolam bonitatem eſſentiæ; quia ſola eſſentia (teſte etiam Caietano) eſt formalis ratio beandi. 22. Solutio ex Caietano. Reijcitur.

Quare cum hęc beandi ratio maneat in Deo vno; cur Deus vnus nō erit beās, vt quod? Dixi ſuprà eſſentiam ſignificatam in abſtracto, quia non eſt vſq; quaque certum, an vt ſic non beet, vt quod: nam cum, vt ſic, ſit ens, & ſubinde verū, atque intelligibile, vt quod; fortè ita viſa poterit beare. Nam, quod Ariſtoteles ait actiones eſſe ſuppoſitorū, & ſubſiſtentium, non habet verum in motione obiectiua intellectus, de quo ſtatim. At modò nihil de hoc curamus; quia ad noſtrum inſtitutū ſatis eſt, quòd Deus ſubſiſtens ſubſiſtentia eſſentiali viſus ſine perſonis poſsit eſſe obiectum beatificum, vt quod, cum ſit quoddam ſubſiſtens. 23.

Hoc ſuppoſito fundamento facilè ſoluentur, quæ pro negante ſententia §. 2. in contrarium obiecimus. Ad primum argumentū facilè reſponderet, qui exiſtimat verba illa 1. Ioan. 3. non intelligi de viſione beatifica patriæ, ſed de viſione Chriſti hominis in die iudicij: quæ 24. Ad argūm. partis negātis.

fuit explicatio gloſſæ ordinariæ. Sed iã hæc explicatio nobis non placuit lib. 4. q. 10. art. 3. nu. 7. vbi oſtendimus locum intelligendum eſſe de viſione Dei in patria, quæ eſt communis Patrum explicatio. Quare ſecũdo loco reſpondemus Ioannem explicare id, quod de facto fit in patria. At inde non benè infertur videre Deum, vt in tribus perſonis ſubſiſtit, eſſe de intrinſeca ratione beatitudinis; ſicut etiam inde non benè infertur de intrinſeca ratione viſionis intuitiuæ eſſe terminari ad Deum in ſua Trina ſubſiſtentia, vt latè oſtendimus ſuprà ar. 3. §. 5. ad primum; & §. 7. ad argumentum Caietani. Nec obſtant, quæ in huius fundamenti confirmationem adducuntur.

25. Ad 1. confirmationem. Ad primam probationem negandum eſt id, quod ſumitur; quia appetitus videntis Deum ſine perſonis verè maneret quietus, & perfectè ſatiatus, vt benè aduertit Molina loco citato in fine diſputationis, & Suarius in commentarijs ad primam 2. vbi ſuprà, §. *ad vltimum de appetitu*. Quod etiam docuit Scotus loco citato litera F. & cum eo Baſſolius vbi ſuprà art. 3. ad ſecundum argumentum de fruitione fol. 40. col. 4. ad finem, Rada in d. controuerſia 6. pag. 94. col. 1. §. *Secundò dico* cum cæteris Scotiſtis. Et merito: quoniam videndo ſummum & perfectum bonum non poſſet in illo nõ delectari, & ſubindè non poſſet non quieſcere eo modo, quo minus beatus ſua ipſa viſione & beatitudine pfectè quieſcit, & ſatiatur. Quanuis autem iſte nõ videret Trinam ſubſiſtentiam perſonalem, quantumuis ſciret eſſentiam eſſe diuerſis proprietatibus perſonabilẽ, imò etiam de facto perſonatam; ex eo, quia haberet appetitum rectificatum, & per omnia diuinæ voluntati conformẽ, abſolutè non appeteret illius myſterij viſionem; & ideo carentia illius non inquietaretur. Itaque de hoc vidente idẽ dicendum eſſet, quod de minus beato dicunt omnes Theologi.

Scotus. Baſſolius. Rada.

26. Ad 2. Secunda probatio inutilẽ habet conſequẽtiam; quia viſio illa, licet non terminaretur ad hypoſtaſim intuitiuè; terminaretur tamen ad eſſentiam: etenim hanc viſionem ſupponimus, vel vt poſſibilem, vt verius exiſtimamus, vel admiſſam per impoſsibile. Nec probatio Caietani aliquid efficit; quoniam licet hypoſtaſis omnia faciat, quæ à Deo fiũt actione reali ad extra, & reali productione ad intra; quia actiones huius generis ſunt ſuppoſitorum; tamen non neceſſariò omnia facit, quæ pertinent ad motionem obiectiuam intellectus: etenim non ſolùm ſuppoſita ſunt intellectꝰ obiecta, ſed alia, quæ ſuppoſita nõ ſunt: ſicut enim cognitio intellectiua poteſt verſari circa vniuerſalia tanquam circa obiecta intelligibilia, vt omnes agnoſcunt: ita etiam vniuerſalia poſſunt obiectiuè proponi intellectui, illumque obiectiuè mouere. A fortiori igitur Deꝰ, vt eſt ſingulare quoddam per ſe ſubſiſtens ſubſiſtentia eſſentiali, poterit obijci intellectui beato, illumque obiectiuè mouere, & perficere, vt eliciat viſionem ad ipſum terminatam. Itaque cum axioma illud Ariſtotelicum *actiones ſunt ſuppoſitorum, & ſingularium* non habeat locum in motionibus obiectiuis, quas veluti quaſdam actiones cõcipimus, probatio Caietani ſumpta ex ratione hypoſtaſis nihil habet efficaciæ, vt concludat Deum ſine perſonis non poſſe intuitiuè videri.

Tertia probatio ex Bellomõtano nõ ſatis eſt firma: quia ex identitate reali relationis cum eſſentia non ſumitur efficax argumentum, vt probetur eſſentiam videri non poſſe ſine perſonis, vt latè oſtẽdimus ſuprà ar. 3. §. 6. vbi vide. 27. Ad 3.

Quarta probatio petit celebrem difficultatem; an relatio in diuinis dicat perfectionem ſimpliciter? & facilè ſoluetur ab ijs, qui illã, vt ab eſſentia diſtinguitur, ſimpliciter negant omnem perfectionẽ, quæ ſentẽtia, ſicut inter Theologos etiam antiquiores, eſt maximè communis, ita etiam eſt ſatis probabilis; ſi ſermo ſit de perfectione, non quidem tranſcendentali (qua omne ens eſt perfectum) ſed de perfectione formali, quę cuique enti melior eſt ipſa, quàm non ipſa. Et vt videas ſententiam iſtam eſſe ſatis communem, referam auctores illius. Ita Scotus in 3. d. 1. q. 1. ar. 2. litera C. §. *iſtud argumentum*, & q. 4. litera A. §. *Sed iſta ratio*; ex profeſſo id docet quodlib. 5. art. 1. litera C. §. *Viſo de infinito*, & melius art. 2. in prima ratione per totã. Cum Scoto conſentiunt omnes ſui, ſatis nũc ſint Herrera 1. tom. diſp. 8. q. 10. concl. 28. Ad 4.

Scotus. Herrera.

Rada. concluſ. 2. pagin. 187. col. 1. & inferiùs concl. 3. pag. 188. & Rada 1. tom. controuerſia 27. in 3. ratione ſecundæ concluſionis pag. 381. col. 2. & inferiùs concl. 3. pag. 382. col. 2. in fine. Hanc ſententiam fuiſſe D. Thomæ plerique aſſerunt; imò putant eſſe communem inter Thomiſtas; ſed quidquid de hoc ſit ex Thomiſtis eam probauit *Capreolus.* Capreolus in 1. d. 7. q. 1. ad 3. contra primam, & poſt eum *Caietanus.* Caietanus 1. p. q. 28. ar. 2. ad 3. & ſatis eã inſinuat de ente, & eſſentia cap. 2. com. 1. & 2. Ex alijs eam probarunt *Richard.* Richardus in 1. d 24. art. 1. quæſt. 3. ad primum; *Durandus.* Durandus in 3. d. 1. q. 3. n. 13; Varro citatus à Scoto lib. 3. q. 1. *Argentina* Argentina in 1. d. 4. quæſt. 1. art. 1. ad 11. ſatis *Heruæus.* Heruæus quodlib. 3. art. 1; dum generaliter docet nullam relationem dicere perfectionẽ, *Gregor.* Gregor. in 1. d. 29. q. 1. ar. 1; *Marſilius.* Marſilius in 1. q. 23. art. 3. Præceptor *F. Franciſc. à Chriſto* Frater Franciſcus à Chriſto in 1. d. 20. q. vnica ad 2. latè *Molina.* Molina 1. p. q. 42. art. 6. diſp. 2. concl. 2. & tandem *Fonſeca.* Fonſeca in 4. Metaphy. cap. 2. q. 7. ſect. 7. pag. 651. Ex quibus patet hanc ſententiam inter Theologos eſſe maximè communem. Qua ſuppoſita quarta probatio ſumit antecedens falſum, & negandum, quo negato ceſſat argumentum.

29. *Relatio diuina dicit perfectionem eſſentiæ.* Sed nec vim habet quarta iſta probatio apud eos, qui in relationibus diuinis agnoſcunt perfectionem, non quidem diſtinctam à perfectione eſſentiæ, ſed eandem cum illa. Quæ etiam fuit ſententia grauiſsimorum Theologorũ. Ita enim exiſtimauit *Maior.* Maior in 1. d. 33. q. vnica ad 2. argumentum, vbi ſuam concluſionem ex eo probat; quia relationes ſunt ipſa diuinitas, quæ probatio ſatis indicat eum loqui de relatione, non vt diſtinguitur ab eſſentia, ſed prout eſt eadem res cum illa. Eundem ſenſum ſatis explicauit *Heruæus.* Heruæus quodlibet. 1. quæſt. 4. artic. 2. §. *modo reſtat*, fol. 10. col. 1. & 2. vbi ideo diuinis relationibus concedit perfectionem ſimpliciter, quia realiter ſunt vnum cum eſſentia, quod etiam inſinuat in primo d. 2. q. 4. ad finem, §. *Etſi arguas*, ſatis id expreſsit *Torres.* Torres, dum ex eo probat relationem diuinam dicere perfectionem, quia eſt Deus. Et ſtatim addit hæc verba: *Eadem omnino perfectio, quæ eſt in paternitate, eſt in filiatione, ſicut eadem eſſentia. nam perfectio relationum eſt eſſentia duntaxat.* Ita etiam rem explicauit *Fonſeca.* Fonſeca, dum relationibus tribuit perfectionem ſimpliciter lib. 4. Metaphyſicæ cap. 2. quæſt. 7. ſection. 7. poſt principium pag. 652; ita enim ait: *Dicunt enim perfectionem diuinæ eſſentiæ; ac proinde perfectionem diuinæ ſapientiæ, potentiæ, & cæterorum attributorum, quæ in diuina natura continentur.* Deniquè in eodem ſenſu perfectionem in diuinis relationibus admiſit *Molina.* Molina 1. parte q. 42. artic. 6. diſput. 2. concl. 1. pagina 545. Nec in hoc ſenſu eſt vlla controuerſia inter Scotum, & alios, quidquid Fonſeca loco citato contrarium inſinuet; etenim *Scotus.* Scotus quodlib. 5. artic. 1. litera C. §. *Viſo de infinito*, expreſſè docet nullum eſſe dubium, quin relatio in diuinis per identitatem dicat & infinitatem, & perfectionem. Suppoſita autem hac ſententia argumentum non oppugnat noſtram ſententiam, ſed confirmat potius. Nam ſi relationes diuinæ nullam habẽt perfectionem ſibi propriam, ſed eam ſolam, quæ eſt eſſentiæ; vtique ratione ſui non pertinent ad obiectum beatificum, ſed ſolùm ratione identitatis cum eſſentia. Quod ſatis explicauit *D. Thom.* D. Thomas in 1. d. 1. q. 2. ar. 2. ad 2. dum ait, *paternitatem non dicere rationem fruibilis, niſi quatenus eſt idem re cum ſumma bonitate eſſentiæ.* Et in corpore expreſſè ait, *fruitionem reſpicere vnamquamque perſonam, in quantum eſt idem ſummum bonum cum eſſentia.* Quòd ſi relationes, & perſonæ ratione ſui per ſe non pertinent ad obiectum fruibile, atque beatificum, ſed ſolùm id habent ex eſſentia; profectò ipſa eſſentia ſine relationibus per ſe erit obiectum beatificum.

30. *Relatio dicit perfectionem aliã ab eſſentia.* Quin potius quarta probatio nõ habebit vim apud eos Theologos, qui relationibus diuinis, vt ab eſſentia diſtinguuntur, concedunt perfectionẽ diſtinctã à perfectione eſſentiæ; quę fuit opinio plurimorum Theologorum. Ita exiſtimarunt *Aureolus.* Aureolus in 1. d. 19. q. 2. & *Ochamus.* Ochamus ibi q. 1. litera O. & *Gabr.* Gabriel q. 1. ar. 1. notab. 4. & in 1. d. 7. q. 3. art. 3. litera D. *Clitouæus.* Clitouæus in Annotationibus ad Damaſcenum libr. 1. de fide cap. 11. Ex Recentioribus *Suarius.* Suarius lib. 3. de Trinitate cap. 9. numer. 14. & 15. & cap. 10. num. 3. & 4. & in Metaphyſica diſput. 10. ſect. 3. n. 11. *Bellom.* Bellomõtanus 1. p. diſp. 122.

cap. 6. numer. 17. quam etiam poſuit diſput.23 .num. 21. & Valentia 1. tomo diſp.2.q.2.punct.1.pag.743. Pro eàdem videtur facere Caietanus 3. parte quæſtione 3. artic.1.dum concedit relationes diuinas, vt ſunt formæ ſubſiſtentes dicere perfectionem infinitam. Pro eàdem ſententia citari ſolent Maior, Heruæus, Torres, & Fonſeca. Sed ex dictis patet eos potius probaſſe partem negantem; quia non agunt de relationibus, vt ab eſſentia diſtinguuntur, ſed, vt idem ſunt cum illis. Vnde in relationibus non aliam agnoſcũt perfectionem, niſi ſolius eſſentiæ. Sed quidquid ſit de his Doctoribus, ſententia iſta ſatis eſt recepta inter nouiores: & puto eam eſſe ſatis probabilem.

Valentia. *Caietanus.*

31. Addo tamen ſuppoſita hac ſententia bene explicata quartam iſtam probationem contra nos nullam habere efficaciam. Nam ſi auctores huius ſententiæ diligentiùs expendantur; ſaltem illi, qui rectiùs loquuntur, eam perfectionem admittunt in diuinis relationibus, quæ ad rationem obiecti beatifici non pertinet; quod ſatis eſt, vt dicamus diuinam eſſentiam viſam ſine relationibus habere in ſe ipſa ſufficiẽtem rationem beandi. Hoc manifeſtum eſt apud ſententiam eorum, qui duplicem diſtinguunt perfectionem ſimpliciter; vnam; quam vocant ſimpliciter ſimplicem; alteram; quę talis non eſt; hanc autem poſteriorem relationibus diuinis concedunt; nam, quæ eſt generis prioris ſoli conuenit eſſentiæ. Hanc fuiſſe Theologorum ſententiam teſtatur Suarius eãdem probans lib.3.de Trinitate cap.10. n.4.& in Metaph. diſp.30.ſect.1.n.8.& 9. & iam inter Nouiores increbuit: nec ſane ſine fundamento; quia inter perfectionem ſimpliciter ſimplicem, & eam, quæ licet ſit perfectio ſimpliciter, admittit ſecum imperfectionem (qualis eſt perfectio, quæ reperitur in rebus creatis) debet dari media quædam perfectio ſimpliciter; quæ nec eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, nec ſecum admittit vllam imperfectionem. Cuius generis perfectio ſolùm reperitur in relationibus diuinis, vt ſtatim deducemus ex Ochamo, & Gabriele.

Perfectio duplex.

Suarius.

32. Admiſſa igitur hac ſententia, facilè eſt oſtendere relationes diuinas per ſe non includi in ratione obiecti beatifici. Nam perfectio, quæ per ſe pertinet ad obiectum beatificum, eſt illa, quam definit D. Anſelmus in ſuo Monologio; quæ eſt eius naturæ, vt *in quolibet ente melior ſit ipſa, quàm non ipſa*. Quòd ſi talis eſt; vtique non poteſt formaliter non reperiri in ente ſummè perfecto, quale eſt obiectum beatificum: nec enim aliquod ens poteſt eſſe ſimpliciter ſummè perfectum, niſi in ſe formaliter habeat omnem hanc perfectionem. Quin potiùs non poteſt non eſſe ſimpliciter ſũmè perfectum illud ens, quod in ſe formaliter habuerit omnem huius generis perfectionem; quanuis formaliter in ſe non habeat alias perfectiones, quę tales non fuerint: nam ſatis eſt, quòd eas in ſe ipſo eminẽter contineat. Quare cum perfectio relationum diuinarũ non ſit illius generis, & naturæ (vt habet hæc opinio) concedendum eſt illarum perfectionem non eſſe neceſſariã, vt aliquod ens dicatur ſimpliciter ſummè perfectum; quod expreſſè concedit Suarius locis citatis. Vnde benè infertur perfectionem relationum diuinarum non eſſe per ſe neceſſariam ad rationem obiecti beatifici, quod à nobis erat probandum.

Cum præcedente Suarij, & recentiorum ſententia coincidit opinio Ochami, & Gabrielis: hi enim duplicem diſtinguunt perfectionem. Vna dicit ens abſolutum; altera dicit ens abſtrahendo ab abſoluto, & relatiuo. Priori modo (inquiunt) relationes in diuinis non dicunt perfectionem; quia non ſunt entia abſoluta: eam tamen dicunt poſteriori modo. Ita habes apud Ochamum in 1.d. 19.q.1. litera O; & Gabrielem ibi artic. 1. notab. 4. Et ne hæc diſtinctio perfectionis videatur omnino friuola, illud aduerto; ſi mens Ochami, & Gabrielis intimiùs introſpiciatur, perfectionem abſolutam ideo appellant perfectionẽ, quia poſitiuè eſt perfectio ſimpliciter: perfectionẽ verò, quę abſtrahit ab abſoluta, & relata, in eo ſenſu appellãt perfectionẽ, quia in ſe non admittit vllam imperfectionẽ ex eo, quia eſt entitas ſumma, & increata. Vnde quãuis non neceſſariò ſit perfecta poſitiuè, & ſimpliciter; eſt tamẽ perfecta in ſenſu negatiuo; quatenus ſcilicèt nullam ſecum imperfectio- 33.

Ocham. *Gabriel.*

fectionem includit; & in hoc hæc perfectio diſtinguitur à perfectione, quæ eſt in rebus creatis; hæc enim ſecum admiſtam habet imperfectionem. Hanc eſſe Ochami, & Gabrielis mentẽ, & ſenſum ſatis euidenter colliges ex probatione: ideo enim volunt perfectionem poſteriori modo ſumptam dici perfectionẽ, quia illi repugnat omnis imperfectio: quaſi cenſeant perfectionem priori modo non ex ea ſolùm ratione dici perfectionem, quia res illa talis eſt naturę, vt illi repugnet omnis imperfectio; ſed quia pręter hoc id etiam habet, quòd in ſe ipſa poſitiuè eſt perfectio.

34. *Gabr.* Quem ſenſum euidentiſsimè expreſſit idem Gabriel in 1.d.7.q.3.ar.3.litera D. vbi docet perfectionem vno modo accipi pro perfectione, quæ eſt ſimpliciter ſumma, & infinita, atque impoſsibilis omni imperfectioni. Altero modo accipi pro perfectione, quæ competit cuilibet ſimpliciter perfecto. Relationes autem nõ dicere perfectionem hoc poſteriori modo, ſed ſolùm priori. Et ſi aduertis, clarè intelliges Gabrielẽ ſub hoc ſecundo membro comprehendere perfectionẽ, quam in d. diſtinctione 19. appellauit abſolutam. Et ſatis declarat perfectionem, quam vtroq; in loco cõcedit diuinę relationi, eſſe perfectionẽ, ſine qua aliquid poteſt dici ſimpliciter perfectum; & ſubindè dicere perfectionem, quæ ad rationem obiecti beatifici non pertinet. Itaq; Ochami, & Gabrielis perfectionis diſtinctio ſatis coincidit cum diſtinctione communi, qua perfectio, vel eſt ſimpliciter ſimplex, vel nõ eſt ſimpliciter ſimplex. Et quia hæc diſtinctio, vt magis artificioſa, iam eſt cõmuniter recepta inter nouiores; illa potius vtendum eſt: quoniam termini Nominalium non ſatis ſunt philoſophici.

35. Nihil hoc loco agimus de opinione, tum Valentiæ, tum Bellomontani; quia non ſatis accommodatè loquuntur ad mentem D. Anſelmi in Monolog. Contra quos vide, quæ ſcribit Suarius in d. lib.3.de Trinitate; contra Bellomontanum c.9.in 3.opinione num.5. & contra Valentiã c.10. n.5. Et hæc ſatis ſint pro explicatione quartæ probationis.

36. *Ad 5. probationem.* Ad quintam probationem varijs modis reſponderi poteſt. Vno modo negãdo antecedens; quia nulla ſubſiſtentia perſonalis dicit perfectionem ſimpliciter, vt plures volunt teſte Cumelio 1. p.q.30. ar.1. q. vnica poſt tertiam concluſionem pag.858.col.2. §. *Secundo modo aliter*, & ſatis eſt de mente Fonſecæ lib. 5.Metaph.c.8.q.5.ſect.8.ad tertium primæ opinionis. *Fonſeca.* Iam verò ad formalẽ rationẽ obiecti beatifici nihil per ſe pertinet, niſi ſit perfectio ſimpliciter. Sed quia communior ſententia docet ſubſiſtentiam eſſe perfectionem ſimpliciter: ideo alij conceſſo antecedente negant conſequentiam. Ratio diſcriminis facilis eſſet, ſi vera foret opinio, quæ docet, ſi vnum tantùm in diuinis eſſet ſuppoſitum, illud à natura non diſtingueretur, ſed eſſet omnino idem cum illa, vt voluit Fonſeca vbi ſuprà ad 2. opinionis ſecundæ. Sed non video, cur tunc ſuppoſitum aliquo modo non foret diſtinctum à natura, de quo ſuprà ar.3.§.8.ad 2. Quare alij ex eo ſumũt rationem diſcriminis; quia idẽtitas realis inter perſonam, & eſſentiam tunc foret conuertibilis, & adæquata; & proinde inferret perſonalitatem illam futuram fore de intrinſeco conceptu eſſentiæ; quo dato pertineret ad rationem formalem obiecti beatifici; ita habes ex Suario lib. 2.de attributis cap.23.n.6. *Suarius.* Sed ego non video, cur identitas realis conuertibilis neceſſariò inferat perſonam illam eſſentialiter ingreſſuram fore conceptum eſſentiæ: etenim identitas conuertibilis, & adæquata reperitur inter eſſentiam, & attributa; & tamen probabile eſt attributa non includi in eſſentiali conceptu eſſentiæ, vt ſuperiùs diximus.

Quare melius reſponderet, qui rationem diſcriminis ex eo ſumeret, quòd perſonalitas illa foret entitas abſoluta; 37. & ſubindè diceret perfectionem ſimpliciter ſimplicem: ſiquidem omne abſolutum in diuinis ex ſe includit hãc perfectionem. Hoc autem admiſſo non poſſet perſona non pertinere ad formalem rationem obiecti beatifici, vt tale eſt, ſiue illa eſſentialiter includeretur in eſſentia, ſiue nõ includeretur, vt de attributis diximus: hæc enim licet fortè non includantur in eſſentiali conceptu eſſẽtiæ (vt plures volunt) tamen per ſe pertinent ad rationem formalem obiecti beatifici, ex ea præciſè ratione, quia dicunt

cunt perfectionem abſolutam, & ſimpliciter ſimplicem, vt ſuprà diximus q. 11. ar. 4. §. 3. n. 21. & 22.

38. Ad 6. probationem. Ad ſextam probationem dicendũ eſt in hac quæſtione ſupponi per poſsibile, vel impoſsibile eſſentiã videri ſine perſonis, & vnam perſonam ſine alijs. Quare antecedens, etiam ſi verum foret, nihil ad noſtrum inſtitutum pertineret. Deinde dicimus non omne, quod per ſe pertinet ad obiectum viſionis intuitiuæ, per ſe etiam pertinere ad obiectum beatificum: etenim ad viſionem per ſe pertinet, quidquid in obiecto viſo, per ſe habet rationẽ obiecti intelligibilis; quam per ſe habent relationes diuinæ, cum ſint quædam entia, etiam vt diſtinguuntur ab eſſentia: cum tamen ratione ſui non habeant propriam perfectionem diſtinctam à perfectione eſſentiæ; vel ſi eam habent, illa non eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, quæ ſola pertinet ad formalem rationem obiecti beatifici. Atque ita ſatisfactum eſt omnibus probationibus, quibus antecedens fundamenti Caietani confirmabatur.

39. Ad 7. Ad ſeptimum argumentũ principale eiuſdem ſententiæ reſpondendũ eſt diuina potentia fieri poſſe, vt eſſentia ſine perſonis videatur vel eadẽ numero viſione, qua cum perſonis videbatur; vel alia diſtincta: vtraq; enim pars ſatis videtur probabilis. Et quidem quod diuina potentia poſsit fieri, vt beatus, qui nunc videt eſſentiam cum perſonis, eadem numero viſione videat eam perſonis non viſis; & præterea videat vnam perſonam nõ viſis alijs, plures affirmãt, & nos modò affirmamus, ſicut etiam affirmauimus ſuprà q. 11. art. 4. §. 4. ad 4. principale n. 30. fieri poſſe diuina potẽtia, vt beatus, qui modò videt eſſentiam cum attributis eadẽ viſione videat eã nullo eorum viſo. Et in noſtris terminis de viſione eſſentiæ ſine perſonis, hanc ſententiam probat Salas 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 3. nu. 29. pag. 253. col 1. ad tertiam obiectionem. Quæ fuit expreſſa ſententia Scoti in 1. d. 1. q. 2. ar. 2. litera D. §. *Modus ponendi* & litera F. §. *Ad illud de quietatione*, & §. *per hoc ad vltimum*. Probant omnes Scotiſtæ vno excepto Baſſolio: ita Lichetus in d. q. 2. fol. 33. col. 4. §. *Deinde declarat*, & Bargius fol. 53. col. 4. litera M. & fol. 54. col. 1. litera A. Mironius ibi q. 4. §. *Secundò videndum*, & Rada in d. controuerſia 6. concl. 3. in 1. ratione pag. 90. col. 2. cũ cæteris Scotiſtis: licet eam opinionem non probẽt Baſſolius vbi ſuprà, & Ochamus in 1. d. 1. q. 5. exiſtimantes id omnino eſſe impoſsibile.

Salas. *Scotus.* *Lichetus.* *Bargius.* *Mairon.* *Rada.* *Baſſolius.* *Ochamus.*

40. Probabile etiam eſt poſſe Deum id efficere viſione alia diſtincta. Quę opinio placuit Baſſolio in 1. d. 1. q. 1. art. 3. fol. 39. col. 3. §. *Sed eſt hic vna difficultas*, & col. 4. §. *tamen dico*, & Bellomontano 1. p. diſp. 48. c. 2. in fine. Et quanuis id pluribus nõ placeat, nec Suario in d. lib. 2. de attributis negatiuis cap. 23. n. 23: ego tamen non video, cur id Deo ſit denegandum. Quãdo verò inquiritur, an illa viſio foret ſpecie, vel numero diſtincta? reſpõdet Baſſolius illam viſionem futuram fore diſtinctam ſpecie; fundamentũ eſt, quia fieri non poteſt, vt ſolo numero diſtinguatur.

Suarius.

41. Viſiones diuersæ ſpecie ſunt poſsibiles. Sed quidquid ſit de hoc fundamento; ego non video, cur Deus nõ poſsit producere plures viſiones beatificas diuerſæ rationis, & ſpeciei: quid enim id implicat? vnde hoc à Deo fieri poſſe præter Baſſolium admiſit Maior in 4. d. 49. q. 11. cum illis, qui putant viſiones beatificas Angelorum, & hominum ſpecie diſtingui. Et in hominibus id eſſe poſsibile docuit Paludanus in 4. d. 49. q. 5. & viſionem, qua Paulus, & Moyſes in tranſitu Deum viderunt, ſpecie diſtingui à viſione permanente, quæ eſt in beatis, docuit Medina 1. 2. q. 5. ar. 4. Scio plures exiſtimaſſe viſiones ſpecie diſtinctas in beatis, nec per diuinam potentiam eſſe dabiles, inter quos eſt Durandus in 4. d. 49. q. 6. & ſatis inſinuat Caietanus 3. p. q. 10. ar. 5. ad 3. D. Thomæ, & eſſe ſententiã certam inter omnes Theologos teſtatur Suarius 1. tom. ad 3. p. diſput. 26. in præfatione. In hoc tamen non eſt audiẽdus; quia plures oppoſitum docuerunt. Vnde idem ipſe rem iterùm aduertens diligentiùs, fatetur rem non eſſe certã, ſed opinionem eſſe longè probabiliorẽ, vt ſcripſit lib. 2. de attributis negatiuis c. 19. n. 20. & c. 23. n. 23. Et in hoc ſenſu in eam deſcendit Salas 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 3. ſect. 9. pag. 229. col. 2. in princip. Quam ego ſententiam, vt probabiliorẽ probo; ita tamen, vt opinio Baſſolij ſit probabilis.

Maior. *Palud.* *Medina.* *Durandus.* *Caiet.* *Suarius.* *Salas.*

42. 2. Solutio Quare ſecunda ſolutio erit probabilior, quæ docet viſionem illam ſolo numero diſtinguendã fore. Quam ſolutionem nos admiſimus ſupra q. 11. ar. 4. §. 4. n. 31. vbi reſpondimus ad argumenta, quibus à Suario, & Baſſolio impugnatur: etenim ſi vna, & eadẽ numero viſio poteſt diuina potentia modo ferri in eſſẽtiam cum perſonis, modo ſine illis, vt ſupra diximus; cur non poterit Deus producere viſionem numero diſtinctã ab ea, quam nunc habet beatus? Sed de his latius diſputare non eſt huius loci.

43. Ad vltimum tandem argumentũ partis negatiuę admiſſo antecedente negãda eſt conſequentia; quia inter attributa, & relationes latum eſt diſcrimen: nã inter omnes cõſtat attributa ex ſua natura dicere perfectionem ſimpliciter ſimplicem; vnde non poſſunt nõ intrinſecè pertinere ad complementum obiecti beatifici, de cuius ratione eſt habere in ſe omnem rationem beandi. At verò relationes vel nullam dicunt perfectionem; vel non dicunt perfectionem ſimpliciter ſimplicem, & per conſequẽs illarum perfectio non eſt neceſſaria ad rationem formalem obiecti beatifici. Et hæc diximus pro defenſione partis affirmantis, quam, vt longè probabiliorem amplectimur.

§. 4.

Pro ſententia negatiua ſoluuntur argumenta affirmatiuæ.

44. Diximus ſupra §. 3. in principio ſẽtentiam negantem ſuam etiam habere probabilitatem: quare ſoluenda ſunt argumenta in contrariũ adducta §. 1.

45. Ad 1. opinionis affirmãtis. Ad primum fundamentũ Patroni huius opinionis negant ſolam eſſentiã pertinere ad obiectum primarium viſionis beatificę, relationes verò referẽdas eſſe ad obiectum ſecũdarium: oppoſitum enim docuit Caietanus cum omnibus, quos §. ſupra ſententia negante citauimus. Etenim cum viſio beatifica, vt eſt formalis beatitudo, ſit intuitiua, per ſe habet terminari ad ſummum bonũ prout à parte rei eſt in ſe ipſo tam in exiſtẽdo quam in ſubſiſtẽdo ſummè perfectũ. Tale autem non eſt, niſi vt eſt vnum, & Trinum; vt ſic enim eſt vnum completũ ac totale obiectum per ſe primò beatificatiuum, conſtitutum ex eſſentia, & relationibus, ſiue perſonis. Hoc eſt vnicũ fundamẽtum opinionis negantis, quod non facile impugnabitur; vnde non ſunt audiendi, qui oppoſitum ſupponunt, tãquam certum, & per ſe notum. Nec probationes, quæ pro illo confirmando adducuntur, aliquid efficiunt.

Prima probatio, quæ adducitur à Rada, petit principium: ſumit enim, tãquã certum id, de quo eſt tota cõtrouerſia. Ad 1. prob.

Secunda probatio ex Baſſolio in idẽ vitium incidit, dũ ſupponit ea ſola pertinere ad primarium obiectum viſionis beatificæ, quæ pertinent ad primam, & quidditatiuam perfectionem Dei; qualia ſunt ſola prædicata, quibus eſſentia per ſe primò conſtituitur in eſſe eſſentiæ; vt eſſe ſubſtãtiam, Spiritum, vitam. Hoc enim in hac ſententia omnino negandum eſt: etenim attributa per ſe nõ pertinent ad primam, & quidditatiuam conſtitutionem diuinę eſſentiæ, vt ſuperius ſæpe diximus, & cum Scotiſtis fatetur ipſe Baſſolius; & tamen attributa per ſe pertinent ad formalem rationem obiecti beatifici, vt diximus q. 11. art. 4. §. 3. n. 21. Nam obiectum beatificũ ideo per ſe, & formaliter eſt beatificum; quia per ſe, & formaliter eſt bonum ſummè perfectũ omni perfectione, quæ eſt perfectio ſimpliciter; maxime ſi fuerit perfectio ſimpliciter ſimplex. Iam verò apud Scotiſtas, licet eſſentia ſub præciſa ratione eſſentiæ ſit ſumme perfecta in genere eſſentiæ perfectione ſcilicet radicali, & primaria, vt illi vocant; non tamen eſt perfecta perfectione ſecundaria, vt volũt, qua, noſtro intelligẽdi modo, eſſentia completè veluti perficitur; ita, vt ipſa attributa per ſe cõpleãt formalẽ rationẽ obiecti beatifici, vt beatificũ eſt. Idẽ igitur dicẽdũ erit in præſẽti quæſtione; quia licet relationes nõ pertineant ad primam, & quidditatiuam perfectionem diuinæ eſſentiæ; ſunt tamen perfectiones quædam ſecundariæ, quibus diuina eſſentia noſtro intelligẽdi modo formaliter veluti completur, de quo ſtatim plura. Quare ſecũda probatio ex Baſſolio ſumpta non euincit primum ſententiæ affirmantis fundamentum. 46. Ad 2. prob.

47. Ad 3. prob. Tertia probatio eiuſdem fundamenti maiorem habet efficaciam; cuius difficulta-

ficultatem pro parte affirmante ſatis confirmauimus ſupra §. 3. in principio. Nec video quomodo illa pro parte negante bene diſſoluatur, ſi cum Caietano ſemel concedatur ſolam diuinam eſſentiam eſſe formalem rationem beandi, & vt quo: hoc enim admiſſo videtur ſatis efficaciter inferri relationes concurrere quidem per ſe ad obiectũ beatificum; ſed vt conditionem tantùm beantis; quatenus ſcilicet ſolùm concurrunt conſtituendo obiectum beatificũ in eſſe obiecti, vt quod. Quare ſicut non bene dixeris principiũ ſuppoſitale ipſi ſuppoſito eſſe formale principium agẽdi; quia non eſt illi virtus, qua formaliter agit, ſed ſolùm conditio determinãs illud in ratione agentis, vt quod: ita nõ bene dixeris relationes eſſe principiũ formale beandi virtutemque, qua perſona beare poteſt; ſed ſolùm eſſe conditionem beantis, vt quod. Hoc autem ſi ſemel admittatur, non video, quomodo relationes per ſe pertineant ad obiectũ beatificum, vt beatificum eſt; quoniam ad illud, vt ſic, ſolùm pertinent, quæ ſunt rationes formales beãdi. De quo latius dicendum erit inferius in quæſtione de obiecto formali beatitudinis.

48. *Relatio cõcurrit ad rationem beandi.* Quare ſi hæc opinio negans probanda eſt, & admittendum relationes per ſe pertinere ad obiectum beatificum, vt beatificum eſt; vtique probãdum quoq; erit relationes etiam concurrere, vt rationem formalem beandi; non quidem radicalem, & primam (hoc enim ſoli cõuenit eſſentiæ) ſed ſecundariã, quæ perfectio licet radicaliter ſit ex eſſentia; formaliter tamẽ in ſe ipſa eſt perfectio ſimpliciter, quæ obiectum beatificum complectè reponitur in eſſe beatifici. Quod dicimus de obiecto viſionis, quatenus eſt beatifica, dicendum etiam eſt de obiecto illius, vt eſt viſibile viſione intuitiua: etenim ipſæ etiam relationes ad obiectum primarium viſionis concurrunt, non vt conditio ſolùm conſtituens obiectum in eſſe quod; ſed vt ratio formalis, ſub qua formaliter videtur. De quo iterum dicemus in quæſt.
Sol. 3. prob. de obiecto formali beatitudinis. Ad 3. igitur probationem in forma dicimus longè alio modo explicandam eſſe rationem obiecti primarij, & ſecundarij, vt in d. quæſt. dicemus: etenim terminare viſionem virtute non dependente ab alia, non facit obiectum eſſe primarium; quia multa in ſe ipſis ſunt per ſe intelligibilia; quæ tamẽ ſunt talia dependenter ab alio. Vide in præcitato q.

Ad ſecundùm fundamentum principale opinionis affirmantis negandum 49. *Ad 2.*
eſt antecedens; quoniam diuina eſſentia, vt præciſa à perſonis, non habet cõpletam rationẽ obiecti beatifici: licet enim, vt ſic cõſiderata, habeat completam perfectionem in genere eſſentiæ; nõ tamẽ in ſe formaliter habet omnem rationem perfectionis ſimpliciter; quia adhuc cõſideratur ſine perfectione relatiua, qua vltimatè perficitur, & cõſtituitur in eſſe ſũmi boni, & obiecti beatifici. Et quamuis, vt ſic, eminenter contineat perfectionem relatiuam; adhuc tamen eam non cõtinet formaliter, ſed poſtquam conſideratur, vt determinata, characterizata, & figurata tribus ſubſiſtentijs perſonalibus, ſine qua formali determinatione, & characterizatione nõ poteſt conſiderari, vt completè perfecta, nec, vt bonum perfectum vltimatè. Siquis obijciat relationis perfectionem non eſſe ſimpliciter ſimplicem, & ſubinde non poſſe per ſe pertinere ad obiectum beatificum, vt beatificum eſt; ad obiectionem libenter admittimus id, quod ſumit, quidquid Valentia, & Bellomontanus illud negent; negamus tamen ſolam perfectionẽ ſimpliciter ſimplicem per ſe pertinere ad completam rationem obiecti beatifici, vt tale eſt; quia ad illud etiam per ſe pertinet omnis perfectio ſimpliciter, quæ eſt pura perfectio ex ſua natura excludens omnem imperfectionem: etenim ſummum bonum, quod ſimpliciter, & abſolutè eſt ſummum bonum, ideo eſt ſummum bonum, quia nulla ei deeſt perfectio, quæ verè, & ſimpliciter eſt perfectio: qualis eſt, quæ ex ſua natura eſt pura perfectio excludens omnem imperfectionem; de quo in quæſt. de obiecto formali beatitudinis.

Ad confirmationem huius fundamenti dicimus eam fortè conuincere 50. *Ad confirm.*
D. Thomam ſtare pro ſententia affirmante; quia ſatis expreſſe docet ſolam bonitatem, & perfectionem eſſentiæ dare vnitatem actui fruitionis. At tamen ita explicari poſſe, vt paternitas ex ſe, & indepen-

independenter ab eſſentia nõn habeat rationem fruibilis; quia eam ideo habet, quod re eſt idem cum eſſentia; ex hac igitur identitate cõſequitur, vt ipſe etiam in ſe, & vt diſtinguitur ab eſſentia ſit ens fruibile. Et hęc videtur eſſe mens D. Thomæ, ſi ibi expendatur. Duas alias explicationes habes apud Salam ad 1. 2. q. 3. tract. 2. diſput. 4. ſect. 3. in fine pagin. 256. col. 2. Prima eſt, vt relationes non ſint fruibiles ſine eſſentia. Secunda eſt, vt non ſint fruibiles ſub ratione formali relationis, bene tamẽ, vt ſunt relationes diuinæ. Noſtra tamen ſolutio eſt ſatis conſentiens cum mente, & intentione D. Thomæ.

51. Ad 3. princ. Ad tertium fundamentum principale patet ſolutio ex dictis ar. 4. §. 6. Nam admiſſa in diuinis prioritate originis (de quo in d. ar. 4. §. 5.) dicendum eſt ex argumento bene inferri Patrem á ſe, & non à Filio habere beatitudinem; quia prioritas originis hoc ſolùm denotat. At tamen inde non bene inferri Patrem eſſe beatum in aliquo inſtanti, in quo nec eſt Filius, nec videtur Filius: in hac enim conſequentia fit tranſitus à priori à quo (quod eſt prius originis) ad priꝰ in quo, quod in diuinis non datur, vt patet in d. §. 6. Quare ſicut ex priori originis non bene infertur Patrem in aliquo inſtanti videre ſe ipſum, & ſuam eſſentiã non viſo Filio, vt ibi diximus; ita etiam non bene infertur Patrem in aliquo inſtanti non eſſe beatũ, in quo non videat Filium, & Spiritum Sanctum. Vide, quæ diximus in d. §. 6. & Molinã 1. p. q. 41. art. 2. diſp. 2. ad 3. Quare ad argumẽtum negandum eſt antecedens. Omnes illius probationes, ſi bene expẽdãtur, ſupponunt dari aliquod prius, in quo Pater videat ſe Filio non viſo, quod negauimus. Sed ſingulas percurramus.

52. Ad 1. prob. Ad primam igitur antecedentis probationem dicimus Patrẽ in priori originis à ſe habere, quod ſit Deus, nec id habere á Filio: at tamen in nullo priori eſſe, in quo ſit Deus ſine Filio.

53. Ad 2. Ad ſecundam probationẽ admittimꝰ Patrem, nec beatitudinem, nec aliquam perfectionem abſolutam habere à Filio ſed omnem habere à ſe; quia prior eſt origine, quam Filius. At in minori iam argumentum tranſit à priori à quo ad prius in quo Pater eſt ſine Filio. At Pater etiam, quando habet Filium, eſt à quo eſt Filius. Igitur Pater pro priori originis habet beatitudinem à ſe, & non à Filio: at tamen nunquam illam habuit in aliquo priori ſine Filio.

Ad tertiam antecedentis probationem iam reſpondimus ſupra art. 4. §. 6. ad 5. argumentum: negandum eſt enim perſonam diuinam formaliter eſſe beatam intelligendo eſſentiam, vt præciſé eſt in ipſamet perſona; quoniam quælibet perſona formaliter eſt beata viſione eſſentiæ diuinæ, vt eſt in tribus. Quare neganda eſt maior. Ad illius probationem dicimus quamlibet perſonam diuinam intelligere ſibi ipſi intellectu, & intellectione communi quidem omnibus perſonis; ſed tamen, vt eſt in ipſa, non verò, vt eſt in alia. Nec inde bene infertur vnamquanque perſonam intelligere eſſẽtiam, ſolùm, vt eſt in ipſamet perſona, quæ intelligit. Vide, quæ ibi diximus. 54. Ad 3.

Ad quartam probationem eiuſdem antecedentis dicimus propoſitionem iſtam *eſſentialia ſunt priora notionalibus, & cõmunia proprijs*, ſumptam eſſe ex D. Thom. 1. p. q. 33. ar. 3. ad 1. & in 1. d. 7. q. 1. art. 2. in argumento, ſed cõtra, & ad 4. & d. 29. q. 1. ar. 2. ad 4. In quibus omnibus locis docet eam intelligendam eſſe, ſi eſſentialia, & notionalia ſumantur ſecũdùm ordinem noſtri intellectus, hoc eſt ſecundùm noſtrum intelligendi modum; quatenus ſcilicet noſter intellectus cõcipit eſſentialia ad modum communiũ, & vniuerſalium, à quibus ad particularia non conuertitur conſequentia. In quo ſenſu difficultas explicabitur in ſolutione vltimi fundamenti. Admiſſa autem hac rationis prioritate non ſolùm in cæteris omnibus eſſentialibus, ſed etiam in beatitudine (quæ fortè non eſt ita generaliter admittenda) argumentum nihil aliud concludit, quàm Patrẽ in prioritate ſecũdùm rationem, in qua concipitur à nobis ſine Filio, concipi vt beatum. Ex quo licet cõcedatur (plures enim illud non concedunt) nihil poteſt inferri ad confirmandum antecedẽs: quoniam à prioritate originis, quæ in diuinis datur à parte rei, fit tranſitus ad prioritatem in qua, dum ſupponitur ſine intellectu dari inſtans prius in quo Pater ſit ſine Filio, quod nõ admittimꝰ. 55. Ad 4.

Quare

Quare ſicut in antecedente (de quo eſt contentio) à priori originis à quo fit tranſitus ad prius in quo; ita etiam in probatione illius fit tranſitus à priori in quo, quod datur ſolùm per intellectũ, ad prius in quo, quod ſine intellectu datur. In quo tranſitu peius vitium committitur.

56. Eſſentialia, & cõmunia quomodo ſint priora notionalib. & proprijs.

Quæ diximus, ſatis forent pro explicanda 4. probatione. Sed quoniam hoc axioma, *eſſentialia ſunt priora notionalibus, & communia proprijs*, ſæpiſsimè vſurpatur à Theologis, nec ſine maxima confuſione illud obiter aduertendum duxi axioma ſolùm eſſe verum de prioritate ſecundùm noſtrum modum intelligendi, quæ eſt ſecundũ quid ex D. Thoma in d. diſt. 29. & ex cæteris omnibus. Deinde aduertam in hoc etiam ſenſu non eſſe verum, ſi vniuerſim intelligatur de omnibus eſſentialibus, & communibus, vt bene aduertit Molina 1. p. q. 41. ar. 2. diſp. 2. ad 1. Scoti; & quanuis ibi loquatur cũ formidine; potuit tamen id ſecure aſſerere: quoniam, & à D. Thoma; & à Theologis vniuerſaliter non recipitur, ſed cum limitatione: nec enim verum eſt, quando eſſentialia, & communia conſiderantur cum aliquo reſpectu rationis illis annexo. Nam ob hanc rationem intelligere diuinũ, vt terminatur ad creaturas, eſt poſterius, quam intelligere notionale in Patre ex D. Thoma in locis ſupra citatis. Vide interpetres 1. p. q. 33. ar. 3. ad 1. Caietanum ſcil. Banhes, Cumelium, Bellomontanum, & alios. Vide eundem Cumelium 1. p. q. 27. ar. 1. q. 3. §. *Sed reſtat modo videre*, pagin. 757. & Bellomontanum 1. p. diſp. 160. c. 2. n. 5. & c. 3. n. 13.

Molina. *D. Thom.* *Caiet.* *Cumelius.* *Banhes.*

57. Quin potius proloquium illud ſolùm eſt intelligendum de illis communibus, & eſſentialibus, quæ ex ſua ratione ſignificant eſſentiam; eſſe Deum, eſſe ſapientem, & cæt. non verò de illis, quæ dicunt operationem, vt eſt intelligere, & velle: quod optimè annotauit Ferrarienſis in 4. contra Gentes c. 11. §. *Vtrum autem voluntas*, ad medium, & poſt eum Cumelius 1. p. q. 41. ar. 2. q. 3. ad 5. pagin. 1048. col. 2. & quanuis in hoc impugnẽtur à Bellomontano in d. diſp. 160. c. 2. in fine; immerito tamen impugnantur; quoniã eſſentialia, & cõmunia, quę in Deo ſignificant operationem, ſi conſiderentur cum connexione, atque determinatione ad notionalia, nullam habẽt prioritatem, etiam ſecũdùm intellectũ; quoniam vel comitantur ipſa notionalia ſine vlla prioritate, etiam noſtro intelligendi modo, vt cum Capreolo putat Ferrarienſis vbi ſupra, & plures alij (quę eſt probabilior ſententia contra Scotum) vel ſunt ipſa notionalia, vt vult Suarius lib. 6. de Trinitate c. 4. n. 4. & 6. Et inde eſt, vt intelligere in Deo ſub ratione prædicati eſſentialis ſit poſterius ſe ipſo, vt eſt notionale. Ex quo inferes beatitudinem (quæ formaliter eſt intellectio diuina) quatenus eſt eſſentialis poſterior ſit noſtro intelligendi modo, quám intelligere notionale; ob quam rationem beatitudo à nonnullis dicitur eſſe quid eſſentiale connotando notionale. Et hęc diximus pro explicatione tertij fundamenti.

58. Ad 4. principale.

Ad quartum fundamẽtum principale facilis eſt ſolutio ex dictis. In forma tamen negandum eſt antecedens primi diſcurſus; quia relationes pertinent ad formalem rationem obiecti beatifici, vt diximus in ſolutione primi fundamẽti. Ad probationem antecedentis conceſſa maiore neganda eſt minor ſecundi diſcurſus; quia, vt diximus, relationes verè pertinet ad conſtitutionẽ obiecti beatifici; complẽt enim illius perfectionem. Cum vero in tertio diſcurſu probatur oppoſitum, negandum eſt rationem ſummi boni, vt completè eſt ſummum bonum conuenire Deo, vt pręciſè eſt Deus, & præciſè ſub ſola ratione deitatis: nam ſub illa præciſa ratione noſtro intelligendi modo ſolùm conſideratur ſub primaria ſua bonitate, qualis eſt ſola bonitas abſoluta, cui noſtro conſiderandi modo ſupperadditur bonitas relatiua; vt quia etiam illa importet perfectionem ſimpliciter, vt diximus ad ſecundum fundamentum. Quę doctrina ſatis eſt cõſentanea cũ doctrina Scoti, & Scotiſtarum; apud quos ſicut in diuinis duplex entitas conſideratur primaria ſcil. & ſecundaria cum duplici infinitate; ita etiam duplex conſideranda eſt perfectio, & bonitas, vna primaria, altera ſecundaria: & cũ vtraq; ſit perfectio ſimpliciter ex ſua natura excludẽs omnem imperfectionẽ; vtraq; pertinet ad completam perfectionem Dei; ita vt Deus noſtro intelligendi

modo

modo tunc completè ſit perfectus, cum eſt vnus, & Trinus.

59. Ad 1. cõfir. Ad primam confirmationem reſpondet Bellomontanus 1.2. diſp. 13 c. 2. n. 8. Nos admittimus poſito illo caſu vidẽtem Deum eſſe beatum; inde tamen nõ inferri relationes de facto per ſe non pertinere ad rationem obiecti beatifici: & ratio eſt; quia illa ſuppoſitio impoſsibilis, & ſi ab obiecto beatifico tollat rationem materialem beandi, quæ nunc de facto beat (tollit enim à Deo tres ſubſiſtentias relatiuas, & ponit vnã tantùm abſolutam) non tamen aufert formalem beandi rationem, qua relationes formaliter beabant; quia cum illa impoſsibili ſuppoſitione adhuc manet, quòd Deus ſit ſummum bonum, provt eſt in ſe beatificans, provt videtur, vt in ſe eſt. Quare ſicut tunc Deus nõ bearet, niſi, vt viſus in ſua vnica ſubſiſtẽtia, & perſona; quia illa perſona etiam diceret perfectionem adæquatè conſummãtem ſummam perfectionem Dei, & bonitatem; ita nunc non beabit, niſi vt viſus in ſua perſonarum Trinitate. Et iſtq modo facilè diſſoluitur argumentum, cuius ſolutio apud Bellomontanum non ſatis clare proponitur.

60. Ex quibus patet hanc ſuppoſitionem impoſsibilem nõ eſſe ſimilem illi, quam Theologi faciunt in materia de Trinitate, dum ad inueſtigandam rationem formalem diſtinctionis Spiritus Sancti à Filio, ſupponunt Spiritum Sanctum à Filio non procedere. Etenim illa ſuppoſitio apud eos, qui negant Spiritum Sãctum tunc futurum eſſe realiter diſtinctum à Filio, tollit rationem formalem diſtinctionis, quæ apud eos eſt ſola origo. Apud alios verò Scotum ſcil. & ſuos qui adhuc realem diſtinctionem agnoſcunt, illa ſuppoſitio euidenter oſtendit originẽ nõ eſſe adæquatã rationẽ diſtinguẽdi. At in pposito ſuppoſitio impoſsibilis, quam admittimus, non tollit formalem rationẽ beandi; quia adhuc Deus bearet, provt videtur, vt in ſe eſt: ſed ſolùm tollit materiale, quod nunc ad beandum concurrit, ſiquidem loco triplicis ſubſiſtentiæ relatiuæ ponit vnam tãtum ſubſiſtentiam.

61. Ad 2. confir. Ad ſecundam cõfirmationem admittimus obiectum beatitudinis per modũ ſpeciei intelligibilis concurrere, nõ ſolùm ad noſtram beatitudinem; ſed etiã ad beatitudinem Dei noſtro tamen intelligẽdi modo, quidquid Molina, & alij aliter doceant, de quo iterũ erit ſermo in q. de obiecto formali noſtræ beatitudinis; nunc ſupponimus idem dicendum eſſe de obiecto formali beatitudinis diuinę. Quare ad argumentum conceſſa maiore neganda eſt minor. Nec inde bene infertur Patrem habere beatitudinẽ ab alijs perſonis; quamuis bene inferatur eam non habere ſine alijs perſonis; quod non eſt abſurdum.

Ad vltimum fundamentum admittimus in diuinis dari prius, & poſterius ſecundùm rationem, & noſtro modo intelligendi: hæc enim ſententia inter omnes iam eſt recepta, de qua diximus ſupra ar. 4. §. 6. ad 4. Quare libẽtiſsimè admittimus Patrem diuinum prius à nobis intelligi, quàm generet Filium, aut producat Spiritum Sanctum. Dubitatio tamẽ eſt, vtrum pro illo priori Pater à nobis concipiendus ſit beatus? Quidam abſolutè negant; quia, vt ſic, non concipitur diuina eſſentia, ſicut in ſe eſt, quo ſolo modo habet rationem obiecti beatifici. Sed illud obſtat; quia Pater non poteſt non concipi, vt Deus: iam vero de intrinſeca ratione Dei eſt eſſe verè beatum. Ob quam rationem alij Theologi admittunt Patrem pro illo priori beatum eſſe ſolùm fundamentaliter, non tamen formaliter. Ita Præceptor Franciſcus à Chriſto in 1. d. 1. q. 6. ad 4. Scoti. Sed allata inſtantia adhuc vrget. Tertio loco Bellomontanus 1.2. diſp. 13. cap. 2. n. 9. ad 3. admittit Patrem pro illo priori à nobis concipi ad modum beati, quia cum non poſsit non intelligi, vt Deus; non poteſt non intelligi ad modum beati; quamuis in ſe nunquam ſit beatus, niſi viſione eſſentiæ, vt in tribus. Sed quam friuola ſit hęc reſponſio, quiſque facilè intelliget, ſi expendat inſtantiam ſuperius allatam. Quomodo enim perſona, quæ intelligitur, vt verus Deus, ſolùm intelligetur ad modũ beati? etenim Deus eſſentialiter eſt beatus.

62. Ad vltimum principale.

Franciſc. à Chriſto.

Bellomont.

Quare ego puto Patrem à nobis pro illo inſtanti non poſſe non concipi, vt formaliter beatum. Et ratio eſt; quia eo modo, quo à nobis concipitur, concipitur, ſicuti eſt; quia pro illo inſtanti noſtrę intelligentiæ noſtro intelligendi modo 63. Propria opinio.

modo nō eſt in tribus, ſed in ſolo Patre. Quare licet à parte rei Pater nō ſit beatus, niſi videndo eſſentiam diuinam, vt eſt in tribus; quia à parte rei non poteſt non eſſe in tribus; tamen noſtro modo intelligendi poteſt concipi diuina eſſentia, non communicata, niſi ſoli Patri: & ideo concipitur à nobis, ſicuti eſt; non abſolutè, ſed provt à nobis concipitur; quod ſatis eſt, vt neceſſario cōcipiatur, vt beatus. Itaquè aliter res habet in Patre diuino, vt eſt à parte rei, & provt cōcipitur, vt eſt à parte rei; & aliter, vt à nobis noſtro intelligendi modo intelligitur. Nam á parte rei nullum fuit prius reale, in quo eſſentia exiſteret in ſolo Patre: vnde nunquam potuit videri, vt eſt in ſe, niſi in tribus: & ob id à parte rei nunquam habuit rationem obiecti beatifici, niſi vt communicata tribus. At ſecundùm noſtrum modum intelligendi eſſentia prius fuit in Patre, quàm communicaretur alijs perſonis. Vnde ſeruatis principijs modi, quo à nobis intelligitur, pro illo priori, eſſentia à Patre fuit viſa, vt in ſe erat iuxta modum noſtræ intelligentiæ; & ideo poterat beare: etenim eo modo, quo à nobis intelligitur, de ratione obiecti beatifici, non eſt, quòd ſit communicata tribus perſonis, quia, vt ſic, eſt in ſola vna. Et hæc mihi videtur facilis explicatio huius difficultatis. Et hæc dicta ſint de tota q. 14. & de viſione diuinarum perſonarum.

QVÆSTIO XV.

De viſione creaturarum in diuina eſſentia.

QVanuis in præfatione ad tertiam quæſtionem huius libri poſt viſionem attributorum, & diuinarum perſonarum ſtatuerimus diſputare de viſione actuum intellectus, & volūtatis diuinę; & id quidem ſeruato naturę ordine; quoniam cū iſti actus formaliter ſint in Deo, pertinent ad obiectum primarium viſionis beatificæ cuius creaturæ ſunt obiectum ſecundarium; tamen quia inter iſtos diuinos actus enumerantur actus liberi, & libera decreta voluntatis diuinæ, quorum explicatio in pluribus dependet à quęſtione, an creaturę aliquando futuræ à beatis videantur in Deo; proinde conſultius me facturum eſſe exiſtimaui, ſi ſeruato ordine doctrinæ, prius diſputarem de viſione creaturarum in Deo, quàm de actibus diuini intellectus, & voluntatis.

In hac diſputatione hūc ordinem obſeruabimus. Primo loco oſtendemus in Patria aliquas creaturas à ſingulis beatis de facto videri. Deinde inquiremus, quomodo beati videant creaturas; an ſcilicet eas formaliter videant in Deo, & intra Deū; an ſolùm cauſaliter extra Deum. Tertio loco ſuppoſito quòd videantur formaliter in Deo, & intra Deū explicabimus quomodo ita videantur; Quarto loco diſputabimus, quænam creaturæ à beatis videantur ſecundùm legem ordinariam? Poſtremo; quid nam diuina potentia fieri poſsit circa viſionem creaturarum? Et ita abſoluetur tota diſputatio de viſione creaturarū.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum beati in patria aliquas creaturas de facto videant?

QVod attinet ad primum quęſtio iſta 15. vnico tāntum art. continebitur; qui inquiret, vtrū beati in patria aliquas creaturas de facto videant?

Quæſtio iſta in hac generalitate propoſita nullam habet difficultatem: cum enim abſtrahat à viſione creaturarum; ſiue in Deo videantur, ſiue in proprio genere, habet partem affirmatiuam omnino indubitatam; quia apud omnes ſemper fuit pluſquam certum beatos in patria præter Deum, quem beatificè vidēt videre plures creaturas. Nam in primis vident cæteros omnes beatos tam Angelos, quā homines: viuunt enim in quadam politia, quam plures appellant veſpertinam: etenim Ieruſalem cœleſtem ædificari, vt ciuitatem habetur Pſ. 121. *Ieruſalem, quæ ædificatur, vt ciuitas.* Paulus etiam ad Hebræos 12. *Acceßiſtis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, Ieruſalem cæleſtem.* Item Apocal. 3. *Scribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ieruſalem.* Et c. 21. *Vidi Sanctam Ciuitatem Ieruſalem deſcendentē de Cœlo.* Et inferi⁹: *Oſtendit mihi ciuitatem Sanctam Ieruſalem deſcendentem*

Pſal. 121. *Ad Hebr. 12.* *Apoc. 13. & 21.*

cendentem de Cœlo. At verò, vbi datur ciuitas, maximè, ſi eſt perfectiſsima, ibi detur neceſſe eſt ciuium communicatio, & ſocietas, vt docuit Ariſtoteles primo Politicorum capite primo, & ſecundo. Quod ſatis expreſsit Regius Vates in dicto Pſalmo 121. dum ita ſcripſit: *Ieruſalem, quæ ædificatur, vt ciuitas, cuius participatio eius in id ipſum.* Quibus verbis ſignificatur non ſolùm inhabitantium multitudo; ſed etiam ciuium communio, & vnanimis ſocietas, iuxta communem explicationem, quam ſatis expreſsit Symachus, dum locum ita vertit: *Ieruſalem ædificata, vt ciuitas habens connexionem ſimul*, & ſatis exprimit litera Hieronymi, quæ ita habet: *cuius participatio eius eſt ſimul, & pariter:* Hæc enim ſocietas, & ciuium inter ſe communio ex Ariſtotele neceſſaria eſt ad ciuitatis felicitatem. Vnde Theologi communiter docent dari in patria politiam quandã perfectiſsimam inter beatos, quam veſpertinam appellant. Et inde eſt, vt inter Angelos, qui ſunt ſuperioris Hierarchiæ, illuminent inferiores.

Ariſtotel. *Pſal. 121.* *Symachus.*

2. Ratio. Deinde certum eſt ſingulos beatos habere ſcientiam per ſe infuſam omniũ rerum naturalium, & ſecum deferre habitum ſcientiarum, quas in via acquiſiuerunt, de quo plura dicemus in 2. tomo lib. 7. dum de perfectionibus intellectus beati ſermo fuerit.

3. Tertia. Tertio dubitari nõ poteſt Deum beatis ipſis quamplurimas facere quotidie reuelationes, de quo inferius plura dicemus.

4. Quarta. Quartò. Hæc eſt communis Sanctorũ Patrum doctrina, dum docent beatos plures creaturas cognoſcere. An verò velint eas cognoſci in Deo, an verò extra Deum; diligentius expendemus in ſequenti quæſtione. Satis ſit modo Patres admittere in beatis plurium creaturarum cognitionem. Hæc fuit doctrina Auguſtini lib. 11. de Ciuitate Dei c. 7. & 29. & libr. 6. capit. 2. lib. etiam 2. ſupra Geneſ. ad literam capit. 8. & libr. 4. capit. 22. & 26. & libr. 5. capit. 2. & libr. 13. confeſsionum capit. 15. & multis alijs in locis; D. etiam Gregorius lib. 2. Moralium capit. 3. & lib. 4. Dialog. cap. 33. D. Bernardus libr. 5. de conſideratione ad Eugenium capit. 1. & 4. Iſidorus libr. 1. ſententiarum capit. 12. ſententia 17. Patres Concilij Senenſis in decretis Fidei, quos omnes inferius diligentius expendemus.

Auguſt. *Gregorius.* *Bernardus* *Iſidorus.*

5. Poſtrema. Deniq; veritas iſta in ſua generalitate prolata euidenter colligitur ex ſacris literis, & ex pluribus, quæ Fides docet. Etenim Eſaiæ 63. Angeli inferiores interrogant ſuperiores (iuxta explicationem Dionyſij de diuinis nominibus capite 7.) *quis eſt iſte, qui venit de Edon?* quod non interrogarent, niſi & venientem viderent, & quiſnam ille eſſet, vellent intelligere; quæ voluntas vana eſſet, ſi nihil poſſent ibi, niſi Deum intelligere. Paulus etiam ad Epheſ. 3. ait: *Vt innoteſcat principibus, & poteſtatibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei.* Habent igitur Angeli cognitionem myſteriorum Incarnationis, in quorum cognitione ſucceſſu temporis profecerunt. Fides etiam docet Angelos ſingulis hominibus dari, vt eorum curam gerant, ſingulis etiam regnis præfici, vt ex ſacris literis conſtat; hanc autem curam non acommodatè exercerent, niſi, quæ circa ſibi commendatos aguntur, certo ſcirent. Deniq; quod attinet ad Angelos, certiſsimum eſt ſuperiores illuminare inferiores: & de hominibus beatis euidenter id colligitur ex 2. Petri 1. *Dabo operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horũ memoriam faciatis*, ex quo loco euidenter colligitur Sanctos in patria, & noſtri cognitioné habere, & pro nobis apud Deum intercedere. Et in re notiſsima ſatis ſit hæc adduxiſſe. Supereſt, vt inquiramus, vtrum beati, quas creaturas vident in patria, eas formaliter videãt in Deo, an verò ſolùm cauſſaliter? De quo in ſequentibus quæſtionibus agendum erit.

Eſaiæ 63. *Dionyſius* *Ad Epheſ. 3.* *2. Per. 1.*

QVÆSTIO XVI.

Vtrum beati videant creaturas formaliter in Deo, & intra Deum; an extra ſolùm cauſſaliter?

SECVNDO loco diſputandum eſt, quomodo creaturæ videantur à beatis; vtrum ne videantur formaliter in Deo, & intra Deum; an verò ſolum cauſſaliter extra ipſum Deum?

Pro cuius difficultatis maiori explicatione tria ſunt à nobis in hac quęſtione inquirenda. Primum eſt; quot nam modis creaturæ à beatis videantur in patria? Deinde; an poſsibile ſit beatos formaliter videre creaturas in Deo; an ſolùm cauſaliter extra Deum? Tertio loco; an de facto eas videant formaliter in Deo; an cauſaliter tantùm?

ARTICVLVS I.

Quot modis creaturæ à beatis videantur in patria?

§. 1.

Quid ſit creaturas videri ſecundùm eſſe, quod habent in Deo, & ſecundùm eſſe, quod habent in ſe ipſis.

1. 1. præmiſſũ. QVod attinet ad primum explicandum eſt prius; quotnam modis in patria poſsint beati videre creaturas. Pro cuius explicatione præmittendum eſt creaturam ſub dupli ci eſſe conſiderari poſſe; nimirum ſub eſſe, quod habet in Deo; & ſub eſſe, quod habet in ſe ipſa. Nam duplicem iſtum eſſendi modum ſatis nobis expreſſerunt D. Anſelmus, & Diuus Auguſtinus. Anſelmus quidem in Monol. capit. 33. vbi agens de creaturis ita ait: *etenim in ſe ipſis ſunt eßentia mutabilis ſecundùm mutabilem rationem creata: in ipſo vero ſunt ipſa prima eſſentia.* Auguſtinus vero multis in locis hoc duplex eſſe in creaturis diſtinguit, vt patet libr. 11. de Ciuitate Dei capit. 7. & capite 29. & libro 4. de Geneſ. ad literam capite 32. & lib. 5. capit. 34. & alibi ſępe. Vnde Doctores Theologi hoc duplex eſſe diſtinguunt ſequẽtes in hoc Auguſtinum, & Anſelmum, imò etiam D. Bernardum, & alios Patres, vt patet ex D. Thoma 1. part. quæſtione 18. articul. 4. ad primum. Et quidem manifeſtum eſt creaturas ſecundum eſſe, quod in ſe ipſis habent eſſe entia quædam creata, & ſatis ſignificant verba citata Anſelmi; quod verò eſſe, quod habent in Deo ſit ens increatum, & diuinum communiter docent Theologi. Ita expreſſè D. Thomas de veritate quæſtione 8. artic. 16. ad 11. vbi docet eſſe creaturæ in Deo, eſſe increatum, & diuinum, & in 4. contra Gentes ad finem expreſſè docet creaturas in Deo nihil aliud eſſe, quàm ipſum Verbum: eaſdem creaturas in Deo eſſe ipſam diuinam eſſentiam diſertis verbis affirmat 1. part. quæſtione 18. art. 4. ad 1. vbi in corpore concludit creaturas in Deo eſſe ipſam vitam Dei, quod etiam docuit de veritate quæſt. 4. articul. 6. & 8.

[Margin: Anſelmus. Auguſt. Bernard. D.Thom. D.Thom.]

2. Conſentiunt communiter Theologi in 1. diſtinct. 36. vbi Ægidius 1. part. diſtinctionis quæſt. 3. Durandus quęſtion. ſecunda cum cæteris omnibus. Ex Nouioribus idẽ docuerunt Cumelius 1. p. q. 12. artic. 8. quæſtione vnica ad tertium pagin. 275. column. ſecunda notab. 2. & quæſtione 16. articul. 1. quæſtione 3. in ſecunda concluſione; Suarius ad 3. p. diſputatione 26. ſectione 2. pagin. 523. column. 2. §. vltimo tandem, & lib. 2. de attributis negatiuis cap. 25. num. 1. & 12. Bellomontanus 1. part. diſput. 51. cap. 3. & diſp. 70. c. 2. cum alijs. Quorum doctri na confirmatur communi quodam axiomate Theologico, *creatura in Deo eſt ipſa creatrix eſſentia*, quod communiter tribuitur D. Anſelmo in Monologio c. 33. vbi illud expreſsit, ſi non verbis formalibus, ſaltẽ æquiualentibus; ita enim inquit: *Quẽadmodum opus, quod fit ſecũdũ aliquã artẽ, ſemper eſt in ipſa arte, nõ aliud, quàm quod eſt ars ipſa: id circo cũ ipſe ſũmus Spiritus dicit ſe ipſũ, dicit omnia, quæ facta ſunt: & cũ corrumpũtur, ſeu aliquo modo variãtur, ſẽper in ſe ipſo ſunt: nõ quod ſũt in ipſis, ſed quod eſt idẽ ipſe: etenim in ſe ipſis ſũt eßẽtia mutabilis ſecũdũ mutabilẽ rationẽ creata: in ipſo verò ſũt ipſa 1. eſſẽtia.*

[Margin: Ægidius. Durandus. Cumelius. Suarius. Bellomont. Cõfirm. 1. D. Anſelm.]

3. Confirmari etiam id ipſum ſolet ex verbis Ioan. 1. *Quod factum eſt, in ipſo vita erat*: ſic enim plures legunt, vt Heracleonta apud Originem, ipſe Origines Athanaſius, Cyrillus. Clemens Alexandrinus, Irenæus, Tertullianus, Bæda, Marius Victorinus, Gaudentius, Cyprianus, Ambroſius, Auguſtinus, Chryſoſtomus, & plures alij, quos refert Toletus ibi annotatione 19. & Maldonatus ad illa verba: *Et ſine ipſo factum eſt nihil.* Qui omnes omiſſa punctuatione Hæreticorum, qui illa verba *in ipſo* cum præcedentibus conſtruebant, vt eſſet ſenſus: *Quod factum eſt in ipſo, vita erat.* Omiſſa inquam hac punctuatione illa verba *in ipſo* præcitati Patres legunt cum verbis ſequẽtibus appoſita virgula ad verbum *eſt*, vt ſit ſenſus: *Quod factum eſt, in ipſo*

[Margin: Cõfirm. 2. Ioan. 1.]

ipſo vita erat. Admiſſa igitur hac lectione & punctuatione iſte erit verborum ſenſus: *ea, quæ facta ſunt, vt in Deo ſunt, vita ſunt.* Ipſa inquam vita increata Verbi. Ita explicat Auguſtinus libro quinto de Geneſi ad literam capit. 14. & in tract. 1. in Ioannem, probarunt Beda, Rupertus, & plures alij ex poſterioribus. Quã explicationem refert, & probat Origenes homilia ſecunda in diuerſos teſte Toleto. Nam ſicut eſſe effectus, vt eſt in ſua cauſſa, eſt idem eſſe cũ eſſe ſuæ cauſſę; ita etiam eſſe rei creatę, vt eſt in Verbo, tanquam in cauſſa, eſt ipſum eſſe increatum, & diuinum, ipſaquè vita ſubſtantialis diuinę eſſentiæ.

Auguſt. *Beda.* *Origenes.*

4. 1. Notab. Itaque negandum non eſt duplex eſſe diſtinguendum eſſe in creaturis. Vnum; quo ſunt in Deo: alterum; quo ſunt in ſe ipſis. Cęterum, vt hæc diſtinctio ſublata omni æquiuocatione clarius intelligatur, nonnulla erunt à nobis hoc loco aduertenda. Primum eſt duobus modis intelligi poſſe creaturas cognoſci in ſe ipſis. Vno modo, vt dicantur in ſe ipſis cognoſci, cum cognoſcũtur per proprias ſpecies repræſentatiuas illarum. Altero modo; cum cognoſcuntur in ſua propria entitate eſſentiæ, vel exiſtentię, abſtrahendo, quod ita cognoſcantur, vel per proprias ſpecies in proprio genere, vel per ſpecies alterius obiecti, in quo videntur. Quod ſatis expreſsit Ferrarienſis in tertio contra Gentes capite 56. §. *ad euidentiam huius reſponſionis*, & ſignificauit Diuus Thomas in eodem capite ad finem, annotauit Molina 1. part. quæſtione 12. articul. 8. diſputatione ſecunda §. *quartum eſt*, pag. 132. column. 1. Sed iſte explicandi modus non eſt omnino adæquatus; quoniam licet, quæ per proprias ſpecies cognoſcuntur, in ſe ipſis cognoſcantur: tamen poteſt aliquid in ſe ipſo cognoſci, quamuis per propriam ſpeciem non cognoſcatur: creaturæ enim in Deo viſo in ſe ipſis cognoſcuntur, vt inferius dicemus; & tamen in eo non cognoſcuntur per proprias ſpecies. Quare, cum ex communi locutione Patrum dicim⁹ creaturas cognoſci à beato, vel vt ſunt in ſe ipſis, vel vt ſunt in Deo, non idem eſt creaturas cognoſci in ſe ipſis, atque cognoſci per proprias ipſarum ſpecies.

Ferrar. *Molina.*

5. 2. Notab. Secundò aduertendum eſt creaturas multis modis poſſe eſſe in Deo. Vno modo; vt in cauſſa, in qua eminenter continentur. Secundo modo; vt in cauſſa cõſeruante illas in eſſe. Tertio modo, vt in cognoſcente. Primum modum eſſendi in Deo omnes agnoſcunt: duos poſteriores poſuit D. Thomas prima part. quæſtione 18. articul. 4. in corp. & ad 1. Cum vero duobus modis dicantur eſſe in Deo, vt in cognoſcente; vno modo formaliter; altero modo obiectiuè, vt doctè ſatis aduertit Bellomontanus 1. part. diſputatione 70. capite ſecundo n. 5. §. *adhuc tamen*; doctrina tradita à Patribus, & Theologis de duplici eſſe creaturæ in Deo, & in ſe ipſa, non facilè poterit intelligi, niſi rem illam ſublata omni æquiuocatione diligentius explicemus: ex hac enim explicatione facilè intelligemus, quando creaturæ in Deo ſunt ipſa diuina eſſentia, & quando in ſe ipſis ſumptę à diuina eſſentia diſtinguuntur.

D. Thom.

6. 3. Notab. Quare aduertendum eſt tertio loco non repugnare creaturas eſſe in Deo ſecundùm illud ipſum eſſe, quod in ſe ipſis habent: etenim, vt in ſe ipſis ſunt, dicuntur eſſe in Deo, vt in conſeruante, ac manutenẽte illarum eſſe, vt admittit Diuus Thomas in dict. quæſtione 18. ar. quarto ad 1. Quare non quodcunque eſſe creaturę in Deo, eſt eſſe ipſius Dei: nam illud eſſe, quod habent in Deo, vt conſeruante, non eſt eſſe increatum, ſed creatum potius, & illud ipſum, quod á parte rei habent in ſe ipſis. Et ob id Diuus Thomas in dicto articulo quarto in corpore; & ad primum, vt doctrinam Patrum ſuperius adductam reddat veram, recurrit ad eſſe, quo creaturæ ſũt in Deo, ſicut in cognoſcente; quaſi illud eſſe, quod iſto modo habent in Deo, ſit eſſe increatum, & diuinum. Sed nec hoc difficultatem tollit, niſi melius explicetur: quoniam creaturæ ſecundùm illud ipſum eſſe creatum, quod in ſe ipſis habent, ſunt obiectiuè in Deo, vt cognoſcente: etenim in ſe ipſis ſecundùm proprium eſſe eſſentiæ, atque poſsibile ab æterno fuerunt obiecta ſimplicis intelligentiæ, & ſecundùm eſſe actualis exiſtentię obijciuntur ſcientiæ viſionis. Abſolutè igitur non eſt verum creaturas, vt ſunt in Deo,

D. Thom.

vt cognoſcente, non habere aliud eſſe, niſi diuinum. Oportet igitur rem iſtam diligentius explicare, vt locus detur doctrinę à Patribus ſuperius traditæ.

7. 4.Notab. Aduertendum eſt igitur quarto loco nunc ſolùm inquiri modum, quo creaturæ ita ſunt in Deo, vt non ſint in ſe ipſis: etenim conſideratio creaturæ, vt eſt in Deo, & vt eſt in ſe ipſa, continet duo membra oppoſita; ita vt eſſe, quo creatura eſt in ſe ipſa, ſit aliud ab illo eſſe; quo eſt in Deo, vt manifeſtè expreſsit D. Anſelmus, dum in verbis ſupra citatis ait. *Etenim in ſe ipſis ſunt eſſentia mutabilis ſecundum mutabilem rationem creata; in ipſo verò ſunt ipſa prima eſſentia.* Iam verò creaturæ duobus modis, vt ſunt in Deo; non dicuntur eſſe in ſe ipſis, nec habere in ſe ipſis eſſe. Vnò modo, provt ſunt in Deo, vt in cauſſa, vel eminentiali, vel virtuali. Altero modo; vt ſunt in Deo, vt cognoſcente. Et vtroque modo creaturæ exiſtentes in Deo habent eſſe diſtinctum ab eo, quod habent in ſe ipſis. Etenim priori modo ſunt in Deo; tum ſecundùm eſſe eminétiale, quatenus Deus eſt participabilis, & imitabilis ſecundùm aliquem ſpecialem eſſendi modum v. g. humanum equinum, & cæt. tum etiam ſecundùm eſſe virtuale, & actiuum; quatenus Deus eſt potentia actiua efficienter communicatiua ſui ipſius ſecundùm hanc, vel illam eſſendi rationem. Vtroque iſto modo creaturæ, vt ſunt in Deo ſunt ipſa diuina eſſentia, & ipſa ſubſtantialis vita Dei, iuxta præcitata verba Ioan. primo: *Quod factum eſt, in ipſo vita erat.* Explicata in ſenſu Auguſtini, & aliorum Patrum, quos citauimus: etenim tam eminentialitas illa diuina in Deo formaliter exiſtens, qua Deus eminenter eſt omne ens creabile; quam etiam potentia actiua Dei, qua omnem creaturam poteſt producere, realiter ſunt ipſa diuina eſſentia, iuxta præcitatum proloquium ſumptum ex D. Anſelmo; *creaturæ in Deo ſunt ipſa creatrix eſſentia.* At ſi ipſæ creaturæ conſiderantur, provt aut poſsibiliter, aut actualiter participant illos eminentiales eſſendi gradus, iam conſiderantur in ſe ipſis; quia iam conſiderantur ſecundùm eſſe poſſibile, vel actuale, quod á parte rei in ſe ipſis habent, aut habere poſſunt? Cum verò hoc eſſe ſit participatum, eſt eſſe quoddam finitum admixtum multis imperfectionibus.

Anſelmus. *Ioan. 1.*

Porrò, ſi conſideremus creaturas, provt ſunt in Deo, vt cognoſcente (vt eas conſiderauit Diuus Thomas in dict. quæſtione 18. articul. 4. opus eſt diſtinctione. Nã duobus modis poſſunt creaturæ eſſe in Deo, vt cognoſcente, vt iam aduertimus. Vno modo obiectiuè; altero modo formaliter. Si priori modo ſumantur; conſiderantur in ſe ipſis; quia conſiderantur ſecundum eſſe proprium, quod habere poſſunt, vel actu habent, quod ipſum eſt eſſe quoddam creatum: vnde Deus ad illas terminatur, vt ad obiectum quoddam finitum, vel cognitione ſimplicis intelligentiæ ſecundùm eſſe poſsibile; vel notitia viſionis ſecundùm eſſe actuale. At verò poſteriori modo conſiderantur ſecundùm rationes formales repræſentatiuas earum, vt patet ex D. Thoma in dict. art. quart. ad 1. Cum verò rationes illę realiter ſint ipſa diuina eſſentia; hinc eſt, vt ſecundùm tale eſſe iam non conſiderentur in ſe ipſis, ſed ſecundùm quod ſunt ipſa diuina eſſentia. Et in hoc ſenſu rem explicauit D. Thomas in dicto artic. quart. ad 1. & latè Bellomontanus in d. diſp. 70. cap. 2. 8.

D. Thom.

Ex quibus iam patet, quomodo ſit explicanda communis doctrina, creaturas poſſe conſiderari vel ſub eſſe, quod habent in Deo, vel ſub eſſe, quod habent in ſe ipſis: conſiderantur enim ſecundùm eſſe, quod habent in Deo, vel vt in cauſſa, vel vt in cognoſcente ſecundùm rationes ideales ipſarum. Conſiderantur autem ſub eſſe, quod habent in ſe ipſis; quando conſiderantur ſecundùm eſſe participatum vel eſſentiæ, vel exiſtentiæ, ſecundùm quod obijciuntur, vt obiecta quædam ſecundùm propriam ſuam entitatem cognoſcibilia. Hoc poſteriori modo diſtinguuntur à Deo, etiam, vt ſunt in Deo; at priori modo, vt ſunt in Deo, ſunt ipſe Deus. Hæc diximus pro explicatione prioris præmiſsi; vt intelligamus creaturas in patria poſſe duobus modis videri à beatis. Vno modo ſecũdùm eſſe, quod habẽt in Deo, vel eminentiale Dei creatoris, vel ideale Dei cognoſcentis. Altero 9.

Altero modo ſecundùm eſſe, quod habent in ſe ipſis, vel obiectiuè in Deo, vel realiter à parte rei.

§. 2.

Quid ſit creaturas videri in proprio genere, & in Verbo?

10. 2.præmiſſũ. SEcundo præmittendum eſt creaturas in patria in ſe ipſis, & ſecũdùm proprium eſſe, quod in ſe ipſis habent, adhuc dupliciter cognoſci poſſe à beatis. Vno modo in proprio genere; alio modo in Verbo, ſiue in Deo; quæ duplex cognitio ſatis eſt vulgata apud Theologos. Tunc dicũtur à beatis cognoſci in proprio genere, cũ ab illis cognoſcuntur per proprias ipſarum ſpecies, vel acquiſitas à rebus in via, vel infuſas in 1. inſtanti ſeparationis animæ à corpore, iuxta probabiliorem D. Thomæ opinionem: hæc enim creaturarum cognitio propriè loquendo eſt cognitio rerum in proprio genere, prout cognitio in proprio genere diſtinguitur à cognitione in Verbo. Porro cognitio creaturarum in Verbo, ſecundùm cõmunem loquendi modum Auguſtini, & Theologorum illa dicitur, quę vel formaliter fit per viſionem beatificam, vel ratione illius efficitur, vt in tertio præmiſſo explicabitur: vtroque enim modo dicuntur creaturæ cognoſci in Verbo, prout cognitio in Verbo adæquatè diſtinguitur à cognitione in proprio genere. Vnde ad hoc poſterius membrum pertinet cognitio reuelationum, quæ in dies ſucceſsiuè fit beatis extra Deum: illa etiam cognitio myſteriorum ſupernaturaliũ, quæ in via fuerunt credita per Fidem: quæ cognitio in primo beatitudinis in-
11. ſtanti conceditur beatis ſimul cum infuſione nouarum ſpecierum, quibus myſteria illa poſsint à beatis cognoſci in proprio genere, de quibus latè agemus in ſecundo tomo lib. 7. dum ſuſcipietur diſputatio de perfectionibus, quę in patria intellectum beatum comitantur: etenim horum myſteriorum cognitio; quamuis fiat per proprias ſpecies rerũ, quæ ſupernaturaliter cognoſcuntur; & ob id aliquo modo poſsit dici cognitio rei in proprio genere; vt bene aduertit Suarius libr. ſecundo de attributis negatiuis capit. 25. num. 2. tamen cũ detur ratione viſionis beatæ à quibuſdã dici ſolet viſio creaturarum in Verbo. An propriè ipſi viderint: modo communem loquendi vſum amplectimur. Habemus igitur creaturas à beatis duob⁹ modis poſſe cognoſci; vel cognitione in proprio genere per ſpecies proprias earum; vel cognitione in ipſo Verbo, quocunque modo illa fiat.

§. 3.

Quid ſit creaturas videri formaliter, & cauſſaliter.

TErtio prẹmittenda eſt alia diſtinctio ad inſtitutum maximè neceſ- 12. 3.præmiſſũ.
ſaria. Quoniam adhuc dupliciter intelligi poteſt creaturas in Verbo cognoſci. Vno modo formaliter. Altero modo cauſſaliter. Formaliter dicentur cognoſci, cum in ipſo Verbo, hoc eſt in Deo viſo, & intra ipſum Deum cognoſcuntur cognitione ad ipſas creaturas intra Deum terminata abſtrahendo ab hoc, quod eadem viſione videantur, qua Deus videtur, an verò alia diſtincta. Cauſſaliter verò tunc dicuntur cognoſci in Verbo, quando cognoſcuntur extra ipſum Deum per ſpecies infuſas creaturas ipſas repræſentantes extra Deum; idque ratione viſionis beatificæ: ita vt ipſa cognitio creaturę, vel naturaliter reſultet ex cognitione beatifica, qua videtur Deus; vel (quod verius alij volunt) vt ipſa cognitio liberè detur à Deo; ideo quia docet beatum aliquas creaturas cognoſcere. Prior creaturarum cognitio in Verbo ideo dicitur formalis cognitio creaturarum in Verbo, quia formaliter intra ipſum Deum viſum ad ipſas creaturas in ſe ipſis terminatur. Poſterior verò ideò dicitur cauſſaliter eſſe cognitio in Verbo, quia ipſa formalis viſio Verbi eſt veluti cauſſa, cur beato concedatur cognoſcere creaturas extra Verbum. Hæc diſtinctio tribuitur Caietano 1. Caietanus.
part. quæſtion. 84 articul. 5. & quæſtion. 57. articul. 5. & ſecunda ſecundæ, quæſt. 83. articulo quarto ad ſecundum Diui Thomæ; in quibus locis hac vtitur diſtinctione, ſed in ſenſu longè diuerſo ab eo, quo Suarius cum Nouioribus eam explicat. Hi enim volunt creaturas ideo dici in Verbo formaliter cognoſci, quia

eadem viſione cognoſcuntur, qua cognoſcitur Verbum. Sed cũ formalis creaturarũ cognitio in Verbo diſtinguatur à cognitione cauſſali earum in Verbo; & illæ apud pleroſque non ſolùm valeant cognoſci intra Deum eadem Verbi cognitione, ſed alia diſtincta, imò etiã alijs; ideo diſtinctionem iſtam accommodatius ad inſtitutum explicaui in maiori generalitate. Admittimus tamen creaturas in Verbo dupliciter cognoſci à beatis: vel formaliter intra ipſum Deum viſum, ſiue eadem, ſiue diuerſa viſione videantur; vel cauſſaliter extra Deum; ratione tamen viſionis beatificæ, qua Deum vident.

§. 4.

Quot modis beati in patria de facto videant creaturas?

13. His ita præmiſsis explicandum eſt vtrum beati in patria omnibus explicatis modis videant creaturas? Abſtrahimus modo à viſione beatifica, vel non beatifica.

1. Cõcluſio. Prima concluſio: Beati in patria de facto vident creaturas ſecundum eſſe, quod in ſe ipſis habent, cognitione in proprio genere. Concluſio nullam habere poteſt dubitationem: quia indubitatum eſt beatos in Cœlo in ſuperna Ieruſalem politicè viuere: cum verò ſint ciues ciuitatis perfectiſsimæ politicam inter ſe habebunt ſocietatem, ſine qua nulla datur politica beatitudo, vt Ariſtoteles ſæpe docuit in libris Politicorum, & diximus ſupra q.15. Quare beati in Cœlo in hac veſpertina politia videbunt cõciues ſuos, alios ſcilicet beatos, tam Angelos, quàm homines. Videbunt etiam Cœlum ipſum Empyrium, & ea, quæ in eo ſunt. Et cum certiſsimum ſit in beatis manere ſcientias naturales, quas in via habuerunt; imò etiam illis in fundi omnes naturalium ſcientiarũ habitus, ſimul cum omnibus ſpeciebus intelligibilibus rerum naturalium, vt dicemus ſecundo tomo libr.7. dum ſermo fuerit de perfectionibus intellectus beati; beati vtentur illis omnibus habitibus & ſcientijs, ne ibi otioſè maneant. Non eſt igitur dubium, quin beati in patria cognoſcant plures creaturas in ſe ipſis cognitione in proprio genere per proprias illarum ſpecies; quæ cognitio diſtinguitur à cognitione creaturarum in Verbo, vt patet ex §.3. Hęc tamen creaturarum cognitio ad noſtrum inſtitutum non pertinet; quia hoc loco ſolum agim' de cognitione, quæ eſt beatifica.

14. 2. Cõcluſio. Secũda cõcluſio: Beati in patria cauſſaliter videbunt in Verbo plures creaturas ſecundùm eſſe, quod habent in ſe ipſis. Hæc concluſio eſt etiam indubitata: omnes enim admittunt Deum beatis plura reuelare non ſolùm ordinis naturalis, ſed etiam ſupernaturalis; idq; ratione ſtatus beatifici. Quæ omnia beati cognoſcẽt extra Deum per proprias ipſarum rerũ ſpecies, quas vel iam habent vel in ipſis reuelationibus infũdũtur. Id latè oſtendemus 2.tom. in d. libr. 7. vbi etiam videbimus, quomodo fiant hæ reuelationes. Iſta omnia dicũtur cognoſci in Verbo, vt plures Nouiorum volunt, quanuis, quæ extra Deum fiant, nõ propriè dicentur in Verbo fieri, vt ſupra aduertimus, ſed loquamur, vt plures.

15. 3. Cõcluſio. Tertia concluſio: Beati in patria viſione ipſa beatifica, qua vident diuinam eſſentiam formaliter vident etiam creaturas ſecundùm eſſe, quod habẽt in Deo in ſenſu explicato §.1. Concluſio eſt per ſe nota, ſi illius termini percipiantur: etenim creaturę ſecundùm eſſe, quod habent in Deo, ſunt ipſa diuina eſſentia, & vita, vt diximus. Sed omnes beati ſua beatifica viſione formaliter vidẽt diuinam eſſentiã, totũq; diuinũ eſſe. Ergo eadẽ viſione vidẽt creaturas ſecundũ eſſe, quod habẽt in Deo. De quo nulla poteſt eſſe controuerſia. Et quãuis antiquiores Theologi de hac viſione creaturarũ expreſſe nõ loquãtur; eã tamẽ ſine dubio cõcederent in terminis explicatis, cum admittãt creaturas, vt ſunt in Deo, tanquam in cauſſa, eſſe ipſum Deum, vt ex Anſelmo, & alijs Patribus iam diximus. Ex Nouioribus in proprijs terminis cõcluſionẽ admiſit Suarius lib.2. de attributis negatiuis c.25.n.1. & antea admiſit in commentarijs ad 1.2.q.3. diſput.8. quæſtiuncul.5. in principio, & poſt eum Bellomontanus 1.p.diſp.51.c.2.& 3. *Suarius.* *Bellom.*

4. Cõcluſio. Quarta; & vltima cõcluſio: vtrũ creaturæ videãtur formaliter in Verbo, ita vt videantur intra ipſũ Verbum; an verò ſolùm cauſſaliter extra Verbum? quæſtio eſt inter aliquos controuerſia, de qua agemus in ſequenti art.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrùm poſsibile ſit beatos formaliter videre creaturas in Deo, ita vt intra Deum in ſe ipſis videantur?

§. I.

Refertur opinio negans.

1. QVÆSTIO iſta prius excitatur de poſsibili, quàm de facto; quia non deſunt, qui in vtroque ſenſu partem negantē probent: in ea enim eſt ſententia vnus Bellomontanus 1. p. diſp. 50. vt non ſolùm neget creaturas à beatis de facto videri formaliter in Deo; ſed nec id eſſe poſsibile. Vnde cōſtanter aſſerit creaturas à beatis formaliter non videri in Deo, ſed ſolùm cauſſaliter, hoc eſt per cognitionem extra Deum in ipſis beatis cauſſatam ratione viſionis beatificæ. Et quanuis non ſatis expreſsè aſſerat impoſsibile eſſe eas formaliter videri in Deo; omnes tamen illius rationes eo tendunt, vt probent fieri non poſſe, vt ita videantur.

Bellom.

2. Pro hac ſententia in d. diſp. 50. citat D. Bonauent. Scotum, Gabrielem, Maiorem, Almainum, Marſilium, Ochamū, Aliacum, Paludanum, & D. Thomam. Aſſeritq; Henricum ſecum conuenire, vt patet c. 2. n. 9. Nec deſunt, qui pro illius ſententia citent Aureolum, imò etiām Abulenſem. Et pro eàdem ſententia à Suario, & nonnullis alijs citantur Ochamus, Gabriel, Maior, Aliacus, & Almainus. Sed omnes iſtos contrariam ſententiā docuiſſe inferiùs oſtendemus. Quare ex ijs, quos legi, qui hanc negantem ſententiam probauerit, ſi vnū excipias Bellomontanum, inueni neminem. Sed quidquid ſit de hoc, pro hac ſententia hæc fundamenta potui colligere.

3. *1. argum.* Primum, & principale fundamentum Bellomontani ſumitur ex eo, quòd eſſētia diuina, cum ſit res abſoluta non poteſt eſſe medium cognoſcendi creaturas, in quo probando multis ſpatiatur.

4. *Secundum.* Secunda ratio: quia ſi in Deo viderētur creaturæ, nō poſſent non videri omnes etiam poſsibiles. Quod eſt impoſsibile. Sequela probatur: quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia, ſiue res iſta expendatur ex parte diuinæ eſſentiæ, ſiue ex parte luminis gloriæ, ſiue ex parte ipſius viſionis. Et in hoc latè vagatur ibi cap. 5. n. 27.

5. *Tertium.* Tertiò alij arguunt: quia ſi creaturæ poſſent in Deo videri, eſſet ex eo, quia Deus eſt earum cauſſa. Hoc autem non ſatis eſt. Id, quod multis probant.

Quartum. Quartò ita obijcitur: quoniam non apparet modus, quo poſsint creaturæ videri in Deo: nam vel videri poſſunt vno tantùm actu, vel pluribus. Nec vno tantùm, vel pluribus poſſunt in Deo videri, de quo ab auctoribus huius ſententię plura inferiùs adducentur. Hæc ſunt huius negantis opinionis fundamenta. Quod ſi illis obijcias Patres communiter docere creaturas videri in Verbo; reſpondent eos explicandos eſſe de viſione creaturarum non formaliter, ſed cauſſaliter. *Scotus.*

§. 2.

Sententiam affirmantem eſſe veriſsimam.

6. HIs tamen non obſtantibus omnino aſſerendum eſt creaturas in ipſo Deo, & intra ipſum Deū poſſe à beatis videri. Hæc ſententia ex eo debet veriſsima cenſeri, quia in hoc ſēſu (de Viſione ſcilicet intra Deum abſtrahendo ab vno, vel pluribus actibus) recipitur ab omnibus Theologis, ſi vnū excipias Bellomontanū: quod ſatis eſſe debet, vt in hac grauiſsima materia opīnio Bellomontani cenſeri debeat paradoxa, nec aliquo modo recipienda.

7. Quòd hęc affirmatiua opinio ſit omnium Theologorum vno excepto Bellomontano ex eo facile patet; quia omnes illo dempto expreſſe doceant beatos in patria in ipſo Deo, & intra Deum de facto videre creaturas, vt ſtatim diligētiſsimè oſtendemus, videbimuſque eos ipſos, quos Bellomontanus pro ſua opinione citat, verbis expreſsis oppoſitū docere. At quòd de facto ſit, poſsibile eſſe fieri, quis negabit? Sed, vt locus dubitationi precludatur, oſtendamus omnes Nominales expreſsè affirmare noſtram ſententiam in ſenſu de poſsibili, de quo ſolo nunc agimus. Ita expreſsè docet Ochamus in 4. q. 13. citatus pro ſe à Bellomontano: ibi enim ar. 3. litera D. in 4. dicto hæc ponit verba: *Quarto dico, quod actus beatificus, poteſt eſſe idem reſpectu eſſentiæ diuinæ, & reſpectu creaturarum: ſed non primo reſpectu Dei, & poſt reſpectu crea-* *Ochamus.*

turæ ſecundùm imaginationem Ioannis. At ſi poſsibile eſt creaturas in Deo videri illo ipſo actu, quo videtur diuina eſſentia; non poteſt non admitti poſsibile etiam eſſe creaturas intra ipſum Deum videri à beato: etenim ille vnus actus non terminatur ad extra, ſed ad intra. Quod ex eo colliges, quia talis actus ab eodẽ Ochamo ponitur beatificus. Qui verò actus ad obiectum intra verbum terminatur, ille terminatur ad intra. Idem etiam Ochamus ibi in 5. dicto aſſerit fieri poſſe, vt Deus, & creatura videantur pluribus actibus beatificis, vel ſucceſsiuè, vt vno interrupto alius ſuccedat, vel ſimul; ita enim ſcribit: *Quintò dico, quod poteſt poni, quod iſte actus ſit interruptus, & cauſſetur nouus actus reſpectu omnium iſtorum prius viſorum, & reſpectu aliorum obiectorum, & creaturarum; & tunc ſecundùm iſtos duos modos ponendi oportet ponere, quòd in eodem intellectu ſucceſsiuè poſſunt etiam eſſe plures actus beatifici; vel quod ſimul ſint tales actus: & hoc videtur rationabile; quia nulla videtur repugnantia.* Hęc Ochamus: hi igitur actus, quorum ſingulis Deus cum his, vel illis creaturis ſimul videtur, cũ ſint actus beatifici terminati ad eſſentiam ſimul cum creaturis, non poſſunt non terminari ad creaturas, vt ſunt intra repræſentatæ. Decipiuntur igitur, qui cum Bellomontano putant Ochamum ſtare pro ſententia negante.

8. Sed nec Gabriel pro illa à Bellomõtano, cæteriſque verè citatur; cum potius noſtram defendat, non ſolùm de facto (vt inferiùs oſtendemus) ſed de poſſibili. Id expreſſè ſcribit in 3. d. 14. q. vnica art. 1. in 3. opinione corol. 2. 3. & 4. Nam in primo ſtatim in principio ſcribit: *fieri poſſe, vt intellectus beati eadem viſione, vel diuerſis videat Verbũ, & creaturas in Verbo.* Si eadem viſione; cum viſio terminata ad Verbum ſit ad intra; vtique terminata ad creaturas, ad intra etiam terminabitur ad illas. Rurſus ſtatim inferiùs ita habet: *ita etiam poteſt creare Verbũ viſionem in beato, qua videat Verbũ & A. & B. creaturas, & illa manẽte ſẽper videt Verbũ, & A. & B.* Quæ verba manifeſtè intelliguntur de viſione ad intra. In tertio etiam corollario docet actũ illum creabilem, quo videtur Deus, & creatura, eſſe beatificum. Deníque in fine 4. corollarij affirmat hunc intelligendi modũ eſſe poſſibilem, nec aliquam includere repugnantiam. Quomodò igitur Gabriel negauti fauet opinioni? Cum Ochamo, & Gabriele ſimpliciter tranſeunt cæteri omnes Nominales, vt videre eſt apud Almainum in 3. d. 14. q. 1. Maiorem ibi q. 3. & in 4. d. 49. q. 16. Supplementum Gabrielis ibi q. 3. ar. 2. poſt tertiã propoſitionem, Aliacum in 1. q. 12. & apud cæteros omnes, de quibus iterum inferiùs eſt agendum. Ex quibus patet omnes in vniuerſum Theologos pro noſtra ſtare affirmatiua ſentẽtia: pro qua etiã ex Nouioribus expreſſè ſcripſit Suarius lib. 2. de attributis negatiuis c. 25. n. 7. & 17. quod antea docuerat in comment. ad 1. 2. q. 3. diſp. 8. quæſtiunc. 5. §. *Dicendũ primò*, cum omnibus Nouioribus.

Gabriel. Almainus Maior. Supplemẽt. Aliac. Suarius.

Nec auctoritate ſolùm Scholaſticorũ hæc ſentẽtia confirmatur; ſed etiam ex eo, quod Patres euidenter docent beatos de facto videre creaturas, non modo extra Deum in proprio genere, ſed etiam intra Deum, vt inferiùs latè oſtẽdemus. Iam verò ab actu ad potentiam valet conſequentia.

§. 3.

Expenduntur rationes quorundam Recentiorũ.

Quidam ex Modernioribus hanc veriſsimam ſententiam nitũtur rationibus confirmare. Prima eſt; quoniam ſicut eſſe reale effectus, virtute continetur in cauſſa, & eſſe creaturæ eminenter in eſſe Dei; ita intelligibilitas effectus contineri debet virtute in intelligibilitate cauſſæ. Ergo ſicut ex eo, quòd creaturæ quoad proprium eſſe reale, virtute continentur in cauſſalitate diuina, reduci poſſunt ad eſſe exiſtentiæ; ita etiã ex eo, quod virtute cõtinẽtur in eius intelligibilitate, per eam reduci poſſunt ad eſſe cognitũ. 9.

Argumenta quorundã. 1. argum.

Secundò, ſi Deus conderet hominem in puris naturalibus, eumque abſque vlla reuelatione, & magiſterio in hoc mũdo conſtitueret ſolo ductu rationis naturalis poſſet aliquando venire in notitiam propriæ animæ, atque etiam Dei. At notitia ſimplex obiecti præſupponitur ad notitiam quod eſt illius. Ergo ex notitia vnius rei poteſt haberi ſimplex notitia alterius. Cum verò cauſſæ ſint magis accommodatę, vt per eas acquiramus 10.

2. arg.

ramus notitiam effectus, quàm viceuerſa; ſi ex notitia naturali effectuum poſſumus acquirere notitiam cauſſæ; poſſumus etiã ex clara notitia primæ cauſſæ habere notitiam ſimplicem effectus.

11. Sed quoniam Bellomontanus concedens ex notitia cæterarum cauſſarum haberi poſſe notitiam effectus, id negat diuinæ eſſentiæ; ideo in ſpeciali tertio loco probant id non repugnare ex ratione eſſentiæ. Nam quando plurimis analogatis conuenit vna aliqua ratio; illa conuenire etiam debet primo, ac præcipuo analogatorũ. Sed cauſſæ creatæ, vt cauſſæ ſunt, habent vim notificandi effectus. Ergo etiam eſſentia diuina; quæ eſt prima cauſſa, habebit eandem vim. Nec ratio diuerſitatis, quam aſsignat Bellomontanus (reliquas ſcil. cauſſas eſſe habitudines ad effectus, Deum autem minimè) vim vllam habet. Tum; quia incredibile eſt, quòd Angelus, anima rationalis, aliæque ſubſtantiæ creatæ non ſint habitudines ad effectus, & tamen naturis penetratis percipiantur earum paſsiones, quæ ſunt illarum effectus. Si verò reſpondeat naturas ipſas cauſſarum, non eſſe quidẽ habitudines; habere tamen eas annexas; minimè ſatisfacit. Quoniam vel ſatis erit cognoſcere cauſſam ipſam materialiter ſumptam; vel adhùc requiritur, vt percipiatur habitudo. Si detur primum; per accidens ſe habet habitudo ad cognoſcẽdos effectus; & ſicut cauſſa habẽs annexam habitudinem penetrata materialiter ſufficit, vt innoteſcat effectus; ſufficiat etiam, ſi pari modo penetretur cauſſa non habens ſimilem habitudinẽ: effectus enim innoteſcit ex eo, quod penetratur entitas cauſſæ, in qua virtute continetur.

3. argum.

12. Secundum autẽ dari non poteſt; quoniam ordo, & habitudo illa formaliter non eſt cauſſa continens effectum, nec poteſt cognoſci prius natura, quàm effectus. Omnis autem ratio cognoſcendi aliud prius debet eſſe præcognita, quàm illud. Ergo. &c. Maior eſt manifeſta; quoniã habitudo cognoſci nequit, niſi ſimul cognoſcatur terminus habitudinis. Adde, quia fundamentum illud falſum eſt; qu[illegible] ã attributa diuina reuelata ita ſe habent, vt vnum poſsit eſſe ratio cognoſcendi alia: & tamen non habet mutuam habitudinem inter ſe, de qua agit Bellomontanus. Ergo illa habitudo non requiritur, vt in vno, vel ex vno cognito cognoſcatur aliud.

Hæc tamen argumenta non confirmant propoſitam ſententiam in ſenſu, de quo eſt controuerſia; nec enim oſtẽdunt poſſe creaturas formaliter videri in eſſentia diuina, ita vt in ea, & intra eã formaliter videantur; ſed ſolùm probãt poſſe eas cauſſaliter videri ex Deo beatificè cognito; quod Bellomontanus nõ negat. Hoc facilè intelligetur, ſi allatas rationes diligentiùs expendamus. 13. Argumentã adducta nõ conuincũt.

Nam prima ratio ſolùm probat intelligibilitatẽ creaturarum virtute cõtineri in Deo, in hoc ſenſu, vt ex intelligibilitate diuinæ eſſentiæ, in qua earum intelligibilitas virtute continetur, poſſit intelligibilitas illarũ reduci ad actũ; ſicut etiam illarum eſſe poteſt per Deũ reduci ad actum, ideo quia virtute continetur in eſſe Dei. Hoc autẽ ſolùm probat creaturas cauſſaliter cognoſci poſſe ex cognitione clara Dei, quod non negatur; non tamen probat creaturas in ipſa diuina eſſentia cognita poſſe intra eã formaliter obiectiuè cognoſci; de quo eſt tota controuerſia. 14. Ad 1.

Secunda etiam ratio nihil aliud concludit, quàm quòd ex notitia Dei primæ cauſſæ poteſt in nobis cauſſaliter dari notitia creaturarum; de quo nulla eſt controuerſia. 15. Ad 2.

Tertia denique ratio eodẽ pede claudicat; quoniam ſicut cauſſæ creatæ, vt cauſſæ ſunt, habent vim notificandi effectus ſuos non quidèm formaliter, ita vt videantur in ipſa cauſſa, ſed ſolùm cauſſaliter, quaten⁹ ex cognitione cauſſæ cauſſatur cognitio effectus; ita etiam diuina eſſentia (quæ eſt prima cauſſa) ideo, quia cauſſa eſt; habet vim notificandi creaturas; non quidem formaliter in ipſa, ſed cauſſaliter ex ipſa. Nec aliud concludit argumentum. Hanc ſolutionem ſatis mihi expreſsit Bellomõtanus in d. diſp. 50. c. 2. n. 10. §. *aut relatio*; & c. 4. ad finem, §. *Atque hinc ſolutũ manet*, dum docet cognitionem cauſſæ creatæ ducere quidem nos in cognitionem effectus, non vt videatur in ipſa cauſſa, nec, vt videatur intuitiuè. Sed quidquid ſit de ſolutionibus, quæ adducuntur, & impugnantur (quæ nec ad inſtitutũ pertinent; 16. Ad 3.

tinent, nec ſunt ad mentem aduerſarij) ſatis modò eſt nobis, quòd argumenta allata nullam vim habent ad confirmãdam noſtram ſententiam in ſenſu, de quo eſt controuerſia.

§. 4.

Vera noſtræ ſententiæ confirmatio.

17. Vera opinionis probatio. OMiſsis igitur illorum Recentiorum confirmationibus vera noſtræ aſſertionis confirmatio ſumenda eſt ex ipſomet ſenſu, in quo proponitur quęſtio. Inquirimus, an poſsibile ſit creaturas videri in Verbo, ita vt non extra Verbum cauſſaliter, ſed in Verbo hoc eſt intra Verbum formaliter videantur? Cum verò inquiritur, an aliquid Deo ſit poſsibile; id non aliter melius probari poteſt, quàm quod nullam implicat cõtradictionem, ſi id fiat. Noſtra igitur ſententia ſatis confirmata manet, ſi oſtendamus nullam in hoc dari vel apparentem contradictionem. Id autem ſufficienter probabitur, ſi argumenta in contrarium diſſoluantur: nam eo ipſo, quod impoſsibilitas non probatur, ſatis probatum manet id factu eſſe poſsibile; iuxta regulam Angeli ad Virginem Luc. 1: *quia non erit impoſſibile apud Deum omne Verbum.* Luc. 1.

18. Ratio probabilis. Non deeſt ratio probabilis, qua hæc poſsibilitas oſtendatur, quam annotauit Suarius in d. lib. 2. de attributis negatiuis c.25.n.18. Deus enim cognoſcit creaturas non extra ſe, hoc eſt per proprias ſpecies ipſarum creaturarum, ſed formaliter in ſe ipſo per ſuam eſſentiã, vt per ſpeciem ſe, & creaturas repræſẽtantẽ; ſiue id fiat immediatè eas repræſentando in ſe ipſis, vt aliqui putant; ſiue mediatè, vt alij exiſtimant; ſiue quocunq; alio modo id fiat, vt ſatis expreſſit D.Thomas 1.p.q.14.ar.5.in fine corporis: etenim in hoc omnes conueniũt, vt Deus per ſuam eſſentiam, & in ſua eſſentia (hoc eſt intra ſe ipſum, & non extra) cognoſcat creaturas. Quanuis inter ſe diſſentiant in modo, quo ipſas in ſe ipſo, & intra ſe ipſum cognoſcit, id, quod nunc ſupponimus. Maximè cum hunc ſenſum admittat Bellomontanus (contra quem diſputamus) 1.p. diſp.60. c.2.& 3.& clariùs c. 4. n.15. vbi fatetur Deum intra ſe ipſum ſingularum creaturarum notitiam habere. Et in hoc rectè ſanè; quia ſenſus iſte ſatis explicatur à Dionyſio de diuinis nominibus c. 7.& ab Aug. in lib.83.quæſtionum q.46. D.Thom. Dionyſius. Auguſt.

19. Hac ſuppoſita veriſsima theologia poſſumus noſtram ſententiam non ſine probabilitate confirmare. Nam ſi Deus cognoſcit creaturas in ſe ipſo, & intra ſe ipſum. Ergo nõ erit impoſsibile Deũ eleuare intellectum creatum ad participationem huius ſcientiæ; vt ſcilicèt ipſe etiam ita Deum videat, vt in ipſo Deo, & intra ipſum Deum creaturas videat obiectiuè ſibi præſentatas per diuinam eſſentiam, vt per ſpeciem intelligibilem: etenim (vt benè ait Suarius) ex parte obiecti non repugnat creaturas intellectui creato per diuinam eſſentiã, vt per ſpeciem obiectiuè præſentari; etenim ipſi Deo per diuinam eſſentiam præſentantur. Porrò ſi id admittamus (admittere autem debemus) admittendum eſt neceſſariò creaturas intra ipſũ Deum eſſe obiectiuè pręſentabiles. Cur ergo non poterunt ita præſentari intellectui creato? etenim hæc impoſsibilitas, ſi ex parte obiecti non oritur; vtiq; nec orietur ex parte principij, ſiue luminis. Nam licet ex parte tum intellectus creati, tum ex parte luminis; quia vtrunque eſt finitæ virtutis, repugnet omnes creaturas adæquatè præſentari intellectui creato; non tamen repugnat præſentari aliquas. Sed de hoc ſuo loco diligentiùs diſputabitur. Et ita affirmatiua iſta ſententia, vtcunq; maneat cõfirmata.

§. 5.

Soluuntur argumenta ſententiæ negantis.

SEd ſoluamus argumenta, quæ §. 1. in contrariũ ſunt adducta. Ad primum reſpondetur argumentũ ſolùm probare creaturas videri non poſſe in Verbo, diuinaq; eſſentia, vt in medio cognoſcendi: de quo nihil modò curamus; abſtrahimus enim in hoc articulo à modo, quo creaturæ in Deo, & intra Deũ cognoſci valent, de hoc enim ſtatim dicemus. Ad formam igitur argumenti quanuis daremus (quod tamẽ non damus) creaturas non cognoſci in diuina eſſentia, vt in medio cognito, adhuc ex vi formæ non benè inferretur eas in Deo, & intra Deum per diuinam eſſen- 20. Ad primũ argumentũ negantis ſẽtentiæ. Ad confirmationem.

eſſentiam cognoſci non poſſe; quoniam multi adhuc modi ſuperſunt, quibus poſſint intra Deum cognoſci, vt dicemus in ſequenti art. Vnde argumentum cõmittit falaciam ab vna cauſſa ad plures cauſſas. Ad argumentum igitur abſolutè, & generaliter loquendo admittimus eſſentiã diuinam eſſe abſolutam ab omni re creata, nec ad aliquam referri relatione reali: inde tamen non infertur eam non poſſe ſubire rationem ſpeciei intelligibilis, vt creaturas intelligibiliter repræſentet; ad hoc enim ſatis eſt, quòd eminẽter in ſe ipſa ſit omnis creatura: quoniam hæc eminentialis continentia, licet realiter, & formaliter actu ſit vna, virtute tamen eſt plures, vt ex Dionyſio, & Auguſt. in ſuperioribus ſæpiſsimè diximus. Hæc autem multiplicitas, ſicut ſatis eſt, vt ſit fundamentum plurium idearum; ita etiam ſatis erit, vt poſsit ſubire ſpeciem repræſentatiuam plurium creaturarum. Sed de hoc plura inferiùs ſunt dicenda.

21 Ad 2. Ad 2. admittimus opinionem, quæ nõ putat eſſe abſurdum beatos in Deo videre omnes creaturas poſsibiles; qua ſuppoſita ſententia argumentum nullã habet vim; admiſſa enim maiore, minor neganda erit. Sed quoniam oppoſitam ſententiam putamus eſſe longè veriorẽ, neganda eſt maior: ex eo enim, quòd creaturæ in Deo, & intra Deum videãtur, non neceſſariò infertur omnes eas fore videndas, de quo in propria quęſt. agendum erit.

22 Ad 3. Tertium argumẽtum, ſicut & primũ, in eo deficit, quòd ab vna cauſſa argumentatur, vbi plures alię cauſſę dantur; & ideò nõ valet gratia formæ; quia ſupponit creaturas ſolùm poſſe videri in Deo, tanquam in cauſſa, quod plures nõ agnoſcunt, vt ſtatim videbimus. Dicimus igitur creaturas ex eo adæquatè videri poſſe in Deo, & intra Deum, quia in diuina eſſentia eminenter continentur, vt ad primum argumentum dicebamus: inde enim per ſe primò habent, quod ſint per diuinam eſſentiam repręſentabiles, & ſubinde viſibiles in Deo, abſtrahendo ab hoc, quod ſint repræſẽtabiles, vel immediatè in ſe ipſis, vt plerique putant; vel ſolùm mediatè, vt alij exiſtimant. In quo poſteriori repręſentandi modo includitur repręſentatio illarum, vt in cauſſa. Quare cum creaturæ poſsint pluribus alijs modis videri in Deo, atque intra Deum; quàm vt in cauſſa; argumentum ab impoſsibilitate vniꝰ cauſſę non bene infert abſolutã impoſsibilitatẽ. Sed de hoc ſtatim plura.

Prima radix viſionis creaturarũ in Deo.

23 Hęc diximꝰ, non quòd putemus creaturas nõ poſſe in Deo videri, vt in cauſſa cognita (hanc enim ſententiam, tanquam veriorem inferiùs amplectemur) ſed vt oſtenderemus primam, & per ſe rationem, quòd creaturæ in Deo, & intra Deum cognoſcantur, non adæquatè ſumi ex eo, quòd Deus ſit prima cauſſa earum, & vt talis videatur, ſed ex eo potiùs, quòd creaturæ in Deo eminenter continentur: inde enim per ſe primò habet diuina eſſentia, quòd ſit eminenter omnis creatura, & ſubinde, quod poſsit ſubire rationem ſpeciei repræſentatiuę omnium creaturarum. Et quãuis ex eo, quod creaturæ continẽtur in Deo eminenter ſecundum eſſe principale, benè inferatur eas in Deo contineri virtute, & vt in cauſſa creatiua illarum; tamen noſtrō intelligendi modo prius eſt cõtinentia eminentialis ſecundũ eſſe participabile, ſiue immitabile, quàm continentia virtualis virtualitate effectiua. Iam verò poſſe ſubire rationem ſpeciei reſpectu cuiuſcunque creaturæ potiùs conuenit diuinæ eſſentię ex continentia eminentiali, qua eminenter eſt omnis creatura, quàm ex continentia virtuali, & cauſſali: quoniam ex continentia cauſſali ſolùm habet, quod vt cognita ducat in cognitionẽ creaturarum; quomodò creaturas ſolùm repræſentabit mediatè; cũ tamen ex continentia eminẽtiali non repugnet ſibi eas repręſentare etiã immediatè. Quod in hac materia eſt diligentiſsimè aduertendum. Sed de hoc iterùm redibit ſermo.

Quartum, & vltimũ argumentum petit difficultatem explicandam in q. ſeq. Ad vltimũ.

ARTICVLVS III.

Vtrùm creaturæ de facto videantur in Deo, & intra Deum, formaliter, an ſolùm cauſſaliter extra Deum?

CVM in præcedentè art. conſtitutum ſit creaturas poſſe in Deo videri, in hoc ſenſu, vt videantur viſione; 1

ſione; quæ intra ipſum Deum in eas tendat; inquirendum eſt, an de facto ita videantur, an verò ſolùm videantur cauſſaliter extra Deum.

§. I.

Opinio negans creaturas formaliter videri in Deo.

2. Bellomontanus ſolus facit controuerſiã.

IN hac quæſtione rationem dubitandi fecit vnus Bellomõtanus 1.p. diſp. 50.c.6. vbi multis contendit nullã creaturam in Deo videri ex vi viſionis ipſius Dei; ſed ſolùm videri peculiari reuelatione non quidem eadem viſione, qua videtur diuina eſſentia, ſed alia diuerſa extra Deũ, quãuis illa etiã dicatur creaturę videri in Verbo. Quæ Bellomontani opinio ſemper mihi viſa eſt ſatis cõfuſa; quia non explicat, quid ſit creaturas videri in Deo ex vi viſionis; nec etiã explicat, an illa viſio diuerſa ſit viſio facta intra ipſum Verbum, an extra per proprias ſpecies ipſarum creaturarũ, quæ iam communiter appellatur viſio in Verbo cauſſaliter; ideo quia à Deo cauſſatur extra Verbum, ratione tamẽ viſionis ipſius Verbi. Et profectò, ſi cõmuni modo loquendi vteretur, non redderet rem iſtam, & ſuam opinionẽ adeò confuſam. Non dubito tamen eũ in hoc ſenſu intelligere creaturas videri alia viſione diſtincta à beatifica; quia vidẽtur viſione extra Deũ per proprias rationes formales, propriasq; ſpecies ipſarum creaturarum. Nam viſionem illã ideo appellat viſionem creaturarum in Verbo; quia Deus eam efficit in beato peculiari aliqua reuelatione; idque per proprias ipſarum ſpecies intelligibiles, quibus in ſe ipſis videntur extra Deum, vt colliges ex eodẽ Bellomontano diſp. 50.c.7.n.46. & diſp.51. c.2.n.6. Vnde in d.diſp.50.c.7.n.47. admittit Angelum in via, in qua Deum clarè non videbat, vidiſſe aliquas res in Verbo, ideo pręciſè, quia eas cognouit per reuelationẽ cognitione facta à Deo in ipſomet Angelo.

Quæ ſirmẽs Bellomontanũ.

3. In hoc igitur ſenſu explicata mente Bellomontani, vt idem ſit creaturas videri in Verbo ex vi viſionis, quod eas videri formaliter ratione viſionis ad eas intra Deum præſentatas terminatę, negat creaturas videri in Deo formaliter, & ſolùm admittit eas in Deo videri cauſſaliter, ita explicat in dict. diſp. 50. cap.6.& 7.

Hanc ſententiam primò confirmat plurimorum Theologorũ auctoritate. Pro ea citat D.Bonauẽturam in 3. d.14. ar.2.q.3. in fine, Scotum ibi q. 2. §. *Sed ſi iſta via*, Gabrielem q.1.art.1.notab.3. Almainum q.1. ar.1. Maiorem q.3. & in 4. d.49.q.16. Marſilium in 3. q.10.art.2.in 3.part.articuli, Aliacum in 1.q.12.& ex Thomiſtis Paludanũ in 4.d.49.q.2.ar.2. 4. 1.ratio. D. Bonau. Scotus.

Secundò id confirmat auctoritate D. Thomæ 1.p.q.57.ar.5.dum aſſerit, *myſteria fidei noſtræ ab Angelis beatis in Verbo cognoſci, ſecundùm quod Deus voluerit reuelare: horum autem quædam cognouiſſe ab initio ſuæ beatitudinis; quædam verò decurſu temporis*. Ex quibus infert apud D.Thomam myſteria illa non videri in Verbo ex vi viſionis, ſed peculiari reuelatione: nam ſi ex vi viſionis Angeli ea cognoſcerent, non poſſet non mutari ipſa viſio. Sentit igitur D. Thomas Angelos illa myſteria non videre in Verbo ex vi viſionis formaliter, ſed ſolùm cauſſaliter. 5. Secunda.

Tertiò id confirmat, quoniam Auguſtinus eam ſolam cognitionem rerũ appellat matutinam, quæ eſt cognitio earum, ſecundùm quod in Deo ſunt ipſa vita Dei; veſpertinam verò eſſe cognitionem creaturarum, prout extra Deũ in ſe ipſis cognoſcuntur ſecundùm proprias ipſarum rationes. Ergo ex mente Auguſtini creaturæ in ipſo Deo nõ cognoſcuntur in ſe ipſis, ſed ſolùm prout ſunt ipſa vita Dei ſecundum eſſe increatum, quod in Deo habent. 6. 3.ratio.

Quartò ratione id probat; quia putat ſe ſatis, ſuperq; impugnaſſe omnes ſententias, quæ affirmant creaturas à beatis formaliter videri in Deo. Hęc ſũmatim adduximus ex Bellomontano in d. diſp.50.& 51. & inferiùs diſp.215.c.3.n. 11. 7. 4.ratio.

§. 2.

Eligitur oppoſita opinio.

8. HIs tamen non obſtantibus certiſſimum eſt aliquas ſaltem creaturas formaliter videri in Deo, ita vt videantur intra ipſum Deum, intra Deũ repræſentatę; abſtrahendo ab hoc, quòd vna, vel pluribus viſionibus ita videantur, & an videantur in Deo, vt in cauſſa, vel vt in Idea, aut ſpeculo, vel alio

alio modo: hęc enim inuolueſſet difficultatem longè diuerſam. Hæc ſententia non poteſt naturaliter demõſtrari, quia materia excedit rationem naturalem. Quare eam oſtendemus communi conſenſu Theologorum, qui in hac materia plurimum habet auctoritatis, & ponderis. Deinde auctoritate D. Thomæ, quæ in hac materia non poteſt non eſſe grauiſsima. Tertiò varijs Auguſtini teſtimonijs. Deniq; aliorũ Patrũ doctrina.

9. Nobiſcum conueniunt omnes Theologi. Omnes Theologos, vno excepto Bellomõtano, in hoc conuenire facilè oſtẽditur, ſi eos percurramus. Nã hanc ſententiã approbarũt, qui volũt creaturas à beatis videri in Deo, vt in cauſſa; quæ enim in aliqua cauſſa vidẽtur, videntur intra ipſam cauſſam. Quare, qui dixerit creaturas videri in Deo, vt in cauſſa; vtique dicet eas intra ipſum Deum videri. Simili modo, qui dixerit creaturas videri in Deo, vt in propria illarũ idea, non poteſt non admittere eas videri repræſentatas intra ipſum Deum: ideæ enim non reprę ſentant creaturas, niſi intra Deum. Idem dicent, qui volunt creaturas videri in Deo, vt in ſpeculo: quæ enim in ſpeculo videntur, vidẽtur intra ipſum ſpeculum. Eodem modo, qui volunt creaturas videri in Deo repræſentatas non per proprias ſpecies, ſed per diuinam eſſentiam, vt per ſpeciem intelligibilem; neceſſariò fatebũtur creaturas videri intra ipſum Deum; quia diuina eſſentia extra ſe nihil repræſentat. Deniq; qui dixerit diuinam eſſentiã, & creaturas videri vna viſione, nõ poterit nõ fateri creaturas intra ipſũ Deũ cõſpici à beatis: etenim viſio, quæ ad eſſentiã terminatur, nõ poteſt terminari ad ea, quę ſũt extra. Et vt rẽ concludamus, Theologi illi, quos ꝓ ſe Bellomõtan' citat, noſtrã hãc ſententiã euidẽter ꝓbãt.

10. D. Bonauẽtura eſt pro nobis. Primo loco pro ſe citat D. Bonauẽturam; qui tamẽ nobiſcũ conſentit, vt cõtra cũ tacito auctoris nomine aduertit Suarius in d. c. 25. n. 7. cõcl. 1. Nã in 3. d. 14. ar. 2. q. 1. n. 25. docet *Verbum beato eſſe rationẽ cognoſcendi ſe, & alia à ſe*. Non poſſet autẽ eſſe ratio cognoſcẽdi alia à Verbo, niſi illa intus cognoſcerentur. Verbum enim, licet poſsit eſſe cauſſa efficiẽs cognitionis extra Verbũ; non tamẽ poteſt eſſe ratio formalis. Vnde ex hoc fundamento infert beatũ vno, & eodẽ habitu cognoſcere Verbũ, & alia à Verbo; vna etiã, & eadẽ cognitione; ita vt idẽ habitus, prout terminatur ad Verbũ, ſola ratione differat à ſe, vt terminatur ad creaturas: quæ omnia probãt, & habitũ illũ, & actum illius tendere ad creaturas mediãte Verbo, & intra ipſum Verbũ. Ibi etiã n. 28. & 29. aſſerit beatos videre res in Verbo, vt eſt idea, & exẽplar ipſarum rerũ: Verbum autẽ non eſt exẽplar rerũ extra ſe, ſed intra obiectiuè exiſtẽtium. Præterea n. 30. affirmat in beato cognoſcente res in Verbo non dari habitus particulares, propriasq; rerum ſimilitudines; ſed beatũ per ipſam ſũmã veritatẽ cognoſcere & Verbũ, & res in Verbo. Hoc autem eſſet falſum, ſi res in Verbo non cognoſcerentur formaliter, ſed ſolùm cauſſaliter. In eodẽ 2. art. q. 2. n. 31. ad finẽ docet Deum in ſe ipſo oſtẽdere beatis, quæ illis oſtendit. Et n. 32. affirmat beatũ creaturas in Verbo cognoſcere non immediatè, ſed mediante Verbo. Et in fine quęſtionis n. 36. expreſſè ſcribit Verbũ eſſe obiectũ principale, creaturas autem cognitas in Verbo cognoſci quaſi ex conſequenti, & ſecũdario. Rurſus in eodẽ 2. art. q. 3. (vbi citatur) in fine n. 38. docet beatũ cognoſcere in Verbo creaturas in eodẽ Verbo relucẽtes; ita vt eas in ipſo Verbo legat, quod repetit n. 42: quæ autem in aliquo relucẽt, in ipſo videntur; & quæ legũtur in aliquo libro, intus ſunt ſcripta in lib. Denique hanc fuiſſe mentem D. Bonauenturæ ſatis colliges ex eodem in 2. d. 4. ar. 3. q. 1. vbi nu. 26. admittit Angelos, beatos intuendo, & ſpeculando ipſum Verbum videre alia in eo, idque viſione beatifica. Quare Bellomontanus non ſatis fideliter pro ſua ſententia refert D. Bonauenturam. Nec in 3. d. 14. ar. 2. q. 3. in fine aliquid reperies, quòd huic ſententiæ contradicat.

Sed nec Scotus ab eo fideliter refertur, vt contra eum etiam aduertit Suarius in d. n. 7. Quin potius in 3. d. 14. q. 2. litera O. §. *Sed ſi iſta via*, oppoſitum docet: etenim eam, de qua ibi agit ſententiam ita declarat, vt affirmet per viſionem, qua anima Chriſti videt Verbum, fieri in actu primo omnia præſentia, quæ relucẽt in Verbo, ita vt ipſum Verbum, vt cognitum, ſit manifeſtatiuũ in actu primo omnium, quę in Verbo relu- 11. Scotus non eſt contra nos.

cēt. Ex quibus verbis neceſſariò infert, cum anima Chriſti ad cognitionē actua lem alicuius creaturę extenditur, ad eā extendi, vt ſibi per Verbum in ſe ipſo manifeſtatam. Et inde infert animam Chriſti non indigere aliquo principio manifeſtatiuo, ſpecie, inquā, intelligibili illius creaturæ, vt declarat lit. O. in fine. Hæc autem verba manifeſtè excludunt cognitionem creaturæ cauſſalem: etenim cauſſalis cognitio creaturę exigit propriū illius manifeſtatiuum, propriamq; ſpeciem. In eàdem etiam q. lit. M. §. *poteſt dici* probat eos, qui dicunt animam Chriſti habere vnā viſionē reſpectu Verbi, vt primi obiecti, & omnium obiectorū, quæ relucent in Verbo, vt ſecūdaria obiecta. Quæ autē videntur, vt relucentia in aliquo; vtiq; in ipſo, & intra ipſū vidētur. Deniq; rem iſtam ſatis declarat in 2. d. 3. q. 9. litera F. §. *Cū ſancti Angeli*, quatenus docet Angelos in Verbo videre res creatas contēplando in ipſo Verbo rationes æternas earū. Vidēt igitur eas in ipſis rationib9 æternis. Et per conſequens ex mente Scoti eas vidēt non extra, ſed intra ipſum Verbū.

12. Marſilius à nobis. Non poſſum non mirari, quòd Bellomōtanus pro ſua opinione referat Marſilium in 3. q. 10. ar. 2. in 3. p. articuli: etenim in 2. p. illius concl. 1. fol. 416. col. 3. apertè docet beatum videre creaturas in Verbo eàdem ipſa viſione, qua videt Verbum. Et idem repetit in 3. p. articuli, & paſsim in ea q. At, quæ illa viſione videntur, teſte etiam ipſo Bellomontano non extra, ſed intus videntur. In eàdem 2. p. articuli in fine fol. 417. col. 3. §. *Ad confirmationē* docet viſione Verbi repræſentari beato ipſas creaturas; ita vt per eandem viſionem eas videat extenſam ratione ſuæ reprę́ſentationis. Quo modo igitur eas videt extra Verbū cauſſaliter per proprias illarum ſpecies? Denique ibi fol. 418. col. 4. in 3. concl. aſſerit animam Chriſti videndo Verbum in ipſo Verbo legere creaturas. Ergo eas legit intus in Verbo lectione formali, non cauſſali.

13. Nominales nobiſcū ſūt. Mirum etiam eſt, quòd pro ſua ſentētia referat Nominales, Ochamum ſcil. in 4. q. 13. ar. 2. Gabrielem in 3. d. 14. q. 1. ar. 1. notab. 3. Almainum ibi q. 1. Maiorē q. 3. Aliacum in 1. q. 12. cum omnes iſti expreſſè doceant beatos vna, & eadem viſione poſſe videre Deū, & creaturas, vt ſuprà art. 2. §. 2. latè oſtendimus contra eundem. Quin potius quando Nominales aſſerunt beatos diſtinctis actibus videre Deum, & creaturas, ſatis explicant omnes iſtos actus terminari ad intra, & non ad extra; quoniam eos diſtingūt à cognitione rerum in proprio genere.

Denique ex Thomiſtis pro ſua ſentētia citat Paludanum in 4. d. 49. q. 2. ar. 2. dum impugnat ſecundam opinionē cōcludens ex vi viſionis creaturas non videri. Sed in Paludano nec ibi n. 7. nec in 3. art. n. 8. hæc verba inueniuntur: ſolùm enim dicit Deum in Patria videri nullo alio prius viſo; & ideo longè aliter videri in patria, quàm in via. Et in hoc ſenſu docet nō eſſe de ratione viſionis diuinę, vt aliquid videatur, niſi Deus; videatur, inquam, antecedenter; quaſi neceſſe ſit videre prius aliquid creatū; vt Deus videatur: nam ſi ſermo ſit de ijs, quæ conſequenter vidētur, expreſſè affirmat in d. n. 8. neceſſariò videri omnia, ſine quibus non poteſt eſſe perfecta beatitudo: inter quæ enumerat viſionē Chriſti, vt homo eſt. Et ſi bene expendatur, agit de ijs, quæ videntur ex vi viſionis: nam n. 14. agens de viſione poſsibilium, quæ in Deo vidētur, concludit ea non poſſe videri, niſi viſa virtute eorū productiua. Imò ſemper ſupponit ipſas res poſsibiles videri in Deo, vt in cauſſa: quæ viſio, conſentiēte Bellomōtano, non eſt cauſſalis, ſed formalis. Quare Bellomontanus nec Paludanum, nec cæteros fideliter citauit. Vnde ipſe ſolus contra omnes pugnat. 14. Paludanus falſò citatur

§. 3.

D. Thomam pro nobis ſtare.

IDem Bellomōtanus putat D. Thomā ſibi fauere, vt patet in d. c. 6. nu. 40. & 41. in fine. Nam (vt ait) licet D. Thomas in quibuſdam locis videatur oppoſitam ſententiam docere; tamen 1. p. q. 57. art. 5. abſque dubio ſuæ fauet opinioni, vt ille putat: expreſſè enim docet *Angelos viſione beatifica cognoſcere myſteria gratiæ, nō quidē omnia ſed ſecundum quod Deus voluerit eis reuelare.* Et addit: *quædā ab Angelis cognoſci ab initio ſuæ beatitudinis; quædāverò decurſu tēporis.* Ex quibus verbis (inquit) manifeſtè ſequitur myſteria iſta non videri in Verbo ex vi ipſi9 viſionis, ſed pe- 15. Pro nobis D. Thomas. Obiicitur D. Thom. 1. p. q. 57. ar. 5.

culia-

culiari reuelatione, vt priora verba ſatis declarant: nã ſi ex vi viſiõnis viderẽtur, & decurſu tẽporis inciperẽt videri; neceſſe erat mutari viſionẽ, & fieri intẽſiorem: quia fieri non poteſt, vt vna, & eadẽ viſione omninò immutata ab initio aliqua non videantur; videantur autem poſteà. Quare illa myſteria in Deo non fuerunt viſa ab Angelis ex vi viſionis, ſed per viſiones diſtinctas à viſione cauſſatas, vt ibi explicat Caietanus.

16. Pro nobis docuiſſe D. Thom. Sed immeritò vertitur in dubiũ, quid hac de re ſenſerit D. Thomas, cum luce meridiana clarior ſit eius ſententia, vt contra Bellomontanum tacito auctoris nomine aduertit Suarius in d. lib. 2. de attributis negatiuis cap. 25. n. 8: conſtat enim D. Thomam constanter docuiſſe beatos videre in Deo creaturas, tanquàm in cauſſa; ita enim docuit 1. p. q. 12. art. 8. & q. 14. ar. 5. & de veritate q. 8. ar. 4. & 5. & paſsim alibi. Quæ autem videntur in cauſſa, non modo vidẽtur eadem viſione, qua videtur cauſſa, & ex vi ipſius viſionis; ſed etiã intrà ipſam cauſſam: vidẽtur enim, prout in ea continẽtur, & latent. Præterea D. Thomas conſtanter docuit beatos non videre creaturas per aliquas ſimilitudines creatas; ſed per ipſam diuinam eſſentiam ſibi vnitam ad modum ſpeciei intelligibilis, vt docet 1. p. q. 12. ar. 9. & de veritate q. 8. art. 5. Iam verò eſſentia diuina, vt ſubit rationem ſpeciei, non repræſentat, niſi, quæ in ſe continet, & prout ea continet in ſe. Vnde beati per diuinam eſſentiã ex mente D. Thomæ vident creaturas præſentatas ſibi in ipſo Deo, & intra ipſum Deum. Accedit tertiò; quia D. Thom. D. Thomas 1. p. q. 57. ar. 5. nõ ſolùm docet Angelos beatifica viſione cognoſcere myſteria gratiæ; ſed etiam in ipſa viſione. Quæ autem in ipſa viſione Dei videntur, non videntur extra Deum, ſed intus latentia, vt ibi explicat ad 2. Deniqùe 1. p. q. 84. ar. 5. in medio corporis expreſſè aſſerit beatos, quæ in Deo cognoſcunt, cognoſcere in rationibus ęternis, tanquam in obiecto cognito. Et per conſequens, quæ in Deo vident, ea vident intra ipſas rationes æternas. Ex his locis, & ex pluribus alijs, qui adduci poſſent, euidenter colligitur dubitari non poſſe D. Thomam noſtram probaſſe ſententiam.

Nec locus ſumptus ex d. q. 57. art. 5. poteſt reddere dubitabilem ipſius mẽtem, vt benè aduertit Suarius in d. cap. 25. n. 9. 17. Explicatur locus Diui Thomæ. Nam ex illis verbis ſolùm colligitur non omnia myſteria gratiæ fuiſſe cognita ab Angelis viſione beatifica; ſed aliqua fuiſſe ab illis cognita per nouas reuelationes. Ex quo ſicuti infertur aliqua myſteria gratiæ fuiſſe cognita extra Verbum per nouas reuelationes; ita etiam infertur aliqua fuiſſe cognita per viſionem beatificã ſtatim ab initio ſuæ beatitudinis. Vnde non video, quomodò Bellomontanus inferat omnia myſteria ab Angelis fuiſſe cognita non ex vi viſionis, ſed per nouas reuelationes extra Verbũ. Etenim, quę ab illis viſione beatifica fuerunt cognita à principio ſuæ beatitudinis; ea non extra Verbum cognita fuerunt, ſed in Verbo, & intra Verbum. Nec obſtat, quòd à D. Thoma dicatur hæc illis fuiſſe reuelata; quoniam D. Thomas ideo hoc dixit, quia ipſa viſio eſt quædã reuelatio, vt vult Suarius; vel potius; quia illorum cognitio etiam à principio beatitudinis ipſa viſione beatifica fuit illis omnino gratis cõmunicata per liberam reuelationem rationum æternarum ſupernaturalis prouidentiæ circa hominum redemptionẽ.

Etenim decreta libera diuinę volũtatis, & ea, quæ ex illis pendẽt, nõ videntur in eſſẽtia, vt in cauſſa naturaliter ea cõtinente, nec cognitiòne veluti naturaliter debita ſuppoſita tali, vel tali penetratione cauſſę: ſed vidẽtur in rationibus ęternis decretorũ diuinę volũtatis; quæ ipſa veluti liberaliter cõmunicãtur beatis, & ad modũ reuelationis; 18. quãuis cõmunicentur à principio beatitudinis, vt inferiùs videbimus. Itaque hoc intereſt inter ea myſteria, quæ à principio beatitudinis ipſa viſione beatifica ab Angelis fuerunt cognita, & ea, quæ poſteà decurſu tẽporis illis fuerũt de nouo reuelata; quòd hæc fuerũt illis communicata per nouas ſpecies extra Verbum, vt communiter volunt Theologi (quamuis alij ad reuelationes admittant fieri intra Verbum per ipſam viſionem beatam, de quo inferiùs) illa verò illis communicata ſint formaliter intra Verbũ, & in ipſa beatifica viſione. Vnde illa fuerunt cognita formaliter in Verbo, hęc verò ſolùm cauſſaliter,

ter, vt explicat Caietan. in d. ar. 5. quanuis Suarius in d. n. 9. putet hanc diſtinctionem non ſatis accommodatè applicari hoc loco. Et hæc pro explicanda mẽte D. Thomę.

§. 4.

Noſtram ſententiam conſentire cum doctrina Auguſtini.

19. Tertio loco confirmāda eſt noſtra ſententia ex doctrina Auguſtini, quam ſolus Bellomontanus 1. p. diſp. 51. fecit dubiam, cum tamen omnium conſenſu illa ſit manifeſta. Nam, quòd ex Auguſtino beatus videat creaturas in Verbo, ita vt in illo, & intra illud eas formaliter videat; multis ex locis colligitur ex Auguſtino; maximè cū in Angelis diſtinxit cognitionem matutinam, & veſpertinam.

Primus locus ex Aug. Optimus eſt locus, qui habetur lib. 2. de Geneſi ad literam c. 8: nam poſtquā oſtẽdit Angelos prius cognouiſſe creaturam in ratione diuinæ ſapiẽtię, quàm in genere proprio, hæc verba ſcribit: *Nec enim ſicut nos ad percipiendam ſapientiā proficiebant Angeli, vt inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpicerẽt; qui ex quo facti ſunt, ipſa Verbi æternitate ſancta, & pia cõtemplatione perfruuntur: atque inde iſta deſpicientes ſecundùm id, quod intus vident, vel rectè facta approbant; vel peccata improbant.* Nec video, quomodò his verbis accommodari poſſit opinio Bellomontani, dū ait hæc nõ videri ipſa viſione beatifica, ſed reuelatione exterius facta per Verbū. Etenim Auguſtinum agere de beatifica viſione ſatis ſignificant illa verba: *ipſa Verbi æternitate ſancta, & pia contemplatione perfruūtur.* At quæ vidẽt, q̃d ea videāt non per reuelationem exterius factam, euidenter conuincunt illa alia verba: *ſecundum id, quod intus vident.* Quæ verba non ſunt intelligenda de ipſa præciſa viſione eſſentiæ; ſed de viſione eorum, quæ intus à Deo, vel approbari, vel reprobari conſpiciūt, vt patet ex vltimis verbis: *vel rectè facta approbant, vel peccata improbant.* Nec enim ex ſola viſione diuinæ eſſentiæ præciſè moueri poſſent ad approbanda, vel improbanda, quæ vident in proprio genere; niſi ea in diuina voluntate approbata, vel improbata vidiſſent. Quem ſenſum manifeſtè explicauit Auguſtinus lib. 9. de Ciuitate Dei cap. 22. vbi agens de certitudine cognitionis, qua Angeli in proprio genere res cognoſcunt, ita ſcribit: *Et ideo certius etiam temporalia, & mutabilia iſta nouerunt; quia eorum principales cauſſas in Verbo Dei conſpiciunt; quibus cauſſis quædam probantur, quædam reprobantur, & cuncta ordinantur.* Quæ verba ſatis explicant illa alia, quæ adduximus: nam, quæ in cauſſis diuinæ prouidentiæ conſpiciuntur; vtique intra ipſum Deum conſpiciuntur.

20. 2. locus Auguſt. Secūdus locus ſumi poteſt ex verbis eiuſdem lib. 9. de Ciuitate Dei c. 22. explicans enim cauſſam, cur Dęmones ſępe fallātur, Angeli autem boni nunquā, ita ait: *Aliud eſt enim temporalibus temporalia, & mutabilibus mutabilia coniectare, eiſque temporalem, & mutabilem modum ſuæ voluntatis, & facultatis inſerere, quod Dæmonibus certa ratione permiſſum eſt: aliud autem in æternis, atque immutabilibus Dei legibus, quæ in eius ſapientia viuunt, mutationes temporum præuidere; Deique voluntatem, quæ tam certiſſima, quàm potentiſſima eſt, diuini ſpiritus eius participatione cognóſcere, quod ſanctis Angelis donatum eſt.* Ecce ex Auguſtino boni Angeli vident mutationes temporum in ęternis, atq; immutabilibus Dei legibus, diuinaq; voluntate, decretiſque illius. Iā verò, quæ in legibus decretiſque diuinę voluntatis videntur, non extra Deum vidẽtur, ſed intra ipſum Deum; quia ſcilicèt illa in diuina ſapiẽtia viuunt, quatenus in illius obiectiuo conſpectu perpetuo, & immutabiliter permanent.

21. 3. locus Auguſtini. Tertius locus ſumitur ex lib. 11. de Ciuitate Dei c. 7. in hæc verba: *Cognitio quippè creaturæ in ſe ipſa decoloratior eſt, vt ita dicam, quàm cum in Dei ſapientia cognoſcitur, veluti in arte, qua facta eſt.* Quibus addimus verba eiuſdẽ libri c. 29: *ipſam quoque creaturam melius ibi, hoc eſt in ſapientia Dei, tanquā in arte, qua facta eſt, quàm in ea ipſa ſciunt: & per hoc, & ſe ipſos melius, quàm in ſe ipſis; verūtamen in ſe ipſis.* Addo etiam verba ex lib. 4. de Geneſi ad literam c. 24: *Proculdubio vniuerſam creaturam, in qua ipſi ſunt principaliter conditi, in ipſo Verbo Dei prius nouerunt, in quo ſunt omnium, etiam, quæ temporaliter facta ſunt æternæ rationes, tāquam in eo, per quod facta ſunt omnia: & deinde in ipſa creatura, quā ſic nouerunt, tāquam infra deſpiciẽtes, eāq; referẽtes ad illi' laudẽ, in cuius incõmutabili veritate rationes, ſecūdū quas facta ſūt, principaliter vidẽt.* Ex quibus omnib' locis euidẽter col

ligitur

ligitur Angelos beatos creaturã videre in Dei ſapiẽtia, tanquam in arte, qua facta eſt: ſiue tanquam in veritate, atq; ratione incommutabili, ſecundùm quã eſt facta. Qua etiam loquẽdi phraſi vtitur in eodem 4.lib.c.25.& 34. & in locis propemodum infinitis, Iam verò, quæ videntur in Dei ſapientia: in arte illius: & in rationibus, ſecundùm quas facta ſunt; illa in ipſo Deo ita videntur, vt intus in eo videantur, non verò extra per reuelationes exterius factas.

22. Quartus locus ex Aug. Quartus adhuc locus habetur lib.4. de Geneſi ad literã c.22: vbi docet Angelos cognouiſſe congregationẽ aquarum (quæ 2.die facta eſt) in Verbo Dei, quo dicta eſt, vt fieret; ita enim ſcribit: *Cũ dicit Deus congregetur aqua, quæ eſt ſub Cœlo, in collectionem vnam, & appareat arida: cognouit hoc illa lux angelica in Verbo Dei, quo id dicitur, & ideo ſequitur, &c.* Ecce Angeli cognoſcunt creaturã in Verbo Dei, quo practicè dictum eſt, vt illa fieret: etenim Verbũ Dei dicens, vt aliqua res fiat, eſt dictamẽ practicum, quo Deus dictat, vt fiat, & eſt ipſa voluntas practica, de qua agit Auguſtinus in verbis ſuprà citatis ex lib.9.de Ciuitate Dei c.22. At quæ in VerboDei, hoceſt, in liberoDei decreto videntur; vtique intra Deum videntur.

23. 5. locus ex eodem. Denique ſit quintus locus ex eodem lib.4.de Geneſi c.32: *Poſt Verbũ Dei* (quo dixit, vt fieret lux angelica) *facta eſt lux; adhæſitque creanti luci lux creata, videns illam, & ſe in illa.* Adhæſit, inquam, & illam vidit, viſione vtique beatifica; & in illa luce creante ſe ipſam vidit. Ergo intra ipſam ſe vidit.

§. 5.

De cognitione matutina, & veſpertina, quam in Angelis diſtinxit Auguſtinus.

24. Cognitio matutina Angelorum. Denique præfata veritas oſtenditur ex cognitione matutina, & veſpertina, quam in ſanctis Angelis diſtinxit Auguſtinus lib.11. de Ciuitate Dei c.7. & 29. & lib. 4. de Geneſi ad literam c.22. cũ ſequentibus, & mille alijs in locis: conſtat enim apud omnes Theologos Auguſtinum eam cognitionem appellaſſe matutinã, quam Angeli de creaturis habuerunt in Verbo intra ipſum Verbum: veſpertinam autẽ, quam habuerunt de eiſdem creaturis in proprio ipſarũ genere per proprias ipſarum ſpecies. Hanc ab omnibus admiſſam doctrinam, & receptam Auguſtini explicationem non recipit vnus Bellomontanus 1.p.diſp.5 t. quin potius contendit omnes Theologos mentẽ Auguſtini non ſatis aſſecutos fuiſſe: exiſtimat enim Auguſtinum eam ſolam cognitionem appellaſſe matutinã, qua beati cognoſcunt creaturas, vt ipſę in Verbo ſunt ipſa vita Dei, & eſſe illius æternum, & incommutabile; ita vt in Angelis nihil aliud fuerit matutina creaturarum cognitio, quam cognitio ipſius Dei, & ipſius diuini eſſe, quod ipſum eſt eſſe creaturarum non ſimpliciter, ſed vt ſunt in Deo. Et inde infert argumentum ſumptum ex Auguſtino de diſtinctione cognitionis matutinæ, & veſpertinæ ſatis eſſe debile. Bellomontanus contra omnes.

25. Qui contra Bellomontanũ ſcribunt. Hanc Bellomontani explicationem, tanquam à mente Auguſtini longè alienam ex profeſſo impugnant Suarius lib. 2.de attributis negatiuis c. 25.n.10. cũ ſequentibus, & Salas ad 1.2.q.3. tract.2. diſp.4.ſect.4.n.40.pag.259. & Balthaſar Nauarrete 1.tom. ſuarum cõtrouerſiarum controuerſ. 45. & ferè omnes Nouiores. Quam nos etiã impugnare nitemur, vt manifeſtè pateat, quàm longè aberret ab Auguſtini mente, & verbis.

26. Explicatur mens Aug. in diſtinct. dierum. Pro cuius explicatione primò explicabimus mentem Auguſtini in diſtinctione ſex dierum, & cognitione rerum, quæ factæ ſunt. Quæ dierum diſtinctio, licet multis in locis ab Auguſtino explicetur; manifeſtè tamẽ ponitur lib.4. de Geneſi ad lit.c.22. In 1.igitur die facta eſt lux, id eſt angelica natura. Hunc diem præceſſerunt tenebræ, ita vt poſt tenebras ſequutum fuerit mane eiuſdẽ diei: etenim Angelorũ creatio nõ prius facta fuit in cognitione ipſorum Angelorum: nam antequam exiſterent Angeli, non poterant cognoſcere ſe ipſos, nec in ſe ipſis, nec in Verbo. Vnde illorum cognitio præceſsit in ſola Verbi Dei cognitione, vt idem Auguſtinus ſatis inſinuat in dict.lib.4.cap.22. ſed clariùs lib. 2. de Geneſi cap. 8. vbi ita ait: *Non primò cognouit rationalis creatura conformationem ſuam, ac deinde formata eſt; ſed in ipſa ſua conformatione cognouit, hoc eſt, illuſtratione veritatis, ad quam conuerſa eſt: cætera verò, quæ infra ſunt, ita creantur, vt prius fiant in cognitione rationalis creaturæ, ac deinde in genere ſuo. Quapropter lucis conditio prius eſt in* *Auguſt.*

Verbo Dei ſecundùm rationem, qua condita eſt, hoc eſt, in coæterna Patris ſapientia; ac deindè in ipſa lucis conditione ſecundùm naturam, quà condita eſt.

27. Prima igitur dies, in qua natura angelica creata eſt, incepit à veſpera: in qua ipſa iã facta cognouit ſe in ſua formatione; quia Angeli cognouerũt ſe nõ eſſe Deum, ſed creaturas à Deo conditas; quæ cognitio adhùc fuit informis; vtpotè exiſtens inferior ad cognitionẽ futuram in Verbo Dei. Habita autem hac ſui ipſorum veſpertina cognitione, conuerſi ſunt ad laudandum Deũ propter ſui ipſorum creationem: & ita factũ eſt manè eiuſdem primi diei; in quo Angeli in Verbo Dei cognouerunt ſe ipſos cognitione quadam ſuperiori, & clariori, & ſimul cognouerunt in eodem Verbo creaturam, quæ in ſecunda die condenda erat; ita vt in mane primi diei, in quo Angeli laudarũt Deum, quod ipſos creauerit, in ipſo Verbo acceperũt cognitionem firmamẽti condendi in 2. die.

28. In ſecunda veſpera, in qua ſecundus dies incepit creato iã firmamento Angeli illud nouerunt in propria ipſius firmamenti natura; quæ veſpera terminata eſt ad ſuum mane, cum quo factus eſt ſecundus dies, in quo mane Angeli conuerſi ad laudandum Deum, quod firmamentum creauerit, in eodem Verbo acceperunt cognitionem matutinã creaturæ condendæ die tertio; nempe congregationis aquarũ, & apparitionis aridæ; & ita terminatus eſt 2. dies. In veſpera autem à qua dies tertius incepit, viderunt Angeli congregationẽ aquarum in ſua propria exiſtentia, in qua facta eſt; & poſt hanc veſperam factum eſt mane ipſius diei tertij, dum Angeli conuerſi ſunt ad laudes Dei, quod aquas cõgregauerit, & in eo mane viderunt in ipſo Verbo creaturam condendam die 4. Et ſic conſequenter de cæteris dieb^9. Hunc ordinẽ manifeſtè colliges ex Auguſt. in d. lib. 4. de Geneſi ad literam c. 22. & inferiùs c. 24. 29. & 32. & lib. 2. de eadẽ Geneſi c. 8. & multis alijs in locis.

29. *Quęſtio excitata ab Auguſt.* Aduertendum eſt deinde Auguſtinũ in d. lib. 4. c. 29. excitare quæſtionem, an hæc dierum, & rerum in illis conditarũ cognitio facta ſit in Angelorum intellectu alternatim, & ſucceſsiuè, an verò ſimul? Rem pro vtraque parte diſputat vſque ad finem libri. Et tandem in ea potius ſiſtit ſentẽtia, vt nec hi dies ſucceſsiuè floruerint; vt quia ex ſententia Auguſtini De^9 omnia ſimul fecerit; nec Angeli ſucceſsiuis mane, & veſpere res ipſas cognouerint; bene tamen eas cognouerint ordinatè ratione ordinis, & cõnexionis pręcedentium, conſequentiumque cauſſarum, vt idem Auguſtinus his eiſdem verbis expreſsit in d. libr. 4. de Geneſi ad literam c. 32. & 35. Etenim prius fuit in mente diuina dictio rerum condẽdarum ſecundùm ordinem, & cõnexionem rationum, & cauſſarum in diuina ſapientia exiſtentium; deinde rerũ ipſarum actualis creatio. Et ob id prius quęque res fuit in cognitione matutina mentis angelicæ, qua Angelus res videbat in Verbo, quã in cognitione veſpertina, qua videbat res in ſe ipſis. Pri^9 etiã fuit viſio matutina firmamenti in mẽte Angeli, quàm matutina cognitio congregationis aquarum in eàdem mente. 30.

Mens Auguſtini de cognitione matutina. His ita poſitis facilè eſt oſtendere cognitionem matutinam ex mente Auguſtini non eſſe ipſam beatificam Dei cognitionem ſecundùm ſuũ eſſe increatum: etenim ex præcitatis locis Auguſtin^9 manifeſtè diſtinguit illos dies per diſtincta genera rerũ, quatenus in mente Angeli diſtinguũtur ſecundùm priorem, & poſteriorem cognitionem, matutinam ſcilicèt in Verbo, & veſpertinã in propria ipſarum exiſtẽtia: ita vt vna res ideo dicatur condita prius, quàm alia; quia in Verbo Dei prior fuit matutina illius cognitio, quàm matutina cognitio alterius. At ſi cognitio matutina in Angelo eſt ipſa abſoluta cognitio diuini eſſe eminẽter continentis ipſas res creatas; intelligi nequaquam poteſt, quomodò per viſionem matutinam diſtinguãtur diſtincta *manè* ſex dierum, vt doctè ſatis contra eundem Bellomõtanum aduertit Suarius in d. lib. 2. de attributis negatiuis c. 25. n. 13. Nam ſuppoſita Bellomontani ſententia creaturæ non videntur illa ipſa viſione, qua videtur diuinũ eſſe. Quare ſi illa viſio eſt matutina viſio; vtiq; nõ poſſũt ipſę creaturæ, nec dies illarum ſecũdùm diuerſa mane diſtingui per cognitionẽ matutinã earum. Quare ſi in Angelis cognitio matutina rerũ eſt cognitio earũ in Verbo, implicat cognitionẽ matutinã ſolũ dicere

dicere cognitionem beatificam ipſius eſſe diuini, in quo creaturæ eminenter, & indiſtinctè continentur. Sed fatendũ eſt cognitionem matutinam eſſe quidē viſionem ipſam diuinæ eſſentiæ; nō quidèm abſolutè; ſed provt continet rationes diuinę ſapientiæ, artiſque diuinæ, in quibus viſis, & ipſæ creaturę obiectiuè videntur ſecundùm propriam cuiuſque rationem, & eſſentiam obiectiuè præſentatam in ipſa diuina arte, vt ſtatim dicemus.

31. 2. Locus. Secundo loco contra eandem Bellomontani explicationem expendo quòd Auguſtinus verbis expreſsis docet Angelos mane, hoc eſt matutina cognitione cognouiſſe res, quæ erant à Deo condendæ: cognouiſſe autem eas in Verbo Dei, quo dicta eſt illarum creatio. Ita ſcribit Auguſtinus libr. 4. de Geneſi ad literã c. 22. ante finem, cuius verba ſuperius adduximus: *cognoſcit hoc illa lux angelica in Verbo Dei, quo id dicitur*, id eſt, quo dicitur, vt res fiat. Et addit ex hoc Dei Verbo factam eſſe in Angelis cognitionem, quæ appellatur mane: ita enim ait: *& ideo ſequitur, & ſic factum eſt, id eſt, in eius cognitione ex Verbo Dei.* Quod ipſum in eodem capite antea explicauerat his verbis: *& percipiat de Verbo Dei cognitionē creaturæ, quæ poſt ipſa fit: hoc eſt firmamenti; quod in eius cognitione fit prius, cum dicitur.* Quæ verba iterum expendemus inferius. De eadem cognitione matutina eodem lib. cap. 26. ita ſcribit: *cum beata illa ſocietas Angelorum: & primitus contemplatur in Verbo Dei, quod dixit Deus, fiat.* Et cap. 30. *cum ea, quæ per ſingulos Deo condere placuit, conderentur; primo hæc accipiebat in Verbo Dei, vt in eius notitia primitus fierent, cum dicebatur, & ſic factum eſt.* Et cap. 32. *mens vero angelica pura charitate inhærēs Verbo Dei, poſteaquã illo ordine creata eſt, vt præcederet cætera prius ea vidit in Verbo Dei facienda, quam facta ſint; & ſic prius in eius cognitione fiebant, cum Deus dicebat; vt fierent, quàm in ſua propria natura. Quæ itidem facta in eis ipſis etiam cognouit: minore vtique notitia, quæ veſpera dicta eſt.* Et inferius: *& ideo non prius dictum eſt, & ſic eſt factum; & poſtea dictum, fecit Deus lucem; ſed continuo poſt Verbum Dei facta eſt lux, adhæſitque creanti luci lux creata; videns illam, & ſe in illa id eſt, rationem, qua facta eſt.*

32. Arguitur cõtra Bellom. Ex his omnibus locis euidenter colligitur cognitionem matutinam Angeli ex mente Auguſtini formaliter nō eſſē ipſam viſionem ſolius Dei, ſicut contendit Bellomontanus. Quod multis modis colligitur ex præcitatis verbis. Et primum ex eo, quod Auguſtinus non ſemel ſed iterum, & iterum docet Angelos in ipſo mane, & in ipſa cognitione matutina cognouiſſe creaturã in Verbo Dei: in Verbo inquam Dei, quo practicè dictum eſt, vt creatura condatur; vt patet ex illis verbis libri 4. de Geneſi cap. 22. *in Verbo Dei, quo id dicitur.* Et ex illis: *quod in eius cognitione fit prius, cum dicitur.* Et c. 26. *Prius contemplatur in Verbo Dei: quod dixit Deus fiat.* Et cap 30. *Vt in eius notitia primitus fieret, cum dicebatur.* Et cap. 32. *Et ſic prius in eius cognitione fiebat, cum Deus dicebat, vt fieret.* Et inferius: *Sed continuo poſt Verbum Dei facta eſt lux*, vbi nomine Verbi Dei non poteſt intelligi Verbum diuinum; quia angelica natura non eſt facta cōtinuo poſt diuinum Verbum; cum facta ſit in tempore; debet igitur intelligi Verbum Dei id eſt, dictum, ſiue decretum Dei practicum, quod dictauit, vt res fieret. Quare ex Auguſtino Angeli in ipſo mane (id eſt, cognitione matutina) cognouerunt creaturam condendam in ipſo Verbo Dei, hoc eſt in ipſo decreto practico diuinæ voluntatis.

Deus autem in ſua eſſentia præciſè ſumpta, & vt eſt obiectum beatificum, formaliter non eſt Verbum practicum, 33. quo res condendæ practicè dicuntur: hoc enim Verbũ ſuperaddit actũ liberũ diuinæ voluntatis terminatũ ad creaturam, quæ condi decernitur. Iam vero ex doctrina Auguſtini cognitio matutina terminatur ad Verbum Dei, hoc eſt ad dictamen practicum dictans creaturam fieri, quod ipſum eſt liberum decretum diuinæ voluntatis. Ad hoc autem decretum viſio beatifica ex ſententia Bellomõtani non terminatur; quia, vt ille exiſtimat, beatus ex vi viſionis non videt decreta diuinæ voluntatis.

Nec hanc noſtram ponderationem euades, ſi dicas diuinam eſſentiam cognitione matutina videri, quę eſſentia eſt ipſum Verbum dictans. 34. Præcluditur euaſio. Nam ſtatim inquiram, an viſione illa, Verbum Dei practicũ videatur ſolùm materialiter; ideo quia videtur eſſentia, quæ realiter eſt idem cum illo practico dictamine: vel videatur formaliter ſub habitudine, &

formalitate practici dictaminis. Si ſolùm videtur materialiter; iam ipſa creatura, cuius creatio dictatur, nõ videtur, vt facienda; cuius oppoſitum docet Auguſtinus. At ſi videtur formaliter; non poteſt non ſimul videri ipſa creatura dictata, vt ſtatim dicemus.

35. Alia Auguſtini ponderatio.

Deinde id ipſum colligo ex eo, quod Auguſtinus in præcitatis locis docet Angelos de Verbo Dei, & ex Verbo Dei percepiſſe cognitionem creaturæ, quæ poſt illam cognitionem fieri debebat, vt patet ex di. cap. 22. *& ſic factum eſt, id eſt, in eius cognitione ex Verbo Dei*: quia nimirũ ex Verbo Dei dicente creationem creaturæ condendæ in ſequenti die, facta eſt in Angelo cognitio matutina eiuſdem rei. Et inferiùs: *& percipiet de Verbo Dei cognitionem creaturæ, quæ poſt ipſa fit, hoc eſt firmamenti, quod in eius cognitione fit.* Cap. itẽ 30. *Primo hæc accipiebat in Verbo Dei, vt in eius notitia primitus fieret.* Ex quibus locis euidenter cõſtat Angelos ex Verbo Dei id eſt ex decreto diuinę voluntatis accipere cognitionem matutinam. At quis dicet Angelos ſuam eſſentialem beatitudinem recepiſſe ex decreto, quo Deus decreuit creationem ſex illis dieb⁹ explicatam? Quin potius ſi diligenter expẽdimus verba capitis 32. Angeli prius fuerunt beati ipſa Dei viſione, quam ex Verbo Dei acciperent matutinam cognitionem rerum, quę ſingulis illis dieb⁹ creatæ referuntur, ita enim ſcribitur: *mens verò angelica pura charitate inhærens Verbo Dei, prius ea vidit in Verbo Dei facienda, &c.* Inhærens (inquit) Deo charitate (igitur iam beata) accepit cognitionem matutinam. At non benè intelligi poteſt Angelos ex Verbo Dei, id eſt, ex decreto diſtanctè creaturas fieri accepiſſe ſuam beatitudinem. Quare cum ex verbis Auguſtini euidenter cõſtet eos ex illo verbo, atque dictamine accepiſſe cognitionem matutinam rerum; euidenter euincitur cognitionem matutinam rerum formaliter non eſſe ipſam viſionem Dei hoc eſt diuinę eſſentiæ præciſè ſumptæ; ſed eſſe viſionem rerũ acceptam ex decreto Dei, & in ipſo decreto. Quem ſenſum clare colliges ex locis ſtatim dicẽdis. Non poſſum in huius rei confirmationem non expẽdere quod Auguſtinus locis citatis docet cognitionem matutinam factam eſſe in intellectu Angeli ex verbo, quo Deus dixit, vt res fieret. Iã verè cognitio eſſe increati diuinę eſſentię non eſt facta in intellectu Angeli ex tali verbo.

Tertio igitur loco contra eandem explicationem expendo, quod Auguſtinus multis in locis ſcribit creaturam cognitione matutina cognoſci in ſapientia Dei tanquam in arte, qua facta eſt, ita enim ſcribit lib. 11. de ciuitate Dei cap. 7. *cognitio quippe creaturæ in ſe ipſa decoloratior eſt, vt ita dicam, quam cum in Dei ſapientia cognoſcitur, veluti in arte, qua facta eſt.* Eodem etiam lib. c. 29. *ipſam quoq; creaturam melius ibi, hoc eſt in ſapientia Dei, tanquam in arte, qua facta eſt quam in ea ipſa ſciunt.* Eandem ſententiã ex Auguſtino ſumpſit auctor dialogorum 65. quęſtionum apud Auguſt. q. 26. vbi ita habet: *plus videtur in arte: qua facta eſt, quam ipſa in ſe ipſa, quæ facta eſt.* Ex quibus omnibus euidenter colligitur creaturam cognitione matutina ab Angelis videri ſecundùm illud eſſe, quod ipſa creatura habet in ſapientia diuina, tanquam in arte, qua facta eſt. Facta eſt, inquam, ſecundùm illud eſſe, ſecundùm quod in arte diuina videtur. 36. 3. Locus ex Auguſtino.

Iam verò creatura ſecundùm eſſe, ſecundùm quod in Deo eſt ipſa creatrix eſſentia, non eſt facta per artem diuinæ ſapientiæ, nec eſt in diuina ſapientia, tãquam in arte; cum ſit eſſe increatum, ſecundùm quod creatura ipſa potius eſt ipſa ſapientia, ipſa creatrix eſſentia, ipſaque ars creatrix, quàm ſit in ipſa ſapientia, & in ipſa arte, vt contra eundẽ Bellomontanũ doctiſsimè aduertit Suarius in d. lib. 2. de attributis negatiuis cap. 25. n. 12. Quare ſi cognitio matutina eſt illa, qua creatura cognoſcitur ſecundùm illud eſſe, quod habet in arte diuina, qua facta eſt; vtique nõ erit cognitio creaturę ſecundùm eſſe, ſecundùm quod eſt ipſa ars; ſed ſecũdùm eſſe proprium, quod habet in ipſa arte, & ſecundùm quod ab ipſa arte creatrice produci poteſt: quod eſſe eſt ipſum met eſſe eſſentiæ ipſius creaturæ exiſtens obiectiue in ipſa diuina arte, diuinoque exemplari. 37.

Quibus etiam accedat optima põderatio eiuſdem Suarij in d. capit. 25. num. 14. quoniam ex Auguſtino creatura ita videtur in arte diuina, vt de illa formetur proprius conceptus diſtinctus à conceptu 38. *Suarius.*

ceptu aliarum creaturarũ, quæ in alijs diebus condendæ erant: nam penes diſtinctam earum cognitionẽ diſtinguuntur dies, vt ex Auguſtino diximus. At ſi Angeli ita viderent creaturam, vt non eſt in arte, ſed vt eſt ipſa ars; iam inquiro, vtrum ita videatur ipſa ars diuina, vt ea viſa nullus formetur proprius creaturę cõceptus; an verò per artẽ ipſã viſã talis cõceptus formetur? Si priori modo nullo pacto poteſt creatura illa cognoſci in arte; nec per talem cognitionem poteſt diſtingui aliquis dies, qui proprius ſit ipſius creaturæ. Si poſteriori modo dicatur; ipſa creatura in arte cognoſcitur, non ſecundùm eſſe increatum, ſecundùm quod ipſa eſt ars; ſed ſecundùm proprium eſſe creandum ſuæ propriæ entitatis, ſecundùm quod obiectiuè exiſtit in ipſa arte: quia fieri nulla ratione poteſt, vt ars aliqua formaliter cognoſcatur non cognito artificatio.

39. 4. Ratio. Quarto loco id ipſum confirmari poteſt ex locis, in quibus Aug. docet Angelos cognoſcere creaturas in ſingulis illis ſex diebus condendas: cognoſcere inquam in ipſis rationibus, & cauſſis, ſecundùm quas factæ ſunt. Ita habes ex *Auguſt.* Auguſtino lib. 9. de ciuitate Dei cap. 22. *Ideo certius temporalia iſta, & mutabilia nouerunt; quia eorum principales cauſſas in Verbo Dei conſpiciunt.* Et rurſus: *Aliud eſt in æternis, atquè immutabilibus Dei legibus mutationes temporum prævidere*, & cæt. lib. 4. de Geneſ. ad literam cap. 24. *Proculdubio vniuerſam creaturam in ipſo Verbo Dei prius nouerunt, in quo ſunt omnium, etiam, quæ temporaliter facta ſunt æternæ rationes, tanquam in eo, per quod facta ſunt omnia.* Et ibi cap. 34. *Cum ſimul vniuerſam creaturam, ſicut ſimul facta eſt, & in primis, atque in commutabilibus rationibus, per quas condita eſt, contemplaretur propter diẽ.* Omittimus mille alios locos, in quibus Auguſtinus docet creaturas videri ab Angelis in Verbo Dei, hoc eſt in incommutabili veritate ſuarum rationum, legum, & cauſſarum exiſtentium in diuina ſapientia. At quis dicet creaturas viſas ab Angelis ſecundùm eſſe increatum, ſecundum quod ſunt ipſa ſapientia, videri ſecundũ rationes ęternas, leges, & cauſſas rerum condendarum? Etenim illæ æternæ rationes, atque cauſſæ ſunt ipſæ ideæ, quæ in diuina ſapientia continentur ex eodem Auguſtino in libr. 83. *Auguſt.* quæſtionum quæſtione 46. Iam verò illud eſſe increatum, quod eminenter cõtinet creaturas, ſicut non ſubijcitur legibus illis, atque rationibus æternis; ita non videtur ſecundùm illas; ſed illæ potius leges videntur in ipſo eſſe increato diuinæ eſſentiæ, in quo formaliter eſt ſapientia ipſa diuina, & ipſa diuina ars, vt attributũ illi connaturale. Quare ſi cognitio matutina rerum eſt viſio earum ſecundùm eſſe, quod cognoſcitur per illas leges, & rationes rerum, ideaſque, vtiq; illa formaliter nõ eſt viſio increati eſſe, quo creaturę in Deo ſunt Deus; ſed viſio proprij eſſe, propriæque entitatis creatæ, qua res ipſæ obijciuntur diuino intellectui.

Vera igitur mentis Auguſtini explicatio hæc eſt, vt cognitio matutina ſit, 40. Vera explicatio mẽtis Auguſt. qua Angeli viderunt res in Verbo, & intra ipſum Verbum ſecundùm illud eſſe, quo diuino decreto obijciuntur, & reſplendent: & in hoc ſenſu explicantur à Theologis tam Antiquioribus, quàm Nouioribus. Et ne liberum ſit ad ſenſum cauſſalem recurrere per cognitionem à Verbo extra Verbum cauſſatam; expẽdo verba, quæ ſupra citauimus ex lib. 2. de Geneſ. ad literam cap. 8. ibi: *Secundũ id, quod intus vident.* Et lib. 4. de Geneſ. c. 32. *Adhæſitquè creanti luci lux creata: videns illam, & ſe in illa.* lib. etiam 13. confeſſionum cap. 15. agens de Sanctis Angelis ita ait: *Vident enim faciem tuam ſemper; & ibi legunt ſine ſyllabis temporum, quid velit æterna voluntas tua.* Ibi, inquam, id eſt, in tua facie, & in te ipſo. Quem ſenſum ſatis confirmant loci ſupra citati, in quibus Angeli vident creaturas in ipſis rationibus æternis, legibuſque diuinę voluntatis, & in ipſa arte diuinæ ſapientię.

Quod etiã expreſsit Auguſtinus tract. 41. 1. in Ioannem ad illa verba: *Quæ facta ſũt, in ipſo vita erat:* vbi ita ſcribit: *Quare ratio ipſa creaturæ, qua creatura eſt facta, non diſtinguitur à ſubſtantia Dei, quæ ſubſtantialis eſt vita; & in ipſa arte reſplendet, vt in ea intelligatur.* Quæ verba, & ſenſum Bellomontani, & ſenſum cauſſalem ſatis expugnant: ex illis enim euidenter conſtat creaturas in ipſa arte diuina reſplendere. Quid eſt reſplendere; niſi obiectiuè repræſẽtari? non quidem ſecundùm eſſe increatum; (abſit) ſed ſecundùm eſſe proprium ſuæ entitatis, ſecundùm quod ſunt artificiata,

ta, ad quæ terminatur repręſentatio diuinæ artis. At ſi creaturæ intelliguntur in ipſa diuina arte, ſecundùm eſſe proprium, quod in ea reſplendet; profectò intus intelliguntur, non extra.

42. Et iuxta hanc communem, & veram Auguſtini explicationem omnia rectè conſtant; & fit plana comparatio, qua Auguſtinus comparat cognitioné creaturæ in Verbo (quam matutinam appellat) cũ cognitione in ſe ipſa, ſuaque propria exiſtentia, quam appellat veſpertinam: eadem enim eſt creatura, quæ vtraque illa cognitione cognoſcitur; eadem ipſius creaturæ entitas; aliter tamen, & aliter concepta: quia vna cognoſcitur ſecundùm eſſe proprium obiectiuum, quod habet in rationibus, cauſſiſque æternis; ob quam rationem dicitùr cognoſci in quodam ſuperiori genere; quia tale eſſe non habet ex ſe, ſed ex repręſentatione in rationibus intelligibilibus: altera verò cognoſcitur ſecundùm eſſe proprij generis; quia cognoſcitur ſecundùm exiſtentiam realem ſui proprij generis, repręſentatum per ſpecies creatas eiuſdem generis.

43. Hæc diximus pro explicanda mente Auguſtini. Cũ quo videntur conſentire plures ex Patribus: & quanuis. D. Gregorius lib. 4. Dialogorum cap. 33. & lib. 2. Moralium c. 3. non ſatis hunc ſenſum explicet, vt bene aduertit Suarius in d. lib. 2. c. 25. n. 17. in fine, vbi vitio impreſſorum Gregorius mendosè citatur: tamen Iſidorus lib. 1. ſentent. cap. 12. n. 17. ſatis fauet, dum ait, *Angelos in Verbo Dei omnia cognoſcere, antequam vere fiant.* Et quãuis explicari poſsit de cognitione cauſſali; quia (vt immediaté ait) ea cognoſcunt Deo reuelante: tamen accommodatius explicabitur de cognitione formali, quam iam habent de rebus futuris quæ ipſa dicitur reuelatio, vel quia viſio beatifica eſt reuelátio quædã, vt plures volunt; vel quia illa fit à Deo liberaliter vt ſupra diximus §. 3. in fine.

Gregorius.

Iſidorus.

44. Cum Auguſtino etiam conſentit D. Bernardus lib. 5. de conſideratione c. 1. vbi non ſolùm docet, *beatos per Verbum intueri facta, id eſt. res creatas; ſed etiam eas videre in Verbo per Verbum.* Quibus verbis ſatis ſignificat beatos non ideo in Verbo videre creaturas, quia vidét eſſe increatum, quod creaturæ habent in Deo; ſed quia in Verbo, per quod facta ſunt omnia (decretum diuinæ voluntatis intelligit) eas videt; ita vt Verbum ipſum ſit medium formale videndi eas: & ob hanc rationem dixit creaturas videri à beatis ſecundùm melius eſſe, quàm in ſe ipſis. Etenim cum per rationes intelligibiles repręſententur, & in illis obiectiuè videantur; videntur in eſſe quodam altiori, quám cum repræſentantur in ſe ipſis per proprias ſpecies. Denique cum Auguſtino conſentiunt Patres Concilij Senenſis in decretis fidei, dum aſſerunt, *beatis peruium eſſe vniforme illud diuinitatis ſpeculum, in quo, quidquid eorum inter ſit, illuceſcit.* Quod verbum non ſatis accommodatè explicabitur de cognitione cauſſali: in ea enim non illuceſcunt creaturæ in ſpeculo diuinitatis, ſed in proprijs ſpeciebus.

Bernardus

Concilium Senenſe.

§. 6.

Explicantur, quæ in contrarium ex Auguſt. obycit Bellomontanus.

SEd Bellomontanus in d. diſp. 51. c. 3. nonnulla ex Auguſtino obijcit, quæ oportet explicare. Primum obijcit; quoniam Auguſtinus 11. de Ciuitate Dei cap. 7. mane appellat non ipſam ſcientiã creaturę in ſe ipſa, ſed ſcientiã Dei creatoris; ita enim ſcribit *Fit autem veſpera huius diei, & mane aliquatenus; quoniam ſcientia creaturæ in comparatione ſcientiæ creatoris quodammodo veſperaſcit.* Ex quibus verbis colligit mane, & veſpere (cognitionem ſcil. matutinam, & veſpertinam) diſtingui ab Auguſtino, nõ ex diuerſo modo cognoſcendi creaturam, ſed ex parte rei cognitæ. Ita vt cognitio, quæ habetur de Deo, ſit mane, atque matutina; cognitio verò, quæ habetur de creatura, ſit veſpera, id eſt, veſpertina. 45. 1. Locus Auguſtini.

Secundo loco obijcit; quoniam Auguſtinus in d. libr. 11. capit. 29. volens oſtendere alio modo res videri in Verbo, quàm in ſe ipſis (ex quo loco communiter colligimus duas cognitiones, matutinam ſcilicet, & veſpertinam) ſic ait: *Sicut aliter ſcitur rectitudo linearum, ſeu veritas figurarum, cum in intellectu conſpicitur aliter cum in puluere ſcribitur.* Ac ſi dicat, in intellectu eſt vſquequaque perfecta; cum verò re ipſa deſcribitur, præſertim in puluere, non poteſt ſine aliquo defectu eſſe. Sic igitur res in intellectu Dei ſunt 46. 2. Eiuſdem.

ſunt incorruptibile; at in ſe ipſis corruptioni ſubiectæ. Quem ſenſum ſatis declarat, cum addit: *Et aliter iuſtitia deſcribitur in veritate incommunicabili, aliter in anima iuſti.* Quæ verba (vt ait) ſatis explicãt, Auguſtinu n non agere de rebus in Deo tantùm obiectiuè exiſtentibus ſecundũ proprias rationes formales: nec enim diceret eas alio modo eſſe in Deo, quam in ſe ipſis; nam cum à Deo cognoſcũtur ſicut ſunt à parte rei mutationi, & corruptioni ſubiectæ. Loquitur igitur de ipſis, provt in Deo ſunt ipſe Deus; nempe de idea, & arte illarum, quę eſt re vera ipſe Deus.

47. 3. Locus eiuſdem. Tertiò loco objicit; quoniam Auguſtinus in lib. 65. quæſtionum q. 26. vt probet creaturam melius videri in Deo, & in arte ſua, quàm in ſe ipſa; adducit illud Ioan. 1. *Quod factum eſt, in ipſo vita erat;* & ſubiungit hæc verba: *Omnia ergo, quæ facta ſunt in ipſo, & vitã non habent, in ipſo Verbo Dei vita ſunt, in ſe ipſis vita non ſunt.* Et inde infert: *Ac per hoc plus videntur ab Angelis Sanctis in Verbo Dei, vbi ſunt vita, quam in ſe ipſis.* Quod ſi ex Auguſtino res in Verbo viderentur ſecundùm proprias rationes, fieri non poſſet; vt non viuẽtia (ſicut lapis) viderentur viuere, & corruptibilia incorruptibilia eſſe. Signum igitur eſt loqui Auguſtinum de ipſamet eſſentia diuina, quatenus dicitur idea, & ars creaturarum, quæ eſt ipſe Deus. Vnde melius videntur creaturæ in Deo, quàm in ſe ipſis.

Confirmat id ipſũ ex Auguſtino tract. 1. in Ioãnem ad præcitata verba; vbi cõtra Manichęum probat lapidem non viuere, ſed viuere ideam lapidis, quæ eſt ipſe Deus. In eodem igitur ſenſu dicit res in Deo multo melius eſſe; quia ſcilicet earum idea, quæ eſt ipſa eſſentia diuina, melius eſſę habet.

48. 4. Locus eiuſdem. Quarto loco adducit teſtimonium Auguſtini ex lib. 83. quæſtionum q. 46. vbi ideas mentis diuinæ ita definit: *Sunt namque ideæ formæ quædam principales, vel rationes rerum ſtabiles, quæ ipſæ formatæ non ſunt ac per hoc æternæ, ac ſemper eodem modo ſe habentes, quæ in diuina intelligentia continentur.* Has igitur inquit à beatis videri: hę autem, cum increatæ ſint, & incorruptibiles, ſunt ipſe Deus; non creaturæ, etiam ſecundùm eſſe obiectiuum, quod in mẽte diuina habent: creaturæ namque, etiã in mente diuina obiectiuè exiſtentes ſunt corruptioni ſubiectæ: hoc eſt Deo objciuntur, ſicut re ipſa ſunt. Quare ſi in re corrumpuntur, à Deo hoc modo cognoſcuntur.

49. 5. Locus. Quinto loco adducit teſtimonium (quod appellat optimum) ex lib. 4. de Geneſi ad literam cap. 32. poſt medium in hęc verba: *Facta eſt veſpera, quia neceſſaria erat. & ita cognitio, qua diſtingueretur à creatore creatura, aliter ipſa cognita, quàm in illo.* Ex his verbis putat ſecundùm mentem Auguſtini per ſolam matutinam cognitionem non potuiſſe diſtingui ſufficienter creatorem à creatura. At ſi cognitione matutina creaturæ in Verbo cognoſcebantur ſecundùm proprias rationes formales creatas, vt quod homo eſſet animal rationale, & ſic de alijs; de hoc neceſſaria non erat cognitio veſpertina, vt intellectus beati creaturas à creatore diſcerneret. At ſi cognitio matutina nihil aliud erat, quàm cognitio ipſius diuinæ eſſentiæ, quę eſt ars omniũ creaturarum, oportebat ſine dubio ad illũ effectum eſſe veſpertinam: nam cognitione matutina nõ diſtinguebatur lapis à Deo; ſiquidem creatura, provt in Deo cognoſcebatur habere vitam Dei, quod nihil aliud eſt, quàm cognoſci ipſam eſſentiam diuinam in ſe, quæ omniũ rerum eſt ars, & idea. Oportebat igitur eſſe aliam cognitionem, qua lapis cognoſceretur in ſe ipſo ſecundùm ſuam formalem rationem non habens vitam.

50. Vltimus locus. Poſtremo adducit Auguſtinum lib. 5. de Geneſi ad literam cap. 34. vbi agens de Angelo cognoſcente creaturas notitia matutina, & veſpertina ita ait: *Cum ſimul vniuerſam creaturam ſicut ſimul facta eſt, & in primis, atquè incommutabilibus rationibus per quas condita eſt, contemplaretur propter diem: & in eius ipſius natura cognoſceretur propter veſperam; & creatorem ex ipſa etiam inferiore cognitione propter mane laudaretur.* His verbis diſtinguit Auguſtinus (inquit Bellomontanus) veſpertinam cognitionem, & matutinam circa ipſas creaturas diuerſo modo cognitas: matutinam enim vocat, quã habet Angelus de creaturis, provt ſunt in ipſis rationibus ęternis Dei: ſic autem ſunt ipſe Deus: veſpertinam verò, quatenus eas cognoſcit ſecundùm proprias ipſarũ naturas. Quod ſi creaturæ cognitę in Verbo viderẽtur

in-

in propria natura, & fruſtra poneretur veſpertina illa cognitio ab Auguſtino circa creaturas cognitas in propria natura. Hæc ſũt; quæ Bellomõtanus vbi ſupra nobis obijcit ex Aug. vt oſtẽdat cognitionẽ matutinã apud Auguſtinũ formaliter eſſe ìpſã cognitionẽ diuinę eſſẽtiæ, & eorũ quæ formaliter ſunt in Deo.

51. Ad 1. locum Auguſtini. Sed ſi bene expendantur, quæ ex Auguſtino obijciuntur teſtimonia, tantum abeſt, vt Bellomontani ſententiam confirmẽt, vt potius infirmẽt. Singula expẽdamus. Ad primum teſtimonium reſpõdet Salas vbi ſupra pagin. 262. col. 1. in principio alios codices non habere, *ſit autem veſpera, & cæt.* ſed ita potius: *ſi tamẽ veſpera dici vſus, & mane congruenter diſtinguere valeamus.* Quam literam refert Ludouicus Viues ad eundem locum Auguſtini. Sed non eſt, quod ad aliam literam recurramus, cum ex illa vis argumenti non tollatur, quæ poſita eſt in verbis ſequentibus, vt ex argumento patet. Quare ad obiectionem negandum eſt, ex verbis Auguſtini colligi cognitionem matutinam, & veſpertinam diſtingui non ex diuerſo modo cognitionis creaturæ, ſed ex parte rei cognitæ. Quod eſſet manifeſtum, ſi Auguſtinus compararet ſcientiam creaturę, hoc eſt ſcientiã creatam cum ſcientia increata creatoris, vt vult Nauarrete in 1. tom. cõtrouerſiarũ controuerſia 45. §. vnico poſt principiũ fol. 284. col. 4. §. *& notandum,* vbi illa verba: *Quoniam ſcientia creaturæ in comparatione ſcientiæ creatoris quodammodo veſperaſcit,* explicat de ſciẽtia creata beati; & increata Dei: quaſi velit dicere Auguſtinus: ex eo, quod ſcientia Dei eſt clarior, quàm ſcientia creaturarum, conſequẽter res cognitę per talem ſcientiam clarius relucent in ſcientia diuina, quàm in ſcientia creata: & conſequenter qui cognoſcit iſtas creaturas, ſecundùm quod repræſentantur in mente creatoris tanquam in arte, qua per ſapientiam diuinam fabricantur; perfectiori modo eas cognoſcit, quàm per ſcientiam creatã. Vnde non cognoſcit illas ſecundùm aliquam rationem communem, & vt identificantur cum diuina eſſentia, ſed ſecũdùm rationes particulares, & proprias.

52. At tamen hanc explicationem literæ Auguſtini nullo modo admittendam eſſe ſatis euincunt illa verba: *Quodammodo veſperaſcit.* Etenim ſcientia creata reſpectu ſcientię increatę non quodammodo veſperaſcit, ſed omnibus modis fit veſpera, ne vlterius aliquid dicam; cum finiti ad infinitum nulla ſit proportio. Vt omittamus poſita illa explicatione cognitionẽ creaturæ diuidi nõ poſſe in matutinã, & veſpertinã; quia in illo ſẽſu omnis eſſet veſpertina, ſiue in Verbo haberetur, ſiue in ꝓprio genere ipſius creaturę.

Quare ſenſus Auguſtini eſt iſte, vt ſcientia creaturæ, id eſt, quæ habetur de creatura comparatione ſcientiæ creatoris, hoc eſt ſcientię, quæ habetur de creatore, quodammodo veſperaſcat. Qua ſuppoſita verborum explicatione ne detur locus ſequelæ illatæ à Bellomõtano occurrit Suarius in d. lib. 2. de attributis negatiuis cap. 25. num. 12. & 13. quem ſequitur Salas vbi ſupra; viſionem beatam, qua creaturæ videntur in Deo, ideo ab Auguſtino dici viſionem creatoris; quia primario ad creatorem terminatur, ſecundario autem ad creaturas in ipſo creatore; in quo altius, & immutabilius videntur, quam in ſe ipſis. Vnde cum Auguſtinus agat de viſione creatoris, non ſimpliciter, ſed vt ſecundario terminatur ad creaturas in ipſo creatore, nequaquam inferri poteſt ex illis verbis Auguſtinũ diſtinguere cognitionem matutinam, & veſpertinam ex parte rei cognitæ. 53. Senſus Auguſtini.

In cuius confirmationem expendo, quod Auguſtinus in eodem c. 7. poſtquã dixit ſcientiam creaturę comparatione ſcientię creatoris quodammodo veſpeſcere, immediatè ſubiungit: *Itemque luceſcit, & mane fit, cum & ipſa refertur ad laudẽ, dilectionemque creatoris.* Ex quibus verbis euidenter colligitur cognitionem creaturę, quę dicitur veſpertina (à qua quilibet illorum dierum incipit) recurrere in mane, fierique cognitionem matutinam, cũ Angelus ex cognitione veſpertina creaturę excitatur ad laudandum, & amandũ Deum. Quod clarius explicat in eodem capite his verbis: *Ideo veſpera congruentius, quam nox dici poteſt: quæ tamen, vt dixi, cum ad laudandum, & amandum refertur creatorem, recurrit in mane.* Quod etiam ſatis declarat lib. 4. de Geneſ. ad literam capit. 22. 24. 29. & 31. & lib. 2. de eadem Geneſi cap. 8. vt ſupra iam aduertimus in §. præcedente. At quis dicet cognitionem 54. Cõfirmatur

Ludouicus Viues.

nitionem veſpertinam, quam Angeli habent de rebus tranſire in cognitionem ipſius diuinæ eſſentiæ? Quis dicet Angelum ex cognitione veſpertina creaturæ, excitari ad viſionẽ beatificam, qua Deũ videt? At tamen ex Auguſtino ipſa veſpertina cognitio creaturæ fit cognitio matutina eiuſdem creaturę, cũ ex cognitione creaturæ in ſe ipſa Angelus creaturam ipſam refert ad laudandum, & amandum Deum.

55. Confirmatur 2. Secundo expendo, quod Auguſtinus in eodem capite 7. docet cognitionem creaturæ in ſe ipſa eſſe decolloratiorẽ, quam cum in Dei ſapientia cognoſcitur cuius cognitionem appellat matutinã. Iam verò cognitio formalis diuinæ ſapientiæ non eſt cognitio creaturæ in ipſa ſapientia, vt §. 4. & 5. ſæpius aduertimus. Quare ex eodem Auguſtino in d. capit. 7. euidenter colligitur cognitionem matutinam, & veſpertinam non diſtingui ex parte rei cognitę (vt male exiſtimat Bellomontanus) ſed ex diuerſo modo cognoſcendi eiuſdem creaturæ, vel in ſe ipſa, vel in ipſo creatore obiectiuè repræſentata.

56. Ad 2. locum Auguſtini. Ad ſecundum teſtimonium nihil eſt, quod reſpondeamus, cum illud potius pro nobis faciat. Senſus enim eſt iſte, vt cognitio creaturarum in Verbo ſit, ſicut cognitio linearum, & figurarum in mente artificis, vel iuſtitię creatæ in diuina diſpoſitione. Iam vero res in mente artificis cognoſcuntur ſecũdùm proprias rationes expreſſas in ipſa arte. Ergo cognitio creaturarum in Verbo eſt cognitio earum ſecũdùm proprias formales ipſarum rationes. Sicut etiam lõgè certiori, & altiori modo cognoſcuntur in mente artificis, quàm cum cognoſcuntur, & exprimuntur, vel in puluere, vel in ſe ipſis. Eodem modo creaturæ longè altiori modo cognoſcuntur, prout in diuina arte ſecundùm ſuas proprias, & formales rationes reprę ſentãtur, quam cum cognoſcuntur in ſe ipſis, & in propria creata exiſtentia, quam habent. Iſte eſt verus ſenſus Auguſtini, vt videre eſt apud Ludouicum Viues, & apud alios.

57. Nec obſtat, quod creaturæ etiam obiectiue exiſtẽtes in diuina arte ſunt corruptibiles, & v[illegible]tales cognoſcũtur; nam licet cognoſcantur, vt corruptibiles in actu ſignato; tamen ſecundũ illud eſſe nõ ſunt tales in actu exercito: quia ipſæ corruptibilitatis leges, vt in diuina arte repręſentãtur, ſunt inuariabiles, & incorruptibiles; vnde, vt ſic, ſunt perpetuę veritatis. Sed de hoc latius diſputare, ad alium locum pertinet.

Ad tertium teſtimonium illud in primis reſpondetur, librum illum non eſſe Auguſtini, vt patet ex cenſura illius. Deinde dicimus ex illa quęſtione potius ſumi poſſe argumentum pro nobis ex eo, quod aſſerit creaturã videri in Verbo, vt in arte, qua facta eſt, quã viſionẽ appellat matutinam. Ex quibus verbis in præcedẽtibus collegimus, creaturã cognitione matutina videri in Verbo ſecũdũ ſuam propriã rationẽ formalẽ, ſecũdũ quam ab arte diuina conditur. Hac autem viſione plus, atq; melius videtur, quàm videatur in ſe ipſa in proprio genere, & per ſpecies ipſius proprias. Etenim creatura ſecundùm ſuam rationem formalẽ, ſecundùm quam obiectiuè eſt in arte diuina plus, & melius cognoſcitur, cognitioneq; certiori, & altiori, quã cognoſcatur in ſe ipſa, vt euidenter colliges ex Auguſtino lib. 9. de Ciuitate Dei capit. 22. cuius verba citauimus ſupra §. 4. in 2. loco. Et hunc ſenſũ habẽt, verba quæ ex auctore illius libri in contrariũ citantur. Imò auctor illius fortè ad hũc ſenſum intelligit creaturã viuere, vt eſt in Deo intelligibiliter obiecta; quia ſcilicet in ipſis æternis Dei legibus creaturę alioquin commutabiles incommutabiliter exiſtunt; quia ipſæ corruptibilitatis leges ſunt incommutabiles, vt diximus ad ſecundum teſtimoniũ. Et forte iſte ſenſus colligitur ab Auguſtino in d. lib. 9. cap. 22. dum ait mutationes tẽporum in diuina viuere ſapientia. In quo ſenſu res eſt facilis. Porro, quia communis explicatio habet creaturam etiam, quæ in ſe ipſa non eſt viuens, in Verbo eſſe diuinam vitam; quatenus rationes æternę, atque ideæ, in quibus repręſentatur, realiter ſunt ipſa diuina eſſentia; ideo ad argumentũ dicimus creaturam in ſe ipſa non viuentem videri in Verbo, & in arte diuina ſecundùm ſuam rationem formalem non impedire, quominus ratione ipſius artis diuinæ, in qua repræſentatur, dicatur eſſe ipſa vita Dei. Imò hunc ſenſum explicat

(right margin:) 58. Ad 3. eiuſdẽ — beside "Ad tertium teſtimonium"; Auguſt. — beside "d. lib. 9. cap. 22."; 59. — beside "In quo ſenſu res eſt facilis."

August. Auguſtinus in tract. 1. in Ioannem adductus in confirmatione argumenti; quatenus contra Manichęum concludit lapidem in Deo non viuere (nec enim obiectiuè concipitur, vt viuens) ſed viuere ipſam ideam lapidis, quę realiter eſt idē cum diuina eſſentia. Itaq; ex Auguſtino creatura ſecūdùm ſuam propriā rationē repręſētata in idea diuina dicitur viuere nō ratione ſui, ſuæq; propriæ entitatis, ſecundū quā diuino intellectui obijcitur; ſed ratione ipſius ideæ, quæ eam repræſētat. Et ita omnia facilè cōcinūt.

60. Ad 4. locum Ex quarto teſtimonio quomodo argumentū ſumatur contra noſtrā ſententiā prorſus non video: ſolū enim probat ideas in Deo eſſe increatas, & incorruptibiles, & ſubinde idē realiter quod Deus. Quæ omnia libenter admittimus iuxta veriorē ſententiā D. Thomæ, Quomodo autem inde inferatur creaturas non videri in ipſis ideis ſecūdū ſuas proprias formales rationes, planè non intelligo. Quin potius ex illo antecedente poteſt argumentum retorqueri in aduerſariū, vt benè adnotauit Salas in d. pag. 262. §. *Similiter retorqueri poteſt*: etenim cum ipſæ videantur eādem viſione, qua videtur diuina eſſentia, non poſſunt non videri ipſa ideata, & ſingulæ ſecūdùm propriam rationem, vt idem Auguſtinus eodem in loco explicat, dum ait: *Omnia ratione ſunt cōdita, nec eādem ratione homo, qua equus: hoc enim abſurdū eſt exiſtimare. Singula igitur proprijs ſunt creata rationibus.* Et ſtatim expreſſe explicat Deum in ipſis ideis intueri ideata.

61. Obiectio. Sed obijcit Bellomontanus creaturas obiectiuè exiſtentes in mēte diuina eſſe ſubiectas corruptioni. Admitto: ſed id non tollit, quominus vt ſunt repręſētatę in ipſis ideis, ſint immutabiles, & incorruptibiles: nō quidē in ſua entitate; quæ in actu ſignato eſt mutabilis; ſed vt ſubijciuntur ordini incōmutabili ipſarum idearū, rationumq; immutabilium: hūc ordinem incommutabiliter conſeruāt; tum vt in actu ſignato vel à Deo, vel à beato in ipſis ideis concipiuntur; tum vt in actu exercito ſunt in ſe ipſis, nam, vt ſic, immutabiliter conſeruant mutationē à Deo illis decretam, vt ſatis colliges ex Auguſtino in d. lib. 9. de Ciuitate Dei c. 22. quē §. 4. ſecūdo loco citauimus. Itaq; creaturæ in ipſis ideis repræſentatæ, & viſæ, nō in ſe ipſis, ſed ſecūdū ſuas ideas ſunt ipſe Deus, vt diximus ex Auguſtino tract. 1. in Ioannē. At in ſuis proprijs rationibus formalibus, ſecundū quas repręſentantur, & cognoſcūtur, ſūt mutabiles, & corruptibiles in actu tamen ſignato: in actu verò exercito incorruptibiles ſunt, prout ſubſunt diuinis legibus.

Quintū teſtimonium ex lib. 4. Geneſ. ad literā c. 32. teſte Sala videtur vrgentius; vnde variè diſſoluitur. Pro quo aduertendū eſt vim argumenti in hoc eſſe poſitam, quod Auguſtinus dicat cognitionē veſpertinā rerū eſſe neceſſariā, vt creator diſtinguatur à creatura. Hęc autē neceſsitas nulla eſſet, ſi cognitio matutina terminaretur ad creaturā ſecūdū ſuā propriā rationē formalē in arte diuina repręſentatam: etenim cognitā, vt ſic, ſatis indicat ſe à creatore diſtingui. 62. Ad 5 locum Auguſtini.

Huic difficultati 1. loco occurrit Nauarrete in d. controuerſ. 45. §. vnico ad vltimū teſtimonium fol. 288. col. 4. ideo cognitionē veſpertinam poni ab Auguſtino neceſſariam, vt creator à creatura diſtinguatur; quia creatura antea cognoſcebatur ſolū prout in creatore erat ipſe creator, & habebat eſſe increatum ipſius: quæ cognitio non ſatis erat, vt creator cognoſcatur diſtinctus à creatura. Sed quā aliena ſit à mēte Auguſtini hæc explicatio, facilè intelliget, qui aduerterit Auguſtinū nō agere de cognitione creaturæ, prout in Deo eſt ipſe Deus; ſed de cognitione veſpertina, & matutina; & tamē docet veſpertinā eſſe neceſſariam, vt creator cognoſcatur diſtinctus á creatura. Vnde vis argumēti hac ſolutione minime eſt ſublata. 63. Explicatio.

Quę non adeo eſt debilis, vt dici poſſit à Suario in dicto capite 25. num. 13. ad finem nihil ad inſtitutum referre: etenim ſi abſolutè, & ſimpliciter admittatur cognitionem veſpertinam eſſe neceſſariam, vt per eam creator diſtinguatur à creatura; vtique matutina non ſatis erit ad talem diſtinctionem; quod nō eſt admittendum, ſi admittatur matutinā cognitionem terminari ad creaturā obiectiuè exiſtentē in diuino intellectu. hęc enim ſatis eſt ad talē diſtinctionē, vt Suarius admittit. Quare vis argumenti maximè refert ad pręſēs inſtitutū; vnde in explicāda mēte Auguſtini elaborandum eſt. Occurrit igitur Suarius loco citato 64. Defenditur

citato illud non eſſe ab Auguſtino dictū quia per viſionem Dei non diſtinguitur creator à creatura in ipſo obiectiuè cognita; ſed quia cognitio creaturarum in Verbo erat alterius ordinis, & primario erat cognitio creatoris; & ideo neceſſaria fuit aliqua cognitio commēſurata creaturæ, & quaſi propria illius, vt diſtingueretur creatura à creatore, aliter in ſe ipſa cognita, quàm in illo. Ita Suarius. Sed profectò ego non video, quomodo ad talem diſtinctionem ſit neceſſaria cognitio min⁹ nobilis, minusq; perfecta, ſi illa ipſa diſtinctio cognitione altiori, & longè nobiliori cognoſcitur. Imò è conuerſo omnino dicendum erit; cognitionem ſcilicet nobiliorem rectius dici poſſe neceſſariam ad illum effectum, etiam ſi per minus nobilē cognitionem obtineretur; quia licet abſolutè obtineatur per illam minus nobilē cognitionem; non tamen omnibus modis obtinetur, niſi per nobiliorem.

65. 2. explicatio ex Salas. Quare Salas vbi ſupra alio modo Auguſtinum explicat; vt ſcilic. cognitio veſpertina ab Auguſtino ideo dicatur neceſſaria; quia per experientiam cognoſci debet diſtinctio creatoris à creatura, quę antea per matutinam in Verbo ita non cognoſcebatur. Sed profectò nec iſta explicatio placere debet: nam ſi Auguſtinum legeris, & mentem eius conſideratius expenderis cognitio experimentalis creaturæ nihil cōducit ad diſtinguendum veſperam à mane; & ob id nec aliquid refert ad diſtinguendam veſpertinam cognitionem à matutina.

Non placet.

66. Vera explicatio Auguſtini. Vera igitur Auguſtini explicatio erit, vt cognitio veſpertina dicatur neceſſaria; non quidem ad diſtinguēdum creatorem à creatura, vt male ſupponitur (nec id vnquam dixit Auguſtinus) ſed ideo quia erat neceſſaria, vt diſtinctio creatoris à creatura poſſet ad mane terminari, & recurrere in matutinam: etenim ex Auguſtino ideo veſpera fit mane, quia cognito creatore in ſua creatura tanquam in ſuo opere, mens angelica erigitur ad laudandum creatorem, quod ſe ſe creaturæ communicauerit: & ad hunc modum veſpera illa apud Auguſtinum fit mane; quæ tamen non fieret, niſi in tali veſpera creator à creatura diſtingueretur. Hunc ſenſum ſatis explicauit Auguſtinus in eodem capit. 22. vbi agens de veſpera, & mane primæ diei ante præcitata verba, ita ait: *Poſt hæc ſi eo modo ſibi placeret* (ſcilicet natura angelica) *vt amplius ſe ipſa, quam creatore ſuo delectaretur, non fieret mane: id eſt de ſua cognitione in laudem creatoris non aſſurgeret.* Et clarius ex eodem Auguſtino libro quarto de Geneſi ad literam cap. 24. 29. & 31. & libro ſecundo de eâdem Geneſi capite octauo, & adhuc clarius libr. 11. de Ciuitate Dei capite 7. cuius verba retulimus in ſolutione primi teſtimonij. Hæc igitur eſt vera explicatio Auguſtini, qua ſuppoſita locus nihil juuat Bellomontanum.

67. Ad vltimū locum. Vltimum teſtimonium potius Bellomontano nocet, quam faueat, vt benè aduertit Salas loco citato col. 1. in fine §. *quinta obiectio eſt.* Etenim ex illo euidēter colligitur, etiam ipſo Bellomontano teſte, Auguſtinum diſtinguere veſpertinā cognitionem, & matutinam ex diuerſo modo cognoſcendi creaturas; cū tamen in primo teſtimonio idem Bellomontanus velit Auguſtinum non ita has cognitiones diſtinguere, ſed ex parte rei cognitæ. Quod vero Bellomontanus ait creaturas cognitas in rationibus æternis Dei eſſe ipſum Deum; euidenter fallitur. Nam licet rationes ipſę æternæ, quę creaturas obiectiuè repræſentant intellectui tam diuino, quam beato, ſint ipſe Deus: tamen ipſæ creaturæ in illis repręſentatæ non ſunt Deus, ſed creaturę conceptę, vt mutabiles in actu ſignato. Itaque id, quo creaturę Deo obijciuntur, eſt ipſe Deus: creaturę tamen obiectæ non ſunt Deus. Et quanuis, vt ſic obiectæ, aliquo modo dici queant cognoſci in ſe ipſis; quia cognoſcuntur ſecundùm ſuas proprias, & eſſentiales rationes, atque eſſentias; tamen propriè non cognoſcuntur in ſe ipſis, nec in ſua natura: quia ex mente Auguſtini, & ex vſu loquendi à Theologis recepto tunc dicuntur cognoſci in ſe ipſis, & in ſua natura; cum cognoſcuntur in proprio genere, & per proprias ſpecies intelligibiles, vt apud omnes eſt notiſſimū. Et hæc ſatis dicta ſint pro explicatione eorum, quæ ex Auguſtino nobis obijcit Bellomontanus.

§. 7.

In quo gradu certitudinis noſtra ſententia tenenda ſit?

68. EX dictis iam patet veriſsimam eſſe ſentẽtiam, quæ docet beatos in Deo, & intra Deum videre creaturas, ſi non omnes, ſaltem aliquas, etenim nunc ab hoc abſtrahimus. Sed vidẽdum ſupereſt in quonam gradu certitudinis hæc veritas habenda ſit? De hoc enim eſt controuerſia. Quidam grauiſſimi Theologi, teſte Banhes, putat hanc ſententiam ita eſſe veram, vt oppoſita ſit manifeſtus error in fide. Hanc tamẽ cenſuram moderatur idem Banhes, exiſtimatque

Banhes. oppoſitam ſententiam cauendam eſſe, vt quæ non ſatis ſit fidei conſentanea, vt patet ex ijs, quæ ſcribit 1. p. quæſtione 12. articul. 8. poſt 3. concluſionem. A cenſura abſtinuit Cumelius in dicto articul. 8. quæſtione vnica, concluſione 2. affirmat tamen oppoſitam ſententiam eſſe falſiſsimam.

69. 1. Ratio. 1. Cor. 13. Primum huius opinionis fundamentum ſumunt hi auctores ex Paulo 1. Corinthior. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.* Quibus verbis (vt volunt) Paulus docet omnia myſteria fidei, quæ in via obſcurè cognoſcimus, in patria cognoſcẽda eſſe facie ad faciem ipſa viſione, qua Deum videbimus. Cũ verò quãplurima myſteria creata in via per fidem teneamus; vtiq; illa videbimus viſione ipſius eſſẽtię.

Cõfirmatur Confirmatur; quia in patria viſio ſuccedit fidei. Ergo in patria, ipſamet viſione, qua Deum videbimus, videbimus etiam, quę in via credidimus. Vnde Auguſtinus lib. 20. de Ciuitate Dei cap. 21. ita ait: *Videbimus illa, quæ nunc non videmus credentes.* Et ſtatim: *Hic creditis; ibi videbitis.*

70. 2. Ratio. Secundo id deducunt ex eo, quod niſi creaturæ videãtur in Verbo intra ipſum Deum, nõ poterit vnus eſſe beatior alio, quod eſt contra fidem. Conſequentiam inde probant; quia omnes beati in patria clariſsimè vident eſſentiã, & perſonas, omnes etiam perfectiones, quæ formaliter ſunt in Deo. Igitur diuerſæ manſiones non aliunde ſumi poſſunt, niſi ex viſione plurium, vel pauciorum creaturarum in Deo, & intra Deum: etenim ex viſione plurium creaturarum extra Deum nullus poteſt eſſe beatior alio.

3. Ratio. Tertio; quia aliàs appetitus beati nõ ſatiaretur viſione beatifica: nec enim videret id, quod naturaliter deſiderat videre.

Quarto; quoniam Chriſtus Dominus videt omnia, quæ Deus videt ſcientia viſionis; quæ cum ſint infinita, non poſſunt videri per proprias ſpecies extra Deum viſione diſtincta à viſione beatifica. Igitur videntur intra Deum per ipſam diuinam eſſentiam. 71. Quarta.

Poſtremo ita arguunt; Deus in ſua eſſentia clarè, & diſtinctè cognoſcit omnes creaturas. Ergo etiam intellectus creatus poterit clarè, & diſtinctè cognoſcere in diuina eſſentia aliquas creaturas. 72. Vltima rat.

Sed hæc non tanti ſunt, vt conuincant oppoſitã ſententiã eſſe in fide erroneam aut parũ tutã, vt bene aduerterunt Suarius in Cõmentarijs ad 1. 2. q. 3. diſp. 8. quæſtiuncula 5. & poſteà lib. 2. de attributis negatiuis c. 28. n. 2. & 3. Salas ad 1. 2. tract. 2. pag. 258. quorum ſentẽtia placet quoad hoc, vt oppoſita ſentẽtia nulla indigeat cẽſura; quãuis in ſe ſit falſa, paradoxa, & in re grauiſsima, ſit ſingularis contra cõmunem Theologorũ. Sunt igitur ſoluenda argumenta adduct a. Non placet cenſura.

Ad 1. dicendum eſt Paulũ ibi agere de viſione faciali, vt patet ex illius verbis: Hæc autem per ſe, & ex vi viſionis eſt ſolius eſſentiæ diuinæ, quę eſt primum, & principale obiectum noſtræ viſionis: nã creaturæ non neceſſariò videntur in Deo facialiter: nec enim Deus omnes creaturas videt notitia intuitiua, ſed plures ſola ſimplici intelligentia. 73. Ad 1.

Ad confirmationẽ dicimus viſionem fidei ſuccedere, eſſe de fide; quia verè in patria videbimus, quę in via credidim^9. At vero quomodo viſio ſuccedat fidei; an formaliter ſe ipſa, ita vt ſe ipſa videat omnia, quæ fide ſũt credita; an verò aliqua videat ſolũ cauſſaliter; id nõ pertinet ad fidẽ, ſed poteſt eſſe ſub opinione. Non eſt negandum ex communi illa doctrina Theologorũ poſſe ſumi probabilem coniecturã, quod omnia fidei myſteria, etiam quæ ſunt de rebus creatis, videantur per ipſã formalẽ viſionẽ diuinę eſſentię: nã myſteriũ incarnationis non poteſt, vt in ſe eſt, exactè videri, niſi per ipſam formalem viſionem diuinæ eſſentiæ: quoniam perſona Chriſti compoſita ex natura diuina, & humana, nõ ſatis exactè videbitur viſione extra Verbum. 74. Ad cõfirm.

Ad

75. Ad 2. Ad ſecundùm negatur ſequela; quòniam licet fides doceat in patria vnum eſſe alio beatiorem: non tamen docet, quænam ſit ratio per ſe inæqualitatis; ſed hoc diſputationi reliquit. Et inde eſt, vt ratio inęqualitatis à pluribus ſumatur à viſione clariori, vel minus clara; intenſiori, vel minus intenſa diuinæ eſſentiæ, ſiue creaturæ in ea videantur, ſiue non videantur. Omnes igitur beati clariſsimè videbunt diuinam eſſentiam omneſque illius perfectiones: at tamen non omnes æquè clarè, & æque intenſè hæc videbunt.

76. Ad 3. Ad tertium neganda eſt ſequela; quoniam, vt appetitus beati ſatietur, ſatis eſt, ſi clarè videat omnia fidei myſteria, quę in via obſcurè vidit; ſiue hæc viſio formaliter ſit ipſa viſio eſſentiæ, ſiue ſolùm cauſſaliter.

77. Ad quartum non ſolùm eſt cõtrouerſia de ipſa maiore, ſed etiam de minore: etenim nec omnes admittunt animam Chriſti in Verbo videre infinita: ſicut etiam non omnes putant eſſe ſimpliciter impoſsibile infinitum actu dari. Quare cum vtraque controuerſia adhuc ſit ſub opinione probabili, vel minus probabili, neutra pertinet ad fidem.

78. Ad poſtremũ. Ad poſtremum argumentum neceſſariò admittendum eſt Deum vno, & eodẽ reali actu videre ſe, & omnes creaturas in ſe; quia in Deo nulla admittitur realis pluralitas, niſi per oppoſitionem relatiuam. At quanuis hoc ſit de fide; non eſt tamen de fide, an Deus ſe, & creaturas videat actibus ſola ratione diſtinctis? ita vt noſtro intelligẽdi modo viſio, qua Deus ſe ipſum videt, ſit ratione diſtincta à viſione, qua in ſe videt creaturas, vt patet ex ijs, quæ refert Suarius lib. 9. de Trinitate cap. 6. num. 11. & 12. Quare inde non poteſt inferri pertinere ad fidem beatos eadem viſione videre eſſentiam, & creaturas. Reſpondetur ſecundo admiſſo antecedẽte conſequentiam non valere propter diſparem rationem quæ datur inter viſionem increatam, & creatam. Nam viſio increata eſt viſio per eſſentiam; creata verò eſt viſio per participationem; cui apud aduerſarios repugnat eſſe viſionem diuinæ eſſentiæ, & creaturarũ ſimul, in quo nihil contra fidem aſſerui. Et hæc ſatis ſint de quæſtione 16.

QVÆSTIO XVII.

Quomodo creaturæ in Deo, atque intra Deum videantur?

1. CVM iam conſtitutũ ſit contra Bellomõtanũ creaturas intra ipſũ Deũ videri à beatis: inquirẽdũ eſt tertio loco quomodo intra ipſũ videantur? Vtrũ ne immediatè, tanquam obiecta primaria ipſius viſionis; an verò mediatè tanquam obiecta ſecundaria viſa in ipſo Deo viſo? De hoc enim etiam eſt controuerſia. Vt verò illa diſtinctius explicetur, prius explicandum eſt, quot nam modis creaturæ intra Deum videri poſſint? Etenim varijs modis id fieri poſſe plures Theologorum explicant. Nam videri poſſunt ſimul cum eſſentia, vel pluribus actibus re, aut ratione diſtinctis; ita vt vnus ad eſſentiam immediatè terminetur; alter immediatè etiã ad creaturas; vel vnico tantum actu. Si vno tantùm actu; id poteſt adhuc duobus modis intelligi. Vno modo; vt ille actus vnum obiectum non reſpiciat mediante altero, ſed directè ad vtrumque immediatè tendat. Altero modo; vt immediatè tendat ad eſſentiam, mediatè verò ad creaturas; ita vt nõ tendat in creaturas, niſi mediante eſſentia, vt cognita. Iſte poſterior modus adhuc diſtingui poteſt; quoniam vel ille actus tendit ad creaturas mediante eſſentia cognita vt cauſſa rerum; vel cognita, vt eſt rerum idea; vel denique, vt eſt ſpeculum, in quo creaturæ relucent.

2. Oportet igitur explicare; an omnes iſti modi videndi creaturas in Deo ſint poſsibiles, vt inde videamus, quinam eorum de facto beatis conueniat. Et in hac quæſtione 17. agemus de poſsibilitate omnium illorum modorum: in ſequenti verò quæſtione explicabimus, quomodo de facto creaturæ in Deo videantur à beatis?

3. Quod attinet ad primum multa inquiremus. Primò; an poſsibile ſit creaturas intra ipſum Deũ videri actu realiter diſtincto ab eo, quo videtur eſſẽtia? Secũdò an repugnet creaturas ſimul cũ

eſſentia videri pluribus actibus ſola ratione diſtinctis? Tertio; an poſsibile ſit eſſentiã, & creaturas intra Deum videri actu, re, & ratione vno? Quarto; vtrũ poſſibile ſit creaturas cũ eſſentia ſimul vno & eodem actu immediatè terminato ad idẽ obiectũ videri? Quinto; an fieri poſſit, vt creaturæ immediatè in ſe ipſis videantur; ita vt ille actus prius tendat in eſſẽtiã, deinde etiã in creaturas, immediatè tamẽ; ita vt creaturæ in ipſa eſſentia nõ cognoſcãtur, niſi ſuppoſita viſione eſſẽtiæ? Sexto; an poſsibile ſit creaturas cognoſci in eſſentia, & mediante eſſẽtia, vt obiecto cognito. Poſtremo; an creaturæ vno actu videri poſsint in Deo vt in ſpeculo, aut vt in idea ipſarum.

ARTICVLVS I.

An poſsibile ſit creaturas cũ eſſentia videri pluribus actibus inter ſe realiter diſtinctis?

1. Opinio Nominalium. PRimo igitur loco explicãdum eſt, an poſsibile ſit creaturas cũ eſſentia videri plurib⁹ actibus realiter diſtinctis, ita vt vno videatur eſſẽtia; altero creatura? Huic dubitationi affirmatiuè reſpondent Nominales vno (ni fallor) conſenſu: ex illis enim manifeſtè colligitur diuina potentia fieri poſſe, vt dentur plures actus, quorũ altero videatur eſſentia altero ſola creatura. Ita expreſſe docet Ochamus in 4.q. 13. art.3. lit.D. § *tertio dico* his verbis: *Poteſt poni rationabiliter, quod Deus cauſſando actum videndi reſpectu eſſentiæ ſuæ, poteſt cauſſare actũ reſpectu creaturæ vnius, vel multarum, ſicut placet* Addit in ſecundo dicto iſtos duos actus eſſe diſtinctos ſpecie, cum per vnũ non videatur creatura; per alterum verò nõ videatur eſſentia: Imò in tertio dicto aſſerit, quæ Patres docent poſſe optimè verificari de iſtis duobus actibus, dum affirmant creaturas videri in Verbo: etenim licet ille actus ſit diſtinctus ab eo quo videtur eſſentia; tamẽ ideo dicitur in Verbo videre creaturas, quia nõ videt eas, niſi videndo eſſentiã, idq; ſecundum legẽ ordinariam. Quaſi ſentiat per abſolutã Dei potentiã fieri poſſe, vt beatus in Deo videat creaturas, interim non videndo eſſentiã. Hæc habes apud Ochamum loco citato. In quibus à cæteris Nominalibus approbatur. Cum Ochamo ſimpliciter tranſeunt Gabriel in 3. d.14.q.vnica ar.1. in. 5. opinione litera G. corollario 2. & 3. Supplemẽtũ Gabrielis in 4.d. 49. q.3. ar. 2. propoſitione 3. & inferius, dum refert opinionem Ochami §. *Sed an ſit idem actus*, Almainus in 3.d.14. q.1. fol. 35. col.1. & 2. Maior expreſſe ibi q.3. concl. 1. & 2. fol.23. col.4. in medio, & in 4.d.49. quæſtione 16. fol. 285. col.2. §. *teneo igitur ſolum ſecundam viam*, Adamus in 2.q.8. art.2. fol.108. col.2.3. & 4. Aliachus in 1. q. 12. Denique in hoc vno ore conueniunt Nominales.

Ochamus. *Gabriel.* *Supplemẽt.* *Maior.* *Adamus.*

2. Propriũ iudicium. De ſententia hoc eſt noſtrum iudiciũ vt negandum non ſit diuina potẽtia fieri poſſe, vt beati duos iſtos actus habeãt inter ſe realiter diſtinctos; quorum altero ſolam eſſentiam videant; altero ſolam creaturam; creaturas autem ſingulas videant ſingulis actibus inter ſe realiter diſtinctis. Quid enim id implicat? an verò hi duo actus de facto dentur in beatis? alterius eſt quæſtionis, de qua inferius; nam modo ſolùm agimus, quid dicendum ſit de poſsibili.

3. Reijcitur fũdamentum Nominaliũ. Illud hoc loco aduertam Nominales hanc ſuam ſententiam ex eo deducere, quia putant beatos ad iſtos actus non concurrere elicitiuè; quia volunt eos à ſolo Deo produci; & inde inferunt non implicare dari iſtos act⁹ realiter diſtinctos. Sed hoc fundamentum non eſt recipiendum. Tum; quia communiter impugnatur, vel vt impoſsibile (vt plerique volunt) vel vt non ſatis congruens cum dignitate animæ rationalis eleuatæ ad videndum Deum, & cum perfectione ſtatus beatifici, vt diximus ſupra in hoc libro. Tum etiam; quia poſito illo fundamento non poterunt Nominales ſatis explicare, cur beati dicãtur videre creaturas in Deo, & non potius in proprio genere? nam cum ille actus immediatè terminetur ad creaturas in ſe ipſis; non video vnde nam proueniat, quod ad illas terminetur in Deo, & non in proprio genere.

4. Hæc difficultas locum non habet, ſi beati efficienter concurrunt ad illum actum; quoniam per illum tendẽt in obiectum ſibi præſentatum per diuinam eſſentiam, vt ſubit vicem ſpeciei intelligibilis; & ſubinde tendent in illud obiectum, vt præſentatum ſibi non extra Deũ ſed intus. Habet tamẽ locum difficultas apud

apud Nominales, ſi beati illos actus nō eliciūt. Nec enim ſatis erit ſolutio quorundam, qui volunt illam notitiam ideo dici fieri in Verbo, quia à Deo infunditur videndo Verbum, ſiue illa terminetur immediatè ad creaturas, ſiue non: hæc enim explicatio nullum habet fundamentum; vnde nec placet Almaino, vbi ſupra fol. 38. col. 1, in principio. Sed nō eſt, quod circa iſta diu immoremur; quia ad noſtrum inſtitutū ſatis eſt nullam dari implicationem, ſi viſio creaturarum ſit actus realiter diſtinctus à viſione, qua diuina eſſentia in ſe ipſa videtur.

ARTICVLVS II.

An repugnet creaturas in Deo videri actu diſtincto ratione ab eo, quo videtur eſſentia?

1. Deum non cognoſcere creaturas 2. actibus ratione diſtinctis putant nonnulli.

SEcundo loco explicandum eſt; an dici poſsit creaturas à Deo videri actu diſtincto non re, ſed ſola ratione ab actu, quo videtur eſſētia? Huic dicendi modo fundamētum dedit quorundam imaginatio, qui volunt Deum cognoſcere creaturas non eodem actu, quo cognoſcit eſſentiam; ſed veluti duobus actib^9 ratione diſtinctis; ita vt cognitio, qua Deus, & ſe ipſum cognoſcit, & creaturas in ſe, realiter quidem ſit vna, diſtincta tamen virtute penes diſtinctas tendentias ad illa diſtincta obiecta. Cuius opinionis meminit Suarius lib 9. de Trinitate c. 6. n. 11. Eodem igitur modo intelligi poteſt beatos cognoſcere eſſentiam, & creaturas vna realiter viſione, virtute tamen, & ſola ratione pluribus: ita, vt vicē habeat duorum actuum ſola ratione diſtinctorum. *Suarius.*

2. Hic intelligendi modus nullam in ſe includit impoſsibilitatem, nullamque repugnantiam. Vnde eum non carere probabilitate libenter admittit idem Suarius lib. 3. de attributis poſitiuis c. 2. n. 13. Vtrùm verò de facto ſit admittēdus? inferiùs expēdemus; modo enim ſolùm expendimus poſsibilitatem eius. Quare ſicut vna, & eadem viſio beatifica virtute eſt ſimplex, & complexa: apprehenſiua, & iudicatiua: ſpeculatiua, & practica, vt diximus lib. 4. ita vt quatenus eſt ſimplex apprehenſio ſit actus alius ratione diſtinctus à ſe, vt eſt notitia complexa; & ſimili modo, vt eſt notitia apprehenſiua ſit actus ratione diſtinctus à ſe ipſa, vt eſt notitia iudicatiua; ita etiam vt terminatur ad creaturas poteſt eſſe actus ratione diſtinctus à ſe, vt terminatur ad eſſentiam. Nec video, vnde iſte intelligendi modus habeat implicationem. *Suarius.*

ARTICVLVS III.

Num poßibibile ſit eſſentiam, & creaturas intra ipſum Deum videri actu, re, & ratione vno?

TErtio loco expendendum eſt; an implicet eſſentiam, & creaturas intra ipſum Deū videri vno actu, qui re, & ratione ſit vnus? Pars affirmās cōmuniter tribuitur Nominalib^9; quaſi velint fieri nullo modo poſſe, vt eſſentia & creaturæ vno, & eodem actu videantur in Deo. Ita ſenſiſſe Nominales plerique ex Nouioribus affirmant; & inter eos Suarius lib. 2. de attributis negatiuis c. 25. n. 6. & antea id docuerat 1. tom. ad 3. p. diſp. 26. ſect. 3. poſt principium, §. *Vt reſpondeamus.* Eiſdem etiam imponit Salas 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 4. n. 37. pag. 257. Quorum auctoritate à Nouiorib^9, qui auctores in fonte non legentes allegationibus inuentis ſunt contenti, hæc opinio communi conſenſu Nominalibus tribuitur. 1. Pars affirm.

Sed profectò non poſſum non admirari, quòd Theologi doctiſsimi Nominalibus hanc ſententiam imponant, cū ex eiſdemmet locis, quos citant, manifeſtè conſtet Nominales oppoſitam ſētentiam docuiſſe. Et vt incipiamus ab Ochamo; ille in 4. q. 13. art. 3. (in quo citatur) lit. D. in 4. dicto. his verbis ſcribit: *Quarto dico, quòd actus beatificus poteſt eſſe idem reſpectu eſſentiæ diuinæ, & creaturarū.* Nec oppoſitum vnquam Ochamus ſimpliciter aſſeruit. In hoc tamen auctores illi fortè decepti ſunt, quod in citato loco in primo dicto Ochamus negat Scoto poſſe dari vnū actum eſſentiæ, & creaturarum; ita vt idem numero manens modo ſit eſſentię, & creaturarum, modo ſolius eſſentiæ. In quo ſenſu Ochamus in eâdem quæſtione art. 2. litera C. §. *&* *quantum ad iſtum articulum*, & inferiùs §. *contra iſta primo*, impugnauit Scotum; que tamen 2. Hæc ſententia falſo imponitur Nominalibus. *Ochamus.*

tamen quæſtio eſt longè diuerſa, vt ſuo loco videbimus. Quare Ochamus non abſolutè negat dari poſſe vnum actum, vnamque viſionem eſſentiæ, & creaturarum; ſed in hoc tantùm ſenſu, vt ipſa numero viſio modo ſit viſio ſolius eſſẽtię; modo eſſentiæ ſimul, & creaturarũ: bene tamen admittit vnam numero viſionem vtriuſque obiecti, dummodò in eàdem ſemper permaneat naturali repræſentatione.

3. Gabriel. Cum Ochomo cæteri omnes Nominales vno conſenſu conueniunt; etiam, qui pro oppoſita ſententia referuntur. Nam Gabriel citatus in 3.d.14. q.vnica ar.1.poſt 5.opinionem litera G. in 2.corollar. ita ſcribit: *Poteſt etiam creare Deus vnum actum, quo videatur Verbum, & aliqua creatura, vel plures.* Et ſtatim: *Ergo intellectus vna viſione in eo creata poteſt videre intuitiuè Verbum, & creaturam, vel creaturas.* Imò idem Gabriel in canone Miſſæ lectione 31.litera F.expreſſè docet de facto beatum videre vna viſione eſſentiã, & creaturas. Almainus etiam citatus in oppoſitam ſententiam contra eam verbis expreſsis docet in 3. d. 14. q. 1. fol. 35.col.1. in fine ita inquiens: *Deus, cum videtur Verbum, poteſt infundere vnam viſionẽ creaturæ in Verbo, quæ nullo modo erit Verbi: & poteſt infundere vnam notitiam creaturæ in Verbo, quæ ſimul erit Verbi. Sicut apud Ochamũ aliquando vnico actu diligitur Deus, & creatura, aliquando diſtinctis actibus: ita ſtat, quod videatur Verbum, & creatura in Verbo eàdem viſione.* Et ſtatim addit: *quia illa notitia ita erit Verbi, & creaturæ, vt ſemper ſit notitia vtriuſque, nec poſſit non manere, quin vtriuſque ſit notitia.*

4. Aliacus. Adamus. Aliacus etiam eandem ſententiam declarat in 1. q.12.art.3. Et manifeſtiùs Adamus in 2.q.8. art.2. col.2.in principio in hæc verba: *Ad primum argumentum in oppoſitum conceſsi, quod per eundẽ actum poteſt cognoſci Verbum, & aliud à Verbo.* Et inferiùs col.3.fatetur hoc eſſe poſſibile. In eàdem ſententia eſt Supplemẽtum Gabrielis in 4.d.49. q.3.art.2. pag. 722.col.1.& 2. vbi ad literam refert ſẽtentiam Ochami, ex qua nonnulla infert corollaria, & in fine primi, pag.724. col. 1.admittit poſſe beatum producere aliquam viſionem intellectiuam, qua videat Verbum, & creaturas. De Ioanne Maiore poterat eſſe dubitatio; quia in 3.d.14.q.3. in 2. concl. expreſſè aſſerit Verbum, & creaturam non videri eadẽ viſione: ſed ſi expendatur ſolutio ad 1: immediatè poſita, planè intelligetur in hoc ſenſu concluſionem intellexiſſe, vt vna, & eadem viſio, quæ eſt ſolius Verbi, non poſsit eſſe viſio creaturæ: non negat tamen, ſed concedit potius dari poſſe vnam viſionem, quæ ſimul ſit Dei, & Virginis; ita vt vna, & eadem notitia repræſentet vtrunque obiectum copulatum.

Supplemẽt.

5. Ex quibus (ni fallor) ſatis euidenter patet opinionem negantem falsò imponi Ochamo, Gabrieli, Almaino, Maiori, Aliaco, cæterisque Nominalibus: nam quanuis fortè putent eſſentiam, & creaturas vna viſione de facto non videri, ſed pluribus, de quo inferiùs: de poſsibili tamen id non negant; ſed affirmant potius, non ſolùm, vt probabile, ſed vt certum: quia (vt inquiunt) nulla inde ſequitur implicatio.

6. Bellomontanus rem facit dubiam. Vnus eſt Bellomontanus, qui id fecit aliquo modo dubitabile. Nam 1.p.diſp. 50.c.7.n.44.§.*ego verò probabiliorem* non vt certum id tradidit, ſed vt probabile tãtùm: quanuis enim putet fieri non poſſe, vt creaturæ videantur in eſſentia, vt in obiecto viſo, medioque videndi eas; tamen putat probabiliter defendi poſſe creaturas ſimul cum eſſentia poſſe videri eàdem viſione; eo modo, quo Angelus eàdẽ ſpecie, & notitia immediatè videt plura. Sed quidquid Bellomontanus ſub dubio loquatur; non puto dubitandum eſſe id factu eſſe poſsibile: quæ enim implicatio fingi poteſt? Quare id tanquam certum probauere Nominales omnes, quos iam citauimus. Cum illis conſentit Suarius libro ſecundo de attributis negatiuis cap. 25. numer. 3. 4. & 5. & ſatis id ſignificauit libro tertio de attributis poſitiuis cap.2. numero 2. cum ſequentibus, & lib. 9. de Trinitate cap.6. num. 8. 11. & 14. & iam id docuerat 1. tom. ad 3. part. diſput. 26. ſection. 3. §. *Vt reſpondeamus*, pagina 522. colum.2. Et eſt inter omnes ferè Theologos receptiſsima opinio; quia ferè omnes fatentur creaturas in Deo videri vna, & eàdem viſione cum diuina eſſentia, vt ſuo loco videbimus. Suarius.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm poſsibile ſit creaturas cum eſſentia intrà Deum videri vna viſione immediatè, & primò in vtrunque obiectum terminata?

1\. Conſtituimus fieri poſſe, vt creaturæ ſimul cũ diuina eſſentia vno actu videantur: conſequenter eſt inquirendũ, quomodò intra ipſum Deũ vno actu videri poſsint: etenim multis modis intelligi poteſt id eſſe poſsibile, vt iam diximus. Et primò quidem modo intelligi poteſt id fieri poſſe; ſi nimirum ille vnus actus immediatè, & æque primò terminetur tum ad eſſentiam, tũ ad creaturas. Huic concipiendi modo occaſionem dedit cõmunis opinio Thomiſtarum, quæ docet Angelum per vnã ſpeciem vniuerſalem vno, & eodẽ actu plura intelligere; ita vt vno actu immediatè, & æquè primò ad plura terminetur: v.g. ad naturã hominis, leonis, equi, & aliarum rerum, quarum quanlibet in hoc ſenſu immediatè intelligit, quia nullam intelligit mediante alia. Poteſt igitur inquiri, an diuina eſſentia cum creaturis vna viſione poſsit in hoc ſenſu videri, vt viſio, & in eſſentiam, & in creaturas immediatè, & primò terminetur, ita vt eſſentia non concurrat, vt mediũ ad videndas creaturas, ſed ipſæ immediatè illa ipſa viſione videantur.

Angelus vno actu plura intelligit

§. 1.

Refertur opinio negans.

2\. Non conueniunt Theologi. Quidam putant talem viſionem eſſe ſimpliciter impoſsibilẽ. Ita Suarius lib. 2. de attributis negatiuis c. 25. n. 50. & ſatis id explicauerat 1. tom. ad 3. p. diſput. 26. ſect. 3. §. *Circa hoc verò dico*, pag. 522. col. 2. & pag. 523. col. 1. & citat pro hac opinione Henricum quodlib. 9. q. 25. ſed ibi nec verbum de hoc ſcribit: cum eo tamen conſentit Salas ad 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 4. n. 55. pag. 267.

Opinio negans. Suarius. Henricus.

3\. Hæc ſententia primò confirmatur; quia iſte intelligẽdi modus in Deo, quatenus ſe ipſum, & creaturas intelligit, cenſetur impoſsibilis à D. Thom. 1. cõtra Gent. c. 48. in 2. ratione, & à Ferrarienſi ibidem cum Durando in 1. d. 35. q. 1. n. 14. à fortiori igitur impoſsibilis cenſendus eſt in beatis.

1. ratio.

4\. Secundò id probatur ratione, qua D. Thomas, Ferrarienſis, & Durandus probant hunc dicendi modum in Deo eſſe impoſsibilem; quoniam impoſsibile eſt vna intellectione multa ſimul intelligere; quia vna actio ad plures terminos non poteſt immediatè, & æquè primò terminari.

2. rat.

5\. Tertiò; quoniam viſio per ſe ſumit ſpeciem ab obiecto. Igitur non poteſt tendere in plura, niſi quatenus illa conueniunt in aliqua vna ratione obiectiua ſub ratione intelligibilis. At nulla ex cogitari poteſt, in qua Deus, & creatura conueniat, à qua viſio illa ſumat ſpeciem. Ita Suarius in d. c. 25. n. 50. & Salas vbi ſuprà n. 58. pag. 268.

Tertia.

6\. Quartò; quia plura obiecta non attinguntur vno, & eodem actu, niſi quia vel in ratione obiecti cogniti habent inter ſe connexionem; vel quia per eãdem ſpeciem intelligibilem repræſentantur. Si priori modo; iam illa plura non attinguntur immediatè, ſed vnum mediante alio. Poſteriori modo id fieri non poteſt in beato; quoniam eſſentia diuina, licet ratione ſui ipſius ſuppleat vicem ſpeciei; tamen reſpectu creaturarum non habet vicem ſpeciei intelligibilis immediatè efficientis cognitionem earum in ſe ipſis, quaſi ſit ratio, aut medium incognitum, vt Philoſophi loquuntur; quia iſte modus concurrendi ad cognitionem alterius eſt imperfectus. Deus autem non continet creaturas illo imperfecto modo, ſed eminẽter, vt perfecta cauſſa earum: & ideo licet Deus poſsit ſupplere efficientiam ſpeciei intelligibilis; non tamẽ hoc poteſt per modũ obiecti; niſi reſpectu ſui ipſius; reſpectu verò aliorum tantùm per modum cauſæ ſupplentis efficientiam cauſſæ ſecundæ; ita vt effectus fiat ſine illa. Hæc ex Suario in d. diſp. 26. ſect. 3. pag. 523. col. 1. litera B.

Quarta.

7\. Quintò; quoniam illa viſio, qua æque primo eſſentia, & creaturæ viderentur, vel in ſe eſſet omnino indiuiſibilis, quæ æque primo attingeret vtrunque obiectum; vel eſſet compoſita ex partibus realiter diſtinctis, quarũ altera repræſentaret eſſentiam, altera creaturas. Neutro modo id fieri poteſt. Quod non poſsit

Quinta.

poſsit viſio illa eſſe compoſita ex diuerſis partibus, latè oſtendit Suarius in d. c.25.nu.46. & latiùs in d.diſp.26. ſect.3. pag. 525. col. 2. §. *quod in hunc modum declaro*, & diſp.39.ſect.2. pag. 756. col.1. litera A. Quod verò illa viſio non poſsit immediatè repræſentare creaturas, ſi admittatur eſſe indiuiſibilis, latè probat idem Suarius locis citatis ex 3.p.& in d.c.25.nu.49. & cum eo Salas, vbi ſuprà n.56. & 57. Hæc ſunt huius opinionis argumenta.

§. 2.

Ponitur vera opinio.

8. *Vera opin.* Qvod tamen in illo intelligendi modo nulla detur implicatio, aut impoſsibilitas, agnoſcit Bellomont. 1.p.diſp.150. c.7.nu.44. & ſatis *Bellomont.* Nominales, dum volunt, vnam illam viſionem æqualiter terminari ad eſſentiã, & creaturas tanquam ad vnum obiectũ copulatum, aggregatumq; ex vtroque. *Henric.* Nec longè abeſt ab hac ſententia Henricus quodlib.7.q.4. vbi hanc opinionẽ quoquo modo tangit, nec tamẽ reijcit, vt impoſsibilem, ſed vt minus probabilem. Quod etiam eſt noſtrum iudicium, ſi ſolùm ſit ſermo de ſola poſsibilitate, quidquid ſit de facto: nec enim video, vnde ſumatur impoſsibilitas.

2.ratio. Deinde ex eo mihi fit probabilis; quia idem Suarius lib.3. de attributis poſitiuis cap.2. n.13. hunc dicendi modum in Deo fatetur eſſe probabilem; quamuis alium admittat, vt longè probabiliorẽ. Quòd ſi iſte dicendi modus in Deo eſt probabilis; non video, cur in beatis iudicandus ſit impoſsibilis.

9. *3.ratio.* Tertiò; illius probabilitas non inefficaciter fundari poteſt in opinione Thomiſtarum, qui volunt Angelos ſuperiores vnico actu, & æque primò cognoſcere plures quidditates. Ex hoc enim infertur non eſſe ſimpliciter impoſsibile vnum actum æque primò terminari ad plura obiecta, quando per vnam, & eandem ſpeciem intelligibilem æque 1. repræſentantur. Sed de hoc plura ad 2. argumentum.

Vltima. Denique ſatis corroboratur poſsibilitas huius dicendi modi ex eo, quòd impoſsibilitas illius non ſatis euincitur per ea, quæ in oppoſitum adducuntur, vt patebit ex ſolutionibus eorum.

§. 3.

Soluuntur argumenta in contrarium.

Ad primum admittimus D.Thomã, Durandum, & Ferrarienſem illius fuiſſe ſentẽtiæ quod attinet ad modum, quo Deus ſe ipſum, & creaturas intelligit. Et licet hoc ſatis ſit, vt ſententia non ſatis ſit probabilis propter D. Thomæ auctoritatem, quæ non poteſt non eſſe maxima; tamen non eſt ſatis, vt dicatur impoſsibilis: maximè, cum fũdamentum non conuincat impoſsibilitatem, vt patebit ex ſolutione 2. Vnde Suarius hunc dicendi modum in Deo fatetur eſſe probabilẽ, vt iam diximus. Et licet in Deo foret impoſsibilis; non proinde deberet cẽſeri impoſsibilis in beatis propter rationem longè diſparem, quæ reperitur in naturali modo, quo Deus ſe ipſum cognoſcit, quomodò non oportet cognoſci à beatis. 10. *Ad 1.*

Ad 2. reſpondetur medium aſſumptũ ſatis eſſe incertum, vt Salas nobis aduerſarius libenter agnoſcit in d. nu.55. pag.267.col.1.ad finem. Imò de veritate illius eſt tota controuerſia. Nominales enim propoſitionem illam ſimpliciter negant; & negandam eſſe apud Thomiſtas efficaciter oſtẽditur ex eo, quod Angelus apud eos æque primò intelligit plures quidditates ſibi per vnam ſpeciẽ repræſentatas. Non eſt igitur impoſsibile plura immediatè, & æquè primò intelligi vna, & eadem intellectione. 11. *Ad 2.*

Nec ſatis vim huius rationis elidunt aduerſarij, dum aiunt Angelum id habere in ordine ad ea, quæ ſunt ſibi inferiora, quorum intelligibilitatem excedit vis intelligendi ipſius Angeli ſuperioris: id tamen non habere locum in Angelis inferioribus reſpectu ſuperiorum: inferior enim Angelus non poteſt cognoſcere ſuperiores vna ſpecie, & vno intuitu. Ideò quia virtus eius non adæquat, nec exhaurit totam cognoſcibilitatem, quæ eſt in Angelo ſuperiori. In præſenti autem (vt aiunt) viſio diuinæ eſſentiæ, eſt viſio ſupremi obiecti, quod ſuperat virtutem cuiuſcũq; cognoſcentis creati. Ergo non eſt (inquiũt) cur reſpectu talis obiecti fingamus viſionem vniuerſalem, quæ æque primò, & principaliter comprehendat tale obiectum, & creaturas, Ic. ad noſtrum fũdamen- 12. *Reſponſio.*

damentum reſpondet Suarius in d.cap. 25. n.49. & poſt eum Salas vbi ſuprà n. 57.pag.258.col.1.

13. *Non admittitur reſponſio.*

Sed hæc reſponſio non tollit vim argumenti; quoniam inſtantia à nobis allata ideo adducitur, vt probemus propoſitionem in argumento ſumptam falſam eſſe, ſi generaliter ſumatur; quia Angeli vno, & eodem intuitu æque primò intelligunt plura, non ob aliam rationem, niſi quia per vnam, & eandem ſpeciem æque primò, & principaliter ſibi repræſentantur; ita vt vnum non repręſentetur mediatè alio. Igitur ſi eſſentia diuina, & creaturæ ęque primò, & principaliter repræſententur beato, cur nõ poterit beatus vno intuitu vtrunque illud obiectum æque primò videre? Et inde intulimus generaliter loquendo non eſſe impoſsibile plura eodẽ intuitu æq; principaliter videri; quia id non eſt impoſsibile, ſi illa plura per vnam, & eandem ſpeciem ęque primò, & principaliter repræſententur. Hæc eſt noſtra ſolutio ad 2.argumẽtum. Cui nihil obſtat id, quod adducitur de Angelo inferiori reſpectu ſuperioris; quia in illo ideo id reperitur; quoniam ſpecies Angeli inferioris, naturaliter eſt inferior in repræſentando ſuperiores Angelos: nam ſi illos repræſentaret, vtique vnicus intuitus Angeli inferioris ad illos etiam æq; primò terminaretur. Eſſentiam autem diuinam eſſe obiectum ſupremũ ſolùm concludit illam ſuperare omnem naturalem virtutẽ cuiuſcunque creati cognoſcentis; non tamen probat eam abſolutè, & omnibus modis ſuperare omnẽ virtutem cognoſcentis creati; aliàs nõ poſſet intellectus creatus ad eã eleuari. Nos autem ſupponimus intellectũ creatum non modo eleuari poſſe ad illius viſionem; ſed etiam poſſe eleuari, vt ipſa diuina eſſentia ſit illi ſpecies intelligibilis æque primò, & principaliter repręſentans eſſentiam, & creaturas. Id autem implicare non ſatis probat medium aſſumptum: quia reſpondemus nõ eſſe ſimpliciter impoſsibile plura ęque primò videri vno intuitu, quando æque primò per eandem ſpeciem repræſentantur. Quod ſi inſtes eſſe impoſsibile per vnam, & eandem ſpeciem plura ęq; primò repręſentari; id negandum erit; quia datur manifeſta inſtãtia in ſpecie Angelorum. Quod ſi dicas implicare diuinam eſſentiam beato vniri iſto modo in ratione ſpeciei intelligibilis; id probandum erat, cum de hoc ſit tota controuerſia.

Propria ſolutio ſecundi.

14. *Ad 3.*

Ad 3.dicimus rationem efficacẽ quidem eſſe, ſed non omnino conuincere, vt poſsit demonſtratio appellari. Quod multis oſtendi poteſt. Et primò; quia propoſitio maior non eſt omnino certa; etenim plures ex Thomiſtis docent ſpeciem vniuerſaliorem in Angelis repręſentare plures quidditates nõ quatenus conueniunt in vno cõmuni, quod primò, & adęquatè repręſẽtetur, & ideo eas repræſentare æque primò, & æquè immediatè: & ſubinde negant ſpeciem vniuerſalem in Angelis habere vnum obiectum primum, & adęquatum, quod ſit ratio repræſentandi quidditates ſub illo contentas. Quę fuit opinio Capreoli in 3.d.3. q.2.ar.3. ad 1.Scoti contra 7. & ad 2.Aureoli contra eandem fol.101. col.2.& 4. Probauit Soncinas 12.Metaphyſ.q.60. ad 3. Putat id eſſe probabile Ferrarienſis 2.contra Gentes cap.98.§. *Ad euidentiam eorum, quæ contra tertiam,* & olim id probauit Doctor Peres de Societate in 1. p. q.55. art. 3. Quin potius non defuerunt, qui docuerint fieri nequaquam poſſe, vt ſpecies vniuerſalis in Angelis primò, & immediatè repræſentet aliquam communem naturam, communemvè rationem; ita ſenſiſſe nõnullos, affirmat Banhes 1.p.q.55. art. 3. ad 3. argumentum, pag. 1592. Quod ſi ſpecies Angeli non repræſentat plura, vt conueniunt in vna ratione obiectiua, ſed immediatè, & ęque primò repręſentat plura, vt hi Auctores volunt; cum Angelus vno intuitu videat plura, quæ per eandem ſpeciem repræſentantur; non neceſſe eſt, vt viſio ad plura terminetur ſub vna communi ratione obiectiua, vt maior argumenti tanquam indubitatum ſupponit.

1. ſolutio. Capreol. Soncinas. Ferrarienſ. Banhes.

15. *2. ſolutio*

Secundò; quamuis maior admittatur, ita vt neceſſe ſit plura illa conuenire in aliqua vna ratione (quæ eſt verior, & communior opinio) non tamen neceſſe eſt, vt conueniant in vna ratione obiectiua incomplexa; ſed ſatis eſt vna ratio complexa obiecti copulati, vt volũt Nominales; vel (ſi hoc non placet) non neceſſe eſt, vt plura illa conueniant in

vna

vna rationē vniuoca; ſed ſatis eſt, ſi cōueniant in aliqua ratione analoga. Id, quod in ſpeciebus Angelorum probauit *Cumelius.* Cumelius in d.q.55. ar.3.q.1.ad 3.& 5.argumentum, & q.2. ad 3. & q.3. dub. 1.§.*Quarto ſequitur*,& dub.2.propoſitione 2. & dub. 4. ad finem, quam ſententiam eſſe probabiliorem putat *Banhes.* Banhes ibi ad 1. argumentum, pag. 1594. Nec poteſt hæc ſententia non probari ab illis, qui putant poſſe dari Angelum, qui res omnes creatas intelligat per vnam ſpeciē; quæ fuit opinio Caietani in d. q. 55. ar. *Caiet.* 3.quam etiam probat *Cumel.* Cumelius in d. q. 3.dub.1.& 3.& eſt communis inter Thomiſtas. Iam verò hæc vna ſpecies non poteſt non repræſentare plura ſub analoga ratione entis. At ratio communis analoga bene datur inter Deum,& creaturas; non ſolùm in genere entis,prout Deus, & creaturæ ſumuntur in proprio genere,vt omnes fatentur;ſed etiam,vt creaturæ ſunt eminenter in Deo. Quare vt per diuinam eſſentiam in ratione ſpeciei intelligibilis Deus, & creaturæ æque primò repræſententur; ſatis eſt, quòd conueniant in vna ratione diuini eſſe, non quidem formaliter, ſed participatiuè,vt colliges ex *Ferrarien.* Ferrarienſi in d. c.46. §. *Sed quia,vt diximus.* Quare nec ſecunda ratio omnino conuincit impoſſibilitatem in hoc dicendi modo.

16. Ad 4. Ad 4. dicendum eſt ideò vnam viſionem poſſe immediatè terminari ad eſſentiam, & creaturas; quia illa obiecta poſſunt per diuinam eſſentiam æque 1. repræſentari, vt hæc opinio ſupponit. Ad cuius impugnationem negādum eſt eſſentiam diuinam non poſſe ſubire rationē ſpeciei intelligibilis reſpectu creaturarum: oppoſitum docent communiter Theologi, & inter eos *Capreol.* Capreol.in 3.d.14.q.2.art.3.ad 5. Hibernici contra 2.fol.70.col.1.in fine, & col.3.in principio: ſicut enim ſubit rationem ſpeciei reſpectu ſui; ita etiam reſpectu creaturarum; & ſub ea ratione vnitur intellectui beati: non quidem ſupplendo vicē alicuius ſpeciei creatæ; quia hæc fortè non eſt poſsibilis,aut reſpectu eſſentiæ, aut reſpectu creaturarum in eſſentia. Subit igitur rationem ſpeciei, vt conſtituat intellectum beati in actu primo ad intelligendum eſſentiam, & creaturas in eſſentia:nec enim intellect' beati poteſt eſſe in actu primo reſpectu alicuius intelligibilis,niſi prius fiat ipſum intelligibile,vt ex Ariſtotele alibi docuimus. igitur cum non poſsit dari ſpecies creata habitualiter repræſentans diuinam eſſentiam, & creaturas in ea; opus eſt,vt eſſentia diuina vniatur intellectui beati ad modum formæ veluti habitualiter repræſentantis ſe ipſam,& creaturas;& vt ſic ſolùm habet rationem ſigni formalis,de cuius ratione eſt,vt non viſum in ſe ducat intellectum ad cognitionem obiecti repræſentati. Vnde cōcurrere,vt rationem formalem non viſam,nullam dicit imperfectionem:nam id neceſſariò admittendum eſt in ipſa eſſentia, quatenus reſpectu ſui ſubit rationem ſpeciei; vt ſic enim non viſa principiat viſionem ſui ipſius.

Quin potius, vt principiet viſionem ſui, opus eſt, vt ſit non viſa, alioquin videretur, antequā primò videatur; quod 17 eſt impoſsibile. Quare ſicut nulla eſt imperfectio eſſentiam non viſam principiare viſionem ſui: ita nulla erit imperfectio, ſi ipſa non viſa principiat viſionem creaturarum in ipſa: id enim poſtulat natura ſpeciei intelligibilis,& ei', quod ſubit rationem ſpeciei. Et quia iſte eſt naturalis ordo; ideo noſtro intelligendi modo ita in Deo philoſophamur, dum illum intelligimus, vt intelligentem ſe,& creaturas in ſe: etenim diuina eſſentia, prout diuino intellectui ſubit vicem ſpeciei intelligibilis, vt ſic non viſa concipitur ad modum principiantis intellectionem ſui ipſius. Ideo autem diuina eſſentia ſibi vendicat poſſe eſſe formam intelligibilem creaturarum per modum ſpeciei; quia in ſe eminenter continet ipſam creaturarū realitatem. Nam ſicut ad formalem realitatē ſequitur formalis intelligibilitas; quia quod eſt,eſt intelligibile:ita ad entitatem eminentialem conſequitur intelligibilitas eminentialis. Quę verò vlteriùs adducuntur ad rem non faciunt.

§. 4.

Solutio quinti argumenti.

AD quintum argumentum admittendum eſt viſionem illam eſſe indiuiſibilem, & in ſua indiuiſibilitate æque primò attingere vtrūque obiectum 18. Ad 5.

iectum eſſentiam ſcil. & creaturas: nec enim ex hac indiuiſibilitate probabiliter inferri poteſt aliqua impoſsibilitas: vnde idem Suarius in d.c.25. n.49. fatetur impoſsibilitatem difficilius inde inferri, quàm inferretur, ſi viſio illa admitteretur compoſita. Nec quæ in cōtrarium obijciuntur, vllam, vel apparēter, inferunt impoſsibilitatem, vt facilè patebit, ſi quæ obijciuntur, ſingulatim expendamus.

Suarius.

19. Obiectio 1. Occurritur Obijciunt primò; quia ſine cauſſa fingitur huiuſmodi viſio. Reſpondetur ſi de facto poneretur in beatis, forte ſine cauſſa poni. At poſsibilitas illius non ſine cauſſa à nobis aſtruitur: quia, vt poſsibilitas rei non ſine cauſſa admittatur, ſatis eſt, quod inde nulla impoſſibilitas inferatur: etenim Lucæ 1. *Non eſt impoſsibile apud Deum omne Verbum.*

20. Obiectio 2. Occurritur 1. Secundò obijciunt; quia illa viſio per ſe non confert ad beatitudinem; ideo quia creaturæ per ſe non beatificant. Reſpondetur primò inde non benè inferre impoſsibilitatem; ſed ſolùm inferre non eſſe decens hunc dicendi modū de facto admitti. Quod concedimus.

Occurritur 2. Reſpondetur ſecundò; creaturas quidē viſas in diuina eſſentia præciſè viſione ſui non facere beatum; ſupponere tamē ipſam eandem viſionem eſſe beatificā, prout terminatur ad eſſentiam: etenim cum in Deo, & intra Deum videantur, non poſſunt videri, niſi ſimul vna, & eàdem viſione videatur Deus.

21. Obiectio 3. Occurritur Tertiò obijciunt; quia ſi ſolùm cognoſcuntur cōcomitanter cum eſſentia, inde non creſceret viſio Dei; nec per viſionem omnium creaturarū bene argueretur comprehenſio Dei. Reſpondetur nec hoc argumentum ſimpliciter arguere impoſsibilitatē; ſed ſolùm arguere in hac viſione non cerni eas conditiones, quę de factò reperiuntur in viſione, qua beati in Deo vident creaturas. Deinde dicim⁹ ex hac viſione creaturarum optimè argui poſſe tum intenſiorem viſionem diuinæ eſſentiæ, ſi plures creaturæ videantur: tum comprehenſionē illius, ſi videantur omnes poſſibiles: nec enim ad hoc opus eſt, vt creaturæ videantur mediante eſſentia, vt viſa. In quo latet deceptio; nam quò diuina eſſentia [illegible]biens vicem ſpeciei intelligibilis intenſiùs repræſentat beato ipſam eſſentiam; eò etiam plures creaturas repræſentat immediatè in ſe ipſis: nā eſſentia diuina, vt eſt ſpecies, quò intenſiùs repræſentat diuinas perfectiones, ſimul etiam clariùs, & intenſiùs repræſentat perfectionem continentiæ eminentialis, quę formaliter eſt in Deo. At, quò diuina eſſentia intenſiùs repræſentat hanc eminentialem perfectionē; eò plures creaturas repræſentat, non quidèm videndas in ipſa perfectione eminētiali viſa, ſed immediatè in ſe ipſis. Quid enim id continet implicationis? Quare ſi omnes creaturas poſsibiles repræſentat; vtique ipſam eminentialem continentiam totaliter repræſentat: quod ſine comprehenſione diuinæ eſſentiæ dari non poteſt.

22. Obiectio 4. Occurritur Poſtremò obijciūt; quia ſi viſio creaturas ipſas immediatè attingit, & concomitanter; iam creaturæ non videntur per Deum, & in Deo: cuius oppoſitum ſupponimus. Hæc inſtantia in eo claudicat; quia non diſtinguit inter videre creaturas in Deo, & eas videre in Deo, vt viſo: cum tamen inter hæc duo maximè differat. Nam videre creaturas in Deo, vt viſo, idem eſt, quòd eas videre mediante viſione eſſentiæ, & in ipſa eſſentia. At videre eas ſimpliciter in Deo, idem eſt, quòd videre eas repræſentatas per eſſentiam, vt habet rationem ſpeciei intelligibilis. Nunc autem contēdimus diuinam eſſentiā poſſe immediatè creaturas repræſentare, & per ſolam concomitantiam; quanuis non repræſentet eas in Deo, vt viſo. Et hæc ſatis diximus de iſto modo videndi creaturas.

ARTICVLVS V.

Explicatur alius modus, quo eſſentia, & creaturæ vno actu immediatè in ſe ipſis poſſunt videri.

1. Secundus modus explicatur. Secundo modo intelligi poteſt eſſētiam, & creaturas vno actu in ſe ipſis immediatè videri, quem nónulli explicarunt in cognitione Dei, qua ſe ipſum, & creaturas cognoſcit, vt refert lib. 3. de attributis poſitiuis [illegible] 13. & 14: ita enim de cognitione Dei theologizant, vt intellectus diuinus cōſtitutus in actu primo intelligendi per

 ſuam

ſuam eſſentiam, tanquam per ſpeciē intelligibilem (quatenus ſe ipſum formaliter, & creaturas eminenter continet) prius ipſam eſſentiam cognoſcit, deinde creaturas; nō in ipſa eſſentia, vt cognita, ſed immediatè in ſe ipſis: ita vt nō æquè principaliter, & primò videantur creaturę, & eſſentia; quia Deus in ſe ipſo prior eſt cognitione; ſed quaſi æquè primò, & ęque cōcomitanter; ideò, quia creaturas non videt in ſe ipſo, vt in obiecto primario, ſed immediatè in ipſis creaturis. Iſte modus dicendi in hoc diſtinguitur à præcedenti; quia in præcedenti vtrunq; obiectum æquè primò; & ęque concomitanter per diuinam eſſentiam repræſentabatur; in hoc verò non omninò ad æqualitatem, nec cum omnimodá concomitantia, ſed cum aliqua prioritate, aliquaq; præſuppoſitione vnius ad alterum. Hūc ſenſum in hac opinione habuiſſe illius auctores colliges ex Suario in d. c. 2. pag. 231. col. 1. in fine. Explicationem verò; quomodò id fieret, colliges ex eodē ibi n. 14. etenim eſſentia diuina ex ſua actualitate in eſſendo primò repræſentat ſe modo quodā actualiſsimo, & abſolutiſsimo; & inde habet, vt creatura directè, & immediatè repræſentet. Itaq; diuina eſſentia non poſſet repræſentare creaturas iſto modo, niſi prius ſecūdùm rationem intelligeretur repræſentare ſe ipſam: at tamen non repræſentat illas media diuina eſſentia, vt medio cognito; ſed immediatè in ſe ipſis. *Suarius.*

2\. Hæc theologizādi ratio applicari facilè poteſt ad modum, quo beatus cognoſcit eſſentiam diuinam, & creaturas. Etenim cōſtitutus in actu 1. per diuinā eſſentiam, vt per ſpeciem ſupereminentem in repræſentando prius ipſi beato repræſentat ipſam eſſentiam, & conſequenter repræſentat creaturas, non in ipſa vt viſa, ſed immediatè in ſe ipſis.

3\. *Suarius.* Hunc dicēdi modum in Deo non carere probabilitate teſtatur Suarius in dicto cap. 2. num. 13. quanuis non ſatis illum probet. Quare nec ego illum in beato reijciam, vt impoſsibilem: nec enim video, cur impoſsibilis cenſeri debeat. Admittimus quidem illum non eſſe neceſſarium, vt ratio Suarij ſatis probat, & inferiùs oſtendemus: impoſsibilitatem tamen non admittimus; quia argumenta in contrarium facilè ſolui poſſu..t.

Primò obijcitur contra illum, quia ſcientia, quę habet creaturas pro obiecto immediato, & directo, deficit à ſumma perfectione: tum; quia talis ſcientia per ſe ſumpta non poteſt eſſe omni ex parte perfecta, & comprehenſiua illarū rerum ſecundùm capacitatem earū, tā naturalē, quàm obedientialem. Tū etiā; quia talis ſcientia ſolet dicerè tranſcēdētalem habitudinem ad ſuum obiectū, & ab illo ſpeciem aliquo modo ſumere. 4. *Obiectio 1.* Reſpondetur obiectionem iſtam locum non habere in beato, cuius ſcientia etiā beata non eſt omnimodè perfecta, nec comprehenſiua. In Deo autem nihil cōcludere: quia ſcientia, quę directè, & immediatè terminatur ad creaturas in proprio genere, & per proprias ſpecies, nō eſt omnibus modis perfecta, & cōprehenſiua illarum: ſecus dicendū eſt, ſi per ſpeciem increatam, & ſupereminentem in reprę̄ſentando immediatè, & directo terminetur ad creaturas. Nam cùm illa ſequatur ex actualiſsima, & abſolutiſsima repræſentatione comprehenſiua diuinę eſſentiæ, comprehēdet etiam ipſas creaturas in ea eminenter contentas. Nec oportet, vt ad eas habeat ordinem tranſcendentalem, ſed rationis tantùm. *Reſponſio.*

5\. *Obiectio 2.* Secundò obijcitur: quia modus iſte ſciēdi creaturas, non videtur Deo ſufficere: nec enim iſto modo ſatis explicatur, quomodò illa ſciētia ſit omnino cōprehenſiua Dei, & creaturarū ſecūdùm omnes reſpectus, qui inter illa extrema intelligi poſſunt. *Reſponſio.* Reſpondetur neq iſtā inſtantiam militare contra beatū: nec in Deo conuincere impoſsibilitatē, etiā ſi ille ſolus dicēdi modus in Deo poneretur. Quoniam cum diuina eſſentia, vt Deo eſt ſpecies intelligibilis, adæquatè reprę̄ſentet omnē eminentē, & virtualē continentiam diuinæ imitabilitatis, & participabilitatis, qua Deus eſt participabilis à creaturis, exinde habet, qd adæquatè reprę̄ſentet, & comprehenſiuè omnes reſpectus, qui inter creaturas, & eſſentiam intelligi poſſunt.

6\. *Obiectio 3.* Tertiò obijcitur; quoniam iſte dicēdi modus non conſtituit diuinam ſciētiam per ſupremum medium, & cauſsā, per quam eſſe poteſt. Reſpondetur hoc argumentum ſimpliciter non probare impoſ- *Reſponſio.*

impoſsibilitatem, ſed ſolùm nõ eſſe admittendum, quod fortè intẽdunt huius inſtãtiæ auctores. Immò nec hoc ipſum conuincere; quia auctores illius, fortè putant impoſsibilem eſſe alium dicendi modum. Sed noſtrum modò non eſt examinare hunc articulum, ſed hunc dicẽdi modũ liberare ab impoſsibilitate.

7. Obiectio 4. Quartò objicitur; quia iſte dicendi modus auget ſine neceſsitate obſcuriſſimam quandam Theologiæ difficultatem circa ſcientiam, & volũtatem Dei; quomodò ſcil. liberè terminetur ad obiecta creata ſine vlla reali modificatione, ſeu perfectione noſtro intelligendi modo ſuperaddita Deo. Immò hic dicẽdi modus ſupponit idẽ reperiri in ſciẽtia neceſſaria creaturarum poſsibiliũ, ſi nec illam haberet Deus ſciendo ſe ipſum, nec tanta neceſsitate, quanta ſe cognoſcit. Hoc argumentum à nonnullis putatur difficile. Reſponſio. Ego tamen non video, quomodò iſte modus dicendi augeat prefatam difficultatem: etenim eadem difficultas etiam manet, ſi dicam creaturas videri à Deo in ſe ipſo, vt viſo: nam cum illa viſio terminetur ad creaturas viſas in eo; ſemper manet difficultas non ſatis extricata; quidnã addat illa terminatio, & extenſio. Quòd verò iſta extenſio fiat in eſſentia obiectiuè viſa; vel non, parum facit ad augẽdam, vel minuẽdam allatã difficultatẽ.

8. Obiectio 5. Quintò objicitur; quoniã poſito hoc dicendi modo ſcientia ſimplicis intelligentiæ creaturarũ ſolùm ſupponit ſciẽtiam repræſentantem eſſentiam ſecundum ſuum eſſe increatum. Ergo ex vi huius repræſentationis non habet neceſſariam connexionem cum reprẽſentatione creaturarum, nec eſt quaſi imago repræſentationis illarum. Igitur non poteſt intelligi, quod extendatur ad repræſentandas creaturas ſine vlla reali perfectione ratione diſtincta à priori. Reſponſio. Reſpondetur conſequentiã prioris diſcurſus eſſe negandam; quoniam apud auctores huius opinionis ipſa actualiſſima repræſentatio eminentialis continentiæ creaturarũ, & imitabilitatis diuini eſſe neceſſariam habet connexionẽ cum reprẽſentatione creaturarum, quę diuinum eſſe poſſunt participare. Et inde habet illa ſuperemineus ſpecies, vt repræſentando eſſe imitabile diuinæ eſſentiæ, ſimul etiam repræſentet ipſum eſſe, vt participatum à creaturis: nam ob hanc rationem videntur creaturę in eſſentia, vt cognita, ſicut dicemus. Quare id, quod aduerſarij dicunt de viſione creaturarum in eſſentia, vt obiecto cognito; dicunt hi auctores de repræſentatione eſſẽtię, vt eſt ſpecies intelligibilis.

9. Obiectio 6. Poſtremò objicitur; ſi hæc repræſentatio creaturarũ nullo modo oritur ex repræſentatione prioris obiecti, nec eſt per ſe connexa cum illa, quantum eſt ex parte obiectorum; gratis, & ſine ratione dicitur ita eſſe dependentem à priori, quod non poſsit illa ſcientia intelligi repræſentans creaturas, niſi prius repræſentet Deum. Reſponſio. Reſpondetur ex ſolutione obiectionis præcedentis, iam colligi argumentum hoc procedere ex falſa ſuppoſitione: etenim repræſentatio creaturarum per ſe oritur ex reprẽſentatione prioris obiecti, & per ſe eſt cõnexa cum illa; ita vt ęquali ferè neceſsitate vtrunque obiectũ repræſentet per modum veluti vnius cũ ſubalternatione obiecti repræſentati primariò, & ſecundariò. Et hæc de iſto dicendi modo.

ARTICVLVS VI.

An poſsibile ſit creaturas cognoſci à beato in eſſentia, vt obiecto cognito?

1. Tertius modus explicatur. Tertio modo poteſt intelligi eſſẽtiam, & creaturas vna, & eadem viſione cognoſci; quia nimirum creaturæ cognoſcuntur in ipſa eſſentia, vt cognita, & per eſſentiam, vt per medium cognitum: etenim apud Philoſophos admittitur, vt poſsibilis cognitio effectus in ſua cauſſa, & concluſionis in ſuis principijs; ita vt principium ſit medium cognoſcendi concluſionẽ, & cauſſa ſit medium cognoſcendi effectum. Quin potius hic cognoſcẽdi modus cõmuniter tribuitur Angelo: ſimplici enĩ intuitu, & ſine vllo diſcurſu videt concluſiones in principio, proprietates in eſſentia, & effectus in ſua cauſſa: idq; tãquam per medium cognoſcendi vnum in alio. Merito igitur inquiri poteſt; an iſte cognoſcendi modus poſsibilis ſit in patria, ita vt beatus in Deo, vt in obiecto cognito poſsit videre creaturas eãdem viſione, qua Deum videt.

2. *Opinio cõmunis probatur.* Cõmunis opinio affirmat:quin potius beatũ de facto ita cognoſcere creaturas in Deo docet cõmunis Theologorũ ſentẽtiá,paucis exceptis,vt inferiùs videbimus. Cũ verò id,quod actu fit, poſſibile ſit fieri, ijdem affirmabunt modũ iſtum vidẽdi creaturas in Deo eſſe poſſibilẽ. Quam nos ſententiã;vt veriſsimã probamus; nam de facto creaturas ita videri in Deo, tanquam veriſsimũ probaturi ſumus. Modo ſatis ſit hanc noſtram ſententiam confirmare cõmuni fundamẽto; quia nulla infertur contradictio creaturas ita in Deo cognoſci.

3. *Oppoſita ſẽtentia. Bellomont.* Oppoſitam ſententiã manifeſtè probauit Bellomót. 1.p.diſp.50.c.2. in principio,& n.9.& clariùs c.4. n.19. & c.5.& paſsim in tota illa diſputatione, in qua expreſsis verbis affirmat eſſentiã diuinã nõ poſſe eſſe mediũ, quo aliqua creatura cognoſcatur;nec etiã,vt eſt cauſſa creaturarũ. *Henric.* Putat ſe in hoc habere ſociũ Henricũ quodl.7.q.4: at tñ Hẽricus non loquitur de eſſentia viſa, vt cauſſa.

4. Pro eadem ſententia à quibuſdam citantur Nominales;*Ochamus.* Ochamus inquã in 4. q.13. *Gabriel.* Gabr.in 3.d.14. q.vnica art.1. *Almainus.* Almainus ibi q.1.ar.1. *Maior.* Maior q.3.& in 4.d. 49.q.16. *Aliacus.* Aliacus in 1.q.12.ſed ex his ſolus Ochamus poteſt citari pro illa ſententia;quia in d.q.13. ar.3. lit.D. §. *tertiò dico* ad finẽ,expreſſè docet beatos nõ videre creaturas in Deo,ſicut in cauſſa:& quãuis loquatur de facto; tamen ratio, qua nititur,idem probat de poſsibili.

Pro hac ſentẽtia,quod attinet ad impoſsibilitatẽ probandam,multa afferũtur argumenta,quę inferiùs accommodatiùs, & afferentur, & explicabuntur in ſequenti quæſtione art.4. Vide ibi.

ARTICVLVS VII.

An poſsibile ſit creaturas videri in Deo, vel vt eſt idea ipſarum, vel vt eſt ſpeculum?

Alius modᵘ explicatur. SVpereſt explicare alium intelligẽdi modum cõmuniter à Theologis probatum; an creaturæ in Deo videri poſsint, vel quatenus eſt idea, vel quatenus eſt illarum ſpeculũ. Sed quoniam huius poſsibilitas optimè concluditur, ſi ſemel probatum ſit creaturas in patria à beatis de facto ita videri; ideò reſolutionem huius dubij referimus in ſequentem quæſt.art.5.

QVÆSTIO XVIII.

Quomodò creaturæ à beatis de facto videantur in Deo, & intra Deum?

COnſequenter explicandũ eſt, quomodò creaturæ à beatis de facto videãtur in Deo,& intra Deũ. Percurremus autem ſingulos illos dicendi modos, quos in pręcedente quæſt. diximus eſſe poſsibiles. Primò igitur inquiretur; an beati de facto videant Deum,& creaturas in Deo pluribus actibus realiter diſtinctis? 2;an Deum,& creaturas videãt pluribus actibus ſola ratione diſtinctis? Tertiò;ſuppoſito quòd vno tantùm actu Deus, & creaturæ videantur; inquiremus: an ille vnus actus immediatè terminetur tum in eſſentiam, tum in creaturas? 4; an creaturæ in Deo ſolùm videantur mediatè,vt obiecta ſecundaria in primario? Quintò, & poſtremo; an creaturæ videantur in diuina eſſentia, vt in cauſſa; an vt in idea;an alio modo?

ARTICVLVS I.

Vtrùm beati de facto videant Deum, & creaturas in Deo pluribus actibus realiter diſtinctis?

§. I.

Refertur ſententia affirmans.

1. *Sententia affirmans.* IN hac quæſt. Nominales, ſi benè expendantur, in eam potius ſentẽtiam inclinant,vt de facto eſſentia,& creaturæ in eſſentia non vno actu videantur, ſed pluribus realiter diſtinctis. Nã quanuis quidam illorum affirment ſolum Deum noſſe, quid de facto ſit, vt Adamus in 2. q. 8. in 1. p. ſecundi artic. fol.88.col.3. §.*hoc eſt prius conceſſum*, & ſatis Supplementum Gabrielis in 4. d. 49. q. 3.art.1. pag.723. col.2. ante finem citans Holcot:tamen magis arridet,quòd diſtinctis actibus de facto videantur. *Adamus. Supplemẽt. Maior.* Quin potius hanc ſententiam abſolutè tanquam veriſsimam probauit Maiór in 4.diſt.49. q.16. fol.281. columna 2. §. *Teneo igitur*, & in 3. diſt. 14. quæſt. 3. fol. 23.col.4. in 2. concluſione: imò in concluſione 1. in fine aſſerit fieri non poſſe, vt

vt viſio eſſentiæ repræſentet creaturas. Quam opinionem probat, ſiue dicamus illas notitias à ſolo Deo produci (quæ eſt communis ſentẽtia Nominaliũ) ſiue produci à Deo ſimul & beato. Cum Maiore expreſſè ſentiunt, qui in Chriſto Domino actu admittunt infinitas notitias reſpectu creaturarum, quam opi-
Almainus nionem refert Almainus in 3. d. 14. q. 1.
Ochamus. ar. 1. fol. 37. col. 1. §. *quãtum ad iſtam propoſitionem.* In eandem ſentẽtiam inclinare Ochamum ſatis colliges ex eodem loco citato lit. D. vbi ſimpliciter docet rationabiliter dici poſſe, quod Deus cauſſando actum videndi eſſentiam, cauſſet etiam alium actum reſpectu creaturæ vnius, vel multarum, ſicut placet. Addit etiam ad hunc ſenſum explicari poſſe dicta Sanctorum, dum aſſerunt videntẽ Deum videre creaturas in Verbo. Et in 3. dicto adiungit Deum de communi lege non cauſſare viſionem creaturæ, niſi videatur eſſẽtia. Deniq; in 5. dicto affirmat rationabile eſſe poni plures actus in beatis in hoc ſenſu, vt vnꝰ terminetur ad ſolam eſſentiam, alius ad creaturam. Cũ Ochamo ſimpliciter tranſit Supplementum Gabrielis, nec ab hac ſentẽtia longè eſt Almainus, vbi ſuprà fol. 35. col. 1: quanuis enim expreſſè non dicat beatos diſtinctis actibus videre vtrunq; obiectum; tamen ſi benè expendatur, non putat id repugnare legi à Deo ſtatutæ, & relinquit id liberæ Dei diſpoſitioni. Eadẽ ratione pro hac ſententia citari
Gabriel. poteſt Gabriel in 3. d. 14. q. vnica art. 1. lit. G. pag. 130. col. 3. Nec videtur eam omnino reijcere Scotus ibi q. 3. lit. M.
Scotus. N. O. quãuis oppoſitũ potius ſequatur.

2. Nominaliũ opinio confirmatur 1. Hęc Nominalium opinio primò confirmari poteſt: quoniã Deus, & creatura ſunt diſtincta obiecta, vt patet. Ergo videri debent diſtinctis actibus: vno enim actu plura videri non poſſunt.

Confirm. 2. Secũdò; creaturæ in dies de nouo videntur in Deo. Ergò nõ vidẽtur eadẽ viſione, qua videtur diuina eſſẽtia. Antecedens ab omnibus admittitur. Conſequẽtia probatur; quia aliàs viſio diuinę eſſentiæ aut decurſu temporis mutaretur, aut in ſe ipſa fieret intenſior: fieri enim non poteſt, vt eadem viſio omnino immutata manens nunc non faciat aliquid in Deo videri, poſtea verò faciat. Nec poteſt dici viſionem illam fieri intenſiorem; quoniam viſio beatifica ſi intenderetur, beatꝰ in dies fieret beatior.

Tertiò; quoniã vna, & eadẽ viſio non 3.
poteſt eſſe viſio eſſentiæ, & rerũ contin- Confirm. 3.
gentium. Ergo non poterit eſſe viſio eſſentiæ, & creaturarũ. Conſequẽtia videtur nota: antecedẽs probatur; quia viſio eſſentiæ independens eſt à libera determinatione diuinæ voluntatis: à qua tamen dependet viſio contingentiũ. Et inde eſt, vt viſio eſſentiæ terminetur ad obiectum per ſe neceſſarium; viſio autẽ contingentiũ ad obiecta contingentia.

Quartò; ſi admittatur vna tãtùm viſio, 4.
difficilè explicabitur illius principiũ, Confirm. 4.
vt ad creaturas terminatur. Nã vel creaturæ vidẽtur ex vi viſionis eſſentiæ, vel ex natura luminis gloriæ. Non 1. modo: quia alioquin viderẽtur non ſolùm omnia præſentia, præterita, & futura, ſed etiã omnia poſsibilia: nec enim maior dari poteſt ratio, cur hę potius creaturę videantur, quã illæ. At beatos videre in Deo omnia poſsibilia nõ admittitur. Nec 2. modo: quoniã ad hoc non eſt ſatis lumen eiuſdem ſpeciei: quia lumen intra eandem ſpeciem, etiamſi differat penes magis, & minus intenſum, non eſt ſatis ad cognoſcendum has potius creaturas, quàm illas. Oportet igitur admittantur lumina ſpecie diſtincta; Quod non ſatis eſt probabile.

5. Nihil eſt, vnde deducatur vnitas vi- 5.
ſionis: nec enim ad eam ſatis eſt vnitas Confirm. 5.
potentiæ; quia ab eadẽ potẽtia poſſunt elici plures actus. Nec ſatis eſt vnitas obiecti; aliàs viſio, & fruitio eſſent vnus actus; quia habent Deum pro obiecto. Nec denique ſatis eſt vnitas potentiæ, & obiecti ſimul; aliàs notitia abſtractiua, & intuitiua eſſet vnus actus.

6. Vnus & idem actus omnino indi- 6.
ſtinctus non eſt prior, & poſterior ſe ip- Confirm 6.
ſo. At viſio diuinæ eſſentiæ eſt prior; creaturarum autem poſterior.

7. Deus in patria nõ diligitur eodem Confirm. 7.
actu, quo creatura in Deo. Ergo nec eodẽ actu videtur Deus cum creatura. Cõſequentia patet ex identitate rationis. Antecedens probatur; quia amor eſſentiæ eſt fruitio, creaturæ verò eſt vſus.

Confirmatur; quia in via non eodem actu diligitur Deus, & proximus. Ergo in patria non eodem actu videtur Deus, & proximus in Deo.

7. Confirm. 8. Octauò; viſio Verbi eſt cauſſa viſionis creaturarum in Verbo. Ergo viſio Verbi alia eſt à viſione creaturæ in Verbo. Conſequentia eſt nota; quia idem non eſt cauſſa ſui. Antecedēs probatur, quia Verbum eſt cauſſa creaturæ. Ergo viſio Verbi eſt cauſſa viſionis creaturæ: ſicut enim ſe habet Verbum ad creaturam; ita ſe habet viſio Verbi ad viſionē creaturæ. Adde etiam; quia niſi videatur Verbum; non poterit videri creatura in Verbo.

8. Confirm. 9. Nonò; non eſt eadem viſio ſpeculi, & rerum in ſpeculo. Ergo non erit eadem numero viſio Verbi, & rerum, quę vidētur in Verbo: etenim creaturę videntur in Verbo, vt in ſpeculo.

Cōfirm. 10. Decimò; Paulus in raptu Deum vidit, vt beati poſt hanc vitam vident Deum, ex Aug. ad Oroſium q. ante penult. Trāſeunte autem viſione Dei, manſit in Paulo memoria eorum, quæ vidit in Deo. Non maneret autē, niſi viſio eorū fuiſſet diſtincta à viſione, qua vidit Deum.

9. Confir. 11. Poſtremò; ſi ponantur diſtincti actus, omnia conſtabunt: difficilè autem conſtare poſſunt, ſi vnus tantùm admittatur. Etenim facilè explicabitur, quomodò nouæ reuelationes in dies fiant beatis; quod tamen non intelligitur, ſi vnus tantùm actus admittatur. Prætereà non facilè explicatur, quomodò vnus, & idē act⁹ ad creaturas terminetur: nec enim æque primò terminabitur ad eas, & ad eſſentiam, vt ex ſequentibus patebit. At ſi terminatur mediatè; iam reſtat difficultas, quomodò in eſſentia viſa videātur creaturæ. Quæ omnia plana ſunt, & facilia, ſi admittantur plures actus realiter diſtincti, quorum alter immediatè ad eſſentiam terminetur; alter verò immediatè ad creaturas. Hæc ſunt potiora argumenta, quæ pro hac ſententia potui colligere.

§. 2.

Vnus tantùm actus realiter eſt admittendus.

10. Probatur opinio, quæ admittit vnum tātum actum. His tamen non obſtantibus probanda eſt opinio, quæ vnum tantùm in beatis admittit actū, quo videatur Deus, & creaturæ in Deo. Hęc opinio apud eos, qui docent creaturas videri intra Deum, eſt celebris tam inter Antiquiores, quàm Nouiores, quam, exceptis Nominalibus, omnes, vt veriſſimam amplectūtur. Nominal. Ita ſcripſit D. Thomas tam de Chriſto, quàm de alijs beatis in 3. diſt. 14. q. 1. ar. 2. quæſtiunc. 4. de veritate q. 8. ar. 4. in corp. & ad 14. & ad 15. & ar. 5. in corp. & in ſolutionibus argumentorum. D. Thom. Mihi eſt locus expreſſus 1. p. q. 57. ar. 5. dum docet cognitionem veſpertinā, & matutinam eſſe vnā cognitionem, ſi viſio matutina eſt viſio Verbi, & veſpertinā rerū in Verbo. Locus expreſſus Diui Tho.næ. Adde D. Thomā 3. contra Gent. c. 60. dum docet, quæ per vnam ſpeciem videntur, vna viſione videri: & cum doceat creaturas ſimul cum Verbo per vnam ſpeciem videri (diuinam ſcil. eſſentiam) manifeſtè colligitur Verbum, & creaturas videri vna numero viſione. Idem colliges ex D. Thoma 1. p. q. 12. art. 8. & 9. D. Thom. quatenus docet creaturas videri in Deo, vt in cauſſa, & per diuinam eſſentiam, vt per ſpeciem intelligibilē; quæ verò per vnā ſpeciem repręſentantur, vna viſione videntur; ſimiliter etiam, quæ videntur in alio, vt in cauſſa, videntur eàdem viſione cum cauſſa ex eodem D. Thoma in d. art. 9. ad 2. in fine.

11. Sentētia D. Thomæ. Quare non eſt dubitandum, quin hęc fuerit expreſſa ſententia D. Thom. quā ſui omni conſenſu probant: ita Capreolus in 4. d. 49. q. 6. art. 3. ad finem fol. 222. col. 1. & 2. Capreol. Caietanus 3. p. q. 10. art. 2. §. *Circa hunc proceſſum*, vbi Medina cum cæteris, id ſupponit, tāquam notiſsimum. Medina. Caietan. idem Caietanus 1. p. q. 12. art. 8. vbi Cumelius q. vnica, concl. 2. pag. 171. col. 1. Cumelius. vt cæteros ibi omittamus, adde Sotum in 4. d. 49. q. 3. art. 3. pag. 608. col. 2. poſt principium. Sotus. Ex alijs antiquioribus expreſſè id docuerunt Alenſis 2. p. q. 23. memb. 5. in corp. Alenſis. Ægidius in 2. diſt. 10. q. 2. art. 1. Ægidius. Richardus in 4. d. 49. art. 3. q. 3. Richardus. Scotus quodlib. 15. litera V. & X. & in 1. d. 1. q. 2. ar. 2. lit. D. §. *actus omnes habent*, & ſatis q. 3. prologi litera X. ſed clariùs in 3. diſt. 14. q. 4. lit. O. §. *Sed ſi iſta via tertia*, Scotus. Baſſolius in 4. q. prologi ar. 3. §. *de theologia in intellectu beatorum*, & in 3. d. 14. q. 2. ar. 2. §. *Sed iſtis opinionibus*, & §. *contra tertiā*, Baſſolius. Henricus in Summa ar. 33. q. 3. litera Z; & eam inſinuat quodlib. 7. q. 4. & 5. Henricus. Marſilius in 3. q. 10. in 2. p. articuli concl. 1. fol. 416. col. 3. & col. 4. in ſolutione argumentorū. Marſilius. Deniq; expreſſè idem docet Gabriel in canone Miſſæ lect. 31. liter. F. Gabriel.

12. *Suarius. D Bonau. Explicatur D.Bonauẽt.* Suarius affirmat hanc ſententiam apertè probatam fuiſſe D. Bonauenturæ in 2.d.4.ar..3.q.1.& 2.alij illum citant in 3.d.14.ar.2.q.1.& 2.ſed D.Bonauentura nullibi clarè hoc explicauit: nam licet in 3.d.14.q.1.in principio n.25.dicat nõ neceſſe eſſe, vt qui cognoſcit res in Verbo, habeat geminam cognitionem Verbi, & rei cognitæ; tamen ſtatim id intelligit non de gemina cognitione actuali, ſed habituali; quia ſcilicet habet habitum, quo poſsit cognoſcere creaturas in Verbo, nec aliud ex illo colliges, vbi hac de re loquitur. Nec declarat, an ille vnus habitus faciat creaturas cognoſci in Verbo eadem cognitione: etenim non ſatis eſt beatum per vnum habitum, vnam ve ſpeciem intelligibilem intelligere creaturas, vt vna intellectione eas ſimul cum eſſentia intelligat: de hoc enim eſt controuerſia, & plures id negant. Non negabo tamen D.Bonauenturam ſatis probabiliter trahi poſſe ad hanc noſtram ſententiam, non tamen clarè eam docuit.

13. *Paludan.* Citari etiam ſolet pro noſtra ſententia Paludanus in 4.d.49.q.2.ar.2.& d.45. q.2.ar.3.n.30.& in 3.d.14.q.1.art.2.in fine. Sed in hoc vltimo loco nihil hac de re ſcribit: in primo nihil inuenio, quod ad rem faciat: in ſecundo loco magis rẽ explicat, ſed non apertè, quidquid Suarius affirmet. *Durandus.* Citari etiam ſolet Durãdus in 3.d.14.q.2.ſed expreſſè id non docet; aliquo modo id colligitur ex eo in 4.d.49.q.3.num.16.in fine, & n.18.ad 3. dum ait, quæ actu fiunt, videri à beatis per aliam viſionẽ, quaſi ſupponens, quæ poſsibilia ſunt, & actu in Deo repræſentantur, eadem viſione videri cũ Verbo.

14. *Ochamus.* Pro hac etiã ſententia citatur Ochamus in 4 q. 13. ad finem quæſtionis; ſed ibi non abſolutè loquitur, ſed ſub conditione. Citatur etiam Maior; ſed iam vidimus eum expreſſè oppoſitũ docuiſſe. *Adamus.* Citatur etiam Adamus, ſed in ſecunda quæſt 8.ar.1. licet in oppoſitam ſententiã inclinet, hanc putat eſſe probabilẽ, vt patet folio 108.col.4.§. *nota etiam.* *Approbatur hæc ſententia à Nouioribus.* Sed quidquid ſit de his, & alijs Doctoribus, noſtra ſententia à Nouioribus communiter approbatur. Eam, vt notiſsimã ſupponit *Suarius.* Suarius lib.2.de attributis negatiuis cap.25.num. 7.20.& 45.& ad 3.p. diſput.26.ſect.2. *Valentia.* Valentia 1.p.diſp. 1. q. 12.punct. 6.pag.246. §. *nihilhominus dico*, *Cumelius.* Cumelius 1.p.q. 12.ar.8. q. vnica concl. 2.pag.271.col.1. *Molina.* Molina.ibi diſp. 2. maximè ad 1. & 2. Scoti; *Nauarrete* Nauarrete controuerſia 43.§.4.concl.7. folio 271.col. 2.litera B.probabiliorem putat *Salas.* Salas 1. 2.q.12.tract.2. diſp.4.ſect.4. n.38. pag. 258, Denique eſt inter Theologos omnium ferè conſenſu receptiſsima.

15. *1. ratio.* Cum verò controuerſia iſta verſetur circa id, quod de facto fit; potius decidẽda eſt aut ex ſacris literis, aut ex doctrina Patrum, aut rationibꝰ probabilibus; etenim clarè demonſtrari non poteſt. *1.Cor. 13.* Quidam hanc ſententiam deducunt ex Paulo 1.Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem* Quibus verbis (vt volunt) Paulus docet omnia myſteria fidei fore à nobis in patria cognoſcenda viſione ipſa faciali; qua diuina eſſentia facialiter videtur. Confirmant id ipſum; quia in patria viſio ſuccedit fidei. Ergo in patria ipſamet viſione, qua Deum videmus, videbimus omnia, quæ in via credidimus; vt etiam docet *Auguſt.* Auguſtinus libr. 20. de Ciuitate Dei cap.21. *videbimus (inquit) omnia illa, quæ nunc non videmus credentes.* Et ſtatim: *hic creditis; ibi videbitis.* At multa myſteria de obiecto creato per fidem tenemus. Ergo illa videbimus eadem viſione, qua Deum.

16. *2.ratio.* Secundo id deducunt ex eo, quod fides docet in patria vnum eſſe alio beatiorem; iuxta illud Chriſti; *in Domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* At ſi creaturæ eadem viſione, qua Deus, non viderentur, vnus non poſſet eſſe beatior, quam alius: nam cum omnes in patria clariſſimè videant eſſentiam, & perſonas, & perfectiones, quæ formaliter ſunt in Deo; diuerſitas iſta manſionum aliundè ſumi nõ poterit, niſi ex eo, quod viſio ad plures, vel pauciores creaturas in Deo terminatur.

17. His rationibus viri quidã doctiſsimi (ſi credendum eſt Banhes) exiſtimant hanc ſententiam ita eſſe certam, vt oppoſita ſit erronea in fide. Et quamuis *Banhes.* Banhes putet cenſuram eſſe ſatis rigidã credit tamen oppoſitam ſententiam nõ eſſe fidei ſatis conſentaneam, & ideo cauendam eſſe, ita 1.p.q.12.artic.8.poſt 3. concl.ad finem. A cenſura abſtinuit *Cumelius* Gumelius ibi q.vnica concl. 2. credit tamẽ opinio-

opinionem oppoſitam eſſe falſiſsimam. Ego tamen exiſtimo allata argumenta nec probare errorem aliquem in illa opinione, nec aliquod in fide periculum. Quod etiam fuit iudicium Suarij in Cõment. ad 1. 2. q. 3. diſp. 8. quæſtiuncula 5. §. *dices Deum poſſe eleuare*, idem iudicauit Salas, vbi ſupra n. 37. pagin. 258. col. 1. in principio. Quin potius nec argumenta ſatis ſunt, vt opinionem illam falſitatis efficaciter conuincant. Quanuis ipſa in ſe falſa ſit. Etenim locus Pauli parum habet efficiæ vt aut errorem probet, aut vllum in fide periculum; quoniam verba Pauli manifeſtè intelliguntur de viſione faciali, & intuitiua, & de illa, quæ ad rem viſam immediatè terminatur ſeclu ſo medio: talis autem eſt ſola viſio diuinæ eſſentiæ in ſe ipſa: nam prout terminatur ad creaturas in ea viſas, non neceſſario eſt aut intuitiua, aut immediata; quoniã in ordine ad creaturas poſſibiles eſt ſolùm viſio ſimplicis intelligentiæ; & ad eas non immediatè terminatur, ſed mediatè in ipſa eſſentia viſa.

Suarius. Salas. Explicatur loc. D. Pauli

18. Ad confirmationem dicimus nõ poſſe ſine temeritate negari viſionem ſuccedere fidei. At quomodo illi ſuccedat, non eſt res ad fidem pertinens. Quare ſine vllo fidei periculo aduerſarij reſpõdere poſſunt viſionem fidei ſuccedere, aut formaliter, aut cauſſaliter: formaliter quidem; quia ipſa viſione formaliter videntur, quæ in diuina eſſentia formaliter exiſtunt: cauſſaliter verò; quia ipſa viſio eſt cauſa, cur creaturæ extra Verbum beatis reuelẽtur. Pertinet igitur ad fidem videri in patria omnia, quę ſunt fidei: non tamen ad fidem ſpectat ea hoc vel illo modo videri.

Soluitur 1. obiectio.

19. Simili modo ſoluitur ſecunda obiectio: quoniam ad fidem pertinet non omnes in patria eſſe æqualiter beatos: in quo autem poſita ſit hæc inæqualitas beatitudinis; id non pertinet ad fidem, ſed adhuc ſub opinione relinquitur, vt dicemus in ſecundo tomo libro 7. Et quanuis inęqualitas ſumenda ſit ex viſione magis, aut minus clara, & intenſa; non tamen eſt certum iſtam maiorem claritatem, & intenſionem viſionis dari non poſſe ſine viſione plurium creaturarum; hoc enim adhuc eſt ſub opinione.

Soluitur 2. obiectio.

20. Non eſt igitur, quod noſtram ſententiam vel ex ſacris literis, vel ex Conciliorum definitionibus deducamus, quaſi aliquo modo pertineat ad fidem: à nobis tamen ex eo cenſetur veriſsima, quia & auctoritate Auguſtini, & ratione ſatis probabili cõfirmatur. Auctoritate quidem Auguſtini 15. de Trinitate c. 16. dũ ait: *Fortaſsis etiam volubiles non erunt noſtræ cogitationes, ab alijs in alias euntes, atque redeuntes; ſed omnem ſcientiam noſtram vno ſimul conſpectu videbimus.* Vbi aduertendum eſt Auguſtinum non dubitaſſe de permanẽtia, & incorruptibilitate ipſius beatificæ viſionis (vt ſuo loco oſtendemus) ſed de permanẽtia earum rerum, quę à Deo in ipſa viſione liberè ſunt oſtendendæ; an ſcilicet in ipſa viſione ſucceſsionem habeant, an verò ſimul fiant in principio beatitudinis, de quo ſuo loco dicemus.

Approbatur veriſsima ſẽtentia. *Auguſt.*

21. Pro hac ſententia adduci ſolet ſentẽtia Auguſtini de cognitione matutina rerum in Verbo, de qua latè egimus ſupra: & accommodatè quidem, ſi expendamus Angelos ex mente Auguſtini ita cognouiſſe res in Verbo cognitione matutina; vt eas cognouerint in ipſis rationibus, cauſsiſque diuinę prouidentiæ in mente diuina exiſtentibus: etenim non eſt negãdum beatos illas æternas rationes, & cauſſas in Deo videre eadem viſione, qua vident eſſentiam. Quod mihi argumẽto eſt, vt dicam Angelos ex mẽte Auguſtini non pluribus cognitionibus in Verbo res vidiſſe, ſed vna, & eădem.

22. Sed, vt demus nec ex doctrina Patrũ noſtram ſentẽtiam ſatis efficaciter cõfirmari; non erit negandum eam fundamento ꝓbabiliſsimo ſuaderi. Nec enim negandum eſt Deum beatis contuliſſe id, quod ſtatuit beato maximè cõgruit. Sed maximè congruum eſt, atq; decens, vt beati vna viſione videant eſſentiã, & creaturas. Ergo id aſſerendũ eſt. Maior eſt nota; quia ſtatus ille eſt omnibꝰ modis perfectiſsimus. Minor autẽ patet: tũ; quia certũ eſt perfectiori modo videri creaturas à beatis, ſi cũ eſſentia eădem viſione videantur: videbũtur enim notitia longè nobiliori, & clariori. Tum 2. quoniam iſto modo beati maximè aſsimilabũtur Deo, qui vna, & eădẽ viſione ſe ipſum videt, & creaturas. Viſio autẽ eò erit perfectior; quò viſioni, qua Deus creaturas videt, fuerit ſimilior.

Hæc ſententia: optimo nititur fundamento.

Sed

23. Obiectio. Occurritur. Sed inquies in hoc argumento ſupponi talem viſionem eſſe poſsibilem; cum aduerſarij id negent. Reſpondemus Nominales non negare poſſe creaturas ſimul cum eſſentia videri vna viſione: id enim falſo illis imponi oſtendimus art. 3. præcedentis queſtionis. Vnus tantum eſt Bellomontanus, qui id neget; oblitus tantum ſui, vt in dict. art. 3. oſtendimus. Non eſt tamen audiendus, vt quia opinionem paradoxam defendat. Etenim nullam dari implicationem primũ patebit ex ſolutionibus argumentorum. Deinde; quia ſi vlla daretur implicatio, ex eo daretur, quia repugnat plura vno actu cognoſci. Id autem eſſe falſum ex eo generaliter probatur; quoniam licet fortè repugnet vno actu intelligere plura per modum plurium: non tamen per modum vnius; quatenus plura illa habẽt aliquem ordinem inter ſe, ex D. Thoma 1. p. q. 85. ar. 4. vbi Caietanus cũ cæteris. Explicant Nominales, quos citauimus. Vnde Angelus ratione vnius principij, & vnius ſpeciei vniuerſalis vno intuitu intelligit plura ex D. Thoma 1. p. q. 68. ar. 3. 4. & 5. Igitur abſolutè non repugnat plura intelligi vno actu. In ipſa autẽ viſione beata nihil datur; vnde talis repugnantia reſultet. Etenim obiecta, eſſentia ſcilicet, & creaturæ in ea, ex ſua natura ſunt cognoſcibilia vnico actu beatifico; nam vnico actu videntur à Deo, vt ſupponimus. Ipſa etiam viſio, cũ ſit participatio quædã viſionis increatæ, nihil in ſe habet, ex quo hęc repugnantia ſumatur; quare fatendum eſt nõ repugnare creaturas videri poſſe à beatis illa eadem viſione, qua videtur eſſẽtia diuina. Et cum hic maximè deceat perfectionẽ ſtatus beatifici, vt diximus; non eſt; cur hoc beatis negemus.

Bellomontanus tantum contrarius ſolus negat.

D. Thom.

§. 3.

Soluuntur argumenta.

24. Soluuntur argumenta. Ad 1 arg. Contraria argumẽta facilè ſoluũtur. Ad primum neganda eſt conſequentia; Cuius probatio vel neganda eſt, vel ſolùm admittenda, quãdo plura per modum plurium videntur; ſecus ſi per modum vnius, vt iam diximus ex D. Thoma. Imò etiam apud Nominales, qui volunt eandẽ notitiam eſſe poſſe multarũ rerũ, nõ quidẽ diuiſim, ſed copulatim: ita Maior in 3. d. 14. q. 3. poſt ſecundam concluſionem §. *reſpondetur primum argumentum*, fol. 23. col. 4. ad finem, & Supplementum Gabrielis in 4. d. 46. q. 3. pag. 724. col. 1. in principio.

Ad ſecundum dicendum eſt argumẽtum vim non habere, ſi nouæ reuelationes fiunt per viſiones rerum extra Deũ, autores enim huius opinionis admittẽt totũ diſcurſum de nouis reuelationib⁹; negabunt tamen inde inferri nullã creaturam formaliter videri ipſa beata viſione; etenim plures videri poſſũt á principio beatitudinis, de quo inferi⁹. Quare argumẽtum ſolùm vrget eos, qui volunt nouas reuelationes fieri per eandẽ beatificam viſionem. Sed reſpondebunt negando conſequentiã. Ad probationẽ dicent reuelationum ſucceſsionem fieri poſſe abſq; vlla viſionis beatificę reali mutatione, de quo plura inferius. 25. Ad 2. arg.

Tertium argumẽtum facilè ſoluetur ab ijs, qui volunt ex vi viſionis ſolùm videri creaturas poſsibiles. Hi igitur admiſſo antecedente negabunt conſequẽtiam. Ratio diſcriminis erit; quia creaturæ ſecundum ſuum eſſe poſsibile naturaliter repræſentantur in diuina eſſentia independenter à libera determinatione diuinæ voluntatis. Porrò, qui putant creaturas etiam futuras formaliter videri in Deo, negabunt antecedens. Cuius probatio futilis eſt; quia viſio beata non ſolùm extendi poteſt ad ea, quę ſunt neceſſaria, ſed etiam ad ea, quæ pendent ex libera Dei voluntate: nec enim talis extenſio aut probabitur impoſsibilis, aut indecens; imò denotat maximam viſionis perfectionem. Vtrum verò reſpectu vnius, & alterius obiecti viſio illa habeat diuerſam rationem? In ſequenti quæſt. dicemus. 26. Ad 3.

Quartum argumentum grauem tangit difficultatem; vnde nam proueniat, quod hæ potius creaturæ, quàm illæ videantur; de qua in ſequenti quæſtione aliquid dicemus; ſed latius ſecundo tomo lib. 7. in quæſtione de inæqualitate beatitudinis. 27. Ad 4.

Ad quintum dicimus ad vnitatem viſionis nec ſatis eſſe vnitatem ſolius potentię, nec ſolius obiecti, nec ſolam vnitatem vtriuſque: ſed ſatis eſſe vnitatem diuinæ eſſentiæ ſubeuntis rationem ſpeciei intelligibilis: quæ enim per vnam ſpeciem 28. Ad 5.

ſpeciem repręſentantur, vno actu intelliguntur; quia repræſentantur per modum vnius obiecti ratione ordinis, quē inter ſe habent, vt explicat D. Thomas multis in locis, maxime 1.p. q. 85. art.4. vbi Caietanus §. *circa hoc occurrunt*, & §. *ad euidentiam horum*. Vide Richardum in 3.d.14.ar.2,quęſt.2.in corp.& ad 1. & 3. Marſilium,vbi ſupra ad 3. fol.417. col.2. *D.Thomas Caietanus. Richardus Marſilius.*

29. Ad 6. Ad ſextum facilè reſpondebunt, qui putāt illam vnam viſionem æque primò terminari ad eſſentiam,&creaturas;negabunt enim maiorem; quia apud eos viſio ſine vllo ordine prioris, & poſterioris terminatur ad vtrunque obiectū. Sed quoniam hæc opinio reijcienda eſt, verius dicemus vnum,& eundē à ſe omnino indiſtinctum poſſe ordine quodam terminari ad diſtincta obiecta;maximè, quando vnum eſt primarium,& aliud ſecundarium,vt ſe res habet in eſſentia,& creaturis.

30. Ad 7. Ad ſeptimum admittimus creaturas, ſiquę in patria amore matutino diliguntur, eas non diligi amore beatifico, ſed alio diſtincto;quia amor beatificus eſt naturalis;cum tamen dilectio proximi etiam intra Deum ſit libera. Vnde conceſſo antecedente negatur conſequentia: diſpar enim eſt vtrobique ratio; quia intellectus naturaliter mouetur ab obiecto ſibi pręſentato;voluntas verò à creaturis,etiam intra Deum cognitis non mouetur,niſi liberè.

Ad confirmationem admiſſo antecedente(nam proximus aliquando diligitur actu diſtincto) conſequentia non eſt firma propter diſparem rationem, quæ reperitur non ſolùm inter obiecta,vt intelligibilia,& vt amabilia; ſed etiam inter viam,& patriam.

31. Ad 8. Ad octauum negandū eſt antecedens cum Richardo in d.q.2.ad 1. & Marſilio vbi ſupra ad 1. fol. 417. col.1. Probatio autem friuola eſt: nec enim opus eſt, vt ſi Verbum eſt cauſſa creaturæ,viſio Verbi ſit etiam cauſſa viſionis creaturæ. Verbum igitur viſum poteſt eſſe mediū videndi creaturas;non tamen eſt cauſſa viſionis earum. *Marſilius.*

32. Ad 9. Ad nonum reſpondent Richardus, & Marſilius, vterque ad ſecundum.Sed argumentum parum habet efficacię: quia eſſentia diuina dicitur ſpeculum metaphoricè ſolùm, vt dicemus. Et ideo non eſt opus,vt omnia, quæ in ſpeculo repe-riuntur,reperiantur etiam in diuina eſſentia.

Ad 10. Ad decimum admittimus Paulum in raptu vidiſſe creaturas in Deo:admittimus etiam tranſeunte viſione manſiſſe in eo memoriam aliquorum,quæ in Deo vidit. Ex hoc tamen non bene infertur viſionem creaturarum fuiſſe diſtinctam à viſone, qua Deum vidit: etenim illa vna viſio ſatis fuit, vt in memoria Pauli relinquerentur ſpecies eorum, quæ viſa ſunt. Vide Richardum,&Marſilium,vbi ſupra ad quintum.

Ad 11. Ad poſtremum dicitur, quæ obijciūtur facilè ſolui, quanuis vnus tantùm actus ponatur, vt ex dicendis patebit.

ARTICVLVS II.

Vtrum beati videant eſsētiam,& creaturas pluribus actibus ſola ratione diſtinctis?

1. Ratio dubitandi. Rationem dubitandi fecerūt quidam Theologi,qui in cognitione qua Deus ſe,& creaturas cognoſcit, concipiunt duos actus ſola ratione diſtinctos;ita vt viſio Dei prout eſſentia terminatur,ſit vnus actus;alius verò, vt terminatur ad creaturas. Iſtum dicendi modum expreſsit Suarius libro 9. de Trinitate cap.6.n.11.12. & 13. & quanuis non ſatis ibi eum probet; non tamē eū omnino reijcit:immò,vt probabilem tacitè admitit lib. 3. de attributis poſitiuis cap.2.n.5.& n.11. *Suarius.*

2. Probatur hic dicēdi mod⁹. Poteſt hic dicendi modus ex eo confirmari; quia volitio, qua Deus vult ſuā eſſentiam,& qua vult creaturas,ſūt duo actus volendi,ratione diſtincti propter duplicem tendentiam ad duplex obiectum. Similiter igitur dicendum erit de cognitione Dei, vt terminata ad eſſentiā,ſit vna viſio; alia vero, vt terminata ad creaturas. At ſi hæc virtualis diſtinctio admitti poteſt in viſione increata; cur non admittetur in creata?

3. Reijcit iſte dicēdi mod⁹. Iſte tamen dicendi modus ſine vllo fundamento concipitur, nec ab aliquo, vno excepto,fuit excogitatus: vnde ipſe ſua ipſius nouitate ſe deſtruit: nec enim in hac materia fingendi ſunt modi dicendi, niſi aut in re, aut in doctrina Patrum fundamentū habeant: vnde nec à nobis iſtę admittendus eſt. Nam cum admittat

admittat

admittat vnum actum eſſe rationem alterius, vt colliges ex Suario in d. n. 11 ſatis denotat virtualem quendam diſcurſum: etenim, ſi viſio diuinæ eſſentiæ ponatur actus diſtinctus à viſione creaturę; non poteſt concipi, vt ratio illius, quin vnus ex alio virtualiter inferatur: Iam veró virtualis diſcurſus, nec in viſione increata, nec in creata admittendus eſt. Cum verò viſio diuinæ eſſentiæ ponatur ratio viſionis creaturárum in eàdem eſſentia; non poteſt non admitti creaturas videri in eſſentia, vt in obiecto cognito: viſio autem alicuius in aliquo, tanquam in obiecto, eſt vnus numero actus primariò ad vnum terminatus, ad aliud verò ſecundariò. Viſio igitur creaturarum in eſſentia erit vnus, & idē actus re, & ratione implurificatus in genere actus: nam quanuis, vt terminatus ad eſſentiam ratione diſtinguatur à ſe ipſo terminato ad creaturas; nō proinde in genere actus plurificatur; quia ad illud prius ſatis eſt diſtincta extenſio ad aliud obiectum; ad hoc verò poſterius, opus eſt, vt ipſa entitas actus in genere actus multiplicetur. Suarius.

4 Nec quicquam obſtat in Deo volitionem eſſentię, & volitionem creaturę cōcipi, vt plures actus virtualiter diſtinctos; quoniam longè diuerſa eſt ratio vtriuſque potentiæ. Etenim cognitio eſſentiæ non poteſt eſſe infinita in genere cognitionis, nec comprehenſiua illius niſi in eſſentia cognoſcantur creaturæ ſecundum eſſe poſsibile, quod eſt quoddam eſſe intra eſſentiam per ſe intelligibile. At verò dilectio bonitatis diuinæ eſſentiæ poteſt eſſe infinita in genere dilectionis, & adæquata diuinæ bonitati atque diligibilitati; quanuis in ea creaturæ non amentur amore approbationis; & ob id non neceſſario ſunt obiecta ſecundaria amoris diuinæ eſſentiæ. Sed de hoc plura dicere non eſt huius loci.

ARTICVLVS III.

An viſio re, & ratione vna immediate terminetur, tum in eſſentiam, tum in creaturas?

1. CVm iam cōſtitutum ſit beatos videre eſſentiam, & creaturas viſione re, & ratione vna; conſequēter inquirendum eſt, an illa vna viſio immediatè terminetur, & ad eſſentiam, & ad creaturas? ita vt creaturæ cum eſſentia concomitanter videantur. Cum ex dictis quæſtione præcedente ar. 4. & 5. hęc immediata terminatio duobus modis concipi poſsit: vno modo; vt æquè primò, & immediatè terminetur ad eſſentiam, & creaturas. Altero modo, vt immediatè quidem terminetur ad vtrunq; non tamen ęquè primò; ſed ita, vt prius ad eſſentiam; deinde ad creaturas: ita vt ad eas non terminetur mediante eſſentia: explicandum eſt an aliquo iſtorum modorum beati vno, & eodem actu videant creaturas, & eſſentiam? De priori ſenſu agemus in 1. §. in ſecundo autem de poſteriori.

§. I.

An viſio æquè primò, & immediatè terminetur ad eſſentiam, & creaturas?

QVod attinet ad priorem ſenſum pars negatiua abſque dubio eſt probanda; non quod ille ſit impoſsibilis: quia in eo nullam dari impoſſibilitatem iam oſtendimus quæſtione pręcedente art. 4. ſed quoniam nullum pro ſe propugnatorem habeat; opugnatores autem quamplurimos, & inter eos D. Thomam: nec ſatis eſt conſentiens cum doctrina plurimorum Patrum. 2. In priori ſēſu probatur pars negatiua. D. Thomas

Contra hunc dicendi modum plura obijcit Suarius lib. 2. de attributis negatiuis cap. 25. n. 3. 45. & 49. Primum obijcit; quoniam modus iſte non eſt ſufficiens, vt creaturæ dicantur cognoſci in Deo: cum tamen in hac diſp. ſermo ſit de cognitione earum in Deo. Quod autem non ſit ſufficiens, inde probat; quia ſequitur cognitionem creaturarum ſolùm ſe habere concomitanter ad cognitionem diuinę eſſentię; ita vt nullam includat habitudinem ad eam, cognitio igitur illa non erit in Deo. Sed ratio iſta parum habet efficaciæ, ſi æquiuocatio tollatur: etenim aliud eſt creaturas videri in Deo, vt in obiecto viſo; aliud verò videri in Deo, id eſt, intra ipſum Deū. Iſte dicēdi modus excludit quidē creaturas videri in Deo, vt in obiecto viſo: quæ enim videntur in alio, vt in obiecto, non videntur immediatè, ſed mediante obiecto. At tamen non excludit creaturas videri in Deo, hoc eſt intra Deum, & non extra: etenim ſupponit creaturas beato 3. Suarius. Obiectio 1. Occurritur.

beato repræſentari per diuinam eſſentiam, tanquam per ſpeciem intelligibilem; quę nihil extra Deum repræſentat, ſed intra. In hoc igitur claudicat hæc ratio, quod ſupponit, quicquid videtur in Deo, videri in eo, tanquam in obiecto viſo.

4. Obiectio 2. Secundo idem Suarius vbi ſupra n. 49. ex eo reijcit iſtum modum; quoniam ſequeretur viſionem Dei non creſcere, quantumuis creſcat numerus creaturarum: Et per conſequens per viſionem omnium creaturarum poſsibilium non bene demonſtrari comprehenſionē diuinę eſſentię. Occurritur Sed hanc rationem vim nō habere iam oſtendimus in quæſt. præcedente art. 4. ad 5. in ſolutione tertiæ obiectionis. Nam quicquid ſit de abſurditate conſequentis (nec enim omnes putant illud eſſe abſurdum) ſequela non bene infertur; quia poſito hoc modo adhuc optimè ſaluatur viſionem plurium creaturarum arguere viſionē eſſentiæ eſſe magis intenſam; & ſubinde eam futuram fore comprehēſiuam, ſi per eam omnes creaturæ poſsibiles viderentur. Vide, quæ ibi diximus.

5. Obiectio 3. Tertio loco in d. n. 49. obijcit; quia illa viſio terminata ad creaturas per ſe nihil conferet ad beatitudinem: nec enim creaturæ cognitæ per ſe beatificāt. Igitur talis immediata terminatio ſine cauſſa poneretur. Occurritur Sed ſi hæc ratio vim habet; etiam impugnabit creaturas mediatè videri in diuina eſſentia viſa: etenim nec illo modo creaturæ beatificāt, vt ex Auguſtino communiter docetur. Quare ſi, vt viſio mediata non dicatur fruſtra poni, ſatis eſt, quòd ſupponat viſionem illam terminatam ad primariū obiectum: ita etiam poſito iſto dicendi modo vt viſio non dicatur fruſtra, ſatis erit, quod ſit beatifica concomitanter; quatenus ſcilicet immediata tendentia ad creaturas comitatur tendentiā beatificam ad eſſentiam.

6. Obiectio 4. Quarto obijcit in d. n. 49. quoniā modus ille vniuerſalis cognitionis ſolùm habet locum reſpectu rerum, quæ ſunt inferiores ipſo cognoſcente, non verò reſpectu ſuperiorum: Angelus enim, qui vno actu cognoſcit res ſibi inferiores per ſpeciem vniuerſalem immediatè repræſentatas; per eandem ſpeciem non cognoſcit Angelos ſuperiores. Iam verò diuina eſſentia eſt obiectum omnium ſupremum. Sed hæc obiectio minoris eſt efficaciæ: ſolum enim probat eſſentiam, & creaturas non poſſe immediatè videri per vnam ſpeciem inferiorem diuina eſſentia, quantumuis ſit vniuerſalis: non tamen probat eſſentiam, & creaturas non poſſe immediatè videri, prout repræſentantur per ipſam diuinam eſſentiam, ſpeciem omnium ſupremam: etenim cum illa ſit ordinis ſupremi, poteſt repræſentare obiectum omnium ſupremum ſimul cum creaturis. Iam verò, quæ per vnam ſpeciem repræſentantur, poſſunt vno actu immediatè videri, & æquè primò; ſi æque primò immediatè repræſententur, vt patet in Angelis. Occurritur

7. Obiectio 5. Poſtremo obijcit in d. c. 25. n. 3. quoniam ſi ita viderentur creaturę, & eſſentia, cognitio illius poſſet manere ſine cognitione alterius. Sequelam probat ex eo; quia ſi ille actus fingatur compoſitus ex partibus, poteſt diminui in vna parte, & non in alia; & ita poteſt manere cognitio vnius obiecti, & nō alterius. Si verò ponatur ſimplex, & indiuiſibilis; quamuis non poſſet manere circa vnam rem, quin maneret circa aliam; id tamē non habet ob dependentiam obiectorū inter ſe, ſed ob indiuiſibilitatem. Occurritur Sed non video in hoc argumento difficultatem: quoniam ſequela ſemper eſt inutilis, ſiue loquamur de facto, ſiue de poſsibili. Nam ſi de facto loquamur; ideo non poteſt non cognoſci vtrunque obiectū; quia per diuinam eſſentiam, vt habet rationem ſpeciei, vtrunque repręſētatur: intellectus autem naturaliter fertur in obiectum debitè ſibi præſentatum. At ſi ſermo ſit de poſsibili, ſequela minorem vim habet: quoniam licet diuina potētia fieri poſsit, vt eſſentia ſolùm repræſentet ſe ipſam, & non creaturas: præſentato tamen ſimul vtroque obiecto, fortè fieri nequit, vt viſio ſit vnius, & nō alterius.

8. Impugnatur ſententia affirmatiua. Omiſsis igitur his, & alijs impugnationibus ſententiæ affirmātis; ex eo ſolū mihi impugnanda venit, quoniam doctrina Patrum videtur ſuadere creaturas ita videri in Verbo, vt in eo videantur, vel vt in cauſſa, vel vt in ratione ideali, vt ex ſequenti artic. patebit. Et hęc eſt ſententia D. Thomæ, & omnium D. Thomas ferè Theologorum, quorum auctoritas

in hac materia non poteſt non eſſe magni ponderis. Iam verò, quæ in alio videtur, non videntur immediatè in ſe ipſis, ſed mediatè.

9. Confirmat. Poteſt hoc iterum non inefficaciter confirmari, ſi aduertamus diuinã eſſentiam non ſubire rationem ſpeciei, vt ſupremam cauſſam in genere cauſſæ efficientis; quaſi ſe ſola efficienter ſuppleat efficientiã ſpeciei intelligibilis eo modo, quo poteſt ſupplere ſpeciẽ intelligibilẽ hominis effectiuè influendo in tale obiectum ſimul cum intellectu: ſed ſubire rationem ſpeciei intelligibilis etiam in genere cauſſæ formalis extrinſecæ, vt ſupponimus: etenim cum ſit ſupremum quoddam intelligibile, poteſt ſe ipſa cõcurrere ad viſionem ſui, non ſolùm, vt terminus, ſed etiam, vt ſpecies formaliter repræſentatiua omnium, quæ in ſe habet, ſua iſta repræſentatione conſtituens intellectum in actu primo viſionis intuitiuę Dei. Cum verò formaliter ſit ipſamet; ſit autem creaturæ ſolùm eminenter; vtique ſe ipſam repræſentabit primò; & immediatè, creaturas autem ratione continentię eminẽtialis: & ſubinde eas reprę ſentabit, non immediatè in ſe ipſis, ſed mediatè in ipſa eminentiali continentia, quam immediatè repræſentat. Vide, quę hac de re ſcribit

Suarius. Suarius in d. cap. 25. num. 52. & 53.

§. 2.

Vtrum viſio ita immediatè terminetur ad eſſentiam, & creaturas, vt prius terminetur ad eſſentiam, deinde ad creaturas?

10. Senſum huius opinionis explicauimus in præcedente q. ar. 5. Sed quãuis poſsibilis ſit; de facto tamen nõ conuenit beatis. Primum fundamẽtum: quia iſte modus intelligendi ſe, & creaturas non conuenit Deo, vt Suarius latè oſtẽdit lib. 3. de attributis poſitiuis c. 2. n. 13. & 14. Nõ eſt igitur, quod in beatis admittatur: viſio enĩ beata eſt quædã participatio viſionis increatę. Deinde non ſatis cõſẽtit cũ doctrina Patrũ; qui docẽt creaturas videri in Deo, vt in obiecto cognito, vt patet ex 2. art. & amplius ex 4. ſequenti. Deniq; inde eſt reijciendus; quia vix eſt intelligibilis, imó etiam videtur fictitiũ, nec oportet in eius impugnatione diutius immorari.

Illud tamen aduertam Suarium in d. capit. 2. numer. 12. in fine hunc modum tribuere Scoto, Ochamo, Gabrieli, & Aureolo. Scotum citat in 1. d. 35. quæſt. 1. §. *ad iſta*, cæteros autem indeterminatè. In Scoto nihil inuenies, ex quo colligas eum huius fuiſſe ſententiæ. De cæteris iudicium nõ fero, quia certum locum non deſignat: affirmo tamen in illis nihil me inueniſſe, ex quo hanc ſententiam colligerem. Et de hoc ſatis. Ad verũ dicendi modum accedamus.

ARTICVLVS IIII.

An creaturæ videantur in Deo ſolùm mediatè, vt obiecta ſecundaria in primario?

Reiectis igitur ſuperioribus dicẽdi modis, ille recipiendus eſt, quĩ docet beatos ſua viſione beatifica videre creaturas mediatè in eſſentia diuina cognita, & ea mediante, vt obiecto cognito. 1. Recipitũ verus modus.

Hæc opinio primũ confirmatur; quia inter Theologos, qui volunt creaturas videri in Deo eadem viſione, qua videtur diuina eſſentia, iſte dicendi modus vno conſenſu eſt receptiſsimus: licet enim nõ omnes conueniant, an videantur in eſſentia, tanquam in cauſſa; an vero tanquam in idea, ſpeculoque: in hoc tamen omnes conſentiunt, vt videantur in ea, vt in obiecto cognito: etenim ſiue hoc, ſiue illo modo cognoſcantur, ſemper ita cognoſcuntur. Quare in hac ſententia ita generaliter prolata conueniunt omnes, qui volunt creaturas videri eàdem viſione, qua videtur eſſentia: neminem enim inuenies, qui ſimpliciter probet vnam, & eãdem viſionem immediatè terminari ad eſſentiam, & creaturas: hæc enim opinio falſò imponitur Scoto, Ochamo, Gabrieli, & Aureolo, vt ad finem præcedentis articl. annotauimus. Confirmat.

Et de Scoto id euidenter patet: quoniam expreſſè docet creaturas terminare viſionem beatam, vt obiecta ſecũdaria, vt patet in 1. d. 1. quęſtione 2. art. 2. litera D. § *actus omnis hominis*, quem in hoc omnes Scotiſtæ vnanimiter ſequũtur cum communi Thomiſtarum. Et miror, quod in oppoſitum citetur Scotus in 1. d. 35. quæſtione vnica litera I. 2. Scotus.

§. *ad iſta*: nihil enim ibi ſcribit, vnde ſummi poſsit viſionem immediatè terminari ad eſſentiam, & creaturas: imò oppoſitum docet, dum ait litera k. creaturas non eſſe obiecta prima, ſed ſecunda, vt quia intellectum non primò moueant, ſed ſecundariò; & ob id duo ibi ſtatuit inſtantia, in quorum primo viſio ad eſſentiam terminatur, in ſecundo autem ad creaturas. Et inde colligit viſionem, vt ad creaturas terminatur, non eſſe beatificam, niſi concomitanter. De Ochamo, Gabriele, Aureolo nihil dicimus, quia determinati loci non citantur. Igitur in noſtra iſta opinione conueniunt omnes, qui vnam tantùm viſionem admittunt, qua, & eſſentia, & creaturę videantur.

Omnes in iſta opinione côueniūt

3. Et inde ſumitur primum noſtræ opinionis fundamentum: quia communis Theologorum conſenſus magnum habet in hac materia veritatis pondus: maximè; quia conſentit cum communi phraſi Sanctorum Patrum: etenim viſionem Angelorum, & beatorum ita explicant, vt creaturæ videantur in Dei ſapientia, tanquam in arte: in diuinis legibus: in rationibus, cauſsiſque ęternis: deniq; in Dei Verbo, id eſt in decreto diuinæ voluntatis: vt videre eſt apud Auguſtinum libro 9. de Ciuitate Dei capit. 22. & libr. 11. capit. 7. & 29. & libr. quart. de Geneſ. ad literam cap. 24. & 34. & libr. 13. confeſsionum cap. 15. & tractat. primo in Ioannem ad illa verba: *Quod factum eſt, in eo vita erat*, & in pluribus alijs locis. Cum Auguſtino côſentiunt Diuus Bernardus libro 5. de côſideratione capit. 1. & Patres Concilij Senenſis in decretis fidei.

Primum fūdamentum. *D. Aug.* *D. Bern.* *Côcil. Sen.*

4. Ratione etiam id poteſt confirmari: quoniam ſicut diuina eſſentia, ideo quia eſt ens quoddam in eſſendo infinitum, eminenter continet entitatem omnium creaturarum: ita etiam; quia in ſe eſt infinitum quoddam intelligibile eminenter continet omnium creaturarum intelligibilitatē: côtinet enim in ſe primas rationes intelligibiles omnium intelligibilium. Ergo ſicut omne ens ex diuina eſſentia participat rationem entitatis; Ita etiam ex eadem, & per eandem participabit rationem intelligibilitatis; ita vt per eam quodlibet cognoſci valeat.

Confirm. 1.

Et vt concludamus à ſufficienti partium enumeratione côuincitur iſtum dicendi modum recipiendum eſſe, ſi vna tantum viſio admittenda eſt. Nam illa, vna viſio, vel ad vtrunquē obiectum immediatè terminatur; vel ad vnum illorum immediatè, mediatè verò ad alterum. Prius membrum impugnatum eſt in art. præcedente. Ergo non poteſt non admitti poſterius; ita vt eſſētia ſit primarium obiectum viſionis beatæ; creaturæ veró ſecundarium. Iam veró obiectum ſecundarium viſionis ita ſe habet ad primariū, vt in eo viſo videatur. Vtrum verò creaturæ videantur in diuina eſſentia, vt in cauſſa, an verò, vt in idea, ſpeculo ve, ex ſequenti ar. patebit.

Confirm. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum creaturæ videantur in diuina eſſentia vt in cauſſa, an verò, vt in idea, an alio modo?

1. CVm iam conſtitutùm ſit creaturas videri in eſſētia diuina, vt obiecta quædam ſecundaria in primario; conſequenter inquirendum eſt quomodo in ea videantur? An ſcilicet videantur in ea, tanquam in cauſſa? an veró tanquam in idea? an denique tanquam in ſpeculo? De hoc enim variæ ſūt Theologorum ſententię. Quidam volūt creaturas videri in eſſentia, vt in ſpeculo, alij, vt in idea; tertio loco volunt quidam eas videri, vt in cauſſa, denique multis alijs modis á pleriſque ſine fundamento confictis.

Variæ ſententiæ.

Quæ dubitatio lôgiorē poſtulabat diſcuſsionē: at tamē, quia & infirma valetudo, & magnitudo hui⁹ voluminis cogūt, vt finē huic libro imponamus; oportet, vt tā in hac difficultate explicanda, quā in explicādis quæſtionibus côſequētib⁹ vela côtrahamus, & difficultates epilogādo potius, quā diſputādo veluti ſūmatim reſoluamus; de illis aliquando diligentius acturi.

§. 1.

Prima concluſio.

2. PRo reſolutione quæſtionis ſit prima concluſio. Creaturæ videntur in eſſentia, vt in cauſſa in qua eminenter, virtuteque con[illegible]inentur. Hanc concluſionem expreſſè docet D. Tho-

1. concluſio

mas 1.part. quæſtione 12. artic.8. ſatis eam exprimit 1.p.quæſt.14.art.5.de veritate q.8.ar.4.& quæſt.20.ar.4. & 1.cōtra Gentes cap.49. Conſentiunt omnes Thomiſtæ; Caietanus in d.quæſtione 12. articul.8. §. *circa primam conſequentiam*, Ferrarienſis in d. capit.39. in prima ratione, & inferius §. *ad huius euidentiam*. Eandem ſententiam probaruntRichardus in 3. d.14. articul. 2. quęſtione 2. & expreſsius quæſt.3.in principio, & in 1. d.35.artic.1.quæſtione 6. in fine, Durādus ibi quæſt.2.num.16.& 18.& latius in 4.d.49. quæſt.3. n.14. Capreolus in 2.d. 14.quæſt.2.ar.3. ad 1. Hibernici contra 2.fol. 70. column.1.§.*dicitur quarto*, Marſilius in 3.quęſt.10.art.2. fol.416. col.3. in 2.probatione,ex Recentioribus latè Suarius lib.2. de attributis negatiuis c. 25.n.20.Salas ad 1.2.quæſtion.3.tract.2. diſput.4.ſect.4.pag.270. col.1.in principio,ſatis ſupponitMolina 1.p.q.12.ar.8. diſp.5. n.2. Denique eſt communior, & verior Theologorum ſententia.

Caietanus. *Ferrarien.* *Richardus.* *Durandus.* *Capreolus.* *Marſilius.* *Suarius.* *Salas.* *Molina.*

3. Cōfirm.1. Primum confirmatur ratione theologica; quoniam Deus cognoſcit creaturas in ſua eſſentia, vt in cauſſa illarum. Ergo beati eaſdem cognoſcent in diuina eſſentia,vt in cauſſa. Antecedens cōmuniter recipitur à Theologis. D.Thomas 1.p.quęſt.14.artic.5.vbi Caietanus & 1.contra Gentes capit.49. vbi Ferrarienſis, Alenſis 1.p. quæſt.23.n.2. art.1. Ægidius in 1.d.35.1.p.quęſtione 3. ad 6. vbi Argentina quęſtion.1.§. *ſecundo dixi*, Durandus quæſt. 3. n.18. Capreolus q. 2.articul.1.concluſ.2.& in 3.d.14.quęſt. 2.vbi ſupra, Suarius lib.3. de attributis poſitiuis cap.2. n.3. Et euidenter ponitur à Dionyſio capit.7.de diuinis nominibus in hęc verba: *Mentem diuinam omnia continere, & ſecundum omnium cauſſam in ſe ipſo ſcientiam præaccipere.* Et iterum: *Deū ſecundum vnam cauſſæ continentiam omnia ſcire.* Denique ita ait: *Etenim ſi ſecundum vnā cauſſam Deus omnibus exiſtentibus eſſe tradidit,ſecundū eandem cauſſam ſciet omnia,ſicut ex ſe ipſo exiſtentia, & quæ in ipſo præextiterunt.*

D.Thomas *Caietanus.* *Ferrarien.* *Alenſis.* *Ægidius.* *Argētina.* *Durandus.* *Capreolus.* *Suarius.* *Dionyſius.*

4. Quæ verba clariora ſunt, quàm patiantur explicationem Bellomontani 1. p.diſput. 60.cap.4.num.13. & 14. Quod omittamus; quia ſatis eſt in noſtro ſenſu verba Dionyſij explicari à D.Thoma ibi lect.3.Carthuſiano, cęteriſque Dionyſij expoſitoribus. Adde ita etiam explicari ab antiquioribus, & modernioribus Theologis; à D. Thoma 1.contra Gentes capit.49. in fine, ab Alenſi loco citato, & ab Ægidio in d. quæſtione 3. in fine corpor. & ad 1. Cum Dionyſio conſentit auctor libri de cauſsis, dum ait *intelligentiam intelligere id, quod eſt ſub ea; quia eſt illius cauſſa*. Refertur à D. Thoma de veritate quæſtione 2.articul.3.in fine. Et ſatis eſt de mente Commentatoris,dum ait *Deum non habere ſcientiam de rebus, niſi quatenus ſunt entia; ideo, quia illis eſt cauſſa eſſendi.* Non eſt igitur dubitandum de antecedente.Porro conſequentia ex eo probatur; quia viſio in beatis eſt quædam altiſsima participatio viſionis increatæ.Illi igitur conuenire debet modus viſionis increatæ: nec enim talis perfectio eſt impoſsibilis; cū Deo conueniat: nec eſt incommunicabilis; cū naturale ſit effectū cognoſci in cauſſa, quando cauſſa perfectè cognoſcitur.

D.Thomas *Comment.*

5. Secūdo ꝓbatur: quia receptū eſt in philoſophia effectū congoſci nōſolū ex cauſa,ſed in cauſſa: nam ſicut effectus in eſſendo cōtinetur in virtute cauſſę, vt notum eſt; ita intelligibilitas illius virtute cōtineri debet in intelligibilitate cauſſæ: etenim ad eſſe ſequitur intelligi. Ergo ſi ex eo,quod eſſe effectus virtute cōtinetur in ſua cauſſa,poteſt ꝑ eſſe cauſſæ reduci ad actum eſſendi; ita etiam ex eo quod illius intelligibilitas eminenter continetur in intelligibilitate cauſſæ, poteſt actu intelligi ipſa cauſſæ intellectione, ita vt in cauſa intellecta, ipſa etiā intelligatur. Ergo cum Deus ſit cauſſa creaturarum; ſicut creaturæ quoad eſſe virtute continentur in Deo; ita intelligibilitas illarum virtute contineri debet in intelligibilitate Dei,& per conſequēs ſicut ex primo,creatura poteſt eſſe per Deum; ita ex ſecundo, poteſt cognoſci in ipſo Deo.

6. Confirm.2. Confirmatur ratio; quoniam, quę cōtinētur in intelligibilitate alicuius obiecti; poſſūt per tale obiectum cognoſci eo modo, quo illorū intelligibilitas cōtinetur. Sed intelligibilitas creaturarū continetur in intelligibilitate diuinæ eſſentiæ, quatenus eſt cauſſa illarum: etenim Deus creaturas intelligit in ſe ipſo, vt in cauſſa. Ergo eſſentia diuina intellecta à beato poteſt illum ducere ad intellectionem creaturæ.

Confirm. 3. Tertio; quoniam Angelus intuendo ſuam eſſentiam, per illam, & in illa cognoſcit Deum, vt cauſſam ſui eſſe: nam, cũ ſine diſcurſu Deum ex ſe cognoſcat; vtique in ſe, illum cognoſcet. Ergo beatus clarè videns Deum in ipſo Deo videbit & ſe ipſũ, & creaturas: etenim accommodatius habetur notitia effectus per cauſſam, quàm cauſſę per effectum.

7. Confirm. 4. Poſtremo; cauſſæ creatæ, vt cauſſę ſũt habent vim notificandi effectus virtute contentos in ipſis, vt aduerſarij fatẽtur: Angelus enim penetrata aliqua natura, vno intuitu in ea videt ꝓprietates illius, atque effectus in ea virtute contentos. Philoſophus etiam cognito principio, in illo cognoſcit cõcluſiones ex eo deducibiles. Ergo eſſentia diuina clarè viſa, vt eſt prima cauſſa creaturarum, habebit etiam vim notificandi in ſe ipſa, & per ſe ipſam res creatas. Conſequentia videtur firma; quia nulla ratio diſcriminis aſsignari poteſt: etenim vis illa notificandi conuenit cauſſæ creatæ, non vt creata eſt; ſed præciſè, vt eſt cauſſa, & quatenus virtute continet entitatem effectus: inde enim habet, quod in ſe etiam contineat illius intelligibilitatem, & quod ſit ratio propria cognoſcendi illum. Iam verò ratio cauſſæ, vt cauſſa eſt, prius, & verius conuenit Deo primæ cauſſæ, quam cauſſę creatę. Nec admittenda eſt ratio diuerſitatis, quam aduerſarij aſsignãt; quod ſcilicet cauſſæ creatæ ſint habitudines ad ſuos effectus, quod non conuenit diuinæ eſſentiæ: etenim licet cauſſæ creatæ annexam habeãt habitudinem ad effectus: tamen ſicut non habent vim cauſſandi ex habitudine annexa (hæc enim per accidens ſe habet ad vim cauſſatiuam) ita etiam non habent vim notificandi effectum ex cognitione habitudinis annexę; ſed ex cognitione virtutis cauſſatiuę. Sed de hoc plura in ſolutionibus argumentorum.

8. *Ochamus. Bellomõt.* 1. Argum. Hanc noſtram concluſionem pleriq; non recipiunt, nempe Ochamus vbi ſupra in 3. dicto cum Nominalibus, & poſt eos Bellomontanus 1. p. diſp. 50. c. 4. n. 21. Præcipuũ fundamentum eſt, quia diuina eſſẽtia, etiã vt eſt cauſſa, eſt res omnino abſoluta ab omni re creata; ita vt ad nullã ex natura rei habeat relationem. Ergo viſa nullo modo poteſt ducere ad cognitionem alicuius creaturę. Antecedens patet: conſequentia probatur; quia nihil ducit ad cognitionem alterius, niſi ad illud referatur: etenim, ſi vnũ prius cognitum diuerſum eſt, quo pacto alterum poteſt ad inſtar illius cognoſci?

Secundo Deus nõ ſcit creaturas, quia eſt cauſſa earum. Ergo nec beatus creaturas videbit in Deo, vt eſt earũ cauſſa. Conſequentia patet ex primo argumẽto principali. Antecedens probatur: quia Deus eſt agens per intellectum, & voluntatem. Ergo operatur, quia intelligit. Ergo ideo eſt cauſſa creaturarum; quia earum habet ſcientiam. Quomodo igitur creaturas intelliget in ſe, vt eſt earum cauſſa? 9. 2. Argum.

Tertio; ſi per impoſsibile Deus non eſſet omnipotẽs, adhuc haberet notitiã creaturarum. Ergo Deum eſſe cauſſam creaturarum non eſt per ſe mediũ cognoſcẽdi creaturas. Conſequẽtia eſt nota: antecedens probatur; quoniam Deũ eſſe omnipotentem; & eſſe omnia ſcientẽ ſunt attributa diſtincta, quorum vnum non neceſſariò eſt connexum cũ altero 10. 3. Argum.

Quarto; ad mentem Ochami, & Bellomontani in d. diſp. 50. cap. 5. n. 26. & 27. ſi creaturę viderẽtur in Deo, vt in cauſſa; beatus non poſſet non videre omnes creaturas tam exiſtentes, quàm poſsibiles: etenim omnes in hoc ſunt æquales; quia Deus æqualiter eſt cauſſa omnium. Conſequens tamen nõ eſt admittendum, vt videbimus q. 20. 11. Argum. 4.

Poſtremo; quoniam Deus, vt eſt cauſſa rerum, & eius omnipotentia indiſtinctè continet omnes creaturas vna, & indiuiſibili perfectione. Ergo cognita ſub ea ratione non poteſt eſſe medium diſtinctè illas cognoſcendi. Argum. 5.

Ad primum argumentum negandum eſt diuinam eſſentiam, vt eſt rerũ cauſſa eſſe omnino abſolutam ab omni re creata; ita vt nullam ad res creatas dicat relationem: nam quamuis, vt ſic, nullam dicat relationem prędicamentalem; tamẽ non ineptè dici poteſt eam eſſentialiter includere relationẽ tranſcendẽtalẽ ad creaturas. Quod intrepidè docuit Salas ad 1.2. quæſt. 3. tract. 2. diſput. 4. ſect. 4. num. 45. pagin. 263. column. 1. in fine, & in ea opinione perſiſtit ſect. 6. num. 61. pag. 269. & n. 62. pag. 27[illegible] col. 1. in fine. 12. Ad 1. *Salas.*

Quam

Quam ſententiam veram eſſe in attributo omnipotentiæ diximus ſupra q. 7. art. 7. n. 5. & in eadem modo perſiſtimus: etenim hæc relatio per ſe nullam includit imperfectionem; nec diuina eſſentia, diuinaque potentia ideo deſinit eſſe ſimpliciter abſoluta, vt cum communi metaphyſica ſupponimus. Si verò obijcias relatiua tranſcendentia habere ſe ad aliud, vt ad quidpiam prius in aliquo genere cauſſæ ex Fonſeca lib. 5. Metaph. cap. 15. quæſtion. 1. ſection. 4. pag. 686. §. *relata tranſcendentia;* quod Deo conuenire non poteſt. Reſpondetur Fonſecam in hoc non eſſe probandum, dum ſine fundamento hanc conditionē admittat, tāquam intrinſecam relatiuis tranſcēdentibus. Melius Suarius in Metaph. diſp. 47 ſect. 4. n. 9. dum docet relatum tranſcendentale includere habitudinē ad aliud, vel cauſſæ, vel ſubiecti, vel obiecti, vel deniquè alterius cuiuſq; muneris, quod in aliud exerceat. Quod etiam placuit Conimbricenſibus in prędicamentis c. 7. de relatione quæſt. 1. art. 2. pag. 341. §. *tertia eſt ſubdiuiſio*, & art. 3. §. *ad primam obiectionem*, & ſatis eſt de mente Caietani de ente, & eſſentia cap. 7. q. 15.

Obiectio. Reſponſio. Suarius. Conimb. Caietanus.

13. Non eſt igitur admittendum relationem tranſcendentem intrinſecè reſpicere id, à quo pendeat in aliquo genere cauſſæ. Hac igitur opinione ſuppoſita deficit argumentum: nam cum eſſentia, vt eſt cauſſa rerum intrinſecè dicat ordinem tranſcedentalem ad creaturas; quia illas eminenter cōtinet; vtiq; cognita poterit ducere intellectum ad cognitionē creaturarū; non ſolū terminatiuè (vt ducunt relatiua prędicamētalia) ſed etiā quidditatiuè, quatenus cognoſcit, vt imitabilis ſub gradu illo eſſentiali creaturæ. Nec cōtra hoc, locū habet argumētum Suarij in d. c. 25. n. 23. & 24. vt probet nullū relatiuū eſſe poſſe mediū: ſiue rationē cognoſcēdi; quia ſolùm habet locū in relatiuis prędicamētalib⁹

14. Porro ſi noſtram iſtam ſentētiam nō admittis, vt quia exiſtimas diuinam eſſentiam, etiam vt eſt cauſſa, eſſe formam abſolutam cum Suario in d. c. 25. in fine, & in Metaph. in d. num. 9. (quę eſt opinio magis communis) non negabis diuinam eſſentiam, vt eſt cauſſa, enumerandā eſſe inter relata ſecundùm dici, quod probat idem Suarius in d. n. 9. & Conimb. in d. ar. 2. pag. 343. §. *nihilominus.* Iam verò relata ſecundum dici eius ſunt naturæ, vt quāuis eſſentialiter ſint abſoluta, intelligi nō poſſint, niſi ad inſtar relatiuorū, ſiue id proueniat ratione alicuius relationis annexæ, quę in illis inſit, ſaltē ſecundum conuenientiam, vt quia contineant illius relationis fundamentum: ſiue proueniat ratione alicuius connexionis virtualis, vel eminentialis, qua aliud in ſe neceſſario contineant; vt colliges tum ex Conimbric. in d. ar. 2. pagin. 343. §. *fundamentū ſecundæ*, & §. *nihilominus:* tum ex Suario in Metaph. d. n. 9. in fine, & latius contra Bellomōtanum in d. c. 25. n. 24. & 25, vbi docet, vt aliquod obiectū cognitum ducat in cognitionem alteri⁹ rei diuerſæ, ſatis eſſe, quod illam eminēter contineat, & quod talem inter ſe habeant cōnexionem, vt vna ex alia reſultet, etiam ſi vtraque ſit abſoluta. Et ita patet explicatio primi argumenti.

15. Ad 2. Ad ſecundum negandum eſt antecedens, vt in primo noſtro argumento diximus. Ad probationē reſpondetur Deū nō in eo ſēſu agere per intellectū, vt formaliter conſtituatur, & fiat potens ad agendū in actu primo per actualē ſcientiam rerū: ſed per ipſā diuinā potētiam quā immediatè habet ex eſſētia, quatenus eminenter continet omne eſſe. Quin potius ex hoc, quod cōtinet omne eſſe alteri communicabile per omnipotentiā, eſt formaliter potens omnia ſcire: ita vt omnipotentia noſtro intelligendi modo prius Deo conueniat, quam ſcientia, & actus ſcientiæ. Ita Suarius in d. c. 25. n. 27. in ſecunda ſolutione pag. 178. col. 1. in principio, & clarius lib. 3. de attributis poſitiuis c. 2. n. 9. & 10. Scio rem eſſe difficilem, & multos habere oppugnatores: ſed quia breuitati iam ſtudemus nunc ſatis ſit hanc eſſe ſententiam D. Thomæ 1. p. q. 19. ar. 4. ad 4. & q. 25. ar. 1. ad 4. dum docet ſcientiam Dei concurrere per modum dirigentis ea, quæ voluntas imperat, & potentia exequitur. Vnde potentia in Deo noſtro intelligēdi modo antecedit ſcientiam.

Suarius. D. Thom.

16. Obijcitur. Sed quoniam D. Thomas in d. q. 25. ar. 1. ad 4. putat etiam eſſe probabile potentiam in Deo formaliter eſſe ipſam ſcientiam, & voluntatem Dei: poſſumus ſecundò reſpondere, communem ſententiam, quæ docet Deum ſcire creaturas;

Occurritur.

quia eſt cauſſa earum, intelligendam eſſe, non de cauſſa completa, & proxima; ſed de cauſſa, potentiaque radicali, quæ antecedit ſcientiam, & voluntatem; vt quia formaliter ſcit ipſa diuina eſſētia, prout eminenter continet omne eſſe imitabile: quomodo ipſa potētia in Deo etiam, vt antecedit ſcientiam, eſt principium, mediumque cognoſcendi res creatas.

17. Ad 3. Ad tertiū negandū eſt antecedēs: quia facta illa hypotheſi nec creaturę tūc eſſent poſsibiles; nec diuina eſſentia ex ſe eminenter contineret aliquod eſſe participabile ab alio. Vnde Deus non haberet ſufficiens medium cognoſcendi creaturas; nec eas poſſet repræſentare, vt ſpecies intelligibilis earū. Vide Suarium in d.c.25.n.28. & in d.cap.2.n.11.

18. Ad 4. Ad quartum negāda eſt ſequela; quia licet eſſentia ex ſe ſit cauſſa productiua omnium creaturarum; non tamen actu repræſētabit omnes creaturas, niſi perfectè comprehendatur; de quo in ſequēti quæſtione vide D. Thomam 1.p. q.12 ar.8. vt alios omittamus.

Ad 5. Ad poſtremum dicēdum eſt diuinam cauſſalitatē, & omnipotentiam in ſe ipſa ita eſſe ſimplicem, & indiſtinctam, vt tamen ſecundùm continentiam virtualē, virtualemque imitabilitatem ſit plures: poteſt igitur eſſe diſtincta cognoſcendi ratio, prout ſecundum hanc multiplicē continentiam, & imitabilitatem diſtinctè concipitur à beato, vt D. Thomas ſæpe affirmat, de quo aliquid inferius in corollarijs.

§. 2.

Ponitur ſecunda concluſio.

19. Concluſio 2. SIt ſecunda concluſio: creaturæ videntur in diuina eſſentia, prout ex ſua natura eſt eminenter imitabilis, & participabilis. Satis id expreſsit *D.Thom.* D.Thomas 1.p.q.14.ar.6.ad 3. *diuina* (inquit) *eſſentia poteſt accipi, vt propria ratio vniuſcuiuſque, ſecundum quod diuerſimode eſt participabilis, & imitabilis à diuerſis creaturis.* Idē docuit 1.p.q.15.ar.2. & de veritate q.2. ar.4.ad 2. & ſatis ſignificauit primo cōtra Gentes c.54. Idē ſentit noſter *Ægidius Romanus.* Ægidius Romanus in 1.d.35.2.p.q 3.in principio corporis, *Richardus.* Richardus ibi. d.36. ar. 2.q.2. §. *tertio modo accipitur*, *Ferrarien.* Ferrarienſis 1.contra Gentes cap.54. *Caietanus.* Caietanus 1.p. q.15.art.2. Idem aſſeruerunt Godofredus *Godofredus* quodl.b.6.quæſtione 3. & Bernardus *Bernardus de Ganaco.* de Ganaco relati à Capreolo *Capreolus.* in 4.d.49. quæſtione 6. articul.2.& 3. fol.216. col. 4. & folio 218. column.3. in principio. Quod latè probaremus, niſi ad finem properaremus. Satis modo ſit eſſentiā diuinam ex eo habere, quòd ſit propriū repræſentatiuum, propriaque ſimilitudo omnium, & ſingularum creaturarum quod ex ſua natura eſt à ſingulis creaturis participabilis, vt expreſſè docet D. Thomas *D Thomas* de veritate loco citato, & ſatis ſignificat in d. quæſtione 15. artic. 2. cum Ferrarienſi, *Ferrarien.* vbi ſupra, & Hiſpalenſi *Hiſpalēſis.* in 4. d.49. quæſt.6. art.3. notabili 3.

Cum vero hęc ſit prima radix repræſentationis, atque ſimilitudinis, vt patet; & ſatis inſinuat D.Thomas citatis 20. locis, & cum eo Richardus vbi ſupra; neceſſariò infertur creaturas per ſe primo videri in eſſentia, quatenus eminenter continet in ſua entitate omnes, & ſingulas creaturas, & à ſingulis ſecundum proprium eſſendi gradum eſt imitabilis; quam multiplicem imitabilitatem beatus ſua viſione diſtinguit in Deo viſo, vt latè oſtēdimus ſupra quæſtione 6. articl.9. Quare beatus in diuina eſſentia viſa; vt multipliciter imitabili primo videt ipſas creaturas, idque cognitione diſtincta: etenim imitabilitas, & participabilitas diuinę eſſentię non poteſt à beato diſtingui, quin creaturæ diſtinctè concipiantur.

Nec prima concluſio huic repugnat; *1. concluſio non repugnat ſecūdæ.* ſed potius cū ea coincidit: quia ex imitabilitate eſſentiæ, cōtingentiaque eminentiali creaturarum habet diuina eſſētia, quod ſit cauſſa creaturarum. In hoc *In quo differat 2 concluſio à prima.* tamen hæc ſecunda concluſio differt à prima, quod in ſe continet primam radicem cauſſalitatis, ſiue potentiæ productiuæ creaturarum.

§. 3.

Explicatur tertia, & quarta concluſio.

21. Concluſio 3. TErtia cōcluſio: non eſt negandum beatos videre diuinam eſſentiam in rationibus æternis diuinæ ſapientiæ, quæ ſunt in mente diuina. Hæc cōcluſio euidenter probatur ex teſtimonijs Auguſtini. *Auguſtinus.* Nam lib. 9. de Ciuitate Dei cap.22. expreſſè docet *Angelos mutationes*

tiones temporum præuidere in æternis, atque im mutabilibus Dei legibus, & ideo certius etiam temporalia, & mutabilia iſta nouiſſe; quia eorũ principales cauſſas in Verbo Dei nouerunt. Idẽ teſtatur lib. 4. de Geneſi ad literam c. 24. ita inquẽs: *Proculdubio vniuerſam creaturam in ipſo Verbo Dei prius nouerunt, in quo ſunt omnium. etiam eorum, quæ temporaliter facta ſunt, æternæ rationes.* In eodẽ lib. c. 34: *cum in primis, atque incommutabilibus rationibus contemplaretur, &c.* Eadem loquendi phraſi vtitur in eodem lib. 4. cap. 25. & multis alijs in locis. Imò apertè docet Angelos in Verbo Dei, veluti in arte, vidiſſe res, vt patet lib. 9. de Ciuit. Dei c. 22. & lib. 11. c. 7. & 11. & tract. 1. in Ioãnem ad illa verba: *Quod factum eſt, in ipſo vita erat.* Cũ Auguſtino conſentit D. Bernardus libr. 5. de conſideratione c. 1. vt alios omittamus. Quibus addimus D. Thomam 1. p. q. 84. art. 5. in medio corporis, vbi expreſſè ait beatos omnia in Deo videre in rationibus æternis.

D. Bernar. *D. Thom.*

22. Ex quibus colligitur reſolutio quæſtionis, an beati videant creaturas in eſſentia, vt in idea? Quidam negant, vt Aureolus apud Capreolum in 3. d. 14. q. 2. ar. 2. in 6. argumento contra 2. fol. 67. col. 2. Alij affirmant, vt Henricus quodlib. 7. q. 4. Pro vtraque parte quamplurimi citantur, ſed non omnes ſatis fideliter: non vacat id expendere; ſicut etiam nec vacat difficultatem diligentiùs explicare. Sit reſolutio, Creaturas non videri in ideis ſumptis formaliter pro ipſis reſpectibus rationis: hi enim nõ poſſunt eſſe ratio cognoſcendi creaturas: quia vel non dantur in illis, niſi prout intelliguntur ab intellectu viatoris: vel ſi dantur, illi aut non videntur à beatis: aut in ſe non ſunt ſatis, vt ducant in cognitionem creaturarum. Quare ſi admittendum eſt creaturas videri in diuina eſſentia, vt in idea; id intelligendum eſt de idea fundamentaliter ſumpta. Vel pro eſſentia diuina, vt eſt imitabilis: vel pro ipſo conceptu formali eſſentiæ, vt imitabilis eſt: vtroque enim modo fundamentaliter ſumitur, & vt ſic ſatis eſt, vt poſſit ducere in cognitionem creaturarum; de hoc interim vide Suarium lib. 2. de attributis negatiuis c. 25. n. 29.

Quidam negant creaturas videri in eſſentia, vt in idea: alij affirmant.

Reſolutio quæſtionis.

23. Quarta concluſio: ſi propriè loquendum eſt, creaturæ non videntur in diuina eſſentia, vt in ſpeculo. Probatio ſumenda eſt à D. Thoma de veritate q. 12. ar. 6. & in 2. d. 11. q. 2. art. 4. in quibus locis affirmat Deum impropriè, & metaphoricè appellari ſpeculũ, in quo creaturæ videantur. Videndi ſunt Hiſpalenſis in 3. d. 14. q. 2. ar. 3. notab. 1. & in 4. d. 49. q. 6. ar. 3. Molina 1. p. q. 12. ar. 8. diſp. 2. Suarius in d. c. 25. n. 44. Valentia 1. p. q. 12. punct. 6. q. 1. Salas 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 6. n. 60. & 61. pag 269. apud quos videbis, quomodò explicandus ſit Auctor libri de triplici bono c. vltimo apud Auguſtinum tom. 9. & Concilium Senonenſe in decretis fidei c. 13. & alij Patres ſimul cum D. Thoma 1. p. q. 12. ar. 8. & q. 14. ar. 5. dum aſſerunt creaturas videri in Deo, vt in ſpeculo: locutio enim eſt metaphorica.

Concluſ. 4.

D. Thom. *Hiſpalenſ.* *Molina.* *Suarius.* *Valentia.* *Salas.*

Ex hac reſolutione infertur creaturas à beatis diſtinctè non videri in eſſentia viſa, vt præciſè eſt eſſentia. Probatur; quoniam creaturæ non poſſunt diſtinctè videri in eſſentia, niſi quatenus illa eſt ſufficiens repræſentatiuum, propriaque ſimilitudo cuiuſque ex creaturis. At eſſentia cognita ſub ſola ratione eſſentiæ, non eſt ſufficiens repræſentatiuum creaturarum, vt inter ſe diſtinguuntur. Ergo, vt ſic, non poſſunt creaturę diſtinctè cognoſci in ea. Maior patet, & colligitur ex D. Thoma locis citatis, maximè de veritate q. 2. ar. 4. ad 2. & 1. p. q. 15. ar. 2. Minor ex dictis cõſtat: quoniam prima, & radicalis ratio, vnde diuina eſſentia habet, quòd ſit cuiuſque creaturæ diſtincta ratio, eſt habere eſſe multipliciter imitabile, vt diximus, & ſatis ad mentem D. Thomæ, Ægidij, Richardi, & aliorum: quare cognitio eſſẽtiæ, vt ſolùm eſt eſſentia, non ſatis eſt, vt in ea creaturæ diſtinctè cognoſcantur. Quod non ſolùm in beato; ſed etiam in Deo explicauit Ferrarienſis, vbi ſuprà §. *Sed aduertendum eſt doctrina*: & in hoc ſẽſu intelligendus eſt Henricus quodlib. 7. q. 4. litera G. dum ait eſſentiam, vt in ſe eſt quoddam abſolutum, licet ſit formalis ratio cognoſcendi ſe, non tamen eſſe rationem formalem cognoſcendi creaturas. Et in hoc ſenſu vera erit ſententia Bellomontani conſentientis cum Henrico 1. p. diſp. 50. n. 7. & 9. 24.

D. Thom. *Ferrarienſ.* *Henricus.*

Secundò infertur creaturas à beatis diſtinctè non videri in eſſentia cognita ſub generali ratione imitabilis, quatenus 25.

nus ſcil. cognoſcitur, prout vnitè in ſe ipſa continet omnes eſſendi gradus: etenim, vt ſic, cum ſolùm habeat relationẽ ad creaturam in communi, non poteſt ducere in cognitionem diſtinctam alicuius creaturæ. Videntur igitur creaturę in eſſentia diſtinctè cognita ſecundùm multiplicem ſuam virtualem imitabilitatem, atque continẽtiam virtualiter multiplicem: cuius virtualis multiplicitas eò magis, vel minus penetratur, quò maiori, vel minori lumine glorię intellectus beati perfunditur. Et hęc ſatis pro iſto art. & quæſtione.

QVÆSTIO XIX.

De extenſione viſionis beatificæ in ordine ad creaturas.

IVXTA ordinem propoſitũ in præfatione ad quęſtionem 15. poſtremo loco inquirendum erat de extenſione viſionis beatificæ ad creaturas; & explicandum, ad quasnam creaturas extendatur; & quomodò?

Pro explicatione præmittendum eſt quæſtionem iſtam expendi poſſe, vel ſecundùm legem ordinariam expendendo ſolùm ea, quæ de facto fiunt in beatis: vel ſecundùm potentiam Dei abſolutam expendendo quid diuina potentia fieri valeat circa creaturarum viſionem. Nunc expendimus extenſionem viſionis ſecundùm ordinem legis ordinariæ: in ſequenti quæſt. diſputabimus, quid diuina potentia factu ſit poſsibile.

Expenditur quæſtio penes legẽ ordinariam.

Quod attinet ad 1; primùm generaliter inquirendum eſt, an beati videant creaturas vtriuſque ordinis; naturalis ſcilicèt, & ſupernaturalis? Deindè; an beati videant in Deo res creatas, tum in ſpecie; tum in indiuiduo? Tertiò; an videant res non ſolùm ſecundùm eſſe poſsibile, ſed etiam ſecundũ eſſe actualis exiſtentiæ? Quartò; quænam ſint ea, quæ beati de facto vident? Quintò; an omnia, quæ in Deo vident, naturaliter videant ex vi viſionis eſſentiæ; an verò per liberam Dei reuelationem? Sextò; an omnia, quæ vident in Deo, videant ſimul; an aliqua poſsint de nouo videre? Poſtremò; quænã ſit cauſſa, cur hę creaturæ potius, quàm illæ videantur à

ARTICVLVS I.

Vtrùm Beati in Deo videant creaturas vtriuſq; ordinis, ſupernaturalis ſcil. & naturalis?

IN hac quæſtione ſupponẽdum eſt ex creaturis alias pertinere ad ordinẽ naturæ; alias ad ordinem gratiæ. Nõ eſt dubium; quin de facto res vtriuſque ordinis à beatis in Deo videantur: id enim conſtabit ex ar. 4. vbi oſtendemus beatos de facto videre plura myſteria gratiæ; plures item res, quæ ad naturalem ordinem ſpectant. 1.

Hoc ſuppoſito illud in hoc artic. eſt inquiſitione dignum; vnde nam oſtendi poſsit viſionem creaturarum vtriuſq; ordinis; ſi nõ omnium, ſaltem aliquarũ, ſingulis beatis eſſe debitam.

Et quanuis Doctores in his terminis inquiſitionem iſtam, nec proponãt, nec explicent: ego huius rei rationem ex eo puto eſſe petẽdam, quod beatitudo patriæ explet omnem ordinatum appetitum, etiam naturalem: hoc enim pertinet ad perfectionem ſtatus beatifici. Iã verò ſuppoſito ordine tã naturali, quã ſupernaturali, quem Deus in ſuis operibus conſtituit; datur in ſingulis beatis naturalis quidam appetitus naturæ humanæ ſatis conſentaneus cognoſcẽdi non ſolùm ea, quæ pertinent ad naturalem conſtitutionem vniuerſi; ſed etiã ea, quę ſpectant ad ordinem ſupernaturalem gratiæ. Vterque appetitus naturalis eſt: vnus ſimpliciter conſequens lumen naturale; alter verò ſuppoſita reuelatione Fidei: ſicut enim naturale eſt homini inueſtigare, quę ſunt de conſtitutione vniuerſi (hæc enim à Deo Auctore naturæ expoſita ſunt inquiſitioni hominum) ita etiam ſuppoſita diuina reuelatione rerum ſupernaturaliũ ſpectantium ad ordinem gratiæ, naturale eſt homini appetere claram, & perfectã illorum cognitionem. Quare, cũ vterq; iſte appetitus ſit rationabilis, & naturę humanę maximè conſentaneus; conſentaneum etiam eſt rationi, & legibus diuinę prouidentiæ, vt vterque in ſingulis beatis compleatur in patria. Fuit igitur legibus diuinæ prouidentiæ maximè conſentaneum, vt ſingulus quiſque beatus videns diuinam eſſentiam non ſolùm videret in ea eminẽter contineri 2.

Doctores in his terminis quæſtionẽ non proponunt.

res vtriuſque ordinis; naturalis ſcil. & gratiæ: ita vt ſingulus videret diuinam eſſentiam vtroque modo eſſe imitabilẽ; ſed etiam, vt ſingulus in hac imitabilitate, & cauſſali virtute clarè, & diſtinctè videret, quæ ad vtrunque ordinem ſpectant; idque iuxta maiorem, vel minorem penetrationem illius virtualis eminentiæ, & imitabilitatis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Beati in Deo videant creaturas, tum in ſpecie, tum in indiuiduo?

1. IN hac etiam quæſtione ſupponendũ eſt creaturas dupliciter videri poſſe in Deo: vno modo ſecundùm rationes ſpecificas, & genericas; altero modo ſecundùm rationes indiuiduales. Inquirendum eſt igitur, an videantur à beatis, non ſolùm naturæ ſpecificæ, & genericę; ſed etiam illarum indiuidua? In qua quæſt. non omnes conueniunt: ſunt enim, qui exiſtimant nulla indiuidua videri à beatis viſione beatifica; non ſolùm quoad eſſe exiſtentię, ſed nec quoad eſſe poſsibile. Et hæc opinio cõmuniter tribuitur Henrico quodlib. 7. q. 5. Sed quanuis Henricus expreſſè doceat indiuidua naturaliter, & ex vi viſionis eſſentiæ non videri; non tamen expreſſè negat ea videri ipſa viſione eſſentię, ſed ſolùm ait ea videri ex ſpeciali aliqua reuelatione. An verò reuelata videantur ipſa viſione eſſentiæ, an alia diſtincta, non explicat, vt bene aduertit Bellomontanus 1.p.diſp.50.c.2.n.8. Sed quidquid ſit de mente Henrici; hæc negans opinio pluribus confirmatur.

Auctores non conueniunt in hac quęſtione.

Opinio negans tribuitur Hẽrico.

2. Primò; quia viſa eſſentia nihil ex rebus creatis videtur à beatis, niſi id, cuius diuina eſſẽtia eſt ſpecialis idea: beati enim (vt volunt) creaturas non vidẽt, niſi in eſſentia, vt habet rationem ideæ. At ſolę ſpecies per ſe habent ideas, non verò indiuidua. Ergo beati viſa eſſentia vident ſolas ſpecies, & non indiuidua. Si reſpondeas ideas ſpecierum accidẽtaliter repræſentare indiuidua; vt quia ſpecies ad indiuidua accidentaliter ſe habeant: occurrendũ eſt cognita cauſſa non cognoſci effectum, qui ſolùm per accidens ſe habet ad cauſſam. Ergo ſi indiuidua accidentaliter ſolùm ſe habent ad eſſentiam, vt eſt idea; in illa nõ videbuntur indiuidua.

Argumentũ 1. pro negãte opinione

3. Secundò; cognita cauſſa ſecunda non cognoſcuntur indiuidua, quanuis in illius virtute contineantur. Ergo cognita diuina eſſentia, quæ eſt prima rerum cauſſa, non cognoſcentur in ea indiuidua: eadem enim eſt vtrobique ratio. *Arg. 2.*

4. Tertiò; objiciunt nonnulli; quoniam beati viſa eſſentia, ideo in ea vidẽt creaturas, quia viſio illarũ pertinet ad perfectionem intellectus humani. Sed cognitio ſingularium non pertinet ad perfectionẽ humani intellectus, ex D.Thoma 1.p.q.12.ar.8.ad 4. Ergo, &c. *Arg. 3.*

5. Hæc tamen opinio communiter reijcitur. Nam, quod indiuidua videantur à beatis beatifica viſione, ſupponunt omnes antiquiores Theologi, dum probant beatos videre plura ex ijs, quæ à Deo videntur ſcientia viſionis, quę non poſſunt non eſſe ſingularia. Noſtram sẽtentiam in terminis docuit D.Thomas 3.contra Gent.cap.59.vbi Ferrarienſis, idem D.Thomas de veritate q. 20. ar.4. ad 1. in fine. Ex Nouioribus contra Hẽricum ſcripſerunt Suarius lib. 2. de attributis negatiuis c.26. n.7. in fine, & c. 28.n.12. Molina 1.p.q.12.ar.8.diſp.5.n.3. §. *quod attinet ad ſingularia*, Salas ad 1.2.q. 3. tract.2. diſp.4. ſect.4. pag.266. col.1. poſt principium, & ſect.11. pag. 320. n. 162. Adde Bellomontanum 1.p.diſp.50. c.2.n.9. & c.8. n.55. quanuis non loquatur in ſenſu noſtræ concluſionis.

Reijcitur opinio negãs

Approbatur ſententia affirmans. D.Thom. Ferrarienſ. Suarius. Molina. Salas. Bellomont.

6. Horum Theologorũ opinio non poteſt non probari. Primò; quia in 3. & 4. art. ex Auguſtino, & alijs Patribus oſtẽdemus beatos videre plura ex ijs; quæ exiſtunt: hæc autem non poſſunt non eſſe ſingularia. *Confirm. 1.*

Deindè; quia fundamentum, quo oppoſita ſententia nititur, falſum eſt: etenim falſum eſt indiuidua in Deo nõ habere proprias ideas: oppoſitum enim docet communis ſententia cum D.Thoma 1.p.q.15.ar.3. ad 4. & in 1. d.36. q.1. ar.3. ad 3. vbi etiam Ægidius in 2.p.q.4; Richardus art.2.q.4. Bonauentura in 1. d.35.art.1. q.4; & inter Antiquiores eſt recepta ſententia, ſi vnũ Henricum excipias. Eandem probauerũt Nouiores, Suarius lib. 3. de attributis poſitiuis c. 5.n.10. Bellomontanus 1.p. diſp.74.c.2. n.5. Molina 1.p.q.15.ar.3; vbi etiam affirmat *Confirm. 2.*

D.Thom. Ægid. Rõ. Richard. Bonauent. Suarius. Bellomont. Molina.

firmat vniuerſalia nõ alias habere ideas,niſi ſingularium;ſed quicquid de hoc ſit;non eſt negandũ dari proprias ideas indiuiduorũ: hoc enim expreſſè docuit
August. Auguſtinus epiſtola 115.ad finem.Quare cum apud aduerſarios ea videantur in diuina eſſentia,quorum ipſa eſt idea; dubitari non poteſt,quin ipſa etiam ſingularia à beatis videantur in Deo.

Tertiò id oſtenditur ratione:quoniã
7. Confirm.3. ad perfectionem ſtatus beatifici pertinet, vt beati viſione beatifica videant plura ex indiuiduis, tum ordinis naturalis,tum etiam gratię. Etenim viſio illorum pertinet ad complementum appetitus beati naturalis tam ſimpliciter quàm ex ſuppoſitione,vt diximus ſuprà ar.1. Id patet de cognitione indiuiduorum ordinis naturalis: intellectus enim ad illa eſt in potentia naturali,vt patet. Et quanuis illorum cognitio abſolutè non ſit neceſſaria ad naturalem perfectionem intellectus; ita vt ſine ea ſimpliciter maneat naturaliter imperfectus: tamen pertinet ad naturale illius perfectionis augmentum; quia negari non poteſt intellectum per eam naturaliter eſſe perfectiorem, vt benè aduertit, & probat Suarius vbi ſuprà, & ſatis
Suarius. ad mentem D. Thomæ de veritate q. 8.
D.Thom. art.4.ad 13. & 3.contra Gent. d.c.59. &
Ferrarien. Ferrarienſis ibi §. *Circa prædicta.* Et in hoc ſenſu hęc opinio videtur veriſsima, quidquid repugnet Nauarrete controuerſ.43.§.8.fol.275.col.3.Nec oppoſitũ conuincunt verba D. Thomæ 1.p.q.12. ar.8.ad 4. optimè enim in hoc ſenſu explicantur,vt cognitio indiuiduorũ ſimpliciter non pertineat ad perfectionem naturalem noſtri intellectus; cum quo benè conſtat cognitionem illorum pertinere ad augmentum naturalis perfectionis. Eàdem etiam ratione cognitio indiuiduorum ordinis gratiæ pertinebit ad perfectionem intellectus beati; quoniam licet intellectus ad ea cognoſcenda ſimpliciter non habeat naturalẽ appetitum:tamen facta reuelatione naturaliter appetit claram illorum cognitionem. Quare cum cognitio indiuiduorum vnius, & alterius ordinis aliquo modo pertineat ad naturalem ſatiationem naturalis appetitus; conſentaneum eſt rationi, vt per ipſam viſionem beatam appetitus iſte expleatur.

Poſtremò ſuadetur;quoniam naturæ 8.
vniuerſales ideo viſione diuinę eſſentię Confirm.4.
à beatis videntur; quia beati diuinam eſſentiam vident, vt imitabilem,& eminenter continentem creaturas:nam viſa hac diuinæ eſſentiæ imitabilitate, & eminentiali continentia neceſſe eſt videri creaturas ſub ratione propria imitabilitatis. Cum verò ſit imatabilis nõ ſolùm ſecundùm gradus eſſendi genericos, & ſpecificos, ſed etiam ſecundùm gradus indiuiduales; cũ in ſe contineat omnem eſſendi gradum, negari non poteſt viſa eſſentia ſecundùm imitabilitatem gradus indiuidualis ſimul etiam videri ipſa indiuidua.

Quæ verò in contrarium obijciũtur, 9. Ad 1.
nihil officiunt.Nam primum ſumit fundamentum falſum: quoniam ſingularia, etiam habent ſuas ideas; ſiquidem non ſolùm ſecundùm ſuam formam, in qua conueniunt cum cæteris indiuiduis; ſed etiam ſecundùm ſuam materiam, proprietatemque ſingularem, qua ab alijs differunt, imitantur diuinam entitatẽ.

Ad 2. quidquid ſit de antecedente, 10.
neganda eſt conſequentia:ratio diſcriminis ex eo ſumi poteſt; Ad 2.
quia indiuidua non adæquatè continentur in virtute cauſſæ naturalis: non continentur enim in ea ſecundùm omnem ſuam entitatẽ, quia non continentur ſecundùm ſuã indiuiduationem: cum tamen in virtute primæ cauſſæ contineantur adæquatè, & quoad formam, & quoad indiuiduales differentias: ſiquidem diuina eſſentia omnem eſſendi gradum eminenter continet, & ſecundùm omnem eſt imitabilis. Et ideò, quanuis indiuidua non ſemper cognoſcantur in ſua cauſſa naturali; poſſunt tamen videri in prima cauſſa.

Ad 3.poſſet negari maior:licet enim, 11.
quæ ad perfectionem naturalem intellectus pertinent, Ad 3.
à beatis videantur; nõ tamen ſola illa videntur: etenim videntur etiam plura, quæ pertinent ad myſteria gratiæ, quorum cognitio ad naturalem intellectus perfectionem non ſpectat. Quare cauſſa per ſe, cur creaturæ videantur in diuina eſſentia, non eſt,quòd illarum cognitio pertineat ad naturalem perfectionem intellectus: & ideo etiamſi daremus minorem, argumentum non valeret. Sed minor etiam

eſt falſa, ſi generaliter intelligatur, & negatur à Suario in d. cap. 28. n. 82: nam, vt diximus in 3. argumento, cognitio indiuiduorum pertinet ad perfectionem intellectus, & ad ſatiandum appetitum naturalem, vel ſimpliciter, vel facta reuelatione. Vide ibi.

ARTICVLVS III.

Vtrùm beati in diuina eſſentia videant creaturas tam poſsibiles quoad eſſe eſſentiæ, quàm etiam quoad eſſe exiſtentiæ?

Quæſtio explicatur.

CVM creaturæ cõſiderari poſsint; & quoad eſſe poſsibile eſſentię, & quoad eſſe actuale ſuæ exiſtentiæ; explicandum eſt, an à beatis vtroque modo de facto videantur? in hoc enim ſenſu quæſtionem excitamus.

§. I.

1. *Refertur ſententia negatiua.*

INter Doctores, qui nobiſcum admittunt creaturas videri intra Deũ, nulla eſt controuerſia, quin creaturæ, ſaltem aliquæ, videantur in Deo, quoad eſſe poſsibile: omnes enim id fatentur: ſolùm igitur eſt controuerſia de eſſe actualis exiſtentiæ. Nam quidam negant vllam creaturam in Deo ita videri: licet enim admittant beatos videre exiſtentiam creaturarum; volũt tamen eã non videre in Deo formaliter, ſed cauſſaliter tantùm per reuelationem, quæ ſit actio diſtincta à viſione eſſentiæ. Ita Durandus in 4. d. 49. q. 3. n. 15. & in 3. d. 14. q. 2. n. 4. & 5. vbi refert hanc opinionem alijs placuiſſe. Eandem probat Baſſolius in 4. q. prologi ar. 3. §. *de theologia in intellectu beatorum*. A quibuſdam pro eadem ſententia citantur Henricus quodlib. 7. q. 5. Godophredus quodlib. 6. q. 3. Ochamus in 4. q. 13. Gabriel in 3. q. 14. Supplementum illius in 4. d. 49. Maior, Almacus cum cæteris Nominalibus. De Hẽrico non ſatis mihi conſtat: quia ſolùm docet indiuidua, quia non habent propriam ideam, naturaliter videri nõ poſſe viſione glorioſa; ſed indigere ſpeciali reuelatione. An verò hęc reuelatio neceſſariò facienda ſit per aliam viſionem, non explicat, vt iam cum Bellomõtano aduertimus art. 2. Iam verò reuelatio apud nonnullos de nouo fieri poteſt per viſionem beatificam extenſam, vt art. 6. dicemus. Eadem ratione non eſt mihi certum; an Godophredus pro hac negante ſentẽtia citari poſsit, quia idem dicit, quod Henricus. Apud Nominales oppoſitam ſententiam inueni: expreſſè enim docent fieri poſſe; vt eſſentia, & creaturæ eodẽ actu videãtur.

Auctores ſẽtentiæ negatiuæ. *Durandus. Baſſolius.* Hẽrici mẽs dubia. Nominales negatiuam ſententiam non tenent.

2. Imò addunt rationabile eſſe id fieri. Et cum non admittant res vniuerſales; intelligendi ſunt de ſingularibus exiſtẽtibus: de hoc latè diximus ſuprà q. 16. artic. 2. §. 2. Fateor Nominales docere actum, quo beatus videt creaturam; ſpecie differre ab eo, quo videt eſſentiã: ita expreſſè docet Ochamus in d. q. 13. art. 3. in 2. dicto: ſed id intelligit de actu, qui præciſè eſt creaturæ; is enim ſpecie diſtinguitur ab eo, qui ſolius eſt eſſẽtiæ; cum quo tamen ſtat, Nominales admittere vnum actum, qui ſit eſſentię, & creaturæ ſimul. Quarè ex præcitata doctrina non neceſſariò infertur apud Nominales creaturas non videri in Deo ſecundùm actualem exiſtentiam: nam expreſſè docent actum illum vnum, quo eſſentia, & creaturæ ſimul videntur, eſſe beatificum, vt patet ex Ochamo, vbi ſuprà in 5. dicto. Quarè non puto pro ſententia negante citari poſſe Nominales; quamuis pro illa citentur à Suario lib. 2. de attributis negatiuis c. 27. n. 6. & à Salas ad 1. 2. q. 3. tract. 2. disp. 4. ſect. 10. pag. 315. n. 151.

3. Pro ſententia negante arg. 1. Hęc negatiua ſententia à ſuis Auctoribus multis confirmatur. Et primò à Durando; quoniam videns diuinam eſſentiam non videt in ea, niſi, quæ per eã naturaliter repræſentantur. Diuina autem eſſentia naturaliter non repræſentat exiſtentiam; quia non eſt illius cauſſa, niſi liberè.

4. Arg. 2. Secundò; creaturæ videntur in Deo, vt in cauſſa. Sed creaturæ, vt exiſtentes, non poſſunt videri in Deo; vt in cauſſa. Ergo, vt ſic, non videntur in Deo. Maior patet ex 5. art. quęſtionis præcedentis. Minor probatur; quoniam exiſtentia creaturæ videri non poteſt in ſola virtute cauſſatiua: tum; quia creaturæ non habent neceſſariam connexionem cum virtute omnipotentiæ præciſè ſumpta: etenim, ſi Deus nullam feciſſet creaturã (quod fuit poſsibile) cognoſceretur

à bea-

à beatis virtus diuinę omnipotentię ſine vlla creatura. Tum etiam; quia exiſtentia effectus cognoſci nō poteſt cognita virtute cauſſæ, niſi cauſſa illa, aut neceſſariò agat, aut cognoſcatur in actu exercito operandi. Iam verò nec De⁹ neceſſariò agit ad extra: nec actualis cauſſalitas cognoſci poteſt in ipſa diuina eſſentia: nam cum ſit actio tranſiens, non eſt formaliter in Deo, ſed extra in paſſo. Quare cauſſalitas actualis in Deo cognoſci non poteſt, niſi, vt poſſibilis.

5. Arg. 3. Tertiò; viſio beata terminatur ad eſſentiam ſecundùm eſſe abſolutū, prout pręcedit actū liberum. Hoc autem modo non poteſt eſſe ratio cognoſcendi exiſtentiam rerum; quia hęc pendet ab actu libero diuinæ voluntatis.

Arg. 4. Quartò ita arguit Baſſolius: ſi viſione beatifica creaturæ exiſtentes cognoſcerentur in eſſentia; vel cognoſcerentur in ea pro primo ſigno, quo eſt beatifica; vel pro tertio ſigno poſt cognitionem diuinę voluntatis. Hoc poſteriori modo non poſſunt cognoſci, niſi per actum diſtinctum à viſione eſſentię. Si priori modo; vtique qua ratione cognoſceretur vnum exiſtens, cognoſcerētur cætera omnia, quod inferiùs non admittemus. Hæc ſunt huius opinionis potiora argumenta.

§. 2.

Affirmatiua ſententia eſt vera.

6. Approbatur affirmatiua ſententia. Sententia tamen affirmans creaturas videri in diuina eſſentia ſecundùm eſſe actualis exiſtentiæ eſt inter Theologos receptiſsima vno, vel altero exceptò: omnes enim ſupponentes eam eſſe veriſsimam inquirunt, an beati videant omnia, quæ ſunt, fuerunt, vel futura ſunt: cogitationes etiam cordiū, orationes, & deniq́ue ea, quæ ad cuiuſq́; beati ſtatum pertinent, quæ omnia ſunt ſingularia aliquando exiſtentia. In terminis hanc ſententiam, tanquam veriſſimam ſupponit D. Thom. 1. p. q. 12. art. 8. in fine, & q. 89. art. 8. & 3. p. q. 10. art. 2. & 2. 2. q. 83. ar. 4. ad 2. & de veritate q. 8. ar. 4. in fine, & q. 20. ar. 4. & in 4. d. 45. q. 3. art. 1. & multis alijs in locis. Ex Nouioribus contra Durādum ſcripſerunt Sotus in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. concl. 7. pag. 607. col. 1. Suarius lib. 2. de attributis negatiuis, cap. 27. n. 6. & 10. Salas ad 1. 2 q. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 10. n. 152. & 153. pag. 315. & 316. His addimus Molinam 1. p. q. 12. ar. 8. diſp. 5. memb. 2. ad finem: nam licet cum Durando conſentiat complexiones contingentes non videri à beato ex vi viſionis eſſentiæ: tamen non affirmat eas non videri illa ipſa viſione, ſed alia, quod tamen vult Durādus; imò oppoſitum docet in d. art. 8. diſput. 6. de quo in art. 5: admittit igitur creaturas exiſtentes videri quidèm viſione, qua videtur Deus: non tamen ex vi viſionis, ſed per liberam reuelationem.

1. ratio. D. Thom. Sotus. Suarius. Salas. Molina.

7. Colligitur ex Patribus ſententia affirmatiua. Confirm. 1. Hæc veriſsima ſententia euidenter deducitur ex Patribus: & primùm ex Auguſtino, quatenus docet res conditas in primis ſex diebus fuiſſe cognitas ab Angelis in Verbo cognitione formaliter matutina, vt quæſt. 16. iam oſtendimus. Nullus autem dubitat eas tunc fuiſſe cognitas ſecundùm exiſtentiā futuram in veſpera, in qua actu fuerunt conditæ: ſicut etiam dubitari non poteſt matutinam illam cognitionem perpetuò permanſiſſe in Angelis, cum fuerit eſſentialiter beatifica.

8. Confirm. 2. D. Gregor. Id ipſum deducitur ex D. Gregorio 12. Moralium cap. 13. in principio: agēs enim de animabus beatis ita ſcribit: *quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credēdum eſt, quòd ſit foris aliquid, quod ignorent.* Ex quibus verbis D. Thomas 1. p. q. 89. art. 8. colligit ex ſententia Gregorij videntes Deū videre præſentia, quæ hìc aguntur; idq́ue viſione beata: nam ex eo infert cognitionē eorum, quę foris exiſtunt, quia beati intus vident Dei claritatē; quibus verbis videtur ſignificare beatos in ipſa Dei claritate, quam intus vident, videre, quæ foris actu exiſtunt. Iam verò, quæ intus diuinam claritatem videntur, videntur formaliter in Deo, & non cauſſaliter. D. Thom.

9. Confirm. 3. Laurēt. Iuſtinianus. Accedat tertiò ſanctiſsimus Laurentius Iuſtinianus in lib. de caſto cōnubio cap. 19. pag. 288. litera G: agens enim de beatis ita ſcribit: *in Verbo aſpiciunt intelligentiæ oculo; & recipiunt ab ipſo vniuerſarum notitiam creaturarū per ideas, quæ in ipſo ſunt. Hunc intuentes librum, omnium in momento ſciunt creaturarum virtutes, cauſſas, & effectus: & animæ rationalis excellentiā.* Et paucis adiectis: *quod his omnibus eſt mirabilius, eiuſdem naturæ*

naturæ diuinæ Verbi, & humanæ euidentiſſimè intelligunt ſacramentum. Hæc omnia ex ſententia Sancti Iuſtiniani videri viſione beatifica, ex eo colliges, quia docet beatos illa videre in ideis diuinis, & ipſo ſplendore Verbi, quo illuſtrati ſunt, lumine ſcilicèt gloriæ, quo ea ſola videntur, quæ ſunt intra Deum. Citatur etiã idem Iuſtinianus in ſermone omnium Sanctorum, dum ait *beatos clarè videre pericula, in quibus nos verſamur.* Sed eo in loco non ſatis explicat, an hæc, & alia quamplurima, quæ aſſerit videri à beatis, videantur formaliter in Verbo, an ſolùm cauſſaliter; ſicut etiam id non ſatis explicant Dionyſius, Nazianzenus, Cyprianus, Tertullianus, & Iulianus Toletanus relati ab eodem Suario in dicto cap. 27. n. 10.

D. Iuſtinianus.

10. Confirm. 4. Quartò accedat, quòd ex communi Patrum, & Theologorum doctrina anima Chriſti videt in Deo omnia, quæ Deus videt ſcientia viſionis, vt tanquã veriſsimum ſupponimus; ita vt id negare, nec probabile ſit, nec ſatis pium, vt optimè aduertit Suarius in d. n. 10. Admittendum eſt igitur creaturas ſecundùm ſuam actualem exiſtẽtiam non ſolùm videri à diuino intellectu, ſed etiã à creato; cũ ita videantur ab anima Chriſti. Quo admiſſo nec aduerſarij negabunt creaturas exiſtẽtes, ſi non omnes, ſaltem aliquas videri à beatis.

Confirm. 5. Poſtremò poteſt id probari rationibus. Prima ſit; quoniam creaturas videri in diuina eſſentia, nullam implicat contradictionem, nec apparentem, vt benè oſtendit Suarius in dicto cap. 27. numer. 11. Eas autem iſto modo videri in Deo, maiorem denotat perfectionẽ, vt patet: etenim viſio creata iſto modo magis aſsimilabitur viſioni increatæ, cuius eſt ſumma participatio. Cur igitur beati de facto hoc modo non videbunt creaturas?

11. 2. ratio. Secunda ratio; quia ad perfectionem ſtatus beatifici pertinet, vt beati ſua viſione videant indiuidua tam ordinis naturalis, quàm gratiæ ſecundùm propriã cuiuſque exiſtentiam; id enim pertinet ad complemẽtum naturalis appetitus, vt de viſione indiuiduorum oſtendimus art. 2. ratione 3; quæ à fortiori id concludit de indiuiduis ſecũdùm actualem eorum exiſtẽtiam.

12. 3. ratio. Tertia ratio ſumi poteſt ex vltima ratione eiuſdem art. 2: etenim creaturę ideo videntur à beatis ſecundùm eſſe poſsibile, & eſſentiæ, quia beati vident diuinam eſſentiam, vt imitabilem à creaturis ſecundùm tale eſſe, & vt cauſſam eminenter eas continentem ſecundùm illud eſſe, vt ibi oſtendimus. Sed diuina eſſentia non ſolùm eſt imitabilis ſecundùm eſſe eſſentiæ; ſed etiam ſecundùm eſſe actualis exiſtentiæ: etenim imitabilis eſt ſecundùm omnem eſſendi modũ; modus autem exiſtentiæ actualis eſt vltimus, quo eſſentia actuabilis eſt; imò virtus cauſſatiua per ſe primò reſpicit productionem rei ſecundùm eſſe exiſtentiæ. Ergo creaturæ etiam videbuntur ſecundùm tale eſſe; nam hoc eſſe maximè ſpectat ad perfectionem ſtatus beatifici.

§. 4.

Soluuntur argumenta in oppoſitum.

13. Ad 1. AD primum argumentũ in contrarium diſtinguendum eſt antecedẽs: quoniam diuinam eſſentiam naturaliter aliqua repræſentare, poteſt duobus modis intelligi. Vno modo abſolutè, & ſimpliciter; ita vt nulla ratione poſsit illa non repræſentare. Altero modo nõ abſolutè, ſed facta aliqua ſuppoſitione. Priori modo repræſẽtat creaturas ſecundùm eſſe poſsibile; quia ex ſua natura independenter à libera Dei voluntate continet gradus illos eſſendi imitabiles, & participabiles. Poſteriori autem modo repræſentat creaturas ſecundùm eſſe actualis exiſtentiæ: nam licet poſſet illas non repræſentare, quia poſſet diuina voluntas nullam creaturã velle creare: tamen ſuppoſita determinatione diuinæ voluntatis ad eas creãdum, non poteſt non repræſentare eaſdem ſecundùm eſſe exiſtentiæ. Quod à ſimili aliquo modo poteſt declarari; quia ſpecies vniuerſales Angelorũ naturaliter repræſentant naturas vniuerſales; ſingularia verò, & quæ ſingularibus conueniunt, naturaliter quidem repræſentant; quando tamen exiſtunt. Ad argumentum igitur negandum eſt antecedens, ſi ita intelligatur, vt nihil videri poſsit in diuina eſſentia, niſi, quod priori modo repræſentatur: oppoſitum enim colligitur ex doctrina Patrum.

Admittendum tamen eſt in hoc ſenſu, vt nihil videri poſsit, niſi quod naturaliter repręſentatur priori, vel poſteriori modo. Et hæc ſolutio ſatis modò ſit, quãuis maiorem poſtulabat explicationem.

14. Ad 2. Ad 2. neganda eſt minor: cuius probatio tangit difficultatem non ſatis à Theologis explicatam: quomodò ſcilicèt à Deo cognoſcantur, quæ in aliqua differentia temporis habitura ſunt exiſtentiam, de qua difficultate aliqua tãgit Suarius in d.c. 27. n. 6. 7. 8. & 9. & eam diſſoluit n. 12. Sed quidquid in hac difficultate dicatur, noſtra ſententia ſemper ſalua permanet. Nunc pro ſolutione argumenti illud aduertimus creaturas exiſtentes pręciſè non videri in ſola virtute cauſſatiua rerum, vt benè argumentum probat, ſed in ea, vt determinata eſt ad operandum per liberam determinationem diuinæ voluntatis: etenim hac ſuppoſita, iam diuina eſſentia explicitè poteſt deducere in cognitionem creaturarum exiſtentium. Sed de hoc latiùs agere, non eſt huius loci, maximè cum ad finem properemus.

15. Ad 3. Ad 3. neganda eſt maior, ſi intelligatur in ſenſu excluſiuo, vt viſio beata ſolùm terminetur ad eſſentiam ſecũdùm eſſe abſolutum, & vt præcedit actum liberum: etenim non minùs terminatur ad eam, vt per actum liberum voluntatis determinata eſt ad cõmunicandum rebus actualem exiſtentiam.

16. Ad 4. Ad 4. reſpondetur dubium eſſe, an illa ſigna admittenda ſint? Sed illis admiſſis dicendum eſt exiſtentiam creaturarum non cognoſci pro illo primo ſigno, in quo viſio prius natura intelligitur terminata ad eſſentiam, vt eſt obiectum primarium; ſed pro alio ſigno poſteriori, in quo ipſa cognitio obiecti primarij ſui veluti extenſione terminatur ad obiectum ſecundarium ſuppoſita cognitione determinationis diuinæ voluntatis. Negandum eſt autem id, quod ſumitur; non poſſe ſcilicèt creaturas pro illo ſigno cognoſci, niſi per actum diſtinctum à viſione: id enim, & falſum eſt, & ſine probatione ſumitur.

ARTICVLVS IIII.

Quænam ſint ea, quæ beati de facto vident in Deo?

Diximus beatos de facto videre in Deo res creatas, & ſecũdùm eſſe eſſentiæ, & ſecundùm eſſe actualis exiſtentię: conſequenter inquirendũ eſt, quę nam ſecundùm vtrunque eſſe de facto videant? Quæ res in ſe eſt incerta; vt explicetur omnia, reducemus ad tria potiſsimum capita. Primum continebit res poſsibiles ordinis naturalis. Secundum res eiuſdem ordinis ſecundùm eſſe actualis exiſtentiæ. Tertium deniq; myſteria fidei, & res ſupernaturales. Singula ſingulatim perſequamur.

§. I.

De viſione rerum poſsibilium naturalis ordinis.

Circa primum caput agendum eſt de rebus naturalis ordinis ſecũdùm eſſe poſsibile. Et primo loco inquiremus; an beati in Deo de facto videãt omnes creaturas poſsibiles, quę ad ordinem naturalem pertinent? Affirmant Godophredus quodlib. 6. q. 3. Durandus in 3. d. 14. q. 2. & in 4. d. 49. q. 3. Baſſolius in 4. q. prologi ar. 3. Qui omnes ſuam opinionem explicant in ſenſu de facto: nam vtrum de potentia abſoluta poſsit fieri, vel vt nulla creatura videatur, vel non videantur omnes, vel aliquæ ſolùm? alterius eſt quæſtionis. Nec in hoc auctores iſti pugnantia dicunt, quidquid oppoſitum velit Suarius lib. 2. de prædicatis negatiuis cap. 26. n. 3: nec enim dicunt per potentiam diuinam fieri poſſe, vt manente viſione, quæ de facto nunc eſt, poſsit aut nulla creatura videri; aut non omnes poſsibiles, ſuppoſito quod de facto omnes videantur, vt illi exiſtimant: ſed ſolùm volunt, ita à ſingulis beatis omnes creaturas poſsibiles de facto videri, vt non ſit impoſsibile, aut nullam videri viſa diuina eſſentia; aut non omnes: ſiue id fiat per eandem viſionem, quæ nùnc eſt, ſiue per aliam, in quo nulla datur repugnantia. 1. Variæ ſententiæ referuntur. 1. ſententia.

Secũda ſententia id admittit de creaturis poſsibilibus ſpecificis, non tamen de indiuiduis. Etenim in ea ſunt ſententia, vt omnes naturæ ſpecificæ ipſa viſione eſſentiæ videantur; non tamen indiuidua: quia hæc nõ videntur in Deo formaliter, ſed cauſſaliter. Hæc opinio 2. 2. ſententia

opinio tribui ſolet Henrico quodlibet. 7. q. 4: quamuis fortè non hæc fuerit illius mens, vt ſuprà art. 2. aduertimus.

3. 3. ſententia. Tertia ſententia docet beatos omnes de facto videre omnes creaturas poſsibiles, non quidèm in actu ſecundo; ſed tantùm in actu primo: quia ſcilicèt viſio cuiuſque beati, quantum eſt ex ſe, ſufficiẽs eſt, vt per eam quæcunq; creaturæ poſsibiles diuiſiuè videantur: ita tamen, vt ſola anima Chriſti ex omnib' poſsibilibus videat, quas libuerit: quod tamen cæteris beatis non eſt conceſsũ. Nam quãuis cuiuslibet viſio ſit in actu primo ſufficiens, vt quamlibet per eam beatus videre poſsit, tamen ex diuina prouidentia non quilibet beatus quamlibet voluerit creaturam videbit; ſed eas tantùm, quas diuina prouidentia ſingulis limitauerit. Hanc ſententiam ita explicatam fuiſſe Scoti in 3. d. 14. q. 2. aſſerit Suarius in d. cap. 26. n. 4.

4. 4. ſententia. Quarta ſententia negat omnes creaturas poſsibiles, ſiue vniuerſales, ſiue ſingulares de facto videri ab aliquo beato; ſed à ſingulis videri aliquas, plures, vel pauciores iuxta perfectionem viſionis eſſentiæ. Et hæc eſt ſententia communis, vt videbimus.

5. 5. ſententia. Vltima ſententia media quadam via videtur incedere: etenim quartam ſententiam, & communem putat eſſe veriſſimam; ſi ſermo ſit de viſione in actu ſecundo: ſi verò quæſtio intelligatur de viſione in actu primo; eandem quartam ſententiam putat eſſe verã in alijs beatis vno excepto Chriſto: etenim anima Chriſti de facto videt omnes creaturas poſsibiles tam vniuerſales, quàm ſingulares; non quidèm in actu ſecundo; ſed in actu primo; quia illius viſio ſufficiens eſt, vt per eam quæcunque creaturæ poſsibiles videantur, diuiſiuè tamen: ita vt pro libito ex omnib' videat, quas voluerit. Quod cæteris beatis non eſt datum: hj enim habent certum terminum, & limitationem iuxta modum beatitudinis cuiuſque.

6. Concluſ. 1. Pro reſolutione ſit prima concluſio: ſinguli beati viſa diuina eſſentia in ea de facto vident dari ens creabile ſub hoc cõmuniſsimo conceptu entis creabilis, ſiue poſsibilis. Communiter tribuitur *Capreolus.* Capreolo in 4. diſt. 49. quęſt. 5. artic. 3. ad argũmenta contra primam; & Bernardo de Ganaco, quem citat. *Bernar. de Ganaco.* Expreſſè eam probat Sotus ibi quæſt. 3. artic. 3. concluſ. 3. §. *Reſpondetur autem hoc argumentum*, pag. 604. colum. 1. *Sotus.* Molina 1. p. quæſt. 12. artic. 8. diſput. 3. in fine, *Molina.* Suarius libr. 2. de attributis negatiuis *Suarius.* numer. 14. & eſt communis Nouiorum ſententia. Et quamuis non ab omnibus recipiatur, ſi ſermo ſit de potentia abſoluta; tamen de facto non poteſt non recipi; quia de facto ſinguli beati vidẽt omnipotentiam Dei, & in eo continentiam eminentialem, qua Deus eſt imitabilis. Ergo de facto ſinguli diſtinctè vidẽt poſſe creaturas à Deo creari ſub hoc communiſsimo, & confuſo conceptu. Si verò Salas, vbi ſuprà pag. 274. n. 72. exiſtimat hoc fundamẽtum non eſſe ſolidum, non eſt audiendus.

7. Concluſ. 2. Secunda concluſio: nullus beatus de facto videt omnes creaturas poſsibiles naturalis ordinis, nec quoad indiuidua, nec quoad rationes ſpecificas. Statuitur contra primam, & ſecundam ſentẽtiam, & eſt communiſsima inter Theologos, quos referunt Suarius, vbi ſuprà c. 26. n. 10. & Salas in dict. pag. 274. n. 71. plures alios poſſemus citare, ſed iã vela contrahimus, hac de re latiùs dicturi in 2. tomo lib. 7. in diſp. de actu comprehẽſionis. Vide interim Suarium, vbi ſuprà. Illud aduertam nonnullos ita huic opinioni adhærere, vt oppoſitam putent valde temerariam, vt quia ex ea inferatur eſſentiam diuinam comprehendi. Sed vtrum hæc cenſura ſit admittenda in citato loco expendemus.

8. Concluſ. 3. Tertia concl. pręcedẽs concluſio nõ ſolùm vera eſt de viſione omnium poſſibilium in actu 2; ſed etiam in actu 1: etiam in Chriſto. Statuitur contra Scotum, & Scotiſtas: cuius diligentiorẽ explicationem videbis in d. lib. 7: vbi oſtẽdemus viſionem, quæ ex ſua natura ſufficiẽs eſt, vt in actu 1. ad omnes creaturas poſsibiles diuiſiuè terminetur, eſſe infinitã perfectionẽ. Contra eandẽ ſentẽtiam inſurgit Suari' in d. c. 26. n. 4. & 5; ſed argumenta fortè non conuincunt.

9. Dubium. Dubium tamẽ eſt, an omnes beati de facto videãt aliquas ſpecies earum, quę De' videt ſola cognitione ſimplicis intelligentię, vt quia nunquã futuræ ſint? Pro reſolutione aduertendũ eſt cum D. *Solutio.* Thoma 3. p. q. 10. art. 2. ex his ſpecibus

quaſdam contineri in potentia naturali eorum, quæ facta ſunt; quaſdam verò in ſola Dei potentia: De vtriſque res eſt dubia inter Theologos. De vtriſque rẽ eſſe incertam nonnulli volunt, imò in partem negantem inclinant; inter quos eſt Suarius lib. 2. de attributis negatiuis cap. 28. n. 11. Alij tamen affirmãtem partem, vt certam ſcribunt. Ita Molina 1. p. q. 12. art. 8. diſp. 5. memb. 3. §. *quoad aliquas creaturas*, pag. 142. colum. 1. quem probat Salas 1. 2. q. 3. tractatu 2. diſput. 4. ſect. 11. numer. 162. & 163. pag. 120. & 121. vtrobique colum. 1. Reſolutio ex duabus ſequentibus concluſionibus facilè patebit.

10. Concluſ. 4. Quarta concluſio: omnes beati de facto vident omnes ſpecies nunquam futuras, quæ in naturali potentia creaturæ continentur. *Salas. Molina.* Concluſio in his terminis ponitur à Salas, vbi ſuprà, & ſatis eſt de mente Molinæ. Fundamentum vnicũ ſumitur ex D. Thoma 3. p. quæſt. 10. art. 2. docet enim animam Chriſti ideo omnes iſtas ſpecies videre, quia in Verbo comprehẽdit eſſentiã cuiuſcunq; creaturæ; in quo conueniunt omnes D. Thomæ interpretes ibi. Iã verò ſinguli beati in Verbo comprehendunt eſſentiam cuiuſque rei creatæ quoad ea, quæ in illius potentia continẽtur: hoc enim pertinet ad naturalem perfectionem intellectus beati: & ita ceſſat fundamentum Suarij, dum putat non neceſſe eſſe omnem rem creatam ab omnibus beatis æque comprehendi. Sed non video, cur hæc perfectio omnibus beatis æqualiter non conueniat, nec D. Thomas loco citato docuit id ſoli Chriſto cõuenire.

11. Concl. 5. Quinta concluſio: mihi maximè eſt probabile omnes beatos de facto videre aliquas earum ſpecierum, quæ in ſola Dei potentia contentæ nunquam futuræ ſunt. Oppoſitum mihi aliquando viſum fuit; re tamen diligentiùs conſiderata, noſtra concluſio mihi videtur probabilior: quam ſimpliciter probant Molina, & Salas, vbi ſuprà. *Fundamentum Molinæ.* Fundamentũ Molinæ inde ſumitur; quia Deus poteſt creare plures alias ſpecies minus perfectas ſuprema, & magis perfectas infima earum, quas Deus creauit. Ergo lumen gloriæ, quod ſatis eſt ad intuendũ ſpecies à Deo creatas, erit etiã ſatis ad intuendum aliquas earum, quas poteſt creare. Conſequentia inde probatur; quia viſio beata eſt operatio naturalis, & non libera; nec ex natura rei maior eſt difficultas in his conſpiciendis in diuina eſſentia, quàm in illis: nam lumen ſufficiens ad vidẽdum maius, ſufficit ad videndum minus. *Fundamentum Molinæ non placet.* Hoc fũdamẽtum nec placuit Salas, nec mihi placet. Illi non placuit: quoniam tam in ſcientia, quàm in lumine gloriæ, quod ſufficit ad maius, non ſufficit ad minus, quando illud eſt diuerſę rationis: vnde id, quod ſumitur non eſt ſatis certum.

12. *Verum fundamentum.* Quare noſtræ concluſionis probabilitas inde ſumenda eſt; quia omnes beati de facto vident omnes ſpecies, quæ in vniuerſo fuerunt à Deo conditæ, vt dicemus in ſequenti §. Inde infertur inæqualitatem beatitudinis non eſſe ſumẽdam ex viſione harum ſpecierum, quæ creatæ ſunt. Cum verò certum ſit inæqualitatem beatitudinis inferre inęqualitatem in viſione creaturarum; ita vt beatior plures creaturas videat, ſaltem ſpecificas: vtique admittendum eſt omnes beatos videre aliquas ex ſpeciebus poſterioris generis; plures, vel pauciores iuxta maiorem, vel minorem penetrationem diuinæ eſſentiæ, & profectò hæc fuit mens D. Thomæ 1. p. q. 12. art. 8. ſi diligentiùs expendatur: *Mens Diui Thomæ.* & de Chriſto idem ſenſit 3. p. q. 10. art. 2: nec enim illius reſolutio ſatis accommodatè verificari poterit, niſi intelligatur de illis ſpeciebus; quæ à Deo ſola ſimplici intelligentia cognoſcũtur. Vnde colliges non ſatis firmum eſſe fundamentum eorum, qui volunt ad ſtatum beatorũ per ſe non ſpectare, vt huiuſmodi ſpecies videantur: etenim non poteſt ad ſtatum beatitudinis per ſe non pertinere, quod in eo reperiatur inęqualitas in viſione. Ergo ad illum ſtatum per ſe pertinet viſio eorum, quę per ſe conſequuntur inęqualitatem viſionis.

13. Dixi hanc aſſertionem eſſe mihi maximè probabilem: quia licet ad ſaluandam beatorum inęqualitatem non poſſit non concedi ſpecies huius ordinis à pluribus, imò ferè ab omnibus beatis de facto videri; plures, vel pauciores iuxta exuberãtiã beatitudinis cuiuſq;: non tamen neceſſariò inde concluditur huiuſmodi ſpecies à ſingulis de facto videri: quia beati infimi ordinis (quales

ſunt

ſunt infantes, qui ſine vllis proprijs meritis cum baptiſmo deceſſerunt) fortè ſolùm videbunt eas ſpecies, quæ ad ſatiandum naturalem intellectus appetitū ſpectant, cuius generis ſunt ſolę ſpecies creatæ. Inæqualitas autem aliorū, qui propria habuerunt merita, non poteſt non ſumi ex viſione aliarum ſpecierum, quarum viſio per ſe non datur ratione naturalis appetitus, ſed ratione meritorum. Quare ſatis etiam erit probabile ſpecies iſtas nunquam futuras de facto videri à ſingulis beatis, qui adulti mortui ſunt: in quibus ſolis reperitur beatitudo abundans, & excedens beatitudinem infantium.

14. Verum quamuis hæc opinio probabiliter defendi queat (cui D. Thomas expreſſè non contradicit in citatis locis, quidquid Molina, & Salas aliter doceant) tamen decet diuinam liberalitatem, vt creaturarum viſio in Deo abūdantior ſit, non ſolùm in claritate viſionis, ſed etiam obiectiuè, quàm ſit viſio veſpertina earum, quæ in ſingulis beatis reperitur: in quibus (vno excepto Chriſto, & beatâ Virgine) ſpecies inditæ ſolùm repræſentant naturas rerum à Deo conditarum. Quod diligenter eſt aduertendum. De quo plura dicemus in ſecundo tomo in diſput. de ijs, quæ ex parte intellectus in patria reperiuntur in beatis.

15. Dubium. Adhùc dubium eſſe poterit de indiuiduis ſpecierum vtriuſq; explicati generis: earum ſcilicèt, quæ in potentia naturali rerū creatarum contentæ nūquam futuræ ſunt; & earum, quę contētæ in ſola diuina potentia ad actum nūquam reducentur: nec enim omnes hac de re conueniūt. Sed, vt hæc res clariùs explicetur, oportet diſtinguere inter ſingularia, quæ nunquam erunt; quædā enim ſunt indiuidua ſpecierum, quæ à Deo creatæ ſunt; alia earum, quæ nunquam fuerunt. (Reſolutio.) De indiuiduis prioris generis dicemus in §. ſequente: de indiuiduis verò generis poſterioris hanc ſtatuimus concluſionem.

16. Concluſ. 6. Sexta concluſio: non video, cur neceſſarium ſit omnes beatos de facto videre aliqua ex indiuiduis ſpecierum, quæ nunquam futuræ ſunt. Hæc concluſio admitti debet ab illis, qui negant ſpecies huius generis de facto videri à ſingulis beatis: à fortiori enim negabunt videri earum indiuidua. Poteſt tamen eſſe dubia noſtra concluſio, ſi admittatur aliquas huius generis ſpecies à ſingulis beatis videri; quod eſſe probabilius iam diximus, ſed ego non video, vbi nam hæc neceſsitas fundetur: nec enim fundari poteſt in appetitu naturali intellectus; quia iſte, ſicut non datur in ordine ad ſpecies nunquam futuras; ita non dabitur ad indiuidua illarum. Nec etiam video, quomodò poſsit fundari in ratione præmij ob merita; niſi fortè dicas viſionem iſtam fundari in appetitu naturali ſuppoſita viſione naturæ ſpecificę. Nam cum cognitio ſpecificæ naturæ perfectior ſit, & diſtinctior in ſuis indiuiduis; vtique naturalis aderit appetitus videndi eam in aliquo indiuiduo. Quare cum admittamus ſingulis beatis de facto concedi viſionē aliquarum ſpecierum huius generis; vtique probabile erit ſingulis etiam cōcedi, vt de facto videant aliqua ex indiuiduis illarum. Sed in re inter Theologos ſatis confuſa, & incerta ſatis ſit hęc tetigiſſe.

Obijcitur.

Occurritur.

§. 2.

De viſione rerum naturalium, quæ in vniuerſo ſunt conditæ.

SEcundo loco agendum eſt de viſione rerum naturalium, quæ ad cōponendum, perficiendumque vniuerſum ſunt à Deo conditæ: nec enim hac de re Theologi conueniunt. Pro clariori explicatione huius difficultatis, tanquam regula eorum, quæ à ſingulis beatis de facto videntur in Deo, ſit prima concluſio: omnes, & ſinguli beati de facto formaliter vident in Deo omnia, quæ ad ſuum ſtatum pertinent. 17. Concluſ. 1.

Hæc concluſio primò confirmatur cōmuni Theologorum conſenſu, qui in hac materia maximi debet eſſe ponderis. Eam expreſſè docuit D. Thomas 3. part. quæſt. 10. artic. 2. & in 4. diſt. 45. quęſt. 3. artic. 1. & ſatis explicat de veritate q. 8. artic. 4. ad 12; & 2. 2. quęſt. 83. articul. 4. ad ſecundum; Capreolus in 4. diſt. 49. quęſt. 6. Caietanus 3. part. q. 10. artic. 2; Ferrarienſis lib. 3. contra Gentes cap. 59; Sotus in 4. d. 49. q. 3. artic. 3. concluſ. 10; Paludanus ibi q. 2. art. 3; Molina

Confirmatur. *D. Thom.* *Capreolus.* *Caietan.* *Ferrarienſ.* *Sotus.* *Palud.*

Molina. *Valentia.* *Suarius.* *Salas.* *Nauarret.* Molina 1.p.q.12.art.8.diſput.5. memb. 3.ad finem,& memb.6; Valentia 1.tom. diſp. 1. q.12. punct. 6. pag. 248. Suarius lib.2.de attributis negatiuis c.28.n.15; Salas 1.2. q.3. tract.2.diſp.4.ſect.11.numer. 163. pagin. 322; Nauarrete controuerſia 46.§.2.in principio. Denique eſt doctrina inter Theologos receptiſſima.

18. Confirm.2. Secundò D.Thomas 2.2.q.83.ar.4.ad 2.id colligit ex D.Gregorio lib.12. Moralium cap.13: ita enim ait D.Thomas: *Sed beatis, vt Gregorius dicit lib.12. Moraliũ, in Verbo manifeſtatur illud, quod decet eos cognoſcere de eis, quæ circa nos aguntur.* D.tamen Gregorius hæc verba ſcribit: *Quod tamẽ de animabus ſanctis ſentiendum non eſt: quia, quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum eſt, quia foris ſit aliquid, quod ignorent.* Quæ tamen verba D.Thomas interpretatur de ijs duntaxat, quæ decet eos cognoſcere ratione ſui ſtatus. Nec ſane longè à mente D. Gregorij: ponit enim ibi diſcrimen inter damnatos, & ſanctos in ordine ad viſionem filiorum, quorum curam in vita habebant, vt ex antecedentibus, & conſequentibus eſt videre.

19. Confirm.3. Tertiò maximè fauet Concilium Senenſe in decretis fidei cap.13; dum ait: *Beatis peruium eſt vniforme illud diuinitatis ſpeculum, in quo, quidquid eorum interſit, illuceſcat* Quid eſt, *quidquid illorum interſit*, niſi, quæ ad illorum ſtatum pertinent?

20. Confirm.4. Quartò ſuffragatur etiam ratio: decet enim perfectionem ſtatus beatifici, vt in eo impleatur omne deſiderium, quod naturali rationi eſt conſentaneũ: pium enim eſt, & decens hoc tribuere tam felici ſtatui. At quid magis eſt rationi conſonum, quam appetere cognitionem eorum, quæ ad proprium pertinẽt ſtatum? *Iob.15.* Vnde Iob cap.15. damnatis, quaſi in pœnam denegat ſcire, quid in vita circa filios agatur; beatis autem hoc concedit veluti in præmium, vt patet ex D.Gregorio, vbi ſuprà. Pòrrò ſi hoc admittatur; vtique admittendum eſt in ſingulis beatis compleri hunc appetitum veluti naturalem, non quocunque modo, ſed formaliter ipſa beata viſione. Hoc inde ſatis probabiliter oſtenditur; quoniam ſtatus ille, vt eſt eſſentialiter beatificus, ex ſua natura eſt ſummè perfectus, vt patet ex communi doctrina Patrum. Ergo ad illius intrinſecam, naturalemque perfectionem ſpectat non dependere à cognitione politiæ veſpertinę; ſed ſe ipſo formaliter tribuere omnem perfectionem beato debitam; id enim ſuo modo videtur pertinere ad ſubſtantiam ipſius beatitudinis; vt ſatis colliges ex Diuo Thoma de veritate q.8. artic. 4. ad 8. & 12. *D.Thom.* Ex quo ibidem habes ad beatitudinis ſubſtantiam pertinere ſe ipſa implere naturalem beati appetitum. Quod ex eo vel maximè ſuadetur, quia viſio matutina (quæ eſt beatitudo eſſentialis) eſt longè nobilior, & clarior, quàm ſit cognitio in proprio genere, vt patet ex Auguſtino lib. 11. de Ciuitate Dei cap. *Auguſt.* 7. & 29; & ex alijs locis adductis ſuprà q.16. art.3. §. 4. Imò eſt cognitio per ſe primò certa, & infallibilis, vt expreſſè docet Auguſtinus lib.9. de Ciuitate Dei cap. 22; dum ait ideo Angelos bonos falli non poſſe, quia res ipſas vident in æternis, & incommutabilibus Dei rationibus. Cum igitur viſio matutina, & beatifica perfectior ſit, quàm veſpertina, & ex ſe primò infallibilis; & nihil obſtet, quominus beatis formaliter cõmunicetur in ordine ad perficiendum naturalem beati appetitum; non eſt, cur hæc ſe ipſa formaliter illum nõ impleat.

Sed iam explicandum venit, quænam ſint illa, quæ ad ſtatum cuiuſque beati pertinent? Ex hoc enim pendet totius difficultatis reſolutio. Aduertendũ eſt igitur omnia, quæ ad ſtatum cuiuſque beati pertinent, ad duo præcipua capita reduci poſſe. 21. Quid aduertendum primò. Nam vel pertinent ad illius ſtatum ratione perfectionis propriæ perſonæ; vel ratione alicuius ſpecialis curę cuique commiſſæ. Quòd ea, quę pertinent ad perfectionem proprię perſonę, pertineant ad ſtatum cuiuſque beati, dubitari non poteſt: quia de ratione beati eſt, quòd ſit completè perfectus. Illud verò poſterius ad ſubſtantiam beatitudinis, ſi non ſimpliciter neceſſariò, tamen quaſi neceſſariò pertinere, ſatis explicauit D.Thomas de veritate q.8.art.4.ad 8.& 12. Ad prius caput reducuntur, quę pertinent ad complendum naturalem cuiuſque beati appetitum. Ad poſterius autem, quæ ſpectant ad curam, gubernationemque eo-

rum, quæ cuique commiſſa ſunt, vel ratione vię, vel ratione officij: etenim, quę in via cuiquè beato curæ erant; ea in patria adhuc ſub illius cura permanent. Similiter Angelis cuſtodibus hominum cura à Deo demandatur: & eodem modo ad ſingulos beatos pertinet curam gerere eorum, qui orationibus ſe illis committũt: quilibet enim beatus à Deo poſitus eſt mediatior inter Deum, & homines, vt dicemus.

22. *Quid aduertendum 2.* Aduertendum eſt ſecundó non omnia pertinere ad ſtatum cuiuſque beati, quæ Deus diſpoſuit circa eos, quos illius curæ commiſit; ſed ea ſolùm, quæ expediunt ad ſuum miniſterium, & curam conuenienti modo exequendam: quod doctiſsimè aduertit Suarius in d. c. 26. n. 16. & ante eum Caietanus 1. p. q. 89. ar. 8. §. *ad hoc breuiter dicitur*: etenim ex Daniele. c. 10. & ex alijs ſcripturæ locis patet Angelos cuſtodes non omnia cognouiſſe, quæ Deus circa ſuos clientulos diſpoſuit. Quare prima concluſio ſuperius poſita explicanda eſt in præcitato ſenſu. Ex qua ita intellecta nõnullas alias deducemus, quibus tota difficultas reddatur facilis. *(Suarius. Caietanus. Daniel 10.)*

23. *Cõcluſio 2.* Sit igitur ſecunda concluſio: ſinguli beati viſione beatifica vident in Deo omnia genera, & ſpecies, quæ in vniuerſo ſunt conditę. Ita D. Thomas 1. p. q. 12. art. 8. ad 4. & 3. contra Gent. c. 59. communis eſt inter Thomiſtas, Caietanus in d. art. 8. Ferrarienſis in d. c. 59. Sotus in 4. d. 49. q. 3. art. 3. concl. 6. Paludanus ibi q. 2. ar. 3. vt alios omittamus. Ex Nouioribus Molina 1. p. q. 12. art. 8. diſp. 5. m. 3. in principio, Suarius libr. 2. de attributis negatiuis cap. 28. n. 8. & 9. Salas 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 4 ſect. 11. pag. 319. Valentia 1. p. q. 12. punct. 6. Cumelius 1. p. q. 12. art. 8. q. vnica poſt quintam concluſionem §. *in aſſertionibus*. Fundamentũ ſumitur ex prima concluſione: nam quilibet beatus de facto videt in Deo, quæ pertinent ad ſuum ſtatum. Iam verò ad ſtatum cuiuſque pertinere cognoſcere omnes ſpecies vniuerſi, ex eo demõſtratur; quia in quolibet beato datur naturale deſiderium ſciendi omnes iſtas ſpecies rerum: omnes enim pertinent ad naturalem ſui intellectus perfectionem. Nam cum omnis homo natura ſcire deſideret ex Ariſtotele in proęmio Metaph. idque appetitu elicito; vtiq; in omni homine datur naturalis appetitus ad ſciendum omnia, quæ naturaliter ſciri poſſunt: tales ſunt omnes quidditates, & naturæ rerum, quæ pertinent ad ordinẽ vniuerſi cõditi à Deo: etenim ipſa actualis rei creatio rem ipſam reponit in proxima diſpoſitione, vt lumine naturali quidditas illius philoſophari poſsit: ſiquidem naturalis philoſophatio incipit à ſenſu. Vnde licet in noſtro intellectu detur etiam naturalis appetitus ad ſpecies naturales nunquam condendas; talis tamen appetitus ſolùm eſt in potentia quadam remota, & non proxima; nõ ob aliam rationem, niſi quia talis ſpecies cum actu non ſint creatæ, non ſunt expoſitę naturali noſtrę inquiſitioni. *(D. Thomas. Caietanus. Ferrarien. Sotus. Paludanus. Molina. Suarius. Salas. Valentia. Cumelius. Ariſtotel.)*

Facit pro hac cõmuni doctrina, quod ex Auguſtino Angeli beati cognitione matutina cognouerunt omnes creaturas in primis ſex diebus conditas. Et cũ Deus nullas alias rerum ſpecies denouo creauerit; bene infertur Angelos de facto videre omnes ſpecies ad ordinem vniuerſi pertinentes. Idem igitur dicendum erit de quolibet beato: omnes enim in hoc ſunt Angelis æquales ex D. Thoma 1. p. q. 89. ar. 8. in fine. 24. *Cõfirmatur ex Auguſt.*

Hæc ſecunda concluſio in hoc ſenſu intelligenda eſt, vt ſinguli beati de facto videant non ſolùm omnes ſpecies perfectas vniuerſi, ſed etiam omnes infimas & viles, vt bene aduertit Suarius in d. c. 28. n. 10. Tum, quia D. Thomas generaliter loquitur, Tum etiam, quia cognito cuiuſcunque ſpeciei infimæ per ſe pertinet ad naturalem perfectionem intellectus; quælibet enim ex ſe eſt quoddam ens per ſe intelligibile, & in ſuo genere eſt bonum quoddam perfectum. Tum denique; quia perfectioris eſt intellectus intelligere etiam ea, quę minimæ ſunt entitatis. Hæc igitur opinio ꝓbanda eſt, quidquid nonnulli ſine fundamento contradicant. 25. *In quo ſenſu intelligẽda ſit 2. cõcluſio.*

Tertia concluſio: ſicut non eſt admittendum nulla indiuidua videri à beatis; ita non eſt admittendum omnes beatos videre omnia in vniuerſum indiuidua, quę ſunt, fuerũt, & futura ſunt, & omnia, quæ Deus videt ſcientia viſionis. Vtraq; pars eſt inter Theologos controuerſa. Priorem partem pluribus non placuiſſe teſtatur Durandus, cui etiam illa non 26. *Cõcluſio 3.*

 placet,

placet,nec Baſſolio,nec illis, de quibus egimus ar.3.§.1.Nos tamen eam §.2.diligenter confirmauimus, & diſſoluimus aduerſariorum argumenta. Nunc ex 1. concluſione eam denouo confirmamus: quoniam ex dicendis patebit quamplurima indiuidua vniuerſi pertinere ad ſtatum aliquorum beatorum. Poſteriorem partem aſſertionis nōnullis diſplicuiſſe teſtis eſt D. Thomas de veritate q.8.ar.4.& in 4. d.49. q.2. ar.5. Sed horū ſententiam repugnare dictisSanctorum idem D.Thomas fatetur locis citatis,& eandem opinionem reijcit in 3. contra Gentes c.59. in fine, & communiter reijcitur,& à quibuſdam, vt hæretica, vel ſaltem,vt temeraria.Quæ tamen cenſura pleriſque videtur dura;de hoc tamen latius dicemus in ſecundo tomo lib.7.in diſputatione de perfectionibus intellectus beati in patria.Interim vide Suariū in d.lib.2.c.27.etenim, vt concluſio cēſeatur certa, ſatis mihi eſt, quod teſte D. Thoma Patribus repugnet, imò etiā non ſatis conſentiat cum ſacris literis, vt omittamus optimam rationem, qua vtitur D.Thomas 3. contra Gētes c.59. in fine. Quæ omnia in citato loco latius expendemus, & explicabimus mentem nonnullorum Patrum,qui oppoſitum videntur aſſerere. Nunc ſatis nobis ſit nō omnia indiuidua,quæ ſunt; fuerunt, vel futura ſunt,pertinere ad ſtatum cuiuſq; beati; ſed ſolùm ad ſtatum Chriſti Domini, & Virginis, vt pium eſt credere.

27. Cōcluſio 4.

Quarta concluſio:omnes beati de facto vident aliqua ſingularia earum ſpecierum, quæ ad perfectionem vniuerſi condita ſunt. Hæc concluſio euidenter deducitur ex tertia concluſione immediatè poſita. Nam ex prima illius parte falſum eſt nulla ſingularia à beatis videri: ex ſecunda autem non omnia ab illis videntur.Ergo neceſſariò dicendum eſt aliqua illorum videri:& hęc eſt ſentētia D. Thomę communis inter Theologos. Quæ autem ſint hæc ſingularia, ex dicēdis colligemus.

28. Cōcluſio 5.

Quinta concluſio omnes beati vidēt in Deo omnia,quæ pertinent ad conuenienti modo exequendam prouidentiā eorum,quorum curam invia habuerunt. Hæc cōcluſio ex prima deducitur: quoniam negandum non eſt hos omnes adhuc in patria permanere ſub cura,& protectione cuiuſque beati, cuius curæ in via erant. Quare quæ circa iſtos in hac vita geruntur,pertinent ad ſtatum beati, dummodo pertineant ad prouidentiam illorum conuenienti modo exercendam. Ita fit,vt Pater Auguſtinus fūdator noſtræ eremitanę religionis (vt in noſtro defenſorio ordinis euidenter oſtendimus)de facto videat omnia, quæ circa noſtram religionem in hoc mundo fiunt,&circa ſingulos illius profeſſores; dummodo eius ſint conditionis, vt ad bonum regimen religionis ſpectent, & ad bonum cuiuſque religioſi ſtatum: hæc enim ſola curæ, & prouidētię illius committuntur; cætera veró nequaquā; vt quia ad progreſſum, & augmentum religionis non admodum pertineant. Diximus Auguſtinum videre, *quæ ad prouidentiam, curamque circa ſuos conuenienti modo exercendam conducunt:* quia ad hanc curam non ſpectāt,quæDeus ſpeciali quodam modo circa noſtram eremitanam familiam facere diſpoſuit ſecundùm ſuperiores,&occultas prouidentię ſuę regulas,& decreta: hęc enim de facto non neceſſario videntur,ſed cū Deus ea ſpecialiter reuelat. Id,quod diximus de fūdatoribus religionum, dicēdum erit de ijs, qui ſpeciali quodam modo fuerunt alicuius religionis inſtauratores: de regibus reſpectu ſui regni: de parentibus reſpectu filiorum,atque familiæ: deniq; de alijs ſimilibus, quibus in via aliquorum cura incumbebat.

Cōfirmatur concluſio.

Hæc noſtra cōcluſio ita explicata confirmari poteſt teſtimonio D. Gregorij lib.12.Moraliū d. cap.13. de quo ſupra concl. 1.etenim D.Gregorium agere de viſione eorum, quæ circa filios in vita geruntur, ſatis colliges ex verbis.Iob c.15. quæ ibi explicat,vt iam ſupra aduertimus. *Gregorius.* *Iob. 15.*

29. Obiectio.

Siquis nobis obijciat Auguſtinum in lib.de cura pro mortuis agenda cap.13. dum ex eo probat Sanctos iam vita functos neſcire,quæ apud nos agūtur,quod à Matre ſua non videbatur, nec in laboribus conſolabatur;cuius teſtimonium refert Gloſſa ad illa verba Iſaię 63. *Abraham neſciuit nos:* ſiquis inquam ita obijciat,reſpondendum eſt cum D. Thoma 1. p.q.89.ar.8. Auguſtinum non aſſerendo illud dixiſſe,ſed dubitando,vnde fundamentum non ſatis erat ſufficiens; quoniam Sanctorum animæ rebus viuentiū

Solutio. *D.Thomas*

non ſe ingerunt, niſi ſecundùm quod iu-
ſtitiæ diuinæ diſpoſitio exigit, ex D. Tho
ma in d.ar.8.in fine, & Caietano ibi, qđ
intellige etiam ſi res viuentium nor int.

30. Soluitur alia obiectio. Eodem modo ſoluenda eſt obiectio,
quæ ſumitur ex 4. Regum capit.22. vbi
Deus promiſit Ioſiæ Regi, quòd prius
moreretur, *ne videret mala, quæ erant popu-
lo ſuperventura*: atque etiam ex præcita-
tis verbis Iſaiæ: *Abrahā neſciuit nos*: etenī
(vt diximus)Sancti noſtris rebus non ſe
ingerunt, niſi ex diuina diſpoſitione. Sed
Caietanus. melior erit ſolutio, ſi cū Caietano dicas
in d.ar.8.§ *quarto ſoluit*, nec Abraham, nec
Ioſiam pro illo tempore fuiſſe beatos.
Adde etiam Ioſiā ideo morte fuiſſe præ-
uentū, ne viuens videret mala, quæ erāt
populo ſuperuentura; quæ viuens non
poſſet videre ſine maximo dolore, & in-
genti triſtitia: quæ ratio ceſſat in beatis
eo quod perfectiſsimè coniuncti cum di
uina voluntate, & iuſtitia non triſtan-
tur, quamuis videant ſuorum clientium
mala.

31. Soluitur alia obiectio. Denique non valebit obiectio, quòd
Angelis inferioribus in ſacris literis ſæ-
pius factæ ſunt reuelationes à ſuperio-
bus, etiam circa eos, quorum curam ge-
rebant, vt patet Danielis 10. non valet
inquam obiectio; quoniam cōcluſio no-
ſtra non eſt intelligenda de ijs, quæ De⁹
ſpeciali prouidentia facere diſpoſuit, &
quæ ſpecialiter pertinent ad ſolam di-
uinam voluntatem, vt eſt electio, præ-
deſtinatio, & ea, quæ pertinent ad ſan-
ctificationem creaturarum, qualia ſunt
Eccleſiæ myſteria, vt bene aduertit Ca-
ietanus, vbi ſupra §. *ad hoc breuiter dicitur*.

32. Cōcluſio 6. Confirm.1. Sexta concluſio: omnes beati defacto
vident in Verbo orationes, & preces,
quæ ab Eccleſia, fidelibusque ad eos fū-
duntur. Hæc concluſio etiam deducitur
ex prima; quoniam id pertinere ad ſta-
D.Thomas tum cuiuſque beati, clarè docet D.Tho-
mas 2.2. q.83. art.4. ad.2. in hæc verba:
*maximè ad illorum excellentiam decet, vt cog-
noſcant orationes ad eos factas*. Idem colliges
Cōcil. Sen. ex Concilio Senonēſi in decretis fidei c.
13. vbi ex eo infert orationes noſtras
beatis innoteſcere; *quia illorum inter eſt*.
Nam cum cultus iſte orationum in illo-
rum cedat honorem, & laudem, vt patet,
negari non poteſt hoc ad illorum ſtatū
pertinere. Nam gaudium accidentale
inde accreſcit illis, dum ſe à fidelibus
ſciunt venerari. Et per conſequens non
eſt dubitandum hāc cognitionem ad il-
lorum ſtatum maximè conducere.

Quod etiam ex eo non inefficaciter
deducitur; quia à Deo cōſtituti ſunt me
diatores pro hominibus: ob hanc enim 33. Confirm.2.
cauſſam præcipit Eccleſia, vt fideles de-
hoc inſtruantur, Sanctos ſcil. pro nobis
orationes Deo offerre, vt patet ex Tri-
dentino ſeſsione 25 in decreto de inuo- Cōcil.Trid.
catione Sanctorum. Quòd ſi mediato-
res pro nobis ſunt conſtituti; vt pro no-
bis intercedāt; vtique ad eorum ſtatum
pertinebit orationes ad ſe fuſas in Deo
formaliter cognoſcere, quod expreſſè
docuit Conciliū Senonenſe, vbi ſupra, &
D.Thomas 2.2.q.89.ar.8.& in 4.d.45. q.
3.ar.1.vbi Capreolus q.vnica ar.1.cōcl. Capreolus.
1.& 2. & art.3. ad argumenta Durandi, Paludan⁹.
Paludanus ibi q.2.ar.3.concl.5. Gabriel Gabriel.
lectione 31.in canone Miſſæ, Suarius lib. Suarius.
2.de attributis negatiuis c.28. num.18. Valentia.
Valentia 1.p. q.12. punct.6.q.4. ad 3.ar- Salas.
gumentum pag.252. Salas 1.2.q.3.tract.
2.diſput.4.ſect.11.pag.323. Molina 1.p.
q.12.ar.8.diſp.6.§.*contraria tamen ſententia* Molina.
Nauarrete controuerſia 46.§3.concl.3. Nauarret.
fol. 290. tādem Caietanus 2.2. quæſt.83. Caietanus.
art.4. quem vide, vbi expreſſè declarat
beatos ipſa viſione beata formaliter vi-
dere orationes ad ſe fuſas. Nec oppoſi-
tum docuit, quamuis in oppoſitum cite-
tur à Suario, & alijs.

Nam 1.p.q.89. art.8.ad finē ſolùm di-
cit orationes noſtras nō omnibus bea- 34.
tis innoteſcere; quod verum eſt; quia ſo-
lùm innoteſcunt illis, ad quos dirigūtur:
& in hoc ſenſu id dixit: etenim ſuperius
§. *circa hanc ſecundam partem*, expreſſè in-
quirit, an orationes noſtræ, ſicut etiam
cogitationes omnibus beatis innoteſ-
cant; ſiue ad eos dirigantur, ſiue nō. Nec
etiam oppoſitum docuit 3.p.q.10.art.2.
quia ibi ſolùm docet, quæ ad ſtatū beati
pertinent, non omnia formaliter videri
in Deo; ſed aliqua videri ſolùm cauſſa-
liter: ea ſcil. quæ poſt primum inſtans
beatitudinis ſucceſſu temporis contin-
gunt. Ex quo non poteſt colligi Caieta-
num ſimpliciter negare orationes for-
maliter videri in Deo; ſed eas, quæ poſt
ingreſſum beatitudinis ad eos ſucceſsi-
ue funduntur: quod lōgè eſt aliud. Qua-
re contra noſtram concluſionem ſolùm
citari poſſunt Durandus in 4.d.45. q.4.
art.

art.2.& Sotus in 4.d.49.q.3.ar.3.concl. 8. in fine. Hi duo ex ijs qui admittunt creaturas formaliter videri in Deo ab hac regula excipiunt orationes, & preces ad Sanctos cum Deo regnantes: has enim (vt volunt) ſolùm cauſaliter cognoſcunt.

35. Sed pro reſolutione certũ ſit in fide orationes noſtras cognoſci à beatis ad quos diriguntur: alioquin Eccleſia fruſtra funderet ad eos preces, & fideles de illis fundẽdis inſtrueret. Non eſt tamen de fide, quòd eas formaliter videant in Deo: id enim à pluribus negatur. Sed oppoſitum eſſe longè verius, ſatis patet ex dictis. Primò; quia hęc eſt expreſſa ſententia D. Thomæ, quæ in hac materia plurimum habet ponderis, & maioris erit, ſi addamus communiorẽ ſententiam Theologorum cum D. Thoma ſentire. Cui etiam adiungimus hãc eſſe doctrinam Concilij Senonenſis.

Beati formaliter vident in Deo orationes & preces.

Ratio 1.

36. Deinde maximè vrget fundamentum Caietani ſumptum ex modo, quo Eccleſia Sanctos interpellat, dum dicit: *Sancte Petre ora pro nobis*: etenim, niſi ſupponeret Sanctos formaliter videre in Deo preces ad eos fuſas, potius oraret Deum, vt beatis eas reuelaret, quo pro nobis orarent. Quo vnico fundamento adductus eſt Caietanus, vt noſtram probaret opinionem, & eodem vtuntur poſteriores.

Ratio 2.

37. Tertiò vrget: quoniam ex doctrina Patrum Sancti ſine intermiſſione interpellant pro nobis, vt ex quibuſdã ſcripturæ locis latè probat Laurentius Iuſtinianus in ſolemnitate omnium Sanctorum pagin. 680. Et quanuis generaliter pro omnibus orent: decet tamen, vt in Deo ipſo videant orationes ad ſe fuſas, vt grati ſint ijs, qui ſpeciali amore, & honore eos proſequuntur.

Ratio 3.

Laurẽtius Iuſtinian.

38. Poſtremò ideo placet hęc opinio: quia cum ſit admodùm pia, nihil contra ſe habet, quo vrgeatur. Nam fundamentũ Durandi, & Soti facilem habet ſolutionem. Ex eo enim ſumunt argumentum, quod orationes ſucceſiuè ad Sanctos fũduntur. Ergo non poſſunt videri formaliter ipſa viſione beata: nam cum hęc ſit inuariabilis, & ſemper permaneat eadem, non poteſt ſucceſiuè aliquid repræſentare. Hoc tamen fundamentum facilè ſoluitur ex doctrina explicanda artic. 6. Et primò ſi dicamus orationes quocunque tempore dirigẽdas ad beatum ſtatim illi innoteſcere in primo patriæ ingreſſu, & ita ceſſat difficultas. Quæ etiam ceſſabit, ſi cum alijs dicas orationes ipſas ſucceſſiuè innoteſcere beato, quando funduntur: videri autem ipſamet viſione beata abſque vlla illius variatione. Qua poſita ſententia concesſo antecedente neganda eſt conſequentia. Vide in d. art. 6.

Ratio 4.

Soluitur fũdamentum Scoti, & Durandi.

39. Septima concluſio: omnes beati formaliter vident in Deo illas cordium cogitationes, quæ ad ſuum pertinent ſtatum; tum in viatoribus: tum in cæteris beatis. Hæc etiam deducitur ex prima concluſione. Et in terminis, in quibus proponitur, eſt communiter recepta. Illam in ſpecie probarunt Molina 1.p.q. 12. articul. 8. diſput. 5. m. 3. ad finem §. *quod attinet ad ſingularia*, Suarius in d. cap. 28. n. 15. & 16. Salas in d. ſectione 11. pag. 324. vt alios omittamus. Satis id colligitur ex D. Thoma, & alijs, qui generaliter docent omnes beatos videre, quæ ad eorum ſtatum pertinẽt. In ſpecie noſtram concluſionem admittit D. Thomas 2.2.q.83. ar.4. ad 2. vbi Caietanus; nec contrarium docuit 1.p. q.89. art.8. ad finem commenti: eſt enim intelligendus in eodem ſenſu, in quo negat orationes à beatis formaliter videri, de quo in præcedente concl. Quare in hac cõcluſione ſolùm habemus aduerſarios Durandum, & Sotum. Quæ autem cogitationes pertineant ad ſtatum cuiuſq; beati, colliges ex prima concluſione. Sed de hac materia plura dicenda ſunt ſecundo tomo libr. 7. in diſput. de perfectionibus, quę intellectum beati comitantur in patria.

Cõcluſ. 7.

Molina.

Suarius.

Salas.

D. Thom.

Caietanus.

40. Poſtrema concluſio: ex his ſingularibus, quę in hoc vniuerſo à Deo ſunt condita, ſinguli beati ea vident in Verbo, quæ ad eorum ſtatum pertinet; ſiue illa ſint præterita, ſiue pręſentia, aut futura: ſiue ſint neceſſaria, ſiue contingentia. Concluſio ex prima deducitur. Sed inquirẽdum iam erat, quæ nam horum ſingularium pertineant ad ſtatũ cuiuſq; beati? Sed quia huius difficultatis explicatio diligentiorem inquiſitionem poſtulat, quam breuitas exigat; ideo res iſta ad ſeptimum librum referatur in diſputatione de perfectionibus intellectus in patria; aliquid etiam dicemus in eodem

Cõcluſio 8.

eodem tomo ſecundo in diſputatione de inæqualitate beatitudinis. Interim vide Molinam, Valentiam, Suarium, & Salas in locis ſuperius citatis.

§. 3.

De viſione rerum ſupernaturalium.

41. SVpereſt dicamus, quænam ex rebus ordinis ſupernaturalis à ſingulis beatis in Verbo formaliter videantur? Et de illis, quę ſolũ ſũt poſſibiles, & nũquã erunt, eadẽ eſt cõtrouerſia; quæ fuit de rebus poſsibilibus ordinis naturalis. Pro reſolutione ſit 1. cõcluſio Quanuis ſinguli beati viſa diuina eſſentia in ea videant dari aliquod ens creabile ex ſua natura ſupernaturale: nullus tamen de facto videt omnes creaturas poſsibiles illius ordinis; nec quoad indiuidua, nec quoad ſpecies. Prior pars concluſionis eodẽ modo probatur, quo §. 1. probata eſt prima concluſio. Vide ibi. Poſterior etiam pars facilè patebit ex 2. concluſione eiuſdẽ §. Nec eſt, quod eadem repetamus: maximè, quia de hoc iterum habendus eſt ſermo libr. 7. 2. tomi in diſputatione de comprehenſione diuinæ eſſentiæ.

Cõcluſio 1.

42. Secunda concluſio: ſicut de facto id actu ſecundo non videntur omnes creaturę poſsibiles in ordine ſupernaturali; ita nec in actu 1. Vide concluſionem 3. §. 1. eadem enim ratio quoad hoc reperitur in rebus vtriuſque ordinis.

Cõcluſio 2.

Tertia concluſio: maximè mihi probabile eſt omnes beatos de facto videre aliquas ſpecies ordinis ſupernaturalis, quæ nunquã fuerunt, nec futurę ſunt. Fundamẽtum ſummendum eſt ex dictis ſupra §. 1. pro confirmanda quinta concluſione: etenim inæqualitas beatitudinis infert inæqualitatẽ in viſione creaturarum vtriuſq; ordinis, ita vt beatior plures videat, ſaltẽ ſpecificas in vtroq; ordine, vt ſupponimus. Hoc autem verificari non poteſt in viſione ſupernaturalium, quorum cognitio in via fuit reuelata: hæc enim omnia ſinguli beati vident, vt ſtatim dicemus. Ergo doctrina illa ſolum verificabitur in cognitione ſupernaturalium, quę à Deo ſola cognitione ſimplicis intelligentiæ cognoſcuntur. Vide in dict. §. primo concluſione 5.

Cõcluſio 3.

Quarta concluſio; non neceſſe eſt, vt omnes beati de facto videant aliqua indiuidua illarum ſpecierum ſupernaturalium, quę nunquam futuræ ſint. Concluſio iſta concinit cum 6. concluſione primi §. illius enim fundamenta noſtrã iſtam etiam confirmant. 43.

Cõcluſio 4.

Diximus de ſpeciebus ordinis ſupernaturalis, deque earum indiuiduis, quæ nunquam fuerunt: dicendum eſt conſequenter de ſupernaturalibus; quæ in Eccleſia facta ſunt, atque reuelata, tanquam pertinentia ad finem.

Sit 5. concluſio. Omnes, & ſinguli beati de facto formaliter vident in Verbo omnia myſteria fidei, quę in via fuerũt reuelata Eccleſiæ. 44.

Cõcluſio 5.

Hæc ſatis eſt de mente D. Thomę 1. p. q. 1. ar. 2. dum ex eo probat noſtrã theologiam eſſe ſubalternatam theologiæ beatorum; quia beati vident principia fidei, quæ nos ſolùm credimus. Id etiam ſatis expreſſè ſignificauit 2. 2. q. 1. art. 5. & 1. 2. q. 4. ar. 3. dum ait viſionem ſuccedere fidei. Vnde hanc concluſionem, vt veriſsimam ſupponũt ferè omnes Theologi tum antiquiores, tum etiam Nouiores. Ex Nouioribus eam probarũt Suarius lib. 2. de Attributis negatiuis c. 28. à n. 2. vſque ad 8. Valentia 1. p. diſp. 1. q. 12. punct. 6. in 3. q. pag. 248. litera C. Cumelius 1. p. q. 12. ar. 8. q. vnica §. *in aſſertionibus*, pag. 273. col. 1. Salas 1. 2. quęſt. 3. tract. 2. diſp. 4. pag. 518. col. 2. Nauarrete controuerſia 43. §. 8. cõcl. 14. fol. 274. col. 3. Velloſillus in aduertentijs theologicis ad tomum 9. Auguſtini quęſito 16. dub. 3.

D. Thomas. *Suarius.* *Valentia.* *Cumelius.* *Salas.* *Nauarrete.* *Velloſillus.*

Hęc concluſio primum poteſt probari auctoritate Auguſtini lib. 20. de Ciuitate Dei capit. 21. *videbimus omnia illa, quæ nunc non videmus, credentes.* Et ſtatim *hic creditis; ibi videbitis.* Gregorius etiam 18. Moralium c. vltimo: *quæ viſio nunc fide inchoatur, ſed tunc in ſpecie perficitur, quando coæternam Deo ſapientiam, quam modo per ora prædicantium, quaſi per decurrentia flumina ſumimus, in ipſo ſuo fonte biberimus.* Auctor etiã libri de ſpeculo c. 27. apud Auguſtinum tomo 9. agens de viſione, quę eſt in patria, ita ait: *Quæ nunc fide inchoatur, ſed tunc in ſpecie perficietur, quando ſapientiam tibi coæternam, quam modo per ora doctorum ſumimus in ipſo fonte bibemus. Omnia Sacramenta, & cuncta nobis tunc apparebunt arcana non doctorum*

45. Confirm. concl. 5.

rum verbis, non enim vllis indigebimus myſterijs, cum facie ad faciem videbimus te

Confirmatur etiam ex ſacris literis. Et primum ex Paulo 1. Corinthior. 13. *videmus nunc per ſpeculum, tunc autem facie ad faciem.* Et rurſus: *ex parte cognoſcimus: cũ autem venerit, quod perfectum eſt, euacuabitur, quod ex parte eſt.* Et 2. Corinth. 3. nos autẽ reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem.

Confirm. 2. 1. Cor. 13. 2. Cor. 3.

46. His Patrum teſtimonijs, & ſacrarum literarum verbis quidã putant hoc eſſe de fide; in hoc ſenſu, quòd, & omnia myſteria fidei ab omnibus beatis videantur; & quòd videãtur in ipſo Verbo formaliter, & non cauſſaliter. Neutrum tamen eſt probandum: quia licet veriſsimum ſit omnes beatos omnia fidei myſteria non ſolùm viſuros eſſe; ſed ea in Deo formaliter eſſe viſuros: non tamen id eſſe de fide poteſt colligi, aut ex Patribus, aut ex verbis Pauli citatis: hoc poſterius iam ſupra oſtendimus q. 16. ar. 3. §. 7. n. 72. Paulum ſcilicet in prioribus verbis ſolùm agere de cognitione faciali, & intuitiua; quę viſio ſolius eſt diuinæ naturæ; nam creaturas, nec neceſſario videbimus, nec eas videbimus intuitiuè. Quare ex illis verbis ſolùm habemus tãquam certum beatos in patria clare, & facialiter videre diuinam eſſentiam; de alijs autem myſterijs fidei ibi nihil dicitur, vt bene aduertit Suarius. Ex poſterioribus verbis ſolùm poteſt colligi habituros nos in patria perfectam ſcientiam myſteriorum, quæ in via credidimus: quòd verò ſcientia illa futura ſit formaliter per viſionẽ beatam, ex illis ſufficienter non colligitur; quia ſatis eſt, ſi ea cognoſcamus in Verbo cauſſaliter notitia quadam euidẽti; hæc enim de myſterijs fidei etiã in via haberi poteſt, vt ſupponim⁹. Fidem igitur in patria eſſe euacuãdam quoad ſuã obſcuritatem tanquam de fide ex illis verbis colligitur: quomodo autem euacuanda ſit; ex illis certo colligi non poteſt. Ex vltimis verbis illud ſolùm erit certum nos ex cognitione fidei, qua reuelata iam facie veteris teſtamenti clarius, quàm in illo Domini gloriam ſpeculamur, transformandos eſſe in aliam claritatem longè maiorem; quatenus claram notitiam eorũ habebimus: vtrũ verò eã habituri ſimus formaliter per viſionem, án ſolùm cauſſaliter; id, illis verbis certo non exprimitur.

Putamus tamen concluſionẽ noſtram quoad vtranq; partẽ eſſe pluſquã probabilem. Nam, quòd res fidei formaliter videndæ ſint viſione ipſa beatifica, primum deducitur ex dictis ſupra quęſt. 16 quatenus oſtendimus ex Patribus aliquas creaturas formaliter eſſe vidẽdas in Deo. Nullæ autem maiori cum ratione in Deo formaliter videri debent, quã quæ ad fidem pertinent. 47.

5. concluſio pluſquã probabilis quo ad vtraque partem. Ratio 1.

Deinde efficaciter deducitur ex prima concluſione poſita in §. 1. Nec enim negandum eſt ad ſtatum cuiuſquè beati pertinere viſionem omnium eorum, quę in via credidit: etenim beati accipiunt in patria præmium fidei: in Deo igitur formaliter videbunt, quæ fide cognouerũt. Nam ſuppoſita ſupernaturali reuelatione quiſque beatorum naturaliter appetit claram, & infallibilem eorum habere notitiam.

Ratio 2.

Tertió id colligitur ex verbis Gregorij ſupra allatis, dum ait beatos in ipſo deitatis fonte bibituros cognitionem eorum, quæ in via crediderunt: quod etiam affirmat auctor libri de ſpeculo. Optime faciunt verba Pauli 2. Corinth. 3. iam citata: etenim à claritate fidei, quam ſublato velamine veteris teſtamenti, veluti reuelata quadam facie in nouo recipimus, trã ſformabimur in claritatem glorię; ita vt à claritate fidei ad claritatem gloriæ tranſeamus. Claritas autem gloriæ ſimpliciter denotat claritatem viſionis, qua eſſentialiter ſumus beati. Quod ſatis ſignificat Auguſtinus epiſtola 112. cap. 21. dum ait: *A claritate fidei in gloriam contemplationis æternæ.* Iam verò contemplatio æterna, & inamiſsibilis, ſola eſt ipſa viſio beatifica: nam, quę viſiones ex ea cauſſantur, non neceſſario ſunt æternæ, ſed erunt volubiles, & ſucceſsiuę. Quod etiam explicauit idem Auguſtinus 15. de Trinitate cap. 8. dum explicans præcitata verba Pauli ita ait: *Transformamur de forma in formã, id eſt de obſcura in lucidam: de gloria fidei in gloriam ſpeciei: de gloria, qua Filij Dei ſumus, in gloriam, qua ſimiles ei erimus, quando videbimus eum, ſicuti eſt.* Iam veró ſola viſione erimus Deo ſimiles. 48.

Ratio 3. Auguſtin.

Denique; quia ſatis expediens eſt, vt 49.

Ratio 4.

ipſamet

ipſamet viſio, quæ ſuccedit fidei quatenus myſteria diuinitatis, & Trinitatis credimus, etiam ſuccedat fidei, qua cætera alia credidimus: vt generaliter vera ſit doctrina Theologorum viſionem in patria fidei ſuccedere.

50. Probatur 5. cõcl quoad priorē parté.

Quod verò omnia myſteria fidei à beatis in Verbo ſint videnda (quæ eſt prima pars aſſertionis) probatur primò ex verbis Auguſtini 20. de Ciuitate cap. 21. *videbimus Deum, & omnia, quæ nunc non videmus credentes*. Auctor etiam libri de ſpeculo: *omnia (inquit) ſacramenta, & cuncta tunc nobis apparebunt arcana*. Ratione etiam id confirmatur: quoniam quilibet beatorum omnia fidei myſteria credidit in via, ſi non actualiter, ſaltem habitualiter. Imò omnes ipſa voluntatis affectione parati fuerunt ad actu omnia credenda (idque non ſolùm habitualiter) ſi non explicitè, ſaltem implicitè: omnes enim, ſaltem adulti, explicitè crediderunt, quæ credit Eccleſia: aliàs infantes, qui actu nihil crediderunt, nulla fidei myſteria in Deo videbunt, quod nõ eſt par credere: Sciunt enim ſe fidem in baptiſmo ſuſcepiſſe, & habitualiter omnia fidei myſteria crediſiſſe: quod ſatis eſt, vt naturali appetitu deſiderent ea omnia actualiter videre, tanquam ad ſuum ſtatum vere pertinentia. Quare de per accidens eſt, quod non omnes in via actu nouerint omnia fidei myſteria, vt bene aduertit Suarius in d. cap. 28. num. 6. Cui etiam accedit: Quoniã ſi Deus omnibus in patria infundit ſpecies omnium naturalium rerum, quo in politia veſpertina omnes ſunt perfecti; quamuis non omnes nouerint in via omnes res naturales; cur non omnibus per ipſã viſionem beatificam Deus reuelabit omnia myſteria reuelata in Eccleſia.

51. Quare ſtatuendum eſt omnes beatos omnia fidei myſteria, quantuncunque ſint minima, in Deo formaliter videre. Nec enim placere poteſt limitatio, quã Salas adducit ex Velloſillo in d. pag. 319. dum ait minime opus eſſe, vt omnes omnia myſteria etiã minima in patria cognoſcant. Imò non eſt opus, vt concluſionẽ noſtram cum Suario coarctemus, vt omnia videantur, ſaltem quoad rationes præcipuas, & ſpecificas: etenim omnia videbuntur in ſuis proprijs, & ſpecialibus rationibus, etiam in proprijs indiuiduis quoad ea myſteria, quæ in vno tantùm indiuiduo reuelata ſunt, vt myſterium incarnationis, maternitatis Virginis, & de cæteris huius generis. De myſterijs autem, quæ in indiuiduis multiplicantur (quale eſt myſteriũ Euchariſtiȩ, & Sacramentorum, placet opinio Suarij in dict. cap. 28. num. 7. vt neceſſariò non videantur in omnibus indiuiduis, ſed in aliquibus tantùm ob eas, quas ibi adducit rationes. Et de iſto art. ſatis dicta ſint.

ARTICVLVS V.

An, quæ beati formaliter in Deo vident, videant naturaliter ex vi viſionis; an aliqua videant per liberam reuelationem Dei?

HÆc quȩſtio excitatur, vt expendamus, an in hac diſputat. idem ſit aliqua videri eadem viſione, qua videtur eſſentia; & videri ex vi viſionis ipſius eſſentiæ? Etenim video inter Recentiores hæc duo communiter non diſtingui; vt qui vel doceant, vel ſaltem ſupponant, quȩ videntur viſione eſſentiæ, ea omnia videri ex vi viſionis eſſentiæ; Quæ doctrina (ni ego fallor) in hac materia confuſionem parit: ex ea enim infertur inæqualitatem in beatis per ſe etiam colligi ex inȩquali viſione eorũ, quæ videntur in Deo ſuppoſita libera determinatione volũtatis diuinæ; quod tamẽ nõ videtur admittendum, vt latius dicturi ſumus in 2. tomo lib. 8. in diſp. de cauſſa inȩqualitatis beatitudinis

Quare in ea ſum ſententia, vt lõgum conſtituendum ſit diſcrimen inter videri eadem viſione, qua videtur eſſentia, & videri ex vi viſionis ipſius eſſẽtiȩ, id quod aliquo modo aduertimus ſupra quæſt. 16. art. 3. §. 3. num. 18. Etenim, quæ videntur ex vi viſionis diuinæ eſſentiæ, naturaliter videntur in eadem eſſentia ex vi penetrationis eius, cũ in ea videãtur, vt in cauſſa ab illis naturaliter imitabili, ea naturali eminentiã cõtinente: & inde eſt, vt horũ cognitio ſimpliciter, & abſolutè ſit naturaliter debita beato: cũ tamen quȩ liberã volũtatis determinationem ſupponunt, & quæ pendent ex liberis decretis, nõ videantur in diuina eſſentia, vt in cauſſa naturaliter ea cõtinente

21. Non eſt idẽ videri aliqua viſione eſſentiȩ; & videri ex vi viſionis eſſentiæ.

Ffff tinente

tinente, nec cognitione naturaliter debita, etiam ſuppoſita tali, vel tali penetratione diuinæ eſſentiæ: adhuc enim illorũ viſio liberaliter cõmunicatur, & ad modum cuiuſdam reuelationis; etiam ſi communicetur à principio beatitudinis, vt in ſequenti artic. annotabimus. Quę opinio placuit Molinæ 1.p. quæſt. 12. articul. 8. diſputatione 5. memb. 6. §
Molina. *ad primam ergo partem*; vbi ſcribit, *beatos complexiones contingentes, & alia huiuſmodi nõ videre ex vi intuitus diuinæ eſſentiæ, ſed ratione manifeſtationis ſcientiæ, aut determinationis diuinæ voluntatis*. Et ſtatim inferius ait, *quæ ad ſtatum cuiuſque beati pertinent, non cognoſci vi intuitus diuinæ eſſentiæ ſed Deo inſuper illa omnia libere manifeſtante per peculiarem concurſum atque influxum in eandem viſionem*. Denique in §. vltimo eiuſdem membri affirmat *hæc à beatis non videri in Verbo præciſè ratione luminis gloriæ, & intuitus diuinæ eſſentiæ; ſed ratione liberæ oſtenſionis, qua Deus peculiari influxu illis oſtendit determinationem ſuæ voluntatis*.

3. Vnde concludit id, quod Theologi docent beatos pro quantitate luminis gloriæ, & pro maiori penetratione diuinæ eſſentię plura, vel pauciora videre in Verbo, non eſſe intelligendũ, niſi quoad naturas rerum, & complexionum neceſſariarum, quę videntur ex vi viſionis ipſius eſſentiæ.

Et hæc ſatis ſit modo dixiſſe, latius dicturi in ſecundo tomo lib. 8. in d. diſp. de inęqualitate beatitudinis. Nunc cõſtituimus contra communem Nouiorũ non idem eſſe aliqua videri viſione eſſẽtiæ, & ex vi viſionis eſſentiæ. Cui etiam concinit, quòd Verbum Diuinum procedit ex viſione creaturarũ creandarũ; non tamen ex vi talis viſionis, vt nunc ſupponimus. Et hæc de iſto art.

ARTICVLVS VI.

An beati videant omnia ſimul; an poſſint aliqua de nouo videre ipſa viſione beata.

1. QVæſtio iſta eſt controuerſa. Quidam affirmant beatos, quæ vident viſione beata illa ſimul videre, & ſtatim à principio ſuæ beatitudinis; quę verò denouo eis reuelãtur, illis reuelari extra Deum viſione diſtincta à beatifica. Hęc eſt communior ſententia inter Thomiſtas cum D. Thoma 1.p.q. 12. a. 10. & alibi ſæpe. Sed oppoſita ſẽtẽtia placuit quam plurimis Theologis non ſolùm ex Scotiſtis, ſed etiam ex Thomiſtis: & nonnullis ex modernioribus, v Molinæ 1.p. q. 12. art. 8. diput. 6. Quæ etiam placuit Paludano relato à Capreolo in 4. d. 45. quæſt. vnica artic. 3. ad argumenta Durandi.

2. Res profectò digna eſt ſcitu, & quæ ad hũc locũ directò pertinebat: ſed quia explicatio lõgiorẽ poſtulabat diſputationẽ propter varias, quæ ſe ſe obijciũt, difficultates; & tomus iſte primus plus iuſto iam excreuit, conſultius exiſtimauimus huius difficultatis reſolutionem ad 7. librũ 2. tomi differre, vbi diſputabimus de perpetuitate viſionis beatificę deque illius immutabilitate: nam ibi latis etiam accommodatè difficultas iſta explicari poteſt.

ARTICVLVS VII.

Quænam ſit ratio, cur hæ creaturæ potius, quàm illæ videantur in diuina eſſentia.

1. QVæſtio iſta, & ſi ad hunc locum directè pertinet, accommodatiorem habet apud D. Thomam 1. 2. q. 5. de qua quæſtione late acturi ſumus lib. 8. ſecundi tomi: vbi cum eodẽ D. Thoma latiſsimè diſputandum erit de inæqualitate beatitudinis in patria, & de cauſſa illiꝰ, in qua quęſt. noſtra iſta includitur. Quare reſolutionem huius quęſtionis ad præfatum librum conſultò remittimus: tum; quia ibi accommodatius explicabitur: tum; quia ad finem huius primi tomi properamus.

QVÆSTIO XX.

Quidnam diuina potentia fieri poſsit circa viſionem creaturarum in Deo?

Expenditur extenſio viſionis penes potẽtiã diuinam.

IN præcedente quęſtione expendimus extenſionem viſionis beatificę ad creaturas ſecundùm legem ordinariam, vt explicaremus quænã de facto à beatis formaliter videantur in Deo. Conſequenter expendenda eſt extenſio viſionis beatæ in ordine ad abſolutã Dei potentiam; vt explicemus, quidnam diuina

uina potentia poſsit fieri circa viſionem creaturarum in diuina eſſentia.

Duo erunt explicanda. Primum eſt; an diuina potentia fieri queat, vt omnes creaturæ poſsibiles in diuina eſſentia à beatis videantur? Secundum; an diuina potentia poſsit eſſentia videri nulla in ea viſa creatura?

ARTICVLVS I.

An diuina potentia fieri poſsit, vt omnes creaturæ poſsibiles in diuina eſſentia videantur?

1. QVæſtio iſta inter Theologos eſt ſatis celebris: quę etiam longiſſimam poſtulat diſputationem, vt pro dignitate explicetur: Sed quoniam illius vera reſolutio maximè pendet ex reſolutione quæſtionis, an beati ſua viſione poſsint diuinam eſſentiam comprehendere? & vtrùm ex viſione creaturarum poſsibilium neceſſariò inferatur comprehenſio diuinæ eſſentiæ? & de vtraque quæſtione accommodatiſſimè etiam diſputari ſolet in 1.2. quæſt. 4. vbi D. Thomas agit de actu comprehenſionis diuinæ eſſentiæ; ideo reſolutionem huius difficultatis differimus in libr. 7. 2. tomi, vbi de actu comprehẽſionis cũ D. Thoma diſputaturi ſumus; ne huius primi tomi magnitudo nimiũ excreſcat.

ARTICVLVS II.

Vtrum diuina potentia poſsit videri eſſentia nullam interim in ea videndo creaturam?

1. QVęſtio iſta communis eſt, tum viſioni beatificæ, tũ lumini gloriæ: quia ſicut Theologi inquirunt, an diuina potentia beatus poſsit videre eſſentiam, nullam in ea videndo creaturam? ita etiam inquirunt, an dari poſsit lumen glorię intenſionis ita minimæ, vt ſolam eſſentiam beato obiectiue illuminet, nullam interim illi illuminando creaturam? Quin potius noſtræ quæſtionis reſolutio per ſe pendet à reſolutione quęſtionis, quę de lumine glorię excitatur. Quare non ſine fundamẽto reſolutio huius quæſtionis differenda eſt ad lib. 6. ſecundi tomi, vbi de neceſsitate, & effectibus luminis glorię latè diſputabimus: ibi enim per modum corollarij reſoluetur propoſita quæſtio.

QVÆSTIO XXI.

De viſione actuum liberorum, atque decretorũ diuinæ voluntatis.

VLTIMO loco explicandum eſt; an beati videant liberos actus, liberaque decreta diuinæ voluntatis: de quibus duo erunt à nobis inquirenda. Primum eſt; an beati videntes diuinam eſſentiam videant libera decreta voluntatis diuinæ? Secundum eſt; quomodo illa decreta videantur á beatis.

ARTICVLVS I.

An beati videant actus liberos, liberaque decreta voluntatis diuinæ.

DE hac quæſtione pauca inuenies apud Scholaſticos. Duo in dubiũ vocantur. Primum pertinet ad quæſtionem an eſt; dubitatur enim, an actus iſti liberi diuinę voluntatis videantur à beatis? Alterum pertinet ad ea, quæ videntur.

§. 1.

Beatos videre in Deo actus liberos diuinæ voluntatis, illiusque decreta.

QVod attinet ad primum, quidam abſolutè negant huiuſmodi decreta libera non modo à beatis formaliter non videri in Deo; ſed nec poſſe videri. Ita habes ex Bellomontano 1. p. diſput. 50. c. 4. n. 21. 22. & 23 Eius tamen opinio à cæteris reijcitur. Contra eam ſcribit Suarius lib. 2. de attributis negatiuis capit. 24. per totum, & poſt eum Salas 1. 2. quæſt. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 9. pag. 309. & Nauarrete controuerſia 43. §. 9. fol. 276. col. 2. Qui omnes ſententiam Bellomontani, vt improbabilem reijciunt: quam etiam nos, vt talem reijcimus: etenim oppoſitum ex Patribus manifeſtè colligitur; maximè ex Auguſtino: nam libr. 9. de Ciuitate Dei cap.

1. Negatiuam partẽ tenet Bellomont. Affirmatiua recipitur. Suarius. Salas. Nauarret. Auguſt.

capit.22. explicans cauſſam, cur Dæmones ſæpe fallantur; non tamē Angeli boni, ita ait: *Aliud autem in æternis, atque immutabilibus Dei legibus, quæ in eius ſapientia viuunt, mutationes temporum præuidere: Deique voluntatem, quæ tam certiſsima, quam potentiſſima eſt, diuini ſpiritus eius participatione cognoſcere, quod Sanctis Angelis donatum eſt.* Ecce Angeli beati mutationes temporum in æternis legibus Dei, atque omnipotenti voluntate vident libr.11. capit.7. docet *creaturas cognoſci in Dei ſapientia veluti in arte, qua factæ ſunt.* Quod rurſus repetit in eodem libr. cap. 29. lib. etiam 4. de Geneſi ad literam cap.24. aſſerit *vniuerſam creaturam in ipſo Verbo Dei prius fuiſſe ab Angelis cognitam, in quo ſunt omnium quæ temporaliter facta ſunt, æternæ rationes, tanquam in eo, per quod facta ſunt omnia.* Idem colliges ex eodem lib.4. cap.25. & 34. Optima ſunt verba ex lib. 2. de eadem Geneſi c.8. vbi agens de viſione beatifica, qua Angeli vident Deum, ita ſcribit: *atq; inde iſta deſpicientes ſecundùm id, quod intus vident, vel rectè facta approbant vel peccata improbāt* Et lib.9. de Ciuitate Dei cap.22. *& ideo certius etiam temporalia, & mutabilia iſta nouerunt; quia eorum principales cauſſas in Verbo Dei conſpiciunt; quibus cauſsis quædam probātur, quædam reprobantur, cuncta ordinantur.* Quibus verbis ſatis explicantur decreta diuinæ diſpoſitionis.

2. Quare non eſt dubitandum ex ſententia Auguſtini beatos in Deo formaliter videre decreta libera diuinæ volūtatis. Quod etiam colliges ex Auctore Dialogorum 65. quæſtionum, apud Auguſtinū q.26. vbi agens de viſione creaturarum ait: *plus videtur in arte, qua facta eſt, quam in ſe ipſa, quæ facta eſt* Annotanda ſunt verba D. Bernardi libr.5. de conſideratione c. 1. dum agens de beato ita ait: *videt Verbum & in Verbo facta per Verbū.* Et inferius: *ibi videt, vbi longè melius ſunt, quàm in ſe ipſis.* Videt inquam ibi; non quidem in ſola diuina eſſentia, ſed in illa, vt liberè determinata ad producendum ea, quæ videt. Omnium optima ſunt verba eiuſdem Bernardi in d. libr. c.4. vbi explicans illa verba Pſalmi 26. *vt videant voluntatē Domini,* ita ait: *Quid ni ibi videatur cor Dei?* Quid clarius? Etenim nomine cordis Dei ipſa libera Dei determinatio denotatur. Et addit, *quid ni ibi probatur, quæ ſit voluntas Dei bona, & perfecta?* Et ſtatim: *Patent viſcera miſericordiæ, patent cogitationes pacis, myſteria bonæ voluntatis, benignitas arcana, &c.* Maximè iuuant verba Concilij Senenſis ſæpe citata: *Beatis præmium eſt vniforme ſpeculum, in quo quidquid eorum interſit, illuceſcat.* Denique idem docuit D. Thomas 1. p. quæſtione 84. artic.5. in medio corporis, vbi ait *beatos omnia videre in rationibus æternis Dei.* Addo Laurentium Iuſtinianum in lib. de caſto connubio cap. 19. vbi expreſſè aſſerit *beatos ea, quæ vidēt videre in diuinis ideis, & in hoc libro omnia intueri.* Et hæc ſatis ſint, vt contra Bellomontanum certiſsimum ſit non modo non eſſe impoſsibile beatos videre liberam determinationē diuinæ voluntatis; ſed de facto illius decreta videre: alioquin non viderent in Deo, quę ad aliorum ſtatum pertinent.

Auctor Dialogorū. D. Bern. Côcil. Sen. D. Thomas Laurētius Iuſtinian.

Nec contra hanc veriſsimam reſolutionem aliquid facit locus Pauli primæ Corinthiorum 2. dum ait: *quis enim hominum ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? Ita, & quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.* Quin potius locus pro nobis facit: nam ſicut, quæ ſunt in corde hominis, nemo alius naturaliter ſcire poteſt, niſi ipſe ſpiritus hominis: & tamen poſſunt ab alijs ſciri, homine ipſo ea reuelante: ita etiam, quæ ſunt Dei libera ſecreta, decretaque, nemo poteſt cognoſcere, niſi ipſemet Dei ſpiritus ea voluerit reuelare, vt ex Paulo ibi expreſſè colliges. Quare ſicut Angelus de facto videt in ſe ipſis noſtras liberas cogitationes, dum nos eas illis reuelamus, dū ad eos illas dirigimus: ſicut etiam in patria beati clarè videbunt aliorum beatorum cogitationes in ipſiſmet cogitationib' ex Auguſtino epiſtola 6. in principio, & libr. 22. de Ciuitate Dei capit. 29. & de diligendo Deo capite 18. ſiue id fiat ex actuali ipſius beati directione, ſiue ex ſola virtuali: ita etiam in patria libera Dei decreta in ſe ipſis formaliter videbuntur à beatis; Deo tamen libere ea reuelante, non ſolùm antecedenter: ſed etiam conſequenter. 3. Obiectio nil officit. Auguſtin.

Nec hoc negare puto eſſe ſatis probabile, nec ſatis pium: tum; quia ſatis videtur incredibile, quod poſsit Deus manifeſtare alicui ſuam eſſētiā; & quod non poſsit manifeſtare ſuam voluntatem; vt benè aduertit Suarius in dicto 4.

cap.

cap. 24 n. 6. maximè, cum hęc libera Dei voluntas ex ſe ſit quoddam cognoſcibile; cum à Deo cognoſcatur. Tum ſecundò; quia id maximè pertinet non ſolùm ad perfectionem ſtatus beatifici; ſed etiam ad ſtatum cuiuſque beati: quilibet enim illorum (vt Patres docent) maximè delectantur videndo in Verbo mirabiles diuinæ prouidentiæ rationes circa hominum redemptionem. Deniq; cum impeccabilitas cuiuſque beati per ſe primò oriatur ex viſione beata, vt dicemus 2. tomo lib. 7; vtique admittendum erit ſingulos in Deo videre ipſam Dei voluntatem; ſine cuius viſione viſio ipſa non poteſt per ſe primò; & immediatè impeccabilitatem tribuere. De quo plura ſuo loco.

Cætera, quæ in contrarium objicit Bellomontanus, in 2. artic. aliquo modo expendentur.

§. 2.
Non omnia libera Dei decreta à beatis videri.

5. Cum iam conſtitutum ſit non eſſe impoſsibile liberam determinationem voluntatis diuinæ videri in Deo: imò pium ſit beatos de facto eã videre: inquirendum eſt, an beati de facto videant omnia decreta Dei, & omnibus modis, quib⁹ ſunt viſibilia. Poteſt enim de hoc aliquis dubitare. Affirmãtem partem hæc ratio videtur primò confirmare: quoniam omnia Dei decreta ſunt formaliter in Deo, tanquã quædam Dei attributa. Iam verò omnes beati in Deo vident omnia attributa, vt in hoc libro oſtẽdimus. Nihil enim ſpeciale in his decretis reperitur, quod impediat eorum omnium viſionem: quoniam determinatio libera ad tale obiectum nihil ponit in Deo diſtinctum ab illius ſubſtantia.

Pro parte affirmante arg. 1.

6. Secundò ita arguitur: quia vel per viſionem eſſentię poſſunt videri hęc decreta, vel non? Poſterius non eſſe dandum immediatè oſtendimus. Si detur prius. Ergo ipſa decreta neceſſariò videntur: alioquin eſſet impoſsibilis viſio, per quam illa non videantur. Quòd ſi admittatur, iam inſurgit dubitatio, quomodò duæ illæ viſiones inter ſe diſtinguantur: nec enim diſtingui poſſunt ſpecie, quia omnes viſiones beatificæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Nec diſtingui poſſunt ſolo numero: quia vix intelligitur ſolam diſtinctionem numericam ſufficere ad conſtituendam tantam diuerſitatem in actibus, vt vnus ex ſua natura habeat repræſentare eſſentiam cum decretis, & alter ſine illis.

Argum. 2.

Tertiò; Beatus neceſſariò videt omnia, quæ futura ſunt in aliqua differentia temporis, vt plerique putant. Ergo neceſſariò vident omnia decreta Dei: nec enim poſſunt videri omnia, quę aliquando ſunt futura; quin videantur omnia Dei decreta. 7.

Arg. 3.

His non obſtantibus aſſerendum eſt beatos non videre in Deo omnia conſilia, liberaque decreta diuinæ voluntatis. Pro hac ſententia citari ſolet D. Thomas 1. p. q. 12. art. 7. & 8. & 3. p. q. 10. art. 2; at in his locis in ſpecie nihil hac de re dicit: id tamen ſupponit 1. p. quęſt. 106. art. 1. ad 1. & diſtinctiùs de veritate q. 8. art. 4. ad 1. Conſentiunt omnes Nouiores: videndi ſunt Suarius in d. lib. 2. cap. 24. n. 3. & Salas 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 9. num. 140. pag. 310. & num. 144. pag. 312. 8.

Approbatũr ſentẽtia negatiua. D. Thom. Nouiores. Suarius. Salas.

Hæc veritas euidenter demonſtratur ex Dionyſio cap. 7. de cœleſti hierarchia, dum docet Angelos inferiores à ſuperioribus illuminari de aliquibus diuinis decretis, atque conſilijs; etiam de illis, quæ ad eorum ſtatum aliquo modo pertinent; quia ſcilicèt pertinẽt ad curam, & gubernationem populorũ ſibi commiſſorum, vt patet ex multis locis Scripturæ, maximè Danielis 10. & 11. Ergo admittendum eſt Angelos inferiores plurima decretorum diuinorum ignoraſſe; non ignoraſſent tamen, ſi in Deo vidiſſent omnia diuinæ voluntatis conſilia. Et hoc ſatis ſit pro confirmanda hac ſententia, quam ego puto eſſe certiſsimam. 9.

Cõfirmatũ Dionyſius. Dan. 10.

Ad 1. eorum, quæ in contrarium adducuntur, admittimus actus iſtos liberos, atque decreta Dei eſſe formaliter in Deo: non ſunt tamen propriè attributa, vt patet ſuprà q. 4. art. 8. num. 11. Et quamuis formaliter ſint in Deo; ſunt tamen actus quidam liberi, & ideò ex ſe inuiſibiles intellectui creato, niſi à Deo liberè manifeſtentur. 10.

Ad 1.

Ad 2. dicimus decreta iſta videri poſ- *Ad 2.*

 ſe

ſe ipſa viſione diuinæ eſſentiæ. Inde tamen non bene inferri ea neceſſariò videri: quia quodlibet illorum potuit non videri. Cum verò inquiritur, an illa viſio eſſet illa eadem, qua modò de facto videntur; an alia? dicimus id alterius eſſe quæſtionis, cuius reſolutionem videre poteris ſuprà q. 11. art. 4. §. 4. ad 4. num. 30. & 31.

Ad 3. Ad 3. negandum eſt antecedens: vt patet ex dictis ſuprà quæſt. 19. ar. 4. §. 2. concluſione 3.

ARTICVLVS II.

Quomodò diuina decreta, & actus liberi videantur in Deo?

1. SVppoſita veritate præcedentis articuli; ſupereſt explicandum, quomodò actus liberi, liberaq; decreta videantur in Deo? Etenim in hoc modo explicando tota verſatur quæſtionis difficultas. Fundamentum difficultatis Fundamentum difficultatis. ponitur à Bellomontano nobis aduerſario 1. p. diſp. 50. cap. 4. n. 23: quoniam liberum decretum voluntatis Dei nihil addit in re diuinæ eſſentiæ: etenim determinatio diuinæ voluntatis ad hoc, vel illud obiectum nihil ſuperaddit eidem eſſentiæ. Igitur non poteſt videri in eſſentia viſa. Hæc difficultas maximè torquet Suarium lib. 2. de attributis negatiuis cap. 24. n. 7. cum ſequentibus, & Salam 1. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 9. nu. 143. pag. 311: vnde varios dicendi modos excogitarunt, qui rem potius obſcuriorẽ reddiderunt. Quin potiùs apud Suarium non ineptè diceret, qui nodum iſtum inexplicabilem affirmaret. Sed inexplicabilitas ex eo oritur, quod ſupponitur determinationem liberam Dei ſolùm ſuperaddere reſpectum rationis; ſuppoſita autem hac opinione nodus verè eſt inexplicabilis. Explicabitur tamen facilè, ſi cum Fonſeca dicas ſuperaddere *Fonſeca.* eſſentiæ modum quendam purum ſe habendi ad creaturas; qui modus cum non ſit neceſſarius, nullam perfectionem eſſentiæ adiungit. Latiùs id declarat Fonſeca lib. 7. Metaph. cap. 8. q. 5. ſect. 4. & 5. litera C. qua ſuppoſita opinione facilè intelligimus determinationem illam Dei liberam in ſe eſſe quid intelligibile: quòd ſi admittamus (eſt autem admittendum) nodus facilè explicatur. Verùm, quia hoc longiorẽ poſtulabat diſputationem, diligentiorẽ explicationem referimus ad lib. 6. ſecũdi tomi in diſput. de lumine gloriæ: ibi enim explicabimus, quomodò lumẽ glorię actus liberos Dei poteſt illuminare.

QVÆSTIO XXII. & vltima.

De formali ratione obiecti beatifici.

SERVATO ordine poſito in præfatione huius libri, vltimo loco diſputãdum erat de ratione formali beandi obiecti beatifici, de qua, vnica tantùm difficultas ſe ſe obijcit explicanda in ſequenti articulo vnico.

ARTICVLVS VNICVS.

Quænam eorum, quæ à beatis videntur in Deo, per ſe concurrant ad formalem rationem obiecti beatifici?

PRO explicatione præmittendum eſt nihil eſſe inquirendum de obiecto beatifico, vt quod: de hoc 1. enim latè egimus in 1. quæſt. huius libri: oſtendimus etiam ſuprà q. 14. artic. 1. Deum Trinum, & vnum eſſe obiectum, vt quod nos beatificans.

Secundò præmittendum eſt in obiecto beatifico duplicem diſtinguendam eſſe rationem formalem beandi: vnam, *vt quæ*: alteram, *ſub qua*, vt iam annotauimus ſuprà lib. 4. q. 8. art. 3. n. 11. & 12.

Sit prima concluſio: non ſatis con- 2. Concluſ. 1. ſtat, quænam ſit ratio formalis *ſub qua* Deus, vt beans terminat actionem beatificam. Nam ſi eſſentialis beatitudo in intellectu ponitur; ratio *ſub qua* Deus nos beat, eſt ratio veri, & intelligibilis; quia ſub hac formali ratione attingitur ab intellectu. Porrò ſi beatitudo ponitur in voluntate, ratio *ſub qua* Deus nos beat, eſt ratio boni, & appetibilis; nam ſub hac ratione à voluntate attingitur. Quænam harum opinionum ſit verior? Latè diximus lib. 4.

Sit ſecunda concluſio: certiſsimũ eſt 3. Concluſ. 2. Deum eſſe obiectum formaliter beatificum;

ficum, quia eſt ſummè perfectus, & ſummum bonum. Concluſio omnium conſenſu recipitur, & in re per ſe nota ſatis ſit teſtimonium Dei ad Abraham: *oſtendam tibi omne bonum*, id eſt me ipſum, qui ſum omne bonum.

Sed iam inquiritur, quænam ſit hæc ſumma perfectio, quæ Deo eſt formalis ratio beandi? Pro reſolutione ſit tertia
Concluſ. 3. concluſio: creaturæ viſæ in Deo, per ſe non pertinent ad rationem formalem obiecti beatifici. Hæc concluſio apud omnes eſt indubitata: ſatis eam docuit
Auguſtin. Auguſtinus lib. 9. Confeſsionum cap. 4: *infelix homo, qui ſcit omnia illa* (ſcilicet creaturas) *te autem neſcit. Beatus autem qui te & illa nouit; non propter illa beatior eſt, ſed propter te ſolum beatus.* Licet enim viſio pluriũ creaturarum arguat maiorem beatitudinem: illam tamen non arguit à priori, ſed à poſteriori, quatenus viſio plurium creaturarum arguit intenſiorem penetrationem diuinæ eſſentiæ. Vnde ſiquis in Deo nullam videret creaturã, non proinde non eſſet beatus; ex Diuo Thoma 1. p. quæſt. 12. artic. 8. Quod non eſſet verum, ſi creaturæ per ſe pertinerent ad rationem formalem beandi. Et ideo meritò dicuntur pertinere ad obiectum ſecundarium beatitudinis, vt omnes fatentur nemine diſcrepante.

4.
Concluſ. 4. Quarta concluſio: Eſſentia ſub ratione eſſentiæ per ſe pertinet ad rationem formalem obiecti beatifici; ita vt eſſentia ſub ratione eſſentiæ ſit Deo formalis ratio beandi. Hæc etiam eſt indubitata: nam ratio formalis beandi per ſe poſita eſt in ratione ſummi boni, & entis ſummè perfecti, vt ex Ariſtotele, & omnibus philoſophis patet. Eſſentia autem diuina ex ſua intrinſeca ratione eſt ſummum bonum, ſummaque perfectio; imò eſt prima bonitas, primaque perfectio, vt & fides, & naturalis ratio docent. Ergo eſſentia ſub ratione eſſentiæ per ſe pertinet ad rationem obiecti beatifici.

De Attributis ſit quinta concluſio:
5.
Concluſ. 5. Attributa diuina ſunt de intrinſeca ratione obiecti beatifici, vt beatificum eſt. Hæc concluſio poſita eſt à nobis ſuprà q. 11. art. 4. §. 3. concl. 5. n. 21. & 22; eam probauit Salas, vbi ſuprà diſput. 4.
Salas. ſect. 2. pag. 242. §. *De potentia autem abſoluta*, & pag. 245. col. 2. in medio, & pag. 246. col. 1. §. *Ad tertiam confirmationem*, vbi nobiſcum docuit eſſentiam, niſi ſimul cum attributis videatur, non poſſe videntem beare. Concluſio indubitata eſt apud eos, qui volunt omnia attributa eſſe de intrinſeca ratione eſſentiæ: etenim ipſa eſſentia attributis ipſis cõpletè reponitur in eſſe ſummi boni, & entis ſimpliciter perfecti, quæ eſt formalis, & completa ratio beandi. Concluſio etiam mihi eſt veriſsima, ſi attributa non ſunt de quidditate eſſentiæ: adhùc enim per ſe pertinent ad formalem rationem beandi. Fundamentum à nobis ponitur in d. concluſ. 5: quoniam eſſentia ſub præciſa ratione eſſentiæ, & prout ab attributis diſtinguitur, licet apud Scotiſtas ſit ſummè perfecta in genere eſſentiæ, & perfectione veluti radicali, & primaria; formaliter tamen non eſt perfecta perfectione ſecundaria, ſed attributis ipſis noſtro intelligẽdi modo completè veluti perficitur perfectione ſimpliciter ſimplici; ſine qua obiectum non poteſt eſſe completè beatificum. Quare diſtinctio attributorum ab eſſentia, licet fortè efficiat, vt eſſentia ſine attributis diuina potentia videri queat; vt quia ſuppoſita illa diſtinctione non poſſit non pertinere ad obiectum ſecundarium viſionis, vt eſt viſio: tamen nihil conducit, vt eſſentia ſine attributis ſit obiectũ completè beatificum: quoniam in hoc eſſe vltimo cõſtituitur per perfectiones attributales, quæ ex ſe ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices. Itaque eſſentia ſine attributis, licet diuina potentia videri poſsit; beare tamen non poteſt. Vide, quę diximus in d. concl. 5: habet enim plures ex Scotiſtis contradictores.

Sexta concluſio: Longè probabilius 6.
eſt perſonas, relationesque perſonales Concluſ. 6.
per ſe non pertinere ad formalem rationem beandi. Hæc concluſio non poteſt non probari ab iis, qui volunt eſſẽtiam viſam ſine perſonis, aut ſine aliqua perſona videntem non beare; quæ fuit communis ſententia Scotiſtarum, Baſſolij, Maironij, Radæ, Orandi, Bargij, & Scotiſtæ.
aliorum cum Scoto, cum quibus conſentiunt Palatius, Molina, Suarius, & Medina, quos omnes citauimus ſuprà q. 14. ar. 7. & eorum ſententiam, vt probabiliorem ſecuti ſumus ibi §. 3: nam

Caieta-

Caietanus nobis oppoſitus 2.2. q.2.art. 8. §. *quoad* 2. expreſſè docet ſolam diuinam eſſentiam eſſe rationem formalem beandi. Quæ ſententia vehementiſsimè
Cõfirmatur confirmatur; quia relationes vel nullã dicunt perfectionem (vt plures exiſtimant) vel non dicunt perfectionem ſimpliciter ſimplicem, quæ eſt communior opinio. Igitur nullo modo pertinere poſſunt ad formalem rationem beandi, ad quam ſola perfectio ſimpliciter ſimplex pertinere poteſt. Vide, quæ diximus in d. art. 7. §. 3. in ſolutione quartæ probationis. Suppoſita hac ſententia relationes perſonales ad obiectum beatificum non concurrũt, vt rationes formales beandi, ſed ſolùm, vt conditiones beantis, quatenus illud conſtituunt in eſſe obiecti, vt quod. Vide in d. ar. 7. §. 4. ad tertiam probationem primi fundamenti.

7. Concluſ. 7. Poſtrema concluſio: Quanuis probabilius ſit perſonas, relationesque perſonales per ſe non pertinere ad formalem rationem beandi; oppoſitum tamẽ poteſt ſatis probabiliter defendi: nam ad hoc ſatis eſt, quod hæc ſententia cõmunior eſt inter Thomiſtas, quos citauimus in dicta quæſt. 14. art. 7. §. 2. & il- *Thomiſtæ.* lorum opinionem, vt probabilem latiſſimè defendimus ibi §. 4. Vide, quæ ibi diximus; nec enim opus eſt eadem iterum repetere.

Et ita impoſitus eſt finis huic quinto libro, & ſimul tomo iſti primo. Cedat id in Dei gloriam, in laudem Deiparæ Virginis Gratiarum, & Sanctiſſimi Patris Auguſtini Familiæ noſtræ Eremitanæ Fundatoris.

*

(***)

FINIS. LAVS DEO.

CONIMBRICÆ,

Apud Didacum Gomez Loureyro Vniuerſitatis Architypographum. Anno Dñi 1609.

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRÆ.

GENESIS.

CAp.1. Faciamus hominẽ ad imaginem, & ſimilitudinem noſtrã. 484.n.26.

Cap. 15. Ego merces tua magna nimis. 657.n.4.

Cap.45. Gloriam meam.364.n.3.

EXODI.

Cap.22. Dijs non detrahes. 376.ar. 5. §. 1.n.1. & 379.n.13.

Cap.24.Habitauit gloria Domini.364. num.3.

Cap.33. Oſtende mihi gloriam tuam. 364.n.3. & oſtende mihi faciem tuã. 500. col.1.

Cap.40. Gloria Domini implebit templum. ibid.

IVDICVM.

Cap. 1. Gloria Quadrigarum ſuarum. 364.n.3.

IOB.

Cap.19.Scio,quod Redemptor meus viuit.292.n.54. & in carne mea videbo Deum Saluatorem meũ, & oculi mei conſpecturi ſunt.491.n.48.

Cap. 42. Auditu auris audiui te; & ſtatim nunc oculus meus videt te. 493. n.57.& 58.

PSALMORVM.

Pſal.8. Gloria, & honore coronaſti eũ. 374.col.2.

Pſal.16. Satiabor, cum apparuerit gloria tua, 374.col.2.

Pſal.149. Exultabunt Sancti in gloria. 364.n.4.

PROVERBIOR.

Cap.8. Omnia propter ſemetipſũ creauit Dominus.212.n.26.

ECCLESIAST.

Cap. 30. Non eſt cenſus ſupra cenſum ſalutis corporis. 383.n.11.

ISAIÆ.

Cap.40. Cui ſimilem feciſtis Deum? cui aſsimilaſtis me? 480.n.10.

MATTHÆI.

Cap.4.Oſtendit illi regna mundi,& gloriam eorum. 364.n.3.

Cap. 5. Luceat lux veſtra coram hominibus. 367. col.1.

Quoniam ipſi Deum videbunt. 455. n. 8.& 456. numer.15. & pag. 1042. numer.3.

Cap. 6. Te faciente eleemoſynam neſciat ſiniſtra.&c. 369. n.16.

Cap.11. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. 693. n.13.

Cap.22. In reſurrectione, nec nubent, nec nubentur. 387.n.8.

Cap.25. Intra in gaudium Domini tui. 520.n.2. & 3.

LVCÆ.

Cap.3. Et videbit omnis caro ſalutare Dei. 493.n.55.

IOANNIS.

Cap. 1. Verbum erat apud Deum. Et Deus erat Verbum. 1036. §.1.ar. 1. numer.1.

In ipſo vita erat. 668. n.14.

Cap. 4. Spiritus eſt Deus. 479. numero 8.

Cap. 5. Qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis. 365.n.8.

Dedit filio habere vitam in ſemetipſo. 668. n.14.

Cap.6. Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. 387.n. 9.

Cap. 14. Manifeſtabo ei me ipſum, & oſtende nobis Patrem. 455. numer. 7.& 456.num.7.& 456.num.13. & 14. & 517.numer.6. & 7. & pag. 586. numer.7.

Cap.14. Oſtendam me ipſum illi. 586. numer. 8.

Qui videt me, videt,& Patrem meũ. pag. 1048. numero 19. & 20. 21. & 22.

Tanto tempore vobiſcum ſum, & nõ cognouiſtis me. 1049.n.19.& ammodo cognoſcetis eum, & vidiſtis eum. ibidem.n.20.

Si cognouiſceris me, & Patrem meũ vtique cognouiſceris. ibidem. n. 21.

Cap.16.Iterum videbo vos,& gaudebit cor veſtrum.520.n.4.

Omnia, quæ Pater habet, mea ſunt. 693.n.13.

Cap.17.Hæc eſt vita æterna,vt cognoſcant te.432.n.55.& 455.col.1.& n.11 & 471.n.2.& 516.n.4.& 517.n.5.& 585.n.4.& 5.& 1042.n.3.

Vt videat claritatem meam.455.n.7.& 456.n.12.& 585.n.6.

Quia dilexiſti me ante mundi conſtitutionem, 585.n.6.

ACTORVM.

Cap.23. Saducæi dicunt non eſſe reſurrectionem, nec angelum, nec ſpiritũ. 479.n.7.

PAVL. AD ROM.

Cap.1. Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta, conſpiciũtur.481.n.15.

Cap.4. Habet gloriam, ſed non apud Deum.365.n.8.

Cap.6. Gratia Dei vita æterna. 467.n.58.

Cap.8. Ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.374.num.33.ad 4.& col.2.in medio.

Cap.14.Non eſt regnum Dei eſca,& potus.387.col.1.in principio, & n.10.& 475.n.4.

I. CORINT. I.

Qui gloriatur, in Domino glorietur. 367.col.1.

1.Cor.6. Iniqui regnum Dei non poſsidebunt, & ſtatim nec fornicarii, nec molles,&c. 388.n.11.

1.Cor.8.Eſca non commendat nos Deo, nec enim ſi non manducauerimus, deficiemus;nec ſi mãducauerimus, abũdabimus. 387.n.10.& 475.n.9.

1.Cor.9. Sic currite vt comprehendatur. 588.n.6.

1.Cor.12. Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro. 592.n.16.

1.Cor.13. Maior autem horum eſt charitas. 592.n.16.

1.Cor.13. Tunc autem facie ad faciem, & ibi: tunc cognoſcam, ſicut & cognitus ſum.458.n 8.&484.n.26.& 493.n.56.& p.663.n.2.& 943.n.10.

1.Cor.15. Caro, & ſanguis regnum Dei poſsidere non poſſunt. 388. nu.11. & 474. n.5.

II. CORINT. I.

Gloria noſtra hæc eſt. 365.n.6.

2.Cor.3. Dominus autem ſpiritus eſt. 480.n.9.

2.Cor.5. Per fidem ambulamus, & non per ſpeciem. 455.n.8.

2.Cor.5. Ardemus perigrinari à corpore,& præſentes eſſe ad Deum. 589.n.13.

AD GALAT. VI.

Et ſic in ſemetipſo tantum habebit gloriam,& non in altero. 365.n.6.

AD COLLOSSENS. I.

Qui eſt imago inuiſibilis. 481.n.14.

I. THIMOT. I.

Regi ſeculorum immortali,& inuiſibili. 481.n.16.& 17.

I. THIMOT. VI.

Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſsibilem, quem nullus hominum videt, ſed nec videre poteſt. 482.n.17.& 18.

AD HEBR. XI.

Inuiſibilem tanquam videns ſuſtinuit. 481.n.14.

I. PETRI V.

Spiritu miſſo de Cœlo, in quem Angeli deſiderant proſpicere. 1042.n.4.

I. IOAN. I.

Deum nemo vidit vnquam. 482.n.18.

I. IOAN. III.

Videbimus eum ſicuti eſt. 455.n.8.& 456.n.15.& 517.n.6.

Ibidem. Similes ei erimus,quia videbimus eum,ſicuti eſt. 586.n.7.& 1042. numer. 2.

(**)

INDEX

INDEX RERVM QVAE IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

⁂A.⁂

ABVSVS.

Abuſus quid ſit. pag.297.n.8.

ACCIDENS.

Accidentia quomodò perficiant ſubſtantiam. pag.402.n.10.

Accidentia perficientia ſubſtantiam quando per ſe ſint ordinis inferioris ipſa ſubſtantia.402. numer.13.

Accidens in genere entis licet ſit ignobilius ſubſtantia; ſub aliqua tamen ratione poteſt eſſe nobilius ea. 433.n.58.

Accidentia ordinis ſupernaturalis eſſe entitatiuè perfectiora quacunque ſubſtantia ordinis naturalis,falſo quidam putant.15.n.3.

Accidens poteſt eſſe ſummum bonum formale, & vt quo. 433.n.58.

ACTIO.

Actio agentis. Vide agens.

Actio prædicamentalis, quo ſenſu diuidatur in tranſeuntem,& immanentem. 442.n.15.

Actionum in homine quot ſint genera. 224. n. 2.& p.233.n.1.

Actio diſtinguitur ex natura rei ab actu, qui per eam fit, etiam in actione immanente. 107.n.13.

Actio agentis, vt eſt ab agente, eſt effectus cauſſæ finalis. ibi.

Actione agentis ceſſante, ceſſat cauſſalitas finis. 106.n.8.

Actio vna non poteſt eſſe cauſſalitas cauſſæ efficientis,& finalis. 110.n.21.

Inter actionẽ, & finẽ intentio finis non eſt mediũ interiacens,ſed aſsiſtens. 128.n.14.

Actio, & effectus actionis eſt vnum obiectum cauſſæ finalis. 130.n.7.

Actiones, quæ in ordine intentionis inueniuntur,an ſint effectus finis? 137.q.9.

Actio, quæ eſt vltimus finis artis, non eſt vltimus finis artificis. 226.n.7.

Actio, vt ſit propter finem, debet eſſe libera. 240.n.16.

Actio quatuor modis poteſt referri in finem. 244.ar.7.n.8.

Actio agentis ſecundi etiam eſt à primo agente. 328.n.3.

Actio, vt obiectum attingat,quomodò debeat eſſe propria potentiæ. 421.n.14.& 424.n.25.

Quæ actiones in ordine tam intentionis, quàm executionis inſiſtant fini,quæve medijs. 241. n.2.& vtræque ſunt propter finem. 241.n.4. & 243.ar.6.

Actio vna, & eadem in genere cauſſæ finalis ſimul eſt à fine proximo,& vltimo.328.n.3.

Actio, quæ non elicitur ab agente,nec in eo recipitur, an poſsit denominare ipſum agens. 421.n.13.& 424.n.24.& 25.

Actio intentionalis,licet ſit impropria,in genere motus; non tamen eſt talis in genere cauſſalitatis. 55. n.23.

ACTIO HVMANA.

An omnis actio humana ſit propter finem? 148. n.21.& 263.& 264.n.7.& 8.

Quæ actio dicatur humana. 133.n.21.& 254. & 255.

Actio, vt ſit humana, quam deliberationem requirat. 256.§.4.

Actiones humanæ,aliæ perfectiores alijs. 257. numer.13.

Actio humana vel eſt propriè humana,vel propriíſsimè. 263.n.5.& quid ad vtrunque requiratur. 257.n.14.

Solæ actiones humanæ ſunt propter finem apud D.Thomam. 238.n.6.& 265.n.13.

Omnis actio perfectiſsimè humana eſt propter finem. 263.n.6.

An actio humana ſit propter vltimum finem in communi,ſaltem virtute? 304.ar.1.& 316. n.7.8.& 9.

Actio humana,non ſemper actu, & expreſſè refertur ad vltimum finem in communi.an virtute ſemper referatur?316.n.8.& 9:ſemper tamen refertur, ſaltem referibilitate interpretatiua. 319.n.18.

An omnis actio humana ſit propter vltimum finem in particulari? 321.ar.2.

Non omnis actio humana virtute refertur ab

 operan-

operante in vltimũ finẽ particularem. 322. n. 10; imò nec referibilitate operis. 223. n. 13.

Non omnis actio humana ex parte operantis refertur ſemper actu in vltimum finem, quem operans ſibi præfinit. 322. n 9.

Actiones humanæ, vt ſunt à Deo, ſunt propter vltimum finem. 326. ar. 4.

An omnis actionis humanæ detur finis vltimus in eadem ſerie? 279. n. 4.

Eadem actio humana ſumpta in actu ſignato, poteſt eſſe finis ſui ipſius in actu exercito. 267. n. 19.

Actio hominis vide homo.

ACTIO IMMANENS.

Actio immanens diſtinguitur ex natura rei ab actu, qui per eam fit. 107. n. 13.

Actio immanens quæ dicatur. 220. n. 1.

An ſit de ratione actionis immanentis recipi in potentia? 420. n. 11 & 422. n. 18.

Actio immanens non eſt de prædicamento actionis, ſed omnis eſt vera qualitas. 438. n. 4. & 439. n. 5. & 440. n 4.

Actio immanens præſtantior eſt tranſeunte: & eſt propter ſe. 472. col. 1. n. 2.

Actio immanens non eſt vera actio, ſed habet modum actionis. 470. n. 69.

Actiones immanentes pendere ab obiectis, vt à cauſſa finali, multi docent. 468. n. 62.

Actio immanens in Deo, non eſt propter finem. 220. ar. 4 n. 1.

ACTIO LIBERA, ET DELIBERATA.

Actiones liberæ ſolùm ſunt humanæ apud Diuũ Thomam. 238 n 7.

An ſolæ actiones deliberatæ ſint humanæ? 253. n. 2.

Actio perfectiſſimè libera inſiſtit circa media. 263 n. 6.

Actiones liberæ politiæ matutinæ, à quanam actione dirigantur? 1079 n. 15. & 16.

ACTIO EXTERNA.

Actio externa in genere moris eſt vna, & eadẽ cum interna. 126. n. 5.

Actiones externæ imperatæ à voluntate, an ſint effecta finis? 125. ar. 4. n. 1. & 126. n. 4.

In actiones externas an, quomodò, & cur influat finis? 126. n. 5. & 127. n. 9. & 128. n. 14.

Omnes actiones externæ imperatæ ſunt propter finem 242 n. 10.

In eas influit finis etiam quoad entitatem illarum. 128. n. 13. & 14.

In actiones externas Dei finis immediatè influit. 127. n. 10.

ACTIO MORALIS.

Actio moraliter mala non datur nulla præcedẽte deliberatione formali, vel virtuali. 258. n. 17

Actio peccaminoſa, vt eſt à peccante, referri poteſt in Deum finem beatificatiuum, vel ex parte operantis, vel ex parte operis. 325. n. 5. & quomodò ſit in Deum referibilis. 326. n. 4.

Actio moraliter bona, quomodo per charitatem habitualiter dirigatur in Deum? 301. n. 22.

Actiones bonæ moraliter in homine fideli ſemper referuntur in Deum ſaltem ex parte operis. 323. n. 13.

ACTIO INTERIOR.

Actiones interiores ſumunt ſpeciem ab obiecto, fineque intrinſeco. 306. n. 11.

ACTIO OTIOSA, ET IOCOSA.

Actio otioſa, quænã ſit? 190. n 9 & vnde dicatur otioſa 320. n 23. & eſt propter finẽ. 190. n 9.

Actiones ludicræ, & iocoſæ ordinantur in bonũ ludentis, & iocantis. 320. n. 23.

ACTIO VITALIS.

Actio vitalis, vide vita.

ACTVS.

Actus entitatiuus diſtinctus à formali eſt admittendus. 9. n. 21.

Actus duobus modis ſumi poteſt pro actu exiſtẽtiæ & pro actu eſſentiæ. 87. n 37.

Actus, qui fit, eſt effectꝰ cauſſæ finalis. 107. n. 13.

Actus humanus. vide actio humana.

Actus imperatus, & imperium in genere moris ſunt vnus actus. 242. n. 9.

Actus interior ſumit ſpeciem ab obiecto, finéque intrinſeco. 306. n. 11.

Actus inde accipit ſuam eſſentialem nobilitatẽ, vnde accipit eſſentiã: & ideo eò erit nobilior quò obiectum fuerit nobilius. 526. n. 1.

Actꝰ nobilioris potẽtiæ, an ſint nobiliores omnibꝰ actibus potẽtiæ minus nobilis? 595. n. 20. & 21

Actus nobiliſſimus potẽtiæ nobilioris eſt nobilior actu nobiliſſimo potentiæ minus nobilis. ibid.

Actus eiuſdem potentiæ vnde ſumant ſpeciem. 595. n 23. & 596 n 25. & in quo ſenſu dici poſſint eiuſdem ſpeciei. 596. n. 23.

Actus eiuſdem potentiæ ſubalternantur rationi formali illius. 595 n. 23.

Actus ſpecies variatur ex diuerſo modo tendendi in obiectum. 620. n. 21.

Obiectum actus eſt cauſſa finalis illius, ſi bene explicetur. 398. n. 5.

Ratio formalis actus non ſemper tollitur per realem identitatem. 729. n. 100.

Actus perfectiſſimus poteſt dare eſſe, vt quo, ſine informatione. 731. n. 106.

Actus adæquatè diuiditur in primum, & ſecundum, ſi ſermo ſit de actibus ex natura ſua operatiuis, & vitalibus. 461. n. 38.

Actum proportionari ei, cuius eſt actus, quomodò intelligatur. 498. n. 14.

Actus vltimus non ſemper eſt operatio. 462. n.37.
Actus reflexus realiter diſtinguitur à directo in actibus inferioris ordinis: non tamen ſuperioris. 580.n.10.
Actus reflexus non neceſſariò eſt complexus. ibidem.n.11.
Actus reflexus, an ſit nobilior directo? 578.n.2.
Actus notionalis in Deo, quid ſit? & eſt duplex, nec eſt propter finem. 219.n.1.& 2.
Actum diuinæ voluntatis ad intra eſſe propter finem impugnatur. 220.§.2.
¶ Adeptio finis vide finis.
Adeptio beatitudinis obiectiuæ, vide beatitudo obiectiua.
Adeptionem rei, quæ eſt finis, non habere verã rationem finis. falſò exiſtimant nonnulli. 25. num.4.
Adoratio imaginis: vide imago.
Aduertentia finis quando ſatis ſit ad finalizationem. 240.n.16.
¶ Æſtimatiua in ſenſu correſpondet intellectui componenti. 74.n.32.
Æſtimatiua, cur poſſit rationes inſenſatas abſtrahere. 501.n.24.
Æſtimatiua, quomodò poſſit habere notitiam Dei, & concipere ſpiritualia. ibidem.
Æſtimatiua brutorum. Vide brutum.

AGENS.

Agentia actu non moueri à ſolo fine ſimpliciter vltimo aſſerendum eſt cum Ariſtotele, & Aug. 18.n.6.
Agens poteſt in eadem ſerie intendere finem proximum, & vltimum. 19.n.9.
An ſolùm agens ſit finis cui ſuæ operationis? 55.n.22.
Agens per intellectum non habet naturalẽ propenſionem ad ſua particularia obiecta. 55. num.24.
Agens per intellectum determinatur ad agendũ à bono particulari ſibi præſentato ibidem.
In agente propter finem quot operationes reperiãtur. 120.col.2.n.1.
Omne agens, vel agit per naturam, vel per intellectum? 188.n 4.
Agens ad agendum certum effectum determinatur à fine. ibidem.n.6.
Agẽs naturale in quo differat à libero. 189.n.6.
An omne agens agat propter finem? diſputatur. 187.art.vnico per totum.
Agens naturale, an agat propter finẽ. 190.ar.1.
Omne agens agit propter finem, vel directum à ſe, vel alio. 191.n.1.
Vt agens dicatur agere propter finem, quæ requirantur? 160.n.60.
Agens agit propter finem perfectè, & conſummatè aſſequendum. 136 n.6.
Agens propter finem agit ſe in finem. 149.n.26.
Vt agens agat propter finem, non neceſſe eſt, vt eius actio ſit propter finem. 214.n.33.
Agens non neceſſariò ſuas actiones deſtinat ad conſecutionem finis, quãuis eas ordinet in finem. 214.n 31.
Agere propter finem, an conueniat homini? 225 ar.1. reſoluitur ſub diſtinctione. 226.§.2.
Omne agens agere propter finẽ nõ impedit, quin ſolus homo agat propter finẽ. 224.q.16 n.1.
Illud agens dicitur propriè agere propter finẽ, quod ſe agit in finem. 259.n.6.
Agens agere non poteſt, niſi prius determinetur ad certum effectum. 261.n.9.
Agens non poteſt ad agendum moueri, niſi ex proprio appetitu. ibidem.
Omne agens in agendo ſubordinatur fini: & in quo poſita ſit hæc ſubordinatio. ibidem.n.10.
In agẽte libero, vt agat, quinã ꝓceſſus dẽtur. ibid.
Omne agens agit propter vltimum finem in cõmuni, tanquã propter finem quo, non quod. 300.n.29.
Omne agens agere propter finem ſimpliciter vltimum ſolùm eſt verum in actionibus, quæ proximè tendunt in finem honeſtũ. 302.n.19
Agens duobus modis agit immediatè immediatione virtutis. 327.n.3.
Agentium ſubalternatio ad primum, in quo ſit poſita. 331.ar.4.n 1.
Agentis ſecundi intentio ſubalternatur intentioni agentis primi. 332.n.4.
Agens ſecundum ſemper intendit id, quod eſt referibile in vltimum finem. ibidem.
Cur agens naturale eò intenſius operetur, quò magis approximatur paſſo? 59.n 8.
Ad agentium ordinem ſequitur ordo finium. 271.n.7.
Agens increatum: vide Deus.
¶ Agendi, & finalizandi ratio non eſt idem. 103.n.48.
Agendi quidnam ſit principiũ formale. 87.n.39
¶ Aliquid, & res ſunt nomina ſynonyma. 734. n.114.
Aliquid dicitur ab alietate, quaſi ſit aliud quid. ibid.

AMARE, ET AMOR.

Amare ex Ariſtotele eſt velle alicui bonum. 7. n.8.& 13.n.8.
Non ſemper amatur magis is, cui bonum volumus, quàm ipſum bonum volitum 13.n.8.
Amare vnum propter aliud, non ſemper idẽ eſt, quòd amare vnum gratia alterius. 223.n.14.
¶ Qui amatur amore amicitiæ, ſimpliciter amatur, ſecus de amore concupiſcentiæ. 615.n.16.

¶ *Amor non niſi ad bonum terminari poteſt, & cauſſat deſiderium ipſius boni, & intentionem aßecutionis illius. p.5. n.2.*

Amor eius, qui magis amatur, quàm alius, non ſemper eſt cauſſa amoris illius. pag.13.n.8.

Amor ſequitur ad aßecutionē finis. 135.n.1.

Amor poteſt eſſe impoſsibilium. 140.n.4.

Amor in quocunque agente eſt principium agēdi ex Dionyſio. Expenditur, an ſit certum? 264 n.10.

Amor non ſolùm trahit amantem ad amatum, ſed etiam amatum ad amantem. 529.n.8.

Amor concurrit ad delectationem, non vt conditio, ſed vt ratio formalis obiecti. 610. num.27.

Amor diuiditur in amorem concupiſcentiæ, & amicitiæ. Explicatur. 611.& 612 n 1.& 2.

In quolibet amoris actu reperitur duplex ratio amoris. p.612.n.3.

Amorem terminari ad rem amatam, vt iam habitam & poſſeſſam dubium eſt. 617.n. 3.& 619.n.17.& 18.

Amor ex ſua natura, an feratur tam in rem præſentem, quàm in abſentem. 617.nu.4.& 620.n.19 & 21. & *in quo ſenſu amor abſtrahat à bono præſente, & abſente.* 621. num.24.

Amor rei præſentis, an ſpecie diſtinguatur ab amore rei abſentis?p.620 n.19.

Amor, an realiter diſtinguatur à delectatione? 605.n.7.& 8.

¶ *Amor, quomodo terminetur ad bonum. pag.* 610.n.27.

¶ *Amor amicitiæ ſiue beneuolentiæ, quo quiſq; ſe ipſum amat. in quo fundetur.* 10. n. 22.

Amor amicitiæ non eſt vera cauſſa amoris cōcupiſcentiæ: nec ex parte actus ad illum ſupponitur. 13.n.8. *bene tamen ex parte obiecti, & in quo ſenſu dici poßit cauſſa illius.* 13.n.8.& 9.

Amor amicitiæ, & concupiſcentiæ eſt idē actus. 13. n. 8. & *eſt idem motus voluntatis alio, & alio modo. Nec ad inuicem poſſunt ſeparari. ibidem.*

Amor amicitiæ, an formaliter ſit aßecutio obiecti beatifici? 617.n.3.

Amor amicitiæ, & concupiſcentiæ, an poßint inter ſe comparari ſecundum magis, & minus. 395.n.3.

Amor amicitiæ nobilior eſt, quàm concupiſcentiæ. ibidem col 2 ad finem.

¶ *Amorem concupiſcentiæ terminat finis* cuius: *amicitiæ autem finis* cui. 5.n.2.

Amorè concupiſcentiæ, an Deus poßit à nobis amari? 14.n.10.

Amor concupiſcentiæ, quo beatus Deum ſibi amat, minus eſt nobilis, quam amor amicitiæ, quo Deum amat. 615.n.15.

Amor concupiſcentiæ etiam terminatus ad Deū poteſt eſſe inordinatus: non tamen amor amicitiæ. 615.n.17.

Amoris concupiſcentiæ obiectum, an ſit bonum, & commodum, & an tale obiectum ametur propter ſe? 613.n.6.8.& 9.

¶ *Amor finis, in quo fundatur intentio agentis, neceſſariò tendit in duos terminos: in bonum volitum; & in perſonam, cui eſt volitum.* 7. n. 8.

Amor finis cui *non eſt cauſa amoris finis* cuius *contra Ochamum.* 13.n.8.

Amor finis adepti, an ſit effectus finis? 135. num.2.& 8.

In amore ſimplici finis datur aliqua deliberatio. 258.n.20.

Amor finis, quomodò diſtinguatur ab intentione finis. 140. n.4.

Amor ſimplex finis, an ſit actus diſtinctus à deſiderio finis? 140.n.2.

Amor ſimplex finis, an ſit effectus finis? diſputatur. 141. art. 5. & 240. num.14.& 17. & *latiùs,* 243. n.3.

Amor finis eſt neceſſarius, vt finis finalizet, & quomodò. 147.n.20.

Amor de fine conſecuto non eſt ab operāte propter finem. 244.n 6.

¶ *Amor boni amati Petro efficienter cauſſatur ab amore, quo Petrus abſolutè amatur. pag.* 152.n.36.

¶ *Amor patriæ non eſt propter finem.* 239. num.11.

Amor patriæ eſt actus neceſſarius, ad quem voluntas concurrit, vt natura. ibid n.11.& 12.

Amor beatificus patriæ non eſt actio humana. 258.n.19.

Amor Dei in patria per ſe terminatur ad Deū, & ad viſionem. 521.n.3.

Amor patriæ, an immediatè attingat Deum in ſe ipſo? 523.n.7.& 8.

Ad amorem patriæ, an viſio concurrat, vt ratio obiecti: an vt conditio? 522.n.4.

Amore patriæ, an viſio ſit nobilior, vel ſimpliciter, vel ſecundum quid? 527. n.2. & 3.& 583.n.8.& 592.§.2.*per totum;* & 589.*ar.* 4.*per totum.*

Amor in patria, an habeat rationem dotis? pag. 532. num.3.

Amor patriæ, vt directè elicitur à beato, & terminatur in Deum, non elicitur propter finem. 538.n.8. *An verò ordin ur à Deo ad viſionem? Dubium eſt.* 537.n.5.& 6.

Amor

Amor patriæ, vt actu reflexo eſt volitus à beato, eſt volitus propter viſionem. 538. n. 9.
Amor patriæ, an ſit amabilior, quàm viſio? 539. art. 9. Quid in amore concupiſcentiæ? quid itẽ in amore amicitiæ? 540. n. 4. & 5.
Amor, quo beatus in Deo amat proximos, an ſit idem numero cum eo, quo amat Deum? 565. n. 13.
Amor beatificus patriæ non conſequitur viſionem, prout virtualiter continet iudiciũ, quod Deus ſit ſummè diligendus. 568. n. 25.
An ſolus amor patriæ ſit aſſecutio obiecti beatifici? 587. ar. 3. per totum.
Amorem eſſe finem viſionis in patria eſt probabilius. 597. §. 5. per totum.
An ex amore patriæ maius bonum reſultet Deo, quàm ex viſione? 598. n. 34.
Amorem patriæ eſſe appetibiliorem viſione, eſt probabile. 598. §. 6.
Amor patriæ cur ſit per ſe aſſecutiuus obiecti; non tamen in via? 599. n. 3.
Amor in patria ſupponit obiectum beatificum eſſe præſens: non tamen eſſe aſſecutum, idque apud Scotum. 599. n. 3.
Amor patriæ, an virtute contineatur in viſione? 601. n. 7.
Amor patriæ ſpecie diſtinguitur ab amore viæ apud nonnullos. 602. n. 11. & 620. n. 20.
Amor, quo Deus amatur, vt bonum beato, an ſit dicendus concupiſcentiæ? 612. n. 5. & 613. nu. 7. & an ſit eſſentialiter beatificus? 614. n. 11. & 14.
Ad amorem patriæ, an viſio concurrat, vt ratio formalis? 622. n. 27.
Amor, quo beatus vult Deo bona, per ſe concurrit ad obiectum delectationis. 628. n. 6.
Amorem patriæ elici à charitate non eſt de fide. 430. n. 50.
Ad amorem Dei in patria ſatis eſt viſio beatifica, nec requiritur alius actus practicus. 503. num. 4.
In patria ſolus amor amicitiæ erga Deum ex parte voluntatis pertinet ad beatitudinem, ſi illa ponitur in pluribus actibus. 628. n. 4. & 5.
¶ Amor Dei in via apud Thomiſtas eſt nobilior ſecundum quid, quàm cognitio Dei in via. 527. nu. 3. an idem dicendum ſit de amore patriæ? 528. n. 4. & 5.
Amor viæ poteſt eſſe æque intenſus, atque amor patriæ; non tamen æquè perfectus. 611. n. 33
¶ Amor rerum ſuperiorum (v.g. angelorum) eſt nobilior ſecundum quid, quàm earum cognitio: ſecus de amore rerum corporearũ; idq; apud Thomiſtas. 527. n. 3.
¶ Amor proprius non eſt vltimus finis cuius in eo, qui mortaliter peccat. 291. n. 22.
¶ Amabilis rationem nihil fundare poteſt, niſi bonum honeſtum, iucundum, & vtile. Vnde tria illa bona ſunt adæquatum fundamentum amabilitatis. 176. n. 3. & 177. n. 5.

AMBROSIVS.

Ambroſius lib. 2. de Officijs cap. 2. explicatur, dum ait diuinam Scripturam poſuiſſe vitam beatam in cognitione diuinitatis. 457. num. 18.
Idem lib. 2. de Fide cap. 4. explicatur, dum ait vnam operationem eſſe non poſſe, vbi eſt diuerſa ſubſtantia. 429. col. 2.

AMENS.

Amentes vtuntur intellectu, & voluntate, & nõ inſtinctu naturali. 228. n. 7.
Amentis ratio non omninò ligatur, & quomodò ligetur. 228. n. 7. & 8.
In amentibus non datur liberum arbitrium, nec peccatum. 229. n. 9. & 230. n. 11. & 232. num. 20.
Amentes, an operentur neceſſariò, an liberè. 230. n. 11 & 12.
Amentes, an agant propter finem? 230. n. 13. & 232. n. 18.
In amentibus licet operationes voluntatis ſint ſub ratione boni, & conuenientis: dubitatur tamen, an ſint ſub ratione finis? 231. n. 15.

AMICITIA, ET AMICVS.

Amicitia ſupponit amorem, quo amicus amatur propter ſe, & ſuperaddit mutuam redamationem cum quadam mutua communicatione. 541. n. 7.
Amicitia vera datur inter Deum, & nos contra Durandum. 623. n. 32.
Amicus eſt alter ego: vnde bonum illius eſt proprium bonum mihi. 60. n. 11. & 13.
Amicus magis diligitur, quàm diligatur bonũ illi volitum. explicatur. 395. col. 2. ad finem.

ANALOGVM.

Analoga nullam dicunt naturam, nullum vè eſſendi gradum præciſum, nec habent vnum cõceptum obiectiuum re, & ratione præciſum. 803. n. 24.

ANGELVS.

Angelos agere propter finẽ latè probatur. 223. quæſt. 15.
Angelus, dum peccando auerſus eſt à Deo fine ſupernaturali, etiam auerſus eſt ab illo, vt eſt finis naturalis. 285. n. 17.
In angelis nomina ordinum ita imponuntur ſecundum conuenientiam ad ſpirituales perfectiones, vt ſuperiori ordini ſuperior perfectio tribuatur. 532. art. 7. n. 1.

Angelorum hierarchiæ in patria diſtinctionem, & appellationem ſumunt ab actibus beatificis ſecundum aliquos. Alij hæc accipiunt à perfectionibus viæ vtriquè reyciuntur. 532. n.2.& 6.& 533.n.7.& 8.vnde verò hæc diſtinctio ſumenda ſit? 532. n.6.

Angelorum hierarchiæ ex ſua natura poſtulant ſubordinationem ſuperioris, & inferioris in recipiendo,& communicando dona. Quod etiam aliquo modo reperitur in choris ibidem

In angelis tam ordo, quàm hierarchia importat gubernationem per rationes intelligibiles diuinæ prouidentiæ reuelatas angelis in ordinẽ ad ſalutem hominum. 583.n.8.

Angeli in via aliquo modo habuerunt hierarchias,& ordines, quos retinent in patria, ſed imperfectè. 534.n.8.& 9.

Angelorum hierarchia dicit ordinem gubernationis,& executionis diuinæ prouidentiæ in aliquem finem ſupernaturalem. ibidem.

In angelis diſtinctio hierarchiarum,& ordinum ſumenda eſt ex donis patriæ: ex donis autem viæ aliquo modo. 534.n 10.& 11.

In angelis hierarchiæ diſtinguuntur ex modo recipiendi rationes intelligibiles diuinæ diſpoſitionis. Chori verò, & ordines ex modo illas communicandi. 535.col.1.

In angelis hierarchiæ, & ordines nomen, & diſtinctionem accipiunt ex modo recipiendi,& communicandi lumen,& rationes intelligibiles à Deo reuelatas circa ordinem prouidentiæ, & gubernationis huius mundi. 535.n. 13.

Angelorum prima hierarchia immediate accipit à Deo rationes intelligibiles. ibidem.

In angelis chori primæ hierarchiæ diſtinguuntur penes altiorem, & nobiliorem modum recipiendi rationes intelligibiles,& eaſdem communicandi ibidem.

In angelis in puris naturalibus nihil datur, quod nomen beatitudinis mereatur apud Bellomõtanum. ſed non recipitur. 343.n.8.& 9.

Angelos fuiſſe creatos in beatitudine naturali plures docent. 346.n.17.& in quo ſenſu ſic dicantur creati. 351.n.31.

Angeli intellectus, an obiectiuè perficiatur ab anima ſeparata. 403.n.15.

Angeli, quomodo perficiant aliorum intellectũ ibidem n.16.

Angeli illuminant homines, tanquam miniſtri Dei. 408,n.10.

Angelus, quando intrat aliquod corpus, vt in eo operetur, dicitur in illud impropriè illabi. 416 n.8.

Angelis, quomodo Deus loquatur. 432.n.54.

Angeli intellectum, an perficiãt ſenſibilia. 403. n.14.

Angelus, an in corpora illabatur proprio illapſu? 444.n.6.

Angeli prius fuerunt beati ipſa Dei viſione, quã ex Verbo acceperint matutinam cognitionem rerum. 1116.n.35.

Angelos vno,& eodem intuitu æque primo intelligere plura, quomodo intelligendum ſit. 1131.n.13.

ANIMA

Anima ad operationem, quæ eſt beatitudo, an proximè eleuetur per lumen gloriæ, an per charitatem? 601.n.6.

In animæ bonis, an enumeranda ſit voluptas,& delectatio corporea? 380.n.2.an etiam enumeranda ſint, quæ aliquo modo rationem participant? 381.n.4.

Animæ operatio, an poſſit eſſe finis vltimus obiectiuus? 397.n.4.

Animæ definitio explicatur. 431.n.51.ad finẽ.

¶ Animæ vegetatiuæ operationes non fiunt ab homine propter finem. 234.n.4.

Ad animam vegetatiuam quænam bona pertineant:& an enumerentur inter particulas felicitatis? 381.n 2.& 3.

In bonis animæ vegetatiuæ non ponitur beatitudo. 381.art.2.

Animæ vegetatiuæ bona referuntur ad bona animi, tanquam in finem, 382.n.4.

Anima vegetatiua eſt expers rationis. 472.q.5 num.2.

¶ Animæ ſenſitiuæ bona enumerantur inter bona animi, vt diſtinguuntur à bonis corporis. 472.q.5.in præfatione. & ar. 2.p.477.

Anima ſenſitiua eſt rationalis per participationem. ibidem q.5.n 2.

Anima ſenſitiua in homine eſt gratia animæ intellectiuæ 397.n.4.

¶ Animæ rationalis immortalitas bene infertur ex illius intellectualitate. 201.n.2.

Animæ intellectiuæ obiecta aliquo modo dici poſſunt bona illius. 393.q.4.in principio.

Animæ intellectiuæ bona intrinſeca quæ ſint. ibidem.

Anima intellectiua, vt eſt vita ſubſtantialis, ex ſua natura vendicat ſibi actum vitalem, quo viuat. 431.n.51.

Anima ſeparata, an obiectiuè perficiat intellectum angeli?

Anima in patria non indiget noua qualitate ad tollendos defectus eſſentiæ, ſed potẽtiæ. 448. num 19.

Anima beata prius natura habet eſſe beatificũ, quàm beatificas operationes. 467.n.56.

Anima

Anima denudata potentijs non poteſt eſſe beata. 470.n.70.
Animas poſt reſurrectionem videre diuinam eſſentiam eſt de fide. 488.n.40.
¶ Animantia non poſſunt dici beata. 382.n.3.
Animatum ab inanimato per ſe diſtinguitur vita, id eſt operatione vitali. 431.n.51.

ANSELMVS.

Anſelmus lib.2.cur Deus homo cap.1. explicatur, dum ait: peruerſus ordo eſt amare, vt intelligas; rectiſſimus autem, intelligere, vt ames 539.n.11.
Idem in lib. de incarnatione, dum ait: omne compoſitum cogitatione poſſe diſſolui. 748 col.2. & 751.n.165.
Idem in Monologio cap.16. dũ ait, quæ de Deo dicuntur, dicuntur vno modo, & vna conſideratione. 778.n.60.

APPELLATIO.

Appellatio Verbi ſubſtantiuè, & adiectiuè in diuinis quomodo ſit eadem. 936.n.13. ad finẽ.

APPETIBILE, ET Appetitus.

Appetibile eſſe cognitum per ſenſum, vel intellectum non ſe habet omnino per accidens. 86. num.34.
Appetibile non fundatur in malo ex Ariſtotele. 177.col.1. & 2.
Appetibile, & bonum idem eſſe quomodo intelligatur. 178.n.8.
Appetibile propter ſe non idem eſt, quòd vltimatè appetibile. 271.n.6.
Appetibile ſimul cum fine eſt obiectum formale voluntatis. 38.n.5.
Appetibilis ratio non fundatur in bonitate abſolutè ſumpta: bene tamẽ ratio appetitiui alterius. 10.num.22.
¶ Appetitus obiectum, an per ſe varietur penes eſſe cognitum? 83.n.21 & 85.n.30.
Appetitus quies, an bene deducatur ex quiete rerum naturalium? 609.n.25.
¶ ppetitus naturalis ad claram Dei viſionem non datur in nobis. 350.27.
¶ Appetitus gloriæ humanæ, ſi ſiſtat in ea, eſt vitioſus. 369.n 18.
¶ Appetitus innatus non fertur in beatitudinem in communi: nec in beatitudinem connaturalem in particulari ſub ratione beatitudinis. 351.num.29.
Per appetitum innatum ad beatitudinem nõ beamur. ibidem.
¶ Appetitus ſenſitiui vehemens paſſio quomodo redundet in voluntatem. 71.n.21.
Appetitu ſenſitiuo perturbato nõ neceſſariò perturbatur volunt.) ibidem.
In appetitum ſenſitiuum, an voluntas interdum redundet. Vide voluntas.
Appetitus ſenſitiuus ſecũdum ſe, an agat propter finem? 234.§.3.
Appetitus ſenſitiuus, prout ſub eſt motioni voluntatis, agit voluntariè. 235.n.12.
Appetitus ſenſitiuus ſubijcitur rationi, non deſpoticè, ſed politicè. ibidem.
Appetitus ſenſitiuus, vt mouetur independenter à voluntate, non agit propter finem, ſed ex inſtinctu naturæ. ibidem.
Appetitus ſenſitiuus mouetur ab eo, quòd eſt bonum, & finis: non tamen à fine. 235.n.13.
In appetitu ſenſitiuo operante independenter ab intellectu, nec veniale peccatum datur. 235. num.17.
In appetitum ſenſitiuum ſecundum ſe non datur innata libertas. ibidem.n.18.
Appetitus ſenſitiui actiones ſecundum ſe non dicuntur humanæ. 237.col.1.
In appetitum ſenſitiuum non fit redundantia voluntatis ſine cognitione ſenſitiua. 71.n.23.
In appetitu ſenſitiuo nõ ponitur beatitudo. 473. artic. 1.
Appetere plura per modum plurium quando contingat. 304.n 3.
¶ Apprehenſio boni. vide bonum.
Apprehenſio non eſt actus intellectus, ſed voluntatis. 584.n.12 & 588.n.6.

ARISTOTELES.

Ariſtoteles in Deo nullam aliam beatitudinem formalem agnouit, niſi contemplationem ſui ipſius. 454.n.5.
Ariſtoteles beatitudinem collocat in contemplatione. 525.n.2. nec in hoc errauit contra nõnullos. 652.n.8. & 600.ar 2.n.6.
Ariſtoteles, an putauerit Deum cognoſcere iſta inferiora. 197.n.19.20.21.
Apud Ariſtotelem datur bona fortuna diuina 197.n.21.
Apud Ariſtotelem Deus malorum hominum nõ habet curam. 198.nu.22. imò negauit in his inferioribus Deũ omnia dirigere. 199.n.26.
Ariſtoteles non bene arguit contra Annaxagorã dum ſupponit agẽs propter finem moueri ab alio à ſe. 212.n.27.

ARNOBIVS.

Arnobius nunquam dixit Deum habere corpus quidquid non nulli hoc illi imponant. 483. n.20.21. & 22.
¶ Artis vltimus finis (nimirum actio) non eſt vltimus finis artificis. 226.n.6.

ASSIMILATIO CVM DEO.

In aſſimilatione cum Deo poſita eſt beatitudo cuiuſque rei. 376.n.1.

Aſſimilatur

Aſſimilamur maxime Deo, nõ per poteſtatem, ſed per bonitatem. 379. n. 13.

ATTENTIO.

Attentio actualis voluntatis circa medium applicatum, an ſit neceſſaria, vt intentio voluntatis virtute maneat? 247. n. 13.

Attentio voluntatis, vide voluntas.

ATTRIBVTVM.

Attributi nomine quidnam intelligatur; variæ ſunt opiniones. 672. ar. 1.

Attributi nomen vſurpatum eſt ad ſignificandas diuinas perfectiones, & de etymologia huius nominis. 673. n. 3.

Attributorum diuiſio poſita à Nominalibus exploditur. ibidem nu. 4. atquè etiam vſurpatio nominis attributi. 691. n. 2. & 3.

Attributũ in diuinis latius patet, quam prædicatum. 673. n. 5.

An de ratione attributi ſit eſſe prædicatum proprium, & nõ tranſlatitium? Diſputatur. 673. art. 2.

De ratione attributi, an ſit prædicari de Deo per modum adiacentis? 674 ar. 3.

Attributum ex ſua ratione ſupponit id, cui tribuitur, eſſe iam conſtitutum in eſſe eſſentiæ. 675. n. 5.

Attributum, an debeat eſſe nomen eſſentiale & non perſonale, nec notionale. 677. ar. 4.

Inter attributa, an enumeretur ſubſiſtentia eſſentialis? 678. n. 2.

Inter attributa, an enumerentur prædicata trãſcendẽtia? Diſputatur. 678. ar. 5. vide de ente §. 1. n. 2. & de vno 679. n. 5. & de vero 680. n. 6. & de bono ibidem n. 8. & 9.

Attributum, an ex ſua ratione excludat prædicata negatiua? 681. ar. 6.

Omnia attributa Dei eſſe negatiua falſum eſt. 682. n. 1.

Attributi rationem quænam prædicata negatiua habeant, quæ ve non habeant. 683. nu. 8. & 684. n. 11. & 12.

Admittenda ſunt attributa, quæ re, & voce ſint affirmatiua. 682. n. 6.

De ratione attributi eſt, quod ſit aliqua perfectio realis. 683. n. 9.

An inter attributa enumeranda ſint eſſe increatum, eſſe independens, eſſe incorporeum: æternitas item, & immenſitas, & alia huius generis prædicata? 685. n 13. & 14.

Attributum, an in ſua ratione includat, quòd ſit perfectio Dei: & qualis nam perfectio eſſe debeat? 686. ar. 7.

An inter attributa enumeranda ſint prædicata libera. 686. numer. 2. & 989. numer. 10.

Inter attributa, an enumeranda ſint relatiua ad intra? 686. n. 3.

Attributum ex ſua ratione non excludit relationem tranſcendentem ad creaturas, bene tamen alias relationes. 687. n. 5.

Attributum an ex ſua ratione dicat perfectionẽ cõmunem Deo, & creaturis: aut quæ ex creaturis ſit demonſtrabilis de Deo? ibidem, n. 7. & 8.

An inter attributa enumerandum ſit eſſe obiectum beatificatiuum? ibidem n. 8.

Definitio attributi vera, & completa. 987. artic. 8. num 1.

Ad rationem attributi quænam prædicata admittantur, quæ ve reijciantur. vide late. 688. & 689.

Attributa, an dici debeant actiones immanentes intellectus & voluntatis diuinæ? 688. nu. 6. ſcientia item ſimplicis intelligentiæ. ibidem n. 7. an etiam ideæ? 689. n. 7. relatio item perſonalis in 8. prædicata item conſtitutiua eſſentiæ. n. 9. an etiam ſubſiſtentia? ibidem. quid de ſcientia viſionis, & de volitione creaturæ. ibidem n. 7. & 11.

An rationem attributi habeat eſſe actum purum, & ens ſimplex, & deniquè prædicata pure negatiua. 689. n. 12.

¶ An attributa ſint re, & ratione indiſtincta ab eſſentia? late diſputatur. 690. art. 1.

Attributa, an realiter diſtinguantur ab eſſentia? diſputatur. 694. ar. 2. negatio eſt catholica, affirmatio hæretica. 699. n. 21. 22. & 23. & inferius §. 3.

Attributa, an ab eſſentia actu diſtinguantur ante omnem operationem intellectus? diſputatur 701. ar 3. per totum.

Attributa diſtingui ab eſſentia ex natura rei probant Scotiſtæ, & ponũtur illorum argumenta 701. ar. 3. §. 1. qui hanc opinionem impugnẽt 704. §. 2. per totum, ſed opinio Scoti ſine periculo fidei defendi poteſt. 705. ar. 4.

Attributa actu diſtingui ab eſſentia, an bene impugnetur ex eo, quòd omnis diſtinctio, vel eſt realis, vel rationis. 708. §. 2. per totum.

An etiam bene impugnetur ex eo, quòd eſſentia vnite continet omnem attributorum formalitatem. 716. §. 3. per totum. & an bene probetur contra Scotum attributorum, & eſſentiæ eſſe vnam formalitatem? ibidem à n. 46.

Attributorum actualis diſtinctio ab eſſentia an tollat ſummam ſimplicitatem eſſentiæ. & inferat compoſitionem? 722. §. 4. 723. & 725.

Attributa actu diſtingui ab eſſentia, non infert in Deo rationem actus, & potentiæ apud Scotiſtas. 728 n. 98. & 99.

Attributa actu diſtingui ab eſſentia, an bene inferat eſſentiam realiter diſtingui ab attributis?733.§.6.per totum.

Attributa habere cum eſſentia vnam rationem formalem eſt omnino impoſsibile apud Scotiſtas.724 n.84.& 85.

Attributa ſunt entitates diuinæ eſſentiæ, veluti ſecundariæ apud Scotiſtas. 732.n. 108. & 109.

Attributa realiter diſtingui ab eſſentia licet poſſit habere bonum ſenſum non eſt ſimpliciter concedendum.733.n.112.

Inter attributa, & eſſentiam non datur relatio realis, etiam apud Scotiſtas. ibidem n.113.

Attributa, vt diſtinguuntur ab eſſentia, verè ſũt aliquid, ens, & res.734.nu.115. non tamen ſunt plura aliqua, nec plura entia, nec plures. ibidem num.116. imò nec diuerſa bona 744.n.147.

Attributa an quidditatiue, & definitione diſtinguantur ab eſſentia? 735.n.119.

Attributa actu diſtingui ab eſſentia non bene infert ea eſſe res creatas,736.n.121. & 737. n.123.

Attributa omnia habent eandem numero entitatem, realitatem, atque infinitatẽ, quàm habet eſſentia.738.n.127.

Attributa ex natura rei actu non diſtingui ab eſſentia, an conuincatur ratione D. Bernardi? 742.§.9. per totum, & Concilij Remenſis.

Attributa eſſe actu non idem formaliter cum eſſentia, an melius dicatur, quàm eſſe ab illa formaliter diſtincta, idque apud Scotũ.702.n.9.

Attributa, an actu diſtinguantur ab eſſentia? vera reſolutio, actu enim ſola ratione diſtinguũtur.705.n.17.18.& 19.

Attributa ante omnem intellectũ diſtingui formaliter ex natura rei ab eſſentia, non eſt admodũ probabile.752.ar.5.& 753.n.2.& 3.

Attributa, an aliquo modo diſtinguantur ab eſſentia ſecluſa omni intellectus operatione? late diſputatur.755.& 756.

Attributa, an actu diſtinguantur ab eſſentia ratione? Diſputatur.762.ar.7. & 766 n.29.

Attributa, an ſola ratione diſtinguantur ab eſſẽtia? 785.ar.8.

Attributa, an diſtinguantur ab eſſentia ratione ratiocinata, an ratiocinante? 788.ar.9.

Diſtinctio attributorum ab eſſentia, quam facit intellectus, habet fundamentum ex natura rei. 756.n.9.& 791.n.12.

Inter attributa, & eſſentiã, quomodo ſine intellectu detur ordo.787.n.11.

Attributa virtualiter præſupponunt eſſentiam. ibidem.

Attributa abſolutè ſumpta, an ſpecie diſtinguantur? 774.n.55.

Attributa inter ſe aliquo modo diſtingui affirmandum eſt.792.ar.1. Non diſtingui realiter certiſsimum eſt.793.ar.2.

Attributa, an inter ſe actu ex natura rei diſtingui ſit verum? & an indigeat cenſura? 795. ar.3.

Inter attributa, an Scotus admiſerit diſtinctionẽ actualem ex natura rei? 796.col.1.

Attributa inter ſe actu diſtinguuntur ratione. 797.& 798.n 3.& 4.

An inter ſe ſola ratione actu diſtinguantur? negatio placet, quia ſine intellectu diſtinguuntur virtualiter.798.ar.5.& 801.§.2.

Attributa magis diſtinguuntur inter ſe, quàm Deus diſtinguatur à deitate. 808.n.46.

Inter attributa ante omnem intellectum actu nõ datur ordo ſed ſolùm virtute ibidem.n.47.& talis ordo ſatis eſt, vt vnum ex alio demonſtretur.

Attributa in abſtracto prædicari de eſſentia non arguit ea eſſe de conceptu formali eſſentiæ. 750.n.162.in fine.

Attributa in abſtracto de ſe inuicem prædicantur, & in quo ſenſu.809.n.50.

Attributa ſublato intellectu, an ex natura rei diſtinguantur formaliter virtualiter? Diſputatur.810.ar.6.& quomodo hæc diſtinctio explicanda ſit.812.ar.7.

Attributa à viatore de facto ratione diſtiguuntur per habitudinem ad creaturas hoc tamen per ſe non eſt ſimpliciter neceſſarium. 818. & 819.n.15.& 16.

Attributa, an poſsint à nobis diſtingui ſine ordine ad creaturas.814.ar.8.

Attributa, an poſsint diſtingui ab intellectu beati 825.art.9. affirmatiua placet tam in politia matutina, quàm in veſpertina, atq; etiam ipſa viſione beata. 827 & 828.n.10.11.& 12.

Attributa ſatis diſtinguuntur ratione cum cognoſcuntur, vt virtute diſtincta.828.n.13.

Attributa ratione diuidere non prouenit ex imperfectione intellectus.830.n.17.

Attributa diſtinguuntur ratione per intellectum diuinum.834.ar.10.& quomodo diſtinguãtur.ibidem, & latius 837.§.3.

Attributa, vt ſunt intellectu viatoris actu diſtincta, non cognoſci à Deo aſſerit Bellomõtanus, ſed reijcitur.837.n.17.

Attributa, an à Deo immediatè diſtinguantur intellectione: quã eſſentiã, & attributa intelligit, & an diſtinguatur per habitudinẽ ad aliquã realẽ diſtinctionẽ ad extra, vel ad intra? Diſputatur.842.§.4.& 845.n.45.& 846.n.52

Attributa,

Attributa, vt à nobis cognoſcuntur, an eſſentialiter prædicentur de eſſentia? 863. art. 1. & 864. n. 4. & 867. n. 10. & 868. §. 4.
Attributa prædicantur de eſſentia non in quid, ſed in quale quid, etiam ſi eſſentialiter in eſſẽtia includantur. 870. n. 25. Vide etiam. 677. num. 15.
Attributa, cur à Damaſceno dicantur eſſe circa eſſentiam? 870. & 871. n. 26. & 27.
Attributa via inuẽtionis cognita à poſteriori cognoſcuntur, vt adiacentia eſſentiæ, ſecus dum cognoſcuntur à priori. 871. n. 27.
Attributa ſunt de eſſentia eſſentiæ admodum differentiæ conſtituentis eſſentiam. 871. n. 30.
Attributa eſſentialiter non includi in eſſentia vt probabile defenditur. 874. §. 6.
Attributa includi in eſſentia, vt eſt à parte rei, an ſit verum? 879. ar. 2. & 883. §. 3. & 884. §. 4. & 886. §. 5.
Attributa eſſentialiter includi in eſſentia nõ colligitur ex Patribus. 887. n. 37.
Attributa tranſeundo in eſſentiam amittunt accidentalitatem: non tamen rationem veluti qualificatiuam. 890. n. 48.
Attributa dicunt perfectionem ſimpliciter, non tamen modum eſſentialem. 892. n. 51.
Attributa ideo ſunt formaliter in Deo, quia eminenter, atquè radicaliter continentur in diuina eſſentia eſſentialiter ſumpta. 894. n. 60.
Attributa, an eſſentialiter includant eſſentiam, vt à nobis concipitur? Diſputatur. 897. ar. 1. & 900. col. 1. concl. 1.
Attributa ſi eſſentialiter includuntur in eſſentia, non poſſunt in ſuo conceptu ab ea abſtrahere. 901. n. 16.
Attributa, vt à nobis diſtinguuntur, an ſe ſe mutuo eſſentialiter includant? Diſp. 908. ar. 1.
Vnum attributum an poſit præſcindi ab alio? 909. n. 9.
Vnum attributum ab alio diſtinguitur ratione, id eſt definitione. 910. n. 10.
Attributa extra intellectum, an ita ſe habeant, vt de eſſentiali ratione cuiuſque ſint cætera? diſp. 911. ar. 2.
Attributa ſe ſe eſſentialiter includere, an ſit verè & propriè dictum. ibidem n. 1.
Attributa quomodo ſint infinita. 923. n. 46.
Attributa, quomodo prædicentur de Deo, & Deus de illis. 925. ar. 1.
Attributa in concreto verè prædicantur de Deo. 926. n. 9. & an formaliter prædicentur? 927 num. 12.
Attributa in abſtracto prædicantur de Deo in cõcreto. 928. §. 3. In quo autem ſenſu prædicẽtur? Dubiũ. 928. n. 15. & 930. n. 22. & 23
Attributa in concreto verè prædicantur de eſſẽtia in abſtracto. Et in quo ſenſu. 932. §. 5.
Attributa, & eſſentia in abſtracto de ſe mutuo prædicantur. 932. §. 6. & in quo ſenſu. 933. ar. 2. §. 1. & 2.
Attributa quomodo diſtinguantur virtute. 935. num. 11.
Attributa, an ſint numero infinita? 936. ar. 1. & 938. n. 6. & 7. & 939. n. 8.
Attributa propriè, & impropriè quænam ſint. 937. n. 4. & 5.
Attributa, an omnia de facto videantur à beatis? 941. ar. 2. & 943. §. 3.
Vnum attributum, an diuina potentia videri poſſit ſine alijs? 953. n. 19.
Attributa nec omnia, nec aliqua poſſunt videri ſine eſſentia etiam diuina potẽtia. 954. n. 24.
Attributa non poſſunt dici obiecta ſecundaria in genere beatificatiui. 954. n. 21.
Attributa ſunt de intrinſeca ratione eſſentiæ, vt eſt obiectum beatificatiuum. 958. n. 39.

A V G V S T I N V S.

Auguſtinus quomodo explicetur, dum ait 1. cõfeſſionum cap. 1. inquietum eſt cor noſtrum donec perueniat ad te. 350. col. 1.
Quomodo item intelligatur 1. de Trinitate cap. vlt dum ait: ſecundum illam viſionem Deus bonus eſt, ſecundum quam Deus apparet mũdis corde. Dum etiam ait ſolam viſionem, qua beati vident Deum eſſe ſummum bonum noſtrum. 432. n. 54.
Dum etiam ait 8. de Geneſi ad literam cap. 27. Deum per ſuam ſubſtantiam præbere locutionem Angelis. ibidem.
Dum etiam epiſtola 112 dubitat, an corp⁹ poſt reſurrectionem manere debeat ſecundum ſubſtantiam corpoream. 486. n. 34.
Aug. non dubitauit Deum de facto non videri oculis corporeis contra plures. 489. n. 43.
Aug. an ſolã cauſſã efficiẽtẽ agnouerit. 56. n. 26.
Aug. quomodo debeat explicari, dum lib. 3. cõtra Maximinum cap. 10. in illis verbis: ſi poteſ Deum Patrem concedere ſimplicem, & cæt. 800. n. 17. & 810 n. 52. & 53.
Item quando 7. de Trinitate c. 2. ait: non eò Verbum, quò ſapientia. 1015. n. 36. & præterea, dum ibidem ait: Non hoc eſt eſſe, quòd Verbum eſſe. Et ſimiliter dum ait c. 4. aliud Deo eſſe, & aliud Patrem eſſe ibidem n. 36. & 37.
Late explicatur mens Auguſtini circa viſionẽ matutinam Angelorum, qua in Verbo vident creaturas. 1112. vſque ad 1125. per plures §§. vbi etiam agitur de diſtinctione dierum poſita ab Auguſtino.
¶ *Axioma vide Proloquium.*

Literā B.

BEATITVDO.

Beatitudinis propria ſignificatio quænam ſit? 335.ar.1.

Beatitudinis, vt beatitudo eſt, generalis explicatio ibidem.ar.2.n.2.

Beatitudo quot modis ſumatur. 335.articul.1. & 2.

Beatitudo falſa non eſt beatitudo. 335.artic.2. num.1.

Beatitudo ſumitur vel pro beatitudine eſſentiali, vel pro ſtatu beatitudinis. ibidem.

Beatitudo eſſentialiter ſumpta, vel eſt ſingulorũ hominum: vel eſt politica ciuitatis & reipublicæ.336.n.2.

Beatitudo vera & perfecta, ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis excludit miſeriam peccati etiam ratione ſtatus. 343.n.9.& 349.nu. 23.& 24.

Beatitudo ſimpliciter ſumpta ſecundum totalem ſuam rationem eſt id, quo beamur: non tamẽ id, quo intrinſecè beamur.338.n.9.

Ad beatitudinem abſolutè, an neceſſarium ſit aliquod donum gratiæ? 343.n.9.

De ratione beatitudinis eſt, vt omnia propter ipſam appetantur, & ipſa propter nihil. 348. num.21.

De ratione beatitudinis eſt, quòd ſit bonum ſufficiens, quietans appetitum. Et quomodo id intelligatur. 349.n.26.& 350.n.26.

Beatitudo à Philoſophis quare poſita ſit in ſummo bono ordinis naturæ.351.n.30.

Beatitudo eſt ſtatus bonorum aggregatione perfectus: in vno tamen eſſentialiter conſiſtens. 353.n.3.

Beatitudo non poteſt eſſe principium alicuius mali ex Ariſtotele. 354.n.3.

Beatitudo non pendet à fortuna, cauſſiſque externis ex Ariſtotele. ibidem num.4.& 357. num.8.

Beatitudo nulla habet extrema vitioſa ex Ariſtotele.355.n.5.

Beatitudo non dirigitur ab alio, ſed dirigit alia ibidem n.6.

Beatitudo potius conſiſtit in poſſeſſione ſui, quã in vſu, ſiue communicatione ad alterum. 358.n.12.

Beatitudo eſt bonum propter ſe appetendum, & non propter aliud 360 n.4.

Beatitudo eſſentialis non ponitur in omni præmio, ſed in præmio eſſentiali.374. col.2.

Beatitudo cuiuſque rei poſita eſt in aſſimilatione cum Deo.376.n.1.

Beatitudo ex Ariſtotele non poteſt conuenire homini, niſi quatenus eſt rationalis. Vnde nõ conuenit, niſi ratione animæ, quæ ſecundum ſe eſt rationalis.381.n.3.

Beatitudo non conuenit brutis. 389.col.1.

Beatitudo eſt res honorabilis potiùs, quàm laudabilis ex Ariſtotele. 383.col.1.

Beatitudo abſolutè non eſt omnium bonorum ſũmum, & in quo ſenſu dicatur ſummum bonũ. 467.nu.55.

Beatitudinis definitio tradita à Boetio non eſt eſſentialis, ſed cauſſalis.477.n.19.

Beatitudo, in quo ſenſu dicatur bonum perfectũ. ibidem n.20.

Beatitudo in quo ſenſu ſit vltimus finis noſter. 469.n.65.

Beatitudo, in quo ſenſu dicatur actus vltimus, vltimaquè perfectio.542.ar. 10.n.1.

Beatitudo ex ſe vendicat eſſe optima operatio: non tamen ex ſe habet, quòd omnis operatio, in qua ponitur, ſit optima. 514.n.28.

Beatitudo ponitur in mente, quæ eſt cũ animaduerſione: & appellatur ſapientia.552.n.2.

Beatitudinem non habere alium finem, in quem referatur, quomodo intelligatur. 622.n.28.

Beatitudo, in quo ſenſu poſtulat operationem omnium præſtantiſſimam.646.n.9.

Beatitudo poteſt non appeti ratione alicuius mali annexi. 180.n.14.in fine.

Beatitudo ſoli homini conuenit.314.n.6.

Beatitudo in creatura rationali idem eſt cum vltimo fine.334.nu.1. id tamen, quod alicui eſt beatitudo non ſemper eidem eſt vltimus finis. ibidem.

Beatitudo, & vltimus finis, quamuis interdùm directò coincidant: differunt tamen formaliter. 334 n.1.

Beatitudo, quamuis multipliciter ſumatur: eſſentialiter tamen vno tantũ modo ſumitur.505. num.8.

Ad beatitudinem plures operationes eſſentialiter requiri, ex quo fundamẽto ſumatur. 513. & 514.n.26.& 27.

Beatitudo integrat vnum obiectum beatificum, vt beatitudo formalis cum obiectiua coniungitur.518.n.14.

DIVISIO BEATITVDINIS.

Beatitudo diuiditur in beatitudinem ſingulorum hominum, & beatitudinem politicam ciuitatis, & reipublicæ.336.nu.2. Deinde in obiectiuam, & formalem ibi §.3.

Item tertio in naturalem, & ſupernaturalem. 339.§.4.

Quarto in perfectam, & in imperfectam. 340. §.5.

Vltimo in practicam, & ſpeculatiuam. 340.§. vltimo.

Beatitudinis diuiſio in obiectiuam, & formalē coincidit cū beatitudine, vt res, & vt adeptio rei. 336. n. 3. & cum beatitudine cuius, & qua ibidem.

Beatitudo obiectiua, & formalis non conſtituunt duas ſpecies, ſed duas partes eſſentiales vnius beatitudinis totalis. ibidem num 4. Vnde obiectiua ſine formali beare non poteſt, aut viceuerſa. ibidem.

An vtraque beatitudo, obiectiua ſcilicet, & formalis, propriè ſit beatitudo? controuerſum eſt. 337. n. 5. 6. & 7.

Beatitudines partiales (obiectiua ſcilicet, & formalis) collatæ inter ſe non habent vnam rationem vniuocam, ſed analogam. 338. numer. 12.

Beatitudo ſecundum totalem rationem integratam ex obiectiua, & formali eſt ſummum bonum adeptum: & hoc modo eſt quid vniuocum. ibidem num. 12.

BEATITVDO
Obiectiua.

De beatitudine obiectiua varia fuerunt philoſophorum dogmata. 352. nu. 1. & 2.

Beatitudo, an conſiſtat in bonis externis. 354. art. 1.

An conſiſtat in diuitijs? 356. art. 2. In illis non ponitur beatitudo ſupernaturalis patriæ, aut viæ. ibidem n. 4 & 5. imò nec naturalis perfecta ſi daretur. 357. nu. 6. Imò nec imperfecta huius vitæ. 358. n. 9.

An conſiſtat in honore? 359. articul. 3. negatiua ſemper fuit indubitata. 360. numer. 4. & 361. numer. 9. Idem de beatitudine ſupernaturali patriæ, & viæ. 361. numer. 7. & 8.

An conſiſtat in fama, ſiue gloria? 363. articul. 4.

Negatiua placet. 366. num. 9. Idem de beatitudine patriæ & ſupernaturali viæ. 370. n. 22. & 23. Idem de beatitudine naturali. 368 num 16 & 370. n 24.

An conſiſtat in poteſtate, ſiue dominatione humana ciuilique? 376. ar. 5. Negatiua placet. ibidem & 377. num. 4 patet id in beatitudine patriæ, & in ſupernaturali viæ num. 5. nec deniquè in beatitudine naturali. 377. num 6.

An poſita ſit in aliquo bono corporis? 380. q. 3.

An ponatur in bonis animæ vegetatiuæ? affirmat Carneades, ſed irridetur. 382. num. 2.

An conſiſtat in bonis vitæ ſenſitiuæ, vt eſt cognoſcens? negatiua placet. 384. articul. 3.

An in voluptate ſenſibili? 385. articul. 4. affirmatiua eſt inſana, & infamis, imò, & hæretica. 386. numer. 5. & 6. & 387. num. 10 & 388. numer. 12. etiam de naturali ibidem.

An poſita ſit in aliquo bono animæ intellectiuæ? 394. articul. 1. Negatiua placet ibidem.

An ponatur in ſubſtantia animæ intellectiuæ? 395. ar. 2. negatiua placet n. 2.

An ponatur in potentijs, & habitibus animæ? negatiua vera. 396. ar. 3.

An in operationibus animæ intellectiuæ? negatiua placet. 397. articul. 4. numer. 2.

An ſit ponenda in voluptate animi? 399. artic. 5.

An ponatur in aliquo bono creato? 399. quæſt. 5.

An conſiſtat in rebus ſenſibilibus, vt ſub noſtram ſpeculationem, & amorem cadunt? 400. ar. 1. Placet negatiua n. 4.

An conſiſtat in cognitione Angelorum? 405. ar. 2. negatiua placet. 406. n. 3.

An ponatur in omnibus bonis creatis ſimul ſumptis? 408. articul. 3. negatiua placet.

Tandem ponitur in bono increato, quod eſt Deus 412. q. vltima.

Beatitudo obiectiua eſt bonum, quod non facile aufertur. 358. n. 10.

Omnis beatitudo habet annexum honorem, 362. num. 10.

Beatitudo noſtra per ſe non ponitur in gloria noſtra, quæ eſt apud Deum. 371. numer. 26. Imò non ponitur in ſcientia Dei approbatiua. ſed in bono per ipſam nobis applicato. 372. n. 29.

Beatitudo noſtra obiectiua eſt Deus, vt cognitus à nobis; non tamen vt glorioſè cognitus. 375. n. 35. in fine.

Inter partes beatitudinis non enumerantur ab Ariſtotele bona animæ vegetatiuæ. 381. num. 3.

Beatitudo naturalis actiua ponitur in operatione animæ intellectiuæ 398. nu. 8.

Beatitudo obiectiua ponitur in obiecto præſtantiſſimo, & per ſe ſufficiente ex Ariſtotele. 376. num. 2. & 401. num. 5.

Beatitudo obiectiua ratione propriæ bonitatis quietat totaliter appetitum. 401. num. 6. & eſt vltima perfectio intellectus. Ibidem numer. 7. & 406. numer. 5. & 411. num. 11.

Beatitudinem obiectiuam in nullo bono creato conſiſtere, an demonſtretur? 408. art. 4. per totum.

Beatitu-

Beatitudo obiectiua rationem veri non participat ab alio, ſed a ſe eam habet. 411.n.11.
Beatitudo obiectiua tam ſupernaturalis, quàm naturalis conſiſtit in obiecto, quod per ſuam eſſentiam, & per veritatem ſibi eſſentialem eſt perfectio intellectus. 412.column.1.poſt principium.
Beatitudinem obiectiuam qui nam ponant in vita voluptaria. 473.art.1.§.1. plures eam poſuerunt per mille annos poſt reſurrectionem, eſt hæreſis. 473.numer.2.& 474.nu.5.& 6.
Beatitudo obiectiua per Ariſtotelem ponitur in contemplatione. 525.n.2.
Beatitudo obiectiua reſpectu formalis non eſt finis operantis, ſed ſolius operis. 339.col.1.

BEATITVDO FORMALIS.

Beatitudo formalis, in quo ſenſu dicatur beatitudo per eſſentiam. 338.n.10.
Beatitudo formalis ab Ariſtotele, Aug. & Thoma paſſim appellatur ſummum bonum. ibidẽ num 11.
Beatitudo formalis participat rationem beatitudinis per obiectiuam. 338.num.12.
Beatitudo formalis non ponitur in eo, quod meliori amore amatur, ſed in eo, quod magis concupiſcitur. 396.n 5.
Beatitudo formalis, eſt adeptio beatitudinis obiectiuæ. 400.n.2.
Beatitudo formalis tribus modis conſideratur. 412. in præfatione
Beatitudo formalis, an ſit ipſa diuina eſſentia, vt illabens animæ? & an ſit quid increatum? 414.art.1.
Beatitudo formalis noſtra eſt accidẽs quoddam. 420.n.9.
Beatitudo formalis noſtra, an ſit ſubſtantia? 436.ar.1. negatiua placet. An ſit in genere relationis? 437 ar.2.
An ſit actio, vel paſſio? 438.ar.3.
An denique ſit vera qualitas? 439.ar.4.
Beatitudinem formalem in operatione conſiſtere vbique docuit Ariſtoteles. 439.ar.4.n.2.
Beatitudo formalis, an ponatur in perfectione eſſentiæ, an verò in ſola oparatione potentiæ? 443.num.1.
Beatitudo formalis, an ponatur in ſola operatione? Diſp.453.ar.1.
Beatitudo formalis, quamuis ſit actus vltimus, non tamen eſt actus omnium perfectiſsimus. 459 n.27.
Beatitudo formalis poni non poteſt, niſi in actu vitæ accidentalis. 460.nu.32 & 33 imo ex ſua ratione eſt vltimus actus in genere vitæ. 462.nu.37.
Beatitudo formalis non conſiſtit in aggregato ex habitu, & operatione contra D. Bonauenturã. 465.§.7.
Beatitudo formalis, an ſit maxima omnium perfectio? 468.numer.61. & 469.numer.66.
Beatitudo formalis, an ſit operatio appetitus ſẽſitiui? negatiua placet in omni beatitudine. 473.ar.1.
Beatitudo formalis quomodo ſumatur in hac diſputatione? 504.ar.1.per totum.
In beatitudine formali duplex diſtinguenda eſt perfectio eſſentialis, & accidentalis. 505.num.9.
Beatitudo formalis eam ſolam operationem eſſentialiter includit, quæ ex ſua natura eſt formalis aſſecutio obiecti beatifici. Vnde falſum eſt eam includere omnes perfectiones tam animæ, quàm corporis. 506.numer.10.& 11.
Beatitudo formalis in qua ſimilitudine cum Deo ponatur. 513.n.23.
Beatitudo formalis hominis non eſt quæcunque aſsimilatio ad Deum; ſed quæ eſt ſecundùm vnionem obiectiuam. 577.n.66.
Beatitudo formalis ex Ariſtotele per ſe ponitur in notitia, quæ poteſt recipere magis, & minus. 556.n.19.

BEATITVDO SVPERNATVralis patriæ.

Beatitudo ſupernaturalis patriæ admittenda eſt. 341.ar.3.n.2.& 3.
Beatitudo ſupernaturalis patriæ non conſiſtit in rebus ſenſibilibus 404.n.18.
Nec in viſione, qua Deus ſe ipſum videt. 418. artic.2.& 420.§.2. & an oppoſitum ſit dignum cenſura? 426.num.39.& 427.num.41.& 431.n.51.
Nec ponitur in formali præſentia Dei ad beatũ ſed in fundamentali. 437.n.2.& 4.
Nec ponitur in perfectione eſſentiæ late id probatur. 462.§.6.
Nec in delitijs ſpiritualibus corporis glorioſi. 475 n.8.
Nec in operationibus ſenſuum, de quo multi referuntur errores. 477.numer.1.& 478.num.2.& 3.
Beatitudinem patriæ poni in ſola operatione intellectus concluditur, & an id ſit de fide? 494.n.59.
In beatitudine patriæ nulla eſt admittenda noua qualitas in eſſentia animæ præter gratiam quæ fuit in via. 448 n.17.& 18.

Beatitudo patriæ, in quo ſenſu dicatur gratia cō-ſumata·467.n.58.
Beatitudinem patriæ eſſe minus nobilem, quàm gratiam aliqui exiſtimant.468.column.1.ad poſtremum.
Beatitudo patriæ quomodo dependeat à corpore 477.n.20.
Beatitudo patriæ, an ſit duplex? vna eſſentiæ; altera potentiæ.502.ar.1.negatiua placet.
Beatitudo patriæ, an diſtinguatur in contemplatiuam, & actiuam? negatiua vera. 502. ar. 2.
In patria an admittendæ ſint duæ beatitudines totales ſpecie diſtinctæ? 504.col.1.in principio.
Beatitudinem patriæ eſſe duplicem falſum eſt contra Paludanum. 506 n.14.
In patria in politia veſpertina duplex datur beatitudo politica.507.col.1.in principio.
Beatitudo formalis patriæ, an per ſe ponatur in vna tantùm operatione, an in pluribus? vtraquè pars defenditur· Vnde affirmatiua non eſt de fide. 507.articul. 2. & 511.numer. 16.
Beatitudo patriæ per ſe non conſiſtit in qualibet vnione, ſed in ea, quæ per ſe eſt aſſecutiua Dei.512.n.19.
Beatitudo patriæ eſſentialiter non ponitur in omnibus perfectionibus, quibus conſummatur. 512.n.20.
Beatitudo patriæ, ſi ponitur in pluribus operationibus; an in ſingulis potentijs vnam tantùm admittat operationem? Affirmatiua placet. 514.ar.3.
Beatitudinem patriæ eſſentialiter poni in ſolo actu intellectus late defenditur.515 q.8. Ex Patribus, ex Scriptura, & rationibus. 516. 517.519. huic ſententiæ, nec Scrptura, nec Patres contradicunt.520 ar.2.
Eam tamen poni in actu voluntatis late defenditur, tanquam probabile. 581.quæſt. 10. late probatur ex ſacris ltieris ex Patribus, & rationibus.582.§.1.& 2 Rationes, quæ probant eam non poni in actu intellectus. 583. §.3.
Eam poni in voluntate non contradicit Scripturæ, nec Patribus. 584.ar.2.
Beatitudo patriæ ſi ponitur in intellectu, an ponatur in notitia quidditatiua Dei? Aſſirmatiua vera.547.ar.1.
An ponatur in notitia intuitiua; an ſatis ſit abſtractiua? 548 ar.2. Poni in intuitiua eſt de fide.549.n 2 & 4.
An ſit notitia ſimplex, an compoſita? 552. ar. 3. Vera reſolutio §.2.n.3.
Non ponitur in notitia ſimplici, vt pertinet ad primam operationem intellectus, ſed ad ſecundam ibidem n.2.
Sed tamen ponitur in notitia ſimplici, vt virtute eſt complexa. 555.num.12.& 556. num.18.
Non ponitur in notitia, vt eſt apprehenſiua, ſed vt eſt iudicatiua. 559. artic 4.
In quonam iudicio principalius ponatur? 560. numer.6.
An ponatur in notitia ſpeculatiua; an in practica? 561.artic.5. reſolutionem vide. 574. §.5.
An conſiſtat in notitia directa diuinæ eſſentiæ; an in reflexa? 577.ar.6.§.1.& 658.n.2.& 659.n.6.
Beatitudo patriæ in ſacris literis modo explicatur per actus intellectus, modo per actus voluntatis. 520 num.2.& 585.num.3. Patres autem non intēdunt explicare eſſentiam beatitudinis, ſed cumulatam illius perfectionem.584.n.2.
Beatitudo patriæ ex ſua ratione eſt clara, & facialis.547.n.2.
An beatitudo patriæ, quatenus eſt beatitudo, vēdicaret ſibi notitiam intuitiuam ſolus Bellomontanus dubitauit, ſed impugnatur. 549. numer. 3.& 660. numer.2. & 661. nu. 6 & 7.
Beatitudinem patriæ ex ſe poſitam eſſe in notitia quidditatiua à nonnullis demonſtratur. 549.§.2. vera demonſtratio. 551.§ 3.
Beatitudo patriæ per ſe ponitur in notitia formaliter, & obiectiuè ſimplici. 555.num. 11.
Beatitudo patriæ non eſt quæcunque aſſimilatio ad Deum ſed quæ eſt ſecundum vnionem obiectiuam.577.n.66.
Beatitudo patriæ ſi ponitur in voluntate, an ponatur in actu diſiderij?603.ar.1. Negatiua placet.
An verò ponatur in delectatione? 604.art.2.
Multi aſſirmarunt; quorum fundamenta proponuntur. 606.& 607.num.12.& 13. Negatiua tamen placet.607.§.3.latius probatur 609 n.21.
An ponatur in amore concupiſcentiæ, qua beatus amat Deum ſibi? negatiua placet. 611. ar.3.§.1.& 614.§.2.
An ponatur in ſolo amore amicitiæ erga Deum? Diſp.616.ar.4.& 617.n.2 & 618.nu 12. 13 & 14.
Beatitudo patriæ, ſi ponitur in pluribus operationibus, an neceſſariò ponatur in operatione intellectus, & voluntatis? 624.artic.1. & an
id

id ſit de fide? ibidem n. 3. Nullo tamen modo debet excludi actus intellectus, & voluntatis. 625.n.5.
In quibus nam operationibus intellectus, & voluntatis ponatur? 627.ar.3. Ex parte intellectus ſola admittenda eſt viſio. 628.n.4. ex parte verò voluntatis ſolus amor amicitiæ, ibidem n.5. An principalius ponatur in viſione, an verò in amore? 629. ar. 4.
An admittat plures operationes vnius potentiæ? 626.ar.2.
Beatitudo formalis patriæ cum obiectiua immediatè integrat vnum obiectum beatificum. 518.n.14.
Beatitudo formalis patriæ eſt aſſecutio obiecti beatifici. 517.n.10.
Beatitudo eſſentialis patriæ per ſe eſt origo omnium perfectionum ſtatus beatifici. 519.nu. 17.
Beatitudinis patriæ comes indiuiduus eſt gloria apud Deum. 373. column.1. in principio.
Beatitudinem patriæ per ſe non requirere operationem omnium præſtantiſsimam plures putant: ſed non audiuntur. 525.n.1.
Beatitudo patriæ, ſi ponitur in actu voluntatis, per ſe ponitur in aſſecutione, qua Deus ſit ipſius aſſequentis tanquam quid ſuum. 588. num.6.
Beatitudini patriæ an repugnet contineri virtute, & eminenter in alia operatione? 601. num.7.
Beatitudinem patriæ eſſe primum volitum à voluntate eſt falſum; de beatitudine autem viæ eſt ſatis dubium. 602.n.12.& 13.
Beatitudinis patriæ inequalitas vnde ſit ſumenda? 948.n.28.
In ſtatu beatitudinis patriæ Deus inſtituit ordinem conſentaneum naturis rerum. 431.nu. 52.
Beatitudinis ſupernaturalis obiectum non poteſt eſſe quid creatum. 657.n.3.4.& 5.

BEATITVDO SVPERNATVralis viæ.

Beatitudo ſupernaturalis viæ admittenda eſt. 341.num.2.& 3. late 631.n.2.& an id ſit de fide? ibidem n.4.
Beatitudo ſupernaturalis viæ in quo ſenſu dicatur beatitudo in ſpe. 342.n.4.
Beatitudo ſupernaturalis viæ non conſiſtit in rebus ſenſibilibus. 404.n.18.
Nec in operationibus voluptuoſis corporis. 475. num.9.
Nec in aliqua operatione ſenſitiua, ſed in ſola operatione animæ intellectiuæ. 475.numer. 10.
Iuuatur tamen maxime operationibus animæ ſenſitiuæ. 476.n.11.
Beatitudo ſupernaturalis viæ, an eſſentialiter ſit operatio? 471.ar.3.
Beatitudo ſupernaturalis viæ, an ſit vera beatitudo? 631.n.5.& 7. eſt enim quoddam veſtigium beatitudinis patriæ.
Beatitudo viæ, an poſita ſit in operatione? 632. ar.2.
An in vna operatione? 633. ar.3.
An ponatur in actione intellectus, & voluntatis? 634.ar.4.& 635.n.5.
Beatitudo viæ eſt duplex, contemplatiua, & actiua. 635.n.6.
Beatitudo viæ integratur ex duplici partiali beatitudine, contemplatiua ſcilicet, & actiua. 635.nu.4.& 6.& cur includat vtranque illam beatitudinem: non tamen beatitudo patriæ. 636.n.11.
Beatitudo viæ in quibus operationibus intellectus, & voluntatis ponatur. 637.ar.5.
Beatitudo viæ per ſe includit fidem. 638.n.5. an verò alium actum per ſe includat? dubitatur n.6 & 7. includit tamen ex parte intellectus dona Spiritus Sancti. 637.n.2.& 638. num.8.& 639.num.9.& 10. Ex parte autem voluntatis admittit dilectionem ex charitate, & ideo admittit operationes imperatas à charitate. num.10.& 11. admittit item actum ſpei. 640.n.12.
An eſſentialiter includat delectationem, & gaudium? ibidem n.14.
Beatitudo viæ in quanam operatione principalius ponatur? 614. ar.6.
Beatitudo contemplatiua viæ non ideo diſtinguitur ab actiua, quòd illa ad ſolum intellectũ, hæc verò ad ſolam voluntatem pertineant, ad vtranquè enim pertinet tum notitia, tum etiam amor. 637.n. 1.& 2.
Beatitudo viæ principalius conſiſtit in vita contemplatiua, quàm in actiua. 641.numer. 3. ſingula quæque partialis beatitudo viæ principalius ponitur in actu voluntatis. 641. num.5.
Nec beatitudo contemplatiua viæ, nec actiua per ſe poteſt facere hominem beatum. 635. & 636.n.8.& 9.
Beatitudo viæ non ponitur in principatu, & dominatione. 377.n.5.
Beatitudo ſupernaturalis tam patriæ, quàm viæ an ſit perfectior animæ ſubſtantia. 437. col. 1.num.4.

BEATITVDO NATVRALIS.

Beatitudo naturalis admittenda eſt. 339. n. 14. an verò admittenda ſit ſolùm de poſsibili præter ſupernaturalem? Dubium eſt. 341. ar. 3. & 342. n. 5. & 344. n. 13. Placet de facto nō dari; fuiſſe tamen poſsibilem. 347. nu. 19. & 642. col. 1.
Beatitudo naturalis apud Scotum quid ſit. 339. num. 14.
In beatitudine naturali Angelos fuiſſe creatos plures docent. 346. n. 17. vide 351. n. 31.
Beatitudine naturali frui pueros decedentes ſine baptiſmo plures docent; ſed non probantur. 346. n. 17. & 352. n. 32.
Beatitudo naturalis ſatiaret appetitum. 350. num. 26.
Beatitudo naturalis nō pendet à principio extrinſeco, ſed ab intrinſeco. 378 num. 9. bonis tamen externis accidentaliter adiuuatur. 355. num. 7.
Beatitudo naturalis non eſt poſita in ſpeculatione ſenſibilum. 404. n. 19 Nec in cognitione Angelorum. 407. n. 7. & 8.
In beatitudine naturali an obiectum beatificaret, vt eſt verum per eſſentiam? Affirmatur contra Caietanum. 411. n. 12. & 13.
Beatitudo naturalis, an ſit operatio? 470. ar. 2. An ſit actio immanens? 471. ar. 4.
Beatitudo naturalis non ponitur in actu animæ ſenſitiuæ maxime tamen ab eo iuuatur. 476. §. 4. & 477. n. 18.
Beatitudo naturalis, ſi daretur, an eſſet admittēda in hac vita; an verò ſolum poſt mortem? 642. ar. 1. Quidam dixerunt nullam futurā fore poſt mortem: alij nullam futuram fore in vita. Vtrique reyciuntur. 642. n. 1. & 2. & 643. n. 3.
Beatitudo naturalis poſſet in hac vita conuenire homini, ſi ille non ordinaretur in ſupernaturalem: & poſt mortem foret perfectior. 643. n. 3. & 6 & 644. n. 10.
Beatitudinem naturalem mortuis poſſe contingere docuit Ariſtoteles. 643. n. 7.
Beatitudo naturalis, ſi daretur, conſiſteret in operatione. 644. ar. 2. An verò in vna, an in pluribus? vtraquè pars eſt probabilis. 644. ar. 3 & 645. n. 5.
Beatitudo naturalis eſt duplex, contemplatiua, & actiua. 646. ar. 4. An vtramquè eſſentialiter includat? Negatiua placet. 645. n. 6. & 646. ar. 4. & 647. n. 7.
Beatitudo contemplatiua naturalis, an ſit ſpecies diſtincta à beatitudine actiua; an verò ſint duæ beatitudines partiales? 646. num. 2. 3. & 7.
Beatitudines naturales totales ſunt duæ, analogicè tamen conuenientes. 649 n. 12.
Beatitudo naturalis huius vitæ indiget adiuuari bonis externis ex Ariſtotele. ibidem n. 13.
Beatitudo naturalis, ſi daretur, an eſſentialiter conſiſteret in actibus intellectus, & voluntatis 650. art. 5. Affirmatiua communiter ponitur contra nonnullos: qui volunt eam poni in pluribus actibus. 651. numer. 3. 4. 6. & 7.
Probabile eſt tamen eſſentialiter poni in vno tantùm actu, vel intellectus, vel voluntatis: probabilius tamen ponitur in vtroquè. 652. n. 7. 8. & 9.
Beatitudo naturalis, in quibus actibus intellectus, & voluntatis eſſentialiter ponatur? Et in quo principalius? 652. ar. 6. & 653. n. 3. & 4.
Beatitudinem naturalem poni in viſione intuitiua Dei, vt eſt prima cauſſa naturalis, eſt omnino improbabile. 653. ar. 6. n. 1.
Ad beatitudinem etiam naturalem ex Ariſtotele nihil imperfectum poteſt admitti. ibidem num. 2.

BEATITVDO CONTEMPLATIVA, & actiua.

Beatitudo vitæ actiuæ ſimpliciter non eſt beatitudo: ſed beatitudo talis; nempe humana, & ratio huius 649. n 14.
Beatitudo vitæ actiuæ eſt gratia beatitudinis cōtemplatiuæ. 648. n 8.
Beatitudo vitæ actiuæ ponitur in actu prudētiæ. 472. n 6.
Beatitudo vitæ actiuæ non pertinet ad eſſentiam beatitudinis naturalis 645. n. 6.
Beatitudo contemplatiua per ſe includit actum intellectus, & amorem voluntatis. 650. ar. 5. num. 1.

BEATVS.

Eſſe beatum omnes appetunt. 310. ar. 2. n. 5.
Beatus quis dicitur ea operatione, quæ Deo eſt maxime cognata. 649. n. 10. in fine.
Beatus ex Ariſtotele eſt amiciſsimus Deo. 651. num. 7.
Beatus obiectiue eſt beatus ipſo Deo. 538. n. 9.
Beati in hac vita verè dici poſſunt illi, qui ſunt iuſti. 342. col. 1. in principio.
Beati non poſſunt eſſe mali. 354. n. 3.
Beatus an poſsit dici, qui eſt ſeruus? 380. n. 17.
Beatum propiiſsime neminem eſſe, ſi illi deſit aliqua ex particularibus beatitudinibus animæ, nonnulli dixerunt; ſed impugnãtur. 504. num. 3.
Beatum propriiſsimè neminem eſſe ante reſurrectionem dixit Boridanus, ſed impugnatur. ibidem

ibidem n.3 & 506.n.11.& 12.
Beatus in hac vita, quomodò quis dicatur. 635. numer. 3.
Beatus viator eò eſt beatior, quò magis dignus eſt beatitudine patriæ. 641.n.5.
Beatus ex Ariſtotele poteſt magis,& minus eſſe beatus. 556.n.19.
Beati an fuerint primi parentes in ſtatu innocentiæ beatitudine ſupernaturali viæ? 343.n.3.
Beamur non per appetitum naturalem, ſed per elicitum. 351.n 29.
¶ *Beati in patria, an videant diuinam eſſentiã? affirmatiua eſt de fide. 663.q.3. ar.1.*
Beatos non poſſe videre Deum viſione creata, ſed eum videre viſione increata quibuſdam placuit. 418 n.2.& 419.num 3.& 7. ſed oppoſitum latè probatur. 420.§.2.
Beatos non poſſe videre Deum viſione increata, an poſsit rationibus conuinci? 420. & 421.
Beatum actiuè non concurrere ad viſionem falſum eſt 430.n.49: ſed non eſt temerarium. ibidem.
Beato intellectui intimè Deum vniri, quomodò intelligatur. 433.n.57.
Beatus quieſcens ab omni operatione non eſt beatus ex Ariſtotele. 458.col.1.in principio.
In beatis in patria Deus exiſtit tanquam in templo meliori modo, quàm extiterit in via. 445.n.9.
Beatus non videt, vt amet: nec amat, vt videat. 538.n.8. Vult tamen ſibi amorem, quia ſibi vult viſionem. Vide n.9.
Beatus ideo Deo vult bonum reſultans ipſi Deo ex amore, quia Deo vult bonum reſultans ex viſione. ibidem n. 10.
Beati tunc Deum amant amore amicitiæ, cum illi volunt aliquod bonum. ibidem.
Beatus omnia operatur, & deſiderat propter gloriam,& laudem Dei. 539.col.1.
Beatus videns Deum adhuc eſſet beatus, ſi non amaret,& ratio huius. 546.n.16.& 17.
Beatus contemplatur veritates diuinas cum animaduerſione. 552.n.2.
In beatis an notitia apprehenſiua diſtinguatur à iudicatiua? 552 n.3.& 553.n.4.
In beatis datur vnum ſimpliciſsimum iudicium formaliter,& obiectiuè, & ad quid terminetur. 560.n.6.
Inter beatos in patria datur vita politica quo ad ea, quæ pertinent ad cognitionem veſpertinam. 565.n.13.
Beati in Deo plures operationes neceſſarias exercent erga Deum,& proximum: plures etiã liberas. ibidem.
Beati voluntas, vide voluntas.
Beatus, an ſciat ſe Deum videre per ipſam viſionem; an per actum reflexum à viſione diſtinctum. 578.§.2.n.5.
Beati appetitus complete non ſatiatur, niſi ſciat ſe eſſe beatum,& ſe videre Deum. 580.n.14
Beatus duobus modis amat Deum: vno modo, quia illi vult omnia bona: altero modo, quia illum vult vt bonum ſibi. Et vterque amor eſt realiter diſtinctus. 612.n.4.& 614.n.10.
Quilibet beatus in ſuo ordine eſt eiuſdem ſpeciei cum alio. 635.n.8.
¶ *Beatus, an poſsit diſtinguere attributa in Deo? diſp.825.ar.9. Quòd poſsit ea diſtinguere cognitione veſpertina, n.10. non eſt dubiũ. 827. n.10. imo etiam cognitione matutina. 828. numer.11.*
Beati inter ſe inæquales non poſſunt ſua viſione beata non diſtinguere attributa. ibidem n.12 imo quilibet ſua viſione ea diſtinguit. ibidem. num.13.
Beatus diuidit attributa viſione beata, quatenus eſt iudicatiua. 830.n.19.
¶ *Omnes beati vident omnia, quæ formaliter ſunt in Deo:& quomodo id ſit intelligendum. 943.n.9.& 945.§.4.*
Quilibet beatus ex vi viſionis diſtinctè videt omnes perfectiones, omneſque eſſendi modos, prout in Deo ſunt vna ſubſtantialis realitas. 945.n.16. imo vt ſunt vnum formalitate omnino indiuiſa. ibidem n.17.
Beati, quæ vident per modum vnius, vident etiã per modum plurium. 946. n.18.
Et ideo videns diuinas perfectiones videt eas eſſe diſtinctas. 947.n.21.& 22.
Omnes beati de lege ordinaria vident omnes perfectiones Dei, quæ habent propriam rationem attributi: ſecus ſi impropriam. 947. n.24 & 948.n.26.
Quilibet beatus videt totum Deum. 944.n.13. & 14.
Beatus an poſsit naturaliter videre eſſentiam ſine attributis: aut vnum ſine alio? 949. ar. 3. & quid per diuinam potentiam. latè diſput. 950.ar.4.& 953. n.19.
Intellectus beatus non ſubijcitur voluntati, vt modò hæc in Deo videat, modo illa. 949.n.5.
¶ *Beatus quomodò poſſit diſtinguere, quæ in Deo videt? 761.n.24.*
Beatus, an diſtinguat eſſentiam à relatione? diſput.1000. ar. 6. affirmatiuè reſpondetur, ea enim diſtinguit ipſa viſione. ibid. §.2.n.5.
Beati cognitione veſpertina ratione diſtinguunt eſſentiam à perſonis. 1001.n.6. Eam etiam diſtinguere poſſunt in politia matutina alia cognitione à beatifica. ibidem.n.7.

In beato dari plura verba, & plures conceptus obiectiuos in vna tantùm viſione, plures volunt. 830. n. 17.

Beatos in Deo viſo plures conceptiones formare, & diuerſa nomina imponere; quomodo ſit intelligendum. 1001. n. 6.

In Beatis in patria duplex datur cognitio, matutina, & veſpertina. 827. n. 9.

Beati in patria cognitione infuſa non cognoſcunt Deum quidditatiuè: quanuis myſterium Trinitatis clariùs cognoſcant, quàm in via. 1001. n. 6.

Beati ex beatifica viſione poſſunt plures actiones tam neceſſarias, quam liberas exercere erga Deum, & proximos viſos in Deo: & quænam ſint hæ actiones. 1001. n. 7.

Beatus poteſt diſtinguere eſſentiam à relationibus abſq; habitudine ad creaturas. 1005. §. 4

Omnes beati vident Deum vnum, & Trinum, & eſt de fide. 1041. ar. 1. & ſingulas perſonas. 1042. n. 3; & 4. & hæc eſt doctrina Patrum. 1043. n. 5.

Beati, an diuina potentia videre poßint eſſentiã ſine perſonis. vide eſſentia. In proprio tamẽ genere poſſunt cognoſcere eßentiam ſine perſonis, & vnam perſonam ſine alijs. 1078. n. 9; ſiue eas diſtinguant notitia apprehenſiua, & iudicatiua, ſiue nõ: quidquid dicat Sotus. ibid. n. 11. Nec opinio Medinæ hic locum habet. ibid. n 12.

Beatus videns eſſentiam ſine perſonis, an videret eam diſtinctam a perſonis; an verò videret non diſtinctã? 1058. n. 59. Idem dic de cõmunicatione eſſentiæ. ibidẽ. n. 61. & 1063. numer. 15.

Beati in politia matutina habent plura iudicia circa eſſentiam ſine perſonis, & circa vnam perſonam ſine alijs. 1078. n. 13. & quomodò id ſit intelligẽdum. ibidem n. 13. & 14. Imò habẽt plura dictamina practica. 1079. n. 14.

Beati, an videre poſſint vnam perſonam, vnamvè relationem perſonalem non viſa eſſentia? 1080. ar. 6.

¶ Beati in patria, an de facto videant aliquas creaturas? diſp. 1096. ar. vnico.

Beati quomodò videant creaturas? diſp. 1098. §. 1. n. 1. cũ ſequentibus; eas enim formaliter vident in Deo; ita vt intra Deum in ſe ipſis eas videant. latè diſput. 1101. §. 2. & latiùs 1103. ar. 2. Vide de hoc in verbo viſio creaturæ in Deo, & qua certitudine id tenendum ſit. 1123. §. 7.

Beati, an de facto videant Deum, & creaturas in Deo pluribus actibus realiter diſtinctis? 1136. ar. 1; & 1138. n. 10. An verò pluribus actibus ſola ratione diſtinctis eas videãt? 1142. ar. 17.

Beati, an de facto videant in Deo omnes creaturas poſsibiles, quæ ad ordinem naturalem pertinent? 1158. ar. 4. §. 1.

Omnes, & ſinguli beati de facto vident in Deo ea, quæ ad ſuum ſtatũ pertinent. 1161. n. 17.

Ad ſtatum verò beati duo præcipuè pertinent. 1162. n. 21.

Singuli beati vident in Deo omnia genera, & ſpecies, quæ ſunt in vniuerſo. 1163. n. 23.

Beati, an videant indiuidua? 1163. n. 26.

Beati, an videant ſingularia ſpecierum, quæ ad perfectionem vniuerſi ſunt à Deo conditæ? 1164. n. 27.

Omnes beati in Verbo vident orationes, quæ ad eos fũduntur: & quomodò? 1165. n. 32.

Beati vident in Deo cogitationes cordium, & quomodò. 1166. n. 39.

Beati non vident de facto omnes creaturas poſſibiles or dinis ſupernaturalis. 1167. n. 41.

Quas verò de facto videant? 1167. n. 42.

Beati formaliter vident in Verbo omnia myſteria fidei. 1167. n. 44. Non tamen id eſſe de fide colligitur, aut ex ſcripturis, aut ex Patribus. 1168. n. 46. id tamen eſt pluſquam probabile. ibidem n. 47. cum ſequentibus.

Beati, an videant actus liberos, liberaque decreta diuinæ voluntatis? 1171. ar. 1. per totum, & quomodò hæc à beatis videantur. 1174. ar. 2.

Beati viſio quouſque per diuinam potentiam extendi poſsit. 1170. in principio, & ar. 1.

Beati, an videant omnia ſimul; an verò poßint aliqua de nouo videre? 1170. ar. 6.

Beati, cur in diuina eſſentia potius videat has creaturas, quàm illas. 1170. ar. 7. Quænam eorum, quæ à beatis videntur in Deo per ſe concurrant ad rationem formalẽ obiecti beatifici. 1174. ar. vlt.

Ad rationem beandi an cõcurrat relatio? 1092. n. 48.

¶ Beamur, non per appetitum naturalem, ſed per elicitum; 352. n. 29.

BEATIFICVM OBIECTVM.

Beatificum obiectum obiectiuè habetur, cum per actionem ſit nobis præſens. 518. col. 1. in medio, & n. 12.

Beatifici obiecti aßecutiua operatio qualis eſſe debeat? 521. n. 3. & 522. n. 6.

Beatificum obiectum, an in ſe ipſo attingatur ab actu voluntatis? 521. n. 3. A quibuſdam negatur nempe à Thomiſtis. ibidem. ſed affirmatur ab Scoto. 583. col. 1. in principio, & n. 7.

Beatificum obiectum ſupponitur iam adeptum, cum

cum voluntas in illud fertur. 521. n. 3.
Beatificum obiectum quot modis immediate attingatur? 522. n. 6.
Beatificum obiectum primo attingi, an idem ſit, quod acquiri? ibidem. n. 7.
In obiecto beatifico duplex eſt diſtinguenda ratio formalis, vt obiectum eſt: duplex etiam ratio, vt eſt beatificum. 524. n. 12.
Beatifici obiecti aſſecutio formaliter non eſt poſita in attinctione illius, vt eſt ſummum bonum, & quomodò id intelligatur. 524. n. 14.
Beatificum obiectum, licet vno tantùm modo ſit acquiſibile: pluribus tamen eſt in ſe ipſo attingibile. ibidem.
Beatificum obiectum immediatè attingi, dupliciter intelligitur. 543. n. 2.
Obiectum beatificum non habet rationem beandi ex formali ratione obiecti, quatenus eſt obiectum. 544. n. 7.
Obiectum totale beatificum, an ſit Deus, vt amatus? 599. ar. 5. per totum.
Obiectum beatificum, an in eadē potentia habere poſsit duplicem rationem aſſecutionis? 627. numer. 3.
Ad obiecti beatifici formalem rationem, quæ per ſe concurrāt. 1174. ar. vnico.

BEATIFICA OPERATIO.

Beatifica operatio, quomodò diſtinguatur à non beatifica? 660. n. 11.
Beatifica operatio eſt vltimus finis ex Aug. 469. num. 65.
¶ Benedictus 11. dum dicit in quadam ſua extrauagante animas eſſe beatas viſione Dei, & fruitione; quomodò intelligatur. 511. n. 17.
¶ Beneuolentia vera, an detur inter Deum, & nos? 623. n. 32. ad 7.
¶ Non ſola beneficentia eſt cauſſa honoris. 359. num. 3.

BONITAS, ET BONVM.

Bonitas quam conuenientiam cōnotat. 45. n. 11. & 46. n. 14 & 15.
Bonitas apparens, an ſatis ſit ad finalizandum? 62. n. 20. & 64. n. 28. Affirmatiuè reſpondetur, & ratio huius.
Bonitas in abſtracto, ſicut & bonum abſtrahit à vera, vel apparente. 62. n. 23.
An ſola bonitas honeſta, & delectabilis ſit formalis ratio finalizandi. diſp. 64. §. 4.
Affirmatiua eſt indubitata. ibidem n. 31. dubitatur tamē, an id conueniat bonitati vtili? ibid. n. 32. & 33.
An bonitas ſit adæquata ratio formalis, qua cauſſa finalis conſtituitur in actu primo ad finalizandum? diſput. 65. §. 5. & 57. n. 2.
Bonitas formalis præſupponitur in re bona ante actum intellectus, & voluntatis. 63. n. 25.
Bonitas propria finis (cui) eſt illi formalis ratio cauſſandi. 118. ar. 8. n. 1.
Bonitas mediorum dependet à bonitate finis in genere cauſſæ formalis. 122. n. 3.
Bonitas mediorum, an ſit effectus cauſſæ finalis? diſp. 121. ar. 1. Negatiua placet.
Bonitas per ſe appetibilis non excludit referibilitatem in aliam bonitatem. 271. n. 6.
Bonitas tranſcendens quid ſit formaliter? 681. n. 8. & 9.
¶ Plures bonitates relatiuæ, an ſint admittendæ in diuinis? 680. n. 8.
Bonitas diuina ſēper immediatè influit in actionem alliciendo Deum, vt agat propter ipſam. 331. n. 3.
In bonitate diuina duplex ratio bonitatis diſtingui debet: & ſub vtraque eſt à nobis aſſequēda. 325. n. 3.
Bonitas diuina eſt Deo ratio volendi: non tamen cauſſa. 221. n. 10.
Bonitas diuina quomodo metaphoricè moueat diuinam voluntatem. 222. n. 13.
Bonitatem diuinam ſolùm mouere Deum ad operandum aliqui docent: ſed falſo. 208. & 209. n. 15. & 211. n. 24.
An ſola diuina bonitas in ordine intentionis ſit Deo ratio volendi? 210. n. 19. & 222. n. 11. & 12.
Bonitatis diuinæ communicatio, quid ſit? 212. num. 26.
Bonitas Dei, an Deum metaphoricè moueat ad agendum. 93. n. 7. & 94. n. 12. & 14. & 95. numer. 16.
Bonitas diuina non ſemper eſt Deo immediata ratio volendi alia, ſed aliquādo bonitas creata. 21. & 22. n. 19.
Bonitas creata eſt per ſe, & propter ſe amabilis à voluntate creata: ab increata verò ſolùm ex quadam decentia, & conuenientia ad diuinā bonitatem. 22. & 23. n. 22.
Bonorum genera quot ſunt? 353. n. 5.
Bonum eſt ſui diffuſiuum, & manifeſtatiuum. 373. n. 32.
Bonum tantò diuinius eſſe, quantò eſt communius: quomodò ſit intelligendum? 384. col. 1. ad poſtremum.
Bonum, & perfectum eſſe ſynonyma, falſum eſt. 9. n. 20.
Bonum comparatum cum ente intelligitur per modum proprietatis & affectionis. ibidem.
Bonum, & finis, an ſint idē formaliter? 34. ar. 1.
Boni formalis ratio poſita eſt in ratione conuenientiæ. 34. n. 2.
Bonum importare rationem finis, quomodò ſit intelligen-

intelligendum? ibidem n.3.
Bonum *eſt fundamentum cauſſæ finalis.ibidem. & 36.n.8.*
Bonum, *an reciprocetur cum fine? 35. ar.2. id duobus modis intelligitur. 36.n.7.*
Omne bonum ſimpliciter vere eſt finis.ibid.n.8.
Bonum *in communi in quo ſenſu minus latè pateat, quàm finis, nec cum eo reciprocetur. 36 n.9.& 37.n.10.*
Non omne, quod alicui eſt bonum, eſt illi finis. 37.n.9.
Datur bonum, quod nulla ratione poteſt ſubire rationem finis. 37.n.10.
Bonum *formaliter, & finis formaliter conſtituũt vnum obiectum voluntatis. 38.n.5.*
Bonum non ſolùm intrinſecè includit perfectionem; ſed etiam rationem conuenientiæ. 44. num.10.
Ratio formalis boni in quo fundetur? 46.n.16.
Non omne bonum cuique eſt bonum. 58.n.7.
An bonum, vt ſit ſufficiens ratio finalizandi, debeat eſſe proprium appetenti? 57.n.3.& 58. num.7.
Bonum non concurrit ad finalizandum, vt conditio ſine qua non, ſed vt ratio formalis finalizandi; & quomodò id ſit intelligendum. 58 nu.8. & 9. Et ſatis eſt, quod aliquo modo ſit proprium. 60.n.11.
Bonum duobus modis poteſt dici proprium.ibid.
Bonum eſſe proprium etiam requiritur, vt finis cui finalizet. 60.n.12. & 13.
Bonum, ſiue ſit verum ſiue apparens ſemper eſt appetibile & allicitiuũ voluntatis 62.n.20.
An bonum apparens ſemper moueat ſub vera bonitate. 62.n.21.
Bonum in concreto abſtrahit à vero, vel apparenti. ibidem.n.23.
Bonum apparens ſatis eſt ad finalizandum, & ratio huius. 64.n.28.
Bonum ex ſe habet, quod habetur propter ſe, & cætera propter ipſum. Ex priori habitudine conſtituitur in actu primo finis: Ex poſteriori autem exercet cauſſalitatem finis. 154.& 155.n.41.& 42.
Bonum amari propter ſe eſt fundamentum cauſſæ finalis, non verò finalis cauſſalitas. 155. num.42.
Minus bonum prætermiſſo maiori bono, an poſſit exercere rationem finis? affirmans placet. 175.ar.5: nam voluntas ferri poteſt in minus bonum prætermiſſo maiori bono.ibidem.
Bonum, vt bonum, importat rationem finis. 179 n.11.in fine.
Bonum, vt bonum, poteſt eſſe res nolita; non tamen ratio nolendi. 181.n.18.
Bonum, quod eſt proxima ratio finalizandi, non abſtrahit à bono, quod conuertitur cum ente reali. 185.n.3.
Bonum ſub quadruplici cauſſarum genere poteſt ſe diffundere. 278.n.5.
Bonum, cur ſimpliciter dicatur obiectum voluntatis? 182.n.20.
Bonum *conueniens, an formaliter cognoſcatur à brutis? 204.n.5.*
Plura bona, quando integrent vnum bonũ. 306. col.1.in principio.
Bonum imperfectum ex ſua natura tendit ad perfectum. 320.col.1. in principio.
Bonum, *vt bonum, eſt obiectum materiale volũtatis. 38.n.5.*
Bonum, *& appetibile idem eſſe, quomodo intelligatur? 178.n.8. ad finem.*
Vt bonum ſit obiectum amoris concupiſcentiæ, quidnam requiratur. 613.n.6.& 9.
Maius bonum ordinari ad minus bonum vanũ eſt, & otioſum. 367.n.14.
Bonum, *& delectatio non ſunt duo bona, ſed vnũ bonum. 390.col.1.in principio.*
Bonum, *in quo ponitur beatitudo obiectiua, comitantur omnia bona, & quomodo id intelligatur. 353.n.4.*
Bonum, *in quo ponitur beatitudo, quodnam debeat eſſe? 390.n.18.& quæ ad hoc requirantur? ibidem.*
Ad rationem ſummi boni quænam requirantur? ibidem.
Bonum *non fit expetibilius quacunque addita delectatione. 392.n.24.& 25.*
Bona, *quæ hominem perficiunt, ſunt in duplici differentia. 399.q.5.in principio.*
Ratio *boni reperitur tam in fine* cuius, *quàm in fine* cui. *5.ar.2.n.1.& 2.*
Bonum, *vel eſt bonũ relatè, vel abſolutè, & quid vtrunque ſit. 8.n.17. & vtrunque habet diſtinctam rationem bonitatis. 9.n.18.*
Ratio formalis boni relatè ſumpti eſt ratio conuenientiæ, quod eſt indubitatum.ibidem: dubitatur tamen quænam ſit ratio boni abſolutè ſumpti? ibidem opinio Bellomontani reijcitur n.19.& 20. Vera explicatio n.21.
De bono abſolutè, & relatè ſumpto, quomodo philoſophandum ſit? 9. & 10.n.21.22. cum ſequentibus.
In bonitate abſolutè ſumpta non fundatur ratio appetibilis, ſed ratio appetitiui, atque appetẽtis alicuius perfectionis. ibidem n. 22.
Bonum *concupitum eodem actu, quo concupiſcitur, concupiſcitur alteri. 12.n.5.*
Bonum *volitum non ſemper minus amatur, quã ille, cui bonum volumus. 1[illegible] n.8.*

Operari

Operari propter bonum, & propter finem in quo ſenſu ſit idem. 34.n.3.
¶ Bonum ſummum naturale adiunctis alijs bonis redditur expetibilius: ſecus in bono diuino. 391.n.21.
De ratione ſummi boni quid ſit? 283.n.16.
Duo ſumma bona numero diſtincta non dantur. 284. Nec etiam duo ſumma bona formaliter diſtincta. 284.n.13.
Bonum creatum venialiter malum, an & quo modo referatur in vltimum finem. 300.§.3. & 301.§.4.
In bono creato voluntas totaliter quietari non poteſt. 408.ar.4.n.2.
¶ Boni ſimplex apprehenſio ſatis eſt, vt moueat voluntatem apud Nominales, ſed oppoſitum eſt verius. 72.n.26.& 73.n.27.
Bonum cognitum duobus modis ſe habet ad actũ voluntatis, ſcilicèt, vt finis, & vt terminus. 84.n.28.
Cur propter bonum commune reipublicæ, & Dei quiſque patiatur diſpendium propriæ ſalutis? 61.n.17.
¶ Bonum vtile mouet voluntatem ad ſui appetitionem in virtute finis. 48.n.24.
Bona vtilia ſunt obiecta ſecundaria voluntatis, & minus principalia. 41.n.12.
Bonum vtile, ſiue mediorum collatum cum actu electionis, vel intentionis aliquibus dicitur finis illorum actuum. 39.n.3.
Boni diuiſio in honeſtum, iucundum, & vtile qualis ſit? 36.n.7.
Quædam bona ſunt ſimpliciter vtilia, quædam autem ſolùm ſecundum quid. 21.n.18.
Bonum vtile non eſſe amabile, vt finem, vt ait Ariſtoteles, explicatur. ibidem.
Bonum vtile quando habeat rationẽ finis? ibidẽ.
Bonum vtile, an exerceat cauſſam finalem? 165. ar.3.negans probabilior. 167.§.4.
Affirmans tamen eſt ſatis probabilis. 169.§.5. & in quo poſita ſit difficultas huius quæſtionis. 165.n.5.
Bonum vtile quid ſit? 165.§.1.n.1.
Bonũ vtile reciprocatur cum medio ad finẽ.ibid.
¶ Bonum honeſtum ab Ariſtotele ſimpliciter dicitur bonum. 161.n.2. & dicitur totaliter bonum. ibidem.
Bonum honeſtum poteſt exercere cauſſalitatem finalem. 161.n.2.
Ratio boni primum reperitur in bono honeſto. ibidem.
Boni honeſti conuenientia, in quo ſit poſita: & quid ſit eius terminus. 163.n.4.
¶ Bonum delectabile non eſt totaliter bonum. 161.n.2.
Bonum delectabile eſt appetibile propter ſe. 163.n.5.
Bonum delectabile habet diſtinctam bonitatem à bono honeſto. 163.n.6.
Bonum delectabile an poſſit exercere cauſſam finalem? 162.ar.2. Affirmatiua placet. 163. n.4. Imò eam poteſt exercere etiam ſi ſit malum moraliter. 164.n.7.& 8.
Bonum delectabile ſumitur, vel pro delectatione, vel pro re, vnde oritur delectatio. 163.n.6.
¶ Bonum honeſtum iucundum, & vtile, & nihil aliud poteſt fundare rationem amabilis, & appetibilis contra Nominales. 176.n.3.& 177.n.5.
¶ Bonum vniuerſale duplex eſt: vnum in eſſendo; alterum in prædicando, & quid ſit vtrũq; 409.n.3.
Bonum vniuerſale eſſe obiectum voluntatis diligenter explicatur. ibidem.
Bonum vniuerſale in communi non poteſt quietare voluntatem. ibidem.
Bonum vniuerſale abſolutum id eſt non contractum, an ſit obiectum voluntatis? 409.n.4.& 5. Nec eſt medium inter vniuerſale in eſſẽdo, & in prædicando contra Caietanum. ibidem n.5.
¶ Bona externa appellantur bonæ fortunæ. 354. ar.1.n.1.
Bona externa adiumento ſunt ad opera virtutis, & in hoc ſenſu iuuant beatitudinem ex Ariſtotele. 355.n.7. Sunt tamen impedimento potiùs, quàm adiumento ad beatitudinem patriæ conſequendam. ibidem n.6.
Bona externa, an aliquo modo pertineant ad beatitudinem? Quæſtio fuit inter Stoicos, & Peripateticos. ibidem. n.7.
¶ Bona animi potiora ſunt, quàm corporis. 355 n.5.in 6. ratione.
Bona interna, vel pertinent ad corpus, vel ad animum. 380.q.3. in principio.
Inter bona corporis quænam ſint enumeranda? ibidem ar.1.n.2.
Bona corporea apud Ariſtotelem quænam ſint? 381.n.4.
Bona corporis adæquatè diſtinguuntur contra bona animæ, & ſunt duplicis generis. ibidem.
Bona animæ vegetatiuæ quænam ſint: quævè ſenſitiuæ? 381. col.1. in principio.

BRVTVM.

Bruta non poſſunt dici felicia ex Ariſtotele. 382.n.3. in fine.
In brutis ſatis eſt nuda apprehenſio phantaſiæ, vt appetitus moueatur; eſt tamen neceſſaria cognitio æſtimatiuæ. 74.n.31.
In brutis id facit æſtimatiua, quod in hominibus

facit.

facit opinio. 74.n.31. & 76.n.42.
Bruta feruntur in bonum propter ipſum: idque formaliter ex Bellomontano, ſed impugnatur. 145.col.1.& 2.& 160.n.60.
Bruta, an agant propter finem? 200.q.13.ar.1. Placet affirmatio.
Bruta, an dirigant ſe in finem? 201.ar.2.
Bruta mouentur à ſe ipſis ſecundum conſiderationem phyſicam: non tamen moralem. 202. num. 4.
Bruta diriguntur in finẽ non ab inſtinctu naturæ, ſed ab intelligentia. 202.§.2.& vt ſic habẽt veram cauſſalitatem finalem: non verò vt operationes illorum ſunt ab ipſis. 205. ar.4. n.1.3.& 4.
Brutis plerique tribuunt rationem: ſed impugnãtur. 201.ar.2.n.1.& 2; & 268 ar.3.n.2.
Bruta, an cognoſcant finem formaliter ſub ratione finis? 203.ar.3.n.1. An verò cognoſcant bonum formaliter ſub ratione conuenientis? verior opinio negat. 203.n.3.& 204.n.4. & 5.
Bruta nihil cognoſcere: ſed moueri appetitu naturali, vt lapidem; quidam dixerunt: ſed decipiuntur. 205.ar.4.n.2.
Bruta quomodò moueantur ad bonũ vtile. 204. n.7.

Litera C.

¶ Canonicus quomodò poteſt intendere diſtributiones quotidianas, tanquam finem ſecundarium? 33.n 7.
¶ Cap. cum Ceſſante de Appellationibus explicatur. 32.n.5.

CASVS.

Caſu omnia euenire in humanis quidam ex veteribus philoſophis docuerunt. 259.numer.2. Impugnantur. 187.n.1.& 2.
Vt aliqua non fiant à caſu, non requiritur, quod fiant propter finem, ſed ſatis eſt, quod fiant cũ cognitione. 148.n.22.
Quæ caſu fiunt, coniunguntur cum ijs, quæ per ſe fiunt propter finem. 190.n.10.ad vltimũ.
Caſus fortuiti, an Deo attribui debeãt ex ſententia Ariſtotelis? 199.n.26.

CAVSSA.

Cauſſæ definitio explicatur. 51.n.7.
Cauſſa conſtituitur in eſſe cauſſæ per modum formalẽ cauſſandi. 52.ar.1.n.11.
Cauſſa, quæ non influit, niſi vt amata, non neceſſariò requirit realem exiſtentiam. 54.n.20. & 55.n.22.
In omni cauſſa datur proximum cauſſandi principium, & de ſingulis exquiritur, quidnam id ſit? 57.n.1.
Quælibet cauſſa ad cauſſandum indiget aliqua exiſtenti a. 69.n.10.
In omni cauſſa tria ſpectantur; id, quod cauſſat ratio formalis cauſſandi, & conditio ſine qua non. 79.§.2.n.4.
Cauſſas ſibi inuicem eſſe cauſſas latè explicatur. 213.n.29.

CAVSSARVM SVBALTERNATIO.

¶ Cauſſa duobus modis influit: in cauſſalitatem, & effectum. 327.n.2.
Cauſſas ad inuicem eſſe cauſſas, ſolùm verificatur de fine cuius. 6.n.4.
Cauſſarum ſubalternatio quid ſit, & quotuplex ſit, & in quo poſita ſit? 269.ar.1.§.1.n.1.
Cauſſa ſuperior eſt cauſſa inferioris in agendo. 270.§.2.& 3.
Inter quatuor cauſſarum genera, licet detur ſubalternatio per ſe, non tamen datur eſſentialis. ibidem.
In cauſſis eſſentialiter ſubalternatis, ratio cauſſæ ſuperioris eſt nobilior. 270.§.2.n.4.
Cauſſæ eſſentialiter ſubalternatæ, non ſunt eiuſdem ſpeciei, bene tamen eiuſdem generis. 271.n.4.
Cauſſæ eſſentialiter ſubalternatæ concurrunt ad eundem effectum eàdem numero cauſſalitate. ibidem.
In cauſſis eſſentialiter ſubalternatis non datur cauſſalitas, à qua illa incipiat. 273.n.2.
In cauſſarum ordinatione admitti poteſt prima cauſſa extra ſeriem. 276.n.2.
Cauſſa ſubalternata cauſſare non poteſt, niſi cauſſa ſuperiori imẽdiatè concurrente. 332.n.2.
In cauſſis eſſentialiter ſubordinatis proceſſus in infinitum eſt impoſſibilis, & requiritur vera huius rei probatio. 273.ar.2.n.1.cum ſeq.

CAVSSA FINALIS.

Cauſſa finalis fundatur in bono. 34.n.3.
Cauſſa finalis vera, & reali cauſſalitate influit in eſſe ſui effectus. 52.n 8.
Cauſſa efficiens, & finalis habent inter ſe mutuã connexionem. ibidem n. 9.
Cauſſarum genera ſunt quatuor. ibidem n. 10.
Cauſſa finalis eſt diſtincta ab alijs. ibidem n. 10.
Cauſſa finalis materialiter non neceſſariò diſtinguitur ab alijs cauſſis. 53.n.12.
Cauſſa finalis inter cauſſas, & origine, & dignitate eſt prima. ibidem n. 13.
Cauſſa finalis eſt cauſſa cauſſarum. ibidem.
Cauſſa finalis eſt mouens, non motum. ibidem. n.14.
Cauſſa finalis, quomodò opponatur cauſſæ efficienti? 54.n.19.
Cauſſam finalem, vt à cæteris diſtinctam, veteres non cognouerunt. 56.n.25. bene tamen Plato illam cognouit. ibidem.

Stoici

Stoici, an ſolam cauſſam finalē agnouerint? ibidē.
Cauſſam finalem agnouit Auguſtinus. ibidem. num. 26.
Quæ ſit proxima ratio, qua finis primo reponitur in eſſe cauſſæ finalis, & an ſit bonitas? 57. ar. 2. n. 1.
Ad rationem cauſſæ finalis, ſatis eſt bonum aliquo modo proprium. 60. n. 11.
Cauſſa finalis, niſi ſit cognita cognitione intellectiua non cauſſat. Vide latè. 69. n. 13.
Cauſſa finalis, in quo ſenſu dicatur prima inter cauſſas. 86. n. 36.
Ad cauſſam finalem quomodò concurrat eſſe cognitum? 88. n. 43.
Cauſſa finalis non cauſſat ſecundum eſſe reale exiſtentiæ exercitæ. 90. n. 49.
Cauſſæ finalis effectus eſt actus, qui fit. 107. numer. 13.
Cauſſæ finalis effectus eſt actio agentis, vt eſt ab agente. ibidem.
Cauſſa finalis eſt cauſſa cauſſalitatis agentis. ibidem.
Cauſſalitas agentis eſt effectus cauſſæ finalis. ibidem.
Cauſſa finalis eſt cauſſa quodammodò moralis. 110 n. 23.
De cauſſa finali non eſt eodem modo philoſophandum; atque de cæteris. ibidem.
Cauſſa finalis, an vnam tantùm habeat cauſſalitatem? 115. n. 7.
Cauſſa finalis, an moueat agens, vt actu agat eadem cauſſalitate, quæ illud mouet, vt velit agere? 113 n. 3 diſp. 114. n. 5.
An in cauſſa finali ſint cauſſalitates numero diſtinctæ? 114. n. 5. & 6.
Cauſſæ finalis quinam ſint effectus? diſputatur 118. & 119.
Cauſſæ finalis effectus colligendi ſunt ex definitione finis. 120. ar. 2. n. 1.
In cauſſa finali idem poteſt eſſe cauſſa ſui ipſius, aliter tamen, & aliter. 131. n. 7.
Cauſſa finalis, vt actu cauſſet, non ſatis eſt ſimplex cognitio illius. 72. §. 3.
In cauſſa finali triplex finaliſandi ratio reperitur. 160. n. 57.
Cauſſam finalem, an minus bonum poſſit exercere? 175. ar. 5. An etiam poſſit exercere malum ſub ratione mali? 175. ar. 6.
An id, quod eſt indifferens? 182. ar. 7. An relationes? 184. ar. 8. Quid de relatione diuina? 185. n. 2. Quid de relatione rationis? ibi. n. 3.
Cauſſam finalem, an, & quomodò agere valeant relationes prædicamentales? 185. n. 4.
Quid de negationibus, & priuationibus? ibidem. art. 9.
Cauſſam finalem quomodò bruta poſſint exercere? 205. ar. 4.
Cauſſam finalem, & efficientem non coincidere, nec eſt ab Ariſtotele aſſertum, nec eſt verū. 212. n. 28.
Vbi datur cauſſa finalis, datur etiam cauſſa efficiens. 219. n. 3. & 221. n. 8.
Cauſſa finalis poteſt exercere cauſſalitatem in effectum, quin eam exerceat intra ipſum agens. in quo agens creatum differt ab increato. 223. n. 15.

CAVSSA EFFICIENS.

Prima cauſſa efficiens quomodò concurrat, cum omnibus cauſſis ſecundis efficientibus? 326. q. 8. ar. 2.
Cauſſa efficiens datur, vbi datur cauſſa finalis. 219. n. 3 & 221. n. 8.
Cauſſa efficiens principalis, & totalis maximè, ſi eſt æquiuoca, eſt perfectior ſuo effectu. 669. num. 19.
Cauſſa efficiens, & finalis habent inter ſe mutuā connexionem. 52. n. 19.

CAVSSA MORALIS.

Cauſſa moralis non habet influxum poſitiuum in effectum. 110. n. 23.
Cauſſa moralis eſt cauſſa per ſe, & non per accidens. 112. n. 29.
Cauſſa moralis in quo ſenſu pertineat ad philoſophum naturalem? ibidem.
¶ Cauſſa æquiuoca partialis non eſt nobilior effectu. 623. n. 31.
¶ Plures cauſſæ totales non poſſunt concurrere ad vnum effectum, etiam per diuinam potentiam. 283. n. 8.

CAVSSALITAS.

Cauſſalitas diſtinguitur ab effectu cauſſæ. 607. num. 13.
Cauſſalitas cauſſæ non indiget alia cauſſalitate. ibidem. n. 14.
Cauſſalitas in cauſſis, an ſit entitas diſtincta à cauſſa? 106. n. 9.
Cauſſalitas finalis non exercetur ſine metaphorica motione agentis. 57. n. 2.
Cauſſalitas finalis eſt diſtincta à cauſſalitate aliarum cauſſarum. 52. n. 11.
Cauſſalitas finalis tunc primò ceſſat, cum primū ceſſat cauſſalitas agentis. 244. n. 6.
Cauſſalitas finalis quomodò conueniat fini ſecūdario? 54. n. 18.
Cauſſalitas finalis, in quo ſit poſita? 92. a. 5. ptotū
Eſt medium interiacens inter effectum, & formalem rationem cauſſandi ibidem. n. 1.
Cauſſalitas finalis non conſiſtit in motione metaphorica, etiam reſpectu agentis creati. 93. n. 6. & 95. n. 17.

Nec etiam eſt poſita in affectu, ſeu actione voluntatis contra nonnullos. 96.n.20.
Non etiam eſt id, cuius gratia aliquid fit. latè probatur. 97.n.24.
Cauſſalitas finalis venanda eſt ex definitione finis. 98.n.31.
Cauſſalitas finalis ſignificari debet per modum emanationis. 97.n.25.& 100.n.35.
Cauſſalitas finalis non eſt ſine cauſſalitate agẽtis. 97.n.25. in fine.
Cauſſalitas finalis, in quo ſit poſita? 98.n.31.& 99.n.32.
Cauſſalitatem finalem eſſe quandam motionem metaphoricam omnes admittunt; variant tamen in explicatione illius metaphoræ, ſed nõ probantur. ibidem n.32.
Cauſſalitas finalis generaliter loquendo quidnã ſit? 100.n.36.
Quid etiam ſit loquendo ſpecialiter. 101.§.7.n.40.& 103.n.49.
Cauſſalitas finalis quidnam ſit? latè explicatur. 103.ar.6.
Non eſt modus poſitiuus. 105.n.6. & 7.
Nec eſt cauſſalitas agentis, vt latè oſtenditur. 106.n.10.
Nec denique eſt entitas, nec modus entis, ſed motio quædam intentionalis. 111.n.24.
Cauſſalitas finalis magis elucet in ordine executionis. & in eo perfectius exercetur. 121. q.8. in principio.
Cauſſalitas finalis, an inueniatur in ordine intentionis? 137.q.9. ar.1. Placet affirmatio.
Cauſſalitas finis, an excerceatur in ſolas actiones, quæ ſunt circa media. 138 ar.2.
Cauſſalitas finis perfectiſſimo modo exercetur in media: verè tamen, & propriè etiam exercetur in alia. 159 n.56.
¶ Cauſſalitatem finalem quænam valeant exercere? diſput.161.ar.1.
Eam exercet bonum honeſtum. ibidem.
An illam valeat exercere bonum delectabile? 162.ar.2. Placet affirmatio. n.4.
Quid dicendum ſit de bono vtili? latè diſputatur 165.ar.3.& 169.§.5.
Cauſſalitas cauſſæ finalis eſt duplex: vna propria; altera perfecta. 172.n.3.
Cauſſalitas finalis, quomodò reperiatur in actionibus naturæ? 196.§.6. maximè in fine.
Cauſſalitatem finalem, an exerceat Deus in actionibus ad extra? 207 n.8.
Eam in actionibus ad intra falſo admittit Soncinas. 213.n.31.
Cauſſalitas finis ſine motione metaphorica datur in agente increato: non tamen creato. 213.& 214.n.31. & 32.
Cauſſalitatem finalem, an habeat Deus, vt eſt agens ad extra? 214. ar.2.
Ad cauſſalitatem finis concurrit eſſe cognitum: tanquam principium ſine quo non. 81.n.12.
¶ Ad cauſſalitatem formalem, an ſatis ſit diſtinctio formalis; an verò neceſſaria ſit realis? 751.n.164.
Cauſſalitas formæ quænam ſit? 98.n.31.
¶ Cauſſalitas cauſſæ efficientis in Deo eſt modus ſe habendi; ſi actio Dei ad extra manet in Deo, ſecus ſi ſit tranſiens extra Deũ. 219. num.18.
Cauſſalitas efficientis quænam ſit? 908.& 909. num.31.
Cauſſalitas agentis eſt effectus cauſſæ finalis. 107.n.13.
¶ Cauſſalitas materialis quænam ſit. ibidem.
¶ Cauſſalitas moralis non eſt quid poſitiuum emanans à cauſſa. 106.n.10.
¶ Cauſſandi principiũ formale eſt virtus cauſſandi. 82.n.18.
¶ Cerinthus reputatur hæreticus à Ioanne Euangeliſta. 475.n.7.

CHARATER.

Character ſacerdotalis, quem Apoſtoli in die Cœnæ acceperunt ad verum Chriſti corpus, fuit poſtea conſummatus, & extenſus ad dimittenda peccata: & quomodò. 450.n.25.
Character ſacerdotalis, & Epiſcopalis eſt idem numero: Epiſcopalis tamen eſt conſummatus. & quomodò conſummetur? ibid.

CHARITAS.

Charitas poteſt conſiderari vel vt influit in actus vel vt diſponit ſubiectum. 301.n.22.
Charitas quomodo iuſtum, & actiones moraliter bonas habitualiter ordinet in Deum? ibidem.
Quod per charitatem habitualiter in Deum refertur, debet eſſe ex ſua natura amabile propter Deum contra Caietanum. 301. nu. 22. & 23.
Charitas inter omnes virtutes eſt excellentiſſima: & eſt nobilior fide: non tamen inde inferas eam eſſe habitum omnium nobiliſſimum. 593.n.15. & 16.
Charitatis obiectum eſſentialiter eſt nobilius obiecto fidei, & ſpei, & luminis gloriæ. 596. numero 24.
¶ Charitas viæ ſecundum aliquos eſt habitus præſtantiſſimus, & in genere rei, & in genere moris. Alij docent oppoſitum. 531.n. 3. & 4.
Charitas viæ in genere moris eſt præſtantior, quàm fides. ibidem. n. 4. & quomodò id ſit intelligendum. n. 6.

Charitatem viæ in genere moris eſſe præſtantiorem, quàm fidem, eſt de fide: non tamen in genere rei. 594.n.18.
¶ Charitas in patria, an ſimpliciter ſit habitus omnium præſtantiſsimus? diſp. 531. art. 6. Negatiua placet. n.4.& 5. & 592. §.3.
Charitas in patria, an proximè eleuet animam ad actum viſionis, beatitudiniſque? 601.n.6.
¶ Cherubini, quomodò denominati ſint à viſione? 532.n.3.
Cherubinos ſcientia, & amore ſuperari à Seraphinis quidam docuerunt. ibid.n.4.
¶ Chymera, vide figmentum.
¶ Circuminſeſsio vnius perſonæ diuinæ ortum habet ex vnitate eſſentiæ. 921.& 922.n.40.

COGITATIVA.

Cogitatiua hominis propter coniunctionem cum intellectu poteſt componere, diuidere, & ſyllogizare. 70.n.17.
Cogitatiua hominis non poteſt cognoſcere formalem rationem boni, nec vnum in aliud ordinare. ibidem.
Cogitatiua ſecundum ſe, nec diſcurrit, nec componit contra Caietanum. 235.n.13. & 236. n. 15. Vnde autem habeat, quod poſsit componere, & diſcurrere? 70.n.17.& 236.n.14
Cogitatiua ſecundum ſe eſt potentia naturalis. ibidem.

COGNITIO, COGNOSCERE.

Nulla cognitio ſiue ſenſitiua, ſiue intellectiua eſt primò, & directè cognitio ſui. 434. numero 62.
Cognitio ſenſitiua ordinatur ad intellectiuam. 384.n.4.
Cognitio iudicatiua neceſſaria eſt, vt voluntas operetur. 76.n.40.
Cognitio iudicatiua an ſit neceſſaria, vt finis cauſet? diſp.75.§.4.
Cognitio ſimplex finis abſque apprehenſione conuenientis non ſatis eſt, vt moueat voluntatē. Nec oppoſitum docuit Scotus. 72.n 25.
Cognitio finis non ſatis eſt ad finalizationem, quando obiectum neceſsitat voluntatem: bene tamen, ſi non neceſsitet. 240. n.16.
Cognitio formalis obiecti ad finalizandum, & ſpecificandum actum, ſolùm concurrit, vt conditio. 84.n.29.
Cognitio obiecti non variat obiectum appetitus, niſi applicatiuè. 85.n.30.
Cognitio obiecti duobus modis variatur. 85.numero 31.
Cuius variatio aliquando redundat in obiectum appetitus. ibidem.
Cognitio obiectiua, niſi varietur, non variatur obiectum appetitus. 85.n.32.
Cognitionis obiecti variatio penes præſens, & abſens: clarum, & obſcurum: ſenſitiuum, & intellectiuum: intuitiuum, & abſtractiuum, pertinet ad variationem obiectiuā. 86.n.33.
Cognitio rerum ſuperiorum v. g. Angelorum, an ſit minus nobilis ſecundum quid, quàm dilectio eorum. & quid de cognitione rerum corporearum. 527.n.13.
Cognitio quidditatiua manifeſtat omnia prædicata quidditatiua, vſque ad vltimam differentiam. 547.ar.1.n.1.
Cognitio confuſa, an detur in rebus ſimplicibus, an ſola diſtincta? Placet Affirmatio. 557. n. 22.
Cognitio practica, & ſpeculatiua, vide notitia practica, & ſpeculatiua.
¶ Cognitio Dei in via eſt propter amorem. 601.n.9.
Cognitio Dei naturalis, an appeti poſsit, tanquā ſummum bonum, & vltimus finis naturalis. 348.n.21.
Cognitio naturalis Dei verè datur in nobis; non tamen ſub ratione ſummi boni. 551.n.29.
Cognoſcere Deum maius eſt bonum, quàm cognoſci à Deo. 371.n.26.
Cognoſci à Deo non eſt bonum propter ſe, ſed propter aliud. 372.col.1. in principio.
Cognitio in Verbo, quatenus terminatur ad diuinam eſſentiam, formaliter, & obiectiuè eſt ſimpliciſsima. 554.n. 10. Cognitio tamen veſpertina rerum in proprio genere poteſt eſſe formaliter, & obiectiuè complexa. ibid.
De cognitione matutina quid ſenſerit Auguſt. 1114.n.30.
Cognitio matutina Angelorum ex mente Aug. formaliter nō eſt ipſa viſio ſolius Dei. 1115. num. 32.
Cognitio dierum, & rerum in ſeptem primis diebus conditarum, quæ in Angelis ex Aug. facta eſt; an ex mente Aug. facta ſit ſucceſſiuè, an ſimul? 1114.n.29.
Cognitio veſpertina, in quo ſenſu dicatur ab Aug. neceſſaria 1122.n.64.65.& 66.
Cognitio matutina rerum abundantior eſt, non ſolùm in claritate viſionis, ſed etiam obiectiuè, quàm ſit cognitio veſpertina earum. 1161.n.14.
¶ Commenſuratio, quam importat conueniētia boni, an ſe teneat ex parte rei: quæ eſt bonū, an ex parte rei, cui eſt bonū 46.n.14 & 15.
¶ Cōmodi ratio non eſt ratio boni. 306.col.1.

ESSE COMMVNICABILE.

Eſſe communicabile tribus perſonis eſt de eſſentia eſſentiæ: eſſe tamen actu terminatam illis, ſolùm eſt modus eſſētialis illius. 1020.n.56.

Eſſe communicabile; an conueniat ſingulis perſonis? ibid.n.57.& 58.

COMPOSITIO, ET COMPOSITVM.

Compoſitum in generatione principalius habet rationem finis cuius, quàm forma ſubſtantialis: ſecus in actionibus accidentarijs. 30. ar.4.n.1.

Totum compoſitum terminat creationem. ibid.

Vt detur compoſitio, quænam requirantur? 727. numer.96.

De ratione compoſitionis quidnam ſit? 725.numero 89.

Et an de ratione illius ſit, vt fiat ex actu, & potentia: atque etiam, vt fiat ex partibus? 726. numer.91.

Compoſitio an, & quando ſequatur diſtinctionē? 726.n.90.

Omne compoſitum eſſe diſſolubile, quomodò debeat intelligi? 751.n.165.

Compoſitio rationis, an admittenda ſit in diuinis? 993.n.9.

Compoſitionis nomē in diuinis eſt odioſum: vnde ſimpliciter non eſt admittendū. 1035.n.53.

COMPREHENSIO.

Comprehenſio duobus modis accipitur. 513.n.24.ad 6.

Cōprehenſio accipitur, & largè, & propriè. 548. n.7.

CONCEPTVS.

Conceptus re, & ratione ab alio præciſus quando dicatur. 769.n.35.

Conceptus alius formalis, alius obiectiuus. 770. col.1.in medio.

Cōceptus obiectiuus rei eſt ipſamet res ad extra ſub alio tamen eſſe. 780.n.66.& 782.n.72.

Conceptuum formalium diſtinctio arguit aliquā diſtinctionē in cōceptib⁹ obiectiuis. 902.n.17

Diſtinctio conceptuum non vnam habet cauſā, ſed plures. 824.n.36.& 37.

¶ Concluſio in ſpeculabilibus habet diſtinctam veritatem, & cognoſcibilitatem à veritate, & cognoſcibilitate principiorum. 47.n.18.

¶ Concupiſcere hoc mihi, & concupiſcere hoc propter me non ſunt idem 13.n.7.

¶ Concurſus generalis modificatur iuxta naturam cauſſæ ſecundæ, & eſt conditionatus, & non abſolutus. 200.n.30.

¶ Conſecutio finis, vide finis.

CONSILIVM, ET CONSVLENS.

Conſilium ſemper eſt circa media. 207.n.9.

Conſilium, an ſit in Deo? affirmatur, eſt tamen in eo ſine imperfectionibus. ibidem.

Conſulens eſt cauſſa efficiens, & quomodò influat in effectum? 110.n.23.

¶ In omni vera conſtitutione conſtituentia ſe excludunt. 1029.n.26.

CONSVLTATIO.

Conſultatio requirit iudicium tam ſpeculatiuū, quàm practicum. 72.n.24.

Conſultatio eſt propter finem. 241.num.4.& 138.n.2.

Conſultationem non eſſe de fine, quomodò ſit intelligendum? 257.n.12.

¶ In contemplatione etiam altiſsima voluntas non vnitur Deo ſine intellectu. 68.n.9.

CONTRADICTIO, ET CONtradictoria.

Contradictio fundamentalis ſublato omni intellectu reperitur inter eſſentiam, & relationē, ita vt termini contradictorij de eiſdem verificentur: non tamen vt ſunt contradictoria. 990.n.110.

Contradictoria, vt poſſint eſſe vera, requiritur aliqua diſtinctio. 989.n.106. & ſatis eſt diſtinctio virtualis. 990.nu.110. imò ſatis eſt diſtinctio rationis. 787.n.12.

Contradictoria verificari non poſſunt de eodem, quod eſt omnino idem. 989.n.106. vnde vt deſināt eſſe contradictoria, ſatis eſt aliqua diſtinctio, ſaltem rationis. 787.n.12.

Contradictoria verificari non poſſe, niſi illa, de quibus verificantur, ſint res eſſentialiter diſtinctæ aſſerunt Nominales, ſed falſo. 706. n.5.& 707 n.6.& 8.

Contradictoria verificantur de quolibet ſimpliciter ſumpto; ſecus ſi ſumantur cum particula per ſe aut alia ſimili. 730.n.104.

Contradictoria quomodò poſsint verificari de eſſentia, & relatione? 989.nu.106.& 107. & an requiratur actualis diſtinctio ſaltem rationis inter ea. ibid.n.107.

Contradictoria non poſſunt in diuinis propriè nō verificari, ſi non admittatur aliqua diſtinctio à parte rei ſine intellectu, qualis eſt virtualis. 997.n.16.

CONVENIENTIA.

Conuenientia eſt formalis ratio boni relatè ſumpti. 9.n.18.

Conuenientia quædam paſsiua fundatur in entitate cuiuſque rei, & quænam ſit? 10.n.22.

Conuenientia cònotata per nomē bonitas quidnam ſit? 45.n.11.

Conuenientia, quæ eſt ratio formalis boni, fundatur in actu, & forma, prout, vel efficienter, vel formaliter eſt perfectiua. 46.n.16.

Conuenientiæ commenſuratio, vide commenſuratio.

CORPVS.

Corporis bona, vide bona corporis.

Corpus omne eſt effigiabile. 48.n.11.

Corporis oculus, vide oculus.

Corpus

Corpus ſenſibile ſimpliciter, & extenſiuè eſt obiectum adæquatum viſus. 497. n.13.
Corporis penetratio dicitur illapſus impropriè. 416. n.8.
Corpora cœleſtia eminenter continent viuentia, & ad ea concurrunt, non vt agentia principalia, ſed vt inſtrumentalia. 670. n.20.
Corporibus cœleſtibus inferiora corpora eſſe ſub ordinata tum in eſſendo, tum in operando; eſt communis philoſophia. 195. n.13. ad finem.
Corpus poſt reſurrectionem quomodò commutandum ſit? 485. n.29. & 30. & 486. n.31.
Corpora poſt reſurrectionem futura ſunt vera corpora, & eadem numero, quæ fuerunt in via. 486. n.31.
Corporis glorioſi delitiæ redundant in appetitũ ſenſitiuum ex beatitudine animæ. 475. numer. 8.
Corpus in gloria indiget nouis qualitatibus, vt defectus viæ tollantur. 448. n.19.

CREATVRA, CREATVM, & Creatio.

Creatura rationalis, an ſpecialiter indigeat peculiari dono gratiæ, vt ſit beata aliqua beatitudine. 343. n.9.
An admittenda ſit creatura in puris naturalibus cum ſolo dono creationis? 348. n.22. & 349. n.24.
Creatura, cur reputet Deum eſſe ſe ipſam? 60. num.11.
Creaturæ volitio in Deo habet pro ratione volendi diuinam bonitatem. 222. n.11. & 12.
Vna creatura volita à Deo eſt ratio ipſi Deo volendi aliam. ibid.
Creaturæ quoad actum eſſentiæ, quo ſunt æternæ, pendent ab alio. 665. n.4.
Creaturæ omnes in diuinum intellectum relucent; prout concipit omnes eſſendi modos, & gradus, quibus diuina eſſentia eſt participabilis. ibidem.
Creaturæ eſſentialia ſua prædicata non habent à ſe, nec ſecundum ſuam eſſentiam. 665. numero 5.
Creatura, cur in Deo dicatur creatrix eſſentia? 893. n.57.
Creaturæ infinitæ ſpecie diſtinctæ continentur in Deo eminenter. 941. n.17.
Creatura multis modis dici poteſt eſſe in Deo. 1099. n.5.6.7. & 8.
Creaturarum viſio in Deo. Vide viſio creaturarum.
¶ De omni ente creato intelligitur illud Ariſtotelis: vnumquodque eſt propter ſuam operationem. 30. ar.4. n.2.
In creatis ea, quæ formaliter diſtinguuntur, an poſſint dici plura entia: plura aliqua, & plures res? 735. n.118.
Creata omnia reſpectu diuinæ voluntatis ſolùm habent rationem puri medij: non tamen reſpectu creatæ. 23. n.22.
¶ Creationis donum, an ſatis ſit, vt excludat peccatum ſine noua gratia Dei. 343. numero 9.
Creatio primò, & immediatè terminatur ad totum compoſitum. 30. ar.4. n.1.
¶ Cyrillus Alexandrinus nunquam dixit Deũ eſſe corpus contra Maldonatum. 484. n.23.

Litera D.

¶ Damnati quomodò appetant non eſſe? 187. col. 1.
¶ Damnum, ſeu diſpendium propriæ ſalutis cur quiſque patiatur propter bonum commune Dei, & Reip. 61. n.17.
¶ Danielis vltimo: quia ipſe eſt Deus viuens, explicatur. 668. n.14.
¶ Damaſcenus 3. de fide cap. 13. 14. & 15. explicatur, dum ait: Vnam operationem eſſe non poſſe, vbi eſt diuerſa ſubſtantia. 430. numero 48.
¶ Decreta libera Dei, an videantur à beatis? 1171. q.21. ar.1. & §.1: & quomodò hæc videantur. 1174. ar.2.
¶ Deitas, vide Deus.

DELECTATIO, ET DELECTABILE.

Delectatio corporea, an enumeranda ſit inter bona corporis? 380. art.1. Ab Ariſtotele refertur ad bona animi; & cur? 381. n.4.
Delectationis ſenſibilis quænam ſit natura? 388. n.13.
Delectationis ſenſibilis nimius vſus eſt vitium. 389. n.15. in fine.
Nulla delectatio ſenſibilis per ſe eſt ſimpliciter bonum, aut finis. 388. n.13. & 389. n.15.
Delectationem omnia appetere generaliter eſt falſum: & quomodò debeat intelligi? 389. numero 17.
In delectationem quomodò feratur appetitus. 390. n.18.
Delectatio, & bonum non ſunt duo bona, ſed vnum tantum bonum. 390. col.1. in principio. & 137. n.10.
Delectatio, in quo ſenſu non ſit propter alium finem. 390. n.18.
Delectatio, quãuis non appetatur propter aliud, vt finem: appetitur tamen propter aliud, tanquam propter cauſſam formalem, & motiuã. 391. col 1. in principio.
Delectatio eſt appetibilis non ex ſe, ſed ex bono, ad quod ſequitur: & ab eo ſumit ſpeciem. ibid.

Delectatio duplex eſt: propria, & aliena, ſiue extrinſeca. 392. col. 1. in principio.
Non omnis delectatio adiuncta alicui bono facit illud expetibilius. 392. n. 24. & 25.
Delectatio quomodo opponatur dolori? ibidem. num. 26.
In delectatione animi, an ponenda ſit beatitudo obiectiua? 399. ar. 5.
Delectatio eſt quies appetit⁹ in bono. 609. n. 23.
Delectatio quomodò terminatur ad bonum? 610. n. 27.
Ad delectationem, quomodo concurrat amor? ibidem.
Delectatio ex ſua natura ſupponit aſſecutionem boni, de quo ſumitur. Et hæc eſt communis ſententia. 610. n. 28. & 518. n. 14. Oritur enim ex adeptione boni. ibidem.
Delectatio eſt complementum cauſſalitatis finalis. 117. n. 16.
Delectatio, & aſſecutio finis non ſunt duo fines, ſed vnus completè adeptus. 117. num. 16. & 118. col. 1. in principio.
Delectatio conſequens finem aſſecutum, an ſit effectus finis? Affirmatio placet. 136. §. 2. n. 9. & 10.
Delectatio eſt perfectio, & conſummatio aſſecutionis finis. 137. n. 10.
Delectatio eſt finis archytectus, & principalis, & quomodò id intelligatur? ibidem.
Delectatio eſt propter operationem. 137. n. 11.
Delectatio de fine aſſecuto non eſt propter finē operantis. 244. n. 6.
Delectatio conſequitur ad finem aſſecutū. 134. ar. 7. n. 1.
An delectatio ſit bona, vel mala in genere moris? controuerſum eſt: non tamen in genere rei. 164. n. 7. affirmatio placet, quia per eam mereri poſſumus, & demereri. 604 n. 3.
¶ Delectatio in patria per ſe terminatur ad Deum, & ad vnionem Dei. 521. n. 3. & 522. num. 4.
Delectatio in beatis eſt duplex: vna ſequitur ad amorem, quo beatus vult bona Deo, altera ſequitur amorem, quo beatus vult Deum ſibi. 606. n. 9.
Delectatio in patria ad quid terminetur? 608. n. 18.
Delectatio de bonis, quæ ſunt in Deo, an diſtinguatur ab amore ipſius Dei? 608. n. 19. & 20
In beatis datur delectatio de bonis Dei: & delectatio conſequens ad viſionem, & amorem Dei: & præterea conſequens amorem, quo beatus vult ſibi Deum. ibidem. n. 20.
Delectatio de bonis Dei ſupponit Deum iam eſſe beatificè aſſecutum. 609. n. 21. & 22.
Delectationem patriæ excludi ab eſſentia beatitudinis tenendum eſt. 607. numer. 16. & 609. n. 21.
Delectatio patriæ, an ſit nobilior, quàm amor, & dilectio? 611. n. 30.
Ad delectationis obiectum in patria per ſe concurrit amor, quo beatus vult Deo bona. 628. n. 6.
¶ Delectatio, an eſſentialiter includatur in beatitudine ſupernaturali viæ? negatiua placet. 640. n. 14.
Delectatio eſt fructus charitatis, vt vltima illius perfectio. ibid. n. 14. in fine.
¶ Delectatio non eſt actus formaliter cognitiuus. 581. n. 15.
Delectatio apud Ariſtotelem quid ſit? 604. ar. 2. n. 1. Non enim eſt paſsio, ſed operatio elicita à voluntate. ibid. & 605. n. 5.
Delectatio eſt actus vitalis. 604. n. 4.
Delectatio, an ſit operatio realiter diſtincta ab amore? 605. n. 7. & 8.
Formaliter tamen non eſt amor, vt omnes volunt. 622. n. 26.
Delectatio eſt propter operationem, vt finem, & non viceuerſa. 611. n. 30.
Delectatio particularis, an admittēda ſit in operationibus potentiæ cognoſcentis? 605. n. 6.
¶ Delectabile, vel ſumitur pro delectatione, vel pro re, vnde illa oritur. 163. n. 6.
In delectabili obiecto quidam agnoſcunt bonitatem propriam præter bonitatem honeſti. Alij id negant, reſolutionem vide. 163. n. 6. & idem dices de delectatione. ibid.

DELIBERATIO.

Deliberatio vel eſt perfecta, vel imperfecta. 256. n. 9.
Quænam deliberatio requiratur, vt actio ſit humana? 256. §. 4.
Sine deliberatione actio non poteſt dici moraliter mala. 258. n. 17.
Deliberationem non eſſe de fine, quomodò ſit intelligendum. 158. n. 52. & 161. n. 61.
Deliberatio aliqua datur in ſimplici amore finis. 258. n. 20.
Deliberatio abſoluta non eſt neceſſaria, vt aliquis agat propter finem. 192. n. 3.
Deliberatio non datur ſine ratione. ibidem.
¶ Delitiæ corporis glorioſi redundant in appetitum ſenſitiuum ex beatitudine animæ. 475. num. 8.
¶ Demereri poſſumus per delectationem. 604. num. 3.
¶ Inter dependentiam finalem, & effectiuam datur diſtinctio ex natura rei. 110. numero 21.

DESIDERIVM.

Deſiderium finis an ſit effectus finis? 140.ar.4. Affirmatiua vera. 141 n.4.
Deſiderium vel eſt finis, vel eorum, quæ ſunt ad finem. ibidem ar.4.n.1.
Deſiderium ſæpe recurrit cũ electione ibid.n.1.
Deſiderium eſt actus diſtinctus à ſimplici amore finis. 140.num.2. an verò diſtinguatur ab intentione finis? ibidem n.2 & 3.
Deſiderium eſt boni nondum habiti: vnde nõ eſt aſſecutio finis, ſed motus ad finem. 604.col.1 num.2.
Deſiderium intrinſece terminatur ad aſſecutionem boni deſiderati: extrinſecè verò ad delectationem. 610.n.26.
Deſiderium formaliter nõ eſt amor. 622 n.26.
Deſiderium ceſſat aſſecuto fine. 604.col.1.nu.2.

DEVS, DEITAS.

Deus in ſe eſt ſummum bonum, & vltimus finis creaturæ rationalis. 338.n.9.
Solus Deus poteſt intellectum perficere propria virtute: cætera verò illum perficiunt virtute participata à Deo 403.n.16.
Deum non eſſe corpus, vnde Patres deducant. 481.n.12. An bene deducatur ex ſacris literis, in quibus Deus dicitur inuiſibilis? 481.n.14. vſquè ad 19.
Deus per ſe dicitur inuiſibilis ideo, quia non eſt corpus. 481.n.13.
Deum eſſe corporaliter viſibilem eſt error in Eccleſia ſemper damnatus 478.§.1.
Deum habere corpus eſt error. 482.num.19. & 484.n.24. & in quo ſenſu in Scriptura Deo tribuantur membra. ibidem n 25.
Deo non poteſt aduenire nouus modus realis: & ratio huius. 105.n.7.
In Deo datur conſilium ſecluſis imperfectionibus. 207.n.9.
In Deo datur prius, & poſterius noſtro modo intelligendi. 212.nu.28.ad 2.impugnationem.
Deus in ſe eſt omne bonum 656.n.4.
Deus omnia ſua prædicata habet a ſe, & per ſuã eſſentiam, & ratio huius. 666.n6.
Deum abſuſiue eſſe ſubſtantiam aliqui PP. dixerunt: & quomodo intelligendi ſint? 667.num.11.
Deus propter quam rationem dicatur à Patribus ſupraſubſtantia. ibidem. n.12.
Deus quidditatiue eſt ſubſtantia viuens. 667.num.13.
Deum viuere vniuerſi putant ex Ariſtotele ibidem: etiam idolatræ. 668.num.15. vbi id demonſtratur.
Deus eſt ſubſtantia non eminenter, ſed formaliter viuens. 669.n.19.
Deus eſt ſubſtantia ſpiritualis. 670.n.24 & id demonſtratur. 671.n.25.
In Deo poſſunt admitti plura entia, ſaltem relatiua. 678.ar.5 n.2.
Dei ſumma ſimplicitas ſtare poteſt cum diſtinctione reali perſonarum. 724.n.85.
Deum habere aliquid à ſe, quomodo debeat explicari? 731.n.105.
Deum ſecundum ſuam eſſentiam eſſe ſapientem, aut bonum, & alia huiuſmodi, quem ſenſum faciat? ibidem. & 876.n.45.
In Deo, an quæ diſtinguũtur, poſſint dici plura entia: plura aliqua; & plures res? 735.n.117.
In Deo omnia eſſe vnum late probatur ex Patribus. 747.n.157.
In Deo apud Scotiſtas admittendæ ſunt plures reales formalitates. 751.n.164. in fine.
Deum eſſe cauſſam ſuæ ſapientiæ, in quo ſenſu dixerit Auguſtinus? 871 n.29.
Deum eſſe ens à ſe, & ens per eſſentiam, quomodo intelligatur? 875.n.43. & 876.n.44. & 885.n.27. & 28.
Deum eſſe ens infinitum non bene infert Deum eſſẽtialiter eſſe omne id, quod eſt. 876.n. 45.
Deum habere omnẽ eſſendi gradum, & omnem perfectionem non eſt idem, quod Deum eſſe omnia eſſentialiter. ibidem.
Dei infinitas in eſſendo, in quo ſit poſita? 876. num.45.
Dei infinitas quænam inferat in Deo? 877.n.46.
Deum eſſe infinitum entitatis pelagus explicatur. ibidem.
Deus, in quo ſenſu ratione ſuæ eſſentiæ ſit infinitus, & perfectus 891 n.50.
In Deo duplex ab Scoto diſtinguitur entitas. 877.n.46.
In Deo datur ſubſtantia, quæ illi conuenit ſubſtantialiter: non tamen modo ſubſtãtiali. 891. col.1. poſt principium.
Deum in ſe formaliter habere ſua attributa melius eſt, quàm non habere. non tamen ſimpliciter melius eſt habere illa eſſentialiter, quã non eſſentialiter. 892.n.51.
Deus ſicut non poteſt habere entitatem, niſi, quæ ſit perfectio ſimpliciter: ita ſuam entitatem habere non poteſt, niſi modo, qui ex ſe denotet perfectionem ſimpliciter. 895.n 61. & 62.
Deus & eſt ens perfectiſſimum, & habet ſuam entitatem modo habendi ſimpliciter perfectiſſimo. 895.n.62.
In Deo vnica tantùm eſt admittenda perfectio formalis ſecundum vnam formalem rationẽ actu indiuiſam. 913.n.11. hæc tamen perfectio habet in ſe aggregatas omnes perfectiones vnitate aggregationis. 914.numer. 12.

Vnde ita continet omnes illas, vt formaliter ſit ſingulæ. ibidem. n. 14.
Deus in ſe eminenter continet infinitas ſpecies rerum. 939. n. 8.
Dei infinitas, an bene deducatur ex multitudine infinita attributorum? 939. nu. 10. & 940. num. 15.
In Deo conſideranda eſt vna res, quæ realiter ſit abſoluta, & reſpectiua, ita vt nec pure ſit abſoluta, nec pure reſpectiua; ſed eminenter vtrunque: habens tamen vtrunquè formaliter. 1010. n 17.
Deus non ſupponit pro paternitate in abſtracto. 1040. n. 18.
Deus, vt eſt in tribus perſonis, in quo ſenſu eſſentialiter ſit trinus. 1019. n. 52.
Deus, vt eſt Deus, an ſit Trinus? ibidem nu. 53. ita vt eſſe trinum ſit de eſſentiali conceptu Dei. ibidem. n. 51. 52. & 53.

DEI BEATITVDO, ET gloria.

Deus eſt beatus non bonis externis, ſed ſe ipſo. 355. n. 6.
Deus, in quo ſenſu dicatur glorioſus. 366. n. 10
Deus non ideo formaliter eſt beatus, quia apud Angelos, & homines eſt glorioſus. 371. nu. 25. ad finem.
Deus quam gloriam vult habere apud homines, eam vult propter nos, & vltimatè propter ſuam gloriam. ibidem.
Deus eſt formaliter beatus, non quia cognoſcitur à ſe, ſed quia cognoſcit ſe. 371. n. 26.
Deus non eſt apud beatos glorioſus, niſi in politia veſpertina ſecundum nonnullos: ſed oppoſitũ verius. 375. n. 35.
Deus quomodo ab æterno dicatur glorioſus apud ſe ipſum? ibidem. n. 36.
Dei gloria apud ſe non eſt illi eſſentialis: quia potuit in eo non eſſe, contra Sotum ibidem.
Deus non dicitur beatus, quia omnibus principatur. 377. n. 4.
Dei beatitudo formalis eſt cognitio ſui: obiectiua verò eſt ipſemet Deus. 775. n. 34.
In Deo Ariſtoteles nullam beatitudinem agnouit, niſi contemplationem ſui. 454. n. 5.
Deus habet, quòd ſit glorioſus apud beatum ex viſione, qua beatus videt Deum: ex amore verò conſequitur, quod ſit finis cui beatus debet velle omnia bona. 539. column. 1. in principio.
Deum eſſe glorioſum apud beatum maius bonũ eſt Deo, quàm Deum eſſe finem ipſi beato, ad quem omnia referat. 540. n. 5.

DEVM ESSE IN REbus.

Deus, quibus modis ſit in rebus? 443. n. 2.
Proprium eſt Dei eſſe in omnibus rebus per præſentiam in eodem ſpatio. 444. n. 4.
Soli Deo conuenit eſſe in rebus per eſſentiam ita vt ſit rebus cauſſa eſſendi. ibidem.
Soli Deo conuenit eſſe in rebus per gratiam & gloriam, & per vnionem hypoſtaticam. ibidẽ. n. 4. & 5.
An præter quatuor modos, quibus Deus eſt in rebus admittendus ſit quintus, quo eſt in beatis? 444. n. 5.
Deus nouo quodam modo eſt in beatis per eſſentiam in ſpatio. 445. n. 8.
Deus in patria, an nouo modo ſit tam in eſſentia beati, quàm in potentijs? 443. ar. 1. n. 1.
Modus eſſendi Dei in aliquo per gratiam, & gloriam, an inferat realem Dei præſentiam ſecũdum ſubſtantiam? diſp. Affirmatiua placet. 443. n. 3.
Deum eſſe in aliquo per gratiam, & gloriam, an addat ſpecialem aliquam aſsiſtentiam? 444. num. 4.
Deus ex ſolo titulo amicitiæ ſe faceret realiter præſentem amico, etiam ſi non eſſet immenſus. 444. col. 1. in principio.
Deus in patria nouo quodam modo exiſtit in beatis, tanquam in templo, longe meliori, quàm extiterit in via. 445. n. 9. & 446. n 10.
An Deus in patria prius ſit in eſſentia animæ, quàm in potentijs? diſp. 451. ar. 2. Reſolutio. 452. n. 5.
Deus in patria prius habitat, tanquam in templo in eſſentia animæ beatæ, quàm in potentijs. 452. n. 7.
Deus in patria habet nouum illapſum in potentijs animæ beatæ. 446. n. 11. An verò nouo illapſu ſit in eſſentia animæ? dubitat. negatiua placet. ibidem. n. 12 & 447. n. 14. 15. & 16.
Deus in patria, an prius illabatur in potentias, quàm illæ operentur? Affirmatiua placet. 450. n. 6.
Deus quomodo illabatur in res? 445. n. 7.
Deus non eſt in rebus illapſu ſibi proprio præciſe ratione ſuæ immẽſitatis: & vnde id expendatur. 447. n. 15. & 16.
Deus ita eſt vbiquè, vt vbiq; ſit totus. 481. n. 12.
Deus quomodo viatoribus ſit abſens? 433. n. 59.

DEI PRÆDICATA.

De Deo quædam prædicantur propriè, quædam metaphoricè: & quomodo id explicetur? 673. ar. 2. num. 1.
De Deo alia prædicantur, vt conſtitutiua eſſentiæ; alia, vt adiuncta illi. 674. ar. 3. n. 1.
Omnia prædicata Dei eſſe negatiua quidam dixerunt, ſed reyciuntur. 682. n. 2. & 3.

Omnia

Omnia prædicata Dei concipimus vel admodum generis ſubſtantiæ, vel admodum generis accidentis. 675.n.6.& 7.

Prædicata, quæ de Deo cõcipimus, illi cum creaturis communia in aliquo genere accidentis; hæc ex ſua ratione non ſunt conſtitutiua eſſẽtiæ.676.n.8.

Quæ ſunt illa prædicata, quæ de Deo à nobis cognoſcuntur ſola ignoratione? 684.n.9.

De Deo prædicantur perfectiones diuinæ in abſtracto.747.n.156.

De Deo plura poſſunt propriè, & affirmatiuè prædicari, & formari plures propoſitiones nõ ſynonymæ.925.§.1.

Deus in concreto prædicatur de attributis in abſtracto: & in quo ſenſu.931.§.4.

DEVS NOSTRA BEATITUDO, & vltimus finis.

Deus dicitur noſtra beatitudo obiectiua.337.n.7.& 412.q vlt.

Deus clare viſus non eſt finis naturalis hominis. 350.n.27.

Deum cognoſcere melius eſt, quàm cognoſci à Deo.371.nu.26 nam cognoſci à Deo non eſt per ſe bonum, ſed propter aliud. 372.col.1. in principio.

Deũ vniri intellectui beato per modũ ſpeciei intelligibilis aliqui negant, ſed falſo.432.n.56.

Deum intime vniri intellectui beato quomodo intelligatur? 433 n.57.

Deus ſe ipſo, ſuaq; nuda eſſentia immediate nos beat.403 n.41.

Deus, in quo ſenſu nos faciat beatos vi ſui amoris? 467.n.57.

Deum videndum eſſe à nobis poſt reſurrectionẽ oculis corporeis in aliam tamen ſubſtantiam transmutatis quidam dixerunt; ſed refutatur.485.n.28. vide. 486.n.35.

Deum videri oculis corporeis & impoſsibile eſt & delirium 487.n.37.& 488.n. 39. etiam ab oculo glorioſo.488.n.41.

Deus olim patribus apparebat in formis corporeis.493.n.58.

Deus proportionatus eſt noſtro intellectui proportione obiectiua.500.n.22.

Dei notitiam quomodo poſsit habere æſtimatiua. 501.n.24.

Deus eſt noſtra beatitudo obiectiua, vt cognitus à nobis: non tamen vt glorioſe cognitus. 375.n.35 in fine.

An Deus nobis concupitus referatur ad nos tãquam ad finem, cui,8.n.15.

Deũ nõ poſſe amari à nobis amore concupiſcẽtiæ quidam dixerunt: ſed non placet.14.n.11. & 613.num.3.

Deus ordinatè poteſt ordinari in alium finem, dummodo in illum vltimate nõ referatur.14. num.10 & 11.

Deus poteſt amari à nobis & amore amicitiæ & concupiſcentiæ: & quãdo vno & altero amore ametur.14.n.11.§.aduertendum etiam.

Solus Deus à parte rei eſt vltimus finis omnium hominum, & humanæ vitæ.311.n.7.& 8.

An Deus ſit vltimus finis omnium rerum? diſputatur.312.ar.3. Reprobatur Origines id negans.313.n.3.

Deus ſpeciali quodãmodo eſt finis vltimus creaturæ rationalis: quanuis ratione ſummi boni ſit finis omnium rerum.325.n3.

Deus vnde habeat virtutem beandi. 524. num. 12 & 13.& 544.n.9.

Deus tunc attingitur vt obiectum beatificum, cũ attingitur, vt eſt infinite perfectus, & ſummum bonum fundamentaliter. 544. col.2. in principio.

Deus per intellectum in ſe ipſo attingitur. 587. num.4.

Deus ſit nobis præſens præſentia obiectiua per intellectum.587.n 2.

Deum eſſe obiectum beatificum, quatenus eſt bonus: quomodo intelligitur? 587.n.5.

Deus vt eſt amatus an ſit obiectum beatificum totale? 599.ar.5.

Deus in ſe ipſo an ſit per ſe obiectũ viſionis beatæ? diſputatur.655.ar 1. Affirmatio eſt de fide.ibidem.n.2.& 3.

Deum in ſe ipſo eſſe obiectum beatificum demonſtratur.655.n.4 cum ſequentibus.

Deus beatificat ſub ratione veri.656.n.5.

Deus an ſit obiectum viſionis ſe ſolo an ſimul cũ aliquo bono creato? 656.ar.2. Negatio placet.657.n.3.

Deus an ſit immediatum obiectum viſionis beatæ.658.q.2.ar 1.placet affirmatio. 659.nu. 4. idquè abſquè vlla formali ratione obiectiua creata. 659.n.5.

Deum non poſſe videri immediatè in ſua ſubſtãtia quidam hæretici dixerunt. 658.n.1.

Deus an ſit obiectum viſionis beatæ, pro vt in ſe eſt realiter exiſtens. Diſputatur. 606.ar.2. Affirmatio vera contra nonnullos. 661. num. 4.

Deus à quolibet beato videtur totus. 944.num. 12.& 13. videtur etiam à ſingulis vnus, & trinus.1041.articul.1. eſt de fide ibidem n. 1.& eſt doctrina patrum: 1043.n.5.

Deum videri à beatis ſicuti eſt, quomodo intelligatur? 1042.n.2.& 3.

Deum videns & non amans adhuc eſſet beatus. 546.n.16.& 17.

DEI COGNITIO RESPECTV SVI.
Deus à ſuo intellectu vnico tantùm conceptu cõcipitur.772.n.47.
Deus in ſe eſt quoddam intelligibile actu vnum; virtute tamen plura. ibidem.
Deus an intuatur ſua attributa, vt actu indiſtincta, an verò vt diſtincta? 799.n.5.& 804.n.29.& 30.
Deus cognoſcendo ſe, an faciat diſtinctionem attributorum,& quomodo? 837. num.15.16.& 17.
Deus cognoſcendo ſe cognoſcit attributa quæ in intellectu creato actu ratione ſunt diſiuncta: contra Bellomontanum.837.n.17.& 838.num.21.
Deus noſtro intelligendi modo prius cognouit multiplicitatem imitabilitatis diuinæ eſſentiæ;quam cognouerit creaturas eam imitantes.847.n.54.
Deus in quo ſenſu cognoſcat negationes & priuationes?855.n.82.& 83.
Deus ſua cognitione an aliquid addat rebus cognitis?861.n.101.
DEVS A NOBIS SIMPLICIter cognitus,& amatus.
Deus non ideo inordinatè amatur à nobis, quia amore minus nobili amatur: & quomodo id intelligatur.396.n.4.
Deus non poteſt à nobis obiectiuè apprehendi,niſi per operationem. 462.n.38.
Deus,vt volitus nobis, habet minus nobilem rationem finalizandi,quam nos: ſimpliciter tamen nobiliori modo finalizat.16.ar.4. n.5.
Deus vt eſt volitus nobis minus amatur, quam nos tunc amemur:quanuis ſimpliciter magis ametur.ibidem.n.6.
Deus in via non habetur ſine amore. 521.n.2.
Deum à nobis cognoſci,& ſcientia, & ignoratione,quomodo ſit intelligendum. Et quænam de Deo ignoratione cognoſcamus. 684.num.9.& 10.
Deum cur concipere non poſſimus, niſi per diſtinctas notitias.761.n.23.
Deus à nobis vno tantùm conceptu totus concipitur:non tamen totaliter.772.n.48.& 49. vnde à nobis concipi non poteſt niſi pluribus conceptibus.ibidem n.47.
Deus conceptus à nobis pluribus conceptibus,an ratione diſtinguatur à ſe ipſo? negant Nominalis,ſed reijciuntur.768.n. 33.& 769.nu.36.
Vt Deus per rationem diſtinguatur, an neceſſarius ſit intellectus finitus. 862.n.104.
DEVS AGENS.
Deus eſt author omnium rerum.198.n.22.
Ad Deum naturæ authorem pertinet omnes res in finem ordinarè.346.col.1. in principio.
Deus in genere cauſſæ efficientis non poteſt ſe ipſo immediatè perficere creaturam. 463. nu. 41.
Dei bonitas an metaphoricè moueat Deum ad agendum.93.n.7.& 94.n.12 & 95.nu.16.
Deus quando amatur propter ſe ipſum, non exercet cauſſalitatem finis. 151.n.33.
A Deo deriguntur, quæ fiunt à natura;non excluſa tamen intelligẽtia. 194.n.13.
Deus licet ſe ipſo omnia immediatè gubernet:nõ tamen excludit alias cauſſas.ibidem.
Deus quomodo dirigat in finem operationes naturæ.195.n.16.
Deus ex ſententia Ariſtotelis an gubernet iſta inferiora?197.n.20.& 21.& 199.n.26.
Deus apud Ariſtotelem non habet curam malorum hominum:ſed errauit.198.n.22.
Deo an tribuendi ſint caſus furtuiti apud Ariſtotelem? 199.n.26.
Deum naturam dirigere, non tollit, quominus natura poſſit deficere.200.n.30.
Deus ad extra an verè agat propter finem? affirmatur.206.ar.1. & §. 2.
Deus agit ad extra per veram cauſſalitatem finalem contra nonnullos. 207 nu.8.imò per cauſſalitatem finalizantem effectum, quem Deus produxit.208.nu.12.
Deum omnia operari propter ſuã bonitatẽ tãquã propter finem,eſt indubitatũ 208.n. 13. an verò omnia immediatè operetur propter ſolam ſuam bonitatem? Dubitatur. 208.n.15. Plerique affirmant. 209 col. 1. in principio & 211.n.24. Reſolutio.209.nu.18.cum ſequentibus.
Deus ad extra quam plurima operatur immediatè propter aliquem finem creatum contra nonnullos. 209.n.18.
Deo non ſolum diuina bonitas eſt ratio volendi: ſed etiam vna res creata, eſt ratio volendò aliam. 210.n.19.
Deus ad extra in ordine executionis omnia operaretur immediatè propter aliquem finem creatum.210.n.20 in ordine tamen intẽtionis primos effectus immediatè voluit propter ſuam bonitatem.ibidem.n.21.22. & 23.
Deus quonam ordine velit res, & eas exequatur.211.n.22.
Deus ad extra operatur propter finem cuius, & cui:creatum & increatum: 212.n.26.
Deꝰ à ſe ipſo poteſt moueri ad agẽdũ.212.n.27
Deus in ordine intentionis poteſt moueri à ſe immediatè: mediatè verò à re creata. 213. col.1.in principio.

Deus

Deus quomodo depēdeat a fine, propter quem agit. ibidem. n. 29. & 30.

Deus ad intra nec cauſſalitatem habet finalem: nec motionem metaphoricam contra Sōcinatem. 213. n. 31.

Deus ad extra agit propter finem; quamuis à fine nō moueatur. 213. num. 31. & 214. col. 1. in principio.

Deum agere propter finem, non ſui, ſed rerum, quas producit quomodo intelligatur? ibidem. col. 1. in medio.

Dei actiones ad extra eſſe propter finem quomodo intelligēdum ſit. 214. ar. 2.

Dei actio ad extra an verè ſit tranſiens: an immanens? controuerſum eſt ibidem. ar. 2. num. 2. & 3.

Actio Dei ad extra apud Caietanum eſt formaliter tranſiens, quamuis maneat in Deo. Vnde materialiter nō eſt propter finem, ſed tantùm formaliter. Hæc opinio contra nōnullos latè defēditur, & explicatur. 215. n. 7. & 216. n. 11. & 217. n. 12.

Actio Dei ad extra, ſi manet in Deo, quid nam ſit formaliter? 217. col. 2. Eſt æterna; virtute tamen, & terminatiuè eſt temporalis. 218. num. 15.

Actio Dei ad extra, ſi verè eſt tranſiens, verè eſt propter finem. 215. n. 4.

Deum ad extra operari actione verè trāſeunte nō vt actione, ſed vt effectu, aliqui putāt. 215. n. 6. ſed non placet. ibidem.

Deum operari ad extra operatione ſubiectiuè immanēte; virtute tamen, & productiuè trāſeunte, plerique putāt. vnde non ponūt actionem mediam inter effectum, & potētiam actiuam Dei. 216. col. 1 in principio.

Deus, vt eſt agens, an habeat cauſſam finalem. 214. ar. 2. n. 1.

Dei velle practicum quid ſit? 218. nu. 13. & 14.

Deus nō vult hoc propter hoc ex D. Thoma, & quomodo id explicādum ſit. 221. n. 7.

Cur Deus voluerit creare mundum nō eſt quærenda cauſſa. ex Auguſtino. ibidem.

Deus dum dicitur amare ſe, & alia propter ſuā bonitatem; nō denotatur cauſſa, ſed ratio amādi. 223. n. 14.

Deus, cum nobiſcum agit, an agat propter proximos fines creatos? controuerſum. 326. artic. 4. num. 3.

Deus vt prima cauſſa, quomodo concurrat cum omnibus cauſſis ſecundis efficientibus. 326. q. 8. ar. 1. n. 1.

Deus, vt vltimus finis, an concurrat cum omnibus cauſsis finalibus. 327. q. 8. ar. 1. n. 1. concurrit autem cum omni fine proximo ſua bonitate immediatè influendo in omnem actionem humanam, vt eſt à Deo. Et hæc eſt opinio D. Thomæ, & Fonſecæ, quidquid nōnulli dubitent. 328. n. 4.

Deus multa proxime efficit propter finem creatum, cum ordine tamen ad ſuam bonitatem contra nonnullos. 329. n. 5.

Deus actiones etiam moraliter malas propter ſe ipſum operatur, quatenus ſunt entia. ibidem. num. 8.

Deus, vt vltimus finis, non ſemper concurrit immediatè cum fine proximo ad omnem actionem, vt eſt ab operante: bene tamen remotè, virtualiter. 330. n. 9.

In Deo datur finis proximus & vltimus. 22. num. 21.

Propter Deum, vt vltimum finem, an omnia appetantur. Diſputatur. 324. ar. 3. & 325. n. 6.

Deum nullam rem velle, aut operari propter aliam, velle tamen vt vna ſit propter aliam, exiſtimant plures; falſo tamen. 537. col. 1. in principio.

Deo maxime aſſimilamur non per poteſtatem, ſed per bonitatem. 379. n. 13.

Deus quomodo interius loquatur nobis & Angelis. 432. n. 54.

¶ *Dij appellantur, qui alijs principātur; & quare. 536. ar. 5. n. 1.*

¶ *Deo quare debeatur honor. 362. n. 12.*

¶ *Dei imagines, & picturæ olim prohibebantur in Eccleſia & ratio huius. 480. n. 10.*

¶ *Cur propter bonum Dei naturaliter patiamur diſpendium propriæ ſalutis. 61. n. 17.*

¶ *Inter Deum & nos datur vera amicitia, & vera beneuolentia. 623. n. 32. ad 7.*

¶ *Deus eſt noſter finis ſimpliciter vltimus. 655. n. 3.*

¶ *Deus poteſt facere ſpecies rerum in infinitum ſemper meliores. 939 n. 8. & 941. nu. 20.*

¶ *In Deo duplex ponitur ſcientia. 372. nu. 27.*

DEITAS.

Deitatem & proprietatem Patris conſtituere eſſentiam Filij, vt ait Athanaſius, quomodo ſit explicandum. 1022. nu. 64.

Deitas eſt Pater, in ſenſu identico admittitur: nō tamen in ſenſu formali iuxta veriorem ſentētiam. 1041. n. 19.

Deitas in abſtracto non ſupponit pro perſona in concreto ibidem.

Deitas eſt Pater apud D. Thomam dicitur propoſitio per ſe: & in quo ſenſu. 1041. nu. 19.

Tota Deitas apud Dionyſium idem eſt, quod tota Trinitas & tres perſonæ. 976. n. 55.

¶ *Dierum primorum diſtinctio ex mente Auguſtini quomodo ſit explicanda. 1113. n. 22.*

¶ Diffe-

¶ Differentiam ſola ratione diſtingui à genere, qui affirment: & eum hoc ſtat, quod habeat rationem actus. 986. n. 96.

¶ Dignitates mundanæ ſunt contemnēdæ. 377. num. 5.

DILECTIO.

Dilectio Dei in via eſt nobilior ſecundum quid quam cognitio viæ apud Thomiſtas. 527. num. 3.

Dilectio Dei ex charitate pertinet ad beatitudinem ſupernaturalem viæ 639. n. 10.

Dilectio Dei in patria an habeat rationem dotis. 532. n. 3.

Dilectio vitioſa non eſt fruitio, ex Auguſtino. 297. num. 9.

¶ Dionyſius de diuinis nominibus capite. 4. quomodo intelligitur dum ait: diuinam ſapientiā coniungere fines primos principijs ſecundorum. 407. n. 9.

¶ Diſpendium vide Damnum.

DISTINCTIO.

Diſtinctionum genera ſūt varia. 694. ar. 2. §. 1.

Diſtinctio, alia realis, alia rationis. An detur media inter vtranq; diſputatur. 695. n. 4. & 5. & 708 §. 2. per totum. Certum eſt diſtinctionē modalem eſſe mediam. 695. n. 5. Diſtinctio autem formalis in quo ſenſu ſit media? ibidem. n. 6.

Diſtinctio in communi quomodo ſit diuidenda. 697 n. 14.

Diſtinctio ex an rei in communi quomodo ſubdiuidatur. 698. n. 16.

Diſtinctio formalis, atquè rationis, quomodo vtraque ſubdiuidatur. ibidem.

Diſtinctionis diuiſio in realem & rationis vſurpata eſt à veteribus; ſed ſemper multas difficultates paſſa eſt. 709. n. 19. Vnde varie explicatur: & quomodo admittat mediam. 713. & 714 n. 34. & 35.

Vt quæ diſtincta ſunt ſimpliciter dicantur plura, quænam requirantur? 734. n. 116.

Diſtinctio maior vel minor vnde per ſe ſumēda ſit. 740. n. 135.

Ad omnem diſtinctionem ſemper ſequitur aliqua pluralitas: non tamen talis, vt quæ diſtinguntur ſimpliciter ſint plura. 735. n. 118. clarius. 742 n. 141.

Diſtingui in aliquis poſſit ab eo, cum quo realiter identificantur? negant Nominales, ſed falſo. 764. §. 3. & 778. §. 8.

Diſtinctio ex ſe dicit negationem idētitatis. 832. colum. 1.

Non omnis diſtinctio, quæ eſt ſine intellectu, denotat imperfectionem; imò aliqua denotat ſūmam perfectionem. 847. nu. 56.

Diſtinctio ſecluſo omni intellectu eſt duplex: realis & formalis. 973. n. 43.

¶ Ad diſtinctionem realem rei à re quæ requirantur & ſufficiant. 698. §. 2. nu. 19. & 20.

Diſtinctio realis rei à re vnde ſumenda ſit. 708. n. 10. 11. & 12.

Diſtinctio realis inter omnes eſt maxima. 740. num. 134.

Diſtinctio realis infert diſtinctionem farmalem & non è conuerſo. ibidem.

Ad diſtinctionem realem plura requiruntur quam ad formalem. 740. n. 134.

Diſtinctionem realem dari per ea, quæ ſunt extrinſeca, formalem verò per intrinſeca, falſum eſt. 740. n. 135.

Diſtingui realiter idem à ſe ipſo quomodo poſſit. 779. n. 64.

Diſtinctionem realem in eodem ſubiecto an faciant duo accidentia. ibidem.

Diſtinctio realis non ita ſe habet ad diſtinctionē rationis, vt diſtinctio rationis ſe habet ad realem. 784. n 79.

Diſtinctio realis ſimpliciter ſumitur pro diſtinctione rei à re. 974. n. 49.

Sola diſtinctio realis in diuinis facit quaternitatem: vnde ſola iſta damnatur in Deo à Concil Lateranēſi. 973. n. 44.

¶ Diſtinctio rationis quomodo ſubdiuidatur. 698. num. 18.

Diſtinctio rationis ratiocinatæ nō coincidit apud Scotum cum non identitate formali. 704. num. 14.

In diſtinctione rationis, vt condiuiditur à reali, quomodo ſumatur nomen, ratio. 709. n. 20. & 711. n. 25.

Diſtingui ratione an idem poſſit à ſe ipſo? negāt Nominales; reprobantur; & quomodo id debeat intelligi. 779. n. 62. & 63.

Diſtinctio rationis non ita ſe habet ad realem, vt realis ad ipſam. 784. n. 79.

Diſtingui ratione, an aliquid poſſit ab eo, cum quo realiter identificatur? falſo negent Nominales. 764. §. 3. & 778. §. 8.

Vt aliqua diſtinguantur ratione, neceſſe eſt, vt extrema concipiantur: non tamen vt concipiatur diſtinctio illorum. 784 n. 80.

Diſtingui ratione quidnā ſit? 769. §. 6. & 770. n. 39. & 40. & 771. nu. 42. Nihil enim eſt aliud, quam diſtinctio cauſſata per operationem rationis ſiue intellectus. 770. n. 40.

Diſtingui ratione non denotat principium formale intrinſecè diſtinctiuum: ſed ſolum denotat principium effectiuum. 771. n. 44.

Diſtinctio rationis maior eſt, & minor in propriè genere. 786. nu. 10.

Diſtinctio rationis ſatis eſt, vt contradictoria deſinãt eſſe talia. 787.n.12.

Diſtinctio rationis ratiocinatæ, & ratiocinãtis eſt admittenda. 788.ar.9.§.1. & 789. num. 4. & 5. & 790.n.8.

Diſtinctio rationis an ſemper habeat fũdamẽtũ in re; an verò aliqua fundetur in ſolo noſtro modo concipiendi. 788.§.1.n.2. & 790 n.8.

Nihil diſtingui poſſe ratione à ſe ipſo affirmat Bellomontanus, ſed falſò. 788.nu.3. & 4. & 789.n.6. & 790.n.7.

Diſtinctio rationis an abſolutè loquẽdo dari poſſit ſine ordine ad aliquam diſtinctionem realem? Diſp.820. & 821. Affimatiua placet.

Diſtinctio rationis ratiocinãtis immediatè nõ ſumitur ex diſtinctione reali: ſed ex diſtinctione quorũdam modorum eſſendi, quos res habet per intellectum. 822.col.1.

Diſtinctio rationis ratiocinatæ, nõ neceſſariò ſumitur ex aliqua diſtinctione reali. ibidem.n. 30. & 31.

Eiſtinctio rationis ratiocinãtis nõ ſolùm dari poteſt in entibus realibus, ſed etiam in entibus rationis. 822.col.1.n.30.

Diſtinctio rationis nõ ita ſe habet ad diſtinctionem realem, vt ſe habet ens rationis ad ens reale. ibid.n.32. & 33.

Diſtinctio rationis in re, quæ eſt vna, & ſimplex, nõ neceſſariò requirit habitudinẽ ad plura realiter diſtincta: nec in creatis neceſſariũ ſit in ordine ad diſtinctionem realem. 823.n. 34. & 35. & 843.n.38. & 847.n.54.

Diſtinctio rationis, ſiue ſumatur fundamentaliter, ſiue formaliter, nũquam eſt denominatio extrinſeca, ſed concipitur, vt forma intrinſeca contra nonnullos. 831.n.22.

Diſtinctio rationis fundameẽtaliter ſumpta eſt negatio idẽtitatis in eſſe rationis, quod extrema diſtincta aſſequuntur. 831.n.23.

Diſtinctio rationis ex ſua natura nullam imperfectionem includit. 861.n.102. nec etiam requirit cõceptum inadæquatum rei, quæ diſtinguitur. Nec deniq; requirit pluralitatem cõceptuũ formaliũ; bene tamẽ obiectiuorũ. ibid.

Diſtinctio rationis ex ſuo genere eſt vera diſtinctio; quamuis inter diſtinctiones ſit infima. 861.n 103.

Diſtinctio rationis quãdo actualiter detur in intellectu. ibid.

Diſtinctio rationis inter attributa quomodo fiat ab intellectu diuino. 859.n.97.

Diſtinctio attributorum. Vide. Attributa.

Diſtinctio rationis inter eſſẽtiã & perſonas nõ tollit ſimplicitatẽ diuinæ perſonæ. 961.nu.10.

Diſtinctio rationis ſatis eſt, vt extrema cõtradictoria verificẽtur de eodem. 989.num. 106.

Diſtinctio rationis an detur inter eſſentiam, & relationes. Vide eſſentia, & relatio.

Diſtinctio rationis inter eſſentiam, & attributa, & inter attributa inter ſe; an detur; & à quo fiat vide eſſentia, & attributa.

Nulla diſtinctio rationis in diuinis fieri poteſt ſine vllo ordine ad diſtinctionem, quæ eſt in creaturis, plures affirmant. 1003.num.2. & 1005.n.14. ſed oppoſitũ veriꝰ. 1005.n.15.

¶ Diſtinctio ex natura rei diuiditur in realẽ, & formalẽ. 812.n.4. & 698.n.16. & 17.

Diſtinctio ex natura rei formalis diuiditur in actualem, & virtualẽ. 698.n.17. & 812.n.4.

¶ Diſtinctio formalis in quo ſenſu ſit media inter realem, & rationis. 695.n.6.

Diſtinctio formalis apud Scotiſtas datur ante omnem actum intellectus; late id explicatur. 695. & 696. & 697.

Diſtinctio formalis quomodo ſubdiuidatur. 698 n.17. diuiditur in actualem &, virtualẽ. ibid. & 812.num.4.

Diſtinctio formalis an inferatur ex non identitate formali. 703.n.10. & 11.

Ad diſtinctionẽ formalẽ actualẽ quid requirat̃ apud Nominales: impugnãtur tamẽ. 707.n.7

Diſtinctio formalis actualis nõ neceſſariò tollit ſũmam ſimplicitatẽ à Deo. 723.n.82. & 724. num.85.

Diſtinctio formalis ex natura rei an ſit maior quam realis? negatiua placet. 738.n.128. & 740 n.134. & 135.

Diſtinctionem formalem ſolum dari per intima rei, falſum eſt. 740.n.135.

Diſtinctio formalis non eſt relatio, ſed fundamẽtum relationis. 741.nu.138.

Diſtingui formaliter, quæ ſũt idem realiter, non implicat contra Bellomontanum. 744 n148.

Diſtinctio formalis non ſatis eſt, vt aliquid ſit vera forma eius, quod diſtinguitur: nec vt exerceat cauſſalitatem formalem: ad hæc enim requiritur diſtinctio realis. 751.n.164.

Diſtinctio formalis ex natura rei, ſiue actualis, alia eſt à diſtinctione virtuali. 965.n.6.

Diſtinctio formalis poſitiua an coincidat cum non identitate formali. 965.n.7. & 8.

Diſtinctio formalis ex natura rei, ſiue actualis non tollit realem identitatem in diuinis. 974. n.46. & 47. nec etiam aufert à diſtinctis infinitatem ſui generis. 976.n.54.

¶ Diſtinctio virtualis quibus nominibus appelletur. 759.§.3. 995 col. 1.n 5.

Diſtinctio virtualis prius natura eſt talis, quam illi conueniat aptitudo ad fundandam diſtinctionem rationis. 812.numer.2 & 3.

Diſtinctio virtualis non accommodatè enumeratur inter diſtinctiones rationis.1000.nu.29.

Diſtinctio virtualis inter perfectiones diuinas variè explicatur à Theologis.998.§.3.Vera explicatio.999.nu.24.

Diſtinctio virtualis in diuinis non eſt extrinſeca denominatio. 946.n.19.& 20.

Diſtinctio virtualis ſatis eſt,vt voluntas Dei in ſua operatione ſupponat operationem intellectus.806.n.38.

Diſtinctio virtualis inter attributa nō ſatis accōmodatè dicitur diſtinctio rationis.812.nu.3.

Diſtinctio virtualis in Deo, nō ideo dicitur virtualis,quia virtute cōtinet perfectiones creatas realiter diſtinctas. 813.nu.5.& 6. Vera ratio huius denominationis.ibid.§.2.n.9.

Diſtinctio virtualis conuenit Deo cum ordine ad intus.814.n.10.

Diſtinctio virtualis inter diuinas perfectiones nō ſolum cōuenit Deo ſecluſo omni intellectu, ſed etiā ſecluſo omni ordine ad intellectu.ibi.

Diſtintio virtualis in Deo noſtro intelligēdi modo admittēda eſt in aliquo ſigno priori,in quo nondum intelligatur ordo ad diſtinctionem rationis.814.n. 11.

Diſtinctio virtualis inter attributa, & eſſentiam à quibus ponatur.759.§.3.

¶ *Diſtinctio diuinarum perfectionum. Vide Eſſentia, & Attributum.*

¶ *Diſtinctio emanationum.Vide emanatio*

¶ *Diſtinctio actualis ſine intellectu inter eſſētiam, & relationes tribus modis explicatur; & tertius eligitur. 966.§.2.*

¶ *Diſtinctio conceptuum. Vide Conceptus.*

¶ *diſtinctio obiectorum. Vide Obiectum.*

¶ *Diuerſum eſſe ratione non ſolùm conuenit enti rationis,ſed etiam reali. 784.n.79.*

DIVES, ET DIVITIÆ.

Diuites, vt plurimum ſunt contumelioſi, & ſuperbi .358.n.11.

Eſſe diuitem potius conſiſtit in vtendo diuitijs, quam in poſsidendo.359.nu.12.col.1.

Diuitiæ ſunt duplices:naturales, & artificiales. 356.n.2.

Diuitiæ ſua natura nō ſunt malæ contra Manichæum.356.n.3.ſunt tamen occaſio malorū, potius quam bonorum.358.n.11.

Diuitiæ non habent rationem boni niſi vtilis, & ad aliud.359.n.13.Nec enim quærūtur gratia ſui ſed propter aliud ex Ariſtotele.357.num.7.

DIVINVM.

Diuina licet imperfectè concipiātur à nobis; nō tamen falſo concipiuntur.864 n.5.

In diuinis prædicari ſubſtātialiter ex Auguſtino idem eſt quod prædicari abſolutè. 1014. num.32.

In diuinis apud Auguſtinū idem eſt eſſe,& eſſe a ſe; prout eſſe à ſe condiſtinguitur ab eſſe ad aliud.1015.n.36.

In diuinis inter prædicari ſubſtātialiter,& ſecūdum accidens,datur modus prædicandi relatiuè,ex Auguſtino.1014.n.32.

DOLOR.

Dolori quomodo opponatur delectatio. 392. num.26.

Dolor non poteſt eſſe ſummum malum. ibidem.

Dolor ſenſitiuus duplex eſt:exterior,& interior. 393.col.1.n.26.

¶ *Dominatio.Vide Poteſtas.*

DONVM.

Donum creationis.Vide Creatio.

Dona Spiritus Sancti verſari poſſunt circa eadē obiecta, & circa eandem materiam, circa quam verſantur virtutes Theologicæ. 638. num.7.

Donum intellectus verſatur circa ea, quæ fidei proponuntur;ſimiliter & donū ſapiētiæ.ibid.

Dona Spiritus Sancti an ſint neceſſaria ad ſalutem,& vt in via ſimus filij Dei? & quomodo id,intelligatur.638.num.8.& 639.num. 9.& 10.

Dona Spiritus Sancti apud quoſdam non ſunt habitus diſtincti à virtutibus infuſis:nō audiūtur: quo autem modo ab illis diſtinguantur? 639.n.9.

Dona Spiritus Sancti ex parte intellectus an includantur in beatitudine ſupernaturali viæ. ibidem.n.9.& 10.

Dona Spiritus Sancti,quæ comitantur intellectū ſpeculatiuum,nō diſtingūtur à fide.639.n.5.

DORMIENS.

Dormientes operantur intellectu, & volūtate. 228.§.2.n.6.

Dormiens habilior eſt,vt à Deo,vel ab Angelo illuſtretur. ibid.

Dormiens, ſi libertatem habet,agit propter finē: nō tamē perfectè.232.n.19.

DOS.

Dotes in patria dantur propter beatitudinem; ſed ratio dotis non eſt eſſentialis beatitudini. 512.n.22.

Dotis rationem an habeat dilectio in patria. 532.n.3.

Litera E.

¶ *Ebrius,qui ſcit ſe in ebrietate alios occidere,ſi aliquem occidat,interpretatiuè voluit homicidium.248.n.18.*

EFFECTVS.

Effecta actionũ extrenarum an ſint effecta cauſſæ finalis? 128.ar.5. affirmatio vera. 129.n.2. Et quomodo finis in ea influat. ibid.nu.3. & 130.n.7.& 243.n.12.

In effecta actionum externarum finis nõ influit mediante actione agentis, ſed ſolum ea comitante contra nonnullos. 129.num.4 & 130.n.5.

Effectus actionis & ipſa actio eſt vnum obiectũ cauſſæ finalis. 130.n.7.

Effectus cauſſæ non proinde deſinit eſſe illius effectus, quod in vltimo inſtanti, in quo primo eſt, iam non ſit ipſa actio, & ratio huius Philoſophiæ. 134.n.13.

Ad vnum numero effectum an plures cauſſæ totales poſſint concurrere. 283.nu.8.

Effecta extrema circa executionem mediorum ſunt propter finem. 242.n.10.

Effectus non neceſſariò eſt minus nobilis, quam cauſſa æquiuoca, quando illa eſt partialis. 623.n.31.

¶ Efficiens determinatur à fine ad producẽdũ potius hoc, quam illud. 53.n.13.

ELECTIO.

Electio, vbi ſunt plura media, eſt illius medij, quod eſt magis conueniens ad conſequẽdum finem. 47.n.17.

Ante electionem debet præcedere iudicium. 72.num.24.

Electionem quãdo antecedat imperium, & quã do eam ſequatur. 123.n.2.& 3.

Electio an diſtinguatur ab imperio voluntatis. 123.n.6.

Electio eſt propter finem. 138.ar.2.num.2.& 241.n 4.

Electionem cauſſari ab intẽtione finis in genere cauſſæ efficientis; probabile. 139.nu.4.

Electio vnici medij nõ eſſet propter finem, ſi finis neceſſariò appeteretur. 240.n.16.

Electio eſt principium ſcientiarum actiuarum. 567.n.20.

¶ Eleemoſyna paupere facta intuitu miſericordiæ, interpretatiuè eſt ꝓpter Deũ. 319.n.18.

¶ Emanationum diuinarum realis diſtinctio nõ fundatur in diſtinctione intellectus, & volũtatis: & vnde ſumãt realem diſtinctionem? 809.n.48. ad earum tamen formalem diſtinctionem requiritur diſtinctio inter intellectũ & volũtatem: nõ actu, ſed virtute. ibidem.

Emanationum diſtinctio ſupponit diſtinctionem intellectus, & voluntatis 846.n.52.

Emanationes diuinas immediatè eſſe per naturam, non verò per intellectum, & volũtatem eſt pluſquam falſum. 847.col.1.n.53.

¶ Eminenter tale quot modis dicatur. 573.nu.48. Quæ ſunt eminẽter talia per eſſentiam quando poſſint eſſe talia formaliter. ibid.

ENS.

Ens tranſcendentaliter ſumptum non dicit eſſentiam, & quidditatem. 963.n.42.

Nullum ens dari poteſt, quod alicui non ſit bonum. 183.n.2.

Ens, vt ens eſt, non poteſt eſſe ratio volẽdi. 184.col.1.n.4.

Ens aliud, & aliud non neceſſariò datur, vbi datur alia, & alia quidditas. 972.n.40.

¶ Entis diuiſio in reale, & rationis non eſt ſolius nominis. 855.n.81.

Entis diuiſio in reale, & rationis an ſit immediata. 714.n.39.

Ens dicitur ab actu eſſendi. 734.nu.114.

Omne ens eſſe, vel reale, vel rationis in quo ſẽſu ſit admittendũ. 711.n.27.& 733.n.112.

¶ Ens reale, vt diſtinguitur ab ente rationis, eſt duplex. 715.n.41.

Plura entia in rebus creatis an admittenda ſint inter ea, quæ formaliter diſtinguntur. 735.num.118.

¶ Ens rationis aliquando ſumitur, pro eo quod in intellectu habet aliquod eſſe rationis; licet ſit ens reale. 782.n.73.

Ens rationis, vt diſtinguitur ab ente reali, quid ſit? 783.n.77.

Ens rationis propriè ſumptum non poteſt affici aliquo ente reali: ens tamen reale poteſt affici ente rationis. ibidem.

Ens rationis poteſt ratione diſtingui à ſe ipſo; nõ tamen realiter. 784.n.78.

Ens rationis non ita ſe habet ad ens reale, vt diſtinctio rationis ad diſtinctionẽ realem. 822.n.32.& 33.

Ens rationis poteſt fundari tum in ente reali, tũ in ente rationis. 823.n.33. in fine.

Ens rationis non eſt aliqua extrinſeca denominatio, ſed intrinſeca: maximè ſi eſt relatio rationis. 832.n.24.

Ens rationis eſſe quoddã genus entis diſtinctum ab ente reali; omnes affirmant. 839.col.1.n.21.in fine.

Ens rationis ab intellectu fieri apud quoſdam nõ eſt aliud, quam ens rationis obijci intellectui ab eoque intelligi. 842.n.32.

Ens rationis eſt triplex, & diſcrimen inter illa. 853.n.77.& 857 n.87.

Ens rationis logicum eſſe ens per intellectum cõfictum, eſt falſum. 854.nu.78.& 79.

Entia rationis logica ſecundum quoſdam prius ſunt in rebus intellectui obiectis, quam in ſe ipſis cõcipiantur. 855.nu.81.

Entis rationis diffinitiò à quibuſdam allata nō eſt recipienda. 860. n. 99.

Ens rationis non fieri niſi concipiendo per modū entis id, quod non eſt ens, eſt falſum. 859. num 98.

Ens rationis an poſsit formari ab intellectu diuino? 853. 9. 7. & 854. n. 78.

Ens rationis an poſsit habere cauſſalitatem finalem. 64. n. 28.

¶ Ens eſt primum prædicatum quidditatiuum Dei & conſtitutiuum diuinæ eſſentiæ. 639. num. 3.

Ens non eſt enumerandum inter attributa diuina 678. ar. 5. n. 2.

Plura entia, ſaltem relatiua, poſſunt admitti in diuinis ibidem. & 735. n. 117

¶ Ens actu nihil poteſt eſſentialiter eſſe, niſi ſolus Deus: & quomodo id intelligatur. 906. num. 13.

ENTITAS.

Entitas rei prius concipitur, quam concipiatur perfectio & bonitas illius: vnde ſemper cōcipitur per modum ſubſtantiæ, & ſubiecti, & vt primum fundamentum quaſi per ſe ſubſiſtēs. 9. num. 21.

In entitate cuiuſquè rei fundatur quædam paſſiua conuenientia, vt perficiatur perfectionibus ſibi debitis. 10. num. 22. Et hæc eſt bonitas abſoluta ibidem.

Entitas prima cuiuſquè rei dicitur quidditas & natura illius. 664. col. 1. n. 1.

Entitas an multipliciter multiplicata formalitate, 736. n. 120.

Entitas an ſit quod ſuperius ad formalitatē ibid.

Duplex entitas diſtinguenda eſt in quolibet ente: vna prima & veluti fundamentalis; altera ſecunda: & quid interſit inter vtranquè. 922. n 45.

Entitas diuina concipi non poteſt non concepta ſub aliqua perfectione. 772. n. 48.

Entitas diuina duobus modis poteſt conſiderari: adæquatè ſcilicèt, in ſua veluti totalitate: aut inadæquatè ſub aliqua ſcilicet particulari ratione. 1010. col. 1. n. 15.

Entitas diuina ita eſt vna, vt etiam ſit trina: non tamen tèr vna. ibid.

Entitas diuina conſiderata ſub ratione abſoluta, qua eſt eſſentia, & natura, eſſentialiter non includit relationes. late probat. 1011. n. 20.

¶ Enunciatio mentalis an diuidenda ſit in exprehenſiuam, & indicatiuam, tanquam in mēbra realiter diſtincta? Dubitatur. 559. ar. 4. num. 1 & 2.

¶ Epicheia interpretatiuè colligit voluntatem principis. 248. n. 19.

¶ Epicurus an egerit de voluptate animi an de ſenſitiua, quando poſuit beatitudinem in voluptate. 399. ar. 5. & 389. col. 2.

ESSE

Eſſe ab omnibus ſummè appetitur. 381. nu. 1. & cur ſummè appetatur. 383. n. 8.

Eſſe melius eſt, quam viuere ex Dionyſio debet. tamen bene explicari. 381. ar. 2. num. 1. & 383 n. 8.

Eſſe participatum eo eſt imperfectius, quò vniuerſalius: ſecus dicendum eſt, de eſſe. quod ſecundum eſſentiam eſt eſſe. 383. n. 8.

Eſſe diuinum ſecundum noſtrum modum intelligendi minus nobile eſt, quam cæteri modi eſſendi, qui ſunt in Deo. ibid. n. 8.

Eſſe intelligibile an ſit admittendum præter eſſe naturale. 421. num. 12. & 422. num. 19. & 423. n. 20.

Eſſe cognitum rei diſtinguitur ab eſſe proprio illius. 80. n 9.

Eſſe cognitum non concurrit ad cauſſalitatem finis vt principium formale, ſed vt principium ſine quo non 81. n 12.

Eſſe cognitū an per ſe variet obiectū appetitus? 83. col. 1. n 21. Negatiua placet. 85. n. 30.

Eſſe cognitum formalis obiecti non concurrit ad finalizandum, nec ad ſpecificandum actum, vt ratio obiectiua, ſed vt conditio. 84. nu. 29. nec oppoſitum docuit D. Thomas. 87. nu. 40. An verò concurrat vt pura conditio? 83. nu. 43. cum ſequentibus.

Eſſe cognitum per ſenſum vel intellectum non ſe habet omnino per accidens reſpectu appetibilis. 86. n. 34.

¶ eſſe reale exiſtentiæ. Vide. Exiſtentia.

¶ Eſſe diuinæ eſſentiæ. Vide Eſſentia diuina.

¶ Eſſe eſſentialiter tale ex ſe non denotat perfectionē ſimpliciter. & ratio huius. 895. n. 61.

ESSE IN REBVS.

Eſſe in rebus per eſſentiam, tanquam cauſſam eſſendi, ſoli Deo conuenit. 444. n. 4.

Eſſe in rebus quot modis conueniat Deo. ibidem. num. 5.

Eſſe in rebus per gratiam & gloriam atquè per vnionem hypoſtaticam ſoli Deo cōuenit ibid. n. 4. & 5.

ESSENTIA PRO QVIDDITATE.

Eſſentia duobus modis ſumitur: vno modo pro ſubſtantia, ſiue natura; alio modo pro ratione formali, quæ diffinitione explicatur, & dicitur quidditas, 1021 n. 61.

Eſſentiæ propriè loquēdo quid ſit? dicitur quidditas rei, natura, & ratio. 664. n. 1. & 2.

Eſſentia reſpectu exiſtentiæ dicitur natura. ibidem n. 2.

Ad eſſentiam cuiuſquè rei, quænam prædicata conueniant? ibidem.n.3.

Quæ dicantur alicui conuenire per eſſentiam. 665.n.5.

Vt aliquid ſit de eſſentia id eſt quidditate alicuius, quid requiratur. 900.n.13.

Quæ ſe eſſentialiter includũt, an poſſint eſſe formaliter idem. 1018.n.48.& 49.

Eſſe de eſſentia alicuius, & eſſe idem eſſentialiter cum illo, nõ eſt omnino idem. 900.n.13.

ESSENTIA DIVINA.

Eſſentia diuina, vt illabens animæ, an ſit noſtra beatitudo. 414.ar.1.

Eſſentia diuina non poteſt eſſe actus ſubſtantialis corporis, nec vita ſubſtantialis illius. 421.n.15.& 425.n.27.

Eſſentia diuina quomodo vniatur intellectui beati, vt ſpecies intelligibilis. 469.nu.68.

¶ Eſſentiam realiter diſtingui ab attributis nõ nulli hæretici dixerunt. 699.n.21. & 22. late ibi impugnantur. §.3.

Eſſentiam realiter diſtingui ab attributis, ſimpliciter non eſt aſſerendum. 733.n.112.

Inter eſſentiam & attributa non datur relatio realis. 733.n.113.

Eſſentia, an ante omnem intellectum ex natura rei actu, & formaliter diſtinguatur ab attributis? late diſput. 701.ar.3. affirmãt Scotiſtæ. ibi §.1. vbi ponuntur argumenta.

Eſſentiam ex mente Scoti potius eſſe non idem formaliter cum attributis, quam eſſe ab illis formaliter actu diſtinctam; Dixit Herrera ſed reijcitur. 702.num.9. cum ſequentibus.

Eſſentiam ante intellectum actu non diſtingui formaliter ab attributis, qui dixerint. 704.§. 2.per totum.

Eſſentia an actu formaliter diſtinguatur ab attributis? reſoluitur. 705.§.3. quoniam affirmatiua eſt minus probabilis, licet ſine periculo fidei defendi poſſit. ibid. & latius. 705. ar.4.

Eſſentiam formaliter actualiter diſtingui ab attributis, defendi poſſe ſine periculo fidei, latiſsimè defenditur 705.ar.4. vſque ad ar.5. pag.752.

Eſſentiam actu formaliter non diſtingui ab attributis, longè eſt verius. 752. ar.5. vbi vide verum huius opinionis fundamentum.

Eſſentia an aliquo modo diſtinguatur ab attributis ante omnem operationem intellectus? late diſputatur. 755.ar.6. Quidam negant: quorũ argumenta ponuntur ibidem §.1. Affirmatio eſt vera & cum patribus magis conſentiens. 756.§.2.& 759.§.3.

Eſſentia an actu ratione diſtinguatur ab attributis? late diſputatur. 762.ar.7. Negant Aureolus, & Nominales, quorum argumenta ponuntur. §.1.2.3.& 4. Affirmatio veriſsima. 766.§ 5.per totum.

Eſſentia an ſola ratione diſtinguatur ab attributis? Diſp. 785.ar.8. Negant Scotiſtæ: ſed verius affirmatur ibid. §.1.& 2. ſi de diſtinctione actuali diſtinguatur.

Eſſentia an diſtinguatur ab attributis ratione ratiocinante, an ratiocinata? 788.ar.9.

Eſſentiæ & attributorum eſſe vnam formalitatem an ſit verum? 716. n.46. vſque ad 60.

Eſſentia diuina an poſsit habere vnam rationem formalem cum attributis? 724.n.84. & 85. & 753.nu.3.

Eſſentia an quidditatiuè & diffinitione diſtinguatur ab attributis, etiam apud Scotiſtas, dubitatur. 735.n.129.

Eſsẽtia diuina ex Auguſtino, & Dionyſio vna eſt & multiplex perfectione. 760.n.17.& 18.

Eſſentiæ diuinæ ſimplicitas an tollatur ex opinione Scotiſtæ. 722.§.4.

Eſſentia diuina an ſecundum ſe dici debeat ſapiens. 730.§.5.& inferius.n.103.

In eſſentia diuina duplex perfectio eſt diſtinguenda: vna primaria & radicalis, alia ſecũdaria, & veluti adiacẽs, idque apud Scotiſtas. 732.n.108.

In eſſentia diuina duplex etiam diſtinguenda eſt entitas. ibid.

Eſſentia diuina ſumpta ſecundum ſe, in quo ſenſu ſit perfectiſsima. 732. n.109.

Inter eſſentiam, & attributa quomodo ſine intellectu detur ordo. 787.n.11.

Eſſentia virtualiter eſt prior attributis, tãquam quid illis præſuppoſitum. ibidem.

Eſſentia diuina, vt practicè imitabilis, eſt ratio Idealis, quã diuinus intellectus attẽdit, vt res producat: at verò vt eſt imitabilis ſpeculatiuè eſt ratio repræſentatiua creaturarum in eſſe poſsibili. 847.n.54.

Eſſentia diuina pro illo priori in quo antecedit creaturas & emanationes perſonales, habet fundamentum, vt per intellectum ſaltem diuinum diſtinguatur. 845.n. 47.

Eſſentia diuina, quamuis à parte rei ſit actu indiuiſibilis: poteſt tamen per intellectum diuidi in plures res obiectiuas. 781.numer.70.& 71.

¶ Eſſentia diuina concipi poteſt, vel ſub confuſa ratione eſſentiæ, vel ſub aliqua particulari ratione. 868.n. 20. priori modo eſſentialiter includit attributa. 869.nu.21.& 22.

Eſſentia diuina indeterminatè, & cõfuſè ſũpta eſt formaliter idẽ cu omnibus ſuis prædicatis

ſumptis,& collectiuè & diuiſim 872.n.31.

Eſſentiæ diuinæ completa diffinitio quæ ſit? 870 num.25.

Eſſentia à nobis concepta quomodo abſtrahat ab attributis 872 n.32.873.n. 33.34 & 35.

Eſſentiam eſſe ens à ſe,& eſſe ens ſecundum eſſentiam infinitum,an inferat eſſentiam eſſentialiter eſſe quidquid eſt. 875.nu.42.& 43.

Eſſentia diuina,in quo ſenſu ſit infinitè perfecta: & includat omnem perfectionem ſimpliciter.878.n. 52.

Eſſentia,vt eſt à parte rei,an eſſentialiter includat attributa? Diſputatur. 879.ar.2.§.1.& 2.& 883.§.3.& 884.§.4 & 886.§.5.

Eſſentiam ſub ratione formali eſſentiæ virtualiter diſtingui ab attributis,quomodo ſit explicandum? 885.n.31.

Eſſentiam ſub ratione eſſentiæ formaliter non eſſe ſapientiã,in quo ſenſu ſit verũ? 886.nu.33.

Eſſentiam in ſe eſſentialiter includere attributa, an dixerit D.Thomas.886.n.35.& 887.n. 36.& 37. An etiam colligatur ex Patribus? 887.num.38.

Eſſentia diuina in quo ſenſu contineat relationes? 894.col.1.nu.58.

Eſſentiam diuinam eſſentialiter non includere exiſtentiam aliqui exiſtimant,oppoſitum verius.896.n. 67.

¶ Eſſentia, vt à nobis concipitur an ſit de eſſentia attributorum? 897.ar.1.per totum.

Eſſentia non eſt de conceptu quidditatiuo attributorum, ſi attributa ponantur eſſe de cõceptu quidditatiuo eſſentiæ. 899.n 9.

Eſſentia ſumpta ſub aliqua determinata ratione eſſentiæ v.g. ſub ratione ſubſtantiæ, vitæ & cætera nõ eſt de quidditatiuo cõceptu attributorum: concepta tamen abſolutè ſub ratione confuſa adæquata eſt idem eſſentialiter cum attributis, non tamen de eſſentia illorũ.900. col.1.concluſione 1.& nu.13.& in hoc ſenſu nõ eſt formaliter diſtincta ab attributis.902. num.21.

Eſſentia diuina,vt eſſentia quid reduplicet? 902 num.21.

Eſſentia diuina vt in ſe eſt à parte rei, an ſit de eſſentia attributorum? late diſputatur. 903. ar.2. Affirmatio quibuſdã placet.ibidem. §.1 negatiuo eligitur.904.§.2.& 905.nu.9.

¶ Eſſẽtia ſine omnib' attributis an poſſit naturaliter videri à beato? 949.ar.3: quid de potẽtia diuina? 950.ar.4.& 953.n.19.& 954.n 23.

Eſſentia ſine omnibus attributis nõ poteſt videri viſione beatifica.954.nu 21.

Eſſẽtia ſine attributis habet ratiõnẽ obiecti viſibilis,nõ tamen obiecti beatificatiui. 954.n.22.

¶ Inter eſſentiam & perſonas an detur aliqua diſtinctio. 959.ar.1.& 960.nu.6.

Eſſentia in quo ſenſu non faciat numerum cum perſonis.961.nu.11.

Eſſentia realiter non diſtinguitur à perſonis aut relationibus cõtra errorẽ Gilberti.962.ar.2.

Eſſentia,an formaliter actualiter ſublato intellectu diſtinguatur à perſonis? Diſputatur. 964. art. 3.qui affirmauerint referuntur. §.1.& Scotum id probaſſe oſtenditur ibidem.n.2.& 3.argumẽta huí opinionis ponũtur.967.§.3.

Eſſentiam à perſonis ſine intellectu actualiter non diſtingui qui affirmauerint. 969.col.1. n.23.& 24.

Eſſentiam ſine intellectu actu nõ diſtingui à relationibus veriſſimum eſt ſed oppoſita ſentẽtia nihil habet periculi in fide.969. n.25.& 987.§.9. Hæc opinio defenditur ab argumẽtis Valentiæ.969.§.5.& ab argumentis Bellomontani 977.§.6.& ab argumentis doctiſſimi Suarij.981.§.7. Denique ab argumẽtis Molinæ.985.§.8. vbi ſoluuntur argumenta Scoti 988.§.10.

Eſſentia & relatio apud quoſdam nõ diſtinguũtur per aliam & aliam quidditatem; ſed per aliam & aliam rationem formalem. 972.n. 39.id late explicatur. ibidem.nu.39.& 40.

Eſſentia & relatio ſunt plura obiecta formalia: non tamen plures quidditates apud quoſdam ibidem. quorum opinio explicatur.

Eſſentiam realiter differre à perſonis,aut diſtinctione reali, non eſt ſimpliciter aſſerendum. 974.n.48.& 49 ſicut etiam cauenda eſt locutio quod eſſentia ſit alia res à relatione. 975.nu.50.

Eſſentia eminenter habet eſſe relatiuum non verò formaliter. Et in quo ſenſu id ſit intelligendum? 976.n.54.

Eſſentiam a relationibus ex natura rei non diſtingui an colligatur ex Anſelmo? 977.n.61 An etiam colligatur ex diffinitione Eugenij in Concilio Remenſi? 979.n.66. an etiam deducatur ex Tridentino,Florentino,& Remenſi? 981.n.76. vſque ad 80.

Eſſentia an ſola ratione actu diſtinguatur à relatione? Diſp.991.ar.4.qui id affirment? ibid. n.4. quod confirmant ex Athanaſio Damaſceno,& Florentino.992.n.6.

Eſſentia an ſecluſo omni intellectu aliquo modo diſtinguatũ à relatione? Diſp.993 ar.5. Negãtes referũtur §.1. Affirmatio eligitur.994.§.2.

Inter eſſentiam & relationes datur diſtinctio virtualis late oſtenditur. 994.n.5.

Eſſentiam aliquo modo diſtingui à relationibus non ſola fides nos cogit aſſerere contra

Nomi-

Nominales. 1053. num. 39. & 1054. n. 41.
Eſſentiæ, & relationis diſtinctio habet fundamentum in re. 995. n. 6. 7. & 8.
Eſſentia magis diſtinguitur à relationibus, quã ab attributis, 996 n. 16.
¶ Ad eſſentiæ, & relationis diſtinctionem vnde moueatur noſter intellectus? 997. n. 15.
Eſſentiã à relatione, an diſtinguant beati? 1000. ar. 6. & 1001. n. 6. & 7.
An eam diſtinguat diuinus intellectus? 1002. ar. 7.
Eſſentiæ, & relationis diſtinctio an poſſit fieri ſine ordine ad creaturas? 1002. ar. 8. Affirmatur. Ibid. etiam in diuino intellectu. 1003 §. 2. nu. 5. & an eam faciat independenter à diſtinctione perſonarum? 1005. §. 3.
In eſſentia diuinus intellectus inuenit ſufficiens fundamentum, vt eam diſtinguat à relationibus. 1004. n. 11.
Eſſentiam à relationibus an, & quomodò diſtinguat viator? 1006. §. 5.
¶ Eſſentia an in ſuo eſſentiali conceptu includat relationem diſp. 1006. q. 13. ar. 1. Qui affirment; & quibus argumentis? 1007. §. 2. Qui verò negent? 1008. §. 3.
Diuina eſſentia conſiderata in ſua adæquata veluti totalitate, & integritate eſſentialiter includit perſonas, & relationes perſonales. 1011. §. 4. n. 19. ſecus verò ſi conſideretur ſub ratione abſoluta; ſub qua eſt eſſentia, & natura. ibid. n. 26.
Eſſentiam eſſentialiter includere relationes, an ſufficienter deducatur ex Boëtio? 1013. n. 30 & 1014. n. 31. & 32.
An etiam bene deducatur ex Auguſtino? ibid. n. 33. cum ſequentibus.
Eſſentiam eſſentialiter non includere relationes ex quibus Auguſtini locis efficaciter probetur. 1015. n. 38.
Eſſentia relationes eſſentialiter nõ includit, etiã ſi ſumatur, vt eſt à parte rei. 1016. n. 40.
Quæ de eſſentiæ, & relationum diſtinctione à Concilijs, & Patribus dicuntur, verè conueniunt illis, vt ſunt à parte rei. ibid.
Ad eſſentiam relationes extrinſecè pertinere; quomodo intelligatur? 1017. n. 43.
Eſſentia neceſſariò eſt Pater; non tamen eſſentialiter. Ibid. n. 44.
Eſſentiam ex ſe ſubſiſtere, quomodò ſit intelligendum? 1017. n. 46.
Diuina eſſentia eſſentialiter eſt perſonabilis, quanuis eſſentialiter non includat perſonam. ibidem.
Eſſentia, vt eſt in ſe an poſſit eſſentialiter aliquid includere, quod non includit, vt concipitur à nobis, & è conuerſo. 1007. n. 3.
¶ Eſſentia nec explicitè, nec implicitè includitur in cõceptu quidditatiuo relationis: 1036. num. 53.
¶ Eſſentia, & relatio in concreto de ſe mutuò prædicantur, etiam in ſenſu formali. 1036. art. 3. §. 1. etiam ſi relatio ſumatur pro perſona. ibid.
Eſſentia, & relatio in abſtracto, an de ſe inuicẽ prædicentur: in ſenſu ne identico, an etiam in formali? diſputatur. 1039. §. 3. Et an eſſentia in abſtracto prædicetur de relatione in concreto, & è conuerſo? 1040. §. 4.
¶ Eſſentiæ viſio: vide Viſio eſſentiæ.
¶ Tota eſſentia diuina reperitur in tribus perſonis: & in quo ſenſu id ſit explicandũ. 1011 n. 23. 24. & 25.
Eſſentia quanuis ſit in ſe ſingularis: perſonæ tamen concipiuntur ad modũ inferiorum: imò ipſa communitas eſſentiæ, apud quoſdam aliquo modo denotat vniuerſalitatẽ. 1013. n. 29
Eſſentiam eſſe cõmunicabilem tribus perſonis, & eſſe conſtituibilem in eſſe perſonali trium perſonarũ, idẽ eſt contra Banhes. 1016. n. 41
Eſſentiam diuinã eſſe in tribus perſonis, non idẽ eſt, quod eam eſſe tres perſonas. 1020. n. 54.
Eſſentiam diuinam eſſe in tribus perſonis quidnam ſit? ibid. n. 55.
Eſſentiam eſſe communicabilem tribus perſonis eſt de illius quidditate: eſſe tamen actu terminatam tribus perſonis eſt quidam modus eſſentialis illius. ibid. n. 56.
Eſſentiæ identitas cum Trinitate perſonarum in quo ſenſu ſit maior, quam identitas hominis cum animali. 1021. n. 59.
Eſſentia diuina eſſentialiter includitur in ſingulis perſonis. 1623. ar. 2. n. 2.
Eſſentia, & relationes habent aliam, & aliam rationem. 1026. n. 16.
Eſſentia & relatio ſumi poſſunt velut ſunt nomina primæ intentionis, vel ſecundæ, idque apud Henricum. ibid. n. 19.
Diuina eſſentia non ita ſe habet, ad omnia diuina; ſicut ſe habet ens ad omnia entia contra Torres. 1032. n. 37.
Vna tantum eſſentia admittitur in Deo, ſi eſſẽtia idem eſt, quod natura: plures verò, ſi eſſẽtia idem eſt quod quidditas, & ratio formalis. 1035. n. 50.
Eſſentia vt concurrit vt ſpecies intelligibilis, vel vt obiectum, concurrit non vt voluntas, ſed vt natura. 1057. n. 58.
Eſſentiam diuinã quænam prædicata conſtituãt 664. ar. 3: & quomodo huius generis prædicata ſint venanda? 665. §. 2. n. 1.

Eſſentiæ diuinæ nomine quid ſit intelligendum. 663.ar.2.& 664.n.4.
Eſſentia diuina eſſentialiter ſibi vendicat, & quidditatiuè eſſe ſubſtantiam ſpiritualem,& viuentem. 666.n.6.
Eſſentia diuina an vltimo conſtituatur in eſſe eſſentiæ per gradum eſſendi vitæ ſpiritualis, & immaterialis. 671.n.27.
Eſſentia ſimpliciter prolata in diuinis ſumitur pro natura diuina,& non pro ratione formali. 1022.col.1.n.61.
Eſſentia idẽ eſt quod natura,& quidditas.972.n.39. in fine.
Eſſentia diuina cur dicatur virtualiter plures. 999.n.23.
Eſſentia diuina, vt eſt imitabilis, habet rationẽ Ideæ. 938.n.5.

ESSENTIALIA.

Eſſentialia prædicata in diuinis dici de ſingulis perſonis, de quibus nam prædicatis intelligatur? 1020.n.58.
Quanuis ſola eſſentialia in diuinis ſint entia abſoluta: non tamen ſola illa concipiuntur modo abſoluto. 1032. col. 1. n.36.
Eſſentialia eſſe priora notionalibus, quomodò intelligendũ ſit? 1093.n.55.& 1094.n.56.
¶ Ad excellentiam ordinatur gloria. 367.col. 1.in fine.
Excellentia, qua apud Deum ſumus clari, præſtantius bonum eſt, quam ipſa gloria apud Deum. 372.n.28.
¶ Executionis ordo incipit ab imperio. 114. numer. 6.
In ordine executionis quot actus reperiantur. Ibid.& 121. q.8.in principio.

EXISTENTIA.

Exiſtentia realis non eſt formalis ratio agendi, ſed conditio neceſſaria ad agendum. 82.n. 19.& 87.n.38.& 90.n.49.
Exiſtentia rei in notitia intuitiua eſt motiua potentiæ, vt tendat in rem; & ſimul eſt terminatiua talis tendentiæ. 548.ſ.1. n.1.
Exiſtentia obiectiua rei in intellectu, quidnam ſit? 80 n.9.
Exiſtentiam eſſentialiter non includi in diuina eſſentia aliqui exiſtimant. 896.n.67. Oppoſitum verius. ibidem.
Exiſtentia Dei eſt modus quidam illi eſſentialiter intimus. 905.n.12.

Litera F.

¶ In fama an conſiſtat beatitudo? diſputatur 363.ar.4.& 366.n.9.
¶ Ferrum duobus modis poteſt fieri ignitum. 417.n.11.

FIDES.

Fidei cognitio in via ordinatur ad amorem tãquam in finem. 539.n.11.
Fides in via eſt minus præſtans, quam charitas. 531.n.4.& 6.
An ſolus actus fidei in via terminetur ad Deũ in ſe ipſo? dubium. negatio placet. 638.n.7.
Fides aliquando dicitur vita æterna. 585.n.4.
Fides quanuis eminenter ſit ſpeculatiua,& practica; formaliter tamen eſt vtrunque. 574. col.1.n.48.
Fidei habitus eſt ſpeculatiuus, & practicus: non tamen actus: actus enim practicus fidei diſtinguitur ab actu ſpeculatiuo. 572.n.44.
¶ Figmentum, vide monſtrum.
¶ In figuris non datur eſſentialis ordo in aſcenſu; bene tamen in deſcenſu. 275.n.8.

FILIVS DEI.

An filius producatur per intellectum, an per voluntatem, vt hæ potentiæ conſiderantur, prout ſunt in Deo? 804.n.31.
Vt filius dicatur procedere per intellectum, & non per voluntatem; ſatis eſt diſtinctio virtualis inter iſtas potentias. 805.n.34.
Filius in diuinis producitur per intellectum, & non per voluntatem ſecluſo omni ordine ad diſtinctionem intellectus Dei, aut viatoris. 814. num.10.
Filius in diuinis eſt verus Deus.1036.ar.3.n.1.

FINIS.

Non omne id eſt finis, quod aliud perficit. 392 num. 25.
Finis quomodò accipiatur apud Philoſophos,& Theologos. pag.2.q.1.n.1.
Finis ethymologia vnde ſumatur. ibid.
Dari aliquem finem in agentibus ab omnibus ſupponitur. ibid. n.3.
Finis quid ſit? ibid. n.4.
Ex fine & medio ad finem non integratur vnus finis. 22.n.6. ratione poſtrema.
Dantur plures fines, qui propter ſe, & propter alium appetuntur. 18.n.6.
Rationi finis, vt finis eſt, non repugnat, quod manente ratione finis referatur ab agente in alium finem. 19.n.10.
Ratio finis in communi, non neceſſario eſt vniuoca omnibus finibus. 27.n.11.
Omnis finis vere eſt bonum ſimpliciter. 36.n.8.
Finis & bonũ an formaliter ſint idem? 34.ar.1.
Finis an cum bono reciprocetur? 35.ar.2. vbi explicatur duplex ratio reciprocationis. 36. numer.7.
Finis non reciprocatur cum bono in communi in hoc ſenſu; vt res, quæ eſt bona alicui, ſit etiã finis eidem. 36.n.9.

Finis latius patet, quam bonum in communi, ſi vtrunque comparetur cum re, cui aliquid eſt conueniens. 37. col.1.n.9.
Inter finem in communi, & bonum non datur reciprocatio poſterioris generis. 37.n.10.
Non omne quod alicui eſt finis, eidem eſt bonũ. 37.col.1.n.9.
Finis fundamentaliter ſumptus eſt bonum. 38. num.4.
Finis fundatur in bono quatenus bono. 36.n.8.
¶ Finis an ſit obiectum voluntatis. 37.ar.3.& an ſit obiectum adæquatum illius? 39. ar.4. §.1.diſputatur.
Finis apud Caietanum eſt obiectum adæquatũ voluntatis ſi ſumatur, vel in ſe, vel vt in alio eſt participatus. 40.n.5. & 41.n.4. ſed reijcitur 41.n.9.
Finis eſt obiectum voluntatis, etiam in actu ſignato contra Caietanum, & nonnullos alios. 38.n.4.in fine.
Finis eſt obiectum voluntatis principale, & primarium. 41.n.12.
Finis ſimul cum appetibili eſt obiectum formale voluntatis. 38.n.5.
Finis formaliter, & bonum formaliter conſtituunt vnum obiectum voluntatis conſtitutũ ex materiali, & formali. 38.n.5.
Ratio finis an conueniat medijs reſpectu electionis, atque intentionis, vt ſunt quidam actus. 39.n.3.in fine.
A bonitate finis media habent bonitatem: & quomodò id intelligatur? 47.n.20.
Finis aliquando ſumitur preſſè, aliquando latè. 39.ar.4.n.3.
Idem finis eſt actionis, & agentis. 30.ar.4.n.1.
Finis vere eſt principium. 54.n.19.
Ad finem aſſecutum conſequitur amor, & delectatio. 135.col.1.n.1.
Finis diffinitio explicatur, quoad illa verba cuius gratia. 144.n.13.col.2.in fine. & 147. n.18. & 159.n.55. & 160.n.59.
Explicatur etiam quoad illa verba. 168.n.14.
Eſt finis ergo eſt bonum, eſt conſequentia neceſſaria. 179.n.11.
Finis an ſit volitus à voluntate propter finem. 142.n.2. & 3. & 148.n.22. & 24.
De fine non eſſe deliberationem quomodò intelligatur. 158.n.52. & 161.n.61.
Finis præſtat ijs, quæ ſunt ad finem. 536.ar.8. numer.1.
Ad finis conſecutionem quomodò agens ordinet ſuas actiones. 214.col.1.n.31.
Cum dantur plures fines extrinſeci, an dentur plures intentiones? 306.n.12. & 13.
Finis amor. Vide Amor finis.

FINIS DIVISIO.

Finis quot modis diuidatur. 4.q.2.in principio.
Finis diuidi poteſt vel formaliter vel materialiter. ibidem.
Finis formaliter duobus modis diuiditur: vel penes diuerſam rationem finalizandi: vel penes diuerſum finalizandi modum. ibid.
Finis diuiditur in finem cuius, & in finem cui. 4.ar.1.n.1 Sumitur ex Ariſtotele. ibid.n.3. & 8.n.14.
Diuiditur etiam in proximum, & remotum; medium, & vltimum contra Bellomontanũ. ibi. q.3.ar.vnico n.2. & 3.
Præterea in naturalem, & ſupernaturalem. 23. q.4.ar.1.n.1.
Alius etiam eſt operatio, alius opus operatum. 24.n.2. & 3.
Alius etiam eſt finis qui eſt res, & alius, qui eſt adeptio rei. 24.ar.2.n.1.
Alius finis cuius, & alius finis quo: & coincidit diuiſio cum præcedente. Ibid.n.1.
Alius item eſt finis cui, & alius finis quo. ibi.
Alius eſt finis obiectiuus, & alius formalis. ibi.
Alius eſt finis factus per operationem: alius eſt finis per eam acquiritus. 28.ar.3. & an iſta diuiſio ſit Ariſtotelis. 29.n.4.
Alius eſt finis generationis: alius rei genitæ. 30. ar.4.
Diuiditur etiam finis in finem operis: & in finẽ operantis. 31.ar.5.
Apud iuriſperitos alius eſt finis motiuus: alius impulſiuus. 31.ar.6.n.1.
Alius eſt finis principalis: alius ſecũdarius. ibid.
Alius eſt finis motiuus: alius terminatiuus apud nonnullos. 39.ar.4.n.3.
Diuiditur etiam in finem vltimum, & in finem proximum. ibid. art. vnico.
Finis vltimus alius eſt vltimus ſimpliciter; & alius ſecundum quid, ſiue negatiuè. Et quomodò id ſit intelligendum. 203.col.1.n.29.
Diuiditur etiam in finem, vt res: & in finem, vt vſus rei. 314. ar.3.n.2.
Denique diuiditur in finem proximum, & intermedium. 20.§.2.

FINIS CVIVS ET CVI.

Finis cuius, & finis cui quid ſit? pag.5.n.3.
Finis ratio an propriè conueniat fini cuius, & cui? affirmatiua placet. 5. ar.2.n.1. & 2. & pag.7.n.9.
In fine cuius & cui reperitur ratio boni. ibid.
Finis cuius terminat amorem concupiſcentiæ: finis autem cui amorem amicitiæ. 5.n.2. & 15.num.4.
Finis cuius & cui ſimul exercent ſuam cauſſalitatem. 6.n.3.

Finis

Finis cuius & cui integrant vnum integrum finem. ibid. & pag.7. n.8.
Finem ſub vna ratione eſſe cauſſam agentis, & ſub alia eſſe effectum, ſoli fini cuius conuenit; & non fini cui. 6. n.4.
De ſolo fine cuius verificatur, quod cauſſæ ad inuicem ſunt cauſſæ. Ibid.
Finis cuius habet propriam bonitatem, & proprium finalizandi modum: idem dicito de fine cui. 6. n.5. & 6.
Solum finem cui habere rationem finis, quidam putauerunt: ſed non recipiuntur. 6. n.7.
In fine integro ex cuius & cui adæquatè ſiſtit intentio agentis: inadæquatè verò in ſingulis: modo tamen ſubalternato. 7. n.8.
Inter finem cuius, & media datur diuerſa proportio. ibid. n.9.
Finis cuius non ordinatur ad finem cui, quãdo eſt bonum vniuerſale ſecundùm nonuullos. Oppoſitum placet. 396. col.1. n 3. & 4.
Finis cuius amatur propter ſe, etiamſi ametur vt bonum alteri. 7. n.10.
Finem cui non habere veram rationem finis quidam falſo exiſtimant. 8. §. 3.
Finis cui alio modo eſt finis, quam finis cuius: & diuerſam habet finalizandi rationem. 8. n.16. & 10. n.24.
Finis cuius & cui ſimul mouent agens ad aſſecutionem ipſius finis cuius: diuerſo tamen modo. 10. n.24.
Finis cui an habeat veram rationem finis reſpectu finis cuius; an ſolùm reſpectu mediorum? diſputatur pro vtraque parte. 10. ar.3.
Finis cuius nullo modo habet rationem medij reſpectu finis cui. 12. n.6. in 3. ratione. Licet aliquo modo dirigatur in finem cui, quia nõ dirigitur vt in verum finem. 12. n.7. & 13. num.7.
Finem cuius eſſe ſubalternatum fini cui non impedit quominus ſit vere finis. 14. n.12.
Ex finibus cuius, & cui quinã eorum ſit principalior? controuerſum. 15. ar.4.
Finis cuius nec fit, nec concupiſcitur cum intẽtione finis cui. 12. n.5.
In finem cuius tendit voluntas actu quodam priori actu intentionis. ibid.
Finis cuius ab Hẽrico dicitur finis ſub fine. 15. art.4. n.1.
Finis cuius & cui in ordine ad maiorem nobilitatem comparari poſſunt, vel in ratione entis, vel in ratione finalizandi ibidem. n. 2. Priori modo finis cui interdum eſt ens perfectius, quam finis cuius; interdum verò imperfectius: & vnde id cognoſci valeat. Ibidẽ. n.2. & 3. Habet tamen perfectiorem rationẽ finalizandi. Ibid. n.4: etiam quando Deus induit rationem finis cuius. 16. n.5.
Finis cui finalizat vt bonum appetens ſibi finẽ cuius: finis autem cuius finalizat, vt bonũ appetibile ipſi fini cui. 15. n. 4.
Finis cui eſt prima & originalis ratio totius finalizationis. ibid. n.4.
Finis cui eſt ſubiectum finis cuius. 15. n.4.
Ad finem cui vltimate ſiſtit finalis cauſſalitas. 16. col.1. n.4.
Finis cui magis amatur, & intenditur, quam finis cuius. 16. n.6.
Finis cui ſemper ſupponitur ad operationem agentis. 28. ar.3. n.2.
Tam finis cuius quam cui habet veram rationem finis. 53. §. 6. n.15.
Finis cui non neceſſario requirit exiſtentiam realem, vt finalizet. 55. n.22.
Ad finem cui, vt finalizet, etiam requiritur bonum eſſe proprium. 60. n.12. & 13.
Finis cuius & cui diuerſo modo finalizant actionem agentis. 292. n.25.
Propter finem cuius nihil appetitur, quod etiã non appetatur propter finem cui. Ibid.
Finis cuius & cui communicant bonitatem medijs. Ibid.

FINIS VLTIMVS, ET MEDIVS.

Ratio vltimi finis explicatur. 3. n. 6.
Finis vltimus, qui nullius gratia appetitur, datur apud Ariſtotelem. 18. n.6.
Non ſolus vltimus finis mouet agens ex Ariſtotele, & Auguſtino. 18. n.6. in fine.
Fini vltimo non coniunguntur res per vnã operationem, ſed per plures. 513. n.26.
Vltimum finem quando conſequantur res aliæ ab homine. 518. col.1. n.10.
An finis proximus, & vltimus admitti debeant in illis finibus, qui ex ſua natura ſunt in vltimum referibiles. 18. n.8.
Finis vltimus, & proximus poſſunt ab agente intendi in eadem ſerie. 19. n.9.
Diuiſio finis in vltimum, & proximum eſt admittenda in finibus particularibus, etiam inter ſe comparatis. 19. n.10.
Non neceſſe eſt, vt præter finem proximum ſemper detur alius vltimus. ibid. n.11.
Idem finis ſimul eſſe poteſt vltimus, & proximus: alia tamen, & alia ratione. ibidem.
Gratia finis ſimpliciter vltimi ſunt omnia. 20. num.15.
Finis proximus, & vltimus dantur in Deo eo modo, quo in Deo admittitur finis. 22. n 21.
Finis vltimus diuiditur in finem ſimpliciter vltimum, & in finem vltimũ ſecundũ quid. 23. n.23.

Dari vnum finem ſimpliciter vltimum, an benè inferatur ex eo, quod non poteſt dari proceſſus in infinitum in finibus? diſp.278. ar.5.
Finis vltimus in propria ſerie ſemper datur in qualibet actione humana. 279.n.4.
Nomine vltimi finis quid intelligatur. 280. q. 5.ar.1.n.1.
Finis vltimus ſub communi ratione vltimi eſt vnicus,non ſolùm à parte rei, ſed etiam hominum exiſtimatione. 281.n.2.
Finis vltimus in particulari ſumptus pro re,quæ eſt vltimus finis, non eſt vnus apud omnes, ſed plures. ibid.n.3.
Plures vltimi fines in vno homine, an poſſint dari? 281.ar.2. diſputatur.
Plures vltimos fines actu,& copulatiuè nullus homo appetit. 283.n.8.
An poſſit appetere plures diſiunctiuè? 284.numero 12.
De ratione vltimi finis,vt eſt vltimus, quid nam ſit? 283.n.9.
Duo vltimi fines,etiam ſolo numero differentes, non poſſunt ſimul appeti. 284.n.13.
Non dantur duo vltimi fines,quorum vnus actu ſit vltimus,alter ſolùm virtute. ibid. nu. 14: nec quorum vnus ſit vltimus poſitiuè; alter negatiuè. ibid.n.15.
Vltimi finis rationem,an habeat vna perſona diuina,vt eſt ab alia diſtincta?285.n.17.
Plures fines vltimi, an dentur in eo, qui plura peccata mortalia committit? 285.ar.3. Negatio placet. 294 n 34.
Vltimus finis quo pacto conſtituatur in creatura ab eo, qui peccat mortaliter. 288. §.2.
Finem vltimum poni in creatura bene conſtat cum ignorantia affectata. 293 n.28.
Vltimus finis, an ponatur in creatura ab eo, qui venialiter peccat? 296. §.1.
Propter vltimum finem in cõmuni omne agens agit,tanquam propter finẽ quo, non quod. 300.n. 19.
De ratione vltimi finis eſſe, quòd omnia referãtur in illum, quomodò ſit intelligendũ? 303. num.30.
In duos fines non ſimpliciter vltimos, an poſſit quis ferri? diſp.303. ar.5.
Dari vnum verum finem ſimpliciter vltimũ,an naturaliter demonſtretur?307.q.6.ar.1.
Dari vnum vltimum finem omnium rerum veteres poſuerunt. 308. n.6.
Vnus vltimus finis omnium hominum,an detur? diſputatur 310. ar.2.
Vltimus finis in particulari non eſt vnus omnibus hominibus. 311.n.6.& 7. A parte tamen rei datur vnus tantùm vltimus finis omnium hominum,& totius vitæ humanæ 310. n.7. & 8.
Vltimi finis aſſecutio in ſolo homine eſt beatitudo. 314.n.7.
Vltimus finis omnium rerum,an ſit Deus? diſp. 312.ar.3.
Vltimus finis accipitur,tum in communi;tum in particulari: & vtrunque membrum explicatur. 315.col.1. n.1.
Ex finibus particularibus in vnaquaque ſerie nõ ſumitur argumentum ad vltimum finem ſimpliciter. 319.n.16.
Vltimus finis in communi poteſt virtualẽ cauſſalitatem exercere, quanuis actu nunquam fuerit in ſe ipſo intentus. ibid.
Propter vltimum finem in communi interpretatiuè operatur, quicunque operatur propter bonum particulare. 319.n.18.
In vltimum finem duobus modis referri poteſt opus operantis. 319.n.19.
An detur vnus vltimus finis omnium malarum voluntatum? dub.323. n.14.
Vltimus finis omnium rerum eſt aſſimilari Deo, vt eſt quoddam bonũ participabile. 325.n.6.
Vltimus finis quando concurrat cum finibus proximis? 324. n.18.
Vltimus finis ſumptus in particulari, an ſimul concurrat cum finibus proximis ad actionem agentis,illiuſque effectum? diſp.328. ar.2.
Vltimus finis, an cum finibus proximis ſimul cõcurrat ad motionem agentis, vt agat propter finem? diſp.330.ar.3.Reſolutio.331.n.2.
Finis proximus ſimul cum vltimo allicit Deum ad agendum propter ipſum. 331.n.4.
Finis vltimus in communi dupliciter ſumitur. 333.ar.5. n.1. Et quando finalizat. ibid. 1. concl. & 3.
Vltimus finis in creatura rationali idẽ eſt, quòd beatitudo;quanuis id, quod eſt beatitudo alicui,non ſemper ſit ei vltimus finis. 334. n.1.
Finis vltimus ſimpliciter eſt ſolus Deus. 655. num. 3.
Finis vltimus obiectiuus, an poſſit eſſe aliqua operatio animæ? 397 ar.4. n.2.3.& 4.
¶ Finis medius diuiditur in proximum, & remotum. 23.n.14.
Finis medi⁹ duas includit habitudines.21.n.17
In finibus medijs vtrum ſit poſſibilis infinitus deſcenſus? 277.ar.4.

FINIS PRINCIPALIS, & ſecundarius.

Finis principalis,& ſecundarius habent habitudinem ad vnum & idem medium,quod voluntas ordinat ad plures fines nonſubordinatos. 31. ar.6. n. 2.

Finis

Finis ſecundarius ſupponit primarium, tanquã primario volitum, cui adiungatur. 32.*col.*1. *n.*2. & 33.*n* 7.

Finis principalis, qui dicatur? 32.*n.*3. *Non placet opinio Bartoli. ibid.n.*4. *Nec aliquorum iureperitorum.* 33.*n.*6. & *ibi ponitur vera explicatio.*

Non valet hæc conſequentia: deficientè hoc fine deficit effectus, ergo hic finis eſt principalis. 32.*n.*5.

Qui finis dicendus ſit ſecundarius? 33.*n.*6.

Finis ſecundarius, cur à iure peritis dicatur impulſiuus? 33.*n.*8.

Finem ſecundarium non eſſe propriè finem quidam putant. ibid.

An finis ſecundarius, & minus principalis pro eodem ſumantur? 33.*n.*9.

Fini ſecundario, quomodò conueniat cauſſalitas finalis? 54.*n.*18.

FINIS OPERIS, ET OPERANTIS.

Finis operis duplex: proximus, & vltimus. 31.*ar.*5.*n.*1.

Finis operis in quacunque re eſt ſua operatio: in operationibus autem eſt terminus ipſius operationis. ibid.

Finis operis coincidit cum fine Dei *operantis, vt eſt auctor naturæ.* 31.*ar.*5.*n.*3.

Finis operis, & operantis ſæpe ſunt diuerſi. ibid.

¶ *Idem eſt finis artis, & artificis. ibid.*

FINIS QVI, ET QVO.

Finis qui, & quo *non ſunt duo fines integri, & totales, ſed partiales tãtùm componentes vnũ totalem. Vnde non poſſunt habere rationem medij.* 26. *n.*8.

Finis quo *ex* Dei *intentione ordinatur ad finẽ* qui. 27.*col.*1.*n.*8.

Finis qui *habet aliquam propriam bonitatem.* 27.*num.*10.

Finis quo *eſt appetibilis, quia appetibilis eſt finis* qui. 27.*n.*11.

Finis qui, & quo *non conueniunt vniuocè, ſed analogicè. ibid.*

An diuiſio finis qui, & quo *colligatur ex Ariſtotele?* 28.*n.*14.

Diuiſio finis qui, & quo, *an reperiatur in fine, qui eſt res operata?* 28.*n.*12 & 13.

FINIS RES, ET ADEPTIO REI.

Finis, qui eſt adeptio rei; non habet rationem finis ſecundum quoſdam: ſed reijciuntur. 25. *n.*4. & 26.*n.*7.

Finis aſſecutio, an ſit effectus cauſſæ finalis? 130 *ar.*6. *Placet affirmatio.* 131.*n.*5. & 469. *col.*2. *in principio.*

Finis aſſecutio, & delectatio non ſunt duo fines, ſed vnus completè adeptus. 118.*col.*1.*n.*16.

Sicut etiã non ſunt duo bona, ſed vnum bonum. 137.*col.*1.*n.*10.

Finis ſumptus pro aſſecutione rei non eſt vnus in homine, & in cæteris rebus. 313.*n.*5. & 314.*n.*6.

FINIS NATVRALIS, *& ſupernaturalis.*

Ad finem ſupernaturalem potuit homo non ordinari. 347.*n.*20.

Finis naturalis hominis non eſt Deus *clarè viſus.* 350.*n.*27: *nec etiam viſio clara Dei. ibi.*

¶ *Propter duos fines totales poteſt appeti idem medium.* 32.*n.*4.

¶ *Omnes fines particulares ad finem ſimpliciter vltimũ ſunt fines proximi, atq; medij.* 18.*n.*7

FINIVM SVBALTERNATIO.

Finium ſubalternatio eſſentialis in quo ſit poſita? 271.ſ.3. & *an ſit poſſibilis? & inter quos fines poſſit dari? ibid.n.*6. & 7.

An omnis finium ſubalternatio, quæ fit ab operante, an ſit eſſentialis? 272.*n.*8.

In finibus eſſentialiter ſubordinatis, an poſſit dari progreſſus in infinitum aſcendendo? diſp. 273.*ar.*2. *Negatiua placet, etiam in proceſſu Syncategorematico.* 274.*n.*4.

In finibus eſſentialiter ſubordinatis, an poſſit dari infinitus aſcenſus, cum dependentia ab vno fine poſito extra ſeriẽ? 275.*ar.*3. & 276.*n.*2.

Subalternatio infinita in finibus cur tollat cauſſalitatem finis. 274.*n.*4.

Subalternatio infinita in finibus medijs quoad deſcenſum, an ſit poſſibilis? Negatiua vera eſt. 277.*ar.*4.

Ex impoſſibilitate ſubalternationis infinitæ in finibus, an bene inferatur dari vnum finẽ ſimpliciter vltimum. 278.*ar.*5.

Finium proximorum eſſentialis ſubalternatio cũ fine vltimo, in quo ſit poſita eſt. 331. *ar.*4.

Finiũ ſubalternatio radicaliter ſumitur ex ſubalternatione agentium. 332.*n.* 3.

Fines proximi, vtrum, & quomodò ſubalternentur fini vltimo in communi. 333.*ar.*5.

FINIS CAVSSA.

An tota ratio finis, vt exercet cauſſalitatem finis explicetur illis verbis: gratia cuius omnia ſunt? *quidam negant, verius affirmatur. pag.*2.*n.*5.

In fine duplex datur habitudo: nimirum amari propter ſe, & alia amari propter ipſum: & an vtraque intrinſecè includatur in fine, vt exercet cauſſalitatem finis. 3.*n.*7. & 8.

Finis an finalizet amorem ſui? ibidem.

Finis, ſub ratione finis, non includit non referri in alterum: hoc tamen non excludit. 21.*n.*17

Vera ratio finis ñ excludit ordinari ad aliud. ibi.

Finis

Finis an vere, & propriè ſit cauſſa? veteres negabant, ſed reijciuntur. 50.ar.1.n.1.

Finis eſt cauſſa diſtincta ab alijs cauſsis formaliter, non materialiter. 52.n.10. & 11.

Finis inter cauſſas origine, & dignitate eſt prima. 53.n.13.

Finis eſt cauſſa cauſſarum: & ratio aliarum cauſſarum. ibidem.

Finis quomodò opponatur cauſſæ efficienti. 54. n.19: inter eas tamen datur mutua connexio. 52.num.9.

Finis amatus amore deſiderij non requirit exiſtentiam realem: bene tamen amatus amore complacentiæ. 55.n.23.

Finis obiectiuus, vt finalizet, quando requirat realem exiſtentiam. 55.n.21.

Finis cui, vt finalizet, an requirat exiſtentiam realem. ibidem. n.22.

Finis per quid reponatur in eſſe cauſſæ finalis? 57.ar.2.n 1.

Finis, vt cauſſet, an debeat eſſe cognitus? 66. ar. 3. placet affirmatiua. ibidem. §.1.

Finem non cauſſare, niſi ſit cognitus cognitione intellectiua latè oſtẽditur. 69.§.2.n.12. & 13 nec ſatis eſt ſimplex cognitio illius. 72.n.24. & 25. An debeat eſſe cognitus cognitione practica. 77.n.45.

Vt finis finalizet, an requiratur imperium. 78. col.1. verſ. vtrum verò.

Finem eſſe cognitum non ſatis eſt vt moueat ad agendum. 86.n.34.

Finis an finalizet ſecundum eſſe reale; an ſecũdum eſſe cognitum? 78.ar.4. latè diſputatur.

Non cauſſat ſecundum eſſe reale exiſtentiæ exercitæ. 89.n.44. & id extenditur ad finẽ cui. 90 col.1 n.47.

Nullo modo finalizat ſecundum eſſe reale exiſtentiæ præſentis, vel futuræ. 90.n.49.

Finalizat tamen ſecundum eſſe reale ſuæ entitatis eſſentialis. 91.n.51. Debet tamen concipi, vt poſsibiliter futurus tanquam conditio finalizandi. ibid. n.53.

Finis ſumptus pro re, quæ eſt bona, & finis, finalizat vt quod. 80. n.11.

Finis obtentus finalizat ſui conſeruationem: exiſtentia autem non eſt illi ratio formalis finalizandi. 90.n.48.

Finis quomodò dicatur mouere metaphoricè, & per tranſlationem? 100.n. 34.

Finis eſt agenti ratio volendi aliud propter finem. 102.n.42.

Finis eſt cauſſa finalis actionis, quæ ſit propter finem. ibid. imò prius eſt ratio volendi agere propter finem, quàm ſit cauſſa finalis eorum, quæ fiunt propter finem. latè explicatur.

An hæc duo in Deo ſeparentur, an verò in ſolo agente creato? ibid.n.43. & 102. n.46.

Finis non exercet ſuã cauſſalitatẽ, niſi prius agẽti ſit ratio volẽdi agere propter finẽ Quin potius ideo poteſt finalizare actionẽ agẽtis; quia agẽti eſt ratio, vt velit agere. 102.n.47. & 48

Finis, vnde habeat virtutem finalizandi radicaliter, & proximè. ibid.n.48.

Finis non cauſſat, niſi concurrente efficiente. 105.n.8.

Einis in quo ſenſu dicatur metaphoricè mouere? 112. n.28.

Finis, an eadẽ cauſſalitate, qua mouet agẽs, vt velit agere; moueat, vt actu agat? diſp.113.n.3. & an moueat diſtinctis numero cauſalitatibus? 114. n.5.

Vtrum in fine dentur cauſſalitates ſolo numero diſtinctæ? ibidem.

Finis ſua cauſſalitate concurrit ad omnes actus in ordine executionis. 114. n.6.

Finis diſtinctis cauſſalitatibus concurrit ad ſimplicẽ amorẽ ſui, & ad cæteros actus. 115.n.8.

An cauſſalitates ſint diſtinctæ rationis? dub.ibi.

Finis an habeat duas cauſſalitates; vnã in actũ deſiderij, quãdo nõ dũ eſt acquiſit⁹: alterã in actũ delectationis, vt iã eſt adept⁹? diſp.116.§.5 & quomodò hæ cauſſalitates differãt? 117.n.15

Finis agentis adæquatus non eſt finis, quatenus eſt ſimpliciter adeptus; ſed quatenus eſt adeptus conſummatè. 117.n 16.

Vtrum finis cauſſet actiones externas imperatas à voluntate? diſp.125. ar.4. Placet affirmatiua. 126. n.4.

Finis an proximè, & intrinſecè influat in actiones externas imperatas? 126.n.5. & 127.n.9

Finis quomodò influat in effectus cauſſarũ externarum? 129.n.3. & 130.n.7. Influit autem in illos non mediante actione agentis, ſed ſolũ comitãte cõtra quoſdã. 129 n.4. & 130.n.5.

Finis in actionibus diuinis immediatè, & intrinſecè influit in actiones externas. 127.n.10.

Idẽ in actionibus agentis creati. 128.n. 13.

Vnde cauſſat illarum entitatem. ibid. n.14.

In fine datur duplex cauſſalitas: prima ad ſui aſſecutionem; ſecunda ad ſui conſeruationẽ: & quo modò differant? 135.n.4.

Propter finem ſunt omnes actiones circa media: idque in ordine intentionis. 138.ar.2.n.2.

Finis an ſit volitus à voluntate propter finem. 142 col.1.n.2 & 3 & 148.n.22. & 24.

Finis eſt extrinſecus actui, etiam ordinis intentionis, quem finalizat. 150. n.29.

Finis non concurrit ad amorem ſui motu metaphorico, ſed efficienter ſecundũ nõnullos: cõtrariũ placet. 153.n.37. & 38. & 154.col.1.n.39

Finis independentia ab alio fine non tollit ab eo veram rationem finis; ſed ſolam perfectam. 171. n.22.
Propter finem quot modis homo dicatur agere? 225. col.1. n.3.
Finis non eſt cauſſa actionis agentis, vt eſt in executione; ſed vt eſt in intentione. 226. n.6.
Solus finis mouet metaphoricè voluntatem; quãuis id non faciat, vt formaliter eſt finis. 231. num. 16.
Propter finem non fiunt actiones, quæ aut elicitiuè, aut imperatiuè non ſunt à voluntate. 233. ar.3 n.3.
Propter finem, an homo faciat omnes actiones liberas? 241. ar. 5. n.1. & 2.
Propter finem ſunt omnes actiones imperij, & vſus 242. n.8.
Finis acquiſitus, an vlterius finalizet amorem, & delectationem ſui? 244 n.6.
Propter finem agere, an homini conueniat? 259 q.2. ar.1. & 268. ar. 3.
Fini ſubordinatur omne agẽs, dũ agit. 261. n.10
A fine, quomodò agens liberũ dependeat? ibidẽ.
Propter finem, an ſint omnes actiones hominis? 262. ar.2.
Propter finem eſt omnis actio perfectiſsimè humana 263. n.6. Et an abſolutè omnis actio humana ſit propter finem? diſp. 263 num.7. Negatiua probabilior. 264 n.8.
Propter finem agere, an ſoli homini conueniat? 268. ar.3.
Finiũ ordo ſequitur ad ordinẽ agentis. 271. n.7.
Duos fines totales concurrere ad vnum effectum non eſt abſurdum. 307. num. 14.
Finis duobus modis influit. 327. num.2. Duobus etiam modis agit immediatè immediatione virtutis. Ibidem. num. 3.
Finis proximus, qui in ſua ſerie eſt vltimus, immediatè influit in omnes actiones, & effectus eiuſdem ſeriei. 328. ar.2. n.1.
Finis immediatè influit in omnem actionẽ, quæ expreſſè ab agente intenditur propter finem. 329. num.6.
Nullus finis poteſt actu, & immediatè influere ſe ipſo in actionem agentis, niſi explicite ſit ab eo intentus. 330 num.9.
Finis in communi ſumptus in abſtracto non finalizat: nec etiam in concreto in ſuppoſitione ſimplici; bene tamen in perſonali. 333. ar. 5. concl. 1. & 3.
Finis vltimus in communi non ſemper immediatè influit in actionem, vt eſt ab homine, Ibidem num. 3.

FINIS CAVSSALITAS.

In fine duplex ratio cauſſalitatis à quibuſdam agnoſcitur. 42. num. 14.
Finis cui cauſſalitas quænã ſit. 118. ar.8. n.2.
In fine datur duplex cauſſalitas: prima ad ſui aſſecutionem; ſecunda ad ſui conſeruationẽ: & quomodo differant? 135. num.4.
Cauſſalitas finis ceſſat ceſſante actione agentis. 106. col.1. num.8.
Cauſſalitas finis cur tollatur: ſi detur infinita finium ſubalternatio? 274. n.4.

FINIS EFFECTVS.

Finis effectus, an ſit amor finis aſſecuti? affirmatur. Idem dicitur de amore ordinato ad conſeruationẽ ipſius finis. 135. n.5. & 186. num. 8.
Finis effectus, an ſit ſimplex amor ipſius finis? Diſp. pro vtraq; parte. 141. ar.5. & 146. §.3.
Finis effecta ſunt duplicia. 142. col. 1. nu.2. & reducuntur ad tria genera. 259 n.57.

FINIS INTENTIO.

Finis intentio non eſt medium interiacens inter finem, & actionem; ſed aſſiſtens tantum. 128. col.1. n.12. Vnde non ideo influit in actionẽ externã, quia idem eſt cum interna, vt nõnulli putãt: ſed quia intẽtio finis illi aſſiſtit. ibid.
Finis intentio. Vide Intentio finis.
¶ Finium datur triplex genus apud Ariſtotelẽ: quidam ſemper dependẽt ab alio, alij nunquã ſunt gratia alterius: alij deniq́ue ſunt medij. 170. num. 20.
¶ Finis proximus honeſtus licet reſpectu operantis poſsit eſſe vltimus negatiuè; non tamen reſpectu operis. 302. n. 27.
¶ Finis venialiter malus poteſt eſſe vltimus negatiuè, tum reſpectu operantis; tum reſpectu operis. ibidem.
¶ In duos fines non ſimpliciter vltimos an poſſit quis ferri? diſputatur 303. ar.5.
¶ Duo fines per modum plurium, an poſſit quis velle. 304 n.5. & 305. n.6. & 306. col.1.

FINALIZATIO, ET FINALIZARE.

Finalizandi ratio an conuenire poſſit bono proprio appetentis. 57. n.3. & 58. n.7. & an hoc ſit ratio finalizandi, & an ſolum conditio? 58. n.8. & 59. n.9.
Finalizandi ratio formalis latiùs patet quam ratio formalis finalizans. 59. n.10.
Finalizandi ratio an debeat eſſe vera bonitas, an ſatis ſit bonitas apparens. 62. §.3.
Finalizandi ratio formalis an ſit ſola bonitas honeſta, & delectabilis; an etiam poſſit eſſe bonitas vtilis. 64. §.4. per totum.
Finalizare generaliter loquendo quid ſit? 100. n.36 & 101. n.40.
Finalizare, & eſſe rationem vt agens velit agere, differunt. 103. n.48. per i artio infertur.

Ad

Ad finalizandum neceſſarius eſt amor finis, non vt ratio formalis; ſed vt conditio. 147.n.20.
Finalizandi ratio in cauſſa finali triplex datur. 160.col.1.n.57.
Ad finalizationem non ſatis eſt cognitio, & aduertentia finis, ſi obiectum neceſſitat voluntatem: ſecus ſi non neceſſitat, & ratio diſcriminis. 240.n.16.

FORMA, ET FORMALITAS.

Forma in toto tempore antecedente habet totam entitatem, quam habet in inſtanti terminatiuo. 134.n.12.
Ad veram rationem formæ an ſatis ſit diſtinctio formalis, an ſit neceſſaria realis. 751.n.164
Formalitatis infinitas. Vide Infinitas.
Formalitas diſtincta an neceſſariò habeat diſtinctam exiſtentiam? 734.n.115.
Formalitate multiplicata non neceſſariò multiplicatur entitas, aut realitas. 736.n.120.
Formalitas non eſt quid inferius ad entitatem. ibidem.
Formalitas apud Scotiſtas non ſumitur à forma totius, ſed à ratione formali. 972.n.39.
Plures formalitates eſſe plures realitates, & plures entitates aliqui dixerunt. 975.n.50.
Formalis diſtinctio. Vide Diſtinctio formalis.
Formalis ratio. Vide ratio formalis.
Formaliter aliquid habere, aut eſſe formaliter tale, non ſemper denotat perfectionem ſimpliciter. 995.n.61.& 62.

FORTVNA.

A fortuna non pendet beatitudo ex Ariſtotele. 357.n.8.
Fortuna bona diuina datur apud Ariſtotelem. 197.n.21.& 198.col.1. in principio.
Fortuna bona, vide Bona fortuna.

FORTVITO.

Fortuito omnia euenire dixerunt Veteres. Impugnantur. 187.ar.vnico n.1.& 2.
Fortuita ſemper coniunguntur cum eis, quæ per ſe ſunt propter finem. 190.n.10. ad poſtrem.

FRVOR, ET FRVITIO.

Fruitio, qua Deus ſe fruitur, an poſſit eſſe formalis noſtra fruitio? 418.ar.2. negatiua placet. 420.§.2.
Fruitionis patriæ obiectum non eſt viſio. 25.n.5.
Fruitio diuidi poteſt in perfectam patriæ; & in imperfectam viæ. 299.n.17.
Fruitio non poteſt diuidi in fruitionem ſimpliciter, & ſecundum quid. Ibidem.
Inter fruitionem, & vſum non datur medium ex Auguſtino. 297.n.9.& 299.n.17.
Fruitio an includat duos actus? 629.n.9.
Fruitio mala non datur, niſi quando vtendis fruimur. 297.n.8.
Fruitio an ex mente Auguſtini dici poſſit omnis dilectio vitioſa? ibidem.n.9.
Fruitio mala nō poteſt non eſſe peruerſitas mortalis ex Auguſtino. 298.n.10.
Frui creatura, an ſit peruerſio exiſtens in quocunque.p.m. 286.n.5.& 287 n.6.
An fruatur creatura, qui venialiter peccat? negatiua placet. 296.n.5.& 6.
Frui quid ſit apud Auguſtinum? 286.n.5.

Litera G.

GAVDIVM.

Gaudium an eſſentialiter includatur in beatitudine ſupernatuli viæ? dubitatur. negatio placet. 640.numer.14.
Gaudium eſt fructus charitatis, & vltima illius perfectio. ibidem.

GENERANS, ET GENERATIO.

In generationibus vtrum, & quomodò detur ordo per ſe? 275.n.9.
Generatio in diuinis non eſt propter finem. 219. ar.3.n.2.& 4.
Generantis intentio, nec ſiſtit in ſola forma, nec in ſola materia, ſed in toto compoſito. 7.n.8.
¶ Genus à differentia diſtingui ſola ratione, qui affirment? 986.n.96. Cum hoc tamen ſtat vt genus habeat rationem potentiæ, differentia autem rationem actus. Ibidem.
¶ Gilbertus Porretanus aſſerit Deum, & Dei ſapientiam eſſe duas res: quidquid contrariū dicat Bellomontanus. 746.n.153.& 154.

GLORIA.

Gloriæ lumen. Vide lumen gloriæ.
Gloria multipliciter ſumitur. 364.n.2.3.4.& 5
Gloria idem eſt, quod clarificatio alicuius perſonæ ob aliquod opus dignum laude. ibid.n.5.
Gloria conſiſtit in cognitione multorū. 365.n.6.
Gloria per ſe non eſt in operatione, ſed in paſſione. 366.n.10.
Gloria ex ſua natura ordinatur ad excellentiā. 367.col.1.in fine.
Gloria enumeratur inter bona vtilia. 367.n.13.
Gloria non eſt per ſe appetibilis, ſed propter aliud. 366.n.11.
Gloriam appetere propter ipſam gloriam, an ſit vanum, & vitium? affirmatur. 366.n.11.in fine, & 367.n.14.
Gloria quomodò poſſit appeti ſtudioſè: & propter quem finem ſtudioſè appetatur? 366.n.12 & 367.col.1. in medio.
Gloria ex ſua natura eſt res indifferens in genere moris. 367.n.13. in fine.
Gloria optimus quiſq; maximè ducitur. 363.ar. 4.n.1. imò omnes gloria ducūtur. 378.n.30.
Gloriæ bonum non eſt per ſe ſtabile. 373.n.31.

Gloriæ appetitus non fertur in eam tanquam in bonum ſimpliciter maximum. 373. n. 30.
Gloria propriè ſumpta diſtinguitur ab honore, & à laude. 365. num. 7.
Gloria propriè ſumpta eſt duplex: vna apud homines; altera apud Deum, & in quo quælibet ſit poſita? ibid. n. 8.
Gloria humana alia eſt purè humana, alia non purè. ibidem.
Gloria humana ex ſe ordinata eſt ad aliud. 368. num. 16.
Gloria humana enumeratur inter bona externa parui facienda. 368. n. 17.
Gloria humana inter mortales ex ſua natura eſt res indifferens. 369. nu. 18. poteſt enim aliquando male appetiti; aliquando laudabiliter, & meritoriè. ibid.
Gloria humana minus bonum eſt, quam honor & laus. 368. n. 17.
Gloria humana ſæpiſſimè eſt vana gloria: & quãdo ſit talis. 369. n. 18. & 19.
Gloriam humanam appetere ſiſtendo in ipſa eſt vitioſum. ibid. n. 19.
Gloria humana poteſt eſſe vana, ſi quis ex ſolo hominum iudicio certus fiat de ſua excellentia. 369. n. 20.
Gloria apud homines etiam fit vana, ſi quis glorietur de re falſa, & de re fragili non digna laude. 370. n. 21.
Gloria apud Angelos, & beatos vera eſt. 371. num. 25.
Gloria noſtra apud Deum per ſe eſt veriſſima, & ſolida & quærenda: & tamen non eſt noſtrũ ſumum bonum. 371. n. 26.
Gloria hominis, quæ eſt apud Deum, dupliciter accipitur. 372. n. 27. & 29.
Gloria noſtra apud Deũ eſt perpetuus comes beatitudinis patriæ. 373. col. 1. in principio.
¶ In gloria an conſiſtat beatitudo noſtra diſput. 363. ar. 4. Negatiua aſſerenda eſt. 336. n. 9. nec enim cõſiſtit in gloria humana. 368. n. 16 Nec beatitudo patriæ, nec ſupernaturalis viæ, nec deniq; naturalis. 370. nu. 22. 23. & 24.
In gloria etiam quæ nobis eſt apud Deum, ne dũ apud Angelos & beatos, beatitudo patriæ nõ ponitur. 371. n. 25. & 26.
Gloria, quæ eſt ab hominibus, non eſt præmium beatitudinis: ſed quæ eſt à Deo: & quomodo intelligendum ſit gloriam promitti nobis in præmium in ſacris litteris? 374. n. 33.
Per gloriam Deum inhabitare in anima, an inferat realem præſentiam Dei in eadem, titulo quodam ſpeciali. 444. n. 4.
In gloria noſtrum corpus indiget nouis qualitatibus, vt tollantur ab eo deffectus. 448. n. 19.
Gloria corporis non conſequitur beatitudinẽ naturaliter, ſed ex pacto diuino. 512. nu. 21.
¶ Gloria Dei formaliter ſũpta nõ ponitur in hoc quod Deus ſit cognitus a ſe. Cõtra Sotũ: Hæc enim potuit in Deo nõ eſſe. 375. n. 35. & 36.
Gloria, qua Deus eſt ſibi cognitus, non eſt eſſentialis Dei beatitudo. 376. n. 37.
Gloriam apud homines, quã Deus ſibi vult, vult propter nos immediatè; vltimatè tamẽ propter ſe. 371. col. 2. in principio.
¶ Glorificandi ratio eſt formaliter diſtincta à ratione ſanctificandi. 448. n. 18.

GLORIOSVS.

Glorioſus in quo ſẽſu dicatur Deus? 366. n. 10.
Glorioſus eſt Deus apud beatos in politia veſpertina, ſed non in ſola illa. 375. n. 36.
Glorioſus quomodo fuerit Deus ab æterno apud ſe ipſum. ibid n. 36.

GRATIA.

Gratiæ dono an creatura rationalis ſpecialis indigeat? 343 n. 9.
Gratia in patria, quanuis ſit eadem, quæ fuit in via; habet tamen nouum ſtatum. 445. n. 9. & 448. n. 18. & 449. n. 21.
Gratia in ingreſſu patriæ an intẽdatur? 447. col. 1. n. 13. & 448. n. 17. & 449. n. 20.
Per gratiam Deũ inhabitare in anima, an inferat realẽ præſẽtiam Dei ſpeciali titulo? 443. n. 3 & quid addat animæ? 444. n. 4.
Gratia in via eſt quædam incohoatio gloriæ in patria. 448. n. 18.
Gratia, quæ in via nos ſãctificat, in patria nos glorificat. ibid.
Gratia conſummatio in patria vnde proueniat? 449. n. 21. 22. & 23.
Sicut gratia in via eſt vita ſubſtantialis, à qua primo emanant actiones meritoriæ: ita in patria eſt vita eſſentialis, à qua primo emanãt actiones beatæ. 449 n. 22.
Gratia viæ quomodo dono perſeuerantiæ conſũmetur? 450. col. 1. n. 23.
Gratiæ cõſũmatio in patria quid ſuperaddat gratiæ? ibid. n. 24.
Gratiam eſſe entitatem nobiliorem beatitudine, quidam exiſtimant. 468. n. 59.
Gratia ſacramẽtalis, quem habeat effectum, quatenus talis eſt? 450. col. 1. n. 23.
¶ D. Gregorius homilia 26. in euangelia explicatur dum ait: nihil prodeſſe intereſſe feſtis hominum, ſi non contingat intereſſe feſtis Angelorum. 407. nu. 10.
¶ Gubernare aliquid eſt illud in ſuum finem dirigere: & eſt opus intellectus. 193. num. 8. & 9.

Litera H.

HABITVS.

Habitus ſunt propter operationem tanquã propter finem. 396.ar.3.n.2.

Habitus nobilitatem ſimpliciter ſumunt ex nobilitate obiecti ſuæ potentiæ. 595.n.20.

Habitus nobilioris potentiæ, an ſint nobiliores omnibus habitibus potentiæ minus nobilis? dubitatur: certum eſt tamen ſupremum nobilioris eſſe nobiliorem ſupremo potentiæ minus nobilis. Ibid.n.20. & 21.

Habitus vnius potentiæ à quo ſumant ſpeciem? 595.n 22 & 23. & 596.n.25.

Habitus eiuſdem potentiæ ſubalternantur rationi formali illius: & in quo ſenſu poſſunt dici eiuſdem ſpeciei. 595.n.33.

Habitus infuſi ſunt nobiliores ſuis actibus apud nonnullos. 471.ar.3.n.1.

¶ Henricus de Gandauo, an poſuerit noſtram beatitudinem formalem eſſe diuinam eſſentiam, vt illapſam animæ? 414.ar.1. & 415. n.4.& 5.& an illius opinio dici poſſit temeraria? 416.§.2.n.7. & 418.n.13. & 453. §.1.n.2.

HIERARCHIA.

Hierarchiæ primæ actus ſunt nobiliores actibus inferiorum. 377.n.4.

Secundæ Hierarchiæ actus qui nam ſint? ibidẽ.

Hierarchia. Vide Angelus.

HOMICIDIVM.

Homicidium caſuale quando dicatur volitum interpretratiuè? 248.n.17.

Homicidium factum ab ebrio quando dicatur interpretratiuè volitum? ibid.n.18.

Homicidium factum ab eo, qui recreationis gratia in medio foro iaculatur, eſt interpretatiuè volitum. 319.n.18.

HOMO.

In homine creato in puris naturalibus an detur aliquid: quod nomen beatitudinis mereatur? 343.n.9.

Homo in hac vita poteſt conſiderari ſub quadruplici ſtatu. 345.n.15.

Homo potuit creari à Deo abſq; vlla ordinatione ad gratiam, aut finẽ ſupernaturalem. 345. n.15.ver.deinde probatur, & 347.n.20.

Homo potuit creari, vel in puris naturalibus, vel in ſtatu naturæ integræ; & tamen ſolum ordinari ad finem ſibi cõnaturalem. 347.n.20.

Homini creato cum ſolo dono creationis Deus gratis concederet plura dona ordinis naturalis. 348.n.22.

Homo ſi naturali fœlicitate frueret̃, nihil ampliꝰ appeteret. 350.col.1.n.26.ver.quare doctiꝰ.

Homo non poteſt appetere cognitionẽ Dei naturalem tanquam ſummum bonum. 348.n.21.

Dantur homines, qui natura ſunt Domini, alij qui natura ſunt ſerui. 379.col.1.n.11.

Homo quam ſeruitutem fugiat? 379.n.16.

Homo quando ſibi appetit Deum, an magis ſe amet, quàm Deum? latè 396.col.1.

Homo an ſe ipſum magis amet, quàm quodcunq; aliud bonum? Ibid n.4. & 5.

Homo dupliciter perficitur aliquo bono. 399. q.5.in principio.

Homo illuminatur ab angelis tanquam miniſtris Dei. 408.n.10.

¶ Solum hominem agere propter finem; non cõtradicit, quod omne agens agat propter finẽ, ſi bene explicetur. 224.q.16.n.1.

In homine quotuplex actionum genus reperiatur? ibid.n.2.& 233.ar.3.n.1.

Hominem agere propter finem quot modis intelligi poſſit? 225.col.1.n.3.

An homini conueniat agere propter finem? diſp. 225.ar.1. Reſoluitur ſub diſtinctione. 226. §.2.& 259.ar.1.& 260.§.3.n.8.

Omnis homo, in omnibus ſuis actionibus, quomodò dici poſſit agere propter finem? 226.n.4.

Homo multa operatur proptar finem dirigendo ſe in finem. 226. nu.5. & an omnis homo id habeat? diſp.227.ar.2.

Ab homine propter finẽ non fiunt actiones, quæ nec elicitiuè, nec imperatiuè ſunt à voluntate. 233.ar.3.n.3.

Hominis actiones, aut ſunt voluntariæ, aut non voluntariæ, & an detur tertium membrum? 233.ar.3.n.1.& 2.

Ab homine an operationes vegetatiuæ fiant propter finem? 234.§.2.n.4.

Homo an operetur propter finem actus neceſſarios voluntatis? 237.ar.4.

Homo non agit propter finem, niſi quæ liberè operatur: & an omnes actiones liberas propter finem agat? 241.ar.5.n.1 & 2.

Homo an agat propter finem actiones, quæ inſiſtunt fini? diſp.243.ar.6.

Homo intendens finem, non ſolùm propriè operatur propter finem; ſed etiam modo perfectiſſimo. Ibid n.2.

Homo deſiderans finem agit propter finem.ibid. nu.3. An verò amans finem propter finem agat? Dubitatur. Negatiua verior. num.3.

Homini, quænam actio dicatur propria? explicatur. 251.q.1.ar.1. vel enim poteſt dici propria quoad ſubſtantiam; vel quòad modũ operandi. 252.n.2. & poteſt vna actio eſſe propria vno modo, non tamen alio. ibid.

Homini illa actio eſt ꝓpria, q̃ ſit liberè. 252.n.4

Homo operans, vt homo, poteſt conſiderari, & phyſicè, & moraliter. 255.n.8.

Hominis actiones, vt eſt agens volũtarium, aliæ ſunt hominis, aliæ humanæ. 263. n. 5.
An ſoli homini conueniat agere propter finem propriè loquendo. diſp. 268. ar. 3.
¶ An omnium hominum detur vnus vltimus finis? diſp. 310. ar. 2. & 311. n. 6. & 7.
Homini, abſolutè loquendo, non eſt idem finis cum alijs rebus. 313. n. 5 & 314. n. 6.
An in ſingulis hominibus prima actio ſit amor vltimi finis? 317. n. 10. ver. Tertiò denique.
In ſingulis hominibus, cum primũ aduenit vſus rationis, actio prima non eſt actualis amor vltimi finis. ibid. n. 10.
Hominis prima actio, an ſub præcepto debeat eſſe conuerſio in Deum? 318. col. 1. ad finem, & 322. n. 10.
Hominis prima actio in tota vita non ſatis eſt, vt cæteræ omnes actiones virtute illius referantur ad vltimum finem. 318. n. 14.
In ſingulis hominibus actio prima intellectus, & voluntatis debet incipere à particularibus obiectis. 317. n. 13.
¶ Omnes homines appetunt eſſe beati. 310. ar. 2. num. 5.
Homo quãdo dicatur velle aliquid propter Deũ? 324 ar. 3. n. 2.
Homo non omnia appetit explicitè, aut implicitè propter Deum poſſidendum cognitione, & amore. 325. n. 4. Benè tamen omnia appetit propter Deum, vt eſt vltimus finis communis ſibi cum cæteris rebus. Ibid. n. 6.
Hominum malorũ ex ſententia Ariſtotelis Deus curam non habet, ſed errat. 198. n. 22.
Actio hominis. Vide Homo. & Actio humana.

HONOR.

In honore, an conſiſtat beatitudo? diſput. 359. ar. 3. & 360. n. 4.
Honor eſt præmium virtutis. 359. ar. 3. n. 1.
Nihil ab hominibus ardentius expetitur, quàm honor. ibid n. 2.
Honor quomodò diffiniatur? Ibid. n. 3.
Honoris cauſſa non eſt ſola beneficentia. ibidẽ. num. 3.
Honor quoad Deum poteſt eſſe actus interior: quoad homines verò ſemper erit exterior. 360. col. 1. n. 3.
Honor ponitur in genere bonorum vtilium. 360 col 2 poſt principium.
Honor non eſt propter ſe expetendus. 360 n. 4.
Honore excellentior eſt virtus. Ibid. n. 5.
Honor non poteſt ordinatè appeti vt finis, & talis appetitio eſt vitium. 360. n. 5.
Honor potius eſt in honorante, quàm in honorato. 361. num. 6.
Honores mundani, ſunt vani, & nullius ponderis ex Auguſtino. 361. n. 7.
Honor verus reperitur in patria: conſequitur enim beatitudinem. ibid.
In honore non ponitur beatitudo, nec patriæ, nec viæ, nec naturalis. 361. n. 7. 8. & 9.
Honores ſuo modo comtẽnit magnanimus. 362. col. 1. n. 9.
Honor quomodò ſit appetibilis? 362. n. 10.
Honore poſſumus malè vti: vnde ſæpe eſt occaſio mali, ex Auguſtino. ibidem.
Honor eſt comes beatitudinis. ibid.
Honor poteſt conſiderari, vel ex parte tribuentium; vel ex parte eorum, quibus tribuitur: & quonam modo ſit præmium virtutis? 362. numer. 11.
Honor nunquam poteſt eſſe finis virtutis, ſed medium ad illam. Ibidem.
Honor qua ratione detur in præmium virtutis? 362. num. 11. Nullus tamen eſt cumulatè dignus virtuti. Ibid.
Honor quare debeatur Deo, & viris virtute excellentibus. 362. n. 12.
Honor diſtinguitur à gloria propriè ſumpta. 365. n. 7.
Honor promittitur nobis in præmium in ſacris literis; & quomodò id intelligendum ſit. 374 col. 1. & 2.
¶ Honorarij actus qui nam ſint? 360. n. 3.

Litera I.

IDEA.

Ideæ rationem habet diuina eſſentia, vt eſt imitabilis: & diſtinguitur in varias ideas per varios rationis reſpectus. 938. col 1. n. 5.
Ideæ excluduntur à ratione attributi. 689. col. 1. num. 7.

IDEM, IDENTITAS.

Idem an à ſe ipſo poſſit ratione diſtingui? 779. §. 8 per totum. Vide n. 62. & 63. id negat Bellomõtanus, ſed reijcitur. 789. n. 6. & 790. num. 7. & 8.
Idem ſub alio, & alio eſſe reali poteſt realiter diſtingui à ſe ipſo. 779. n. 64.
Idem quando poteſt eſſe non ipſum ſecum? 782. num. 74.
Idem alter, & aliter conceptum conſtituit diuerſa obiecta. 780. n. 68.
Eſſe idem realiter, & diſtingui formaliter non implicat. 744. n. 148.
Idem formaliter an poſſunt eſſe aliqua; & ſe ſe eſſentialiter nõ includere. 1018. n. 48. & 49.
Eſſe idem vel diuerſum ratione, conuenit, & enti reali, & ẽnti rationis. 784. n. 79.
¶ Non omnis realis identitas tollit rationem actus, & potentiæ; ſed ſolùm in diuinis. 729. 100. & 101.

Identitas eſſentiæ cum Trinitate perſonarum in quo ſenſu ſit maior, quam identitas hominis animali? 1021.n.59.

Non idẽtitas formalis an coincidat cũ diſtinctione formali poſitiua? 965 nu.7.8.& 9.

¶ Idiomatum communicatio ſolùm datur ratione vnius perſonæ in duplici natura. 426. num.35.

¶ Ignis, vt calefactiuus eſt, nõ eſt inferioris ordinis ad hominem, vt eſt calefactibilis. 402. num.12.

IGNORANTIA.

Ignorantiæ culpabilis effectus eſt interpretatiuè volitus. 248.n.17.

Cum ignorãtia affectata, bene conſtat, quod quis adhæreat creaturæ, vt fini vltimo. 293.n.28.

ILLAPSVS.

Illapſus vnius ſubſtantiæ in aliam eſt duplex: proprius, & minus proprius. 416.nu.8.

Illapſus propriè dici non poteſt introitus Angeli in aliquod corpus. ibid.

Illapſus per penetrationem corporum eſt improprius. ibid.

Illapſus propriè ſumptus in quo ſit poſitus? 416. n.8.& 444.n 6.

Illapſus propriè ſumptus ſoli Deo cõuenit. 416. num.8.

Illapſus dari non poteſt, niſi mediante aliquo effectu creato. 416.n. 9.& 417.n.10.

Illapſus Dei, vltra proſentiam ſecundum ſubſtãtiam, ſuperaddit cõcurſum Dei conſeruatiuũ rei in aliquo eſſe. ibid. vtroque in loco.

Illapſus Dei in rem creatam eſt quædam vnio Dei cum re. 417.n.10.

Ratio illapſus apud Scotum conuenit exiſtentiæ obiectiuæ, qua Deus eſt in beato. 444. num.6.

Illabitur Deus in res ratione alicuius intimi effectus, quem in re conſeruat. 445.n.7.

Illapſus, quo Deus eſt in omnibus rebus, fundamentaliter eſt vnus, formaliter autem plures. ibidem.

Illabitur Deus de nouo, cum aliquem nouum effectum producit. ibid.

Illapſus nouus Dei in potentias animæ datur in patria. an verò etiã detur nouus in eſſẽtiam? Dubitatur. 446.n.11.& 12.& 447.nu.14.

Nullum illapſum nouum dari in patria in animæ eſſentiam non ſatis efficaciter probat Bellomontanus. 447.n.14.15.& 16.

Illapſus nouus Dei in eſſẽtiam animæ beatæ noti eſt admittendus in patria, ratione intenſionis gratiæ. 449.n.20. An verò admittendus ſit ratione noui modi eſſendi? dubitatur. Negatio placet. ibid.n.21.

Illapſus nouus Dei in animæ eſſentiam, nec datur, nec daretur, etiam ſi gratia in ingreſſu patriæ augeretur. 450.n.26.

Inter nouum illapſum Dei, & nouam miſſionem diuinæ perſonæ, quid interſit? 451. num. 28.

Sine nouo illapſu poteſt dari noua miſſio perſonæ diuinæ. ibid.

Ad illapſum Dei in res, non ſatis eſt ratio immenſitatis. 447.n.15.

Illapſus Dei in res per ſe expenditur penes eſſe rei, & nõ penes affectum Dei erga rem. ibid. num.16.

Illabatur ne Angelus in corpus proprio illapſu? 444.n6.

¶ Imaginatio in ſomno, interdum, manet libera. 228.n 6.

IMAGO.

Imagines Dei olim in Eccleſia probibebantur. 480.n.10.& cur? ibid.

Imago in actu ſignato, quatenus eſt ſimilitudo prototypi, habet propriam excellentiam, ratione cuius eſt adorabilis: ſecus ſi ſumatur in actu exercito. 48.n.24.

IMPERIVM.

Imperium. Vide. Principatum.

Imperium an requiratur, vt finis finalizet? 77. num. 45.

Ab imperio incipit ordo executionis. 114.n.6.

Imperium quid ſit? 122.ar.2.n.1.

Imperium eſt duplex. ibid.

Imperium aliud eſt per modũ indicatiui, aliud per modum imperatiui. Illud includit iudicium, hoc autem non. 123.col.1.in principio.

Imperium quando antecedat electionem. quando verò illam ſequatur. 123.n.2.& 3.

Imperium per modum indicatiui pertinet ad ordinem intentionis. 123.n.4.

Imperium datur in ordine ad alterum. ibidem. n.5.& pertinet ad ſcientiã politicam, & æconomicam ibid.

Imperium vnius ad alterum in quo conſiſtat. Et an ſit actus intellectus, an voluntatis? 123.n.5.

An ex parte intellectus detur, vt homo agat ibid. num. 6.

Imperium ad proprias actiones quid ſit? 124. col.1.n.6.

A quo imperio incipiat ordo executionis? ibid. num.7.

Imperium in voluntate an diſtinguatur ab electione? 124. n.7. ver. vtrùm verò.

Omne imperiũ eſt effectus finis. ibid.n.8.

Imperium ſuo modo eſt medium ad finem. ibid. num 9.

Imperij actiones ſunt propter finem. 242.n.8.

Imperium antecedit vſum. ibid.n.9.

Imperium, & actus imperatus ſunt vnus actus in genere moris. ibid.

¶ Incarnatio Verbi aliquo modo eſt finalizata à bono redẽptionis generis humani. 172.n.9.

¶ In corporeum quid dicat in Deo? an perfectionem entitatiuam; an ſolùm eſſendi modum? 685.nu.13.& 14.

INCREATVM.

Increatum quid dicat in Deo? an perfectionem intitatiuam, an ſolùm eſſendi modum? 685.n.13.& 14.

Increatum eſſe, an ſit de eſſentia Dei, & attributorum? 905.nu.11 & 12.

Eſſe increatum, eſt modus quidam eſſendi Dei eminentiſſimus. ibid.

Eſſe increatum, & eſſe ens non ab alio idem ſũt. 906.col.1.n.12.

¶ Indeliberata, & quæ fiunt cum inaduertẽtia, non fiunt propter finem. 239.n.10. Nec ſunt actiones humanæ, ſed hominis. ibid.

¶ Eſſe independens quid dicat in Deo? an eſſendi modum, an perfectionem entitatiuã? 685. n.13.& 14.

INDIFFERENS.

Indefferens poteſt dari præciſione intellectus? 183.ar.7.n.2.

Indefferens an poſſit dari à parte rei? 182.ar.7. n.1 & 183.n.2.

Indifferens an poſsit exercere cauſſam finalem? Diſputatur. 182.ar.7. Negatio vera. 183. num.3.

In indifferens an poſſit ferri voluntas? 183.nu. 3.& 4.

Indifferens in genere moris bene datur: non tamen in genere rei. 184 nu 5.

In indifferens in genere moris poteſt ferri volũtas. ibid.n.6.

INDIVINVM, ET INdiuiſibile.

Indiuiſibile an videantur à beatis in diuina eſſẽtia? 1153.ar.2.& 1163.n.26.

Indiuiſibilia ſubſtantiæ, & qualitatis impugnãtur. 133.n.11.

Indiuiſibilia entitatiua non dari in quantitate probabile eſt. ibid.

INFERIVS.

Inferiora eſſentialiter eſſe ſubordinata corporibus cœleſtibus, communis eſt philoſopia. 195. col.1.n.13.

Quæ in inferioribus diſperſa ſunt, ſunt vnita in ſuperioribus. 572.n.43.

INFIDELIS.

Infidelium omnia opera eſſe peccata non talia, nonnulli aſſeruerunt. 321.n.2.

Opera infidelium non omnia procedunt ex infidelitate. 322.n.12.

Infidelis hominis actiones moraliter bonæ, nec ex parte operantis, nec ex parte operis referuntur in Idolum. 323.n.13.

INFINITAS, SIVE INFINITIO.

In infinitio in finibus. vide finis.

Infinitio in cauſsis. Vide cauſſa.

Infinitas duplex eſt; quò ad entitatem, & quò ad gradum entitatis. 801.nu.20.

Infinitas an, & quando variet rationem formalẽ eius, cui additur. 799.col.1.n.4.& 801.nu. 20.& 802.n.21.& 22.

Infinitas formalitatis non eſt ſimpliciter infinitas, ſed in aliquo tantùm genere. 720.n.65.

¶ Infinitas Dei in eſſendo in quo ſit poſita. 876. num.45.

Infinitas in Deo duplex eſt diſtinguenda: primaria, & ſecundaria. 922.num.45. Idquè apud Scotiſtas.

Infinitas Dei an bene inferatur ex infinita multitudine attributorum? 939.nu.10.& 940. num.15.

Infinitas in diuinis apud Scotiſtas infert vnam realitatem: non tamen vnam formalitatem. Ratio diſcriminis. 716.n.47. vſque ad 50.& 719.n.61. vſque ad 65. Oppoſitum, vt probabilius, defenditur. 753.à nu.3. vſque ad 9.

Infinitas non eſt de eſſentia aut diuinæ eſſentiæ, aut diuinarum perfectionum; ſed eſt modus intriſecè concomitans eſſentiam, & perfectiones. 739.n.130.& 741.n.137.

Infinitas diuinæ realitatis facit, vt illa non poſſit concipi niſi tota: & præterea, vt totaliter cõcipi non valeat. 772.n.48.

¶ Influxus moralis quid ſit? 111.n.26.& 112. num.28.

¶ Innocẽtiæ ſtatus. Vide Status inocentiæ.

¶ Inſtinctus naturalis an detur in pueris, & amentibus? 228.n7.

¶ Inſtrumenta ſimpliciter non operantur; ſed per illa operatur agens. 7.n.11.

INTELLECTIO, INTELLECTIVVS.

Intellectio apud Caietanum eſt actus intellectus ſecundum eſſe naturale, non verò ſecundum eſſe intelligibile. Non recipitur. 423.nu.21.

In intellectione an reperiatur ratio qualitatis, & obiecti ſicut reperitur in ſpecie? 424.col. 1.n.22.& 23. ver. Eandem etiam.

Intellectionem cõuenire homini ſecundum animam, quomodo intelligatur? 421.nu.15.& 424.n.26.

Intellectio includit quam veluti tẽdentiam notionalem in obiectum: & ita eſt actus vitalis. 425.n.30.

Intellectio formaliter non eſt actio, ſed qualitas. 439. ar. 3. num. 5. Vnde eſt de prædicamento qualitatis. 440. n. 4. & 5.
Intellectio formaliter eſt vltimus actus, quo intellectus actuatur. 441. n. 10.
Prima intellectio, vel in vita, vel in vnoquoque negotio non fit ab homine propter finem. 234 num. 5.
Intellectiua ſunt ſuperiora ſenſitiuis. 402. n. 11.
Intellectualia ſuperiora ſunt rationalibus. ibid.
Eſſe intellectuale eſt quid veluti æquiuocum. 600 n. 3. & à priori demonſtratur per eſſe ſpirituale. 590. n. 3.

INTELLECTVS.

Intellectus obiectum perficit ipſum intellectum. 309. q. 5. in principio.
Intellectus non conſtituitur in actu primo virtute propria cuiuſlibet intelligibilis, ſed à ſolo Deo, à cæteris autem obiectis per virtutem participatam. 403. n. 16.
Intellectus vnius intelligentiæ, quo modo perficiatur ab alia? Ibid.
Intellectus intelligens lapidem fit lapis in genere intelligibili. 423. n. 20.
Ex intellectu, & ſpecie intelligibili, magis fit vnum, quàm ex materia, & forma; & quomodò id intelligatur? Ibidem.
Intellectum creatum poſſe Deum videre viſione creata, latè oſtenditur contra nonnullos. 431 numer. 51.
Intellectui beato Deum intimè vniri, quomodò intelligatur? 433. n. 57.
Intellectus ſeparatus ab anima an poſſit intelligere? 434. n. 61. in fine. Et an poſſit eſſe beatus? Negatatio vera. 470. n. 70.
Intellectui beato quomodò vniatur eſſentia diuina, vt ſpecies? 469. n. 68.
Intellectus practici actus ſunt immanentes, virtute tamen tranſeuntes. 472. n. 6.
Intellectui noſtro Deus eſt obiectiuè proportionatus. 500. n. 22.
Intellectus ſpeculatiuus non poteſt mouere appetitum. 502. ar. 2. n. 1.
Intellectus perfici non poteſt, niſi ab obiecto actu intelligibili. 403. n. 16.
Intellectus quo pacto adæquatè diſtinguatur à ſenſu? 498. n. 15.
Intellectus beati operatio ex ſua natura eſt formalis aſſecutio obiecti beatifici, apud Thomiſtas. 517. n. 10.
Intellectus practicus eodem modo ſe habet ad voluntatem, quo ſe habet æſtimatiua ad appetitum. 76. n. 42.
Intellectum plura intelligere per modum vnius certum eſt. 304. col. 1. n. 2. An verò poſſit intelligere plura per modum plurium? Vide 305. n. 7. & 306. n. 11.
Intellectus prima actio incipit ab obiectis particularibus. 317. n. 13.
Intellectus operationes an ſint nobilieres operationibus voluntatis? controuerſum eſt. Pro intellectu pugnatur. 325. ar. 4. cum pluribus ſequentibus. Pro Scoto verò. 592. §. 2. cum ſequentibus.
Intellectum eſſe nobiliorem voluntate, qui defendant? 525. n. 3. Oppoſitum qui etiam probent? 590. §. 1.
Intellectus voluntatem mouet nobiliori modo, quàm moueatur à voluntate. 526. n. 4. Idque apud Thomiſtas.
Actus intellectus ſimpliciter accipiunt ſuam nobilitatem ab obiecto: at ſecundum quid eam accipiunt à nobiliori modo eſſendi ipſius obiecti in actib⁹, & in intellectu. 526. ar. 5. n. 1.
Intellectus terminatur ad res, vt ſunt in intellectu. Ibid.
Ad intellectum non trahitur res obiecta ſecundùm eſſe reale, ſed ſecũdum intentionale: idq; in notitia abſtractiua; ſecus in intuitiua. 528 n. 6.
In intellectu tres diſtinguntur operationes. 552. ar. 3. n. 1.
In ſimplici operatione intellectus, quomodò detur veritas? 552. col 2.
Intellectus ſpeculatiuus nobilior eſt, quàm practicus. 575. n. 56. & 576. n. 60. & 65.
Intellectus ſimplex aliquo modo cognoſcit ſe cognoſcere, & in quo ſenſu? 579. n 9.
Nullam intellectus operationem eſſe formalem aſſecutionem obiecti beatifici, vnde apud Scotiſtas probetur? 587. ar. 3. n. 1. & 2.
Non eſt ſolius intellectus trahere ad ſe rem intellectam; & quomodò intellectus eam trahat? 588. n. 9.
Intellectus obiectum an ſit nobilius obiecto voluntatis? 592. n 13.
In intellectu ſpeculatiuo, & practico, quæ operationes reperiantur in patria? 637. num. 3. & 4.
Intellectus non mouet, vt finis; ſed proponendo finem. 591. n. 9.
Intellectus diuini adæquatum obiectum eſt vnũ realiter, & plura formaliter. 738. n. 127.
Intellectus diuini actus eſt vnus tantum, plures tamen virtute. ibidem.
Intellectus noſter an poſſit plures conceptus formare de diuina eſſentia, & attributis? diſput. 762. §. 2. & 771. §. 7.
Intellectus noſter quomodò diuidat diuinas perfectiones? 773. n. 50.

Intelle-

Intellectus noſter an de diuina ſapientia poſsit formare plures conceptus? 775.n.57.& 58.
Quod noſter intellectus interdum pluribus, interdum paucioribus conceptibus intelligat diuina, vnde ortum habeat? 778.n.59.
Intellectus formale obiectum non actu, ſed virtute diſtinguitur ab obiecto formali voluntatis. 806.n.39.
In noſtro intellectu duplex cernitur imperfectio in intelligendo: intrinſeca ſcilicet, & inſeparabilis: & extrinſeca, atque ſeparabilis. 824. num.38.
Intellectus noſter eleuatus ad intelligendam diuinam eſſentiam poteſt illã diſtinguere abſq; habitudine ad creaturas. 845.n.48. Eſſẽtiam item à relationibus. 1005.§.4. per totum.
Intellectus diuinus ipſa intellectione, qua eſſentiam, & attributa immediatè intelligit, ea immediatè diſtinguit. 842.nu 34 Hanc autem diſtinctionem non facit per habitudinem ad diſtinctionẽ realem, aut intus aut extra. ibid. n.36. vſque ad 43.
Intellectus diuinus Ideas non diſtinguit, niſi per habitudinem ad creaturas: ſecus de attributis. 845.n.45.& 848.nu.58.
Intellectus diuinus poteſt facere diſtinctionem inter eſſentiam, & perſonas abſque habitudine ad creaturas. 1003.n.5. Imò independenter à diſtinctione perſonarum. 1005.§.3.
Intellectus diuinus in ipſa eſſentia inuenit ſufficiens fundamentum ad diſtinguendum eſſentiam à relationibus. 1004.n.11.
Intellectus ad obiectum ſibi præſentatũ non fertur liberè, ſed naturaliter. 1045.n.4.

INTELLIGERE.

Intelligere formaliter quid ſit? 423.n.21.
Intelligere, formaliter eſſe producere intellectionẽ, an deducatur ex ſacris litteris, & ex cõcilijs atque ex Patribus? plures affirmant. negatiua verior. 436.§.4 per totum.
Intelligere, formaliter eſſe producere intellectionem rationibus ſufficienter nõ probatur. 430. n.49. cum ſequentibus.
Intelligere, formaliter non eſt agere: nec producere qualitatem aliquam: quid autem ſit? 439.n.5.& 441.n.7. 8.& 9.
Intelligere formaliter non eſt recipere ſpeciem intelligibilem. 433.col.1.n.56.
Intelligere, vt quod; nihil poteſt niſi ſubſtantia viuens. 470.nu.70.

INTELLIGENTIA.

Intelligentiæ quomodo perficiant intelectũ aliarum? 403.n.16.
Intelligentias non dirigere naturam in finem, quidam exiſtimarunt, ſed falſò. 192.n.4.
Intelligentias non cognoſcere ſublunaria, niſi in vniuerſali, quidam putauerunt. ibidem.
Intelligentias agere naturam ad finem Ariſtotelicum eſt, & philoſophicum. 93.§.3. latè.
A qua intelligentia dirigatur natura in finem? latè. 194 §.4.
Intelligentia quomodo dirigat natnram in finẽ? latè. 195.§.5.
¶ Intelligentia. Vide Angelus.
¶ Intelligentiæ noſtræ nomine comprehenditur operatio intellectus, & voluntatis. 600.art. 6.n.2.

INTELLIBILE.

Non quodlibet intelligibile virtute ſibi propria conſtituit intellectum in actu primò ſed ſolus Deus. 403.n.16.
Intelligibilium rationum modus recipiendo cõ erit altior, quò principium, in quo cognoſcuntur fuerit altius. 535.n.13.

INTENTIO.

Intentio agentis adæquatè ſiſtit in fine integra conſtituto ex fine cuius, & cui: inadæquatè uerò, in ſingulis. 7.n.8.
Intentio agentis. Vide Agens.
Intentio naturæ Vide. Natura.
Intentionis ordo. Vide. Ordo.
Intentio finis in genere cauſſæ efficientis cauſſat electionem. 139.n.4.
Intentio finis eſt effectus finis. ibidem. ar.3. Diſp.
Intentio finis quid ſit? ibid.n.1.
Intentio finis in quo diſtinguatur ab amore finis? 140.n.4.
Intentio non eſt impoſsibilium. ibid.
Intentio finis an diſtinguatur à deſiderio finis? 140.ar.4.n.2.& 3.
Actui intentionis, finis eſt ſuo modo extrinſecus 150.n.29.
Intentio ſemper terminatur ad verum finẽ. 171. nmu. 22.
Intentio an poſsit eſſe ad malum, vt malum eſt? 179.n.11. ver. Eandem veritatem.
Intentio virtualis ſatis eſt ad bene, vel male moraliter operandum. 245.n.5.
Ad intentionem virtualem quæ requirantur? 245.n.6.& 246.col.1.n. 8.
Intentio virtualis & interpretratiua, quanuis interdum ſequatur ex negatione, eſt tamen poſitiua. 289.n.15.
Intentio actualis non eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti, ſed ſatis eſt virtualis. 245.nu.5.
Intentionis actualis virtus, quæ tranſeunte actu virtute manet, quidnam? 246.d.n 9. vſque ad finem §.2.
Vt intentio actualis dicatur virtute manere, an neceſſaria ſit actualis attent[illegible]? 247.n.13.

Intentio-

Intentiones tot ſunt, quot ſunt obiecta motiua voluntatis: quot dantur fines extrinſeci.306.n. 12.& 13.
Intentio, quando ſimul concurrit cum electione an ſit actus diſtinctus ab ea?306.n13.& 307 n.14.
Intentio ſecundi agentis ſubalternatur intentioni agentis primi.332.n.4.
Intentio finis non eſt medium interiaciens inter finem & actionem,ſed aßiſtens tantùm.128. num. 14.
In ordine intentionis quot dentur actiones? & an illæ ſint effectus finis?Diſp.137.q.9.

INTENTIO SECVNDA *logica.*

Secundæ intentiones logicorum ſunt vera & poſitiua entia,minimæ tamen entitatis: quidam tamen putant eas eſſe modos quoſdam eſſendi poſitiuos.854.n 79.& 80.
Secundæ intentiones, an ſint relationes rationis, an verò entia abſoluta?858.n 91.
Secundæ intentiones fiunt per actũ ſimplicem,in quo res ſimpliciter repræſentantur intellectui ibidem. At ſi ponantur relationes rationis dubium eſt,an fiant per actum ſimplicem intellectus.an per comparatiuum? 858.nu.92.& & 93.& 859.nu.95.
Secundæ intentiones logicæ an fiant per intellectum diuinum?854.n.78.
¶ *Inter media reſpectu antecedentium, cur non habeant rationem finis? 168.n.14.*
¶ *Introitus Angeli in aliquod corpus non eſt propriè illapſus.416.n.8.*

IVDICIVM.

Iudicium hominum,nec firmum eſt,nec certum. 370.col 1.n.20.
Iudicium debet præcedere ante electionem. 72. num.24.
Iudicium tam ſpeculatiuum, quàm practicum requiritur in conſultatione. ibid.
Iudicium includitur in imperio,quod eſt per modum indicatini. 123.col:1. in principio.
Iudicium an ſit propter finem? 138.ar.2.nu.2. & 242.n 7.
¶ *Ius ad gloriam quid ſit?632.ar.2.n.2.& fũdatur in operibus meritorijs.ibid.nu.3.*
¶ *Ex iure canonico explicatur cap. cum ceſſante cauſſa de appellationibus. 32.n 5.*
¶ *Ad iuſtificationem neceſſaria eſt ſpes. 640. num.12.*

IVSTVS.

Iuſti in hac vita verè dicuntur beati, ex Auguſtino.342.col1.n.3. & 631.n.3.
Iuſtus in opere bono ſemper meretur: & in quo ſenſu?249.n.14.
Iuſtus per charitatem quomodo habitualiter ordinetur in Deum?301.n.22.
Iuſtus peccans venealiter an habeat plures vltimos fines? 295.ar.4.
Iuſtus peccans venialiter an collocet vltimum finem in creatura? Diſp. 296.§.1.& 2.
Iuſtus venialiter peccans, an fruatur creatura; an ſolùm vtatur ea?296.nu.5.& 6.
Iuſtus venialiter peccans ſemper adhæret ſummo bono habitualiter,& interpretatiuè.298. num.13.

Littera L.

LAVS, ET LAVDABILE.

Laus non debetur,niſi de illis, quæ in finem ordinantur. 375.n.36.
Laus quomodo diſtinguatur à gloria? 365. num.7.
Laus non debetur Deo,niſi rationè ſuorum effectuum,quatenus ſcilicet, omnia ordinat ſumma cum prudentia.375.nu.36.
Laudem Dei antecedit notitia beata. ibid.n.35.
Laus Dei in beatis apud Caietanum non reperitur, niſi in politia veſpertina: ſed oppoſitum verius. ibid.
Laus Dei in beatis eſt actus liber,tàm in politia veſpertina, quàm in matutina: & procedit à notitia beata,vt eſt prectica.375.n.35.
Laudabilia dici non poſſunt bona corporis.383: col 1.n. 4.

LIBERTAS, ET LIBERVM.

Libertas aliqua an detur in appetitu ſenſitiuo? 236.n.18.
Libertas voluntatis perfectius exercetur circa media.256.n.10.
Libertas intellectus non eſt propriè libertas. 591.n.8.
Libertas contradictionis ſatis eſt ad meritum; contra Ochamum. 180.col.1.in princ.
Liberæ actiones an fiant ab homine propter finẽ? diſp.241.ar.5.n.2.
Liberè operari eſt operari ex voluntate deliberata. 253.n.5.
Liberè operari eſt modus operandi proprius homini, ſecundùm conſiderationem moralem. ibid.n 6.& 7.
Actiones liberæ,quæ inſiſtunt medijs, ſunt perfectiſſimo modo liberæ.263.n.6.
Liberum, ideo quia liberum, includit quandam electionem vnius præ alio. 256.n.11.
Eſſe formaliter liberum arguit in agente perfectionem eſſentialem maiorem. 590.nu.3.& 591.n.6.& 7.
Eſſe liberum abſolutè non infert in actibus actũ eſſe nobiliorem omni actu neceſſariò. 591. num.7.

Liberum

Liberum ita ſe habet, vt vnum ſit alio magis liberum. 256.num.10. Intereſt autem inter vtrunque 257.n.12.
Liberum arbitrium non datur in amentibus, & pueris.230.n.11.& 233.n.20. ad 3.col.1.
LIBERALIS ET LIBERALITAS.
Liberalis vnde laudandus ſit? 359.n.13.
Liberalitas nomen accepit ab vſu pecuniæ .ibid.
¶ *Quomodo Deus interius loquatur nobis, & Angelis?432.n.54.*
¶ *Ludicra ordinantur in bonum ludentis, & iocantis.320.nu.23.*
LVMEN GLORIÆ.
Lumen gloriæ non ponitur, vt intellectus eliciat viſionem Dei, ſed vt ſupernaturaliter eleuetur ad ordinem diuinum: idque ex quorundã ſententia.429.n.46.
Lumen gloriæ in patria eſt habitus nobilior, quã charitas patriæ. 531.n.4.
Lumen gloriæ an proximè eleuet animam ad operationem, quæ eſt beatitudo?601.num.6.
¶ *Lux ſolis, licet faciat ſolem potentem calefacere, & exſiccare; non tamen facit eum formaliter calidum, & ſiccum. 813.num.6.*

Litera M.

MAGNANIMVS.
Magnanimus ſuo modo contemnit honores: & quare illos accepiet? 362 col.1.in inprinc.
Magnanimus, ſicut non operatur propter honorem; ita illo aſſecuto non immoderatè lætatur; nec dolet illius iactura.363.n.13.
MALITIA, MALVS, & malum.
Malitia moralis non impedit, quominus bonum delectabile exerceat cauſſam finalem. 164. n 7.& 8,
In malum, ſub ratione mali, voluntatẽ ferri poſſe falſò exiſtimant Nominales.65.n.34.& 38.
Malum, ſub ratione mali, non poteſt habere rationem finis. 65.n.37.
Malum non mouet ad fugam ratione ſui. ſed ratione boni, cuius eſt priuatio.66.num.41.& 182.col 1.nu.20.
Malum, ſub ratione mali, an poſſit finalizare proſecutionem ſui? Diſp. 175.ar.6.§.1.2.3.& 4. Negatiua placet. ibid.§.3.
In malum, ſub ratione mali, an volũtas ferri poſſit? Diſput. contra Nominales. 175.ar.6.& 176.& 179.
Malum, ſub ratione mali, non poſſe voluntatem non fugere, quomodo explicent Nominales? 176.n.3.
Malum, vt malum non poteſt fundare rationem appetibilis.177.col.1.& 2.
Ad malum attendens non poteſt operari. 178. n.9.& 179.n.11.
Malum, vt malum, non poteſt per ſe intẽdi. ibid. num.9.
Malum, vt malum, poteſt eſſe meritoriè nolitum 179.n.12.
Sub ratione alicuius mali poteſt beatitudo nõ appeti. 180.n.14.
Malum, vt malum, poteſt eſſe res volita, non tamen ratio volendi. 181.n.18.
Malum an verè finalizet fugam ſui? Diſp. 181. §.5.& 182.n.20.
Malum non agit, niſi in virtute boni.182.n.20.
Malum in quo ſenſu dicatur obiectum voluntatis? ibid.n.21.
Malum non ſolùm opponitur bono, ſed etiam malo, & indifferenti.392.n.26.
Quodnam malum ſit peius? 393.col.1.in princ.
Nullius mali principium poteſt eſſe beatitudo. 394. n.3.
Malum veniale. Vide peccatum veniale.
Malum mortale. vide. Peccatum mortale.
Mala voluntas. Vide voluntas.
Mala operatio. Vide operatio.
Malum obiectum. Vide obiectum malum.
¶ *Mali non poſſunt eſſe felices. 354.n.2.*
MARIA VIRGO.
In beata Virgine Maria idem numero actus amoris permanſit in patria, qui fuit in via. 446.n.11.
MEDIVM.
Rationem puri medij habent omnia creata reſpectu voluntatis diuinæ: non tamen reſpectu creatæ.23.n.22.
Media eſſe obiecta voluntatis materialia, & per accidens, quidam falſò putant.41.num.10. & 42.ar.5. vbi id diſp.
Media ſunt obiecta ſecundaria voluntatis, & minus principalia. 41.n.12.
In medijs datur propria bonitas diſtincta à bonitate finis: ab ea tamẽ depẽdẽs. 43.n.6.& 44. nu.10. Datur etiam diſtincta conuenientia. 45.col.1.n.10.& 47.n.20. cum alijs.
Mediorum bonitas. & appetibilitas, an ſint effecta cauſſa finalis? Diſp.121.nu.1.
Mediorum bonitas dependet à bonitate finis in genere cauſſæ formalis.122.n.3.
Mediorum bonum. Vide bonum mediorum.
Media mouent voluntatem ad ſui appetitionem in virtute finis.48.nu.24.
In medijs, quando ſunt plura, datur electio: & ratio huius.47.n.17.
Media ad finem ſũt in duplici genere. 165.n.2.
Medium ad finem, & bonum vtile reciprocantur. 165.n.1.

Media ad finem an reſpectu mediorum præcedẽtium exerceant cauſſam finalem? 166. §. 2. Disput.

Media vtrùm ſint fines reſpectu actionum voluntatis, quæ ad illa terminantur? Diputat. 171. ar. 4.

Media apud nonnullos exercent cauſſam finalem erga actum electionis. 172. nu. 4. Oppoſitum verius. 173. n. 7.

Media mouent voluntatem ad ſui electionem ſolùm efficienter ex ſententia quorundam: ſed apud alios ſolum motu metaphorico. ibidem. & 174. col. 1.

Mediorum ad finem etiam datur voluntas. 172. num 4.

Medij volitio quando ſit diſtincta à volitione finis. 221. n. 9.

Medijs bonitatem communicat finis cuius, & cui: *diuerſo tamen modo. 292. n. 25.*

Ex medio ad finẽ cum fine non integratur vnus finis. 12. §. 2. n. 6. in poſtrema ratione.

¶ *Mens contemplatiua includit intellectum, & voluntatem. 651. col. 1. in princ.*

MERERI, MERITVM; & meritorium.

Mereri & demereri poſſumus per delectationẽ, aut triſtitiam. 604 ar. 2 n. 3.

Mereri inſtum in omni opere bono, in quo ſenſu ſit verum? 249. n. 24.

Mereri quis poteſt nolendo malum, vt malum eſt; quanuis non poſsit illud velle, cõtra Ocbamum. 179 n 12.

Meritum datur ex intentione finis, 249. nu. 24.

Ad meritum ſatis eſt libertas contradictionis, contra Ocbamum. 180 col. 1. in princ.

Meritoria an ſit actio bona, ex ſola relatione habituali in Deum. 349. n. 24.

¶ *Miſeria peccati. Vide peccatum.*

¶ *Miſeria ſumma poteſt appeti ratione alicuius boni. 180. n. 14.*

¶ *Miſsio diuinæ perſonæ. Vide. Perſona diuina.*

¶ *Modus operandi. Vide Operari.*

¶ *Modus nouus eſſendi realis non poteſt Deo aduenire de nouo: & ratio huius. 105. n. 7.*

MONSTRVM.

Monſtra inter entia rationis enumerantur. 856. num. 87.

Monſtra intelligi ab intellectu diuino, quando ab intellectu creato ſunt conficta, dubitari non poteſt. 856. n 87.

Monſtra à Deo ſua intellectione fingi poſſunt. ibidem.

Monſtra quomodo concipi poſsint, admodum entis? 857. n. 88.

Monſtra tunc fiunt, cum intelliguntur. 857. num. 90.

MOTIO, ET MOVEO.

Motio metaphorica apud Bellomontanum in quo ſit poſita? 145. col. 1. ver. quo in loco. Non placet eius opinio. vera reſolutio. 153. n. 39. & 160. n. 59.

Sine motione metaphorica agentis non exercetur cauſſalitas finalis. 57. art. 2. n. 2.

Motio metaphorica, qua finis mouet volũtatem, non fundatur in Sympathia. 66. n. 3. & 67. num. 4.

In motione metaphorica non conſiſtere cauſſalitatem finis latè probatur. 93. §. 2. & 95. §. 3. num. 17.

Motio metaphorica duobus modis dicitur talis totaliter, & inadæquatè. 95. num. 15. & 222. num. 13.

Motionem metaphoricam in Deo ad intra admittit Soncinas: ſed non bene in hoc auditur. 213. num. 31.

Sine motione metaphorica datur cauſſalitas finis in agente increato: non tamen in agente creato. 213. nu. 31. & 214. num. 32.

Motione metaphorica in quo ſenſu moueatur diuina voluntas à ſua bonitate? 222. nu. 13.

Motio uoluntatis. Vide voluntas.

¶ *Mouere metaphoricè voluntatem ſolius eſt finis; non tamen vt eſt finis. 231. numer. 16.*

Aliquid moueri à ſe ipſo, dupliciter contingit 202. n. 3. & 4.

MOTVS.

Omnis motus principium eſt appetitus. 261 num. 9.

Motus primo primi ſunt neceſſarij & indeliberati: & ideo non ſunt peccata. 239. num. 10.

Motus non terminatur ad mutationem inſtantaneam. 239. n. 10.

In motibus ſucceſsiuis, mutatum eſſe vltimum, non eſt mutatio inſtantanea: nec per illud acquiritur aliquod inſtantaneum, contra nonnullos. 133. col. 1. & 2.

¶ *Moyſes in illis verbis Exodi 33.* oſtende mihi faciem tuam, *quidnã petierit? 500. col. 1. in principio.*

¶ *Multiplicitas virtualis vnius perfectionis diuinæ, quomodo ſit explicanda? 215. n. 18. & 916. n. 21. & 22.*

¶ *Mutatum eſſe. Vide motus.*

¶ *Mutatio. Vide Motus.*

¶ *Myſteria Trinitatis, & ea quæ ſunt ad intra ſimpliciter prolata, ſunt æternæ veritatis. 989. n. 108. & 109.*

Litera N.

NATVRA.

Naturæ ſuperioris participatio in quo ſit poſita? 403.n.16.

Naturæ intentio in rerum generatione vltimatè terminatur ad operationem rei genitæ. 30. num. 4.

Natura melius egit cum hominibus, quam cum belluis. 191.n.4.

Naturæ exorbitantia non fiunt ſine ordine. ibid.

Natura nihil facit fruſtra, quamuis finis interdũ nos lateat. ibid. n.4. & 5.

Natura rationalis primo eſt talis per intellectũ. 519.n.16.

Natura an agat propter finem? Diſputatur. 190. quæſt. 12. artic. 1. Affirmatiua placet. 191. num. 3.

Natura an agat propter finem directà à ſe, an ab alio? Diſp. 191. ar. 2.

Naturam agere ex deliberatione putauit Plato. 192. §. 1. n. 2.

Naturam non dirigi in finem ab intelligẽtia: ſed ſua naturali inclinatione determinatam eſſe, eſſe exiſtimauit Benedictus Pereyra. 192. §. 2. n. 4. & 6. Sed opinio eſt parum philoſophica, & Ariſtotelica latè probatur. 193. §. 3.

Naturæ opus eſſe opus intelligentiæ vnde ſumptum ſit? 193. n. 7. ver. Deinde probatur: & quomodo id intelligendum ſit? 196. colum. 1. in medio.

Natura a qua intelligentia dirigatur? latè exponitur. 194. §. 4.

Natura quomodo dirigatur ab intelligentia ad ſuos fines? 195. §. 5.

Naturæ operationes quomodo dirigãtur à Deo? vera explicatio. ibid n. 16.

In actionibus naturæ quomodo reperiatur vera cauſſalitas? Explicatur. 196. §. 6.

Naturam eſſe determinatam ad certam actionẽ per qualitatem inditam, non impedit eam dirigi à Deo in finem. 199. n. 27.

Natura ſublata intelligentia operari non poteſt. ibid. n. 28.

Natura poteſt deficere, quamuis in ſuis operationibus dirigatur a Deo. 200. n. 30.

Natura dicitur, quia ab ea aliquid quaſi naſcitur. 664. col. 1. n. 1.

Natura, quidditas, & eſſentia idem ſunt. 972. n. 39. in fine.

Natura ſpiritualis non ita conſtituitur in eſſe ſpiritualis per eſſe intellectuale, vt nequeat intelligi ſpiritualis, antequam intellectualis. 590 n. 3.

¶ neceſſe eſſe, in quo ſenſu dicat perfectionem ſimpliciter. 893. n. 56.

NEGATIO.

Negatio an poſſit eſſe cauſſa finalis? 185. ar. 9. Negatio placet. 186. n. 3. & 4.

Negatio non poteſt eſſe bona ratione ſui, ſed ratione alicuius annexi. 186. nu. 2. & 3.

Negationes enumerantur inter entia rationis. 853. n. 77. & 855. nu. 82. Et an fiant entia rationis per diuinum intellectum. 855. num. 82. & 83.

Negationes non poſſunt directò cognoſci in ſe ipſis, niſi concipiantur, & fingantur entia, dum concipiuntur ad inſtar entis. 855. nu. 82. & 856. n. 84.

Negatio in quo ſenſu dicatur concipi per Analogiam ad formam negatam? 856. numer. 85.

Negatio in quo ſenſu dicatur ens rationis. ibid. num. 86.

Negatio tunc ſit ens rationis, cum intelligitur. 857. n. 88.

Negatio formæ ſuo modo ineſt in ſubiecto, in quo non reperitur forma negata. 832. num. 23.

NON ESSE.

Non eſſe ſimpliciter nõ poteſt appeti ratione alicuius poſitiui. 186. n. 4.

Non eſſe quomodo appetant damnati? 187. col. 1.

¶ Notionalia eſſe poſteriora eſſẽtialibus in Deo, quomodo ſit intelligendum. 1098. num. 55. & 1095. n. 59.

NOTITIA.

Notitia beata in beatis antecedit omnem laudẽ. 375. n. 35.

Notitia intuitiua an poſſit conſeruari à Deo, re non præſente. 434 n. 61.

Notitiam intuitiuam terminari ad rem exiſtentem & præſentẽ, quomodo intelligatur? 548. ar 2 n. 1.

Notitia intuitiua quid ſit? ibidem. & 956. num. 29. & 1052. num. 32. & 1055. num. 48. & 1056. n. 49. & 50.

Notitia intuitiua poſtulat rei exiſtẽtiam quoad tempus, & locum. 548. ar. 2. n. 1.

In notitia intuitiua exiſtentia rei viſæ eſt motiua potentiæ, vt tendat in rem, & terminatiua talis tendentiæ. ibid.

Ad notitiam intuitiuam non ſatis eſt, quod terminetur ad rem exiſtentem, & præſentem. 550 n. 6. & 8.

Notitia intuitiua perfectior eſt, quam abſtractiua. 551. n. 10.

Notitia intuitiua apud nonnullos non eſt formalis ſimilitudo. 558. n. 25.

Notitia intuitiua, quæ ſit obiectiuè complexa, à pluribus admittitur. 554. nu. o.

Notitia intuitiua naturaliter non poteſt non terminari ad rem cum omni modo reali, quem in ſe habet: ſecus de potentia abſoluta. 1052. n. 32. & 1055. n. 48. & 49. & 1056. n. 50.

Notitia abſtratiua quid ſit? 548. ar. 2. num. 4. & 956. num. 29. & 1052. n. 32. & 1055. nu. 48. & 1056. n. 49. & 50.

Notitiam quidditatiuam Dei claram dari non poſſe, niſi ſit intuitiua quidam docent. Oppoſitum eſt verius. 549. n. 5. & 550. num. 6.

In notitia ſimplici primæ operationis intellectus quomodo detur veritas? 552. nu. 2.

Notitia apprehenſiua in beatis an diſtinguatur à iudicatiua? 552. num. 3. & 553. nu. 4. & 1076. n. 4.

Notitia incomplexa quando arguat maiorem perfectionem? in nobis ſemper arguit imperfectionem. 558. n. 26.

Notitia apprehenſiua eſt duplex. ſimplex, & complexa. 556. n. 18. & 558. n. 27.

Notitia apprehenſiua, & iudicatiua nobilior eſt, quam ſimplex notitia, & ſimplex apprehẽſio. 557. n. 21.

Notitia iudicatiua nobilior eſt, quàm apprehenſiua. 560. n. 4.

¶ Notitia ſpeculatiua quænam ſit? 563. num. 8.

Notitia practica quænam ſit? 562. n. 5.

Notitia practica ex Ariſtotele verſatur circa id, quod aliter ſe habere poteſt. 562. num. 7.

Notitia practica ex ſe eſt formaliter proxima regula praxis, & obiecti operabilis; nec ſatis eſt quod virtualiter ſit talis. 563. n. 10. & 564. n. 11 & 12.

Notitia practica, licet vt talis, non ſupponat actũ libertatis: nunquam tamen dirigit ad praxim ſine voluntate.

Notitia practica, licet, vt talis, non ſupponat actum libertatis: numquam tamen dirigit ad praxim ſine voluntate. Vnde includit ordinẽ ad eam, vt ad principium determinans ad operandum. 567. col. 1. n. 20.

Notitia practica in quo ſenſu ſupponat libertatẽ voluntatis? ibid.

Notitia practica non datur ad actum, qui antecedit omnem actũ liberum. ibid. n. 21.

Ad notitiam practicam non ſatis eſt quæcunq; conformitas amoris ad notitiam. 567. n. 24.

Ad notitiam practicam non ſatis eſſe, quod excitet affectum in voluntate, quomodo intelligatur? 569 n. 28.

De ratione notitiæ practicæ eſſe, quòd pendeat ab aliquo actu voluntatis, quomodo intelligatur. ibid n. 30.

Notitia diuina non eſt regulatiua, nec practica reſpectu dilectionis amoris. 568. col. 1. num. 23.

Notitia practica non datur in Angelis reſpectu amoris primæ cauſſæ. 567. n. 22.

Notitia intuitiua Dei, an poſſit conſeruari per diuinam potentiam ſublata Dei exiſtentia? & ſi poteſt, an talis notitia eſſet beatifica? 600. ar. 2 n. 3. & 602 n. 12.

Notitia obiecti quomodo cõcurrat ad actum voluntatis? 601. n. 7.

Notitia repræſentans rem, vt præſentem, quæ nec eſt exiſtens nec præſens, dari poteſt, niſi ſit intuitiua. 662. n. 11.

Notitia obiectiua dari poteſt obiectiuè complexa. 831 n. 20.

Notitia actu incomplexa, complexa tamen virtute poteſt terminari ad obiectum actu vnum; virtute tamẽ plura: & poteſt diſtinguere plures illius rationes. ibid.

Notitiæ angelica ſimplicior eſt, quàm noſtra. 554. col. 1. in princ.

NVMERVS.

In numeris non datur ordo eſſentialis in aſcenſu bene tamen in deſcenſu. 274. n. 7.

Numerus ſimpliciter ſumptus ſolum datur inter realiter diſtincta. 742. n. 141.

¶ Numus propter quid ſit inuentus? 357. n. 7.

Litera O.

OBIECTVM.

Obiecta operationum animæ intellectiuæ aliquo modo dici poſſunt bona animæ. 394 col. 1. in principio.

Obiectum eſt cauſſa finalis actus, ſi bene explicetur 398. n. 5.

Obiectum potentiæ. Vide potentia.

Obiectum intellectus Vide intellectus.

Obiectum ſenſibile. Vide ſenſibile.

Obiectum beatificum Vide beatificum obiectum

Obiectum potentiæ Vide potentia.

Obiectum beatitudinis naturalis, an beatificet, vt eſt verum per eſſentiam? 411 n. 12. & 13.

Obiectum, an ſit finis operationis? 469. num. 65.

In obiecto formali potentiæ ſub ratione, vt quæ duplex obiectum debet diſtingui. 38 num. 5.

Duplex obiectũ diſtingui debet in volũtate. ibid.

Obiectum voluntatis. Vide voluntas.

Obiectum interdum dicitur terminus actionis; interdum verò finis. 39. n 3.

Obiecti cognitio non variat obiectum, niſi applicatiuè. 85. n. 30.

Obiecti cognitio duobus modis variatur. ibidem, num. 31.

In obiectum aliquando redundat variatio cognitionis. ibid.

Obiectũ variatur variata illius cognitione penes præſẽs, & abſẽs: clarũ, & obſcurũ intuitiuum,

& abſtractiuum: ſenſitiuum, & intellectiuum. 86. num. 33.
Obiectum appetitus. vide appetitus.
In obiecto, vnde oritur delectatio, an detur bonitas propria? 163. n. 6.
Obiectum malum dari non poſſe, circa quod voluntas non poſsit meriti, aut demereri; quomodo intelligatur? 180. n. 14.
In obiecto potentiæ diſtinguenda eſt duplex ratio formalis. 523. n. 11.
Obiectum intellectus; quomodo trahatur ad intellectum? 528. n. 6.
Obiectum ſcientiæ practicæ eſt opus cadens ſub praxim. 562. n. 6.
Obiectum formale intellectus, an ſit nobilius obiecto formali voluntatis? 592. n. 13.
Obiecti formalis ratio ſpecificans potentiam non vnit omnes actus, & habitus eiuſdem potentiæ vt ſint eiuſdem ſpeciei. 595. n. 22.
Obiecti notitia. Vide notitia.
Obiectum charitatis. Vide charitas.
Obiectum amoris concupiſcentiæ. Vide amor cõcupiſcentiæ.
Obiectum ſenſus. Vide ſenſus.
Obiectum extrinſecè includens exiſtẽtiam poteſt clarè, & quidditatiuè videri: non tamen intuitiuè 661. n. 5.
Obiecta diuerſa conſtituuntur, quando idem aliter, & aliter concipitur. 780. n. 68.
Obiectorum diſtinctio in intellectu nõ neceſſariò requirit diſtinctionem realem in rebus obiectis: benè tamen diſtinctionem rationum formalium eius rei. ibid.
Obiectorum diſtinctio, etiam in Deo, præſupponitur ad diſtinctionem actuum. 806. n. 40.
Non omne obiectum ſecundarium neceſſariò videtur viſo primariò. 1058. n. 64.

OCVLVS.

Oculus corporis an videre debeat Deum? varij fuerunt errores. 477. art. 2. nu. 1. 2. & 3 & 486. n 35. & 487. n. 37 & 38. & 488. nu. 39. & 41.
Oculus corporis an diuina potentia poſsit eleuari ad videndum Deum? Diſp. Negatiua demonſtratur. 494. ar. 3. §. 1. & 2. & 496. nu. 9. & 10 & 497. n. 13 & 498 n. 15. & 499. n. 17.
Oculus corporis glorioſi eiuſdem erit ſpeciei cũ oculo viæ. 499. nu. 17.

ODIVM DEI.

Odiũ Dei peius eſt, quam error circa Deum: & quomodo id intelligatur. 539. ar. 9. nu. 1. & 541. n. 9.
Odium Dei eſſe peccatorũ maximũ, verũ eſt in genere vitij moralis. 542 col. 1. in principio.

OPERARI, OPERATIO, ET OPERANS

Operatio virtutis moralis. Vide virtus moralis.
Operatio vitæ ſpeculatiuæ. Vide vita ſpeculatiua.
Operatio vitæ actiuæ. Vide vita actiua.
Opratio vitalis. Vide vitale.
Operatio immanens. Vide actio immanens.
Operatio voluntatis. Vide voluntas.
Operatio libera. Vide libera operatio.
Operatio beatifica. Vide beatifica operatio.
Nulla operatio animæ poteſt eſſe finis vltimus obiectiuus. 397. ar. 4. n. 2. 3. & 4.
Vna operatio non poteſt eſſe, vbi eſt diuerſa ſubſtantia: & quomodo id expliceturr? 429. nu. 47. & 430. n 48.
Operatio an ſit actus vltimus? 457. num. 19. & 458 n. 24. 25. & 26. & 462. n. 37.
Operationis finis an dici poſsit ipſum operationis obiectum? 469. n. 65.
Propter operationem vnumquodque eſſe, ſatis eſt dubium. 468. n. 62. & quomodo hoc proloquium Ariſtotelis ſit explicandum? Vide 30. ar. 4. n. 2.
Operatio non ſemper eſt vltimus actus. 462 num. 37.
Operatio ex ſua natura non eſt propter operationem, ſed propter aliud. 30. n. 3.
Vna operatio poteſt in aliam ordinari ex intentione agentis. ibid n. 4.
Operationis finis non eſt ſolus agens. 55. nu. 22.
Operationes agentis propter finem quænam ſint? 120. ar. 2. n. 1.
¶ Operatio animæ vegetatiuæ non fit ab homine propter finem. 234. §. 2. nu. 4.
¶ Operatio moraliter mala, fit à Deo propter ſe, quatenus illa eſt ens. 329. n 8.
¶ Operationem imediatè attingere Deum, non ſatis eſt, vt eſſentialiter ſit beatitudo. 512. num. 21.
Operatio qua in patria aſſequimur Deum, eſt vltimus finis, ex Auguſtino, & in quo ſenſu id ſit intelligendum. 469. n. 65.
¶ Operans propter bonum particulare, interpretatiuè operatur propter vltimum finem in communi. 319. n. 18.
Operantis opus duobus modis referri poteſt in vltimum finem. ibid. n 19.
Operandi modus propter finem, nõ eſt ſine cauſſalitate finali. 55. n. 24.
¶ Opinio in hominibus facit id, quod in brutis facit æſtimatiua. 74. numer. 31. & 36. num. 42.

OPPOSITIO.

Oppoſitio diſparata etiam eſt fundamentum diſtinctionis. 741. n. 139.
Quænam oppoſitio admittenda ſit in diuinis? 739. n. 132. & 741. n. 135.

OPVS.

Opus bonum iuſti. Vide Iuſtus.

Opus operantis duobus modis referri poteſt in vltimum finem. 319.nu.19.

ORDINATIO, ET ORDINARE.

Ordinare eſt opus intellectus. 193.n.9.

Ordinatio cauſſarum, quæ eſt per ſe, & qua eſt per accidens? Explicatur. 269.ar.1.n.2.

ORDO.

Ordo executionis. Vide executio.

Ordo intentionis. Vide intentio.

Ordo Angelorum. Vide Angelus.

Duo ordines inueniuntur in agente, quod agit propter finem: intẽtionis ſcilicet, & executionis, & quomodo vterquè incipiat, & terminetur? 120.ar. 2.n.1.& 124.nu.7.

Ordo prioris, & poſterioris inter intellectum, & voluntatem, non infert ordinem pefectionis. 600.n.4.

Ordo virtualis ſatis eſt, vt inter eſſentiam & attributa ſit ordo demonſtrotiuus. & vt vnũ attributum ex alio demonſtretur. 787.n.11. & 808.n.47.

Ordo inter attributa ſublato omni intellectu, quo modo detur? ibid.

Ordo admittitur inter diuinas perſonas. 1070. num.51.

¶ Originale peccatum. Vide peccatum originale

¶ Originis error circa creationem creaturarũ, ponitur. 313.n.3.& impugnatur.

¶ Originis prioritas. Vide prioritas originis.

Litera P.

¶ Papias Epiſcopus Hieropolitanus non poſuit carnales dilitias in illo regno Chriſti, quod Hæreticè admittebat per mille annos poſt reſurrectionem 393.nu.28.

¶ Primi parentes in ſtatu inocentiæ fuerunt beati beatitudine ſupernaturali viæ. 341. num.3.

¶ Pars reputat totum eſſe ſe ipſam, quia ad illud ordinatur. 60.n.11.

¶ Participatio naturæ ſuperioris, in quo ſit poſita? 403.n.16.

¶ Paruulus. Vide puer.

¶ Paſſio vehemens appetitus ſenſitiui, quomodo redundet in voluntatem? 71.n.21.

PATER, ET PATERNITAS.

Paternitas eſt vna forma diſtinguẽs perſonam Patris: habens tamẽ duas rationes diſtinguẽdi: relatiuè ſcil; & diſparatè. 973.nu.52.

Paternitas eſt Deus in ſenſu identico eſt vera propoſito. An verò ſit vera in ſenſu formali? dubitatur. Negatiua placet. 1040.num.17. & 18.

Paternitas, in quo ſenſu ſit de eſſentia Patris? 1021.n.61.

Paternitas eſt eſſentia, in quo ſenſu ſit propoſitio per ſe. 1026.

Paternitas duobus modis ſumitur: vno modo, vt eſt abſtractum à toto patre: Altero modo, vt eſt abſtractum à ſola paternitate. 1031.n.39.

Paternitas ſumpta, vt eſt abſtractum totius Patris, eſſentialiter includit, quidquid eſſentialiter includit Pater, vt eſt perſona conſtituta ex eſſentia, & paternitate: ſecus ſi paternitas eſt abſtractum Patris, prout eſt concretum. 1032.n.40.

Paternitas, in quo ſenſu ſit diuinitas? ibid.

Paternitas viſa ſine filiatione videtur, vt eſt forma relatiua; modo tamen abſoluto. 1066. n.27.

Paternitas, vt eſt in, conſtituit perſonam Patris; vt verò eſt ad, eam diſtinguit. ibidem. num.28.

¶ Pater æternus non generat Filium propter finem, nec producit Spiritum Sanctum propter finem. 219.ar.3.n.2.

Pater dedit Filio omnia, quæ ſunt ipſius Patris, præter eſſe Patrem. 1013.num.27.

Pater eſt Deus. 1036.ar.3.§.1. n.1.

Pater poteſt ſumi ſubſtantiuè pro perſona Patris; & adiectiuè pro paternitate inexiſtente in tali perſona. 1038.num.9.

Paler eſt deitas, in quo ſenſu ſit formalis propoſitio? 1041.n.20.

Pater videtur à ſingulis beatis. 1042 n.4.

Pater nullam aliam habet eſſentiam, niſi deitatem communem ſibi cum alijs perſonis. Habet tamen eſſentiam propriam, ſi eſſentia ſumatur pro quidditate. & ratione formali. 1021. nu.61. Non eſt tamen ſimpliciter aſſerendũ Patrem habere propriam eſſentiam diſtinctam ab eſſentia aliarum perſonarum. 1022. num.62.

Pater in diuinis dupliciter ſumitur: vno modo, vt dicit totam perſonam conſtitutam ex eſſentia, & paternitate: altero modo, vt eſt concretum paternitatis: & in quo ſenſu eſſentialiter ſit Deus? 1032. n.38.& 39.

Pater intelligendo ſe, & ſuam eſſentiam generat Filium. 1059.nu.68.

Patrem, qui viderit ſine Filio, non videbit Patrem cum actuali generatione. 1067.num. 30.

Pater non prius ſe ipſum intuetur, quàm alias perſonas. 1074 n.64.

PECCARE, PECCATVM, & Peccatum.

Peccare poteſt quis circa malum, quod ſibi proponitur, vt malum, non committendo, ſed omittendo. 176.n.12.ad 2.

Peccans plura peccata M. an habeat plures vltimos fines? Diſp.285.ar.3. Negatiua placet.249.n.34.

Peccans M. conſtituit vltimum finem in re creata.286.n.4.& 288.§.2.

Peccans M. auertitur à Deo vltimo fine. Eſt de fide.287.n.8.

In peccante M. amor proprius non eſt vltimus finis cui⁹, qui cquid nõnulli velint.291.n.22.

Peccans zelo indiſcreto non conſtituit Deum vltimum finem.293,n.27.

Peccans V. an habeat plures vltimos fines? Diſp. 295.ar.4 per totum.

Peccans V. ſi eſt iuſtus, an collocet finem vltimũ in creatura? Diſp.296.§.1.& 2.& an fruatur creatura? ibid. n.5.& 6.

Peccans V. adhæret bono temporali; non fruendo, ſed vtendo.298.col.1.in princ.

Peccans V. ſi eſt iuſtus, ſemper adhæret Deo habitualiter, & interpretatiuè. 298.n.13.

Peccans V. apud D. Thomam non adhæret creaturæ, vt vltimo fini. ibid.

Peccans V. agit propter vltimum finem. 302. num.26.

Peccantem, etiam dum peccat, agere propter Deum, vt eſt bonum vniuerſale, quidam putant: alij negant. 324.ar.3.n.1.& 2. Reſolutio. 325.n.3.

Peccans appetit Deo aſſimilari in ſua actione: & in quo ſenſu id intelligatur? 325.n.6.

Peccans non mouetur ad operandum ex malitia obiectiua, ſed ex bonitate entitatiua. 329. num.8.

¶ Peccator conuerſus in primo inſtanti conuerſionis iam non eſt in peccato. 285.nu.17, ad 3. probationem.

Peccator omnia refert in creaturam ſecundum præſentem affectum.290.n.18.

Peccator quam creaturam conſtituat ſibi pro vltimo fine? Diſp.290.§.3.

Peccator ſe ipſum proponit ſibi pro vltimo fine cui; non tamen cuius.290.n.19.& 291.n. 20 & 21.

Peccatorẽ conſtituere vltimum finẽ in creatura, duobus modis intelligĩ poteſt.292.§.4.n.26.

Peccatorem peccando agere propter Deum, non eſt ſimpliciter aſſerendum.325.nu.7.

Peccatorẽ in appetẽdo nõ ſubalternari Deo appetẽti, quomodo ſit intelligendum? 332.nu.4.

¶ Peccati miſeriã poſſe reperiri in aliquo ſtatu, tollit quidẽ rationẽ beatitudinis perfectæ; non tamen imperfectæ.349.n.23.& 24.

Peccatum poteſt dari in voluntate nullo errore præcedente in intellectu. 180.n.16.

Peccatum ex malitia, cur dicatur ex malitia? 181.n.17.

Peccatũ non reperitur, niſi in agentibus propter finem 188,n.5.& 191.n.3.

Peccatũ nõ datur in pueris: & ratio huius. 230. n.11.& 232.n.20. ad 3.

Peccatũ, an detur in appetitu sẽſitiuo operãte independenter ab intellectu? 236.n.17.

Peccatum originale facit nos auerſos eſſe à Deo vt eſt finis naturalis, & ſupernaturalis.285. n.17. ad vltimam probationem.

In quolibet peccato M. datur auerſio à Deo, & conuerſio ad creaturam.282 n.8.

Peccati mortalis peruerſio in hoc eſt poſita, quod peccator fruit creatura.286.n.5.& 287.n.6.

Peccatum V. non verſatur circa finem, ſed ea, quæ ſunt ad finem, ex D. Thoma. 298.n.13.

Peccatum V. habitu referri in Deum, quidnã ſit apud D. Thomam? 300.n.21.& 301.n.22.

Peccatũ M.& V. quomodo diſtinguantur quoad irreferibilitatem in Deum? 303 n.30.

¶ Pecunia inuenta eſt, vt fieret commutatio cũ diuitijs naturalibus.356.n.2.

PERFECTIO.

Perfectio ſimpliciter alicui⁹ perfectibilis illa dicitur, quæ eſt prima in ſuo genere.402.n.10.

Perfectionem cuiuſquè rei poſitam eſſe in coniunctione ad ſuum principium; quomodo intelligatur? 408.n.10.

Perfectionem nobiliſſimam poſtulare ſibi nobiliſſimum perfectibile; quomodo intelligatur? 466.n. 52.

Perfectionum duo ſunt ordines apud Scotum. ibid.n.53.

Perfectio creata eſt per ſe, & propter ſe amabilis volũtati creatæ: increatæ autem ſolùm per reſpectum cuiuſdam decentiæ ad diuinam bonitatem.23.n. 22.

Perfectio tranſcendens non eſt perfectio ſimpliciter, ſed in aliquo genere per negationem defectus in tali genere. 688.n.1.

¶ Perfectio ſumma diuinæ eſſentiæ in quo ſit poſita apud Scotiſtas? 731.n.107.

Perfectio duplex diſtinguenda eſt in diuina eſſẽtia apud Scotiſtas: primaria & radicalis vna; altera ſecundaria, & veluti adiacens. 732. num.108.

Perfectiones Dei in abſtracto prædicantur de Deo in concreto. 747.n.156.

Perfectio diuina poteſt à nobis concipi tota cõceptu: nõ tamen totaliter.772.n.48.& 49.

Diuina perfectio concipi non poteſt ſine diuina entitate.ibid.n.48.

¶ Diuinæ perfectiones quomodò diuidantur à noſtro intellectu? 773.n.50. Et talis diſtinctio in quo fundetur? ibidem.n.51.
Perfectiones communes Deo, & creaturis, vt ſumantur in communi, an inter ſe diſtinguantur? 803.n.24.
Perfectio Dei formalis actu indiuiſa habet in ſe omnes perfectiones ſimpliciter vnitate aggregationis. 914.n.12. Et ita eas habet, vt formaliter ſit ſingulæ. ibid.n.14. & in quo ſenſu dici poſſit formaliter eſſe ſingulæ perfectiones? 915.n.19.
Diuina perfectio ſecundùm vnicam ſuam totalem & adæquatam rationem formalem, non eſt formaliter quælibet perfectio: ſed inadæquatè tantum. 917.n.25.& 919.n.30.
Vnica tantum perfectio formalis admittenda eſt in diuinis, ſecundùm vnam formalem rationem. 913.n.11.
Vna formalis perfectio quomodò in Deo ſit theologizanda? 935.n.11. & 12.
Perfectio eminentialis in Deo diſtinguitur ab omnipotentia, & dicit ordinem ad creaturas. 938.col.1.n.5.
Perfectiones ſimpliciter in Deo an abſolutè ſint plures? ibid.n.6.
Perfectio diuina cur dicatur virtute multiplex? 947 n.21.
Perfectiones ſunt in Deo, vel formaliter, vel eminenter. 942.n.6.
Duplex in Deo eſt perfectio; & quænam illarũ tribuenda ſit relationibus? 1088.n.31. 33. & 34.
Perfectio diuina à nobis concepta habet quoddã eſſe cognitum in noſtro intellectu. 773.n.51.
Perfectiones communes Deo, & creaturis quomodò habeant vnum conceptum obiectiuum; cum non dicant vnam naturam, nec vnum eſſendi gradum præciſum? 803.n.24.25.& 26
Perfectiones attributales in quo ſenſu eminenter contineantur in eſſentia diuina? 894. numero 58.
Perfectio attributalis, vide Attributum.

PERFECTIBILE, PERFICIENS, & perfectiuum.

Nullum perfectibile poteſt perfici ab inferiori, niſi quatenus in inferiori datur aliqua participatio naturæ ſuperioris. latè expenditur. 401.§.1.n.9. & 402.n.10.
Perfectibile ſuperius poteſt perfici ſecundùm quid ab inferioribus. ibid. n.10.
Perfectibilium, apud Scotum, duo ſunt ordines. 466.n.53.
In genere perficientium, & perfectiuorum quænam dicantur eſſe per ſe inferiora. 402.n.11
Perfectibile nobiliſſimum poſtulat ſibi nobiliſſimam perfectionem: & quomodo id intelligatur? 466. n.53.
¶ Perfectum & bonum eſſe ſynonima falſum eſt. 19.n.20.
Perfectum comparatum cum ente intelligitur per modum proprietatis, & affectionis. ibid.
Perſeuerãtiæ donum quomodò conſummet gratiam viæ? 450.col.1. in principio.

PERSONA DIVINA.

Perſona diuina an de nouo mittatur, quando iuſtus creſcit in gratia? 445.n.9.
Perſonæ diuinæ de nouo mittuntur in beatum, quando primò ingreditur patriam. Ibidem.
Perſonarum diuinarum datur noua miſſio, vbi datur noua inhabitatio, & nouus ſtatus ſanctificationis. ibidem.
Ad perſonæ diuinæ nouam miſſionem, an ſatis ſit nouum augmentum gratiæ, tam intenſiuũ, quàm extenſiuum? 450.n.27.
Quomodò vna perſona diuina, prout ab alia diſtinguitur, habeat rationem vltimi finis? 285. numero 17.
Plures perſonæ diuinæ ſunt plures res relatiuæ. 678.§.1.n.2. Sunt etiam plura entia relatiua, & plures relatiuæ veritates. Ibid. n.2.& 679.n.3.& 680.n.7.
Perſona adiectiuè ſumpta pro relatione, an prædicetur de Deo in ſenſu formali? 1039.numero 10. & 11.
Vna perſona diuina eſt in alia per circuminſeſſionem ratione eiuſdem naturæ. 921 n.40.
In diuina perſona datur compoſitio ſecundùm rationem. 961.n.10.& 1035.n.53.
Perſona diuina verè conſtituitur ex eſſentia, & relatione, tanquàm ex quadam forma poſitiua. 966.n.11.
Perſonæ diuinæ verè conſtituuntur in ſuo eſſe perſonali per proprietatem poſitiuam, vt per formam determinantem perſonam ad tale eſſe. 1028.n.26.
Perſona diuina, ante omnem intellectum, imò ante omnem ordinem ad intellectum eſt conſtituta in ſe ipſa ex eſſentia, & proprietate. 1029.n.25.
Ad veram perſonæ conſtitutionẽ ſatis eſt, quòd conſtituentia diſtinguantur virtualiter. ibid.
Inter perſonas, & eſſentiam, an detur aliqua diſtinctio? 959.ar.1. diſputatur.
Inter perſonas, & eſſentiam an detur aliqua actualis diſtinctio ſine intellectu? diſput. latè. 964.ar.3. Affirmãt Scotiſtæ. Ibid.§.1. cum cæteris. Alij omnes negant; & eſt probabilior ſententia. 968.§.4.& 987.§.9.
Perſonam ſine intellectu actualiter diſtingui ab

eſſentia, ſine periculo affirmari non poſſe, qui doceant. 958. §. 4. Oppoſitum, ſcilicet, ſine periculo id affirmari poſſe, latè defenditur pro Scoto. 969. §. 5. vſque ad pag. 985. §. 8.
Perſonam realiter diſtingui ab eſſentia hæreticè docuit Gilbertus. 962. ar. 2. per totum.
Perſonam ab eſſentia an actu ſola ratione diſtinguatur? diſput. 891. ar. 4. per totum.
Perſonam ſecluſo intellectu aliquo modo diſtingui ab eſſentia, nimirum virtualiter, latiſſimè diſputatur 993. ar. 5. per totum.
Perſonæ diſtinctio ab eſſentia à quonam intellectu fiat? Vide eſſentiam.
Perſonæ diuinæ reſpectu Dei habent modum inferioris in recta linea: ſecus de relationibus, vt ſunt formæ perſonarum. 1036. n. 55.
An ſingulis perſonis conueniat eſſe communicabile? 1020. n. 57. & 58.
In diuinis perſonis aliquid datur præter eſſentiam, quod ita vnicuique ſit proprium, vt nihil habeat cum alijs commune. 1027. n. 23.
Quælibet perſona diuina diſtinguitur ab alia, tota ſua proprietate. 1028. n. 24.
Perſonæ viſio. Vide Viſio.
Perſonam diuinam conſtitui ex eſſentia, & relatione non ſolo noſtro intelligendi modo, ſed ex natura rei; docent Scotiſtæ. 987. num. 98. in fine.
In diuinis perſonis, ſecundùm noſtrum intelligendi modū, datur prius, & poſterius. 1095. n. 62. non tamen poteſt vna perſona in illo priori concipi à nobis, vt formaliter beata. Ibidem.
¶ Perſonalia an poſſint eſſe attributa? 677. ar. 4

PHANTASIA.

Phantaſia in ſenſu, reſpondet intellectui ſimplici 74. n. 32.
In phantaſia mota à voluntate non eſt admittēda aliqua diſpoſitio, qua potentiam moueat ceſſante actu voluntatis. 246. n. 11.
¶ Philoſophi cur beatitudinem collocarunt in ſummo bono ordinis naturæ? 351. n. 30.
¶ Plato cognouit cauſſam finalem. 56. n. 25.

PLVS.

Plura ex natura rei, an dari poſſint in vno realiter? 739. n. 133. & 742. n. 142.
Quæ ſunt plura ſecundùm rem, an poſſint eſſe vnum ex natura rei? Ibid. vtroque in loco.
Plura per modum plurium, quomodo appetantur? 304. n. 3.

PÆNA, ET PÆNA Damni.

Pœna non habet rationem pœnæ, niſi quia eſt in voluntaria. 543. n. 5.
Pœna Damni includit actum voluntatis. 583. numero 11. in 6. ratione.
Pœna damni duobus modis poteſt accipi: & cur explicetur per carentiam viſionis diuinæ eſſentiæ? 601. num. 8.
Pœna damni eſſentialiter includit carentiam viſionis diuinæ eſſentiæ. 519. n. 17. in 6. ratione.

POLITIA.

Politia perfectiſſima datur inter beatos, quam veſpertinam appellant. 1097. num. 1.
In ſola politia veſpertina reperitur in beatis laus Dei: ex Caietano: reijcitur. 375. n. 35.
In politia veſpertina patriæ, datur duplex beatitudo: non quidē eſſentialis, ſed politica. 507. num. 14.
Politia in patria eſt duplex: matutina, ſcilicet, & veſpertina: & in vtraque dantur plures actiones. 827. n. 9.

POTENTIA.

Potentiam, id eſt, poteſtatem, ſiue principatum comitatur odium, & timor. 378. n. 10.
Potentiæ obiectum adæquatum, vel eſt adæquatum ſolùm intenſiuè; vel intenſiuè, & extenſiuè. 496. n. 9.
Potentiæ agentes actione tranſeunte per ſe ſpecificantur ab obiectis intenſiuè adæquatis: nō tamen ſi agunt actione immanente. 500. numero 20. & 21.
Potentiæ agentes actione tranſeunte quando eleuantur, ſemper eleuantur, vt pura inſtrumēta: ſecus ſi immanenter agunt. ibidem.
Potentiæ cognitiuæ obiectum eſt forma perficiens ipſam potentiam. 399. q. 5. in princip.
Potentiæ obiectum eſt duplex: materiale vnum; alterum formale. 40. n. 6.
Potentiæ aliæ à voluntate non mouentur ab obiecto motione allicitiua. 154. n. 40. col. 2. in principio.
In potentijs externis motis ad vſum non imprimitur aliqua qualitas. 246. n. 10.
Potentia vna ſpecie non neceſſariò habet actus, & habitus vnius ſpeciei. 595. n. 22.
Potentiæ, quæ agunt operatione immanente, cōiunguntur cum ſuis obiectis per operationem elicitam. 604. ar. 2. n. 2.
Potentia ſenſitiua, vide ſenſitiua potentia.

POTESTAS.

In poteſtate humana non ponitur beatitudo. 376 ar. 5.
Poteſtas ſiue dominatio triplex eſt: deſpotica, æconomica, & politica. Ibid. §. 2. n. 3. Politica appellatur mundana. Ibid. Deſpotica nō eſt naturalis, ſed violenta, & contra naturā. Æconomica, ſiue domeſtica naturalis eſt, & pars poteſtatis ciuilis. Politica denique inter omnes eſt perfecta. Ibidem.

Poteſtas ſiue dominatio politica, & ciuilis; vel eſt regia, in qua vnus dominatur: vel ariſtocratica, in qua principantur plures: vel mixta ex regia, ariſtocratica, & democratica. & quænam iſtarum ſit præſtantior? 377. col. 1. in principio.

Poteſtas mundana ex ſua natura eſt propter finem. 378. n. 8. & 9.

Poteſtas interdum poteſt ordinatè appeti. Ibidē.

Poteſtas ex ſua natura eſt parum conſtans. 378 ibid. n. 9. nec reddit hominem quietum. Ibid. numero 10.

Per poteſtatem non maximè aſſimilamur Deo. 379. num. 13.

PRACTICUM, ET PRAXIS.

Practicum, & ſpeculatiuum non ſunt differentiæ ſpecificè diſtinguentes ſcientiam. 570. n. 34. 35 & 36. & 571. n. 39.

Practici ratio non ſumitur in ordine ad rationē formalem obiecti, ſed ad materialem. 570. num. 35.

Practicum vagatur per plura non ſubalternatim poſita Ibid. n. 35.

Practicum non ita differt à ſpeculatiuo, vt non poßit ſimul cum eo reperiri: vnde non ſemper infert æſtimationem realem: 571. n. 40. 41. & 42.

Ratio practica minus eſt nobilis, quàm ſpeculatiua. 572 n. 43.

Practica ſcientia. Vide Scientia practica.

Praxis quid ſit 562. n. 7.

Sub praxim quæ cadunt, non ſunt neceſſaria, ſed poßunt aliter ſe habere. Ibid. & 566. n. 19.

Praxis eſt ſuit notitiæ practicæ ex Ariſtotele. 577. col. 1. in medio.

PRÆCEPTVM.

Præceptum quid ſit? 122. ar. 2. §. 1. n. 1.

Præceptum eſt duplex. Ibidem.

PRÆDICAMENTVM, PRÆDICATIO, & prædicatum.

Prædicata de Deo. Vide Deus.

Prædicata, quæ Deo, & creaturis ſunt communia, & dicuntur de creaturis eſſentialiter, ſūt Deo eſſentialia. 665. §. 1. n. 2.

Prædicata generis ſubſtantiæ, ex ſua natura habent, quod ſit conſtitutiua eſſentiæ. 665. n. 7.

Prædicata tranſcendentia an dici poßint attributa? 678 n. 5.

Prædicata negatiua in Deo, an habeant rationē attributi? 68 n. 8. & 684. n. 11. & 12.

Quænam prædicata admittantur, & reyciantur à ratione attributi? Vide latè 688. & 689.

Prædicata attributalia in Deo; quamuis amittāt accidentalitatem, dum tranſeunt in ſubſtantiam: non ideo amittunt rationem qualificatiuam. 890. num. 48.

Prædicata affirmatiua dici de Deo impropriè aliqui Patres dixerunt: & quomodò ſint intelligendi. 926. n. 5.

Duplex prædicatorum genus datur in Deo: quædam ſunt eſſentialia, & conſtitutiua eſſentiæ: quædam verò minimè: & quomodo vtrunque genus ſe habeat ad eſſentiam? 869. n. 23 & 870. n. 24 & 25.

¶ *Prædicatio non ſolum admittenda eſt in vocibus; ſed etiam in rebus.* 694. n. 19.

Prædicatio concreta, licet ex parte conceptus denotet compoſitionem; non tamen ex parte rei. 926. n. 9.

Prædicationes, quibus attributa in concreto de Deo dicuntur, ſunt formales. 927. n. 10. & 11. & an ſint formales de termino abſoluto, an connotatiuo? ibid n. 12.

Hæ prædicationes Deus eſt Pater, Deus eſt Filius, Deus eſt Spiritus Sanctus, *an ſint veræ in ſenſu formali?* diſput. 1036. ar. 3. num. 2.

Prædicatio in abſtracto poteſt eſſe vera, vel in ſenſu formali, vel in identico. 750. n. 162.

¶ *Prædicamenta in diuinis duo tantùm reperiuntur, ſubſtantiæ & relationis: & quomodò in Deo maneant impermiſta?* 1027. nu. 20. & 21.

PRINCIPATVS.

Omnem principatum eſſe iniuſtum, violentum, & contra naturam, quidam putauerunt. Redarguuntur tamen, non ſolùm à Paulo, ſed etiam ab Ariſtotele. 377. n. 7.

Principatus ex ſua natura eſt propter finē. 378. num. 8. & 9.

Principatus actio non poteſt eſſe omnium prima. 379. n. 12.

In principatu non ponitur beatitudo. 377. n. 4. *Nec enim eſt bonum ſufficiens; imò eſt parū conſtans cum ab alijs pendeat; reddit hominē inquietum: eum comitantur odiū, & timor.* 378. n. 9. & 10. & 379. n. 14.

Qui alijs principantur, appellātur dij Exodi 22. *& cur?* 376. ar. 5. §. 1. n. 1. & 379. n 13.

Principatus actiones inter Angelos non ſunt omnium præſtantiſſimæ: cum pertineant ad ſecundam Hierarchiam. 377. n 4.

Principatus, vide poteſtas, & dominatio.

PRINCIPIVM.

Principia in ſpeculabilibus habent veritatem diſtinctam à concluſione. 47. n. 18.

Ratio principij quænam ſit? 54. n. 19.

Primis principijs cuiuſque ſcientiæ debemus actu aſſentiri: non tamen principijs vniuerſaliſsimis ſcientiarum. 319. n. 17.

Datur

Datur vnum principium actiuum omnium rerum. 309. n. 10.

PRIORITAS, ET PRIVS.

Prioritas originis an ſit admittenda inter diuinas perſonas latè expenditur. 1069. §. 6. per totum.

Prius, & poſterius noſtro intelligendi modo datur in Deo. 212. n. 28.

Prius in quo Pater ſit ſine Filio; aut videatur ſine eo, non datur in diuinis. 1068. n. 39.

PRIVATIO.

Nulla priuatio eſt bona per ſe, & ratione ſui ſed ratione annexi. 186. n. 3.

Priuationes enumerantur inter entia rationis. 854. col. 1. in principio. & 855. n. 82.

Priuationes an fiant entia per intellectum diuinum? 855. n. 82. & 83. Et in quo ſenſu cognoſcantur à Deo. ibidem.

Priuationes tunc fiunt entia rationis, cùm intelliguntur. 857. n. 90.

Priuationes non poſſunt directò in ſe ipſis cognoſci, niſi concipiantur, vt entia. 855. n. 82. & quomodò concipiantur ad inſtar entis. 856. col. 1.

¶ Proceſſio diuina, vide diuina emanatio.

¶ Non omne præmium in patria, eſt eſſentialis beatitudo. 374. col. 2. poſt principium.

PRÆSENTIA.

Præſentia Dei ſecundum affectũ per dona gratiæ, requirit realem Dei præſentiam. 447. n. 16. & 448. col. 1. in principio.

Præſentiæ relatio in quo fũdetur? 437. ar. 2. n. 3

Præſentia obiectiua eſt duplex. 434. n. 60.

PROLOQVIVM.

Proloquium commune: magis amari, cui appetimus bonum, quam ipſum bonum; explicatur. 395. n. 3.

Proloquium Theologorum: ſupremum ordinis inferioris attingere infimum ſuperioris. 407. n. 9.

Proloquium Theologicum: in diuinis omnia eſſe vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio. 739. n. 132. & 742. n. 140.

Proloquium Ariſtotelis ex Topicis: ſi optimũ vnius eſt nobilius optimo alterius; & genus genere; & ſpecies ſpecie. 596. numero 25.

Proloquium commune philoſophicum: quod habet cauſſam efficiẽtem, habet etiã cauſſam finalem. 155. n. 44.

PROPOSITIO.

Propoſitiones affirmatiuæ, quæ de Deo dicuntur, non ſunt ſynonimæ reſpectu noſtri: quid reſpectu Dei. & beatorum? 926. n. 6.

In hac propoſitione: Deus eſt Pater; Deus ſupponit non perſonaliter, ſed ſimpliciter. 1038. n. 8.

PROPTER.

Hæc præpoſitio propter, non ſemper denotat cauſſalitatem finalem: & quando eam denotet? 151. n. 32.

PROPRIETAS.

Hæc propoſitio propter, ſignificat cauſſalitatẽ. 51. n. 6.

Proprietas ſiue paſſio intrinſecè non continet ſubiectum. 899. n. 9.

Proprietas perſonalis eſt forma perſonæ, eam figurans, & characterizans. 1029. n. 26.

Proprietatem Patris, & Deitatem conſtituere eſſentiam filij, in quo ſenſu dixerit Athanaſius? 1022. n. 64.

PROVIDENDIA.

Prouidentia diuina conſiderari poteſt, vel ſecũdùm ſe, vel vt eſt in executione. 195. n. 16.

Prouidentia Dei quando, & in quo ſenſu dicatur certa, & infallibilis. 200. n 36.

In ordine prouidentiæ diuinæ tria reperiuntur principia: finis, qui intenditur: ſcientia diuina, quæ ordinat: & diſpoſitio decreta: in his tribus finis habet locum ſuperiorẽ. 535. n. 13.

PROXIMVS.

Proximus quando ex charitate diligitur, non neceſſariò actu diligitur Deus 49. n. 27.

Proximus, quando amatur amore charitatis, eſt obiectum formale amoris: & amatur propter propriam bonitatem diſtictam à diuina. 49. n. 26.

Dilectionis proximi Deum eſſe rationem formalem, quomodò intelligatur? ibid. n. 27.

¶ In actu prudentiæ ponitur beatitudo vitæ actiuæ. 472. n. 6.

PSALMVS.

Pſal. 72. quid mihi eſt in cœlo, &c. 657. n. 4.

Pſal. 142. Spiritus tuus bonus educet me in terram rectam. 638. n. 8.

PVER.

Pueri vtuntur intellectu, & voluntate; non verò inſtinctu naturali. 228. 7.

In pueris rationem non omnino ligari; latè probatur: & quomodo ligetur. 229. col. 1. n. 8.

In pueris appetitus neceſſitat voluntatem, vt cõformet ſe paſſioni eiuſdem appetitus. ibid. n. 9

In pueris non dari motum rationis, aut voluntatis quomodò aſſerat D. Thomas. 229. n. 9. & 232. n. 20.

In pueris non datur liberum arbitrium. 230. n. 11. vnde in illis non datur peccatum. ibidem. & 232. n. 20. ad tertium

Pueri an operentur neceſſariò, an liberè? controuertitur. 230. n. 1 & 12.

Pueri ſi libertatem non habent, non agunt propter finem à ſe; bene tamen, ſi in illis datur libertas: quamuis non agant perfectè. ibidē. n. 13 & 232. n. 18. & 19.
Pueri in originali ſunt auerſi à Deo vt eſt finis naturalis, & ſupernaturalis. 285. n. 17. ad vltimam probationem.
Pueri decedentes ſine baptiſmo perpetuò excluſi ſunt à beatitudine patriæ contra nonnullos hæreticos. 352. n. 32.
Pueri decedentes ſine baptiſmo an fruantur beatitudine naturali? 346. n. 17. & 352. n. 32.

Litera Q.

Quidditas, natura, & eſſentia idem ſunt. 972. n. 39. in fine.
Vbi datur alia, & alia quidditas, non neceſſariò datur aliud, & aliud ens: aut alia, & alia res. ibid. n. 40.
Plures quidditates poteſt habere vna, & eadem res. ibid. n. 40. & 41.
Quidditas relationis diuinæ eſt alia à quidditate eſſentiæ. 973. n. 43.
¶ A quiete rerum naturalium, an ſumatur efficax argumentum ad quietem appetitus? 609 n. 25.

Litera R.

RATIO.

Ratio multis modis accipitur. 769. n. 38.
Ratio apud Ariſtotelem, & philoſophos ſæpè ſumitur pro operatione intellectus, & voluntatis: imò ſæpe ſumitur pro tota anima intellectiua, quæ intellectum, & voluntatem complectitur. 600. n. 2.
Ratio ſæpiſſimè etiam ſumitur pro definitione, & quidditate. 710. n. 21. & 24.
Ratio ſæpiſſime etiam ſumitur pro formalitate, & coincidit cum quidditate latè ſumpta. 972 n. 40. Vnde ratio formalis latiùs patet, quàm quidditas. ibid. n. 39.
Ratio pro formalitate alia eſt formalis, alia obiectiua. 770. col. 1. in medio.
Ratio formalis eſſendi eſt principium formale agendi. 87. n. 39.
Ratio commodi non eſt formalis ratio boni, ſed conditio appetendi. 306. col. 1.
Vna formalis ratio in diuinis apud Scotiſtas non reperitur. 719. n. 63. cum pluribus ſequentibus, & 796. col. 1. Oppoſitum docent Thomiſtæ. Vide 753. n. 4.
Ratio volendi. Vide volitio.
¶ Rationem ſumptam pro intellectu plerique tribuunt brutis, ſed impugnantur. 201. ar. 2. num. 1. & 2.
Ratio in pueris, & amentibus non omnino ligatur. 228. n. 8.
Rationi, ſiue intellectui, quomodò ſubijciatur appetitus ſenſitiuus? 235. n. 12.

REALITAS, ET RES.

Realitas, an neceſſariò multiplicetur multiplicata formalitate? 736. n. 120.
Plures realitates formales eſſe in Deo admittēdas volūt aliqui Scotiſtarū. 751. n. 164. in fine.
Res, & aliquid ſunt nomina ſynonyma. 734. num. 114.
Res dicitur, quaſi ratam faciat eſſentiam. ibidē.
Plures res dici non poſſunt, quæ diſtinguuntur in diuinis. 735. n. 117.
Plures res, an dici poſſint, quæ in creatis formaliter ſunt diſtinctæ? ibid. n. 118.
Eadem res, quæ eſt à parte rei, eſt, quæ eſt in intellectu, ſecundum tamen aliud, & aliud eſſe. 773. n. 51.
Res in ſe vna, eſt plures apud intellectum, ſi aliter, & aliter intelligatur contra Gregorium. 781 n. 70.
Res in ſe indiuiſibilis eſt diuiſibilis ſecundum eſſe, quod habet in intellectu. 781. n. 71. & 782. n. 72.
Eadem res viſa duplici viſione habet duplex eſſe intentionale. 781. n. 68.
Res obiectiuè exiſtens in intellectu, in quo ſenſu dici poteſt ens rationis? 782. n. 73.
Res vna, & eadem poteſt habere plures quidditates. 972. n. 40. & 41.
Res eadem poteſt formaliter eſſe plures. ibidem num. 41.
Res eadem quando poteſt eſſe non ipſa ſecum. 782. n. 74.
Res quæque ſimpliciter eſt quid per primum ſuum eſſe. 664. n. 1. & 2.
Cuiuſque rei prima entitas dicitur eſſentia, quidditas, & natura. ibidem.
Res tranſcendens non eſt attributum Dei. 679. num. 3. & 4.
¶ Redemptio generis humani, an fuerit finis incarnationis? 172. n. 9.
¶ Reduplicatiua dictio duobus modis poteſt reduplicare: vel rationem formalem mouendi: vel conditionem neceſſariam ad mouendum. 87. num. 38.
¶ Reflexio virtualis voluntatis in ſuum actum dari non poteſt, niſi in actibus liberis. 150. num. 30.
¶ Regnum Cœlorum dicitur regnum Dei, & Chriſti. 377. n. 4.

RELATIO.

Relationes an exerceant cauſſam finalem? diſp. 184. ar. 8. per totum.
Relatio, vt eſt relatio, non poteſt denominare, niſi ſubiectum, in quo intrinſecè ineſt. 45. n. 12.

Relatio

Relatio abſolutè eſt forma intrinſecè denominãs. 832.n.24.

Relatio, vt relatio eſt, non addit rem aliquam ſupra fundamentum ſecundum Henricum. Sed reijcitur. 1031.n.35.

Relationis entitas includit eſſe in, & eſſe ad. 1031.n.35.& 1066.n.28.

¶ *Ad relationem realem, an ſatis ſit diſtinctio ex natura rei inter extrema; an verò neceſſariò requirantur extrema realiter diſtincta?* 733.n.113.

¶ *Relatio rationis non exiſtit, niſi obiectiuè in intellectu per actum comparatiuum, aut directum, aut veluti reflexum.* 832.n.25.

Relatio rationis, ſiue reſpectus, quibus diſtinguuntur ideæ, cauſſantur ab intellectu diuino ex D. Thoma. 853.n.76.

Relationes rationis nullum habere eſſe, niſi in intelligi; quomodò ſit intelligendum? 859. num. 96.

Relatio rationis, an poſſit fieri à voluntate? ibid.

¶ *Relationes diuinæ, & perſonales non ſunt attributa.* 689.n.8.

Relatio realis non datur inter eſſentiam, & attributa. 733.n.113.

Relationes diuinæ in quo ſenſu eſſentialiter includantur in Deo? 885.n.28.

Relationes diuinæ an diſtinguantur ab eſſentia, & quomodò? Vide Eſſentia diuina.

Relatio diuina apud Durandum *non eſt modus eſſendi, vt falsò illi imponitur; ſed forma poſitiua.* 967.n.12.

¶ *Quælibet relatio perſonalis in diuinis eſt vna forma diſtingens, habens duas rationes diſtinguendi: relatiuè ſcilicèt, & diſparatè.* 975. num. 52.

Relatio in diuinis ſublato omni intellectu conſtituit perſonam, vt virtualiter diſtinguitur ab eſſentia 990.n.112.

Relationis diſtinctio ab eſſentia, vide eſſentiæ diſtinctio à relationibus.

Relationes quomodò includantur in eſſentia: & è conuerſo? vide Eſſentia.

Relationes pertinere ad eſſentiam extrinſecè, quomodò ſit intelligendum? 1017.n.43.

Relatio in diuinis in quo ſenſu ſit infinita? 1035 num. 51.

Relationes diuinæ, vt ſunt formæ perſonarum, non habent modum inferioris in recta linea reſpectu Dei. 1036.n.55.

Relatio quomodò prædicetur de Deo, & eſſentia diuina, tam in abſtracto quam in concreto? vide Deus, & Eſſentia diuina.

Relationes an poſſint videri ſine eſſentia, aut ſine perſonis? vide viſio beata.

Relationes, & eſſentia habent aliam, & aliam rationem formalem. 1026 n 16.

Relatio eſt eſſentia in quo ſenſu ſit propoſitio per ſe? ibidem.

Relatio cum eſſentia ſumi poteſt, vel vt eſt nomẽ primæ intentionis, vel ſecundæ; idque apud Henricum. ibid.n.19.

Relatio in diuinis tranſit in eſſentiam ſecundum ſuum eſſe, & non ſecundum ſuam quidditatẽ. 1027.n.21.

Relatio, etiam vt à nobis concipitur, non includit eſſentiam. 1030.n.30.

Relatio diuina ſub eſſe in verè eſt ens relatiuũ: concipitur tamen modo abſoluto. 1031.n.35

Ex eo, quod relatio identicè ſit Deus, non bene infertur, quòd eſſentialiter ſit Deus. 1033 n. 43. *arguit tamen eam in ſua realitate eſſe ſummè perfectam: non tamen eſſe talem ſecundũ ſuam rationem formalem. Vide latè.* 1034. n.44. & 45.

Relatio in diuinis non dicit perfectionem ſimpliciter ſimplicem. Ibid. n.45.

Relatio diuina, apud nonnullos, dicit perfectionẽ ſolius eſſentiæ. 1086.n.28. & 1087.n.29. *apud alios nullam dicit perfectionem. Vera reſolutio eam dicere perfectionem diſtinctã ab eſſentia.* Ibid.n.30.

Relatio diuina per ſe non includitur in ratione obiecti beatifici. 1088.n.32: *concurrit tamen per ſe ad rationem beandi, & in quo ſenſu?* 1092.num. 48.

RELATIO PRO INTENTIONE *finis.*

Relatio ſumpta pro habitudine ad finem quot modis contingat? 244.ar.7.

Relatio actualis in finem, quæ ſit? & quæ ad eam requirantur? Ibid. §.1.n.2.

Relatio virtualis in finem quæ ſit? 245.§.2.

Relatio interpretatiuè in finem quæ ſit? & quæ ad eam requirantur? & quomodò diſtinguatur ab actuali, & virtuali? 247.§.3. *per totum &* 319.n.18.

Relatio interpretatiua non datur, niſi in voluntario indirecto. Ibid.n.15.

Relatio interpretatiua datur in operante in ordine ad finem operis. 248.n 16. *datur etiam in eo, quod eſt volitum in cauſſa: & præterea in eo, quod fuiſſet volitũ, ſi ſciretur.* Ibid.n.17

Relatio habitualis diſtinguitur à virtuali. 24. n.20. *Contingit autem duobus modis.* Ibidẽ. num. 21.

Relatio habitualis vno modo datur, cum quis habet habitum inclinantem ad actum: quamuis habitus in eum non influat. Ibid.num. 21. & 22.

In relatione habituali, quæ datur per habitum in exiſtentem, actio nec phyſicè, nec moraliter aliquid recipit ab habitu. Ibidem.

Relatio habitualis an ſatis ſit ad meritum? 249. n.24. & 250. n.27. & 28. *Negatio placet.*

Relatio habitualis datur ex eo, quòd actualis nõ fuit retractata. 250.n.25. & 26.

RELATIVVM.

Vnum relatiuum intuitiuè videri non poſſe ſine altero, an ex Ariſtotele colligatur? 1064. §.3. *per totum.*

De ratione intrinſeca relatiui realis, non eſt non exiſtere, niſi coexiſtente ſuo correlatiuo. 1065.n.24.

Nec etiam eſt de eſſentiali illius ratione, vt intuitiuè non videatur, niſi intuitiuè viſo ſuo correlatiuo. Ibidem. & 1066. n.26.

RESVRRECTIO.

Poſt reſurrectionem, futuram eſſe vitam delicioſam corporis per mille annos, quidam hæretici dixerunt. 473.§.1.n.1.

Poſt reſurrectionem quomodò noſtrum corpus commutandum ſit? 485.§.2.n.28.29.&30. & 486.n.31.

AD ROMANOS.

Ad Romanos primo: Inuiſibilia Dei à creatura mundi, &c. 817.n.8.

Ad Romanos 8. Qui ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt. 638.n.8.

Litera S.

¶ *Ad ſacramenti confectionem non neceſſariò requiritur intentio actualis, ſed ſatis eſt virtualis.* 245.n.5.

¶ *Saducæi negabant omnem ſubſtantiam ſpiritualem.* 479.n.7.

¶ *Sanctificandi ratio non eſt formaliter diſtincta à ratione glorificandi: ſed habet ſe, vt ratio imperfecta ad perfectam.* 448.n.18.

SANCTVS.

Sancti in patria nos cognoſcunt, & pro nobis intercedunt. 1097.n.5.

Sancti in Deo vident omnes orationes noſtras, quæ ad eos funduntur, & quomodò? 1165. num.32.

Sancti in patria mediatores pro nobis. ibid.n.23

¶ *Sanitas inter bona corporis eſt bonum præſtantius.* 383.n.11.

¶ *Sapientia verſatur circa res altiſſimas, & diuinas, abſtractas à materia.* 405. col.1. *in principio.*

SCIENTIA.

Scientia in Deo duplex ponitur. 372.n.27.

Scientiarum principijs actu debemus aſſentiri. 319.n.17.

Scientia quomodò diſtinguatur per ſpeculatiuũ & practicum? 570.n.34.35. & 36. Vide 571.n.39.

Scientiæ practicæ obiectum. 562.n.5. & 6.

Scientia practica in quo ſenſu ſupponat libertatem voluntatis? 566.n.20.

Scientia ſpeculatiua ab omnibus appetitur propter ſe ipſam. 400.n.3.

Scientia per ſe infuſa ex ſe abſtrahit ab habitudine ad res creatas, & ſolum includit habitudinem ad diuinas perfectiones, vt in ſe ipſis & ex ſe ipſis ſunt intelligibiles. 833.n.28.

Scientia ſimplicis intelligentiæ, & ſcientia viſionis in Deo, an ſint attributa? 688.n.7. & 689.n.11.

SENSIBILE SENSITIVVM Senſus.

Senſibilia non habent veritatem, niſi participatam. 401.n.8.

Senſibile obiectum non eſt actu intelligibile, ſed ſolùm potentia: & ideo indiget virtute ſuperaddita ad perficiendum intellectum. ibidem.

Senſibilia obiecta quo pacto fiant actu intelligibilia? 403.n.16.

Senſibilia an perficiant intellectum Angeli? 403. n.141.

Senſibile in ordine ad ſenſum per ſe eſt ordinis inferioris. ibidem.

Senſibile, vt ſenſibile eſt, eſt obiectum adæquatum ſenſus. 498.n.15.

Senſibile in ratione obiecti inter ſuos limites nõ continet ſpiritualia. 499.n.18.

¶ *Senſitiua pars in homine eſt gratia intellectiuæ partis.* 397.n.4.

Senſitiua potentia eſt actus corporis organici: & quomodò id explicetur. 498.n.14.

Senſitiua potentia valens videre ſpiritualia; an ſit creabilis à Deo? controuerſum, negatio placet. 499.n.18.

¶ *Senſus quo pacto adæquatè diſtinguatur ab intellectu?* 498.n.15.

Senſus immediatè, & directè non poteſt mouere voluntatem. 70.n.15.

Sẽſus ſua ſenſatione aliquo modo ſentit ſe ſentire. 579.n.9. *& quomodò id intelligendũ ſit?* ibid.

SERAPHINVS.

Seraphinorum ordo in patria cur ſumatur ab amore? 528.n.4. & 532.n.3.

Seraphini & amore, & ſcientia ſuperãt Cherubinos ex quorundã ſentẽtia: ſed nõ placet. 532.n.4.

Seraphini ab amore denominantur; & amore diſtinguuntur à Cherubinis, & Thronis. 533. n.7. *vide de hoc varios dicendi modos.* 534. n.11. *Vera reſolutio.* 535.n.12.

Cur Seraphini locum ſuperiorem obtineant? vera ratio. 536.ar.8. *per totum.*

Seraphini ſunt quaſi acceſſores Dei, per ſe ipſos accedentes ad Deum. ibidem. n. 5.

SERVITVS, ET SERVVS.

Seruitus eſt quoddam malum ſummè fugiendũ. 376 ar. 5. n. 3.

Seruit⁹ alia eſt legalis, alia æconomica, alia politica: & quam iſtarum homines fugiant? 379. num. 16.

Seruitus legalis non reſpuitur tanquam ſummũ malum: ſed ob aliam rationem. 380. n. 17.

Serui poſſunt eſſe beati. ibidem.

Quidam dicuntur ſerui ſecundum naturam: vt quia ſecundum naturam alij alijs ſubijciuntur. 378. n. 11. & 379. n. 16.

SIMPLEX, ET SIMPLICITAS.

Simplicitas in Deo ſolum dicit quandam negationem. 685. col. 1. in principio.

Simplicitas ſine multiplicitate virtuali potius arguit imperfectionem, quam perfectionẽ. 694. n. 21. & 725. n. 86. & 957. n. 36.

Simplicitas diuinæ eſſentiæ an tollatur ex opinione Scoti? latè expẽditur 722. §. 4. per totũ.

Summa ſimplicitas Dei in quo ſit poſita apud Scotum? 725. n. 86. & 87.

Summa ſimplicitas Dei ſtare poteſt cum diſtinctione reali perſonarum. 724. n. 85.

Nihil datur tam ſimplex, quod nec realiter, nec formaliter, actu vel virtute ſit plurificabile. 752. n. 166.

¶ Solon an negauerit homines poſſe beari in hac vita? 642. ar. 1. n. 1. & 644. n. 9.

¶ In ſomno interdum imaginatio manet libera. 228. n. 6.

SPECIES.

Ex ſpecie intelligibili, & intellectu magis fieri vnum, quam ex materia, & forma; quomodò ſit intelligendum? 423. n. 20.

Species intelligibilis eſt actus intellectus, non ſecundùm ſuum eſſe naturale, ſed ſecundum eſſe intelligibile. 423. n. 21.

In ſpecie intelligibili reperitur ratio qualitatis, & ratio obiecti in eſſe intelligibili. priori modo reſpicit intellectum per modum formæ entitatiuæ: poſteriori autem per modum principij actiui. 423. n. 22. & 424. n. 23.

Per modum ſpeciei intelligibilis Deum vniri intellectui beati; aliqui negant: ſed rejciuntur. 432. n. 56. & 469. n. 68.

Species intelligibiles naturales cauſſantur à rebus: infuſæ vero, à rationibus intelligibilibus altioris ordinis. 819. n. 18.

Specierum viſibilium receptio non eſt actus vitalis. 1461. n. 35. ad finem.

Species intuitiua an poſſit à Deo conſeruari re non præſente? 662. n. 11. & 434. n. 64.

Species repræſentans rem vt præſentem, quæ tamẽ nõ eſt præſens; an ſit poſſibilis? 662. n. 11.

SPECIES, PRO NATVRA REI.

Species rerum poſſunt in infinitum fieri meliores, & meliores a Deo, & quomodò? 939. n. 8. & 941. n. 17. & 20.

Species componitur compoſitione metaphyſica ex genere, & differentia, tanquam ex actu, & potentia. 986. n. 94.

SPECVLATIVVM.

Speculatiuum non eſt differentia ſpecifica ſcientiæ. 570. n. 34. 35. & 36. & 571. n. 39.

Speculatiui ratio non ſumitur in ordine ad rationem formalem obiecti, ſed ad materialẽ. 570. n. 35. & 571. n. 37. contra nonnullos.

Speculatiuum, & practicum negantur per plura non ſubalternatim poſita. Ibidem.

Speculatiuum, & practicum reperiri ſimul poſſunt, & quando inferant realem diſtinctionem? 571. n. 40. 41. & 42.

SPES.

Spes in via ortum habet ex amore concupiſcentiæ. 613. n. 7.

Actus ſpei eſſentialiter includitur in beatitudine viæ. 649. n. 12. & [illegible]

Spes eſt neceſſaria ad iuſtificationẽ. Ibid. n. 12.

Ad affectum ſpei neceſſarius eſt aſſenſus iudicatiuus. 76. n. 41.

SPIRITVS ET SPIRITVALE.

Spiritualia quomodò concipi poſſint ab æſtimatiua. 501. n. 24.

Spirituale tranſcendit metas obiecti ſenſibilis. Ibidem.

Spiritus obiectiuè eſt omnino improportionatus potentiæ corporeæ. 500. n. 22.

¶ Spiritus ſanctus eſt Deus eſt prædicatio formalis. 1036. ar. 3. §. 1.

¶ Stoici non agnouerunt ſolam cauſſam finalẽ, ſed etiam alias. 56. n. 25.

SVBALTERNATIO.

Subalternari alteri in agendo non tollit rationẽ cauſſæ. 9. n. 12 in fine.

Subalternatio cauſſarum. Vide Cauſſa.

Ad ſubalternationem eſſentialem quid requiratur? 270. n. 3.

Subalternatio eſſentialis finium, in quo ſit poſita? 271. §. 3

Subalternatio eſſentialis in finibus, an ſit poſſibilis? 271. n. 6.

Subalternatio eſſentialis non datur inter patrẽ, & auum reſpectu filij. 270. n. 3.

Subalternatio finium. Vide Finis.

Subalternatio agentium. Vide Agens.

¶ Subiectum eſt extra eſſentiam ſuæ proprietatis. 899. n. 9.

SVBSISTENTIA.

Subſiſtentia concurrit ad actionem, non vt ratio agendi; ſed vt conditio agentis. 88. n. 43.

Subſiſtentia includitur in ratione formali ſubſtantiæ completæ. 678. col. 1. n. 2.

Subſiſtentia eſſentialis Dei non ſatis accōmodatè appellatur perſonalitas, aut ſuppoſitum. ibid.

Subſiſtentia eſſentialis in Deo non eſt attributū. ibid. n. 2 in fine, & 689. n. 9.

SVBSTANTIA.

Subſtantia poteſt perfici ab accidente non ſimpliciter, ſed ſecundum quid. 402. n. 10.

Subſtantia licet nulli poſſit accidere; poteſt tamē alicui accidentaliter conuenire. 426. col. 1. in principio.

Subſtantia diuina, quamuis non ſit verum accidens reſpectu creaturæ; poteſt tamen habere modum accidentis. 425. n. 31.

Subſtantia completa non poteſt alij ſubſtantiæ completæ vniri ſubſtantialiter, niſi ſolùm hypoſtaticè. 437. col. 1. in principio.

Subſtantia ſub aliqua ratione poteſt eſſe ignobilior accidente. 433. n. 58.

Subſtantia ſpiritualis negabatur à Sadducæis. 479. n. 7.

Subſtantia, an ſit imperfectior accidentibus ordinis ſupernaturalis? 15. ar. 4. n. 3.

Subſtantia conſtituitur in eſſe ſpiritus per differentiam ignotam nobis, à qua veluti quædam paſſio reſultat eſſe intellectuale contra nonnullos. 590. n. 3. & 591. n. 5. & 600. n. 3.

¶ *Subſtantialiter aliquid habere dicit perfectionem ſimpliciter.* 895. n. 61.

¶ *In ſuperioribus vniuntur, quæ in inferioribus ſunt diſperſa.* 572. n. 43.

SYMPATHIA.

Sympathia, an detur inter intellectum, & volūtatem? 66. n. 3.

In ſympathia, an fundetur motio metaphorica, qua finis mouet voluntatem? ibid. n. 4.

SYNONYMITAS.

Synonymitas tollitur, quamuis ſignificetur vná, & eadem res, ſi ſignificatur ſub diuerſis rationibus. 806. n. 41.

Synonymitas nominum non ſolùm expendenda eſt ex rebus ſignificatis; ſed etiam ex conceptibus; & à quo principali? 806. n. 41. & 807. n. 42.

Litera T.

¶ *Quæ dicuntur talia per habitudinem ad alterum, quando ſint talia per formam intrinſecam, quando verò per extrinſecam?* 47. n. 21.

¶ *Temere ne aliquid dicatur fieri, ſatis eſt ſi fiat cum cognitione quamuis non fiat propter finē.* 148. n. 22.

DIVVS THOMAS.

Apud D. Thomam quid ſit bonum importare rationem finis? 34. n. 3.

Quando dicit D. Thomas voluntatem, & eſſe finem, & eorum, quæ ſunt ad finem: quomodò intelligendus ſit? 47. n. 19.

Apud D. Thomam ſolæ actiones humanæ ſunt propter finem 238. n. 7. *Sicut etiam apud eūdem ſolæ actiones liberæ ſunt humanæ.* ibid. n. 6. & 7.

D. Thomas agnouit immediatum concurſum Dei in omni agentis operatione. ibidem.

D. Thomas nunquam dixit eſſe cognitum eſſe rationem formalem finalizandi. 87. n. 40.

D. Thomas an exiſtimauerit dilectionem Dei nobiliorem eſſe cognitione? dubit. 529. n. 10.

¶ Explicantur aliqui loci doctrinæ Diui Thomæ.

¶ Ex Prima Parte.

q. 2. ar. 8. ad 3. pag. 147. n. 15. ¶ *q. 3. ar. 3. p.* 1043. *n. 15.* * *q. 5. ar. 6. ad 2. pag.* 48. *n. 22. & p. 170. n. 19.* * *q. 6. ar. 3. p. 887. n. 36.* * *q. 13. ar. 2. p. 887. n. 36. & 37.* * *q. 13. ar. 3. p. 925. n. 4.* * *q. 13. ar. 6. p. 887. n. 7.* * *q. 27. ar. 2. ad 3. p.* 1014. *n. 42.* * *q. 33. ar. 3. ad 1. p. 1031. nu. 34.* ¶ *q. 39. ar. 6. p. 1038. n. 7.* * *q. 39. ar. 6. ad 2 p.* 1041. *n. 19.* * *q. 78. ar. 4. p. 204. n. 7.* * *q. 82. ar. 3. p. 529. n. 10. & 11.* ¶ *q. 82. ar. 4. p. 158. n. 55.* ¶ *q. 108. ar. 6. ad 3. pag. 530. n. 13.*

¶ Ex Prima ſecundæ.

Q. 1. ar. 1. pag. 40. n. 8. ¶ *q. 1. ar. 1. ad 2. pag.* 156. *n. 46. & 47.* ¶ *q. 1. ar. 1. pag. 174. n. 4. & 258. n. 15. & 266. n. 15. & 267. n. 19. & 268.* ¶ *q. 2. ar. 3. ad 1. pag. 374. col. 1. & 2.* ¶ *q. 2. ar. 5. p. 380. col. 2. n. 1. & pag. 381. col. 1. in principio.* ¶ *q. 2. ar. 6. Ibidem. adde pag. 385. §. 1. n. 1. & 386. col. 1. in medio.* ¶ *q. 2. ar. 7. pag. 408. §. 1. per totum.* ¶ *q. 2. art. 8. ibidem, adde 338. n. 10.* ¶ *q. 3. ar. 1. pag. 398. num. 10.* ¶ *q. 3. ar. 5. pag. 575. n. 57. & 633. num. 2. & 634. num. 9. & 649. num. 14.* ¶ *q. 3. ar. 6. p. 401. n. 9.* ¶ *q. 3. ar. 7. pag. 411. §. 2.* ¶ *q. 6. ar. 2. p. 138. n. 52.* ¶ *q. 6. ar. 7. ad 3. pag. 229. n. 9. in fine.* ¶ *q. 10. ar. 2. p. 229. n. 9. & 232. n. 20.* ¶ *q. 10. ar. 3. ad 3. p. 70. n. 19.* ¶ *q. 11. art. 3. pag. 525. n. 15.* ¶ *q. 12. art. 3. pag. 169. n. 17. 18. & 19. & pag. 304. num 4.* ¶ *q. 14. ar. 1. ad 2. pag. 258. n. 14* ¶ *q. 30. ar. 3. ad 2. pag. 89. numer. 22 & 88. num. 41.* ¶ *q 31. ar. 3. ad 1. Ibid.* ¶ *q 34. ar. 3. p. 525. num. 15.* ¶ *q. 66. ar. 6. pag. 594. num. 19.*

¶ q.68.ar.2.p.638.n.9. & pag.639.n.10.
¶ q.69.ar.1.& 3.pag.342.n.4.

¶ Ex ſecunda ſecundæ.

q.27.ar.3.p.14.n.11.

CONTRA GENTES.

3.cõtra Gẽtes c.2.p.157 n.49.& p.236.n.16.
3.contra Gent. c.17.in primo arg. p.37.n.13.
3.contra Gentes c. 32.p.380.col.2.n.1. & p.381.col.1.in principio.

EX SCRIPTIS.

In 1.d.1.q.1.ar.1.ad 1.pag.590.num.2.
In 3.d.29.q.1.ar.3.ad 2. pag.59.n.10.
In 4.d.49.q.1.ar.1.quæſtiũc.2.pag.157.n.50.
¶ De veritate q.22 ar.2. pag.157.num. 48.
¶ De potentia q.7.ar.6 ad 5,pag.761.n.22.

TIMOR.

Ad timoris affectum neceſſarius eſt aſſenſus iudicatiuus. 76.n.41.
¶ Transſubſtantiari creaturam in diuinam ſubſtantiam, eſt impoſſibile. 486.n.32.
¶ In Sancta Trinitate datur numerus tranſcendens perſonarum. 679.n.5.
¶ Triſtitia intellectiua maius eſt malum, quàm ſenſitiua. 393.col.1.in principio.

Litera V:

¶ Valetudo bona à Platone iudicatur optimum bonorum. 381.ar.2.n.1.& 382.col.1.in principio.
¶ Vanum eſt ordinare maius bonum ad minus bonum, tanquam ad finem. 368. col. 1. poſt principium.
¶ Velle. vide volitio.

VERBVM DIVINVM.

Verbum diuinum producitur à Patre per actũ intellectus, vt eſt formaliter intellectio contra Torres,& alios. 1068.n. 38.
Verbum diuinum producitur ex notitia intuitiua perſonarum: & quomodò id explicandum ſit? ibid.n.39.

VERITAS, ET VERVM.

Veritas concluſionis diſtincta eſt à veritate principiorum. 47.n.18.
Veritas, quomodò detur in prima operatione intellectus? 552.n.2.
Veritas enunciatiua quid ſit? & an reperiatur ſine iudicio. 560 n.4.
Veritas in eſſendo reperitur in diuinis. 680. n.6.& 9.
Veritas tranſcendens in diuinis abſtrahit ab abſoluto,& relato: & prædicatur de Deo, vno, & Trino, ibidem.
Veritas in cognoſcendo, & in dicendo eſt Dei attributum: non tamen veritas tranſcendens. 680.n.7. in fine.
Veritas trãſcendens quid addat ſupra ens? ibid.
¶ Verum, vt eſt tranſcendens, non eſt attributũ. 680.n.6. & 7.

VIATOR.

Viator, cur de Deo non poſſit non formare plures conceptus? 819.n.16.& 17.
Viatoris intellectus nõ poteſt diuinas perfectiones naturaliter cognoſcere, nec etiam diſtinguere, niſi ex cognitione creaturarum. 817.n. 8.9.& 11.& 818.n.12.& 1006.§.5.
¶ Videns,& video. vide Viſio.

VIR.

Viris virtute excellentibus, cur debeatur honor? 362.n.12.
Vir ſtudioſus, id eſt, virtute præditus, non operatur propter honorem: vnde nec eo immoderatè lætatur. 363.n.13.

VIRTVS.

Virtutis excellentia præſtat honore. 360. n.5.
Virtutis præmiũ quomodò ſit honor; cum nullus honor ſit virtuti cumulatè adæquat⁹ 362.n.11
Virtutis finis non poteſt eſſe honor: bene tamen poteſt eſſe medium ad aliquid. ibid.
Virtus ex ſua natura digna eſt, quæ cognoſcatur. 367.col.1. in fine.
Virtus amabilior eſt in homine pulchro, quàm in turpi. 384.col.1.in principio, & 382.col. 1. in principio.
Virtutum moraliũ actiones ſunt propter actiones animæ ſpeculatiuæ. 397.n. 4.
¶ Viſibile in ſe ipſo attingi poteſt vno tantùm modo & ſub vna ratione, ſub qua: 524.numero 14.

VISIO, VIDERE, VIDENS.

Viſiones diuerſæ ſpeciei, an ſint poſſibiles? 1090 num.41.
Videri poteſt vnum relatiuum ſine correlatiuo, & vt eſt in, & vt eſt ad. 1066.n.29.
Videri intuitiuè non poſſe vnum relatiuum ſine ſuo correlatiuo, an colligatur ex Ariſtotele in prædicamentis cap. de relatione? 1064.§.3. per totum; & 1066.n.26.
Vt vnum videatur ſine alio, an ſit neceſſaria actualis aliqua diſtinctio inter ea, quando ſunt realiter idem? Affirmant quidam, ſed non probantur. 1054.n.43.
An neceſſariò videatur obiectum ſecundarium viſionis, ſi primarium intuitiuè videtur? 1058.n.64.
Viſio intuitiua conſeruari non poteſt, ſi obiectũ fiat abſens. 433.n.59.
Viſione intuitiua rem videri, vt in ſe eſt, duobus modis intelligitur. 956.n.29.

VISIO BEATA.

Viſio clara Dei, & beatifica non poteſt eſſe finis noſter naturalis. 350.n.27.

Ad viſionem claram Dei, & beatificam, an habeamus appetitum naturalem? ibidem.
Ad viſionē beatificā beatū actiuè non cōcurrere, dici non poteſt ſine temeritate. 430.n.49.
Viſione creata Deum à nobis beatificè videri maximè eſt naturale intellectui noſtro eleuato. 431.n.51.
Viſio beatifica, an conſeruari queat, ſi Deus ſe ipſum obiectiuè abſentet? 434 n.61. & vtrū, ſi conſeruaretur, poſſet beare? ibid.
Viſio beatifica abſque aliquo actu practico ſatis eſt; vt moueat voluntatem ad amorem Dei. 503.n 4.
Viſio Dei in patria non eſt obiectum delectationis, ſed tantum eſt conditio, vt nonnulli volunt. Sicut in via non fuit obiectum ſpei apud eoſdem. 25.col.2.n.5. Oppoſitū vide. 27.n.9.
Viſio Dei ex Aug. eſt noſter vltimꝰ finis. 26.n.7
Viſio beata non fit à beato propter finem. 234. n 6. Nec oppoſitum colligitur ex D. Thoma. 156.n.47.
Viſio beata variata penes intenſionem poteſt aliter, & aliter repræſentare. 956.n.30.
Viſio beata, & ſinguli illius gradus indiuiſibiliter repræſentant diuinam eſſentiam. ibid.
Viſio intuitiua Dei quidnam repræſentet naturaliter? ibidem.
Viſionis inæqualitas in patria per ſe non ſumitur ex inæqualitate perfectionis indiuidualis contra nonnullos 956 n.30. ad finem.
Viſio diuinæ eſſentiæ, an ſe ſola ſit formalis aſſecutio obiecti beatifici? 521.ar.3.n.1.
Viſio Dei in patria, an concurrat ad amorem: vt ratio obiecti, an vt conditio? 522.n.4.
Viſio beata inter notitias creatas eſt ordinis ſupremi. 554 col.1.in principio.
Viſio beata non ſolùm formaliter eſt incomplexa ſed etiam obiectiuè. 554 n.10.
Viſio beata, in quo ſenſu ſuſcipit magis, & minus? 556.n.19.
Viſio beata, an ſit ſpeculatiua, an verò practica? diſp.561.ar.5.§.1. Reſolutio. 572 § 4.
Viſio beata, vt terminatur ad Deum, diuinasq; perfectiones, & myſteria Trinitatis, eſt ſimpliciter ſpeculatiua. 563.n.9.
Viſio beata in ordine ad certas actiones eſt propriè practica. 565.n.13.14 & 15. vide ibid.
Viſio beata nō eſt immediatè practica ad actiones politiæ veſpertinæ; ſed ad actiones liberas matutinas. 565.n.15. & 566.n.16.
Viſio beata, an ſit practica reſpectu amoris beatifici? diſputatur 566.§.2.
Viſio beata ſimul eſt ſpeculatiua, & practica. 570 n 33. An verò principalius ſit ſpeculatiua, an practica? vide 572.§.4.n.45. & 573.n.46.47. & 48.
Viſionis beatificæ obiectum per ſe eſt Deus. 655 ar.1. Imò eſt ſolus Deus. 656. & 657. Imò eſt immediatum obiectum. 658 & 659.
Viſio beatifica eſt prima operatio patriæ. 660. num 10.
Viſio in patria ſuccedit fidei. 1043.n.7.
Viſio beata per ſe pendet ab obiecto primario, nō verò à ſecūdario, apud Scotiſtas. 1046.n.4
Viſio Dei permanens, & in tranſitu eſt eiuſdem ſpeciei. 621.col.1.in principio.
Viſio in patria in repræſentando obiectum voluntati, an concurrat, vt ratio formalis obiecti, an vt conditio? 598. n.33. & 599. n.4. & 602.n.13. & 622. n.27.
¶ Viſio beata eminenter eſt reflexa, qua beatus videt ſe videre Deum. 579. n.8.
¶ Viſio in patria apud Thomiſtas ſimpliciter eſt nobilior, quàm dilectio. An verò ſecundū quid ſit minus nobilis? controuertitur inter illos. 526.ar.5.n.1.
Viſio patriæ an ordinetur ad amorem? 536.ar. 8. per totum.
Viſio patriæ à Deo authore naturæ non ordinatur ad amorem. ibid. n.2. & 5.
Viſio patriæ ex ſua natura ordinatur ad amorē, vt ad ſuum effectum, in genere cauſſæ efficiētis. ibid. n.2.
Viſio Dei, vt volita actu reflexo, eſt finis amoris. 538.n.9.
Viſio in patria an ex ſe ſit amabilior, quā amor? diſp.539.ar.9.
Viſio in patria ex ſe eſt amabilior, quam amor amore concupiſcentiæ. 540.n.2. & 4. ſecus autem de amore amicitiæ. ibid.n.5. & 598. §.6. vbi latiùs.
Viſionem Dei ordinari ad amorem, qui doceāt? 583.n 8.
Ex viſione in patria an maius bonum reſultet Deo, quam ex amore? 598. n.34.
In viſione an virtute cōtineatur amor? 601.n.7
Solam viſionem eſſe totam beatitudinē; quomodò intelligendum ſit? 545.n.13. & 546. n.14.
Viſio beata, vt reſpondet ſimplici notitiæ, non eſt aſſecutiua obiecti beatifici, ſed prout eſt virtute complexa. 558. n. 24.
Viſio beata non eſt actio humana. 258.n.19.

VISIO INCREATA DEI.

Viſio, qua Deus ſe ipſum videt, eſſentialiter pertinet ad beatitudinem Dei. 519 n.15.
Viſio increata, qua Deus ſe cognoſcit, nullo modo eſt practica contra Scotum. 563.n.9.
Viſio beatifica Dei, noſtro modo intelligendi, antecedit omnem rationem laudationis, quam Deus erga ſe habere poteſt. 375 n.36.

Viſio increata, qua Deus ſe ipſum videt, an ſit noſtra formalis beatitudo? 418.ar.2.

DE VISIONE ESSENTIÆ *ſine attributis, & è contra.*

Videntur in Deo à ſingulis beatis omnia, quæ formaliter ſunt in eo. 943. §.3. *& quomodò id ſit intelligendum?* 945. §.4. *&* 5.

Viſio eſſentiæ ſine attributis, & vnius attributi ſine alio, naturaliter dari non poteſt in beatis. 949. ar.3. *per totum. Quid dicendum ſit reſpectu diuinæ potentiæ? diſp.* 950. ar.4 *negantis, & affirmantis partis argumenta ponuntur. Ibid.* §.1. *&* 2. *Vera reſolutio.* §.3.

DE VISIONE ESSENTIÆ *ſine perſonis & vnius perſonæ ſine alia.*

Diuina eſſentia an poſsit naturaliter videri, aut ſine perſonis, aut non cum omnibus? 1044. ar. 2. *per totum. Quid dicendum ſit, per potentiam Dei abſolutam? diſput.* 1045. art.3. *Reſolutio ponitur,* 1048. §.3.

Affirmatio an deducatur ex Patribus? 1050. n.23.24. *&* 25.

An ex verbis Chriſti Ioannis. 14? 1048. §. 4. *&* 1062. n.12.

An ex natura viſionis? 1051. §.5.

An ex identitate reali eſſentiæ cum perſonis? 1053. §.6. *An ſi eſſentia adæquatè foret idẽ cum illis? ibid.* n.37. *&* 1054. n.42.

An efficaciter deducatur ex eo, quòd eſſentia terminet viſionem, vt eſt ſubſiſtens? 1055. n.7. *Negatiua tamen ſententia eſt etiam probabilis.* 1058. §.9.

Vna perſona an poſsit diuina potentia videri ſine alia? latè diſp 1060. ar.4. *referuntur tres opiniones.* §. 1. *Negans eſt probabilis.* §.4. *Affirmans tamen probabilior.* §.2.

An viſione indicatiua poſsit videri eſſentia ſine perſonis, & vna perſona ſine alijs? diſputatur 1075. ar.5.

Vtrum vna perſona, vna vè relatio perſonalis poſsit diuina potentia videri ſine eſſentia? diſp. 1080. ar.6.

Viſio eſſentiæ ſine perſonis, aut non cum omnibus, an foret beatifica? diſp. 1081. ar.7.

Viſio eſſentiæ ſine perſonis, aut non cum omnibus, apud eos, qui talem viſionem admittunt, vt poſsibilem; an neceſſariò eſſet numero diſtincta, ab ea, quæ modo datur in beatis: an poſsit eſſe eadem numero? diſputatur 1090. n.39. *&* 40.

Cur viſio eſſentiæ ſine relationibus dari nequeat ſi eſſentia ſine relatione eſt communicabilis? Vide latè 1053. n.37. *&* 38. *&* 1054. n.44 *&* 45. *&* 1060. n.72.

Videri aut non videri poſſe eſſentiam ſine relationibus, vnde per ſe ſit regulandum? 1053. n.38. *&* 1054. n.45. *&* 1063. n.16.

Eſſentiam repræſentari à viſione, hoc vel illo modo, vnde per ſe pendeat? 1055. n.46.

Viſio eſſentiæ an eſſet poſsibilis, ſi eſſentia eſſet vnius tantum perſonæ? 1057. n. 56.

Videns eſſentiam ſine perſonis, an videret eam diſtinctam a perſonis, vel vt non diſtinctam? 1058. n 59.

Perſonæ an pertineant ad obiectum primarium viſionis, an verò ad ſecundarium? 1046. n.5. *&* 1058. n.64. *&* 1059. nu. 67. *&* 1063. n.17. *&* 1091. §.4.

Viſio, qua Pater videt eſſentiam, & perſonas, vnde habeat quòd ſit fœcunda? 1068. n.40.

Qui videret patrem ſine filio, non videret patrem cum actuali generatione, 1067. n.30.

Quomodò videretur relatio paternitatis, ſi videretur ſine filiatione? 1066. n.27.

Pater non prius ſe ipſum videt, quàm alias perſonas. 1074 n.64.

VISIO CREATVRARVM.

An in patria de facto videantur aliquæ creaturæ? diſputatur 1096. ar. vnico.

In patria quomodò creaturæ videantur à beatis in Deo, an ſolùm cauſaliter extra ipſum Deum; an formaliter intra Deum? 1097. q. 16. *per totam.*

Quot modis creaturæ videãtur in patria? 1098. ar.1. *&* 1102 §.4.

Videri poſſunt & ſecundum eſſe, quod habent in Deo, & ſecundum eſſe, quod habent in ſe ipſis: & quale ſit vtrumque eſſe? ibid. §.1. *per totũ.*

Creaturæ videntur in patria, & in proprio genere, & in verbo. In verbo autem, aut formaliter, aut cauſſaliter. Et explicantur omnia iſta membra. 1101. §.2. *&* 3.

Videri creaturas in Deo, hoc eſt intra Deum in ſe ipſis, an ſit poſsibile? diſp. 1103. ar.2. *affirmatiua placet. ibid.* §.2. *Vtrum autem ita de facto videantur? diſp.* 1107. ar.3. *per totum. placet affirmatio.* 1108. §.2. *conſentit hoc cũ D. Thoma.* 1110. §. 3. *& cum Auguſtino.* 1112. §.4 *quãtunuis Bellomõtan' reclamet*

Prima radix viſionis creaturarum in Deo quænam ſit? 1107. n.22.

Explicatur mens Auguſtini circa viſionem formalem creaturarum in Deo. 1112. §. 4. *&* 1113. §.5. *& ſoluuntur argumenta in contrarium.* 1118. §.6.

Viſio ſolius eſſentiæ, apud Auguſtinum, non eſt cognitio matutina. 1115. n. 32.

Videri creaturas formaliter in Deo, & intra Deum, in quo gradu certitudinis tenendum ſit? 1123. §.7. *per totum.*

Creatu-

Creatura ita videtur in arte diuina, vt de illa for-
metur proprius conceptus diſtinctus à cõcep-
tus aliarum creaturarum. 1116 nu. 38.

Creaturæ, quæ obiectiuè videntur in Deo, quan-
uis in ipſis ſint corruptibiles, vt tamen repræ-
ſentantur in Deo ſunt incorruptibiles. 1121.
n. 57.

Quomodo videatur in Deo, & intra Deũ ipſæ crea
turæ? An videãt pluribus actibus, an verò vni
co tantũ? ſi vnico, an immediatè in ſe ipſis, an
verò mediatè latè hæc explicantur, 1125. q.
17. per totum. Ponitur opinio Nominalium,
ſed reijcitur. 1126. ar. 1.

Creaturas videri in Deo actu diſtincto, nõ re (vt
volebant Nominales) ſed ſolũ ratione, ab actu
quo videtur eſſentia, an repugnet? 1126. &
1127. ar. 1 & 2.

Creaturas videri ſimul cum eſſentia diuina vno
actu, non repugnat. 1129. ar. 4. & 1130. §.
2. & 3 & 1133. ar. 5. & exponitur tertius
quidã modus, quo eſſẽtia & creaturæ vno actu
videri poſſunt: mediatè ſcilicet, hoc, eſt mediã
te eſſentia cognita. 1135. ar. 6.

Creaturæ de facto videntur in Deo actu realiter
vno & nõ pluribus. 1136. quæſt. 18. ar. 1. &
1138. §. 2. per totum. Imò ille vnus actus e-
rit re & ratione vnus, contra nõnullos. 1142.
ar. 2.

An viſio, qua creaturæ in Deo videntur, æquè
primò & immediatè terminetur ad eſſentiam
& creaturas? diſput. 1143. ar. 3. §. 1. negatiua
placet.

Creaturæ videntur in Deo ſolùm mediatè, vt ob-
iecta ſecundaria in primario. 1145. ar. 4.
per totum.

Creaturæ videntur in diuina eſſentia, prout ex
ſua natura eſt eminenter mitabilis, & partici-
pabilis. 1150. § 2. concluſione. 2.

Creaturæ etiam videntur à beatis in rationibus
æternis, quæ ſunt in mente diuina 1150. §. 3.

Creaturæ an videantur in Ideis diuinus? diſput.
1151. nu. 22. reſolutio ponitur. ibid. 23 in 4.
concluſione.

DE EXTENTIONE
viſionis creaturarum in Deo.

De extenſione viſionis beatificæ in ordine ad
creaturas diſp. 1152. q. 19. & 1170. q. 20.
& 1171. q. 21.

Creaturæ vtriuſquè ordinis, naturalis ſcilicet, &
ſupernaturalis, videntur in Deo. 1152 ar. 1.

Creaturæ videntur in Deo, tùm in ſpecie, tùm in
indiuiduo. 1153. ar. 2.

Creaturæ an videantur in Deo tã quoad eſſe poſ-
ſibile eſſentiæ, quam quoad eſſe actualis ex-
iſtentiæ? diſputatur. 1155. ar. 3. §. 1. affirma-
tiua colligitur ex Patribus. 1156 § 2.

An omnes creaturæ poſſibiles, quæ ad ordinem
naturalem pertinẽt de facto videãtur in Deo
à beatis? 1158. artic. 4 §. 1. negatiua placet.
1159. n. 6 id, quod intelligi debet tam quoad
rationes ſpecificas, quam quoad indiuiduales:
tàm in actu ſecundo, quàm in primo. ibidem.
n. 7. & 8. quid. dicendum ſit de Chriſto? ibid.
num. 8.

An videãtur aliquæ ſpecies earum creaturarũ,
quæ à Deo ſola cognitione ſimplicis intelligẽ-
tiæ cognoſcuntur? Dubium eſt. Reſolutio expli
catur per nonnullas concluſiones. ibid. nu. 9.
cum ſequentibus.

Omnes, & ſinguli beati de facto vident, quæ ad
ſuum ſtatum pertinẽt. 1161. §. 2. n. 17. quæ
autem pertinant ad ſtatũ beati? 1162. n. 21.
Vide. 1166 nu. 40.

Singuli beati vident in Deo de facto omnia ge-
nera & ſpecies, quæ in vniuerſo condita
fuerunt. 1163. n. 23.

An beati videant indiuidua earum ſpecierum
quæ in vniuerſo ſunt conditæ? 1163. n. 26. &
1164. n. 27.

Omnes beati vident in Deo orationes quæ ad eos
funduntur: & quomodo. 1165. n. 32. Vident
etiã noſtras cordiũ cogitationes. 1166. n. 39.

Beati non vident de facto omnes creaturas poſſi-
biles ordinis ſupernaturalis. 1167. nu. 41. &
42. Quæ autem de facto videant? 1167. n.
42. cum ſequentibus. Vident enim omnia my
ſteria fidei: id tamen eſſe de fide non colligitur
ex Patribus. 1168. nu. 46. cum ſequentibus.

Extentio viſionis creaturarum in Deo in ordine
ad diuinam potentiam. Vide. 1171. ar. 1. an
ſcilicet omnes creaturæ poſſibiles in diuina eſ
ſentia videri poſſint? ibid.

Diuina eſſentia an poſſit videri, nulla viſa crea-
tura? 1171. ar. 2.

An in diuina eſſentia videantur actus liberi, li-
beraque decreta diuinæ voluntatis? 1171. q.
21. ar. 1. per totum. Quomodo autem hæc de-
creta in Deo videantur? 1174. ar. 2.

An quæ in Deo videntur, omnia ſimul videan-
tur; an verò aliqua poſſint de nouo videri?
1170 ar 6.

Cur hæ creaturæ potius, quàm illæ videantur in
diuina eſſentia? ibid ar. 7.

Videri aliqua in Deo ex vi viſionis eſſentiæ, non
eſt idem quod ea videri in Deo ipſa eſſentiæ
viſione. 1169. ar. 5.

Viſus corporei quodnam ſit obiectum adæquatũ?
497. n. 13.

Viſus terminatur ad colorẽ, non vt ad obiectum
quod, ſed vt ad obiectũ vt quo. 204 nu. 6.

VITA ET VITALE.

Vita duplex eſt: ſubſtantialis, & accidentalis. Vita accidentalis eſt operatio. 460 n.33. & 461.n.34.

Actus primus vitæ ex ſua natura ordinatur ad actum ſecundum tanquam ad finem. 471. col. 1. in medio.

Vita actiua emanat à contẽplatiua, & eſt propter eam. 641.n.3 in fine.

Vitæ actiuæ operationes non expetuntur propter ſe, ſed propter alias. 397.n.4.

Vitæ actiuæ beatitudo. Vide Beatitudo vitæ actiuæ.

Vitæ ſpeculatiuæ operationes, ex ſua natura non eſſe ſui gratiâ, ſed gratia alterius; quomodo ſit explicandum? 398 n.5.

Vita ſenſitiua, vt eſt cognoſcens & appetens, eſt operatio immanens. 384 ar.3.n.2.

Vita politica datur inter beatos, in cognitione veſpertina. 565.nu.13.

¶ Vita eſt de quidditate diuinæ eſſentiæ. 667. num.13.

Vita actualis in Deo eſt ſubſtantia. 670.nu.21.

¶ Vitalis operatio an neceſſario eliciatur ab operante, & à principio vitæ intrinſeco? Dubit. 420.n.10.& 421.nu.17.

Vitalis actus, licet ex ſua intrinſeca ratione non vendicet eſſe à principio vitæ intrinſeco: hoc tamen eſt illi maximè connaturale: 431.nu. 51.ad finem.

VIVERE ET VIVENS.

Viuentia ſuperiora ſunt non viuentibus. 402. num.11.

Viuentis gradus inter ſubſtantiales eſt præſtantiſſimus. 668.n.17.

Viuentia quomodo moueantur à ſe ipſis? 202.n. 3.& 4.

Viuentia eminenter continentur in corporibus cæleſtibus, vt in cauſſa inſtrumentali. 669. num 20.

Viuere minus bonum eſt, quam eſſe ex Dionyſio: & quomodo id intelligendum ſit? 381.q.3. ar.2 n.1 & 383.n.8.

¶ Vitioſum eſt ordinare maius bonum ad minus bonum. 368.col.1.poſt principium.

VNIO ET VNIO HYpoſtatica.

Vnio amoris an maior ſit, quàm viſionis? 545. num. 10.

Non omnis vnio cum vltimo fine eſt beatifica; ſed ſola aſſecutiua. 543.n.4.

¶ Vnio hypoſtatica ſecum affert Deificationem omnium maximam. 463.nu.43.

Vnio hypoſtatica maius bonum eſt, quàm beatitudo. 467.n.55.

VNITAS ET VNVM.

Vnitas in diuinis latius patet, quam ſubſtantia & relatio. 679.n.5.

Vnitas eſſentialis vna tantum datur in diuinis; plures tamen perſonales. ibid.

Vnitas formalis ex natura rei cenſetur eſſe impoſsibilis in Deo, apud Scotiſtas: ſine fundamento tamen. 753.n 3.4.& 5.

Vnitas formalis diuinæ perfectionis eſt vna, vnitate cuiuſdam veluti totius. 914.nu.16. latius. 915.n.17.& 18.

¶ Quæ ſunt vnum realiter, an poſsint eſſe plura ex natura rei? 339.n.133.& 742.nu.142.

Vnum ex natura rei an eſſe poſsint, quæ ſunt plura realiter. ibid.

Vnum ſemper facere vnum, quomodo intelligatur? 833.nu.29.

Vnum tranſcendens, non eſt attributum Dei. 679.n.5.

Vnum formaliter nec in Deo, nec increatis dicit aliquid poſitiuum. 684.n.12.

¶ Vniuerſum creauit Deus vltimatè propter ſe ipſum. 408.ar.3.

VOLITIO ET VELLE

Volitio eſt qualitas de prædicamento qualitatis. 440.n.4.

Volitio alicuius obiecti, vt dicatur virtute manere, quid requiratur? 318.n.14.

Volitio creaturæ in Deo non eſt attributum. 689.n.11.

Volitio finis an ſit actus diſtinctus à volitione medij? 221.n.9.

¶ Velle practicum in Deo quid ſit? 218.col.1. in princ. & n. 14.

Velle Deum ſua actione quando aliquis dicatur? 324.ar.3.n.2.

Volendi ratio non poteſt eſſe ens, vt ens eſt. 184. col.1.in princ.

Volendi ratio, & volendi cauſſa differunt. 221. num.10.

VOLVNTAS VOLVNtarium, & volitum.

Voluntas in nullo bono creato poteſt totaliter quietari. 408.ar.4.§.1.n.2. Nec poteſt quietari in bono vniuerſali in communi. 409. num.3.

Voluntas tendit in finem cuius actu ſimplici, & priori, quàm ſit actus intentionis. 12.n.5.

Voluntas & eſt finis, & eorum, quæ ſunt ad finẽ, apud D.Thomam. 47.n.19 & 172.num.4.

Voluntas quomodo moueatur à medio, & à bono vtili. 48.n.24.

Voluntas allicitur à bono, ſiue verò, ſiue apparenti. 62.n.20.

Voluntatem poſſe ferri in malum ſub ratione mali,

mali, male putant Nominales. 65.n.34.& 38.& 175.ar.6.§.1.2.& 4.
Volũtatem ferri poſſe in obiectum, nec ſub ratione boni, nec ſub ratione mali, male putant. Nominales ibid.n.35.& 39.
Voluntas ferri non poteſt, etiam diuina potentia niſi in bonum cognitum. 67.nu.5.6.& 7.
Voluntas ſine intellectu Deo vniri non poteſt, etiam in contemplatione altiſsima: nec oppoſitum docuit Dionyſius. 68.n.8.& 9.
Voluntas vt operetur, an ſit neceſſaria cognitio iudicatiua? 76.n 40.
Voluntas quomodo trahatur à fine amato? 112. num. 28.
In voluntate datur duplex habitudo erga finem: intentionis ſcilicet, & executionis. 113.n.3.
Voluntas dum vult finem, an agat propter finẽ? 148.n.22.
Voluntas dum vult finem, ſe ipſam non dirigit in finem. ibid.nu.22.
Voluntas, ex amore finis agit ſe in finem. 149. num. 26.
Voluntatis tractio à fine eſt duplex. ibid.nu.27.
Voluntas mota ex fine non poteſt vno actu terminari in finem, & in id, quod eſt ad finem. 151.n.35.ad finem.
Voluntas poteſt ferri in minus bonum; prætermiſſo maiore. 174.ar.5.
Voluntatem non poſſe ferri in bonum, niſi ſub ratione boni: & non poſſe nõ fugere malum ſub ratione mali; quomodo explicẽt Nominales. 176.n.3.
Voluntas eſt homini data à Deo vt quærat, quæ ſunt conuenientia, & fugiat diſconuenientia, ex Damaſceno. 178.n.8.
Voluntas non mouetur à malo ad fugam gratia ſui, ſed gratia boni. 182.n.20.
Voluntas non poteſt ferri in indifferens. 183.n. 3.& 4. Idque in genere rei: bene tamen in genere moris. 184.n.6.
Voluntas an actus neceſſarios operetur propter finem? 237.ar.4.n.1. late 237 ar.4.
In voluntate dari aliquos actus neceſſarios, tùm quo ad ſpecificationem, tùm quo ad exercitũ: in via, & in patria; verius ibid.n.2.
Voluntatis actus duobus modis poſſunt eſſe neceſſarij. 238.n.3.
Voluntas ad actiones neceſſarias mouetur ab alio ibid.n.8.
Actus voluntatis, qui ſunt neceſſarij ex perfectione, eſſe propter finem: ſecus ſi ex imperfectione ſint tales; aliqui exiſtimant. Sed oppoſitum verius. 238.§.2.
Voluntas ad ea, quæ aliter habere non poſſunt, concurrit vt natura. 238.nu.9.
Voluntas ſi intellectus eſt ſolutus, eſt libera; alioquim ſe habet, vt natura. 230.n.13.
Volũtatis primus actus in quouis negotio eſt neceſſarius ex quorundam ſententia. 148. num.21.
Vlountatis actus primò primi; ſunt neceſſarij & indeliberati, & non poſſunt eſſe peccata. 239. num.10.
Voluntas non poteſt ſe ipſam mouere ad agendũ, niſi ex deliberatione & conſilio. 238.n.9.
Voluntas, dum mouet potentias externas ad vſũ, non imprimit in illas aliquam qualitatem. 246.n.10.
Volũtas ſuam libertatem perfectius exercet circa media, quàm circa finem. 256.n.10.
Voluntas, ad particulare bonum non habet affectionem determinatam, & ideo poteſt illud nolle. 256.n.11.
Voluntas ad finem, quamuis libere moueatur: moueatur tamen ex inclinatione naturali ad bonum. 257.n.13.
Voluntas ad ſimplicem amorem finis ab alio mouetur. 264.num.8.& quomodo intelligatur, quod moueatur à Deo. 265.n.11. in fine.
Voluntas determinatur ad bonum, ex naturali propenſione. 265.n.11.
Voluntatis determinatiuum in ſua indefferentia eſt duplex. ibid.
Voluntas in quocunquè actu libero ſe ipſam determinat ibid.
Voluntas ad agendum propter finem concurrit pleno dominio, non tamen ad amandum finẽ. 265.n.12.
Aliquis voluntatis actus poteſt eſſe vltimus finis, propter quem voluntas agat; ſi tamen eſt imperatè eliciendus. 267.n.20.
Voluntatis reflexio virtualis in ſuum actum ſolùm conceditur in actibus liberis, contra nonnullos. 150.n.30.
In actibus reflexis voluntatis non datur ordo eſſentialis. 275.n.9.
Voluntas poteſt velle duos fines non vltimos inter ſe non ſubordinatos. 303.ar.5.n.1.
In uoluntate dari poſſunt plures actus per modum vnius. ibid.& 304.n.2.& 3.
Voluntas an poſsit velle plures fines per modum plurimum. 304.n.5.
Voluntas quomodo tendat in malum, ſi illius obiectum eſt bonum? 182 n.20.
Voluntas etiam eſt impoſsibilium. 140.num. 4.
Voluntas libera à ſe ipſa efficaciter determinatur, à fine autem, vt ab obiecto alliciente. 101 num.44.
Voluntas volendo determinat ſe per volitionem virtualiter reflexam. 102.n.45.

Volun-

Voluntatē eadem Volitione, qua vult, ſe determinare; quomodo ſit intelligendum? 110.n.22.
Voluntas quomodo eſſentialiter diſtinguatur ab appetitu ſenſitiuo? 69.n.14.
Voluntas directè & immediatè non poteſt moueri à ſenſu. 70.n.15.
Voluntas directè moueri non poteſt ab appetitu, ſed indirectè, & mediante notitia intellectiua 71.n.21.
In voluntate quomodo redundet vehemēs paſſio appetitus ſenſitiui? ibid.
Voluntas non neceſſariò perturbatur, pertubato appetitu. ibid.
Voluntatis redundantia in apppetitū ſenſitiuum non fit ſine cognitione ſenſitiua. 71.n.23.
In voluntate poteſt dari peccatum nullo errore præcedente in intellectu. 180.n.16.
Voluntatis motus an detur in amentibus, & pueris? 232.n.20.
Voluntas neceſſitatur ab appetitu in amentibus, & pueris. 229.n.9.
¶ Voluntatis obiectum an ſit bonum vniuerſale abſolutè id eſt non cōtractum ad aliquod particulare bonum. 409.n.4.
Voluntatis obiectum eſt finis. 37.ar.3. etiam in actu ſignato. 38.n.4.
Voluntatis obiectum eſt duplex ibid.n.5.
Voluntatis obiectum materiale eſt bonum, vt bonum eſt; formale verò eſt finis cum appetibili. ibid.
Volūtatis obiectum adæquatum an ſit finis? diſp. 39.§.1.& 41.n.9.
Apud nonnullos obiecta materialia voluntatis ſunt ipſa media, ſed non admittuntur. 40.n.5. & 41.nu.10.
Reſolutio ſit, obiectum voluntatis primarium & principale eſſe finem: media autē eſſe obiecta ſecundaria, & minus principalia. 41.nu.12.
Media an ſolùm ſint obiecta voluntatis materialia? diſp.42.ar.5.
Totum obiectum voluntatis eſt bonum & finis, vt formaliter ſumuntur. 37.n.5.
Voluntas ſola mouetur ab obiectis potentiarum. 154.col.2.in princ.
Volūtatē circa omne obiectū malum poſſe autmereri, aut demereri; quē ſēſū habeat? 180.n.14
Voluntatis obiectum cur ſimpliciter dicatur eſſe id, quod eſt bonum; cū voluntas tendat in malum fugiendo? 182 n.20.
Voluntatis obiecta tòt ſunt, quòt ſunt intentiones 306.n.12.
Voluntas obiectiuè non mouet potentias inferiores per influxum poſitiuū. 307.n.15.in fine.
Omnium malarum voluntatum an detur vnus finis? 323.n.14.
Voluntatis operatio an attingat Deum in ſe ipſo? dubium. 521.n.3.& 523.col.1.
Voluntatis operatio an ſua natura ſupponat obiectum beatificum eſſe iam adeptum. 521.n.3.
¶ Voluntas eſt primū mouens in genere cauſſæ efficientis, in ordine ad exercitum. 526.n.4.
Voluntatis actus ſuam nobilitatem ſimpliciter ſumūt ab obiectis: ſecundū quid autem, à modo eſſēdi obiectorū in potētijs. 526.ar.5.n.1.
Voluntas terminatur ad res, vt ſunt in ſe ipſis ad extra. ibid.
Voluntas poteſt accipi, vel vt eſt appetitus naturalis, vel vt eſt appetitus rationalis totius hominis. 543.n.3.
Voluntas, vt eſt appetitus rationalis, eſt propter hominem. ibid.
Voluntas apud Thomiſtas nō eſt eſſentialiter beatificabilis, & ratio huius. ibid.n.4. Oppoſitum docent Scotiſtæ. 583.n.11.
Voluntas ita fertur in obiectum, vt vnum fiat cū illo, & quomodo? 582.§.2.nu.6.
Voluntatis actum eſſe omnium nobiliſſimū; qui aſſirment, 583, n, 8.
Volūtatis operatio apud quoſdam eſt formaliter aſſecutiua obiecti beatifici. 582.n.5.& 6.& 583.n.7.
Voluntatem eſſe nobiliorem intellectu, qui putauerint? 590.§.1.
Volūtas quomodo rēvolitā trahat ad ſe? 588.n.9
Voluntatis obiectum formale an ſit nobilius, quā obiectum intellectus. 592.n.13.
In voluntate, quæ operationes reperiantur pertinentes ad beatitudinem? 637.num.3.& 4.
Volūtatis operatio in patria ex ſua natura ſupponit adeptionem vltimi finis. 518.n.14.

VOLVNTAS DIVINA

Reſpectu diuinæ voluntatis, omnia creata habēt rationem medij, non tamen reſpectu voluntatis creatæ. 22.n.22.
Voluntatis diuinæ nulla datur cauſſa. 220.n.7.
Voluntatis diuinæ actus, tàm ad extra, quàm ad intra eſſe propter finem, putat Soncinas, ſed temerè. ibid.§.1.& 2.
Voluntas diuina, nō vult hoc propter hoc, explicatur. ibid.n.7.
Ex voluntate Dei pendent ea, quæ fiunt: non tamen omnia, quæ fiunt, ob nullam aliam cauſsā fiunt, niſi quia Deus voluit. 223.n.16.
Voluntatem diuinam quomodo metaphoricè moueat bonitas diuina? 222.n.13.
Voluntas diuina ad Deum amandum, non indiguit principio dirigētè, ſed ſpecificante. 568. num.24.
Voluntas Dei non tutè ponitur libera reſpectu ſui amoris. 969.n.31.

Volun-

Voluntatis Dei *obiectum formale non actu, ſed virtute diſtinguitur ab obiecto intellectus.* 806.*n.*39.

¶ *volūtas beati an ſit libera reſpectu amoris* Dei? 569.*n.*32.

¶ *Voluntas Principis interpretatiuè colligitur per Epicheiam.*248.*n.*19.

¶ *Voluntaria obiectiuè tantùm poſſunt per aliquem voluntatis actum ordinari in finem.* 237.*n.*19.

VOLVPTAS.

Voluptas. Vide delectatio.

In voluptate ſenſibili, an ponatur beatitudo? Vide Beatitudo.

Voluptas eſt duplex: corporis ſcilicet, & animi. 385 *n* 1.

Voluptas conſequitur adeptionem boni conuenientis. 386.*n.*5.

Voluptas eſt proprietas conſequens beatitudinē, aut particulam eius. 386.§.2.*n.*5.

Nulla voluptas ſenſibilis poteſt eſſe finis. 388. *num.*13

Voluptatis natura. *ibid.*

Voluptas corporea, non eſt ſimpliciter bonum. 389.*n.*15.

Voluptatem omnia appetere, generaliter eſt falſum, & quomodo id debeat intelligi? 389. *num.*17.

VSVS ET VTI.

*Vſus principiū, eſt intellectus practicus, ex Ariſtotele.*72 *n.*24.

*Vſus alius actiuus, alius paſſiuus; & vterquè eſt propter finem; & aliquo modo habet rationē medij.*125.*ar.*3.*n.*1.2.& 3.

*Vſus actiones ſunt propter finem.*242.*n.*8.

*Vſum antecedit imperium. ibid.n.*9.

Vſus quid ſit? 125.*ar.*3.& .242.*n.*8.

*Inter vſum & fruitionem non datur medium, ex Auguſtino.*297.*n.*9.& 299.*n.*17.

*Vſus malus non ſolùm datur quando fruendis vtimur; ſed etiam quando vtendis malè vtimur.*297.*n.*8.

Vti quid ſit? 1025.*ar.*3.

*Vſus obiectum eſt bonum vel malū.*302.*n.*25.

Litera Z.

Zachariæ 14. In illa die erit vnus Dominus, & nomen eius erit vnum. *Explicatur.*553.*n.*4.

* Soli Deo honor, & gloria. *

RES
3928V